4°
L. rel.
295-2

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Xerokopieren aus konservatorischen Gründen nicht erlaubt
Nur im Lesesaal benützbar

Hbst
Eu 112-2

Bayerische Staatsbibliothek

38001617750015

L. tel.
Lolon. 295

W, 21, 10 m

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE,

Fil: Dokt:, Członka Izby Edukacyi Publiczney, Rady Dozorczey Szkoły Prawa, Królewskiego Towarzystwa Przyiaciół Nauk w Warszawie, Korrespondenta Akademii Pragskiey, Göttyngskiey, Wilenskiey, Rektora Liceum Warszawskiego.

TOM II. CZĘŚĆ I.

M. — O.

w WARSZAWIE, u AUTORA.

1809.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Narody Sarmackie, Bulgarskie, Ruskie, Gotskie, Polskie, Wołyńskie, Wandalskie, tak bardzo waleczne były, iż wszystkę iakmiarz Europę, Azyą oboię i Afrykę woiowały; tedy też ięzyk swóy przyrodzony Sławiański, dla różności granic i częstego między cudzemi narody obcowania, pomieszały: Przeto Serbowie, Karwaci, Raczowie, Bulgarowie z Greki, z Węgry i z Turkami; Dalmatowie zaś, Karniolani, Styryiczykowie, Istrowie, Illyrykowie z Włochy; Ślęzacy, Morawcy, Czechowie, Misniacy, Pomorzanie, Kassubianie z Niemcami; Rusacy Biali z Moskwą i z Tatary; Podgorzanie, Mazurowie, Podlaszanie, Rusacy Czarni, Wołyficy i Litwy część z Polakami; a Polacy ze wszystkiemi narody obyczaie, ubiory, i po części ięzyk oyczysty pomieszali.

Stryikowski Kron: 107.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU

STANISŁAWOWI KOSTCE

HRABI

POTOCKIEMU

SENATOROWI WOIEWODZIE,

PREZESOWI RADY STANU i MINISTRÓW,

ORAZ IZBY EDUKACYI PUBLICZNÉY, KOMMENDANTOWI GENERALNEMU KORPUSÓW KADECKICH, CZŁONKOWI TOWARZYSTWA KRÓLEWSKIEGO PRZYIACIÓŁ NAUK, KAWALEROWI ORDERÓW POLSKICH i LEGII HONOROWÉY.

Imię Męża, który w kraiu i za granicą słynie z nauk i gustu, który w nich wzory innym do naśladowania podaie, który mianowicie zdobi, krzepi i wspiera Język i Literaturę Narodową, do pracowania w niéy pobudza i zachęca, uczących i uczących się swoią opieką zaszczyca, Instytuta kształceniu młodzieży poświęcone po Oycowsku pielęgnuie, przy tylu zwłaszcza i tak obszérnych obowiązkach i pracach, iakie wkłada, iakich wymaga urząd kieruiącego stérem Rządu Narodowego — takiego mówię Męża Imię położyć na czele nowo wychodzącego dzieła, iest to zjednać zaszczyt nayznakomitszy dla dzieła samego.

Raczyłeś JW. WCPan Dobrodziéy dadź łaskawe zezwolenie na to, abym ten tom dzieła moiego wydał pod Pańskiém Imieniem. Czuię ważność tego zaszczytu; bo toż samo iuż ſtawia dzieło moie w niepospolitym rzędzie, gdy okazuie, żeś go JW. WCPan Dobrodziéy nie niegodnym Siebie osądził. Miałem ia liczne powody do proszenia JW. WCPana Dobrodzieia o zezwolenie w téy mierze, a nayważnieyszy ieſt dla serca moiego, żem przez przeciąg lat kilkunastu, względów Pańskich doznawał, za które do wynurzenia JW. WCPanu Dobrodzieiowi przed publicznością uprzeymény serca moiego czułości, dziś szczęśliwą dla mnie porę znayduię.

Zostaiącemu ieszcze w Uniwersytecie Lipskim, JW. WCPan Dobrodziéy nie ubliżyłeś ni wsparcia, ni dzieł, ni osobistéy pracy, aby mię naprowadzić na drogę, wiodącą do skarbów Oyczyſtéy Literatury; poprawowałeś słabe pié-

wiastki i próbki prac moich, a przez to wskazałeś mi doskonalenia się sposób, i zagrzałeś do tego, abym iego się chwycił.

Zacóż los nieżyczliwy pozazdrościł nam, zwłaszcza teraz w tym czasie, w Bracie JW. Pana, ś. p. *Ignacym Potockim*, Męża, którego śmierć okryła żałobą całą Oyczyznę i wszystkie iéy stany? mam ia i dla Niego obowiązki w podobnymże względzie zaciągnione. Wspomnienie tutay Męża tego, iest hołdem powinnym zasłudze Jego, i chwale Imienia całego.

Bliższe potym związki zdarzyły mi okoliczności, w Wiedniu z JW. Hrabią Jozefem *Ossolińskim*, i z JO. Xiążęciem Jmcią Adamem *Czartoryskim.* Co dwom tym tak znakomitym Mężom należy się odemnie, starałem się podług uczucia serca wyrazić w przypisaniu Im piérwszego tomu dzieła moiego.

Tutay zaś niech mi się godzi złożyć czułe dzięki Opatrzności Naywyższéy, że gdy wezwany byłem do urządzenia nowego Liceum w Stolicy naszéy Oyczyzny, wypadło mi na szczęście pracować pod okiem i opieką JW. WCPana Dobrodzieia. Swiatłym Jego radom, gorliwemu Jego interessowaniu się, to przyznać należy, cokolwiek dla zachowania w szkołach narodowości czynić się dało w czasach zagłady kraiu.— Jego czynnéy opiece i osobistym staraniom winien iest nasz Instytut ocalenie swoie, pod czas naysroższych zaburzeń woiennych; tak iak wszystkie inne po kraiu szkoły winne są JW. Panu, że się utrzymuią, że się tyle, ile okoliczności pozwalaią, doskonalić mogą.

Korzystałem i ia co do moiéy osoby z Pańskiéy opieki w tych okolicznościach, szerzącéy się na około owéy woyny wszyſtko niszczącéy; bo nieprzerwanie postępow ć mogłem w pracy około wydawania dzieła iuż zaczętego, i to to ieſt, nad czém zagraniczne nawet dzienniki wyraziły swe zadziwienie.

Mogęż i tego nie wspomnieć, ile tak do doskonalenia mnie samego, iako też i dalszego ciągu słownika mego, wpływaią posiedzenia Wydziału Literatury Naszego Królewskiego Towarzyſtwa Przyiaciół Nauk, odbywaiące się w pomieszkaniu JW. Pana, téy świątyni nauk i guſtu? W témto mieyscu otaczaią JW. Pana Mężowie z talentów, z dzieł swoich nayznakomitsi, tu wspólną pracą rozbieraią dzieie i ięzyk Oyczyſty, tu otwieraią się naypomyślnieysze widoki dla Narodowéy Literatury, tu wyraz każdy ięzyka, mniéy pewne maiący znaczenie, odbiera ograniczaiący go okres; a wszyſtko w przyiemném towarzyſtwie naywybornieyszego guſtu, naydelikatnieyszego rozsądku.

Mógłbym się z tego przybytku przenieść na owo mieysce, które nam wzory tego wszyſtkiego w naypięknieyszych a nayrozmaitszych zbiorach wyſtawia, co rozrzewnia Polaka, co w zachwycenie wprawia cudzoziemca; mówię o *Wilanowie*. Tamto JW. Pan utworzyłeś szkołę, w któréy to, co młodzież słyszy o starożytnościach, co czyta w dzieiach o sławie i guście *Bohatyra Polskiego*, czegoby nie widziała, co do teraźnieyszego guſtu, i połączenia go z dawnym, chyba gdzieś w obcym kraiu, przewybornie na oczy sprawdza; i więcéy czegoś się uczy, bo nawyka czuć to, czego opisać nie można; lecz opis *Wilanowa* nie do tego należy mieysca.

To co JW. Pan czynisz dla dobra Kraiu, dla Nauk, dla Inſtytutów im poświęconych, i to co iuż uczyniłeś, zniewala każdego z kochaiących Oyczyznę, do czułéy wdzięczności; ia zaś z Horacyuszem w duchu uniesień iego względem Mecenasa, powtarzać sobie będę do JW. Pana

O et praesidium et dulce decus meum.

Z nayglębszém uszanowaniem mam honor zoſtawać

Jaśnie Wielmożnego Pana i Dobrodzieia

w Warszawie, w Miesiącu Listopadzie 1809 roku.

nayniższym sługą

LINDE.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTOW.

Biúro JW. Ministra Wewnętrznego.

Biúra Woienne Xięstwa Warszawskiego.

Szkoły Akademickie *Czauszowskie.*

Szkoły Akademickie *Czerykowskie.*

Laurenty *Dzieduszycki.*

Aloizy *Felinski.*

Mikołay *Glinka*, Podkom: Rożański.

Pawel *Jarkowski* Professor Gimnazyum Krzemienieckiego.

Józef *Łuba* Prefekt Poznański.

Stanisław *Małachowski* Prezes Senatu.

Gimnazyum Akademickie *Mohilowskie.*

Szkoły Akademickie *Mścisławskię.*

Szkoły Akademickie *Newelskie.*

Szkoły Akademickie *Orszańskie.*

Szkoły Akademickie *Połockie.*

Alexander Xiąże *Radziwił.*

January Campo *Scypion* Dyrektor Szpitalów militarnych Francuzkich.

Skibicki Podkomorzy Konstantynowski.

Floryan *Straszewski* dziedzic Boguchwały.

Konstanty *Tymieniecki.*

Antoni *Urbánowski*, Deputat Gubernii Wołyńskiey.

Gimnazyum Akademickie *Witepskie.*

Szkoły Akademickie *Wielizkie.*

X. *Woytkiewicz* Prefekt Szkół Grodzieńskich.

UWAGA AUTORA.

Wydane dotąd trzy części, składaią mnieyszą połowę całego Słownika; zostaią albowiem do wydania ieszcze trzy inne, które od tamtych będą obszernieyszemi. Następuiąca litera *P*, dla znayduiących się pod nią przyimków *po-*, *pod*, *prze-*, *przed-*, *przy-*, z któremi prawie wszystkie z pod innych liter Słownika składane słowa, tu się powtarzaią, taż litera *P* sama iedna zaymie tom grubszy od każdego z poprzedzaiących. Piąty zatym tom zawierać będzie litery *R*, *S*, i *T*; szósty i ostatni resztę *U*, *W*, *Z*; bo *Y* i *X*, iuż weszły, tamto pod *i*, to pod *ks*.

Uchybiłbym zaś wdzięczności, gdybym tu przed Publicznością miał przemilczeć, że zacni przyiaciele moi, W. JX. *Kamieński* Rektor Konwiktu Jmć XX. Piiarów, JX. *Bielski* Prefekt drukarni tychże, JPan *Wolski* Dyrektor redakcyi xiążek elementarnych, trwaią w téy gorliwości, którą od samego początku aż do końca téy piérwszey połowy całego dzieła, wydanie iego wspierali. Ich niezmordowanéy pracy w czytaniu drugiéy korrekty każdego arkusza, Publiczność winna, że dzieło to, niezmiernie ciężkie do drukowania, z błędów drukarskich ile możności, oczyszczoném się okazuie; lecz tymże Mężom należy się też nieieden dodatek, nieiedno sprostowanie znaczeń, nie iedno objaśnienie. Ufny w ich przyiacielskiéy, a więcéy powiem, obywatelskiéy pomocy, spodziewam się i drugą połowę równo szczęśliwie dokończyć.

Lecz nie mogę ieszcze nie wspomnieć znakomitéy pomocy, któréy wciąż doznawam od złączonego ze mną nie tylko krwi związkiem, ale serca przyiaźnią, JPana Jakóba *Bürgera*, Sekretarza Poczty. Wolne albowiem chwile poświęca zacny ten młodzieniec układaniu licznych bardzo wypisów moich, w dzieło to ieszcze wchodzących, czém wiele mi czasu i zmudnéy pracy ochraniaiąc, przykłada się znacznie do przyśpieszenia druku. Mam to sobie za powinność serca moiego, abym mu publicznie za to wyraził wdzięczność moię.

LINDE.

M.

Jedenasta litera Łacińskiego abecadła; Grecy ią zowią my, u Lacinnikow imia Mem. Kras. Zb. 2, 79. J. Kochanowski *w przypowieściach n. p. dom, różni drugie krétkie, n. p. ustrom*; *na tym* Gornicki *kładzie dowod.* Now. Chor.

M [illegible] additum, primam personam verbi *iestem* [illegible]; *mocnym teraz, z mocny iestem. Trzeciem* [illegible], z emci vel *żyw-emci*, ideſt, *widy żywy iestem*. Ju his vero *byłm tam, słyszełm to*, contracte eſt pro *byliśmy*. Ju his vero: *siedziem, miłuiem się*, apocope eſt, pro *siedziemy, miłuiemy się*. Loco n antiquiores, ut hodiedum Bohemi ponunt ch: *chwalech, słyszelichmy, słuchałechci*, et *-ciem*, e. gr. *świadomciom dobrze tego*; item. *myśmyć abo myciechmy, albo mieczmy to sprawili*. Aliquando separatur a suo verbo, ut pro *nie chciałem go bić*, dicitur *bić-em go nie chciał*. Vide differentiam in his *zarazem szedł*, in tertia persona. ſtatim iuit; *zaraz-em szedł*, de prima ſtatim iui; Orthographia diuersa. Cn. Th. [illegible] 3. Litera m eſt characteriſtica Dativi Pluralis omnium generum, ſubſtantiuorum finientium in -om, *e. gr. królom, pannom, słowom*, adiectiuorum desinentium in -ym vel -im, *e. gr. dobrym, miękkim*. - §. 3. Characteriſtica a Inſtrumentalis et Localis Maſculini et Neutrius generis Ad ostiuorum, ſa ientium in -ym *vel* -im *z dobrem, w dobrym, z miękkim, w miękkim*. In Plurali vero Inſtrumentalis Adiectiuorum desinit in: -*mi* vel -*emi*, e. gr. *z dobrymi, z miękkimi*; sed Localis in -*ych* vel -*ich* e. gr. *w dobrych, w miękkich*. - §. 4. Substantiua, primae et tertiae declinationis ſa- - §. Vocales ą et ę ante literas b et p adiungunt sibi [illegible] literae m, e. gr. *dąb*, quasi *domb*; *dębina* quasi [illegible]

[illegible]ra, z Mey, z Mości, z Miłościwy, z Mościwy; [illegible] Krolu Panie M. M.M. *Gaz. Nar.* 2, 181. [illegible] ob. Moy. 2) MA *tertia pers. sing. Praes.* [illegible] *Mac(.*

[illegible] *rectis usitatum*, z macierz, *plerisque vocabulis, hinc tamen macierzyński*, ma[illegible]. *nitida et usitata. Cn. Th.* matka, die (Mämme[illegible] Zeller, *Bh.* mati, mati, mater, *ob.* maciora; *Slo.* matka, *Sr.* 1. maci, mass, matjer; *Sr.* 2. mati, *G.* mahjeri; *Crn.* mati, *Vd.* mati, *G.* matere, [illegible] mama, *Cro.* mati, matere, *Sla* matti, *Dl.* mate, [illegible] Ar mimi, *G.* mamepa, dalszy ciąg etymol. pod [illegible] matka). Mać, Ruſkie słowo. *Dal.* 32 Słowo [illegible], używa się i za wczesną matkę w wierszu [illegible] jako *J. Kchanow.* ją przednie użył, mowiąc o [illegible]

żonie swoiey w żałosnych pieśniach, „Nie do takiey łożnicy, moia dziewka droga, Miała cię mać uboga doprowadzić". *Wład.*; *J Kchan. Dz.* 115. Alexander wziąwszy mać Olimpiadę z sobą, iechał do Grecyi. *Biel. Hiſt.* 123. Pallas, Jowiszowa dziewka, a Apollinowa mać. *Biel. Sw.* 8 *b*. Co zasłuży taka mać, którąby swe syny Potracić rozkazała, krom żadney przyczyny. *Papr. Gn.* 1056. Pomniy na oyca, będę i na mać pomniała. *Bardz. Tr.* 131. - *De animalibus*: Małe cielę pod mać się kryie. *Bardz. Tr.* 219. *Prov.* Psia mać ieszcze nie zdechła. *Ryt. Ad.* 54. ieszcze nie po naszey nadziei, mogąć ieszcze bydź szczenięta), Psia cię mać!, sposob łaiania koun, cf. iebiona mać.

MACA, - y, ż., (cf. *Germ.* Meße, Maß cf. *maa; Crn.* maa, masa, *Sax. Inf.* Mât; *Hg.* meecz, *Lat.* modius, *Hbr.* מד mad *mensura*). *Bh.* mérica *ob.* miara); *Sr.* 2. **merija**; *Sla.* mirov, osmàk (cf. ósmak); *Vd.* malobirlink; *Cro.* vagan); - kłoda, ſtatek abo miara suchych rzeczy, iako zboża; na *Rusi Macą* zowią, ma cztery korce abo ćwierci w sobie, połmiarków 8, macek 16, połmackow 32. *Cn. Th.* ein Getreidemaß von vier Scheffeln. - §. 2. Maca *żydowska*, chleb żydowski, ciasto żydowskie, Jüdiſcher Kuchen, *Ec.* маза, z Greck. μαζα. W te dni *żydzi ieść* powinni przasniki, *vulgo* macę, *alias* placki, nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. *Chmiel.* 1, 1067.

MACAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, *Morav.* macam; *Bh.* mastati, maknuti (cf. maćkati = *premere, urgere*) ſmatám, ſnatam, ſmetam; *Sr.* 1. maßam; *Sr.* 2. ßmaßaſch; *Gr.* μασσω, μασσομαι; *Hbr.* ששמ maschasch *palpauit*, נגש magash *exprſsit*, *Arab.* تماسّ *tetigit*; cf. massa, cf miazga). pal ami lub rękami dotykaiąc się doświadczać, taſten, betaſten, fuhlen, befuhlen. *Crn.* shlàtam, tipam, tiplem; *Vd.* tipati, popadati, shlatuvati, oshlati, oshlatuvati; *Cro.* pétam, pipam, pipati, piplyem; *Sla.* pipati; *Bs.* pippati, opippati, popippati; *Rs.* щупать. Dworniczka w Marcu gęsi maca, którąby niosła owoc. *Haur. Sk.* 124. Puls u ludzi na ręku się maca. *Kluk. Zw.* 1, 33. Macanie pulsu *ob.* puls. Maca po goley ścianie, Wiedząc, iż nic nie dodanie. *Lib. Sen.* 6. Macać przed sobą z nie widząc rękami przed sobą doświadczać bezpieczeńſtwa drogi, po omacku chodzić, im Finſtern tappen. Drżącą ręką w ciemny mrok przed się maca. *Bard. Tr.* 397. Macamy ściany iako ślepi, a macamy, jakobyśmy oczu nie mieli. *Bibl. Gd. Jes.* 59, 10. Będziesz macał o południu, jako maca ślepy w ciemności. *Bibl. Gd. Deuter.* 28, 29. Niechay cię skarze Pan, abyś śrzód biała dnia macał, jako ślepy maca w ciemnościach, i *Leop. Deut.* 28. Slepy w około siebie kiiem maca. *Stas. Zam.* 10. Woli patrzać,

niźli macać. *Pot. Zac.* 37. Ręce maią, a nie macaią. *Budn. Ps.* 115, 7. *Bibl. Gd.*, tj i. czucia w palcach nie maią, nie czuią). *transl.* Każda rzecz swych początków zkąd pochodzi maca, Co z niczego ſtworzono, to się wniwecz wraca. *Zab.* 8, 395. *Koryt.*, tyka się, trzyma się ich). - b) Macać kogo, z przetrząsać rzeczy iego, rewidować go. *Cn. Th.* einen revidiren. Łakomſtwo nayglębiey maca, i naywyżey patrzy. *Falib. O.* 3. *transl.* macać kogo, z do żywego mu doymować, dogrzewać, macać w kim duszę z wybijać kogo, einen derb durchwalken, ihm wacker zuſetzen. Cygan tylko kradnie, i za to batogiem maca go szlachcic. *Kniaz. Poez.* 2, 179. *fig.* O iak często łzy leie, kiedy smutny maca serce prognoſtyk. *Ustrz. Klaud.* 17. dokucza, martwi, przeraża). - *transl. fig.* macać, z doświadczać, dochodzić, dowiadywać się, chcieć zrozumieć, verſuchen, forſchen, zu erforſchen ſuchen. Kiedyśmy przyczyny, przecsby się to działo, u nich macali i dowiadywali się, ten pretekst ukazywali . . . *Vol. Leg.* 2, 1082. Skrutynia na mieyscu zbrodni bydź maią, i tam sam sąd, z kogo mu się zda, prawdy macać i pytać powinien. *Gorn. Wł. L.* - Maca sposobu wszelkiego. *Lib. Hor.* 70. Zgoła wszyſtkich fortelów buntownik iuż macał, Księżą nawet łakomą pieniądzmi przepłacał. *Pot. Arg.* 160. *Gorn. Sen.* 533. Nasi szturmem zamku macaią w krąg. *Białob. Od.* 13. Uciekać z bitwy, brodu w nocy ukradkiem przez rzekę macać, iest to zdrayczą bydź. *Birk. Kaw. Malt. B* 4 *b.* Mąż dobry i roſtropny swóy sam sędzia, z pilnością maca się w swym ſtanie. *Min. Ryt.* 3, 110. t. j. roztrząsa siebie samego, examinuie się, er prüft ſich. Macam, z doświadczę, doszedłem, odkrywam dotknieniem, ich erfühle etwas, entdecke durchs Gefühl. Nie mógł odrwić śmierci, Minąwszy tytuł, maca go po sierci. *Pot. Syl.* 522. MACANIE, - ia, *n.*; *Subſt. Verb.*, *Slo.* matáni, chmatáni; *Sr.* 2. ſzmaßame, zuſche (cf. czucie) *Cro.* pipanye; *Sla.* pipanje, ticanje; das Taſten, Fühlen, Befühlen, Tappen. *MACACZ, - a, *m.*, który maca, der Taſter; *Bh.* macák; *Sr.* 1. maßak; *Vd.* shlatúvanz, obseguvanz, oshlatavez; (*Rs.* мяка piłka drukarska). MACALNY, *ob.* domacalny, *Bh.* hmotný, *Cro.* piplyiv; *Rs.* осязáемый; cf. osiągnąć. MACANKA, z macanie. *Węgierſki.*

Pochodz. *Domacywać, domacać, domacalny; namacać, obmacywać, obmacać, omacywać, omacać, pomacywać, pomacać; podmacywać, podmacać, przemacywać, przemacać; przymacywać, przymacać; rozmacać; umacać, wmacać, wymacać, zmacać, zamacać.* - §. *miazga*, §. *masza.*

MĄCĘ *ob.* Mącić.

MACERACYA, - yi, ż.; z *lac.* odmiękczanie w wodzie, das Einweichen, Anfweichen im Waſſer. Ziołka maiące zawikłaną subſtancyą, ażeby sposobnemi się ſtały do dyſtylowania, powinny bydź przez kilka dni moczone; ażeby zmiękczenie czyli maceracya łatwiey się ſtała, dodaie się sól kuchenna. *Krup.* 5, 17. MACEROWAĆ, - al, - uie, *Act. ndk.*, zmacerować, przemacerować *Dok.*, odmiękczać, moczyć, dla zmiękczenia, einweichen. *Zool.* 26. Tarcza ze ſkóry macerowaney w occie. *Papr. W.* 1, 391.

MACH, - u, *m.*; *Vd.* mah, mahanje, shlak, shverk, shverklei; *Cro.* mah, zamah, hit; *Rg.* mah, zamaha; *Ross.* махъ, замáхъ. machnienie; zamach, szerm, der Streich, der Hieb, das Anſholen zum Hauen, (der Hau). Oſtrzę iuż miecz, iuż mierzę w kark milego syna, Lecz cóś ręka drętwieie, w machu się zacina. *Zab.* 9, 263. *Kossak.* Już ich ogniſte miecze, rzucaiąc poſtrachy Koliſto na powietrzu wywiiały machy. *Przyb. Milt.* 186. Nieprzyiaciel iednym machem rozpłatany leży. *Stas. Num.* 1, 144. Jednym machem dwu ściąć. *Cn. Ad.* 219., cf. iednym pociſkiem kilka wroblów zabić; iedną biesiadą dwoio wesela odprawić; dwie wrony za iednę nogę ułapić, dwie robocie razem robić). Rozżarzasz ogniſko częſtemi machami. *Tol. Saut.* 85. wachlowaniem, Wedeln; Fächeln.

MACHABEYCZYK, - a, *m.*. der Makkabäer; MACHABEYSKI, - a, - ie, Makkabäiſch, Makkabäer's. *Machabeyſkie* księgi w biblii, zawierzią hiſtoryą żydowſką pod *Machabeyczykami. Kras. Zb.* 2, 82.

MACHAĆ, - ał, - a, *Act. Contin.*, MACHNĄĆ *idntl.*, mach czyli szerm czynić czym na powietrzu, szermować na powietrzu, kiwać czym, powiewać czym (cf. *Bh.* machati z w wodzie czym ruszać i tam i sam) ausholen mit dem Schwerdte, mit der Hand, mit dem Stocke, ſchwenken, in der Luft hin und her bewegen, Luftſtreiche thun; *Crn. et Vd.* mahati, mahniti, mahnem, habvati, vihtiti, sukati, v'okroggnati; (*Vd. et Crn.* majet *movere*); *Rg.* máhnuti, mahati; *Sla.* mahati; *Bs.* mahati, ciniti vjetar; *Cro.* mahati, mahnuti, massem; *Rs.* махать, махаю. махнуть, машу, взмахнуть, взмáхивать; cf. *Gr.* μαχη, μαχομαι. Co się mnie tycze, wiem ia co się ſtanie, Pozna Jegomość . . . w tym machnął obuchem. *Kras. Ant.* 56. Szablą im nad łbem machał. *Teatr* 26 *b*, 39. Chce uderzyć Marcina, ten uchyla się, on machnąwszy kiiem na wiatr, upada. *Teatr* 33, 76. Chcąc lokaia uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową iego ręką machnie. *Teatr* 22 *b*, 10. Niech go kaci wezmą, widzę, dziaduś rączy, gęſto macha, na kształt coś krzyżowey sztuki. *Teatr* 43 *c*, 122. Z bagna dwa ſtraszno wyſkakuią wilki; szczęście że za machnieniem iakoś na krzyż szabli, zniknęły. *Teatr* 42 *c*, 4. Niezdatny machać bronią, ani dźwigać zbroi, Przed obcemi ucieka, a swoich się boi. *Szym. Sw. W.* 37. Uderzyli w bębny, machaiąc proporcy. *Papr. Ryc.* 98. Ucieka mucha, bo na nię oganka machnęła. *Tol. Saut.* 21. Jakoż śmierć marnica przykro machnie kosą. *Rey. Wiz.* 83 *b*. Rozumieli którzy byli bliscy, Że miał trzy miecze; a machania prędkiego To pochodziło, że się tak mylili. *P. Kchan. J.* 542, cf. migać). Czyniąc wiatr, chuſtami machali. *P. Kchan. Orl.* 1, 161. *Rg.* máhati tkoga, *far' vento à chi ha caldo*; *ob.* wachlować. Z chęciąbym się urzędu podjął kaznodziei; A machaiąc rękami z wysokiey ambony Wrzeszczałbym. *Węg. Org.* 12. Machnąwszy na nich ręką, aby milczeli, tak mówił: *Bud. Act.* 12, 17, zkinąwszy na nie ręką *Bibl. Gd.*, er winkte ihnen mit der Hand; *Bh.* opřahnauti ſe; *Rs.* манить, подманивáю; *Ec.* маамы, помаами, помамýти. Macha ogonem pies, z marga, marda, der Hund ſchlägt oder wedelt mit dem Schwanze. Hypogryf prędko ſkrzydłami machał, i siekł powietrze piórami. *P. Kchan. Orl.* 1, 145. *Tol. Saut.* 93. - 2) *Intrans.* machać, z śpieszyć się, biegać, laufen, eilen, *Ross.* махнуть, спрекнуть. (умахать umknąć). Potym powiem, teraz machay Wc Pan żywo. *Teatr.* 3, 27. ruszay, vorwärts! *Rs.* въ маху в mgnieniu oka. *MACHADŁO, - a, *n.*, *Bs.* mahalo, ma-

[illegible] *foetidum*, *Vd.* mahalze, Hadlu, mahalniza; [illegible] matowidło, *Rs.* махáлка oganka, махáло, махáлщь, одеколо wachlarz.

[illegible] *mach*, *machnienie*, *domachać*, *namachać*, [illegible], *odmach*, *przemachać*, *rozmachać*, *wymachać* [illegible], *zamach*, *zamachnąć*, *zamaszysty*.

MACHARZYNA, - y, z., MACHARZYNKA, - i, ż., *dem.*, [illegible] *Bh.* měchýř, míchýř; *Slo.* mechar; *Crn.* [illegible] *Vd* mehir, mehier; *Cro.* mehúr, mehúrcina; [illegible] *Sla.* mhur; *Rg.* mjehir, mjehirich; *Rs.* махýрь, махýрка, (cf. moszna, moszenka). die Blase, Harnblase. Macharzyna moczowa, iest schronienie z [illegible] albo pęcherz, urynę na czas w sobie za[illegible] leży w miednicy, u mężczyzn między ki[illegible] z końcami hańiebnemi; u kobiet między ki[illegible] macharzyną, macica przegradza. *Krup.* 2, [illegible] Do. - b) pęcherz, eine jede Blase. [illegible] macharzynę nadymaią. *Birk. Exorb.* [illegible] macharzynę nadymaią. *Otw. Ow.* 618. Tchorz; za[illegible] macharzyną. *Cn. Ad.* 33. cf. lisim ogonem). - §. macharzyna od pieniędzy, kaleta, moszna, Geldsack, Geldbeutel. Nosi pieniędzy macharzynę w zanadrzu [illegible], żeby iey co ieszcze do onéy macharzyny przybyło. *Rey Zw.* 66. - §. Macharzynka na grzybku, na [illegible] *Cn. Th.* die Hülle, das Bläschen, [illegible] Cyprysowa gałka, macharzynka, *galbulus ib.* [illegible], - y, ż., szkoła, wszelkie narzędzie służące do [illegible] skutków siły iakiegokolwiek. *Jak. Art.* 3, 315. [illegible] instrument przyczyniaiący i reguluiący moc [illegible] *Arat. Zb.* 2, 85. die Maschiene; *Vd.* maschina, machina, machinadlo; *Rs.* махúна, машúна. Machina, [illegible] robione iak [illegible] materne z drzewa, albo innego mate[illegible] *Sch. Com.* 4. Machina pneumatycana, z wiatro[illegible] *Jak. Art.* 3, 301, die Luftpumpe. Machiny Cyrcu[illegible] *Czerw.* 36. Z miedzi piorunowe machiny po[illegible] *Teatr.* 50, 11, działa, armaty, możdzie[illegible] - §. [illegible] wielka bardzo rzecz, gmach, eine [illegible], etwas Prächtiges. [illegible] kościoła Jerozolimskiego z cioszonego [illegible] *Radz.* 146. My Polacy wszystkę przemachinę wytrzymywali. *Krom.* 594; *cunctatio* - i machina, machinacya, w poezyi, die [illegible] in der Dichtkunst. Za naywiększą rzecz w [illegible] machina, czyli wpływanie nadzwyczaynych sposobów do zdziałania trudności i. *Gol. Wym.* [illegible] MACHINALNY, - a, - e, *politicus*, [illegible] zuwanie na zgubę [illegible] *Arat. Zb.* 2, 84, praktyka, Ränke zum Verderben; *Rs.* коозн. MACHINKA, - i, ż., [illegible] machina, eine kleine Maschiene. Gdyby machinki zaczynały skakać, trzepotać się. *Przest.* 47. [illegible]

[illegible], - y, ż., machlarstwo, szalbierstwo, Betrug, Ränke, Schelmerey. Zyd krawcem, szmuglerem [illegible] i gdy się krawcową machlaniną zapomoże, [illegible] *Grodz. Dz. F.* 6. MACHLARKA, Machlerka, [illegible] ż., Szalbierka, die Betrügerinn. Ha machlerkę [illegible] się, mowić o tym szkoda. *Treb. S. M.* 57. [illegible] wielkość madrzy, machlarka, rozumna. *Zab.* o, [illegible] *Rozmaitości*. machlerski, szalbierski, betrügerisch. MACHLARSTWO, MACHLERSTWO, - a, *n.*, szalbierstwo, die Betrügerey, Durchstecherey. Wezyr Kioperli machlarstwo urzędników powściągnął. *Klok. Turk.* 221. Turcy zażyli machlerstwa z cesarzem pod czas traktatów zaczętych za Mahumeta, zerwanych przez Achmeta. *ib.* 120. Odpowiedź pełna machlerstwa i potwarzy. *Zygr. Pap.* 280. MACHLARZ, MACHLERZ, - a, *m.*, *Rs.* máклеръ; z *Niem.* der Mäkler, der Unterhändler der Kaufleute, der Sensal. (*Suec.* máklare, *Holl.* maeckelaer). Stręczyciel kupca, iednaca kupca, litkupnik. *Volck.* 764. *Sr.* z. dowitwar. Machlerze u Niemców między kupcy bywaią, co targi stanowią. *Opal. Sat.* 188. Przekupniom i machlerzom nie trza się dadź rozwodzić. *M. Bielsk. S. N.* 23. W Gdańsku wielkie zobaczysz śpichlerze, Masz i machlerze. *Klon. Fl. G.* 3 *b.* - §. *meton.* szalbierz, oszust, cygan, żyd. *Cn. Ad.* 1124. ein Leutebetrüger; *Ross.* шельмо. Niedawno poszliście za machlerzem iednym Greczynem, który się mienił patryarchą Jerozolimskim. *Birk. Ex. C* 4 *b.* Jeszcześ dutasz w te machlarze? *Brud. Ost. A* 11. *Zygr. Pap.* 372. MACHLOWAĆ, - ał, - uie, *Intr. ndk.*, szalbierować, fałszować, mieszać rzeczy i sprawy, Durchstecherey machen, Unterschleif machen, hintergehen, betrügen; *Rs.* шельмовать, шельму. Szalbierowane i machlowane dryakwie i bezoary. *Syr.* 530. Ta świeżo szedłszy za mąż przy mężu piianym Machluie głupia swoim nieuczciwie stanem. *Petr. Hor.* 2, *F. b.* - §. Zmachlował to. *Smotr. Ex.* 42. sprzątnął na bok, zemknął.

Pochodz. *przemachlować*, *wymachlować*.

MACHLUGA, - i, ż., gatunek potażu, Weidasch, eine Art Pottasche. Potaż dzielí się na korytowy, czyli blauaż, i na machlugę czyli wydaż. *Pam.* 84, 764.

MACHNĄĆ, MACHNIENIE *ob.* Machać.

*MACHOWIE, - ia, *n.*, wieś sławna brzydką mową swoich mieszkańców, *n. p.* Głupi owi Matusowie, Co krzyczą, wrzeszczą, napuszywszy głowę, Każdy ich sądzi, że ze wsi Machowie, Dość szpetną maiąc, ieszcze krzywią, mowę. *Wad. Dan.* 260.

MACHRAM, - u, *m.*, n. p. Towary Tureckie Muchairy, Machramy chustki . . . *Vol. Leg.* 4, 82. materya iakaś Turecka, ein Türkischer Zeug.

MĄCIĆ, - ił, - ić, *Act. ndk.*, zmącić, pomącić, zamącić *Dok.*, mętnym czynić płyn iaki, klocić, trübe machen (ein Getränk), aufrühren, umrühren. (cf. *Bh.* machati w wodzie i tam i sem ruszać) *Bh.* zkaliti (cf. kal); *Sr.* z. mucju *moueo*, *misceo*; *Hbr.* מוט mut *motus*, cf. mieszać, *Crn.* motiti, motem *turbare*; *Vd.* motiti, pzbiti, obmotiti, smotiti, smotuvati, smieshuvati, skaliti; *Cro.* mutiti (s przeszkadzać), mútim, zmutiti, izmutiti; *Rg.* mûtiti, smûtiti, izmutiti, samûtiti, pomûtiti; *Be.* mûtiti, zamutiti, smutiti, izmutiti; *Rs.* мутúть, мучý, смутúть, смущать, возмутúть, возмущать, баламутúть (*ob.* balamucić); *Ec.* мутю̀, (мѣсти, мяту, смущать pomięszać, мятéжествую, мяту, *Rs.* мятéжничать buntować się). mącić co *et* mącić czym; *n. p.* Baranie, nie mąć wody. *Rys. Ad.* 1. Gdy łzami zdróy smącił, na wodzie wzruszoney stała się ciemność piękna. *Otw. Ow.* 123. - *Fig.* Widzimy niespokoynych, że choć się ustoi Mącą klarowną wodę dla prywaty swoiey. *Pot. Pocz.* 32. Chciałaby mnie kochana Jeymość grać na nosie, Nie mi, nie, nic z tego, nie dam sobie mącić w sosie. *Zabł. Fr.* 26. - Mącić rzeczy *vel* rzeczami, z mieszać, zamieszanie

w rzeczach czynić, verwirren, in Verwirrung und Unordnung bringen, durcheinander werfen. Rozruch czynili i mącili w ludzie swoim. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 22. rozsłyrk czynili. 3 *Leop.*) Są niektórzy, co wami mącą. 1 *Leop. Gal.* 1, 7, co was trwożą. 3 *Leop.*) Miasto, cobyś thumić miał domowe boie, Lentulu, mąć oyczyznę, wzbudzay niepokoie. *Min. Fars.* 14. Jeśli mącę światem, J z przepisaney sam kluby wypadam, Prożno się chelpię, że szczęście posiadam. *Nar. Dz.* 2, 87. Możnieyszy iak chciał mącił ludem pospolitym, Nikt nie słuchał, a każdy głową swoią rządził. *Nar. Dz.* 2, 126. Niech wami nie mąci Ezechiasz, mówiąc Pan nas wyswobodzi. *Leop. Jes.* 36, 18. niech on was nie mąci. *ib.* 19. niech was nie zwodzi. *Bibl. Gd.*) Przykrości, i pokóy mącące kłopoty. *Pilch. Sen. list.* 2, 145. Ani praw, ani polityki chowa. Otów ze złotem, iedwab' z kirem mąci. *Pot. Sil.* 475. wszystko pomiesza). To piwo czyli wino barzo mąci głowę. *Tr.*, t. i bardzo bije do głowy, upaia, das Getränk macht den Kopf dumm, benebelt den Verstand. *transl.* Ledwo na bardonie gładka Pierya zgodne zmąci sznury, Strach go ścieżdża. *Zab.* 6, 372. *Nar.* poruszy, ruhren, in Bewegung setzen. MĄCIĆ SIĘ *Recipr.*, mętnym bydź, nieczystym, trübe ſeyn. Wszelkie wino natychmiast się mąci, gdy zachodzą pod słońce gwiazdy zwane babiy, a to bywa, gdy głog kwitnie. *Cresc.* 548. cf. mutynować). Złe wino pić potrzeba, gdy się ieszcze mąci. Ledwie się podklaruie, zaraz octem trąci. *Pot. Jow.* 205. *tr.* W głowie mu się mąci, = mieszа się, traci przytomność, odurzonym zostaie, er wird confus.

Pochodz. *pod słowem męt.*

MACICA, - y, ż., MACICZKA, - i, ż. *dem.*, (cf. mać). - §. *obs.* matka, die Mutter, n. p. macica pszczoł, *Tr.* *ob.* matka pszczół. - §. dziś oznacza niby to matkę nieżyiących rzeczy; io, co stanowi ich istotę, das, woher leblose Dinge ihr Wesen haben, die Mutter, der Stamm, der Quell, Ursprung lebloser Dinge. - a) *Botan.* Macica albo korzeń środni, korzeń główny, *caudex descendens.* die Hauptwurzel, Mutterwurzel. (*Bh.* maternik, deblja, *Botan.* 19. die feſte *folia intima plantarum*). *fig. alleg.* Z *odszczepy oma twiałey przeszczepiło mię miłosierdzie bozkie do żywey macicy, do prawdziwey wiary. *Smotr. Ex.* 14. Jam iest macica prawa, Która wdzięczny owoc dawa, a wyście są latorośle. *Kanc. Gd.* 262. Rzym maią za korzeń i macicę wiary. *Sk. Dz.* 154. - *Per excell.* macica, = winna macica, loza *Ursin.*, der Weinſtock, die Weinrebe. *Vd.* vinska terta, terſa, grebenika; *Crn.* terta, vinika; *Cro.* loza; *Rg.* lóza; *Sr.* 1. winowrpent; *Rs.* виноградная лоза; *Ec.* лозà винничїе, рождїе. Przy swoiey macicy młoda wszedłszy latorośl winna, nie maiąc ogrodniczey pomocy, po ziemi się tylko czołga. *Tward. Wład.* 13. Niebo tam trudne, krnąbrnego przyrodzenia macica. *Pal. Fl.* 119. - §. macica źrzódła, = główny zdroy, die Hauptquelle, Mutterquelle. Możesz studnią kopać tak głęboko, aże głównie zrzodło naydziesz to iest, prawą macicę wody. *Cresc.* 28. - §. *Chym.* Soli alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywaią się w powszechności macicami, *matrices*, *bases*. *Jak. Art.* 1, 47. - c) Macica perłowa, = skorupa, die Perlenmutter; *Bh.* perłowa matka; *Vd.* perlenova matiza, biserski saklopnjak,

perga; *Ross.* жемчу́жная раковина; *Ec.* чрепи́на. Z perłowey macicy, albo lśniących się skorupek, przedmie wyrabiaią się rzeczy. *Lat. H. N.* 127. *Boter* 248. - §. *Mechan.* macica od szruby, die Schraubenmutter. *Rs.* шу́рупъ, шурýпецъ, шурýпникъ, гайка. Macica iest bryła, w ktorey chodzi śrzoba, wewnątrz wydrożona, czyli wybrożdżona, właśnie tymże samym kształtem, iak iest śrzoba zewnętrznie opasana, tak iż iest doſkonałą formą tey części, ktorą obeymuie. *Jak. Mat.* 4, 348. Mutterkę czyli macicę śrzruby kluczem przykręcaią. *Os. Rud.* 192. *Zab. G.* 338. Macica, dziura wyrznięta w gwinty, w których śrzóba chodzi, obracaiąc się. *Jak. Art.* 3, 301. Szrobki utwierdzone maciczkami. *Teatr.* 6 c, 57. - *Mencon.* macica *ob.* macizna deſka. - §. macica drukarſka od wybiiania liter drukarſkich, forma, w którey się litery odlewaią, die Matrize zum Abguß der Buchſtaben. *Cn. Th.* 821. - §. *Anatom.* macica, = żywot niewieści, die Bärmutter, Gebärmutter, Mutter; *Bh.* maternik, delba, deunik; *Sr.* 1. macjerza, macj, macjerné jiwot; *Sr.* 2. masch; *Crn.* maternèza; *Vd.* materna vutroba, materniza, plodniza; *Rs.* ложесна; *ob. Gr.* μητρα, *Lat.* matrix). *Macieza iest to męcherz, w którym płod przemieszkiwa: *Spi. z.* 173. Macica iest iakoby mieysce albo gospodka płodu, leży między odchodową kiszką i macharzyną uryнową w miednicy, *Krup.* 2, 164.; *Kirch. An.* 66. *Wych. An.* 100. Macicy czyścienie; macicy upad. to iest, wychodzenie; macicy wstąpienie, macicy zaziębienie. *Sien. Rej.* Maciunik, albo macica zbytnie zawarta. *Syr. Ziel.* 198. - §. macica *Tr.*, = maciczna choroba, dolegliwość maciczna. *Dyk. Med.* 3, 648. die Mutterbeſchwerung. - §. Macica *ziele*, *ob.* Przestęp, ziele.

MĄCICIEL, - a, *m.*, który mąci, bądź trunki, bądź sprawy, der etwas aufrührt, trübe macht, *fig.* ein Verwirrer, der Verwirrung und Unordnung ſtiftet. *Tr.*, *wrodz. ześć.* Mącicielka. *Bs.* smetnik, uzbunitegl; *Vd* smotuvauz, smieshuvauz, motnik; *f.* motniza; *Ross.* мятéжникъ, смутúтель, смутúтельница, смутúтельница, возмутúтель, возмутúтельникъ, смýтница, возмутúтель, мятéжникъ, любомятежникъ, cf. wartoglow, wichrzyciel i t. d.

**MACICORODNY, - a; - e, (od macicy winney), winorodny, weinerzeugend; *vitifer*, *Cn. Th.*; *Cro.* terszonoszni. MACICOWY, MACICZNY, - a, - e, od macicy, *qu. v.* Haupt=, Stamm=, Mutter=, - a) macicowy *citeus. Cn. Th.*, lozowy, Weinſtock=, Weinreben=. *Rs. et Ec.* лóзный. Nóż macicowy, *Vd.* vinjak, krim nosh). Maiczne wszy *Vd.* penkle). - §. maiczna woda nazywa się w salitrarni woda pozostała i zcedzona po ukrysztalowaniu saletry. *Jak. Art.* 301 *et* 1, 55. das Mutterwaſſer, Grundwaſſer, das nach der Cryſtalliſation des Salpeters zurück bleibt. - §. od macicy śrzobney, Schraubenmutter=. Maiczna deſka abo macica, iest bal mocny, do ktorego się przymacnia nabity szturmak. *Jak. Art.* 3, 300. - §. od macicy niewieściey, = żywotny, Bärmutter=. *Crn.* maternezhu; *Rs.* мáточный. Opadnienie maiczne, gdy ni tylko pokrowiec maiczny, ale też i sama macica w krok się osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. Maiczna choroba, *Cro.* maternicza; *Sla.* maternica); Maiczne lekarſwa. *Dyk. Med.* 3, 648. Trąby maiczne lub Falopiusza. *Krup.* 2, 174. MACICZKA, - i, ż., *dem. nom.* macica.

MACIEIOW, - a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiey, gniazdo domu Maciejowskich. *Dyk. G.* 2, 106. MACIEIOWY, - a, - e, do Macieia należący, Mathiae. *Slo.* Matejow. MACIEK, - cka, *m.*, - a) *demin. nom.* Maciey (*Boh.* Matěgek, Macek, cf. *Germ.* Matz) Mathias. Nie bądź taki, mały Maćku. *Pot. Jow.* 108. Maciek zaorał, Maciek też zasiał. *Tr.*, jak nabyto, tak odbyto. - §. Maciek, ślepuś, ein Dummian. Lada Maciek na piecu to też tak potrafi mowić. *Mon.* 71, 60. A iuż rozumiesz? nie myśl, że iestem Maćkiem! *Twor. Hie.* 24. -- (§. II. Maciek, Matuś, miano kocie, Mietz, die Katzen zu rufen. Ob. słowo to prawie we wszystkich dyalektach nasze słowo za. spr. *Slo.* mácka, kócka; *Hg.* matska; *Crn.* mazka, f macka, mazeka, (z. mazhk, z kotwica, *qu. cf.*), *Dl.* macka, mazhka; *Cro.* machek, machka, machicza (z machka, chak, cf. kotwica); *Bs.* macka, maciça, (cf. *Boh.* macecha, kocica, koja nochjom plasci *spiritus immundus*, *Slo.* macka, cf. *Gall.* maton; *Hisp.* mia, *Jt.* mamma; cf. Or. z. matitka krowka, cf. *Rs.* мамка, słowo, którem za kozy i małpy wołaią; *Rs.* мéчка niedźwiedzica). Czyż u ciebie iest kot? nasz maciek? *Teatr* 14 *d.* 10. I wy rozumiecie, że to był prawdziwy kot? *Bz.* z Maciek! *ib.* 14 *d.* 45. Ki ci ci! ki ci ci! Ki ci ci ci! *Teatr* 18 *d*, 4. - §. maciek, kiszka wieprzowa, *crassum et pingue intestinum suis*, der fette Schweinsdarm, maciek nadziewany, der Saufack, der Bratwurst. Jak zabiesz wieprza, będziesz miał kiełbasy, kiszki, macki, dorotki. *Haur. Sk.* 59.

MACIERZ, - y, *i.*, *vulgare ut* mać, z matka, *Rh.* Máteř (*cf.* macocha), die Mutter. Wrócił Władysławowi cesarskiemu Węgierkę, którą był Ludwik z *macierzą wziął. Gwagn. 56. Tamtego chęć szalona trąby słuchała, krwawych walek, co biedne klną *macierze. *Hor. Pocz* 1, 7. *Nar.* Takaś sław' oycu i *macierzy sprzysiągł. *Mon. Fl. H* 26 Skrzętna *macierzy* kwiecia woniąca młodości czasu dorocznego. *Past. F.* 121. MACIERZANKA, MACIERZADUSZKA, - i, *ż.*, *Vd.* matičnica, materna dushiza, mazhja dushiza; *Cro.* materina dušica, bosna dušica, popona, poponak; *Dl.* mravinska, matična trava; *Sr.* 1 batduschka; *Bs.* matterina dusica, *Rs.* душица, poponac, poponak, paprić, babbina dusica, wilder Thym m, w starych serdecznych mdłościach, w których z a, że iuż *dusza* ciała ma odbieżeć, ratuią ciey iako *matka*, orzeźwiaiąc siły serdeczne, *Syr.* 509. Skutek iey na defekta macicy *Kluk Rośl.* 2, 236. *Krup.* 5, 135. *Dyk. Med.* 3, 650. chcesz zachować, kazay się mieć siele maciorzanki. *Cresc.* 596. Macierza duszka ogrodna, Garten Quendel. *Sen. Wykł.* Wieśniacy łebiotkę, *origanum Linn.*, macierzą duszką zowią. *Jund.* 316. MACIERZANKOWY, - a, - e, od macierzanki, Quendel-, *cf.* MACIERZYNSTY, - a, - e, matczyn, od matki Pol. matczyny. *Mo.* materinski; *Sr.* 1. macierny, macjerski; *Slo.* matterinski, *Rg.* et *Bs.* matterin, *Cro.* materin, *Vd.* matern, materniski; *Crn.* materin, *Rs.* матерній, материнскій; mütterlich, Mutter. *Jezus wyszedł z macierzyńskiego żywota bez wszelkiego panieństwa matki swéy uszczerbku. *Kucz. Kat.* 84. Dobra macierzyste ociec synowi wydać powinien. *Szczerb. Sax.* 93. Oyczysta i macierzysta substancya. *A. Zamoy.* 125. Dziad macierzysty. *Krom.* 250. Macierzyński ięzyk, z oyczysty ięzyk die Mutterſprache. Macierzyńsko *adv.*, *Rs.* материнскu; *Ec.* матерозаконъ. MACIERZYNSTWO, - a, *n.*, stan matki, die Mutterſchaft, der Mutterſtand, da eine Perſon Mutter iſt; *Crn.* materstvu; *Vd.* maternost, materstvu; *Cro.* materinsztvo). Dwie rzeczy w Nayświętszey Pannie zgodę znalazły, które w żadney inney pospołu stać nie mogły, to iest, macierzyństwo z panieństwem. *Sk. Zyw.* 75. *Zach. Kaz.* 1, 185. *et* 177. Osobliwsze macierzyństwo Maryi Panny. *Psalmod.* 48. MACIERZYZNA, - y, *ż.*, maiętność matczyna, das mütterliche Erbe, das Mütterliche, *Boh.* materizna. Wielkie miał Zygmunt August trudności koło Baru, własnéy macierzyzny swey. *J. Kchan. Dz.* 184. Nie twoicy macierzyzny kołacz. *Rys. Ad.* 45. nie twoiéy gęby kąsek). Trudno z iedną macierzyzną na dwoie gody. *ib.* 66. - §. wstyd czyli członek białogłowski, die weibliche Schaam, (das Muttergut). Chelidonią warzyć, i podkładać pod się, iżby para szła między nogi do macicy abo do macierzyzny. *Spicz.* 21. Dobry pan iakiś iadąc sobie w drogę, Uyrzał u dziewki w polu bosą nogę; Nie chodź powiada, bez botów, ma rada, Bo macierzyzna tak zwietrzeie rada. Łaskawy panie, nic iey to nie wadzi, Chyba żebyście piiali z niey radzi. *J. Kchan. Fr.* 11, 7

MACIEY, - eia, *m.*, imię męzkie Mathias; *Bh.* Matěg; *Slo.* Matuš'; *Sr.* 1. Matěi; *Sr.* 2. Matscha; *Ross.* матѣй. cf. Matyasz, Mateusz). Maciey ś., Mathias Apostoł, na mieysce Judasza losem wybrany. *Kras. Zb.* 2, 133. - S. Maciey z rzek i stawów zwykł ruszać lody. *Haur. Sk.* 146. Swięty Maciey zimę traci. *Tr.*, Mathias bricht Eis. *ob.* Macieiowy, Maciek, Maciuś.

MACINET *ob.* Mazinet.

MACINIEC, - ńca, *m.*, der Querſtock. W kokoszy ziarnka iaiec w macińcu wiszą. *Syr.* 1276. MACINNIK, - a, *m.*, choroba maciey, gdy zbytnie bywa zawarta. *Syr.* 198. das Zuſammenziehen der Bärmutter, der Mutterkrampf. MACIORA, - y, *ż.*, MACIORKA, - i, *ż.*, *Bs.* mattiça, zgivina, koja se drriagi za plod; *Rg.* mattiza); *Pol.* samica między ptakami i zwierzętami, iako kura, przepiórka, owca, świnia *etc.*; nie mówi się iednak łatwo o wszystkich zwierzętach. *Wlod.* die Mutter junger Thiere. Płodna maciora mysz, która wyległa razem mysząt siła. *Jabł. Ez.* 20. Maciorki, z owce kotne lub okowne. *X. Kam.* - Maciora pszczół, z matka pszczoł, die Bienenkönigin, die Mutterbiene, der Weiſer. Straciwszy tego wodza, nie inaczey iedno iako pszczoły bez maciory, albo dziatki bez matki iesteśmy. *Falib. Dis. B* 1. - b) *per excell.*, u świni samica, świnia, die Saumutter. *Bh.* plemenice, prasna swiné; *Sla.* prasica; *Vd.* dojinza, svinska mati, prasiza, prashzhja svina, dojezha svinja; *Sr.* 2. rampa; *Crn.* presiza). W 15 dni po okoceniu maciorki zdrowe. *Pam.* 84, 383. Maciorki, to są świnie, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek.* 132. Maciorka z prosiętami. *Switk. Bud.* 72. U dzików samicę od dzieci zowiemy maciorką. *Kluk. Zw.* 3, 346. Nie wybiegały się przed ich zapal-

czywością, prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon.* 68, 187. - *c) matka, die Mutter. *Boh.* máteř; *Sr.* 1. matjeř, *Sr.* 2. mahšch, *G.* mahšcherè; *Cro.* maternicza). Szczęśliwaś między maciory, któraś urodziła nam Jana. *Groch. IV.* 94. - d) Samca konopi, który nie kwitnąc, daie nasienie, sowią głowaczkami, *maciorami*, der Saathanf. *Syr.* 822.; *Lad. H. N.* 26. cf. płoskonki, suszki.

MACKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* macа, miara od zboża, 16 część kłody, czyli macy. *Cn. Th.*, Viertelſcheffel.

MACKA, - i, *ż.*, narzędzie macania, das Fühlhorn. U niektórych robaków są wyrostki krótkie, grubawe, które mackami, *tentacula*, zowiemy. *Zool.* 85.

MACIUPKI, MACIUPCI, MACIUPEŃKI, - *a*, - ie, s maleńki, maluczki, maluteńki, *Crn.* majczkum; winzig klein. Prześliczną ma nóżkę, maciupeńką, macinpcią. *Teatr* 36 *c*, 11. Kobieta maciupka. *ib.* 53, 20. Połóż tu maciupkie paluszki twoie, *Teatr* 53, 42.

MACIUŚ, - ia, *m.*, *dem. nom.* Maciey, kleiner Mathieß, Mathießchen. Teraz Macieiowie, stali się Maciusiami. *Kras. list.* 168. *MACKA, *ob.* Maciek, kot, kotka.

MACLOCH, - u, *m.*, MACLOSZEK, - szka, *m.*, dziura w czym wydrożona, ein hohles Loch, eine Höhlung, Vertiefung. Gołębica ściele gniazdo swe w maclochu. *Radz. Jer.* 48, 28. na kraiu dziury. *Bibl. Gd.*) W rozpadlinach skalnych, w maclochach parkanu. *Leop. Cant.* 2, 14. *Bzow. Roż.* 81. w skrytościach. *Bibl. G.*) Schowayże ten pas w maclochu skalnym. 3 *Leop. Jer.* 13, 4. w dupiu skalnym, 1 *Leop.*) W opocznych maclochach przemieszkiwali. *Birk. Kant. B* 3. Jelonek porwał się do iam i maclochów węzowych. *Birk. Kaz. Ob. C* 3. *Bzow. Roz.* 92. Co za nikczemne z nich niewiasty, żeby w to maclochy podziemne kryć się mieli? *Tward. Wład.* 76. *transl.* Gnuśne serca w puchowym nie dyszą maclochu. *Hor.* 2, 356. Snać to muiemasz, że ludzkie maclochy W niebo przeniesiesz tą twoią łożnicą? *Morszt.* 72. Macloch, macłoszek, murek, mieysce wolne w murze dla postawienia czego, framuga, eine Blende, eine Nische, eine Bilderblende.

MACOCHA, - y, *ż.*, MACOSZKA, - i, *ż.*, *Bh.* maćecha, macejſka, *Slo.* macocha; *Hg.* mostoha anya; *Sr.* 1. maczocha, (maczoch, woczzim oyczym); *Crn.* mazhàha, pisana mato; *Vd.* mazheha, mazhaha, nepristna mati, popovi muti; *Cro.* machàha, machuha (cf. ochuh s oyczym); *Bs.* machjeha; *Rg.* macchjeha; *Sla.* machja, machà, machua; *Rs.* мачиха; *Ec.* мачеха. *Macochą* iest, żona oycowa wtóra, dzieciom od pierwszey żony. *Sax. Porz.* 132. die Stiefmutter. Oyczym i macocha, nieprawe rodzice *Vd.* popoustareishi (*półrodzice), Stiefvätern. Wstręt czuiesz nazywać mię *macochą*, i ia do nazywania cię *pasierbem*. *Teatr.* 7, 71. *Matka*, niby *ma*, *tka* dzieciom; *macocha*, niby *ma co*, *te chowa* dla siebie albo swoich. *Chmiel.* 1, 57. *Sr.* 1. macucha je šly prut. Co *matka* to *matka*, a co *macocha* to *macocha*. *Cn. Ad.* 667. *Matka* daie, a *macocha* pyta dzieci, czy chcecie? *Burl. A* 3. Zawsze fortunę wieda bydź płochą. Dziś *matką*, iutro może bydź *macochą*. *Kchow.* 5. Nigdy mu się szczęście *macochą* nie stawiło. *Groch. IV.* 537. Natura Macieiowskiemu *macochą* nie była, ale taką *matką*, iż co człowiek ieden od niey żądać może, to wszystko była iemu da-

ła. *Gorn. Dw.* 2. Natura wszystkim *matką*, nikomu *macochą*. *Kras. IV.* 51. MACOCHOWAĆ, - ał, - uie, *Intr. ndk.*, po macoszyńsku postępować, stiefmütterlich handeln. Mężnie odbiia zamachy fortuny macochuiącey. *Boh. Kom.* 2, 70. MACOSZYĆ, *Pot. Syl.* 39., *Sr.* 1. maczoſchu ſo; *Cro.* machàhim *nouercor.* MACOSZYN, - a, - e, MACOSZYŃSKI, - a, - ie, od macochy, stiefmütterlich; *Bh.* maceſſin; *Slo.* macoſſný; *Sr.* 1. máczoſchné; *Rg.* macchjehin; *Cro.* machahin, machuhin; *Hg* mostohai; *Bs.* machjehin; *Rs.* мачихинъ. Macoszyne dziecię dwa obroki bierze. *Cn. Ad.* 461. *Rys. Ad.* 39. Nielitościwa macoszyna opieka. *Kur. Pet.* 86. Dla potwarzy macoszyney przyszedł w taką niełaskę do oyca. *Otw. Ow.* 632. Władysław Zbigniewa bękarta swego dla macoszyńskiey nienawiści do Saskiey ziemi zasłał. *Krom.* 117. Brandeburgią natura *po macoszynemu* obdarzyła. *Pam.* 85, 1, 18.

MACULCA, - y, *ż.*, *n. p.* Mularze potrzebuią drzewa na rosztowania, na sztandary, *maculce* etc. *Kluk Rośl.* 2, 170. ?

MACUŻNY, *ob.* maczuga.

*MACYAN, - a, *m.*, n. p. Jabłka, które zowią macyany i też lacetule. *Cresc.* 13, gatunek jabłek, eine Art Aepfel.

MACZAĆ, - ał, - a, *Act. Contin. et Frequ. verbi ndk.* Moczyć; *Bh.* mačeti; *Vd.* mozhiti, vmakati, pomakati, namakuvati; *Ross.* макать, макнуть, макаю, макну, eintauchen, eintunken, naß machen. Zdradzi mię ieden z tych, który zemną macza w misie. *Radz. Marc.* 14, 20. *Bibl. Gd.* Maczaią się chusteczki w dekokcie ciepłym, i na rany się przykładaią. *Krup.* 5, 399. Jadły kot ryby, ale nie chce ogona maczać. *Cn. Ad.* 285. - *tr.* cieśla macza sznur czernidłem, rubryką. *Tr.* beſchmiert die Schnur mit Schwärze, mit Röthel. Karmazyn po dwa kroć maczany. 1 *Leop. Lx.* 28, 5. farbowany. 3 *Leop.*)

MĄCZANY *ob.* Mączny. MĄCZASTY, - a, - e, na kształt mąki, mehlicht; *Sr.* 1. mukolty. Z wiktu mączastego zatwardzenie kolca pochodzi. *Perz. Lek.* 176. Cukier mączasty. *N. Pam.* 2, 141. Bedłka olszowa, pod spodem ma błonki popielate mączaste. *Jundz.* 561.

MĄCZEK, - czku, *m.*, *Bh.* maćel *zdrbn. rzeczwn*: mak; - §. Maczek polny, *papaver erraticum*, nayduie się w każdym zasianym zbożu. *Kluk. Rośl.* 2, 236. *ob.* mak obiędny, Klatſchroſen, wilder Mohn. Maczek zaięczy *ob.* zawilec, zer; *Rs.* багряная анемона.

MĄCZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* mąka; s mąka subtelna, feines Mehl; *Sr.* 2. muzla; *Ross.* мучка; *Ec.* мучица. Mączka prochowa, proch miałko roztarty i przesiany przez gęste sito. *Jak. Art.* 3, 301. Mączka papinkowata dla dzieci w powiciu. *Syr.* 953 *et* 954. Kinderbrey. Mączka iest iedną z części, z których się istoty roślinne składaią; Części te są: cukier, oley, mączka, kley, lep i t. d. *N. Pam.* 6, 308. *fecula*). *ib.* 4, 2. *Cremor* mączka, którą szaty mączkuią. *Mącz.*; krochmal, das Kraftmehl, die Stärke. *Ern.* 1102. Krochmal zamienićby można na wyraz mączka. *N. Pam.* 6, 320. Mączka od twarzy, s bielidło weiße Schminke. Gładzenie lica mączką albo bleywasem, bardzo paniom szkodliwe, *Urzęd.* 406. MĄCZKOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, krochmalić, mączką zapuszczać chusty, kraftmehlen, stärken.

Szary mączkuią mączką czyli krochmalem. *Mącz.*; *Ern.* Mączkowany, : Krochmalny.

MACZKOWY, - a, - e, od maczku polnego, von Klatschrosen. Wiesnacki kwiatem maczkowym farbuią nici granatowe. *Lud. H. N.* 100.

MĄCZNICA, - y, *ż.*, (*Sh.* Maučnice, : 1) *arca farinaria* mączna skrzynia, 2) gatunek gruszek; *Crn.* mózlunck (gruszka mączysta). *arbutus uva ursi Linn.*, *Rs.* молочника, roślina iedna z naypożyteczniejszych do garbowania skór. *Jundz.* 257, die Bärentraube. - 2) Mącznica we zbożu, mączniak, sporyż, ziarno długie, krzywe, czarne, wyrastające z kłosa. *H lod.* Mehlmutter, Mutterkorn, Kornmutter, Afterkorn. W samym kłosie żytnym wyrasta ziarno czarnawe, zowie się dla przysporzenia mąki tey czarnem mącznikiem. *Haur. Sk.* 34. - §. Mącznica, w młynie, dziura, którą się mąka sypie, das Mehlloch. *Sr.* Mączuice, belka walowa w wiatraku, der Wellbalken, Settbalken in der Windmühle. *ib.*, *Schneid.* - 3) MĄCZNIK, - a, *m.*, *tenebrio* owad podłużny, którego gąsienica żyie w mące, w chlebie; potocznie zowią go drewnikiem. *Zool.* 167. der Mehlwurm, Mehlwurm, die Hausschabe. - §. *Mącznik, *Vd.* mączny, mokry przedaż *Rs.* мучникъ *мѣлаrz, przedaiący mąkę, der Mehlhändler. MĄCZNOŚC, - ści, *ż.*, (mączna istota, die Mehligkeit, das Mehlige. Nasienie ku siewu ma mieć w sobie nieiaką mączność świeżą, nie zbutwiałą, ale białą. *Cresc.* 201. MĄCZNY, - a, - e, *Bh.* maučny; *Slo* maučný; *Cro.* melyni; *Crn.* mózhen (mózgine; *Rs.* мучной мучный; do mąki należący, Mehl-. Młyn mączny. *Solf. Arch.* 87. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax* 232. *Rs* закромъ, сусѣкъ cf. sąsiek) Nie z iednego worka. *Alb. n. W.* 5. t. i, nie z iednego pieca chleb iedzą, bywaiąc, praktyk). Rdza albo mączna rosa, Mehlthau, na roślinach zdaie się bydź uschłą miodową rosą. *Jak. Rośl* 3, 92. - 2) mączny, z mąki, mączany. *Cn.* Mączny Nabrzmiałość, maiąca w sobie materyą do mąki lub do pyłu podobną, nazywa się guzem mączanym, *athe-*

MACZUGA, - i, *ż.*, MACZUSZKA, - i, *ż. dem.*, *Lat. mat*, *Gall.* massue; *Ital.* mazza, mazocca; *Bs.* мазга, toiaga; *Cro.* máczel, bát iz dreva, kiiak; *Ll.* kij, tolyga, tolyaga; *Rg.* bât, sceſtopèr, *Crn.* rebatza, sheſtoperneza; *Vd.* pazl, zepiz, kolca, robata palica, sheſtoperniza, roglonisa; *Rs.* мачуга, мачужка, палка, пастуша ласка, кула. *Dudz.* maczuga, Hr. Kulcza. *Jez. Hyr.* Z gałęzi migdałowych byrzuconych palice albo maczugi, w których się rycerze *Cresc.* 400. Maczuga sękowata. *Past. F.* Wziąwszy zwyczayną maczugę do podgarnia się, zaszedł do gaiu. *Banial. O.* 2. Wyprawił się z maczugą do pl ga. *Falib. L* 2. Dawid przy kamieniach i lekey maczudze, Filistyńskiego ubił potentata. *Jak. Bat. L* 3 b. - §. *transl*; *muscarium* główka abo makowka na ziołach, w których nasienie. ukryte ma bydź, albo na mieku. *Mącz.* Samenknöpfe, Samenknöpfe. Kerbholz. maczugi, : kije, płoty, Stockſtreiche, Stockſchläge. Za twe uda gi, masz płoty, odbierasz bicze i ma-

czugi. *Kulig.* 249. *MACZUGONOSZ, - a, *m.*; *Ec.* дубинникъ, дубиноносецъ, noszący maczugę, der Keulenträger. MACZUŻNY, - a, - e, od maczugi, Keulen-. Tezeus *maczużne zgniótł Wulkańskie plemię. *Zebr. Ow.* 174. *clavigeram*).

MĄCZYĆ *cz. ndk.*, umączyć, pomączyć *dk.*, mąką posypać, pobielić, meblen, bemehlen. *Hg.* múciti, omúciti, pomúciti. MĄCZEC, *niiak. ndk.*, mąką się stawać, w proch się rozsypać, zerſtieben, zu Staub und Mehl werden. Borax, gdy leży na wolnym powietrzu, mączeie. *Torz.* 293. MĄCZYNIEC, - ńca, *m.*, *chenopodium Linn.*, Gänſefuß. *Rs.* гусиная лапка, лебеда. Mączyniec krzałkowy, *bonus Henricus*, gute Heinrich, mieszki *urbicum*, der Stadtgänſefuß, czerwony *rubrum*, der rothe Gänſefuß, biały *album*, der weiße Gänſefuß, śmierdzący, *vulvaria*, das Bockskraut, wielosiarnowy *polyspermum*, der vielſamige Gänſefuß. *Jundz.* 176. Ziele to białe iest, iakoby go mąką obsiał, a za dotknieniem zaraz z siebie iaką tłustość puszcza. *Syr.* 634. *Kluk. Rośl.* 2, 238. MĄCZYSTOSC, - ści, *ż.*, mączność, mączna istota, die Mehligkeit, mehliges Weſen; *Bh.* maučnatoſt, maučnatiwoſt. Kiełek, gdy iuż wszystkę mączystość z grudki wypotrzebuie, korzeniem się żywić poczyna. *Bot.* 135. Grudka ma mączystość sposobną do kiśnienia. *ib.* 136. MĄCZYSTY, - a, - e, pełen mąki, voll Mehl; *Bh.* maučnaty, maučnatiwý; *Rs.* мучнистый; mączasty, do mąki podobny, mehlicht, vom Obſte; n. p. mączyſte gruszka. *Tr.*

MĄCZYWĄS *ob.* Moczywąs.

MADA, - y, *ż.*, szlama, u śliśów, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Mag. MSR.* in der Schifferſprache, hoch aufliegender Thonboden, Leimboden.

*MĄDA, - y, *ż.*, mudo (*Bh.* maudj *teſticulus*), stroie męzkie, die Hoden. Pobiądzą prędko w takim domu rządy, Gdzie kiep' powozi, a w chomącie *mądy. *Kchow. Fr.* 29. cf. biada temu domowi, gdzie krowa dobada wołowi.

MADERA, - y, *ż.*, wyspa na oceanie Atlantyckim, bardzo żyzna w wina. *Dyk. G.* 2, 107. die Inſel Madera. - §. madera, medera, wino z tey wyspy, Maderawein. Wina, które morzem przychodzą, Alakanty, Madery. *Vol. Leg.* 2, 1253. Poydźcie do mnie; napiiemy się medery. *Teat.* 14 *d*, 47. Piołun w seku albo w mederze warzony. *Syr.* 349. Do wina, aby ie drożey udali, cukier kładą, seki, medery leią. *Petr. Ek.* 127. No! iak ci nasza smakuie medera! *Kniaz.* 2, 209. (nasz miód); medera, na Rusi miód pity.

*MADLAĆ się, *Frequ. Verb.* Modlić się. (MADAME, z fr. Jeymość, Pani, *Rs.* сударыня. - §. guwernantka, Francuzka, cf. Bona, eine Gouvernantinn, Franzöſinn. MADMOZELKA, - i, *ż.*, *burl.* z franc, panienka, n. p. Kompania z prześlicznych madmozelek, które serce i kochanie za dukaty przedaią. *Teatr.* 22, 41. Mamſelchen).

MĄDR *ob.* Mądry. MADRELKA *ob.* Mędrelka. MĄDROCHA *ob.* Mędrocha. *MĄDROLUBEC *ob.* filozof, *Ec.* любомудренный. *MĄDROLUBOSC, MĄDROZNANOSC *ob.* filozofia, *Cro.* mudroznanstvo, mudroznanost; *Sla.* mudroznanſtvo, *Rg.* mudroznannos. MĄDROSC, - ści, *ż.*, *opp.* głupość, głupſtwo); *Bh.* maudroſt; *Slo.* mudroſť; *Sr.* 1 *et* 2. mudroſej; *Crn.* modruſt, *Vd.* modruſt, resumnoſt, umnoſt, pamet, pametnoſt; *Bs.* mudróſt, spametnoſt; rozum (cf. pamięć, rozum); *Cro.* mu-

drosst; *Rg.* múdrosa; *Rs.* мyдрость (z. z trudność), правомyдрïе; *Ec.* благоyмïе, художество. die Geſcheutheit, Weisheit, Klugheit, Einſicht. Mądrość tego świata przyrodzonym rozumem z rzeczy widomych rzeczy niewidome poznaie; mądrość chrześciańska bez pracy z świetłości boskiey, wszystko poznaie. *Karnk. Kat.* 22. Mądrość naywiętsza każdego, znać dobrze siebie samego. *Cn. Ad.* 463. Mądrość uczy, czego szukać i czego się chronić. *J. Kchan. Dz.* 193. Mądrość iest doskonałe i zupełne dobro duszy. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 33. Wielka mądrość, *Ec.* великомyдрïе *Gr.* μεγαλοφροσύνη. Na mądrości zażywanie trzeba osobney mądrości i miary. *Lub. Roz.* 23. Gdzież iest człowiek mądry, któryby w wszystkim szedł za mądrością? *Zab.* 16, 305. Ile kto ma cierpliwości, tyle mądrości. *Cn. Ad.* 466. Mądrość przychodzi i rośnie z laty, acz nie każdy iest mądry brodaty. *Cn. Ad.* 463. cf. Rozumu z laty przybywa, cf. co dzień człowiek mędrszy). - *Dentes sapientiae* zęby mądrości, die Weisheitszähne, są to dwa z trzonowych ostatnie, które się dopiero puszczaią w trzydziestym roku. *Kirch. Ost.* 103. *Woych. An.* 36. MĄDROSTKA, MĘDROSTKA, - i, ż., *dem.* n. p. *tyrocinium animi*, mały rozumek, pierwsza mądrostka. *Mącz.* der Weisheit Anfang. *Jron.* Swą mądrostkę schoway. *Zebr. Ow.* 128. Też nas mędrostki wszędy o to przyprawuią, iż w sprawach Rzeczypospolitéy słusznie się obaczać nie możemy; bo bóg obiecał pohańbiać te mędrostki a wymysły ludzkie. *Rey. Zw.* 198. Klügeleyen, Witzeleyen. MĄDROSZKA, - i, ż., die Weiſe. *Jron.* No ty gębata, gaday! mądroszko z Warszawy, *Teatr* 43 *c*, 43. *ob.* mędrocha. MĄDROWAĆ *ob.* Mędrować, mędrkować. (MADROWAĆ, *cz. ndk.*, n. p. Jeden lubi nad wierszami mózg suszyć, drugi w inſtrumentach madrować. *Teatr* 36 *c*, 31. z Niem. mabbern, palcami przebierać nieumieiętnie, niezgrabnie). *MĄDROWNIA, - i, ż., *Naucznie *Tr.* akademia, główna szkoła, *uniuerſitas*, eine hohe Schule, Academie; *Turc.* muderis; *Crn.* modrisbe; *Vd.* medrinna.

MĄDRY, MĄDR, - a, - e, Mądrzeyszy, Mędrszy *Compar.*; *opposit.* głupi, *Bh.* maudri; *Slo.* maudrý; *Sr.* 1. mudré, mudry; *Sr.* 2. mudri; *Vd.* moder, pameten, umen, resumen (cf. pamiętny, rozumny, umny); *Crn.* módr; *Cro.* múder; *Dl.* mudar; *Bs.* mudar, spameten, razuman; *Sla.* mudar; *Rg.* muudar; *Ross.* мyдрый, мyдрь, умный, умень, правомyдрый; (*Rs.* мyдрённый dowcipny, sztuczny, sręczny; trudny; dziwaczny, fantastyczny); *Ec.* хyдóрb; cf. *Indoſt.* mandri *vir consilii*, maudaryn). geſcheut, weiſe, klug, einſichtsvoll. Mądry, *cf.* rostropny, dowcipny, szpak, koś, ma kiełbie we łbie, wronami karmiony, szczwany, i t. d.). Ten mądry, który naymniey głupim iest. *Mon.* 65, 394. Mądrym to człowiekiem zowią, kto każdą rzecz z statecznem rozważeniem zaczyna. *Rey Zw.* 80 *b.* Mądry ten mi iest, który pełen radości, miły, spokoyny, niewzruszony, prawie w iednéy chodzi parze z bogi. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 42. Jeśliś mądr, nie bądź *bezpieczny. *Dar. Lot.* 23. Bądźcie mądremi, iako węże. *W. Matth.* 10, 16. Wielce mądry, arcymądry; *Ross.* велеyмный, *Ecc.* великомyдрый. Wielce mądrym bydź *Ec.* великомyдрствyю, *Gr.* μεγαλοφρονεομαι *magna sapio*. Wielce mądrym uczynić *Ec.* упремyдрити. Mądrym uczynić, *Rg.* pomúdriti, muudrim tkoga; *Ross. et Ecc.* умyдрить, умyдрять, мyдрю, удобромyдрствовати; mędrym się stawać умyдриться, мyдрбю, мyдрюся, *ob.* mądrzeć. (*Ec.* цbломyдрый ciałomądry, z wstrzemięźliwy). Po szkodzie, Polak mądry. *Kchow. Roż.* 110. Przynaymniey ten zysk klęska sostawia w narodzie, Iż iak niesie przysłowie, mądrzeyszy po szkodzie. *Kras. Liſt.* 174. Nie kto siła umie, ale kto co potrzebna, dość mądry *Fred. Ad.* 4. Mądrego nie wiele trzeba uczyć; mądremu nie wiele trzeba mówić; mądremu dość skinąć, ostatka się domyśli. *Cn. Ad.* 461. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *ib.* 462. Mąż w mowie mądry. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 18, obaczny. 1 *Leop.*). Ludzie mądrzy strzegą się zawsze wielomówności, a im są uczeńsi i mędrsi, tym mniey mawiaią; są iako beczki pełne wina, któremu ho iay obracasz, nic w sobie nie kołacą. *Gil. Poſt.* 99 *b.* Mądry nie mówi, aż głupi przestanie, *Cn. Ad.* 466. cf. lutnińa grać nie zaczyna, aż gayda umilknie). Mądry na obie strony się ogląda. *ib.* Mądry rozumu słucha iak musu, *ratio sapienti pro neceſsitate eſt. ib.* 467. Mądry za wróżka stoi, mądry bez wróżka zgadnie. *ib.* Mądrym gwiazdy nie rządzą; mądry szczęściu nie podlega; mądremu zawsze na wszystko dobry aspekt. *ib.* 462. Słuchaiąc mądry mędrszym będzie. *Bud. Prov.* 1, 5. *Slo.* nikdi človek dr.'t nepremudruge człowiek nigdy nie dosyć mądrym. *Slo.* mnoho mudrí nedobre mudruge *subito qui sapit, non tute sapit.* Codzień człowiek mędrszy, *Ch. Ad.* 91. cf. rozumu z laty przybywa; cf. niedzisieyszy, niewczorayszy). Dlatego djabół mądry, że stary. *Rys. Ad.* 12. Mędrsze iayca, niż kokoszy. *Cn. Ad.* 482. Żaden się naród księgą w moc nie przysposobił; Mądry przedysputował, ale głupi pobił. *Kras. Sat.* 9. I głupi mądry, gdy wielom rozdaie; I mądry głupi, gdy w mieszku nie staie. *Bratk. B 2 b.* I mądry głupi, gdy nędza głupi. *ib. B 2 b.* Nikt nie zna mądrego, ieno mądry. *Birk. Zamoy.* 25. Swiat go ósmym mądrym liczył. *Hor. sat.* 210. mędrcem ósmym). MĄDRYNI, - i, ż., mądroszka, die Weiſe, die Kluge. O nowa filozofio! O świata mądryni. *Łęczw. Zw.* 6., *Ross.* умница. MĄDRZE *adv.*, *Boh.* maudře; *Slo.* mudre; *Sla.* mudro, pametno; *Ross. et Ecc.* мyдро, мyдрѣ, умно, благоyмно; *compar.* mędrzey; klug, klüglich, weiſe, geſcheut. Głupi człowiek mądrze nie mówi. *Sekl.* 61. Mądrze panuiący *Ec.* мyдрокóрмный. MĄDRZEC, - ał, - eie *ob.* Mędrzeć. MĄDRZENIEC, - ńca, *m.*, kwiatek, *consolida regalis*, Ritterſporn. *Tr.*; cf. Ostrożka *Delphinium. Jundz.* 285.

MĄDRZYK *ob.* Maldrzyk.

*MADZAR, - a, *m.*, Węgrzyn, der Unger. cf. Magier, Magierka, Magierski; *Sla.* Macxarski). Wszędzie na rokosz po Węgierskiey ziemi, Madzar się bierze do zbroi, do koni. *Kchow. Wied.* 8. Każe wskok do piwnicy przynieść Madzaru Lub Brzezińskiego nektaru. *Hor.* 2, 319. 1. i wina Węgierskiego.

MADZISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen mady, voll Lehm. Grunt madzisty czyli gliniasty. *Mag. Ilſk.*

*MAGA, *n. p.* Jeden Wiedeń, Praga Maga, Kraków miasto. *Rys. Ad.* 19.?

*MAGAZ, *MAGAZEN, MAGAZYN, - u, *m.*, skład na schowanie zboża i różnych rzeczy; *Bh.* zbojnice; *Crn.* gamazyn,

[illegible] saloshniza, hranishe, blagazin, hranishe, *Rs.* хранилище, [illegible] Magazyn, Magazyn, Magazyn na schowanie sprzętów. *Teatr* [illegible] magazyn czyli składy wełny w miastach [illegible]. *Pam.* 80. 1. 607. Dawniey magazyny [illegible] budowano takich, iak dziś budują. [illegible] ieſt magazynem wiatru. *Zab.* [illegible] w kuchni, w kuczu, i wszelkim poleceniu. - §. Magazyn, worek, w ktorym każdy mularz [illegible] do roboty. *Mag. Uſt.*, der Werkſack der Maurer. - §. Magazyn Warszawſki, z tytułem, n. p. Pamiętnik i magazyn Warszawſki, dotyczący handlu i porządków wewnętrznych kraiu, z wiadomości. *Kras. Laſt.* 52. *MAGAZYNOWY, - a, - e, od magazyn, Kor. складный, Magazin-, Magaźny, - ego, [illegible] pilnuiący czyli dozorca magazynowy, *Crn.* [illegible] Kl. складникъ, амбарщикъ, *Ec.* житомерникъ, der Magazinaufſeher, der Wagenmeiſter bey [illegible]. MAGAZYNOWE, - ego, *subſt. n.*, płata [illegible] Speicherzeld, *Rs.* амб. рядна.

[illegible] - §. 2. *Bh.* Manda, Máta, Mařena, Mařenka, Magdalena, *n. f.* Większe moie zbroczenie [illegible] tarcz pieknych, wyrzuconych z Magdy. [illegible] Magda, imię służący. *Teatr* 30 c, 6. - [illegible] Magda z Nem. Magd, = służąca dziewka. [illegible], - y, ż., MAGDALENKA, - i, ż., [illegible] (ob. Magdeczka etc.), Magdalena. S. Marya [illegible], ſiostra Marty i Łazarza. *Kras. Zb.* 2, 122. [illegible] hey Magdalenko! *Teatr* 19, 22.

[illegible]DALON, - u, *m.*, *n. p.* Lutrowana siarka wylewa [illegible] kawy podobne, Magdalony zwane. *Kluk Kop.* [illegible].

[illegible], *MAYDEBURG, - a, *m.*, wielkie i mocne [illegible] w dolney Saxonii, należy do króla Pruſkiego, [illegible] die Stadt Magdeburg; *Sr.* 1. *et* 2. Magdeburg. Dziś Dziwibrab. Zwano ie niegdyś Parthenopea, [illegible] Panny Patron, którą tam za pogańſtwa chwalono, [illegible] iakby maſło dziewicze. *Gwag.* 450. *Maydeburg rad tak rzeczony ieſt, iż był zameczek, w ktorym [illegible] panny i białogłowy mieszkały, rozkazuiąc i [illegible] wszelkiemu powiatowi przyległemu. *Szczerb.* [illegible] 220. - §. MAGDEBURG, MAYDEBURG, MAGDEBURY, MAGDEBURYA, MAGDEBURGIA, z prawo [illegible]ſkie miejſkie, das Magdeburger Stadtrecht. [illegible]. prawo Magdeburſkie, ktorym się sądzą miaſta [illegible] 2ib. 49 not.), ob. Srzedzińſkie czyli Srzedzkie [illegible] Prawo Magdeburſkie ſkłada się z prawa municypalnego Rzymſkiego, i ze szczegolnych przywileiów, [illegible] Cesarze zachodni miaſtu rzeczonemu nadali. *Uſt.* [illegible]. Prawo Maydeburſkie Otto Wielki tamtejszym dał, a u nas Kazimierz W. w miaſtach, [illegible] chować polecił. *Sax. Porz.* 4. Miała [illegible] Nowogrodzkie od Magdeburſkiego. *Vol. Leg.* [illegible] rządzących się pr. Magd). Miała Krolewiec [illegible] prawem albo Magdeburſkim, albo Chełmińſkim *P. P.* 2. 97. Czemuż ta maię [illegible], ktorą [illegible] Chełmińſkie dawa, prawem Maydeburſkim by-

wa mi odjęta? *Modrz. Baz.* 402. Rota dla magiſtratów i Magdeburyi. *Vol. Leg.* 7, 130, t. i. sędziów mieyſkich pr. M. - Maydeburg Szadowowi. *Vol. Leg.* 4, 822, t. i. miaſtu temu nadaiemy Pr. Magd. - §. *Burl.* Magdebura, imię woyta. *Teatr* 30 c, 2, Name eines kleinen Stadtrichters. *MAYDEBURCZANIN, MAGDEBURCZANIN, - a, *m.*, z Magdeburga mężczyzna, n. p. Maydeburczanie noszą na chorągwiach pannę ſtoiącą między dwiema wieżami. *Szczerb. Sax.* 220, *ib.* 342.

MAGDECZKA, MAGDUSIA, - i, ż., *blande, dem. nom.* Magdalenka, Magdalena, Lenchen, Magdalenchen. Miała dwie służebnice, Magdeczkę i Kachnę. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Magdeczko, czy kawa iuż gotowa? *Teatr* 19, 63. Jak się masz Magdusiu? *Teatr* 19, 26. Może mnie iuż moia Magdusia nie kocha. *ib.* 7 b, 54.

MAGIA, - ii, ż., die Magie, kunszt czarodziéyſki, czyniący rzeczy nad siły ludzkie i możność przyrodzoną. *Kras. Zb.* 2, 88, *Rg.* vileniactvo, vilinſtvo). Magia ieſt dwoiaka, iedna czarnoksięska sromotna, druga przyrodzoney mądrości doſkonała nauka. *Biał. Poſt.* 156. Z łuczaſtych gzemsów wiszą lampy promieniſte, W nich knoty przez subtelną magią świeciſto. *Przyb. Milt.* 30. MAGOWIE, Magier, tak się nazywali kapłani i ſłoſowie dawney Persyi, którzy oprócz obrządków religii, gwiazdarſtwem się bawili. *Kras. Zb.* 2, 88. Biegł między Persyany, a widząc niektóre Magi, abo bartniki zabobonom służące, karać ich począł. *Sk. Zyw.* 2, 51. MAGICZNY *Rg.* vilovit.

MAGIEL, - glu, *m.*, *et* - gli, ż., *Bh.* mandl; *Vd.* likaunik, likalu, rolovishe, povalavishe, povalilu; *Ross.* катокъ; narzędzie do gładzenia płótna lub chuſt pranych, wałkownica, die Mangel, Mandel, Rolle, die Wäſche zu glätten. Jaworowe drzewo do maglów płociennych bardzo zdatne. *Lad. H. N.* 54. Magle do chuſt, warsztat bywa dębowy, wałki dębowe, brzozowe, gdzie zaś płotna bielą, iaworowe. *Kluk Roſl.* 2, 161 *et* 21. Magiel w fabrykach płociennych ſkłada się z siedmiu ruchomych wałków, pionowo nad sobą ułożonych, w dwóch belkach osadzonych, nie więcéy od siebie odległych, iak tylko, aby płotno między niemi przesunąć się mogło. *Przędz.* 96, cf. Kalendra. - §. b) *transl.* Daremne były iéy bóyże, iéy magle. *Pot. Syl.* 78, t. i. maglowanie, gładzenie twarzy.

Pochodz. *maglownia, maglować, maglowany, pomaglować, wymaglować.*

*MAGIER, - gra, *m.*, *Madzar, Węgrzyn, *Rg.* Magjár, Ugrin, ein Unger. Ostrogami brząkaiąc, iako bocianowie, Wzniosłszy ramiona, chodzą udatni Magrowie. *Zbylit. A* 2 *b.* Tęten Magrów kowanych za pasem. *Miaſk. Kyt.* 2, 126. MAGIERKA, - i, ż., czapka Węgierſka, eine Ungriſche Mütze. Wełna na czapki magierki. *Vol. Leg.* 4, 360. Koń Turek, chłop Mazurek, czapka Magierka, szabla Węgierka. *Rys. Ad.* 25, *Mon.* 76, 281. Wraca się flis z żeglugi Gdańſkiéy w magierce zuchwaley. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Toć mi to dworzanie, za magierką piórko. *Bies. D.* 2. Dziś pan ociec, gdy widzi, iż ma bótek świeży, Sobie, także pacholku, magierkę przypierzy. *Popr. Pr. E* 2. Kuczma, czapka lub magierka. *Comp. Med.* 706. Nie usłyszysz, ktoby teraz kopiią pierścień tylko gładko wziął, ni arkusz papieru

z ziemie albo magierkę. *Star. Ref.* 172. Magierek kopa. *Inſtr. cel. Lit.* Co świnia w magierce, toś ty, ieżeli moiéy nie słuchasz przeſtrogi. *Pot. Jow.* 174. MAGIEROW, - a, *m.*, miaſto w Bełzkim, założone od zgasłey familii Magierów. *Dyk. Geo.* 2, 110, eine Stadt. MAGIERSKI, - a, - ie, *Hg.* Magiarol; *Rag.* magjarſki; *Sla.* Macxarſki); = Węgierſki, Ungriſch. Arcybiſkup w Magierſkim ubiorze dwieście kopiyników przeciw królowi wywiodł. *Gwag.* 144. Pan brat prawie z Magierſka szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodlaka zaſtawił. *Bies. D.* 1. Dworzanie i łożnicy pokoiowi, ci po Włoſku, ci po Usarſku, z Magierſka, od śrebra i złota ſtroyni, nie mniéyszą ozdobą pocztom piérwszym byli. *Gwag.* 146. MAGIERSZCZYZNA, - y, *ż.*, Węgieraszczyzna, Ungriſche Kleidung, Tracht ꝛc. Ci po Włoſku, ci po Usarſku, ci zaś z Magieraszczyzny okazałéy ſtroie swe wywodzili, i sztuki rycerſkie wydworne pokazywali. *Gwag.* 145. Polacy rozmaitych nacyy habit noszą, Włoſki, Hiszpańſki, Francuzki, Niemiecki, Czeſki i Usarſki. A którym Magierszczyzna przyzwoita ieſt, w Adziamſkim, Węgierſkim, Tureckim, Wołoſkim, i Tatarſkim ſtroiu się kochaią. *Gwag.* 212.

MAGISTER, - tra, *m.*, Tytuł częſtokroć w ſtarych autorach używany, znaczy doktora filozofii. *Kras. Zb.* 2, 88; der Magiſter. - §. 2) magiſter, = mayſter, przełożony, der ... Meiſter, Vorgeſetzte. Pocztmagiſter Poſtmeiſter pocztmayſter. *Vol. Leg.* 5, 399. Kwartermagiſter. *Vol. Leg.* 5, 174, der Quartiermeiſter kwatermiſtrz. - Magiſter artylleryi. *ib.*, Generalfeldzeugmeiſter general artyleryi. - General prowiant magiſter. *ib.* 4, 887. Magiſter kapeli muzycznéy, der Kapellmeiſter, kapelmayſter. MAGISTRALNY, - a, - e, pryncypalny, głowny, *n. p.* Magiſtralne ściany budynku. *Zabor.* 69, Hauptꝛ. MAGISTRAT, - u, *m.*, urzędnicy miaſtem rządzący, burmiſtrze, radni etc. *Kras. Zb.* 2, 90, der Magiſtrat; *Sr.* 1. mészczańſka hußoknoſcz, romadnoſcze hußoknoſcz. MAGISTRATOWY, - a, - e, Magiſtratsꝛ. Przychodzi radzca w sukniach magiſtratowych. *Teat.* 13, 104. MAGISTRATURA *ob.* Przełożeńſtwo.

MAGISZ *ob.* Maiż.

MAGLOWNIA, - i, *ż.*, wielki magiel. *Tr.*, eine große Mangel oder Rolle. - §. *Bh.* mandlowna, *Rs.* камóрь, die Rollſtube, Mangelſtube. MAGLOWNICA, - y, *ż.*, MAGLOWNIK, - a, *m.*, deſka od maglowania ręką, die Handrolle, das Mangelbret. - §. płachta do obwiiania chuſt magluiących się, das Rolltuch, Mangeltuch. MAGLOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, umaglować, wymaglować *dk.*, *Bh.* mandlowati; *Vd.* likati, povalkuvati, valati, rolati; *Rs.* катать, катывать; płótno czyli chuſty maglem gładzić, Wäſche mangeln, rollen, auf der Mangel glätten. Wybielone płótno magluie się, aby garby i zmarszczki wygładzić, i aby płótno cieńszym okazało się. *Przędz.* 94. (cf. kalendrować). Chuſty częſto prać trzeba i maglować, przeto o dziury nietrudno. *Pot. Arg.* 453. (cf. prasować koszule). Przykryć to kirem białym, gładkim, umaglowanym. *Haur Sk.* 361. Uſta iéy gniewem blednieią, iak maglowana chuſta. *Chroſt. Ow.* 105. Płótna maglowane. *Przędz.* 95. - *fig. tr.* Włosy swoiemi, które przedtym maglowała, Marya nogi Paſkie ucierała. *Urbſt. Nau. C.* 4 *b*, trefiła, kędzierzawiła, ſtuniegeln, putzen. MAGLOWANIE, - ia, *subſt. verb.*, das Mangeln. *Przędz.* 94, *Rs.* катáнïе. MAGLOWNY, - a, - e, maglowany, do maglowania, gemangelt, Mandelꝛ, Mangelꝛ. Płótno maglowne, płótno niemaglowne. *Haur Fk.* 57. MAGLOWY, - a, - e, od maglu, Mangelꝛ, Mandelꝛ. Maglowa płachta, Rolltuch, *Rs.* катáльникъ.

MAGNAT, - a, *m.*, *Panoſsa, ein Magnat; *Sr.* 1. wulkoſcinik; *Rs.* рядчь, рядникъ, вельможа, санóвникъ. MAGNATYZM, - u, *m.*, aryſtokracya, pańſkość, górnorządztwo, Ariſtokratie. Nie dumny magnatyzm zbawi rzeczpospolitą, ale tęgość rządu. *Gaz. Nar.* 2, 52 *b*.

MAGNES, - u, MAGNET, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* maguèt; *Hg.* mágneſkő; *Sr.* 1. magnetſki kamèn; *Crn.* magnèt, kalamit; *Vd.* magnet, na se vlezhni kamen, kalamit; *Cro.* kalamit, selezovlek; *Dl.* gvozdotegh; *Sla.* gvozdotèg; *Rg.* grozdotégh (cf. gwoździ); *Bs.* kalamita; *Rs.* магнúтъ, = *Greckolac.*), der Magnet; od Magnezyi miaſta albo od Magneta paſterza, piérwszego wynalazcy. *Lad. H. N.* 100, kamień, który mineraliſtowie liczą między kruszce żelazne; trociny żelazne i żelazo czyſte do siebie ciągnie; iednę ſtronę zawsze obraca ku północy. *Kluk Kop.* 2, 92, *Os. Rud.* 17 *et* 218. - §. b) *fig.* każda rzecz, pociągaiąca do siebie, etwas, das an ſich feſſelt. Służący, ieżeli w kuflu języka nie moczy, tedy na to miaſt będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770, ignie mu do palców, kradnie. MAGNESOWY, MAGNETOWY, - a, - e, od magnesu, Magnetꝛ; *Crn.* kalamite, kalamitov; *Vd.* magneten, kalamiten; *Rs.* магни́тный. Igła magnesowa, ſtrzałka magnesem natarta. *Solſk. G.* 1. Nayglówniéyszą sztuką w kompasie magnesowym ieſt magnesowa igiełka, środkiem swoim zasadzona na walczyku, na którym ma ruch zupełnie wolny. *Jak. Mat.* 1, 285. MAGNETOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, magnesem nacierać, mit dem Magnet beſtreichen, magnetiſiren; *Ross.* магни́тить, намагни́тить. Magnetowane żelazo, = magnetem natarte. *Cn. Th.* MAGNETYCZNY, - a, - e, od magnesu, magnetiſch. Gdy żelazo hartowne, trudniéy poruszyć w nim materyą magnetyczną. *Scheidt.* 106.

MAGNIFICENCYA, - yi, *ż.*, MAGNIFIKA, - i, *ż.*, luſtr, parada, wspaniałość, die Pracht, der Glanz. Rozmyślaymy, iakie ieſt króloſtwo Pana Chryſtusowe, co za magnificencya! *Sekl.* 99.

MAGNUSZEW, - a, *m.*, w Sandomirſkim, dawne gniazdo familii Magnuszewſkich; należy teraz do ordynacyi Zamoyſkich. *Dyk. G.* 2, 110, eine Stadt im Sandom.

MAGORA, - y, *ż.*, Część gór Karpackich pod Nowym Targiem zowie się Magora, pod Drużbakami Krępak, pod Gorlicami Beszkid. *Lad. H. N.* 44, ein Theil des Carpathiſchen Gebirges.

MAHAGONIOWE drzewo, z Ameryki, koloru ieſt ciemnoczerwonego. *Kluk Dyk.* 3, 104, pospolicie mahoniiowe, z mahonii, Mahagoni-Holz; *Ross.* кра́сное дéрево.

MAHOMET, - a, *m.*, prawodawca Muzułmanów, herezt wymyślonéy od siebie wiary. *Kras. Zb.* 2, 91, Mahomet. MAHOMETAN, MAHOMETANIN, *MAHOMETCZYK, - a, *m.*, *Vd.* mahometanar; *Cro.* mahometanecz; *Ross.* магомета́нинъ; trzymaiący się wiary Mahometańſkiéy, der Mahometaner (cf. bisurman). Oyca Mahometana

miał, matkę chrześciankę. *St. Dz.* 802. Mahometanie w rożnych częściach świata, Turcy, Tatarzy, Arabowie, Marochity, Persowie, Fecanie, i wszyscy Saraceni. *Star. Ryc.* 5. Turcy i Mahometczycy. *Bial. Poſt.* 131, *Zygr. Gon.* 445. MAHOMETANKA, - i, *ż.*, die Mahometanerinn. Ktoby nieobrzezany miał sprawę z mahometanką, ma bydź do śmierci na galerę dany. *Star. Dw.* 61. MAHOMETAŃSKI, *MAHOMETSKI, - a, - ie, mahometaniſch; *Vd.* mahometanſki; *Rs.* магометанскій; *Ec.* мехмедовъ. Religiia Mahometańſka. *Kras. Zb.* 2, 93. Mahometſkie zabobony. *St. Dz.* 802, *Bater.* 225. MAHOMETAŃSTWO, - a, *n.*, n. p. Wzdały się do oyczyzny kacerſtwa, świętokupſtwa, mahometaństwa. *Birk. Ex. C.* 4, *Slo.* turecſtwo.

MAIACZYĆ, - yi, - y, *intrans. ndk.*, krążyć, okrążać, myſkować, kołować, im Kreiſe herum geben, einen Umkreis, Umſchweif machen, Umwege nehmen; (*Rs.* маячить, проманиваться biedę klepać, маять mordować, маяться schnąć od cierpienia; *Crn.* majati *mouere*). Rożne zwierze, co ie kryią bory Zwykły koło bydlęcey maiaczyć obory. *Min. Ryt.* 4. 83. - §. maiaczyć, mamić, wykręcać się rożnem wywijaniem. *A. Czrt. Msc.*, Drehereyen machen, drehen, Schwindeleyen machen, ſchwindeln. W prawdzie ta nic nie mogą maiaczyć, atolić dam przeſtrogę, iż może iaka cię mozolić praw niewiadomość. *Zab.* 10, 555 *Język.* - §. *transl.* od rzeczy gadać, Unſinn reden, irre reden, phantaſiren. Ponure i przychodzące myśli obłąkanie, nazywa się maiaczeniem. *Perz. Lek.* 195. Pacyent w naywiększym maiaczeniu (*paraphrenitis*) noc przepędził. *Perz. Cyr.* 3, 210. Chory, czy maiaczy, czy od rzeczy gada, czy przez sen marzy. *Perz. Lek.* 78. MAIAK, - u, *m.*, Maiak, iest to właściwie znak, po którym Kozacy, a mianowicie Dońcy, zwykli pod czas woyny swoich poznawać; n. p. Kozak na podjeździe będący, postrzega podjazd ku sobie idący; rusza z miejsca, i od wschodu do zachodu w kręgi rożne koleim toczy, ieżeli wypadnie który z pomiędzy zoczonych kopyt, i od zachodu na wschód odpowiada *maiakom*, wtedy pewnie, że to swoi. *A. Czrt. Msc.*, die Schwenkungen zu Pferde, woran die Koſaken im Kriege die Ihrigen erkennen. - §. maiak, Kozak, letki kawalerzyſta, ein Koſak, ein leichter Cavalleriſt. Maiaki zostawił Szwedom, a sam kroc ku Gdańskowi. *Leszcz. Chroń.* 52. - *Maiakiem*, z krążąc, nieprostą drogą, młyńcem, młynkiem, auf Nebenwegen, auf Abwegen, Seitenwegen. Morze tam i sam objeżdża maiakiem. *Chroſć. Ow.* 204. Orda ſkopona maiakiem, niepostrzeżonym chciała tył brać ſtrzałem. *Kchow. Wied.* 23. Z wielkim impetem uderzają na się, Ci w czoło godzą, ci krążą maiakiem, Chcąc nieprzyiaciół obbiedz. *Chroſć. Barc.* 178.

MAIĄTEK, - tku, *m.*, MAIĄTECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* mieć, maią); mienie, maiętność, fortuna, Vermögen, das Vermögen, das Habe und Gut; *Bh.* gmienj, *Crn.* imenje (*ob.* -imienio); *Vd.* jimeine, imetik, imetje, imanioſt, imanſtvu, blagu; *Cro.* imetek, blago, imetak, sztuka; *Bs.* ſtokka, blago, imanje; *Sr.* 1. kublo; 2. fatel; *Rs.* имущество, имѣніе, пожитокъ, стяжаніе, обыморъ, заживокъ; *Ec.* жиномнї. Przeciwnie robić rzeczy za maiątek i dług. *Leſk.* 2, 40. Gdy iakiego maiąteczka dochrapać mi się dostało.. *Teatr* 29 r, 42. Rosła ich maiętność w dobytkach i w maiątkach, *Sk. Zyw.* 203. Maiątek wnętrzny iakiego kraiu, są to roczne iego ziemi produkta, wartość pracy i przemysłu wszyſtkich iego mieszkańców. *Pam.* 83, 484. MAIĄTNOSTKA *ob.* Maiętnoſtka.

MAIĆ, - ił, - i, Umaiać, *ex. ndk.*, umaić *dk.*, maiem czyli kwieciem zacieniać, lauben, belauben, umlauben. Wszyſtkie okna, wszyſtkie odrzwia maił. *Pot. Arg.* 309. Na drugiéy téy przegrody ſtronie Kwieciſte maiło się błonie. *Przyb. Ab.* 137, t. i. pſtrzyło się w kwiaty). Umaiano miaſto, t. i. wawrzynem lub innego drzewa gałęziami, kwieciem etc. ozdabiano wrota bramy. *Nar. Tac.* 2, 423. Czas umaić wieńcem w koło Z wiesiennego kwiecia czoło. *Hor.* 1, 28 *Min.* Czas ślubnemi wieńcy Umaiać gładkie czoło oblubieńcy. *Nar. Dz.* 3, 4. Gracye zgodne z Muzami, Umaycie dziś ſkroń zacnego Jana. *Kniaź. P.* 1, 194. Piękney sławy zielonością Umaiły Tryon dzieła Władysławowe. *Psalmod.* 17.

MAIERAN, - u, *m.*, MAIERANEK, - nku, *m.*, *Bh.* magorana, magoranka, marvanka; *Sr.* 1. mayeron; *Sr.* 2. maieran; *Crn.* majaròn, majerôn; *Vd.* marjon, majoron; *Cro.* majorán, majurán; *Hg.* majoronna; *Dl.* sanaegh; *Rg.* sánaegh; *Bs.* sanaegh, majorana; *Sla.* majuran; *Rs.* маеранъ, *Origanum Maiorana Linn.*, der Majoran, ziele ogrodowe, ieſt letnie i zimowe, zapach ma korzenny, używaią go do kiełbas i potraw kuchennych. *Lad. H. N.* 101, *Kluk Rosl.* 1, 218. Maieranku dwa są główniéysze gatunki, maieran pospolity, *vulgaris*, i maieran drobnoliſtny *tenui folio. Dyk. Med.* 3, 652. Maieran Kreteński albo Macedoński, albo Egipſki, to nazwiſko daią dwom gatunkom, ieden ieſt prawdziwe *Marum* czyli prawdziwy maieran Kreteński lub Macedoński, Candiſcher Majoran, drugi *marum maſtix* maieran Kreteński mastyx. *Dyk. Med.* 3, 653, Ambrakraut, Maſtirkraut. MAIERANOWY, - a, - e, od maieranu, z maieranu, Majoran-; *Bh.* majorankowy; *Sr.* 1. mayeronowé. Oleiek maieranowy z sadłem zaięczym, nieco piżma przymieszawszy, ieſt osobliwym sekretem na ciężkie rodzenie. *Lad. H. N.* 101. Sok maieranowy głowę czyści. *Sien.* 240.

MAIERZ, - a, *m.*, z Niem. Meyerey, folwarczek mieyſki, na Spiszu. *X. Kam.*, cf. Futor.

MAIESTAT, - u, *m.*, Majeſtät, tytuł monarchiczny. - *Dès son election à l'empire allemand, Charles-Quint prit le titre de Majeſté. Jusqu' alors les monarques d'Europe n'avoient pris que le titre d'Alteſſe ou de Grace; mais la vanité des autres cours leur fit bientot imiter l'exemple de celle d'Espagne. Le titre de Majeſté n'eſt plus une marque de préeminence monarchique; les plus petits monarques en jouissent aujourdhui. Roberts. Charl.* 3, 90. Maiestat od wielkości ma swoie nazwisko, *maieſtatis nomen a Magno. Lub. Roz.* 203. U nas tytuł *Votre Majeſté*, Eure Königliche Majeſtät, wyrażał się: Wasza Królewska Mość, *Bh.* gegich kraiowſka welebnoſt; *Sr.* 2. maieſtáta; *Sr.* 1. majeſtoſci; *Crn.* mahtikaſt, velizhaſtvu; *Vd.* mogozhnoſt, svetluoſt, velizhaſtvo; *Sla.* velicsanſtvo; *Rs.* величество, cf. Nayiaśniéyszy *s. v.* iasny. - §. maiestat, z godność monarchiczna czyli krolewska, lub udzielna kraiowa, die monarchiſche oder königliche Würde, Majeſtät. Czechowie maiestat krolestwa swego Władysławowi oddawali. *Arom* 486. Króla Węgierskiego Karola synowie, tak wielkiego krola potomkami będąc, wiele ozdoby mogli maiesta-

towi Polskiemu przyczynić. *Krom.* 345, *amplificare regni maiestatem).* Występek obrażonego maiestatu. *A. Zamoy.* 182; Verbrechen der beleidigten Majestät. Maiestat iest wielmożność a dostoyność Rzeczypospolitey i tych, którzy nią rządzą, pochodząca z mniemania sacności a należąca w sądziech i władzy rozkazowania. *Modrz. Bax.* 327. Maiestat, słowo znaczące nadzwyczayną wielkość, lub wspaniałość, użyte było dla okazania powagi ludu Rzymskiego, n. p. *Maiestas populi R.* - *Czack. pr.* 244. - *fig. tr.* Maiestat Boski n. p. będę błagał za Was, t. i. Pana Boga wszechmocnego, *Ld.* - §. 2) *transl.* maiestat, maiestatyczny czyli wspaniały, Pański pozór, figura maiestatyczna, majestätische Würde, Figur, Majestät. Maiestat i figura w nim się widzieć dała. *Jabł. Tel.* 153. - §. 3) *Meton.* maiestat, z *stolec Królewski, lub rządcy udzielnego, tron, der königliche Thron, der Fürstenthron. Król kazał maiestat budować, Na którymby mógł przysięgę hołdownika przyymować. *Zbil. Dr. G.* 3. Król w maiestacie wyniosłym na górze Siedział, na który wchodzono stopniami. *P. Kchan. Jer.* 422. Uczyniono maiestat na zamku Wileńskim, na którym Zygmunt był podniesion, z swykłemi ceremoniami, na Wielkie Księstwo Litewskie. *Stryik.* 544. (cf. krzesło, cf. czapka książęca). Popiel pierwszy maiestat i mieszkanie swoie, (*regiam et domicilium suum*), z Krakowa do Gniezna; a potym do Kruświcy przeniosł. *Krom.* 45. Przemysław wielką pieczęć Krolewską dał sobie uryć, na którey z iedney strony wyrzezano orła, a na drugiey osobę królewską, siedzącą na maiestacie, dzierżąc w prawey ręce berło, a w lewey iabłko z krzyżykiem. *Bielsk.* 170. (cf. mysica). ztąd *meton.* z Na początku 16go wieku w W. X. L. troiaka pieczęć kanclerzom Litewskim w zwyczaiu była: pierwsza wielka, którą *maiestatem Lithuaniae* zowią etc. *Nies.* 1, 258. das große Litthauische Siegel. - §. b) *transl.* krzesło, *stolec, katedra, Sitz, Stuhl. Od Tuscyyskich narodów przeięli Rzymianie owe maiestaty wożone. *Fal. Fl.* 10, *sellas curules, ob.* wozowe krzesło). Budowano w Krakowie Janowi Kapistranowi Bernardynowi maiestat śrzod rynku, gdzie kazywał, nauczaiąc słowa bożego. *Bielsk.* 353, t. i. ambonę, katedrę.

MAIESTATOWY, - a, - e, od Maiestatu, Majestäts-. Krolowie się gniewaią, gdy im ich własnego tytułu, który iest maiestatowy, nie daie. *Sk. Kaz.* 58. Widzieli Jezusa, bez maiestatowey wielmożności, w żłobie leżącego. *Żyw. Jez.* 36. *MAIESTATYCZNY, *MAIESTATNY, - a, - e, *MAIESTATYCZNIE, *MAIESTATNIE *adv., Tr.*, pański, wspaniały, majestätisch, herrlich; *Sor.* 1. mapeстoстiне; *Vd.* majestuten; *Rs.* августѣйшій, величествéнный. MAIESTATYCZNOŚĆ, - ści, ż., maiestatyczna wspaniałość, majestätisches Wesen; *Vd.* majestust, velizhastvu, visokostvu, velkozhastvu; *Rg.* velicjánstvo; *Rs.* величествіе, величество, величіе.

MAIĘTNIĆ *cz. ndk.*, umaiętnić *dk.*, maiętnym uczynić, bogarić, ubogacać, begütern, bereichern. Założył Bolesław i umaiętnił klasztor Krzyżanowiecki. *Krom.* 285.

MAIĘTNOŚĆ, - ści, ż., MAIĘTNOSTKA, *MAIĄTNOSTKA, - i, ż., et *MAIĘTNICZKA, - i, ż., *dem.*, a) mienie, maiątek, własność, *Bh.* magetnost), das Vermögen, das Habe und Gut, das Eigenthum. Maiętność twoia, ani wzwiesz, ani obaczysz, iako z ciebie złupiona będzie. *Rey Ap.* 36. Dam wszystkę maiętność miasta tego, i wszystkie skarby królów Judskich w ręce nieprzyiacioł. 1 *Leop. Jer.* 20, 5, *wsztornkę istotę. 1 *Leop.*). Nie tak dla zguby maiątnostek i ubóstwa, iako dla utraty dzieci nieszczęśliwi. *Wez. Zap. C* 1. Łupili ich ledwie nie z skóry, rozbiiaiąc ich z maiętnostek ich. *Birk. Kant. C* 2 *b.* Maiętnostka i iakiekolwiek zbiory, czaczko dziecinne i połyskuiące się nic. *Psalmod.* 102. Kto chce pokłon oddadź z chwały bogu, ma go chwalić w duchu i w prawdzie, ma go czcić z własney maiętnostki swoiey. *Birk. Kant. A* 2 *b.* *Peculiolum* maiętniczka, mała własność. *Mącz.* Maiętność ich była obsita, tak iż nie mogli mieszkać pospołu. 1 *Leop. Gen.* 13. Maiętność, maiątek, bogactwo, dostatek, Vermögen, Reichthum. Wszystkę maiętność swą kładą Tatarowie w bydle. *Boter* 167. Masz ieszcze z łaski bożey maiętnostkę, z którey się możess wyżywić. *Baz. Hst.* 145. Maiętnością swą więźniów wykupuią. *Bud. Cyc.* 123. - §. *per excell.*, dobra nieruchome ziemskie, Güter, Landgüter; *Slo.* mager; *Hg.* major; *Vd.* maroff, pristava, dobrotina, dobrotinstvu, gradizh, semlishtvise; *Cro.* maroff, mnjer, majur; (*Rs.* имѣнность *une seigneurie*); *Rs.* хуторъ, cf. futor; *Ec.* стяжáнїйце possessyyka, cf. *Ger.* Meyer, Meyerey). Jeśliżeby zszedł na maiętności brat twóy, a przeto maiętnostkę swą odbył... 3 *Leop. Levit.* 25, 25, dzierżawkę swą odbył. 1 *Leop.).* Maiętności cudzey kupno doczesne, z wyderek; maiętności cudzey trzymanie na poprawę, *emphyteusis. Cn. Th.* Rosła ich maiętność w dobytkach i w maiątkach. *Sk. Żyw.* 203. Niewielka maiętnostka. *Modrz. Baz.* 298. Na maiętności swoie poiechał. *Tr.* MAIĘTNY, - a, - e, - ie *adv.*, dobrze się maiący, begütert, wohlhabend; (*Bh.* magetný właściwy, magetnik właściciel); *Crn.* blagovit; *Rs.* имовитый, густый, денежный, зажиточный, заводный; *Ec.* имѣтелнь, самодовóльный. Kto maiętny, u tego i z rozumu kwita. *Zab.* 14, 68.

MAIK, - u, *m.*, *zdrbn. rzeczwn.* May *qu. v.*), *Cn. Th.*, z MAIOWKA, - i, ż., rodzay chrząszczów, pokazuiący się naywięcéy w Maiu. *Kluk Zw.* 4, 47, der Maykäfer, robaczek skrzydlasty maiowy. *Cn. Th.* - §. maik wrzesienny, maik iesienny, z babie lato. *Tr.*, der Altweiberſommer, der Nachſommer. - §. *tr. fig.* Maiku zażyć, kuracyi Maiowey. *Wol.*, Mayeur. W dzień S. Szczepana wszelkie konie sprawuią, krwi upuścić, zęby wychędożyć, potym ich ięczmieniem, w piwie umoczonym posilić, a tak piérwszy końśki odprawisz maik. *Haur Ek.* 178, piérwsze koni przeczyszczenie, które w Maiu piérwsza trawa robi. *X. Kam.* **MAIONOSY, - a, - e, may czyli liście noszący, laubtragend. Ty z Indyi Bachu maionosy. *Bard. Tr.* 155, t. i. umaiony, may na głowie noszący.

MAIOR, - a, *m.*, der Major, urząd woyskowy autoramentu cudzoziemskiego, miéysce iego iest po oberstleytnancie, idzie zaś przed kapitanami. Generał maior tę ma w woysku dostoyność, którą maior w reimencie. *Kras. Zb.* 2, 95, *Kaw. Nar.* 127. MAIOROWA, - y, ż., żona maiora, die Frau Majorinn. MAIORSTWO, MAIOROWSTWO, - a, *n.*, ranga maiorowska, die Majorenſtelle. Żądałbym, aby to maiorstwo komu innemu oddane było. *Teatr* 47, 16. - §. Maiorowstwo *collect.*, maior i maiorowa, Major und Majorinn.

MAIORAT, - u, *m.*, das Majorat, natura dóbr działowi niepodległych, a według przepisu naystarszemu z bra-

ci dostać się maiących. Takie są w Polszcze Zamoyska Ordynacya, margrabiłwo Pińczowskie etc. *Kras. Zb.* 2, 95. Maiorat, czyli prawo pierworództwa, nie było znane w prawach Rzymskich. *Czack. Pr.* 2, 11. – §. b) Maiorat, -a, *m.*, *meton.* właściciel maioratu, der Majoratsherr. MAIORATKA, -i, *ż.*, właścicielka maioratu, die Majoratinn, der das Majorat zufällt. MAIORATOWA, -y, *ż.*, żona maiorata, die Majoratsfrau, Gemahlinn des Majorathsherrn.

MAIOREK, -rka, *m.*, imię żydowskie, ein jüdischer Name. Wołay Maiorka, wiernego faktora. *Teatr* 27, 5.

MAIÓWKA, -i, *ż.*, *caltha*, rodzaiu téy rośliny mamy tylko ieden gatunek, maiówkę błotną; która bydłu przyiemna. *Kluk Dyk.* 1, 94, die Butterblume, Dotterblume. – §. 2) maiowka *ob.* maik. Maiówka, Maiowa rekreacya studentska. *K. Kam.* MAIOWY, -a, -e, od Maia miesiąca, Mayisch; *Boh.* Mágowý; *Vind.* Mainski, mainini, shentl.pashni; *Cro.* Velikotravni; *Rs.* маёвскій. Nie potrzeba Maiowey kuracyi, kiedy człowiek zdrów. *Perz. Lek.* 216. Chłop w niedzielę wytańcowawszy się, zazwatrz będzie tak zdrów, iak po Maiowym lekarstwie. *Haur Sk* 99. Mleko Maiowe, skuteczniéysze iest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Maiowa Miodunka, *pulmonaria maculosa*, schmalblätterig Lungenkraut. *Syr.* 1352. Maiowy trank, sierotki, gatunek łamikamienia, eine Art Steinbrech. *ib.* 1275. Prawda na wszystkie cnoty iest prawie iak maiowy deszcz na wszystkie ziola na ziemi *rodzą c. Rey Zw.* 82 *b.* Maiowa uroczystość, w Czwartek szóstego tygodnia po Wielkéy Nocy *Rs.* семи́къ. MAISTY, -a, -e, pełen maiu, liściasty, *Vd.* listen, lepenski.

MAISTER *ob.* Mayster.

1) MAIŻ, -a, *m.*, *auis venatica tiruncula seu recens ad venatum exercita. Cn. Th.*; ptak do polowania zaczynaią y się wprawiać. *Wtod.*, *Dudz.* 44, ein junger Stoßvogel, der die Beitze erst gelernt hat, cf. *Gr.* μειων, μειονος, cf. *Ger.* Meise). *Prov.* Młodzik niewolnik, Maisz towarzysz, ćwik pan. *Rys. Ad.* 40. Tak tedy siła rąk [illegible], Żeby Polskiego *Magisza swabiły. *Kchow.* 200, oda.

2) MAIŻ, -a, *m.*, Mays, Indyyskie zboże, Türkisch Korn, łodyga trzcinna kolankowata, ze rdzeniem we środku, gąbczastym białym, liście podobne trzcinnym; ma mały szyszki, na ktorych gęstemi rzędami ziarna się zawiązują wielkości grochu. *Kluk Rosl.* 3, 143, cf. kukurka, Turecka pszenica.

MAK, -a, *m.*, *Bh.*, *Slo.*, *Sr.* 1. mak; *Sr.* 2. mahk; *Vd.* mak, makovu seme; *Crn.* màk; *Sla.*, *Bs.* mak; *Rag.* mak, *Cro.* mik, *Hg.* makmag; (*Hg.* magh, maak, mag *Kranom*); *Rs. et Ec.* макъ, *Gr.* μήκων; Dbd. Mage, Magl, der Mohn, roślina ogrodowa różnego rodzaiu, iako to biały, siwy, czarny, czerwony, i patroch, który się otwiera. Kwiat i nasienie sprawuią sen. *Lad. II. N.* 101, *Kluk Rosl.* 1, 226. – Narodów dzikich świat pełen był iak maku. *Stryik. Gon. M* 3,. Ten bóy sprawi, czego wiek żaden nie nadgrodzi, Ni ludzkie pokolenie, chć się iak mak zrodzi. *Bardz. Luk.* 129. *Slo.* nè bal za mak bolo *nihil omnino*). Pogańskie dusze iak mak żobią. *Falib. X.* Człowieka zabić nie mowią zabić, ale uśpić, pożrzeć, pożobać, iakoż mak posiec. *Kosz. Lor.* 145 *b.* Nie trzeba maku siekać. *Rys. Ad.* 51. *actum ne agas.* Darmo na iego mięk-

kie piernaty, Kłączystych maków sen rzuca kwiaty, Bo dawno się wybrał na gor wierzchołki *Zab.* 9, 351 *Zabł.* Rzekłbyś, że ktoś między niemi posiał maku, takie milczenie panowało, młodzian ieszcze przeszkodził, że nie podrzymali. *Off. Str.* 3, so still, als wenn man Mohn zwischen sie gesäet hätte, als wenn alle Opium genommen hätten, als wenn sie alle schliefen. Skoro matka weszła, iako zasuł makiem, Choć dotąd igrał, żartował i broił. *Pot. Syl.* 487. – §. b) *transl.* Nie radzę Mościa Panno siła iadać maku, Bo zbytnim *makiem* tego człek przypłaca smaku. *Pot. Jow.* 201. ? – §. 2) Polny mak, maczek żytny, wilczy mak, *Rhoeas*, Feldmohn, Kornmohn, Klapperrose, Flitschrose. *Syr.* 1358, *Jundz.* 282; *Sla.* divji mak; *Vd.* purpeliza). Mak strączysty długi, *cornutum. ib.* 1362, gehörnter Magsamen, stachliger Mohn. Mak pieniący albo ślinący, *spumeum*, Löwenmaul, Draut, Hundskopf. *ib.* 1359.

Pochodz. *maczek*, *makowka*, *makowica*, *makolągwa*, *makowy*, *makuch*, *makutra*, *wiercimak*.

MĄKA, -i, *ż.*, Mączka *demin.*, *mąka *Petr. Ek.* 47; więc z *melta*, od słowa *mleć*, *mauka. *Sekl.* 67; *Boh.* mauka; *Slo.* múka, mauka; *Sr.* 1. muka; *Sr.* 2. mucka, melk, mél; *Crn.* móka, *Vd.* moka; *Cro.* mela, mélya, múka, brasno; *Dl.* mlivo, brasno, munka; *Rg.* mljevo, mùka, brascno; *Bs.* múka, brascno; *Sla.* brashno, melja; *Rs.* мука, *Ger. in Lusat.* Maule, cf. *Hbr.* קמח kemah *farina*; das Mehl; są to ziarna zbóż miałko starte między kamieniami młyńskiemi. *Kluk Rosl.* 3, 258. Mąkę przednią wyborną dla cudności kwiatem zowią. *Syr.* 920, *Bh.* weprajek, bél; *Cro.* melya chiszto bela, muka, szvét). Naywyborniéyszy chleb z cudnéy, iasnéy, i w miarę wypytlowanéy mąki, z mąki nowéy, niezależałéy, niestęchłéy, świeżo w młynie zmełtéy. *Syr.* 920. Mąka Marymontska, Montowa. *Ld.* Mąka pszeniczna, (*Vd.* pogazhna, bielopsheniznna moka), mąka rżana czyli żytna, mąka orkiszowa, ięczmienna. *ib.* 921. Mąka niepytlowana pszeniczna drugiego gatunku *Rs.* подрумя́нная мука́. Mąka poślednią, *Rs.* халу́й, *ob.* gryz. Mąka subtelniuczka, kurzawa mączna, mączka, omieciny, tłochmal, Staubmehl. Mąka zaczyniona *Ross.* суха́рь. *Mąką* żyto przedawać, wielki pożytek, otręby zóstaią . . . *Haur Ek.* 75, zmełte żyto, gemahlen, als Mehl. – *Prov.* Jednym mąka, a drugim należą otręby. *Pot. Jow.* 2, cf. iednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi). Tego co robić nie chce, mąka w ręce kole. *Papr. Kol. S 4 b*, *ob* kłóć). Nie będzie z téy *rży mąka, *Slo.* ne bude steg reži múka *ob.* rež). Szczurkowie z iednéy mąki, Osłowie z iednéy łąki. *Dwor. D.* 3, iednéy faryny, iednéy mynicy, iednéy kuźni, tegoż płota koł, na iedno kopyto). – §. 2) Ziemna mąka, *steinomurga*, bardzo subtelna, biała i lekka kreda, iednę Niemcy zowią górną mąką, Bergmehl, drugą mąką niebieską, Himmelsmehl. *Kluk Kop.* 1, 249 *et* 308.

Pochodz. *mączka*, *mączkować*, *mączny*.

MAKAO gra iakaś w karty; *n. p.* Nie za długo w makao pobydziemy, każ więc Francuzkie nagotować karty. *Teatr* 48 *b*, 40.

MAKAR, MAKARON, -u, *m.*, z *Włosk.* maccarone, Nudel zum Essen; *Bh.* nudle, nudlik; *Crn.* makaron, lisanje, mushli; *Vd.* nudelni, krapi, testouniki, mokjaki, riesanki; *Cro.* makarún, mlinecz, ritès, lazanye, mlin-

cze, rezanczi; *Hg.* rétes; *Rg.* ljeſtoliſti; *Bs.* prikla, prriscjurata, hruſtuliça, hrriſtule, usctipçi, jeriscte, lazagne (cf. łazanki); *Rs.* лапша. Makarony robią się z ciaſta rozwałkowanego, które cienko i drobno w paſki kraiać trzeba, potym suszyć; są i inne makarony według wynalazków kucharzów. *Wiel. Kuch.* 405. Drożdży piwnych kucharze często używaią do makarów abo ciaſt kraianych, leiąc ie do mąki pszenicznéy, żeby ciaſto puchlnieysze było. *Syr.* 949. Makarony to ieſt ciaſto, abo po naszemu kluſki. *Grodz. Dis. F 3 b.* Rosół ten tak mi smakuie, iak gdyby makaronem Włoſkim był zasypany. *Teatr* 8, 39. - §. 2) Makaron, *Makaronizm*, *Makaroniusz*, zażycie w mowie lub pisaniu słów innego ięzyka nad ten, którym się mówi lub pisze. *Kras. Zb.* 2, 96. Makaronizmy są to słowa niewłaściwe Polſkie, ale iuż z Greckiego, iuż z Łacińſkiego, lub z innego ięzyka wzięte. *Dudz.* 27, ausländiſche Wörter in einer Sprache, fremde Sprachflickereyen; *Slo.* cudzomiſ'anoſt, cidzomichawoſt. Mieszaną mowę makaronizmem nazywano, od Włoſkiego przysmaku, w który migdały siekane i różne korzenie mieszaią. *Klecz. Zd.* 88. *Hoc genus orationis* Maccaronicum *vel* macharonicum *vocant aliqui, a vocabulo Italico* Mecherone, *quod ſtultum, vel nebulonem sonat, appellatione ducta. Cn. Th.* 429. Merlino Coccaio przysmak ten uwielbił wierszem pod tytułem *Maccorea*, w którym Lombardzkie z Łacińſkiemi wierszami mieszał, a ztąd podobne mieszane wiersze i pisma makaronizmami zwano. Taki ieſt sławny Makaron *J. Kochanowſkiego*: Eſt prope wysokum celeberrima sylua Krakowum, Quercubus insiguis, multo miranda żołędzio etc. *Orzelſkiego* makarony przytacza *Opal. sat.* „Niech oſtatek *makaron* Orzelſkiego powie.“ *Opal. sat.* 38. Orzelſkiego makaron lepiéy to opowie. *ib.* 163. Małe parta póydą do czarta, ſtarodawny makaron. *ib.* 27. *Ital.* maccheronéa, z krotofilny wiersz z pomieszaną Łaciną. - Ze też nie mogą przeſtać tego ſtylu szkolnego tych makaroniſzów niepotrzebnych. *Lub. Roz.* 56. Dzikie i przywoźne makaronizmy. *Pilch. Sall.* Styl szkolny i *makaroniczny* nie przyſtoi do traktowania wielkich spraw. *Lub. Roz.* 56, t. i. pełen zagraniczyzny, *Ital.* maccheronico, ein Styl geſpickt mit fremden Wörtern und Redensarten. MAKARONOWY, - a, - e, od makaronów, Nudel-; *Bh.* nudlowý, nudlowitý. Makaronowa deſka czyli ſtolnica *Vd.* nudelna, nudelſka diliza, nudelniza, teſtaresvalniza). Makaronowy wałek *Vd.* nudelnjak, triblovz.

MĄKARZ, - a, *m.*, mącznik, koło mąki chodzący, przedawacz mąki, der Mehlhändler; *Crn.* mokar; *Vd.* mokni predanz, mokni predkupez, mokar; *Rs.* мучникъ.

MAKAT, - u, *m.*, MAKATA, - y, *ż.*, z Tureck. obicie. *A. Czart. Mser.*, eine Tapete, ein Teppich. Nad łożkiem śklił się makat złotogłowy. *Kras. Doś.* 69. Stolik makatą przykryty. *Xiądz.* 21, kobiercem, Teppich.

MAKOLĄGWA, - y, *ł.*, *fringilla cannabina*, eine Art Hänfling, Zitſcherlein, mały ptak, na grzbiecie rudawy; żywi się ziarnem konopnym, lnianym i makowym. *Zool.* 222, konopniczek, *Kluk Zw.* 2, 256. Makolągwa gwiżdże. *Banial. J 3 b.*

*MĄKOLIUS żarnem, kamień młyńſki, co mąkę robi. *Dwor. J. 3*, im Scherze; der Mühlſtein. (*Rs.* мукосѣй mąkosiéy, przesiewacz mąki, der Mehlſieber.

MAKOWICA, - y, *ż.*, MAKOWICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bch.* makowice; *Ross.* макошица główka makowa, ein Mohnkopf. - *y. Eccl.* окружіе; słupów szniceriskich nadgłowek, kapitela. *Wlod.*, das Kapitel einer Säule. (*Rs.* макушка, макушка wyższa część głowy, korona). Słupy te maią makowice złote. 1 *Leop. Ex.* 26, 32, wierzchy. 3 *Leop.*). Świątynią Jowisza Jaspisowe kolumny o śrebrnych makowicach we dwa okrążały rzędy *Ir. Tel.* 173. - Gałka na wieży kościelnéy, der Thurmknopf, Knauf auf einem Kirchthurme. Tamże iuż ujrzysz nad górami szpice, Z wysokich wież złote makowice. *Klon. Fl. F.* 3. MAKOWICZY *ob.* Makowy.

MAKOWINY, - in, *plur.*, łodygi makowe. *Dudz.* 44, Mohnſtengel. Chmieliny i makowiny spalić trzeba na popiół. *Zaw. Gos.* MAKOWKA, - i, *ż.*, *Bh.* makowice, makowićka; *Rs.* маковка; gałuszka makowa, das Mohnköpfchen. W wschodnich kraiach z makowek zielonych wzdłuż naciętych płynie sok obfity, pod nazwiſkiem *opium* znaiomy. *Jundz.* 281, *Sor.* 1. makowa puſzka. Główka iak makówka, a rozumu puſto. *Cn. Ad.* 248, *abo*: Główka by makówka, a rosumu by napiwał. *Rys. Ad.* 14, urody dość, rozumu ni łąſka). - §. Makowki abo kapitele na słupach. 1 *Leop. Jer.* 52, 21, *ob.* makowica. MAKOWY, - a, - e, od maku, Mohn-; *Bh.* makowý; *Crn.* makov; *Rs.* маковый, маковный. Sok makowy, *opium. Krumf. Chy.* 110. *Makowiczy sok. Sleszk. Ped.* 416, cf. maslok). Po téy pracy wyśpicie się, iak po makowéy polewce, *Haur Et.* 117. Głowek makowych namocz w wodzie. *Sien.* 352. Makowe pole *Crn.* makovje; *Id.* makonje) Makowy placek *Rs.* маковникъ, маковничекъ. Makowe ziarno; *Prov. Cro.* uchinilsze kulik, makovo zerno, *Rg.* uciniose koliko makkovo zarno, *humiliauit se cum maxima demiſſione.*

MAKRELA, - i, *ż.*, *scomber, scombrus Linn.*, ryba morſka, podobna do śledzia. *Kluk Zw.* 3, 114, die Makrele, ein Seefiſch; *Rs.* макрель.

*MAKSZTA źle zamiaſt Maszt. *Dudz.* 29.

MAKUCH, - a, *m.*, *Bh.* makowec, kuch, wytłoczyny z maku, gdy się bije oléy. *Wlod.*, wytłoczone makowiny. *Dudz.* 44, ausgepreßte Mohnſtengel. - §. wytłoczyny któréykolwiek rośliny, z któréy oléy wybito, Leinkuchen. Makuchy po wybiciu oleiu, daią się świniom, krowom, rozmoczone w pomyiach. *Kluk Rośl.* 3, 326. Makuchy, owe u olciarzów zoſtaiące się wygniotki po wytłoczeniu oleiów, są gatunkiem pognoiu. *Kluk Rośl.* 3, 188.

*MAKUŁA, - y, *ł.*, MAKUŁKA, - i, *ż.*, *dem.*, z *Lac.* plama, plamka, ſkaza, ein Fleck. Panna ſtrzedz się ma, aby białéy i rumianéy czyſtości swoiéy, na ktorey i małą makułkę znać, nie zmazała. *St. Zyw.* 2, 413. Dusze oczyszczone od naymnieyszéy makuły i zmazy. *W. Poſt. Mn.* 54, *Dambr.* 55. Małżeńſtwo niezgodne, małżonkom i dziatkom nieſkończone makuły przynosi. *Modrz. Baz.* 129. Słowne makuły i łatania. *Petr. Et.* 322. zelżenie, zelżywość). - Białe makuły na paznokciach. *Tr.* kwiaty, Blüthe auf den Nägeln. MAKULATURA, - y, *ż.*, plama w sukni, ein Fleck im Kleide, wynabić ma-

kleiny z cieryi *Tr.* - §. *typogr.* nieczystość między [illegible], brud, der Schmutz zwischen den Buchstaben *Tr.* - §. papier drukowany niepotrzebny, Makulatur [illegible] Einwickeln. W makulaturę co uwinąć. *Pr.* MAKULEUSZ, - a, *m.*, niechluy, nieczystych [illegible] człowiek, ein schmutziger Mensch. - §. dja- [illegible] Pisalow sobie nacechuie, al- [illegible] makuleusz kąpie. *Gil. Pst.* 130

MAKUTA, - y, *i.*, donica na Ukrainie, do tarcia ma- [illegible] *Kl.* ein Mohnarf, ein Asch zum Mohnreiben. MAKUTERKA, - rki, *m.*, *zdrbn.* - §. zakrywka, die [illegible] Deck, w których w hucie szkło dostyga, żeby [illegible] z wierzchu były nakryte makuterkami. *Torz.* [illegible] Gmak nakyć makuterkiem, żeby się szkło naglo [illegible] *S.* 160.

MAKSYMA, - y *i.*, die Maxime. Miał to u siebie za [illegible] zasadę, chociaż z uszczerbkiem zdrowia [illegible] rzadko bywało. *Sk. Żyw.* 2, 44.

MAŁE LUDZIOW nazwano tych, którzy Austryac- [illegible] przykładem *Maksymiliana* obrali króla [illegible] Zygmuntowi III. *Nar. Chod.* 1, 15. Ma- [illegible] mowali, kiedy do Wisłice się zebrali, co tam [illegible] rad i odrodność, bo tam wszytko panowie [illegible] rozkazowali, a żaden nie słuchał, boię [illegible] z Maksymilian krolem nie będzie. *Falib. A* 3. [illegible]

MALACHIASZ, - a, *m.*, Malachia; ostatni z proroków. [illegible]

MALACHIT - u, *m.*, z *Grec.*, kamień ślazowy, der [illegible] Malachit, Smaragdstein, nieprzeźroczysty, ma kolor liścia [illegible] ego albo ślazowego, leczą go między kruszce mie- [illegible] *Kol. Kop.* 2, 63.

MALACYA, - i, *i.*, z *Lac.*, cisza morska, bezwietrze, [illegible] Na ow czas naygorzey się dzieie z okrę- [illegible] gdy wiatru niemasz, i malacya panuie *Xiądz.* 181. [illegible] *Leszcz.* w gwałtowności nieprzeszkodzonéy, nie iest [illegible] gwałt, ale malacya. *Pilch. Sen. list.* 2, 128, cf. [illegible] malacya, = choroba.

MALARCZYK, - a, *m.*, czeladnik malarski ein Mahlerknecht. MALARKA, - i, *i.*, die Mahlerinn, *Bh.* ma- [illegible] ka, która maluje. MALARNIA, - i, *i.*, izba ma- [illegible] do warsztat malarski, die Mahlerstube, die Mahlerwerkstatt. *Cn. Th.* Malarnia obrazow SS., *Rs.* иконо- [illegible] MALARSKI, - a, - ie, *Bh.* malirský; *Sr.* 1. [illegible] *Cro.* kipopisni, obrazodelni, szlikovni, ma- [illegible] *Sr.* slikarski, pysacmi; *Hg.* kepiroi; *Rs.* живо- [illegible] *Ec.* живописемельный: od malarzów, czyli [illegible] Mahler-, mahlerisch. Malarskie śrebro, zło- [illegible] mel, są to listki czworoboczne cieniuchne, mala- [illegible] do pozłocenia i wyzłacania potrzebne, w książ- [illegible] papierowych układane. Zowie się też tak inna [illegible] która z żywicy iest farbą, do złota lub śrebra [illegible] *Kol. Kop.* 2, 329. Pędzel malarski *Vd.* obra- [illegible] pre, malarska shetiza. - §. Malarski, malo- [illegible] z malowania, wart malowania, mogący bydź od- [illegible] n, mahlerisch; *Ru.* обра́зный, что изобра- [illegible] жаемъ, представимъ въ живописномъ [illegible] можно, mahlerisch. MALARSTWO, - a, [illegible] malarstwo, *Vd.* obrasenje, obrastvu; *Cro.* kipo- [illegible] slikarstvo, obrazenye, kipopiszichtvo, szli-

kotvoreztvo, obraznichtvo; malària, malarsztvo; *Rag.* slikkotvorstvo; *Rs.* живопись; *Ec.* єѣнописа́нїе, иконописа́ние; kunszt malarski, die Mahlerey, Mahlerkunst. - *fig.* Słońce malarstwem promieni swoich wydoskonaliło ten niewymówny horyzontu widok. *Zab.* 13, 123. - Malarstwo z ogniem, z szmelcarstwo. *Cn. Th.*, die Schmelzmahlerey, Schmelzkunst, Emaillirkunst. MALARZ, - a, *m.*, cf. *malusa, *Bh.* malir; *Sr.* 1. moler, pißanicjer; *Sr.* 2. mohlar; *Vd.* malár, mavar, mauar, obrasar, obrasnik, podobuvaus; *Cro.* málar, obraznik, szlikovalacz, kipopiszecz; *Dl.* szlikovacz; *Rg.* slikovalaz, pisaz (cf. obraz, cf. lico, cf. kibić, cf. pisać); *Bs.* ispisalac, pengatur, *Sla.* pengatur; *Rs.* живописецъ, єѣнописецъ, иконописецъ; *Ec.* живописецъ, живописа́тель, cf. *Gr.* ζωγραφος, образописа́тель, человѣконописецъ; der Mahler. Malara musi malować takie, jakie są twarze. *Kras. Wiersz.* 53. Nie zacność osoby malowanéy zaleca malarza, ale żywość wyrazu. *Zab.* 12, 257 *Dudz.* Bóg człeka z prochu stworzył, toż czynią malarze, Gdy z farbéy na proch farby ludzkie tworzą twarze. *Min. Ryt.* 3, 346. Malarz dobry napisu nie kładzie, zły musi. *Cn. Ad.* 468. *hic canis, iste lepus*; cf. dobre się samo zaleca, dobremu piwu nie potrzeba wiechy). - Pamięć iest malarzem, rozum tablicą, na któréy maluie; zmysły są pędzlami, któremi maluie, inaczéy maluie widzeniem, inaczéy słyszeniem, wedle rożności zmysłow rożne bywaią obrazki; farby, z ktorych maluie, są myśli, iuż iaśn éysze, iuż ciemnicysze. *Bals. Nied.* 1, 271. Piękny malarz, co ukradł, to mówi, że znalazł. *Wol.*, cf. barwić. MALBRET, - u, *m.*, MALBRECIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, z Niem. das Mahlbret, tablica ukosna, do zawieszenia obrazu przy robocie. *Vog.*

MALBORK, MALBURK, MALBORG, - a, *m.*, znaczne miasto Pruss zachodnich. *Dykc. Geog.* 2, 115, die Stadt Marienburg. MALBURCZYK, - a, *m.*, ein Marienburger. MALBORSKI, - a, - ie, von Marienburg. Ekonomia Malborska należała do króla. *Dyk. G.* 2, 115.

MAŁDR, - u, *m.*, *Lat. med.* maldra, maldarium, das Malter, ein Getreidemaß, dwie ćwiertni. *Cn. Th. mensura medimnos Cracovienses* 36 *capiens, ib Modius* miara żytna, korzec, ćwiertnia albo też małdr. *Mącz. Maldrum, maldrus, maltra, maltrum*, była miara Niemiecka, znana od iedynastego wieku. Była dwoiaka, iedna zwykła, i ta większa, miewała cztery korce; druga mniéysza klasztorna. *Czack. Pr.* 1, 317, *N. Pam.* 12, 347. Małdr zboża albo dwanaście ćwiertni. *Syr.* 945, *Vd.* shtirobirling. - §. *transl.* Gdy Podwoyski sędziemu winę przepadnie, w tym iżby mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdrem królewskim, który iest trzydzieści i dwie płacze albo uderzenie wirgą dębu zielonego, któraby na dwa łokcia długa była. *Szczerb. Sax.* 303, zwey und dreyßig Stockhiebe. - §. 2) Małdry, MAŁDRATY, der Fruchtzehente, Körnerzehente, Sackzehente, Scheffelzehente. Na Rusi małdraty są osepy, które mieysce wytycznych dziesięcin zastępuią. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 301. Z gruntów tych, z których dziesięcina idzie, małdraty iść nie maią. *Skrzet. Pr. P.* 2, 32, *not.* „małdrat znaczy dwie ćwiertnie, to iest iak cztery korce miary dzisieyszéy.“ Po dziesięć groszy poboru płacić maią, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, opy abo ma-

dry. *Vol. Leg.* 2, 662. Zamiaſt dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i to osypy nazwano małdratami. *Czack. Pr.* 1, 317.

MAŁDRZYK, MĄDRZYK, MĘDRZYK, MONDRZYK, – a, *m.*, *Bh.* maldřiček, maudřík; *caseolus pinguis planus*, ein flacher, fetter, kleiner Käſe. *Cn. Th.*, sér z słodkiego mleka. *Dudz.* 44, ein Käslein von ſüßer Milch. Po półkach pełno mądrzyków. *Dzwon. B.* 4. Za sér wielki węglafty dwa grosze, za mały okrągły sér abo małdrzyk, ośm pieniędzy. *Stat. Lit.* 395 Jam małdrzyk tobie i pirogi, I co nayſłodszéy zebrawszy śmiotany, W spore pod wiecsor nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. *Mądrzyki abo kraianki wycisłe, po lesicy rozłożyć. *Cresc.* 560. Olenderſkiego i swoyſkiego séra i mądrzyków, aby mole nie iadły, w chmiel włożyć. *Haur Ek*, 178. Weźmiy miarę mąki i dziesięć małdrzyków. *Leop.* 1 *Reg.* 17, 18, dziesięcioro chleba. *Bibl. Gd.*, placków, runde Plätzchen. *Mondrzyki robią z słodkiego mleka, z podpuszczką czyli animelką, które wyciśnięte w talerki układaią, i w maśle obsmażaią. *Wiel. Kuch.* 417. MAŁDRZYKOWATY, – a, – e, na kształt małdrzyków płaſkookrągły, flachrund. Rzepa małdrzykowata. *Sien. wykł.*

6 MALE *ob.* Mało. MALEC, – lca, *m.*, mały człeczek, *Rs.* мальчикъ, малышка, малышка, ein Kleiner, kleiner Menſch. Pomuę, będąc malcem, Jednego; wszędzie go też wytykano palcem. *Teatr* 43 *c*, 4.

MALEĆ, – ał, – eie, *neutr. ndk.*, zmaleć *dk.*, małym czyli mnieyszym się ſtawać, klein werden, kleiner werden; *Bh.* malit ſe; *Bs.* malaklati, omalaklati, pomankati; *Rs.* мелѣть, оскудѣть, помелѣть, смелѣть. Ciało rozrzedzone ſtygnąc maleie, i ſtaie się tak wielkie, iakie było przedtym. *Os. Rud.* 66. Zda się, iż wszyſtek niszczeię, uławam z lekka i maleię. *Dar. Lot.* 1. Uważay, iak cerkiew' zmaliła pod patryarchami. *Smotr. Ap.* 101. Chęć sławy oycze, iuż we mnie maleie. *Zabł. Tel.* 162. – *Aryth.* Szeregi nazywaią się maleiącemi, ieżeli w tym szeregu, terminy tym się bardziey mnieyszeią, im są odleglеysze. *Sniad. Alg.* 1, 108. Ciąg maleiący, przeciwny rosnącemu, coraz mnieysze ma wyrazy. *Alg. Nar.* 275. MALEM *ob.* Mało. MALEŃKI, MALĘKI, – a, – ie, MALEŃKO *adv.*, maciupci, maciupeńki *ob.* maluchny i t. d., winzig klein, ganz klein, *intensiv. adj.* mały, *Bh.* maličký, maličko; *Bs.* pomagni; *Rs.* маленькій, маленекъ, малехонькій, малéхонекъ. Mam do Wc Pana maleńką prośbę. *Teatr* 7, 52. Zylam bez matki maleńką dziewczyną. *Chroſt. Ow.* 108. Bądźmy pokorni i w duchu małęcy, Duma nas o nieszczęścia przywodzi naywięcéy. *Zabł. Zbb.* 95. *Maleńki*, *f.* Maleńka *subſt.*, n. p. Jak ona ładna! Poydź do mnie Maleńka! kogo szukasz? *Teat.* 38, 15, Kleine! komm her zu mir! – §. Po maleńku, powoluteńku, ganz allmählich, gemach. Z maleńka, z młodu, z dzieciństwa, von Klein auf. Umyślnie z maleńka chowaią ten ptaków rodzay w domu. *Chmiel.* 1, 607. MALEŃKOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* maličkoſt, znaczna małość, drobność, die Winzigkeit. MALEŃSTWO, – a, *n.*, małość, die Kleinheit Dzieci z maleństwa wprawiać w dobrą wymowę. *Klecz. Zd.* 78. von Klein auf, von der früheſten Jugend an. – §. maleństwo, z maleńka rzecz, mało bardzo znacząca, wielka frasz'a, bzdura, eine große Kleinigkeit. Takie maleństwo, a tyle o to

harmideru; *Vd.* maluvriedſtvu. MALESZKA, – i, ż., tak po wieyſku zowią lilią polną abo leśną. *Lek. Kon.* 2, *C*, die Feldlilie.

MAŁGORZATA, – y, ż., MAŁGORZATKA, – i, ż., *et* MAŁGOSIA, – i, ż., *dem.*, Margarethe; imię białogłoſkie, Grete, *Bh.* Markéta, Markétka; *Sr.* 2. Gréta, Grétka, Grejska, Grétzizka; *Sr.* 1. Marſcha; *Ross.* Марѳа. Brzemienne za patronkę maią Ś. Małgorzatę. *Karn. pr.* Dziesięcina wszelakiego zboża płacona bydź ma w dzień ś. Małgorzaty. *Sax.* 56. Rosła tam i macierzanka W święto Małgosi do wianka. *Jat. Bay.* 249. – §. b) Małgorzatki, gatunek gruszek. *Lad. H. N.* 46, Margarethenbirnen; *Bh.* markétka. Gruszki, które *margorzatkami zowią, w Lipcu się dostawaią. *Cresc.* 386.

MALIĆ *cz. ndk.*, zmalić, umalić *dk.*, małym uczynić, cf. mnieyszyć, klein machen; *Bh.* maliti, *Rs.* малить, обмалить, умалить, умалять. Miłość ku drugim człowiek w sobie mnożyć i więtszyć, malić i mnieyszyć może, a w bogu równa k wszyſtkim miłość poruszona bydź nie może. *Smotr. Ek.* 30. Sposób dawania odbiera darowi szacunek, i wdzięczność albo niszczy, albo przynaymniey mali w odbieraiącego umyśle. *Mon.* 73, 396, cf. *neutr.* maleć.

MALIGNA, – y, ż., gorączka zjadliwa. *Dyk. Med.* 3, 659, das hitzige Fieber; *Bh.* hlawnice, hlawnička; *Cro.* ognyenica; *Sla.* ogan, vatra; *Rs.* горячка; *Ec.* гноéница. Gorączka maligna, pochodzi z krwi gęſtey zapalonéy, z rany iakiey ... *Haur Sk.* 416. – *meton.* Durnowatość czyli waryacyą w palaiących gorączkach bywaiącą, maligną zowią. *Perz. Lek.* 193, das Phantaſiren in der Fieberhitze. Cóż to ieſt? Wc Pani iak w maliguie gadasz? *Teatr* 30 *c*, 42.

MALINA, – y, ż., MALINKA, MALINECZKA, – i, ż., *dem.*, *Bh.* malina; *Crn.* méline, maleuzi, („*a subſt.* malen, „= młyn, *quia dentibus, ut grana frumenti in molendino* „*moluntur*" *P. Marc. a S. Ant.*), *Vd.* malinje (*Vd.* maline *morum*, malinca *morus*); *Sr.* 2. malina; *Cro.* kupina, kupinachya; *Rg.* kùpjena, kupjèniza (maghigna *unedo*), (*Bsn.* malina *paliurus*; *paucitas*); *Rs.* малина; = iagoda malinowa, die Himbeere. Nie każda iagoda malina, Bywa czasem i smrodynia. *Dwor. F.* 2. Dziewczyna iak malina, Waść też nie ułomek, W swoim czasie rozumiem będzie i potomek. *Zabł. Zbb.* 84. Chłopiec świeży iak malina. *Teat.* 10, 31. MALINY *plur.*, Krzak *Malinowy*, *Bh.* malinowý kříček; *Rg.* kùpjeniscte; *Rs.* малинникъ; *rubus idaeus*, der Himbeerſtrauch; mała krzewinka z rószczek zielonych, drdzeniſtych, kolczykami osadzonych, kwiat różyczkowy. Owoc z iagodek czerwonych w gronko ſkupiony, słodkowinny z zapachem, zdrowy i przyiemny. *Kluk Rosl.* 2, 60. Maliny czerwone z lasów przesadzone dobre; lepsze są białożółtawe czerwone. *Kluk Rosl.* 1, 152. Malina Szwedzka *rubus arcticus*. *Kluk Dyk.* 3, 31, *Rs.* княженика, кумáника, кумáничка, die nordiſche Himbeere. Malina porzeczkolicia, *rubus chemaemorus Jundz.* 271, *Rs.* морóшка. MALINNIK, – u, *m.*, malinowy trunek, der Himbeerwein; *Rs.* малúновка, княженúчникъ. Z iagod malinowych na Rusi robią słowne malinniki, trunek bardzo przyiemny i zdrowy. *Lad H. N.* 101. Wypotrzebuie się nie mało malin na trunek malinnikiem zwany *Kluk Rosl.*

Od baryły malinnika 6 groszy.

MALINOWY, - a, - e, od malin, [illegible]; malinowy krzak *ob.* mali- [illegible] *ob.* malinnik. Octy malinowe z [illegible] wszystkich ulubione. *Lud. H. N.* [illegible]

[illegible] - a mąka (*Etym.* mleć, cf. miałki), **baś** [illegible] potrzeba zboże mleć, małkę chę- [illegible] chleb prac. *Petr. El.* 47.

[illegible], - yi, ż., *Boh.* **Malwazyn**; [illegible], malvasier; *Crn.* fermashya; *Cro.* [illegible] *Rg.* malosa; *Rg.* marasia; *Bs.* malvasia, [illegible] **Niederl. Malmasier, Mal-** [illegible], wino z pod miasta Napoli di [illegible], podobne też wino z wyspy Kandyi, [illegible] z Kreteńskie rozkoszne, które u nas [illegible] gny *Malma. Gwag.* 628. *Vinum* [illegible] *cum. Slezk. Ped.* 416. Przy- [illegible] do Kraty Dla Małmazyi. *Klon. Fl. C* 2. [illegible], czyniąca wino małmazyą. *Slezk. Ped.* [illegible]

MAŁWAZYOWY, MAŁWAZYOWY, - a, - e, [illegible], MAŁWASKI, - a, - ie, **Malvasisch.** [illegible] zawsze wielki dostatek bywał, a [illegible] indziey miał bydź iak we Lwo- [illegible] Małwazyyskiego pełno napoia pi- [illegible] Wino Małwaskie. *Krup.* 5, 106.

[illegible] *et adv.*, s trocha, niewiele *Boh.* [illegible] *Sr.* 2. **mało, mallo**; *Sr.* 1. **mahwko**; [illegible] mało, piabło; *Cro.* malo. *Rg.*, *Slo.*, [illegible] *R. et Ec.* **мало, немношко**; - §. *Substan-* [illegible] **ein Weniges, das Wenige.** W na- [illegible] mała nie opuszczay. *Rys. Ad.* 73. Mało, [illegible] przykry. *Cn. Ad.* 475, cf. mało iedz, nie przyie [illegible] wierny iest na małe, i w większym wierny iest. [illegible] to Rozgniewany, gdy karze, nie za- [illegible], kto a iest między trochą a małem. [illegible] 6. Celesne ćwiczenie k małuć iest po- [illegible] *Leop* 1 *Tym.* 4, 8. Mało do mała uczyni [illegible] *Ad.* 474, cf. Mało a często stoi za wiele; cf. [illegible]. Człowiek gospodarny zbiera mało do [illegible] ię do większego, aż się zapomoże. *Glicz.* [illegible] Kto na małe przestaie, ten błogosławio- [illegible] 103. Takoi Panu mała brońć, iako wie- [illegible] 211. - §. *ex partitivo* mało czego *subst.* [illegible] *compar.*). **ein Weniges, oder wenig** [illegible]. Patrzcie iak mało prochu z Alcyda mężnego, [illegible] małe wielki olbrzym zwieścił się naczynie *Bard.* [illegible] Kto czego mało ma, oszczędza. *Cn. Ad.* 374. [illegible] prace wiele, a zysku mało. *Lach. Kaz.* [illegible] ma się przedadź za niemało. (*ellipt.* [illegible], 1 *Leop Math.* 26 9. - § 3) *sine Ce-* [illegible] Wszytko ma każdy, gdy zgoła mało. [illegible] Nigdy nie iest mało, gdy iest dosyć; a [illegible] nie iest, gdy dosyć nie iest. *Pilch. Sen. list.* [illegible] Mało mowi, kto dla czyni. *Cn Ad.* 474, lepsza [illegible] (przysł.). Mało ada, wiatrem syt, manną bożą [illegible] *Ad.* 43 Mało cudź wstyd, wiele żal *Rys.* [illegible] Bądźcie mali nie małe, bojaźnie dwoy; ieśli [illegible] mało, też mało z chucią udzielay. 1 *Leop.* [illegible]

Tob. 4, 8. **Lepiéy mało a dobrze, niż wiele a źle.** *Cn. Ad.* 439. **Mało mówmy, czyńmy wiele.** *Gaz. Nar.* 2, 242. **Proś mało, weźmiesz wiele, Chcesz wołu, proś o cielę.** *Min. Ryt.* 3, 355. **Mało na czym mieć,** s nie uspokaiać się tym, nie za dosyć mieć tego, nie przestawać na tym, **nicht genug daran haben, damit nicht zufrieden seyn.** Żołnierz mało na tym maiąc, iż tam, którędy idzie, podeymowany bywa, zasyła ieszcze w stronę, stacye dawać każąc. *Vol. Leg.* 3, 582. Mało na tym maiąc, że iednego sprzątnął, i drugiego brata zabić kazał. *Stryik.* 153. - **Mało o czym sądzić,** s niewysoko, **niedrig von etwas urtheilen.** Choć i po twoim naylepszym dziele, Zawsze o sobie sądź mało. *Karp.* 2, 101. - §. 4) **Mało** *cum adject., adverbiis etc.*, **wenig.** Zdrożny a Rzpltéy mało sposobny mieszczanin, któryby się tym nie kontentował, co drugim dano. *Warg. Wal.* 122. O tym tu mało daléy powiadać będziemy. *Rey Ap.* 4. Zobacz co Apostoł mało niżéy mówi. *W. Post. W.* 429. - Jużem ci to mało sto razy powiedział. *Teat.* 35 *b*, 96, naymniéy sto razy, więcéy iak sto r. - §. **Mało kto,** s rzadko który, **selten einmal jemand, selten einer.** Moralów mało kto czytać lubi. *Teatr* 24, 59 *Czart.* Na górę małom wstępną, wszystkich poprowadzi. *Stryik. Tur. L* 3. **Mało razy,** s nieczęsto, rzadko. *Cn. Th.*, **selten einmal, mało kiedy,** *Ec.* **малоши, немногократно.** - **Mało co,** s cokolwiek tylko, **nur etwas weniges, nur wenig.** Wszystkie moie starania i zabiegi, abo mało co, abo żadnego skutku nie przynoszą. *Kras. Pod.* 2, 33. - §. 5) **Mało** *elliptice.* **Mało tobie na tym.** *Cn. Ad.* 475. *scilicet* zależy, s tobie to wszystko za iedno, **es liegt Dir wenig daran.** Oni o to nie dbaią; tobie na tym mało. *Paszk Dz.* 58. **Mało o słowa** (*scil.* idzie), kiedy w rzeczy zgoda. *Alek. Tur.* 85, *in verbis simus faciles*, **es liegt wenig an den Worten.** - §. 6) **o małe,** s niedostatecznie, **mit wenigen, dürftig, wenig.** Karmiono mię coś bardzo o małe. *Jabł. Ez.* 33. Kiedy monety u chudszych o małe będzie, u bogaczów pełne skrzynie stoią. *Sum. Um. A* 3. Ze ckliwym idą oporem te czasy, w których ma zażyć pociech *nie o małe. Mon.* 75, 690, obficie, hoynie. - §. 7) **w małe,** s skracaiąc, skróciwszy, *skrócenie, w krotkości; *Ross.* **вмалѣ, im Kleinen, zusammen gedrängt.** Nayblizsza związka między krwią powinowatemi, bo od onéy niezmierzonéy spolności narodu ludzkiego iuż się w mało zamyka. *Bud. Cic.* 29. - §. 8) **Małem,** *instrum. adverbialiter*, *Boh.* **małem, bezmála**; *Sr.* 1. **nimahle, zkoroj**; *Slo.* **malo chibí**; *Vd.* skori, malu da ne, kopreze; *Rs. et Ec.* **мало не, вмалѣ, едва, чуть, чуть чуть**; **bezmała, mało nie, o mało co nie, mało brakło,** s ledwie nie, o włos, o trochę, o kroztynę, niemal, prawie, **fast, beynahe, es fehlt wenig.** *Facile primus* **małem** piérwszy. *Mącz.* *Ferme* **małem,** *iakmiers. *Mącz.* Wyszli Izraelici małem iako po sześć kroć sto tysięcy mężów. *Leop. Exod.* 12, 37, około sześć. *Bibl. Gd.*). Małem wszyscy na zatracenie idą. *Leop. 4 Ezdr.* 10, 10, **mało nie** wszyscy idą na zginienie ... *Bibl. Gd.*). Przymuszon był od biskupów małem wszystkich, którzy tam byli. 1 *Leop. pr. Hier.* Dobra *powieść o nich małem wszędy się rozchodziła* *ib.* 3 *Mach.* 3. Było małem o szóstéy godzinie. *ib. Luc.* 23, 44, prawie. 3 *Leop.*). Była godzina małem szósta. *ib.*

Joan. 4, 6. My chrześcianie, coby był ołtarz, małem nie wiemy; *propemodum. Zygr. Pap.* 190. Połowcy zebrawszy woysko potaiemnie, bez mała Kiiowa nie ubiegli. *Stryik.* 173. To usłyszawszy rzekł, ia bez mała nie zażyię tego fortelu. *Lub. Roz.* 325, t. i. ia może zażyię, podobno, ich werde vielleicht. Więcey bez *mal (bez mała) wygranych rachuie, niż klęsk. *Leszcz. Claſſ.* 24. Herb Kotfic z Niemiec do nas przyniesion, mało nie tegoż czasu, kiedy i Radzic. *Bielſk.* 177. Ledwieś się umknął, małoś nie był w saku. *Cn. Ad.* 430. Z śmiechu mało się nie pukł. *Jabł. Ez.* 51. Kto chciwości ma na wodzy, a udaie się rozumnie, u mnie ieſt mało nie aniołem. *Gorn. Dw.* 406. Zaciąć koniowi żyłę, i dadź krwi ciec, aż mało nie do omdlenia. *Cresc.* 533. Jeślibyś mógł bez tego się obeyśdź, tedyćby mało nie lepiey. *Rey Zw.* 38 *b.* Mało nie iednaki blaſk od mosiądzu i od złota. *ib.* 19. Mało mię djabli nie wzięli. *Teat.* 28, 24. – §. 9) Z mała, s z maleństwa, z młodu, von Klein auf, von Jugend auf. – §. 10) od wiela do mała, s wszyſtko a wszyſtko, od początku do końca, alles bis aufs Geringſte, alles ohne Ausnahme. Umyślił wszech zniszczyć od mała do wiela. *Groch. W.* 303. Wszyſtko od wiela powiada do mała. *Pot. Syl.* 231. Wszyſtkie ſkarby Sycylii od wiela do mała widać tam było. *Pot. Arg.* 808, cf. od małych do wielkich). – §. Po mału *ob.* Mały. – §. 11) mało *adverb. temporis*, niedługo, krotko, w krótce, nicht lange, im Kurzen, kurz; *Crn.* kmalu *subito*). Mało, a nie widzicie mnie, i zasię mało, a uyrzycie mię. *Sekl. Joa.* 16, *not.* „krótko temu, alić." Mało, a nie uyrzycie mnie, i zasię mało, a uyrzycie mię. *Bud. Joan.* 16, 16, maluczko. *Bibl. Gd.*). Do trzeciego dnia tylko czekaycie; mało co uyrzycie chwałę pana waszego. *Sk. Kaz.* 220. Ale skądby się to rozpocząć miało, Powiem ci krótko, a ty słuchay mało. *P. Kchan. J.* 28, ein wenig, nicht lange. MAŁOBACZNY, - a, - e, nieuważny, lekkomyślny, unachtſam. Jéy cnoty dzielności w małobaczną nawet myśl naypotężniéy biły. *Zab.* 9, 179. MAŁOCENNY, - a, - e, ceny niewielkiéy, von geringem Werthe; *Rs.* цѣненитльный. MAŁOCHĘTNY, MAŁOCHUTNY, - a, - e, nie bardzo ochoczy, letni, obojętny, unluſtig, kalt, lau. Małochętni i nieuważni ludzie. *Tr.* Sam na ołtarzu kapłan z płaczu małochutny, W iéy wyſtawione piersi mieczem wraził okrutny, *inuitus*, *Zebr. Ow.* 330. *MAŁOCNOCKI, - a, - ie, nie bardzo cnotliwy, wenig tugendhaft, frevelhaft. Na wſtyd białogłowſki rozpuſta swewolna żołnierzów niektórych małocnockich waży. *Birk. Malt. C* 3. Małocnoccy iego synowie. *Dwor. G* 2, cf. cnotka). *MAŁOCZYNNOŚĆ, - ści, ż., n. p. Wykrot jeden wielmożności ieſt w niedoſtarczeniu, to ieſt, *małoczynność*, małość przyſtoyności. *Petr. Et.* 257, *oppos.* wielkoczynność. *MAŁODAWCA, - y, *m.*, n. p. Bóg nagradza każdemu według iego uczynności; małodawcy mało daie, a wielodawcy wiele dawa. *Gil. Pſt.* 280. *MAŁODOBRSKI, n. p. *Sobiedobrſki, *Małodobrſki. *Cn. Ad.* 502, sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry). *MAŁODOBRY, – ego, *m.*, *subſt.*, = kat, der Henker, Henkersknecht; Tak mówi kat; a sędzia dekretem nakaże: Małodobry, ſkarż go tam, jako prawo każe. *Klon. Wor.* 40, *not.* „kata z ſtarego zwyczaiu zowią małodobrym."

MAŁODUSZNOSC, - ści, ż., brak duszy, brak energii, Seelenloſigkeit, Seelenſchwäche; *Rs.* малодушіе, слабодушіе, рѣбкость, робость. Podległych sobie, przez oſtatnią małoduszność upomnieć lub ukarać nie śmieią, aż zażywszy dobrze z beczki lekarſtwa na gniew i odwagę w téy mierze potrzebną. *Mon.* 73, 64. – *Adj.* *małoduszny *Rs.* малодушный, слабодушный, рѣбкій, рѣбокъ. Małoduszným bydź, serce tracić, малодушничать, малодушествовати. MAŁOGAŁĘZNY, - a, - e, gałęzi małych, kleinäſtig, *Rs.* малоѣтвенный. MAŁOGŁOWY, - a, - e, głowy małey, kleinköpfig, *Ec.* малоглавый, *oppos.* wielkogłowy, głowacz. MAŁOGODNY, - a, - e, niewiele wart, wenig werth, *Rs.* малогодный niewiele zdatny; (*Ec.* малогодный, = krótkotrwały. MAŁOGOSZCZ, - szcza, *m.*, miasto w Sandomirſkim. *Dyl. G.* 2, 117, eine Stadt im Sandomiriſchen. (MAŁOGRANAT, - u, *m.*, albo pomagran, z *Lac.*, iakoby ziarniſte iabłko, granatowe, albowiem ziarnek abo iądrek pełne, zowią też *malum Punicum*; iedne są słodkiego, drugie kwaśnego smaku. *Cresc.* 423, *IV. Num.* 13, 24; *Rg.* ecipak, der Granatapfel. Małogranatów cztery ſta. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 42, ziarniſtych iabłek. 1 *Leop.*). Małogranat, Małogranatowe drzewo, der Granatenbaum, Granatapfelbaum. Drzewo małogranatowe ieſt bardzo zawiłe, sękowate, krzewiſte. *Cresc.* 423, *Leop.* 1 *Reg.* 14, 2.). *MAŁOKRWI, - ia, - ie, niewiele krwi maiący, von wenig Blute, *Rs.* малокрóвный, малокрóвенъ. *Subſt.* малокрóвіе, brak krwi, Blutmangel. MAŁOLETNOŚĆ, - ści, ż., brak zupełnych lat, die Minderjährigkeit; *Bh.* nezletilloſt; *Vd.* nedolietnoſt, menjelietnoſt, menjeſtaroſt; *Rs.* малолѣтство. Małoletność króla trwać tylko będzie do 18 lat zupełnych. *Gaz. Nar.* 1, 182. MAŁOLETNY, - a, - e, MAŁOLETNI, - ia, - ie, lat doszłych ieszcze nie maiący, minderjährig; *Bh.* nezletilý; *Vd.* nedolieten, monjelieten, menjeſtar; *Rs.* малолѣтный, малолѣтенъ. Małoletni, którzy dwudziestego czwartego roku nie dorośli. *Gol. Cyw.* 1, 18. MAŁOLISTNY, - a, - e, liści niewielkich, kleinblätterig, *Bh.* maloliſtný. MAŁOLUDNY, - a, - e, nie bardzo ludny, nicht volkreich; *Rs.* малолюдный, малолюденъ; *Subſt.* малолюдіе, малолюдство brak ludności, Volksmangel. MAŁOMĄDRY, - a, - e, MAŁOMĄDR, nie bardzo mądry, głupawy, wenig klug, nicht recht klug. *Małomądr k téyże cofnął się błędnicy *male sanus*. *Zebr. Ow.* 69. Z porady swoich małomądrych panów, Olbracht nie chciał wyiechać z Węgier. *Biel. Sw.* 251 *b.* MAŁOMOCNY, - a, - e, cf. bezsilny, słaby, *Rs.* маломóщный, wenig ſtark, *Subſt.* маломóщіе. MAŁOMOWNOŚĆ, - ści, ż., *Rs.* малорѣчіе, *pauciloquium* krotkie słowa. *Mącz.*, powściąganie języka. *Cn. Th.*, ſparſames Reden. Małomówność, przy niéy gruntowne myślenie, stanowi w Rzpltéy iedność wewnętrzną. *Stan. Zam.* 12. MAŁOMOWNY, - a, - e, milczący, nie wiele słów mówiący. *Mącz.*, powściągliwy w mowie. *Cn. Th.*, *Rs.* малорѣчивый, ſparſam im Reden; *Slo.* malomluvné. Rzecki Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała i złotem ładowny. *Zab.* 8, 53. MAŁOMYŚLNY, - a, - e, nie wiele się zastanawiaiący, nicht viel nachdenkend. Lud małomyślny, do zamieszań skory. *Teatr* 45 *d*, 52, *Boh.*

małomyślny *demisso animo*, *Subst.* małomyślność; *Slo.* málomyslnosť, *Sr.* 1. małoſtkomyślność *pusillanimis*; *Crn.* malomarnost, malovernost *abiectio animi.* (*MALON *ob.* Malon) MAŁONOGI, - a, - ie, kleinfüßig. *Cn. Th.*, *frivolus.* MAŁONOSY, - a, - e, nosa małego, kleinnäßig, *Rag* mallonossati. MAŁOOCZKI, MAŁOOKI, - a, - ie, małe oczka maiący. *Mącz.*, kleinäugig. *Ozep. Cn. Th.* oculi, *Bh.* widaurek; *Crn.* malook; *Ec.* малоокій. MAŁOOK, - a, *m.*, *Physeter microps*, gatunek wielorybów, znayduie się na morzu północnym. *Lud.* 3, 6, eine Art Wallfiſch. *MAŁOPLEMIENNY, - e, niewielkiego plemienia, nicht ſtammreich, von wenigen (Völker-) Stämmen; *Rs.* малосемённый. *MAŁOPŁODNY, - a, - e, nieobficie płodzący, wenig erzeugend; *Rs.* малоплóдный; *Subst.* малоплóдіе. *MAŁOPOLAK, MAŁOPOLANIN, MAŁOPOLAN, - a, *m.*, z Małey Polſki rodowity, ein Kleinpole, einer aus Kleinpolen. *Małopolak (Małopolanin) do Piotrkowa, a *Wielkopolak do Lublina pociąganym bydź nie ma. *Vol. Leg.* 3, 992. *Mali Polacy, i *Wielcy Polacy. *Bielſk.* 436. *Wielcy *Polanie, *ib.* 364. MAŁOPOLSKA, *G.* Małey Polſki, Klein-Polen. Polſka ieſt dwoia, iedna mała, druga wielka. *Gwag.* 194. Małopolſka, wielka Prowincya Krolestwa Polſkiego, która zawiera 11 woiewodztw, księstw 3 i 2 ziem osobnych. Właściwie zaś Małopolską zowie się Krakowſkie, Sandomirſkie i Lubelſkie. *Dyk. Geogr.* 2, 117. MAŁOPOLSKI, - a, - ie, z Małey Polſki, Kleinpolniſch. Co małopolſkim kupcom zgadza z wąsa, tym się Poznanikom kontentować przyydzie. *Goſt. Gor.* 88. *MAŁOPOSIADŁY, - a, - e, *Rs.* малопомѣстный, niewiele posiadaiący. MAŁOPOSŁY, - a, - e, niewielkiego wzrostu, klein gewachſen; *Rs.* малорослый. MAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, miary niewielkość, cf. drobność, Kleinheit, Mangel der Größe; *Bs.* malost *Slo.* ſtrownoſt, chatrnoſt; *Sr.* 1. małwoici, małwiczy, *Vd.* malenost, malina, marhenoſt; *Cro.* malóća *Lt.*, *Bs.*, *Rg.* malina; *Rs.* малость, малáна; *Ec.* малость. Małość, niskość, mały wzrost. *Cn. Th.* Małość duszy, słabość umysłu, Kleinheit des Geiſtes. Tak to rzemiosło niepewny, i umysł do oszukania łatwy, w słabą małość duszy ludzi zwykł wprawiać. *Zab.* 12, 1. 5. - Znowy się od małości. *Teatr* 17 c, 36, od mała, anfangs, von klein auf. - §. *transl.* małość, małostka, małostka, drobiazg, eine Kleinigkeit. Nie przyſtoi nam małoście ſtany zabierać sobie drogi czas takiemi małościami. *Kolt. Lift.* 2, 17. - §. 2) małość liczby, *paucitas. Cn. Th.*, die Kleinheit der Zahl, geringe Anzahl. - §. 3 *transl.* słabość, niezdolność, Schwäche, Unvermögen. Znam małość moię i niezdolność. *Tr.* MAŁOSERY, - a, - e, tchórzliwy, furchtſam, kleinherzig; *Bs.* malosrdan, dušlostiwý; *Vd.* maloserzhen, slabosrzhen. O Sybaryri gnuśni malosercy. *Krhow.* 524 *et Bud. Cſl. F.* 3, *Mon.* 75, 595. *Subſt.*, *Bh.* dauſtwi, *Vd.* maloserzhnoſt, slaboserzhnoſt. MAŁOSIŁNY, - a, - e, - ie *adv.*, siły niewielkiéy, von geringer Kraft, *Rosz.* малосúльный. *Subſt.* малосúліе. MAŁOSŁONY, - a, - e, nie bardzo słony, wenig geſalzen, *Rs.* малосóльный. MAŁOSŁOWNOŚĆ. - ści, *ż.*, *Vd.* malobesednoſt, *Ec.* малословіе; *Verb.* małosłownym ieſtem. MAŁOSOCZNY, - a, - e, niewiele soczyſty, ſaftarm, *Ross.* малосóчный.

MAŁOSPRAWNY, - a, - e, niebardzo zręczny, wenig geſchickt. Niebezpieczna ieſt małosprawnym białogłowom, nowo narodzonych dziatek dozor zlecać. *Mon.* 69, 809. MAŁOSTKA, - i, *ż.*, maleńſtwo, drobnoſtka, mała rzecz, fraszka, bagatela, eine Kleinigkeit. Są małoſtki, które sprawuią niespokoyność życia. *Xiądz.* 42. MAŁOSZKODNY, - a, - e, niewiele szkodliwy, wenig ſchadend, *Rs.* маловрéдный. MAŁOTRWAŁY, - a, - e, krótko trwaiący, kurz dauernd, *Rs.* маловрéменный. *Subſt.* маловременность. *MAŁOUKINIA, - i, *m.*, mało uczony, wenig gelehrt. *Smotr. Ap.* 69, cf. niedouk. MAŁOUWAŻNY, - a, - e, lekki, małomyślny, leichtſinnig, unbedachtſam. Małouważni ludzie. *Tr.* MAŁOUFNY, - a, - e, niemocno dufaiący, kleingläubig, ſchwachgläubig. Jeśli trawę polną bóg tak przyodziewa, zali was nie daleko więcéy? o małoufai! *Sekl. Matth.* 4. *MAŁOUMNY, - a, - e, niewiele rozumny, blödſinnig, *Rs.* малоýмный; *Subſt.* малоýміе. MAŁOUSTY, - a, - e, ust małych, von kleinem Munde, *Ec.* малоýстный.

MALOWAĆ, - al, - uie, *cz. ndk.*, zmalować, pomalować *dk.*, farbami figury wyrażać, *Bh.* malowati; *Sr.* 2. mohlowaſch; *Sr.* 1. molowacj, moluju, piſanu; *Crn.* malam; *Vd.* mal t, mavati, obrasiti; *Cro.* malati, malam; *Dl.* piſsati (cf. pisać, pisanka), szlikujem; *Rg.* alikovati, pisati, upisati; *Bs.* pengati, maſtju pisati, alikovati, prilika ciniti; *Rs.* живописать; *Ec.* сѣвнописати, сѣвнопишу, cf. *Gr.* ζωγραφέω, mahlen, in Farben abbilden. Dobremu malarzowi miléy ieſt rzeczywiście malować, niżeli że malował cudnie. *Pilch. Sen. liſt* 57. Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluie malarz nauczony. *P. Kchan. Ort.* 1, 171. Co za niewinność, gdyby pędzlem malował! *Teat.* 42 c, 41. Pamięć ieſt malarzem, rozum tablicą, na któréy maluie; zmysły pędzlami, któremi maluie; farby, z których maluie, są myśli, iuż iaśniéysze, iuż ciemniéysze. *Bals. Nied.* 1, 271. Nie tak szpetny djabeł, iak go maluią. *Birk. Ex. H.* 3, cf. straszniéyszy djabeł w farbach, niż w saméy istocie). Ni lew tak srogi, iak go maluią. *Rys. Ad.* 48. Nie maluy djabła na ścienie, być się nie przyśnił! Różnie djabła maluią *ob.* djabeł. - Nie maluy sobie tak srogo kochania. *Teatr* 1 c, 40, nie wystawiay sobie, nie imaginuy sobie). - *Recipr.* Smutek się maluie na twarzy. *Teatr* 38, 212, przebiia się, odbiia się, wyraża się, mahlt ſich, drückt ſich aus, wird kenntbar). - §. malować, pomalować ſtoł, łaſkę, farbować. *Cn. Th.*, anſtreichen, bemahlen. Czemu to panna urodziwa nie maluie twarzy? *Bals. Swię.* 2, 585. - §. *fig.* zdobić, przyozdabiać, pstrzyć, barwić, ſchmücken, mahlen, zieren. Poschły zielone iodły, ani świecą bory, Ani cienia rzucaią, Nie maluią pola Rozliczne kwiaty, ani zieleni się rola. *Zab.* 8, 305 *Nar.* Widzę obłoki wielkie pod nogami, Jako się tęcze maluią farbami. *P. Kchan. Jer.* 366. MALOWANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Vd.* obrasenje, obraſtvu, (cf. *Vd.* etc. malik *idolum*, malikovanie *idololatria*); *Crn.* mal; *Cro.* kipopiszanye, szlikovanye, obrazenye, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo, obraznichtvo; *Rs.* живописáніе; *Ec.* сѣвнописáніе. a) *actio*, das Mahlen. Uczy się malowania. *Ld.* Ma-

lowanie ; pomalowanie , farbowanie , das Anſtreichen. Drzewo wyrobione na sprzęty, pokrywać się zwykło malowaniem. *Jak. Art.* 3, 174. Malowanie szmelcem, z szmelcowanie, das Schmelzmahlen. – §. *opus pictum*, das Gemälde, cf. obraz, malowidło). Malowanie prostakom ſtoi za czytanie. *Cn. Ad.* 476. Księgi prostaków, obrazy; cf. *pisać, z malować). Pałac malowaniami ozdobny. *N. Pam.* 9, 261. Widziemy, jakie nam malowanie przed oczy ninieysze podobieńſtwo ſtawia. *Sekl.* 95. Wyprawiać malowanie, z illuminować. *Cn. Th.*, ein Gemählde illuminiren. MALOWANY, – a, – e, *part. perf.*, farbami wyrażony, gemahlt; *Ec.* свѣтописанный, мраковный. – *fig.* Żal i cnota na twéy malowane twarzy. *Jabł. Tel.* 28, wyrażone, wydaią się, odbiiaią się, daią się widzieć). – §. malowany, pomalowany, farbą po wierzchu powleczony, bemahlt, gemahlt, angeſtrichen. On z wierzchu malowaną twarz swą pokazuie, A wewnątrz śmierć kuie. *Kulig.* 243. Umalowany, upſtrzony, ozdobiony farbami, mit Farben geſchmückt, wie gemahlt, bunt. Podobien gołębiowi, od którego szyie Malowanéy, to złoty, to śrebrny blask biie. *Groch. W.* 603. Malowane ptaſtwa swóy sen długi Kończyły ieszcze i odpoczywały. *P. Kchan. Jer.* 279. Powietrzne ptaſtwo malowane. *Otw. Hirg.* 430. Łąki malowane. *Brud. Oſt. A* 3. Nad to nie może bydź nic *malowańszego*, pięknieyszego, *quo nihil poteſt eſſe pictius. Mącz.* – §. *transl. fig.*, nieiſtotny, nieprawdziwy, pozorny, powierzchowny, niersecznywiſty, nur gemahlt, nicht in der That gegründet, nichts bedeutend, bloß ſcheinbar. Senatorowie by nie byli malowanemi panami, a tylko dla ozdoby maiestatu, iako Moſkiewſki kniaź ma wielką radę. *Gorn. Dw.* 372. Malowana iego mężność, nauka, cnota, godność. *Cn. Ad.* 475. Chrześcianie malowani. *Hrbſt. Nauk. A* 5, na pozor, obłudni). Mówię o iedności doſkonałéy, nie malowanéy i powierzchowney. *Sak. Persp. pr. A* 4 *b*. Nie malowany mu iak *Cn. Ad.* 613, t. i. nie dam sobie grać na gębie). Stefan nie chciał bydź krolem malowanym, Ale rzeźwym, łaſkawym i oycowſkim panem. *Petr. Hor.* 2, *M* 3 *b*, *Weresz. Rgl.* 137, malowanym i tytularnym krolem. *Łuś. Roz.* 210. Z nas malowani dziś tylko rycerze, Szabla we złocie, kolo serca pierze. *Nar. Dz.* 4, 144. Jam tu hetmanem, ia tu sam chcę rządzić, Malowanym bydź nie chce na urzędzie. *P. Kchan. Jer.* 116. Rządy państwa Mieczysław puścił swoiéy żonie, Sam tylko malowanym był krolem w koronie. *Klin. Ryt.* 2, 15. Żywym, nie malowanym berłem, rządź narody. *Pot. Arg.* 632. Sędzia ieſt żywym głosem, prawo, malowane nauki, nie mówią nic. *Petr. Pol.* 325. Jéymość Dobrodzieyka malowanych mężów nie lubi. *Teatr* 1, 39. Dowie się świat cały, że ieſtem oyciec nie malowany. *Boh. Kom.* 4, 132. Djabła mi się tam chciało ieść; siedziałem za ſtołem iak malowany. *Off. Str.* 8, t. i. iak nie swóy, ich ſaß hinter dem Tiſche, wie gemahlt. W nic mu się wdawać nie dadzą, siedzi iak malowany. *Mon.* 73, 341.

Pochodz. *malarz*, *maluch*, *malarczyk*, *malarſki*, *malarſtwo*, *malarka*, *malarnia*, *domalować*, *namalować*, *omalować*, *obmalować*, *odmalować*, *pomalować*, *przemalować*, *przymalować*, *umalować*, *wmalować*, *wymalować*, *zamalować*, *zmalować*, *malowidło*, *malownia*.

*MAŁOWATY, – a, – e, nieco mały, etwas klein, *Rs.* маловáтый; *Subſt.* маловáтость. MAŁOWAŻNY – a, – e, MAŁOWAŻNIE *adv.*, mało znaczący, gering ſchätzig, wenig bedeutend; *Vd.* maluvrieden, malushtiman, slabovelajozh, slabovrieden; *Cro.* malovréden; *Rs.* маловáжный. Z małowáżnym gniewem forcuie się bo siły. *Tward. Wład.* 81, cf. serdit, a nie duż. MAŁOWAŻNOŚĆ, – ści, ż., die Geringſchätzigkeit, Werthloſigkeit; *Vd.* maluvriednoſt; *Cro.* malovrednoszt; *Rs.* маловáжность. MAŁOWIAREK, – rka, *m.*, MAŁOWIERNIK, – a, *m.*, małoufaiący, *Rs.* маловѣрь, маловѣрка, ein Kleingläubiger. Jeśli więc tę trawę bo tak przyodziewa, iako nie więcéy was, małowiarkowie *Leop. Matth.* 6, 30. Cóż to myślicie między sobą, małowiarkowie, że chleba nie macie? i *Leop. Matth.* 16, O małowiernicy, zaś nie pomnicie bozkie obietnic *Auszp.* 34. MAŁOWIERNY, – a, – e, – ie *adverb* małego zaufania, *Vd.* maloveren, slaboveren; *Ec.* маловѣрный; *modicae fidei. Mon.* 75, 595, kleingläubi *Bibl. Gd. Matth.* 6, 30. – MAŁOWIERNOŚĆ, – ś ż., niewielka ufność, die Kleingläubigkeit, *Rs.* маловѣрie. MAŁOWIECZNY, – a, – e, krótkowieczny, ni długo trwały, kurz lebend; *Rs.* маловѣчный, маловѣченъ.

MAŁOWIDŁO, – a, *n.*, malowanego coś, malowani obraz, ein Gemählde. – §. farba od malowania, barwidło, Schminke, Farbe zum Mahlen. *MAŁOWNI – i, ż., *poet.*, z imaginacya, die Einbildungskraft Do cip, co śmiałym buia polotem, Puściwszy wolne malow ſkrzydła, Żeby opacznym nie poszedł zwrotem, Musi sz nować sztuki prawidła. *Dmoch. Szt. R. dedyk.* – Tu malównia zagrzewa. *ib.* 91.

MALOWNIK ziele *ob.* Miłek.

MAŁOWODNY, – a, – e, nie obfituiący w wodę, wasse arm, *Rs.* маловóдный. MAŁOZBOŻNY, – a, – małocnocki, nie wiele na boga dbaiący, wenig tugenhaft, nicht ſehr fromm. *Brud. Oſt. E b.*

MAŁPA, – y, ż., cf. *Ger.* Maulaffe); *Sr.* 2. małpa, mapa; *Bh.* opičak, opice. *Slo.* opica; *Sr.* 1. wopicza, wopza; *Crn.* afèna, affinià, vópèza, mörkouza, mirkuva *Vd.* mörkouza, merkouza, affinia; *Cro.* opicsa, múnn mojemun, mojemucza; *Dl.* múna; *Hg.* majom; *Sla.* mmun; *Rg.* munna, mojemuceja; *Bs.* munna, majmucerj *Rs.* обезьúна, обезьúнка, пúфикъ; der Affe. *Op cę dziś małpą zowią. *Erax. Jęz. X* 8 *b*. Zwierzę to ce, palce, paznokcie podobne ma do ludzkich, i choc proſto na dwóch nogach, iak człowiek. Ułożenie w wnętrzne i zewnętrzne czyni wielkie podobieńſtwo człowieka, iedna tylko mowa i używanie rozumu, różn mocno te dwie iſtności. *Ład. Dyk.* 2, 305, *Zool.* 2 Proſtośmy iako małpy, kiedy ie łapaią, Tedy się przed niemi w bóty ubieraią, A potym ie pod drzewem daleka położą, One potym zbieżawszy też tam nogi w żą . . . *Rey Wiz.* 47. – §. b) *transl.* małpa, samopaś błąkaiąca się niewiaſta, *ambubaia Mącz.*, wszeteczni *Pot. Syl.* 46, eine unzüchtige Weibsperſon. Umiera na, żeć z małpą milsza, niż z nią zabawka. *Chroſć.* 117. Weźcie słudzy tę małpę, precz ią odprowadźc Niech mogą tę pannę wieża ukromi. *Bard. Tr.* 28 *Prov.* Zawsze małpa małpą będzie, acz królewſkiego

…*simia simia, etiam si regia geſtet in-*… Xaz. …ąpa zawsze małpą, byś też i złota ko… *Lor. Lor.* 7, 80. opica zoſtanie opica, …ącz. MAŁPECZKA, - i, ż., …; *Sr.* t. mapiſzka; *Rg.* munniza, mo… S. majmuneica, majmuneica; *Cro.* opichicza, …, majmotica, *Hg.* majmotſka; *Rs.* обезьяни… MAŁPI, - ia, - ie, od małpy, Affen… ; *Cro.* afenske, afenene, *Vd.* merkou… ; *Hg.* majomhoz - való). …, majmunski; *Hg.* majomhoz - való). …, to ieſt, małpiego i nie… *Mącz.* Małpia iagoda, *empe*… *Klok Lyk.* 1, 190. Bagrówka mał… *Linn.*, *Juncz.* 493, *Rs.* во… MAŁPIARSTWO, - a, *n.*, …, Affenweſen, áſſiſches Handeln. Mał… Brzeźnie improwizatora, iałowe roz… 2, 28. - osobliwie zaś. ślepo naśla… MAŁPICA, - y, ż., *Bh.* opi… małpa, ein großer häßlicher Affe (cf. … MAŁPOWODNIK, - a, *m.*, co małpy …, der Affenführer. *Mon.* 69. 35. MAŁ… -a, *m.*, *Lemur*, zwierzę podobne do mał… , który podobny do pieſa, znayduie … Madagaſkar etc. *Zool.* 290, der Hundsaffe.

…-y i, *Bh.* Malta, *Cro.* Malta, wyſpa na mo… między Afryką i Sycylią. *Dyk. G.* 2, …, ke Jmel Maltha. MALTAŃSKI, *MALTSKI, …, Malteſer; *Bh.* Malteckí, Maltezký, ſwa… Cro. Maltes; *Rs.* мальтійскій. Maltańscy ka… zakon rycerski, różnie mianowany. Hospi… Kawalerowie ś. Jana, kawalerowie Rodyyscy. To… gy, którą mają w dzierżeniu, pospolicie Mal… nazywają. *Kras. Zb.* 2, 10…, *Wyrw. Geo.* … św. Jannie ſuią (cf. *Bh.* Janow Genua). Or… Maltańskiego dwie zoſtały z dawnych w Polszcze … Poznańska i Stobolowska. *Vol. Leg.* 8, 845, … 2 P 2, 205. Wiele rycerzow *Maltſkich z rąk … do zaprzyięzę króla Francuzkiego wyszło. *Bielſk.* … MALTAŃCZYK, MALTANCZYK, - a, *m.*, … Maltheſer. Malteyczycy okręt … *Exod.* G 4 b.

…-y, i, z Nieм. Maultaſche, als Zuname. … Cesarza Jana Maltzeta, Maltzą nazwa… *Ny H* 6, 124, od położeniwa ust iey do tałki …

…-a, - e, MALUCZKI, - a, - ie, MA… MALUTKI, MALUSIENKI, MALUSIENECZKI, …ZKI, MALUTURNY, MALUTYNEŃKI, …TENKI, ci malutki, maluśki, maciupci, ma… *Jer. Ezech.* Mały; klein winzig, winzig klein. …-o, ur. malutkiego, maluczko etc., …ko maluśko, maluśko; Slo ma'ičko, ma'ičči, …, mahičkí, mahičkí, ma'ničkí, maličičkí, ma… maličí, mahičkí, maluśko; *Sr.* t. mahličiki, …, mahwčkí, mahwčkí, mahwčičiki, maluczko; …, maluczek, maluczken, myszka; *Bs.* ma… malo; *Rs.* малехонекъ, малехе… Małe ptaszki w powietrzu. *Warg. Wal.* 317.

Jeszczem maluchna dziecina. *Zab.* 5, 237. Wieczerzą zwyczayną, to ieſt, prawie maluchną, częſtował ich. *Warg. Wal.* 128, ſkąpą, lotką). W maluchnych leciech będąc. *Warg. Wal.* 15, t. j. w młodziuchnych, in gar ſehr jungen Jahren. Po maluchnu i oſtrożnie ſtąpał. *Bud. Ap.* 59, t. j. powolniuteńko, ganz langſam. Ta ayna *maluckiego pożyła dziryda. *Bard Tr.* 67. Włoży wielkie gniewy w maluczkie piersi. *Birk. Zam.* 33. Maluczkie osady. *Boter.* 240. Karawany płacą Arabom maluczki trybut. *ib.* 250. Kto wierny w maluczkim, i w wielu wiernym ieſt, a kto w maluczkim niesprawiedliwy, i w wielu ieſt niesprawiedliwy. *Sekl. Luk.* 16. Dziś kto wyżéy niż Rzplta nie ſtanął, ten się zda sobie, że ieſt bardzo maluczkim. *Gor. Sen.* 364. Jeśli co w porównaniu z naywyższym niższe ieſt, nie dlatego ſtaie się zaraz maluczkim. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 290. Proszę za wdzięczany przyymiy dar ten móy maluczki. *Bielſk. S. M. A 2 b*, lichy, blahy). Jaszego brzegu nie znali na ziemi, Krom téy, widziała co ich maluczkiemi. *Zab.* 5, 246. Doma nieznośny, a z domu wyszedłszy, tak maluczki ieſt, żeby go i w garść schować. *Gor. Sen.* 198. Gdym był maluczkim, mówiłem iako maluczki, rozumiałem iako maluczki, myśliłem iako maluczki; a gdym się ſtał mężem, wyniszczyłem precz to, co było maluczkiego. *Leop.* 1 *Cor.* 13, 11. Ludzie maluczkiego rozumu. *Rey Pſt. A a a* 3, miałkiego). Patrzcie co mu się ſtało w *maludzkiéy (!) godzinie. *Rey Wiz.* 126, t. j. w króciuchnym czasie). Na maluczki czas opuściłem cię; na króciuchny czas twarzem moię zakrył od ciebie. *Sk. Kaz.* 224. Na maluczki czas użył onéy krociuchnéy rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onéy nędzy swoiéy. *Rey Pſt. y y* 2. Mierli maluczko rybek, *Sekl. Mark.* 8, t. j. troszeczkę, ein klein wenig. Odwróciwszy się maluczko od nich, iął płakać. *Leop. Genes.* 62, 24. Ten rok maluczko pocierpisz. *Rey Pſt. G g g* 5. Czytay maluczko daléy. *ib. J ii* 4. Porównayże maluczko to nabożeńſtwo z dzisiéyszą oziębłością. *W. Poſt. W.* 2, 108. Proszę cię, abym ia sługa twóy mógł co maluczko rzec. *Leop. Radz.* 14, 18. Tych maluczkich słowek, szkodaby opuścić, gdy się z nich wiele nauczyć możemy. *Rey Pſt. A a a* 6. Cóż nam czynić z niemi? ieszcze maluczko, a ukamionuią mię. *W. Exod.* 17, 4, blisko tego, że mię ukamionuią. *Bibl. Gd.*). Maluczko, a już mnie nie uyrzycie, i zasię maluczko, a uyrzycie mię. *Sk. Kaz.* 217, *Leop. Joan.* 16, 16. Jeszcze maluczko ieſtem z wami. *Sekl. Joan.* 13. *Maluczkoć* ieden z nas *nie* spał z żoną swą. *Radz. Genes.* 26, 10, bez mała. *Bibl. Gd.*). Maluczko duszy méy nie ułowili. *Ryb. Ps.* 108. Z oczu naszych po maluczku zniknęły. *Gor. Sen.* 566. To rzekłszy po maluśku do niego się rzuci J lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab.* 1, 103 *Nar.*. Po malusieńku nogi wprzód na wodę kładzie. *Zebr. Ow.* 53, *sensim.* Móy ty maluśki. *Pieśń.* 44; *Rs.* малюмка, малá дитя). Co za uſteczka, maluśkie pieścidełko. *Teatr* 53, 27. Śliczny choć maluśki. *Pieśń.* 30. Na trzcinie ieździł Sokrat między maluśkiemi chłopięty. *Warg. Wal.* 278. Strzyżyki malusieńkie. *Banial. J.* 3. Swit malusieńki z twoiéy ręki bierze płaszcz biały. *Susz. Pieś.* 2, *B* 3. Czas małusieńki. *Ban. C.* Częścią nań głosem woła, częścią cichusieńkie W uszy słowka posyła bardzo malu-

sieńkie. *Baniał. P.* 2. Z konia po malusieńku postawił ią na ziemi. *ib. C.* Boże rzeczy te zakryłeś przed mądrymi, a objawiłeś ie malutkim. *W. Math.* 11, 25, pokornym). Day mi malutko wody, że się napiię. *Leop.* 3 *Reg.* 17, 10. Maluteneczka książeczka. *Teof. Zw. B* 2. (MALUSZ, - a, *m.*, malarz, der Mahler. Historyka uważamy iako ludzi i narodów malusza. *Zab.* 8, 176. MALWAZYA, MALWASKI *ob.* Malmazya). MALUCZKOSC, MALUCHNOSC, - ści, ż., znaczna małość, Kleinwinzigkeit; *Bs.* malahnóst. n. p. Jeszczem u pier i ufał w łasce twey, a doznawałem w maluczkości swéy twoiéy opieki. *Ryb. Ps.* 37.

MAŁY, - a, - e, (*comp.* mnieyszy; Mało *adv. qu. v.*; *Bh.* maly, menssi; *Slo.* mali, mały, skromný, menssi; *Sr.* 2. mali, mawki, malki (cf. mialki), menschi; *Sr.* 1. mahlczki, mahwki, mahwé; *Crn.* mal, male, majhen, majnshe; *Vd.* mali, mihen, nuzen, maihen, menshi; *Cro.* mal, menyshi, manyi, menyi (*Cro.* malik *malus, diabolus*); *Dl.* malyshan; *Bs.* mali, mao, malahan; *Rg.* malli; *Sla.* malen; *Rs.* малый, малъ, меньшій; *Ec.* малый, мáлтїй, малѣйшій, меншій. (cf. *Gr.* μαλος *tener*, cf. *Ger.* - máhlig, allmáhlig, cf. schmal, cf. *Lat.* malus; cf. *Hbr.* מעוט meolel *parvulus*); niewielki, klein. Żadna rzecz nie iest w sobie mała, lecz nazywa się małą w porównaniu z inszą większą. *Rog. Dos.* 1, 67. Mały, co do wzrostu, cf. gus, karzel, zapęziały). Małemu rosłego pachołka szaty nie służą. *Sk. Zyw.* 1, 22. Jżeś to mały, nie bądź zuchwały. *Rys. Ad.* 21, cf. nie poryway się kotku na niedźwiedzia; cf. z motyką na słońce; cf. serdit a nie duż, cf. Mały ieżu nie kol). Mały, ale serdeczny. *Cn. Ad.* 63, *Cro.* mal, ali jak; cf. chłopa korcem nie mierzą). Mały wielkiego pod czas przemoże. *Cn. Ad.* 476. Choć to małe, a złe, widzę. *Teatr* 15, 41. - Mała rzecz, z fraszka, eine Kleinigkeit. Mała rzecz wielkiego obali; Mała rzecz pod czas wiele pomoże, zaszkodzi. *Cn. Ad.* 468. Z małéy chmury wielki deszcz. *Cn. Ad.* 1356. Mała iskierka wielkie pożogi wznieca. *Cn. Ad.* 467, małe rzeczy na początku, wielkie bywaią na końcu). Wielkie rzeki z małego idą zrzódła, Wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 293. Z małych złączonych, rzecz wielka się rodzi. *Kras. Ant.* 50, cf. mało do mała, czyni wiele). Często małe rzeczy wielkich są przyczyną. *Cpal. sat.* 148. Nic na woynie nie iest tak małego, coby lekce poważyć godziło się. *Lub. Roz.* 561. Niedostatnemu day co małego, bo nie temu małego nie iest, który nic nie ma. *Sk. Zyw.* 1, 294. Małemu małe. *Cn. Ad.* 472. Małych ptaków małe gniazda. *Rys. Ad.* 39. Na co tytuł wielki, kto w rzeczy saméy małym? *Pot. Jow.* 90. Małe winy gryziemy, wielkie całkiem połykamy. *Cn. Ad.* 470. Małe złodziéyki wieszać, a wielkie puszczać; małe złodzieie wielcy karzą. *ib.* 471, mucha wiązuie, bąk się przebiie). Małe złodzieie wieszaią, a wielkim się kłaniaią. *Rys. Ad.* 39. *Slo.* welše tibi jetu male. I wielcy i mali tego człowieka kochaią. *Jabl. Tel.* 323. Dwór od małych do wielkich wszystek się radował. *Papr. Ryc.* 25. Już ia nie iestem małym dzieckiem. *Teatr* 14, 60. - O włos mały *ob.* Włos. Mały palec, *mizynny, *Bh.* malik, maličel; *Vd.* mesienz, mesink; *Rs. et Ec.* мизинецъ, малый перстъ, мизинчикъ, отъ частаго мизанія, мизганья или киванья (*sed cf.* мизинный naymnieyszy). - §. w małym wieku, z w młodym wieku, im frühen Alter, in früher Jugend. Ja iuż rodziców nie mam, w małym wieku mnie odumarli. *Teatr* 22 *b*, 47. - Mały w leciech, z małoletni, młody, minderjährig, jung. Nie chciéy bydź w tym błędzie, abym będąc małym w leciech, i lat tylko czternaście maiąc, rozum dziecinny miał. *Sk. Zyw.* 1, 304. Nie stawaycie się dziećmi na rozumie; ale we złości bądźcie małemi, a w rozumie bądźcie doskonałemi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 14, 20. - Małe serce, z niemężne, ein kleines Herz, wenig Muth, wenig Herz. Woienna trąba serca nie wabudzi małego. *Jag. Wyb. Eb.* Jawnie Bolesława biskupi upomnieć mieli; ale gdy się arcybiskup i inne małego serca z tego wymawiali, ś. Stanisława prosili, aby to uczynił. *Sk. Zyw.* 287. - §. Mały *cum collectiuis*, z nieliczny, nicht zahlreich, wenig, klein. Mały lud, małe pieniądze. Jałmużny ubogim dawał niemałe. *Star. Dw.* 52. Rzucił się na nieprzyiaciela w małéy drużynie, to iest z trochą swoich konnych. *Warg Wal.* 74. Gdyżeś nad małym był wierny, nad wielem cię postanowię. *W. Matth.* 25, 21. Czemuż małe a złe są latą nasze? *W.* 4 *Esdr.* 4, 33. - Mały czas, z krótki czas, kurze Zeit, wenig Zeit. Dobył miasta tego w małym czasie. *Ustrz. Kruc.* 1, 328. Mały czas mieni małe w wielkie rzeczy. *Bard. Tr.* 320. Po niemałym czasie wrócił się pan. *W. Matth.* 25, 19. Po mału *adverb.*, z małym krokiem, nieprędko, wolno, po woli, allmählich, langsam; *Bh.* zdlauha; *Slo.* po máli, po málicki *Sr.* 2. po malem; *Sr.* 1. po malu, po mahwu, podmyhu; *Bs.* po mallo; *Vd.* po malem, po lehku, pozhasi, pozhasnu; *Crn.* pomalem, polohkem, pozhasno; *Cro.* malo po malo, polahko; *Rs.* помалу, кóсно, мáло по малу, медлительно, мéдленно, легонько; *Ec.* лагодно, по малу, по легонькy, понемногу; (помалѣ wkrótce potym). Każdy daléy zaydzie co idzie prędko, niźli ten, co po mału. *Petr. Et.* 122. Po mału idzie daléy zaydziesz. *Rys. Ad.* 21, *Slo.* po máli da'eg ugdéj' (bo po máli idé, idé dobre; cf. bezpieczniéy lądem; po lekku lepiéy zrobisz, *cf.* śpieszno wolno.

Pochoda. *ob.* malić, maleć, mało, małość, maluczki i t. d.

MAŁŻ, - u, *m.*, MAŁŻYK *dem.*, pław morski, skorupiasty, ostryga, rak, żółw morski etc. *Dudz.* 44, cf. muszla, *Ger.* Muschel, *Lat. med.* musculus, ein Schalenthier, eine Seemuschel, Muster &c. Ostryga i każde zwierzę morskie i rzeczne skorupiaste. *Wtod.* *Ostrea* redit *Ursinus* małże, *Crn.* mushèl; *Vd.* mishelni, ostriga, zaklapnisa, kapeze; *Sla.* shkoljka; *Bs.* sckoglka, cjuska kamenisa; *Rs.* черепъ, раковина; *Ec.* чрéпъ. Gdy ostrea abo małżyk chce używać lepszego powietrza, wylezie z skorupy, aby się ochłodził na wietrze. - Ten mały ma w sobie iednę perłę bardzo drogą w téy *małżowinie*. *Sien.* 311, t. i. w skorupie, w macicy perłowey, b. Schale des Schalenthiers). - Ta małżowina (ostryga) ie pokarm samych panow, bo iéy raczey używaią, niźli inny ych ryb. *ib.* Gdy kto ma głębokie rany, tedy te ostrygi (małże) spalić i przykładać, *ib.*, te małżowiny sta te. *Spicz.* 239. Purpury są małżowie morscy. *Sien.* 311, Purpurschnecke. Małż perłowy śpiczasty, *asturo pinna*, Austermuschel. *Sien. wykl.*, ten małż ma w sob

[illegible] piękną w swojey małżowinie, bardzo drogą. *Spicz.* [illegible] *telinae*, ſuſſe Schnecken. Małże [illegible], *chamae*, Gienmuſcheln. *Sien. Myſt.* Małże [illegible], bo ich kosztowna farba brunatna, *purpurowe*, Purpurſchnecken. *ib. Murices* małże [illegible], twardą ſkorupą pokryte, których sok farbuie [illegible]. *Otw. Ow.* 216. Małże palone, to ieſt [illegible], co z żywych rzeczy palone bywa. *Sienn.* [illegible], *Senk. Pet.* 116. Wiele to małżow trzeba, do [illegible] zdrowy opoki. *Stas. Buſſ.* 147, *animal te-*

ci

MAŁZENSKI, - a, - ie, od małżeńſtwa czyli małżonków, [illegible], *Bh. et Slo.* manjelſki; *Sr.* 1. mandjelſki; [illegible], tovarshen, sdrushbu; *Crn.* sakonſke; *Rg.* [illegible], *Sla.* xenidbeni, udadbeni; *Rs.* cy[illegible] супружескій, супружественный; *Eccl.* [illegible] супружній). Rytygier przez posłow w [illegible] starał się Wendy. *Krom.* 37. Uczynił [illegible] nowi swemu. *Sekl Math.* 22, *not.* [illegible], *Ec.* брakocoчетаніе; *Rs.* [illegible] Zamąż cię mężu, na miłość małżeńſką. [illegible] Sprawa małżeńſka powinna się dziać [illegible] *Sax.* 224, *Rs.* совмѣстіе. W złączeniu małżeńſkiem lubość poczuwaią białogłowy, ni[illegible] *Otw. Ow.* 113. MAŁŻEŃSTWO, *MANŻENSTWO - a, *n*, *Boh.* manjelſtwi, ſn'atek; *Slo.* [illegible], *Sr.* 1. mandjelſtwo, *Vd.* shenitua, sakon, [illegible] (cf. żenny, zakon, wydanie); *Crn.* [illegible], *Cro.* [illegible], senitba, hisni zakon; *Hg.* házas[illegible], *Sla.* [illegible], brak; *Rg.* xenidba, vjencjanje, vdadba, [illegible], *Sa.* xenidba; *Bs.* ssenidba, vjencjanje, vín[illegible], *Rs.* супружество (cf. sprzęgać), co[illegible] брaкъ (cf. połączenie); *Ec.* сожитство (cf. [illegible]) супружество, сочетаніе, сопряже[illegible] [illegible] женитьба, в ch женитва, супружество и сочетание, die Ehe. Małżeńſtwo [illegible], ſtałe mieć zawiersć, mężczyzny i [illegible] przyjacielſkie złączenie, społeczność żywota nie[illegible]. W kościele Katolickim siodmy sa[illegible] *Kuzik Kat.* 254, *Kucz. Kat.* 2, 641, złączenie mężczyzny z niewiastą przez kontrakt prawny, dla [illegible] płodzenia. *Kras. Zb.* 2. 109. *Małżeństwo *Hn. Ezech.* 16, 59. Mąż i żona małżeństwem [illegible] *Chel. Prof.* W małżeństwie żyć *Ec* сожи[illegible] с мужемъ. Pierwsze małżeństwo *Rs.* пер[illegible] брáкъ первобрачіе, *adj.* первобрачный. Czwarte [illegible] *Ec.* четвербрачіе, *adj.* четверобрачный. Małżeństwo [illegible] albo drugie ob. dwoyżeń[illegible]. Iuż tam z małżeństwa z ni obrzezańcami brać, *Bud. St. Zw.* 2. 1. Cora Kiéyſtutowa w małżeństwo [illegible]. *Bel. Sw.* 229 *b*, za mąż szła, za niego [illegible] Pułchny córko! żądzią cię w małżeństwo? *Teat.* [illegible] W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczo[illegible] W zgodnym życiu swoim będziesz żył bez żony. [illegible] 112. Nie wiwola w małżeństwie, ale myśl [illegible] Ale uczciwe miłe, ale zgoła wieczna. *Sim.* [illegible]. W małżeństwie powiadają sam bog błogosławi. [illegible] cf. kom. bog da dziatki, da i na dziatki). Małżeństwa są na mocnieysze towarzyſtwa związki. *Modrz.* [illegible]. Powiadają pospolicie: małżeństwo oſtatnie [illegible], to uchwyciwszy, to trzymay. *Petr. Ek.* 19. Ubogie małżeństwa poczciwe. *Morszt.* 210. Jadwidze dano moc sprawować kroleſtwo Polſkie, do tego czasu, póki małżeńſtwu nie będzie poddana. *Stryik.* 438. - §. Małżeńſtwa zażywać, małżeńſką sprawę mieć, odprawować, z żoną obcować, albo żenie z mężem. *Cn. Th.*, ehelich beywohnen. - §. *collect.* małżeńſtwo s, małżonek z żoną, z małżonkowie, Eheleute, ein Ehepaar. Będziesz moią żoną, a ia twoim mężem, i będziemy małżeńſtwo dobrane. *Teatr* 33 *b*, 37. Przyiechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeńſtwo. *Kras. Pod.* 2, 138. MAŁŻONEK, *MANŻONEK, - nka, *m.*, *Bh. et Slo.* manjel; *Sr.* 1. mandjelſt; *Sr.* 2. rowna (cf. równy); *Vd.* sakonſki mosh, sakonik, porosheni mosh, drushe (cf. drugi, drużba), tovarh (cf. towarzysz); *Cro.* tovarush; *Crn.* drushé; *Bs.* sadrugenik, vojno músg; *Rs.* супру́гъ, сопру́гъ (*Ec.* супру́гъ sprzężay, para), сожи́тель (spolmieszkaniec), сожи́тникъ, der Ehemann, der Gatte; MAŁŻONKA, - i, ż., *Boh.* manjelka; *Slo.* manjelka, choť; *Sr.* 1. mandjelſka; *Vd.* sakonſka shena, porozhena shena, sakoniza, drusha; *Cro.* tovarushicza; *Dl.* xena; *Bs.* sadrugenica; *Rs. et Ec.* супру́га, дружи́на (cf. drużyna), подружіе, сожительница, посéстріе, помощница, die Ehefrau, die Gattinn. *Małżonek niektórzy piszą, dowodząc, iż to słowo złożone ieſt z Niemieckiego Mann, co znamionuie męża, i z Polſkiego żona, *małżonek*, *mąż* maiący *żonę*; *małżonka*, *żona* maiąca *męża*. *Mącz.* - Przy zaczynaniu *małżeńſtwa, przysięgali sobie *małżonkowie* . . . *Budn. Ezech.* 16, 59, małżonkowie, die Eheleute. Małżonek nie ieſt, aż ten, kto ma żonę. *Gor. Sen.* 344. Są pewne powinności, które na małżonka włożono; są nie mnieyſze te, które na małżonkę. *Gor. Sen.* 91. Małżonka ma być nieswarliwa, ſkromna, i żeby umiała w boiaźni bożéy wychować dziatki swoie. *Rey Pſt. Mnm* 5. MAŁŻONKARZ, - a, *m.*, *burl.*, n. p. Kawaler, iednakowe maiący z nią ſkłonności, wielki małżonkarz także, koło niey się kręci. *Teatr* 1, 22, zwodziciel małżonek, der den Eheweibern nachſtellt. MAŁŻONKOWAC, - al, - uie, cz. *ndk.*, małżeńſtwem się łączyć, ſich ehelich verbinden, heirathen. Rozumie, iż na nię kto spoyrzy, to i kocha, i gwałtem chce małżonkować. *Teatr* 1, 21. Małżonkować się *recipr.*, n. p. Władysław czwartym iuż razem z Ruską żoną małżonkował się. *Krom.* 489. Po tyluć ślego i nużnym szczeście Małżonkuie się kochanéy niewieście, Pożar wygaśnie, niesmak serce zdyba, Nie ieſt - li droższa zaprawa, niż ryba? *Zab.* 15, 335. MAŁŻONKOWY, - a, - e, od małżonka, Ehemanns.

MAŁŻOWINA, MAŁŻYK *ob.* Małż. MAM *ob.* Mieć.

MAMA, - y, ż., *Bh.* mama, maminka; *Sr.* 2. mamma; *Crn.* mama, maméka (cf. mamka); *Slo.* mama, mamka, mamička, mať, matér, matka; *Cro.* màma, mamek, mama *matercula*, *a pueris praecipue pro matre vocatur*; (*diſtg. Cro. et Rg.* mama, meka *illecebra*, *illix*, *ob.* mamić, mamidło; *Sla.* ſtára mama, z babka; *Rs.* мáма матка (z. piaſtunka); *Lat.* mamma, *Gr.* μαμμα, μαμμη), Mamma, *infantum vox*, *qua balbutiendo matres*, *aviae*, *nutrices appellant*. *Cn. Th.*, cf. tata); głos dzieci, którym matki, mamki etc. wołaią. *Wlod.* Jam ci w uſtach ſlicznych ięzyczek kierował Domowy, com cię to tata, to mama Nauczał mówić. *Paſt. F.* 195. Dzieci co ledwie mama wymówili . . . *Bard. Tr.* 45, cf. mamunia, mamuleńka,

mamusia. MAMAĆ, - ał, - a, *intr. ndk.*, mama wołać, Mama rufen. Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, J oycu tata, matce zaś mama'a. *Past. F.* 196. Dzieci, co chleb iadły, przestawszy iuż mamać, Chcą go, a niemasz, ktoby mogł ułamać. *Chrość. Job.* 197. MAMCARZ, - a, *m.*, z mamki syn, der Sohn von einer Amme. Krolowa *mamkę* bardzo gładką wzięła do dziecięcia, któréy potym król się rozmiłował, i miał z nią dwoch synow; po śmierci Królewskiéy oni nabyci *mamcarze* krolewi a z krolową z krolestwa wygnali. *Falib. G.* 2. MAMCIA, - i, ż., MAMCKA, - i, ż., MAMECZKA, - i, ż., *demin. nomin.* mamka, kleine Amme, Ammchen, liebe Amme. Patrzaycie moia maeczko! *Teatr* 18 *b*, 35, *Mon.* 73, 325. MAMCZY, MAMCZYN, MAMCZYNY, - a, - e, od mamki, *Crn.* amene; *Ross.* мамкинъ, мамушкинъ; Ammen-. Czego się dzieci z mlekiem, iakoby mamczynem natsały, tego się przez wszystek żywot będą trzymać. *Modrz. Baz.* 44. Job złorzeczy: na co mię baba podźwignęła w łono, Na co mamczynym mlekiem wykarmiodno? *Chrość. Job.* 17. Ma sposobność mamczą do wszystkich zabawek, których ten stan potrzebuie. *Zabł. Roz.* 114. MAMCZYĆ *intr. ndk.*, mamką bydź, za mamkę służyć, Amme ſeyn. *Mon.* 72, 280.

MAMIĆ, *MOMIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, omamić *dk.*, *Bh.* mamiti, zmámiti; *Slo.* mámim; omámeni *fascinum*; *Crn.* mamiti, mamem, *Vd.* mamiti, omamiti, shertati, omesti, klamiti, obmotiti; *Cro.* mamiti, zmamiti, zmamljem, *Bs.* mamiti; *Rg.* mimiti (mimitise *insanire*, pomama *insania*); *Bs.* izmamiti (smamiti *dementire* smamama *insania*); *Rs.* сманить, сманивать. (манить mitse *insanire*), *Rs.* сманить, сманивать. (манить machnąć ręką, kiwnąć; мана nęcenie, ponęt; cf. *Gr.* μανία; cf. *Ital.* mammiare, *Ger.* Mamme): zamydlać komu oczy, blask mu czynić, einen verblenden, einem die Augen verblenden, ihn berücken (cf. łudzić). Niech cię godność Cesarska w Tytusie nie mami. *Teatr* 46 *d*, 22. Wytrzepawszy ią mami a toż masz dosyć, nie będziesz mondła, Wierzć mi się też iuż ona przykrzyła. *Past. F.* 135. Je zize ciekawa żądza w krainy odległo- Nadzieią zysku nie była zmamiona. *Past. F.* 2 2. Mamiący *Rs.* обольщательный. Choćby cię inna zmamiła w czasie przez wdzięki swoie, Jeśli ci stateczność miła, pewnam osiąść serce twoie. *Teatr* 52 *c*, 35. Mamienie, - ia, *n.*, *subst. verb.*, das Blenden, Verblenden, Täuſchung. Ciągnęło go ku niemu iakieś skryte mamienie, którego przyczyny wytłumaczyć nie umiał. *Stas. Nar.* 2, 93, *ars clarmie secret.* MAMICIEL, - a, *m.*, ktory kogo mami, der Verblender, Berücker; *Bh.* mamič (*Bh.* Mamił, bůh którzy lidi mámi; *Crn.* mamesh, - odurzyciel; mamèz, - kuglarz, *Vd.* mamnik, mamez, omamnik, obmotnik, shertovez; *Rg.* mamez, mamitegl, zamamitegl; (*Bs.* mamić *adulator*); *Rs.* мамунъ wab', wabny ptak). MAMICIELKA, - i, ż., *Bh.* mamička, ktora mami, die Verblenderinn. Próżność, mamicielka płochych ludzi. *Kuliś. Poez.* 3, 158. MAMIDŁO, - a, *n.*, to co oczy mami, Blendwerk; *Bs.* mama *illecebra*; *Rg.* màma, zamama *esca*, *allectatio*, pomama *insania*); łudarstwo, kuglarstwo, Blendwerk, Gaukeley. Tron elekcyyny mamidłem, zgubą narodu. *Gaz. Nar.* 1, 146.

Pochodz. *odmamić*, *rozmamić*, *zmamić*.

MAMKA, - i ż., (cf. mama; *Bh.* mama; maminka; *Slo* mama, mamica, mamička; *Rs.* мама matka, piastunka cf. *Ger.* Mamma, Mämme Adlg), die Amme, niewiasta nowo zległa, na ęta za pewną cenę do karmienia dziecięcia cudzego. *Dyk. Met.* 4, 161, *Bh.* kogna, od koienia, chowa, *ob* chować; *Slo.* chůwa, chowačka, dogk. (cf. *doić); *Sr.* 2. hamna. *Sr.* 1. doika, doyka; *Va* amma, hamma, ama, hama, doika, dojiza, dojiteliza doiniza; *Crn.* dojniza, dojiza, ama; *Cro.* doika, doyka doiniza; *Dl.* doyka, doicza; *Hg* daijka, dajka, dayka dajkátska; *Rg.* dóniza, doitegliza, podojka, babka (cf baba); *Bs.* dojaça, doitegliça; *Sla.* dójka, doilja; *Rs* мамка, мамушка, дядька, кормилица (*ob.* karmicielka). Lepiéy żeby matka piersiami swemi karmiła dziecię, niźli przez mamkę. *Petr. Ek.* 94. Nie godzi się w mamki brać głupich, abo też układnych, to iest swowolnych, iako są szwaczki, praczki, haftarki i inszatakowe warsztatniczki. *Sien.* 465, *Spicz.* 183. Matki zlecaią mamkom do chowania dziateczki swe. *Groch. W.* 242. W mamki poszła, - poszła służyć za mamkę. Mamka za matkę nie stoi. *Cn. Ad.* 478, cf. co matka to matka, ci cudze ręce lekkie. Umie iuż pacierz bez mamki, *Cn. Ad.* 593, t. i. sam się rządzić może, nie dziecięć iuż iest, ma rozum, minęło mu siedm lat, wyrosł z dziecińtwa, z rozgi, wie co złe, co dobre). Więc się Jasiek urodzi, - gotuyże mu mamkę *Rey Wiz.* 57. Mamki i niańki przyymował. *Teatr* 2 134. Pilnieyszego tu oka trzeba a niźli na mamkę *Falib. G.* 2 *b*, iak naywiększey pilności). Jak *mamki* się bał *Arch.* 369, wie eine Mámme. - §. *Allegor.* Pochlebca synowi swemu Interessowi wziął w mamki Sztukę, tę szalbierkę starą, ktora go cnoty odział szlafrokiem. *Zab.* 10, 156, nahm zur Amme für ſeinen Sohn. O przewładna naturo, o ty mamko świata. *Zab.* 9, 113 *Zabł.* Sycylia i Sardynia Rzymu niegdyś mamki *Warg. Wal.* 251, karmicielki, śpichlerze). Próżnowanie strawą iest wszelakich złości, namiętności zły żagwi mamką nieczystości. *Kulig* 149. - §. 2, *transl.* *mamka, - mgła, der Nebel. Mgła kiedy wstaie, mówią flisy mamka wstaie. *Kion. Il. F.* 4.

MAMLIWY, - a, - e, łudny, marzący, łudzący, täuſchend, betrügeriſch. Precz wieszcze, wrogi, badacze Mamliwe przepowiadacze, Tak iak Alchymików mary Nie godnieście większey wiary. *Jak. Bay.* 66.

*MAMON, - u, *m.*, MAMONA, - y, ż., słowo języka Syryackiego (ieżeli nie z Grec. μαμωνᾶς), zna zące bogactwo, pieniądze. *Aras. Zb.* 2, 3. *Dambr.* 427, Mammon, Reichthum, Geld; *Sr.* 2. mammon; *Vd.* mamona, bogastvu; *Rs. et Ec.* мамóна (cf. *vulg. Rs.* мамóнъ żołądek). Nie możecie bogu służyć i mamonie *W. Matth.* 6, 25. Czyńcie sobie przyiaciele z mamony niesprawiedliwego. *W. Post. Mn.* 283. *W. Post. W.* 21 Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy kim ta mamona, sama szpetność śkli się iakby ozłocona. *Zab.* 1, 109 *Na* Wszystkim tym Judaszom przewodnikiem była do przed ży oyczyzny przeklęta mamona. *Birk. Ex. B.* 3. Bia czło wiekowi bez żony, ale z żoną biedniey bez mamony *Jagod. Gr. A* 4. Mamony chciwość na co nie pobud Łakomych ludzi? *Groch. W.* 558. Wszystko czynić g towi dla nieszczęsnéy mamony i wziątku. *Pim. Kam.* 19

Do szelągs od grzeszney mamony Wolen zostawszy, z niczym powrocił do żony. *Zab.* 16, 126 *Nar.* Żołnierz ottatney mamony dobywa na prowiant. *Bard. Luk.* 55. - ȳ. Mamonem poganie zwali onego boga zmyślonego, ktorzy mial moc dawać; Grecy go zwali Plutem. *Budn. ad Matth.* 6, 24.

2) MAMONA, - y, ż., Mamidło, Blendwerk. Książka to, prima zwodniczey mamony, którą prawem człowieka zowią. *Gaz. Nar.* 1, 177.

MAMOT, MAMOTAC *ob* Momot, Momotać.

MAMRZEC, MAMRUCZEC, - ał, - e, *cz. ndk.*, MAMROTAC, - ał, - ce, *kont.*, *Crn.* mermram, mèmrâm; *Vd.* mermrati, mumlati, shebetati, mumrat, goderajati; *Cro.* mrmarati, mèrmram; *Dl.* marmorim; *Bs.* mermgljati, mrmgljati, marmgljatti, mrrimosciti; *Rg.* marmoriti, marmocati; *Rs.* мурчать, мурлычать, мурлыкать, мурлыкать, бормотать, cf. *Gall.* marmotter); *mówić choć głośno, ale czego drudzy nie rozumieią. Cn. Th.*, pod nosem mówić, mruczyć, mummeln, murmeln. Słowa przekręcaiąc, mamrzą coś niewyrozumianego. *Pilch. Sen.* 110. Czarnoksiężnik ten mamrocząc cztery słowa, za ſto mil wszystkie wygania przeszkody. *Teatr* 28 *b*, 9. Kiedy paciorz mówimy, *mamruczymy*, iakobyśmy z bogiem igrali. *Hrbšt. Nauk. d* 8 *b*. Na odpust chodzić, i Zdrowaś Marya z pacierzem i kredem mamrotać. *Sek.* 110. Niedźwiedź mruczy, mamrze. *Dudz.* 21, der Bar brummt. Mamranie, - ia, *n.*, *subst. verb.*, mruczenie, *Vd.* murmranje, mumlanje; *Sr.* 1. mamlenje; *Bs.* marmocenje, mrrimocenje; *Cro.* memranye, cf. szemrać), das Murmeln, Brummen, das Gemurmel, Gebrumme.

MAMUSIA, MAMUSIA, - i, ż., *dem. bland. nom.* mama, *Rs.* мамушка; matyńka, matusia, Mammachen, liebes Mütterchen. Czemuż to łzy i ta twarz smutna u mamusi? *Przyb. Ab.* 188. Ah tato! cieesz płaczącą, tuli mamusię tato! *ib.* 226. Dzieci wysły z chaty, Stęsknione z mamuni długo i bez taty. *ib.* 200. Nasza mamusiu. *Jord. Ez.* 21. Dziecko, Mamusiu! woła. *Zebr. Ow.* 109. MAMUSIN, - a, - e, do mamuni należący, Mammachen. *Rs.* мамушь.

MAMZER, Mamzer, MANZER, - a, *m.*, wychrzta, przechrzta, ein getaufter Jude. Uczyniono na synodzie Kanon, aby mamzerow nie chrzczono. *Tworz. Wie.* 111. *Tworz. Ol. C.* 1. Rzekł żydowi: Manzer; poki krzyża na czole twoie nie włożysz, póty ..... *Sk. Zyw.* 2, 14. *Ec. et Rs.* мамзерь co śkło topi).

MAN, - a, *m.*, z Niem. (Mann, Rittersmann, cf. leman, kochanek), der Vasall, Lehensmann, *Bh.* man; *Suec.* minos Adlg. Mann 2 *b*); z lennym prawem co trzymaią. *Cn. Th. feudatarius vasallus*, ktory trzyma mąństwo. *Sax. Lyt.* 215. cf. *Bh. et Slo.* podmaniti *subiicere sibi*). Opolsk. książę poddał się królowi Czeskiemu, i został mianowan w czasie krolestwa Czeskiego. *Bielsk. Kr.* 168. *Biel. Se* 2.6 *b*. Krol może sądzić o gardło, i dziedzictwo kazdego swego mana albo hołdownika. *Szczerb. Sax.* 227. *Bel. Ka* 258 *b*. - ȳ. man, z niewolny. ein Leibeigner. Trzeby! wczoray nędznikiem a dziś wielkim panem, Ow za pana szczęścia malućko nie manem. *Falib. R.* 3. (*ob.* z - ł, małżeństwo.

MANASTER *ob.* Monaster.

MANATY, MANATKI, - ek *plur.*, z Włosk. manata) fascykuł, związanka, paczka, rzeczy czyie niewielkiey wartości, które z sobą zabiera, iemandes Habseligkeiten, seine sieben Sachen. Zbieray czym prędzey swoie manatki, związż w ieden fascykuł, i umykaymy. *Teatr.* 16 *c*, 106. Nie zostaie mi, tylko zabrać manatki, i umykać! *ib.* 24, 164. *Cztr.*; *Sło.* zebrać swoge Suchi.

MANCZASTY, - a, - e, Mańkaty, lewą ręką robiący, linkś, mit der Linken arbeitend. Było siedmiuset mężów z ludu wybranych, ktorzy byli *mańczastemi*, a którzy wszyscy z procy kamieniem ciskaiąc, i włosá nie chybili. *Radz. Jud.* 20, 16. *Budn. ib.*, którzy *nie* używali ręki swey *prawey*. *Bibl. Gd.*) *ob.* mańka, mańkut.

MANDAT, - u, *m.*, *specialis constitutio principis. Farr.* 627. *Cro.* zapòved, cf. zapowiedź); das Mandat. Mandata stolicy Apostolskiey w duchownym prawie, są listy papieskie, przez które wolą swoię w duchownych i beneficyalnych materyach ogłaszaią. *Kras. Zb.* 2, 112. ein Päpstliches Mandat. Pozew do sądów Assessorskich wydany, nazywa się także mandat. *ib.* die Ladung vor das Assessorialgericht cf. pozew). Słowo *mandat* pochodzi od słowa *mandamus* rozkazuiemy. Dla różnicy od innych pozwów, te które wychodziły do sądów królewskich lub seymowych, nazywano *mandatami*. *Czack. pr.* 1, 206. - W ogóle; z rozkaz główny, ważny, n. p. Ten mandat boski, to przednieysze rozkazanie iego, aby przed oczyma swemi zawsze mieli. *Wiśn.* 250. Befehl, Hauptbefehl.

1. MANDEL *ob.* Mędel.

2. MANDLA, - i, ż., MANDLE *plur.*, *Bh.* mandle), die Mandeln, Mandeldrüsen zu Anfange des Schlundes, *Ital.* mandole, *Dan.* mandel, *Lat.* amygdala) ślinne iagody w uściech, z których ślina płynie. *Budz.* 44. Mandlami nazywaią Anatomicy dwa gruczoły, które maią kształt migdałów; leżą przy nasadzie języka, iedna na prawey, druga na lewey stronie; i sączą w gardziel, krtań i rurę oddechową płyn tłusty, zdatny do ślizenia i wilgocenia ich. *Dyk. Med.* 4, 176.

MANDOWESZKA *ob.* Mendoweszka.

MANELA, - i, ż., MANELKA, - i, ż., *dem.*, naramiennik, bransoletka, ozdoba ramienia lub ręki. *Wład.* naruczak, ein Armband, eine Armspange; *Sr.* 1. rukčnje vpbvazk, babo rečjazk; *Crn.* narokniza, prerozhniza; *Vd.* narokva; *Cro.* narukva, narukvicza; *Rg.* narukvica; *Bs.* narukvice, sascjakke; *Rs.* запуканье, запяcтье; *Ec.* пазанца. Obiecali iey dadź manele złocistе, które na lewych rękach nosili. *Otw. Ow.* 599. Manelki szmelcem napuszczone, By gwiazdeczkami perłami natknione. *Groch. W.* 332. Miasto manelek dyamentowych, fałszywe kamienie na ręku nosił. *Klok. Turk.* 179. Manelle wdział na ręce iéy. 3 *Leop. Genes.* 24, 49, zaponelle (*Leop.*) *transl.* Wiązali króle w pęta, a szlachtę w manele żelazne. *Birk. Kaw. Malt. C.*, t. i. w kłody, w więzy ręczne, in Handfesseln, Handschellen.

MANEŻ, - u, *m.*, z *Franc.*, *Bh.* gizdarna; *Vd.* pojezdishe, jesdna ograja); mieysce, gdzie uczą ieździć na koniu, die Reitschule. Synowie moi nie byli na maneżu, przecię na koniach mocno siedzą. *Kras. Pod.* 1, 205. Nauki maneżu i fektowania, nadaią składność wszystkiemu zwierzchnim. *Kras. Liść.* 66. *Min. Ryt.* 2, 60. Koń ten biegać ma na lince w maneżu. *Kaw. Nar.* 384. Maneżo-

wy *adj.*, Reitſchule». Koń manežowy. *N. Pam.* 76, 12. ein Schulpferd.

MANEWR, – u, *m.*, Manewrami, czyli rękoczynami, obrotami woiennemi, nazywaią rozmaito poruszenia woyſka, czynione na ten koniec, żeby było przyzwoicie uszykowanym, do ſtoczenia bitwy. *Eſk.* 2, 214. *Jak. Art.* 3, 313.

MANIA, – ii, *ż.*; z *Grecko-łac.* zapalczywość albo szaleńſtwo, pochodzące z gorącości mozgu, bez gorączki, mieszaiące imaginacyą. *Comp. Med.* 89. *Perz. Lek.* 193. *Krup.* 5, 622. die Hirnwuth, die Manie. *Bs.* mahnitoſt). MANIACKI, – a, – ie, waryacki, verrückt, wahnſinnig; *Rg.*, *Bs.* mahnit, manen). Po ſkończoney tey maniackiey rozmowie, gdy odleciał odemnie ów modniś, prawiem od pamięci odszedł. *Mon.* 74, 368. MANIAK, – a, *m.*, manią cierpiący, waryat, ein Verrückter. Maniacy szaleiąc biią przytomnych. *Comp. Med.* 89. Ta przeklęta dziewczyna mózg mi pomieszała, iuż chodzę iak maniak. *Teatr.* 54, 19. Kiedy on głupi, toż Waść ieſt maniak. *Zabł, Zbb.* 110. Czy śni się, czy drzymię, czy nareszcie iaka Moc złoczynna zrobiła zemnie maniaka! *Zabł. Amf.* 27. *Boh. Kom.* 1, 186. *et* 5, 186, *Krup.* 5, 624.

MANIERA, – y, *ż.*, MANIERKA, – i, *ż.*, *dem.*, z franc. obyczayność, Manier, Sitte, Artigkeit; *Vd.* visha, manira, furm; *Rs.* манéрь, обрaзь; *Rs.* ухвaткa. MANIERY, MANIERKI, *plur.*, obyczaie, grzeczności, Manieren, feine Sitten, Höflichkeit. Grzeczność i dobra maniera nigdy nie była w téy doſkonałości, W iakiéy ią dzisiay widziemy. *Mon.* 68, 32. Miał ten święty w sobie nieiakie obyczaie dworſkiey maniery; pod czas siedział niepięknie nogę za nogę założywszy. *Sk. Zyw.* 2, 41. Obraziłbym wielu, gdybym prawdę szczérą Objawiał, a niezwykłą dworom manierą. *Kras. sat.* 85. O ſe do kata, nie ieſt taka maniera Francuzka. *Boh. Kom.* 1, 370. Manierę ma tak grzeczną, że mi się arcy podoba. *Teatr* 9, 7. Flet do twych ust kładziesz z manierą, Z cudną na nim ślicznie grając cerą. *Zab.* 14, 132. t. i. kształtnie. Ton grzeczney maniery nie każe się pospolitować. *Kras. Pod.* 2, 156. Co za śliczne manierki! *Teatr* 9, 29. MANIERNOŚĆ, – ści, *ż.*, grzeczność, *Vd.* ſletnoſt, leporishnoſt, Manierlichkeit, Höflichkeit, Artigkeit. Ukłony, które mi często czynił, były ſkutkiem maniernośći iego. *Teatr* 9, 85. MANIERNY, – a, – e, – ie, *adv.*, obyczayny, grzeczny, *Vd.* ſleten, lepovishen, manierlich, höflich, artig. Strasznie manierny ten hrabia. *Teatr* 9, 44. Nie wiedziałam, iżby uczeni ludzie nieprzyiacielami maniernego pożycia bydź powinni. *Teatr* 9, 79.

MANIFEST, – u, *m.*, MANIFESCIK, – a, *m.*, *dem.*, das Manifeſt; w dyplomacyi znaczy, albo oſtrzeżenie prawa kraiowi należącego, albo deklaracyą, którą naród czyni przeciw narodowi. Manifeſt zaś prywatny, prywatną ieſt deklaracyą w publicznych aktach zaniesioną, przez którą oſtrzega kto prawa swoie przeciw uzurpatorowi lub ukrzywdzicielowi. *Kras. Zb.* 2, 113. cf. proteſtacya. MANIFESTOWAĆ się *Recipr.*, manifeſt zanosić, cf. proteſtować się.

MANIPULARZ, – a, *m.*, ſtróy kościelny, zawieszaiący się na lewey ręce; ma zastępować mieysce chuſtek, które dawniey duchowieńſtwo w tym mieyscu wieszało. *Kras. Z.* 2, 114. naręcznik kapłański, narękawie. *Cn., Th.* Armbinde am linken Arme des Prieſters bey der Meſ Z manipularza obaczysz przywiązanie Jezusowe do słu Piłatowego. *Hrłſt. sdp. J* 4.

MANISTA, – y, *m.*, MANISTOWIE *plur.*, sekta Nowo chrześćiców, osiadła po różnych mieyscach w Hollandy w Niemczech, w Polszcze. *Wyrw. Geo.* 140. Mennonit od herszta swego Mennona Simonis zwani. *Kras. Zb.* 149. die Mennoniten, Widertäufer. (*Rs.* манúсма u r baków Wolgayſkich: dolna szczęka wyża).

*MANIZOWAĆ, – aĭ, – uie, *Intr. ndk.*, *n. p.* Czar oko delektuie, Marsowato odkazuie, Nurowate manizu *Comp. Med.* 699.?

MAŃKA, – i, *ż.*, *manus ſiniſtra, qua quis inſtar dex trae prompte utitur. Cn. Th.* die linke Hand ein Menſchen, der links iſt; *Ital.* mancino; cf. *Gall.* ma chot). *Bh.* lewa ruka, trća ruka, *Crn.* leviza; *Bs.* li ruka). *Scaena* lewa ręka, mańka, iak niektórzy mów *Mącz.* Panteusz i prawicą i mańką sprawny. *Stas. Nu* 1, 115. Niektórzy lepiéy mańką, niżeli prawą ręką bią. *Sak. Pr.* 110. – Z mańki kogo zażyć, podſtępn chytrze, verſteckt, argliſtig, liſtig einem beykommen. Z żyiemył my go z mańki; ani pozna nieborak, zkąd niego nieszczęście padnie. *Teatr* 15, 70. Djabelnie go mańki zażyto. *Teatr* 23 *d*, 60. Wszyſtkie przygot środki, żeby ią należycie zażyć z mańki. *Teatr* 6, 12 – §. Mańka z MANKATY, MANKUT, – a, – o, *Sub. et Adj.*, *qui ſiniſtra manu pro dextera utitur. Mącz* który lewéy za prawą używa. *Wlod.* linkś; eine Pe ſon die linkś iſt, *ob.* wardawy. *Ital.* mancino, cf. *Ga* manchot); *Bh.* lewák, lewacka; trćák, trćnak, trćaći lewaćek, trſn'ak; *Sr.* 1. lorſchnimez; lorch; *Crn.* lev zhnek; *Vd.* lievak, lievoroshnik; *Cro.* lëvak, levorú *Rg.* ljevorùk, ljevak; *Sla.* livàk; *Bs.* liuàk, livoruk; *R* лѣвшá. Ofiara nie ma być *mańka*, to ieſt, kusa. *Pu Kam.* 78.? – §. Tenby górował, lecz go szczęście ch pnie Mańkutem, w pierwszym zaraz gasząc świcie. *Mo* 81, 155, (cf. kikut), z mańki go zażyła, zdradziła go.

MANKIET, – u, *m.*, MANKIETEK, – tka, *m.*, *dem* z franc.; die Manſchette. *Sr.* 2. mánſchetta; *Crn.* rokav *Sla.* taclie; *Rg.* sascjakka, zascjacnica; *Ross.* манжет манжéтка, брыжи. Gada o modach, z przyganą ma kietów, pudru, fryzury. *Zab.* 14, 273. Gors i mankie mocno pokazane, iuż dziś nie modne. *Teatr* 20. T gors i te mankietki tyś przyszywała. *Teatr* 29, 83. Zma szczonego poprawiła mankietu. *Zab.* 10, 592. *Zabł.* MA KIETNICA, – y, *ż.*, MANKIETNICZKA, – i, *ż.*, *ad* co mankietki robi, *Rs.* манжетница, die Manſchett macherinn.

MANNA, – y, *ż.*, pokarm niebieski, żydom na pusz użyczony. *Kras. Zb.* 2, 115, das himmliſche Mann *Sr.* 1. manna, nebeſki chleb; *Vd.* mana, nebeski kr *Bs.* manna; *Cro.* mana, szladka jegya; *Rs.* манна. G przeſtała padać rosa, ukazało się na puszczy co drobne okrągłego, iako śrzon na ziemi; co gdy uyrzeli synow Izraelscy mowili ieden do drugiego: Man hu? (co ieſt?) bo nie wiedzieli co było. I rzekł Moyżesz: t ieſt chleb, który wam dał bóg ku iedzeniu. *Bibl. Exod.* 16, 15. – *Phraſtice* Mało iada, manną bożą

Ch. Al. 163. - ſ. z. sok zgęſtniony do znakomitey ſłę-
ści, [illegible], który płynie z łodygi i gałęzi iesio-
[illegible] drzew w stronach południowych.
[illegible] Apotheker: Manna, ein verhärte-
[illegible] Art des Aeſchenbaums etc. - 3) Man-
[illegible], gatunek kostrzewy, *feſtuca fluitans*
[illegible] tą manną, którą w niektó-
[illegible], mianowicie na Polesiu, obficie
[illegible] się kaszą do zażycia. *Jundz.* 120.
[illegible] 1012. Manna, Himmelsthau,
[illegible]. MANNIANY, - a, - o Man-
[illegible] (t. powabny, słodki). Korzenie man-
[illegible]. *Syr.* 1013. Pio sok mannia-
[illegible] bywa z powietrza spuszczany. *Tol.*
[illegible] ſką).

MA[illegible], - wi, *m*, MANOWIE, MANOWISKO, - a, r, [illegible], ſtroże, Umweg, poboczna drożka, [illegible] Seitenweg. *Vd.* odpotje, sravenpotje, per-[illegible], [illegible] pot, nadrański pot; *Rs.* зарѣзовъ. Pierz-[illegible] manowiskami, *per avia*. *Zebr. Ow.* 24. Mano-[illegible] się cichemi. *Tward. W. D.* 2, 104. [illegible], manowiskami czyni sobie tory. *Klon. Wor.* 20. [illegible] *Zebr Ow.* 278. *qua via nulla.*

[illegible], - a, - e, od mana, Lehntrágers. W iakim [illegible] z lenna pochodzące, potomkom ma-[illegible]. *Szczerb. Sax.* 214. MAŃSKI, - a, - ie, [illegible] mana, czyli maſtwa, Lehns-, lehnbar, *Boh.* [illegible]. *lenní zámek* z włością Kamieniecką dał Wi-[illegible] manko also h[illegible]lownym obyczaiem. *Stryk.* 470. MAŃSTWO, - a, *n.*, *Bh.* manstwj, lenno, leanо pra-[illegible], Lehnrecht, Lehnstrecht. Książęta Szląſkie wdali się [illegible] lennu królowi Czeſkiemu. *Bielſk.* 187. W [illegible] przymować. *Nieme. Kaz.* 25. Maſtwo przy-[illegible] 22, - b) Dobro leane, Lehengut. Dobra od [illegible] pana rycerſkim pospolicie ludziom za ich [illegible] użyczane, z których zwyczaynie posługi albo da-[illegible] dawać, zowią maſtwo. *Sax. Tyt.* 215. Udzia-[illegible] pod warunkami lennemi, w zepsutey łacinie [illegible] *maneria*, po Franc. *manoir*; źrzódło tego [illegible] *manso*, w Polszcze zostało imię *maſtwo*. [illegible] pr. 272.

[illegible], - y, ż., u. p. był na mansyi u X X. Pijarów, [illegible] ieś. MANSYONARYA, - yi, ż., uſtanowie-[illegible] das Manſionarium. Fundusz mansyo-[illegible] *S. Grod* 3, 6. *Sekt.* 35. MANSYONARZ, - a, [illegible] używają kapłani, których obowiązek officium [illegible] Maryi codziennie w chorze śpiewać w katedrach, w [illegible], lub prepozyturalnych kościołach. *Kras. Zb.* [illegible] Manſionarius, ein Prieſter, der das Officium [illegible] Maria täglich zu ſingen beſtellt iſt.

[illegible], - y, załopka, eine Art Zaloppen. Manta ra-[illegible], [illegible]ły kark wyłoła, Tak iak była dopiero od [illegible]. *Bard. Lek.* 26. Reytroki, manty i ko-[illegible] *Zw.* 30. Manty, połmancie, ſtroy kobiecy. [illegible] 319. Rożne drożie wymyślały, Manty zwane [illegible], Kamizole, rozdeszany. *Corup. Med.* 705. [illegible], - tła, *m.*, *marcelum*, der Mantel; płaszcz. [illegible] ob. mątl k; *Cro.* menten *chlamys*; menten-futro, [illegible] *Rs.* мантія, мантіяга. *Sr.* 2. mantel, man-[illegible] 1. mantyl. MANTELZAK, - a, *m.*, MAN-

TELZACZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*, z Niem. der Mantelſack, tłomok, n. p. Starszy brat zdjął z niego mantel-zak. *N. Pam.* 23, 166. MANTOLET, - u, *m.*, płaszczyk krótki, ein kurzes Mäntelchen. Kawalerki, kapoty, westy, mantolety. *Łącz. Zw.* 30. - §. w szczególności, mantolet, płaszczyk kanoniczy, das Chorherrenmäntelchen. Xiądz pleban chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Xiądz.* 157. Niegdyś i - ia też w mantolecie Dofchoru skrzętny, czy się los pomnoży Szedłem dla groszy, i dla chwały bożey. *Kras. Liſt.* 36.

MANTUA, - ui, ż., miaſto we Włoszech. *Dyk. G.* 2, 120 Mantua, *Bh.* Mantawa, Mutina. *adj.* Mantuański, n. p. Mantuańskie xięſtwo. *Dyk. G.* 2, 120.

MANTUARY, szyby, poszłotki. *Inſtr. Cel. Lit., Vol. Leg.* 4, 359. ?

MANTYKA, - i, ż., lat. mantica; mieszek takowy, który i na zad i na przod wisi, biesagi, kapsa, *Mącz.*; *Baz. Hiſt.* 89. ein Queerſack, torba. *Dudz.* 44. Widziaz na grabiecie tego, co idzie przed tobą Srogą pełną mantykę, a swoiey nie baczysz, Ktorać na grabiecie wisi. *Opal. sat.* 156. Coż czynił zubożały? wziął w ręce mantyki, I tak na żebraninie dla chleba partyki Błąkał się w obcych kątach. *Błaż. Tl. B b.* Rzekł Jezus uczniom: nie bierzcie na drogę, ani śrebra, ani laſki, ani mantyki, ani po dwu sukien mieycie. *Sekt. Luc.* 9., taiſtry. *Bibl. Gd.* Synowi wszyſtko zapisawszy, sam pieszczy w garść, a sam z mantyką do lasa na grzyby chodzi. *Groi. obr.* 126. cf. grzyby, dziady, zubożał. MANTYK, - a, *m.*, znudnik, nudnik, ciemięga, sam nie wie czego chce, innych bez potrzeby kłopoce. *Ofs. Wyr.* ein langweiliger, läſtiger Menſch. MANTYCZYĆ *intrans. ndk.*, ciemięgać, bez potrzeby komu głowę suszyć, gadać ni to, ni owo, *Ofs. Wyr.*, langweilen, den Kopf warm machen.

MANTYKORA, - y, ż., *mantychora*. *Plin. H. N.* 8, 21, ; zwierz Indyyſki, iako go z Indyyſka Grecy i Łacinnicy zowią, abo *Ludoiad*, iako to słowo brzmi u Judów. *Cn. Th.*, der Menſchenfreſſer, ein wildes Indianiſches Thier.

MANTYLKA, - i, ż., płaszczyk białogłowski. *Tr.* eine Weibermantille; *Rs.* мантúлья, *Gall.* mantille.

MANTYNA, - y, ż., materyyka iedwabna, n. p. kontusz z ratsymoru, a żupan z mantyny. *Mon.* 74, 366.

MANUALNY, - a, - e, z łac., ręczny, doręczny, Hand-. Muzyka manualna. *Warg. Wal.* 306. t. i. inſtrumentalna, *oppos.* głosowa. MANUALIK, - a, *m.*, zbiór pism dorywkowych, n. p. manualik poczciwego człowieka, p. *Bryſmonta.*, ein kleines Handbuch.

MANUFAKTURA, - y, ż., rękodzieło, die Manufaktur (cf. fabryka) Kompania manufaktur kraiowych. *Vol. Leg.* 7, 751. MANUFAKTURZYSTA, - y, *m.*, rękodzielnik, bawiący się manufakturą, ein Manufacturiſt, Fabricant. *Pam.* 85, 1, 248. MANUSKRYPT *ob.* rękopism.

MANZER *ob.* Mamżer.

MAPA, - y, ż., MAPKA, MAPECZKA, - i, ż., *dem.*, wyobrażenie królestw, prowincyy etc., z wymiarem ich obszerności, na kartach sztychowane. *Kras. Zb.* 2, 116, die Karte, Landkarte; (*Mappe) *Vd.* deshelni perkas, semelſka karta, semlokeshesha tabla; *Rs.* кáрта. Zrysowanie placów budynkowych, granic, powiatu, królestwa, ziemi całey. *Solſk. G.* 4. Karte, Riß, Abriß. Mapa graniczna. *Zabor.* 368. eine Gränzkarte. Mapa ryta. *Mon.* 65,

477. eine geſtochne Karte. Rysowanie map na tym zawisło, żeby na papierze uſtanowić punkta, którcby tak były między sobą położone, iak są położone na polu przedmioty, maiące bydź oznaczone. *Jak. Mat.* 2, 274.

MARA, - y, ż., cf. mor, (*Bh.* mâra *ephialtes, incubo* latawiec, Niederſ. der Mahr, *Suec. Jel.* mara; - cf. *Bretagn.* mor, s krótki przerywany często sen, (*Vd.* mar, vanzhanje, *Rg.* már *cura* troſki, ſtaranie); cf. *Ger.* Mähre, Mährchen, cf. *Lat.* merus; cf. marny). s co się śpiącemu marzy, co śpiący przez sen widzieć mniema, widziadło, obłuda, *Rs.* сновидѣніе, грёза, ein Traumgeſicht, eine Erſcheinung, die der Träumende zu ſehen vermeynt, ein falſches Geſicht, ein Geſpenſt. Przespawszy różną marą sen przerwany, wſtaie. *Morszt.* 37. Nayprożnieysza na marze snów dalsze zakładać nadzieie. *Boh. Zamoy.* 210. *Prov.* Sen mara, bóg wiara. *Zegl.* 222. *Rys. Ad.* 61, cf. co komu bóg obiecał, to go nie minie). Miesiąc Marzec zwykł ſtarych ſtraszyć marami. *Haur. Sk.* 479. Omamienię zniknie, iako mary senne. *Wtg. Mar.* 208. Uyrzawszy Jezusa, a on po morzu idzie, ſtrwożyli się, rzekłąc, iże obłuda ieſt. *Sekl. Matth.* 14. not. „*mara* abo widziadło". Zazyduie monſtrum zamiaſt swey kochaney żony, Biedny człek w zdradzie, iakby z mary ocucony. *Zab.* 15, 150. *Nagl.*, ze snu) - *transl.* Mów, co nam za karę gotuiesz, zdeymuy fałszu marę z naszych bied. *Bard. Tr.* 227 Pochlebne żądzom, wszak się częściey mary Zdaią, niż prawda, bydź godnieysze wiary. *Zab.* 5, 364. - §. *Fig. tr.* I dla Cezara i dla swobod względu, Tylu narodom przyydzie ſtanąć marą. *Chroſt. Luk.* 232, niszczeć? - 2. Mary *plur.*, *ob.* Mary.

Pochodz. *marzyć, marzenie; rozmarzyć; marny, marnować, marność, marnotrawić i t. d.*

MARANTA, - y, ż., rodzay rośliny, do którego należy galgant. *Kluk. Dyk.* 2, 109. Galgantmaranta.

MARASZEK, - szka, *m.*, *dem. Nom.* Marek, kleiner Marcus.

MARCEPAN *ob.* Marcypan.

MARCHA, - - y, *m.*, *et ż.*, *Plinius commemorat aliquot voces Celticas, e quibus* marcha *equam vel equum vilem significat, Sarn. Ann.* 963. cf. *Pausan. μαρκαν*; *Alemann.* marach, s koń, rumak, cf. *Ger.* Marſtall, cf. *Pol.* marszałek; - w znaczeniu klaczy. Niederſ. Märe, *Angls.* mere, myra, *Holl.* merry, *Angl.* mare, *Suec.* mår, *Finl.* maerae, *Vd.* mora, kobila, plasa, shrebishna zisa; - cf. *Cro.* mërha, merczina 1, *cadaver, foetidum, caro morticina*, cf. mercha; 2. merha *pecus*, marshe, marsha, s bydło, bydlęta; *Bs.* mahra, goveda *armentum, pecus, grex*; *Sla.* màrva, s bydlę; *Bh. et Slo.* mrcha, mrſzina ścierw, *Vd.* merha, mershina, merzina, serklina, mertvu truplu, *Rg.* marzina). - My także iak Niemcy w naszey mowie ſtare koniſka marchami zowiemy. *Nar. Hiſt.* 4, 280. Mähre, Schindmähre, *Bh.* ћерка, *Vd.* medel konj, shiva merhà; *Rs.* лошадёнка, клячá, клячка, клячóнка, Leniwy marcha, Choć go bydź mienią potomkiem Pegaza, Bez względu na ród sacny, pług na grzbiecie dźwiga. *Nar. Dz.* 3, 110. Stary marcha zrobiony, znędzniały, nosaty i cało zchorzały. *Alb. z W.* 8. Orły na ścierwy spadaią, iako są marchy końſkie. *Cresc.* 623. Koszt ten niemożna łożyć na każdego ſtądnika, zwłaszcza gdzieby sama marcha za to nie ſtała. *Hipp.* 17, Bóg mo-

Ze pysznego monarchę ſtrąciwszy, zmienić w zianem spasną marchę. Kchow. 316, *et Kchow. Roż.*, alluzya do Nabuchodonozara, w leśnego zwierza przewierzgnionego). - *Transl.* Wyżeń marchę (o kozle) z pieczęci; wężm baranka. *Pot. Pocz.* 441. pakudnika, szkodnika.

MARCHEW', - chwi, ż., *Bh.* mrkew; *Sr.* 1. morchwa; *Sr.* 2. marchei, marchwej; *Vd.* merlni, ermena repa, koreńje; (*Vd.* merkva, s gatunek rzepy); *Crn.* korênje (cf. koreń); *Bs.* marqua, mrriqua, mrrikva, mrrikvela; *Sla.* mêrkva; (*Cro.* mërkva, merkèvza; *Hg.* murok, karórépa; *Rg.* màrkva, markvjella *napus, paſtinaca*); *Cro.* merlin; *Rs.* морковь, барканъ (cf. burak) die Möhre, *Suec.* Morrot, *Daucus Linn.* Marchew' swoyſka, roślina ogrodowa, *daucus sativus*, gelbe Möhre, Gartenmöhre, Mohrrübe, wielorakiego gatunku; pospolita, cukrowa abo Hollenderſka, czerwona; wszyſtkie suchotnikom bardzo zdrową potrawą. *Kluk. Rośl.* 1, 206 *et* 2, 237. *Lad. H. N.* 102. Marchew' Włoſka, karota, głuchy paſternak, marchew' czerwona. *Syr.* 1058, die rothe Möhre, Carotte. Marchew' polna, dzika, gniazło srocze, die wilde Möhre. *ib.* 1063, *Bh* oleſſnjk; paſternaczek, świniak, serdecznik. - *ob.* Marchwiany, marchwiſko.

MARCHIA, - ii, ż., die Mark; Brandeburgia ſkłada się z kilku marchiy, ſtarey, średniey, Pregnickiey, Ukerańſkiey i Nowey. *Nar. Hiſt.* 4, 380. cf. margrabſtwo). *Boh.* Marky = Brandeburgia.

MARCHUŁT, MARCHOŁT, - a, *m.*, *Marcolphus, vox et persona ficta de terriculamentis nocturnis vel sepulchrorum. Cn. Th.*, teraz mówią upiór, poczwara grobowa, ſtraszydło nocne. *Wlod.* (*Germ.* Markolf imię pewnego ptaka); ein Nachtgeſpenſt, Todtengeſpenſt, Gräbergeſpenſt. *Bh.* matoha, zły duch; *Rs.* Аѣдушка домовой. Jeśli ich do tego namowicie, będę was miał za mędrsze, niż samego marchołta. *Twor. Ok. A* 1. - *Fig.* Uczynki te więcey na sowizrzała i marchułta, niż na człowieka uczciwego należą. *Zygr. Pap.* 153. - *transl.* szkaradnie szpetny człowiek, koczkodan, ein häßlicher Menſch. Podczas szpetny Marchuł mędrszy, niż krasny Ganimed. *Cn. Ad.* 1014. MARCHOŁSTWO, - a, *n.*, n. p. Swiętego kiiem biią za marchołſtwo. *Zygr. Pap.* 153. może sowiźrzałſtwo, Eulenſpiegleréy.

MARCHWIANY, - a, - e, od marchwi, *Rs.* морковный. Möhren-. Nasienie marchwiane; uść marchwiana. *Syr.* 1062. Liście marchwiane, *Ross.* морковныѣ. MARCHWISKO, - a, *n.*, pole na marchew', das Möhrenfeld. Szkodę świnia czyni w marchwiſku. *Pot. Zac.* 66.

MARCIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.* mrzeć.

MARCIN, - a, *m.*, imię męzkie, Martin; *Bh.* Martin; *Sr.* 2. Máto, Tinno. S. Marcin, będąc ieszcze świeckim, gdy ubogiemu połowę płaszcza swego dał, w tęż połowicę odzianego we śnie Chryſtusa obaczył, i hoyną nadgrodę odebrał. *Kras. Zb.* 2, 118. Próżno Abrahamowym liczy się synem, Co płaszcza ubogiemu nie rzeże z Marcinem. *Pot. Zac.* 152. Wie ś. Marcin, dlaczego płaszcz dał. *Rys. Ad.* 70. *pileum donat, ut pallium recipiat*; cf. czapka za biret; wet za wet). Jak ś. Marcin, dlaczego uranął płaszcza, tak oni wiedzą przyczynę tego. *Pot. Arg.* 624. - Starszy godnieyszy; ſtarszy bog, niż ś. Marcin. *Rys. Ad.* 65, cf. ſtarszy pan Baranowſki, niżeli pan Kozłowſki) *Frons occipitio prior*, ſtarszy bóg, niż

święty Marcin; daleko lepiey sam przez się swey rzeczy doyrzeć, niźli się na kogo spuszczać. *Mącz.* cf. cudze ręce lekkie). - Olszowy Marcin; *ligneus, ineptus, ſtupidus. Cn. Ad.* 784. nieulizaniec, nieruchawy, ochoczy iak pień na polu, ein hölzerner Peter. - Że śnieg na święty Marcin na pospolicie spada, Na białym koniu ieździ, przypowieść powiada. *Pot. Pocz.* 167. - Sklęsanie mieszek u woyta nastanie po S. Marcinie, kiedy z dworu idzie. *Rey. Zw.* 61. po zapłaceniu raty; cf. Swiętomarciński. MARCINA, - i, ś., imię kobiece, n. p. Piersi Marcisi na mo oczy wędą. *Zab.* 15, 208.

MARCOWKA, - i, ś., eine Märzbenne. Marcówki zowią się kokosze z owocu, który miesiąca Marca znoszą. *Haur. Sk.* 120. MARCOWY, - a, - e, od miesiąca Marca, *Bh.* Marcowý, Marcowny, Březnowý; *Rs.* мартовскій, *Bc.* мірповскій, Márzo. (*ob.* Marzec). Młoda roda, panieńska łaska, Marcowa pogoda, skutku nie maią. *Rys. Ad.* 41. Poiednane przyiaźń, iak Marcowy lod. *Rys. Ad.* 57. Jako chwila Marcowa, w pannie miłość płocha. *Pot. Arg.* 647. Jakem zmiarkowała, że to ten Jegomość marcowy gaszek. *Teatr* 24 *b*, 13. niestatek. Tak mile na się patrzeli, iak dway Marcowi koguci. *Pot. Arg.* 131. Matka dziecię kąpie, pieści, karmi, upstrzy, ubryzuie, iako marcowe prosię, a ociec iuż nie tak się z nim pieści. *Rey Zw.* 178 *b.* Marcowe piwo, Marzec, *Vd.* suhegni on, *Slo.* Marec. Marcowe piwa tak dobre, nie dla iakiey innéy przyczyny, tylko że Marcowe wody zazwięcey pochodzą z śniegów. *Kluk. Kop.* 1, 118. Marcowy kwiat, : hiacynt. *Syr.* 1355. die Hyacinthe, Märzblume.

MARCYALISTA, - y, *m.*, boiownik, ein Kriegsheld. Twierdzą gwiazdopisowie, że się pod Marsem Marcyaliſtowie rodzą odważni i nieustraszeni. *Suss. Pieś.* 3 *Q.* Day Panie wielu takich marcyaliſtów oyczyznie, którzyby iey i sukcesyą i odwagą zdrowia służyli. *Sax. Okul.* MARCYALNY, - a, - e, Marsowy, boiowy, martialiſch, kriegriſch. Starają się o to, aby żołnierz imponuiącą i marcyalną miał minę. *Leſt.* 2, 212. - §. Wody żelazo w sobie maiące marcyalnemi zowią. *Krup.* 5, 216. mineraliſche Eisenwaſſer. *ob.* Mars 3, e żelazo.

MARCYPAN, - u, *m.*, *Bh.* marcypan; *Cro.* marczepán; *Hg* martalak; *Rs.* марципанъ, родъ пирожнаго изъ сахару и миндалю; *Lat. med. marci panis, panis martius Ital.* marzapana, *Hisp.* Maçapana, *Gall.* Massepain, der Marzipan, rodzay placka albo androta cukrowanego, i przyprawnego migdałami. etc. *Włod.* Marcepan z migdałow, cukru etc. *Wiel. Kuch.* 405. Nie urzną się same migdały z cukrem marcypanmi; trzeba i do tego chodzić. *Petr. Pol.* 16. cf. bez prace nie będą kołacze. Robią dzieciom z marcypanów i miodowników wiary, aby się snadniéy uczyły abecadła. *Petr. Et.* 15. Nie obaczysz u mnie na ſtole piramid, ani marcypanow. *Kras. Pod.* 2, 70. Obeydą się bez Wc Pana mistrza, iak Tatarſkie wesele bez marcypanu. *Teatr* 24 *b*, 13. MARCEPANIK, MARCYPANIK, - a, *m.*, marcypanowy piekarz, der Marzepanbäcker, cf. androtnik, *Cn.* 71. MARCYPANOWY, - a, - e, od marcypanu, z marcypanu Marzipan-. Musiała dadź na zastaw cztery łyżki marcypanowéy roboty. *Teatr* 26, 80.

MARDAC *vel* MARGAC, - ał, - a, *Intr. ndk.*, ogonem machać, mit dem Schwanze wedeln, ogonem ruszać. *Dudz.* 45. Pies ogonem marda. *Haur. Sk.* 284. Margali ogonami, *Zebr. Ow.* 355. Legawiec, aby ptaków nie spłoszył, oglądaiąc się na pana, układzie się, mardaiąc ogonem. *Cresc.* 631. Jak psu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rey Zw.* 81 *b.* Przybieżał pies, a *marganiem* ogona swego radował się. *Leop. Tob.* 11, 9. *Wuiek.* - §. *Transl.* Marga łaciną, iak martwe ciele ogonem. *Rys. Ad.* 38. Ci szkolarze zawsze muszą margać łaciną. *Teatr* 24 *c*, 32. Dziwnemi się proiekty czupryna mu ieży, Marga iak z Babilońskiéy ięzykami wieży. *Nar. Dz.* 3, 116. *Rs.* марать языкомъ, zabes brechen. *Gall.* écorcher une langue).

*MARDOSZ, - a, *m.*, n. p. temu się Panie Mardoszu dziwuy, że... *Pim. Kam.* 160.?

MAREK, - rka, *m.*, imię męzkie, Markus. Marek ś. ewanielista, był uczniem Piotra ś., i pisał swoię ewanielią według tego, czego się dowiedział od Piotra. *Kras. Zb.* 2, 120. *Zal. Teſt.* 360. - §. I tłucze się, iak po piekle Marek. *Zabł. Fir.* 57. *Rys. Ad.* 65. niespokoyny. - §. *botan.* Marek, *Sium*, rodzay, tu należy cukrowy korzeń, sierpnica *etc. Kluk. Dyk.* 3, 83.

MARENA, - y, ś., ryba, pławia się w Dnieprze, kształtu okrągłego, długa na łokieć, oczy ma kryształowe niby i wypukłe, około których są dwie obrączki rubinowe, łuskę ma perłową i płetwy czerwone. *Lad. H. N.* 104. die Morâne, Morune, ein Flußfiſch; *Cro.* mrena.

MARENKA, MARYNKA *ob.* Maryśia.

MARGIEL, MERGIEL, - u, *m.*, *Bh.* ſlin, merk; *Vd. et Crn.* merglina; *Rs.* рухлякъ; *Lat. med.* marla, *Gall.* marle, marne; der Märgel, ziemia zwarda tłusta, do poprawy gruntów i innych użytków służąca, ziemia właściwie z wapna i gliny się składaiąca. *Kluk. Kop.* 1, 249. *et* 281. Mergiel iest złożony z krety, piasku i gleiu. *Torz. Szk.* 238. MARGLOWY, - a, - e, ad margiel, Márgel-, *Rs.* рухляковый. Wapno marglowe. *Wereſz. Xii.* 9.

MARGINES, z łac., *ob.* brzeg, kray.

MARGORZATKA, *ob.* Małgorzatka.

MARGRABIA, - i, *m.*, *et* - biego, *masculi. subſt.*, der Markgraf; *Vd.* meinikner; *Crn.* markez, markova; *Boh.* Markrabě; *Rs.* маркграфъ. *Margraf; tytuł wielu domów w rzeszy Niemieckiey, osobliwie czterech udzielnych książąt, margrabi Brandeburſkiego, Miśnieńskiego, Badeńskiego i Morawſkiego. W Polszcze z przywileiu cesarza, Pinczowska włość na margrabſtwo erygowana, a ſtarszy w domu Myszkowſkich zawsze ią posiadać ma; że zaś ten dom zszedł, z Wielopolſkich familii nayſtarszy wziął imię Myszkowſkich z tytułem Margrabi Pińczowſkiego. *Kras. Zb.* 2, 121. *Wiel. Her.* 1, 203. Ci, którzy rządzili kantonem iakim, zwali się *Landgrafami*; ci, którzy ſtrzegli granic *Margrabiami*; ci, którzy rząd mieli nad fortecą *Burgrabiami*. *Dyk. G.* 2, 62. *Szczerb. Sas.* 233. - §. margraf, w dawnych pismach, z Brandeburſki margrabia, der Markgraf von Brandenburg. *Bielſk.* 38. *Krom., Stryik etc. etc.* *MARGRABCZYK, - a, *m.*, z Margr. Brandenburſkiego rodowity, ein Märker, ein Brandenburger. MARGRABIANKA, - i, ś., Margrabiego córka, die Tochter des Markgrafen. MARGRABINA, - y, ś., żona Margr., des Markgrafen Gemahlinn. MARGRA-

BSKI, - a, - ie, od Margrabiego, Markgräflich; *Vd.* mei - sknesben). - *per excell.*, Brandeburski, Märkisch, Brandenburgisch. Łokietek wyprawił się do Saskiey ziemi i Margrabiskiey, przeciw margrabi Brandeburskiemu. *Stryik.* 362. Droga nie przez Margrabską ziemię, ale przez Glogow z kupiami niech będzie. *Herb. Stat.* 333. MARGRABSTWO, - a, *n.*, godność, władza i kray Margrabiego, *Vd.* meinoknestvu; *Crn.* markézya, markosina; die Markgrafschaft Margrabstwo Badeńskie, Brandeburskie etc. *Wyrw. G.* 121. Margrabstwo Pińczowskie. *Wiel. Her.* 1, 203. Fryderyk, Margrabia Brandeburski, nowe margrabstwo, które za dawna częścią Kaszubskiey ziemi było, przez dobrowolne poddanie wziął. *Arom.* 596. *novam Marchiam*, die Neumark. - *per excell.* margrabstwo, : Brandeburgia, die Mark Brandenburg. Komisya od Węgier, Szląska i Margrabstwa. *Vol. Leg.* 3, 687. *Bielski* 18. - §. 2. *collect.* margrabia z margrabiną, der Markgraf und dessen Gemahlinn. Państwo margrabstwo przyiechali.

MARKA, - i, *ż.*, die Spielmarke, Marke. Losów nieszczęśliwych dopełniając miarki, Pozbywszy gotowizny, gra teraz na marki; Złe rzecz sądzić z pozoru, o marki, o sztony! Któżby zgadł, żeście czasem warte miliony. *Kras. sat.* 110. Karty przygotuy, marki w pogotowiu bydź powinny; może państwo nie na gotowe grać będą. *Teatr* 33 *d*, 32 - §. znaki, poznaki, zkąd się co pomiarkuie, Zeichen, Merkzeichen, Merkmale. Te które odbierasz podarki, To są dla ciebie przyszłych względów marki. *Teatr* 43 *b*, 73.

MARKIETAN, - a, *m.*, *Bh.* markytan, *Vd.* marketander, vunkuhaus, jestvinar, jedvinar; *Sla.* marketan, *Ross.* маркитáнтъ, *Ital.* mercadante, *Gall.* mercadant; cf. *Cro.* mirka, : hultay). bazarnik, der Marketender. Markietany w woysku są potrzebne. *Papr. W.* 1, 434. MARKIETANKA, - i, *ż.*, bazarnica, *Bh.* markytanka), die Marketenderinn. MARKIETANSKI, - a, - ie, od markietana, Marketender's. *Rs.* маркитáнтовъ, маркитáнтскій. MARKIETANSTWO, - a, *n.*, handel markietański, Marketenderey, *Vd.* marketandaria, vunkuharia, jestvinaria, jedvinaria.

MARKIEZ, MARKIZ, MARKWIZ, - a, *m.*, ein franz. Marquis. Markiezowie po książętach następuią. *Tr.* - MARKIZA, - y, *ż.*, nad oknem z dworu dassek odsłoneczny, die Marquise, ein Sonnendach. Tu wonne kwiatów łachnących awizy, Siatkowe w oknach dla chłodu markizy. *Zab.* 10, 18. *Skrzet.* MARKIZOWA, - y, *ż.*, die Marquisinn. MARKIZOSTWO, - a, *n.*, das Marquisat.

MARKOPOL, - a, *m.*, miasto na Rusi, teraz w cyrkule Lwowskim. *Dyk. G.* 2, 127. eine Stadt im Lemberger Kreise.

MARKOT, - u, *m.*, markotanie, szemranie, mruk, dąs, das Brummen, Murren. Kain wyskoczył za prog, i bąkał pod nosem, Zadrżała za łaiących markotów odgłosem Jaskinia. *Przyb. Ab.* 131. - 2) markot, - a, *m.*, człowiek markotny, markotliwy, markocący, szemracz, ein Brummer, Knurrer. *Cn. Th.*, *Ross.* воркомýнъ, воркýнъ; *Ec.* негодомáмель (cf. *Boh.* Morak cf. mor).

MARKOTAĆ, - ał, - a *et* - oce, *Intr. et Transitiv. ndk.* mrucząc odwarkać, szemrać, markotać, mamrzeć, widerspenstig murren, brummend widerbellern, murren,

gnurren; *Bh.* mrjeti, mrzým (cf. mierzić); zpanzeti se *Bs.* ghrrisstitise; *Vd.* merzhim; *Ross.* негодовать, поропмать, пыхтѣть, пыхчу. Chłopczyk na pedagoga nic nie dał, gdy go do kościoła przyniewolił, on markotał: póydęć, ale uyrzysz, ieśli pacierz będę mówił. *Dwor. K.* Jeśli się nie nasycą, będą markotać, *Leop. Ps.* 58, 16. Markotaliście przeciwko mnie. i *Leop. Num.* 14, szemraliście. 3 *Leop.* Nie wierzyli słowu iego, markotali; nie usłuchali głosu pańskiego. *ib. Ps.* 105, 25. szemrząc nie byli posłuszni. *Bibl. Gd.*). Na Ulissesa markotał sztucznego Pirrus, że kiedy słuchał rady iego *Bard. Tr.* 170. O to markocę, fyskuię abo markotnię mi, *haec ego mecum mussito. Cn. Th.* Słyszę, że o iakieś szemranie markoce. *Banial. J 2 b.* Szemranie warą w którym ludzie nie wiedzą, co markocą, fałszywi prorocy wprowadzili. *Sekl.* 110. Sobie tylko samemu słowu wieczerzy Pańskiey markotał, albo potaiemnie szeptał *Zygr. Pap.* 167. - §. o niedźwiedziu, : mruczeć, mamrzeć, (vom Bären), brummen. Niedźwiedź mru mar markoce. *Petr. Ek.* 43. MARKOTANIE, - ia, *n.*, *Subst. Verb.*, odwark, *Rs.* недоговáнїе, das Murren, Widerbellern, Sługa ma bydź posłusznym bez markotania. *Petr. Pol.* 49. Dań i pobor każdy bez markotania i ociągania się wypłacę. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 233. Niemała t rzecz, za nadeyściem owey nieuchronney godziny (śmierci), bez markotania wychodzić. *ib.* 244. - §. markotanie, mruczenie, szeptanie, Murmeln, Gemurre. Słowa czarowne cichym markotaniem Do tego przyłączáią, z dziwnym zaklinaniem. *Paszk. Dz.* 64. Miarkotanie kotów *Sak. Kal. B.* 4. MARKOTLIWY, - a, - e, mrukliwy, brummerisch, markocący, mamrzący, mrucząey, brummend. Niedźwiedzica lizaniem swoim markotliwym formuie członki płodu swego. *Otw. Ow.* 623. MARKOTNIC, - il, - i, *Act. ndk.*, markotnym czynić, verdrießlich machen. Wzrok nieufność markotni. *Przyb. Mil.* 132. MARKOTNICA, - y, *ż.*, kobieta markotna; ein verdrießliches mürrisches Weib. *Rs.* воркомýнья, воркýнья. MARKOTNIE, MARKOTNO *adv.*, verdrießlich. Markotno mi, niemiło mi, gniewno mi na co, na kogo *Cn. Th.*, *Vd.* mersi, samersi tu meni; *Crn.* na lube s meni; *Cro.* vegyasze; *Sr.* 2. mne muzi, muza. Okrutni to sercu iey markotno będzie, gdy mię obaczy księżna *Teatr* 48 *b*, 39. Niech się pan nie gniewa; prawda, że to markotno. *ib.* 6 *b*, 82. MARKOTNOSC, - ści, *ż.* zły humor, böse Laune, Verdrießlichkeit. *Boh.* mrzutost, newhodnost, newrlost; *Crn.* nalubnost; *Vd.* merslivost, samerslivost, sapetnost, terma; *Rs.* воркливость, досáда. MARKOTNY, - a, - o, nieukontentowany, zmierzchły, verdrießlich; *Boh.* mrzutný, newhodný, newrlý. *Vd.* merseliu, samerseliu, mershak, mersik, termen, tragliv, navolen, jesen, budobin; *Crn.* nalubne, klavern, odúren, toshliv (cf. tęskliwy), sbpindèg, *Rg.* marzéch; *Sla.* dosadljiv, grjivan; *Ross.* воркливый, досáдный, досадúтельный. Gdybym odjechała bez iego woli, mogłaby był markotny. *Teatr* 54, 25.

Pochodz. *odmarkotać*, *odmarkotywać*.

MARKOW, - a, *m.*, miasto w powiecie Oszmiańskim. *Dyk. G.* 2, 127. eine Stadt in Litthauen. MARKOWA, - y, imię różnych wsi, n. p. pod Rzeszowem. - *Prov.* Wolałby w Markowéy świnie paść. *Rys. Ad.* 72. MARKOWICA

- y, i., miało w Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 128. eine Stadt in Wolhynien. MARKOWICE, - ic, *plur.*, miasto w Lowickim, ozdobne klasztorem Karmelitów. *Dyk. G.* 2, 128. eine Stadt im Rezdistrikte. MARKOWO - a, n., miasto w Witebskim, *Dyk. G.* 2, 128. eine Stadt in der Weiss. Witebsk. MARKUSZEW, - a, m., miasto w Lubelskim, gniazdo zgasłéy familii Markuszewskich. *Dyk. G.* 128. eine Stadt im Lublinischen.

MARKOWY, - a, - e, od mark do grania, Marken-. Czasto markowe pieniądze płacić. *Teatr.* 13, 11. pieniądz (za przegrane marki).

KARKOLADA - y, i., z Włosk., z różnych owoców, t. j. prz. morel, jabłek etc. *Wiel. Kuch.* 405. die Marmelade.

MARMOTAĆ, MARMOTAĆ, - ał, - ocę, *Act. ndk.*, (cf. marmot). brüten, schnurren (von Katzen), *Vd.* mermotati, *Rg.* mamoriti, marmosati; *Rs.* бармотать. Gdy kot y głowę, marmoczą. *Kluk. Zw.* 1, 303. Pod kominem czasem wiosną, kot marmocze. *Kluk. Zw.* 1, 208. - trzeci Ceizy troskliwego oyca, coś nie wyraźnie mrucząc *Stat. Num.* 1, 71. t. j. mamrząc, połgębkiem gdy, przekywając, murmeln. MARMOTEK, mrukowski (cf. marmot) *Kniaz. Poez.* 3, 21. *Rosz.* бармотунъ.

MARMUR, - u, m.; z *Greckolac.*, der Marmor, *Boh.* mramor, *Sr.* t. marmer, marmel; *Hg.* márvány, *Vd.* marmel, marbel, mramor; *Crn.* marbel; *Cro.* mramor, mramur; *Dl.* mramor, *Bs. et Rg.* mramor; *Sla.* мраморъ, *Rs.* мраморъ, мрамуръ; *Gr.* μαρμαρος, μαρμαιρω, *Chald.* ארמרא. Marmur iest przednim wapiennym kamieniem, który ma kolor, i daie się szlifować i polerować. *Klk. Kop.* 2, 60.; bardzo twardy, wypolerowany daie się widzieć, i nabiera piękności podobnéy kamieniom drogim. Paryyski marmur, z wyspy Paros, Parion Marmor, wyborney iest białości, Lacedemońskí zielony, a ten naydroższy. *Lad. H. N.* 105. Prawie i naylepszy marmur iest zielony: zbowiem stąd i ślad przewiesko marmo. *Sien.* 336. Porfir iest marmor czerwony z białemi żyłkami; Ophites koloru wężykowego; Bazalt koloru stalowego, Thepria popielatego. *Lad H N* 105. - Sokratesa oyciec marmurem robił. *Hiszp. Wal.* 94. er arbeitete in Marmor. Wszystko tam [illegible] od marmurow różnych, dziwne rzezania po ścianach. *Star. Dw.* 25. Umiała ukoić one gniewy, które [illegible] przy łowia starego, na marmurze były napisane, spadły z marmuru i z serca. *Birk. Zyg.* 52. Ulrazy [illegible] na marmurze, dobrodzieystwa na piasku. *Mon.* 76, [illegible] 388, pierwsze pamięta, drugich zapomina). [illegible], na posadce marmurowéy, = w pałacu Królewskim, auf dem Marmorboden, im Königl. Schloss. Bawy teraz dzią tym, co piętą tylko [illegible] dworu; więcey na marmurze wysłużywszy, niż w polu i na koniu. *Opal. sat.* 85. Nietrwały [illegible], który na marmurze figlami a cherchelem [illegible] wyżrwiwszy. *Opal. sat.* 28. MARMUREK, m., łóżka marmurowey maści. *Wlod.* der Marmorfuchs; Lisie futro teyże maści, ein marmorirter Fuchspelz. Marmurek teraz widziałem, oszacowany na złotych, który przed rokoszem ledwieby był [illegible] sprawiony za złotych pięć set. *Star. Ref.* 45.

Czarne lisy czyli marmurki. *Zool.* 310. Kosmaty marmurek, *Banial. J* 2. Nie znaydziesz bez trudności sobolą i marmurka; lada potoczny kosmek w cenę poszedł. *Mon.* 69, 600. - §. Marmurek, człowiek się układaiący, ein Fuchsschwänzer. - §. Marmurek od ostrzenia, ein Abziehstein, Schleifstein zu Federmessern *etc.*, gemeiniglich von Schieferstein. Marmurki są to owe oselki, które się w podłużne pospolicie wyrabiaią paski, i do zbytniey ostrości potrzebuiących rzeczy, na przykład brzytwy, zażywaią, nie wodą, ale oliwą odwilżaiąc. Kamienie do tego zdatne, należą do rodzaiu łupków. *Kluk. Kop.* 2, 83. MARMURKOWY, - a, - e, od lisa marmurka, Marmorfuchs-. Przed lat czterdzieścią kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Marmurkowe futra z rożnych krain przywożą, iest ich niemało w Moskwie: ale naylepsze ze Szwecyi pochodzą. *Gwag.* 476. MARMURNIK, MARMUROWNIK, - a, *m.*, kamiennik marmurowy *Cn. Th.* ein Marmorarbeiter. Węgownicy architekci, śnicerze, marmurnicy, mularze nayczęściey potrzebuią. *Solsk. G.* 155. W poczet nauk wyzwolonych niechce wpisać malarzów, takoż śnicerzów albo marmurników. *Pilch. Sen.* 2, 12. MARMUROWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, *Vd.* marbelirati, marblati; *Cro.* mramorim; *Bs.* mramoriti; *Rg.* mramoriti, omramoriti); marmurem pokładać, sadzić *Cn. Th.* mit Marmor belegen, bekleiden: tynkować marmurem, czyli marmurowym tynkiem, mit Marmortünch tünchen *ib.*; marmurowatym czynić, marmoriren. *Tr.* MARMUROWANIE, - ia, *n.*, *Subst. Verb.*, *Sr.* t., marnelwano, marmorwano. MARMUROWANY, - a, - e, *Part. Perf.* - MARMUROWATY, - a, - e, do marmoru podobny, marmorähnlich *Cn. Th.*, *Sr.* t. marmelwaté. MARMUROWY, - a, - e, od marmuru, *Bh.* marmorowy; *Slo.* marmorowi; *Sr.* t. marmelowé; *Vd* marbelski, marmelnou; *Cro.* mramorniji; *Bs.* mramoron; *Rg.* mramorni, mramorit; *Hg.* marvanybul; *Rs.* мраморный, мрáморный. Marmor-. Na słupach marmurowych wierzch pałacu wystawiony. *Star. Dw.* 27. Młynek marmurowy, *ob.* zorn. *Torz.* 285. Marmurowy pokład, posadzka. *Cn. Th.* Marmurowy tynk, *marmoratum. ib.* Marmortünch. MARMURZASTY, - a, - e, marmurowaty, Marmorähnlich, marmorirt. Szybuie się w powietrzu marmurzastym żywo. *Przyb. Milt.* 92.

MARNIE *adv.*, *Bh.* marné, nikczemnie, niepożytecznie, daremnie, eitel, vergebens, umsonst, unnütz. Czas marnie upływa ten, którego na pożytek nie obracamy. *Pilch. Sen.* 2. Marniem ten dzień stracił, żem nikomu nic nie dał, mówił Tytus. *Bud. Ap.* 89. Tak bóg chce, abyś nie długo zażył, czegoś marnie nabył. *Opal. sat.* 27. Król łakomstwa, pogląduiąc tu na świat, iakoby wilk marnie, A czego gdzie dosięże, to do siebie garnie. *Rey Wiz.* 167. Nie się do serca marniéy nie wlepi, iako to, do czego kto z młodu przywyknie. *Modrz. Baz.* 35. Boday cię marnie piekło zabiło. *Teatr.* 30 c, 76. Ten oszust, bogday go marnie zabito. *Teatr* 30 c, 71. na zgubę wieczną. MARNIĆ, - ił, - i, *Act. ndk*; przemarnić *Dok.*, *Boh.* mařim, - iti, mrhati, zmařiti; *Crn.* potrutiti), marnotrawić, marnować, verschleudern, schlecht durchbringen. Marnić czas swóy *Tr.* MARNICA, - y, ż., osoba marna, próżna, eine leere eitle Person. Jakoż ona marnica (śmierć) przykro machnie kosą, *Rey Wiz.* 83. cf. mara.

MARNICIEL *ob.* marnik. MARNIEĆ, - iał, - ieio, *Neutr. ndk.*, marnym się ſtawać, nikczemnieć, znikać, vergehen, in Lüften zergehen, verſchwinden, ſich verzehren, elend werden. Owce ſtrzyżone przy zimie, nim obrosną, od zimna zmarnieią, że zdychać muszą. *Haur. Ek.* 128. To się gryźć mam potwarzą, i marnieć od troſki! *Zab.* 8, 335. *Język.* Od wielkiego chudnieiąc i marnieiąc żalu, naymnieyszym się nie posilał pokarmem. *Tr. Jel.* 448. MARNIK, - a, *m.*, marnotrawca, rozrzutnik, der Verſchwender; *Sr.* 2. trojar, *Bh.* rhać; *Ec.* момúнка. On marnik. *Rey Wiz.* 51 *b.* MARNOCHLUBNY, - a, - e, *Slo.* marnochlupny; próżny, chełpliwy, ruhmſüchtig, eitel. Ludzie marnochlubni. *Modrz. Baz.* 197. MARNOMOWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, marno, próżno gadaiący, pletliwy, ſchwatzhaft, grundlos redend, *Bh.* marnomluwny *vaniloquus*; *Ec.* суесловіе *vaniloquor.* Marnomówność *Slo.* marnomluwnoſt. MARNOŚĆ, - ści, ż., próżność, nikczemność, *Bh. et Slo.* márnoſt, (cf. *Ger.* Mähre, Mährchen); die Eitelkeit, da nichts dahinter iſt, die Werthloſigkeit, Vergänglichkeit, *Sr.* 1. hinitoſci (*cf.* ginąć); (cf. *Crn. et Vd.* marnoit, marlivoſt *diligentia, cura*). Marność nad marnościami, a wszystkie rzeczy marność. *Leop. Eccles.* 1, 2. *Bibl. Gd.* Rzucam marności świata. *Teatr* 8 *c*, 37. MARNOTRACTWO, MARNOTRAWSTWO, - a, *n.*, *Bh.* marnotratnoſt; *Crn.* potrâta; *Vd.* potrata, sapraulenje; *Rs.* мотовство; rozrzutność, Verſchwendung. Nierząd albo marnotractwo naywięcey między ludźmi płuży. *Falib. A* 1 *b.* Przez młodych ludzi zbytki, marnotractwo się szeroko rozkorzeniło. *ib.* Czas na marnotrawſtwie traci. *Teatr* 8, 68. Hoyność, ſkoro szczuie na rzeczy niepotrzebne tracić, ſtaie się marnotrawſtwem. *Boh. Zamoy.* 318. *Kras. sat.* 35. MARNOTRATA, - y, ż., u. p. Wynayduiemy tak rozliczne zbytków i marnotraty obyczaie. *W. Poſt. W.* 2, 352. utrata marna, das Vergeuden, Verſchwenden. *Rey Zw.* 60 *b.* MARNOTRATNIK, MARNOTRAWNIK, - a, *m.*, MARNOTRAWCA, - y, *m.*, MARNOTRATNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* marnotratnik, marnotratce, barmotrat; *Slo.* márnotratnik, nrhać; *Sr.* 1. ſchlamuwar, zwobložitarſki; *Vd.* shlemar, sapraulenik, sapraulavez, sagnauz, respraulavez, sapraulenik, potreknaus; *Crn.* sapravliva, potreknava; *Cro.* potroshlivecz, potroſsliviecz, *Ross.* мотвa, ерыгa; utratnik, rozrzutnik, ein Verſchwender. Marnotratnik ten wszystko przez gardziel przepuścił. *Fur. Uw. G* 2. *Petr. Hor.* 2, *N b.* Marnotratniczek dobre oycowſkie wszystko nikczemnie obrócił. *Falib. Dis. D* 2. Marnotratnicy, kiedy objad zjedzą. Czasem o głodzie przy wieczerzy siedzą. *Rey Zw.* 217 *b.* Syn moy marnotrawca, hultay i koſtera. *Teatr* 7 *c*, 75. MARNOTRATLIWY, MARNOTRAWNY, *MARNOTRATNY, - a; - e, *Bh.* marnotratny; *Slo.* marnotratný, marnutratný; *Vd.* sanikarn; *Sla.* rasipljiv; *Rs.* бaлyйный, ерыжный, мотовскій, мотовавный. verſchwenderiſch. Król Aleksander więcey za marnotratnego, niźli za hoynego od ludzi był mnieman. *Strzyk* 686. Tych którzy na nieczyſtość maiętność swoię wydawaią, marnotratne zowiemy. *Petr. Et.* 249. Marnotrawne prowadzi życie. *Teatr* 8, 49. Mierzi pana zły rząd sługi marnotratliwego. *Kanc. Gd.* 218. Marnotratna żona. *Petr. Ek.* 76. Syn marnotrawny, komedya wierszem *Trzecklego.* Marnotratny syn potracił wszyſtkę maiętność swoię; żyiąc rospuſtnie. *Damb.* 909. Marnotratny syn w ewanielii. *W. Poſt. W.* 2, 89. der (verſchwenderiſche) verlohrne Sohn im Evangelio. - §. Leszka i Wendę, marnotratną duszę, J Ziemowita z oycem, wspomnieć muszę. *Petr. Hor. C b.* t. j. marnie tracącą życie, die ihr Leben freywillig aufopferte. MARNOTRAWCZYNA, - y, ż., *Bh.* marnotratnice; *Rs.* момóнка, utratnica, die Verſchwenderinn. Macocha iey naywiększa w świecie marnotrawczyna; nic iey nie brakuie, tylko pieniędzy. *Teatr* 74, 9. MARNOTRAWIC, - ił, - i; MARNOWAĆ, - ał, - uie, MARNIĆ, - ił, - i *Act. ndk.*, rozgardyasz ſtroić, nikczemnie tracić, lulać, verſchwenden, vergeuden, verpraſſen; *Bh.* zmařiti, maiim; *Sr.* 2. broiſch (cf. broić); *Sr.* 1. ſchlamupu; *Crn.* sapravéti, sapravlati (cf. zaprawić); (*Crn.* marnam z baiać; Marna z bogini deszczu; cf. marnujem, marnuvati *operam nauare*, mar *cura*); *Vd.* saprauit, sadajut; (*Vd.* marnuvati, marnujem *loquor*, marmujem, marnuvati *operam nauare*, mar *cura*); *Vd.* saprauit, sadajut; (*Vd.* marnuvati, marnujem *loquor*, marmujem cf. *Ger.* Mähre *ap. Ulphil.* merjan). - Na nic cię, tylko abyś iadł, pił i marnował. *Opal. sat.* 6. Długów narobił, marnuie wszystko. *Teatr* 27, 149. Pieniążki zmarnował. *Teatr* 43 *c*, 135. Nie trzeba marnotrawić czasu. *Teatr* 6 *c*, 56, die Zeit verſchwenden. Marnowanie, *Cro.* poteptanje. - §. marnować konia i t. d., marnie niszczyć, tracić, nędznić, zu Grunde richten, umkommen laſſen. MARNY, - a, - e, próżny, niewiele wartaiący, nikczemny, eitel, ſchlecht, nicht viel werth, vergeblich, vergänglich. *Sr.* 1. proznoſcijwé, zahinité; (*Crn.* marne, marliv *ſtudiosus*, Marna z bogini deszczu; marliu, z pieczołowity, ſtaranny). - Marni są wszyscy ci ludzie, w których nie ieſt wiadomość boska. *Leop. Sap.* 13, 1, nikczemni. *Bibl. Gd.*). Marnych marne rzeczy ſtraszą. *Pilch. Sen.* 204. Marna chluba świecka rozumieć się tym, czym kto nie ieſt. *Rey. Ap.* 18. Młodź Turecka bardziey waży na chłopięta, Niż na panny, *marnieysze* w tym są nad bydlęta. *Paszk. Dz.* 54 O marną cię rzecz proszę; day mi rękę, że uczyniss. *Boh. Kom.* 2, 124. Walens cesarz, od Gottów porażon, w iedney marnéy chałupie, gdy z bitwy uciekł, spalon. *Bielſk.* 17. - §. *marny do czego, z niezdatny, untauglich. Popiel Wtóry, do rzeczy czynienia marny, naymniey nie dowcipny. *Krom.* 45. Udali Bolesława za gnuśnego, niezgrabnego i do zawiadowania powinności książęcey marnego. *ib.* 182.

MARODER, - a, *m.*, z *franc.*, drab, rabuś, der Marodeur. *Tr.*

MARONA, - y, ż., gatunek większych kasztanków, z Włosk., eine Marone, eine Art Caſtanien. Jesień marony w pryſku pieczone zjada. *Mon.* 71, 203.

MARS, - a, *m.*, bożek woyny i żołnierſtwa u Rzymian. *Kras. Zb.* 2, 125. der Kriegsgott Mars; *Bh. et Slo.* Ladon, Smrtonoš (cf. Lado); *Crn.* Ladon, Tor, Tórk (cf. Wtorek), Radagoſt (Tórka z Bellona); *Vd.* Tork; *Cro.* Davori (*Proc. Dal.* Davori junachki szine, *cum aliquem mirantur s. animant*). *Meton.* bóy, walka, woyna, Kampf, Krieg, Schlacht. Żołnierz waleczny, kiedy wiek przesłuży W uſławnym boiu, ani Marsa dłużey wytrzymać zdoła, ſkłada broń. *Zab.* 13, 295, *Harab.* Ludkto-ry w mrozach północnych się zrodzi, Sposobny ieſt do bitwy, do Marsa się zgodzi. *Bardz. Luk.* 139. I cudzoziemſkiego Marsa świadom. *Leszcz. Class.* 80. Kto się

dal

Jak związać nieprzyiaciołi, Boiąc się umrzeć, ten iuż nie pozna Marsa. *Lib. Hor.* 68. - W Marsa uderzyć, Marsem rączyć, = do attaku iść, nacierać, cf. marsz, angreifen, attaquiren. Hetman widząc góry od nieprzyiaciół opszczone, uderzył w Marsa, i skoczyć każe w pogoń. *Chroń. Luk* 104. Gdy woyska nazaiutrz Marsem rączyć miały, Chcąc wiedzieć, iakim sercem iść - by na boy chciały, iak rzecze... *Bard. Luk.* 30. - §. *transl.* Marsowa twarzy, = koz el, krwawa twarz, groźna, groźąca, marsowa czyli marsyalna mina, ein fürchterliches, dräuendes Gesicht, eine kriegerische Miene. Rzu iednego wzdrożeniem na twarzy mey tego Marsa, którego w potyczkach znacznieyszych zwykłem pokazywać, i z trofeum, gdym zayrzał w zwierciadło, samem się go przeląkł. *Boh. Kom.* 6, 208. Śmierć z Marsem obrocona na starca gniewliwe oko. *Zab.* 16, 338. Marsem spoyrzeć, = gniewliwie i groźno patrzeć, mit dräuender Miene einen ansehen. Nagli się iak poltora nieszczęścia, spoyrzał na mię marsem, z miną, Panie odpuść, iakąś dziką, zoinkowe na mnie. *ib.* 29, 71. Jeżeli mąż na nię spoyrzy marsem, oczy natychmiast spuścić powinna. *ib.* 27, 68. - §. 2, *Astronom.* Mars, imię trzeciego planety, znaczący się u astronomów ♂. *Kras. Zb.* 2, 125, der Planet Mars. *Chron.* 1, 10. Pod Marsem rodzą się marcyalni, chciwi, i nieustraszeni. *Susz. Pieś.* 3 Q. - ý *Chim* Mars, imię żelaza, das Eisen (cf. Marcyalne w d). *N. Pam.* 10, 350.

Pochodz. *Marcyalny, Marsowy, Marsowaty, Marsowiec, Marcyalista*; cf. *Marzec, Marcowy.*

*MARSARD, - u, *m.*, W sieni Pomorskiey dań, która portem, alias Marsard za starym postanowieniem książąt Pomskich była zwana, kasuiemy. *Herb. Stat.* 747 *Wład.* Zug

MARSK ob. Zmarsk, die Runzel. MARSKOŚĆ, - ści, *ż.*, o p. Kiedy się cudzy nie tuczy, a zawsze z niego nieco odbiera, a nic nie przybywa, ztąd zbytnia sz zurość a marskość pochodzi. *Sien.* 368, *Spicz.* 235, niegładkość, zmarszczenie, pomarsz zrnie, die Runzligkeit

*MARSOWATY, - a, - e, bitny lud rodzący, Helden erzeugend. Wola marsowata *Zab.* 1, 300 *Zabł.* MARSOWY, - a, - e, - o *adv.*, marcyalny, boiem groźny, martialisch, kriegerisch. Czarne oko delektuie, Marsowate odkazuie. *Comp. Med.* 699. - Surowi, tetrycy, marsowaci, nigdy się nie śmiejący. *Chmiel.* 1, 791. Czoło zmarszczone, krępy, marsowaty, krew mu oczy zasłania. *Kchdz.* 32. Kamieńcyzne spotkanie może cię wprawić w marsowaty humor. *Teatr* 36, 54. MARSOWY, - a, - e, od Marsa, Mars's. - Marsowa gwiazda. *Cn. Th.*, ob. Mars 2), der Planet Mars. Mirosławski chciał założyć szkołę rycerską albo akademią Marsową przy akad m. Krakowskiey. *Vol. Leg.* 5, 476. t. i. woyskową, eine Kriegsschule, Ritterakademie. Królowie dawni zaszczycali przodkow naszych w Marsowym dziele. *Mon.* 65, 51. Tu niebo miłe i powietrze zdrowe, Lecz bardy wszystko psuią marsowe. *Zab.* 6, 238. - §. *transl.* marsowy, marsowaty, marcyalny, groźny, martialisch, kriegerisch. Pełen ognia w oczach Marsowego. *Jabł. Tel.* 2.

*MARSTAO, - a, *n.*, n. p. Nabuchodonozor, iaki los

czekał w przyszłości mocarstwa, W złotey osobie gliny znaczy marstwa. *Zab.* 14, 156, ? cf. mara, sen, widziadło.

MARSYLIA, - ii, *ż.*, Marseille, miasto nadmorskie Francuzkie. *Dyk. Geogr.* 2, 130, miasto to, portem powszechnym okrętów kupieckich na morzu Srzodziemnym. *Wyrw. G.* 316.

MARSZ, - u, *m.*; MARSZERUNEK, MASZERUNEK, - nku *m.*, z *Franc.*, pochód, podróż czyli ciągnienie woyska, lub iakiey dzielnicy iego. *Jak. Art.* 5, 308; *Vd.* marsh, hod, hoditje; *Sla.* polazak; *Rs.* походъ (cf. *Sr.* 2. marßno prędko), der Marsch, der Zug einer Armee. - Marsz woyska, aby szedł równo, powinien żołnierz iść podług taktu, ktory dobosze wybijaią na bębnach. *Papr.* IV. 1, 388. - §. muzyka do marszu, der Marsch, die Musik zu einem Marsche. Grali trębacze marsze, któremi się żołnierze przed potyczką pobudzać zwykli. *Zab.* 3, 79 *Alb.* Pochodz. *maszerować, wymaszerować i t. d.*

MARSZAŁEK, - łka, *m.*, *Bh.* marssalek; *Vd.* maresha l; *Rs.* маршалъ; *Lat. med.* marescalcus, *Gall.* marechal, der Marschall, pod krolami Francuzkiemi z domu Karola Wielkiego, należał tylko do straży i dozoru koni książęcych (cf. *obsol. Rs.* конюшій маршалъ nadworny; dziś koniuszy). Jakoż nazwisko marszałek, utworzone ze składu dwóch słów starey Niemczyzny March (cf. marcha) konia, i Schalk mocnego, rządzcę, dozorcę (sługę) znaczących. *Nar. Hst.* 5, 471. *Bohoritz deriuat a* mark, = granica; *administrator finium*). Co w prywatnym domu gospodarz, to w Polszcze i na dworze Królewskim Marszałek; iego powaga równa się *cum magno magistro aulae Gallicae. Nies.* 1, 249, cf. *Rs.* ключникъ сменный. Urząd marszałka Koronnego, Kronmarschall, i Nadwornego, Hofmarschall, ten iest, iż ma bydź sprawcą i mistrzem wszystkich dworskich ceremoniy, popisować dworzany, im płacić, goście i rady przyymować, występki miarkować, wszystko ordynować na dworze etc. *Herb. Stat.* 187. Marszałkowie Wielcy, Großmarschälle, oboyga narodu są piérwszemi w rzędzie ministrami, tych marszałkowie nadworni zastępuią. Rada Nieustaiąca miała także swego marszałka. Izba poselska obiera marszałka seymowego, Reichstagsmarschall, podług alternaty między temi prowincyami przypadaiącey (cf. laska). Na wszelkich seymikach obieraią naprzód marszałków, Landtagsmarschälle. W trybunałach głownych iest także marszałek. *Kras. Zb.* 2, 128. - §. *transl.* ogólnie przełożony, ein Vorgesetzter. Marszałek rządca dworu, pana zastępuie. *Kras. Pod.* 2, 203, *Sla.* dvórnik; *Rg* naredbenik; *Rs.* управитель; *Ec.* дворецкій, маршалокъ, der Haushofmeister. Zdałem ci rząd domu moiego, iesteś w nim marszałek, komissarz, Maior domus, zgoła drugi ia. *Teatr* 19 *b*, 5. Marszałków dworu królów Francuzkich zwano *Maiores domus. Sk. Dz.* 715. Merkury, marszałku boży. *Petr. Hor. B* 4. Marszałek weselny, biesiadny, der Marschall bey einer Hochzeit, Gasterey; *Sr.* 1. braščka; *Vd.* Barashina, natoshila; *Rs.* тысяцкой (cf. drużba). *Zerzet, marszałek swadziebny, który radzi na weselu. *Męcz.*, *paranymphus.* Marszałek taneczny, rey wodzący, *choragus. Cn. Th.*, *Crn.* pleszovod, kolovod, der Vortänzer, Aufführer eines Tanzes. Marszałek pogrzebny *designa-*

tor. Cn. Th., der das Leichenbegängniß anordnet. – §. Urzędników marszałek, iest pierwszy urzędnik od sztaby na sztymborku. *Mag. Mſk.*, *ob.* podmarszali. MARSZAŁKOSTWO, – a, *n.*, urząd marszałka, das Marſchallamt. – §. *coll.* marszałek z żoną, der Marſchall mit ſeiner Gemahlinn. Państwo Marszałkostwo poiechali. MARSZAŁKOWA, – y, ż., żona marszałka, die Marſchallinn. Mokotów Księżny Marszałkowey Lubomirskiey, pod Warszawą. *Dyk. G.* 3, 180. MARSZAŁKOWAĆ, – ał, – uie, *intr. ndk.*, przewodniczyć, przodkować, przodem iść, cf. kalauzować, voran gehen, vorher gehen, aufführen. Jutrzenka od wschodu marszałkuie słońcu. *Haur Sk.* 183. Zorza zaranna wschodzącemu marszałkuiąc słońcu, dzień nam pogodny obwieszczała. *Tr. Tel.* 108. Cnota marszałkowała słowu, a słowo głosiło cnotę. *Bals. Nied.* 2, 88. Przed twarzą iego marszałkuie zaraza. *Birk. Chod.* 29. Kiedy on idzie, brzuch mu marszałkuie, Który śmierciami ptaſtw, zwierzyn ładuje. *Min. Ryt.* 3, 334. MARSZAŁKOWSKI, – a, – ie, od marszałka, Marſchalls-. Urząd marszałkowſki. *Nar. Hiſt.* 5, 471, *ob.* laska). Straż marszałkowska *ob.* kruk. – A nam co do Pańſkiego ſtołu? będziemy mieli nasz marszałkowſki. *Zabł. Dz.* 53, dla osób muiéy dyſtyngwowanych drugi ſtoł.

MARSZCZKA *ob.* zmarſk, zmarszczka. MARSZCZYĆ, – ył, – y, *cz. ndk.*, zmarszczyć, umarszczyć *dk.*, *Bh.* wraſtiti, ſwraſtati, ſwraſtowati, ſwraſtiti; *Sr.* 1. morjčju, zmorſčju, zmorjčju; *Sr.* 2. ropiſch (cf. ropić); *Bs.* smerſati, zamrſiti, smrſkati, fraſkati, smarsiti, suerusgjatti, verusgjati, fraſkati, naiesgiti (cf. naieżyć), ruditi, naruditi; *Rg.* namarſkati, braſkati, nabraſkati; *Cro.* guzati, rúgati; *Dl.* fraszkam; *Vd.* gerbat, sagerbati, gerbazhiti, sgerbuvati, sgerbati, vrapati, vrapuvati, sgusati, narugati; *Crn.* sgerbiti, gerbazhiti, gerbazhem; *Rs.* мóрщить, смóрщить, смóрщивать (cf. moryczyć), насупить (cf. sępić), хмýрить; *Lat.* marcescere; cf. *Ger.* Morchel); w zmarſki składać, faldować, ſkrzępić, runzeln, falten, in Falten und Runzeln legen. Nie nie robią te panny, tylko garnerują, Blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują, J iak kiełbasy nadziewają. *Teatr* 2, *b*, 8, cf. kędzierzyć). Marszczony, zmarszczony, pomarszczony, *marszczyſty*, pełen zmarszczek, faltig, voll Falten; *Boh.* ſwraſtiti, ſwraſtaný, wraſtamý, ſtaſný; *Vd.* gerbaſt, sgerban, gerbau, sgusau; *Crn.* gerbaſt, gerbâsh; *Rg.* brâſkao, nabarſkan, smarſkan, namarſkau; *Sr.* 1. zmorſčevitė; *Rs.* морщинова́тый, борни́стый, наборни́стый, обрюзглый; *Ec.* врасκάвый (cf. faldaſty). To lekarſtwo ciało marszczy. *Tr.* Suknia marszczona. *Radz. Ex.* 28, 4. Czoło zmarszczone latami. *Teatr* 49, 117. W samym niebezpieczeńſtwie nie zmarszczyła czoła. *Leszcz. Cl.* 30. (cf. kozła na czele poſtawić). Ponuro patrzy, zępa unarszczył na czele. *Przyb. Ab.* 98. Zawsze zmarszczone czoło wad oznacza wiele. *Hul. Ow.* 54. Nos marszczy. *Kanc. Gd.* 85. – MARSZCZYĆ się *recipr.*, ſtawać się pełnym zmarszczków, runzelig werden; *Bh.* ſcwrknauti ſe, ſcwrkati ſe; *Vd.* ovrapati se, savrapati se; *Rg.* marecjaviti ſ; *Cro.* rugàm; *Rs.* брюзгнуть, обрюзгнуть. Twarz iéy się iuż od ſtarości marszczy. *Ld.* – §. *actiue* marszczyć się, z czoło marszczyć, kwaśno patrzeć, die Stirne runzeln, ein ſauer Geſicht machen. Tu on od gniewu z oczu iskry

sypie, Marszczy się czołem, i w wargi się szczypie. *Zegl. Ad.* 81. MARSZCZENIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, das Runzeln; *Vd.* sgerbanje; *Bs.* smrſkanje.

Pochodz. *zmarſk*, *zmarszczek*, *zmarszczać*, *zmarszczyć*, *wymarszczać*, *rozmarszczać*.

MARSZOWY, – a, – e, od marszu, Marſch-; *Rs.* походный, *ob.* pochod, marsz.

MARTA, – y, ż., imię białogłowſkie, Martha; *Rs.* Марѳа. S. Marta ſiostra Łazarza i Magdaleny. *Kras. Zb.* 2, 129. – *Prov.* Nalazła Marta Gotarta. *Cn. Ad.* 532, trafił swóy na swego, djaboł na poganina). Ezopowi się ożenić zachciało, J w nim się Polſkie przysłowie wydało, Znaydzie Marta swego Tarta. *Jabł. Ez. C* 3.

MARTAHUZ, MARTAUZ, – a, *m.*, *Cro.* martoloz, ein Seelenverkäufer, Menſchendieb. Ludokrayce w Węgrzech Martahuzami zowią. *Klon. Wor.* 26, *Kmit. Spit. B* 2. Co to za niesłuszność, gdy kto wolnego człowieka krądnie i przeda, iako czynią Tatarowie, Turcy, Martauzowie. *Petr. Ek.* 110. Judasz martauz. *Pot. Zac.* 5.

MARTWAKI *plur.*, robią się na zgłąbiałościach rosnących na skórze, ale szczególnie na rękach i nogach, od gwałtownego uciśnienia. *Dyk. Med.* 4, 187, *ob.* martwa kość, Nervenknoten, Ueberbein, cf. nagniotki, cf. modzel.

MARTWIĆ, – ił, – i, *czyn. niedok.*, umartwić *dok.*, *Bh.* mrtwjti, umrtwiti, umrtwowati; *Slo.* zmrtwiti; *Vd.* mertvazhiti, vkoriti); martwym czynić, umorzyć, *morte afficere*; *sed hac significatione raro uſitatum*; tödten. Zezwalaymy na wolą bożą; dobrze wszyſtko uczynił, i kiedy dał był żywot naszemu przyiacielowi, i kiedy go umartwił. *Gil. Pſt.* 309 *b.* – *fig.* Rozruchy te król darunkami do czasu tylko bardziéy przymartwił, a niżeli umartwił, *suppreſſit magis*, *quam ſedauit. Krom.* 612. Synod otworzono kwoli umartwieniu rozerwania w kościele, *extinguendi ſchismatis causa. Krom.* 442. – §. *transl.* drętwić, czynić to co drętwieie, erſtarren machen. Plaſtr ten martwi członek. *Tr.* Żywe srebro martwić, a ſtałym go robić, Queckſilber tödten, es figiren. – §. 2) *transl.* martwić, umartwiać, *theolog.* mortificare aliq em, caſtyen, kreuzigen, tödten; *Sr.* 1. smertościju; *Crn.* dolitrêti, dolitâram; *Vd.* martrati, pesuvati, kashtigati). Chrześciańska powinność, ciało i pragnienia swoie martwić. *Tr.* Umartwiaycież członki wasze. *Rey Pſt. T.* 3. Ciało swoie ukrzyżowali a umartwili z pożądliwościami swemi, *ib* Q. 3. Na obroku skromnym ciało Niechayby się umartwiało. *Groch. W.* 34. Żadna sekta nie miała nigdy ludzi tak świętych, i umartwionych i światu i ciału. *St. Kaz.* 277, der Welt abgeſtorben). – §. martwić, *dk.* smartwić kogo, z gryźć go, zasmucić, frasować, einen kränken, betrüben. Martwiłoby mię to mocno, uyść w iego rozumieniu za taką. *Teatr* 33 *d*, 41. Łatwo poznać, iak martwion myślą ieſt zgryźliwą. *Teatr* 45 *b*, 8. Miéy w bogu nadzieię, Ten co umartwił, może was pocieszyć. *Kniaź. P.* 2, 221. Umartwienie, zgryzota, frasunek, Kränkung, Kummer, Betrübniß; Schule z umartwienia. *Teat.* 28, 45. Zkąd ten tak wielki smutek, zapewne musisz mieć iakie umartwienie? *Teatr* 25, 86. MARTWIĆ się *recipr.*, gryźć się, frasować się, ſich härmen, kränken, grämen. – §. *theol.* zwyciężać siebie i swoie skłonności, dobrowolnie dokuczaiąc sobie, ćwiczyć się w mniemaney doſkonałości, ſich

caſteyen, kreuzigen. MARTWIENIE, - ia, *n.*, *subſt. act.*, das Tödten, Ertödten, Kreuzigen, Caſteyen. Martwienie kogo, *mortificatio. Cn. Th.* Martwienie siebie samego, środek do umartwienia. *ib.* Umartwienie, skutek martwienia. *Cn. Th.* 1185, powściągnienie złych pożądliwości, obyczay pohamowania od grzechów, przestanie złe czynić. *Rey Pſt. T.* 3, *Kat. Gd.* 39. Nawrócenie do Pana należy w umartwieniu ſtarego człowieka, a ożywieniu nowego. *Kat. Gd.* 39. MARTWICA, - y, *ż.*, martwa zwierzchnia kora na drzewie, die obere Rinde des Baums. Skora wnętrzna bzu, która iest pod martwicą, purgnie dolem z gorą. *Syr.* 1506. Czynią syrop brzozy, z skorek średnich między martwicą, a oſtatnią skorką od drzewa. *Syr.* 1507. (*Bh.* martwice *paralysis*; *Cn.* martwica *paralysis*; *baldryan*; urtica *mortua*; *Bsn.* martwa, telesina *cadauer*. MARTWIEC, - iał, - iele, *neutr. ndk.*, zmartwieć *dk.*, *Bh.* mrtwěti, zmrtwěti *mori*, *animam agere*, umierać; *torpescere*, *emori*, *ſtupere*, *Rs.* мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть; drętwieć, nie czuć się, czucie postradać, nieczułym się stawać, nieruchawym, krzepnąć, *propr. et fig.*, erſtarren, abſterben, ſteif werden, fühllos werden; *Sr.* 1. wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się zaraz, i wskok'z gorącey rany martwiejąc wyciągł. *Zab. Ow.* 82. *moriens*. Przeszłey zimy omałom nie skościał, i ręk ma od mrozu zmartwiałemi iuż władać nie mogłem. *Mon.* 68, 291. Lekarſtwo, komuby oczy poczęły martwieć, żeby niemi ruszać nie mogł.. *Sr.* 951. Wszyſtkie członki martwieią we mnie; ledwo odrzeć mogę. *Teatr* 53 *d*, 51. Zmartwiałam, na oczy padła mi ciemność, Cóż stoisz serce? patrzysz na tak wiele złości. *Bardz. Tr.* 476. Na żałosną nowinę zmartwiała, i siły przy tey szy upadła *P. Kchan. Orl.* 1, 127. Zostawszy sam, czytając ten liſtek. *Teatr* 4, 89, ſtruchlałem. Widok ich zaroſił ponurzony cienie. Często ſtęp tych martwie z odległem. *Zab.* 14, 101 *Nar.* MARTWIENIE, - ia, *n.*, *neutr.*, martwienie członka albo ciała, gdy martwieć poczyna albo martwicie *gangraena*. Ca. Th., das Absterben, Erſtarren eines Gliedes; *Eccl.* nepnaĺne e bed. inne z bojaźni). MARTWO *adverb.* od. martwy bez czucia todt, gefühllos. *Rs.* нѣмнь мертво, tak pijany, że o sobie nie wie. MARTWOBARWY, - a, - e, blady, todtenfarbig, *Vd.* mertouſkofarbal. MARTWOSC, - ści, *ż.*, *Bh.* mrtwoſt, zmrtwěnoſt; *Rs. et Ec.* мертвость (z. мертвенный, мёртвый trupia cera; *Rg.* martvilo *lentitudo*); zdrętwienie, nieczułość, nieruchawość, die Gefühlloſigkeit, Erſtarrung. Pamięć pierwszéy rozkoszy martwość iego wszyſtkę *Teatr* 48 *b*, 22. - §. 2) *concret.* rzecz martwa, ſtwa Todtes, Lebloſes. Mamże na to przyſtać, by ożywa tu martwość! (ſtatua Amora). Nie, nie ożyie ta martwa. *Teatr* 30 *d*, 18, *Bh.* mrtwola; *Bs.* mrtvina. MARTWOTA, - y, *ż.*, ſtan martwości, der Zuſtand des Todes. Z nocney świat niezmierny wyrwałeś martwoty. *Przyb. Ab.* 11. MARTWOWIERNY, - a, - e, mający wiarę martwą, bezdzielną, von todten, nicht lebenden Glauben. Bez miłości może bydź człowiek wiernym, i prawowiernym; ale martwowiernym, i żadney z niey zbawienia nie maiącym *Smotr. Ap.* 26. MARTWY, - a, - e, *Bh.* mrtew, mrtwý, zmrtwělý, umrlý, *Slo.* mrtwý, bezdušný; *Vd.* mertou, v'merl,

merteu; *Crn.* mertve; *Rg.* martav, màrtaz (martvi san, martvillo, = letarg); *Cro.* mërtev; *Ds.* martav, mrritav; *Sla.* mèrtav; *Rs.* мертвый, мёртвый (мертвенный trupi), замерлый); bez życia, nie żyiący, umarły, todt, leblos. Ledwie nie martwemi uſtami oyca mego był im zalecony. *Teatr* 19 *b*, 7. Chryſtus z martwych wſtał. *Groch. W.* 74, *ob.* zmartwychwſtać. *Kanc. Gd.* 109. Skaczą zaiące, gdy ich lew martwy nie słyszy. *Min. Ryt.* 3, 358. Poznała puklerz miłego, Wzięła w rękę i zbladła, Nie rzekła słowa żadnego, Jęknęła i martwa padła. *Kras. Oſſ. B* 3 *b*. Po przeczytaniu liſtu, stanął król iak martwy. *Niem. Kr.* 2, 199. Tłuczone korzenie pietruszki, gdy w łono niewieście natkane będzie, martwy płód i łożysko wywodzi. *Cresc.* 213. - *transl. fig* zdrętwiały, nieruchawy, nieſkuteczny, niedzielny, ſtarr, ſteif, todt, kalt, leblos, unthätig. Łatwiéy może być ożywiony członek martwy, ktory iest w ciele, niżli odcięty, albo oderwany. *Hrbſt. Nauk. M* 6. Nogi drżały podemną, ięzyk martwy nie mógł przemówić i słowa. *Stas. Num.* 2, 62. Wiara, nieożywiona dobremi uczynkami, iest martwa. *Lach. Kaz.* 1, 219. Martwa cnota bez ludzkości. *Tr. Tel.* 416. Martwym iest członkiem społeczeńſtwa, kto nie pracuie. *Gaz. Nar.* 1, 255. Martwa kostka, z pęcherzykowata nabrzmiałość na rękach lub nogach. *Perz. Cyr.* 126, ein Nervenknoten, Ueberbein (cf. martwak) *ob.* kostka. - Wole na gardle martwemi guzmi albo kostkami zowią. *Sien.* 519, der Kropf am Halſe. - *Mechan.* Żywe siły są siły ciał stoiących w ruchu; martwe zaś, w których, iako to w sile tłoczenia, przyczyna skutkuiąca nie ma ruchu. *Jak. Mat.* 4, 21. Kąty martwe w fortyfikacyi, nie maiące znikąd obrony żadney. *Jak. Art.* 3, 301. *et* 2, 421. ungedeckte, verlorne Winkel, die von keiner Seite her vom Geſchütz gedeckt werden. Węgle martwe, z zgasłe, todte, ausgelöſchte Kohlen. Sole alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywaią się w powszechności macicami. *Jak. Art.* 1, 47, ſtirtes Alkali. Martwa pokrzywa *ob.* pokrzywa. - Morze martwe w Paleſtynie. *Hub. Wſt.* 139, das todte Meer.

MARTYROLOGIUM *ob.* Męczennickie dzieie.

MARUCHNA, - y, *ż.*, *dem. bland. nom.* Marya, Marie, Mariechen. Drugiby chciał paść trupem przy swoiey Maruchnie, Choć iéy z nosa i z gęby, iak sto djabłów cuchnie. *Zab.* 13, 64.

MARUDA, - y, *m.*, nudnik, gawęda, *Slo.* zahaľeč; *Vd.* mudiz, samuda; mudnik, shulei, shulovez, halei, kesnuvauz, ein langweiliger Menſch. Poszedł przecię maruda przeklęty. *Teatr* 27, 99. Chimeryk, porywczy, maruda. *ib.* 33 *d*, 76. Jeſt tu Bizarſki, bogacz, a wielki maruda, *Tręb. S. M.* 74. Uchodzi za naywiększego w świecie gdyrarza i marudę. *Teatr* 24 *c*, 68. - (Maruda, z *Franc.* marodeur, żołnierz odłączaiący się od woyſka, dla rabunku, ein Marodeur, Gardenbruder). MARUDA, - y, *ż.*, MARUDNOSC, - ści, *ż.*, zmudność, mitrężność, nudność, Langweiligkeit, Langſamkeit; *Bh.* wahawoſt; *Vd.* mudenje, muditje, saprega, samuda; *Rs.* медлительность, медленность, медлительность, косность, косность. MARUDNY, - a, - e, - ie *adv.*, nudny, zmudny, langweilig, langſam; *Bh* wahawý; *Vd.* muden, kesen, mudliu, omuhaun, shulaſt, pozhasen; *Rs.* косный, косень, копотливый, копотокъ, медлительный, ме-

длѣнный. W jego rozumieniu uchodzę za marudną kobietę. *Teatr* 33 *d*, 41. MARUDZIĆ, - il, - i, *intr. ndk.*, łabudać, powoli robić, nudnie się ociągać, zaubern, zögern; *Bh.* wahati (cf. wachać się); *Sr.* 2. ßetommußiſch; *Vd.* muditi, odkladiti, odlashati, kesniti, kesuvati, omuditi, shuliti; *Rs.* мешедить, помедить, шишкать, шишкаться, шишлять, гуать, мошчить, валандаться, проваландаться, косить, косѣть, укосить. Nie marudźże tak długo, w téy okoliczności bawić nam nie trzeba, *Teatr* 1 *b*, 82. Moy Dobrodsieiu, nie marudźże, i wyydź co prędzéy. *Teatr* 24 *c*, 86.

MARUNA, - y, ł., *matricaria*, Mutterkraut; *Bh.* matečnik (cf. matecznik), rjjmbaba; *Sr.* 1. boja martra; *Crn.* reshimbaba; *Rosz.* какорба; *Eccl.* рябь; roślina utrzymywana w ogrodach, kwiat i ziele maią moc czyszczącą, łożysko i martwy płod wyprowadzaią. *Lad. H. N.* 105, *Ałuk Rośl.* 2, 237. Zowią ią maruną od matki abo macicy, bo macicom bardzo pomaga; zowią też marellą po Włosku, bo tak Włosi zowią macicę. *Urzęd.* 205. MARUNOWY, - a, - e, n. p. Marunowe liście. *Cresc.* 286.

MARUSIA *ob.* Maruchna.

1) MARY *plur. nom.* Mara.

2) MARY, *G.* mar, *plur.*, *Bh.* mary; *Slo.* máry, nosydła (cf. nosidło); *Sr.* 1. marè, mary, cf. mor, cf. mara); *Sr.* 2. borra; *Vd.* para, pàre, smertne pare, mertvishki konj, tragò, mertizhnu nosilu; *Crn.* pare, nosilu; *Bs.* nosila; *Cro.* lesz mertvechki, traglye, Sz. Mihala kony; *Hg.* szent Mihály lova; *Rs.* одръ; podstawek, na którym trunę stawią, nosze, na których trupa nossą do pogrzebu, die Bahre, Leichenbahre, Todtenbahre. Do mar przystąpi, a kwieciem trupa potrzęsie. *Birk. Sk. D.* 4. Synom swoim umieraiąc rozkazał, aby go na *marzech (na marach) nieśli. *Warg. Wal.* 111. Łożka brać na niedźwiedzia na odyńca mary. *Pot. Pocz.* 227. - Mary pogrzebne, próżne, *feretrum honorarium inane. Cn. Th. cenotaphium*, ein bloßes leeres Ehrenbegräbniß ohne Leichnam. - §. *transl.* na mary iść, na marach bydź, z umierać, ſterben, ins Grab wandern, auf der Bahre liegen. By dziesięciu synów miał, wszystkichby wolał na marach widzieć, aniż iednę oyczyznę. *Birk. Zamoy.* 35. Patrzay na tę krew', ktora mię na mary *Woeteczki wprawi, z którą wnet wypłynie dusza. *Past. F.* 243, *Chrość. Ow.* 303. Wolał sam umrzeć, niż żeby miał widzieć żonę swoię na marach. *Petr. Fk.* 64, *Teatr* 1, 24. Umiera wszystko, tak młody, iak stary, Wszystka płeć idzie bez braku na mary. *Past. F.* 23. Jeżeli tak bogowie ze wszystkich ofiary Chcą Rzymian, czemuż wszyscy nie idą na mary? *Bard. Luk.* 25. Nędzarz niech żyie, szczęsny niech idzie na mary. *Bard. Tr.* 27. Człowiek podeszły, leda dzień na mary póydzie, i iedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig.* 179. - *fig.* upadek, zguba, Untergang, Verderben. Przemyślał Zamoyski, Jakoby nachyloną oyczyznę na mary I na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W.* 534. Już słodka oyczyzna mary swe widziała, Tylko że ią opatrzność boża zatrzymała. *ib.* 129.

MARYA, - yi, ż., imię białogłowskie, Maria; *Bh.* Márj; *Sr.* 2. Marija; *Vd.* Maria; *Rs.* марія. Marya, Nayświętsza Panna, matka Jezusowa. *Kras. Zb.* 2, 121, die Jungfrau Maria. Swięto P. M., *Crn.* shmarn dan, ein Marientag, ein Frauentag, Zwiastowanie Maryi, die Heimſuchung M.; Narodzenie P. Maryi, Mariä Geburt. Wniebowzięcie P. M., Mariä Himmelfahrt; Oczyszczenie P. M., *ob.* Gromnice). Kościoł P. M., die Marienkirche, die Frauenkirche. - §. 2) *botan.* Panny Maryi len, *ob.* lenek, Unſrer Frauen Flachs. *Syr.* 595, *ob.* Dzwonek Szwedzki. - Panny Maryi Dzwonki, *hypericon*, St. Johanniskraut. *Krup.* 5, 137. Firletka abo Rożyczka Panny Maryi, Frauen-Röslein. *Syr.* 575. (cf. krewnik). Panny Maryi kożuszek *ob.* Kożuszek, Brytanika. Panny Maryi drzewko *ob.* Boże drzewko. P. Maryi miętka, Marzymiętka, miętka Grecka, szalwia Rzymska, Piwonia wonna, karupień *Ursino*, Frauenmünze, Marienmünze. *Dyk. Med.* 4, 291, *Cresc.* 255. MARYANA, - y, ł., imię zwyczayne kobiece, dla różnicy od Maryi, imienia N. P., Marie, Mariechen, *Sr.* 2. Marja (*ob.* Maryńa, Maruchna, Marusia, Marysia, *Vd.* Maria, Moiza, Minka, Mina, Misa). MARYANSKI, - a, - ie, od M. N. P., lub też od Maryany, Marien-, *Bh.* Maryańſký. Zamiast tych w dawnéy edukacyi bractw Maryańſkich, ustanowione w święta pewne zgromadzenia pod imieniem którey cnoty, lub iakiego wielkiego obywatela. *Stan. Zam.* 22.

MARYASZ, Maryaż, - u, *m.*, MARYASIK, - a, *m.*, *dem.*; z *Franc.* a) skoiarzone małżeństwo, eine Mariage, eine Heirathspartie. Maryaż ten uprojektowany do skutku nie przyszedł. *Ld.* - §. gra w karty, ein Kartenſpiel. Grać będziemy w maryasza. *Teatr* 28 *b*, 95. Grać maryasza ślepego po groszu. *Teatr* 22 *b*, 55. Póydziem sobie oboie w maryasika. *Teatr* 52 *d*, 102, *Mon.* 76, 728.

MARYIKA *ob.* Maryyka. MARYNA, - y, ż., imię białogłowskie, Maryana, Marya, Marie. Tak ubrana, nie będę Maryna zwana, bo też to szpetne nazwisko. *Teatr* 54 *b*, 21. Za Zygmunta III. Mniszech Woiewoda, wydawszy swą córkę za Dymitra, gdy ią na tron Moskiewski wyprawował, w obecności króla, rzekł do niéy: *Maryno!* pokłoń się królowi Jmści. *Mon.* 66, 459, *ob.* Maryśia. - §. b) *transl.* On aż ucho boli Twardym smykiem na hucznéy Marynie rzępoli. *Dmoch. Szt. R.* 23, na basetli, eine Art Baßgeige.

MARYNAŁ, - u, *m.*, n. p. Za żydem chodzi, modląc się na płaszcz, abo marynały pieniędzy. *Falib. P.* 1 *b.*

MARYNARSKI, - a, - ie, od marynarzów lub marynarſtwa, *Crn.* mornarske, Seewesens, Schiffs-, Schiffers. Po marynarsku, z po maytkowsku, ſchiffmänniſch. MARYNARSTWO, - a, *n.*, żeglowanie, żegluga, okręty, das Seewesen. MARYNARZ, - a, *m.*, żeglarz morski, der Schiffsmann; *Cro.* mornár, brodar; *Bs.* marnar, mornar, brodar; *Vd.* marinar, murner; *Crn.* mornâr, shovnâr). Ta rzecz, iż się marynarzom nie podobała, umyślili go zostawić na iedney wyspie. *Wys. Jgn.* 25. Przewoźnik albo marynarz, i ludziom dobrze czyni, i sobie; sobie, iż mu płacą, onym, iż ie przewiózł po potrzebach swych na drugą stronę. *Rey Zw.* 94 *b.*

MARYNATA, - y, ż., z *Włosk.*, robi się do ryb z octu winnego, oliwy, rozmarynu, soli, pieprzu *Wiel. Kuch.* 405, der Ueberguß, womit die Fiſche marinirt werden; cf. kaszanat. MARYNATKA, - i, ż., maytki, ubior

marynarski, Schiffskleidung. Miałem na sobie bagażową marynatkę, iakom był w niey wysiadł z galery. *Warg. Rafz.* 35j. MARYNOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, mariniren: Marynować można, oczesawszy ryby, nasolisz, usmażysz, potrząsnąwszy mąką, ułożysz w naczynia, i marynatą zaprawisz. *Wiel. Anch.* 405. MARYNOWANIE, - ia, *n., subst. verb.*, das Mariniren, iest to ryb w maśle a pospolicie w oliwie przysmażonych, w occie przechowanie. *Aluk Zw.* 3, 283.

MARYSIA, MARYNKA, MARENKA, - i, *ż., dem. nom.* Maryana, Maryna, Mariane; *Sr.* 2. Marka, Marijka; *Ru.* Машка. Wolę żeby mi ze wsi służyła Marysia. *Teatr* 45 *c*, 40. MARYYKA, - i, ż., gatunek iablek. *Tr.*, der Mattenapfel.

MARZANA, MARZANNA, - y, ż., (cf. *Bh.* Maŕena, s Magdalena; *Crn.* Marza *Agenoria* bogini pilności; *Crn.* Marna, s bogini deszczu). Chwaliły narody Słowiańskie *Ceres*, nazywaiąc ią *Marzanq. Krom.* 55, die Ceres der Slav. Nationen; *Bh.* Ziewěna; *Crn.* Sejvina, *ob.* Ziewanna). Sarmatowie Cererę boginią siemną, wynalezycielkę zboża wszelkiego, zwali Marzanną; tey też w Gnieznie z wielkim kosztem zbudowany kościoł, gdzie iey na chwałę dziesięciny wszelkiego zboża po żniwach ofiarowali, prosząc na drugi rok, o żyzne urodzaie. *Stryik.* 136. Chryflusowi ustąpił Grom, Ladon, Marzanna, Pogwizd, Ziewanna. *Stryik. Gen. K.* 3. W Wielkiey Polszcze i w Szląsku, siódmego dnia Marca, topią Marzanę, ubrawszy iako niewiastę. *Biel. Sw.* 166. *Marzana*, takby rzekł, że to był bóg *Mars. Bielsk. Kr.* 34. - §. 2) *Bot.* Marzana, Marzanka, *Bh.* maŕena; *Crn.* sumàh; *Rg.* brochet; *Rc.* марѣона; s reta, *rubia tinctorum Linn.*, Färberröthe, Grapp, Krapp, nayduie się u nas dzika, która udźieniem się doskonali; korzenie ususzone i uszrotowane pakuią się w fasy farbierzom do przedania. *Aluk Rol.* 2, 237 *et* 3, 351, *Krup.* 5, 154. Czerwony korzeń farbuie czerwono, dlatego zowią go też marzaną. *Urzęd.* 26. Marzana farbierska. *asperula tinctoria Linn.*, Färber Waldmeister, wilde Färberröthe, wilder Krapp, Färbermaldmeister. Marzanka polna *arvensis*, wonna *odorata. Jundz.* 133, Waldmeister. Marzana, s przytoczka *Gallium*, Labkraut. *Syr.* 1411.

MARZEC, - rca, *m.*, trzeci miesiąc w roku, *Martius. Hist. Sk.* 408, der Monat März; *Bh. et Slo.* Marec, Pizen, w niemj brzegowa woda teče (cf. brzoza, brzesina, *Crn.* Sushès, Osûjak, Obahtnék: *Vd.* bresen, sushez, ôbahtnik, sushnik, osujak, vbehtnik, tretnik; *Cro.* Srîssetz, Gregurschak: *Dl.* Oshujak; *Rg* Oxûjak; *Sla.* Osujk; *Bs.* Maraç, Osgjujak; *Sr.* 1. Mérez, Mérezke miésacztwo, *Sr.* 2. Posimski, *Rs.* марть мѣсяцъ. Po rozdrożonym Marcu, świat się cieszy Maiem. *Pot. Pocz.* 31. Nie odmieniayże się, iako Marzec na wiosnę, gdzie iednego dnia będzie i deszcz, i iasno, i krupy. *Rey Zw.* 216, cf. Marcowa pogoda). Suchy Marzec, mokry May, bedzie żytko iako gay. *Rys. Ad.* 64. Suchy Marzec, mokry Kwiecień, chłodny May, będzie żyto iako gay. *Aluk Rol.* 3, 98, der März trocken, der May naß, füllt den Bauer Scheun und Faß; *Slo.* Suchi Marec, mokri May, budi humno gako háj. - §. 2) *Meton.* Marzec s, Marcowe piwo, Märzbier. Przednie piwo Krakowskie Warem albo dwurażnym nazwane. *Sleszk. Ped.* 406. Podawszy sobie Niemiec i Tatarzyn Marcem, Na poiedynek konny wyzwali się harcem. *Pot. Jow.* 31. Bywał tu kiedyś. Marzec dobry u Pani Krzaczkowéy na Floryańskiéy ulicy. *Alb. n. W.* 17.

MARZĘ, MARZENIE *ob.* Marzyć.

MARZNĄĆ, Mar-znąć, marznął *et* marzł, marzło, *mei. idntl.*, zmarznąć *dk.*, *Bh.* mrznauti, zmrznauti, zmrzł, zmrznu, zmrzlý, mrzawam; *Sr.* 2. márznuśch; *Slo.* mrznauti; *Crn.* smerzném, smerzneti, smerzújem, smerzovati; *Vd.* smerzniti, smerzouat, s'merzúvati, s'merzújem, merzlu, merzlu, ſtudenu, smerznitj; *Cro.* mrazznem; *Rg.* mrznuti, smerzauti; *Bs.* mrriznuti, leditise, smerznuti, smarznuti, smrriznutise; *Rs.* мерзнуть, замерзнуть; *Ec.* мрѣзнмь, мѣрзнеть, cf. mróz, mrozić); mrozem bydź ścinanym, frieren, gefrieren. Woda ciepła rychléy smarznie, niżli zimna. *Urzęd.* 430. W ciszy tylko woda marznie. *Węg. Marm.* 58. Dlaczego woda marznie? *Os. Fiz.* 244. Bez rękawiczek ręce ci marzną. *Ld.* MARZNIE *impers.*, es friert; *Sr.* 2. marznie; *Rs.* морозить. Marznie na dworze, s mróz iest. *Cn. Th.* Marznie na północy. *Bard. Tr.* 544.

MARZYĆ, - ył, - y, *czyn. niedok.*, *śnić, mary przez sen widzieć, roić, träumen, einen Traum haben, Traumgesichte sehen; *Cro.* szenyati, szenyàm, *ob.* sen; *Rs. et Ec.* грѣзить, грѣзы. Nie dbaycie na sny wasze, które marzycie. s *Leop. Jer.* 29, 8, które się wam śnią 3 *Leop.*). Snom wiary nie dawam; słucham iednak, coś marzył za mary. *Past. F.* 44, cf. mara, mor, marny, *ob. Bh.* mâriti marnować, rozmaríti gnuśny; *Crn.* marnati, s baiać; *Vd.* marnuvati, marnujem *loquor*; *Cro.* márnam, marim *curo*; *Bs.* maritise, hajatise *curare*; *Rg.* mâriti *desiderare*). - §. marzyć, *vaniloqui*, marnie gadać, pleść, schwatzen, albern reden; cf. *Rs.* морочить *ob.* moryczyć). Kara dla proroków, którzy marzą nieprawdę, którzy powiadali to, co się im marzyło, a zwodzili lud móy matactwem swoim i dziwy swemi. s *Leop. Jer.* 23, 32. MARZYC się *recipr.*, śnić się, einem träumen; *Sr.* 2. se jowasch; *Rs. et Ec.* мечтаться, мечтаюся, грезиться, пригрезиться. O tym się marzy, co czyniem na iawie. *Kniaź. Poez.* 2, 69. Co we dnie kto w głowie warzy, O tym mu się w nocy marzy. *Cn. Ad.* 373, cf. co kto miłuie, to i we śnie czuie; Czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy). Te wszystkie rzeczy Przeydą iak sen, co w głowie marzy się człowieczéy. *Dmoch. Sąd.* 55. - §. *transl.* Niech Walery We Pannie przestanie się marzyć, Na co się śpieszyć? może bogatszy się zdarzyć. *Niem. P. P.* 94. On sam nie wie, co mu się w głowie marzy. *Teat.* 35 *c*, 61, roi).

MARZENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, mara, sen, widziadło, uroienie, das Traumgesicht, das Träumen, der Traum, *pr. et impr.*, *Rs.* сонъ, сновидѣнїе. Długom został bez władzy *jak* kamień nieczuły. Marzenia się okropne tylko w oczach snuły. *Teatr* 44 *d*, 19.

MARZYMIĘTKA, - i, ź, miętka Grecka, Frauenminze. *Comp. Med.* 25, Marienmünze, *ob.* P. Maryi miętka, *ob.* Miętka.

MARZYCA, - y ź., rodzay traw, *schoenus. Aluk Dyk.* 3, 59, Knopfgras. Marzyca czarniawa, *nigricans*, pospolita *mariscus*, brudna *fuscus*, biała *albus. Jundz.* 104.

*MAS, *MOS, MUS, - u, *m.*, z *Niem.* das Maß, ein Maß voll von einem Getränke, niby to garniec trunku ia-

kiego. n. p. Mieli nasi synowie won czas złote czasy, Gdy moie wino pili po pieniądzu masy. *Bielsk. S. M. B.* 3, cf. macać). Korzec i *mos równéy i iednakiéy miary będą, aby brał dziesiątą część korca mos, a dziesiątą część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11, essi i bath. 3 *Leop.*). Winien mu iest sto musów oleiu. *Rey Pst. Kk* 1, *ib.* 3. Niech będą sprawiedliwe *muschy albo kwarty. 1 *Leop. Levit.* 19.

MASA, MASSA, - y, ź., z *Łac.*, bryła iakiéy materyi, die Maſſe, der Klumpen einer Materie; *Bh.* hmotność; *Rs.* крухъ. I iam z téy massy zlepiony, zkąd pierwsi rodzice stworzeni. *Dar. Lor.* 4, 3. Mniemano, że z razu niedźwiadki młode niekształtną są mięsa massą, i że kształt ich i członki lizaniem matki uformowane bywaią. *Zab.* 12, 182. Ciało, więzienie duszy, massa zgnilości, ceber plugastwa. *Psalmod.* 101. – *Math.* Massa ciała, bryła rozmnożona przez gęstość. *Sniad. Jeo.* 23. (*Hbr.* מחמ maschach *palpauit*, cf. macać).

MAŚĆ, MAŹĆ, - ści, ź., (*Boh.* maſt adeps; *Sorab.* 2. mahć, maz, jahwa, jalba; *Sr.* 1. mas mazidło, sadło; maść *Sr.* 1. jalba; *Vd. et Crn.* maſt, salu, - touſtina, s sadło, tłuſtość, mazidło; maść *Vd. et Crn.* shavba, shalba, pomas, mas, masilu; *Cro.* mászt, mazt, masalu; *Rg.* máſt, pomáſt (máſt *pinguedo*); *Bs.* pomáſt, máſt (2. *pinguedo*, 3. *farba*; *Sla.* más, z kléy); *Rs.* мазь *unguentum*; *Ec.* масть balsam (*Rs.* масть kolor, farba, o koniach i kartach); cf. *Ger.* die Maſt, *obs.* maſt, *ap. Notker.* maſta, s tłuſty; *ob.* mazać), die Salbe; miękkie lekarstwo zewnętrzne, gęstość miodu przaśnego maiące. *Krup.* 5, 306, *Perz. Cyr.* 2, 323. Maść królewska, *unguent. basilicum. Perz. Cyr.* 2, 329, *Sienn.* 344. Szara maść *unguent. Mercuriale. Perz. Cyr.* 2, 327. Maść Pruska, *diaquilon. Sien.* 345. Z tego ziołka sok prędko wycisnąwszy, I samę tylko treść z niego odjąwszy, Zmieszał z nasieniem owym koszyczkowym, Potym z cytwarem zaczyniwszy zdrowym, Tak maść uczynił. *Past. F.* 317. Słoiek maści spiki nardowéy. 3 *Leop. Marc.* 14, 3, oleyku). Kot od maści pachniącéy szalcie. *Zab.* 11, 334. - §. 7) maść, s farba, barwa; dziś o sierci końskiéy, i o maści kart, die Farbe, Couleur, jetzt bloß von der Farbe der Pferde, und von den Spielkarten, *Es.* máſt, kolur, boja; *Rg.* máſt; *Sla.* dlaka; *Rs.* шерсть, шёрстка, масть. Z maści nie można poznać cnoty lub przywary konia; w każdéy maści bywaią dobre i złe. *Kluk Zw.* 1, 163. – Karty iedney maści, *Rs.* мастей. *Mon.* 76. 728. – *obrol.* o kolorach sukna, von den Farben der Tücher. Płaszcz otworzy, którym była otoczona, Prześwietny maścią szafirową. *Birk. Dom.* 98. Szaty rozmaitéy maści. *Warg. Wal.* 313. Aksamit różnéy maści. *Goſt. Gor.* 77, *Vol. Leg.* 3, 370. Przyodziana kapą szafirowéy maści. *Zygr. Pap.* 145. MAŚCIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, *Bh.* maſtiti; *Vd.* masilati, shaubati, masati, pomasati, omasati, namasati; *Crn.* maſtim, shavbam; *Sr.* 1. jawbuyu, namaju; *Cro.* masztem maztiti, zamaschujem; *Rg.* maśliti, zamáśtiti (*Rg.* máśliti *colorare*; *Bs.* maſtiti *coloro, ungo*; *Ec.* мастить, маиу, мастю, умастити, умащать. (*Ross.* умащать, умащивать smalcem lub oleiem smarować), cf. *Germ.* máſten, die Maſt): maścią namázywać, mit Salbe ſchmieren, ſalben. Myią ciało, w pachnące maszczą ie oleie. *Dmoch. Jl.* 2, 176. Zmaścić ciem nie mógł, ni iść za twym ciałem. *Zab.* 15, 395. On to da pogrzeb, on przy hoynéy ſtypie, I woniąć zmaści, i kwieciem osypie. *Zab.* 15, 396. – §. b) tłuścić, tłuſtym uczynić, krasić, fett machen. Nawóz gnóyny i gęſty na iare role lepszy, bo na lato zaraz maści rolą. *Haur Sk.* 31, maścić potrawę, s okrasić potrawę. *Cn. Th.* – §. *fig.* Każdemu s nich masaczono dłonie sowitemi brzęki. *Chroſć. Fars.* 242, die Hände ſchmieren. Febus w złotoogniſtym wozie siedząc, brunatnemi Zorzami nieba maści światło. *Kołak. Wiek. A* 4. MAŚCICIEL, - a, *m.*, który maści, maścią amaruie, der Salber; *Cro.* masztitel; *w rodz. żeńſk.* maścicielka. *MAŚCIODZIEY, - icia, *m.*, *Vd.* masilodelavez, der Salbenmacher, co maści robi; *w rodz. żeńſk.* *maściodzieyka *Vd.* masilodelauka. *MAŚCIGĘBA, - y, *m.*, *Slo.* maſtihuba *qui ungit ora.* MAŚCISTY, - a, - o, pełen maści, voll Salben, *Cro.* maszten, *Vd.* masilaſt, shauboun, (*Ec.* мастимый pachnący, wonny), *ob.* maſtny, masny. – §. maścisty, iedney maści z innemi, n. p. cztery konie maściste, gleichfárbig.

MASEŁKO, - a, *n.*, *dem. nom.* masło, Butter Poydę, krowki wydoię, maselka narobię ..., *Teatr* 52, 8, *Rs.* масло.

*MASIA, MASSIA *ob.* Maźa.

MASKA, MASKOWAC *ob.* Maszka.

MAŚLANKA, - i, ź., die Buttermilch; *Boh.* podmaſli; *Sr.* 1. Sitt; *Crn.* pinenu mleku; *Ks.* сыворомка, избойна, пахтанье, (*Rs.* масляика *meloe proscarabaeus*). Kiedy się w maślnicy od śmietanki masło iuż oddzieli i skupi, zostaie się mleczna maślanka, któréy na domowe potrzeby zażyią. *Kluk Zw.* 1, 223. MAŚLANY, - a, - o, od masła, Butter-, von Butter. Przez post niewolno mięsne lub maślane potrawy iadać. *Boh. Kom.* 1, 135. - *fig.* Jakże też u djabła trzymasz? czy maślane masz ręce? *Teatr* 20, 18. Nie spodzieway się, abym był tak maślanym, iak móy pan. *ib.* 29, 82, zniewieściały, bezkosty. *MAŚLANICA, - y, ź., Maślnice *plur.*, *Ec. et Rs.* масленица, седмица сырная, tydzień przed wielkim postem, w którym z masłem wolno ieść, podług cerkwi Greck., die Butterwoche vor der großen Faſten. Ruś przez tydzień maślanicą nazwany, mięsa nie iedzą. *Pim. Kam.* 321, *ob.* maślna Niedziela. – *§. maślnice, zapusty, kulig, karnawał. *Tr.*, Faſtnachtsluſtbarkeit. MAŚLARKA, - i, ź., która masło robi, przedaie, *Boh.* maſelnice), die Butterfrau, das Butterweib. Wszelkiemi siłami starał się ogłosić, że też i on autor; ledwie już nie i maślarkom o swoiem dziele powiadał. *Mon.* 75, 67. MAŚLARZ, - a, *m.*, *Bh.* maſelnik, który masło robi lub przedaie. *Wlod.*, *inusitatum eſt. Cn. Th.* 392, der Buttermann, Butterhöcke; *Rs.* маслянникъ (cf. масленникъ przedawacz oleiu lub masła). – §. *transl.* maślany człeczek, bezkość, niewieściuch, ciaſtoch, ein Weichling. Jakiż to wykwintniś; krzywi się na nas maślarz. *Offol. Str.* 8. – §. maślarz, maslak, maślacz, wino słodkie gęstawe z doyrzałych doskonale iagod, mastkie wino, którym zaprawiaią się cienkie, Weinausbruch, Ausbruch (*Oeſterr.*). MAŚŁEK, - łka, *m.*, n. p. Chcąc (prawi Amor) nas Pan oyciec porobić Maślkami, Kazał nam kuć ułnało, poddymać miechami *Zimor Siel.* 222. ? MASLESKA, - i, ź., ziele, złotogłów, lilia żółta, złote główki *martagum. Syr.* 107. Goldwurzel, eine Art von Lilien; *Crn.* slatoviſt. (cf. *Rs.* масленникъ, козлякъ

hubka w kniſu). . MASLIC *cz. ndk.*, maſłem krasić, mit Butter anmachen (*cf.* maścić); *Vd.* masliti, pomaſlit, sabieliti (*ob.* zabielić), obieliti, zerkati: *Ross.* маслить posmarować olejem lub maſłem). MASLIC ſię *recipr.*, gadaiąc pieścić ſię, iak małe dzieci. *Tr.*, im Esteben, wie die kleinen Kinder, hätſcheln, tändeln. MAŚLNICA, - y, *ż.*, Maślniczka, - i, *ż. zdrbn.*, *Bh.* mitice, máſelnice; *Cro.* maszlenka; *Crn.* pinov; (*Crn.* mirnik, masovnek, s garnicc od szmalcu), das Butterfaß. Wlewa ſię śmietana w maślnicę, w naczynie względem swoiey wysokości wązkie; a w nim ſię tak długo kręci, aż ſię maſło oddzieli i ſkupi *Kluk Zw.* 1, 223. - §. Maślnice *ob.* Maślanica. - §. Maślniczka, puszka oświadczalna, iaszczyk, *Rs.* масляная чашка, масляница. MAŚLNY, - a, - e, maślany, od maſła, Butter-, butterartig; *Bh.* máſelný; *ob.* masny; maſtny); *Vd.* masloun, maslen, maſten; *Crn.* maslen, - szmalcowany, szmalcem zaprawny); *Cro.* maszlen; *Rs.* маслянный (2. oleisty). Mięſo oślicy subtelnieysze ieſt i niemaślne, przeto dobre przeciw kaszlowi. *Sienn.* 273. Russacy w Wielką Wieczopuſtną iadaią przez cały tydzień z maſłem, i tamtę onę niedzielę tygodniową maślną nazywaią. *Gwag.* Syn. *ob.* maślanica.

MAŚŁO - a, *n.*, *Bh.* maſło; *Slo.* maſ o; *Vd.* srovu maslo, puter, smodenz; *Crn.* pûtr; *Cro.* puter, maszlo, *Sorab.* 1. buttra; *Sorab.* 2. buttra; *Dal.* maſlo; *Rag.* maslo; *Ross.* коровье масло; die Butter. *Vi primaria literali dialecto aliisque quibusdam Slavon. dialectis a thaedam significat oleum; butyri vero significatus secundarius eſt; quod deriuata haud obscure innuunt. Dorich* 1, 368, cf. mazać); *Vd. et Crn.* maslu, *Cro* maslo, *Sla* maslo, s szmalec, cf. *Germ.* Schmalz; *Rs.* масло oley, maſło; *Rs. et Ec.* маслина, масличка oliwowe drzewo, масличный oliwny, масличіе ogrodzenie, *Bs.* maslina, *Rg.* máslina, s oliwa, *Bs.* masliniscte *oleum* cf. *Rs.* мсча oléy, Mesſïa Messyasz, pomazaniec. Maſło ieſt tłuſta część mléka, oddzielona od wodnistey przez zakiśnienie. *Kluk Zw.* 1, 34. Zwyczaiem tłuſt, olcie roiadaiące ſię na umiarkowanym powietrzu, ieżeli z roślin zbierane są, maſłami *butyra* nazywać; łoiowe zaś, *sebe*, albo tłuszczami *adipes*, gdy ſię otrzymuią ze zwierząt. *Krumł. Chy.* 152. Maſło robić, *Vd.* mesti, medem, cf. mieść, miatać, śmietaną, cf. mieszać; *Crn.* mejem, pinem, pineti; *Rs.* махать, cf. pachać). Owcze maſło *Vd.* ouzhjiu maslu, ouzhji puter, smetana) Winny maſła roztopionego *Vd.* tropine). Osła maſła *Bh* bomele máſla. Od maſła formowanego z miſki, niech płacą po groszy dwadzieścia, bo dobre po ſtaremu maſło. *Ickarſt. C 2 b.* Namaż go ty maſłem, przeżyć on śmierdzi dziegciem. *Cn. Ad.* 638, cf. wilk chrzczony, żyd chrzczony; czego ſię za młodu ſkorupa nie imie, tym trąci). Chociaż maſłem i maſłem Judaszowſką mażesz. Przecię źle po ſtaremu. *Klon. Wor.* 28. - Opłyną drogi moie maſłem. *Rudn. Joh.* 29, 6. Ma ſię iak piſzczek w maśle. *Rys. Ad.* 39. Dziecię ma ſię u oyca, iż piszczek w maśle; nic nie ucierpi, nic nie uzna, ſiedno tamże by w uwinieniu leży. *Glicz. Wych. F 4.* Iż wszystkiego pomiernie a rozmyślem używa, Już iak piszczek w maśle w dobrey ſławie pływa. *Rey Wiz.* 19, cf. ma ſię iak piszczek na ſtypie). Jeśli taki trzyma ſtarowa od ciebie i zamki, Dadź drugiemu połowę, uiąć

maſła a grżanki. *Pot. Arg.* 328, uiąć mu obroku). *Proteo mutabilior*, płochy, nieſtateczny, by wiatr, kuropłoch, pędziwiatr, tak ſtateczny, iak maſło na ſłońcu. *Mącz.* Na końcu każdego objadu bywa miękka, iak maſło. *Teatr* 8 c, 46. - §. *transl.* maſło spisglasowe *butyrum Antimonii. Kruml. Chy.* 4. 8. - §. *Botan.* wronie maſło *ob.* Wroni.

MASŁOK, - u, *m.*, ein berauſchender und wüthend machender Saft, den die Türken aus verſchiedenen Körnern und Pflanzen preſſen, Maſchlach; *Turc.* maeslaek *pulvis e foliis cannabis masculae, pilula inebrians.* (*Cro.* maszlak, chemerika, *Vd.* maslak, zhemerika, s ciemierzyca). Popi i ich Janczarowie z kwiatu konopnego czynią sobie maſłoki rozmaite, iedne dla wesołego serca, drugie dla smutku i płaczu, inne dla miłości i Wenusa, inne dla śmiałości i serdeczności do boiu. *Syr.* 823. Popy Tureckie, gdy ſię do boiu gotuią, biorą maſłoku na raz, iako bobowe ziarno; zaczym ſię do takowego męſtwa pobudzaią z śmiałością i cierpliwością, że nic nie uważywszy sobie niebezpieczności i śmierci, prawie bez rozumu do okrucieńſtwa idą. Tak ten maſłok z rozumnego czyni szalonego, z cichego i pokornego okrutnika. *Syr.* 138, *Birk. Exorb. H* 3. Z oleyku, z soku, z korzenia i z żywicy *serdecznego korzenia*, bywa konfekcik czyniony od Turków, który oni *Maſłachem*, my *maſłokiem* zowiem, *Syr.* 136. Ziele *maſłach* piią, a potym wpadaią w oszalenie, sami sobie zadawaią rany, przez piersi, poprzek, takież przez ramiona. *Pasz. Dz.* 99, *Warg. Radz.* 27. Pisze Radziwił w peregrynacyi, iż widział murzyna, który iadł *maſłok*; ieſt to proszek zielony, na kształt Reubarbarum, a iedząc go, koło głowy obiema rękoma sobie szermował, mrucząc coś pod nos sam sobie. Powiadali tam ci obywatele, że ten człowiek ieſt chory, otoż mu to lekarſtwo na to, żeby bolu nie czuł, i tak przez onę furyą i manią zbywszy rozumu, wszyſtkiego zapomina. *Gwag.* 683, cf. opium). - *transl.* Maſłoku sobie w czub nalał. *Pot. Arg.* 518, t. i. oszalał, er iſt raſend. MASŁOK, - a, *m.*, s MASŁOCZNIK, - a, *m.*, który z maſłoku szaleie, ein von Maſchlach Wüthender. Wyiadłszy z okrętu zabiegł nam drogę nieiaki szaleniec, iakich tam zowią Maſłocznikami. *Warg. Radz.* 26. Maſłokowie Turecey. *Cn. Th.* - §. b) ogólnie: szaleniec, *Cro.* maszlachki, *Hg.* masalagos ember, ein Raſender, Verrückter. Maſłocznicy chrześciańſkie, których płonnemi objętnicami czart upaia, któremi upiiaią ſię tak bardzo. *Birk. Ex. H* 3. Piiany, maſłocznik, szaleniec. *Pot. Arg.* 260. MAŚŁOCZNY, - a, - e, szalony, verrückt, wahnſinnig. Maſłoczna sentencya. *Bielſk.*

*MASŁOSWIASZCZENIE, w Greck. cerkwi, oſtatnie pomazanie. *Sak. Sob. R* 1. MASŁOWATY, - a, - e, iſabellenfärbig. Maſłowaty koń. *Tr.*

MASŁUK, - a, *m.*, *boletus Luteus Linn.*, gatunek hubki, rośnie obficie w Sierpniu, okrywaiąc prawie ziemię w lasach sosnowych. *Kluk Dyk.* 1, 75, grzyb maśluk. *Jundz.* 563, eine Art Erdſchwämme; *Rs.* маслянкъ, осиновикъ.

MASOWY, MASSOWY, od masy, *ob.* masywowy.

MASNY, - a, - e, namaszczony, geſalbt, mit Salbe geſchmiert. Kobiety takiéy nie odpędzisz od masnéy skóry, iak sobakę. *Zab* 12, 100 *Życk.* - §. masny. *ob.* Maslny, MASTKI, - a, - ie, MASTNY, - a, - e, *Bh.* maſtný,

maſtliwý; *Slo.* maſtni, tućni; *Bs.* máſlàn; *Cro.* maszlen; màszten; *Crn.* maſtne (maslen, s szmalcowany); *Vd.* maſten (maslen, masloun, s smalcem zaprawny; masilaſt, shauboun, s maścisty, pelen maści; *Ec.* мастнимый pachnący, wonny); tłusty, fett. W krokosie mięsiwość ieſt biała, maſtna i słodka. *Syr.* 1526. Jadaiący wiele i masno, powinien też ciężko pracować. *Perz. Lek.* 341. Kosztywał ma korzeń poczerniały a wnątrz biały a maſtny. *Sien.* 486. Stare orzechy maſtnieysze są, a ku iedzeniu gorsze. *Sien.* 212, *Spicz.* 121. Cytrowe iabłko ma skórę maſtną. *Spicz.* 121. Żółta maſtka glinka. *Torz.* 5. Ziemia maſtka, iak mydło. *ib.* 64. Ziemia masna, koloru szarego. *Os. Zel.* 55. MASNOSC, MASTKOSC, - ści, ż., tłuſtość, die Fettheit, Fettigkeit; *Bh.* maſtnoſt, maſtnota; *Vd.* mosha). Ziemia masności czyli tłuſtości nie maiąca. *Os. Zel.* 32, *ob.* łysak). Gléy ma w sobie wiele maſtkości. *Torz.* 63.

MASSYK, - u, *m.*, n. p. Gładko choć małe kieliszki wysuszam, by tylko massyk był ſtary. *Mon.* 68, 427, wino, essencya.

MASTAB, - u, *m.*, miara, pomiar, z Niem. der Maßſtab. Koperszstychy do maſtabów rysowane. *Torz.* 51. *Musztap. *Aqua Msc.* *Musatabel u malarzy, kiick do podpieranis ręki, gdy się maluie. *Mag. Msc.*

MASTYKATORYUM *indecl.*, lekarſtwo, które w uściech trzymaiąc, głowę od flegmy czyścimy. *Cn. Th.*, lekarſtwo zdolne do wzbudzenia wyprożnienia przez kanały gruczołków ślinnych. *Dyk. Med.* 4, 203, ein Kaumittel, ein Arzeneymittel im Munde zu halten und zu kauen. MASTYKOWAĆ, - al, - uie, *czyn. ndk.*, zębami gryźć, łuchać, kauen. Maſtykuiąc abo łuchaiąc korzonki saięczego maczku, flegmy z głowy wyciąga. *Urzęd.* 27 *et* 339. Zadnich zębów powinność ieſt maſtykować, t. i. drobić. *Sak. Pr.* 71.

MASTYKOWE drzewo, *ob.* Lentyszek. *Sien. wykł.*, der Maſtixbaum; *Sr.* 1. maſtiksowe drzewo: *Cro.* maſtik; *Dal.* mrityina, trisilya; *Vd.* mirtvik, mirtvikovu drevu; *Bs.* maſtik, mrritvina, trisetlja; *Rg.* хвàтка; *Rs.* мастúка. Maſtykowa żywica, abo MASTYKS, - u, *m.*, der Maſtix, żywica żółtawa, przeźroczyſta, ſuchа, w krupkach łomna, która się zapala na węglach. Wypływa z drzewa należącego do rodzaiu terpentyny, rosnącego na wyspach Archipelagu. *Dyk. Med.* 4, 201.

MASYWOWY, MASOWY, - a, - e, lity, maſſiv; von gediegenem Metalle. *Tr.* Z masywowemi pętlicami suknia. *Mon.* 72, 432.

MASZCZĘ *ob.* Maścić.

*MASZEK, - szku, *m.*, Sala w szczéroziote obita szpalery i usadzona drogim maszkiem. *Pot. Syl.* 474, cf. adamaszek.

MASZEROWAĆ, MARSZEROWAĆ, - al, - nie, *czyn. ndk.*, w marszu ciągnąć, marſchiren; *Vd.* marshirati, hoditi; *Rs.* маршировать, шествовать.

MASZKA, MASKA, - i, ż., twarz przyprawna, zasłaniaiąca poſtać człowieka dla niepoznania. *Aras, Zb.* 2, 132, die Maske; *Bh.* Sſtrabosſka; *Crn.* shema, mashkara (*ob.* maszkara); *Vd.* shema; *Cro.* lárva, máſkara, preobraza, nalichje, kriuka; *Dl.* krabanossnicza, krinka, maſkara; *Rg.* priobraza, nalijcje, krabanoſsiza; *Bs.* maſkara, maſkara, krabanosiça, krabanosniça; *Rs. et Ec.* маска, харя, хáрька, хáрища, личúна, личúнка (cf. lice), рóжа приличúная; (*Arab.* mascara, s gra, igra, *Walach. et Alban.* maſkùra, s figlarz, błazen, *P. Marcus a S. Antonio* deducit maska a Carniolico mashem *maszczę, mażę*, „quia personati primitus non erant laruati, sed variis coloribus facies pingebant, quod etiamnum plebs in pagis facere solet.“ X. Labbe prowadzi etymologią maſki od *masca*, co właściwie znaczyło czarownicę w prawach u Longobardów Lib. 1, tyt. 40; w Delfinacie, w Pedemoncie tym nazwiſkiem dotąd czarownicę zowią, a że się tedy ukrywać zwykły, nazwaliśmy twarze fałszywe maſkami. *Teatr* 24, 29 *A. Czart.* (cf. βασκα apud *Hesych.*, *Saumaise Solin* 923, *Menage Etym.* 487, *Wacht. Gloſſ.*, Deutſch. Merkur 1795, 4 St. 349, Adlg. *s. v.* Maske). Przyniesiono ze skiepu maſki bardzo guſtowne. *Teatr* 24 *c*, 60. Eschil po Iespisie w przyſłoyny ſtróy przybrał osoby, On wymyślił na twarze maſki dla osoby. *Dmoch. Szt. R.* 45. Rzymianie przyznaią sobie wynalazek maſki. *N. Pam.* 2, 222. Pod czas karnawału Weneckiego wszyscy od rana do nocy w maszkach ukryci chodzą. *Zab.* 13 212. Suty chcąc ślub wyprawić, sam się ubrał w maſki, i kuligiem wyieżdża chcąc sąsiedstwo skupić. *Teatr* 43 *c*, 163. Z kuligiem wpadli, potroieni w maſki. *ib.* 57. - §. *meton.* maſka, s osoba w masce, eine maskirte Perſon, eine Maske. Reduta gdy była dla posła dawana, wszyſtkiey przytomnéy szlachcie i maſkom, trzeba było dawać podarunki. *Pam.* 83, 2, 53. Kto też ta piękna maſka, co teraz przyszła? *Ld.* - §. *fig.* larwa; Maske, Larve. Dla pięknéy maszki twarzy swoiey, doſtała męża bogatego. *Teatr* 30, 36, *ob.* facyata. - §. *transl.* pokrywka, zasłona, płaszczyk, barwa, Maske, Deckmantel, Schein. Spada maszka, a zdrayca, co pod nią przebywa, Tym ieszcze wszeteczniey-szy, im dłużéy był tayny. *Kras. sat.* 20. Zedrę maszkę wdzięczną, a pokażę oczom ślepych inamatorów, co ieſt, za czym się tak usilnie ubiegaią. *Bals. Nied.* 1, 173. Szczęśliwa potomności, zrzuciasz z nauk maszki, Nie będą twoią szkołą głupſtwa mądre frazki. *Zab.* 4, 234, *Vd.* odshemati, resobrasiti, s demaſkować. - §. *person.* O maszko zdrayczyno! *Bals. Niedz.* 1, 173, o obłudnico, *licemiernico! Heuchlerin. MASZKARA, - y, ż., MASZKARKA, - i, ż., *-arbn.*, Maszkary abo maſkary są odmiany zwyczaynego ſtroiu dla tym większey osobliwości umyślnie czynione. Nazwane z Włoſkiego *Mascaro*: Włosi zaś wzięli z Arabſkiego maſkara, znaczącego żart, krotofilę. *Kras. Zb.* 2, 132, die Verkleidung des ganzen Körpers, cf. *Jt. barb.* maſkara, s żart. - §. 2) maſka *propr. et fig.*, die Maske. Larwy abo maszkary na twarze Aeschylus wynalazł. *Dambr.* 614. Sprosna rzecz, kiedy dobra pani czegoś tak wiele na twarz nakładzie, iż się zda, iakoby była w maszkarze. *Gorn. Dw.* 54. Świat iedną ieſt tragedyą, na którą kto we wspaniałym pokaże się maieſtacie, wnet odprawiwszy scenę, złoży maszkarę, i do tego z którego się począł, powróci prochu. *Bard. Tr. praef.* Trudno maszkarę długo nosić. *Pilch. Sen.* 7. Maszkara, poſława, a dalcy nic; w maszkarze chodzi; z wierzchu coś pięknego, wewnątrz plugaſtwo. *Cn. Ad.* 481. Jednał sobie miłość w gminie pospolitym Maszkarą, i poſłępkiem swym pokrytym. *Tward. Wład.* 10. Na oko kto co czyni, powierzchownie, na pozór,

potór, maskary stroi. *Cn Th.* 145. Co rok to inną maszkarę na głowę włoży, udaie się raz za Kalwina, drugi raz za Lutra. *Bark. Zyg.* 12. Swoię rzecz w maszkarze cudzey prawie. *Cn. Ad.* 773, o kim inszym mowi, a o sobie myśli). Złoto, śrebro, kleynoty, na czas tylko zdoła mądrą maszkarkę. *Mon.* 68, 1013. Odważył się wewnętrzne ikrytości przeziérać, I oszłobne maszkarki z ludzi zdarte upodobiać. *Hor. Sat.* 153. Niech zdeymą ludzie maszkarę, pod którą się taią. *Mon.* 65, 130 Oblec kogo w maszkarę. *Cn. Ad.* 708. oblec go w kapturek, szydełko z niego, na ulicznego wystrychnąć. einen vor der Welt zum Narren machen. - §. brzydka twarz, larwa, a. p. u złej, a maszka a mioce sprosne węże ze łba rozczochranego. *Tward. Ht.* 112. Jaki mi specyał; rozumie, że do tey iego przebrzydłey maszkary wadychać nie przestanę. *Teatr* 29, 81. - §. *person.* osoba brzydka, zła, koczkodan. sopuha, eine häßliche, böſe Perſon, eine Schlarffe. Pani dłużbitę łaiała, sowiąc ią maszkarą. *Dwor.* C 3. »Ili srogą ta maszkaro! *Bard. Tr.* 80. MASZKARADA, MASKARADA, - y, ź., *Rs.* маскарáдъ, maskowa biesiada, eine Maskarade. Wszędzie podstęp, maszkarada zerość, obłudność i zdrada. Nie dziw, ludzie to robią, co maszkarada. *Zabł. Z S.* 25. MASZKARADOWY, - a, - e *Ross.* маскарадный, Maskaraden-. MASZKARNICA, - y, ź, kobieta umaskowana, *propr. et fig.*, eine maskirte Weibsperſon. Ona się maszkarnica z tego zawsze robiła. Mowi, toć mu się pewnie obrzydła maszkarnica. *Bartol. G 6.* MASZKARNIK, - a, *m.*, umaskowany, *propr. et impr.*, ein Maskirter, ein Vermummter, Co za pożytek onych maszkarników, którzy biegaią po ulicach i po przecznicach? *Modrz. Baz.* 142. Komedyą albo maszkaradę, gdy się ubiorą w iedwabne szaty stroią się tylko wielcy ludzie. *Petr. Ek.* 9. Dłużéy nie chciał nie dali temu maszkarnikowi (Dymitrowi fałszywemu). *Tward. Wład.* 26. *Birk. Dom.* 55. *Kosz. Cyc.* B. MASZKARNY, - a, - e, MASZKARSKI, - a, - ie, od maszkary umaskowany, od maszkary, Masken-, maskirt. Żoł. - ta stroie, nierożne są od maszkarnych ubiorów. *Petr. Ek.* 8. M. I, boże, iako wiele na świecie żon maszkarnych! *ib.* 75. Maszkarnych oczu grzechy się połyskuią. *Smotr. Lam.* 65, Maszkarne oczu Zyxr. *Pap.* 91. MASZKOWAĆ, MASKOWAĆ, - ał, - ie, *Act ndk.*, umaskować *dck.*, maskirt machen. (Cro. *barb.* maskaritise *iocari*) *Cro.* narum (kogo), *Bs.* priobraziti, pokriti obraz maskarom, pokrabanositi; *Rg* priobrazivati; *Rs* маскировать, maskiren *propr. et fig.* Sciany takie we wnętrzu maszkować trzeba lamperyą. *Switk. Bud.* 464. Rozum szczęście iest umaskowane. *Pil h. Sen. list.* 2, MASZKOWAĆ SIĘ *Recipr.*, ſich maskiren. Do tak wielkiey doskonałości przyszła dziś maskowania się sztuka, że się nie trzeba pod innym ukrywać strojem. *Teatr*, d. 3. Udawanie i maskowanie się. *Teatr* 22, Dobre trzeba mieć oko na tego maskowanego gaszka. *Teatr* 22 b, 29. Maskowany, maskirt; *Cro.* maskaraszt, maskiran, samuran, preblezhen, *Bs.* maskaran, *Rg* priobraxenik; *Crn.* shęmaſt; *Vd.* obshemaſt, samuran, preblezhen, *Bs.* maskaran, *Rg* priobraxenik. MASZKOWY, MASKOWY, - a, - e, od maskary, Maskirten-, *Rs.* личинный. Książę dawał bal maskowy. *Teatr* 48 b, 39. Maszkowy argument Chrystusowym dowodem w maszce pokazał, niebożę, Jspy-

taj, czy znasz tego? cobyś odpowiedział? *Min. Rys.* 2, 313.

MASZT, - u, *m.*, *Sr.* 1. maſt; *Bh.* ſtejen; *Crn.* jambora, ambora, garzhin; *Vd.* jadrou penj, ambora, jambora, jadrenu drevu, drövu h' veslu, jarbolu; *Cro.* jadrenu drövu, jarbolu, jambor, arbor; *Dl.* jedarna jalva; *Bs.* jarbuo, arbuo od drieva, jambor, katarka; *Rs.* мачта, карпао, мегаа, щегаа (cf. żagiel); *Ec.* мáчтъ, мóгао, щогаа, щегаа; der Maſt, Maſtbaum. (*Dan. Angl. Suec.* maſt, *Gall.* mas, maſt, *Hisp.* maſtil, *Finl.* maſta. - Drzewo wysokie, proſte, znacsney grubości, którego zażywaią w pośrzodku okrętu albo ſtatku wodnego dla zawieszenia na nim żaglów. *Lud. H. N.* 104. cf. apiry). Maszt ieſt obłe drzewo wysokie, które na okrętach w pośrzodku ſtawiaią, linami na wszyſtkie ſtrony rozpiętemi uięte; reia w przek pod sam wierzch maszтów wciągaią z rozpoſtartym żaglem. *Otw. Ow.* 452. Maszty bywaią sosnowe, świerkowe. *Kluk. Rosl.* 2, 161. Już reie przyprawuią, iuż maszty dźwigaią maytkowie. *Bard. Luk.* 54. Nawę na morzu spieraiące wiatry skołatały, maszt i żagiel utrącon. *Tward. Wład.* 94.

MASZTALERZ, - a, *m.*, ſtarszy ſtaienny, (z Włoſk. cf. *Germ.* Marſtall) der Reitknecht, Stallknecht; *Bh.* marſtalič; *Crn.* mashtalir; *Vd.* konjar; *Ross.* стремянный cf. ſtrzemię). - Nie poruczą konia, iedno umieiętnemu i pilnemu masztalerzowi. *Sk. Kaz.* 420. Już masztalerze konie posiodłali, *Auszp.* 36. Zupnik powinien do czterech koni chować iednego masztalerza. *Herb. Stat.* 103. Z ſtrzelczyków i masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teatr* 19 *b*, 6. MASZTALERSKI, - a, - ie, od masztalerzów, Stallknechts-, Reitknechts-. Na sobie powinność masztalerſką maią, Za woyſkiem ku potrzebie zawsze konie wodzą. *Pasz. Dz.* 105. Ja nie znam się na masztalerſkiéy robocie. *Teatr* 35 *c*, 25. MASZTARNIA, MASZTALNIA, MASZTELNIA, - i, ź., ſtaynia na konie, der Pferdeſtall, Marſtall. Żłoby masztarni. *Zab.* 9, 267. Gdyby koń krwią mokrzył, nie ruszay go kilka dni z masztelni. *Syr.* 915. Bononczyś w izbie, a kondeł do psiarni, Szpilka w pultynku, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 545. Tak się nam piękna ta masztalnia widzi, w którey się Jezus urodził. *W. Poſt. W.* 2, 255.

MASZTOWNIK, - a, *m.*, rodzay wieloryba, *physeter tursio*, długi na łokci 50, podobny do małooka, znayduie się w morzu północnym. *Zool.* 397. cf. olbrot, eine Art Wallfiſch. MASZTOWY, - a, - e, od masztu, Maſt-, *Rs.* мачтовый, masztowy drąg poprzeczany, *antenna. Cn. Th.*, *Slo.* jejło, reia, die Segelſtange, die Rah. Masztowy odziemek *calx mali. ib.* der Fuß des Maſtbaums. Masztowy wierzch albo dziura, *carchesium. Cn. Th.* bocianie gniazdo, *Vd.* vershelu, der Maſtkorb. Masztowy powróz, drąg poprzeczny trzymaiący. *Cn. Th.* reiowa lina das Rahſeil. Masztowe drzewo, drzewo na maszt *Rs.* мачтовникъ.

MASZTYKOWY *ob.* Maſtykowy.

MASZYNOWY, - a, - e, u. p. u smuklerzów guzik bywa rozmaity, Angielſki, maszynowy, Holenderſki. *Mag. Mſk.* eine Art Knöpfe, bey den Poſamentirern.

MATA, - y, ź., plecienie czworograne z słomy, zielſka, trzciny, die Matte, Strohmatte, (*lat. med.* matta, *Angl. Holl.* matt, *Suec.* matta, *Anglos.* matta), *Sr.* 1.

ſwomanć pijłtéw; *Cro.* szlamnicza, sztura, rogoznicza; *Vd.* pleteniza, ſtorea; *Bs.* saurra, ſturra, rogosgja; *Rs.* рогожа, рогожина, цыновка, цыновочка. Mata ma bydź wszerz iako słoma dwa kroć, a wzdłuż na cztery łokcie. *Zaw. G.* Jeśli przymrózki panuią, matami grzędy okrywać należy. *Przędz.* 65.

MATAĆ, – ał, – a, *Trans. et Intr. ndk.*, *Bh.* mastí, matí, matu; *Slo.* maſt, matoł *confundere*) cf. matlać; Matać szaty, pończochy, ſtrypen, *Gall.* piquer, D. Poln. Wörterb. 449. cf. cyrować. – §. matać, kręcić, wykręcać, kłamać, drehen, verdrehen, lügen. Plecio, brodzi, mata oszuſt bezsumienny. *Klon. Wor.* 47. Słowo boże matać nie może, a zmysły nasze niepewne są. *W. Poſt. W.* 2, 55. Kupuią Faryzeowie fałsz, prodząc ſtrożów, aby matali, iakoby Jezusa ukraść mieli uczniowie. *Sk. Kaz.* 186. Odpędzeni od Paryża, udali się do Aurelii, mataiąc, iż od króla na pomoc miaſtu posłani są; lecz kłamitwo swoie i zdradę odkrywaiąc, wnet na mieszczanie uderzyli. *Sk. Zyw.* 2, 449. Kiedyś się raz na iednę rzecz iuż zgodziła, więcey iey nie trzeba matać wykrętami, *Teatr* 3 *b*, 73. cf. motać). – §. Matać kim n. p. Nie należy na dobrego człowieka matać kim, t. i. omylać kogo, *mendacio fallere. Mącz.*, einen berücken. Jeśli Chryſtusa naśladować nie chcesz, czemu bogiem matasz? *W. Poſt. W.* 269. MATACKI, – a, – ie, wykrętny, kłamliwy, lügenhaft, verdreht. Tych kroków wśród matackich sposobów nie kładę. *Teatr* 43 *b*, 79. Aż nazbyt przesławne imię *JJ. PP. Matackich* de ſtemmate Kłamca. *Mon.* 71, 295. MATACTWO, – a, *n.*, machlarſtwo, wykrętarſtwo, kłamſtwo, szalbierſtwo, wykręt, Drehery, Verdrehung, Lüge. Prorocy powiadali to, co im się marzyło, a zwodzili lud mój matactwem swoim i dziwy swemi. *Leop. Jer.* 23, 32. Pismo S. za kłam, za fałsz, za matactwo miano. *Zrn. Pſt.* 3, 623. Matką plotek, albo matactwa, iest próżnowanie. *Bial. Pſt.* 276, Słów aż nadto, a samo matactwa i łgarſtwa. *Kras. sat.* 13. Bóg iest bogiem prawdy, a matactwem się brzydzi. *Sk. Kaz.* 22. Do króla w matactwie donieśli, iakoby biſkup z cesarzem sekretne korrespondencye miewał. *Sk. Zyw.* 1, 215. Bezczelności podłéy do tylu matactw nie chcicy tu przydawać. *Teatr* 48 *b*, 30. MATACZ, – a, *m.*, krętarz, machlarz, kłamca, wykrętarz, łgarz, szalbierz, cf. *matematacz, ein Verdreher, ein Lügner. Szatan kłamcą i mataczem i kąkolnikiem iest. *Zrn. Pſt.* 245 *b*. Był to wielki matacz, nie iednego wyzuł z fortuny. *Mon.* 67, 11. Pochlebce, matacze i inni źli ludzie, którzy niecnotą urość chcą. *Gorn. Dw.* 394. Matacz Ewanielicki. *Dwor. J* 4. 2. i. heretyk. – Nayszkaradnieysi matacze i plugawcy oni, którzy się gnoſtykami nazwali. *Sk. Dz.* 102. *Birk. Dom.* 21. MATACZKA, – i, *ż.*, machlarka, wykrętarka, die Verdreherinn. Złe mataczki i szalbierki niektóre czynią, za lekarki się udaiąc. *Syr.* 1079. MATACZYĆ, – ył, – y, *Act. ndk.*, kręcić, motać, verdrehen, verwirren. Nawy ich iako ielenie osaczy. Gdy pstrą siecią powietrze nad niemi mataczy. *Bard. Luk.* 63. MATACZYNA, – y, *ż*, MATACZYNKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, rzeczy zamotane, verwirrtes Zeug, Wirrwarr. Mataczyną iakąś z ludźmi mówić. *Eraz. Ob. Giii.* Któż zdrowego oka dziecinnéy téy mataczynki nie widzi? *Veryf. pr.* Dziecina ta podzierzgła w to mię mataczyny. *Tward. Pas.* 105, kręte obroty, Drehereyen, drehende Bewegungen. Przez świat cały mam ſtroić z szczęściem mataczyny! *Bard. Luk.* 234. Znaków uyrzysz tak wiele złych klęſk, gdzie Tygrys ſtroiąc mataczyny Trupy znosi i rzuca na brzeg. *Bard. Luk.* 240. Dalsze boiu czyny Zaćmiła niepogoda przez swe mataczyny. *Bard. Luk.* 54. Wsparte wiosły zadrżały Karyny A rufy z częſtych razów ſtroią mataczyny. *Bard. Luk.* 47. MATANINA, – y, *ż.*, zamotanie, *tricae. Cn. Th.* mierzwa, verworrnes Zeug, Wirrwarr, Verwicklung. *fig.* bałamuctwo, wykręt, Dreherey, Verwirrung; *Bh.* zmatnoſt, zmatek, matenićе, *Vd.* smota, opazhina, smotenje; *Crn.* komatya; *Ross.* ну'манъ, нуманица cf. plątanina, *pętanina; cf. *Bh.* motanina *titubatio ob.* motać). Prawdy nie było, ale było wiele mataniny i pochlebſtwa. *Birk. Sk. B* 2 *b*. Wielu ludzi ta matanina omamiła, że zapomniawszy uczciwego, wszystkie myśli swoie w zbieraniu pieniędzy utopili. *Star. Ref.* 93. Gdy każdy co swoiego przyda, za czasem śmieszna matanina rośnie. *Klok. Tur.* 169, łatanina). MATANINKA, – i, *ż.*, fraszka, eine Kleinigkeit, ein Nichts. Dziś przedaią duszę swoię leda za czaczko, leda za matayninkę. *Klon. Wor. Ded.*

Pochodz. *domatać*, *namatać*, *omatać*, *odmatać*, *pomatać*, *przematać*, *rozmatać*, *wmatać*, *wymatać*, *zamatać*, *zmatać*; *matnia*; *może też i*: *gmatwa*, *gmatwać*.

MATCZY, MATCZYN, MATECZNY, – a, – e, macierzyński, Mutter-, mütterlich; *Boh.* matčin, matečný; *Slo.* matkin, materinſki; *Sr.* 2. mutterzini, mutterowi; *Sr.* 1. macjerné, macjerſki; *Crn.* materne; *Vd.* matern, maternski; *Cro.* matèrin; *Rg.* mätterin, majcin, matterinski; *Sla.* matterinski; *Bs.* majcin, matterin; *Ross.* материнъ, материнскій. Niech się matcze na synów nie zlewaią winy. *Bard. Tr.* 85. Wyſtępki mateczne częſtokroć, iakoby dziedzicznym spadkiem na dzieci idą. *Birk. Zyg.* 54. Nigdy matczéy wiary nie złamałabym synu. *Bard. Tr.* 209. Ledwie przypuszczał mateczne prośby, nakoniec zwyciężon, Matko, rzecze, moia, co mam wżdy z tym światem czynić? *Birk. Dom.* 28. Synowi Mieczysława z Dąbrowki dano imię z oyca matczynego Bolesław. *Bielſk.* 34. W którym przypadku córki do wiana matczynego przychodzić maią. *Stat. Lit.* 4. Matczyn i bratni. *Pot. Syl.* 43. MATECZNIK, – a, *m.*, dla utrzymania matki roiących się pszczoł, robi się z lipiny, na kształt zamkniętey baryłeczki, z tak gęſtemi szparami, aby ani matka wyleźć, ani pszczoły wleźć mogły. Z tego nie prędzey wypuszcza się, aż znać będzie, że się pszczoły w ulu utrzymać maią. *Kluk. Zw.* 4, 228, *et* 2, 162, *Ross.* матковникъ, das Weiſerhaus, Mutterhaus im Bienenſtocke. Dawszy pszczołom cudzą matkę po utraceniu własney, ieżeli nie będzie w matecznikn tak osadzona, aby iey szkodzić nie mogły, prędko ią zagryzą. *Kluk. Zw.* 4, 185. – §. Swinię, gdy mniszą, z boku roztwór nożem uczyniwszy, dobywaią z niey *matecznika*, aby się dla lepszey karmi niepłodną ſtała. *Rydel.* cf. iáiecznik. der Eyerſtock, Fruchtſtock. – §. *Boran.* Matecznik albo pszczelnik, ziele, w ktorym się pszczoły bardzo kochaią, *melissa. Urzęd.* 206. Meliſſe. (*Bh.* matičnik *matricaria* = maruna qu. v.). Jeſt też i pszczelnik leśny, który Fuchsius płoszczycznikiem, a według nas, matecznikiem zowie. *Syr.* 691. Honigblume, Mutterkraut. Ziele Króliki, książki, gło-

wiał Jan, też mateczkiem i flokrocią wielką zwane, *Ber. Sr.* 782, Mutterchen. - §. *Bh.* matečnjk, matečnjčak, matečnjk, matečnjk, Mutterschaben.

MATEDORSTWO, - a, *n.*, z Niesp.) pierwszeństwo, przewaga przy kilku kart nad drugiemi we grze, n. p. Słusznie natknął się czerwieny, a kinał z nazwiska. Uczczony matedorstwem. *Kras. Sat.* 103. Matadorschaft, Matadortitel.

MATADOR, - a, *m.*, we grze, karta przeważająca, ta Matador. Idź spać z kłotnikiem, gdzie trzy matadory niezawodne do garści gałą lusdory. *Mon.* 76, 727.

MATADORA, - y, *ż.*, osoba poważna, eine angesehene, ehrwürdige Person. *N. Kam.*

MATEMATACZ, - a, *m.*, szydząc:, matacki matematyk, ma p. Astrolog, kuglarz matematyczny, ein mathematisirender Gaukler, ein Astrolog etc., Zabobonnicy i mistrzowie ich matematacze. *Syr* 176. Matematacze tym chcą podeprzeć błędu swego, że każdy człowiek ma konstellacyą swą. *W. Post. Mn.* 89. Na korzeniu dzięglowym matematacze każą wyrzezać raka, i to przykładać na wrzody ukąszone. *Syr.* 97. MATEMATYCKI, - a, - ie, MATEMATYCZNY, - a, - e, mathematisch. Figury matematyczne. *Petr. Pol.* 2, 358 Instrumenta matematyczne. *Syr. Do* 3. *Bh.* mathematický. MATEMATYK, - a *m.* Matematyce biegły, osobliwie w astronomii, der Mathematik. Lepszy chłopek przy swoiey prostocie, a niźli matematyk biegły, który z wysokości przy nocie, patrzy na gwiazdy po niebie. *Kras. Sk. Dz.* 39. Z Rzymu wygnani gwiazdarze abo matematykowie. *Arat. Zb.* 2, 132. *Vd.* matematika, znanost razumne, razhunstvu, svesdarie etc.

MATENKA, - i, *ż.*, *blund. dem. nom.* matka, liebe Mutter. Cóż się z tobą dzieie, moia nayukochańsza matenko, że tak płaczesz, oyciec płacze! *Zab.* 14, 349. Prawo matki nazwałem przez niepowściągliwość w smaku. *Kon.* 70, 814. Ewy.

MATEOLOG, - a, *m.*, matematacz, n. p. ciemny mateolog. *Sk. Kal. C* 1 *b.* Błędy mateologów schismatyckich. *Sk. Persp. E* 2 *b.* O miły babi mateologu! *Kam* 63. cf. teolog.

MATERAC, - a, *m.*, *Laf. med. mataratium*, *mataricium*, *Ital.* materazzo, matarazzo, *Angl.* mattress, *Gall.* materas, matelas) piernat spodni, do Materaców. *Cro.* madrác; *Vd.* madroza, perniza, *Ser.* madrac, arnuzza; *Bs* mataraç, duscek, madrac *Bl.* madrac, posteglja; *Sla.* proshivena perinja; *Ri* матрацъ, мостъчекъ. Dla chorych naylepsze są materace z kotkiemi pomiernie miękko wysłane. *Kras.* 3, 355. Sierć z ogonow bydlęcych gotuie się, i wypycha do sypiania wygodne materace. *Kluk.* Z. 239. Widziałżeś ten materac, na którym sypiam? *Kras. Sat.* 2, 199. Położył się na swoim materacu zwyczajnie na worze. *Bark. Dom.* 57. Sypiał na słomianym w łubianym materacu ubogim. *Sk. Zyw.* 1, 6. Cienkiego materaca. *Hul. Ow.* 145. MATERACIK, - u, *m.*, *dem.*, eine kleine Matratze. Cyrulicki kazał kłaść na rany przykładaią ein kleines Küssen Kr. Zuklatte auf die Wunde zu legen. Przykładaią się rzeczy przyotowane, włożone w materacyki, to iest wo-

recki, wielkość przyzwoitą maiące. *Krup.* 5, 297. Matercyki robią się z pachniących ziół kwiatów i nasion. *Perz. Cyr.* 2, 332. Ranę plastrem nakrytą, materacykiem z ziół zrobionym, w ciepłym winie rozmaczanym, z wierzchu przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80.

MATERKLASY, - ów, *plur.*, *Bh.* barabúrdy, stare graty, rupieci, zbiór różnych rzeczy starych, połamanych, Gerülle, Gerümpel, Grümpelwerk. W ubiorze bardzo skąpa; nie lubi mniey potrzebnych materklasów. *Teatr.* 7, 48. Z wielą zaświadczeń podróżnych i materklasów nabożnych, Powracał pielgrzym do domu. *Kniaz. Poez.* 3, 122. Kupiwszy materklasow i wiatru i dymu, Powracał ieden łaydak na osiełku z Rzymu. *Zab.* 13, 276. *Tręb.* - §. *Vocant się aliqui et figuras Mathematicas et literas sibi ignotas. Cn. Th.* unbekannte oder unkennbare Schriftzüge, Hieroglyphen, mathematische Figuren.

MATERYA, - yi, *ż.*, *z łac.* to co stanowi ciało i bryłę; robi, die Materie, die körperliche Materie, *Bh.* bmotnoſt, od bmatania, = macania; *Sr.* 1. materina; *Crn.* materija; *Vd.* materia, riezh, perprava, naprava, spraunoſt, perpravek, perpravina, *Rs.* матéрія, *Bc.* вещество. Jeszcze nam nikt nie powiedział, co iest materya, bo do dziś dnia nie znamy wszystkich iéy własności. *Stas. Buf.* 16. Człowiek we środnim nieiakim mieyscu między myślą i materyą postanowiony. *Birk. Kaz. Ob. A* 4. - b) Materya znaczy rzecz, z którey się powinna robić rzecz druga: cegła, wapno, drzewo, materya na dom; sukno, płótno, bławat, materya na odzienie; przygotowanie myśli i dowodów iest materyą pokazania tey prawdy i tego zdania. *Jez. Wyr.* To z czego co robią, iako w budowaniu drwa, kamienie. *Cn. Th.* materyały, Baumaterialien, Materialien. Widząc Dawid, iż nie iest wolą bożą, żeby kościoł sam budował, synowi gotował wszystkę materyą, kruszce wszelakie, drzewa cedrowe i inne potrzeby. *Sk. Zyw.* 2, 161. Salomon zbudował kościoł z tey materyi i skarbu, który był ociec iego zostawił. *ib.* 176. Materya na budowanie, iakie są drzewo, cegła, wapno etc. *Mącz.* Materya, wątek, wszelaka rzecz, z którey może co bydź. *Mącz.* Pszczoła we dnie materyą tylko znosi, a w nocy robi. *Kącik. Pas.* 20. Malować się Aleksander nikomu nie dał, iedno Apelesowi, a lać z materyi, tylko Lizypowi. *Warg. Wal.* 282. t. i. z kruszcu, von Metall. Oliwa materyą, to iest, ognia; im więcey oliwy, tym ognia wiecey, i dłużey. *Birk. Sk. B* 2. - 3. *transl.* przedmiot pisania, mowienia, materya listu, ksiąg, kazania, rzecz o którey kto pisze, mówi, die Materie, der Gegenstand der Behandlung, der Stoff. Taką materyą przed się biorę, którey podobno sam tytuł nieiednego od czytania odrazi. *Zab.* 12, 257. Przypadek ten był materyą wielu dyskursów i szeptów. *Kras. Pod.* 2, 23. W materyach status, iednomyślność iest potrzebna; a pod większość głosów pociągane bydź nie mogą. *Skrzet. P. P.* 1, 70. Nauka, która uczy rzeczy, któremi choroba ma bydź uleczona, zowie się materya medyka. *Krup.* 5, 14. O! tó gruba materya! *Teatr.* 21, 113. gruby postępek, gruby kawałek. - b) powód, podnieta, pobudka. *Cn. Th.* Veranlassung. Masz teraz materyą do swady. *Tr.* - 4) materya iedwabna, bawełniana, wełniana, Zeug, Seidenzeug, Baumwollenzeug etc. *Vd.* materia, roba, robovina, riezh; *Sla.* svitta, podstava). Materye dla przykrycia nagości naszéy, i zasłonienia sie-

bie od ostrości wiatrów. *Xiądz* 75. Tak krawiec: kraie, Jak mu materyi staie. *Teatr* 20, 99. Robota wyborna ieda materyą zaleci. *Cn. Ad.* 995. – 5) materya rany, wrzodu, surok, ropa. der Eiter, die Materie. *Abscessus* zebranie się materyi *alias* wrzód. *Comp. Med.* 8. Materya czyli iad ospę czyniący, musi mieć podobieństwo z iadem francę sprawuiącym. *Krup.* 5, 444. MATERYAŁ, – u, *m.*, MATERYAŁY, – ów, *plur.*, materya 2); z czego co robią, Materialien. *Rs.* матерїáлы, строительные припасы. Materyał taki kształt wydaie, do iakiego go młot w kuźni przymusi, *Zab.* 8, 260. Proś go tu, może mi dodadź cokolwiek materyału do moiey komedyi. *Teatr* 34 *b*, *B.* MATERYAŁISTA, – y, *m.*, w hucie śklanéy materyalista, przysadczyk, który materyą na śkło przysadza, tyle znaczy w hucie, ile przysięgły gumienny, czyli karbownik w folwarku. *Tors. Skl.* 120–1. der Materialienausgeber in der Glashütte. – §. korzennik; kupiec handluiący korzeniami, suchemi roślinami etc., *Vd.* materlist, sazhimbar, ein Materialist, Materialhändler, Materialkrämer. Sprosno się mylili pierwsi aptekarze, także materyaliści, którzy nasienie stoiarnu za smomum przedawali. *Syr.* 732. – §. materyalista, utrzymuiący materyą wieczną, z któréy dopiero bóg porządek świata ułożył; albo też utrzymuiący, iż dusza ludzka nie iest duchowna, iż materya iest wieczna i iest bogiem, albo iż bóg iest duszą powszechną ożywiaiącą materyą. *Kras. Zb.* 2, 133. ein philos. Materialist, der es blos mit der Materie hält. Materyaliści, *Ec.* вещественники; cf. вещественами, богоматерить ubostwić materyą. MATERYALNIK, – a, *m.*, co materye lub materyyki robi, tkacz, der Zeugmacher. *Ern.* 1468. *w rodz. żeńsk.* materyalnicka. *ib.* MATERYALNY, – a, – e, – ie *adv.*, z materyi złożony, ciało maiący, *Rs.* матерїáльный, materiell, körperlich. Duszy żadna rzecz materyalna nie może się dotknąć. *Bial. Post.* 230. – *transl.* zmysłowy, nieduszny, cielesny, körperlich, sinnlich. Proszę mi ani wspominać o posagu; mądry człek nie dba o te materyalne bagatele. *Boh. Kom.* 4, 171. To są rzeczy materyalne, podłe, niegodne naszey uwagi; rozum grunt, i nauka. *ib.* 4, 125. *MATERYYSKI, – a, – ie, *materiatus* co iakoby z materyi iest. *Mącz.*, *Sr.* 1. materiysti. MATERYYKA, – i, *ż.*, materya iedwabna, półiedwabna, bawełniana, cienka, ein feiner Zeug.

MATEUSZ, – a, *m.*, imię męzkie, Matthäus; *Slo.* Matuš'; *Rs.* матвѣй (cf. Maciey). Mateusz ś. apostoł i Ewanielista, pierwéy celnikiem był. *Zal. Tst.* 357. *Kras. Zb.* 2, 133.

MĄTEWKA, – twi, *ż.*, *Etym.* mącić); drewno do kłócenia płynów, ein Quirl. *Tr.* Kosiołek; *Sr.* 1. mutei; *Ross.* мутóвка, мутовочка, колотóвка.

MATKA, – i, *ż.*, *Bh.* matka, matěr, matě, mati; *Slo.* mat, matka, mater, mama, mamka, mamička; *Crn.* mâtè, *G.* matere, (*Crn.* mada, majda, z matki siostra, *Bremens.* Mödder, *Crn.* majka *obesa mulier*); *Vd.* mati, maika, mama; *Cro.* màti, *G.* matere; mayka, rodicza; *Sla.* matti, mati, *G.* matěré; *Bs.* matti, majka; *Rg.* májka, matti, *G.* mattere; *Hg.* annya; (*Hg.* matka, z gamrat, fryera); *Sr.* 1. macj, maff, macjer, mahsch, matka, maczerka; *Sr.* 2. masch, mahsch, *G.* mahschere, mutter, mutterka, mamma; *Ross.* мáмъ, матерь (mamka samica; pszczelna matka; macica, żywot; матерщина słowo

szelżywe); *Ec.* мáмерь; *Pers.* mader, *Ital.* madre, *Lat.* mater; *Gr.* μητηρ; *Dan. Suec.* moder, *Angl.* mother, *Belg.* Mödder; *Gall.* mere; *Hebr.* אם em *mater*, *Arab.* ומא *mater fuit* cf. mama). co płód czyli dziecię na swiat urodziła, die Mutter, bey Menschen und Thieren. To zwierzę, które do pewnego czasu płod nosi, a potym go na świat wydaie, iest iego matka; u zwierząt zowie się samicą. *Zool.* 73. Był ten dzień, gdyśmy w matkach bywali, i sami Nadzieią tylko ludzie wprzód, a zarodami. *Otw. Ow.* 614. Snadniéy dziesięciu synów iedna matka, niż matkę dziesięć synów żywi. *Pot. Arg.* 416. Mamka za matkę nie stoi; Co matka to matka. *Cn. Ad.* 478. Nie toż macocha, co matka. *ib.* 667. cf. matka daie, macocha pyta, czy chcesz?). *Cro.* y bila mayka, y mila mayka, *Rg.* i billa majka, i milla majka, z matka choć obiie, kochana). Nic nie umie, chyba za panią matką paciers mówić. *Mon.* 71, 107. na paskach ieszcze chodzi, trzeba go prowadzić). Jaka matka, taka córka, cf. iabłko niedaleko iabłoni pada; *Vd.* kar maiuka rodi, radu miahi lovi, *Cro.* što machka rodi, vsze misse lovi, cf. kotka). W matkę się wdawać, *Vd.* se pomaterim, *Bh.* pomatěřiti se. Wiele ze złych matek córek świątobliwych. *Aurzp.* 29. Oyca i matki tylko za grosz nie dostanie. *Jag. Gr. B* 3. Pewna była Marya pociechy swoiey po trzech dniach; iednak matką iest, matką się być znać musi spolnie z synem na krzyżu wisi. *St. Kas.* 176. cf. krew' nie woda). – Matka z oycem, z rodzice. Jednéy matki, rodzeni, *Ec.* единоматерный, вкупомáтерный. Druga matka, *Ec.* матерородúтельница, вмѣсто матери. Stara matka z babką, *Sla.* stára mama. Matka żony, z teścia; matka mężowa, z świekrą. *Sekl. Marc.* 1. Po rynku biegał, iak go matka urodziła. *Falib. Dis. N.* 2. t. i. neguteńki mutternackend. – Od matki komu zadawać, bękartem go nazywać. *Dudz.* 48. einem unehrliche Geburt vorrücken. *Rs.* бранить кого по матерни. (матерное слово grube selżywe słowo). Ty synu takiéy niewiasty, która się sama ku chłopu miała, zaż nie wiem, że ty miłuiesz syna Jsai ku swéy lekkości, i ku selżywości nieuczciwéy matki twoiéy? 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 31. Gdy szlachcic szlachcicowi matkę wspomni, co przepada. *Tarn. Ust.* 124. Przysiągł nam, pod słowy matki synem. *Pot. Jow.* 152. t. i. pod skurwysynem, so wahr er ein ehrliches Mutterkind ist. Niech takiéy matki synem mię nazwie, kto dotąd uyrzy, że to czynię. *Pot. Jow.* 167. Zawoławszy go rzecze: synu takiey matki, Wroć coś ukradł, bo cię dam na katowskie męki. *Pot. Jow.* 105. On się sprawia i stawia oczywiste świadki, Że złego słowa nie rzekł, ani wspomniał matki. *Pot. Jow.* 142. Matka czeladna, z gospodyni (cf. oyciec czeladny, z gospodarz), die Hausmutter, Hausfrau. Roztropne matki czeladne i gospodynie naylepiey temu zaradzą. *Syr.* 143. Matka boża, z bogarodzica, die Mutter Gottes. Tak piękny, iakoby go matka boża urodziła, *os humerosque Deo similis.* *Mącz.* Matko Boża!! ah dlaboga Jesus Maria! – Matka chrzestna, die Pathe *od.* chrzestny. *Figur. transl.* Matką pierwszą, a powszechną wszystkich rzeczy, iest ziemia. *Petr. Ek.* 4. Ziemia matką wszystkiego, Z niey wynika wszystek Dla kraiu porządnego i wzrost i pożytek. *Zab.* 18, 303. Moskiewska ziemia iest matka wielu rzek przednich. *Boter.* 158. Cnota iest matką roztropności. *Teatr.* 18 *c*,

86. Prożne były znoie, trudy, poty, kiedy fortuna matką bydź nie chciała. *Mon.* 65, 96. Czy im przyrodzone matką, nam macochą, Że ich samych tak bardzo, nas tak mało kocha? *Zab.* 8, 351. *Koss.* Matką oyczyzna. *Teatr* 1, 6. Statutu Litewskiego matką iest Statut Herburta. *Gaz. Nar.* 1, 211. źrzodłem). – §. *transl. Polan* matko *dicunt annosioribus*; pani *honestioribus. Cn. Th.* (altes) Mütterchen. Hey Matko! a daycież też tu wodki. *Teatr* 50, 1d. – §. *Oecon.* matka pszczoł, macioca, krolowa, *Crn.* mashèza; *Vd.* matiza; *Rs.* матка, die Bienenmutter, die Königinn, der Weiser. Gospodarz ma obaczyć, aby w ulach wiele królów albo matek nie było. *Cresc.* 598. Matka iest właśnie fundamentem zgromadzenia pszczoł, daleko dłuższa od pszczoł roboczych, ale swobodzieysza od trądu. Nie daremnie ią matką zowią, bo iey wszystkie pszczoły bytność swoię winny. *Kluk. Ze.* 4, 170 *et* 177. – §. 4. *Anatom.* Błonki mózg otaczaiące, zowiemy matkami, że mózg od różnych przypadków obraniaią; n. p. Gruba błona mózgu: twarda matka *dura mater*; cienka błonka *pia mater*, i pobożna matka. *Krup.* 3, 108. – §. matka, i macica, żywot macierzyński. die Bärmutter, Gebärmutter. Paniom, którym matka bywa skażona i zaziębiona, gdy się w niéy wiatry zamykaią, że się odyma, a bywa wielki żywot, lekarstwo takie ... *Urzęd.* S. – 5) *Botan.* Matki Bożéy włoski, *capillus Veneris*; Frauenhaar, u nas roślina ta rośnie na starych murach, albo w murowanych studniach. *Kluk. Rośl.* 2, 237 – Bylicę, Beyfuß, niektórzy zowią matką zielną, a to dla iey wielkiey mocy. *Cresc.* 271. MATKOBOYCA, MATKOMORDERCA, – y, *m.*, *Sr.* 1. maciérz zamordowak; *Vd.* materni vmorez; *Rs. et Ec.* матереубійца. der Muttermörder. Oycobóyce i matkobóyce. *Birk. Kaz. Ob. E* 3 *b.* Matkomorderca. *W.* 2 *Tim.* 1, 9. *Bibl. Gd.* MATKOBOYCZYNI, – i, ż., która zabiła swoię matkę; die Muttermörderinn; *Sr.* 1. maciérz zamordowarka. MATKOBÓYSTWO, – a, *n.*, zabóystwo matki, der Muttermord, *Sr.* 1. maciérz zamordowanie; *Rs.* матереубійство.

Pochodz. *cf. Mać*; *Macica. Macicorodny, Macicowy, Maciczny, Macierz, Macierzanka, Macierzaduszka, Macierzankowy, Macierzyński, Macierzyństy, Macierzyństwo, Macierzyzna, Maciniec, Macinnik, Maciora, Maciorka, Macocha, Macochować, Macoszyński*; – *Matczyny, Matczysty, Matenka, Matuchna, Matula, Matusia, Matusienka, Matusieneczka, Matuchniczka*; *cf. mama, mamula, mamunia.*

MATLAĆ *cz. ndk.*, gmatwać, matać, pomieszać, zuſammen bräbra, unter einander werfen, vermiſchen, verwirren. W kupę rzeczy różnych nie matlaiąc, przyſiąpmy do tego wszyſtkiego. *Hebst Oſp. P b.* Tak mówiącéy matlały się im, *confusa fiere. Zebr. Ow.* 47. Matląc palcy po twarzy, co uyrzał namacał. *ib.* 391, *digitis ad frontem saepe* (macając).

MATNIA, – i, ż., (*Etym.* matać) *Rs.* мамня, *Crn.* mežarja (*cf.* mieść, miotać), potshva; *Sr.* 1. rebaczka wałek, *Br.* halov, der Sack am Fiſchernetze. Matnia iest sam worek wodny, w tyle z ſkrzydłami iego się łączący, w który się ryby zbieraią, i który bywa na trzy sążnie długi. *Ryc. Zw.* 3, 242. – *fig. et transl.* sieć, sidło, łapka, Netz, Netz, Falle, Schlinge. Gdy odkładacie niedbale, tym czasem Filip ze wszech ſtron w matnią was zagarnie. *Nag. Fal.* 19. Jak błotni linowie Kozacy na matnią przyszli. *Bial. Odm.* 43. Co czynić, wpadłszy, iuż do matni! *Bard. Tr.* 314. Strzeż się matni zdradliwych, w które płochych mieści Zbyt czuły na podſtępy zawżdy kunszt niewieści. *Kras. Sat.* 67. Z iednéy Luterſkiey matni tak wiele różnych sekt wyszło. *Sk. Zyw.* 2, 78. Miał pogotowiu sposob, aby wszyſtkim dogodzić, a samo tylko duchowieństwo w matni osadzić. *Nar. Hſt.* 7, 55. Pociągać do niewolnictwa matni. *Teatr* 46, 65. Wszystko zle bez porządku; iak w matni się zgubię. *Dmoch. Sat. R.* 65.

MATOŁKA, – i, *m.*, *paruus, deformis et ſtupidus homuncio. Cn. Th.*, ein kleines und dabey einfältiges und häßliches Menſchchen, człowiek mały, szpetny, głupowaty. *Włod.* – §. *Possunt etiam sic dici Cacodaemones familiares, seruorum habitu conspicuo, domeſtica munia diligentissime obeuntes, quales in Lithuania, Russia, Samogitia aliquot, in Suecia vero et Lappia quam plurimos, noſtro etiam saeculo reperiri a fide dignis* (?) *audiui; quos Delrius ex Joanne Meletio Teutonica lingua* Coltri *vocari ait*; *de quibus vide* Olaum Magnum. *Cn. Th.*; djabeł wcielony, posługi sprawuiący, czemu wierzyło przedtym pospólſtwo. *Włod., Dudz.* 44. (*cf.* inklus; ein Hausgeiſt, (Spirikur, Spinnefir), der ſo gut war, ſich zu allerley Hausdienſten brauchen zu laſſen. *Lamia* nocna ięndza, matołka, nocne ſtraszydło, duch albo czarownica. *Mącz. Spectrum* matołka, fałszywe wyobrażenie na oczy łażące, obłuda. *ib.* (*cf.* marcholt).

MATONOG, – u, *m.*, MATONAK, – a, – u, *m.*, chwaściſko w zbożu, (*Etym.* od matania nóg) ein gewiſſes Unkraut im Getreide. We lnie się znayduie matonak, łoboda i inne chwaściſka. *Haur. Sk.* 34. To matonog, to oſty pszenne żniwa głuszą, Że w trudnym do plewienia chwaście ginąć muszą. *Otw. Ow.* 203. Natura matonaka do szaleiu podobna, głowę zawraca. *Haur. Sk.* 37. – *fig.* Krótko cię wypłatam z tego matonogu. *Pot. Arg.* 581, z téy wiklaniny, mataniny).

MATRAC *ob.* Materac.

MATRONA, – y, ż., *z łac.* dama przez ſtan i wiek poważna, eine Matrone. *Vd.* matrona, poshtena shena; *Rg.* plemenitza, vladikka; *Ec.* посáдница, благородная жена. *Matrony* Rzymſkie pierwszego Marca obchodziły uroczyſtość *Matronales* zwaną, na pamiątkę przebłaganych Sabinów przez niewiasty. *Kras. Zb.* 2, 134. Marcya Katonowa, tu leży matrona, Za żonę Hortensemu dana, czy wypchniona, *Bard. Luk.* 26. *ob.* matedora.

*MATROS *ob.* Maytek, żeglarz, marynarz, flis.

MATRYKUŁA, – y, ż., uroczyſty zapis osób iakie zgromadzenie ſkładaiących, die Matrikel, *Cro.* maticza.

MATUCHNA, – y, ż., MATULA, MATULKA, MATULEŃKA, MATUSIA, MATUSIENKA, MATUSIENECZKA, MATUNIA, MATYŃKA, MATEŃKA, – i, ż., *Dem. blanda nom.* matka, (*cf.* mamunia) *Sr.* 1. maciérzanka; *Vd.* mamiza, babiza; *Rg.* majciza, mamma; *Boss.* мáмушка; *Ec.* мáмочка; beſtes Mütterchen, herzens Mütterchen, liebſte Mutter. Patrz jak się chwyta rączkami różańcy Sayie matuchny swey niepokalanéy. *Groch. W.* 341. Matuchna iego, dziewica Marya. *Wrobl.* 202 *et* 26. Ach matulu! iakże ia wdzięczna wam będę. *Teatr*

54 b-34. Dobry wieczor matulu. *ib.* 30, 81. Troskliwa matulka synaczkowi zawsze łzy otarła. *Pilch. Sen.* 225. Jak pucuk się kwili, gdy z rąk tatusia Padło, co dla zabawki dała mu matusia. *Tol. Saut.* 44. Jakbym teraz doznawał, czuię, że matula Na łono mię swe wziąwszy do piersi przytula. *Zab.* 8, 257. *Nar.* Antosiu ieśliś przewinił, Trzeba, żebyś matuli zadosyć uczynił. *Nar. Dz.* 3, 19. Moia nayukochańsza matuléńku. *Teatr* 30 *b*, 55. Moia matuleńka dobrze powiedziała, że ... *ib.* 7 *b*, 30. Same panie matusienki synaczków do złego wprawiaią. *Falib. G*, 3. – Z Mazowiecka: **Matuchnicho* miła Boża! *Bies. A.* 1. t. i, matko boża! – *Matuściny*, – a, – e, od matusi, Mütterchens: *Rs.* матушкинъ. Słowek matuścinych bardzo naśladuiesz. *Zebr. Ow.* 25.

MATUS, – ia, *m.*, miano kota, *ob.* Maciek, Name einer Katze. Stary Matuś spoyrzał na myszkę. *Nar. Dz.* 3, 213. *Zab.* 5, 235. Łap za myszkę Matuś w nielitościwe spony. *ib.* 5, 236.

MATWANINA *Teatr* 28 *b*, 84. *ob.* gmatwanina, matanina.

MATWAĆ *ob.* gmatwać, matać.

MATYASZ, – a; *m.*, MATYASZEK, – szka, *m.*, *dem.*, Maciey, Maciek, *Nom. Propr.* Matthias. Okley i z płocią to dla Matyasza, Lepszéy potrawy godna gęba nasza. *Jabl. Ez.* 5. Dobra Matyaszowi płotka. *Cn. Ad.* 162. A Matyaszowi płotka. *ib.* 5. *in partitione piscium communi opera captorum, parochus scholarchae ophicommuni opera captorum, parochus scholarchae ophidion et sibi anguillam, assignabat.* cf. dobra kozie brzoza; dobra psu mucha; szkoda psu białego chleba; dobra w chomąto słoma, w kaftan bawełna; dobry tobie chléb; dobry tobie cienkusz; do wody z gębą; nie twoiey to gęby kąsek; takiemu takie, iakie odzienie, takie raczenie; iak cię widzą, tak cię piszą; komu się mięsa nie dostanie, ten na polewce niech przestanie; A mnie przecię piskorz. Lepszy ryds niż nic. Co bóg da, do kobiałki. Jednemu się skrupi, drugiemu się zmiele. Jednemu szydła golą, drugiemu brzytwy nie chcą etc.). Brudny Matysie! *Pim. Kam.* 62. Matyasz, chłop, kruczek, Wołoszyn, zdrayca, nie był godzien córki Kazimierza. *Bielsk.* 416. *Gwag.* 260. Wyprawił się Matyaszek, chcąc sprobować woyny. *Mat. z Pod. A* 2. cf. Albertusy). Matyaszki abo kruczki. *Klon. Wor.* 12, czerwone złote bardzo rzadkie, z wybitym krukiem, od króla Węgierskiego Matyasza bite, Rabenducaten des Königs Matthias von Ungern.

MAUKA, z Czeska a, mąka. *Sekt.* 67. *MAWA, z my dwa mamy, *Dualis, ob.* Mieć. *Groch. W.* 335. *Papr. Kol. D* 5 *b*.

MAUR, MAURYTANIN, – a, *m.*, z Maurytanii rodowity, ein Maur (cf. murzyn). MAURYTANIA, – ii, ż., kray Afrykański, Mauritanien. MAURYTANKA, – i, ż., rodowita z Maurytanii, eine Maurinn. W Trypoli Kologlossowie, czyli z Turczyna i Maurytanki zrodzeni. *N. Pam.* 12, 293. *Maurytański*, od Maurytanii.

MAWIAĆ, – ał, – a, *Act. ndk.*, *Frequ. Verbi* Mówić, *Bh.* mluwiwatí; *Rg.* govorûkati; oft sagen, zu sagen pflegen. Mawiali starzy Polacy, gdzie wiele ceremoniy, tam szczerości mało. *Mon.* 66, 457. Ludzie im są mędrsi, tym mniéy mawiaią. *Gil. Pfl.* 99 *b*.

MAWROT ziele *ob.* Szczodrzeniec.

MAXYMILIANISTA *ob.* Maksymilianista.

MAY, – a ia, *m.*, der Monat May, der Wennemonat, Rosmonat; *Bh. et Slo.* Mág; *Sr.* 1. Meya, Meyske mężczyzna; *Sr.* 2. Smejnski, Maiski, Rosbeloni; *Vd.* Majnik, Veliki Traven, Petnik, Shentlipushnik, Zvetlizhnjek (cf. Kwiecień); *Crn.* Travn Velike; *Cro.* Rosnyak, Veliki Traven, Filipovschak, Rosocavet, Szviban, Szviben; *Dl.* Traven, Szviban; *Sla.* Svibanj; *Bs.* Svibagn; *Kg.* Svibagn; *Hg.* Ponkosdhava; *Rs.* май, майъ; *Ec.* маїй, маїя. Od Stycznia piąty miesiąc w roku; nazwany był od Romula Maius, na pamiątkę senatorów i szlachty Rzymskiey, nazwanych *Maiores*. Inni wywodzą od czci bogini *Maiae* w tym miesiącu wyrządzoney. *Aras. Zb.* 2, 139. (*sed vide* Adig. s. h. v.). Suchy Marzec, mokry Kwiecień, chłodny May. Będzie żyto iako gay. *Kluk. Rosl.* 3, 98; *Rys. Ad*, 64, *Slo.* Suchi Marec, mokri Mág, bude bumno, gako háj. Po niestatecznym Marcu świat się cieszy Maiem. *Pol. Pocz.* 39. *Zegl. Ad.* 82. May właśnie drzewa i kwiaty rozwiia. *Niem. P. P.* 130. – *Fig. allegor.* May wdzięczny światu, życzy w kwiecie różne, Był mu w Styczeń i Luty obrócony mrożne. *Kulig.* 6. Płaczę na moie lata przebiegłey młodości, Żałuię, że móy przekwitł marnie may zielony. *Kulig.* 121. – §. May, – iu, rozgi z liściem zielonym, albo zielem obwinione, albo ziola z łodygami soremi. *Cn. Th.* grüne Zweige, abgehauene grüne Bäumchen, grünes Laub, May; *Bh.* Mag; *Crn.* Maja; *Vd.* lepen, list; *Rs.* лиственъ. *Festae frondes* may, który na dzień święty w kościoły i w domy przyrządzaią. *Mącz.* (cf. zielone świątki). Tu mi chłopięta zuoście na ofiarę May, i kadzidło i darnie zielone. *Hor.* 1, 99. May zażywany na świątki przy kościołach i domach, lipowy, iarzębowy, brzozowy. *Kluk. Rosl.* 2, 162. On kościoł stroi, gotuie ofiary, Ołtarze maiem złotolistym puszy. *Pot. Syl.* 218. Postanowił Febus, aby przy pogrzebach maiu kupresowego używano. *Otw. Ow.* 396.

Pochodz. *maiowy*, *maić*, *omaić*, *umaić*.

MAYDAN, – u, *m.*, MAYDANIK, – a, *m.*, *zdrbn.*, z Tur., plac czworogranny w mieście iakim, *place publique*; maydan obozowy, ulice między namiotami. *A Czart. Mscr.*, ein öffentlicher viereckiger Platz; der Platz oder die Straßen zwischen den Zelten, rynek obozowy, cf. bazar, der Marketenderplatz im Lager. *Cro.* majdan z poiedynek; *Cro. barb.* mejdân z poboiewisko; meghdân z równina; majdaniza *circus*; *Vd.* maidaniza, turniralishe z plac turnierów). Takli sprzęt boiarski drogi Na maydan da Litwin srogi! *Tward. Misc.* 29; *Tward. W. D.* 69. *Jussit rex, ut singuli quidquid cepissent, conferrent in commune*, maydan *vocant*, *ex aequo inter omnes dividendum*. *Piasecк.* 271. Ognie często się po przestronnych maydanach błyszczą. *Psalmod.* 64. *Sus. Piet.* 3, *G* 4. Woda była blizka na maydanie. *Pot. Arg.* 292. Maydan, *place d' armes*, w fortyfikacyi, są mieysca na tarasie ukrytéy drogi, zawarto w kątach wyskakuiących, na które zgromadza się piechota broniąca ukrytey drogi. *Jak. Art.* 3, 301. der Waffenplatz. Maydan, plac fabryki, budowli, der Bauplatz, Zimmerhof. Od maydanu, gdy przez wyrobienie drzewa, umkną się lasy, to też za lasami maydan z robotnikiem pomykać się powinien. Maydan ten ma bydź nakształt rynku, osadzony budami z ludźmi według potrzeby i porządku, gdzie ma bydź sędzia i inni sposobni urzędnicy, aby się nie działy excessy. *Haur Ek.* 178. – §. Maydan potaszowy Pottaschsieder. Maydanik

pol. rzut, cios półkrzyżem lub szyfantiw lutrowanego wydrążonym. *Torz.* 12. – §. 6. część środkowa łuku, którą ściskamy, i za nią łuk trzymamy. *A Czart. Mscr.* der mittlere Theil der Armbrust, den man auf der linken Faust zieht. Maydanem na dół, w górę cięciwą łuk wpuszczony. *Pot Pocz.* 701, łuk iest wspacznym, lub do góry cięciwą trzymanym, kiedy maydanem na dół, a cięciwą do góry. *A Czart. Mscr.* MAYDANNIK, – a, *m.*, dawn. maydan, der Platzregen. Dobroci Iugów maydanu powinien doyrzeć, protować i przestrzegać. *Haur. Et.* 188.

MAYDEBURG, MAYDEBURSKI *ob.* Magdeburg.

MAYSTER, – tra, *m.*, według Niem. der Meister, z łac. magister, magistr, *Bh.* mistr; *Sr.* 2. mejstar; *Sr.* 1. majstor, *Vd* moshter; *Crn.* mojstr; *Cro.* mèster; *Dl.* mayster, majar. *Fg.* meister; *Sla.* majstor, *Bs.* majstor, majstar, majstar *Fg.* majdor, mesctar; *Rs.* мастеръ; *Ec.* мэ́йсторъ, мэ́йстеръ. cf. *Hebr.* מורה mischter *magisterium*. Każdy przed do maystra iakiegykolwiek professyi kunszt przyimuiący, ma bydź w protokule cechowym zapisany. *A Zamov.* 80. Mogłby bydź maystrem w cechu. *Hor sat* 44. biegły, zręczny). Maystrow trzeba dobrać, którzy by byli biegli w robocie, a nie fuszerów. *Torz.* 281. Mayster mularz, rozdaie innym mularzom robotę, podług przykładu architekta. *Mag. Mł.* Mało iest maystrów takich, ktoryby się na plantach znali. *Suit. Ed* 31. Powstał rozruch między maystrami i czeladnikami. *Gaz. Nar.* 1, 221. Insza rzecz, uczyć się na maystra do praktyki, a insza rzecz czytać, aby się tylko znać na rzemieślnictwie. *Perz. Cyr.* 1, 4. W hucie, mayster pierwszy do niego należy piece zaprawiać, i doglądać iak w nim rzeda topnienie. *Os. Zel.* 79. Maystrowie, rożni mayster instrumenta stalowe. *Os. Rud.* 5-3. *Fig.* Platona iest mayster filozofow na pierwszym mieyscu tu posadzić przystoi. *Bud. Ap.* 1. naczelnik; cf. książę). *transl.* w hucie, ktoś iest maystrem do dobrego szkła. *Torz.* 126. (do tego działu). MAYSTERSKI, – a, – ie, Meisterisch, *Vd* moshterski, moistrouu; *Rs.* мастерскій. мастерскій. *Ec.* мэ́йстерскій. Odbycie sztuki mayster-skiey. *A Zam.* 81. Czterech filutów, przedniey w swym rzemieśle, którzy swoie robili po mayster-sku sztuki, *Mon Rec.* 1, 210. meisterhaft; *Vd.* po moistruneu, moistrski. MAYSTERSZTUK, MAYSTERSZTYK, – u, *m.*, das Meisterstück. *Crn.* mojstrya; *Vd.* moistrshtuk, dobro delo, pervdne dzielo, główne dzieło, arcydzieło, szczególne dzieło, cf. dowod, popis. Gdy czeladnik rzemiosła, Rzemi cechowi wyznaczą mu robotę mayster-sztyk zwaną. *A Zam.* 80. Większy iest mayster-sztuk złoto, niż złotnik. *Jog. Gr. A* 3 MAYSTERYA, – yi, die Meisterschaft, das Meister seyn; *Vd.* moistrija, moistrina, moisterstva; *Rs.* мастерство. Czeladnik, gdy przez starszych za zdatnego do mayster yi uznany będzie... *A Zam.* 80.

MAYTEK, – tka, *m.*, flis, okrętnik, bosman, marynarz, żeglarz, żeglarz, ein Matrose, Botsknecht; *maydek. *Pol. Arg* 109 cf. *Gall.* matelot, cf. *Inf. Sax.* Mat tonnier) *Bh.* plavec, *Cro* zhovnâr; *Vd.* zygar, brodar, barkar, ladjovosez, lađovski hlapez, veslar, lodjar; *Rs.* матросъ; *Ec.* корабленикъ, кор-бельникъ, кребецъ, кормой весломъ дѣйствующій

wyemb. – §. Maytki *plur.*, ubiór maytkowski, Matrosenkabit. MAYTKOSTWO, – a, *n.*, stan maytkow, żeglarstwo, der Matrosenstand. Sędzia pozwolił mi maytkowstwo na okręcie woiennym, lub żołnierstwo obrać. *Zab.* 3, 184. – §. *coll.* maytkowie, Matrosenvolk, Schiffsvolk. MAYTKOWSKI, – a, – ie, Matrosen-. *Bh.* plavecky; *Rs.* матросовъ, матросскій.

MĄŻ, – ęża, *m.*, *Boh. et Slo.* muž, *Sr.* 1. muj; *Sr.* 2. muhj; *Crn. et Vd.* mosh (*Vd.* moshtru, zhlovek s człowiek, chlop); *Cro.* mus; (2. mus, selyan s chlop); *Dl.* mux, mush; *Rg.* muux, vòjan, vójno, drúgh; *Sla.* czowik; *Rs.* мужъ (cf. *Ec.* мужикъ chlop); cf. *lat.* mas, *Germ.* Mensch, cf. *Arab.* müzekkür *masculus*) der Mann. a) mężczyzna, człowiek, w poważney mowie, einer männlichen Geschlechts, ein Mann. Nie płacze mąż, chyba ten, co od męstwa stroni. *Bard. T.* 524. Tego, kto wielkiego serca, a mężny, mężem zowiemy. *Kosz. Lor.* 162 *b.* Kleofas nazywa Chrystusa mężem od męstwa. *Dambr.* 225. Matka, od żalu, że tam nie skończyła, Męstwo w tym, wszystkich mężów przewyższyła. *Odym. Sw.* 2 *Gg.*; *Crn. et Vd.* môshûk *vir constans.* – Mąż zacny *Ec.* мужедо́бственникъ, *Gr.* ἀνδραγαθητης; мужедо́бственство, *Gr.* ἀνδραγαθία; мужедобственую *Gr.* ἀνδραγαθέω. Mężowie wielce mężni *Ec.* великому́жие *Gr.* μεγαλανδρος, – *oppos. Vd.* figamosh s tchóra). Z męża w kobietę przewierzgniony *Ec.* презмуже́нъ. – Wiem, żeć zaraz odliczy pieniądze, bo mąż s niego poczciwy wielce i rzetelny. *Teatr* 42 *d, B. Vd.* bodi tebi besieda mosh, ein Wort, ein Mann. Gwałtem na siebie nacieraią, mąż o męża, konie się z końmi rozpieraią. *Tward. Wład.* 139. Piątym pułkiem władał sam Henryk, a tam stanął główny mąż (*flos*) Polskich i Saskich ludzi. *Krom.* 245, t. i, sam wybór, sama treść, der Kern; *Ec.* мужизбра́нїе, *Gr.* ἀνδρολογία. Błogosławiony mąż, który nie chodzi w radzie niepobożnych. *Bibl. Gd. Ps.* 1, 1. Przebrał Jozue trzydzieści mężów bardzo mocnych. *ib. Jos.* 8, 3. – §. mąż, małżonek; *oppos.* żona, małżonka, der Ehemann, der Mann; *Slo.* muj, manjel; *Sr.* 1. wożenené muj; *Vd.* zakonski mosh, zakonik, drushe; *Cro.* mus; *Sla.* múx; *Bs.* músg, vojno; *Rs.* сожи́тель, *Ec.* сожи́тникъ. Mąż z żoną składaią małżeństwo. *Sax. Porz.* 132. Przecięż to mąż głową w domu! *Teatr* 33, 8. Żony podległość mężowi *Ec.* подмужество. Mąż iest naywyższa familii głowa, *Zab.* 16, 12. Mąż iest domu każdego podporą i szczytem, Panna bez tego tęskni, i iéy byt nie bytem. *Gaw. Siel.* 384. Jeymość Panna czego inszego potrzebuie, nie rabarbarum, senesu; mąż! *Teatr* 18 *b*, 15. Męża zbyt pragnąć *Rs.* мужененасытовать, manntoll seyn, *ob.* chłopodur). – W mówienia sposobie: „za mąż iść" przez wyrzutnią przypadek czwarty ma tak iak pierwszy. *Apcz. Gr.* 2, *p.* 125. einen Mann nehmen, heirathen (blos von den Weibern; *oppos.* żenić się: *cf. obsol.* brać męża, brać za męża *ob.* brać; *Slo.* vdávám se, manjela sobě béru; *Rg.* vdattise; *Vd.* vdati se, vdajati se, omoshiti se, obmoshitise, moshu vzet; *Cro.* szkupszo vdajem, szkup idem za musa; *Rs.* посягнуть за кого, посягать (cf. posag). *Sr.* 1. wudahwam so. Ludwisia za mąż idzie, *Teatr* 7 *d*, 6. Zofio, tyżeś to za mąż poszła! *Zab.* 14, 349. Panna, która ieszcze za mąż nie szła,.. *Szczerb. Sax.* 259. (Cora

Kieyſtutowa *w małżeńſtwo* szła za Janusza. *Biel. Sw.* 225 *b.*) Widział uchybione swe nadzieie przez za mąż poyście królowy. *Niem. Kr.* 2, 43. durch die Heirath der Königinn, *Vd.* omoshenje, vdaja, vdajanje; *Crn.* moshenje, moshitva; *Ec.* замужество, посяганїе. Małgorżata z przymuszenia rodziców za *męża króla Szockiego Malkolina poszła. *Sk. Zyw.* 373; *in hac phrasi hodie omittitur* za męża: z przymusz. rodz. za krola Szockiego poszła. – *Omisso verbo* iść: Przymusili ią za mąż przeciw iey życzeniu. *Teatr* 43 *c*, 117, ſie zwangen ſie zu heirathen. Endoxia Cesarzowa musiała *przez dzięki za mąż za Diogenesa. *Biel. Sw.* 77 *b.* Długo wdową będąc, ku ſtarości za mąż chciała. *Ezop.* 125. Wdowy za mąż gotowe. *Ryt. Ad.* 63, cf. z iednym w dół, z drugim w dom). Zmówić dziewkę za mąż *pactionem nuptialem facere. Mącz.* ein Frauenzimmer verloben. Za mąż wydawać, o córkach, toż co o synach, żenić ich, eine Tochter verheirathen, *Vd.* hshi vdati, vdajati, omoshiti, (cf. panna na wydaniu, domężna, *Sr.* 1. wudacjna, pomuſła jonſka, *Vd.* vdajatliva, moshiva; *Sr.* 2. wudahta *nupta*). Gdy przyydzie czas, abo dziewkę za mąż wydawać, abo syna ożenić... *Petr. Ek.* 16. Jedli, pili, żenili ſię i za mąż wydawali, *Leop. Math.* 24, 38. *Bibl. Gd.*; ożenili ſię, i za mąż dawali. *Sekl. Math.* 24. W ośmiu dniach wydać za mąż dwie córki, na to chyba bankier który wyſtarczył. *Teatr* 7 *b*, 41. Uczynił fundacyą, podług któréy corocznie trzy panienki ubogie kosztem iego za mąż wydawane i wyposażone będą. *Gaz. Nar.* 1, 287. – *Obſol. et vitios.* Małgorzata, gdy iey za mąż chciał książę Polskie, król Czeſki i król Sycyliyſki, słowa na to rzec nie dała. *Sk. Zyw.* 113, *et* 185. – Kocha słyszę na męża Walerego. *Teatr* 42 *c*, 17, t. i. myśli za niego poyść, albo że ſię z nią ożeni. – Już trzeci rok za mężem, z mężatką ieſt, zamężną, ſie iſt ſchon 3 Jahre verheirathet. Gdyby która matka miała córkę za mężem, któraby umarła, i.e. *Szczerb. Sax.* 140. wenn ſie eine verheirathete Tochter hätte.

Pochodz. *mężata, mężatka, Mężny, męzki, mężnie, męſtwo, mężczyzna, mężczyńſki, mężność, mężoboyca, mężoboyſki, mężobóyſtwo, mężowa, mężyca, mężyka, mężowy; bezmężna, zamężna, zamężcie, zamężniała.*

MAŻ, – i, ż., kołomaź, tłuſte wozowe (*Bh.* mazadlo, mazidło; *Bh.* maz plama; *Vd.* maſt, *Cro.* salov z kołomaź, mazidło, sadło; *Cro.* más *litura*) Wagenſchmiere. Kto ſię tyka masi, palec smołą ſkazi. *Min. Ryt.* 4, 190, kto ſię smoły dotyka, pomaże ſię nią. *Bibl. Gd. Syr.* 13, 1. *ob.* Mazać).

*MAŻA, – y, ż., MAZIA, MASIA, MASSIA, – i, ż., gatunek wozów, eine Art Wagen. W mażach łubianych wozili Kozacy połcie do Lwowa. *Zimor. Siel.* 251. Podrwił, co osła z koniem sprząga do ładowney maży. *Pot. Pocz.* 363. Posłanników Szwedzkich zdradliwych, ku pamiętnéy światu ich sromocie, na mażach wywieźć precz wołowych każe z miaſta. *Tward. Wład.* 189. Chmielnicki do szturmów moc wielką Sposobił maś wołowych z chróſtami, w które naprzągł chłopów, *Tward. IV. D.* 74. Skarżyła ſię na mrówki, które iey spać nie dały, i na maże, które ią na drodze wśrzod lasa przeſtraszyły. *Kniaz. Pocz.* 1, 159. Lepiéy swego doglądać, a spokoynego żywota używać, niż tak iak gonna *maśsia za dworem Liegać. *Rey Zw.* 158 *q.* *Prov.* Otóż tobie byłka mazia. *Rys. Ad.* 52. *Cn. Ad.* 801. masz, czegoś żądał; dźwigay ciężar, któregoś pragnął).

*MAZA *ob.* Zmaza.

MAZAĆ, – al, maże *Act. ndk.*; *Bh.* mazati, zmazati; *Sr.* 2. maſaſch, ja maju, majom, maſu, maſom, ſmaſaſch; *Sr.* 1. maſaći, maju, majem, mazam; *Vd.* mázati, masal, mashem, pomazati, shalbati, shalbati, oshalbati; *Crn.* màsàti, mashem; *Cro.* mazati, màsem (cf. lichiti a mazać, pochlebiać); *Bs.* mazati; *Hg.* màzati, (mazati *adulari*); *Rs.* мазать, мажу, мажешь, смазать, смажу, смажешь; *Ec.* елеономазать, муропомазовать; *cf. Hebr.* משח maschach, *Syr.* משח meschach *unxit*; cf. *Ital.* macchiare, *Ger* ſchmitzen, ſchmutzen, *Gr.* εμπλω cf. *Lat.* smegma). Edm. *Caſtelli Lex. Heptagl. ad rad. Hebr.* משח *obseruauit, conuenire cum Slavonico* masati, *Dalm. et Boh.* mazati. *Sed non tantum dialecto Boh., verum etiam Slavica Literali, Dalmatica et Russica ceterisque* мазать *ungere significat. Durich.* 1, 368, ſchmieren, beſchmieren, ſalben. Krzyżmo S., którym ochrzczonego mażą, godność wielką chrześcianina znaczy. *Hrbſt. Lek. F b.* pomazuią, cf. pomazaniec). Maże nas Duch S. na kapłaństwo, i krolewicami niebieſkiemi czyni. *ib. C b.* Plaſtry, lekarſtwa, mazania, syropy... *Petr. Ek.* 17, *Crn.* mazanje; *Cro.* màz, mazanye; *Hg.* mázolás; *Rs.* смазка. Nie biy, a nie glaszcz, nie maż a nie liż. *Zegl. Ad.* 155, cf. obraziwszy leczyć; uderzywszy poglaskać, cf. nie chwal mnie, a nie gań mnie). – §. Kalać, plugawić, *pr. et fig.* beſudeln, beſchmieren. Chłop idąc drogą woła: wara! drewno wlecze bardzo z roſnie zmazane, błoto z niego ciecze. *Papr. Pr. C* 3 *b.* Wbieżawszy do mieysca kalnego, umazał ſię. *Papr. Kol. T* 4. Zły to ptak, co swe gniazdo maże. *Hipp.* 53. Nie maże ſię słońce od błota, które suszy. *Sk. Kas.* 300. Słoneczny promień od gnoiu ſię nie maże. *Sk. Ds.* 374. Mazią ſię maże, kto ſię mazi tyka. *Achow.* 132. Jeżeliby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łoże nierządem cudzołożnym maże ſię. *Kucz. Kat.* 3, 146. *Sr.* 1. wonrkmanciju *conscelero.* Nic iadowitszego niemasz, coby nad nieuczciwe ludzkie bardziéy łżyło, i sromociło i mazało. *Veryf. pr.* 2. habbiło). I namby też przyſłało nie mazać nikogo, Gdyż o ludzie bez winy dziś na świecie drogo. *Papr. Kol. E.* łżyć, *bezecścić). Mazać ſię, o dzieciach, *ob.* płakać. – §. Mazać, paskudnie pisać, *Bh.* mazati); ſchlecht ſchreiben, ſchmieren. – §. 2. mazać, zmazać, wymazać, z przekreślać, niszczyć pisane, *Bs.* smersiti, auslöſchen, ausſtreichen, wegwiſchen. Gdy lepiéy roztrząśnie swoie pisma, maże te myśli, z których był kontent gdy pisał. *Zab.* 4, 171. Żydek iarmarkowy, tu ſię pisze, tu ſię maże. *Teatr* 24 *b*, 21. tu zaciąga dług, żeby tam płacił; łata ſię).

*MAŻACZ, – a, *m.*, *Bh.* mazać; *Sr.* 2. maſać; *Vd.* masavez, masez, omasavez, masilar, masilavez; *Cro.* mazisavez, masez, omasavez, masilar, masilavez; *Rs.* мазальщикъ, *Ec.* мѣсаметъ, który maże, pomasuie, der Schmierer, Beſchmierer, Salber, Beſtreicher, Anſtreicher. *MAZAŃIEC, – ńca, *m.*, zarażony, nieczyſty, ein inficirter unreiner Menſch. W Auszpurgu osobne są domy chorych, osobne sierot, osobne mazańcom, osobne trędowatym. *Gwag.* 459. MAZANEK, – nka, *m.*, (*Bh.* mazanek *mollis, delicatus*) bezkoſt, niewieściuch, ein Weichling, Zärtling. Syróp z sadzu bywa

dla

dli rorko znieyszych i pieszczonych mazanków czynio- ny. *Sr.* 284, cf. *Bh.* mazat ſe pieſzić ſię. MAZANINA, - y, *i.*, cokolwiek iest mazanego, namazanego, poka- lanego, smazanego, przekreślonego, *Vd.* masouje, (*Bh.* mazanina, ſ lepenice lepianka; mazanice *illitus, labor sordidus, Bh.* mazanec *libum*; *Sr.* ſ. mazanka *panis un- ctus pinguedine, butyro*; *Rs.* мазанка gliną oblepiony dom, drſki mur *ob.* Lepianka), Geſchmiere, Schmiere- rey, ſchmieriges Zeug. MAŻC *ob.* Maść. MAZEPA, - y, *m.*, Jan Mazepá ſławny hetman Kozacki, przy- wiązał ſię przeciw Piotrowi W. do króla Szwedzkiego Karola XII. *Kras. Zb.* 2, 142, ein berühmter Feldherr bei Kriegen. - §. *transl* Mazepo przeklęty, właśnieś ſię umył do Anielki. *Teatr* 22 *b*, 100, i. q. mazgay, ſchmie- riger Kerl. Powierzono kosz dwom wielkim mazepom, którzy rozumieli, że był z brudną bielizną, wrzucili go w wodę. *Teatr* 11 *b*, 69. Gadayże mazepo, masz-li gadać *ib.* 16 *c*, 1. MAZGA, - i, *ż.*, brzydkie pluga- we babſko, ein garſtiges, ekelhaftes Weib. *Tr.* MAZ- GAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, paſkudzić, plugawić, ſu- deln, beſudeln, *barbouiller. Tr.* Mazgać, klecić, ſudeln. *Ern.* 130. MAZGAIOWATY, - a, - e, - o *adv.*, pługawy, paſkudny, tełpiaty, ſchmierig. Derbisz mazgaiowaty. *Teatr* 14, 5 MAZGAL, - a, *m.*, MAZGAY, - aia, *m.*, (cf. *Rg. etc.* mazgàr *mulio*, mazak, z mul), z paſkudnik, nie- układy, ein ſchmieriger Kerl; ein Teufel. Mazgal, kle- cha, ein Sudler. *Ern.* 1135, *Bh.* ſliwoň, trdlenec, ha- lamza, panza, bliwou; *Crn.* smók, shóſtovilaſt; *Vd.* mah, mazz, taban, mlatilu, hedovez, zepez, riban, klak, *Rs.* пешеходъ, мозгáнъ. Dla takiego mazgaia ich ty, żadnéy Pan bóg nie ſtworzył kobiety na świe- cie. *Teatr* 22 *b*, 32. Milcz głupi mazgaiu. *ib.* 52 *d*, 118. Poplecze hultaie, coż za mazgaie! *ib.* 52 *d*, 65. Gdy- rzekł We Pan, że mazgay, że ſię nie ſtara podobać lu- dziom. *Teatr* 29, 88. Jurga niby mazgaia udaie, ale prawdziwem ptaszka, iest to z głupia frant. *ib.* 30 *c*, 12. Ma-ż on służącego? I iak ieszcze żywego chłopca, nie mazgaia! *Teatr* 46 *b*, 64. MAZIARNIA, - i, *ż.*, gdzie maź robią, K. Kon., die Schmierſiederey. MAZIARZ, - a, *m.*, ro- bący y ſprzedaiący maź, der Schmierſieder, Schmierhändler. MAZIDŁO, - a, *n.*, maść do namazywania, die Salbe zum Schmieren. *Cr.* maſt, masilu; *Sr.* ſ. maś; *Vd.* masavina, na- maz, obmaz, maslo, masilu, pomaz, shauba, shalba; *Cro.* ma- silo). Chuſtę maźidłem potrzyy po ranu i w wieczor, i przy- kładay. *Sien.* 513. Rozmaite mazidło wymyślacie na ozdo- bę ciał waszych. *W. Poſt. W.* 512. Łaziebników, go- lcarzow i barwierzow wydworne owe zielone, czerwo- ne, białe mazidła, któremi ludzie w dłuż zaciągaią. *Sen.* 2-3. Mazidłem smarować *Rs.* умасливать, yма- zywać (MAZINET, MACINET, - a, *m.*, rak morſki pod bay. *Wład.*, *ex Cnapii Th.* 909, die Krebſe, Garnele, der Taſchenkrebs). MAZISTY, - a, - e, - o, mazawy, rozmaziły, do mazania snadny, ſchmie- rig, leicht zu ſchmieren. Używaią oleiów maziſtych, nay- bardziey olwnego zamiaſt karmi ogniowéy. *Kruml. Chy.* 5. Wydawanie oleiu maziſtego z iąder świeżych, *olei* [illegible] *Kruml. Chy.* 135. Oleie niewonne za pomo- cą [illegible] otrzymane, nazywaią maziſtomi. *Kruml. Chy.* 134. MAZNICA, - y, *ż.*, puszka na kołomaź, die Schmierbüchſe, Theerbüchſe, das Schmierfaß; *Sr.* ż. ma- ſnica; *Bh.* kolomaznice; *Rs.* мазь, мазунокъ, ма- зуёнка, мазýшка (*Rs.* мазильница puszka na maści). Maźnice na smołę przy pojazdach, bywaią sosnowe. *Kluk Rośl.* 2, 162. Znalazł maźnicę, zgubił szkatułę na drodze. *Pot. Pocz.* 650, większa ſtrata niż zyſk). MAZ- NIK, - a, *m.*, rzéka w Kiiowſkim, która wpada do Olszanki. *Dyk. G.* 2, 139, ein Fluß im Kiiowiſchen.

Pochodz. *kołomać*; *namazać, omazać, obmazać, po- mazać, pomazanie, pomazaniec, pomazanka, podma- zać, przemazać, rozmazać, rozmaziſty, wmazać, wy- mazać, zamazać, zmaza, zmazać*; *maść, maścić, na- maścić, omaścić, omaſta, pomaścić, przemaścić, roz- maścić, zamaścić*; *maslo, maselko, maślanka, maśla- ny, maślny, maśny, maślarka, maślarz, maślnica, ma- ślić ſię.*

MAZOWIECKI, - a, - ie, od Mazowsza, Maſuriſch, Ma- ſoviſch. Kraina Mazowiecka coś ma w sobie niewdzię- cznego i grubego, tak iż z mowy i z poſtępków ich zwy- kliśmy ſię naśmiewać. *Petr. Et.* 297. Gawronięta żar- tem Mazowieckie kury zowią. *Pot. Jow.* 106. *Mazo- weckie księſtwo. *Herb. Stat.* 27 etc. *MAZOWSZA- NIN, - a, *m.*, Mazur, z Mazowsza rodem, ein Maſo- vier, Maſur. Z Mazowszany woynę ſtoczył Kazimierz. *Papr. Ryc., J. Kchan. Dz.* 169. Smiecież to twierdzić o cnych Mazowszanach! *Birk. Exorb.* 7. MAZOWSZE, - a, *n.*, MAZURY, - ur, *plur.*, *Masovia*, Maſau, Maſuren; wielka i znaczna prowincya Polſka, z tytułem księſtwa; z dawna miała udzielnych książąt. *Dyk. G.* 2, 139. *Maslausz* albo *Mazosz*, który był u Mieczysława podſkarbim, dzierżawy na pograniczu Pruſkim pod moc swoię podbiwszy, *Mazowszem* od imienia swego nazwał. *Krom.* 86, *Gwagn.* 205. Drudzy od *Massogietów Ma- zowsze* nazywaią. *Klecz. Zd.* 8. Z Litwy do *Mazowsz po mierniki słano. *Grzepſk.*, do *Mązowsz. *Vol. Leg.* 2, 634, zamiaſt do Mazowsza albo do Mazur. MAZUR, - a, *m.*, *Mazowszanin, ein Maſur. Mogło bydź, że Słowianie podbiwszy nad Wisłą *Massogietów*, imię ich dawne zoſtawili, które się potym przez pomieszanie ię- zyków w *Mazowitów* czyli *Mazurów* przemieniło. *Nar. Hſt.* 2, 323. Mazurami i Radomianów i Podlasianów zwykliśmy częſtokroć nazywać dla blizkości; ieśli się urażaią, tedy im powiadamy: nie Mazuryście; ale gdy potrzeba wam ognia, idziecie po niego do Mazurów. *Sarn. Ann.* 842. *Prov.* Rozśmiał ſię, by Mazur na zie- mię. *Rys. Ad.* 59, cf. pełen nadziei Rolnik się śmieie). - Mazurek *demin. Falib. Dis. L* 2. - §. 2) Mazur, mazurek, taniec, ein Tanz. Tańcuymyż Mazura. *Teatr* 24 *c*, 74. Skakać mazurka przy multankach. *Mon.* 71, 201. - §. 3) mazur, z trunek, może piwo Mazo- wieckie; *n. p.* Ja to kiedy Mazura piię kusa po kuszu, Przybywa choć po trosze we łbie animuszu. *Pot. Jow.* 2, 78. - §. 4) Mazurek, wróbel leśny, mnieyszy od domo- wego, na głowie kaſowy, w koło szyi ma czarną obrą- czkę, pod oczami biały, na grzbiecie iaśnieyszy od do- mowego. *Lad. H. N.* 104, ein Waldſperling, Feldſper- ling. Ty mię odtąd na ów czas piórami Mazurka, Będę sobie świegotał ſkacząc po gałązkach, Jedno bydź w kra- ju Turków, co wróblem w Powązkach. *N. Pam.* 24, 374. - §. 5) placek z migdałów, ein Mandelkuchen. MA- ZURKA, - i, *ż.*, z Mazowsza rodzona, die Maſurin

MC, MD, ME.

MCHOWATY, - a, - e, *Rs.* моховатый, na kształt mchu, doń podobny; *n. p.* Bluszcz drzewny kwiat ma mchowaty. *Syr.* 887, moosartig. MCHOWY, - a, - e, od mchu (*ob.* mech), *Bh.* mechowatý; *Rg.* mahast; *Rs.* моховый; Moos-, von Moos. Mchowa pościołka. *Kchow. Fr.* 17. Czym do pancerza się przynęci, Kiedy mu mchowy ciężki kożuszek łabędzi? *Kchow.* 39, cf. mszysty.

MDŁAWY, - a, - e, nieco mdły, słaby, etwas schwach. Widziałże tę równinę, mieysce spustoszenia, Gdzie się smutny mdławego błysk iskry płomienia? *N. Pam.* 12, 367. MDŁAWOSC, - ści, *ż.*, słabość, die Schwächlichkeit, Schwäche; *Cro.* mlahavocha. MDLEC, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, cf. mgleć, *Bh.* mdleti, zemdleti; *Vd.* smedleti, medleti, mlahou biti, omlahati, omahniti, omagati, omedleti; (*Cro.* mlednem, *z* chudnąć); *Sla.* obamliti), *z* słabieć, schwach werden, kraftlos werden, *propr. et fig.* Mdleię, mdło mi, omdlewam. *Cn. Th.*, ich werde ohnmächtig. We Panna mdleiesz, kiedy kurczę rzną. *Teatr* 19 *c*, 153. Pragnie i prawie mdleie dusza moia do nich. *Sk. Zyw.* 100. Zimny po członkach mdleiących pot płynie. *Hul. Ow.* 254. Ach! panna nam mdleie. *Teatr* 42 *c*, 19. Hiszpańska siła iuż dziś mdleie prawie. *Paszk. Dz.* 37. MDLIC, - ił, - i, *cz. ndk.*, cf. mglić; *Bh.* mdliti, zemdliti, zemdliwati, zemdlowati; *Slo.* mdliti, mdliwám; *Bs.* mlohaviti; *Vd.* smedluvati, vunsmedleti, vunsmedluvati; (*Rs.* медлить mitrężyć, меледа mitręga); mdłym czynić, osłabiać, schwächen, schwach machen, abmatten, entkräften. Gdy to mówiła, miękczyła serce iego, i mdliła męzkie serce jego. *Sk. Zyw.* 123. Nieprzyiaciel naszych pracą prawie ustawiczną mdlił. *Warg. Cez.* 128. Gdy kto posty zachowuie, zaraz mówią mu: czemu ciało twoie tak mdlisz? *Sial. Post.* 245. Dzieci po polach sypiały, aby takowe mdlonych a co dopiero rosłych leciech, ku pracy się przyzwyczaiały. *Glicz. Wych. E* 5, w słabych, wątłych, pieszczonych latach). MDŁO *adv.*, (*Bh.* mdlo), słabo, schwach, hülflos, ohnmächtig. Natura nas tak bardzo mdło rodzi, Że nas snadnie ku złemu swawola przywodzi. *Rey Wiz.* 101. Człowiek stworzony mdłéy nad wszystkie inne zwierzęta. *Petr. Pol.* 2, 254. Dawniéy przeyrzane troski mdléy nacierają. *Off. Sen.* 53. Mdło mi, mdleię, omdlewam. *Cn. Th.*, ich werde ohnmächtig. MDŁOSC, - ści, *ż.*, *Bh.* mdloba; *Slo.* mdloba; *Vd.* omaganje, omedlavica, omedleuza, omedlenje, oslabetje, nemuzh; (*Vd.* medluest, madlost *macies*, *Cro.* mlednoszt); *Cro.* mlahavoszt, gingavocha, tesina; *Rg.* mlohacos; *Bs.* mlohaustvo; *Sla.* obamljénje); zabraknienie siły, słabość, bezsilność, die Schwäche, Ohnmacht, Kraftlosigkeit. Niewiast mdłość rozumu i zabawy poważnieysze odięte, wszystkie myśli i starania obróciły do stroiów. *Warg. Wal.* 313. Litery trzymać się, a znaki za rzeczy brać, niewolniczéy mdłości iest, *miserabilis animae. Zygr. Gon* 253. Mdłość, *z* omdlewanie, die Ohnmächtigkeit, die Ohnmacht, in die man fällt; *Rs.* обморокъ, безпамятность, безпамятство. Mdłość iest nagłe sił ustanie, ze krwi, w cyrkulacyi przeszkodę maiącéy, *z* ustaniem pulsów. *Comp. Med.* 163. Przeciw mdłości, która bywa z zawróceniem

głowy, lekarstwo. *Cresc.* 499. Skoro to usłyszał, mdłości go porwały. *Teatr* 36 *b*, 110, nudy, Uebelkeit, Beängstigung. Jezus uzdrawiał wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4, *not.* „mdłość abo niedużność." MDLUCHNY, - a, - e, bardzo mdły, sehr schwach; *Bh.* mdlický. Mdluchne siły. *Cziach.* 94. MDŁY, *MEDŁ, mdła, mdłe, cf. mgły, *Boh.* mdlý; *Slo.* mdlý, křehký; (*Crn.* medl, madal, *Vd.* medel, medou, *Cro.* mleden, *z* chudy, *Rs.* медленный mitrężny); *Cro.* mlahav, gingav, nemochen; *Dl.* mlihav; *Bs.* mlohav; *Sla.* mláv, mlahav; *Rg.* mlohàv; *cf. Sax. Jnf.* möde, möe, *Anglos.* methig, cf. *Germ.* müde), *z* słaby, bezsiły, kraftlos, schwach, ohnmächtig; *pr. et fig.* Białogłowy są pospolicie od mężczyzn mdleysze. *W. Post. M.* 570. Natura ludzka mdła iest i zraniona. *Petr. Pol.* 61. Mdłe róży szypułki. *Zab.* 13, 326 *Zabł.* Szpiegowieście wy, abyście obeyrzeli mdleysze mieysca w ziemi, przysłaliście tu. *Leop. Gen.* 42, 9, nieobronność ziemi. 1 *Leop.*). W młodości mdłą radę w sobie mamy. *Budn. Cyc.* 61. Wywiedźcie mię z bitwy, bociem bardzo mdł. *Radz.* 3 *Ezdr.* 1, 30. Wywieź mię ztąd, bo mdłem. *Bud.* 1 *Reg.* 22, 33, bom zranion. *Bibl. Gd.*). Z wielkiego pragnienia był mdł. *Popr. Ryc.* 95. Patrząc przed strachem był każdy mdł. *Rey Wiz.* 83. Jeszczem prawie nie ozdrowiał, mdłem ieszcze, *nondum sum confirmata valetudine. Mącz.* Kęs sobie odpoczynął, aby ksobie przyszedł, Bo wady z onych przestrachów był jeszcze iakoś mdł. *Rey Wiz.* 109, *Leop. Jud.* 16, 13. Sędy wytrzeć popiołem, zwłaszcza byłoliby mdłe wino. *Cresc.* 345. Patrz, na cnocie, być nie był mdł. *Rey Zw.* 236 *b.*

Pochodz. *nademdleć, nademdlewać, nademdlały, nademdlony; omdleć, omdlewać; zemdleć, zemdlewać, cf. mgleć, mglić, mgły, mgła, mgnąć, cf. mknąć.*

ME! *ob.* Be! beczenie owiec, das Mören der Schafe und zudrücken.

ME, *contr. loco* Moie, *a Pronom.* Móy, Moia, Moie *qu. v.*

MEBL, *MEMBL, - a, *m.*, MEBLE *plur.*, *z Fr.* meuble, *z łat.* mobile, *a mouendo*, Meublen, Mobilien; porządki domowe, sprzęty, *Vd.* premiklive reshi, prenosbliva roba, preloshliustvu, *ob.* ruchomości). Chcę mówić o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie abo ochędostwie domów, to iest, jako dziś modnie mówimy, o meblach. *Mon.* 66, 622. Zbytek w kosztowności mebłów tak wielki, że też meble gubią czasem dom cały. *Zab.* 16, 280. Papierowe obicia nierównie piękniejsze, bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab.* 13, 210. Widziałam salę piękrzoną ładnie, membie, malowania i inne ozdoby. *Teatr* 45 *b*, 6. U starey baby, co iuż po zwierciedle, Złość, smutek, zazdrość, sostały za meble. *Zab.* 13, 353 *Druźb.* Membłów kosztownych wybory. *Zab.* 9, 138 *Skrzet. et* 139. MEBLIK, - a, *m.*, *zdrb.*, n. p. naymnieyszy meblik dwanaście razy iest opłacony. *N. Pam.* 22, 7. MEBLOWAC, - ał, - uie, *czyn. ndk.*, omeblować, umeblować, wymeblować *dk.*, meblami zdobić, w meble opatrywać, meubliren, ausmeubliren. Pałacyk kształtnie meblowany. *Teatr* 34 *c*, 26.

MECENAS, - a, *m.*, patron doświadczony poważny, pod sobą młodych praktykantów maiący, ein angesehener, erfahrner Advocat, unter dem die Practicanten arbeiten. Palestrze w trybunale nie więcey iak trzydziestu Mecena-

sów potrzebamy: z których każdy ze swoich dependentów opowie. *Vol. Leg.* 7, 770, *Skrzet. P. P.* 2, 387. Wyiechał się o iednego z naylepszych Warszawskich Mecenasów do swoiey sprawy. *Teatr* 9, 25, *et* 7 *b*, 53. - §. 2) MECENAT, - a, *m.*, który się opiekuie naukami, od *Mecenasa* Augustowego ministra tak zwany, ein Beförderer der Wissenschaften und Gelehrten, ein Mecenas.

Mech, mchu, *m.*, *Bh.* mech, chmerek; *Slo.* mech; *Sr.* 2. meh, moh; *Sr.* 1. moch, moch; *Crn.* mah; *Vd.* mah, meh, *Cro.* mah, méhen, mehlen; *Hg.* moh; *Dl.* maah: *Rg.* mah, mah; *Bs.* mosak, musák, misak, (*Bs.* máh, prive od puse, prriva brada); *Rs.* мóхъ, мхá, мохнáтъ, мошóнка (мохна kosm weluy, pierze na nogach niektorych ptakow); Obd. Mieś, Miesch, *Angls.* meos, *Angl.* moss, *Gall.* mousse, *Dan.* moos, *Suec.* mossa, *Jsl.* mosi, *Arab.* mosc, *Lat. med.* mussa, *Lat. muscus Linn.*, *Ger.* das Moos, cf. *Hbr.* מחה much *tenuem esse, attenuari*). Mchy są pospolicie bardzo drobne rośliny, maiące łodyżkę gęsto listeczkami okrytą; rosną na gruntach nayniegurodzaynieyszych, na drzewach, kamieniach etc. *Botan.* 170. Mech na drzewie, Baummoss, włókno albo włochaciny na drzewach, iako na starych ołtarzach, drzewach sosnowych, iodłowych, świerkowych, brzozowych, cedrowych, topolowych, modrzewiowych etc. *Syr.* 844. Ten, który rośnie na twardey ziemi, zebrany i wysuszony, przydaie się do wyścielania dzieci w szopach i do utykania szpar, Erdmoos. *Lad. H. N.* 104. Mech wodny, Wassermoos, Wasserlinsen, w długich włokach w wodzie rosnący, iest potrzebny do budowy wodney młynow i statków, gdyż mieysca potykane przerasta a coraz bardziey spaia. *ib.*, *Kluk Rozl.* 2, 138 et 238, cf. rzęsa wodna. Mech porosły na murach. *Jarp* 3, 122. Mech skalny kamienny, który na skałach i kamieniach roście. *Urzęd.* 61, Steinmoos, *ob.* Liszaiec). *Pros.* Kamień często porastany, mchem nie chronie. *Cn. Ad.* 350. I kamienie mocno mchem porastaią. *Prot. Kont. C* 2. Chwalę ia wsi lubey dary, Strugi i mchem kosmate kamienie i gaie. *Zab.* 9, 313 *Jrzyk.* - Pieri z podgardlem wołowi od mchu się lipkiego nieleni. *Bard. Tr.* 169. - Mech z trupiey główki, e *cranio humano*, nayduie się na czaszkach człowieczych, zwłaszcza które przez długi czas w mieyscu wilgotnym leżą. *Syr.* 845. Mech psi, *musc. caninus*, Hundsmoos, Hundspücte, wychwalaią go w ukąszeniu od psa wściekłego. *Krup.* 5, 155. Mech koralowy, morski, gniazdo koralowe, glisnik, z koralmi w morzu roście. *Urzęd.* 60, *Syr.* 1417. Korallenmoos. Mech morski, porost morski, Meermoos, roście po skałach morskich, a naywięcey po skorupach ryb i małżów morskich ziemią objętych. *Syr.* 1418. - §. 2) Mech *transl.* papie, mech pers, pierze, wełna na ziołach, iako na ościo, mnichu etc. *Cr. Th.*, das Wollige gewisser Pflanzen, wollige Staubfaden, cf. kocanki). Hałun ieden *plumosum* zowią, że iest iako pierze abo mech. *Urzęd.* 402. Niektórych krzewow nasiona, maiące na sobie mech lub roiiki, bywaią daleko od wiatru zaniesione. *Brzost. Duch.* 20. - §. 3) na zwierzętach włosiki, niby wełna delikatna, feine wollige Haare, weiches Haar auf den Thieren. Stwórca niektore zwierzęta mchem odział, niektóre w skórę kosmatą

obłok. *Gorn. Wł. U.* Wieś według przyrodzenia piękny stroy i szaty Z iagnięcego mchu daie bez szkatuł utraty. *Gaw. Siel.* 358. Niemasz lepszéy zwierzyny, iako nasza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i miąska. *Rys. Ad.* 49, puch). - *Per excellent.* Mech na iagodach, *pubes*, *lanugo*, młodociana bródka, pierwsze włosiki na twarzy, na iagodach, die ersten Barthaare, ein Milchbart; *Bh.* chlaupky, peyř; *Dl.* saali maah; *Hg.* moh; *Cro.* mah, pavulicza na bradiachu; *Vd.* podlaszi, pavolizo na bradishi, pervi bradni mehy; *Crn.* dlaka hęshka; *Rg.* parvi mah; *Bs.* máh, prriva brada; *Rs.* пухъ, пробáдина; *Ec.* наýсīе. Kwap, mech, puch. *Volck.* 458. Ledwie kwiaty dopiero pierwszemi I mchem mu były porosły iagody. *P. Kchan. Jer.* 245. Mech brody pacholęcéy. *Nar. Hst.* 4, 102. Gdy mu pierwszy mech z rumianéy iagody Bez pracy spądza wyostrzona brzytwa ... *Pot. Syl.* 44. Dopiero mu subtelny mech na twarz wstępował. *Otw. Ow.* 543. Lato mu dwudzieste wyciska mech na twarzy. *Gaw. Siel.* 368; *Slo.* gali mech, tali flek *qualis sponsa*, *talis sponsus*. Mechem ubieleni *aliquantum rasus*. - §. 4) Podatek rybny za Piastów nazywał się *mech*, który dawali arendarze wodni w rybach. *Nar. Hst.* 2, 259, cf. miech.

Pochodz. *mchowy*, *mchowaty*, *mszysty*, *omszeć*. *Crn.* mahovje *muscosetum*; *Rs.* мшенникъ chlew zimowy, staynia ciepła).

MECHANIKA, - i, *f.*, część matematyki, nauka o ruchu i równowadze. *Jak. Mat.* 3, 227 die Mechanic. MECHANICZNY, - a, - e, mechanicznie *adv.*, mechanisch. MECHANIK, - a, *m.*, mechaniką się bawiący, der Mechanicus. Piérwéy ludzie byli mechanikami, niżeli pomyśleli o mechanice. *Znosk. Condill.* 1.

*MĘCHIERZ, - a, *m.*, *Bh.* měchyř, měchyř; *Slo.* mechař; *Vd.* mehir, mehur, mihier, mehier; *Crn.* mehûr, mehiur; *Cro.* mehúr, mehúrchecz; *Bs.* mihir, mjehir; *Rg.* mjehir, mjehirich; cf. macharzyna, miech); urynowy pęcherz, die Urinblase. Przez zamianę głoski za głoskę mówią *męcherz* zamiast *pęcherz*. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 85. (?) Dekokt na rozpędzenie kleiowatych *wilgości w męcherzu, które częstokroć mocz zatrzymawaią. *Sleszk. Ped.* 195. Męcherza bolenie iak leczyć. *Sien. Rej.* Pszeniczne krupy często używane czynią kamień w męcherzu i w nérkach. *Cresc.* 158. W nérkach i w męcherzu odymania, z wody bywaią. *ib.* 13. Picie wody z winnego drzewa kapiącéy, w męcherzu kamień łamie. *Cresc.* 291. MĘCHIERZYK, - a, *m.*, *dem.*, *n. p.* kłokoczyna miasto owocu rodzi w nieiakich męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie. *Cresc.* 470. Żółć w ieden męcherzyk zebrana. *Sak. Pr.* 206. Jad w *męcherzynkach. *ib.* 80. MĘCHERZOWY, - a, - e, od męcherza, Urinblasen-, Blasen-. Lekarstwo na kruszenie kamienia męcherzowego. *Sleszk. Ped.* 195. Na męcherzowe zatkanie. *Sien. Rej.*, męcherzowe owrzedzenie. *ib.*

MĘCINY, - in, *plur.*, zamącone płyny, męty, trübes Wasser &c. Sepia wypuszczaiąc czernidło, kryie się w męcinach. *Klon. Wor.* 2.

*MĘCZADŁO, - a, *n.*, narzędzie męczenia, das Marterinstrument, lub co mękę cierpi, przedmiot męczenia, der Gegenstand der Marter, das Marteropfer. Sam woiarz, którego złe iest sprawą, tego zostaie męczadłem.

Stas. Num, 1, 55. MĘCZARNIA, - i, ź., mieysce męki, katownia, męka, ſtan męczący, der Marterort, die Marterkammer, die Marter, martervoller Zuſtand; *Bh.* mučirna: *Slo.* mučirně; *Vd.* martranjo, pesuvanje; *Crn.* pęsirna; *Cro.* mèrczvarnicza, muchanye; *Sr.* 1. cjmeſuvano; *Rs.* докýка *ob.* dokuka). Dwa szturmy do serca ś. Agnieszki założono, ieden od lubieżności, drugi od męczarni. *Bals. Nied.* 1, 45. MĘCZARSKI, -, a, - ie, MĘCZENNY, - a, - o, od męczenia, *Vd.* martronni, martrarſki, trinogni; *Cro.* muchyan, - tesek; *Rs.* мучи́тельный, мучи́тельскій, мони́тельный; Martyrs. Męczarſkie narzędzia. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 102. Rudolf gardło dał u pogan *męczennie. *Chodk. Koſt.* 43, na mękach, auf der Folter, męczeńſką śmiercią, durch den Martertod. Wielce *męczenie. s wielką męką, *Ec.* многоболѣзнѣнно. MĘCZĘ *ob.* Męczyć. (MECZECIK *ob.* Meczet). MĘCZENNICA, - y, ź., *Bh.* mučirna, Katownia, mieysce, na którym męczą, n. p. złoczyńce, *carnificina. Mącz.*, die Marterſtube. Ufał w boga, iuż w katowni i w męczennicy ſamey podziemney będąc, do którey złoczyńce tylko przedtym na gardło osadzone spuszczano. *Birk. Gl. K.* 43. Wywiedzion łotr z męczennicy. *Pieśń.* 58. - §. 2) Męczennica, z MĘCZENNICZKA, - i; ź., *Bh.* mučedlnice; *Rg.* mucceniza; *Rs.* му́ченица; *Eccl.* спрасмотерпица, исповѣдница; białogłowa, która męczeńſtwem zginęła, die Märterinn. Czyliż ta męczennica Chryſtusowa, od świata i od czarta, i od ciała kuszona nię była? *Bals. Nied.* 1, 48. Zakonnica męczennicza *Ec.* преподобномученица, священномученица. - §. 3) *botan.* Męczennica, *paſſiflora*, die Paſſionsblume, ma wyrażać na sobie niektóre znaki męki Chryſtusowey. *Aluk Dyk.* 2, 170. *MĘCZENNICKI, MĘCZEŃSKI, - a, - ie, MĘCZENICZY, - a, - e, *Bh.* mučedlnički; *Rs.* му́ченическій, му́ченикова, страда́льческій; *Ec.* спрасмотерпческій; od męczenników czyli męczeńſtwa, Märtyrer-. Staranie kołociuł męczennicznych. *Smotr. Lam.* 167. Męczenicza korona. *W. Poſt. W.* 2, 309. Korona męczeńſka. *Sk. Zyw.* 1, 272. Męczennicki ułiec ſześciu tysięcy sześć set, i sześćdziesiąt od ręki niewiernych poległ. *ib.* Męczennickie księgi, z martyrologium. *Sk. Dz.* 423, dzieie męczennickie. *Smotr, Lam.* 173. Pieśń na cześć męczennicą *Rs.* му́ченичья. MĘCZENNIK, - a, *m.*, *Bh.* mučedlnik; *Slo.* mučedelnik; *Sr.* 1. martrar, świdł (cf. świadek); *Crn.* marternek; *Vd.* marternik; *Cro.* muchènik; *Bs.* muccenik; *Slo.* mucsenik; *Rg.* muccenik; *Rs.* му́ченикъ, страда́лецъ; *Eccl.* спрасмоме́рецъ, исповѣдникъ (cf. spowiednik); der Märtyrer, kto za wiarę Chryſtusową śmierć w prześladowaniu od pogan otrzymał, *Kras. Zb.* 2, 144. Męczennicy, którzy dla świadectwa wyznania wiary a nauki o P. Chryſtusie, śmierć podeymowali. *Mącz.* Piérwszy męczennik *Rs.* первострада́лецъ. Męczennik zakonnik *Ec.* прѣподобномученикъ; męczennik kapłan, biſkup *Ec.* священномученикъ, *Rs.* священнострада́лецъ. - §. *transl.* iakokolwiek niewinnie cierpiący, der unſchuldig leidet, ein Märtyrer. Zasłużonym, alem nieszczęśliwy; iest to bydź męczennikiem bez palmy. *Mon.* 65, 96 MĘCZENIEC, - ńca, *m.*, *idem*, *poet.* n. p. Zemſty cudzey a własney męczeńców ślepoty *Zab.* 3, 99 *Nar.* MĘCZEŃSTWO, - a, *n.*, *Bh.* mučedlnictwj; *Rg.* mucceńſtvo; *Vd.* marternishtvu; *Rs.* му́ченичество, страда́льчество; *Eccl.* му́ченичество, спрамоме́рученство; cierpienie męki i śmierci męczeńſkiey, Märterthum, Märtyrertod, Marterleiden, Martertod. Męczeństwo nietylko ono ieſt, które przez krwi rozlanie bywa, ale i w onych, którzy dla wyznania wiary cierpią prześladowania, urągania; drugie męczeństwo pismo pokazuie w onych, którzy dobrowolnie dawali swe ciała na męki i śmierć dla wiary. *Bial. Poſt.* 109. Umierać od prześladownika, męczeństwo ieſt iawne; ale potwarzo wytrwać, męczeństwo ieſt na sercu taiemne. *Sk. Zyw.* 1, 28. - §. b) *actiue* męczenie, das Martern, die Marter. Cesarz Beliksa był na męczeństwo chrześcian podtawił. *Sk. Zyw.* 1, 23.

MECZET, - u, *m.*, meczyt, Tureckie słowo, bożnica. *Pasz. Dz.* 32), eine Türkiſche Moſchée. *Kras. Zb.* 2, 144, *ob.* Meszkita; *Cro.* mèchit; *Crn.* meshyt; *Vd.* Turtka zirkou, moshea, mezhit; *Rg.* mecit; *Rs.* мечеть, мизги́ть. Konſtantynopolowi dodaią ozdoby meczety, czyli kościoły Tureckie. *Pam.* 84, 770. Tatarowie w Litwie osiedli, wolne maią ſtawiania i utrzymywania meczetów. *Skrzet. P. P.* 2, 72. Młody Derwiss zaczął się kręcić, i w krotkim czasie tak daleko poſtąpił, iż mu pozwolono kręcić się w meczecie. Ale raz z wywichnioną nogą wyniesiono go z meczetu. *Kras. Liſt.* 137. MECZECIK, - a, *m.*, *demin.*, *Kras. sat.* 80. MECZETNY, - a, - e, od meczetu, Moſcheen-; *Rs.* мечетный.

MĘCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, mordować, trapić *phys. et mor.*, martern, plagen, placken, matt und müde machen; *Bh.* mučiti, zmučiti, lomcovati, brdliti; *Slo.* mučiti, mučim; *Sr.* 1. mučju, cjwelyju, cjwielowaci; *Cro.* muzhiti, muchiti, múchim, trapiti; *Bs.* mucciti, kiniti; *Rg.* mùcciti, karcitti (*Rg.* mucciv *paſſibilis*, mucčivoe *paſſibilitas* cierpiętliwość); *Crn.* pesati, pęsam (cf. pytać, pytki), tarám; *Vd.* pesuvati, martrati, mujat, nadlugati, hudusadeti, nadleshuvati, reſtegniti (cf. rozciągnąć sc. na torturach); *Rs.* мучить, му́чу, смучить, измучить, крючить, томить, cf. *Ger.* matt, *Inf. Sax.* mat, cf. *Gr.* μοθος). Rychléy się ty, męcząc mię, zmęczysz; niżeli ia męczony na siłą twoię radę przysłanę. *Sk. Zyw.* 1, 254. Pragnienie swoie w bagnach raczey męczyli, niżeli gasili. *Warg. Wal.* 254, drażnili). Długom się nad nią męczyła, niż do siebie przyszła. *Teatr* 26 *d*, 22, *Bs.* mucciti se, sjuriti se; *Ec.* мучи́тельствовати ся, злострада́ти. - Mnogo męczony, trapiony *Rs.* многострада́льный c. g. Iozb. - *per excell.* męczyć na wyciśnienie prawdy, mękami wyciskać co od kogo, na pytki kogo brać, ciągnąć złoczyńcę, einen foltern. Męczenie złoczyńców zawsze ieſt rzeczą niebezpieczną. *Sax. Porz.* 134. Dano go na męki; a on siedmkroć męczony, do żadney się rzeczy nie przyznał; niewolnika iego ośmkroć męczono. *Warg. Wal.* 267. Nie trzeba go męczyć, sam się zaraz wyda. *Cn. Ad.* 669.

MĘCZYCIEL, - a, *m.*, męczący drugiego, der einen martert, der Quäler, Peiniger; *Bs.* mucciteg; *Rg.* mucciteg; *Vd.* martrar, martravez; *Crn.* pęsovt, pesovz, tarovt; *Rs.* мучи́тель, томи́тель, терза́тель, изтязатель, плоторазтерза́тель; *Eccl.* бирчій; w *rodz. żeńſk.* męczycielka, *Rg.* mucciteglza, *Rs.* мучительница. *Męczycielski *Rs.* мучи́телевъ, *męczy-

cielstwo, trana, okrucieństwo *Rs.* мучительство; *vero, Ec.* мучительствовать tyranizować.

Pochodzi pod słowem *męka.*

MEDAL, - u, *m.*, MEDALIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, (*ob.* Metal.) pomnik bity, pieniądz pamiętny, eine Medaille; *Bs.* medalja, medaglja; *Cro.* medalya, sulenczia; *Rg.* pendanza, kovanza. *Rs.* медаль. Ma gabinet medalow. *Wyg. Mar.* 3, 25.

MĘDEL, MANDEL, - dla *et* - dela; *Bh. et Sr.* mandel; *Crn.* mandel; *Rs.* миндалъ; z *Niem.* die Mandel, fundyku *Stryk.* Mandel ma w sobie sztuk piętnaście. *Sok. G.* 3, 136. Mędel. *Cn. Th.* Mendel. *Chmiel.* 1, 161, ob brat. Iż były kopy w polu, iuż mendele (*Inv. Arm. Spr. A* 3 6. t. i. zboże w kopach, w mędolah MĘDELEK, - lka, *m.*, *zdrbn.*, n. p. Len powarzony w snopki, w niewielkie mendelki układa się. *Przyr. o.*

*MĘDELAWOSZKA. *Instr. Cel. Lit.*, *ob.* Mędzelan.

MĘDARDEK, - dka, *m.*, imię dziecięcia. *Teatr* 19.

MĘDERA *ob.* Madera. *MĘDŁ *ob.* Mdły.

MĘDNY, - a, - e, w mędle bogaty, mandelreich. Żyd mędnem chłopkowi, zamiast jednéy lub drugiéy porcyi wziął, drugą przypisze. *Mon.* 73, 587. MĘDLOWAĆ *ss.* *nik*, w mędle układać, in Mandeln legen; *Sr.* z mandlowati.

MĘDOWESZKA *ob.* Mendoweszka.

MĘDREK, - dka, *m.*, MĘDROSZEK, - szka, *m.*, MĘDRELA, MĘDRELKA, MĄDRELKA, - i, *m.*, MĘDROSZKA, - i, *m.*, *MĘDROHEL, - a, *m.*, *MĘDROHELEK, - lka, *m.*, *zdrbn.*, fałszywie mądry, za bardzo mądrego się mający, *Bh.* mudrak, mudraćek, mudroch, mudrlant. *Sr.* 1. mudrunacił, mudracił, wschohowćdomec (*cf. Vd.* modruvanje). Mędrek, mędroszka *argutulus.* *Cn. Th.*, półmędrek, niby to mądry; cf. po Łacinie mądry, a po Polsku głupi, der sich weise dünkt, ein Klügling. Inszy mądry, inszy mędrek. *Fred. Ad.* 18. Mędrek przecię coś widzi, lubo nic w rzeczach nie widzi. *ib.* 3. Lepszy prostak powolny, niż mędrek swowolny. *Cn. A* 2 *a.* Tyś bardzo prostak, choć się mędrohelem iakimś czynisz. *Pam. Kam.* 205. Obawiają się, aby ich kto z mędrków herezyi nie nabawił. *ib.* 354. By nie *Pr.*, nie pokwapiłbyś się krasomowco na kazalnicę, i gdy mędrcy rozdziewić nie umiałbyś. *Smotr. Er.* - *Smotr. Lam.* 5 *et* 25. Bardzo ci mędroszkowie z brzega wylewają, A nas prostą chudzinę szpetnie w nos ciągną. *Rey Zw.* 239 *b.* Młode mędrki podobne są owocom, przez kunszt wcześnie wydanym; doyrzewają prędzéy, nigdy iednak téy iędrności mieć nie mogą, iaka w tych, co o właściwéy porze dochodzą. *Kras. List.* Gdzie są mądrzy, tam muszą bydź i mędrkowie. *Teatr* 34 *b* 11. Wolałbym urazić sto mądrych, niż iednego mędrka; bo tam ci rozumem, a ci płochością rządzą. *Teatr* 34 *b*, *a* 2. Wolałbym bydź nieuczonym, niż mędrkiem nieroztropnym. *Boh. Kom.* 164. Nieroztropny mędrek iest głupszy nad prostaka. *Boh. Kom.* 4 163. Moi mili mędrkowie, tożeście mądrzy na złe roboty. *Birk. Fx. II* 2 *b*, *Birk. Dom.* 165. Wasze tego mędrelki, iako dworzańskiego zakrawa! *Alb.* 1 1. Mędrelka ten chciał z gwiazd przyszłość przepowiadać. *Pot. Arg.* 210. Skoro dopadli księgi, choć za

czas niewielki, Wyrównali, ba przeszli nadęte mędrelki. *Pot. Pocz.* 682. - *§. bez przytyku, *deminut. blande*: One ze wschodu mędrelki, którzy za nową gwiazdą nowonarodzonego króla szukali. *Pot. Pocz.* 37. *MĘDROCHA, MĘDROCHNA, MĄDROCHA, - y, ż., Mądroszka, - i, *zdrb.*, fałszywie mądra, która udaie mądrą, *Crn.* modrijanka, modriza, die klug seyn will; die die Gelehrte macht. Nasza mądrochna siła głupstw czyni. *Falib. Dis. A* 3. Wnet mądrocha mędrszemu głupstwo przypisuie. *Łącz. Zw.* 17. Trzymam, że tamtych filosof nie iednal, ale mędrochne. *Falib. Dis. J.* 3. Mędrochna. *Pot. Jow.* 2, 58. MĘDRKOSTWO, - a, *n.*, (cf. *Bh.* mudrctwj *philosophia*), fałszywa mądrość, *Bh.* mudractwj, mudrlantstwj; *Vd.* premodrust, presbrisnost; *Rs.* суемудріе; *Ec.* мудемудріе; Sophisterey, falsche Weisheit. Tym do mędrkostwa zapędom należało zabieżeć. *Mon.* 66, 806. MĘDRKOWAĆ, MĘDROWAĆ, - ał, - uie, *intrans. contin.*, mędrka udawać, po mędrkowsku rozumować, klügeln, vernünfteln, philosophastern; *Bh.* mudrowati; *Crn.* modrim se, modruvati; *Vd.* modruvati, modrovanje, premodruvati; *Cro.* mudrovati, mudrújem; *Bs.* mudrovati; *Rg.* mudrovatti; (*Sr.* 1. mudrupu, na pjekot tetju *obloquor*); *Rs.* мудрить, помудрить, помудровать, мудрую, суемудрствовать, умничать, мудрованіе, мудрствованіе, многомудріе; *Eccl.* зломудрствую, зломудріе, суеумніе, пустое мудрованіе, умлѣніе, умствованіе. Już tu trudno mędrkować. *Rey Pst. x.* 1. Ale tu trudno mędrkować. *Rey Zw.* 10. Nie wiem, by nam co pomogło to mędrowanie. *Rey Post. M m* 4. Co komu przeznaczono, trudno ma uyść tego, by też nie wiem, iako figlował abo mędrkował. *Ezop.* 60, cf. ruszyć konceptem). *Slo.* mnoho mudri, nedobre mudruge. Tylkobyś nie mędrkował, bo to nie są drwiny. *Zabł. Zbb.* 86. Żadnego w swym dworze zachować nie chciał, któryby nad obyczay mędrował. *Baz. Hst.* 30. Miło iest mieć sługę roztropnego, ale nie sługę mędrkuiącego. *Teatr* 24 *c*, 18. Mieszka kto nie dobrze naśpiżuie, mędrować nie może. *Papr. Ryc.* 720, *indigenti difficile philosophari.* Każdy filozof swoim mędruie sposobem. *Zab.* 4, 14 *Offol.* - Nie mędruy w sprawach twoich. *Radz. Syr.* 10, 27, *Budn. ib.*, nie wynoś się z mądrości w wykonywaniu spraw twoich. *Bibl. Gd.*). Czytałem ia poety, mawiał z filozofy, Lecz iedni mędrowali, a drudzy baiali. *Rey Wiz.* 81 *b.* MĘDRKOWSKI, - a, - ie, od mędrka, z mądra głupi, gelehrtdumm, klug seyn wollend, anmaßend klug; *Bh.* mudrcky; *Rs.* мудрёный. Prawnik z mędrkowską miną, z nadętemi tony, Zdaie się w sprawie stawać, gdy mówi do żony. *Tręb. S. M.* 19. MĘDROSTKA *ob.* Mądrostka. (MĘDROWESZKA, WĘDROWESZKA *ob.* Mendeweszka). MĘDRSZY, = Mądrzeyszy, *comp. adj.* Mądry. MĘDRZEC, - drca, *m.*, cf. miłomędrzec, *Bh.* mudrec; *Crn.* modrijan; *Vd.* modruvcus, umovez, pametuvaus, resumovez; *Rg.* mudàraz; *Sr.* 1. mudrac, mudrowcz, mudracił; *Rs.* мудрёцъ, умникъ; *Ec.* мудрословникъ; mądry człowiek, der Weise. Słyszałem o sławnych Dziwiących wieki swoie, siedmiu mędrcach dawnych. *Zabł. Fir.* 45. Spytany Pytagoras iakoby się dał zwać, nie chciał mędrcem; bo iuż ten tytuł ubiegli byli oni siedm mędrcowie; ale się filozofem, to iest, miło-

śnikiem mądrości nazwał. *Warg. Wal.* 272. Z śmiechem różni urągaią, i ósmym go mędrcem nazywaią. *Hach. Epikt.* 27, *Hor. sat.* 210. – *§. Swięto mędrców. *Modl. Gd.* 15, trzy króle). MĘDRZEC, Mądrzeć, – ał, – eie, *neutr. ndk.*, zmędrzeć *dk.*, *Bok.* mudreti; *Ecc.* мудрѣю, мудрюся, упремудряемися; mądrym się stawać, mądrości nabierać, gescheut werden, weise werden. Coraz bardziey świat mędrzeie. *Haur Sk.* 64. Teraz świat schytrzał bardziey, niż zmędrzał. *Star. Zad. C.* Cokolwiek przeciw prawdzie mądrzeie, to będzie hereтyctwem. *Zygr. Gon.* 71. Próżno mędrzeiesz po szkodzie. *Pot. Zac.* 13 (cf. po śmierci lekarstwo; po objedzie łyżka). Wnet ten drobiazg głupków zmędrzeie, iako chłusną iednego z nich. *Birk. Zyg.* 15. Czynić, że kto mądrzeie, robić kogo mądrym. *Ross. et Ecc.* умудряти, умудряемъ, мудрю, любомудрити, мудростию.

MĘDRZYK *Tr.*, *ob.* Maldrzyk.

MEDYACYA, – yi, *ś.*, wdawanie się, instancya, orędownictwo, pośrednictwo, *Rg.* ariedustaanje, hodotajstvo, die Vermittelung.

*MEDYCKI, – a, – ie, MEDYCZNY, – a, – e, lekarski, medicinisch, *Rs.* лѣкарственный. Żadne iuż nie chciały pomodz medyckie remedya. *Haur Sk.* 508. MEDYCYNA, – y, *ś.*, a) lekarstwo, die Arzeney, Medicin. – b) lekarska nauka, lekarnictwo, die Arzeneykunde, Medicin; *Cro.* vrachtvoznanztvo. MEDYK, – a, *m.*, lekarz, doktor, der Medicus, der Arzt. Łukasz medyk, abo lekarz Antyocheński. *Sk. Zyw.* 2, 273. Trzeba, żeby medyk cokolwiek był szarletanem i umiał wrdzyć. *Zab.* 5, 88.

MĘDYK *ob.* Mendyk.

MEDYKA, – i, *ś.*, trawa od kraiu Medyyskiego tak zwana, my ią kozorożcem polnym zowiem, *medica*, *gramen Burgundicum*, Burgundisch Gras. *Syr.* 1242, Schneckenklee, Eichklee.

MEDYKAMENT *ob.* Lekarstwo. MEDYKASTER, – stra, *m.*, udaiący doktora czyli lekarza, (cf. doktor poniszoszka), ein Literarzt. Między medykastrami piérwsze mieysce maią baby. *Comp. Med.* 139.

MEDYOLAN, – u, *m.*, Milan, Mayland; *Bh.* Medyolan, Medulan; *Bs. et Cro.* Milan; *Sla.* Milán); dawne miasto Włoskie, stolica księstwa tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 157. MEDYOLANSKI, – a, – ie, Mayländisch, von Mayland; *Bh.* Medulandzky; *Cro.* Milanszki; *Bs.* Milanezki). Księstwo Medyolańskie. *Wyrw. G.* 241. MEDYOLAŃCZYK, – a, *m.*, z Medyolanu rodem, ein Mayländer; *Bh.* Medulanczan; *Bs.* Milanez; *Cro.* Milanecz; *Sla.* Milánac). Papieże Aleksander II, Urban III, Celestyn IV, Pius IV, i Grzegorz XIV byli Medyolańczykami. *Dyk. G.* 2, 157.

*MĘDZELAN, n. p. Od Mędzelanu różnéy maści, od sztuki po gr. 4. *Vol. Leg.* 4, 358, *ob.* Medelan.

MĘKA, – i, *ś.*, *Bh. et Slo.* muka; *Sla.* muka; *Bs.* mukka, kina, mucnóst, muczenje; *Rg.* mukka, mùcnos, muczénstvo; *Cro.* múka, moka, muchanye; *Dl.* kina (*Dl.* múka, *Hg.* munka, v trud, praca, cf. *Ger.* Mühe; *Vd.* muka, martra, marterstvu, hudasadetje, nadluga, muja; *Crn.* martr, martra; *Sr.* 2. martra, pina (cf. Mùha, mùja trud, *Ger.* Mühe); *Sr.* 1. czwiela, czwéluwano; *Rs.* мука; męczenie, mordowanie, trapienie *phys. et mor.*, die Pein, die Marter. Wielka męka tu na ziemi. *Sk. Dz.* 499. Męka Pańska; Historya o męce Pańskiey, s Passya, die Passion, das Leiden Christi; *Vd.* Kristusovu terplenje, pasion; *Rs.* страданіе, страсти; *Ec.* страдѣ, страданіе. Boża męka *ob.* Boży. – Niedziela biała abo męki Pańskiey. *Groch. W.* 65, der Sonntag Jubilate. – Męki złoczyńców, pytki, ciągnienie złoczyńcow, die Folter; *Vd.* pesa, restesai, sbarkuvanje na pesi; *Rag.* muccilo; *Rs.* пытка, розыскъ. Mękami dochodzić *Rs.* пытать *ob.* pytać). Na mękach świecami, albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. Męka ku wybadaniu prawdy, zawsze iest rzecz niebezpieczna. *Sax. Porz.* 134. Na mękę go dawali, chcąc się na nim czegoś dowiedzieć; iedni powiadaią, że z mąk umarł, drudzy że go zabito. *Nar. Chod.* 1, 251, *Warg. Wal.* 267. Po męce swóy występek godzi się powiedzieć. *Kmit. Tr. C.* – *Proverbialiter* Co widział, słyszał, robił, plótł iakby na mękach. *Zab.* 12, 91 *Nagł.* Plecieszs iak na mękach. *Teatr* 8 b, 93, *Zab.* 16, 151. Czarownice bredziły na torturach, ztąd przysłowie pospolite: bredzą iak na mękach. *Boh. djab.* 2, 310, *Slo.* gako na mukach pleté.

Pochods. *Męczadło*, *męczarnia*, *męczennica*, *męczenniczka*, *męczennicki*, *męczeński*, *męczennik*, *męczeństwo*, *męczyć*, *domęczyć*, *namęczyć*, *przemęczyć*, *rozmęczyć*, *umęczyć*, *wymęczyć*, *zamęczyć*, *zmęczyć*; *cf. nękać*, *cf. nukać*.

MEKLENBURG, – a, *m.*, xięstwo i miasto w Niemczech. *Dyk. G.* 2, 141. Lubow. *Klecz. Zd.* 27, Meklenburg.

*MELABIIA, n. p. Poskromcie radzę młodzi swoie melabiie, Ktoż wie, ieśliże z waszych śmierć kusłów nie piie? *Kchow. Fr.* 38.

MELAMP, – a, *m.*, z *Lac.*, miano psów myśliwskich, ein Name der Jagdhunde. *Baniol. A* 2 *b*.

MELANKOLIA, – ii, *ś.*, z *Greck.*, krew' abo żółć spalona, czarna. *Cn. Th.*, böses, schwarzes Gblüt; *Boh.* černotrewnost, kalokrewnost; *Vd.* zherna kri; *Ec.* черноболѣзіе. Wylup tymowy wywodzi melankolią, to iest czarne wilgoci. *Urzęd.* 131. Znaki melankolii głównéy naprzód są szaleństwo abo głupstwo bez gorączki; przy tym boiaźń i smutek. *Comp. Med.* 91. – §. melankolia, choroba ze krwi czarnéy pochodząca. *Cn. Th.*, smutnoduc, Schwermuth, Melancholie; *Rg.* zlovoglnos, zlovoglja, dreseglje, *Sla.* turóvnost; *Bs.* zlota, tuga, zlavoglja, sgjalost, *Vd.* tegota, teshkoserzhnost, teshoumnost, britkomislenost, teshaunost, samosvojomilost; *Rs.* грусть, задумчивость. Melankolii, tak smutnéy iako wesołéy, przyczyna, iest zgęstwienie krwi, i zamulanie humorów w mózgu. *Boh. djab.* 2, 79. Kanianka melankolii, którą Łacinnicy hipochondryaką zowią, iest pomocna. *Syr.* 504. Bądź wesoł, melancholia szkodzi zdrowiu. *Boh. Kom.* 4, 375. MELANCHOLICZEC, Melankoliczeć, *niiak. ndk.*, zmelankoliczeć *dk.*, melankolikiem się stawać, melancholisch werden. Oszpecony tą chorobą, iął melankoliczeć. *Oczk. pr.* 12. Melankoliczeiąc na lata przeszłe wspomina. *ib.* 297, *ob.* melancholizować. MELANKOLICZNY, – a, – e, Melankolicznie *adv.*, melancholisch; *Bh.* kalokrewný; *Vd.* zhernokerven, klopovushen, tegoten, sakernel, teshkoserzhen, britkomislen, tesnoumen; *Crn.* tutast; *Sla.* turó-

van, simoran; *Bs.* zlotan, zlorogljan; *Rs.* задумчивый, грустный, грустливый, заунывный, заумный, *Ec.* черножёлчный. Burak melancholicznym i z melancholii zbłaźnionym iest ratunkiem. *Syr.* 1290.

MELANKOLIK, - a, *m.*, ein Melancholicus. Niewesoły, ponury, melankolik. *Cn. Ad.* 691, cf. kwaśny, zasępił się; wesoły iak świnia w deszcz). Melankolik rodzi się lisowato, koleryk czarno. *Rey Zw.* 6 *b.* Melankolik lamentuie, wszystko mu nie w czas, wszystko się mu krzywdą widzi. *ib.* 3 *b.* Melankolicy bywaią smutni, milczący... *Petr. Pol.* 2, 302. Melankolicy maią postanowienie ciała zimne i suche. *Petr. Et.* 139. Melankolików nazywamy tych, którzy ustawicznie, albo nazbyt pilnie o iedney rzeczy myślą, tak że o innych rzeczach nic wiele dbaią. *Krup.* 5, 608. Żeś sam iest melankolik, nie gań drugim baśni. *Pot. Jow.* 2, 84. - *IV rodz żeńsk.* Melancholiczka. MELANKOLIZOWAĆ, - *al*, - *ie*, *intr. ndk.*, melankolicznym bydź, *Hg.* zlo-[illegible]use, melancholisiren, traurig ſeyn. Począł melankolizować i smucić się. *Haur Sk.* 400. Psyche tym czasem melancholizuie, I pędzi swe dni utopiona w myśli. *Morst.* 24, *Teatr* 3, 5.

MELCHMUS, - u, *m.*, z Niem. Milchmus, robi się z mleka słodkiego i t. d. *Wiel. Kuch.* 415.

MELENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Mleć; das Mahlen in der Mühle. *MELĘ, : Mielę *ob.* Mleć.

MELDOWAĆ kogo, z Niem. melden, anmelden, *ob.* Opowiedzieć, oznaymić. n. p. Eh co tam meldować, u mnie nie trzeba tego. *Teatr* 30, 60; *Vd.* meudat, pouedat, naglasiti; *Rs.* обосланъ. Meldowanie *Rs.* обсылка. Meldować się *Rs.* доложиться, докладываться.

*MELHBASZ, *Trotz* ma słowo *Meszelbas*, *Musulbas*, reicher glatter Cattun zum Unterfüttern. Towary Tureckie, kobierce, *Melhbasze*... *Vol. Leg.* 4, 82.

MELIJOT *ob.* koniczyna, nostrzyk.

MELISSA, - y, ż., *Crn.* melisa; *Rs.* мелисса, пчелиная трава, пчельникъ; *melissa officinalis Linn.*, Melisse; przednieyszy rośliny téy gatunek iest ten, który na polach pomnaża się potym przez podzielenie korzenia. *Klk Rośl.* 1, 271. Naypożyteczniieysza iest melissa cytrynowa, ktorey liście rostarte wyda ią zapach cytryny. *Lad. H. N.* 105. Melissa Turecka, *Dracocephalum Moldavicum*, Türkiſche Meliſſe; gatunek smoczéy głowy. *Klk Dd.* 1, 196. MELISSOWY, - a, - e, od melissy, Meliſſen-; *Crn.* melisen.

*MELKA, - i, ż., *ob.* Mylka, Omyłka.

MELNICA, - y, ż., ryba morska po Kaszubsku nazwana, iest z rodzaiu Łososiów, ale z morza nigdy nie wychodzi, nie iest tak dobra iak łosoś. *Lad. H. N.* 105, eine Art Lachs.

MELODYA, - yi, ż., *z Greckolac.*, die Melodie; figuralna muzyka, t. i. z kilku różnych głosów albo tonów, niższych, wyższych, średnich albo z instrumentów rozmaitych złożona. *Cn. Th.*, ułożenie i razem zebranie wielu tonów, dźwięk zgodny w śpiewaniu lub grze sprawuiących. *Kras. Zb.* 2, 147, *Vd.* skupsglasje; *Rs.* напѣвъ; (*Ec.* сладкогласіе, cf. harmonia).

MELODYYNY, MELODYCZNY, - a, - e, Melodyi należący, figurą idący *harmonicus. Cn. Th.*, melodiſch;

Ec. сладкогласный. Na Lutni melodyyne granie. *Lib. Hor.* 59. Niechay Orfeusz zabrzmi w ſtrony swoie, By melodyyne były wiersze moie. *Auszp.* 9. Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodycznéy treny. *Jabl. Ez.* 147. Arf i organów głosy naymelodyynieysze. *Przyb. Milt.* 366. Nie innych iedno melodyynie wypieszczonych słodko brzmiących głosów słuchali. *Pilch. Sen.* 367. Bogu wdzięcznie krzyk kapeli melodyynie przygrawa. *Kochow. Roz.* 15.

MELON, *MALON, - a, *m.*, *Ital.* mellone, die Melone; *Bh.* melaun, turek; *Sr.* 1. melona; *Vd.* malávn, dinja; *Crn.* angurka, dina; *Hg.* dijnnije; *Cro.* dinya (cf. dynia), gërchka (cf. ogórek); *Dl.* melun, mlun, pepun; *Bs.* melun, mlún, limun, pepun, pipun, digna, lubeniça, gljubeniça; *Rg.* pipún, pipunich, digna; *Sla.* dinja, lubenica, lyubenicza; *Rs.* дыня. Bardzo wielorakiego gatunku, są żółte, zielone, małe, wielkie. Nayprzednieysze, Kandelupy zwane, po wierzchu są chropawe, niemiłe na weyrzenie, ale w smaku bardzo delikatne. *Lad. H. N.* 105, *Kluk Rośl.* 1, 223. *Malony ziableczyste albo dynie okrągłe, malonom podługowatym i kuklastym podobne są. *Syr.* 1186, Melonenpfeben. *Malony wodne, *auguriae*, Saugmelonen. *Sienn. wykł.* Melon siatkowy *ob.* arbuz, die Netzmelone. MELONOWY, *MALONOWY, - a, - e, od melonów, *Rosa.* дынный, Melonen-, n. p. melonowy konfekt. *Sien.* 551.

MELTY, - a, - e, *part. perf. verbi* Mleć, : mielony, gemahlen. *Dudz.* 15.

MEMBEL *ob.* Mebel.

MEMBRANA, - y, ż., *z Lac.*, skóra wyprawna do pisania, pargamin, eine Haut, darauf zu ſchreiben, Pergament. - *Jurid.* Chciałbym, żeby pisarz membran nie dawał; ale oglądawszy pozew, żeby go pieczętował, ieśli słuszny; a ieśli niesłuszny, żeby go nie pieczętował. *Gor. Wł.* Q 4 *b.* Membrany, albo zapisy ręczne, maią bydź do akt podane. *Vol. Leg.* 3, 378. Słowo przy świadku, iest iakoby cyrografem i membraną. *Haur Ek.* 173.

MEMORYAŁ, - u, *m.*, MEMORYALIK, - a, *m.*, *dem.*, *Cro.* memorial, napomenek; *Dl.* uspomena; a) książki pamiętne. *Cn. Th.*, ein Notirbuch, Denkbuch. - b) prośba na pismie podana, supplika, ein Memorial, eine Supplik. Przeczytam Wc Panu memoryalik odemnie ułożony, i upraszam, abyś go chciał podać dworowi. *Boh. Kom.* 2, 312.

MEN, - u, *m.*, rzéka w Niemczech, der Fluß Mayn. *Wyrw. G.* 21.

MENDAK, : byk, buhay.

MENDEL *ob.* Mędel.

MENDEWESZKA, MĘDOWESZKA, Demnoweszka, - i, ż., Wędroweszka, wesz od zwyczaynéy ludzkiéy płaścieysza, mnożąca się za skorą, osobliwie koło części wstydliwych, pod pachami, czasem i w brwiach. *Lad. H. N.* 184, *Dyk. Med.* 4. 281, die Filzlaus; *Bh.* mun'a ta; *Crn.* kershêlu; *Vd.* kirshella, tunka; *Cro.* ficzayzlin; *Rs.* платница. Wszy te po ciele w skórze bywaiące, sprośnie Polacy zowią; ia ie zowię skórnemi. *Sien.* 502.

*MENDYK, *MĘDYK, - a, *m.*, *z Lac.*, żebrak, ein Bettler. Łazara mędyk leżał przed wrotami bogacza

wrzodów pełny. *Bals. Swiąt.* 2, 428, *Susz. Pieś.* 3, *O* 5. Przedtym żołnierza iak potrzeba, teraz mendyk ubogi. *Bal. Sen.* 65.

*MENESTRA, - y, ś., rosol Włoski. *Wiel. Kuch.* 406, eine Italiäniſche Brühe. Tu Włoskie menestry, także figatelle. *Banial. B.* 3.

MENICA, MENNICA, MENNICZNY *ob.* Minca (Mynica).

MENONISTA *ob.* Maniſta.

MENTAL, - u, *m.*, MENTALIK, - a, *m.*, z *Franc.* medaille, medal, poświęcony przy paciórkach, eine geweihte Medaille. Jeſteś ieden z czarodziei, Ktorzy pewne mentale noszą i inkluzy Z pomocą djabelſtw dokazuią. *Zabł. Amf.* 89, *ob.* Metal, Metallum.

MENUET, MENWET, - u, *m.*, z *Franc.*, pewny taniec, eine Menuet. MENWECIK, - a, *m.*, *dem.*, n. p. Złożyłem niedawno pewny menwecik, muszę ci go grać. *Boh. Kom.* 2, 257.

MEOTYS *ob.* Widowe ieziora.

MERCHA, *MYRCHA, - y, ś., (cf. marcha), *Sor.* z. morchel, wszeteczница, *Vd.* podrepenza, kusla, zifa, podnudiga, zafuta, eine liederliche Weibsperſon; cf. *Bh. et Slo.* mrcha, mrſſina, *Crn.* mèrha, mershina, merlatina, *Vd.* merha, merhatina, mershina, merlatina, merletina, orlova vranſka pasha, z ścierw *cadauer*; *Cro.* mërha, merczina *cadauer foetidum, caro morticina*, merha *pecus*, merczvarim *excarnifico*; cf. *Bh.* zmrhat *protrudere, citiare, ſtuprare*, mrſeti marchą się ſtawać, *Slo.* mrchać, marnotratnń). Już się powietrze, ziemia, tobą zaśmierdziała, Od twego wszeteczeńſtwa, morcho niewſtydliwa, A nad wszyſtkie niewiaſty, na świecie złośliwa! *Papr. Kol. F* 4 *b.* Chował sobie w swoiéy wsi *myrchę, z któréy miał bęsia. *Zygr. Pap.* 334. U nas te merchy nawyżéy sadzaią, A tę co nie ma złota, do kąta wepchaią. *Papr. Kol. C.* 2. Merchy iawne. *Zygr. Pap.* 9. Merchą albo cudzołożnicą niewſtydliwą ią nazywali. *ib.* 47. Z Carogrodu wszyscy nieczyſtością kupczący, i sprosne merchy, wygnane były. *Sk. Dz.* 418. Połarł z merchami maiętność swoię. *Sell. Luk.* 15, z wszeteczницami. *Bibl. Gd.*). Ukażę ci osądzenie merchy wielkiey. *Bud. Apoc.* 17, 1, *not.* „abo wszeteczницy."

MERGIEL *ob.* Margiel.

*MERKIN, n. p. Korzenie, szafrany, merkiny placą cła . . . *Vol. Leg.* 4, 81.

MERKURYAŁ ziele, *ob.* Szczyr. MERKURYUSZ, - a, *m.*, MERKURY, - ego, *m.*, der Gott Mercur, *ob.* Laſkownik); bożyszcze pogańſkie, posłaniec bogów i bogiń, protektor kupców, krasomowców i złodzieiów etc. *Kras. Zb.* 2, 151, *Bh. et Slo.* Zelon', Dobropan; *Crn.* Selán, Selón, Shilón). *Miroczynny Merkury, *pacifer. Zebr. Ow.* 356. - §. b) planeta naybliższy słońca, znaczy się ☿. *ib.*, *Chmiel.* 1, 173, der Planet Mercurius. - §. c) *Chem.* Merkuryusz, *gen.* - u, *m.*, żywe srebro, rtęć, das Queckſilber. *Dyk. Med.* 4, 243, z merkuryuszu, *merkuryalny*, n. p. Merkuryalne pigułki. Maść Merkuryalna. *Dyk. Med.* 4, 267. MERKURYUSZOWY, - a, - e, od Merkuryusza, Mercurs. Jako ten, który kładzie kamień na gromadę Merkuryuszową, tak kto wyrządza poczciwość niemądremu. *Leop. Prov.* 26, 8, *Wuiek. ib.*, *not.* „kamienie położone na znak drogi zwano Merkuryuszem" (Rabenſtein Luth.).

*MERSKAĆ, - ał, - a, cz. *ndk.*, rózgami bić, smagać, chłoſtać, mit Ruthen ſchlagen; *Bh. et Slo.* mrſkati, mrſſiti, mrſknuti, mrſkavati, (*subſt.* mrſkać, z flagellans, mrſk cięcie rózgą); *Sr.* 2. marſkaſch; *Vd.* tepſti, seshvizati, shverkati, shibati, oklotiti. Kazał niepoſłusznego merſkać aż do śmierci. *Gor. Dw.* 110.

MERYDYAN, - u, *m.*, der Meridian, cyrkuł południowy, do którego słońce przyszedłszy, wszyſtkim kraiom pod nim leżącym południe czyni. *Wyr. G.* 49. Dyrekcya cienia ſkazówki proſtopadłéy do poziemnéy płaszczyzny w téy chwili, kiedy słońce naywyżey. *Leſk. Mier.* 2, 162.

*MESEŁ, - sła, *m.*, z *Niem.* der Meiſſel dłoto, n. p. Bukszpany ſtrugano dłotem, kształt biorą oſtrym mesłem wytaczane. *Otw. Wirg.* 415.

MĘSKI, MĘZKI, - a, - ie, *Etym.* mąż, - *Bh.* mužſký, *Slo.* muzſki; *Sr.* 1. muzki, mužacźé; *Vd.* moshki, moshoun, moshat; *Crn.* móshke; *Cro.* mùški *virilis, ruſticus*; *Bs.* muscki; *Sla.* muſko; *Rg.* muscki; *Rs.* мужскій, мужеſкій; *Ec.* мужески, яко мужь; *Jt.* maschjo, *Lat.* masculus); mężczyznie należyty, *mężczyńſki, männlich, Männers, von Mannsperſonen. Niemęska rzecz ſtroić się. *Cn. Ad.* 618, *forma viros neglecta decet.* - Wszędzie płacz męski, wszędzie krzyk niewieści, Wszyſtkich przeiął ſtrach bliskiéy śmierci srogi. *P. Kchan. J.* 30, *ob.* płeć męska, rodzay męski, *naród męski, n. p. Przykazał król, aby każde dziecię, które się urodzi w męski *naród, zabili. *Biał. Poſt.* 28. - *Gramm.* Wyrazy żeńſkie, męzkie, niiakie, *masculina, feminina, neutra*, n. p. król, królowa, królestwo. *Kpcz. Gr.* 3, 3. Bywa i w niemęskim ciele męski rozsądek. *Fred. Ad.* 12. - *§. męski, mężowy, małżonkowy, Ehemanns, Mannes; *oppos.* żeniny; n. p. Sól Alkali męską niepotężność do małżonki przez czary uczynioną *odpędza. *Syr.* 437. Pokrzywa w winię uwarzona pobudza i umacnia uczynek męski ku żenie. *Sien.* 184, cf. sprawa małżeńſka. - §. męski, z mężny, *Bh.* zmužilý; *Ross.* благодушный; tapfer, wacker, männlich. Męskie serce. *Tr. - transl.* Jagody miernie cierpkie czynią wino męskie, mocne i trwałe. *Cresc.* 335. *MĘSKIE, MĘSKO, MĘZKO, *adverb.*, mężnie, iak mężowi przyſłoi, po męzku, männlich, tapfer; *Bh.* mužſky; *Sla.* rebreno, junacſki; *Rs.* мужественно; *Ec.* мужественнѣ, мужеское. Pokrzepiaycie się, a męzko sobie poczynaycie. *Leop.* 1 *Macch.* 2, 64, mężnie. *Bibl. Gd.*; *Bh.* zmužiti ſe, ſrdnatim serce wziąć). Posilay, a zmacniay się, a czyń męsko, nie bóy się, ani się lękay. 1 *Leop.* 1 *Par.* 22, 13. Męskie czynili, zadaiąc sobie razy ciężkie. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. W żadney rzeczy sobie niestatecznie a niemęskie niepoczynali. *Kosz Lor.* 126. Każdego z nich napominała głosem oycowſkim męsko. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 7, 21. Niechay nas znaydzie on złośnik, a my męsko sprzeciwiamy się temu. *Birk. Dom.* 143. Męsko uśmierza kłopoty, siłą zwyciężone. *Bard. Tr.* 403. Wdzięczne piosnki na lutni niemęsko wygrawał. *ib.* 197, pieszczenie). Zginął Wezyr niemęsko powrozem uduszony. *Psalmod.* 74. PO MĘSKU, PO MĘZKU *adv.*, iako

iako mężczyzna, wie eine Mannsperſon, als Mann. Przebrany po męsku. *Teatr* 29, 41 *et* 14 *c*, 24. Kędziory ſz hyacynt groniſto do koła Wisiały mu po męsk s przedzielnego czoła. *Przyb. Milt.* 112. MĘSKOSC, - ści, ż., męſtwo, mężność, die Männlichkeit, Tapferkeit. Życzę takiey męſkości i serca naszemu narodowi. *Falib. B* 2, *Sr.* 1. mužtoſcj; *Slo.* mužnoſt, zmužnoſt; *Vd.* moshkoſt, moshounoſt; *Rs.* мужество, возмужалость, доблесть.

MESÓWKA, - i, ż., gorzałka pierwszy raz przepędzona. *Rudd.* nur einmal erſt abgezogner Branntwein, Tutterſ. ol szamowia.

MESPIL, MESPUŁ, MESPLIK *ob.* Niesplik.

MĘSTWO, MĘZTWO, - a, *n.*, *Bh.* mužnoſt mężność, (mužstwo lid, mężowie *collect.* Mannſchaft; *Cro.* muſtvò (męstwo) *Slo.* mužnoſt, zmužiloſt; *Rs.* мужество, возмужалость, *Vd.* moshuſt, moshkuſt, moshounoſt, bradaſtwu; *Rg.* čovjectvo; *Bs.* čoviestiuo); wiek męſki, iż nie dziecinny, nie młodzieńczy, das männliche Alter, die Mannbarkeit. Od 14 roku do 18 człowiek z młodzieńſtwa k męſkiemu wzrasta; a piąty ten wiek życia, *męſtwo*, trwa do czterdziestego roku, potym idzie ſtaroſć. *Kołak. Wiek.*, Б. возмужалость, ab совершенный возрастъ приносить кого. W oſi ciała ludzkiego, więtszy iest w *męſtwie*, niżli w dzieciństwie. *Sk. Kaz.* 66. Zobaczemy, iak się naród ten począł i urodził, wzmacniał i wzrastał, a do doſkonałego iakoby *męſtwa* przyszedł. *Val. Fl. praef.* (cf. mężność). - §. b) *quemadmodum Latinis fortitudo a viris virtus dicta; ita noſtris* od mężow męſtwo, z męża ſt, die Tapferkeit, Männlichkeit, männlicher Muth. *Slo* zmužiloſt, udatnoſt; *Bh.* zmužiloſt, udatnoſt, udatnimt, ſtatečnoſt; *Vd.* muesh, junaſtuo; *Bs.* varloſt, ustt, brabroſt, mooch, snaga; *Rg.* jikoſt, *Rost.* доблесть, благодушіе, храбрость. Męſtwo zachowuie w niebezpieczeńſtwach ſtałość i przyſłoyność. *Modrz. Baz.* 28. Męſtwo ma czynić odwagę do podięcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyiacielem. *Star. Woy. A* 2 *b.* Męſtwo należy na wycierpieniu i znoszeniu przykroſci cielesnych. *Star. Ryc.* 36. Niedoſć na męſtwie, trzeba był go dobrze użył. *Teatr* 45 *d*, 36. W czas należnie poczyna, męſtwo nie czeka na lata *Horat* 126. Wszak w sercu człowieka Z dobrey krwi zrodzonego męſtwo lat nie czeka. *Osiń. Cyd.* Męztwa doſy- wał przyſłoi, Gdy przeciwność w oczach ſtoi. *Cn. Ad.* 482. - §. c) męſtwo, cnota, *ad modum ethicae virtutis Latinorum* Tugend Mężność, chocia za bogactwy, chocia za zacnodziwo chodzi, tedy odłożywszy męſtwo, a cóż ieſt, iedno miecz w ręku szalonego? Każda Rzpłta doznała bardzo wiele złego od ludzi możnych, ale męſtwem nie ozdobionych. A czegoż tedy nie doſtawa, iedno tego, aby ci, ktorzy chcą, aby ie nad inſze przekładano, dokazem, cnotą i zacnemi tego sprawami poprawowali. *Modrz. Baz.* 167.

MESSYASZ, - a, *m.*, *Ross.* мессія, Meſſias, zbawiciel świata, obiecany patryarchom. *Kras. Zb.* 2, 153. Słowo Greckie Chryſtus po Żydowſku Messyasz się wykłada; po polſku pomazaniec. *Hiſt. Nauk C* 5 *b*, *ob.* maść, mazać). *Prov.* Wyglądać czego, iak żydzi Messyasza, t. j. z utęſknieniem, iak kania deszczu.

MĘSZCZYZNA *ob.* Mężczyzna.

MESZKA, - i, ż., pchła ziemna, der Erdfloh *mordella Linn.*, chrząszczyk bardzo maleńki, którego liszki w rossadach kapuścianych wielkie szkody czynią. *Kluk Zw.* 4, 46 *et* 377, *Lad. H. N.* 105.

MESZEK, - szka, *m.*, (cf. mech), *Riccia Linn.*, rodzay roſliny, do ſkrytopłciowych należący. *Kluk Dyk.* 5, 19, ieſt kryształowy, naymnieyszy, siwy, pływaiący. *Jundz.* 542.

*MESZELBAS *Tr.*, *ob.* Mosulbas, Melihbasz.

MESZKITA, - y, ż., mecset, bożnica Turecka, eine Moſchee. Ten obraz, który chowaią tak ſkrycie, Z niepobożnego gwałtem weź kościoła, I własną ręką postaw w twey meszkicie. *P. Kchan. Jer.* 28. Ach iakom nieprawości wszelakiey hołdował, Właśniem świata i djabłu meszkitę zbudował Z ciała mego. *Kulig.* 19.

MESZNE, - ego, *n.*, dochody za msze. *Dudz.* 44. (*Bh.* meſſný *missalis*, meſſnégo (obyli) dáti dziesięcinę dawać; cf. *Cro.* Malomeshnyak, s Wrzesień; Velikomeshnyak, s Sierpień). - §. dziesięcina w ziarnie dawana, nie snopowa. *Skrzet. P. P.* 2, 32, der Körnerzehente. Meszne, Mszowe czyli *Missale*, ztąd wzięło początek, że przy układzie z plebanem o dziesięcinę, pleban brał obowiązek odprawiania *mszy*. *Czack. pr.* 1, 318, *N. Pam.* 12, 348. Po dziesięć groszy maią płacić, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy. *Vol. Leg.* 2, 662. Na Rusi meszne zaſtępuie w wielu mieyscach dziesięcinę; a ieſt meszna pewna kwota pieniężna, którą wsie składaią na msze, za należące z kresencyy swych dziesięciny. *Oſtr. P. Cyw.* 1, 301.

MESZTY *plur.*, pantofle Tureckie, cf. kapcie; *Cro.* mèsztva, z trzewik skórzany.

MESZYSTY *ob.* Mszyſty.

MET! słowo graczów w szachy, którym się wyraża zamknienie i opasanie cudzey strony. *Wlod.*, *Pers.* mat, *Gall.* mat, *Rs.* мать, matt! im Schachſpiele. Uczyniwszy na szachownicy kilka *szcia bardzo miſternego, dał mu *met*. *Gor. Dw.* 169, er machte ihn matt. - *fig.* Albo szach albo met. *Cn. Ad.* 2, t. j. iak kostka padnie; lub ſtrata lub zyſk). Daie szach fortuna i met rozumowi. *Pot. Syl.* 304. Za łaſką bożą przeciwnicy tak wzięli met, iż zoſtali w pohańbieniu. *Baz. Hiſt.* 287, klęſkę, porażkę; cf. *Bh.* gij geſt po nas meta, cf. wet!), iuż koniec, iuż po nas, przepadliśmy. - *transl.* met, z ciasny kąt, trudność, cieſń, *Rs.* мать, die Enge, Bedrängniß, Noth, Schwierigkeit. Met komu dadź; z przyprzeć do ciasnego kąta, obſkakiwać kogo, trudność mu zadawać, einen in die Enge treiben, ihn eintreiben; cf. kozi rożek). Mógł im szach i met dadź, i ukazać nieiednemu wrota do rozumu. *Birk. Zam.* 27. W tył, w boki, w czoło rozpuścił zagony, I tnąc złamać oſtatnim nas metem Uderzył z ordą. *Jabł. Buk. P.* - §. 2) met *ob.* Meta.

MĘT, - u, *m.*, kał, gąszcz płynów nieczyſtych, das Dicke, Trübe, noch nicht ausgeſtandner Getränke (Hefen); das Trübe im unreinen Waſſer (der Bodenſatz); cf. drożdże, fusy, uſtoiny); *propr. et impr. Bh.* okalek, mut; *Rg.* mûtex; *Bs.* mûtesg, smetgna, buna; *Rs. et Ec.* мутъ, (мýтка, смýтка, мятежъ, odmęt, bunt; rokosz; cf. *Ger.* Reuterey, мятéжливый warchogłowy). Wodę mętną od samey ziemi, poſtawisz na chłodnym mieyscu, aż męty osiędą. *Kluk Kop.* 1, 121, *ob.* męciny). Gdy wino przeſtaie burzyć się, tedy glina w nie wpuszczona, czyści ie, ciągnąc z sobą na dół wszytek męt i drożdże.

Cresc. 349, cf. ustoiny). Czarnego stygu męty, *Hor.* 1, 266. – *fig.* Zrzódło czyste nauki Chrystusowéy bez mętu. *Bals. Nied.* 1, 242. Ci którzy z mętów i cieniów starego zakonu do światłości prawdy niebieskiéy wychodzili, mętami ieszcze oczy zamulone i zaćmione maiąc, rychło się światła domacać nie mogli. *Zrn. Pst.* 3, 160.

Pochodz. *mętny, odmęt, zamęt, męciny; mącić, mąciciel; mątew, namącić, omącić, pomącić, rozmącić, zamącić, zmącić; smęcić, smętny, smutny, smętek, smutek, smucić, zasmucać; chachmęt, zachachmęcić; balamut, balamucić* (*Rs.* балаамутимъ zamęcić).

METAFIZYKA, – i, ż., die Metaphysik, nauka przyczyn rzeczy zmysłom niepodlegaiących. *Kras. Zb.* 2, 154. Gdybyśmy mieli wiadomą w całéy obszerności metafizykę naszych myśli, rozum nasz ogarniałby rzeczy ogólniéy. *Sniad. Alg.* 1, 66, metafizyczne rodzenie się ich). – *transl.* ciemne, nie do poięcia zdanie, etwas, das schwer zu begreifen ist. To, co mówicie, ciemna iest metafizyka, Ktorey żołnierski móy rozum nie przenika. *Zabł. Amf.* 98. METAFIZYCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, metaphysisch. METAFIZYK, – a, *m.*, der Metaphysicus. METAFIZYKOWAĆ *cz. intrans.*, metafizycznie rozbierać, metaphysiciren, philosophiren. Krzyczęli uczeni, ù metafizykować żwawiéy zaczęli. *Mon.* 69, 29. – METAFORA, – y, ż., eine Metapher, figura retoryki, przez ktorą słowo traci swoie właściwe znaczenie, przenośnie inne na się biorąc. *Kras. Zb.* 2, 154, *ob.* Przenośnia; *Slo.* pretwarit.lka. METAFORYCZNY, przenośny. METAFORYCZNIE, przenośnie.

METAL, METALL, – u, *m.*, *Gr.* μεταλλον, *Hbr.* מטל metil *metallum*, kruszec, das Metall; rzecz kopalna nad inne cięższa, w ogniu topnieiąca, ochędożona blask czyniąca, po stopieniu zwierzch wypukły czyniąca, młotem bita, rozciągaiąca się. *Kluk Kop.* 2, 134; *Os. Rud.* 6. Metallem zowią każdy kruszec, topić, kuć i ciągnąć daiący się. *Jak. Art.* 3, 301, *Bh.* tow; *Slo.* tow, ruda, měď (cf. miedź); *Sr.* 1. métall; *Vd.* ruda, rudùvu, bron, bronz, medenina; *Crn.* brom, bron; *Cro.* med; *Ben.* mjed; *Rg.* gvòzdje (cf. gwoździe); *Rs.* мемáллъ, рудá. Metalla *kruszczynami* zwać możem, bo z kruszcu pochodzą. *Sien. wyk.* – §. b) podług pospolitego wyrażenia nazywa się też *metalem*, mieszanina złożona z miedzi, mosiądzu i cyny, z ktorey dziala leią. *Jak. Art.* 3, 301, śpiż, Glockenspeise, Glockenerz, Gießerz. – §. 2) *Metalum* z Łacińska, obrazek maly mosiężny, srebrny, rogowy, kościany etc., okrągły, czworgraniasty, abo krzyżyk u paciórków (cf. mental, cf. medal); *tabella metallica sacram imaginem utrinque impressam habens. Cn. Th.* 397, ein Schaustück mit dem Bildnisse eines Heiligen zu beyden Seiten; *Metalik*, – a, *m.*, *dem.* – METALLURG, – a, *m.*, umieiętny koło metalów i ich dobywania, der Metallurg; *Rs.* рудослóвъ; *Ec.* рудодѣлáмель, рудныхъ дѣлъ мáстеръ. METALLURGIA, – ii, ż., nauka o metallach, o rudach, o górnictwie, die Metallurgie; *Rs.* рудослóвïе, *Ec.* рудодѣлáнïе. Metallurgią się bawię, *Gr.* μεταλλευγέω, *Ec.* рудодѣлáю, рудокопáю. METALLURGICZNY *Rs.* рудослóвный. METALLOSIARCZAN żelaza, *metallo-sulphas-ferri*, siarczan żelaza, maiący w sobie nadto solnéy zasady. *Sniad. Chy.* 2, 49. METALLOWY, METALNY, – a, – e, Metall-; *Sr.* 1. métalski; *Vd.* medenen; *Crn.* bronzhen; *Rs.* метáлловый, метáллическій, рудный.

•METKI, – a, – ie, n. p. Mizguś metki. *Hor.* 2, 271, może miękki; cf. *Rs.* мѣткій dobrze celuiący, zręczny.

•MĘTLARSTWO, – a, *n.*, mącenie, odmęt, niepokóy, das Trüben, Unruhemachen, Verwirren, die Verwirrung. Nierządnie żyią, nic nie robią, ale chytrze mętlarstwo stroią. *Gil. Pst.* 191 *b.* METLIĆ, MĘTLIĆ, MĘTLOWAĆ *cz. ndk.*, pomętlować *dk.*, mącić, mieszać, niepokoiu nabawiać, trüben, verwirren. Źle, kiedy Pan ludziom dopuszcza obyczaie swe psować, metlować, i prawie iakoby cudzołożyć. *Weresz. Rgl.* 105. Między zawiedzionemi ludźmi pomętlował, powichrzył, że niemasz początku ani końca. *Gil. Post.* 18. MĘTLI mi się to słowo. *Tr.* 840, iest mi na ięzyku, dieses Wort läuft mir auf der Zunge herum, ich habe es auf der Zunge mięte się. *Tr.* 861. Miete mi się, wikle mi się, wiie mi sie, gdy nie mogę przypomnieć. *Dudz.* 45.

MĘTEL, – tla, *m.*, z Niem. der Mantel płaszcz; *Sr.* 2. mantel, mantlik; *Sr.* 1. mantył; *Cro.* mènten, menténeca; *Hg.* mente; *Bs.* modraccja, modrina, koret; *Rs.* мáнтïя, мантïйка; *ob.* Mantolet). MĘTLIK, – a, *m.*, *zdrbn.*, mantylka, ein Mäntelchen; mętlik, rodzay sukni, płaszcza lub podwłosnika białogłowskiego. *Wlod.* Zostawiła królewna mętlik w gęstwinie, morduiąc się z rozbóynikiem. *Pot. Syl.* 327. Szafarka w Tureckim kotniku, Tabin na mętliku. *Bies. C.* 4. Mętlik Kanonicki z futerek. *Tr.*, das Domherrnmäntelchen. Nieszczęsna miłość szaty wymyśliła nowe, Panom *mętle*, mężczyznom delie dębowe. *Pot. Jow.* 162. (*ob.* delia, *ob.* dębowy).

MĘTNICA, – y, ż., mącicielka, która spokoyność mąci. *Tr.*, die Friedensstörerinn. MĘTNIK, – a, *m.*, mąciciel. *Tr.*, der Friedensstörer. MĘTNOŚĆ, – ści, ż., nieklarowność, das Trübeseyn, die Unreinheit; *Vd.* motnost, motnina, kalnost, kounost; *Rs.* мýтность. MĘTNY, – a, – e, MĘTNIE *et* MĘTNO *adv.*, nieklarowny, kalny, trübe, dick, nicht klar; *Bh.* kalný; *Sr.* 1. mutné, zamutjené; *Cro.* mutén, *Vd.* moten, kalen, kauen, koun; *Rg.* matan, umutni, mûtexan; *Bs.* mutan, izmuchjen, smuchjen; *Rs.* мýтный, мýтень, мятéжный (мятéжный buntowniczy). Mętnym bydź *Eccl.* спиняшися, мутнымъ быть, шлою замя-

pamca. Mętne piwo tuczy, lecz nie zdrowe ieſt. *Kluk Roſl.* 3, 271. Wina młode, mętne, aby się rychléy uſtały, cerobić..., *Sleszk. Ped.* 370. Morze czarne ma kolor swoy od mętnych wód, które tam przypędza północny wiatr. *Botgr.* 19. W mętnéy wodzie nikt się nie przeżyie. *Pol. Pocz.* 80. Jaki szczep, taki owoc; przeczyście źrzodło Mętnych z siebie ponikow nigdy nie wywiodło. *Zab.* 10, 320 *Kniaz.* W mętnéy wodzie pięknéy się pſkorze łowią. *Jan. Lig. F.* 3 *b*, cf. w odmętne łowić). - *fig.* Już mi się napełniona Bachem Swieżym po serce myśl tłucze przeſtrachem W mętnéy radości. *Hor.* 1, 307 *Nar.*, w radości zmieszanéy. *ib.* 305 *Mac.*). MĘTOWY, - a, - e, od mętów, Satz-, Hefen-. *Tr.*

METOD, - u, *m.*, METODA, - y, *ż.*, *z Grecк.*, sposob dawania lub robienia czego porządnie, die Methode; *Rg.* pût, red, nâcin; *Rs.* методъ, способъ. METODYCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, podług pewnego metodu, methodiſch; *Rg.* redni, spûtni. METODYUSZ, - a, *m.*, imię własne, *Bh.* Strahota. METONYMIA, - i, *ż.*, figura retoryczna, *Slo.* dow'tipilſa, cf. dowcip.

MĘCZOPERZ ob. Nietoperz.

MISTR, - a, *m.*, z *franc.*, daiący lekcye czego, ein Meiſter, der in etwas Unterricht giebt. Pani iako metr w tych rzeczach będzie mi lekcye dawać, a ia iak żaczek, ut re mi ſol la tamią powtarzać będę. *Teatr* 52 *d*, 104.

METRESSA, - y, *ż.*, METRESKA, - i, *ż.*, *zdrbn*, nałożnica, ſi frjerka, gamratka, kawalerka, pani dusza, die Maitreſſe, das Kebsweib. Juno nie raz się żal na metressy i bastardy Jowiszowe. *Bard. Tr.* 2. O iako bolesny trogi żal podżega, Gdy się w iednym metressa z żoną domu zbiegał *ib.* 447. Jak wielkie ſtado za nim metressa się uwiia. *ib.* 252. Gaszek dyament oddał swéy metressie Na długich miłości zadatek. *Zab.* 13, 250 *Nar.* - §. Metressa, suka legawa z gatunku wyżłow. *Rafel*, Name der Vorſtehhündinnen.

METROPOLIA, - ii, *ż.*, katedra arcybiſkupia. *Kras. Zb.* 2, 53, *Rs.* митрополія, *Ec.* митерополіа; die Metropolitankirche, erzbiſchöfliche Kirche. METROPOLITA, - y, *m.*, arcy kapłan mający zwierzchność nad biſkupami. *Kras. Zb.* 2, 130, der Metropolit, *Rs.*, митрополитъ. METROPOLITAŃSKI, METROPOLITSKI, - a, - ie, arcybiſkupi, erzbiſchöflich; *Rs.* митрополитовъ, митрополичій, митрополитскій. Pallinsz Metropolitański, *Ld.* Lwowski Władyk metropolitſkiego tytułu używa. *Gwag.* 300.

METRYKA, - i, *ż.*, (cf. Lat. *matricula*), 1) pospolicie nazywają się metrykami księgi kościelne, gdzie chrzty, przymowy etc. zapisywane są. *Kras. Zb.* 2, 157, öffentliche Regiſterbücher, Protokolle, Kirchenbücher, Taufbücher, Leichenliſten. Papież przez kanonizacyą świętego wpisuje w metrykę ś. wyznawców włożył. *Birk. Dom.* 59. - ś. 2) zdawanie chrzeſtne, der Taufſchein. Co to do metryki, w cudzą metrykę zaziewać? *Teatr* 10, 69. - ś. 3) metryka, archiw, das Archiv; *Bh.* liſtownа, liſtownice, łagnice; *Vd.* arhiv, pismualishe; *Rg.* pismoshranische. pismoshraniscte. Metryka Koronna, archivum Regni Poloniæ, ieſt także osobne W. X. L. *Kras. Zb.* 2, 56. METRYCZNY, - a, - e, od metryk, archiwowy *Tr.*, Archiv-. METRYKANT, - a, *m.*, der

Archivarius, der über das Archiv geſetzt iſt; *Bh.* liſtownik. Metrykantów nazwiſko ieſt poźnieysze, wzięte od urzędowego obowiązku, ſtrzeżenia metryk, czyli archiwów Rzpltéy; ale urząd ich był dawnieyszy, i nazywali się pisarzami kanclerza. *Skrzet. P. P.* 2, 347. - (Seraia był pisarzem. *Bud.* 2 *Sam.* 8, 18, *not.* „kronikarzem, *metrykarzem*, a właściwie, *pamiętnikiem* królewſkim“).

MEY! n. p. Herb kupił, a nie czynił nic godnego, Lecz mu też mówią: o towarzyszu hey! W twoim herbie Mey! *Stryik. Gon. E* 2.

MEYSTER *ob.* Mayſter.

*MĘŻATA, - y, *ż.*, MĘŻATKA, - i, *ż.*, *Bh.* mujatka; *Crn.* moshakena *virago*, cf. mężyca; *Rg.* muxattiza, muxatta, dovedèna; *Bs.* udana, ogena; *Sr.* 1, newješta (cf. niewiaſta); *Ec.* мужáмая, мужáмица, кои за мужемъ; zamężna białogłowa, die einen Mann hat, eine verheirathete Weibsperſon. Tak panny, iak mężate, i wdowy, białogłowy zowiemy. *Bial. Poſt.* 202. Niemężatka *Vd.* nevdana, neomoshena. - *Meton.* *mężyca, żona, Männinn, Frau. To ieſt kość z kości moich, rzekł Adam, zwana *mężatką* będzie, bo z *męża* wzięta ieſt. *Sk. Zyw.* 133. Nazową ią *mężatą*, bo z męża wzięta ta. *Bud. Gen.* 2, 23, *ob.* mężyſta, mężyna, Männinn. Luth. *MĘŻCZYŃSKI, - a, - ie, mężczyznie należyty, przyzwoity, służący, od mężczyzny, męski, männlich, Mannsperſonen zukommend, Männer-. W ubiorze trzeba bydź ochędożnym; wszakoż aby nie było białogłowy ochędoſtwo, ale mężczyńſkie. *Gorn. Dw.* 114. Zygmunt August oſtatni potomek z mężczyńſkiego plemienia domu Jagiellowego. *Gwag.* 133, *Bielſk.* 692. *męszczyzniego rodzaiu. *Biel. Hſt.* 30. Mężczyńſki, abo niewieści. *Radz. Deut.* 4, 16. W tym nie białe głowy krzywe, ale przeklęte żądze mężczyńſkie. *Gor. Dw.* 412. Brzydziła się ogołem wszyſtkim mężczyńſkim narodem. *Otw. Ow.* 291. Wszelakie iayca, a naywięcéy wróble, pobudzaią mężczyńſki uczynek. *Urzęd.* 452. Ani cudzołoztwa, ani poruba-ſtwa, ani mężczyńſkiéy psoty chronić się nie umieią. *Zygr. Pap.* 353, pederaſtyi). MĘŻCZYZNA, MĘSZCZYZNA, - y, *m.*, męzkiéy płci człowiek, mąż, die Mannsperſon; *Slo.* chlap (cf. chłop); *Vd.* moshtvu; *Rg.* mûcko; *Cro.* muſka glava (cf. białogłowa); *Rs.* мущина. Niechay będzie obrzezan każdy mężczyzna. 3 *Leop. Genes.* 17, 10, każdy pogłowia męſkiego. 2 *Leop.* Boniwel, naypięknieyszy wieku swego męszczyzna. *Niem. Król.* 1, 84. - **Generis feminini*; n. p. Trzykroć przez rok będzie się ukazowała każda męszczyzna twoia przed Bogiem. *Bial. Poſt.* 173, *Leop. Exod.* 23, 17, każdy mężczyzna twóy, *Bibl. Gd.*, wszelki mężczyzna twóy. *Leop. Ex.* 34, 23. Swięto białe głowy obchodziły, przy którym tylko iedyna męszczyzna bywała. *Otw. Gw.* 247. - §. *collect.* mężczyzna, z płeć męſka, mężczyzny, Mannsperſonen, Männer. Sto miaſteczek spalili, mężczyznę siekli, tylko niewiaſty i dziatki w niewolą pędzili. *Stryik.* 271. Żaden z mężczyzny sprawy ich bronić nie śmiał. *Warg. Wal.* 266.

MEZELAN, - u, *m.*, materya wełniana i lniana, Meſelang, *Gall.* mezeline, ein wollner und leinener Zeug. *Tr.*

MĘŻEN, - żna, *m.*, n. p. Sam król trzymał na smyczy Mężna i Sokoła. *Banial. A* 2 *b*, miano charta, Name eines Windhundes.

MĘZKI, MĘZKO, MĘZKOŚĆ, po MĘZKU *ob.* Męski. MĘŻNIE, *adv. adj.* Mężny, *Bh.* mužně; *Ec.* храбрски, храбро, смѣло, mannhaft, tapfer. Mężnie się stawić, mężną twarz pokazać. *Cn. Th., Ec.* мужествовати. Serce się w królewiczu mężnie radowało, Gdy mu się z przyiacielem przywitać dostało. *Ban. J.* 4. MĘŻNIEĆ, - iał, - ieie, *niiak. ndk.*, rozrastać się, *masculescere Mącz.*, männlich werden, mannbar werden; *Vd.* braditise (cf. broda); *Ec.* мужаюся; *Rs.* мужать, возмужать. Dzieciuch w siedm lat zęby roni, w drugich zarasta, potym mężnieie. *Psalmod.* 77. W trzecim miesiącu pawięta wypuścić na polo, żeby rosły i mężniały. *Haur Sk.* 132. Trzy czasy w życiu ludzkiém, czas wzrostu, mężnienia i ubywania. *Mon.* 69, 634, *Rs.* возмужáніе. *activ.* mężnić. *Chod. Kost.* 43, *Ec.* мужаю, *Gr.* ἀνδρόω *in virilem aetatem perduco.* - **MĘŻNOCZYNNY, - a, - o, - ie *adv.*, mężnym sposobem czyny, männlichthätig. Dusza mężnoczynnie rostropna. *Zab.* 16, 147 *Nagł.* MĘŻNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* mužnost; *Vd.* moshovitnost; *Rs.* возмужáлость. *a) męski wiek, die Mannbarkeit, das männliche Alter. Peryod ten do Augusta; tu iuż pora mężności państwa Rzymskiego, a sama iuż iakoby dostatecznie duża dostałość państwa. *Fal. Fl. praef.* (cf. męstwo). - §. męzka dzielność i odwaga, męstwo, Männlichkeit, Tapferkeit, Mannheit; *Vd.* serzhnost, junakost, serzhlivost; *Cro.* jakoszt; *Bs.* hrabrenóst, jakost; *Rs.* храбрость, дóблесть. Mężność bez śmiałości nie iest; sama iest śmiałość, która mężność sprawuie. *Exop.* 12. Panie Spartańskie dla mężności serca, iakiéy pochwały godne! *Falib. Q* 3. Mężność, którą wszystkie smutki i przeciwności cierpiemy. *Wrobl.* 201. Mądrość, sprawiedliwość, mężność, mierność, dobra to są samego umysłu. *Gorn. Sen.* Sama mu szyię ku ścięciu nastawiła; na co on iako wryty stanął, dziwuiąc się takiéy mężności, iakiéy w wielu mężach nie doznał. *Sk. Zyw.* 1, 143. O lwie, i iego mężności, *Haur Sk*, 319. Stał upieniony, srodze zaiuszony, Trudno psa tego mężności wysławić. *Past. Pol.* 198. **MĘŻNOSTRZAŁE Persy. *Otw. Wirg.* 466, *pharetrati.* MĘŻNY, - a, - e, męski, co do wieku, dorosły, mannbar; *Vd.* moshoun, bradsten, moshki, moshat (moshakenja, a domężna panna); *Crn.* moshàt; *Rs.* возмужáлый. *Bh.* mužný, statečný, udatný; *Slo.* zmužilý, srdnatý; *Crn.* moshákast, shtajf, jak, môshák; *Vd.* moshku, moshoviten, moshkoviten, mozhan, junaken, junazhen, tersath, serzhen, serzhliu (cf. junacki, serdeczny); *Bs.* snasgjan (cf. snaźny), jaki, hrabren, junacki, viteszki, vrrilli, varli, vrrio; *Cro.* ják; *Sla.* jaki, sérdcsan; *Rs.* мужественный, мóщественный, доблéственный, доблíй, храбрый, набрáнный, возбрáнный, благодýшный; mannhaft, tapfer, männlich, cf. dzielny). Mężny, wielkiego serca; nie ustąpi placu; nie zepsuie serca. *Cn. Ad.* 483. Mężny woli na placu, niż na łóżku umrzeć. *ib.* 484. Mężny a tylu nie biio. *ib.* 484. Mężny poczciwą śmierć przedsięwziąwszy, wszelakim złym przygodom, prędkim i naglym, które śmierć przynoszą, nielękliwym się stawi. *Petr. Et.* 173. Mężnemu serce pomaga. *Cn. Ad.* 239, cf. gdzie serce, tam szczęście, *audaces fortuna iuuat.* Mężnym fortunę nieba obiecuią. *P. Kchan. Jer.* 28. Mężnym był, nie tak dalece w ciele, iako w duszy, nie w barkach abo ramionach. *Birk. Kaw. Malt. B* 3 *b.* Jeżeli ma męstwo, nie rad widzi mężnieyszych za siebie. *Mon.* 65, 228. Mężnym umysłem znoszą karanie. *Hul. Ow.* 131. Mężnym iestem *Eccl.* доблествую, мужедоблствую, *Gr.* ἀνδραγαθέω. W męztwo lub w mężnych obstuię, *Ec.* благодоблствую, *Gr.* εὐανδρέω. - §. *loco tituli*: Byli przy tym Wielmożni i *Mężni* mężowie Krystyn z Ostrowa Kasztelan Krakowski, Sędziwóy z Ostroroga Poznański Woiewoda etc. *Herb. Stat.* 300. - §. *transl.* Będzieli wino z wierzchu *mężne* a *mocne*, tedy wszystko takie iest; ale ieśli *miękkie* z wierzchu, tedy i w środku. *Cresc.* 347. Jagoda winna, która iest subtelnieysza wodnieysza, smaku też *mężnieyszego*, zimnieyszą ma naturę. *Cresc.* 333. MĘŻOBŁAGA, - i, ż., MĘŻOBŁAGINI, - i, ż., U Rzymian ieśli między małżeństwem stały się poswarki, tedy szli do kościoła bogini mężobłagi, *viriplaca*, tak nazwaney od ubłagania mężów. *Petr. Et.* 63, *Warg. Wal.* 36, die Männersühnerinn. Mężobłagini. *Mon.* 75, 590. MĘŻOBÓYCA, - y, *m.*, zabóyca, morderca, der Todtschläger, Mörder; *Cro.* lyudomorecz, ludomorecz; *Sr.* 1. czlwopeka zamorduwat; *Rs.* человѣкоубíйца, душегýбець, душегубникъ Ktoby kogo czymkolwiek uderzył, ażby umarł, mężobóycą iest. *Radz. Num.* 35, 18. Mężobóycy nań przyszli zabić go. *Petr. Pol.* 141. Wyprawił woyska, potracił *mężoboce one. *Rey Pst. R r* 6. Wywiódł na puszczą 4000 mężów *mężoboiec. 1 *Leop. Act.* 21, 38. zboycow. *Bibl. Gd.*). Mężobóycą bydź *Ec. et Rs.* человѣкоубíйствую, душегýбствую, убивáю. Mężobóyca sam nad sobą, *Cn. Th.*, der Selbstmörder. Nikt się zabiiać, ani sobie mężobóycą i do śmierci swéy przyczyną bydź nie ma. *Sk. Zyw.* 1, 92. - §. *proprie* mężobóyca *fem.*, która zabiła męża, die Mannsmörderinn. Orestes matkę zabił, srogą mężobóycę. *Mon. War.* 65, *Rs.* мужеубíйца. *MĘŻOBOYNY, - a, - e, boiący się męża, männerscheu, mannsscheu, *Vd.* moshobojesh. MĘŻOBÓYSKI, - a, - ie, morderski, zaboyski, mörderisch, mordhaft. Mężobóyskie, po mężoboysku *adv.*, mörderischer Weise. MĘŻOBOYSTWO, - a, *n.*, zaboy, der Mord, Todtschlag; *Sr.* 1. czlwopeka zamorduwano; *Crn.* ludomorstvu; *Vd.* vboi, vmor, vmorjenje, vmorstvu, ludomorstvu; *Cro.* ludomorstvo, ludomórsztvo; *Rs.* мужеубíйство, душегýбство. Mężobóystwo, gdy kto kogo umyślnie zabiie, gdy kto kogo zabiie z gniewu, gdy kto kogo z przygody zabiie. *Szczerb. Sax.* 243. Nie każdy mężobóystwa winien, kto kogo zabiie. *ib.* 158. Mężobóystwo popełniać. *Cn. Th.* **MĘŻOCHWYTA Kreuza. *Petr. Hor.* 2, *O b*, „t. i. chciwa męża, a sobie go łapiącego ze szkodą Medei", die mannhaschende Creuse. *MĘŻODUR *ob.* Chłopodur. *MĘŻOKSZTAŁTY, - a, - e, w kształcie męża, *Ec.* мужеподóбенъ, *Gr.* ἀνδροειδής. *MĘŻOLUBNIK, - a, *Ec.* мужелюбецъ, *Gr.* ἀνδραγαθία, lubiący męża lub mężów, mannliebend, männerliebend; *w rodz. żeńsk.* mużelúbica, жена искренно любящая своего мужа; мужерачúтельница; *Gr.* ἀνδραγαθία. *MĘŻOMĄDRY, - a, - e, *Ec.* мужемýдренный, mężom równy mądrością, n. p. młodzian, мужеумный, имѣющій разумъ мужескій. (MEZOPOTAMIA *ob.* Międzyrzecze). MĘŻOWY, - a, - e, od męża, Manns-, Männer-; *Slo.* manželow; *Crn.* moshov; *Vd.* moshouj; *Rg.*

mężczyźni; *Rs.* мужéвъ, мужúнъ. Pod mocą mężową będziesz, i on będzie tobie panem. 1 *Leop. Gen.* 3. Żona bez mężowego przyzwolenia nikomu nic dać nie może. *Szymk. Sax.* 443 *et* 444. *Paprockiego* dziesięciorga przykazania mężowego. - °Mężowa *subst.*, *ob.* °Mężata, °mężyca. - °*Mężozen Ec.* мужожéнъ Hermafrodyt, *adj.* мужежéнскій. (MEZOZEUGMA, figura retorycena, *Slo.* prostredovizuľka). MĘZTWO *ob.* Męstwo. MĘZULEK, - lka, *m.*, MĘŻULENKO, MĘŻUNIO, - i, *m.*, MĘŻULO, - a, *m.*, MĘŻYCZEK, - czka, *m.* MĘŻYK, - a, *m.*, *dem. blanda nomin.* mąż, Herzensmännchen, lieber Mann; *Rs.* мужéнекъ. Iż się wasz mężulku? *Teatr* 54 *b*, 51. Kłóciłem się z mężulkiem We Pani, *Niemc. P. P.* 83. Wyśmienity z cnot bylby mężulek. *Teatr* 32, 35. Móy mężuleńku! *ib.* 10 *b*, 89. Mężulku luby, moia ty pieszczoto! Mężulek wszystkiemu temu wierzy. *Zab.* 14, 240 *Szym.* Mężulo! *Teatr* 43 *c*, 2°. Mężuniu miły, siadaymy do kol., *ib.* 51, 65. Otoż to iest ten przeznaczony mężunio. *ib* 2. *b*, 16. Oy kochany mężunio. *ib.* 52 *d*, 13. Moie serce, moy mężyczku! *Teatr* 30 *c*, 42. Życzyłbym tak przyiaciel, by Waść Dobrodzieyka swego kochała mężyka. *Teatr* 43 *c*, 83. - §. b) *aliter* mężyk, ein kleiner Mannen, *nanus* karzeł, mały, krótki mężyk by przed. *Vocc.*, *Sla.* mushko; *Slo.* mužátko; *Sr.* 1. muž; *Sr.* 2. mžik; *Vd.* moshek, moshis; (*Rs.* мужичекъ, мужичко, chłopek, мужикъ nieokrzesany etc). °MĘŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, za mąż wydawać, *Vd.* omoshiti, ein Frauenzimmer verheirathen, ihr einen Mann geben. Chcieli księżniczkę mężyć z królewiczem *Pot. Sil.* 306. - °§. Prawda, że tam inaksza moda kapły. Kędy się każdy żeni, każdy kapłan męży. *Pot. Zac.* 80, mężem czyli małżonkiem iest. °°MĘŻYCA, - y *f.*, męska kobieta; *cf.* bohatyrzyca, *cf.* matrona, ein mannhaftes, männlich denkendes Frauenzimmer, eine Heldinn. Wanda, waleczna mężyca. *Kmit.* 5, 1. C. Gdzie Ludowice przyznać musi, że Polska tak walecznych mężyr od początku nie miała, i że mieć nie będzie. *Leop. Cloff.* 27. °MĘŻYNA, °MĘŻYSTA, - y, *f.*, ein Mannin (*Ruth.*). Rzekł Adam: toć kość z kości moiey, ta (Ewa) będzie nazwana mężyna, iż z męża wzięta iest *Leop. Genes.* 2, 23, mężyna. *Wuiek.* 2., męzka. *Bill. Gd.*). MĘŻYSKO, - a, *m.*, *nasyły* brzydki mąż, ein häßlicher Mann; *Sr.* 1. mužiť; *Sr.* 2. mužisko. Ow mężysko, z ową matrymonialną powagą, kroku nie odstępował. *Teatr* 19 *c*, 54.

M G.

MGŁA, - y, *f.*, MGIEŁKA, - i, *f.*, *dem.*, *Pot. Arg.* 603 *Bh.* mha, mlha; *Morav. et Slo.* mhla; *Vd.* megla, meglina, *Crn.* megla; *Sr.* 2. mla, turawa; *Sr.* 1. mha, hma, maha; *Cro.* mégla; *Bs* maghla; *Sla. et Dl.* magla; *Rs* мгла, maghlina, oblacina; *Ec.* мглѣ; *Rs.* мутить; cf. *Gr.* ομιχλη, cf. *Chld.* מעך *obscurari*); der Nebel. Kiedy wapory blisko nad ziemią tak się skupią, że ią tuczą nieprzeźroczyste, tedy iest mgła. *Kluk Rosl. Kap. Hub. Wst.* 164. Mgła kiedy idzie w górę, pluty [illegible]. *Opal. sat.* 47. Mgła, u flisow mamka *qu. v.*). *Wisl.* W urynie krytyczney pokazuie się z początku

mgła w środku iéy pływaiąca. *Krup.* 5, 467., obłoczek). - §. *fig. allegor.* Wiele w Turczech ludzi, co ni mgła za słońcem z swéy szczególnie łaski Cesarskiéy podnoszą się na naywyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu odpadaią na ziemię. *Klok. Turk.* 95. - §. Mgła, zasłona, zakrycie, przeszkoda do widzenia, chmura, n. p. Przyydę do ciebie we mgle obłoku. 2 *Leop. Ex.* 19. Cnota, chociaż zakryta na czas mgłą zazdrości, iednak blask swóy kiedykolwiek wydać musi. *Mon.* 65, 63. Czemużem ciebie nie widziała, światłem nayświętszéy wiary twoiéy? bo mgła własnéy miłości zaćmiła oko rozumu mego. *Wys. Kat.* 424. Już oczy Izraelowe mgłą były zaszły. 3 *Leop. Gen.* 48, 10, iuż Izrael na oczy nie dozrzał. 2 *Leop.*, cf. bielmo). O mgło wieczysta, mętne ciemnoty, Darmo u was móy rozum szuka, Chętnie się do méy cofam prostoty, Próżność iest i nauka. *Zab.* 13, 232 *Nar.* Nie widzą tylko przez mgłę zdań uprzedzonych. *Zab.* 8, 175. - Mgłę komu w oczy puszczać, z tuman w oczy puszczać, oczy zamydlać, einem Sand in die Augen streuen, ihm einen blauen Dunst vormachen. Mistrz Inflantski Jagiellę łagodnemi słowy ubłagawszy, środkiem woyska Polskiego, któremu był podobno mgłę w oczy puścił, wjechał wolno do Malborku. *Stryjk.* 502. °Wstydayże się, mgłę w oczy puszczaiąc, w ohydę podawać. *Pim. Kam.* 19. °MGLEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, mglawym się stawać, neblicht werden, verfinstert werden. Wzrok iéy szukaiąc próżnéy iuż pomocy, Mglał, i okropnéy podawał się nocy. *Kniaz. Poez.* 1, 229. - °§. mdleć, słabnąć, *Cro.* mlahávem *langueo*. Gdy strzałą zraniony mglał a truchlał, upamiętał się. *Glicz. Wych. F* 5. Marnie próżnować, tylko spać a z lenistwa mgleć. *Kosz. Lor.* 67. MGŁAWY, - a, - e, *Bh.* mlhawý *nebulosus*), mglisty, nebelig. Podnoszą się pary w mgławe powietrze. *Przyb. Ab.* 10. - §. b) łacno się mgnący, czyli mknący, leicht beweglich. Sen przerwany rozkosznie wachlarzem iutrzenki, Gdy szmerzą mgławe strugi i liście. *Przyb. Milt.* 161. - §. *transl.* mdły, niemocny, słaby, ohnmächtig. Nie gniew żartki zasili rękę, chociaż mgławą. *Hul. Ow.* 44. MGLIĆ się *recipr. contin.*, MGLI się *impers.*, mgła wstaie, mglisto iest. *Cn. Th.*, *Bh.* ge mlhawe; *Cro.* meglisze; *Rs.* мутиться; es ist nebelig. °MGLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, mglawym czynić, mgłą oblekać, *Sla.* maglit; *Cro.* meglim; *Bs.* maghlitti; *Rg.* maghlitti, omaghlitti, namaghlitti), nebelig machen. Por pomaga przeciw boleści sębów, ale wzrok oczu mgli. *Cresc.* 215. - §. mglić, z mdlić, schwächen, ohnmächtig machen, der Kraft berauben. Gdy nieprzyiaciele oślep uciekali. Izraelici w iednym hufie bieżąc, mglili wszystkie, których należć mogli. *W. Judit.* 15, 4. MGLISTY, - a, - e, MGLISTO *adv.*, pełen mgły, *propr. et fig.*, nebelig; *Rg.* maghliv, maghlàst; *Crn.* meglęn; *Vd.* meglen, meglast, meglenast, meglecho; *Cro.* meglyiv, meglen; *Bs.* namaghgljen; *Sla.* maglovit; *Rs.* мглистый, мглянный, мутянный; *Sr.* 2. hmlpité. Białawe plamy na niebie, częstokroć tak małe, iż tylko przez przezierniki bydź mogą widziane, gwiazdami mglistemi, *stellas nebulosas*, zowią. *Hub. Mech.* 532. MGLISTOŚĆ, - ści, *f.*, mnogość mgły, die Nebeligkeit; *Cro.* meglenoszt, nameglenye; *Rg.* maghlost.
MGŁY, - a, - e, mgnący się, słaby, leicht beweglich,

ſchwach, nicht feſt. Twoie pieśni ſpławna słysząc Wisła; W zdumieniu mgłych wirów zawisła. *Zab.* 12, 19 *Przył.* – §. mgły, z mdły, (cf. °omglewanie. *Oczk. prz.* 5), *Cro.* mlahàv; *Dl.* mlohav). Płot bywa namgleyszy, gdy między dwa koły żerdzi kładą etc. *Cresc.* 144. Czego nie mógł mgły głos, nie mogło wołanie, Dokładały gęſte łzy, i ręku łamanie. *P. Kchan. Orl.* 2, 266. Na co ſtawiasz mgłą ręką zwierciadło przed oczy! *Hul. Ow.* 89. Im dłużéy człowiek zamilcza grzechy swe, tym mgleysze bywaią cnoty iego. *Wrob.* 70. Zemglone są cnoty moie *ib.*

MGNĄĆ, – ął, – ie, *intr. ndk.*, (cf. mignąć, mknąć; cf. mżyć; cf. *Ger.* ſchmiegen, *Isl.* mykia, *Dan.* myg); *Vd.* megniti, nameguiti, ozhi odmegniti, samegniti; *Bs.* maghnuti occima (cf. machnąć), mighnuti occima; *Sr.* 1. mìkam, s mocijima kìvam, *Lat.* nicto); z łatwością łagodnie poruszać, mit Leichtigkeit ſanft bewegen. Rychléy, niżby kto mgnął okiem, ſtało się to. *Pieśń. Kat.* 17. *Mgnienie*, łatwiuchny ruch, eine ganz leichte Bewegung, leichte Rührung. Narody iako mgnienie ięzyczka u wargi przed bogiem poczytane są. *Leop. Jes.* 40, 15, iako proszek na szalach. *Bibl. Gd.*). – Mgnienie oka, mgnienie okiem, miganie, *Bh.* mjenj, okamjenj, mjiknuti *Slo.* okamjeni; *Vd.* omeshik, sameshik, trenik (*Vd.* okomegnik, okomegnenje, s mignienie, ſkinienie okiem, Augenwink); *Crn.* hip, hipz; *Cro.* megnènye, smànye, hip; *Bs.* trenutje od okka, hip, cjas od vrjemena; *Sla.* okotrenutje; *Rs.* мгновéніе (*adj.* мгновенный momentalny, мгновенно momentalnie); Bewegung der Augenwimpern, Wimpern, Augenwink. W zachwyceniu po dwie godziny bywała, nieporuszoną zostaiąc, tak że nie było w niéy widać ani iednego oka mgnienia, ale tylko otwarte ocsy w krucyfixie zatopione trzymała. *St. Zyw.* 336. – §. mgnienie, okamgnienie, °ocemgnienie, moment, naykrótsza chwilka, czas króciuchny, der Augenblick, ein Nu! We mgnieniu giną lubości, we mgnieniu gasną radości. *Lib. Sen.* 6, *Rs.* въ мигу.

Pochodz. *smagły, smagać, smagliczka; śmigać, śmigownica; migać, mignąć, migotać; migotliwy; migi. śmiech, uśmiechnąć, śmiać się, śmieszny, smuga; mżyć, cf. mknąć.*

M I.

MI *Dativ. Pron.* Ja, *co obacz.*

MIĄĆ, miął, mnie, mnę *cz. ndk.*, zmiąć *dk.*, *Bh.* mnauti; *Cro.* mënem; *Rs.* мàмъ, мну, жамъ, жму, мамïе, умàмъ, умнàмъ, коверкамъ, кóмкамъ, gnieść, ścierać, pocierać, drücken, reiben, winden. Liście mydelnicy, gdy ie w rękach mnie, puszcza z siebie iako mydliny. *Syr.* 621. Pszenicę namoczoną na krochmal, gdy zmięknie, między rękoma ią mną. *Syr.* 957. Stopiwszy ten łóy, wyleiesz na miednicę, mniesz w czyſtéy wodzie. *Sien.* 564. Cokolwiek około siebie nalazł, zmiął to i zwinął. *Biel. Sw.* 237 *b.* Pościel zmięta. *Hul. Ow.* 60. Nie zawiążesz ust wołowi, który mnie, albo wyciera zboże w gumnie. 1 *Leop. Deut.* 25.

Pochodz. *wymiąć, wyminąć, wymię; MIĄDLIĆ* ob. *międ lić, MIĄDLICA* ob. *mędlica.*

MIAŁCZEĆ, MIĄCZEĆ, MIĄKNĄĆ, MIĄKAĆ, MIAŁ-

KAĆ *Tr.*, *ob.* Miauczeć. MIAŁK, MIAŁCZENIE MIAŁKANIE *Tr.*, ob. Miauczenie.

°MIALCZA, – y, *ż.*, miela, mielizna, miałkość, miałkie mieysce, *Bh.* mèlčina), eine Untiefe. Żebyś się rafy miał ſtrzedz abo prądu, Wſkok ty na mialczą do niskiego lądu. *Klon. Fl. E* 3. MIALCZEY, *comp. adverb* Miałko.

MIAŁKI, – a, – ie, °MIAŁY, °MIEŁY, (*comp.* Mieleyszy, Mielszy), drobno zmełty, (*Etym.* miele, mléc), klein oder fein gemahlen, klein geſtoßen; *Sr.* 2. malìi, mamlì mały; *Rs.* мѣлкій drobny, mały, płytki; мѣлъ kréda; *Ec.* мѣлкій, некрупный, намѣлень. Miałki popioł, miałki pieprz tłuczony. *Cn. Th.*, *in pollinem tusus, in puluerem contritus.* Chléb pszeniczny z naybielszéy i naymielszéy mąki. *Syr.* 936. – §. miałki, drobne maiący ziarneczka, kleinkörnig, ganz fein; *Rs.* разсыпной, разсыпчивый. Miałkie piaſki. *Teatr* 30, 30. Piasek bardzo miałki i prawie ziarna niedotycznego, którego wielkości doyrzeć nie można. *Sienn.* 600. Piasek miałki, *arena glarea*, ma naydrobnieysze ledwie widziane ziarnka. *Kluk Kop.* 1, 253, ſehr feiner Sand, Flugſand. Piaſku trzeba dobierać, iak naymieleyszego, żeby się lepiéy topił. *Torz. Szk.* 222. Naymielsze ſtaią się proszki, gdy się trą między kamieńmi porfirowemi. *Krumł. Chy.* 70. – §. 2) *transl.* rzeka miałka, z niegłęboka, tak że piaſki widać, płytka, ein ſeichter Fluß; *Bh.* mèlky *tenuis, non profundus; Vd* plitel, neglobok, galin; *Rs. et Ec.* мѣлководный, мѣлководный, мѣлкій, неглубóкій W miałkiéy rzéce, zawsze ryba drobna. *Pot. Jow.* 77. Łodźby ta mogła, dla swoiey letkości, Iść po naymielszéy wodzie, bez trudności. *P. Kchan. Jer.* 379. U ſliwów blak, mieysce gdzie woda miałka. *Mag. Mſk.*, *ob.* miela, mielizna, cf. hak. – §. *fig.* miałka myśl etc., niegłęboka, ein ſeichter, ſader Gedanke. *Wyg. Marm.* 1, 105. Miałki rozum, prosty człowiek, *albus mente, alba praecordia habet; ab aqua non profunda, quae albescit, λευκας φρενας εχει. Pindar.*, *Cn. Th.* 250, ein ſeichter Kopf. Kto ieſt mózgu miałkiego, poważnych się wſtydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Henryk, pan miałkiego rozumu, na cudzym zdaniu nayczęściéy polegaiący. *Nar. Hiſt.* 3, 87. Nie ia, człek miałkiego rozsądku będący, ale ludzie, którzy głębsze rzeczy bacznym rozsądkiem upatrować umieią, wszyscy mu to przyznaią. *Falib. Dis. P.* 2. MIAŁKO *adv.*, Mieléy, Mialcséy, *compar.*, *Ec.* мѣлко, дробно, drobniuchno, w drobniuchne ziarnka, kleinkörnig, fein. Ziemie, które iaki kolór maią, iak naymieléy się rozcierają. *Kluk Kop.* 1, 329. Miałko co tłukę, kruszę, *in pollinem tundo. Cn. Th.* – §. 2) miałko, niegłęboko, nicht tief, ſeicht; *Bh.* mèlko. W bród przez Rodan, gdzie było naymieléy usiłowali przebydź. *Warg. Cez.* 7. Na wilgotnéy ziemi rośliny maią bydź mialcséy sadzone. *Cresc.* 664. Na siew lnu 3 albo 4 razy nowinę, coraz płytcéy albo miałcséy zorać. *Przędz.* 24. – *transl.* Miałko rzeczy brać. *Przeſtr.* 233, t. i. niegłęboko. MIAŁKOMYSLNOSC, – ści, *ż.*, *Petr. Et.* 209, brak głębokich myśli, Seichtigkeit im Denken, Fadigkeit. MIAŁKOSC, – ści, *ż.*, miałkość mąki, pieprzu utłuczonego, piaſku, die Feinkörnigkeit; *Rs.* мѣлкость, мѣлкота, мѣлковатость. – §. b) miałkość rzéki, z nieglębokość, mielizna, miela,

cf. odmiał, die Untiefe, Seichtigkeit; *Vd.* plitvoń, plitkoć, gashvoll; *Rs.* мѣлководіе, отмель; *Ec.* мѣлкома. - §. *transl.* die Seichtheit, Fadheit. Miałkość dowcipu roſtropność nagradza. *Nar. Dz.* 1, 52. Zaszłe mgłą dowcipu zrenice, wyiaśnia bóg, aby człowiek choć w miałkości, poznać mógł rzeczy ſkrytych taiemnice. *Wad. Dan.* 54.

*MIAŁY *Smotr. El.* 37, z miany, *ob.* Mieć.

MIANA, - y, ż., *Bh.* mina; *Crn.* mejna; *Cro.* mena; *Dl.* izmena, promina; *Rs.* мѣна (*Rg. et Bs.* mjèna, z nów); odmiana, die Veränderung. Fortuny zatychy sprawiły we mnie miany. *Jabł. Tel.* 13v. - §. zamiana, der Tauſch, der Wechſel. Widzę, że w sprosnym dźwigasz pałacu kędany, Gdzie Cyrce więźniom bydląt postać daie w miany. *Zab.* 15, 83. Za złodzieiów nie chcąc uchodzić sąsiedzi, Wziąwszy śrebra, bielonéy podesunęli miedzi; Były to uiby miany. *Zab.* 8, 95 *Tręb.*

Pochodz. *mienić, mieniać, mieniony, mieniono, mieniskusz, mienny, domieniać, namieniać, odmienić, odmienny, odmienność, odmiana, odmieniacz, pomienić, przemienić, przemiana, na przemiany, wymienić, wymiana, zamienić, zamiana, zmienić, zmiana, zmiennik.*

MIANIE, z Mienie, Mieć; *quae vide.*

MIANO, - a, *n.*, *vocabulum priscum*, imię. *Cn. Th.*, *Bh.* gmeno, gmé; *Slo.* méno; *Sr.* 2. mjeno, meno, mè; *Rs.* имя, ob. mea, méax; der Namen. Henryk, tego miana ósmy, król Angielski. *Bäz. Hiſt.* 42. Miano iéy dano na chrzcie Hilarya. *Burl. B.* 5. Za co się tak przezwałeś? *R.* Tak mię zawsze zwano. Jako Sozya, twoie ma bydź własne miano? *Zabł. Amf.* 22. Dawne miano przytaię, Późnieyszym zaś czasem Zwali go szydercy sotmasem. *Zab.* 8, 94 *Tręb.* Karól Wielki i wiatrom i miesiącom wymyślił nowe miana. *Budn. Bibl. pr.* Wniydźcie w kościoł, nieście dzięki Panu, Daycie winną chwałę iego mianu. *J. Kchan. Ps.* 147. Nie weźmiesz miana boga twego na próżno. *Budn. Ex.* 20, 7. = *Not. nomen canis melius exprimitur voce*: miano, *quam* imię; n. p. Gończym daią miana od rzek: Wisła, Dunay, Raba, Skawa. *Ryd.* Jeden myśliwy swoim chartom i charcicom te nadał miana: Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. *Chmiel.* 1, 383. - §°. miano, z imienie, dobro, das Gut, Landgut. Utratnicy ſtracili marnie miano i maiętność swoię. *Petr. Ek.* 92. - (§. MIANO *gerund. praeter.* od b. Mieć, z miał ktoś, man hat gehabt). MIANOWAĆ, -al, -nie, *cz. ndk.*, *Bh.* gmenowati, gmenugi; *Slo.* menovat, gmenugi; *Vd.* jimenovati; jemnovat, jimluvati, pojmenovati, poimluvati; *Crn.* imènujem, imènovati; *Cro.* imenovati, imenujem; *Bs.* immenovati; *Rg.* immenovati, imenujem. *Sr.* 1. menuyu, womenuyu, menicj, pomenicj; *Sr.* 2. nemenitich, cf. namienić, mienić); *Ross.* именовать, именую, наименовать, нарекàть, нарицать; *Ec.* имяную); imię nadawać komu, einen benennen, einem einen Namen geben. Postrzygli ono dziecię, i mianowali Semowit. *Bielſk.* 30. Nie każdy tym iest, tym się mianuie i głosi. *Mon.* 66, 192. - *Grammat.* Przypadek mianuiący, mianownik, *Nominativus*, *Slo.* menitel, menovatilnik, menovatilivec; *Crn.* imènovavnz; *Rg.* jmenovnik (*ob* mianownik); *Cro.* imenovnik; *Rs.* именительный падежъ; *Ec.* имянительный. - Do

mianowania, maiący bydź mianowanym *Slo.* menovanilivi *nominandus.* - §. po imieniu nazywać, wymienić, einen nennen, bey Namen nennen. Po nazwisku go Wc Pan mianuy, albo zgoła po rzemieśle. *Teatr* 30 c, 67. Nie mianował go, ale dosyć wyraźnie, lub pod pokrywką wytknął. *Klok. Turk.* 223. - §. mianować, z głosić, wspominać, powiadać, nennen, erwähnen. Jam, pry, Klorynda; ieśli kiedy moie Imię, o królu, słyszałeś mianować. *P. Kchan. Jer.* 40. Kto kogo o dług pozwie, powinien powiedzieć przyczynę, i mianować imię długu. *Chełm. Pr.* 130. Wszelka nieczyſtota, łakomſtwo, niechay się nie *mianuie w nas. *Eraz. ięz. Ll* 2, niech się nie znayduie). - §. Kto dobrowolnie dług odniósł, sam się mianował. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 318, odezwał się, lub też upominał, cf. *Ger.* mahnen. - §. Mianować kogo czym, mianować na urząd kogo, z nominować, ogłaszać, jemanden zu etwas, zu einem Amte, ernennen; *Vd.* jimenovati, veliti, praviti, reshi; *Rs.* нарядить, нарицать; *Ec.* изоспѣшити. Król Wc Pana mianował chorążym. *Teatr* 8, 118. MIANOWANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, nazywanie, cf. mienie, *Boh.* gmenowanj; *Sr.* 1. menuwacinoſcj; *Vd.* jimenuvanje, jimluvanje; *Cro.* imenuvanye; *Ec.* имяновѣніе, именованіе; *Rs.* нареченіе, нарѣдъ; das Nennen, die Benennung, Namengebung. Zacharyasz skarany był niemotą, aż do urodzenia i mianowania syna swego. *Zal. Teſt.* 367, z *Mianowiny*, n. p. Piast zabił wieprza, i beczkę miodu nasycił na *mianowanie* syna swego, według pogańskiego obyczaiu. *Bielſk.* 30. Przyszli do niego dway mężowie nieznaiomi; prosił ich na *mianowiny*. Postrzygli mu ono dziecię, i mianowali Semowit. *ib.*, *Biel. Sw.* 164 *b*, zjechali się na *mianowiny* dziecięcia goście. *Papr. Ryc.*, cf. postrzyżyny, das Namensfeſt, an welchem dem Kinde der Name gegeben wurde. - §. Mianowanie kogo na urząd, z nominacya, die Ernennung zu einem Amte. MIANOWANY, - a, - o, *part. parf.* nazwany, imieniem nadany, wspominany, wymieniony, genannt, benannt, erwähnt. Żywot ś. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Skarg. Żyw.* 184, od bezimiennego. - *Arithm.* Liczba, która wymawia się bez naznaczenia gatunku iedności, zowie się liczba niemianowana, *numerus abſtractus*, ungenannte Zahl; kiedy się zaś i rodzay iedności razem wymawia, iako to mówiąc cztery funty, sto kul, w ten czas nazywa się liczba mianowana, *numerus concretus*, genannte Zahl. *Jak. Mat.* 1, 3. - §. Mianowany na urząd, z nominat, zu einem Amte ernannt; *Rs.* нарядный. MIANOWICIE *adv.*, *Bh.* gmenowitè, zegmena; *Sr.* 1. mpnuije; *Sla.* imenom; *Vd.* sjimenam, jimenitnu, po jimeni, per jimeni; *Rs.* именно, именимо, поименно; po imieniu, bey Namen, mit Namen, namentlich. Pastera nazywa owce swe mianowicie. *W. Jan.* 103, *Sekl. ib.* - §. szczególnie, osobliwie, insonderheit, beſonders, namentlich. Nie mianowicie dotknąć nie śmieli, tylko w obec i w pospolitości. *Sk. Dz.* 782. O każdéy rzeczy, albo ogułem, albo mianowicie pisać można. *Hipp.* 58. MIANOWINY *ob.* Mianowanie. MIANOWISKO, - a, *n.*, miano, imię, denominacya, der Name, die Benennung. Dosnawamy, iż się mianowisko twoie stosuie z sprawami twoiemi. *Bzow. Roż.* 58. Niemasz żadnego, któryby na iéy szczęśliwe mianowisko nie

drżał. *ib. pr.* MIANOWITY, – a, – e, wyraźny, wyraziſty, namentlich, ausdrücklich; *Slo.* menotliwi, menecſſi; *Vd.* jimenliu, reshliu; *Crn.* imenske. Inaczéy na żadnego pana nie pozwolimy, iedno z takową pewną a mianowitą umową, iż nam prawa wszyſtkie poprzyſiądz ma. *Stat. Lit.* 63. Nie obawiay ſię panu uprzykrzyć ſię uprzeymą, mianowitą a uſtawiczną modlitwą swoią. *W. Poſt. W.* 76. Mianowity, znamienity, znakomity, namhaft, anſehnlich; *Sr.* 1. menuwacjné; *Cro.* immenit, imenuvan; *Dl.* proavan; *Vd.* jimeniten, jimenoviten, jimenitliu; *Crn.* imenitu; *Rs.* именитый; *Ec.* имянитый. *Mianowitość ob.* Znamienitość, *Vd.* jimenitnoſt, jimenovitnoſt; *Rs.* именитость. MIANOWNICZY, – ego, *subſt. m.*, MIANOWNIK, – a, *m.*, oznaymiciel imienia, *nomenclator. Mącz.*, der Namennenner, der die Namen der Sachen und Perſonen nennt. Mianowiczy u Rzymian, ſługa, który każdego z mieszczan umiał mianować; tłumacz imion ludzkich. *Cn. Th.* Porządkiem alfabetu spisywali mianownicowie (*nomenclatores*) imiona panów doſtoynieyszych. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 136. – §. *aliter* imionotwórca, nazywacz. *Cn. Th.*, który imiona nadaie, *impoſitor nominum*, der Namengeber; *Ec.* именоваmель, именоположитель; (*Bg.* immenik, *Cro.* imenik, *Bh.* gmenowatel, *Ec.* именоложеніе *nomenclatura*, *cathalogus*). – §. *Arith.* Mianownik, Mianuiący w frakcyi, pisze ſię pod liniiką. *Solſk. Geo.* 5, 78, *Sr.* 1. menuwat; *Vd.* jimenuvaus, jimenounik; *Crn.* jménuvanz; *Cro.* jmenovnik; *Rs.* именитель; der Nenner eines Bruchs, część dolna, wyrażaiąca, na wiele części iedność ieſt podzielona. *Lgſk.* 2, 18, mianownikiem zwany, że ułamkowi daie nazwiſko. *Jak. Mat.* 1, 61. – §. mianowniczy, mianownik, co mianuie urzędniki. *Cn. Th.*, der Ernenner zu Aemtern. – §. *Grammat.* Mianuiący, *casus Nominativus. Mącz.*; *Slo.* menowatliwec; *Crn.* jmenuvauz; *Rg.* jmmenovnik; *Cro.* imenovnik; *Ross.* именительный падежъ; *Ec.* именительный. MIANY, *part. perf. verbi* Mieć.

MIARA, – y, ż., *Bh.* mjra, mjira; *Slo.* mjra; *Sr.* 2. mira (miriza maca); *Sr.* 1. mira, mira; *Vd.* mera, resmir, merik (domernoſt, domeritje, z prawidło); *Crn.* mira, bokâl, firkèl; *Cro.* mera, mertuk, vàgan; *Dl.* mira; *Hg.* mérö, mérték (z waga); *Sla.* mirra (mirov, z maca); *Bs.* mirra, mjerra, omira (2. *pondus*, 3. *aequilibrium*); *Rg.* mjerra; *Rs.* мѣра; *Ec.* мѣра, мѣрило, z miara, waga); cf. *Gr.* μοῖρα *ſors*, μειρω *diuido*, cf. *Lat.* metiri, *Gr.* μετρον; cf. *Ger.* die Mark Abſg.), das Maß. Chcąc *mierzyć*, trzeba mieć iaką znaiomą wielkość, aby z nią porównywać nieznaiomą; i ta ſię właściwie nazywa *miarą*. *Leſk.* 1, die zum Meſſen dienende Größe, der Maßſtab, das Maß, cf. cal, palec, dłoń, pięść, ſtopa, krok, sążeń etc. – §. Narzędzia i naczynia od mierzenia, Maße, Inſtrumente, Gefäße, mit denen man mißt. Kieliszki szynkarſkie, byłoby były do miary zrobione; bo szynkarzowi więcéy zależy na mierze, niż na czyſtości ſkła. *Torz.* 125. Miary do mierzenia zboża, ieżeli bednarſkie, bywaią dębowe, sosnowe, bukowe; ieżeli z iednego kloca dłubane, topolowe, wierzbowe, osowe, olszowe. *Kluk Koel.* 2, 161, cf. kłoda, korzec, ćwierć, achtel, macz; beczka, garniec, kwarta; łokieć, arszyn; pręt etc. Wielą dawnemi konſtytucyami nakazywana była iednoſtayna w kraiu miara i waga. *Kras. Zb.* 2, 159. Miara główna, das Eichmaß, *ob.* Główny. Miara szewſka *ob.* Kompas. Miara krawiecka, *Cro.* mertuk; n. p. Krawiec dobywa miary. *Teatr* 11, 88, nie mógł zrobić sukni bez miary. *ib.* 11, 88. Neſtały suknie tak podkasane, iż ſię zdało, iakoby w wodzie miarę brano. *Dwor. H* 2. Jeden chodzi w mierze, drugi suknią dzierże. *Cn. Ad.* 509, t. i. mnie obiecano, drugiemu dano. – §. *fig.* Nauka religii miarą powinna bydź i prawidłem wszyſtkich spraw naszych. *Mok. Turk.* 155, Maßſtab und Richtſchnur. Nierozsądek tego proiektu dał miarę o głowie podaiącego go. *Uſt. Konſt.* 2, 5. Wnętrzne dary, nie mogą mieć z zwierzchniemi wagi ani miary. *Kołak. Cat. C* 5, *ſcil.* apolnéy, t. i. niemasz żadnego między niemi porównania). Sternika ſię o wszyſtkie gwiazdy dobadywa, Zkąd zna ziemię, gdzie z nieba miarę morze miewa. *Bard. Luk.* 134, podług których ſię gwiazd daleкość morſka mierzy i miarkuie. – §. *Per excell.* Miara ſkarbowa polna ma łokci 14 1/2. *Oſtr. Pr. C.* 2, 297, ein beſtimmtes Feldmaß von 14 1/2 Ellen. Cztery szoppy czynią iednę miarę naszę; 24 miar nowią ſię ohmą. *Krumł. Chy.* 64, ein beſtimmtes Weinmaß von vier Schoppen. – §. Miara *pro modo et quantitate capacitatis, longitudinis, altitudinis, latitudinis, temporis*: iednéy to miary ſłatki, łokcie, mile. *Cn. Th.*, iednéy wielkości, von einerley Maß, von einerley Größe, Umfang, Länge ꝛc. Wszyſtkich opon była iedna miara. 3 *Leop. Ex.* 36, 9, wszyſtkie były iednyłkie. 1 *Leop.*). Garce i kwarty maią bydź po wszyſtkim państwie iednéy miary. *Stat. Lit.* 100. – §. Miara, z mierzenie, n. p. Lepsza miara niźli wiara. *Rys. Ad.* 35, cf. lepiéy mierzyć niż wierzyć, das Meſſen, die Meſſung, Vermeſſung. – §. Miara, rzecz pomierzona iaką miarą, *ut cum dicimus*: day miarę od mąki, słodu etc. *Cn. Th.*, ein Maß voll, ein Maß; §. B. Mehl, Malz u. ſ. w. – §. Miara, z pomiarne, co ſie daie od mierzenia abo mełcia młynarzowi, die Meßmethe, Müllermethe; *Bh.* wýmerek; *Bs.* ujam, koji uzimglje mlinar vodenicjar). Odpuſt bez ofiary, a młyn bez miary, nie lubią czekać. *Mon.* 76, 281. Kluczník młynarza ma mieć na pieczy, aby pańſka miara dochodziła do dworu spełna *Haur Ek.* 39. – §. *Morain.* miara, naznaczony kres, das Maß, die beſtimmte Gränze. Jeſt miara w każdéy rzeczy, są pewne granice. *Jeſ. Ek. G.* 1, *eſt modus in rebus.* Bóg złe na czas przepuszcza, miarę im daie, iako i póki szkodzić mogą. *St. Dz.* 20. Jednako grzeszy, gdy kto z miary wykracza, iako i ten, kto miary nie dochodzi; równy występek ieſt, gdzie co zbywa, iako gdzie nie doſtawa. *Kosz. Lor.* 114. Wszyſtkie cnoty maią miarę swoię; tak ten grzeszy, kto przeydzie miarę w wielkości, iako i ten, który miary nie dopędzi. *Gor. Sen.* 84. Na mierze każda cnota, a miarą ieſt pewny kres. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 91. Miara we wszem ma bydź zachowana. *Kys. Ad.* 39. Taka ieſt natura wszyſtkich rzeczy na świecie, że im co ieſt w mierze swéy naypięknieysze i naypożyteczniejsze, tym gdy wyydzie ze swéy miary, ieſt naysprosznieysze i nayszkodliwsze. *Gor. Wł. C* 4. Nigdybym przedtym nie dał wiary. Do téy nieszczęścia, że mogę przyyść miary. *Zab.* 13, 297, do tego ſtopnia). Nigdy miary w napoiach nie przebrał.

Zab.

Zab. 2, 168. **er hat nie über die Schnur gehauen.** Dobra g..., gdy ma miarę, co ieśli wychodzi z swey miary, l...ey ieſt, gdy ſię ku lekkości przeważa. *Pilch. Sen.* ...t. Żadney miary na pohamowanie swawoleństwa nie ...kam. *Star. Ref.* 6. t. i. żadnego hamulca, żadnego ...rzeda). W ...ach nie dobrały miary pogaństwu, w ſtar... ...ści przemożone. *Stat. Odm.* 3... t. i. nie zrównały im ſię bitten ihnen das Maaß nicht, waren ihnen nicht gewachſen. Jagoda winna, w swey mierze i w słodkości ...dała, krew dobrą mnoży. *Cresc.* 332. t. i. w należytym czasie, die gehörige Zeit. – §. *Niemiara*, zbyteczna ma..., zyte znoſić, zbytek, Uebermaß, zu große Zahl, Ueberfluß; *Ross.* множество, множично; *Ec.* чрезмѣрно, премногомно, безмѣрно, пребезмѣрно. Za ...kiem ſię ludzi udaie niemiara, Ksiądz, mnich, proſtak, żyd, ...arz, balwierz, baba ſtara. *Min. Ryt.* 4, 180. Co niemiara, nieſkończenie wiele; unzählig viel. *Do...* ...ę zewsząd co niemiara zleci, Sarmaci, Niemcy, Cy...rowie, Gieci. *Hor.* 1, 312. *Kniaź.* Samych kościołów na ſto i czterdzieści spalił, a wsi co niemiara. *Bielſk.* 180. Poſtaw iedno nad żołnierzami zbyt srogiego półkownika, a będziesz miał co niemiara zbiegów. *Pilch. Sen.* 58. *Sar. Ryc.* 29. Pozjeżdżało ſię tego, co niemiara. *Ter...* 23, 02. – §. Miary zachowywanie, mierność, wſtrzemięźliwość, das Maßhalten, das Maß, die Mäßigkeit. W ...ey Polſkey mowy po przęczkę, t. i. we wszyſtkich rzeczach miarę chować, a z brzegów, tak w radości, iako w ſmutku nie wylewać. *Kosz. Lor.* 15. Miara swych ...ynie trzeć dobrą gulą, Zbytkiem szalonym, ani w krę...ekdą. *Stryk. Gen. B* 2. W doſtatku trudno miarę zachować. *Ryt. Ad.* 71. Trudna w doſtatku, w szczęściu ...ra. *Cn. Al.* 260. (*cf.* ma chleb rogi; doſtatek rozpycha, szczęście podnosi; honory przemienią humory). Daj ...bodzcy, używaiże miary. *Ryt. Ad.* 9. halte Maß. ...ność a miara, naywiernieysze ſtróże zdrowia. *J. Kchan. Dz.* 197. Miara we wszyſtkim potrzebna. *Cn. Ad.* ...*cf.* pełzać ſię mierzyć; środka ſię trzymać. – W ...ę miarę zachowuy według twego ſtanu. Mierność ieſt ...ka dobrze i chłopu i panu. *Bach. Epikt.* 42, *parsimonia quam vectigal*, Niech ſię gęba zgadza z mieszkiem). Lamuję ſię w Maciciowſkim tym wielkim darom ...ym, ubogości, miary, wſtydu. *Gorn. Dw.* 5 – §. Miarą, w miarę, *Vd.* po maru, mernù), według miary, pomiernie, ſtosownie do miary, mit Maß, mäßig, *oppos.* bez miary, bezmiernie, niemasz miary, *n. p.* Dobrze iść miarą, co nie ma miary w sobie, a'e gwałtownie idzie, to trwać nie może. *Gon. Wł. C 4.* Trzymay miarę w wydatkach, miarą kochaj. *Opal. sat.* 31. Miarą kocie, idzie o cię. *Jabł. Ex* 1) *M.n. Ryt.* 3, 360. *Zegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, tym mi wolał w miarę! *Ryt. Ad.* 46. Kota maſz w ...e, który przypowieścią ſtarą Malowany w komi...ce ...a miarą! *Pot. Pocz.* 524. (alluzya do mian... ...; *cf.* k...). – Wszyſtko dobrze w miarę. *Bal...* 50. Naylepiey wszyſtko w miarę. *ib.* 89. ale ...ż Bóg. Wszyſka syt ſtrawą, ni pragnie, ni ła... ...ko ma w miarę, na niczym nie braknie. *Zab.* 9... ...e w miarę nic; albo nazbyt, albo nie doſtaie. *Pot. ...* 22. Bez miary lekarſtwo, ſtanie za truciznę. *Pet. ...* 22. Czego chcesz od nas Panie za twe hoyne dary. Czego za dobrodzieyſtwa, którym niemasz miary!

J Kchan. Dz. 270. t. i. nieograniczone, niezmierzone, nieſkończone są, ohne Maß, unermeßlich. – §. Kara powinna bydź w miarę występku. t. i. w ſtosunku. Te słowa maią być w miarę rozumiane. *Glicz. Wych. N* 2. ſtosownie do związku rzeczy). – §. w miarę, w cel, ins Ziel, celnie, trafnie, cf. mierna ręka), *Rs.* мѣткій. cf. *Ital.* mira, *Gall.* mire, = cel). n. p. Już ſię wprawił ten łuk w miarę ſtrzelać; ſtrzała z niego iedzie w pewny cel; a same zaś wypuszczone ſtrzały w miarę idą. *Bardz. Tr.* 516. Boże day, aby król przez exekucyą króleſtwo swe dźwignął, i w miarę pierwszą wſtawił. *Orzech. Qu.* 8. w kłóbę, w rygę, w porządek, in die alte Ordnung. – §. Pod miarą, = pod przepisaną miarą, nach einem vorgeſchriebnen Maß, nach dem Maße. W mieście iuż pod miarą dawano ludowi wodę na każdy dzień. 1 *Leop. Jud.* 7, 11. Lekarz naypierwey to przepisuie lekarſtwo, żeby chory pod pewną miarą zażywał pokarmu i napoiu. *Pilch. Sen.* 123. Wino średnie nayleprze ieſt, zwłaszcza zdrowemu pod miarą zażywane. *Cresc.* 369. Zażyway dóbr doczesnych pod miarą, pod likiem; Nie lądź żądz wyuzdanych podłym niewolnikiem. *Nar. Dz.* 2, 203. Ta cnota i ta była Katona nauka, Żyć pod miarą wedle ſtanu swego. *Bard. Luk.* 26. – *Oppos.* Nad miarę, *Rs.* чрезмѣрно, толѣмо, über die Maßen. Godzienem wprawdzie za grzech odnieść karę, Gniew iednak mściwy dotknął mnie nad miarę. *Zab.* 13, 297. *Horab.* – §. W mierze, = w naznaczonym kresie, w równowadze, nie wahaiąc ſię, iednoſtaynie, im Gleichgewichte, in einerley Lage, ohne ſich zu verändern, ohne zu wanken. Proszę Wac Pana, ſtoy w mierze, nie ruszay ſię (przy fechtowaniu. *Teatr* 26 *c*, 118. Ze ſtrachu tak drżę, że ſtać nie mogę w mierze. *Teatr* 43 *b*, 35. Mym uſtom uſł nie umykała Swoich prześlicznych, i w mierze trzymała. *Paſt. F.* 73. Księżyc nigdy w mierze nie ſtoi, raz szczupleie, drugi cerę bierze. *Pot. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069., nie idzie w górę, nie upada). Języczek wagi w mierze ſtoi. *Tr.*, w środku). Nie znać było, czy rzeka szła, czy w swey mierze ſtała. *P Kchan. Orl.* 408. bez ruchu). – §. *Meton.* Miara, = ſtrona, wzgląd, część, Rückſicht, Maßgabe. Z każdey miary doſkonały. *Cn. Th.*, in jeder Rückſicht. Obiecował do Cesarza ze wszech miar pilno napisać. *Warg. Radz.* 5. Chcesz wiedzieć nie tylko iakim sposobem, ale i z których miar drogę tę wziąłem przed sobą. *Warg. Radz.* 1. Niemasz niczego, cobyś z każdey miary Miał bez przywary. *Hor.* 1, 283. cf. nikt bez ale). Przemień ich smutek w radość, nadgrodź z inszey miary, Day im za ich doczesne insze wieczne dary. *Groch. W.* 399. – §. Żadną miarą, = żadnym sposobem, auf keine Art und Weiſe; *Bh.* nikterak; *Vd.* nikoli, kratku nikar; *Bs.* nikako; *Cro.* nikak; *Rs.* никакъ; *Ec.* отнюдь, никако. Córka moia żadną miarą nie chce iść za niego. *Boh. Kom.* 4, 84. Odbieram drżącey ręki wyrazy, że żadną miarą nie może. *Hul. Ow.* 103. – §. W iego miarę, *idem eſt, quod* nie przymierzaiąc. *Cn. Th.* 1215. *ob.* przymierzyć. MIARKA, MIARECZKA, – i, ż., *Bh.* mirka; *Crn.* mirèza; *Vd.* meriza; *Rg.* mjerriza; *Cro.* vagánecza; (*Sr.* 1. mirica ćwierć korca); *Ross.* мѣрка, мѣрочка; *dem. nom.* miara, das Mäßchen, ein kleines Maß. Zbytek ciału naszemu ku rozpuſtności wędzidła rozpuszcza; dosyćci ieſt buyny ten osieł nasz, a gdy mu nad miarkę dosypiesz, będzie buynieyszy. *Zrn.*

Pſt. 13. nad potrzebę). Jaką miarką mierzysz, takąć odmierzą. *Cn. Ad.* 286, *Sr.* 2. S'takeju miru tú meriſch, ſ' takeju buźo tebè ſaßej merone, wet za wet; co drugim wyrządzał, to samego potkało. Ruś Sandomirſki wszyſtek kray splondrowali; zebrali się na nie Sandomierzanie, chcąc im też to tąże miarką oddadź. *Bielſk.* 172. odwetować). Ja się daną mi od boga miareczką kontentuię. *Smotr. Ex.* 7. darem iego). – *Z* miarką do wszyſtkiego. *Mon.* 76, 198, z umiarkowaniem, wſtrzemięźliwie). Miarkę prebrałem mych wyſtępków. *Kulig.* 34. przeładowałem). Trafi się przebrać miarkę w winie. *Klok. Turk.* 199. Dopełniły się iuż nasze miarki, Przyszedł czas, że nas pobrano za karki. *Chroſć. Job.* 200. – §. Miarki prochowe Pulvermäßchen, pudełka walkowey poſtaci, zrobione z białey abo z miedzianey blachy. *Jak. Art.* 5, 301. – §. Miarka, ósma część korca, der achte Theil eines Scheffels, das Kuchenmaß. Korzec Krakowſki ma miarek ośm, a miarka kwart siedm. *Tr.* Dziesiątą część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11. Miarka, 16ta część korca, czyli garcy 2, którą młynarze biorą od zmielenia korca zboża. *X. Kam.* Miarkami przedawać, maßweiſe verkaufen, z na miarki. *(MIARKOTAĆ *ob.* markotać). MIARKOWAĆ, – ał, – uie *Act. ndk.*, umiarkować *dok.*, *Sr.* 2. markowaſch; *Sr.* 1. merkuyu *animaduerto*; *Vd.* merkat *ſpectare; auscultare, curare; explorare*, merkat, samerkat *intelligere*; *Crn.* merkati, mirkom *attendere, mandare memoriae*; *Cro.* mèrkam *attendo, obseruo*). – miarą określać, wymierzać, nach dem Maße beſtimmen; (*cf. Germ.* merken Abſg.) Każda taka część ałunu namoczy się w wodzie, miarkuiąc do każdego łota, sześć łotów wody. *Kluk. Kop.* 1, 187. Nie chcieycie zepsutym waszym zdaniem Apoſtolſkiego miarkować obyczaiu. *Bals. Nied.* 1, 216. WMc Pan Dobrodzicy miarkuiesz czas po swoiey niecierpliwości. *Teat.* 22, 13. t. i. mierzysz go według niey, sądzisz o iego długości według niey, ſie meſſen die Zeit nach dem Maßſtabe Ihrer Ungeduld. Doraſtanie przedtym nietylko z liczby lat, ale też z ciała w mężczyznach miarkowano. *Szczerb. Sax.* 198. Rzecz iest barzo sprosna, z siły miarkować sprawiedliwość. *ib.* 72. Nie było ani rzeki, ani góry, którąby granicę swą miarkowali, co onych krwawym i długim boiem waśniło. *Pilch. Sall.* 249. miarę iey określali, naznaczali, es gab da keinen Fluß, keinen Berg, nach dem ſie ihre Gränzen beſtimmt (gemerkt) hätten. Za Bolesława ieszcze nie wymyślne prawa mieli, przetoż w długie nie wdawali się sądy, lecz iako sama słuszność ukazowała, tak trudności swoie miarkowali. *Krom.* 78. rozsądzali). *Modulor* śpiewam, nócę, miarkuię n. p. miarkować, umiarkować, podać głosy. *Mącz.* – §. miarkować do czego, z przymierzać, przyſtosować, etwas nach einer andern Sache abmeſſen. Kapłani sami mogli tekst żydowſki, i słowa, różne rozumienia maiące, do prawdziwego rozumienia z daru ducha ś. miarkować. *Sk. Dz.* 116. – §. Miarkować, z określać, hamować, ograniczać, beſchränken, hemmen, mäßigen. *Sr.* 1. pomeŕam; *Bh.* mirnjm; *Crn.* màsáti; *Vd.* masati, reduosmeriti, adershuvati). O po tysiąc kroć błogosławiony, Kto tak swe żądze i chciwość miarkuie. *Paſt. F.* 26. Miarkuy gniew tak prędki, wynikaiący z fałszywego rozumienia. *Teatr* 25, 93. Miarkuy pani żale swoie. *Teatr* 45 *d.* 73. Umiałem affekt, mimo swe kochania powody miarkować. *Teatr.* 46, 53. – Miarkować, z powodować, rządzić, kierować, leiten, führen, regieren. Puszczaią się losy na łono, ale Pan Bog ie miarkuie. *Sk. Zyw.* 1, 122. Życzę sobie tego, byś mię mądremi twemi radami w tey sprawie miarkował. *Zab.* 14, 218. Miarkować szczęście, to dzieło mądrego. *Zab.* 15, 264. – § Miarkować co czym, z iedno drugim hamować, łagodzić, tłumić, etwas durch eine andre Sache mäßigen, im gehörigen Maße erhalten, damit hemmen. Miarkuy frasunki śmiechem. *Hor.* 1, 285. – §. Miarkować co z czym, z mierzyć co z czym, mierząc porównywać z czym, ſtosować, pomierzać, etwas mit einer Sache abmeſſen, damit vergleichen, darnach meſſen. Aleksander swoię z nieprzyiacielską potęgę miarkuiąc, naiemnych ludzi zaciągnął. *Krom.* 769, *suas hoſtilesque vires metiens.* – *Aliter:* według miary mieszać z tym, łączyć z tym, mit einander nach dem Maße vermiſchen. Żaden się na niego o karanie nie gniewał, tak umiał łaskawość z karnością miarkować i pogodzić. *Sk. Zyw.* 2, 50. – §. Miarkować co z czego, z dochodzić z czego miary iego, sposobu czyli iſtności lub kształtu iego, eine Sache aus einer andern abnehmen. Ludzie to co słyszą, sami z siebie miarkuią; coby sami uczynić mogli, temu wierzą; co nad siły bydź rozumieią, za zmyślone mią. *Sk. Zyw.* 1, 20. – §. Miarkować, z dociekać, dochodzić, poſtrzegać, pomiarkować, zmiarkować, *dok.*, dociec, dóyść, poſtrzedz, merken, abnehmen, errathen. *Vd.* merkati, vanzhati, avanzhati; *Rs.* мекать, замѣчать, замѣтить. (*Vd.* samerkliu, *Sr* 2. merkowne, *Sr.* 1. merkomné znaczny). Cóż Wc Pan miarkuiesz po moiey słabości? *Teatr* 3 a *b*, 38. Kto zmiarkuie, iak wiele chor ma głosów? daią się głosy wszyſtkich słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 378. Zgadłeś? któż ci to o tym powiadał? *Reſp.* miarkuię ia to. *Teatr* 9 *b*, 87. Po worku Wc Pana miarkować można, czy serce iego tli się, czy ſtygnie. *Teatr* 1, 19. MIARKOWANIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, miarą dochodzenie, dociekanie, das Ermeſſen, Erforſchen. Kazimierz kanclerza do Torunia wyprawił, dla miarkowania i ustanowienia sprawy Pruſkiey. *Krom.* 657, *ad diſceptandum et transigendum.* Miarkowanie okiem *Tr.*, okomiar, das Augenmaß. Miarkowanie, hamowanie, w mierze trzymanie, wstrzymywanie, das Mäßigen, Mildern. Panowanie iest ozdobna niewola, która miarkowania mocy potrzebuie. *Sk. Dz.* 581. MIARKOWAĆ SIĘ *Recipr.* miarą rządzić sobą, ſich im Maße halten, ſich ſelbſt zum gehörigen Maße anhalten, ſich mäßigen. Kto się nie miarkuie przyſtoynością, szlachcicem się zwać nie może. *Star Ref.* 33. Nigdy się nie zmarszczył, tak się miarkuiąc, iż żadney po nim popędliwości znać nie było. *Sk. Zyw.* 279. Drogi to teraz czas, trzeba się miąć, trzeba się miarkować. *Mon.* 75, 684. Miarkować się szkatułą, dochodami. *Tr.* – §. Miarkować się po ludziach (do ludzi), iakiego są życia i umysłu *Tr.* t. i. miarę podług tego do siebie brać, ſtosować się). Miarkować się z kim, z nim ostrożności się z nim mieć *Tr.* behutſam mit jemande verfahren. – §. Liczba miarkuie się do trzeciey liczby iako druga do czwartey, z ma się. *Tr.* die erſte Zahl verhält ſich zur dritten. – *§. Jeśli boy domowy, iak *się *miarkuiemy, zaczyniasz i niesnaſki, płakać tylko przyjdzie. *Bard. Luk.* 42. iak miarkuiemy, dociekamy). MIARKOWANY, – a, – e, *Part. Perf.*, do miary przyſto-

wany, nach dem Maß bestimmt. Naylepsza miarkowana a wcale rząd w Rzpltą. *Petr. Pol.* 105. MIARKOWNIK, - a, *m.*, *modulator*, śpiewak, miarkownik głosów. *Mącz.* der einen proportionirlich abmißt, s. V. der Tonkünstler, Tonmeister. *Cro.* mjerkovac z *observator* MIARKOWNY, - a, - e, miarkowany, w miarę się dzieiący, proportionirt, gehörig abgemessen. Miarkowna hoyność krzewi cnotę. *Leb.* 14, 103. *Nar.* *MIARNOŚĆ, *MIARNI cf. Mierność, Mierny. MIAROWY, - a, - e, od miary, według miary, nach dem Maße. *Rs.* мѣрильный, мѣрный. Dźwięk miarowy dwoch wierszów dobrze w sobie wpada. *Dmoch. Szt. R.* 4. - 2. MIARZ siehe Imiarz *qq. vv.*

Pochodz. miarkować *pomiarkować, pomiarkowanie, wymiarkowanie, zmiarkowanie; wymiarkować, zmiarkować; bezmiarny, bezmiernie, niemierny, niezmierny, niezmiernie, miernicki, miernictwo, ziemiomiernictwo, krajomiernictwo, Miernik; dłużmiernik; domiar, domierny, mierzyć, domierzyć, namierzyć, obmierzyć, odmierzyć, iakmiarz, nadmiarz; nadmiarek; pomierzyć, pomiar, pomierny; półmiarek; przemierzyć, przemiar, przemierny; przymierzyć, przymiarek, przymierny; mir, mirny, *mirzyć, *zmirzyć, przymierze, przymierzyć się, porozumienie; rozmierzyć, rozmiar, rozmierny, zmierzać, zmierzyć; śmierzyć, uśmierzać, uśmierzyć, niezmierzony; umierzyć; wmierzyć; wymierzyć, wymiar, wymierny; zamierzać, zamierzyć, zamiar, zamierzenie, nad zamiar.*

2. MIARZ, - u, *m.*, *Imperatoria*, rodzay rośliny; korzeń w leku do użytku. *Kluk. Dyk.* 2, 57. mistrzownik, Kaiserwurzel, Meisterwurzel.

MIĄSO, MIĄSZCZKO, MIĄSEŃKO, - a, *n.*, *Bh.* masso, mjasso, *Slo* mjéssso; *Rs.* мясо; *dem. nom.* Mięso, kleines Fleisch (Fleischchen). Niemasz lepszey zwierzyny, iako nasza gąska. dobr pierze, dobry mech, nie gań mi i mięsa. *Rys. Al.* 19, *carancula.* Karmi go co naylepszym kaszą, Czosnkiem, maslem, śmietaną, pod czas też i mięsiwem. *Pp. Kol. Tab.* - §. *transl* mięso radi iadaiący. ein Fleischesser, Bauchdiener, der gern Fleisch ißt. Który się w mięsiwa wdaie, tako niektorzy mówią, *carnarius. Mącz.* MIĄSZCZKO, MIĄSTKO, - a, *n.*, *Bh* mjeszto, mjeszto; *Slo* mjésstsko, *Sr.* 2 mjéstko; *Sr.* 1. mjéstajko; *Hg.* mezővaros, *Vd.* mesce, varashez; *Cro.* varàsseca, gradich; *Slz.* varoshek: *Ross.* городокъ, посадъ; *Ec.* грáдъ, (*Rs.* мѣстечко małe mieysce, placyk, miasteczko *Sr.* mjesto *locus*). *dem. nom.* miasto, ein Städtchen, eine kleine Stadt. Wieś kościelna, czyli iak u nas miasteczko. *Xiąż.* 17. Marktflecken, Pfarrdorf. Miasteczko to było, nie zwano go ieszcze miastem. *Warg. W.* 3. Miasteczka i wsi aż do Halicza, Tatarzyn wypustoszył. 15, 82. Dziś Ateny bezkształtnym w swey budowie targowym miasteczkiem. *Zab.* 16, 132. Dwie miasteczka (*dual.* : dwa miasteczka). *Bielsk.* 394. Tam i sam idze do miasteczek wstępuią. *Biał. Odm.*

MIASTO, MIAST, na to MIAST, w MIASTO, za MIASTO. *Bh.* mjesto, na mjesto, *Crn.* namęst, *Vd.* namesto, za to; *Cro.* mesto, mezto, na mezto; *Hg.* helyett, na miesto, za. *Ec.* мѣсто *Slz.* misto; *Rs.* вмѣсто, *adverb.*, zamiast, na miejsce czego, za, wmiast, ist. Chrystus umarł za nas, umarł miasto nas,

i na mieyscu nas. *Salin.* 4, 238. *ib.* 229. Nagroda wybranych bożych iest nadgrodą pewną, miasto co światowe są wątpliwe. *Lach. Kaz.* 1, 32. Miasto włosa utrefionego łysina, i miasto pasa powróz, a miasto kształcika miękkiego siermięga. *Birk. Kant. C* 4. Człowiek człowiekowi iest czasem miasto boga, Czasem też miasto wilka abo złego wroga. *Klon. Wor.* 81, cf. człowiek człowiekowi zdrowie; człowiek człowiekowi zguba). Miast wdzięczności, stałem się niewdzięcznikiem. *Kulig.* 97. Nieraz lud Izraelski niewdzięczny łask Pana, Miast boga, czcił ukłonem w bałwanach szatana. *ib.* 96. Za mey ukaranie winy, Miast chleba, przyszło mi ieść z wieprzami słodziny. *Kulig.* 11. Jeżeli będzie miał sługę, co w kullu ięzyka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770. Kłokoczyna w miasto owocu, rodzi w męchersykach ziarnka słodkie, niewielkie, *Cresc.* 470. Niema smaku w potrawach, ni w dzieciach pociechy, Strach i ból od nich czuie, za miasto uciechy. *Jabł. Tel.* 31. - cf. Natychmiast, Odtychmiast, Dotychmiast.

- - - II. MIASTO, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* mjesto; *Sr.* 1. mjesto, miesto; *Sr.* 2. mjesto; *Vd.* mestu, varash, obsidanu gradishtvu; *Crn.* męjstu; *Dl.* misto, grad (cf. grod); *Cro.* várasch, varash; *Hg.* város (cf. warować); *Ec.* грáдъ (mjesto, mjosto *locus*); *Slz.* vàrosh, grad; *Rg.* grad (mjesto z miesce, położenie); *Rs.* городъ, *Ec.* грáдъ (cf. *Gr.* μεστός *refertus*). die Stadt. Miasto iest mnoztwo domów, ulicami porządnie sadzone. *Modrz. Baz.* 8. Miasto bywa stanowione z wielu ulic, z wielu pierzai. *Petr. Ek.* 49. Wszelkie miasto ztąd ale sława, że w nim ludu iest zebranie w pewną gromadę, ku spólnemu życiu pod iednem prawem. *Gil. Pst.* 218. Ludotłumne miasta. *Zab.* 6, 241. Miasto głowne, miasto stołeczne *ob.* główny, stołeczny, stolica. - Miasta ludźmi stoią, nie murami, lub domami. *Cn. Ad.* 487. (cf. *wielka stodoła, a zboża pusto*; Wielka klatka a ptaków mało). Ręka rękę myie, miasto miastem żyie. *Modrz. Baz.* 58. (cf. noga wspiera nogę). - Książętom Mazowieckim dwie *mieście (*dual.* : dwa miasta) wydarli. *Bielsk.* 369. - §. Miasto *oppos.* wieś; *n. p.* Na wsi każdy wybaczy, że czasem brakuie czego, bo to nie miasto, żeby wszystkiego dostać. *Teatr.* 24 *b*, 23. - §. Miasto *oppos.* stancya: dom, *n. p.* Jeżeli też pod czas moiey niebytności siostra moia często na miasto nie wychodziła? *Teatr* 15, 40. ob sie nicht oft (in die Stadt) ausgegangen ist. Muszę wyyść do miasta. *Teatr* 28, 120. Jeymość wyiechała do miasta. *ib.* 14, 70. Upewniy go, że nie ieśleśmy w domu, że w mieście kolacyą ieść będziemy, i że się pożno wrócimy. *ib.* 12 *b*, 114. Poydę na momencik do miasta i zaraz wrócę. *Teatr* 7, 31. *NB.* Na mieście i w mieście, *duae locutiones, rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua ciuitatis est, ut* poszedł na miasto, na mieście gdzieś piie, byłem na mieście, co tam na mieście słychać, *lat. foris est, foris bibit etc.* - *Posteriorem usurpat, qui extra ciuitatem est, ut:* byłem w mieście, co w mieście słychać: *fui in ciuitate. At vero* po mieście chodzić, szukać, *est ciuitatis plateas vel domos oltrè quaerendo etc. Cn. Ih.* 1216. - Miasto, *oppos.* przedmieście n. p. patron móy mieszka na krzywym kole w mieście samym. *Mon.* 70, 61. - §. miasto *ciuitas*, społeczeństwo mieyskie, die Stadtbürger, Einwohner der Stadt. Całe miasto wyszło naprzeciw nie-

mu. *Ld.* – *Petrycy* tłumaczy *ciuitas* miasto; *ciuis* mieszczanin, koronny syn,: „iż co u nas Rzpltą Koronną zowiemy, to u starych miasta były, iak Sparta, Ateny, Kreta. Przeto gdy co o mieście powiemy, to się może rozumieć o Rzpltey Staat, iak u nas Korona, więc mieszczanin toż co Koronny syn". *Petr. Pol.* 194 *et* 200. Prawo miasta, = mieyskie, das Bürgerrecht. Rzymianie dawali garnącym się do siebie prawo wolności, które zwali prawem miasta; zaczym cudzoziemcy swobod wszelakich używali, iakoby się w samym Rzymie urodzili; u nas to się zowie indigenat. *Klok. Turk.* 100. *MIASTOBURZYCIEL, - a, *m.*, burzący miasta, der Städtezerstöhrer; *Ec.* градоразоритель. *MIASTORZĄDCA. - y, *m.*, rządzący miastem, gubernator, *Rs.* градоначальникъ, градоправитель. Gubernatorstwo, miastorządztwo градоначальство, градоправительство.

Pochodz. *pod słowem*: *mieysce.*

MIĄSZSZY *ob.* Miąższy.

MIAU MIAU! krzyk koci, Miau, der Schrey der Katzen. Stach na dworze, udaiąc kota wrzeszczy: miau miau miau! *Teatr* 14 *d*, 12. – Ztąd alluzya do słowa *miara*: n. p. Przypowieścią starą Kot malowan w kominie *miarą* woła, *miarą*. *Pot. Pocz.* 524, *Opal. Sat.* 51. *Lekarst. C.*, *Jabł. Ez.* 19, *Min. Rvt.* 3, 360, *Zegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, coby nań wołał: w miarę! *Rys. Ad.* 46. *ob.* miara. MIAUCZEC, MIAŁCZEC, - ał, - y, *Act. ndk.*, MIAUKNĄĆ, - ął, - ie *Idntf.*, krzyk koci miau wydawać, miauen; *Crn.* mavkati, mavkam; *Vd.* mavkam; *Cro.* maukati, muczam, mlemlyam; *Hg.* miogok; *Rg.* miskati, maukati; *Rs.* мяу́чать, мяу́кать, *Lat.* maumare, *It.* miagolare). Miaucących kotów przeraźliwa wrzawa, Szczurów odważnych pisk słychać ochoczy. *Kras. Mysz.* 26. Kotka tam miauczała głosem cienkim. *Jak. Bay.* 74. Niemasz tam kota wcale, bo to ia miauczałem. *Teatr* 14 *d*, 13. Jak kot zamiauknie swym głosikiem drogim, To myszy iak piorunem postrzelone srogim Lecą w gruzy. *Zab.* 9, 279. Miauknęła tylko żałościwie Pstrusia: Ah naymilszego straciłam Fiusia. *Kniaz. Poez.* 2, 123.

MIAZDRA, y, *ż.*, *Bh.* mazdra, májdrička; *Cro.* mézdra, = blonka, das Häutchen. Dzieci aby w nosie palcami nie dłubały, rozjątrzywszy bowiem miazdrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69. *Rs.* мездра, мязда zewnętrzna strona skóry u garbarzów, *ob.* miezdrzyć. – MIAZGA, - i, *ż.*, Pod korą roślinną iest miazga, składaiąca się z wielu warstew siatek, pełnych pęcherzyczków. *Botan.* 14. der Splint in einem Baume, *Bh.* miza *succus arboris*, mizka *dem.*, *Slo.* miza; *Crn.* mesga; *Vd.* mesdrou, snoterna miękka skorja teh drevesa (*ob.* miazdra), (musga *argilla*; *Vd.* muszg, muesik, *Cro.* mozg, mozag v-drevu *medulla*, cf mozg) *Cro.* mézga; *Bs.* mozak; *Sr.* 2. mêsga; *Sr.* 1. maśola *succus*, cf. mięso; *Rs.* мязга, мязга, сердцевина; (*Ec.* мсмо, влажность, размокреніе wilgoć; cf. *Hebr.* נמז mazah *expressit*, *Sr.* 1. mećju, mećjim, *Gr.* μύζω). Miazga iest między skórą i mięszy drzewem. *Sien.* 163. Druga skora na drzewiech spodnia, bywa zielona, czasem też biała; a tę zowią miazgą. *Cresc.* 54. – ÿ. *Medic.* miazga, *chylus*, iest płyn biały, bez zapachu, bez smaku, maiący ściężałość mleka. *Dyk. Med.* 4, 282. Chylus, Milchsaft. – § miazga, gąszcz lepiący, ein dicker klebriger Brey. Wnet iego sadło, ciało, iego miazga cała, Od gnuśności z piiaństwem złączoney zropiała. *Zab.* 8, 93, *Trp.* – Cicho obwiesiu, bo cię na miazgę stłukę. *Teatr.* 8, 85. Zbił mię na miazgę Kozak. *Zimor.* 240. Kartacze ich w miazgę zsiekły. *Przestr.* 40. Jeżeli się ważą zbliżyć do nas, maczuga ich nasza na miazgę zdruzgoce. *Stas. Num.* 1, 111, *Rg.* razkostiti. MIAZGOWANIE, *chylificatio* naturalne owo działanie w człowieku, za pośrzednictwem którego pokarmy odmieniaią się w miazgę. *Dyk. Med.* 4. 286, *ob.* trawienie. MIAZGOWATY, - a, - e, *Tr.*, MIAŹDŻYSTY, - a, - e, na kształt miazgi, gęstolepisty, wie ein dicker klebriger Brey. (*Sr.* 1. maśotne; *Slo.* mizawý soczysty). Szczepienie nie ma bydź z iedno w pniak miąższy, a który ma skorę miąższą a miaździstą, iako iest figa, gruszka, iabłoń. *Cresc.* 124.

w MIĄŻ, w miąsz, *ob.* mięsz. MIĄŻSZEĆ, MIĘŻSZEĆ, MIĄSZEĆ, MIĘSZEĆ, - ał, - eie *Neutr ndk.*, miąższym się stawać, grubieć, dick werden, dicker werden, an Dicke zunehmen. *Cro.* odebelyujem). *Crassesco* na szerzą rostę, miąższeię. *Mącz.* Zgrubiało a zmięszało serce ludu tego, i *Leop. Math.* 13, 15. Drzewo z wilgotności i obfitości soków mięższeie. *Cresc.* 50. *Vox roboratur* głos mięszeie, mężnieie. *Mącz. Spissesco* gęścieię, mięszeię. *ib.* MIĄŻSZO, MIĄSZSZO *adv.*, *rubo, grubo. *Cn. Th.* dick, grob. MIĄŻSZOŚĆ, MIĄSZSZOŚĆ, - ści, *ż.*, *rubość, grubość, *mięś*, *mięsz*, *qu. v.*; *Cn. Th.* die Dicke. Miąższość, gęstość, die Dicke einer Flüssigkeit. Rożność wina z wodności albo miąższości, bowiem wino albo będzie subtelne a wodne, albo gęste i miąższe. *Cresc.* 360. – Summa części materyalnych, z których składa się ciało, nazywa się miąższością, *massa*, der körperliche Inhalt, die körperliche Masse, die Dichtigkeit, Dicke, ale my używaiąc tego słowa, oznaczać będziemy przez nie liczbę wyrażaiącą, z wielu części materyalnych iest złożone ciało iakowe. *Jak. Mat.* 3, 233. Ponieważ ciężary ciał iakichkolwiek zawsze są w stosunku miąższości, idzie ztąd, że gdy z dwóch ciał iednakową objętość maiących, iedno cięższe od drugiego, to też większą ma miąższość. *Hub. Mech.* 72. Bryła i miąższość ciał nie z mieysca się poznaie, które zastępuią, ale raczey z wagi i ciężaru. *Rog. Dość.* 1, 194. MIĄŻSZY, MIĄSZSZY, - a, - e, *ruby, gruby. *Cn. Th.* dick. (Zaginął *Positiuus*, który musi być *miąski*, *Etym.* mięso). Około zamku były cztery mury, każdy mur na trzy sążnie miąższy. *Gwag.* 122. Przywiązali go do miąższéy i zwiercianéy tarcicy. *Baz. Hist.* 10. Gwoździ miąższy na palec. *W. Post. W.* 299. Mięższy, Mięższeyszy *Comparat.*, = grubszy, n. p. Nay mnieyszy palec móy mięższy iest, niżli grzbiet oyca mego. *W.* 3 *Reg.* 12, 10. mięższy niż biodra oyca mego. *Bibl. Gd. ib.* Arcydzięgiel iest korzenia więtszego mięższeyszego nad inne dzięgle. *Syr.* 98. Co z miąższego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. – §. Powietrze wilgotne i miąższe. *Boter.* 246. gęste, dicke Luft. – §. *transl.* B. król Jagiello głosu miąższego, mowy prędkiey . . . *Biel.* 305. Rozkosze pol niebieskich zmyślił Mahomet, na przychęcenie ludzi prostych i miąższego dowcipu. *Klok. Turk.* 167. – §. Stopa miąższa, *pes cubicus*. *Rog. Dość.* 1, 4 ein Cubicfuß; cf. bryła. – *§. Insi opiwszy się, wcz sobie *miąszym kołcem* czynią: on zaś piiąc, nic po sobie nie zostawił, ani sobie wracaniem, ani *miąszym kołcem* pomógł. *Kosz. Lor.* 118.?

Pochodz. *mięś*, *mięsz*, *w mięś*, *w zmięsz*, *mięsić*, *cf. Mię*

MICHAŁ, - a, *m.*, MICHAŁEK, - łka, *m.*, *dem.*, MICHAS, - ia, *m.*, *dem.*, *Sla.* Mihoilo; *Ross.* михаи́лъ; *Ec.* михаи́лъ. Michael. Michał archanioł, ieden z pierwszych duchów niebieskich. *Kras. Zb.* 2, 160. cf. *Cro.* Miholschack z Wrzesich; cf. Sz. Mihala kony, *Hg.* Szent Mihaly lova, z mury). Do S. Bartłomieia masz wszystko z p la sprzątnąć, i począć siać, i masz zasiać do S. Michała. *Haur. Ek.* 44. Swięty Michał, kopy spychał. *Wol.*, żniwo kończone). - 2. *burl.* michałek, z łyk iakiego trunku, cf. glu glu, bol, ból; ein Schluck eines Getränks (ein Trunk Getränk). *Inepte aliqui dicunt* małe Michałki czynić, *pro.* łykuty, nie bardzo łykać piiąc, po kąsku, wolno pić bez łykania. *Cn. Th.* 768. Nie pił od urodzenia Włoch ieden gorzałki, Widząc, kiedy iey zażył dwa spore Michałki, Dla boga Mości Panie będziesz Waśćmość chorał... *Pot. Jow.* 228. Na chudey szyi iego wszystkie kawałki I wszystkie przez krtań możesz policzyć michałki. *Pot. Jow.* 200.

MICHEASZ, - a, *m.*, prorok ſtarego zakonu, prorokował za króla Joatana. *Zal. Tſt.* 320. der Prophet Micha.

MICHNIK, - a, *m.*, *dem. Nom.* Mikołay, Mikołaiek, Miś, Nickel, kleiner Nikolaus: *n. p.* móy drogi Michniku. *Cn. Sat.* 158. Maly Michniku. *J. Kchan Fr.* 75.

MIDRA, *n. p.* Jego sukcessor, iego pokolenie, W midze przyszłe. *Kchow.* 253. może mizerya, mizeractwo.

MIĘ *ob.* Ja.

MIEĆ, miał, mieli, miéy, ma, mam, *Med. ndk.*, mieć czſt., *Bh.* mět, mjt, miti, °gmjti, měl, meg, mam; *Slo.* mať; *Sr.* 2. mjeć, měl, mam, *F.* ſmeju; *Sr.* 1. mjeć, miel, mam; *Vd.* met, imeti, imam (cf. imać); *Cn.* jmęti, imęl, imám, jimeiti; *Bs. et Cro.* imati; *Rg.* imatti; *Sla.* imati, imao, imala, imalo, imà, imash, imim (cf. kada ja uzimam z iak będę miał, cf. wziąć, wziął, cf. jąć); *Rs.* имѣть, имѣлъ, имѣю; *Ec.* имѣти, имѣхъ, имамъ. - §. posiadać, w maiątku dzierżeć, haben, beſitzen. Pieniądze miał, ale zdrowia nie miał. *Sk. Dz.* 874. Kto chce co mieć, musi cierpieć. *Leg. Ad.* 45, cf. bez prace, nie będą kołacze; Leże wilk nie tyie; Kto chce ryby ieść, musi się zmoczyć; Boga wzyway, a ręki przykładay; Łów sobie kotku; Lenowemu pieczone gołębie do uſt nie wlecą). Łakomy mówi: lepiey co mieć, niż wiele umieć. *Cn. Ad.* 437. cf. Lepsze iest szczęście, niż cętnar rozumu). Ma-li co? wszyſcy pytamy; a iak dobry? mało dbamy. *Cn. Ad.* 472. Ma z niego do nowego; Mam z gębę chleba. *Cn. Ad.* 479. Masz doma, a u sąsiad prosisz, Ma, a u drugich prosi. *Cn Ad.* 480. Ma, a nie zażyie; Maiąc nie zażyć, głupſtwo. *Cn. Ad.* 459. - *Intrans. absolute*: Ma w kalecie, w rzemieniu, z ma kota *ob.* kot). Kto nie ma, nie ſtraci. *Frol Ad.* 24. Z niemiany rzeczy nie ucierpię ſtraty. *Zab.* 11, 7. *Kossak.* Lżey nie mieć, nie miawszy, niż postradawszy. *Cn. Ad.* 437, cf. ciężey postradać, niż nie dostać. Miawszy nie mieć, ciężko. *ib.* 487. Naygorsze słowo: miałem, teraz nie mam. *Pot. Jow.* 23. Miał, a teraz nie ma nic. *Teatr* 29 c, 69. Ma zkąd, więc może czynić bogaty ofiary. *Hul. Ow.* 71. Ociec iego, iż ma z tego mizerego, a to na piwo, albo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? *Glicz. Wych. M* 6 *b.* cf. *Pol.* Rozdał między nich pieniądze, ażeby się mieli za co ochłodzić. *Gaz. Nar.* 1, 264. - Mieć na sobie, na głowie, na szyi i t. d., ubranym bydź w co, haben, aufhaben, anhaben, *Vd.* gorimeti, na sebi imeti. - §. *ogólniey.* Mam co, z nie iestem bez tego, należy to do mnie iakokolwiek, ich habe etwas, mir kommt es zu, es befindet ſich bey mir. Mogłbym go zgubić, ale mam sumnienie. *Mon.* 66, 191. My mieymy w uściech to, co w sercu mamy. *Teatr* 54 c, *D.* Nadzieię swoię w bogu będę miał, niechay nadzieię swoię w tobie pokładaią. *Gil. Kat.* 53. Wielką z niego dogodę będziewa miała. *P. Kchan. Orl.* 25. *Dual.*, z my dwie będziemy miały). Tu leży Archedice, co chluby nie znała, Choć oyca, syna, męża, brata królów miała. *Zab.* 15, 173. t. i. króla miała za oyca, króla syna, króla męża *etc.*, ſie hatte einen König zum Vater, einen König zum Sohne, einen König zum Gemahl *etc.* Radaby druga co dzień dziesięć mężów miała. *Pasz. Dz.* 127. Tak u siebie płonnie rozumiałam, Że ten dzień naypięknieyszy w życiu moim miałam. *Teatr* 45, 34. liczyłam). Juliusz Cezar, Katulla, iednego z pomiędzy naywiernieyszych miał przyiaciela. *Mon.* 68, 213. - Ma, nie ma: piórko, kołpak, szablę *etc.*, a droga magierka? a przedayna? etc. *puerorum petulantium voces, quibus insectari solent eos, qui ultra suam conditionem veſtiti sunt. Cn. Ad.* 479. Ostrożnie, krzyczy woźny, bo z sobą mam autentyk. *Teatr* 43 c, 42. Godnie takowy urząd na sobie mieć mogą. *Bud. Ap.* 133. piastować go, być nim przyodzianemi). Jeden z tych urzędników, miał moc nad piwnicznemi. 3 *Leop. Gen.* 40, 3. władnął nad szynkarzami. 1 *Leop.*). Rzecz ta nic w sobie rozumu nie miała. *Sk. Dz.* 187. Woienne zabawy więcey maią rozlania krwi, niżeli sławy. *Min. Ryt.* 2, 12. Chrześciańſki żywot w wielkich Pańſkich ſtanach, osobliwe ma podziwienie, i większe ludu zbudowanie. *Sk. Zyw.* 1, 29. Błąd, który się na woynie dzieie, nie ma poprawy. *Warg. Wal.* 232, nie ieſt do poprawienia). Oczy odwraca, i co wprzód kochała, W oczach i myśli radaby nie miała. *Paſt. F.* 22. Zaczekay, mamy z sobą do mówienia. *Teatr.* 29, 28. wir haben mit einander etwas zu ſprechen... Mam z Wac Panem co mówić, proszę nie odchodzić. *Teatr* 17, 23. *et* 17 c, 57. Nic ty nie miéy z tym człowiekiem. 1 *Leop. Math.* 27, 19. t. i. do czynienia, nie wdaway się). - Mieć co do kogo: a) w ſtosunku z nim bydź, im Verhältniſſe ſtehen. Co te przykłady maią do nas? co za ſtosowność między tamtemi kraiami a naszym? *Gaz. Nar.* 2, 211. Nie ma nic prawda do krwi, cnota do musu. *Pot. Zac.* 59. w żadnym nie są ſtosunku). Bądźby był żonaty, bądź ſtanu duchownego, Byle z dowcipem pięknym, nie ma nic do tego. *Star. Vot. C* 3. mnieysza o to; to nic nie znaczy. *β*) w pretensyach bydź do kogo, *n. p.* Muszę się z nim sam na sam rozmówić, co on ma do mnie. *Boh. Kom.* 1, 32. Chciałbym wiedzieć, co Wc Pan masz do mnie, że wszędzie honor móy szarpiesz. *ib.* 1, 47. - Mieć co do siebie: wyknąć, nałóg mieć, an ſich haben, in der Gewohnheit haben... Maniacy maią to do siebie, że żadną miarą niechcą zażyć lekarſtwa. *Comp. Med.* 90. *Dyar. Gr.* 548. - *similiter* ma chleb rogi; ma nędza nogi, *ob.* róg, noga). - Mieć co czynić, mieć o czym myśleć *ob.* co. Mieć co nad kogo *ob.* nad; mieć naprzód *ob.* naprzód. - Mieć co po sobie *ob.* po. Mam z cię siły, mam go z kaszel *ob.* kaszel. Mam zeń rozumu

ob. Z. – Mieć, dostawszy sobie, uchwyciwszy, n. p. Miawszy w ręku opuścił. *C. Ad.* 488. Mam cię; iużeś w saku. Już ci go mam, wilk w sieci. *Cn. Ad.* 477. – §. Mieć dostawszy od kogo, osiągnąwszy od kogo, z dostać, osiągnąć, bekommen, haben, kriegen. Bądź zdrów Hołotkiewiczu, masz na garniec miodu. *Tręb. S. M.* 80. (cf. nać). Będziesz miał tedy ten worek, tylko uczyń mi to co wiesz. *Teatr* 55 *b*, 9. To masz! *ob.* alluzyą pod imieniem Tomasz et Jadam. Czego mi Jowisz nie dał, od Alcydam miała. *Bard. Tr.* 525. Gdy Jezus począł uczyć w bożnicy, wiele ich słuchaiąc zdumiewali się rzeknąc, zkądże on to ma? *Sekl. Mark.* 6. *Mieli* to kapłani żydowscy z pisma, iż Messyasz przyyść miał. *Sk. Kaz.* 16. wiedzieli). Mamy to za rzecz pewną, iż cała armia Moskiewska przeszła za Dunay. *Gaz. Nar.* 1, 240. t. i. odebraliśmy pewną wiadomość). Błogosławieni będą to mieć, iż żadnéy boleści, ani przykrości ucierpieć nie będą mogli. *Karnk. Kat.* 91. *Mawa, *Groch. W.* 333. dualis, z mamy, my dwa). *Papr. Kol. D* 3 *b.* *W targu:* ośm złotych weźmiecie. Rz. Nie dam od dziesięciu. *A.* Macie pól dziewiąta. Rz. przyłóżcie spół dziesięta. *Alb. n. W.* 12, daię wam. – *Transl.* Masz tu (w tym pismie), przez iakie i krwawe trudności Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. t. i. masz tu naukę o tym, znaydziesz tu, osięzesz wiadomości o tym, in dieſer Schrift haſt du, oder findeſt du, lernſt du, wie... Masz czego się chronić, a czego życzyć sobie potrzeba. *Bard. Tr. praef.* – Ale to niechay iuż ma swą drogę; iest ieszcze coś innego, co człowiekowi wiele uiąć może wziętości. *Gor. Dw.* 117. t. i. niech ma swą odprawę, niech iuż póydzie na stronę, niech póydzie swoią drogą). – d) *Passiu.* mieć co z cierpieć co, n. p. krzywdę, szkodę, stratę, etc. Widerwärtigkeiten haben, d. i. leiden. Mowimy o febrze, że my onę mamy, a ona nas ma. *Pilch. Sen. liſt.* 48. Skępcy tak maią bogactwa, iak my mamy febrę, która nas ma raczéy. Przeto należałoby wspak mówić: febra go trzyma; i podobnymże sposobem, trzymaią lub w szpony wzięły skępca bogactwa. *ib.* 4, 147. Z pospolitey powieści, ten co ma szkodę, ma i grzech, wer den Schaden hat etc. Na tych towarach wielką stratę miał. *Ld.*, doznał). Poltylion iadący do Paryża, odebraną miał sobie gwałtem torbę z listami. *Gaz. Nar.* 1, 248. es war ihm das Felleiſen mit Gewalt abgenommen worden. Krzywdę mieć, z cierpieć, doświadczać, Unrecht dulden, leiden. Nawet przeciwko tym, od których krzywdę masz, przyztoynie postępować powinieneś. *Kosz. Cyc.* 19. Pewnie nieprzyiaciela tu wkrótce będziem mieli, bo się o iassyr wzięty pomścić zechce. *Jabł. Buk.* Q 3 *b.* wir werden den Feind im Kurzen hier haben. *Phraſtice:* Masz czegoś chciał. *Cn. Ad.* 480. otoż tobie! dobrze ci tak! da haſt du's nun! es iſt dir ſchon recht! dir geſchieht ſchon recht. Ma! dostał, uchwycił, uderzono go. *Cn. Th.* oberwał! Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 13, 234. *Nar.* Bolesław na tym był, iakoby to oddał Prusom, acz mieli iuż za swe, co mu szkody poczynili. *Bielſk.* 78. Dobrze ci tak, masz za swe, niebaczny Koryto, Już ci po twym niebie, po Dyanach tych! *Zab.* 9, 367. *Eyſz.* Masz tobie! *Teatr* 36 *c*, 19. – *aliter* otoż masz *vel* macie! *indignationis, irrisionis*, da haſt ihrs nun! den Unwillen und Spott auszudrücken. Otoż macie! teraz ia wszystkiemu winien. *Teat.* 8, 107. Otoż go macie, gadułę! *ib.* 24 *c*, 22. Otoż go macie, to drugi Kato, sa-

memi sentencyami sadzi. *ib.* 6 *d*, 43. – §. *Activ. varie:* Prowizya od summy, którą miał u iednego z sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 234. t. i. ulokował ią był, er hatte das Capital bey ihm. Boday djabeł We Panią miał z takim uporem, *Teatr* 33 *c*, 33. t. i. bodayby ią wziął, daß Sie der T. hohle. Miał wzgląd na to, żeby dom iego nie zginął, i tak siła inszych rzeczy miał przed sobą, a nie to, żeby synowi dał wychowanie. *Gor. Sen.* 213. miał w myśli, w oku, er hatte viele andre Sachen vor. Mieć kogo na oku, Mieć oko na kogo, *ob.* oko. Mieć na pieczy *ob.* piecza. Miey ięzyk za zęby. *Cn. Ad.* 489. mało i ostróżnie mów; gdy co masz powiedzieć, ukąś się więzyk; Nie wszystko powiaday, co wiesz; Wiedz nie wiedząc, milczeć lepiey). Miey to przy sobie, z taiemnicę zhoway. *Cn. Th.* Powiem ci, ale proszę, miey to przy sobie. *Biel. Hiſt.* 62. behalte es bey dir. Mieyże w sekrecie, co mówił. *Teatr* 35 *c*, 18. bewahre es als ein Geheimniß. Mieć mowę do ludu, eine Rede halten; *ob.* prawić). Mieć kazanie, eine Predigt halten. – Senatorowie, pamiętaiąc, kogo im w opiekę poruczono, mieli do tego królewica, żeby o wszystkim w ciągnieniu wiedział. *Gor. Dz.* 4. pilnowali go w tém, ſie hielten ihn dazu an. Nie tylko sam się w dobrych naukach ćwiczył, ale i syna ktemu miał. *Kosz. Lor. pr.* (*ob.* mieć się do czego *recipr.*). – Mieć na kogo co, *ob.* chrapkę, gas, wark. – Mieć kogo w uszanowaniu, we czci, einen in Ehren halten. Mieć kogo w nienawiści, gegen einen Haß hegen. – §. *mieć za co, poczytywać za co, für etwas halten; *Slo.* za to mám, *Sr.* 1. za to ve mam *arbitror.* – Próżną chlubę, marny zysk, znikomą rozkosz, za boga miałem. *Psalmod.* 35. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319. Tak obietnice, iako i pogróżki iego za nic sobie miała. *Sk. Zyw.* 47. Głupi za nic ma wszystko, chyba co sam zrobi. *Min. Ryt.* 4, 47. Na tym zależy, coś iest, nie za co cię maią. *ib.* 4, 160. Abyś takim był, za iakiego chcesz, aby cię miano. *Bud. Ap.* 1. Wszyscy Jana *iako proroka maią. *Sekl. Math.* 21, za proroka maią, iako proroka czczą). Jam iest dotąd miany Oycem Mirtylla, i tak rozumiany. *Paſt. F.* 305. Król powinien poddane swoie za bracią swą własną, a nie za niewolniki u siebie mieć. *Orzech. Qu.* 151. Mamy sobie za powinność, dadź powszechności sprawę z naszych czynności. *Zab.* 14, 190. Głupiego człowieka, mieć się iuż za wiecznie nieszczęśliwego. *Warg. Wal.* 216. Za rozboyniki, nie za rycerze słusznie sie mieć maią. *Star. Ryc.* 22. Biorąc Dąbrowkę za żonę Mieczysław, Chrystusa za boga mieć obiecał. *Sk. Dz.* 878. Złoto miał za miedź. *Sk. Dz.* 571. Proszę cię, miey mię za wymówionego. 1 *Leop. Luc.* 14, 18. Nie rozumiecie, że to czyni z boiaźni, Tchorzem go nie mieycie. *Jabł. Tel.* 152. Poiedynku nie przyymiesz, nikczemnikiem i bezecnym będziesz miany. *Birk. Gł. K.* 18. Kto gospodarzem, ia cię mam partaczem, bo nie dbasz o to, na czem należy wszystko. *Pot. Jow.* 185. Chłop durny dużo o sobie maiący. *Jabł. Lz.* 83. t. i. trzymaiący, der groſſe Stücke von ſich hielt. Mam ia za to, że mi teraz iuż milczeć dopuścicie. *Gor. Dw.* 137. t. i. tak sądzę, ich halte dafür. – Mam za to, często używane od Litwinów, niesłychane u Polaków, za mniemam. *Wlod.* Mam za to, mam to za pewne, *compertum habeo. X Bicl.* – Mieć za złe, übel deuten, übel nehmen. Nie miey mi za złe, że przed tobą wynurzam zda-

nie moie. *Teatr* 25 *b*, 38. Prosiłem go, iżby troszkę poczekał; za przykre nie miał. *Wyr. Zyw.* 397. Mieć za nadto nie pochwalać, nie approbować, *Vd.* krivudati, deprecari, reprobare, reprobiren, mißbilligen. – §. Mało na tym, nie przedawać na tym, an etwas nicht gelegen ſeyn, nicht damit zufrieden ſeyn, *oppos.* dość mieć na tym. n. p. Oni wszyscy hetmani starzy mało na tym mieli, iżby rycerską rzemiesło, ale chcieli bydź ktemu i uczonemi. *Gor. Dw.* 5. – §. 2. Mieć *adiectum Infinitivo actionis*, *significat deſtinationem, obligationem, aut ſortem inſeparabilem*, ſollen. – a) *deſtinationis*: Lecz jeszcze w dziecińſtwie była przeznaczoną, Ona miała być małżonkiem, a ia iemu żoną. *Teatr* 44 *d*, 1. Człowiek nie utonie, *Dwor. K.*, was hängen ſoll, ertrinkt nicht; co komu przeznaczono, to go nie minie). Mi ſki pasorzyt ieść i wypić, wolałem ia. *Teatr* 33 *d*, 10. Ma-li co bydź złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. (cf. kiedy ma wisieć, wolę za obie nogi; kiedy ma być zwarto, niech będzie iak ocet). Masz-li co dać, day niezwłocznie. *Cn. Ad.* 444. Gadayże, kiedy masz gadać. *Teatr*, 10, 26. – b) *obligationis*: *Vd.* imeti, imam, ſ. dolžiti, dolžen. Nawet przeciwko nieprzyiacielowi mają być. wielkie powinności przyſtoynych poſtępków za honor. *Kosz. Cyr.* 19. W pierwszych czworych latach powiedziało się to, co się powiedzieć miało. *Gor. Sen.* 327. Ieśliby król po tym upomnieniu Papiezkim trwał w uporze, tedy go arcybiſkup miał wykląć. *Nar. Hiſt.* 4, 344. Co na Alonza, niemasz co narzekać. *Reſp.* Nie mam go też za co i chwalić. *Teatr.* 21, 85. nie mam (przyczyny). *Iron.* Miałeś czego czekać! było czego żałować. *Cn. Th.* 505. – c) *incertitudinis hiſtoricae*. a) niby to gatunek *Futuri Coniunctiui* n. p. To ieſt rzecz pewna, że to co ma być, ieszcze nie przyszło. *Kucz. Kat.* 2, 645. Dziatkowie nigdy nie żyią, ale zawsze żyć mają. *Pilch. Sen. liſt.* 342. Stanie Ceres zdumiała, i co się iuż ſtało Trwoży ią, iakoby się ſtać dopiero miało. *Ubr. Troi.* 38. Tego co ma bydź, nikt nie może wiedzieć. *P. Kchan. Jer.* 263, *quod futurum sit*, was geſchehen wird, was geſchehen könnte. Niechay mu do tego nie przystępuje, żeby miał kogo miękczyć; a sam żeby nie dawał nikomu, *Gor. Sen* 460. daß er jemand ſeinen Muth gegen jemanden fühllos bleiben ſollte. β) *Praeſentis et Praeteriti*: Zdaie mi się, że mam rozum. We Pana. *Reſp.* Bydź może, bo i mnie się We Pan coś obiawia. *Teatr* 30 *b*, 88. mich dünkt, ich ſoll ſie kennen. Oz. Gniewowi oświadano Bolesławowi, iakoby Czechowie przysłać mieli. *Krom.* 126. – *Cum participio*: Część ziemi iego iuż wyzłego, a naszego wyyść *miałego [illegible]. *Smotr. Il.* 37. *opus edendum*. – *NB.* Na miejsce tego mieszkania *participii futuri paſſiui*, w Słowieńſkim, w Cerkiewnym dyalekcie okrytem osobne zakończenie, n. p. *Slo.* menowomliwi mianowanym bydź mający, *Ec.* попустительный dopuszczonym bydź mający, *concedendus*, дѣйназдіать się maiące *actus*. Podobnie i na *Gerundium* попустительно z przydaniem *concedendum eſt*. – §. *Absolute*, n. p. Ludzie wymarli, i nie miał kto z pola zbierać, za czym pokazały wszystkie zboża niepożęte zostały. *Gwag.* [illegible] było kamu, oß. niemasz; *Ross.* имѣется, *Gall.* il-y-a; *oppos.* нѣсть niemasz). Jedno

*wżdam nie za równo, według tego iako komu, *masz*, albo *niemasz*, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F.* 2 *b*. iak kogo ſtanie). MIEĆ SIĘ *Recipr.*; *Bh. etc.* mit ſe); – *Neutr.*, mieć się dobrze, źle, średnio, s znaydować się w dobrym, złym, średnim ſtanie zdrowia, maiątku etc., ſich wohl befinden, übel befinden, in Anſehung der Geſundheit; ſich gut ſtehen, in guten Umſtänden, oder in ſchlechten Umſtänden ſeyn, in Rückſicht des Vermögens. Nie potrzebuią zdrowi lekarza, ale źle się maiący. *Bud. Matth.* 9, 12, ci którzy się niedobrze maią, potrzebuią lekarza. *Leop. Marc.* 2, 17. Przynosili do Jezusa wszyſtkich, ktorzy się nie dobrze mieli; i uzdrowił ich. *Leop. Marc.* 1, 32. Jako szalony, lub co się ma choro, Kiedy sny ſtraszne, nocy niedospałe . . . *P. Kchan. Jer.* 556. Pytał się godziny, któréy się lepiéy miał? A oni mu powiedzieli: że go wczoray siódméy godziny febra opuściła. *Sekl. Jan.* 4.; kiedy mu się poprawiło?) Jeſtem dosyć krzepki, i na zdrowiu mam się dobrze. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 357., *Rs*, здравлю, здравить, здравствовать. Mam się dobrze, nie schudłem. *Cn. Th.* 385. Wiele ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc.* 1. Pokoiowy, ieśli się źle ma bardzo, zaraz mu ſtancyą dadzą w pokoiach Sułtańſkich. *Star. Dw.* 51. Jakby się miał? pyta się chorego Stefana lekarz. *Zab.* 16, 361. (cf. *Ec.* имѣніе, имѣніе, *Gr.* ἕξις, komplexya, konſtytucya ciała). – *Ogolniey*: n. p. *Quomodo tibi res se habet?* iak się masz, iak się *wodzi? *Mącz.*, *Sło.* kakoso nahodite? kakoſte? *Rg.* kakkosi? kakko ſtoijse? kakkose chiuutise? wie gehts? was machſt du? wie befindeſt du dich? Jakże mi się masz? *Teatr* 15 *c*, 25. Jak się masz? *Reſp.* Jak o mnie dbasz! *ib.* 33, 20. *Zab.* 13, 198. Mam się iak groch przy drodze. *Cn. Ad.* 478. t. i. każdy mię szarpnie, trąci, cf. *Sło.* tak ſa mám, gako hoh w trni, iak goły w cierniu). Mieć się, powodzić się, wieśdź się. *Rs.* можется, могло́ся, n. p. ему худо можется źle się ma, źle mu się powodzi (cf. módz). Dobrze się mieć *Ross.* благоимѣ́тися, *Ec.* благоимуществую, благоимѣствую, *Gr.* ἐυεκτέω; *adj.* благоимный, благоимѣственный, благоимущественный dobrze się maiący. Miałem się iak piszczek na ſłypie, *Cn. Ad.* 478., ma byt dobry; opływa iak pączek w maśle). Straż przy więźniach Tureckich ma się dobrze, bo tego sami więźniowie przieść nie mogą, co im w iałmużnie Turcy daią. *Star. Dw.* 20. Miałbym się dobrze, gdybym miał pieniądze. *Teatr.* 22, 28. Miał się kiedyś dobrze, utracił wszyſtko na burku. *Birk. Exorb.* 30. W przygodzie przyiaciela narychley poznamy, Nie tak nam więc trudno ońi, gdy się dobrze mamy. *Bielſk. S. M. B* 3 *b*. Mam się dobrze, żyię sobie wygodnie, wszyſtkobyś miała czego potrzebuiesz. *Teatr* 54. *b*, 80, – Miéy się dobrze, bądź zdrów, gehab dich wohl, *Vd.* ſgodi ſe tebi dobru). Miey się dobrze, czegoć nie doſtanie, kup sobie. *Cn. Ad.* 492. Miey się dobrze, może-li bydź, Miey się iako chcesz, iakoś godzien. *ib.* 491. *male affecti alicui vel offensi aicunt*: vale, byway zdrów, nie chcę więcey z tobą przeſtawać. *Wlod.* rozbrat z tobą, wypowiadam ci przyiaźń. *Cn. Th.* Różnie się różni mamy, iedni więcey w potęgę, a drudzy w bogactwa. *Lub. Roz.* 96. Kto się chce mieć dobrze na dzień, niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabiie;

kto na cały rok, niech żonę poymie, a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31, *prov. Ital.*) Oczy się wzdy dobrze miały, zęby od głodu szczekały. *Cn. Ad.* 51, t. i. było na co patrzeć, ale nie było co jeść. Oczy tylko paść było; Głodny dostatek; cf. wonno, a głodno). Jak się mam w łasce W Pana Dobrodzieia? *Mon.* 67, 458. czy sprzyiasz?) – §. mieć się, w iakim stosunku bydź, ſich verhalten, beſchaffen ſeyn. Wiersze ich tak się mają, że każdy iedenaście syllab zamyka. *Pasz. Dz.* 101. Rzecz ta tak się ma ... *Sk. Zyw.* 1, 172. die Sache verhält ſich ſo. Wzięli przedsię artykuły listu Aleksandrowego, który list tak się ma sam w sobie łacińskim ięzykiem .... *Herb. Stat.* 674. Sentencya ta Kwintyliana tak się ma ięzykiem Polskim, *Glicz. Wych. A* 3. Polskim ięzykiem tak się w sobie ma. *Veryf. pr.* 16. t. i. tak brzmi, der Brief lautet ſo .. Takci się też równie dobrodzieyttwa, iako i role maią. *Gor. Sen.* 71. – *Mathem.* Kropka, oddzielaiąca dwa wyrazy każdego stosunku, znaczy *ma się do*, a dwie kropki oddzielaiące dwa stosunki, znaczą *iak*, n. p. 7. 9: 12. 14, siedm *ma się* do dziewięciu, *iak* dwanaście *ma się* do czternastu, lub 7 iest do 9, *iak* 12 do 14. *Jak. Mat.* 1, 138. – §. Mieć się ku, z nachylać się, zanosić się ku, w kierunku bydź ku, ſich zu etwas hin neigen. Wszelka rzecz ku swemu końcowi powinnemu ciągnie i ma się *Glicz. Wych. O* 1 *b*. Widząc, iż się Rzplta ku upadku miała, nie czekali aby ... *Stryik.* 295. Powiadano, iakoby Zbigniew Czechy poruszał, iakoż powieść miała się ku prawdzie; gdyż on na woynę Czeską nie chciał bydź bratu pomocen. *Arom.* 126. Zostań z nami, boć się iuż ma ku wieczorowi. *Sekl. Luc.* 24. – *Imperson.* Ma się ku woynie, z zanosi się na woynę, es hat den Anſchein zum Kriege, es läßt ſich dazu an. – §. 2. *Activ.* Mieć się, sprawować się, zachowywać się, ſich verhalten, benehmen, betragen. Zamknął się w twierdzy, gdzie mieć się odpornie umyślił, dopókiby mu posiłki nie nadeszły. *N. Pam.* 24, 259. Nie inaczéy przeciwko nim ma się mieć, ieno iako ten, który .. *Glicz. Wych. N* 3 *b*. Ma go uczyć, iakoby się miał z osobna ku każdemu *mieć*, tak słowy, iako ukłonem *ib. L* 8. – §. mieć się gdzie, z obracać się tam, dążyć tam, nakłaniać się tam, *phys. et mor.*, ſich wohin wenden, neigen, wohin trachten, wohin los arbeiten, ſich auf etwas legen, verlegen. Gdzie się mam? zkąd iestem tu? *quo feror* (wicher go niesie). *A Kchan.* 293. wo gerathe ich hin? Idźcie poki możecie, a do głównego woyska się mieycie, *Warg. Cez.* 183. Z ściągnionemi miał się na koń do niego ręczynkami. *Tward. Wład.* 6. Do czego nas sama natura wiedzie, tam się mamy mieć zawzdy. *Petr. Ek.* 71. Gdy pierwszy uf począł ustępować, drudzy wnet tył podawszy, do lasów się mieli. *Stryik.* 320. Rodan tak letko płynie, że na którą stronę się ma, okiem rozeznać nie można. *Warg. Cez.* 9. Ma się ku Włochom, z zamyśla k. Wł. *pergit ad Italiam. Cn. Th.* – Skoro dorastasz lat, i lepszey siły, Mieyże mi się do zbroi zaraz bracie miły. *Star. Vot. C* 4. *Zygr. Ep.* 91. Kto się z młodych lat wyćwiczy w cnocie, ustawicznie potym się ma do poczciwości. *Star. Ref.* 158. Z młodu nic się ku dobremu nie miał, i owszem do wielu złego złą skłonność w sobie pokazał. *Sk. Zyw.* 1, 114. Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. Tym, ktorzy się mieli do nauk poczciwych, przystoynie do cudzey ziemi nakładał. *Star. Zad. D* 6. Do sławy się mieymy, abyśmy znowu zawołanemi Słowianami byli *Star. Ref.* 6. Widzę, iż wy sami do tego się macie, wszyscy sami dobrowolnie z chucią, ieden przed drugim uprzedzaiąc, staracie się o to. *Baz. Sk.* 654. Spodziewa się, aby wzruszeni onego przykładem, i oni się też mieli do tego. *Pasz. Dz.* 81. Przed śmiercią miey się do siebie, Ty światem gardź, nim on ciebie Wzgardzi. *Dar. Lot.* 24. t. i. wchodź w siebie samego, gehe in dich, ziehe dich in dich ſelbſt zurück. Każdy człek poczciwy ma się do boga ze czcią iak naywiększą i nabożeństwem. *Pilch. Sen. list.* 2, 250. Jeśliby trwał w uporze, a w piętnastu dniach nie miał się do zgody, i pokoiu, tedy go arcybiskup miał wykląć. *Nar. Hst.* 4, 344, wenn er ſich nicht zum Frieden lenkte. Zuchwały umysł króla, ma się znowu do woyny. *Pilch. Sall.* 211. Manliusz z wielką zgrają ludu począł się mieć do broni. *Pilch. Sall.* 54, machte Anſtalt die Waffen zu ergreifen. Hey Panowie moi, Szyper głosem zawoła, mieymy się ku zbroi. *Papr. Ryc.* 26 Skoro pierwsza straż rozruch usłyszała, I do sprawy się, i do broni miała. *P Kchan. Jer.* 228. Porzuć błazeństwo prostaku, A miey się wskok do szyszaku. *Jag. Wyb. C* 2. Już chrześciański hetman w oney dobie, Do szturmu się miał wszytkiemi siłami. *P. Kchan. Jer.* 274, gotował się). W stroiach swoich mają się nie do natury, ale do zbytku. *Mon.* 69, 591. nie trzymaią się natury, zakrawaiąc zbytku). – §. Mieć się ku komu, z skłaniać się ku niemu, skłonnym bydź ku niemu, życzliwym mu bydź, sprzyiać, życzyć mu, einem geneigt ſeyn, gewogen, hold ſeyn. Pan móy kochał Elizę, i mieli się do siebie wzaiemnie. *Teatr.* 27 *c*, 47. Stach, iak uważam, lubi moię Basię, a widzę ma się i ona do niego. *Kniaz. Poez.* 3, 126. Serce moie litnie się zbyt nad nim, i ma się ku niemu. *Jabł. Tel.* 331. Jadwiga, gdy iéy powiedziano, iako pan osobliwy Jagiełło, dopiero ięła się mieć ku niemu, i stroić. *Bielsk.* 230. *Consectatio* zabieganie czego, mienie się po czym, staranie. *Mącz.* Mieć się na ostrożności, na pieczy, czuwać o sobie, auf ſeiner Hut ſeyn, Miey się na pieczy, żeby czego dziecinnego po tobie znać nie było. *Gor. Dw.* 53. cf. Wychodziasz na świat Janie, miey ostrożność. *Kras. Sat.* 61.). Polacy ostrożnie się mieli względem oświadczeń króla Pruskiego. *Ust. Konst.* 1, 28.

Pochodz. *maiątek, maiętny, maiętność, cf. miano, mianować, mienić, mienie, namienić, pomienić, pomieniony; cf. pomnieć, wspominać etc., mniemać; – imienie, imię; namiętność; umieć, umieiętny, umieiętność; rozumieć, rozum; miewać; ob. imać, cf. iąć.*

MIECĘ się, *ob.* Mictać się.

MIECH, – u, *m.*, *Boh.* měch, ċmerek; *Slo.* měch, pytel; (*ob.* pytel); *Sr.* 1 *et* 2. měch; *Crn.* męh; *Vd.* mieh, shakel, vrezhje, vrezha; *Cro.* mah, meh, sakel (cf. sak); *Rg.* mjeh, miscnizze, miescina, maxa; *Bs.* mih, mjeh; *Rs.* мѣхъ, мѣшóкъ, хумара, куяъ; *Ec.* мѣшéкъ; cf. *Hbr.* זוז *vas in quo est semen*, cf. moszna, moszenka). cf. Muſchel Adlg.) wór, der Sack, der Beutel. Oyca żegna, miech pieniędzy bierze, i idzie. *Kalib. F* 2. cf. mieszek, trzos). Nie ostoi się woda w miechu. *Cn. Ad.* 629. (w rzeszecie). Za miechem wody stało, *Cn. Ad.* 1299.

de

de praesentia ficta vel incredibili. - Skórzany miech ob. ped, *sumka.* Miech wełniany, *Vd.* sùra, Wollſack. - Miech, s futerał, der Sack, das Futteral. Włożyć piszczele w miech, s kęsać się w wargi, milczeć i smutnym bydź, *contrahere rictum. Mąez.*, die Pfeife in den Sack ſtecken. Miech, na którym grają, s kozieł, dudy, Sr. s. miġawa; *Vd.* pishou na mieh, meshniza, der Dudelſack. Grią, szaleią ludzie, póki ſtaie miechu. *Pot. Pocz.* 443. - §. Miech skórzany do poddymania, albo nadymania, der Blaſebalg; *Sr.* s. mieh, nadubywał; *Bh.* nadymać; *Sla.* mihina; *Rg.* mjehovi; *Crn.* pihavnek; *Vd.* mieh, pihalu; *Rs.* мѣхъ. Miechy kowalſkie. *Braz. Ob. E iii.* Miech ſkłada się z drzewa i ze ſkóry, są też w nim pewne dziury, klapy czyli drzwiczki. *Hub. Wſt.* 205. Głowa miecha kowalſkiego *Bh.* zhlawj mieha. Miechy kowalſkie bywaią brzozowe, lipowe; miechy u organów, dębowe, lipowe. *Kluk Rośl.* 2, 162. Podnieś ieno miech wzgórę, tedy wnet do niego Nabierzesz pełne wszędy powietrza wolnego, A gdy gwałtem przyciśniesz, wyrzysz, ale szumi. *Rey Wiz.* 149. Wiatry, próżne miechy nadymaią. *Zab.* 7, 225 *Koſſak.* - Płuca są iako miechy nieiakie. *Sak. Pr.* 102. MIECHASTY, - a, - o, worowaty, buchaſty, *Bh.* miehatý (*Bh.* miehna, s gruba kobieta, pękata). *Crn.* męhaſt; *Ross.* мѣшковатый. °MIECHONOSZ, - a, *m.*, noszący miechy, der Balgträger; *Cro.* mehonoszec; *Vd.* vrezhjenosez, shaklonossh, *Sr.* s. miehow noſchet *ob.* Miechownik. MIECHOW, - a, *m.*, miaſto w Krakowſkim. *Dyk. G.* 2, 255, eine Stadt im Krakauiſchen. MIECHOWITA, - y, *m.*, Za Bolesława Kędzierzawego osadzeni w Polszcze kanonicy grobu bożego, nazwani *Miechowitami. Nar. Hiſt.* 3, 363, ein Canonicus vom Grabe Chriſti. - §. *Nomen Propr.* Matyasz Miechowita, z Miechowa, kanonik Krakowſki, medyk Zygmunta I, kronikarz sławny. *Petr Et. Sor., Kras. Zb.* 2, 163, der berühmte Arzt und Geſchichtſchreiber. MIECHOWNICTWO, - a, *n.*, rzemieslo robienia miechów, mieszków, worków, das Täſchnerhandwerk. MIECHOWNICZY, - a, - o, od miechownika, Täſchner-. MIECHOWNIK, - a, *m.*, który miechy robi, der Täſchner; *Bh.* kapſař; *Vd.* moshnar, arshatar; (*Ra.* wbrosnych kuśniers). Ow kaletnik albo miechownik rzemieślom się żywił. *Baz. Hiſt.* 37, *Szczerb. Sax.* 182. Kotlarze, rymarze, miechownicy. *Vol. Leg.* 3, 543. - §. co wory nosi z ciężarami. *Wlod.*, der Sackträger °miechonosz; *Sr.* s. miehownik, miehownoſcheť. Miechownik, tragarz. *Dasyp. Fff* 3. MIECHOWY, - a, - e, worowy, od miecha, Sack-; *Rs.* мѣховый, мѣшечный, кузечный. (°MIECHTAĆ *ob.* Miotać). MIECHUNKI, - ów, *plur.*, *Bh.* mehun'ka; *Bs.* moscenki, *Sr.* s, jiboweſka wiſchna; *Rs.* мяхунька; rozmaite miąż nazwiska, garlicaki, pęcherzyca, żorawiny, wiśnie psie, psie pęcherzyste, morskie. *Syr.* 1374. Mnichowki *Tr.*, Judenkirſchen, Boberelle. *Physalis alkekengi Linn.* Pochodz. *macharzyna, męcherz, pęcherz; mieszek*, Diminut. *mieszeczek, rzezimieszek; Moszna, Moszenka.* Bh mehuna gatunek ciaſta miękkiego.

MIECHUNICA, - y, ż., (*Etym.* miotać) *Tr.*, zamieć, zadmuch zawieruchy, wiiadł, zawiewka, kurzawa śnieżna, Schneegeſtöber; *Bh.* práſſenice, chumelice; *Rs.* мятель, мятежь, вьюга, кухерка. MIECISKO, - a, *n.*, miejsce miotania, gdzie się co miota, ciſka, rzuca, der Wurfort, wo etwas hingeworfen wird (cf. śmieciſko). Myśliwy mieciſka, gdzie na ielenie siatki miotać, pokazuie. *Kosz. Lor.* 46 *b.*

MIECZ, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* meč, metelice; *Sr.* s. mecj, miecj, mitj; *Sr.* s. ma'ß; *Vd.* mezh, kordezh, sabla (cf. kord, szabla); *Vd.* meshuvati, s' mesham vdarjati, s płazować; *Vd.* domeshuvati, s' mezham dobiti, s doszermować się); *Crn.* mósh, (mézhe, s szpada); *Cro.* mëch, màch; *Dl.* macs; *Hg.* metsöker (*Hg.* kard, s kord; *Dl.* korda *gladiator*); *Rg.* màc (*Rg.* maccia *gladiatura*, maccitise, s szermować); *Bs.* maç (mèçati *percutere*, *ob.* miotać, mieść); *Sla.* maca; *Rs.* мечъ; *Suec.* ſkekamete; *Anglsax.* mece, cf. *Ger.* meßen, Meſſer, cf. *Gr. Lat.* machaera, cf. *Arab.* ضرب *percuſſit gladio*); das Schwerdt. Miecz, którym złoczyńce karzą. *Warg. Wal.* 46, miecz katowſki, das Henkersſchwerdt. Piękny to honor, zabić człowieka; u nas za taki honor, mieczem katowſkim płacą. *Boh. Kom.* 4, 223. Kto kogo zabiie, miecz katowſki powinien go w kark pocałować. *Boh. Kom.* 2, 125. Pod miecz iść to wszyſtkie maią. *Paſt. F.* 155. Miecza go sądzą godnym. *Bard. Tr.* 409. - Miecz, broń, cf. żelazo, das Schwerdt, Streitſchwerdt. Przysali z mieczami, z broniami. *W. Poſt. W.* 266. I on też w powszechnym zamieszaniu Rzpltéy miecza dobył *Pilch. Sen.* 30, er zog das Schwerdt. Kray uspokoił, miecza nie dobywaiąc. *Sk. Dz.* 875. Przed dobytym i gołym mieczem uciekli. *Warg. Cez.* 176. Miecza nie day szalonemu, a dostatku głupiemu. *Cn. Ad.* 488. Mieczem swoim sam się zabiia. *Smotr. Lam.* 51. Utopię w nim miecz pomsty. *Teatr* 18, 128, das Racheſchwerdt. Kto miecz trzyma, pokóy miewa. *Rys. Ad.* 27, *si vis pacem, para bellum.* Ogień i miecz, częstokroć za lekarstwo sława. *Bard. Tr.* 217. Zwoiowali kraie mocą i mieczem. *Kłok. Turk.* 84. Miasta i wsie mieczem i ogniem pustoszył. *Warg. Wal.* 243. Kto mieczem wojuie, od miecza ginie. *Rys. Al.* 22. Kto mieczem robi, mieczem bywa też zabity. *Pot. Zoc.* 44, *Piaſt. Kat.* 68. By był nie on, huf wszyſtek rozproszony Siedliby był na miecz nieprzyiacielowi. *P. Kochan. Jer.* 545. Dway ci Hektorowie murem mocnym i mieczem byli na Tatary. *Kołak. Cat. A* 4. - §. Miecz, z męzka płeć; (*oppos.* kądziel, podwika, z żeńska), das männliche Geſchlecht. Statku więcey powinien mieć miecz, niż podwika. *Pot. Syl.* 492. Krewni z oyca, u nas: po mieczu. *Oſtr. Pr. Cyw* 1, 176, Schwerdtmagen, Verwandte von der väterlichen Seite (cf. rzemienny brat, cf. *oppos.* po kądzieli, po wrzecienie). Krewny po oycu, iako mówią po mieczu, *agnatus*, krewny po matce, po wrzecienie *cognatus. Groi. Obr.* 78, po korzeniu albo po mieczu, *ib.* 64. W Pawle biſkupie Wileńſkim skończyli się książęta Holszańſkie męzkiéy sukcessyi, co zowiemy, po mieczu. *Strykk.* 306. - §. *theol.* dwa miecze, s władzą duchowną i świecką, n. p. Oto dwa °miecza (*dual.*), ieden ma mieć papież, a drugi cesarz. *Szczerb. Sax.* 324, z *Leop. Luc.* 22, 38. Kazał używać oboyga miecza, i duchownego i żelaznego. *Sk. Dz.* 822. - °§. Mieczem, płazem, *Vd.* mezh, s płaza; *Vd.* meshuvati, s' mezham vdarjati, s płazować); mit der Fuchtel. Jeśli obwiniony nie przyydzie za trzecim przywołaniem, tedy powód wstawszy ma przeciwko wia-

trowi dwa razy mieczem; a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb. Sax.* 138. – §. Na szkutach miecze, łączą cztery słupki od zimbelka i sztymblocha, na których leży półka. *Mag. Mſk.*, Schwerdtbälzer, Kreuzbälken. MIECZKO, – a, *m.*, *dem. nom.* Mieczysław, *Jabł. Her.* MIECZNICZY, – a, – e, od miecznika. Schwerdtfegers; *Boh.* mečířſký. Z rąk iéy wypadła broń, mieczniczego robota kowadła. *Morszt.* 60. Mieczniczy warsztat *Rg.* maccjarnisa. MIECZNIK, – a, *m.*, co robi miecze, der Schwerdtfeger; *Bh.* méčíř; *Sr.* 1. mečnik, mětjer; *Bs.* marjar; *Rg.* maccjár; *Vd.* mezhar, mezhudelavez, mezhir, mezhiunik, oroshnjar (cf. orężny); *Crn.* mezhir, brytvar (cf. brzytwa); *Sla.* sabljár, *Cro.* szablyar (cf. szabla); *Rs.* шпажникъ, шпажный мастеръ (cf. szpada; – *Rs.* мечникъ, z kat, mistrz). – §. b) co nosi miecz, urzędnik Krolewſki, Koronny, albo powiatowy, *ensifer. Cn. Th*, der Schwerdtträger, ein Beamter; *Cro.* mechonòszecz; *Rs.* меченосецъ, меченоша. – *fig. tr.* Gdy zaś wpoł nieba w złotym migaiąc ubierze Oryon ſtary miecznik na północ się bierze... *Zab.* 10, 51 *Koff.* – §. 2) miecznik *xiphias gladius*. *Bh.* méčowa ryba; *Rs.* сабля, чехонь, der Schwerdtfiſch, ryba morſka, u którey z wierzchu szczeka wyrosła na kształt iakiego miecza. *Kluk Zw.* 3, 93, mieczyk, oſtropyſk. *Chmiel.* 1, 625. – §. 3) srokos wielki, ptak. *Tr.* MIECZNIKOWA, – y, ż., żona miecznika, die Gemahlinn des Schwerdtträgers, die Schwerdtträgerinn. Miecznikowa Koronna, Litewſka. MIECZNIKOWNA, – y, ż., córka miecznikoſtwa, des Schwerdtträgers Tochter. MIECZNIKOSTWO, – a, *n.*, urząd miecznika, das Schwerdtträgeramt. – §. *collect.* mieczník z miecznikową, der Schwerdtträger und deſſen Frau; n. p. państwo miecznikoſtwo przyiechali. *MIECZOBOY, – oia, *m.*, *Rs.* мечебойцъ, мечебоецъ, *gladiator*, fektownik, żołnierz. *MIECZOTANECZNIK, – a, *m.*, z dobytym mieczem tańcuiący. *Tr.*, der Schwerdttänzer. MIECZOWY, – a, – e, od miecza, *Bh.* méčový; *Rg.* macni; *Rs.* мечный; Schwerdts. Kawalerowie mieczowi w Inflanciech. *Wyrw. G.* 576, die Schwerdtritter. *Pam.* 85, 1, 465. Na placu iuż mieczowym żywot mu darował. *Tward. Wład.* 18. U nas w Polszcze nietylko *rozwodu mieczowego*, ale też snać i liſtowego, dla marności i cudzołóztwa niemasz. *Sekl.* 20. ? – Liniia mieczowa. *Nar. Hiſt.* 5, 160, t. i. po mieczu, męzka, die männliche Linie; *ob.* Miecz. MIECZYK, – a, *m.*, *dem. nom.* miecz, *Bh.* méčík; *Vd.* mezhik; *Sr.* 1. mětjik; *Bs.* macić; *Cro.* mèchich; *Rg.* macciz; *Rs.* мечикъ; *Eccl.* мечёкъ; ein Schwerdtchen, ein kleines Schwerdt. Jan Olbracht mieczyk zawzdy przy boku nosił. *Stryik.* 661. – §. *botan.* mieczyk *gladiolus Linn.*, *Vd.* mezhishovje; *Rs.* шпажная трава; Schwertel, Schwerdtlilien, rodzay rośliny, rośnie w zaroślach trawnych dziko. *Kluk Dyk.* 2, 29, tak zwane od figury, bo ma liście jako mały mieczyk, albo iako nóż w oſtrość się kończąc. *Urzęd.* 158, *Spicz.* 40, cf. kosaciec. Mieczyk smrodliwy *ob.* Staroplodzień. – *Mieczykowie* ziele, z mieczyk. *Cn. Th.*, inaze iest ziele mieczyk, a inaze mieczykowie. *Urzęd.* 158. Osięknąć rzeki, trzcina i mieczykowie wyginą. *Bud. Jes.* 19, 6, sitowie. *Bibl. Gd.*). – §. Mieczyk, ryba. *Chmiel.* 1, 625, *ob.* Miecznik. MIECZYSKO, – a, *n.*, miecz ſtary, niezgrabny, ein häßliches Schwerdt, *Rg.* maccina. MIECZYSŁAW, – a, *m.*, (*Mieczsław. *Biel.* 100, 102, 103), *Nom. propr.*, Mieczysław, mieczem sławny. *Chmiel.* 1, 60. Dziecięciu iuż widomemu imię *Mieczysław*, który iakoby *mieczem sławy* dostępować miał, nadaią. Potym go matka z fraucymerem swym *Mieszkiem* abo *Mieczkiem* z pieszczoty nazwała. Wincenty (Kadłubek) pisze, iakoby ślepego ieszcze przy postrzyżynach od *zamieszki* i rozruchów wszczętych, *Mieszko* nieszczęśliwie nazwać, a potym na chrzcie imię to na lepszą stronę w *Mieczysława* obrócić miano. *Krom.* 53, *Popr. Rys.*

MIĘDLIĆ, MIĄDLIĆ, – ił, – ił, *ex. ndk.*, zmiędlić, pomiędlić *dk.*; cf. miąć, *Rs.* мять, len albo konopie obrabiać międlicą, Flachs oder Hanf räufeln, riffeln, raufen. Len skoro z pola będzie zebrany, zaraz go miądlić, i główki wymłócić. *Zaw. Gos.* Len i konopie miądlić, czesać. *ib.* Aby październia, gdy konopie miądlą, w oborę nie miotali. *Haur Pt.* 19. Zmiądleni a parci są, iako len. z *Leop. Jes.* 43, 17. MIĘDLENIE, MIĄDLENIE, – a, *n.*, *subſt. verb.*, *Rs.* мятие, das Flachs- oder Hanfraufen, die Raufe. Czas miądlenia konopi, wypada pospolicie pod tę porę, kiedy iuż inne roboty w polu ustaią. *Jak. Art.* 5, 219. W międlenin baczyć trzeba, aby szkody nie było przez słabe ucięcie garści przędziwa. *Przędz.* 15. Mieysce międlenia *Rs.* мялыня. MIĘDLICA, MIĄDLICA, – y, ż., *Bh.* médlice; *Rs.* мялко, мялица, мялька; narzędzie od międlenia, das Werkzeug zum Riffeln, die Flachsraufe, Hanfraufe. Len iuż przesuszony trzeć trzeba miądlicami, a pocierać cierlicami. *Haur St.* 82. Międlica albo łamaczka o dwóch powinna bydź żłobkach; len zaś pierwey przez międlicę, a potym przez cierlicę przepuszczony bydź ma. *Przędz.* 15. Sposób miądlenia czyli tarcia konopi na miądlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. – §. Gdy się ciasto dobrze rnazy, umieszać go co naylepiey rękoma albo iako gdzie zwyczay, międlicą abo drągiem. *Syr.*, cf. mątew, ein Quirl.

MIEDNICA, – y, ż.; MIEDNICZKA, – i, ż., *demin.*, *Bh. et Slo.* medenice, medenička; *Sr.* 1. mědzencza; *Sr.* 2. belina; *Vd.* medeniza, vmivauniza, vmivalu, ulivalu, omivalu; *Crn.* medénza; *Cro.* medenicza, vmivalnicza, umivàcha; *Bs.* mjedenića (z 2. miedziak), leghegn; *Rg.* leghjén, leghjencich; *Hg.* medentze, medencze, meteucze, mosdómedentze; *Rs.* рукомойникъ, рукомойничекъ, лоханъ, лоханя, лоханка, тазъ, тазикъ (*Rs.* мѣдница miedziane naczynie, kociel, garnek; *Ec.* мѣдница miedziak); *Ec.* конобъ, омывальница, мѣдная, лоханъ умывальная; *etym.* miedź); doniczka do umywania rąk, do mycia głowy, do płokania czego, *peluis. Cn. Th.*, ein Waſchbecken, ein Becken. Miednica do nóg u Rzymian i Greków, fasek u nas używaią abo kociołków niegłębokich, które poszły na miednice; naczynie do nóg, *peluis. Cn. Th.*, ein Fußbecken. Miedniczka od golenia, das Balbierbecken. Wylali trzy miedniczki wody na każdego. *Pasz. Dz.* 82. Miednica dla przemywania oka, *peluis pro balneatione oculi. Czerw.* 34. – (§. Miednica, czyli czasza, miara do miodu przaśnego, ma garcy 12, czyli garcy cechowych 6. *Czack. pr.* 292. ein Methmaß (*Etym.* miód). Miednice i kwarty maią bydź po wszyſtkim państwie iedney miary. *Stat.*

Lit. 100). – §. *Anat.* Z dwóch gatunków kości bezimiennych a z trzeciego kupra, składa się w cicle owa wydrążałość miednicą nazwana. *Perz. Cyr.* 1, 32, der unterſte Theil im Schmerbauche, das Becken. *Krup.* 2, 111.

MIEDNIK, – a, *m.*, (*Etym.* miod), *melitites. Plin. H. N.* 36, 19, *lapis dulci et mellito sapore. Cn. Th.*, der Honigſtein; *Rg.* medenizza *vino melato.*

MIEDŹ, – i, *ż.*, *Bh.* méď *aes*, *cuprum* (zwonowina, z miedź); *Slo.* méď, low, ruda *aes*; *Sr.* 1. medj, khopor; *Sr.* 2. kuppor; *Vd.* med, medénisa, medu, medenina, z mosiądz; *Vd.* kufer, kotlovina, z miedź; *Crn.* mèd, mjedu, medu, męd, mjed, z mosiądz; *Crn.* bakr, z miedź; *Cro.* med, mèdo, z krussec, metal; *Cro.* kotlovina, kufer, kufer, brunca, z miedź; *Dl.* mido, myedo *aes*; *Dl. et Slo.* bakar *cuprum*; *Rg.* mjèd; *Bs.* mjed, svakka ſtvar, koja se vadi iz rude *metallum*, 2. mjed çrrigljeni *cuprum*; *Rs.* мѣдь, (желтая мѣдь mosiądz, мѣдникъ, мѣдникъ kotlarz, мѣдничество kotlarſtwo, *Ec.* мѣдствовати, kować na naczynia kuć), cf. Obd. Mósch, Hochd. Meſſing, cf. mosiądz, cf. metal), das Kupfer; miedź, metal czerwonawy, w przełamaniu lśniący, dźwięk wydaiący, twardy, przecięty znacznie ciągły. *Kluk Kop.* 2, 177. Miedź Norwegską poczytaią za naylepszą na działa artyleryczne. *Jak. Art.* 5, 302. Miedź żółta ob. Mosiądz. – §. Bulią wyrobione paczoły, a gdy kto w ten czas w miedź zakolace, zdumiałe powracaią. *Bard. Luk.* 158, w miedziane naczynie). – Miedź, miedziaki, miedziane pieniądze, Kupfergeld.

Pochodz. *miedziak*, *miedziany*, *miedzianka*, *miedziſty*, *miedźny*, *miedziolity*, *miedziennik*, *miednica*, *miedzinka.*

MIEDZA, – y, *ż.*, *Bh.* meze, mez (*Bh.* mezník kopiec); *Mr.* meza. *Slo* meze, pomezi, končiny granice *fines*); *Sr.* 1 meja, meſa, miotá granica. miofnik kopiec; *Vd.* meja ki, kamshe, z granica, *Vd.* mejitise, menitise, mejati, premejati, z grani z ć; *Vd.* meini knes, z margrab, *Vd.* mejniss *discrimen*; menik, z kopiec; *Crn.* meja confinium, meinik, z kopiec; *Cro.* medja, medi, mez, megya *terminus*, *confinium*, *meta*; *barb.* meza, *Rg.* mezhja, *vulg.* meghiasse *terminus*, *macerria*; *Bs.* meshe, ograda od kamenja *maceries*, 2 mezhja, brah koje razdiljuje zemlju, *Dl.* meas, *Hg.* megye *terminus*, *Hg.* mezo, mezea, z pole; *Rs.* межа granica, kopiec, miedza, сумежіе pogranicze, смежно o ścianie, межа мѣрить pole, межевщикъ ziemiomierz; *Arab.* מדד *terminus*, *Chald. Syr.* מדד *mensus est*, *Arab.* مد, cf. *Lat.* mossus, metior, cf. *Gr.* μετρέω, cf. *Germ.* mit, z między, cf. *Lat.* medius). – *ż. grańca, obrzeż, Gränze. Spowiednik trzyma króla w miedzach powołania iego. *Wereſz. Rgl. pr.* – §. Szczególniey miejsce między dwiema rolami, der Rain zwiſchen den Aedern, der Feldanger. Miedze pol ościennych *Rs.* межа. Na miedzy płonki maią sadzić. *Haur Ek.* 21. – §. Na miedzy siedzi. *Cn. Ad.* 1226, cf. we dwoie miedzy, za dwoch ſtolkach siedzi). – *transl.* Kiedy w podziale mowy niemasz pewnych i znacznych miedzy rzeczy, iednę cząstkę odłączaiących od drugiey, mowa z nie a sobą. *Pir. Wym.* 147, Gränzpunkte, Ruheplätze. – *Fortific.* miedza, *merlon*, w przedpiersieniu, pełność czyli miąższość przedpiersienia, wzięta od ſtrzelnicy do ſtrzelnicy. *Jak. Art.* 3, 301. Część parapetu między ſtrzelnicami zawarta. *Łęſk.* 2, 229, die Zwiſchenwände zwiſchen den Schießöffnungen der Bruſtwehre.

MIEDZIAK, – a, *m.*, pieniądz miedziany, *Vd.* kufrou donar; *Crn.* męshèza; *Bs.* mjedenića, novać; *Rg.* mjedeniza; *Ec.* мѣдница, пѣнязь; eine Kupfermünze. Miedziaki, Kupfergeld. Trzy tysiące złotych miedziakami. *Oſſol. Str.* 3. – §. b) miedziak, miedziane naczynie, miedziany kocieł, *Bh.* méděnec; *Ec.* мѣдномоперіе; *Rs.* мѣдница (*Ec.* мѣдная miednica), ein Kupfergeſchirre. Miedziak albo sagan, w którym się różne grube mięsiwa gotuią. *Wiel. Kuch.* 416. Miedziak w piec wmurowany dla grzania wody dla krów. *Swirk. bud.* 56, eine kupferne Ofenblaſe, das Waſſer für das Vieh zu wärmen. MIEDZIANKA, – i, *ż.*, szpilka miedziana. *Cn. Th.*, eine kupferne Nadel. – §. ruda miedziana, miedzianka u górników. *Oe. Zel.* 79, Kupfererz. MIEDZIANOBRODA, – y, *m.*, *ahenobarbus*, der Kupferbart, Rothbart. Cesarz Fryderyk Miedzianobroda, *Birk. Dom.* 1. MIEDZIOBRODY, – ey – e, *Mon.* 75, 595, kupferbärtig. MIEDZIANOGÓRSKI, – a, – ie, od gór, gdzie się miedź dobywa, Kupferbergwerks. *Mier. Mec.* MIEDZIANONOGI, – a, – ie, maiący nogi miedziane, kupferfüßig, erzfüßig. Oto miedzianonodzy cielcy ogniem parzą z nozdrzy dyamentowych, *aeripedes. Zebr. Ow.* 163. MIEDZIANY, – a, – e, *Bh.* méděnný; *Slo.* méděnni; *Vd.* medenene z *aereus* kruszcowy; *Vd.* medini, *Crn.* mèdęn, z mosiężny, *Cro.* miden, mèden, *Dl.* miden, *Rg.* mjedni, *Bs.* mjoddeni *aeneus*, *cupreus*); *Rs.* мѣдный, *Ec.* мѣдяный miedziany, od miedzi, z miedzi, kupfern, von Kupfer, Kupfers; *Sr.* 1. khoporowé; *Sr.* 2. kuprowi, kuporowi; *Vd.* kuffraft, kufrou, kufraft, kotlovinſki, bronzhen; *Cro.* kufren; *Crn.* kufraft, kufrẹn, bakrẹn; *Slo.* bakrenj). Miedziana kopalnia *Crn.* bakrishe). Maleńka miedziana tabliczka. *Teatr* 37 *d*, 49. Szczéro miedziane bez żadnego pobielenia szelągi, były kowane dla ubóstwa. *Star. Mon. A* 3. Rdza miedziana, gryszpan. *Urzęd.* 401. Miedziany sok, koperwas, Kupferwaſſer. *Sienn.* 265. Miedziana piana, miedziany wytrysk, miedziany kwiat, *flos aeris*, Kupferſtreben, Kupferſchaum. Gdy w hutach wycieczoną miedź polewaią zimną wodą, wyskakuie ta piana, iako ziarnka iaglane. *Sleszk. Pol.* 416. Miedziana mąka, Kupferbraun, Keſſelbraun, stawa się na miedzi, gdy rozpaloną w wodę wrażą, potym z niéy nóżką zaięczą zmiotą. *Sien. Wykł.* *Zwonili na miedzianych *cymbalech.* 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 19, na śpiżanych. 3 *Leop.*). – *fig.* miedziany, z kamienny, twardy, nieczuły, ehern, ſteinern, hart, fühllos. Kto co wskórać chce, trzeba mieć miedziane czoło. *Teatr* 27, 89. Człowiek prawdziwie miedzianego czoła. *Przeſtr.* 101, bezczelnik). Miedziane, w troią miedź miał ten serce okowane, który naprzód nawą swą puścił się na morze. *Birk. Krz. Naw.* 36.

*MIEDZIENICA, – y, *ż.*, *Ec.* мѣдня, кузница мѣдодѣльная, die Kupferſchmiede. *MIEDZIENNIK, – a, *m.*, χαλκοπλαστης. *IV. Sop.* 15, 9, *Jes.* 41, 7, kotlarz. *Bibl. Gd.*, blachę młotem gładzący. *ib. Jes.*, der Erzarbeiter, Kupferſchmid; *Rs.* мѣдникъ, мѣдникъ. – Miedzią handluiący, miedziennik *Crn.* bakrẹnar. – *§. swią-

zał go dwoma łańcuchoma. *Budn. Jer.* 52, 11, *not.* właściwie: „*miedziennikoma“; -łańcuchami miedzianemi. *Bibl. Gd.*, eherne Ketten. (MIEDZINKA *botan.*, *ob.* Miodunka). *MIEDZIOGROMNY, -a, -e, *poet.*, z miedzi ogromny odgłos wydaiący, metalliſchtönend. Hucznéy trąby brzękiem miedziogromnym. *Zab.* 2, 396 *Nar.* Szlachetnéy waltorni brzęk miedziogromny. *Nar. Dz.* 3, 41. MIEDZIOKRUSZ, - u, *m.*, Kupfererde, kruszec arszenikowy, od koloru tak nazwany. *Kluk Kop.* 2, 245. *MIEDZIOLITY, - a, - e, z miedzi lany, von Erz gegoſſen, miedziany, ehern *propr. et fig.* Zamki królów miedziolite. *Hor.* 2, 200. Mus z miedziolitéy ręki wypuszcza na kogo chce drapieżne osęki. *Hor.* 1, 158 *Nar.*, *Mon.* 75, 595. *MIEDZIOPŁAWNY, - a, - e, topiący miedź, kupferſchmelzend, Miedziopławna huta, *Ross.* мѣдиплавильный заводъ. *MIEDZIORZEŹBA, *N. Pam.* 3, 317, *ob.* Koperszatych. *MIEDZIOTARG, *Ec.* мѣдноку́пилище, *Gr.* χαλκοπρατεῖον, gdzie się miedź przedaie, der Kupfermarkt. *MIEDZIOZIELONY, - a, - e, kupfergrün, *Vd.* kotlounoselen. MIEDZISKO, - a, *n.*, miedź brzydka, häßliches Kupfer. - *§. W kąsku iadła kryieszwiszące miedziska, *pendentia paruo aera cibo celas. Zebr. Ow.* 216. ? MIEDZISTY, - a, - e, miedź w sobie maiący, *Vd.* kufraſt, kotlovinaſt; *Rs.* мѣдоно́сный; kupferhaltig. Miedziſty kamień *chalcites. Cn. Th.*, *Plin.* 37, 11.

MIEDZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* miedza, ein kleiner Rain. *Tr.* MIEDZNY, - a, - e, od miedzy, Rain-, Gränzen-; *Bh.* mezniĭ; *Rs.* межевый; n. p. miedzne drzewo na miedzy ſtoiące drzewo, *terminalis. Cn. Th.*, *Bk.* meznik, miedzny kamień, kopiec; *Dl.* meſnik, s miedzny, ościenny sąsiad.

MIEDŹNY, - a, - e, od miedzi, miedziſty, kupferhaltig. Kamień miedźny, *cadmea*, *lapis ex quo fit aes. Mącz.* - §. 2) miedźny od miodu, *mellarius. Mącz.*, Honig-. Miedźno *adverb.*, n. p. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, *erit magna copia mellis. Mącz.*, honigreich. **Miedźwiedź Rey Zw.* 17 *b*, *ob.* Niedźwiedź.

MIEDZY, MIĘDZY *praepos.*, *Bh.* mezy, (*cf. Bh.* mezek, *Vd.* meseg, mesek, z mul, cf. mieszaniec); *Slo.* medzi, między; *Sr.* 1. međ; *Sr.* 2. máſi; *Vd.* med, mei, miesama, zmieſa; *Crn.* mèd, mejd, mâj, zmęja; *Cro.* mèd, mey, megyu, meju, megy; *Slo.* mediu; *Rg.* mèghju: *Bs.* meghju, ja srid; *Rs.* между, межъ (cf. *Ec.* ме́жданый średni cośmoszący между двумя вещьми; cf. *Lat.* medius, *Gr.* μεσον, μετα, μεταξυ, *Ger.* mitten, mit, *Ital.* mezzo, *Angls.* mid, *Goth.* mith, cf. *Ind.* madjama; cf. miedza); śrzód, pośrzod; z czwartym przypadkiem na zapytanie dokąd? *ad locum*; z szoſtym na zapytanie gdzie? *in loco*; zwiſchen; auf die Frage wohin? mit dem Accusat.; auf die Frage wo? mit dem Inſtrumentali. Rozdał między burzycielów pieniądze. *Gaz. Nar.* 1, 264. To hrabſtwo idzie między dwa kliny gór Pyreneyſkich. *Bofer* 7. Niźliby na dwie wyszedł między Indzie, powinien używać tego lekarſtwa. *Syr.* 272. Jeszcze moie imię nie miało szczęścia, mieścić się między tłum korrespondentów We Pana. *Mon.* 73, 185. Skrytość tylko słości sprzyia, niech ią moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zam.* 20. Między ziemi znaydziesz dobrego. *Cn. Ad.* 489. Czasem też i między po-

krzywami lilia roście. *Kosz. Cyc.* 70. Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaſki Pańſkiéy poſtradać, a niżeli na uczciwym szwankować. *J. Oſſol. Mscr.* 57. Miaſta te między ſtrachem i nadzieią były. *Fur. Uw. Hh.* Między ſtrachem i nadzieią ſtoię. *Paſt. F.* 310. Potrzeba mi sukień uczciwych, żebym się przynaymniéy między ludźmi mógł pokazać. *Teatr* 14, 113. To ieſt sekret, ktory między nami tylko wiadomy bydź powinien. *Teatr* 21 *b*, 13. Niech to będzie między nami. *Teatr* 28 *b*, 89. Niech to się zoſtanie między nami. *Ld.* Między nami mówiąc, nie znaią się u nas na ludziach. *Mon.* 66, 77, unter uns geſagt, im Vertrauen... Tak między nami mówiąc, Pan Doktor może się nie poznał na chorobie. *Perz. Lek.* 357. Wątpię, między nami mówiąc, żeby cię Eliza kochała. *Teatr* 5 *c*, 49. - §. z między, z pomiędzy -, n. p. Z pomiędzy nich naywaleczniejszy, t. i. z grona ich, z liczby ich, aus ihrer Zahl, aus ihrer Mitte, aus ihrem Mittel; *Vd.* ismed, smed; *Cro.* zmed, zmegy. MIEDZYBALCZE, - a, *n.*, *intertignium. Cn. Th.* (*Vitruv.* 4, 2), mieysce między balkami. *Wlod.*, der Zwiſchenraum zwiſchen den Balken. MIĘDZYBOŻ, - a, *m.*, miaſto w Podolſkim, w okolicy przedziwnie urodzayney. *Dyk. G.* 2, 156, e. St. i. Pod. MIEDZYBRWIE - ia, *n.*, *Rs.* междубро́вїе, *Gr.* το μεσοφρυον. *Cn. Th.*, mieysce między brwiami. *Wlod.*, der Zwiſchenraum zwiſchen den Augenbraunen. MIĘDZYCHOD, - a, *m.*, miaſto w Poznańſkim, po Niem. Birnbaum. *Dyk. G.* 2, 156. *MIĘDZYCZASIE, - ia, *n.*, czas między iedną a drugą chwilą upływaiący, die Zwiſchenzeit; *Ec.* межъдо́чїе. *MIĘDZYDROŻE, - a, *n.*, średnia droga, der Zwiſchenweg, Mittelweg. *N. Pam.* 17, 255. MIĘDZYDUPIE, - ia, *n.*, grobla, taras między półdupkami, *perinoeum. Perz. Cyr.* 1, 176, die Arſchkerbe; *ob.* Międzyszew. MIĘDZYFILARZE, - a, *n.*, *Ec.* межъсто́лїе, *intercolumnium*, plac między filary. *Cn. Th.*, der Zwiſchenraum zwiſchen den Säulen; *Rg.* meghjuredje, z *międzyrzędzie *interordinium*. *MIĘDZYGÓRZE, - a, *n.*, mieysce między górami, ein Ort zwiſchen Bergen; *Rs.* межго́рїе, междугòрїе; *adj.* międzygórny межго́рный, междугорный. *MIĘDZYKOSTNY, - a, - e, będący między kościami, *Rs.* межъкóстный, zwiſchen den Knochen befindlich. *MIĘDZYKŁADKA, - i, *ż.*, *Slo.* medzokladka, medzoſtopka *parenthesis*, *ob.* Nawias. MIĘDZYKROK, - u, *m.*, mieysce między nogami, der Zwiſchenraum zwiſchen den Beinen. *Krup.* 2, 157. *MIĘDZYKRÓL, - a, *m.*, *interrex*, *Bielſk.* 609, der Zwiſchenkönig *ob.* bezkrólewie. MIĘDZYKSIĘŻYCZNY *ob.* Międzymiesięczny. MIĘDZYŁĄZ, - ęza, *m.*, królewszczyzna w woiewództwie Pomorſkim. *Dyk. G.* 2, 156, eine Staroſtie. MIĘDZYLES, - a, *m.*, miaſto w Podlaſkim. *Dyk. G.* 2, 156 eine Stadt in Podlach. MIĘDZYŁOPATCZE, - a, *n.*, pochrzypczyzna. *Cn. Th.*, *interscapilium*, der Raum zwiſchen den Schulterblättern; *Cro.* jarek; *Ec.* межлопа́тїе. MIĘDZYMIESIĘCZNY, MIĘDZYKSIĘŻYCZNY - a, - e, *interauſtris. Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwiſchen zwey Monathen, oder Monden; *Slo.* mezymésiečný. Międzymiesięczny czas, *Międzymiesięcze*, *Rg.* meghjumjesecje *interlunarium*; *Rs.* междомѣ́сячїе, межмѣ́сячїе. *MIĘDZYMIEYSCE, - a, *n.*, *interuallum*, pla-

między iednem a drugiem mieyscem. der Zwiſchenraum; *Rs.* промежу́мокъ; *adj.* промежу́точный. *MIĘDZYMIOT, - u, *m.*, *Rs.* межломе́ніе; *Slo.* medzihadok, medzihadka, prehaditelka *interiectio*, *ob.* wykrzyknik. MIĘDZYMORSKI, - a, - ie, *bimaris. Cn. Th.*, *Dudz.* 45, dwumorski, zwiſchen zwey Meeren gelegen; *Cn.* międzymorecz. MIĘDZYMORZE, - a, *n.*, ziemia płaskowzgórzysta między dwoiem morzem. *Cn. Th.*, *Ec.* исѳмо́е зе́мно (*Fd.* medmorje, s wyspa), die Landenge, *Jſthmus* ziemia wązka między dwoma morzami leżąca. *Wiew. G.* 11, *N. Pam.* 22, 21. MIĘDZYMURNY, - a, - e, *intramuralis. Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwiſchen den Mauern befindlich. MIĘDZYMURZE, - a, *n.*, *pomoerium* *Rg* międzymurkopje, der Zwinger, der Platz zwiſchen den Mauern; *Bh.* městiſſtě. MIĘDZYNOŻNY, - a, - e, zwiſchen den Beinen befindlich. Planeta Wenus pasmie macicy a pęp, i ſtroiom ich międzynożnym. *Sienn.* 430, *ob.* u góry wykrok. MIĘDZYPIĘTRZE, - a, *n.*, *Archit.* mieysce między iednym a drugim piętrem. *Tr.*, der Zwiſchenraum zwiſchen den Stockwerken. MIĘDZYPŁUCNY, - a, - e, zwiſchen den Lungen befindlich. Błona międzypłucna, *mediaſtinum. Perz. Cyr.* 1, 41. *MIĘDZYPOSEŁ, - sła, *m.*, *Slo.* mezipoſel interrauncyusz. MIĘDZYRZECZE, - a, *n.*, MIĘDZYRZECZA, - y, *i*, term. geograficzny, znaczy ziemię między rzekami położoną. *Dyk. G.* 2, 156, cf. *Gr.* ἡ μεσοποταμία, ein zwiſchen Flüſſen liegender Landeſtrich. *Rs. et Ec.* между́рѣчіе, междурѣ́чіе, земля, которая лежитъ между двума рѣками. - Na tey międzyrzeczy wielkie imiona dziedzicy. *Pot. Arg.* 552. ztąd MIEDZYRZECZ, - a, *m.*, imię rożnych miaſt: 1) Miedzyrzecz, *Interamna*, Lib *Mederetum* w Wołyńſkim. *Dyk. G.* 2, 156, eine Stadt in Volhynien. 2) Międzyrzecz, po Niem. Meſeritz, w Poznańſkim, leży nad dwiema rzeczkami. *ib.* 3) miaſto w Kiowſkim nad brzegiem Rossy. *ib.*, eine Stadt in der Woiwodſchaft Kiiow. 4) miaſto w Podlaſkiem. *ib.*, eine Stadt in Podlachien. Są i inne w Polſce małe tego imienia miaſta; w Trockim ieſt ſtaroſtwo tegoż imienia. *ib.* MIĘDZYRZECZKA, - i, *f.*, miaſto w Kiowſkiem. *Dyk. G.* 2, 156, eine Stadt im Kiiowiſchen. MIĘDZYRZECZNY, - a, - e, między rzekami będący, zwiſchen Flüſſen liegend. Z miaſta międzyrzeczego. *Buda. Deut.* 23, 4. z Mesopotamii. *Bibl. Gd.*). MIĘDZYRZĘDZIE, MIĘDZYSŁUPIE *ob.* Międzyſłupie. MIĘDZYSWIECIE, - ia, *n.*, *intermundia. Cn. Th.*, *Wod.*, die Zwiſchenwelt, Zwiſchenräume zwiſchen den Welten. MIĘDZYSZEW, - szwu, *m.*, *perinoeum Exp.* 2, 14, *ob.* Międzydupie. MIEDZYWALE, - a, *n.*, mieysce między podwóynemi wałami, der Zwiſchenraum zwiſchen doppelten Wällen. *Tr.* MIĘDZYWODNY, - a, - e, *cf.* międzyrzeczny, zwiſchen dem Waſſer befindlich. Miaſto międzywodne. *Morszt.* 79. MIĘDZYWSCHODNI, - ia, - ie, ku wschodowi mieszkaiący, leżący, der gegen Oſten wohnend. Starzy hiſtorykowie wszyſtkie nazwiska północne i międzywschodnie Scytami i Sarmatami zwali. *Stryik.* 105. MIĘDZYŻEBERNY, - a, - e, między żebrami będący, zwiſchen den Rippen befindlich. *Ross.* межреберный. *MIĘDZYZIEMNY, - a, - e, śrzodziemny, mittelländiſch. Dzieli Europę od południa morze międzyziemne. *Gwag.* 1. Sydończykowie i Tyryyczykowie byli nayſławnieysi żeglarze dla przyległości morza miedzyziemnego. *Stryik.* 14. Ocean międzyziemny. *Pot. Syl.* 308. MIĘDZYŻYLE, - a, *n.*, mieysce między dwiema żyłami, der Zwiſchenraum zwiſchen zweyen Adern. *Tr.*

*MIEGOĆ, *MIGOĆ, (*qu. v.*), - i, *f.*, wilgoć, die Feuchtigkeit. Rymę miewa bydlę z zbytniéy miegoci powietrza. *Cresc.* 552. Gdy kołami słońce ocyrklowane, znaczy migoć. *Haur Sk.* 101. Jeśli czasu siania ziemia bardzo sucha, tam nasienie lepiéy będzie leżało, niźli w skrzyni, zwłaszcza będzieli potym iaka miegoć. *Cresc.* 155. *MIEGOTNY, - a, - e, wilgotny, feucht (*diſſg.* migotny). Pod owcami ma bydź sucho, bowiem miegotne *stanie nie tylko ich wełnę psuie, ale też i kopyta chropawe czyni. *Cresc.* 556. Paſtwiska owcom naypożyteczniejsze na suchych łąkach, ale miegotne mieysca są im niezdrowe, *ib.* 556. Owoc czasu pogodnego zbierany, smaczniejszy bywa, niż ten, który bywa zbieran czasu miegotnego, albo gdy ma bydź deszcz. *Cresc.* 676. Owcze mięso nie dobrego smaku, bowiem bardzo miegotne. *ib.* 563. MIEGOCĘ się, MIEGOTAĆ się, MIEKCIĆ się *ob.* Migotać.

MIĘKCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zmiękczyć, umiękczyć *dk.*, *Bh.* měkčiti, změkčiti, obměkčiti, obměkčowati; *Sr.* 1. womjechczyſchom; *Crn.* méshkâm, mèzhim, mehzham; *Vd.* vmehkuvati, omezhiti; *Cro.* mehchati, mèhkcham, mehkotim; *Rg.* mekotiti, meksejatti, omeksejatti, omeksejávati; *Bs.* meksejati; (*Hg.* lagyatanni, *cf.* łagodzić.); *Rs. et Ec.* мягчи́ть, смягчи́ть, смя́гчать, умягчи́ть, умя́гчать, размя́гчаю (*cf. Gr.* μαλαχίζω); zmiękczać, miękkim czynić, *propr. et fig.*, weich machen, erweichen. Łobodę przyłożyć na twardość albo na gruzłę, tedy miękczy, i ból uśmierza. *Spicz.* 10. Prośb, gniewu, łez nawetem, miękcząc go, używał, Ale cóż, gdy na wszyſtko głuchym zawsze bywał. *Teatr* 45 *b*, 16. Jużem ią zaczynał miękczyć; serce iéy skłaniało się ku politowaniu. *ib.* 37, 24. Przeſtań mię miękczyć dowodami przywiązania swego. *Teatr* 50 *c*, 114. Upartych żydów Piotr miękczy cudami i mądremi wywodami. *Groch. W.* 81. Miękczący *Ross.* мягчи́тельный. MIĘKCZYĆ się *recipr.*, z MIĘKCZEĆ, - ał, - ele, *neutr. ndk.*, MIĘKNĄĆ *intrl.*, zmiękнąć, zmiękczeć *dk.*, *Bh.* měkčeti, měknauti, změknauti; *Slo.* měknu; *Sr.* 1. womaknu; *Cro.* maknem; *Hg.* meglagyúlok; *Rs.* мя́кнуть, мягчи́ть, *Ec.* мягчи́ю, мякомвю, мя́кну, *Gr.* μαλακίζομαι; miękkim się stawać, *propr. et fig.*, weich werden, gelinde werden, erweicht werden, ſich erweichen laſſen. Twardo dęby, srogie skały, Zmiękczyłyby się, i łzy wypuszczały. *Paſt. F.* 20. Już się zmiękcz, iuż się nasyć, *przecz przyczyniasz męki? *Bard. Tr.* 500. Biada tym, ktorzy iak twarda opoka nie miękczą się, ani im łza nie padnie z oka. *Teatr* 44, 31. Trybu się oduczyli zmiękczeni dawnego, Zwolna się przyuczywszy Egipskiéy swobodzie. *Bard. Luk.* 16, rozpieszczeni, zniewieściali). Patrząc na niego, serce mi mięknieie. *Teatr* 2, 127 *Bars.* Duszę masz nieokrutną i czyniącą pięknie, Która nad przypadkami nieszczęśliwych mięknie. *Tręb. S. M.* 132. Na honor! widzę, iuż cały mięknę, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teatr* 56 *d*, 21, roztapiam się, rozpływam, iak wosk, iak masło na słońcu. MIĘKCZENIE,

– ia, *n.*, *subst. verb.*, zmiękczanie, zmiękczenie, das Weichmachen, Erweichen. Kupcy rzeczy zmiękczeniu animuszów służących, do Belgów nie maią przywozić. *Warg. Cez.* 2, rozpieszczenie, złagodzenie). MIĘKCZYCIEL, – a, *m.*, *Cn. Th.*, miękczący, zmiękczaiący, der Erweicher, der etwas weich macht. MIĘKCZYCIELKA, – i, ż., die Erweicherinn. MIĘKINY, – in, *plur.*, słodziny, otręby, czyli plewy drobne ze zboża, *Vd.* mehine, *Ec.* отбяки, отруби, *Rs.* мякина, zarte Hülsen und Spreu. Miękiny, które z prosa otłukanego odchodzą. *Syr.* 1006. Kiedy się prosa rodzą, iagły tłuc, i miękiny chować dla świni. *Zaw. G.*, *Haur Ek.* 75. – §. *Spissamentum* treść, drożdże, miękiny i wszelakie ostatki z wyżętych a wybitych rzeczy. *Mącz.*, gąszcz, dicker Satz, Brey. MIĘKISZ, – a, *m.*, dolna wisząca część ucha. *Tr.*, język uszny, das Ohrläppchen. – §. miękisz pozostały po wyciśnionéy miękko ugotowanéy rzepie. *Kluk Dyk.* 1, 78, miękki gąszcz, miękiny; cf. *Rg.* mekotta, mocina, mehscina *pulpa*; *Ross.* мякишъ, мякишекъ ośrodka chleba, mięsistość owocu, brzusiec palców. – §. w *górn.* miękisz, mydlak, ziemia przyboczna rudzie, do niéy podobna, z tym wszystkiém nie iest rudą. *Os. Zel.* 80, Seifenerde. MIĘKKAWY, – a, – e, MIĘKKAWO *adv.*, nieco miękki, *Rs.* мягковатый, weichlicht, gleichsam weich. Pęcherzykowata nabrzmiałość miękkawo uczuć się daie. *Perz. Cyr.* 3, 143, cf. pulchny. MIĘKKAWOŚĆ, – ści, ż., *Ross.* мягковатость. MIĘKKI, MIĘTKI, – a, – ie, *Bh.* mekký, měkký, jidký; *Sr.* 2. mękki; *Sr.* 2. mechki, miechki, miachki; *Vd.* mehąk, miehek, mehek, meuk, mehzhmu, mejhak, mekak; *Crn.* méhk, mekak, mekushn; *Cro.* mèhkek; *Dl.* mekahan, mék; *Rg.* mek, meck, mékahan; *Sla.* mekan; *Bs.* meki, mekaban; *Rs.* мягкій, мягокъ. cf. *Gr.* μαλαχος, cf. mknąć, mgnąć, cf. *Ger.* ſchmiegen, *Dan.* myg, cf. *Rabb.* מוך molle); nietwardy, weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ściśnione bydź może, nazywa się miękkim. *Hub. Mech.* 230. Gdy nie trzeba znaczney siły na rozdzielenie cząstek iakiego ciała, to ciało nazywamy miękkim. *Rog. Doś.* 1, 66. Miękkiemi częściami ciała są: chrząstki, myszki, żyły suche, więzy, błony, błonki i wnętrzności. *Perz. Cyr.* 1, 13. Drzewa miękkie, składaiące się z żyłek miętkich rzadkich białych, takie są olszyna, leszczyna, wierzbina, lipina, topolina. *Jak. Art.* 1, 66. Jasion, buk, kasztan, iodła, sosna, liczą się między gatunkami miętkiego drzewa. *Jak. Art.* 3, 152. Na rogaciznie naypodleyssa skóra biała, bowiem bywa namiękczeyssa. *Cresc.* 548. Wody miękkie: deszczowe, śnieżne, rzeczne, ieziorne. *Hub. Wst.* 120, weiches Waſſer. – *transl. et fig.* Łagodny, łaskawy, miękki, cichy. *Cn. Ad.* 419, weich, gelinde; cf. dobry iak lato); *Ec.* мягконравный, добронравный. Charakter miękki *Rs.* мягконравіе. Na końcu każdego objadu, taka bywa miętka, iak masło. *Teatr* 8 c, 46. Mindaka Stroynat zabił, a państwo Litewskie osiadł; wszakże nie miękczeyszym ten stawił się chrześcianom. *Krom.* 272. – §. Miękki, z delikatny, miły, delikat, zart, lieblich. Głos iéy miększy i wdzięczniejszy zniewalaiące wydawał odgłosy. *Wtg. Mar.* 56. Prawdę prędzéy w ludzie więc wmówiemy, Kiedy rym miękki doda iéy wdzięczności. *P. Kchan. Jer.* 2. Nie widać w niéy było układności miękkiéy, niebutnéy, którą miłość nastarcza. *Zab.* 11, 87 *Pias.* Od miękkiéy młodości moiéy. *Aqu. Mic.* – §. Miękki, z pieszczony, delikatny, z przyganą: zniewieściały, niemęzki, zártlich, weich, weichlich; *Ec.* мягкосердный, сластолюбивый; *Rs.* нѣжный. Człowiek miękki, *Rg.* mekopùtisa; *Crn.* mèkush, mekushnèk; *Sr.* 1. mechkiwez. Miękkim, pieszczonym bydź *Ec.* изнеженствовать. Miękkie kobiety krzyki boleści wydały, Mężczyzny chociaż twardsze, łzy wylewały. *Przyb. Luz.* 136. Pieszczone dziecię miękka matka w płaszcz tuli. *ib.* 48. Prosił młody Leszek, aby go więcey w miękkim białychgłów towarzyſtwie nie trzymano. *Nar. Hſt.* 4, 116. Rzymianie obrzydzili sobie nakoniec Greckí ięzyk, iakoby niewieści i miętki. *Sk. Dz.* 32. Duſze miętkie rozkosz cnocie przekładaią. *Jabł. Tel.* 46. – §. miękkie szaty, albo iedwabne, mężczyznie za hańbę przyczytaią. *Eraz. Ob. B.* MIĘKKO, MIĘTKO *adv.*, Miękczey *compar.*, *Bh.* mèko, mětce), weich. Ty śpisz miękko na miękkim materacu. *Bard. Luk.* 185. Miękko espał, kto na ławie całą noc przespał. *Cn. Ad.* 126, *bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat*, czego zgoła nie czcimy, na to się nic nie skarżemy). – §. *moral.* Upomniał go miętko i łaskawie. *Sk. Dz.* 648, lagodnie, ſanft. – §. *abusiv.* miękko, z zniewieściale, pieszczenie, *Rs.* нѣжно, weichlich. Z młodych lat nie chowaway dzieci miękko, Niech przywyka synaczek niewczasom. *Opal. sat.* 5. Miękko żyią, to na toż samo wychodzi, iak gdyby mówili, że źle żyią. *Pilch. Sept. liſt.* 2. 335. *MIĘKKOLICZNY, – a, – e, n. p. Mało pomogą muzy miękkoliczne, Kiedy Kupidynowe dochodzą strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 274, lica miękkiego, weichwangig. MIĘKKONOGI, – a, – ie, *mollipes. Cic. Div.* 1, 9, weichfüßig. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. miechkonohawez; *Cro.* mehkonog, nogomehkek. MIĘKKORĘKI, – a, – ie, delikatnych ręku, mit zarten Händen. *Tr.* MIĘKKOŚĆ, MIĘTKOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* mèkoſt; *Vd.* mehkota, mehkuſt, mehkoba, mezheunoſt; *Crn.* mehkushnoſt, mehkuſt, mehkóta, mehkóba; *Bs.* mekota, mekahnoſt; *Rg.* mekos, mekscina, mekota, mekaknos; *Cro.* mehkócha; *Dl.* mekota, mekoszt, mekchina; *Sr.* 1. miechkoſci; *Rs.* мягкость, *Ec.* мягкота, cf. *Gr.* μαλαχοτης) *oppos.* twardość, *propr. et transl.* die Weiche, die Weichheit, die Weichlichkeit; cf. zniewieściałość, pieszczoność, papinkowatość, *Sr.* 1. medkliwezſtwo; *Rg.* mekuhnos, mekoputnos; *Eccl. et Ross.* мягкость, сластолюбіе, нѣжность, нѣга, щаственство, ласкосердіе, ласкосердіе. Żyć nie masz w gnuśliwey miękkości. *Mon.* 68, 169. MIĘKKOSERCY, – a, – e, serca miękkiego, *Vd.* mehkoserzen, weichherzig, *Subſt.* miękkoserce *Vd.* mehkoserzhnoſt, Weichherzigkeit. MIĘKKOSKÓRKI, – a, – ie, delikatnych ręku, mit zarten Händen. *Tr.* MIĘKKOSKÓRUPY, n. p. pław. *Tr.*, eine weichschalige Muſchel. MIĘKKOUSTY, – a, – e, weichmäulig. *Tr.* Koń twardousty, koń miękkousty. *ib.* MIĘKKOWŁOSY, – a, – e, włosów miękkich. *Cn. Th.*, weichhaarig; *Ec.* мягковласный. MIĘKNĄĆ *ob.* Miękczeć. MIĘKUCZKI, – a, – ie, MIĘKUCHNY, – a, – e, MIĘKUSIEŃKI, – a, – ie, *int. adj.* miękki; Miękuczko, Miękuchno, Miękusieńko *adv.*, *Bh.* mèkaučký; *Sr.* 1. medkuſki, pomedkuſki; *Cro.* mèhkehen, *Ross.* мягонькій, мягонекъ, ſehr weich, ganz weich. Skrzydła muszki miękuchne, z Zefirów złożone,

Mię[illegible] ie lwu bliu zbrone. *Zab.* 10, 191. *Mol-*[illegible], miękuieńki, subtel iuchny. *Mącz.* Mię[illegible] *id.* (*Ross.* мякýшка zgnilka, odle-zała.

[illegible] *dosmiękczyć, namiękczyć, namiękczać, na-*[illegible] *zmiękać, omiękczyć, odmiękczyć, odmiękczać, o*[illegible] *odmiękać pomiękczać, pomiękczyć; prze-*[illegible] *przemiękać, przemiękać, rozmiękczyć, roz-*[illegible] *rozmiękczać, zmiękczać, zmiękczyć.*

*MIEKIĆ ob. Mięknąć.

*MIEKKI - a, m., n. p. Sardowie nosz dla cięcia i [illegible] przy boku miekuty. *Pot. Arg.* 273, cf. [illegible]

*Miel - a, m. miejsca, odmiel, mieysce mialkie w wodzie, [illegible], płytczyzna, eine Untiefe, ein ſeichter Ort im [illegible], [illegible] *Rs.* мель; *Ec.* мѣль на водѣ, мѣлина [illegible], отмель (*diſtg. Rs.* мѣлъ kréda, *Ec.* мѣль. ſarno wapno). Puściwszy głąb, po mieli [illegible] *Un. Ad.* 554. Na mieli utonąć. *Cn. Th.*

*MIELARZ, - a, m., z *Niem.* der Mälzer, Malzmacher [illegible], który słod robi. *Bh.* ſladownik, ſladel, bwez: *Ross.* солодовникъ. Mielcarz, ieżeli co-[illegible] się, słod zatęchnie. *Swiſt. Bud.* 268. *Mielarka, - i, i., *Cn. Th.* 1018, die Mälzerinn.

MIELCUCH, - a, m., ozdownia, słodownia, *Bh.* ſla-[illegible]), das Malzhaus, die Malzdarre. Gdzie znaczna [illegible] propinacya, muszą bydź wielkie mielcuchy, znaczne [illegible]owne. *Seiſt. Lud.* 265, mielcuch albo browar. *ib.* 266, *Braniusz. Dudz.* 45. O browarze albo o mielcu-[illegible]chu. *Haur Si.* 161.

MIELE *ob. Miel.* MIELEC, - lca, *m.*, miaſto w San-[illegible] nad Wisłoką. *Dyk. G.* 2, 155, eine Stadt im [illegible]en. - §. Mielec, gatunek trawy, *poa aqua-*[illegible] *m.*, miedza dobrą paszą dla owiec. *Kluk Dyk.* 2, [illegible] wk na wodzie. *Jundz.* 117, Waſſerriſpengras.

*MIELE, MIELCIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Mleć; das [illegible]n der Mühle.

MIELER, - a, *m.*, z *Niem.* der Meiler, Holzhaufen der [illegible]kohlen, *Bh.* milir, *Suec.* mila, cf. *Vd.* [illegible]milar, [illegible] *Cn.* majlor, z 1000 funtów surowego że-[illegible], [illegible] *Ross.* z drzewa, na kształt ſtogu porzą-[illegible]y, z którego węgle kurzą. *Os. Zel.* 79. Źle [illegible] mielers nadto pochyły robi, albo ieden [illegible] mielers z kłoda z drzewa grubego, drugi z cienkie-[illegible]. *Ross. Rad.* 85, *ib.* 582, cf. mielers razować, obta-[illegible]wać, [illegible] *Ross.* wapnem i saletry, ugnieć na kształt [illegible] krn, położ na wierzch węgiel, a będzie do dna [illegible] mielers żarł. *Sien.* 513.

MIELIZNA, - y, i., *Bh.* mělčina; *Slo.* námel; *Crn.* me-[illegible], [illegible] płytko, zaviscte; *Rs.* мѣлководіе, мель, om-[illegible] ciepła (*Rs.* мѣлина, мѣлочь drobiazg, fraszka); [illegible] koma, мѣль на водѣ, мѣлины, мѣлъ, мѣла-[illegible] *Ross.* мѣлина ab рѣкахъ; mialkie mieysce w wodzie, [illegible], płytczyzna, Ulk, eine Untiefe, ein ſeichter Ort, [illegible]. Znalazłszy na Odrze mieliznę, przeszedł na [illegible] bez trudności. *Nar. Hiſt.* 3, 157. Przeszli [illegible] z łodziami, częścią w brod mieliznami. *ib.* [illegible] *Prz. b. Luz.* 23.

MIELNIK, - u, *m.*, n. p. Poydźno Waść do mielnika, [illegible] zboża, *Teatr* 8 *b*, 25, co miele w młynie, der

Müller, *Rs.* мелецъ. Mielnicy za Kaz. Jag. ukła-dali między sobą towarzyſtwa; a w ułławie swoiéy względem dozoru młyna warunki poſtanowili. *Czach. pr.* 1, 191. MIELONY, - a, - e, zmełty, gemahlen in der Mühle, n. p. pszenica mielona. *Radz. Levit.* 2, 14. Mielono mąki. *Kluk Rosl.* 3, 259. MIELUCHNO *in-tensiv. adv.* Mialko, z drobniuchno, in feinen Körnern, ganz fein zerſtoßen. Pieprz, cynamon, siarkę mieluchno zetrzyy. *Sien.* 371. Mieluchno trą perły niektórzy na proch do zębów. *ib.* 516. *MIEŁY, Mielszy *ob.* Mialki.

MIENCARSKI, - a, - ie, (*aliud eſt* mincarſki) od zmie-niania pieniędzy, wekslarſki, Wechſel-, Wechsler- *Bh.* měnnj. Wszedł Jezus do kościoła, i wyganiał wszyſt-kich, którzy przedawali w kościele, i ſtoły *mienćarskie. *Leop. Matth.* 21, 12. MIENCARSTWO, *MIEŃCZAR-STWO, - a, *n.*, wekslarſtwo, zmienianie pieniędzy, das Geldwechſeln. Do pieniężnego handlu należy **mień-czarſtwo. *Petr. Pol.* 50, *ob.* Mincarſtwo.

MIENIAĆ, - iał, - ſa, *cz. contin.*, *Bh.* měniwati *frequ.*), zamieniać, frymarczyć, vertauſchen, verwechſeln, wech-ſeln. Bartek z swego ſtanu bardzo kontent; żeby go na inszy mieniał. *Teatr* 52, 44. Jakaż to szkoda, że mie-niać żon swych nie można. *Teatr* 14, 68. - §. Mieniać się z kim na co, albo czym, *recipr.*, frymark z kim czy-nić na co, einen Tauſch mit jemanden, mit etwas, machen; *Sr.* 1. mieniam §o. Mieniał się z nim odzieniem, wy-puścił go tylnemi drzwiami, a sam się do pokoiu wró-cił. *Warg. Wal.* 215. MIENIANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, zamiana, das Tauſchen, der Tauſch. 2) *Mienić*, - il, - i; *cz. ndk.*, zmienić, przemienić etc. *dk.*, *Boh.* měniti, změniti; *Sr.* 1. mienim; *Crn.* mejnam, meinam; *Vd.* menjati, mejniat, menit, enu za drugu dati, tau-shat; *Rg.* mjêniti; *Cro.* menyati; *Rs.* мѣнять, смѣ-нивать, смѣнять, смѣнивать; mianę czynić, odmie-niać, ändern, verändern. Co to ieſt? gdy cię uyrzę, zaraz kolor mienię, Albo bledniesę albo zbytnie się czer-wienię. *Zab.* 16, 298. Zmienione masz oczy, plakałeś zapewne. *Teatr* 4, 59, nie wyglądaią, iak zwyczaynie). Jednak twarzy nie mienił, i wesołym się pokazował. *Sk. Dz.* 1169. Nie masz nadziei mienić, w naywiększym ſtrachu a niebezpieczeńſtwie o panu swoim. *Rey Zw.* 200 *b.* - *Mienić* się *recipr.*, odmieniać się, ſich verän-dern, ſich ändern. Zbladłem raz, to znowu rumieni-łem się, ſto razy zmieniła się twarz moia. *Teatr* 3 *c*, 7. O iak się zmienił, gdzież ono rumiane lice, gdzie twarz wesoła? *Dambr.* 435. Dayci go bogu, iako się zmieni-ła, Ta tu kraina, iakby nie ta była. *Paſt. F.* 265. Mam to z doznania, Jako się ludzkie wole mienią i mniema-nia. *Jag. Wyb. O.* 4. Wino, których czasów się nay-bardziéy mieni. *Sleszk. Ped.* 380. Z lada przyczyny zda-nie mieni się człowieka, Co chce jedna godzina, druga się odrzeka. *Min. Ryt.* 4, 188. Lata się mienią, lecz nie natura w człowieku. *Nar. Dz.* 3, 216. Czasy się mienią, i my się w nich odmieniamy; Jakże to? zawsze gorsi z czasem się ſtawamy. *Min. Ryt.* 3, 216, *mutantur tempora, et nos mutamur in illis.* Mienią się rzeczy, tak iak my zmieniamy. *Kras. Liſt.* 2, 89. - Mienić się, cerę twarzy odmieniać, n. p. zemdlewaiąc, die Geſichtsfarbe verändern, bleich werden, erbleichen. Com ią otrzeźwiła,

znowu mdleć zaczęła, znowu się mieniła. *Teatr* 43 *c*, 33. *Mieniony*, *part. perf.*, zmieniony, odmieniony, odmienny, zmienny, n. p. Głosem żałosnym i mienionym wołał: bieżcie, bieżcie sąsiedzi, miasta naszego mury wywrócono. *Warg. Wal.* 111, niezwyczaynym, mit ungewöhnlicher Stimme. – §. mienić, z mienionym co do koloru czynić, pstrzyć, bunt machen, mit mannigfaltigen Farben schmücken. Tam łąka się zieleni, Którą kwiat rozmaity wdzięczną farbą mieni. *Szym. Sw. W.* 3. Mienić się *recipr.*, odmiennemi kolorami się pstrzyć, sich bunt färben, mannigfaltige Farben annehmen, oder haben, in verschiedne Farben spielen, schillern, schielen. Mora (materya iedwabna) z każdey strony inaczey w oko bije, owe zgoła mieni się, iak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. Kiera biały, kiera czerwony, nadobnie się mienią, Drugim rzędem fiołki za tym się zielenią; To wszystko swym porządkiem rozsadzone było, Tak iż się iedno z drugim farbami mieniło. *Rey Wiz.* 23 *b*. Mieniony farbami, z pstry, bunt gemacht, bunt: *Bh.* měnawý *discolor*. Wszystkę baczność obrócił na chustkę moię, i na suknią mienionego koloru. *Zabł. Roz.* 102. Szarfat rozmaitemi farbami i haftami mieniony. *Offok. Sen.* 16, *variis coloribus distincta*). Zasłona robotą tkacką mieniona, i przetykana. *W. Exod.* 36, 35. Szczęście w mienionéy szacie chodzi. *Birk. Zam.* 26, cf. łaska pańska na pstrym koniu ieździ).

2) MIENIĆ *czyn. ndk.*, (cf. namienić, *Ety.* miano, cf. *Lat.* memini, comminisci, *Gr.* μνασομαι, μνασειν); z wspominać, mianować, nennen, erwähnen. Mieć hasło *dic castrense verbum*. *Mącz.* Hasło wiary, przez któreby rozeznawani byli wierni od inowierców, gdyby *mienić hasło* zapytani byli. *Smotr. Et.* 22. Nie mieć octu, piwo warząc. *Rys. Ad.* 41, nie wspominay złego). – Mienić, ogłaszać za co, als etwas bekannt machen. Pisma ich ganiłem, i heretyckie bydź ie mieniłem, a gdzie tego potrzeba była, i dowodnie pokazowałem. *Smotr. Nap.* 6. Pochlebcy prawdę za fałsz, a fałsz za prawdę mienią. *Zab.* 15, 279. Wielki fałsz, mienić się i czynić chrześcianinem, a uczynków chrześciańskich nie naśladować. *Rey Pft. Ji* 5. Pytał go, ieśli się mieni, abo chce bydź członkiem tego kościoła? *Bar. Hft.* 211. – §. mienić, z mniemać, poczytywać, rozumieć, dafür halten, glauben, achten, meynen, *Vd.* mienit). Ty szedłszy chłopu w dom, wszystko mienisz twoim. *Star. Vot. E* 4. Jan król Czeski mienił się mieć bliskość do królestwa Polskiego, gdyż ma Wacława córę. *Bielsk.* 179. Ci którym przesądy pożytki przynoszą, każdą książkę, ukazuiącą szkodliwość ich, mienić będą, że iest przeciw religii. *Gaz. Nar.* 1, 35. Woiewoda Krakowski iechał do Mieczysława, chcąc mu się z tego sprawić, co nań mieni. *Bielsk.* 112. Był S. Wacław w podeyrzeniu u pogan, którzy nań mienili, że Drahomirę dał potaiemnie zabić. *Biel. Sw.* 144 *b*. – – 1) MIENIE, – ia, *n.*, od słowa Mienić 2); z sława, imię, der Ruf, der Name. Uczciwe °mienie (*rumor*) iest to iak maiętność druga. *Min. Ryt.* 4, 139. Za twym rozkazem idą Cześć, sława, mienie, hańba z obydą. *Chrośc. Job.* 193. – – 2) MIENIE, – ia, *n.*, *subst. verbi* Mieć; z posiadanie, das Haben, Besitzen. Więcéy pociechy z nadziei, aniżeli z mienia. *Off. Str.* 3. – §. b) co kto ma, lub iak się ma, maiątek, (die Habe), das Vermögen; *Bh.* gmění; *Slo.* gmeni, statky, zbóji; *Vd.* imetik, imetje, imanjost (*ob.* imienie), *Crn.* imęnje; *Rs.* имущество, имѣніе, пожитки, зажитокъ (cf. zażyć); *Ec.* живомы (cf. żywot), cf. *Ec.* нетмущество niedostatek, ubóstwo, благомѣтство, благомѣство dobry byt, *Rs.* благосостояніе. Iest w nim grunt poczciwości, dar wyższy nad mienie. *Teatr* 43 *b*, 82 *Drozd.* Nie łakomili się na dobre mienie, ale wszystko opuściwszy z ielmużny tylko żyli. *Star. Dw.* 49. Przedłużeniem woyny mienia ich i maiętności szkodę ponosiły. *Pilch. Sall.* 229. Kray nasz całe swoie mienie winien roli. *Gaz. Nar.* 1, 20. – MIENIONO *adverb.*, odmiennie kolorami, pstro, bunt. Mieniono czynię. *Cn. Th.*, pstrzę. MIENIONY, – a, – e, *part. verbi* Mienić *qu. v.* – MIENIONY, – ego, *n.*, a) taniec, w którym się damy z mężczyznami mienią, der Wechseltanz. wo Damen und Chapeaux einander abwechseln. – §. Mienione, zielone, gra dziecinna, ein Kinderspiel. Choć odmiany w rzeczach są lubione, Lepsze gonione w szczęściu, niż mienione. *Jag. Wyb. F b.* MIENIOKRUSZ, – u, *m.*, Taubenhalserz, kruszec mieniący się w różnych kolorach. *Aluk Kop.* 2, 234. °MIENNOŚĆ, – ści, ż., odmienność, die Veränderlichkeit. Mienność liny. *Chodk. Kost.* 13. 1) MIENNY, – a, – e, *Bh.* měnitelný, měnný; *Rs.* мѣнный; mogący bydź przemienionym, verwandelbar. Grunt wszystkich ciał iest we szkło mienny, gdyż ich ostatecznie prochy można w szkło obrócić. *Stan. Buff.* 16. (cf. *Bh.* měnný list, z wexel). 2) – – mienny, od miana, w składanych: *dwumienny*, *bezmienny*.

MIENTUS *ob.* Miętus.

MIER *ob.* Mir.

MIERNICKI, – a, – ie, MIERNICZY, (*contr.* Mierczy. *Kosz. Cyc.* 161.) – a, – e, *Etym.* miara; *Bh.* měřický, *Ross.* мѣрильный, мѣрительный, межевый; od mierzenia, czyli miernictwa, Meß, zur Meßkunst gehörig, geometrisch. Geometrya, to iest miernicka nauka, (miernictwo) *Grzepskiego*. Miernicany pręt, placowy, laska do placu mierzenia, łokieć też zowią. *Cn. Th.*, *Cro.* semlyomernicza; *Hh.* földmérték; *Vd.* merna shnura, merauna verv, die Meßruthe. Miernicy statek, celowy, naczynie którym prostuią, w prost mierzą, *groma*. *Cn. Th.* ein Linial mit Dioptern. MIERNICTWO, – a, *n.*, ziemiomiernictwo, nauka miernicka; *Bh.* měřictwí; *Crn.* mirstvu; *Vd.* merna viednost, merna vmetalnost; *Cro.* merozsnanye; *Rs.* землемѣріе, die Meßkunst. MIERNICZNE, – ego, *n.*, mierniczego zapłata. *Cn. Th.*, das Meßgeld. MIERNICZY, – ego, *m.*, MIERNIK, – a, *m. Bh.* měřič; *Sr.* 1. měrez, miernik; *Crn.* mirshun; *Rg.* mjerrilaz, mjerać; *Sla.* mirácz; *Vd.* mernik, merez, merzhun, merni zastopnik, merni vmetalnik; *Bs.* mierenik; *Cro.* merecz, mernik, meritel, kupnenik, polyomérecz, semlyomerecz; *Hg.* mérö, mereü, földmérö; *Rs.* мѣрникъ, мѣрильщикъ, межевщикъ, размыслъ; *Eccl.* мѣрильникъ, мѣрникъ. miernik powszechnie każdey rzeczy, długiey, wysokiey, szerokiey, dalekiey, blizkiey. *Cn. Th.*, *mierzyciel*, der Messer. Miérniczy, miernik pol, gruntów ič. der Feldmesser. Inaczey świat malarze, inaczey miernicy. Konterfetować zwykli na maley tablicy; Miernik wszystek krąg ziemski liniiami kryśli, Nie wiele oczom, więcey poka-

pokaznie myśli. *Zim. Siel.* 126. Miernik abo geometra, od punktu, iako przeznaczonego celu, wymiar czyni. *Haur. Ek.* 22. Mierniey ieździli po Podlasiu, a starszy nad nim, czasem przez pośrzodek izby sznur miernikom ciągnął kazał, drzwy poprzewierciawszy. *Gor. Dz.* 145. Miernik w naywięcey iest w Mazowszu, niż gdzie indziey w Koronie *Grzep. G. K* 2 *b*. Miernik abo Mierniczy, urzędnik który miar publicznych dogląda, *ὁ μετρονομος. Cn. Th.* der Maßaufſeher, der über die Maße die Aufſicht hat. Józef był sprawcą wszystkiego państwa Egipskiego, i iakoby mierzikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wyc. C* 6. *ob.* miroczuik. - b) Miernicy, *geometra*, rodzay zanocnic, których gąsienice chodząc cale się skrzywiaią, i tyle zarazem postępuią, ile stanie są długie. *Klok. Zw.* 4, 102. eine Art Nachtfalter. - §. Miernik, człowiek umiarkowany, wstrzemięźliwy, ein Mäßiger, *oppos.* Niemiernik, n. p. Trudno, żeby niemiernik do skromnemu życiu przyzwyczaił się. *Modrz. Baz.* 29. ein Unmäßiger cf. rozpustnik). MIERNIE, MIERNO, *Adv.*, pod miarą, niezbytecznie, średnie, mäßig, mittelmäßig; *Bh* mjrně; *Cro.* zmèrum; *Dl.* szamirom; *Hg.* mertekletesen; *Rs.* умѣ́ренно. Niemiernie *Slo.* nemirně, nad miru. Królewna chodziła do klasztoru, a tam w refektarzu bywała uczciwie i miernie z Gwilelmem i z innemi pany, takież z paniami, wesoła. *Biel. Sw.* 227 *b*. Miernie się mam, ani zbyt źle, ani zbyt dobrze. *Teatr* 544, 82. - §. Miernie, w miarę, w cel, nie chybiąc celu, dobrze mierząc, godząc, trafiaiąc, trafnie, celnie, genau abgezielt, accurat, richtig ins Ziel treffend. *Ross.* мѣ́рно, мѣ́рно, мѣ́рко. Było 700 mężów, tak miernie bijących z procy, że też i włosu nie chybili. 1 *Leop. Jud.* 20, 16. Ten pusty chłopiec, lśniący się piórami, Jak miernie z łuku srogie puszcza strzały. *Bard. Tr.* 184. Strzały mierno do celu puszczaiąc z łuków. *Lib. Hor.* 34. Umiey łuk miernie ciągnąć, umiey bronią władać. *Tchan. Dz.* 42. Szlachcic tak miernie strzelał, że z łuka na ścienie Szychtował zawieszone strzałami pierś lewe. *Pot. Pocz.* 633. To mowiąc, rzuci pocisk zaiadły na niego, ale iad nie dał miernie rzucić i uderzyć. *Jabł. Tel* 218. MIERNIUCHNY, - a, - e, MIERNIUCZKI, - a, - ie, *intensiv. adj.* Mierny; Mierniuchno, Miernuczko, *Miarniuczko adv.*; recht sehr mäßig; *temperatissime. Mącz.* Ziele to iest mierniuchno oziębiaiące. *Urzęd.* 125. Sztuczkę mięsa tylko zjeś, i także miarniuczko pij. *Sekl.* 13. *MIERNOMAIĘTNY, - a, - e, średnie bogaty, mäßig begütert. W wolnych rządach mistrzowie, kiedy radnicy są miernomaiętni. *Petr. Pol* 344. MIERNOROWNY, - a, - e, równey miary, na gleichem Maße. Cykle miernorówne. *Zebr. Zw.* 3. MIERNOŚĆ, *MIARNOŚĆ, - ści, ż., *Bh. et Slo.* miarność, miara, wielkość lub stopień w miarę, wczesność, das rechte Maß, die Mäßigkeit. Pszenica nayleprzy się tam kocha, gdzie iest mierność powietrza, to iest, ani bardzo zimno, ani też bardzo gorąco. *Cresc.* 151. W tym słowie *mierność, miara* się zawięzuie. *Bud. Cyc.* 3. Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy téy mierności za nowa, która iest między trochą a małem. *Gicz. Wyk. G* 3 *b*. Każda cnota iest mierność, t. i. w środku dwu poboków występnych stoi, z których ieden nadmiarek, a drugi zbytek. *Petr. Et.* 119. - §. mierność, cnota, skromność, wstrzemięźliwość, obeszłość, die Mäßigkeit, Enthaltſamkeit; *Sr.* 1. zmiernomyślnosć; *Vd.* mernoſt, domernoſt, sdershlivoſt, triesnoſt, rednosmernoſt; *Crn.* masnoſt; *Cro.* mertuchlivozt, mertuchlyivozt; *Rs.* умѣ́ренность; *Ec.* мѣ́рность. Mierność chwalebna, na tym mi dosyć, co bóg dał. *Hor. Sat.* 55. Mierność w życiu; dobrowolném ubóstwem iest. *Pilch. Sen. List.* 128. Mierność nas od niesłusznych rozkoszy odzywa, a do słusznych obżarstwu i nierządności miarę ustawuie. *Modrz. Baz.* 28. Mierność i na małe przestawanie, a zbytków się chronienie, osobliwiey młodzi zalecay. *Star. Ref.* 7. Pan o *niemierność potępia, o post nie. *Sekl.* 13. Dziś nie na *miarności, ale na przebieraniu pokarmów post ustawili. *ib.* 13. Post w miarności zależy, nie w przebieraniu potraw. *ib.* W każdey rzeczy trzeba miérności. *Bial. Post.* 198., *Zab.* 4, 163. Mierność ma ten urząd, przywodzić rozumowi pod posłuszeństwo to, co się w affekciech poczciwości przeciwi. *Gor. Dw.* 350. Grunt mierności iest ten, aby żądza rozumowi posłuszną była. *Cyc. Kosz.* 62. W życiu miarę zachowuy według twego stanu, Mierność iest wielki dochód i chłopu i panu. *Bach. Ep.* 42, mierność *frugalitas. Mącz.* Niech mierności zbytek próżny ustępuie. *Zbyl. Zyw. D* 2. Rzplta nasza ma siła zbytków, niemierności, rozpusty, którey wielu potrzeba lekarzów. *Gor. Wt. Q* 4. Mierność nierządności zwyciężamy. *Wrobl.* 201. - §. Mierność, średność, die Mittelmäßigkeit. Mierność stanu, mierność myśli, To przedziwnym człeka losem; Niechay kto chce, iak chce kryśli, Z wstążką, tytułem i trzosem, I w tym co iest i co czeka, Mierność szczęściem iest człowieka. *Kras. List.* 2, 90. - §. nieprzedniość, średniość, niedoskonałość, die Unvollkommenheit, Mittelmäßigkeit. W rzemiosłach przepisom wierność Dosyć działa; choć rzecz trudna, Ale w rymotworcy mierność Więcey niż zła, bo iest nudna. *Kras. List.* 2, 70. Przy małey liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóstwo miernych, a wiele i niższych od mierności. *N. Pam.* 3, 325. - §. 2. mierność ręki w strzelaniu, = dobre mierzenie, godzenie do celu, celność, trafność, die Accurateſſe der Hand im Schießen. Mierność oka; mierność strzelby. MIERNY, - a, - e, *MIARNY, *Eh. et Slo.* mjrný; *Sr.* 1. pomérnoscjiwé, zmeromné: *Crn.* masliy, masne; *Vd.* rednosmeren, masaſt, triesen; *Cro.* mertúchlyiv, mertuchliv, szmeren, merni; *Hg.* mértékletes, *Rg.* mjerriu, mjerni, *Rs. et Ec.* мѣ́рный, умѣ́ренный; odpowiadaiący miarze, będący w miarę, nie nad miarę, nach dem Maß, mäßig, nicht über die Maßen, *propr. et fig.* Mierne długo trwa, a niemierne leci, Ledwie więc czasem iż zostaną śmieci. *Rey Zw.* 217 *b*. Cycero miał na swe potrzeby mierną maiętność. *Kosz. Cyc. A* 3 *b*. Kto tak swe żądze i chciwość miarkuie, Ten się fortuną mierną kontentuie. *Pasz. F.* 261. *Teatr* 35 *d*, 49. Strefa mierna, *la zone temperée. Stas. Buff.* 219, umiarkowana, gemäßigt. - *moral.* mierny; skromny, wstrzemięźliwy, mäßig, gemäßigt, enthaltſam. Mierny, obeszły, *frugalis. Mącz.* Wielu się naydzie ludzi niemiernych, których brzuch bóg iest. *Rey Pſt. H* 5. *Miarny, stateczny, niewielemowny. *Sekl.* 51. *Niemiarne ciepło. *Oczk. przy.* 423. Ręka w szafunku hoyna, w gniewie mierna. *Czach. Tr. C* 2. Była postępków statecznych, w słowach mierną. *Sk. Zyw.* 2,

178. Miernym czyli umiarkowanym bydź *Ec.* мѣ'рнствованіи. Na Orfeusza gędzienie Lucyper w piekle mierznieyszy, a cichy bywał. *Biel. Sw.* 10, łagodnieyszy, łaskawszy). – §. mierny, średni, nienaylepszy, uydzie, kiedy lepszego niemasz, mittelmäßig, paſſabel, leidlich, *Rs.* середовый, незадо́рный. Przy małey liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóztwo miernych. *N. Pam.* 3, 325. – 2) mierny, dobrze mierzący, godzący, w cel trafiający, celny, accurat zielend, pünktlich zielend, auf den Punkt treffend; *Ross.* мѣ'ткій, мѣ'токъ, цѣльный (*oppos.* проборо́чливый). Temu z pod mierney cięciwy Nie uydzie żaden zwierz żywy. *Morszt.* 202. Tak ręki był mierney, że ściął chłopcu pieniądz drobny z głowy, a włosa żadnego nie ruszył. *Papr. Ryc.* 51. Nie uydzie twoiey mierney ręki ieleń. *Pot. Arg.* 209. Psy pod mierną zwierza prowadzą cięciwę. *ib.* Zabiwszy smoka, łuk wedle dębu zawiesił, znak szczęścia i oka miernego. *J. Kchan. Fr.* 41, Mierną ſtrzałą w biegu ielenia nie minie. *Lib. Hor.* 74. Łanie wiatronogie ſtrzelał z miernéy rusznice, albo wieprze srogie. *Zbył. Zyw. B* 3.

MIERUNKA, – i, ż., *Boh.* merunka, Morelka *Tr.*, eine Morelle.

– – MIERZ; zakończenie wielu imion Polſkich, n. p. Gniewomierz, Kazimierz, to ieſt, gniewem mierzi, kazią mierzi. *Jabl. Her.*; *Bh.* miroš, imię męzkie). *cf.* Mir.

MIERZCH, MIERZK, SMIERZCH, ZMIERZCH, – u, *m.*, *ob.* mrok, *Slo.* mrak, mrkáni, mrákota, *Sr.* 1. ſmerkwano, ſmerkuoni; *Cro.* mrak, kas, szumrak; *Rs.* сумерки, *Ec.* сумра́къ, сомракъ, сумерки, примра́къ; (*Crn.* merknenje *ecclypsis*; *Bh.* mrak chmura, *Sla.* mêrk s brunatny, *Nord.* murk ciemny, cf. *Gall.* morne, *Pol.* moraś). mierzchanie die Dämmerung, Abenddämmerung, (cf. brzaſk). Tu ſtraszliwe płomienie odbicie o chmury Migaiąc bladym ſkrzeniem z tamtey ſtrony góry Rzucało szare mierzchy. *Przyb. Ab.* 93. Chmur u nas niemasz; ztąd aże do śmierzchu widzieć możem, nic nie ćmi firmamentu. *Pot. Arg.* 241. Z mierzchem, in der Dämmerung. Poszedł z mierzkiem pod wieczor. *W. Prov.* 7, 9., z zmierzkiem. *Bibl. Gd.* Przed oczyma ich z mierzkiem wyydziesz. *W. Ezech.* 12, 6., z zmierzkiem. *Bibl. Gd.* Z śmierzkiem dochodzi kres czucia dziennego. *Kanc. Gd.* 344. MIERZCHA się, MIERZKA się, ZMIERZCHA się, MIERZCHNIE *Neutr. Imp. ndk.*, zamierzchnie, zmierzchło *Dok.*; mrok pada. *Cn. Th.*, es dämmert, es wird Abend; *Bh.* mrkne, ſmrká ſe, ſaumrká ſe; *Sr.* 1. ſo ſmerkła, ſmerknu, ſmerkuyo ſo, wječori ſo, ſmerknuć; *Vd.* se mrazhi, nuzh se dela, mrak se dela, se nozhij; *Crn.* mrazhy se, (merkniti, merknem z mroczyć, zamroczyć); *Cro.* mrachisze (merchim, potemnuiem z zamraczam; merchanye z zaćmienie); *Rag.* mracitise, smarknutise, smarknivatise; *Bs.* mracitise, smarknutise, smrriknutise; *Sla.* smêrcsese; *Dl.* vecser se caini; *Rs.* меркнуть, померкнуть, смеркáться. Gdy się inż mierzchało, z onego mieysca się wracał. *Baz. Hiſt.* 24. Swita, mierzka, bieżą lata, Ludzie młodo schodzą z świata. *Pieſ.* 168, *sol oritur et occidit.* Nie mierzchaiący się, wiecznie światły *Rs.* немеркнущій, немеркáемый. – Mierzcha mi się w oczach, *vertigine tenebricosa laboro*, *vicinus epilepsiae morbus. Cr. Th.* 1378, *Ross.* мерещиться, померещиться, mir wird dunkel vor den Augen. Prędko się zamierzchło. *Cn. Th.*, cf. zamiersch, zamierzchnąć, cf. omierzchnąć. MIERZCHLIWY, – a, – e, mroczny, ciemniawy, dämmerig, dunkel; *Rs.* сумрачный. Była ieszcze mgła mierzchliwa, *Przyb. Ab.* 151.

MIERZĘ, MIERZENIE *ob.* Mierzyć. MIERZĘ, *ob.* Mierzić. MIERZEIA, – ei; ż., Wyspę przy wpadnieniu Szkarpawy do Wisły Niemcy *Neryngiem*, Polacy swą mową *Mierzeią* zową. *Klon. Fl. G* 3, die Nährung. NB. corrigas *Adelungium* s. v. Nahrung.

MIERZIĄCZKA, – i, ż., *Bh.* mrzutoſt; *Bs.* mrrizochija, nenavidoſt *odium*; *Sr.* 1. rozmerzano, rozmerzanczko, woſtuda; *Slo.* oſtlivani, čemer; *Sla.* gerdanje; *Vd.* gnusnoba, gnusnoſt, grosa, oſtuda; *Cro.* grúscha, vtra auye, vegyauye, lenoszt; *Dl.* lenobia, doszada; *Rs.* скука, досада, неудо́вольствіе; obrzydzenie, niesmak, ohyda, Unluſt, Verdruß, Ekel, Abſcheu. Oczy spuściwszy, okazywał mierziączkę. *Mon.* 69, 215. niechęć). Wyście nas w mierziączkę wprawili do Faraona. *Leop. Exod.* 5, 21. wyście nas ohydzili w oczach Faraonowych. *Bibl. Gd.*, ihr habt unſern Geruch ſtinkend gemacht vor Pharao. *Luth.*). Balem się mierziączki i gniewu iego. *Leop. Deut.* 9, 19., iego popędliwości i gniewu. *Bibl. Gd.*). Oto dzień pański przyydzie, pełen wielkiéy mierziączki, i gniewu. i *Leop. Jes.* 13, 9, nielaski, 3 *Leop.*). Królował Bolesław po klątwie więcey roku, ale z wielką u wszyſtkich mierziączką. *Krom.* 108, *inuisus omnibus.* Sługa, który pana swego ratuiąc, kogo rani, za to żadney mierziączki od rannego nieh nie ma. *Herb. Stat.* 246. Dla przyiaźni, mierziączki, boiaźni, darów . . . *Sax. Porz.* 11. Masz mierziączkę na złe, *odiſti malum. Wrob.* 9. Do grzechów ięzycznych należy bluźnienie, przeklinanie, mierziączka, w słowie uwłoczwo. *Wrobl.* 91. nienawiść, Haß. O boga nic nie dbaiąc, ludziom wielkie przyſkorki, a mierziączki i krzywdy czynili. *Glicz. Wych* E 2. MIER-ZIĆ, – ił, – ić, *Act. ndk.*, omier-zić, umierzić, zmierzić, obmierzić *dk.*, (cf. *Bh.* mrzeti *molestiam afferre*); w ohydę co komu podawać, einem etwas zum Abſcheu machen; *Bh.* obawiti; *Bs.* mrriziti *odi*; *Rg.* marzjetti *aspernari*, marzjetti tkòga, na tkoga *odi*). Grzech to ieſt, co cię mierzi bogu. *Chroſt. Job.* 123. – Mier-zić sobie co, brzydzić się czym, niesmakować w czym, ſich etwas verleiden, es überdrüßig ſeyn. Swoie nic idzie w smak, chyba mądremu, każdy głupi mier-zi sobie własne dobre. *Pilch. Sen. liſt.* 67. – 2) Mier-zi mię co; z Mier-zę się czym, *Bh.* mrzet ſe *indignari*), przykro mi ieſt, brzydzę się tym, es widerſteht mir etwas, ekelt mich an, macht mir Ekel, ich trage Abſcheu davor; *Bh.* obawnoſti miti; *Slo.* oſtlivim ſobé, oſtichám ſe; *Sr.* 1. merſaći, ne merſy, merzé mé, ſom rozmerzané, woſtudza ſo mé; *Sr.* 2. ſe woſtuiiſch, muzaich; *Vd.* mersati, mersi, samersct, samersi tu meni, merzhati, merzhim, merzhuvati, kujati se, oſtuditi se, gnusiti se, grositi se; *Crn.* mersy se meni, merzèm, mersiti, gravsha se, perguśy se, gnusiti; *Rg.* marzitti, omraziti se, marzjetti; *Bs.* mrriſko bitti; *Cro.* merzim; odurjavam (merzeti z gardzić); grusati mi se, utrazim; odurjavam (merzeti z gardzić); gnusati mi se, utrazim; *Dl.* mrazimisze, lenimisze, gnusitifse; *Ross.* мерзѣть, смерзѣть, мерзить, омерзить, брезговать, побрезговать, *ob.* obrzazg; *Ec.* мерзю́ся, мерзи́ть мя, омражáти; cf. *Lat.* morosus, *Gr.* μῶρος; cf. *Pol.* śmierdzić, smród). Jeleniowi spodobało się czoło z rogami gałęziſtemi; ale golenie chude te go

bardzo mierziały. *Ezop.* 16. I boga i ludzi pycha mierzi. *Kosz. Lor.* 32. nie podoba się). Auguſt ludzie bardzo mierzał, dla zbytniego wyciągania podatków. *ib.* 130. onydny u się ſtawał). Pospolicie takiego każdy mierzi, kto mi prawdę mowi. *Key Pſt. Hhh* C. każdemu ieſt przykry). Chryſtus Faryzeuſze mierzał, i nauka zbawienna iego, ktora ie w oczy kłoła. *Zrn. Pſt.* 3, 701 *b.*; byłim niesnośnym). Kto z pijanicą żyie, pospolicie tego wino nie mierzi. *Kosz. Lor.* 4. Cymonowi to przyszło, iakoby go nie miał kufel mierzić. *Gorn. Dw.* 320. Mierzi ta rzecz, którą uczynił Dawid, Jehowę. *Bud.* 2 *Sam.* 11, 27 *not.* „za złe było w oczach Jehowy."; to była ale rzecz przed oczyma Pańſkiemi. *Bibl. Gd.*). On mię mierzi, iak grzech. *J. Kchan. Fr.* 17. Mierzi go kazny, wolałby sam. *Rys. Ad.* 40. Mierzi go każdy tyranyzs, ktoby się chciał wdawać w sprawy iego. *Rey Ap.* 35. Iż go błogosławieńſtwo wielce mierziało, Day to Panie, aby go wiecznie miiało. *P. Kchan. Ps.* 166. Żydowzom Tureckim woyna Węgierſka *zmierziała, że na nie icy odgłos powſtało nieukontentowanie. *Kłok. Turk.* 205. *MIER-ZIĘCZYC się *zaimk. ndk.*, mierziowym sposobem kłócić się, ſich ekelhaft herumzanken. Szalony ten, co się z każdym mierzięczy. *Ezop.* 8. Gospodarzowi potrzeba dobrze opatrzyć, aby żona taką była, aby się nie mierzięczyła w domu. *Petr. Ek.* 3. *MIERZIENIEC, - ńca, *m.*, *Bs* mrzizak, *Kosz.* мерзáвець, *pluguvec, sparcificus. *Mącz.*, ein ekelhafter Menſch, *Bh.* ohawník. Ty mierzieńcze, zasłużyłeś karanie. *Ezop.* 4. Jeszcze gadasz mierzieńcze! *Papr. Kol. T* 2 *b.* (*Sr.* 1. mrſkal, *Vl.* mershuz, s tetryk dziwak). *MIERZIENNIK, - a, *m.*, *leno*; *Mącz.*, ein Hurenhändler. *MIERZIENNICA, - y, *ż.*, czarownica, *pharmaceutria. *Mącz.*, eine Hexe. MIERZIONO *Adv.*, (cf. *Bh.* mrzute *morose, et* mrce *spurce*. *Sla.* mêrſko, neraddo s nierad; *Cro.* merzko, *Dl.* gardo *foede*; brzydko, paſkudnie, ekelhaft, häßlich. W Jußanciech baby z włosami rozkudlanemi, niewiasty i dziewki głowy mierziono nossą. *Gorg.* 410. MIERZIONOŚC, - ści, *ż.*, cf. *Boh.* mrzutoſt *indignatio, et* mrzkoſt *spurcitia*, brzydota, omierzła szpetność, ekelhafte Häßlichkeit; *Bh.* ohawnoſt, ohawa; *Sr.* 1. mierzacinoſcj, woſtuda; *Vd.* merkoſt, merhuſt, gnuſoba (merzhnoſt, merzhlivoſt: zły humor, markotliwość), *Cro.* gnuſoba; *Cro.* mersota, merszko ha gnyusz; *Ll.* gnuſnoszt; *Bs.* ghnusoba, ghnuso hja (mrizoshja *odium*); *Rs.* мерзость. Mierzionośći w ſtarym chwale nie mogę. *Bud. Gyc. Star.* 33. Mierzionościami swemi napełnili dziedzictwo moie. *Bud. Jer.* 16, 18, spromościami. *Bibl. Gd.*) MIERZIONY, - a, - e, *Boh.* mrzutný *ingratus et* mrzký *spurcus*); brzydki, omierzły, oprosny, ekelhaft, häßlich, verhaßt; *Bh.* ohawny; *Slo.* mrzký, mrzutný; *Vd.* mersik, samoraliu (*Vd.* meraliu, mersha, mershak, s markotny); *Crn.* gnusné (cf. gnusny z oy); *Sr.* 1. mierzacyé (rozmierzane *indignatus*), naimdné, *Cro.* mèrzek, gruazten; *Dl.* dodian, doszadjen, doszadliv; *Sla.* mêrzak; *Rg.* màrzak, maragliv (marzêch *ingratus*); *Bs.* mrizgliv, ghnusni; *Rs.* мéрзкій, мéрзостный, мéрзокъ, брезгли́вый, богомéрзкій; *Ec* скучный. Choroby, wrzody, które są brzydliwe i mierzione, przyſłoi zakrywać. *Glicz. Wych. G* 4 *b.* Trzeba im te wady zganić, ująć, a iakoby czém mierzio-

nem osypać. *ib. M* 2. Żywot plugawy i mierziony i nieszczęśliwy prowadzić. *Star. Ref.* 76. Mierzione rzeczáſtwo. *Petr. Hor. F.* 4, *not.* „rzezańce znieważcieli, bez brody, zmarszczki po twarzy maiąc, głos niewieści"). Wychodziło innych siedm wołów, tak bardzo mierzionych, i chudych, żem takich nigdy nie widział. *Leop. Gen.* 41, 19, szpetnych. *Bibl. Gd.*). Bydlę, byłoliby chrome, albo wżdy na którym członku mierzione, albo ułomne, nie ma bydź ofiarowane. *Leop. Deut.* 15, 21. Prawda nam ieſt niewdzięczna i mierziona. *W. Poſt. W.* 202. Wszyſtkie te rzeczy złe są, i bogu mierzione. *ib.* 216. W ręku laſkę trzymał zieloną, Znak że posel z nowiną idzie niemierzioną. *Pot. Arg.* 260, przyiemną). - Mierzieńszy, Mierznieyszy *compar.*, n. p. U Turków niema narodu mierzieńszego nad Niemiecki. *Strył.* 41. Niemasz nic bogu i ludziom mierzieńszego, nad okrutnego człowieka. *Kosz. Lor.* 28 *b.* Daleko mierzieńszą nieludzkość nieprzyymowania gości w dom przedsięwzięli. *Leop. Sap.* 19, 13. Naymierzieńsza brzydkość. *W. Poſt. W.* 233. Im przewrótnieyszy a chytrzeyszy człowiek, tym bywa nierządnieyszy, mierznieyszy. *Kosz. Cyc.* 126. MIERZK *ob.* Mierzch. MIERZLIWY, - a, - e, obmierzły, ekelhaft, gräulich. Tuż ściga za niemi zaraza mierzliwa Co niepozbytym ciosem wnętrzności przeszywa. *Zab.* 6, 148. *Minas.* MIERZNĄC *ob.* Omierznąć, cf. Nadmierzuąć, Namierznąć.

MIERZWA, - y, *ż.*, słoma pogmatwana nieprosta, Wirrſtroh, Krummſtroh; *Bh.* mrwa, mrwká, brchotina; *Slo.* mrwa; *Vd.* mrina, merva; *Crn.* mèrva, mervèza; (*Cro.* mervina *scobs*; mervo, mërvichik *paullulum*; *Bs.* mrriva, mrrivica *mica*: mrtive, oſtaci *reliquiae*). Słomy omłócone na boiſku ozierać trzeba, i mierzwę rewidować, aby się w nich niedomłocone kłoſki nie znaydowały. *Haur. Sk.* 20. Spiesznie skryła te rzeczy pod mierzwę, którą słano wielbłądom, i usadziła się na nicy. *Leop. Gen.* 31, 34. *Wujek.* barlog). Praca oraczów nieoszacowana, Z mierzwą zrównana. *Groch. W.* 557. Siana, słomy, plewy, i mierzwę od nas kupuią. *Goſt. Gor.* 106. Drobny gnóy albo mierzwę po łąkach rozmiatał, aby trawa lepiey rosła. *Cresc.* 38. Strohdünger. MIERZWIASTY, MIERZWIATY, - a, - e, pogmatwany, zgnieciony, durch einander gewirrt, Wirr (ſtroh). *Crn.* smershàn z rozcochrany; *Bs.* smervivi, izmervivi, izmrriviv *friabilis*). Mierzwiatą słomę osobno kłaść, a dłuższą na powrosła znowu osobno. *Zaw. G.*, *Haur. Sk.* 21, gnoiem mierzwiaſtym przysypować. *Cresc.* 326. MIERZWIĆ *Act. ndk.*, zmierzwić, pomierzwić *dk.*; *Rg.* màrviti, amàrviti, razmarviti *diminuere*; *Slo.* mrwiti, mrwiti *friare*; *Crn.* amèrvim; *Cro.* mérvim *comminuo*, *frio*, razmervljujem *contero*; *Bs.* mrriviti, smerviti, smrriviti), pognieść, pogmatwać, ścierać, zuſammen rüllen, zuſammen wirren, reiben, drücken. (*Sr.* 1. merwu ßo *scateo*). - §. mierzwić, pomierzwić, namierzwić, mierzwą nagnoić, i ogolnie pognoić, mit Wirrſtroh düngen, und überhaupt dungen, *Bh.* mrwim, pomrwim; n. p. mierzwić rolą owcami *Ir.*, w hurtach owce trzymaiąc rolą gnoić, den Acker dürden.

MIERZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, mierzać *contin.*; *Boh.* meriti; *Sr.* 2. mêriſch; *Sr.* 1. mêru, merim, mirim, *Vd.* merit, pomerit; *Crn.* mirèti, miruvàti; *Sla.* mirriti, mi-

rim; *Cro.* meriti, mérim, zmirjati (=mierzyć, ważyć na wadze) *Dl.* miriti; *Hg.* merni, mirni, megmérem; *Bs.* mieriti, mjerriti *metiri, ponderare; Rg.* mjeriti, mjerriti, izmjerriti, izmjerrivati; *Ross.* мѣрять, мѣрить, смѣрять, межевать, межую; *Ec.* мѣ'рилствовать, мѣрять, mierzyć, ważyć). cf. *Gr.* μειρω, μερίζω *partior*). miarą wielkości rzeczy iakiey dochodzić, meſſen. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie na włoki mierzą, w Wielkiey Polszcze na szlady, w małey Polszcze i w Rusi na łany. *Grzęp. K 2 b.* Rozmaite są sposoby mierzenia, inaczey się mierzą grunta, inaczey gmachy, inaczey towary. *Teatr* 24 c, 106. Nie zawsze szczęśliwy, co mierzy korcami złoto. *Bard. Tr.* 231. Wymyślacze, co wodę łyżką mierzą. *Rey Ap.* 68., *Rys. Ad.* 93. (cf. piasek liczyć, drzwi do lasa robić, bąki strzelać, cf. liczykrupa). Nie mierzą chłopa w korzec, często mały bije, A wielki z piwnym wąsem nadstawuie szyie. *Kchow.* 52. Pewniéy mierzyć, niż wierzyć. *Cn. Ad.* 828. lepsza miara, niż wiara). Rozciągnął się, i zmierzył się nad dziecięciem umarłém trzy kroć, 1 *Leop.* 3 *Reg.* 17, 21. położył się na nim rozczepierzywszy). – §. Mierzyć się z kim, próbować się, skosztować się, tentować się z kim, ſich mit einem meſſen. Z walecznym Hektorem zmierzę się wzaiemnie, Czy ia zginę od niego, czy też on odemnie *Dmoch. Jl.* 2, 241. – *tr.* Mierzę co czym, z miarkuię co czym, stosuię co do czego, eine Sache nach einer andern abmeſſen. Chęcią się, nie datkiem, mierzą usługi. *Zab.* 3, 219. *Ossol.* Chwalę, co się piędzią mierzą, Objad miarkuiąc z wieczerzą. *Kchow.* 190. *Zabł. Amf.* 96. cf. Niech się gęba zgadza z mieszkiem; cf. miarą kocie) ſich nach der Decke ſtrecken. Głupi kto z wydatkami przychodu nie mierzy. *Nar. Dz.* 3, 123. Mierząc się swą stopą, i wiedząc, że mu tego wiele ludzi zazrzeć miało, daru nie przyiął. *Gor. Sen.* 83. – Mierzę co czym, z sądzę o czym z czego; eine Sache aus etwas abnehmen. Twoią wielkością mierzam cnotę twoię; Powierzam się królowi i nic się nie boię. *Teatr.* 51, *d*, 53. – §. 2. Mierzyć do czego, na co, z godzić na co, celować, na cel brać, *Bh.* ſmeriti, ſmeřowati; *Vd.* namerjati; *Crn.* namirjam; *Bs.* smirati, nagaghjati, zazgohiditi u çigl; *Slo.* mishaniti; *Cro.* czúlyati; *Rs.* мишенять, цѣлить, нацѣлить, прицѣлиться, намѣтить, намѣчать, изноровить, изноравливать (cf. *Gall.* mirer, *Ital.* mirare; *Ital.* mira, z cel, celownik). worauf zielen, wohin zielen. Gdzie indziey mierzy, a gdzie indziey uderzy. *Pot. Arg.* 364. *P. Kchan. Orl.* 1, 47. Nie zawsze uderzy, gdzie kto mierzy. *Cn. Ad.* 600. Wiele radnicy do swego pożytku mierzą, niżeli do całości Rzpltey. *Star. Zad. C.* Powieszony Masław od Prusaków z urągowiskiem: wysokoś mierzył, wysoko wisisz. *Nar. Hiſt.* 2, 553; *alta petiſti, alta tenes.* W bok dyszlem mierzą, zawrócę ich. *Teatr.* 42 *d, d.* na bok się biorą, kieruią, ſie lenken ſeitwärts um. MIERZYCIEL *ob.* miernik, mierniczy.

Pochodz. *pod słowem*: *Miara.*

*MIERZYK, - a, *m.*, *Bh.* mirik *apium*) Eppich, *Apium*, *Stefanet* w swoim herbarzu wyłożył mierzyk, nie wiem co to za słowo, ani Polskie, ani Ruskie, ani Niemieckie. *Urzęd.* 28. więc Czeskie!

MIERZYN, - a, *m.*, MIERZYNIEC, - ńca, *m.*, ein Mittelpferd, von mittlerer Größe. Mierzyny, konie miernego wzrostu, zażywaią się do rożnych poiazdow, pospolitey iazdy. *Kluk. Zw.* 1, 162. Koń świadom boiu, gdy trąby usłyszy, Uszy podnosi, pysk zadziera łysy; Nogami tupa, a robotny Mierzyn kark powiesiwszy stoi niechotny. *Kchow.* 38. Konie Moskali niewielkie, mierzyńcy, wałachy niekowane. *Gwag.* 578.

MIEŚĆ *ob.* Miotać.

MIESCE *ob.* Mieysce. MIEŚCIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, pomieścić, umieścić, zmieścić *Dok.*, *Rs.* умѣстить, умѣщать (cf. *Gr.* μεσόειν, cf. *Gall.* mettre, *Lat.* mittere). dadź mieysce, wyznaczać mieysce, umieszczać, placiren, Platz anweiſen, einen Platz geben, verwahren, bewahren an einem Orte. Dałem mu 100 dukatów, aby ie gdzie dobrze umieścił. *Teatr* 8 c, 17, ulokował, unterbringen, anlegen. To doniesienie w gazecie swoiey umieściss. *Gaz. Nar.* 1, 239. położysz, in die Zeitung aufnehmen, darin einen Ort vergönnen). Na pozór on iest grzeczny, a wewnątrz iad mieści. *Kras. Bay.* 111., chowa, verbergen. Mieszczący, obeymuiący w sobie *Rs.* вмѣстительный. Mieścić kogo na funkcyi, amplojować, *Rs.* расчинить, расчинять, placiren, anſtellen. – Mieścić się *Recipr.*, mieysce mieć, Raum haben, Raum finden, Platz haben. *Bh.* ſměſtnati ſe, *Rs.* умѣститься. Zmieścić się wszyscy iuż prawie nie mogą. *Paſt. F.* 322, mieysca iuż prawie niema). Skarżemy się, iż szlachta u nas mieścić się gdzie nie ma; woysko mało, zmnieyszone panów dwory. *Mon.* 65, 466. finden nirgends ein Unterkommen. Dworzaństwo ustało; nie ma się gdzie szlachecki syn umieścić. *Kras. Pod.* 2, 274. Znalazł przy dworze umieszczenie, przyzwoite urodzeniu swemu. *Stas. Num.* 1, 55., Unterkommen). W ustach ludzkich równie fałsz i prawda mieścić się może. *Teatr* 26, 15. znaydować się). Co umysł wzrusza i co oko pieści, W twoiey osobie wszystko się to mieści. *Kras. W. Ch.* 30. W głowie mu się to nie mieści, iakby to być mogło. *Karp.* 4, 35; poiąć nie może, nie chce mu wleźć do głowy, er kann gar nicht begreifen, es will ihm nicht in den Kopf. (*Ec.* мѣстилище schowanie). MIEŚCINA, - y, *f.*, MIEŚCINKA, - i, *f.*, *dem.*, biedne ubogie miasto, eine elende Stadt. Wypędził go do nikczemnéy mieściny. *Warg. Wal.* 147, Ziemi Włoskiéy wsi i mieściny mieczem i ogniem pustoszył. *ib.* 243. Leżała mieścinka w padole, niewielką maiąc równinę. *Warg. Cez.* 66. Miasta wszystkie, mieścinek do 40 zapalili. *Warg. Cez.* 5. Niemasz tak podłey wioski, tak lichéy mieścinki, coby w niey trzydzieści i czterdzieści chorągwi nie brało. *Star. Ref.* 113. Teraz idę do lasa narąbać chrościny, Bo ieszcze mam niektóre bez płotów *mieściny. *Banial. K* 4. mieysca). MIEŚCISKO, - a, *n.*, z przyganą, *Rs.* городище, eine armſelige Stadt, ein elendes Neſt. Bezbożne to mieściſko. *Pot. Zac.* 114. Dym tylko z mieściſk wychodzi. *Dar. Lot.* 1. Ten, co iamy dał wszelkiemu zwierzowi leśnemu, w *mieściszczku swoiem gospody mieć nie mógł. *Kanc. Gd.* 49.

MIĘSI *ob.* Mięsny.

M'ESIĄC, - a, *m.*, *Bh.* měſyc; *Slo.* meſác, meſic; *Sr.* 2. máßez; *Sr.* 1. miſaz, mießaz, méßacz, mießacit, mießacztwo; *Sla.* misèc; *Bs.* miſeç, mjeseç, mjesecina; *Rg.* mjesez; *Vd.* mesez, miesenz, luna, meſsez; *Crn.* mejsz, męsz, meſsez, luna; *Cro.* meszecz; *Rs.* мѣ'сяцъ, луна; cf. *Gr.* μήν, μηνος, *Lat.* mensis, *Ital.* mese, *Gall* mois, *Aeol.* μεις, *Arab.* Manath). czas, który obroty księżyca czynią, der Monat. Mieszaią niektórzy te słowa niedo-

bre- iako masz pod słowem Księżyc. Słowo Polskie Miesiąc zgadza się z Łacińskiem *mensis*. *Cn. Th.* Miesiąc księżycowy, der Mondmonat. *Zebr. Zw.* 26. Miesiąc księżycowy, przestrzeń czasu, którego potrzebuie księżyc, do okrążenia ziemi. *Sniad. Jeo.* 201. Miesiąc gwiazdowy, *Sidereal*, czas w którym księżyc powraca do iakiey gwiazdy stałey. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc peryodyczny, przestrzeń czasu, którego potrzebuie księżyc, żeby odszedłszy od iakiey gwiazdy stałey, znowu do niey powrócił. *Sniad. Jes.* 201. Miesiąc obiegny *periodicus*, czas w którym księżyc przebiegnie gość 360 o., rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc synodyczny, conjunctionis, przestrzeń czasu od nowiu do nowiu. *Sniad. Jes.* 201. miesiąc dobiegny. *Hub. Mech.* 426. Zwyczajny miesiąc cztery tygodnie i ieden albo dwa dni w sobie zawiera. *Hub. Wst.* 281. Dwa miesiąca przedtym. *Bielsk.* 101. (*Vulg.* Imiona miesiąców: Styczeń, Luty, Marzec, Kwiecień, May, Czerwiec, Lipiec, Sierpień, Wrzesień, Październik, Listopad, Grudzień). Pierwszy dzień miesiąca *Calendae*, *Fc.* священнóе дѣйствie. Jest przysłowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem albo kaznią grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruski miesiąc. *Sek. Obl.* 39. t. i. bardzo długo). U dworu znowu wytrwam miesiąc ruski, Niźli przybiią na drzwi reiestr *Pruski*. *Klon. Ft. H* 2 b. – *Slo.* na pšé letnické *ad Calendas Graecas*). – *Transl.* Miesiące żołnierskie, abo towarzyskie. *Pap. W.* 2, 230. die Soldatenmonate. Konstytucya za Jana Kazimierza obiecuie, iż w każdym roku przez cztery miesiące, Sept., Oct., Nov., Dec., cokolwiek dworów, dzierżaw i urzędów ziemskich do dyspozycyi koronnikiey przypadnie, to wszystko król zasłużonym w nowiki rozdawać będzie. August II. w paktach obiecuie miesiące żołnierskie prawem warowane, mieć w pogotowiu. *ib.* – Miesiące Rzymskie, Römermonate, podatki nadzwyczayny pod czas woyny cyrkułów rzeszy Niemieckiey. *Wyw. G.* 229. – §. *transl.* miesiące białogłowskie, ordynary miesięczne, miesiączki, czasy, krew miesięczna. Monatliche der Weiber, die monatliche Reinigung. *Gr. d. sh.*, dishenga, samih; *Sr.* 1. zonska méßacjna bolezen. *Rg.* vrjeme zensko, stvari zenske; *Rs.* мѣсячное, *Fc.* луновенїе, мѣсячное, очищенїе. Białogłowa miesiące czyli miesiączki maiąca, *Cro.* shena, *Sr.* 1. mésacinitwa, meßacjnlwoscj cjerpjti. Lekarstwa na zatrzymanie miesiączek białogłowskich. *Slezk. Ped.* 145. Macierza duszka, pijącą, paniom miesiące wywodzi. *Urzęd.* 284. Mała ożanka moc i miesiączki przywodzi. *Spicz.* 232. – 2) złe *miesiące* zarazy. *Budz.* 31. der Mond. Miesiąc iest tey zarazy i światłość swoię od słońca bierze. *Rey. Ap.* 64. Ty gdy patrzał na słońce, I ty na miesiąc krzywy, Zaraz ciężki strzał, znał wicher straszliwy. *Bard. Luk.* 49. Czarnoksięzkim wierszem, miesiąc sprowadziła z nieba [illegible]. *Bard. Ir.* 463. Odmienno chodzi rad, iako i miesiąc. *Sek. Zam.* 7. Miesiące odmienne. *Groch. W.* A. Miesiąc świeci, a księżyc świeci, der Mond scheint. Ten [illegible], ani ieść chce, ani pić, ani spać, ustawicznie [illegible], lubi po miesiącu chodzić. *Teatr.* 24, 110. im Mondschein spatziren. W zimie nocy całe przepędzamy u [illegible], chuchaiąc w ręce. *Teatr* 6, 97. im Mondschein, ob. poświata). – *Slo.* nebbám na meſáce, keb' mi ſlunce ſwitil; nie dbam o gwiazdy. – *Blande:* à Dieu iasna pogodo; zorzo, miesiącu! *Teatr* 22, 76. słońce moie, gwiazdo, perełko, rybko, gołąbku. – §. 3) Przez miesiąc rozumie się też figura, którą składaią dwa cyrkuły nierówne, spolnie się dotykaiące wewnątrz. *Solſk. Geom.* 214. zwey in einander geſchobne Zirkel. *ob.* miesiączek. •MIESIĄCOSŁOW, – u, *m.*, *Rs.* мѣсяцословъ Kalendarz; *adj.* мѣсяцословный Kalendarzowy. MIESIĄCOWY, – a, – e, od miesiąca, *Bh.* měsýčnj; *Sr.* 1. méßacznowné; *Crn.* mejszov; Monats-, Są gołębie *miesiącowemi* zwane, ztąd że co *miesiąc* młode wyprowadzaią. *Kluk. Zw.* 2, 169. – *2) księżycowy Monds-, Swiatłość miesiącowa. *Budn. Jes.* 30, 26. Miesiącowy okrąg *Vd.* obstretna, der Mondshof. MIESIĄCZEK, – czka, *m.*, *dem. nom.* miesiąc, ein kleiner Mond; *Sr.* 1. méßacik; *Bs.* mjeseciać, misecjać). Koło Jowisza obracaią się iego miesiączki. *Os. Fiz.* 539. – b) miesiączek, promienie nad głową świętych na obrazach, kołko święte. *Wlod.*, *Rs.* ѵѧма, der Nimbus um einen heiligen Kopf. – c., Miesiączki, miesiączyki, gatunek podkow, które się daią, kiedy kopyto na pięcie ma iaką wadę. *Kluk. Zw.* 1, 182. eine Art Hufeiſen. – d., Miesiączki niewieście *ob.* miesiące, upław niewieści, das Monatliche der Weiber. *Dyk. Med.* 4, 288. – e. *Botan.* Nogietek, Miesiączek po Czesku, *Bh.* měsýček, *calendula*, die Ringelblume. *Syr.* 1530. *Spicz.* 46, – §. Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, *ziele*, a że w strączkach nasienie ma, na kształt miesiąca w pierwszey kwadrze, pochodzących, też miesiączkiem zwane, Beilkraut, Peltſchen, *coronilla securidaca Linn. Syr.* 769. MIESIĄCZKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, *lunaris*, *Perz. Cyr* 158. mondförmig. Połmiesiączkowaty kabłączek u paznokciów, *lunula digiti. ib.* MIESIĄCZNICA, – y, *ż.*, miesięczny upław niewieści, die monatliche Reinigung, *ob.* miesiące, miesiączki). Sara iuż była stara, i iuż miesiącznic nie miewała. *Sk. Zyw.* 2, 202. – §. *bot.* Miesiącznica, Miesiącznik, – u, *m.*, *lunaria Linn.* Monds kraut rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 2, 98, *Jundz.* 330, zaparstnica. *Urzęd.* 180. MIESIĄCZNIK, MIESIĘCZNIK (*Cn. Th.*), – a, *m.*, *Bh.* měsýčnik, naměsýčnik; *Crn.* mejshen; *Cro.* meszechnyak; *Rg.* mjesecnik, mjesecjár; *Rs.* мѣсячникъ, мѣсячникъ. Choroba miesięcznika, •*miesięcznictwo*, *Bh.* měsýčnost, *Vd.* miesenzhlivoſt, miesenzhna bolieſen). Miesięcznikiem iestem *Ec.* лунствуюсѧ, лунáгїйсѧ; *adj. Vd.* miesenzhliu, miesenzhaſt, odmiesenza boun). lunatyk. *W. Matth.* 17, 15. *Sien.* 324, ein Mondſichtiger. Lunatycy abo miesiącznicy. *Sk. Zyw.* 1, 118. cf. Nocobłąd. – b. dziecię na świat urodzone obrzezane, czyli bez napletku, *Tr.*? ein Kind, das ohne Vorhaut gebohren worden. (*Rs.* мѣсячникъ miesiąc maiący). – 2) *botan.* miesięcznik ziele *Selenotropium. Cn. Th.* Mondwende, ein Kraut, ſo ſich gegen den Mond wendet. MIESIĘCZNY, MIESIĄCZNY; – a, – e, *Bh.* měsýčny; *Slo.* meſačni; *Sr.* 1. méßacjnè; *Cro.* meszechni; *Vd.* miesenzhen; vsakomiesenzhen; *Rg.* mjèsecni, messecni; *Rs.* мѣсячный, лунный. ieden miesiąc trwaiący, lub co miesiąc powracaiący, monatlich, Monats-. Miesięczny •obrok abo iurgielt, *Cn. Th.* Miesięczne *Subſt. neutr.*, *Rs.* мѣсячина, Monatsgeld, Monatsgehalt. Musi bydź ieszcze u Pana moie miesięczne, moie strawne, moie ro-

czne, moie zasługi, moie suchedni. *Teatr* 32 *b*, 13. - Czyścienie białogłowskie miesięczne. *Krup.* 2, 176. miesiące, miesiączki, miesiączanice, die monatliche Reinigung. Białogłowy miesięcznego nie maiące płynienia, niepłodne są. *Krup.* 2, 177. Grecy chcą, aby niewiasta, w niemocy swey miesięczney, ś. taiemnic nie brała. *Sk. Dz.* 145. Upławy, to iest zbytnie miesięczne pławy. *Sien.* 381. Niewiastom miesięcznym używania ciała Pańskiego bronią. *Sk. Dz.* 1026. t. i. czasy swoie maiącym, die das Monatliche haben. - Glisty miesięczne, *lunaticae vermes*, Herzwurm. *Ital.* maldella luna, wzięły to imię od miesiąca, abowiem y miesiącem rostą i zaś maleią. *Sien.* 548. Miesięczne ziarno, *menispermum Linn.* Mondsamen., rodzaiu tego roślinnego gatunkiem iest rybotruy. *Kluk. Dyk.* 2, 116. Miesięczny kamień, *Bh.* měsíční kamen; z księżyczny kamień, Mondstein, Fraueneis. - Miesięcznie *adv.*, co miesiąc, monatlich, *Rs.* ежемѣсячно (cf. мѣсячно miesiąc świeci, *ob.* poświata).

*MIĘSIARZ, - a, *m.*, mięsoiadacz, mięsożerny, ein Fleischesser. Grzeszy, któryby nie naczczo przyiął chleb duchowny; trzeba to uważyć cielesnym mięsiarzom, aby wiedzieli, że grzeszą *Hrbšt. Odp. U.* 8. cf. *Slo.* masař, *Sr.* 2. mjasnik; *Cro.* mesar; *Hg.* mészáros, *Vd.* mesar, *Rs.* мясникъ rzeźnik, *Ger.* Metzger.

*MIĘSIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, zamięsić *dk.*, rozczyniać. *Cn. Th.* 408. den Teig einmachen, einteigen. Mięsić ciasto, wapno. *Wlod.*, cf. miąższo czynić.

MIĘSISKO, - a, *n.*, paskudne mięso, elendes Fleisch. Grube mięsisko. *Past. Fid.* 164. Mięsisko narosłe. *Hipp* 105.

MIESISTOŚĆ, - ści, ż., cielistość *Cn. Th.* die Völligkeit des Körpers, Reichthum an Fleisch, Corpulenz; *Boh.* masotost. Mięsistość drzewa, owocu, z części iego mięsiste, das Fleischige, Fleischartige Theile; *Bs.* mecja, mekota, pupa, *ob.* mięsiwość. MIĘSISTY, - a, - e, Mięsisto *adv.*, cielisty, fleischig, körperlich; *Boh.* masnatý, libiwý; *Slo.* masnatý; *Sr.* 2. mjažopite; *Vd.* mesenast; *Sla.* mesnat; *Cro.* mèsznat, meszasst; *Rs. et Ec.* мясистый, мяконный. Aniol mięsistsze na siebie przyoblecze ciało, Żeby go łacniéy oko śmiertelne doyźrzało. *Przyb. Ab.* 8. Pacyent ten zdrowo i mięsisto wyglądał. *Perz. Cyr.* 3, 150. Mięsista część abo sztuka w zwierzęciu, pieczenia. *Cn. Th.* ein fleischiges Stück von einem geschlachteten Thiere, ein Bratenstück, ein Braten. Korzeń mięsisty *carnosar.*, z substancyi kruchey złożony. *Jundz.* 2, 6.

MIĘSIWO, - a, *n.*, *collect.*, Fleischwerk, Fleisch, Fleischwaare, Fleischspeisen; *Bh.* libiwina (cf. leyba), *Crn.* mesnina). Mięsiwo, owe mięsiste części, ktore się z nitek składaią, z których wielu zwierząt są pokarmem człowiekowi. *Kluk. Zw.* 1, 31. Mięsiwa nad wszelkie inne pokarmy posilne. *Haur Sk.* 504. MIĘSIWOŚĆ, - ści, ż., n. p. Kapary większe więcey w sobie mięsiwości i soku maią, niźli mnieysze. *Syr.* 870. Oliwki moczyć, dokąd się mięsiwość od kostek nie puści. *Sien.* 608. Dynie wodniste są mięsiwości bardzo iuszney. *Syr.* 1188. *Rg.* mekotta, mecina, mehscina; *Bs.* pupa, pupica, mecja, mekota od mesa, sridina od kruha (cf. ośrzodka); *Ross.* мякоть.

*MIĘSNICA, - y, ż., iatki mięsne, schowanie na mięso, Fleischbank, Fleischbehälter, *Bh.* masnice, *Crn.* mesniza; *Vd.* mesarniza, mesniza; *Sla.* mesarnica; *Cro.* meszarnicza, mesznicza; *Hg.* mészárszék). Na szkucie mięsnica bywa naprzeciwko kuchni, gdzie słoninę i leguminy dla ślisów chowaią. *Mag. Mšk.* (cf. śpiżarnia).

MIĘSNICZEK, - czka, *m.*, *musca carnaria*, co do kształtu pospolitym muchom podobna, lecz większa, iaia składa w mięśney zgniliznie. *Kluk. Zw.* 4, 371. *Lad. H. N.* 112. die Fleischfliege, Schmeißfliege

MIĘSNY, - a, - e, od mięsa, z mięsa, *Bh.* masný; *Slo.* masitý, *Crn.* mésn, mésen; *Vd.* mesen; *Sr.* mjáśné; *Rg.* meesni; *Sla.* mésnj; *Cro.* meszny, meszan; *Rs.* мясный; Fleisch-, zum Fleisch gehörig, von Fleisch. Niewolno przez post wielki, mięsne lub maślne potrawy iadać. *Boh. Kom.* 1, 135. Od wszelkiego się mięsnego pokarmu wstrzymywali. *Pilch. Sen. list.* 4, 14. Mięsna polewka. *Sien.* 153. cf. rosół). Mięsny dzień, z w ktory z mięsem iedzą, ein Fleischtag, (*oppos.* postny dzień, suche dni), *Vd.* mesni den, maßen den). Srzody i Soboty niemięsne. *Ustrz. Kruc.* 2, 154. w które nie godzi się mięsa zażywać). Mięsna grzęda, z polica, ein Fleischbrett, Hackbrett. Mięsne iatki, *Boh.* masné krámy, masnice. *Slo.* masný kram, gatka (*ob.* mięsnica), od przedawania mięsiwa Fleischbänke cf. iatki). - *Fig.* Wydał go na mięsne iatki. *Rys. Ad.* 72. t. i. na rzeź, na sztych, *Vd.* mesaniza, mesarniza, ubijalishe, umorjalishe, er hat ihn zur Schlachtbank geliefert, in Lebensgefahr hinein gestürzt. - Mięsne serce, *oppos.* skamieniałe, ein fleischern Herz; das nicht steinern ist, *fig.*; Wszak i wy macie serca mięsne? *Pot. Arg.* 749, cf. człowiek nie kamień). Twardsze w piersiach nad zużel, nad skały, nad krzemień, Na miękkie i na mięsne serce Panie przemień. *Pot. Zac.* 192.

MIĘSO, - a *n.*, Miąsko *dem.*, *Bh.* maso; *Slo.* masso; *Sr.* 1. maßo, miaßo, másso; *Sr.* 2. mèßo; *Vd.* mesu, mesú; *Crn.* mèsú; *Cro.* mèszo; *Dl.* meszo; *Rg. et Bs.* meso; *Rs.* мясо cf. mięsiarz, *Crn.* etc. mésar rzeźnik, *Ger.* Metzger, cf. *Ger.* Mett, Maus, Muskel, cf. másten, Mast; *Lat.* mando, mansum, *Lat.* macellarius, *It.* macellaio, mazzare, *ap. Orfryd.* mazalar; cf. *Gr.* μασάομαι, *Aeth.* ማሰ masach *epulatus est*, *Arab.* maza z mięso; cf. mięsa, miąć, miąższy). das Fleisch. W skład zwierzęcy wchodzą mięso i kości, mięso składa się z skupionych włokien etc. *Zool.* 63. (O zwierzętach, których nie iedzą, n. p. o koniach, mówi się, że wiele *ścierwu* maią na kościach; o człowieku, że dużo ma *ciała*. *Sla.* put, *Ross.* плоть cf. płeć). - §. *per excell.* mięso z mięso do jedzenia, Fleisch zum Essen; *Mięso* wyraża się często zakończeniem zwierząt na - *ina*, cielęce *mięso*, cielęcina; w Ross. zakończenie to oznacza tak mięso, iak skórę n. p. оленина ielenie mięso, ielenia skóra, свѣжина świeże mięso; w Cerkiewnym skórę n. p. воловина, воловая кожа wołowa skóra (cf. wołowina). Wedle Pitagorasa nie mamy zabiiać bydła i iadać miąs. *Otw. Ow.* 629. Rzeźnicy od miąs wszelakich maią płacić .. *Vol. Leg.* 5, 183. Mięso ociągać *ob.* ociągnąć). Miąs wieprzowych miernie tylko zażywać. *Haur. Sk.* 476. Kaczki maią mięso czarne, a tym samym są ciężkie do strawienia. *Boh. Kom.* 1, 286. Lepiey ten pości, który sztuczkę mięsa zie, niż ten, co strawi całą misę ryb dobrze korzennych. *Sekl.* 13. Sztuka mięsa *ob.* Sztuka). Gdybyś kładł mięso do beczki bez soli, zgnije do trzeciego dnia. *Pot. Arg.* 445. Głupie mięso *ob.* Nerka). Kto chce mięso ieść, trzeba z skóry odrzeć zwierza. *Pot. Jow.* 173. cf. bez prace nie będą kołacze, cf. leniwcze nać iaia, *Resp.* czy też obłupione?)

Z mięsem iść *oppos.* z postem, Fleischspeisen essen. Bolesława Chrobry dzikie prawo ustanowił na tych, co w poście z mięsem [illegible]. *Nar. Hst.* 6, 191. *Sla.* mêrsiti, *Bs.* omrsisitise). W wielki Piątek dla słabości iadał z mięsem, *Mon.* 68, 208. Będąc z mięsem iadł. *Teatr* 19, 25. Kazali gotować im z mięsem, w te dni, kiedy oni sami poszczą. *N. Pam.* 10, 5. ß. lassen ihnen Fleischspeisen kochen. Mięso lubiący, mięsiad, ob. mięsko). Kaszka krzaszka, iarzyna perzyna, ziele trawa, mięso potrawa. *Haur. Sk.* 507. Ryba woda, ziele trawa, mięso wsiemu chołowa. *Sak. pr.* 151, Im mięso, a nam polewka zostanie. *Bratk. G.* 3. cf. Matyaszowa plotka; cf. ubogiemu piskorz). Ten bóg, który dał mięsa, da-ć pewnie i chleba. *Pot. Arg.* 516. cf. Kto dał szpy, da-ć chléb). Komu się mięsa nie dostanie, ten na polewce niech przestanie. *Cn. Ad.* 162. cf. lepszy rydz, niźli nic; co bóg da, do kobiałki). Kto mięso ma, o grzankę nie dba. *Rey Wiz.* 105. Z tłustego mięsa, tłusta polewka. *Rys. Ad.* 79., *oppos. Slo.* lacné masso, rids lá polewka *merces pretio correspodent.* Z mięsa się chlubią, a ono i polewki nie widzieli. *Gor. Dw.* 272. Niemasz tu kąsku ułać, ni z mięsa, ni z pierza. *Pot. Arg.* [illegible] pozorowi). Zakryta w mięsie na tym świecie wieść, Pan walk dla mięsa często w iamę wpada. *Bratk. H* 4 *b.* Cro. Jsches rätu v-czelem meszu *quaerere pilum in igne*, cf. węsła w sitowiu szukać). Mięso mięsem gonić potrzeba, t. j. karmionemi dobrze chartami polować. *Chmiel.* 1, 80, *Allegow.* Głodny ci się pięć powie: zie mięso bez chleba. *Pot. Arg.* 817, t. j. dziewka bez posagu, eine schöne Braut ohne Brautschatz, ist kein Schatz. Ta bywszy ieszczeczką, miała chleb do mięsa, Powalone to obiie w łonach interessa. *Pot. Pocz.* 183. - §. Mięso iagody, z mięsistość. n. p. Gdy dławiąc iagodę winną mięso [illegible] ziarnka nie puści, iest to znak niedoyrzałey ia[illegible] *Cresc.* 335. Fleischigkeit, Fleisch in den Früchten. - *transl.* Mięso górne albo ziemne, Bergfleisch, iest to [illegible] się z grubych szyb i niby nitek twarcy[illegible] *Kop.* 2, 100. MIĘSOIADACZ, MIĘSOIAD, - a *m.*, zadzia w mięso, lubiący mięso ieść, rad mięsu, [illegible], *Bh.* maiedžderl; *Slo.* massogedel; *Rg.* mesojeghja; *Cro* mesojed; *Ec.* мясоѣдець, плотоѣдець, жи[illegible] (*Rs.* мясоѣ́дъ, *Ec.* мясоѣ́стїе mięsne dni). MIĘSOPRZEDAWCA, - y, *m.*, *Rs. et Ec.* мясопро[illegible] der Fleischverkäufer *ob.* rzeźnik, mięsiarz. MIĘ[illegible] T. u, *m.*, MIĘSOPUSTY, *G.* - pust *plur.*, *Bh.* ma[illegible]; *Slo* masserost, massopust; *Cro.* meszopuszt, po[illegible]; *Dl.* poklada, poklade; *Bs.* pokladdi; (*Rs.* [illegible]mb, мясопу́стье początek postu, gdzie się [illegible] z mięsem), *Ec.* мясопустъ *bacchánalia*, [illegible] заговѣнїе *carnispriuium*, *Rs.* сыропу́стъ, [illegible] ostatni dzień karnawału). zapust; *si vocem P[illegible]* mięsopust *expendas*, *proprie sonat id*, *quod Gr[illegible] vocant το απογευειν*, *Latini recentes* carnis[illegible] *si verorem*, *quae illo triduo geritur*, *consideres*, [illegible] *bacchanalia. Cn. Th.*, sed cf. pusty, [illegible] die Fastnacht, der Fasching, das Carneval, beson[illegible] die drey letzten Tage; cf kulig). Post odrzucają, ale [illegible], od czarta wymyślone, bardzo pilnie zacho[illegible] W. *Post.* IV. 57. - §. *transl.* rozgardyasz, hey roz[illegible] hałasu, lasztyki, lustiges Leben, Lustbarkeiten. [illegible] po mięsopustach miłosnych. *Teatr* 3 *b*, 82. Jeśli

tak będą codzień mięsopusty, na szary koniec przyydą. *Wad. Dan.* 14. Po nieustannych mięsopustach, post nieustanny nastąpi. *Teatr* 22, 9. po godach głod). MIĘSOPUSTNIK, - a, *m.*, *Bh.* masopustnik, mięsopusty obchodzący, *bacchanalia celebrans. Cn. Th.*, ein Fastnachtschwärmer. - *transl.* lusztykuiący, rozgardyasz stroiący, biesiadnik, godownik, ein Schlämmer, Prasser. Prożne mięsopustników życie. *Bals. Niedz.* 1, 152. MIĘSOPUSTNY, - a, - e, *Bh.* masopustnj; *Rs.* мясопу́стный, сыропу́стный, od mięsopust, Fastnachts-, Faschings-. Mięsopustne święta, obżarstwa i pijaństwa pełne. *Petr. Ek.* 80. cf. kuligowy). Siła naydziesz, którzy dni szalone mięsopustne wypełnisią, nie uprzykrzyłyby się drugiemu mięsopusty i cały rok, a czas krotki postu uprzykrzy się wnet. *Bial. Post.* 176. Wody się opiie, a prawie się iako mięsopustną kiszkę nadmie. *Rey Zw.* 157. Niedziela mięsopustna, der Sonntag Sexagesima. *May Kalend.*, *Ross.* сыропустная недѣля zapustny tydzień. MIĘSOPUSTOWAĆ, - al, - uie *Intr. ndk*, mięsopusty obchodzić, die Fastnacht begehen, Fasching halten; *Slo.* fassangowati; *Cro.* fasenkovati; *Dl.* pokladdujevati, *Ec.* мясопустую, *Gr.* ἀπογευτίζω *carnem edere cesso*, *comessor*, *heluor*, *bacchor.* (заговѣваюся ἀπογευτίζω). Większy zysk czynimy djabłu trzy dni rozpustnie mięsopustuiąc, a niźli bogu czterdzieści dni nieochotnie poszcząc. *Zrn. Pst.* 95. Chrześcianie źle mięsopustuiący. *Bals. Ned.* 1, 30. - *transl.* rozgardyasz stroić, lusztykować, hulać, godować, schlämmen, prassen; biesiadować, mięsopustować. *Petr. Ek.* 80. Rozpustnie żyię, huczę, mięsopustuię, *bacchor. Mącz.* Ustawicznie mięsopustuią, wszystko łokciem rozkoszy wymierzaią. *Birk. Ek. D* 2 *b.* Biesiady i mięsopustowanie. *Petr. Ek.* 80. *MIĘSOTARGOWISKO, - a, *n.*, targowisko na mięsa, iatki, der Fleischmarkt, *Ec.* мясопродáлище, мясны́й ря́дъ. MIĘSOŻERNY, - a, - e, żrzący mięso, mięsem żyiący, fleischfressend; *Bh.* masožravý; *Sr.* 1. mjaßa wojrawé; *Cro.* meszoser; *Rg.* mesoxderaz; *Rs.* плотоя́дный. Ssp mięsożerny; *Przyb. Milt.* 87. Ptaki mięsożerne. *Zool.* 26. *Subst.* mięsożer, - a, *m.*, der Fleischfresser. Wszyscy ludzi stali się iuż teraz, iż tak rzekę, mięsożercami. *Mon.* 74, 586. *Mięsożerność *Ec.* живожре́нїе, das Fleischfressen.

*MIESTCE *ob.* mieysce.

MIĘSZ, Mięź, Miąsz, - y, ż., Miąższość, die Dicke. Mięsz umywalni była na trzy wielkie palce. *W.* 3 *Reg.* 7, 26. Drzewo u włóczni iego było na mięsz, iako nawóy u tkaczów. *Leop.* 2 *Reg.* 21, 19. Ławy z balek, w miąsz na stopę były. *Warg. Cez.* 62. W mięsz albo na mięsz, trzy, dwa palce, gruby trzy albo dwa palce. *Wiod.* Kamień on był wzdłuż trzynaście stop, a w mięź siedm. *Sk. Dz.* 1180. Słupy miały wzmięsz półtóry stopy. *Warg. Cez.* 81. Naczynie to było wzmięsz na dłoń. *Bud.* 2 *Chron.* 4, 5. cf. Miąższy.

MIESZAĆ, MIĘSZAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, zmięszać, pomięszać *dk.*, *Bh.* mišyti, šmišyti, *Pregu.* michati; *Slo.* mišem, mišim; *Sr.* 1. mješcj, mješcj, mišku, mischam, męscham, mišu, mucju (cf. mącić); *Vd.* mieshati, s'mieshat, samieshati, permieshati, pomieshati, smieshuvati; *Crn.* mejsiti, męjsem, męsèm, mejsham, męsham, sbłòditi; *Cro.* meshati, méssam; *Rg.* mjèsiti, mjèscjati, umièscjati, umjescivati, umjèsiti, samjèsiti, izmjescjati,

mjeescjam; *Sla.* směšti, směten (cf. zmieść, zmiatać); *Bs.* mjesc jati, miscjati, smjescjati, izmjescjati, smiscjati, izmiscjati, pomiscjati, smesti, samesti, smetati, (*ob.* miotać), smutiti (*ob.* mącić, smucić); *Ross.* мѣшать, мѣшаю, смѣшать, смѣшиваю (мѣсить, мѣшу` miąć; *Ec.* мясти, мяшу, смущать burzyć), *It.* mescolare, mischiare, miscere; cf. *Lat.* miscere, *Gr.* μισγειν, *Angl.* mash, *Hebr.* נשם masach, *Chald. et Rab.* ערב masag *miscuit.*, *Ger.* miſchen, cf. manſchen, mengen, *Gr.* μιγνυμι). miſchen. Mieszać, mieszać co z czym, pomięszać, zmięszać co z czym, vermiſchen, unter einander miſchen. Trudno zło z dobrym mieszać. *Opal. Sat.* 7. Smieli Chrześcianie i małżeństwa z Araby mięszać. *Sk. Dz.* 906. Łzy z łzami mieszać, miło człowiekowi. *Bard. Tr.* 271. cf. naplakać się pociecha; Bolu niemało ulżenie Płacz, ktemu wypowiedzenie; Pociecha, gdy co boli, namówić się do woli). Piycie wino, którem wam zmieszał. *Kucz. Kat.* 3, 370. (t. i. z wodą; nagotował). Mieszają przysłowia w pismach swoich, iak groch z kapustą. *Mon.* 75, 63. Eutychus mieszał natury w Panie Krystusie. *Kat. Gd.* 86. Mnie Panowie do rzeczy téy nie chciéycie mieszać. *Teatr* 11 *c*, 47. wplątać, wciągać). Z panami palca nie mięszay, bo ieśli krotszy naciągną, ieśli dłuższy, to wcale utną. *Teatr* 22 *b*, 63. – §. Mięszać w garcu, w kotle, z kłócić, umrühren, durcheinander miſchen. Ziola te warząc uſławnie mieszała, wierzch wywracaiąc, a na spodek zaś wierzchnich rzeczy naganiaiąc. *Otw. Ow.* 266. – *Fig.* Będę tak długo tym odmętem mięszał, aże wżdy kiedy ułowię węgorza. *Orzech. Qu.* 20. – §. Zwierzęta niektóre, niedaleko siedliska swego, wszelki ślad mieszaią i gubią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 133. zatracaią). – Mieszać z zamieszać, zamącać, burzyć, uniespokaiać, verwirren, Za co tak smutną myślą mieszasz swą spokoyność? *Teatr* 45 *d*, 21. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teatr* 46 *b*, 46. Mieszа pycha rozum. *Psalmod.* 19. Nadzieie i trwogi mieszaią szczęście. *Bard. Tr.* 431. Nie trzeba mieszać pokoiu. *Boh. Djab.* 3, 158. den Frieden ſtören. Krew niewinną dla swoiey dumy rozlewamy, bunty i fakcye czynimy, Rzpltą mieszamy. *Star. Ref.* 11. A tyżeś to, który mieszasz Izraela? *W.* 3 *Reg.* 18, 17, który czynisz zamięszanie w Izraelu? *Bibl. Gd.*). Nie lubi zemną tańcować, powiada, że mięszam w kontradansie. *Teatr* 39, 21. MIESZAĆ się *Recipr.*, a) *Passive* zamieszać się *propr. et fig.*, ſich vermiſchen. W małżeństwie się nie mieszał z niewiernemi i pogany. *Sk. Dz.* 875. – §. pomieszanym się stawać, trwożyć się, strwożyć się, konfus werden, verwirrt ſeyn, ſich verwirren. Historyk Kranc sam z sobą ustawicznie się miesza. *Nar. Hſt.* 2, 245. U piiaka we łbie zawsze się iako w kotle miesza. *W. Poſt. W.* 3, 256. Częstokroć próżnemi i nikczemnemi mieszamy się rzeczami. *Pilch. Sen.* 555. Gdy cię uyrzę, zaraz kolor mienię, Albo blednię, albo zbytnie się czerwienię, Gdy chcę do ciebie mówić, miesza mi się mowa. *Zab.* 16, 298. – §. *Active* mięszać się do czego, *albo* w co, z wdawać się w co, *Boh.* plichtiti ſe; *Vd.* muz noterrtikuvati, cf. nos wścibić), ſich in etwas miſchen. Dziwuiemy się, iż naród wasz mięsza się do spraw naszych. *Gaz. Nar.* 2, 141. Mieszam-że ia się do czego, czegobym do końca nie przywiódł? *Teatr* 7, 47. Daię ci to zupełnie na wolą, sam się więc mieszać do tego nie będę. *Teatr* 38, 190. Milcz, i nie mięszay się do nas! *ib.* 36, 102. Juryſty pospolita zabawa, mieszać się za pieniądze w cudze interessa. *Teat.* 23 *c*, 36. Na co się w to mięszacie, co do was nie należy? *ib.* 9 *b*, 44. Królowa w materye Rzpltey mieszać się nigdy nie powinna. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 122. – §. mieszać się cielesnie, odbywać sprawy cielesne. ſich vermiſchen (fleiſchlich). Kogut, ptak naylubieżnieyszy, gdyż n dzień z 50 razy może mieszać się z kurami. *Lad. Il. N* 73. MIESZAŁA, – y, *m.*, mąciciel, *Vd.* mieshavec smieshar, ein Verwirrer. Jednacza tego świata, miel za mieszałę tego świata. *W. Poſt W.* 285. MIESZAŁKA, – i, *f.*, narzędzie od mieszania, *ob.* mątewka, kosiołek, ein Rührholz, Rührlöffel, *Rs.* мѣшалка; *Rg* mjescjaliza; mechjaizza. MIESZANIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, das Miſchen, Vermiſchen, die Miſchung, Vermiſchung, *Rs.* смѣшка. Związek początków między sob nazywa się mieszaniem ciała, *mixtio*, które rozrożnić na leży od gromadzenia, *aggregatio. Krumf. Chy.* 15. V Arytmetyce reguła mieszania, *regula alligationis. Sniad Alg.* 1, 37. Mieszanie się cielesne, sprawa cielesn *Rs.* соитіе, *Lat.* coitus. MIESZANIEC, – ńca, *m* z rożnych zwierząt urodzony. *Cn. Th.*, *ob.* pomieszanie *Crn.* smeja; *Rs.* помѣсь, птица. (Oeſterr. der Miſchling) der Artzwitter, der von zweyerley Arten gezeugt iſt n. p. mieszaniec koń, (cf. mul *Vd.* misg, mieszg, mesec mosek; *Crn.* mèsg; *Cro.* mèzg; *Ec.* мелѣсь, *G.* мѣска, c miedzy). Mieszaniec pies. – *transl.* Tezeusz mieszańc srogiego (Minotaura) zabił. *J. Kchan. Dz.* 280. Mieszańcy srodzy Centaurowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 159. Samary tanie byli mieszańcy, ani prawi żydowie, ani prawi pogranie. *Sk. Kaz.* 145. (cf. Hálberlinge, Ablg.). Persiu Grek z oyca, a z Rzymianki rodem Mieszaniec, znacznym bogactw chlubił się dochodem. *Hor. Sat.* 105. *similite.* mieszaniec z półszlachcica, ein halber Edelmann, szlachc po matce, blos mütterlicher Seite von Adel, nicht eben bürtig. – §. Mieszaniec, z oboiey płci, *androgynus, hermaphroditus. Cn. Th.* ein Geſchlechtszwitter, der beyder ley Geſchlechte in ſich vereinigt, *Crn.* obojnak; *Dl.* dvoyszpolnik; *Rg.* dvospolnik, polucjóvjek, poluxena, polu muxko, poluxenſko; *Ec.* мужеженъ, мужеженскій – *§. Równie iak gdy Neptunus, wód *mieszaniec srog Trόyzębem wymiatuiąc, rozsiepywa drogi; . . *Chodk Koſt.* 10. który miesza, bursy, kłóci wody, mieszał mąciciel, Umrührer, Aufrührer. MIESZANIEC *her* tarcza podług liniią przedzielona; z prawey strony po orła białego, z lewey dwie róże białe. *Kurop.* 3, 33. ei Wappen. MIESZANINA, – y, ż., MIESZANINKA, – ż., *zdrbn.*, *Bh* michánice, mišamna, šmičice, michanin hatla matla, *Slo.* šmišani; *Sr.* 1. mješchancza: *Crn.* mej shnina, mešhta, smeja, smejshnára; *Vd.* smieshn sv smiesa, smieshik, shunder bunder, enu skus drugu; *Cr* zmész, méshanye; *Bs.* miscjania, mjescjania, izmiscjanj *Rg.* mjescjania, miscjàlina, mjescjalina; *Rs.* мѣшанина смѣсь, мѣсячина, растворъ; *Ec.* примѣсныхъ, пр мѣшенецъ, всякаго рода смѣсь, безъ разбору и омборный, *Hebr.* נשם mesech, *Chald* ערב mesag *mi stio*). pomieszane rzeczy, Gemiſche, Gewirre, Miſchmaſ Verwirrung. Kirgesowie kropią słuchaczow swoich krw zmieszaną z błotem i z ziemią, a tę oni mieszaninę z zumieią

[illegible] swoim biegiem. *Boter* 4, 132. Zrobiono z [illegible] mieszankę, kaldeszan zwaną. *Mon.* 73, 3o. [illegible] do gromady początków pomieszanych, [illegible] chaos, my mieszaniną. *Orw. Ow.* 3, cf. [illegible] mieszania ciemna wyprowadzeniem iasności, i [illegible] kształtow rzeczom, rozprzątaiona była. *ib.* [illegible], że się świat w mieszaninę obraca. *Sk. Dz.* [illegible] mieszania przez woyny świat udręczony. *Sk. Ler.* [illegible]. Przyszliśmy do sromotney mieszaniny [illegible] ządu ostatniego. *Star. Ref.* 6. Teraz takie [illegible], [illegible] mieszaniny, Że mu się od kłopotu aż kurzy [illegible]. *Teatr* 43 c, 4. Reguła mieszaniny w [illegible] *regula alligationis. Lęsk.* 2, 78. – §. *Rhet.*, [illegible], proteron, *Slo.* miš'atelka, hakmatilka. Mieszanka, -i, ż., mieszanka byllu, *farrago. Cn. Th.* Gemengsel, Mengfutter, Gemenge, gemischtes Futter aus mehrerley Getraide; *Rs.* мѣсиво, мѣсанка; karma dla bydła z różnego zboża, lub z różnéy słomy. *Hod.* – §. mieszanka, *w rodz. żeńsk.*, toż co mieszaniec *w rozn. rzecz.*, n. p. Gładsza żadna inna w puszczach [illegible] między mieszankami, *inter semiferos. Zebr.* Co ść. MIESZANO *adv.*, gemischt, vermischt. Ciepło [illegible] w wszystkich przyrodzonych rzeczach [illegible]. *Petr. Pol.* 54. MIESZANY, -a, -e, *part. pass.*, gemischt. Mieszana liniia, składa się [illegible] z prostey, a po części z krzywey linii. *Łęs.* 6 Mieszaną mowę makaronizmem zowiemy. *Klesz. Zd.* 88, *ob* nieczystość, cudzoziemszczyzna, *s barbarismus.* – Mieszana twarz, pomieszana, besturzt, *Sr.* 1. kaplijskim. Patrzeć nie z mieszaną twarzą; któż bowiem smutny kosztu odmia, kto z mieszaną twarzą tryumfuie? *Pasq.* 55.

Mieszać, *domieszać, namieszać, pomieszać, pomieszkać, pomieszczać, przemieszać, przymieszać, rozmieszać, umieszać, wymieszać, zamieszać, zmieszać.*

MIESZCZAK, -a, m., *contemtim*, zgrubiale: brzydki mieszczanin, mieszczuch, ein elender Spießbürger. Wuść mieszczak, który ojciec na ostatnim seymie został szlachcicem. *Teatr* 8, 7. MIESZCZANEK, MIĘSZCZANIEK, -nka, m., *dem. nom.* mieszczanin, ein unbedeutender Bürgermann (Kleinstädter). Przez wzgardę pytano tu zkąd mieszczan w dekrecie swoim mieszczaninkiem nazwał. *Cyl. Konst.* 2, 164. ; Kiiem zbić mieszczanina ze nowina, bo to chłop powiadają, nie szlachcic. *Opal. sat.* 102. Z gradzany i nayliższe ścieszki, któremi się pospolita iakolwiek nędzny gramolił mieszczanka. *Ann. Cp.* 49. Z paszczęki odrzychłopskich [illegible] wyiść oblicz mieszczanika ubogiego. *Birk. Zyg.* MIESZCZANIN, -a, *m.*, *Bh.* měšťenin, měšťan, *Slo.* meščan, meštan, meštánin, *Sr.* 1. mešťan; *Sr.* 2. brgát; *Vd.* meštak, meštanik, purgar, mještenac, *Cro.* mejšnek, burgar; *Cro.* varaschan, varaschanin, gradhan, purgar, *Dl.* gradyanin; *Hg.* városi, városlakó, *Rs.* горожанинъ, посадскій человѣкъ, *Rg.* gradottanak gradianin cf. mjesctanik, komek); *Rs.* мѣщанинъ, гражданинъ, гражданинъ; obywatel miasta, czyli [illegible] pod prawem miejskiem żyiący, der Bürger, Stadtbewohner, Städter. Kto w mieście żyie, każdy mieszczaninem. *Zab.* 15, 273. Jestem Rzymski mieszczanin, i za wielką summę tegom mieszczaństwa dostał. *W. Act.* 22, 28, mieyskie Rzymskie mam, ich bin Römischer Bürger, habe das Römische Bürgerrecht; *Lc.* гражданство, *Gr.* πολιτευομαι. *Petrycy civis* tłumaczy, nie obywatel, lecz mieszczanin, dodaiąc *in parenthesi:* syn Koronny. *Petr. Pol.* 197, cf. miasto). Mieszczanin, s obywatel, mieszkaniec, der Einwohner. Przystał ku iednemu mieszczaninowi krainy onéy. *Sekl. Luk.* 15. MIESZCZANKA, *contracte* MIESZCZKA, -i, ż., MIESZCZANECZKA *demin.*, która w mieście żyie, obywatelka mieyska, die Stadtbürgerinn, Städterinn, Bürgersfrau, Bürgerstochter; *Bh.* měšťanka, měšťka, měšťěnínka; *Slo.* meščenka; *Vd.* meštniza, meštauniza; *Cro.* gradchanicza, varoschicza, varoškinya, purgaricza; *Sla. et Rg.* gradjánka (*Rg.* mjesctanka, s ziomka); *Rs.* мѣщанка, горожанка. Mieszczki biorą na się ubiory szlachecki, szlachcianki stroy woiewodziny. *Petr. Ek.* 68. Wey! iak się mieszczaneczki stroią. *Teatr* 36 c, 14. – §. b) *transl.* Mieszczanki góry Parnassu. *Zab.* 12, 297 *Gawdz.*, t. i. mieszkanki Parnassu, Muzy. MIESZCZANKOWAĆ, -al, -uie, *intr. ndk.*, mieszczaninem bydź, einen unbedeutenden Bürger abgeben. No! to iuż podobno teraz mieszczankować zaczniemy. *Teatr* 14, 179. MIESZCZAŃSKI, -a, -ie, od mieszczan, mieyski, *Bh.* měšťanský; *Vd.* meštaun, mieften; *Sr.* 1. mieszczańsky, miejski, birgarski; *Cro.* purgárszki; *Ross.* мѣщанскій, мѣщанинова, гражданскій; Stadtbürger-, Städter-, die Einwohner einer Stadt betreffend. Mingaiło ciągnął prosto do Połocka, chcąc mieszczańską hardość uśmierzyć. *Stryik.* 232. MIESZCZAŃSTWO, -a, *n.*, mieyskie, prawo mieyskie, *Vd.* meštnishtvu, meštaunishtvu, mieštnina; *Cro.* purgárstvo; *Rs.* мѣщанство, гражданство; das Bürgerrecht. Jestem Rzymski mieszczaninu; iam za wielką summę tego mieszczaństwa dostał. *W. Act.* 22, 28. Dawne prawa broniły przyymować do mieszczaństwa niekatolików. *Vol. Leg.* 7, 754. – §. 2) *coll.* mieszczaństwo, s mieszczanie, miasto. *Cn. Th.*, die Bürgerschaft. MIESZCZĘ *ob.* Mieścić. MIESZCZUCH, -a, *m.*, *Pot. Jow.* 198, mieszczak, verächtlich: ein elender Bürgersmann.

MIĘSZĘ *ob.* Mięsić. MIĘSZEC *ob.* Miąższeć.

MIESZEK, -szka, *m.*, *dem. nom.* miech, *Bh.* měšec, měšek; *Slo.* mešec, mešček, měchurjk; *Sr.* 1. měšk, moščna; *Sr.* 2. měšk; *Crn.* meshizhk; *Vd.* moshnja; *Rg.* mjesctnizza, mjesecich, mjéscjas; *Bs.* mjesecbicch; *Cro.* sép; *Rs.* мѣшокъ, мѣшечикъ; *Lc.* мѣшéгъ, мѣшéкъ, мѣшéчикъ, мошéнка, кумарь; worek ledaiaki. *Cn. Th.*, ein Bentel, ein Säckel. – §. *botan.* Okrycie owocowe zowie się mieszek, *folliculus*, kiedy z iedney sztuki złożone, która się w czasie doyźrzenia z iednego tylko boku otwiera; ziarna w nim są łożne, nieprzyrosłe. *Botan.* 126, der Fruchtbalg. – Mieszek do rozżarzania węgli. *Kluk Kop.* 2, 144, *Sr.* 1. nabubwacžk; *Bs.* mjesenića, puhalo, ein kleiner Handblasebalg. Mieszki do kominków pokoiowych. *Kluk Rosl.* 2, 162. – §. Mieszek od pieniędzy, s kaleta, worek, sakiewka, bursa, ein Geldbeutel. Każdemu dała Sułtanowa po pięć mieszków, każdy o pięciu set talarach. *Klok. Turk.* 25. Choć pieniądze wydasz, przecię mieszek chowaj. *Rys. Ad.* 8,

Slo. mes'ec mu wiprahol *pauper eſt.* I głupi mądry, gdy wielom rozdaie; I mądry głupi, gdy w mieszku nie ſtaie. *Bratk. B* 2 *b*, cf. i mądry głupi, gdy go nędza złupi). Eklipsys figura, gdy w mieszku dziura. *ib.* — *Slo.* kdo ſi nepregre oči, pregre m.ſ'ečk. Byle mieszek był bliſko, przyiaciel przybędzie, *Jag. Gr. A* 2. Pan Bóg i mieszek, to przyiaciel prawy, A ludzka przyiaźń tylko dla zabawy. *Rys. Ad.* 53. W mieście zawsze rękę w mieszku mieycie. *Dwor D* 3. Kto mieszek ſtraci, niech ſkórą płaci. *Cn. Ad.* 383, *Slo.* kdo mes'ec trati, nech chrbtom plati, cf. kto ma ciążą, tego nie wiążą). Kto ma mieszek, niech weźmie i kaletę. *Sk. Dz.* 894, cf. wziąłeś konia, weź i bicz). Wyuczeni mieszki rzezać, kraść, zbiiać, palić. *Pot. Arg.* 432, cf. rzezimieszek). Lepszy mieszek za grosz, w którym kopa, niż za kopę, w którym grosz. *Rys. Ad.* 35. *Slo.* zlati mes'ec ma, bohati geſt. Dobre napichowani mes'ec ma. Mieszek pan. *Cn. Ad.* 834, cf. grosz pan od roku do roku; cf. pieniądze wszystkiego dokażą; złoty orzeł wszędzie doleci; dowody śrebrne abo żydowskie naymocnieysze; złota szwayca naytwardszy mur przebiie). Mieszka dziękami nie napełnisz, ale dzięgami. *Cn Ad.* 489, cf. dobry co dziękuie, lepszy co oddaruie; cf. czapka za biret; cf. darmo nic, brząkać tu trzeba; cf. bez pieniędzy do targu, bez soli do domu). Kto służy z łaſki, ma mieszek płaſki. *Cn. Ad.* 428. *Slo.* mes'ec plni pawučin; mes'ec pawučinami zatáhnuti *marsupium vacuum*; paięczynami mieszek napełnić). Boli go mieszek. *ib.* 42, boli go kaleta, zmindak, skąpy; ma, a nie zażywa). Nie mego to mieszka potrawa. *Cn. Ad.* 618, tańsza u mnie gęba; cf. nie twoiéy to gęby kąsek; do wody z gębą). Niech się gęba zgadza z mieszkiem, *parsimonia magnum vectigal. Bud. Ap.* 7, *Star. Ref.* 75, *Rys. Ad.* 77, cf. piędzią się mierzyć, cf. miarą kocie). Budować wieżę chciał, z mieszkiem się nie pomiarkowawszy. *Sk. Zyw.* 1, 22. Nie według mieszka koszt wiedzie. *Cn. Ad.* 77, większy rozchód, niż dochód). *De suo apponere* z swego mieszka dokładać. *Mącz.* Zapłaci za nas z mięszka swego. *W. Poſt. Mn.* 38. Kradną iedaym, aby drugim rozdawali, hoyni z cudzego mieszka. *Gor. Dw.* 384. Wytrząść kogo, wypróżnić mu mieszek, *excutere aliquem. Mącz.* Im kto lepiéy czeſtuie, im lepiéy komory, obory, mieszki swoie wytrząsa, tym sławnieysze panię. *Sk. Kaz.* 394. Za mieszek kogo wodzić, wytrząsać komu mieszek, kaletę, ciągnąć go, wyciągać, trawić, *follitim ductare aliquem. Cn. Th.* 409. *Slo.* ſturmuge né k zamku, ale k mes'ku. MIESZEWNIK, — a, *m.*, *Bh.* meſſečnik; *Crn.* móshnàr; *Vd.* moshnar, vrezhar, shaklovez, moshnodelaus; *Cro.* mosnyar; *Hg.* mosar); miechownik, der Beutler.

*MIESZKA, — i, ż., zamieszka, mieszanina, burzka, Wirrwarr, Verwirrung. *Papr. Ryc.*

MIESZKAĆ, — ał, — a, *med. ndk.*, (*Etym.* mieysce, *mieśce; *Bh. etc.* meſſtati *morari*, *cunctari*). *1) na iednym mieyscu długo się zatrzymywać, bawić się długo, ſich wo lange aufhalten, verweilen. Samarytanowie prosili Jezusa, aby mieszkał u nich. *Sekt. Jan.* 4, *not.* „aby zoſtał abo trwał przy nich"; prosili go, aby u nich zoſtał, a zoſtał tam przez dwa dni. *Bibl. Gd.*). Przyszli do niego, i u niego zmieszkali dzień on. *Bud. Joan.* 1, 39, zoſtali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd.*). Prosili go, aby mieszkał u nich przez kilka dni. 1 *Leop. Act.* 10, 48. Gdyby kto po dwie *godzinie siadał w téy wodzie na dzień, musiałby 25 dni przy téy wodzie mieszkać; a ieśliż po 4 godziny na dzieńby siadał w niéy, tedy 13 dni powinien wymieszkać. *Syxt. Szk.* 254. Popędzay, abyśmy nie *mieszkała (*dual.*) na drodze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 24. Trzydzieści lat i dziewięć na świecie zmieszkawszy, przeniósł się na tamten świat. *Groch. W.* 576. Zmieszkał tam niemal cały rok w Maurezie. *Wys. Jgn.* 20. Grecy pisali mądre rzeczy, a sami w wielkiem błędzie mieszkali. *Biel. Hſt.* 25, zoſtawali, ſie ſtecken in e. gr. J.). — §. b*) mieszkać na czym, s bawić się na czym, ſich mit etwas verweilen, mit etwas beſchäftigen. Na ſtrawę deputatom, poki na poprawie ſtatutów mieszkać będą, ma bydź dawany, z każdéy wloki grosz ieden. *Vol. Leg.* 2, 794. — §. *c) mieszkać, mieszkać do czego, abo w czym, z nie śpieszyć, omieszkawać, ſäumen, zaudern; *Bh.* meſſkati, bawiti, wáhati (cf. wachać się); *Slo.* meſſkám, *adj.* meſſkavý powolny, zmudny; *Crn.* mèshkam, shòkam (meshkov, z powolny); *Vd.* se mudit, kesniti, kesnuvati, odkladiti, odlashati; *Sr.* 2. ſe pitwaſch; *Sr.* 1. ſomdjù; *Dl.* kaszniti, karczmati; *Hg.* kesni; *Bs.* kasniti, uçknitti; *Rs.* мѣшкать, умѣшкать, мотчáти, длить, медлить, мелединть, помедлить, умедлить, гузáть, укоснить, укоснѣть. Nie mieszkay nic, a co wſkok to rychléy do niego, aby cię nie uprzedził gniew iego. *Rey Poſt. Sz* 6. Wſtań, a nie mieszkay, biegay nocą, a nie zoſtań się aż w Egipcie. *Sk. Zyw.* 1, 176. Przyſtałoby do elekcyi się pośpieszyć, a w téy rzeczy długo nie mieszkać. *Bielſk.* 636. Nie mieszkaymyż do niego, póki czas mamy. *Sk. Kaz.* 23. Gdzie Chryſtus ich, czemu do pomocy im mieszka! *Sk. Kaz.* 14. Mieszkać w tym nie chcieli, aby do niego posłać nie mieli, wywiaduiąc się, czyiąby to mocą czynił? *Biał. Poſt.* 49. Nie trzeba nam z tym Amuratem mieszkać, dadź iuż pokóy radom, i na woynę zawołać. *Baz. Sk.* 71. Gdy mi potrzeba bez odwłoki się wrócić, dla Boga proszę, abyście nie mieszkali. *Wys. Kat.* 397. Mieszkaiący, ociągaiący się, mitrężny, *Rs.* мѣшкотный, мѣшкотно; *Ec.* кóсенъ, медленъ. — §. *Mieszka* mi się *recipr. impers.*, późno na mnie, długo się bawię. *Wlod*, *mora mihi fit. Cn. Th.*, mudzi mi się, es dauert mir zu lange, man hält mich zu lange auf, es wird mir zu lange zu warten, ich habe nicht Zeit. Głodnemu naybardziéy się mieszka. *Cn. Ad.* 244, czekać długo pragnącemu, markotno; żądzy wielkiéy, mała chwila Zda się iak naydłuższa mila; cf. głodny woli ieść, niż muzyki słuchać). Wyliczanie mego nieszczęścia byłoby nader obszerne. *Bz.* Nie będzie obszerne; mieszka mi się, wiedzieć ie muszę, nie baw' się a powiadaj. *Tr. Tel.* 9. — §. d*) mieszkać w czym, z żyć w tym, życie przepędzać w tym, leben, das Leben führen, hinbringen in etwas. Nauczał, iż małżeńſtwo złe ieſt, i brzydził się temi, co w nim mieszkali. *Sk. Dz.* 248, die in der Ehe lebten. — *transl.* Szczęśliwe miaſto, które mieszkaiąc w pokoiu, Obawia się przygody, a myśli o boiu. *Modrz. Baz.* 85. Mieszkać z kim, z żyć z nim, mit einem leben. Jan ś. napominał Antypatra, aby nierządnie nie mieszkał z żoną brata swego. *Biał. Poſt.* 34. Miał sumienie z tą

mieszkać, z którą brat mieszkał. *Baz. Hft.* 42. Miło im ich mal[illegible] mieć, a z niemi w swey woli i w psocie mieszkać, niżeli swą własną oddaną z boga a ludzi [illegible]. *Glicz. Wych. B* 7. Bolesław Mścisławowi żonę mocą wziął, i z nią sprosnie z zgorszeniem poddanych mieszkał, i potomstwo miał. *Sk. Żyw.* 1, 286. Ze złą mieszkać, iest skracać sobie żywota. *Petr. Ek.* 6. Nie[illegible] s przenagabanie od Atalanty, aby z nią mieszkał, cf. *Rs.* сожи́тель małżonek (współmieszkaniec); *Ec.* сожити, сожительствовати w małżeństwie). - Mieszkać z kim dobrze, źle; chować się z kim dobrze, źle, mit jemanden gut, oder schlecht leben, verträglich, unverträglich mit ihm leben. Źle bardzo mieszkało to [illegible] z tą Jadwigą, bo się nierządem bawił. *Bielsk.* 118. Papież źle mieszkał z Barbarosą Cesarzem. *Bielsk.* 100. es stand mit ihm auf keinem guten Fuße. Olgierd i Kiejstut zgodliwie bardzo i przyiacielsko z sobą mieszkali. *Arom.* 404; *Rs.* ужиться, уживаться (cf. używać). Żeby nie Kozacy, tedyby Tatarowie, dobrze z nami mieszkali, *Bielsk.* 659. - §. 2) Mieszkać gdzie, z domem stać, *obywać, cf. *obywatel*, wohnen; *Bh.* bydlim, bydliti, obywati, byti bytem, zůstawati; *Slo.* bývam; *Sr.* 1. budlich; *Sr.* 1. bodlu, wobodlu; *Vd.* prebivati, stanovati, poshivati; *Crn.* prebivam (*ob.* przebywać, bywać, spoczywać, stanąć, stać, stawać); *Cro.* prebivati, prebivam; *Dl.* pribivati; *Sla.* stajati; *Bs.* stati, stanovati, prebivati, domovati; *Rs.* выжить, выживать, жительствовать; *Ec.* обитать, обитаю, сожительствовать. NB. *similem Polono idiomati translationem significationis morandi in habitationem, offert lingua Gallica in voce* demeurer). Kazał im mieszkać w miesciech Samaryyskich. 3 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10, obywał. 1 *Leop.*). Po tey ziemi nie chodził mąż, ani tam mieszkał człowiek. 3 *Leop. Jer.* 2, 6, obywał. 1 *Leop.*). Ja i ta oto niewiasta *mieszkałaśwa (*dual.*) w iednym domu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 3, 17, *mieszkałychmy 3 *Leop.*, mieszkałyśmy). Oba razem nie możemy pod iednym mieszkać dachem. *Teatr* 18, 126. Jak sobie zbuduiesz, tak tu mieszkać będziesz. *Haur Ek.* 34. Lubi pięknie mieszkać. *Teatr* 19 *b*, 18. Gdzie stoię, tam zaraz mieszkam, bo przyznam ci się, wszystko z sobą noszę. *Teatr* 19 *d*, 11. Biegay, a nie zostań aż w Egipcie, i mieszkay tam. *St. Żyw.* 1, 176. Mistrzu! gdzie mieszkasz? rzekł im: pyydzcie a oglądaycie; i szli, i widzieli, gdzie mieszkał, a zostali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd. Joan.* 1, 39, *Budn.* Kto własność swoię ma, temu nie trzeba brzeg mieszkać. *Ern.* 190. W sąsiedztwie mieszkać [illegible]. - *fig. theol.* Bóg w nim mieszka, a on w Bogu. *Wisn.* 609, bóg z nim iest). - §. *transit.*, bauen; *Vd.* obstanovati; *Rs.* населить. Wszyscy mieszkający tę ziemię, iednego syny oyca, iedno to iest plemię. *Zab* 15, 109. Uczynię, że będą mieszkane miasta. 3 *Leop. Ezech.* 36, 33, obywane. 1 *Leop.*). *MIESZKACZ, - a, *m.*, mieszkaniec, der Bewohner, Einwohner; *Bh.* bydlitel. Wy mieszkacze miasta tego. *Bibl. Gd. Judic.* 5, 23, obywatele miasta tego. *Bibl. Gd.* Mieszkacze domów glinianych. *Bud. Job.* 4, 19, co mieszkają w domach gl. *Bibl. Gd.*). MIESZKALNIA, -i, *f. poet.*, mieszkanie, pomieszkanie, die Wohnung. Dla pięknosty architektury zdały się bydź te miasta

mieszkalnią bogów. *Przeſtr.* 133. W tey świętey Apollina mieszkalni. *Zab.* 6, 210. MIESZKALNY, - a, - e, gdzie może mieszkać, *Bh.* obytný, bydlitedlný; *Rg.* pribivaoni; *Vd.* h' prebivanju, prebivatliu, stanovatliu, stanujetliu; *Sr.* 1. wobodlenité; *Rs.* обитаемый; *Ec.* обитаемый; bewohnbar. Mieszkaniu służący, mieszkalny, *inusitatum eſt. Cn. Th.* 409. Niemasz kraiu, któryby nie był mieszkalnym. *Off. Sen.* 11, *nulla terra aliena nobis.* Wstręt naturalny mamy od mieysc pustych niemieszkalnych. *Mon.* 65, 105, niezamieszkanych, unbewohnt). Po niemieszkalnym dąży Kaukazie, w mieyscach, które Hydasp podmywa. *Mon.* 67, 616. - §. b) od mieszkania, domowy, Wohnungs-, Haus-. Z oświeconym wiekiem strachy nikną, już domy nasze duchów mieszkalnych mało mają. *Mon.* 65, 106. Dom ieden zawierał wygodnie całe mieszkalne gospodarstwo, w piwnicy, kuchni, izbach i śpiżarni. *Xiądz.* 74. MIESZKANICZKO, - a, *n.*, maleńkie pomieszkanie, eine ganz kleine Wohnung. Obeyrzą się, aż wszędzie iezioro zalało, Tylko co mieszkaniczko ich szczególne stało. *Zebr. Ow.* 210, chata). W korabie mieszkaniczka sobie poczyniasz. *W. Gen.* 6, 14, *not.* „komory, przegrody, gniazda"; przegrody. *Bibl. Gd.*). Wróbel znalazł sobie mieszkaniczko, a sinogarlica gniazdo. *Leop. Ps.* 83, 4, domek. *Bibl. Gd.*). *MIESZKANIE *adv.*, ociągaiąc się, z ociąganiem się, z omieszkiwaniem, säumend. Niemieszkanie wszystko złe przybyło, iak na gwałt. *Wad. Dan.* 106. MIESZKANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Bh. et Slo.* měšťani; *Vd.* pozhasnoſt, kesnuvanje; *Rg.* kasnenje, kasnanje, zkasnje; *Ross.* мѣшканіе, мѣшкотá; *Ec.* пребываніе. a°) niepośpiech, omieszkawanie, mieszkanina, das Zaudern, Säumen. Słyszawszy o praktykach Ruskich Bolesław, wezwał bez mieszkania senatorów na sejm. *Stryik.* 183, cf. niemieszkalnie). - §. b°) mieszkanie z kim, z życie z kim, das Leben mit jemanden, cf. *Rs.* сожитіе społmieszkanie, małżeństwo). Nie chcę złego mieszkania między małżeństwem bydź okazyą, nie chcę zgody ich psować. *Sk. Żyw.* 1, 322. Okrom tokowych przyczyn, które słowem bożym są wyrażone, żadnych okazyy do *niemieszkania* powinnego w małżeństwie, abo do *rozwodu*, szukać sobie nie będziemy. *Vol. Leg.* 2, 901 *Stefan.* - §. 2) mieszkanie gdzie, domem stanie, *obywanie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38, das Wohnen, der Aufenthalt an einem Orte; *Bh.* obydli, obyt, byt, bydleni, bydlisstu; *Slo.* příbytek (*ob.* przybytek); *Sr.* 1. wobodleno, statek (cf. stancya, stanie); *Cro.* prebivalische, stan, dom; *Crn.* stanuvanje, prebivalshe; *Vd.* stanuvanje, prebivanje; *Bs.* pribivalischte, stan, kuchja, dom; *Sla.* pribivalac; *Rg.* pribivalischte; *Hg.* szállás (cf. szalas); *Ross.* жительство, обитáлище, жилúще, обитáніе, жúлo, жильé; *Ec.* обúтель, селúтва, селúще (*ob.* siolo, siedlisko), кровь, своя, своúси (*ob.* u siebie, do siebie, cf. *Gall.* chèz lui, chez moi). Poiedziemy do Warszawy na mieszkanie. *Teatr* 15 *c*, 97. - *Generis feminini:* Wszyscy tam wiecznie zostaną w mieszkani *Pot. Syl.* 378. - §. b) mieszkanie, z mieysce abo budowanie do mieszkania, die Wohnung, der Wohnort. Po wszystkim brzegu zachodnim morza czerwonego są mieszkania rzadkie i małe. *Boter* 212. Mieszkania są zdrowe, kiedy nie mają

wilgoci. *Pir. Pow.* 77. Różne mieszkanie, przychodzi w niesnanie. *Rys. Ad.* 60. Mieszkanie górne w domu, gora, *ut* na gorze on mieszka, a ia na dole. *Cn. Th.* MIESZKANIEC, - ńca, *m.*, który gdzie mieszka, der Einwohner, Bewohner; *Bh.* obywatel (*ob.* *obywatel); *Sr.* 1. wobodlenk; *Crn.* ossebęnk, ossebenck, sabęnèk; *Vd.* prebivauz, ſtanuvauz, ſtanounik, ofar, offar, prebivaliz; *Cro.* prebiyàvecz, prebivalitel; *Rg. et Bs.* pribivalaz; *Ross.* обывáтель, жúлець, жилéцъ; *Eccl.* сéльникъ, всельникъ, которой живетъ гдѣ. Mieszkańcy, *Rs.* жúтій, жúтьи люди. Ilekroć mowa była o ludziach nieszlacheckiego ſtanu, obywatelów mieszkańcami nazwanych mieć chciano. *Ust. Konst.* 1, 119. MIESZKANINA, - y, ż., omieszka, das Zaudern, Säumen, die Verſäumniß. Władysław Wielkopolaków o mieszkaninę zabawną ostremi słowy zgromił. *Krom.* 515. MIESZKANKA, - i, ż., która na pewnym mieyscu ma swoie mieszkanie, die Bewohnerinn, Einwohnerinn; *Bh.* obywatelkyně (*ob.* obywatelka); *Vd.* ſtanouniza, ofrava; *Bs.* pribivaliça; *Rg.* pribivaliza; *Rs.* обывательница, жúлица. Krolowa lasów, górnéy mieszkanka puſtyni. *Bard. Tr.* 139. Pompeia żonę przez te woyny Lezbiyczyki miały za swą mieszkankę. *Bard. Tr.* 134. MIESZKIWAĆ, *MIESZKAWAĆ, - ał, - a, *intr. frequ.*, zwykle gdzie bawić, ſich aufzuhalten pflegen. Ta pysząna rzeka, w którey krokodyl mieszkiwa, kray Ablissynów oblewa. *Przyb. Luz.* 314. Sprawy ludzi na ziemi mieszkawaiących. *Zrn. Pſt.* 3, 711 *b.*

Pochodz. pod słowem: *Mieysce.*

MIESZKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt mieszka, wie ein Säckchen; *Sr.* 1. moſchnatè; *Rs.* мѣшковáтый. MIESZYSKO, - a, *n.*, miech niekształtny, brzydki, ein häßlicher Sack, *Ec.* мѣшище.

MIĘSZCZEC, MIĘŻSZEC *ob.* Miąższeć. MIESZKO *ob.* Mieczko, Mieczysław.

MIĘTA, - y, ł., MIĘTKA, - i, ż., MIĘTKIEW, - tkwi, ż., *Bh.* mata; *Sr.* 2. mátwej; *Sr.* 1. miatwei, miatkej; *Vd.* metiza; *Crn.* męta; *Cro.* meticza; *Hg.* ménta; *Dl.* metvicza; *Bs.* metva, metviça, celina gljudiça, puligna trava, kaloper; *Rag.* metviza, mètva; *Sla.* metviha; *Rs.* мя́та; *Ec.* мя́тва; *Lat.* menta *Linn.*, *Gr.* μινθη, *Angl.* mint, *Dan.* mynte, *Ger.* die Münze, das Kraut; ziele ogrodowe i dzikie, służy żołądkowi; na Rusi pieką pirogi z serem i z miętą; zapach ma przenikaiący. *Lad. H. N.* 106, *Kluk Kosl.* 2, 238. Miętka kędzierzawa, *crispa*, Krauſemünze. *Dyk. Med.* 4, 289. Miętka leśna, polna, kobyla, *Bh.* mata plana (ptasza miętka), *sylveſtris*, Roßmünze, Pferdemünze. *Cresc.* 255, *Sien.* 99. Miętka Grecka, marzymiętka, szalwia Rzymska, Włoska, Piwonia wonna; P. Maryi miętka, karupień *Ursino*, *anguſti folii spicata*, *Dyk. Med.* 4, 291, *Cresc.* 255, *Cresc.* 255, *Cn. Th.*, Frauenmünze, Marienmünze. Miętka wodna, *aquatica*, Waſſermünze. *Dyk. Med.* 4, 292, *Jundz.* 304, cf. lebiotka). Miętka ptasza, *alsine* (mókrzyca *Jundz.* 198), tego rodzaiu u nas tylko ieden gatunek iest Kurzyślep. *Kluk Dyk.* 1, 26. Wos gelkraut, Hühnerdarm. Kocia mięta Katzenmünze, że kotki bardzo iey rade pożywaią. *Syr.* 499. *Calamintha* kocia miętka, ziele, niektórzy białą lebiotką, niektórzy rybną nacią sowią. *Mącz.*, *Rs.* кошачья мята. Miętka polley, *pulegium*, der Poley, Waſſerpoley. *Jundz.* 304, *Kluk Dyk.* 2, 119. - *Prov.* Język uszczypliwy zwykł obracać i miętkę pachniącą w pokrzywy. *Paszk. Dz.* 112. Potwarca miętkę w pokrzywy, złoto czyſte w miedź obraca. *Pot. Arg.* 499. Są i tacy, co zwykli miętkę w pokrzywy obracać. *Gwag.* 713. Jakoby mięszał pokrzywy kto w miętki, Kiedy w pociechach przypomina śmętki. *Pot. Syl.* 226. MIĘTCZANY, - a, - e, od miętki, Münzen-, Krauſemünzen-; *Rs.* мя́тный. Oley miętczany. *Kruml. Chy.* 356.

MIETELNICA, - y, ż., *agroſtis Linn.*, rodzay traw właściwych, Straußgras, rolowa, *spica venti*; łąkowa *calamagroſtis*; psia *canina*; trzcinna *arundinacea*; odnogowa *ſtolonifera*; włoſkowa *capillaris*; biała *alba. Jundz.* 111, *Kluk Dyk.* 1, 17, *Ec.* научникъ.

MIETELNICTWO, - a, *n.*, kunszt miotania się po powrozach czyli linach, Seiltänzerkunſt, Luftſpringerey. Morszpręgi, latanie po powrozie, iuż coś na mietelnictwo poszło, a szlachcicowi by kąſka nie przyſłoi. *Gorn. Dw.* 33. MIETELNICZY, - a, - e, od mietelników, Seiltänzer-, Luftſpringer-. Mietelnicza, kuglarſka obręcz, koło. *Cn. Th.*, *petaurum*. MIETELNIK, - a, *m.*, *Bh.* prowazolezec), der Seiltänzer. Mietelnicy, kuglarze, co się po powrozie z wysoka opuszczaią. *Petr. Fk.* 29. Mietelniki, które po powrozach latają. *Mącz.*

MIĘTKA *ob.* Mięta. MIĘTKI, MIĘTKA, MIĘTKIE *ob.* Miękki. MIĘTKIEW *ob.* Mięta. MIETLE mi się *ob.* Mętli mi się.

MIETLICA, - y, ż., kąkolnica, *Bh.* metlice; *Ross.* метлица, мешлика, der Raden, *ob.* Miotła 2). - Wieyska Fidylo, chcesz by w twą pszenicę Jałowéy opał nie nasiał mietlicę . . . *Hor.* 2, 146 *Nar.* MIETLINA, - y, ż., miotła niemocna, ladaiaka, *n. p.* Ufność nieprawych kształtem paięczyny Zginie od lada wiatru i mietliny. *Chrość. Job.* 33, ein ſchwacher Beſen.

*MIĘTOSIĆ cz. *ndk.*, n. p. nieprzyiaciela Polip doſkoczywszy, w morzu mięto si, *continet. Zebr. Ow.* 90, głębi, dusi, nieder drücken in den Grund. MIĘTUS, MIENTUS, - a, *m.*, *Bh.* mjk, mnjk; *Slo.* men', mnik, mentuſ', *Sr.* 1. menck; *Crn.* mènk; *Vd.* menish, rutel; *Sla.* mlich; *Hg.* menyhal; *Rs.* мень, менекъ, налúмъ, *gadus lota*, die Aalraupe, ryba węgorzowi podobna; głowa i szczęki szerokie; u dolnéy szczęki wąs ieden; znayduie się w rzékach. *Zool.* 178, *Kluk Zw.* 3, 171. MIĘTUSOWY, - a, - e, Aalraupen-, *Rs.* налúчей. Mięso miętusowe ciężkie do ſtrawienia. *Kluk Zw.* 3, 172.

MIĘTY, - a, - e, zmięty, *part. perf. verbi* Miąć.

MIEWAĆ, - ał, - a, *act. frequ. verbi* Mieć, *Bh.* mjwati mjwawati), zu haben pflegen, fortdauernd haben. Posprawie codzień konferencye z książęciem miewa. *Gaz. Nar.* 1, 257. Miewać się, ſich befinden (eine längere Zeit hindurch; cf. mieć się). Jakże ci się powodzi, i jakże mi się miewasz? *Teatr* 30 *b*, 73. Jak się miewasz Teresiu? dobrze ci się spało? *Niem. P. P.* 24. Jakże się miewasz, moia Anusienku? *Teatr* 27, 31.

*MIEWIDŁO, - a, *n.*, mlewidło, mlenie, mielenie, mliwo, das Mahlen in der Mühle; *Bh* meliwo *molitura*. Zboże niedoźrzałe do użytku niespore, ziarno się skurczy, o tego w miewidle będzie uyma i mątręga. *Haur Sk.* 15.

MIEYSCE, MIESCE, *MIESTCE, - a, *n.*, *Bh.* mí

dom. mieſcio Slo. mieſto; Sr. 1. mieſto, miejto; Sr. 2. mieſto (cf. Vrt. 1851. et adv.); Crn. mędu; Vd. mieſtje, mesta, mesar, flat; Cro. mezto, meszto; Bs. miſto, mesto Rg. mjesto, miſto; Rs. мѣ́сто, мѣ́стечко (cf. местность); Ec. мѣсто окольна, cf. Gr. μεστὸς plenus, referta. J. Kchan. chce, żeby pisać miesce, wyraźnio dowod, nie podoba mi się mieysce, iak piszą. Now. Cz., mieisce, St. Kaz. 59, Herb. Stat. 61. Na mieſcu tylko Paor. Rsc. Mieſtce, 1 Leop. Joan. 20, 7. Donat mieſce a verbo iest Dlugosz 1, 53, nam mieysce locus eſt, ubi quisquam conſiſtit. Varro 4, 2. – §. 2) mieysce, at hiermit ist, abo bydź ma, der Ort, die Stelle, w gospodarstwie wszelakiey rzeczy trzeba mieć pewne mieysce i porządek. Petr. Ek. 13, Rs. мѣстоимѣ́ніе, od мѣститься). Każda rzecz mieysce swoie ma mieć, na swoim mieyscu leżeć. Petr. Ek. 15. Na [illegible] szczotki na mieysca! puszkarze [illegible] armaty szczotki, ktore zostaią w ręku [illegible]. Jak. Art. 1, 410. Uyźrzał prześcieradła [illegible] mieysce. 1 Leop. Joan. 20, 7. Idźcie [illegible] mieysca. Teatr 12 b, 117. Na mieysca! do [illegible]. - Mieysce potrzebne, sekretne, z potrzeba, [illegible], dwor, garb. - Mieysce ścinania, der Richtplatz, [illegible]. - NB. na wyrażenie wydobrażenia mieysca służy w Polskim zakończenie na -ſko, a [illegible] -ſzcze, n. p. boiowiſko, boiſko, boyſko, z mieysca potrzebnego, z mieysce bitwy; obozowiſko, z mieysce obozu, troczyſko, troczyſzcze, z mieysce *roku, *zroku, termin, meta, granica). Płaca od mieysca od [illegible], mieyscowe Vd. meſtiahnia, Standgeld. Na [illegible] mieyscu, na mieyscu, auf einer Stelle. Na [illegible] mieysca, leżące) i kamień obrasła. Jabl. Ez. [illegible]. Na [illegible] k myk mchem obrasła. Ryz. Ad. 47. [illegible] kamień często poruszany, mchem nie obroście. Cz. Hist. często mieysc odmiana, niepożyteczna, Vd. [illegible], ruska sukcja. Godziny iedney na mieyſcu [illegible] mozesz. Teatr 14 d, 5. Biegun, wszędzie [illegible] nie zazrzio. Ryz. Ad. 48, Slo. nikdě ne [illegible], fo n gdeid go. Nigdy długo fortuna mieyſcu [illegible]. Zawsze w obrotach, zawsze mieni swe [illegible] K. 3, 104. Niewieście potrzeba na mieyſcu [illegible]. Petr. Ek. 6, spokoynie, auf einem [illegible] ſtuhle. Ia tę dziś mam prezentować w mieyscu pańſkim [illegible] ſzych nie mam. Teatr 36, 25, na po- [illegible] Fund 81, coelum, non animum mutant [illegible]. Prov. ani obn'a ně ma, an'i mesta, i ognia [illegible] ma. Lokieć na mieyscu kosztuie połowę [illegible] Gor. 113, t. i. na mieyscu, gdzie tę materyą [illegible] auf der Stelle, an dem Orte, wo der Zeug gemacht wird. Na mieyscu, w domu, auf Ort und Stelle. [illegible] z końmi w drodze, i na *mieyscu guarować. [illegible] 103. Został na mieyscu, zabitym został gdzie [illegible] geblieben, iſt auf dem Platze geblieben. [illegible] umarł mało nas, i na mieyscu nas. Sal. 4, 238, [illegible] mieyscu, za nas, zastępuiąc nas, an unſrer [illegible] Ovy. rozdrażniony, Gdy nie po mieyscu ręką [illegible] trafiony. Pot. Arg. 481, nie po należytym [illegible]. Tak niegodziwa droga, że ani z mieysca ruszyć [illegible] można, man kommt nicht von der Stelle. Z mieysca na mieysce, von einer Stelle zur andern. Łasica dzieci swoie młode z mieysca na mieysce przenosi, aby ich nie naleziono. Sien. 286. Ostatnym dla kraiu zrządzeniem przenosiły się tylko domowe klęski z mieysca na mieysce. Nar. Hiſt. 4, 257. Mieyscami adverbialit., Bh. miſtem, miſty, onde i onde, Rs. повсѣ́мно (cf. czasami), gdzie niegdzie, an manchen Stellen, hier und dort. Mieyscami dobra droga, mieyscami nayniegodziwsza. – §. Mieysce, z co się nayduie w iakim położeniu, Oerter. Miasta, wsie, miasteczka, wszystko to są mieysca, cf. Rs. помѣ́стный possessyonat, помѣ́стье, помѣ́стьице dobro nieruchome). Obronne mieysca. Mieysca święte, lub uprzywileiowane. Mon. 76, 562. Którzy się sami zabiiaią, na święconych mieyscach chowani być nie maią. Szczerb. Sax. 392, na cmentarzach, w kościołach). – §. Mieysce, z położenie części ziemi, na którey się co znayduie, die Lage des Orts. Hetman, który się nie zna na mieyscach, nie może się zwać rozumnym. Lub. Roz. 557. Wielka pomoc zwycięstwa iest mieysce. Warg. Cez. 221, lokalność. – §. Mieysce, z mieysce próżne, plac, w którym się co znaydować lub mieścić może, *rum, der Raum, der Platz; Vd. preſtor, proſtor (cf. przestwor); Cro. proztor; Rs. мѣсто, пространство (oppos. безмѣ́стіе brak mieysca; adj. безмѣ́стный). Mamy tu wszyscy mieysca dosyć. Ld., zmieścimy się). Obecność boga żadnym się mieyscem nie zamyka. Skarg. Kaz. 59, nieokreślony, wszędybytny). – Fig. dadź komu mieysce, powolnym bydź, ucho dawać, Raum geben. Słowom iego mieysca dali. Zbil. Dr. B 4, t. i. wysłuchali go, ſie gaben ihm Gehör. Day mieysce rozumowi. Teatr 52 d, 111. Odpuść mi, ale prawda musi mieć swe mieysce. Gor. Dw. 280. Jeśli dziś usłuchasz ludu twego, a pofolguiesz mu, a dasz mieysce prośbie ich, a będziesz do nich mówił łagodnie, będziesz ie miał sługami. 1 Leop. 3 Reg. 12, 7. Posłuchay mię, niech ma mieysce i wagę prośba moia. ib. Jer. 37, 19. Ubogi ieśli rzekł co mądrze, pewnie nie dano temu mieysca. Bial. Poſt. 296. Mąż lekkowierny słowom zdradliwym żony dał mieysce, i nie wysłuchawszy młodzieńca, potępił go. Sk. Zyw. 322. Jeślim godzien, że mię naśladować, I mieysce memu chcesz dadź przykładowi . . . P. Kchan. Jer. 118. Woysko, Tortozę wziąwszy, mieysce dało Zimie, i roku nowego czekało. ib. 3, t. i. ustępowało zimie). Mieysce mieć, fig., Raum finden, einen Platz finden, Platz haben. Senatorowie przy boku królewskim, maią na seymach mieysce i głos. Boter 3, 44, zasiadaią). Płacze, żałości, ciężkie narzekania, Mieysca nie maią u niey, ni słuchania. Paſt. F. 22. Cnota wszędy ma mieysce. Zegl. Ad. 38, cf. dobremu wszędy dobrze). Cnota, pokora, nie ma mieysca u dwora. Zegl. Ad. 36. Siła rzeczy prawo dopuszcza, któreby same w sobie mieysca mieć nie miały. Szczerb. Sax. 206. nie godziłyby się). Radzili mu, żeby tego nieprzyiaciela, albo zabić kazał, albo iakokolwiek z mieysca ruszył. Warg. Wal. 116, t. i, oddalił, na bok uchylił, auf die Seite ſchaffen. Litość bierze mieysce pomieszania w iey sercu. Teatr 18, 103, zastępuie). – Mieysce wyznaczone, względem porządku, godności, poważania, z range, die Stelle, der Platz, der Ordnung nach. Miał u stołu bardzo nizkie mieysce. Xiądz. 214. Kłócić się o mieysca nie maią u niey, ni słuchania. Paſt. F. 22. Cnota wszędy ma mieysce. Zegl. Ad. 38, cf. dobremu wszędy dobrze). Cnota, pokora, nie ma mieysca u dwora. Zegl. Ad. 36. Siła rzeczy prawo dopuszcza, któreby same w sobie mieysca mieć nie miały. Szczerb. Sax. 206. nie godziłyby się). Radzili mu, żeby tego nieprzyiaciela, albo zabić kazał, albo iakokolwiek z mieysca ruszył. Warg. Wal. 116, t. i, oddalił, na bok uchylił, auf die Seite ſchaffen. Litość bierze mieysce pomieszania w iey sercu. Teatr 18, 103, zastępuie). – Mieysce wyznaczone, względem porządku, godności, poważania, z range, die Stelle, der Platz, der Ordnung nach. Miał u stołu bardzo nizkie mieysce. Xiądz. 214. Kłócić się o mieysca

sce, o piérwszeństwo, *Ross.* мѣ'стничаться, *subst.* мѣ'стничество sprzeczanie się o mieysce). Ludzie wyższe mieysce dali rzeczom potrzebnym, niźli rzeczom na schwał dobrym. *Gor. Sen.* 165. Nie to mię obraża, że cnocie po rozkoszy daiecie mieysce, ale to, że ią na sztych kładziecie z rozkoszą. *ib.* 229. – *Aliter* Ja z mieysca mego wnoszę, żeby tego pozbyć się ciężaru. *Zab.* 15, 281 *Tręb.*, t. i. ia z moiéy strony, ile do mnie, ich für meinen Theil. – §. Mieysce, z funkcya, urząd etc., die Function, das Amt, die Stelle, die man bekleidet. Nie mieysce męża, ale mąż mieysce zdobić ma. *Cn. Ad.* 621. Nie mieysce szuka głowy, ale głowa mieysca. *Rys. Ad.* 45, *aliter* służba, ein Dienst, Unterkommen. Jak się odprawisz od pani swoiéy, tedy masz mieysce u mnie. *Teatr* 30 *b*, 62. W domu moim na zawsze mieysce ci dadź przyrzekam. *Teatr* 2 *c*, 45. Idź precz z mego domu, nie masz u mnie mieysca. *Teatr* 11 *c*, 21, straciłeś służbę). – *Allegor.* Na chrzcie każdy przysiągł, wszystkim tym rzeczom mieysce u siebie wypowiedzieć, a pokóy dać, któreby się szatanowi podobały. *Kosz. Lor.* 62. – §. Mieysce, z legowisko zwierzęcia, die Lagerstelle, das Lager eines Thiers. Amoniakiem mieysca, albo tylko brzegi pieleszów, w których się bestye przechowuią, skropisz, precz uciekaią. *Syr.* 219. Zaiąca często z mieysca, skoro ich zaiuszą, W polu na rącze charty ogarzy poruszą. *Pot. Pocz* 501. – §. 2) Mieysce po dziecięciu ze sznurem, co wychodzi po porodzeniu płodu, *secundinae. Kirch. Anat.* 72, die Nachgeburt, placek czyli mieysce, iest płaska i okrągła część, ktora się nayduie w samym spodzie macicy. *Wey. An.* 105. Boleści i zapaleniu niewieścich mieysc. *Urzęd.* 130. MIEYSCOPIS, – a, *m.*, opisuiący mieysca, topograf, der Topograph, *Ec.* мѣстоописа́тель. MIEYSCOPISMO, – a, *n.*, *Ross.* мѣстоописа́нїе, topografia. *MIEYSCOPISKI, – a, – ie, *Ross.* мѣстоописательный topograficzny. MIEYSCOWY, – a, – e, od mieysca, *Bh.* místný; *Slo.* mestowní; *Sr.* i. mestowné; *Rs. et Ec.* мѣ'стный, намѣ'стный; Orts-, örtlich, den Ort belangend. Choroby mieyscowe, które w tym samym mieyscu przyczynę swoię maią, w którym się znayduią. *Krup.* 5, 7. Stosować się potrzeba do mieyscowych zwyczaiów. *Xiędz.* 69. Poszczuie mieyscowego zaiąca; lecz że charty iuż znużone, musiał go pościgać dłużey. *Pot. Pocz.* 501, t. i. z mieysca, z legowiska, aus seinem Lager. – Że prawie po wszystkich narodach prowincye, kray, miasta, kompanie, maią swoie od praw powszechnych excepcye, takowe prawa municypalnemi albo mieyscowemi nazywamy. *Ostr. Pr. C.* 1, 8. Mieyscowa iuryzdykcya, *Bh.* sydelne právo. Mieyscowy rządca *Ross.* мѣстоначáльникъ. Mieyscowe wino, *Tr.*, kraiowe, Landwein. – *Gram.* mieyscowy *spadek. *Tr.* : *Localis*, *Slo.* mestowec. MIEYSKI, MIEŚKI, – a, – ie, od miasta, Stadt-; *Bh.* městský; *Slo.* městší, městšjí; *Sr.* i. městjanski, pomeštjanski; *Cro.* meštne, meštani; *Vd.* mešten, miešten, miešan, miešni; *Cro.* varáški, purgarszki; *Dl.* gradzki; *Hg.* városi, polgári; *Sla.* varoshki; *Rs. et Ec.* грáдскій, городскій, городовый (cf. grod). Mieyskie mury, *Vd.* meštni sidi, boshtia, meštnu sidouje, obsidje). Chleb pszeniczny z średniéy mąki, nie do czysta wypytlowaney, mieyskim albo kupieckim mianuiemy. *Syr.* 936, Stadt-brot (cf. królewski, pański). Mieyska przyiaźń, konwi na piwo, a różna na pieczenią nie bronić. *Rys. Ad.* 40. Mieyskiéy przyiaźni, wiernéy miłości; przewozu we krę musi przypłacić. *ib.* 41. (cf. mieszczański). Mieyski sługa, woźny mieyski, ceklarz. *Cn. Th.*, *Bh.* holomek; *Slo.* radní služebník; *Vd.* mieštni hlapec, mieštni shlushaunik, vapot, berizh; *Hg.* városi szolgája; *Rs.* разсылщикъ, приставъ, *ob.* przystaw). Mieyskie sprawy, z cywilne, n. p. Mieyska sprawa, *actio ciuilis*, dlatego tak iest nazwana, że tak aktor, iako i pozwany i przed skargą i w skargę, i po skardze, mieszczany zostaią. *Szczerb. Sax.* 4, *ib.* 320. Więźniowie o sprawy mieyskie i długi. *Star. Dw.* 20. – Wieniec mieyski, z obywatelski, die Bürgerkrone, był u Rzymian w wielkiéy uczciwości, choć z dębowego z wierzbowego gałęzia upleciony; sąsiad sąsiadowi od niego w potrzebie iakiéy ratowany, dawał go. *Bud. Ap.* 87, *Warg. Wal.* 60. – Mieyskie *subst.*, z mieyskie prawo, *Bh.* městské právo; *Rs.* городскóе прáво das Stadtrecht. Mieyskie prawo, które każde miasto sobie ku używaniu własnemu postanowiło, iako prawo Magdeburskie, którego nasze miasta używaią. *Sax. Porz.* 4 – *aliter*, Mieyskie, prawo mieyskie, prawo pod ktoryn mieszczanin w mieście mieszka, das Bürgerrecht; *Sr.* 2 bergarstwo; *Vd.* mieštna, meštauna praviza, meštne praude; *Hg.* gradjánstvo; *Bs.* graghjanstvo, pucjanstvo; *Rs.* мѣщáнское прáво. Mieyskie prawo, któremu wszyscy którzy w murze siedzą, iednako podlegli. *Szczerb. Sax.* 461. Nie była w te czasy Etrurya do mieyskiego naszego przypuszczona. *Warg. Wal.* 134. Konną służbę im odięli, mieyskie też wzięli. *ib.* 65. Cały korpus officerów przysiągł na mieyskie. *Gaz. Nar.* 1, 152. – *aliter* mieyskie, z wkupno do miasta. *Cn. Th.*, die Kosten des Bürgerrechts. – §. Mieyskie, po mieysku *adv.*, städtisch, bürgerlich; *Rs.* погородскý.

Pochodz. *mieścić, domieścić, namieścić, obmieścić pomieścić, przemieścić, przymieścić, rozmieścić, umieścić, wmieścić, zmieścić, namieśtnik, namieśtnictwo namieśtniczy.* 2) *mieszkać, mieszkiwać, domieszkać namieszkać, mieszkaniec, mieszkanka; omieszka, omieszkawać, omieszkać, obmieszkiwać, pomieszkać, pomieszkanie, przemieszkać, zamieszkać, zamieszka, zmieszkać.* 3) *miasto, miastko, miasteczko, mieścina, mieścinka, mieściśko; zamiast, natychmiast; dotychmiast, odtychmiast; przedmieście, przedmieścianin, przedmieśki mieszczanin, mieszczak, mieszczanek, mieszczaninek, mieszczański, mieszczaństwo, mieszczanka, mieszczko* – *§. mścić, mściciel, zemścić, pomścić. zemsta, pomsta*

w MIĘŻ, MIĘŻSZEĆ *ob.* Miąć, Miąższeć etc.

*MIEŻDZIC się, *zaimk. ndk.*, miazgę puszczać, pienić się, ślinić się, geifern, schäumen, n. p. Mieżdżącego się psa duemi iady, dziecina doyrzawszy... *Zeb. Ow.* 33, *madidum*

MIEZDRZYĆ, – ył, – y, *cz. cont.*, mięso wyrzynać. aus Fleischen, das Fleisch heraus schneiden; *Ross.* мязгрить (*Rs.* мездрá, мязгра strona sierciowa skóry, *Bh.* madra *membrana*, *ob.* miazdra, miazga). Kusznierczy miezdrzy skóry. *Tr.*

*MIEZGAĆ się, *ob.* Mizgać się.

MIG, – u, *m.*, MIGI, – ów, *plur.*, mgnienie okiem, Augenwink, Wink mit den Augen; *Cro.* namegnenye; megnenje, namiganje, kasanje, okomegnik, okomegn

nje (*Vd.* namah k, s mina); *Ross.* мигъ, перемигн (мигъ moment, ab мигъ, мигомъ, ob мигу w momencie). Oczyma tylko z sobą gadały na migi Tym ięzykiem wiele one tłumacząc intryg. *Min. Ryt.* 3, 120, Augenſprache. Migi czyli poruszenie pewne ciała, mianowicie ręki, są pierwszym i pospolitym ięzykiem. *Kres. Gr.* 5, 10, Gebärdenſprache, Mienenſprache. Nayprędzéy się tłumaczono przez znaki iakieś, czyli jak pospolicie nazywamy, na migi. *Karp.* 2, 6. Na migi tylko z sobą mowią. *Otw. Ow.* 141, *Ross.* перемигиваться, перемигнуться. Z głuchemi na migi rozmawiaią. *Star. Dw.* 25. Przez migi co pokazować (*Vd.* 53. Nieznaiome migi i ukazy. *Chroſć. Ow.* 259. Słuchać, s' ſkam, na różne pokazuię migi, By mię wyſłuchiwszy migi. *Zab.* 7, 207. Zwyczay na dworze Turkom mówić eden do drugiego na migi, żeby się cicho zachowali, i ut są niektorzy wyćwiczeni w tym niemym ięzyku, że sobie całą historyą wypowiedzieć mogą, ne mowią. *Kluk. Tur.* 19 *et* 44. – §. Figi migi, s fik migi, s fortel, n. p. Kiedy służebna zna te figi migi, Kiedy z pilnieyszym będzie iednéy ligi ... *Bratk. D* 4. Teraz wszystko na fik mik. *Teatr* 43 *c*, 80. Wszystko fik mik na nic, t. 65, *Klecz. Zd.* 67. – §. 2) Mig, z migot, miganie, miganie, drżący blask, das Flimmern, blask na blask odbiiaią tarcze migiem częſtym. *Przyb. Milt.* 56. MIGAĆ, – ał, – a, *czyn. cont.*, MIGNĄĆ, – nął – ę, *act.*, (cf. mgnąć, mknąć, mżyć, *Slo.* okom mihnuť, *Sr.* i. znoszjima kiwam, mikam; *Crn.* mignèti, migam, migam (miglam, z iskrzę); *Vd.* meguiti, namegniti, migati, namiti, znaminje dati s' ozhi, s' ozhmi migati, namigati, namesbati, nameshuvati, meshim; *Bs.* mignuti occima, migati, maghnuti occima, namighnuti, bacati occima; *Rg.* namighnuti, namighivati (cf. *Rg.* magna *fulgor*); *Cro* migati, migam, misem (miczam mouco ослѣпъ, miczamaze *nictor*); *Ra.* мигнуть, мигать, моргать, подмигивать, смигиваться, смигнуться, *Ec.* мижало, мжити, мжу, *Gr.* μύω, *Lat.* micare, cf. *Ger.* miegen, ſchmiegen; *Bh.* mjikati, mjikati, s powiekami ruszać, mżyć, *Crn.* trenèm, trenem, mit den Augendeckeln blinzeln, wimmern. Ustawicznie mige. – §. b) migać na kogo, mrugać nań, *Ra.* мигнуть, mit den Augen einen Wink geben, ein Zeichen geben. – *transf.* Gębą tylko miga coś pod nosem, mruczy ale nie wiadomie iaki. *Op. sat.* 117, rusza gębą, mit dem Maule fahren. Niedbale się modli, tylko wargami migi. *Hiſt Nauk b* 3. Nosem migać. *Eras. Ad.* 1, 1, błysnąć, iskrzyć się; funkeln, ſtrahlen, flimmern. Każdy się w różnokrasnym wieńcu kwiatów mieni. Ten miga, tamten pachnie, ów wabi, ten ma. *Zab.* 12, 220, migota). Tak mignie ſtrzała, lecąca od cięciwa. *Zab.* 16, 189 *Sakow.* Już puścił ſtrzałę, a ta ledwo mignie, Twardego serca Tetydy dochodzi. *Zab.* 16, 330. Alić ledwo drobna mignie chwila po nim. *Zab.* 12, 233, ledwie zabłysła). MIGAĆ się, MIGNĄĆ się, *recipr.*, z drżącym blaſkiem świecić, migotać, cf. *Lat.* micare, flimmern. Iskry w oczach wszyſtkich się migały. *Przyb. Milt.* 48. W gęſtwie światełko wśrzod gęſtwi mignęło, W tamtę ſtronę udało się ſtronę. *Eras. W. C.* 50. Jeden drugiego w zapędzie wyścига Do blaſku światła, co się co-

raz miga. *ib.* W spokoynych wodach nadbrzeżnego morza Miga się drżący blaſk zeszłego zorza. *Kras. Off. C b.* Płomień migaiący się *flamma tremula. Mącz.*, *ob.* migotny, migotliwy. Nie wszyſtko drogi kruszec, co się mignie, *Zab.* 14, 102 *Nar.*, nie wszyſtko złoto, co się świeci, co się lśni). Za co z taką wytwornością trefisz włosy? gęſtsza na karku końſkim miga się grzywa. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 236. Odchodzi byſtra Jrys, i ledwie się mignie. *Dmoch. Jl.* 2, 328, *Rs.* мелькнуть, мелькать, промелькнуть (мелкомъ nagle, prędko). Któż to był ten, który przy weyściu naszém mignął się tylko i uciekł. *Teatr* 32 *b*, 44, tylko co się pokazał, zjawił, cf. minąć). Aten się Pandiońſkich imię ledwie miga, *quid reſtat niſi nomen? Zebr. Ow.* 387, słabo się przebiia). – §. Migaiące się brwi, *vibrans ſupercilium. Cn. Th.*, drżące, zitternd. – §. Miga się w oczach, błyska się co, *perlabitur aciem noſtram. Cn. Th.*, *Rs.* рябитъ въ глазахъ. Jakiś człowiek w oczach mi się mignął. *Teatr* 56 *s*, 193. Coś mi się mignęło. *Teatr* 27, 115, t. i. zabłysnęła mi iakaś myśl, es blitzt in meinem Kopfe eine Idee, es ſteigt in mir ein Gedanke blitzſchnell auf; ich habe was. MIGACZ, – a, *m.*, *Bh.* mhauran, mrugacz; *Vd.* namigavez, kasauz; *Ross.* мигунъ, *f.* мигунья; oczyma migaiący, ein Blinzelauge, der mit den Augen blinzelt. MIGANIE, MIGNIENIE, – ia, *n.*, *ſubſt. verb.*, (cf. mgnienie), *Ec.* мизáнїе, миганїе, мжениїе; *Ra.* миганїе; *Bh.* mhauranj), das Blinzeln mit den Augen. Mruganie, das Winken mit den Augen (*ob.* Mig). Mniemanie złe o żonie łacno uroście, z iakiego iéy kiwania albo migania nieprzyſtoynego. *Petr. Ek.* 68. Miganie się, z migot, migotanie, das Flimmern. W bolach oczu i w iskrzeniu lub w miganiu się przed niemi, piiawek używać. *Perz. Cyr.* 2, 131. *MIGAWKA *Loderecк.*, z powieki, die Augendeckel.

MIGDAŁ, – u, *m.*, MIGDAŁEK, – łka, *m.*, *dem.*, *Bh.* mandle; *Slo.* mandlowé gádro; *Sr.* i. mandelina; *Vd.* mandelni, mandelnovu drevu; *Crn.* mandele, mandelnovo drevu, mandola; badém, jêdr; *Cro.* mandala; *Dal.* mendala; *Hg.* mandola, mondala, *barb.* bajam; *Rg.* mjendeo, *G.* mjendela; *Bs.* mjendela; *Sla.* bádemi, bádemovo dêrvo; *Ra.* миндáлина, миндáлинка, миндáлъ; *Ec.* амигдáлъ, мигдалъ, z Greckolac. αμυγδαλον, amygdalum, die Mandel, drzewo i owoc, der Mandelbaum und die Frucht. Migdały są owocami drzewa nazwanego migdał. *Dyk. Med.* 4, 295. Migdały potrzebuią gruntu suchego, piaszczyſtego, ciepłego. *Kluk Rośl.* 1, 158. Cukiernicy przyprawuią migdały wielorako. *Kluk Dyk.* 1, 33. Migdały gorzkie. *Dyk. Med.* 4, 297. – Migdały lub kasztanki ziemne, Erdmandeln. *N. Pam.* 17, 202. – *burl.* niebieſkie migdały, z rozkosze tamtego życia, die Freuden des himmliſchen Jeruſalems. Czyście się zamyślili o niebieſkich migdałach? *Mon.* 70, 98. Głucha na ſtarca pobożne exorty, kogo inszego rada słuchała, który śéy nie o niebieſkich migdałach gadał. *Off. Str.* 3. – §. *Perſonif.* migdał, migdałek, ſfircyk, gach, ein Stutzer, ein Buhler. Widząc wdowa Mazurka, Że migdał niełupiony ... *Kchow.* 206. Otoż to mieć takiego migdałka panicza. *Zabł. Z. S.* 13, *Bh.* mandeljóc gatunek gołębi). – §. 2) *Anat.* Migdały, są dwa dosyć duże gruczołki na każdéy ſtronie ust, między obłąkiem zasłony

podniebieniowéy. *Krup.* 2, 338, ślinne iagody w uſtach, albo migdały śliniaſte. *Kirch. An.* 49, die Mandeln im Halſe; *Bh.* mandle; *Sr.* 1. ſchiyney mandlikay; *Sr.* 2. pli; *Vd.* gobize, sleado na poshiriki; *Cro.* zlèsda, zaduſnicze; *Es.* zavratak; *Rg.* ghlindurra; *Rs.* жеλѣ'зà. MIGDAŁOWATY, - a, - e, na kształt migdałów, mandelförmig. Uczynisz trzy czaszki migdałowate na każdym słupcu świecznika, gałka iego i kwiat iego. *Budn. Exod.* 25, 33, na kształt orzecha migdałowego. *Bibl. Gd.*). MIGDAŁOWY, - a, - e, *Bh.* mandlowy; *Sr.* 1. mandelné; *Cro.* mandalszki; *Hg.* mondolaból, bajamſki; *Rg.* mjendolov, mjendalſki; *Rs. et Ec.* миндáльный, амигдáловый; od migdałów, Mandels. Migdałowy olniek. *Sien.* 254, *Rs.* миндальное маслo. Migdałowe mleko, orzechá, Mandelmilch, *Vd.* mandelnovu mlecku). Migdałowe drzewo, *Rg.* mjendelovina.

MIGI *ob.* Mig.

MIGOĆ *ob.* Miegać.

MIGOTAĆ, MIGOTAĆ się, - ał, migota *niiak. contin.*, migoce *ndk.*, MIEGOCIĆ, *MIEKCIĆ, MIGOCIĆ się, drżącym się lśnić blaſkiem, flimmern; *Bs.* miçati *mouere, agitare*; *Vd.* mesbgetati, meshati, z mżyć, *Lat.* mico; *Crn.* meketam, z drżę). Na tle błękitnym, w pięknym ſtoiąc szyku, Błyſkotnym gwiazdy promykiem migocą. *Zab.* 5, 404 *Nar.*, *Bs.* prisivati, sjatti). Miegocące gwiazdy. 1 *Leop. Job.* 38, 31, iſkrzące). Nad przepyszným szyszakiem kita się migota. *Przyb. Luz.* 63. Jako świátłość zorzy, gdy słońce wschodzi rano bez obłoków, miegoce się ... *Leop.* 2 *Reg.* 23, 4. Febus między czarnemi chmurami migoce się. *Leszcz. Claſſ.* 75, przebiia się swoim blaſkiem). Wzruszaią się świątnice, iako błyſkawice po wierzchołkach migocą. *Zab.* 15, 4 *Kniaz.* Dobędzie błyszczącego miecza swego i oszczepu miekcącego się. *Radz. Nah.* 3, 3, lśniącego oszczepa. *Bibl. Gd.*). Pszczoły po powietrzu latáiąc, iedna drugą trącaiąc, miekcąc ſkrzydłami, żądła swe iakoby oſtrząc wymykaią. *Cresc.* 603. *Crispari herbis terra dicitur*, miekce się od kwiatków. *Mącz.* MIGOT, - u, *m.*, MIGOTANIE, MIEGOTANIE, MIEKCENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, blaſk drżący, das Flimmern, das Geflimmre; *Bh.* plápol. Promienie abo miekczenie od złota, *aura. Mącz.* Miesiąc i gwiazdy puszczą z siebie ſtraszącą ciemność i miegotanie. *Sk. Kaz.* 5. Gwiazdy tak świtne migotem. *Przyb. Milt.* 230. Niebo, ziemia i wody, iaśnią się migotem. *Przyb. Luz.* 62. Krzesła iarym lśniły się migotem, Sadzone kosztownemi perłami i złotem. *Przyb. Luz.* 7. MIGOTLIWY, MIGOTNY, - a, - e, migaiący się, flimmernd. Nieinaczéy iako zwykł piorun przeraźliwy, Zerwany z błyſkotnego gromu migotliwy, Błyszcząc chmury przenikać ... *A. Kchan.* 225, *Chodk. Koſt.* 26. Miecze te ogniſte piekło migotliwym oświecily blaſkiem. *Przyb. Milt.* 28. Migotne gwiazdy, *micantes. Off. Sen.* 11. - °§. Żyłki bez zasłony migotne znacznie ſkaczą. *Zebr. Ow.* 149, *trepidae*, trzęsące, drżące, zitternd.

MIGRENA, - y, ż., die Migrane, das halbſeitige Kopfweh. Boł głowy, który bywa w iedney tylko iey połowie. *Perz. Lek.* 167. Sen ten sprawił mi migrenę. *Mon.* 66, 286.

MIIAĆ, - ał, - a, *contin.*, MINĄĆ *idntl.*, *Bh.* minauti, minu, migeti, migim; *Crn.* minem, mènim; *Vd.* minīti; *Cro.* minújem, minuti; *Rg.* minuti; *Bs.* minuti, priminuti; *Rs.* миновáть, минýю (cf. *Lat.* minui). - a) *neutrum* uchodzić, upływać, uſtawać, vorüber gehen, verſtieben, vergehen. Dni moie, iako cień miiaią, a czekać nie chcą, do śmierci mię prowadząc. *Sk. Kaz* 23. Miia świat i pożądliwość iego. *ib.* 500. Jako cień, gdy się nakłania, miiam. *Bud. Ps.* 109, 23. Gdzież ta godzina bieży, ktora miia? *Zab.* 16, 376. Wszyſtko miia, każda rzecz odmianę swą bierze. *Otw. Ow.* 612. Zacność, uroda, moc, pieniądze, sława, Wszyſtko to minie, iako polna trawa. *J. Kchan. Fr.* 4. Co minęło, iuż się nie wroci. *Cn. Ad.* 107, co zginęło, zginęło; przepadło; czas utracony nigdy się nie wroci). Miniący, przemiiaiący, *Bh.* pomigitedlny, pominutedlný; *Crn.* mimezhe; *Vd.* posveta. - §. b) *transit.* miiać co, kogo, z mimo kogo chodzić, nie potykać go, nie trafiać nań, przemiiać go, chybiać go, einen, etwas übergehen, nicht treffen, verfehlen, ausweichen, an der Seite liegen laſſen; *Rg.* mimòchi, mimohoditi; *Vd.* zhriesjiti, prohoditi, preſtopiti, vugnuti, vugiblyem, vunhenjati, vunvihati, isgibati, vungibati. Jak ſtrzelę, pewnie cię nie minę. *Bard. Tr.* 461. Smiertelny koniec życia nikogo nie minie, Śmierć pewna, lecz pewności niemasz o godzinie. *Min. Ryt.* 2, 169. Kogo miia przypadek, nakoniec znaydzie. *Bard. Tr.* 17. Co komu bóg obiecał, to go nigdy nie minie. *Zegl. Ad.* 40. Przyydzie do rąk te, co nas przez lat wiele minie. *P. Kchan. Orl.* 1, 17. - *Activ.* Biſkupi oni, na krola się i moc iego oglądaiąc, miiali prawdę i sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081, unikali). Myślmy co czynić mamy, miňmy co się działo. *Teatr* 43 *b*, 95, puśćmy). Jaſtrzębiu ty! bodaieś zginął, I pierwszéy kuli nie minął. *Kniaź. Poez.* 3, 209, t. i. nie uszedł, nicht entgehen). Jeżeli kiedy trafi się We Panu przeiżdżać naszą ſtroną, proszę mnie nie minąć. *Teatr* 33 *d*, 62, nie zbaczać, nicht vorbey zufahren, ſondern einzuſprechen. Miiaiąc, z mimochodem, mimoiazdem, im Vorbeyfahren, Vorbeygehen, Vorbeyfahren; *Ross.* вскóлзь. Wszyſtkie mię inne sposoby miiaią, Tę samę iednę widzę na to drogę. *P. Kchan. Jer.* 157, t. i. opuszczaią mię, nie służą mi, mich verlaſſen alle andern Hülfsmittel, bloß ... Woysko miało tydź pisane W preſtronym polu, kędy nad pięknemi Łąkami iezdni miiali z pieszemi. *P. Kchan. Jer.* 421, t. i. przeciągali, przemaszerowali, ſie zogen vorüber. Ni się tu wąż łuſkaty w srogie kłęby zwiia Po ziemi, ni zakolem wielkim w cyrkiel miia. *Otw. Wirg.* 403, t. i. wtula, in einen Zirkel dreben. MIIAĆ się *recipr.*, *Sr.* 1. *et* 2. minuſch ßo, minu ßo; nie potkać się z kim chybić się, *propr. et fig.*, nicht zuſammen treffen, einander verfehlen; n. p. miiam się z kim w drodze, nie widziawszy go, *ut* nie wiem gdziem się z nim minął i. e. nie potkał, chcąc abo mogąc potkać. *Cn. Th.* - Bardzo daleko minąłeś się z rozumem. *Teatr* 33 *d*, 57, und der Verſtand ihr ſeyd beyde weit von einander. prawdą się miiał. *Groch. W.* 264, oddalił się od niey er mich von der Wahrheit ab. Sędziowie często się świętą sprawiedliwością miiaią. *Teatr* 49, 81. Twoi ięzyk tu się z prawdą miia. *Zab.* 15, 181. - §. *Activ.* mijać się z kim w drodze, z ustępować mu z drogi prze-

przepuszczaiąc go, einander (auf der Straße) ausweichen. Pokoi swego sąsiedzkiego na tak ciasnym mieyscu, iż się mijaią. Gl. St. Z w. 2, 24. Ulica, którą wozy tamtędy przeiadą, mieć będzie na szerokość stop sześć i pięć mogły dobrze mieć. *Chel. Pr.* 201. *transl.* Kiedy tedy [illegible] mijamy się, iak gdybyśmy unikali od siebie *Teatr* 1, 56.

Przedz, przed słowem Mimo.

MIK, *ob.* Mig *ob.* mig.

MIKOŁAIEK, - ayka, *m.*, *dem.*, *ob.* następuiący, MIKOŁAJKA, imię męskie, Nicolaus (cf. Mikołaiów, *Urk. Zb.* 2, 165. W Kiiowie wielkie się cuda przez S. Mikołaia działy. Nazywa się Mikołay *Przykład* z przysłanego śrzana złodzieia, który lazł w nocy [illegible] S. Mikołay mokry, że wyciągnął z Dniepru [illegible] *fund.* 22-3. *Mikułę (*Russice*) świętego Rośmęy z swemi naybardziey weneruią. *Gwag.* 509. - z Łac. Mikołaik *Boh.* Máčka, *Eryngium Linn.*, Rzepiha, rośliny. *Kluk. Dyk.* 1, 207. *Jundz.* 179. *Krol.* 3, 201. *Ross.* свинучка трава, чернопозвонная и пресмоктная трава. Korzeń Mikołaykowy [illegible] *Sr.* 1. 44.

MIKOŁAJOWIEC, *ob.* Dzierżowiec.

MISTATNIK, Mixtatnik, Miſtatnik, - a, *m.*, nosarz, [illegible], co dawniey piarz, *Dudz.* 45., *Wlod.* ein Trödler, Lumpenträger; *Gr.* μισθωτος *mercenarius*. Mixtatnik, [illegible] albo iakie rzeczy z naymu noszą *Warg Luc* 34. Dosyć się i nazbyt nademną pomścił, O panie mixtatnikom i przekupniom miła. *Petr. Hor.* 2, 56 b. Byckamat miał bydź po kopie, toby mixtatnicy w siermiężnych kamizelach na trecie stawali. *Falib.* Do MŚ Mixtatnic cieśle, miſtatnicy. *Vol. Leg.* 5, 179. *MIXTAT, - u, *m.*, tret, gdzie stawaią mixtatnicy, n. p. chleb z dawnem na mixtacie *Stryik. Gon. E* 3.

MIKUŚ, - sia, *m.*, n. p. widziałem piianicę, ku pośmiewisku przebodnych, mikusia, i inne salty, po ulicy z [illegible] od rawszego. *Mon.* 71, 268.

MILA, - i, *ż.*, MILKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* mile; *Sr.* 1. mile *Sr.* 2. miłi; *Vd.* mila, milla; verſta; *Crn.* mila, [illegible] Ge mila, milya; *Rg.* migl; *Bs.* miglja; *Sla.* [illegible]; *Ross.* миля, *Ec.* поприще; *Isl.* myla, *Suec.* mil, *Angl* mile, *Gall.* mille, *Ital.* miglia, die Meile *Lat.* [illegible]mare, *Gr.* μιλιον, *Chald. Arab.* מילא (mil mo, mila); s wymiar ziemi, według kraiów różny, *Kras Zb.* 2, 166. Mila Polska mała, s 3333 1/3; wielka, s 3750. *Jak. Mr.* 1, 1. Mila, brana za cztery Włoskie; trzyma łokci 5333 i rałow 5; brana zaś za półpiątéy, s 25000; a [illegible] s 16666 2/3. *Ostr. Pr. C* 2, 297. Stay 32 czynią Polską milę równą; a stay 40 czynią naszę milę *Sig. War. Kurc. praef.* Mila Ruska; wyrażone, gdy mila zdaie się bydź długa iadącemu. *Wol.* - O milę, eine Meile weit weg. Bądź [illegible] przyiaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257, *Szym.*, [illegible] z tobą mieć przyiaźni). Taki tchórz, iako o dwadzieścia mil w okoliey nie znaydzie. *Teatr* [illegible]. Gdy szedł, na milę w koło czuć go było fran- *Zab.* 13, 280. *Tręb.*

MILCZ, *ob.* Mydolan.

MILCZĄCOSC, - ści, *ż.*, *taciturnitas. Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 868. *Tr. ob.* Milkliwość, *Bh.* mlčeliwoſt; *Sr.* 1. melczjiwoſt, żitoſcz, melczjiawa; *Vd.* mouzheunoſt, mouzhlivoſt, samouzhnoſt, sutihnoſt, sampuzlivoſt; *Rg.* muk, zamuukloſt, muklina; *Cro.* múk, muchanye, ſkom; *Rs.* молчаливость; die Verſchwiegenheit. Pomierność, ochota, wſtydliwość i milczącość ozdobi biesiadę. *Fraz. Ob. E.* *MILCZALNICA, - y, *ż.*, *Ec.* молчáльница cela samotnego bogomyśley lub puſtelnika, samotnika, eine Einſiedlerzelle. *Rs.* молчáльникъ puſtelnik, молчáльный puſtelniczy, samotny, *Ec.* молчáльствовати puſtelnikiem bydź. MILCZANA, *MILCZENA, - y, *ż.*, *ob.* milczany), milczenie, das Schweigen, reinen Mund halten. Zerwał aż dotąd Eumenes milczaną Chrapliwym głosem. *Pot. Syl.* 342. Z tym się wszyscy rozeydą, ſkoro z rady wſtaną, Ale sobie przyrzeką wzaiemnie milczaną. *Pot. Arg.* 157. *Sr.* 1. melczjiawa. Powiedz mi wszyſtko, znaydziesz u mnie milczaną. *ib.* 700. sekret). Kazał przysiądz milczaną raz, drugi, i trzeci owéy babie. *Pot. Pocz.* 431. Kto chce *milczenéy, niech sam nic nie prawi. *Morszt.* 247. *MILCZATOŚC, *MILCZASTOŚC, - ści, *ż.*, *Tr.* milczącość, milkliwość, die Verſchwiegenheit. Jakoż się w tak młodeńkim wieku do milczatości mógł przyzwyczaić? *Tr. Tel.* 40. MILCZATY, - a, - e, *Tr.*, *Bh.* mlčeliwy; *Slo.* mlčliwi, mlčawi, mlčaaliwi; *Sr.* 1. melczjil; *Crn.* movzhliv; *Vd.* mouzhaſt, mouzhliu, mouzhchen, mouzhen, samouzhaſt, samouzhliu; *Rg.* muukli, múkli; *Rs.* молчаливый; *Ec.* молчáльникъ, который не много говоритъ; verſchwiegen, milczący.

MILCZEC, - ał, - eli, milczy, milczą *Intr. Cont.*, *Bh.* mlceti, mlcel, mlčim; *Slo.* mlčat, mlčim; *Sr.* 2. malzaſch; *Sr.* 1. melczecz, melczju; *Vd.* mouzhet, mouzhati, mutati, obtihniti, vtihniti, mouzhim, muzhim; *Crn.* mouknem, movkniti, movzhati, movzhim, mutàm (cf. *Lat.* mutus); *Cro.* muchati, múchim; *Bs.* mucjati (*activ. Bs.* muckati *far silentio* uciszać); *Rg.* múcjatti; *Sla.* múcsati; *Ross.* молчàть, замолчать, смолчать, смáлчивать. nie gadać, nie mówić, ſchweigen. Caluchną drogę milczał, iak zaklęty djabeł. *Teatr* 11 *b*, 60. I głupiego, gdy milczy, za mądrego poczytuią. *Rud. Prov.* 17, 28. *Rys. Ad.* 14. Mądry, i gdy milczy, boga chwali. *Zab.* 7, 228. Milczał w domu, ale z wielką utratą zdrowia swego bieżał na obronę oyczyzny. *Birk. Zbar.* 13 *b*. Kiedy ięzyk milczy, rozum ni zacz nie ſtoi. *Rys. Ad.* 24, *thesauri absconditi nulla utilitas.* Kto milczeć nie umie, nie umie i mówić. *Mon.* 70, 682. Sposobnym do mówienia nie iest, kto się pierwey milczeć nie nauczył. *Zab.* 6, 318. Nie ustąpi milczenie częstokroć wymowie, Gadać nas uczą ludzie, a milczeć bogowie. *Nar. Dz.* 3, 106. - Milczeć, z nie odzywać się, ſchweigen, ſich nicht melden, ſtill bleiben. Proszę milczeć i nic nie mówić, aż swoie przełożę. *Boh. Kom.* 2, 331. Mów, będę iuż milczał, iak słup. *Teatr* 51 *b*, 62. - Milczeć, przestawać mówić, n. p. Milczećby lepiey; Cudnieyby tobie milczeć; A kiedyby milczeć? *Cn. Ad.* 495. - milczeć, z zamilknąć ſtumm werden, verſtummen. Milczy od ſtrachu *Cn. Ad.* 497. cf. wilk go ozionął, cf. piszczele w miech schować). Milczeć, z nie odpowiadać, nicht antworten, ſchweigen. Kto milczy na pytanie, zda się że pozwala. *Pot. Zac.* 60. Kto milczy, zezwala. *Rys. Ad.* 24. Milczy, znać że winien. *Cn. Ad.* 497. *Slo.* kdo mlčí, ten sa priznáwá. Milczącemu przymówka. *Cn. Ad.* 493. Czyli się to nazywa bydź przekonanym, milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę? *Teatr* 19 *c*, 79. Nie za-

wsze trzeba milczeć; szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496. *Cro. Prov.* muchechega deteta ni szvoja mayka ne pozna; cf. kot niełowny, chłop niemówny, zawsze głodny). Boże, nie milcz mi żadney godziny, bo ieślibyś mi zamilczał, byłbym zgubion. *Wrob.* 61, *not.*" nie zatulay uszu twych od modlitwy moiey". - Milczeć, s nie powiadać, w sobie zatrzykać, nie opowiadać, nichts ſagen, ſchweigen. Mądry, co milczy, gdy go rana boli. *Jabł. Ez.* 64. Kto dał dobrodzieyſtwo, niechay milczy; a kto wziął, niech o nim powiada. *Gor. Sen.* 69. Jeſt to do człowieka wada, gdy o tym mówi, o czémby milczeć miał. *Kosz. Lor.* 99 *b.* Im bardziéy milczysz, tym mi do wiedzenia Przydaiesz coraz większego pragnienia. *Paſt. F.* 295. *Prov. Cro. et Rg.* tko mucij, dva uccij, s kto milczy dwóch uczy, siebie i drugiego). Daymyż iuż tedy sobie pokóy, ty milcz; ia milcz. *Opał. Sat.* 42. ty cyt, ia cyt! cf. język za zębami trzymać; ukąsić się w język). Milczeć lepiey; Milcząc nie wiele zgrzeszysz. *Cn. Ad.* 494. szkoda pod czas mówić). Milcz, kiedy dobrze; Nie wykrzykay. *Cn. Ad.* 492. Kto teraz milczy, aby wieczanie milczał. *Sax. Porz.* 46. - *Transl.* Zawieszona na kołku z lutnią milczy piszczałka. *Lib. Hor.* 79. Wszak próżna beczka szumi, a wiatr ią obali, Pełna ſtoi, choć milczy, chociaż się nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. MILCZĄCY, - a, - e, *Part. Praes.*, ſchweigend. Z milczącéy twarzy można wnosić, iaki był ſkutek téy mowy. *Hul. Ow.* 75. - Milczący, s milczaty *Tr.*, trzymaiący ięzyk za zębami, verſchwiegen. Milczący, słowa się na nim nie dopytasz; milczy, iakby mu gębę zawiązał; Gęby otworzyć nie umie. *Cn. Ad.* 493. (cf. niemy). Zbyt milczący nayoſtrzeyszemi są censorami wielomoſtwa. *Mon.* 66, 220, Większy przeſtrach bywa od psa milczącego, który z tyłu uszczypnie, niżli od iawnego. *Rey. Wiz.* 9 *b.* t. i. milczkiem kąsaiącego, nie szczekaiąc. - MILCZĄC, *MILCZĘCY, MILCZKIEM *adv.*, *Boh.* mlčkem, mlčky, mlče; *Sr.* 1. mełczjo, melczjio; *Vd.* mouzhe; *Cro.* muchech, mukom; *Sla.* múcsécchi; *Bs.* múce, mukom, podmuklo; *Rs.* мóлча, мóлкомъ, nic nie mówiąc, po cichu, ſchweigend, ſtillſchweigend, ſtill, in aller Stille. Masz co? zażyway milcząc; Nie wykrzykay. *Cn. Ad.* 492. Milcząc mi przygania, czoło marszczy, rękę kurczy. *Sk. Dz.* 113, cf. na migi). O północy milczkiem z obozu wyszli. *Warg. Cez.* 205. Statkom milczkiem po rzéce spłynąć kazał, *ib.* 189. Chwalący milczkiem. *Otw. Ow.* 102. Boiaźliwi psi bardziey szczekaią; iadowici milczkiem kąsaią. *Mącz.* Jako pies, milczkiem gdy kąsa, nie szczeka, Także pochlebca, by co wyłgał, czeka. *Rey Zw.* 216 *b.* Pies gorszy, co milczkiem kąsa. *Cn. Ad.* 840. *Kchow. Fr.* 58. cf. cicha woda brzegi podrywa). Głęboka rzéka milczkiem zawsze płynie. *Jabł. Buk. M* 3 *b.* Milczy, a złe broi; milczkiem ukąsi; Mówić nie umie, a przecię obrazi. *Cn. Ad.* 497. *oppos.* kwiczy, a wór drze). MILCZENIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, *Bh.* mlčení; *Sr.* 1. melczjjeno; *Rg.* mučjànje, múk; *Cro.* muchanye, múk, ſkom, *Rs.* молчáнïе, das Schweigen, Stillſchweigen. Uczniowie Pytagora powinni byli przez lat pięć milczenie chować. *Pilch. Sen. liſt.* 401. Stoią zbledli iak chuſta, w głębokiem milczeniu. *Zab.* 8, 222. Zamknął żelaznym usta swe milczeniem, *Zimor. Siel.* 162. Daleko ważnieysze rzeczy wiem, i w milczeniu chowam. *Teatr* 29, 40. Ten snadnie myśl swą

znaczy, Kto się milczeniem tłómaczy. *Teatr* 46 *a*, 64. Przeciwko dużomówiącym pomoc w milczeniu. *Weg. Mar.* 1, 61. W mieście, iak w lesie, głębokie milczenie. *Zab.* 15, 271. Milczenie, głupiego uda za mądrego. *Cn. Ad.* 496. Milczenie, młodego ozdoba. *ib.* Milczeniem wszyſtkiego zbędziesz. *ib.* 494, szkoda pod czas mówić). Milczenie pod czas szkodliwe. *Cn. Ad.* 496, szkoda pod czas milczeć). Milczenie ſtoi za pozwolenie. *Smotr. Nop.* 11. kto milczy, zezwala). MILCZANY, - a, - e, (cf. Milczana), zamilczany, nie opowiadany, verheimlicht, nicht bekannt gemacht, verſchwiegen. Z Muz ma cnota zapłatę, a dzielność milczana, Ledwie nie toż ieſt, co i gnuśność pokopana. *J Kchan. Dz.* 27. Rzeczy były tayne i milczane. *P Kchan. Orl.* 1, 177.

Pochodz. *milknąć, zmilknąć, zamilknąć, zmilkły, zamilkły; zmilczeć, zamilczeć; umilknąć, pomilczeć, wymilczeć.*

*MIŁ *ob.* Miły. MILE, *adv. adj.* Miły; (cf. miło) miłościwie, łaſkawie, liebreich (*Rs.* милый. *Boh.* mile). Czy djabli nadali to iéy ślepki; tylko mile spoyrzała na mnie, iużem ci się udobruchał. *Teatr* 29, 85. MIŁEK, - łka, *m.*, MIŁKO, - a, *n.*, *botan.*, Melownik, ſtoiarn, *Chenopodium Botrys Linn.*, Traubenkraut. *Syr.* 736, *Krup.* 5, 119. - 2) MIŁEK, - łka, *m.*, Miłosz (*Boh.* mílaus) imię męzkie, ein Mannsname; (*Bh.* Milek Amor). Miłosz iey swoie tak nócił żale; Pesterko moia, moie Kochanie, Kiedyż usłyszysz Miłka wzdychanie? *Zab.* 10, 200. *Zabł.* - *§. Nie ciebiem się Miłku bał. *Strzyk. Tur. F* 2, maćku, cf. mydłku). MILEŃKI, - a, - ie, Milutki, *intensiv. adj.* Miły, ſehr lieb, werth, angenehm; *Rs.* миленькïй. Pani go zaraz z synem łagodnie przywita: Gdzieście byli mileńki, z pokorą się spyta. *Papr. Gn.* 1056. *MILIĆ, - ił, - i *Act. ndk.*, umilać, miłym uczynić, *Cro.* goditi, lieb machen, verliebligen. Dzikich ſkał głazy miłą ślazi róża polna. *Tom. Rol.* 67. - §. przymilać sobie, smakować w czym, lieb gewinnen. W krótkiéy chwili, tak piękne mieysce sobie mili, *Pot. Arg.* 208. MILIĆ SIĘ, s przymilać się, ſich liebreich einſchmeicheln. Dziś się mili, dziś się wdzięczy, Wkrotce ſtrapi i udręczy. *Jak. Bay.* 194.

MILICYA, - yi, ż., die Miliz, pospolicie nazywaią tak woysko nieregularne, ſtraż maiące granic i bezpieczeńſtwa wnętrznego. Milicya woiewództw lub ziem nazywa się w Polszcze, zaciąg żołnierzy z publicznych woiewództwa tegoż lub ziemi podatków płacony, dla bezpieczeńſtwa wewnętrznego. *Kras. Zb.* 2, 167.

MILION, - a, *m.*, tysiąc razy tysiąc. *Leſk.* 2, 4, *Bh.* million; *Slo.* milion; *Sr.* 1. million; *Crn.* milljar; *Vd.* milier, milion, deset ſtu jezerou; *Rs.* милліонъ, eine Million. Dla dzieci wiosek za miliony nakupili. *Wad. Dan.* 92. Co do milion djabłów! *Teatr.* 33 *c.* 17. U milion kroć ſto tysięcy! *ib.* 30, 35. (*Rs. obs.* колóда 100 milionów, cf. kłoda). MILIONOWY, - a, - e, na miliony wychodzący, miliony liczący, Millionen-. *Crn.* milijarſke; *Rs.* милліóнный; *Slo.* milionni. Intraty milionowe. *Teatr* 22, 25. Milionową dobr swych oprawą Pragnie przymilić cerę chropawą. *Zab.* 9, 347. *Zabł.*

MILKLIWOŚĆ, - ści, ż., milczącość. *Cn. Th.*, milczatość *Tr. Bh.* mlčelivoſt; *Sr.* 1. melczjjawa; *Vd.* mouzheunoſt, samouzhnoſt; *Rs.* молчалúвость; die Verſchwiegenheit. Szło m

tylko o całość wiary, i milkliwość senatorów. *Warg. Vol.* 38.

MILKŁY, - a, - e, milczący, milczaty, verſchwiegen. Niemilkły Tantal, *Petr. Hor.* 2, *R b. not.* „ktory wydał taiemnice bogów". MILKNĄĆ; milknął, *contr.* milkł; Milknie, *Med. idntl.*, Umilknąć *Dok.*, poczynać milczeć, zamilczeć, przestawać mowić, *Rs. et Ec.* смолкнуть, замолкать. ſtill ſchweigen, ſtumm werden, verſtummen. *Odgłos nayważszy milknie z wolna za dalszą coraz mieysca odległością. Zab.* 14, 175. Umilkł, iak słowik w ś. Wit. *Pot. Jow.* 171. – §. *transl.* milknąć, zamilknąć, z martwieć, drętwieć, erſtarren, abſterben. Już zmysły władzy postyły, Już wrodzone zamilkły siły. *Kanc. Gd.* 518. Wodką tą nacieray żyły mdłe albo zamilkłe. *Sien.* 119. Zmilkła ręka, zmartwiała, uschła, = odebrało mu rękę *Wlod.*

MILKOWY, - a, - e, od Milka *qu. v.*

MILLENARYUSZ, - a, *m.*, sekta Millenaryuszów, albo Chiliastów, ktorzy nauczali, iż dusze sprawiedliwych zupełnie oczyszczone, nie zaraz bywaią przypuszczone do widzenia boga, ale wprzód będą z Chrystusem na ziemi kroiowały przez tysiąc lat. *Boh. djab.* 3, 255. Millenarier, Millenariſten. (*diſtg. Rs.* милліонщикъ, milionowy bogacz, tu Milionár).

MIŁO *adv. Ad.* Mily, *Bh.* miło; *Sla.* ugodno; *Cro.* drago (*cf.* drog); *Ros.* ми́ло, умно, умно́, усладительно, злобо, przyiemnie, wdzięcznie, lubo, lieblich, angenehm. Miło co umieć, wiedzieć, słyszeć, zwłaszcza nowego, pięknego. *Cn. Ad.* 499, nauka uciechą wielką i ozdobą). Miło doma siedząc, o woynie słuchać. *ib.* 500. Miło kiedy nas słuchaią, a zwłaszcza gdy pochwalaią. *Cn. Ad.* 500, prozba nayprzyiemnieysza, chwała). Miło mi iest, *Sla.* drago mi je). Co tobie niemiło, tego drugiemu nie czyń. *Zegl. Ad.* 45. Co tobie miło, czyń drugiemu; a co tobie nie lubo, nie czyń drugiemu. *Wrob.* 7. Miło nam było dobre było, I złe przyiąć ma bydź miło. *Pieśń. Kat* 152. Jakże to Rasnal księży łaie, aż miło czytać, *Krat Pol* 2, 216. Aż mi było miło na sercu. *Teatr* 19 *b*. Ro. по нутру (*cf.* wnętrze). – §. Niemiło mu było to usłyszeć, iż mu tak złą żonę przywieźli. *Batk.* 220. markotny był na nich. MIŁOMĘDRZEC, -drca, *m.*, miłownik mądrości, *ob.* filozof, *Boh.* liboмудрец, *Rs.* любомудръ, der Weltweiſe. Co miłomędrzec Zatorski w tej nauce, Obraz odmiany w wynalazków dzisiejszych. *Zat.* 12, 78. (*Rs.* любомудренный, *Bh.* libomudrný, mądry, filozoficzny; любомудріе, *Bh.* libomudrctwj, mądrość, любомудрствую, *Boh.* mudrowati, filozofować.

MIŁOŚĆ - ści, ł., *Sr.* 1. miłoſc, miwoſc; *Bh.* miloſt (*or gratia*) w innych dyalektach słowo to poszło na oznaczenie łaski, miłościwości, n. p. *Sla.* miłoſ't, milloſt; *Slo.* milosť, *Rg.* millos, millotsornos, milloſtivós; *Cro.* ljubav, milost, *Vd.* milošt, gnada; *Dl.* miloszt; *Hh.* maszt (*Rs.* милость, łaska, miłosierdzie, łagodność) – *Pol.* miłość, łaska *amor*, *ob.* łaska). *Sr.* 1 *et* 2. łubość; (*cf.* lubezan, lubezen; *Cn.* lubesn, lubesan; *Vd.* lubesen, łubiesen, lubezan, lubezen, *Cro.* ljubav; *Dl.* lyuvezan, lyubav; *Sla.* ljubav, *Rg.* gljubav, gljuvezan; *Bs.* gljubav, milloſt; *Rs.* любовь, любленіе, возлюбленіе; *Ec.* любовь, сожитіе любви, радѣніе, радительство. Czucie mocnieysze nad przyiaźń, żywsze i czulsze niż wdzięczność, nazywamy miłością. *Teatr* 41, 113. Miłość iest, która myślą rządzi, serce parzy, Słodko w młodych się rodzi, a zbytkiem się żarzy W próżnowaniu . . . *Bard. Tr.* 560. Uwaga rozkoszy, którą rzecz iaka w nas sprawić może, daie nam wyobrażenie miłości. *Cyank. Log.* 39. Miłość iest pożądanie piękności. *Gor. Dw.* 403. Miłości to iest przyrodzenie, aby rozdziałów nie dopuszczała, a związki iednego z drugim utwierdzała. *Sk. Kaz.* 630. Prawa miłość pragnie obecności. *ib.* 519. – Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, iako miłość złota, pieniędzy, czci, . . *Petr. Et.* 136. Kochałam Wc Pana przedtym, kocham i teraz, coż iednak za koniec miłość ta weźmie? *Teatr* 9 *b*, 112. Miłość miłość rodzi. *Pot. Syl.* 32. Miłość z miłości się rodzi. *Cn. Ad.* 584, cf. kto miłuie bliźniego, będzie miłowan od niego). Stara miłość nie rdzewieie. *Teatr* 19 *c*, 76. Miłość wszystko słodzi; miłuiącemu nic nie ciężko. *Cn. Ad.* 503. Miłości nie wygrozisz; Miłość z boiaźnią nie stoi. *ib.* 504. Miłość z obcowania rośnie. *ib.* Miłości, tylko cię do śmierci. *Rys. Ad.* 40. cf. z iednym do grobu, z drugim do domu). Ślepa miłość. *Sk. Dz.* 124. Miłość zaślepia. *Cn. Ad.* 503; *Slo.* miloſ't z luči bláznow robi. Miłość wszystkiego nauczy; miłość powab do wszystkiego. *ib.* 502, cf. nauka gdy smakuie, prędko się poymuie). Miłość cielesna abo nieuczciwa, iest bardzo sprosna i szkodliwa. *Cn. Ad.* 501. Rad się Jowisz kradzioną bawi miłością. *Bard. Tr.* 571. t. i. miłostkami, umizgami, gachostwem, verſtohlne Buhlerey. Kto się chce żenić, domu i dostatku trzeba, Zła miłość powiadaią, bez soli i chleba. *Sim. Siel.* 49. *sine Baccho et Cerere friget Venus.* Trunek miłości, poydź za mną, zadanie miłości, *philtrum*; *Volck.* 702. podarek zaletny, miłośnicky. *Dasyp. Xx* 1 *b.*, *Ec.* бѣдолюбіе. Bożek Miłości *Boh.* miłek. Miłości godny *Crn.* lubesniv; *Cro.* lyublyen, lyubki; *Dl.* lyubezlyiv *amabilis*, *Rs.* любезный; *Cro.* lyubeznoszt *amabilitas*; cf. miłosny). Miłość rodziców ku dzieciom wielka. *Cn. Ad.* 502, krew nie woda). Miłość W. K. Mści przeciwko Rzpltey. *Gorn. Dw. praef.* t. i. ku Rzpltey, die Liebe gegen den Staat. Swięta miłości kochanéy oyczyzny Czuią cię tylko umysły poczciwe, Dla ciebie zjadłe smakuią trucizny, Dla ciebie więzy, pęta nie zelżywe. *Kras. Mysz.* 85. Vaterlandsliebe. Janowi miękką a łagodną nad inne pokazował Pan miłość. *Sk. Zyw.* 2, 417. Miłość Chrześciańska takowa iest, iż człowiek nie tylko sam się o się starać powinien, ale i o bliznim mieć pieczą. *Karnk. Kat.* 425. Uczyń to dla miłości bliźniego. *Teatr* 55 *d*, 31. Braterska miłość *Ec.* любобратство. Wielką miał miłość (upodobanie) ku zbawienia ludzkiego pozyskaniu, tak iż nad grzesznikami płakał, pragnąc gorąco zbawienia ich. *Sk. Zyw.* 1, 510. Na miłość Bozką proszę Wc Pana. *Teatr* 33 *b*, 79, um Gottes Willen. Na miłość bozką, nic wyrzucay mu naymnieyszéy rzeczy. *Teatr* 41 *b*, 278. iak Boga kochasz). Zapewne to dla miłości twoiey moia Anetka ustroiła się tak pięknie. *N. Pam.* 11, 235. dla przypodobania się tobie, Dir zu Gefallen. – Miłość ku sobie, z miłość własna, samolubstwo, die Eigenliebe, die Selbſtliebe. *Vd.* lastna lubesen, samovoje lublenje, velku na se dershanje). Człowiek z miłości wrodzoney ku sobie, wszytko do swego pożytku obraca. *Sk. Kaz.* 465. Własna

miłość sądzi bydź zbawiennym dla dobra powszechnego, co iey żądzom pochlebia. *Boh. Zam.* 35. Miłosc własna nie ma żadnego przyiaciela. *Cn. Ad.* 502. cf. sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry; Sobiedobrski małodobrski). – §. 2) *titulus:* Wasza Miłość *obsolet:*, *id quod hodie:* Wasz Mość, *Vd.* Gnada, *Rs.* высочество, Euer Liebden. *Mon.* 66, 460. Jego Miłość, Ich Miłość, Jegomość, Jchmość). Panie bracie, Wasza Miłość się kokoszy, a grosza nie ma. *Bies. B* 1. Jan Hus odpowiedział: niechay o tym wiedzą Miłości Wasze, że wolę umrzeć, niżlibym miał na się wiedzieć ieden błąd. *Baz. Hst.* 7. Jeden żonę złą karał dla nieposłuszności, Odchodząc mało z domu, kazał Jey Miłości, Aby palców nie kładła w słkalę przyprawioną.. *Papr. Kol. Q* 3 *b.* – Jeymości). Zgubiwszy Marya Jezusa, pyta Jozefa, gdy się z nim spotkała, o swym synu; on odpowie, iż z Jey Miłością być go mniemał. *Zyw. Jez.* 47,; *ib.* 21. Pod obroną Jego Miłości Pana Piotra Kmity, pierwsze wydanie tych ksiąg było. *Wrobl. praef.* Latopisca tego dostałem u Jch Miłości Książąt Zasławskich. *Stryik.* 56. Przed Jego Królewską Miłość ma bydź taki pozwan. *Vol. Leg.* 2, 606. cf. pan nasz miłościwy). MIŁOSCIWAĆ, – ał, – a, *Infr. ndk.*, Waszą Miłością (Wasz Mością) kogo nazywać, Waszmościwać, wysoko go tytułować, einen Euer Liebden titulieren, einem schmeichlerisch hohe Titel geben. Niechay się ludzie kłaniaią i zalecaią i miłościwaią sobie, iako chcą. *Orzech. Qu.* 80. Nie będę teraz patrzył na osobę człowieczą, ani człowiekowi tytułów wyliczać. *Budn. Job.* 32, 21 *not.* „tytułować, z tytułami mówić abo miłościwać". Słychać teraz mnostwo Wielmożności, Jasności, Miłościwania i innych tym podobnych. *Modrz. Baz.* 236. MIŁOSCIWIE *Adv.*, łaskawie, miło, łagodnie, gütig, gnädig, *Bh.* miłostiwé; *Ross.* милостиво; *Ec.* любезнъ. Król Olbracht miał z Woiewodą Wołoskim miłościwie nałożyć. *Bielsk.* 436. MIŁOŚCIWOSC, – ści, ż., serce miłościwe, łagodność, łaskawość, litościwość, Huld, Milde, *Bh.* miłostiwost, *Sr.* 1. miwość (mileścijiwość; uśmiechliwość); *Rg.* milostivost. Niemiłościwość. *Leop. Syr.* 49, 3. MIŁOŚCIWY, – a, – e, *Bh.* miłostiwý; *Slo.* miłostiwý; *Sr.* 1. miłościwy, miwościwy, miwościjiwé; *Crn.* miłostiv, miłostn; *Vd.* miłosten, miłostliu, miłostnou; *Dl.* miłostivi; *Cro.* miłostivni; *Rg. et Bs.* milostiv; *Sla.* miłostiv, milostivan; *Ross.* милостивый (милостивецъ łaskawca, *F.* милостивица). łaskawy, łagodny, litościwy, gnädig, huldreich. Bóg miłościwy iest nad stworzeniem swém. *Glicz. Wych. F* 5. Grzegorz III, był tak miłościwy, iż nigdy od siebie człowieka, iałmużny żądaiącego, darmo nie puścił. *Biel. Sw.* 75 *b.* Miłościwym iestem *Fem.* благостынистую. Cnotliwe a miłościwe uczynki. *Biel. Sw.* 69 *b.* Przysięgał się: iak boga kocham, iak sobie dusznego życzę zbawienia, niech mi tak Bóg miłościw będzie. *Mon.* 73, 347. – Miłościwy Pan, *tytuł*, z Wasza Miłość, z Wasz Mość, Euer Liebden, Allergnädigster Herr; *Vd.* Miłostnik, Gnadlovez, Shlahtnik). Bez miłosierdzia ma tytuł fałszywy Pan Miłościwy. *Gr. W.* 565. Do Kasztelana Sierakowskiego pisze Rybiński: pismo moie Miłościwéy Osobie Twoiey ofiarą paść miało. *Ryb. Gest. dedic.* Większym stanom, iako Miłościwym Panom, Książętom, Królom, przystoi na kopanie kruszców łożyć. *Petr. Ek.* 129. Gdy kto z sacności domu i z dostatku pięknie się ubiera, i słudze przystoyną barwę daie, taki dworzanin Miłościwy Pan, a dworstwo iego Wielmożnością. *Petr. Ek.* 115. cf. Mościwy). Jakoć się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że słowa innego, iedno móy łaskawy a miłościwy, nie da sobie mówić. *Glicz. Wych. F* 4 *b.* Kray tak zapysznialy, że w nim wszystko miłościwi panowie, by ieno kęs bobru do zawoyku przyszył, a knafel u szyi powiesił. *Rey Zw.* 17. Królu nayiaśnieyszy, Panie Nasz Miłościwy. *Dyar. Gr.* 52. – Miłościwe lato, z iubileusz, rok święty, łato święte, zupełny odpust, *Rg.* veliko prosctègne; *Vd.* svetu letu, svetu godishe, odpustiknu letu, jubilevu, odpushanstvu, das Jubeljahr, das Jubiläum. Lato miłościwe, czas ubłagania. *Sk. Dz.* 12. Miłościwy rok. *Bzow. rot.* 91. Roku 1511 Papież Juliusz iubileusz albo miłościwego lata odpusty do Polski posłał, *Strzyk.* 707, *Pieśn. Kat.* 115. W roku Pańskim miłościwoletnim 1600. *Klon. Wor. ded.* – *Fig.* Pękay się brzydka od złości prywato, Już ci upadło miłościwe lato. *Zab.* 14, 408. t. j. już ci nie przepuszczą. *MIŁOSIERDNIE *ob*, Miłosiernie. MIŁOSIERDZIE, – ia, *n.*, *MIŁOSIERDZIENSTWO, – a, *n.*, MIŁOSIERNOSC, – ści, ż., *Boh.* miłosrdenstwí, autrpnost; *Slo.* miłosrdenstwí; *Sr.* 2 *et* 1. smilnosci; *Crn.* miłost; *Vd.* miloserzhnost, miloserdnost, milost, v'amilanje, gnada; *Cro.* milosardje, szmiluvanye; *Bs.* milosrrdje; *Rg.* millosardje; *Rs.* милосе́рдіе, милосе́рдованіе, милость, милованіе, благоутро́біе, утроба, умиле́ніе, сострадательность, сострада́тельство, поми́лованіе (cf. *Rs.* ми́лостыня, ми́лостиница ialmużna); *Ec.* состра́сти́е, соболѣзнованіе. litość, politowanie, die Barmherzigkeit. Miłosierdzie iest dolegliwość serca, powzięta z innych biedy, którą rozumie, iż niewinnie ponoszą. *Pilch. Sen.* 97. serdeczne nad nędzą ludzką użalenie i wzruszenie. *Dambr.* 345, ratowanie nędzy i potrzeby bliźniego, z litości serdecznéy i z miłości pochodzące. *Hrbst. Nauk. n.* 6. Miłosierdzie boże znaczy, że bóg iest skłonny ku ratowaniu człowieka nędznego. *Salin.* 4, 198. Zmiłuię się nad tym, którego mi lito, a miłosierdzie okażę nad tym, nad którym się zlituię. 1 *Leop. Rom.* 9, 15. Litość człowieka przy bliźnim iego, ale miłosierdzie boże nad wszelkiem ciałem. 1 *Leop. Syr.* 18, 12. Miłosierdzie mieć *Ross.* ми́ловать, помиловать, ми́лую, милосердовать, милосердствовать, умилосе́рдиться. *Prov. Slo.* Kostel krási oltár, a človeka miłosrdenstwo, Kościoł krasi ołtarz, a człowieka miłosierdzie. – Miłosierdzia nie godzien, który żadnemu nie przepuścił. *Cn. Ad.* 505. Już ten zdrayca miłosierdzia woła. *Pasz. Bell. A* 3 *b.* Nayczęściey miłosierdzia od cudzych doznaiemy. *Teatr* 8, 51. Dzierzgowski arcybiskup, i Jan Łaski na seymie chcieli, aby skarb pospolity założono, który nazwali *montem pietatis*, to iest góra zbożności abo miłosierdzia. *Modrz. Baz.* 557. eine Leihkasse, Armenkasse, Lombard. Miłosierność nieprzyiaciołom okazał. *Bud. Ap.* 49. Jakoż t słodki Pan każdemu, a miłosierdzieństwa iego nade wszystki sprawy iego. W. *Post. M.* 381. – §. *Phras.* We Paneś ł bez miłosierdzia. *Teatr* 26, 29, na umor). Napadłem czło wieka, który trzech zliczyć nie umiał, stoiącego iak mi

łosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723, cf. passya. – 2) uczynek miłosierny, ałmużna, = *Rs.* милостыня, das Allmosen, eine barmherzige Handlung, erwiesene Barmherzigkeit. Kiedy czynisz miłosierdzie .. *Bul. Matth.* 6, 2. „*nov.* teraz to po Niemiecku (z Greckiego) ałmużną przezwano". – §. Opposit.; n. p. Bał się o młodego Bolesława, aby Konrad jakiego *niemiłosierdzia* nad nim i nad matką iego nie pokazował. *From.* 130. iakiego okrucieństwa, Unbarmherzigkeit, Grausamkeit. MIŁOSIERNIE, *MIŁOŚIERNIE *adv.*, *Bh.* miłosrdnè; *Ross.* милосердно, łaskawie, litościwie, barmherzig, mitleidig. Weyźrzyy na mię, miłosiernie wysłuchawszy mię. *Pim. Kam.* 214. MIŁOSIERNIK, – a, *m.*, *Bh.* ſlitownik; *Ec.* милованне, удерживатель. *Rs.* сострадáтель. który iest miłosiernym, ein Barmherziger. Miłosiernik i miłosierny b. g. *St. Kaz.* 67. u *rodz. żeńſk.*, *Bh.* ſlitownice. MIŁOSIERNY, – a, – e, łaskawy, *Bh.* miłosrdný, autrpny; *Slo.* miłosrdny, *Sr.* 1. miłosrdjiwé, ſmilné; *Sr.* 2. ſmilni; *Cr.* milo, *Vd.* milosten, vsmilen, milosten, milostliu, miłoserden, miłoserzhen; *Sla.* milloserdan, milloserdni, miłoserdan, *Bs.* milosrdni; *Rg.* milosardan, milloſtiv, miłosan, *Rs.* милосéрдный, милосéрдый, милосéрдъ, сострадáтельный, сострадáтельный; *Eccl.* милостивый, barmherzig, gnädig, mitleidig. Bog iest miłosierny, iż długa cierpliwość tych, którzy zgrzeszyli. *Bud. 4 Esdr.* 64. Jest miłosierny, bo okazuie wielkie dobrodzieystwa wszystkim. *ib.* 66. Nię mogę mieć politowania dla We Pana kiedyś dla mnie niemiłosierny. *Teatr* 9, 42. Stworzeniu bożemu miłosierny uczynek, dopomoc ku czemu: *Pasz. Dz.* 93. – *transl.* Miłosiernym okiem przeglądał, rękę czapla schwytana. *Mat. z Pod. C* 3. miłosierdzia wymagającym, mit einer barmherzigen (Barmherzigkeit erregenden oder heischenden). MIŁOSNA, – y, ż., *botan.* ziele *Cacalia*, Cacalienkraut; i korzeń tego ziela, a ile korzenia, do zjednania miłości także z innemi rzeczone dla mniemanych swych skutków, w czarach miłości, *Dannamene* Streifkraut. *ib.* 123. MIŁOSNICA, – y, ż., MIŁOSNICZKA, – i, ż., *dem.*; *Bh.* milenka, milka; *Slo.* milostnica, ljúba, drága; cf. *Bh.* kochanka, die Geliebte. Herman miał syna z miłośnicą Zbigniewa, a potym z Judytą żoną drugiego Bolesława. *Bell.* 64. cf. fryerka, gamratka, kawalerka, nałożnica, pani dziurka). i *Leop. Jud.* 8. Miło im iest miłować się, a z niemi w swey woli i w psocie mieszkać, z wolą własną z nę. *Glicz. Wych. B* 7. Miłośnice, dworzanie *Pur. Ad.* 40. Miłośnicska. *Rey Wiz.* 57. MIŁOSNICZEK *ob* Miłośnik. MIŁOSNICZY, – a, – e, miłośnikom służący, Liebes-. Miłośniczy ogień, miłość u kogo iednaiący y k więź, ziele etc. *Jan. Cr. Th.*, podarek zalotny, miłośniczy. *Dasyp.* Zabób, trunek miłości, pogoń za mną, zadanie miłości. Liebeszeichen, ein Liebesgeſchenk, Liebestrank etc. Miłośniczy Tr. ein Liebesbriefchen. Owid, sławny i doskonały w miłośniczey nauce professor. *Mon.* 68, 1013, *arte*. MIŁOSNIE *adv.*, pełno miłości, voll Liebe. Trzeba pożenić, bo coś miłośnie na siebie z boczka patrzy. *Teatr* 15, 83. MIŁOSNIK, – a, *m.*, MIŁOSNICZEK, – czka, *m.*, *Bh.* miłośnik, miłik, faworyt, kochanek; miłownik *amator*, *amans*; *Rs.* милостивый dobrodziey, łaskawca; *Ec.* милостынникъ iałmużnik). łubiący co, kochaiący się w czym, miłownik, der etwas liebt, der Liebhaber von etwas. Miłośnik starożytności. *Mon.* 69, 38, ein Alterthumsliebhaber. Naylichsze dzieło znaydzie wszędy miłośników, Znaydzie wszędy drukarzów, znaydzie czytelników. *Dmoch. Szt. R.* 21. Niemasz cię oyczyzny swey wielki miłośniku, Przeduia teyże podporo i czuyny strażniku. *Gr. W. B* 5. Taki ubóstwa miłosnik, iż i potrzeby swoie ledwie miał. *Sk. Dz.* 131. Wiernemu króla swego miłośnikowi prawdy taić nie przystoi. *Orzech. Qu.* 82. Przy łasce panów sława miłośnikom rośćie. *Gor. Dw.* 22. t. i. faworytom ich, ihren Lieblingen. – §. *Bh.* milaćel; *Rg.* milloſtnik; *Sla.* ljupovnik, dragi; *Rs.* милостивникъ miłośnik, gach, fryerz, amant, der Liebhaber, Buhle, Freyer. Jabym chciała, by miłosnik móy żył w naydłuższe lata. *Orw. Ow.* 123. Coś na cudzołożnika poszedł mąż, gdy goręszym nad uczciwe sostaie miłośnikiem. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 *b.* Miłość i miłośnik stały, Godne w oczach i w sercach Pańskich pochwały. *Jag. Wyb. Rug. B* 2. Kocham ią, nie iak mąż, ale iak miłosnik. *Teatr* 25, 4. Rodzay marzących na iawiu dziwowidzów, co ich miłośnikami zowią. *Mon.* 69, 188. Romanse miłośniczków i Nowe Ateny. *Zab.* 9, 268. *Popr. Kol. S* 4 *b.* – 3) *botan.* Miłośnik, *amaranthus tricolor*, gatunek iego szarlat, dla piękności chowa się w ogrodach. *Kluk. Dyk.* 1, 27., das dreyfärbige Tausendschön. MIŁOSNIKOWY, – a, – e, od miłośnika; kochankowy, Liebhabers-. Uczciwe serce rychłey zezwala na miłośnikową prośbę za dobrowolną żądością, aniżeli za musem. *Gil. Pst.* 91. MIŁOSNY, – a, – e, *Bh.* miłostny *gratiosus*, *elegans*; miłostnost *venustas*, *elegantia*; *Rg.* miłostiv, milloſtiv, millosni; *Crn.* miłostiv; *Vd.* miłosten, miłostliu, = miłosierny). od miłości, Liebes-, *Boh.* miłowný; *Vd.* lubesni, salubien, lubesenski; *Rs.* любовный. Spokoyność póydzie z wstydem, w tył spięta powrozem, I to co się nie swoi z miłosnym obozem. *Hul. Ow.* 12. Dała swemu kochankowi napóy miłosny. *Mon.* 76, 22, *ob.* miłośniczy). Futra abo podarunki miłosne, są właściwe chimery. *Boh. djab.* 363. Miłosna piosnka *Crn.* drajna. – §, zakochany, verliebt. Młodzieńcy, którzy są szpetni a miłosni, maią płacić po złotych sześć. *Lekarſt. D.* Błażey silny i zdrowy, daleko wiernieyszy Powraca do swey Kasi, coraz miłośnieyszy. *Węg. Liſt*, 11. – §. *amabilis*, *gratiosus*. *Cn. Th.* liebenswürdig, beliebt. Nowina ta, piekielnemu straszna, i miłosna niebieskiemu, i ziemskiemu gminowi poczesna iest. *Bzow. Roz. pr.* MIŁOSTKA, – i, ż., MIŁOSTKI, – ek *plur.*, właściwie zdrbn. rzeczownika miłość; = miłosne kochanie, gachowanie, umizgi, miłosne konszafty, Liebeshändel, verliebte Intrigue, Caresse, Liebſchaft; *Vd.* salublene miali, salubien pergod). Dziwnie pośpieszney miłostki się dorwał. *Zebr. Ow.* 117. Podobno nowe iakieś miłostki są przyczyną tey niestałości. *Teatr* 48 *d*, 27. Doniesionomi o miłostkach Wc Panny z Panem Hrabią. *ib.* 54, 96. Plugawe miłostki. *Birk. Ek.* 6. Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, iako miłość złota, pieniędzy etc. *Petr. Ez.* 136. Szalona miłostka pali w człeku wnętrzności. *Comp. Med.* 266. Słyszano o iey bezecnych z tym młokosem *miłowkach. *Tr. Tel.* 140; miłowka, *obsc.*, = obcowanie cielesne. – 2) miłostki = miłosne wiersze, Lie-

bezgedichte. MIŁOSZ *ob.* Miłek. MIŁOWAC, - ował, - uie, *Contin.*, *Bh.* milowati, milkowati; *Slo.* milowat; *Sr.* 1. miluiu, = kochać; *Bs.* millovati *amare*, *blandiri*; *Sla.* millovati = cackać; *Crn. et Vd.* miluvati = litować się (*ob.* zmilować się; *Cro.* miluvati = litować, żałować, *Cro.* milenye = pieszczenie, umizg, *Rs.* милованїе miłosierdzie, милованъ, = litować się). - a) *Introd.* kochać, zakochanym bydź, liebeu, verliebt ſeyn. Podał iey liſtek od milego, i dołożył litownemi słowy, iako nieborak nader bardzo miłuie. *Gor. Dw.* 285. Woysko takich ludzi, którzyby miłuiąc, przy bytności białych głów swych, bićby się mieli, światby zwalczyło. *Gor. Dw.* 289. Gore nieboga, okrutnie miłuie, A żadney nie ma nadziei w miłości. *P. Kchan. Jer.* 149. W tym księżycu ku miłowaniu, ieśli masz pieniądze, dobry czas ieſt, z paniemi się oznaymiay, w nowe odzienie się ubieray. *Spicz.* 199. *ob.* zaloty). - b) *Trans.* kochać kogo, miłośnie, sprzyiaźnie, *Sr.* 2. lubowaſch; *Sr.* 1. lubuyu; *Crn.* lubiti; *Bs.* gljubiti, millovati; *Cro.* lyubim; *Rs.* любить, люблю, *ob.* lubić; einen lieben. Miłował ią tak bardzo, że własnego serca Tak nie miłował, i zdrowia swoiego. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. Jmeś go miłował Bardziey, tym więcey będziesz go żałował. *Paſt. F.* 304. Ja ciebie miłuię, i wziąć za swą żonę chcę, a ty przedemną uciekasz! *Sk. Zyw.* 2, 292. Jeden drugiego iako duszę swą miłował. *ib.* 13, *et* 158. Dawid Jonatę miłował, iako zdrowie swoie, i iako matka iedynego syna. *ib.* 2, 160. Człowiek, którego miłuiemy, zda się nam bez wszelakiey wady, *Gor. Dw.* 9. Byście miłowali ieden drugiego, iako umiłowałem was. *Bud. Joan.* 15, 12, byście się społecznie miłowali. *Bibl. Gd.* Witolt z Jagiellem tak się miłował, iak przedtym Olgierd z Kiéyſtutem, iżby prawie parę Oreſtesów i Piladesów, i iedno chcenie i niechcenie, przyiaciela i nieprzyiaciela, między niemi mógł obaczyć. *Strykk.* 428. Woli Car, że się go boi lud, niżli miłuie. *Bard. Luk.* 37. Miłuie go iak wilk barana. *Cn. Ad.* 506. cf. dziedzic przywłaszczony śmierci dobrodzieia, iak kruk ścierwu czeka). Miłuią się iako bracia, a patrzą swego iako żydzi. *Cn. Ad.* 505. Miłuymy się iako bracia, a rachuymy się iako żydzi. *ib.* MIŁOWANY, - a, - e, kochany, luby, geliebt. Od ſtosu na ślub oblubieniec nowy Jdzie, od swoiey miłéy miłowany. *P. Kchan. Jer.* 42. MIŁOWNIK, - a, *m.*, *Bh.* miłownik; *Slo.* miłownik, *Cro.* lyubovnik, lyubitél; *Dl.* lyubovnik, lyubezan cf. miłośnik); który co lubi, der Liebhaber von etwas. cf. *Fc.* милованецъ miłosiernik). Prawdziwi miłownicy i ſtrożowie Rzpltey. *Papr. Kyc.* 60. Miłownik oyczyzny. *Chryszt. Nin.* Nie możesz inaczey okazać się bydź miłownikiem cnoty, iedno odnoszeniem dla niey waśni. *Modrz. Bas.* 114. Oni, co niepotrzebnie mówiąc, czas trawią, więcey maią bydź poczytani za sofiſty, niżli za miłowniki prawdy. *ib.* 112. Nietrudna rzecz miłować miłowniki swoie. *W. Poſt. W.* 2, 98. Miłowniki i naśladowniki świata. *Rey Pſt. Kkk* 6. **MIŁOWIEWNY, - a, - e, powiewaiący miło, lieblich wehend. Zefirów miłowiewne chłody. *Mon.* 73, 270. *Miluchnowienny Zefir. *Chodk. Koſt.* 38. (*MILSKO, - a, *n.*, mila fatalna, eine fatale häßliche Meile, *Sr.* 2. milisko. -) MILTOWNE śkło, śkło zaprawne w hucie, tak iż ieſt miękkie do roboty dla paciornika. *Mag. Mscr.* z Niem. milde. -) MILUCHNY,

- a, - e, MILUSIENKI, MILUTEŃKI, MILUTKI, - a, - ie, *adverbia inzo; intensiv. adj.* Miły, recht ſehr lieblich, äußerſt angenehm, einnehmend. On co dotąd tylko łaiał, kłócił, Miluchny, od We Pana iak się tylko wrócił. *Teatr* 43 *c*, 55. Słowik milutki. *Kniaź. Poez.* 3, 111. Domek miluchny, kucharz dobry, winko ſtare. *Teatr* 5 *c*, 17. Swą łagodnością uymie ich miluchno. *Auszp.* 77. Jeszcze się, ieszcze sciſkayta miluchno. *Gr. W.* 342. Swym panom miluchno pochlebiają. *Pilch. Sen.* 253. Oto iako lekuchno Zasypia, i coraz się uśmiecha miluchno. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Dzień schodzi miluteńko. *Teatr* 19, 50. Trwała i po śmierci na twarzy iego ona piękność miluchna, iakoby się pomału i wdzięcznie uśmiechał. *Sk. Zyw.* 2, 330. Tak sobie na chłodzie miłusieńko drzymał. *Zab.* 1, 98. *Nar.* Co za głosek milutki! *Teatr* 55 *b*, 22. Sioſtra iéy milutkie ieſt ſtworzenie. *ib.* 55 *b*, 26.

MIŁY, *MIŁ, - a, - e, *Bh.* miły, liby (Milek *Amor*); *Slo.* miły; *Sr.* 1. mjlny, mjły, mjwy, słodkomerne; (cf. słodki); *Vd.* perjasliu, radliu, lubliu, lub, perjeten, lubeaniu; *Crn.* perlizhn (cf. *Crn.* mile *misericors*, *miser*); *Cro.* mil, dragi; *Dl.* mijl, drag; *Rg.* millij, mio, milla, millo; *Bs.* mio, mili, draghi, dràg, gljubeaggljv, ugodan (cf. drogi, ugodny, dogodny); *Rs.* милый, милъ, любый, сладостный, услáдительный, благолѣпный, cf. *Germ.* milde, *Angl. et Suec.* mild, *Jsl.* milde, *Gr.* μειλιχος, cf. *Arab.* מיל *propensus sum* cf. lat. mollis) przyiemny, wdzięczny, lieb, angenehm, lieblich. Niewiaſty, które w krasności ſtopnia naypierwszego nie dochodzą, raczey miłemi niż krasnemi nazwać się mogą, że ich uroda nie ze wszech miar ieſt doſkonała, lecz tylko niektóre powaby onym udzieliła. *Mon.* 65, 608. Twarz miła. *Teatr* 23 *b*, 37. Czemuż cię kochać nie ma? nad cię milsza żadna. *Hul. Ow.* 52. Drozdy miło. *Banial. J* 3. Miłe powietrze *Rs.* благорождаѣмое. Miłym bydź *Rs.* нравиться, понравиться. Miła i pożyteczna zabawka. *Mon.* 66, 13. Komuż nie miły spokoyny z żonką i z dziatkami miłemi objad i wieczerza wesoła, *Falib. A* 2. Każdy do apetytu swego ciągnie rzeczy, Co miło, to i dobre. *Pot. Arg.* 383. Milsze ieſt zdrowie po ciężkiéy niemocy, Milszy wschód słońca po burzliwéy nocy, Milsza po przykréy żegludze, część lądu, J po nierządzie milsza lepszość rządu. *Zab.* 14, 413. *Szoſt.* Jak mi Bóg miły! *Teatr* 28 *b*, 24. iak Boga kocham). Jak mi dusza miła. *ib.* 58. Miło doma; niemasz iako doma. *Cn. Ad.* 498. cf. Prywatny żywot naylepszy; Bywszy w Rusi, do domu musi). Miłość mi, iak sól w oku. *Cn. Ad.* 499, cf. kole mię w oczy; blaſk mi od niego; patrzeć nań nie mogę). Za żądaniem wielu dobrych ludzi, którym pokóy *mił. *Lekarſt.* Mnie *mił pokóy, a oni w zwadzie się kochaią. *J. Kchan. Ps.* 185. Twóy zakon sam mi *mił. *ib.* 182. Koło mogiłki kto tylko przebieży, Westchniy, tu Filuś naymileyszy leży. *Kras. Mysz.* 39. - ſ, Miły, = kochany, kochanek, luby, geliebt, der Geliebte, der Geliebteſte. Swoiego miłego czas długi płakała. *P. Kchan. Orl.* 1, 178. Żal mię trapi, bez przestanku ciężki niebogę, Że bez ciebie naymileyszy wytrwać nie mogę. *Zimor. Siel.* 286. Nie weźmie wieńca tego nikt inny, Tylko móy naymileyszy iedyny. *ib.* 338. Gdzie ieſt móy miły i iako się miewa? *Jag.* 1756. *C* 3 *b*. Płacz córko Jniſtory, twóy miły nie żyie, Zginął twóy miły,

mieczem Kakulina. *Kras. Ost. B* 2. Komuż przykro wykonać dla tego, kto miły? *Zab.* 15, 224. Stracił swoię miłą, *P. Kchan. Ork.* 1, 3. swoię lubą). W tym *księżyc przyiaciół sobie nie iednay, ani sobie miłéy szukay. *Spicz.* 139. kochanki). – §. Miły komu, od niego kochany, geachtet, lieb, beliebt, geliebt. Był wielki buntownik ten Saturnus, i pospolstwu bardzo nie mił. *Warg. Wal.* 23. Poznał wnet Osman, że to woyna była z narodem bogu miłym. *Birk Zyg.* 29. (cf. Bogumił). Na cześć i chwałę miłego boga. *Papr. Ryc.* – *Vocandi casu*: miły bracie, lieber Bruder! Co tu słyszymy, bracia *miła (ma. *Sekl.* 31. Naymilsyi chrześcianie. *W. Post. W.* 201. (i drogi, złoty, móy ty, nieoszacowany). Ale miłym bóstwu że się to cnota nigdy nie utai. *Boh. Kom.* 1, 3... Jedna niewiasta, przyszedłszy przed Mieczysława Starego wołała o sprawiedliwość. Król pytał się, czego chce, powiedziała tak *Miły* Krolu („bo na ten czas inaczéy nie mówiło")... *Bielsk.* 101 *ob.* Miłościwy. – §. W Panu Bogu, w Chrystusie miły, *W* Bogu miły, *dilecte in Christo. Cn. Th.* Geliebter in Gott, in Christo. Wiernie nam miły. *Kar. P.* 53. Lieber Getreuer *ob.* Wiernie trudzi, – *2) Ironice* n. p. Miły dudku. *Twor. Wie.* 85. Miły baydku, *ib.* 21. Bez rządu, bez obyczaiów, iako miłe bydło, żyiemy. *Star. Ref.* 35. wie das liebe Vieh u. s. w. – *Observ.* „*Ideam vocis* Miły *repraesentat Demonstrativa blandientia* braciszku z miły bracie! Matuchna z miła matka; twarzyczka z miła twarz, Mężu z miły mężu.

Pochodz bogumił, bogumiła, ludomiły; namiłować się, przymilić się, przymilenie, rozmiłować, umiłować, zamiłować.

MIMO, *adv. et praep.*, *Bh.* mimo; *Slo.* mimo, pomimo; *Br et Rg.* mimo; *Vd.* mimu, zravenprezh, zravenpreko, tvarna, *Crn.* męmu; *Cro.* mimo; *Sr.* 1. mimo; *Sr.* 3 mimo, jela; *Rs.* мимо, мимоходомъ, мимоходящій, мимоидущій, мимоидущій, мимоидущ

1, 42. Każdéy rzeczy nadaiemy mimowolnie, i przez samę moc naszéy wyobraźni, téy lubowéy w naszym umyśle postaci. *N. Pam.* 10, 65.

Pochodz. *pomimo*; *miiać*, *minąć*, *pomiiać*, *pominąć*, *minęły*; *omiiać*, *ominąć*; *przemiiać*, *przeminąć*, *przemiaiąc*; *rozmiiać*, *rozminąć*, *wymiiać*, *wyminąć*; *zmiiać*, *się*, *zminąć się*.

2. MINA, - y, ż., Minka, Minecska, *dem.*, twarzy pozór, *Vd.* nameshik, saderzhba, naoblizhje; *Ross.* видъ. *Gall.* mine, die Miene, Gesichtsmiene. Sama postać i mina iego, niemało rzeczom przydaie do śmiechu. *Zab.* 12, 263. Widać z miny, że musi bydź uczciwym człowiekiem. *Teatr* 34, 28. Nie sądź nikogo po minie, bo się w sądzeniu poszkapisz. *Zab.* 13, 286. *Tręb.*, *Jak. Bay.* 178. Nie trzeba to po minie człowieka szacować. *Teatr* 52 *c*, 18. Jestże to postać służącego? nie ma miny na niego. *Teatr* 17, 27. Przy minie kłapouchéy nam dobra siermięga *Teatr* 43 *b*, 12. Z kwaśną miną słuchał żebraniny. *Zab.* 14, 245. *Szym.*, *Vd.* pomerdik) Mina płaczliwa *Vd.* nakorpizh; mina uśmiechliwa *Vd.* narashik). Owoż nadchodzi! mina desperata, mina bycza! *Teatr* 43 *c*, 144. Mina gapiowata. *Teatr* 36 *c*, 64. Pogladała nań miną wzgardy. *ib.* 30 *b*, 28. Nie trap[illegible] mnie tą miną, Która mi krew[illegible] w żyłach ścina. *Niemc. Kr.* 2, 189. Coż to u djabła za miny robisz przyiacielu! *Teatr* 15, 85. cf. mig; *ob.* Stroić miny, *Vd.* se saderzhati, naoblizhjati). Minę poważną stroić, powagą nadrabiać, *Rs.* пріосанивться. Zdawał się kochać We Pannę, czynił miny, iak gdyby był nayprzywiązańszym. *Teatr* 17 *c*, 24. Wzięła na siebie minę, iaka przystała w takowéy okoliczności. *Zab.* 3, 137. Przechodzi się z gęstą miną, dobywa szpady i ogląda. *Teatr* 21, 11. *et* 157. Ja zaś, nic nie straciwszy miny, odpowiedziałem . . . *Hul. Ow.* 136, nie straciwszy fantazyi, przytomności).

3. MINA, - y, ż., *Fortif.* podkop, *Bh.* průkop; *Slo.* mina; *Sla.* lagùm; *Rs.* подрывъ, подкопъ, eine Mine, Pulvermine, ganki podziemne, które podsadzone i prochami mogą bydź na powietrze wyrzucone. *Jak. Art.* 3, 308. *Fig.* Podstarości mój wielki nieprzyiaciel; ale i ż i na niego miny podsadziłem, wkrotce go wysadzę. *Bh. Kom.* 1, 314. Żebyś mi się miał koniecznie wdzierać w iéy serce, broń Boże, bobym cię minami od niéy wysadził. *Teatr* 22 *b*, 34, *Rs.* подорвать, подрывать. Wielu te iakimkolwiek końcem od nas założone, i czy z bliska, czy z daleka prowadzone miny, z fortun i z życia wysadzaią obywatelów. *Mon.* 66, 320.

MINĄĆ *ob.* Miiać.

MINCA, MYNCA, MENICA, *MINICA, *MYNICA, *MENCA, - y, ż., *Bh.* mince; *Sr.* 1. minczà; *Rs.* златница, монета, деньги, *Suec.* mynt; *sed* mint, mynd = figura, obraz; *Hebr.* מטבע), moneta, pieniądze, Münze, Geld. Za Kazimierza W. dopiero mynicy Polskiey naywięcéy poczęto kować, gdyż przedtym skórzanéy więcey było; a na niéy z iedney strony był orzeł; z drugiey król na maiestacie, *Bielsk.* 170. Sam królu, niedoważną mynicę kuiesz. *Krom.* 625, *leuem monetam*). Mynice albo pieniądze kować, któreby drugim podobne były, nie godzi się. *Szczerb. Sax.* 255. Dopuszczam ci bić swą mincę w twéy ziemi. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 15, 6. Mynca fałszywa iest, gdy kto pod cudzemi herby mynce bije, albo gdy z metalów niedobrych, albo mynce mnieyszey wagi. *Sax. Post.* 37, *Vol. Leg.* 3, 12. By mincy małoważney i nikczemney nie kował. *Stryik.* 609. Minicę bić krolowi należy. *Herb. Stat.* 78. Większa mynica, iako są talary i czerwone złote. *Cen. P. A.*; *Grod. Dis. A* 3. Ukażcie mi mencę czynszową. 1 *Leop. Math.* 22, 18. myncę. 3 *Leop.*). Oto masz mincę, na któréy iest wybita twarz stworzyciela; widziałeś pieniądze, oglądayże też teraz i perły. *Sk. Zyw.* 2, 103. Obrażon będzie maiestat, gdyby kto mincę bez woli naszey bił. *Stat. Lit.* 3. Cztery sta sklów śrebra dobrey mynce pospolitéy. *Leop. Genes.* 23, 16, takiako szły między kupcami. *Bibl. Gd.*) *Prov.* Jednéy kuźni mince. *Cn. Ad.* 310, iedney faryny, iedna to bursa; tegoż plotu koł; na iedno kopyto; Jeden iako drugi). - §. 2. Mince, mincarstwo, *argentaria. Cn. Th.* Geldwechsel. Ludziom maiętnym przystoi mincą się bawić, odmieniać pieniądze kupcom, do cudzych kraiów iadącym. *Petr. Ek.* 129. - §. 3. mince, menica, mieysce gdzie biią pieniądze, die Münzstätte, die Münze; *Rg.* pjenèznica; *Cro.* penezarnicza; *Vd.* denarska hisha, penezarniza, denarjanishe; *Bs.* çekka). Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menicę, iuż to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Cil. Kat.* 325.

MENICZNY, - a, - e, od menicy, Münz-, Pałac meniczny w Warszawie. MINCARCZYK, - a, *m.*, czeladnik mincarski, der Münzgeselle. MINCARSKI, *MENCARSKI, - a, - ie, od mincarza, Münzer-, Münz-, Urząd *mynczarski. *Kosz. Lor.* 131. Mincarska forma, *iconium. Cn. Th.* der Münzerstempel, Stoły *mencarskie, 1 *Leop. Math.* 21, 12. *ob.* Miesicarski. MINCARZ, MYNCARZ, MYNCARZ, MENNICZNIK, - a, *m.*, MENNICZNY, - ego, *m.*, *Bh.* mincerz; *Sr.* 1. minczar; *Vd.* denarski moister, penezar, denarjedelavez; *Cro.* penezàr; *Hg.* penzverö; *Sla.* novcsár; *Rs.* монетчикъ, монетной мастеръ, który pieniądze bije, der Münzer. Myncarz, co pieniądze kuie. *Spicz.* 198. Ci co pieniądze kuią, to iest, myncarze. *Sien.* 451. Pieniądze robi myncarz. *Petr. Pol.* 72. Myncarz fałszywéy monety. *Baz. Hist.* 167, *Sla.* krivonovcsar). Mynicarz, któryby pieniądze swe fałszował, albo ich nie tak kował, iakoby podług prawa kować miał . . *Szczerb. Sax.* 255. Fałszywi myncarze. *Vol. Leg.* 3, 12. Na blaszkach wybiiaią czasem mennicanki wyobrażenia monet. *Czack. Pr.* 1, 123. Poborca niech myśli o cłach; menniczny o ewaluacyi. *Mon.* 75, 714. *Myncmistrz*, der Münzmeister, *Czack. pr.* 1, 161. *ib.* 11. - *2) Mincarz, Mincownik, wexlarz, der Geldwechsler. *Slo.* penezjomènec; *Hg.* pénz-váltò; *Vd.* menjavez, denarski barantauz, meinarz, bechalar; *Cro.* menitel; *Rs.* меновщикъ. Mincownik, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniaiąc kto chce, *numularius*, *Mącz.*; *Argentarius* myncarz, który nad tym siedzi, aby myncę za myncę dostawał. *Mącz.*; *mensarius* myncarz, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniacz monety za monetę. *ib.* Chcąc bydź bezpieczniey-szy w drodze, smowię z myncarzem, albo z głównym kupcem, który za granicą ma sprawy swoie, aby mi tam oddano pieniądze za listem iego. *Petr. Ek.* 129. Mynicarz w cudzey ziemi rad zmienia oły. *Grod. Dis.* 9. Myncarze, myncowniki, machlerze. *Zygr. Pap.* 372. MINCARSTWO, - a, *n.*, kunszt bicia pieniędzy. *Wlod.* die Münzerkunst, *Vd.* denarstvu, denarjaria. - b) mincarstwo, mince (*ob.* mieńcarstwo), wexlarstwo, der Geldwechsel, das Münzwesen. *Petr. Ek.* 129. MINCOWAĆ, - al, - uie *Act. ndk.*, *Bh.* mincowati; *Vd.* denar delati, kura-

kovati, vdarjati, penesati, denariti; *Sr.* 2. múnzowaich; pieniądze kuć, Geld münzen. Maią probę mincowania monety i cony ich. *Goſt. Gor.* 53.

MINECZKA, - i, *ż.*, *zdrbn.* rzeczwn. mina; minka, ein Mienchen. Ktożby się spodziewał, żeby panienka z tą mineczką, niby niewiniuchną, tak bezczelną bydź miała? *Teatr* 29, 46.

MINĘŁY, - a, - e, *part. verb.* Minąć, Miiać, *Bh.* minuti; *Slo.* minuti; *Vd.* minul, minyl, minjen; *Rs. et Ec.* минувшій, минувшій; przeszły, upłyniony, verfloſſen, vergangen. Nie był równien tobie z przeszłych królow przez wszyſtkie dni minęłe. *Leop.* 3 *Reg.* 3, 13. Zacni przodkowie minęłego wieku. *Rey Wiz.* 3, cf. *Rs.* минувшій z Minęłay, co minąć można, vermeidlich, vergonny.

MINERA, - y, *ż.*, MINERAŁ, - u, *m.*, rzecz przez pracą ludzką z miejsc podziemnych dobyta. *Lud. H. N.* 106, kruszce i sole); *Bh.* prepſſtenina, cf. kow; *Vd.* rudorina, ruſtvu; *Rs.* минералъ, изкопаемое; ruda, kopane rzeczy w ziemi, kruszce, kamienie, cf. kruszczyna, ein Mineral. MINERALNY, - a, - e, mineraliſh; *Bh.* kowný. Wody mineralne mniéy więcéy maią sobie co przymieszanego z rzeczy kopalnych. *Kluk Kop.* 1, 91. MINERALOGIIA, - ii, *ż.*, die Mineralogie, uczy rzeczy kopalne w pewnym porządku poznawać. *Kluk Kop.* 1, 13, kruszcopismo, rudopismo.

MINERWA, - y, *ż.*, bogini mądrości, *Boh.* Mudřena; *Crn.* Modriza.

MINIA, - ii, *ż.*, *Bh.* minyum, *Lat.* minium, *Gall.* mine, *Dan.* mönne, *Suec.* mönja, der Mennig, *Crn.* méneka; *Rs.* сурикъ; farba znaiома czerwona; palona z popiołu ołowianego. *Kluk Kop.* 2, 331, n. p. usta minią namazane. *Pilch. Sall.* 275.

MINIATURA, - y, *ż.*, MINIATURKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Vd.* pknu obrazenje, ein Miniaturgemälde; sposob malowania drobnego przez punkta, farbami umyślnie do tego przysposobionemi, na kości lub pargaminie. *Kras. Zb.* 2, 169. Ja się kocham w miniaturach. *Teatr* 9, 18. Maleńka miniaturka. *Teatr* 52, 95. Postać iéy nawet miniatura sama. *Teatr* 30 *b*, 97. Malarz miniatur *Vd.* pikni obrasnik, der Miniaturmaler.

MINICA *ob.* Minca. MINICZNY, MENICZNY, - a, - e, *Bh.* mincowní, od minicy, Münz-. W iednéy kuźni menicznéy wybity szeląg, tak iak czerwony złoty, służy swéy Rzpltey. *Zab.* 16, 161.

MINIER, - a, *m.*, podkopnik. *Jak. Art.* 3, 302, *Rosc.* подкопщикъ.

MINIMUS, - a, *m.*, mnich zakonu od ś. Franciszka de Paula postanowiony; Generał tego zakonu zowie się Korrektor. Są i zakonnice *Minimae*. *Kras. Zb.* 2, 169, ein Mönch vom Orden des h. Franc. de Paula.

MINIOWAĆ, - ał, - nie, *cz. ndk.*, minią malować, mit Mennig mahlen. MINIOWANY, - a, - e, mit Mennig gefärbt. *Cn. Th.* MINIOWATY, - a, - e, na kształt minu, wie Mennig. *Cn. Th.* MINIOWY, - a, - e, *Rs.* сурковый, od minii, Mennigs-. Miniowe góry. *Cn. Th.*, Mennigerzgruben. Miniowy kamień drogi *coralhum nobile dictum*. *Plin. H. N.* 37, 10, ein mennigfarbiger Edelſtein.

MINISTER, - ſtra, *m.*, der Miniſter, z *Lac.* powszechnie rzecz usługującego komu. Miniſter ſtanu, Staats-

miniſter, usługujący ſtanowi, czyli pod monarchą, czyli w wolnym rządzie, osoba zaszczycona osobliwą prerogatywą do działania rzeczy publicznych. W Polszcze dwoiaki ich rodzay: pokoiu, z marszałkowie, kanclerze, podſkarbiowie; i woyny, z hetmani. *Kras. Zb.* 2, 169. Których zowiemy teraz miniſtrami, nazywali się dawniéy urzędnikami senatorſkiego rzędu, że oni sami z urzędników, mieysce mieli pomiędzy senatorami. *Skrzet. P. P.* 1, 166. Przezorni miniſtrowie przy ſtérze siedząc, pracnią. *Kras. Sat.* 10. - §. Miniſter ieſt także tytuł poselſtwa, i dwoiaki ich ieſt rodzay, miniſtrowie przez się, i plenipotentiarii. *Kras. Zb.* 2, 169; ein abgeſandter Miniſter, ein Geſandter, cl. ambassador, poseł walny. - §. Miniſter słowa bożego, nazwisko paſterzów Proteſtanckich. *Vol. Leg.* 7, 574, predykant, ein Diener des göttlichen Worts, ein proteſtantiſcher Geiſtlicher. *Sk. Kaz.* 249. Strzeżcie się miniſtrow kacerſkich. *W. Poſt. Mn.* 310. Miniſtrowie Belowi. (*W. Dan.* 14, 10, kapłani Belowi. *Bibl. Gd.*). MINISTRANT, - a, *m.*, §. Miniſter Proteſtancki, ein evangeliſcher Geiſtlicher. Przypatrzcie się tym odszczepieńſtkim miniſtrantom. *W. Poſt. W.* 353. - §. Miniſter, Miniſtrant do mszy świętey. *Cn. Th.*, der dem Prieſter bey der Meſſe adminiſtrirt. Liturgią czytaną z miniſtrantem iednym odprawować. *Sak. Persp.* 33. MINISTRANTURA, - y, *ż.*, przepis miniſtrowania przy mszy świętéy, die Miniſtrantur. MINISTROWAĆ abo MISTROWAĆ do mszy, *inepte dicitur pro* służyć kapłanowi przy mszy świętéy. *Cn. Th.*, bey der Meſſe adminiſtriren. MINISTROWSKI, - a, - ie, od miniſtra, des Miniſters, Miniſter-. Ten hultay tak ieſt przedany, iak miniſtrowſki szwaycar. *Teatr* 29 *b*, 42. Po miniſtrowſku, *adv.* miniſtermäßig, cf. sztucznie, nieszczérze. - §. 2) od miniſtra Proteſtantſkiego, n. p. Nauka miniſtrowſka. *Sk. Kaz.* 249, predykantſka, paſtorſka. MINISTROWSTWO, - a, *n.*, urząd miniſtra, die Miniſterſtelle. Wyniosła go krolowa na kardynalſtwo i miniſtrowſtwo. *N. Pam.* 18, 323. *MINISTRZYSZCZE, MINISTRZYSKO, - a, *n.*, z *pogardą*, z fararz, pop, ein (proteſt.) Pfaffe. Gdyby nie spowiednik iego zabiegł, byłby iuż iawnym heretykiem abo sławnym iakim miniſtrzyszczem. *Zebr. Zw.* 138.

MINKA, - i, *ż.*, Mineczka, *dem. nom.* Mina, des Mienchen, eine niedliche Geſichtsmiene. Taliyka ſkładna, owa iakaś minka fartyczna czaruie człowieka. *Teatr* 22, 110. Choć niekroyny, przecięż ma powabną minkę, Mógłby złowić rozsądną i młodą dziewczynkę. *Teatr* 43 *b*, 25. Na tak zamaszyſte drwinki, drugi ſkruszałey minki, mówi ... *Zab.* 16, 160. Te minki grzeczne, choże, iakich iuż świat mieć nie może, Nie wiem, co we mnie wzuawiaią. *Teatr* 55 *b*, 34. Mocno się lękam, żeby minka pobożna téy osoby, nie była zdradziecka. *Teatr* 5, 76. Pod tego pokornego baranka minką, ieſt wilk utaiony. *ib.* 30 *b*, 54. MINKOWAĆ, - ał, - nie, *intr. ndk.*, minki ſtroić, na migi się umiązać, wdzięczyć, przymilać, freundliche Geſichter machen. Nasi łabbusiowie kłaniaią się oczkowaniem i minkowaniem. *Zabł. Bal.* 31.

MINOG, NINOG, - a, *m.*, die Neunauge; *Bh.* nennek, ostrice; *Slo.* mgen; *Hg.* menyhal, *Vd.* lamprota, szczelhiza, osimniza; *Rs.* минога, тикоу, сик; *Ks.* минога,

миногъ, немногъ, язюнъ; *petromyzon fluviatilis Linn.*, lampetra, ryba rzeczna, kształtem podobna do węgorza, krom głowy, która iaykowata; ma po bokach głowy siedm otworów okrągłych w jednym rzędzie leżących. *Zool.* 193. Minog morski, u Niemców Lamprete, Bricke. *Aluk Zw.* 3, 41.

MINOTAUR *ob.* Ludobyk.

MINTUS *ob.* Miętus.

MINUCYA, – yi, *ż.*, kalendarz z prognostykami, ein Calender; *Bh.* minuci. W minucyach sprawy, którego się dnia i miesiąca co dzieie, terminuiemy. *Stryik.* 273. Epaktę poznasz z minucyi albo z rubrycelli, gdyż ią zawsze konotuią, tak w tych iako i w tey. *Solsk. G.* 3, 59. O kalendarzach albo o minucyach rocznych. *Haur Sk.* 112. Minucyom wierzemy, choć tak często baią, Kiedy nas o zaćmieniach co rok upewniaią. *Pot. Pocz.* 209. – *Prov.* Lepiey w drogę iechać z popieczą, niż z minucyami. *Fred. Ad.* 111. MINUCYARSKI, – a, – ie, kalendarski, Calender=. Latosa korrektura minucyarska. *Zebr. Zw.* 110. MINUCYARZ, – a, *m.*, co pisze minucye czyli prognostyki z gwiazd, kalendarzopis, der Calendermacher. Nie był Stankiel pielgrzymem, ni minucyarzem, Gdzież się tego nauczył, że takim iest łgarzem? *Kchow. Pr.* 125. Minucyarze dla krótkości znaki niebieskie obrazkami znaczą; inasze są znaki Astronomików. *Solsk. G.* 3, 31, *Pot. Jow.* 202. MINUTA, – y, *ż.*, MINUTKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, die Minute, po Słowiańsku drobnica. *Sad. Ok.* 34, *Slo.* minuta. *Hg.* minuta; *Crn.* minûta; *Vd.* minuta, smeshik; *Rg.* màrviza; *Cro.* hip; *Rs.* минута, минуточка. Sześćdziesiąta część godziny, dzieli się na sekund 60. *Kras. Zb.* 2, 170, *Kal.* 39, *M* 5, der 60ste Theil einer Stunde. Co w okamgnieniu minuty latają, Kochaiącym się w lata obracaią. *Post. F.* 126. – §. część 60 gradusa iednego w cyrkule. *Solsk. G.* 4, *Jak. Mat.* 1, 10, der 60ste Theil eines Grades. – §. 2) wypis, krótkie zebranie czego. *Wlod.*, oryginalne kreślenie czego, co się ma na czyste wypracować, der erste Originalentwurf. Minuta wyroku, wyięta z ksiąg parlamentu Paryskiego. *Baz. Hst.* 51. Po cyrografy posłał, i brał iuż wyznania i minuty, iż iuż nic nie winien. *Rey Pst. Jii* 5. Wziąłem ten zapis, i wyiąłem z osobna minutę iego. *Radz. Jer.* 32, 11. Prostą minutą nic nie może bydź dowiedzione, jedno tylko minutą pod pieczęcią. *Herb. Stat.* 405. Gdy prawa stawili przodkowie nasi, pozewek był na trzy palce, a minutka na dłoń. *Rey Zw.* 189 *b.* MINUTOWY, MINUTNY, – a, – e, *Rs.* минутный, Minuten=. Skazowka godzinna i minutna. *Jok. Mat.* 1, 62, *Rs.* минутникъ, минутная стрѣлка). Kołko minutowe w zegarku. *Mon.* 71, 389.

MINWET *ob.* Menwet. MIOCĘ *ob.* Miotać,

MIOD, – u, *m.*, Miodek, – dku, *m.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* mèd; *Sr.* 1. mĕd, mied; *Sr.* 2. mĕd, mód; *Vd.* med; *Crn.* męd, mjed, mêd, med; *Rg.* meed; *Cro.* mèd; *Bs.* méd; *Hg.* méz, muz; *Rs.* мёдъ; *Suec. et Dan.* miod; (nazwisko to z Islandyi i Norwegii w swoiey całości do Polski doszło, i w Polszcze zostało zachowane. *Czack. pr.* 1, 2–6). *Lith.* meddus, *Finl.*, *Esthn.* messi, *Gr.* μελι, *Lat.* mel, cf. *Ger.* Meth Adlg.). 1) Miód przasny, *Vd.* ſterd, der Honig. Miodu pszczoły szukaią w kwiatach, naywięcey w tych, w których są miodniki. *Zool.* 124. Miód pszczołom podbierać, *ob.* łaźbić. *Crec.* 605, *Ec.* медобраніе, z miodu podbieranie, z łaźbienie; cf. barć, ul, bartnik, pasieka, cf. iary miód, cf. wiąza). W miedzio co warzyć. *Urzęd.* 280. Miód niewarzony, surowy, *Rs.* сыродъ. Pszenica z miodem i rozynkami uwarzona, którą w pewne święta przynoszą do cerkwi do święcenia, *Rs.* кóливо. Trudno mnie miodu pożywać, aż pierwey muszę pszczoły z ula wygnać. *Bielsk.* 113, *Popr. Ryc.* Słodki miód, lecz w pszczole żądło. *Potr. Arg.* 304, cf. piękna róża, ale ma kolce). Płyń mu miedzio! *Kchan. Wirg.* 495, *mella fluant illi*). Do swego djabeł łyżkę miodu włożył, a do cudzego dwie. *Rys. Ad.* 9, cf. sąsiedzkie lepsze; cudze rzeczy lepsze się zdaią). Miód z wierzchu, ale piołun pod nim dyszy. *Pot. Syl.* 450. Wszędzie do miodu piołun się wlewa I czyni słodycz mierzioną, Wszędzie w goryczy słodycz przebywa, I czyni gorycz swolnioną. *Zab.* 10, 409 *Zabł.* Gdzie miód, tam też żółć. *Fraz. ięz. B* 5. Obrócily się w piołun cukry, miody. *Jabł. Buk.* 2. Dobryś, łaskawy, słodszy nad miód, ale szkodzi Często żołądkom słodkość i cholerę rodzi. *Zab.* 16, 226. Bywa w miedzie iad, *Weresz. Pob. D* 1, *Slo.* więc gędu, nei mędu, więcey iadu, niż miodu). Na miód, nie na żółć łowią ludzie muchy. *Jabł. Ez.* 97. Na śmierć z ochotą, iako (muchy) na miód biegli. *Zimor. Siel.* 251. Co żywo, iak na miód bieżeli. *Gwag.* 362. Gdy tylko się zuchwalcom otworzy to żniwo, Już prawie iako na miód bieży tam co żywo. *Rey Wiz.* 70, *Birk. Ex. H* 2 *b.* – §. Miód pity, der Meth; *Slo.* medović; *Sr.* 1. mĕt, napoy z mędu ha z wohde zti̇nené; *Crn.* et *Vd.* médiza; *Rg.* medovina; *Cro.* medicza; *Hg.* méhser, més-ser; *Sla.* sherbet; *Ec.* медовина. Miód do picia, iest miód przaśny rozpuszczony w wodzie, i za pomocą fermentacyi winnéy na tęgi napóy przerobiony. *N. Pam.* 6, 310. Z miodu przaśnego, w wodzie gotowanego, stanie się napóy słodki, według różnéy proporcyi rzeczy korzennych przymieszanych. *Krup.* 5, 95, miód pity. *Kruml. Chy.* 548, cf. syta). Co ieno wezmą za zboża, to wszystko wydadzą na wina, miody Siedmiogrodzkie *Star. Ref.* 52, cf. Lipiec). Miód z pieprzem, z bobkowém liściem i t. d., *Rs.* збитень; przedawacz takowego miodu збитенщикъ. Miód do picia tłusty i stary, kopowiec. *X. Kam.*, *oppos.* dębak. – *§. Miód, *padź Ruskim słowem, który się na kwiatkach i na liściach drzewa znayduie. *Chmiel.* 1, 165, der Honigthau. MIODEK, – dku, *m.*, *dem.*, *Bh.* medek; *Sr.* 1. mjedjik *Rs.* медóкъ. Owe przyprawki, owe miódki, któremi się małą, owe maszkary ... *W. Post. W.* 279. Nazle piéy wie, gdzie Węgrzyn ſtary, gdzie miodek słodki, Gdzie piwa dobre, gdzie dobre wodki. *Zab.* 9, 345 *Zab.* Miodek aptekarski, ein Honigsaft, u. p. miodek szczyrowy; rożany, fiołkowy. *Dyk. Med.* 4, 311. MIODNIK, – a, *m.*, *botan.*, *nectarium*, część przypadkowa kwiatu, zawieraiąca częstokroć wilgoć słodkawą. *Botan.* 10. der Honigbalg einiger Pflanzen. MIODNO *adv.*, pełno miodu, *miodowo, *miedźno, *Vd.* ſterdepoun, honigreich, voll Honig. Im więcéy roiu, tym bardziey bywa niemiodno. *Bratk. F.* 4. *MIODOCIEK, – u, *m.*, der Honigſluß. Gdy usta otwiera, niby miodociekiem si

dkie na pl. ą słowa. *Teatr* 45 *d*, 27. *MIODOIADKA *ob.* 1141, *fucus*. *MIODOIĘZYCZNY *ob.* Miodomówny. *[illegible]LECZNE potrawy. *Miask. Ryt.* 14, nadzienie. MIODOLIŚ, - a, *m.*, *tinea mellonella* [illegible] pszczołom bardzo szkodliwa. *Kluk Zw.* [illegible] ein Bienen schädlicher Nachtfalter, der Honigwurm. *[illegible]MIODOMÓWNY, - a, - e, **MIODOMOWNY, *Ru. et Bo.* медозвучный, медомо́чный, miodosłodzenny, słodko brzmiący, süß tönend. Skoro [illegible] miodomowne strony Nawiązawszy, słodkie dźwięki wydała tony . . . *Dmoch, Szt. R.* 96. *MIODOPCZELKI. Pszczołeczki. *Zab.* 4, 349 *Koff.*, honigsüß, honigartig. *MIODOOKI, - a, - ie, wdzięczne k[illegible], jungfräulich. Zuayże teraz bogini miodookiéy sprzy[illegible] *Zor. Siel.* 166. **MIODOPŁYNNOŚĆ, - ści, *f.*, die sanftfließende Aussprache, süßfließende Beredtsamkeit. Jest [illegible] słyszeć miodopłynność wymowy. *Kras. Pod.* 2, 28. Zasydą na seymie krasomowcy plac do obwarzania miodopłynności swoiéy. *Kras. Liść.* 2, 41. **MIODOPŁYNNY, - a, - e, **Miodopłynnie *adverb.*, słodkowdzięczne mówiący, süß vorüber fließend. Ilekroć [illegible] na pamięć przy hodzą niewinne Zabawki iéy, i piérwsze [illegible] miodopłynne . . . *Zimor. Siel.* 259. Miodopłynna wymowa. *Kchow.* 314. Swady miodopłynne. *Twer. H. D.* 2, 222. *MIODOROBI, - ia, - ie, honigmachend, Sr. i Mdj. waczé. Komu piérwszy raz wypuszczone roie Swe miodorobie ofiaruią słoie? *Pot. Arg.* 696. **MIODOROBY *plur.*, pszczoły, n. p. Jednych pogłaszcze, drugich musnie, utnie, By w miodoroby poprzerabiał trutnie. *Mon.* 74, 34. - *Ec.* медодѣлатель, медовщикъ, *Bd.* medichai kuhar, z co miód pity warzy, ob. Miodowar, der Methsieder. **MIODORODNY, - a - e, honigerzeugend. Miodorodne pszczoły. *Kchow. Wer.* 20. Gdy z wilkowych obozów w rozłożyste pokrzewia, [illegible] kwiat woyska wywodzą miodorodne króle, Coraz [illegible] obywa. *Ufsz. Troi.* 18. Motylu różnowzory, [illegible] kwiaty, I ty lubisz posysać miodorodne kwiat. *Nar. Ec.* 3, 51. Miodorodny Hymet. *Mon.* 75, 530. *MIODOSUK, - u, *m.*, *melianthus*, die Honigblume, rodzaj rośliny. *Kluk Dyk.* 2, 114. MIODOWARA, - y, *i.*, *Bh.* miodowina, *Rg.* medenizza, *Sl.* medowina; *aqua mulsa*, Wassermeth. Bylicę, [illegible] w miodowinie, piiąc po kieliszku. *Syr.* 723. [illegible]GNA, - i, ż., *Bh.* medowka; *Rs.* горчица медвяная, Honigbirne. Miodowka naylepsza ze wszystkich. *Dyk. Med.* 2, 143. MIODOWNIK, - u, [illegible] miodowe czyli miodem przyprawne, *Slo.* medowina, *Rg.* medena kalata, medena pogatsa; *Vd.* Berdeniza, Berdena potiza; *Crn.* jębazha lęzét; *Rs.* медо-

вникъ, медовичёнъ; ein Honigkuchen. Grzankę ukroić z miodownika. *Haur Kk.* 436. Smak manny był iak miodownik. *Radz. Ex.* 16, 31, iako placki z miodem. *Bibl. Gd.*). Gatunek miodowników *Rs.* сусламникъ. Miodownik, piernik, ein Pfefferkuchen. Kichlarze miód nierozsycony na miodowniki wyrabiaią. *Vol. Leg.* 2, 1649. Miodowników od ła . . . *Instr. cel. Lit.* - §. co miodowniki robi, miodownikarz, piernikarz. *Cn. Th.* 389, der Pfefferkuchler. Miodownicy abo kichlarze miód na miodowniki wyrabiaią. *Vol. Leg.* 2, 1649. - *§. Miodownik, co miód przaśny lub pity przedaie, der Honigverkäufer, Methverkäufer; *Crn.* mędar, medizhar; *Rs.* медовичникъ. - §. Miodownik, co miód piia. *Kras. Pod.* 1, 20, ein Methtrinker. - §. *botan.* Miodownik melissowy, *mellitis melissophyllum Linn*, dla piękności kwiatu i zapachu u nas w ogrodach chowany; pszczołom bardzo ulubiony. *Kluk Dyk.* 2, 116, *Jundz.* 317, *Bh.* medunka *sed vide* Miodunka. **MIODOWONNY, - a, - e, süßduftend. Miodowonne brzegi. *A. Kchan.* 208. MIODOWY, - a, - e, *Bh. et Slo.* medowý; *Sr.* 1. miedowć; *Ilg.* mezes, mézi; *Crn.* mèdęn; *Vd.* Berden; *Rg.* méden, mèdalt; *Bs.* meden; *Cro.* medven; *Rs.* медовый, мёдвенный; *Eccl.* медяный; od miodu, cf. miedźny 2). *Mącz.*, Honig-, von Honig. Plastr miodowy *Vd* set, sat, setouje, setje, cf. syta). Woda miodowa, to iest syta. *Sien.* 75, (miodowina). Miodowa brzeczka, którą sytą zowiemy. *Syr.* 501. Inszą iest ocet miodowany, *acetum mulsum*, inszą ocet miodowy, *oximel*, która iest z miodu przasnego. *Urzęd.* 425, Honigessig. - **§. Tak oszukuie szydak tę *miodową trzodę*, Iż rozumie w zwyczayną że wlatuie kłodę. *Tol. Sout.* 16, pszczoły, roy pszczelny. - *Anat.* Nabrzmiałość, maiąca materyą do przaśnego miodu podobną, nazywa się guzem miodowym. *Petr. Cyr.* 127, das Honiggeschwür. - *Oecon.* Miodowa rosa, *Bh.* medowice; *Rs.* медвяная роса; miodowica, miodunka. *Tr.*, der Honigthau, nie z powietrza spada, lecz iest wilgocią od iakowego bardzo drobnego na roślinach robactwa wypuszczoną. *Kluk Rosl.* 3, 91. - *Miodowo *adv.*, miodno, honigreich. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, *erit magna copia mellis. Mącz.* - §. *fig. tr.* miodowy, słodkowdzięczny, süß, lieblich, liebreich. Łagodnemi i miodowemi słowy od ucieczki go odwrócił. *Stryik.* 174. Rzucił się na niewinne, zapomniał umowy, Powieść iego miodowa, a umysł boiowy. *J. Kchan. Ps.* 79, cf. iedwabne słowa, cukrowe). Z twarzą łagodną miodowe albo iedwabne słówka tworzyć, a zdradliwém sercem, co bydź może naygorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Miodowa cera, rada bywa trucizną podkładana. *Fred. Ad.* 69. Jedni mówią, iż panu nie przystoi okazować się sługom miodowym i łaskawym. *Petr. Ek.* 113, cf. maślany). - *aliter* Chryzostom złoty, a Bernard miodowy. *Kchow. Roz.* 72, t. i. miodopłynny, miodomówny, miodousty, cf. złotousty. MIODUNKA, MIEDUNKA, - i, ż., *botan.*, (*Bh.* medun'ka, z melissa, *ob.* Miodownik), *pulmonaria* płucnik, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 2, 241, *Jundz.* 151, *Rs.* медуница, Lungenkraut. - §. b) Miodunka, *anchusa Linn.*, Ochsenzunge. *Jundz.* 154, *Sr.* 1. wohlacze yazél; *Rs.* языкъ волóвей. Miodunka wielka. *Syr.* 1292. Miodunka płonna, płonny wołowy ięzyk. *ib.* 1296, *Sien.* 23, ziele to dzieci zbie-

raią, a miód z niego wysysaią. *Urzęd.* 95. Krótszego liścia Wołowy ięzyk też Miedzinką zowią. *Syr.* 1292. MIODUNCZANY, MIODUNKOWY, - a, - o; von dieſen Kräutern, n. p. Miodunkowy kwiat. *Krup.* 5, 119, konfekt miodunczany. *Sien.* 446. - §. 2) Miodunka *Tr.*, z miodowa roſa, miodowica.

Pochodz. **miedźwiedź*, *niedzwiedź*, *omiedzić*.

MIOLĘ, MIELĘ *ob.* Mieć.

MIOTAĆ, - al, - a, *act. frequ.* MIESC, miotł, miece, miotę *niedok.* MIECIC, miecił, mieci *contin.*, Miotnąć *idntl.*, *Bh.* metati; *Sr.* 1. mietam, cjiſſam (mettam, z na motowidło nakręcać, metel, z motyl); *Crn.* metati, mętshem, metam (metavnesa, z matnia); *Vd.* metati, mezhem, mezheti, vrezhi, luzhati (mesti, medem, z maſło robić, cf. śmietana); *Cro.* metati, mèchem; *Sla.* metnuti *iacere*, *mittere*, cf. *Gall.* mettre); *Rg.* mesti, metem, mètnutti, mecchjatti, metatti, vàrchi; *Bs.* metati, metnuti, vrricchi (cf. *Bs.* mećati *percutere*, *ob.* Miecz; *Ilr.* ametati, amesti, zamesti *perturbare*); *Rs.* мемàмь, мемнýмь, мечý, cf. мячь, мя́чикъ (piłka do grania, мѣ́тить celować, godzić, mierzyć, cf. meta); *Ec.* мемàмн, мемỳ, cf. *Hbr.* מוט matat *dimoueri*, cf. *Arab.* مط mat *moueri*, cf. *Lat.* motus, cf. motać, motowidło, cf. *Arab.* مط *percuſſit gladio*, cf. *Ger.* ſchmeißen, cf. meſſen); ciſkać, rzucać, werfen, ſchmeißen. Uschłe gałęzie miecą w ogień. *W. Poſt. M.* 471. Kto prawa na boiaźń ſtanowi? Tarcze i zbroie miecą, chcąc bydź zdrowi. *P. Kchan. Jer.* 249. Leży lew, a ſtraszliwy Wzrok miece na te i na owe ſtrony. *ib.* 267. Gdziekolwiek słońce miece ſtrzały swoie ... *J. Kchan. Ps.* 9, rzuca ognie swoie. *Karp.* 5, 16.). To wszyſtko się mówi, iakoby groch na ścianę miotał; nic na to nie dbaią. *Modrz. Baz.* 323, *Birk. Gl. K* 43. Bezzakonnym zoſtawał i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 556. Słowa zelżywe miotała przeciw córce swoiéy. *Niemc. Kr.* 1, 155. Na imię iego pospólſtwo wielkie miotało obelgi i zniewagi. *Boh. Kom.* 2, 504. Suknia niech będzie z nas iednego, komu ią ſkaże los o nię miotany. *Odym. Sw.* 2 *Ji.* Dobrze grać, i w iedenaście siedm miotać umiał. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* Tak się obiedwie ſtronie sieką zapalczywie, Mars temu i owemu los miece wątpliwie. *Stryik.* 208. Bogowie lądem i wodą me zdrowie miotali przez nieszczęścia mnogie. *Zab.* 13, 294 *Harab.* Panowie pochlebcom szaty z siebie miecą. *Star. Ref.* 151. Niespodzianą szablą razy miece, I kędy się mniéy ſtrzegą, kole, siecze. *P. Kchan. Jer.* 113. Połowcy, wypadłszy aż ku rzece Okka, miotali na okoł pożogi i rozboie. *Nar. Hiſt.* 2, 398. - §. b) Miotać czym, rzucać czym, mit etwas herum werfen, um ſich herum werfen. O suknią moię miotali kostkami. *Ryb. Ps.* 38. Widziałem barana rogami miecącego przeciwko zachodowi. *Leop. Dan.* 8, 4. Głosem ſtraszliwym zawyła, Szyią miecąc, po wietrze włosy rozkudliła. *Otw. Ow.* 135. Na wszyſtkie biſkupy słowy miotał. *Sk. Dz.* 118. Boiaźń znowu miota niespokoynym duchem iego. *Teatr* 9 *c*, 43. Mars się porywa z krzesła, i wśród bogów ſtanie, Miotaią nim odwaga, duma, zagniewanie. *Przyb. Luz.* 11. O iak wiele wzruszeń miota duchem iego po drodze do pałacu. *Stan. Num.* 2, 6. Chwieie się w pomieszaniu, i zbyt mu markotno, Gdy srogie namiętności gwałtownie nim miotną. *Przyb. Milt.* 282. MIOTAC się *recipr.*, rzucać się, ſich herum werfen, unruhig ſeyn; *Cro.* métemaze *turbor*, *commoueor*; *Vd.* metatise *luctari*). Zwierz, im się bardziéy w sieci miota, tym się w nię bardziéy pląta. *Pilch. Sen.* 320. Próżno się miotać, kiedy iuż iarzmo na szyi. *J. Kchan. Dz.* 73. Darmo się wpadłszy w sieć, ptakowi miotać. *Pot. Sył.* 292. Miece się, by pies na łańcuchu. *Rys. Ad.* 40. - §. b) Miotać się na kogo, z rzucać się nań, porywać się nań, über einen herfallen, auf einen losgehen, ſich über einen herſtürzen. Nie mieć się kotku na niedźwiedzia, *Cn. Ad.* 320. Nie mieć się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś niewielkie ſtworzenie, a niedźwiedź niemały. *Bies. A* 4. Na papieża się wszeteczną gębą przed ludźmi i w kościele miotał. *Sk. Dz.* 1063. Niech się miota złość na cię, i chytrość bezczelna, Ty mow prawdę, mów śmiało, satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. - §. Letniemu człowiekowi siwizna się iuż miotała. *Ezop.* 77, rzucała, przebiiała, dobywała, graue Haare brachen hervor, ſchimmerten durch. MIOTANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *abbrev.* MIOT, - u, *m.*, *Rs.* мемáнїе, rzucanie, rzut, das Werfen, der Wurf; *Ec.* мемáнїе ukłon, pokłon). Starzy wielkie rzeczy odprawowali miotaniem kostek, iako i dziś w Wenecyi urzędników obieraią miotaniem gałek w banie. *Petr. Pol.* 2, 169. U pogan bez losów miotania człowieka nie zabiiano. *Sk. Dz.* 685. Poganie poimanego Krzyżaka przez miotanie losów na spalenie ofiary wybrali. *Stryik.* 284. Wielki okręt iuż w okropnych miotaniach bydź pokazuie się. *Przyb. Luz.* 192. Naydziesz go w szałasie lub pod *miotem cienia*, Gdzie szuka od upałów południch schronienia. *Przyb. Milt.* 149, cf. namiot). Z całą siłą rzuca w nieprzyiaciela, a żadna tarcza iuż nie odeprze tego miotu. *Stan. Num.* 1, 145. - *Vomitum alicui excutere* po ludzić komu wrzucanie, miotanie szyią. *Mącz.*, wymiot, Auswurf, Erbrechen. 2) MIOTAC, Mieść, z zmiatać, zamiątać, wymiatać, fegen, kehren; *Bh.* mesti, metl, mestu; *Bs.* mesti, pomesti; *Crn.* mèdém; *Vd.* pometat, huliti, husati, dergati; *Sr.* 1. mieść, miotu; *Sr.* 2. máśći, mátl, mátu, máschem, roſchiſch; *Ross.* мести, мету̀ i *Ec.* мямы домъ, помемáю. Wiatr hucznemi powiewy miota ziemię. *Dmoch. Sąd.* 15. Snieg, dotąd nie szłapany nogami, ani Austry dżdżyſtemi *miechtany. *Zebr. Ow.* 53, mieciony, miotany. *MIOTACZ, - a, *m.*, który miota, ciſkacz, rzuciciel, *Rs.* мемáтель. MIOTŁA, - y, ł., MIOTEŁKA, - i, ł., *dem.*, *Bh.* metla *virga*, metlicka *virgula*, metliſtě *virgultum*; pometło, dwoſtiſtě, dwoſtiſtko, łoſtiſtě, łoſtě, łoſtiſtko (cf. chwoſt), ſmetak miotła, miotełka; *Sr.* 2. matawa, chośjiſchcjo; *Sr.* 1. metwo, łóſchcjiſchcjo, łhoićjo, łhoićjiſko (cf. kosz); *Crn.* metla, metliza; *Vd.* mętla, metliza, pometalu, ometizh, omouze; *Cro.* mètla, metlicza; *Rg.* mètla, metliza, smètliza, cettiza (cf. szczotka); *Sla.* metlica; *Bs.* mętla, metliça; *Rs.* мемлà, мемелекъ, мемелóчникъ; *Ec.* вѣникъ *ob.* wínik, cf. *Hbr.* מטה matte, *Talm.* מוט metal *virga*, *ramus*); der Beſen. Z prącia brzozowego czynią miotły ku umiataniu domów. *Cresc.* 471. Z rózg brzozowych robią miotły. *Kluk Rośl.* 2, 14. Około gniazd pawich trzeba często miotełką umiatać i chędożyć. *Cresc.* 576. Miotła okrętowa *Rs.* мѣт-

Spr. Miotła otarta nadpsuta *Ross.* окомёлокъ. *Prov. Slo.* nowá metla dobre metè, *Cro.* nova metla dobro pomeche, *Rg.* nova mètla dòbro meté, = nowa miotła dobre umiata. – *fig.* Skoro prywata Miotlę z kupy rozwiąże, tak wszystko u kata. *Pot. Pocz.* 636, towarzystwo (sprzęże, porożni). – Miotełka do szat. *Cn. Th.*, ein Kleiderbeſen; *Vd.* pometanna shzhet, shzhetna metliza), miotełka od sukień, za szczotkę służąca. – §. Miotła, rózga, die Ruthe. Złodziey taki ma być u pręgi bit miotłami, *Szczerb. Sax.* 523, chłostany, smigany, smagany). *ib.* 382. – *fig.* plaga, bicz, die Ruthe, die Plage, Geißel, Strafe. Tym sam na siebie tu miotłę przyniesie, i sam się osądzi. *W. Post. W.* 2, 41. Sam na się miotłę przyniesiecie. *Kosz. Lor.* 54 *b*, bicz na siebie dacie). Bóg cięższą iaszcze miotłę, iak się w czas nie polepszymy, na nas sobie zgotował. *Hrbst. Lel. D* 2. Ani miotła się przybliży do przybytku twego *Wröl.* 219, „*flagellum*, to iest, plaga boża". – §. 2) *botan.* Miotła *muscum scoparium*, hoch gewachsener Moos (Besenkraut). Rośniecy i koziarze nietotą rowią, kępiasto wzwyż iak miotła rośnie z wielu włosienkowatych korzonków gęsto poplecionych, każda z osobna rołeczka prosto wyrasta. *Syr.* 842. – *aliter* miotła, miotlica, *Bh.* metlice, *Rs.* метлика, метлица, kąkolnica, der Raden im Getreide, zielsko we zbożu abo kłos plonny. *Cn. Th.* W życie znaydziesz miotłę. *Opal. sat.* 161. – §. *Aſtron.* Swiatło za kometą ciągnące się, Polacy nazywamy miotłami niebieskiemi, albo dla figury podobnéy do miotły; albo iż woyną i powietrzem, które ona według powszechnego poprzedza, miasta i królestwa wymiata, *Boh. prog.* 5, der Schweif des Cometen. – Miotła na niebie, gwiazda miotlasta, kometa, ein Comet, Schwanzſtern. Roku 1468 miotła niebieska przez piętnaście dni wyniknęła. *Krom. Got. cometes.* MIOTLARZ, - a, *m.*, *Bh* pometlař, dwoſtiſtnik, dwoſtik, *Vd.* metlar; *Cro.* metlar; *Rs. et Ec.* метельщикъ, вѣничникъ; ktory miotły robi, der Beſenbinder. MIOTLARKA, - i, *f.* die Beſenbinderinn. MIOTŁASTY, - a, - e, na kształt miotły, in Geſtalt eines Beſens. Z lewey strony zagrzmiało, a ze światłem sporem Gwiazda miotlasta z nieba przez ciemność leciała. *A. Kchan.* 54, t. j. miotła niebieska, kometa, ein Comet. **MIOTLICA, - y, *f.*, rózga wielka, eine groſe Ruthe. W iedney ręce trzyma marzugę, w drugiey rozgorzałą miotlice *Stat. Num.* 1, 144. (cf. mietlica, mietlina). MIOTLISKO, - a, *n.*, miotła brzydka, niezgrabna, ein ſcheußlicher Beſen; *Rs.* метлище. – §. trzonek miotły, der Beſenſtiel. **MIOTŁO, - a, *n.*, pomiotło, śmieci, *fz* Kehrig, Auswurf. Król swoich ministrów miotło, a całego ludu tyran. *Stat. Num.* 2, 122, niby piłka, którą miotają, der Spielball ſeiner Miniſter. Rolnik u nas jest miotłem żądzy, chciwości i dziwactw właściciela. *Przyb.* 215. MIOTŁOWAĆ *cz. ndk.*, miotłami smagać, chłostać, mit Ruthen peitſchen. Z ubogiemi ludkami gorzey, a niżeli z bestyami niektórzy się obchodzą, a ze chłopami bicznąc, niesprawiedliwością miotłuiąc. *Zor. Pj.* 3, 779. MIOTŁOWY, MIOTELNY, - a, - e, *Rs.* метельный, od miotły, Beſen=. *MIOTNY, - a, - e, od miotania, rzutny, Wurf=; *Rs.* мета́тельный.

Pochodz. *mietelnica, mietelnictwo, mietelniczy, mietelnik, mietlica, mietlina; meta; matnia; motać; motyl; miecz, mieczyk, miecznik, miecznikoſtwo; domiatać; namiatać, namiot, namiotek; omiatać, omieciny; obmiatać, odmiatać, odmiot; pomiatać, pomiot; podmiatać, podmiot; przemiatać; przedmiot; przymiatać, przymiot; rozmiatać; zmiatać *śmiotana, śmietana, śmietanka; śmieci, śmieciſko, śmieciuch; umiatać, umiatacz; wmiatać, wyniatać, wymiot; zamiatać, zamiatacz.*

**MIR, - u, *m.*, *Bh. obs. et Slo.* mir; *Sr.* 2. mér; *Sr.* 1. mér, mier; *Crn.* myr; *Vd.* myr, mir, mier, pokoi; *Cro.* mir; *Sla. et Bs.* mir; *Rg.* mir; *Rs.* миръ (cf. *Gr.* μαχος, cf. miara, mierny, mierzyć); pokóy, der Friede. Gdy Joram ułrzał Jehu, rzekł: ieſtli mir a pokóy Jehu? 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 22. Sam ich wzrok twóy gniewliwy W złamanym potępi mirze. *Tward. Mis.* 7. Ja przyydę sam, za tyle nieszczęść, z sprawcy woyny Wziąć zemstę, żebym światu wrócił mir spokoyny. *Min. Ryt.* 1, 141. Chcemy z sobą w mirze i pokoiu wedle prawa żyć. *Orzech. Qu.* 12. Niema miru nielotościwym, mówi Pan. *Leop. Jes.* 48, 22, niemasz pokoiu im. *Bibl. Gd.*). Już człowiek i wstydowi mir dawno wypowiedział. *Hor.* 2, 153 *Kobyl.*, *Pilch. Sen. liſt.* 4, 9. W sługach swoich przyſtoyność chce mieć nienaruszoną, a sam onéy mir wypowiada. *Pilch. Sen.* 244. Raz się małżeńskim związawszy mirem, Po zgubie męża twym byłam iaszyrem. *Chroſć. Ow.* 26, t. j. przymierzem małżeńskim, ehelichem Bündniß. *Wiele imion Polskich kończy się na, = mir, od miru* (*cf.* — *miarz*), *n. p. Kazimir, Skarbimir, Wisimir, Sławomir, Dobromir, Gniewomir, Cieszymir, Stomir.* Jabł. Her. *Tu należy też imię Lubomirskich, n. p.: On to z Turczynem uczynił przymierze, Prawdziwy Lubomirski.* Pot. Jow. 83, *Rs.* миролюбецъ *mirolubiec; *Rg.* mirnik; *adj.* миролюбивый *mirolubny; *Dl.* lyubomirni; *Vd.* radomiren, mirovolen; *Rs.* миролюбіе *mirolubność, spokoyność, Friedfertigkeit, mierność, *Cro.* mirnoszt, mirovnoszt. *MIRNY, - a, - e, *MIRNO *adv.*, spokoyny, pokóy lubiący, friedfertig; pokoiowy, od kończenia woyny, Friedens=; *Rs.* miran, tih; *Sla.* miran; *Rg.* miran, mirni, mirna, mirno; *Vd.* miren, pokoin, miern, amiram; *Crn.* myrn; *Cro.* miren, mirni, miroven; *Rs.* ми́рный, ми́ренъ, смирный, мирно, смирно (*oppos.* немирный niezgodny). Mirny traktat z Moskwą. *Vol. Leg.* 6, 148. *Zmirno (mirno) po naszemu, spokoynie, zgodnie. *Zołk. Mscr.*, friedlich. *MIROCZYŃCA, - y, *m.*, zgodziciel, Friedensſtifter; *Bh.* miřitel, mirce; *Cro.* miritel, pomiritel, *f.* miriteliza, pomiriteliza; *Rg.* mirotvòras, umiritegl; *Dl.* mirotvoracz; *f.* umiriteliczа; *Rs.* миритель, миротворецъ, примири́тель, *f.* примирительница; миродавецъ. Był nieprzyiacielem złych, wybawicielem dobrych, mirocznyńcą i na ziemi i na morzu. *Gor. Sen.* 41. *MIROCZYNNY, - a, - e, n. p. Miroczynny Merkury, *pacifer. Zebr. Ow.* 356, *Rs.* примирительный. *MIRODARNY, - a, - e, - ie *adv.*, pokóy daruiący, *Ec.* миродарный, friedenſchenkend. *MIRODAWCA, - y, *m.*, daiący pokóy, der Friedengeber; *Rs.* миродатель, миродатель. *adj.* *mirodayny. *MIROŁOMCA, - y, *m.*, naruszyciel pokoiu, der Friedensſtörer, *Vd.* mirolomovez, prelomez mira, *Rs.* миронарушитель. *mirołomność *Vd.* mirolomenje, prelomenje tega

mira; *adj.* *mirołomny *Vd.* mirolomezhen. *MIRONACZELNIK *Rs.* мироначальникъ początek pokoiu, bóg. *MIRONOSZEC, – szca, *m.*, *Rg.* mironossas, *Cro.* mirnoszitel, *pacifer*, ein Friedenbringer. *MIROPOSŁANIEC, – ńca, *m.*, herold; *Cro.* miraposzel, der Friedensbote. *MIROPOSŁANSTWO, – a, *n.*, *Cro.* miraposzelsztvo, *Dl.* pokliszansztvo *legatio pacificatoria*, die Friedensbotschaft. *MIROTWORCA *ob.* Mirodawca; *adj.* *mirotworny, uspakaiaiący, *Rs.* мироотворительный; *verb.* мироотворить, умироотворить, мироотворствовать uspokaiać, uśmierzać, śmierzyć; *Ec.* мироотвореніе pacyfikacya; *Ec.* мирствовати, мировáми, s w pokoiu żyć. *MIRZYC *Ec.* мирить, помирить śmierzyć, uśmierzyć, *Crn.* myrim, myruvati; *Cro.* mirim; *Dl.* umirivam; *Sla.* mirim; *Bs.* miriti. *Mirzyć się z kim, s złączać się, przymierze robić, ſich verbinden, n. p. Ci żydowie, co z nami mieszkaią, *zmirzą* się z nieprzyiacielem, i miasto podadzą. *Jer. Zbr.* 16, *oppos.* *Rs.* размириться rozrożnić się, *Bs.* razmiriça, boj *bellum*, cf. rozbrat.

Pochodz. *śmierzyć, uśmierzyć, uśmierzyciel; przymierze, skrzymierzeniec, ob. pod st. miara, mierzyć.*

2) MIR, – u, *m.*, *Rs. et Ec.* міръ, s świat, die Welt. (2. міръ chłopstwo, gromada, gmin). Do skończenia świata, po Słowiańsku, do skończenia miru. *Sak. Kal. B.* 2 *b.* – §. Mir, s wziętość, znaczenie, n. p. wielki mieć mir, niemieć miru. *X. Kam.*, Anſehen, Credit. *MIRNY *Ec.* мирный światowy, świecki i t. d.

MIROCZNIK, – a, *m.*, Ruskie słowo, u żyda arędarza, do miarek służący, mierniczy, miernik, der Knecht eines jüdiſchen Pächters, der über die Maße die Aufſicht hat, *Rs.* мѣрильщикъ. Mirocznik żydziak u arędarza, odmierzył wodki tyle garcy, ile gospodarz iaki był mu w inwentarzu podany, że ma na chrzciny, na pogrzeb, lub na wesele wypotrzebować. *Perz. Lek.* 259. *MIRNAIA czasza, *Pim. Kam.* 341, *ob.* *krasowolia, poczerpiło.

MIRRA, MIRA, – y, *f.*, *Sor.* 1. mara, mirra; *Sor.* 2. marrha, ziałá, marowa żiwicza; *Vd.* mira (mirtvik, s maſtyx); *Rs.* мирра; *Gr.* μυρρα, *Hebr.* מור, Myrrhen, sok żywiczny drzewa iednego Indyyſkiego. *Dyk. Med.* 4, 316, drzewo, z którego ten sok ciecze, także mirrą zowiemy. *Mącz.*, der Myrrhenbaum. Mirrą przyprawny, *myrrhatus. Cn. Th.* – §. Mira, kamień drogi, z którego kieliszki, czarki, miseczki czyniono, *myrrha vel murrha*, ein gewiſſer Edelſtein. *Cn. Th.* *MIRNICA, – y, *f.*, naczynie od *mira czyli chrzyżma, chrzyżmał, das Chriſambüchschen. *Sak. Persp.* 6. *MIRO, – a, *n.*, chrzyżmo, *Ec.* мро, das Chriſam. *Sak. Persp.* 5, *Pim. Kam.* 370. MIRONOSICA, – y, *f.*, *Rs. et Ec.* мироносица, iedna z tych świętych niewiast, które ciało Chrystusowe balsamowały. Mironosice, trzy Marye. *Mon.* 75, 590. MIROPOMAZANIE *Sak. Persp.* 4, *Sak. Sob. B* 1, bierzmowanie, мропомазаніе, мропазаніе; мропомазовать bierzmować. *MIROŚWIĘCIĆ. *Pim. Kam.* 23, święcić chrzyżmo. MIRNIK, – a, *m.*, kamień drogi, *myrrhites Plin.*, ein myrrhenfärbiger Edelſtein. – §. *bot.* ziele Mirnik, mirra, popie iayka, kwiat ma zapach własney mirry. *Syr.* 361–65, Katzenkerbel. MIROWY, MIRZANY, – a, – e, *Sr.* 1. marowé, z miry, żywicy lub drzewka, Myrrhen-, mirowy oleiek. Mirzany, z kamienia mirnika, aus dem myrrhenartigen Edelſtein gemacht. Mirowy, Mirnikowy, od ziela mirnika, Katzenkerbel-. *Cn. Th.*, *Ec.* мирный, *Rs.* мироносный, мироточивый, мироухáнный, *Sla.* mirishav, s wonny; *Rs.* мироносное wonia; *Ec.* мироточець przezwisko S. Demetrego.

*MIRSK, *MIRSCH *ob.* Mierzch.

MIRT, – u, *m.*, *Slo.* myrtus, *Hg.* mirtus-fa; *Vd.* mirtovez, mirtovu dreru, mirtovina; *Cro.* mirta; *Dl.* marchya; *Bs.* mrricja, mercja; *Rs.* мирть, смирна, *Gr.* μυρτος, *Pers.* mert, die Myrthe, drzewo Indyyſkie, którego iagody suszone kupuiemy pod imieniem Angielskiego korzenia. *Kluk Dyk.* 2, 135. Mirt dziki *ob.* Iglica. MIRTOWANY, – a, – e, mirtem przyprawny, *myrtatus. Cn. Th.*, mit Myrthen angemacht. MIRTOWY, – a, – e, Myrthen-; *Slo.* myrtowý; *Hg.* mirtus-fai; *Rs.* мирповый. Mirtowy ogrodek. *Cn. Th.*, *Vd.* mirtovishe. MIRTYNEK, – nka, *m.*, mirtem przyprawione wino. *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, *Vd.* mirtnu, mirtovu vinu.

MIRZANY *ob.* Mirowy. MIRZCH *ob.* Mierzch.

MIŚ, – ia, MISIEK, – śka, *m.*, *dem. nom.* Mikołay, Niclas, Nicolaus, kleiner Nicolaus. Abyś mógł bydź do tego Misiu sposobnieyszy, patrz na Mikołaia oyca. *Groch. W.* 595. Misiek chłopiec iuż dzieciom niepotrzebuy. *Boh. Off.* 14. – §. 2) Miś, s *miedźwiedź, niedźwiedź, ein Bär. Miś w tańcu padł iak długi. *Zab.* 12, 93 *Nagl.* Srogi misiek wysłucha cię spowiedzi, Ale zdrowie w tułowie ledwie się wysiedzi. *Myśl. C* 3 *b.* Oszczep, sieć, pies, kiy dobry, misiowi do rzeczy. *ib. C* 3 *b.*

MISA, – y, *f.*, Miseczka, Miſka *dem.*; *Bh. et Slo.* miſa, miſećka, miſka, s miſka, cf. *Ger.* Meſte; *Ec.* мисса, сосудъ для купанья, на подобіе глубокаго блюда съ рукоятьми głęboka misa z uchami; *Kosc.* миса, миска, мисочка czasza, czara głęboka, cf. misiurka; *Vd.* misa, tabla, *Crn.* misa, s stół, *Lat.* mensa, cf. *Hisp.* mesa, *Kero* misa, cf. *Gr.* μεσος). – Naczynie znaiome kuchenne lub stołowe, die Schüſſel; *Sr.* 2. żlla, ſchlla, żllicżka; *Sr.* 2. ſchlla, ſchllizka; *Crn.* ſklęda, *Vd* s'kleda; *Cro.* zdela, zdelicza (cf. *Lat.* scatella); *Dl.* zdila, *Hg.* taal; *Sla.* zdila, zdilla; *Bs.* zdjella, zdilla, plitiça, bgljuddo, golár, krinça, krinciça, zdjelliça; *Rg.* zdjella, krinza, krijaciza, plitizza, ſkip, zdjelliza, zdjelliciza; *Rs.* блюдо, блюдечко, блюдище; *Ec.* блюдце (*Sr.* blido, s stół), панúца (cf. panew'). Misa spora, głęboka, *paropsis. Cn. Th.*, *Vd. et Crn.* latovza). Misa chlebowa *Bh.* woſſitka. Misa drewniana *Rs.* сúнвецъ, сúнвчикъ. Misa płaska, *patina*; misa średnia, półmisek, przyſtawka. *Cn. Th.* Za ſtarych Polaków misy ſtawiano, Jednę z mięsem wołowym, drugie z iarzynami, A czwartą z grochem, półmisków nie było. *Opal. sat.* 32. Cóż wżdy czynisz żółtobrzuchu, Marnie ożarły paduchu, Na pięć mis cś wrzody daią, Francą z wierzchu potrząsaią! *Rey Zw.* 231 *b.* Cóż po sześciu misach, gdy na iednéy dosyć? *Rey Zw.* 14 *b*, *quod fieri potest per pauca, fieri non debet per plura.* Przed półmiskami zawsze uſtawiaią misy. *Pot. Jow.* 184, ſtarszy Pan Baranowſki, niżeli Pan Kozłowſki). Sześć mis, do tego sześćdziesiąt półmisków, Sto flasz, a tysiąc do tego kieliszków. *Bratk. K b.* Na objeździe u Wezyra, nie bywa ieno dwanaście mis. *Kłok. Turk.* 61. Było ryb na sześć mis. *Dwor. J. Faſtuosus* pyszny, nadęty, wielmożny, który sobie na wiele mis poczyna. *Mącz.* Aby

ociec dziecięcia swego na dwie misie sam nie rozkładał, ale na iednę, aby nie dwoił synaczkowi. *Petr. Ek.* 96. Od misy pod czas mila do gęby. *Cn. Ad.* 141, cf. grzanka czyli łyzka czasem od gęby odpadnie). Misa u fontany, z bassin, das Springbrunnenbecken. Rurna misa, pnew', czasza, w którą woda z cewek ſtryka, a z niey w ſkrzynią opada, *crater. Cn. Th.* 956. - Misa szalki, die Schale, Wagſchale an der Wage. - *Prov. Slo.* nieco ſa ti na miſu wilożit muſi *Bocoricum ingenium*, cf. łopata). MISECZKA, - i, ż., *Bh.* miſecka, *Rs.* блюдечко, das Schüſſelchen. Miseczka do krwi puszczania, *Tr.* Nieczka, miarka aptekarſka, lekarſka, *acetabulum. Cn. Th.*

MISIEK *ob.* Miś.

MISIORKA, MISURKA, - i, ż., część szyszaka, zasłaniająca twarz, *Duds.* 45, das Viſier am Helme (*Rs.* мисюрка gatunek hełmów); żelazna zasłonka, do którey iest przyczopionym czepiec, spadaiący na ramiona, z kolek żelaznych złożony, teyże roboty, co kolcza zbroia. Pancerne towarzyſtwo siedziało w pancerzu z misiurką na głowie, tak nazwaną od Misru, czyli Misyru, to iest Egipta. *A. Czart. Mscr.* Rotmiſtrze maią mieć roty Kozackie, po ſta koni pod chorągwią, w pancerzach, w misiurkach, z karabinami dobremi. *Vol. Leg.* 3, 406 *Zyg. III.* Kolczugi, zbroie, pancerze, misiurki. *Chroſć. Furs.* 232. *Solaki* sami z pomiędzy Turków noszą na głowie miedziane misiurki. *Tward. Wład.* 106. Słudzy iego mieli misiurki u pasa zawieszone. *Star. Ref.* 81. Jęczą misiurki, pękaią drzewa, Śmierć całą garścią rany rozsiewa. *Nar. Ds.* 1, 125. Obozem naszym zaszedł przez te brody, Lecz i tam trafił na dobre misiurki. *Jabł. Buk.* K. 4.

MISKA, - i, ż., *Bh.* miſka; *Vd.* ſkleda; *Rs.* блюдечко, eine gewöhnliche tiefe (irdene) Schüſſel. Przodkowie nasi prawowali się, na iednym wózku ieżdżąc, i z iedney miſki iedząc, i se dabanka iednego piiąc, nierskąc, zeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Ofiarował miſkę srebrną. *W. Numer.* 7, 25. Z miſkami prosząc o iałmużnę po mieście chodzili. *Sk. Dz.* 51, mit Essen.

MISNIA, - i, ż., Prowincya i miasto w elektorſtwie Saſkim. *Dyk. G.* 2, 145, Meißen. U dawnych: **Myszeńſka*, **Myszyńſka*, ziemia *et* miasto *Myszna*, od słowa Polskiego mysz. *Krom.* 43 (*Błażowſk.*) *Gwagn.* 454, *Mącz.*; *Bh.* Miſſen'; *Sr.* 2. Miſcha; cf. *Crn.* meſtni (smieyſki, *urbanus*, *apud Bohorica.* Misieńczyk *Bh.* Miſnak; *Sr.* 1 Miſkouſki, Misieńska *Sr.* 1. Miſchouſka.

MISNIK, - a, *m.*, prawda stołowa. *Tr.*, *Crn.* ſkledněk; *Vd.* ſkledjnik, ſkledaik, der Schüſſelring (*Boh.* miſnik *vas detersorium*, ein Schüſſelſchaff, Scheuerſchaff). - *j.* Misnik, co misy lub miſki robi, *Cro.* zdelár. MISNY, - a, - e, od misi, Schüſſel-, do misi należący. *Cn. Th.* **MISOLIZACZ**, *Cro.* zdelolizávecz, ein Schüſſellecker, Tellerlecker, cf. pochlebca, darmoind, darmozerca. **MISONOSZEC**, - szca, *m.*, *Cro.* zdelonoszecz, der Schüſſelträger.

**MISSIA* mała *ob.* Bułgarya; **MISSIA* Więtsza *ob.* Serbia *et* Bossia. *Gwag.* 611.

MISSYA, - yi, ż., z *Lac.*, wysłanie, posłanie, osobliwe dla nawracania do wiary chrześc., eine Miſſion. Missye aby rzadko były dopuszczane, po ścisłym osób na to obieraiących się examinie. *Mon.* 76, 580. MISSYONARZ, - a, *m.*, *Rs.* апропоновѣдникъ, kongregacya kapłanów od ś. Wincentego a Paulo założona; z obowiązkiem nauczania ludu prostego, i odprawowania missyi po kraiu. W Warszawie osadzeni przy kościele ś. krzyża. *Kras. Zb.* 2, 172, ein Miſſionarius. MISSYONARSKI, - a, - ie, od Missyonarzów, Miſſionarien.

MISTATNIK *ob.* Mikstatnik.

MISTERKINI, - i, ż., doſkonale co robić umieiąca, eine Meiſterinn in etwas. Używała nań dwornych przysmaków, iako w tym była dobra miſterkini, aby się mógł ku miłości zapalić. *Gor. Dw.* 269, *ob.* Miſtrzyni. MISTERNIE *adv.*, sztucznie, kunsztownie, künſtlich, meiſterlich; *Sr* 1. mćcjelně; *Dl.* meſtarno; *Hg.* meſteraegeszen; *Vd.* povmetalſki, po moiſterſku, po kunshti, po moiſtroven; *Rs.* мастерски. Drzewa tak miſternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdały. *Op. Jer.* 22. Miſternie farbowanemi słowy historyą żywota swego wypowiada. *Karnk. Kat.* 234. Rzecz ta cała zmyślona była miſternie. *Teatr* 52 *d*, 126, zręcznie). MISTERNOŚĆ, - ści, ż., sprawność sztuczna, sztuczność, kunsztowność, zręczność, die Künſtlichkeit; *Hg.* meſterség; *Vd.* vmetalnoſtnia; *Rs.* искуство. I w drzewach może miſterność a dobra sprawa odmianę uczynić. *Cresc.* 78. MISTERNY, - a, - e, sztuczny, kunsztowny, zręczny, künſtlich; *Bh.* miſtrny, miſtrowſký; *Slo.* miſtrowný, miſtrowſký; *Hg.* meſterséges; *Crn.* mojſtrovſke; *Vd.* moiſterſki, moiſtrun, kunshten, vmetaln, vmetalnoſten, s'brit; *Cro.* meſterszki; *Rs.* мастерскій, мéстерскій, искуственный, художный, художественный, хитрый; *Ec.* благохудожный, художничій, благоковарный, благокозненный. Tak swą umiał postawę układać, że się nic miſternym nie pokazał, i owszem otwartym i wiernym. *Jabł. Tel.* 223. Dosyć miſterny, zręczny *Rs.* мастеровáтый. MISTERSTWO, - a, *n.*, kunszt, sztuka, *Bh.* miſtrowſtwj; *Sr.* 1. miſterſtwo; *Vd.* moiſtruſt, moiſtrina, moiſternia; *Cro.* meſtria; *Dl.* meſtria, zanat; *Hg.* meſterseg; *Bs.* majſtoria, mesctria, zanat; *Rs.* мастерство, художество, die Kunſt, Künſtlichkeit. Kunszt to natury w małych rzeczach pokazać miſterſtwo. *Psalmod.* 37. Petroniusz kazał sobie wielkim kosztem i miſterſtwem obraz Kaliguli zrobić. *Sk. Dz.* 24. Wódki rozmaitém miſterſtwem bywaią działane. *Spicz.* 98. Miſterſtwo natury w ſkładzie ciała człowieczego. *Petr. Pol.* 407. A co wdzięczności więcéy przydawało, Miſterſtwa nie znać, co wszyſtko działało. *P. Kchan. Jer.* 399. Nie zawiódł nas w błąd wymy ł złego miſterſtwa. IV. *Sap.* 15, 4, wymysł szkodliwéy umieiętności. *Bibl. Gd.*). W mówieniu więcéy trzeba patrzeć prawdy, niźli miſterſtwa. *Modrz. Baz.* 65. W téy prostéy figurze mówienia, wielkie się miſterſtwa i taiemnice zawieraią. *W. Poſt. W.* 28. Acz nie każdy rozumie miſterſtwa wierszów, iednak wszyscy czuią iawny ſkutek ich. *Petr. Pol.* 2, 379. Sixtus V. obeliſk z Alexandryi wielkim nakładem i miſterſtwem budowniczych podniósł. *Sk. Dz.* 239. Dowodzą tego Chymiſtowie w swym miſterſtwie. *Cresc.* 76, *ob.* Miſterność. MISTROWAĆ, MISTRZOWAĆ, - ał, - ie, *cz. contin.*, sztucznie sprawować, künſteln, künſt-

lich machen; *Bh.* mistrowati; *Ger.* meistern; *Rs.* мастерить, смастерить, хитростями; *Sr.* 1. mischtrujа, mischtrujam; *Vd.* moistruvati, kunshtuvati, vmetalnosttuvati (*Vd.* moistrit *moderari*, *Crn.* mojstriti *superare*; *Slo.* mistrowánj *censura*). Pszczoły robotę swą tak mistrzuią, że każdy plastr ma dwie rureczki. *Kach. Pas.* 32. Kufle bukowe pięknie zmistrowane. *Zebr. Ow.* 209, *fabricata*). Jemu i myśl i sztuka z ręki wyleciała Kowalskiey, koło którey wtedy mistrzowała, *quod opus fabrilis dextra tenebat. Zebr. Ow.* 84, *ib.* 193. Boska moc i mądrość razem mistrzuie, około wszystkiego świata części. *Gorn. Sen.* 240. Siła iest rzeczy, które nam wielkie przynoszą pożytki, iedno iż się do tego pożytek tych, którzy około tego mistrzuią, przymieszał, nikt zatym mistrzom nie iest powinien. *Gor. Sen.* 257. Koło czynów woiennych w tym rzemieśle teraz mistrzował iedyny Gwilelm. *P. Kchan. Jer.* 459, t. i. celował w doskonałości robienia ich, er war ein Meister in dieser Arbeit. Szuyski scenę swą mistruie tym śpieszniey i ufaley, gdy żadney przy Carze ostrożności nie czuie. *Tward. Wład.* 19, *in małam partem*, chytrze układa, prowadzi, sztucznie udaie, gotuie, eilig führt er seinen arglistigen Plan aus. – §. 2) Mistrować *ob.* Ministrować do mszy.

MISTRZ, - a, *m.*, cf. maistr, *Bh.* mistr; *Sr.* 1. mišter, mischter; *Sr.* 2. meistr; *Crn.* mojstr; *Vd.* moister, vmetalnik; *Cro.* meister; *Dl.* mayszтor; *Hg.* mester; *Sla.* majstor (mesztar, s szkolnik, bakałarz); *Rg.* majstor, mesetar; *Bs.* majstor, mesctar; *Rs.* мастеръ, *Gr.* μαγος, *Hbr.* מאמן mischtar; *Gual.* meistri; *Ital.* maestro, *Wolos.* maitoru, *Angl.* master, *Suec.* mestare; *Isl.* meistare, *Lat. med.* meistralis, *Gall.* maitre, *Lat.* magister, *Ger.* der Meister. *a) doskonałością roboty celuiący, ein vollkommner Meister in etwas. Lepiey mistrzów słuchać, niżeli wpolmistrzów. *Petr. Pol.* 2, 372. Mistrza dobrego z małey sztuki poznać. *Cn. Ad.* 506. On mistrz woyny Chodkiewicz. *Pasz. Bell. B.* Teraz mistrzu sam się lecz. *J. Kchan. Dz.* 131. On był lepszy mistrz, bo lepiey wymierzył, i właśnie ią pod szyszak trafił. *P. Kchan. Orl.* 1, 169, cf. gracz). – §. *b) Mistrz, nauczyciel, der Lehrer, der Meister. Mistrzu, mówi Nikodem do Jezusa, iż uczyć się do niego przyszedł. *Gil. Kat.* 207. Eleazar, ieden z przednieyszych mistrzów. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 18; uczelników. 1 *Leop.*). Chcąc brać księgi Tertuliana, mówił: poday mi mistrza. *Sk. Dz.* 111. Naylepszy iest mistrz i nauczyciel pobożności natura. *Warg. Wal.* 170. Kto nigdy uczniem nie był, też mistrzem nie będzie. *Bud. Ap.* 82. Nie może bydź mistrzem, iedno który był pierwey uczniem. *Petr. Ek.* 96. Mnie bydź uczniem a iemu mistrzem należało. *Mon.* 65, 90. Arystotelos był Aleksandra W. mistrzem. *Gwag.* 628. Dał mię tobie ociec twóy za mistrza własnego, Abym cię z młodu ciągnął do wszego dobrego. *Modrz. Baz.* 54. Cypryan Retoryki w Kartaginie sławnym był mistrzem i nauczycielem. *Sk. Zyw.* 2, 186. Jeśli płacim drogo kawalkatorowi, co nam konie ćwiczy, a czemuż nie mistrzowi, który mi syna uczy? *Star. Vot. C.* 3. Mądrzy mistrzowie uczą, iakie się maią czasy obierać w kopaniu korzenia. *Syr.* 141. Dzieciom więcey się podobaią żądza i chęci ich, niżli porady rodziców, albo mistrzow ich. *W. Post. W.* 194. Jaki mistrz, taka i nauka. *Opal. sat.* 138. Mistrzowie kłamliwi, którzy wprowadzaią sekty. *W. Post. Mn.* 310. Doma siedząc, uczył się od umarłych mistrzów, t. i. z ksiąg. *Warg. Radz.* 2. Sprawa dnia wczorayszego, Mistrzem iest dzisieyszego. *Rey. Zw.* 232 *b*, nauczycielką, przestrogą). – §. Scypio *censorem*, t. i. *mistrzem* był uczyniony obyczaiów ludzkich. *Kosz. Lór.* 108, sędzią, Sittenrichter. – *§. Mistrz w naukach akademicki, doktor filozofii, der Magister der Philosophie Doctor. Jan Tęczyński został mistrzem w Krakowie 1456 R.; będąc panem z panów gradum magisterii dostugował się. *Papr. Gn.* 1200. Zostawszy mistrzem w filozofii, do teologii się udał. *Sk. Zyw.* 2, 76. Jan Muskata, Mistrz w naukach wyzwolonych. *Bielsk* 170. Jagiełło akademią Krakowską fundował, przyzwawszy do niey doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryik.* 482. Professorowie, mistrz i studenci. *Vol. Leg.* 4, 639. Czciy Kantorze Mistrze Cziy Klecho Plebana. *Cn. Ad.* 123, cf. pierwszy woyt niż ławnik; cf. starszy Pan Baranowski, niżli Pan Kozłowski; cf. starszy Pan Bóg, niż ś. Marcin). – §. Mistrzemieślniczy, mayster, rzemieślnik pod którym czeladnicy robią, der Meister einer Profession; *Ec.* первоходникъ. Rzemieślnicy maią w swych cechach schadzamiewać, a staro mistrze, Altmeister, Aeltermänner, między sobą obierać, ktoryby mieli moc, innych mistrzów doglądać. *Sax. Porz.* 26, *ob.* cechmistrz). W téy aptece zawsze robi 500 aptekarczykow, 18 samych mistrzów a 4 przełożeni nad niemi. *Star. Dw.* 29. – §. Mistrz kat, małodobry, der Feldmeister, Abdecker, Halbmeister; *Vd.* kervnik, kervaunik, rabel, fraiman; *Rs.* мейникъ; *Ec.* главосѣчецъ, палачъ, мучитель, смертоморъ, палачинъ; заплечный мастеръ. Zęby ścisnąwszy cierpi boleść mężnie Choć go nielutości ciągnie mistrz potężnie. *Klon. Wor.* 39. (*Włodek* uważa, że „słowo *mistrz* kata nigdy nie znaczy, lubo i kat mistrz iest w swoim rzemieśle.“ *Trotz* czyni tę uwagę, że dlatego znaczenia słowo to dziś się iuż w innych nie używa). – §. Mistrz, z Przełożony, der Vorgesetzte. Zbierz mi siedmiudziesiąt mężów z starszych ludu, których ty znasz, że są starszemi ludu tego, i mistrzowie. *Leg. Num.* 11, 16, książęta. *Bibl. Gd.*). Mistrzem generalnym będąc, zakon prowadził świątobliwie. *Bink. Do.* 29. S. Atanazyusz, biskup Neapolski, był książęciem Neapolskim abo mistrzem żołnierskim; tacy się i Machienami zwali. *Sk. Dz.* 838. Mistrz u Krzyżaków jako król albo książę. *Stryik.* 274, der Großmeister. Wielki Mistrz Maltański. *Kras. Zb.* 2, 108. – §. Mistrz sprawca, autor, der Urheber. Częstokroć człowiek swego szczęścia mistrzem, i robi ie sobie. *P. Kchan.* 257. – §. Mistrz, pies myśliwy, pewny swóy tryb lowania maiący. *Tr.*, ein Jagdhund, der zu einer Richtung bestimmt ist. Mistrze psy są: przeiemca, pądzca, gońca, wyprawca i poprawca. *Tr.* MISTRZOWNIK, - a, *m.*, miarz, *imperatoria*, ziele, Meisterwurz. *Krup.* 5, 135, *Syr.* 113, *Boh.* wssedobr. MISTRZOWSKI, - a, - ie, MISTRZOWNY, - a, - e, sztuczny, misterny, doskonale zrobiony, künstlich, meisterlich; mistrowsky, mistrowny, mistrny. *Sr.* 1. mischterszy; meistrovzki; *Hg.* mesterseges; *Vd.* moisterski, moist-

Rs. мастерскій. Dedal w poſtawieniu budowania *wielmi mi..trzowny. *Mącz* - §°. od miſtrza nauk wyzwolonych, doktorſki w filozofii, Mazister:, Doctor:. Czem. się wtydamy kopturа Mistrzowskiego abo bakałarſkiey rewerendy? *Falib. Dis. O.* 3. Nauki Miſtrzowſkie, s filozoficzne, philoſophiſche Wiſſenſchaften. Człowiek uczony w naukach miſtrzowſkich. *Sien.* 431. Człowiek uczony w gwiazdarſkiey nauce, w naukach miſtrzowſkich, w filozofii. *Spicz.* 198. - Nauczycielſki, Lehr:, Lehrift:, Bonawentura katedrę miſtrzowſką w Paryżu otrzymał, na ktorey *librum sententiarum* z wielkim pożytkiem słuchaczow wykładał, trzy lata onę katedrę doktorſką sprawuiąc. *Sk. Zyw.* 2, 28. Graegorza §. ſtudenci z Aten pana ne chcieli, prosząc, aby miſtrzowſką katedrę wziął, a im na ich ſkarb otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 291. - §. od Wielkiego Mistrza, Meiſter:, n. p. Wielki miſtrz wſki urząd, Großmeiſter:. - §. Miſtrzowſki, kaci, katowſki, Henkers:, n. p. Oddadź kogo w miſtrzowſkie ręce. *Lab.* 3, 162. - Po miſtrzowſku, : *Miſtrzowſkie *adverb.*, iak mistrz, miſternie, meiſterlich, meiſterhaft.

MISTRZOWSTWO, MISTRZOSTWO, - a, *n.*, *Boh.* mistrowſtwi; *Sr.* t. miſterſtwo; *Vd.* moiſternia, moiſtrina, moistrat. *Rs.* мастерство (cf. mayſterya); ſtan miſtrza, a) nauczycielſtwo, das Lehramt, der Lehrerſtand. Filip bardzey się cieszył z przyszłego miſtrzoſtwa Arystotelesa, niż z urodzenia Aleksandra. *Kras. Hiſt.* 30. Kiedy syn czego z nauk swych, iako z miſtrzoſtwa, albo z rzemieſtwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien *Szczerb. Sax.* 429. - §. godność miſtrza nauk wyzwolonych, doktorſka w filozofii, das Magiſterium, die Magiſterwurde, *magiſterium* miſtrzoſtwo. *Mącz*, Kollegia, i przy nich bakałarſtwa, miſtrzoſtwa, są bałamuctwa pogańkie. *Hebſt. Odp. Xx.* - §. Miſtrzoſtwo wielkie, godność wielkiego miſtrza, Großmeiſterthum. Zygmunt zgłowo z miſtrzoſtwa Pruſkiego uczynił *Stryk. Gon* 3. - §. katoſtwo, die Feldmeiſterey, das Scharfrichteramt. *Tr.* MISTRZOWY, - a, - e, od miſtrza, nauczycielſki, des Lehrers. Nie iest godzien nauki ten, ktory karania miſtrzowego nie przyymuie cierpliwie. *Bud. Ap.* 82. *Miſtrzowa*, t. i. żona, die Meiſterinn, des Meiſters Frau, *Bh.* miſtrowa, *Vd.* moiſtrova. - *§. Experyencya, iako naylepsza miſtrzowa, oznaymi, która partyą gre odniesie. *Fur. Uw. F* 2, miſtrzyni, nauczycielka. MISTRZYK, - a, *m.*, *magiſtellus. Mącz.*, *dem.* nom. miſtrz, Meiſterchen, Meiſterlein; (*Bh.* meyſtřik najdarzy z parobkow, Großknecht); *Sr.* t. miſtrik: *Rg.* magiſter). Terazniejsi miſtrzykowie płochym zdaniem twierdzą, iż ażeby bydź mądrym, niedosyć iest umieć po łacinie. *Mon.* 73, 130. MISTRZYNI, - i, ż., die Meiſterinn, miſterkini; *Bh.* miſtrynė; *Sr.* t. miſchterka; *Cn.* mojstrovna, *Sla.* majſtorica; *Be.* mesctrigna, mesctrica, *Rs.* мастерица. S. Ewrozyna była do zakonu przychodzącym panienkom miſtrzynią i przewodzielką dobrodziejstwa. *Steb.* 98. Wszyscy uczeni do iey nauki, iako do miſtrzyni garnęli się. *Sk. Dz.* 383. Miſtrzyną była miłość, co rozum i dowcip oſtrzyła. *Paſt. Fil* 68.

Pochodz. *burmiſtrz, gwiazdmiſtrz, cechmiſtrz, kunszt-mayſter, sztukmayſter, ochmiſtrz, ochmiſtrzyni, zegarmayſter*, cf. *mayſter.*

MISZESTRZE *ob.* Myszotrzew, Kurzyślep 2).

*MITENKA, - i, ż., n. p. Dama mitenki robiąca. *Min. Ryt.* 3, 349, *Gall.* mitaine, z gatunek rękawiczek, eine Art Handſchuhe.

MITRA, - y, ż., *Ital.* mitra; *Rs.* митра, z *Grecko-lac.*, der Biſchofshut; *Sr.* t. mycza; *Ec.* ушакъ; infula biſkupia; także czapka książęca, der Fürſtenhut. *Kras. Zb.* 2, 173. - §. *metonym* n. p. gdyby chciał, mitryby i ordery do iego córki wzdychały. *Teatr* 25 c, 21, książęta i orderowi panowie).

MITRĘGA, - i, ż., MITRĘSZKA, MITRĄSZKA, - i, ż., *dem.*, robota amudna, zwłaszcza tych, co łatają ſtare rzeczy. langweilige Arbeit, Flickerey, Klauberey; *Rs.* помѣха, меледа, мѣшкотна, нажданіе. Mitręga, partanina. *Cn. Th.* - §. ſkąpſtwo, zmindactwo. *Cn. Th.*, Knauſerey. - §. 2) *person.* powolny, ochoczy iak pieſ na ptaki, ein langſamer Zauderer. Czynią się Argusami, choć biedney mitrędze kretowi rowni. *Zab.* 15, 180. Ach mitręgo, iaćbym kości w tobie pogruchotał. *Teatr* 21, 64. Co tu robisz, od wſtydu zśniedziały mitrąszka, Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. - §. zmindak, ſkąpiec, zmigrosz, liczykrupa, ein Knauſer. Ma męża, który to ludzie wyśmienicie zdziera i wielkiego mitręgę. *Teatr* 15, 43. - §. Mitręga *obscoen.*, wſtyd kobiecy, cf. mudo. MITRĘŻNY, - a, - e, MITRĘŻNIE *adv.*, powolny, nudny, zmudny, langſam, langweilig; *Bh.* zpoždilý; *Rs.* косный, косень, медлительный, медленный, мѣшкотный. Starzec rad zwłoczy, ma nadzieie dalekie, mitrężny. *Kor. Flor.* 10. Lepiey podług mnie raz tu ginąć mężnie, Niż z cudzey dyskrecyi, krolować mitrężnie. *Pot. Arg.* 143. MITRĘŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, trawić czas darmo. *Cn. Th.*, mudzić, marudzić, zaudern, zögern; *Rs.* мѣшкать, мелединть, помелединть, коснить, мотчáти, die Zeit langweilig, tändelnd, hinbringen, verlieren, verklimpern, verſtümpern. Staray się, niech ci maruie czas się nie mitręży, Tak ci spłynie godzina, praca nie zacięży. *Min. Ryt.* 4, 184. Gdym iest zabawny, cierpieć nie mogę, kiedy mi kto czas mitrężyć przychodzi. *Teatr* 23, 19, paść czas, truć czas). Inszą czynić, inszą mitrężyć. *Fred. Ad.* 16. Ani bitwy wydawał, ani też pokoiu i spoczynku dozwalał, aby tylko nieprzyiaciela zmitrężył. *Pilch. Sal.* 214, trzymał go na wodzy, zmudził go, er hielt ihn hin). - §. 2) Mitrężyć, ſkępić. *Cn. Th.*, knauſern, knicken.

MITRYDAT *ob.* Dryakiew', Gegengift, Theriac. *Syr.* 531.

MITUK, - a, *m.*, *Tatar.* mituk, krótki czaprak na konia. *A. Czart. Mscr.*, eine kurze Schabrake, cf. szekambet.

MITYNKA *ob.* Mitenka.

MIXTATNIK *ob.* Mikstatnik.

MIZANTROP, - a, *m.*, z *Greck.*, nienawiſtnik ludzi, tetryk, *Rs. et Ec.* человѣконенави́дець, человѣконенави́стникъ, дикарь. Mizantropka человѣконенави́стница; Mizantropſki, человѣконенави́стный. Mizantropiia, °człowiekozawiść, *Ec.* человѣконенáвидѣніе.

MIZERACTWO, - a, *n.*, mizerya, nędza, Elend, Noth; *Vd.* riva, riunoſt, nadluga, teshava; *Rs.* злострада́ніе. - §. b) *collect.* mizeracy, elendes Volk. MIZE-

RAK, - a, *m.*, MIZERNIK, - a, *m.*, MIZERACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, nędzarz, nędznik, biedak, nieboga, ein Elender, Z pana mizerak nagle przerobiony. *Wad. Dan.* 3, Przecię mizerakiem Jeſt przy władzy tak wielkiey, przy złocie żebrakiem. *Jabł. Tel.* 32. Mizeraka, co nie miał ratunku, zbawiał od frasunku. *Chroſć. Job*, 106. Nie potrzeba mizeraków nauczać płakać, ani żebrać, iak ma prosić, *Sk. Kaz.* 238, *Star. Ref.* 54. Mizeraki łubią ubolewać. *Tręb. S. M*, 75. O nieszczęsny mizeruiku. *Rey Ap.* 42. Z wierzchu mizerak, ale wewnętrznie maiętny. *Hor, sat.* 191. Ja chociażbym do śmierci miał bydź mizerakiem, Wolę bydź iwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Virg. Mſt.* MIZERACZKA, - i, *ż.*, MIZERNICA, - y, *ż.*, kobieta mizerna, biedaczka, nędzarka, eine Elende. Przed ołtarz mizernica pogrzebny *przyciekła. *Zebr. Ow*, 203, *ib*, 332, *infelix.* MIZERERE, *Ileum*, das Miſerere, choroba, w którey exkrementa grube, enemy dane, przez womity uſtami odchodzą. *Krup.* 5, 723. MIZERNIUCHNY, - a, - e, - o *adv.*, *miſellus* nędzniuchny. *Mącz.*, *intens. adj.* mizerny, gar ſehr elend. MIZERNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, zmizernieć *dk.*, nędznieć, biednieć, elend werden, verfallen. Przez całe sześć dni konie od codziennego na ulicy ſtania bardziey zmizerniały, niż gdyby drogę odprawiły. *Mon.* 65, 71. Jakem zmizerniała, iakżem źle ubrana! *Mon.* 73, 328. MIZERNY, - a, - e, MIZERNIE *adv.*, z *Lac.* miser, *Bh.* mizerný; *Sr.* 2. miſerni; *Vd.* riven, nadlushen, sromashen, vsmiliilu; *Rs.* бѣдный (cf. ladaco), плохій (cf. płochy); nędzny, biedny, elend, armſeelig. Oy mizerna głowo, na żadne pytanie odpowiedzieć nie umie. *Teatr* 5 *b*, 59. Wielką podeyźrzliwość miał w rzeczy mizernéy. *Jabł. Tel.* 32, bzduruey). Słowa mizernego do mnie nie przemówiła. *Teatr* 8 *b*, 7. Lunatykiem ieſt, i mizernie się z nim dzieie, bo częſtokroć wpada w ogień, i częſtokroć w wodę. *Sekl. Matth.* 17. Opłakuie on upadek, a ono mizerne zginienie iego. *Rey Pſt. Kk* 5. Oſtatni iarmark był mizerny. *Pam.* 84, 1177, licby, cf. *kiepſki). MIZERYA, - yi, *ż.*, (cf. *Bh.* mizyna, cf. mizynny), nędza, bieda, Elend, Noth. Nie widziałem takiey mizeryi, iak w dobrach iego. *Teatr* 8, 49. Łazarz w mizeryi życie przepędził. *Sekl. Luc.* 16. Jezus tychże mizeryy naszych ſkosztował. *Sk. Kaz.* 531. Patrzeć suchym okiem na ludzką mizeryą nie mógł. *Sk. Zyw.* 1, 286. Nie uważaiąc mizeryi, nędzy i wzgardy swoiey. *ib.* 2, 44. - §. 2) *Econom.* mizerya z octem. *Tr.*, śledzie, lub ogórki drobno pokraiane z iabłkami w kostki, octem, oliwą i pieprzem przyprawne.

*MIZG, - u, *m.*, Umizg, Careſſe, verliebte Schmeicheley, Läſſeley. Migi, mrugi, mizgi. *Klon. Wor.* 58. *MIZGAĆ, MIEZGAĆ, - ał, - a, *cz. cont.*, mizgnąć *idntl.*, kroić się *Tr.*, ſich putzen, ſchniegeln; cf. muskać, musnąć, cf. *Ger.* mutzen Adlg., cf. ſchmiegen. Mizgać się, z wyſtraiać się, ſich heraus putzen, ſich ſchniegeln, niedlich machen. Wszyſtko się mizga w zwierciedle iak gaszek. *Jabł. Ex.* 157, *ob.* Umizgać się). Gdy się łasił, miezgał i prosił pokornie, W bród mu odpowiedziała. *Zebr. Ow*, 52, *verba iactanti mitiſſima.* MIZGUS, - ia, *m.*, załotnik, fryjerz, gach, ein Läffler, ein Stutzer. Bilet zapewne ieſt przysłany od iakiego misgusia. *Teatr* 20, 72. Wolnie sobie postępować, wołaią: deboasz, mizguś,

galancik! *Xiądz* 52. Porzuć Telefa, Telef mizguś *metki. *Hor.* 2, 271. MIZGUSKA, - i, *ż.*, Umizgalſka, kokietka, eine Läfflerinn, Kokette. Niemasz tu i tych przykrych mizgusiek, Młodych o siwym włosie Jagusiek. *Zab.* 9, 347 *Zabł.*

*MIZYNNY, - a, - e, *Ec.* мизинный naymnieyszy, der kleinſte Oſtatni, mizynny palec. *Chmiel.* 1, 60, *ib.* 683, mały palec, der kleine Finger; *Bh.* malik, malicek; *Vd.* mesiena, mesink, mihini perſt, mesinik; *Crn.* mesinz; *Cro.* mezinecz, persztecz; *Bs.* mzinc, mazinc; *Rs. et Ec.* мизи́нецъ, малый перстъ, мизи́нчикъ (отъ частаго мизанія, миганья, или киванья; *sed* мизинный naymnieyszy).

M K.

MKŁY, - a, - e, szybko się pomykaiący, szybniący, poślizgaiący się, dahin ſchlüpfend, forteilend. Mkłym czołnkiem czyniła przetykania z takowych nici. *P. Kchan. Jer.* 404. Bieg mkłego roku. *Petr. Hor.* 2. *L* 2. - §. b) Mkły do czego, skłonny, porywczy, prędki do czego, ſchnell zu etwas. Chciey pohamować ręce mkłe do złości. *Petr. Hor.* 2, *H* 2 *b*. - §. 3) Mkły, mskły, gibki, giętki, smukły, wysmukły, geſchmeidig, ſchlank, biegſam. Mkła sosnina. *Zbyl. Zyw. A* 2. Był Kazimierz wzrostu wysokiego, mkłego, długiey twarzy. *Bielſk.* 430, był wzrostu mkłego, urody dostatniey. *ib.* 54. Mskie śliże i rybki, które piaskiem żyią, pasmami tam po krzemiennym bruku w stoku się wiią. *Pot. Arg.* 211, mskła ryba. *ib.* 730. U niego młodość rzeźwa, mskła. *ib.* 591. Jakie szumy we mkłych się choinach dzieią, Gdy z świstem niemi srogie wschodnie wiatry chwieią. *Otw. Ow.* 638. MKNĄC, - ął, - ie, *cz. idtl.*, (cf. mgnąć), Mykać, *qu. v.*, *frequ. et cont.*, pomykać, posuwać, sunąć, ſchieben, rücken, fortſchieben; *Bh.* mknauti, mkl, mknu; *Vd.* mekniti, maknuti, premekniti, meknem (mikati, z trząść, mikniti *rapere*, cf. smyk; meknenje, z ruch, *Crn.* makniti, maknem *trahere*, mikam *pectere linum*, *allicere*, *Cro.* mikam lan); *Rg.* maknutti, pomaknutti: *Sla.* maknuti; *Bs.* maknuti, micçati; *Rs.* мчать, мчу szybko unosić; мкнуть, мкну zatkać, мыкать, мычу czesać konopie, мыкальца grzebień konopny; cf. *Ger.* ſchmiegen Adlg.). Wieżę mknięto na kołkach, i chodziła na nich bardzo łacno i prędko. *Warg. Cez. praef.* 4. - *transl.* potaczać, walić, porywać z sobą, fortwälzen, wegſchaffen. Tam gdzie niestałą mknie Wisła wodę, Filis usiadłszy pasła swą trzodę. *Zab.* 13, 302 *Zabł.* Smierć lub dziatki lub dziadki mknie, iako się nawiną. *Brud. Oſt.* 9, *surripit*). Śmierć nie zna złotą i drogiey purpury, Mknie po iednemu, iako z koyca kury. *J. Kchan. Fr.* 10. - MKNĄC *verb. med.*, z MKNĄC się *recipr.*, ruszać, machać, piąć się, umykać, *Cro.* meknújemszo; *Vd.* musniti, smusniti, smukniti; *Ross.* мчаться, ſich fortbewegen, fortrücken, ſich rühren, weiter zu kommen. Mknąć z kim do wieży na męki *corripere in quaeſtionem. *Mącz.*; *Corripio me hinc*, ia ztąd mknę precz. *ib.*, ich mache, daß ich fort komme, tummle mich fort. W ciemnym ukryta obłoku, mknie z Seryfu. *Zebr. Ow.* 112, *Seryphon deserit.* Józef z Herodowego nie strwożon edyktu, mknie do Egiptu. *Koch. Roż.* 115, macha). *Tolutim incedere* mknąć się, by płynął, czerstwo, szybko,

prędko. *Mącz.* Pola się uśmiechaią, rzéki cichym pędem Mkną po gładkich kamieniach. *Zimor.* 331. Naznaczonym wszystkim cugiem Mkniem w ziemię, ieden za drugim. *Achow.* 72. Rychléy mknie w dom słomą kryty Sen, niż na pałac obity. *Petr. Hor.* 2. *D* 2 *b.* Płótno mknie na wał, *Zebr. Ow.* 128, *tela iugo vincta eſt).* Ramiona mkną w gałęzie, palce w roszczki małe. *ib.* 259, *curt*, szybko się przeobrażaią, przewierzgaią).

Pochodz. *myk*, *mykać*, *namykać*, *namknąć*; *odmykać*, *odemknąć*, *odemknięty*; *podmykać*, *podemknąć*; *pomykać*, *pomknąć*, *pomknięty*, *pomek*, *pomyk*, *prędkopomiły*; *napomykać*, *napomknąć*, *napomknięty*, *przemykać*, *przemknąć*, *przemyk*; *promień*, *promyk*, *promyczek*, *promieniſty*; *przymykać*, *przymknąć*, *przymknięty*; *rozmykać*, *rozemknąć*, *zmykać*, *smykać*, *zemknąć*, *smyk*, *smyca*, *smyczek*, *smok* i t. d.; *posmyk*, *posmyczny*, *smuk*, *smuknąć*, *smukły*, *wysmukły*, *smułyk*; *umykać*, *umknąć*, *umkniony*, *umknięty*; *wmykać*, *wemknąć*, *wemknięty*; *wymykać*, *wymknąć*, *wymknięty*; *zamykać*, *zamknąć*, *zamknięty*, *zamkniony*, *zamek*, *zameczek*, *zamczyſty*, *zamkowy*, *zamarz.* - §. *Bh.* **mok** ciecza, płyn; ztąd: *mknąć*, *mokry*, *moca*, *moczyć* i t. d. - §. cf. miękki, *miękнąć* i t. d.

M L.

MŁACAĆ *ob. Mlocić.*

MŁANKA, - *i*, *ł.*, *gardus*, **Ryferle**, ryba rzeczna, bardzo smaczna, podobna do ukléi. *Sien.* 317, ein Flußfiſch. Mrzewki i młanki niech dawa czeladzi. *Myſl. F.* 2.

MŁASKAĆ, - *ał*, - *a*, *et* - *szcze*, *intr. cont.*, Mlasnąć, mlasnie *dintl.*, *Bh.* **mlaſkati**; *Rs.* чмокнуть, чмокать, жевать, чавкать, почавкать, почавкивать; *Crn.* zmikam, dleskam (cf. *Hg.* malatz *porcus*, cf. mloto); (*Cro.* mlàskam, *Bs.* mgljaſkati, mlaſkati; *Rg.* mgljéſkati *comedere sine appetitu*); iedząc wargami klaſkać, ſchmatzen. W gorączce nie napiie się, byś m[illegible] tobiem nosił, Nieska gębą, ieszcze day, przebóg, będzie prosił. *Rey Wiz.* 120. Zbik mlaſkał. *Banial. J* 2 *b*, *Sor.* 1, **won** mlaſkta oko ſzwina. - *tr. fig.* O ile całowań po gaiach mlaſkało, Ile czułych uścisków widzieć się im dało. *Przyb. Luz.* 280. Nasze siwce zaraz się po brodach mlaskuły I wnet zgryźliwą iakąś rozmowę zaczęły. *Tręb. S. M.* 28, [illegible] całowały się. MLASKANIE, - *ia*, *n.*, *subſt. verb.*, *Corn.* das Schmatzen, das Geſchmatze. Mlasnienie *subſt. verb. dintl.*, z Mlask, - *u*, *m.*, *Sr.* 1. z buboma mlaſkanie, mlaſk, mlaſk; *Bh.* **klok**; *Rs.* жеванie, das Schmatzen. W strzyk wydaie poszept i wdzięczne mlaskanie, Gdzie mu się balsamowe łupy zkradzą dostanie. *Przyb. Luz.* 107. (*Bh.* **mlaſkaček** *liguritor*, ein Näſcher; *Etym.* mit *ligurio*, Näſcherey, łakotki **mlſky** *cupedia*; **mlſny** *cupediorum*; **mlnoſt** *liguritio*; **mlſota** *cupedia*).

MLEC, *mel*, *miol*, *f.* **miella**, **miął*, **mlął*. mgle, mielę *mleć cz. ndk.*, umleć, zemleć *dk.*, *Bh.* **mljti**, **mlel**, mesti, *Sr* 1. **mlieci**, **mljin**, **mlėju**, **mlėtje**; *Sr.* 2. **mlaſch**; *Bl.* mleti, mlel, melem, mejlem; *Crn.* mlęti, mleiti, *mlem*; *Cro.* mleti, melyem (mela, z mąka, *Ger.* Mehl); *Dl.* mmlyvam; *Bs.* mljtti, samljtti; *Sla* mljti; *Rg.* [illegible] mljelem, mljosam, samljetti, samglivati (mljevo *farina*); *Rs.* молóть, смолóть, мелю, смелю, умолóть, молóный; *Lat.* molere, *Gr.* μυλλειν, *Gall.* *moudre, moudre, *Angl.* mill, *Suec.* mala, *Dan.* male, *Hebr.* מלל malal), **mahlen in der Mühle.** Bodź no Waść do mieluika, żeby mlił zaraz. *Teatr* 8 *b*, 25. Mąkę dadź mleć na zimę, bo ta długo trwa. *Zaw. Gos.* Młynarz miele, piekarz piecze. *Zab.* 12, 274. Dwie dziewki będą miotły we młynie. *Sekl. Matth.* 23 *et Luc.* 17. Samson w łańcuchach mioł w ciemnicy. *Budn. Judic.* 16, 21. Musiał mleć w domu więźniów. *Bibl. Gd. ib.* Kto miele w młynie, umączy się. *Pot. Pocz.* 110, kto się tyka smoły, ubrudzi się). Proch ten umiel na kamieniu marmurowym z wodą, iak farby trą. *Sien.* 601. Nazbierawszy manny, zmeł w żarnach. 1 *Leop. Num.* 11. Kto piérwéy zboże do młyna przyniesie, piérwéy ma mleć. *Szczerb. Sax.* 248, kto piérwszy, ten lepszy). *Prov. Slo.* **tak nich ſa mele, leda ſa rumplowało**, *ita agere*, *ne nihil egiſſe videamur*). - *fig.* Mleć ięzykiem, z młynkować, **die Zunge künſtlich beugen, nieblich und zärtlich ſprechen.** Umieią śpiewać, pląsać, ſtroić się wytwornie, Mleć ięzykiem i ſtrzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368, *Rs.* пустомелить bredzić; пустомелство gadulſtwo). - §. Miele się komu, z powodzi się, szczęści mu się, **es glückt jemanden, geht ihm von ſtatten.** Widząc Kniaź, iż się naszym miele, a Moſkwa trwoży sobą, wnet tak krzyknął ... *Stryik*, 728. Powiadacie, że się nie wasze mieiło. *Falib. Q.* Jednemu się zmieło, a drugiemu się ſkrupi. *Cn. Ad.* 314, na wilka okrzyk, a wrona świnie ſkubie). Wiele przeciw tobie knował; choć się to wszyſtko na nim zmeiło. *Pilch. Sen. liſt.* 321, na iego głowę spadło.

Pochodz. *melcie*, *melty*; *mieły*, *miałki*, *miały*, *miałość*, *miela*, *mielizna*, *mliwo*, *młyn*, *młynarz*, *młynarſki*; *zmełty*, *zmelcie*, *wymleć*, *wymielek*; *domleć*, *namleć*, *pomléc*, *przemléc*, *przymléc*, *rozmléc*, *zamléc.*

MLECZ, - *a*, - *u*. *m.*, *Bh.* **mlič**; *Bs.* mljecce od ribbe; *Ec.* молóка; *Rs.* молóки sok mleczny, ſiłota mleczna, Milchſaft, Milch, **etwas Milchartiges.** Piórkami syny swe obtykaią, prawie pokąd im mlecz ieszcze na gębie. *Glicz. Wych. F* 2 *b*, cf. mlokos. cf. mech na gębie). - rybi mlecz, **die Milch in einem Fiſche, im Milchner.** U ryb samce maią w sobie mlecz, samice ikrę. *Zool.* 74. - §. 2) śpik pacierzowy, **das Mark im Rückgrade**, w pacierzowéy rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.*, Przedłużeniem mózgu iest mlecz pacierzowy, *medulla oblongata. Zool.* 43. Mlecz grzbietowy. *Krup.* 3, 197. Mlecz tarniowy, *medulla spinalis. ib.* 3, 199, *Kirch. An.* 76. - §. 3) Mlecz w drzewach niektórych, abo zdrzeń, iako we bzie, w winorośli, *medulla. Cn. Th.*, **das Mark im Flieder, im Weinſtocke und andern Hölzern.** - §. 4) Mlecz, mleczko cielęce. *Tr.*, **das Bröschen, Kalbsbröschen.** - §. 5) *botan.* mlecz, *Bh.* mleč, mlič; *Sr.* 1. mlócej; *Rg.* mlic, mlicja, mljècer, mljèc, smljèc; *Bs.* mlicjaç, cepcègh, koſtrisc; *Rs.* молочай, молочникъ. Każde ziele, maiące w sobie sok mléczny; *sonchus Linn.*, **Gänſediſtel, Saudiſtel, Haſenkohl**, roślina kwiatu żołtego, w pręcie pełna iest soku białego. *Klak Rosl.* 2, 239, błotny *paluſtris*, polny *arvensis*, gładki *oleraceus. Jundz.* 397, *Urzęd.* 129, *Rs.* заячья капуста. Mlecz ostry abo czarny, od soku zwany, Saudiſtel. *Syr.* 1144. Swini mlecz, psi mlecz, mniszek, papawa, popia główka, mnisza główka, świni pyſk,

radiki, wilczy ząb, Pfaffenblatt, Saurüssel ꝛc. *ib.* 1168. Wilczy mlecz, Wolfsmilch. *ib.* 1487, *Rs.* молочай волчій, *etc.* Mlecz iary *ob.* iary. Mlecz krowi *ob.* Krowi. Mlecz słonecznу *ob.* Kozia brodka. Mlecz sałaciany *ob.* Endywia. MLECZAK, - a, *m.*, *Boh.* mlíčník; *Vd.* mliezhnjak, ribji samez, der Milchner, der männliche Fisch. U ryb samców albo u mleczaków iest pozdłuż brzucha mlecz. *Kluk Zw.* 3, 84, *oppos.* ikrzak. - §. Mleczak, osesek, sysak, ein Thier, das noch saugt; *Rs.* молочникъ; *Rg.* mlikòscze. - §. Mleczak, garniec od mleka, *X. Kam.*, der Milchkopf; *Mor.* látka; *Crn.* lambora; *Ross.* молочникъ. MLECZARKA, - i, ź., Mleczniczka *Tr.*, przekupka nabiału, *Bh.* mlíčařka; *Crn.* mlękarza; *Rs.* молочница, сливочница, die Milchfrau, Milchhöckinn. Otoż macie mleczarkę grzeczną, kto chce od niey kupić mleka? *Teatr* 51 c, 19. - Krowy postępowały z wolna ku mleczarkom, czekaiącym na nie z szkopcami. *N. Pam.* 23, 183, dziewki doiące, Melkerinnen, Milchmägde. MLECZARNIA *ob.* Mlecznik. MLECZAY, - aia, *m.*, *Vd.* mlezhniza, kugniak, blagva, kupmak, kutmanka; *Cro.* mlech gliva; *Dl.* klobuchyacz; *Rs.* сыроѣга, сыроѣжка, грузь, груздóкъ. Bedłka gorzka, *agaricus piperatus Linn.*, od pospolstwa na niektórych mieyscach mleczaiem nazwana. *Jundz.* 555, der Pfefferschwamm. MLECZEK *ob.* Wilczy mlecz. MLECZKO, - a, *n.*, *dem. blandum nom.* mleko, *Rs.* молочко, Milch, schöne Milch. Ja oliwki, ślaz, kapary, Mleczko gdy iem, nie znam biedy. *Hor.* 1, 143 *Kobyl.* - §. Mleczko kamienne, *lac lunae*, Mondmilch, substancya gębkowata, biała, którą nazywaią grzybem kamiennym, podobna do gębki modrzewowey; zmieszana z wodą wydaie kolor mleka. Znayduie się w iaskiniach między górami Szwaycarskiemi. *Lad. H. N.* 107. - §. 2) Mleczko cielęce, *animela.* *Wiel. Kuch.* 396, Kalbsbröschen. Mleczko u rzeźnika, n. p. mleczko cielęce, iest przy piersiach. *Mag. Nsk.* - §. 3) *person.* mleczko, *masc.*, co rad mleka używa, *ut dicitur* miąsko, wódka. *Cn. Th.*, ein Milchmaul, der gern Milch ißt oder trinkt. MLECZKOWY, - a, - e, n. p. sok mleczkowy, *chylus* (*ob.* miazga), iest treścią wyciągnioną z pokarmu. *Zool.* 31, der Milchsaft, Nahrungssaft; *ob.* Mleczny. MLECZNICA, - y, ź., *botan.* roślina *polygala Linn.*, Milchkraut, Kreuzblume, Milchwurz. *Jundz.* 557, krzyżownica. *Kluk Dyk.* 2, 210, *Rs.* млечь. Konicza wyczka, *polygala*, słusznieу z Grecka ma bydź zwana mlecznicą, wielomleczną, dla skutku, że mleka paniom i mamkom dostatek daie. *Syr.* 598. - §. 2) Mlecznica *ob.* Mlecznik. MLECZNICZKA *Tr.*, *ob.* Mleczarka. MLECZNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, mleka nabieram, *lactesco. Cn. Th.*, mlekiem się stawam. *Mącz.*, in Milch übergehen; *Ec.* млѣчнѣю, млекомъ обилствую. Pszenica ieszcze nie iest w mlecznieiącey trawce, lecz w samém iuż zbożu supełnie doć zalym. *Pilch. Sen. Ilst.* 4, 228. MLECZNIK, - a, *m.*, *Bh.* mlékař, mlíkař; *Cro.* mlechár; *Rs.* сливочникъ; *Rg.* mljècjâr; co robi koło mleka albo przekupień mleczny. *Cn. Th.*, der Milchhöke, Milchmann. - §. 2) Mlecznik, mleczarnia, mleczarnica, *Bh.* mlíčnice; *Slo.* mléčnica; *Cro.* mlechnicza); schowanie nabiałowe, das Milchbehältniß, Milchgewölbe, der Milchkeller. Podłoga w mleczniku porządnym, powinna bydź z cegły. *Switk bud.* 617. Dziwić się ieszcze

trzeba nie po mału, Kiedy mlecznicę uyrzysz dla nabiału, Na końcu ogroda. *Zab.* 9, 146, *Bh.* mlíčník; *Ross.* молошникъ naczynie od mleka, mleczak; (*Vd.* mliezhnik, priedni sob, z mleczny ząb, Milchzahn). - §. 3) Mlecznik, kamień, *galactites*, *leucographia Plin.*, *attritus succum lacteum et dulcem reddit. Cn. Th.*, *Bh.* kamén bílý, mlékowy), der Milchstein. - §. 4) *botan.* Mlecznik, *glaux*, eine andre Art Milchkraut, dostatek mleka paniom i mamkom dodaie, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. MLECZNO, - a, *n.*, Mleczywo, nabiał, Milchwerk, Milch, *coll.* Milchsachen. O nabiałach, albo mlecznie. *Haur Sk.* 64. Szwaycarya ma wielki dostatek masła, serów i mleczna wszelakiego. *Bot.* 107. W lecie chowaią mleczno w chłodnym mieyscu, aby się z wolna zsiadło, a te naczynia z mlecznem, lepiéy żeby nie pokrywano dla paru. *Haur Sk.* 64, Gdy bydło trawy zakusi, zaraz się mleczno zmieni. *ib.* 55. Łatwa im wszelka robota, bo mlecznami tylko żyią. *Jabł. Tel.* 114. Mięsa i mleczna nie iedzą, a mięso i mleczno dobre iest. *W. Post. Mn.* 110. Pewnych dni wstrzymuiemy się od mięsa i mleczna. *ib.* 3, 251, a to powściągnienie od mięsa i mleczna, zowie się post. *W. Post. W.* 138. - §. 2) Mleczno *adverb. adject.*, mleczny, z mlékiem, mit Milch; obficie z mlékiem, milchreich, mit viel Milch. Mléczno lubi kawę pić. *Ld.* MLECZNY, - a, - e, *Bh. et Slo.* mlíčný; *Sr.* 1. mlocjné, mlokowé; *Vd.* mliezhen, mlicken; *Crn.* mlęshn; *Ben.* mlicni, amlicjan, koji, ima mlieka, mljecjan; *Rg.* mljecni, mlikoscze; *Cro.* mléchen; *Ross.* молочный; *Eccl.* млѣчный; od mleka, Milch; mléko maiący, doiący *lactarius. Cn. Th.*, milchgebend, milchreich; mleczny, z mleka, von Milch, Milch. Kwas mleczny, *acidum lacticum*, formuie się w mleku kwaśnym, gdzie z kwasem octowym iest zmieszany. *Sniad. Chem.* 2, 29. Leczenie mleczne, die Milchcur. Leczenie czyli kuracya mleczna, gdy chorzy przez pewny czas samym mlékiem żyią, albo przynaymniéy po większéy części. *Krup.* 5, 80. Na suchoty leczenie mleczne zachwalane. *ib.* 580. Sok mleczny (*ob.* Mleczkowy, *ob.* Miazga), der Milchsaft, Nahrungssaft, *Chylus*, oddziela się w kiszkach z wpółstrawionego pokarmu, i staie się potym sokiem pożywnym. *Kluk Zw.* 1, 35. Naczyniami mlecznemi, Milchgefäße, nazywamy te białe cewki, które sok żywiący, *chylum*, z cienkich kiszek w siebie przeymuią, i onże w ściek mleczny, in *receptaculum chyli*, Milchbehältniß, wylewaią. *Pers. Cyr.* 1, 43. Żyły mleczne, *vasa lactea. Wey An.* 76. Cukier mleczny, Milchzucker, staie się z serwatki przez długie gotowanie i częste cedzenie. *Krup.* 1, 79. Ryba mleczna *ob.* Mleczak. - Twarz mleczna, z mleczowata biała by mleko, ein Milchgesicht, weiß wie Milch. Twarz mu się mleczna krwią zarumieni. *Zab.* 8, 357 *Kniaź.* - *Astron.* Mleczna droga, białomleczna droga na niebie koło mleczne białe, które widziemy w pogodną noc przez pośrzodek nieba nad głowami naszemi rozwiedzione, pasy białawy nieforemnego kształtu, tu i owdzie iakoby na wyspy podzielony, *via lactea*, die Milchstraße. *Otw. Ow.* 24, *Hub. Mech.* 532, *Dudz.* 45; *Rg.* drobnozvjezdina; *Rs.* млечной путь. - *Botan.* Mleczne ziele, mlecznik, *glaux*, das Milchkraut *qu. v.*, cf. przytuliа. - *Anator.* Mleczne zęby, z młodociane, piérwsze, die Milchzähne, które w siódmym roku wypadaią. *Krup. Oft.* 1, 79, *V.*

[illegible], przdui sob. MLECZOWATY, - a, - e, - o ode, do mleka podobny, *Rs.* млекови́дный, milchicht, milchähnlich. Wewnętrzna istota mózgu wygląda biała, czyli mleczowato. *Pers. Cyr.* 37. MLECZYSTY, - a, - e, mleko mający. *Cn. Th.*, voll Milch; *Crn.* mlečast *Vd.* mlechnast, poun mlieka; *Rg.* mljecjast; *Rs.* [illegible], *Ec.* млечи́стый. - o roślinach, pełen soku, voll Milchsaft, voll Mark; *ob.* Mlecz. - *Ir.*, mleczowaty, maści na mleko podobnej, ein milchfarbiges Pferd. - *§.* Żywot nasz [illegible] mleczysty, w każdym nadto szczątku Latom [illegible] na wiosny początku. *Zebr. Ow.* 331, *ac mulcens et lactens*, mleczna, cf. mléko pod nosem, mlekos. MLECZYWO, - a, *n.*, Mleczno, nabial, Milchwerk, Milch. Przy folwarku powinien bydź sklepik do mleczywa, *Switk. bud.* 58.

MLEKO, - a *n.*, *Bh.* mléko, mljko; *Sr.* 1. *et* 2. mloko; *Crn.* mlejko (mleura, s szara); *Vd.* mlieku, mliku (cf. *Vd.* mlesti, *mulgere*, doić); *Cro.* mleko; *Bs.* mljeko, mlko *Slo.* mlikos; *Rs.* молокó, *Ec.* млéко, cf. *Ec.* особыма млекавúти doić); *Suec.* miölk, *Dan.* mælk, *Angl.* milk, *Germ.* die Milch (cf. *Germ.* melken). Biała ciecz, słodkawa i tłusta płynność, która się w cyckach zwierząt samych zbiera. *Kluk Zw.* 1, 35. Mleko, płyn biały, słodkawy, rozdzielający się na trzy części, to jest, masło, ser i serwatkę. *Sniad. Chem.* 2, 23. Mleko krowie, kozie, owcze, oślicze. *Dyk. Med.* 4, 337. Mleko klarowe skuteczniejsze jest, niż zimowe. *Krup.* 5, 123. Mydlane mleko, czyli orzsada. *Perz. Cyr.* 2, 136. Pierwsze mleko po ocieleniu *ob.* siara, młodziwo. Mleko kwaśne, zsiadłe, *Bs.* sirutka (cf. żętyca, rzętyca), sirrighgljata, (cf. serwatka). Mleko pokłócone, Rührmilch, *Vd.* smedki, [illegible] (cf. śmietana), matuda, penjenu mlieku, [illegible] (cf. masło, cf. doić). *Prov. Vd.* zherna krava ima [illegible] mleka, a czarna krowa białe mleko daie; nie [illegible] *Vd.* krava per gobzi mouse, a iaka karma [illegible]. - *Cro. Prov.* yidi-sse, iz kojega mleka [illegible], *de fructu cognoscitur arbor*, *ex unguibus leo*. *Prov. Pol.* Już łacniéy mléko od mléka rozdziela, niż prawą krew od Litewskiéy. *Gwagn. praef.* [illegible], mleka tylko ptaszego nie było [illegible] *Pot. Arg.* 508. Taka ładna, mleko i róża. [illegible], wie Milch und Blut. Jak mleko [illegible]. *Min. Ryt.* 1, 320. Dziewcze kołysz[illegible] z mlekiem różane . . . *Zab.* 16, 177 [illegible] karmić; z karmić piersiami, dadź ssać [illegible] (*Slo.* doić), säugen. Chowała syna swe[illegible], odchowała od mleka. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 1, 24, [illegible] *Ec.* дойлецкій, млекомъ питаемъ пре[illegible]. Mleko w piersiach utracam [illegible] Żyd b.l Karakalla mleka chrześciańskiego [illegible] dobrego. *St. Dz.* 109, miał mamkę [illegible] Kalasir. dawszy Jerzemu Ossolińskiemu [illegible], oyca iego na mleko zaraz wypuścił [illegible] *Ben. Ossol.* 8, t. i. na koszt dzieciunego wymamki etc. Cóż wam złego uczyniły dzia[illegible] te zabiią te ieszcze w mleku, ieszcze na[illegible] *Bart. Ex. C*, t. i. ieszcze ssących, ieszcze [illegible] Mleko ieszcze ma pod nosem, z mlokos, [illegible] dawno odsadzon, er iſt kaum der Bruſt entwöhnt worden, hinter den Ohren noch nicht trocken, ein Gelbſchnabel. Niektórym ieszcze mleko maciczyńskie w uściech nie wyschło, a Oycamiśmy ie nad przystoyność poczynili. *Smotr. Lam.* 25. Czyż ia mam wąs podstarzały zaufać chłopcu, co ieszcze mleko ma pod nosem? Mnie trzeba męża z twardym w brodzie włosem? *Zab.* 14, 227 *Szym.* (cf. mech na licu). - §. 2) Z Benzoinu robią mleko Panieńskie, Jungfernmilch, ein Schminkwaſſer, wlawszy kilka kropel w wodę, zaraz woda bieleie; która do czyszczenia rąk i twarzy służy. *Krup.* 5, 123, *Dyk. Med.* 4, 339. - §. *Bot.* Mleko czartowe, wilcze, *ob.* czartowy, wilczy. **MLEKODAYNY, - a, - e, milchgebend. Mlekodayne rogate dobytki. *Groch. W.* 13. *MLEKOKARMNY, - a, - e, karmiony mlékiem, milchgenährt, *Rs. et Ec.* млекопитáющій, млекопи́тный, млекопи́щный. *MLEKOLICZNY, - a, - e, lica mlecznego, białego iak mleko, milchwangig. Położywszy na trawie skronie mlekoliczne, Zasnęła twardo. *Zward. Pas.* 94. **MLEKOPŁYNNE rzeki. *Ryb. Gesl. C 2 b*, milchſtrömende Flüſſe. **MLEKORODNY, - a, - e, *Cro.* mljekorodni, milcherzeugend. Czemu odkryte piersi noszą heroiny? doić iak krów nie zwyczay, cóż tedy po golym mlékorodnym ciele? *Łącz. Zw.* 22. MLEKOWY, - a, - e, od mléka, Milch-. Masło naśladuie przyrodzenia mlékowego. *Urzęd.* 431.

Pochodz. *od słowa mléko*, *Rs.* молокó, mlokos, mlokosik, *Rs.* молокосо́съ.

MLIWO, - a, *n.*, (*Etym.* mleć), *Vd.* mela, molaja; *Bs.* mlivo, múka; *Rg.* mljevo; *Cro.* mélya; *Dl.* mlivo, brasno; *Rs.* мéливо; co zmielono, mąka, Gemahlenes, Mehl. Rzecz podleysza nad plewę mliwa ſtartego. *Dar. Jer.* 4, 12. Scisskacie lud moy, i oblicza ubogich zmielacie, by *mliwo. 1 *Leop. Jez.* 3, 15. - §. b) *Bh.* mlinwo *molitura*, mielenie, melcie, das Mahlen in der Mühle. Sposób, iak się mliwa z różnego zboża odprawuią na mąki i krupy. *Haur Ek.* 142. Mąka ſtarego mliwa bywa zatęchła. *Syr.* 937. W wyższych młynach za podniesieniem wody w niższym ſtawie, mliwo bydź nie mogło. *Stat. Lit.* 299, *Haur Sk.* 38. - *transl.* Tu nas do sławy woła nowe mliwo. *Pot. Syl.* 205, t. i. żniwo. - §. 2) młynarſtwo, Mahlerey, Mühlwerk. *Ir.*

MŁOCBA, - y, *ż.*, MŁOCKA, - i, *ż.*, MŁODZBA, - y, *ż.*, *Bh.* mlatba; *Sr.* młocjeni (*Sr.* 2. Młoschni Liſtopad); *Crn.* mlashva; *Vd.* mlaten zhaſs, zhaſs za mlatenje; *Cro.* mlatenye, verſaitva; *Rg.* mladitba, varscidba; *Bs.* varscidba, verscidba, vrriacenje od sgitta; *Rs.* молотьбà, (cf. молотúло серу, *Ec.* млатбà, молотбà; młócenie, czas młócenia, i to co się młóci, das Dreſchen, Gedresche, die Dreſchzeit; das Gedroſchne, oder zu Dreſchende. Gdy się gumno młóci, karbarze ustawicznie w gumnie pilnować maią młodźby, wymłacania dobrego ze słomy, gardlinę dobrze wytrząsać, pośladu nic nie zostawować. *Haur Ek.* 32. Jeżeli w pierwsze młoćby, cena zboża w gorę idzie, pospolicie potym upada. *Kluk Rosl.* 3, 251. Upadło Babilon, połamały się na ziemi młodźba moia i córka boiowiska moiego. *Leop. Jes.* 21, 10, gumno moie. *Bibl. Gd.*). MŁOCEK, - cka, *m.*, który młóci, *Bh.* mlatec; *Sr.* 1. młocił; *Sr.* 2. młoschj; *Vd.* mlatis, mlatizh; *Crn.* mlatish, mlatizh; *Rg.* mlatta, mlattalas; *Cro.* mlatecz; *Rs.* молотильщикъ; der Dre-

ſcher. Młockowie, gdy młócą, trzeba ich pilnować, by . . . *Haur Sl.* 6. Piérwszy młocek, *Bh.* prwlaſnj), der Oberdreſcher. MŁÓCIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, MŁACAĆ, - ał, - a, *frequ.*, *Bh.* mlatiti, mlatiwati, zmlátiti, umlatiti; (młócić wózkiem *Bh.* trjbiti, trjbiwati *tribulare*); *Slo.* mlátiti; *Sr.* 1. mlocju, mwocju; *Vd. et Crn.* mlatit, mlatem; *Cro.* mlatiti, mlátim, verſaim sitek; *Rg.* mlàtiti, varsciti, varbatti, vârchi; *Hg.* tséplem, tsépen (*ob.* cepy); *Bs.* cepati, veraciti egitto, varsciti, vrricchi; (*Dl.* mlatiti, z kuć, *ob.* Młot); *Bs.* mlatiti, udarati *percutere*, smlatiti *proſternere*; *Rs.* молотúть, молочý, смолотúть; *Ec.* млатúти, млатy, молочý; cf. *Lat.* malleo, *Aeth.* ሠለጠ malat *allisit*); cepami ziarna z kłosów wybiiać, dreſchen. Na klepiſku młacaią. *Mącz.* Z daleka ſtoiąc nasłuchawaią, gdzie drudzy młocą. *Rey Zw.* 163 *b*, pracuycież i wy). Próżno słomę młócić. *Tward. W. D.* 2, 133, *Slo.* ſlámu mláti *aërem verberare.* Darmo wodę młócić. *Chroſć. Fars.* 449, *Slo.* nagprw mlátá, potom platá pierwéy pomłócić, potym zapłatę wziąć). We dwoie młóci. *Cn. Ad.* 1226, z na miedzy siedzi *duplici spe uti*; *geminas chordas pulsare*, cf. na dwóch ſtołkach. - *§.* Witold Pruſkich Liflandſkich Krzyżaków moc ſkrócił, Często ich młócił. *Stryik. Gon. Q* 3, zbiiał, trzepał). MŁÓCENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Bh.* mlacenj; *Rs.* молоченїе, das Dreſchen, *ob.* Młocba. MŁOCIŚKO, - a, *n.*, trzonek młotowy, der Hammerſtiel, *Ross.* молотовúще. MŁOCKA *ob.* Młocba. MŁOCKA, MŁOCZKA, - i, *ż.*, która młóci, die Dreſcherinn, *Cro.* mlatnicza. MŁOCKOWY, - a, - e, od młocka, Dreſcher's, *Crn.* mlatiſhke). Uiął w swą silną rękę młockowe narzędzie. *Tom. Rol.* 93. Młockowy wozek, *Bh.* trjb; *Crn.* oręv.

Pochodz. *pód słowem Młot.*

*MŁOD, MŁODA *ob.* Młody. MŁODEC, - dca, *m.*, *Sr.* 1. modjo; *Crn.* mladish, mladiza); zwierzątko, ptaszątko, bez rodziców ieszcze się nie obchodzące, ein junges Thier oder Vögelchen, das ſich ſelbſt noch nicht forthelfen kann. *Tr.* Weź orła z gniazda, gdy już będzie odrosły, duchowały i opierzony młodec. *ib.*, *Bh.* mládek trzeci parobek browarny. MŁODEŃKI, - a, - ie, młodziutki, *Bh.* mladičky; *Rs.* младенческій, gar ſehr jung. Niedawno mamy przykład młodeńkiego pana. *Op. sat.* 52. W tak młodeńkim wieku, iak zżęty poległ kwiatek. *Tr. Tel.* 83 *et* 40. MŁODKA, - i, *ż.*, *oppos.* ſtarka; (*Bh.* młodka imię białogłowſkie; mladice *adolescentula*; *Rs.* молодка, молодая, молодушка młoda pani, co niedawno za mężem; молодица, która z piérwszym synem zległa, pierwiaſtka); młoda kobieta, *Sla.* mláda (mladica, z łososiopſtrąg); *Rs.* молóдка, молодúца, молодушка; *Rg.* mladizza, dikla, diklizza; *Cro.* mladicza, podraszlicza; ein junges Weibel. Jedne z tych kobiet były młodki, drugie bliskie zgonu. *Nar. Dz.* 3, 138. Złota powaby Czynią nad piękne młodki droższe ſtare baby. *Teatr* 43 *b*, 63, *Drozd.* Żona niemłodka. *Brath. C* 2. I tobie niemłodko, młodego potrzeba! *Opal. sat.* 19. - §. 2) Młodka, o zwierzętach: samica, która nie rodziła ieszcze, n. p. iałowka, junge weibliche Thiere, die noch keine Jungen gehabt haben (cf. Moſche Adlg., cf. *Lat.* virgo equina); *Rs.* молóдка młoda kokoszka; *Sr.* 2. mlojiza; *Cro.* mladicza, z młodoszczep). Tak obfity płod trzody wydały, Że iarym młodki w liczbie prawie wyrównały. *Zab.* 10, 58 *Koſſak.* Skoro matka z roiem kąt zoſtawi goły, Bartnik ſtarki dłużnią w ulu zatka, A na robotę i na towar słodki, Bez omieszkania poosadza młodki. *Jabł. Euk. Jab.* MŁODNIEC, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, zmłodnieć *dk.*, *Bh.* mladnauti; *Slo.* mladnut, mladnu; *Vd.* pomladitise, mlad gratati; *Rs.* молодѣть, помолодѣть; *Ec.* младѣю; odmładzać się, jung werden, ſich verjüngen; *Rg.* mladovatti *iuuenari*; *Cro.* mladujem, po mladenichko chinim). Patrząc na ciebie, zdaie mi się, że młodnieię. *Teatr* 55, 16. Skryte nauki umiała, Któremi się zdała bydź gładka i młodniała. *P. Kchan. Orl.* 1, 191. Witay słońce! wszelka piękność zmłodniała do nas się uśmiecha. *Przyb. Ab.* 10. MŁODNIŚ, - ia, *m.*, człeczek młody, młodzieniaszek, ein junges Männchen; *w rodz. żeńſk.* Młodniśka, n. p. Ja się nie sądzę być tarą, ale roztropnieyszą od dzisieyszych młodnisiek. *Teatr* 32 *b*, 113, młodych kobietek, trzpiotek). MŁODO *adv. adj.* Młody. MŁODOCIANY, - a, - e, młody i pieszczony, dla młodości nieſłężały, delikatny, jung und zart; *Bh.* mladiſtwj; *Vd.* mladoviten, mladenizhen, mladoſten; (*Rs.* моложенáный, моложенáтый młozawy, młodo wyglądaiący, моложáвость, моложенáтость wyglądanie młodo; молодцоватый tęgi, silny). Po upłynionym wieku niemówlęcym i dziecinnym, wchodzi człowiek w wiek młodociany, w którym trwa od dziewiątego roku do 14. *Zool.* 284, das zarte Knabenalter; cf. młodzieńczy wiek). Młodociane mięso *Ec.* молодúво. Młodociane zwierzątko молодáво (cf. młodziwo), ягненокъ, теленокъ, или козленокъ, которой не отсосалъ еще матки молока, *ob.* oysek). Młodociany lasek, sad, *nouella sylua. Cn. Th.*, *Bh.* mladiſtwo; *Rs.* молодéжникъ. Przyydzie czas, że tym drzewom laty nadpsowanym, Ustąpić trzeba będzie drzewkom młodocianym. *Karp.* 3, 44. MŁODOLATEK, - tka, *m.*, człowiek młodoletni, ein Minderjährling. Jupiter z młodolatków poſtanowi męże *faciet viros impubibus annis. Zebr Ow.* 230. MŁODOLETNI, - ia, - ie, lat zupełnych nie maiący, małoletni, młody, minderjährig (*Bh.* nezletilj), jung. Młodoletni ſłan. *Zimor.* 200. Samuel w usługach młodoletnich chciał mieć boga pana. *Chod. Koſt. ep*; - *Intensiue* *Młodziuchnoletni bogu chciał bydź poślubiony. *ib.*, w młodocianym naypieszczeńszym wieku, in den allerzarteſten Jahren. MŁODOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* mladoſt, mladictwi, ginochſtwi (cf. iunosza, iuniec, iunactwo); *Sr.* 2. młodości; *Sr.* 1. modości; *Vd.* mladueſt, mladuſt, mladenſtvu, mladiahtvu; *Crn.* mladoſt, mladúſt; *Rg.* mladóa; *Bs.* mladóſt; *Cro.* mladozt; *Rs.* мóлодость, мáдость, *Ec.* юношество; młody wiek, młodzieńſtwo, das Jugendalter, die Jugend. Młodość człowiecza, albo dzieciństwo. *Sal.* 3, 112. We dwa razy siedm leciech młodość zaczyna się. *Boh. Djab.* 2, 242, *ob.* Młodzieńſtwo). Od młodości, z młodości, z młodu. Znać w młodości, co ma bydź w ſtarości. *Cn. Ad.* 1361, cf. za młodu tarń ostrzecie). Młodość przyiemna, a ſtarość zgrzybiałą zaleca. *Cn. Ad.* 508. Starość obraz młodości, ſtarość owoc młodości, Poznać łatwo z ſtarości, iaki kto był w młodości. *Cn Ad.* 1092, *Sr.* 2. tak że jaden wot młodości naloji, tak że potem na ſtare dni jarji; cf. znać wino po occie; cf. po dobrym winie i łagier wypiią). Grzechy młodości, karze Pan bóg na ſtare kości.

Rys. Ad. 14. Przypłacisz w starości Rozpustnéy młodości. *Cn. Ad.* 1092. Młodość skazitelna, siła trzyma o sobie, każda rzecz rzetelna zda się bydź icy, i mniema, nie bać się niczego, lekko ufać każdemu, dokazać wszystkiego. *Jabł. Tel.* 6. Wiekiem zielonéy uwiedzion młodości, Udałem się od boga do świata lubości. *Kulig.* 11. Młodość buyna, do rządu trudna. *Cn. Ad.* 508, cf. młode piwko szumi). Młodość bez występku, iak ryba bez wody. *Paliś. H* 5, Młodość wesoła kwitnieie, Starość zmarszczona truchleie. *Cn. Ad.* 508, cf. starość sama choroba). *Slo.* mladoſt radoſt młodość radość. – Powiadaią: młodość płochość. *Teatr* 31 *c*, 51; *Vd.* mladust je norast, – *transl.* Młodość spraw, względem obyczaiów, *labricum aetatis*, płochość, niestatek, letkość albo płoche lata. *Cn. Th.*, Flatterhaftigkeit, Jugendlichkeit. – §. 2) Młodość, młodzież, junge Leute, Jugend. Ach ach! młodości chrześciańska, a mało was iest, którzy artykułów wiary waszéy nie wiecie! *Bals. Nied.* 1, 64 *MŁODOSŁAWNY, n. p. Krzysztof Chodkiewicz. *Chod. Kosł. ep.*, za młodu sławny, in der Jugend berühmt. MŁODOSZCZEP, – u, *m.*, płonka, szczep młody, cf. latorośl, ein junger Stämmling. *Mon.* 73, 215, *Sr.* 2. mlajina, *Cro.* mladicza. *MŁODOŻENIEC, – ńca, m., Nowożeniec, pan młody, (*Rs.* новобранный, женихъ, *Rs.* mladosgegna, *Sr.* 1. nawojena, *Bh.* jenich *ženich), der Neuvermählte. *Stat. Num.* 111, *Cro.* mlaloszenya; *Ross.* молодой. *MŁODOŻEŃSTWO, – a, *n.*, wczesne pożenienie, frühzeitige Heirath. Rodzice przez perswazye zabraniaią dzieciom młodożeństwa. *Mon.* 73, 648. – §. państwo młodzi, Neuvermählte. Powraca ojciec z młodożeństwem, hymen zaślubny śpiewaiąc. *Stat. Num.* 2, 110.

MŁODY, *MŁOD, – a, – e, *oppos.* stary, *Bh.* mlad; *Slo.* mlodi; *Sr.* 2. młodi, mwodi; *Sr.* 1. młoby, modé; *Vd.* mlad, mlajshi, muájshj; *Crn.* mlâd; *Cro.* mlad, mlajshi; *Sla.* mlâd; *Bs.* mlád; *Rg.* mlad (cf. mleda, z chudy); *Ross.* молодый; *Eccl.* младый, молодъ, младъ (мóлодъ, молодизна piana na młodym pywku, cf. młodzie), юный, юнъ, cf. iunec; cf. *Hbr.* ילד muladh *natus*, ילד jaladh *peperit*, ילד joledh *puer*); jung. Młody człowiek, chłopiec *Rs.* молодчикъ, молодчина; *Sla.* mladich, diteság (*ob.* dite, ah; *Ec.* млада, младенецъ, дитя dziecię). Syn młody *Rs.* женихъ. Młody płód *Sr.* 1. mobjo. Młode zwierzątko *Crn.* mladizh, *f.* mladiza *ob.* młodziec). Młody wół, iuniec *Rg.* jûnas, *Ec.* юнéцъ. Młoda krowa jałowica. Młodym być *Ec.* юношествовати, младенствовать. Byłem młod, a iużem się starzał. *Vrobl.* Gdyś był młod, chodziłeś gdzie chciałeś... *Biał.* p. 111. Młodym będąc, pamiętay, że starym będziesz. *Cn. Ad.* 507. Młody nabyway, stary zażyway. *Mosg.* Młodym robić, mężom rządzić, starym modlić się przystoi. *Ib.* 507. Młody, wiatr, pędziwiatr. *Gemm.* 12. Twoia głowa bardzo iest młoda, aby innemi rządziła. *Torz.* 126, 60, zielona). Młody ieszcze iesteś mnie uczyć. *Mos.* 60, niećwik, łak). Młode piwko szumi. *Zab.* 112. Młode rzeczy przyiemne. *Cn. Ad.* 469, małe piękne). Gaiczek młody. *Chod. Ges.* 193, młodziuny) Smietanka młoda. *Torz. Sz.* 70, świeża). Sir młody, albo niedawno uczyniony, przeciwnéy siły od starego. *Urzęd.* 435. Wina młode, które nie maią nad trzy lub cztery miesiące, małą część lagru złożyły, i wszystkie niemal własności moszczu w sobie zamykaią. *N. Pam.* 4, 17. Przytomność braci starszych i młodszych. *Warg. Wal.* 113, senatorów i posłów, *ob.* brat). I w młodych leciech nayduie się czasem stary rozum. *Sk. Zyw.* 1, 101. Młode lata, rozum stary, Młodość niemłoda, stateczna, mądra. *Cn. Ad.* 506. Młody, aleby starego nauczył. *Gemm.* 161, *Vd.* tudi mladenah starjake sodi; cf. *Pol.* przed laty mądry; broda nie czyni mądrego; lata nikogo mądrym nie czynią; siwizna nie mądrości znak, lecz starości). Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509, junge Leute können sterben, alte Leute müssen sterben. – *§. Lia a Rachel za wielki to sobie miały upominek, gdy im Pan Bóg dał co młodego. *Glicz. Wych. C* 2 *b*, dziecię). Młodu ptaków *ob.* piskle; młode psów *ob.* szczenię; z resztą służy na wyrażenie tego zakończenie na – *ę* lub – *ątko*, n. p. lwię, lwiątko. – Za młodu, z w młodości, w młodym wieku, in der Jugend. Za młodu świata użyć. *Rys. Ad.* 78. A cóż na starość, kiedy tak za młodu! *Zegl. Ad.* 3, młody, iak młody, ale stary... *Gemm.* 162. Za młodu gałązki nachylać trzeba, bo kiedy się zrośnie, tedy się już złamie. *Rys. Ad.* 80, młodym łacniéy rządzić; młodą płonkę łacniéy naprostować. *Cn. Ad.* 507, cf. im kot starszy, tym ogon twardszy). Za młodu tarń ostrzeie. *Zegl. Ad.* 283. Z młodu, z od młodości, von Klein auf, von Jugend auf; *Vd.* za pervega, od mladusti, dokler so terta vije; *Ec.* измлáда, изъ мáлыихъ нóгтéй. Trzeba się z młodu opatrzyć, czymby na starość chciał żyw być. *Ezop.* 34. Z młodu się tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. B* 5, za młodu tarnek się ostrzy. *ib. K* 3, *Slo.* z mladi sa trn' ostri. Z młodu zaprawować trzeba. *Gemm.* 389, młody ćwiczenia potrzebuie. *Cn. Ad.* 508, *Slo.* kdò sa človek za mladi né usiluge, na staroſt' ge laſ'lo, czego się nowa skorupa napiie, tym na starość trąci). Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297, starość obraz młodości, *Slo.* mlada koza sol lubi, a stara gu ze solnicku uchleuge. Kto z młodu chodzi iako stary, na starość skacze iak młody. *Rys. Ad.* 29, *mature fiat senex oportet, qui non cito velit esse senex*). – Pan młody, z nowożeniec, oblubieniec, der Bräutigam, der Neuvermählte; *Bh.* jenich, dot; *Slo.* jenich, mladojenich; *Sr.* 1. nawojena; *Sr.* 2. nawojena; *Crn.* shenen; *Vd.* shenin, shenim; *Cro.* vernik (cf. wiernik), zaruchnik (cf. zaręczyny); *Rg.* mladoxégna; *Sla.* mladoxenja; *Bs.* mladosgegna; *Rs.* женихъ, новобранный. Rządca wesela zawoła młodego pana (pana młodego), i rzecze mu: naprzód dobre wino daią... *Sekl. Jan.* 2, *not.* „oblubieńca, abo "żenicha". Gdy czas był naznaczon ślubowi i weselu, wiele panów, iedni do króla, drudzy do Jana Zamoyskiego, iako do młodego pana się schodzili. *Gwag.* 178. Rad pan młody, i czeka dnia naznaczonego, Szczęśliwym się mianuiąc z małżeństwa przyszłego. *Groch. W.* 273. – Panna młoda, Pani młoda, z oblubienica, *Bh.* newěsta, dot; *Slo.* dot, mlada newěsta, mladucha; *Sr.* 1. *et* 2. newěsta; *Vd.* nevésta, oblubleniza (cf. mlada gospodinja, sinouna gospa, z synowa); *Crn.* nevęsta; *Cro.* vernicza, zaruchnicza; *Bs.* neujesta, vjereniça, mlada nevista, *Rg.* nevjesta; *Sla.* mláda (*Bh.* Mláda *Hebe*); *Rs.* невѣста (cf. *Rs.* молодая niedawno zamężna); die Braut. Nazaiutrz upominki pannie młodéy od Zamoyskiego oddawane były

Gwag. 179. Aniś matką nie wiodła młodéy Pani z mężem do łożnicy. *Chrość. Ow.* 108. – Państwo młodzi, *Vd.* svati, hosetni ludi, die Brautleute, co się maią pobrać, n. p. To Jchmość są państwo młodzi; ach trzeba ich pożenić, bo cóś miłośnie na siebie z bocaka poglądaią. *Teatr* 15, 83. Młode małżeństwo, z nowożeńcy, das Brautpaar, die Neuvermählten. Przyiechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod.* 2, 108. – Młodsza, izdebna. *Tr.* Młodsza, z służąca, pokoiowa, die Jungemagd. – Młodsze karty, bez figur, Karten ohne Bilder. *Tr.* MŁODYSZ, – a, *m.*, młodo wyglądaiący, ein jung Ausſehender, *Rs.* моложавый, моложенáмный. Taki mi to We Pan młodysz, a myśmy się przecię iednego roku urodzili. *Teatr* 26 c, 100. MŁODŻ, – i, ż., *Bh.* mladež; *Cro.* mladina; *Sr.* 1. młodzieństwo; młodzi ludzie, młodzież, *collect.* junge Leute, Jugend; *Slo.* mlaď, mladiſtvo *germen*; *Sla.* mladina, z ptaſtwo domowe, cf. drob'; *Sr.* 2. miloj płod, płonka). Młodź wasza źle bardzo ma wychowanie, bo ich nie w pracy, ale w pieszczocie wychowywacie. *Gorn. Wt. S. b.* Nie z takich oyców młodź się porodziła, Która krwią morze Penów zamąciła. *Lib. Hor.* 69. Przebrawszy z kwiatu szczerą młodź i wyboru, klęskę nieprzyiacielowi przyniosł. *Tward. Wład.* 57. (MŁODŻBA *ob.* Młocba, Młocka). MŁODZIAN, MŁODZIANIN, – a, *m.*, *Bh.* mladenec; *Slo.* mladeta; *Vd.* mladezh, mladenizh; *Ec.* юномa, юномка (cf. iunosza); *Rs.* молодецъ; młody człowiek, ein junger Menſch, ein Jüngling. Młodzianem będziesz, siedm lat maiąc trzecie. *Chmiel.* 1, 181. Młodzian ogniſty. *Jabł. Tel.* 231. Wiem ia co mogą młodziana wdzięcznego żałosne prośby. *Paſt. F.* 107. Różni młodzianie, iego przyiaciele, nawiedzaią go, i czas mu zabieraią. *Boh. Kom.* 2, 240. MŁODZIANKI, – ów, *plur.*, (*Bh.* mladátko *infantulus*), dzieci niemowlęta, które Herod kazał zamordować, *Cer.* 1, 198, die unſchuldigen Kinder, die Herodes morden ließ. Młodzianki, święto, dzień *Młodziankowy*, *Slo.* den' wſ'ech newinnich nemluwnátek, aneb mladátek; *Crn.* pametva); święto przypadaiące czwartego dnia po narodzeniu Pańskim. *Cer.* 1, 198, der unſchuldige Kinder Tag. Ewanieliia na dzień Młodziankowy. *W. Poſt. W.* 3, 97. Czyżeś się zapomniał kochany mężu, że to dzień młodziankowy, ach boże uchoway! *Mon.* 65, 124. Poniedziałek za nieszczęśliwy maią, zowiąc go dniem młodziankowym. *Kras. Pod.* 1, 298. MŁODZIĆ, – ił, – i, cz. *ndk.*, *Bh.* mladiti; *Rs.* молодить; młodym czynić, odmładzać, jung machen, verjüngen. Nie po karminie, ani po bleywasie, które nie młodzą ſtarego wieku. *Zab.* 9, 348 *Zabł.* Cnoty choć dawne zawzdy kwitną, ſtarość im nie szkodzi, sława ich młodzi. *Stryik. Gon. O* 2. MŁODZIĆ się *recipr.*, młodnieć, odmładzać się, ſich verjüngen. Swiat iednoſtaynym gościńcem chodzi, nie wyſtępuiąc z kolei, Co było ſtarym znowu się młodzi, a co nowego ſtarzeie. *Zab.* 13, 237 *Nar.* Daremnie się ten świat w ludziach coraz młodzi, Bo takiéy Heleny drugiéy nie urodzi, *Zimor.* 322. Ale mnie do ciebie nie tak krew' uwodzi, Która się na twarzy szlachetnéy twéy młodzi. *Zimor.* 326. Już miesiąc zachodzi, Już północy minęło, iuż się niebo młodzi Na zorzą, ia na oczu snu ieszcze nie miała. *Sim. Siel.* 36, bieleie. – *§. Młodzić, *Ks.* молодить, piwu młodzie zadawać. *X. Kam.*, dem Biere die Hefen geben. MŁODZIE, – ia, *n.*, podmłoda, drożdże, robota piwu zadana. *X. Kam.*, Oberhefen, Spunthefen; cf. *Rs.* молодь, молодизна, cf. młoto. *MŁODZICZKI, – a – ie, = młodziuchny, n. p. *iuuenca*, młodziczka też mówią. *Mącz.* MŁODZIENCZY, – a, – e, od młodzian, młodzieński, Jünglings-; *Ec.* младенечный, юношескїй, юностный, юношскїй; *Rs.* молодцóвь (младéнцевь, младéческїй dziecięcy). Wiek nasz iuż wyszumiał, iuż przywary, młodzieńczą popędliwością zbuiałe osłabił. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 138. Od lat czternaſtu poczyna się wiek młodzieńczy, ktory trwa do 24 roku. *Zool.* 284, cf. młodociany. MŁODZIEŃCZYK, – a *m.*, *Rs.* молодчикъ, który iuż brodacieie, okrzos, śpiczak. *Mącz.*, golowąs, ein Jüngling, ein Milchbart Młodzieńczykiem był, a iuż głos był taki, Że z niego miał być wielki człowiek iaki. *P. Kchan. Jer.* 72. Smiał młodzieńczyk. *Paſt. F.* 315. Młodzieńczyka Mars o niéy przeymuie, J krwią mu zlane ścieszki pokazuie. *Susz. Pieśń.* 3, *G b.* Młodzieńczyk przed boiaźnią nie dobył miecza swego, albowiem ieszcze był niedoroslym. *Radz. Judic.* 8, 20, bo był ieszcze pacholęciem. *Bib. Gd.*). MŁODZIENIASZEK, – szka, *m.*, młokos, wyrostek, młodzik, *Bh.* mladenečet, mladenček, hoſſek; *Vd.* mladenizh; ein ganz junges Menſchchen. Młodzieniaszek Samuel posługował Panu. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 1, chłopiaszek. 1 *Lecp.*). Pożyteczniejszy syn młodzieniaszek, ale ſtarsze niemowlątko. *Pilch. Sen. liſt.* 57. Jeszcze młodzieniaszkiem będąc, Katylina wiele zbroił. *Pilc. Sall.* 30. Młodzieniaszek do boiu chciw bywa. *Kolc. Wiek. B* 2. Pochlebna mowa uięła mocno serce młodzieniaszka. *Mon.* 66, 854. MŁODZIENIEC, – ńca *m.*, *Bh.* mladenec, ginoch, gonak, gonáček (cf. iunec, iunak), hoch, hoſſek, cf. hoży, cf. choſt, choſtek); *Slo.* mládenec, mladec; *Sr.* 2. młojenz; *Sr.* 1. mobjenez; *Cro.* mladenzh, hlapzhésh (cf. chłopiec); *Vd.* mladenez, mladenzh, samez (cf. samiec), tant; *Cro.* mladenec, mladazh; *Dl.* mladinacz; *Sla.* mladich; *Rg.* mládas, mladich; *Bs.* mladaç, mladicch; *Rg.* mládas, mladich; юноша, молодой человѣкъ (младéнецъ dziecię, молодецъ; młodzian, der Jüngling. Młodzieńcem być *Ec.* младéнствовати. – §. b) Młodzieniec, panic, pro całości panieńskiéy, *cuius femininum eſt* panna, *cel. rius* dziewica, *sed* dziewic *masculinum inusitatum Cn. Ih.*, *Bohemicum eandem habet significationem*, reiner Junggeſelle. MŁODZIENNY, – a, – e, MŁODZIENSKI, – a, – ie, młodzieńczy, od młodzieńca, Jünglings-; *Bh.* mládenecky; *Sr.* 1. mobjenczſkwe; *Slo.* mladovit; *Rs.* молоденькїй (*Rs.* молодéцкїй, молодéческїй swinny, obrotny); *Ec.* юношескїй. Od czternaſtego roku do dwudziestego drugiego wzrostu swego sięgaią synowie, który wiek młodzieńſki ieſt. *Petr.* 95. Ach szkoda lat młodziennych i męzkiey urody. *Ow.* 215. Bluszczem młodzienne uwieńczone skroń. 233. Słodko zażywacie młodzienney szczęśliwości. *Paſt. F.* 120. Młodzieńſki szczerobiały obraz mamuwy. *Otw. Ow.* 570. Stan młodzieńſki, z kawalerſki, ny, bezżenny, der Junggeſellenſtand, die Junggeſellſchaft. Dziś ſtan młodzieńſki Jeden z twoich przyzamienia w małżeńſki. *Zab.* 9, 338 *Zabł.* Za naywięk poczytuię słabość, ożenić się; niemasz większéy szczęśliwości nad swobodę młodzieńſkiego ſtanu. *Teatr* 2[illegible] MŁODZIEŃSKIE, = po MŁODZIEŃSKU *adv.*, ju[illegible]

lich. - *transl.* plocho, nieſtatecznie, flatterhaft. MŁODZIEŃSTWO, - a, *n.*, młodzieńſki wiek, młodość, das Jünglingsalter; *Boh.* mladenectwj, ginochſtwj; *Sr.* 1, mobjenczstwo; *Crn.* mladęnſtvu; *Vd.* mladenishtvu, golobradnoſt; *Cro.* junachtvo, od dvadeszet petoga do dwyszet i oszmoga leta; (*Rs.* младéнчество dzieciństwo) *Rs.* молодость, юность, юношество. Trzeci wiek człowieka młodzieńſtwo, poczyna się od 12 aż do czternaſtego; czwarty od 14 do 18 z młodzieńſtwa k męſtwu wychodzi. *Kłok. Wiek.* Doraſtanie lat ieſt, kiedy kto młodzieńſtwa doraſta, co bywa we trzynaście lat lennym prawem, a Saſkim we dwanaście lat. *Szczerb. Sax.* 197. Miią latka mego młodzieńſtwa. *Zab.* 11, 595. *Zabł.* W dzieciństwie i w młodzieńſtwie swoim. *W. Poſt. W.* 3, 252. Jak w młodzieńſtwie syny chować; od czternaſtego roku do dwudziestego drugiego. *Petr. Ek.* 95 Wtóry wiek narodu Rzymſkiego, iakoby w młodzieńſtwo wyraſtanie. *Falib. Dis.* 45. Tego człowieka ſtaroſć ieſt żywotem niepokalanym, który w cnotach młodzieńſtwo swoie ſtrawił. Nieprzyſtoynie ſtrawione młodzieńſtwo, czyni ſtaroſć maloſtateczną. *Biał. Poſt.* 133. cf. ſtaroſć obraz młodości; iaki kto z młodu, taki na ſtaroſć). Dzieciństwo nasze płakało, młodość igrała, młodzieńſtwo wyćwiczone i wychowane pracować poczyna. *Tr.* Wchodzimy na świat, pierwsze nas nagich przyięcie idzie od swoich początków między dziecięciem a mamką; daléy gdy światło bierzemy, między młodzieńſtwem i nauczycielem. *Mon.* 70, 662. - *2) collect.* młodzież, młodzi ludzie, junge Leute, Jugend. Młodzieńſtwo ich pożarł ogień, gdy ie palili nieprzyiaciele. *Wrob.* 190. *iuuenes eorum comedit ignis.* - MŁODZIEŻ, - y, ż., Młodź *collectiv.*, młodzi ludzie, junge Leute, die Jugend, *Boh.* mladeg; *Vd.* mladenshtvu, sbranje mladenzhou, mladenzhia, pubnia, mlad sviet; *Rs.* молодёжь. Pokoiowa młodzież niech wiedzą, iż są w szkole, w którey douczać się maią tego, czego nie umieią *Kras. Pod.* 2, 209. Był nieszczęśliwym Rzym w swoiéy młodzieży, Od tego też właśnie czasu upadać zaczął. *Mon.* 65, 401. - §. młodzież, młodzina, (*Bh.* mladi *surculi*) latorośle, junge Sproſſen. Czasem lubo drzewa obficie wydaią nasiona, przecię kolo nich nie oglądamy rosnącéy młodzieży. *Kluk. Rosl.* 2, 111. *Torz.* 19. - §. młodzież, młoda czyli mnieysza zwierzyna, jung Wildpret, klein Wildpret. Wymownie rozwodził się o czasach polowania na młodzież, zaiące, lisy, sarny, słomki, bekasy. *Xiądz.* 20. MŁODZIK, - a, *Boh.* mladik; *Vd.* mladenk, hlapzhizh), młodzieniaszek, ein junger unerfahrner Menſch. Co za młodzik! temu ieszcze o żonie myśleć! *Teatr* 1 *b*, 52. Młodzik w czyn, niewprawny, *tiro. Cn. Th.*, nowonk, *oppos.* ćwik. Młodzikiem ieszcze był w sztuce szermierſkiéy. *Siem. Cc.* 22. MŁODZIUCHNY, - a, - e, MŁODZIUCZKI, MŁODZIUTKI, MŁODZIUSIENKI, MŁODZIUSINECZKI, - a, - ie, - o *adv.*, *intens. adj.* Młody, (cf. młodeńki) *Rg.* mladjahan; *Rs.* молоденекъ, gar ſehr jung. Każdemu smakuią one lata młodziuczkie; wszyscy bardziey lubiem wiosnę niż zimę. *Gor. Dz.* 118. Oyca mamy ſtarauchnego, a brata młodziuchnego. 1 *Leop. Gen.* 44. Dziatki mam z sobą młodziutkie. 1 *Leop. Gen.* 33, 13. młodziuchne 3 *Leop.* Scypio w jedney wielkiey bitwie obronił oyca swego, młodziuczkim bardzo będąc. *Gor. Sen.* 210. Młodziuchne serce łatwo się uwiedzie. *Paſt. F.* 266. Dobrze tam będzie na ſtaruszka ſtronę, Który młodziuchną będzie tam miał żonę; Jeść iuż nie będzie, patrzaiąc na dwoie, Na młodziuchnego i na młodkę swoię. *Bratk. H* 4. Oszalał ſtary, młodziusineczką żonę poymuie, nie sobie. *Opal. sat.* 14. Członki twe młodziusieńkie w oſtre łoże wjożono. *Zyw. Jez*, 28. Na członeczki tak bieluchne, tak rozkoszne, subtelne i na tak młodziuchne, Nie godzi się koszulka z pospolitéy przędzy. *Groch. W.* 368. Młodziusieńki *iuuenculus. Mącz.*

*MŁODZIUCHNOLETNI *Chodk. Koſt. Ep.*, *ob.* młodoletni, w bardzo młodych latach. MŁODZIUCHNOŚĆ - ści, ż., *Rg.* mladicnós *teneritas.* MŁODZIWO, - a *n.*, siara, pierwsze mleko po cielęciu. *Dudz.* 31, die Biestmilch, die erſte Milch nach dem Kalben, *Bh.* mlezywa, *Crn.* mleva. MŁODZIZNA, - y, ż., *collect.* młodzież, młody płód zwierzęcy, roślinny, die Jungen, die Kleinen, junge Brut, junge Schößlinge. O wychowaniu tey młodziszny, gąsiąt, kurcząt etc. *Haur Sk.* 123. Pawica nad piętnaście młodziszny wodzić nie będzie. *ib.* 132. Młodzizna za swą matką pnie się, choć nierównym krokiem. *Tol. Saut.* 94. Frasuie się młodzizna w lesie zoſtawiona. *ib.* 64. Młodzizna rybia. *Tr.* Młodziznę chwaſtów wyplewić trzeba. *ib.*

Pochodz. *odmładzać, odmłodzić, odmłodnieć; zmłodnieć, zmłodniały.*

MŁOKICINA, - y, ż., koźlina, witwina, chrościna złotowierzbie podobna liściem, prącia drobnieyszego, cudnego, gibkiego, do koszyków, półkoszków etc., roście przy wodach, na piaszczyſtych wylewkach. *Cresc.* 470; eine Art Bachweiden.

MŁOKOS, - a, *m.*, MŁOKOSEK, - ſka, *Sr.* 2. młokaj; *Rs.* молокососъ, od słowa молоко mleko) który mleko ieszcze ma pod nosem, chłyſtek, niećwik, niebywalec, *Vd.* mladuſtnik, smerkovez cf. smarkacz), ein Milchbart, Gelbſchnabel (Obd. ein Gauch). Podług Platona, młokos, który ſtarca uderzył, ieſt hańbą ludzi. *Mon.* 76, 874. Co podobnego Herkulesowi miał wściekły ten młokos, który miasto cnoty, miasto dzielności, miał szczęście? *Gor. Sen.* 40. Panna, aby się młokosom na dwie godziny podobała, maluie twarz sobie .. *Bals. Sw.* 2, 191. Potraciwszy młokos hultay wszyſtko, udał się prędko na kradzież. *Jabł. Ez.* 151. Poſtępki iego dalekie są od teraźnieyszych młokosów. *Teatr* 48 *d*, 35. Nieuważny młokosek. *Pot. Pocz.* 352. Bóy się razu Jkara, młokoſka płochego. *Kyb. Gęsl. C, b.* Ci żołnierze dali się temu młokoſkowi tak sromotnie poranić. *Papr. Ryc.* 250. Hetman ten ćwiczył młokoſki woienne. *Leop.* 4 *Reg.* 25, 19, nowouki. 1 *Leop.*, *ob.* młodzik.

MŁON, - u, *m.*, *Rs.* мѣлень rękoieść żarn, n. p. Młon u żarn domowych, bywa iarzębowy, leszczynowy, brzozowy. *Kluk Rosl.* 2, 162. der Griff an der Handmühle.

*MŁOST, n. p. Dopadłszy warzęchy i młoſtu, Nawali w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32.?

MŁOT, - a, *m.*, (cf. *Bh.* mlat klepiſko w gumnie, cf. młocić; kladivo, kladivko młot; *Slo.* kladivo, kladivko; *Hg.* kalapács; *Sr.* 1. klepatj (cf. klepać), hampr; *Sr.* 2. klápaj; *Crn.* kladuvu, kladvo; *Vd.* kladivo, kladvu, kladilu, kyz, ky (cf. kiy, cf. kuć); *Cro.* mlât, mlatecz, bât, kladivo (kładem *tudiculo* cf. kłaść, kładę), chekich, cf. czekan; *Dl.*

korach, mlat; *Bs.* magl (*cf. malleus*), mlatać, (mlat, mlatać, magliç, mlatniça, túcka, kom se predivo tuce); *Rg.* mlát, tucka, mlatniza, korách, magliz; *Rs.* молотъ (молотовáя hamernia, молотобóецъ kowal); *Ec.* мáлтъ; der Hammer. Trzonek młota *Rs.* молотовúще, der Hammerſtiel. Młot kowalski *Rs. et Ec.* ковáло, кузнечéскій молотъ. Młotem bić *Vd.* kladivati, kovati). Kruszec, nim będzie złotem, Musi bydź w ogniu i pod młotem. *Teatr.* 46, 4. Statua ta wyszedłszy z pod trybu i młota, sześćdziesiąt łokci brała wysokości. *Wad. Dan.* 68. Tak na mię spoyrzała miło, że serce młotem w méy piersi biło. *Chod. Gee.* 87. Między młotem i kowadłem. *Pot. Arg.* 366, ani mi tam, ani mi sam; wilka za uszy trzyma; złapał Tatarzyna, ten go nie chce puścić, *Vd.* v' tesnobi biti, zwiſchen Thür und Angel. Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaski pańskiey postradać, aniżeli w uczciwym szwankować. *J. Ossol. Dyar.* 5, 7. Nie młoci to. *Cn. Ad.* 623, nie motykać to; czego się kto nie uczył, nie podeymuy się; Jeśliś szwiec, patrz swego kopyta. - *fig.* Hugona zwali młotem królów, bo zawzdy nad niemi wygrawał. *Sk. Dz.* 1190. cf. Makabeusz) S. Antoniego młotem heretyków nazywali. *Sk. Zyw.* 1, 384. cf. bicz. MŁOTEK, - tka, *m.*, MŁOTECZEK, - czka, *m.*, MŁOTYSZEK, - szka, *m.*, *deminutiua*; *Vd.* kladitiza, kladilze; *Rg.* mlátaz, koracich, maglicich; *Bs.* maglicch, mlacicch; *Cro.* kladivecz; *Dl.* mlatacz, maglichich; *Sla.* czekichich; *Ross.* молотокъ; *Ec.* мáлтикъ, ein kleiner Hammer, ein Hämmerchen. Młotek mularski *Rs.* кирёшка, кирка, z iedney strony iest płaski i ostry, do łupania cegły, z drugiéy ma kształt młotka zwyczaynego. *Mag. Mſk.*. Młotek na drzwiach do kołatania. *Cn. Th.*, *Rs.* стýкалцо cf. stukać) ein Thürklópfel. Młotek do stroienia instrumentów, der Stimmhammer. - §. *Anat.* Młotek, Młoteczek, z kość *młotkowá* w uchu za bębnem. *Krup.* 1, 94, das Hämmerchen im Ohre. MŁOTNIK, - a, *m.*, który młota używa *malleator. Mącz.* der mit dem Hammer arbeitet; *Ec.* мáлтникъ; *Rg.* mlatitegl. MŁOTNY, MŁOTOWY, - a, - e, od młotá, Hammers. *Rg.* mlatni; *Rs.* молотовóй. MŁOTO, MŁUTO, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* mlato; (winné mláto lagier); *Vd.* mlata, mieth (zbożne słodziny, *Vd.* sadje (cf. sadze); *Sr.* 2. zglojina; *Rs.* рожжы, гущá, дробúна, дробúны cf. *Rs.* молодúть, молóжу młodzić piwo, мóлодъ, молодúзна młodzie, piana na młodym piwku, cf. *Hg.* malatz *porcus* cf. mlaskać), słodziny, die Träber. Młotem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. Ryt.* 3, 284. Świnie w zimie młotem paszą, otrębami, zgoninami. *Haur Sk.* 61, Jak wieprz tyie mi...em rozkoszy. *Psalmod. A 2b. Leop. Luc.* 15, 16. *Sekl. Luc.* 15.

Pochodz. *młocić*, *młocek*, *młocba*, *młocka*, *domłacać*, *omłacać*, *odmłacać*, *wymłacać*, *wymłocić*, *wymłot.*

•MŁOZAWY, MŁODZAWY, - a, - e, *Rs.* моложáвый, młodo wyglądaiący, młodociany, jung aussehend, frisch. Trzeba, żeby dębina była młozawa, i od robaków nietknięta. *Torz.* 45.

MŁYN, - a, *m.*, *Boh.* mlejn, mlejnice; *Slo.* mlín, mlyn; *Crn.* mlin, mâlèn; *Vd.* mlin; *Sr.* 2. mlun, mun, mûn; *Sr.* 1. món; *Cro.* mèlin, sztuparnicza (cf. stępory); *Dl.* mlin; *Hg.* malom; *Bs.*, *Sla.*, *Rg.* mlin; *Rs.* мéльница (мáлнъ kamień młyński, *Gall.* meulo; мелéнъ mlon); *Ec.* мáлнъ, жéрновъ y мелницa; *Isl.* mylna, *Suec.* mylna, mölla, *Dan.* molle, *Gall.* meule, moulin, *Anglos.* mylen, *Angl.* mill, *Finnl.* mylly, *Irland.* mulinn, *Lat.* mola, *Gr.* μυλη, *Ger.* die Mühle (*ob.* miéc, mahlen, Mehl Abſg.) Młyny są wodne, Waſſermühlen, wietrzne, wiatraki, Windmühlen, końskie Roßmühlen, i żarna Handmühlen. *Klok. Rosl.* 3, 260. Młyny pływaiące. *Os. F.* 342. cf. Bułgarski młyn, korczak, korzecznik, walnik, walecznik. Młyny konne i wołowe. *Solſk. Arch.* 82. Młyn bydlęcy. *ib.* 88. Młyn tarcicany z tartak, die Schneidemühle. Młyny prochowe. *Jak. Art.* 5, 86. Młyn wietrzny abo wodociąg wietrzny, do wywodzenia wod z mokrzyn, iako w Prusiech tego dosyć, *aquagium. Cn. Th.* eine Waſſerſege, das Waſſer weiter zu blaſen an ſumpfigen Orten. Młyn od gładzenia materyy, kalandra, prasa *Ross.* катóкъ. - *Phras. Prov.* Na swóy młyn wodę obracać, t. i łakomie zbierać, *ſtudere ſuis compendiis. Mącz.*, cf. na swoie koła ciągnąć; Na swoie zwiiać motowidło). Coby spolnemu dobru mieli służyć, to sobie na swóy młyn wodę wiodą. *Lekarſt. B* 3. Ow poddymacz, przyiaciel omylny, będzie cię nadobnie przestrzegał, aleć iście nie dla ciebie, ale dla siebie, aby na swóy młyn wodę obrócił. *Rey Zw.* 91 *b.* Obie stronie chytrością swą na swóy młyn wodę ciągnąc, wywracały dekret. *Modrz. Baz.* 552. *Gorn. Dw.* 26. Aza się w tym młynie i moie też zmiele? *Pot. Arg.* 335. cf. iednemu się skrupi, a drugiemu się zmiele; cf. *Slo.* w drubom mlinè meleſ'. Kto pierwszy do młyna, pierwszy zmiele. *Cn. Ad.* 391., kto pierwéy zboże do młyna przywiezie, pierwéy ma mléć. *Szczerb. Sax.* 248; *Cro.* koi pervo v melin doyde, pervi z melyun domov poyde; cf. kto pierwszy ten lepszy; kto pierwszy u mety, wygrał; cf. Kto nierychło chodzi, ten sobie szkodzi). Poty młyn miele, póki co wody. *Pot. Pocz.* 14. cf. do czasu dzban wodę nosi, aż się urwie). Na starym do młyna. *Rys. Ad.* 42, *Slo.* na ſtarom do mlina *equorum senio confectorum, ne pellis quidem usui eſt.* Nie chodź do młyna, ieźli nie chcesz się umączyć. *Pot. Arg.* 787. *Slo.* kdo často do mlina chodi, zamuči ſa; cf. kto się smoły tyka). Kleynot rozumu w cichym siedzi ſklepie, Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mleć, trzepie. *Zab.* 13, 219; cf. beczka próżna szumi, pełna milczy; cf. kierat; *Slo.* we mlinè huſ't *surdo fabulam narrare* cf. groch na ścianę). MŁYNARCZYK, - a, *m.*, czeladnik młynarski, der Mühlknappe; *Bh.* práſſek cf. proch, proszyć; *Rs.* мéльничный батрáкъ. MŁYNARKA, - i, *i.*, *Bh.* młynarka; *Sr.* 1. mónkowa; *Cro.* mlinaricza; *Hg.* mólnárné; *Bs.* mlinariça; *Rg.* mlinariza; die Müllerinn. MŁYNARSKI, - a, - ie, od młynarza, Müller-, *Bh.* młynarſky; *Slo.* mlinarſki; *Crn.* malnarſke; *Cro.* mlinarszki, mlinarov; *Hg.* molnári; *Rs.* мельникóвъ, мéльничій. MŁYNARSTWO, - a, *n.*, rzemiesło młynarskie; *Bh.* młynarſtwj; *Cro.* mlinaria, *Hg.* mólnárság; *Vd.* mlinſtvu, mlinaria; das Müllerhandwerk. MŁYNARZ, - a, *m.*, *Bh.* młynár; *Slo.* mlinár; *Sr.* 1. mouk; *Sr.* 2. munik; *Vd.* mlinar; *Crn.* malnar; *Cro.* mlinar; *Dl.* molinar; *Hg.* mólnár; *Rg.*, *Bs.*, *Sla.* mlinár; *Ross.* мéльникъ (мелецъ mielnik), *Ital.* molinaro, *Lat.* molitor, *Ger.* der Müller, *Obd.* Müllner. Próżnuie młynarz, skoro woda zbieży. *Pot. Syl.* 23. Młynarz niemączony, zwierzyna. *Rys. Ad.* 41. MŁYNEK, - nka, *m.*, *dem. nom.* młyn,

Bh. mlepnek, *Rs.* мелничка, eine kleine Mühle. Trzepie młynek po deszczu; nastąpiły sucha, cicho stoi. *Pot. Jow.* 2, 76. Przy hucie szklanéy, ma być *zorn* czyli młynek marmurowy. *Torz.* 285. Młynek do kawy, eine Kaffeemühle. Młynek dziecinny z karty na kiyku, eine Windmühle der Kinder auf einem Stocke. *Tr.* Młynek stolarskiey roboty, wygodny do czyszczenia zboż. *Haur St.* 39. eine Getreidefege; *Vd.* stug). Zboże aby było piękne, przez sita, arię albo młynek chędogo wywiać. *Haur Ek.* 171. Oczyszczaią wszelkiego zboża ziarno młynkiem i szuflą. *Mon.* 74, 185. Arfy żelazne, młynki i przetaki, Czynią coraz pięknieyszych ziarn potrzebne braki. *Tomasz.* 93. - §. Młynek, gra na szachownicy, das Mühlenspiel, *Crn.* shpana. Młynkiem *ob.* Młyniec, młyńcem. MŁYNICA, - y, *z.*, *Bh.* mlevnice, młyńskie; *Rg.* mliniza); mieysce, gdzie mielą. *Wlod.*, der Ort wo eine Mahle steht, das Mühlgebäude, Mahlhaus. Mieysce, na ktorym młyn stoi, młynica, *moletrina*. *Mącz.* Wszystka młynica zawisła na kołku, Jeśli ią flia urwie, powiezie z sobą młynarza. *Klon. Fl. B* 4. (o młynie nawiślnym). MŁYNIEC, - ńca, *m.*, Młyńce *plur.*, rodzay gry; niewiem czy ta sama, co teraz nazywaią młynek. *Wlod.* das Mühlenspiel. *Młyńcem*, *Młynkiem adv.*, toczaiąc się w koło, kręcąc się, maiakiem, im Kreise herum, in die Runde herum. Po żyłach krew' się młyńcem rzuci. *Zab.* 15, 160. *Kniaź.* Nieprzyiacioł do zamku się ciśnących, z gory drzewy i kamieniami spychali, iż się młyńcem toczyli, iako piły. *Stryik* 458. Tak się bedny człek kręci, tak obraca młyńcem. *Nar. Dz.* 3, 120. Dał mu pęś ią, aż się młynkiem zatoczył. *Min. Ryt.* 4, 203. Drzewo mym zyskom sporne, niech cię twardym młyńcem, Łamią kóła przychodniów, rozsłane gościńcem. *Hul. Ow.* 78. Gdy się pewnym młyńcem obieg zkręci wieku... *Zab.* 15, 9. *Kniaź.* Upadnę kształtnym młyńcem na mey pani łono. *Hul. Ow.* 47. Dusze nieprzyiaciół twoich póydą młyńcem, iako kamyki z procy, lada kędy wyrzńione. *Birk. Chod. A* 2 *b.* Kiedy innych ciężkich strach obchodzi, Sama nie poszła Massylia młynkiem, Owszem uchodząc Greckich miast przywary, Stałey Rzymianom dotrzymuie wiary. *Chrość. Luk.* 77. Już Europa chodzi młyńcem Zmięła się z swym gościńcem, Państwa od społnych sił giną. *Lib. Sen.* 13. Jeśli w polu wsieść na koń przychodzi, Aż innakowi głowa młyńcem chodzi. *Kchow.* 8. Kto bitym pogardza gościńcem Białe i iuż nie prosto, ale chodzi młyńcem. *Pot. Arg.* 344. Zaraz dopadłszy lasa, zaraz skręci młyńcem. *Pot. Jow.* 154. Młynkiem się bronił, z kołkiem, obrotem w koło, maiakiem, mit einem Streiche in die Runde, mit einem Zirkelstreiche. *Tr.* MŁYNIK, - a, *m.*, n. p. młyniki ręczne, z żarna. *Solsk. Arch.* 81. eine kleine Mühle, Handmühle. MŁYNKOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, zboże młynkiem czyścić, das Getreide auf der Fege reinigen, fegen. Zboża do przedaży powinny bydź iak nayczyściey wyprzątłożone, wywiane, młynkowane. *Kluk. Rosl.* 3, 23. - 2) *Intrans.* młynkować, kręcić, wykręcać, tarzać, miaczyć, drehen, wenden, herausdrehen. Wiadomy dołbrze, którymby trzeba młynkować kątem, Chcąc się wybrnąć przed czuynym rątem. *Zab.* 9, 346. *Zabł.*, t. i. w bok umykać). Tak pracowicie swóy udawał dyskurs, z tak łatwym młynkowaniem języka, żem w caley rozmowie nie uchwycił słowa. *Mon.* 66, 721. Zungendrehen, cf. *Slo.* má dobri gazil; idé geg gazil, gako koleso mlinské). Oparty o ścianę, po brodzie pluie, młynkuie ięzykiem, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. iąka się, ięzyk mu chodzi iak w pantoflach). MŁYNOBUDOWNICTWO n. p. *Schneidera*; t. i. budownictwo młyńskie, der Mühlenbau. MŁYŃSKI, - a, - ie, od młyna, Mühl-, Mühlen-. *Bh.* mlevnſky; *Slo.* mlynſký; *Sr.* 1. monſki, monowé; *Hg.* malomi; *Crn.* malenſke; *Vd.* mlinſki; *Cro.* melinszki, melinzki; *Rs.* мѣльничный. Młyńskie kamienie, które się zażywaią do wodnych, końskich młynów, albo też do żaru, są gatunkami kamieni piaskowych, ziarna grubego. *Kluk. Kop.* 2, 81; *Os. F.* 336. Młyński kamień, *Bh.* mlecy kamen, mlevnſký, jernow (cf. żarna; zernownice góry młyńskich kamieni, gdzie ie łamią); *Rs.* zgervan, zgrrivan, zgiarvan, kammi za mlitti; *Rg.* xarvagni kammi; *Rs.* жернов, жерновъ. - *Fig.* Prawda, że młyński kamień mieć będę na głowie, Lecz choćby się i spękać, stawięci się w słowie. *Teatr.* 43 *c*, 22. Przez poprzycę kamień młyński zwierzchni wspiera się na samym wrzecionie. *Os. F* 336. *MŁYWO *ob.* Mliwo.

M N.

MNĄ, n. p. ze MNĄ, *Instr. Pronom.* Ja. 1) MNĘ, mnie z *ob.* Miąć. 2) *MNĄĆ, *mnął, *mnie, (cf. *lat. Gr.* memini); *unde* pomnąć, przypomnąć, przypominać, pamięć *etc.*, cf. iąć, imać *ob.* mniemać. *MNAŻAĆ, *Frequ. ob.* Mnożyć.

MNICH, - a, *m.*, *Bh.* mnich, klásternik, *Slo.* mních, rehoľník, *Sr.* 1 *et* 2. mnich; *Crn.* menih; *Vd.* minih, menih, *Cro.* fratar, frater, cf. brat, braciszek, frater); *Sla.* redovnik, zvonár; *Es. et Rg.* kalughjer; *Rs.* монáхъ, мнихъ, черноризецъ, чернéцъ; *Ec.* инокъ, что инакъ долженъ вести жизнь свою отъ мірскаго поведенїя; *Graecolat.* monachus, *His.* monge, *Angl.* monk, *Dan. et Suec.* munk, *Wallis.* Mynach, *Isl.* munkur, *Anglos.* munuc, Obd. Múnch, *Kero* municho; *Ger.* der Mönch, zakonnik, *postrzyżeniec, cf. czerniec). W pierwszym ustanowieniu była to osoba, od świeckiey społeczności zupełnie oddalona, (z pustelnik); teraz osoba duchowna obowiązana regułami pod władzą przełożonych żyiąca. *Kras. Zb.* 2, 174. Mnich męczennik, *Ross.* преподобномученникъ. Mnichem iestem *Ec.* мнимествую. - *Prov.* mnich a baba, narzędzie djabła. *Rey. Ap.* 82. Mnisi gdy się zeydą, mówią o kapicach. *Rey Wiz.* 147, kowale o kleszczach; krawcy o nożycach). - *Prov. Slo.* mních tak odpovedá, gako mu opat spiwa, mnich tak odpowiada, iak mu opat śpiewa; iaki pan taki kram; iakie pytanie, taka odpowiedź). - *Slo.* Habit ne robi mnicha, cf. i w kapicy wełna, cf. broda iak u proroka, i t. d. - §. mnich, pop w szachach, *J. Kchan. Dz.* 94. der Laufer im Schachſpiel. Biały mnich, z białoskórnik *Tr.* der Schuster in einigen Spielen (cf. kasztelan). - 2) *Chym.* Mnich, die Probierkapelle, narzędzie, w którym się osobliwie złoto i śrebro w piecyku oddziela. *Kluk. Kop.* 2, 141. - 3) *Oeconom.* Mnich, der Wassermönch, der Mönch an den Teichen, *Eh.* barbora, poltrubi, słup wydrożony z iedney strony od stawu, które to mieysce wydrożone zastawia się szczelnemi ławeczkami, które

woda w ſtawie przyciſka; ile wody *npuscić trzeba, tyle się ławek wyymie, *Kluk. Zw.* 3, 201. – *fig.* Więcey wody wychodzi iedną przerwą za ćwierć godziny, niżeli trzema mnichami za tydzień. (żart rozpuſtny *Smolicha* na to, że mu wymawiała iedna dama, iż często od ſtołu wſtawał wodę odlewać). *Dwor. E* 4. Już się nie ieden grobelnym ſtał mnichem, Zwłaszcza gdy wino sięga do kołnierzów. *Pot. Syl.* 228, kto w się wlewa, z siebie wylewa). – 4) *Botan.* Mnich, ziele *ob.* Mniszek. – Mnich, gatunek pirogów. *Wol.* eine Gattung gefüllter Klöße. – §. Mnich, *monachus*, ryba, a raczey monstrum morſkie, Kaptur mnichów reprezentuiące, i twarz ludzką. *Chmiel.* 1, 627, ein Seethier. – 5) *Geogr.* Mnich, wysoka ſkała, do gor Karpackich należąca, w ſtaroſtwie Nowotarſkim, z daleka patrzącym wyraża poſtać mnicha siedzącego. *Lad. H. N.* 44. ein hoher Felſen in der Staroſtey Nowytarg. *MNICHOW *Boh.* Mnichow, z Monachium, München. MNICHOWKI, – ek, *Ir.*, *ob.* Miechunki. MNICHOWSKI, – a, – ie, mniſki, mniszy, zakonniczy, Mönchs-. *Cn. Th.*, *Rg.* dúmanſki, kalúghjerſki; *Ross.* монáховъ, иноческій, чернéческій. Mnichowſko *adv.*, *Pot. Jow.* 2, 16, po mniszemu, auf Mönchsart. MNICHOWSTWO, – a, *n.*, ſtan mnichowſki, zakonnictwo, das Mönchsthum, der Mönchsſtand. *Crn.* meniahtvu, *Ross.* монáшество, мнишество, иночество, черноризничество, чернéчество; *Ec.* смáрчество. *Mnichoſtwo zganił, dlatego był w więzieniu. *Baz. Hſt.* 25. W mnichoſtwie żyć *Rs.* монашествовать, мнишествовать, иночествовать. Nie ma mnichowſtwo Kazimierza, żadnego pewnego dowodu. *Nar. Hſt.* 2, 271. *MNICHOWSZCZKO, – a, *n.*, *pogardl. i połal.* n. p. ubogie mnichowszczko. *Zygr. Pap.* 302, biedne mnichowszczko. *Zygr. Ep.* 38., ein armes elendes Mönchlein.

Pochodz. *Mniszek*, *mniszka*, *mniſki*, *mniszy*.

MNIE *Genit. Dat. Acc. Local: Pronom.* Ja. – 2., *tertia Praes. verbi* Miąć, Mnę.

MNIEMAĆ, *MNIMAC, – ał, – ali, – *ieł, – *ieli, – a; *Act. ndk.*, *Bh.* miniti, mniti, mnél, mnjm; *Slo.* domnivam ſe; *Sr.* 1. ménu, mam za to: *Crn.* mienit, meiniti, mueti, meniti, mẹnem, dimlam; *Vd.* mienit, sdeti se, sdim, meni se sdi, jes mienim, za tu dershati, namieniti, samieniti, domieniti, shtimat; *Cro.* ſtimati (cf. *ſtym); *Dl.* mniti; *Bs.* mnim, muitti, ọçjeniti; *Rg.* mnitti, mnjett', razmnívati, chjutjeti; *Ross.* мни́ть, помни́ть, мню́, мни́лься, помнится, возмнѣть, возмечтать, думать, ду́маю; *Ec.* мни́тельствую, нещу́ю, нещевати, возмещевáти, мнѣнію; cf. *Lat.* memini, mens, *Gr.* μνασομη; cf. *Anglos.* maenan, Niederd. meenen; *Ger.* meinen, vermeinen, vermuthen, dafür halten, denken. Mniemam z trzymam, rozumiem, mam za to, zda mi się. *Cn. Th.*, dzierżę tak, biorę za to, domyślam się, n. p. Lepiéy wiedzieć, niż mniemać. *Rys. Ad.* 34, *P. Kchan. Orl.* 1, 52. Wiara wiernych nie ma mniemać; ale pewnie i mocnie wiedzieć. *Zrn. Pſt.* 118. Naylepiey samemu doświadczać, abyś wiedział, a nie mniemał. *Hipp.* 22. Zlęknieni i przeſtraszeni *mniemieli, żeby ducha widzieli. *IV. Poſt. Mn.* 202. Opiekunowie *mniemieli, że dziatek oszukać mieli. *Groi. Obr.* 156. Uyrzawszy go chodzącego na morzu, mniemali, żeby była obłuda, i krzyknęli. *Bibl. Gd. Marc.* 6, 49. Wszelki, ktory was zabiia, będzie mniemał, że bogu posługę czyni. *ib. Joh.* 16, 2. Auguſtyn ś. tak *mnima. *IV. Poſt. IV.* 229. – *Slo.* člowek mín'i, Pán poh men'i, c człowiek myśli, a bóg rządzi. W sprawach woiennych sromota mówić: nie mniemałem, *Warg. Wal.* 232. (głupiego wymówka: nie spodziewałem się); ich habe das nicht vermuthet. Mniemamy nowe mody za ſtare zwyczaie. *Teatr* 48 *b*, 16. mamy je za nie. MNIEMANIE, *MNIMANIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, *Boh.* mínění; *Sr.* 1. ménено; *Sr.* 2. mejnunga; *Crn.* manènga, namęn, dimlanje; *Vd.* mienenje, menjnjenje, shin, namiena, mienje, sdetje, sdenje; *Cro.* ſtimanye; *Rg.* mnjenje, scjenna; *Rs. et Ec.* мнѣніе, мнѣмельство, мнѣсъ, нещеванїе, мнѣніе; rozumienie o czym, zdanie, opinia, suppozycya, domysł, widzi mi się, das Meynen, Vermuthen, die Einbildung, Meynung. Mniemanie nie ieſt prawda, któreyby się kto bezpiecznie a niewątpliwie uiąć miał. *Zrn. Pſt.* 3, 730 *b*. Mniemaniem to zowią, kiedy kto inaczéy nie wie o czym, iedno tak, iako się spodziewa. *Szczerb. Sax.* 253. Mniemania, zaſtępuiąc niewiadomość, pomagaią uwadze w zbliżaniu, ſtosowaniu i równaniu iednych ſkutków z drugiemi. *Sniad. Jeo. pr.*; hypotezy). Omylne mniemanie błąd. *Wiſn.* 190. Z mniemania nikt przysięgać nie ma bo powinien pewno wiedzieć. *Sak. Art.* 47. Lud sądzi rządzi mniemaniem, i sądzi z pozoru. *Teatr* 45 *d*, 19. Mniemanie wiele może; mniemaniem ludzkie rzeczy ſtoią. *Cn. Ad.* 511, iak sobie kto w głowie uknuie, tak mu wszyſtko smakuie). Mniemaniem ſtoiący, na mniemaniu zawisły, *opinabilis*, *coniectura nitens*. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. ménénité. Mniemaniem narabiaiący, z fantaſtyk. *ib.* To ieſt prawdziwa mądrość, żyć według rozumu, a nie według mniemania. *Opal. Sat.* 67. Zawzięte mniemanie, z uprzedzenie, prewencya, *q. v.* – Mniemanie o sobie *Rs.* самомнѣніе. – W nauce wyćwiczony, wielkiego był u ludzi mniemania. *Sk. Dz.* 746. t. i. sławy, er hatte einen groſſen Ruf, großen Ruhm, man hatte von ihm eine große Meynung. Zszedł z tego świata w mniemaniu świątobliwości. *Boh. djab.* 3, 155, *in odore sanctitatis*, im Geruch der Heiligkeit. MNIEMANY, – a, – e, *Bh.* mnely, domnely; *Slo.* domnénỳ; *Rs.* мнимый, rozumiany, vermeynt, vermuthet. O mniemaney rzeczy ma bydź rozdzierżano, iako iuż o pewney prawdzie. *Sax. Art.* 47. MNIEMACZ, – a, *m.*, który mniema, der Meynet, Vermuther, *Sr.* 1. ménićjer; *Ec.* мнѣмитель. Srogi dekret Pański na takie marne *licemierniki, a na takie *mniemacze o sobie. *Rey Pſt. L* 14. *Rs.* мнимительность ſkrupulatność, мнимительный z ſkrupulat, przywidzeniec.

Pochodz. *domniemawać się*, *domniemać sie*, *domniemany*, *niedomniemanie*.

MNIEY *Adv. Comparat. Posit.* Mało; nietyle, nie tak wiele, *Boh.* méně, mjn; *Slo.* mén', mén'eg; *Sr.* 1. menej; *Sr.* 2. menej; *Crn.* manje, main, mejn, maihin; *Vd.* menje, minjei; *Cro.* menye, manye; *Sla.* manje; *Rg.* magne; *Ross.* мéньше; *Ec.* мнѣе; *Jt.* manco, men; *Lat.* minus, *Gall.* moins, *Gr.* μεῖον, *Ger.* minder; *Hbr.* מנה mana *minuit*), weniger; *oppos.* więcey). Boda był mniéy o Karynie wiedział, J ia mniéy pytał, i ty mni powiedział. *Paſt. F.* 295. Kto ma mniéy, ma bezpi cznieý. *Rys. Ad.* 27. Naymniey fortuna wydziera, k mu naymniey d.la. *Min. Ryt.* 4, 147. Mniey nie zdoła a ty każesz więcey! *Cn. Ar.* 51... – *Arithm.* O oznac niu odeymowania (w subtrakcyi) znaku — używamy, k

edno czym co stawo *mniey*. tak 5-2 znaczy: 5 mniey 2, albo że 2 od 5 trzeba od 5. *Jak. Mat.* 1, 60, *Leſk.* 2, 14. - Mnieyszam o iego fochy. *Boh. Kom.* 1, 27. t. i. mnieyſza o to, iż mache mir nicht viel daraus. - Mniey więcey: mniey albo więcey, mehr oder weniger. Znaydzie się weſele ratuszka cerota, Z brakiem między mniey więcey przebrani. *Zab.* 17, 215. *aliter* mniey więcey. - mniey kolo, około. *Mycz.*, ohngefähr, (von Zahlen). Bo tego ze trzydzieści mniey więcey. - Miniey daley, pięćdzy sy pozney, ohngefähr (von der Zeit). Mniey daley w tydzień przyydzie. *Ir.* Naymniey, by naymniey, w naymnieyszey cząſtce, ein ganz klein Wenig. Ogłaſkaże ſię trzeba, byle się napiły choć naymniey krwi, wracaią się mokłe. *Bard. Luk.* 59. Byś iako naymniey odſtąpił od swych słow a od świętey nauki Pana tego. *Rey Ppt.* 60. - Nie mniey, przecięż, z tym wszyſtkim, *Ad. Mn.* 1. - Mnieyszenie. MNIEYSZEC, - ał, - eie *Neutr.* mnieyſz, mnieyszeć zmnieyszeć *Dok.*, mnieyszyć się, mnieyszyć się dawać, malować, *Bh.* menſſit ſe; *Rg.* smagukattiti; *Cro.* minuti, minújem (cf. minąć); kleiner werden, mindern, mniejſz wirthu. W lecie dzień przez trzy miesiące mnieyſzeie. *Zebr. Ze.* 24. Kurczemy się, a dziwnym sposobem rośniemy. Że wzrost ludzki w ſtarości z kościami mnieyſzeie. *Zab.* 8. Sgk. *Koryt.* Alexandrya nie ustępowała w wielkości mieszkańcow żadnemu miastu; potym poczęła mnieyszeć za Mahometa. *Boter.* 216. Codziennie zewsząd przybywało nieprzyiaciół, a naszych mnieyszało. *Biel. Ost.* 20. t. i. ubywało, es wurden ihrer täglich weniger.

MNIEYSZOROCZNY, - a, - e, ieszcze roku nie maiący, mlodszy od roku, noch nicht jährig, noch kein ganzes Jahr behend. Dzieciom czworoletnim, rocznym, mnieyſzorocznym, fyzkę iedno tey wodki dawać. *Syr.* 287.

MNIEYSZOŚĆ, - ści, ż., (*Compar. Subſt.* małość; *opp.* [illegible] die (Kleinerheit) kleinere Zahl, Macht, Kraft [illegible] dla mnieyszości swoich, spolnie wszyscy [illegible] *Nar. Hſt.* 4, 306. Niceby nas bardziey nie [illegible] mnieyszości, iak gdyby mnieyszość przeciwko [illegible] protestacye czynić mogła. *Gaz. Nar.* 1, 260. [illegible] mnieyszość z wyżsi nim hardzi, Ale i niżsi mogą się [illegible] Mnieyszość rozrzewnia, większość serce twardzi. [illegible] 122. *Superlativ.* NAYMNIEYSZOŚĆ, n. p. [illegible] naywiększościach, i naymnieyszościach *de* [illegible] *Jak. Mat.* 3, 50. MNIEYSZY, - a, [illegible] mały, *Boh.* menſſi; *Slo.* menſ'i; *Sr.* [illegible] *Crn.* manshe (majhen, mal, z mały); *Vd.* [illegible] mihen, mali z mały); *Rg. et Bs.* màgni; [illegible] maryi, menyi; (*Cro.* malahan, ma=mały); [illegible] меньшой; *Ec.* мнѣ́шїй, мéншїй, [illegible] мальшій; (мнїй мизинный naymnieyszy [illegible] *Gr.* μικρ.). *oppos.* większy), kleiner, ge[illegible] *Cn. Al.* 510. Kto wytrwa co więtszego, wy[illegible] mnieyſzego. *Cn. Al.* 404. Mnieyszey mu rze[illegible], a on się większey upomina. *ib.* 511. [illegible] na większego miece, *aquilam cornix provo*[illegible] kmiec się kocie na niedźwiedzia). Kmiecy [illegible] kmiecy większy morg. *ob.* morg. - Chwa[illegible] w naymnieyszym człowieku; ganię wyſtę[illegible] znayde. *Kras. Hſt.* 59. Mnieyszym ia ieſt, [illegible] miłosierdzia twoie. *Leop. Genes.* 32, 10. *Bibl. Gd.*; t. i. niegodnym, nie zasłużyłem sobie na nic, ich bin zu geringe aller Barmherzigkeit... Luth. Mnieyſza o to, = mniey dbać o to, nie dać o to, das macht den kleinſten Kummer, das hat wenig auf ſich, hat wenig zu bedeuten. Gniewayże się! mnieysza o to. *Teatr* 36, 57. *Niem. Kr.* 2, 87. Mnieysza o to, czy ſtara, czy młoda, garbata, Prosta, chroma, czy ślepa, byleby bogata. *Zabł. Fir.* 28. MNIEYSZYC, - ył - y, *Act. ndk.*, *Bh.* menſſiti, zmenſſiti, zmenſſowati, ſkrownim, uſkrownim, *Slo.* umenſſiti, zmenſſugi; *Sr.* t. womenſchaim; *Crn.* majusham; *Vd.* menshati, smenshati, pomenshati, mihenu ſtoriti; *Bs.* smankovati, smankati; *Rg.* smagukatti, omáliti, omalivati; *Ec.* мéньшо; umnieyszać, mnieyszym czynić, uszczuplać, mindern, vermindern, kleiner machen, verkleinern. Niegodzi się cudzych zasług łżyć i mnieyszyć. *Sk. Dz.* 378. MNIEYSZYCIEL, - a, *m.*, który co umnieysza, der Verkleinerer, Verringerer, *w rodz. żeńſk.* Mnieyszycielka, *Slo.* zmenſowatelka, ſtenćowatelka *miosis*, figura rhetorica.

Pochodz. *bynaymniey, pomnieyszyć, przymnieyszyć, przynayminiey, umnieyszać, umnieyszyć, zmnieyszyć.*

MNISKA, *MNISZKA, - i, ż., *Bh.* miſſka, nunwice, řezanice, *Sr.* z. nunwa, nunna; *Maialis* cf. Mnich *apud* Adlg. et *Ital. monacare* trzebić). n. p. Do tego plaſtru brać sadło nie wieprzowe, ale z świni, którą mniską zowią. *Syr.* 1405.; mniſka, nie ieſt to wieprz, ale świnia samica, którey z boku wyięto matecznik, aby się dla lepszey karmi niepłodną ſtała. *Rydel.* (cf. mniszyć), eine verſchnittne Sau, eine Nonne. MNISKI, - a, - ie, MNISZY, - a, - e, Mnichowſki, *Bh.* mniſſſy, mniſſſý, klášterni; *Sr.* t. mišhi; *Vd.* míniahki, klashterſki; *Crn.* menishke; *Rg.* dúmanſki, kalúgbjerſki; *Rs.* монáшескїй, мни́шескїй; *Ec.* мнишескїй, смéрческїй. Mönchs. O mniſkim abo zakonniczym ſtanie. *IV. Poſt.* IV. 3, 415. Mniſkie zakony. *Zygr. Pap.* 135. Zdał on się bydź żywota pobożnego, i mniſkiego, *Sk. Dz.* 245. Po mniſku *adv.*, po zakonnemu, sposobem mnichów, auf Mönchs: Art. Kazali się po śmierci w grobie kłaść po mniſku. *Pot. Pocz.* 504.

MNISZEK, - szka, *m.*, *dem. nom.* mnich, ein Mönchlein, *Bh.* mniſſek. 2) *Ornith.* mniszek, pliszka Czerniec, *motacilla atricapilla Linn.*, eine Art Grasmücken, Grasſpatz, Schwarzkopf, Mohrenkopf, Mönch, ptaszek wielkości skory; samiec na głowie czarny, pod oczami biały. *Lad. Il. N.* 107., *Kluk. Zw.* 2, 254. - 3) *botan.* mniszek, mnich, ziele, popia główka, mnisza główka, świni mlecz, papawa, psi mlecz, świni pyſk, radyki, wilczy ząb, gdy okwitnie, kosmatą i pierzowatą główkę ma, a gdy ią wiatr obwieie, główka iako u mnicha goło zoſtawa. *Syr.* 1154, *Urzęd.* 268; *Crn.* regrát, briszavek, Mönchskopf, Mönchsplatte, eine Art des Löwenzahns, Pfaffenplatte, Dotterblume, Butterblume, Schmalzblume, *Leontodon Taraxacum Linn.* Mniszek zły, mordownik, morderznik, do godziny siodmey zabiia, ktoby go w się wziął, kwiat ma kapturowaty. *Syr.* 1387. *Sien. Wykł.* Narrenkappe, blauer Sturmhut *Aconitum Napellus Linn.*, Mniszek dobry *Aconitum anthora Linn.*, Giftheil, mam za to, iż go ztąd zowią dobry, iż mniszka złego iad wygania, i silić mu się nie dopuszcza. *Sien. Wykł.* MNISZKA, - i, ż., *Bh.* mniſſka, kaſſternice, geptiſſka (cf. opat); *Slo.* mniſ'ka; *Crn. et Vd.* nuna; *Cro.* dumna (cf. *dumny), kolu-

dricza, opaticza; *Hg.* apátza; *Rg.* dûmna, dumniza, kolûdriza; *Sr.* 1. nunwa, klosterska knejna (cf xieni); *Sla.* dûvna; *Bs.* koludriça, dumna, kalughjeriça; *Rs.* монáхиня, инокиня, старица; *Ec.* мниxиня, черница; zakonnica, klasztorna panna, die Nonne. Ksieni albo nayważa mniszka. *St. Dz.* 160. die Aebtiſſinn. Mniszka męczennica *Rs.* преподобномyченница. Od mniszek, *Rs.* монáхинный. – 2) *oecon.* mniszka *ob.* mniſka. MNISZYĆ, – ył, – y, *Act. ndk.*, omniszyć *Dok.*, mnichem kogo czynić, kapturzyć, ſtrzydz, einen zum Mönche machen. Omniszył go ociec, ale on porzucił potym kapicę i zakon. *Nar. Hſt.* 2, 220. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się ieden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. – 2) *caſtrare sues* mniszyć albo czyścić świnie. *Mącz*; *Ital.* monacare, die Säue caſtriren, zu Nonnen machen. *ob.* mniſka). Samice wieprzów domowe można też umniszyć, aby tłuſtsze były. *Sien.* 271.

MNOGI, – a, – ie, *Bh.* mohý; *Slo.* mnohý, mnohi, mnoghotliwi, wielnaſobni (mnogorlimé, bogmotlimé mêno *collectivum, ob.* zbiorowe); *Sr.* 1. mnohi; (*Sr.* 2. mlogi niektóry); *Crn.* mnôg; *Vd.* mnog, velkuteri, velkutiri (cf. wielokrotny); *Cro.* vnógi; *Ra.* mnôghi; *Sla.* mlogi; *Rs.* многій, много, многáмій; cf. *Ger.* mannig, Menge, cf. *Hbr.* מנה manah *numeravit*). liczny, wieloraki, zahlreich, viel. Mnodzy sprawiedliwości pilno służą, ale ciż sami namiętności swoich pohamować nie mogą. *Modrz. Baz.* 228. Po nie mnogich dniach. *Budn. Luc.* 15, 13, wkrotce). Przynabył sobie mnogszego i ieszcze sposobnieyszego naczynia. *Smotr. Ap.* 10. – *Grammat.* liczba mnoga, *Rs.* множественное число, *pluralis numerus*, (towarzyſka liczba. *Bals. Nied.* 1, 156), *oppos.* liczba poiedyncza, *singularis. Kpcz. Gr.* MNOGO, w MNODZE) *adv.*, *Boh. et Slo.* mnoho; *Vd.* mnogu, veliku, volku; *Crn.* dukaj; *Cro.* vnogo; *Bs.* mnogo; *Sla.* mlogo; *Ec.* много, (немнóшко troszkę, омнóга od dawna, шопремнóгу tym więcéy), licznie wiele, wielorako, viel. Umarł Wielki Kniaź, panowawszy *mnoho (mnogo) lat. *Stryik.* 166. Wierny w male i w mnodze wierny ieſt, a w male niesprawiedliwy, i w mnodze niesprawiedliwy ieſt. *Budn. Luc.* 16, 10. (w wielu. *Bibl. Gd.*). *Slo. Prov.* mnoho, ani wóz ne zuéſe; cf. koń nie uciągnie; *Slo.* čo mnoho, to mnoho *quod multum ſtultum.* MNOGOBARWY, – a, – e, – o *adv.*, wielofarby, vielfarbig, *Vd.* mnogofarbaſt, pisan, *cf.* pisany; *Ec.* многошарный; *Rs.* многоцвѣтный; *Sr.* 1. mnohobarbowité. *MNOGOBÓZTWO, – a, *n.*, wielobóztwo, czczenie wielu bogów, die Vielgötterey, *Rs.* многобóжіе, многобóжество. *MNOGOBOŻNY, – a, – e, – ie, *adv.*, vielgötteriſch, *Rs.* многобожный; *Subſt.* mnogobożnik многобожникъ. *MNOGOCIELISTOŚĆ, – ści, ż., tusza, pełność ciała, *Eccl.* многоплóтіе, тучность, толстота тѣла, Vollleibigkeit. *MNOGODZIENNY, – a, – e, – ie *adv.*, przez wiele dni trwaiący, vieltägig, *Ross.* многодневный, długo żyiący, podeszły; *Ec.* многодéнствіе, *Gr.* πολυημερία; *Verb.* многодéнствовати кого, долгою жизнію наградить. MNOGODZIETNY, – a, – e, – ie *adv.*, wiele dzieci maiący, cf. bezdzietny, kinderreich, *Rs.* многодѣтный, многодѣтенъ, многочáдный. *MNOGODŹWIĘCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, wiele dźwięków wydaiący, *multisonorus*, *Sr.* 1. mnobo zuczijaté, vielttönig. MNOGOFUNTY, MNOGOWAŻNY, – a, – e, wiele funtów zaważaiący, vielpfündig, *Ec.* многоталáнтный, многовѣсный. *MNOGOGŁOŚNY, – a, – e, – o *adv.*, głosow mnogich. *Ec.* многогласный, *Gr.* πολύφωνος, vielſtimmig. MNOGOGŁOWY, – a, – e, o wielu głowach, vielköpfig, *Ec.* многоглáвный, многоглавáтый, *Gr.* πολυκέφαλος *multiceps.* MNOGOGRZESZNY, – a, – e, *Ks.* многогрѣшный, *Ec.* многосогрѣшáтельный, viel ſündigend, ſehr ſündhaft. Każdy człowiek mnogogrzeszny. *Sak. Ok.* MNOGOIĘZYCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Ross.* многоязы́чный. MNOGOIMIENNY, – a, – e, – o *adv.*, *Rs.* многоимéнный, vielnamig, cf. bezimienny). *Subſt.* многоименство mnogoimienność, Vielnamigkeit. *MNOGOKARMNY, – a, – e, – o *adv.*, wielu karmiący, vielnährend, *Eccl.* многопищный. MNOGOKĄT, i tak daléy, *obacz* Wielokąt. *MNOGOKOLANKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, vielknotig, von Pflanzen, *Ec.* многоколѣнный. MNOGOKROTNY i t. d., *ob.* wielokrotny, *mnohokroć. *Sekl. Luk.* 18. MNOGOKSZTAŁTY, MNOGOLETNI, *ob.* Wielokształty, Wieloletni. MNOGOLUDNOŚĆ, – ści, ż., wielka ludność, *Rs.* многолюдность, ſtarke Bevölkerung. Jeżeli mnogoludność znakiem pomyślności kraiowey, musi stan pokoiu bydź szacowniejszym od stanu woyny. *Zab.* 9, 221. MNOGOMÓWNY *ob.* Wielomówny. *MNOGONACZELNY *ob.* wielorządny, wielorządztwo. MNOGONOGI *ob.* Wielonogi. MNOGOOCZNY, – a, – e, *Ec.* многоóчный, wielooki, n. p. mnogooczny Argus, vieläugig; tak się też zowie motyl dzienny, ieden z mniejszych, którego tylne skrzydełka pod spodem wiele oczek maią. *Zool.* 141. *MNOGOPAMIĘTNY, – a, – e, *Ec.* многопáмятный, *Gr.* πολυμνήμων, *multum memoria valens.* *MNOGOPIECZOŁOWITY, – a, – e, – icie *adv.*, wielce troskliwy, *Ec.* многопечáловѣнь, viel beſorgt *MNOGOPLEMIENNY, – a, – e, – o *adv.*, *Rs.* многоплемéнный. *MNOGOPŁODNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Rg.* mnoggoplodni; *Ec.* многоплодный; *Verb.* многоплóдствую. *MNOGORAKI *ob.* Wieloraki. MNOGORODNY, – a, – e, *Rg.* mnogorodan, vielerzeugend. MNOGOROGI *ob.* wielorogi. MNOGOROSISTY, – a, – e, – o *adv.*, obfituiący w rosę, *Rs.* многороси́стый, *Gr.* δροσώδης. MNOGOŚĆ, – ści, ż., mnoſtwo, wielość, liczność; *cf.* moc, gwałt, siła, z wielka liczba), *Sr.* 1. mnohoſći; *Vd.* mnogoſt; die Menge, reiche Anzahl. Ostatek drzewa lasu przez ich niemnogość będą zliczone. *Leop. Jes.* 10, 19. *Arithm.* Wypadek z działania mnożenia, zowie się mnogość, *factum. Jak. Mat.* 1, 25. To co wypada z rozmnożenia iakiéy liczby, wziętey kilka lub więcey razy za czynnika, nazywamy mnogością tey liczby, *potentia, dignitas. Alg. Nar.* 180. die Potenz; cf. możność); produkt z więcey niż z trzech równych czynników złożony. *Łęſk.* 2, 44. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOGOSKŁADNY *ob.* wielosklady. MNOGOSŁAWNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Rs.* многослáвный, *Ec.* многозвагóмый. *MNOGOSŁOWIĆ *ob.* wielomówić, wielosłowić. *MNOGOSOCZNY *ob.* soczysty. *MNOGOSPADKOWY, *Ec.* многопадéжный, *Gr.* πολύπτωτος *multis casibus constans*, *ob.* przypadek grammat. *MNOGOSTRADALNY, n. p. S. Jan *mnohoſtradalny. *Fund.* 58, *Ec.* многострá-

дальный, który wiele ucierpiał. MNOGOSTRONNY *ob.* wielostronny. *MNOGOSWIETŁY, – a, – o, *Ec.* многосвѣтлый, многосвѣтный, vielbeleuchtet. *MNOGOUCZONY, wielce uczony, *Ec.* многоучёный. MNOGOWŁOSY *ob.* wielowłosy. *MNOGOWIDZ, drobnowidz, microscopium. *Klecz. Zd.* 76. *MNOGOWODNY, – a, – o, – o *adv.*, *Rs.* многово́дный, бла-гово́дный, w wodę obfituiący, waſſerreich; *Subſt.* многово́дїe obfitowanie w wodę, *mnogowodność, *mnogowod. *MNOGOŻENSTWO *ob.* wielożeństwo. *MNOGOZNACZNY *ob.* wieloznaczny. MNOSTWO, – a, *n.*, *Bh. et Slo.* mnoſtwj; *Sr'* 2. man; *Crn.* mnoshéza; *Vd.* vnoshina, (mnoshisa, z lud, pospolſtwo), mnoshtvu; *Sla.* mloshtvo: *Cro.* vnosina; *Dl.* mnoſtvo; *Bs.* mnósgh, mnoactvo; *Rg.* mnoox, mnoxtvo, mnòsctvo; *Rs.* множество, wielolicznoſć, liczność, die Menge, groſſe Anzahl. Przeto mnóſtwa, z tobą Polſka posyłała małe woyſka. *Birk. Cromel. D b.* Nie trwożmy sobą; tam więcey oręża, Ta serca męſtwo, nie mnóſtwo zwycięża. *Kniaź. Poez.* 2, 18. Wszelkie mnóſtwo iako dawno mówią, czyni zamieszanie. *Modrz. Bax.* 361. cf. wielu rząd, nierząd). Panów mnóſtwo, czyni ubóſtwo. *Rys. Ad.* 56. – §. lud, pospolſtwo, gmin, das Volk, die Gemeine. Wywiedli nas na tę puſtynią, aby mnoſtwo wszyſtkie głodem pomorzyli. 3 *Leop. Ex.* 16, 3. wszyſtek gmin. 1 *Leop.*). Przyszło wszyſtko mnóſtwo przed króla. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 8. Wysnali świadectwo przeciwko niemu przed mnóſtwem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 21, 13., *ib.* 2 *Reg.* 18, 16. *Ross.* сонмище, сонмъ; cf. scym). MNOŻCA, – y, *m.*, rozmnażaiący. der Vermehrer, Mehrer. Akragas, mnożca urodziwych koni. *A. Kchan.* 85, *generator.* MNOŻNIK, – a, *m.*, *ob.* mnożyciel; mnożący, *multiplicator* Arithm., liczba, przez którą się druga rozmnaża. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOŻNY, – a, – e, mnożący się licznie, *Ec.* множный, ſich mehrend, zahlreich vermehrend. Krolikj bardzo mnożne są. *Sien.* 284, *Zool.* 334. Wróble bardzo są mnożne, co miesiąc przez lato wyprowadzaią po 5 młodych. *Kluk. Zw.* 2, 225. *Rs.* плóдкій mnożny, płodny, mnożący się bardzo, o ptaſtwie domowém). Gorczyca tak mnożne ieſt ziele, iż gdzie go raz nasieią, trudno się go z onego mieysca pozbyć. *Cresc.* 212. – *Fig.* Pochwała nielada iakowe dawą posilenie, i mnożne czyni serca chciwość chwały. *Gil. Pſt.* 176, dodaie serca, mądr hochherzig. *Slo.* mnohotliw: *multiplicatiuum.* – 2) *Arith.* Liczba, która ma bydź rozmnożona, nazywa się mnożnym, *multiplicandus. Jak. Mat.* 1, 25. *Leſk.* 2, 6. *Solſk. G.* 3, 79. *Rs.* множимое числò. MNOŻYĆ, – ył, – y, *Act., ndk.*, umnożyć, pomnożyć *Dk.*, mnażać *Frequ.*, *Bh* mnoſiti; *Sr.* 1. womnohoſciam; *Vd.* mnoshiti, pomnoshati, mnogoterniti, velikukratiti, povezhati, gmerati, svelikushati; *Crn.* mnoshim; *Cro.* mnoshiti, kupiſze, unosújem; *Bs.* umnosgiti; *Rs.* множить, умножить, умножать; *Ec.* многоусугу́бити; rozmnażać, pomnażić, przysparzać, mehren, vermehren. Książęta woyſka swe mnażały. *Krom.* 477. Jowiszu, który bozkie, ludzkie sprawy mnożysz, Wieczną władzą sprawuiąc, a piorunem trwożysz . . . *A. Kchan.* 9. Młode wychowanie roztropne siła potym obyczaiów dobrych na ſtarość każdemu umnożyć może. *Rey Zw.* 7 *b.* – Mnożyć się *Recipr. Bh.* mnozit ſe), ſich mehren, vermehren. Stoiąc mocno w wierze, mnożmy się we wszelakich uczynkach dobrych. *W. Poſt. Mn.* 313. Przez takie krwawe trudności, Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. Jako się nie ma w tey społeczności ta społeczna miłość umnożyć, patrzaiąc na miłe dziatki swoie? *Rey Pſt. H* 4. Jezus mnożył się w mądrości, i w leciech, i w łasce u boga i u ludzi. *Biał. Poſt.* 172. t. i. podraſtał, er nahm zu. Dzisieysze nasze marnotrawctwo nizkąd się nie mnoży, iedno z łakomſtwa. *Falib. S.* – §. *Arithm.* mnożyć, multipliciren. Mnożyć iednę liczbę przez drugą, ieſt to brać pierwszą tyle razy, ile w drugiey znayduie się iedności. *Jak. Art.* 1, 25. Mnożący, *multiplicator. Leſk.* 2, 6, *Rs.* множи́тель, liczba przez którą się druga mnoży. *Solſk. G* 3, 78. mnożnik. – *§. mnożyćdzieci, rodzić, plodzić, Kinder zeugen. Był z Fauna i z Semeli Nymfy umnożony Acis, *erat creatus. Zebr. Ow.* 339. Tyś móy syn, iam cię dziś umnożył sobie. *J. Kch. Ps.* 2. Syn naymilszy z twey krwi umnożony. *Groch. W.* 466. Niegwoliś oycze sobie mnie umnożył. *Groch. W.* 433. MNOŻENIE, – ia, *n.*, pomnażanie, das Vermehren, die Vermehrung. Mnożenie ptaſtwa domowego *Ross.* пóлъб. – *Arith.* ieden z pięciu sposobów rachowania, *multiplicatio. Solſk. G.* 3, 79. *Crn.* mnoshenje, mnoshitva; *Rs.* умноже́нїе, die Multiplication. *Leſk.* 2, 6. Tablica mnożenia. *Leſk.* 2, 45, Pytagoresowa, wieloraz, das Einmaleins. MNOŻYCIEL, – a, *m.*, *Boh.* Množitel; *Bs.* umnosgitegl; *Vd.* povezhavez, gmeravez; *Rs.* умножи́тель. – *Arith.* Mnożący i mnożnik są czynnikami mnogości, albo mnożycielami, *factores. Jak. Mat.* 1, 25. *Ufſtr. Alg.* 2, 168, *et* 2, 161.

Pochodz. *domnażać, domnożyć, namnażać, namnożyć, namnożny, pomnażać, pomnożyć, przemnażać, przemnożyć, rozmnażać, rozmnożyć, zamnażać, zumnożyć.*

M O.

MOC, – y, *ż.*, *Bh.* moc, *Sr.* 1. moj, moh, mocj; *Sr.* 2. moj; *Vd.* mush, muesh, mozhnuſt, smoshnoſt, samoshnoſt; *Crn.* mòzh, mush, mogoshnoſt (*ob.* *mogącość), *Cro.* móch, oblazt, jakost; *Dl.* sznaga; *Rg.* mooch, jákoſt; *Bs.* mócch, uzmosgenje, snaga, hrabroſt, jakóſt; *Sla.* moguchſtvo; *Ross.* мóчь, крѣпь, могу́чество, облáсть; *Ec.* мóщь, могу́честь; cf. *Suec.* magt, *Anglos.* myht, maeth, meath, *Dan.* magt, *Angl.* might cf. *Ger.* mögen Adlg., *Ger.* Macht, *Lat.* magis, maiestas; cf. *Hbr.* עמז amaz *robuſtus fuit*). die Macht, Kraft, Stärke, Gewalt. – 2) mocność, siła, dużość, die Kraft, Stärke, das Vermögen. Ogień nie tym mnieyszéy mocy będzie, iż na rzecz trafi, która się ognia nie boi. *Gorn. Sen.* 336. Zal, gniew, smutek doda mocy siła, Srogiego raczey męża zniewoł układnością. *Bardz. Tr.* 542. Szymon Czarnoksiężnik czynił się synem bożym, i mocą wielką bożą. *Sk. Dz.* 20. Bożek mocy, siły, *Crn.* Jodût). Lekarſtwo tym, którzy wnątrz na mocach poruszeni, iako na rozumie, na pamięci, na baczności, na mowie. *Sien.* 235. na wewnętrznych siłach, władzach, die innern Kräfte. O swoiéy mocy, o swoiéy sile, bez cudzey pomocy, aus eigner Kraft, von ſelbſt. Nieść go do ciemnicy kazał, rozumiejąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swéy mocy, a nieść się nie dał. *Sk. Zyw.* 1, 101. Otwie-

raią się drzwi o swéy mocy, wchodzi coś czarnego, iskrzy z ust ogień. *Ofs. Str.* 1. §. Moc *passiue*, stałość, niełacność odmianom, die Festigkeit. Wieża była téy mocy, że dobyć iey nie możono. *Ld.* Na moc budować. *Cn. Th.* 444. mocno). – §. brać moc, = brać górę, mocnić się, wzbiiać się, Ueberhand nehmen, ſtark werden. Nasi zamek zapalili, a gdy ogień wziął moc, wnet Moskwa wytoczyli się ku bitwie. *Stryik.* 774. W 16 wieku wzięła moc sekta Nowochrzczeńska. *Bielſk.* 518. Widząc król, iż Moskiewski, im daley tym więcey moc bierze, do króla Duńskiego się udał. *ib.* 554. cf. mróz bierze, *ob.* brać). – §. Moc, = władza, die Macht, Gewalt zu etwas, über etwas. Mam od cesarza daną moc na śmierć i na żywot. Ona odpowiedziała: zabić możesz, ale dadź umarłym żywota nie możesz; tak masz mówić: dana mi moc na śmierć. *Sk. Zyw.* 2, 357. Porzucił każdemu w moc po tysiącu ludzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 22. pod komendę oddał). Miał moc nad piwniczanymi. 3 *Leop. Gen.* 40, 3. władnął nad szynkarzami). Taką mocą rozgrzesza, iaką sam od drugiego ma. *Rys. Ad.* 68, *nemo poteſt plus iuris in alium conferre, quam ipse habet*; cf. trzeba pierwey mieć, abyś dał). – W mocy czyiey, = pod iego władzą, in jemandes Gewalt. Jeźli u kogo, u Muz to iest w mocy, Nie dopuścić zamierzchnąć cnocie w ciemney nocy. *Groch. IV.* 532. Ze zapał ugasł, szalone chciwości Pod moc rozsądney dały się skromności. *Paſt. F.* 75. Polacy pozostałey dziewce Krakusa księstwo w moc oddali. *Krom.* 37. Bolesław zamek w Łęczycy zbudował, i Semowitowi w moc go oddał. *Bielſk.* 150. Zle kiedy pospólstwo poczyna wiele o sobie rozumieć, nie daiąc się iuż starszym w moc *Petr. Pol.* 137. Nie w moiey to mocy, *Vd.* ni per mojei oblasti). Pełna moc, pełnomocnictwo, umocowanie, plenipotencya, *Rs.* полномочіе. – §. Moc, przemoc, gwałt, Uebermacht, Gewalt. Tatarowie bioząc moc na się, sprawili się wszyscy w wieden uf. *Biel.* 468. Mocy miernie używay. *Cn. Ad.* 514, imeśmocnieyszy, tym bądź skromnieyszy). *Slo.* moc jelezo lâme moc żelazo łamie, musi. – §. Mocą, = gwałtem, mit Gewalt. Mocą wypchnąć, wyrzucić, iak żabę z wieszy. *Cn. Ad.* 512. *aliter* mocą, = na fundamencie, cf. w skutku, kraft, vermöge, Mocą urzędu mego to uczyniłem. *Tr.* – *Vd.* is testamentu, savolo testamenta). Na mocy swoiéy władzy *Vd.* is svoje oblasti. – b) *quantitatis*: moc, mnogość, liczność, gwałt czego, siła czego, eine gewaltige Menge. W porażce bitnych żołnierzy moc stracili. *Stryik.* 44. Z Afryki biorą moc zboża do Turczech i Indyi. *Pam.* 83, 60. Moc krwi przez dziesięć lat Troia lać mogąca, Tych czasów tylko rumy ukazuie dawne. *Otw. Ow.* 626. – *§. *Abſtr.* mocy, mocarstwa, Kräfte, Mächte, *Rs.* власти. Ty ziemio, i wy rzéki i mocy podziemne, Bądźcie świadki tych umów. *Dmoch. Jl.* 1, 77. Racz boże powietrzne mocy powściągać, i wszystkie przeszkody, i ucisku od ludzi oddalać. *Wys. Al.* 481. – §. brzydka moc, = szpetny iak djabeł, eine abſcheuliche Figur, eine Fratze. Kazał Ezopowi rolą sprawować, nie chcąc téy brzydkiey mocy w domu chować. *Jabł. Ez. A* 4. Nie są iey tak tęskliwe ieszcze same nocy, Żeby się przedadź miała brzydkiéy mocy. *ib.* 2. MOC *ob.* Modz *Infin. Verbi*; *Praes.* mogę. **MOCARKA, – i, ż., mocna rządczyna, eine gewaltige Herrſcherinn (cf. mocarz). Mocarko, a wszech bitew bogini Minerwo. *A. Kchan.* 320. W człowieku są mocarki dziwne, popędliwość, boiaźń, żałość, radość. *J. Kchan. Dz.* 10

MOCARSKI, – a, – ie, od mocarzów, pański, herrſcherisch, Herrſchers. W mocarskiéy ręce Minerwa lance trzymała świecące, Pod któremi drżą woyska, miasta woiniące. *Jabł. Tel.* 338. Stałeś się mocnością ubogiemu abowiem duch mocarski, iakoby wicher popieraiąc ścianę *Leop. Jes.* 25, 4; wściekłość okrutników była iako powodź podwracaiąca ścianę. *Bibl. Gd.*). Łupy mocarskie 1 *Leop. Jes.* 53, 12, zwycięzcy). MOCARSTWO, – a *n.*, państwo, panowanie. *Cn. Th.* potencya, die Herrſchaft, Gewalt, Macht; *Rs.* могущество. MOCARZ, – a, *m.*, *Bh.* mocnář, monarcha); mocą celuiący, ein Mächtiger; Gewaltiger. Samson męstwem i siłą, mocarz nigdy niesłychany. *Sk. Zyw.* 2, 1. Samsony, Alexandry, Baltasary, Herkulesy, byli tacy mocarze, że sie ze lwy, z smoki i z innemi okrutnemi zwierzętami łamali biiali. *Rey Zw.* 62 *b.* Gdy uyrzeli Filistynowie, iż umarł Goliat, mocarz ich, pierzchnęli. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 51 *Bibl. Gd.* Nie może żaden sprzęta mocarzowego rozszarpać, ieśliby pierwey mocarza nie związał. *W. Marc.* 3, 27. *Bibl. Gd.* Aniołów pismo ś. zowie mocarzami i zastępem Pańskim. *Karnk. Kat.* 20. Posyła Bóg do panny nielada anioła, Lecz mocarza swego, cnego archanioła. *Pieś. Kat.* 3. – §. potentat, pan wielki, ein großer Potentat. Bog podał książęta na pomordowanie, a pobsługi z mocarzami, a mocarze na stolicach ich. *Bibl. Gd. Judyt.* 9, 2. W *mocarzoch zbawienie prawicy iego. *Leop. Ps.* 19, 7. w *potentaciech. 1 *Leop.*). Mocarza na gnieway; Mocarz rozgniewany straszny. *Cn. Ad.* 512. cnie składay się z dworem, bo przypłacisz worem; cf. Nie mieszay się sielska sobako między dworskie; Nie gray myszko z kotkiem; Nie wygrasz z nim; Ugrozisz mu; Uczynisz mu; Zaymiesz mu kacski na błocie). MOCEN od Mocny. *MOCKA, – i, ż. *dem. nom.* moc, eine kleine Kraft. *Viriculae* mocki, siłki. *Mącz.* MOCNIEĆ, – ała – icie, *Neutr. ndk.*, MOCNIĆ SIĘ, *Recipr.*, mocnym się stawać, dużeć, ſtark werden, ſich verſtärken. Kozieł odtąd rosł, i mocniał w trzodzie. *Wad. Dan.* 159. Któremi się państwa waszczynaią sposobami i mocnieią. *Psalmod.* 15 Im dłużey mówił, tym się głos w nim mocni, I boiaź ustąpiła z twarzy mu widoczniey. *Jabł. Tel.* 322. Sam w sobie żal, dawnemi mocni się siłami. *Bard. Tr.* 10 Mieca sami na się obracamy, a sąsiady się mocnią rzą dem i pokoiem. *Teatr* 45 *d*, 10. cf. zmocnić się. MOCNIĆ co, *Activ.*, umacniać, wzmacniać, ſtärken, verſtärken; befeſtigen; *Bh.* mocniti, moznim, zmocniti, zmocnowati; *Vd.* mozhneishati, obmozhiti, pomozhneishati; *Cro.* jachiti, temeliti). Skutecznie mocnią zdrowie z Italy Rosmaitego rodzaiu sałaty. *Mon.* 70, 801. Serce swe zmocni, że mu nie słabieie z boiaźni. *Jer. Zb.* 353. Sprawiedliwość tron królewski mocni. *Goſt. Gor.* 123. MOCNIUCHNY, – a, – e, *intensiv. adj.* mocny; *fortiſſimus. *Mącz.* mächtig ſtark. MOCNO *Adv.*, *Bh.* mocné; *Sr.* mulzy (cf. wielce), jara, jaru (cf. iary); *Slo.* naramno, *Vd.* mozhno, silu, pre-, cf. prze-), hudu; *Cro.* kruto, jako *Rs.* мочно, очень, голѣмо, плóтно, вилóмь, доволѣ *Ec.* зельнѣ, зѣльно, зѣло (cf. siła), довѣла (cf. cało), весьма, очень, велми, silnie, bardzo, *pr. et tr.*, kräftig, ſtark feſt, ſehr. Dobry to szewc, dobrze, mocno i pięknie ubi. *Teatr* 29 *c*, 55. Dzień i noc kuryerem bieguąc, mo-

nom się sfatygował. *Teatr* 8 *b*, 28. Brat We Panny był bliźniakiem, i mocno do niéy podobny. *Teatr* 29, 41. Będę iż zjadł, ale mi się mocno jeść chce. *Teatr* 2 *c*, 49, gwałtem. Mocno żądam. *Ec.* прежелаю; mocno pożądany, *przeżądany прежеланный, благовожделанный. Strasznym ogniem goreię do niéy; ale tō iak wszyscy djabli, *alias* mocno. *Teatr* 6, 33. Mocno, dobyway mocy, przyłóż palców. *Cn. Ad.* 513. Hrabia Montfort, z *Mocnogorny. *Birk. Dom.* 23; *Mocnogorski, *ib.* 24. Wybiera sobie prokuratorów, którym onę taką rzecz mocno w ręce daie, którą aby wygrali, nie żałuie im dosypać. *Glicz. Wych. N* 3 *b*, usilnie im zależy, albo też umocnie, upoważnia do tego). MOCNOBOKI, - a, - ie, boków mocnych, starkseitig; *Ec.* благовонный. MOCNOMYŚLNY, - a, - e, - ie *adv.*, myśl mocnych, *Vd.* mozhnoumen, *subst.* mozhnoumnoſt. MOCNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* mocnoſt; *Slo.* moźnoſt (*ob.* Możność); *Sr.* 1. krutoſcj; *Crn.* mogozhnoſt; *Vd.* mogozhnoſt, mogozhlivoſt, mozhnuſt, smoshnoſt, samoshnoſt, mahtekaſt, mahtek; *Sla.* moguchſtvo; *Bs.* jakoſt; *Rs.* могу́щство, прочность, плóтность; *Ec.* мощь, мощество; moc, siła, siłność, *dużość, die Macht, Kraft. Ku poznaniu mocności końskiéy i to należy, czy ieſt śmiały, nogami ziemię grzebie . . . *Creſc.* 525. Staſeś się boże mocnością ubogiemu, mocnością niedoſtatecznemu w udręczeniu iego. *Leop. Jes.* 25, 4, twierdzą ubogiemu, zamkiem nędznemu. *Bibl. Gd.*). Bog sam będzie ucieczka nasza, nadzieia nasza, mocność nasza. *H. Poſt. Mn.* 308. Napełniy nas odrobinami twego męſtwa i mocności, w któréy wszyſtkie krzywdy wytrwasz. *Sk. Asz.* 178. Na apoſtołach mocność kościelna ieſt fundowana. *Hrbſt. Art.* 112. Mocność i pewność wyrodu. *Hrbſt. Nauk. B* 4 *b*. MOCNOSERCY, - a, - e, *Vd.* mozhnoserzhen, ſtarkherzig, *subſt. Vd.* mozhnoserzhnoſt. MOCNOWIERNY, - a, - e, *Vd.* mozhnoveren, terdoveren, *subſt.* terdovernik. MOCNY, MOCEN, - cna, - cne, *Bh. et Slo.* mocný; *Sr.* 2. moźni, *Sr.* 1. moczné, moźny, moźny, kruté; *Vd.* mozhen, mogozhen, mogozhu, mogozh, mogozhan, mozhan, samozhen, mahtig, silen, terdu, ſtanoviten; *Crn.* mozhn, mogozhu, mozhan, terdan; *Cro.* mochën, ják, sezlok; *Rg.* mochni, mocchjan; ják, jáki, jamaccjan, jakoſtan; *Sla.* jak, jaki; *Bs.* mochjan, jaki, snaagjan, hrabren; *R.* мочный, мóченъ, могу́чій, могу́тный, благонадёжный, молодцова́тый, могу́тникъ, крѣпкій, здáльный, матёрый, прочный, плóтный, плотноватый; *Ec.* мощный, мощенъ, незыблемый, silny, *duży, tęgi, máchtig, ſtark, kráftig. Mocny lew, mocne wino, mocna niewiaſta, mocnieyszy czas, który ie trawi, nad niego mocnieyszy człowiek, który go umie zażyć. *Mon.* 66, 255. Kto mocnieyszy, ten lepszy. *Birk. Zam.* 51, *Opal. sat.* 94; *Slo.* kdo mocnéjší, ten silnéjší. Mocnieyszemu mocny ustępuie; mocnieyszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Bóg z nas mocnych nas wyzwolić! *Rey Pſt. H* 8. Mocnym być, mieć z to mocy, przemagać *Ec.* мóжествовать. Mocne przedsięwzięcie *Vd.* terdnu, srieanu priedvsetje). Poznałem, że on w tych wszyſtkich naukach ieſt mocny. *Boh. Kom.* 3, 29, biegły, gruntowny). Mocne trunki. *Creſc.* 345. Kto czego mocnego ſkosztuie, w czym in-

szym smaku mało czuie. *Cn. Ad.* 375. Ale też to nadto mocny ieſt ten bilet. *Teatr* 5 *c*, 26, tęgi, oſtry). Familia iego ieſt mocna; niebym nie wſkórał. *Teatr* 13 *c*, *B*, liczna, znaczna). - Mocny, krzepko na mieyscu ſtoiący, nieruchomy, ſtały, iak wryt ſtoiący. *Cn. Th.*, feſt, unbeweglich. Armida, miaſto mocne w Mezopotamii. *Sk. Dz.* 483, twierdza, cf. twardy). Z natury mocne miaſto, które albo na górze, albo wodą oblane ſtoi. *Papr. W.* 1, 153. Suchą nogą po morzu, iako po ziemi mocnéy szedł. *Sk. Żyw.* 1, 434, po lądzie, po tęgiéy ziemi, *Rs.* матерая земля. - *§. Nie ſtanął do sądu ani przez się, ani przez swego mocnego człowieka. *Sax. Porz.* 54, t. i. umocowanego, plenipotenta, durch ſeinen Bevollmächtigten. MOCOWAĆ co *czł. ndk.*, ſilić, natężać. *Sr.* 1. mocuiu, mocujem, cf. *Gr.* μογεω, anſtrengen. Darmo sobie gardło mocuię, ona dziś nie przyydzie. *Teat.* 56 *d*, 4. - *§. Woźnego mocować, *Tarn. Uſt.* 85, gwałt mu wyrządzać, gewaltthätig behandeln, *Sr.* 1. moczuvu *cogo*. - Mocować się, - ał, - uie, *recipr. ndk.*, ſilić się, pasować się, walczyć z kim, kämpfen, ringen, ſeine Kräfte mit jemanden meſſen; *Bh.* hrbługi ſe, hrblowati ſe, cf. gardłować; *Rg.* jaccitise; *Vd.* se samuezh, se ſkushati, ſkusitise, se s'kom pipati, se metati, tergati, tepſti; *Cro.* boritisse; *Rs.* бороться. Oto mąż mocował się z nim aż do zarania; który widząc, że go przemodz nie mógł, obraził żyłę lędźwi iego. 1 *Leop. Gen.* 32, 25. Z nieprzyiacielem, i z trudnością niesposobnego mieysca mocować się im przychodziło. *Krom.* 463. Tak się długo mocował z wodą, że nie zginął, i z morſkich nawałności na brzeg wyszedł. *P. Kchan. Orl.* 1, 141. MOCOWANIE, z w zapasy chodzenie; walczenie, das Ringen, Kämpfen. Za pasy chodząc z Anteuszem, mocowaniem go przemógł. *Otw. Ow.* 606, *Sr.* 1. moczvvano *coactio*. MOCOWNIK, - a, *m.*, zapasnik, co się mocuie z drugim. *Wlod.*, *Dudz.* 45, *Vd.* metaua, pipavez, pardegaua, pulesh, der Kämpfer, Ringer (*Sr.* 1. moczuvaŕ *conctor*).

Pochodz *pod słowem Modz, mogę.*

MOCYA *ob.* agitacya, die Motion. - §. *in iure* ruszenie do wyższego sądu, die Appellation. *Wlod.*, cf. promocya.

MOCZ, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* moć; *Sr.* 2. mokſch; *Sr.* 1. motj, mocj, itjant; *Bs.* misgesg; *Rg.* mixesc, bûrex (cf. *Lat.* mingere; cf. *Vd.* mozhilu, z poléwka, podlewa; *Crn.* mozhur, *Hg.* motsar, z błoto, kał); *Rs.* моча. cf. *Suec. et Jsl.* Miga, Niederſ. Mize, *Anglos.* migan, mighta, cf. *Lat.* meiere, *Gr.* μιχειν, ομειχειν); mokrz, der Urin, der Harn; wodniſta, słona, oſtréy woni ciecza, wyprowadzaiąca z ciała zbytnie cząſtki oleyne, solne i ziemne. *Zool.* 40. Mocz czyli uryna oddziela się w ciele przez nerki, i wypędza się przez macharzynę. *Krup.* 2, 126, *Kirch. An.* 61, *Spicz.* 202. Wół bieżąc mocz puszcza. *Haur Sk.* 324. *MOCZNY, - a, - e, moczony, przemoczony, eing weicht, geweicht. Przyprawił łaźnię, do któréy rozmaitych ziół mocznych w kotliki i w garnce nakładł. *Biel. Sw.* 261 *b*. MOCZOCIĄG, - u, *m.*, moczociąg do wypuszczania moczu, *catheter. Perz. Cyr.* 2, 6. Jak moczociąg do pęcherza wprowadzić? *ib.* 245. MOCZOWY, - a, - e, *Bh.* moćowń, od moczu, Urin-, Harn-. Macharzyna moczowa. *Krup.* 2, 120. Kanał moczowy. *Zool.* 40.

MOCZADŁO, - a, *n.*, MOCZARA, - y, *ż.*, *Bh.* močidlo *palus*; *Crn.* mozhur; *Hg.* motsar); bagno, kałuża, der Sumpf. Jako gdy z uschłych moczar i rosparów ziemnych Skwar słońca powietrze napruszy. *Zab.* 14, 166. Osuszył moczadła. *Stas. Num.* 2, 214, *Rs.* мочало, мочалко, мочалка wiecheć z kory lipowéy). MOCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zmoczyć, umoczyć, namoczyć *dk.*, maczać *czest.*, *Bh.* močiti; *Rs.* мочить). - *§. *Intr.* Mokrzyć, pissen, harnen. Za każdą razą, gdy na koniu jechał, moczył krwią. *Dyk. Med.* 4, 355. - §. Mokro czynić, naß machen; *Bh.* močiti, zmočiti, zmačeti, smočim, smáčim; *Sr.* 1. mačijam; *Crn.* mozhiti, mozhèm, makam; *Vd.* mozhiti, smozhit, vmakati, pomakati, namakuvati, mokriti; *Cro.* mochiti, makati, mákam, machem; *Bs.* smociti, aquassiti, stápati, natapiti; *Rg.* mocitti, mocijm, umocitti, smocitti, umaakam, umakati; *Ross.* мочить, мочу, макать, макнуть, макаю, мачу, смочить, смачивать, намочить. Moczący *Ec.* мокротворный. Ognia nie oduczysz, aby nie palił, wody, aby nie moczyła. *Birk. Zyg.* 16. - *fig.* Gdzieś poyrzał, krzywdy moczyły się łzami. *Groch. W.* 260. O wszystkim mi donosił, a iemu za to mordę moczyłem. *Teatr* 17, 44, poiłem 30). Jako wół Nabuchodonozor trawę iadł, i moczył się po rosie. *W. Post. W.* 2, 291. - §. Nogi moczyć, die Füße (im Fußbade) waschen, ein Fußbad nehmen. *Kluk Rosl.* 2, 276. Podług różnych wad, przy kąpielach, w innym czasie dnia można nogi moczyć, lub rożnego kąpania zażywać. *Krup.* 1, 221. - §. Moczyć co w czym, z namaczać, eintauchen, einweichen. Ziołka zawiklanéy substancyi, ażeby sposobniemi się stały do destylowania, powinny bydź przez kilka dni moczone. *Krup.* 5, 17, moczenie *maceratio*. *Krumf. Chy.* 82, *Rs.* мочка, вымочка. Moczenie konopi, das Einweichen, Rösten, Wässern des Hanfs, pospolicie odbywa się w dole napełnionym wodą. *Jak. Art.* 3, 216. Czas do moczenia lnu naylepszy iest Marzec. *Przędz.* 11. Konopi, ani żadnego przędziwa nie masz dopuścić moczyć w stawie. *Haur Ek.* 42. - *fig.* Ledwie świat niestateczny zoczą, W gorzkości zaraz duszę swoię moczą. *Chrośc. Job.* 18. Natura uciechy nasze w smutku i goryczy moczy i przetrawia. *Mon.* 70, 593. Dobrego ma sługę, co w kuflu języka nie moczy. *Mon.* 76, 770, nie pije, nie moczymorda). MOCZYCIEL, - a, *m.*, moczący, *Crn.* makávz, der Naßmacher, Einweicher. MOCZYDŁO, - a, *n.*, a) moczadło, bagno, kałuża, w którey len, konopie moczą, der Sumpf, das Wasser, worin Hanf, Flachs, geweicht wird, die Röste, Flachsröste, Hanfröste; *Bh.* močidlo. Mieysce na moczenie konopi, powinien być dół zwany moczydło, albo *moczuła*. *Przędz.* 40. (*Cro.* mochilnicza lana, *fasciculus lini aqua maceratus*). Konopie nałożone w moczydło, nakryte słomą, przyciśniy drzewem i kamieniami. *Jak. Art.* 3, 217. Za igrzyska Dunaiec i San miawszy z Bugiem, Dzisiay mię w iednym lichym moczydle konopi Nieszczęsny kurcz i moia nieroztropność topi. *Pot. Jow.* 64, cf. przepłynąwszy morze w Dunaycu utonął). - *§. Ognia piekielnego, żadne moczydło, nawet naywiększe, potłumić nie może. *Bzow. Roz.* 65, woda go nie zgasi, niezgasiły). MOCZYDLNY, - a, - e, od moczydła, bagienny, kałużny, Sumpf-. Jezierzych, moczydlnych wód wilgoci smrodliwe, powietrze każą. *Sien.* 477. MOCZY-

WĄS, - a, *m.*, MOCZYMORDA, - y, *m.*, (*Bh.* moč-huba, molek; *Ger.* ein Naßfittel; pijanica wielki; gęba u niego iak cholewa; Loie iak na kamionkę; Kufel mu patrzy z oczu; Kufel, ein Saufaus. Piiał do północy moczywąs z swoią drużyną. *Biul. Ryt.* 4, 232, *Teatr* 43 *c*, 25, *Comp. Med.* 410, *Mon.* 75, 590. Opuszczam iuż tych dymowąchów, moczywąsów, suszykuflów, którzy na cudze objady i flaszki czatuią. *Mon.* 71, 357.

Pochodz. pod słowem: *Moknąć.*

MODA, - y, *ż.*, *Sr.* 2. moda; *Vd.* shega, ushanza, navadnost; *Cro.* shega; *Rs.* мода, обычай, поведение; die Mode (z Francuzkolac.). Moda wyraz przedtym nie znaiomy, oznacza nowy sposób działania, wszczęty od znacznych, naśladowany przez niższych. *Kras. Pod* 2, 213, zwyczay nowy, nayczęściey obcy, czyli to co do stroiu, czyli mieszkania, stołów, usłużenia, porządków domowych i wszelkiego rodzaiu kształtów, któremi się zmysły nasze bawią do czasu. *Kras. Zb.* 2, 177. Moda iest sposob na nowo używania rzeczy, należących do wygody, potrzeby lub ozdoby. Postać przerobionego sprzętu iest w modzie, gdy iest w zażywaniu powszechnym. Jedno powszechne to tylko iest prawo mody: tak teraz noszą; albo też: iuż tego przestano nosić. *Jez. Hip.* Moda iest tyran, który prawa daie. *Zab.* 15, 410 *Zab.* Wielki świat idzie za modą. *Teatr* 13 *c*, 191. Z mody się świat obraca, wyszedł rozum z mody. Trudno wczyć z tłumem, Niech będzie rozum głupstwem, a głupstw rozumem. *Kras. List.* 169. Do mody stosować się należy, aby uchodzić za ludzi umieiących żyć. *Teatr* 19 *b*. Częstokroć bydź głupim potrzeba dla mody. *Nar. Dz.* 42. Naylepiey tak chodzić, iako kędy moda. *Pot. Ar* 89. Francuzczyzna w modzie, a zatym i nasze listy pi tuo mody na sobie noszą. *Kras. Pod.* 2, 110. To t raz w naywiększey modzie. *Teatr* 22 *b*, 52. Interes i w modzie, a zysk we zwyczaiu. *Teatr* 48 *b*, 28. Ter to w modę poszło, źle o drugich mówić. *Teatr* 15 *c*, Miłość małżeństwa, chociaż nie iest w modzie, przeci gdy była, miała swoie wdzięki. *Zab.* 13, 373. Daw zwyczay młodym szaleć, to gorsza, co za naszego wie w modę wchodzi, że starzy szaleią. *Teatr* 2, 116. Rz czy istotnie potrzebne nigdy nie wyydą z mody. *Pam.* 389, *ob.* Moduy, modnie, modniś, modziasty.

MODEL, - elu, *m.*, *MODELUSZ, - u, *m.*, *Crn.* mod *Vd.* model, modou, podoba; *Sr.* 1. pjedznamo; *Bs. Sla.* kalup (cf. kadlub); *Cro.* forma, sievalka, *Dl.* t rillo (cf. tworzydło); *Rs.* модель, образецъ (cf. ol образчикъ; z *Francuzkolac.* modele, modulus), Modell. Modelusz, oryginał rzeczy każdéy, którą k sztem naśladować pragniemy. *Kras. Zb.* 2, 179. Mo budowania, kształt, konterfekt, wizerunek. *Cn. Th.* del drzewiany albo malowany, rysowany, budowania c go wnątrz i z wierzchu. *ib.*, abrys). Planta ta słu może za model, według którego trzebaby stawiać *Smith. Bud.* 488. Obił wszystko blachami złotemi ro tą foremną, według modła i prawidła. *Leop.* 3 *Reg* 35. Iakiey był wedle formy naypierwszy kapelusz niego nałępca przeiął niniejszy modelusz. *Zab.* 12, Gdzie się tylko iaka w stroiu moda wszczyna, Już niey cała bierze modele kraina. *Zab.* 12, 64. Prze ten krótki panowania twego, chcą mieć za model p szłego. *Pilch. Sen.* 6. Z pism peryodycznych na

wnieyszy u Anglików Spektator, modelusz wszystkich następuiących. *Kras. Liſt.* 50, wzór). Monarchowie są poddanych modele, Ich oni przewodniczym śladem zawsze chodzą, Pod wielkiemi się królmi wielcy ludzie rodzą. *Nar. Dz.* 1, 130, iaki pan, taki kram). Nie sięgamy w głąb czasu, Oto nam na iawi Przytomnych ieszcze mężów żywy model ſtawi. *Zab.* 10, 323 *Kniaź.* MODELOWAĆ cz. *ndk.*, w glinie modele wyciſkać, modellieren, *Ross.* вылѣпливать (cf. wylepić). Modelowanie лѣпка. MODELOWNIK, - a, *m.*, *Rs.* лѣпщикъ, лѣпильщикъ, der Modellmeiſter. MODELOWY, - a, - e, wzorowy, *Rs.* образцовый. MODERACYA, - yi, *ż.*, z *Lac.*, die Mäßigung, wſtrzemięźliwość, umiarkowanie, mierność, cnota trzymaiąca żądze na wodzy. *Kras. Zb.* x 179, *Boh. Kom.* 4, 185. MODERAT, - a, *m.*, wſtrzemięźliwy, der Enthaltſame, Gemäßigte. Moderat, żeby w ciele wysuszył zbytnie wilgotności, Krew' puszcza, purgans bierze, co trzeci dzień pości. *Pot. Jow.* 69. Którzy są moderaci, ci wolną i lekką ſtarość miewaią; mierzioność zaś w każdym wieku przykra. *Bud. Cyc.* 5. (MODEREK *ob.* Modrak). MODEROWAĆ cz. *ndk.*, miarkować, pomiarkować, umiarkować, moderiren, mäßigen. MODEROWNY, - a, - e, moderowany, do moderowania, mogący być moderowanym, gemäßigt, moderirt. *Mon.* 69. 442. MODESTYA, - yi, *ż.*, przymiot człowieka, znaiącego się na sobie, a szanuiącego innych, pochodzący z uwagi na własne niedoſtatki. *Kras. Zb.* 2, 179, ſkromność, die Beſcheidenheit. Przyzwoita grzeczność nie ubliża modeſtyi. *Woty. Teatr* 6 *b*, 35.

1) MODŁA, - y, *ż.*, *Bh.* modla forma; *Vd* furm, predklad, poduba; *Rs.* образецъ, *ob.* Model, Modelusz); modła do uſtawienia proſtego słupów, muru, ścian. *Cn. Th.*, die Bleywage, Richtwage *pendule*. *Stas. Buff.* - *Fg.* Model, wzór, prawidło, ſoza, die Richtſchnur, das Modell. Prawo ieſt modła, którą się uznawa, co ieſt sprawiedliwego, a co niesprawiedliwe. *Gorn. Sen.* 253. Prawo ieſt modłą, podług którey ludzie w społeczności mieszkać i żyć maią. *Gorn. Wł. G* 45. Życie Chryſtusa ieſt iako modła, albo wizerunek żywota chrześciańſkiego. *W. Poſt. W.* 47. Stolica twoia będzie prawidłem albo modłą, proſtuiącą króleſtwo twoie. *Bzow. Roz.* 79. -

2) MODŁA, - y, *Bh.* modla, *Crn.* malik, *Cro.* molvan, bolvan, *deus fictus*, bałwan; ein Götzenbild. Modził się bożom; a była tam iedna modła złota, przed którą kłękał, która modła się ruszyła. *Biel. Sw.* 142 *b.* Przy Lussy grobie udziałali Czechowie iednę modłę, chłopa na koniu, a szczérego złota, a zwano ią Zelu. *ib.* 138 *b.*

3) MODŁA, - y, *ż.*, modlitwa, prośba do boga, (*Rs.* и *Ec.* молва, z uniżona prośba), das Gebet. Złożywszy ręce na krzyż, modłę czynił. *Sk. Żyw.* 2 102. Oycowie nasi na tey górze modłę czynili, a wy powiadacie, iż w Jeruzalem ieſt mieysce, gdzie ma być modła czyniona. 1 *Leop. Joan.* 4, 19. Achab służył Baalowi, i dawał mu modłę. *ib.* 3 *Reg.* 16, 31. MODLARZ, - a, *m.*, *contemtim* od modlenia, bałwochwalca (*Bh.* modlář *idolatra*; modlosłuchnjk, = bałwochwalca; *Jes. Bh.* modlitba; *adj.* modlařský, = bałwochwalski; modlařſtwj, modlosłužba, modlosłužebnoſt bałwochwalſtwo). Baal nie dał na one modlarze. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 29. *MODŁEK,

- łka, *m.*, który się modli, zawiesiwszy się komu ze szyi, albo klękaiąc przed nim, *flagitator. Mącz.*, ein zudringlicher Bitter.

MODLIĆ się, - ił, - i, *recipr. niedokonane*, *MODLAĆ się, *MADLAĆ się, (Modliwać się *frequ.*, *Bh.* moditi ſe, cf. *Bh.* medle *quaeso, amabo*); *Slo.* modlim; *Sr.* 2. modliſch ße; *Sr.* 1. modlu ßo; *Vd.* moliti, molituvati, moleduvati, shelnu prositi, shebrati (cf. żebrzeć); *Crn.* modlit, moliti, mólem, shebrâm (moleduvam *flagito*; molęti, = ofiarować, podawać); *Cro.* moliti, mòlim; *Slá.* moliti, mollim, moliti boga; *Hg.* imádom; *Bs.* moliti; *Rg.* mollití, mollitise, pomollitise; *Rs.* молить, молю, молиться, помолиться, богомольствовать (молебствовать śpiewać Te Deum); *Ec.* молитвовати, молитствовати, modlić się bogu, świętym, beten. Młodym robić, mężom rządzić, ſtarym modlić się przyſłoi. *Cn. Ad.* 507. Ty usłuchasz boże, prośbę ludu, którą się *modła na mieyscu tym. *Budn.* 1 *Reg.* 8, 30. Faryzeuszowie po rynkach, na rogach madlali się. *Pot. Pocz.* 581. Gdyś się ty madlał z płaczem, iam ofiarował twoię modlitwę panu. 1 *Leop. Tob.* 12, 12. Nad konaiącymi gorąco się modlono. *Kanc. Gd.* 163. Przy tym ołtarzu zwykł on się madlać. *Morszt.* 199. Tobiasz często modliwał się. *W. Tob.* 12, 12. Przed każdą potrzebą długo się modliwał Chodkiewicz. *Birk. Chod.* 2. Częściey się modliwał za żywych, niż za umarłych. *Birk. Dom.* 151. Bogu modlić się mamy. *Karnk. Kat.* 389. *Slo.* labło ſa človek modli, kěd ſa mu dobre wodi, cf. ma chléb rogi). *Slo.* kdo ſa modlit ně wge, něch na more idě, cf. do boga, gdy trwoga, *ob.* Modlitwa). - *§. Boga modlić, *Rs.* молить бога, n. p. Wiele iałmużn czynił, a boga zawsze modlił. *Birk. Chm. B* 2. Chryſtusa boga naszego modl, aby nas zbawił. *Pim. Kam.* 242, proś modlitwą). Tego, któregoś porodziła panna, iako miłosiernego, nie przeſtaiąc, modl. *ib.* 242. - Smotrzyſki braciom swoim łaſki w duchu świętym uprzeymie modli, życzy i winszuie. *Smotr. Ap.* 1. - *Iron.* Często słychamy, kiedy się za niemi modlą, bogday z piekła nie wyyrzał, to mi odjął, tego mi nie zapłacił, to mi odgraniczył. *Falib. Dis. S* 2. - §. Modlić się człowiekowi, prosić kogo bardzo, pokornie, przebóg, supplikować, *Rs.* молить, demüthig bitten, inſtändigſt, vor und nach Gott bitten. Porwano Euſtachiuszowi żonę; modlił się o nię, i prosił pokornie ręce ſkładaiąc, aby na boga pomnieli, a oney mu tak wielkiey żałości nie czynili. *Sk. Żyw.* 2, 196. Nie przykrzę się, nie modlę się z przyiaciół żadnemu, Mam ia do woli z Sabińſkiey intraty. *Hor.* 1, 299. Mężnie się bronić nieprzyiaciołom, nikomu się nie modlić. *Warg. Cez.* 77. Nikomu się nie modlił, ani płakał, iedno żałosny głos wypuszczał. *Sk. Dz.* 48. Modliwałem się synom moim. 1 *Leop. Job.* 19, 17, modliłem się. 3 *Leop.*). Skoro się dowiedział, że się odſtrzelił od niego Filip, upadła mu myśl, modląc się nieprzyiacielom, poddał się im. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 13, 23. MODLICIEL, - a, *m.*, modlący się, der Beter; *Bh.* modlitelnik; *Crn.* molitnek; (*Vd.* obmolnik, namolnik, = *adorator*); *Rg.* molnik, molitegl; *Bs.* molitegl; *Cro.* molitel; *Rs.* молѣбникъ, молельщикъ (pielgrzym), богомольщикъ (bogomódlca), поклонникъ; *Ec.* молитвенникъ, молитель,

молебникъ. Intercessorami, przyczyńcami, modlicielami są święci, a bóg dawcą. *Smotr. Lam.* 204, przez świętych do boga); *w rodz. żeńsk.* Modlicielka, *Cro.* molitelicza; *Rg.* moliteglíza; *Rs.* молитвенница, богомольщица; *Ec.* молебница, молительница. *MODLISTY, - a, - o, Modlitewny, Gebet-; *Bh.* modlisćný. Modlista kaplica, gdzie się modły odprawuią. *Petr. Hor. E.* 4. MODLITEWKA, - i, ż., *dem. nom.* modlitwa, *Bh.* modlitbicka; *Crn.* molituvza; *Cro.* molitvicza, ein Gebetchen, cf. paciorek). Dnia iednego pewne mówili modlitewki. *Boh. Djab.* 2, 57, między inszemi modlitewkami... *Pim. Kam.* 108. MODLITEWNIA, - i, ż., MODLITEWNICA, - y, ż., MODLITEWNIK, - a, *m.*, *Bh.* modlitebnice; *Vd.* molitna hisha; *Rg.* pomoliscte; *Rs.* молельщище, молитвенникъ, часовня, часовенка; *Ec.* молительще, молбище, молитвенница, молитвенное мѣсто; mieysce, gdzie się modlą, kapliczka, oltarz od modlenia, modlnica, der Ort zum Beten, das Bethaus, die Betſtube, das Betzimmer. Teraz proszę, póydź zemną do modlitewnice, Gdzie mam bogom ślubione zjść obietnice. *Pot. Arg.* 779. Weszła do modlitewnicy swoiey. *W. Judit.* 9, 1. Uczynił Salomon wnętrzny dom modlitewnicy, aby była świątnica świętych. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 16. Na około modlitewnika. *Budn.* 1 *Reg.* 6, 5. Udziałał ubłagalnicę albo modlitewnicę ze złota. 1 *Leop. Ex.* 37. - *§. Modlitewnik, modlitewniczek *zdrbn.*, modlitwy, modlitewki. *Cn. Th.*, książka modlitw, das Gebetbuch; *Vd.* molitve bukve, molitovne bukve; *Rs.* молитвенникъ, молитвословъ, часовникъ, часословъ; *Ec.* молитвенникъ книга, молитвословецъ, требникъ *ob.* trebnik. MODLITEWNY, - a, - o, od modlitw, Gebets-, Bet-; *Bh.* modlitebnj; *Rs.* молитвенный (cf. молебенный, молебный od modlitwy dziękczynnéy, n. p. Te Deum laudamus; молительный suplikuiący, молительное письмо suplika). Wszedł do domu modlitewnego. *Bud.* 1 *Chron.* 28, 11. MODLITWA, - y, ż., *Bh.* modlitba; *Slo.* modlitba; *Sr.* 1. modlitwa, proſtwa; *Sr.* 2. batowanje, batowanſtwo; *Crn.* molitva, molituv; *Vd.* molitva, molitje, shebranje; *Cro.* molitva, molba, molenye; *Sla.* molitva; *Bs.* molba, molitva; *Rg.* mólba, molitva; *Rs.* мольба, молитва (2. prośba), молитвословіе (молебенъ, молебствіе Te Deum laudamus; kanony albo *molebny. *Pim. Kam.* 309), das Gebet. W modlitwie iest obcowanie i rozmowa z bogiem. *Sk. Zyw.* 2, 96. Modlitwa, podniesienie serca ku bogu. *Karnk. Kat.* 379, *Radz. Z. P. M.* 37. Modlitwa z panem bogiem w swych potrzebach umawia się. *Hrbſt. Odp. Rr* 6. Goraiące a żałobliwe modlitwy. *Rey Pſt. Nnn* 3, modlitwy zapalone. *ib.*, *ob.* ſtrzeliſte). Turcy kształtną poſtawę rozmaitą pod czas modlitwy biorą, zakładaią ręce, chylaią się, czołem biią, chwicią głową. *Klok. Turk.* 192. Komu modlitwa nie smakuie, ten niech po morzu żegluie. *Cn. Ad.* 356, *Slo.* kdo ſa modlit nè wge, nèch na more idè, niebezpieczeńſtwa nauczą nabożeńſtwa; do boga, gdy trwoga). Modlitwa Pańska, z pacierz, Oycze nasz, *Ec.* господская молитва, господня, отченашъ, das Gebet des Herrn. - §. Modlitwy, Modlitewki, *plur.* książki, w ktorych modlitwy są. *Cn. Th.*, *ob.* Modlitewnik, das Gebetbuch. MODLNICA, - y, ż., modlitewnica, der Betort, das Bethaus. Do ciebie pobieżą, iako do modlnicy. *Birk. Kaw.* 14. MODŁOCZYNCA, - y, *m.*, który modlitwy czyni, der Beter. Urząd modłoczyńców. *Petr. Pol.* 2, 150.

Pochodz. *namodlić się*, *pomodlić*, *przemodlić*; *bogomódlca.*

MODNIŚ, - ia, *m.*, fircyk modny, ein Modenärrchen. Jak młodemu ſkąpcem, tak ſtaremu modniśiem bydź nie przyſłoi. *Teatr* 22, 10, *Zab.* 12, 69. Bodayeś przepadł modniśiu! *Teatr* 43 *c*, 4; *w rodz. żeńsk.* modnisia, *Ross.* модница. MODNIE, MODNO *adv.*, wedle mody, modiſch, nach der Mode. Nie piie inaczéy tylko modnie bo go za każdym razem trzeba do domu zanieść; gra modnie, bo zawsze przegra; pożycza modnie, bo nigdy nie oddaie; ieździ modnie, bo niedawno babę zatratował kochał się modnie, bo nikt o tym nie wiedział, na reszcie ślub wziął modnie, bo bez księdza. *Teatr* 29, 89. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Poe.* 2, 24. Stroyno a głodno, modno a chłodno. *Zegl. Ac.* 241. - *§. Robiąc nowe koło, młynarz ma przeſtrzegać aby wychodziły modno albo zupełnie cewy z palcami. *Solſk. Arch.* 82, t. i. zgodnie, w proporcyi, in Uebereinſtimmung. MODNIEĆ *niiak. ndk.*, zmodnieć *dk.*, ſtawać się modnym, modiſch werden. Właśnie na nasze nieszczęście, kiedyśmy nayubożsi, tośmy zmodnieli. *Ara. Pod.* 2, 70. Poetyka teraz całe się wyleniła i zmodniała. *Mon.* 73, 134. MODNOCHODNY, - a, - e, modne czyli podług mody się noszący, ſich nach der Mode tragend. Nie rzucay na psa sadła, a przysłowia mówcie, A czemuż modnochodne inaczéy czynicie? *Łąc. Zw.* 7. **MODNOGRZECZNY, - a, - e, modiſch galant. Powiadaią modnogrzeczni, iż śmiać się z drugich, iest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 10. *MODNOŻYWSKI, - a, - ie, żyiący podług mody, modiſch lebend. *Mon.* 71, 525. MODNY, - a, - e, *A* модный, modiſch (cf. modziasty). Kiedy on mniéy dba o nią, ona umiera dla niego; kiedy ona nim gardzi on się do niéy umizga; oy modne głowy! *Teatr* 52, 86. Był niemodny, lecz dobry, wiek ſtary. *Zab.* 1, 321. - §. 2*) Modny, ſtosowny, zgadzaiący się, übereinſtimmend. Modna liczba albo sprawna palców u ręki iest, kiedy żaden palec nie zachodzi na obrot cewy niezupełnych; a takie koło zowią modne koło. *Solſk. Arch.* 64.

MODRĄK, - u, *m.*, modrzeniec, chabrek, bławat, roślinay rośliny kwieciſtéy, maiącéy liſtki kwiatu rozmaitego gatunku. *Dyk. Med.* 4, 379, die Kornblume. *Sienwykł.* Modrak między żytem, niektórzy zowią *modrek. *Mącz.*, *Bh.* modrak, charba, chrpa; *Crn.* rojèze; shitna rosha; *Rg.* modrúgliza; *Bs.* sagasilje; *Rs.* синій цвѣтъ, василекъ, синюха. Bławat, który chabrkiem, modrzeńcem i modrakiem mianuie, czworakiego rodzaiu znayduiemy. *Syr.* 1175. MODRAWY, - a, - e, - o *adv.*, na modry pochodzący, namodry, zamodrały, pomodrały; *Sr.* 1. namodrzenie, modré *Vd.* veshneukaſt, plavoten; *Rs.* голубоватый (cf. gołębi), синеватый, cf. siny), błękitny. Wąż iadu wspina, A swe piersi modrawe nadymać poczyna. *A. Kchan.* 47. Jako wody morſkie widzą się z dala modrawe, tak i boginie morſkie teyże są barwy.

Ow. 448. MODRO, *adv. adj.* modry, *Bh.* modře, błękitno, blawatno, blau. Modro farbuiący *Rs.* синильникъ, синильщикъ. MODROBLADY, - a, - e, blad modry, wodnitey farby, blawy, blaßblau, meerblau, *Sr.* 1. wodowé. Hiszpańskiéy rzéki Betys woda modroblada. *Bardz. Luk.* 31 *et* 99, *Mon.* 75, 595. MODROOKI, - a, - ie, oczu modrawych, *Bh.* modrooký), blauäugig. Modrooka Junona. *Tward. Pasq.* 47. Modrooka Minerwa. *Dmoch. Jl.* 1, 11, *ib.* 1, 53. MODROŚĆ, - ści, ż., *Bh.* modrost; *Crn.* mudrost; *Sr.* 1. modrenczą; *Bs.* modróst; *lig.* modrizza; *Rs.* синемà, синь, синка, *ob.* siność. MODRY, - a, - e, *Bh.* modrý; *Sr.* 1. modrý, modré; *Sr.* 2. modri; *Crn.* mudr, modr; *Vd.* muder, veshneu, *vulg.* plavi (*ob.* płowy); *Cro.* möder, modri, mavi; *Bs.* modar; *Sla.* modar, plávi; *Pg.* modar, modra, modro; *Rs.* синій, cf. siny, blau, blawatny, błękitny zupełnie. *Cn. Th.* Chodziła w barwie niebieskiéy, to iest, modréy. *Biel. Sw.* 40. Lilia pomiędzy modrych fiołków. *Anakr.* 81. Farba modra Berlińska, Berliner Blau. *Kruml. Chy.* 494. Farba modra gorna, *Rs.* голубецъ, Bergblau. Kolor iéy odbiia błękitnie; Ryba modry iest, iako się zwykło prosto gadać. *Zab.* 11, 182. Modra góra, iedna z Bielszczadzkich. *Lad. H. N.* 44. MODRZEĆ, - ał, - ieć, *neutr. ndk.*, Modrzyć się *recipr.*, *Bh.* modrati, zmodrati; *Sr.* 1. wozmodriam; *Rg.* modrittise; *Bs.* modritise; *Cro.* modrimsse; blau werden, modrym się stawać, sinieć, n. p. Jeden poraził go pięścią przeklętą, Tak że mu śliczne zmodrzało lice. *Miask. Ryt.* 57. MODRZENIEC, - ńca, *m.*, *ob.* Modrak. - §. 2) ryba morska, *glaucus Plin.* 9, 16, der Meerfischling, ein Seefisch. *Cn. Th.*, *Chmiel.* 1, 626. - §. 3) *Consolida regalis*, Ritterſporn, ostróżki, ziele ś. Katarzyny, modrzeniec zwane, że kwiecie ma modre. *Urzęd.* 101. *MODRZENIOWE lasy. *Gaw. Sl. Sln*, *ob.* Modrzewowe. MODRZEW', - ia, *m.*, MODRZEŃ, *Bh.* modřin, dřín (*ob.* dereń); *Sr.* 1. główrencjie drewo, *ob.* skowronek; *Vd.* mersezna, merzezna, drevu; *Crn.* mézésn; *Rs.* лиственница, der Lerchenbaum, drzewo pierwszéy wielkości, iodle i sosnie podobne; liście albo kolce są tylko jak nitki, miękkie; wyradzają po sześć w kupce z iednego guzika. *Kluk Kosl.* 2, 28. (cf. keder). Topor ostry w *modrzeniu. *J. Koh. Dz.* 104. - *fig.* Runął ach, modrzew' wielki téy korozy, Na rum którego zadrżały tryony, Modrzew' który z-głowami Nade dwiema przewyższał morzami. *Tward. Misc.* 103. MODRZEWNICA, - y, ż., ziele *andromeda. Linn.*, *Jundz.* 236, *Chamae paruae*, ziele modrzewnica, którą drudzy chcą bydź bagnem. *Syr.* 600, ma listeczków gromadkami pełno, równie jak na modrzewiu. *ib.* MODRZEWOWY, - a, - e, od modrzewia, Lerchenbaum-, Lerchen-; *Bh.* modřinowý, dřinowý; *Rs.* лиственничный. Modrzewowa gąbka, agaryk, Lerchenschwamm; *Crn.* mushènze; *Rs.* Лиственничная губка, gatunek grzyba rosnącego na modrzewiu czyli modrzewowym drzewie. *Dyk. Med.* 4, 380, *Urzęd.* 14. Modrzewowa żywica, iż bywa brana miasto terebintowy, zowią ią też terpentyną. *Sien. wykł.*, Lerchenharz, *Il.* pulpah. MODRZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, *Boh.* modriti; *Rs.* синѣть, modrym czynić, blau machen, blau färben.

MODZ, MOC, mogł, mogli, może, mogę *med. ndk.*, *Bh.* mocy, albo moct, mohl, můješ, mohu; *Slo.* můjem; *Sr.* 2. moš, mogł, ja mogu, tú mojoſch, won mojo; *Sr.* 1. moš, ſamoš, moju; *Crn.* mozh, mogl, mòrem; *Vd.* mozhi, moreti, morit, samoreti, mogèl, mogeu, mogla, mórem; *Cro.* mochi, mogel, mozi, morem, moguch jeszem. *Hg.* meglehet; *Rg.* mocchi, mògu; *Bs.* mocchi; *Sla.* mochi, mogao, mogla, moglo, more, moresh, mogu; *Rs.* мочь, возмочь, могу; *Ec.* моущи, могу, могуществую, могущь есмь; cf. *Ger.* mögen, Macht, *Isl.* meèga, *Suec.* *måga, ma; *Dan.* maa, monne, *Anglos.* magan, *Angl.* may, cf. *Gr.* μηχας, *Lat.* magnus, *Hg.* magas *altus*, *Gr.* μογεω *laborare*, *tolerare*, *Hbr.* מעז maos *robur*); können, vermögen. a) *cum Infinitiuo:* mogę, s zdołam, wydoływam, mocenem, nie iest mi niepodobno, iestem w stanie, ich kann. Chce kąsać, choć nie może, i dziko się sroży. *Bardz. Tr.* 235. Kto nie iest architektem, może bydź mularzem, Może bydź cyrulikiem, kto nie iest lekarzem. *Dmoch. Szt. R.* 87. Tak iest, mężem, mężem, i iak może być doskonałym ze wszech miar mężem. *Teat.* 13 *c*, 10, niepodobna być doskonalszym). Wszystko to może nie bydź, wszystko to bydź może. *Pot. Arg.* 701. Tak wielka zgraia djabłów go opętała; mógł kto wierzyć, że wszystko piekło nań wstąpiło. *Birk. Dom.* 19. Sędziowie nie mogą nikogo na gardło sądzić, bez iego wiadomości. *Star. Dw.* 19, nie powinni). Już na to strony nic więcéy przykładać nie będą *moc (modz, mogli). *Stat. Lit.* 179. Rychléy w obozie stanęli, niżli coby się działo, obaczyć *możono. *Warg. Cez.* 71. (*Gerund.* s można było). Przeszłego lata owies był niepomału drogi, a nakoniec ani go dostać *możono. *Gor. Dw.* 202. We dnie iechać nie *możono. *Sk. Zyw.* 326. Choć go szukano, naleść go nigdzie nie *możono. *ib.* 2, 409. - *Gramm.* Mogący tryb, *potentialis. Kopcz. Gr.* 1, 68. Chorował na piersi, oddechu wolnego mieć nie **mogłe*. *Chodk. Kosł.* 83, nie mogące). O okolicznościach tu być *mogłych. *Kluk Zw.* 1, 57. - §. *cum ellipsi Infinitiui:* können, vermögen. Kiedy tego nie możemy, co chcemy, chcieymy co możemy. *Cn. Ad.* 346. Kto tego dopiąć, czego chce, nie może, Niechay chce, co ma raczéy i co może. *Pasł. F.* 146. Jak możemy, nie iako chcemy. *Cn. Ad.* 302. Nie wszystko możemy, co chcemy. *Cn. Ad.* 719. Błaznuy iak chcesz, ia tobie radzę iak mogę. *Dzwonk. A* 2. Nie mogę na co patrzeć, czego słuchać; Przykro mi, ledwiem żyw, to śmierci mi się równa; *Dobrzem żyw na to; *Dobrzem żyw to słysząc, widząc. *Cn. Th.* 506. - §. *absolute* modz, silnym bydź, skutecznym, skutkować, stosowney mocy bydź, *z to bydź, dokazywać, przemagać, ſtark ſeyn, kräftig ſeyn, vermögen, die Kraft haben, wirken, gelten, ausrichten. Na téy wyspie białogłowy walczą szpadami, i mogą tak wiele iak mężczyzny. *Boter* 51. Jeszczeście nie mogli, ale ani teraz ieszcze możecie, iż i teraz ieszcze iesteście cielesnymi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 3, 2. Bogactwa wiele mogą, *Cn. Ad.* 31, pieniądze wszystkiego dokażą, mieszek pan). Patrzaycie, co łzy białogłowskie mogą, Miękczeią na nie rycerze zuchwali. *P. Kchan. Jer.* 101. Jeśli co z lichem nabożeństwem mogą, Stawiane świece twemu obrazowi, Weź w swą opiekę dziecinę uhogą. *ib.* 307. U Turków pieniądze bardzo wiele mogą. *Warg. Radz.* 131.

On wiele może u pana ekonoma. *Teatr* 54 *c*, *B* 2, wiele waży, znaczy, wpływa). Solon tych, którzy u okrutników nieco mogli, a w wadze byli, liczmanom przyrównawał. *Kosz. Lor.* 175 *b*. Wiele może na woynie fortuna. *Warg. Cez.* 147. Wiele ten może, kto sam sobą mądrze władnie. *Zab.* 12, 216. Siła przygoda może, a w iedney godzinie, Albo raczéy w minucie wiek ludzki upłynie. *Groch. W. B.* Chcieć i moc, iedno to u niego było. *Warg. Wal.* 226. Chce modz, czego nie może, kto ma mocy siła. *Bard. Tr.* 130. Co mógł Polak i co iego sława, przed oczy kładę. *Jabł. Buk.* Dumny faworyt Carowéy, rad był pokazać, iż i on mógł wiele w Polszcze. *Ust. Konst.* 1, 67. Ludzie południowi więcey mogą rozumem, a północni więcéy mogą dużością ciała. *Petr. Et.* 86. Nie wiele prośby moie na twym oycu mogą, Ale póydę do niego. *Niemc. P. P.* 82. Nic ten nie może, kto umrzeć nie może. *P. Kchan. Jer.* 563. Tak wielka była możność Nowogrodzan, iż to przysłowie u nich było pospolite: kto może przeciw bogu i wielkiemu Nowogrodu? *Stryik.* 513. O Amfionie powiadaią, że tak wiele mógł cytrą i stronami, że kamienie do iego się grania schodziły. *Otw. Ow.* 225, t. i. tak mocen był na cytrze, **er war ſo ſtark auf der Zither, vermochte damit ſo viel, daß ...** Jastrząb okrócony pierwszego roku mało może ku chwytaniu ptaków. *Sien.* 291. – §. *Constructio obsoleta:* Częito mnie dobywali od młodości moiéy; wżdam iednak nic mi nie mogli. 1 *Leop. Ps.* 128, 2, nie zmogli. 3 *Leop.*, *Rs.* смóчь, смогáмь, nie wskorali przeciw mnie, **ſie konnten mir nichts anhaben.** Skoro rozumie człowiek, iż na zatrefnowanie iakieś dawno przedtym myślono, mało albo nic *mu się może. Gorn. Dw.* 164, t. i. nie można na nim impressyi czynić, **man kann ihm wenig anhaben, wenig Eindruck auf ihn machen.** – *Obsol.* póki mogąc, iako mogąc, = póki można, iak można, **ſo lange, als möglich; ſo gut, als möglich.** Swiętopełk synom rozkazał konaiąc, aby na Krzyżaki woynę podnosić, poki mogąc, ociągali się. *Krom.* 276. Włodzimirz umyślił się bronić, a gwałt niesłuszny Witoldow iako mogąc słuszną obroną odbijać. *Stryik.* 467. – §. 2) Nie mogę nie, podług Łacińskiego: *non possum non*, = nie mogę inaczéy tylko, = muszę (koniecznie), **ich kann nicht anders als, kann nicht umhin, ich muß nothwendig, ich muß.** Człowiek cnotliwy nie może tego nie czynić, co czyni, bo nie byłby cnotliwym, kiedyby zaniechał to czynić. *Gor. Sen.* 439. Mówił zemną w sposób taki, że nie mogłem troskliwych nie powziąć myśli. *Zabł. Dz.* 72. – §. *niemogę, = choruię. *ob.* niemodz. – §. Może być, może, *adverbialiter*, *vide suo loco.*

Pochodz. *moc*, *mocarka*, *mocarz*, *mocarski*, *mocarstwo*; *Mocny*, *Mocno*, *Mocnić*, *mocnieć*, *mocniuchny*, *mocność*, *mocować się*, *mocownik*; *niemoc*, *niemocny*; *omacniać*, *obmacniać*; *pełnomocny*, *pełnomocnik*; *przemoc*, *przemocować*; *umacniać*, *umocnić*, *wszechmocny*, *wszechmocność*, *wszechmogący*, *zmacniać*, *zmocnić*, *zmocować*, *wzmacniać*, *wzmocnić*; *możny*, *można*, *może*, *możność*, *możnorządca*; *domagać*, *domodz*; *pomagać*, *pomodz*, *pomoc*, *pomocny*, *pomocnik*; *przemagać*, *przemodz*, *przemoc*, *wielmożny*, *wielmożność*; *wymagać*, *wymodz*, *wzmagać*, *zamagać*, *zamodz*, *zamożenie*, *zamożny*, *zapomagać*, *zapomodz*, *zapomożenie*; *wspomagać*, *wspomożenie*; *zmagać*, *zmodz*, *zmożenie*, *niezmożony*).

MODZEL, – u, *m.*, *Bh.* mozol *callus*; *Slo.* mozol, hrubia kuże od dila; *Sr.* 1. mozel, podranicza; *Crn.* masul, shul; *Vd.* mozel, shulk, oshulk, shulink; (*Cro.* mozol = wrzod); *Cro.* sià, suly; *Dl.* xuly; *Bs.* sgjug; *Rag.* xûgl; (*Sla.* mozúli, = karbunkuł choroba); *Rs.* мозóль (мозóлъ gnat wielki wołowy); narostek twardéy skory na ręku od roboty ciężkiéy, lub na nogach od chodzenia, martwak, twardzizna, odtręt, odcisk, nagniotek (*ob* Mozol), die Schwiele, harte Haut vom Arbeiten an der Händen, vom Gehen an den Füßen. Modzele abo brodawki, które bywaią na ręku i na nogach z roboty albo z chodzenia. *Urzęd.* 253. Lekarstwo na eganiam brodawek i modzelów. *Slesz. Ped.* 68. On nie wie, co to iest, modzelami swemi, Dorabiać się, pracować rękoma własnemi. *Klon. Wor.* 55. – §. 2) Modzele herb *idem quod* Bończa. *Kurop.* 3, 33. *MODZELOWSKI rostrucharz; może się brać tak iak Truchla, za handlarza, końmi oszukuiącego ... *Alb. n. W.* 11.

Pochodz. *mozol*, *mozolić*, *mozolić się.*

*MODZIASTY, – a – e, Mody, modiſch. Dawniéy nie było tych wymyślnych i modziastych stroiów. *Haur Sk* 33. Modziaste towary. *ib.* 92. Nieh pokaże moda czegoby nie trzeba, Nie odradzi modziastym i sam anio z nieba. *Łącz. Zw.* 6.

MOGIŁA, – y, MOGIŁKA, – i, ż., *dem.*, *Rs.* могила могилка (*Rs. et Ec.* могúльникъ, могилянъ grobarz; *Sr.* 1. Mogelin, *Ger.* Mügeln *oppidum Misniae*, cf. *Ger. obs.* Möller, *hodie* Mal, *Sax. Inf.* Mael, *Talm.* מגלא *agger*). a) Mogiła samorodna, = pagorek. *Cn. Th.*, ein Hügel, Erdhügel. – §. b) z ziemi usypana, osobliwie nad grobem, **ein Erdhaufe, beſonders Grabhaufe, Grabhügel**; *Sr.* 1. **nametana kupa**; *Ross.* могильница курганъ, курганчикъ, *ob.* kurchan). Ciało Wandy milę od Krakowa na *wydałym mieyscu pochowali, tymże kształtem iako i oycu usypawszy mogiłę; ztądże wieś przy niéy leżąca, nazwiskiem *Mogiła* i po dziś dzień słynie. *Krom.* 8, *Dyk. G.* 2, 165. – Poyrzysz na groby i smutne mogiły, Które w przeszłych pięciu lat syny twe pokryły. *Groch. W.* 530. *poet.* mogiła, = grób **das Grab.** Skonam na ich ręku; żale ich zakopią wraz zemną w mogiłę. *Teatr* 5, 140. – §. 2) ogólnie: mogiła, = kupa, **ein Haufen, eine groſſe Menge auf einen Haufen.** Filozof żyw ieszcze kiąg swoich mogiłą przywalony zostaie, zagrzebiony w myślach swoich. *Zab.* 8, 161. Więcey niźli tysiąc mogił, albo kup niemałych zboża popsowanego. *Wes. Zop. B* 4. Te drobne proszki, których okiem doyrzeć nie można, są w samey rzeczy, iak mogiłki iakie, z których każda iest z wielu inszych ieszcze drobnieyszych proszków ułożona. *Kog. Dos.* 1, 25. Mogiłka kretowa. *Tr.*, **ein Maulwurfshaufen.** (*Rs.* могилище wielka mogiła, mogilsko: могильной камень grobowy kamień). MOGIŁA *herb*, mogiła czworograniasta; krzyże dwa na bokach; trzeci w środku iéy; na hełmie strusie pióra. *Kurop.* 3, 33, **ein Wappen.** MOGILNICZY, – ego, *m*, *Rs.* могильникъ grobarz, **der Todtengräber.** *Tr.* MOGILNICA, – y, ż., miasto w Rawskim. *Dyk. G.* 2, 165, **eine Stadt in der W. Rawa.** MOGILNO, – a, *n.*, bogate opactw

Benedyktynów w woiew. Kaliſkim. *Dyk. G.* 2, 165, eine reiche Benedictinerabtey in der W. Kaliſch, cf. Mohilow).
MOGILNY, - a, - e, od mogiły, Erdhügels, Grabhügels; *Rs.* могильный.
*MOGŁY *ob.* Mody, moc.
MOGUNCKI, - a, - ie, od Moguncyi, Maynzer, Maynz's, *Bh.* Mohucký. Arcybiſkupſtwo Mogunckie. *Wyrw. G.* 208. Arcybiſkup *Moguntyńſki. *Uſtrz. Kruc.* 1, 133. Arcybiſkup *Moguntineńſki. *Kosz. Lor.* 138. MOGUNCZYK, - a, *m.*, z Moguncyi rodem, der Maynzer. MOGUNCYA, - yi, *Bh.* Mohuč, *Ger.* Maynz, ſtolica ſtanów elektorſtwa Mogunſkiego, w cyrkule Renu niższym. *Dyk. G.* 2, 166.
MOHILÓW, - a, *m.*, znaczne miaſto Lit. w woiew. Mścisławſkim. *Dyk. G.* 2, 166, ztąd: Ekonomia Mohiłowſka. *ib.* - §. Mohiłów, miaſto w Podolſkim. *ib.*, Städtename. MOHYLNA, - y, *ż.*, małe miaſto w Mińſkim. *Dyk. G.* 2, 166, ein Städtchen in Litthauen.
MOIŚ *ob.* Móy.
*MOIŻE, *Moyże; Folwark w Juſlandiech Moiżami zowią. *Gwag.* 111. Moyże tym się maią dadź, ktorzy w służbach ſtatecznie trwaią. *Nar. Chod.* 1, 169, *not.* „z Łotewſkiego ięzyka, toż ſamo co folwarki, dwory", ein Vorwerk, cf. Maierz.
MOKNĄĆ, moknął *et* mokł, moknie *neutr. idntl.*, zmoknąć, zmokuć *dk.*, *Bh.* moknauti, mokl, moknu, zmoknauti, *Slo.* moknu; *Sr.* 1. moknu, moknem, zmoknu; *Cro.* moknem, mochvarenszem; *Rg.* kisnuti, okisnuti; *Es.* q afsitise; *Rs.* мокнуть, мóкну, смóкнуть, измокнуть; *Ec.* мокрóю, мокну; *Bh.* mok ciecza, płyn, cf. mokuć), naſ. werden, feucht werden. Gdy komu nogam kną, obnyć je w letniey wodzie. *Krup.* 5, 19. Skoro zmokną, cóż mi po opończy! *Pot. Syl.* 133. Zły gospodarz, co w domu zmokaie. *Cn. Ad.* 1333, *Slo.* mokne gdo doch, przemokł do szczętu). Wiekliśmy się iak zmokli żórawie. *Jabł. Buk. Q* 2. Karczemny iunak ma konexyą z bobrowym ogonem, że póty ieſt wielki i dzielny, poki moknie w trunku. *Mon.* 73, 309. - §. b) Moknę w wodzie, namakam, moczą mię, mięknę, *macerasco. Cn. Th.*, eingeweicht ſeyn, weichen. - §. c) *fig.* We łzach mokunąć, śmierci wygląda. *Pot. Arg.* 211, t. i. płynąć, tonąć, in Thränen ſchwimmend. MOKRA, - y, *ż.*, rzeka na pograniczu Pruſkim wpadaiąca do Wisły. *Dyk. G.* 2, 163, ein Fluß an der Preußiſchen Gränze. MOKRADŁA, MOKRZADŁA, - i, *ż.*, mokrota, mokrość, die Näſſe, die Feuchtigkeit; *Bh.* mokřina; *Slo.* močarina, močar, močidlo; *Hg.* motsár). W ten czas Libiyſkie kraie mokrzadli pozbyły Przez gorąco, i wielkie suchemi ſię ſtały. *Otw. Ow.* 64. Do Wisły wſkoczył; co się dzieie dalszey Nie wiedzieć; snadź się w piekle z tey mokrądli ostrzey. *Kchow. Fr.* 150. Mokradła zbytnia ziarn macice niszczy. *Haur Sk.* 9. - §. 2) Mokry grunt, wilgotne miejsce, mokradlina, feuchter Boden. Behemot leży pod cieniem w iamie trzciny na mokradli. *Radz. Job.* 40, 16, w skrytościach trzciny i błota). Na górach, i bydło i drzewa lepsze bywaią, niżli w mokradłach. *Petr. Et.* 67. Przeſtrzegam, aby w błotny abo na mokrzadli zasiał, daremnie nie rzucano ziarna. *Haur Sk.* 23. Rzeźchz rośćio na mokradlinach i mieyscach wodniſtych. *Syr.* 1138. W nizinach i na mokradlinach roſtą olsze.

Cresc. 486. - §. 3) Mokradła *plur. neutr.*, ſlota, naſſes Wetter, Regenwetter. Trafiły się długo z wiosny mokradła. *Haur Sk.* 23. MOKRO *adv.*, *Bh.* mokře; *Rs.* мокрò, *opposit.* ſucho; naß, feucht. Mokro tu. Mokro co chować. Mokro przyłożyć. *Cn. Th.* **MOKRODEPTES, żaba Πηλοβατης, *Przyb. Batrach. Homer.*, ein Froſch in der Batrachomyomachie, cf. bagnoch. **MOKRODZIW, - u, *m.*, woduy dziwotwor, ein Meerungeheuer. On na Delfinie między ryb szeregiem Rozgania morſkich mokrodziwów bydła. *Morszt.* 20. MOKROŚĆ, - ści, *ż.*, MOKROTA, - y, *ż.*, *Bh.* mokroſt; *Sr.* 2. mokſchoſch; *Sr.* 1. mokroſcj, mokrota; *Vd.* mokrota, mokruta, mokruſt, mokrina, vlaga; *Cro.* mokrina, mochvarina, mòchvar, mochvárnoszt; *Es.* mokróſt, mokrina, mocjarglina; *Rs.* мокрóта, подмочка (мокрóта flegma, мокрóтная ślina); *Ec.* мокрость, мокрóта, *oppos.* ſuchość), die Näſſe. Woda zimno ſtracić może, a mokroty nie może. *Zebr. Zw.* 2. Mokrość, z czas mokry, dżdżyſty (*oppos.* ſuſza), naſſes Wetter, Näſſe der Witterung. *Cn. Th.* MOKROŚNIEŻYSTY, - a, - e, - o *adv.*, ſchneenaß, feucht und ſchneicht. Zima długa, mokrośnieżyſta. *Haur Sk.* 39. **MOKROWŁOSA rana zorza. *Orw. Ow.* 201, roſiſta, naſshaarig. MOKRY, - a, - e, *Bh.* mokrý, močalowitý; *Sr.* 2. mokri, mokſchi; *Sr.* 1. mokry; *Vd.* moker, mokruten; *Cro.* moker, mochváren; *Rg.* mókar; *Bs. et Sla.* mokar; *Rs.* мокрь, мокрый; *Ec.* мокренный (*Syr. Arb.* מקר *aquam terrae immisit*), *oppos.* ſuchy (cf. wilgotny), naß. Przy ſuchym drzewku i mokre goreie. *Bratk. R.* Mokra śmierć, a śmierć pod wodą, utonienie, ein naſſer Tod, Tod im Waſſer, Ertrinken. Uszli żelaza, a mokra ich śmierć i ślepe pożarły zatopy rzeki nieubłaganey. *Tward. Wład.* 235. Mokra śmierć wodzo woyſka Faraonowego ſtarła czerwonemi wiry. *Groch. W.* 10 *et* 436. Mokra śmierć ich poda w słonych wod zatopy. *Groch. W.* 436. *MOKRZ, - u, *m.*, mocz, uryna, szczyny. *Mącz.*, der Urin. *MOKRZA, - y, *ż.*, ciecza, płyn, etwas Flüſſiges. Rozpalone żelazo kowal topi w wodzie, to zatym pryſka zamoczone, i popiſkuie, w mokrzy ciepłéy zagrążone, *in trepida unda. Zebr. Ow.* 302. - 2) Mokrza *ob.* Mokrzyca. MOKRZAWY, - a, - e, wilgotny, nwilżony, befeuchtet, feucht; *Rs.* mocjargliv; *Rs.* мокровáтый. Wioſka mała, lecz zdrowa, z czyſtych wód mokrzawa. *Hul. Ow.* 161. MOKRZEC ziele *ob.* kurzy Ślep drugi *et* Sporyż wielki. MOKRZKO, - a, *n.*, miaſto w Sieradzkim. - 2) Miaſto w Krakowſkim. *Dyk. G.* 2, 168, Städtename. MOKRZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, *Bh.* mokřiti, zmokřiti; *Vd.* mokriti, smozhiti, namozhiti; *Bs.* mokriti, mokritti, misgjatti; *Rg.* mixatti, omokritti; *Cro.* czukati, szczati; *Dl.* misati, buritisze; *Rs.* мочить; moczyć, namaczać. *Cn. Th.*, netzen, naß machen. - §. Mokrzyć, szczać, o zwierzętach, harnen. Koń dziś ieszcze nie mokrzył. Mokrzyć się, *z ut* pomokrzył się w łóżku, z zeszczał się, podlał, hat ſich bepiſſt (cf. ryby w łóżku łowić). Lekarſtwo to dzieciom mokrzącym i usikaiącym się w pościele użyteczne. *Syr.* 145. MOKRZYCA, - y, *ż.*, MOKRZA, - y, *ż.*, choroba w ogonie u cugowych bydląt. *Bndtk.*, eine Krankheit des Schwanzes bey dem Zugviehe, cf. *Rs.* мокрéц parch końſki w nogach i pod kolanami, die Mappe, eine Pferdekrankheit (*Ross.* мокрица ſtonóg ſklepowy).

MOKRZYDŁO, – a, *n.*, mokradlina, mokry grunt, naſſer Boden. Zbiądziwszy przez ſkały się przedziera, Przebywa mokrzydła, pnie się na opoki. *Kras. Off. H* 3 *b.* MOKRZYNY, MOKRZYZNY, MOKRZYSKA, *plur.*, mokre mieysca. *Cn. Th.*, mokrzydła, mokradła, naſſer Boden. Topola podoba sobie na mokrzyznach. *Jak. Art.* 3, 162. – §. 2) Mokrzyzna, mokrota, mokrość, die Näſſe. Tych, ktorzy przy ogniu się grzali suknie ieszcze mokre były; onego, który na modlitwie przez noc był, żadney mokrzyzny na sobie nie miały. *Birk. Dom.* 85. – §. 3) Mokrzyny, kąt gdzie szczą. *Tr.*, ein Piß-winkel. MOKRZYSKA, – yſk, *plur.*, miaſto w Krakowſkim. *Dyk. G.* 2, 168, eine Stadt im Krakauiſchen. MOKWA, – y, *ż.*, (*Bh.* mokwati *madere*), mokrość, wilgoć wielka, die Näſſe. Nie masz dachu na tak przeiętą mokwę. *Pot. Pocz.* 466. Woli w polu nieweząsu zażywać i mokwy Dla sławy, niźli w domu siedzieć bez sławy spokoynie. *ib.* 543.

Pochodz. *domoknąć, domakać; namoknąć, namakać, omoknąć, omakać; pomoknąć, pomakać; przemoknąć, przemakać, przemokły, wymoknąć, wymakać, zmoknąć, zmokły; mocz, moczociąg, moczadło, moczara, moczydło, moczydlny, moczywąs, moczymorda, moczyć, maczać; domoczyć, domaczać; namoczyć, namaczać, omoczyć, omaczać, omaczalny; pomaczać, pomoczyć; przemaczać, przemoczyć, rozmaczać, rozmoczyć, rozmoczki; umaczać, umoczyć, wmaczać, wmoczyć, wymaczać, wymoczyć; zmaczać, zmoczyć, zamaczać, zamoczyć.* – §. *miękki, mięknąć.*

MÓL, – a, *m.*, *Bh.* mol; *Slo.* mol; *Sr.* 1. mola, *Sr.* 2. mohla; *Crn.* molov, mòl, saplivk; *Vd.* mol, mul, mou, sapliuk; *Cro.* mòl, zaplyùvek, grizlicza; *Dl.* moly, grizicza, uplyuvak; *Hg* moly; *Sln.* moljac, ſtrixio, ſtricsak; *Bs.* cmogl, grizića, gagrića; *Rg.* grizlica, grizica; *Rs.* моль, мáшень, прусàкъ, маракáнъ, кожеѣдъ, плеснóкъ; *Dan. et Norv.* möl, *Celt.* mola, cf. *Lat.* molere, *Hbr.* מולל molel *succidens*, מול mul *circumcidere*, cf. *Ger.* Milbe), die Motte, die Schabe, *tinea*, bardzo drobny gatunek ćmy, czyli motylów nocnych gąsienica; pospolicie w odzieży nieprzewietrzanéy lęgnie się. *Zool.* 148. Mól kożuchowiec. *Lad. H. N.* 108, die Pelzſchabe; suknowiec. *ib.*, die Kleiderſchabe; Mól ulowy, motylek pszczołom bardzo szkodliwy, pospolicie ie ćmami zowią. *ib.*, die Bienenmotte, Honigſchabe. Słabe to dobra, co ich rdza i mol gryzie. *Falib. R.* 3. U żydów ſtroiów siła mole gryzą. *ib. M* 3. Czas na kształt mola pisma to podziurawił. *Pilch. Sen.* 10. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabł. Ez.* 71, Bücherwurm. – §. 2) *transl.* Mól, rupie, zgryzota, utrapienie; frasunek, nagender Kummer, heimlicher Wurm, Gewiſſensbiſſe ꝛc. Los życia ludzkiego zgryźliwy, a wszyſtkim pospolity, maluiemy w tym przysłowiu: każdy ma swego mola, co go gryzie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 91, *Slo.* każdi naylepſug wi, kdè ho co kuſé a ſwrbí, *Vd.* vsakiteri vie, kei ga zhreul tishi); każdy ma swoie rupie; iednego to, drugiego owo gryzie). *Min. Ryt.* 3, 327, *Bial. Poſt.* 113, *Teatr* 49, 14 *et* 186, 15. Kogo gryzie mól zakryty, Nie w smak mu objad obfity. *Rys. Ad.* 23. Nie raz mól cichéy zgryzoty, Mścił się taiemnéy w tym sercu niecnoty. *Kniaź. Poez.* 2, 223. Zawsze nieprawość ma swoiego mola, ten gryzie wewnątrz. *Wad. Dan.* 33. Nowy się mól załągł w iego głowie, i coraz ſtrachu nabywał nowego. *Wad. Dan.* 119. Nie taił się z tym, nie chcąc w sumnieniu mieć mola. *Off. Str.* 3, *Paſt. F.* 330.

*MOŁCZANKA, n. p. Wazak mówią, że mołczanka nikogo nie puszy. *Zimor. Siel.* 209, cł. *Rs.* молчаніе milczenie.

MOLCZARZ, – a, *m.*, rzeka w Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 168, ein Fluß in der W. Nowogrod.

MOLDAWA, – y, *ż.*, znacząca rzeka Czeſka, *Dyk. G.* 2, 168, die Mulde in Böhmen. MOLDAWIA *ob.* Multany. MOLDAWIANIN *ob.* Multanin.

*MOLEBNY, *Rs.* молебенъ, *ob.* Modlitwa, modła.

*MOLESTYA, – yi, *ż.*, z *Lac.*, przykrość. MOLESTOWAĆ kogo, *cz. ndk.*, umolestować *dk.*, przykrzyć mu się, naprzykrzać mu się, uciążać go, einen beläſtigen. Żeby go żaden o żadną rzecz nie gabał, ani molestował. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 63. Dzieci nie ćwiczą, aby ich nie ſtrudzili i molestowali. *Petr. Pol.* 2, 333.

MOLIK, – a, *m*, (*dem. nom.* mol), *acarus*, rodzay owadu tak drobny, że gołym okiem ledwo rozeznane bydź mogą, iak w serze, w chlebie etc. *Kluk Zw.* 4, 146, *Bh.* molit), Milbe.

MOLISTY *ob.* Mołowaty.

MOŁODEC, – dca, MOŁOIEC, – yca, MOŁODZIEC, – dźca, *z Ross.* молодецъ, młodzik, młodzian, młody człowiek, chłopiec, *Bh.* mladik), ein junger Mann, junger Burſche; *Rg.* mòmak; *Bs.* momak). Ten to mołodec Amor, im ſtarszy, młodnieie. *Kchow. Fr.* 36. W porażce mołoycow bitnych moc ſtracili. *Stryik.* 44, *Zimor.* 164. Mołodziec *iuuenis. Zebr. Ow.* 58. O *mołoydźcy, uyrzy z was wnet każdy, Jako nad białogłowską broń męzka ma zawzdy. *Otw. Ow.* 317. Nasze czerſtwych mołodców rycerſtwo pierwsze, naiazdy nieprzyiacioł na siebie zawzdy czołem zatrzymawa. *Stryik.* 187. Zaporoscy mołoycy *ob.* Zaporozki. MOŁODYCA, MOŁOYCA, – y, *ż.*, *Rs.* молодица, młodka, *Bh.* mladice; *Bs.* moma, ein junges Weib. Ja niedawno na kiermasz idąc ku Zniesieniu, Uyrzałem mołodycę w bieluchnym odzieniu. *Zimor.* 165. MOŁODZIECZNO, – a, *m.*, miaſto w Wileńſkim. *Dyk. G.* 2, 168, eine Stadt in Litthauen.

*MOŁOTOCZYNA, – y, *ż.*, *Rs* молоточина, мóлница, dziury przez mole toczone, rzeczy, które mole poiadły, Mottenlöcher, Schabenlöcher, Mottenfraß. MOŁOWATY, MOLISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen molów, ſchäbig, voll Schaben, Motten; *Crn.* molave; *Vd.* molen; *Sr.* 1. molovité; *Cro.* molaszt, molni, molszki; *Hg.* molyos; *Ec. et Rs.* молúстый. Mąka ſtarego młiwa bywa zleżała, mołowata, zatęchła. *Syr.* 937. MOŁOWNIK, – a, *m.*, ziele ſtoiarn, Milek, mołownikiem też zowią, z obrony szat od molów. *Syr.* 732, *botrys*, Traubenkraut. MOŁOTYNCE, – iec, *plur.*, miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 169, eine Stareſtey im Kiiowſchen.

MOMENT, – u, *m.*, MOMENCIK, – a, *m.*, mgnienie, okamgnienie, naykrótsza czasu chwila, ein Augenblick, część mała czasu w okamgnieniu upływaiąca. *Kras. Zb.* 2, 183, *Bh.* mjeni, okamjeni (*ob.* mżyć, mgnąć); *Crn.* hip, hipz; *Vd.* smeshik, sameshik, trenik; *Cro.* hip, chasz od vremena; *Bs.* hip, ejas od vrjemena; *Rg.* hip, ejas, trenùtje; *Ross.* мигъ (cf. migi), мгновеніе ока.

Mo-

Moment ten nasz iest, chwytać go należy, *Zab.* 13, 325. *Jakub.* Jeden moment pozbawia mię wszystkiego. *Teatr* 18, 119. Momentem późniey, iużby było po wszystkiem. *Teatr* 3 *c*, 90. Siłą mogą momenta. *Lub. Roz.* 463. Za moment powracam. *Teatr* 24 *c*, 99. Niech się tu momencik zatrzyma. *Teatr* 25 *b*, 23. Zaczekay choć momencik *Boh. Kom.* 1, 289. Poydę na momencik do miasta, i zaraz wrocę. *Teatr* 7, 31. Drugiemu na rok stałoby umysłu i roboty, co u niego w momencie. *Teatr* 19 *b*, 3, *Vd.* v momen chlaki, smeshnu, cf. w iednym tchu). Jadę w ten moment. *Teatr* 41 *c*, 322, tuż, natychmiast, tego momentu. MOMENTALNY, MOMENTOWY, - a, - e, moment trwaiący, *Bd.* okamjilo; *Rs.* мгновенный, всемину'шный, einen Augenblick dauernd. Biesiady, posiedzenia, tańce, krotofile, Momentowa uciecha iest, bo krótkiey chwili. *Kchow. Fr.* 21. Momentalnie *adv.*, *Rs.* мгновенно, augenblicklich.

*MOMIC ob Mamić.

MOMOT, - a, *m.*, blekot, zaiąkliwy, ein Stammler, Stotterer. Język momotów prędko będzie mówił, i iasne. (*Leop. Jes.* 32, 4, ięzyk zaiąkaiących się. *Bibl. Gd.*) Przywiodą Iezusowi głuchego momota. *Sekl. Mat.* 7, *not.* „ledwie mówiącego"; z ciężkością mówiącego. *Bibl. Gd.*) MOMOTAĆ, - al, - oce *Intr. Cont.*, mamotać, blekotać, stottern, stammeln; *Vd. et Cro.* berbotati; *Ec.* момотáти, невразумительно говорить, бекотать. Zaiąkliwy momoce, bełkoce. *Dudz.* 21. Gdy co publicznie mówić maią, zęby im szczegoczą, ięzyk momota. *Pilch, S n. list.* 74. Momotanie, zaiąkliwość. *Dudz.* 45. das Stottern, Gestottere. MOMOTLIWY, - a, - e, zaiąkliwy, stotternd. Przywiedli Jezusowi głucha momotliwego. *Budn. Marc.* 7, 32. Języki momotliwe, zaiąkaiące. *Rey Pst. Ggg* 2. MOMOTOWY, - a, - e, od momota, n. p. Blegocę, momotowym przykładem, co owo Rzadko między tysiącem cale rzeczelowo. *Groch. W.* 335, nakształt momota, wie ein Stammler.

MONARCHA, - y, *m.*, z *Grecko-lac.*, iedynowładzca, iedynorządzca, samowładzca, samorządzca (cf. samodzierżca, iedynodzierżca) der Monarch, *Bh.* mocnař mocarz, samowładce, samowładař, samopanownik; *Slo.* monarka, slat lin; *Vd.* samokraluvauz, samoblastnik; *Cro.* szamoldavecz; *Rs. et Ec.* монархъ, государь, владѣтель, самодéржецъ, дéржавецъ, самодержáвный, самовластный государь, самовластитель, единодержецъ, самодержецъ, единоначальникъ). cf. król, car, cesarz). W Moskwie monarcha iedynowładecz. *Biel. Hst.* 428. MONARCHIIA, - ii, ź., die Monarchie, *Vd.* samokralstvu, samoblastvu, samokralestvo, samogospodstvo; *Rs. et Ec.* самовлáстïе, единодержáвïе, единодержавство, единоначáлïе; państwo, którym iedno tylko osoba rządzi. *Modrz. Baz.* 10, król abo cesarz. *Wyrw. G.* 121, iedynowładziectwo. *Strjik.* 353, iedynowładztwo, iedynorządztwo samowładztwo. MONARCHICZNY, MONARCHALNY, - a, - e, MONARCHICZNIE *adv.*, *Vd.* samokralski, samokralujezhen, samopodzhen, samoblasten; *Rs. et Ec.* влáдѣльческій, единоначáльный единодержавный самовластный; iedynowładny, samorządny, monarchisch. Forma rządu cerkwi była monarchalna. *Smotr. Ap.* 161. Nadęty monarchalną pychą, chciwy sławy.. *Przyb. Milt.* 49. Monarchicznie panować *Ross. et Ec.* единодержавствовать, монархествую. MONARCHINI, - i, ź., samowładczyni, die Monarchinn, *Rs.* держáвица, владѣтельница; Monarchini Rossyyska. *Pam.* 85, 1, 58. imperatorowa). MONARSZY, - a, - e, MONARSZYNSKI, - a, - ie, od monarchy, Monarchen-. Trucizną kraiu są grzechy monarsze. *Kras. Mysz.* 6. Wysoki umysł pragnienia monarszéy wielkości. *Teatr* 47 *c*, 22. Monarsze trony. *Chrośc. Job.* 24. Ażaż niewolno z monarszego stanu Żebrakiem zrobić wszechmocnemu panu? *Chrośc. Job.* 14. Berło, monarszyńskiéy godności znak. *Chmiel.* 1, 499. Suknie monarszyńskie. *ib.* 1, 477.

MONASTER, - u, *m.*, MONASTEREK, - rka, *m.*, *zdrbn.*, *Rg.* manastir, manastirich; *Rs.* монастырь, ein griechisches Kloster, klasztor Grecki). W Państwie Rossyyskiem 479 męzkich, 74 panieńskich monasterów liczono. *Dyk. G.* 2, 358. Wszystkie *manastyrki (monasterki), wielkie i małe, nie były fundowane bez błogosławieństwa episkopów. *Sak. Sob. B* 3. - 2. MONASTER, die Stadt Münster, wielkie miasto w cyrkule Westfalskim w Niemczech. *Dyk. G.* 2, 192. MONASTERSKI, - a, - ie, n. p. Biskupstwo Monasterskie, Bisthum Münster. *Wyrw. G.* 209. MONASTERSZCZYZNA, - y, ź., miasto w Mścisławskim, *Dyk. G.* 2, 169, eine Stadt in der Woiw. Mcislau. MONASTERYCZ, - a, *m.*, miasto w Podolskim. *Dyk. G.* 2, 169. eine Stadt in Podolien. - b) w Kiiowskim, in der Woiw. Kiiau. *ib.* MONASTERZYSKA, *plur.*, miasto w Wołyńskim. eine Stadt in Wolhynien. *Dyk. G.* 2, 170, b) w Bracławskim. *ib.*

MONDERUNK *ob.* Munderunek. MONDRZYK *ob.* Małdrzyk.

MONECISKO, - a, *n.*, licha moneta, schlechtes elendes Geld. Rozkazać, aby cudzoziemskich drobnych monecisk do Polski nie wwozili. *Gost. Gor.* 38. Zarzucili nas za nasze złoto monecisk iem. *Grod. Dis. C* 2 *b.* Lada monecisko. *Spos. Pien. A b*, 2. MONETA, - y, ź., pieniądz, pieniądze, *mincа, Geld, Münze; *Sr.* 1. mincza; *Sr.* 2. münza; *Bs.* minça; *Vd.* denar, piena, penes, meta; *Rs.* монета, златúца. Moneta od łacińskiego *moneo*, że o cenie metallu i zwierzchności szacunek iey naznaczaiącey, otrzega. *Wyrw. G.* 431. Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menicę, iuż to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Gil. Kat.* 320. Moneta tego pana iest, którego napis i wyobrażenie na niey. *ib.* 388. Moneta iest złoto, srebro i miedź, bite albo ftęplowane urzędownie, aby była ceną i pomiarkowaniem wszystkich kupi. *Sum. A* 2 *b.* U nas zwyczayna moneta iest, złote, grosze, grzywny, talary. *ib. A.* 4. Nie tylko u nas, ale i w innych kraiach złotą monetę nazywano czerwoną; moneta srebrna białey, a zdawkowa, czyli mieszana z miedzią, czarnéy otrzymały nazwiska. *Czack. pr.* 1, 165. Rządy starają się, aby nie złéy mieli monety, albo kotliny, ale złota, śrebra do siebie przeciągnąć. *Gost. Gor.* 12. - §. moneta, drobne pieniądze. *Cn. Th.* kleines Geld, Münze. - 2) *alleg. Fig.*, Münze, Komplementa stroić, to iest fałszywa świata moneta. *Węg. Mar.* 1, 259. Echo brzmiących tytułów, obijaiące się o niegodnych następców, podobnemi ich czyni do sfałszowanéy monety, na któréy, choć cecha dobra, przecięż kruszec ladaiaki. *Mon.* 72, 230. Piękną mone-

tą mi Wc Pan płacisz moie ſtarania i wysługi; przykrości, przegryzienia i ucinki, to są Wc Pana podziękowania. *Teatr* 56 *d*, 12. Tą monetą nie płacą się długi. *Teatr* 54 *b*, 30. Niech pani targuie na inną monetę; bo za tę upowniam, że nie kupi. *Teatr* 24 *b*, 40. Juni tak robią zemną, a zatym i mnie to Godzi się, równą sobie płacimy monetą. *Zabł. Z. S.* 23. mit gleicher Münze zahlen. Jam iuż 99 razy przez rózgi biegał, a naymnieyszy spacyer był sześć razy na Pruſką monetę. *Teatr* 8, 91.

MONETNIK, - a, *m.*, odmieniacz pieniędzy. *Cn. Th.*, MONETARZ, *Ross.* монетчикъ; *Sr.* 1. minczat); der Geldwechsler. Monetarze. *Sekl. Joan. not.* „ktorzy drobną a proſtą monetę za wielką odmieniali". *ib. Math.* 21.

MONETARSKI, - a, - ie, wexlarſki, Wechsler's, Wechſel's. Dla czegoś nie dał tych pieniędzy na ſtół monetarſki, a iabym ie był przyiechawszy z lichwą wyciągnął. *Sekl. Luk.* 14. „not. bank".

MONETNY, MONETOWY, - a, - e, od monety, Geld's, *Cn. Th.*, *Rs.* монетный; *Sr.* 1. minczowé.

MONIMENT, - u, *m.*, dokument, prawny spisek, prawo na co świadecznie abo urzędownie napisane. *Cn. Th.*, ein Rechtsdocument. Aby sprawę iego u sądu odprawował, powierzył patronowi monimentów swoich. *Chel. Pr.* 36.

MONITOR, - a, *m.*, z lac. napominacz, poſtrzegacz. *Mon.* 70, 131. - Monitor, tytuł dziennika moralno - filozoficznego, który od roku 1764 do 1784 w Warsz. wychodził. Nowy Monitor, dziennik polityczny, przez księgarza Krakowſkiego JP. *May* wydany. Moniteur, sławna polityczna gazeta Francuzka.

MONOLOG, - u, *m.*, z Greck. rozmowa samego z sobą, (*opp.* dyalog); *Rg.* samogovòr. (samogovórni, samogovórnik, *F.* samogovornicza *soliloquus.* MONOPOLIUM, samokupſtwo, t. i. Wolność samemu przedawania, czego się inszym nie godzi. *Petr. Pol.* 36., *Ec.* откупщичество. MONOPOLISTA, samokupiec. *Czack. pr.* 1, 326.

*MONSTRA, - y, *ż.*, musztra, okaſka, die Muſterung. *Crn.* mushtr; *Vd.* muſter, model, podoba; *Cro.* múſtra; *Dl.* izgled, *Rs.* узóрь, узорчикъ, образéцъ. Czegoż ſtać będziem po górach i lasach, Czyli dla monſtry, czy dla przypatrzenia? *Jabł. Buk. S.* 2. - §. okazanie, okazywanie, der Erweis. Czy mogła się kiedy na świecie dadź więtsza monſtra a więtsze okazanie miłości! *W. Poſt. W.* 242.

MONSTRANCYA, - yi, *ż.*, *Vd.* moshtranza, die Monſtranz, Monſtrancya, przenośny przybytek dla okazania ludowi hoſtyi poświęconéy, oraz noszenia iéy w processyach. *Cer.* 1, 67. MONSTRANCYYNY, - a, - e, die Monſtranz betreffend. *Thensa*, pięknemi oponkami nakryta kolebka abo *pokłat, pod któremi poganie swe świątości w processyą wynosili; u nas może bydź zwan monſtrancyyny grób. *Mącz.*

MONSTRUM, *Zab.* 15, 190, dziwoląg, dziwotwór, cudo, *Vk.* zhemerni rod, poshaft, spaka, neroiſtvu; *Rg.* nákazan, neman. MONSZTUK *ob.* Munsztuk.

MONTWA, - y, *ż.*, *Evonymus*, rodzay krzewu; do którego należy trzmiel. *Kluk. Dyk.* 1, 209, Spindelbaum, Zweckenholz; *Rs.* бересклетъ.

MOPS, - a, *m.*, MOPSIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, z *Ang.*, der Mops; *Rs.* мопсъ, мóпсыка. Mopsy, pieſki małe, na łonach tylko dam pieszczone. *Kluk. Zw.* 1, 299. Mopsik igra sobie z kotką. *Mon.* 70, 775.

MOPSOWATY, - a, - e, - o *adv.*, nakształt mopsa, mopſig, Mops-. Nos mopsowaty, oczy sowie. *Teatr* 18 *b*, 18.

MOR, - u, *m.*, nagłe umieranie między ludźmi i bydłem, osobliwie z głodu, przemorzenia, lub też z morowego powietrza, die Sterbe, das Sterben, unter Menſchen und Vieh, Hungertod, Peſt, *Bh.* mor morna komora umarłych); *Sr.* 1. mor, mohr, mohrny czas; *Sr.* 2. mrétwa; *Vd.* moria, pomor, pomoria; *Rs.* моръ, падёжъ, *ob.* pomorka, umor, cf. morzyć, mrzeć; cf. *Lat.* mori, mors). Sam ieden mor bydła, może całe gospodarſtwo na długi czas zniszczyć. *Pam.* 83, 531. Tego roku liche urodzaie i mor na bydło nawiedziły tę prowincyą. *ib.* 85, 1, 845. Mory, rozumiem, głód i pragnienie. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 102. Da bóg, że woyſka nie zagubię morem Łożąc opatrznie na żywność nakłady. *Jabł. Buk. B* 3 *b.* Frasunek ten nayokrutnieyszym zabiia mię morem. *Pot. Arg.* 135. Mor, abo morowe powietrze. *Dyk. Med.* 4, 382. *Cn. Th.*, *Kosz. Lor.* 34., *Bh.* mor; *Vd.* kuga, vmoria, pomoria, kushni tvur, prekush, shlesa; *Crn. et Sla.* kuga; *Cro.* kuga, nemoch szmértna; *Rs.* наруба, чумá, *Ec.* всенародьéніе. Pieśni w mor, t. i. pod czas morowego powietrza. *Hymn. Gd.* Morowe powietrze oddala ruta; mogę rzec, że będąc w ciężkim morze, nie nalazłem rzeczy bezpieczniejszéy. *Urzęd.* 271. - §. MOR, MORA, ZMORA, - y, *ż.*, *Bh.* můra, morás; *Slo.* mory, nocní mátoha; *Vd.* mora, truda; *Crn.* móra; *Cro.* mora, nochnicza; *Sr.* 2. murrawa; *Sr.* 1. puſchate khobot, kobota; *Sla.* mora; *Rg.* móra, prijkaza, neman, nochnizza, upirina, úzma, vukodlak, puſtoloviza; *Rs.* кикимора; *Gall.* canchemar, *Suec. et Fal.* mara, *Anglos.* mar, nachtmar, *Sax. Inf.* Maare, Moore, cf. *Lat.* lemures. (cf. *Ger.* Máhre); der Alp, die Trut, das Nachtmännchen. Duszenie nocne zbytniey krwi ku sercu, prości ludzie duchowi przypisuią, którego morą zowią. *Syr.* 740 *et* 100 *et* 122 *et* 517. Latowiec, mora, kiedy kto mniema, żeby go kto dusił we śnie. *Volck.* 202. Aby go mor w kolebce uduſił. *Teatr* 20 *b*, 208! - §. Mory mię przechodzą. *Chroſć. Ow.* 5. Zmora mię przechodzi, mrowie, (*Rs.* мурашей мрóвка), die Haut ſchaudert mir. Kiedy na niego spoyrzę, aż mię mory przechodzą! *Teat.* 28, 112. Mory przez Poliarcha wſkroś szły aż do duszy, Gdy one tak haniebne czyta karteluſze. *Pot. Arg.* 663. Zaraźliwa choroba i ſtraszna, nad którą nie widziałem ſtraszniejszey: ieszcze mory biorą, gdy wspomnę. *Przyb. Luz.* 165. - §. 2. Mora *herb*, głowa Murzyńſka, po samo ramię ucięta, bindą przepasana, *Kurop.* 3, 33. ein Wappen.

MORA, - y, *ż.*, gatunek materyi iedwabnéy, cf. *Gall.* moirer, der Mohr, ein Seidenzeug. Mora z każdéy ſtrony inaczéy w oko bije; owo zgoła mieni się iak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. *Rs.* обóръ, обóрина.

MORĄG, MORĘGI, - a, - ie, MORĄGOWATY, MRĄGOWATY, - a, - e, pasy rożney sierci maiący, bunt geſtreift, *Bh* morhowany; *Vd.* marongaſt z brudny; *Vd.* marogaſt z dziobaty; *Crn.* marogaſt *cicatricosus*). Morągowaty marmur. *Star. Dw.* 6. Morągowaty ſrarzek. *Teat.* 32, 52. Mrągowaty trąd. *Czcz. prz.* 4. Morągie Tygrysy. *Banial. J* 2. Tygrysy morągowate. *Morszt.* 202. Jeden pies moręgi, drugi bury. *Jak. Lub. B* 212. Moy moręgi chart. *ib.* 250. - §. 2. MORĄG, - a, *m.*, *subſt.*,

zwierz morągowaty, ein buntgeſtreiftes Thier. Spoſtrzegł w puſtym murze szare, ſkrzydlaſte morągi, Brzydkie ptaſzę dziwolągi. *Jak. Bay.* 225. – §. *per excell.* morąg, z pies morągowaty, pſtrokaty, ein buntſcheckiger Hund, (*Vd.* morizh, z żaba czarna). Już wilka morąg za gardło dasi. *Zab.* 15, 47. W tym na burego wilka wpadają, Rwie go chart morąg, on zębem klapie. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* Spuściwszy z obróż sierdziſte morągi. *Hor.* 2, 117 *Nar.*, *vigiles canes).* Lutnio! folgo serc twardych naydzielnieyſza, ciebie J w ciemnym morąg polubił Erebie, Więc by ci wolna z tam była brona, Zciągnął ogona. *Hor.* 2, 58. *Nar.* Przed mowiącym Plutonem ucichnie odźwierny, Tuląc paszczę troiſtą morąg ów niezmierny. *Zab.* 15, 12. *Kniaz.* Zadumiał się i zamilkł morąg tróypaszczęki. *N. Pam.* 4, 99., Cerber). Coż za dziw! kiedy sam ſtrażnik kataszy Morąg tróypaszczy zwisłe wznosi uszy. *Hor.* 1, 256. *Nar.* – §. Morąg, – u, *m.*, pas czyli ſtrefa ciemnego koloru, ein dunkler Streif. *Crn.* marôga *macula*; *Vd.* maroga, madesh, vmaz z brud; odra. – §. 3. MORĄG, die Stadt Mohrungen, miaſto w Pomezanii w Prusach. *Wyrw. G.* 581.; *Dyk. G.* 2, 166.

MORAŁ, – u, *m.*, MORAŁKA, – i, *ż.*, *zdrb.*, uwaga czyli nauka obyczaiowa, die Moral, moraliſche Betrachtung. Jużem sobie ułożył, żeby w tey księdze Nic moralu nie było. *Wtg. Org.* 10. Czytałem Seneki zdania i morały. *Teatr* 43 *b*, 73. Precz morały moie, bo się o grzbiet boię. *Teatr* 52 *d*, 119. O szczęściu sobie dumaiąc swobodnym, Puści z umysłu oſtrzeżaze morały. *Kniaz. Poez.* 2, 141. Day go katu, co za górne morały. *Teatr* 52 *d*, 20. Otóż morałka krótka, ale przewyborna. *Zabł. Roz.* 35 MORALIZOWAĆ, – ał, – uie, *Act. ndk.*, obyczaiowe uwagi czynić, moraliſieren. Prędkoż Wc Pan przeſtaniesz moralizować! *Teatr* 24 *c*, 24. MORALISTA, – y, *m.*, moralizuiący, daiący morały, der Moraliſt; *Ross.* нравоучи́тель; *Ec.* благонравоучи́тель, благонравоучи́тель. Będąc golym, możnaś być wyśmienitym moralistą. *Teatr* 31 *b*, 15. MORALNOŚĆ, – ści, *ż.*, obyczayność, die Moralität, Sittlichkeit; *Rg.* chjudoredtuos; *Rs.* нравственность. Nazywaią moralnością ſtosowanie się spraw ludzkich z prawem, które ony h ieſt prawidłem. *Mon.* 75, 313. Co do moralności, życie oyca, matki, Stanie dziatkom za przepis ſkuteczny i rzadki. *Zab.* 11, 346. Dawszy pokóy tym moralnościom, ktoremi wielu się brzydzi tego wieku ... *Zab.* 15, 289, tym morałom). MORALNY, – a, – e, – ie *adv.*, obyczaiowy, moraliſch; *Rg.* chjudoredni; *Rs.* нравственный, нравоучи́тельный, *Ec.* нравосло́вный. Błędy moralnego świata. *Zab.* 11, 31. *Nar.* Trzy gatunki przyczyn moralnych, które wpływaią do spraw ludzkich. *Mon.* 76, 41. Część filozofii o powinnościach wszelkich ſtanów ludzi, nauką moralną czyli obyczayną nazywamy. *Mon* 70, 317. obyczaiowa nauka, *Ross.* нравоуче́нїе. Filozofia moralna, zbiór prawideł, za któremi iść powinniśmy w sprawach naszych. *Mon.* 75, 313.

MORAWA, – y, *ż.*, rzéka, od którey Morawia ma imię swoie. *Dyk. G.* 2, 182, der Fluß, die March (*Bd.* Morawa). MORAWCZYK, – a, *m.*, z Morawii rodowity, der Mähret, *Bh.* Morawan, Morawčik; *Slo.* Morawec; Morawczykowie pochodzą od Słowaków, których ięzykiem dotąd mówią. *Dyk. G.* 2, 182. MORAWKA, – i, *ż.*, *Bh. et Slo.* Morawka, z Morawii rodowita, eine Mährerinn. MORAWSKI, – a, – ie, od Morawii, Mähriſch, *Bh.* Morawſký. Margrabiſtwo Morawſkie. *Wyrw. G.* 238. Morawſki oley. *Spicz.* 135. MORAWIA, – ii, *ż.*, *Bh.* Morawa) Mähren, prowincya przyłączona do Czech; kray górzyſty; ſtolicą Bryn. *Dyk. G.* 2, 182. Podbił Bolesław Czechy, *Morawce, Kaszuby, Pomeranią. *Sk. Zyw.* 1, 252. MORAWCZYZNA, – y, *ż.*, ięzyk, obyczaie, ubior i t. d. Morawſkie, das Mähriſche, Mähriſche Sprache, Sitten, Kleidung u. ſ. w., *Bh.* morawczina. MORAWICA, – y, *ż.*, miaſto w Krakowſkim. *Dyk. G.* 2, 182. eine Stadt im Krakauiſchen. – b) miaſto w Wołyńſkim. *ib.* – in Wolhynien.

*MORAZ *ob.* Swiszcz.

MORCZA, – y, *ż.*, miaſto w Halickim. *Dyk. G.* 2, 182. eine Stadt in Gallizien.

1. MORDA, – y, *ż.*, MORDKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Ross.* мóрда, мóрдка (cf. мордáмка brytan); *Vd.* gris, popad, sobje), z pyſk, die Schnauze, das Gebiß, das Biß eines Hundes, das Gefräß. U człowieka gęba; u zwierząt różnie pyſk, abo *morda*, albo ryiak, *Kluk Zw.* 1, 45. Morda końſka, *Vd.* anodri). Żeby konia wezwyczaić do ſtrzelania, ſtaway przy piechocie musztruiącéy się z ogniem; wszakże nie nazbyt blisko, abyś mordy nie osmalił; inaczey nie łacno da się oſmielić. *Papr. W.* 1, 397. – b) rubasznie; gęba, das Maul. O wszyſtkim mi donosił, a iemu za to mordę moczyłem. *Teatr* 17, 44, poiłem go, *cf.* moczymorda, moczywąs). Mordy chłopſkie zuchwałe. *Teatr* 19, 58. Nauczę ia ciebie, ośla mordo. *ib.* 22 *b*, 100. Pozwól Wc Pan, tylko mu mordy nakuię. *Teatr* 16, 68.

2. *MORDA, – y, *ż.*, MORD, – u, *m.*, *Bh. et Slo.* mord, wraźda; *Sr.* 2. mordowanie; *Vd.* mord, rasboj, vboi, vmor, ludomorſtvu, vbitje, vsmertenje, vmerlatenje; *Crn.* resvoj; *Cro.* ludomorstvo; *Rs.* убíйство, смертоно́сїе; *Suec.* mord, mordom, *Dan.* mord, *Goth.* maurthr, *Anglos.* mordur, morther, *Angl.* murder, *Gall.* meurtre, *Lat. med.* murdrum, cf. mors, *Gr.* μορος, *Pers.* mork, z śmierć, *cf.* mor, morzyć, mrzeć). morderſtwo, zabóy, mężobóyſtwo, der Mord. *Mordą okrutną mię potwarzaią. *Warg. Kurc.* 22 *parricidium obiectum mihi.* Prawo o mordzie. *Petr. Pol.* 117. Pausaniasz z tak wielkiey mordy, i z Filipa krola tak cnego, był sławny. *Warg. Wal.* 301. Furaniuszowa *morda domowa, niezbożnością samą niecnotę przeszła. *ib.* 334. Słuszney męki i karania za *mordę, niegodną spominania, nie odniósł. *Warg. Wal.* 214. Niedźwiadkom, gdzieby byli sokiem rzodkwi ſkropieni, wielką trucizną i mordem. *Syr.* 1048. cf. Swinimord, Morzymord). – b) Mordy *plur.*, mordowanie, fatygy, trudy. *Wlod.* Strapaẞen. *MORDASTY, – a, – e, gębaſty, *Ross.* мордáстый. MORDERCA, – y, *m.*, MORDERZ, – a, *m.*, *Bh.* mordýř, mrah, wraźedlnik; *Slo.* morbar, wraźedlnik; *Sr.* 2. morbar; *Sr.* 1. morbar, moriczer, zamorduwar; *Vd.* merdrar, koſtnik, hoſtnik, ludomorez, vmorez, vmorjavez, resboinik, vbiunik, vboinik, vbijavez; *Crn.* resvojnek (cf. rozboynik), mordrir; *Cro.* vmoritel; *Sla.* uboica; *Rs.* умертви́тель, смертоубíйца; *Ec.* убíйца; *Dan.* morder, *Suec.* mördare, *Anglos.* myrthra, *Angl.* murderer, *Gall.* meurtrier, *Holl.* mordenaar, *Pers.* mirtan). Zaboyca, zabiiacz, mężoboyca, der Mörder. Gdy ie-

den drugiego zabiie chcąc, i bez słuszney przyczyny, ten iest własnym morderzem. *Szczerb. Sax.* 242. Ktoby żelazną bronią kogo uderzył, ażby umarł, ten iest mężobóyca, a taki morderca ma też i sam umrzeć. *Radz. Num.* 35, 16. Mordercą sobie samemu bydź, wielki i naypierwszy iest grzech. *St. Zyw.* 1, 21. Dwa kroć morderz oycowski, pierwey radą, potym na śmierć iego patrząc. *Warg. Wal.* 334. Marek Brut swoich własnych pierwey cnot, niżeli oyca oyczyzny *mordyrz. *Warg. Wal.* 204. Morderze Chrystusowi. *W. Post. W.* 2, 199. Morderca zakątny tayny, Meuchelmörder; *Sta.* zasidáca. - §. 2, *cruciator Cn. Th.*, katownik okrutny, der Peiniger, Märtyrer. MORDERCZYNA, - y, ź.; *Pot. Jow.* 79. z MORDERKA, - i, ź., die Mörderinn, *Bh.* wrajednice. Bodayżeśmy więcey nie oglądali syna albo córki z ciebie na ziemi, morderko mężów twoich, i *Leop. Tob.* 3, 9. (MORDEROWY kolor. *Teatr* 36 *c*, 55. z Fr. mortdorée; púcefarben. Morderowe trzewiki. *Teat.*). MORDERSKI, - a, - ie, MORDERCZY, - a, - e, zabóyczy, mörderisch. *Sr.* z. mordarſki; *Bh.* wrahowſky, wrazedlný, wrazedlnicky; *Rs.* бóйческий, убíйственный; *Vd.* vbijarski, ludomorski, resboinski, MORDERSTWO, a, *n.*, *Crn.* mordrya; *Rs.* смертоноснíе, смертоубíйство; Mord, Meuchelmord, Todtſchlag. Przez morderſtwo rozumieli dawni właściwie zaboy pokątny; pochodzi to słowo od dawnego Teutonów słowa: moerda, znaczącego zabóy bez żadnego świadka i po cichu popełniony. *Oſtr. P. Kr.* 1, 256. Zaboy rozmyślny, inaczey morderſtwem zwany. *ib.* 271. cf. morda, mord). - a) morderſtwo, z katowanie, męczenie, męka, das Martern, die Marter. Porwany, wszystkiemi morderstwami ciągniony, bity, pieczony, targany był. *St. Zyw.* 1, 14. - §. 3. morderſtwo, skłonność do mordowania, okrucieństwo, Mordſucht, mörderiſche Grauſamkeit. *Cn. Th.* MORDERZ *ob.* Morderca. MORDERZ, MORDERZNIK *botan.*, *ob.* Mordownik. MORDKA, - i, ź., *dem. nom.* morda; pysk, *Rs.* мóрдка, Schnäuzchen, Gesicht, Geſträß. Mordka liszki. *Kniaź. Poez.* 3, 147. *Rs.* мордки pyski wiewiórcze, co za pieniądze chodziły cf. biela, aspergil. MORDOWAC, - al, - uie, *Act. ndk.*, *Bh.* mordowati *caedem facere* morden; *Slo.* mordowati; *Sr.* z. mordowaſch; *Bs.* moriti, izmoriti, umoriti *fatigo*, *occido*; *Crn.* mordrim, mordrujem; *Vd.* vmoriti, vmoruvati, pomorjati; *Ross.* умерщвить, измерщвлять. *Suec.* mörda, *Pers.* mordaniden, *Isl.* myrda, *Dan.* myrde). - b) zamordować, zabijać, morden, todtſchlagen, tödten. Ten, który człowieka morduie, iest mężobóycą. *Szczerb. Sax.* 237. Nie nowina żydom była mordować proroki, i rzadki u nich swą śmiércią umarł. *Biał. Post.* 101. - 2) męczyć, umęczać, fatygować okrutnie, *trupać, trapić, pracować kogo, trudzić, einen quälen, martern, ſtrapaziren, müde machen, ermüden; *Bo.* unawiti; *Bs.* umoriti, otruditi, nebaviti; *Vd.* truditi, martrati, smujat, obtrudit; *Crn.* truditi; *Rs.* нýрить, мóрить, умомúть, умóрить, измóрить, измóрить, мáять, умáять. Rzuca się na łupieżce, którzy naywięcey morduią starca, zabiia trzech; miota się na innych.. *Stas. Num.* 2, 112. Jeden morduie ziemię, drugi szuka w lesie, Co mu pożytek razem i rozrywkę niesie. *Zab.* 9, 20. *Hzrab.* Morduiesz moię cierpliwość; naoſtatek pokażę, kto ieſtem. *Teatr* 1, 25. Morduie wszelkie sposoby po głowie, Aż mu ta sztuka wypada w połowie. *Zab.* 12, 76. Słabszy daleko koń, którego nie morduią, i nie hartuią do pracy. *Papr. W.* 1, 393. - §. Mordować się *Recipr.*, męczyć się, umęczać się, fatygować się mocno, ſich quälen, ſich müde machen, müde werden, ermüden. *Rg.* moritise, umorittise; *Cro.* satruditisze; *Vd.* se obtruditi, vgnatise, se vtruditi, se ſtruditi). Sysyfus z kamieniem się morduie, który Albo w górę pchać musi, albo ścigać z góry. *Otw. Ow.* 160. Złeś zrobił, że tak daiesz matce mordować się, latając po wsi, szukaiąc ciebie. *Teatr* 14 *d*, 15. *ob.* Zmordowany. MORDOWNIK, - a, *m.*, Morderca, zaboyca, der Mörder. Tyrany, mordowniki chrześcian. *Biał. Post.* 22. *Zrn. Pſt.* 3, 755. - b) *Milit.* mordownik, Mordſchlag, krótka rurka żelazna, nabita prochem i kulą, osadzaiąca się między wiązaniem ogniſtey piłki. *Jak. Art.* 3, 302 *et* 2, 102. - c) *Anat.* Mordownik, Morderznik, zły mniszek, *aconitum napellus*, ziele tak zwane od mordowania, bo do godziny siódmey zabiia człowieka. *Syr.* 1387, *Sien. Wykt.*, *Kluk. Dyk.* 1, 5. Toiad mordownik pospólſtwo na wielu mieyscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286. *Rs.* мордовникъ, прерáдъ, прострéльная трава. MORDY *ob.* Morda, Mord. 2. Mordy, miasto w Podlaſkim. *Dyk. G.* 2, 182. eine Stadt.

Pochodz. *domordować*, *namordować*, *pomordować*, *umordować*, *zamordować*, *zmordować*; *cf. martwić*, *morzyć*, *mrzeć*.

MORĘGI *ob.* Morąg.

MORELA, - i, ź., MORELKA, - i, ź., *dem.*, *Boh.* meruňka; *Crn.* marélza; *Bs.* kaiscja; *Rs.* морéль. die Moselle, Amarille. Morele dwoiakie są, większe, które aprykozy zowią, i mnieysze, właściwe morele. *Kluk. Rosl.* 1, 155.

MORES, z *lac.* obyczaie, maniery, Moreś, Manieren, Nauczę ia go mores, co on swemu panu, Co za względy zacności mego winien ſtanu. *Tręb. S. M.* 114. - Dla ciebie zburczę go tylko, potym pogłaszczę, trzeba żeby znał mores. *Teatr* 42 *c*, 40. Na drugi raz grzeczniejszym będziesz, wiesz teraz co to mores. *Teatr* 8, 113.

MORG, - u, *m.*, z *Niem.* der Morgen Landes, ein Tagewerk, Juchart, *Bh.* gitra, (cf. iutro) dilec, augezd (cf. ujazd); *Cro.* ral (cf. rola); *Sr.* 1. bonć (cf. zagon). Morgiem w początkach nazywano to pole, które para wołów przez ieden dzień zaorać mogła. Nayzwyczayniejszy zaś teraz morg, iest to prostokąt z 3 sznurów kwadratowych; to iest pole, maiące długości trzy sznury, a szerokości ieden sznur. *Lesk.* 2, 27. Trzydzieści morgów czynią włokę, a 3 włoki czynią łan. *Jak. Mat.* 1, 5. Morg Chełmiński ma sznurów trzy, lub prętów 30, albo łokci 225 długości; szerokości łokci 175. Morg gospodarski ma wzdłuż prętów 20; w szerz 10. *Ostr. Pr. C.* 2, 297. *Czack. pr.* 2, 226. Kmiecy morg większy i mnieyszy. *Zabor.* 299. Morg każdy iest na trzy węzyska. *Grzepsk. K 4 b.* W Polszcze mówią pręt; a w Mazowszu morg. *ib. L.* 4. (cf. łaianie, łaie). Na lubę rachuią 24 morgów. *Pam.* 83, 351.

MORMOTAC *ob.* Marmotać.

MOROMSK, - a, *m.*, miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 184. eine Stadt im Kiiowiſchen.

MOROWKA, - i, ź., *Rs.* морушки, моровыя бобовы; *Crn.* prekúrsh; *Bh.* morni hlizha, bolączka morowa, die

Peſtbeule, Peſtdrüſe. Morówka, czyli morowa czarna krosta, *carbunculus*, ieſt to niezmierne zagnienie się z zatkanych cienkich żyłek krwią, morową zarazę w sobie iuż maiącą, pochodzące. *Perz. Cyr.* 2, 68. cf. powietrzna dymienica, dziuma). Morowki powietrzne. *Syr.* 70. Morowki abo petocie, my przyſłudzienicami zowiemy. *ib.* 554 et 875. Petetſchen; cf. karbunkuł, *et* łożna czarna krosta, morowka. 1. MOROWY, - a, - e, *Bh.* morowy, morski; *Crn.* kushen; *Vd.* kugan, kushen, kugoviten, nalezan; *Cro.* kusen; *Bs.* kusgjan, okusgen, kusgni; *Rg.* kuni, *Ross.* моровый. od moru, powietrzny, Peſt-, Peſtilenzialiſch. Morowa dymienica. *Perz. Cyr.* 2, 64. *ob.* morowka). Morowe powietrze. *Urzęd.* 271, *Crn.* shlęsa; *Vd.* kuga, shlesa, pomoria; *Rg.* kùga; *Bs.* kugga, bubba, cjumma; *Rs.* моровое повѣтріе, моровая язва. Zaraza morowa. *N. Pam.* 4, 117. Bolączki morowe. *Sien.* 485. pryszcze morowe. *ib.* Powietrze zarażone, to ieſt morowe. *Sien.* 475. Strzegą się go, iak morowéy zarazy. *Mon* 66, 19. Ja tobą brzydzę się, iak morowym powietrzem. *Teatr* 11, 59. cf. iak zgniłym psem). - *Botan.* morowy korzeń. *Urzęd.* 245 *ob.* Cara ziele. - *Fig.* Złośliwych ludzi, których morowemi pismo ś. zowie, tak odcinać maią, żeby zdrowych członków nie zarażali, *Birk. Zyg.* 17. To ieſt moc morowa, silnym bydź ku uszkodzeniu. *Pilch. Sen.* 13.

2. MOROWY, - a, - e, od mory, z mory, materyi, von Mohr. Więga błękitna morowa. *Skrzet. P. P.* 2, 272.

MORSELE, MORSZELE, - ów, *plur.*, z łac. morsellus, Morſellen, *Rs.* морзелы; lekarſtwo w tabliczkach do iedzenia. *Wład.* Zaczyniwszy proszku tego i umieszawszy dobrze, naczynić morszeli albo kołaczków. *Syr.* 74. - *Fig.* Krew nam daie ilopem, a w niewinnym ciele Ku wiecznemu żywotu zbawienne morszele. *Pot. Zac.* 165.

MORSKI, - a, - ie, od morza, *Bh. et Slo.* morſký; *Sr.* 1. morſki; *Crn.* morſke, murſke; *Vd.* morſki; *Cro.* morszki; *Bs. et Rg.* morſki; *Ross.* морскій. See-, Meer-, Meeres-. Morſkie burzenie, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i opadanie. *Cn. Th.* Ebbe und Fluth. Wylew i odlew, *fluxus et refluxus. Hub. IV.* 104; *Bs.* plimma, narastenje morra; osseka, rechesija; *ob.* morszczyzna). Morſkie koty (korzkodany), gatunek małp, nad wszystkie inne dłuższe ogony maiące. *Kluk. Zw.* 1, 65, Meerkatzen. Sól morſka, Meerſalz. *Urzęd.* 416, *Ross.* морская. Stérty morſkie, wyrostki stérczącego nad morzem lądu. *Sniad. Jeo.* 224. Morſki pies, *Vd.* murſki pess *ob.* pies; morſkie cielę *Vd.* murſku tele, *ob.* cielę. Morska świnia *Vd.* delfin, dupin *ob.* świnia; morſki koń *Rs.* моржъ. Morſki zaiąc abo ozada, *Syr.* 825, *Sien.* 68. Łączenie iadowite od szkorpeny, morſkiego smoka, tudzież od ogonicy morſkiey. *Syr.* 343. Morſki wiatr *Rs.* морская. Gwiazda morſka *Vd.* buroush *ob.* gwiazda. Bobr morſka, *Bh.* Mořena, manjelka, Bidonowa, bobr morſki. Morſki mieszkanie:, pomorzanin *Rs.* морянинъ. Handel ludzi lądowych z morſkiemi. *Boter.* 199. Morska bitwa *Ec.* кораблебранство. Żołnierz morſki *Cro.* ladjobojnik; *Rs.* ладейникъ; *Ec.* кораблебóрецъ. Zegar morſki. *Warg. Radz.* 308, *ob.* kompas, buksola). Warsztat morſki. *N. Pam.* 12, 285, okrętowy, gdzie okręty budują; Schiffswerften. Mech morſki, porost morſki, Meermoß, rośnie po skałach morſkich, a naywięcey po

skorupach ryb i małżow morſkich. *Syr.* 1418. Morſki kopr *ob.* sól babia; Morſki pław *ob.* pław morſki; morſki ptak *ob.* zimorodek. **MORSKOROD, - u, *m.*, plod morza, ein Meerthier. Przepływaią rozliczne zatym morſkorody. *Zab.* 9, 329. *MORSKOZIELONY, - a, - e, ſeegrün, *Vd.* morſkozelen. MORSZCZYZNA, MORZCZYZNA, - y, *ż.*, *collect.* morſkie płody, morſkie rzeczy, Meererzeugniſſe. Konchy i inna morszczyzna, *corpora marina. Hub. W.* 14. - §. pomorszczyzna, See-uferland, Küſtenland. Zygmunt księciu Stolpeńſkiemu Lemburg i Bytom, i inszą pobrzeżną morszczyznę w lenno dał. *Bielſk.* 503. - §. przeſtwor morſki n. p. W morszczyzny szyper żegluie. *Dor. Lot.* 18. Meerengweiten. - *§. morszczyzna, pomorszczyzna, *morka*, pomorka, wiatr od morza. *Bndrk.*, *Rs.* моряна. - §. Morszczyzna xiężyca, ruch podnoszącego się i opadaiącego morza, sprawiony siłą samego xiężyca. *Sniad. Jeo.* 246. Ebbe und Fluth.

MORSZ, - u, *m.*, nadpruchniałość zwłaszcza w drzewie (z Niem. morſch) die Morſchheit, *adj.* morszaty, morszyſty *ob.* nadpruchniały.

*MORSZPRĘGI, n. p. Morszpręgi, latanie abo chodzenie po powrozie, by dobrze było u nas pospolite, iednakbym iz swemu dworzaninowi tego nie dopuścił. *Gor. Dw.* 53, może *saltus mortales*, cf. *Gr.* Sprünge, Sprung.

MORTYFIKACYA, - yi, *ż.*, mertwienie, morzenie siebie samego z nabożeństwa, die Quaal, die Selbſtpeinigung aus Andacht, fleiſchliche Züchtigung. Co się tknie mortyfikacyi, tak był skłonny do umartwienia i innych pokut, iż gdyby go byli starsi na wodzy nie trzymali, snadnieby sobie był żywota skrócił. *Sk. Zyw.* 1, 418. MORTYFIKOWAĆ *ob.* martwić, trapić, umarzać.

MORUS, - a, *m.*, MORUSEK, - ska, *m.*, *zdrbn.*, człowiek ubrudzony, brudny (cf. morąg), ein Schmutzling, ſchmutziger Menſch. MORUSAĆ *cz, ndk.*, pomorusać, umorusać *dk.*, brudzić, pobrudzić, ubrudzić, beſchmutzen. MORUSOWATY, - a, - e, - o *adv.*, brudny, (morągowaty) ſchmutzig, beſchmutzt.

MORWA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* moruſſe; *Sr.* 1. maruſcha, maruſchna, molberna; *Crn.* murba; *Vd.* murva, murba, murvovu sadje, malina (cf. malina); *Cro.* múrva; *Bs.* murva, dùd; *Rg.* murva; *Sla.* dud, mùrva, *Rs.* морошка, мушковая ягода, шелковица (cf. szelki, cf. *Rs.* шёлкъ jedwab'); *Ec.* смоковница (*Rs.* смоковая figa; *Graecolat.* morus, *Ital.* mora, *Holl.* moerbesie, *Angl.* mulberry, *Suec.* mulbeer, *Ger.* die Maulbeere, drzewo i owoc, der Baum und die Frucht; morwa drzewo, średniey wielkości; owoc wyraża główkę z iagod skupionych złożoną; iest czarny, iest i biały. Liściem białych morw żyią iedwabniki. *Kluk. Rosl.* 2, 66. Czarna morwa *Vd.* ſtroshnize). Morwa, abo drzewna ieżyna. *Sien.* 104, *Kluk. Rosl.* 1, 156. **MORWIOLISTE wiechy. *Pot. Arg.* 809., maulbeerblätterig. MORWIORODY, MORWIORODNY, - a, - e, n. p. Praca bogata paiąków morwiorodych. *Zward. Wład.* 210. t. i. iedwabników, na morwach się rodzących, auf Maulbeeren erzeugte Seidenwürmer. Morwiorodne paiąki użyczaią nam swych iedwabiów. *Kul. Her.* 231. MORWOWY, - a, - e, od morwy, *Boh.* moruſſowy; *Crn.* murbén; *Ross.* шелковичный; *Ec.* смоковичный. Maulbeer-. Morwowe drzewo. *Dyk. Med.* 4, 405, *Slo.* moruſſowý ſtrom; *Sla.* dudovo dèrvo; *Vd.* murvovu dre-

vú, murvar, murva, malinca; *Rs.* мýмовое дерево. Sok morwowy. *ib.* 407. Liście morwowe. *ib.* 408.

*MORYCZYC, - yl, - y, *Act. ndk., (etym.* marszczyć *Rs.* морщить; cf. морочить, tumany puszczać, oczy mydlić). nalegać na kogo, martwić go, einen martern, einem zusetzen. Oktaw pragnąc konsulatu, nie senatu o tę cześć moryczy, Ale prywatnie Cycerona nuka. *Chrośc. Fars.* 140. Królowa krola moryczy, żeby swą ręką koronował wnuka. *Pot. Syl.* 283. Jego ta próżna otucha moryczy. *Chrośc. Luk.* 2, 49. W subtelnych dworskich żołądkach delikackie głody Przez smaczne potraw kąski moryczą się. *Gaw. Siel.* 357.

MORZE, - a, *n., Bh. et Slo.* moře; *Sr.* 2. mohro; *Sr.* 1. moro, morie; *Crn.* murje, morje, more; *Vd.* morje, murje; *Cro.* more, morje; *Sla.* mòre; *Rg.* mòre, púccina; *Bs.* morre; *Dl.* more; *Rs.* мóре; *Lett.* marios, *Esthnic.* merri, *Bretag.* mor, *Anglos.* mere, *Suec. et Isl.* mar, *Lat.* mare, cf. *Gr.* μυρειν *fluere*, *Hbr.* מר mar = *amaritudo*) *Ger.* das Meer. Morze, część globusu wodą zalana. Dla łatwieyszego ieduak sytuacyi morza względem ziem różnych rozeznania, rozmaite mu nadano przezwiska. *Kras. Zb.* 2, 204. Kazał bóg: niechay się zbiorą wody, które pod niebem są na iedno mieysce, że się ukaże sucha; i stało się tak. I nazwał bóg suszę ziemią, a zebranie wód morzem. *Leop. Genes.* 1. Wtedy grunt suchy ziemią, a wielkie rozcieki Wód zgromadzonych w iedno, bóg nazwał morzami. *Przyb. Milt.* 221. Morze Wielkie abo Ocean. *Dudz.* 45, *otoczyświat. *Cn. Th.* Morze lodowate, lodowe. *Tward. Wład.* 29, północne. *Dyk. G.* 2, 185. Morze śrzodziemne międzyziemne, (*Stryik., Pot.*); morze *Europińskie. *Cn. Th.* Adryatyckie. *Dykc. G.* 2, 184. Azyańskie abo Chwaleńskie *Caspium. Cn. Th.*; *Sla.* Valinsko mòre, *ob.* Chwaleńskie); Carogrodzkie; Arabskie, czyli cieśnina Perska; Czerwone czyli cieśnina Arabska *Cn. Th.*; *Sla.* cêrljeno more (*Rs.* понтъ czarne lub czerwone morze); Morze białe; czarne *Cn. Th.*, *Sla.* cêrno mòre). Hellespontem woda z morza czarnego do morza białego, Propontis rzeczonego, pędem wielkim idzie. *Star. Dw.* 2.; Baltyckie, u Niemców Wschodnie, *Dyk. G.* 2, 182. s (Szwedzkie *Cn. Th.*). Morze umarłe, martwe. *Cn. Th.* Morze ciasne, ścisnione. *Cn. Th.*, *ob.* cieśnina morska). Wysokość morza, głębokość wzniesienia morza od pewnego punktu uważana i mierzona. *Sniad. Jeo.* 230. Morze wysokie, które dosięgło naywyższey swoiey wysokości. *ib.* – Na rozlaney szeroko morz płynnych przestrzeni . . . *Zab.* 15, 154. *Kniaź.* Bóg zakładał *morzowi (morzu) granice. *W. Prov.* 8, 29. Morzem się bawię *Ec.* морежительствую, при мори живу, *Gr.* θαλασσεύω. Nad morzem panuię *Ec.* моредержавствую, *Gr.* θαλασσοκρατέω. Pan od morza do morza, *Zegl. Ad.* 192. szerokowładny, bogaty). Jak morze, wszystko na wierzch wyrzuca. *Rys. Ad.* 19. nie trzyma ięzyka za zębami). Kto na morzu nie bywał, tęn dziwów nie widał. *Rys. Ad.* 26, *non vidit mira, qui non vidit maria*). Komu modlitwa nie smakuie, ten niech po morzu żegluie. *Cn. Ad.* 356, *Slo.* kdo ſa modlit ne wge, nech na more idè. Kto zna morze, wie co *gorze. *Rys. Ad.* 29. Niebo, nie umysł tacy odmieniaią, Którzy po rozum za morze biegaią. *Budn. Ap.* 5. *Exop.* 22, *coelum, non animum mutant, qui* etc. *Hor.*; gąska z domu, gąsior do domu). Młody mówi: dopiero mi lat dwadzieścia; ieszcze śmierć za morzem. *Sk. Kaz.* 512. za granicą, daleka, *oppos.* za pasem, tuż, nad karkiem, nad głową). Morze wody przylewać, słońcu przydawać pochodni, *Chmiel.* 1, 75. *Slo.* do Donage wodu nosit *noctuas Athenas.* – Morze, otchłań, przepaść, bezgruncie, bezdno, *Ross.* пучина. (MORZA, - y, ż., iedwab' gruby z bawełną mieszany. *Pinckow.*). MORZCZYZNA, - y, ż., *ob.* Morszczyzna. **MORZOLOTNY, - a, - e, über das Meer hinfliegend. *fig.* Wsiadać chcesz, widzę, w nawę morzolotną. *Groch. W.* 433. Morzolotny okręt. *Zab.* 5, 317., *J. Kchan. Ps.* 69. **MORZONOŚNY, - a, - e, od morza noszony, vom Meer getragen. Morzonośna Syrena. *Zab.* 15, 188. *Nagl.* *MORZORODNY, - a, - e. w morzu się rodzący, meererzeugt, *Ec.* пучинорóдный. *MORZOPŁAWNIK, - a, *m.*, *Rs.* мореплáватель, морехóдець żeglarz; мореплáвательный, морехóдный żeglarski, мореплáваніе, морехóдство żegluga. **MORZOWŁADNY, - a, - e, meergebietend. Król morzowładny i w porty zamożny. *Groch. W.* 443. Morzowładny Neptun. *Duds.* 19, Auster morzowładny. *Petr. Hor.* 2, *D* 4.

Pochodz. *morski, nadmorski, odmorski, podmorski, pomorze, pomorski, Pomorczyk; przymorski; międzymorze; przymorze.*

MORZYĆ, - yl, - y, *Act. ndk.*, Marzać *Freq.*, umorzyć *dk.*, *Bh.* moriti, zmoriti, umrtwiti, umrtwowati; *Sr.* 1. moru, moriu, morim; *Crn.* morim, mertvashèm; *Vd.* vmoriti, vsmertiti, pomoriti, vmerlatiti, pomerlatiti, vbiti, vbijati, mertvashiti, vmoriti; *Cro.* morim; *Rg.* moritti; *Bs.* moriti, izmoriti, umoriti; *Ross.* морúть, морю, уморúть. *Actiuum Verbi Neutrius* mrzeć, = umierać, cf. mor, mord, *Lat.* mori); = robić, że kto mrze czyli umiera, mordować kogo na śmierć, sterben lassen, umkommen lassen, jemandes Tod befördern, ihn tödten. Doktorowie morzą, nie léczą, kiedy się samych ksiąg trzymaią. *Fredr. Ad.* 73. Smierć tam nie próżnowała, iednako *morzęcy (morząc). Okrutna wieki ludzkie i rodzay bydlęcy. *J. Kchan. Ps.* 115. – *fig.* W żartach człek morzy tęsknicę. *Zab.* 11, 371, *Zabł.*, t. i. umarza, zatapia, zbywa. – §. Morzyć głodem, *Rg.* moritti gládom; *Rs.* морить голодомъ głodzić kogo na śmierć, einen mit Hunger quälen bis auf den Tod, einen verhungern lassen Kazał mię morzyć głodem. *Boh. Kom.* 4, 205. Kiedy na nas Bóg głodu nie przepuszcza, głodem się nie morzmy. *Sekl.* 13. *transl.* umęczać, dokuczać, sehr quälen, martern, zuſetzen. (cf. *Rh.* morima zymnice *febris lenta*, das ſchleichende Fieber). Już też i trucizna morzyć go poczęła. *Gor. Dw.* 252. Kto pić przymusza niechcącego, a kto morzy pragnącego, który gorszy nad drugiego? *Cn. Ad.* 391, *cf.* i cnota ma swoie granice, *eſt modus in rebus.* Piiaństwo zmorzy, ſtarga przyrodzenie. *Bial. Poſt.* 199. Ludzi więcey gardło morzy, niż ostry miecz. *Exop.* 86. Od dwóch dni już nie spałem; czuię, że mię sen morzy. *Teatr.* 39, 12. Wieczor sen go okrutnie morzył, *ib.* 35 *c*, 7. Gdy się też zmorzysz snem i umorduiesz, Na mym odpoczniesz łonie i sfolguiesz, *Paſt. F.* 91, gdy cię sen zwycięża). Nade wszystko sen ich morzył cięższy. *Tward. Wł.* 90. Ty śnie kilkogodzinny ulgąś ieſt w tey mierze, Morzysz wprzód, niż nas wieczny sen ze świata zbierze. *Zab.* 11, 187. Na cóż się przyda ten spoczynek, któremu sen ustawiczny morzy? *Zab.* 2, 115. Snem zmorzony

Na zieloney murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* - §. Żywe śrebro morzyć, = martwić. *Tr.*, das Quecksilber tödten. - §. Morzyć się, trapić się, gryźć się, frasować się, sich quälen, martern, abmergeln, härmen. Usławnie się w sercu swym o to guiewem morzył. *Papr. Kol. R* 3. MORZYCIEL, - a, *m.*, morzący, męczący, der Quäler (*Sr.* 1. moricieł mordercа). *w rodz. żeńsk.* morzycielka. MORZYMORD, - u, *m.*, ziele, Mniszek dziury, od skutku tak rzeczony, bo trucizną zlego mniszka etc. mordownika zamarza. *Syr.* 1388. cf. toiad, *Klus. Lil.* 1, 6, *aconitum anthora*, Heilwurz, *Crn.* shmerika. MORZYSARNA, - y, *m.*, *Orw. Ow.* 111. miano pta z łuczego, der Name eines Jagdhundes, Rehbiß. MORZYSKO, - a, *n.*, morzenie czyli gryzienie w żołądku, Bauchgrimmen. Ziele śrebrnik dziatkom grzyzawki i morzyska w żywocie układa. *Syr.* 292. Oleiek ten kolice i darcia w kiszkach albo morzysku pomaga. *ib.* 94. et 101. morzenie w żywocie. *Sien.* 278. - §. *transl.* Coż znaczą te niezwykłe wzdrygi, te morzyska, Te czucia, ktorym nadać nie można nazwiska? *Przyb. Abel.* 184. MORZYSKOWY, - e, - ie, Grimm:. Morzyskowa kiszka colon *intestinum* bei Grimmdarm. *Perz. Cyr.* 1, 149 et 48. kiszkowa, kobielasta, *Cn. Th.*

Pochodz. *podstawem; mrzeć.*

*MOS *ob* Mas.

MOŚĆ, - ści, *commun.*, tytuł skrócony, ze słowa Miłość, (ano też Możność, cf. *Maiestas*). *Mon.* 66, 460, gnädiger Herr, gnädige Frau, Gnaden, Liebden; *Sla.* Vellicgan-stvo; *Rs.* величество, величество, величіе; (*ob.* *wielczeństwo). Jego Mość i t. d. *ob.* Jegomość, Jeymość, Jchmość, Jegomościn, Jeymościu, Jchmościn, - Jego Krolewska Mość, = J. K. M., Ihro Königl. Majestät. Wasza Krolewska Mość, W. K. M., Euer Königl. Maj. Jego Książęca Mość, Ihro Fürstliche Durchlaucht; Wasza Książęca Mość, Euer Fürstliche Durchlaucht. Żartem: w kt. ucal oddaż usługę Jego *Końskiéy* Mości. *Zab.* 13, 2. *trib.* - Wasza Mość, *Sla.* Gospodstvo, Millostivo, v stele Vasmość. - *obsol.* Waszéy Pańskiey Mości, Jaśnie Wielmożny y Mościwy Panie Woiewodo (Zebrzydowski), [illegible] poświęcam, *Gwag. ded.* Euer Hochgräflichen Gnaden - *vocat*: Mości *in Masc.*, Mościa *Gen.*, *Ross.* сударь, сударынь; *f.* сударыня; Herr! gnädige Frau! Euer Gnaden! Mości oyczo [illegible] *Leop.* 1112. Mości Dobrodzieiu! *ob.* Dobrodzieyko *ob.* Dobrodzieyka. Mości Panie! Jaśnie Wielmożny Mości Panie N. N., Mnie [illegible] Panie, Bracie. *Kras. Dos.* 65. U dawnych Polakow pierwszy był tytuł Bracie! poczekawszy trochę, przydawano Panie Bracie; powiększono potym i mówiono: Panie Bracie! *Mon.* 67, 460. Chciałbym żeby się [illegible] tytułowaniu: Mego Wielce Mości Pana. *Leop.* 15, 511. Mości Panowie Młodzi, dzisieyszy wieku [illegible] ony iest dla uciech wieku waszego. *Zab.* 3, 111. Mości Panie, *skrócone zaniedb.*: Mości Panie, mein Herr, mein Freund. Przyszły twóy małżonek nie iest [illegible], ani uwielmożniony; nie będziecie sobie mówić; Mości Panie, Mościapani; ale móy mężu, moia żono. *Teat.* 23 c, 69. Niechay go poznam, spraw to móy Mość Panie. *Teat.* 33 b 49. Trzymay mocno cugle, Mospanie, trzymay. *Teat.* 52 c, 90. Mospanie, gwałtowności w tym

kraiu nie są cierpiane. *Teatr* 36 *b*, 23. - Już Moście Państwo, kończcie komplementa. *Teatr* 43 *c*, 71, meine hochgeehrte Herrschaft, macht einmal ein Ende. - *transl.* Mościpan, = Wielmożny tylko, nie Jaśnie Wielmożny, ein bloß Hochedler, nicht Hochwohlgebohrner. Jesteś królem; a byleś przedtym Mościpanem; To grzech nieodpuszczony. *Kras. Sat.* 5. Z tłustym wilk chudy brytanem Raz się spotyka, pachoł z Mościpanem: *Kniaz. Poez.* 3, 89. Jeden Mospan otyły, silny i bogaty, Miał stada, trzody, łąki, *Zab.* 8, 93. *Tręb.*, *cf.* Jespan. Mospanek *zdrbn.*, n. p. Ci Mospankowie. *Mon.* 74, 140, panicze, panoska, Herrchen) *ob.* Mościwać, Mościwy, Mościenka.

MOSCIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, umościć, pomościć *Dok.*, pomoszczać, mostem pokładać, *Rs.* мостить, мощу, = brukować); *Ec.* мостю *facio pontem*, bebrücken. Rzeki mościć. *Klon. Fl. B* 3 *b*. Roskazał Olgierd drogi proste ku Moskwie kilku tysięcy czerni gotować, i tak drogi wszędzie moszczono przez błota i starzyny, co nayprościey bydź mogło. *Stryik.* 379. O wyswoleniu od płatów, od podwod, budowania zamków, moszczenia mostów. *Stat. Lit.* 87, (*Rs.* мощеніе brukowanie, dylowanie, cf. pomost). - *tr.* mostem położyć, podbić, uniżyć, hinstrecken. Wszystkie mu fortuna pod nogi umości przeciwności. *Leszcz. Cl.* 24, sprzątnie je przed nim. - (MOSCIENKA, - i, *f.*, Jeymość *iron.*, Oto iuż ci moię mościenkę wstyd nawet i przed Nayśw. Sakramentem uklęknąć. *Mon.* 71, 712, cf. żonunio, żonina).

MOŚCINA, - y, *f.*, tarcice, szerokie dyle, które na most kładą, *planca. Mącz.* posadzka mostowa, pomost, *Sr.* 2. mostnica, *Cro.* mosztnicze; *Ross.* мостовина. Brückenbretter, Brückenbohlen, die Bedeckung einer Brücke. Naprawiać drogi, by nie były dziury w mościnach. *Mącz.*, *munire viam.* Na wierzchu kładł dębinę, które rozmaitą mościną, żerdziami i drzewem na kształt kraty zaścielał. *Warg. Cez.* 81. - §. Mościna, = most biedny, miserny, eine elende, jämmerliche Brücke. Mościny stare. *Kosz. Lor.* 161 *b*. MOŚCISKO, - a, *n.*, most brzydki, eine abscheuliche Brücke; *Rs.* мостище. MOŚCISKA, - isk, *plur.*, miasto w woiew. Ruskim, od Przemyśla 4 mile. *Dyk. G.* 2, 186. eine Stadt in Reußen.

MOŚCIWAĆ komu, - ał, - a, *et* MOŚCIAĆ *Instr. Cont.*, tytułować go Mościwym Panem, jemanden Euer Gnaden titulirеn. Kiedy do wsi przyiedzie, to mu mościwaią. *Mat. z Pod. B* 3. Pan słudze nie mościwa, nie waszmościa. *Cn. Ad.* 811, pacholek Jaś, Staś, Jasiek, Janek. cf. alysz! sam! idź! bież! stoy!). MOŚCIWY, - a, - e, *contractum ex* Miłościwy, *cuius loco usurpatur, et dignitatem ac potentiam magis, quam fauorem, ut illud vetus significabat, sonat. Olim in personis illustribus compellandis vel nominandis, usurpabatur; ium viluit, et priuatis etiam tribuitur; cf. Lat.* Ornatissimus, Clarissimus, Amplissimus, Humanissimus. *Cn. Th.* gnädig, gnädigster, hochgeehrter, hochgeehrtester. Aby inaczey chodziła Mościwa Pani, inaczey szlachcianka. *Cost. Gor.* 131. Wszyscy sobie równi bydź chcemy; wszyscy Mościwemi pany, wszyscy równo chodzić, żyć, ieździć, gwardye trzymać. *Falib. E* 3. - b) mościwy, łaskawy, gnädig, geneigt. Byś pracą tę moię przyiąć a mym mościwym panem bydź raczył. *Warg. Wal. praef.*, *et*

Warg. Radz. 121. Nie troszcz się Waszeć Mościem Pan (Mościwy Pan); iuż wszystko dobrze poydzie. *Teatr* 7 *d*, 34 *Czrt.* – c) mościwy, mocą sławny, *illustris*, durch ſeine Kraft berühmt. Ktoryż mię matką swoią nazwie tak mościwy znowu syn, iak był Herkul! *Bard. Tr.* 522. Przedni, vortrefflich. Zacna, wyborna, mościwa rzecz, spokoyne sumnienie. *Ern.* 186.

MOSIĄDZ, – ędzu, *m.*, *Bh.* mosaz; *Slo.* mosadz, mosaz; *Sr.* 1. mossacz, mossaz, mossaß; *Sr.* 2. mißnik; *Crn.* mèd (*ob.* miedź), medu, mjedu, mejd, medùèk; pirenzh; *Vd.* med, medeniza medu, medenina; *Cro.* zlatomedo; *Rg.* xuuti mjed; *Sla.* pirinca; *Rs.* желтая мѣдь, (зеленая мѣдь bronc) мазóная мѣдь; *Anglos.* maeſtling, maeſtlen, maeslen, *Angl.* maſkling, *Dan. et Suec.* meſsing; *Ger.* das Meſſing, miedź żołta. *Jak. Art.* 3, 302. Mosiądz, mieszanina, składaiąca się z miedzi i z kruszcu żółtego, nazwanego kalaminą. *Jak. Art.* 5, 302., *Kluk. Kop.* 2, 188.; *Krumt. Chy.* 199. *MOSIĄDZOWY, MOSIĘDZOWY, – a, – e, Mosiężny, *Cn. Th.*, von Meſſing. Mosiędzowy grunt pod złotem. *Sien. Rej.* Sierpik mosiądzowy *falx aëna. Zebr. Ow.* 167. MOSIĘŻNIK, – a, *m.*, mosiądzem abo miedzią robiący, u nas konwisarzowie, złotnicy, rutgiserowie mosiądzem robią. *Cn. Th.*, der Meſſingarbeiter. *Sr.* 1. mossaznik; *Rg.* xutomjedar, Gelbgießer. Aleksander mosiężnik. *W.* 2 *Timot.* 4, 14, *not.* „rotgisser, kotlarz"; (kotlarz. *Bibl. Gd.*). MOSIĘŻNIKOW, – a, – e, MOSIĘŻNICZY, od mosiężników, Meſſingarbeiters, Gelbgießers, MOSIĘŻNICTWO, – a, *n.*, mosiężniczy kunszt, die Meſſinggießerey, Arbeit in Meſſing, Gelbgießerey. *MOSIĘŻNODĘTA trąba. *Kchow.* 251., die hohlgegoßne meſſingne Trompete. MOSIĘŻNY, – a, – e, *Bh.* mosazny; *Sr.* 1. mossazne, mossasny; *Crn.* mêdęn; *Vd.* medini; *Rg.* xutomjedni); z mosiędzu, Meſſingen. Surmy rogowe ogłos woyny dały, Trąby mosiężne głośno zahuczały. *Bard. Tr.* 381. Mosiężna skwara, łuska; sużel mosiężny, odmioty mosiężne. *Wlod.* MOSIĘŻYSTY, – a, – e, mosiądz w sobie maiący. *Cn. Th.*, Meſſing enthaltend.

MOSKAL, – a, *m.*, cf. Moskwicin, der (Moſkowiter) Ruſſe, Rossyanin; *Boh.* Rus; *Vd.* Rusianz, Rusiak, Moshovit, Moshkovitar; *Cro.* Moskov, Moskovita; *Hg.* Mushka; *Sla.* Moskòv; *Rs.* россіянинъ, *vulg.* русакъ; *Ec.* москвитинъ, россъ. (*Ross.* москвитянинъ z miasta Moskwy rodowity). Narodom pod panowaniem Rossyyskiém zostaiącym, daią ogólne nawisko Moskalow. *Dyk. G.* 2, 358. „*Moschi a Vd.* mosh (mąż) *vir*" derivat *Bohoriz.* – §. 2. moskal, moskalik, gatunek pigułki, eine Art Pillen. Na zastanowienie biegunki, moskala ugnieść z mąki pszeniczney, z babczanym nasieniem, dadź choremu ieść. *Sien.* 374. Z gliny, dodawszy żółtek iaiowy i wódki, urób iakoby moskalik, który ususz dobrze, a gdy będzie trzeba, wezmiesz tego moskala, a rozmoczywszy, iako plastr przykładay. *Sien.* 252. *Spicz.* 108. MOSKIEWCZYZNA, – y, ż., cokolwiek z Moskwy pochodzi, Moskwę obchodzi, Moskiewski ięzyk, obyczaie, towary Moskiewskie *collect.* das Ruſſiſche, etwas Ruſſiſches, was nur immer Rußland betrifft, Ruſſiſche Sprache, Gebräuche, Waaren etc. MOSKIEWKA, MOSKALKA, – i, ż., die Ruſſinn; *Rs.* россіянка (*Rs.* москвитянка z miasta Moskwy rodowita). MOSKIEWSKI, – a, – ie, – i) od miasta Moskwy, *Rs.* московскій; Moſkauiſch. Wielkorządztwo Moskiewskie, iest prowincya państwa Rossyyskiego, zwana Moskwą. *Dyk. G.* 2, 186. – 2) Rossyyski, Ruſſiſch. *Bh.* Ruský; *Sr.* 1. mussowski, mujakowski; *Vd.* ruski, rusianski, rutenski (cf. Ruski); *Ross.* россійскій, русскій; *Ec.* московскій. Sklo Moskiewskie, Frauenglas, kamień dzielący się na giętkie, lśniące i przeźroczyste iak szkło, wielkie szyby; koło Archanielu obficie się znayduie. *Kluk. Kop.* 2, 91. *Solsk. G.* 2, 11. Mroz Moskiewski, gdy z paszczęki swey koziorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozi. *Zimor. Siel.* 215. Dać komu pożałowanie Moskiewskie. *Haur. Ek.* 173. plagi, knutę). *MOSKIEWSKI, – iego, *substant.*, z W. Kniaź Moskiewski, Car Moskiewski, der Ruſſiſche Großfürſt, Zar. Książęta Siewierskie nie mogli się osiedzieć przed Moskiewskim. *Bielsk.* 429. Wziął Moskiewski Połock R. 1563, *Gor. Dz.* 159. Tych czasów znowu Moskiewski Inflantom był ciężki. *ib.* 142. Gliński wiernego s listem do Moskiewskiego posłał, obiecuiąc, ieśliby mu Wielki Książę (Kniaź) Moskiewski dobrowolnego do siebie przyiechania dozwolił, do niego się przekinąć, z czego się Moskiewski bardzo uradował. *Stryik.* 691. (*MOSKUD, – u, *m.*, *n. p.* wielkie było woysko ich; owdzie trzech set ludu, Nie było do potrzeby okromia Moskudu. *Papr. Gn.* 1073.??) MOSKWA, – y, ż., *Rs.* москва, die Stadt Moskau, wielkie bogate i bardzo znaczne miasto, niegdyś stolica państwa Rossyyskiego. *Dyk. G.* 2, 186, *Gwag.* 474, *Wyrw. G.* 289. – 2) Rossya, państwo Rossyyskie, (Moſkovien) Rußland, das Ruſſiſche Reich, *Bh.* Rusy; *Vd.* Ruſku semla, Rutenska deshela, moshkovitku zesarstvu; *Cro.* moskovitzko Czarsztvo; *Hg.* Muszkak; *Sla.* Moskovska; *Rs.* россія; *Ec.* москва; Wszystkie te obszerne kraie, które się zamykaią pod powszechnym Moskwy imieniem, na Moskwę Europeyską i Azyatycką dzielą się. *Wyrw. G.* 287. Te księgi, *na Moskwie za kapelana służąc, na Polski ięzyk przełożyłem. *Boter.* 3. w Moskwie, w Rossyi, cf. na) – 3. *collect.* Moskwa, z Moskale, Ruſſen. Kupcy obcych narodów, t. i. Włosi, Niemcy, Francuzowie, Moskwa, Ormianie . . . . *Vol. Leg.* 5, 440. MOSKWICIN, – a, *m.*, z pogardą: Moskal, ein (Moſkowiter) Ruſſe, *Ec.* москвитинъ. Moskwicin wiele czyni w Litwie w granicach szkody krolowi. *Papr. Ric.* 105. Których ogniów skoro się z strachem napatrzyli Moskwicinowie, z zamku poschodzili. *Chelch. Poprz. A* 4 *b.*

MOSPAN, MOSPANEK, *ob.* Mość.

MOST, – u, *m.*, *Bh.*, *Slo.*, *Sr.* most; *Vd.* múst, mueſt, moſt; *Crn.* môst; *Cro.* mózt, mószt; *Dl.* mooſt; *Sla.* moſt, chuprija; *Rg.* mooſt; *Bs.* mòst; *Rs.* мостъ, die Brücke Mosty nad wodami bywaią sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 101. Zygmunt August zaczął most budować w Warszawie, ktorego potym Anna siostra iego dobudowała. *Bielsk.* 551. Mostow woyskowych rożne rodzaie. *Jak. Art.* 2, 299 *et* 440. *et* 5, 302. (*ob.* mostołodź, cf. wzwodny most, wzwod). Most na łyżwach. *N. Pam.* 2, 236, *Ross.* мостъ на судахъ, eine Schiffbrücke. Most palowy. *Warg. Wal.* 139. Most. *Przyb. Milt.* 69. eine Brücke ſchlagen, *ob.* mościć, pomościć). Rzucić most. *N. Pam.* 2 233. *ib.* 4, 87, eine Brücke abwerfen. Przysłowie dawne: most trzeba posłać złoty uciekaiącym. *Birk. Chmiel. C* 2 *b.*, *Jabł. Buk.*

Bud. P. 3, *Tward. W. D.* 48. *Prov.* Polski moſt, Niemiecki poſt, Włoſkie nabożeńſtwo, wszyſtko to błazeńſtwo. *Rys. Ad.* 56, *Cn. Ad.* 808. Czciy góry, mosty, chcesz li mieć grzbiet prosty. *Cn. Ad.* 125. Moſt komu zakładać, torować mu drogę, lod przełamać, den Weg bahnen. Sam swoy wierszyk mdły, nie z inszego składam, Sam językiem mdłym, mędrszym moſt zakładam; Pisz kto chce lepiey, ieśli sądzisz srogo, Papier niedrogo. *Strik. Gon. O 2.* - *Prov. Slo.* (o osła na moſt dobrał neces *itatem adferre*, cf. ciasny kąt, kozi rożek). - Mostem kłaść, słać, paść, a) *paſſ.* z pokosem, wie hingeſtreckt, wie abgemäht. Wszyſtka winnica z drzewem mostem położona; Za czym na nic iagody i zdeptane grona. *Kchn.* 77. Padają siewby mostem, w żałość się obraca żądość oracka; wniwecz długoroczna praca. *Zebr. Ow.* 9. Smok ten, gdy ogonem po piasku długim sobie kręci, Konie przed smokiem mostem padają. *Bard. Luk.* 2, 44. W ni-przyiacielu taką klęskę sprawił, że iakoby położył mostem go po ziemi. *Tward. Wład.* 79. Koni i wielbłądow wiele nieprzyiacielskich w polu mostem ściele. *Sarz. Pieśń. H* 3 *b*. Rzuca się na nieprzyiacioł, za każdym motem iego, słali się mostami, iak pod kosą żniwiarza pokosami kłosy. *Stas. Num.* 1, 150. W iednej bitwie tak tęgo uderzała legia Rzymska, iż mostem słała szeregi nieprzyiacielskie. *Papr. W.* 1, 240. - §. b) *act.* mostem padać, kłaść się, leżeć, z płazem upadać, pod nogi czyie się słać, czołem mu bić, do nóg mu upadać, pokornie mu się uniżać, korzyć mu się, czołgać, cf. bozkować się przed kim, sich vor einen in den Staub werfen, zur Erde fallen, auf sein Angesicht fallen, ihm zu Füßen liegen, zu Fuß fallen, sich vor ihm erniedrigen, demüthigen. Moyżesz się mostem z Aaronem kładzie Przed bog. m, żeby gniew w nim ułagodzić. *Leszcz. H.* T. 156. Woła, proni hetman, nic nie wskóra, i choćby się nakoniec mostem im położył, nic nie sprawi, uciekają wszyscy. *Tward. W. D.* 32. Nie mógł mieć z niego przyiaciela, by mu się był i mostem kładł. *J. Kchan. Dz.* 118. Za toć się mostem uniżonym kładę, Że o Memoiey mask staranie, *Pot. Syl.* 275. Ze strachu wszyscy zwycięzcy mostem się położyli. *Chrośc. Fars.* 60. Upadli na twarz przed bogiem, Leżeli, iak mówim, mostem Książę, urzędnik i pan z chłopem prostem. *Wat Dan.* 72. Pod czas drugi, dla iakiey skrytey przyczyny mostem się kładzie. *Gor. Dw.* 221. Mostem się kładzie, kto z kim na zdradzie. *Rys. Ad.* 41, z przodu. MOSTEK, - stku, *m.*, MOSTECZEK, - czka, *Bh.* mostek, můstek; *Sr.* 2. mosćik; *Sr.* 1. mostík; *Vd.* mostab, berr (cf. brew?); *Bs.* mostaç; *Cro.* mosztecz; *Rs.* мостокъ, мостикъ, *demin. nom.* most. das Brückgen, kleine Brücke, Stiege. Zaroſła ten przez lat dwadzieścia mostku mizernego ledwie ślad trobi na kałuży. *Mon.* 65, 300, *Rs.* мостокъ. *Perz. Cyr.* 1, 31, das Brustbein, Brustſtück. Postrzegam piersi kość twarda, płaska, mostkiem, *ſternum*, zowią. *Zool* 61. Mostek u rzeźnika, część wołu lub cielęcia, cf. pierś. *Mag. Mſk.* Weźmiesz mostek barana [illegible]. *Leop Erod.* 29, 26, pierś barana. *Bibl. Gd.*). - §. Mostek mydła, *Tr.*, ein Riegel oder Stück Seife.

MOSTKOWATY, - a, - e, piersiſty, ſtark von Bruſt. Mostkowaty wół. *Tr.* MOSTKOWY, - a, - e, od mostku, Bruſt-, Bruſtbein-, Bruſtſtück-. Między piersiami iest mieysce mostkowe, *regio ſterni. Perz. Cyr.* 19. Mostkowa pieczenia. *Tr.*, ein Bruſtſtück, Bruſtbraten. **MOSTOBRONNY Kokles. *Ryb. Gęsl. D* 3 *b*, brückenvertheidigend. MOSTOŁÓDŹ, - i, *ż.*, *Ponton*, eine Schiffsbrücke. Łodzie drzewiane, mosiężne lub z inney materyi, służące do postawienia na nich mostów dla przeprawy woyska. *Jak. Art.* 3, 302, *Łęsk.* 64. MOSTOWNICZY, - ego, *m.*, *subſt.*, *Rs.* мостовщикъ; *Ec.* мостодѣлецъ *mostodziéy, Brückenaufſeher, Brückenmeiſter, Brückenherr. Mostowniczy, urząd w niektórych woiewództwach W. X. L., z obowiązkiem dozoru drog publicznych, grobel, mostów. *Kras. Zb.* 2, 205. Mostowniczy od starania o mostach imię ma. *Skrzet. P. P.* 1, 213. MOSTOWNICZOW, MOSTOWNICZOWY, - a, - e, od mostownicsego, den Brückenaufſeher betreffend. *Tr.*, *Rs.* мостовщичій, мостовщиковъ. MOSTOWY, - a, - e, od mostu, *Bh.* mostecký, mostský, mostní; *Rs.* мостовый; *Ec.* мостный; Brücken-, die Brücke betreffend. Zasadzek iakich fortelnych na przeprawie mostowéy się obawiali. *Birk. Podz.* 15, bey der Ueberfahrt über die Brücke. Mostowy pal, *Slo.* mostince, ſtzage. MOSTOWY, - ego, *m.*, *subſt.*, celnik na moście. *Cn. Th.*, der Brückenzolleinnehmer. MOSTOWE, - ego, *n.*, *subſt.*, clo, czyli myto od mostu, der Brückenzoll; *Vd.* mostnina, mostni denar; *Cro.* mosztovina; *Rs.* мостовое, мостовщина; rodzay cła w Polszcze, poswolony tym, którzy kosztem znacznym w dobrach swoich mosty wybudowali. *Kras. Zb.* 2, 206. Cła bronnego, mostowego albo wodnego, ktoby nie oddał, we czwornasób to nagrodzi. *Szczerb. Sax.* 49. Brukowym albo mostowym, clo, które w bramie dawać każą, nazywaią. *Kosz. Lor.* 132. Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukałem noclegu. *Zab.* 14, 274. MOSTY, - ów, *plur.*, miasto w Bełzkim. *Dyk. G.* 2, 187. - §. 2) Miasto w Nowogrodskim. *ib.*, Städtenamen.

Pochodz. *pomościć*, *pomoſt*, *pomoſta*; *Zamość*, *Zamoyski*, *zamościć*; *Rs.* замостить rusztowanie dawać.

MOSZCZ, MUSZCZ, *MOSZT, - u, *m.*, *Bh.* meſt, *Gen.* mſtu; *Slo.* muſſt; *Sr.* 2. moſcht; *Sr.* 1. mejt; *Vd.* moabt; *Crn.* mejshta, shônta; *Cro.* mòst; *Hg.* muſt; *Rg.* màst; *Bs.* maſt; *Rs.* мстò, мéстъ, *G.* мстà; молодое вино; *Gall.* mout, *Ital.* moſto, *Suec. et Angl.* muſt, *Dan.* moost, z *Lac.* muſtum, der Moſt. Niżeli likwor winny kisać zaczyna, moszczem go, lub brzęczką, nazywamy. *Krup.* 5, 98. Wyprasowany z iagod sok iest muszczem, który się zlewa w naczynia dla wyrobienia się. *Kluk Rosl.* 3, 345. Moszczu słodkiego nalawszy. *Syr.* 355 *et* 452. Szydzono z Apostołów, mówiących cudzemi językami, iż się oto ci moszczem popili. *W. Post. W.* 420. Wstaią zafarbowawszy słodkim czoła moszczem. *Pot. Arg.* 541. Światum wino dał, Bogu zaś lagier daruię, Moszcz światum oddał zgodny, Bogu ſus oddaię. *Kul. Her.* 174, *deteriora Deo*, chromą córkę do klasztoru). Natura człowiecza zawzdy się burzy, iako moszcz, aż gdy się ustoi, to też iedno lagier, co się niczemu dobremu nie godzi, na dnie zostanie. *Rey Zw.* 121 *b*.

*MOSZCZA, n. p. Bolesław Wstydliwy nie śmiał przeciw gętéy moszcze zaciągów Tatarskich orężnie stanąć. *Kromer* 242, *ob.* moc, *Rs.* мочь, мощь.

MOSZCZĘ *ob.* Mościć.

*MOSZCZY, relikwiie. *Sok. Dusz.* 144, *Rs.* мощи.

MOSZCZOWY, - a, - e, od moszczu, *Bh.* meſtowy; *Sr.* 1. moſtowé; *Cro.* mòſten; *Hg.* muſthozvaló; *Rg.* masni.

MOSZCZYK *ob.* Mozdzik. MOSZELKA *ob.* Muszelka.

MOSZK *ob.* piżmo, Biſam. MOSZKOWY, - a, - e, piżmowy, von Biſam. Chceszli tę małź wonną mieć, przyłoż piżma trochę moszkowego abo zybuczkowego. *Sien.* 497.

MOSZNA, - en, *plur.*, miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt.

MOSZNA, - y, ż., MOSZENKA, - i, ż., *dem.*; *in plurali:* MOSZNY, *Gen.* moszen; MOSZENKI *et* MOSZENKA, mieszek, der Beutel; *Bh.* méſſec; *Sr.* 1. meſchk, moſchna; *Sr.* 2. moſtina. *Vd.* moshna, moshnja, moshniza, tashka, paitl; *Crn.* móshna; *Cro.* mòsnya, mosnicza; *Rg.* mòsegna; *Bs.* mosegna, tobolac; *Rs.* мошна, мошóнка, мошóночка; *Ec.* мошéнка, мѣшечикъ, cf. *Hbr.* כלי *vas, in quo eſt semen*; *ob.* Miech). Dopieroż się do moszen prostaczkowie maią, Na kościelny budynek hoyną ręką daią. *Klon. Wor.* 49. Utrzebi rzezimieszek bogate moszenki. *ib.* 36. Miał nóż on w moszni czerwoney. *Papr. W.* 2, 267, t. i. w pochwie, w futeraliku). *Pericardium* osierdzie, moszna sercowe. *Perz. Cyr.* 1, 176, der Herzbeutel, Herzſack. - §. *per excell.* worek moszny, moszna, moszenka, moszenki, dwie torbeczki błoniſte, zawieraiące w sobie iądra męzkie, *Dyk. Med.* 412, *Bh.* ſſaurek, ſſaureček; *Ec.* мошéнка мужéская; *Eo.* мушáна, мушáиная мошенка; der Hodenſack. Trzeba obierać stadnika iądr i moszny wielkiey, ale nie obwisłéy. *Hipp.* 13, cf. Pudro). Plastru tego na chustce przyłożyć na moszną opuchłą i bolącą. *Spicz.* 234. Lekarstwo na puchlinę członka męzkiego albo moszen. *Sleszk. Ped.* 214. *Teſticulus* podołek, iądro w moszнach męzkich. *Mącz.* Stroie bobrowe albo moszenka. *Haur Sk.* 304. - *Botan.* Moszenkowe drzewo abo Moszonki, *collatea Linn.*, rodzay rośliny, Linſenbaum, noszący strąki niby moszenki abo macharzynki. *Syr.* 840, *Kluk Dyk.* 1, 146. MOSZENKOWY, MOSZNOWY, - a, - e, od moszen, Säckel-, *Rs.* мошóночный. MOSZYN, - a, *m.*, miasto w Poznańskim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt im Poſuſchen.

*MOSZT *ob.* Moszcz.

MOTAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Matać *frequ.*, *Bh.* motati, másti, matł, matu, zmotati, zmasti, zmátł; *Sr.* 1. motam; *Vd.* motati, smotiti, obmotiti, premotiti (motit *fallere*, motavilnik, - włóczęga, cf. motyl); *Crn.* motám; *Cro.* motati, motam, szukati (cf. sukno); *Bs.* motati, zamotati, smotatti: *Rg.* motatti na motovillo, namotatti, omotatti, smotatti; (*Rs.* мотáть, мотаю, мотнуть, помотать ruszać, trząść, *Lat.* motare, motus, *Hbr.* מוט matat *dimouit*, *Arb. et Hbr.* מוט mut *moueri, verti*; *Ross.* мотовскій rozrautny, мотúлка rozrzutnik), мотать, смотать nawijać, nawikłać na motowidło, haſpeln, weifen. Jeżeli iedwab z orzechów w kilka zaraz dni ma się motać, nic im się nie czyni, i do motania są bardzo łatwe. *Kluk Zw.* 4, 329. Nam żonom każą doma siedzieć, prząść kądziel, a motać. *M. Bielſk. S. N.* 7. - *transl.* kręcić, miotać, rzucać, drehen, werfen, durch einander werfen; *Rs.* мясить, мять mieszać, mymamь, cf. pętać, plątać). *Flexiloquus* który i tak i owak rzeczą mota. *Mącz.* Lot iaskolczyn mota się abo przewiia i tak i owak, *flexuosus. Mącz.*, *Bh.* motat ſe *motitare se*, ſich hin und her bewegen; *Sr.* 1. motam ſo *titubo*. To w ten bok, to zaś w drugi z uchyleniem latam, Jak piorun się matam. *Jabł. Tel.* 66. Dla zdrowia lepszego galardy skaczą, aby za onym motaniem sobą, warusz, lo się ciepło przyrodzone. *Petr. Pol.* 340, cf. miotać, miotanie. MOT, - u, *m.*, MOTEK, - tka, *m.*, pewna liczba nici na motowidle zebranych, mnieysza od przędziona, eine Haipel Zwirn oder Garn; *Ross.* мотв, мотóкъ, моточикъ. Byłabym sobie oto zo dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teatr* 14 *d*, 26. Dwa motki abo dwa przędzionka niewielkie surowéy a niespieranéy przędzy. *Syr.* 427. Praca iedwabnic póydzie na kołowrotki, Przez tysiąc rąk sztucznie uwita na motki. *Zab.* 15, 91. Nici skręcone i złożone porządnemi motkami. *Jak. Art.* 1, 429. Motkiem palce powiązawszy *pectine iunctis. Zebr. Ow.* 226. Niżeli palcem stron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i naciska lutnie. *Mon.* 71, 719, stron muzycznych). - *fig.* Rożnych gatunków szczęście przędzie motki. *Zab.* 13, 367. Symonie! tobie długie życia zwiia czas motki. *Min. Rit.* 3, 27. - *transl.* Prowadźże, rzecze Ewa; smok wiedzie, nie zwłoczy, Leca się na przeskok w motkach wykręcanych toczy. *Przyb. Milt.* 280, t. i. w kłębach, in Knäuſen. MOTACZ, - a, *m.*, motaiący na motowidło, *Cro.* motàveca; *Vd.* motauz, godlauz; *Rs.* мотáльщикъ, der Haſpler, Weifer; *w rodz. żeńsk.* Motaczka, *Vd.* motaviza, die Haſplerinn. MOTŁAWA, - y, ż., die Motlau, rzéka, odnoga Wisły, osobliwszym przemysłem prowadzona, aż pod śpichlerze Gdańskie, tak że po niey ładowne okręty z morza przystępuią, a nazad przez Wisłę powracaią. *Lad. H. N.* 109, *Dyk. G.* 2, 187. MOTŁOTA, - y, ż., MOTŁOCH, - u, *m.*, sam tłok (cf. tłoczyć), wielki gwałt czego podlego, gętwa, chmara, *per excell.* chałastra, gawiedź, talałaystwo, ein groſſer gewaltiger Haufen ſchlechten Zeugs; der groſſe Haufe, der Pöbel (cf. *Lat.* numerus), Jan Hauel; *Bh.* zbéť (cf. zbiór); *Crn.* puk (cf. pólk), skup (*ob.* kupa); *Vd.* mnoshiza, gmein volk, shterzouje, sanikarni ludi; *Rg.* cegljadina (cf. czeladź), puuk; *Rs.* мучéра (cf. szuszalki), сволочь, збродь (cf. помь, помéтка rozrzutnik). Księga pustych słów motłochem i uszczypliwemi obelgami napchana. *Boh. Zam.* 123. Karteziusz zewsząd widział się motłochem zdań uprzedzonych otoczonym. *Zab.* 6, 295. W krótkim czasie niezmierno motłochy zebrał złoczyńców. *Nag. Cic.* 38. Postawili ich przed nieprzyiacielem, aby ten motłoch, zebrany z wielu narodów, nie miał drogi do ucieczki. *Baz. Sk.* 511. Wmieszani w motłoch ludu, zostańmy z daleka. *Teatr* 46 *c*, 31. Niech podłość motłoch dziwi, mnie z Parnassu zdroiu, Dodaj pełne puhary Apollo napoiu. *Hul. Ow.* 96. I sam gminu, chociaż tę motłotę za odmienną trzymamy, będzie sprawiedliwy. *Jabł. Tel.* 333. MOTŁOCHOWATY, - e, - e, - o *adv.*, motłoczony, vollgepfropft, angepfropft. Zgraię motłochowatą rozgromił. *Krom.* 750, *promiscuam*

multitudinem. MOTOL, - a, *m.*, miasto w Brzeskim Litewskim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt in Litth. Brzesc.

MOTOWĄZ, - zła, *m.*, (*Rs.* мотовязь, мотовязка, мотовязка, мотовязка, sznurek, sznurek, którym przewięzuią nici na motowidle, żeby się nie plątały. *Dudz.* 44, *Wlod.*, das Bettel, womit die Gebinde auf der Haspel gebunden werden. - §. 2) węda z kilką haczykami na osobnych sznurkach, do głównego sznura przywiązanych. *Kluk Zw.* 3, 207, na dusi zowią Kozułka. *Wlod.*, eine Angelschnur mit mehreren kleinen daran gebundnen Angelschnurchen. Szur wędy, die Angelschnur, *Rs.* лѣса, лесá. Z motowizną i z cewą się smykał, A z wód ryby drgaiące wędziskiem wymykał, *lino et hamis. Zebr. Ow.* 73. MOTOWIDŁO, - a, *n.*, *Bh* motowidło, motadło, świgadło (świadło), *Sr.* 1. mottedlo, mottedwo, motidwo; *Crn.* motovila, motavilu, garèmprat; *Vd.* motovilo, motavilu, motovilu, motaviza, sukaunik; *Cro.* motálo, machalo (*machadlo), vitlo, vitel; *Hg.* motoła, matola; *Rg.* motovilo, ravelik, vitlo, vittao (winadlo), *Rs.* vittao, vittal, koło za motali preghju, rascjak, na ostose pregja mota; *Rs.* мотовáло, мотовильцо, мотовильце, мотовка, мотовка, воробы, die Haspel, die Weife. Nemu matadła zwiiaią. *Haur Sk.* 82. Każdy na swoie wiie motowidło. *Pot. Arg.* 118, na swoie koła, na swoy młyn wodę ciągnie, cf. na swóy kłębek, cf. prywata) Piękno zachęta szydło Na ono niecnotliwey baśń). Szczęścia motowidło. *Chrośc. Lul.* 167, koło, obrót, ślakość. *Prov. Sr.* 2. rowno ako motele, prosty jak motowidło, sprzeczne przymioty, cf. czarny łabędź. Lały kruk. - §. Motowidło, motek, mot, ein Gespinnst. Na wielkie motowidło po 24 nici rachuią. *Haur Kl.* 57. MOTOWIDLNY, MOTOWIDŁOWY, - a, - e, od motowidła, Haspel-; *Vd.* motovilen; *Rs.* мотовильный. MOTOWIDŁOWKA lub MOTOWILUWKA, MOTOWIŁ, - a, *m.*, n. p. Ey cyt, bo iak się koło twoich nie ruszy, ty szczebiocie, motuzie ty, bądźże motowidłowy ptaszku. *Teatr* 53 *c*, 39, wietrzniku, Windbeutel, *Ross.*

Pokrewne (*cf. miotać*), motyka, motył; *domotać, dozmotać, namotać, omotać, obmotać, pomotać, rozmotać, umotać, zamotać, może i: szamotać, wyszamotać*

MOTYA, - yi, ż., z *Franc.* moitié, z połowa, die Hälfte. Ja w motyi do tego zakładu, *Teatr* 52 *b*, 52. W motyi z drugim szulerem zgrać kogo i oszwabić. *Teatr* 58, 8

MOTYKA, - i, ż., MOTYCZKA, - i, ż., *dem.*, *Bh. et Slo* motika, motvika; *Sr.* 1. motika, motela, żabrodna motyka, sitka (*cf.* szpada); *Sr.* 2. motika, miotika; *Crn.* motika, kramp; *Vd.* motika, motika, kopalo, kopazha, krampa kreil, *Cro.* motika, motichicza, kramp; *Dl.* motika, dorabeza, zubachya, kramper; *Hg* kopa (*ob.* kopać), *Rg.* motika, motaiza, objételiza, *Ba.* motika, motiko, terenkop, terinokop, sullo, *Rs.* мотыжка (*ob.* мотать, мотаться. Motyka wielka, Reuthaue, do wykopania dołów pod drzewa. Są też motyki z drugiej strony jak oszkard, do wywalenia kamieni. *Kluk*

Rosl. 1, 79. Motyka, naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 302. Motyka kabłączysta, naczynie podkopnicze, od postaci zakrzywionego ostrza w kabłąk tak nazwane. *Jak. Art.* 3, 302. Bóg liche kmiotki z senatorami miesza, i berła z motykami równa. *Birk. Kant. B* 3. Motyczką zielska były kopane. *Cresc.* 675. - *Prov.* Nie motyka to. *Cn. Ad.* 623, nie młot to; *cum quis in alienam professionem, praesertim difficiliorem se ingerit;* Nie twoiéy to głowy; Szewcze! nie wyżéy kopyta; Jeśliś kowal, nie chciéy bydź konowałem, złotnikiem). Nie umie, iedno po prostu, figi figami, motykę motyką zwać. *Kosz. Lor.* 55, bez ogródki, nie obwiia w iedwab'. Motyka się rozigrała. *Cn. Ad.* 516, skacze, by cielę u kołka; niezgrabny; ochoczy, by pieś na ptaki). Nie miec się z motyką na słońce. *Rys. Ad.* 43, *Pot. Jow.* 80, cf. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś, cf. *quid valeant humeri*). Witolda chciał mocą odpierać Fiedor, ale iż się targnął z motyką na słońce, zarazem był od Witolda porażony. *Stryik.* 469. Widząc mistrz, iż próżno z motyką miotać się na słońce, Zygmuntowi przysięgę oddał. *Guag.* 105. *Prov. Slov.* z motiki strelit, *rem acu tangere.*

MOTYL, - a, *m.*, MOTYLEK, - lka, *m.*; *dem.*, *Bh.* motepl; *Slo.* motil, lisag; *Sr.* 1. metel; *Sr.* 2. matel; *Crn.* matúl; *Vd.* matul, metil, viha, vesha (cf. wyga; cf. *Vd.* metul, pievisa, vampir, z piiawka); *Cro.* metuly, metepuly; *Dl.* metil, lepir; *Ba.* metigi, lepir, Ipir, ljepir; *Sla.* lepir; *Rg.* ljepir, ljepirizza, ljepirich; *Rs.* мотылекъ, мотылёкъ (мотылять летać tam i sam, motylkować), бабочка, der Schmetterling. Motylów trzy są rodzaie, dzienne, zmierzchne i nocne albo ćmy. *Zool.* 137, staią się z gąsienic przemienionych w poczwarki. *Kluk Zw.* 4, 79. Motyl Apollo, kapuśniak, przeźuchowiec, pstroskrzydeł, pawik, błyszczak, perłowiec, paź królowéy, srebrnokres, wilczomlekowiec, śliniok, białawek, gruszkowiec etc. Kiedyś po łąkach goniła różnobarwne motyle; ów złotem i lazurem cętkowany, czyli też w perły sadzonemi skrzydłami powabny, to z drzewka na drzewko, to z gałązki na gałązkę, to z trawki na trawkę, i z listka na listek, raz w tę, raz w ową stronę uskakiwał, i wznosił się, i opadał, odlatywał, z daleka okrążył, wnet znowu po przed oczy się migał. *Off. Str.* 2. - Czas na próżności strawisz, gdy motyle na powietrzu chwytasz. *St. Zyw.* 1, *praef.*, cf. bąki strzelać). Na kształt motyla latasz co chwila Inny koleyno wysuszać kwiatek. *Zab.* 6, 369, *Vd.* motavilnik, z powsinoga, włoczęga). Nasi tłukli nieprzyiaciół iako motyle i muchy. *Jabł. Buk P.* 2. O śmieszne porównanie, iak słoni do motylów. *Mon.* 70, 177. Motyl świeczny, *Bh.* svetluška. Motyl do świecy lecąc, skrzydła pali. *Achow. Fr.* 124. *Prov. Vd.* lepota vpravi v' sramoto, liepa je slepa, vesha se na luzhi sasmodi, z piękność nabawia sromoty; piękna iest ślepą; motyl na świecy się parzy). Ja to sama poznaię, że lecę, iak zaślepiony motyl na ten ogień. *Teatr* 6 *b*, 71. MOTYLICA, - y, ż., *fasciola*, płaskowązki robak, znayduiący się na roślinach wodnych; sprawuie chorobę bydłu, osobliwie owcom, które téy wody abo tych roślin zachwycą. *Zool.* 92, *Kluk Zw.* 1, 280 *et* 4, 495, *Wolsz.* 126, die Blattlaus, der Blätterwurm. Czasem się też w plastrach miodu motylice zalągaią.

*MOSZCZA, n. p. Bolesław Wstydliwy nie śmiał przeciw gętéy moszcze saciągów Tatarskich orężnie stanąć. *Kromer* 242, *ob.* moc, *Rs.* мощь, мощь.

MOSZCZĘ *ob.* Mościć.

*MOSZCZY, relikwiie. *Sak. Dusz.* 144, *Rs.* мощи.

MOSZCZOWY, - a, - e, od moszczu, *Bh.* meſtowy; *Sr.* 1. moſtowé; *Cro.* mòſten; *Hg.* muſthozvaló; *Rg.* masni.

MOSZCZYK *ob.* Mozdzik. MOSZELKA *ob.* Muszelka.

MOSZK *ob.* piżmo, Biſam. MOSZKOWY, - a, - e, piżmowy, von Biſam. Chceszli tę maść wonną mieć, przyłoż piżma trochę moszkowego abo zybuczkowego. *Sien.* 497.

MOSZNA, - en, *plur.*, miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt.

MOSZNA, - y. ż., MOSZENKA, - i, ż., *dem.*; *in plurali:* MOSZNY, *Gen.* moszen; MOSZENKI *et* MOSZENKA, mieszek, der Beutel; *Bh.* mieſſec; *Sr.* 1. meſchk, moſchna; *Sr.* 2. moſchina; *Vd.* moshna, moshnja, moshniza, tashka, paitl; *Crn.* móshna; *Cro.* mòsnya, mosnicza; *Rg.* mòscgna; *Bs.* moscgna, tobolac; *Rs.* мошна, мошóнка, мошóночка; *Ec.* мошéнка, мѣшéчикъ, cf. *Hbr.* כלי vas, *in quo eſt semen*; *ob.* Miech). Dopieroż się do moszen proſtaczkowie maią, Na kościelny budynek hoyną ręką daią. *Klon. Wor.* 49. Utrzebi rzezimieszek bogate moszenki. *ib.* 36. Miał nóż on w moszni czerwoney. *Papr. W.* 2, 267, t. i. w pochwie, w futeraliku). *Pericardium* osierdzie, moszna serrowe, *Perz. Cyr.* 1, 176, der Herzbeutel, Herzſack. - §. *per excell.* worek moszny, moszna, moszenka, moszenki, dwie torbeczki błoniſte, zawieraiące w sobie iądra męzkie, *Dyk. Med.* 412, *Bh.* ſaurek, ſaureček; *Ec.* мошéнка махирная; *Fo.* мулáма, мулáмная мошенка; der Hodenſack. Trzeba obierać ſtadnika iądr i moszny wielkiey, ale nie obwisłéy. *Hipp.* 13, cf. Psudro). Plaſtru tego na chuſtce przyłożyć na moszną opuchłą i bolącą. *Spicz.* 234. Lekarſtwo na puchlinę członka męzkiego albo moszen. *Sleszk. Ped.* 214. *Teſticulus* podołek, iądro w mosznach męzkich. *Mącz.* Stroie bobrowe albo moszenka. *Haur Sk.* 304. - *Botan.* Moszenkowe drzewo abo Moszenki, *collatea Linn.*, rodzay rośliny, Linſenbaum, noszący strąki niby moszenki abo macharzynki. *Syr.* 840, *Kluk Dyk.* 1, 146. MOSZENKOWY, MOSZNOWY, - a, - e, od moszen, Säckel-, *Rs.* мошóночный. MOSZYN, - a, *m.*, miaſto w Poznańſkim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt im Poſuſchen.

*MOSZT *ob.* Moszcz.

MOTAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Matać *frequ.*, *Bh.* motati, máſti, matí, matu, zmotati, zmaſti, zmátí; *Sr.* 1. moſtam; *Vd.* motati, smotiti, obmotiti, premotiti (motit *fallere*, motavilnik, z włóczęga, cf. motyl); *Crn.* motàm; *Cro.* motati, motam, szukati (cf. sukno); *Bs.* motati, zamotati, smotatti; *Rg.* motatti na motovillo, namotatti, omotatti, smotatti; (*Rs.* мотáмъ, мотаю, мотнуть, мотомать ruszać, trząść, *Lat.* motare, motus, *Hbr.* מוט matat *dimouit*, *Arb. et Hbr.* מוט mut *moueri*, *verti*; *Ross.* мотовскій rozrzutny, мотúлка rozrzutnik), мотать, смотать nawijać, nawikłać na motowidło, haſpeln, weifen. Jeżeli iedwab z orzechów w kilka zaraz dni ma się motać, nic im się nie czyni, i do motania są bardzo łatwo. *Kluk Zw.* 4, 329. Nam żonom każą doma siedzieć, prząść kądziel, a motać. *M. Bielſk. S. N.* 7. - *transl.* kręcić, miotać, rzucać, drehen, werfen, durch einander werfen; *Rs.* мастú, мáмы mieszać, nymamь, cf. pętać, plątać). *Flexiloquus* który i tak i owak rzeczą mota. *Mącz.* Lot iaſkolczyn mota się abo przewiia i tak i owak, *flexuosus. Mącz.*, *Bh.* motat ſe *motitare se*, ſich hin und her bewegen; *Sr.* 1. motam ſo *titubo.* To w ten bok, to zaś w drugi z uchyleniem latam, Jak piorun się matam. *Jabł. Tel.* 66. Dla zdrowia lepszego galardy ſkaczą, aby za onym motaniem sobą, wzruszyło się ciepło przyrodzone. *Petr. Pol.* 340, cf. miotać, miotanie. MOT, - u, *m.*, MOTEK, - tka, *m.*, pewna liczba nici na motowidle zebranych, mnieysza od przędziona, eine Haſpel Zwirn oder Garn; *Ross.* мотъ, мотóкъ, мотовúкъ. Byłobym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teatr* 14 *d*, 26. Dwa motki abo dwa przędzionka niewielkie surowéy a niespieranéy przędzy. *Syr.* 427. Praca iedwabnic, póydzie na kołowrotki, Przez tysiąc ręku sztucznie uwita na motki. *Zab.* 15, 91. Nici ſkręcone i złożone porządnemi motkami. *Jak. Art.* 1, 429. Motkiem palce powiązawszy *pectine iunctis. Zebr. Ow.* 226. Niżeli palcem ſtron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i naciſka lutnie. *Mon.* 71, 719, ſtron muzycznych). - *fig.* Rożnych gatunków szczęście przędzie motki. *Zab.* 13, 367. Symonie! tobie długie życia zwiia czas motki. *Min. Ryt.* 3, 27. - *transl.* Prowadźże, rzecze Ewa; smok wiedzie, nie zwłoczy, Lecz się na przeſkok w motkach wykręcanych toczy. *Przyb. Milt.* 280, t. i. w kłębach, in Knäuleln. MOTACZ, - a, *m.*, motaiący na motowidło, *Cro.* motàveca; *Vd.* motauz, godlauz; *Rs.* мотáльщикъ, der Haſpler, Weifer; *w rodz. żeńſk.* Motaczka, *Vd.* motavisza, die Haſplerinn. MOTŁAWA, - y, ż., die Motlau, rzéka, odnoga Wisły, osobliwszym przemysłem prowadzona, aż pod śpichlerze Gdańſkie, tak że po niéy ładowne okręty z morza przyſtępuią, a nazad przez Wisłę powracaią. *Lad. H. N.* 109, *Dyk. G.* 2, 187. MOTŁOTA, - y, ż., MOTŁOCH, - u, *m.*, sam tłok (cf. tłoczyć), wielki gwałt czego podłego, gętwa, chmara, *per excell.* chałaſtra, gawiedź, tałałayſtwo, ein groſſer gewaltiger Haufen ſchlechten Zeugs; der groſſe Haufe, der Pöbel (cf. *Lat.* numerus), Jan Hagel; *Bh.* zbéť (cf. zbiór); *Crn.* puk (cf. półk), ſkup (*ob.* kupa); *Vd.* mnoshiza, gmein volk, shterzouje, sanikarni ludi; *Rg.* cegljadina (cf. czeladź), puuk; *Rs.* шушéра (cf. szuszfalki), сволочь, збродь (cf. мотъ, мотúла rozrzutnik). Księga pustych słów motłochem i uszczypliwemi obelgami napchana. *Boh. Zam.* 123. Kartezyusz zewsząd widział się motłochem zdań uprzedzonych otoczonym. *Zab.* 6, 295. W krótkim czasie niezmierne motłochy zebrał złoczyńców. *Nag. Cyc.* 38. Poſtawili ich przed nieprzyiacielem, aby ten motłoch, zebrany z wielu narodów, nie miał drogi do ucieczki. *Baz. Sk.* 511. Wmieszani w motłoch ludu, zoſtańmy z daleka. *Teatr* 46 *c*, 31. Niech podłość motłoch dziwi, mnie z Parnasu zdroiu, Dodа pełne puhary Apollo napoiu. *Hul. Ow.* 96. I sam gminu, chociaż tę motłotę za odmienną trzymamy, będzie sprawiedliwy. *Jabł. Tel.* 333. MOTŁOCHOWATY, - a, - e, - o *adj.*, natłoczony, vollgepfropft, angepfropft. Zgrzię motłochowatą rozgromił. *Krom.* 750, *promiscuam*

multitudinem. MOTOL, - a, *m.*, miasto w Brzeskim Litewskim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt in Litth. Brzesc.

MOTOWĄZ, - zza, *m.*, (*Rs.* мотовязь, мотовязка szpagat, sznurek), sznurek, którym przewięzuią nici na motowidle, żeby się nie plątały. *Dudz.* 44, *Wlod.*, das Kettel, womit die Gebinde auf der Haspel gebunden werden. - §. 2) węda z kilką haczykami na osobnych sznurach, do głównego sznura przywiązanych. *Klok Zw.* 3, 257, na Rusi zowią Kozulka. *Wlod.*, eine Angelschnur mit mehreren kleinen daran gebundnen Angelschnüren. Sznur wędny, die Angelschnur, *Rs.* азбса, лесá. Z motowęzmi i z siecią się smykał, A z wód ryby drgaiące wędziskiem wymykał, *lino et hamis. Zebr. Ow.* 73. MOTOWIDŁO, - a, *n.*, *Bh* motowidło, metadło, świgadło zwiiadło), *Sr.* 1. mottedlo, mottedwo, motedwo; *Crn.* motovila, motavila, garèmprat; *Vd.* motovilo, motavilu, motovilu, motaviza, sukaunik; *Cro.* motálo, machalo (*machadlo), vitlo, vitel; *Hg.* motola, matola; *Rg.* motovillo, ràscjak, vitlo, vittao (winadlo), *Bs.* vittao, vittal, kolo za motati preghju, rascjak, na setose preghja mota; *Rs.* мотовилo, мотовильцо, мотовильца, вьюшка, мотушка, в роббы, die Haspel, die Weife. Nici na motowidła zwiiaią. *Haur Sk.* 82. Każdy na swoie wiie motowidło. *Pot. Arg.* 118, na swoie koła, na swóy młyn wodę ciągnie, cf. na swóy kłębek, cf. prywata). Prędko znalazła szydło Na ono niecnotliwéy babę). Szczęścia motowidło. *Chrośc. Luk.* 167, koło, obrotność, śliskość. *Prov. Sr.* 2. rowno ako motele, prosty iak motowidło; sprzeczne przymioty, cf. czarny łabędź, biały kruk. - §. Motowidło, motek, mot, ein Gebinde. Na wielkie motowidło po 24 nici rachuią. *Haur Ek.* 57. MOTOWIDLNY, MOTOWIDŁOWY, - a, - e, od motowidła, Haspel-; *Vd.* motovilen; *Rs.* мотовильный. MOTOWIDŁOWKA lub MOTOWILUWKA, - i, ż., miasto w Kiiewskim. *Dyk. G.* 2, 181, eine St.

MOTUZ, - a, *m.*, n. p. Ey cyt, bo iak się koło twoiey zakręcę skóry, ty szczebiocie, motuzie ty, bądźże cicho. *Teatr* 43 *c*, 39, Wietrzniku, Windbeutel, *Ross.* мотыга rozrzutnik.

Poch dz. (*cf. miotać*), *motyka, motył*; *domatać, domotać, namotać, omotać, obmotać, pomotać, rozmotać, umotać, zamotać, może i: szamotać, wyszamotać.*

*MOTYA, - yi, ż., z *Franc.* moitié, z połowa, die Hälfte. Ja w motyi do tego zakładu. *Teatr* 52 *b*, 52. W motyi z drugim szulerem zgrać kogo i oszwabić. *Teatr* 28, 8.

MOTYKA, - i, ż., MOTYCZKA, - i, ż., *dem.*, *Bh. et Slo.* motika, motyčka; *Sr.* 1. motika, motrka, żabrodna motika, łpoda (*cf.* szpada); *Sr.* 2. motika, motuja; *Crn.* matika, kramp; *Vd.* matika, motika, kopalu, kopazha, krampa, kreul; *Cro.* motika, motichicza, kramp; *Dl.* motika, dvorati za, zubachya, kramper; *Hg.* kopa (*ob.* kopać. *Rg.* motika, moticiza, objèteliza; *Bs.* motika, ascjo, ternokop, trrinokop, sadilo; *Rs.* мотыка (*ob.* motać *Rs.* мотать, *Lat.* motare), ein Karsten, eine Hacke, eine Haue. Motyka wielka, Reuthaue, do wykopania drzew lub dołów pod drzewa. Są też motyki z drugiey strony iak oszkard, do wywalenia kamieni. *Kluk Rosl.* 1, 79. Motyka, naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 302. Motyka kablączysta, naczynie podkopnicze, od postaci zakrzywionego ostrza w kabląk tak nazwane. *Jak. Art.* 3, 302. Bóg liche kmiotki z senatorami miesza, i berła z motykami równa. *Birk. Kant. B* 3. Motyczką zielska były kopane. *Cresc.* 675. - *Prov.* Nie motyka to. *Cn. Ad.* 623; nie młot to; *cum quis in alienam professionem, praesertim difficiliorem se ingerit;* Nie twoiéy to głowy; Szewcze! nie wyżéy kopyta; Jeśliś kowal, nie chciéy bydź konowałem, złotnikiem). Nie umie, iedno po prostu, figi figami, motykę motyką zwać. *Kosz. Lor.* 55, bez ogródki, nie obwiia w iedwab'. Motyka się rozigrała. *Cn. Ad.* 516, skacze, by cielę u kołka; niezgrabny; ochoczy, by pień na ptaki). Nie miec się z motyką na słońce. *Rys. Ad.* 43, *Pot. Jow.* 80, *cf.* nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś, cf. *quid valeant humeri*). Witolda chciał mocą odpierać Fiedor, ale iż się targnął z motyką na słońce, zarazem był od Witolda porażony. *Stryjk.* 469. Widząc mistrz, iż prożno z motyką miotać się na słońce, Zygmuntowi przysięgę oddał. *Gwag.* 105. *Prov. Slov.* z motiki strelit, *rem acu tangere.*

MOTYL, - a, *m.*, MOTYLEK, - lka, *m.*; *dem.*, *Bh.* motepl; *Slo.* motil, lisag; *Sr.* 1. metel; *Sr.* 2. matel; *Crn.* matál; *Vd.* matul, metil, viha, vesha (cf. wyga, cf. *Vd.* metul, piaviza, vampir, z piiawka); *Cro.* metuly, metepuly; *Dl.* metil, lepir; *Bs.* metigl, lepir, lipir, ljepir; *Sla.* lepir; *Rg.* ljepir, ljepirizza, ljepirich; *Rs.* мотылъ, мотылёкъ (мотылять latać tam i sam, motylkować), бабочка, der Schmetterling. Motylów trzy są rodzaie, dzienne, zmierzchne i nocne albo ćmy. *Zool.* 137, stają się z gąsienic przemienionych w poczwarki. *Kluk Zw.* 4, 79. Motyl Apollo, kapuśniak, przeźuchowiec, pstroskrzydeł, pawik, błyszczak, perłowiec, paź królowey, śrebrnokres, wilczomlekowiec, śśniok, białawek, gruszkowiec etc. Kiedyś po łąkach goniła różnobarwne motyle; ów złotem i lazurem cętkowany, czyli też w perły sadzonemi skrzydłami powabny, to z drzewka na drzewko, to z gałązki na gałązkę, to z trawki na trawkę, i z listka na listek, raz w tę, raz w owę stronę uskakiwał, i wznosił się, i opadał, odlatywał, z daleka okrążył, wnet znowu po przed oczy się migał. *Off. Str.* 2. - Czas na próżności strawisz, gdy motyle na powietrzu chwytasz. *Sk. Zyw.* 1, *praef.*, cf. bąki strzelać). Na kształt motyla latasz co chwila Inny koleyno wysuszać kwiatek. *Zab.* 6, 369, *Vd.* motavilnik, z powsinoga, włoczęga). Nasi tłukli nieprzyiaciół iako motyle i muchy. *Jabł. Buk P.* 2. O śmiesane porównanie, iak słoni do motylów. *Mon.* 70, 177. Motyl świecany, *Bh.* świtłuszka. Motyl do świecy lecąc, skrzydła pali. *Kchow. Fr.* 124. *Prov. Vd.* lepota vpravi v' sramoto, liepa je sliepa, vesha se na luzhi sasmodi, z piękność nabawia sromoty; piękna iest ślepą; motyl na świecy się parzy). Ja to sama poznaię, że lecę, iak zaślepiony motyl na ten ogień. *Teatr* 6 *b*, 71. MOTYLICA, - y, ż., *fasciola*, płaskowązki robak, znayduiący się na roślinach wodnych; sprawuie chorobę bydłu, osobliwie owcom, które téy wody albo tych roślin zachwycą. *Zool.* 92, *Kluk Zw.* 1, 280 *et* 4, 495, *Wolszt.* 126, die Blattlaus, der Blätterwurm. Czasem się też w plastrach miodu motylice *zalągaią.

Cresc. 508. – §. choroba owiec, das Drehen der Schafe, eine Krankheit. Owce chorują na motelice bardzo niebezpiecznie. *Konſk. Lek.* 2, 11. O motylicach, albo o zgnilèy chorobie. *Wolszt.* 123. Owce mi wszyſtkie pozdychały na motylice. *Teatr* 30 *c*, 69. Prócz innych chorób miewaią gąsięta nieiakie motylice, gdy im lotki w ſkrzydłach rość poczynaią. *Kluk Zw.* 2, 153. *MOTYLICZKA, – i, *m.*, wietrznik, latawiec, ein Windbeutel, Schmetterling. Przegrał ów motyliczka, co ſkacze, iako kozieł po płociech. *Rey Zw.* 164. MOTYLI, – a, – e, MOTYLNY, – a, – e, od motyla, Schmetterlings-; *Crn.* matulov. Tu łagodne wietrzyki, gdzie który zawionie Zrzęsa z motylich ſkrzydeł rodowite wonie. *Przyb. Milt.* 106. Owadów rodzaie, co zamiaſt ſkrzydeł chwieią motylne wachlarze Z okrasą drobnych prążek w dokładnym rozmiarze. *Przyb. Milt.* 227. MOTYLKOWAĆ, – ał, – uie, *intr. cont.*, wiatru gonić niby motył, pędziwiatrem bydź. *Tr.*, wie ein Schmetterling umher flattern, *Rs.* мотылять.

MOWA, – y, *ż.*, (*Bh.* mluwa *oratio*, mluw; *Rs. et Ec.* молва wieść, cf. *Gall.* mot); co mówią, was geredet wird, das Gerede, das Reden, die Rede, die Sprache; *Slo.* reč (cf. rzecz, rzec, rzekę); *Sr.* 1. rječi, rěči; *Sr.* 2. rěž, grono (*ob.* grono); *Vd.* sreka, riezh, govor, marn, beseda (cf. biesiada); *Crn.* govor (cf. gawor, gaworzyć), besęda; *Cro.* rizh, govor, govorenye, beszeda; *Hg.* beszéd; *Rg.* govór, razgovór, beſsjedenje; *Rs.* govor, besiedenje, besjedda; *Sla.* govorénjo; *Rs.* рѣчь, говорѣніе, глаголаніе. Mowa nasza nic innego nie ieſt, tylko powietrze, z płuc wypadaiące, ięzykiem wzruszone. *Boh. djab.* 3, 57. Mów ludzkich nic nie waż sobie, Gdy rozum i cnota przy tobie. *Cn. Ad.* 516, mądra głowa, nie dba na głupie słowa; pies szczeka na słońce, a słońce świeci). Mowa pospolita, pospolicie prawdziwa. *Cn. Ad.* 519, niedarmo ludzie mowią; na co się wszyscy zgodzili, w tym się niełacno omyli; *vox populi vox Dei.* – *Slo.* nehlèd na reč, ale na wec, *non verba pensanda sunt, sed res*, cf. słowo); Mnoho reč, učinku nif't. Gdzie ieſt iedno serce a dusza iedna, tam też mowa musi bydź iedna. *Orzech. Ow.* 192. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. Znać dobrze po mowie, co się dzieie w głowie. *Rys. Ad.* 81, *Slo.* ptáka po peri, wíta po ſrſti, človeka po reči poznaſ'; Gali človek, taka reč. Taka ieſt mowa u ludzi, iakie i życie. *Mon.* 67, 606. Mowa, myśli naszych ieſt tłumaczem. *Zab.* 6, 318. Mowa ieſt obraz duszy, z mowy poznać człeka. *Min. Ryt.* 4, 174. Mowa zamyka w sobie i słowa, niby ciało mowy, i myśl przez słowa wyrażoną, niby duszę mowy. *Kopcz. Gr.* 1, 8. – Mowa do kogo miana, z rzecz, przemowa, *oratio*, eine Rede, *Sr.* 1. wudèbena retjnikowa rětj. Mowy seymowe poselſkie Andrzeia Maxymiliana *Fredra*, wydane przez *Glinkę*. Mowy Jerzego Ossolińſkiego Kanclerza, z Łacińſkiego przełożone przez Jozefa *Offolińſkiego*. Mowę mieć *Bh.* řečnowati. – Mowa, sposob mówienia, tłumaczenia się, wyrażenia myśli swoich, die Art zu reden oder ſich auszudrücken, die Sprache. Mowa gruba, proſta, pospolita, *ſtylus rudis. Cn. Th.* Mowa gruba, pełną gębą mowienie niewdzięczne. *ib.* Mieszana mowa *ob.* Makaronizm. *Klecz. Zd.* 88. Mowa nieprawa iakiego ięzyka (*ut* prawy Polak w mowie), mowa cudzoziemcem pachnąca, *Cn. Th.* – Mowa z kim, z dyskurs, rozmowa, die Unterredung, das Geſpräch, der Discours. Julia, iakim to mowę prowadzi sposobem, iaki to rozum! *Teatr* 30, 97. Niema mowa *ob.* migi, cf. niemy. – Mowa, z zdolność mówienia, die Fähigkeit zu reden, die Sprache. Beſtye chociaż nie maią mowy, iednak piszczeniem, ięczeniem, szczekaniem wyrażaią chęć swoię. *Zab.* 12, 259, cf. nieme ſtworzenie, *niema *twarz). Ze ſtrachu mowę ſtraciła. *Teatr* 18 *b*, 30. Apoſtołowie od ducha ś. mowy wszyſtkich ięzyków wzięli. *Sk. Zyw.* 1, 118. Stał w kramie sztukatora Kupido woſkowy Na przedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4, tylko co nie przemówił). – Mowa, wymowa słów, wymawianie, die Sprache, die Ausſprache. Lekarſtwo ciężkiéy mowie, za nabrzmiałością i ociężałością ięzyka ze zbytnich wilgotności. *Syr.* 162. – §. Mowa iakiego narodu, ięzyk, którym naród iaki mówi, die Sprache einer Nation. Te dwie *mowie (*dual.* z mowy), Grecka i Łacińſka są i piękne i obfite i dawne. *Cor. Dw.* 51. Wandali w Afryce tamtych ludzi na swą mowę nie ochrzcili, iakby Słowianie tak prędko Illiryczyków na swą mowę przekować mogli? *Bielſk.* 12. Wykładaią pismo święte w mowę Łacińſką. *Farnov.* 150. Grecki ięzyk, na pięć iakoby mów (dyalektów) rozdzielony. *Warg. Wal.* 271. *Ross.* нарѣчіе. MOWCA, – y, *m.*, *Bh.* mluwčí, rječnik (*ob.* rzecznik); *Crn.* govoręzhnek, rezhnik; *Vd.* govornik, riekavez, besednik, marnuvauz, govorezhik, beseduvauz; *Cro.* govoritel, govornik, beszeditel; *Dl.* govornik, beszednik; *Rg.* beſsjednik, beſsjeditegl; *Bs.* govorillaç, govornik, razlosgnik dobar, koji ljepo besjedi, besjeditegl; *Sla.* govorljivac; *Rs.* глаголатель, речемоцѣ. краснословецъ, вѣщія (cf. *wiec); *Ec.* глаголникъ, который говоритъ; *wymówca, cf. krasomowca, der Redner. Czyńmy dobrze, nie bądźmy wielkiemi mówcami. *Bach. Ep.* 62. MOWIĆ, – ił, – i, *trans. et intrans. ndk.*, MAWIAĆ *frequ.*, *Bh.* mluwiti, mluwiwati; *Slo.* mluwit, mluwim; *Sr.* 2. groniſch, prawu; *Crn.* govoriti, marnuvati, beszediti, beseduvati, kremlati, vesuvati, se pomenjati, se prauhati; *Sla.* govoriti, kazati; *Cro.* govoriti, beszediti, zpominatisze; *Dl.* beszediti, velim; *Bs.* govoriti, besiediti, velim, dim (cf. *Lat.* dico, *Gall.* dis); *Rg.* govoritti, beſsjediti; *Ross.* молвить, сказать, скажу, сказать, сказываю, говорить, вѣщать; *Ec.* глаголѣти, возглаголати, изглаголати (*Ec.* мольвити mruczeć, troszczyć się); słowy myśli swoie wyrażać, reden, ſprechen, ſagen; mówić, z prawić, gadać, reden, ſprechen. Kto wiele mówi, mało uczyni. *Cn. Ad.* 402, *Rys. Ad.* 26, *Teatr* 15, 54, cf. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka daie; cf. łacno gadać, nie łacno dokazać). Mówi, a nie uczyni; słowa to tylko; Nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. Między mądremi, głupi naywięcéy mówi. *Cn. Ad.* 488. Mówi, prawi, a drudzy iedzą. *Cn. Ad.* 517, mów ty, a ia będę iadł. *ib.*, cf. gadu gadu, a pai w krupy). Mówi, a sam nie rozumie; własna papuga. *Cn. Ad.* 520. – Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *ib.* – Mówić, *oppos.* gadać, ſprechen, reden, ſagen. Nie usiłuiemy uczyć tego mówić, który gadać nie umie, *docere dicere, qui loqui nesciat. Pir. Wym.* 223. Wiele gada, a mało mówi. *Teatr* 28 *b*, 28, *ib.* 25, 93, świegot, wiele słów,

sensu mało, er spricht viel, und sagt wenig. Mało i ostrożnie mów. *Cn. Ad.* 489, miéy ięzyk za zębami; gdy masz co mówić, ukąś się w ięzyk; milczeć lepiéy; wiedz nie wiedząc, cf. słowko wyleci wroblem, a wróci się wołem; słowko raz wyrzeczone, nigdy nie przywrócone). Niechże gada, ma-li co mówić, bo czasu nie mam. *Teatr* 24 c, 87. Język twóy plecie zdrady, mówisz przeciw bratu twemu. *Dambr.* 417. Ten mówić nie umie, co nie rozważa gruntownie tego, co zamyśla mówić. *Zab.* 6, 318. Mówić do rzeczy, nie każdy może. *Cn. Ad.* 520. Dobrze mówcie tym, co wam źle mówią. 1 *Leop. Luc.* 6, 28, dobrorzeczcie tym, co wam złorzeczą, cf. błogosławić. - Mowię, s mówiący iestem, s mogę mówić; n. p. Człowiek mówi, wół nie mówi. *Cn. Th.* - *Ogóln.* mówić, powiadać, rzec, gadać, sagen, reden, sprechen. Nie mów, iak drudzy mowią, a co mnie do tego? *Pasz. Dz.* 47. Mowią o nim wszyscy, noszą go, na ięzyki go wzięli. *Cn. Th.* Mówić do tych, co nie słyszą, głupia rzecz. *Cn. Ad.* 521. Głupiemu nic nie mów, aby się nie śmiał. *Sk. Dz.* 559. Mówił, powiedział *Vd.* on je djau; Mówiłem *Vd.* sem djau; Mówiłam *Vd.* sem djala, *ob.* *dziać komu; cf. *Lat.* dicere). Co mówisz? co powiadasz? *Cro.* kaj velish?). O bogu żadnéy wiadomości nie mieli, o czym, iakoby przez sen mówili. *Falib. Q* 2. Jeśli *zmowią (mowić będą, powiedzą), iakoż i mowią achimatyki. *Sak. Pers.* 9. Nie mowią tego iawnie usty, ale uczynkiem. *Sk. Dz.* 818, wyrażaią). Tak się kochaią w osobliwości, iż aby się od innych różnić, chcieliby oczami mówić, a uszami patrzeć. *Mon.* 66, 498. Nie turbuy się, wszystko mi mówi, że Eliza Wac Panową będzie. *Teatr* 48 *d*, 20, t. i. wszystko mi dyktuie, okazuie, wróży). Przystoyny, zacny, nie ma co mówić. *Teatr* 26 c, 94, t. i. wyrzucać, man hat nichts einzuwenden. Mówmy sobie prawdę. *Cn. Ad.* 521. Mówże, powiadayże, a będziesz to mowił? *Cn. Th.*, nun so rede doch! Mowi dobrze po Łacinie, s dobrą ma Łacinę, nie z powagą, nie mieszaną. *ib.* Mowi źle po Łacinie, po Polsku, złą Łacinę, Polszczyznę ma. *ib.* - Mówić paciorz, das Gebet hersagen, laut beten. Mów wilku paciorz; a on: koza macierz. *Cn. Ad.* 518, cf. wilk chowany, żyd chrzczony; niepewne rzeczy; maż ty chłopa masłem, on śmierdzi dziegciem; nie pomoże krukowi mydło). Mówić s kim paciorz, przysięgę, s przemawiać komu. *Cn. Th.*, einem vorbeten, vorsagen. Mówić po kim, za kim, s mowę drugiego powtarzać. *Cn. Th.*, ihm nachsprechen. Mówić za kim, po kim, s przyczyniać się za, bronić go, für jemanden reden, für ihn das Wort führen, ihn vertheidigen. Mowiwszy za wilkiem, mowmy i za baranem. *Falib. J.* 3. Mówić od kogo, s w iego imię, in eines Namen sprechen. Często Krasomowca nie od siebie, lecz od innych mówi; starać się tedy ma dobrze poznać tych, od ktorych mówi. *Zab.* 1, 86. MOWIENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, das Reden, Gerede; *Bh.* mluwenj; *Rs.* изглаголаніе. Aza nie może bydź chrześcianin między przeciwnemi mowieniami posławiony? *Bals. Nie Iz.* 2, 14. Mówienia sposób, frazesa, *Crn. et Vd.* govorina, govorna visha, Redensart. MOWINA, - y, ż., biedna, mizerna mowa, eine elende miserable Rede. - Mowiny, gadanina, mówienie, wieść, das Gerede. Są o tym niektorych mowiny. *Chodk.-Kost.* 58.

*MOWISKO, - a, *n.*, gadanina brzydka, häßliches Gerede (cf. obmowisko). Niepomyślne mowiska. *Chod. Kost.* 16. *MOWNICA, - y, ż., *la tribune. Kal. Kr.* 99, 103, *Rs.* проповѣдалище (cf. ambona, kazalnica); katedra mowcy, der Rednerstuhl, die Rednerbühne. - 2*) grammatyka, zawieraiąca prawa mowienia. *Hod.*, die Sprachlehre. *MOWNIK, - a, *m.*, *Tr.*, *ob.* Dykcyonarz; słownik zaś *Trotzowi* iest *Vocabularium.* Swemu dziełu dał tytuł: Nowy Dykcyonarz, to iest, *Mownik* Polsko-Niemiecki, das Wörterbuch. *MOWNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Tr.*, (*diftg. Ross.* мовникъ myciel, łaziebnik). MOWNIE *adv.*, wymownie, beredt. Dobrze i mownie zna w prawach przebierać. *Jabł. Tel.* 74. MOWNOŚĆ, - ści, ż., skłonność albo łacność do mówienia, *Bok.* mluwnost; *Sr.* 1. rečitinwosć; *Vd.* sgovornost, govorlivost; *Cro.* govorlivozt; *Ross.* словоохотливость, словесность, любословіе, die Redseligkeit, Vielredenheit. Mowności siła, mowy mało. *Fred. Ad.* 27. MOWNY, - a, - e, *Bh. et Slo.* mluwný; *Sr.* 1. rečitniwé, frieçitné; *Sla.* govorljiv; *Vd.* sgovorn, pogovorn, govorliu, beseden, beseditliu, jesikhen, dober na marinj; *Ross.* словесный; *Ec.* благословенный; któremu łacno mówić o czymkolwiek, choć nie wiele mówi, ale może gdzie trzeba albo chce; Wielomównym bydź wada iest; mównym, dar przyrodzony; wymównego ćwiczenie i nauka czyni, *disertus. Cn. Th.*, fertig im Reden, leichtsprechend, beredt. Byli więcéy mówni a żwawi, niżli wymowni. *Eras. ięz. E* 2. Mieszkańcy tamteysi są pospolicie gorących dowcipów, więcéy mówni, aniż wymówni. *Boter* 28. Panowie nie lubią, kiedy chłop iest mówny. *Star. Ref.* 137. Mnich niemowny, kot nielowny, gach wstydliwy, gracz sprawiedliwy, nigdy nie wskórają. *Rys. Ad.* 40, nieumieiący się przemówić o co. - Mowny, mogący mówić, (*opp.* niemy). n. p. Syn Krezusa przemówił widząc o oyca swego W blizkim niebezpieczeństwie, niemy z przyrodzenia, Jako się człek zatrzyma *mówny* od mówienia, Czytamy że on zaraz przerwał związkę swego ięzyka. *Groch. W. A* 2. Dzieciątecko niemówne, *W. Post. W.* 382, *ob.* niemówię, niemówlątko). Wzruszyły i niemównego ieszcze proroka w żywocie macierzyńskim, słowa te ku radości. *Bzow. Rox.* 20, nieurodzonego). - Wymowny, beredt, rednerisch. O któraż Muza znaydzie się tak mówna, Co iéy weselu rymem swym wyrówna. *Nar. Dz.* 1, 61. - §. Swiegotliwy, gadatliwy, redselig, schwatzhaft; *Vd.* podgovorliu; *Cro.* govorljiv; *Rs.* разговорный, любословный. Niewiasty świegotliwe, mówno, nietaiemne są. *Petr. Pol.* 467. Nimfa Echo była bardzo mówna, i samę Junonę długiemi słowy, ku iéy szkodzie zabawiała. *Otw. Ow.* 118. - *transl.* Strumyki szepcące, mowne ptaszyny. *Zab.* 12. 10, szczebiotliwe. - *Meton.* Mowny, s mównym czyniący, beredt machend. Wino iest mówne, wynurza taiemnice domowe. *Petr. Ek.* 107. - Mówny *quasi passive*, o którym wiele można mówić, szeroki *tr.*, n. p. *verbosissimus locus. Cn. Th.*, wovon sich viel reden läßt, reichhaltig. Mówny, mogący być mówionym, wymówionym, *Ec.* глаголный.

Pochoda. *Mawiać* frequ.; *chytromówny, cudomówny, długomówny, długomowiec*; *domawiać, domówić*; *fałszomowca, gładkomowny, gładkomowca, głupiomowność, grubomowność, iednomowny, krasomowca, kra-*

zomówny, krasomoſtwo, łagodnomowny, lekkomowny, krotkomowny, małomówny, dużomowny, wielomowny, wielomowność; namawiać, namowić, namawiacz, namowa, niemowny, niemowlątko, niemowlę, niemy, niemota; omawiać, obmawiać, obmowa, obmowca, obmowny, obmowność; odmawiać, odmówić, odmowa; pomawiać, pomowić, pomowka; przemawiać, przemowić, przemowa, przemowka, przedmawiać, przedmowić, przedmowa, przymawiać, przymowić, przymówka; rozmawiać, rozmówić, rozmowca, rozmowny, nierozmowny, umawiać, umowić, umowa, umowiony; wmawiać, wmowić; wymawiać, wymowić, wymowa, wymowny, wymówca, wymowka, niewymównie; wdzięcznomowny, wolnomowny; zamawiać, zamówić, zamowa; zmawiać, zmowić, zmowiny, zmowa.

MÓY, *f.* Moia *contr.* Ma, *N.* Moie, *contr.* Me, *Bh.* můg, ma *et* moge, me *et* moge; *Slo.* mój, můg; *Sr.* moi, moy, moja, moya, moje, moye; *Vd.* moi; *Crn.* mui, moj, *antiquitus* mvoj, *sicut* tvoj, svoj; *Bs.*, *Rg.*, *Sla.*, *Cro.* moj; *Rs.* мóй, моя́, моé (cf. mnie, mię, mi, mną, *pod słowem* Ja), *Lat.* meus, *It.* mio, mia, *Gr. εμος*, *Lett.* manas, *Wallis.* man, *Anglos.* min, *Angl.* mine, *Gall.* mon, ma, mien; *Jnd.* mama; *Ger.* mein; z *pronom. poſſeſſ. primae pers. Sing.*, do *mnie* należący, ściągaiący się etc. n. p. Będzie wnet móy. *Cn. Ad.* 13, t. i. w moiey mocy, w saku, iuż go mam prawie). To moie, co zjem, co wypiię. *Cn. Ad.* 1165. (cf. zażyway, póki możesz). Nie karz mnie za niemoie grzechy. *Mon.* 95, t. i. za cudze. Uczynili złość przed oczyma *moiema (*dual.*, z moiemi). *Budn.* 2 *Reg.* 21, 15. Dobrze czynią, na moię poczciwość. *Teatr* 15, 41, iakem poczciwy). Twoie szczęście moie szczęście, twoia dola, moia dola. *Teatr* 19 *b*, 69, wszyſtko nam spólne). Już teraz zupełnie ieſteś moią Zofią. *Teatr* 55 *d*, 34. Moią będzie, gdy przezemnie będzie wyzwoloną. *Otw. Ow.* 173. To nie moia rzecz, nie chcę ia też o tym więcéy pisać. *Paszk. Dz.* 123. Myślę tedy sobie: oto móy całek, takiego mi właśnie trzeba. *Mon.* 66, 403, moyſki, das iſt mein Mann, das iſt der rechte, der wahre. - §. *Bland.* Móy ty, móy miły, móy duszko, móy drogi etc., mein Lieber, Theurer, mein Herz ꝛc. Moia ty etc. - *Mel meum* móy duszko! móy rodzony, móy miły! *Mącz.* - *Iron.* Każe mu oyczyznę pogaństwu przedać; bieży *móy* do Carogrodu, *Birk. Ex. B b*, nasz poczciwiec). - §. *Elliptice subſtant.* Już to trzecia noc, iako domu niemasz mego, Jakoż ia cię domyślać nie mam czego slego? *Simon. Siel.* 89, t. i. mego kochanka, męża etc., der Meinige, mein Liebſter, mein Geliebter, mein Mann. - §. Moie *ellipt.* moia własność, das Meinige, mein Eigenthum. Nie widzę, dlaczego mię przy moim tak nieprzyiacielsko gabaią? *Warg. Cez.* 23. Wszyſtko co mego, to przy mnie. *Pilch. Sen. liſt.* 65. Czyli mi się nie godzi uczynić z moiem co chcę? *Sekl. Math.* 20. Piérwszych chrześcian było serco iedno i dusza iedna, i żaden nie mówił: to moie. *Sk. Dz.* 19, das iſt mein! Odtąd, iak *Moie* i *Twoie*, Mein und Dein, powstało, wygnaną została przyiaźń z społeczności ludzkiéy. *Zab.* 5, 95. Nieszczęśliwe to słowa dwa: *Twoie* a *Moie*, Mieszaią świat i bracią przywodzą w zaboie. *Pot. Pocz.* 579. Pan móy choć się czasem gniewa, iednak ma względy na zasłużonych, a co mego to twego. *Teatr* 27 *c*, 67, dzieli się po braterſku, udziela, obdarza. - §. Muszę się pomścić za moie. *Teatr* 41 *c*, 327, t. i. za moie krzywdy, cierpienia). MOYKOW, - a, *m.*, miaſto w powiecie Piotrkowſkim z woytoſtwem. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt. MOYSKI, - a, - ie, zwykły mnie, zgoła do mnie się ſtosuiący. *Włod.*, ſo recht für mich, nach meinem Sinne. Po moyſku, z po moiemu *adv.*, moim obyczaiem. *Włod.*, nach meiner Art.

*MOYŻE *ob.* Moiże.

MOYŻESZ, - a, *m.*, *Rs.* моисéй, prorok i prawodawca ludu Izraelſkiego. *Aras. Zb.* 2, 206, Moſes. Lata mu liczy, powiada, iż to iuż niemłody pater, czasby mu przed Moyżesza. *Rey Zw.* 160 *b*, do Abrahama, na tam ten świat). MOYŻESZOWY, - a, - e, *Rs.* моисéвый, od Moyżesza, Moſis. Piérwsze Księgi Moyżeszowe, *Genesis*, Księgi rodzaiu, *Bibl. Gd.*, *Rs.* бытиé; *adj.* бытиéйскій. Czwarte числа, книга числъ; Piąte второзакóніе.

MOZA, - y, ł., rzéka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 21, Meuse, die Maas.

MOZAIK, - u, *m.*, MOZAIKA, - i, ł., *Rs.* мозáика, mycia, z kawałków kamyczków lub śkła ſkładane malowanie, *Lat. med.* muſiuum, *Gall.* moſaïque, Muſivarbeit, Moſaik, *ob.* sloiowata, szrotowana robota). *Muzaicka robota. *Boter.* 34. Na gładzonéy a *zdobnéy mozaiką posadzce. *Przyb. Milt.* 30. Dzieie te w mozaiku wiecznym wyryy i odkuy ze śpiże w odlanych kunsztach, *Leszcz. Claſſ.* 2. MOZAIKOWAĆ *czyn. ndk.*, mozaiką wykładać, mit Moſaik auslegen. - *fig. iocand.* Wo Panna twarzyczki nie maluiesz, nie mozaikuiesz! *Mon.* 73, 328.

MOŻDZIERZ, MOŻDZERZ, - a, *m.*, MOŻDZIERZYK, - a, *m.*, *dem.*, *Bh.* moždiř, moždřek; *Slo.* moždiř, mažiar; *Sr.* 2. mòrſel; *Sr.* 1. pȇſta (cf. piaſta); *Crn.* mosher, mòshnar; *Vd.* moushar, mousher, moshar, mosharish, mousharez; *Cro.* mosar, musár; *Hg.* mosàr, moxar; *Dl.* mortar, tucsak; *Rg.* tùrjak (*ob.* tluc); *Sla.* moxar, havan; *Bs.* mortar; *Rs.* можжéръ, можжúръ (можжить druzgotać), мампéль, ипомъ, ступá, ступкá (cf. ſtępa); *Gall.* mortier, *Angl.* mortar, *Anglos.* mortere, *Ital.* mortaro, mortaio, *Suec.* mortel, *Dan.* morter, *Lat.* mortarium, *Ger.* der Mörſer. 1) kuchenny możdzierz, mosiężny lub żelazny, w którym nie tylko korzenie, ale i różne mięsa, migdały etc. na massę tłuką. *Wiel. Kuch.* 406, der Mörſer zum Kleinſtoßen, der Küchenmörſer. - §. 2) *Milit.* Możdzierz, rodzay działa krótkiego, ale średnicy obszernéy, do rzucania bomb i różnych kul ogniſtych. *Jak. Art.* 3, 302, *Aqua Msc.*, *Papr.* IV. 1, 265, *Sla.* havan top; *Rs.* мортúра, мортúрка, можжарà; *Ec.* мартирь, пушка огнемётная, можжéра, der Feuermörſer, der Böller, der Mörſer. Możdzierze nożne, ręczne, okrętowe, łożowe, wiszące, ſtoiące, klocowe. *Jak. Art.* 3, 302. Możdzierzyki. *Jak. Art.* 2, 24. MOŻDZIERZOWY, - a, - e, *Rs.* мортúрный, игомный, Mörſer-. Możdzierzowy kamień, na możdzierze dobry. *Cn. Th.*, der Mörſerſtein, ein Stein, woraus man einen Mörſer machen kann. Możdzierzowy tłuk. *Ld.* Łoża możdzierzowe, okładki spoione z dwóch ścian, bywaią drewniane, albo żelazne. *Jak. Art.* 3, 300. MOŻDZIERZOWANY, - a, - e, w

moździerzu utłuczony, geſtampft. Ciaſto formowane, moździerzowane, garnuszkowe. *Lek. C.* 2.

MOŻE *adverbialiter*, (*tertia Sing. praes. Verbi* Modz, mogę, możesz, może), ſ podobieńſtwo ieſt, nie ieſt to niepodobna, ſ podobno, vielleicht, es kann ſeyn (cf. *Gall.* peut-être); *Rs.* можемъ сказать, можетъ быть, развѣ; *Vd.* morebiti, mordei, loshzhe, lahkai, lohkei, mari, loshzkei, vuzhe, kedai, kaikeda; *Crn.* morde, mordej, more bèt; *Cro.* morebiti, mozibiti, jèda, jedali; *Sla.* more, mozebit; *Bs.* brrisag, brrisagek; *Rg.* barzeh; *Sr.* 1. ſmaćj, ſmiſka, trbaſ (cf. trzeba); *Sr.* 2. ſmaſch, ſmatko; *Slo.* ſnaď, asnaď, tuſ'im (cf. tuszyć), nábedau; *Bh.* ſnad, cf. snadź, snadnie; *Eccl.* негли. Podeyrzliwość moia może ieſt daremną; lecz . . . *Teatr* 11, 48. Może że ia tu nadto ieſtem w tym momencie; ſoſtawiam was. *Teatr* 17 c, 40.

MOŻDZIK, MOŻDZEK, *MUZDZEG, MUSZCZEK (*Zool.* 42). - a, *m.*, *dem. nom.* Mózg; *Bh.* mozećek; *Sr.* 1. mozéti; *Rg.* mozdanicchi; *Rs.* мозжечекъ, das Hirnlein, das Gehirnchen. *Anat. cerebellum*, drobny mozg, szatrą się od mózgu oddziela, i za pomocą ścianki maléy w tyle głowy będącéy, na dwa się udziały rozdwaia. *Perz. Cyr.* 1, 40, *Krup.* 3, 129, *Weych. An.* 144. Możdzek mu się w głowie zmieni. *Czach. Tr. K* 4, t. i. oszalał. MOŻDŻGOWY, MUŻDŻGOWY, - a, - e, od Możdzka, das Hirnlein betreffend. Osnowy muzgowe i mużdżgowe. *Perz. Cyr.* 1, 40.

MOZELA, - i, ż., rzéka w Niemczech. *Wyr. G.* 21, die Moſel. MOZELAŃSKIE wina. *Krup.* 5, 107, Moſelerweine.

*MOZENIEC, - eńca, *m.*, n. p. Sam Zyzyf kamień ciężki w gorę dźwiga, Ktorego tysiąc bladych duchow ściga, Znaydzicsz **Możencych*, co żywi na poły, Kopią się w doły. *Kchow.* 299. - ?

MOZERSZCZANIN *ob.* Mozyrszczanin.

MÓZG, MUZG, - u, *m.*, NB. *po dyalektach słowo to bądź mózg w głowie, bądź śpik w kościach, bądź oboie to znaczy*; *Bh.* mozk, mozek; *Slo.* mozk, mozgi w hlawe, mozg'i w koſ'tach, špik, mozek w koſti; *Crn.* musk, ſ špik; mushgane, ſ mózg; *Vd.* musik, musg *medulla*, cf. miazga; *Vd.* mushgani, ſ mózg; *Sr.* 1. mozowli śpik; moſw, mozg; *Sr.* 2. morſgi mozg; *Cro.* mozg, mozag v' drevu *medulla*; mosgani, *Dl.* mosdani, moxgyani *cerebrum*; *Bs.* mozak *medulla*; *Bs.* mosgdani, *Rg.* moxdani, *Sla.* mozak *cerebrum*; *Rs.* мозгъ *cerebrum*, *medulla*, мозги potrawa z mózgu (cf. *Lat.* mucus; *Gr.* μύξα, cf. *Hebr.* מוח *cerebrum*, *Arab.* مخ); Mózg, das Hirn, das Gehirn, miętka massa, wypełniaiąca czaszkę głowną, w mozgu naznaczają siedlisko duszy, i początkowe miejsce wszelkiego uczucia i ruchawości. *Kluk Zw.* 1, 3-, *Zool.* 42, *Hrech. An.* 144, *Krup.* 3, 120, *Kirch. An.* 72. Mozg drobny. *Kirch. An.* 75, *ob.* Możdzik. - ſ. meton. Mózg, ſ głowa, umysł, dusza, myśl, sposob myślenia, rozum, Hirn, Kopf, Verſtand, Geiſt, Denkart, Denkart ꝛc. Ach piękna głowa, gdyby mózg i rozum miała! *Jak. Bay.* 143. Komu źle w mózgu i w głowie ułożono, ten się chwyta, czego się nie chwytać. *Petr. Ez.* 122. Kto ieſt mózgu miałkiego, poważnych się wſtydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Lekarſtwo przednie było w proszku utaione, Wypiłeś! cóż ci złego?

masz mózgi zwrocone. *Zab.* 5, 343. *Koſſ.* Chybaby cale z mózgu oszalała, Coby dadź takiéy bayce wiarę miała. *Paſt. F.* 94. Chyba ten, któremuby się głowa zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych. O* 4 *b*. Nie wierzę, żeby mieli bydź tak głupi, albo z mózgu piiani. *Pot. Pocz.* 136. Mózg ci się w głowie przewrócił, rozumiałeś, żeś sam ieden rozumny. *Niemc. Bibl.* 14. Cóż mam czynić? wyznaię, mózg mi się wywraca. *Morszt.* 134, *Teatr* 28, 56. Te słowa oycowſkie oni powtorzyli tak mi często, że mi aż do mózgu io wbili. *Jabł. Tel.* 29. Różne mózgi w głowach w rozmaitych kraiach. *Paszk. Dz.* 11. Uſtaw siła knuią podług głów różnych mózgów. *Goſt. Gor.* 66. *Slo.* aj za mozg'i, a za wſicke rozumi wiči, *valde perſpicax*. Żona według rozkazania mężowego, nie według swego mózgu, na rząd w domu prowadzić. *Petr. Ek.* 76, nie według swego kaprysu). Klepał mu głowę, mózg mu suszył. *Teatr* 24 *b*, 40, pokoiu mu nie dał). Ci, którzy umysłem i mózgiem robią, muszą mieć w czasie swóy odpoczynek. *Petr. Pol.* 2, 356. U nas, kto nie szlachcic, by mózgiem niebo wywracał, nie ma nadgrody. *Petr. Pol.* 310. Suszą mózgi nad wynalezieniem środków do zgaszenia długów narodowych. *Wyrw. G.* 475. Kłama, bredzi, fałszuie, Mózgiem rusza gdzie czuie Co oberwać. *Klon Wor.* 36, cf. konceptem ruszać. - §. 2*) Mózg w *kościech, w paciersach. *Cresc.* 53, śpik, mlecz, das Mark. MOZGAWA, - y, ż., rzeka mała w Krakowſkim. *Dyk. G.* 2, 189, ein Flüßchen im Krakauiſchen. MÓZGORODNY, - a, - e, rozumodayny, Verſtand gebend. Kalliopea mię też za sługę przyznała, A mózgorodna dar swóy Minerwa przydała. *Stryjk. przyg.*, może też i *paſſive*, że się z mózgu Jowiasza urodziła, Minerwa mózgorodna. *MÓZGOWAĆ ex. *ndk.*, *transit. et intransit.*, mózgiem nadrabiać, konceptem ruszać, roić, fein Gehirn anſtrengen, brüten, ausbrüten. Fałszywe racye mózgował. *Obr.* 31, *Smotr. Lam.* 52. MÓZGOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* мозговатый, nieco mózgu albo śpiku, lub mlecza maiący, etwas gehirnig, markig. MÓZGOWIEC, - owca, *m.*, szumileb, wartogłow, ein Tollkopf, wunderlicher Heiliger, *Ec.* зломозгій, *Gr.* κακοῦργος, który albo gniewliwy, albo zuchwały, albo też swéy myśli ieſt, *cerebrosus*. *Mącz.* Owych zuchwałych mózgowców gromada, Na wierzch Olimpu Peliony wkłada. *Hor.* 2, 46 *Kniaź.* Tysiąc głów zaradzało, by co kray zyſkiwał, A ieden psuł mózgowiec i uchwałę zrywał. *Zab.* 15, 302. Ktoby mógł bydź takim mózgówcem, żeby chciał na ten czas, gdy drudzy śpiewaią, szermować? *Gor. Dw.* 83 MÓZGOWCOWY, MÓZGOWCZY, - a, - e, od mózgowca, tollköpfiſch, grilliſch, wunderlich. Wymysł mózgowczy. *Tr.*, uroienie dziwaczne. MÓZGOWNIA, - i, ż., MÓZGOWNICA, - y, ż., *fig. burl.* czaszka mózgowa, z głowa, łeb, rozum, der Gehirnkaſten, das Capitolium, der Kopf. Bóg sprawiedliwy brzydzi się tych myślą, Co niegodziwość w swéy mózgowni kryślą. *Hor.* 2, 47 *Kniaź.* Jęczą prasy, i biedni drukarze się pocą, Głupie się mózgownice ledwie nie przewrócą. *Wfg. Liſt.* 23. Materya metafizyczna nie bardzo zgodna do zamącenia grubych mózgownic. *Klok. Turk.* 162. Roiąc w mozgowni szczęścia nadzieię omylną, Chcą bydź doſkonałemi przez pracę usilną. *Zab.* 7, 153. Niech co chcą rozumieią,

pełne puſtéy dumy, Mozgownice deiſtów i mocne rozumy . . . *Zab.* 4, 380 *Min.* Trzeba w mózgownicy twoiéy dowcipny znaleźć wybieg. *Teatr* 1 *b*, 44. Wszyſtko to mózgownicy moiéy wynalazkiem. *Teatr* 7 *c*, 79. MÓZGOWY, MUZGOWY, -*a*, -*e*, *Cro.* mosgyanaszt; *Dl.* mosdan; *Rs.* мозговый, od mózgu, Gehirn-, Hirn-. Błon muzgowych ieſt trzy, które mózg sobą obtaczaią; piérwsza twarda błona *dura mater*, druga, paięczynowa, *arachnoidea*, trzecia cienka, *pia mater* (cf. matka). *Perz. Cyr.* 1, 37.

Pochodz. *bezmózgi.*

MOŻNA *adverbialiter*, s można rzecz, podobna, godzi się, możemy, mogą, cf. *s to, *Bh.* mojna; *Sla.* mogûche; *Rs.* мóжно; *Ec.* мóщно; мощно ми есть, возможно мнѣ, дерзáтельно есть, man kann, es iſt möglich. Trzeba umieć, ażeby można uczyć. *Apoc. Ukl.* 10, um lehren zu können. Gdy niemożna czynić, iakby trzeba, czyńmy co można. *Dyar. Gr.* 130. Trzeba iak można, gdy nie możemy iak chcemy. *Kluk Rośl.* 5, 239, *Ross.* нельзя, ob. nielza, *lza). Reszta kredytorów, iak można, mieści się po innych dobrach; ia tu siedzę. *Kras. Pod.* 2, 44. Wszak to Pan, można mówić, takiego gatunku . . . *Teatr* 48 *b*, 26. A dokąd? możnaż wiedzieć? *Teatr* 30 *c*, 9. Niemożna, niepodobna, niesposób, es iſt unmöglich, *Cro.* ni moguche; *Ec.* неудобь. Czyż można? czy sposób? *Rs.* не ужѣли, не ужьли, не ужмто? – Nie można nie, s trzeba koniecznie, nie można inaczéy (cf. *Lat. non posse non*), man kann nicht anders, kann nicht umhin, man muß durchaus. Niemożna nie przypominać sobie w Jędrzeiu Wielkiego Jana Zamoyſkiego. *Zab.* 14, 201. Niemożna nie być czułym na naganę lub szacunek drugich. *Zabł. Rozm.* 140. MOŻNIE *adv. adj.* możny, s z mocą, mocno, mit Macht. Cóż to za nauka Jezusowa, że możnie też i duchom nieczyſtym rozkazuie, a słuchaią go! *Sekl. Marc.* 1, z mocą im rozkazuie. *Bibl. Gd.*). – §. b) potężnie, mocno, bardzo, wielce, ſtark, gewaltig, ſehr. Małemu miłosierdzie będzie uczynione; ale ci możni możnie będą męki cierpieć. *Leop. Sap.* 6, 7, mocna pomſta nad niemi wisi. *Bibl. Gd.*). *MOŻNIĆ, – ił, – i, cz. *contin.*, rozmożniać, możnym czynić, wielmożnić, mächtig machen. Zoſtawił Karól Wielki naſtępcom plantę możnienia swoiéy familii. *Przeſtr.* 285. MOŻNIEĆ *niiak. ndk.*, możnym się ſtawać, mächtig werden. Z maiątkiem ludność się mnoży, rolnik nabiera do pracy ochoty, kray cały możnieie. *Pam.* 83, 375. MOŻNORZĄDY, – ów, *plur.*, MOŻNORZĄDZTWO, – a, *n.*, MOŻNOWŁADZTWO, – a, *n.*, *ariſtocratia* albo też *oligarchia*. *Fredr. Ad.*, rząd Aryſtokratyczny, gdy szlachetnieysi i możnieysi obywatele, bez dokładania się pospólſtwa, naywyższą sprawuią władzę. *Wyrw. G.* 111, *Mon.* 75, 590. „Wyparcie nayszkodliwszéy każdemu narodowi oligarchii czyli możnorządztwa. *Uſt. Konſt.* 1, 116. MOŻNORZĄDCA, MOŻNOWŁADCA, – y, *m.*, *ariſtocrata*, *oligarcha*, *Rs.* властодержецъ. Naywięcéy możnowładcy uciſkali wolność obywatelſką przez czynszową szlachtę. *Uſt. Konſt.* 1, 218. MOŻNOŚĆ, – ści, *f.*, *Bh. et Slo.* mojnoſt; *Sr.* 1. mocznoſcj, zamojnoſcj, zamojilost; *Vd.* mogozhnoſt, mogozhlivoſt, samoshnoſt; *Cro.* moguchanaztvo, moguchnoszt, zmòsnoszt, *Rg.* mogúchſtvo; *Rs.* могу́щество, могу́щественность, возможность, die Möglichkeit, podobieńſtwo, przemożenie, siła, moc, das Vermögen, die Kraft. Będę czynił w téy sprawie, co możność. *Teatr* 9, 23. Wymówić takowych piękności nie ieſt ięzyka moiego możność. *Paſt. F.* 72. Nie ieſt możność wymówić, co Pan nagotował tym, którzy go miłuią. *Gil. Kat.* 278, niepodobna). Prosi na ubogą wieczerzą, i tym czeſtuie, co ieſt możność iego. *Jabł. Ez. A.* 4. Krasicki był uczynny, skoro mu tylko możność pozwoliła. *N. Pam.* 4, 79. Bez możności, wola ieſt nadaremna. *Bardz. Boe.* 113. Oczy zawarte maią możność widzenia, ale iéy nie używaią, to ieſt, mogą widzieć, ale nie widzą. *Gor. Sen.* 394. – §. próżność, potęga, siła, moc wielka, die Macht, Gewalt. To teraz możnością zowią, kto ma s to siły, żeby oyczyznę swą deptał. *Gor. Sen.* 364. Przyszli Krzyżacy do wielkiéy możności i bogactw. *Bielſk.* 118. Nie pomału zatrwożyła koronę ta możność i szczęście Moſkiewſkiego. *Gor. Dz.* 160. Wielkie możności niedługo są trwałe, Nie mogąc swego znieść ciężaru, giną. *Chroſć. Luk.* 4. Romulus potężnie przyszłéy Rzymian możności zakładać począł fundamenta. *Fal. Fl. praef.* Oczyma swemi widzieli możności bóztwa iego, gdy przed ich oczyma umarłe krzesił. *Key Pſt. U.* 1, siły, mocy, cudowne skutki). Państwa, hetmaństwa, królestwa, szlachectwa, dostoieństwa, możności. *Bud. Cyc.* 60, znaczenie). – §. *Mathem.* Proporcya linii do linii taka, iaka ieſt ich kwadratów, zowie się możność. *Solſk. G.* 11, die Potenz, cf. mnogość. MOŻNY, -*a*, -*e*, *Bh.* mojny; *Slo.* mojni; *Sr.* 1. mojné; *Crn.* mogozh; *Vd.* mogozh, mogozhliu, ſtorliu, sdelatliu, dopernashliu; *Bs.* uzmosgivi, uzmosgni, ecto mosge bitti, mosgno; *Rg.* uzmoxni; *Rs.* возможный, уповательный, чаятельный; *Ec.* можный, возможный. a) *quasi passive*, bydź mogący, stać się mogący, podobny, möglich. Niemożna rzecz. *Kłok. Turk.* 31. Możnali to rzecz, niechay przeminie kielich ten, abym go nie pił. *Bzow. Roz.* 65. Oycze, wszyſtkie rzeczy tobie są możne. 1 *Leop. Marc.* 14, 36. Rzeczy niemożne u ludzi, są możne u boga. *Sekl. Luc.* 18. Jeśli człowiek nie wyczyści rozumu swego, nie ieſt rzecz można, aby kiedy sam z siebie przyſtoynie żyć mógł. *Gor. Dw. ded.* (cf. można *adverbialiter*). Żaden człowiek nie ieſt doſkonały; aby tylko taką miał cnotę, iaka mu ieſt można. *W. Poſt. W.* 264. Nie była rzecz można ciała świętego przez trzy dni pogrześć dla ustawicanych cudów. *Wys. Kat.* 457. – §. b) *active* możny, potężny, mocny, ſtark, kräftig, gewaltig, mächtig; *Vd.* mozhen, mogozhen, samoshen, premoshu; *Sr.* 1. mojaczé, zamojné, zamojité; *Cro.* mogúch, zmòsen; *Dl.* mochni; *Bs. et Sla.* moguch; *Rs* могу́щественный, дѣйственный, властный. Co kto może wykonać, w tym ieſt możny, a kto nie może, w tym ma być za słabego miany. *Bardz. Boe.* 113. Pan nasz bogiem możnym ieſt nazwan, abyśmy nic nie wątpili, że go będzie z to, aby przemógł wszyſtkie siły. *Wiśn.* 425. Pospolity zwyczay możnieyszy, niźli wszyſtkie prawa. *Gor. Sen.* 383. Lekarſtwo możne (*valens*) wszyſtkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszyſtko sprawuie, że więcéy nie bywa przykładane; a jeźliby zawsze przykładane było, iawny ieſt *rozsądek, że mniéy przemogło. *Zygr. Gon.* 285. Prorok możny w uczynku i w mowie. *Sekl. Luk.* 24. Z możnych

cedrów

cedrow lub rosłych modrzewi . . . *Zab.* 12, 211. Człowiek w zamki, miasta i skarby możny. *Bielk.* 467. Krezus bardzo bogatym, a możnym w skarby był. *Kosz. Lor.* 7 *b*. Król w rycerstwo możny. *ib.* Mąż urodziwy i możny w grosz. *Papr. Ryc.* 189. Gdy się możni mnożą, ludzie ubożą. *Rys. Ad.* 15. Książęta, urzędnicy i możni królewscy. *W. Dan.* 3, 95, dygnitarze).

MOZOŁ, – u, *m.*, *ob.* Modzel, *Bh.* mozol *callus, callum*; *Slo.* mozol, zhrubla kúže ob bitu; *Sr.* 1. mozel dęga; *Crn.* mazùl, z gruczoł; *Vd.* mozel, *Cro.* mozol, z wrzód; *Sla.* mozúli, z karbunkuł choroba; *Rs.* мозолъ, z nagniotek, odcisk; trud). – *Pol.* Mozoł, mozoła, – y, ś., trud, kłopot, bieda, frasunek, Mühe und Noth, Kümmerniß, Plackerey, Sorge. Czy w każdym roku taka z kochania Jak w ośmnastym mozoła? *Karp.* 1, 36. MOZOLIĆ kogo, – ił, – i, *cz. ndk.*, kłopotu nabawiać, einem Mühe und Noth, Kummer und Sorgen machen; (*Rs.* мозолить, намозолить odcisków, nagni tkow nabawiać). Niewiasty mozolą często mężom głowę. *Bals. Niedz.* 2, 62. Próżno, iak widzę, myśl moię mozolę. *Teatr* 3 *d*, 5. Jeślić co głowę taiemnie mozoli, Masz oyca, zwierzay mu się. *Pot. Syl.* 40. Lepiéy sobie głowy nie mozolić nad taką rzeczą, któréy pożytku nie widziemy. *Mon.* 65, 248. Mozolić się, z frasować się, sich Sorgen, Mühe und Noth machen. Niechay go palec, niech łokieć zaboli, Zaraz się nudzi, zaraz się mozoli. *Min. Ryt.* 3, 335. Nie długo nad tym się mozoli, i ten bierze sposób . . . *Zab.* 14, 245 *Szym.*, *Teatr* 24 *b*, 21, głowy sobie nie łamie; mózgu nie sukiedy łacnieyszym sposobem korzystać iuż można. *Mon.* 65, 190. – *transl.* Widać tam wieyską do uprawy rolą J stawek, gdzie mdłe rybki się mozolą. *Zab.* 9, 143. MOZOLNY, – e, – o, (*Ross.* мозольный szramowaty). – §. 2) trudny, trudu i kłopotu nabawiaiący, schwierig, mühselig, mühevoll. Dzieło to wiele prac mozolnych kosztuiące. *Dyar. G.* 144. Pracy mozolnéy nadgroda. *Przyb. Ab.* 55. MOZOŁOWATY, – e, – e, – o *adv.*, na kształt modzelów, zatwardziony, szramowaty, *Slo.* mozolowaty, ztwrdnuty; *Vd.* shulkast, oshulken, shulenhiittet, voll Schwielen. Fistuły mozołowate i do leczenia trudne. *Syr.* 275. Mozołowatym się stawać *Bh.* mozolowatéti, *callere*. MOZOŁOWATOŚĆ, – ści, ż., zatwardzenie na kształt modzelów, eine schwielige Verhärtung. Oleiek ten fistuły i mozołowatość w nich twardą wyda. *Syr.* 274.

MOZYR, – a, *m.*, znaczne miasto Litewskie w Mińskim. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt. MOZYRSZCZANIN, MOZERSZCZANIN, – a, *m.*, z Mozyra obywatel, n. p. Połoczanie, Nowogrodzianie, Mozerszczanie. *Stebel.* 163. *MOZYSTY *Chod. Kost. ep.*, zamożysty, *ob.* Możny.

M R.

MRĄGOWATY *ob.* Morągowaty. *MRAW *ob.* narów, obyczay. MRĘ *ob.* Mrzeć.

MROCZA, miasto w Kaliskim. *Dyk. Geogr.* 2, 189, eine Stadt im Kalischschen.

MROCZEK, – czka, *m.*, *demin. nom.* mrok, *Bh.* mračck

chmurka, mrakota *caligo*), mały zmierzch, ciemność nieznaczna, cień, ein nicht starkes Dunkel, Schattendunkel. Jak mi w was ckliwo będzie, cieniste szałasze, Kiedy mię pytać będą chłodne mroczki wasze, Gdzież iest ten . . . *Przyb. Ab.* 197. – §. 2) Mroczek, z mrużek. *Cn. Th.*, ein Blinzelauge, ein Blinzler. *Dudz.* 46. Biy mroczku łydy. *Rys. Ad.* 2.? MROCZNY, – e, – e, *Bh.* mračny, saumračni; *Vd.* mrashen, mrazhliu; *Crn.* mrashu; *Rg.* mraacni, markli; *Bs.* mracjan; *Cro.* mráchen, mrachlyiv; *Rs.* мрачный; *Ec.* мраковидный; ciemny, zaćmiony, düster, dunkel. Nawałność mrocznym obłokiem niebo zachmurzyła. *Przyb. Luz.* 47. Noc z cieńmi mrocznemi przyśpiesza. *Nar. Dz.* 1, 29. Szczęśliwsza pod poszyciem lichém wieyska chata, Gdzie na mrocznych skrzydełkach prędszy sen zalata. *Hor.* 2, 7 *Nar.*, *Kniaź. Poez.* 2, 122. Otrącać się będą nogi wasze po górach mrocznych. *Budn. Jer.* 13, 16, obrazić o góry ciemne. *Bibl. Gd.*). *MROCZNICA, – y, ś., wieczernica, wieczorna gwiazda, *Crn.* mrazhniza, mrakanos. MROCZNOŚĆ, – ści, ż., ciemność, die Düsterheit; *Vd.* mrazhnust, mrazhlivost, temlivost; *Rg.* marklos; *Rs.* мрачность. MROCZYĆ, – ył, – y, *czyn. ndk.*, umroczyć *dk.*, ćmić, ciemnym uczynić, zacimiać, *Vd.* merkniti; *Crn.* merkniti, merknem; *Cro.* merchim, mráchim, potemnujem; *Rg.* mrâciti, pomarcjatti, omarciti, marcim; *Bs.* mrricciti, omrricciti, smraciti; (*Rs.* морочить okpić); *Rs.* мрачить, verdunkeln, dunkel machen. Ciemności mroczą oczy. *Bard. Tr.* 263. Niech ci rozum oczy Otworzy, które miłość swą ślepotą mroczy. *Min. Ryt.* 1, 117. Grot śmiertelny słabi go i mroczy. *Kras. W. Ch.* 72. Wzmaga się burza, a zrażone oczy Blask nagły ślepi, gruba ciemność mroczy. *ib.* 93. Sen cię mroczy, przetrzyy oczy. *Teatr* 54 *b*, 11. – Mroczy się, mierzcha się. *Tr.*, es wird dunkel, zachmurza się. es bezieht sich, umwölkt sich; *Bh.* mrnci se; *Sr.* 1. mrótju se; *Vd.* se mrazhiti, mrak se dela, se mrazhi; *Rg.* marcjatti; *Bs.* mracitise; *Rs.* мрачиться, мрачно.

MROGA, – i; ż., rzéka w Rawskim. *Dyk. G.* 2, 189, ein Fluß im Rawischen.

*MROGĘTNY, – e, – e, grundychwał, nieuczosaniec, surowy, *mrogętny a gniewliwy człowiek *Mącz.*, mrukliwy, tetryczny.

MROK, – u, *m.*, *Bh.* mrak, saumrak, umrak; *Slo.* mrak, mrákota, mrkani, saumrak; *Crn.* mrák, sumrák, pumrák; *Vd.* mrak, mrazhenje (*Vd.* mrazhnik, z włóczęga, *Crn.* mrazhnik, z nietoperz); *Cro.* mrák, mrachnoszt, szúmrak, skúr; *Dl.* markloszt; *Rg.* mrák, marklina, marklós, smarknútje; parvi mrak, *vulg.* sût; *Sla.* sûtonj; *Bs.* mrák, sumrak, suton; *Sr.* 1. smerkwans (mrocjel, mróżel, mrotjawka, *Sr.* 2. mrokawa chmura, chmurka); *Rs.* мракъ, сумерки (*vulg.* морóкъ okpienie, oszukanie); *Ec.* сумракъ, сомракъ, сумерки, примракъ, мѣновидность; mierzch, ciemność, die Dämmerung, das Dunkel; cf. Niederb. mörk dunkel, *Isl.* myrkur, z ciemnota; *Gr.* μαυρος ciemny, cf. Adlg. *s. v.* Mohr). – Mrok, światło stopniami gasnące. *Sniad. Jeo.* 326. Po zachodzie słońca, powietrzokrąg iego ieszcze promienie ku nam odbiiaiąc, daie nam owo słabe światło mrokiem nazywane. *Hub. Wst.* 271. Już słońce zaszło, mrok na-

ſkał wieczorny, noc się przybliża. *Kras. Offy. Eb.* Dzień biały, Późne wieczorne mroki z świata wyganiały. *Otw. Ow.* 16. Mrok pada, s mierzcha się. *Dudz.* 46, es dämmert. Mrokiem, s mrokiem. *Cn. Th.*, in der Dämmerung, *Cro.* ob mraku). Z mrokiem każdy idzie do siebie. *Teatr* 32, 135, mit anbrechender Dämmerung. – *fig.* Skonał, mrok go śmiertelny ogarnął. *Luk. Bardz.* 124.

Pochodz. *pamrok, pamroczny, pomraczać, zamraczać, zamroczyć; mrużyć, mrużek, mrzek, mrugać, mrugnąć; mierzch, zmierzch, zamierzch, mierzchnąć, mierzchać.*

*MROSZCZYĆ się, n. p. Szkoda w ten czas ryb, Gdy się mnożąc mroszczą, Lepiéy że usta te ryby odposzczą. *Mysl. J.* 3. ? *MROSZKA, – i, ź., *Rs.* морóшка, *rubus chamaerosus*, die Moltebeere, gelbe Himbeere, gatunek malin.

MROWCZANY, MRÓWCZY, – a, – e, od mrowek, *Sr.* 1. mrowaczé; *Cro.* mravlij; *Vd.* mraulou, mraulinji; *Rg.* mravgli; *Ross.* муравьиный, von Ameiſen, Ameiſen=. Mrowczą poczwarkę omylnie mrówczym iaiem zowią. *Kluk Zw.* 4, 385. Kwas mrówczany znayduie się całkiem uformowany w mrówkach. *Sniad. Chem.* 2, 32. MROWIE, – ia, *n.*, a) kupa wielka mrówek, *collect.*, Ameiſen in einem Haufen. Kępa pospólſtwem, iak mrówiem okryta. *Kniaź. Poez.* 2, 145. Natura tu swą płodność wywiera na wydanie wszelakiéy poczwary, I mrowia dziwolągów. *Przyb. Milt.* 56. – §. b) Mrowisko, *Cn. Th.*, mory, osobliwsze ſkóry na człowieku wſtrzęsienie, iak gdyby go mrówki obłaziły, das Schaudern der Haut, der Schauder; *Slo.* zymomrávky; *Crn.* bolęſt; *Ross.* подирáемъ, подрàло на кожѣ. Włosy na nich wſtawały, i szło po nich mrowie. *Pot. Arg.* 656. Przy téy powieści idzie przezeń mrowie. *Pot. Syl.* 327. Słysząc to, aż mrowie po mnie przechodzi. *Zab.* 13, 236. Wzdrygam się, iakieś zimne przechodzi mię mrowie. *Przyb. Ab.* 107. Ah mrowie przechodzi przez wszystkie me kości. *Przyb. Ab.* 54, cf. mróz się po mnie rozchodzi. MROWIK, MROWINEK, – nka, *m.*, kamień drogi, *myrmecites. Plin.* 37, 11, der Ameiſenſtein. *Cn. Th.* *MROWINIEC, – nca, *m.*, *Bs.* mravinać trava, matterina dusciça; *Rg.* mravinaz, babbina duscisza; *Dl.* mravinacz, materina trava, *ob.* lebiotka, macierza duszka. MROWISKO, – a, *n.*, *Bh.* mrawenisſte, brabenisſte, mrawenećnik; *Crn.* mrovlishe; *Vd.* mraulishe, mraulinjak, merovlishe; *Sr.* 2. mrojowischcjo; *Cro.* mravhinyak; *Rg.* mrávignak; *Sla.* mravinjak; *Ross.* муравéйникъ; *Eccl.* мрáвникъ; kopiec mrówczy, der Ameiſenhaufen, Ameiſenberg. Gniazdo mrówek, czyli mrowisko, ieſt to niby kopiec, który z odrobin różnych drzew robią. *Zool.* 131, *Lud. H. N.* 111. – §. b) Mrowisko, wielka gromada mrowek, a *transl.* chałaſtry i t. d., ein groſſer Haufen Ameiſen, *fig.* ein groſſer Haufen Geſindel u ſ. w. Skoro to ustąpiło łotrowskie (Kozackie) mrowisko, Pokazało się oczom smutne widowisko. *Zimor. Siel.* 252. Liczba pogaństwa roiącie przechodziła; rozsypało się to mrowisko po Podlasiu i Mazowszu. *Nar. Hſt.* 5, 205. Ma ſkarbów, iako mrowiska. *Koss. Lor.* 11, niezliczone). – §. 2) Mrowisko po mnie idzie. *Cn. Th.*, *ob.* Mrowie 2). MROWISTY, – a, – e, *Sr.* 1. mrowaté; *Cro.* mravlenchaszt; *Rg. et Bs.* mràvinaſt; *Rs.* муравьистый; *Ec.* мрáвистый, voll Ameiſen, pelen mrowek. *Cn. Th.*

MRÓWKA, – i, ź., MRÓWECZKA, – i, ł., *zdrb.*, *Bh.* mrawenec, brabenec; *Slo.* mrawenec, mrawec; *Sr.* 1. mrowa; *Sr.* 2. mroja; *Crn.* mrêvla, mróvla, mrovlinz; *Vd.* mroúla, mraula; *Cro.* mráv, mravlicza, mravlichicza; *Bs.* mrav; *Sla.* mráv; *Rg.* mráv, mrávek; *Rs.* муравéй, *Pers.* mur; *Ec.* мрáвій, Niederſächſ. miere, *Angls. et Suec.* myra, *Isl.* maura, *Gr.* μυρμηξ), die Ameiſe. Jeſt ich u nas kilka gatunków, wszystkie wyrabiają sobie kopce, gdzie wspólnie w wielkiéy liczbie żyią; rząd prowadzą podobny pszczołom z niejaką odmianą. *Lud. H. N.* 111. Jak się mrówki w ciasnym pagórku kręcą! większe noszą brzemię niźli same są; inne ziarna wnoszą, drugie ziemię wynoszą, i groblę dla deszczu sypią; drugie, by ziarna w trawę się nie obróciły, ogryzaią ie; drugie umarłe wynoszą; iedna drugiéy nie przeszkadza, owszem pomaga. *St. Zyw.* 1, 199. W mrówkach, podobnie iak pszczołach, dwoiaka ieſt co do płci różnica. *Zool.* 131. Ziarnonosze mrówki. *Otw. Ow.* 286. Za co w zaradnych mrowek wchodzić ślady, Kiedy szczęśliwsze są teraz motyle? *Mon.* 65, 191. Jak nędzne mroweczki gmerzemy pod nogami twoiemi. *Weresz. Rgl.* 59. Mrowkom, przypowieść Turecka, Bóg na co inszego skrzydeł nie daie, tylko na prędszą zgubę. *Klok. Turk.* 59. Co żywo w on dzień, iak mrówki się wili. *Wad. Dan.* 69. Wszystka z swych stanowisk rusza się potęga, iak mrówki na wiosnę. *Tward. Wład.* 79. I mrówka ma swóy gniew. *Rys. Ad.* 76. I mrówka kąsa, kiedy się rozgniewa. *Exop.* 26, cf. i biedna mucha się odeymuie). Ty mrówko przeklęta, trafić do ciebie nie mogę. *Teatr* 10 *b*, 78, baduro, karle!). – Mrówki w piecu suszone, dla słowików, *Rs.* мурáшки. – §. 2) Brodawki drobne, mrowkami zowią. *Urzęd.* 379, eine Art kleiner Warzen. MROWKOIAD, – a, *m.*, *myrmecophaga Linn.*, der Ameiſenfreſſer, Ameiſenbär; *Rs.* муравéйникъ, муравьѣдъ; zwierzę ſące, ogon ma bardzo kosmaty, którym się od słoty i gorąca zasłania; żywi się mrówkami, rozkopuiąc mrowiska pazurami, i wyciągaiąc ie ięzykiem. *Zool.* 297. MROWKOLEW, – lwa, *m.*, MRÓWKOŁÓW *Cn. Th.*, *formica leo Linn.*, *Ross.* муравьéдъ, der Ameiſenlöwe; gąsienica, maiąca szczęki zębate, długie, któremi chwyta drobny owad, mianowicie mrówki. *Zool.* 135. **MROWKOWIEC, – wca, *m.*, Mrówkowce *Myrmidones*, mytholog: *Otw. Ow.* 286, ludzie, którzy się mieli z mrówek wyłądz, die Ameisler. *MROWNICA *Węg. Mar.* 1, 249. ?

MRÓZ, – u, *m.*, *Bh.* mraz, ſychrawicę; *Slo.* mráz; (*Sr.* 1. mróz, mroś; *Sr.* 2. mroś *pruina* szron); *Crn.* mras, mrâs; *Vd.* mras, meralina, smerlina, sima, hlad, smers, sriezh, smersnoſt (cf. zryż); *Cro.* zmerzavicza, merzlina, mërzloszt, s mróz; *Cro.* mrâs, s szron; *Bs.* mráz, léd *gelu, glacies*, *Rg.* mràz, *Sla.* mraz, *Hg.* zuzmaráz *pruina*; *Ross.* морóзъ, смýжка (cf. ſtudzić); *Eccl.* мразъ, смуязъ, смýзень (cf. Styczeń), cf. *Holland.* Vroſt, Vorſt, *Anglos.* froſt *et* forſt, *Dan.*, *Suec. et Angl.* fröſt, *Ger.* der Froſt, die Kälte. Mróz wodę w lody ścina. *Warg. Radz. pr.* Mróz ziola i drzewa powarzył. *Zab.* 8, 303 *Nar.* Mróz Moſkiewſki, gdy z paszczęki swéy koziorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozi. *Zimor. Siel.* 215.

Lift mrozem powarzony. *Paſt. F.* 8. Suknią z siebie przedał, a gdy potym mróz uderzył, zimno wielkie cierpiał. *Ezop.* 72, *Slo.* pridè na pſa mráz *veniet tempus, ubi senties*; priſ'el na pſa mráz *sentit iam.* Mróz bierze, sili się, chwyta; folguje, wolnieie mróz, mróz upuszcza, spuszcza. *Cn. Th.* Biały mroz, szron, Reif. Już nie przykładam drewek do komina, Już i na łąkach biały mróz nowina. *Lib. Hor.* 14. - *transl.* Smiertelny mróz ścina krew' w żylach. *Weg. Mar.* 1, 158. - §. Mróz, zamroz, zamrożona część ciała, Froſt, Froſtbeule, Froſtſchaden; *Slo.* omrzlina, zmrzle maſſo na nohach; *Rs.* озноба. - *fig.* Mróz, z mrowie, kalter Schauer; *Rs.* знобь, озноб, cf. siębnąć). Aż mię mróz całą przechodzi. *Teat.* 25, 121, *Crn.* mrasenje). Strach mówić, mróz po ciele zimny się rozchodzi. *Bard. Tr.* 190. Ach iaki mróz po wszyſtkich przechodzi żyłach. *Teatr* 46 *c*, 106. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teatr* 46 *b*, 46, daß mir ganz eiskalt wurde. MROZIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, mrozem ſtężać, robić, że co zmarznie, przemrażać, gefrieren machen, kalt machen; *Slo.* zmrazugi; *Vd.* smrasiti, smerauvati; *Bs.* smrriznuti, slediti, lediti (cf. lód); *Cro.* merzlim, hladim (cf. chłodzić); *Rs.* морозить, морóжу, знобить, знобить (cf. ziębić), *Ec.* мразю, перзаю, морóзю, леденю. Ten, co dał, co mrozi, dał i to co grzeie. *Kras. Liſt.* 2, 8. Boreas rzekł: moia rzecz, moc, którą śniegi mrożę, którą ziemię gradem wzbieram. *Zebr. Ow.* 159, *induro nives.* Grzegorz Henryka mrozi na szyderſtwo. *Zygr. Pap.* 320, na mrozie go trzyma). Rolnik dla wygod cudzych piecze się i mrozi. *Kniaz. Poez.* 1, 196, t. j. na mrozy się naraża, ſetzt ſich dem Froſte aus. - *fig.* Strachem mię mrozisz. *Teatr* 44 *b*, 80, przenikasz, przeszywasz). Ton, którym do mnie mówisz, krew' w żyłach moich mrozi. *Teatr* 41, 128, ścina). Boiaźń mrozi mędwo. *Przyb. Lux.* 116, ſtudzi. MROŻNO *adv.*, zimno z mrozem, froſtig, kalt, eiskalt; *Vd.* merslu; *Sla.* emérzovito; *Rs.* морозно. Luty mrożno śnieżysty. *Jez. A. D.* 3. MROŻNOŚĆ, - ści, *f.*, zimno mrozne, der Froſt, die Froſtkälte; *Rs.* мéрзлость (*Crn.* merslotina, lody, *Rs.* мороженое). W kraiach wilgotnych zimie nie bywa mrożność zbytnia. *Cresc.* 15. MROŻNY, - a, - e, *Bh.* mrazywý, ſpchrawý; *Crn.* mrasn, mrasliv, mersl; *Vd.* mersel, mrasen, smerasnaſt, srieshen; *Cro.* mrazen, mèrzel; *Dl.* mrazan, sztuden (cf. ſtudzić); *Rg.* mrazan, leden, mrazniv, smarznutiv *congelabilis*; *Bs.* mrazan; *Rs.* морóзный, зябкий (ob. ziębnąć); *Ec.* мрáзный, sprawiający mróz, robiący że marznie, bardzo zimny, Froſt-, froſtig, eiskalt, kalt zum Frieren. Ciebie, naygorętsze, łakomcze, upały, Ni czas mroźny, w lodowe ukuty kryształy, Nie utrzyma w pokoiu, żebyś miał posiedzieć. *Hor. sat.* 4. Mroźny go wiatr podwiewa, widząc życie swe na cienkiéy nici. *Pot. Syl.* 518. Oręże Sarmaty mroźnego. *Bard. Tr.* 443, mrozom podległego, der kalte Sarmate, aus einem froſtigen Clima. Bombele mroźne, Froſtbeulen, czyli odmrożenie, gdy ciało wielkim zimnem ścięte, nadyma się, puchnie, a zwłaszcza w ręku i w nogach bombele wyrasta ... *Perz. Cyr.* 2, 70. (*Rs.* мерзлая плоть rzecz zmarzła, мерзлякъ człowiek na mrozy zażywczy, zmarzlak). MROZOBICIE, - ia, *n.*, szkoda przez mróz w polach, iak gradobicie, szkoda przez grad, Froſtſchaden im Felde. Dzierżawca ostrzega przypadki nieprzewidziane, iakie są, z ognia, z gradobicia, mrozobicia, nieurodzaiów. *Xiądz.* 167. MROZONOSNY, - a, - e, przynoszący mróz, froſtbringend; *Cro.* merzlonosz. MROZOWATY, - a, - e, ſchimmelfárbig (von Pferden), reiffárbig. Siwe konie mrozowate. *Hipp.* 8, *Lek. K* 5, u takich siwa sierść z wronią się pomiesza, a mieyscami iako iabłka czarnawe się znayduią; ktemu głowa, nogi, uszy, grzywa, ogon czarny, z rzadkim siwym włosem sierci; Hiszpani takiego konia zowią głową Murzyńską. *Hipp.* 8, ein Mohrenkopf.

Pochodz. *domrażać, domrozić, namrażać, namrozić, odmrażać, odmrozić, pomrażać, pomrozić, przemrażać, przemrozić; przymrozek; umrażać, rozmrażać, zamroz, zamrażać.* - *b) marznąć, domarznąć, namarznąć, obmarznąć, odmarznąć, pomarznąć, przemarznąć, przymarznąć, rozmarznąć, umarznąć, wymarznąć, zmarznąć, zamarznąć, zmarzlak.*

MRU MRU MRU niedźwiedź markoce. *Petr. Ek.* 43, das Brummen des Bären auszudrücken. MRUCZEĆ, - ał, - eli, - y, *cz. ndk.*, MRUKAĆ, - ał, - a, *kontyn.*, Mruknąć *idntl.*, *Bh.* mumlati, reptati, repcy, reptám, bubláti, bublawati; *Slo.* hlućim; *Sr.* 1. murcju, mértju; *Crn.* mermram, renzhati, renzhim, garzhim, godernam; *Vind.* mermrati, mumrat, tertrati, godernjati, kontrati; *Cro.* mermrati, mermram, morgújem; *Dl.* marmorim, marmlyati; *Hg.* morgok, morogni; *Rg.* romònittí, xâmoriti, marmosciti; *Sla.* marmorati; *Bs.* mrrimgljati, mrrimosciti, brribosciti, rumoniti; *Rs.* мурлыкать, мурлычать, мурлинчать, мурчать, роптать, ропщу, пыхтѣть, пыхчу, ворчáть, брюзжать, бормотать, кромотать, кромочу, кромчу; *Ec.* мóхнити (cf. mówić), cf. *Ger.* murren, *Gr.* μορμυρω, *Lat.* murmurare), warczyć, markotać, mamrzeć; o beſtyach i o ludziach, brummen, murren. Niedźwiedź mruczał. *Ban. J.* 2. Kot je mysz, przecięż i nad myszą mruczy. *Bratk. L* 3 *b.* Mruknął coś pod nosem; i nietylko mruknął, ale i zgrzytnął zębami. *Offol. Str.* 7. To tupnie, to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon.* 73, 723. Choćbyś zrobił naylepiéy, kiedy mruczysz przy tym, kwituię cię. *Pot. Arg.* 186. Pokątnie mruczycie. *Pociey* 182. Wey, iak coś mruczy z sobą zamyślony. *Paſt. F.* 291. Jeźli iaka przykrość ci dokuczy, Znoś w cierpliwości, nie wskóra, kto mruczy. *Mon.* 73, 106. Jeżeli tak, iuż ani mruknę. *Teatr* 56 *c*, 8, ani pisnę). Daway przykład posłuszeństwa prawu, nie mrucz na podatki. *Teatr* 26 *c*, 76. O cóż to mruczą, iak muchy w garku? *ib.* 20 *b*, 145. Nosi koronkę w ręku, pacierze mrucząc na niéy. *Star. Dw.* 49. Czytaiąc mruknie, w śmiechach i szyderſtwach cały, W reszcie krzyknie: spalić te głupie szpargały! *N. Pam.* 5, 198. Dążę na ucztę, żołądek pusty, iuż dawno sobie mruczy. *Teatr* 42 *d*, *A.* Miłość w serduszku mruczy. *Teatr* 6, 14. Czego się człek nauczy, to też i na zawsze mruczy. *Mon.* 71, 560. MRUCZEK, - czka, *m.*, *mormyrus*, rodzay ryb morſkich, niciakiś szeleſt do mruczenia podobny, wydaiących. *Aluk Zw.* 3, 123, ein gewiſſer Seefiſch. - §. 2) gra na kształt ciuciu babki, w którey maiący oczy zawiązane po mruku powinien osobę poznać,

Cro. kukuvach, siemis). Nóże daléy w ślepą babkę, daléy w mruczka. *Teatr* 25, 14. MRUCZLIWY, MRUCZNY, – a, – e, mruczący, *Rs.* ропотный, brummend, murmelnd. Mruczliwa wiiola. *Zab.* 4, 395. MRUCZYDŁO, – a, *m.*, mruk, który zawsze mruka, ein Brummbart. Ten gderak, mruczydło, wiesz, iuż się gniewa. *Teatr* 43 c, 52.

Pochodz. *mruk*, *mrukliwy*; *namrukać się*, *odmrukać*, *słodkomruczny*.

*MRUG, – u, *m.*, mruganie oczyma, migi, das Augenblinzeln. Ty im się bardziéy gniewasz, wdzięcznieyszo mass mrugi. *Zab.* 15, 110. Przestań mrugiem i szeptem Dyomedowego skazowania. *Zebr. Ow.* 326, *vultu*. MRUGAĆ, – ał, – a, *intr. cont.*, Mrugnąć *idntl.*, *Bh.* mhaurati, mhaurim; *Slo.* mhaurám; *Bs.* scteçati, sctekati; *Ross.* зажуримся, жмурнимся, migać powiekami, cf. mrużyć, mit den Augenliedern blinzeln. Powiekami mrugać od natury przymuszeni iesteśmy, aby częstym mruganiem i powiek ruszaniem, oko z różnych proszków weń wpadaiących, otarte było. *Krup.* 2, 281. Mrugnąwszy oczkiem uśmiech dała. *Hul. Ow.* 186. Mruga często oczyma nad wolą, blaskooki iest, mruży, zamruża oczy często, *nictatur*. *Cn. Th.* – Mrugać na kogo, mignć, przez migi mówić, dadź znać, einem zublinzen, durch Blinzen zu verstehen geben, mit den Augen winken. Próżna mrugać na ślepego. *Min. Ryt.* 4, 221. Nie iuż ten kocha, co mruga. *Karp.* 1, 32. MRUGNIENIE *subst. verb.*, mgnienie, das Blinzeln. Słońce pobladło, nieba się w obłoki i w chmury, w oka mrugnieniu ubrały. *P. Kchan. Jer.* 416, t. i. w okamgnieniu, in einem Augenblicke. MRUGANIE oczyma przyrodzone, zmrużanie. *Cn. Th.*, das Blinzeln mit den Augendeckeln. Mruganie na kogo, daiąc znać czego, z MRUGI, migi, das Winken mit den Augen, wenn man einem zublinzelt, durch Blinzeln etwas zu verstehen giebt. *Cn. Th.* MRUGAŁA, – y, *m.*, który komu mruga, nań miga, ein Blinzeler, Augenredner. Obłudni frantowie, mrugałowie niészczerzy. *Klon. Wor.* 28.

MRUK, – u, *m.*, mruczenie, mruknienie, das Murren; *Slo.* hluk; *Vd.* mermranie, tertranje; *Cro.* mermranye, morguvanye; *Hg.* morgás; *Rg.* rómon, zúk, xàmor; *Bs.* rumon, sgjamor; *Rs.* ропотъ, роптáнiе, журьбà, брюзгá, кропотъ; *Ec.* ponmà. Zazdrość mruczała na stronie; mruki te słyszał, i niewiele na nie dbał. *Birk. Chod.* 4. – §. *personif.* Mruk, – a, *m.*, człowiek mrukliwy, mruczydło, ein Brummbart; *Bs.* mrrimgljavac; *Vd.* mermrash, mermraus, godernash, *f.* mermrauka, godernauka; *Crn.* godernavz, *f.* godernavka; *Cro.* mermravecz, morguvavecz, *f.* mermravka; *Hg.* morgolódó; *Rs.* ропотникъ, боркотунъ, баркотунъ, *f.* баркотýнья, воркотунъ, воркунъ, *f.* воркотýнья, воркýнья, брюзгá, кропотýнъ, *f.* кропотýнья; *Ec.* ponmámeлъ. Przyiaciel, że iest mruk daymy, ale ostrość iego użyteczniejsza niż słodycz pochlebcy. *Jabł. Tel.* 190. Niech iuż pokątne mruki, nieprzyiazne swéy oyczyznie, wstydzą się i hańbią. *Gaz. Nar.* 1, 301. Jeszcze mi będzie burczał! wey, wey! tego mruka. *Zabł. Fir.* 36. Co to za człowiek, co by mruk chodził? *Papr. Przyk. C.* MRUKLIWOŚĆ, – ści, *f.*, skłonność do mruczenia, zrzędność, die Brummigkeit, brummiges We-

sen; *Rs.* ворчáливость, воркáливость, кропотáливость. MRUKLIWY, MRUKOWATY, – a, – e, mruczący, skłonny do mruczenia, zrzędny, brummerisch, mürrisch, brummend, murmelnd; *Boh.* bublawý; *Vd.* mermrarski, godernavi, mermrashen, goderni; *Crn.* godernè; *Dl.* marmlyv; *Hg.* morgo; *Rs.* ворчáливый, воркливый, кропотливый, ропотливый, бормотливый; *Ec.* ponmámeльный. Z dudą prowadzi mrukliwe niedźwiedzie. *Nar. Dz.* 3, 47. Babsko swarliwe, głupie, mrukliwe, skoro wymruczy przez zęby spruchniałe słow kilka, chorobą ma ustać. *Boh. djab.* 2, 289. Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sępowaty. *Przyb. Ab.* 188. Starzec ten był wszystkim mrukliwy. *Zab.* 2, 62 *Nar.* Przechadzał w smutnych myślach naymrukliwszy. *Przyb. Ab.* 131. Ludzie mrukowaci, surowi, łakomi. *Klok. Turk.* 162. Mrukliwe źrzodła. *Zab.* 9, 14. MRUKLIWO *adv.*, n. p. Humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwo burzliwego. *Perz. Lek.* 345, mürrisch auffahrend. MRUKNĄĆ *ob.* Mruczeć.

MRUŻEK, – żka, *m.*, co oczy często zmruża. *Wlod.*, *Bh.* mhauran *myops*, ein Blinzelauge, der beständig mit den Augen blinzelt; *Rs.* щýра, жмýра, моргýнь, *f.* моргýнья. – *Mrużek, gra dziecinna, ciuciu babka, *ob.* mruczek, mrzek, mrzyk, mżyk, mżytek. MRUŻNY, – a, – e, – o *adv.*, od mrużenia, Blinzel-. Niektóre zwierzęta maią ieszcze prócz powiek inną zasłonę mrużną, *membrana nictitans*, którą bez opuszczania powiek oko zasuwaią, iak na przykład zaiąc. *Zool.* 47. To ras spuszczone k ziemi składa oczy, To zasępione lico mrużno gorą toczy, *torvos vultus*. *Zebr. Ow.* 332. MRUŻYĆ, – ył, – y, *cz. ndk.*, zmrużyć *dk.*, zamrużać oczy, cf. mżeć, cf. mrugnąć, die Augen zumachen, die Augendeckel fallen lassen; *Bh. et Slo.* mhaurám, mhaurim; *Crn.* mèshàti; *Vd.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Cro.* smériti, smèrim, smim; *Bs.* sgmiriti, sgmitti, daragjati occi zatvorene; *Rs.* жмýрить, зажмýрить, щýрить, зажмýрить, моргáть, *obsol.* мружать. Tak myśli, a sen cich, myśl i oczy mruży mu po mału. *Pot. Arg.* 606. Czyż ieszcze oczu zmrużyć nie mogę? *Teatr* 4 *b*, 5, usnąć nie mogę). Nie śpi serce złośliwe, chociaż mruży oczy. *Pot. Arg.* 364. Zmruż oczy na swą biedę. *Teatr* 51, 59. Mrużyli swe oczy na bożkiego Światła przytomność, żeby nie patrzali. *Odym. Sw. A a* 2 *b*, zamknęli). – §. Niepodobna, iżbyśmy oczu, gdy kto w nie z nagla palcem chce ugodzić, nie zmrużali. *Pilch. Sen. Gn.* 183, iżbyśmy nie mrugnęli oczyma, blinzeln.

MRZANA, – y, ż., ryba, *Bh.* mřen, z kiełb, Gründling, *Slo.* mrenka *muraenula*, eine Schiele. Widać w tey wodzie śrebrne mrzany i pstrągi nakrapiane. *Tward. Pos.* 88.

MRZEĆ, marł, mrze, mrę, *med. cont.*, *Bh.* mříti, mřel, mru; *Sr.* 1. mru; *Crn.* mèrjem, mrèti; *Rg.* mrjèti, umrjeti; *Bs.* mrjeti, umirati; *Rs.* мереть, мрý, *Lat.* mori, cf. morzyć, cf. mrzyć); umierać, zmierać, konać, dokonywać, sterben, dahin sterben, wegsterben. Upadła przed zbawicielem śmierć ona wieczna, którą zawzdy marli przodkowie nasi. *Rey Pst. F* 2. Mrzeć iest przestawać być. *Zebr. Ca.* 383. Nie będą mrzeć oycowie za syny, ani synowie mrzeć za oyce; ale każdy w swym grzechu umrze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 14, 6. Wszyscy mrzemy, a iako

woda spływamy do ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 14, 1 *Leop. Syr.* 8, 8. W krainach tych ludzie są mdli, i rychło mrą. *Biel. Sw.* 155 *b.* Jęli mrzeć w woysku cesarskim czerwoną niemocą. *Biel. Sw.* 185 *b*, umierać na czerwoną niemoc). Komu, mówią, żony często mrą, przyydzie do chleba. *Opal. sat.* 29. Niemasz zwierzęcia, któreby nie marło. *Zool.* 36. Pożarł wszystko czas łakomy, Mrą i ludzie, mrą i domy. *Kras. Liſt.* 37. Chętnie ginie, mrze sławnie, i mężnie woiuie. *Jabł. Tel.* 72. — §. Mrzeć głodem i t. d., = z głodu umierać, Hungers ſter-ben. Dziatki maiąc, dbania o nich nie maią, te dziatki głodem, zimnem mrzeć muszą. *Biał. Poſt.* 190. Z nauki swey się pożywili, by głodu nie marli. *Kosz. Lor.* 5. Mrzeć głod, = (*Bh.* hladem mŕjt), morzyć się głodem, Hunger leiden, hungern. Słusznie zimie mrzesz głód, bo lecie nic nie robisz. *Exop.* 34. Mrzeć głody. *Min. Aus.* 22. Wolą w insze dni mrzeć głód, a w dzień święty wszystko przepić. *Biał. Poſt.* 114. Nie dam się w klasztorze zaſklepić; wolę głod mrzeć, albo nad robotą ślepić, a żyć w świecie. *Teatr* 43 *c*, 39. MRZE kędy, *impers.*, zapowietrzyło się, mor ieſt, es graſſirt das Sterben, die Peſt. Nie było iednego miasta, gdzieby okrutnie nie marło. *Biel. Sw.* 55 *b.* Roku 1553 srogie powietrze w Wilnie panowało, marło też w Trokach i w inszych okolicznych wsiach i miasteczkach. *Stryik.* 752. — § *transl.* Mrzeć na co, = z upragnienia czegoś umierać (cf. na zdech, cf. zdechł na to), *Ec.* ласкóрдити, vor Begierde nach etwas brennen, ſterben, ſchmachten. Na cudze, iako na chleb mrą. *Star. Ref.* 107. *Ferocire* mrzeć na miłość. *Mącz.* Baran na owcę, ieleń na łanią mrze rączy, Tymże się też i ptaſtwo kształtom z sobą łączy. *Otw. Ow.* 384. Jak wilk zawsze na owcę mrze, tak zły schnie, gdy nie czyni źle. *Rys. Ad.* 20. Mrze Cesar na włos Kleopatry purpurowy. *Bard. Luk.* 2, 18, ginie, przepada, schnie). My na nowiny mrzemy. *Petr. Pol.* 2, 288. *Intentio luxus* marcie na grę. *Mącz.* Niech ten *mrze *pociech, kto ich ieſt niegodny. *Chroſć. Ow.* 591. Rzemieślnicy, *mrąc *zyſku, radziby to widzieli, aby iak naydrożey było. *Kucz. Kat.* 3, 228.

Pochodz. *mrzyć, mrzygled; mor, morowy, morzyć, morówka; morda, mord, mordować, morderz, morderſtwo; namordować się, pomordować, wymordować, zamordować, zmordować; nademrzeć, nadmarłoj obumierać, obumarcie, pomorek; odumierać, odumrzeć, odumarły; przemierać, przymierać, przymorek; umierać, umrzeć, umarły, umor, umerlak; wyumierać, wyumarły; zamierać, zamarły, zmarły, zmerlak; martwy, martwić, umartwiać, umartwienie; zmartwić, zmartwiały; zmartwychwſtać, zmartwychwſtanie; śmierć, śmiertelny, śmiertelność, pośmiertność, pośmiertny.*

*MRZEK, - a, *m.*, zmrożek *Tr.*, *mrzyk *Volck.* 589, gra, cudzu babka, blindes Mäuſel, blinde Kuh; *ob.* mroczek, mruczek, *ob.* mżyk.

MRZEWKA, MRZEWECZKA, - i, *ż.*, rybka maluczka; też owiesek zowią. *Cn. Th.*, Stint, Spiring, ein ſehr kleiner Fiſch; *Bh.* pulec; *Sr.* 2. ſchtintwa; *Rs.* мухсу́нъ, хóрюха, корюшка, инняха. Mrzéwka, rybka maleńka, w momencie się mogąca upiec. *Chmiel.* 1, 72. Mrzewki i tulanki daway czeladzi. *Myſl. F.* 2.

MRZEŹNA, - y, *ż.*, *Boh.* mŕiže, mŕiže, mŕižka, *Slov.* mŕiže, mŕeže kraty; *Vd.* mresha, mreshiza, = sieć, *Vd.* omreshje, reshetva, = krata (mrena, = kaidun); *Crn.* mręsha *rete*, mręshèza *diaphragma*, ommreshje, = krata; *Cro.* mrèsa, mresicza *rete*, mrésar *retiarius*, mreseni *retarius*; *Dl.* mrixa, = sieć, *Dl.* mrixe, razmresje, = kraty; *Rg.* mrèxa *rete*, mrexiza, = siatka; ràzmrexje, = kraty; *Bs.* mresgja, mrisgja *rete*, mrjesgiça od utrobe, opnica *omentum*; *Sla.* mrixa, = sieć; *Rs. et Ec.* мережа, мерéжка, мрéжа, мрéжица, *adj.* мрéжный, мерёжный, (*Rs.* рѣжа sieć szerokooka; *Ec.* мрежу, ловлю *capio*); gatunek sieci na ryby, eine Art Fiſchneß. Na rzekach i na szerokich wodach łowią ryby siecią, którą drgubicą zową albo mrzeźną. *Cresc.* 643, cf. drgubica).

MRZYĆ, - yi, - y, *czyn. ndk.* morzyć, *actionum Medii* Mrzeć; robić, że kto mrze, umiera, des Lebens berauben, tödten. Z czego piorun ulany, a iak tęgiéy cięciwy Bladych ſtrachem mrzy ludzi ogień przenikliwy? *Zab.* 9, 41 *Zabł.* MRZYGŁÓD, - u, *m.*, ſkąpy, ſknera, zmindak, liczykrupa, sobie nawet żałuiący, ein Hungerleider, Knicker. Ow ſtary ſknera, brzydki, mrzygłód, który bez dziedzica wkrótce ma umrzeć; nie dla woru złota i śrebra, ale dla grosza, o który się czeladnik iego dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen.* 363. — §. a) miasto w woiew. Ruſkim; — b) w woiew. Krak. *Dyk. G.* 2, 189.

*MRZYK *ob.* *Mrzek, Mżyk.

M S.

MŚCI *abbrewiacya*, Mości, n. p. Waszéy Kięcéy Mści.

MŚCIBOW, - a, *m.*, miasto w Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt im Nowogrod.

MŚCIĆ się, - ił, - i, mszczę się, *recipr. ndk.*, zemścić się *dk.*, *Bh.* mſtit, mſtit ſe; *Vd.* se maszhati, se mashovat, se maszhovat, mashuvati, se fantiti; *Cro.* fantitisze, zadovalyatisze, osvetati, nadomeſtiti; *Crn.* mashtujem; *Sr.* 1. §o wecjitj, ratbuyu; *Rg.* osvètitise, osvetivatise; *Ross.* мстúть, мщу́, мщáти, мщáю, отмстúть, отмщáть, отмщевáть; *Eccl.* мстúтися, мщуся, возобижáть, *ob.* *mſta, pomſta, zemſta, cf. mieysce); zemſtę sobie z kogo wziąć, ſich rächen. Tak bywa, gdy nie może kto sposobem innym Mścić się nad większym krzywdy, mści się nad niewinnym. *Gaw. Siel.* 395, cf. krawca za kowala, sprawa iak w Osinku). Niż się masz mścić, trzeba pomyślić. *Rys. Ad.* 46. Mścić się nad nieczułym głupſtwo. *Cn. Ad.* 522, cf. pies kamień gryzie, którym go uderzono). Kto się mści, dwa kroć będzie bitym. *Pot. Arg.* 434, *Rys. Ad.* 29, *Bielſk.* 680, *Gwag.* 160. MŚCICIEL, - a, *m.*, *Bh.* mſtitel; *Sr.* 1. rachar, rachuwar; *Vd.* maszhuvaux, osvetnik; *Cro.* fantitel; *Dl.* oszvetitel, oszvetnik; *Bs.* osvetitegl; *Rg.* osvatnik, osvetitegl; *Rs.* мстúтель, отмстúтель, отмéстникъ; *Ec.* местникъ, мщáтель, der Rächer. Może śmierci oycowſkiéy bydź mściciel prawdziwy. *Bard. Tr.* 213. Mściciel bratniéy krwi. *Pot. Syl.* 109. MŚCICIELKA, - i, *ż.*, *Bh.* mſtitelkyně; *Sr.* 1. rachuwerka; *Bs. et Rg.* osvetitegliça; *Ross* отмстúтельница; die Rächerinn. Grecya się mścicielka nie zemści tych złości? *Bard. Tr.* 251. Furye, złości mścicielki. *Bard. Boe.* 108. MŚCICIELNY, - a, - e, mszczący, rächend, Rache-; *Ross.*

отмстительный. MSCICIELSKI, - a, - ie, od mściciela, Rächers; *Vind.* maszhuvauni. MSCISŁAW, - a, *m.*, znaczne miasto w Litwie. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt in Litthauen. - *adj.* Mścisławski, - a, - ie, n. p. Mścisławskie woiewództwo. *ib.* *MŚCIWOPRĘDKI, - a, - ie, prędki do zemsty, racheschnell. Pharaon mściwoprędki. *Chodk. Kost.* 39. MŚCIWOŚĆ, - ści, ż., popędliwość do zemsty, *Bh.* mſtiwoſt; *Vd.* mashuvanja shelnoſt, serd, slobnoſt; *Rs.* мстительность, памятозлобіе, злопáмятство; *Ec.* зломнѣніе, злопомнѣніе (pamięć złego), die Rachgier. Zachęcał ich do prędkiey mściwości, Za tak okropne i nieznośne złości. *Leszcz. H. T.* 219. MŚCIWY, - a, - e, Mściwie *adv.*, *Bh.* mſtiwý, mſtiwé; *Vd.* shelen so maszhuvati, sloben, serditen; *Ross.* мстительный, злопамятный; *Ec.* памятозлобный, памятозлóбивый, skłonny do zemsty, rachgierig. Mściwym być *Rs.* памятозлобствовать, злопамятствовать. Niemściwy *Rs.* смходливъ. (2. MŚCIWY *abbrew.* Mościwy. MSKŁY *ob.* Mkły). *MSTA, - y, ż., pomsta, zemsta, *Bh.* mſta; *Ec.* месть, die Rache. Tak zaiątrzone do mſty animusze, Gdy iuż iuż tylko swéy czekaią pory . . . *Chrośc. Fars.* 45. Z uraz tylekroć zadanych, z oyczyzny ścisku, mſty nad kollegami . . . *ib.* 33. - §. Mſta, rzéka w Moſkwie, płynąca przez wyższy Wołoczok. *Dyk. G.* 2, 189. MSTOW, - a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dyk. G.* 190, eine Stadt im Krakauiſchen. MSTYCZOW, - a, *m.*, blizko Mrzygłoda, gniazdo familii Płazów. *Dykc. Geogr.* 2, 190.

Pochodz. *pomścić*, *zemścić*, *pomſta*, *zemſta*.

MSZA, - y, ż., *Bh.* mſſe; *Slo.* mſa, omſa; *Hg.* mise; *Sr.* mſcha; *Crn.* masha; *Vd.* mesha; *Cro.* missa, mesha, mása, aldov meſani, cf. *Cro.* Velikomeshnyak, z Sierpień, cf. mesane; *Cro.* Malomeshnyak, z Wrzesień); *Slapiń* m'assa; *Bs.* miſsa, posvetiliscte; *Rg.* missa, svetiliscte, posvetiliscte; *Rs. et Ec.* обѣдня (cf. objata), литургія, служба церковная, самимъ Христомъ на тайной вечери уставленная (*ob.* służba), миша, *Ger.* die Messe. Msza, *Lat.* missa, obrządek ofiary ciała i krwi zbawiciela. *Kras. Zb.* 2, 206. Ofiara nowego teſtamentu. *Cn. Th.* Ofiar abo mszy sprawili trzy tysiące. *Sk. Dz.* 799 *et* 47. Mszą mieć, *ob.* *Mszyć, *Vd.* meshuvati; *Cro.* mashuvati; *Crn.* machujem; *Rs.* литургисать. Mszy odprawianie *Eccl.* священнодѣйствіе, священнодѣйствованіе. Xiędza z krótką mszą szukaią. *Mon.* 68, 208; cf. byle zbyć, *Vd.* bitra mesha, Jägermeſſe, *ob.* *mszyczka). Hieronym ś. od papieża to otrzymał, żeby Słowiańskim ięzykiem msza bywała. *Bielsk.* 10. *Slo.* ani na mſu, ani na kázeň ně bodi nie bywa w kościele). Mszy słuchać. *Ld.* Do mszy służyć, z miniſtrować. Msza za umarłe, zaduszna, die Seelenmeſſe. Zaduszna msza przez dwadzieścia dni po śmierci *Rs.* полусорочины. Żałobne msze, *żałomsze. *Bzow. Rox.* 106. Msza sucha. *Pim. Kam.* 85, *ob.* suchy). Fundacye na wielkie i śpiewane msze. *Pam.* 2, 83, 51. Tak ważna msza czytana, iako i śpiewana. *Rys. Ad.* 67, cf. nie biały chleb, ale bułka; nie kiiem ale pałką; nie kwas, ale ocet). MSZAŁ, - u, *m.*, *Bh.* mſſal; *Bs.* miſsao, miſsal; *Vd.* meshne bukve; *Cro.* missal, knyiga messna; *Rs. et Ec.* служебникъ, книга церковная, по которой священникъ

отправляетъ службу божественную, *ob.* służebnik), księga kościelna, w którey nabożeństwa do mszy święty, modlitwy i przepis obrządków zawarty iest. *Kras. Zb.* 2, 207, das Meßbuch. Napisali schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską tę naukę. *Sak. Persp.* 26, *Pim. Kam.* 73, *Sak. Persp.* 1. *pr.* MSZALNICA, - y, ż., miasteczko w powiecie Sandeckim. *Dyk. G.* 2, 190, ein Städtchen. MSZAŁNY, - a, - e, od mszału, Meßbuchs. MSZALNY, MSZOWY, - a, - e, meszny. od mszy, *Bh.* meſſný, meſſni; *Crn.* mashni; *Rs.* обѣдянный. Mszowe, *missale*, *ob.* Meszne. *Czack. Pr.* 1, 318. MSZANKA, - i, ż., miasto w Bieckim. *Dyk. G.* 2, 190, ein Städtchen. MSZANNA, - y, ż., miasto w Krak., z starostwem. *Dykc. Geog.* 2, 190, eine Stadt. *MSZARSKI, - a, - ie, od *mszarza, kapłański, Meßpriesters; *Sr.* 1. meſchnieżki; *Vd.* meshnikou, duhouski; *Cro.* szvetnichki, meſsnichki; *Rg.* misnicki; *Sla.* misnicki). Biskupi kazali go obłoczyć w *mszarskie ubiory, iakoby miał mieć mszą. *Baz. Hist.* 10. Ofiara *mszarska. *Zrn. Pst.* 187 *b.* *MSZARSTWO, - a, *n.*, kapłaństwo, Meßpriesterthum, *Sr.* 1. meſchnieztwo, *Crn.* mashtvu, *Vd.* meshtvu (meshnaria, z zakrystyaństwo, *Crn.* messenya, z dom zakrystyański; *Cro.* meſsnictvo, szvetnichtvo). *Mszarstwo Lutrowe. *Zygr. Pap.* 187. *MSZARZ, - a, *m.*, kapłan, der Meßprieſter, *Sr.* meſchnik (cf. *Lat.* mystes), *Crn.* mashnèk; *Vd.* mashnik, meshnik, far (meshnar, z zakrystyan); *Cro.* misanik; *Rg. et Sla.* misnik). Opat go *mszarzem uczynił, i plebanią mu dał. *Baz. Hist.* 31, *ib.* 16. *Mszarzowie Rzymscy. *Zrn. Pst.* 3, 130 *b*, *Gil. Pst.* 25.

MSZCZĘ się, MSZCZENIE się *ob.* Mścić się. *MSZCZONY, - a, - e, zemszczony, gerächt. Ten człowiek na ulicach mszczon będzie. *Leop. Syr.* 23, 30, karany *Bibl. Gd.*, gestraft).

MSZCZONOW, - a, *m.*, miasto powiatowe w ziemi Sochaczewskiéy w woiew. Rawskim. *Dyk. G.* 2, 190, eine Stadt; *adj.* Mszczonowski, n. p. powiat Mszczonowski. *ib.*

*MSZCZUG, - a, *m.*, imię staropolskie *Meſtvinus*. *Jabł. Her.*

MSZEĆ, - ał, - eię, *neutr. ndk.*; *Ross.* мшиться, замшиться, mszystym się stawać, mchem porastać, moosig werden, bemooſen (cf. *Rs.* можнатѣть, обможнатѣть, *etym.* можь, z mech; z kosmacieć). Wilk leżąc nie utyie, kamień mszeie leżąc. *Simon. Siel.* 39. MSZYĆ, - ył, - y, *czyn. ndk.*, pomszyć *dk.*, mchem okładać, abo czynić podobnem mchowi. *Włod.*, *Dudz.* 46, bemooſen, mit Moos bedecken, dem Mooſe ähnlich, zaſerig machen; *Rs.* мшить, замшить, обомшить mchem zatykać, мшарить, замшарить kosmacić). Koron aby w praniu rękami nie tarto, boby się darły, psowały i mszyły. *Haur Sk.* 354, t. i. straciłyby gładkość i foremność swoię, ſie würden ſich zaſern, rauch werden. (*MSZYĆ *czyn. ndk.*, mszą odprawiać, *Vd.* meshuvati; *Cro.* mashuvati; *Crn.* mashujem; *Rs.* литургисать. *Missificare* *mszyć. *Zygr. Papr.* 181. Ludzie ci nieumieiętni, nie dbaią, aby uczyli, ale aby tylko *mszące żywot swóy iakokolwiek od ubóztwa obronili. *Zrn. Pst.* 251 *b*, *ib.* 3, 597. *Mszyycie, to iest, msze miewaycie za żywe i umarłe. *ib.* 236 *b*. *Mszenie *Zygr. Papr.* 181, odpra-

wianie mszy, *Ec.* свящennодѣйствіе, свящennодѣйствованїе). MSZYCA, - y, ż., *Rs. et Ec.* мшица *vermiculus brassicam et olera depascens*, móxa, móшka, мшица *thrips*; robaczek kapuſtę i ogrodne rzeczy drugie psuiący. *Cn. Th.*, die Krautraupe. Mszyca roślinna, *aphis*, owad drobny koloru zielonawego, znayduiący się w wielkim mnóſtwie na drzewach, latoroślach, kapuście, róży. Nawet całe łodyżki pewnych roślin okrywaią; od niektórych wszami roślinnemi nazwane, Blattläuſe. *Zool.* 157. Przeciw mszycom i wąsienicom dobrze ieſt, gdy nasienie będzie zmoczone w soku roiownikowym. *Cresc.* 203. - *fig.* Szańcami oganialiśmy się, iako puklerzami, mszycy onéy pogańſkiéy. *Birk. Podz.* 7. - §. 2) Mszyce trawne, małe ptaszki, żywią inszych ptaszków ptaszęta miaſto swoich. *Mącz.*, *curruca*, ein gewiſſer kleiner Vogel, vielleicht die Grasmücke. - §. 3) *botan.* mszyca, *blattaria*, Schabenkraut, Mottenkraut, imię ma od mszyc, bo gdy to ziele wyrwiesz i gdzie porzucisz, wnet na niéy pełno mszyc i innych robaków. *Urzęd.* 55, cf. knaflicżka. - *aliter* Mszyca, *Jungermannia Linn.*, rodzay rośliny ieden z ſkrytopłciowych. *Kluk Dyk.* 2, 64, *Jundz.* 539. (*MSZYCZKA, - i, ż., *zdrbn. rzeczwn.* msza, eine kleine Meſſe, ein Meßchen. Mniemaią, że iuż dosyć powinności swéy uczynili, iż mszyczki posłuchali. *Zrn. Pſ.* 2, 338 *b.* Mszyczkę ranną roratami zowią, i mszą Panny Maryi. *ib.* 4 *b.*). MSZYNY, - yn, *plur.*, *tiriuillitium*, nić, mech a mszyny z płotna pod krosna padaiące. *Mącz.*, Zaſern, Faſern; *Rs.* мшина pagoreczek mchem obrosły, *Rs.* мшарина, мшарникъ mszyſte mieysce. MSZYSTY, *MESZYSTY, - a, - e, MSZYSTO *adv.*, *Boh.* mechowaty; *Sr.* i. mochaté, mochovité; *Vd.* mehnaſt; *Cro.* mehnaszt; *Hg.* mohoszt; *Rs.* мшистый, мхомъ обрóсшій, мховый (мохнатый kosmaty, мшáристый chropawy, мохноногій kosmatonogi, мохноножка kosz kosmatonoga); pełen mchu, mchem obrosły, moosig, voll Moos, von Moos bewachſen, *omszony. *Mącz.* Kształtowały do koła meszyſte murawy. *Przyb. Milt.* 155. Na damaszkowney kwieciem murawie meszyſtéy. *ib.* 112. Wkoło meszyſtego wąż opłotł się pniaka. *ib.* 279. Dymna zużel w kominach hutnych mszyſta, *pompholix vellerea*, Wollnicht. *Sien. wykł.* (cf. urewiec). - *transl.* Ty nieplyska rzeczy bierzesz, nie z proſta, nie *mszyſto. *Zab.* 12, 127. 7

M U.

MU, *Dativ. Pron.* On, ona, ono.

MUC, - a, *m.*, MUCYK, - a, *m.*, MUCEK, - cka, *m.*, *zdrbn.*, (z *Włosk.* mozzo, z kusy, *Lat. med.* mutis), gatunek psow, eine Art von Hunden. Gdy miiał wrota, mu[illegible], któremu znać figura iego nie podobała się, zaszczekał. *Teatr* 24 *c*, 44. Móy mucyk dryndaiąc chwoſtem Łazuś ku tobie szczerzy ząbkami ... *Zab.* 10, 200 *Zabł.* Mucka tańca wyuczył. *Mon.* 72, 103.

MUCEL, - cela, *et* - cla, *m.*, Mucle albo mucele, karwalki żelaza krotkie i grubawe, które fryszers z gęsi wydlice, albo blachy. *Os. Zel.* 80, cf. *Ital.* mezzo), kurze długe Eiſenerzſtücke.

MUCET, - u, *m.*, z Niem. die Mütze der Geiſtlichen, Doctorum, cf. mycká). **Almutium* mucet. *Czack. Pr.* 1, 119. Księża po kapitułach wnieśli modę z Niemiec w ubiorach swoich kanoniczych mucetów ze ſkórek bądź wiewiorczych, bądź popielicznych. *Nar. Hiſt.* 5, 289. Dali doktorowi biret, mucet, czerwoną togę. *Jak. Bay.* 227. - *fig.* Są tam ſlinty, kaptury, ordery, mucety, Drogi szarłat, gronoſtay, kożuchy i gunie. *Zabł. Fir.* 43, rozmaite ſłany.

MUCHA, - y, ż., Muszka *dem.*, *Bh.* mauha, muſſa; *Slo. et Sr.* mucha; (*Sr.* 2. mucka komar); *Vd.*, *Crn.*, *Sla.* muha; *Cro. et Rg.* mûha; *Bs.* muhha; *Rs. et Ec.* мýха, мýшка, *Gall.* mouche; *It.* mosca; *Pers.* mekes; *Suec.* mygga, *Anglos.* myeg, *Angl.* midge, *Isl.* my, Obd. Mucke (cf. *Ger.* Mücke), *Lat.* musca, *Gr.* μυῖα, die Fliege; owad bardzo liczny lataiący; ma pyszczek miękki, w słupiec zakończony, którym bierze rozmaity pokarm. Mucha kołąca, *conops calcitrans*, die Stechfliege, ma pyſk szydłowaty. *Zool.* 115. Mucha cesarz, ścierwowiec, nawozowiec, mięśniczek, mucha psia, mucha nawodna, bąk, *Vind.* obad, kobla, muha, *v. suo in loco.* Mucha iezierna, Seefliege, *Vd.* taboliza. - §. *Proverb.* Prawa są równie iako paięczyna, Bąk się przebiie, a na muchę wina. *Rey Wiz.* 112, mucha uwiąsnie, a bąk się przebiie. *Jak. Bay.* 72, małych tylko złodzieiów wieszczą; nie gore czapka na wielkim złodzieiu). By muchy na miód. *Rys. Ad.* 5, t. i. chciwie tam gromadno śpieszą). Łacno muchy ułowić przy miedzie. *Pot. Arg.* 447. Na miód, nie na żółć, łowią ludzie muchy. *Jabł. Ex.* 97. Muchy wolą na wrzodach usieść, niż na zdrowym ciele. *Birk. Chod.* 20. Muchy na rany i ropę przypadaią. *Sk. Dz.* 804. *Prov. Cro.* y muha konya pekne, *Rg.* i mûha kògna pèkne, s i mucha konia kąsze; i mały nieprzyiaciel zaszkodzi). *Vd.* muha, katira perleti, huiahi pikni, s mucha, która przeleci, górzéy kolnie; co nagle, to po djable). Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teatr* 10, 112, od szkody broni). *Slo.* muchi ſa zdĕſit muchy się lękać; cienia się bać). I biedna mucha się odeymuie. *Cn. Ad.* 279. Jak to mowią: i biedna mucha się broni. *Teatr* 26 *c*, 97, i robak śmierci się chroni, *Sr.* 2. jaden buženj še kſchuji, gaj won tlozoui, teptani hordujo). Muchy po domu ścigać. *Bal. Sen.* 52, bąki ſtrzelać). Dla niepewnéy nadziei i próżnéy otuchy, Łapaią niebożęta, po powietrzu muchy. *Zbyl. Zyw. B b.* Muchę gonić po świecie. *Pot. Arg.* 705. Z muchy słonia robią. *Jabł. Tel.* 328, *Slo.* z mnſ'ki welblúda robit, *Sr.* 2. wono je ledba nokſch, a hordujo ſ' nogo lokſch. Usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. - Mocą upartéy imaginacyi, muchę wielbłądem zrobi, Pigmeyczyka olbrzymem. *Mon.* 66, 149, *Fred. Ad.* 105; *Rg.* cinitti od muhe vòla). Jak muchy padną w boiu syny ludzkie. *Wad. Dan.* 62. Jemu toż samo człowieka zabić, co i muchę. *Boh. Kom.* 1, 139. Ścinay, przesszyway, obcinay, brodź w iusze, Dław', iako muchy, a posyłay dusze Ćmą do Plutona. *Pasz. Bell. B* 3 *b.* Jak skoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, Tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuną. *Jabł. Buk. J* 3 *b.* Teraz gdy się wzbił poganin do góry, narody wszystkie, waży iako muchy. *Jabł. Buk. F.* U boga i mucha, kiedy każe, żołnierzem. *Psalmod.* 48. - *fig.* O marna mucho, o sprosny bałwanie, iakaż twoia pycha!

Rey Ap. 38. Nawróć się nędzniku, obacz się mizerna mucho. *Rey Ap.* 2, bzduro! żabo!). Będzie tam much wiele (tak Kozacy Turków nazywali), nie bierze iednak oganek żadnych pawich na nie; dobre kopiie, dobre pałasze na takie muchy i gadziny. *Birk. Zyg.* 26. - Muchaby z tym uleciała. *Cn. Ad.* 1259, wrobelby uniosł iego małętność). Dobra psu mucha. *Zegl. Ad.* 60, *Opal. sat.* 83, *Slo.* dobra psu mucha, a chłapowi repa; cf. szkoda psu białego chleba; dobra Matyaszowi plotka; takiemu takie; do wody z gębą, dobry tobie cienkusz; dobra kozie brzoza; w chomąto słoma, w kaftan bawełna; nie twoiey to gęby kąsek; nie miec pereł przed świnie). Na bagnisku woyska iako muchy na smole zostały. *Gwag.* 98, t. i. zagrzęzły, uwięzły). Karbowna laty, a przy młodym chłopie Tak się otrząsa, iak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111 *Nar.* Pijanemu i mucha zawadzi. *Bratk. P.* Woysku ładaco i mucha zawadzi na nosie. *Pot. Arg.* 507. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269, by mu palec zakrzywił, zierdzisty, kokotliwy, iak osa iadowity). Muchy w nosie, w głowie, z roie, humory, gniewliwe dziwactwa, kaprysy, szumy, verdrießliche Grillen, Aergerlichkeit, wunderliche Laune; *Slo.* má ten muf'ti w nose *furco*, c.. wroblami karmiony), cf. *Vd.* muhuvanje, fantasia, muholovitje, z przywidzenia, uroienia; *Vd.* muhovez, muhounik, muholovez, *Crn.* muhaft *phantaſticus*. Fanatykowi kroczki drą we łbie, albo mu się muchy roią w głowie, niektórzy mówią. *Męcz.* Temu szaleńcowi muchy, co mu mózg we łbie pomieszały, wypłoszę. *P. Kchan. Orl.* 1, 340. *Slo.* przebrał niekomu muf'ti *compescere aliquem.* Czy nie muchy w nosie? *Teatr* 43 c, 33. Na wzmiankę rzeczy tey, pokazał zaraz muchy w nosie. *Pot. Syl.* 441. Jak iey w nos mucha iaka włezie, o ładaco Łaie, fuka, kątuie, szczypie, bije, grozi. *Opal. sat.* 44. Masz muchy w głowie, dla na nosie, żeś dziś tak niegrzeczny? *Teatr* 11, 51. Młodzi w głowie muchy maią. Prędko starych oszukaią. *Dwor. K.* Psuie się cierpliwością, psuie folgą moią, Coraz to mu się we łbie nowe muchy roią. *Pot. Arg.* 146. - Przystoić, iak musze z pawim ogonem, *Cn. Ad.* 634, iak kozie w czepku; iakby też pieś ubrał). - §. b) *figur.* Muchami zowią śpiegów, którzy ludzi śledzą, I co u cudzych stołow nieproszeni iedzą, Muchami także mienią dworskich podsłuchaczów . . . *Jak. Bay.* 237, *Gall.* n.o: he, Spione, Laurer an der Thüre, Tellerlecker u. ſ. w. - §. c) Muszka, mucha, z plasterek od twarzy, ein Schminkpflästerchen. Zalotnice od much powabów pożyczaią. *Jak. Bay.* 246. Muchami swych twarzy damy poprawiaią. *Łączw. Zw.* 10. Baba, choć iey przeszkadzaią zmarszczki, Nie przestanie much lepić, nie przestanie farby. *Pot. Zoc.* 204. Często u panien znaydziesz pod muchami krosty. *Pot. Jow.* 56, nie wszystko złoto, co się świeci; pozor oszukiwa). - §. 2) Mucha Hiszpańska, *Rs.* шпанская му'ха, *meloe vesicatoria*, die Spaniſche Fliege, nie iest muchą, ale chrząszczem miernym; lotna sól, którą ma w sobie, iest przyczyną, że się zażywa do wezykatoryów. *Kluk Zw.* 4, 346. Muchy Tureckie, *cantharides. Perz. Cyr.* 2, 135, *Bs.* babak, crrivak. - §. 3) Mucha albo żaba, choroba końska, gatunek parchu. *Lek. Kon.* 46, *Hipp.* 20, eine Roßkrankheit, die Raupe, der Froſch. MUCHARKA, MUCHAIERKA, - i, ż., naczynie szklane z małym otworem, w ktorym się muchy topią. *Mag. Mſt.*, das Fliegenglas.

Pochodz. *muchoiadka*, *muchomor*, *muchotrzew*, *muszak*, *muszany*, *muszka*, *muszę*, *muszęta*; *muszy*, *muszyca.*

MUCHAIR, - u, *m.*, iakaś materya, ein Zeug; *Bs.* muhaviar svitta, cjambelot; *Rs.* мухояръ. Muchairu Weneckiego sztuka, Tureckiego, Niemieckiego . . . *Vol. Leg.* 4, 81. Dobry mieszczce muchair niedrogi Turecki, Trwalszy niż adamaszek przedni a Wenecki. *Jeż. Ek. F.* 3. Sztuka muchairu czarnego dwunitnego. *Boh. Oſſol.* 12.

MUCHAWIEC, - wca, *m.*, rzeka w Brzeskim Litewskim. *Dyk. G.* 2, 190, ein Fluß.

MUCHOŁOWKA, - i, ż., der Fliegenſchnäpper; *Boh.* muchoplaſſka *ſiredula*, *Cro.* muhavicza, z piegża; *Rag.* muholòvaz, *Cro.* muholóvecz *muscicapa*; *Rs.* мухоловка, мухоловъ; kamienniczek, błękitnogrzbiet, *muscicapa cyanaea*, ptak kraiowy wielkości dzierlatki. *Kluk Zw.* 2, 245. muchołówka czarnogłówka, muchołowka brunatek. *Lad. H. N.* 113, *v. suo loco.* - §. 2) *botan.* muchołówka *Dionaea muscipula*, gatunek żywolistu, roślina Amerykańska. *Kluk Dyk.* 1, 191, Fliegenkraut; *Rs.* мухоловка siatka na motyle.

MUCHOMOR, - u, *m.*, MUCHOROWKA, - i, ż., MUCHOWADŻ, - i, ż., *Sr.* 1. muchornik; *Bh* muchomůrka; *Vd.* mishenza; *Ross.* мухоморъ, мухоръ, *agaricus muscarius*, Fliegenſchwamm. Muchomory w słodkim mleku rozwarzaią, a na miskach wyleią; do nich tedy muchy lecą i zdychaią. *Syr.* 1394, *Kluk Dyk.* 1, 13, muchorówki. *Urzęd.* 149. Rosną w lesie czerwone bedłki muchowadzi zwane; te usiekać i mlekiem polać. skoro muchy skosztuią, zdechną. *Zaw. Gosp.* MUCHOTRZEW, - ia, *m.*, *centunculus*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 184, Gauchheil. *Jundz.* 138.

MUCHRA, - y, ż., n. p. Owe kutasy, owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rey Zw.* 58.

MUCZYK *ob.* Muc.

MUDO, - a, *n.*, *Bh.* mud, maubl; *Crn.* módi; *Vd.* mode, modete; *Rg.* mûdo; *Cro.* mudo, jayce; *Ross.* мудо, ядра, cf. iądra); iaie w mosznach, iądro, die Hode. Ktoby chciał, aby mu krowa samca urodziła, tedy bykowi, którego masz przypuścić, zawiązać masz lewe mudo albo iaie; a na samicę tedy prawe; bowiem z prawego muda plemie samcowe pochodzi, a z lewego na samicę. *Cresc.* 549 *et* 526, cf. mitręga *obsc.*). (*MUDRAHEL, *MUDROHEL, - a, *m.*, mędrelek, ein Klügling. Niezbożny mudrahelu. *Pimin. Kam.* 135. My ciebie mudrahela słuchać nie będziemy. *Pim. Kam.* 52. Stulże pysk, panie mudrohelu, i fałszów służebnikom Pańskim zadawać nie waż się. *ib.* 142.). MUDZIĆ, - ił, - i, *intr. ndk.*, czas trawić, mitrężyć, *mieszkać, die Zeit hinbringen, zaubern, zögern; *Vd.* muditise, sadershuvatise, muditi, odkladati, omuditi, samuditi (smujat, z zmordować; samudit, z zaniedbać); *Crn.* mudim *morari*, *impedire*; *Sr.* 2. ße kommujiſch, ße kolomujiſch, nujiſch; (*Sor.* 2. mužni zfatygowany); *Cro.* mudimsze, kersamamsze, samuditi, (mudim *negligo*, *impedio*, mudenye *negligentia*, *impedimentum*); *Rs.* умѣдлить, задандать-

лáндаться, гузáть, шляхать (cf. *Ec.* мужикъ chłop, cf. zmudzinek). W lecie godzinę, nietylko dzień szkodliwa zmudzić. *Haur. Ek.* 26. Mudzi ieszcze seym tak długo wleczony, poki poseł od Hana nie przyiechał. *Tward. W. D.* 2, 123. Co się bawią i czemu tak mudzą? *Morszt.* 29. — *Transitiue* żyiesz bez towarzysza, a zdaniem wszech ludzi, Kto go nie ma, ten życie tyra, ten go zmudzi. *Pot. Arg.* 836. das Leben langweilig hinbringen cf. nudzić, nudzić się. MUDZI mi się, = mieszka mi się, poźno na mnie, długo się bawię, *mora mihi fit*, es dauert mir zu lange; ich habe nicht länger Zeit.

Pochodz. *zmuda*, *zamuda*, *zamudzić*, *zmudzić*, *zmudny*.

MUFTY, - ego, *m.*, kapłan naywyższy religii Mahometańskiey. *Kras. Zb.* 2, 207, der türkische Mufti. Mufty naywiększy bałamut w duchowieństwie pogańskim. *Star. Dw.* 70. Tam Muftego pochowano, czy się boisz, żeby cię nie zjadł. *Teatr* 55 *c*, 56.

MUKAROW, - a, *m.*, starostwo w Podolskim. *Dyk. G.* 2, 191. eine Starostey in Podol:.

1. MUŁ - a, *m.*, *Slo.* mul, mulice, mezek; *Boh.* mezek, *etym.* mezy między; *Vd.* misg, miesg, meseg, mesek (*ob.* mieszaniec); *Crn.* mèsg; *Sr.* 1. konski wosow; *Cro.* mulecz, mèzg, mázg, mazinacz; *Bs.* mazak (*Bs.* mazga, kopile s bękart); *Sla.* mazga; *Rg.* mázak, mazghich; *Rs.* мулъ, мишкъ, мишакъ, ломákъ, ломящекъ; *Ec.* мескъ, *G.* мска; das Maulthier. Z połączenia się osła z klaczą, pochodzi gatunek zwierza nieprawy, *mulem* zwany, który się między sobą nie mnoży. *Zool.* 379. Muły powolne, *Banial. J* 2. Czasem i *mół wierzgnie. *Pot. Arg.* 321. *Mułowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 151.

Pochodz. *mulica*, *mulnik*, *mularz*, *mułosiel*, *mułowy*; *mułt*, *mulęta*.

2. MUŁ, - u, *m.*, co się na dnie w rzeczach rzadkich ustawa, szlam. *Cn. Th.*, kal; *Slo.* kal, zmulina, *Vd.* gleuza, klatje, gl nza, glen, zekla, musga, boran, blatu, mul; *Rs.* мúна, илъ (cf. il); dicker Satz, Hefen, Schlamm (cf. *Germ.* der Mulm, das Mull, *Ital.* melma). Dziecię od pierwszey iuż na kilka krokow odbiegłszy istoty, coraz głębiey wchodzi w poznawanie mułu, z którego własna iego wyrobiona lepianka. *Zab.* 12, 45. Nawy, abo w wirach toną ponurzone, Abo w piaszczystym mule więzną pogrążone. *Sim. Siel.* 99. Wszak z mułu błocka ziemskiego Rodzaiu wyś ie ludzkiego. *Dar. Ryt.* 3. Uformował bóg człowieka z mułu ziemi. *Leop. Genes.* 2, 7, z prochu ziemi. *Bibl. Gd.*). MULAC *ob.* Mulić.

Pochodz. *mulić*, *zamulić*, *zmulać*, *omulać*, *pomulać*, *zamulać*, *mulisko*.

MULARKA, - i, *ż.*, żona mularza, mularzowa, die Maurerinn. *Boh.* zednice. — 2) mularka, = *mularstwo*, das Maurerhandwerk, die Maurerey; *Bh.* zednictwj; *Vd.* sidarstvu, sidaria; *Crn.* sidarstvu; *Sla.* sidarluk). Na mayestra wyszedł w mularce. *Pir. Pow.* 166. — (- II. mularzinna), MULARSKI, - a, - ie, *MURARSKI, od mularza, *murarza, Maurer-; *Bh.* zednicky; *Sla.* zidarski; *Cro.* zidarszki; *Ross.* каменщичій, каменщическій. Kiela *murarska. 1 *Leop. Am.* 7, 7. MULARZ, MURARZ, - a, *m.*, *Etym.* mur, *q. v.*, *Bh.* zednik; *Crn.* sidàr; *Vd.* sidar, shtamez, ſtamis; *Cro.* zidár; *Bs.* zidaç, kamenar; *Dl.* kamenar (cf. kamieniarz, kamiennik); *Sla.* zidár; *Rg.* zidalaz, zidaz, kammenar; *Ross.* каменщикъ, каменной мастеръ; *Ec.* домоздáмель, стѣноздáмель; der Maurer. Murarza uczy murować iaskołka. *Klon. Fl. D* 3 *b*., *Leop.* 3 *Reg.* 5, 18. Mularz zmuruie dom, kamienicę . . . *Petr. Ek.* 3. Mayster mularz rozdaie innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Mag. Mscr.* der Maurermeiſter. Ten kto się bawi koło kamieni, cegły i kawałków roboty, tylko iest mularzem, nie całym architektem. *Jabł. Tel.* 312. *Murarze ciosali kamienie i gładzili na budowanie domu bożego. 3 *Leop.* 1 *Paral.* 22, 2. kamienniki). Mularzem być *Bh.* zednicili. — §. Wolny mularz, frankmaçon, der Freymaurer. Cóż to, aniesiecie wy bracia, że wolnych mularzy Związek, zawsze na celu będzie złey potwarzy? *Min. Ryt.* 3, 49. — (II. Mularz, *Mulnik*, *Mon.* 76, 258. mułów pastucha, poganiacz, *Cn. Th.*, *Mulater*, der Maulesseltreiber. *Bh.* mezkat; *Crn.* mesgàr; *Bs.* mazgar, mazgàsc; *Rg.* mazgàr, kramàr; *Sr.* 1. woßlicjeř. Idzie iako mulater abo maszterlerz iaki. *Birk. Ob. F* 3. Mularz, *muleo*. *Dasyp. M m* 3.

MULĘ, - ęcia, *n.*, *dem. nom.* muł, ein junges Mauleselchen. *Bs.* mazcicch; *Rs.* муленокъ; *Ec.* мúгà, мúгамя. U maciorki w brzuchu też tak długo iako i konie, to iest dwanaście miesięcy od poczęcia, mieszkaią mulęta. *Cresc.* 545. MUŁECZEK, - czka, *m.*, mały muł, ein kleiner Maulesel. Trzeba mi malutkiego muleczka. *Teatr.* 36 *b*, 67. MULI, - a, - e, mułowy, od muła, n. p. Gnoy muli zastanawia upławy. *Dyk. Med.* 4, 414, Maulesels.

MULETA, - y, *ż.*, MULETKA, - i, *ż.*, *zdrobn.*, z franc. mule, *ob.* muły) pantofel osobliwie damski; ein Pantoffel, Damenpantoffel. *Mon.* 76, 142. Zbiera wszystkie damskie trzewiki, pantofelki, muletki. *Teatr* 36 *c*, 30. — *ib.* 16.

MULIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, MULAĆ, - ał, - a, *kontin.*, omulać, zamulać, mułem oblepiać, zalepiać, mit Schlamm bedecken, anfüllen, verſchlämmen. Woda zła muli żołądki. *Bard. Luk.* 93. Potrawy różnéy przyprawy mulaią, a nie tuczą. *Pilch. Sen. liſt.* 8. Z nawały, ieżeli się zamulą trawy . . , *Haur. Sk.* 79. Gdzie niegdzie kładą wołom iarzma na rogi; przynaymniey na rogach nie mulaią się. *Kluk. Zw.* 1, 212. cf. zmulały.

MULICA, - y, *ż.*, *Bh.* mezkyně; *Slo.* mulica, mezkina; *Sr.* 1. konska woßlicza; *Rg.* màzga, màska, maseczisza, mazghisza; *Cro.* mezgina; *Bs.* mazga; *Ec.* мскá; die Mauleselinn, samica muła. *Cn. Th.* Mulica rzadko kiedy się zrzebi. *Dyk. Med.* 4, 413. — 2. mulica, drzewo przyprawione dla zręczności rządzenia sochą, trzymaiąc za rękoieść. *Kluk. Rosl.* 2, 118. das Griffholz am Hakenpfluge.

**MULIDAS, - a, *m.*, *żaba πηλειων. Przyb. Batr.*; cf. bagnoch.

MULISKO, a, *n.*, paskudny muł, häßlicher Schlamm, Koth. Z nawały, ieżeli się zamulaią trawy, a deszcze przed grabieniem tego nie spłoczą *muliska*, tedy grabiami otłuc takie siano. *Haur. Sk.* 79. Kobyli kopr muliſko z pęcherza wywodzi. *Syr.* 399. MULISTOSC, - ści, *ż.*, szlamowatość, die Schlammigkeit, *Rs.* мшновáтость. MULISTY, MUŁKOWATY, MULNY, - a, - e, pełen mułu, ſchlammig, szlamowaty, kalny; *Vd.* mulnaſt, glenzaſt, glenaſt; *Rs.* мшновáтый, мшнистый. Wódka taka czyści nieczystości mulne ielit i nerek. *Spicz.* 20,

Stawowa woda ieſt w sobie gruba, muliſta. *Haur. Sk.* 98. Jeżeli grunt rzeki płaszczyſty, mułkowaty, cząſtki iego woda odnosi. *Os. F.* 261. Kasztan podoba sobie nay-bardziey, na gruncie mułkowatym, zwłaszcza kiedy ieſt pomieszany z piaſkiem lub z kamieniem. *Jak. Art.* 3, 161.

MULNIK *ob.* Mularz 2). - MUŁOOSIŁ, - sła, *m.*, der Maulesel, *ex equo et asina. Cn. Th* MUŁOWATY, - a, - e, na kształt muła, Maulesclartig. Klacz żeby była zadu rozbitego, a iako zowią, mułowatego. *Hipp.* 15. MUŁOWY, - a, - e, mułom służący. *Cn. Th.*, od muła, muli, Maulesel, Maulthier. *Bs.* mazghin; *Rg.* mazghijn; *Ross.* мулаší, конякомый. Końskiego lub też mułowego rogu naraszpłowanego dodadź. *Jak. Art.* 2, 95.

1. MULTAN, - u, *m.*, gatunek bardzo miękkiey weluianey materyi, der Multon, cf. *lat. med.* multeda cf. lat. mollis). Staią się tarcia tym sposobem. bierze się multan abo insze sukno, grzeie się nad węglami rozżarzonemi i trze się ciało *Krup.* 5, 389.

2. MULTAN, MULTANIN, - a, *m.*, Moldawianin, *Rs.* молдаванинъ, der Moldauer. - §. gatunek szabli, *Rs.* мултанъ, eine Art Sabel. Dobywszy miecza swego, czy multana, W piersi go wbiie i ginie w żałości. *Chroſć. Pars.* 261. Wkrotce znowu się okropne multany z pochew dobędą. *Zab.* 11, 306. MULTANKA, - i, ż., MULTANKI, - nek, *plur.*, *Mutyanki, eine mehrſtoſtige Mehrpfeife; *Bh.* moidánky, nastroj hudebny z pyſtcal ſtojeny, dudki, bą zek maiące z kilką piszczałkami zowią ie tak, że w Multańskiey ziemi u ywięcey ich zażywaią. *Nag. Wirg.* 489. *disparibus septem compacta cicutis fiſtula*). Teraz zamosę iey ten to bukiecik, Ma iuż ode mnie multankę i ſlecik. *Zab.* 9, 97. *Exsym.* Przymuszony musiał **mutyanki* nadymać, i grać na nich ladaco, pałami iako niedmieiętny ladniako przebieraiąc. *Gwagn.* 538. MULTAŃSKI, - a, - ie, Moldawſki, *Rs.* молдáвскій, молдавáнскій, Moldauiſch. Hospodar Multańſki ſtanowiony i zrzucony bywa od Turków. *Dyk. G.* 2, 192. MULTAŃSKA ziemia, MULTANY, - an, *plur.*, *Cro.* Moldavszka zemlya; *Hg.* Moldva; *Rs.* молдáвія, Moldawia, die Moldau, granicży z Polską, ziemią Siedmiogrodzką, Wołoſką, Ukrainą i Bessarabią. Jassy ieſt ſtolicą. *Wyrw. G.* 266. Za czasem narod Wołoſki na dwoie państw rozrzięto, tak iż ci, ktorzy się na wschod i na północ ſklaniaią, nazwiſko Wołochow zachowuią; ktorzy się zaś południowego boku ziemi Siedmiogrodzkiey dotknęli, tych nasi właśnie Multanami, a drudzy Transalpinami zowią. Niektorzy też tych właśnie Multanami, a onych Moldawiany mianuią. *Arom.* 360. Ziemia ieſt Moldawia żyzna i przedroma, Od rzeki Moldawy niewieloiey rzeczona. *Tward. Wład.* 53. Dziś tę część Wołoszy, ktora się Siedmiogrodzkiey ziemi dotyka, Multańską ziemią zowią. *Bielſk.* 196.

MULTYPLIKACYA, - yi, ż., MULTYPLIKOWANIE, - ia, *n.*, die Multiplication, das Multipliciren, ieden z pięcia sposobow rachowania, z mnożenie. *Solſk. Geom.* 3, 79, rozmnożenie. *Rog. Doſ.* 2, 190.

MUŁY, - ów, *plur.*, lat. mulei, *Gall.* mule, Niederſ. Mule, *Holl.* muyle, pantofle wysokie *Cn. Th.*, obuwie wysokie z rodzaiu patynek lub pantoflów. *Dudz.* 46., 50: be Pantoffeln. cf. mulety, muletki.

MUMIA, - ii, ż., *Rs.* мумíя, die Mummie. Mumie, są to ciała zmarłych sposobem osobliwym namaszczenia dotąd się w Egipcie konserwuiące. *Kras. Zb.* 2, 207., *Sien.* 109.

*MUMSZANC, n. p. W tych maszkarach Arcyksiąże Ferdynand przyniosł *mumszanc krolewnie Katarzynie, i znać to było z wielu rzeczy, iż ku niey był serce pokłonił. *Gor. Dz.* 59.? cf. *Boh.* mumrag, *Ger.* die Vermummung, zakapturzenie, zakrycie.

*MUNDERUNEK, - nku, *m.*, MUNDUR, - u, *m.*, z *Franc*, die Montur, die Montierung. *Vd.* montura, shounirſku oblazhilo; *Sla.* hodlo; *Rs.* мундиръ. Mundur, suknia z obszlegami. Kawałek sukna odmiennego koloru na kołnierzu i na końcu rękawow, robi zaraz nazwiſko munduru. *Jez. Wyr.* Mundury woyſka u nas zaczęły się co do gwardyi za Augusta II, co do woyſka całego za Jozefa Potockiego. *Czack. pr.* 217. Zołnierz w mundur i munderunek porządnie ubrany. *Dyar. Gr.* 166. Oto masz Apollinie, patrz pod twemi znaki, W iak odartym świecimy mundurze chudaki. *Zab.* 12, 170. *Zabł.* - §. *meton.* = służba woyſkowa, Soldatendienſt. Często miał oiciec, zamożny w intratę, Mundur dla syna, za wolności ſtratę. *Zab.* 16, 78. MUNDUROWAĆ *cz. n/k.*, umundurować *dl.*, w mundur ubierać, montiren. MUNDUROWY, MUNDERUNKOWY, - a, - e, Montirungs=. Sukna niebieſkiego na kontusz mundurowy. *Teatr* 29 c, 6. MUNDURZYSKO, - a, *n.*, nieforemny moudur, eine elende Montur. Zdjął mi suknie uczciwe, a włożył to mundurzyſko wytarte. *Teatr* 15, 95.

MUNIA, MUNKA, - i, *m.*, nikczemnik. *Cn. Ad.* 522. człowiek zadumały, z zadumienia mało mowiący. *Wład.* pień, kamień, człowiek leniwy i głupi. *Dudz.* 16. *ob.* niuń, ein unbeholfner und einfältiger Menſch, ein Tölpel, ein Kloß. Co sam łaził by munia po drogach piechotą, Pod nim frez nogi ſtawia, ale nie z chromotą. *Myśl. Cb.* Syna takiego mieć będziesz, iaki sam ieſteś, domator, bałamut i muńka. *Opal. sat.* 155. Królu! dlaczegoż nami tak wzdy by muńkami wodzisz, a nas ieno kusisz? i *Leop.* 3 *Mach.* 5.

*MUNICYA, - yi, ż., ufortyfikowanie, Befeſtigung. Pomorzanie na czoło i z bokow ploty przed sobą uczynili; Skarbimierz z tyłu na nich uderza; zaczym też one municye ich na czele Bolesław przerwie. *Bielſk.* 78. W Bartonii, chociaż spustoszeney, municyi ieſt do siedmi, przez Krzyżaków zbudowanych. *Bielſk.* 46. O zamkach i municyach moc daiemy hetmanowi, te ktoreby nie mogły wydzierżeć nieprzyiacielowi, znosić i palić. *Vol. Leg.* 2, 1529. Obrony w municyach, w mieściech naszych żadney niemasz. *Petr. Pol.* 165. Municye dwoiakie są krolestwom potrzebne; zamki według teraznieyszego, a kolonie według ſtarego zwyczaiu. *Star. Pob. A* 4. *Birk. Chod.* 5. MUNICYPALNE prawo *Pam.* 85, 1, 721, *ob.* Mieyscowe. MUNICYPALNOŚĆ, - ści, ż., mieyska gwardya, die Municipalität, die Stadtgarde.

MUNNICH, - u, *m.*, Monachium, *Bh.* Muichow, *Ger.* München, ſtolica elektorſtwa Bawarſkiego, *Wyrw. G.* 2. 3.

MUNSTER *ob.* Muſter.

MUNSZTUK, MONSZTUK, MUSZTUK, - a *et* - u, *m.*, z *Niem.* das Mundſtück an einem Pferdezaume; *Bh.* can't (*ob.* czanka), *Sr.* 2. grišika; *Crn.* bersda; *Vd.* bersda, vusda; *Sla.* zvale, pisak u iedne svirallè; *Rs.* мундшукъ; *Ec.* брозда. Munsztuki, są to rożnego kształtu żelaza, w pysk koniowi wetknięte w poprzecz, do ktorego rzemienne przyprawione cugle, ieżdżec w ręku utrzymuie. *Aluk. Zw.* 1, 183. Munsztuki według konia każdego gęby z podbrodkiem okrągłym bydź maią. *Hipp.* 39. Munsztuk ieſt własny hamulec, warownie z żelaza urobiony, gębę końską według przynależności ſtanowiący, i konia ku wszelakiey potrzebie, w obracaniu, w bieganiu i w zaſtanowieniu powolnym czyniący. *Hipp.* 58, (cf. czanka, wędzidło, uździeczka). Koń z munsztukiem, *Ec.* крбшкоуздный, на комороиъ уздасъ мундшукомъ. Koniowi bystremu munsztuku, nie ostrog potrzeba. *Cn. Ad.* 358. W *mąnſthuku a w wędzidle czeluści ich skroć, którzy do ciebie nie przyſtępuią. 1 *Leop. Psal.* 31, 9, ogłowią a uzdą czeluści ich zewrzyy, 3 *Leop.*], Włożę munsztuk w gębę twoię. 3 *Leop. Ezech.* 38, 3, kryg 1 *Leop.*). - 1) *fig.* hamulec, tama, Zaum, Hemmkette, Damm, Zügel, figurl. Nie rozumiey, iakobym ia szczodrobliwość wściągać i onę na bardzo przykrym munsztuku mieć chciał. *Gor. Sen.* 42. Wasza Pańska Mość mocno affekty swe w munsztuk iąć raczył, *Gwag. ded.*, cf. na wodzy trzymać swe żądze. *Gor. Dw. ded.*). Boiaźnią osławy, iako dużym munsztukiem, trzymaią ie gwałtem w poczciwym życiu. *Gor. Dw.* 267. Żebyście należli iaki munsztuk na krzywoprzysięstwo. *Gor. Wł. K* 3 *b.* Iż z Włoch wiele się złych rzeczy do Polſki przynosi, trzebaby i munsztuki stamtąd przynieść te, któremi we Włoszech występki hamuią. *Gor. Wł. N* 2. Turcy Polaków maią za iedyny munsztuk powściągaiący potęgę Moſkiewſką. *Klok. Turk.* 118. Miłość cnoty, toć to ieſt naytwardszy munsztuk białym głowom. *Gor. Dw.* 271. Potężny munsztuk dobre ćwiczenie. *Falit. G* 3. Chychotania nie słychać, ięzyk skromny, gardła na munsztuku, obierać się nie umie. *Birk. Oboz. L* 3. - §. munsztuk, z ustna sztuka u dętych instrumentow, *Rs.* Дуда́цо, das Mundſtück an Blaſeinſtrumenten. Munsztuk trąb, piszczałek; *Cn. Th.* Zapędził się za nieprzyiacielem, aż wytrąbić każą przez munsztuk wodzowie, Że się z nami do zgody biorą Tatarowie. *Tward. W. D.* 60, t. i. *synecdoch.* przez trąby, durch die Trompete. Hasło przez munsztuk otrąbiono. *Chmiel.* 1, 83. - §. munsztuk u miecznika, pierwszy okow do pochwy przy krzyżu. *Mag. Mſk.* MUNSZTUKOWY, - a, - e, das Mundſtück angehend, Mundſtücks; *Rs.* мундшу́чный.

*MUNSZTUŁUK, *MUSZTUŁUK, - a, *m.*, nagroda, podarek, die Belohnung, das Geſchenk. Herb ten żołnierzowi król dał w munsztułuku, Że przed potrzebą w locie orła ubił z łuku. *Pot. Pocz.* 423. Ty Czauszu, coś przyszedł z fukiem, Z takim odeydziesz dziś munsztułukiem, Że z Perskich matek, każda co złęże, Rodzi serdeczne i mocne mężę. *Achow.* 310. Munsztułuk sowity obiecuie mu Merop doroczy. *Pot. Syl.* 521. Ciche z wielką pilnością chwyta munsztułuki. *Bard. Tr.* 211. Dziś ten munsztułak odebrałem ze dniem, żebym w zad wrócił, tak Chan do mnie pilno przykazuiąc pisze. *Jabł. Buk. H.* Gdy to się stało, sługa chcąc nabyć kopy Za swóy munsztułuk i szcze niesłyszany, Zbiegł do nieprzyiaciela. *Chroſć. Furs.* 505. I wesoły musztułuk, ſtrachu mnie nabawi. *Bard. Luk.* 90. Z niewielką garścią pod buncznkiem Idzie Wiedniowi Jan z dobrem musztułukiem. *Susz. Pieś.* 3, *J b.. Pot. Syl.* 284.

MUNTOWY, - a, - e, z Niem. Mund, z usta), muntowa mąka, muntowa bułka, montowa, Marymontowa, Mundmehl, Mundſemmel, przednieyszego gatunku.

MUR, - u, *m.*, *Dan.* muur, *Suec.*, *Isl.*, *Wallis.*, *Alban.* mur, *Gall.* mur, muraille, *Germ.* Mauer, *Lat.* murus, moerus; *Sr.* 2. mura; *Bh.* zeb, *Gen.* zdi; *Vd.* mir, sid, sijd, sidovje; *Crn.* sid; *Dl.* mir; *Cro.* zid; *Sla.* zid; *Rg.* zijd, mir, meghja; *Bs.* mir, zid; *Cro. barb.* dvár (cf. dwór); *Rs. et Ec.* зи́дъ, стѣна, cf. ściana). die Mauer. Od Niemców za Kazimierza Wielkiego mury w Polszcze nastały, i Niemcy dopiero w Polszcze mury rozmnożyli. *Gor. Wł. S* 2 *b.* Główny mur *Vd.* vogelnik, *ob.* węgielny). Pruski mur, budynek z Pruska, to ieſt z drzewa i cegieł między nim dawanych. *Switk. Bud.* 144. *Koss.* мазанка, Preußiſche Mauer, Fachwerk. Z domu w Pruski mur i drewnianego, od każdego komina złł. 10. *Vol. Leg.* 8, 134. Z domu Pruskiego muru i drewnianego ... *ib.* cf. szachulec). - Między dwiema *muroma, 1 *Leop.*, *dual.*). - §. W murze, z w obrębie murów mieyskich, w mieście, innerhalb der Mauern, in der Stadt. Pod czas trzęsienia ziemi Baiazet, boiąc się w murze mieszkać, na pole wyciągnął. *Strzyk.* 702. - §. Pod murem, z w międzymurzu mieyskim, albo pod iakimkolwiek murem, na ulicy, nie w domu, unter der Mauer, auf der Gaſſe, in keinem Hauſe. Starość w szpitalu abo pod murem skończył. *Teatr* 19, 52. - §. Mury zamków, mury miast bronią. *Gor. Sen.* 297. Z ślicznemi woyski ciągnie pod one mury Teby. *Jabł. Tel.* 229. - ztąd: mur, z obronne mieysce, obrona, Mauer, Schutzwand. W przewrotności kłamstwa swego, iak za murem siedzi. *Psalmod.* 29. I baba śmielsza za murem. *Rys. Ad.* 76, śmielsza niż rycerz w polu baba za płotem). - *fig.* mury oyczyzny, z bohatyry, filary, przedmurze, Mauern des Staats, Helden. One Publikole, Emiliusze, Fabrycyusze, Scypiony, i tym podobne oyczyzny mury. *Warg. Wal.* 132. Wielki Achilles, mur Greckiego państwa. *Biel. Hſt.* 22. Jeżeliś ty był kiedyś, iam ieſt teraz mężny. Jam podpora królestwa, iam ieſt mur potężny. *Osiń. Cyd.* - Murem się stawić, murem stanąć, z mężną odporą czyli obroną, ſich wie eine feſte Mauer entgegen ſtellen. Ganił go, iż królewskim rozpustnościom murem się nie stawi. *Skarg. Dz.* 1171. Przy prawdzie i sprawiedliwości murem stanął. *Sk. Sk.* 817. Gdy były na stan duchowny mocne zamachy, chcących go od rad publicznych oddalić, Jan Zamoyski murem, iż tak rzekę, przeciwko nim stanął, i nie dopuścił mu czynić tey krzywdy. *Boh. Zam.* 310. - Mur *fig.* obrona, przeszkoda mocna, twarda, eine Mauer, eine feſte Schutzwehr, ein unüberwindliches Hinderniß. Mocne mury, miłość poddanych. *Rey Zw.* 46. Mocny mur złych, ieſt towarzyſtwo dobrych; gdzie ci są, bóg gniewu swego nad złemi nie rozciąga. *St. Zyw.* 1, 205. - Trudno głową mur rozrywać. *Pot. Arg.* 409. Muru głową nie przebiiesz. *Alb. n. W.* 22. *Petr. Hor.* 2, *H* 2, *Tward. W. D.* 2, 147, trudno przeciw kosturowi wierzgać; mocnieyszemu ustąp'; Podleźć, gdzie nie przeskoczysz). Chciał znać mur głową przebić ten kawaler zjadły, Ale darmo, włosy mu tylko z niey opadły. *Pot. Pocz.* 666. - Jakby do muru gadała,

tak na nię patrzy panna zaniemiała. *Jab. Ez.* 201, (cf. mów ty ścienie, cf. groch na ścianę rzucać). MURACHWA, - y, ż., miasto w Bracławskim. *Dyk. G.* 2, 193, eine Stadt in Litth. MURARSKI, MURARZ *ob.* Mularski, Mularz. (MURAWA, - y, ż., MURAWKA, - i, ż., *zdrbn.*, miesce darniem, kwieciem i t. d. obrosło, ein Rasenplatz. *Sr.* 2. błome (cf. błonie) (*Sr.* 2. murrawa s. mara nocna); *Ross.* мурава (мурава glazura, polewanie garcowe). - Kochane owieczki, wy się cieszycie na tey kwieciśtey murawie! *Teatr* 54 *c*, *ii*. Przechadzały się po murawie kwiatów pełnéy. *Jabł. Tel.* 3. MURAWNY, - a, - e, darniśty, trawiśty, kwieciśty, voll Rasen. Ziołka wzrastaiące spadek kropiąc wody, Murawnym mokrą ziemię darniem wśkroś okrywa. *Hul. Ow.* 161. Puszczony z więzów depce koń murawne smugi. *ib.* 140). - - - MUREK, - rka, *m.*, *dem. nom.* mur, przedmurek, eine kleine irgendwo angebrachte Mauer, *Bh.* zidka; *Cro.* zidek; *Rg.* sidak, miraz, (*Sr.* 2. murka nalepa). Dach Włoski obwiedzion bywa murkiem w około, wysokim na 2 łokcie, grubym na półłokcia. *Swit. Bud.* 110. Ledwo się nie zabił o murek. *Teatr* 43 *c*, 96. - b) dziura, loch w murze, framuga, macioch, ein Mauerloch, eine Blende, eine Nische. Napadłem człowieka, ktory trzech zliczyć nie umiał, stoiącego iak miłosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. - 3. gra, może: mruczek. n. p. Grały tam różne gry, murki, babki, piłki, rygi. *Pot. Arg.* 356. (MURENA *ob.* Marena). MURGRABIA, - iego, *m.*, dozorca murów pałacowych, dozorca pałacowy, der Pallaisaufseher, Castellan *ob.* burgrabia. MURŁAT, - u, *m.*, z *Niem.* die Mauerlatte, łata, podławek, który się kładzie wzdłuż muru, żeby belki w przek idące muru samego nie dolegały. Podstawki balek. *Wlod.* cf. płatwy. Murłaty bywaią sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. *Switk. Bud.* 244. Twarde murłaty. *Zab.* 15, 29. *Kniaź.* MUROŁOM, - u, *m.*, kartan, armata wielka, niosąca kulę 48 funtową; dziś przestaią do łamania murów na wagomiarze 24, 16 i 12 funtowym, i te trzy gatunki nazywaią się ogołem murołomami. *Jak. Art.* 3, 302. Mauerbrecher, Carthaune cf. burzące działo, cf. śmigownica, wąż, *Sla.* lubarda). - §. murołom, bressa, *Rs.* стѣнобой. MUROŁOMNY, - a, - e, wyłamuiący mury, mauerbrechend; *Rs.* стѣнобитный. MUROM, - a, *m.*, miasto Rossyyskie w prowincyi Włodzimirskiey. *Dyk. G.* 2, 194. eine Stadt in Rußl. *MUROPIS, - a, *m.*, ścianopis, *Rs.* стѣнописецъ, malarz ścienny, murowy. MUROWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, zmurować *Dok.*, mauern, *Sr.* 2. murrowaſch; *Vd.* miriti, siditi, zydat; *Crn.* sidati, sidam; *Cro.* zidati, zidam, zigyem; *Rg.* zidati, zighjati, sazidati; *Bs.* zidati; *Bh.* зditi: *Ec.* каменемъ зидамы; *Rs.* каменое строеніе строить. *Murarze uczy murować iaskołka. *Klon. Fl. D* 3 *b*. Kto muruie buduie, ale kto z drzewa kleci, ogień w domu nieci. *Rys. Ad.* 29. Do trzech set kościołów po rożnych mieyscach zmurowała. *Groch. W.* 188. kazała wymurować. MUROWANIE, - ia, ż., *Subst. Verb.*, das Mauern. - §. *collect.*, z mury, das Gemäuer. MUROWANY, - a, - e, *Part. Perf.* gemauert. Owa, cokolwiek Polska dziś ma murowanego, większa połowica z Kazimierza Wielkiego iest pracy. *Bielsk.* 201. Kazimierz Polskę drewnianą zastał, murowaną zostawił. *Pam.* 85, 1, 784. MUROWKA, - i, ż., cegła pospolita do murowania; powinna pospolicie mieć 3 cale grubości, 6 calow szerokości, 12 calów długości. *Kluk. Kop.* 1, 302, der Mauerziegel. MUROWNY, - a, - e, w mury opatrzony, wohl gemauert, mit Mauern versehen, voll Gemäuer. Sądecz murowny rozłożyśto leży. *Pasz. Bell. A* 2 *b*. MUROWY, - a, - e, od muru, *Bd.* zebni; *Cro.* zidni, Mauer-, gemauert, von Mauer. Murowy wieniec złoty u Rzymian temu dano, który pierwszy na mur wlazł. *Warg. Wal.* 60. Podźmyż zaś do murowych koron dawnéy mody. Kto niepryiacielskiego muru dopadł wprzody. Ten bobkową koroną swoie dzieło szczycił. *Pot. Zac.* 108. Żeby murowey uszedł zgrai.. *Tward. Wład.* 172, t. j. mieyskiey chałaśtrze). Jak w kosztowne pałace uderzaią gromy, Gi- nią murowe wzaiem i drewniane domy. *Banial. G* 3, murowane, z muru.

Pochodz. *domurować, międzymurze, namurować, nadmurować, omurować, obmurować, odmurować, pomurować, podmurować, podmurny, pomurny, pomurze; przemurować; przedmur, przedmurze, przymurować, przymurze, przymurek; wymurować, wmurować, zamurować, zamurze, zmurować.*

*MURWA *ob.* Kurwa.

*MURYA, - yi, ż., Jeden gatunek soli z wody warzono, którą wodę z dołu do góry windowano, a ta woda nazywała się murya. *Nar. Hist.* 4, 288. Salzsohle, Sohle. cf. *Gall.* muriate.

MURZA, - y, *m.*, *Rs.* мурза, kniaź Tatarski, ein Tatarischer Fürst. Murza abo mirsa, tytuł wodza pokolenia lub pułku u Tatarów, *Kras. Zb.* 2, 210. Car Perekopski żądał, aby murzów, to iest celnieyszych, Witold nie przyymował. *Czacl. pr.* 2, 138. Murza z Przekopu. *Pot. Jow.* 2, 38. Gdyby który Tatarzyn narodu zacnego, iako to są Kniaziowie, Murzowie, Ułanowie... *Stat. Lit.* 346. Tatarowie pogłówne płacą, wyiąwszy Chorążych, Murzów i Ułanów, i tych, którzy służbę woienną z Chorążemi, Murzami i Ułanami swemi służą. *Vol. Leg.* 3, 233. Murzowie przedni, t. j. synowie hetmańscy. *Stebel.* 185.

MURZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, umurzyć *Dok.*, czernić, brudzić, schwärzen, schwarz machen; *Bs.* izmrricciti, oçarniti; *Rs.* вымарать, вымарывать. Bliższy ogień Indyana swego murzy nagiego. *Bard. Jr.* 351. Twarz umurzona, *Ern.* 53. Tak brudno umurzony, iak co w piecu lega. *Ryb. Ps.* 127. Chmura na powietrzu dżdżysta, gdy słońce iey przypiecze skwarą swą ogniśtą, Węglem zda się i iako *płachorodym worem zmurzy niebo. *Tward. Wł.* 123, (cf. chmurzyć, chmura). Z południa parny wiatr wieie. Błękitne murząc niebo chmurami. *Miask. Ryt.* 84. Dzień wesoły naśłąpi po burzy, Co nas tak murzy. *ib.* 521. cf. zasępić. - MURZYN, - a, *m.*, MURZYNEK, - nka, *m.*, *dem.*, *Bh.* maurenin, černoch; *Slo.* maurenjn; *Sr.* 2. mor; *Vd.* mor, mur, samurz, zhernik, saumeriz; *Crn.* samurz; *Bs.* çarnaç, çrrinaç (*disig.* czerniec); *Rg.* zaarnaz; *Rs.* мурынъ, Арапъ; *Ec.* мурінъ. z łac. maurus, der Mohr. Nigryczykowie abo murzyny, nazwisko, które daiemy narodom czarnym, mieszkaiącym w Nigrycyi, Gwinei, Abissynii i innych pogranicznych kraiach. *Dyk. G.* 2, 218, powszechnie tak nazywamy ludzi czarnych, z kraiów południowych pochodzących. *Kras. Zb.* 2, 219. Etyopy my pospolicie murzyny nazwiem. *Budn. 1 Chron.* 1, 11. *not.* Murzyna trudno obmywać. *Sk. Dz.* 558. Często gniew ich hamował sam ociec chudzina, Nic nie wskórał, tak właśnie, iakby myl

murzyna. *Zab.* 16, 239, nie pomoże krukowi mydło; Darmo cegłę myią; *Slo.* murin ne bude bili, bis bo wiceg mil. Nie pomoże, przypowieść ſtarodawna mówi, Czarnemu z przyrodzenia woda murzynowi. *Pot. Pocz.* 570,, *Haur. Sk.* 174, *Sk. Dz.* 216; cf. maź ty chłopa maſłem, on śmierdzi dziegciem; cf. wilk chowany). Murzyn ſłużący n. p. Co to ludzi assystować mi będzie: lokaie ſtrzelcy, hayduki, paiuki, murzyni, laufry. *Teat.* 55 *b*, 4. - 2. murzyn, murzynek, koń, głowa murzyńſka *ob.* Mrozowaty koń. *Hipp.* 8. ein Mohrenkopf, ein Pferd. Murzynek, koń czarnonogi, i o czarney także głowie. *Tr.* 2, 5148. - §. Murzyn, miano charta, ein Name der Windſpiele. Jeden myśliwy chartom i charcicom sześciu to dał miana: Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. *Chmiel.* 1, 583. - 3. pliszka murzynek, czerniczek, *motacilla maura*, ptaszek kraiowy, wielkości pospolitey sikory, główkę czarną maiący. *Kluk. Zw.* 2, 255. eine Art Bachſtelzen, Mohrenkopf. - 4. Murzynek mineralny, czarny proszek z merkuryuszu i siarki zrobiony. *Dyk. Med.* 4, 418. ein ſchwarzes Mercurialpulver. MURZYNKA, - i, *ż.*, *Bh.* maurenínka; *Crn.* samurkena; *Vd.* samurzinja, morinja; *Rr.* apanka. die Mohrinn. Murzyni i murzynki, przeniesieni nawet do kraiów nayzimnieyszych, dzieci maią czarne. *Mon.* 70, 19. MURZYŃSKI, - a, - ie, MURZYNOWY, - a, - e, Mohren-, *Bh.* maurenínſky, *Crn.* samurſke; *Rs.* мурнецкій. Murzyńſka ziemia, z Nigrycya. *Dyk. G.* 2, 218. *Vd.* samurſka, morna deshela, Mohrenland. Po murzyńſku ubrany. *Papr. Ryc.* 199, auf Mohren Art, wie ein Mohr. - *Chem.* Pokrywy kruszcowe, do których przyłączone iest zewnątrz naczynie iakie, ktore ie zewsząd otacza, zowią się głowami Murzynowemi. *Kruml Ch.* 54, eine Art metallner Deckel oder Sturzen der Scheidekünſtler.

MURZYSKO, - a, *n.*, mur paſkudny, *Bs.* zidina, mir ſtar; *Crn.* ſidje, ſidovje; eine ſchlechte elende Mauer. Jeden buduie murzyſko, a drudzy tynkuią go wapniſkiem. *Budn. Ezech.* 13, 10. ſcianę gliniana. *Bibl. Gd.*).

MUS, - u, *m.*, z *Niem.* das Muß, die Nothwendigkeit, der Zwang, muszenie, konieczność, niewola, przymuszenie, *Slo.* přinucenj (*ob.* przynukać); *Vd.* muzh, ſila, pasilje, persilnoſt, permuranje; *Bs.* nevoglja (cf. niewola); *Rs.* необходимость, надобность. Rzeczy przesłaney mus nie urodzi. *Gor. Sen.* 162. Mus, ciężki, z przymuszone rzeczy ciężkie. *Cn. Ad.* 974. *oppos.* Łacno ten poymuie, co w nauce smakuie). *Slo.* muſ ge veliki pan, mus ieſt wielki pan). Cnotliwego na złe zhołdować, żadna ſiła, żaden mus nie potrafi. *Pilch. Sen. liſt.* 275. Musy krwawe. *Zygr. Ep.* 91. Mus w cnotę przemienić. *Birk. Chod.* 7. aus der Noth eine Tugend machen. Moia rada z musu cnotę przerobić; musim umrzeć, uczmyż się dobrze umierać. *Birk. Kaw. Malt.* C 4 *b*. Często z musu cnota urość musi. *Arch.* 2, 27; cf. chcę, bo muszę: Do boga, gdy trwoga; Niebezpieczeńſtwa uczą nabożeńſtwa). Mus nayleprzy bywa nauczyciel *Fred. Ad.* 31. Nie miey mi za złe Pani, widzi bóg mą duszę, Iż to, cokolwiek czynię, z musu czynić muszę. *Min. Ryt.* 2, 179. Z musu, z musem, z niedobrowolnie, nieochotnie, *Crn. et Vd.* po ſili, aus Zwang, gezwungen, ungern. Jeśli kiedy haſtować z ſiała, Szło icy to z musu i prawie przez dzięki. *P. Kchan.* J. 38. Nic bardzo grzecznie zemną się przywitał; on mię iakby z musu ucałował. *Pilch. Sen.* 233. Co zbawienia pożądanie musem na mnie wyciągało, to ci tu podaię. *Smotr. Ap. pr.* Taki z ciebie leniwiec ſtał się, wszyſtko z musem i drzymiąc robisz. *Zab.* 16, 216. - Pachnęły prośby one musem. *Pot. Arg.* 543, prosi a musi tak bydź; Proszę, a niech inaczey nie będzie! Jeśli nie prośbą, tedy grozbą. *Cn. Ad.* 931.). Zołnierz lub ubogi gnębi musem, potwarzą i zdzierſtwem, ukazuiąc naprzod chłopu obuch, aby było piwo, gorzałka, miód, wino... *Star. Ryc.* 27. - W naszéy kompanii niemasz musu; każdy sam sobie rad, i tyle piie, ile chce, *Mon.* 66, 82, nie żenuiemy się. - 2. Mus, *necessitas*, *Fatum. Hor.* 1, 158. *Nar.*

Pochodz. *pod*: *Musić.*

2. *MUS *ob.* mas. - *MUSS, - u, *m.*, z fr. mousse, z piana, Schaum *ob.* mussować.

MUSAT, - u, *m.*, MUSATEK, - tka, *m. zdrbn.*, *Rs. et Ec.* мусáмб o чно моуамб, ſtalka do oſtrzenia, wecowania, der Wetzſtahl. Musat u rzeźnika, ſtalka do oſtrzenia. *Mag. Mſk.* Szablom nie dowierzaią, ciągną musatami, U kopii także groty oſtrzą oselkami. *Bard. Luk.* 113. Nóż oſtrzeyszy, kiedy go ogniwkiem albo *musatkiem pociągną. *Rey Zw.* 112 *b*. - b) *meton.* miecz ſtalowy, cf. bułat, das Schwerdt, der Stahl. Wszyscy pod śmierci zoſtaiem musatem. *Pot. Pocz.* 173. Gniewliwy pociągnie musatów na każdego z nich. *Choſć. Fars.* 156. Porwie się z kordem do musata. *Pot. Arg.* 433. Pochodz. *Rs.* мусáмимъ *oſtrzyć*, *wecować.*

*MUSCH *ob.* Mas.

MUSIEC, - iał, - ieli, musi, muszę *Med. et actiu. Cont.*, *Bh.* muſyti; *Slo.* muſet, muſim, ſylim, neutim (*ob.* silić, nukać,; *Sr.* 2. muſſaſch; *Crn.* mòram, morem; *Vd.* muriti, murem, mureti, permurati, permuruvati, siliti, persiliti, posiliti, nasiliti; *Cro.* moram, szilim, szilujem; *Dl.* szilóvati; *Bs.* sillovati, usillovati. (cf. usiłować), *Sr.* 1. mocžuvu; *Ec.* нудить, нужду (cf. nudzić) нуждáти, неволить, принуждáть, бѣжду (cf. biedzę) cf. *Angl.* i must; z muszę; *Suec.* motta, *Ger.* müſſen. - 1. musieć *niiak.*, przymussonym, zmuszonym być, koniecznością przyniewolonym, z musu czynić, gezwungen ſeyn, müſſen. Poczniymy, co chcemy, Jeśli po dobréy woli nie póydziem, musiemy. *Groch. W.* 549. Dawszy słowo, że poiedziesz, musisz iechać. *Teatr* 41 *c*, 104. Nie chcą; musieć będą. *Bard. Tr.* 301. Nie radaćby szła na targ, ale musi koza. *Alb. n. W.* 17, *Slo.* ne radabi koza do trbu, ale muſi. Wiele czyni, kto musi. *Teatr* 33 *d*. 35. Wiele ten robi, co musi. *ib.* 10, 52. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Oboz. L.*, *Zegl. Ad.* 42, *Slo.* co muſim, rád ucinim; chcę, bo muszę: z musu cnotę czynię). Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Przeciwko musisz! nie ma wymówki. *Fred. Ad.* 114. - Muszę, z nie mogę nie, ich kann nicht anders, ich muß, *non poſſum non.* Muszę prawdę zeznać; rzekę, nic nie ochylaiąc. *Cn. Ad.* 522. Wilk żarłoczny, lis zdradny, uſtawne czuwanie Jeżeli czynią, muszą, tym sposobem żyią. *Kras. W.* 28. - b; *Impersonaliter* *musi, musi się, z trzeba, potrzeba, man muß, es iſt nothwendig. Uſtawicznie o dotrwanie boga prosić potrzeba, uſtawiczną straż mieć **musi* około serca swego. Jeſt wiele pokus, na które się oglądać **musi*, aby to, co się naprawiło, dotrwało. *St. Kaz.* 92. - *Elliptice:* Myśli so-

bie, mnieć tam bydź, by natrudniey było. *Rey Wiz.* 177. t. i muszę się tam dostać. – 2. Musi bydź, *aliter*, *ut* musi bydź, nie wie, *non sonat* koniecznie, *sed* podobno, *quo pacto etiam* pewnie *usurpatur*; = *ignorare videtur*, *probabile est*, *magnum argumentum est*, *eum nescire*, *ignoret oportet*. *Cn. Th.* er muß es nicht wiſſen, es iſt höchſt wahrſcheinlich, daß ... Nasza Pani Podczaszyna, musiała albo zachorować, albo o mnie zapomniała. *Teatr* 15 *c*, 22. Ze djabły icy wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teatr* 17, 117. – 3. *Active* musić kogo, = przymuszać, niewolić, jemanden zwingen Chcę ią obronić od niegodnego związku, do ktorego ią muszą. *Teatr* 20, 22. Przebóg! w cóż człeka żądza przeklęta nie musi! *Pot. Zac.* 6. MUSZENIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, das Müſſen, = zmuszenie, mus, der Zwang, die Nothwendigkeit. *Parere necessitati* nie przeciwić się muszeniu. *Mącz.* Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 97. MUSZONY, – a, – e, niedobrowolny, gezwungen, erzwungen.

Pochodz. *mus*; *domusić*; *przymuszać*, *przymusić*, *przymus*; *przemuszać*, *przemusić*, *przymusiciel*; *wymuszać*, *wymusić*, *zmusić*; *umuszać*, *wmusić*.

MUSNĄĆ, – ął, muśnie *Act. idntl.*, MUSZCZEĆ *ndk.*, MUSKAĆ, – ał, – a, *kontyn.*, umuſkać, umusnąć, pomuſkać, pomusnąć *dk.*, (cf. mizgać, mizgnąć) glaſkać, ſtreicheln. (*Vd.* musniti, smusniti, smukniti = mknąć, zemknąć, wymknąć, *Vd.* ludi omusniti, dreti, omusnuvati, = zdzierać, *Vd.* omusnik, omusovez, = zdzieracz; *Crn.* musam *defolio*, musem se, musiti *subridere*, smusniti, smusnem *soluere*, *euadere*, movſti, movsem *mulgere* doić; *Bs.* muſti, pomuſti; *Sla.* muzam, pomuzivam; *Rg.* mûſti, mùzem, pomûſti, omûſti, izmûſti *mulgere*; *Ec.* мельзити, измельзити doić). Włosy muszcze, płaszcz, aby kształtnie leżał, treſi, *Zebr. Ow.* 49. Wszeteczuego głowy palcami muſkanie wydaie. *Pilch. Sen. liſt.* 403. Woli się kochać w naukach, niżeli psy głaſkać, muſkać, a konie tuczyć. *Glicz. Wych. N* 6 *b*. Ja ią przycisnę, ona pod brodą mię muśnie. *Zabł. Fir.* 71. Zefir muszcząc lekkim ſkrzydłem wody, Wróci pogody. *Miaſk. Ryf.* 2, 91. Leży na gorze, urodzayney w bluszcze, A sen iey źrzenice muszcze. *Hor.* 2, 165. *Nar.* – *figur.* Co ſkoro rzekł, po szyi muśnie go berdyszem. *Pot. Arg.* 727. t. i. uderzył go). – Musnąć kogo po kalecie, = ogołocić, wyszyplić, einem den Beutel ſegen. Karano go na zdrowiu, i też na mouecie, Kiedy go więc muśniono znacznie po kalecie. *Klon. Wor.* 18. Nie mógłby smaczno uznąć, Gdyby nie miał konwie musnąć. *Rey. Zw.* 234. chłipnąć). Musnąć kogo po grzbiecie, = łoić mu ſkórę *Tr.*, garbować, einem das Fell ſchmieren. Zmudź i Litwa, choć się zdadzą grubi, Lecz lepiey muśnie, niżli Hiszpan drugi. *Stryik. Gon. U* 3. – b) ſtroić, pięknyć, mizgać, *cf. Germ.* mutzen Adlg.) putzen, ſchmücken, ſchniegeln. Mężczyzna niepotrzebnie się muszcze, idąc do mężczyzn. *Budn. Ap.* 32. Umuſkałaś farbą brwi i oczy swoie i ozdobiłaś się ſtroiem niewieścim. *Sk. Zyw.* 2, 313. Za co się tak barzo muszczysz, i piękrzysz? gdy wszyſtko ku krasie twéy sporządziss znaydzie się ieszcze nie mało zwierząt, które ciebie ozdobą przewyższą. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 235. Wiele godzin ſtrawiła ubieraiąc się i muszcząc, wszyſtkie ſtarania na to obracaiąc, aby iey na

żadnym ochędoſtwie nic schodziło, żeby się oczom wszyſtkich podobała. *Sk. Zyw.* 2, 256. W zwierciedle uſtawicznie, ni tam mełpa iaka, muszcze się, goli brodę i dwa razy na dzień. *Opal. sat.* 3. Dla czego się niewiasty ſtroią, muszczą, pięknie ubieraią, aby ie chwalono. *Petr. Ek.* 67. Muſkaiący i piękrzący się. *Pilch. Sen.* 267. Musnąć, pomusnąć = trochę namazać. *Cn. Th.*, ein wenig beſtreichen, beſchmieren. MUSK, – u, *m.*, MUSKANIE, MUSZCZENIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, glaszczenie, das Streicheln, Liebkoſen. Słowa ich słodkie są muſk, nadziewany smrodem. *Morszt.* 43. MUSKOWY, – a, – e, głaszczący, lekko się dotykaiący, leicht berührend, ſanft ſtreichelnd. Patrz, iako zgięte buynym płonem niwy, Muſkowny wietrzyk w złote fale zmiata. *Zab.* 14, 103, *Nar.*, *Nar. Dz.* 2, 175.

Pochodz. *omuſkać*, *obmuſkać*, *odmuſkać*, *pomuſkać*, *przymuſkać*, *przymuszczek*; *wymuſkać*.

MUSOWAĆ, MUSSOWAĆ *intr. ndk.*, z fr. mousser, = pienić się, ſchäumen.

MUSTER *Tr.*, *ob.* Musztra. MUSTROWAĆ *ob.* Musztrować.

MUŚLIN, – u, *m.*, Od miaſta Tureckiego Mozul, (Mosul. *D. ś. G.* 2, 187), nad Tygrem, naprzeciw dawnéy Niniwy, muślny imię swoie maią i początek. *Wyrw. G.* 262, materya cienka, *Gall.* mousseline, *Crn* mushelin; der Muſlin. Gatunek grubszego muślinu, *Rs.* мишкалъ. MUŚLINOWY, – a, – e, z muślinu, Muſlin-; *Crn.* mushelinaſt. – Z grubszego muslinu, *Rs.* мишкáлевый, мишкалúнный. *MUSUŁ, – a, *m.*, n. p. drociane musuły, zdaie się, iż musuł a pancerz było brane za iedno. *Czack. pr.* 1, 215, ein Panzer. MUSUŁBAS, MELIHBASZ, – a, *m.*, (Maszelbas *Tr.*) materya bawełniana, osobliwie do podszywania opończ i namiotów; w mieście Musuł fabrykowana. *A Czart. Mscr.* (cf. Altembas). Nosicie z Azyi muzułbasy i cienkizny, a Tatarom śrebrnych i złotych pieniążków niewolno nosić. Azulewicz *Apologia Tatar.* 2, (w rękopiśmie *Czackiego* o Tatarach). Towary Tureckie, kobierce, melihbasze. *Vol. Leg.* 4, 82.

MUSZAK *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZANY, – a, – e, od much, Fliegen-. Paiąk, myśliwiec muszany, *muscarius*. *Mącz.*

MUSZCZ *ob.* Moszcz. MUSZCZĘ *ob.* Muſkać. MUSZCZEK *ob.* Mózdzik.

1. MUSZĘ, – isz, – i *ob.* Musieć.

2. MUSZĘ, – ęcia, *n.*, *dem. nom.* Mucha, eine kleine junge Fliege. Drobnieysze muszęta. *Lub. Roz.* 346. Paięczyna małe muszęta sidli, a mocnieyszych nie utrzymuie. *Warg. Wal.* 239. cf. bąk się przebiia.

MUSZEC *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZELKA, – i, ż., *dem. nom.* muszla; eine kleine Muſchel, Farbenmuſchel. Włożyć farbę w muszelkę. *Haur. Sk.* 359. Do rysowania tusz rozciera się świeżo w muszelce. *Leſk.* 87. – b) czassa do polewania pray chrzcielnych, die Taufſchale. MUSZELKOWE złoto, śrebro, = co w muszelkach roztarte, *Tr.* Muſchelgold, Muſchelſilber.

MUSZESTRZE *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZKA, – i, ż., *dem. nom.* mucha, *Bh.* muſſka; *Sr.* i. muſchla; *Crn.* musheza; *Cro.* mussicza; *Bs.* mušica; *Rg.* mùsiza; *Rs.* мушка; *Ital.* moschetta, *Lat.* muscula, eine kleine Fliege. Lepieyby był muszki chwytał, niżeli się

o tym pytał *Lib. Sen.* 11. Muszka w nocy świecąca, *cicindela. Sleszk. Ped.* 416. Ktorym muszki albo paięczyny przed oczyma się zdadzą latać, to bywa ze mdłości waroku. *Syr.* 21. – b) muchy, muszki do piękrzenia twarzy, Schminkpflästerchen. Zalotnica rozumie, że się z muszek twarz udatnieyszą ſtaie. *Jak. Baj.* 247. Przemieniała więcey niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z tą pilnością przylepiła była. *Mon.* 65, 564. Do ubierania się kazała nagotować i *muszczek, i pachnących mydeł i rumienidła. *Tward. Pas.* 10. – §. 2. MUSZKA, – i, *m.*, *personif.*, Nigdy człek nie będzie z tego muszki, Osieł a osieł. *Pot. Jow.* 2, 8. MUSZNA bielgłowa. *Łęczw. Zw.* 10, t. i. muszkami przypiękrzona, voll Schminkpflästerchen; *Rs.* мушиный.

MUSZKAT, – u; z MUSZKATOWA, Muszkatołowa gałka, die Muskate, Muskatennuß; *Boh.* muſſatowa kulka; *Sr.* 2. muſchkota; *Sr.* 1. muſkatelſka kruſchwa, muſkota; *Vd.* mushkatou oreh, oreshizh, oriesbiz; *Cro.* muſkaplet; *Sla.* orèshak; *Bs.* orascjaç miſkani; *Rs.* мушкáмъ, мускамъ, мушкатовъ орѣхъ; owoc drzewa Indyy Wschodnich, wielki iak orzech, zapachu wdzięcznego, który odziany iest powłoką szczególną, nazwaną *kwiatem muszkatowym*, Muskatenblüthe, *Bh.* muſſatowy kwet, *Rs.* мушкатный цвѣтъ. *Dyk. Med.* 4, 419. Muszkatowy orzech zowią od woni, ktorą ma bardzo rozkoszną, podobną piżmu, które też *moszus* zowią. *Urzęd.* 364. *Boter.* 31. Kwiat Muszkatołowy. *Kras. Pod.* 2, 131. Gałki muszkatołowe. *Mon.* 72, 518. Muszkatowe drzewo, *Myriſtica*, na Moluckich wyspach. *Kluk. Dyk.* 2, 134. MUSZKATELA, – i, ż., wino *muszkatelowe*, *Krup.* 5, 104, wino *muszkatelne Warg. Radz.* 50, macica, iagody, Muskatellerwein, Muskatellerbeeren; *Bh.* bél; *Crn.* mushkat; *Vd* mushkatelerſki grosdizh, mushkatel, mushkatelſki grosl, mushkatelni grosdizh, mushkatnu vinu, zofandlar; *Bs.* muscato grozdje, muscateo vino; *Rs.* мушкателъ. Z Macedonii idzie *moszkatella do Polſki. *Boter.* 132. Malwazya, muszkatela. *Lek. C.* 2. Od muszkateli i wina Włoſkiego płacić maią.... *Vol. Leg.* 3, 57. Muszkateli przyprawa, to iest, aby wino miało smak muszkatelowy. *Sleszk. Ped.* 386. – §. 2. Muszkatela, *Muszkatelka*, *Muszkatka*, *Muszkatulka*, *Bh.* muſſkatelka, owesnice; *Vd.* mushkatelſka grushka, mushkatelza; *Crn.* mushkatelze); groszka muszkatowa; naypierwszy w lecie owoc, zapach ma podobny do piżma. *Dyk. Med.* 2, 443., *Cresc.* 386. *Lal. H. N.* 46. *Sleszk. Ped.* 416. die Muskatellerbirn. MUSZKATOWY, MUSZKATOŁOWY, – a, – e, od muszkata, Muscat-, Muscaten-. *Slo.* muſſkátowý. MUSZKATELOWY, – a, – e, od muszkateli, Muscatel-. Wina leią na lagry muszkatelowe, malmazyowe i t. d. *Syr.* 1219.

MUSZKIET, – u, *m.*, *Sr.* 1. muſketa; *Vd.* mushketa, shounitka puſhka; z Franc. musquet, *Ital.* moschetto), rusznica, die Muskete. Strzelba podobna do piechotney broni, ale większa, używaiąca się z wałów fortecznych. *Jak. Art.* 3, 305. Kazał bydź hetman wszyſtkim pod muszkietem złego, ztąd łuk, ztąd muszkiet. *Pot. Syl.* 29. MUSZKIETNIK, – a, *m.*, MUSZKIETYR, – a, *m.*, żołnierz pod muszkietem służący, der Musketier, *Vd.* mushketirar, nogazh.

MUSZKUŁ *ob.* Myszka.

MUSZLA, – i, ż., małż, die Muſchel, *Crn.* mushél; *Vd.* oſtriga, saklapuiza, čf. saſklepič; *Sla.* shkoljka; *Bs.* cjaſcka (cf. czaszka); *Rs.* черепъ, черепóхъ, раковина, раковинка; cf. rak; *Fc.* чрепъ cf. ſkorupa). *Lat. med.* muscula, *Ital.* muoscolo *et* musciolo, *Gall.* *moule, moule, *Angl.* muscle, *Holl.* mossel, *Suec.* muſſla, *Dan.* muſkel). Muszlami nazywamy te ſkorupy, w których mieszkaią robaki miękkie. Muszle poiedyncze, *cochleae*, złożone *conchae*. Niektórych muszel malarze używaią na chowanie farb. *Zool.* 93–7, *ob.* Muszelka. MUSZLOWY, – a, – e, od muszli, Muſchel-. Liniia muszlowa, *conchois. Sniad.* 2, 151.

*MUSZTAP, *MUSZTABEL *ob.* Maſtab.

MUSZOTRZEW *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZTARDA, – y, ż., z Fr. moutarde, *Ital.* moſtarda); Zaprawna gorczyca. *Lad. II. N.* 43. eingemachter Senf; *Slo.* horčice; *Crn.* muſterd, shénof; *Vd.* shenf, shenof, mushtarda, gorushiza, muſterd; *Cro.* moſtarda, muſtárda; *Dl.* sznop, gorussicza; *Hg.* muſtár; *Rg.* moſtárda, oslúc; *Bs.* smorenje, oslaſtiça; *Rs.* горчúца; *Ec.* горýшица. Głodnemu smaczny objad bez musztardy. *Pot. Arg.* 766. cf. głód naylepszy kucharz). Musztardą od moszту winnego, z którym przyprawiana bywa, zowią. *Syr.* 1203., *Rey Zw.* 14 *b.* MUSZTARDNICA, – y, ż., MUSZTARDNICZKA, – i, ż. *zdrbn.*, naczynie od musztardy, die Senfbüchſe, *Rs.* горчúчникъ, горчúчница. MUSZTARDNIK, – a, *m.*, robiący lub przedaiący musztardę, der Senfeinmacher, Senfhändler. MUSZTARDOWY, – a, – e, od musztardy, Senf-, *Rs.* горчúчный. – §. koloru czyli maści podobnéy do musztardy, ſenffarbig. Jeden z musztardową, a drugi z żołtogorącą brodą. *Teatr* 33, 81.

*MUSZTASIE, (*Gall.* mouſtaches z wąsy). Czegóż się ięły białe głowy zasię, Gdy miaſto muszek na czele musztasie? *Pot. Jow.* 273, Z trupich włosow na swoie kładziecie musztasie. *Pot. Zac.* 115, włosy pokręcone, *krayczarki, kędziorki.

MUSZTRA, – y, ż., exercerunek woyſka, cf. monſtra, die Muſterung der Soldaten, cf. popis). *Slo.* muſſtra; *Sr.* 1. muſtruwaniczja, muſtruwano, wórſſe pjehladwano; *Crn.* mushtra; *Vd.* muſter; *Cro.* múſtra; *Dl.* izgled, *Sla.* prozivanje; *Rs.* смотръ. MUSZTROWAĆ, – ał, – uie *Act. ndk.*, woysko exercytować, muſtern; *Sr.* 2. muſtrowaſch; *Slo.* muſſtrugi; *Hg.* muſtrálom; *Vd.* múshtrati, pregledat, preberat, aberat, doudati; *Crn.* meshtrati, mushtram; *Cro.* múſtram; *Rs.* осматривать солдатъ. Adolf, król Szwedzki, musztruiąc woysko swoie, srodze się rozgniewał na iednego półkownika. *Zab.* 13, 82. Żeby konia wezwyczaić do ſtrzelania, ſtaway przy piechocie musztruiącey się z ogniem. *Papr. W.* 1, 397. MUSZTROWNY, – a, – e, wyexercerowany, wohl gemuſtert, wohl exercirt. Rzymianie świat zwoiowali musztrownym i karnym żołnierzem. *Papr. W.* 1, 1. MUSZTROWY, – a, – e, od musztry, Muſterungs-. Musztrowy plac, *Crn.* mushtrishe, meſtrishe, meshtrya; *Rs.* мѣсто, гдѣ войско осматриваютъ, гдѣ смотръ бываетъ.

MUSZTUK *ob.* MUNSZTUK. MUSZTUŁUK *ob.* Munsztuluk.

MUSZY, – a, – e, od much, Fliegen-. *Sr.* 1. muchowſki;

Rs. мушій. Obrazy i pamiątki świętych* odszczepieńcy muszymi bogami nazywaią. *W. Poſt. W.* 183. *MUSZYCA, wielka mucha, *Cro.* mushicza; *Crn.* mushniza z komar. MUSZYNA, - y, ż., biedna mucha, eine elende Fliege. - *§. m szyna, materya iakaś, n. p. Muszyny Tureckiey, od iedney ... *Jnſtr. cel. Lit.*; **Muszyńſkiego* sukna poſtaw. *ib.* MUSZYSKO, - a, *n.*, brzydka paſkudna mucha, eine häßliche Fliege.

MUTANT, - a, *m.*, z łac. młodzieniaszek, który głos dziecinny poczyna utracać; ſtąd mutować. *Dudz.* 46. ein Knabe, bey dem die Kinderſtimme ſich in eine männliche zu verwandeln anfängt, etwa im 14 Jahre; *ob.* mutynować.

*MUTERKA, - i, ż., macica szrubna, die Schraubenmutter. (*Sr.* 2. mutterka matka). Sztyft ten muterką czyli iak zowią, macicą przyszrubować się daie. *Zabor. G.* 358. Muterkę szruby kluczem przykręcaią. *Os. Rud.* 192.

MUTETA, - y, ż., z *Włosk.* mottetto, *Gall.* motet, *lat. med.* motetum; śpiewanie, die Motete, ein Geſang. Na lutniach o ośmiu ſtronach grali mutetę o zwycięſtwie. 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 22. Wszyſtkie ganki śpiewały razem mutety rozmaite. *Warg. Wal.* 306. Już gram w fuiarkę, naśpiewam mutet i pochlebnych pieśni. *Tward. Daf.* 13. Mutety żałosne, i ciężkie wzdychania. *Kulig.* 312. Gdy w rękę lutnią wzięła, I o pięknych boginiach mutetę zaczęła, Nic naylepsi miſtrzowie przed nią nie umieli. *Sim. Siel.* 118. - §. Prałacie, ktory cnotą na tym Polſkim świecie, Zdobisz senat koronny, w poważney *mutecie! Kchow.* 280. Kto się mógł wolnym nazwać, gdyby nie ta ſtanu pierwszego zakwitła muteta. *Chroſć. Fars.* 11. odmiana?) MUTOWAĆ, - ał, - uie, *Med. ndk.*, głos dziecinny utracać, mienić, *Cn. Th.* die Kinderſtimme verlieren. Chłopiec mutuie, kiedy mu wąsy pipią. *X. Kam.* - Wino mutuie, musuie, robi, przewraca się, ieſt w robocie. *X. Kam.*, *Cro.* mitarimsze *plumas, pilos muto*, b) *muto sententiam, de inconſtantibus.*

*MUTYANKI *ob.* Multanki.

MUTYNA *herb*, iedno co *Drya. Kurop.* 3, 34.

MUZA, - y, ż., z *Greckołac.*, die Muſe; *Crn.* popevka, marlivka, modriza; *Vd.* modriza, viednoſt, modropevka; *Rg.* mudropojka, pjevaliza; *Bs.* pievalica, vila; *Cro.* ponevka, pevka, pivka, vila, vilenicza (*Boh.* wýla *Hecate* cf. szaławiła); *Rs.* муза. Muzy, dziewięć sioſtr, córki Jowisza, boginie nauk i kunsztów. *Kras. Zb.* 2, 212. *meton.* muza, poetyka, i ogolnie każda nauka, die Dichtkunſt, und überhaupt jede Wiſſenſchaft. Nie wstawią ni bogactwa, ni laury Gradywa, Chyba kiedy ie Muza swym brzękiem opiewa. *Zab.* 15, 306. Który tylko kray kiedy do Muz się przyłożył, Zaraz w nim duch ludzkiego towarzyſtwa ożył. *Zab.* 15, 306, *didicisse fideliter artes, emollit mores*). - 2. *botan. Musa Linn.* rodzay rośliny, u nas bardzo rzadki, do którego należy Rayſka figa. *Aluk. Dyk.* 2, 130, die Muſe, die Paradiesfeige. (MUZDZEK *ob.* Mózdzek). MUZEUM *indeclin.*, świątynia Muz; zbiór rzeczy kunsztowych, gabinet; mieysce schadzki w celu bawienia się wzaiemnego kunsztami i naukami, *Crn.* uzhirna. **MUZOPŁYNNY, - a, - e, poetycki, poetiſch, dichteriſch. Ty królu, pobudzaiąc ſtrumyk muzopłynny, Uwieńczasz ſkronie Polſkiey Aganippy. *Zab.* 14, 108. *Nar.* Rzucił ktoś biegłym okiem na móy rym niewinny, Com go ulał z kropelki wody muzopłynney. *Zab.*

2, 227. **MUZOWODZ, - a, *m.*, musagetes, n. p. Apollo. *Mon.* 75, 590.

MUZUŁMAN, - a, *m.*, prawowierny w Arabſkim języku, der Muſelmann, Mahometaner, ten tytuł przez dyſtynkcyą nadali sobie Mahometanie, religią swoię MUZUŁMAŃSKĄ *per excellentiam* nazywaiąc. *Kras. Zb.* 2, 212, die Muſelmänniſche, Mahometaniſche Religion cf. Bisurman, Turek.

*MUZYCKI, - a, - ie, MUZYCZNY, - a, - e, *Bh.* hudebný, *ob.* gędziebny, gędziecki, gędźcowy; *Vd.* musikalſki, ſkladnopetni; *Rg.* ſkladnopjetni; *Ec.* прегуданческій, мусикійскій, органный; muſikaliſch. Jubal był oycem graiących na arfiech i muzyckim naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. (Gędziebne naczynie, *Mącz.*, gędzieckie naczynie. *Cresc.* 269.). Nabyć sławy z dzieła muzyckiego. *Paſt. F.* 259. Granie na inſtrumentach muzycznych, taniec, śpiewanie, wszyſtko to w naukę panieńſką wchodzić powinno. *Kras. Pod.* 2, 248. Gołka muzyczna, czyli cała nota w muzyce, ma w sobie ogonatek czyli półnotów dwie. *Mag. Mscr.* MUZYK, - a, *m.*, *Bh.* hudec, z gędziec *qu. v.*; *Cro.* musikash; *Vd.* musikant, musikazh, ſkladnopeus, musikontur; *Sla.* ſkladnoznanac, ſkladnopivaoc; *Rg.* ſkladnopjètvalas; *Ec.* сымчникъ, играющій на мусикійскомъ орудій смыцкомъ; der Muſikus. Orfeusz muzyk albo gędziec znamienity. *Biel. Sw.* 10, cf. Balcerek, Bekwarek). Takich tonów ów muzyk dobywał, że go Jowisz u ſtołu rad pewnie posłucha. *Jabł. Tel.* 111. Muzyk muzyka szanuy, dworzanin dworaka. *Dzwonk. A* 3, cf. kruk krukowi). Muzyk, piszczek, podła rzecz, podły ſtan. *Cn. Ad.* 523, cf. lekki chleb. (*MUZYK, - a, *m.*, *Rs.* мужикъ. prosty chłop, gbur, ein gemeiner Kerl, ein Bauerkerl. W gnóy po kolana wlazł muzyk smrodliwy. *Jabł. Ez.* 37. *Sak. Kal. D* 2 *b.* Wielką miał z piianych muzyków pociechę. *Jabł. Ez.* 40. Smok wyratowany, za miaſto bog zapłać chłopowi, Chodź sam muzyku, mam cię zjeść, mu powie. *ib.* 28, *muzykaszmat, *Tr.*). -- MUZYKA, - i, ż., z *Greckołac.*; *Pers.* musigi; *Ec.* мусикія; *Ross.* музыка; *Bh.* hudba, z gędźba *q. v.*) die Muſik, die Tonkunſt; *Sr.* 1. herczowſtwo, herczowſki kunſt; *Vd.* musika, ſkladnoslushnoglasje, glasaviednoſt, glasina snanoſt; *Cro.* glaszoszlosnost; *Rg.* ſkladnopjetje); kunszt, dźwięków złączeniem, harmonią wdzięczną słuchowi przynoszący. *Kras. Zb.* 2, 212. - Muzyka, z śpiewanie, granie, eine Muſik, Muſik, Spielen, Singen. Muzyka głosowa abo wokalna, i narzędziowa abo inſtrumentalna. *Petr. Pol.* 3, 372, *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12. Wczoray była muzyka pod zamkiem w nocy. *Pam.* 83, 125, *ob.* serenata). Turcy nie bardzo chwalą nabożeńſtwo przy muzyce, twierdząc, że ich fundator iako żywo nie zażywał muzyki. *Kłok. Turk.* 171. Nieużyteczna ieſt muzyka, kiedy iey nikt nie słucha. *Petr. Ek.* 42. W muzykę woyſkową, trąby, bębny uderzyć każe, woysko uszykowawszy. *Tward. Wład.* 134. Marsyasz Apollinowi, w śpiewaniu, w piſkaniu i inszych muzykach przeciwić się chciał. *Mącz.*, t. i. winszych gatunkach muzyki). - Muzyka na czterech gankach ſtała; na pierwszym tylko same chłopięta były; na drugim manualna, t. i. pandora, lutnia, teorba, arfa, cytra etc., przy nich klawicymbał; na trzecim inſtrumentów wszyſtkich dętych wszyſtkie gatunki, pomort, puzan, kornet etc., na czwartym głośna, różnych głosów. *Warg. Wal.*

Wal. 306. - *personif. collect.*, muzyka z, muzycy, kapela, Muſikanten. Przyymuie pacholki, muzykę, pokoiowych, kredencerzów. *Opal. sat.* 150. Pan, ktory muzykę chowa, powinien płacić poboru trzy ſta; bo lepiey na to miesce paszkarzów chować. *Lek. D.* Naprzod szła muzyka, pięknie i kosztownie ubrana. *Papr. Ryc.* 200. MUZYKALNY, - a, - e, muzyczny, muſikaliſch. Nie wiem, która ich muzykalna szkoła Uczyła tego ut re mi fa sol la. *Achow.* 323. Słyszany był głos muzykalny bardzo wdzięczny. *Birk. Gl. K.* 54. MUZYKANT, - a, *m.*, MUZYKANCIK, - a, *m.*, *dem.*, żywiący się z muzyki, der Muſikant; *Crn.* musikantar; *Vd.* godec, musikont). *W rodz. żeńſk.* muzykantka, die Muſicantinn, n. p. Córka twoia została naybiegleyszą muzykantką swoiego wieku. *N. Pam.* 19, 48.

*MUŻYKASZMAT, - a, *m.*, *Tr.*, *ob.* Mużyk, ein Bauerkerl.

M Y.

MY, wir, piérwszy przypadek liczby mnogiey zaimku osobistego Ja; *Genit. et Accusat.* Nas; *Dat.* Nam, *Inſtr.* z Nami, *Bh. et Slo.* my; *Sr.* 2. mu, mú; *Sr.* 1. my; *Vd.*, *Bs.*, *Sla.*, *Cro.* mi; *Hg.* mi, mú; *Rs.* мы, *Jndic.* alam, z my; *Jnd.* nau, z nas. W dawnych pismach znayduie się, (co i dotąd w używaniu ieſt u wieśniakow naszych) *Dualis:* naiu, z nas; nama, z nami (*Vd.* ma, z mi dva, z mydway). n. p. Niechay słucha obu *naiu, Lepiey nam tam, niż tu w gaiu. *Groch. W.* 370. Niemasz między *nama iednacza. *Bud. Job.* 9, 33. O tę zamianę idzie między *nama. *Leop. Genes.* 23, 15. - My-é *cum enclit.* n. p. Zepsucie to ieſt powszechne, i myć nie lepsi. *Teatr* 14, 10. - *Prima Persona Pluralis Verborum, ad normam Pronominis, facit in* - - my: czytamy, przyszliśmy, uczymy, słyszymy. *In Duali Veterum facit prima in:* -wa: n. p. Słowa, któreśwa mówiła, iaity. *Bibl. 1 Sam.* 20, 23. Poydźwa, z póydźmy my dwa.

MYĆ, m. l, myie, *cz. ndk.*, Myiać *Frequ.*, *Boh. et Slo.* my'ti albo mept, mył, mygi; *Sr.* 2. muſch, múſch; *Sr.* 1. méhpu; *Rg.* mitti; *Cro.* mivam; *Hg.* mosas, mosódom; *Ec.* мыти, мыю; *Rs.* мыть, моетъ, мою), wodą lub inną cieczą trąc czyścić (o bieliznie czyli chustach mówi się prać), cf. szorować, waſchen z. B. die Hände, ſcheuern z. B. Geſchirre, den Fußboden (von der Wäſche wird prać gebraucht). Ręka rękę myie. *Jag. Gr. A* 4. (noga nogę wspiera; miasto miastem żyie). Nic nie wskórał, tak właśnie, iakby mył murzyna. *Zab.* 16, 239. Żem ia tey krwi nie winien, oto myię ręce. *Pot. Zac.* 129. - §. b) *fig.* myię kogo, strofuię, kapitułę wyciągam, einem den Kopf waſchen. Myć kogo bez ługu. *Rys. Ad.* 78, cf. l. g). Gdy kogo zmyią bez ługu, to się z n. 30 dudry śmieią. *Bud. Ap.* 47, cf. ogolić bez mydła, cf. zayść. - §. *fig. tr.* Rzéki te, tocząc się w gruntach letkich, myią brzegi swoie, podrywaią ie. *Pam.* 83, 475, wymywaią. ausſpülen. MYĆ się *recipr.*, ſich waſchen. Starzy, pierwey niż do stołu mieli iść, myiali się. *Syr.* 61. Kot tak wieszcza beſtyia, że się zawsze na deszcz myia. *J. Achan. Dz.* 259, t. i. liże, oblizuie. - - §. 2) Myć *verb. neutr.*, umykać, mknąć, ausreißen, entfliehen. Skupiwszy się na odwrót, wszyscy nazad myią, Upadły im fortele, niemęzko się biią. *Bard. Luk.* 122.

Myie ku swym obozom mocno przetrzepany, Między swoie obrony znowu wparowany. *Leszcz. Claſſ.* 78. MYCIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, umywanie, omywanie, das Waſchen, Scheuern. - (MYCIĆ *cz. ndk.*, *Ec.* мыитсмыти, myto płacić, Oeſterr. mauthen, vermauthen (cf. *Ger.* miethen), cłić, zollen. *Sak. Dusz.* 157. (*Bs.* mititi, zamititi, *Cro.* mititi, mitim *corrumpere pecunia*). *MYCIEL, - i, ż., *Bh.* mytedlna, *Rs.* мыльня, мойня, мóвница, ein Bad, Badewaſſer. Na ochwat koniom uczynić *myciel z otrąb pszennych, a tym umywać mu nogi. *Cresc.* 536. *MYCIEL, - a, *m.*, który myie, *Bh.* mydć), der Waſcher, *Rs.* мóвникъ łaziebnik. MYCINY *plur.*, pomyie, Spülwaſſer, Spülich, myciny, brudy. *Mącz.*, *malluviae.* (MYCKA, MYCZKA, - i, ż., *Niem.* Mützchen; *Sr.* 2. miza; *Sr.* 1. mecza, mieca, meczka, czapeczka (cf. mucet). Na głowę myckę bramowaną włożył, *mitram. Zebr. Ow.* 368. W domu modlitwy przyſtoi myckę zdeymować. *Hrbſt. Nau. S.* 3. Rogate biréty, długouchate mycki. *Gil. Pſt.* 41 *b.* Żydzi w królestwie naszym znaki, to ieſt biretki abo myczki, abo inne czapki żółte niechay noszą. *Herb. Stat.* 376. Odeymie Pan córkom Syońskim łańcuszki i zaponki, i myczki. *Leop. Jes.* 3, 18. Spraw Jaśku pstry kożuszek, więc czerwoną myckę. *Rey Wiz.* 57.). MYDEŁKO, - a, *n.*, *dem. nom.* mydło, Seifchen, *Rs.* мыльцо. Teraz piastuy zwierciadełka, pilnuy farbiczek, mydełka. *Jag. Wyb. C.* 2. Barſkim mydełkiem grzbiet natrzeć. *Rey Zw.* 161 *b.* - *Chem.* Mydełko, ciało z połączenia oleiu lotnego z alkali powstaiące. *Sniad. Chem.* 1, 329, *ob.* mydło. MYDELNIK, - a, *m.*, MYDLNICA, - y, ż., *Saponaria Linn.*, *Cro.* szopunicza, *Rs.* мыльная трава (мыльница, мыленка puszka od mydła); gdy liście téy rośliny z wodą trą w ręku, tedy pieni się iako mydło. *Urzęd.* 277, *Syr.* 621, *Jundz.* 241. MYDŁAK, - a, - u, *m.*, znaczy prawie toż co miękisz, ieſt bowiem ziemia przyboczna rudzie, do niéy podobna; z tym wszyſtkim nie ieſt rudą. *Os. Zel.* 80. Oſtatnia ciąglica u górników zowie się mydłak wałowy. *Os. Rud.* 38, eine Art Seifenſtein. MYDLANY, - a, - e, von Seife, Seifen-, z mydła, *Bh.* mydlowý; *Vd.* shelni; *Rs.* мыльный (*Rs.* мыльчивый, мылокъ łatwo się rozpuszczaiący, мылькость łatwość rozpuszczenia się). Dąć mydlane bańki. *Torz.* 130. Mydlany plaſter. *Perz. Cyr.* 2, 310. MYDLARKA, - i, ż., *Bh.* mydlarka, która mydło robi, abo mydlarzowa żona, die Seifenſiederinn, *Sla.* ſafunczijnica). Nie ma w kroiu różnicy, mydlarka od senatorki. *Mon.* 69, 595. MYDLARNIA, - i, ż., warsztat mydlarſki, die Seifenſiederey, die Werkſtatt des Seifenſieders; *Vd.* shefaria, ſopunaria; *Rs.* мыловáрня. Browary, mydlarnie, garbarnie. *S. Grodz.* 2, 81, *N. Pam.* 13, 22. MYDLARZ, - a, *m.*, który mydło robi, *Bh.* mydlař; *Slo.* midlár; *Crn.* shajfar; *Vd.* shefar, ſopunar; *Cro.* szopunár; *Hg.* szappanfózó; *Sla.* ſafunczija; *Ross.* мыловáръ, мыльникъ, der Seifenſieder. MYDLARCZYK, - a, *m.*, czeladnik mydlarſki, der Seifenſiedergeſelle oder Burſche. MYDLARSTWO, - a, *n.*, *Bh.* mydlařſtwj; *Sla.* ſaffunczijuk; *Rs.* мыловарéнïе; rzemiesło mydlarſkie, das Seifenſiederhandwerk. MYDLARSKI, - a, - ie, *Boh.* mydlarſký; *Cro.* szopunichni; *Sla.* ſaffunczijſki); od mydlarza, Seifenſieders. Ług mydlarſki, potaż z wapnem

nieugaszonym gęsto ugotowany. *Krumł.* 100. MYDLASTY, - a, - e, na kształt mydła, ſeifict, ſeifenartig; *Vd.* shefaſt, shefen, sopunaſt). Glina ta ieſt mydlaſta w palcach. *Torz.* 76. Glina mydlaſta, *argilla fullonum*, Seifenerde, Waſchthon, z wodą mieszana, pieni się iak mydło, i dlatego sukiennikom zdatna. *Kluk Kop.* 1, 251. Ziele mydlnica smak ma gorzko mydlasty. *Jundz.* 241. MYDLASTOSC, - ści, ż., *Bh.* mydłowitoſt), die Seifenartigkeit. *MYDŁEK, - łka, *m.*, n. p. Gonił Turczyn Mazura, bo się bał zawoia, Gdy mu spadł, rzecze Mazur: o iuż dobra woia; Nie ciebiem się, *mydłku*, bał, ale twego pudła, Przypadłszy, utnie mu łeb, podźże panie kudła. *Gwag.* 131, *Paszk. Dz.* 57, nie ciebiem się **miłku*, bał. *Stryik. Tur. f* 2.? MYDLENIEC, - ńca, *m.*, albo MYDLATY kamień, der Seifenſtein, ieſt ślizki, niby mydłem iakim powleczony, daie się skrobać; robią z niego różne naczynia. *Kluk Kop.* 2, 88. MYDLIC, - ił, - i, *cz. ndk.*, *Bh.* mydliti; *Vd.* shefati, poshefati, sopunati, oshefati; *Cro.* sapùnim; *Ross.* мылю, мылить; mydłem nacierać, ſeifen, mit Seife ſchmieren, - *fig.* mydlić komu oczy, s zamydlać, tumany mu puścić, einem Staub in die Augen ſtreuen, ihm die Augen verblenden. „*Apophtegma hoc, a casu Sigismundo regnante desumptum, quo duo veterani aulici homines Cracoviae, tertii tyrunculi oculos, extrusis in platea e domo chirurgicis peluibus, lavandi capitis causa venientis, inter abluendum, smygmate adeo obliti essent, ut hunc caecutientem, detracta de colle torque, e domo protinus protruderent, pelvim subito abscónderent, habitumque continuo mutarent. Ille vero diluto smygmate, veluti homo novitius, neque aulicos illos, neque locum noscens, torquem veteranorum dolo amisit.*“ *Orzelius Hiſt. Interr. Lib.* 5, *med.* Jakże mu mydli oczy, iakże go też ślepi! *Zabł. Zbb.* 71. Mydli im rozum i wzrok na urzędach, Że się w swych sami umotaią błędach. *Chroſt. Job.* 47, t. i. myli, er macht ihnen den Verſtand irre. Na woynie rzadko kiedy liczba biie, Leda ſtrach, leda serce mydlą opinie. *Pot. Arg.* 650, machen das Herz konfus. Mydlisz Waść teraz i radbyś się zaparł. *Teatr* 1, 89, t. i. kręcisz, du drehſt, ſuchſt Ausflúchte. MYDLINY *plur.*, *Bh.* mydliny; *Rg.* opèrina, oplacina; *Rs.* помывки; woda mydłem zaprawna, abo mydło w wodzie rozpuszczone, Seifenwaſſer. Praczki, żeby mydliny w beczkę iaką, do tego umyślnie urządzoną, zlewały. *Swirk. bud.* 287. Mydliny czynią żyznemi pola. *Mon.* 73, 773. Kąpiele z mydlin czystych. *Perz. Lek.* 178. Mydelnica, gdy ią w ręku mną, puszcza z siebie iako mydło mydliny, które także wychędażają szaty. *Syr.* 621. MYDLNY, - a, - e, *Tr.*, mydlany, von Seife. MYDLNISTY, - a, - e, *Tr.*, Mydlaſty, ſeifict, ſeifenartig.

MYDŁO, - a, *n.*, *Boh.* mydlo, mydło; *Slo.* midlo; *Sorab.* 1. módwo; *Sorab.* 2. ſeipa; *Vind.* shefa, sopun, shöffa; *Carn.* shaifa, shmigla; *Croat.* szopún; *Dl.* szapun, midło; *Hg.* szappan; *Rg.* saplûn, midło; *Rs.* мыло, die Seife. Wszyſtkie istoty, które się ſkładaią z soli i oleiu, i które się rozpuszczaią w wodzie, maią nazwisko mydła. *Krumł. Chy.* 103. Mydło, ciało z połączenia oleiu ſtałego z alkali powſtaiące. *Sniad. Ch.* 1, 329, *ob.* mydełko. Mydło robi się z ługu, wapna i łoiu. *Kluk Zw.* 1, 237. Weneckie, Barſkie, Węgierſkie mydło. *Perz. Cyr.* 2, 30, *Comp. Med.* 35 *et* 68, *Rey Zw.* 237 *b.* Mydła po praniu resztka, kawałek, *Bh.* spèrek. Czarne mydło. *Syr.* 933. Golić bez mydła. *Teatr* 28 *b*, 6, *ob.* golić. Nie pomoże krukowi mydło. *Zegl. Ad.* 163. (*ob.* murzyna myć, cegłę myć). Ludziom ciekawym w oczy puścił to mydło. *Pot. Arg.* 60 *et* 74. (*ob.* mydlić oczy), tumany im puścił, er warf ihnen Staub in die Augen. Zalśnął djabelſkim mydłem. *Pot. Zac.* 62, t. i. omamieniem, Verblendung. Jak po mydle, z mydła, z gładko, bez przeszkody, smarowno, glatt, glatt fort, wie geſchmiert. Do gardła iak po mydle, z gardła, iak po grudzie. *Pot. Pocz.* 485. Poieżdżayno, droga iak po mydle. *Pot. Jow.* 65. Wszyſtko już szło, iako z mydła. *Pot. Arg.* 817. Co dziś idzie uporem, iutro iako z mydła. *ib.* 454. Wſkórać iak *Zabłocki* na *mydle*, który wedle powiaſtki, cały maiątek w handel mydlany włożywszy, a wszyſtek towar na iedną brykę napakowawszy, w Dunaycu wywrócił i wszyſtko utracił. - Upewniam na mydle wſkóracie, ieżeli moich rad nie usłuchacie. *Zab.* 10, 400 *Zabł.*, ihr werdet ſchlecht fortkommen, wenig Gedeyen haben. Szlachta nieprzyiaciół pogromili, a łupy swoie sowito odebrali, tak iż Rusacy z Litwą ledwo mydło uwieźli. *Stryik.* 292 *et* 620. Zamyślał Antoni o Syryi, ale że tamtędy iuż spiſkowiszli, boiąc się, żeby nazad nie wiózł mydła, i nie wydał się z kunsztem, co go tai, drugiemu tę prowincyą rai. *Chroſt. Fars.* 60. Niegodny mydła za nim wozić. *Pot. Arg.* 74. Drugiemu choć się zda, że iawnicy do fortuny lezie, Mydło za owym, wpadłszy w samołówkę wiezie. *Pot. Arg.* 603. I trzeci brat nie woził za tamtemi mydła, *Pot. Pocz.* 315. - *Corripere se intro* wpaść w dom, uwieść mydła. *Mącz.* Jak zaiąc przed charty ogona, tak on przed niemi mydła, musiał umykać. *Glich. Wych. H* 7. - §. Mydło, pudło, chyba w grach, das Pudeln im Spiele, ein Pudel, ein Nichts. - §. Brausztyn hutnicy nazywaią mydłem ſklanym. *Torz.* 241. - §. 2) *botan.* mydło. *Kluk Dyk.* 3, 51, *ob.* Mydelnik, Mydelnica. MYIĘ *ob.* Myć.

Pochodz. *domywać, domyć, namywać, omywać, omyty, obmywać, odmywać, odmyty, pomywać, pomyć, pomyie, pomywaczka, przemywać; rozmywać, umywać, umyć, umywadlnik, zmywać, zmyć, zmyty; mydlić, domydlić, namydlić, pomydlić, przemydlić, umydlić, zamydlić, zmydlić.*

*MYEDZY *ob.* Miedzy. *MYESCE *ob.* Mieysce,

MYK! *interj.* wyraża, iak smyk, coś podobnego do: szuſt! i niby to nagłe szybowanie, pomykanie oznacza (*ob. radicem:* Mknąć), ſchub! fort! weiter! *Bh.* mjk. Tak się cisnąć równym cugiem, To na woynę, to w groby, Jaki taki myk za drugim, Jak z teatru osoby. *Biel. Sen.* 77. Mykże do swéy kalety, z tą Świętą zd obyczą. *Klon. Wer.* 49. MYKAC, - ał, - a, *act. contin. et frequ.*, (*ob.* Mknąć), pomykać, ſchieben, hinſchieben, wegſchieben; *Vd* mikati, s trząść; *Rs.* мыкать, мыкы konopie czesać). Fortuno, ty ſtaruszki żywisz, młodzieńce pożykasz, Ty piochemi koły czasy iak chcesz mykasz. *Ryb. Gęsl. B b.* - §. b) Mykać, *neutr.*, umykać, uchodzić, ſich fortmachen, machen, daß man weiter kommt. Wilka szuka, a ślad iego uyrzawszy myka. *Cn. Ad.* 1061. cf. śmiały na bruku; samotrzeć na puſtki uderzy). Wielki

Kniaź żonę z synami wysłał wprzód, chcąc sam za niemi mykać. *Gwagn.* 175. Mykay! *gradere. Zebr. Ow.* 26. Pierzchać im przyszło, aż do taboru mykaiąc samego. *Bial. Odm.* 42. MYKAĆ się *recipr.*, szybować się, ruszać się, pomykać się, ſich fortſchieben, weiter rücken. Nawy się mykały, porząc sztabami morza rozległego wały. *Przyb. Luz.* 278. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili, Mykamy się, wnet z oczu lądyśmy ſtracili. *ib.* 165. MYKITA, – y, *m.*, n. p. na kłusaku pancernym harcuie Mykita (Kozak). *Zab.* 16, 123 *Nar.*, szybki, obrotny na koniu.

Pochodz. pod słowem: *Minąć.*

MYLIĆ, – ił, – i, *cz. ndk.*, *MYLAĆ, – ał, – a, *cont. et frequ.*, umylić, zmylić *dk.*, *Boh.* mejliti, mejlim, zmejlim, omejlim; *Sr.* 2. ſmoliſch; *Sr.* 1. mohlin, mohlim; cf. *Hbr.* הוה mahal *confudit, miscuit*); *Rs.* перепутать; omylać kogo, einen irre machen. Myląc Greki, gdzie ranny Eneasz się podział, Feb marę w iego postać i zbroię przyodział. *Dmoch. Jl.* 128. Nam teraz, iak w Babilonie, Pan Bóg języki myli. *Podw. Sion. O*, pomieszа, verwirren). Większy bót krok myli, a zaś ciasny gniecie srodze. *Mon.* 68, 135. Król przeprawiwszy się swoim serca przydał, a Moſkwie szyki zmylił. *Stryik.* 696. Zmylila, a zmylila okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 83. Mylić komu w książce, którą czyta, z mieysce, na którym ſtanął, zagubić, verblättern, verſchlagen. – *§. Szczep nad wodami nie myli w żaden rok owocami pana swoiego. *Ryb. Ps.* 1, nie chybia mu, odpowiada nadzieі iego, et täuſcht ihn nicht. – §. 2) mylić, z chybiać, verfehlen. Zadam szyprowi tyle w głowę krętu, że trakt zmyli. *Jabł. Tel.* 123. Potym z onych frasunków młodzieniec ubogi Poszedł głowę spuściwszy, i umylił drogi. *Rey Wiz.* 158. Kiedy psi przedni zmylą, odpędziwszy daleko zaiąca, pozadni częstokroć poprawuią. *Ostror. Myśl.* 43. – Mylić się, z omylać się, błądzić, chybiać czego, brać iedno za drugie, *Sr.* 2. moliſch ſe; *Slo.* mylim ſe; *Vd.* preposnati, presposnati se, ſich irren. Mylisz się bardzo. *Cn. Ad.* 523, ustąpiłeś drogi). Nie byłbyś człowiekiem, gdybyś się czasem nie mylił. *Dyar. Gr.* 505, *Nar. Hſt.* 5, 87. Na trzech rzeczach naypotrzebnieyszych pospolicie ludzie nayczęściey się mylą, na żenie, przyiacielu i doktorze. *Petr. Wod.* 37, oszukują się). Oddaiąc król pieczęć Jędrzeiowi Zamoyskiemu, rzekł: potomność mylić się będzie między Janem i Jędrzeiem Zamoyskim. *Gaz. Nar.* 2, 73. – *Paſſive*, irre werden. W koło z nim wszystko chodzi; dzień odziany zda mu się we ćmy, i wzrok mu się myli. *P. Kchan. Jer.* 496. Gdy się (peroruiąc) zmyli, to z głowy potrafi poprawić błąd. *Teatr* 8, 61 *c.* MYŁKA, *MEŁKA, – i, *ż.*, *Bh.* mejlka; *Sr.* 1. zmulka, pomulka; *Vd.* smota; *Rs.* погрѣшность, ошибка; omylenie, omyłka, pomyłka, der Irrthum, der Fehler. Wicher ten w iakie go błędy, w iakie go dął *mełki. *Pot. Arg.* 609. A ia dopiero *mełkę postrzegłszy w imieniu, Kląłem się, żem niesłusznie był w tym rozumieniu. *Otw. Ow.* 295. Halicz tu, zdaie mi się, Długosz miasto Włodymierza kładzie; ale snadź tę mylkę nieostrożny pisarz do ksiąg iego wprowadził. *Krom.* 354. Mylka, omyłka drukarska, *Rs.* опечатка. MYŁKOWAĆ *cz. ndk.*, mylki popełniać, Fehler machen. Nasi astrologowie i kalendarzmicy często mylkuią. *Mon.* 70, 338. MYLNOSC, – ści, *ż.*, możność mylenia się, skłonność do mylenia drugich, niepewność, die Fehlbarkeit, Irrigkeit, Trüglichkeit. Oczy mu otworzył nad fortun mylnością. *Jabł. Tel.* 300, *N. Pam.* 9, 314. MYLNY, – a, – e, – ie *adv.*, omylny, *Boh.* mylný; *Slo.* mylný; *Sr.* 1. mulkopitė, mulkopné; *Rs.* погрѣшимый. a) omylaiący, betrüglich, irrſam. Błądzą posępną przerażeni ciszą, Droga się coraz mylnieysza wydaie. *Kras. IV. C.* 59. Mylnym idąc gościńcem błądziemy. *Zab.* 15, 36. Wenus zdradna, Mars mylny, i zbity się dźwiga, A ten, coś go nie sądził, że padnie, polega. *Hul. Ow.* 65. Znaki te daią znać o niemylnym boga na świat przyyściu. *Zab.* 15, 4 *Niesł.*, pewnym, niechybnym). – §. b) mylący się, irrend, ſich irrend, irrig. Stryikowski pisarz pracowity, lecz w datach nader mylny. *Nar. Hſt.* 6, 101. Mylnym na świecie każdy idzie torem, Ty zbłądziasz rano, a brat twóy wieczorem. *Karp.* 4, 42.

Pochodz. *namylać się, omylać się, omylić się, omyłka, omylny, omylność, pomylać się, pomyłka, umylać, zmylać, zamylać.*

MYNCA, MYNICA *ob.* Minca. *MYRCHA *ob.* Merchа.

MYSL, – i, *ż.*, *Bh.* myſl *animus*, *dem.* myſlicka *animulus*; *Slo.* miſel; *Sr.* 2. múſl; *Sr.* 1. myſl, móſla (moſ umysł); *Crn.* misl; *Vd.* misl, misál, misel, miseu, misou, missal, shien; *Cro.* miszel; *Rg.* miso, misli; *Bs.* misal, misao, miscgljenje; *Sla.* misao, *G.* misli; *Rs.* мысль; *Ec.* мнѣніе, мнѣмельство, мысль, разумѣмельное; cf. *Ger.* Muth, Gemüth, vermuthen, *Hbr.* הוה mislo *sententia*, *Aeth.* ሐሰበ *putauit*); od *móy et radice sl verti* słać wywodzi *Durich.* 1, 173–5. – §. siła duszna, którą myślimy, die Denkkraft, das Gemüth, der Geiſt. Myśl nieśmiertelna, nie umie próżnować. *Paſt. F.* 48. – §. Myśl, myślenie, Denken, Gedanken, Denkart. Myślą *Rs.* мысленно, *Ec.* мысленнѣ. Jeśli się myślą na mieyscu, o którym czyta, nie ſtawi, niech swoiey nieczułości xiędze nie przypisuie. *Mon.* 72, 342. Tropiki, dwa cyrkuły myślą postawione na niebie, któremi się graniczy bieg słoneczny. *Boter* 265. Zgrzeszyłem myślą, z myśleniem, pomyśleniem, *Cn. Th.* Na postawie baranek, ale lis na myśli, Co wszystkie ludzkie sprawy cicho we łbie skryśli. *Rey Wiz.* 77. Co z oczu, to i z myśli. *Pot. Arg.* 449. Myśli słodka i spokoyna, Uszczęśliwiay po kryiomu, Myśli prawa i dostoyna, Jakeś weszła, trway w tym domu; Wszystko ma postać przyiemną, Gdy ia z tobą a ty zemną. *Kras. Liſt.* 2, 42. O myśli ludzkie, iakoście zaćmione Slepotą, iako nocą otoczone! *Paſt. F.* 305. Usnę, sen w oczach twóy mi obraz kryśli, Ocknę się, ty mi ſtaiesz na myśli. *Zab.* 14, 265. Próżno gniazdo ściele, Myśl w niebie a nogi w popiele. *Pot. Arg.* 319, cf. huczno buczno a w pięty zimno). Nigdy nadziei z myśli nie wypuścił. *Sk. Dz.* 547. Piérwéy niżem widział Pana, nie byłem spokoyney myśli, i zawszem się frasował z przedłużenia przyyścia iego. *Bial. Poſt.* 266. – §. Myśl, z to co myślemy, *Bh.* myſlinka, myſlenka, *ut* wpadła mi ta myśl. *Cn. Th.*, cf. idea, koncept, der Gedanke, das, was wir denken. Przyyść na myśl *Rs.* вздуматься (cf. dumać, *duma). Poznanie albo myśl, iest wyobrażenie rzeczy. *Boh. djab.* 30. Jeżeli która, tedy ta iest myśl

i wysoka i głęboka. *Boh. Kom.* 4, 134. Miałem naypięknieysze myśli, które tylko mogą bydź na świecie, ale We Pan ze wszystkim wyniłeś mi ie z głowy. *Teatr* 23 *b*, 14. Myśl liczna, iedna drugą oddala, odpycha. *Teatr* 43 *b*, 31. Myśl każda, wyobrażeniem iest zmysłowym lub umysłowym. *Gol. Wym.* 165. Myśl cła nie płaci. *Rys. Ad.* 41, *Mon.* 70, 225. Myśli do wóyta nie idą; myśli nie pozywaią; myśli urząd nie sądzi. *Cn. Ad.* 524, Gedanken ſind zollfrey. Myśli swoiéy objawienie *Ec.* мыслодѣяніе. – §. *Personif. poet.* n. p. "Myśli, łakomych lat nieprzyiaciołki, Wierne wszystkich spraw ſtróże i szafarki, Ozdobcie ięzyk móy z ſkarbu waszego Tym, coby trwało do wieku późnego. *P. Kchan. Jer.* 11, cf. Muzy). – §. Myśl, wola, zamysł, zamiar, chęć, koniec, Abſicht, Gedanke, Augenmerk, Endzweck. Nikanor miłował Judę z prawéy myśli, a był mu bardzo przychylny. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 24, szczérze). Dobra życzliwa myśl *Slo.* dobromiſeľ, dobromiſeľnoſť. Zła myśl *Rs.* зломыслїе. Złą myśl maiący *Rs.* зломышленникъ, *adj.* зломышленный. Złą myśl mieć *Eccl.* зломыслити. Obrócić abo nakłonić myśl do czego, *Cn. Th.* Mieć co w myśli, zamyśleć, zamierzać *Rs.* помышлять, помышленіе (*dysg.* za ślć). Myśl za uczynek ſtoi. *Cn. Ad.* 524. – §. Myśl, z ſkłonność, affekt, humor, smak, upodobanie, fantazya, "puls, rumel, Sinn, Wille, Gefallen, Neigung, Geſchmack. Gmyśli, k-myśli, ku myśli, do myśli, wedle myśli, po myśli, z pomyśluie, nach Wunſch. Bardziéy do serca, co boli, przypuszczamy, niźli co gmyśli się dzieie. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie zawsze człeku wszytko gmyśli. *Cn. Ad.* 731. (*ob.* gmyśli, kmyśli, ku myśli). Do myśli wszystkim się szczęściło. *Wal. Dm* 66. Pozpr[illegible], że się im zaraz nie wedle myśli szańcuie. *Biał. Poſt.* 47. Witold, mniemaiąc, iż mu się wszystko według myśli miało wodzić, wciągnął do Prus. *Stryik.* 264. Przyzwol nam, a bądź nam ku myśli. 1 *Leop. Dan.* 13, 20, willfahre uns. Wszystko na rękę i po myśli trafiło się księciu Dowmantowi, gdy Troydena przez zdradę zabił, a drudzy dway bracia pomarli. *Stryik.* 315. Coby człek za to nie dał, żeby mu wszystko szło po myśli! *Teatr* 18 *b*, 15. Mądry nie obiecuie sobie łaſkawéy i po myśli fortuny. *Gorn. Sen.* 310. Witaię i kładę się z naylepszą myślą. *Teatr* 19 *c*, 69, w naylepszym humorze). Eſter, iako mogła, czyniła królowi, co naylepszą myśl. *Wereſz. Rgl.* 155, rozrywała, bawiła, rozweselała go). – §. Wolna myśl, z *opposit.* frasunek, zgryzota, kłopot, ein freyes Gemüth, ohne Kummer und Sorgen, Kummerloſigkeit, Heiterkeit, Aufheiterung. Wolna myśl, iedna rozkosz dla człowieka. *Rys. Ad.* 71. Częściéy na łowy dla wolnéy myśli, niż dla zwierza wyieżdża. *Lub. Roz.* 518, dla rozrywki. – §. Dobra myśl, z a) wesołość umysłu, *Vd.* dobre volе; *Crn.* shidane volе, Frohſinn, guter Muth. Jowisz dobréy myśli, maiąc wedle siebie nadobną Junonę. *Zbil. Dr.* G 1. Zemiſka był pod dobrą myśl wzruszony urodą księżny Ruskiéy. *Stryik.* 119. Wszyscy byli weseli na tym objeździe, a pod dobrą myśl podpiwszy Wasilko (podochociwszy sobie), iachał do swéy gospody. *Stryik.* 294. Dobrey myśli być, *Vd.* dobre voli biti, gmetnovolen, vesel; cf. *Vd.* dobre volе! z wesołu! żywo!). Heliogabal żadnéy godziuki nie opuścił, aby iakiéy sprosnéy krotochwili nie wymyślił ku dobréy myśli swoiéy. *Rey Zw.* 102 *b*. Dobrą myśl leda co zepsuie. *Cn. Ad.* 163. Bez białych głów i w niebie nie mogłaby bydź dobra myśl. *Dwor. H* 2. – Poważnym sercem swoim uczynił taką myśl onemu rycerſtwu swemu. *Wereſz. Rgl.* 145, ochotę, serce, otuchę, Muth, Herz. – §. b) *meton.* to co sprawuie dobrą myśl, lusztyk, biesiada, krotochwila, zabawa, Luſt, Luſtbarkeit, luſtiges Leben, Ergötzungen. Gdzie się urzędnicy dowiedzą w domach poczciwych, że tańce abo dobre myśli iakie były, zaraz domem chrzczą podeyźrzanym. *Star. Ref.* 94. Na dobrą myśl i tańce biegaią. *Sim. Siel.* 59. Kilka tam dworſkich przyszli, A to dla dobréy myśli. *Kchow.* 60. We Wtorek ſkończyła się ta dobra myśl weselna. *Boh. Off.* 2, 31, gody). Używała dobréy myśli, brzmiał zamek muzyką, tańcami i innemi rozrywkami. *Nar. Hiſt.* 7, 11. *Prov. Vd.* dobre volе moshne kole, z lusztyk kosztuie). Na iednego wieczora dobrą myśl, kilkaset utracić nie żałuiemy. *Zrn. Pſt.* 3, 659 *b*. Gdyby komu o gardło szło, izaby się temu chciało dobréy myśli? *Zrn. Pſt.* 3, 737. Król dobréy myśli zażywał, a tańcow dokończywał. *Zbil. Dr.* G 1. Jch dobra myśl, łuk, szabla, szańce, Nie lekkie tańce. *Groch. W.* 558. – §. Zła myśl, nieochota, niechęć, Unluſt, Unmuth. Jakie szczęście naśladnie ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl albo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 398. Spiegowie, wróciwszy się, złą myśl uczynili Izraelitom, mówiąc: olbrzymowie są w téy ziemi, którą nam bóg obiecał. *Sk. Zyw.* 1, 353. Na mię złą myśl macie, żem człowieka uzdrowił w sobotę. 1 *Leop. Joan.* 7, 23, chrap. gniew). – §. – – MYŚL, *Observ.* Wiele imion Polſkich kończy się na *-myśl:* Ziemomyśl, to iest, Samomyśl; Radomyśl, to iest, radę myśli. *Jabl. Her.* – – MYŚLEĆ, – ał, – eli, *et* MYŚLIĆ, – ił, – i, *cz. contin.*, *Bh.* myſliti, ſmyſſleti; *Slo.* miſleť, myſlim; *Crn.* mislèti, mislèm; *Vd.* misliti, spomeniti; *Sor.* 2. múſtiſch; *Sr.* 1. myſlicj, myſliu, miſlim, moſlu; *Dl.* miſsliti; *Cro.* miszliti, miszlim; *Bs.* misliti, motriti; *Rg.* misliti, pomisliti; *Sla.* misliti; *Rs.* мышлю, мыслить, denken. Myśleć co, abo o czym, denken, in Gedanken haben, etwas denken. Nie męcz się myśląc. *Boh. Kom.* 1, 228. Patrzayważ (*dualis*) w duchu, gdy go wyprowadzą, A "myślwa (*dualis*, z myślmy), że mu iuż wytchnąć nie dadzą. *Groch. W.* 196. – pomyśleć, na myśl przywodzić, myśleć ze staraniem, rozważać, nachdenken, denken, in Gedanken faſſen. Będzie się o tym myślało. *Teatr* 56 *b*, 58. Kto myśli o czym, łacno wszystkiemu dogodzi. *Sim. Siel.* 50. Trzeba było myśleć o sobie, bo się nie bardzo można było spuszczać na to, co rodzice zoſtawią. *Kras. Pod.* 2, 142, staranie mieć o swoim losie, nie zapomnieć o sobie). Myślić co frasowliwie, z zamyślić się, utonąć w tym. *Cn. Ad.* 524. Wiedz, że czas myślić ztąd o naszéy drodze; iest okręt iuż gotowy. *Jabl. Tel.* 314. Myśleć co czynić, z zamyślać, umyślać, stanowić, postanawiać, gesinnen ſeyn, gedenken, Willens ſeyn; *Bh.* hodláti (cf. godzić na co). Bili się rządnie, a żadna strona ucieczki nie myślała. *Warg. Wal.* 23. Koronne woyska tu przybyły, i za Dniestr myślą. *Jabl. Buk. E* 5 *b*. Myślenie stoi pod czas za czynienie. *Cn. Ad.* 524, chęć za skutek). – Człowiek źle myślący *Ec.* зломышленъ, *Gr.* κακοδιμος. Myśleć komu dobrze, abo

źle, z sprzyiać mu, nie sprzyiać, gesinnt seyn gegen jemanden, einem gut oder ubel wollen. Żadenby nie wiedział, ieśli źle albo dobrze mysłił Judasz panu. *Bial. Post.* 152. Co drugiemu myślił, to samego potkało. *Cn. Ad.* 213, was er dem andern zugedacht hatte, das ..., cf. kto drugim dołki kopie, sam w nie wpada). I więźniem będąc, oyczyznie swéy dobrze myśli. *Papr. Gn.* 1164. Wyście mnie źle myślili, a bóg to w dobre obrócił. *Sk. Żyw.* 324, *Leop. Genes.* 50, 20. Prosił królówéy o życie swoie, rozumiejąc, iż mu król źle myśli. *Sk. Żyw.* 2, 512. Boga za świadka mam, iż nic wam nigdy złego myślić nie chcę. *Sk. Żyw.* 1, 324. Nie wierzył, aby mu kiedy Jagiełło co złego miał myśleć. *Stryik.* 429. Gdy im na gardło stał, myślili mu też źle, a dobrey woli nań nie mogli być, naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych.* G 1 *b.* - Myśleć, s rozumieć, mniemać, glauben, meynen, denken, vermuthen; *Rs.* думать, cf. dumać). Widział ten klawikord, myślałby kto, iż on wie, że ia lubię muzykę. *Teatr* 53 *d*, 47. Myśli się, *Rs.* мнится, cf. zdaie się. MYSLICZEK, - czka, *m.*, polowa suknia, ein Jagdrock. Piotrowskiey odkazuie Jeymość w testamencie myśliczek swoy aksamitny. *Boh. Off.* 12, cf. amazonka. MYŚLISTWO, - a, *n.*, *Bh.* myſliwectwj, *Rs.* ловля, s łowy), die Jagdkunſt, Jägerey: *Rs.* промыслъ, промышлять, cf. przemysł). Łowiectwo nazwane iest myślistwem dla rozmaitych chytrości imowania ptastwa, zwierząt. *Cresc.* 611. - §. myślistwo, s łowy, die Jagd. Wsiadszy na koń, iedzie na myślistwo, aby mógł iakąkolwiek zwierzynę ubić. *Star. Dw.* 55 *et* 60. - §. *collect.* potrzeby myśliwskie, Jagdſachen, Jagdapparat; *personif.* myśliwcy, Jäger. Strzelców iest wielu, którzy bez myślistw sami chodzą z samopałem i kundlem przy boku i kilkanaście niedźwiedzi do roku ieden zastrzeli. *Jabł. Ex.* 176. Trabus był wedle Książęcey godności z kowiem, z sforą, z bronią, a myślistwem opalony. *Stryik.* 304. MYŚLIWCOWY, MYŚLIWCZY, - a, - e, MYŚLIWSKI, - a, - ie, od myśliwców albo myślistwa, *Bh.* myſliwczy: *Rs.* охотническій, охотничій (*ob.* ochoczy), Jagd-, Jäger-, Jägers-. Myśliwskie trąby. *Teatr* 51 *b*, 4. Myśliwczy gończy pies (*Cro.* kopov). Kto raz myślistkiey polewki zakusi, Już ten ięzyskiem iich mowić musi. *Mon. Fl. B* 2. Wymkniy się, iako sarna z ręka myśliwcowych. *Radz. Prov.* 6, 5. Bóg wyrwie mię z sidła myśliwcowego. *Budn. Ps.* 914 5. Psa nie ukradł; bo psa wziąć, to iest myśliwska sztuka. *Mon.* 75, 740. Po myśliwsku *Rs.* поохотничьи. MYŚLIWCZYK, - a, *m.*, *zdrbn. rzeczwn.* myśliwiec, ein Jägerchen, Jagdliebhaberchen. Słyszałem mówiącego myśliwczyka, iż dobra psiarnia naywiększy panu honor czyni. *Mon.* 68, 953. - §. chłopiec myśliwczy, ein Jägerjunge. MYŚLIWCZYK psów doieżdża. *Tr.* MYŚLIWIEC, - wca, *m.*, MYŚLIWY, - ego, *m.*, *Bh.* myſliwec; *Rs.* охотникъ (*b.* ochotnik), промышленникъ, *ob.* przemysł); *Ec.* ловословецъ; łowiec; der Jäger. Myśliwy do bicia zwierząt, iest pod łowczym. *Kluk Zw.* 1, 380, der Unterjäger. Myśliwiec, lubiący i umiejący polować, ein Jagdliebhaber, Jagdkenner. Myśliwcy ludziom zwykli wielkie szkody czynić, depcąc zboże. *Stat. Lit.* 316. Cal dniowe w lasach dzikich polowanie, brodzenie po bagnach, i uganianie się za zwierzem, zostawiam myśliwcom. *Mon.* 68, 186. Od Nemrota wyszła, przypowieść: wielki myśliwiec. 1 *Leop. Gen.* 10, 8, duży łowiec. 3 *Leop.*). Turczyn, że ludzkim myśliwcem iest przeważnym, pokazuie się ztąd, że z iego Tureckich szabel krew chrześciańska nigdy nie osycha. *Jan. Lig. B.* Nuże! móy miły leniwcze, Na piecu sławny myśliwcze! *Rey Zw.* 231 *b*, *ob.* legart). MYŚLIWY, - a, - e, lubiący polować, jagdliebend. Kazimierz Jagiełło radniéy mieszkał w Litwie, niżli w Polszcze, dla roskosznych łowów, bo był bardzo myśliwy. *Stryik.* 638, *Bielsk.* 430. Biskup Krak. Paweł, tak był myśliwy, iż gdy mszą miewał, tedy psi około niego chodzili, i z ptaki przed nim myśliwce stali. *Bielsk.* 169. Żony mężów myśliwych nie lubią. *Zab.* 13, 378. - §. polować umieiący, jagdverſtändig. Myśliwy ptasznik łowił ptaka. *Jabł. Ex.* 79. Rarogi myśliwe. *Baniel. J* 2 *b.* - Kobieta myśliwa *Bh.* myſliwcowa. - - MYŚLNY, - a, - e, od myślenia, do myśli należący, *Sr.* 1. pomoßné; *Bsn.* miesgljen, namiesgljen; *Rs.* мысленный, in Gedanken, gedacht, denkend. Kto słuszności w tym nie widzi, tak ten wiele świątłości myślnego słońca widzi, iak wiele widzi kret świątłości słońca zmysłom podległego. *Smotr. Ap.* 12. (*Crn.* mislènoſt *imaginatio*). Twierdzenie myślne, albo słowne. *Cyank Log.* 83. MYŚLOTWORY, - a, - e, gedankenerzeugend. Tak wysiłony umysł, iak ma błyskać iaśnie, Gdy w nim ów myślotwory płomyczek zagaśnie. *Zab.* 13, 288.

Pochodz. *bezmyślny, bezmyślność, bogomyślny, bogomyślność; chytromyślny, darmomyślny; domyślać się, domysł, domyślny, domyślność; namyślać się, namysł; obmyślać, obmyślny; pomyślać, pomysł, pomyślny, pomyślność, niepomyślny, niepomyślność; przemyślać, przemysł, przemyślny; górnomyślny, iednomyślny, iednomyślność, lekkomyślny, lekkomyślność; podłomyślny; rozmyślać, rozmysł, rozmyślny; umyślać, umysł, umysłowy, umyślny; wmyślać się, wielkomyślny, wspaniałomyślny, nizkomyślny, podłomyślny, wolnomyślny, wysokomyślny; wymyślać, wymysł, wymyślny; zmyślać, zmysł, zmysłny, zmyślność, zmysłowy, zmyślony; zmyślacz; zamysł, zamyślić.*

MYSTERYUM *ob.* taiemnice, *Rg.* svetotajſtvo, cf. świątość. MYSTYCZNY *ob.* taiemny, *Rg.* otajni, svetotajni; *Rs.* таинственный.

MYSZ, - y, ź, *Bh.* myš; *Slo.* miſ; *Sr.* 1. moſch, muſch; *Sr.* 2. muſch; *Vd.* miesh, mish; *Crn.* mish; *Cro.* mish, mis, miſe; *Rg.* misc; *Bs.* mjesc, misc; *Sla.* mish; *Rs.* мышь; *Isl.* maus, *Angl.* mous, *Suec. et Anglos.* mus, *Dan.* mus, *Pers.* mouses, *Arab.* فار, *Lat.* mus, *Gr.* μυς, *Ger.* die Maus. Mysz domowa, Hausmaus, nierownie mnieysza od szczura, iemu przyrodzeniem zupełnie podobna. *Zool.* 350. Mysz ziemna, Erdmaus, polna Feldmaus, błotna Sumpfmaus. *Kluk Zw.* 1, 360; mysz leśna. *Lad. H. N.* 113, *Lg.* pùh, die Waldmaus; laskowa. *ib.*, die Haſelmaus, *Rs.* мышь, cf. iaszczur, cf. szczur); żołędna. *ib.* Mysz ostropyſk. *ib.*, die Spitzmaus; *Slo.* plch, plech (cf. popielica), ſiſel; *Sr.* 1. roſt, jurk (cf. szczur); *Sr.* 2. réich, réſek; *Crn.* shpizhmàh; *Vd.* ſtrupna mish, shtakor; *Cro.* ſtàkor; *Sla.* tvórac; *Rs.* житникъ (cf. żytnik). Mysz Brytańska, paięcza, *mus araneus. Cn. Th.*, *Rs.* землеройка, zalega mieysce po-

między szczurem a kretem; kryie się po stodołach; bardzo iest nieruchawa. *Dyk. Med.* 4, 436. Mysz paięczna gryzie czasem konie, które po tym ukąszeniu miewaią też przypadki, iak gdyby od węża były ukąszone. *ib.*, *Syr.* 213. Mysz wielka ziemna *ob.* susicl. - *Prov.* Myszy tam nie bywaią, gdzie o zbożu nie znaią. *Czach. Tr. H* 4. Trudno maią bydź myszy, gdzie niemasz śpizarni. *Pot. Pocz.* 524. Kota na myszy, na zaiąca charta, *Mon.* 65, 195. Gdzie niemasz kota, tam biegaią myszy. *Bratk. F* 4 *b*. Gdy kota myszy nie czuią, bezpiecznie sobie harcuią. *Cn. Ad.* 616, niemasz pana doma; *Slo.* magu miš'i hodi, kěd kočki doma neni. - *Prov. Cro.* teškoje missu z machkem, *Rg.* tèškoti miecju s' máckom. Niech nie igra mysz z kotem. *Teatr* 20 *b*, 190. *Slo.* kočka miš'i nenáchá, liš'ka šlepic, a wilk owce. Złodzieiy żyie iak mysz na pudle. *Mon. Wor.* 37, na złodzieiu czapka gore). Wyspał się, by mysz na pudle. *Rys. Ad.* 72. Z wielkiey chmury mały deszcz, mysz się rodzi, choć stękały góry. *Zabł. Fir.* 73, *nascitur ridiculus mus*). Gdy skonamy, póydzie Eskulapi, Nie dba o myszy, bo kota ułapi. *Mon.* 71, 716, nie o owcę idzie, lecz o wełnę). - Myszą się wkradł do dworu. *Pot. Arg.* 228, t. i. iak mysz, taynie, nieznacznie, kryiomo, wie ein Mäuschen, ſo heimlich, ſo unbemerkt, verſtohlen. Ci pewno nie wleźli do szlachectwa myszą. *Pot. Pocz.* 702. - §. Ziele świnia wesz, wydaie z siebie zapach *myszami* oddaiący. *Perz. Cyr.* 2, 80, t. i. coś na myszy przyśmrodek wychodzący, einen Mäuſegeruch, *Bh.* myšina smrodek myszy), cf. myszką wino oddaiące. - §. 2) Myszy, Myszki, choroba końska, bardzo niebezpieczna, der Feifel, eine Halsdrüſenkrankheit der Pferde, gruczołki, które się pod gardłem zgromadzaią, tak konia duszą, aż upadnie na ziemię. *Hipp.* 102, *Lek. Koń.* 24, cf. żaby, żołzy. MYSZASTY, MYSZATY, MYSZOWY, - a, - e, mięci myszéy, *Cro.* miahje farbe, mäuſefärbig. Popielaſte, myszowe sukno. *Ern.* 69. Konie myszate. *Hipp.* 8. Koń myszasty. *Bud. Apoc.* 6, 8, koń płowy. *Bibl. Gd.*). MYSZCZASTY, - a, - e, pełen myszek czyli muszkułów, muſculöſ; od myszek czyli muszkułów, Muskel-. Błona myszczasta *muscularis. Krup.* 2, 3. MYSZĘ, - ęcia, *n.*, MYSZĄTKO, - a, *n.*, *demin.*, ein junges Mäuschen. Płodna maciora mysz wylęgła razem myszął sila. *Jabł. Bz.* 20. Małe myszęta. *ib.* Małe myszątko. *Groch. W.* 354. MYSZETRZE *ob.* Kurzyślep 2). MYSZEIS, - eidos, O baiecznym Popiela od myszy pożarciu mamy dzieło *Myszeis*, wybornym piórem i rymem napisane od Jgnacego *Krasickiego. Nar. Hiſt.* 3, 54, die Mauſeade des Fürſten Erzbiſchof Kraſizki, cf. niżéy: myszka Popielowska. MYSZKA, - i, ż., *Bh.* myška; *Sr.* 1. móschka; *Sr.* 2. muschka; *Crn.* mishka, mishk; *Vd.* mishika, mishka, mishiza; *Cro.* missek; *Bs.* mjesccicch; *Rs.* мышка, мышенокъ, мышёночекъ; *Ec.* мышица, *demin. nom.* mysz, das Mäuschen. Nie igray myszko z kotkiem, *Rys. Ad.* 43, *Cn. Ad.* 598. (nie graj kotku z niedźwiedziem; Nie gryź z czartem orzechów; Nie składay się z dworem; day złemu pokóy). - Przednie wino; czuć w nim myszkę ieszcze Popielowską. *Teatr* 33 *d*, 91, t. i. bardzo stare, myszami oddaiące. - §. 2) myszka, muszkuł, die Muskel, die Maus; *Boh.* swal; *Bsn.* miscica, guscter, mjesenica od ruki; *Cro.* mécha, mishicza; *Rg.* bût, misciza; *Ec.* мышица; *Rs.* мышка, iest miesistą częścią ciała zwierzęcego, przez którą czynią się poruszania. *Aluk Zw.* 1, 31, *Zool.* 55, *Kirch. Anat.* 117, *Krup.* 4, 1. Każda myszka składa się z włokn prosto sobie odległych i wraz przez błonkę tkankowatą spoionych. *Krup.* 4, 4. Myszka przegrodowa, *diaphragma*, przedziela iamę piersiową od brzuchowéy. *Krup.* 4, 68, das Zwerchfell, Bruſtfell. - §. 3) myszki końskie, gruczołki szkapie. *Cn. Th.*, *ob.* mysz. *MYSZKOPRZEGRODOWY nerw, *nervus phrenicus. Krup.* 3, 190, Zwerchfellsnerve. MYSZKOWATY, - a, - e, *Bh.* swalowitý; *Rg.* buttav); muszkułowaty, do muszkułu podobny, muſkulös, mięsiſte, myszkowate, żylowate ciało. *Kirch. An.* 117. MYSZKOWAĆ, - ał, - uie, *intr. cont.*, czatować na co, iak kot na myszy, łapać, smykać, mauſen, haſchen, Jagd auf etwas machen. Lis po polu myszkuie. *Pot. Pocz.* 104. Na ów czas liszka nie myszkowała, Ni charcica liszkę gnała. *Zab.* 1, 40. Myszka w polu myszkuiąca, Pożywienia szukaiąca. *Jabł. Ez.* 69. Lis o długim ogonie myszkował kiedyś w oney stronie. *Jabł. Ez.* 31. MYSZNA, - y, ź., *Gwag.* 455, Miśnia, Meißen, *ob.* Myszyński. MYSZNARZ, - a, *m.*, z Myszeńskiey ziemi, to iest, z Miśnii, ein Meißner. Przeciwko Sasom i Mysznarzom sławny rycerz. *Warg. Wal.* 180 *et* 179. MYSZOŁÓW, - a, *m.*, der Mäuſefanger, der Mäuſegeyer; *Rs.* мышелóвъ, *vultur perenopterus*, iest to ów sęp, który pospolicie lata nisko nad rolami, szukaiąc myszy i żaby. *Kluk Zw.* 2, 304. MYSZOŁÓWKA, - i, ż., łapka na myszy, die Mäuſefalle; *Crn.* mishnèza; *Vd.* mishna ſtava, paſt; *Ross.* мышелóвка, мышелóвня. *Mon.* 75, 590. - §. der Mäuſebabicht, ptak wielkości kobusa, do rodzaiu sępów należący; pożywieniem iego są myszy. *Kluk Zw.* 2, 229. MYSZOŁOWNY, - a, - e, łowiący myszy, mäuſefangend, *Rs.* мышелóвный. MYSZOTRZEW *ob.* Kurzyślep 2). - MYSZOWY *ob.* Myszaty. MYSZUR, - a, *m.*, mysz, samiec, das Mäuschen der Maus. Złe myszurowi zięciem bydź lwowi. *Rys. Ad.* 79, nie składay się z dworem; Nie gryź orzechów z djabłem). MYSZY, - a, - e, *Bh.* myšší; *Sr.* 1. moschi, moschacjé; *Crn.* mishje, mishne; *Vd.* mishy, mishni; *Cro.* misšji; *Rg.* miscij; *Rs.* мышій, мышáчій; *Ec.* мышей, od myszy, Mäuſe-. Mysze łayno, myszy gnóy, mysze bobki, Mäuſedreck; *Crn.* mishjek, mishnek; *Vd.* mishjak). - Niektórzy aptekarze mysze łayno za pieprz przedaią. *Sien.* 567. Mysza trucizna *Vd.* mishniza; *Crn.* mishèza, mishza). - Dedykacyi arkusz, a dzieło samo iako myszy ogon. *Mon.* 73, 199, kuse). Koń iego, skoro trąby dosłyszy, myszym uchem strzyże. *Pot. Jow.* 91. Kot długo koło iamki myszéy chodził. *Czach. Tr. G* 4. - §. *Botan.* Myszy ber, *phalaris*, rodzay trawy, do którego należy Kanarkowa trawa, koci ogon etc. *Kluk Dyk.* 2, 175, Kanarienkraut. Jaskolcze ziele, Pazonkę, Feigwarzenkraut, myszemi iayki zowiemy, że kształt iaiek spoionych do siebie ma. *Syr.* 898. Myszy ięczmień, wyczyniec, *hordeum myrinum Linn.*, Mäuſegerſte. *Jundz.* 127. Myszy ogon, *myosurus Linn.*, *Ross.* мышей хвостъ, rodzay rośliny, Mäuſeſchwanz. *Kluk Dyk.* 2, 133. Mysze uszko, *Hieracium Auricula Linn.*, gatunek iastrzębca, od uszek myszych ma imię,

że liſtki podobne myszym uszkom. *Urzęd.* 43, *Syr.* 904, *Kluk Dyk.* 2, 40, *Cro.* missevina, misje vuho, trava; *Rs.* мышьи ушки, Mäuſeöhrlein. Myszą wiecchą zowią ziele, *inaczéy* Iglicą Włoſką zwane, że myszy nie dopuszcza do rzeczy nią okrytych, *Ruscus Linn.*, *Ross.* мышей мéрыь, Mäuſedorn. *Syr.* 610. Mysze zboże *ob.* Owiesek. MYSZYNIEC, - ńca, *m.*, bobki mysze, mysze łayno. *Tr.*, Mäuſedreck; *ob.* myszy *adj.* - 1) MYSZYNSKI, u Greków Sminteyſki, był zwan Apollo, dlatego, że z iego wieśćby, wieloſć myszy napadła na Teukry. *Otw. Ow.* 495. - 2) *MYSZYŃSKI, *MYSZEŃSKI, - a, - ie, Miśniyſki, z Miśnii, Meißner-, von Meißen. Myszyńſka ziemia, od słowa Polſkiego, to ieſt, od *myszy* nazwana ieſt. *Błaż. Krom.* 43. Myszyńſkiéy ziemi głową miaſto *Myszna*, przez którą idzie Albis. *Gwag.* 455. *Hermunduri*, Myszeńſka ziemia około Lipſka. *Mącz.* Myszyńſkie piwa zawołane są w Niemieckich ſtronach. *Syr.* 947, *ob.* Myszmarz. MYSZYNA!, - y, ż., biedna nędzna myszka, ein armes Mäuschen. MYSZYSKO, - a, *n.*, paſkudna mysz, eine abſcheuliche Maus, *Rg.* miscina.

MYTEL, - tlu, *m.*, w drukarni, gatunek pisma mnieyszy od tercyi. *Mag. Mſk.*, z Niem. Mittelſchrift.

*MYTARSTWO, - a, *n.*, płacenie myta, wypłacanie się z należytości; w szczególności w Greckim kościele to, co w Łacińſk. czyściec, das Zollzahlen, Verzollen, Steuern; in der Griechiſchen Kirche: das Fegfeuer. Ci, którzy tu ieszcze nie wypłacili, tedy tam po śmierci na mytarſtwach będąc zatrzymani, *wypłacywaią. *Sak. Dusz.* 138. Na tym mytarſtwie, gdzie to się dusze mycą, ieśli ieſt iaka męka, niektorzy wątpią. *ib.* 157. Mamy między niebem i piekłem mieysce, które Łacinnicy *purgatorium*, Polacy czyścem, Słowianie mytarſtwem nazywamy. *ib.* 251. Rossyanie ognia czyścowego nie wymyślali, ale mytarſtwa być wyznawali. *Fund.* 2, *ib.* 57. Aniołowie prowadzą dusze przez różne mytarſtwa do nieba. *Gal. Alf.* 347. - *ſ. *Rs.* мытарство wykrętarſtwo, oszuſtwo, Dreherey, Betrügerey. Wybawcie mię ze wszyſtkich złych mytarſtw. *Pimin. Kam.* 215. MYTLARZ, - a, *m.*, n. p. Obieraią na woźnego, gdzie ieſt rząd, nie pijanicę, nie mytlarza. *Gor. Wł. K.* 3, oszuſt, ein Betrieger. *MYTNICA *Rs.* мытница, мытня, *Ec.* мытоимница; *ob.* celnica, *Vind.* mutaria. MYTNICTWO, - a, *n.*, celnictwo, Mauthnerey, Zollweſen. Celnicy opuściwszy mytnictwa, naśladowali Pana Jezusa. *W. Poſt. W.* 3, 394. MYTNIK, - a, *m.*, *Bh.* meytnik; *Vd.* mutar, zolnar, zushlakar; *Crn.* avshlokar; *Rg.* occitnik, zarinik, nadharacnik, nadharacjár; (*Cro.* mitnik, ochivezt gresnik, : iawnogrzesznik); *Cro.* maltar; *Rs.* мытникъ, мытчикъ, мытовщикъ, мытоимецъ (мытáрь oszuſt, мытарить okpiwać); *Ec.* мытáрь, мытоимецъ, пошлиноимецъ (мездникъ nicmnik); der Mauthner, celnik, Zolleinnehmer. Celnik ſtoiąc z daleka, nie śmiał oczu podnieść do boga; farzeisz, patrząc na tego mytnika, ... *Sk. Kaz.* 347. Z mytników i poborców wyganiał ś. Jan kradzieſtwa i złe nabycie. *Sk. Kaz.* 29. Wiele celników, mytników abo *wyborców. *Sekl. Math.* 9. Mytnik bogaty. *Protas. Jał.* 20. MYTNY, - a, - e, *Bh.* meytny; *Rs.* мытный, мытенный, мытарев, мытáрскій, celny, od cła, myta, Mauth-, Zoll-, den Zoll betreffend (*Crn.* mitne *tributarius*). Tam owe mytne Duńſkie grody, Gdzie musisz płacić Morſkie cło od wody. *Alon. Fl. C* 1, (przeprawa przez Zunt).

MYTO, - a, *n.*, *Boh.* meyto, *portorium*, *Slo.* mzda, denni płat *mercès*; *Sorab.* 1. mito, myto, móto *praemium*, zda, ſda *merces*; *Sorab.* 2. mu:to, mútto; *Crn.* mitje, z czynsz, lichwa, *Vind.* muta, zol, aushlak, z cło; *Vind.* mesda, plazhilu, mesditje, z płaca, żołd; (*Vd.* mitje, mitovina, z len, lenność; *Cro.* mito *donum corruptiuum*; *Cro.* malta, z cło; *Bs.* mito *munus pro corruptione*, *Rg.* mito *id.*; *Eccl.* мыто cło; *Eccl.* мздúца nagroda, cf. *Gr.* μισθος, *Arb.* miizd, miijd *mercès*, *Chald.* מדה middah *tributum*, cf. *Germ.* Miethe), die Mauth, der Zoll cło, *Dl.* vama, divona; *Bs.* vam, çarina od púta; *Crn.* avshlok; *Rs.* мытóжное. *Licet aliqui* cło *ad principem vel Rempublicam referant*; myto *ad priuatos*; *in conſtitutionibus regni videò haec confundi. Cn. Th.* - Myto lub cło wybierać niesprawiedliwie, lichwić *Ec.* мытоимствовати. Wolność od myta *Vd.* muteproſtnoſt. - *fig.* Na swąwolą bez myta puszczą. *Rey Wiz.* 23, t. i. nie hamuiąc, frey. - Myto naiemnikowi, czeladnikowi, zapłata. *Cn. Th.*, der Lohn, Geſindelohn; *Bh.* mzda; *Rs.* мзда. Ciężkim grzechem ieſt służebnikom myto zatrzymać. *Haur Sk.* 254. Wszyscy wzięli odemnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 337, z kwitkiem poszli, ſie zogen leer ab). Wolał urzędom myta ze ſkarbu naznaczyć, aby poddanych nie darły. *Sk. Dz.* 524, t. i. pensye, iurgielty, Gehalt, Penſion. Ceres płaci myto pracy oraczowi. *Jabł. Tel.* 104, t. i. nagrodę, ſie lohnt ihm die Arbeit. Cierpliwość zawsze miewa swoie myto, I zwyczaynie się nagradza sowito. *Chroſć. Pars.* 272. O duszo iakożeś droga, wielkiém mytem zapłacona. *Pieśń. Kat.* 49, 1 *Leop.* 1 *Cor.* 6, 20, koſztownie, drogo, krwawo, mit groſſen Koſten, theuer. Nie wierzy, żeby którém mytem miał być odkupiony. 1 *Leop. Job.* 15, 31, zapłatą. 3 *Leop.*). Na całe woyſko złe myto przypada, Zamknięta aerya, złe powietrze wzięła w ciemną chmurę. *Bard. Luk.* 93, zły raz, niebezpieczeńſtwo). Po mieście i ulicy, wszyſtkich w pień wybito, Czym w tumulcie zapłacił pierwszy sam to myto. *Tward. Wład.* 41. Tatarow pod Kopylem bardzo wiele zbito, I u Piotrowic gardłem zapłacili myto. *Strzyk.* 685, ſie büßten mit ihrem Halſe. Tą śmiercią zrzucon z Rzymſkiéy władzy szale, W jednym dniu wszyſtkie klęſki bierze mytem. *Chroſć. Luk.* 270, w nagrodę). - Myto od pomieszkania. *Tr.*, komorne, czynsz, die Miethe, der Hauszins; *Rs.* пожилóе.

Dalszy ciąg pochodz. *przemycać*, *przemycić*, *przemycenie*.

MYTOLOGIIA, - ii, ż., z *Grecholac.*, die Götterlehre; *Rs. et Ec.* баснословïе, баснослóвство; hiſtorya baieczna bożyszcz, i opisanie wszyſtkiego, co się ich obrządków tykało. *Kras. Zb.* 2, 214. MYTOLOG, - a, *m.*, trudniący się mytologią *Rs. et Ec.* баснословецъ, баснослóвъ, баснотвóрецъ, повѣствователь житïя и дѣлъ вымышленныхъ; *Verb.* баснослóблю *Gr.* μυθολογέω. MYTOLOGICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs. et Ec.* баснослóвный.

M Z.

MŻEĆ, mżał *et* mżył, mże *et* mży, *intr. ndk.*, *P.* pomży, *Bh.* mjikati, mjikauti, mrknuti, mrknauti; *Vd.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Cro.* migati; *Rs.* мигну́ть, мига́ть, мижу́, сомжить, снежить; *Eccl.* мжити, мжу, мжу́рю, мигаю, мизаю, *Gr.* μύω; migać, mignąć, mgnąć, oczy zamrużać, die Augen zumachen. Była niciaka krotochwila u ſtarych, ieden mżał, a drugi ukazował palce, mówiąc, wiele ich? *Mącz.* Snem mżę *abo* mży mi się, *semisomnis sum*, *dormiens vigilo*; drzemię *plus significat. Cn. Th.*, bloß ſchlummern, halb wachend ſchlummern. Zaniecha grać, a spania przytwierdzać potkoczy Mżące czarowną laſką zamruſkuiąc oczy, *languida. Zebr. Ow.* 24. Przez całą noc nie spała i ieszcze wątpliwym snem mżała. *Pot. Arg.* 84. – *Actiue* sen mżeć, = marzyć, träumen. Widziałże na iawie, czy sen mżysz zawodny? *Zab.* 8, 112 *Nar.* – §. sen mię mży, = sen mię napada, = oczy w kupę idą, der Schlummer überfällt mich. Aby zaś sen nas nie mżył u objadu, Nauczę się pieśni przekornego ſkładu. *Hor.* 2, 272. Piasek pomżył smokcze iéy oczy. *Zab.* 10, 66 *Koſſak.* – §. 2) Mży, = deszcz drobny pada. *Cn. Th.*, *Ern.* 894, es regnet ganz klein, es rieſelt; *Bh.* mjiti, mjel; *Crn.* pershi (cf. pruszyć); *Rs.* моросúть. MŻENIE, – ia, *n.*, *inumbrata quies*, *somnus leuis. Cn. Th.*, ein ganz leiſer Schlummer; *Boh.* mżenj, okamżenj okamgnienie; *Vd.* namesahik, = spoyrzenie; *Eccl.* мженїе, мизаніе, мганїе, мжа, = miganie, mignienie, mig oczny). Powoli ciężały mu powieki; lekkie mżenie odeymuiąc mu obecnych widoków, marami go łudzi. *Off. Str.* 9. Sen lekkie sieiąc mżenie Narkotnym powicki przyciężał obłokiem. *Kniaź. Poez.* 2, 231. Lekarſtwo przeciwko niemocy śpiącey, a uſtawicznemu mżeniu. *Urzęd.* 419. – §. 2) drobniuchny deszczyk. *Tr.*, ein ganz kleiner Regen; das Rieſeln. MŻYK, – u, *m.*, MŻYTEK, – tka, *m.*, *Bh.* mjik, mjitek, ciuciubabka, gra dziecinna, zmrużek. *Dudz.* 46, *Vlod.*, blindes Mäuſel, blinde Kuh, ein Kinderſpiel. Grali mżyka. *Ern.* 126, *Glicz. Vych. B* 5.

N.

Litera N *w Łacińſkim abecadle dwunaſta.* Kras. Zb. 2, 214. *Po Roſsyiſku nazwana* Nasz, = H, n. – *My mamy* n *dwoie: Łacińſkie, iak w ſłowie: dzwon; a kreſkowane z podszytym niby* i, *n. p. zadzwoń się.* Gornicki *oſtatnie z daszkiem pisze* ń. Now. Char.

– ń praepositioni appositum, pronomen iego, vel onego significat: n. p. *nie wieleż to nań?* Orzech. Qu. 184. *t. i. na niego*). *Kto kogo raz ſłucze, ma iuż nadeń wiele.* Tward. VI. 127. *nad niego*). *Doń*, = *do niego; poń*, = *po niego; zań*, = *za niego; weń*, = *w niego; zeń*, = *z niego.*

N. P. *abbrewiatura*: Nayiaśnieyszy Pan.; N. S. Nayiaśnieysze Stany, – n. p., = na przykład.

1. NA! *Interj.*, – *cum enclyt.* NAĆ! NAŚCI! NĘ-Ć, NĘ-Ż, = ów! weź to, bierz! da! nimm! da haſt! *Slo.* na! *Sr.* 2. na toſch maſch; *Crn.* na! en! *cape!. Ross et Ec.* нá, нá возми, сѣ возмú. Na! masz ią, weź to żelazo. *Teatr* 2, 110. Piotrze, na ci na piwo! *Teat.* 10, 83. Naści przyiacielu na piwo. *ib.* 23 *b*, 41. Wenus mówiła do mnie: paſterzu, nać to z ręku moich Chłopiątko (Amorka), naucz mi go proszę, piosnek swoich. *Sim. Siel.* 20. Z więźniów, ieśli którzy chcą robić, nać na nich pieniądze. *Pot. Arg.* 215. Naści bracie; włoż te pieniądze do kieszeni. *Teatr.* 8, 109. Naści, schoway to na iutro. *ib.* 55 *e*, 23. Naści, tu masz pieniądze. *ib.* 52 *d*, 10. Choć mówi: naści, wprzód obaczyć, ieśli co ma w garści. *Haur. Sk.* 238. Lepiey gdy rzeką naści iedno, bierz za swoie, Niż gdy komu powiedzą, że będziesz miał dwoie. *Mim Ryt.* 3, 312. Nacież Kachno ten palet, schowaycie go. *Teatr* 8, 5. Naści także paſtuszą tę laſkę wzaiemnie. *Nag. Wirg.* 504. Ja cię, Panno, z mym synem poiednam na wieki, Nęć rękę, nęć chotliwe na to słowo moie. *Pot. Arg.* 755. Nę-ż ia ten dar tobie. *Otw. Ow.* 171. – §. na! = he! na! hę! Oy nie, nie wierzę ia temu; *Pr.* na! o zakład! *Teatr* 39, 63.

2. *NA – – –, NAY – – –; *particula praepoſita Comparatiui Gradus adiectiuo vel adverbio, Superlatiuum efficit, ut:* lepiey, *nalepiey, naylepiey; lepszy, *nalepszy, naylepszy. *Bh.* Ney–, neyleplſi; *Sr.* 2. nei–, neią–, e. g. neibalſchi; *Sr.* 1. nai–; *Cro.* naj–, pre–; *Vd.* ner–, nar–, nai–, pre–, (cf. prze–) narvekshi, narveiteishi, neibulshi, predobar; *Rs.* naj–;) *Exemplum noſtrum sequentes Moscovitici, dicunt etiam:* наикрайчайшій; = naykrotszy; *quanquam apud illos, frequentior Superlatiuus cum praemissa Positiuo particula* npe, = prze– –, n. p. пребогатый przebogaty = naybogatszy. Robbe. Gr. 56. *In usu apud illos etiam* все–, *e. gr.* всевышный nawyższy (ze wszech; cf. wszechmocny i t. d.); *utuntur etiam particula* npe–, преблаженный nayszczęśliwszy cf. *Gall.* très–, cf. *lat.* tres, *Pol.* trzy.

NA *praepositio*; *significans locum in quo, cum sexto casu, Locali*; *notans autem locum ad quem, cum quarto, Accusatiuo, nominis ponitur. Boh.*, *Slo.*, *Sr.* 1. na; *Sr.* 2. na, naw; *Crn.*, *Vd.*, *Cro.*, *Sla.*, *Bs.* na; *Ross.* на, cf. *Gr.* ἀνα, *Ger.* an, nahe, nach). = auf, nach, zu; auf die Frage wo? mit dem Locali nominis, auf die Frage wohin? mit dem Accusat. – 1. *Locus in quo*, auf. Kto na koniu, ten pod koniem czasem być musi. *Rey Zw.* 144. Kto bywa na koniu, na wozie, bywa pod koniem, pod wozem. *Cn. Ad.* 371. Na czyim wozku siedzisz, tego piosnkę śpieway. *Cn. Ad.* 526. Powierzchnia szata na nim bielsza śniegu była. *Groch. W.* 278. Żaden z tych bohatyrów na swoim łożku nie umarł.

Lach.

Lach. Kaz. 1, 91. Na dworze *ob.* dwór. Na filarach, na słupach dom stoiący. *Cn. Th.* Na ledzie budować *ob.* Lod. Na bruku mężny *ob.* bruk. Miasto na gorze, auf einem Berge; *aliter* na gorze mieszkam, oben, na wyższym pięterze, *oppos.* na dole, unten. Na obu stronach. Na prawey ręce. Na ramieniu niosę. Na rękach kogo wynieść. Podniosłszy się na palcach, pogląda do góry. *Bard. Tr.* 234. Na ziemi, nie na wodzie. Na iedney ziemi kąkol i pszenica rośnie. *Cn. Ad.* 530. Na wierzchu, oben, oben auf. Na boku, na stronie, na osobności, auf der Seite, in der Einsamkeit, na razie, na stręcie, na dorędziu, *v. suis locis* – Zamiast w, kładzie się tam, gdzie objętość iedney rzeczy w drugiey nie iest wyraźna: in. Za wstyd żołnierzowi rozumiał na leży bydź, gdy hetman pod nazioty. *Zam. Birk.* 5. im Winterquartiere. Na tym świecie tylko do czasu, iako na gospodzie mieszkamy. *Kosz. Lor.* 182, cf. gospodą mieszkać). Tak sobie na chłodzie małusieńko drzymał. *Zab.* 1, 98, *Nar.* im Kühlen. Miey to zawsze na myśli (in Gedanken) i na ięzyku (und auf der Zunge), ieśli on to cierpiał, cóż ia? *Birk. Gl. K.* 35. Cezar odniosł zwycięstwo na trzydziestu dwóch bitwach. *Zab.* 2, 191. Jedni na dygnitarstwach (in hohen Aemtern), a drudzy w obelgach. *Birk. Ex.* 27. Na oku kogo mieć. *Teatr* 4 *b*, 85, einen im Auge haben cf. oko). Służyć panom pilnie, nietylko na oczu, i krom oczu. *Gil. Pst.* 90. Wielkie szczęście na waszem od boga poznali. *Papr. Ryc.* Nie był on w podeyrzaniu, i o nim na wszystkim dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B* 5 *b.* ze wszystkim, we wszystkim, zupełnie). Jagnieszka, w ciele młodą, ale na duszy (am Geist) starą, na ciele niedorosłą, ale na sercu siwą, na twarzy piękną, ale w wierze pięknieyszą była. *St. Zyw.* 1, 47. Piękna na twarzy, ale na duszy pięknieysza. *ib.* 178. Zdarzenie to niemałą we mnie sprawiło na cerze i na zdrowiu odmianę. *Teatr* 9 *c*, 11. Jakoli się ma Laban na zdrowiu? 1 *Leop. Genes.* 29. Wielką na sercu zięty był boleścią. *Sk. Zyw.* 1, 173. Kazimierz się panom Litewskim na wszystkim w sprawach woiennych i domowych, podobał. *Stryik.* 579, in allem. Za panowania na monarchii Polskiey Hermana. *Stryik.* 171, t. i. w koronie, w Polszcze. Jechali nasi do Cesarza pod namioty na gleycie. *Bielsk.* 96, t. i za gleytem, na fundamencie gleytu otrzymanego, auf erhaltnes sichres Geleit. Na piśmie *v.* pismo. Sułtan naznacza im pewne dochody na miastach, miasteczkach i wsiach. *Klok. Turk.* 61, *scil.* funduiąc, zapisuiąc, Einkünfte, auf Städte, Flecken und Dörfer fundirt. Na kazaniu, in der Predigt. Co na kazaniach bywa, tego dziś nazywaią nabożnisiem. *Boh. Kom.* 1, 57. Czy bywaią oni na komedyach? By. Iużci zapewne nie na kazaniach! *Teatr* 19 *c*, 112. Na mieście, *v.* w mieście, *locutiones hae duae rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua ciuitatis est, ut:* poszedł na miasto, na mieście gdzieś piie, byłem na mieście, co tam na mieście słychać?, *Lat. foris bibit. Posteriorem usurpat, qui extra ciuitatem est, ut:* byłem w mieście, co w mieście słychać? *fui in ciuitate. Cn. Th.* 1216, cf. po mieście). in der Stadt. *Similiter* na wsi, we wsi, po wsi; *ob.* wieś. *O niektórych kraiach mówiąc, używany za ówno* na i w, *n. p.* na Węgrzech, *v.* w Węgrzech; na Szląsku, *v.* w Szląsku; *o innych kraiach lub krainach, samo* na *w używaniu:* na Wołyniu, na Podolu, na Podlasiu, na Rusi (*w Rusi. *Syr.* 999, n. p. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Cn. Ad.* 54. *Similiter:* Ja te xięgi *na *Moskwie* za kapellana służąc przełożyłem. *Boter.* 3.). Na Wołoszczyznie. – Samo *w* w używaniu, w tych: w Polszczo, w Mazowszu, w Litwie, w Krakowskim, w Niemczech, w Włoszech *etc. Na* zdaie się, że o takich kraiach naywięcey się używa, co otwartością lub wyższością położenia celuią. *Ld.* – §. *Sequentia sonant Germanice* an, in, auf, na początku, am Anfange. *Cn. Ad.* 539. Na przodku *v. suo loco.* – Na końcu listu. Na którym mieyscu ze dwu? *utrubi?* Na słońcu bielę, suszę. Na słońcu sala, altanka *ob.* nasłoneczny. Na łyczku co wisi, na nitce, es hängt an einem Härchen. Trzymać na wodzy. *Boter.* 3, 65. *ob.* wodza). Jednych na czciach, drugich na gardle karano. *Biel. Sw.* 248 *b.* an der Ehre, am Leben strafen. Na tym zależy, zawisło, daran liegt es, darauf kommt es an. Czyś ty z Jnacha rodu i bogaty, Nic na tym, czyś ty z podley żebrak chaty, Na ofiarę póyść Plutona trzeba. *Hor.* 1, 195, *nihil interest).* Bądź się kto zacnym zrodził i bogatym, Bądź niewolnikiem, u śmierci nic na tym. *ib.* 196. Wiele na tym, czy sługa Dawus, czy pan gada, Czy dziad stary, czy rzeźwy co młodzian powiada. *Kor. Hor.* 8, *intererit multum).* Nie na tym ci to szczęśliwość, nie na tym, Gdy kto na ziemi potężnym, bogatym. *Karp.* 4, 23. Mnie wiele na tym. *Cn. Ad.* 510. Na tym wszystko. *ib.* 542. to grunt, to summa, wszystko, alles kommt darauf an, hängt davon ab. Mało tobie na tym. *ib.* 475, tobie to wszystko za iedno, dir liegt wenig daran. Mnie na tym nic, bądź winny, bądź niewinny, byleś ty iedno zginął. *Warg. Hal.* 261. Jeśli iest co na tym Rzpltey, aby kto nie używał źle z czy swey, iako daleko więcey iest na tym, aby kto nie używał źle ludzi. *Mod. Baz.* 183. – §. Bydź na czym *v.* trudnić się czym, myśleć o czym, chodzić koło czego, sich womit beschäftigen, etwas vorhaben, damit umgehen. Biskup Paweł, z więzienia wypuszczony, na tym wszystek był, iakby nad królem zemścić się. *Krom.* 280. Władysław na początku panowania swego na tym był, iakby uspokoić domowe rozterki. *Bielsk.* 64. Nieprzyiaciel był na tym, aby naszych mógł gdzie z kąta użyć. *ib.* 106. Wacław na niczym nie był, iedno żeby Łokietka do gruntu wykorzenił. *Bielsk.* 172. Gdy się Rakuski Polakom nie podobał, na tym byli, iakoby Jadwidze inszego męża, a sobie krola należli. *Bielsk.* 229. Już wszystkie miasta Pruskie na tym są, że się królowi chcą poddadź. *Bielsk.* 391. Prosił, aby się z swym ludem pierwey potykał, iako z zwyczayniieyszym, którzy zawzdy na tym są, i wiedzą obyczay Tatarski. *ib.* 468. Prosił Witold Jagiełła o koronę Litewską, a gdy król na tym z senatory zasiadł, . . . *Stryik.* 529, da er über diese Materie eine Rathsversammlung hielt. Którzy na téy sentencyi są, nigdy nie wiedzą, co po czym chodzi. *Glicz. Wych. J* 7 *b*, którzy się iéy trzymaią). Na robocie iest lud *Cn. Th.* bey der Arbeit, przy robocie, nad robotą, robotą zaięty). Poznali go, że on to był, co na iałmużnie siadał u drzwi kościelnych. 1 *Leop. Act.* 3, 9, żebrząc iałmużnę). Na zdradzie komu być, knować nań zdradę: n. p. Jeżelim umowę złamała, albo na zdradzie komu była, słusznie tę zawziętość ponoszę. *Psalmod.* 40. Na czym, przy czym, w ciągu czego, bey etwas, über etwas. Na gwałcie abo na złym uczynku poimany. *Sax. Art.* 26. Ale czas darmo tracę na mym narzekaniu, Darmo gubię mo-

menta na płaczu, wzdychaniu. *Min. Ryt.* 1, 159. Niechzy na słowach droga [illegible]wila nie upływa. *Dmoch. Jl.* 2, 196. Nie iednegom półzłotka przepił na gorzałce. *Teatr* 32 *b*, 80. Na rozstaniu, s rozdaiąc się. *Cn. Th.* bey der Scheidung. – Rzadka cnota, aby kto wiernym był na cudzym. *Sk. Kaz.* 470, treu bey Verwaltung fremden Gutes. Na małych rzeczach, iako i na wielu, złym bydź nie przystoi. *Sk. Zym.* 310. in großen und kleinen Sachen. Na tym stanęło, s przy tym, dabey. Na tym mówić przestał. *Stas. Num.* 2, 144, t. i. w tym, bey dieser Materie hörte er auf. Dość na tym, genug daran. Nie dość na tym, co mamy dziś, trzeba myśleć, co będzie iutro. *Kras. Pod.* 2, 236, (cf. przestać na czym). – 2. *locus ad quem, cum casu quarto, Accusatiuo, nominis*, auf, nach, in; *phys. et fig.*, na dwor wyyść, auf den Hof gehen *v.* dwor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło iego twarz oświecać. *Pam.* 83, 647, er geht nie an die Sonne. Włoż go na ramię. Na wszystkie strony obracać. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701. Wszystko sobie tłumaczysz na dobre. *Teatr* 41 *c*, 330. Na szyię spaść, na szyię zepchnąć. Wszystkowładna siła, trząsnąwszy piorunem, na głowę go strąciła z nadpowietrznego stropu. *Przyb. Milt.* 8. Konie wędzidła nie czuiąc, na łeb lecą. *Jabł. Tel.* 337. Komu ciasno, i na łeb ten ma prostą drogę. *Bard. Tr.* 247. Uciekać z góry na górę, z iaskini do iaskini. *Zał. H. F.* 163. Już też Apollo swe wozy złocone. Na świat gotował, i zorze schodziły. *P. Kchan. Jer.* 255. Jaka swawola w dzieciach! przez płot na ogrod wlezie, ba i płot obali. *Petr. Ek.* 92. Na stronę co kładę. Na stronę co idzie. Biega z góry na dół. *P. Kchan. Orl.* 219, nach unten; *oppos.* na górę, nach oben, hinauf. Na miasto często wychodziła. *Teatr* 15, 40. Na mnie koley, mich trift die Ruhe, an mich ists. Gdyby tak na mnie, unikałbym prawowania się. *Teatr* 36 *b*, 71, sc. przypadało). Bieżysz na twą zgubę. *Teatr* 47 *d*, 84. du rennst in dein Verderben. Wezmiy mię w ogrodziec z sobą, Pójdę rada na śmierć z tobą. *Pieśń. Kat.* 56. Hey Janie, Maciciu, hey na pomoc, gwałtu! *Teatr* 30. 24. Na, s ku: Już dobrze po północy na dzień się skłoniło. *Bard. Tr.* 203. Już dobrze na dzień, idźmy teraz. *Teatr* 27, 138. Na dzień naysmaczniey się sypia. *Teatr* 31 *b*, 116. z rana). Trzecia dopiero godzina na dzień. *Odym. Sw.* 2 *Oo* 2 *b.* ranna). Został się tam na noc. *Sekl. Math.* 21. zanocował tam). I tak-li nasza Nice, na swe stare lata Za mąż idzie! i myśli ieszcze zażyć świata! *Sim. Siel.* 31, w tym wieku!) – Na *zamiast* do, *przy niektórych kraiach:* nach, poiechał na Wołyń, na Ruś, na Podlasie, na Podole, na Ukrainę na Węgry, na Szląsk; *mówi się też:* do Węgier poiechał, do Szląska). Z Kuiaw ruszył Regiment na Ukrainę. *Teat* 24, 160. *Obsol.* Litwa z margrabstwa idąc na dom (do domu), Mazowsze bardzo woiowała, *Bielsk.* 180. – Na, s w, do, in, auf, Wziął go do siebie na karetę, i bratem go nazwał. *Birk. Zyg* 15. We Panów wszystkich proszę na kompanią. *Teatr* 12, 166, do kompanii, do pokoiu bawialnego). Na dłuż, na wyż, na mięż, s wzdłuż, in die Länge. Pod Erymantem zabił srogiego Dzika, na wielkość rzadko widzianego. *Past. F.* 196, co do wielkości). Na kształt ten abo ów, s w kształt, auf diese Art. Na krzyż składam, ins Kreuz. Na ukos, überzwerch. Na lewą rękę, s w lewą. – Na, s przeciwko, gegen, auf. Ślepo na miecze bieży. *Gor. Sen.* 562. Nie przestaiąc spotkania, na pałasze idą. *Dmoch. Jl.* 2, 108. Na broń póydę z golemi rękami. *Bard. Tr.* 214. Gdy tedy każą, na działa, na strzelbę, na włocznie i na sam ogień wszystek, powinien poyść rycerz. *Star. Ryc.* 38. Biegli do zakonu ś. Bernarda, ludzie bogaci na wielkie ubóstwo, rozkoszni na wielką nędzę, uczeni na wielką pokorę, zacni na wielką wzgardę. *Sk. Zyw.* 2, 126. Jozue dostatecznie żydow w pokoiu nie zostawił, maiąc zawsze na się nieprzyiaciele. *Bial. Post.* 145, sie hatten sie immer auf dem Halse (cf. trzymać na się). Łożko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. *Zegl. Ad.* 117. t. i. idąc na niedźwiedzia, na łowy. Jeszcze po wielkim strachu, który na się mieli, ksobie nie przyszli. *P. Kchan. Orl.* 399. Samsonie, masz na się Filistyny. *Radz. Jud.* 16, 14. Filistynowie nad tobą! *Bibl. Gd.*). Królowa Elżbieta, iż miała na ten czas co innego na się, bo Węgrzy posłali byli do Napulii po innego króla, wątpliwą odpowiedź dała. *Bielsk.* 217. Rychley się na trzeciego, niźli sami z sobą dwoch zgodzą. *Pot. Jow.* 1, 10. Rozum na rozum, i głowa na głowę. *Jabł. Ez.* 40. Na złe iest dobre. *Cn. Ad.* 334, każda choroba ma swoie lekarstwo). Biskup kazanie na cesarza uczynił; gdy z kazalnicy zszedł, rzekł mu cesarz: przeciw mnie kazanieś uczynił; On odpowie: owszem, po tobiem ie uczynił. *Sk. Zyw.* 2, 401. Nieprzyiaciel widząc złą sprawę naszych, wziął na nich serce. *Strykk.* 629. Porywa go na szable i drzewa. *P. Kchan. Orl.* 217, auf Säbel und Lanze. *Similiter:* Zakazał trędowatemu Jezus, aby nań nikomu nie powiadał, iż go on zleczył. *Sk. Kaz.* 59. Od połgodziny wrzeszczę na ciebie, gadayże, *Teatr* 16, 33, krzyczę nad tobą). – Chory na co, an etwas krank. Wielu ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc.* 1. Owce wszystkie pozdychały na motylicę. *Teatr* 30 *c*, 69. Na to oko nie widzę; na to ucho nie słyszę. *Cn. Th.* auf dieses Ohr se[illegible]he ich nicht, u. s. w. [illegible] wiedzieć ieden błąd. *Baz. Hist.* 7. *ob.* wiedzieć do siebie, znać do siebie, przyznać się do). Wie to na was ociec wasz niebieski, że wam tego wszystkiego potrzeba. 1 *Leop. Math.* 6, 32, co się tycze was). – Na, s *usum, consilium determinat*, s do, zu, auf, für. I na tóż to nieba z tak wielu nas przypadków wyrwały, Żeby nas w te przepaści tak straszne oddały? *Jabł. Tel.* 80. Kiedy proszę o pieniądze, zaraz się bada, na co? *Teatr* 34 *b*, 11, wozu? Otoż macie na wino. *Teatr* 34 *c*, 60, da hatt ihr zu Wein. Ciężko pracowałem na kawałek chleba. *Teatr* 33, 6. I stary Kato Pił żwawie na to, By zagrzewał cnotę. *Hor.* 2, 142, *Nar.* Dwu wnuków posłała na naukę do Włoch, bo chciała ie mieć duchownemi. *Bielsk.* 142. Ociec posłał go do Aten na nauki. *Wyg. Pow.* 118, um dort zu studieren. Ci co na nauki abo peregrynacye do cudzych ziem ieżdżą. *Grod. Dis. C* 2 *b.* W zaran i w wieczor, na pacierze dzwonią. *Hrbst. Nau. h.* Tak na ludzi, iak na się, sprawił szat kosztownych. *Falib. Dis. D.* 1. Więcey wydaiemy pieniędzy na bagatelki, niźli na rzeczy potrzebne. *Zab.* 16, 43. Ociec, iż ma na co inszego, a to na piwo abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? (*Dativus commodi:* s na nauczyciela?) *Glicx Wych. M* 6 *b.* Ktoby zboże na drogość skupował, albo ktoby zbo-

że chował, aby ie drożéy przedał, ma być karan. *Szczerb. Sax.* 177. Czasem uczeni ludzie rozumu na złe używaią. *Mon.* 66, 513, mißbrauchen. Miecze i ogień na niego gotuie. *Boh. Kom.* 11, 512. Sprawił gody na wszyſtkie swe sąsiady, i na wszyſtkie przyiacioły. 1 *Leop. Tob.* 8, 22. Sprawił wielką cześć na pany swoie. *Zbyl. Dr. G* 2. Objady na ubóſtwo sprawuią. *Krom.* 80. Koronacya cesarzowy na królestwo Węgierſkie. *Gaz. Nar.* 2, 36, zur ungrischen Königswürde. Orał rolą ręką swoią na ubogie, aby im potu swego udzielać mógł. *Skarg. Żyw.* 1, 33. Nigdy nic nie iadł, iedno chleb ięczmienny, na który sam młócił, i sam go na mąkę zmioł. *Sk. Żyw.* 2, 141. Król w Wilnie na pany Litewſkie seym złożył. *Bielsk.* 471 *et* 93. Kocha, słyszę, na męża Walera. *Teatr* 42 *c*, 17, w nadziei, że za niego póydzie). Skarby przez Baszów zebrane, po śmierci na cesarza idą; nie czynią iednak, że na pana zbieraią. *Klok. Turk.* 98. Chłop na pana robi. *Leszcz Gl.* 105. Poddani, iako pszczoły na pana robią. *Star. Ref.* 141, cf. *sic vos, non vobis*). Szczepanowſki kupił wieś Piotrowin na biſkupſtwo Krakowſkie. *Bielsk.* 61, für das Bisthum Cracau. NB. rzeczy zdolne wmieszczać się, kupuią się *do*, n. p. wołu, chleba, beczkę wina *do* klasztoru; rzeczy nie zmieszczaiące się, kupuią się *na*, n. p. rola, wieś; *dla* commune). – Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, *ob.* iść). Woźnica poszedł na sprawy swe. *Baz. Hist.* 86, za swoiemi sprawunkami, er gieng seinen Bestellungen nach. Na co to? cóż po tym? wozu? Na coż piszecie prawa, ieżeli ich nie słuchacie? *Kras. Dos.* 153. Na cóż nam wiele, gdy tak krótko żyiem? *Hor.* 1, 281. Ey Rymedonie, nie na toć ta dana J powierzona chorągiew odemnie! *P. Kchan. Jer.* 55. Wielką zgraię ludzi około siebie chowa, nie wiedzieć na co. *Stryik.* 507. Męczenniki związane, na śmierć wiedziono. *Sk. Żyw.* 1, 216, man führte ſie zum Tode. Proroki zabiiaią, samem się został, i ieszcze i mnie na śmierć szukaią. *Sk. Kaz.* 120, t. i. na stracenie, cf. na gardło, ſie ſuchen mich, mich zu tödten. Farao dał szukać na stracenie Moyżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. Gdy kto królewſkiego syna zabiie, poddani go zaraz na śmierć szukaią. *ib.* 301. Człowiek się rodzi na pracę, a ptak na latanie. *Leop. Job.* 5, 7, t. i. do pracy, zur Arbeit, zum Fliegen. Na same urodziłem się nieszczęścia. *Teatr* 33 *d*, 56. Na śmierć się rodzimy. *Pilch. Sen. list.* 291, żeby umrzeć). Na nic cię, tylko abyś iadł, pił, i marnotrawił. *Opal. Sat.* 6. do niczego zdatny), zu nichts tauglich. Na listy Polſkie dobry pisarz. *Papr. Ryc.* 271. Ja na dobre mo słaby i schorzały, Na złe zdrowy i duży. *P. Kchan. Orl.* 227. Coraz większe bezpieczeństwo na złość i zuchwalſtwo roście. *Star. Ref.* 144. Drewno na koły, pale, tyki. *Cn. Th.* Na łaknienie konfekt, trunki, = od łaknienia. *ib.* Na oczy, na zęby dobry, = do oczu dobry. *Cn. Th.* Na wszyſtko można znaleść sposoby. *Teatr* 22, 64. Prożne są leki, niemasz ziół na starość. *Zab.* 12, 304, es gieht kein Kraut wider das Alter. Na pamiątkę; na próbę; na przedaż; na przykład; na psotę; na figiel; na złość; na żart, *v. s. l.* Nie umrę na złość złemu. *Ryb. Ps.* 233, na przekorę, zum Trotz. Na to mówię, = to chcę rzec, dlatego to mówię, *eo dico. Cn. Th.* Na co inszegom to rzekł. *ib.* Nie kupuie gruntu, ale idzie na arędę. *N. Pam.* 22, 91, arędą, dzierżawą, *ob.* iść). – *Accommodandi*, na, = według, nach, in Verhältniß, für. Na mój mieszek, dość kosztowny. Nie wieleż to nań? *Orzech. Qu.* 184; *Ec.* нань. Na swoie kopyto przerobić. Na tę notę pieśń. To nie na mnie trzewik. Gaik ten, ieżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiéy strony ieſt bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teatr* 10 *b*, 70. Dobrze tak na niego, gdyż tego sam sobie nawarzył. *Stryik.* 539, es geſchieht ihm recht. Nasi naſkwierali potrwożonym nieprzyiacielom, a właśnie iak *na toż* drobny deszczyk przetrzepuiąc, kurzawę pokropił. *Krom.* 451. Szata złota w lecie ciężka, w zimie zimna; sukienna tak na lato, iako i na zimę sposobnieysza ieſt. *Warg. Wal.* 10. Nie dosyć na oyca, bydź dobrym dla siebie samego, ieżeli się nie stara, aby i dzieci iego dobre były. *Zal. H. T.* 134. Czyniąc, iako na wiernego należy. 1 *Leop.* 3 *Jan.* 1, 5, iak nań przyſtoi, iak powinien). – *Exitus:* zu, Na nic dobrego im nie wyszło. *Cn. Th.* zu nichts Gutem gediehen. Kto do niego się po radę udał, zawsze mu na dobre wyszło. *Teatr* 54 *b*, 46. Koral z wody wywleczony, twardnieie na kamień. *Otw. Ow.* 625. Syn iego w narodzie Marsów na bohatyra wyrosł. *Stas. Num.* 2, 247. Ta niemoc nie ieſt na śmierć. *Sekl. Jan.* 11. Zabić kogo na śmierć. *Teatr* 15, 35. Ta się choroba, choć szerzy, Jey zaraza ieſt na życie. *Karp.* 1, 45. Na swe złe to uczynił. *Cn. Ad.* 340. sam sobie szkodził). Pożądliwość załamuy w sobie, bo się ta zawsze będzie wiodła na pychę, na gniew, na pomstę, na łakomſtwo, na obżarſtwo, i na insze przypadki. *Pey. Zw.* 36. Na mój mieszek, na mój grosz, na moię szkodę, *meo periculo. Mącz.* Prosił mię, abym mu konia w swéy stayni, na iego grosz, i na iego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. Na nieszczęście odszedł. Na szczęscie odszedł. Na proch, na popioł spalić. Na gotowe pieniądze grać. *Teatr* 33 *d*, 32. Nie piy na skórę niedźwiedzia żywego. *Jabł. Ex.* 76. Na głupich orać nie trzeba, ani siać, sami się rodzą. *Teatr* 32 *b*, 31. Na traf. Na niepewną. – §. Na; *subsequenter, consequenter*, po, z przyczyny, za, nach, darauf, auf, bey. Włoſłowica mówił Bolesławowi, aby na iego fortel ze wszyſtką Polską od woyny Ruſkiey spał bezpiecznie. *Stryik.* 188. Na przyczynę czyię uczynić. *Cn. Th.* 447, za czyią inſtancyą). Nie bądźże tak srogi, uczyń to na łzy moie. *Pot. Arg.* 82. Czyież na tak wspaniały widok, nie rozrzewni się serce? *Gaz. Nar.* 1, 300. Widzę, iuż cały mięknę, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teat.* 56 *d*, 21. Na tę tak piękną powieść, różne we mnie myśli powstały. *Mon.* 74, 47. Nayiepiéy głuchym być na takie baśnie. *Teatr* 45 *b*, 20. Upiiamy się na spadki i przypadki, iedném okiem patrząc na duchowny chleb, drugiém na świecki. *Lek. B* 4. Rozumiałby kto na pole, że to ogrody. *Mon.* 73, 772, sądziłby o nich). Spi na to dobrze. *Rys. Ad.* 65. Na wszyſtkie te pobudki lepiey, niżeli on Endymion spał. *Wal.* 112. Na iego imię drżą odległe kraie. *Auszp.* 38. – §. Na swoie oczy, na swoie uszy, = swoiemi własnemi oczami, uszami n. p. On to wszyſtko widział na swe oczy. *Pam.* 84, 304. Sama na własne uszy to słyszałam. *Teatr* 51 *b*, 41. – Przybliżył się do niego, i powiedział mu coś na ucho. *Niem. Ar.* 2, 92, do ucha, = szeptem – Na oko, = oczywiście, wpadaiąc w oko *ob.* oko. Na oko co czynić, na pozór, powierzchnie, udaiąc, maszkary stroiąc, zum Schein. Na życie iego naſtępowała, choć się za nim na

oko wstawiała. *Pam.* 85, 1, 792. – §. Na *auguracionis*, auf, zu. Gdy się po mieszkaniach dymy włoczą, na deszcz. *Haur. Sk.* 103, znamionuie deszcz). Na deszcz wrona krzeczc. Na złe psi wyią. Na deszcz kot się myie, auf Regen, wenns regnen ſoll. Ognie niecące kometa, prognostyki swoie morzu daie na fale, królestwom na boie. *Ustrz. Klaud.* 19. – §. Na; *assecurandi, obligandi*, auf, bey. Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teatr* 43 *c*, 137. Na moię poczciwość! *Teatr* 15, 41. Prawdziwie, na życie moie. *Teatr* 30 *c*, 69. Na honor, na życie klął się, że mię kocha. *Teatr* 43 *d*, 45. Na poczciwość, na honor, na wszystko, co nayświętszego iest, przyrzekam. *Teatr* 30, 102. Na miłość bozką proszę Wc Pana. *Teat.* 33 *b*, 79. Proszę, wzywam, na miłość oyczyzny, nie burzmy narodu. *Przestr.* 16. Zaklina go na przyiaźń, miłość, na boga, na cztery litery. *Mon.* 73, 141. Prosi na żywy bóg. *Boh. djab.* 3, 99, dla boga). Prosił na swą przyiaźń, na imię Augusta. *Hor. Sat.* 29. Fredor dawał na się listy i mocne zapisy, iż miał na potym zawsze bydź pod mocą królewską. *Stryik.* 472. Na swą duszę biorę, na swoie sumnienie. *ob.* dusza, sumnienie). Kto winien różne summy, a dałby co *na to*, to wolno obierać mu, *na którą* summę, to co dał, będzie chciał rachować; inaczey ten, który wziął, może powiedzieć, *na którą* to summę chce wytrącić; a prawa zaś przyydzie wytrącać, to co dano, z twárdszey albo cięższey summy. *Szczerb. Sax.* 89. Czynią na miłosierdzie iego, iako na karb. *Glicz. Wych. E* 3 *b*. – §. Na *metiendi*, z z, blizko do, koło, około, niemal, gegen, ohngefehr, auf. Teokryt żył na lat 270 przed narodzeniem Pańskim. *Kras. List.* 97. Stoią iedna od drugiey, iakoby na łokieć. *Star. Dw.* 45. W woysku Tureckiém nie rachować na 100,000 woiennika. *Kłok. Turk.* 216. Wzrostu na sześć piędzi tylko. *P Kchan. Orl.* 79. Jest tam mieysce na stopień wyżey uczynione. *Star. Dw.* 60. Stoy tu, na krok mi się nie russ. *Teatr* 55 *b*, 57. auch nicht um einen Schritt. Nie odstępuie iey i na krok. *Stan. Num.* 2, 141. Niechay się ieszcze, choćby sto lat smuci, Na ieden fenik szkody nie powróci. *Karp.* 1, 192. Już się też lew na tedy rozjadł bez pamięci. *Zab.* 13, 283, *Tręb.* t. i. na koniec przecię, wtedy). Na moment nie przestaie hałasować, kiedy iest u siebie. *Teatr* 24 *c*, 5. Raz na dzień ieść mi przynosił. *Kras. Dos.* 241, einmal des Tages. Kto się chce mieć dobrze na dzień (für einen Tag, einen Tag lang) niech sobie gęś zarżnie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabiie; kto na cały rok, niech żonę poymie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31. Piękneby to twoie małżeństwo było; chyba na godzinę. *Teatr* 30, 82. Na czas *ob.* czas. *Aliud est:* na ten czas n. p. To na ten czas opuściwszy, obaczmy drugą przyczynę. *Sekl.* 110, z w ten czas, teraz, für jetzt. – Na trzy zbyty, na oścież, na schwał, na wybor, na wylot, *s. i. l.* – §. *Accumulandi*, zu, auf. Bieda na biedę przyydzie, a wieść na wieść będzie. *Budn. Ezech.* 7, 26, eine über die andre. Szły dzień na dzień uniwersały . . . *Ust. Konst.* 2, 227. Nieszczęście na nieszczęście, rozpacz na rozpacz. *Teatr* 7, 112. – §. *Diuidendi*, zu, Na troie, na czworo. Na dwa, trzy, cztery głosy muteta. Na pięć części, *quinquepartito. Cn. Th.* Na trzy misy, albo na troie

noszenie. Na przemiany, *Rs.* попеременно. Na raty płacić, z ratami, zu Terminen, Terminweiſe. Dowiezione do miasta ze wsi trunki, nie na kieliszki, na kwarty abo garce, lecz hurtem przedawane bydź maią. *S. Grod.* 2, 101. nie kieliszkami, kwartami, garcami, lecz hurtem. *NB. observes hic vim casus Instrumentalis Polonici).* Za Zamoyskiego do Jusant po złotych 15 na koń dawano. *Star. Ryc.* 20, rachuiąc na konia). – *Ad cognoscendam plenius vim huius praepositionis, conferas adhuc:* na rozum; na oczy; na imię; na domysł, na pamięć; na czczo; na gardło; na udry; pochodzić na co, *et alia.*

NA . . ., *praepositio inseparabilis*, dodaie czasownikom (*Verbis*) a) znaczenia kierunkowego do mieysca, auf, n. p. nakładać na woz, naładować, aufladen, napisać na ścienie, namalować na murze. b) Znaczenia *accumulationis*, przygromadzenia, przysporzenia, viel auf einander . . ., nach einander . . ., auf . . ., naborgować, viel aufborgen, nakupować, recht viel auflaufen, Nałapać. *In hac significatione desiderat verbum Genitiuum (pluralis) Substantiui:* nabudować szpitalów. c) *verbis reciprocis adiungit significationem satisfactae cupiditatis*, sytości, i aż do zbytku nawet, i zmordowania się, recht satt . . ., zur Gnüge . . ., nach Herzensluſt . . ., bis zum Ermüden, n. p. naiadł się, nacałował się; cf. nie mógł się odcałować. d) *Saepenumero non seruit nisi ad exprimendam coniugationem completam, quam Dokonane vocamus:* n. p. iużem napisał. e) Na . . ., Nad . . ., ein wenig, etwas, Natrącić, z nadtrącić; nabiegać konia, z nadbiegać; cf. *Slo. et Sr.* z. na-, *exprimens diminutionem adiectiui*; *e. gr.* nacerni czerniawy, nabiel białawy, nabork gorzkawy, cf. *Lat.* sub-, *e. gr.* subfuscus). *vide obseruationem sub* Nad-, *praep. Inseparab. Noueris in hac ab* N *incipiente serie, non pauca verba, a syllaba* Na – *incipientia, omissa esse, eo vel quod obliqua sint, nec in suo themate* NA *retineant, ut* nałaiać, nagotować, nakarbować, nakarmić i t. d., *nec enim* nałaiam, nagotowam i t. d. *dicimus; vel quod licet thema suum habeant, et composita videantur, tamen parum, aut nihil, a simplici differant, ut* nagabam, gabam, nauczam, uczę, nazywam, zowię; *quare talia bis poni minime oportebat. Cn. Th.* 440. W tym słowniku, choć umieszczono, na co się tylko przykłady znaydowały, lub do czego przynaymniey dyalekty pobratymcze upoważniaią, a zatym wiecey, niż w *Knapskim* słów z przyimkiem *na* – złożonych poprzymowano; atoli i tu służy ta sama uwaga, którą pod przyimkiem *do-*, i w samym do dzieła wstępie, uczyniono, że niepodobna wszystkich wyliczyć.

NABA, – y, ż., mała rzéka w księstwie Zmudzkim. *Dyk. G.* 2, 195. der Name eines Flüßchens in Samogitien.

•NABABAĆ komu *Act. Dok.*, nałaiać któréy, że baba, babą ią często z urąganiem nazywaiąc, *Cn. Th.* 453. eine ausſchelten, mit den Worten: altes Weib; (*etym.* baba) cf. nachłopać, napopać.

NABABRAĆ *cz. dk.*, nagryzmolić, nabazgrać.

NABAIAĆ *czyn. dok.*, baśni nagadać, (*etym.* bayka) *Rossz.* напирать, viel her fabuliren, viel Mährchen nacheinander vorbringen. O Argonautach błędnych nabaiali sila Grekowie. *P. Kchan. Jer.* 16. Turcy wierzą plotkom, co im Mahomet w piśmie swym nabaiał. *Biel. Hist.* 462.

To coś ty iak baba nabaiał, mówić, iest nieprzystoyna. *Pim. Kam.* 300. - nabaiać się *zaimk.*, do nasycenia się pobaiać, ſich ſatt fabuliren. Nabaiawszy się o tych aparatach po dostatku. *Pim Kam.* 110. NABAIANY, - a, - e, nawymyślany, nach einander ausgedacht, erdacht. Morze nabaianemi osławione dziwami. *Fal. Fl.* 53.

NABARDZIEY, s Naybardziey, *Superlat.*, *ob.* Barzo.

NABARŁOŻYĆ *cz. dk.*, barłogiem napaſkudzić, mit Streue, Wirrſtroh, unſauber machen, verunreinigen. Umiatanie nabarłożonego domu, potrzebne iest. *Petr. Ek.* 131.

NABAWIAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, NABAWIĆ *Dok.*, (*oppos.* pozbawiać, wybawiać) nabawiać kogo czego złego, dobrego, s przyprawiać kogo o co, abo do czego, wdawać kogo w co, iednać, zadawać co komu, ściągać nań, sprowadzać nań, einem etwas zuziehen, ihm etwas bewirken, verurſachen, etwas über einen bringen, ihm etwas verſchaffen; *Rg.* dobàviti, dobavgljati; (*Cro.* dobaviti s dostać czego; dobavitisze s przyyść do czego). *Rost.* приключить, приключать; (*Ec.* набавлю *augeo*). Czuię tu zapach rozmarynu; to mnie zapewne kataru nabawi. *Teatr* 55 *b*, 39. Wielom toż samo powód dało do boiaźni, że drugich nabawili boiaźni. *Pilch. Sen. liſt.* 104. On mnie boiaźni, a iam iego gniewu nabawił. *Boh. Kom.* a, 91. Dzieci te nabawiły mnie niemało zgryzoty. *Teatr* 5*, 56. Ten dawny oszust nie iednego biedy nabawił. *Boh. Kom.* 3, 363. Wieczny królu z wysokości, Tyś nas nabawił wolności. *Groch. W.* 78, obdarzył). Sama tylko cnota szlachectwa nabawiać człowieka może i uszczęśliwienia. *Zab.* 10, 241. Kto zdradą zginie, większey żałości nabawia. *Zab.* 11, 191. Ten przewóz nabawi kiedyś nie iednego biedy. *Teatr* 54 *d*, *D* 2. - §. Nabawiać kogo czym, napełnić, n. p. Nad ziemiąś powietrze sprawił, i ono ptaſtwem nabawił. *Kanc. Gd.* 11. Bezczynność przykrą nabawia tęſknotą. *Zab.* 11, 149. Że bardzo głupi, przetom go mógł łatwo nabawić ſtrachem. *Teatr* 34, 87. Jasonowi to Medea sprawiła, Że go tą złotą wełną nabawiła. *Klon. Fl. B* 4 *b*. - Nabawić się czego, *zaimk.*, ściągać na siebie, ſich zuziehen. Niesławy się wkrótce nabawi. *Teatr* 18, 123. - 2) Nabawić się, bawić się do woli, ſich nach Herzens Luſt amuſiren, unterhalten. Byliby'ście się We Państwo nabawili z sobą do woli. *Teatr* 29, 5. NABAWICIEL, - a, *m.*, przyprawiciel, który nas nabawia czego, der Zuzieher, Stifter, Urheber, der mir etwas zuzieht, verurſacht, ſtiftet. Bądź nam panie zbawicielem od grzechów, wybawicielem od nieprzyiaciół, i nabawicielem pokoiu. *Sk. Kaz.* 513, autor pokoiu; *Rg.* dobavitegl *curator*; *f.* dobavitegliza.

NABAZGRAĆ *dok.*, *ob.* bazgrać, *Rs.* намарать, намарываю, накропать.

NABAŻYĆ się, -ył, - y *Recipr.*, *Bh.* nabažiti ſe *satiari*) napaszyć się, aufgeblaſen ſeyn, ſich aufblaſen. Niech się przeciw mnie sroży i nabaży. *Chroſć. Job.* 98. Choć się tak Porta nabażyła . . . *Jabł. Buk. II* 4. Wszyscy, którzy się mądrością nabażą, Badać się pewnie tego odważą. *Chroſć. Job.* 146. Kleopatrę Antoni szatą ozdabiał Izydy, czym się wyniosła niewiasta nabaży, I boginią się zowie, *Chroſć. Fars.* 480. Ciebie z niéy, choć się nie wiem iak nabaży, Zadne przeciwne szczęście nie obrazi. *Chroſć. Luc.* 41. Odebrawszy ten rozkaz, tym bardziéy

się nabaży, *Chroſć. Fars.* 106. Niechay poganin, iak chce się nabaży, Niech na trzy tuzy kuże, wiem, nie wskóra. *Jabł. Buk. D.* Gdy bić się nie chcąc, w swych się szańcach zmieści, Aby się przecię na nas mógł nabażyć, i orda współ z nim plac do bitwy miała, Dziś w zad cofniemy, na ſtrzelanie z działa. *Jabł. Buk. O* 3 *b*. (cf. zabaża się, s chce się).

NABĘBNIĆ, NABĘBNIĆ się, *Bs.* nabubati, nalupati *satis verberare*, *ob.* bębnić.

NABECHTAĆ, - ał, *Act. dk.*, nabechta, nabechce *Fut.*; nabechtać kogo, poduszczać, namawiać, nabiiać komu uszy. *Cn. Th.* *Nabektać kogo, s namawiać kogo. *Cn. Th.*, *Bh.* nabídnauti, nabadati, nawabéti néčeho na néco; *Cro.* nabadati, nabuhnujem; *Rg.* nabúniti; *Vd.* navabluvati, nahuſkati; *Rost.* наустить, наущать, намкóлить; *Ec.* наважда́ти, наважда́ю, наустаю, навѣтмую, наважда́ю кого кому *lites fero*, *discordias persuadeo*). anhetzen, anreitzen. Cesars od żony nabechtany, niechętną twarz Pulcheryi pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Wszyſtko co mówiła, mowiła z iego nabechtania. *Teatr* 24 *c*, 64, naſtroiona od niego. Nabechtanie, *Slo.* nabádání; *Rs.* заманный. Pospólſtwo, nabechtane, iż Mirabeau został otrutym, żądało koniecznie, ażeby ciało iego otwo zono. *Gaz. Nar.* 1, 131, maiąc głowę tym nabitą, cf. klin w głowie). Młodemu panu łeda kto łatwie uszy nabechce. *Bielſk.* 69. Daie się nabechtać, s nie ma własnego zdania. *Ossol. Wyr.* NABECHTACZ, - a, *m.*, poduszczyciel, który drugiego nabechta, der Aufhetzer, *Rs.* замбщикъ, заманка, *f.* nabechtaczka замбщица.

NABĘCZEĆ *cz. dk.*, *Rs.* намужа́ть *ob.* bęczeć.

*NABEL, - bla, *m.*, z Niem. Nabel pępek). W hucie ſklanéy, nabel, kawałeczek ſkła, ſrzodni punkt ciężaru naczynia, przez co można ten ciężar od piszczała oderwawszy, wziąć na haſtayze *Torz.* 35; *ib.* 205.

NABEŁKOTAĆ *cz. dk.*, *Rs.* наболта́ть, набалтываю *ob.* bełkotać.

NABIADAĆ się *zaimk. dk.*, do woli się biadaniem nasycić, ſich ſatt jammern. Nabiadawszy się, rzekł, *multa praequeſtus*, *dixit*. *Zebr. Ow.* 86.

NABIAŁ, - u, *m.*, mleczno, Milchwerk, Milchſachen, Milch, Rahm, Buttermilch, Butter, auch Käſe. Hollenderskie krowy osobliwie obfite są, co do nabiału. *Kluk. Zw.* 1, 203. Folwark, gdzie wiele wydaia się mleka, powinien mieć obszerne ſklepiki do chowania nabiału. *Supk. Bud.* 316. Od mięsa, iaiec, sera i od wszelakich nabiałow, z ktorych się mięso rodzi, wſtrzymawał się na wszelki czas. *Pirk. Dom.* 138. - - *ob.* Nabielne.

NABIĆ, - ił, F. nabiie, *Act. Dok.*, NABIIAĆ. *Act. Contin.*; *Bh.* nabiti; *Slo.* nabit, nabijem; *Sr.* 1. nabiju; *Vd.* nabiti, nabijati, navdariti, gornabiti, gornabijati, gorperbiti; *Cro.* nabiati, nabijam; *Bs.* nabitti, nabiati; *Rs.* набить, набивать. Nabiiać komu, często a gęsto go bić, einen viel und oft ſchlagen, prügeln. Natłukaią, nabiiaią wołom, gdy źle robią. *Mącz.*, *multantur boues*. - b) nabiiać gwoździ, s gęsto powbiiać, gwoździami wybiiać, ponabiiać, mit Nägeln beſchlagen, benageln, viel Nägel neben einander und nach einander einſchlagen. Botów ich podeszwy ćwiekami nabiiane są. *Teatr* 26 *c*, 58. Zbroia złotem nabiiana. *P. Kchan. Orl.* 201. W drewnianą ſkrzynię, wewnątrz gozdźmi nabitą, był wsadzon. *Kosz. Lor.*

163. W beczkę go wsadzili, która była ze wszech stron ostrych gwoździ nabita. *Warg. Wal.* 318. Szufle i cepy i brony nabite. *Morszt.* 76. Nabiiać trzcinę *ob.* trzcinować. – c) nabii ć, natykać, natłaczać, napychać, powypychać, voll pfropfen, voll ſtopfen. Pisarze dobrze wory nabmaią Ellendem i, i do niezmiernych go doſtatków przywodzą. *Klok. Turk.* 71. Mieszek sobie nabiiać, łakomie zbierać, *compendiis suis ſtudere. Mącz.* Rynek był gminem nabity, i grodze rozmaitą chałastrą napełnione. *Pilch. Sen.* 191. Nabite ludem kościoły. *Mon.* 71, 131. Co rano przedpokoy iego był nabity ludźmi, którzy życzyli sobie widzieć go. *Teatr* 24, 94. Ludzi, iak nabił, po całym Palmirze, Pełne ich dachy, rynny i kominy. *Pot. Syl.* 473. geſtopft voll. Lekarſtwo nabiciu boków, i rozpieraniu z wiatrów zbytnich. *Syr.* 436, t. i. rozepchnieniu, nadymaniu). Nabity, z gęſty dicht. Ciało im więcey zamyka cząſtek w mnieyszym rozłożeniu, tym ieſt nabitsze. *Rag. Doſ.* 1, 203. – §. *per excellentiam* nabić broń, z ładować, das Gewehr laden; *Sla.* puniti; *Ross.* заряди́ть, заряжать. Zanieśiesz te piſtolety do moiey ſtancyi, ale ich nie nabiiay, iak tylko prochem. *Teat.* 7 *b*, 22. Ta fuzya kulmi nabita. *Teatr* 1 *c*, 42. Na słowo komenderuiącego: do nabiiania! przeważa się broń w lewey ręce na prawą ſtronę etc. *Kaw. Nar.* 239. – d) nabiiać co do czego, z biiąc wciſkać, wtłaczać, wpuszczać, einſchlagen, hineinſchlagen, einlaſſen. Jakim sposobem nabiiać, czyli nazad wprawiać wybity członek. *Perz. Cyr.* 100, ein Glied einrenken, wieder einſetzen. Wybitą w ramieniu rękę, iak nazad nabiiać. *Perz. Cyr.* 1, 101. Sledu w miedziane garce czyſte i chędogie na wodkę nabić. *Haur. Ek.* 110. Do gorzalki do nabiiania pewną przydadź część surowicy żytney. *Haur. Sk.* 164, einſchlagen den Branntwein, einrühren. Nabić iaiec na iaiecznicę. *Tr.*, Eyer einſchlagen. – §. Nabiiać, z pozabiiać, nach einander tödten, todt machen, ſchlachten. Lew nabrał doſtatecznie szczeniętom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12. Żołnierz im doſtatnieyszy, tym czuynieyszy; gołota niewiele nabiie. *Bud. Ap.* 92. Z szańcu wiele mu ludzi nabito. *Tr.* Nabił wołów i bydła tłuſtego, i wezwał wszyſtkich do uczty. *W.* 3 *Reg.* 1, 19. Nabił Salomon ofiar spokoynych. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 63. – f) *Figur.* nabiiać komu uszy, z do uprzykrzenia mu nagadać, naborhtać kogo, namawiać, naklektać, einem etwas zum Ekel wiederhohlen, viel und oft von etwas vorreden, die Ohren voll ſchreyen. I moia także matka Nayczęściey tą mi gadką nabiiała uszy. *Zab.* 11, 373, *Zabł.* Iże mi ten smaganiec ma uszy nabiiać, śmie sobie tak gadać! *Cn. Th.* 452. I maż mi ten taki tak wolno mówić! *ib.* Swięty Damascen często to nabiia, iż obrazom cześć bozka nie należy. *Sk. Dz.* 741, powtarza, *inculcat* er wiederhohlt es beſtändig. – Nabiiać komu głowę, z napychać, napełniać czym mniey dobrym, klin mu wbiiać w głowę, einem etwas in den Kopf ſetzen, ihm den Kopf womit anfüllen, den Kopf warm machen; *Ross.* намнепрудить, намнепружнвать. Próżnemi marami nabiiasz sobie głowę. *Teatr* 31, 36. Częſtokroć próżnościami nabiiaią głowy młodych panien ci, którzy się ſtaraią przypodobać onym. *Teatr* 9 *b*, 30. Panny młode, nie maiąc ieszcze doświadczenia żadnego, nabiiaią sobie głowę tym, co w romansach czytały. *Kras. Pod.* 2, 247. Głowę nabitą maią dymem romansowym. *Niemc. P. P.* 20. Głowę maiąc dzikiemi rzeczami nabitą, Wie dobrze co snapas, a nie wie, co żyto. *ib.* 21. Nabić głowę nauką iaką. *Niemc. Arcl.* 3, 138. Jużeś sobie głowę nabił Lucyndą. *Teatr* 29 *c*, 3. Jużeś mi tym nierządem dosyć głowę nabił. *Falib. Dis. O.* Rozrywa światło żale, co mu sny nabiły. *Jabł. Tel.* 245, t. i, któremi mu sny natłoczyły głowę, Kummer, womit Träume ihm den Kopf angefüllt hatten. Wszycy liczą Amorka pomiędzy bogami, I iam nabity kiedyś był temi baśniami. *Zab.* 9, 96, t. i. głowę niemi zaprzątnioną miałem, hatte den Kopf voll von dieſen Fabeln. NABIIAC SIĘ *Recipr.*, – 1) do woli komu nabiiać, napreć się kogo, einen nach Herzens Luſt ausprügeln. Epireńscy żołnierze byli się iuż i spracowali, i do woli nabili, *Baz. Sk.* 173. Leda kto się go nabiia, *Cn. Ad.* 429, leda kto nad nim dekazuie; ma się iak groch przy drodze; Na ubogiego wszędzie kapie). – 2) Nabiiać się gdzie, z natrętnie się cisnąć, nadſtawiać się, ſich mit Gewalt drängen, ſich hinzu drängen. Do mnie samo niegdyś nabiiały się dziewczęta. *Zabł. Bal.* 15. Darmo mię młoda lubi Zofia, Darmo się sama do mnie nabiia. *Zab.* 12, *Zabł.* Lekarz gruntowny w swey umieiętności, nigdzie się sam nie nabiia. *Perz. Lek.* 352. Wszyscy się mi nabiiaią, ten o urząd iaki, ten o pensye, tamten o regiment. *Boh. Kom.* 4, 34. Zdjęci chciwością zyſku, sami się iemu z swoim towarem nabiiali. *Mon.* 68, 649. NABICIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, – b) z nabóy *qu. v.*

NABIEC, NABIEDZ, *ob.* Nabiegać.

NABIEDZIĆ się *Recipr. Dok.*, dosyć biedy nacierpieć się, genug leiden, ausſtehen. Do nie bios teraz boską cześć w kościołach bierze; Ale się wprzod z fortuną swą nabiedził szczerze. *Bard. Tr.* 556. Wprzod się nabiedziły z tą częścią cnego męża, niż śmierć wprowadziły. *Bard. Luk.* 50.

NABIEG, – u, *m.*, NABIEGANIE, napad, napaść, *Rs.* нападеніе, der Anlauf, Anfall, Einfall, Ueberfall, die Streiferey. Częſte nabiegi Polaków, woysko Henryka nadraziły. *Arom.* 135. W Galilei dla nabiegów Arabſkich nie orzą. *Warg. Radz.* 53. *Gwag.* 695. Podatki przeciw Tatarſkim nabiegom. *Bielſk.* 486. Dwie przekopy wiódł, aby od nabiegu prędkiego nieprzyiacielſkiego bezpiecznie chodzić mogli. *Warg. Cez.* 175. Nabiegiem nieprzyiacielſkim nic się nie trwożyli. *Warg. Cez.* 47. Tatarowie częſtym nabieganiem Podolską i Ruską ziemię puſtoszyli. *Papr. Ryc.* 620. – §. Nabieg, przybieżenie, przyſkoczenie, das Herzueilen, Herbeylaufen. Za nabiegiem domowych, co zaczął, nie mógł dla zabronienia kończyć. *Warg. Wal.* 136. NABIEGAĆ, – ał, – a, *Intr. ndk.*, Nabieds *Dk.*, nabiegnąć *idntl.*, *Bh. et Slo.* nabehnauti; *Sr.* 1. nabĕhnu, nabĳju, nabĳjim, nabĭham; *Vd.* nabukniti, nariniti, natiekuvati; *Rs.* набѣгать, набѣжать; napadać na kogo, biegać nań, auf einen los laufen, über ihn herfallen. Na śmierć ciała swe wydawali, na działa nabiegali, przez woyſka się przebiiali, w ognie wſkakowali. *Rey. Zw.* 167 *b*. Czekał czasu, żeby go we śpiączki nabieżał. *Papr. Kol. N* 2 *b*. Naywdzięczniieysze dobrodzieyſtwa, które są gotowe, ktore same nas nabiegaią. *Gor. Sen.* 50. – §. nabiedz, z biegiem doścignąć, einholen, erhaſchen im Laufen. Gnuśny pies nie nabiega nic. *Oſtr. Myſl.* – b) Nabiegł konia *Actiue*, z nadbiegł konio-

wi. *Cn. Th.*, zmordował konia. *Wlod.*, er hat das Pferd müde gerennt, müde gejagt, müde geritten. – c) *Neut.* Nabiegać, *s* nabrzmiewać, wzbierać się, ociekać, anlaufen, anſchwellen, ſchwellen; *Bh.* nabjhati. Dobywszy kańczuka, tak mię wyciął po ręku, że mi zaraz nabiegły. *Teatr* 24, 132. Zwaliła mię kością w łeb, aż mi guz nabiegł. *Teatr* 22 *b*, 55. Nabiegnienie żył, iest to pokurczenie się ich, a ztąd guzowate ponabieganie, sino lub czarniawo wyglądaiące. *Perz. Cyr.* 2, 285. – **§. Pierzem nabieżała, *sumsit pennas*, *Zebr. Ow.* 80, przeobrażaiąc się w ptaka, nagle pierzem obrosła). NABIEGAĆ się *Recipr.*, *Bh.* nabihati se; *Rs.* набѣгаться, наобѣгаться. – a) *sensu molesto* biegać długo, zmordować się biegaiąc. *Cn. Th.*, ſich müde laufen. – b) *sensu iucundo*, nabiegałem się, ucieszyłem się biegaiąc, biegałem do woli. *Cn. Th.*, ſich recht ſatt laufen, nach Herzens Luſt laufen. – *c) Sam się nabiegł na szpadę. *Tr.*, naraził się na nię, er iſt ſelbſt in den Degen gelaufen. NABIEGŁY, – a, – e, nabrzmiały, ociekły, wezbrany, *Bh.* nabechlý), angelaufen, geſchwollen. O dymieniach, i nabiegłych gruczołach, *Perz. Cyr.* 2, 63.

NABIELIĆ *cz. dk.*, nabielać *ndk.*, po wierzchu pobielić, dosyć wybielić, von oben weiß machen, weiß genug machen; *Vd.* nabieliti; *Rg.* nabjéliti, *Rs.* набѣлить, набѣлять. Nabielić czego, dosyć czego wybielić, eine hinlängliche Zahl weißen, weiß machen. Dworka powinna serwet dostatek nadziałać, nici naprzyczyniać, sznurków nabielić. *Haur. Sk.* 66. NABIELNE, – ego, *n.*, *Sdz.*, dochod z nabiału, Einkünfte von Milch, Butter etc. Matkać z nabielnego wlecze też co może, Jedno nic nie powiaday przed oycem nieboże. *Rey Wiz.* 90. NABIELUCHNY, – a, – e, bieluteńki, ſehr weiß. Karczek nabieluchny. *Tr.*

NABIERAĆ *ob.* Nabrać. NABIJAĆ *ob.* Nabić. NABIJACZ, – a, *m.*, nabijaiący, który nabija, natłacza, der Einſchlager, Beſchlager; *Vd.* nabijavec; *Cro.* nabijach *doliarius.*

NABIKOWAĆ się *Recipr. dok.*, w próżnowaniu, w włóczęgę, dość czasu, podług upodobania przepędzić; *ob.* Bikować się, zur Gnüge ausfaullenzen. – §. natkać się, ſich voll pfropfen. Chłop kiedy się u pańskiego stołu raz potraw z korzeniem nabikował, usnął. *Bies. B* 3.

NABIODRKI, – iodrek, *albo* – iodrków, *plur.*, części zbroi, lub też szorów końskich, nabiodrzne, die Hüftſtücke an der Rüſtung, am Geſchirre, *equi ornamentum laterale. Cn. Th.*, ozdoby poboczne na koniu. *Wlod.* Seitenſtücken an dem Pferdegeſchirre. *Graec.* παραμηρίδια; *Cro.* parhám; (*Rs.* набедренникъ, czworograniasta materya, noszona przez biskupów i opatów, pod czas nabożeństwa, na boku.

NABIOR, – u, *m.*, nabieranie, nabranie, nabrzmiałość, wzbior, wezbranie, das Anſchwellen, Anlaufen des Waſſers. Z deszczu pełne wód nabiory. *Przyb. Luz.* 150. Tyber niezmiernym wod nabiorem zerwał mosty. *Nar. Tac.* 3, 98.

NABITY *Part. Verbi* Nabić. NABŁADNĄĆ *ob.* Nabładować.

NABŁĄKAĆ się, *Recipr. dok.*, nawłóczyć się błędnie, *Rs.* наскитаться, напаутаться; genug und ſattſam herumirren. Długo nabłąkawszy się, z znużenia w tak dzikim mieyscu osiedli. *Oss. Sen.* 8. *longo errore iactati.*

NABLAZGONIĆ *cz. dk.*, nabzdurzyć, napaplać głupie, ſattſam hinplappern. Nablazgoniwszy o gazetach, wpada w anatomią naytaiemnieyszych gabinetowych rad. *Mon.* 71, 211. NABŁAZNOWAĆ się *Recipr. dk.*, błazeńsko nażartować się do woli, *Rs.* надурачиться, надурить, ſich nach Belieben auf eine närriſche Art luſtig machen. O Afrodyty szynie nućmy sobie, Z tego kędziorki Wybieray wzorki, Nabłaznuy się śmiele. *Kchow*, 152.

NABŁOCIĆ *cz. dk.*, błotem napaskudzić, mit Straßenkoth beſchmieren, *Rs.* нагрязнить. NABŁOTNY, – a, – e, leżący na błotach, an Sümpfen liegend, *Ross.* наболо́тный; *ob.* nadbłotny.

NABOCZYĆ się *Recipr. dk.*, podeymować boki, napuszyć się, ſich in die Seite ſtämmen, dick thun, ſich aufblaſen. Któż się odważy ſtrofować go w oczy? Zwłaszcza, gdy się tu nadmie i naboczy. *Chroſt. Job.* 78.

NABOLEĆ się *Recipr. dk.*, nacierpieć, genug Schmerzen leiden. Cóż z takim człekiem czynić, trzeba mu pozwolić, Aby się w nędznym ſtanie mógł chętnie *nabolić. *Hor. Sat.* 6, do woli swoiey się nacierpieć, nabiedzić.

*NABOŚĆ, nabodł, nabodzie *cz. dk.*, *nabadać *kont.*, nakłóć, aufſpießen, *Bh.* nabuſti, nabodnauti, nabodnu; *Vd.* nabosti, nabodem, nasulizati; *Rg.* nabosti, nabadam; *Cro.* naboszti, nabádam; *Bs.* nazabadati). Wół go nabódł na rogi.

NABOY, – oiu, *m.*, *Etym.* bić; *Bh.* nabitek; *Rs.* заряд; die Ladung, der Schuß für ein Gewehr. *Rs.* набойка nabiianie; набойка płótno drukowane; набой deſka na kraiu małych ſtatków nabita, dla podwyższenia brzegu). Naboy, ilość prochu potrzebna do wypędzenia pocisku, nasypana w komorze działa. *Jak. Art.* 3, 303. Nielatwo naznaczyć należyty naboy do każdey kuli i armaty. *Jak. Art.* 1, 348. Gdy naboy z pistoletu wykręcono, odkryto w nim dwie kule, kilka ziarn szrotu, i kilka gwoździ żelaznych. *Gaz. Nar.* 2, 159.

NABOŻENSTWO, – a, *n.*, (*Etym.* bóg); *Bh.* naboženſtwí religia; *Slo.* náboženſtwo; *Sr.* 1. pobožnoſej; *Vd.* pobosh-nost, bogushnost cf. służba); *Cro.* andoht; *Rg.* posvetelisce; *Rs.* набожничество, набожность, благочестие, побожность, miłość boga, die Gottesfurcht, die Andacht. Niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa. *Cn. Ad.* 356, *Zegl. Ad.* 113. cf. do boga, gdy trwoga; komu modlitwa nie smakuie, ten niech po morzu żegluie). Oziębłość nasza i nienabożeństwo. *Opal. Sat.* 68. Ten co opatruie wielbląda, ktory z Alkoranem do Meki chodził, zbiera pianę, co od gęby mu cieczę, i smaruie sobie brodę nią z wielkiém nabożeństwem. *Klok. Turk.* 202. Nabożeństwem narabiać, nabożnisiem być, *Ecc.* прибѣжествовати; *Rs.* хожу, хаживать, набожничать. – *burl.* Ziele to, kto z winem piie, zapala ku nabożeństwu do młodey pani. *Sien.* 288, chuć, żądza, ogień). – 2) służba boża w kościele, der Gottesdienſt, die Kirchenandacht. Dawonią na nabożeństwo. *Tr.* Zchodzą się na nabożeństwo i kazanie. *Klok. Turk.* 146. W pogaństwie iacy kędy bogowie takie nabożeństwo. *Warg. Wal.* 5. Kościoły i nabożeństwo nasze w mocy Tureckiey było. *Baz. Sk.* 66. Nabożeństwa odprawianie, *Ec.* священнослуженіе. Odprawuiący nabożeństwo *Ec.* священнодѣйствователь. Nabożeństwo odprawiać *Ec.* священнодѣйствовати. – 3. *obsol* wyznanie, wiara, religiia, obrząd, die Religion, der Glaube zu dem man ſich

bekennt. Coś zacz, a iakiegoś nabożeństwa? powiedział, że chrześcianin. *Sk. Zyw.* 1, 312, Każdego, który się do przysięgi bierze, pyta pisarz, któregoby był nabożeństwa. *Modrz. Baz.* 343. *Sak. Persp.* 10., *ib. pr. B* 2. Przed obliznością twoią, każdego nabożeństwa ludzi widzę. *Zygr. Pap.* 145. NABOŻNICA, - y, ż., NABOŻNICZKA, - i, ż., nabożna kobieta, dewotka, eine fromme andächtige Frau. Ta była wielka nabożnica zakonu naszego. *Wys. Jgn.* 145. Cóż to złego, że cię niezbożnią nazwą nabożniczką, zakonnicą, świętą? *Mon.* 73, 612. NABOŻNIK, - a, *m.*, NABOŻNISŚ, - ia, *m.*, NABOŻNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* nabożnik, pobożnuśtar; *Rs.* ханжа, ein Andächtler. Boisz się, aby cię nabożnikiem, maichlem nie nazywali. *W. Post. Mn.* 194. Nabożnik Paweł, trzech mszy słuchał, Zmowił cztery różańce, na gromnice dmuchał, Wpisał się w wszystkie bractwa, dwie godziny klęczał, Krzywił się, szeptał, mrugał i wzdychał i jęczał; A pieniądze dał na lichwę . . . *Kras. Sat.* 21. Cnota twa nabożnisiom ofiary nie pali, Od potwarzy dewotek nikt cię nie ocali. *Węg. list.* 15. Nie zchodzi w Turczech na zmyślonych nabożnikach, co się schodząc pod maszkarą nabożeństwa i kazania, niemałe zamieszania w państwie czyniać zwykli. *Klok. Turk.* 146. Nabożnisiem być, *Rs.* набожничать, богомольствовать. - §. Bańcy z Rusi, pospolicie niewielcy nabożniczkowie, snadno lada pogrożką dadzą się Turkom ustraszyć. *Klok. Turk.* 102, nietrwali w wierze). NABOŻNICTWO, - a, *n.*, udawana lub przesadzona nabożność, Andächtelei; *Boh.* pobožnářky, *Rs.* ханжество. NABOŻNIEC, - ieia, - ieie *Neutr. ndk.*, znabożnieć *Dok.*, nabożnym się stawać, andächtig und fromm werden. *Tr.* NABOŻNOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* Nábožnost; *Slo.* pobožnosť, pobožnuosť, pobožnstwo (cf. pobożność); *Vd.* poboshnoſt, andoht; *Sla.* poboxnoſt; *Ross.* набожность, набожничество, wzniesienie serca i myśli do boga, die Andächtigkeit, die Andacht. NABOŻNY, - a, - e, NABOŻNIE, NABOŻNO *adv.*, NABOŻNIUCHNO *iuiens.*, *Bh.* nabožny, nabožně; *Vd.* poboshen (cf. pobożny), andohtlin; *Crn.* andohtlive; *Sla.* poboxan; *Rs.* набожный, благоговѣйный, боголюбивый, *Lc.* честивый *ob.* cześć), andächtig. Ludzie cnotliwi, ubogą ofiarą błogaiąc bogi, bywali miani za *nabożne* i *cześciwe*; a ludzie grzeszni, chociaż hoynie krwią bydląt oblewali ołtarze, przecię przezwiska niezbożnych i niecześciwych uchadzać nie mogli. *Gor. Sen.* 22. Wszyscy iesteście nabożnymi, Panu Bogu się modlicie, iemu chwałę wzdawacie. *Baz. Sk.* 652. Nabożno schylił głowę. *Fzop.* 121. Z młodości był ku panu bogu nabożny. *Sk. Zyw.* 2, 98. Nabożny iestem ku któremu świętemu, mam nabożeństwo do obrazu tego, ku relikwiom etc. andächtig zu einem Heiligen, ſeine Andacht zu einem Heiligen verrichtend. - §. Mistrz Krzyżacki Władysławowi pochlebnie i nabożniuchno odpowiada, że cokolwiek czynił, tedy z dobrym Władysławowym wszystko czynił. *Krom.* 316. układnie; in einem ſchmeichelhaften und gar ſehr frommen Tone.

NABRAĆ, - al, *f.* nabierze *cz. dk.*, Nabierać *ndk.*, *Boh.* nabírati, nabrati; *Sr.* 1. naberu; *Rg.* nabratti; *Cro.* nabiram; *Ross.* набрать, привлекать на себя, przywlekać na się, przyymować, annehmen, auf ſich nehmen. W tym momencie oczy żywszemi się stały, płeć barwy nabrała. *Teatr* 26 *d*, 39. Niechay cierpliwie w szczupłym niedostatku Nabiera młodzik i serca i statku. *Hor.* 2, 13. Każde wino dłużéy zostawione na cieple, smaku kwaśnego nabiera. *Krumt. Chy.* 574. - Nabrać wody, s naczerpać, Waſſer (nehmen) ſchöpfen. Przystąpiła do studni, i nabrała wody. 1 *Leop. Genes.* 24. Nabierzcie cztery wiadra pełne wody. *ib.* 3 *Reg.* 18, 34. Nabiera wody z rzeki, a wléy na suchą ziemię. *ib. Ex.* 4. Przystępuie do źrzódła, nabiera w rękę wody; w tym słyszy głos: któż ci pozwolił nabrać wody, w tym źrzódle? *Stas. Num.* 2, 189. - Nabieram w się czego, *imbuor. Cn. Th.*, einſchlucken, einſaugen, in ſich ziehen. Bocian koło połmiska próżno dziobaiąc nosem, nic nie mógł weń nabierać, *Ezop.* 13, wetkać, brać). - Nabierać, dostatkiem czego nabrać, nazbierać, genüglich nehmen, ſammeln, zuſammen bringen. Lew nabrał dostatecznie szczeniętom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12, nałapał). Nabrawszy pożywienia na bydło, poiechał. *ib. Gen.* 45. Nabierz sobie mych kwiatków, a w moiey wonności Użyy sobie rozkoszy, i każdéy wolności. *Popr. Kol. C b.* Poddani, gdy dwa wożą, iednako nabierać maią, bo czy dobry, czy zły gospodarz, więcey brać nie powinien. *Haur Ek.* 14, naładować, nakładać na woz, aufladen, aufpacken. - Nabrać sił, Kräfte ſammeln. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teatr* 33 *c*, 24, Nabieraią mleka krowy. *Cn. Th.*, doynieyszemi się staią, die Kühe bekommen mehr Milch. Doymy nabrane te wymiona. *Klon. Jud.* 14, t. j. pełne, napęczniałe, die ſtrotzenden Euter. Sadła nabrał. *Tr.*, roztył się, *Rs.* наполнѣть, er hat Speck auf die Rippen bekommen. - Rzeka nabiera, = przybiera, wzbiera, nabrzmiewa, *Vd.* sajesiti, sajieshiti, der Fluß ſchwillt an, wächſt. Rzéki nabieraią, im się daléy oddalaią. *Birk. Chmiel. D.* Rzéki nabrane od śniegów. *Lib. Hor.* 99. Wrzody i pryszcze nabrane. 1 *Leop. Ex.* 9, ociekłe, nabrzmiałe). NABRAĆ się *recipr.*, do woli się opatrzyć w co, ſich genugſam beladen, nach eignem Belieben, zur Genüge, nehmen, ſich voll packen. Już były Tatarowie uszli, nabrawszy się, iak zawsdy czynią. *Bielsk.* 441. Bolesław zebrawszy woysko do Morawy, tam nabrawszy się, wrócił się do domu. *Biel. Sw.* 196, obładowawszy się plonem). Nikt się nabrać nie może, nikt nie mówi, mam dosyć. *Gor. Sen.* 562. - §. b) Nabiera się cierpliwości. *Teatr* 19, 30, opatrz się w cierpliwość, faſſe Geduld. Dziecię się strachu nabrało. *Gęb. hym.* 300, nalękało się). - §. c) *Impersonn.* Nabrało się czego, s licznie się skupiło (cf. przebrało się), es hat ſich gehäuft, iſt in Menge zum Vorſchein gekommen. Wiele z Afryki heretyków do Rzymu się nabrało. *Sk. Dz.* 420. Już trojaka bibliia była, różności się w nię i skazy bardzo wiele nabrało. *Sk. Dz.* 117. NABRANIE, NABIERANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, das Annehmen, Aufnehmen, Auffaſſen, Aufſchöpfen *Rs.* набирка (2. koszyk do zbierania iagód. наборка składanie druku, наборная доска zecerska deska, наборщикъ zecer, składacz, наборъ werbunek 2) składanie druku, наборный wykładany, składany.

NABRAM *herb*, Waldorf; trzy pola czarne; od prawéy ręki piérwsze także czarne, drugie białe, w odległości równéy od siebie, prosto do góry idące. *Kurop.* 3, 34, ein Wappen.

NABREDZIĆ *cz. dk.*, dosyć pobredzić, ſattſam hinſchwatzen,

ҳен, *Rs.* навирать, наколобро́дить, наколоброжи-ваю, нагрезить, нагрёжу.

NABRNĄĆ, ął, *f.* nabrnie *intr. idntl.*, brnąc nachodzić, **loswaten, auf etwas zuwaten.** – *fig.* Sułtan Nuradyn szerokim nabrnął zagonem na wodza chcącego pomsty. *Susz. Pieś.* 3, *G* 3, nasedł.

NABRODZIĆ się, *f.* nabrodzi się *recipr. dk.*, do woli pobrodzić, **ſich ſatt waten, zur Genüge herum waten.** Aż w ten czas swego dochodzi, Gdy się w krwi własnéy nabrodzi. *Dar. Lot.* 4, *Rs.* наброди́ться, набра́жи-ваюсь.

NABROIĆ, *f.* nabroi *cz. dk.*, wiele złego porobić, **viel Unheil ſtiften**; *Rs.* накутя́ть, наплутова́ть. Nabroiwszy, wstyd ich był kaiać się. *Warg. Cez.* 178. Czy to ta była wolność, która tak wiele u nas nabroiła? *Groch. W.* 601. Nie proszę więcéy, iuż broy, iakoś nabroiła. *Bard. Tr.* 119. Trzymali się tych błędów, których on był nabroił. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 19. Niewierny nauczyciel wieleby złego uczniowi nawarzył i szkody nabroił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.*

NABRONIĆ się *recipr. dk.*, (*Bh.* **nabraniti ſe**, *diu defendere*), bronowaniem napracować się. *Wol.*, **ſich müde eggen.**

NABROZDZIĆ *cz. dk.*, brozdami napełnić, **auffurchen, beſurchen, mit Furchen beziehen**, *Rs.* наборозди́ть, наборо́жу.

NABRUDZIĆ *cz. dk.*, brudem napaskudzić, **beſchmutzen**, *Rs.* насквернить, нагадить.

NABRUKOWAĆ *cz. dk.*, brukiem nałożyć, **mit Steinpflaſter belegen, ſteinbrücken**, *Rs.* намости́ть, намащи-вать.

NABRYZGAĆ *cz. dk.*, bryzgaiąc nabłocić, **mit Koth anſpritzen**, *Rs.* нагрязни́ть, набры́згать, набрызги-вать, напачкать.

NABRZECHAĆ, *f.* nabrzecha *cz. dk.*, naszczekać, **viel verbellen**; *Rs.* набрюжа́ть намрюжу́). Nic nie pomogło psu, to co nabrzechał, Pan z kiiem na nim, aż z domu wyiechał. *Jabł. Ez.* 117.

NABRZĘKŁY, – a, – e, nabrzmiały, ociekły, **aufgeſchwollen, aufgelaufen.** Co z nabrzękłemi zawalkami w czeluściach będącemi robić. *Perz. Cyr.* 2, 200, *tonsillae*). Cała nabrzękła. *Teatr* 18 *b*, 65. Żelazem po świeżo nabrzękłych ranach ryie i porze, nowe w ranach zadaiąc rany. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 285. NABRZĘKNIENIE, – ia, *n.*, NABRZĘKŁOŚĆ, NABRZMIAŁOŚĆ, – ści, ż., ociekłość, napuchnienie (*ob.* otok), **die Geſchwulſt**; *Slo.* **otekanj**; *Sr.* 1. **hopuklina, nabubneno**; *Vd.* obraknenje, otiek, ottok, otuk, otezhnoſt, otezhenje, otezhlivoſt, obrakait, parnoſt, sparjenje, gerzha; *Crn.* ottok, otok; *Cro.* otek, otok; *Sla.* ottok; *Rg.* náték, gukka, várka; *Ec.* пружение (*Rs.* застой nabrzmiałość wewnętrzna u zwierząt). Nabrzmiałość, iest to napuchnienie czyli nabrzękłenie iakowego członka lub części ciała nad przyrodzoną iego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52, *oedema*, *ib.* 1, 172, *tumor ib* 1, 113, iest to przeciwprzyrodzone odęcie się części, lub też całego członka, pod powierzchownością ciała osiadaiące. *Perz. Cyr.* 1, 113. NABRZMIAŁY, – a, – e, nabrzękły, nadęty, ociekły, nabrany, **angelaufen, aufgeſchwollen, angeſchwollen**; *Sr.* 1. **nabubnene, zapuchwé**, *Vd.* otekel, otekou, oteken, otezhliu, sabrakel, obrakel; *Sla.* oteczen). Właśnie w piérwospy,

z nabrzmiałemi oczy Sen, z Letu rzéki, mnie całego zmoczy. *Zab.* 14, 159. Jak ſtrumyk z deszczowych wód tylko nabrzmiały; Schnie bez źrzódła, i moie chęci tak zniszczały. *Zab.* 11, 262 *Zabł.* Z wiosiennych roſtopów ſtaw nabrzmiały trzymaną wodę swą wywiera z upuſtów poruszonych. *Tward. Wład.* 77. Nabrzmiałym czynić *Rs.* пружить, cf. prężyć). – *transl. et fig.* nadęty, n. p. Tak nabrzmiałe mowy żadnego wyraźnego śladu nie zoſtawuią. *Zab.* 8, 133. NABRZMIEĆ, – iał, *f.* nabrzmieie *neutr. dk.*, Nabrzmiewać, – ał, – a, *kontyn. et frequ.*, nadymać się, nabiegać, ociekać, nabierać, **anlaufen, anſchwellen**; *Bh.* **botnati** (cf. buta); *Sr.* 1. **nabubwam ſe, nabubnam, zapuchnu**; *Sr.* 2. **hopuknuſch**; *Crn.* otteshi, ottékam; *Vd.* oteshi, obteshi, gortezhi, otikuvati, otiekati, obrakniti, sateshi, sabuhniti; *Cro.* otechi, otechem; *Bs.* obetiti, otecchi, napetise (cf. napiąć); *Rg.* nabreghjatise; *Rs.* напрячься, расмечь. Z powodzi Prut nabrzmieie. *Tward. Wł.* 59. Rzeka nabrzmiawszy deszczami, niepodobne bez łodzi ukazywała przeyście. *Nar. Hiſt.* 2, 406. Gdy ſtaw wielki powodzią nabrzmieie, pola, łąki, ogrody przyległe zaleie. *Tward. Wład.* 179. Te brzegi z Turskiéy nabrzmiewały iuchy. *Jabł. Buk. F.* Cała nabrzmiała. *Teatr* 18 *b*, 66.

*NABRZUSZEK, – szka, *m.*, *Bh.* **nábřiſſek**, *ventrale*, **Bauchgurt**, *ob.* trzos.

NABRZYDZIĆ się, – ił się, *f.* nabrzydzi się, *recipr. dok.*, brzydzić się czym dosyć długo i mocno, **Ekel und Abſcheu genug vor etwas haben.** Tak beſtyalską okrutnością nikt nigdy się słusznie nie będzie mógł nabrzydzić. *Uſtrz. Kruc.* 2, 126.

NABUCZNIEĆ, – iał, – ieie, *neutr. dk.*, nadgnić, **anfaulen, morſch werden.** Gdyby pniak macicy winney był naruszon albo nabuczniał od słońca, od deszczu, albo od robaków był wydupniały, wszyſtko sprochniałe ma bydź wyczyszczone. *Cresc.* 316.

NABUCHAĆ czego, *cz. ndk.*, nawalić czego, **tüchtig aufladen, aufpacken, einſchenken**, *Rs.* набухать, набухиваю. – *f.* nabuchać się, naieść się do sytu, **ſich dick eſſen.**

NABUDOWAĆ, – ał, *f.* nabuduie, *cz. dk.*, dość pobudować, liczbę budynków powyſtawiać, **genug bauen, eine Menge hinbauen**; *Sr.* 1. **natworicj, natworu**; *Rs.* настроить, настраивать; *Ec.* назидати, наздавати. Nabudował szpitalów w każdym mieście, aby się pielgrzymi iego szczodrobliwością chłodzili. *Sk. Dz.* 261. Nabudowałem sobie domów, uczyniłem sobie ogrodów. *Budn. Eccles.* 2, 4, *Leop. ib.* Gospod dla gości nabudowała. *Sk. Dz.* 315. Słup ieſt rzecz doczesna; wolę ia tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą. *Rey Zw.* 50. Daryus dał im corok 20 talentów, na nabudowanie kościoła, pókiby go nie dobudowali. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 53, na wyſtawienie). NABUDOWAĆ się *recipr.*, chęci swoiey budowaniem odpowiedzieć, **ſeine Bauluſt büßen, ſich ſatt bauen.**

NABUNTOWAĆ *cz. ndk.*, dosyć pobuntować, **genüglich aufwiegeln**; *Bs.* nabuniti, uzbuniti.

NABURTA, – y, ż., na szkucie w budzie po obu ſtronach bale na burcie, których końce przed schodki wychodzą, i w nie wpuszczane są krokiewki od budy. *Mag. Mſk.*, **die Bordbalken in der Kajüte des Flußſchiffs.**

NABUTWIAŁY *ob.* Nadbutwiały.

NABUZOWAĆ, *f.* nabuzuie, *intr. dk.*, nałaiać groźno komu, einen mit Drohworten ausſchelten. Nabuzował, nałaiał podſtarościemu. *Falib. M.* 2.

NABYĆ, NABYDŹ, - ył, *f.* nabędzie, *cz. dk.*, Nabywać, - ał, - a, *cz. ndk.*, *Bh.* nabyti, nabywati, dogiti; *Slo.* nabit, nabúdem, nabývam, nadobývam; *Sr.* 1. dobéwam; *Crn.* dobiti, dobim; *Vd.* dobit, sadobit, perdobiti, perdobiulati, perpraviti; *Cro.* zadobiti, zadoblyujem; *Dl.* dotechi, pribaviti; *Rs.* нажить, нажимать, снять, снимать (cf. ściągnąć), пріобрѣсть, пріобрѣтать; *Ec.* приснять, пріусвоить (cf. oswoić, przyswoić). Nabywać, dokładać sobie, szukać sobie, swoim czynić, w swoię własność przemieniać, ſich zu erwerben ſuchen, an ſich zu bringen ſuchen; nabyć, dokładać sobie kapnem i t. d., an ſich bringen, erwerben, ſich zu eigen machen, bekommen, erlangen. Siedział żebrak przy drodze, żebrząc a nabywaiąc żywności swoiey. *Rey Pſt. M.* 2. Naprzód mądrości nabyway, a we wszem nabyciu twoim nabyway rostropności. *Budn Prov.* 4, 7. Nabywayże mądrości, a za wszyſtkę maiętność twoię, nabyway rostropności. *Bibl. Gd.* Upada-ć serce, biegasz, nabywasz rady. *Rey Pſt. y.* 5. Młody nabyway, ſtary zażyway. *Cn. Ad.* 509. Nabywszy nie zażyć, głupſtwo. *Cn. Ad.* 525. Dwu rzeczy snadno pozbyć, ale trudno nabydź, grosza a zdrowia. *Jag. Gr. A.* 2. Co źle nabędziem, to nie nasze ieſt, ale cudze. *Kornk. Kat.* 423, *ob.* nabyty). - Nabywać, kupować sobie, an ſich kaufen, käuflich an ſich bringen. Krol na rzecz swoię, nie może nabywać żadnych dobr. *A. Zam.* 7. NABYDŹ się *recipr.*, *Bh.* nabyt ſe, nabawić się gdzie dość długo, namieszkać się, lange genug an einem Orte ſeyn, ſich genugſam verweilen; *Rs.* вынить, выживать. Dosyciem się w Warszawie nabywał, aż do uprzykrzenia. *Teatr* 246, 59. Jeszcze się z nami nabędzie i w niebie, Chociaż w ſtaroſci weźmiem go do siebie. *Pot. Arg.* 687. - §. Nabywać się *paſſive*, dokładać się, osięgać się, erworben werden. Obyczaie i grzeczność nabywaią się na wielkim świecie. *Teatr* 19, 12. NABYWANIE, NABYCIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, zdobywanie się na co, dostawanie, dostanie, dostąpienie czego, das Erwerben, das Anſichbringen. - §. NABYCIE, = NABYTEK, - tku, *m.*, *Bh.* nabytek *supellex*; *Sr.* 1. dobytek *lucrum*, cf. zdobycz); *Rs.* стяжáніе, нажúва, заживное; *Ec.* обрáщa, Добытч, находка, прибытокъ, полза; co się nabyło, własnością się stało, der Erwerb, das Erworbne, an ſich Gebrachte. Z tego rzemiesła mamy niemały zyſk a nabytek. i *Leop. Act.* 19, 25, zarobek, Verdienſt). Z dawna już nie mam nic, ani do utraty, ani do nabytku, nichts zu verlieren, nichts zu gewinnen. Złe nabycie źle zginie. *Petr. Ek.* 28. Łacne nabycie, łacno odbycie. *Cn. Ad.* 94, wie gewonnen, ſo zerronnen; *Slo.* gako ziſkal, tak ſtratil, cf. co łacno przyydzie, łacno odeydzie; Lekko sobie szanuiemy, czego darmo dostaiemy). Złe nabycie w korzyść się nie obroci nigdy. *Cpal. rat.* 27. Z niesprawiedliwego nabytku, Nie weźmie potomek łupieżcy pożytku. *Cil. Pſ.* 54 *b.* Dobre nabycie trwałe. *Cn. Ad* 165. Dobre nabycie i w morzu nie utonie. *ib.* Dość mam i nadto z twéy szczodroty w życiu Moim, o większym nie myślę

nabyciu. *Hor.* 2, 301. Obowiązali się Krzyżacy wszelkie w Prusiech nabytki między sobą z książętami Mazowieckiemi dzielić. *Nar. Hiſt.* 4, 235. Lekce zdaią się ważyć nabytki swoiey oyczyzny. *N. Pam.* 11, 251, akwizycye, zdobyte krainy, die Eroberungen, Acquiſitionen. Cudzoziemcy nie poczynili zbyt wielkich w ziemi Francuzkiey nabytków. *ib.* 16, 70, nie nabyli wielkich gruntów). NABYTY, - a, - e, dostany, uzyſkany, osięgniony, erworben, erhalten, erlangt, an ſich gebracht; *Rs.* нажитый. Pługiem u byt-, naypewnieysze skarby. *Pot. Arg.* 310. Dobro tym milsze iest, im trudniey nabyte. *Zab.* 1, 114. Dobrze nabyty, *Ross.* благопріобрѣтенный. Źle nabyte, nie bywa dobrze pożyte. *Rys. Ad.* 77. Źle nabyte, źle ginie. *Modrz. Baz.* 38. Z źle nabytych, rzadko się ucieszy trzeci dziedzic. *Kluk Rosl.* 3, 12, unrecht Gut kommt nicht auf den dritten Erben; unrecht Gut gedeiht nicht; *Slo.* zle dobité, horſ'eg odbité; zkoji z'e dobité, ne deti; co zle bywá nabité, mnoho horſ'eg biwa odbité. Miesiąc iuż ſtracił swą iasność nabytą. *Auszp.* 55, t. i. nieswoię, pożyczaną, cudzą). Przyrodzony i nabyty rozum. *Gor. Dw.* 360, wykształcony). - §. nabyty, = *nabytny*, *nabywalny*, czego nabydź można, erlangbar, erwerblich, was ſich erwerben läßt. Wolałem laſki Pańſkiey podtrzymać, ktora nabyta iest, i kiedyskolwiek przywrócić się może, aniżeli w uczciwym szwanku pokazać z niepowetowaną hańbą. *Boh. Oſſol.* 57. Nienabywalny *Vd.* neperdobiulaſt. Nienabywalność, nienabywalność *Vd.* neperdobiuloſt. NABYWCA, - y, *m.*, NABYWACZ, NABYWALNIK, - a, *m.*, ten co nabywa, der etwas an ſich bringt, der Erwerber, osięgacz *partor. Mącz.*, *Cro.* zadobitel; *Rs.* стяжатель; *Ec.* приснажámель. Nabywcom dóbr kościelnych spokoyność zawarowana. *N. Pam.* 21, 298. Znaiący się na rzeczach nabywca. *N. Pam.* 3, 315, kupiec, który co kupuie). Prawa nabywca. *Gaz. Nar.* 1, 154. Nabywacz pieniędzy dla kogo. *Ir.*, der Geldmäkler. NABYWCZY, - a, - e, od nabywcy, Erwerbers. Nabywcze prawa. *Czack. pr.* 2, 13.

NABZDURZYĆ się, *f.* nabzdurzy się *dk.*, do sytu nagadać się, ſich ſatt ſchwatzen, müde plappern. Nabzdurzą się, nabzdurzą, nakoniec przeſkaną *Zabł. Fir.* 30.

*NABZDYŻYWŚ, - a, *m.*, pochlebca, kadziciel, pasorzyt, ein Speichellecker, Schmeichler, Fuchsſchwänzer. Tak bogate sieroty gubią iako żywi Niewidydliwi pochlebcy, chytrzy nabzdyżywi. *Klon. Wor.* 55. Młodzy tak żądaią chwały, iż też, chociaż z utratą swoią pochlebce bardzo radzi widzą; takowi ludzie nabzdyżywom na pośmiech bywaią. *Ezop.* 6. NABZDZIĆ *ob.* Bzdzić.

1) NAĆ *ob.* Na! Naści, Na - ć.

2) NAĆ, - i, ć., u ziół liście nad korzeniem. *Wtod.*, liście z kłączem. *Syr.* 192, das Kräutig, das Herz der Pflanzen und Kräuter, die Blätter, die ſich ſtielen. Liście iarzyn ogrodowych, die Blätter der Küchenkräuter, der Peterſilie, gelben Rübe, des Paſternacks; *Bh.* nať, brauci *folia raparum et similium plantarum*; *Vd.* nat, meteniza; *Crn.* zima; *Sr.* 2. naſch, rep'acze likernati (*lig. n. l canna*, *Rs.* насмь ſkora na śniegu po odwilży. H. Henderſka pietruszka obłią nać daie. *Kluk Rosl.* 1 212. Koszą nać marchwianą, paſternakową, na trawę dla bydła. *Kluk Rosl.* 3, 312. Liście i nać od iarzyn dla

bydła zbierać. *Zaw. G.* Nać z iszyny, co mąż przyniosł, żona obrzynała. *Otw. Ow.* 331. Chociaż na zimę naci ziół psuią się, przecię one na każdą wiosnę krzaki zwyczayne z kwieciem z korzenia wypuszczaią. *Otw. Ow.* 398. – Rybna nać *ob.* rybny.

NACACKAC się *zaimk. dk.*, nacieckać się, napić się, cackaniem nasycić się, ſich ſatt liebkoſen. Mąż o niczym wiedzieć nie będzie, a oni się z sobą nacackaią do woli. *Teatr* 10 *b*, 11.

NACAŁOWAC się, *f.* nacałuie się *recipr. dk.*, do woli pocałować, *Rs.* нацѣлова́ться, ſich ſatt küſſen. Nie mogła się napatrzeć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 207, cf. odcałować się.

NACECHOWAC, *f.* nacechuie, *cz. dk.*, cechą oznaczyć, *Rs.* нацѣ́тить, нацѣчáть, bezeichnen. Gdzie kogo szatan opoi, niciednego sobie nacechuie, temu nie dostawa palca, tego usieczono, trzeciemu nogę ogołono. *Rey Pſ.* 130. Nie darmo cię natura nacechowała. *Cn. Ad.* 568, cf. nie darmoś się ty łysym, chromym, zezowatym, garbatym etc. urodził; Co szpetne, to i złe; Byś był co dobrego, nie miałbyś grzbietu krzywego; cf. Cechowanych się ſtrzeż). – *Protocollum* krotkie naznaczenie, nacechowanie pisarſkie, pisania albo sprawy, z którey potym szerzey w księgi piszą. *Mącz.*, notatki.

NACEDZIC, *f.* nacedzi *cz. dk.*, Nacedzać *ndk.*, dosyć powycedzać, genugſam einzapfen; *Cro.* naczéjam, nadoczéjam; *Bs.* nadoçiditi; *Rg.* najéditi; *Rs.* нацѣ́живать, нацѣ́живать. Hoyney nacedziwszy iuchy, napił się Gradyw i Bellona syta. *Jabł. Eul. F.*

*NACEWIC *cz. dk.*, nawinąć na cewy, *Vd.* nazievati, nazivati, navijati, svijati, ovijati; aufſpulen.

NACHAPAC, NAHAPAC, *f.* nachapnie *cz. dk.*, chapaniem nabrać, aufraffen. Trochę nachapał wykrętów od sławnego Mecenasa, u którego trzy lata dependentem był. *Teatr* 1 *b*, 10. Mam ia w sobie cudzoziemſkich przymiotów cokolwiek, com ich rożnie nachapał. *Mon.* 71, 518. Wydrę ci wszyſtko, coś nahapał. *Teatr* 28 *b*, 127.

NACHARKAC, *f.* nacharcze *cz. dk.*, charkaiąc napluć, anſpeien, beſpeien, *Rs.* нахáркать *Vd.* nahrk-i, -ti, -ka).

NACHELPIC się, *f.* nachelpi się *recipr. dk.*, do woli się nachwalić, nach Belieben prahlen. Niech się nachelpi zbytkiem nikczemnym. *Karp.* 3, 28, *Rs.* нахва́статься.

*NACHŁY *ob.* Nachylić, Nachyły.

NACHLASTAC się *recipr. dk.*, *Bh.* nachlaſtati ſe, nażrzeć się, napchać się, ſich ſatt ſaufen, ſatt freſſen; *Rs.* нажра́ться, *ob.* chłaſtać.

NACHLIPAC się, *f.* nachlipa się *recipr. dk.*, nasalochać się, ſich ſatt weinen, ſatt ſchlabzen. Ociec żalem przeięty, nic mu odpowiada. Dość się nachlipawszy, na to słowa wpada... *Jabł. Tel.* 60. – *Ş.* nachlipał się wody; *ob.* chlipać.

NACHŁODZIC *cz. dk.*, dosyć chłodnym uczynić, ſattſam abkühlen, *Rs.* нахолоди́ть.

NACHŁOPAC komu, *f.* nachłopa, *intr. dk.*, raz wraz kogo nachłopić, chłopem go z urąganiem nazywać, jemanden einen Flegel über den andern ſchelten; *debacchari in aliquem, rusticum identidem illum appellando. Cn. Th.*, cf. napapać, nababać.

NACHŁOSTAC *cz. dk.*, w miarę wychłostać, genugſam

durchwichſen, ſchlagen, Schmiſſe geben, *Rs.* нахлестáть, нахлестáть.

NACHŁYSTAC się *cz. dk.*, chłyſtaiąc do woli napić się, ſich nach Belieben voll ſchlucken, voll trinken, *Rs.* нахлюсти́ться.

NACHMURZYC, *f.* nachmurzy *cz. dk.*, nachmurzać *ndk.*, chmurą przywlekać, bewölken, umwölken. Czoło nachmurzy, iakby się gniewał. *Leszcz. Claſſ.* 49. Nachmurzyć się, namarszczyć twarz, nasępić, *Rs.* нахмури́ть-ся, нахмури́лось. Nachmurzyło się na niebie, zachmurzyło się *Rs.* нахмури́лось на не́бѣ.

NACHOD, – u, *m.*, *NASCIE, NAYSCIE, – ia, *n.*, napad, napaść, napadnienie na kogo, naiazd, *Rs. et Ec.* находъ, нахожде́нїе; (*Ross.* нахо́дка, находочка nalazek, *Vd.* nahod, perhod, perhaja, z przybycie, przychod; *Vd.* nahod, *Crn.* nahod *grauedo* ruma). Pomniy, że brat zawzięty gotuie nachody, I pragnie z ziemią zrównać wznoszące się grody. *N. Pam.* 8, 230. Zasadzki podrożne, gwałty i naścia domowe, burgrabia sądzi. *Szczerb. Sax.* 163. Podrapawszy twarz, a drzwi porąbawszy, opisze naście na dom na onego, którego samże ranił, i pozowie piérwéy o naście domowe, niż o rany. *Gorn. Wł. L* 3. Kray nasz nayściami Litwy, Tatarów, Pomorczyków zniszczony. *N. Pam.* 10, 84. NACHODZIC, – il, – i, *cz. ndk.*, nayść, naszedł *dk.*, (naydzie *ob.* należć), nachodzić kogo, nachodzić na kogo, napadać, naieżdżać nań, *Sr.* 2. nanьdu, nanьdjem; *Rg.* náchi; *Vd.* nahajati; *Ec.* нанéстновать; auf einen losgehen, einen überziehen, überfallen. Jeśli w nocy naść (nayść) ma na cię nieprzyiaciel, nie zasypiay. *Sk. Kaz.* 7. Wiem iednego, kogo naszto (naszli, nachodzono), na dom i urąbano. *Gor. Wł. L* 5 *b*. Utarczkami ustawicznie nachodząc Skanderbega Sultan, więcéy go drażnił, niżli straszył. *Baz. Sk.* 166. Pospolici ludzie naszli kościoły, posiekli obrazy. *Boter* 4, 77. Mospanie! nie wstydzisz się móy dom nachodzić? *Teatr* 32 *b*, 100. Z twarzą Achilles taką, z iaką więc pochodził, Z mieczem Agamemnona gdy srogim nachodził. *Zebr. Ow.* 329. *periit ferro*). Nayść kogo, z napaść go, nadeyść go, spotkać go, natrafić na niego, zastać, einen überraſchen, über etwas antreffen, ertappen; *Sr.* 2. najbiſch, nadaibiſch, nadebiſch; *Vd.* nadoiti, nadohajati, gornapriti, nadopriti; *Rs.* найти́, находи́ть, нашелъ, найдý; *Ec.* нанéстновать; (*Rg.* snáchúse, snahodimse, z potkać się). Temiż słowy mowcie do Ezom, gdybyście go naszli. 1 *Leop. Gen.* 32. Jeśliby gwałtownika swego gdziekolwiek naszedł, może go zatrzymać podług prawa, *Szczerb. Sax.* 379. Nie *znaszedł (naszedł) mię żaden ani w kościele do kogo mówiącego, ani zbieg ludu czyniącego. *Bud, Act.* 24, 12, nie znaleźli mnie... *Bibl. Gd.*). – Nayść, znaleźć, finden, *Lat.* inuenire, *Boh.* nagiti, naſſel, nagdu; *Crn.* najdti, najdem; *Vd.* najti; *Bs.* nacchi, nahoditi (*Bs.* nascjaſtje *inuentio*, nascjaſt *inuentus*); *Sln.* nachi; *Rs.* найти́, находи́ть. Swinie orzechy z kształtu orzecha naszły sobie imię. *Syr.* 1235, t. i, nalazły, dostały; cf. należć. – *Ş.* Nachodzić się, nabiegać się, do woli chodzenia używać, *Bh.* wychodit ſe, nachodit ſe; *Cro.* nahodilszemsze; *Rs.* наслони́ться, находи́ться, ſich ſatt gehen, müde gehen.

Gdy się do woli nachodzisz; musisz wrócić się do domu. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 241. Biegłem za szczęściem, mniey baczny, bo młody; Niech też odetchnę, dościem się nachodził. *Kras. W.* 67, *Zab.* 16, 95. – §. Nachodziło się, naszło się *imperson.*, zbiegało się, zbiegło się, nabiegło się, es kamen zuſammen, es verſammelten ſich. Bieżeli żołnierze na iedno mieysce, gdzie się było wiele niewiast i panien przed ſtrachem nasało. *Baz. Hſt.* 69. Naszło się do nich niemało ludzi; a gdy się niemało ich nazbierało, zbudowali sobie klasztor. *Sk. Zyw.* 1, 153. – §. *verb. neutr.* Pospolicie koniom w drodze nogi nachodzą. *Hipp.* 56, t. i. nabiegają, nabrzmiewają, die Füße laufen ihnen an. – §. nayść czym, z przeyść czym; przeniknionym bydź czym, *fig.* napoionym, n. p. Takem naszła z tey pary. kurzawy, tytuniu, że ledwie nie skonam. *Teatr* 43 *c*, 82, durchdrungen ſeyn von etwas. – *aliter* Dachy mchem były nieforemnie nasały. *Zebr. Ow.* 13, narosłe, nadrosłe, nakryte, von oben bewachſen, bedeckt. *NACHODNY, *Rs.* находный, *ob.* napastny.

NACHOWAC, *f.* nachowa, *cz. ndk.*, nachowywać, nachowuie *frequ.*, *Bh.* nachowati *ſeruare, reſeruare*, ciągle chować, lange nach einander erhalten, *Bh.* nahlidati ſe. Będą zabrane wszystkie rzeczy, które w domu twoim są, i których nachowali oycowie twoi aż do tego dnia. *Leop. Jer.* 39, 6. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sk.* 277.

NACHRAMOWAC, – ał, – nie, *intr. ndk.*, NACHRAMYWAC *frequ.*, Nadchramować, *etym* chromy), na iednę nogę napadać, nieco kulać, auf einem Beine ein wenig hinken. Nachramował na iednę nogę nieiako, która dla rany i kości wyiętey, poniekąd stała się krótsza. *Wys. Jgn.* 75. Raniony na woynie, nachramował. *Bud. Ap.* 94. Ustępuiąc znać dawa, że nie nachramuie. *P. Kchan, Orl.* 134. Oni gdym nachwamywał, weselili się. *Bud. Ps.* 35, 15. Strącony z nieba Wulkan zgruchotał golen sobie srodze, Tak że musiał o iedney nachramować nodze. *Min. Ryt.* 2, 294.

NACHUCHAC *Vd.* nasapati, napihniti, *ob.* Chuchać. NACHUCHANIE, – ia, *n.*, *nadchnienie (natchnienie), nadęcie, *aspiratio. Mącz.*, das Hauchen, Behauchen, Anhauchen.

NACHUDNĄC *ob.* Nadchudnąć.

NACHWALIC *cz. dk.*, wielce pochwalić, genugſam loben, *Rs.* нахвалить. – Nachwalić się, ſich ſatt und müde loben.

NACHWYTAC, – ał, – a, *cz. ndk.*, Nachwycić, *f.* nachwyci, *dk.*, wiele czego pochwytać, nałapać, *Vd.* nabasati, viel fangen, ergreifen, erhaſchen. Jużem zdrów; nachwytałem niemało złotych plattrzyków. *Boh. Kom.* 1, 42. Wiele nachwytał. *Hul. Ow.* 60. Wielbłądom twoim nachwytam wody, żeby się napili. 1 *Leop. Gen.* 24, 19, naczerpię wody. 3 *Leop.*, *ob.* nabrać.

NACHYCHOTAC się, *zaimk. dk.*, do woli pochychotać, nasycić się chychotaniem, ſich ſatt kichern und lachen; *Rs.* нахохотàться, *ob.* naśmiać się.

NACHYLIC, *f.* nachyli *cz. dk.*, Nachylać *ndk.*, *Bh.* nachyliti, nachýliti, nachylowati; *Slo.* nachýlugi; *Sr.* 1. nachilicj, nakhilam: *Dl.* priezloniti; *Rs.* мýлить, прямухать (*cf.* tulić, przytulić); nakłaniać, hinneigen, hinbeugen, beugen, hinlenken. Nachyl wiaderka twego, ż. się z niego napiię. 1 *Leop. Gen.* 24. Za młodu nachylay gałązki. *Exop.* 59; naginay). Jeśli masz syny, ucz̀że ie, i z młodu ich nachylay. *Biał. Pſt.* 190. On w swey nadętości Ledwie co na doł swéy głowy nachylił. *Auszp.* 37, schylił, skłonił). Ucha nachylał na takie śpiewanie. *Prot. Jał.* 33, nadstawiał). Nim niedogodna starość cię nachyli, A rzeskie lata, i dobra myśl służy, Teraz wdzięcznéy użyy krotofili. *Hor.* 1, 60 *Kniaź.*, zgarbi, pochyłym uczyni). Wszystkie słowa my możemy deklinować, to iest, końce ich *nachylać*. *Budn. bibl. praef.*, przypadkować). – §. *verb. neutr.* Koń nachyla, uważa, upada na pośladek. *Cn. Th.*, das Pferd fällt auf ein Hinterbein auf, hinkt. NACHYLAC się, NACHYLIC się, *recipr.*, *NACHYNĄC się *idntl.*, nakłaniać się, chylić się gdzie, *Bh.* nachylit ſe, nachylowat ſe; *Ec.* нячуся, ſich neigen, ſich beugen. Ten kapelusz zawsze w tę stronę się nachyla. *Teatr* 16 *c*, 44, przeważa na tę stronę, wisi, er hängt auf die Seite. Drzewo się pod ciężarem smoczym *nachynęło, *curvata eſt arbor. Zebr. Ow.* 57, schyliło się, skrzywiło się, nakrzywiło się). Młoda roszczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ią odchylić. *Hrbſt. Nauk. O.* Nachyli się przed obrazem, i modli się. 1 *Leop. Jer.* 44. 17, schylać się, kłania mu się). NACHYLENIE, NACHYLANIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, nakłanianie, naginanie, chylenie gdzie, das Hinneigen, Hinlenken, das Lenken, Neigen; *Bh.* nachylami; *Ec.* согнéнïе. Sposoby te więcéy mogą ku nachyleniu duszy, niż ku poprawieniu. *Zygr. Gon.* 397. – §. Nachylenie, z **NACHYŁ, – u, *m.*; NACHYŁEK, – łku, *m.*, chylenie się, pochyłość, die Hinneigung, das Neigen. Kąt płaski, rostwor dwóch równi, które się z sobą schodzą; ten kąt nazywa się też nachylenie iednéy równi względem drugiéy. *Jak. Mat.* 1, 144. W górnictwie, nachylenie żyły, Fallen des Ganges, oznaczenie stopni na półkręgu, ile żyła zbaczać może od linii poziomey i właściwego sobie kierunku. *Mier. Mſk.* Nawiodł ie na to mieysce przez pewne nachyły. *Przyb. Milt.* 186. Idź do wody z ludźmi; którzyć będą rękami łeptać wodę, tych nie bierz; ale którzy będą pili nachyłkiem, tych weźmi z sobą. *Rey Zw.* 205 *b*, nachyliwszy się, hingebeugt, hingeſtreckt. NACHYLNOSC, – ści, ż., *Bh.* nachylnoſt *propenſio*; *Sr.* 1. nakhilenoſcj, nakhilitoſcj; *Ross.* уклóнъ, отклóнъ; przymiot daiącego się nachylić, die Neigbarkeit, Lenkbarkeit, Geneigtheit, *cf.* przychylność. NACHYLNY, – a, – e, *Boh.* nachylny, z przychylny; *Slo.* náchilni; *Sr.* 1. nakhilné; mogący bydź nachylonym, daiący się nachylić, skłonić, skłonny, lenkbar, biegsam, das ſich lenken läßt. Oboiętność okazuią nienachylną ku iedney raczéy, iak ku drugiéy stronie. *Mon.* 76, 521. *NACHYŁO *adv.*, (*Bh.* nachylně, z przychylnie, życzliwie), z nadwerężeniem, z uszczerbkiem, wankend, schadhaft. Troi szło wszystko nachyło. *Zebr. Ow.* 387, res *laborat*, es hinkte mit ihnen. Czech wyrok czyni Polakom nachyło, Ale szczęście Krzyżakom i w tym nie służyło. *J. Kchan. Dz.* 1-0. NACHYLONY, – a, – e, *Bh.* nachylený; *Slo.* ukriweni; *Sr.* 1. nakhilené; *Rs.* зазнавный; *Ec.* согвенный; nakłoniony, pochylony, hingeneigt, hingebeugt, gebeugt. Ku południu dzień iest nachylony. *Lib. Hor.* 87. Był nosa z gór[y]

nachylonego. *Wys. Al.* 434. (*opp.* zadarty). Nachylona ł dyg., gdy wierzch profty ł dygi poziomo ieft pochyły. *Jundz.* 2, 12. – Nachylony przypadek w Gramm. *Slo.* ukriwenec *casus obliquus.* O tym przemyślał Wielki Jan Zamoyski, Jakoby nachyloną oyczyznę pa mary J na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W.* 534, nadwątlony). Biskup Warmieński, upatruiąc powodzenie Krzyżaków bardzo nachylone, przy królu przestawać, iawnie zesnawa. *Krom.* 668, *inclinatas esse.* – §. W sądach nienachylony (nienachylny) przeciw prawom, upominkami się rozyć nie dał. *Sk. Dz.* 638, niewzruszony, niegiętki, unbeugſam, unerſchütterlich. *NACHYŁY, – a, – e, nachylony, cf. pochyły, hingeneigt. Wóz *nachoły. *Zebr. Ow.* 118, *pronus.*

NACI, ś Naści, Nać *ob.* Na! *interj.* NACIĄĆ *ob.* Nacinać.

NACIĄGAĆ, – ał, – a, *cz. ndk.*, NACIĄGIWAĆ *czſtl.*, NACIĄGNĄĆ, *f.* naciągnie *idntl.*, *Bh.* natahati, natahovati, natahnauti; *Sr.* 1. nacjanu, nacjabam, nacjahnuju; *Vd.* nategniti, nategavati, napotegniti; *Cro.* natesem, nategnulszam; *Rs.* натя́нуть, натя́гивать, тя́гивать; *Ec.* натяга́ю, натя́гаю, наа́ягаю, наа́ягáти, наа́ягу; dosyć czego ciągnieniem nabrać, naczerpać, ziehend hinlänglich ſchöpfen, genug ziehen, *propr. et fig.* Naciągnęły sobie wody, dla oblężenia i *Leop. Nah.* 3, 14, naczerpay. 3 *Leop.*). Naciągnął wody z nami, a napoił owce. *ib. Ex.* 2. Jdźmy naciągnąć wina. *Teatr* 52 *c*, 53, t. i. do woli się napić, ſich ſatt zechen. Naciągać w siebie, wciągać w się dosyć czego, genug einſaugen, in ſich ziehen, *propr. et fig.* Dopuściwszy się kłamstwa w iednym, odważamy się i na drugie, a za czasem naciągniemy w siebie charakteru fałszywego i chytrego. *Zabł. Roz.* 97. – Naciągać bąbli, pęcherzyków, napuszyć, Blaſen auf der Haut ziehen. Plaſtr ten nie powinien bydź odeymowany, póki pęcherzykow nie naciągnie. *Krup.* 5, 394. Jaſkier zamiaſt kantaryd na naciąganie bąbli używać się może. *Jundz.* 299. – §. naciągać, napinać, aufziehen, aufſpannen, ziehen, ſpannen, *pr. et fig.* Z Memnozyny zrodzono połogu, Naciągniycie mi stron ku téy potrzebie. *Jabł. Buk. A.* Obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się ſtronka spada. *Mącz.* Gdyby się urodził w Tartaryi, zarazby w dzieciństwie łuk naciągał. *Pilch. Sen. liſt.* 286. Naciągał łuk, aby szkodził dobrym. *Psalmod.* 38. Kupido iak naciągnie łuczka, ſtrzałkę nałoży ... *Zab.* 13, 165. Wszyſtkie myśli swoie na to zaczął naciągać, iakoby całą Polskę wypokoić. *Krom.* 306, natężać). – Naciągać zegar z wagami; zegar bez wag, w którym sprężyna kół obrót czyni, taki się nakręca. *Cn. Th.* 461, die Gewichter einer Uhr aufziehen. – Naciągać ſtaw wywichniony, wprawić go, wsadzać, proſtować, einrenken, ein verrenktes Glied gerade ziehen. Gdy kto rękę abo nogę wywinie, że mu z ſtawu swego wypadnie, tedy doktor, chcąc onę zrowu w ſtaw swóy wprawić, naciąga onéy ręki abo nogi. *Sak. Kal. D* 4 *b*, *Nap.* 60. W kluby naciągać i wprawiać. *Sak. Kal. D* 4 *b.* Narzędzia do naciągania nóg lub rąk zwichnionych. *Czerw.* 37. – *Fig.* Naciągnąłem konwersacyą do tego małżeństwa. *Teatr* 36 *b*, 63, nakierowałem, ich lenkte das Geſpräch dahin. Kto do iakiéy namiętności ſkłonny, ten wszyſtko do niéy naciąga. *Mon.* 66, 517. Zawsze naciąga do Lubieckiego, iak widzę, chce mię do iego przeciągnąć ſtrony. *Teatr* 28 *b*, 24. Naciągniesz go iak chcesz, iak nos woſkowy. *Cn. Ad.* 525, t. i. powolny, człowiek iak woſk; nie ma własnego zdania; daie się nabechtać). Naciągam na swóy pożytek, z garnę do siebie, na swe koła wodę ciągnę *ob.* koło. – Naciągnąć, nadciągnąć, gwałtem pociągnąć dokąd, musić, przekręcić, mit Gewalt ziehen, zerren, *phys. et mor.* Nie dość wiersz pisać, pospolitym kształtem, A tym bardziéy nadciągać kadencyą gwałtem. *Hor. sat.* 66. Pokaléczył Horacyusza wiersze; do swoich ie naciągaiąc. *Boh. Kom.* 4, 151. Tych słów naciągaią niektóry przeciw prawdziwéy obecności ciała. *Dambr.* 214, wymuszenie przytaczaią). Aryusz bluźnił, źle naciągaiąc do tego słów z apokryfów. *Kat. Gd.* 64. Jeśli kto zechce naciągać wyrazy konſtytucyi naszéy ... *Gaz. Nar.* 1, 102. – NACIĄGAĆ się *zaimk. ndk.*, do woli swoiéy ciągnąć, ſich ſatt ziehen, ſpannen, recken; mordować się ciągnieniem, ſich müde ziehen u. ſ. w. NACIĄGANIE, NACIĄGNIENIE, – ia, *n.*, *ſubſt. verb.*, *Cro.* nategnenye; *Rs.* натя́гиванїе, натя́жка; genugſames Ziehen, Hinziehen, Hinlenken, Aufſpannen, Aufziehen, Spannen, Renken. NACIĄGNIONY, NACIĄGNIĘTY, – a, – e, *Bh.* natahnjeny; *Cro.* nategnyen; hingezogen, aufgezogen, aufgeſpannt, geſpannt, gerenkt, gereckt. NACIĄGADŁO, – a, *n.*, narzędzie naciągania, ein Reckholz, Sperrholz, Reckeiſen, *Vd.* nategalu, nategnilu (*Cro.* nategacha *attractorium*; *Sla.* nategacsa, teglica, z lewar, hewar).

NACIASTA, – y, *ż.*, *Cn. Th.*, NACIAST, – u, *m.*, *Bh.* nátěſtek, kwaſ; *Sr.* 1. zakiſ, cieſtowé kwaſ; *Rs.* кислое тѣсто, закваска, cf. накваса, накваска, der Sauerteig. Kwas albo *naciaſt* nic innego nie ieſt, ieno *ciaſto* z iakiegokolwiek zboża mąki, ciepłą wodą zaczynionéy, zagniłością zakwaszone. *Syr.* 998. Na wsi niewiaſty zoſtawuią w dzieży kawał iuż wykiſłego ciaſta, aby na drugi raz rozczyniona mąka znowu mogła kisnąć, a to czynią dla niedoſtatku drożdży. *Syr.* 220.

NACIEC, *f.* naciecze *niiak. dk.*, Nacieknąć, *f.* nacieknie *idntl.*, Naciekać *kontyn.*, ciekąc napływać, doſtatecznie cieczeniem przybywać, worauf hinfließen, hinrinnen, hineilen; genugſam anfließen, anrinnen, zuſammenfließen; *Vd.* natezhi, natekati; *Cro.* natechem, naviram; *Bsn.* navrriviti; *Rs.* намечь, намека́ть. Z beczki w sień naciekło. *Ld.* Przez tę noc wiele wody deszczowéy do beczki nacieklo. *ib.* (*Rg.* natjezzatise, natjeccemse *velitari* naciekać się, nabiegać się; *Rg.* nadtecchi *redundare*).

NACIECKAĆ się *recipr. dk.*, nacackać się, do woli pocackać, napieścić się, ſich ſatt liebkoſen. Gdy ta co ieſt w tkance mię uymie i pozwoli Nacieckać się z sobą i wzaiem poswywoli ... *Zab.* 13, 130.

NACIĘCIE, – ia, *n.*, *ſubſt. verbi* Nacinać, Naciąć, z narznienie, ciosna, *Bh.* wrub, liz; *Crn.* saręsa; *Bs.* urizak, riz (cf. raz), das Einſchneiden, der Einſchnitt. Trzeba w téy tablicy zrobić nacięcie na kształt fug. *N. Pam.* 11, 215.

NACIEK, – u, *m.*, nacieczenie, napływ, das Anrinnen, Anlaufen, Zurinnen; *Vd.* natiek, natok (*Rs.* наплывка pogoń, nabieg, cf. uciecaka).

NACIERAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Natrzeć, natarł, *f.* natrze *dk.*, *Bh.* natjrati, natriti; *Vd.* natreti, naterem, naribati; *Sr.* 1. natru; *Rs.* натирáть, натерéть; nacierać co czym, trąc napuszczać, einreiben, einſchmieren mit etwas. Nogi iego całuie, maścią naciera, łzami kropi, włosami swemi ściera (Magdalena). *Groch. W.* 99. Dobywa chuſtki natartéy piżmem. *Zab.* 9, 347 *Zabł.*, perfumowanéy). W łaźni, iak się wypoci, gorzałeczką, oliwką a Barſkiem mydełkiem grzbiet sobie natrze. *Rey Zw.* 161 *b.* - Nacierać, nadcierać, trąc nadpsuć, łabl reiben, wund reiben. Nie dla siebie, dla drugich wół sobie iarzmem kark naciera. *Teatr* 46 *b*, 22. - §. *Fig* natrzeć komu uszu, s wytrzeć komu kapitulę, powiedzieć pacierz, dadź łacinę, naśpiewać, nabiiać mu uszy, myć komu głowę, ſtrofować go, łaiać mu, szczypać go słowy, einem den Kopf waſchen. Otoż ieſt zdrayczyna, Złość się we mnie na nię wszczyna, Muszę ia iéy natrzeć uszy. *Teatr* 53 *c*, 37. Węgrowie Matyaszowi uszy nacierali, aby z chrześcianami nie walczył. *Bielſk.* 424. Obruszył się król na Gdańszczany, i kazał im uszy natrzeć Janowi Zamoyſkiemu, wyrzucaiąc na oczy ich iawną rebellią. *Gwag.* 160. - §. Nacierać na kogo, s naieżdżać nań, nachodzić, rzucać się nań, auf einen losgehen, auf ihn eindringen, ihn angreifen; *Cro.* nasztorujem; *Sr.* 1. wobjstretujy; *Ec.* напрáжнúюся, подвúгаюся, прилогúшовати кому. Za wykomenderowanym: nacieray! kawalerya, dodawszy koniom silnie ostrogi, z naywiększym impetem wpada na nieprzyiaciela. *Kaw. Nar.* 471. Zwawo naciera, wprowadza wśród nieprzyiaciół pułk hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Starzy żołnierze, dawnego męstwa swego pamiętni, mocno nacierają, ci też nieustraszeni odpór daią; z obu stron bóy żwawy. *ib.* Naciera na błędy ludzkie z ostróżnością i z przemysłem. *Zab.* 8, 167, *Zygr. Pap.* 263. Gorącą modlitwą we dnie i w nocy do boga nacierać. *Furm. Uw. F* 3 *b.* NACIERACZ, - a, *m.*, nacieraiący na kogo, der Losdringer, Eindringer, Angreifer; *Sr.* 1. wobjstretwaŕ. NACIERANIE, NATARCIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Rs.* натúрка, натéрmïе, натúрáнïе, das Einreiben, Aufreiben, Aufſchmieren. - §. b) naleganie, naieżdżanie, naiazd, das Losdringen, Losgeben, Eindringen, Angreifen; *Ec.* наприжнéнïе, нóдвигъ, срáщъ. NACIERANY, NATARTY, - a, - e, *part. perf.*, *Rs.* натéрmый.

NACIERPIEĆ się, *f.* nacierpi się *recipr. dk.*, dosyć wycierpieć, wiele znosić, *Rs.* намерпúться, genug zu leiden haben. Nacierpiał się tam męki i ucisku. *Paszk. Dz.* 37. Nacierpią się głodu, iako psi. *Wrob.* 134. Cożmy się też tam nie nacierpieli! *Teatr* 24, 160.

NACIESAĆ, NACIOSAĆ, - ał, *f.* naciesze *cz. dk.*, *Rs.* намесáть, намесывать, dosyć pociesać, viel behauen, bezimmern, fällen. Nacieszemy drzewa z Libanu, ileć go będzie potrzeba, i spuścimy ie traſtami. *W.* 2 *Paral.* 2, 16, nawycinamy drzewa. *Bibl. Gd.*, *ob.* nacios). Siekierą rąbiąc wierzbę zawiłą, chcąc iéy rychléy pożyć, z niey kłonów nacioſała. *Fzop.* 75.

NACIESZYĆ się, *f.* nacieszy się *rec. dk.*, *Rs.* намúться, do woli pociechy zażyć, ſich ſatt freuen, die Freude zur Genüge genieſſen. Nacieszyć się i naśmiać do upadłey. *Mon.* 70, 604. Zboczyłem z drogi, bym cię nawiedził, i z tobą się nacieszył. *Teatr* 54 *d*, 31. Oczy iego nie mogły się nacieszyć oglądaniem tego, co iuż oglądały tyle razy. *Stas. Num.* 2, 98. Day boże by się z tobą długo Kornelia nacieszyła. *Bard. Luk.* 36. - *Activ. Rs.* намúшимъ rozweselać kogo.

NACIEŻ wy, wam, *plur.*, s Naści, Na-ć, *Sing.*; *ob.* Na! *interj.*

NACIĘŻEĆ *niiak. dk.*, ciężkością naważać, ſchwer aufwiegen. Niepobożnie żyłem, ztąd przymnożył się i nacięższał grzech moy. *Baz. Hſt.* 100.

NACINAĆ, NADCINAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Naciąć, naciął, nacięli, *f.* natnie *dk.*, *Bh.* nacinati, natinati, naćiti, naćnauti; *Rs.* надмúнуть, надмúдывать, narzynać, karbować, anſchneiden, anhauen, einen Riß thun, einen Streich machen. Dwa palce mu uciął, i trzeciego aż do kości nadciął. *Steb.* 2, 179. Narzędzie do baniek ſtawiania, i nacinania ran. *Czerw.* 8. W ten czas zły iarmark, kiedy na iarmarku Pijanemu często nadcinaią karku. *Bratk. K.* 2. NACINANY, NACIĘTY, - a, - e, *part. perf.*, narzynany, nakarbowany, voll Anſchitte, Einſchnitte, Riſſe, gekerbt, geringelt; *ob.* Nacięcie, cf. naciunie, natoń.

NACIOS, - u, *m.*, nacięcie, n. p. Do liczby znaków granicznych należą też *naciosy* na drzewach, które lubo czasem na kilka całów zarastaią, i tylko plama czyli niewielki otwor domyślać się o nich każe, atoli za odszczepieniem drzewa znak takowy w całości swoiéy znaydzie się. *Oſtr. Pr. C.* 2, 115, Einſchnitte, Hiebe in den Gränzbäumen, als Gränzdenkmale. Jeżeli w ciągu ściany granicznéy znayduią się znaki mitszey wielkości drzewa, na tych przez sąd graniczny wyrzynane bywaią znaki nakształt krzyża, które zowią naciosy. *Zabor.* 388, (cf. kopiec). NACIOSAĆ *ob.* Naciesać.

*NACIOT, - a, *m.*, n. p. To szwagier, co ma siostrę; tego iak zwać potym Co moię siostrę poymie? A panna (rzecze): *naciotem. *Pot. Jow.* 227, cf. ciotka. (*Rs.* начомъ, начемъ defekt w kassie).

NACISK, - u, *m.*, *Bh.* natiſk, *plur.* natiſkú *oppreſſio*; *Vd.* natish, potishek, naganjik, poganja; *Ross.* напúсокъ, давка, ścisk, ucisk, ciężar naciskaiący, aufdrückende Laſt, Druck. Tyłon nieraz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić, *pondera. Zebr. Ow.* 116. - §. natłoczenie się, natłok, das Zuſammendrängen, das Gedränge. Wielki nacisk o ten towar. *Tr.* Grecki surmacz i woźny wrzaskliwy, nie mnieyszy maią do siebie nacisk. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 240. Nacisk coraz podleyszych monet zagranicznych, kray cały o niepowetowaną szkodę przyprawił. *Pam.* 85, 1, 59. NACISKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nacisnąć, - ął, *f.* nacisnie *idntl.*, natłaczać przyciskaiąc, aufdrücken, ſchr drücken, drängen; *Vd.* natisniti, gornatisniti, natisljati, potishuvati: *Cro.* natiszkavam; *Rg.* natiſkati; *Bs.* natiſkati, nemeciti, *Rs.* натúснуть, натúскать, напúскивать, напúснúть. Nie naciskay *parce preſſare. Cn. Th.* 464. Człowiek we śnie, przez krwi naciśnienie, chce wołać, a nie może, tracąc odetchnienie. *Jabł. Tel.* 558, *ob.* Mora. - - §. II) naciskać, s narzucać, wiele czego do kupy rzucać, viel nach einander werfen; *Sr.* 1. nacijšnu, nadcijšnu; *Vd.* gornatishati, gornariniti; *Rs.* напéчь, напéчывать, накúнуть, накúдывать

Kto tu naciskał kamieni? *Tr.* NACISKAĆ się *recipr.*, dogadzać sobie ciskaiąc, rzucaiąc, ſich ſatt und müde werfen. Naciskał się kamieni do woli. *Tr.* – Naciskać się, s naruszać się, nasierdzić się z gniewu na kogo. *X. Kam.*, ſich vor Unwillen werfen. – §. b) natłaczać się gdzie, ſich wohin drängen. Lud się na to mieysce nacisnął. *Tr.*

*NACIUNIE, – ia, *n.*, w Krakowſk., drwalnia, kolnia, der Holzſtall, *ob.* nacinać, *ob.* natoń.

*NACYA, – yi, *ż.*, Naród, die Nation. Kupcy wszelakich nacyy. *Vol. Leg.* 3, 262. Zalna nacya. *Sk. Kaz.* 275. Przodkowie nasi u wszyſtkich pogranicznych nacyy zawołani byli. *Star. Ref.* 6. Ormiańska nacya. *Nies.* 1, 94. *Natio. *Petr. Pol.* 268. NACYONALISTA *ob.* Rodak, siomek. NACYONALNY, – a, – e, Narodowy, National:. Kościoł i dom nacyonalny Polſki z szpitalem i almużnami. *Vol. Leg.* 7, 373.

*NACZ, z na co, (*hodie non usurpatur, nisi praemissa negatione:* ninacz *qu. v.*), *Bh.* nać; *Sr.* 2. naj, na jo, najga), zu was, wozu, worüber, worauf. Byłoby tu ieszcze nacz rozmyślić się. *W. Poſt.* IV. 2, 296. Gdyby kto temu, co się nacz rozmyśla, wierną a zdrową radę dawał. *Kosz. Cyc.* 30. Widzieliśmy go, i nie było nacz poyrzeć. *W. Jes.* 53, 2. Znam to do siebie, że się nie nacz nie godzę. *Gorn. Dw.* 6. Naczkolwiek (na cokolwiek) się obowiązała. *Radz. Num.* 30, 4. Ona się nacz obowiązała. *ib.* 5. (cf. niocz), *ob.* co.

NACZA, – y, *ż.*, miaſto w Brzeſkim Lit. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt in Litthauen.

NACZĄĆ, – ął, *f.* nacznie, *cz. idntl.*, naczynać, – ał, – a, *ndk.*, *Rg.* nacéti, nacignem; *Cro.* nachinyati; *Bs.* naceti, ſtavit ruku; *Sla.* nacséti, *Sr.* 2. nażeſch zacząć beczkę, *Crn.* nazhęjnam, nazhnem, nazhyti, z zacząć chleb); *Rs.* начáть, начинать, napocząć, rozpocząć, zacząć, anfangen, anheben. Teraz naczałem mówić do pana mego. *Budn. Genes.* 18, 27, zacząłem. *Bibl. Gd.*). Otożci dopiero naczął rozumieć. *Wrob.* 180, *nunc coepi*). Dzisiay naczne dawać ſtrach twóy na twarz ludzi. *Budn. Deut.* 2, 25.

*NACZAŁ *ob.* Naczelnictwo. NACZALNIK, NACZALNY *ob.* Naczelnik, Naczelny.

NACZAROWAĆ *cz. ndk.*, (*Bh.* načarowati, *z multas lineas ducere*), czarów nadziałać, genug zaubern, *Vd.* nazoprati; *Rs.* наворóжывать, наворожить.

NACZĄTEK, – tku, *m.*, *Rs.* начатокъ, начúніе, начало (cf. naczelnictwo), начáлъ, cf. naczynie, początek, zaczątek, wszczątek, der erſte Anfang. Poświęcon był Izrael Jehowie, naczątek urodzaiów iego. *Bud. Jer.* 2, 3, z pierwocinami urodzaiów. *Bibl. Gd.*, *Rs.* начатки, z pierwiastki, Erſtlinge).

NACZCZY, – a, – e, na czczo będący, nüchtern, mit nüchternem Magen. Ślina naczcza, *ieiuna saliua. Mącz.*

NACZEKAĆ *niedk.*, *dk.*, NACZEKIWAĆ *czſtl.*, czekaiąc wyglądać czego, długo poczekać, *Vd.* nazhekati; *Rs.* нажидáть, нажидáмъ, lange warten, wartend entgegen ſehen, harren. Pokoiu im, ani odmawiał, ani przyrzekał, a tym czasem na obietnicę posłów naczekiwał. *Pilch. Sall.* 200. Obóz zmocniwszy królów naczekiwał. *ib.* 252. Wypogrzebionym czołem w spokoyności śmierci naczekiwają *Pilch. Sen. liſt.* 219, *ib.* 35. NACZEKAĆ się *rec.*, dość długo do ſkutku czego czekać, lange genug warten und harren; *Bn.* načekati ſe, popočkam ſy; *Rg.* nacekkatise). Drugi siła nie służąc nabrał; drugi naczeka się chwilę, niźli mu co podadzą. *Star. Vot. E* a *b.*

I) NACZELNIK, *NACZALNIK, – a, *m.*, na czele będący, przełożony, rządzca, *Rg. et Bsn.* poglaviça; *Ross.* главной, тысячской; *Ec.* чиновникъ, пристáвъ, рúга, князь начальникъ, воевода, der an der Spitze ſteht, der Befehlshaber, das Oberhaupt (cf. Häuptlinge in Oſtfriesland. Büſchings Erdbeſchr. 6, 289; Adlg. Häuptling); *Rg.* nacélnik, nadcelnik, nadceonik; *Crn.* glavar; *Vd.* poglavar; *Cro.* naczèlnik, pochetnik, poglavár, poglavnik; *Rs.* начáльникъ autor, początek czego, *ob.* nacząć, naczynać; начáльница, *Rg.* nacélniza, z autorka; *Ec.* злоначáльникъ *autor, s. origo malorum*, началолюбный, *Gr.* ἀρχίαρχος; начальноводúтель, началовождь *Gr.* ἀρχηγέτης naywyższy wódz, pierwonачáльникъ, военачáльникъ hetman, cf. woiewoda). Arcybiſkup Gnieźnieński, prymas królestwa, piérwszy senator i xiążę naczelnik w duchownych sprawach, iako i w świeckich. *N. Pam.* 8, 133. Piotra Ś. nazywaią *naczalnikiem, t. i., xiążęciem apoſtołów. *Smotr. Ex.* 54. Naczelnik aniołów, wierny bóſtwu, Michał. *Przyb. Ab.* 158, *Ec.* чиноначáльникъ archanioł). Naywyższy naczelnik siły zbroyney Narodowéy; tytuł Tadeusza *Kościuszki*, będącego na czele powſtania Narodowego, Roku 1794. *Gaz. Rząd.*, cf. *Ec.* народоводúтель. Naczelnikiem być *Ec.* чиноначáльствовати, *Rs.* начáльствовать. NACZELNICTWO, *NACZELSTWO, *NACZAŁO, – a, *n.*, *Vd.* poglavaria; *Rg.* poglavſtvo; *Cro.* poglavárstvo; *Rs.* начáльство; *Ec.* начало, власть; naywyższa władza, przełożeńſtwo, zwierzchność, die Obermacht, die höchſte Gewalt. Synod pod naczelſtwem Teodozyusza arcybiſkupa. *Sreb.* 1, 24, pod prezydencyą). W monaſtyrku Jhumen nie ma się zwać Jhumenem, tylko za ſtarca, i to pod naczałem inszego większego monaſtyru miany będzie. *Sak. Sob.* B 3 *b.* Nayważsze naczelnictwó *Rs.* первоначáліе. Naczelnictwo cząſtkowe, *Rs.* чиноначáльство, cf. podkomenda). Naczelnictwo na woynie, naywyższa komenda *Rs.* военачáліе, военачáльство (cf. woiewództwo), тысящкое (cf. tysiącznik). *Ec.* чиноначáліе dowództwo, komenda. NACZELNIKOWSKI, – a, – ie, od naczelnika, Oberhaupts-, *Ross.* начальниковъ, военачáльническій. –

II) Naczelnik, z NACZOŁEK, – łka, *m.*, *Bh.* načelnik; *Slo.* načelnik; *Vd.* zhelna obvesa, zhelni ves (nazhelnjak, nazhelak, – kość czołowa); *Sr.* 1. nadtjolné ſchatk, jtroutuch, bortka; *Crn.* puntek, *Cro.* ſzér; *Rs.* начéлокъ, начéлочекъ, начéльникъ, налóбникъ: ſtróy czyli przepaſka naczelna, na czele noszona, eine Kopfbinde, ein Kopfriemen, eine Stirnbinde, ein Stirnriemen *frontale. Cn. Th.* 455, *Cn. Syn.* 392, *Daryp. Y* 2*b.* Mógłbym ukazać, kopiie, chorągwie, naczelniki i inne woienne narzędzia zdobyte. *Pilch. Sall.* 264. To będzie na znak w ręku twoich, a iako naczołki między oczyma twemi. *Radz. Exod.* 13, 17, *Budn. Deut.* 11, 18, będzie to za naczelniki między oczyma twemi. *Bibl. Gd.*, te słowa będą naczołkami między oczyma twemi. *Zrn. Pſt.* 3, 605 *b.* – §. *Medic.* Naczelnik, lekarſtwo, które przykładaią na czoło. *Dyk. Med.* 4, 438, ein Heilmittel, auf die Stirne zu binden, ein Stirnpflaſter, Stirnſäckel ꝛc. NACZELNY, – a, – e, na czele będący, Stirn-, auf der Stirne befindlich. Naczelne włosy, ozdoby. *Tr.* – §. naczelny, *nacsalny,*

piérwszeństwo maiący, celny, główny, Haupt-, an der Spitze befindlich, den Vorrang habend, vorzüglich. Rzymski biskup iest kościoła piérwszym sprawcą i *naczalnym pasterzem. *Smotr. Ap.* 112. U Persów trzy były naczelne prawa narodu: nie zadłużać się, nie zmyślać, i nie próżnować. *Karp.* 7, 120. Rzęd piérwszy zwierząt ssących zowie się naczelny (*primates*), że człowiek w nim się zamyka. *Zool.* 283. O Wersallu! naczelne dzieło Wielkiego króla. *Karp.* 3, 45, chef d'oeuvre; Meisterstück, cf. arcydzieło; *Rs.* начáльный początkowy, skąd się co naczyna czyli zaczyna.

NACZEPIĆ *cz. dk.*, czepiąc na czym nawieszać, aufheften, anhaken; *Vd.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati; *Ec.* подѣпляю на что, вѣшаю.

NACZERNIĆ *cz. dk.*, czarno nafarbować, ſchwarz anſtreichen; *Vd.* nazherniti; *Rs.* начернúть. Naczernić sobie oczy *Rs.* насурмúться, насурмлюсь.

NACZERPAĆ, - ał, *f.* naczerpię *cz. dk.*, czerpaniem dosyć nabrać, *Vd.* nazhrepati, nazhreplem, najeti, najemem, gorsajemati; *Rs.* начерпáть, начерпывáть, нахлáмать, genugſam heraus ſchöpfen. Wielbłądom twoim naczerpię wody, żeby się wszyscy napili. 3 *Leop. Gen.* 24, 19, nachwytam wody. 1 *Leop.*). Naczerpali z rzéki wody. *Przyb. Luz.* 162.

NACZERSTWIĆ *cz. dk.*, czerſtwieyszym uczynić, auffriſchen, *Vd.* gorazherſtviti.

NACZESAĆ, NACZOSAĆ, - ał, *f.* naczeszę *cz. dk.*, *Bh.* načešati; *Rg.* nacesegljatti; *Rs.* начесáть; włosy, len, wełnę grzebieniem przeczesać, ile dosyć, lub wzgórę, genug kämmen, hinauf kämmen. Naczosać się, do woli, lub do smordowania, ſich ſatt oder müde kämmen. Opuszczać nędzną; com ia nakochała, Com się zawiłych kędzior naczosała. *Tward. Daf.* 43. - Szczotką naczesać, genug bürſten, aufbürſten, *Vd.* nashzhetiti, gorashzhetiti. - §. 2) *transl.* nasmagać, wybiiać, naloić skórę, *ob.* naciosać, naciesać, genugſam ausprügeln, durchpeitſchen. U pręgierza gdyby tylko iedney z tych wszetecznic naczosano świerzbiącego smrodnika, toby . . . *Pasz. Dz.* 127. - §. Mówiąc bez naczosania uszu i języka, i bez nagrawania, zda się wam, iakobyśmy abo nic nie mówili, abo bezdowodnie mówili. *Sm. El.* 32, bez urazy, obrazy, ohne Beleidigung der Ohren.

*NACZESNY, - a, - e, na czas, w czas, wczesny, à propos, gelegen. Przez on swóy niecałuszny ani naczesny upor, w ohydę do niéy przyydzie. *Gor. Dw.* 301.

NACZOCHRAĆ *cz. dk.*, *Bh.* načechrati, z *laxare*, auflockern, czochraniem napuszyć włosy, kudły, wełnę, len.

NACZOŁEK *ob.* Naczelnik II.

*NACZYNAĆ *ob.* Nacząć.

NACZYNIĆ, - ił, *f.* naczyni, *cz. dk.*, Naczyniać *niedok.*, *Sr.* 1. načiniti; iedno po drugim narobić, nadziałać, kilka rzeczy porobić, mehreres nach einander machen; *Bh.* nadělati; *Vd* nadjati, nadielati). *Sr.* 1. natzinam *officio, imbuo* napawam; *Rg.* nacinitti, ponacinitti, nacignati *resarcire*; *Bs.* naciniti, nap.aviti *instauro*; *Sla.* nacsiniti; *Rs.* начинúть, начинáю napełniać, nadziewać, начúнка nadziewanie, *diſtg.* naczynać *ob.* nacząć). Nabudowałem sobie domów i naszczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, a nasadziłem drzew, i nadziałałem sobie ſtawów. 1 *Leop. Ec.* 2, 4-7. Jakośmy sobie nowych ministrów, nowych zborów, brogów, bożnic naczynili, tak też nieszczęście Polſki się ięło. *Podw. Sien. L* 2.

Do owczarni Pańſkiéy złodzieie wiele dziur nadziałali, a z owczarni pańſkiéy gołębińców naczynili. *Zrn. Pſt.* 264 *b.* Niezwykli miewać mszy bez ornatów, a tak musielibyście zaraz ornatów naczynić. *Tworz. Ok. E* 4. Bóg ieſt mocen i z kamieni naczynić sobie synów Abrahamowych. *Lach. Kaz.* 1, 113. Z kamienia prawie chce naczynić chleba sobie. *Rey Pſt. O o* 4. Tak wiele świąt w kościele naczynili, że ich ledwo nie więcéy, niż dni powszednich. *Sekl.* 56. Niech sobie naczyni przyiacioł z maiątku swego. *W. Poſt. Mn.* 317. - Naczynić, nakłaść, nasypać, nalać. *X. Kam.*, worauf thun. - *§. naczynić się czego, raz w raz ściągać na się, in Menge über ſich bringen, ſich zuziehen. Chociaż twóy koń nigdy nieprzyiaciela nie widział, aleś się ustawnie naczynił despektów i narzekania żołnierstwa twego. *Jan. Okrz. C* 3 *b.* *NACZYNICIEL, - a, *m.*, narobiciel, ktory czego naczynia, nadziała, der genugſam von einer Sache macht, verfertigt; *Rg.* naciniteg *refector*, *f.* naciniteglza, *diſtg. Ross.* начинáмель, начúнщикъ autor czego, zaczynaiący co, *ob.* nacząć). NACZYNIE, - ia, *n.*, NACZYNKO, *NACZYNICZKO, - a, *n.*, *zdrbn.*, (*Bh. plur.* načenj, z nabobi naczynia, sprzęty; *Cro.* nachin *forma, norma*; *Rg.* cin, nâcin *modus*, na nâcin, z iak, na kształt; *Bs.* način, *Sla.* nácsin, z sposób; *Rs.* начúнъ naczątek, początek *ob.* nacząć); ſtatek, w którym co chowaią, narzędzie nieczynne, das Gefäß, Geſchirr, Geräth; *Bh.* nádoba, nadobka, nádobiczko, osudi, osudiczko (*ob.* *ząd, *ęd, *sud), zamórka; *Sr.* 1. hrat (cf. grat); *Sr.* 2. réd (cf. narzędzie), nop, nopk; *Crn.* posóda; *Vd.* posoda, pozoda, sodje; *Cro.* poszuda; *Sla.* posuda; *Rs.* сýдно, сýдъ, сосýдъ, посýда, сосýдець, прúборъ, снарядъ, снасти; *Eccl.* пріúмелище, скровь. Spiżarnie maią bydź w równinie budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też oleiowe. *Cresc.* 19. Mis, czasz i kadzidlnic po dwanaście; a wszystkiego śrebra w onym naczyniu było 2400 syklów. *Bibl. Gd. Num.* 7, 85. Stopione masło w iakie piękne wlewać naczynie. *Haur Ek.* 178. *Vasculum* naczynniczko. *Urs. Gr.* 329. Złe naczynie naylepszy likwor skazie. *Mon.* 66, 277. - *Chym.* Narzędzia, które obeymuią albo ciała maiące bydź doświadczone, albo narzędzia czynne, nazywaią się naczyniami, *vasa. Chy.* 18. - *Anatom.* Naczynia w ciele zwierzęcym, die Gefäße in den thieriſchen Körpern. Naczynia, kanały, w których części ciekące się ruszaią i pomykaią. *Krup. Oſt.* 1, 16. Naczynia te, dla humorów, które zawieraią, dzielimy na naczynia krwawe, Blutgefäße, i naczynia nerwowe. *Krup.* 3, 2. W naczyniach po całym ciele zwierzęcym postrzeganych, iest iakaś ciecza. *Zool.* 6. Naczynka w ciele dziecęcym są powolne, i do rozmaitego kształtowania sposobne. *Mon.* 69, 1018. - *Naczynie wodne, *coll.*, z ſtatki wodne, okręty, Schiffe, Waſſerfahrzeuge. W 700 okrętów abo naczynia wodnego do Rzymu się brał. *Sk. Dz.* 380. Ołkoład w naczyniu wodnym, w okrętach i galerach ciągnął na Konſtantynopol. *Strzyk.* 114. - §. 2) naczynie, narzędzie czynne, z inſtrument, das Werkzeug, Inſtrument. Naczynie nic nie ieſt, ieśli nie będzie takiego, któryby onym naczyniem władał. *Goſt. Gor.* 65. Grać na muzyckim naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. Dobremu rzemieślnikowi każde naczynie dobre. *Cn. Ad.* 172. Dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi. *ib.* Są między członkami takie, które natura

tura dała iakoby naczynia do zmysłow, iako oczy do patrzenia, uszy do słuchania, ręce dla tykania ... *Karnk. Kat.* 253. Heretyk diabelskie naczynie, zazdrości i złości pełne. *St. Dz.* 822. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. St.* 272, cf. *czyny. NACZYNISTY, – a, – e, *Anat., vasculosus*, aus viel Gefäßen zuſammen geſetzt. Błona naczyniſta, dlatego tak zwana, ponieważ złożona iest z wielu naczyń. *Krup.* 2, 3 *et* 196.

NACZYŚCIC się *rec. dk., Bh.* naciſiiti ſe; czyszczeniem sobie dogodzić, lub też się zmordować, ſich ſatt oder müde reiben.

NACZYTAC się, *f.* naczyta się, *rec. dk.*, naczytywać się *czſt.*, *pr.* naczytuię się, *Rs.* начитаться, czytaiąc dogodzić sobie, ſich ſatt leſen. *Kiedy się naczyta do woli, co pogańscy królowie dobrego czynili. *Weresz. Rgl.* 32. Przykładow takich naczytać się i napatrzyć można. *Mon.* 70, 731. – *Sp. activ.* *naczytać, czytaiąc natrafić, im Leſen worauf ſtoßen, *Rs.* начитать. Gdzieżeście to w obronie weryfikacyi naszey naczytali, z czego tryumfuiecie? *Smotr. El.* 59, *ib.* 46. Czytaliśmy wszyſtkie synody, a zadnegośmy takiego nie naczytali, ktoryby Rzymſkiey ſtolicy poddawał pod posłuszeńſtwo ſtolicę Konſtantynopolſką. *Smotr. El.* 34.

NAD, *praepos., regens Inſtrumentalem et Accusatiuum*, *Bh.* nad; *Slo.* nad, nade; *Sr.* 1. nad, woſcke (*ob.* wyżey); *Sr.* 2. nad, huſchci; *Crn.* nad, sgor (*cf.* z gory), sgorei, verh (*cf.* wierzch), zhes, zheſs (*cf* przez); *Vd.* nad, na, sgorai, zhes, zries, vezh (*cf.* więcey), dalei (*cf.* daley, daleko); *Cro.* nad, oberh, ober, verhu, zverhu, visse (*cf.* wyżey); *Sla.* nad, vishje, svèrshu; *Bs.* svrih, odzgar, surih, izvan, priko (*cf.* przeko-); *Ec. et Rs.* надъ, вверху, повéрхъ, сверхъ. *Aliquando melioris pronuntiationis causa huic praepositioni e additur.* e. gr. nade wszyſtko, nade-mną, *pro* nad mną, *quod durius sonat.* (*cf.* beze-mnie, przede-mną, nade-mną, ode-mnie, ode-wſtał, we-drzwiach). – a) *cum Inſtrum.* Nad, *impendens*, uber. Gdy kto umiera, nad nim modlitwy czytaią. *Pim. Kam.* 210. Jugurcie zguba nad karkiem wiſi. *Pilch. Sall.* 237. Nieprzyiaciele nam iuż nad głową wiszą. *Klok. Turk.* 243, ſie ſchweben über unſerm Haupte, ſind uns ſchon auf dem Halſe. Wilk ten zawzdy uſtawicznie nad niemi chodzi, iakoby ie podrapać a pożrzeć mógł. *Rey Pſt. Hh.* 6. Swoie śpiegi nad nami wszędy mieli. *Warg. Rad.* 338, t. i. pilnuiących nad nami, wir hatten immer ihre Spione auf dem Halſe. Moſkwa Polakow nie tylko mieć nad sobą, ale i mienia ich nienawidzi. *Tward. Wład.* 18. Szyper ſtesem zawcła, miemy się ku zbroi, Ludzie mamy nad sobą, a nie wiedzieć kogo. *J. Kchan. Dz.* 284, t. i. z za sobą, wyżey siebie, gleich über uns, auf dem Nacken. O czeladź swoię Krassus bardzo się ſtarał, ſtoiąc czędokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 706. Nad książkami ſtraciłem i zdrowie i oczy. *Karp.* 7, 82. über den Büchern. Nad robotą dokwitnąć, świętą ſławą *Bals. Nied.* 2, 265. Nad wsią ſtoiąca sosna. *Lib. Hor.* 81, über dem Dorfe, zu Anfang des Dorfs, beym Eingange, am Dorfe. Krakow nad Wisłą, na pograniczu Galicyi. *Dyl. G.* 2, 46. an der Weichſel. Lemgow, miaſto w Westfalii, nad rzeką Begą. *ib.* 72. Niewidomy siedział nade drogą żebrząc. *Sekl. Luk.* 18, przy drodze, am Wege. – – Nad, *praemiſſa alia adhuc praepositione* Dziś rano paslam po nad tym laſkiem mą trzodę. *Teatr* 55, 11. *In hac ſignificatione adiungimus* nad *ſubſtantiuis eorumque adiectiuis:* nadbrzeże, z nadbrzeża, po nadbrzeżu; Nadbrzeżanin, Nadbrzeżny; *praeſertim nominibus fluuiorum:* Naddunaie, Naddunayſkie, Nadwiśle, Nadwiślny. – §. Nad, *tempor.* z ku, gegen, przed ver. Nad świtaniem, z przede dniem. (*n. Th.*, gdy się miało do świtu). Pieśni nad wieczorem i w wieczor. *Kanc. Gd.* 310. *Cum Accusat.* Nad wieczor przyniósł iey krawiec suknie. *Niemc. Kr.* 4, 110. – §. *Exceſſivum.* O miłości nad wszyſtkiemi Miłościami gorącemi! *Groch. W.* 215, Liebe über alle Liebe. Marność nad marnościami, i wszyſtko marność. *Bibl. Gd. Eccles.* 1, 12, *vanitas vanitatum.* – §. 2) *Cum Casu Accusatiuo* Nad a) *excedens, exceſſivum*, z więcey niż, przechodząc miarę, über, mehr als, als. To nad ich rozumienie było, gdy książeczka w ogień wrzucona, nie zgorzała. *Birk. Dom.* 11. Lubię kobietek niewinne pieszczoty, Kocham z oyczyzną króla nad me zdrowie. *Zab.* 12, 32 *Nar.*, mehr als mein Leben. Kto miłuie oyca albo matkę nad mię (nade-mnie), nie iest mnie godzien. *Bud. Matth.* 10, 37. To iego wszyſtka myśl i to ſtaranie, Nad świecką sławę i nad panowanie, By z miasta świętego wyrzucił pogany. *P. Kchan. Jer.* 3. Nic nad się. *Cn. Ad.* 550, co w czas, to z nas; Piędzią się mierz; Nie miotay się kocie na niedźwiedzia; nie rzucay się z motyką na słońce). Wydatek nad przychod, z cudzych iest pieniędzy. *Teatr* 19*b*, 43, większy od przychodu). Nie przywłaszczaymy sobie coś nad rod zwierzęcy, Nieme pono ſtworzenie coś ma nad nas więcey. *Nar. Dz.* 3, 70, wir wollen uns nichts vor den Thieren zum voraus anmaßen, uber die Thiere herausnehmen; ſie haben vielleicht was vor uns voraus. Mieć co nad kogo, z celować go w czym, prym mieć, przechodzić go w czym, vor jemanden etwas zum Voraus haben, ihn worin übertreffen, einen Vorzug vor ihm haben. Miał wiele nad insze hetmany, Nad przeważne, w cnotach *pokazale pany. *Groch. W.* 550. Stary ma nad młodego. *Cn. Ad.* 1099, ſtary rozum lepszy, niż młody). Wiele ma prawda nad nieprawdę. *Smotr. Ex.* 5. Prusacy utarczki z naszemi miewali, ale nasi wszędzie mieli nad nie. *Biel.* 360, t. i. górę). Tłumaczenie biblii siedmiudziesąt (*Septuaginta*) ma wiele nad inne. *St. Dz.* 116. Kto kogo raz uderze, ma iuż nade-ń wiele. *Twarł. Wt.* 127. Nikt nade-ń zacnością i maiętnością nie miał. *P. Kchan. Orl.* 1, 111. Tankred obrotem i ciała lekkością Siłę ma nadeń, lub sieczc, lub chodzi. *P. Kchan. Jer.* 491. Do takiego zbytku przyszło, iż pan ſtanu naywyższego nic nie ma nad szlachcica. *Sk. Kaz.* 20. Panowie chcą mieć nad pospolſtwo w szatach, w porządku, iedzeniu i piciu. *Kosz. Lor.* 10. Jeſt nad cię *alło* nad ń. *Cn. Ad.* 318, nieieden taki iest; dobry to, ale się naydzie taki drugi albo lepszy). Agezylaus z Tyssafernem, który nadeń ludem miał, miał się potykać. *Kosz. Lor.* 168*b*, więcey od niego). Kosarzu! robotniku dobry! coć się ſtało, Przedtym między czeladzią nad cię nie bywało, Teraz, ani docinasz, i pokosy psuiesz, Ani rowno z inszemi w rzędzie poſtępuiesz, *Sim. Siel.* 28. Jeſt rozum nad ro-

zum. *Cn. Ad.* 319, ein Verſtand iſt noch über den andern. Będzie krawiec nad krawca, będzie tkacz nad tkacza. *Pot. Jow.* 231, *sc.* lepszy, doſkonalszy). Niemasz, ach niemasz nad prywatne życie. *Hor.* 2, 304, nichts geht über das häusliche Leben; nic słodszego, cf. doma naylepiéy). Nad ludzie coś. *Cn. Ad.* 526, coś nadludzkiego, *de eo, qui aliis longe antecellit*, etwas übermenſchliches. Sprawiedliwością, rozumem, porządnemi obyczaymi, nad pospolitego się człowieka miał. *Kosz. Lor.* 18, za lepszego, wyższego). – §. Nad *cum Comparativo*: większy nad niego, z większy od niego, większy za niego, ależ. Większym cudom nad prawdę wierzyć się nie godzi. *Bard. Tr.* 190. Maią tam chleb lepszy niż chleb, żelazo twardsze *nad* żelazo. *Boter* 85. Nic zacnieyszego nad ſtarożytne Rzymiany, nic też hardzieyszego nad nie nie było. *Mon.* 65, 138. Dusza nad ciało, życie nad śmierć są rzeczy lepsze. *Zach. Kaz.* 1, 283. *Elliptice* Nad piekielne męki umęczona dziś dusza moia. *Poſt. F.* 177, t. i. większemi niż piekielnemi mękami). Uciecho moia, nad którą mię inna ſtrudna ma potkać. *Groch. W.* 434, t. i. od którey większa). – Nad *cum Positivo, loco Comparat.*, Do woyny ochotnemi nas naydziesz, i posłusznemi nad innych wszyſtkich. *Sk. Zyw.* 2, 201. Niemasz sędziego nad boga, ani rozumnego *nad* nawyższego. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 19. – §. *adverbialiter* Byś wołał i *nad* wołał, tedy ia mówić będę, żeś ty zdrayca. *Orzech. Qu.* 21. Mniemam i *nad* mniemam, że się wam dosyć rzekło, *puto et deputo. Mącz.* Cóż? mów *nad* mów takiemu; on sam chce bydź biednym. *Zab.* 8, 321. Ja wam tak powiadam, i *nad* powiadam; *dico et edico. Mącz.* Nie przylecą do lenia pieczone gołąbki, By siedział i *nad* siedział, zgotowawszy sąbki. *Ryt. Ad.* 43. By mi się sprawiał i *nad* sprawiał, *si per plures deos iuret. Mącz.* – §. Nad, *transl.*, mimo, przeciw, wider, gegen, ohne Rückſicht auf. Laſkonogi z ofiarowanego sobie państwa się wymawiał, ieśliby to było nad wolą Leszka białego; ale gdy to nie było naprzeciwko Leszkowi, dopiero przyzwolił. *Bielſk.* 113. Tak sprawiedliwie sprawował urząd swóy, aż się wszyſtkim podobało, gdyż nad wolą swych rad nie chciał nic czynić. *ib.* Nie przyymuie bóg dusz takich, które nad iego wolą z ciała wychodzą. *Sk. Zyw.* 1, 145. Jechał król do Litwy; co uczynił nad wolą i prośbę panów Polſkich, którzy go prosili, aby teraz nie odjeżdżał. *Bielſk.* 362. Nie godzi się nikomu nic brać nad wolą iego, i mieć przy sobie nic cudzego nad wolą czyię. *Karnk. Kat.* 350. Nikt nie ma się nic nad pismo S. domyślać. *Hrbſt. Odp. Z 7 b.* Nad wiadomość i uchwałę Rzpltéy ſtało się. *Warg. Cez.* 92. Dano mu konsulat w młodszym wieku iego nad prawo. *Warg. Wal.* 301. Uciekł nad zakazanie. *Chel. Pr.* 149. – §. Nad to, z prócz tego, *Vd.* zhries, zhes tu, tozhries, verhu tega, na verh, überdieß noch. Nad to, z ktemu, oprócz tego. *Cn. Th.* Nie pozwoliłem mu; owszem nad to wiedzieć trzeba, żem zakazał. *Ld.* Kto inny mógłby przestać na szacunku, ale mężowi przyszłemu o miłości nad to zapewnić się potrzeba. *Teatr* 32, 67. – *Aliud eſt* nadto *qu. v.* – – II) NAD . . ., *praepositio inseparabilis, adiungit verbis significationem* a) *excedendi*: nadmierzyć, naddawać, nadżyć. – b) *deprehendendi, inueniendi*: nadchodzić, nadjechać. – c) *altius apponendi*: nadbudować, nadmurować. – d) *incipiendi, neque multum progrediendi*: nadgnić, nadpsować. – *Observ.* Gdy się *nad* kładzie przed głoſkami c, g, s, w, p, głoſka *d* opuścić się może, n. p. nachudł, z nadchudł; nagradzam, z nadgradzam; nagrobek, z nadgrobek; nagryźć, z nadgryźć; nagniły, z nadgniły; naſkakuię, z nadſkakuię; nawątlony, z nadwątlony; napsował, z nadpsował. *Dudz.* 14.

NADĄC *ob.* Nadymać.

NADADŹ, – ał, *f.* nada, *ex. dł.*, NADAWAĆ, – ał, – á, *frequ.*, nadaie *ndł.*, *Bh.* nabati, nadawati; *Sr.* 1. nadaći; *Vd.* nadati, nadajati; *Be.* nadavati, muogo datti; *Rs.* надавáмъ. – a) nadawać komu co, galić komu co, galić na kogo, obdarzać go czym, zdarzać mu, einem etwas verleihen, ihm gewähren, ihn damit beſchenken. Edukacya kształci rozum, ale go nie nadaie. *Teatr* 19 c, 51. Częſtokroć zdarzenie szczęśliwe nada myśl niewyćwiczonemu, na którąby się naydoſkonalszy nie zdobył. *Kras. Pod.* 2, 36. Niech ludzkie dobro piérwszy nasz cel będzie, Bozka to roskosz nadawać wesela. *Zab.* 13, 322 *Jakub.* Znam obowiązki, które na mię wkłada konſtytucya; ale znam i prawa, które mi nadaie. *Gaz. Nar.* 2, 118. Prawa, gdy się gruntuią na uſtanowionym ſpołeczeństwie, nazywaią się nadane. *Gal. Cyw.* 1, 2, *positiuae.* – Nadawać kogo czym, z obdarzać kogo czym, einen womit beſchenken. Nadaycie roluików wolnością; pogańſka niewola przez chrześciańſką sprawiedliwość zwróconą będzie. *Uſt. Konſt.* 1, 14. Nie są to rzeczywiſte dobra, któremi oni ciebie nadanym radziby widzieć. *Pilch. Sen. liſt.* 255. – Kat go nadał etc., sprowadził go, sprawił to, der Henker hat ihn her gebracht, hat das geſtiftet, veranlaßt, verliehen. Do ſkąpca piiesz: za zdrowie Jeymości, A ſkąpiec myśli: djaboł nadał gości. *Bratk. D.* Djabli nadali taką robotę. *Teatr* 36 *c*, 5. Czy djabli nadali te iéy ślepki, tylko spoyrzała, iużem się udobruchał. *ib.* 29, 85. Ale czy kaci nadali, że on teraz powrócił! *Boh. Kom.* 4, 43. Czyż mi go złe nadało! *Teatr* 45 *c*, 12, *Pot. Jow.* 33. – Nadaię komu czego siła, z obdarzam go hoynie, ich beſchenke einen reichlich. Bóg błogosławił panu memu bardzo, nadał mu owiec i wołów. 1 *Leop. Gen.* 24, *Smotr. Ap.* 8. Nadaię kościoł, kolegium, ſpital, *doto. Cn. Th.*, ich begabe, beſchenke ein Kloſter, ſteure es aus. Zbudował tam kościoł, i nadał go dochodami hoynemi. *Tworz. Ok. F.* 1, *Biel. Sw.* 201. Przodków naszych pobożnych kościoły budowne i bogacie nadane. *Podw. Syon* Q. Nadanie kościelne albo poświętne. *Herb. Stat.* 156, ſunduszowy grunt). – Nadadź się, Nadadź co, z ſtawić, nie cofać, naſtawiać, nagadzać, entgegen ſtellen. Wſtyd było uſtąpić téy trwodze, Wszakżem zieloną szatę swą zrzuciwszy z siebie Ramion nadał i w placum ſtanął ku potrzebie. *Otw. Ow.* 346. Patrz, iak się iałowica goni za dorodnym buhaiem, i nadawa sama. *Tward. Pas.* 30. – *aliter* Tym dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie się nadadzą, A iak się rozbiegaią, i na léc nie dadzą, *vix me patiuntur. Zebr. Ow.* 29. – Nadawać, kierować, podawać ku, lenken, kehren. Tę krainę Węgierſką, która ku Polſzcze nadaie się, plondrowano. *Krom.* 709, *quae ad Poloniam vergit*). Lapończykowie, bardziéy ku północy nadani, kłaniaią się wschodzącemu słońcu. *Chmiel.* 1, 1061. Rzeka ta raz w tę ſtronę, ſkąd się wzięła, na-

daie biegu, drugi raz do pięknego morza ciągnie brzegu. *Otw. Ow.* 306, t. i. nakłania, nachyla). – Nadawać, z podawać, podsuwać, hinſchieben, hingeben, hinreichen. Nadawanie drzewa pod piłę na mieyscu iednym rznącą. *Solſk. Arch.* 100. Nadawać w drukarni, presserowi piłkami farbę na formę nadawać. *Mag. Miſk.*, die Buchdruckerſchwärze auf die Formen in der Preſſe auftragen. Nadawać komu piłkę do grania, galić, den Ball einſchenken. – U flisów, nadać linkę, znaczy onęż flisom, gdy holują, popuścić. *Mag. Mscr.*, den ſchiffziehenden Botsknechten das Seil lüften, nachlaſſen. – §. Nadadź *absolute*, pomagać, służyć, pożytecznym być, (cf. *Bh.* naplat, z. B. co ge naplat, z *quid iuuat?* cf. płaci), nużyć, helfen. Rozum i dobra minka teraz nic nie nada bez pieniędzy. *Teatr* 7 *d*, 29. Gdzie miękkie serce, tam rozum nie nada. *Kras. Mysz.* 41. Nie szczyć się rodem, imię nic nie nada. *Hor.* 1, 77. Czy się krwią tykasz Jnacha możnego, Nic to nie nada, czy z gminu podlego Zrodzony, żyiesz pod niebem golota, Musisz za ciemne poyść Ereba wrota. *Hor.* 1, 200. Wybiegi nic nie nadadzą, wszyſtkich nas ten koniec czeka, że umrzeć trzeba. *Teatr* 5 *b*, 27. – §. Nadadź się komu, z udać się, powodzić się, wieśdź się, einem gelingen, von Statten gehen, glücken. Niech mię ludzie przewyższaią; byleby mi się nadało fortunę pokonać. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 137. Nadało mi się pomyślnie dopiąć swego. *Teatr* 32 *c*, 31. Szalony to, kto pomſtę na niepewną wkłada Woynę, która sam nie wie, iako mu się nada. *Morszt.* 337. Nienadany, nienadarzony, nie na rękę, niepowodzący się, nieszczęśliwy, n. p. O nienadana miłości, Smiech ſtroisz z moiey ciężkości. *Petr. Hor. F.* – §. Poydźmy, zgładźmy ten naród nienadany. *J. Kchan. Ps.* 123, nieugłaſkany, dziki, niecywilizowany, roh, ungeſchliffen. Jezus Jana chciał mieć aż dotąd żywego, Póki żydów naród nienadany Od Rzymianby nie był zawoiowany. *Odym. Sw.* 2, *Nn* 5 *b*. – Nadany, nadobny, ładny, ſchön, ſchmuck, hold. Niedawno w świat puszczony, dziś chłopczyk nadany, *formoſiſſimus. Zebr. Ow.* 260. Nadanie, z powodzenie, der glückliche Erfolg, das Gelingen. Siła wojen z pany Grekiemi szczęśliwym nadaniem zwodził. *Krom.* 61. Poddał się Knaypów; a nadaniem tym unieśieni Krzyżacy, iuż mniey z sobą traktować dopuszczali. *ib.* 607, *successus*).

NADAIAĆ, – ał, – a, *cz. ndk.*, Nadoić, *f.* nadoi *dk.*, dosyć wydaiać mléka, genugſam einmelken, Milch genug abmelken; doiąc wpuszczać na co, einmelken, auf etwas melken, *immulgere. Mącz.*, *Bs.* nadojti; *Cro.* nadajam; *Rs.* надоить.

NADANIE, NADANY *ob.* Nadadź.

NADARLMNY, – a, – e, NADAREMINIE, NADAREMNO, NADARMO, *adverb.*, *Bh.* nadarmo; *Ross.* напрасный, всуе, сýе, *ob.* *naprażny; vergeblich, unnütz. Nadaremna praca. *Tr.* Miłość chodzi na zamian, nigdy nadaremnie. *Jabł. Tel.* 110. Nie będziesz brał imienia Boga twego nadaremno. *W. Exod.* 20, 7, *Pasz. Dz.* 113. Język nadaremno imię bozkie biorący, niechay do podniebienia przyschnie. *Psalmod.* 53. Nie śmiem słowa przemówić; Loby było nadarmo. *Teatr* 10 *b*, 67. NADARZAĆ, – al, – a, *cz. ndk.*, Nadarzyć, *f.* nadarzy,

dk., zdarzać komu co, nadać go czym pomyślnym, *Bh.* nadèliti, nadèlovati; *Rg.* nadàriti; *Bs.* nadariti; *Cro.* nadarujém; *Rs.* надарить, надарять, einem etwas verleihen, gewähren, ſchenken. Przyszedłem do niéy; ale mi coś lepszego niż ią, miłość nadarza. *Wtg. Mar.* 1, 184. Nienadarzony, niedogodny, nienadany, niezdarzony, mißglückt, nicht erwünſcht. Dwakroć miały Sarmackie grody Nienadarzone woiewody. *Miaſk. Ryt.* 2, 28. – Nadarz bóg, zdarz boże, da-li bóg, za pomocą bozką, gelieb es Gott, mit Gottes Hülfe. U nas nadarz bóg, a swoie chowamy, Żeśmy iego szafarze nic nie pamiętamy. *Papr. Kot. O* 2. – §. obſicie obdarzać kogo, einen reichlich beſchenken. Sama dawałaś dary miłośnikom swym, i nadarzałaś ich, żeby do ciebie wchodzili. *Bud. Ezech.* 16, 33, dawałaś im upominki. *Bibl. Gd.*). Dlaczego was natura ięzykiem nadarzyła? *Smotr. Lam.* 28. – §. Nadarzać się, z ofiarować się, ſtawiać się, podawać się na co, ſich ſelbſt anbieten, antragen. Sami nadarzaią się cudzoziemcom za narzędzie do prędszego uſkutecznienia gwałtów. *Przeſtr.* 95. – Nadarzenie *ob.* zdarzenie, traf. NADARZYCIEL, – a, *m.*, nadarzaiący, *Rg.* nadaritegl *remunerator*, der Verleiher, Schenker, Geber, *f. Rg.* nadariteglisa. NADARZYN, – a, *m.*, miaſto w Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 196; eine Stadt in Maſovien.

NADĄSAĆ się *ob.* Dąsać. NADĄSANY, – a, – e, z gniewu sapiący, vor Zorn ſchnaubend. Nadąsanemu chłopcu daiesz iabłka próżno. *Zab.* 9, 75.

NADATEK, – tku, *m.*, *Cro.* nadavèk); nadanie, fundacya, die Ausſtattung, Stiftung. Szczodrobliwości Elżbiety okazałe nadatki trwaią ieszcze i po dziś dzień. *Krom.* 780, *donaria*). – b) nadatek, nagoda, powód, okazya. *Cn. Th.* 804, zdarzenie, Gelegenheit, Ereugniß. 2) NADATEK *ob.* Naddatek. NADAWAĆ, NADAWANIE *ob.* Nadadź. NADAWCA, – y, *m.*, który co nadaie, der Hingeber, Darreicher, Stifter. Nadawca w drukarni, co nadaie farby preserowi na formy drukarskie pod prasą, der Auftrager, der die Buchdruckerſchwärze mit den Ballen auf die Formen aufträgt. Nadawca przywileiu, *Czack. Pr.* 1, 57, der Verleiher. Nadawca kościoła, klasztoru, z fundator, der Stifter, Ausſtatter. *Wlod.* NADAWCZYNI, – i, *ż.*, die Stifterinn, fundatorka. NADAWCZY, – a, – e, od nadawcy, do nadawania należący, Stiftungs-, Ausſtattungs-, Verleihungs-. Rozkazywano w nadawczych przywileiach, czytaiącym o tym nadaniu, posłuszeństwo. *Czack. Pr.* 1, 256. Nadawczy liſt. Wolności ieſt nadawczym panem ſtwórca. *Jez. Wyr.*, t. i. nadaiącym nas nią. NADAWKA, – i, *ż.*, w tartaku, która drzewa pod piłę nadaie. *Os. Fiz.* 351, *Solſk. Arch.* 100, der Anſchieber, eine Maſchine in den Schneidemühlen, die den Baum auf die Säge andrängt.

NADAWIĆ *cz. dk.*, *Rs.* надавить, надáвливать nagnieść, dawiąc nadusić, *ob.* dawić.

NADĄŻAĆ *ndk.*, NADĄZYĆ *dk.*, *intr.*, komu, za kim, *kogo, z nie zoſtawać za nim, równią mu trzymać, równym z nim chodzić krokiem, gleichen Schritt mit jemanden halten, nicht hinter ihm zurückbleiben, es ihm gleich thun. Pan nadążyć przewodnikowi nie mogąc, więcéy iako trzy ſtaie zoſtał za nim. *Teatr* 52 *b*, 112. Aceſt ſtary, nie mógł go, choć mężny, nadążyć. *Jabł. Tel.* 12.

Jeśli z pieszemi bieżąc umordowałeś się, iakoż będziesz mógł *nadężyć koniom? *Leop.* | *Jer.* 12, 5.

NADBABA, - y, ż., NADBABKA, - i, ż., prababka, die Urgroßmutter. *Tr.*

NADBIEGAĆ *frequ.*, Nadbieżeć, - ał, *f.* nadbieży *ndk.*, Nadbiedz *dk.*, Nadbiegnąć *idntl.*, *Sr.* 1. nadbĕhnu, nadbehnuy biegiem kogo napaść, biegiem nadeyść, einen überlaufen, im Laufen einholen, überfallen, angelaufen kommen. Nadbieżał mnie v ilk. *Lib. Hor.* 30, Tysiąc okropnych myśli nadbiegną ią w tłumie. *Zab.* 12, 34 *Gawdz.* Skoro przybliżywszy się nań nadbieżał, Pyta dlaczego takim pędem bieżał. *P. Kchan. Orl.* 1, 197. Gdy też chęć łakoma nadbieży którego, ſłańmy się miłosierni, a bądźmy hoynymi. *Popr. Kol. U. b*, *Sr.* 1. nadbĕhnieno *incursus*, nadbejne *incursim.* - §. b) Nadbiegł koniowi, z nabiegł konia, *aliquantum laſſauit equum cursu. Cn. Th.* 453 *et* 452, er hat das Pferd etwas abgemattet, müde gemacht.

NADBLADNĄĆ, NABLADNĄĆ, *neutr. idntl.*, przybladszym się ſtawać, *pr. et fig.* etwas blaß werden. Nabladł, z nabladło mu, *impallüit. Cn. Th.* 452. *Naywięcéy używane bezosobiście, nawet zaimkowo:* nabladło komu, n.p. Powſtał wielki szturm na morzu, a w takim razie i Aryſtyppowi się nadbladło. *Bud. Ap.* 19, ſtrach go napadł). Cnota nogę złamała, z prawdy dno wypadło, A pokorze u dworu iuż bardzo nadbladło. *Kys Ad.* 5. Bardzoć *czemuś nabladło, nie dobre to znamię. *Rey Wiz.* 96. Przed ſtrachem nabladłe lica. *ib.* 103. Kiedy weyrzysz w te książki, iako we zwierciadło, Gdy widzisz, gdzie czerwono, a gdzie też nabladło... *ib. praef.* Gdy weyrzysz w ludzkie sprawy, iako we zwierciadło, Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladło. *Rey Zw.* 29 *b.* Alexander wziął przymierze gorzkie z Moſkiewſkim, Siewierſkie państwo bo siadło, Litwie nabladło. *Stryik. Gon. R* 3, źle było koło Litwy). Już prawie na punkcie oſtatniim ſtanęło Cesarſtwo chrześciańſkie, bo iuż nadbladnęło. *Stryik. Tur. d.* 3, chwiało się, nadchwiało się, nachyliło się).

NADBLAKOWAĆ, *f.* nadblakuie, *dk. intr.*, trochę spełznąć, cokolwiek z koloru utracić, etwas verſchießen, die Farbe etwas verlieren. Z przeſtrachu nadblakuie i pobledniе zorza. *Leszcz. Ch. ff.* 1.

NADBŁOTNY, - a, - e, nad błotem leżący, über dem Sumpfe befindlich. Nadbłotne wiszary. *Nag. Wirg.* 492, *ob* nabłotny *Rs.* наболо́тный.

NADBÓTWIEĆ *niiak. dk.*, nadgnić, nadpsuć się butwiałością, etwas morſch werden, modrig werden. NADBÓTWIAŁY, NADBUTWIAŁY, NABÓTWIAŁY, - a, - e, Nadpsuty, nadpsowy, angefault, morſch, anbrüchig. Księgi przez niedozor i dawność czasu nadbótwiałe. *Vol. Leg.* 8, 474. Z... nadbutwiały okręt w rącz naprawiać. *Zab.* 13, 267 *Szoſt.* Z pośrzod nabutwiałych ciał drugich wyięta. *Grech. W.* 320.

NADBRZEŻANIN, - a, *m.*, nad brzegiem mieszkaiący, *Ec.* бережа́нинъ. *Rs.* поря́нинъ, cf. Pomorzanin, der Küſtenbewohner. Nadbrzeżanie Koromandelscy i Malabarscy. *Wyr. G.* 176. NADBRZEŻE, - a, *n.*, *Eccl.* побере́жіе, ciąg brzegu morſkiego, rzecznego, die Küſte. Po nadbrzeżach morza czarnego. *Nar. Hſt.* 6, 230. Przechodzą się dosyć długo po nadbrzeżem (po nadbrzeżu) rzeki.

Niemc. Kr. 3, 42. NADBRZEŻNY, - a, - e, od nadbrzeża, Küſten-, *Rs.* набере́жный. Żale z łzami nadbrzeżne usłyszawszy ſkały, Łamanym ich westchnieniа iękiem powtarzały. *Zab.* 5, 434. - *transl.* nadbrzeżny, ukrainny, krayny, nadgraniczny, Gränz-, an der Gränze liegend. Woiewództwo Poznańſkie iedno z nadbrzeżnych. *Gaz. Nar.* 1, 146.

NADBRZUCHOWY, - a, - e, nad bruchem się znayduiący, über dem Bauche befindlich. *Anat.* żyła nadbrzuchowa, *vena epigaſtrica. Arup.* 3, 78.

NADBUDOWAĆ, *f.* nadbuduie *cz. dk.*, wyżéy czego pobudować, höher anbauen, über etwas hinauf bauen; *Cro.* naddelávam; *Rs.* надда́лать, надда́лывать, надстро́ить, надстра́ивать; *Ec.* надзидаю. - *fig.* Polecam was bogu, który może nadbudować, i dadź wam dziedzictwo ze wszemi poświęconemi. *Bud. Act.* 20, 32. - Nadbudowanie *Rs.* надда́лка, надстро́йка, das Angebaute.

NADCHADZAĆ *frequ.*, przychodzić do kogo często, bywać u niego często. *Cn. Th.*, uczęszczać do niego, oft zu einem kommen, ihn oft beſuchen. Sam gdy się zstarzał, dzieci go młode nadchadzały. *Papr. Kol. R. b.* (*Bh.* nadchaziti *antevenire*). NADCHODZIĆ *intr. ndk.*, Nadchadzać *frequ.*, Nadeyść, nadszedł, nadeszła, *f.* nadeydzie *dk.*, *Bh.* nadjiti, nadšel; *Slo.* nadíst; *Sr.* 1. nadhodźuju; *Vd.* nahajati, nadohajati; *Cro.* nadohájam; *Bs.* nadicchi, pridocchi); idąc przybliżać się, stawać, sich annähern, gegangen kommen, herbey kommen, anrücken, dazu kommen, kommen, eintreffen. Otóż właśnie nadchodzi. *Teatr* 15, 10. Możesz nadeyść po chwili. *Teatr* 8 *c*, 3. Nadeydziesz potym do króla. *Teatr* 48, 110. Właśnie tu nadszedłeś, gdy naypotrzebniey żądanym odemnie byłeś. *Teatr* 32 *c*, 60. Zaczekać chciéy na mnie, nadeydę niebawem. *ib.* 32 *c*, 42. Otoż Jeymość nadchodzi. *ib.* 16 *c*, 60. Po co tu chodzisz? Jeymość może nadeyść! *ib.* 16 *c*, 48. Byłby dom skradł, gdybyśmy nie nadeszli. *ib.* 52 *b*, 74. Słońce we Lwa *nadnidzie w Auguście. *Jabł. Buk. D* 2 *b*, nadeydzie, t. i. wstąpi, wstępuie, tritt ein, rückt ein). Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z niemała bierdzi się z latem, aż iéy lato *ustępić musi. *Podw. Wr.* 37. Nie bawmy dłużéy, bo noc nadchodzi. *Teatr* 56 *c*, 99. Trzecia noc nadchadzała, iako się zemną zmówił, żebym go czekała. *P. Kchan. Orl.* 1, 121. Wiosna nadchodzi. *Zab.* 16, 319, następuie). Nadchodzący mróz i śnieg, znakiem że zima niedaleka. *Zab.* 13, 78. Gdy Jezus uczył, nadeszli biskupi i doktorowie. *Sekl. Luc.* 20, „*not.* *nadstanęli"). Uydziem tam, podeyźrzenia, chociaż kto nadchidzie (nadeydzie). *Pot. Arg.* 352. Nadszedł czas utrapienia. *Teatr* 18, 10. Gdy prawie dusza dla boleści wychodziła, a śmierć iuż nadchodziła, urodziła syna. 1 *Leop. Gen.* 35. Nadchodziły iuż blisko dni śmierci Dawidowey. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 2, 1, przybliżały się. 3 *Leop.*). Kuryer z Petersburga ieszcze nie nadszedł. *Gaz. Nar.* 1, 235, nie stanął). I do nas nadeszła wiadomość o powtórnym ujechaniu iego. *ib.* 2, 4, doszła do nas). Nadeszły, - a, - e, *particip.*, e. g. Dla nadeszłéy burzy znalazł się okręt w nayniebezpieczniejszym stanie. *N. Pam.* 11, 109, dla nastąpioney, lub wstałey burzy, erſteigt, entſtanden). Nadchodzenie i od-

chodzenie wod. *Boter* 65, morskie przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i upadanie, Fluth und Ebbe. – Nadchodzić po czym, za czym, z następować po czym, iść po czym, folgen, erfolgen. Po rozkoszy nadchodzi żal. *Teatr* 42 *d, D.* Słowa iego niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 59. – §. *aliter* nadchodzę, iako dzieża, *fermentó*; *fermentescit farina*, dzieża nadchodzi, mnoży się. *Mącz.*, rusza się, gährt, geht auf. – §. Nadchodzić kogo, z nachodzić go; nadeyść kogo, z nayść go, zdybać go, napaść nań, *Vd.* popaść, dobit, vjet; *Bs.* prispiti, namirritise; einen unvermuthet überfallen, ihn über etwas antreffen, ertappen. Nadszedłem go nad tym uczynkiem. *Ld.* Judasz nadszedł Pana w ogroycu, gdzie się modlił. *Dambr.* 839. *Nadście (nadeyście), napadnienie, *interuentus. Mącz.*, *Bs.* pridoscjastje; *Ec.* наи́мїе. – §. Nadeyść co, natrafić na co, należć co, worauf kommen, es antreffen, finden. Nadszli iednę wyspę. *Pasz. Dz.* 39. Nadszedłszy różne ścieszki, zdumiawszy się stoi, Przypatruiąc się każdey, zbłądzenia się boi. *Groch. W.* 272. Dway towarzysze, idąc w drogę, nadeszli konia; ieden iął się chwalić, mówiąc: nalazłem konia, . . . *Ezop.* 84. Świat na krąg obeszła, Pragnąc by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Zebr. Ow.* 57. Kanizego i w Auszpurgu nie nachodząc, do Dylingu się zań puścił. *Chodk. Kost.* 34.

NADCHRAMOWAC *ob.* Nachramować.

NADCHUDNĄC, NACHUDNĄC, *f.* nadchudnie, *neutr. idntl*, przychudszym się stawać, etwas mager werden. Ey iak mi nachudł buhay, choć pastwy po uszy! *Nag. Wirg.* 435. Po zimie zawsze musi nadchudnąć bydło. *Haur Sk.* 55. – *Impersn.* nachudło mu, *Cn, Th.* (cf. nabladło mu), z nachudł).

NADCIĄGAC *ob.* Naciągać. – §. 2) nadciągać *niiak.*, ciągnąć nadeyść, herbey gezogen kommen, *Vd.* pervlechi, naslechi, perhajati, prinavlirati. Hetman nieprzyiaciela gotowego czuiąc, a nie wiedząc kiedy nadciągnie, lud po gotowiu ma, ktory czuć rozkazuie. *Zrn. P.* 2, 451. Nadciągnienie Albassa, Skanderbeg lekce ważył. *Baz. Sk.* 75, nadeyście, nadchodzenie.

NADCIEC *ob.* nacieć. NADCIERAC *ob.* naderzeć. NADCINAC *ob.* naciinać, naciąć. NADCISNĄC *ob.* naciskać.

NADDADZ, – ał, *f.* nadda, *czyn. dk.*, Naddawać, – ał, – awa, *frequ.*, naddaie *praes.*, *Sr.* 1. nawdahwam; *Vd.* gornadati, gornadajati; *Rg.* nadodetti; *Rs.* надда́ть, надава́ть, переда́ть, передаю; przydadź ieszcze, więcey przyczynić, noch darüber geben, noch mehr hinzu legen. Kto odkupi rolą, nadda piątą część oszacowaney pieniędzy. IV. *Levit.* 27, 19, przyda piątą część do szacunku iey. *Bibl. Gd.*). Kiedym kuflem chłodne miodu nachylała, Drugim kuflem rzadkiego miodu naddawała . . . *Ocz. Ow.* 265. Nie przestaie szczodliwości swey używać, nie przestaie dawać i naddawać. *Gor. Sen.* 513. *Naddawać na pieniądze*, z naddatku płacić, cf. nadzwyż dawać, Aufgeld zahlen, Agio geben. Na ten po kilka złotych naddawali. *Gost. Gor.* 2. – §. Naddawać się cz mu, zupełnie się poświęcać, sich gänzlich hingeben, aufopfern. Interesom swoim nalżk kuią, naddaią się i lwie ze skóry nie wydzieraią. *Mon.* 69, 578. – §. Naddawać się z czym, n. p. Byli u nas znacznieysi panięta; ale żaden się z swemi pieniędzmi tak nie naddawał, iak We Pan. *Teatr* 8, 16, nadstawiać się szumno, występować dumno, womit dick thun.

NADDAROWAC, *f.* Naddaruie *cz. dk.*, hoynie obdarzać. *Tr.*, reichlich beschenken.

NADDARTY *ob.* Naddzierać, Nadedrzeć.

NADDATEK, – tku, *Bh.* nadawek; *Vd.* nadai, gornadauk, verhobiunost; *Cro.* nadolósek, nadavek, naversek; *Rg.* nakladak, nadometak, namètak; *Bs.* pridak, nadodak; *Sla.* námetak, nadodavak; *Rs.* надда́ча, прибы́шныя де́ньги; *Ec.* наддатокъ; NADDAWEK, – wka, *m.*, (*distinguas* nadatek), przydatek, przyczynienie, die Zugabe. Korce bez żadnych naddatków wymierzone bydź maią. *Vol. Leg.* 3, 200. (t. i. bez czubów, pod strych). Naddatek, przydatek, które dawaią nad wyż, niżli to, co się winno dadź, *corollarium, auctarium. Mącz.* Jeśli co pożytku przyydzie, będziesz to miał iakoby naddatek nad to, za coś stargował. *Gorn. Sen.* 227. Naddatek do pieniędzy, z agio, das Aufgeld. Lichwę i naddatek braleś. *W. Ezech.* 22, 12, plat. *Bibl. Gd.*). Do pomnożenia złéy monety naddatki są wielką przyczyną. *Haur Sk.* 90. – *aliter* naddatek, z nadmiar, der Ueberschuß, Ueberfall, gdy naród kupuiący, zamieniwszy towary swoie na cudzoziemskie, ieszcze za nadmiar gotowe bierze od sąsiadów pieniądze. *Wyr. G.* 411. Handel z Hollandyą przynosił przedtym Francyi naddatku corok 7 millionów; naddatek z Anglią iest na stronę Francuzką zawsze. *ib.* 316. NADDATKOWY, – a, – e, od naddatku, Zugabe-s, Ueberschuß-s, *Rs.* наме́тный.

NADDROBNIEC *cz. dk.*, przydrobnieyszym się stawać, nadmaleć, słabnąć, etwas kleiner, schwächer, hinfälliger werden. – *Impersonal.* Aby nie rozpaczali, ieśliże im *naddrobniało*, ale Panu dufali, który ie ieszcze może wydźwignąć. *Gil. Kaz. Cc* 2 *b*, ieżeli ich stan rzeczy podupadł; cf. nadbladło mu, nadchudło mu).

NADDNIEPRZAŃSKI, – a, – ie, nad Dnieprem leżący, am Dnieper gelegen. Naddnieprzańska Ukraina. *N. Pam.* 10, 34. NADDNIEPRZE, – a, *n.*, kraina nad Dnieprem, brzegi Dniepru, das Dnieperufer, das Land am Dnieper. NADDUNAIE, – ia, *n.*, brzeg Dunaiu rzeki, das Donauufer, die Donaugegend. Dowiaduiemy się z naddunaia, iż negocyacye pokoiu idą z iak naywiększym pośpiechem. *Gaz. Nar.* 1, 231. NADDUNAYSKI, – a, – ie, nad Dunaiem leżące, an der Donau liegend. Wypuścił hordy swoie naddunayskie Nogay ku Polszcze. *Nar. Hst.* 5, 204.

NADDZIAD, – a, *m.*, pradziad, dziad drugi. *Tr.*, der Aeltervater.

*NADDZIAŁAC *ob.* Działać. (*Cro.* naddelávam, z nadbudnię, *Rs.* надда́ливаю, надда́лывать, надда́лать.

NADDZIENNY, – a, – e, nade dniem będący, staiący się nade dniem, vor Tagesanbruch sich ereignend. Mara, co w naddziennym drzymaniu się przekaże. *Przyb. Ab.* 33.

NADDZIERAC, – ał, – a, *cz. ndk.*, NADEDRZEC, naddarł, *f.* nadedrze *dk.*, trochę podzierać, etwas abreißen, zerreißen: *Bh.* nadriti, nadru; *Rs.* надодра́ть, надра́ть. Wzięli na się szaty naddarte, i zmyślili, że byli z dalekich kraiów. *Zał. H. T.* 110.

NADĘCIE, – ia, *n.*, *subst. verb.* Nadymać, Nadąć. 2) NA-

DĘCIE, = Nadęto *adverb. Partic.* Nadęty, = pysznie, dumnie, aufgeblasen, stolz, schwülstig. Odpowiadasz bogu nadęcie. *Bud. Job.* 15, 13. Liczne w salach obrazy i herby zachowasz, Nadęcie starożytnych przodków pokażesz. *Tel. Sant.* 50.

NADEDRZWIE, - ia, *n.*, nadprożek. *Cn. Th.*, spoienie w gorze pod voin. *Wlod.*, der Thürsturz, die Oberschwelle in der Thure; *Rs.* надверіе, *Ec.* бруєъ верхній у дверей, *l.d.* nadurze, u dpiagie. (*distinguas* nade drwy *ob.* drwa).

NADELBIAŃSKI, - a, - ie, nad Elbą leżący, mieszkający, znayduiący się, an der Elbe gelegen, befindlich, wohnend; n. p. Nadelbiańscy Słowianie. *Nar. Hst.* 6, 153.

NADEMDLEĆ, - ał, *f.* nademdleie, *med. dk.*, Nademdlewać (*Nadempliwać) *cont.*, po woli omdlewać, allmählig in Ohnmacht sinken. Wysilony prawie nademdlałem. *Past. F.* 81. - *transl.* przymdleyszym się sławać, allmählig von Kräften kommen. Podniecaią hetmani nademdlewaiącym świeże roty posiłkuiące. *Krom.* 602. *laborantibus*). Ludwik też iuż nademgliwaiący z dniagła trochleć napoczął. *Krom.* 388. Nademdlony, nademdlały, przymdleyszy, etwas abgemattet, schwach, ohnmächtig. Srodzem nademdlała, Chodzić nie mogę, com się zmordowała. *Past. F.* 219. Długo iuż czekał Tankred nademdlony, Aza się kiedy poganin zmorduie. *P. Kchan. Jer.* 145. Jest on od boga wyznaczony, aby nademdloną dźwigał Sarmacyą. *Psalmod.* 79. Dla imienia Pańskiego walcząc, nademdloną wskrzesimy reputacyą: *ib.* 64.

NADEMRZEĆ. Nadmarło, nadmiera komu *Impers.*, głod uczuć dokuczliwy nieco, etwas Hunger leiden. Nadmarło mi, = głod trochę czuię. *Wlod.*, *Cn. Th.* 455. Nadmiera mi, = ieść mi się chce. *Tr.*, cf. Namrzeć się.

NADEŃ, nad niego *ob.* Nad, *ob.* On.

NADEPTAĆ, *f.* nadepce, *cz. dk.*, podeptać kogo, auf jemanden treten, ihm auf den Fuß treten. Jakżeś nieokrożny, nadeptałeś mi nogę. *Teatr* 36 *b*, 110. Ktoby się też na tego gniewał, coby go w ciżbie nadeptał albo potrącił? *Gor. Sen.* 414. - Nadeptać się *recipr.*, = dreptać się, nachodzić się, nabiegać się, sich müde und satt laufen. Nadeptałem się też ia dziś dosyć. *Kniaź. Poez.* 3, 199.

NADER *adverb.*, zbytecznie, überaus, gar sehr, über die Maße. Niechay się mści; nader na to zasłużyłem. *Wyg. Mar.* 1, 153. W słowie twym naderem miał nadzieię. 1 *Leop. Ps.* 118, 114. Greckich Rzpltych nader rożne były interesa. *Nag. Fil.* 1. - *Lusus verborum*: *Nader* dobry, *nader* chwalny; sędziego ganiąc, t. i. *na dar* dobry, *na dar* chwalny. *Dwor. D.* 1. NADERBĘKART, - a, *m.*, syn nieprawnie spłodzony z zamężną, lub z żonatym. *Czack. Pr.* 1, 266, ein Bastard im zweyten Grade.

NADERWAĆ się, *f.* naderwie się *recipr. dk.*, wywichnąć sobie iaki członek, sich verrenken, verreißen (sich verbrehen); *Rg.* nadarvatti; *Rs.* надорвать, надрывать. 'Tak się pieniędzmi uiuczył, że nim do siebie dolazł, z ciężaru i zadyszenia naderwał się, i umarł. *Nar. Hst.* 2, 402. Wybicie niezupełne kości, czyli naderwanie, lub wywichnienie, *subluxatio*, gdy wybite iabłko wyskoczy ze swéy solniczki, na iéy brzegu stanie i utrzyma się. *Perz. Cyr.* 1, 99. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 112. Mieysce naderwane *Rs.* надрывъ.

NADERZNĄĆ *cz. idntl.*, nadrzynać *ndk*, rznąc nacinać, etwas einschneiden, *Rs.* надрѣзать, надрѣзывать. Naderznięcie, nacięcie *Rs.* надрѣзъ.

NADESCHNĄĆ *niiak. idntl.*, nadsychać *kontyn.*, z wierzchu podeschnąć, von oben trocknen. Część wody deszczowéy, ieśli ziemia iest nadeschła, wsiąkierze. *Syxt. Szk.* 11.

NADESCIE, = Nadeyście; Nadeszli *ob.* Nadchodzić.

1) NADESŁAĆ *czyn. dk.*, Nadsyłać *ndk.*, w ciąg czego przysłać, zu etwas herbey schicken; cf. nasłać, nasyłać.

2) NADESŁAĆ *cz. dk.*, Nadsiełać *ndk.*, wyżey czego wyścielać, über etwas weg Streue machen; *Sr.* 1. nadsieść: wam *supersterno*.

NADĘTO *adv. Part.* Nadęty, = Nadęcie, aufgeblasen. Nadętości, von angelaufnen Füßen. NADĘTOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* nadutost; *Sr.* 1. nadubtosci; *l.d.* sdetnost, sdetnoit, napuh; *Rs.* одутловатость, надменіе, надменность, кичливость, высокопарность; ociekłość, nadęcie, die Aufblähung, Geschwulst, Schwulst, Aufgeblasenheit, pycha, duma, Stolz, Hoffarth. U Maciiowskiego w szczęściu nadętości, a w nieszczęściu upadłéy myśl znać nie było. *Gor. Dw.* 2. On w swey nadętości Ledwie co na dół swéy głowy nachylił. *Auszp.* 37, *Obr.* 75. NADĘTY *ob.* Nadymać, Nadąć.

NADETRZEĆ, nadtarł, *f.* nadetrze, *cz. dk.*, Nadcierać *ndk.*, przetrzeć trochę, ein wenig abreiben. U Waści sukmanna nadtarła się, trzeba sukna kupić. *Teatr* 52, 8.

*NADEUROPSKI, - a, - ie, Zaeuropeyski, nie w Europie leżący, außer Europa liegend. Grubość, w któréy na europeyskie kraie żyią. *Iward. Wlad.* 9.

NADEYSCIE, = Nadeście *ob.* Nadchodzić. *NADĘŻYĆ *ob.* Nadążyć.

NADGIĄĆ *cz. idntl.*, nadginać *ndk.*, zginaniem nachylić, überbinbeugen, etwas anbeugen, *Rs.* надогнуть, надгибать.

NAGLASZAĆ się *recipr. ndk.*, Nadgłosić się, *f.* nadgłosi się *dk.*, odzywać się do kogo, *l.d.* nagloſiti, ſich hören laſſen, ſich melden, ſich vernehmen laſſen. Darmo Menelausza i Agamemnona, Darmo Kadma waleczne chcę śpiewać imiona, Lutnia miłości poświęcona nasza, Miłosnym tylko dźwiękiem się nadgłasza. *Min. Ryt.* 3, 56. Poznasz Messalinie, na co w smutnym nadgłasza się Nazo rymie? *Zab.* 15, 365. Po kilkakrotnych nadgłoszeniach się do Henryka o powrócenie uzurpacyi, wyszedł w pole Kazimierz. *Nar. Hst.* 1, 157, t. i. po odezwach, nach mehreren Aufforderungen an ihn, um Wiedererſtattung.

NADGŁOWEK *ob.* Nagłowek. NADGŁOWNIK, - a, *m.*, punkt nadgłówny, *Zenith. Hub. Wst.* 45, *Łęsk.* 2, 189, *Crn.* vershnák, das Zenith, der Punkt über unſerm Scheitel, der Scheitelpunkt. NADGŁOWNY, - a, - e, nad głową będący, über dem Haupte befindlich.

NADGNIĆ, NAGNIĆ, *f.* nadgnije *med. dk.*, *l.d.* nagniti; *Bh.* nahniti, nahnigi, nadpsuć się gniiąc, etwas anfaulen. Ściany chałup pochyłe, nadgnite, i upadku blizkie. *Pilch. Sen.* 368. Owoc nagniły. *Tr.*, *Bh.* nahnily; *Sr.* 1. nahnité; *Rg.* naghgnio.

NADGNIEŚĆ, NAGNIEŚĆ, - iotł, *f.* nadgniecie, nad-

gniotę *cz. dk.*, *Bh.* nahnétu; *Vd.* nagnjésti, nagnjel, nagnjetem, nagnjeti, nagnjetim; *Bs.* naghgnesti, natjeskati; *Rg.* naghgnèsti, naghgnjeetam; *Rs.* нагнéсть, нагнемàть, нажàть, нажàть; trochę przygnieść, etwas abdrücken, abreiben. Tak pierwsze iarzmo kaikow więc nadgniecie, Kiedy kto młode cielce pod nie wplecie. *Chrość. Ow.* 41, *ob.* Nagniotki). Nadgnieciony owoc. (*Cro.* nagnyetem *confertus* nadziewany).

NADGNIEWAC *cz. dk.*, nadjątrzyć, do nieiakiego gniewu poruszyć, etwas böse machen. Niechcąc sobie nikogo nadgniewać, gadać czasem nie chcemy. *Hrtſt. Nauk. M* 3 *b.* Popilite nadgniewania winniśmy wszyſtkie zawzdy odpuszczać. *ib. E* 4, obrazy, urazy.

NADGOIC, *f.* nadgoi *czyn. dk.*, ranę zaſklepić, überheilen. - *Recipr.* zagoić się trochę, etwas heilen, heil werden. Poki się rana nie nadgoi. *Hipp.* 27.

NADGONIC *cz. dk.*, goniąc nadeyść, doścignąć, einholen (erjagen). Gdy był w drodze, iuż niedaleko od miaſta, nadgonił go sekretarz królowéy. *Baz. Hiſt.* 227.

NADGORZAŁY, - a, - e, trochę pogorzały, etwas angebrannt, bebrannt. Widzieli nadgorzałe komory. *Warg. Cez.* 169.

NADGRADZAC, Nagradzać *ob.* Nagrodzić.

NADGRANICA, - y, *ż.*, pogranicze, der Gränzſtrich. Z nadgranicy Moſkiewſkiéy odebraliśmy te wiadomości. *Gaz. Nar.* 2, 136. NADGRANICZNY, - a, - e, nad granicą leżący, pograniczny, Gränz-, an der Gränze befindlich. Nadgraniczne komory. *S. Grodz.* 2, 118.

NADGRĄZNĄĆ *ob.* Nagrąznąć.

NADGROBEK, NADGRODA, NADGRODZIC etc. *ob.* Nagrobek, Nagroda, Nagrodzić.

NADGRYZC, *f.* nadgryzie, *cz. dk.*, gryząc nadłamać, ein wenig anbeißen; *Cro.* nadgrizujem; *Rs.* надгрызть, надгрызать.

NADHOŁDOWAC *cz. dk.*, podbić sobie, ſich unterwerfen. Zygmunt III. z nadhołdowania Moſkwicina tryumfował. *Krom. dedyk.*

NADJEŻDŻAC, - ał, - a, *intr. cont.*, Nadjechać, *nadjechać, nadjechał, *f.* nadjedzie, nadjadę *dk.*, *Bh.* nadjeti, nadjel, nadjidjiti; przyiechać w ciągu czego, anfahren kommen, angeritten kommen, ankommen, dazu kommen. Przyieżdżay zaraz do Warszawy, tam albo mię znaydziesz, albo kilka dni zaczekasz, nim nadjadę. *Boh. Kom.* 5, 125. - §. b) nadjeżdżać kogo *ob.* naiechać kogo.

NADJAZD, - u, *m.*, Nadjechanie, przyiazd w ciągu czeſcie.-). Odſtąpił od oblężenia, upewniony o naieździe Matyaszowym. *Krom.* 712, *aduentus*, cf. Naiazd.

NADIMIĘ, - ienia, *n.*, *Rg.* nadimme *agnomen*, cf. przyimek), ein Beyname.

NADJUTRATNY, - a, - e, przewyższaiący dochody, die Einnahme überſteigend. Nadjutratny zbytek. *Teatr* 43 *c*, 161.

*NADJSTNY, - a, - e, *supersubſtantialis. Pim. Kam.* 384. Sam ociec iest zrzódłem nadiſtnego bóztwa. *ib.*; *Ec.* пресущественный; *Gr.* ὑπερούσιος; cf. nadpodſtatni.

NADKĄSAC *cz. dk.*, kąsaiąc nadgryźć, ein wenig anbeißen, *Rs.* надкусить, надкусывать.

NADKAZIC, *f.* nadkazi *cz. dk.*, trochę ſkazić, nadpsuć, etwas verletzen, verderben. Jakoś mię sprawca bozki i ludzki nadkaził, Dotknąwszy piorunowym powietrzem zaraził. *A. Kchan.* 53. Deszpot także Bosseński serca mu nadkaził, Gdy mu woyſka Janczarſkie i iezdne poraził. *Stryik. Tur. J.* 3.

*NADKIDAC *cz. dk.*, nadmiatać, nadrzucić, drüber werfen; *Rs.* надкинуть, надкидывать.

NADKŁADAC, - ał, - a, *cz. cont.*, Nadłożyć, *f.* nadłoży *dk.*, więcéy przyczyniać, naddawać, nadſtawiać, mehr hinzu fügen, dazu legen, dazu ſetzen; *Slo.* nadložit; *Rs.* надклàсть, надкладывать; *Ec.* надлагаю. Same ſtany niedoſtatki prawa mogą nadkładać, i wykładać. *Petr. Pol.* 332. Tu masz na koszta, a cokolwiek nadłożysz, za powrotem moim ci zapłacę. *W. Poſt. W.* 2, 205, t. i. co więcéy wyłożysz, was du noch darüber auslegen wirſt. A iakoż uczyć maią, nie umieiąc sami, Muszą pewnie nadłożyć kazania baśniami. *J. Kchan. Dz.* 154, t. i. nadſtawić, nadłatać, ausflicken, ausfüllen. Nie synowie maią skarbić rodzicom, ale rodzice synom; a ia bardzo rad nałożę, i nadłożę sam siebie za duże wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15, nakład uczynię i samego siebie wynałożę za d. w. *Bibl. Gd.*), ich will darlegen und dargelegt werden für eure Seelen. *Luth.* - §. Nadkładać, nadłożyć w handlu, z naddadź nad piérwsze podanie ceny. *Offol. Wyr.*, zulegen, im Handeln oder Dingen (*diſtinguas* nakładać, nałożyć z kim). - §. *transl.* Nadłożyć ucha, z nadſtawić ucha, das Ohr hinneigen, aufmerkſam hören, aufhorchen. Racz nadłożyć uszu twoich ku głosu modlitwy moiéy. *Wrob.* 305, *ſiant aures tuae intendentes.* *NADKŁADEK, - dku, *m.*, NADKŁADKA, - i, *ż.*, naddatek, dodatek dokładka, *Rs.* надкладка przyczynek.

NADKŁÓC *cz. dk.*, nadkalać *ndk.*, niewiele przekłóć, ein wenig anſtechen; nadkłóć, nadszczepać, *Rs.* надколòть, надкалывать, ein wenig anſpalten.

*NADKNĄC *ob.* nadtknąć.

NADKOLANEK *ob.* Nakolanek.

NADKOŁATAC *cz. dk.*, kołataniem nadwerężyć, durch Klopfen erſchüttern, ſchwächen. Nadkołatany, - a, - e, trochę wzruszony, nadwerężony, etwas erſchüttert, geſchwächt. Rzpita Rzymska woyną domową nadkołatana, pod iednego panowanie przyszła. *Krom.* 690, *quaſſata.*

NADKOPYCIE, - ia, *n.*, krążek przy kopycie końskim. *Cn. Th.*, der Saum, der Preis, die Krone am Pferdehufe; cf. *Bh.* přikopiti.

NADKOSIC, *f.* nadkosi *czyn. dok.*, nieco z wierzchu pokosić, etwas abmähen. Kiedy żyta i pszenice grożą niebezpieczeńſtwem wylegania, nadkoszą się albo nadeżną. *Kluk Rosl.* 3, 203.

*NADKOSZULKA, *Rg.* nadkoscjùgliza, z rokieta.

NADKOWEK, - wku, *m.*, n. p. Fryszerze z żelaza odebranego z zuzlu, nie mogą mieć tego nadkowku, który maią z gęsi. *Os. Rud.* 115.?

NADKRACAC *cz. ndk.*, nadkrócić, *f.* nadkróci *dk.*, przykracać, umiarkować, etwas abkürzen, beſchneiden, mäßigen. Bardzo iuż nadkrócona była potęga Krzyżaków. *Krom.* 657, *valde accisae vires.*

NADKROPIC *ob.* nakropić.

NADKRZYWIC, *f.* nadkrzywi, *cz. dk.*, nieco krzywszym uczynić, nadgiąć, nadchylić, etwas krumm machen. Bolesław nazwany Krzywouſty, że mu w dzieciństwie wrzód wargi nadkrzywił. *Nar. Hiſt.* 3, 87, cf. nakrzywić.

NADKWASNIEC, - iał, *f.* nadkwaśnieie *neutr. dk.*, przykwaśnieyszym się ſtawać, ſauer werden. Przyczyną téy choroby była oſtrość nadkwaśniała. *Perz. Lek.* 142, cf. nakwaśnieć.

NADŁAMAĆ *ob.* Nałamać.

NADŁATWIAĆ *cz. ndk.*; Nadłatwić, *f.* nadłatwi *dk.*, cokolwiek ułatwić, etwas erleichtern. Nadłatwić się, z trochę lżey sobie czynić, uwalniać się, wolnieyszy cokolwiek czas sobie robić, ſich leichter machen, ſich mehr Muße machen, etwas weniger zu thun haben. Cesarz do nadłatwienia się swego z kłopotami woiennemi, sprawę Polſką odłożył. *Krom.* 540, *quo esset curis solutior.*

*NA-DŁAZIĆ się *recipr. dk.*, nadeptać się, nagnieść się, ſich nach Belieben ſatt treten, ſatt drücken, ſatt ſtampfen. Jeżeli ty to sobie będziesz lekko ważyć, Leda kto się na potym może nas na-dłazić. *Rey Wiz.* 69.

NADLECIEC, *f.* nadleci *intr. dk.*, latając nadeyść, *Rg.* nadletjetti, herbey geflogen kommen. Nadleciała szarańcza. *Jeatr* 43 *c*, 51.

NADLEGAĆ *ob.* Nalegać. NADLEŻEĆ *ob.* Należeć.

NADLEŚNICZY, - ego, *m.*, *subſt.*, ſtarszy nad leśniczymi, der Oberförſter; *oppos.* podleśniczy.

NADLEWAĆ *cz. ndk.*, Nadlać, *f.* nadleie *dk.*, zbytecznie nalewać, übergießen, zu viel eingießen. NADLEWEK, - wku, *m.*, *Artill.* zbyteczna ilość spiżu, nadlana na kształt głowy nad głową armaty; takowy nadlewek powinien bydź odpiłowany. *Jak. Art.* 3, 303, der Ueberguß, Anguß an dem Kopfe einer Kanone.

NADLICZYĆ, *f.* nadliczy *cz. dk.*, nad liczbę naliczyć, zu viel zählen. NADLICZONY *supernumerarius. Cn. Th.* 456, *Cn. Syn.* 860, überzählig, nadliczebny. (cf. *Ross.* надбо́й, w cegielni, nadliczebna cegła, w nagrodę Kłuczonych).

NADLINIOWY, - a, - e, wyżey linii się znayduiący, über der Linie befindlich, *Rs.* надстро́чный.

NADŁOM, - u, *m.*, co nadłamano, etwas Angeknicktes, *Rs.* надло́мъ.

NADLOTKA, - i, *ż.*, pióra nad lotnemi się znayduiące, okrycie lotnych piór w ſkrzydłach, die Flügeldecke. Sroka ma brzuch i nadlotki białe. *Zool.* 261. NADLOTNY, - a, - e, n. p. Piora w ſkrzydłach nadlotne. *Zool.* 262, Schwungfedern.

NADŁOŻYĆ *ob.* Nadkładać.

NA-DŁUBAĆ *cz. dk.*, dosyć po-dłubać, mnogo wydłubać, genug ausbohren, ausklopfen, ausſtupfen; *Rs.* надолбить, надолбливать, наковырять, наковыривать. Nadłubać się, dłubaniem nasycić się, lub namordować się, ſich ſatt ſtochern, ſich müde ſtochern.

NADLUDZKI, - a, - ie, człowieczeńſtwo przechodzący, *Vd.* przchlovečshki, zhezhlovečshki, übermenſchlich (cf. boſki, anielſki, djabelſki). Salomon obdarzony nadludzką mądrością. *Zab.* 5, 161. Precz baśnie, i owe nadludzkie chwały Achillowe. *Tward. Wł.* 1. Tam uſtanowion dla nadludzkiéy cnoty, Opływasz w rozkosz, nie czuiąc tęſknoty. *Zab.* 13, 147. Oziewica nadludzkiéy urody. *Tward. Pasq.*, *Jall. Tel.* 83.

NA-DŁUŻYĆ się, *f.* na-dłuży się *recipr. dk.*, długami się obciążać, ſich verſchulden, viele Schulden machen.

NADMALOWAĆ *ob.* namalować.

NADMAZAĆ *ob.* namazać.

NADMARŁO mi, *ob.* Nademrzeć.

NADMARSZCZYĆ, *f.* nadmarszczy *cz. dk.*, trochę pomarszczyć, ein wenig falten, runz. In. Kto się za darami fortuny ubiega, Nadmarszczyć musi z iéy nieſtatku czoła. *Zab.* 15, 39.

NADMIAR, - u, *m.*, *Cro.* nadomèra, priveršek; *Vd.* premera, zhresmera; *Ross.* промѣръ, примѣръ; co nad miarę czyli nad ſtrych wychodzi, przewyżka, naddatek, der Ueberſchuß, *exceſſus. Alg. Nar.*; *Geom.* 2, 47. Liczba, po odciągnieniu mnieyszéy od większéy, nazywa się resztą, lub różnicą, lub nadmiarem. *Łęſk.* 2, 6, der Reſt, die Differenz. Gdy pierwsza osoba dwa razy tyle ma, iak druga, więc nadmiar pierwszego maiątku nad drugi ieſt w saméy rzeczy tym drugim maiątkiem. *Alg. Nar.* 3. Zamien wszy swoie towary na cudzoziemſkie, ieszcze za nadmiar gotowe biorą od sąsiadów pieniądze. *Wyr. G.* 411. - Nadmiar, *NADMIARZ *Cn. Th.*, zbytek, *Dudz.* 46, das Uebermaß. Z nadmiaru ukontentowania radziby wszyſtko mieć iak naydokładniéy wyſtawione. *Gaz. Nar.* 1, 88. - §. nadmiarz *adverb.*, *superabundanter*, nadzwyż, *Cn. Th.*, zbytecznie. *Dudz.* 46, überflüßig (cf. iakmiarz). Z natury był nadmiarz zuchwały. *Mon.* 74, 31. NADMIAREK, - rku, *m.*, przydatek. *Cn. Th.*, *Wlod.*, das Uebermaß, die Zugabe. Żeby te nasze bole wyższy ſtopień miały, Jeszcze nam ten nadmiarek wyroki przydały. *Tol. Saut.* 27. NADMIERNOŚĆ, - ści, *ż.*, przekroczenie miary, das Uebermaß, die Uebergröße, *Vd.* premernoſt, zhesmernoſt, nemernoſt. NADMIERNY, - a, - e; - ie, - o *adv.*, nad miarę wychodzący, übermäßig, *Vd.* premern, zhesmern; *Rs.* надмѣрный, непомѣрный. - §. nadmierny, dosyć mierny, nie bardzo wielki, nicht ſehr groß, mäßig, mittel. Był on wzrostu nadmiernego przy dziwney układności ciała. *Ustrz. Kruc.* 2, 188. NADMIERZAĆ *cz. ndk.*, Nadmierzyć, *f.* nadmierzy *dk.*, nad ſtrych z przydatkiem w, mierzać, przydawać do miary, mit Zugabe meſſen, zugeben; *Rg.* nadomjerriti; *Cro.* nadomerujem.

NADMIERZNĄĆ, nadmierzł, *f.* nadmierznie *neutr idntl*, przymierzieńszym się ſtawać, einem etwas ekelhaft werden. Eyś się trochę obaczył, nadmierzłyby ci czacka świata tego. *Key Ap.* 15, *ob.* namierznąć.

NADMIESCIE, - ia, *n.*, *Citadelle*, zamek abo twierdza, przyłączona do fortecy, budowana pospolicie w położeniu wyższym. *Jak. Art.* 3, 303.

NA-DMIPYSK, - a, *m.*, człowiek z odętą gębą, gębal, ein Pauſback, Großmaul. Bieda będzie, iak tu tych nadmipyſków sprowadzi. *Teatr* 32 *b*, 54.

NADMNIEYSZYĆ, *f.* Nadmnieyszy *cz. dk.*, cokolwiek przymnieyszyć, etwas vermindern, ſchwächen. Haniebnie bymnieyszone woyſko Olbrychta. *Krom.* 748.

NADMORDOWAĆ, *f.* nadmordzie *cz. dk.*, trochę przymordować, ſfatygować, ein wenig müde machen. Nadmordował nieprzyiaciela harcami. *Leszcz. Claſſ.* 96. Ptactwo nadmordowane, smacznie bardzo iadły. *Tward. Pas.* 84.

NADMORSKI, - a, - ie, *NADMORZNY, - a, - e, nad morzem leżący, nadbrzeżny, an der See liegend, am Meere. Ubior twóy daie poznać, iż ci lasy nasze i brzegi nadmorſkie nie są oyczyste. *Teatr* 50 *b*, 13. Z dalekich nadmorſkich ſtron. *Aluk Kop.* 1, 317. Nadmorzna góra.

góra. *Urs. Gr.* 130. NADMORZE, - a, *n.*, die Küſte, brzeg nadmorski, *Rg.* nadmorje, *promontorium.*

NADMORZYĆ, *F.* nadmorzy *Act. dk.*, nadgłodzić, wygłodzić, hungrig machen. Z nadmorzonym źrzebcem do ſtayni powrocił. *Hipp.* 32.

*NADMOWA, epilog, *Ec.* надглаголаніе. - надглаголю, *Gr.* ἐπιλέγω, *ob.* domówić, domawiać, domówienie.

NADMOŻONY, - a, - e, wysłony nad moc swoię, zmożony, przemożony, über ſeine Kräfte angeſtrengt, erſchöpft, überwältigt. Dziewko skrzywione, zołtało ciężarem węża nadmożone. *Otw. Ow.* 105. Odłożmy na daley swe łowy, Już bowiem i sieci i oszczepy zjuszone Krwią zwierzęcą, wielce są teraz nadmożone. *ib.* 108. znużone.

NA-DMUCHNĄĆ, *F.* nadmuchnie *Act. dk*, *Bh.* nadmauti), na co podmuchnąć, auf etwas hinblaſen. *Tr.*, *Cro.* napuhavati.

NADMULIĆ *ob.* Namulić.

NADMUROWAĆ *cz. dk.*, nad czym wymurować, über etwas hin mauern, *Rg.* nadozidati; *Ec.* надзидаю.

NADNATURALNY, *ob.* nadprzyrodzony.

NADNERKI, lub gruczołki NADNERKOWE, *glandulae suprarenales*, są dwa gruczołki żołte, na wyższym nérki końcu położone. *Krup.* 2, 115, die Nierendrüſen.

NADNIEBNY, - a, - e, nad niebem będący, überhimmliſch, *Vd.* prenebeshki, zhesnebeshki.

NAD-NIEŚĆ, nad-niosł, *F.* nad-niesie *cz. dk.*, właśnie w trafprzynieść, przyprowadzić, grade zurecht herbeybringen, *Slo.* nadnéſt, *Sr.* 1. nadnoſchupu; *Ross.* надънѣсить, надносить. Piorun nadniosł iakiegoś skądsiś Staropolskiego. *Teatr* 32 *b*, 5, nadł. - §. nadnieść iednego końca belki, unosząc usunąć. *J. Kam.*, ſchwebend wegrücken.

NADNIEWALAĆ *cz. ndk.*, Nadniewolić *dk.*, n. p. Dorys Memnona oko, serce nadniewala. *Zab.* 13, 315. nieco znicwala, wolności pozbawia, krępuie, etwas feſſeln.

*NADNIYDZIE, = Nadeydzie *ob.* Nadchodzić

NADOBA, - y, ż., (*Bh.* nádoba *vas*, nadobka, nadobicko *vasculum*, nadobi *suppellex*; *Sr.* 1. nadoba, nadobność *abundantia*; nadobewam *abundo*; *Rs.* надобье, надобность potrzeba. - §. *nadoba, naczynie, das Geräth, die Geräthſchaft. W przybytku były stoły z *nadoby ich. 1 *Leop. Exod.* 31, 9, z naczyniem ich, 3 *Leop.*). - §. piękność, uroda, die Schönheit; *Vd.* podoba, spoduba (cf. podobać się), lepotnoſt, zhednoſt, zhiſtoba, nasladliwoſt, mizhlivoſt, shlahtnoſt, shmahnoſt; *Rs.* приложество, удалость, щиросить, благообразіе. Miłości, ktorych ty zaymiesz twą nadobą, Gardzą wszystkim, cokolwiek nie iest iście tobą. *Przyb. Luz.* 102. On nad resztę celował, nad wszystkie szczodrony, J nadobą, i wzrostem dumnie wyniesiony. *Przyb. Mult.* 25. Ta zbyt łodliwa na loba nie zwiodła ich. *ib.* 334. (NAD-OBFITOWAĆ, *F.* nadobfituie *Med dk.*, nader hoynie opatrzonym Lydź, opływać, reichlich verſehen ſeyn, überfließen; *Sr.* 1. nadobéwam. W śmierci hoznéy nadobfitująca dobroć Chrystusa okazuie się. *Bals. Nied.* 1, 114.). - - - NADOBNY, - a, - e, Nadobnie *adv.*, - NADOBNIUCHNY, - a, - e, NADOBNIUSIENKI, - ie, *intensiv.*, (cf. *Sr.* 1. nadobné *redundans*; *Rs.* надобный, надобенъ potrzebny *necessarius*, надобно godzi się, przyſłoi *licet, decet*: *Ec.* надобный *decens.*) = piękny, gładki, *nadany, ładny, ſchön, niedlich; *Bh.* hezký; *Vd.* spodobn, lepoten, liep, fleten, zheden, zhiſtoben, nasladliu, mizhliu; *Rs.* при-

ятный, удалый, благообразный, чинный, щирый. Dzieci zdrowsze bywaią, ktore plugawa zwierzęce mają, a niżeli owe, co nadobne z dziecińdwa tr ają. *Sat. Sz.* 234. Widziałem pacholę tak nadobne, iakoby w 4 latach. *St. Zyw.* 2, 84. Złoty, iak mowią, był wiek za króla onego, Tak w nadobnym pokoiu kwitnął świat za niego. *A. Kchan.* 222. Aleksander wszystek Egipt, mieysca pamiątkami staroświeckiemi nadobne, przechodził. *Orzech. Lar.* 28. Jak bóg nadobnie przyodziewa kwiatki polne! *W. Poſt. W.* 2, 219. Dowodnie i nadobnie to ieden doktor kościelny pokazuie. *W. Poſt. W. praef.* I to też S. Synodowi nadobnie i uczciwie się podobało. *Smotr Lam.* 47. W wiekach, w ktorych nadobne nauki zaniechane były, samym prawie Łacińskim językiem pisano. *Mon.* 73, 151, cf. wyzwolone). Ciesząc bracią, nadobnie z niemi mówił. *Radz. Genes.* 50, 21, łagodnie. *Bibl. Gd.*). Za iednę aryykę, pięknie i nadobnie zaśpiewaną, znaczne summy oharuią. *Mon.* 66, 31. Jasienku moy maleńki, moy nadobniusieńki. *Kchow.* 137. *Pulchellus* nadobniuchny, pięknuchny. *Mącz.* Dzieciątko nadobniusieńkie. *Syr.* 1568. NADOBNIŚ, - ia, *m.*, NADOBNICZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*, nadobny człowiek *Tr.*, ein ſchöner Menſch, ein niedliches Figürchen.

*NAD-OBYCZAYNIK, - a, *m.*, ceremoniarz, *Rg.* nadobicjajnik; *Rg.* nadobicjajſtwo = ceremoniarſtwo.

NAD-ODRZAŃSKI, - a, - ie, nad Odrą rzeką będący, an der Oder befindlich. Słowacy nadodrzańscy. *Nar. Hſt.* 4, 9. NAD-ODRZE, - a, *m.*, brzeg nadodrzański, das Oderufer, die Odergegenden.

NADOGONIE, - ia, *n.*, na przykład u ptaków, sam początek ogona. *Kluk. Zw.* 2, 10, der Ort über dem Schwanze.

NADOIĆ *cz. dok.*, *Bh.* nadogiti, nadogim, dosyć wydoić, doiąc wpuszczać, genug melken, auf etwas hin melken. Nadoić się *zaimk.*, doieniem do woli nasycić się lub zmordować, ſich ſatt melken, ſich müde melken.

NADOKUCZAĆ *cz. dk.*, dokuczaniem dać się dość w znaki, genüglich quälen, hinreichend zuſetzen, beſchweren, *Rs.* надокучить, надокучивать.

NADOŁ, NADOLE, = na dół, na dole *ob.* Dół. NADOŁEK, - łka, *m.*, dolna część, n. p. podołek u sukni, der Unterſaum eines Kleides. Poczyńcie sobie brany u nadołkow szat swoich, *Radz. Num.* 15, 38, na krainach szat swoich. *Bibl. Gd.*). Wierzchnie szaty uchyli, i nadołek ukaże bogaty. *Pot. Arg.* 358. Spodem piersi iest nadołek, *scrobiculus cordis. Perz. Cyr.* 19, die Herzgrube, mały serdeczny dołek. NADOLNY, - a, - e, na dole będący, *oppos.* górny; unten, unter; *Vd.* sdolni, *Ec.* надольный. Wyszedłem bramą nadolną. *Bud. Neh.* 2, 13, bramą nad doliną. *Bibl. Gd.*). - §. *poet.* nadolny, = na tym padole świeckim się nayduiący, podmiesięczny, podsłoneczny, podniebieski, hier unten auf der Welt befindlich, unter dem Monde, irrdiſch. Wszystek świat nadolny swą zgubę okaży. *Kulig.* 293. Noc iuż przynieść miała Sen zwierzętom i ptactwu i uspokoienie Na ludzie i na insze nadolne stworzenie. *Kulig.* 254. *Rey. Pſt.* Ax 1.

NADOMNY, - a, - e, od domu, Haus-. *Lacus aedificii* . strop albo astrych nadomny. *Mącz.*

NAD-OSTROŻNOŚĆ, - ści, ż., zbyteczna ostrożność, Uebervorſichtigkeit, zu weit getriebne Vorſicht. Niektorych

praw naszych nadoſtróżność smutnym ieſt przypomnieniem dawnych między maieſtatem a narodem nieufności. *Dyar. Gr.* 326.

NADPADAĆ się, *NAPADAĆ się *Recipr. ndk.*, Nadpaść się *Dok.*, trochę się spadać, nadłamać się, Brüche bekommen, riſſig werden. Z ołowianey rury, kiedy się gdzie napadnie, woda wyſtrzeliwa. *Otw. Ow.* 143, *diſtinguas* napadać). Uyrzał, że ku Tybrowi kamieniſta ſkała, Napadłszy się, od góry znacznie odewſtała. *Klon. Wor.* 24. Jeszczebyśmy mogli byli daley iechać, ale u galery nadpadła się żerdź, na którey żagle wiszą. *Warg. Radz.* 318.

NADPADANY, - a, - e, trochę rozpadły, etwas riſſig. Klocki narznięte znalazły się bydź bardzo nieznacznie nadpadane, i prawie tylko samo narznięcie otworzyło się. *Jak. Art.* 3, 168.

NADPALONY n. p. kolor ludzi, ciepłem auſtra przerażonych. *Bard. Luk.* 182, czarniawy, ogorzały, ſchwärzlich gebrannt.

NADPEŁNOPEŁNE liczby, *Arith.*, *superſolida*, rodzą się z pięciu liczb równych przemultyplikowanych. *Solſk. G.* 3, 150. übervolle Zahlen. *NADPEŁNIĆ, *Es.* nadpunniti *adimpleo*, *ob.* dopełnić, przepełnić.

NADPIĆ *cz. dk.*, nieco odpić, etwas abtrinken. J. P. Gorliwski, odebrawszy odemnie kieliszek, gdy go nadpił cokolwiek, zaczął arcypożyteczny proiekt układać. *Mon.* 73, 576.

NADPIECEK, - cka, *m.*, plac na murach pieca. *Os. Rud.* 141. der Platz über dem Ofen.

NADPIERSZEK, - szka, *m.*, podgardłek u kura *cervix. Cn. Th.* 737. - §. Nadpierszek *ob.* napiersnik.

NADPIĘTNY, - a, - e, nad piętami leżący, über der Ferſe. Zyła nadpiętna, *vena calcaria. Perz. Cyr.* 1, 186. ięciwa nadpiętna, *tendo Achillis. ib.* 21.

NADPIŁOWAĆ cz. *dk.*, nieco przepiłować, anſägen, *Rs.* надпиливать, надпиливать,

*NADPIS, - u, *m.*, n. p. nadpis rozdziału. *Obr.* 61. napis po wierzchu dany, adreſs, cf. podpis, die Ueberſchrift, *diſtg.* napis. *NADPISAĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. nadpiſchu, *Rs.* надписать, надписывать, *Ec.* надписати, надпишу; *nadpis dawać, adressować, podpisać, *diſtg.* napisać.

*NADPŁAT, - u, *m.*, *Vd.* nadplat, verbouſa, zhreulna oglava; = przyszwa u trzewika, der Obertheil des Schuhs.

NADPLENIĆ, *F.* Nadpleni *Act. dk.*, Nadmnieyszyć, nadrzedzić, etwas dünner machen, etwas verringern. Nieprzyiaciel pierwszą bitwą dobrze nadpleniony. *Krom.* 204.

NADPLEWIĆ *cz. dk.*, plewiąc nadrzedzić, durch Jäten dünner machen *pr. et fig.* Brody sobie nadplewię. *Weresz. Rgl.* 126.

NADPŁODEK, - dka, *m.*, gdy kobieta, będąca iuż po poczęciu w ciąży, poczyna wtóry płód. *Dyk. Med.* 4, 441, die Ueberſchwängerung.

NADPŁYNĄĆ, *F.* nadpłynie *Med. idntl.*, w ciągu czego przypłynąć, herbeykommen, heran (geſchwommen, geflo-ſen) kommen, herbeyfließen. Królu! przy tobie słodsze, iak tuszem, nadpłyną nam lata. *Zab.* 14, 80, *Rg.* nadplivati *redundare*, *ob.* opływać.

NADPODESZWIE, - ia, *n.*, pierwsza cieńsza podeszwa w trzewikach. *Tr.* die Brandſohle, *Vd.* sout; *Ross.* спѣлька, спѣлечка.

NADPODSTATNI, - ia, - ie, *tranſubſtantialis*, cf. nadjſtny). Chleb duszom ku obżywieniu nadpodſtatni niebieſki, ciałom zaś ku posileniu, nasz ten powszedni ziemſki. *Twor. Wie.* 41. W imię nadpodſtatniey Tróycy S. *Zrn. Pſt.* 3, 609 *b.*

NADPOSPOLITY, - a, - e, nadzwyczayny, ungewöhnlich, außerordentlich. Szare bielmo dzielić się zwykło na pospolite i na nadpospolite. *Perz. Cyr.* 2, 169.

NADPOTRZEBNY, - a, - e, przechodzący potrzebę, zbywaiący, über den Bedarf, überflüßig. Produkta nadpotrzebne wywożą, żeby nie ginęły nadaremnie. *Pam.* 83. 616.

NADPOWIETRZNY, - a, - e, nasz powietrzokrąg przechodzący, überatmoſphäriſch, über unſerm Luftkreiſe. Niezwykłe cuda i w nadpowietrznych rzeczach dziwowiska. *Psalmod.* 60. Szatana ſtarła w potyczce wszyſtkowładna siła, I trząsnąwszy piorunem na głowę ſtrąciła, Z nadpowietrznego ſtropu w zgubę niezbrodzoną. *Przyb. Milt.* 8. Siedzą tam bez plamy w nadpowietrznych gmachach. *ib.* 39 Nadpowietrzne kraie. *Bardz. Boe.* 111. Słońce wódz świątów nadpowietrznych. *Nar. Dz.* 1, 35. Ulękła się zorzy północney dzicz lekkowierna, iako wpływów na ziemny okrąg nadpowietrznych nieświadoma, *Nar. Hiſt.* 4, 310. *(diſtinguas* napowietrzny).

NADPRACOWANY, - a, - e, trochę spracowany, nadwątlony, etwas ermüdet, geſchwächt. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanym przypadną, i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524. Nadpracować się, nadwątlić pracą, ſich etwas matt arbeiten.

NADPRADZIAD, - a, *m.*, prapradziad. *Jabł. Iler.*, dziad trzeci, der Urgroßvater, Urältervater.

*NADPRAWIE, - ia, *n.*, n. p. Kryli się pod tytuły nadprawia. *Przyb. Lux.* 245, wyższości nad prawo, Uebergeſetzlichkeit, Wegſetzung über das Geſetz.

NADPROŻEK, - żka, *m.*, NADPROŻNIK, NAPROŻNIK, - a, *m.*, NAPROŻE, - a, *n.*, (*Etym.* prog) nadedrzwie, *Sr.* 1. durſki werchowcz, wudwernik; *Sr.* 2. naglowk; *Slo.* ſwrchni podwoge; *Crn.* nadörze, eja; *Vd.* nadprag, nadpragje, nadurze; *Rs.* притолока, князь. der Thürſturz, die Oberſchwelle an der Thüre. *Cn. Th.* Herbami wrot naproża piętnuie. *Min. Auz.* 9. Pokropcie tą krwią naprożnik i oba podwoie. *W. Exod.* 12, 22. Poruszyły się naprożniki z zawiasami od głosu tego. *W. Jes.* 6, 4. Nadprożek kamienny. *Boh. djab.* 3, 98.

NADPRUĆ, *F.* nadporze *cz. dk.*, nieco rozpruć, etwas aufrennen, aufſchlitzen.

NADPRUCIE, - ia, *n.*, brzeg rzeki Prut, das Ufer des Pruth. Na odmienione nadprucie. *Karp.* 1, 56.

NADPRZYKRZYĆ się *ob.* Naprzykrzyć się.

NADPRZYRODZONY, - a, - e, NADPRZYRODZENIE *adverb.*, nadnaturalny, zwyczayny przyrodzenia tryb przechodzący, *Sr.* 1. nimonaturſki, nimonaturſcze; *Vd.* shesnaturen; *Rg.* nadnaravni, svarhnaravni, varhnarávni; *Rs. et Ec.* сверхъестественный, чрезъестественный, пресестественный, пресущный, пышесестественный; übernatürlich. Nauczał ludzi, że ich początek ieſt nadprzyrodzony. *Zab.* 4, 26, *Ossol.* Wielkość państwa Tureckiego nadprzyrodzoney iakiey przyczynie, aniżeli rozstropnemu rządzeniu przypisować należy. *Klok. Turk.* 3. W tey taiemnicy niektore rzeczy przyrodzonym porzą-

dkiem ſtały się, niektóre nadprzyrodzenie. *Karnk. Kat.* 31. Nauka przyrodzona, a Fizyka; nauka nadprzyrodzona, Metafizyka. *Biał. Poſt.* 166.

NADPSOWAĆ, NADPSUĆ, *F.* nadpsuie *Act. dk.*, trochę popsuć, etwas verderben. Co się w obyczaiach i w prawach nadpsowało, exekucyą pilną poprawić trzeba. *Star. Ref.* 5. Nasi długością bitwy znużeni, i w ludziach nadpsuci, gdy im na początku złamano Rusinów, nie chcieli się za nieprzyiacielem daleko zapędzać. *Nar. Hiſt.* 4, 107, t. j. trochę uszkodzeni, osłabieni, etwas geſchwächt. NADPSOWANIE, NADPSUCIE, - ia, *n.*, Nadpsucie się die Verſchlimmerung.

NADRA *ob.* Nadro.

NAD-RABIAĆ *Act. ndk.*, Nad-robić, *F.* nad-robi, *dk.*, nadſtawiać, anſetzen, anſtückeln; zu viel Weſens womit machen, ſich viel zu thun machen, *pr. et fig.* (cf. narabiać, narobić). Nie nadrabiał miną, a szczérze się gotował do boiu. *Oss. Str.* 3. Potrzeba tu rozumem nadrobić, ażeby się nie dowiedział o niczym. *Teatr* 9 *b*, 72.

NAD-RĄBAĆ, *F.* nadrąbie *Act. dk.*, trochę przerąbać, nadciąć rąbaniem, etwas anhauen, nicht ganz durchhauen. *Ra.* надрубить, надрубать. *Nadrąbił lasowi. Cn. Th.* 453, a przerzedził las. *Wlod.*, er hat den Wald gelichtet, ihn dünner gehauen.

*NADRAGI, n. p. Krawiec szlachcicem został; coż tu za tym idzie? To, że nam samym sobie nadragi szyć przyydzie. *Kchow. Fr.* 56. *Ec.* надрáги pludry, Plumphoſen.

NA-DRAPAĆ, *F.* nadrapie *Act. dk.*, wiele podrapać, *Sr.* 1. nadrapam; *Ra.* нацарáнать; genug kratzen. Niżby wiersz który sklecił, ibaby nadrapał, i pogryzł pazury. *Zab.* 10, 329.

NADRAST, - u, *m.*, *Archit.* gzems sklepienie podpierający, der Kämpfer, ein vorſpringendes Simswerk, das den Bogen eines Gewölbes trägt. *Tr.*

NAD-RASTAĆ *Med. Cont.*, NAD-RASTYWAĆ *Frequ.*, NAD-ROSNĄĆ, nad-rosł, *F.* nad-rośnie *idntl.*, coraz to więcéy podrastać, przyrastać, aufwachſen, emporwachſen, aufſchießen; *Sr.* 1. nadroſtu. Z rosterku domowego Czechow, dzień w dzień więcey kłopotów nadrastywało. *Krom.* 540. *ob.* nadrośl.

*NAD-RAZA, - y, *ż.*, mała uraza, nad-rażanie, das Zunahetreten, die Beleidigung. Z nieiaką Kazimierza nadrazą, Matyaszowi papież królestwo Czeskie poślubił. *Krom.* 697. *cum nonnulla eius sugillatione.* NAD-RAZIĆ, *F.* nadrazi *Act. dk.*, nieco porazić, naszkodzić, beſchädigen, etwas aufreiben. Buczacki plondrowniki Tatarskie z skoczywszy, niemałą klęską nadraził. *Krom.* 577. Często nabiegi Polaków woysko Cesarza nadraziły. *Krom.* 535. Nawałność niemal wszystkie nawy nadraziła, i na brzegi wyrzuciła. *Warg. Cez.* 99.

NA-DRAŻNIĆ SIĘ, *F.* nadraźni się *Recipr. dk.*, do woli kogo zdrażnić, einen nach Belieben herumzerren, reißen, böſe machen. Bitny Mitrydat z gardłem uchodzi, Nadraźniwszy się Rzymskiey fortuny i młodzi. *Bard. Luc.* 31.

NA-DRAŻNIĆ, *Vd.* nadrashiti *irritare*, poduszczyć, aufreißen.

NA-DRĘCZYĆ *cz. dk.*, ile dosyć dręczeniem namęczyć, genug placken, quälen, martern. Wszelaki ból rozwalniają, gdy owe części, które dobrze nadręczył, przytępią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 278. Nadręczyć się, *zaimk.*, nasycić się dręczeniem, ſich ſatt martern. Nadręczywszy się dziwnie onych niewiernych swoich, umarł. *Rey Pſt. R.* 6.

NA-DREPTAĆ, *F.* nadrepce *Act. dk.*, dosyć podreptać, viel zertreten, niedertreten. Przez zimę bydło iedząc, chodząc, wiele słomy nadrepce. *Haur. Sk.* 30.

NADRO, - a, *n.*, NADRA, - y, *ż.*, NADRA *plur.*, z zanadrze, pazucha, *Bh.* nadra, nadjrka; *Slo.* nádra, lúno (*ob.* łono), zádhřenj; *Crn.* nedèrje; *Vd.* niederje, nederje (*Vd.* nederz, muderz, *Ger.* Mieder sznorowka; *Cro.* nádra, *Dl.* nidro; *Bs.* nidra, gnidra, gnjedra, skút; (*Hg.* nádra *uterus*); *Sr.* 1. nadro; *Sr.* 2. nadra piersi; *Ec.* нѣдро łono, wnętrze; cf. *Etym.* wnątrz, нáдры fartuch, нанѣдрникъ *encolpium*; cf. *etym.* dzierżeć); *Rs.* пазуха, грудь. der Buſen. Coż pomoże nosić za nadry ewanieliią, kiedy iey w sercu nie masz? *W. Poſt. W.* 3, 61. Ręce za nadra wieżyć. *Klon. Wor.* 34. Bierze pisma, i chowa sobie za nadrę. *Teatr* 34 *b*, *F.* 2. Za nadrzem węża sam odżywił. *Jabł. Tel.* 275, *Slo.* hada za nadrami, w pazuſſe, chował. *Prov. Slo.* ſahni za twé nadra sięgniy do swego nadra; weź się za swóy nos). Modlitwa moia do nadra mego się nawróci. *W. Ps.* 34, 13. Jam dała niewolnicę moię do nadra twego. *Bud. Gen.* 16, 5, "*not.* do łona twego" Schooß. Umarł Łazarz, i doniesion iest od aniołów na łono Abrahamowe. *Sekl. Luk.* 16, *not.* „w nadro abo w zanadrze", *Ec.* Авраамово нѣдро.

NA-DROBIĆ, *F.* nadrobi *Act. dk.*, *nadrobiać *ndk.*, dużo podrobić, wdrobić w co, viel nacheinander klein machen; auf etwas einbröckeln; *Boh.* nadrobiti; *Sr.* 2. nadrobiſch; *Sr.* 1. nadrebiu, nadrebim, *Slo.* nadrobiti; *Cro.* nadrobljújem (*Cro.* na-drobek *intrita* drobianka); *Bs.* nadrobiti; *Rg.* nadrobitti). Nawarzył warzy, i nadrobił chleba na miseczkę. 1 *Leop. Dan.* 14, 32. *Affrio*, palcami co rozcieram, abo nadrobiam. *Mącz.*

NAD-ROBIĆ *ob.* Nad-rabiać.

NADROSL, - i, *ż.*, NADROST, - u, *m.*, przyroſtek, iak n. p. wilk u krzaków, Ueberwuchs, z. B. ein wilder Sprößling, Sproſſe, ein Räuber. Drzewa czyścić trzeba, przecinaiąc, z niepotrzebnych nadrosłów. *Fars. Doz.* 14. Krzewy buiaią przez nadroſtów zbytek. *Przyb. Milt.* 266. Nadroſtek kości, ein Ueberbein, *Vd.* zheskoſtje). *Math.* Geometrowie zwykli, pokazawszy propozycye, z nich cokolwiek wywodzić, które oni porismatami, albo nadroſtkami, t. j. przydatkami, nazywaią. *Bardz. Boe.* 91. *corollaria.* NADROSNĄĆ *ob.* Nadraſtać.

NA-DROŻNIK, - a, *m.*, co na drogę daie, wyprawca na drogę. *Tr.*, der einem Reiſegeld giebt. NADROŻNY, - a, - e, podrożny, drodze służący. *Sr.* 1. pucjowné, cf. put, putny, Reiſe-, zur Reiſe gehörig. Nadrożne, - ego, *n.*, *Subſt.*, podróżne, opatrzenie na drogę, strawne, koszt. *Cn. Th.*, wiiatyk, Reiſegeld, Reiſezehrung, Reiſekoſten. *Sr.* 1 pucjna czéroba; *Crn.* popotneza; *Vd.* popotniza, potni denar, brashnja, smuk, fermat; *Cro.* poputno, brasno; *Bs.* brascjançe; *Rs.* босмáнъ; *Ec.* босмана, напýтие, напýтное, дорожное, спýтнан. Nadrożnego dawać, na drogę opatrywać *Ec.* напутствовать. - b) nadrożny, na drodze abo przy drodze będący, an der Straße, am Wege. *Obuius homo*, nadrożny człowiek, któ-

regó łatwie znaleźć, nie trzeba go długo szukać. *Mącz.* einer der häufig auf der Straße iſt; cf. brukowiec.

NADROŻYĆ cz. *dk.*, dosyć wydrożyć, *Ross.* надолбить, надалбливать, genug aushöhlen.

*NADRUKDANIE, – ia, *n.*, *Tr.*, nakład na druk, der Verlag. *NADRUKDATNIK, – a, *n.*, *Tr.* kto na druk łoży, nakład na druk czyni, der Verleger, der die Koſten zum Druck hergibt. NA-DRUKOWAĆ *cz. dk.*, wydrukować na czym, lub w czym, worauf drucken, abdrucken, *Rs.* напечáтать. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach, bluźnierską tę naukę. *Sax. Persp.* 26., *ib.* 2., *Pim. Kam.* 73. Nadrukować się, drukuiąc nasycić się, uamordować się, ſich ſatt, oder müde drucken.

NADRWIĆ się, *F.* nadrwi się *Rec. dk.*, do woli przedrwić, einen nach Belieben zum Beſten haben, ſich über ihn luſtig machen. Zyskałem 20 czerwonych złotych, i ieszcze się nadrwimy z niego. *Teatr.* 15, 65.

NADRZEĆ *Act. dk.*, Nadzierać *ndk.*, *Boh.* nadrati, nadru, nadtiti; darciem naruszyć, anreißen, einen Riß machen. Lepiey z daleka bronić granic swoich, niż po czasie z bliża iuż nadartych poprawiać i bronić. *Jan. Pos. C.*

NAD RZECZANIN, – a, *m.*, nad rzeką mieszkaiący, nadbrzeżanin, der Uferbewohner, Nadrzeczanie przeszli za Jordan. *Bud. 1 Sam.* 13, 7. NAD-RZECZE, – a, *n.*, nadbrzeże rzeczne, das Ufer, Pałace te rzędem po nadrzeczu wesołe oczom sprawuią widzenia. *Lub. Poz.* 326. NAD-RZECZNY, – a, – e, nadbrzeżny, nad rzeką leżący, am Fluſſe befindlich, Ufer-. Nadrzeczne wierzby. *Chroſt. Job.* 161.

NADRZUCIĆ *cz. dk.*, przyrzucić ieszcze, *Slo.* nadhazugi; *Sr.* 1. nadcjißnu; *Ross.* надкинуть, надкидывать, надбросить, надбрáсывать, noch dazu hinwerfen. Szukaycie sprawiedliwości bozkiey, a insze wszyſtkie rzeczy będą wam nadrzucone. *Gil. Pſt. A* 2.

NADSADZAĆ *cz. ndk.*, Nadsadzić, *dk.*, n. p. Odprawuiesz spław pracą, nadsadzasz siłami. *Bach. Fpik.* 11. nadſtawiasz, nadrabiasz, anſetzen, anſtücken, übertreiben; *Bh.* nadſaditi, nadſazugi; *Ross.* надсадить, надсаждать. Jeſtami nadsadzać. *Węg. Mar.* 3, 17.

NADŚCIELAĆ *cz. ndk.*, nadesłać *dk.*, pościelać nad czym, eine Streu worüber hin machen, *Sr.* 1. nadſcjéwam.

NADSCIGNĄĆ, *F.* nadścignie *Act. idnlt.*, doścignąć w tym, nadążyć, indeſſen einholen, erjagen. Zabawili nieprzyiacioł, dokądby była piechota nie nadścignęła. *Krom.* 463. Posła wielkiego, niż nadścignę wyprawić, raczcie teraz gońca mego miłościwie przyiąć. *Zygr. Gon. A* 6 *b.* nim nadążę z wyprawą iego.

NADSIEC, nadsiekł, *F.* nadsiecze, *cz. dk.*, siekąc nadciąć, einwenig einhauen, *Rs.* надсѣчь, надсѣкáю.

NADSIODŁYWAĆ *cz. czſtl.*, Nadsiodłać *dk.*, *F.* nadsiodła *Act. dk.*, wyżey niż zwyczaynie osiodłać, etwas zu hoch ſatteln. Siodłem zwyczaynym, raczey nieco nadsiodływać trzeba, aniżeli w pośrzodku grzbietu przypinać. *Hipp.* 59.

NADSKAKIWAĆ *cz. czſtl.*, NADSKOCZYĆ *dk.*, przyskoczyć w ciągu czego, herbeygeſprungen kommen. – §. *ob.* Nadskakiwać. 2) Nadskakiwać komu *Act. Cont.*, zabiegać o czyię łaskę, nadsługiwać, eines Gunſt zu erwerben ſuchen, einem anſpringen, um eines Gunſt buhlen. Szczęśliwym nadskakuią wszyscy. *Niem. Kr.* 3, 148. Dla We Pana sprawy, trzeba konsyliarzowi iak można nadskakiwać. *Teatr* 52 *d*, 44. Nigdybym mu nie nadskakiwała z tą gorliwością, gdybym się pochlebnego dla siebie nie spodziewała teſtamentu. *ib.* 1 *b*, 7. Interessom swoim nadskakuią, naddaią się, i ledwie ze skóry nie wydzieraią. *Mon.* 69, 578. Lekkomyślney młodzieży przysługi i nadskakiwania, bynaymniey mnie nie poruszyły. *Węg. Mar.* 1, 196. NADSKOK, – u, *m.*, Nadskakiwanie (*diſtinguas* nadskok), das Aufſpringen, Aufpaſſen, Auflauern ſich jemandes Gunſt zu erwerben, das *Gunſtbuhlen. Umarłby pieszczoch bez tych umizgów nadskoku. *Przyb. Ap.* 17.

NADSŁEPIĆ, *F.* nadślepi *Act. dk.*, przyślepszym uczynić, nieco zaślepić, etwas blenden, verblenden. Powodzenie i zdradna mamona trochę ią nadślepiła. *Teatr* 42 *c*, 43. NADSLEPIEĆ *niiak. dk.*, nadślepnąć *idntl.*, nieco olśnąć, etwas erblinden.

NADSŁUGIWAĆ, NADSŁUGOWAĆ, Nadsługuie *Intr. Contin.*, nadskakiwać komu, podle mu służyć, einem aufpaſſen, ihm niedrige ſchmeichleriſche Dienſte erweiſen, auf jeden Wink zu Gebote ſtehen. Nie miała konſtytucya na prowincyach nieprzyiaznych, tylko tych, którzy magnatom, w Jassach bezbożne knuiącym zamysły, podle nadsługiwali. *Uſt. Konſt.* 1, 215. Doma rozkoszom, pieniądzom, prywacie nadsługuiecie. *Pilch. Sall.* 100. – b) służyć, usługiwać, dienen, bedienen. Co w pięćiudziesiąt lat już nie maią sprawować urzędu, ale braci swoiey nadsługować będą w przybytku. *Radz. Num.* 8, 25. Zamiaſt narodowi, co mi nadsługuie, bydź użyteczną, teraz ſtaie się szkodliwą. *Przyb. Luz.* 47.

NADSŁUPIE, – ia, *n.*, część balkowania, *epiſtylium. vel trabs magiſtra. Callit.* 7, der Architrab, der Balken auf dem Capitälchen der Säule; *Rg.* nadſtúpje; *Cro.* nadglavje sztupa, nadsztupje). Nadsłupie, bałka, architrab. *Chmiel.* 1, 77. Nadsłupie, czyli spodobelk. *Rog. bud.* 25.

NADSMIERTELNY, – a, – e, nadludzki, przechodzący śmiertelników, übermenſchlich, die Sterblichen übertreffend. Obaczył bohatera nadśmiertelną poſtać. *Dmoch. Jl.* 2, 253.

NADSPIAĆ, *F.* nadśpieie, *Neutr. dk.*, nadścignąć, nadbliżyć się, herbeyeilen, herzukommen. Kumeyskich proroctw iuż nadśpiały czasy. *Nag. Wirg.* 497. *venit iam tempus.* NADSPIESZAĆ, *F.* nadśpieszy *Intr.*, śpiesznie nadeyść, przyśpieszyć, heran eilen. Nadśpieszaiące niebezpieczeństwa. *Krom.* 562.

NADSPODZIANY, – a, – e, Nadspodzianie *adv.*, przechodzący nadzieię, Niespodziany, über Verhoffen, unverhofft. Tu się wnet ſtaie odmiana, Grzmoty, huk, łoſkot, burza nadspodziana. *Zab.* 16, 321. *Sr.* nenadziuliy; *Rs.* неожидáемый, неожиданный.

NADSPORZYĆ *cz. dk.*, sporo namnożyć, reichlich vermehren. Cnotliwym Pan niebo otworzy, Tam wiele pociech nadsporzy. *Kanc. Gd.* 29.

NADSTAĆ *ob.* Nastać.

NADSTALIĆ, NASTALIĆ *cz. dk.*, n. p. Stal lana dobra ieſt, do nastalania żelaz rolniczych, *Os. Rud.* 337, ſtalą nadſtawić, verſtählen. Nadstalony, – a, – e, ſtalą przekładany, verſtählt. Narzędzie dobrze nadstalone. *Jak. Art.* 2, 8.

*NADSTANĄĆ *ob.* nadchodzić, nadeyść. NADSTARCZAĆ *ob.* Nastarczać.

NADSTARZAŁY, – a, – e, nieco podstarzały, podeszleyszy, ältlich, etwas alt, vom Alter getroffen. Twarz nadstarzała rozumna, szanowniejsza od twarzyczki kształtney a głupiey. *Teatr* 34 *c*, 6. Już mu był włos siwy

Przyproszył skronie, iuż był nadstarzałym. *Odym. Sw. D. b.* Nadstarzałe iey kości. *Pot. Jow.* 2, 69.

NADSTAWA, -y, *ż.*, *Boh.* nástawa, nastawek, nassewek, sztukowanie, co się przysztukuie, *fig.* łata, przysada, *Vd.* gorpostavik, gorpostava, ein Ausflicker, Lückenbüßer, womit man etwas ausflickt, ausfüllt, zudeckt. Niedoskonałość potrzebuie nadstawy, aby się nagrodziła niedoskonałość. *Petr. Ek.* 74. Im gładsza niewiasta, tym mniey potrzebuie nadstawy zwierzchniey. *ib.* 76. *Rg.* nadostavka hyperbola. NADSTAWEK, - wka, *m.*, kręgielek drewniany, który puszkarz stawia na głowie armaty, chcąc dać kanałowi nachylenie niższe, iak gdyby była wycelowana pod oko. *Jak. Art.* 3, 303; też liniika drewniana lub mosiężna, do nachylenia wyższego *ib.* der Richtkegel oder das Richtlinial der Canoniere, den Lauf höher oder niedriger zu stellen. NADSTAWCA, - y, *m.*, przystawca, który stoi nad kim, der Aufseher, der bey den Arbeitern steht. Jakie bywaią okrucieństwa owych nadstawcow. *Klok. Rosl.* 3, 215, *Rg* nadstojnik, nadstavgljenik. NADSTAWIAC *Act. ndk.*; Nadstawić, *F.* nadstawi *dk.*; sztukować, przysztukować, nadstosować, anstücken, anflicken, ansetzen, ausfüllen, aushelfen. *Vd.* nastauit, gorpostaviti, gorpostaulati, gorposaditi, nakositi, nashtukati. *Cro.* nadosztávlyam; *Rg.* nadstáviti, nadstavgljati, nadstavglivati, (*Rg.* nadostavgljati *hyperbolam usurpare*); *Rs.* насадить, насаживать, насаживать. Nie godzi się urzędowi nadstawiać prawa, co w nim nie dostaie. *Petr. Pol.* 331. Annibal, gdy mocą nic mógł, chytrością a rozumem nadstawił. *Kosz. Lor.* 154, udał się do fortelu). Gdzie nie staie wilczey skory, tam lisiey nadstawia ob. lis. Mowa Turecka, będąc przez się bardzo ozdobna, Perską i Arabską nadstawia się i zdobi. *Klok. Turk.* 35. Gdy ięzyk nasz nie iest prawie doskonałym, iakim ięzykiem nadstawiać swego mamy? *Gor. Dw.* 45. Niechay on sobie obcą nadstawia okrasę, komu na własney zbywa. *Nar. Dz.* 2, 136. Jak może tak męstwa nadstawia uporem. *Pot. Arg.* 237. Rozumem nadstawiać urody. *Zegl. Ad.* 218. Nie maiąc żadnych przez samych siebie zasług, nadstawiamy się długą naszych przodków liczbą. *Mon.* 65, 253. Janacy pierzchliwość swoię powierzchowną suchwałością i haydamackim stroiem nadstawiaią. *Pilch. Sen. list.* 2, 287. Fałszywi prorocy powagi swoiey nadstawiaią sobie szerokiemi płaszczmi, długouchatemi myckami. *Gil. Pst.* 41 *b.* Aktorowie Greccy nadstawiali się i obuwiem wysokim i stroiem głowy. *Teatr* 21, 28. *Czartor.* Nadstawia się korkami. *Mon.* 70, 382. - b) nadstawiać się, z piękrzyć się, zdobić się przysadami, sich stämken, schön machen, putzen. Już babą wydaiąc się lice, Ty przecię chcesz się nadstawiać urodą, Jarzę i pilnuiesz, iakbyś była młodą. *Hor.* 2, 278. *Min.* Jak się on nadstawia, Jak puszy, iak pstry cały, gdyby co uprawia. *Zabł. Fir.* 10. Im więcey po wierzchu się nadstawia, tymeś mnieyszym u mnie. *Opal. sat.* 117. Owa księga pod ławę lega, która się słowy, a nie rzeczą nadstawia. *Gor. Dw.* 65. - 2) Nadstawiać gardła szyi, nchа, *ob.* Nastawić. NADSTAWNIK, - a, *m.*, der Bergsteiger, Grubenaufseher, zawsze musi bydź przytomnym, kiedy górnicy do kopalni wchodzą i wychodzą. *Kluk Kop.* 2, 287.

NADSTOSOWAC *cz. dk.*, nadsztukować, nadstawić, nieco

przysztukować, ansetzen, anflicken, anstückeln. Gdzie lwiey skóry nie dostawa, może lisią nadstosować. *Exop.* 29.

NADSTYGNĄC, *F.* nadstygnie *Neutr. idntl.*, zastygnąć, nieco letnym się stawać, überkühlen, abkühlen, etwas kühl werden, von der Wärme verlieren. Papkowate okładania na mieysce zaognione przykładać ciepło, a co nadstygnie odmieniać. *Perz. Cyr.* 1, 116.

NADSTYROWY, Nadstérowy, - a, - e nad stérem będący, über dem Steuer befindlich. Pierze nadstyrowe u sokoła śniade. *Zool.* 276, t. i. pióra nad sterowemi znayduiące się, die Federn über den Schwingen; *ob.* stérowy, lotny.

*NADSWIETNY, - a, - e, nad światem będący, *Ec.* превѣчный *supramundanus.* - *ſ. ob.* prześwietny.

NADSYŁAC *ob.* Nasyłać.

NADSZANCOWA n. p. działobitnia, z którey po nad przedpiersień, albo po nad szaniec strzelaią, *à barbette. Jak. Art.* 1, 368. *ob.* nadwalnia), über die Schanzen weg.

NADSZARGAC, *F.* nadszarga *Act. dk.*, trochę poszargać, pobrudzić, nadtyrać, etwas beschmutzen. Mamy kilkanaście kapeluszów z temi, co są nadszargane. *Teatr* 22 c, 42.

NADSZARPAC, *F.* nadszarpie *Act. dk.*, trochę poszarpać, etwas zerfetzen, zerreißen. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 112.

NADSZARZAC *cz. dk.*, szarzaniem nadwątlić, nadtyrać, ein wenig abnutzen, abreißen, schwächen. Ponieważ im się woyną lud nadszarzał, na zimowe go rozwiedli statywy. *Chreść. Turs.* 400. Sam czas i woysko nadszarzane radzą traktować z nieprzyiacielem, *ib.* 399.

NADSZASTAC się, *F.* Nadszasta się *Rec. dk.*, dosyć poszastać, sich satt oder müde springen, tanzen, laufen. Djabelnie nadszastałeś się. *Teatr.* 17, 8. - szastaniem nadwątlić się, sich durch Herumtummeln abmatten.

NADSZCZEKAC *ob.* Naszczekać.

NADSZEDŁ *ob.* Nadchodzić, Nadeyść.

NADSZCZEPAC, *cz. dk.*, szczepaniem nadciąć, ein wenig anspalten, *Rs.* надпилить, надпиливать, надколоть, надкалывать.

NADSZTUKOWAC, *F.* nadsztukuie *Act. dk.*, nadstawiać, nadstosować, nadsadzić czego brak, *Vd.* nashtukati, pershtukati; *Rs.* настáвить, наставлять, насшивать, насшивáть, anstücken. Potrzebna iest umieiętność nadsztukowania sobie linki, kiedy się zerwie. *Jak. Art.* 3, 46.

NADTARTY *ob.* Nadetrzeć. NADTERAC *ob.* Nadtyrać.

NADTKNĄC *ob.* Natknąć.

NADTO *adverb.*, (*distinguas* nad to, *ob.* nad); zbytecznie, nad miarę, za wiele, *Crn.* natu, prevèzh, dovêl; *Vd.* prevezh, zhesmero, zhes vse; *Cro.* odvèch, prevech; zu viel, zu sehr, über das Maaß. Wszystko, co iest nadto, celeku szkodzi. *Nar. Dz.* 1, 53. Chcieć nadto iest grzechem. *Hor.* 1, 283. Już też to tego nadto. *Tręb. S. M.* 112. A iuż też to i nadto. *Teatr* 53, 4; *Zab.* 3, 145. Zakonników nadto. *Kras. Pod.* 2, 157. Może, że ia tu nadto iestem, zostawiam was samych. *Teatr* 17 c, 40, niepotrzebny, na przeszkodzie). Oto ten kochany leytnancik za nadto sobie pozwala. *Teatr.* 47, 23. trochę za wiele). Wiele ludzie maluią, rożne są portrety, Jedni aż nadto czernią, drudzy nadto bielą. *Kras. List.* 2. 101. Któreż zwierzę od osła głupsze znacie? By. Człowiek! - a iuż to nadto! - nie nadto; lecz mało. *Kras. W.* 28.

NADTRACIC, *Nadutracić, *F.* nadtraci *Act. dk.*; podtracić, nieco potracić, tracąc nadmnieyszyć, zum Theil verlieren, durchbringen, ſchmählern. *Znam* słuszność ſtrołowienia, żem mych dobr nadtracił. *Teatr* 43 c, 14. Na niepotrzebnych ſtroiach nadtracił wiele. *Ruk. Pob. a iij.* Jeſteś familii podupadłéy; ociec twóy nadtracił substancyi. *Teatr* 35 c, 16. Nadutraciwszy sobie w Poznaniu, przeniosł się do inszego miasta. *Zebr. Zw.* 176.

NADTRUCHLEWAĆ *Med. Cont.*, Nadtruchleć *dk.*, zaſlabieć, kränklich werden. Władysław, wróciwszy się do Krakowa, nadtruchlewać zapoczął. *Krom.* 340.

NADTRZĄŚĆ *ob.* Natrząść.

NADTYRAĆ, NADTERAĆ, NATYRAĆ, – ał, – a, *Act. nd.*, nadwerężać, nadwątlić tyraniem, ſchwächen, abmatten durch Herumreiben, Herumreißen, Abſtoßen. Panowie teraz wolą i swoiey reputacyi i maiętności nadtyrać, tylko żeby swoiey dumie dosyć uczynili. *Star. Ref.* 19. Porwać się na nieprzyiaciela z tak umnieyszonym woyskiem i nadtyranym, niebezpieczno. *Birk. Chod.* 9. Natyrał pod on czas zdrowia, że w nim ustawały siły do prac. *Birk. Dom.* 78. Cyrce, darmo zalotów nadteraważy, rzecze, *retentatis precibus frustra. Zebr. Ow.* 359.

NADUMAĆ się, *F.* naduma się *Recipr. dk.*, Nadumywać się *kont. et frqu.*, *Rs.* надуматься, надумываться; do woli się namyślić, dumać, ſich ſatt genug denken, lange genug nachdenken, ſich müde denken. Moy smutny przyiacielu, moy dawny sąsiedzie, Nadumałeś się dosyć o domowéy biedzie. *Tręb. S. M.* 5.

NADUŻYWAĆ *Act. dk.*, Nadużyć, *F.* nadużyie *dk.*, przesadzaniem na złe używać, nad powinność używać, mißbrauchen, durch Uebertreibung. *Vd.* nevriednu nuzati, nepridnu oberniti; *Ross.* злоупотреби́ть, злоупотребля́ть. Niewolno w induktach i replikach nadużywać praw do rzeczy niestosownych. *S. Grodz.* 2, 168. Zostaiącemu pod opieką wolno iest na opiekuna żalić się, ieżeliby ten władzy swey nad nim iakim sposobem nadużyć miał. *Gall. Cyw.* 1, 89. Nadużycie, przesadne użycie, na złe użycie, der Mißbrauch, beſonders durch Uebertreibung, *Vd.* nepridnu obernenje, hudobernost, nevriednu nuzanje, nepridna shega, resvada; *Crn.* resvâda, svâda, hudobèrnost; *Rs.* злоупотребле́нie. Nadużyty *Ec.* употребо́вательный *abusiuus.* Nadużytny, mogący być źle użytym *Ec.* злоупотреби́тельный.

NADWAŁEK, – łka, *m.*, die Bruſtwehr. *Tr.*, *ob.* przedpiersień. *Jakub.* NADWALNY, – a, – e, n. p. Nadwalna działobitnia, zasłoniona przedpiersieniem bez ſtrzelnic, tak niſkim, iż z armat ſtrzela się po nad przedpiersień. *Jak. Art.* 3, 304, eine låge Batterie, mit einer ſehr niedrigen Bruſtwehre ohne Schießlöcher. Zaszczyty, bateryę nadwalne, szańce. *Archel.* 2, 42.

NADWĄTLIĆ, – ił, *F.* nadwątli, *Act. dk.*, Nadwątlać *ndk.*, nadwerężyć, osłabiać trochę, etwas ſchwächen, wankend machen. Ręce Attyliusza, które chłopska robota nieco nadwątliła, całość oyczyzny ugruntowały. *Warg. Wal.* 131. Annibala, którego niedołężne Alpy przytrzeć i nadwątlić nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pilch. Sen. liſt.* 389. Zli ludzie pragną wiarę umnieyszyć, i nadwątlić. *Ząbk.* 7. Nic niemasz, coby tak mocno iego przedsięwzięcie nadwątlić mogło. *Stas. Num.* 1, 63. Fenixie trzykroć fortunny; to co dla nas zgonem,

Tobie życiem i wiekiem ieſt nienadwątlonym. *Zab.* 15, 163. *Kniaz.*, nienaruszonym, niepodległym ſkazie.

NADWAŻYĆ *cz. dk.*, nieco przeważyć, etwas überwiegen. Nadważenie, – ia, *n.*, *superpondium*, co zwłaszcza nad pewną wagę przydawaią. *Mącz.*, das Uebergewicht. Nadpatek, die Zugabe.

NADWEREĘZAĆ, *NADWEREDZAĆ, (cf. rzedzić, rzadki), – ał, – a, *Act. ndk.*, Nadwerężyć, *Nareżyć, *F.* nadweręży *dk.*, nadwątlić, nadsłabić, *Vd.* omadeshiti, *Bs.* squariti, isquariti, isctetliti, ſchwächer machen, ſchwächen, wankend machen. Teraz i ludziom wypoczęć należy, Ktorych podróżny niewczas nadwerężyły. *Chroſć. Ow.* 98. Jezus w rękach spracowany, w nogach *nadweredzony, w siłach zwątlony. *Pociey* 332. Postem i niespaniem *nadweredzać swego zdrowia. *Pim. Kam.* 103. Jezus śmiercią śmierć zwyciężył, szatańskiey siły narężył. *Kanc. Gd.* 104. Ma w głowie nadwerężone krokiewki. *Teatr* 7 c, 60. Jak tę nadwerężoną robotę naprawić? *Teatr* 6, 101.

NADWIĄZAĆ, *F.* Nadwiąże *Act. dk.*, Nadwięzywać, Nadwięzuie *Cont.*, *pronectere. Cn. Th.*, Nadſtawiać, nadsztukować, anknüpfen, anſtücken; *Sr.* 1. nadwazuvu, nadzweju; *Vd.* nadvesati; *Rg.* nadvèzati. NADWIĄZKA, – i, ż., zwięzywanie wyżey czego, das Ueberbinden, *Vd.* nadvez.

NADWICHNĄĆ, NADWINĄĆ, *F.* nadwichnie *Act. dk.*, *Bs.* navinuti, *Sr.* 1. nawihnu; nieco wywichnąć, etwas verrenken, verbeugen. Już to ostatnia, nadwinąwszy nogi, Kamień, na wstręcie co był, zrzucać z drogi. *Mon.* 71, 348. Eurem bystrym Cyprys nadwichnięty. *Hor.* 2, 237. *Kniaź.*

NADWIĘDNĄĆ, NAWIĘDNĄĆ, *F.* nadwiędnie *Med. idntl.*, nieco powiędnąć, ein wenig welk werden. Nadwiędłe kwiatki. *Stas. Num.* 2, 99. Nawiądł, *Cn. Th.* 453.

NADWIERCIEĆ *cz. dk.*, nieco nawiercić, etwas anbohren, *Rs.* надсверли́ть.

NADWIEŚĆ *ob.* Nawieść.

*NADWIESZ, n. p. Zjawiać się tobie będzie bóg z ubłagalni. *Budn. Ex.* 25, 22. *not.* „właśnie: od nadwiesza“., od wieka, nakrycia, baldakinu, cf. *nadwisieć, *Sr.* 1. nadwißuvu *superpendeo*; *Rg.* nadvisjeti, nadvisiti *impendere*, *imminere*; *Bs.* nadvisiti; (*Rs.* надвѣсть, надвѣсить *nadwiesić, nad czym zawieszać).

NADWIETRZNY, – a, – e, nadpowietrzny, überlüftig. Anielska istota gładka, nieśmiertelna i nadwietrzna. *Przyb. Milt.* 187. NADWIETRZYĆ, *F.* nadwietrzy *Act. dk.*, Nadwietrzać *ndk.*, wietrzeniem nadeyść, ausſpüren. Trudno żeby pozadni pai zatarty trop od przednich nadwietrzali. *Ostror. Myśl.* 43.

NADWIEŻĆ, nadwiozł, nadwieźli, *F.* nadwiezie *Act. dk.*, Nadwozić *ndk.*, w ciągu czego co przywieźć, indeſſen herbeyführen. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem, brykami za nim nadwieźli pieniądze. *Zab.* 13, 207.

NADWINĄĆ *ob.* nawinąć.

NADWISLANIN, – a, *m.*, który nad Wisłą mieszka, der an der Weichſel wohnt. NADWISLANY, – a, – e, nad Wisłą leżący, nadbrzeżny, an der Weichſel liegend. Zamki nadwiślane. *Nar. Hiſt.* 4, 332. NADWIŚLE, – a, *n.*, nadbrzeże Wiślane, das Weichſelufer. Wraz potym ciągle po nadwiślu skały Ach! odgłos trzykroć przeraźliwy dały. *Zab.* 12, 404. *Kossak.*

NADWNUCZKA, - i, ź., prawnuczka, die Urenkelinn.
NADWNUK, - a, m., prawnuk, der Urenkel. Slad pracy oyców, niezapomnianéy przez późne nadwnuki. *N. Pam.* 6, 301. *Czack. pr.* 1, 10.

NAD-WODNY, - a, - e, *Bh.* powodnéný, nad wodą, rzeką etc. będący, am Waſſer befindlich. Nadwodne drzewa. *Otw. Oy.* 363. Wierzby nadwodne, *amnicolae. Zebr. Ow.* 246.

NADWORNA, - y, ź., miaſto w Ruſkim. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt im Reuß:. NADWORNY, - a, - e, od dworu Krolewſkiego, monarszego, *Rs.* надво́рный, приду́рный, Hofs, den Hof des Königs, des Monarchen angehend. Marszałków wielkich marszałkowie nadworni zastępią. *Herb. Stat.* 187. Sądy nadworne, = zadworne, królewſkie, kanclerſkie, aſſeſſoryalne, das Oberhofgericht. Nadworny rok, *terminus curialis. Vol. Leg.* 1, 388. eine Ladung vor dieſes Gericht. - b) od dworu wielkiego pana, den Hof eines großen Herrn angehend. Panowie nasi utrzymują żołnierzy na swym żołdzie, pod imieniem gwardyi nadworney. *Leszcz. Gl.* 117. Hofgarde, Leibgarde. Nadworni ci żołnierze wycieńczali intraty obywatelów. *Kras. Pod.* 2, 174. (cf. Ordynacki żołnierz). - c) nadworny, = dworſki, dworzaninowi przyſtoyny, Hofs=, für den Hof und das Hofleben. Zawziętość kosterſtwa za zabawę osob godnego urodzenia, przewrotna chytrość za cnoty nadworne są poczytane. *Zab.* 7, 37. - 2. nadworny, napodworny, podniebny, *subdialis. Cn. Th.*, pod niebem zostaiący. *Wlod.*, unter freyem Himmel befindlich, draußen, im Freyen. - *Fortif.* Nadworne obrony, = zewnętrzne, na pole wychodzące. *Tr.*, die Außenwerke, gegen das freye Feld zu. NADWOROWAĆ, *F.* nadworuie *Act. dk.*; do woli z kogo nażartować, mit einem nach Belieben ſeinen Scherz treiben. Nadworować kogo przed ludźmi. *Tr.* NADWORZE, - a, *n.*, podniebie, der Ort unter freyem Himmel, das Freye, *Bh.* nadwoŕi = podworzec, *Rs.* надворье. *Dium*, nadworze. *Urs. Gr.* 129. Spał na nadworzu, = pod niebem. *Wlod.* Z nadworza, zewnątrz, von außen. Bóg zamknął Noego w korabiu z nadworza. *Budn. Gen.* 7, 16. zamknął za nim. *Bibl. Gd.*) Z nadworza puſtoszyć ie będzie miecz, a wewnątrz ſtrach. *W. Deut.* 32, 25. zewnątrz. *Bibl. Gd.*). Domy z belek, *z nadworu* obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180.

*NADWYSZ, NADWZWYSZ, NADWZWYŻ, NADZWYŻ, (ob. Wyż), *adverb.*, nadto, nazbyt. *Wlod.*, *ex abundanti. Cn. Th.*, nadmiarz, über die Maaßen, überflüßig. Nadwyss to trzeba wiedzieć, iż . . , *Crasc.* 335, t. i nad to, prócz tego, außerdem. Daleś mi był pięć grzywien, ottem drugą pięć nadzwyż urobił. 1 *Leop. Math.* 25, 20. Libry nadzwyż nie brał. *Leop. Ezech.* 18, 17. *et* 22, 12. *Bh.* nádwyſek *superplus*; *Rg.* nadvisiti; *Rs.* надвы́сить, надвы́шивать, *nadwyższyć, przewyższyć.

NADYBAC, *F.* nadybie, *Act. dk.*, zdybać nad czym erwiſchen, ertappen. *Rose.* набре́сть, набреду́, наброжу. To tedy nie mam mowić ni przedkim, choćbym ich razem kiedy z sobą nadybał? *Teatr* 10 *b*, 31. Zwyczayna do żyda chodzić na przepalankę, wlecze co nadybie. *Comp. Med.* 396. co uchwyci). Z wiekiem upłynęły siły, nadybała ſarość. *Sirm. Qu.* 6. nadążyła.

NADYCHAC *ob.* Natchnąć.

NADYMAC, - am, - a, *Act. ndk.*, Nadąć, - ął, - ęli,

F. nadmie *dk.*; *Bh.* nadymati, nadmauti, naduł, nadują; *Slo.* nabuti; *Sr.* 2. naduwaſch, nadumaſch; *Sr.* 1. naduhwam, naduinem, naduju; *Vd.* napihniti, napihati, napihuvati; *Cro.* nadúvam, nabochujem; *Bs.* nadutti, nadimati, nabotiti; *Rg.* nadutti, nadimati; *Rs.* надуть, надува́ть, надмить, надме́ть, надыма́ть; *Ecc.* надыма́ю, надува́ю, кичи́ть, возкичить; wiatrem rozpychać, aufblaſen, aufblähen, *propr. et fig.* (*oppos. Bs.* zdimati, izdutti *detumefacio*). Umieią bogactwa moloyca głupiego, iako macharzynę nadąć, że o sobie wiele rozumieć będzie, o żadnego nie dba. *Birk. Fx.* 30. Fortuna pospolicie umysły nadyma, Komu płuży, rzadko się w swey mierze utrzyma. *Groch. W.* 425. Mniemanie ludzi głupich, Wiatry prożne miechy nadymaią. *Zab.* 7, 225. Wszyſtkie te rzeczy, które nas nadymaią, i wyżey niż człowieczeńſtwo dopuszcza, wynoszą - - *Gor. Sen.* 400. Nadął gębę by pudło, na pięść rozszerzoną. *Rey Wiz.* 166. Długoli mu będzie wolno, tak nadymać tę poſtawę swoię? *Wereſz. Rgl.* 82. *Rey Zw.* 48. - Nadęty, Nadymany, *Part. perf.*; *Bh.* nabuty; *Slo.* nabúti, *Vd.* napuhen, adeten; *Sla.* napúnut; *Ross.* надутый, оду́тливый, оду́тловатый, бокова́тый, бароватый, высокопарный; *Ec.* кичливый; aufgeblaſen, aufgebläht. *phys. et moraln.* żaczekby cię naſtraszył nadętym pęcherzem. *Teatr* 51, 9. Surm Berecyńtyyſkich znadymane rogi. *Otw. Otw.* 428, nadęte). Pryszcze nadęte, = *Leop. Ex.* 9, ociekłe, nabrzmiałe). Nadzieia ta ieſt bardzo daleka, i wiatrem nadęta. *Alok. Turk.* 73. Nadęci, nie maiąc w sobie żadney albo mało co godności, rozumieią o sobie, iakoby byli bardzo godni. *Petr. Lt.* 267. Im kto uczeńszy, tym bywa nadętszy. *Rys. Ad.* 21. Niepoſłusznym a nadętym, źle się wodziło. *Gil. Pſt.* 128. 1) Nadęcie *adverb.*, = nadęto, nadętym sposobem. 2) NADĘCIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, nadymanie, das Aufblaſen; cf. nadętość, die Aufgeblaſenheit, *phys. et moral. Sr.* 2. bopuklina; *Vd.* napuh; *Rg.* nadutje, nadùdba; *Rs.* высокопа́рность. NADYMAĆ się, NADĄĆ się *Recip.*; *Bh.* nabymat ſe, nadmaut ſe, botnati, banjm ſe; *Crn.* napuhújem; *Vd.* napihuvatise, gornapersuvatise, se podpirat; *Rg.* naduttise; *Cro.* napuhavatisze: *Ec.* дмится, дмюся, кичиться, надыматься, гордиться; *Ross.* бокрится; odymać się, puszyć się, pysznić się, kokoszyć się, gniewać się, ſich aufblaſen, aufblähen; *phys. et mor.*; (*oppos. Bs.* zdimatise, izdiettise, ispihnuti *detumeo*). Nadymała się żaba, chcąc się wołowi porównać. *Ezop.* 14. Ci którzy pychą i dumą nad innych się podnaszaią i nadymaią, są głowy czcze. *Zab.* 13, 72. Nadyma się iak ropucha. *Cn. Ad.* 4. *Sr.* 2. won ſe hnſtawa, ako nadnti mech, ako tuzne jelito. Nadął się iak półtora nieszczęścia, spoyrzał na mnie marsem. *Teatr* 21, 151., *Mon.* 66, 723. Nadąwszy się z palicą Mazur w karczmie siedział. *Jag. Gr. B* 3. Teraz się nadymasz, brwi oczu swoich wzgórę podnosisz! *Wereſz. Rgl.* 83. Próżnym o sobie dobrym nadymaią się mniemaniem. *Mon.* 69, 272. NADYMACZ, - a, *m.*, *Anat.* tak zowią muszkuł, naywiększą część iagody twarzy składaiący, *buccinator*; oń się nadyma, gdy człowiek dmie w trąbę etc. *Dyk. Med.* 4, 444. *Krup.* 4, 22. der Blaſemuskel, Trompetermuskel im Geſicht. cf. *Bh.* Nadymać 1) *follis* 2) *flator*; który nadyma, der Anblaſer. NADYMIĆ *cz. dk.*, dymem napełnić,

mit Rauch anfüllen, voll rauchen, *Bs.* nadimmiti; *Ross.* надымить.

NADYSZKUROWAC się, *F.* nadyszkuruie się *Rec. Dok.*, nagadać się, sich satt discurriren. Długo nadyszkurowawszy się o tym, nie mogli się zgodzić. *Lub. Roz.* 371.

*NĄDZ, *Genit. plur. nomin.* nędza.

*NADZAMIAR, – u, *m.*, zbytek, Uebermaß, nadmiar). Wedle *nadzamiaru prześladowałem zbór boży. *Budn. Gal.* 1, 13. nader. *Bibl. Gd.*).

*NADŻDŻYĆ *intransldk.*, deszczem napadać na co, worauf regnen, *Rs.* надождить, надождять.

*NADŻEGAĆ *cz. dk.*, *Rs.* наджечь, надожгу́, наджигать podpalić, *ob.* podżegać.

NADZIAĆ *ob.* Nadziewać. NADZIAK, – a, *m.*, Czekan abo nadziak, broń Węgierska, różni się tym od obucha, że koniec od młotka idący, iest zakrzywionym w obuchu; w czekanie zaś, czyli *nadziaku*, na prost idzie, iże i młotem i końcem razić można, tłukąc młotem, a *nadziewaiąc*, czyli dziabiąc końcem. *Czrtr. Mſk.*, ein Ungariſcher Spitzkolben, Streitkolben mit einem ſpitzigen Ende. W ręku nadziak trzyma złotohity. *Achow.* 51. Bystry nadziak w ręku. *Pot. Jow.* 30. Dobrze go pięściami utłukłszy, potym nadziakiem, aż do złamania kiia, srodze go ubił. *Nar. Chod.* 1, 360.

NADZIAŁAĆ *Act. dk.*, *Bh* nadělati = *multum facere*; *Vd.* nadielati, nadjati; *Rs.* надѣлать, надѣлывать, надѣланный, wiele czego narobić, nagotować, viel und genügſich machen, fertig machen, anfertigen. Nabudowałem sobie domów, naczyniłem ogrodow, i nadziałałem sobie ſtawów, 1 *Leop. Ecl.* 2, 4. Łotrowie do owczarni wiele dziur nadziałali, a z niéy gołębińców naczynili. *Zrn. Pſt.* 264 *b.* Nadziałasz forstów na przybytek z drzewa Setym. 1 *Leop. Ex.* 26, 15. Dworska powinna obrusów, ręczników, serwet dostatek nadziałać. *Haur. Ek.* 86.

NADZIAŁY, NADZIANY, NADZIEWANY *Part. Verb.* Nadziewać, Nadziać. *ob.* NADZIEWANY.

NADZICZYĆ się, *F.* nadziczy się *Rec. dk.*, *wydziwiać do woli, zur Gnüge wüthen und toben. Beſtya ta na lądzie do woli się nadziczywszy i napaſtwiwszy, do morza się wraca. *Gwag.* 493.

NADZIEIA, – iei, *ż.*, *Bh.* nadége, nadáloſt, ciąka (*ob.* czekać, oczekiwać); *Slo.* nádeg, duffáni (*ob.* ufać); *Sr.* 2. najeja; *Sr.* 1. nadjeva, nadjev; *Crn.* nadęga, ufanje; *Vd.* upanjè; *Rg.* nâda, nadanje; *Sla.* uffanje; *Bs.* uffança, uzdanjo, uffanjiçe; *Rs.* надежда, чаяніе, упованіе; *Ec.* надѣа, надежда, cf. *Etym.* dziać); spodziewanie się, otucha, die Hoffnung. Tuszysz sobie, że dostąpisz dobra, którego pragniesz; czuciem twoim iest nadzieia. *Pir. Wym.* 180. Nadzieia, ukontentowanie duższy, myślącéy o przyszłym dobru, przytrafić się mogącym. *Cyank. Log.* 40. Skutek niezawsze naszey rzeczy bywa, Ale nadzieia nigdy nie upływa. *Chroſć. Ow.* 290. Nadzieią cieszyć się nie wadzi. *Paſt. F.* 46. Nadzieia, dziecię miłości wlasney, a dziedziczką przyszłości. *Jez. Wyr.* Nadzieia czczo omyla. *Cn. Ad.* 526. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Koll. Liſt.* 2, 14. Nadzieia, wszystkich głupich matka. *Teatr* 33 *d*, 5. Zgubione nadzieie, z więdłe, pogrzebione. *Paſt. F.* 76. W samych nam sobie mieć nadzieię trzeba. *P. Kchan. Jer.* 261. W bogu nadzieia. *W.* 4 *Reg.* 18, 22; *Zab* 10, 261. Nadzieię swoię w bogu będę miał; niechay nadzieię swoię w tobie pokładaią

Panie, *Gil. Kat.* 53. Nadzieię pokładać *Rs.* имѣть надѣю. W tobie ia samym, Panie, człowiek smutny Nasca. W tobie ia samym, Panie, człowiek smutny Nadzieię kładę, ty racz o mnie radzić. *J. Kchan. Ps.* 7. Z odwagą w samey szabli nadzieię pokłada. *Bard. Luc.* 5. Gdy nadzieia zwycięſtwo obiecuie, śmieley się natęppuie. *Warg. Cez.* 71. Czynić komu nadzieię, tuszyć mu, *Rs.* обнадежить, обнадéживать. Ta nadzieia utrzymuie nas ieszcze. *Teatr* 8, 43. Kto nadzieią żyw, wiśnia – li wielki dziw. *Rys. Ad.* 26. Miłość nadzieią żyie i z nią kona. *Morszt.* 184. Stracić całe nadzieię, iest skończyć kochanie; *ib.* 47. Nadzieię tracić, zwątpić, rozpaczać, *Ec.* отнадéживаться. Ach prędkie tych co kochaią, nadzivie! *Morszt.* 233. Nie trać nadzieie, gdyć się nie dobrze dzieie. *Cn. Ad.* 526, cf. spodzieway się śmiele, póki dusza w ciele; Poki iedno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa; Będzie też kiedy dobrze, bywszy źle; Będzie też kiedy słońce przed naszemi wroty). Nadzieia ieszcze iest. *Cn. Ad.* 526, cf. ieszcze nie rozpaczać, ieszcze nie po wszystkim). Wierzę temu, co dawne nas przysłowie uczy, Nadzieia karmi, ale nadzieia nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 233. Karmiemy nadzieią serca, w nieszczęściu tęskliwe. *Paſt. F.* 29. Rzecz szalona, nadzieią się karmić, gdyż nią nikt nie utyie. *Ezop.* 34. Nadziei za pieniądze nie kupi. *Ezop.* 2. Ja nigdy nadziei nie kupuię; gdy co mogę mieć teraz, wolę niż potym. *ib.* 34. cf. lepiey chwała bogu, niż da-li bóg). Wszędy iużby była błędna nadzieia twoia. *Rey Pſt. Sz* 2, myślna nadzieia, niepewna, prożna. Próżną się nadzieią cieszyć *Rs.* суемудрствовать. Miasto w oblężeniu, i w złey nadziei. *Rey Zw.* 94 *b.*; raczey w obawie złego wyyścia, niż spodziewa się dobrego końca). Dobra nadzieia. *Cn. Ad.* 163, dobry znak, dobra oznaka, dobre początki. – Przylądek dobrey nadziei, *Cap de bonne esperance*, w końcu południowéy Afryki. *Dyk. G.* 2, 15, das Vorgebürge der guten Hoffnung. – b) *per excellent.* nadzieia kobieca, = brzemienność, die Schwangerſchaft, die gute Hoffnung, Hoffnung, andre Umſtände. Elektorowa iuż od trzech miesięcy przy nadziei ma się znaydować. *Gaz. Nar.* 1, 240. Krolowa znowu przy nadziei znayduie się; iuż to dwudziesta druga cięża tey monarchini. *Gaz Nar.* 1, 310.

NADZIELIĆ *cz. dk.*, Nadzielać *ndk.*, ile dosyć udzielić, genügſich mittheilen; *Bh.* nadéliti, nadélowati; *Rs.* надѣлять, надѣлять (надѣлъ, надѣлокъ udział). Ubogich iałmużną nadzielamy. *Sak. Pr.* 154. Dlaczego was natura ięzykiem nadarzyła? dlaczego rozumem nadzieliła? *Smotr. Lam.* 28.

NADZIEMNY, – a, – e, nad ziemią będący, über der Erde befindlich, *oppos.* podziemny). *Syxt. Szk.* 143.

NADZIENIE *ob.* nadziewać.

NA-DZIERAĆ *ob.* Nadrzeć.

*NAD-ZIERAĆ *ob.* dozorować. *Nadzieranie *Rs.* надзираніе dozor; *Nadzieracz *Rs.* надзиратель dozorca, cf. nazierać, naglądać.

NADZIEWAĆ, – ał, – a, *Act. ndk.*, Nadziać, *F.* nadzieie, *dk.*, *Bh. et Slo.* nadívati, nadívám, naditi, nabégi *farcire*; *Rg.* nadjetti, nadjévati *farcire*; *Cro.* nadevam, naterravam *farcio*, nadevam ime *indo nomen* cf. dziać, iak ci dzieią?, *Bs.* naditti imme *indere nomen*, naditti, naghnesti *farcire*; *Vd* nadjati oblezhi: oblec, ubierać, nakładać; *Rs.* надѣть, надѣвать odziać, kłaść na się, oblec).

: oblec), - *Pol.* napychać, natłaczać, napełniać, voll ſtopfen, anfüllen, ſtopfen; *propr. et figur.*; *Sr.* 1. nawotjam, *Crn.* basam, ſadlam, mashim, *Vd.* hatiti, ſadlati, bulati, nahatiti, nabulit, nabasati, gatiti, nadregati, pitati, marjashiti, moshiti; *Rs.* чиню, начиняю, начинзаю. Z tabaki kurzawą nosy nadziali. *Birk. Oboz. L.* 2. Jemu jedwabne słówka uszy nadziewają. *Banial. D* 3 *b*. Żeby się panowie przysłuchali, jak służący ich djablami nadziewają. *Teatr* 6 *b*, 19; t. j. djabłami karmią, klną im). Nadzicia nie nadziewa. *Min. Ryt.* 3, 233, t. j. nie karmi, nie tuczy, Hoffnung mäſtet nicht. *Teatr* 62 *d, d.* Nadziewać gęś żywą, tuczyć, karmić kluskami. *Cn. Th.*, Gänſe ſtopfen. Nadziewać gęś zaraz ſzyią, prosię, cielęce piersi, z natykać nadzieniem, mit Fülſel füllen. *Wiel. Kuch.* 406. Kiszki tak wołowe, iako i wieprzowe powinna dworka nadziewać. *Haur Ek.* 86, *ob.* nadziewanka, nadziewanie. - §. *2) Nadziewać się *recipr.*, spodziewać się, *Bh.* nadíti ſe, nadati ſe, z spodziewać się; nadiwati ſe *diu ſpectare*, *etym.* dziw; *Sr.* 1. nadjepu ſo; *Sr.* 2. najaſch; *Rg.* nâdatise *sperare*; *Bs.* nadatse *expectare*; *Cro.* nadjamsze, nadejèmsze *praesagio, spero*; *Vd.* vupati, dovupati (*ob.* ufać); *Rs.* надѣяться, надѣюсь; (*Ec.* надждáю, ожидáю, z czekam); hoffen. Od kogo się naywięcéy czego nadziewaią, naywięcéy temu zabiegaią. *Kosz. Cyc.* 29. Od boga tego się nadziewał, co mu nie było obiecano. *Salut.* 5, 23. Zeszło mu na pomocach, skąd się ich nadziewał. *Bielſk.* 504. Nigdym się nie nadziewał, abym cię kiedy widzieć miał. *Radz. Genes.* 48, 11. Nadziewał się widzieć od niego iawne cudo. *W. Poſt. Mn.* 170. Król Duński nadziewał się ieszcze czego lepszego od Polaków dostać. *Gwag.* 422. Prawdy ostréy, abyś się tu doczytać nadziewał. *Orzech. Qu. praef.* Przekładał arcybiskup i gniew boży, którego i król i Rzplta nadziewaćby się mogła. *Gor. Dz.* 162. Nadzieway się każdy wierny, iż ci bóg da łaskę. *Rey Ap.* 15. Zawsze bądźmy gotowemi, bo gdy się nie nadziejemy, pan przyydzie. *Gil. Kat.* 243. - §. b) Nadziewać się na co, z spuszczać się na co, ſich auf etwas verlaſſen, ſein Zutrauen ſetzen. Nie na łuk moy nadzieię się, ani mieczmoy zbawi mnie. *Bud. Ps.* 44, 6. w łuku moim nie ufałem. *Bibl. Gd.*). Są, którzy nadziewaią się na maiętności swe. *Bud. Ps.* 49, 6, ufaią bogactwom swoim. *Bibl. Gd.*). Nadziewaycie się na każdy czas ludzie, bóg ufanie nasze. *Bud. Ps.* 62, 9. Lepiey nadziewać się na Jehowę, niż ufać w człowieku. *Bud. Ps.* 118, 8. NADZIEWACZ, - a, *m.*, co nadziewa, n. p. gęś, prosię etc., *fartor. Cn. Th.*, tuczyciel, karmiciel, der Stopfer, Gänſeſtopfer, Hühnerſtopfer; co nadziewa kiszki, der Fülſelfüller, Wurſtſtopfer; *Slo.* nadiwáč; *Bs.* nadivalaç; *Crn.* fadlavz; *Cro.* devenichar, nadevach. NADZIEWANIE, NADZIANIE, - ia, *n*, napychanie, natłaczanie, das Anſtopfen, Vollſtopfen. Nadziewanie gęsi kluskami, das Stopfen des Federviehes. Nadziewanie kucharskie, das Füllen mit Fülſel. Biegli kucharze w nadziewaniach kunsztownych. *Vor. Sat.* 200. Nadziewanie, z NADZIENIE, *Bh. et Slo.* nadjiwka; *Sr.* 1. pólneno; *Rg.* nadjevak, nadjedba; *Bs.* nadivenje, naghnetenje, kogljen; *Cro.* nagnyetenye, devenicza, nadev; *Ross.* начинка; to, czym nadziewaią pieczenie, kiszki i t. d., das Fülſel, die Fülle. Nadzienie do wielu

potraw mięsnych i poſtnych robi się, sporządziwszy do tego rozmaitym sposobem siekaninę. *Wiel. Kuch.* 406. NADZIEWANKA, - i, ż., nadziewanego co, *Bh.* nadjiwanina, klobaſa, kielbasa), etwas Gefülltes, gefüllte Speiſe. *Tr.* - §. kiszka nadziana. *Tr.*, eine Wurſt; *Cro.* devenicza; *Bs.* diveniça, nadiveniça; *Rg.* djevenizza, nadjevenizza. NADZIEWANY, NADZIANY, - a, - e, *part. verbi* Nadziewać, Nadziać; z napchany, natłoczony, napełniony, voll geſtopft, voll gefüllt. Wszyscy byli ſtrachem nadziewani, Mogli bydź w obec tchorzami nazwani. *Auszp.* 21. Wiatrem i dymem nadziany, Musi świat lekki bydź zwany. *Dar. Lot.* 12. - §. karmny, nakarmiony, tuczny, geſtopft, gemäſtet, feiſt. Nadziewanego abo karmnego cokolwiek, gęś, ptak, cielę, baran, *farctum aliquid. Cn. Th.* U dworu lepiéy bydź odzianym, niż nadzianym. *Dwor. E.* 3. - §. nadzieniem natkany, *Cro.* nagnyeten, mit Fülſel gefüllt. I ryby na poſt siekaniem rozmaitym nadziewane bywaią. *Wiel. Kuch.* 406. - §. 2) Nadziany, *nadziały, nadzieszny, z spodziewany, gehofft, verhofft; *Sln.* nádanj; *ob.* nadany). Zdziwią się nagléy odmianie nienadziałego zbawienia, z *Leop. Sap.* 5, 2, niespodziewanego. 3 *Leop.*). Czas nienadzieszney potrzeby. *Rey Zw.* 166. Nagło a nienadziane odjechanie. *Mącz.* Nienadziana rzecz na mię przyszła; *nec opinata. Mącz.* Przypadł na mię nagły i nienadziały ſtrach. *Leop. Sap.* 17, 15. Nieodpowieduie i nienadziałego w namiocie zamordował. *ib. Mach.* 1, *Cro.* iz nenada, z z nienacka; *Ec.* внезáпу; *Rg.* nenaadni *repentinus*). NADZIEYNY, - a, - e, od nadziei, czego się spodziewać można, hoffnungs-, hoffentlich; *Sr.* 1. nadjepiczné; *Rg.* naadni; *Rs.* надéжный, z (pewny, ufny, zaufania godny; *Ec.* полнадéжный, *Gr.* ἡμιέλπιδος *semisperans*). Widoczną utaiłem goryca w nadzieyną odziewaiąc ie sukienkę. *Mon.* 65, 95.

NADZIL, - a, *m.*, miaſto w ziemi Chełmſkiéy. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt im Chelmiſchen.

NAD-ZIOMEK, - mka, *m.*, w ogrodzie, *terraſſe.* n. p. Ja chcę wieniec przybarwić pachnącemi ziołki, Po nayblizszym nadziomku zbieraiąc hołki. *Zab.* 16, 88 *et* 8, 120 *Tręb.*, eine Gartenterraſſe, cf. grzęda, lecha, leszka.

NADZIWIĆ się, *f.* nadziwi się *rec. dk.*, Nadziwować się *ndk.*, wydziwić się, ſich genug wundern, bewundern; (*Bh.* nadiwati ſe *diu ſpectare*); *Bh.* nadiwiti ſe; *Rs.* надивиться. Pismom iego uczeni nadziwić się nie mogą. *Zebr. Zw.* 96. Nie może się nadziwić tak wielkiéy mądrości w tak młodym wieku. *Stas. Num.* 2, 138. Nieprzyiaciel może się téy twierdzy dobrze podziwować, i nadziwować, aby ią miał otrzymać mocą. *Boter* 81. *NADZIWY *adv.*, (*ob.* Dziw), na podziw, abyt, zu verwundern, außerordentlich. Siostra Wisława, iż nadziwy była szpetna, nikt iéy poiąć nie chciał. *Bielſk.* 86.

NĄDZKA, - i, *m.*, nędzarz, ein Elender. Nądzkowie albo niedopankowie, nie-czuiąc się w powadze i wziętości, radzi ią pychą nadſtawiaią. *Fred. Ad.* 26. Pyszny nądzka, kiedy spanoszeie. *ib.* 35, cf. sowa, kiedy skobuzieie, cf. ciężki z sługi pan, z kléchy pleban.

NADŻOŁĄDKOWY, - a, - o, über dem Magen gelegen; *Anat.* Okolica nadżołądkowa, *regio epigaſtrica. Krup.* 2, 14.

NA-DZWIGNĄC *cz. idntl.*, nadźwigać *ndk.*, dźwignąc

nakłaść, woranf hinbeben, *Rs.* надвинуть, надвлгать, надвигивать. Nadżnigać się *zaimk.*, dźwiganiem dogodzić sobie, labzmordować się, ſich ſatt oder müde heben.

NADZWONIĆ się *zaimk. dk.*, dzwonieniem nasycić się, zmordować się, ſich ſatt, oder ſich müde lauten; *Rs.* назваиваюсь, назвонйтьсн; *Vd.* nasvoniti.

NADZWYCZAYNOŚĆ, - ści, ż., niezwyczayność, extraordynaryyność, die Ungewöhnlichkeit; *Ross.* чрезвычайность, необычайность, необыкновенность, крайность, странность. Zdania samą nadzwyczaynością zaszczycone, w poważeniu zostaią. *Zab.* 6, 30-. Co mówić o wydarzeniach osobliwszych w swoiey nadzwyczayności? *Jez Wyr.* NADZWYCZAYNY, NADZWYKŁY, - a, - e, Nadzwyczaynie *adv.*, niezwyczayny, nad tryb pospolity, extraordynaryyny, nietrybowy, außerordentlich, ungewöhnlich; *Vd.* isverſten, vsheuzhen, prejmeren, isporeden, *Sr.* 1. nimoradné; *Rs.* чрезвычайный, необыкновенный, необычайный, крайный, сверхъестественный, странный; *Ec.* нарядный. Bozka bardzo nadzwyczaynie obchodzić nie raz się przez nadzwykle zpawy do serc ludzkich. *Prz. Ab.* 61. Nadzwyczaynie, nie trybem pospolitym. *Cn. Th.*

NADZWYŻ *ob.* Nadzwyż.

NAD-ŻYĆ, *f.* nadżyie *med. dk.*, po kim, dłużey od niego żyć, einen überleben. *Tr.*

NAELEKTRYZOWAĆ *cz. dk.*, elektrycznością zaprawić, elect.ſch machen. Liſtek ſota naelektryzowany od ślusarskiego walca. *Scheidt.* 24.

NAFABRYKOWAĆ, *f.* Nafabrykuie *cz. dk.*, dosyć pofabrykować, eine Menge fabriciren. Nafabrykowali sobie wielkie przywileiow, iakoby od zmarłego krola nadanych. *Nar. Hſt.* 7, 80.

NAFARBOWAĆ *cz. dk.*, dosyć pofarbować, genug färben; *Vd.* nafarbati, *Rs.* накрасить, накрашивать, нарумянить, нарумянивать.

NAFASOWAĆ, *f.* nafasuie *cz. dk.*, napełnić, natłoczyć, voll pfropfen, aufullen. Zamek Smoleński ścianami, blankami, kiemi izbami, z dębu arobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzony. *Stryk.* 721. Mięsną strawą chciwe zbrzucko nafasował. *Zebr. Ow.* 378. Natkay, nafasuy serce swe mym smutkiem, *pascere satiaque. Zebr. Ow.* 145.

NAFRASOWAĆ *cz. dk.*, nagryźć, nadręczyć frasunkiem, genug kränken. Nafrasować się kogo. 1 *Leop. Deut.* 8, do woli nagryźć się kogo.

NAFTA, - y, ż., die Naphta, gatunek oleiu ziemnego, bardzo płynnego, łatwo się zapalaiącego. *Kluk Kop.* 1, 205.

•NAG *ob.* Nagi.

NAGABA, - y, ż., nagabanie, nadrażnienie, pokuszenie, pokusa, die Anfechtung, das Anfechten, Reizen. Chcę ci dowieść, że twoie domysły są słane, Które ci wątpliwości sprawiły nagabę. *Przyb. Milt.* 23). Twoia boiaźń zaręcza, rzekł mu Zefon śmiały, Że cię naymnieyszy zwalczy mimo twe nagaby. *Przyb. Milt.* 131. NAGABAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nagabnąć, *f.* nagabnie *idtl.*, NAGABYWAĆ *frequ.*, drażnić kogo ile dosyć, nie dadź mu pokoiu, einen anfechten, ihn reizen, zerren. Niech nieprzyiaciół częstemi podiazdy nagaba, aby tak bitwy unikaiąc, ich strudził. *Stas. Num.* 1, 108, *harceler*).

Nie nagabnę, ale nagabaią temu odpowiem. *Cn. Ad.* 624. Powoli nagabała ią tęsknosć, i chęci widzieć znowu ſtoroba, napaſtuie mię, napada na mnie. *Wlod.* Świętopełk taiemnie Prussakow do rebellii nagabywał. *Krom.* 251, *sollicitauit*, poduszczał, nabechtał. NAGABANIE, - ia, *n., subſt. verb.*, die Anfechtung. Jak długo kupca imienia, przedawca powinien od nagabania bronić. *Sax. Tyt.* 75. NAGABANY, - a, - e, *part. perf.* uniespokoiony, zdrażniony, ſkuszony, angefochten, gereizt. Gdy pospólſtwo widzi grymasy, gadaniu i łamania się, z wieloſci robaków w człowieku pochodzące, sądzi go bydź opętanym, czyli od czarta nagabanym. *Perz. Lek.* 190. S. Agnieszka, różnemi sposobami nagabana do grzechu, nie pozwoliła. *Bals. Nied.* 1, 44. Nietylko nagabanym bydź żołnierſtwy, ale i biczami sieczony, i w sztoki kiabydź żołnierſtwy, ale i biczami sieczony, i w sztoki krajany za Chrystusa chciał bydź. *Birk. Dom.* 72. NAGABACZ, - a, *m.*, n. p. *exagitator*, niespokoynik, nagabacz, jako niektórzy mówią. *Mącz.*, der Anfechter, Störer.

NAGACIĆ, *f.* nagaci *cz. dk.*, gacią pomościć, mit Reisbündeln bebrücken, mit Faſchinen belegen; *Rs.* нагатить, нагачивать. Gałęzi i chroſtowiſka nanosiwszy, a rzekę niemi nagaciwszy, wſkok na tamtę ſtronę przeiżdżaią. *Krom.* 784, *amne conſtrato*). *Via ſtrata* brukowana, nagacona droga. *Mącz.*

NAGADAĆ, *f.* nagada *cz. dk*, wiele pogadać, viel herſagen, herreden; *Rs.* наговорить, наговаривать, наскавать, наскавывать. Prawda, że mię wyciął w gębę; alem mu za to nagadał wiele rzeczy. *Teatr* 54, 26. Nagadać się, *Rs.* наказаться, *recipr.*, do woli wygadać, ſich ſatt reden, ſatt plaudern. Oto się dwoch bałamutow zeszło; nagadać się nie mogą. *Teatr* 55 *e*, 10. Nie słucham nigdy, i kiedy czasem nagada się dość długo, zdaie mi się, żem tylko głos słyszała. *ib.* 14, 37.

NAGADZAĆ się; *ob.* Nagodzić się.

NAGALIĆ, *f* nagali *cz. dk.*, Nagalać *ndk.*, nakierować, zaſtręczać komu, hinterken, einem etwas zuwciſen, ihm zuſpielen, in die Hände ſpielen. W prawą, gdym płachty nagalał, Coż czynisz? wrzasnął. *Zebr. Ow.* 75, *dextra mihi lintea danti*). Biſkupſtwo Włodzławſkie król Gruszczyńſkiemu nagalał. *Krom.* 577. Senatorowie częścią Olbrachtowi, częścią Aleksandrowi, a niektorzy Zygmuntowi królestwa nagalali. *ib.* 752, *deſtinatant*). Z dwoma swoich tysięcy, wziąwszy się do Rzawu, co się powinie, czego gniew nagali, Rowna z ziemią. *Tward. Wlad.* 252. Co pierwey mam chwalić, i zkąd tak powiewnego polotu nagalić żaglom iego? *ib.* 1. Niech kupczy; morzu zdobyczy nagala. *Min. Ryt.* 3, 171. Tralunek iey okazyą dość sposobną do zemſty nad Duninem nagalił. *Krom.* 166. Oszczerca więcey ci pochwały nagali Niż prawdziwy przyiaciel, ktory słusznie chwali. *Kor. Hor.* 22.

NAGANA, - y, ż., naganienie, przygana, der Tadel; *Sr.* 1. banidba; *Slo.* bana; *Bh.* hana, vtrika; *Crn.* graja; *Vd.* prigovor, tadeu, ſkr na, madesh; *Rs.* хула, поруганье, укоръ, укоръ, укоризна, похуление, воспрещенїе, нареченїе, нарекание (cf. narzekać); *Ec.* гаждь. Jak głowne dawałem mu nagany! iakie mu kazania prawiłem! *Teatr* 36 *b*, 29. Cały moy smutek przychodzi z obawiania się nagany. *Teatr* 7, 5. Bez nagany czło-

wiek, święty, sprawiedliwy. *Wiśn.* 532, cf. bez ale). NAGANIC, - il, *f.* nagan, *cz. dok.*, Naganiać *niedok.*, przyganić, tadeln. (*Etym.* bańba, gańba); *Vd.* opesnuvati, obtadrati, omenahovati, potvarjati; *Rs.* похулить, перехулить, похулять, расхулить, расхуливать, поречить, опорочить, опорочивать, порещи, перекуі, порицать, оговорить, оговариваю, укорить, укорять. Mam prawo naganiać twoie zdrożenia. *Teatr* 43 *c*, 14. Czyż możesz sobie naganiać, żeś była sprawiedliwą? *Węg. Mar.* 1, 196. Łatwiey iest czynności naganiać, niżeli bydź czynnym. *Dyar. Gr.* 84. Sła naganić wyiępków możemy, nie uskromić. *Petr. Wł.* 11. Ściągnęły się ich nienaganione woyska. *Krom.* 416, *non contemnenda*, nienaganne, untadelhaft. - *Iudicem*: naganić wyrok, a ruszyć od niego do wyższego sądu, appellować, den Richterſpruch nicht anerkennen, und höher appelliren. *Petrus non provocauit, vulgariter* nie naganił. *Vol. Leg.* 1, 23. Adwersarz nie ma nic, czymby sentencyą naszę mógł naganić. *Salin.* 4, 416, zbić i wyżey ruszać). *Sententia iudicis, quae non fuit aliqua prouocatione suspensa, vulgariter* nie naganiona, *transit in rem iudicatam. Vol. Leg.* 1, 23. *Cum aliquis arguit, alias* nagani *sententiam castellani ... ib.* 36. - §. Jeśliby kto cudzoziemcowi naganił na szlachectwo ... *Stat. Lit.* 81, t. i. zadawał mu coś, zarzut iakiś uczynił, jemandes Adel tadeln, Einwürfe gegen deſſen Aechtheit machen. O cudzoziemcu naganionym o szlachectwo. *ib.* (II. NAGANIAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nagonić, Nagnać, *f.* nagoni *dk.*, *Bh.* nahnauti, nahnat, nahoniti (nahan'a spędzenie czyli ruszenie zwierzyny *commotio*); *Sr.* t. nahanam; *Cro.* naganyam; *Crn.* nagajnam; *Vd.* naganjati, nagnati (naganja, z pobudką); *Rg.* naghnatti; наганить, наганять (*Rs.* нагонъ napędzenie); napędzać, auf etwas hintreiben, hinjagen, hinzu jagen, vorwärts treiben. Jedni uciekali, drudzy naganiali. *Pilch. Sall.* 206. W dobrym bycie, kiedy komu szczęście zewsząd pędzi, ze wszęd nagania ... *Gor Dw.* 368. Ordę nagnał do przerwy. *Jasł. Bak. O.* 2. Rozgromiona i nagniana w błoto 15. Branek nędznych z Rusi, których Tatarowie nagnali, iako bydło do taborów Tureckich na przedaż. *Birk. Polz.* 11. Młodemu roz m do głowy naganiać trzeba. *Cn. Ad.* 152, cf. dębowa wić uczy robić, a brzozowa rozum dawa). Naganiam komu kłopot, z nabawiam kogo kłopotu. *Cn. Th.*, einem Kummer machen, Sorgen auf den Hals bringen. - §. nago ić, gonić dogonić, nałowić, erlagen, fangen. Liszek-li chytrych, wilkow-li nagoni, Z iakim tryumfem pozwiesza ich z koni! *Tward. Daf.* 7. - §. Naganiać się do kogo, zapędzać się na kogo, auf einen losgehen. Rzekł: nie cierpię tego i naganiania się do Walka z kimm. *Teatr* 32 *b*, 118). NAGANIACZ, - a, *m.*, ganiciel, który wszystko gani, wszystkiemu przyganiający, der Tadler; *Bs.* koritegl; *Cro.* koritel; *Ec.* поражда́мель, похули́мель; *Rs.* порица́мель, укори́мель. Epikur, Stylpona naganiacz. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Piękne było arcybiskupstwo Aaronowe: patrz iak plugawy naganiacz za nim idzie Kore! Ile cnotliwych i pobożnych ludzi, tyle tych naganiaczów i censorów. *Birk. Zbar. B 4.* Niektórzy niesprawiedliwi człowieka naganiacze, łżć w pismach i mowach swoich naturę zwykli. *Zab.* 7, 362. (II. NAGANIACZ, - a, *m.*, od gonienia, napędzacz, który przypędza, der Zuſammentreiber, Herumtreiber ꝛc.; *Bh.* nahonič; *Sr.* 1. nahanič, *f.* nahaničjer, *f.* nahaničjerka). NAGANNOŚĆ, - ści, *ż.*, wartość nagany czyli przygany, die Tadelnswürdigkeit, Tadelhaftigkeit. Poczytałabym się za nieszczęśliwą, gdybym ściągnęła na się iaką naganność. *Węg. Mar.* 1, 93. Rzadkiéy rzeczy szukał, to iest nienaganności. *Pilch. Sen.* 6, cf. nieplamiłość, niepokalaność. NAGANNY, - a, - e, NAGANNIE *adv.*, przyganny, przygany godny. *Cn. Th.*, tadelhaft; *Vd.* gaditliu, svaritliu, sanizhliu; *Rs.* зазо́рный, порочный, укоризненный, претыновенный; *Eccl.* гаждательный, достогаждательный.

NAGARBIĆ, *f.* nagarbi *cz. dk.*, nakrzywić na garb, etwas krumm biegen. Był Ludwik twarzy wesołéy, ramion troszeczkę nagarbionych. *Krom.* 389, ein wenig buckelig. Nagarbić się *Rs.* нагорбиться.

NAGARNĄĆ, *f.* nagarnie *cz. idntl.*, *Bh.* nahrnauti; *Rg.* nagarnutti; *Bs.* nagarnuti, nagrrinuti; *Cro.* nagernújem, garścią nagromadzić, nasunąć, nasuwać w kupę, aufraffen. Kazał Turniusa przywiązać, i nagarnąwszy plugawego śmiecia pod nim kurzyć. *Weresz. Rgl.* 121. - §. ogarnąć, uchwycić, ergreifen. Miłością ku niéy nagarniony. *Zebr. Ow.* 233, *amore captus.* Kassandrę widzę, że ią duch Apollinowy zwykły nagarnął. *J. Kchan. Dz.* 79. Nargarnąć się *recipr.*, *Bh.* nahrnaut ſe, zbiedz się, zkupić się, ſich zuſammen häufen, zuſammen drängen. Pogaństwa nagarnęło się wiele do kupy blizko szańca. *Birk. Chod.* 34 Wodka ta ięzyczka w gardle ociężkości, z zbytnich flusów do niego nagarnionych, iest ratunkiem. *Syr.* 293, zebranych.

NAGDAKAĆ się *rec. dk.*, *Bh.* nakdákam ſe, do woli lub do zmordowania się ugdakać, ſich ſatt oder müde gacken; *pr. et fig.* Po kilkakroć o tym wyżéy nagdakawszy się, tak daléy bluźni. *Pim. Kam.* 200.

NAGĘBEK, - bka, *m.*, *Bh.* náhubek, krabuſſa, Maulkorb: *Sr.* 1. nahubné kolb, rézadwo, prémza; *Rs.* нарыльникъ, намордникъ. Narzędzie na gębę, na pysk, aby głosu nie wypuszczać, aby nie kąsać, kaganiec. *Wlod.*, der Maulkorb, die Bremſe. Nagębek wkładać *Rs.* бромать. NAGĘBNY, - a, - e, na gębie się znayduiący, auf dem Maule befindlich.

NAGĘŚCIĆ *cz. dk.*, ile dosyć zgęścić, ziemlich anfüllen, voll und dick machen. Nagęszczony, natłoczony, napełniony, voll gepfropft, dicht, häufig, liczny zahlreich. Nagęszczony senator do dworu krolewskiego zjechał się. *Krom.* 753.

NAGI, - a, - ie, *Bh.* nahý; *Slo.* nahi; *Vd.* nag; *Crn.* nâg; *Sr.* 2. nagi; *Sr.* 1. nahi; *Rg.* négh; *Cro.* nág, gôl; *Rs.* нагій; *Isl.* nakin, *Angl.* naked, *Suec.* nakot, *Dan.* nogen, *Ger.* nackt, bloß, unbekleidet, unbedeckt, bezszatny, nieodziany, nieokryty, unbekleidet; *caret Comparatiuo).* Byli oboie nadzy, Adam i z żoną swą, a nie wstydzili się. 1 *Leop. Gen.* 2. Nagi iestem *Ec.* наготою. Panienka iedna naga, bo były na niéy szaty pognity, naleziona od iednego łowcza ... *Sk. Dz.* 858. Nagiego, tak iak się urodził, za koniem wlekli. *Sk. Zyw.* 1, 232, mutternackt. Nagim przyszedł z matki mey żywota, Nagim się wrócę pod śmiertelne wrotá. *Chrośc. Job.* 10. - Sniadek Afrycki nagim zowią, że korzeń iego tak subtelną łupinkę na sobie ma, że się zda żadney nie mieć.

Syr. 862. Łodyga naga, bez liści, łusek, kolców i t. d. *Jundz.* 2, 14. Włos nagi puściwszy po sobie, błąka się samopas. *Zebr. Ow.* 166, *nudos capillos* bez wieńców i t. d.). Muszę teraz bydź kontent, iak nagi w pokrzywie. *Zabł. Amf.* 60. – Nagi, s obnażony, gòły, nic nie maiący, bloß, entblößt, nichts habend. Nieſtraszny nagiemu rozbóy. *Rys. Ad.* 45. Dziesięć zbroynych u iednego nagiego nic nie wezmą. *Rys. Ad.* 10. Z nagiego trudno wziąć. *Opal. sat.* 149, gdzie nic niemasz, i cesarz nie weźmie). – *Vd. Prov.* kiri enobart pade v' nagu, teshu pride keda k' blagu, s kto raz został nagim, czyli gołym, ciężko kiedy przyydzie do bogactwa). Boże day ci dom nagi, czcze w starości głody. *Hul. Ow.* 61. Nagiego żołnierza szowię, nie żeby bez sukni był i koszuli, ale iż we zbroię nie iest ubrany. *Gor. Sen.* 361, ein nackter, wehrloſer, waffenloſer Soldat. Nagie granice, naga obrona, A na zawodzie ręczszym korona. *Tward. Mis.* 4, t. i. bezbronne, wehrlos, unbedeckt. Jam iest młody, a przetom ieszcze bez uwagi, I burzliwym pasyóm iestem jak cel nagi. *Jabł. Tel.* 74, niczym nie zasłonony, na sztych wydawiony, den Leidenſchaften bloß geſtellt. Mało na świecie naga waży cnota. *Zab.* 13, 248 *Nar.*, t. i. szczera, nieprzyprawna, w bawełnę nie uwinięta, lub też uboga, bezposażna.

Pochodz. *naguchny*, *naguteńki*, *nago*, *nagość*, *nagota*, *obnażyć*.

NAGIĄĆ, *f.* nagnie *cz. dk.*, Naginać, – ał, – a, *ndk.*, *Bh.* nahnu, nahybati, s *nagibać; Slo.* nahybugi; *Sr.* 1. nawihnu, zwihnu, nazhihnu; *Vd.* nagniti; napogniti, nagnil, nagnem, nanagniti, nageniti, nagibati; *Crn.* nagniti, nagnem; *Cro.* nagnuti, nagibbam, nagibljem; *Bs.* naghnuti; *Rg.* naghnutti, naghijbam; *Rs.* нагнýть, нагибáть. cf. *Ger.* neigen, *Dan.* nege); zginać co ku czemu, wohin beugen, umbeugen, beugen. Gałąź rosła nie da się naginać. *Cn. Ad.* 324, im kot starszy, tym ogon twardszy). Snadno iest młode umysły naginać, i ku dobremu wkładać. *Pilch. Sen.* 217. Zaledwo dziewczę ślubnych lat dosięże, Myśli, iak w tańcu gładką stopę nagnie. *Hor.* 2, 70 *Nar.* W czasie i mnie starość nagnie siwa. *Hul. Ow.* 215. NAGIĄĆ się, Naginać się *recipr.*, *Bh.* nahybat se; *Rs.* нагнуться, нагибаться, ſich beugen, ſich krümmen. Nachylać się, *incuruescere. Cn. Th.* NAGIĘCIE, NAGINANIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, nachylanie, das Beugen, Biegen; *Slo.* nahýbáni, nahybnutj, nahybka; *Vd.* nagnenje, nagnitje, nagibleni, nagib, pognenje; *Cro.* nagibanye; *Rs.* нагúбъ, нагибáнïе. Co za delikatność w nagięciach głosu, co za różność w iego odmianach! *Węg. Mar.* 1, 287. Naginaniu przeciwny, niepowolny, do naginania twardy, nagięcia nie trzymaiący, odginaiący się *renitens. Cn. Th.*, *oppos. Cro.* nagiblyiv *flexibilis*, giętki, gibki. – §. b) nagięcie, *curuatura. Cn. Th.*, krzywizna, przegub, die Krümmung, der Bug. Srzodek łoża armatnego, gdzie drzewo iest przycięte, zowią nagięciem, *Archel.* 3, 60. NAGIĘTY, NAGINANY, – a, – e, *partic.*, *Bh.* nahnuty; *Vd.* nagnen; *Cro.* nagnyen); nachylony, nakrzywiony, gebrugt, gekrümmt. Kornety nagięte. *Zimor. Siel.* 174.

NAGIETEK *ob.* Nogietek.

NAGLĄDAC, NAZIERAC, – ał, – a, *cz. ndk.*, Nayrzeć, Naźrzeć, *f.* nayrzy, naźrzy *dk.*, (*Etym.* *irzeć),

Bh. nazírám, nahlížeti, nahlídnauti, nakauknati, nakaukati; *Bs.* nazritti, viditi; *Rg.* nazretti, ziram; *Vd.* nagledati, nakukati (*Vd.* nagledliu, s oczywisty); *Rs.* нагля́дывать; *Ec.* нагляда́ю, назира́ю, назря́мъ, назря́ти; s nagląda dokąd z góry, patrzeć na dol (cf. nazierkiem patrzeć, w nazierki), patrzeć w co, gdzie, herab ſchauen, hin ſchauen, hinein ſchauen. Ten, który ma wolność dostrzegania biesiadników, łoi i nagląda, których pochlebstwo, których obżarstwo, godnemi czyni wezwania na iutrzeyszą ucztę. *Pilch. Sen. liſt.* 350. Szalony oknem będzie naglądał w dom. 1 *Leop. Syr.* 21, 26. W każdy kierz, ieśli zaiąc pod nim nie siedzi, naglądaią. *P. Kchan. Orl.* 355. Patrzałem na prawo i naglądałem, a nie był żaden, któryby mię poznał. *Wrobl.* 322. Marcin ustawicznie naziera, ieśli Pan nie idzie. *Teatr* 24 c, 50. Nie lubię, kiedy mi kto z tyłu naziera. *ib.* 18, 5. Nieznośna, kiedy kto swoie powiaty dzierży, i w drugiego grunta zazdrościwemi oczyma nagląda. *Smotr. Lam.* 41, cf. nienayrzeć). Biegun, włócząc się tylko, w cudze garńce naglądał. *Sk. Dz.* 363. *Manticulor* do cudzych mieszków naglądam, kradnę. *Mącz.* Chcąc o pismach Stoików sądzić, trzeba je wſkroś przeczytać, nie zaś z dorywcza tam i owdzie nayrzeć. *Pilch. Sen. liſt.* 266. – Naglądać gdzie, do kogo, nazierać, s zaglądać doń, odwidzać go, zu einem hinein ſehen, ihn beſuchen, ſehen, wie es ihm gehe. Goście przerażeni okropnym dźwiękiem, coraz rzadzéy do nas naglądaią. *Mon.* 67, 244. Odtąd już nie nayrzy na to tam mieysce. *Haur Sk.* 62, cf. nienayrzeć, nienawidzieć). Dłużnicy i rzemieślnicy nadchodzą, naglądaiąc do pana. *Lek. C.* 3. – Naglądać, Nayrzeć kogo, patrzeć nań, einen anſchauen *Fig.* n. p. Nieszczęśliwy Sosyo, Sosyo nieſtety, Jak srogie twą kolebkę nayrzały planety! *Zabł. Amf.* 96, cf. *Crn.* naględ *aspectus*; *ob.* aspekt; *Rs.* наглядка przypatrowanie się, *Naglądarz, *nazierca, doglądacz, obserwator, *Vd.* nagledaun; *Ec.* нагляда́тель, назира́тель, *Rs.* наблюда́тель. – § naźrzeć się, napatrzeć się, ſich ſatt ſehen, *Rs.* наглядѣться. Długich pomp naźrzą się Kapitolskie mury. *Zebr. Ow.* 19, *visent.*

NAGŁASKAC się, *f.* Nagłaszcze się, *recipr. dk.*, *Bh.* nahladiti se, do nasycenia lub zmordowania się pogłaskać, ſich ſatt, oder müde ſtreicheln. Ostraszyłem się potym i szedłem ku Iwowi, Wolnom się go nagłaskał, by pieska iakiego. *Rey Wiz.* 110. – *transl.* nagłaskać, udobruchać, *Bh.* nahladholiti se, s *ſludere lenire, mitigare; Rs.* наласкивать, нала́щивать, nagładzić, naglancować, napolerować, glatt ſtreicheln, glätten.

NAGLE *adv. adj.* Nagły, *Bh.* nahle; *Slo.* náhle, naramně; *Vd.* naglo, hitro, nalo, na naglim; *Crn.* jederan (cf. jędrznie); *Sr.* 1. nahli, nahle; *Sr.* 2. napſchiſmo, napſchiſko; *Bs.* naglo, brrizo; (*Rs.* нáгло gwałtownie, zuchwale); *Rs.* мгновéнно; *Ec.* хи́тро, помя́тно; pędem, prędko, nierozmyślnie, plötzlich, jählings, ſchnell. Co nagle to źle. *Zegl. Ad.* 42. Za zwyczay nagle, bywa po djable. *Teatr* 29 c, 69, *Slo.* náhlá robota, nikdi ně b wá dobrá; cf. *Vd.* muha, katira perleti, hnishi piknì, s mucha, która przelatuie, gorzey kąsa). Zapuść, zapuść kotwice, zrzuć napięte żagle, Wiedz, że ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Błaz. Tl. A.* Nagle

zginąć, znośnieysza rzecz iest dla człowieka, Niż kiedy w długiey trwodze klęski swoiéy czeka. *Zab.* 8, 399 *Koryt.* Medyków dowcip nie ratuie chorych, którzy uprzedzaią Smiercią recepty i nagle konaią. *Paſt. F.* 23. Z nagla, z kopyta, na prędce (*oppos.* z wolna), in der größten Geſchwindigkeit, plötzlich (urplötzlich); *Bh. et Slo.* znábla ex *abrupto*). Woyna się z nagla zaczęła; wprzód się dowiedzieli o iéy zaczęciu, aniżeli się na nię gotuią. *Siem. Cyc.* 292, *ib.* 170; *oppos.* z nienagla. *Bh.* znenábla; *Slo.* pozné nábla, z. po woli, nie z prędka, wolno, gemach, ohne Haſt. Rewizya listów wielki czas wziąć musiała, bo z nienagla się odprawowała, przestrzegaiąc tego, aby kto ukrzywdzon nie był. *Vol. Leg.* 2, 638. Prosi i radzi, aby się zjeżdżali Szlachetne serca z nienagla kołysze, Wszystko przekłada, czymby się wzbudzali. *P. Kchan. Jer.* 7. Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagla biedai się z latem, aż iéy lato ustąpić musi. *Podw. Wr.* 37. Ja będę mówił cicho, a z nienagla, a wy słuchaycie, a w rozum bierzcie. *Jer. Zbr.* 6.

NAGLIĆ, – ił, – i, *cz. ndk.*, przynaglać, do prędkości większéy przypędzać, przyśpieszać, beſchleunigen, antreiben, geſchwinde vorwärts betreiben: *Slo.* náblim; *Cro.* nagliti, náglim, hurlim; *Rg.* nâghliti; *Rs.* мопонúмь, мypяùмь. мypлю, cf. trapić). Kiedy bydlę w robocie zbytnie naglone będzie, następuie gwałtowne krwi okrążanie. *Kluk Zw.* 1, 154. Czas nagli. *Teatr* 50, 87, die Zeit iſt dringend. (*Slo.* nahljm ſe, *Rs.* моропúмься śpieszyć się; *Crn.* naglèm se, z ukwapić się; *Rs.* нагляць natręt, zuchwalec, gwałtownik). NAGŁOŚĆ, – ści, *f.*, (*Bh.* nahlość *praecipitium*, *Rs.* нагло́сть, z gwałt, gwałtowność); skorość, naleganie, nagła potrzeba, die Eilfertigkeit, die Eile, dringende Umſtände; *Vd.* nagloſt, nagelan; *Crn.* nagloſt, nagléza, hitréza; *Cro.* nagloſt, nagloszt; *Rs.* нагло́сть, brzizochja *celeritas*, *impetus*; *Rg.* nâghlos, naglos, nâgloſt *impetus*, *vehemens animi affectio*; *Fc.* напрасность. Maiąc wzgląd na teraźnieyszą potrzebę i nagłość czasów. *Vol. Leg.* 3, 420.

NAGLOZOWAĆ *cz. dk.*, nanotować, krótko na kształt głozy, głozki, głozatki nakreślić, kurz anmerken, aufnotiren. Gomony czynią, iak się im nie wygodzi w czém, co w punktach swoich naglozowali. *Birk. Ex. B* 3 *b.* (*oppos.* wyglozować).

NAGŁOWEK, NADGŁOWEK, – wka, *m.*, *Rh.* nahlavec, z *capiſtrum*; *Rs.* naglavnik, oglavnik, koji agene ſtavljaju na glavu za nositi te ćke ſtvari *ceſticillus*, *ob.* kuło, kołko, *Cro.* naglavnik, podvitek *ceſticillus*, *capucium*, *capitis tegmen*, *Rg.* nâglavak, *Dl.* naglavĕk, z kapelusz; *Bc.* нагля́вїе tyara); nakrycie głowy, w szczególności ogłówka munsztuka końskiego, jede Kopfbedeckung; inſonderheit das Kopfgeſtell, Hauptgeſtell am Pferdezaume. Naylepsza miara nadgłówka, gdy wędzidło munsztuka o cal nad kieł konia, a wędzidło trzęśli w tył pyska przychodzi. *Kaw. Nar.* 396. Munsztuki nad klem końskim na palec wyżéy równo z obu stron do nagłówków przypinane bydź maią. *Hipp.* 39. – §. 2) *Archit.* gałka słupowa, der Säulenknauf, *Ir.*, *Crn.* nadglavje, z kapitela. *NAGŁOWIE, – ia, *n.*, Wezmie dziś bóg pana twego od ciebie. *Bud.* 2 *Reg.* 2, 3, *not.* „właściwiéy: od nagłowia twego," cf. głowy, w głowach siedział, cf. *Ger.* Kopfſtück. NAGŁOWICE, – ic *plur.*, miasto w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt im Krakauiſchen. Mikołay *Rey* z Nagłowic.

NAGŁY, – a, – e, Nagleyszy *comp.*, *Bh.* nahlý; *Slo.* náhlý; *Sr.* z. nahwé, nahle; *Vd.* nagel, nagou; *Crn.* nagl; *Cro.* nágel; *Sla.* nágao, nagli, nagla, naglo; *Rg.* naaghli, naagli (*Rg.* nâghli *curiosus*, nagloxeglja *curiositas*, cf. ciekawy); *Ec.* нагльıй, похабный, напрасный; *Rs.* внезапный (нагльıй gwałtowny, zuchwały); bardzo prędki, nadspodzianie napadaiący, plötzlich, jäh, ſchnell. Nagła śmierć, którą lekarze zowią apoplexyą. *Sien.* 155, *Syxt. ſkł.* 231, *Rs.* скоропостижная смерть. – Wtargnąwszy z nagłą ludzi garścią do Ruai, Włodzimierz ofkoczył. *Krom.* 554, *cum tumultuaria manu*; na prędce zebrana garść ludzi). – §. b) naglący, pilny, dringend; n. p. bardzo nagły interes. *Tr.*

NAGMATWAĆ *cz. ndk.*, bez różnicy natłoczyć, ohne Unterſchied zuſammen ſtopfen. Siłaś zaraz nagmatwał rzeczy, nie wiem na coć piérwey odpowiedzieć. *Gorn. Wł. E* 3 *b.* Nagmatwać cudze błędy w swoię naukę. *Sk. Dz.* 58. W większym pułku stał motłoch nagmatwanego pospólstwa. *Krom.* 618, *vulgus promiscuum*.

NAGNAĆ *ob.* Naganiać, Nagonić. NAGNAIAĆ *ob.* Nagnoić. NAGNIĆ *ob.* Nadgnić. NAGNIE *ob.* Nagiąć. NAGNIECIONY, NAGNIEŚĆ *ob.* Nadgnieść.

*NAGNIEWNĄĆ się *rec. idntl.*, *zagniewnąć się, *succenſere*. *Mącz.*, unwillig werden. *Leuiter mihi succensuis* Nagniewał się na mię. *ib.*, *ob.* nadgniewać. Nagniewać się, gniewem się nasycić lub namordować, ſich ſatt oder müde ärgern. Pomyśliwszy o iego bezczelności, trzeba się na przemiany, i naśmiać i nagniewać. *N. Pam.* 3, 303.

NAGNIŁY *ob.* Nadgnić, Nadgniły.

NAGNIOTEK, – iotka, *m.*, (*Etym.* gnieść, *Bh.* nahnětek, z co gniecie), odcisk, kurze oko na nogach, martwak, twardzizna, narostek, das Hühnerauge, der Leichdorn; *Bh.* kuřiřit, kuře oko, naſeblina; *Crn.* nawòj, bunka, pèrhnâk; *Vd.* kurju oku; *Cro.* natiszkavicza, nabòyi, kurje oko; *Rs.* мозо́ль, намúнка (cf. modzel). W ciepłéy wodzie nógę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć ie końcem nożyka ze swego mieysca. *Perz. Cyr.* 2, 287, *Dykc. Med.* 1, 458.

NAGNOIĆ, *f.* Nagnoi *cz. dk.*, Nagnaiać *contin.*, Nagnoiwać *frequ.*, *Vd.* nagnojiti; *Bs. et Rg.* naghnoitti; *Cro.* nagnájam; *Rs.* нагнои́ть (*ob.* nawieźć); gnoiem pokładać, düngen, mit Dünger bemiſten. Pilumnus nagnaianie rol wynalazł. *Mącz.* Cóż mam mówić o pożytku nagnoiwania? *Bud. Cyc. ſtar.* 27. NAGNOIONY, – a, – e, gedüngt; *ob.* gnoiny.

NAGO *adv. adj.* nagi, *Bh.* nahó), nackt. Myśmy z żywotą matek nago wyszli. *Bard. Tr.* 548. Do naga, *Rs.* до нага, bis auf den bloßen Leib, ganz nackt. Wszystkich do naga prawie wyznie Okrutna chciwość zdobyczy. *Karp.* 1, 105, *ob.* Naguchno, Naguczko.

NAGODA, – y, *f.*, *Bh. et Slo.* nahoda, nahodilosť, *casus*, *fors*, nahodau *fortuito*), powód, okazya, zdarzenie. *Włod.*, *Cn. Th.* 804, przygoda, die Gelegenheit, das Ereigniß, die Veranlaſſung, der Zufall. NAGODA *herb*; Prus trzeci, pod czas godów, to iest wesela, wszczął się iego początek, od skolligowania się z Pobożańką. *Jabł. Her.*, po prawéy stronie tarczy kosa ostrzem ku środkowi obrócona, biała, w czerwonym polu; po

lewey stronie pół podkowy niby stojącey, tak że z kosą zdaie się niby bramę formować; na wierzchu iey poltora krzyża słotego etc. *Krup.* 3, 42, ein Marren. NAGODNY, - a, - e, *Bh. et Slo.* nahodný *fortuitus*), zdarzliwy, szczęśliwie się nadarzaiący, erwünscht, nach Wunsch sich ereignend. Uyrzeli z żaglami rozpętemi łodzie; cieszą się maytkowie, i okiem chciwie za tak nagodnym ścigaią widokiem. *Przyb. Luż.* 13. Odę dnia do dnia ociągaiąc się, nagodnych wczasów i pogody zasypiają. *Pdch. Sall.* 75. NAGODNIE, w NAGODZ *adv.*, *Slo.* nahodau, nahodně. Tak się więc od łuczywa pasieka zatlewa, Ktore w nagodź, lub bliśko przysadził podrożny. *Zebr. Ow.* 16. NAGODZIĆ się, *f.* nagodzi się *rec. dk.* Nagadzać się *ndk.*, *Bh.* nahoditi se, namáśti se, namatl se, namatu se; *Crn.* nakluzhiti se, namiré se); nadarzać się, przytrafać się, nawiiać się komu, einem zutreffen, zuſtoßen, begegnen, vorkommen. Kaplan przy tych assessorach wyymie iednę kartkę, która się nagodzi. *Bzow. reż.* 117. Złego nie szukać, samo się nagodzi. *Cn. Ad.* 1335, cf. licha nie budzić; Złe się rychléy nawinie). Schować nie szkodzi, co się nagodzi. *Cn. Ad.* 1034, cf. co bóg da, do kobiałki). Bonifacyusz, gdy z domu wychodził, A ubogi się który na drodze nagodził, odzienie swoie oddawał mu. *Prorar. Jał.* 18. Zdumiałym coraz się nagadza, *reque admirantibus offert. Zebr. Ow.* 22. Nawdzięczanieysza rzecz iest, która iest gotowa, a łatwie się nagadza. *Kosz. Lor.* 114 *b.* Tych czasów częſte zaćmienia słoneczne się nagadzaią. *Ber. Dek. A* 4 *b.* Ludziom się ieszcze długim czasem starzeć i młodnieć nagodzi. *Brud. Oſt. A.* 2. Z trafunku nagodzili się Piastowi dway nieznaiomi w pielgrzymſkim odzieniu młodzieńcy. *Krom.* 48. Nie płacz, Teſtyli, nie płacz, tobie się nagrodzi Twoia szkoda, tobie się inszy mąż nagodzi. *Sim. Siel.* 115.

•NAGOGŁOWY *Ec.* нагогла́бый, *ob.* z nienakrytą, z odkrytą, z gołą głową.

NAGOLENICA, - y, ż., ubior na goleń, pończocha, ubranie, *Rs.* наголенокъ, наголенки; *Ec.* голенище, обгленіе, eine Bedeckung des Schienbeins, der Strumpf. Odeymie pan corkom Syonſkim łańcuszki i mänelle i nogolenice. *W. Jes.* 3, 20, *ob.* pleszek). W Norwegii noszą na wierzchu nagolenice, i spodnie skórzane. *N. Pam.* 14, 182. Nagolenice żołnierſkie *ocreae ferreae. Cn. Th.*, Beinharniſch, Beinſchienen. Piechota Rzymſka oprócz kirysia i szyszaka, żelazne nagolenice na prawey goleni miewała. *Popr. IV.* 1, 24.

•NAGOMĘDRZEC *Eccl.* наго́мудрственникъ *gymnosophiſta.*

NAGONIC, NAGONICIEL *ob.* Naganiać, Naganiacz.

NAGÓRNY, - a, - e, górny, na górze leżący, (cf. na górze *s. v.* góra), *Ross.* нагорный, *Eccl.* погорный, oben, hoch, auf dem Berge, auf der Höhe. Nagórne boginie. *Zebr. Ow.* 215, *montanae.* Nagórny mieszkaniec *Bc.* горожи́тель. Nagórny, niedolny, *supernus. Mącz.*

•NAGÓRZE, - a, *n.*, nagórna okolica, *Rs.* нагорїе, Berggegend.

NAGORZLĆ *intrans. dk.*, napalić się, aufbrennen, zu einem Haufen brennen; *Rs.* нагорѣть, нагорю. Kapłan wybierze popiół ten, który nagorzał w ołtarzu. *Leop. Levit.* 6. Kupy popiołu, którego nagorzało. *ib.* 2 *Ezdr* 4, 2.

NAGOŚĆ, - ści, ż., NAGOTA, - y, ż., *Boh.* nahota; *Sr.* 2. nagota; *Sr.* 1. nahota; *Vd.* nagoſt, nagota; *Crn.* nagoſt, nagota; *Cro.* naga, golota, nagoszt; *Bs.* nagôst, golochja, golotina; *Rg.* nâgos; *Rs.* нáгость, нагота; die Nacktheit, die Blöße *propr. et impr.* (cf. nagi). Na tym obrazie iedna Sabinka tak szpetnie wygorszowana była; takowe nagości są bardzo gorszące dla niewinney młodzieży. *Teatr* 7 c, 74. Zrzuciłem do nagości wszyſtko me odzianie. *Jabł. Tel.* 65. Z domowéy skóry, nagotę zasłoniszy. *Myśl. B.* 2. Oglądał nagotę iego. *Leop. Hab.* 2, 15, napatrzył się nagości iego. *Bibl. Gd. ib.* Cóż gdyby Jezus za nas téy nagoty i zelżywości przyiąć nie raczył? *W. Poſt. W.* 237, ubóztwo, nędza). *Vd. Prov.* kiri enobart pade v' nagu, teshku pride keda k' blagu, s kto raz wpadnie w nagość, w ubóztwo, ciężko. przyydzie kiedy do maiątku). Jak oyczyſtą nagość tę zasłonić, gdy nie wiedzieć gdzie piérwéy i komu się bronić! *Tward. II t.* 72, t. i. bezbronność, obnażenie z obrony, die Blöße, Ungedecktheit der Gränzen. Nagość racyy iego iasno się okazała, *Zygr. Popr.* 206, niegruntowność, słabość). Prawda nigdy się lepiéy nie wydaie, iak w swéy nagości czyſtéy. *Mon.* 76, 150, nie obwinąwszy w bawełnę, w iedwab', bez ogrodki.

•NAGOŚCIĆ, *Rs.* нагостить, нагощу rester quelque tems chez quelqu'un en visite. •Nagościć się нагости́ться rester long tems en visite.

NAGOTOWAĆ, *f.* Nagotuie cz. *dk.*, *Bs.* nagotoviti; *Vd.* pernarediti, narediti, napraviti; *Rs* нагото́вливать, нагоно́вливать •nagotowywać, надѣлать, надѣлывать (*ob.* nadziałać); gotować co, aby na czas było, przygotować co, etwas im Voraus machen, zubereiten, vorbereiten. Nagotuycie drogę pańską, poczyńcie proſte ścieszki iego. *Sekl. Math.* 3, „*not.* •uprzeprawcie, albo urumuycie"). Jedno listy nagotuy, iuż on o swéy sprawie Traſi tam nie pytaiąc, co naprościey prawio. *Rey Wiz.* 191 *b.* Lemieszem wyczyścił rolą, a przyprawił, a nagotował, aby się godziła przyiąć nasienie. *Erazm. Jez. L* 5. Muszę poyść do mego pokoiu, żebym się nagotował na iaki modny kompliment. *Boh. Kom.* 3, 296. Nagą szyię mieczowi nagotowaną ukazał. *Birk. Kant. B* 2 *b.* - § b) nawarzyć, potraw nagotować, *Rs.* наго́товить, gar kochen, kochen, genug abkochen. Gdzie dwiema nagotuią, i trzeci się pożywi. *Cn. Ad.* 235, *Rys. Ad.* 15. Każ nagotować kawy. *Teatr* 29 *b*, 11. NAGOTOWIU, z góra dorędziu, fertig, bereit. Na wszyſtko ma nagotowiu odpowiedź. *Jabł. Ez.* 194.

NAGRADZAĆ *ob.* Nagrodzić.

NAGRABIĆ, *f.* nagrabi cz. *dk.*, *Bh.* nabrabati; *Rs.* нагрести, нагребать, kupami zabrać, nagarnąć, in einem Haufen wegraffen. Tym sposobem mógł niespodzianych nagrabić iassyrow. *Jabł. Buk. P.* 4.

NAGRAWAĆ, NAIGRAWAĆ, NAYGRAWAĆ, - ał, - a, cz. *cont.*; Nagrać, *f.* nagra *dk.*, •a) *activ.* nagrawać kogo, z nagrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, urągać z niego, einen zum Gelächter machen, zum Spott machen, seinen Spott mit ihm treiben. Już dziesięćkroć pohańbiliście mię, i nie wstydże was, że mię tak nagrawacie?

Radz. Job. 19, 3. Kłaniaiąc się przed nim, nagrawali go, mówiąc: bądź pozdrowion krolu żydowski. *Radz. Math.* 27, 29, uklękaiąc naigrawali go. *ib. Leop.*, *Sekl. ib.*, *not.* „pośmiewali się z niego“, naśmiewali się z niego. *Bibl. Gd.*). Hardzi nagrawali mię, aż bardzo. *Bud. Ps.* 119, 51, bardzo się zemnie naśmiewaią. *Bibl. Gd.*). Mężowie, którzy trzymali Jezusa, nagrawali go, biiąc. *Sekl. Luc.* 22. Herod, obaczywszy, iże go tak mędrcy nagrali, rozgniewał się. *Sekl. Matth.* 2, *not.* „iż nagrau abo zbłaźnion iest“; że był oszukan od mędrców. *Lek. Gd.*). Tym sposobem dyssymulować, iest iakoby pana boga naigrawać, który nie może być pośmiewan. *Wereszcz. Rgl.* 21. Każdemu się zachoway, nędznego nie nagraway. *Budn. Ap.* 5. Naygrawał żydy. *W.* 2 *Ezdr.* 4, 1. Bóg sam będzie ie naigrawał. *Wrobl.* 5; *subsanabit eos*). *Cum Datiuo* Goliat pielkielny twoiéy dziedzinie nagrawał. *Bzow. Roz.* 56. – *Absolute:* Nic innego, ieno sny powiadamy, a sny, które naigrawaią w nocy. *Zygr. Pap.* 212, łudzą, mamią, oszukuią. – §. 2) Nagrawać się z kogo, naigrawać się, naygrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, mit einem Spott treiben, einen verhöhnen; *Cro.* pospotavatiszе. Stateczność mężna, poprawnie częstokroć naigrawaiącego się, i czyni wyśmiewacza naśladowcą. *Kras. Pod.* 2, 213. – *§. Nagrać się, graiąc nasycić się lub zmordować, sich satt spielen, sich mude spielen; *Kg.* naigrattise; *Rs.* наигрáмься. *Activ.* наигрáмь, наигрывамь, wiele powygrywać; lub też grać na narzędziu muzycznym. NAGRAWANIE, – ia, *n., subst. verb.*; urąganie, szyderstwo, das Gespötte, der Spott, die Verhöhnung, nagabanie, pokusa, die Anfechtung. Koral pray sobie nazwany wszystkie nagrawania we śnie oddala, przeciw djabelskiemu nagrawaniu silną moc czyni. *Urzęd.* 409. NAGRAWCA, – y, *m.* NAGRAWACZ, – a, *m.*, szyderca, urągacz, der Verhöhner, der Spötter; *Vd.* shpotuvanz, spotlivic, po mehogra vcami. *Leop. Osea.* 7, 5, z naśmiewcami. *Bibl. Gd.*). Nienasz przy mnie nikogo ieduo nagrawacze. *Radz. Job.* 17 2. Nagrawacze prawdy. *Rey Apoc.* 89.

NAGRĄŻAĆ *ob.* Nagrzić.

NAGRĄZAĆ, – ał, – a; *cz. ndk.*, grząskim czyli ignią cym czynić, sumpfig und morastig machen. Nie przestaią deszcze ziemię z przyrodzenia ignącą, tym bardziey nagrązały. *Krom.* 197, *Rs.* нагрязнúть nabłocić, nabrudzić (нагрузúть, нагружамь naładować na okręt). – Nagrzać, namurzyć w wodzie, ins Waſſer verſenken. Rożki głupie pływaią w nawód nagrążony. *Wad.* 129. NAGRĄZNĄĆ, NADGRĄZNĄĆ, *f.* nagrąźnie *neutr.* *ał*, grząskim się stać, morastig werden. Po radleniu, iedn nadtoi płaskota, rola zbyt zaraz nagrąźnie, i nieprędko wysycha. *Haur Sk.* 24. Płakał cały Olimpus, płakały wszystkie Nimfy, Aż tym rodzayna ziemia nagrązła. *Otw. Ow.* 233. – Nagrąznąć, Nagręznąć, namokłać, naß werden, durchnetzt werden. Kto się puści na burzki morskie, ieśli tam nie zginie, tedy się wody opiie, nagrąźnie, upracuie. *Rey Zw.* 157. Póydziesz Faetonie środkiem, By-ć skrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, z wod nie nagręzły, górą ogniem nie zetlały, *ne unda grauet pennas. Zebr. Ow.* 194. Ciężały mu pióra z naplaskania, I nie śmiał już Perseus dłużéy mieć ufania W

nagręzłych skrzydłach. *Otw. Ow.* 174. Ty Amor, coś zwykł rządzić i panować wszędy, Odpiąłeś saydak, i skrzydlać nadgręzły. *Morszt.* 12. – *§. Blada, szczura osobka, twarzyczka nagręzła, Wszystka u kredytorów maiętność uwięzła. *Klon. Wor.* 57. Ci, którzy się w piciu zbytnim kochaią, maią twarz nagręzłą, oczy brlokowate i ciekące. *Kras. Ob. F.*, ponurą, finſter, trübe.

*NAGROBEK, NADGROBEK, – bka, *m.*, *Bh.* nahrobek), das Grabmal. Mauzoleum; sztuka architektury temu przyswoitéy, iż okrywa grob zmarłego, wyznaczona dawnym zwyczaiem dla pamiątki między żyiącemi; na ten koniec kładą się napisy imienia, cnot i szczęścia osoby zeszłéy. *Kras. Zb.* 2, 215. – §. 2) Nagrobek, z NAGROBIEC, *NADGROBIEC, – bca, *m.*, kamień i napis nagrobny, der Grabſtein, die Grabſchrift; *Bh.* hrobnik; *Crn.* nadgrobniza; *Vd.* nadgrobniza, pokopalishtvu; *Bs.* nadgrobnica; *Rg.* nadgrobje, nadgrobniza, grobno nadpisje; *Rs.* надгрóбïе, надгробная надпись. Taki sobie nagrobiec napisał: depcie nogi ludzkie ból zwietrzałą. *Sk. Dz.* 873. Taki tyranowi nadgrobiec położył: umarł krwi pełny. *Sk. Dz.* 733. NB. Między słowem *nagrobek* i *nadgrobek* możnaby stanowić różnicę, stosownie do rzeczy samych od siebie się różniących: *nagrobek*, pomnik na grobie, czy napisany, czy położony, dosyć, że poziomy, horyzontalny; *nadgrobek*, pomnik nad grob wywiedzony. NAGROBNY, NADGROBNY, – a, – e, NAGROBKOWY, od nadgrobku, *Ross.* надгробный, Grab-, Grabmal-, Grabſtein-. Kamień nagrobny, *Rs.* надгробной камень, der Grabſtein, na którym nagrobki piszą. *Otw. Ow.* 637. Tu na tym mieyscu pogrzebem uczczona, Gdzie trzy wiersze ma środek nagrobnéy tablicy. *Groch. W.* 321.

NAGRODA, NADGRODA, – y, *f.*, *Bh.* nabrada *restitutio*; *Rs.* награда, *Etym.* grod, do ktorego indemnizacye płacano?, odważenie drugiemu szkody uczynioney, der Schadenerſatz, die Vergütung; *Sr.* 1. narunano (*narównanie); *Crn.* pourazhilu; *Vd.* povrazhenje (*powrócenie), povrazhilu, vernenje, vernilu, povernilu, dovernitje, dostavik, dostava; *Rg.* har, harnost, vzdarje; *Cro.* nadomeschenye, *Rs.* возвращéнïе, заверстка, замбна, замбнь; *Ec.* измбна. W czym kto szkodę podjął, w tymże zaś szuka nagrody. *Modrz. Bax.* 296. cf. *przesąd). Nagroda albo besserunk, *emenda. Szczerb. Sax.* 258, *ob.* naprawa). Nagrodą zbywa występku, kiedy przeciwko bliźniemu swemu wystąpi; winę daie sędziemu, iż przeciw bliźniemu wystąpił. *ib.* 262, *ib.* 82. – §. b) Nagroda, którą kto bierze względem szkody z *pożyczku, z interesse, procent. *Cn. Th.*, Intereſſen, Procent. Płacę prowizyą i nagrodę daię. *Grod. Dis. C* 4 *b.* – §. 2) dar zawdzięczenia za co, die Belohnung; *Bh.* oplátka; *Slo.* mzda; *Sr.* 1. móto, zda, cf. myto; *Vd.* pomesdenje; *Bs.* kolać (cf. kolacz); *Rs.* вознáгражденïе. Od Parysa w nagrodę takiego uczynku, Wielkiego się spodziewać możesz upominku. *Dmoch. Jl.* 1, 90. Cnoty nagroda, u ludzi i u boga sława nieśmiertelna. *Star. Ryc.* 12. Gdzie nie bywaią nagrody cnocie i występkom, ludzie gorsi się staią. *Petr. Ek.* 9. Kto dla nadgrody dobrze czyni, nie godzien nadgrody. *Zab.* 13, 73. Dobrodzieystwo nie iest, które potrzebuie nagrody. *Cn. Ad.* 178. Choć w nie nadgrodzie są tak piękne blizny; Tak

trać dla oyczyzny. *Jabł. Buk.*, t. i. nienadgrodzone zostały. - *NB.* między słowem *nagroda* i *nadgroda* stanowic można różnicę stosowną do dwóch znaczeń wcale różnych, tym słowom bezróżnicy dawanych: *nagroda* dommagement, *nadgroda* recompense. NAGRODNY, NADGRODNY, - a, - e, od nadgrody, *Rs.* наградительный возвратительный; belohnend, lohnend, Lohns-, Belohnungs-. Zaraz nagrodne datki żołnierzom od krola posłano, *Krom.* 524. - §. co może bydź nagrodzonym, erſetzbar, vergeltbar, belohnbar; *Sr.* 1. varunanitė; *Rs.* возвратительный, *Ec.* воздательный. W reszcie pośpiać do kary, ale łżeyszéy, odwrotnéy i nadgrodnéy. *Pilch. Sen.* 125. *Oppos.* nienadgrodny, *Sr.* 1. newopwatjenitė, neyoredjenitė; *Vd.* nedoklad-liu, nedovernitliu, nedokladliu; *Rs.* ненаградимый, невозвратимый, невозвратный. Nienagrodna szkoda. *Zbyl. Lam. B.*, *J. Kchan. Dz.* 112, *Cn. Syn.* 500. NAGRODZIĆ, NADGRODZIĆ, *f.* nagrodzi *cz. dk.*, Nagradzać, Nadgradzać *ndk.*, na czym grodzić, grodzę porobić, worauf zäunen, Zäune, Flechten machen; *Rs.* нагораживать; *Lg.* ragràditi, nadgràditi *superſtruere*. - §. Nagrodzić, nagradzać, *Bh.* nahraditi, nabrażowati; *Slo.* nahrabiti, nahrazugi; *Sr.* 1. narunam; *Crn.* namęstem, namęstiti; *Vd.* namestiti, nadomestiti, dostauit, povernit, sadobrustoriti, sadostistoriti, podobrotiti, podobruvati; *Rg.* nadomjeriti, naplâtiti, nadoplatiti, nadditi; *Bs.* naplatiti, vratiti, nadoplatiti, namjeriti, nagiriti, spodobiti, *Cro.* nadomestiti, nadomescham; *Rs.* наградить, награждать, замѣнить, замѣнять, наверстать, наверстывать, заверстать, заверстывать, выверстать, выверстывать; szkodę komu *odważać, odwetować, vergüten, erſetzen (cf. oprawić szkodę). Szkody, ieżeli iakie były przy zrządzeniu gwałtu, z dwoch części pozostałego maiątku wróconemi czyli *nadgrodzonemi będą. *Czack. Pr.* 2, 135. Mostowego ktoby nie oddał, we czwornasob to nagrodzi. *Szczerb. Sax.* 49. Jadwiga westchnąwszy rzekła: to się ubogim ludziom dobytek *wróci;* ale płacz ich, kto im *nagrodzi? Bielsk.* 230; Ukrzywdzonemu *szkoda* może się *nagrodzić;* ale *łzy* nigdy. *Rys. Ad.* 70, *Hedvigis Reginae*). Wszystko się nagrodzić może, tylko strach nie. *ib.* 74. Odmień twarz z umysłem, czas szkodę nadgrodzi. *Hul. Ow.* 91. Co na iednym nie dostaie, drugim się nagradza. *Cn. Ad.* 98, cf. nadławić; nadsztukować; rozumem szczęścia poprawić). Masz głowę; to potrafisz omyłkę nadgrodzić. *Teatr* 8 c, 62. Błąd nienagrodzony. *Nar. Tac.* 1, 279, t. j. nienagrodny, nie mogący być poprawionym). Dobrze się to nagrodziło. *Cn. Ad.* 192, za iednego dwa wziąłem). Co na iednym zeszło, drugim się nagrodziło. *Ern.* 10. Monarcha, ponieważ nie może być nigdy nadgrodzony, więc powinien wzgardzić urazą. *Teatr* 39, 140. - §. b) upominkiem za usługę obdarzać, zawdzięczać, belohnen; *Vd.* samesditi, vsaslushbati, pomesditi, pomesłuvati, obmesdnvati; *Rs.* наградить, награждать, воздать, воздавать; *Ec.* возмездѣяти, вздовоздаяти, отплачивать, награждать, жалую (cf. żałować). Król miał dobrze nagrodzić, Ktoby mógł tego zucha fortelem pochodzić. *Papr. Cn.* 702. Skoro tylko córkę odbiorę straconą, Osobliwie nagrodzę chęć sobie świadczoną. *Ustrz. Troi.* 46. Nadgrodzony *Rs. obs.* мархѣнъ. - *NB.* między *nagrodzić* a *nadgrodzić*, powinnaby być zachowana ta różnica, żeby pierwsze *dedommager*, drugie *recompenser* znaczyło. - NAGRODZICIEL, - a, *m.*, NAGRODZCA, - y, *m.*, co nagradza, der Schadenerſetzer, Vergelter, Belohner; *Vd.* samesdnik, vernik, povernina, dovernovez, povrazhavez; *Sr.* 1. narunanik; *Rs.* награди́тель, возмездникъ, мздовоздатель, мздовоздаятель, воздаятель; *Ec.* возмездитель, почестидатель (*Rg.* nagraditegl *ſtructor*). Bogatego, gdy podeydą, wiele ma nagrodzicielow szkody. *Leop. Syr.* 13, 26, *Bial. Poſt.* 236. Pan iest nagrodzcą, a siedmkroć więcey ci odda. *Radz. Syr.* 35, 11 *et Wuiek.* Bóg nagrodaiciel wiernych posług. *Wys. Aloy.* 60. Monarchowie, skarbiący sobie wielkie imię nadgrodców cnoty. *Mon.* 76, 708. - NAGRODZICIELKA, - i, *f.*, die Vergelterinn; *Sr.* 1. narunanicija; *Vd.* verniza, povrazharza; *Rs.* награди́тельница, воздаятельница.

NAGROMADZAĆ *cz. ndk.*, NAGROMADZIĆ, *f.* Nagromadzi *dk.*, do kupy nazbierać, viel zuſammen häufen; *Slo.* nazbromážditi; *Bh.* nasbromažditi; *Sr.* 1. naromadjam; *Ec.* нагромаждаю, возгромаждаю; *Rs.* набро́сить, набра́сывать (нагромождать nawalić, nakłaść). Nagromadziliśmy grzechy na grzechy, i zakon zgwałciliśmy naszemi ziemi uczynkami. *Jer. Zbr.* 239. Sława i bogactwo aż do nieba nagromadzone. *Warg. Wal.* 63.

NAGROZIĆ *cz. dk.*, nagrażać *ndk.*, ile dosyć pograżać, genug dräuen; *Vd.* naprotiti, poprotiti; *Rs.* нагрозить. Nagrozić się *recipr.*, grożąc nasycić się, zmordować się, ſich ſatt oder müde dräuen, *Cro.* nagrasàmsze.

NAGRYZAĆ, NAGRYZOWAĆ, *cz. ndk. et frequ.*, NAGRYŹĆ, *f.* nagryzie *dk.*, *Bh* nahryzowati, nahryzti, nahryznaut; *Rs.* нагрызть, нагрызать; nakąsać, ogłodać trochę, annagen, anbeißen. Trzeba mu wprzód pazuogci dobrze nagryźć, głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Bion.* 76, 366. Nagryźć się *rec.*, gryząc nasycić się, zmordować się, *phys. et mor.*, ſich ſatt oder müde beißen, nagen, nafrasować się, härmen.

NAGRYZMOLIĆ, *f.* nagryzmoli *cz. dk.*, ledaiako napisać, nabazgrać, hinſchmieren, hinpinſeln. Tak pisze, że nie wiedzieć, czyli kiiem czyli piórem *nakryzmolił. *Haur Sk.* 180. Jak iął pisać; i nadto pismo nagryzmolił, W iednych łaiał, łgał w drugich, a w trzecich zwywolił. *Kras. Wiersz.* 25. Leżę do czwartéy; potym to czytam, to łażę, Nagryzmolę też tak co. *Zab.* 9, 90 *Ilycz.* Trzy lub cztery słówka w liście iako tako nagryzmolone, zgadzają kochanków. *Teatr* 6, 101.

NAGRZAĆ, *f.* nagrzeie *cz. dk.*, NAGRZEWAĆ *ndk.*, *Rs.* нагрѣть, нагрѣвать, ile dosyć ogrzewać, warm machen; *propr. et fig.* Pocsną ustępować Prussacy, a nasi ustępuiącym nagrzewaią. *Krom.* 113, *inſtant*; nacierając dokuczaią). Nieprzyiaciel nagrzewał Rzymian. *Stryik.* 55. Zamilkł; a wszyscy wnet ięli go nagrzewać, aby daléy o tym rzecz prowadził. *Gor. Dw.* 414. NAGRZEWALNIK, - a, *m.*, *Rs.* нагрѣвальникъ, naczynie do wygrzewania pościeli, der Bettwärmer.

NAGRZESZYĆ *cz. dk.*, wiele pogrzeszyć, grzechów nagromadzić, viel zuſammen ſündigen, Sünden häufen, *Rs.* нагрѣшить.

NAGRZONĄĆ *cz. dk. idntl.*, narzucić, namieść, nacisnąć na co, wołu wersen. Nieiaczey wspłonął, Jako gdyby kto ognia pod słomę nagrzonął. *Zebr. Ow.* 151. *supponit*). Jak łopusze, kto pod nie ognia więc nagrsonie, Jakie z lekka, płomienia nie podawszy, płonie. *ib.* 52. *cum ignis supponitur herbis*).

NAGUCHNY, - a, - e, NAGUCZKI, NAGUTEŃKI, - a, - ie, Naguchno, naguczko, Naguteńko *Adv.*, *intensiva adj.* Nagi, fadennackt, splitternackt, ganz nackt; *Slo.* nagi, nahický; *Vd.* golonag, zelenag; *Crn.* parnag; *Rs.* наги́мохв. Zwłoki się z szat swoich, i śpiewał naguczki przez cały dzień i noc. *Leop.* 1 *Reg.* 19, 24. Potkał ubogiego naguchnego zgoła, dał mu swoię sukienkę. *Prot. Jał.* 19. Naguchno przy drzwiach stoią, bez korda, bez stroiu. *Bratk. M* 4. Dla nabożeństwa naguczko bez wszego zgoła zakrycia chodzą. *Warg. Rad.* 43. *Zebr. Ow.* 86. Naguteńki, iak go matka urodziła. *Valib. N* 2.

*NAGWATŁAĆ *cz. dk.*, p. p. cudaków *nagwatłała, *monstra creauit. Zebr. Ow.* 15, może nagmatwała, natłoczyła.?

NAGWAZDAĆ, *F.* nagwazda *Act. dk.*, nabazgrać, nagrzmolić hinschmieren, hinflecken, hinpinseln. Bez wszelkiego dowodu nic do rzeczy nagwazdał. *Pim. Kam.* 325. Z niego ma wszystko, co w swoiéy Perspektywie nagwazdał. *ib.* 178. *ib.* 236. Przeto Wielmożnych wszystko obieramy, Że w instrukcyą tylko nagwazdamy. *Bratk. D* 2. Gdy co raz nagwazda, rad że z iego księgi Wiedzieć co będą dziecka i baby włoczęgi. *Zab.* 10, 340.

NAHACZYĆ *cz. dk.*, naczepić na haku lub haczku, aufhaken, an einem Haken oder Häkchen aufhängen, *Vd.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati.

NAHAŁASOWAĆ *cz. dk.*, dosyć pohałasować, genug lärmen. Nahałasować się, *Recipr.*, hałasując dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde lärmen. Niech się nahałasuie do woli; to samo go może uspokoi *Teatr* 25, 121.

NAHAPAĆ *ob.* Nachapać.

NAHAY, - aia, *m.*, NAHAYCA, - y, *m.*, Nogayski Tatar, ein Nogaischer Tatar, von der Nogaischen Horde. Nie gorzey Tatarowie robią i dzicy Nahayce. *Pot. Zac.* 175. Osiada tam Nahay i Wołoszyn. *Mon.* 69, 602. NAHAY, - aia, *m.*, z NAHAYKA, - i, *ż.*, *Rs.* нагайка, bicz Tatarski, kańczug, ein Tatarischer Kantschuh. Część więźniów skrępowanych nahayką przed sobą pędził w dzikie kramy. *Paszk. Dz.* 16. Moskale widząc garść naszych, tuszyli sobie, że ich nahaykami zapędzić do Moskwy mieli. *Bielsk.* 559, *Star. Ref.* 80. — §. *meton.* nahaie, plagi, bizuny, razy, kiie, bicze, Schläge, Hiebe. Sto nahaiow wyliczyć ci każe. *Teatr* 23 *b*, 64; *Teatr* 19 59. NAHAYSKI, - a, - ie, Nogayski, Tatarski, Tatarisch. Zwaliwszy go z konia Tatarzyn, tam gdzie mało nie dało przykryć się żelazu, Raz nahayską barbarą kłodzie wedle razu. *Pot. Jow.* 32.

NAHEBLOWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć poheblować, genug hobeln, *Rs.* наспорамь, наскобамь, наскабливать. Naheblować się, hebluiąc dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde hobeln.

*NAHODOWAĆ, *F.* nahodnie *Act. dk.*, z Ruska (*Etym.* gody) częstować, podeymować u siebie, rad bydź komu u siebie, einen tractiren, womit aufnehmen. Bóg ci zapłać, Miłoszu, żeś nas nahodował, *Sk.* Wprawdziem ci się dla gości takich nie gotował, Jednak co dom miał,

dałem wam ochotną ręką, Tylko mało za wiele chcieycie przyiąć z dzięką. *Zimor. Siel.* 211.

*NAHOROWAĆ się *recipr. dk.*, nabiedzić się, *ob.* harować, horować, sich müde placken. Dość z początku świata Los móy po te się nahorował lata. *Zebr. Ow.* 39. *fortuna fuit irrequieta.*

NAHUŁA, - y, *m.*, z Leybowaty, basałykowaty, rozkisły, rozlazły, ein ungeschickter Klotz. NAHUŁAĆ się, *recipr. dk.*, ley rozley do sytu stroić, sich satt und müde schwärmen. My się na konto panów naszych częstokroć nahulamy. *Teatr* 22, 37. *Rs.* нагуляться naspacerować się, нагулять dohulać się n. p. choroby.

NAIĄĆ, - ął, *F.* naymie *Act. dk.*, Naymować, - ał, - nie *ndk.*, *Bh.* nagmauti *et* nagiti, nagimati; *Slo.* nagjmati; *Sr.* 1. nayimam, pjenayimam; *Vd.* najemati, najemlem, navseti, namititi, podmititi, savjemati, savjetuvati; (najeti, najemem z naczerpać; najet, z wziąć); *Crn.* nuięti, najemlem, najęmam, najmém; *Cro.* naimlyem, naimati; *Bs.* naimati, najmiti, najati; *Rg.* najmiti, naimitti, nâimati; *Dl.* nayimati; *Rs.* наня́ть, найму́, нанима́ть, ряди́ть, *Ec.* нанмую, наёмлю, нанмти, нанміе, нзлю. Naymować komu czego swego do używania, *Vd.* samititi, vunsavdinjati, vunsamititi, naitaniti, likof dati, likofovat, einem etwas vermiethen. Naymować komu roli na dziesięć lat. *Cn. Th.*, *ob.* arędować). Dobra bez woli dziedziców naymowane bydź nie maią, i naiętych, dziedzic sobie doyść może. *Sax.* 263. Samych niewiast, chełpić się z łupów iest zwyczaiem, Same nocy naymuią, i idą za naiem. *Hul. Ow.* 69. Naymuię się co komu zrobić, zbudować. *Cn. Th.* sich bey einem zu etwas vermiethen, sich bey ihm verdingen. Chodziłem z miasta do miasta, i naymowałem się, gdy znalazłem pracę; gdy iey nieznalazłem, nie miałem co ieść. *N. Pam.* 2, 149. Naymowanie, *Rs.* пряжа́мъ. — §. 2. Naymować czego u kogo do używania, miethen, in Pacht nehmen, in Sold nehmen. Czyś iuż We Pan naiął stancyą? *Teatr* 34, 18. Te kobiety przewodzą sobie, iak gdyby ie kto naiął. *ib.* 55 *b*, 7.

NAIACHAĆ *ob.* Naiechać. *NAIADA, Nimfa leśna wodna *Rs.* сусалка. NAIADAĆ się *ob.* Naieść się. NAIADŁY, - a, - o, Nasytny, mogący się naieść, zu ersättigen, *oppos.* nienaiadły, unersättlich. n. p. Bóg Erysychtona nienaiadłym uczynił. *Otw. Ow.* 339, *Rs.* ненаѣдаемый.

NAIARZMIĆ *cz. dk.*, iarzmem obłożyć, das Joch auflegen, *Vd.* najarmati, *ob.* ujarzmić, podjarzmić.

NAIĄTRZYĆ, *F.* naiątrzy *Act. dk.*, zjątrzyć kogo na drugiego, einen gegen den andern erbittern, aufbringen. Job nieszczęśliwym iednak się nie kładzie, Choć nieprzyiaciel z swego naiątrzenia, Czyni iako chce nad nim pohańbienia. *Chrość. Job.* 13.

NAIAZD, - u, *m.*, *NAIAŻDŻKA, - i, *ż.*, (*Bh.* nagezd spisek, rokosz); *Rs.* наѣздъ, *Ec.* находъ, naiechanie, naieżdżanie na kogo, natarcie, nacieranie, uderzenie na kogo, *Cn. Th.*, das Losreiten, Eindringen auf iemanden, der Anfall, Ueberfall, Ueberzug mit gewaffneter Hand, Einfall in fremde Güter, Einritt. Przyciągnął do Jamni, i iął naiażdżki czynić na lud. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 15, 40, naiazdy 3 *Leop.*). Wielkie przyskorki i naiażdżki czynili na lud Izraelski. *ib.* 11, 41, naiazdy. 3 *Leop.* Przez naiazd domu szlacheckiego, rozumie się napaduienie gwałtowne onego zbroyną ręką, tamże zabicie, skaleczenie

lub zbicie gospodarza albo domownika iego. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 358. Monarcha powinien poddanych sposobić do wa- lecznego stawienia się gwałtownym i niesprawiedliwym naiazdom kraiu. *Zabł. Roz.* 17. – *transl.* Starosta nay- większy naiazd nań uczynił, przyzwawszy go, namawiał . . . *Sk. Dz.* 276, t. i. attak w słowach, er drang aufs stärkste in ihn. (*NAIDUIE, *NAIDZIE, naydnie, naydzie, *ob.* Należć). NAIECHANY, NAIEŻDŻANY, – a, – e, na- padnięty, angegriffen, mit gewaffneter Hand überzogen. NAIECHAĆ, *NAIACHAĆ, *NADIECHAĆ, *F.* naiedzie *Act. dk.*, Naieżdżać *kontyn.*, *Bh.* nagazditi, *Rs.* наѣз- хàить, наѣжжàть, наѣздить, наѣживать; naież- dżać na kogo, albo kogo; = nacierać nań, auf einen losge- ben, losdringen; *phys. et moral.* Codzień z większą wzgar- dą obyz naieżdżał. *Warg. Cez.* 125. Nieprzyiaciele ostat- nich naszych naieżdżać poczęli. *Warg. Cez.* 15. Paweł pierwey gwałtownie naieżdżał na tych, którzy wzywali imienia Chrystusa. *W. Post. W.* 3, 140. Gdy kto naie- dzie drugiego przed sądem słowy nieuczciwemi . . . *Sax. Porz.* 13. Naieżdżam kogo, to iest, maiętność, dom czy, *Gn. Th.*, ich überziehe jemandes Wohnung mit ge- wafneter Hand, mache einen Einfall; reite ein. Pan za- bija, odziera, naieżdża, rozgania, Siedzieć mu iednak w krześle; a ty chłopku pewnie Za snopek, lub barana, za- wiśniesz na drzewie. *Pilch. Sen. list.* 2, 434, cf. bąk się przebija). – §. Naiechać kogo, nadjechać go, idąc nadeyść, trafić nań, u. p. Puścił się za mężem bożym, i nad- jechał go siedzącego pod Terebintem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 13, 14, zastałgo, spotkał, zdybał, er fuhr oder ritt ihm nach, und traf ihn an, oder fand ihn. – §. Naieździć się, *recipr. dk.*, *Rs.* наѣздиться, наѣжживаться, do woli lub też do znurdowania się poieżdżać, sich satt oder müde reiten, fahren. Zebrali się na Tatarów panowie Polscy z szlach- tą zbieraną; naieździwszy się nad niemi, dali im pokoy, gdyż nieriany poczet ludzi mieli. *Biel. Sw.* 256 *b.*

NAIĘCZEĆ się *recipr. dk.*, do syta lub do znurdowania się poięczeć, sich satt oder müde seufzen; *Rs.* наѣзжàть. NAIEDNAĆ, *F.* ział dna *Act. dk.*, wiele zjednać, sich mehr erwerben. Stara się, iżby sobie więcey przyiaciół naiednał. *Gor. Sen.* 274.

NAIĘPRZNIEC *ob.* Jędrniec. *NAIĘDYCZYĆ się *ob.* In- dyczyć się.

NAIĘCIE, – ia, *n.*, *Subst. Verb.* Naiąć; *Slo.* nagetj, na- gmáni; *Vd.* naiemlenje, namitenje, das Miethen, Ver- miethen. NAIEM, – aymu, *m.*, naięcie komu czego swego, das Vermiethen; *Bh.* nagem, pronágem; *Sr.* 2. najam; *Crn.* najęm, ndin; *Vd.* najemshina, namitu, pod- mita; *Rs.* najam; *Rg.* nâjam, (*salarium*: *Cro.* najem, najemek *merces*, *salarium*). *Cro.* št; *Ross.* наёмъ, по- жизе; (*Lc.* наёмъ *stipendium*, *salarium*). Naiem od przedania tym tylko różny iest, iż przedanie na wieki, a naiem tylko do czasu trwa. *Sax.* 262. Kobiety dziś idą za naiem. *Hal. Ow.* 69. vermiethen sich. Naiem albo na- ięcie się czego zrobić komu. *Gn. Th.*, das Verdingen zu einer Arbeit, um Lohn. Naiem, naięcie czego u kogo, das Miethen, Pachten. Naiem, zakupowanie dóbr pospo- litych, ceł, gor kruszcowych, młynów, = arenda, der Pacht. *Gn. Th.* Wszystko iak w naiem dopomaga memu szczę- ściu. *Teatr.* 14, 14. t. i. iak naięte, przekupione, als wenn gemiethet, bezahlt wäre. Naiem, = umowa naymo-

wania, der Miethevertrag, Pachtvertrag. Każdy naie- mnik powinien się we wszystkim zachować, według umo- wy albo naymu; A ieśliby co w kontrakcie albo w nay- mie dołożono nie było, to ma czynić według słuszności. *Szczerb. Sax.* 262. Ktoś z naymu dom mu zapalił. *Bielsk.*, t. i. przenaięty, przekupiony na to). Naiem, = myto z naymu, das Miethgeld, die Miethe. Nalazł okręt, i dał naiem i wstąpił weń. *Bud. Jon.* 1, 3, zapłaciwszy od niego, wstąpił nań. *Bibl. Gd.*). Z naymu iesteśmy pobo- żnemi, wedle tego, iak nam kto zapłaci. *Pilch. Sen. list.* 4, 99., *Vd.* najemsku, na najeto visho, naiemańsku, pod- mitnu). – Naiem, = zadatek, iako część przyszłey płacy poczytany bydź ma. *Gall. Cyw.* 1, 124, das Handgeld. NAIEMNICA, – i, ż., NAIEMNICZKA, – i, ż., *zdrbn.* *Boh.* nagemnice, *Rg.* nijmeniza, najmitegliza; godi- šenïza (*ancilla*); *Cro.* naimachicza, naimavka *mercenaria*); *Ec.* наёмница; która się naymuie, die *Miethlinginn, Gedungene, Besoldete. Mamka, będąc *naiemnicką, sta- rać się nie będzie, aby się dziecię dobrze miało. *Glicz. Wych. D* 3. NAIEMNICZY, – a, – e, od naiemnika albo naymu, *Boh.* nagemnj; *Rg.* nâjmenicki, godišcnicki; *Ross.* наёмническій, наёмничій; Miethe-, Miethmanns-. W prawie naiemniczym to sobie oprawuią, aby naiemnik koz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. b) naie- mniczy, naiemny, czego naiąć można, verlaßbar, ver- miethbar, zu miethen. Dobrze służebny charakter sługi, do wszystkiego naiemniczy, wydałeś w Sprawnickim. *Teatr* 54 *d* 8. NAIEMNIE *Adv.*, z naymu, za naiem, *transl.* przedaynie, (verkäuflich, zu verlassen), zu vermiethen, ums Geld, beständlich, verkäuflich. NAIEMNIK, – a, *m.*, (*Bh.* nagemnik, pronágemnik; *Sr.* 2. najamnik; *Sr.* 1 nayow- nik; *Crn.* najemnek; *Vd.* najemnik, najemavez, najemarz, najemar, namitnik (cf. naymacz, naymita); *Cro.* najemnik; *Rg.* naajmenik, nâjmenik (nâjmalaz *inquilinus*), najmi- tegl; *Rs.* наемщикъ; *Ec.* наёмникъ, мезднкъ. Naie- mnikiem wielekroć Polacy nazywaią, tak tego, ktory s imienia lub domu swego czynsz bierze, der Verpachter, Vermiether, iako i tego, ktory daie. *Sax. Tyt.* 213, der Miether, Zinsmann. (cf. komornik, *Rs.* посмо́хецъ, посмо́льщикъ; czynszownik). Pan domu może naiem wypowiedzieć przed czasem naiemnikowi, dem Miethe- manne, gdy mu czynszu naiemnik nie płaci, allo gdyby naiemnik w onym domu się źle sprawował. *Sax. Art.* 40. – b) Naiemnik, który się naymuie na robotę codzienną, albo dłuższą, ale nie o swey strawie, ani swym narzę- dziem, czeladzią etc., iako naymacz. *Gn. Th.*, wyro- bnik, der Tagelöhner, Tagewerker, Lichtlöhner. Ktorych gospodarz, nie mogąc poddanemi albo czeladzią wydołać, na dnie lub krotki iaki czas, do roboty naymuie, są naie- mnikami. *Kluk. Rosl.* 3, 112. Sługa naiemny, ktory maiąc wolność swoię, posługi albo robotę swoię za pie- niądze przedaie drugiemu; takiego naiemnikiem, robo- tnikiem zowią. *Petr. Ek.* 110; *cf.* bandos, bandoška). NAIEMNIKOWY, – a, – e, od naiemnika, Miethers-, Miethmanns-. Cokolwiek się w dobrach naięty ch szkody stanie, tedy ona szkoda naiemnikowa iest, nie państwa. *Szczerb. Sax.* 263, dzierżawcy, possessora, arendarza, nie dziedzica). Żywot człowieczy na świecie iest boiowa- nie, a dni iego są iako dni naiemnikowe. 1 *Leop. Job.* 7, 1. NAIEMNY, – a, – e, mogący bydź naiętym, B'

nagemny; *Vd.* najemliu, vdinjatliu; *Cro.* najémni; *Ross.* наемный. *Mieth*s, zu vermiethen, das man miethen kann. Naiemny dom, grunt. *Cn. Th.* Naiemny żołnierz, z płatny, ein Söldner. Sługę naiemnego, gdyby pan wygnał przed czasem, powinien mu myto spełna zapłacić. *Szczerb. Sax.* 257, naiętego, ugodzonego, za iurgielt służącego). Człowiek naiemny cf. przedayny. NAIEMNOŚĆ, - ści, ż., możność być naiętym, die Miethbarkeit, Vermiethbarkeit, *Vd.* najemnost, sadershnost, sayetnost. NAIEMSTWO, - a, *n.*, trudnienie się naymowaniem, *Rs.* наёмничество, das Pachten, Miethen, Vermiethen, die Beschäftigung damit. Do pieniężnego handlu należy lichwa, naiemstwo. *Petr. Pol.* 50.

NAIEŚĆ się, Naiadł się, naiedli się, *F.* naje się *Recipr. dk.*, Naiadać się *ndk.*, iedząc nasycić się, sich satt essen; *Bh.* nagisti se, nagedl se; *Sr.* 2. še najesći; *Sr.* 1. še nasytći; *Crn.* najęsti se, najęm; *Vd.* najesti se, nasobati se; *Kg.* najestise, najeedamse (najest *satietas*); *Rs.* наѣсться, наѣдаться. Jedli, i naiedli się. *Sk. Kaz.* 317. Są iedni, co iedzą, a nigdy się nie naiedzą, iako łakomi *ib.* Do heretyków się udaią, tam się do sytości naiadaią, bo im dopuszczaią wszystkiego; a przecię łakną, i ieszcze im czegoś nie dostaie. *Pocłw. Sion. N.* Bydlę gdy się naie, iuż więcey nie ie. *Petr. Ek.* 69. Nie naiem się tym. *Cn. Ad.* 624, nie będę tym syt; nie da mi to ieść; cf. Głodny woli ieść, niż muzyki słuchać; *Slo.* pełnoti sa človek ne nage, cf. oczy paść). Kiedy się myszka naie, to iey się pszenica gorzka bydź zdaie. *Teatr* 8, 45, - *transl.* W złych przypadkach strachuśmy się naiedli. *Falib. Dis. A* 3, wir haben Schrecken genug eingeschluckt. Rad był Moskiewski pokoiowi, bo się strachu naiadł, gdy Radziwił był u Wołhy. *Bielsk.* 723.

*NAIESTY, - a, - e, u. p. Zwierzchnia szata na zbroi *naiestey płogawey barwy. *P. Kchan. Orl.* 168.?

NAIĘTY, - a, - e, Naymowany, *Part. Verbi* Naiąć, gemiethet, vermiethet; Na reduty naiętą poiechał karetą. *Teatr* 22 *b*, 4. Łoże iak naięty. *ib.* 33, 73. Zło naięto przedaią swą przysięgę świadki. *Hul. Ow.* 69.

NAIEŻAĆ *ob.* Naieżyć.

NAIEŻDŻAĆ *ob.* Naiechać. NAIEŹDŹANIE *ob.* Naiazd.

NAIEŹDZCA, - y, *m.*, NAIEZDNIK, NAIEŻNIK, - a, *m.*, (*Rs.* наѣзникъ partyzant woienny, der Partheygänger), który kogo naieżdża, der den andern mit gewaffneter Hand überfällt, der Fehder, der anreitende Theil. NAIEZDNY, - a, - e, od naiazdu, Anfalls-, Fehde-, Einritts-. W przylbicach kwoczki siedzą, koleczy to naiezdny koń, a poczet zaś woły; tak to teraz. *Pasz. Dz.* 4^v, z *J. Kchan. Dz.* 31, gdzie: *nadzieżny.

NAIEŻYĆ, *F.* naieży *Act. dk.*, Naieżać *ndk.*, wzieżać, nastrzyć włosy, i t. d.; *pr. et impr.*, *Bs.* najesgiti; *Rs.* наježить; empor sträuben, sträubig machen, hinauf streichen, empor stecken. Skały gęsto owe mieysca brzegu naieżały. *Przyb. Luz.* 54. Byka kolor czerwony poburza, źmiię cień naieża, niedźwiedzia biała chusta osroża. *Pilch. Sen.* 355, iątrzy). Naieżyć się, sich sträuben, die Haare empor sträuben; *Rg.* najéxitise, najexivatise; *Bs.* najesgitise, najestrscitise, nakostruscitise, zgroznitise; *Cro.* najesujemsze, nakostravamsze; *Rs.* наежиться, нахохлиться, нахохливаться. Pies naieżywszy się, a sierć po sobie postawiwszy, począł bardzo szczekać. *Kosz. Lor.* 135.

Naieża się, zkąd ta śmiałość! *Jabł. Tel.* 3. NAIEŻONY, - a, - e, nasierzały, sträubig, emporsträubend, aufgesträubt. Włosy, które z czoła białego wisiały, Z nienagła naieżoną czupryną się stały. *Otw. Ow.* 395. Włosy mu naieżone wszystkie na łbie wstały. *P. Kchan Orl.* 1, 11. Znać po naieżonym łbie twoim. *Rey. Ap.* 11. Nic w oczach moich bardziey nie wydaie tchórza, nad naieżoną postać. *Mon.* 66, 665. Twarz rumiana; płeć iego ledwo mchem młodości naieżona. *Wyg. Mar.* 1, 186. Łodyga naieżoną, *caulis muricatus*, miękkiemi niekolącemi cierniami osadzona. *Jundz.* 2, 14. Naieżone włócznie pola iak żyzne żniwo osuwały. *Fr. Tel.* 192. sträubende.

NAIGRAWAĆ *ob.* Nagrawać. *NAIGRZYSKO *ob.* naygrzysko.

*NAIŚĆ *ob.* należć.

*NAISKAĆ się *recipr. dk.*, naszukać się, *Rs.* наискаться, sich satt und müde suchen; naiskać się, od iskania wszy *ob.* iskać. - *Rs.* наискать, нашукать naszbierać; *Vd.* najiskati, najiskuvati s pytać, prosić, zachodzić.

*NAIU, *Genit.*, *Accus.*, *Loc. Num. Dualis*, nas dwu, nas dwóch, uns zwey, uns beyde. Trzeba nam bydź do dnia w Kaiu, Tęsknią tam drudzy bez *naiu. *Groch. W.* 517. Niechay słucha obu *naiu, Lepiey nam tam, niż tu w gaiu. *ib.* 370. Wszak wiesz, iako o *naiu u Ezopa stoi .... *Bielsk. S. M. A* 3 *b. Noster duorum* naiu *aliqui polonice vertunt; sic* waiu *vester utriusque. Cn. Th.*

NAIUCZAĆ, *Act. ndk.*; Naiuczyć, *F.* Naiuczy *dk.*, *Ross.* навьючить, навьючивать, mit dem Saumsattel satteln, bepacken. Cztery konie, dobrze naiuczone, prowadził. *Klok. Turk.* 29. Odebrał pięć wielbłądów, z inną niezliczoną liczbą bydląt, naiuczonych złotem i srebrem. *Ustrz. Kruc.* 2, 400.

NAIWNY, - a, - e, - ie *adv.*, naturalny i niewinny, co do wyrażenia uczuciów, z franc.; naiv. Cieszyła się, gdy się nauczyła iakiego słowa, wyrażaiącego iakie słodkie wewnętrzne poruszenie duszy; zażywała tego słowa, wyrażaiąc naiwne i uprzeyme rzeczy. *Wyg. Mar.* 3, 222. NAIWNOŚĆ, - ści, ż., naturalność i niewinna otwartość w okazaniu wewnętrznego uczucia, die Naivheit.

NAKADZIĆ, *F.* nakadzi *Act. dk.*, *Sr.* 1. nakadjiu; *Rg.* nakàditi; *Bs.* nakaditi; *Cro.* nakagyujem, nakadyenye; *Rs.* накаживаю, накаживать, накадить, kadząc napuszczać dymem, okadzić kogo, einen beräuchern. Chore bydlę takowe nakadzić pilchem. *Haur. Sk.* 58. - nakadzić, dosyć pokadzić, hinlänglich räuchern. Nakadzić się, sich satt oder müde räuchern.

NAKALAĆ *ex. ndk.*, z lekka tu i owdzie kłóć, worauf hin stechen; nakłóć *dk.*, wiele pokłóć, skłóć, viel zerstechen. *Rs.* накалоть, накáливать; *Vd.* napehniti. (*Rs.* накалить, накáливать rozpalić). Nakalany, rysowany, *punctis notatus*, *impunctus. Cn. Th.* 966. - §. nakłoć się, z dosytu, do woli, do zmordowania nakłoć kogo, czego, sich satt und müde stechen.

II. NAKALAĆ, nakalić, dosyć pokalić, napaskudzić, genug beschmutzen, beflecken.

NAKAPAĆ, *Neutr. et Act. dk.*, nakapie *F.*, kapiąc namaczać, worauf hintröpfeln, hinträufen, *Bh.* nakapati; *Vd.* nakapluvati; (nakapluje z kropi; nakapati z wpoić); *Rg.* nakappiti, nakapivati; *Bs.* nakappiti; *Cro.* nakaplyújem; *Rs.* накапать.

NAKARAĆ, *F.* Nakarze *Act. dk.*, karaniem do upamiętania przywieść, durch Strafen bessern; *Bh.* natrestati. Jeśli

go nie nakarze szkoda, niecham go w przedsięwzięciu iego. *Klon. Fl. C 4 b.* Jeśli przez to nie nakarzecie się, a przeciwko mnie poydziecie, tedy ... *Bud. Levit.* 26, 23., *Bibl. Gd.* t. i. ieśli się nie ukaiacie). – §. Nakarać się, *verb. med.*, *Sr.* 1. nakazuyu śo, upamiętać się, wchodzić w się, ukai ć się, zum Beſinnen und zur Beſſerung kommen, ſich beſſern. Umrze, ieśli się nie upamięta, albo nie nakarze, *Kosz. Lor.* 63. Karz syna twego, póki nadzieia ieſt, aby się miał nakarać, a polepszyć. *ib.* 79 *b.* Zdarz Panie, abyśmy się choć oto temi cudami nakarali, a schizmę pożegnawszy, na iedność S. podpisali się. *Smotr. Ex.* 16. – §. Nakarać się *activ. recipr.*, karząc nabiedzić się, ſich ſatt und müde ſtrafen.

NĄKARBIĆ, NĄKARBOWAĆ, *F.* nakarbi, nakarbuie, *Act. dk.*, na karbach nakreślić, auf dem Kerbholze einkerben. Poborca albo też podskarbi, który co kradnie, nigdy nie nakarbi, *Jabł. Ez.* 126, t. i nie napisze, nie nanotuie). – §. Jak się do szabliska porwie, pysk któremu **nakarbaszuie*, *Teatr.* 22, 124., nacechuie paragrafami, naszramuie.

NAKARCIĆ, *F.* nakarci *Act. dk.*, naſtrofować, nalaiać, ausſchelten. Jak tak dziecię nakarcila, poszla daley. *Jak. Bay.* 189. Zamiast zganienia i *nakartania dziecko o niepotrzebny płacz, oni mu dogadzaią. *Perz. Let.* 204.

NAKARMIĆ, *F.* nakarmi *Act. Dk.*, *Bh.* nakrmiti; *Sr.* 1. nakormu; *Vd.* nahatiti; *Bs.* napittati; *Cro.* napitávam, (cf. *picować), nahranújem; *Rs.* накормить; *Ec.* ухлѣбити, dosyć pokarmić, hinlänglich ſättigen. *fig.* nasycić, napełnić, erfüllen, anfüllen, ſättigen, zur Genüge gewähren, verurſachen. Trwogami wielkiemi Szweda nakarmił. *Birk. Chod.* 32. Wielkim ſtrachem Jowisza ona nakarmiła młodź, co się z członków swych niezmiernych chełpiła. *Lib. Hor.* 66. Smiechem wszystkich nakarmił. *Warg. Wal.* 246. Smierć syna smutku ciebie i żałości wielkiey nakarmiła. *St. Kaz.* 526. Persowie zwycięstwy się nakarmili. *St. Dz.* 621. Nakarmiony wstydem odszedł, nie myśląc więcey iuż o tey kobiecie. *Zab.* 14, 14 Twoim postępkiem szlachetnym nakarmiłeś mnie pociechą. *Kras. Dos.* 223.

NAKĄSAĆ, *F.* nakąsa *Act. dk.*, nakęsywać *Cont. et Frequ.*, *Bh. et Slo.* nakusnuti, nakusati, *Sr.* 1. nakusaci, nakuſam, kąsaniem na co natrafić, nagryźć, zakęsać, anbeißen, worauf beißen.

NAKAŚLAĆ się, *F.* Nakaśle się *Recipr. dk.*, długo pokaśleć, lange huſten. Nakaślał się, namigał się, naprosił się i z resztą uciekł. *Teatr* 36 *c*, 72, *Vd.* nakashlati.

NAKAZ, – u, *m.*, Nakazanie, i to co się nakazuie, przykaz, rozkaz, *Sr.* 2. pſchikasa; *Crn.* napovd; *Vd.* navkasa, napovedba, vkasanje, vkasa, sapoved (cf. zapowiedź); *Cro.* zapoyed, naredba; (*Crq.* nakaz s ſtraszydło, bobo, ſtrach, przeszkoda); *Bs.* naredba, zapovjed; *Rs.* заповѣдь, повелѣніе; (*Rs.* наказъ instrukcya, przepis, *Ec.* наказáніе instrukcya: kara, każń); das Anbefehlen, Verordnen, der Befehl, die Verordnung, cf. ukaz). Prawa cóż są inszego, iedno nakazy, z przydanemi pogróżkami? *Pilch. Sen. liſt.* 3, 155. Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *ib.* 2, 97. – §. assygnacya *Tr.*, die Anweiſung, Aſſignation. Doszedł mnie list z nakazem na trzydzieści czerwonych złotych. *Tr.*

NAKAZA, – y, ż., Nakażenie, ſkaza, nadpsucie, (*Boh.* nakaza *lues, corruptela*) die Beſchädigung, Verletzung, Verderbniß, Verſehrung. Palnik klączę tak ma twardą, że bez nakazy i naruszenia trwa czas długi. *Syr.* 790., *ob.* nakazić.

NAKAZAĆ, *F.* Nakaże *Act. dk.*, Nakazywać, *frequ.*, Nakazuie *Cont.*, *Vd.* navkasati, navkashuvati, vkasati, nakasati, vkashuvati, sapovedeti, sarozhiti, porozhit, navishati; (*Vd.* nakasati, nasnanuvati, s oznaymić); *Crn.* napovẽdàti, napovẽm, napovẽdurati, sapovdujem, sapovẽdati, narozham, narozhim; *Slo.* poručit poruczyć; *Cro.* zapovedati; *Sla.* zapoviditi; *Bs.* zapovjediti; narediti (cf. narządzić); *Sr.* 1. nakazuyu (*Sr.* 1. nakazuyu śo *nakaram się, upamiętam się); *Rs.* наказать кому, велѣть, повелѣть, повелѣвать (*Rs.* наказáть, наказывать ukarać, *Ec.* наказáти, наказую nauczać, napominać, наказáтися nauczyć się); *Ec.* заповѣдáти, заповѣдать, заповѣдывать; przykazać, zapowiadać, ſtanowić, anbefehlen, anordnen, andeuten. Uboztwa mego gotowa iestem dowieść, iako mi z prawa nakazano będzie. *Szczerb. Sax.* 469. Trudu tego, choćby ci nikt go nie nakazował, iednakże ... *Pilch. Sen. liſt.* 2, 295. Czułość w sercu wzbudzona, ale nie nakazana bydź może. *Weg. Mar.* 1, 63. Nakazany *Rs.* указный. Nakazuiący, *Rs.* заповѣдательный. W Grammatyce tryb nakazuiący *ob.* rozkazuiący. – Nakazuiący co, *Nakazywacz, *Subſt.*, *Crn.* sapovdnik, sapovednik; *Vd.* nakasavz, navkasavez, napovednik, vkasavez, sapoviedavez; *Boh.* poručnik, *f.* poručnice (cf. porucznik, poruczyć); *Ecc.* заповѣдатель (наказáтель nauczyciel). *NAKAZNY, – a, – e, *Rs.* наказный, od nakazu (a. uczący, nauczny), Befehls. Ciciura nakazny hetman Kozacki, podniósł z połkami zadnieprskiemi rękę na pana swego. *Vol. Leg.* 4, 765, komenderuiący hetman.

NAKAZIĆ, *F.* Nakazi *Act. dk.*, *Bh.* nakaziti; *Sr.* 1. nakaziti; *Slo.* nakazugi; *Bs.* nakaziti, naruzgiti); skazić, zakazić, anſtecken, verderben, inficiren. Rzadko żeby kto ze złymi towarzystwo maiąc, nie nakaził się. *Sax. Post.* 4, *Glicz. Wych. L 4 b.* Ilekroć się na świat ukażę. Tylekroć się w czym nakażę. *Cn. Ad.* 323. NAKAŻENIE, – ia, *n.*, nakaza, skaza, skażenie, uszczerbek, uszkodzenie, nadpsucie, *Bh.* nakaženi) das Anſtecken, die Anſteckung, Verderbniß, Verderbung. Nię opuściasz duszy moiey w grobie, a nie dopuściasz mi oglądać nakażenia. *Radz. Ps.* 16, 10., skażenia. *Bibl. Gd.*). Ciała między płomieńmi chodzące, żadnego nakażenia nie miały. *Bud. Sap.* 19, 20. NAKAŻONY, – a, – o, (*Boh.* nakažliwy, nakaźliwy, s zaraźliwy) zarażony, uszczerbiony, nadpsuty, angeſteckt, verderbt, angegriffen, etwas verſehrt. Wierzyciel dłużnikowi, po odebraney zapłacie, cały powinien wrócić, iaki od niego przyiął, nienakażony. *Sax. Porz.* 72. Nienakażony, nienapsowany. *Cn. Th.* 507, unverſehrt. Nie mogło przyyść do tego, dla złych czasów i obyczaiów nakażonych. *Vol. Leg.* 2, 609.; *trochę niżey:* „przez taką zabiegłość obyczaiów i nakażenie czasów". Król Polski radził się z senatem onym, ieszcze żadnemi sektami nienakażonym. *Weresz. Rgl.* 22. Będą-li które iagody nakażone, te wyrwać, a nie dopuszczać im bydź między zdrowemi. *Cresc.* 329. Wodka ta nakażony słuch, puszczaiąc w nicho, naprawia. *Urzęd.* 426. Członki te od ciała odcinaią, które tak nakażone są, iż i drugie pożarem chorobnym zarażaią. *Birk. Zyg.* 17.

NAKAŻDODZIENNY, – a, – e, *n. p.* nakażdodzienna febra, *quotidiana, diex.*, codzienna, na każdy dzień przypadaiąca, alltäglich, jeden Tag gefällig.

NAKĘSUIĘ *ob.* Nakąsać.

NAKIDAĆ, – ał, *F.* Nakida *Act. dk.*, *Ross.* накинуть,

накúдывать, narzucać, namiotać, nacifkać, aufwerfen, hinauf werfen. Jeśli się żeglować komu próżnym przyda- Okrętem, kamieni weń i piasku nakida. *Pot. Pocz.* 89. – §. nalać czego gęstego, etwas dickes eingießen. *X. Kam.*

NAKIEROWAC, *F.* Nakieruie, *Act. dk.*, obrocić ku powziętemu mieyscu, wohin richten, wohin kehren. *Sr.* 1. nawobjupu (cf. nawieść); *Vd.* gornaobernити; *Cro.* napuchújem). Uchwycił uciekaiącego chorążego za gębę, i ku mieyscu własnemu nakierował go. *Warg. Wal.* 79. Niemasz człowieka, żeby pilnym ćwiczeniem nie miał się nakierować do dobrego, i cnoty. *Petr. Ek.* 93. O jakbym ci rad Amórku dziękował, Gdybyś kochankę do mnie nakierował! *Zab.* 9, 97.

NAKIPIEC *niiak. dk.*, na co wykipieć, dosyć wykipieć, kipiąc naciec, im Kochen woraufhin überlaufen, genug überlaufen, überſieden, *Rs.* накипѣть, накипáю, (*Rs.* накипь piana).

NAKISNĄC *niiak. idntl.*, nakwaśnieć, hinlänglich ſäuern, ziemlich ſauer werden. *Rg.* nakisnuti; *Koss.* накиснуть, накисáть; (*Bs.* nakisnuti *madefieri pluuia*).

NAKIWAC, – ał, – a, *Act. ndk.*, *Cro.* nakimavam, namigovam), dosyć pokiwać, genug wackeln. – §. *fig.* nagrażać, pograżać, dräuen. Jeſtem ten, który umiem podnos nakiwać. *Teatr* 9, 65. *Mon.* 67, 721. Gdybym ducha potkał, nakiwałbym mu należycie. *Teatr* 28 *b*, 10.

NAKŁĄC, *F.* nakłnie *Act. dk.*, NAKLINAC *ndk.*, n. p. Ażem mu srodze *naklena (nakłęła), Bo mię z ſtrachu drżączka *wz ena, (wzięła). *Zab.* 13, 285. *Tręb.*, wiele poklnać, genug fluchen. Nakląć się, ſich ſatt oder müde fluchen.

NAKŁAD, – u, *m.*, *Bh.* nakład, nakładek, auplat, auplatil, autrata (cf. opłata, utrata); *Vd.* naklad, nakluda, naloshba, vtrata, gorgreia, troshek, ſtroshek, potroshek, iſtroshik, saloshba, saklada, salog, vundanjé, ſermat, roba, ropotia; *Cro.* stroshek, zpravnozt; *Bs.* tratgua, potrosak; *sr.* 1. náklad, nawojt, wudahwk, nawojitk; (*Rs.* накладъ szkoda, ſtrata, накладка podwyższenie) *Rs* издержка, задéржка, завóдъ cf. zawód, *Ec.* жданіе, проѣздъ, прóморы; Koszt który na co łożą, wydatek, Koſten, Aufwand, Ausgabe. Kto z was, chcąc budować wieżę, uſiadłszy pierwey nie obrachuie nakładów, które są potrzebne? 1 *Leop. Luc.* 14, 28. Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuie, siła czasu, pracy i nakładu bierze. *Dambr.* 115. Musić takiemu nie dostawać, kto nakład większy czyni, niżli ma dochód. *Petr. Pol.* 92. Większy nakład niż pożytek. *Cn. Ad.* 1255. większy koszt, niż zyſk; Igły szukaiąc, świecę spalił). Bez nakładu zyſk nie będzie. *ib.* 16. cf. Musi łożyć kaczka, kto chce wygrać gąsiora). Przyczyna nakładu iakiego ieſt, albo potrzeba, albo pożytek. *Kosz. Cyc.* 143. Prosił Pana, aby co ieść dla nich nagotował, obiecuiąc chrobić on nakład. *Sk. Zyw.* 2, 197. Plebeiusz może też mieć nauki, ieśli mu z to ſtanie, gdyż nakładu do nauki potrzeba. *Petr. Ek.* 93. Wiadomość ſtoi za nakład pracy. *Fal. Fl.* Nie mam nakładu na druk. *Goſt. Gor.* 113. Pastor Fido, drukowany w Toruniu, nakładem J. C. *Laurera*, auf Koſten, im Verlage. Nakładem i drukiem Michała Grolla. *Wiel. Kuch.* – §. Nakład, w drukarni, ilość papieru, na którym się ma drukować. *Mag. Mſk.*, die Auflage, Druckauflage. – 2. nakład, ciężar. *Bh.* naklad (ładunek), *fig.* co się gdzie kładzie, *fig.* die Laſt, die abgemeſſene Schwere über Größe. Podług konſtytucyi zdrowia dzieci, układam porządek nauk, applikacyą myśli, nakład pamięci. *Kras. Pod.* 1, 52. – §. nakład, dodatek, przydatek, *Cro. et Dl.* nakład; Zugabe, Zuſatz. Każdy miał przed sądem rzecz swą powiedzieć po prostu, bez wszelkiego nakładu. *Bielſk.* 432. – §. nakład, zapas, der Vorrath. Nie powiecieli mi, kto to ieſt, co zjada ten tak wielki nakład, pomrzecie. 1 *Leop. Dan.* 14, 7. Wziąć beczkę miodu, w którey, iaki będzie nakład, słusznie obeyrzeć potrzeba. *Haur. Rk.* 141. NAKŁASC, *F.* nakładzie *cz. idntl.*, NAKŁADAC, – ał, – a *Act. ndk.*, NAŁOŻYC, *F.* naloży *dk.*, *Bh.* nalladati, naklaſti, nalojiti, wzlojiti, wzkladati; *Slo.* nalożit; *Sr.* 1. nalojicj, nawoju, nawojam, horepoloju, nalwadupu; *Vd.* naloshiti, gornaloshiti. gornaklaſti, nakladat; *Crn.* nalágam, naloshim; *Bs.* nalosgiti, naverchi, navrrichi; (*Bs.* nakladiti *tudiculo*): *Rg.* naloxitti, nalâgati, nakladit; *Cro.* nalagam, nalasem, nakládam, nadkladam, nadolasem, nadpostavlyati (2. nalagam *calumnior*, *falsitatibus onero* cf. nalgać): *Rs.* накласть, накладывать, налагáю, наложишь, налагáть, возложить, возлагать, нагромождать, наворочать, наворачивать. – a) Kłaść co na co, auflegen, drauf hin legen, auf etwas legen, anlegen. Ułożył drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i nakładł na drwa. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 34. Wóz próżny nałożonemu, i lżeyszy cięższemu, ustąpić powinien. *Szczerb. Sax.* 110., *ib.* 49. naładowanemu). Będzie zgrzytał, iak skrzypi wóz barzo nałożony siana. 1 *Leop. Am.* 2, 13. Brogi nie maią się przychylać nałożone, bo brożyny miąższe maią być. *Haur. Ek.* 34. Ziół moczonych w garnce nakładł. *Biel. Sw.* 261 *b.* Na grzbiet moy nakładali wielkie ciężary, *Wrob.* 304. Okręt bogatemi towary nałożony. *Ustrz. Kruc.* 2, 394. Nałóżcie ogień, rzekła; a zatym i drwa straszliwie rozgorzały. *St. Dz.* 511. Nałożyć faykę, lulkę, napchać, die Pfeiffe ſtopfen. Kto lubi tutuń, to mu trzeba lulkę nakładać. *Teatr* 6 *b*, 15. – *W kuchni:* nakładać kapłona, prosię, nadziewać, nadzieniem natykać, mit Füllſel füllen. *Tr.* – Syna swego kazał *nałożyć, i chłostę mu dać, *Glicz. Wych. F* 8 *b.*, położyć na pieńku, hinlegen, überlegen, überziehen. – *fig.* Tysiąc zawsze oświadzeń nakładaie mi w ucho, a w rękę nic. *Teatr* 43 *c*, 52. Gospodarz wszyſtko z ciekawością słucha, I gdy iuż w obie nakładli mu ucha Przymowek, te się uprzykrzyły. *Jabł. Ez.* 191. Matka, przyſtąpiwszy, nałożyła ucha, a on iey ucho ukąsił. *Glicz. Wych. B. b.*, nadſtawiła ucha, ſie reichte das Ohr hin. – Pomieszanie twoie nakłada mi milczenie. *Wsg. Mar.* 1, 234. t. i. nakazuie mi, legt mir Stillſchweigen auf. – Łuk nakładać, napinać, den Bogen ſpannen. Wnet wszyscy swoich łuków chyżych nakładaią Mężowie, a z saydaków strzały dobywaią. *A. Kchan.* 131. Nałożony łuk, *idem aliquibus quod* naciągniony, napięty; *sed proprie* nałożony *eſt telo inſtructus. Cn. Th.* 469, mit dem Pfeile belegt. Nałożeś łuk strzałami, *Ryb. Ps.* 12. Uyrzeli myśliwca iednego, Łuk ktemu nałożony tęgi w ręku iego. *Papr. Kol. S.* 3. Niewolno chodzić z rusznicą, z łukiem; wszakże dla naprawy do rzemieślnika ruśnice nienabite a łuki nienałożone bez strzał przynosić wolno. *Stat. Lit.* 11. Łuk w lewey trzymała ręce nałożony. *Otw. Ow.* 315, *Pasz. Dz.* 14. Nałożony kurek, spodwiedziony; n. p. Z długiemi ruśnicami i nało-

żonemi kurkami wypadli do nas. *Warg. Radz.* 338. gespannte Hahn am Gewehr. – Nakładać, ↕ dokładać, dodawać, przyczynić, vermehren, zulegen, zufügen. Kuryer spóźnił się, bo musiał nakładać drogi, gdy zalane wszystkie tamte okolice. *Gaz. Nar.* 1, 232. Tym sposobem dziecię rzeczy Łacińskiéy sobie nabędzie, nałoży, i jakoby naśpiżuie. *Glicz. Wych. J* 8 *b.* – §. Nakładać na co, ↕ koszt łożyć na co, koszt czynić, wieść, auf etwas verwenden, Kosten worauf anlegen, darauf setzen; Kostenaufwand machen. Dla ciała żadnych kosztów nie żałuią; a dla dusznego zdrowia nic nałożyć nie chcą. *W. Post. Mn.* 382. Więcéy sobie ociec waży gromady pieniędzy, niżeli rozum syna swego, któremu mógłby go dostać, kiedyby trochę pieniędzy usypał, a na nauki iemu nałożył. *Glicz. Wych. M* 2. Dla nakładu leda gdzie daią dzieci do szkoły, aby iedno niewiele nakładać. *ib. M* 1. Narzekaią dzieci na rodziców, że im na przyzwoitą nie nakładaią edukacyą. *Mon.* 69, 802. O synaczku! wychowałem cię, nałożyłem ci, mieyże też na tym dosyć. *Glicz. Wych. O* 3. Tym co się mieli do nauk, lubo mu nie byli pokrewnemi, przystrzynie do cudzey ziemi nakładał. *Star. Zad. D. b.* Nakładać komu na naukę, na rzemiesło, *sustentare suis sumptibus aliquem. Cn. Th.*, einem die Kosten zu etwas hergeben, ihn unterstützen, unterhalten. Nie synowie maią skarbić rodzicom, ale rodzice synom, a ia bardzo rad nałożę sam siebie za dusze wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15, ia bardzo rad nakład uczynię, i samego siebie wynałożę za dusze wasze. *Bibl. Gd.*) t. i. poświęcę się, dahin geben, aufopfern, daran setzen, daran wagen. Nałożenie na co, nakład, Kostenaufwand. Miałem do pisania tego pobudkę, i pewną obietnicę w nałożeniu na druk. *Sak. Pr. pr.* Druckkosten. – Nałożyć czym, ↕ zapłacić czym, mit etwas bezahlen, büssen. W otchłań otwartą za oyczyznę wpada Kurcyusz, i swą głową za wszystkich nakłada. *Leszcz. Class.* 5. Którzy po cudze zdrowie przyszli, swoim nałożyli. *Psalmod.* 73. Tyś go uwiódł, lecz zdrowiem Swym oba nałożycie, iak się o tym dowiem. *Min. Ryt.* 2, 212. – §. Nakładać kogo do czego, przyzwyczaiać do czego, wkładać, wprawiać w co, zwyczaić, einen zu etwas anhalten, gewöhnen, darin üben. *Assuefacere* nakładać kogo. *Mącz.* Potrzeba, aby dzieciom zwyczay dobry z młodu rodzice nakładali. *Glicz. Wych. D* 8 *b.* Młode ludzie dobrze wychowywać umie, a to tym, że ie nakłada miernie i powściągliwie żyć. *Kosz. Lor.* 11 *b.* (cf. wkładać w co, włożyć, *cf.* nałog). Nakładam się w co, zwyczaię się do czego, wyknę czego. *Cn. Th.*, ich gewöhne mich zu etwas, übe mich darin, lege mich darauf; *Sr.* 1. nawojam §o. W czym się nałoży dziecię z młodu, w tym zatwardnicie zawzdy. *Glicz. Wych. D* 8 *b.* Nie mogę się *odjąć, iużem przywykał a nałożył się tak łotrować. *Gil. Pst.* 175 *b.* O tym się nałożyło myślić obłędliwe serce iego. *Rey Pst. L* 5. zmarowiło się). Niechay dzieci z sobą biorą do kościoła, żeby się uczyły modlić, a powoli się wszystkim dobrym rzeczom nakładały. *W. Post. Mn.* 66. Iż chleb i wino takie rzeczy są, którymeśmy się nałożyli, tedy się imi nie brzydzimy. *W. Post. W.* 250. Kto skłonny z przyrodzenia do czystości, wnet się nałoży czystości, i będzie mieł prędki nałog czystości. *Petr. Et.* 132. Po długich się morzach żeglować nałożę. *Otw. Ow.* 254. *Assuetus* nałożony, *assuetior* *należeszy, *Mącz.*: Ciągnie się żyła, gdzie się nałożyła. *Hyt. Ad.* 8. natura ciągnie wilka do lasu). – §. 2. Nakładać z kim *Verb. Med.*, towarzyszyć z kim, przestawać z kim, obcować, mieć do czynienia z kim, mit einem umgehen, mit ihm zu schaffen haben, mit ihm zu thun haben, sich mit ihm abgeben; *Slo.* s nétčim nakladám; *Ec.* сообращáться, сообщáться. Pospolicie równi z równemi nakładaią. *Bud. Cyc.* 4. Z iakiemi nakładamy, takiemi się wnet stawamy. *Cn. Ad.* 745, cf. Obcowanie snadno daie Złe lub dobre obyczaie; Z iakim kto przestaie, takim sam się staie). Cesarz od Matyasza zdradzony, nie chciał bydź z nim nigdy więcey w przyiaźni, a raczey z Kazimierzem od tych czasów nakładał. *Bielsk.* 404. Widząc, że mocą nie mógł, iął pięknie z nim nakładać. *ib.* 405. Od tego czasu cesarz począł dobrze z papieżem nakładać. *Biel. Sw.* 68 *b.* Chodzi z czyniącemi nieprawość, i nakłada z mężami niezbożnemi. *W. Job.* 34, 8. przestawał. *Bibl. Gd.*) Namawiali Bolesława, iżby do cesarza przyiechał, chcąc z nim przyiacielskie nałożyć. *Bielsk.* 77. Upominali Olbrachta, aby z Woiewodą Wołoskim miłościwie nałożył, by w rozpacz nie przyszedł, a do Turków się nie uciekł. *Bielsk.* 436. Amazonki z obcemi ludźmi w płodzie *nakładały. *Glicz. Wych. B* 5 *b.*, mieszały się cielesnie, cf. spółkować). NAKŁADNIK, – a, *m.*, *Bh.* nakládač *nakładacz*; *Cro.* nalositel); który co nakłada, ładuie, der Auflieger, Auflader, *f. Bh.* nakládačka. Nakładnik, łożący koszt na co, der Auslieger, Verleger, Kostenverwender, *Vd.* salošnèkar, salošnikar, salošnik; *Bs.* trattillaç; *Ec.* иждивитель. (*Cro.* nalagavecz, potvoritel z *calumniator* potwarca). NAKŁADNY, – a, – o, Nakładnie *adv.*, *Bh.* nákladný, nákladně, autratní, *Slo.* nákladný; *Sr.* 1. nawojitkowné, drobotné; *Ross.* накладный, накладно; *Ec.* иждивительный, иждивенный, иждивный; nakładu i kosztu wyciągaiący, kosztowny, kostspielig, Aufwand erfordernd, kostbar. Kopanie kruszców wielce nakładne iest. *Petr. Ek.* 128. Bogatym ludziom trzeba zlecić nakładne sprawy. *Petr. Pol.* 2, 146. Ciesząc smętek i narzekania ludzi, Elżbieta na zamku Krakowskim tańce i krotofile nakładne sprawowała. *Stryik.* 418. Przepyszne i nakładne budowanie. *Sk. Dz.* 48. Królewska stolica bardzo nakładna (kosztowna). 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10. *Gil. Pst.* 71 *b.* 2 *Leop.* 2 *Cor.* 9, 18. Posel nakładnie by był czestowany, doyrzeć kazano. *Auszp.* 39. – b) nakładny, nakładziony, nałożony, naładowany *Boh.* nákladní, *Rs.* накладный; beladen. Łodzie próżne i nakładne. *Herb. Stat.* 710.

NAKŁAMAC na kogo, *F.* nakłamie *Act. dk.*, wiele na kogo pokłamać, viel gegen jemand lügenhaft sprechen, viel Lügen von ihm sagen. *Cn. Th.* Nakłamać się *recipr.*, do sytu pokłamać, aż do zmordowania się, sich satt oder müde lügen.

NAKŁANIAC *Act. ndk.*, NAKŁONIC, *F.* nakłoni *Act. dk.*, *Bh.* nakloniti; *Slo.* naklonuti; *Vd.* nakloniti, perklonit; *Rg.* nakloniti; *Bs.* nakloniti; *Cro.* naklanyam; *Rs.* наклонять, наклонить, накланивать, накланивать; nachylać, naginać, hinneigen, hinbeugen. Śpiewanie psalmów z tak lekkim głosu nakłanianiem, że mówiącemu raczey podobne było, niż śpiewaiącemu. *Ryb. Ps. pr.* Wprzód go złamie, niżeli nakłoni. *Bard. Tr.* 301, niezgięty). Syn twóy da się nakłaniać na drogę poprawy. *Teat.* 16 *c*, 58.

Nakłaniać się ku czemu = skłaniać myśl ku czemu. *Cn. Th.* ſich wohin neigen. Nakłonienie umysłu. *ib.*, die Hinneigung, *Slo.* náklonnosť; *Rs.* наклонность, наклоненіе = (2. tryb w grammat. *modus*; *Lc.* склоненїе przypadkowanie, deklinacya. NAKŁONNY, - a, - e, do nakłonienia, mogący być nakłonionym, beugbar. *Ross.* наклонный pochodziſty; ſkłonny, przychylny). Nienakłonny, kto się nie da nachylić, nieużyty, *inde-flexus. Mącz.* Ludzi upornych i nienakłonnych iak ukarał. *Rey Pſ. II.* 8.

NAKLECIĆ, *F.* Nakleci *Act. dk.*, wiele poklecić, viel zuſammenkleben, zuſammen pappen. Nakleciłeś tych świętych za ieden dzień tak wiele; natworzyłeś teologów.. *Birk. Ex. E. b.*

NAKLEIĆ *czł dk.*, dosyć czego pokleić, lub też na czym przykleić, aufkleben, *Vd.* nalimati; *Rs.* наклеить, наклеивать.

NAKLĘKIWAĆ się *recipr. częſt.*, naklęczeć się *dk.*, długo klęczeć aż do sprzykrzenia, ſich ſatt oder müde knieen, *Cro.* naklékam.

NAKLEKTAĆ *czł dk.*, dosyć wiele poklektać, genug klappern, ſchwatzen. Naklektać kogo, klektaniem go namówić, einen beſchwindeln, beſchwatzen. U paniąt łagodną mową naklektanych, zboże bardzo tanie kupowali. *Kosz. Lor.* 53 *b.*

NAKLEPAĆ, *F.* naklepie cz. *dk.*, klepiąc bić na co, ile dosyć poklepać, *Boh.* naklepati *malleo exacuere.* (*Ross.* наклепать, наклёпывало obmówić, potwarzyć). Naklepać się, *Bh.* naklepat ſe *diu pulsare*, ſich ſatt und müde klopfen oder dängeln.

NAKLINAĆ *ob.* Nakłonić.

NAKŁO, - a, *n.*, Nackel, miaſto w Kaliſkim. *Dyk. G.* 2, 197. eine Stadt im Kaliſcher Depart.

NAKŁOĆ *ob.* nakaloć. NAKŁUĆ, NAKŁWAĆ *cz. dk.*, dziurawić, anpicken. Nakłuć się *Rs.* наколоть себя, наклёвывать, наклевать, ſich ſatt oder müde picken.

NAKŁOCIĆ się *recipr. dk.*, do upodobania lub zmordowania się kłócić, ſich ſatt oder müde zanken. I nakłociłem się z damami, i jeszcze mi śpiewały do myśli. *Mon.* 73, 40. Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było, iak u ludzi. *ib.* 70, 598.

NAKŁONIĆ, NAKŁONNY, *ob.* Nakłaniać.

NAKŁOPOTAĆ się *recipr. dk.*, naieść się kłopotu, ſich ſatt und müde kümmern, *Rs.* наклопотаться.

NAKOCHAĆ się, *F.* nakocha się *Rec. dk.*, do woli się pokochać, ſich ſatt lieben, genüglich der Liebe pflegen. Synow narodzisz, a nie nakochasz się w nich, boć ie zawiodą w niewolą. *Leop. Deut.* 28, 41. Duch ma to, że się może w pana nakochać. *Baz Hſt.* 107. Wszyſtkie dzieci śpią na pokoie; Nie mogli się nakochać, nie mogli nawrzyć . . . *Pot. Arg.* 819.

NAKOLANKI, - ek *plur.*, stroy na kolana u starych Rzymian, *genualia. Cn. Th.*, *Bh.* nákolenky; *Vd.* ohibra na kolani, zhepiza; *Rs.* наколѣнниковъ, Kniefſtücke, Kniebinden, Kniebänder. Miał nakolanki miedziane na nogach, *Radz. 1 Sam.* 17, 6. *Bibl. Gd.* Drudzy karaceny i ochędożone Nakolanka ze śrebra czynią wyciągnione. *A Kchan*, 203. Tetys prosiła Wulkana, żeby Achillesowi tarcz, przyłbicę, karacenę i nakolanki przyſtoyne wykował. *Ow.* 516. Parys ku przyszłemu boiu się gotował, Naprzod nakolankami nogi obwarował. *J. Kchan. Dz.* 55. (*Crn.* nadkolénica *gremiale*). NAKOLANNY, NAKOLENNY, - a, - e, na kolanach się nayduiący, auf dem Knie befindlich. Jabłko nakolenne, *patella. Perz. Cyr.* 1. 21 *et* 159, = NAKOLANEK, Nadkolanek, okrągła, płaſka, gąbkowata kość, która leży nad kolanem. *Wey. An.* 51, die Kniefcheibe. *Rs.* надколѣнный, nadkolanny, wyżey kolana się znayduiący.

NAKOŁATAĆ *cz. dk.*, nakołacze *F.*, kołacąc bić na co, worauf klopfen, *Vd.* naterkati, gortlekati; *Ross.* наколотить, наколачивать. Nakołatać się *recipr.*, do sytu lub zmordowania się pokołatać, ſich ſatt oder müde klopfen.

NAKOLEBAĆ się *Rec. dk.*, *Bh.* nakolíbati ſe, do sytu lub zmordowania się pokolebać, ſich ſatt oder müde wiegen. NAKOŁYSAĆ się, kołysaniem sobie dogodzić, lub zmordować się, ſich ſatt oder müde ſchaukeln, *Rs.* накачать.

NAKONIEC, = na koniec, *adverbial.*, przecię kiedy, tandem, naoſtatek, endlich. Kuryer tak długo oczekiwany przyiechał nakoniec. *Gaz. Nar.* 1, 208, *Rs.* наконецъ. (*Rs.* наконечникъ wkówka u szpady, na końcu pochwy). - §. Nakońcem śmigać, samym końcem, mit der Peitſchenſpitze, Schnurſpitze. Wźiąć wszyſtkiemu czterema (końmi) razem, podsobniego i naręcanego na przegiętkę; a lecowego nakońcem. *X. Kam.*

NAKOPAĆ *Act. dk.*, *Bh.* nakopati, *Rs.* накопать, накапывать; dosyć czego powykopywać, genug aufgraben. Nakopać się *recipr.*, kopaniem nasycić lub zmordować się, ſich ſatt oder müde graben.

NAKOPCIĆ *cz. dk.*, kopciem napuścić, mit Rauch anlaufen laſſen, berduchern, *Rs.* накоптить, накапчивать.

NAKOSIĆ *cz. dk.*, ile dosyć pokosić, genug hin mähen, abmähen, *Rg.* nakosaitti, nakositti; *Bs.* nakositi; *Rs.* накосить, накашивать. Nakosić się *recipr. dk.*, ſich ſatt oder müde mähen.

NAKOWAĆ *cz. dk.*, nakuć, *F.* nakuie *dk.*, dosyć pokować, kuiąc na czym nabiiać, worauf ſchmieden, genug in Menge ſchmieden; *Bs.* nakovati; *Vd.* nakovati, perkovati, nakleniti, perkleniti; *Ross.* наковать, накую, наковывало. Nakowanie *Rs.* наковка. NAKOWADLNIA, NAKOWALNIA, - i, *f.*, NAKOWADŁO, - a, *n.*, *Boh.* nakowadlj *et* nakowadlo; *Slo.* nákowa; *Sr.* 2. nakowa; *Cro.* kovalnik, nakovalnik, nakla, nakvu, kladuvavnek; *Vd.* nakovalu, nakovannik; *Cro.* nakov, nakovalo; *Rg.* nakov, nakovan; *Bs.* nakovan; *Rs.* наковальня, наковальня; kowadło, der Amboß. Kowal siedząc u nakowadlni, bawi się robotą żelaza. *Radz. Syr.* 38, 29., *Bibl. Gd.*; przy nakowalni. 1 *Leop.*). Widząc ia pilność w rynsztunków robieniu, Słyszę, że młoty brzmią z nakowalniami. *P. Kchan. Jer.* 132. Nakowadła pod ciężkiemi łęczały młotami. *Tr. Tel.* 235. NAKOWADLNY, NAKOWADŁOWY, - a, - e, od nakowadlni, Amboß-. *Rs.* наковальный.

NAKPIĆ się z kogo, *F.* nakpi się *Rec. dok.*, nadworować z kogo, do woli sobie z niego nażartować, einen nach Belieben zum Beſten haben. Z gościa się możesz nakpić przy biesiedzie. *Dwonk. A.* 2.

NAKRAIAĆ *Act. ndk.*, wiele pokraiać, viel abſchneiden, klein ſchneiden; *Bh.* nakrajet, nakrojiti; *Sr.* 2. nakrau, nakra-

jem; *Rs.* накроить. Nakroić *dk.*, zacząć, kraiać, skroić, anschneiden, einschneiden.

NAKRAPIAC *Act. ndk.*, NAKROPIĆ. *F.* Nakropi *dk.*; pokrapiać wodą, besprengen mit Waſſer; *Sr.* 1. nakrȅp'am; *Vd.* nakropiti, *Cro.* nakroplyujem; *Bs.* nakropiti, nakrapati, *Ross.* накрапать, накрáпывать, накропить, накроплять. Szuka ryb pieczonych, i smaczno nakropionych. *Pim. Kam.* 302. Nakrapiać farbą, = pstrzyć bunt besprengen, sprenkeln. Nakrapiany, = upstrzony, pstry, bunt, gesprenkelt; *Rs.* накропленный, крáпленный, крáпанный. Odłączył barany pstre i nakrapiane, a wszystko stado iednolayney barwy, t. j. biały albo czarney wełny, poruczył synom. 1 *Leop. Gen.* 30, 35, srokate. 3 *Leop.*). Z nakrapianych iaspisów otwiera się brama. *Leszcz. Class.* 6. Noc czarna puściła się zarazem przez głębokie morze, Wysławszy nakrapiane wprzód przed sobą zorze. *Zbil. Dr. G.* 2. NAKRAPIACZ, a, *m.*, pokropiciel, *Bh.* kropić), der Aufſprützer. Nakropienie, nakrop, *Bh.* nakrop, pokrop, ukrop, krop.

NAKRASĆ, *F.* Nakradnie *Act. dk.*, *Boh.* nakrásty, *Ross.* накрасть, накрадывать, наворовать, намошенничать, наплутовать.

NAKRASIĆ *cz. dk.*, nafarbować, *Rs.* накрасить, накрашивать, bemahlen, färben. – §. okrasą nazaprawiać. *X. Kam.*, fett anmachen.

NAKRĄŻAĆ *Act. ndk.*; Nakrążyć, *F.* nakrąży *Act. dk.*, w krąg obracać, płaskokrągło robić. flach und rund machen. Chrzan w talarki nakrążany, w winie moczyć. *Syr.* 1053. – §. nasiekać, n. p. pokrzyw dla wieprzów. *X. Kam.* klein hacken.

NAKRĘCAĆ, *NAKRĄCAĆ *Act. ndk.*, NAKRĘCIĆ, *F.* Nakręci *dk.*, *Vd.* nasukati; *Rs.* накрутить, накручивать (z. przeladować), насучить, навертѣть, наверчивать, наверчивать. Kręcąc nakierować, wohin drehen, naciągać, wohin ziehen, lenken, leiten; *propr. et fig.* Kark zkręcony nazad nakręcać. *Perz. Cyr.* 2, 48. zurück drehen. Wszystkie dyskursa do swego konia nakręca. *Karp.* 4, 37, t. i. naciąga, er leitet ſie dahin. Kocha się w myślach nadętych, i gwałtem do materyi nakręconych. *Mon.* 67, 607. Płaskie śmiechy i nakręcone żarty. *ib.* 68, 1007, wymuszone). U Porty zawsze ze dwie albo trzy osoby wszystkie sprawy nakręcają, i władną prawie całym państwem. *Klok. Turk.* 114, t. i. kierują wszystkie sprawy, ſie leiten alles. Nakręcać zegar bez wag, w którym sprężyna koł obrót czyni. *Cn. Th.*, *Cro.* navijati, eine Uhre mit dem Uhrſchlüſſel aufziehen. (o zegarze z wagami, mowi się. naciągać *Cn. Th.*). Zegar w ręce nakręcającego czas pomierza. *Psalmod.* 24. W niebie nakręcaią To koło, którym przypadki biegaią. *Past. F.* 241. Sam na się nakręcił nawyższe kapłaństwo. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 24, sobie galil.

NAKREDZIĆ *cz. dk.*, kredą posmarować, kreiden, *Ross.* намѣлить.

NAKREŚLIĆ *Act. dk.*, *Bh.*, naćarowati; *Rs.* начертáть, начертывать, начертить, начерчивать, na czym pokreślić, kreską poznaczyć; bezeichnen. *Fig.* Znakiem zbawiennym czoła nakreślili. *Auszp.* 22. Nakreślenie *Rs.* умоначертáніе.

NAKROCHMALIĆ *cz. dk.*, ile dosyć pokrochmalić, genug kraftmehlen, ſtärken, *Rs.* накрахмáлить.

NAKROTCE, *Adv.*, Krótko, w krótkości, kurz, mit kurzen Worten, im Kurzen. Powiemy nakrotce, co nam za pamiątkę . . . *W. Post. Mn.* 270.

NAKRUSZYĆ *cz. dk.*, krusząc na-drobić, kruszynami nasypać, bebröckeln, genug binbröckeln, *Rs.* накрошить.

NAKRYĆ, *F.* nakryie *Act. dk.*, NAKRYWAĆ, – ał, – a. *ndk.*, *Vd.* nakriti, napreſtreti, napokriti; *Bs.* pokritti, poklopiti; *Rs.* накрóю, накрыть, накрывать, przykrywać czym, bedecken, decken. Zimno przywieść go do tego nie mógło, aby był kiedy głowę swoię nakrył. *Warg. Wal.* 285. Proszę nakryć głowę. *Teatr.* 36, 39; *Cro.* pokritisze, decken Sie ſich. Nakryymy głowy. *ib.* 34 *c*, 10, ſetzen wir auf (die Hurbe, die Mützen. Nakrywam iednę, a iadę drugą. *Teatr.* 18, 5. Stoł nakryć, *Sla.* prostérti stól, den Tiſch decken. Stół nakryiesz na wielkiey sali. *Teatr* 6, 112. Niechże stoł nakryią na trzy osoby. *ib.* 11 *b*, 58. Nie zaraz ieść, lubo stoł nakryią. *Fr. Ad.* 106. cf. daleko ztąd do owąd; daleko gęby grzanka). NAKRYCIE, NAKRYWANIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, das Decken, Bedecken; Nakrywanie stołu, *Sla.* prostiranje stola. – b) nakrycie, to czym nakrywaią, poklad, *Rs.* накрытье, накрывало, die Decke, die Bedeckung, das Verdeck. Nakrycie okrętu *Crn.* shtorija. NAKRYTY, NAKRYWANY, – a, – e, *Rs.* накрытый, gedeckt bedeckt. NAKRYWA, – y, ż.. NAKRYWKA, – i, ż., *Bs.* poklicla; *Sr.* 2. pokſchivadlo, pokſchywaz, *Vd.* pokrivanka, pokrovanka, pokrou, pokrovez, pokrouzhizh, reina; *Crn.* pokrov, pokrovz, pokryválu, shkridla, rẹna; *Sla.* zaklopac, kashiluk; *Bs.* zaklop, zaklopaç, poklop, poklopaç, çrjepuglja, tapun; *Cro.* pokrov, pokriválo, riglya; *Dl.* gibka; *Rs.* накрышка, крышка, покрышка, сковородникъ; *Ec.* накрышка сосудовъ, покрышка; przykrywadlo, wieko, der Deckel. Nakrywa do tego naczynia by dobrze przyſławała. *Jorz. Sak.* 190. Nakrywy, wicka żelazne, któremi czopy armatne w pańwicch łożowych przyciſkaią się. *Jak. Art.* 3, 304. NAKRYWACZ, – a, *m.*, który co nakrywa, der Decker, Bedecker, Taſeldecker, *Vd.* krivez, pokrivez, *Ross.* скатерщикъ. NAKRYWALNY, – a, – e, nakrywaniu służący, zum Decken dienlich. *Cn. Th.*, cf. *Rs.* одѣяльный. *ob.* Odziać. – §. mogący bydź nakrytym, przykrytym, bedeckbar.

NAKRZEPCZYĆ, *F.* Nakrzepczy *Act. dk.*, naſtorzyć, podnieść, *arrigere. Mącz.*, aufſteifen, ſteif aufrichten.

NAKRZESAĆ *Act. ndk.*, Nakrzesić, *F.* nakrzesi *dk.*, pokrzesić, erregen, erwecken. Mocen bog z kamienia oto tego nakresić synow Abrahamowi. *Sekl. Matth.* 3., *Sr.* 1. natſchẹßu, natſchẹßam; w szczególności ognia nakrzesić, Feuer anſchlagen. Nakrzesać się, krzesząc nasycić się lub zmordować się, ſich ſatt oder müde ſchlagen am Feuerſtaine, Steinpflaſter.

NAKRZYCZEĆ, *F.* Nakrzyczy *Act. dk.*, *Bh.* nakričeti, nadjrati ſe; *Vd.* nakrizhati, navpiti, savpiti; *Rs.* накричáть; wiele krzyczeć, viel nacheinander herſchreyen. Upominaiąc się, tak nakrzyczeli, nahałasowali, żem prawie ogłuchł. *Teatr* 29 *c*, 68. Nakrzyczenie, *nakrzyk *Vd.* nakrizh, nakrizhanje, navpitje). Nakrzyczeć się, krzycząc dogodzić sobie, lub zmordować się, ſich ſatt oder müde ſchreyen, *Bh.* ukričeti ſe.

NAKRZYWIAĆ *cz. ndk.*, NAKRZYWIĆ, *f.* nakrzywi *dk.*, *Bh.* nakřiwowati, nakřiwiti; *Slo.* nakliwugi; *Sr.* 1. nakjiwu, nakjiwam; *Crn.* nakluzhiti; *Cro.* nakrivlyujem, nakljuchújem, szluchim; *Bs.* nakriviti, ſkuciti, ukriviti;

Rg. nakriviti; *Ec.* накривля́ю; *Rs.* иу'лить, принуждать (cf. tulić), накрывать, накрывлять; na iaką ſtronę ſkrzywiać, nachylać, wohin krümmen, krumm beugen. Trzęsąc głową, szyię nakrzywiła. *Bard. Tr.* 109. Powiem wam, że się zadziwicie, I że wargi ściśniecie i brwi nakrzywicie. *P. Kchan. Orl.* 1, 259. Dominikan, każąc, miejsce oko Pawłowe nakrzywiał ku swéy ſtronie. *Baz. Hiſt.* 38, naciągał, nakręcał. NAKRZYWIENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Rs.* накривленїе, *Bh.* nakřiweni, *Ec.* косвение, косвенство, искошенїе, накривленїе, das Krümmen, die Krümmung. NAKRZYWIONY, - a, - e, *part.*, zakrzywiony, przykrzywiony, *Bh.* nakřiwenný; *Rs.* prignut, sueden; *Cro.* szlokáv; etwas gekrümmt, krumm gebogen. NAKRZYWIACZKA, - i, *ż.*, naczynie do nakrzywiania albo odkrzywiania, *flexabulum. Cn. Th.*, das Biegeiſen, ein Inſtrument, etwas damit zu biegen. NAKSZTAŁT (*ob.* kształt) *adverb.*, niby, gleichſam. On coś nakształt pomieszany ma rozum. *Teatr* 22 *c*, 62.

NAKUĆ *ob.* nakować.

NAKUPIĆ *cz. dk.*, Nakupiać *ndk.*, na kupę nazgromadzać, anhäufen, aufhäufen; *Bh.* nakopćim (cf. kopa); *Sr.* 1. nawrchram; *Id.* nakupzati, gornakupzati, gorkopuvati, v kopu dielati; *Bs. et Rg.* nakuppiti; *Rs.* накопи́ть, накопля́ю, накапливать, скопить, скоплять, набросать, набра́сываю. - §. Nakupić *dk.*, nakupować *kontyn.*, kupuiąc, czyli kupnem, nazgromadzać, viel zuſammen kaufen, auftaufen; *Bh.* nakaupiti, nakupowati, *Slo.* nakupit; *Vd.* nakupiti; *Rs.* накупи́ть, накупа́ть. Nakupowanie, Nakup, *Vd.* nakuplenje, nakup, perkup; *Rs.* на́куп. Nakupujący, Nakupiciel *Vd.* nakupitz, *Rg.* nakuppitegl, *f.* nakupitegliza.

NAKURZAĆ *cz. ndk.*, Nakurzyć, *f.* nakurzy *dk.*, *Bh.* nakaditi, *Rs.* накури́ть (z 2. przepalić wódkę); kurzu czyn dymu u puszczać, okopcić, wiele pokurzyć, berdu: chem, viel räuchern. Nakurzyć konia chorego ſtroiami bo: i kadzeniem nakurzając (nakadzając), kościoły uczcili. *Sk. Dz.* 506. - §. kurzem nasypać, beſtauben; *Vd.* naprashiti (cf. naprószyć); *Rs.* насори́ть, наса́ривать. - §. b, *transl.* nakurzać komu, z wycierać mu kapitułę. *Tr.*, einen ausſchelten. Nakurzyłem nierychłemu posłańcowi. *Ern.* 34, nałaiałem). Nakurzyć się, kurząc dogodzić sobie lub zmordować się, ſich ſatt oder müde rauchen, räuchern, ſtauben.

*NAKWASNIAC *cz. ndk.*, *NAKWAŚNIĆ, NAKWASIĆ, *f.* *nakwaśni, nakwasi *dk.*, *Bh.* nakwaſſowati, nakwaſoti; *Slo.* nakwaſiti; *Bs.* naoçtiti; *Rs.* накисли́ть, накваши́вать; nakisać, dadź kwaśnić, ſäuern, einſäuern, ſauer machen. Cytryną wodę nakwaśniy. *Tr.* NAKWAŚNIEC, *f.* Nakwaśnicie *neutr. dk.*, przykwaśnieyszym się ſtawać, ſäuerlich werden, einen ſäuerlichen Geſchmack annehmen. *Cn. Th.* 453. Wino niezatkane, czasu ciepłego łatwie nakwaśnieie. *Cresc.* 347. NAKWAŚNIAŁY, - a, - e, przykwaśnieyszy, ſäuerlich geworden. Piwo nakwaśniałe jak naprawić. *Sr.* 934, *Sien.* 480. - *Rs.* накваса, накваска naciaſt Kamczadalſki.

NALAC, - al, - eli, *f.* nalie *cz. dk.*, NALEWAC, - al, - a, *ndk.*, *Bh.* naliti, naliwati; *Slo.* naljwati; *Sr.* 1. nabliwam; *Vd.* nalyth, naliti, naljati, goraliti, gorpoliti, noternaliti, notervlijati; *Cro.* natâkam (cf. natoczyć); *Cro.* nalevam, natachem; *Ben.* nadoliti, nadolivati, zadoliti; *Rg.* nalitti, naljevati; *Rs.* налить, налива́ть, возли́ть, возливать; nalewać, polać iakie miejsce, begießen, angießen, aufgießen. Nie naleway tu. *Cn. Th.* Nalałeś tu bardzo, z sadzawkę uczyniłeś. *ib.* Nalać do naczynia, n. p. do ſtołu wina, piwa, einſchenken, eingießen. Nalewa sobie herbatę, i pije. *Teatr* 53, 3. Dla piany karczmarz z góry nalewa. *Pot. Jow.* 6~. Gościu każ mi wino nalać, Tak ia tylko pragnę szaleć. *Anakr.* 41. Jeszcze sobie dobrze gęby nie utrze, a iuż woła, naléy drugą! *Rey Zw.* 61, cf. ley rozley, rozgardyas). Dziesięćby się ich pożywiło, co ieden w brzuch swóy natka i nalie. *Hrbſt. Nauk. U.* 2. Skoro przestaniesz twoim pachołkom nalewać, tak oni jak muchy z kuchni, gdzie pary nie czują, precz odlecą. *Star. Ref.* 83. Strzedz niewiasty nalewać w piasty. *Pys. Ad.* 63. Nalał w czub tak wiele, że rozum stracił. *Jabł. Ez. B* 4. Zdumiane muzykanty wypędzono z sali, Ani im zapłacili, ni w gardło nalali. *Tręb. S. M.* 124. Obranaś z ozdob oyczyzno! lecz i to mało, Bo się za skórę więcéy nalało. *Chroſt. Job.* 172, więcéy się ieszcze złego na cię zwaliło, *ob.* za skórę komu nalać). - *transl.* Nieprawdy w uszy Wezyrskie co dzień, co godzina, przez swoie posły nalewali. *Birk. Zbar. D.*, pokładli; nakarmili go kłamstwami. NALANIE, NALEWANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Rs.* налива́нїе, das Aufgießen, Angießen, Begießen, Eingießen, Einſchenken. Jakże kładziesz cukier, czy przed nalaniem, czy po nalaniu kawy? *Teatr* 36 *c*, 20. - *Med.* Nalania *Infusa*; ziołka przepisane posypawszy w garczek, nalewa się na nie wrzącéy wody w miarę; nakrywa się; po upłynionym kwadransie zlewa się w osobne naczynie, i to się zowie nalaniem. *Perz. Luk.* 362, *et Perz. Cyr.* 2, 336, *Rs.* настой, Sud, Abguß, Decoct; *ob.* wywar). Nalewać na ziołe, infuzę robić, *Rs.* настоя́ть, настаи́вать, cf. nastać. NALANY, NALEWANY, - a, - e, *part.*, begoſſen, angegoſſen, eingeſchenkt. Brzuch *wina nalany, prędko się ku nieczyſtości burzy. *Kosz. Lor.* 66 *b*, wina pełny, winem oblany). - *transl.* nadęty, nabrzmiały; aufgedunſen, ungeſchickt (*oppos.* ułany). Nayduią się tak na twarzy i całym ciele nalani (*vultu motuque corporis vaſti*), niezgrabni i grubi, że chociażby w nich sztuka moc miała, iednak w poczet mówców przyięci bydź nie mogą. *Pir. Wym.* 63. Oziębła wątroba miasto krwi wodę rodzi, którą potym po wszystkim ciele rozesławszy, ono szpetne, blade, nabrzmiałe i nalane czyni. *Sok. pr.* 204. Fryierka lutniſtka, po którejbyś w tany pohasał, i hołubca zaciął, iak nalany. *Zab.* 8, 330.

*NAŁACZNĄĆ się, NAŁAKNĄĆ się, *f.* nałacznie się *rec. idntl.*, dosyć połaknąć, genug hungern, ſich aushungern. Nałacznęli się i napragnęli się słowa bożego. *Wrobl.* 253, ſehr hungrig werden, lange hungern.

NAŁADOWAC *cz. dk.*, ładuiąc nałożyć, obładować, cf. iuczyć, aufladen, beladen; *Vd.* nabassat, nabasati, gornaloshiti, potovoriti; *Cro.* naterasujem, natovarujem, natovorilszem; *Bs.* nakarçati, nakrriçati, natovariti, naprrititi, napartiti; *Sla.* natovariti (cf. towar), spraviti (cf. sprawić); *Rg.* nakarzatti; *Rs.* взложить, возложить, возлага́ть, навить, навива́ть (cf. nawijać), нагрузи́ть, нагружать, нагру'живать. W mieście

tym nic nie zrobiłem, a brzuch zawsze miałem naładowany. *N. Pam.* 2, 150, pełny). Naładowanie *Ec.* возлогъ; *Rs.* нагружа.

NAŁAIAĆ komu, *f.* Nałaie *cz. dk.*, do woli połaiać, *Bh.* naplakati se; *Bs.* navikati (nalajati, z naszczekać; *Rs.* надлаять, z 2. nałaić), einen ſehr ausſchelten. Nałaiawszy pogłaskać. *Cn. Ad.* 705, obraziwszy leczyć). Nikt ci o to nie nałaie. *Wad. Dan.* 60. Nałaięć, dębowemi słowy. *Cn. Ad.* 531, ſkóra odpowie.

NAŁAMAĆ, NADŁAMAĆ, *f.* Nałamie, nałomi *cz. dk.*, nałamywać, Nałamuie, *frequ. et cont.*, *Bh.* nalamati, nalomiti; *Slo.* nalomiti; *Vd.* nalomiti; *Sr.* 2. nalamaſch; *Sr.* 1. nawamam; *Rs.* наломать, надламывать, надломить, надламывать; *Ec.* наломую; niezupełnie przełamać, nicht völlig zerbrechen, etwas anbrechen (ſuiten), brechen. Upadek tu iednego, niecała wygrana, Zgładzić iednego między tak wielu tyrany, Byłoby do połowy nadłamać kaydany. *Min. Ryt.* 2, 244. Gdy z trzech ſtron burza biła na twe ściany, Nie dziw, żeś w brzegach został nadłamany. *Gaz. Nar.* 2, 240. Nałamanych dołamać. *Birk. Exorb. A 2 b.* Bóg moy nałomionéy nie dołamał trzciny. *Groch. W.* 206, *Sk. Kaz.* 14, *Rs.* ломанный. Krew' ku siarce podobna, która się wnet zgędzie, a niejako nałomi, ukazuie, że człowiek rychło zginie. *Spicz.* 163, która się spada, rozpada). Nałomił umowy Pańſkiey. z *Leop. Jos.* 7, naruszył). Nałamać sobie głowy, z suszyć sobie mózg, łamać sobie głowę wiele i długo, ſich viel und lange den Kopf brechen. Nad tłumaczeniem tych liter nałamał sobie błozof głowy. *Jabł. Ez. B 4.* Siła sobie ludzie pisząc księgi, głowy nałamali. *Bud. Ap.* 4. - §. Dziwnie dobrze robić to będą czeladnicy, byle nie byli ſtarzy, bo ci iuż nigdy się nie nałamią. *Torz. Szk.* 101, nie wciągną, nie wprawią, ſie laſſen ſich nicht abrichten; *ob.* nałomny.

NAŁANY *ob.* Nałać.

NAŁAPAĆ *cz. dk.*, nałapie *f.*, dosyć czego połapać, *Slo.* nalapat), genug wovon zuſammen fangen.

NAŁATAĆ, *f.* nałata *cz. dk.*, dosyć połatać, *Sr.* 2. naplatasch; *Vd.* nablekati, nalekuvati, genug zuſammen flicken; na czym nałatać, łat naszyć, aufflicken. Nałatać się, do nasycenia lub zmordowania się połatać, ſich ſatt oder müde flicken.

NALATAĆ *intransit. ndk.*, naleciec *dk.*, naleci *f.*, na co przylatać, worauf hingeflogen kommen; *Vd.* naletеti, nalietati; *Kg.* naletjetti; *Rs.* налетѣть, налечу, налетаю. NALECIEĆ się, *f.* naleci się *dk.*, *Bh.* nalitet se; *Rs.* налѣтѣть, налѣтать, do kupy się zlecieć, viel hinfliegen, auf einen Haufen zuſammen fliegen. Gaik zielony nad samym wod ſtokiem Tam się ptactwa drobnego naleciało tłokiem. *Karp.* 1, 88. - §. Nalatać się, do nasycenia lub zmordowania się polatać, ſich ſatt oder müde fliegen, laufen, rennen. Wiatry zakradłszy się w namioty, a nalatawszy się z niemi, w tysiąc sztuk one rozdzierały. *Ustrz. Kruc.* 1, 397. Ach iak się nalatał niebożerak, rozumiałem, że zawrotu głowy doſtanię. *Teatr* 53, 43, t. i. nabiegał.

NAŁAŻĘ *ob.* Należć, Łazić. NALAZEK, -zku, *m.*, *Bh.* nalazek *inventum*, nalez *sententia* wyrok). a) znalezienie, zdarzenie, co się znalazło, das Finden, der Fund; *Vd.* naid, naidenje; *Cro.* nasheztje (*ob.* nayść); *Rs.* находка, находочка, обрѣтеніе; *Ec.* обрѣтма, добыча, прибытокъ, полъза. Jakich radości z tym nalazkiem zażył, Sciſka raz po raz znalezionego przyiaciela . . . *Jabł. Tel.* 51. - b) znaleziony przez sędziego wyrok, (cf. należć, naydować wyrok, dekret, ein Urtheil finden, Adlg.), der Rechtsſpruch, das Urtheil, die Sentenz (das Befinden, für Gut befinden). Ja wedle nalazku waszego nagrodzę obrażonemu odemnie każdemu. *Orzech. Qu.* 37, *Szczerb. Sax.* 379. Strony się zgadzaiąc, dały się na nasz wyrok, iako na nalazek komissarſki, daiąc nam wolną moc i władzę. *Herb. Stat.* 140. Takowy ma bydź karan wedle nalazku prawa pospolitego. *Sax. Poſt.* 40. Ktoby niewiaſtę brzemienną roſtrącił, tedy wedle nalazku męża iéy będzie karan. *Radz. Exod.* 21, 22, karanie, iakie nań włoży mąż iey. *Bibl. Gd.*).

NAŁECHTAĆ się, *f.* Nałechce się *rec. dk.*, do woli połechtać, ſich ſatt oder müde kützeln *propr. et fig.* Nie żleć, żebyśmy dłużéy tu siedzieli, Aże się bieda tych Gaurów nałechce. *Jabł. Buk. Q 3 b.*

*NAŁĘCZ, - u, *m.*, chuſtka związana, *Etym.* *łąk, z łuk, obłąk, ein zuſammen geknüpftes Tuch. Pani młoda zawieszała na drzwiach domu nałęcz wełniany. *Nar. Tac.* 2, 331. Wiążą sprawiedliwości oczy nałęczem, pokazuiąc przez to, że nie powinna żadnego mieć do ſtron przywiązania. *Mon.* 69, 1094. Przy nawróceniu się Polſki tym, ktorzy do ołtarza przyſtępowali, wiązano ręcznikami głowy, (*ſasciis*), na znak przywiązania do nowey wiary; co dało początek herbowi tegoż imienia. *Jabł. Her.* - *Nałęcz*, *herb*, biała binda czyli chuſtka w koło zawiniona, i związana, w polu czerwonym. Na helmie panna między ielezniemi rogami, rękami się tych rogow trzymaiąca; głowa u panny związana, i końce chuſtki z tyłu wiszącéy widać. *Aurop.* 3, 34, ein Wappen. NAŁĘCZOWATY, - a, - e, na kształt nałęczu, bindenartig, wie eine Binde. - *Anat. Musculus, fascia lata* szeroka binda nałęczowata. *Perz. Cyr.* 1, 163.

NALECZYĆ *cz. dl.*, *Bh.* naleciti, naličiti, dosyć poléczyć, genug curiren, heilen. Naleczyć się, leczeniem dogodzić sobie, lub zmordować się, ſich ſatt oder müde curiren.

NALEGAĆ, - ał, - a, *med. cont.*, *Nalegnąć, *naległ, *f.* nalegnie, należę *idntl.*, naleda *dk.*, *Bh.* nalehati, nalehnauti; *Sr.* 1. nablĕhuju; *Bs.* nadligati *incumbere*; *Cro.* nadlegujem *incommodare*, nadlęga *incommoditas*, *ob.* dolegać; *Vd.* nadlegati, nadleguvati, naprzykrzyć się; *Cro.* nadlogujem *moleſtare*; *Rs.* налѣчь, налягу, налегать, налегаю, *diſtg.* налагать, налагать, z nakładać, nałożyć); przypierać, opierać się, napierać się na co, narzucać się, ſich an etwas anſtämmen, daranf losdringen, andringen. Uwięziwszy drzewo w tarczy Skanderbegowey, tak go wielką mocą naległ, chcąc go z konia zbić, że się ono iego drzewo złamało. *Baz. Sk.* 12. Porwał Saul miecz, a naległ nań, i umarł. Co gdy uyrzał kopienik ie o, naległ też na miecz swoy *Leop.* 1 *Paral.* 10, 5, *Wujek. ib.*, padł nań. *Bibl. Gd.*) rzucił się nań, er ſtürzte ſich in ſein Schwerdt. Broń koncem w nizkie piersi podprawiwszy, onę naległa, tak że przepadł sztych na drugą ſtronę. *Otw. Ow.* 145. Woda wodą bywa °popędzana, I przynagla iéy owa, co z gó naciąga, A ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. *Otw. O*

613, dringt darauf los. Okręt był w niebezpieczeństwie, niepogoda niemała *nadlegała (nalegała). *IV. Act.* 27, 20, *Bibl. Gd.*, t. j. nacierała). Skanderbeg nie chciał na niesprawione Turki uderzyć i gwałtem nalędz. *Baz. Sk.* 87. Te miasteczka były własne Skanderbega; lecz gdy je Amurat bardzo naległ, otrzymał je. *Baz. Sk.* 57, ubiegając dokwierał). Aetna głowę nalęgła *degrauat. Zer. Ow.* 116. Ufanie w bogu mieć mamy, gdy potrapiony nalęgą. *Sk. Kaz.* 66. Nie mógł Dawid budować kościoła, dla walk, które go nalegały w koło. *Leop.* 3 *Reg.* 5, 3, które go ogarnęły. *Bibl. Gd.*). – §. Nalegać, s nacierać, przyciskać o co, przynaglać, dringend anſuchen, auf etwas dringen; *Bh.* naſtupowati *ob.* następować; *Cro.* perganjam, cf. przyganiać; *Vd.* perganjat, naganjati, naperganiati, doperganjati, natirjati (cf. nacierać), obtirjati, narinjati, natishati, potishuvati, nasiliti, siliti, cf. s.d.; *Sr.* 1. naſtaſwam (cf. *Lat.* instо, *Ger.* inſtändig, cf. naſtać, *Cro.* nasztajem, nasztojam, rádim; *Bs.* nastojati, potukkati, potiççati, potaknuti (cf. potykać); *Rg.* nadojati, potiszati; *Rs.* промурлить, кучиться, понужда́ю, cf. nudzić). Woźny woła, wrzeszczy na ustęp; burmistrz o toż fukliwie nalega. *Mon.* 76, 141. Jeśli We Pan będziesz o oddanie pierścienia nalegał, to ia będę nalegał o dotrzymanie słowa méy córce. *Boh. Kom* 4, 348. Tu ociec nalega za Bogackim; i tam mię do Grzegorzkiego prowadzą gwałtem. *Teatr* 6 *b*, 37. Żołnierz prożen korzyści, Nalęże na koronę, aż się mu uiści. *Miask. Ryt.* 2, 70. Nalegaiący *Vd.* nastan, naganjatlin, tishezhen, silen (cf. usilny), natishezhen, nasilen, silast, naganjezhen); Nalegaiąc, inſtändig; *Ross.* неотменно́; *Sr.* 1. naſtawne. NALEGAĆ się *ob.* Nalegać się. NALEGANIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, nacieranie, przynaglanie, niestwora. *Cn. Th.*, das Andringen, Losdringen, Dringen auf etwas, dringendes Anſuchen; *Sr.* 1. naſtahtjo, naſtahwnoſczj, naſtaynoſczj; *Cro.* nasztojanje, *Vd.* naganja, perganja, napelanje, silnost, tishezhnost, nadleshnost, naleshanje). Naleganie częſte, długie, za gwałt ſłoi. *Cn. Ad.* 532, cf. ustawiczność wiele może, *gutta cauat lapidem, non vi, sed saepe cadendo*, często kapiąc miękka woda Natwardszy kamień wygłoda). NALEGACZ, – a, *m.*, nalegaią y, nieſtworzący żądający, der ſehr auf etwas dringt, ſehr darauf beſtändt, dringend darum anſucht (cf. natręt); (*Sr.* 1. nadsiljatelj latawiec), *Bs.* potukać; *Ec.* ну́дитель (cf. nudziel). Przykazał Farao urzędnikom onych robot, a ekzekutorom nalegaczom ludu, ... 1 *Leop. Ex.* 5, 6, przyſłowom. 3 *Leop.*). *NALEGŁOŚĆ, – ści, ż., należytość, własność należąca się, was einem gehört, das Einem, i z iego własnościami a naległościami wszyſtkiemi. *Gd. Kaz. B b* 5 *b*. *NALEGŁY, – a, – e, należący się komu, właściwy, własny, zuſtändig, zugehörig. Mamy się wszyſtkiego warować, co iest zbytkowi a pysze naległego. *Gil. Pſt.* 3 *b*.

NALĘKAĆ się *recipr. dk.*, naieść się ſtrachu, den Schrecken ſatt haben, ſich oft und lange genug erſchrecken. Niekaż w nocy takowe widziałem larwy, iż ciężko się nalękałem. *Mon.* 73, 180. Wprzód się pracy nalękaią, dźwigaią iednak. *ib.* 71, 42.

NALEPA, – y, *ż.*, przypiecek, przymurek piecowy, eine kleine Nebenmauer am Ofen, darauf zu ſitzen; *Bh.* ſáhrobec; *Sr.* 2. murla; *Rs.* лежа́нка, лежано́чка. Jaś wedle Grety, siadłszy na nalepie, nadwiędłą dymem swoię damę klepie. *Kochow.* 292 *et* 12. Czeladź siadłszy przy ogniu tam na nalepie. *Hor.* 2, 320. Ona przy piecu siedzi na nizkiéy nalepie. *Pot. Arg.* 78. Na nalepie ciepłych popiołów rozsyła, *in foco. Zebr. Ow.* 208, na ogniſku, Heerd. NALEPIĆ cz. *dk.*, nakleić na czym lepem, aufleimen; *Vd.* nalimati; *Rs.* налѣпи́ть, налѣпля́ть, ула́пить, ула́пля́ть; *Ec.* налепля́ю. Nalepić się, *nalepnąć, na czym przylepnąć, *Rs.* налипнуть, налипа́ть, налипа́ю.

NALEPSZY, Naylepszy *ob.* Lepszy.

NAŁEPTAĆ się, *f.* Nalepce się *rec. dk.*, do woli połeptać, napić się, ſich ſatt ſchlürfen. Woyna gdy się krwi nałepce ..., *Chroſć. Luk.* 29.

NALEŚĆ *ob.* Należć.

NALEŚNIK, – a, *m.*, gatunek ciaſta, eine Pliuſe, eine Art dünner Pfannkuchen. Zamiaſt robić pirogow, łazanków i naleśników, robi ona madrygały. *Teatr* 29 *b*, 8.

NALEWAĆ *ob.* Nalać. NALEWACZ, – a, *m.*, *Cn. Th.*, *NALEWAYKA, – i, *m.*, *Tr.*, *NALEWAYCA, – y, *m.*, NALEWAYKO, – a, *m.*, *Bh.* nalewać; *Vd.* nalivar; *Sr.* 1. tótiła; (*Ec.* винола́й, кто вино наливаетъ); który nalewa, der Einſchenker, Eingießer. – §. 2) Nalewayko, imię hydne pewnego gatunku heretyków cerkwi Greckiey, Schimpfname einer Secte in der Griechiſchen Kirche. Nalewaykami nas idą i sromocą. *Veryf.* 43. Ta iedna kropka, o którą Nalewaykowie z Unitami za łeb idą, Władyckie wioſki, Archymandryckie dzierżawy, ziemi trochę. *Birk. Gl. K.* 14. Z Nalewaykami bądź Nalewaykiem, z politykami politykiem. *ib.* 18. Jednym razem ukaże się Nalewaykom brat pop nieſtworny, i zawoła na swawolniki odszczepione, za mną, za mną dzieci! *Birk. Ex. D.* NALEWACZKA, – i, *ż.*, która nalewa, *Bh.* nalewáčka), die Einſchenkerinn. NALEWALNY, – a, – e, nalewaniu służący, *miniſtratorius. Cn. Th.*, zum Eingießen oder Einſchenken gehörig. – §. daiący się nalewać, eingießlich, das ſich eingießen läßt; *Rs.* наливно́й, нали́вчатый. NALEWKA, – i, *ż.*, *Bh.* nalewka, *Slo.* náliwka leiek; *Bh.* nalewadlo, hubatka nalévka; *Crn.* nalyválu; *Vd.* kropiuna kandva, nakropivalu, kropiuni verzh; *Bs.* врчић; *Rs.* возли́вальникъ, воззли́вальникъ, полева́льня (нали́вка gatunek likworu iagodowego); *Ec.* нали́вка *urceolus, trulla*; naczynie do nalewania, ein Gießgefäß, Gefäß zum Eingießen. Deszcz w kroplach pada, tak iakby ie kto ogrodniczą przepuszczał nalewką *Zab.* 6, 112 *Min.*, Gießkanne der Gärtner. U żydów omywanie nalewek i ſtatków ſtołowych ieſt z ustawy ſtarazych. *Sekl. Mark.* 7, „*not.* naczyń, z których piią, Trinkkannen. – *Per excell.* nalewka na ręce, miednica, umywadlnik, das Handbecken, die Kanne, auf die Hände zu gießen beym Waſchen; *Vd.* medeniza, vlivalu, vmivalu, v'mivalnik, giesfas; *Ben.* verc za liuati vodu na ruke; *Sor.* 1. tucina méhpewka. Przynieś tu nalewkę na ręce z wodą. *Teatr* 42 *d.* Wodę kryształową daią rękom nalewki, w puhary perłowe leią wino. *Bard. Luc.* 180. Od wódki perfumowaney do nalewki, niech płacą złoty ieden. *Lek. C* 2 *b*. – §. me-

ton. co się nalewa, nalewanie, trunek, der Zuguß, der Trank, das Trinken, der Trunk. Prosi ich na szlakę mięsa przy kwarcie nalewki. *Pot. Jow.* 166. – §. Nalewki, w Warszawie ulica niedobrze słynąca, eine Straße in Warschau, die nicht im besten Rufe steht. Na podeyrzane mieysca, na Grzybow i Nalewki chodzisz, gdzie cnota i poczciwość niezmazaną odbiera plamę. *Teatr* 1. *b*, 70. NALEWECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, ampułka przy mszy. *Tr.*, das Fläschchen zum Meßweine.

NALEŻĄCY *ob.* Należeć,

NALEŹĆ, nalazł, *f.* nalezie *cz. dk.*, Nalazić *ndk.*, przyleźć gdzie, gekrochen kommen (*Rs.* налѣзать, налѣзáмъ wdrapać się do góry na czym). Nalazić się, s do woli, czyli dosyć polazić, ſich ſatt kriechen. – §. 2) Naleźć, znaleźć, nalazł, *f.* naydzie, znaydzie *cz. dk.*, (cf. nayść, nassedł, naydzie, *sed vid.* nachodzić), *Naydować*, - al, - uie, *cont.*; *Bh.* nalezti *et* nalezgnauti, nalezati, nagiti, naſſel, nagdu, nachazeti; *Slo.* naiſ't, naidem; *Crn.* najdti; najdem; *Vd.* naiti, naijti, nashèl, nájdem, naiditi, nahoditi, naleſti; *Sr.* 2. naibiſch, nadajbiſch, nadebiſch; *Sr.* 1. nanedu, namakam, namakujem, pytſiu, pytſem; *Cro.* najti, nahajati, nasseszt, nasseszt, nasseszt, nasheztje, nahájam; *Dl.* nahodim; *Rg.* nâchi, nahodim, nascten, nascjaſt; *Slo.* nachi; *Bs.* nacchi, nahoditi, nascjaſtje, nascjaſt; *Rs.* найти, находить, находимъ, нашелъ, найду, улучить, улучать, обрѣсти, обрѣтáмъ, cf. Lat. *inuenire*); znaydować, wynaydować, trafić na co, zastać, finden. Dwa towarzysze idąc w drogę *nadeszli* konia; tedy jeden, który go poiął, iął się chwalić, mówiąc: *nalazłem* konia. Rzekł mu towarzysz, czemu nie mówisz; *nalazłaſwa* (*Dual.*)? *Ezop.* 84. *Potrafił Jezus w kościele uzdrowionego, i powiedział mu . . . *Sekl. Jan.* 5, „*not.* *naiduie abo *naidzie). S. Helena dziwnie nalazła krzyż on, na którym P. Chrystus wisiał. *Hrbſt. Nauk.* 95. Nalazł, czego szukał. *Cn. Ad.* 531. Nalazł swóy swego; Nalazła Marta Gotarta. *ib.*, cf. trafił swóy na swego). Znalazł maźnicę, zgubił szkatułę w drodze. *Pot. Pocz.* 650. W tym wyrzą bez sprawców płynące dwie łodzie; które, kiedy stanęli, znaszli (naleźli) dosyć żywności. *Prot. Jał.* 26, *ob.* nayść, nachodzić). Gwałtownika pokoiu poimać albo *naiść. *Szczerb. Sax.* 437, zdybać). Prawdę szukaną, ieśliście *naszli, *naydzioną (znalezioną) ieśliście uważali, . . . *Smotr. Ap.* 123. Stary kurta na łańcuchu co zrobi, to iakbyś nalazł, a co zje, to iakbyś za płot wyrzucił. *Burl. C.* 2. Im mniéy chwały szukał, tym więcéy onéy naydował. *Pilch. Sall.* 106. Przyzwoity swym obyczaiom, życia koniec nalazł. *Pilch. Sall.* 108. Inną radę zły iego umysł nalazł. *Sk. Dz.* 871, wynalazł, wymyślił). Kiedy się kto ustawom przypatrzy, *naydzie* to, iż kiedy ustawa iaka przeciwna iest prawu przyrodzonemu, tedy cesarze i prawodawcy *naydowali* zawsze sposob, iakoby onę ustawę pomarkowali. *Szczerb. Sax.* 114. – §. *naydować dekret (cf. nalazek, b) *sententia*), ein Urtheil *finden Adlg., s. v. abfinden, cf. Befinden, Gutbefinden), sprechen. Ławnik niepowinien sołtysowi dekretów naydować, oprócz prawdziwych dni sądowych. *Spec. Sax.* 207; a nie powinien dekretów naydować, abo skazować, dłużéy nad trzy godziny. *ib.*, *Szczerb. Sax.* 207. Jak im wierzyć, że się stawią do sądu, a wszystkiemu, co pra-

we naydzie dostoią? *Modrz. Bax.* 340. Będzie powinien dać, ile iednacze naydą. 1 *Leop. Ex.* 21. Gotowem niewinności swéy dowieść, tak iak bóg i prawo naydzie. *Szczerb. Sax.* 181. Pan lenny obiera do ławicy godnych mężów, ku naydowaniu prawa iemu albo poddanym iego. *ib.* 198. Uchwałą seymu teraznieyszego nayduiemy, aby żaden lustratorom sprzeciwić się nie śmiał. *Herb. Stat.* 56. – §. Naydować się wzaiemnie, ſich finden. Dzień i noc się po lesie szukali, A dopiero się z sobą teraz naydowali. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. – Nayduie się, es befindet ſich. Więcéy przeciwko im z waśni mówił, niż aby się tak wszystko naleść miało. *Gor. Dw.* 312. NALEŹCA, - y, *m.*, naleziciel, *repertor Mącz.*, wynaleźca, der Finder, Erfinder. Łodzi pierwszy naleźca Jason, *molitor. Zebr. Ow.* 198. Sem, patryarchy starszy syn Noëgo, Wina naleźca słodkiego. *Odym. Sw.* F 4. Ulisz naleźca drogi do niecnoty. *A. Kchan.* 56. Merkury, Marszałku boży, o niewysłowiony Naleźco lutni, na któréy brzmią strony . . . *Petr. Hor.* B 4.

NALEŻEĆ, - al, - eli, należy *med. ndk.*, *Bh.* nalejeti; *Vd.* naleshati; *Rs.* надлежáть, надлежить). 1) Należeć komu albo do kogo, s przynależeć, bydź czyim, bydź czyią własnością, *propr. et fig.*, einem angehören, zugehören, ſein Eigenthum ſeyn, ihm zukommen; *Vd.* doshlishati, pereshlishati, *ob.* *przysłuszeć). Nie powinieneś do biskupstw należące dobra odrywać. *Steb.* 190. Wiedz, że czas zgoła do ciebie nie należy. *Pilch. Sen. list.* 264, że nie iesteś panem iego). Fortece z municyą, własnością samemu Cesarzowi Tureckiemu należą. *Atok. Turk.* 4. Jeśliby kto skarb nalazł na cudzym gruncie, tedy skarb będzie należał panu onego gruntu . . . *Chel. Pr.* 56. Tobie należeć będzie rozkazanie, Mnie zaś powolne tylko wykonanie. *Past. F.* 91. W zawód bieganie rycerskiemu rzemiesłu nieisko należy. *Gor. Dz.* 32. Orlandowi nie upadek i trwogi onego ludu nie należały. *P. Kchan. Orl.* 1, 315, nie tyczały się go). Należący do kogo, tyczący się go, *Slo.* príſluchajúci; *Rs.* надлежáщій, касáтельный. Nie ma nikt nikogo pozywać do sądu o rzeczy, onemu sądowi nie należące. *Vol. Leg.* 2, 694. *Omiſſo verbo:* Daycie co cesarzowi, cesarzowi, a co bogu, to bogu. *Sk. Kaz.* 436, *Sk. Zyw.* 2, 118. – §. należeć do kogo, z krewnym iego bydź, mit einem verwandt ſeyn, zu ſeiner Familie gehören. Jak Aleksander We Panu należał? *R.* Był moim dziadem. *Teatr* 27 *c*, 61, wie nahe war er mit ihnen verwandt? Taniec ceremonialny przy assystencyi należących i sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 73. Należący, krewny, *Rs.* свойственникъ, *fem.* свойственница, cf. swóy, swoyski, cf. kolligat. – §. *2) *Actiu.* należeć, s nalegać, naglić, dringen, anbringen; *Sr.* 1. nalezu, nalezim *incubo*, *Rs.* надлежáть (ciemiężyć, prześladować). Przypadły mu sprawy niektore w Medyolanie bardzo należące. *Wys. Aloy* 137. – §. *b) należeć komu, s sprzyiać mu, einem gewogen ſeyn. Samcy pawy iaycom swym bardzo nie sprzyiaią, a dzieciom swym z młodu bardzo nie należą, póki im koronki na głowie nie wyrosną. *Cresc.* 575, t. i. nie dbaią o nie. – §. NALEŻY, NALEŻY się *impers.*, przynależy, przystoi, wypada, iest powinnością, potrzebą, es gehört ſich, es kommt einem zu, geziemt ſich, gebührt; *Slo.* náležíť; *Vd.* naleshi, nadleshi, sie spodobiti; *Bs.* nadljesgjati;

Sr. 1. hodji ſo, bérbi ſo; *Rs.* достóить, прилúчествовать, приводúться, слѣдуеть, дóлжно, надóбно. Jak złym ukaranie, dobrym należy się pochwała i nagroda. *Kras. Pod.* 2, 206. To mi się należy, *Cro.* to me ide). W szczęściu wiara potrzebna, w nieszczęściu należy. *Bard. Tr.* 285. Nie do nas należy mścić się za nieba. *Stas. Num.* 2, 145. Oznaymuiem wszem w obec i każdemu z osobna, którymkol. iek należy, i na potym należeć będzie, gdyż . . . *Vol. Leg.* 2, 609. Bądź człowiekiem, iak się należy. *Teatr* 36, 3, *comme il faut*, wie ſichs gehört, cf. *czysty, całą gębą). - *Omiſſo* należy się: Bóg sam uszy otwarza grzesznemu, aby słuchały czego słuchać. *St. Kaz.* 358. A tobie dudku, ięzyk za zębami. *Teatr* 33, 18. Tobie piiaku, o téy porze powracać do domu! hultaić się noc całą! *Teatr* 10 *b*, 9, czyż przyſtoi, godzi się, należy, przyzwoita, potrzeba?). Troiańſkie miaſta w popioły obrocił, J teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła bożka gniewliwego. *Bardz. Tr.* 574. - §. należy na kogo, przyſtoi nań, ieſt iego powinnością, es gebührt ihm, geziemt ihm, iſt ſeine Pflicht. Czynisz, iak na wiernego należy. 1 *Leop.* 3 *Jan.* 1, 5. Na nas to należy, abyśmy się ſtarali o niebo. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 57. Należy, = tycze się, n. p. Drugich części uſtaw ile należy, te nie są przeciwko woli baley . . . *Sekl.* 76, ile się ściąga, was anbelangt, betrifft. - §. 2) Należy na czym, = zależy, zawisło, es hängt davon ab, es kömmt darauf an. Wiesz co należy na twoiey osobie; Wszyſtkiego woyſka zdrowie, zdrowie twoie. *P. Kchan. Jer.* 525. Sprawiedliwość nasza nie na samey wierze należy. *W. Poſt. Mn.* 501. Starać się o przyiaźń tego, co ieſt u Turków na urzędzie, i należy na nim, ieſt to wdać się w koszty bez potrzeby. *Kłok. Turk.* 114. Wiele należy na tym krolom, aby nie puszczali interessów swoich na uwagę tych, ktorzy iey mało maią. *Ustrz. Kruc.* 2, 91. - Po polsku. Należeć w czym; n. p. Obaczyli się panowie Litewscy, w ktorych należał porządek i zachowanie Rzeczy, iż bez . . . *Strik.* 288. Mądrość i roſtropność z nauki pochodzą, i w umieiętności należą. *Petr. Ft.* 43. O tym myślili, aby tylko onego krzyża doſtali, iakoby w tym co należało chrześcianom. *Baz. Hft.* 18. - §. NALEŻEĆ się, *f.* Należy się *recipr. dk.*, Należać się *ndk.*, do woli się wyleżeć, ſich ſatt liegen, ſatt faulenzen; *Bh.* nalézati ſe; *Rg.* nalecchise). Należysz się w grobie. *Cn. Ad.* 533, cf. nie iutro zwartwychwſtać.

NALEŻENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Należć, *Bh.* należenie; *Bs.* nasejaſtje; *Cro.* nasseszt̄je; *Rs.* нахóжка, нахождéнie, *Fc.* nastmïe, *ob.* nayście, *ob.* nachodzić; cf. wynalezienie, das Finden. Ten co skarb nalazł, czwartą część iego weźmie, bo ta ieſt zapłata należenia prawem onym uſtawiona. *Chełm. Pr.* 56. Krzyża Świętego należenie świecimy. *Hrbſt. Nauk.* Q 5. Anioł skrył się nie do znalezienia. *Zab.* 11, 362. NALEZICIEL, - a, *m.*, *ob.* Należca, *nayditel. der Finder, Erfinder; *Bh.* nálezce, nálezatel; *Cro.* nahajavecz, nayditel, nahoditel; *Sr.* 1. namakař, namakawcz. NALEZICIELKA, - i, ż., ktora nayduie, die Finderinn, Erfinderinn, cf. wynalezicielka; *Cro.* nahajavka, nayditelicza, nahoditelicza; *Sr.* 1. namakařka. Minerwa, należycielka tkactwa i kunſztu rzemiesła. *Mącz.* Nayświętsza panna, należycielka łaski dla nas. *W. Poſt. M.* 529, t. i. iednaczka, wyiednaczka. NALEZIONEK, - czka, *m.*, *bh.* należeniec, porzucone dziecię, *infans proiectitius. Mącz.*, ein Findelkind. *Cn. Th.*, porzutek, podrzutek, *Rs.* найденышъ. NALEZIONY, - a, - e, *part. verb. ndk.*, znaleziony *dk.*, gefunden; *Bh.* nalezjeny; *Cro.* nasseszt; *Rg.* nasciu, nascjaſt; *Bs.* nasejaſt; *Rs.* нахóдимый; *Sr.* 1. namakaciné. NALEZISTY, - a, - e, należny, co łatwo należć można. *Cn. Th.* 465, leicht zu finden. Nienalezisty, którego trudno należć. *Cn. Th.* 507. NALEZNE, - ego, *n.*, *subſt.*, nagroda należenia, *Rg.* nálezna, das Findegeld, Fundgeld. Charta iego chować pono nie zawadzi, Aza ten fortel w miłość go wprowadzi, J że w należnym swoie pożądaną Miłość za zdobyczą da mi odebraną. *Paſ. F.* 81. NALEŻNIK, - a, *m.*, należca, należyciel, der Finder. Należnik nie powinien zadzierżéy rzeczy sobie przywłaszczyć, aż wprzod rzecz tę ogłosił. *Hasr St.* 253. NALEŻNOŚĆ, - ści, ż., co się należy, przynależytość, należytość, die Gebühr, cf. *należność; *Vd.* nalesheznoſt, nalesheznoſt, nadleshnoſt, dousbnoſt; (*Vd.* nadleshnoſt, naleshanje, = należenie). Poddany każdy należność winien ieſt oddawać. *Arig. Iz.* 248. Zienię tę ze wszyſtkiemi należnościami. *Vol. Leg.* 3, 196, t. i. ze wszyſtkim, co do niey należy, mit allem, was dazu gehört. Należność, = należenie do czego, das Zugehören, Gehören zu etwas. Nam episkopom, archymandrytom, igumenom, według każdego poważności i do téy sprawy należności, wiedzieć należy . . . *Smotr. Ap.* 117. Należność sądowa. *Tr.*, t. i. właściwość, *competentia fori*, die Eigenthümlichkeit des Gerichtshofes. Oświadczył sądowi należność swoię do tego spadku. *A. Zamoy.* 4, t. i. bliskość swoię, pretensye swoie, prawo swoie do niego, ſein Recht, ſeine Anſprüche darauf. Dosyćby nam było na pokazaniu należności iego. *Verſ.* 32. NALEŻNY, - a, - e, należyty, należący się, wie ſichs gehört; *Vd.* nadleshen, praveden, spodoben, doſtoin (cf. *należyty). Chwała samemu Panu należna. *Modl. Gd.* 19. Niepossłuszny każdy pod należne karanie cerkiewne podpada. *Verſ.* 16. Należnieyszym sposobem. *Sak. Dusz.* 46. Maią to sposobami należnemi walować. *Vol. Leg.* 3, 31. Nikt nie ma nikogo od sądu należnego do drugiego wyzywać. *Stat. Lit.* 165, właściwego). U sądu sobie nienależnego nie ſtawił się. *Sow.* 53. Każdy z nich był z téy zmyślonéy, a sobie niesłusznéy szaty rozebrany. *Smotr. Fx.* 1. (§. 2. Należny, = Należyty, co łatwo należć można. *Cn. Th.*, leicht zu finden. Ameryka należna. *Chodk. Koſt.* 2, znaleziona, odkryta, gefunden, entdeckt. - Herkules, gdy był straconę woły należł, zbudował tam ołtarz Bogu należnemu. *Bel. Sw.* 17, *inventori*, należący, dem Finder). NALEZYCIE *adv.*, *Bh.* należité; (*Vd.* nalosh, nalesh *data opera*): iak się należy, cf. *czyście. wie ſichs gehört, gebührt, wakr. Całek maiący się wcale należycie. *Niemc. P. P.* 5. Ale też co pił to pił należycie dzisieyszemu czasowy. *Teatr* 6, 61. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teatr* 21 *b*, 65. Odszedłem iuż sobie należycie, i czuie się dobrze na siłach. *Teatr* 54 *b*, 55 *ii*. NALEŻYTOŚĆ, - ści, ż., *Bh. et Slo.* náležitoſt; *Vd.* spodoba, snodobnoſt, spodobliwość; *Rs.* дóлжность, cf. *należyść), należność, co się należy, prawo do czego, das, was ſich gehört, gebührt, geziemt,

die Gebühr, das Recht. Wziąwszy chrześciańskie około śmierci należytości, umarł. *Sk. Żyw.* 114 *b*, dyspozycye, wiatyk, świątość i. NALEŻYTY, *NALEŻYSTY, - a, - e, należny, należący, gebührend, gehörig, zugehörig; *Boh.* należitý; *Vd.* spodobem, spodobliu; *Rs.* должный (cf. dłużny), достодолжный; przynależący, n. p. Tobie zapewne byłby należyty Prekności wieniec, od Grecyi należyty czas, i taka pogoda do dobrego żniwa, chwytaymy, robmy. *Sk. Kaz.* 511. Im rzeczy droższe i *należyśsze, tym szkodliwsza iest na nich omyłka. *Sk. Kaz.* 227. Druga rzecz nie mniéy *należyśta. *Boter* 268.

NAŁGAĆ, *f.* nałżę, nałgę *cz. dk.*, wiele pokłamać, viel nach einander vorlügen; *Cro.* nalegati; *Bs.* nalagati, navuhviti; *Rs.* налгáмь. Nałgał przed panem, to mu powiadaiąc, Że się cud ſtanął równego nie maiąc. *Jabł. Ez. A* 4.

NALGNĄĆ *niink. idntl.*, na czym dosyć polgnąć, genug lieben bleiben, backen bleiben; *Rs.* налънýть, налинуть, налиплять, налипáю. Muł, ktory przy ścianach oney ſtudni nalgnął. *Syxt. Sz.* 213.

NALIBOKI, - ów, *plur.*, miaſto Lit. w Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 197, eine Stadt in Litthauen.

NALICHWIĆ, *f.* Nalichwi *cz. dk.*, lichwą wiele nazbierać, zuſammen wuchern. Po te czasy z nas nalichwiwszy cudzoziemcy Kalwinowie, wielce dźwigali turbacye Węgierſkie. *Goſt. Gor.* 68. Pieniądze, które żydzi z chrześcian nalichwili. *Wys. Kat. praef.*

*NALICZEK, *Bh.* nálicek, *Rg.* nalijce, z nakrycie na lice czyli twarz, *ob.* larwa, maſka; *Rs.* наличникъ blecha na ſamku; odedrawi; наличникъ *la visière du casque.*

NALICZYĆ, *f.* naliczy *cz. dk.*, ile dosyć policzyć, genug zählen, aufzählen; *diſtg. Bh.* naličiti, z *fucare*, ſchminken, *ob.* lice); *Sr.* 2. naliżiſch; *Bh.* napočtu; *Vd.* nashteti, naraitati, gornashteti, narazhunati; *Rs.* насчитáть, насчищивать. W konwencie braci naliczył do trzydzieſtu. *Birk. Dom.* 43. Naliczyć się, licząc zmordować się, ſich ſatt und müde zählen; *Rs.* насчитáться.

*NALITY, - a, - e, n. p. Niektóra rola, nietylko iż wody ioſt wnątrz nalita uſtawicznie, ale też ieszcze przez wielką część roku bywa wodą przykryta i zalewana. *Cresc.* 102, nalana, cf. lity, *ob.* nalinąć.

*NALKI *plur.*; z *Niem.* Nelken, Gewürznelken, goździki kramne.

NALINĄĆ, *f.* Nalinie *cz. idntl.*, (*Etym.* linąć, z lunąć), hoynie nalewać, reichlich ergießen, ausgießen, aufgießen. Nie drzewiéy pies popłynie, aż mu się woły w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 43, z musu cnota).

NALIZAĆ *cz. dk.*, naliże *f.*, na czym polizać, worauf lecken; *Sr.* 1. naliżu, naližam, naližuju. Nalizać się, do woli lub zmordowania się polizać, ſich ſatt, oder müde lecken.

NAŁKNĄĆ się *recipr. idntl.*, nałykać się *ndk.*, do woli lub zmordowania się połykać, ſich ſatt oder müde ſchlucken. Wyżenieſz precz do chlewa te, co drożdży zmrodliwych nałknąć się nie mogą. *Bzow. Roz.* 66.

NAŁODZNY, - a, - e, (*Etym.* łodź), n. p. Żołnierz nałodźny, namorſki, *naumachinarius. Mącz.*, ein Schiffsſoldat, Seeſoldat.

NAŁOG, - u, *m.*, *Bs.* naloga *ſtrues lignorum*; *turba hominum*; *Rg.* nálogh, nalogaj, nákup *ſtrues*, *Cro.* nalog *ſtrues*, *Rs.* налогъ nałożony podatek). = *Pol.* do czego się kto nałożył (*ob.* nakładać się do czego); zwyczay, die Gewohnheit, das Angewöhnen, der Gebrauch; *Sr.* 2. nalog; *Rg.* navada, uvadiza; *Rs.* повáдка, повычка, прилýка, прилучка; *Ec.* наукъ, навыкъ. Nałog, łożenie chęci i pracy częſtéy na iaką sprawę. *Kpcz. Gr.* 3, 15, *aſſuetudo* nałog, nakład. *Mącz.* Nałog ieſt znadność do czynienia złego abo dobrego. Cnoty nałog mieć i żyć cnotliwie, rożne są rzeczy; daleko ieſt lepsze życie cnotliwe, niźli mienie nałogu. *Petr. Ez.* 29. Z tego, czego się czynić zwyczaimy, nałog roście. *Gor. Dwor.* 393. Z czasem wszyſtko w nałog się odmienia. *Zab.* 14, 250. Każdą niemal wadę nałog wdziękiem zdobi. *Zab.* 15, 203. Komu się nałog w naturę obraca, Siodło mu łóżkiem, odpoczynkiem praca. *Pot. Syl.* 401. Nałog ułacnia trudności. *Cn. Ad.* 534, cf. zwyczay wszyſtko przemaga; przykrość zwyczayna lżeyſza). Baczcie panowie, iak ieſt rzecz wielka nałóg. *Kosz. Lor.* 10 *b.* I w połogu, nie zapomni nałogu. *Brath. D* 4. Nałóg łamie przyrodzenie. *Rys. Ad.* 82, nałog drugie przyrodzenie. *Cn. Ad.* 533, *Mon.* 70, 222, *ib.* 69, 174, po ſtaremu Bartosz). Trudno ſtarego nałogu zaniechać. *Alon. Wor.* 41. Stare niemocy trudno leczyć, iako i ſtare nałogi. *Sk. Dz.* 740. - *In malam partem*: eine böſe Gewohnheit, eine Unart; *Sr.* 2. nerod; *Crn.* svâda; *Ec.* злонравьство, злонравьмельство. Młodość moia niebaczna z dobréy zszedłszy drogi, Wszyſtkie mych społeczników przeięła nałogi. *Tręb. S. M.* 102. Nałog do złego, nic gorszego. *Cn. Ad.* 533. Kretenſowie, gdy kogo okrutnie przeklinaią, mówią: bodayeś złego nałogu nie odſtępował. *Warg. Wal.* 240. Ze złego nałogu trudno kubogu. *Lek. D* 2, *Rys. Ad.* 81, *Pot. Jow.* 183, *Podw. Wr.* 27. Są też takie nałogi, Unarten, które lubo w sobie żadnéy iſtotnéy złości nie zawieraią, nie mniéy iednak społeczeńſtwu ludzkiemu przykre, a czasem nieznośne bywać zwykły. *Mon.* 66, 662. - §. *2) Nałog, z załoga mieyscowa, die Garniſon in einer Stadt. *Tr.*

NAŁOIĆ *cz. dk.*, łoiem nasmarować, betalgen, mit Talg beſchmieren, *Bs.* nalojiti, *Cro.* nalojujem). Skórę komu nałoić, wygarbować go, einen wacker durchgerben.

NAŁOKAĆ się *czyn. dk.*, nałykać się, nachlapać się, ſich ſatt ſchlucken, *Rg.* nalokattise.

*NAŁOKIETNIK, - a, *m.*, rękawek aż do łokcia od ręki idący, *Rs.* налакóтникъ; szyna na złamaną rękę koło łokcia, eine Armſchiene.

*NAŁOM, - u, *m.*, *NAŁOMEK, - mku, *m.*, nałomienie, nałamanie, kawał nałamany, das Anbrechen, der Anbruch, Bruch, ein angebrochenes Stück; *Boh.* nálomek; *Vd.* nalom. NAŁOMIĆ *ob.* Nałamać. NAŁOMNY, - a, - e, daiący się nałomić, nagiąć, giętki, gibki, (hinbrechlich), hinzuneigen, beugſam. Łacno ku każdéy rzeczy nałomny ieſt. *Rey Pſt. Hhh* 6. *Naród dziewczęcy ieſt mdły, a na wszyſtko snadnie nałomny. *Rey Zw.* 7 *b.*

*NAŁOŃ, - i, ż., *lignile* *wierzyſko, mieysce, gdzie drwa chowaią, nałoń też zowią. *Mącz.*, der Holzplatz, cf. naciunie, w Krakowſkim mówią natoń, - ia, i natonie). - §. 2) Nałoń, Nałonie, z Nałęcz. *Tr.*, binda, eine Binde.

NAŁOTROWAĆ się *recipr. dk.*, do woli nabroić, genug Bubenſtreiche machen. Nim sam zginie od kogo, tym czasem może się nałotrować do woli. *Mon.* 74, 56.

NAŁOWIĆ *cz. dk.*, naławiać *ndk.*, ile dosyć złowić, genug fangen, fiſchen; *Sr.* 1. nalowicz; *Rg.* nalovitti; *Rs.*

наловѝмъ, налавливамъ. *Nałowić się recipr.*, ſich ſatt oder müde fangen, fiſchen.

NAŁOŻENIE, *Nakładanie ob.* Nakładać, Nałożyć. NAŁOŻNICA, - y, *ż.*, *Boh.* ſaułożnice, ženina, kubina; *Slo.* ženina, poſtranní žena; *Sor.* 1. pſchiłożnica, pſchiłehawka; *Crn.* pologniza, polegshena, perspavavka, perdrushnèza; *Vd.* perleshauka, srauna shena, perleshniza, perspanjiza, hotniza, hot, hut (cf. chuć), lubsha (cf. luba), sravenspanka; *Cro.* podlegavka, prilesnicza, prilosnicza, hotnicza; *Dl.* hotnicza; *Bs.* prilosgnića, hotimića, hotnića; *Rg.* hotimiza, hotiniza, zlizza; *Rs.* наложница; *Rs.* меншица, меншая жена, ненастоящая, наложница, подложница (cf. *Gr.* παλλαξ, cf. *Lat.* pellex), совводная жена, подсадница, незаконная жена; założnica, das Kebsweib, die Beyſchläferinn (cf. przespałka, cf. duszka, duszyca, cf. kawalerka). Nałożnice. *W. Genes.* 25, 6, „*not.* inſze żony, które poymowano bez ceremonii, ani rządziły, ani synowie ich dziedziczyli.“ NAŁOŻNICTWO, NAŁOŻENSTWO, - a, *n.*, *Cro.* hotinsztvo; *Bh.* ſaułożnictwi; *Sr.* 1. zlehano; *Bs. et Rg.* hotimſtvo; *Rs.* наложничество, die Kebsehe. Siostry żony twéy na nałożnictwo przy niey nie weźmiesz, *W. Levit.* 18, 18. Nałożnictwem się bawię *Fc.* наложничествую. NAŁOŻNICZY, - a, - e, od nałożnictwa, Kebs-, unehelich; *Bh.* kubenſký; *Rs.* наложничій, наложническій. NAŁOŻNIK, - a, *m.*, *Bh.* kubenař, ſaułożník; *Sr.* 1. pjilehawez, zlehawez; *Vd.* perleshauz, perleshenik, sravenspanik; *Rg.* hotimik; *Cro.* podlegavecz, prilesnik, hotnik; *Rs.* наложникъ; *concubinus Cn. Th.*, ein Beyſchläfer. NAŁOŻNY, - a, - e, od nałogu, nałogowy, przywykły, angewöhnt (cf. *Cro.* naloslyiv *conſtrucribilis*). Chciałbym upomnać, aby iak mogą te nałożne w dyſkursach powszednich wady odeinali. *Mon.* 73, 349. – §. włożony w co, n, p. Młodź nienałożna dźwigać ciężary przed laty. *Min. Ryt.* 2, 317. – §. Nałożnicay, Kebs-. Pełni wszelkiey niepráwości, złości, nałożnéy nieczyſtoty. 1 *Leop. Rzym.* 1, 29. Nałożnych i cudzołożnych bóg osądzi. *Mon.* 76, 553. NAŁOŻONY *ob.* Nakładać, Nałożyć.

NAŁUDNIĆ *cz. dk.*, ile dosyć załudnić, hinlänglich bevölkern, *Rg.* napúrsti.

NAŁUPAĆ *cz. dk.*, *f.* nałupie, dużo połupać, viel ſpalten. Drew na kuchnią nałupał. *Tr.*, *Bs.* nalupati *multum verberare.*

NAŁUPIĆ *cz. dk.*, ile dosyć połupić, wyłupić, łupiąc nazbierać, genug erbeuten, anſehnliche Beute zuſammen bringen; *Bh.* nalořiſtugi. Nałupić się, do woli lub do zmordowania połupić, ſich ſatt oder müde plündern.

NAŁUTOWAĆ cz. *dk.*, lutuiąc na czym nastawić, auflöten, *Vd.* navariti, privariti, gorpervariti, gornavariti). Nałutować czego, ile dosyć połutować, genug fertig löten. Nałutować się, do woli lub zmordowania połutować, ſich ſatt oder müde löten.

NAM *Dat. Plur. Pron.* Ja. †NAMA *Clicz. Wych. H 8 b*, *Odym. Sw. J. 3. Dual.* z nami.

NAMACAĆ, *f.* Namaca *cz. dk.*, *Bh.* namakati; *Sr.* 1. namakam (cf. *Sr.* 1. namakaci, z znaleźć); *Vd.* natipati, nashlatati); macaniem doyść, doświadczyć, erfühlen, fühlen. Matląc palcy po czele, co wyrzał, namacał. *Zebr. Ow.* 391. – *transl.* trafić na kogo, doyść, należć, auf einen treffen, bis zu ihm durchdringen. O małe nie był kulą namacany. *Bial. Od.* 41. Gorączka wszyſtkie członki namaca. *Syxt. Szk.* 221. Uchowa nas bog, aby nas tak daleko mieli ci pohańcy namacać. *Star. Pob. B* 2. Ktokolwiek w cnocie żyie, iey to wlasna praca, Choćby się krył namyśluie, sława go namaca. *Pot. Arg.* 359. Ci, co światem władaią, J pod ziemią namacaią. *Groch. W.* 476. – §. Biczem namacać kogo, z okładać, mit Schlägen belegen, durchprügeln. Zenas iak tylko do domu powraca, Zaraz kiiem Ezopa namaca. *Jabl. Ez. A* 4. Tym biczem do żywego namacany. *Pot. Syl.* 297.

NAMACHAĆ *czyn. niedok.*, NAMACHIWAĆ, *f.* Namachnie *idntl.*, wiele pomachać, dużo poszermować; wiele pośpieszyć, viel ſchwingen, ſchwenken, Luftſtreiche thun; viel eilen, ſchleunigſt befördern. Na złéy szkapie nie wiele pałaszem namacha. *Pot. Jow.* 132. W tak krótkim czasie namachał kawał. *Ld.* Papieru! chcesz? to mieysce, czas, straż obierzemy, A kto więcéy namacha z nas wnet obaczemy. *Zab.* 10, 338 *Jżyck.*

NAMACHLOWAĆ, *f.* Namachluie *cz. dk.*, machlerſtwa nastroić, machlerſtwem zebrać, zuſammen lügen, durch Lug und Trug zuſammen bringen. Klęskę tę żydom przyniosła zazdrość szalbierstwem bogactw namachlowanych. *Krom.* 459.

NAMĄCIĆ *cz. dk.*, wiele pomącić, viel aufrühren, trübe machen, *Rs.* намутить, намучáмъ.

NAMACZAĆ *cz. ndk.*, NAMOCZYĆ, *f.* Namoczy *dk.*, moczyć czego wiele, dosyć długo moczyć, *Bh.* namočiti, namočiti; *Slo.* namočugi; *Sr.* 1. namaczjuvu, womaßelnoſcjam; *Vd.* namozhiti, namakuvati; *Cro.* namachem (namakavecz, farbavecz); *Rs.* намочить, намачивать (намакáмъ świece ciągnąć), einweichen einen Haufen, einen Theil von etwas; eintauchen; genug weichen laſſen. Nil Egipt wodą swą, gdy mu iey przybywa, namacza, i tłuſtym czyni. *Boter* 213. W ciepłey wodzie nogi namoczywszy, nagniotków dobywać scyzorykiem. *Perz. Cyr.* 2, 287, wykąpawszy). Namaczanie, lekarſtwo mokro przyłożone. *Cn. Th.*, ein naſſer Umſchlag. Naparzanie abo namaczanie, *fotus*, *fomentatio*, iest to lekarſtwo tęgie lub płynne, które przykładaią ciepło albo zimno, na rozmaite części ciała. *Dyk. Med.* 4, 444, cf. Namocz.

NAMĄCZYĆ *cz. dk.*, mąką posypać, bemehlen, *Ec.* намучить.

*NAMAGAĆ *cz. ndk.*, *namóże, *f.* namoże *dk.*, wymagać czego, żądać, begehren, verlangen. Bolesław do lat zarastywania przychodząc, z opieki Konradowéy wydrzeć się iuż namagał, *cupiebat. Krom.* 234.

*NAMAKAĆ *med. ndk.*, Namoknąć, *f.* namoknie *idntl.*, *Bh.* namokati, namoknauti; *Sr.* 1. namokam; *Rs.* намóкнуть; po części przemoknąć, naß werden, etwas durchnetzt werden. Gdy mokrą wiosną i południowemi wiatrami ziemia wszyſtka namaka dżdżyſtemi ... *Otw. Wirg.* 437. Skoro się mielerz wykurzy, węgle zwozić trzeba, aby nie namakały. *Os. Rud.* 582. W wschodnich krajach ziemia lepszemi wodami namokła, obfitsze daie urodzaie. *Petr. Pol.* 2, 290. Namokły *Bh.* namokralý.

NAMALOWAĆ *cz. dk.*, na czym pomalować; wiele czego wymalować; aufmalen; viel hin malen; *Sr.* 1. nadmoluvu. Malarz, nie mogąc doſkonale wyrazić ſtrapionego ovca, namalował go z zasłoną na twarzy. *Mon.* 71, 870.

NAMARŁ *ob.* Nademrzeć, Nadmarł.

NAMARSZCZYWAC *act. frequ. et cont.*, NAMARSZCZYĆ, *f.* namarszczyć *dk.*, pomarszczyć, w zmarszczki pokładać, *Lg.* namarszczati; *Bs.* namrrſkati, nafraſkati, naruditi, nagriscpati; *Cro.* narugati, naguziti; *Rs.* намóрщить, намарщивать; voll Runzeln machen, ſehr runzeln, mit Runzeln bedecken. To wam namarszczywa czoła ... *Brath. J.* 4 *b.* Namarszczyć twarz *Rs.* нахмурить, нахмуривать, cf. Kozła poſtawić, cf. posępny, ponury).

NAMARTWIĆ *cz. dk.*, nieco martwości nabawić, etwas abtödten, abſterben machen. Rzeczy namartwionych, odrodzeniem i przetworzycielem ieſt Kryſtus. *Gil. Poſt. B b* 5.

NAMARZNĄĆ *idntl. niiak.*, ile dosyć pomarznąć, genug frieren, oder befrieren; *Vd.* namersniti; *Rs.* намерзать, намерзáнь.

*NAMAŚLIĆ, *Rs.* намаслить, намáсливать, maſłem zaprawić, mit Butter anmachen.

NAMASZCZAĆ *cz. ndk.*, NAMASCIĆ, *f.* namaści *dk.*, namazywać, oleykować, ſalben; *Bh.* namaſtiti; *Rg.* namâſtiti, namazati; *Rs.* namaſtiti, namazati, namázivati; *Cro.* namaschûjem; *Sr.* 1. namaju, замбирм; *Ec.* намащáю, намасúю. Pomazanie oſtatnie albo NAMASZCZENIE, die letzte Oelung, ieſt u katolików sakrament, który kaplan daie oleiem świętym, niebezpiecznie chorym. *Karnk. Kat.* 250. NAMASZCZENIEC, - ńca, *m.*, pomazaniec, der Geſalbte. Że ta zoſtała całą Namaszczeńca głowa, Którą bóg na podporę niech oyczyzny chowa ... *Zab.* 4, 382 *Min.*

NAMAWIAĆ *ob.* Namówić. NAMAWIACZ, - a, *m.*, namównik, radziciel, powód, pobudka, (*Boh.* namluwce *conciliator coniugii*), der Bereder, Ueberreder, der einen zu etwas beredt; *Vd.* premarnuvauz, pregovornik; *Rs.* уговорщикъ. Namawiacz rowny przymuſicielowi. *Cn. Ad.* 536. NAMAWIACZKA, - i, *ż.*, (*Boh.* namluwčí) *persuaſtrix Plaut.*, która namawia, die Berederinn, die einen wozu beredet. NAMAWIANIE *ob.* Namowa.

NAMAZAĆ, *f.* Namaże *cz. dk.*; NAMAZYWAĆ *frequ.*; Namazuie *proes. cont.*; *Bh.* namazati; *Sr.* 1. namazuvu, namaju, namažem, namažam, nadmažnu; *Vd.* namasati, namashuvati, gorpomasati; *Rg.* namàzati, namazivati; *Cro.* namazûjem; *Rs.* намáзать, намáзывать; namaścić, nasmarować, oleykować, beſalben, beſchmieren, einſalben. Przy koronacyi arcybiſkup, omoczywszy mały palec w oleiu świętym, namazuie królowi rękę prawą. *Gwag.* 188. - *fig. transl.* ręce komu namazać, z smarować kogo, przedarować, przenaymować go, einem die Hände ſchmieren, ihn beſtechen. Opanował wiele zamków przez dobrowolne poddanie ſtarostów, że im ręce namazał był dobrze. *Bielſk.* 205. NAMAZYWANIE, namaszczanie, nasmarowanie, *actio. Cn. Th.*, das Schmieren, Salben; NAMAZANIE, namaszczenie, nasmarowanie, *effectus. Cn. Th.*, die Einſalbung, Einſchmierung; *Vd.* namaa, namasilu. NAMAZALNY, - a, - e, namazywaniu służący, zum Einſchmieren, Einſalben. NAMAZYWACZ, - a, *m.*, namazuiący, der Salber, Einſalber; *Sr.* 1. namazwar.

NAMDLEĆ, *f.* Namdlele *neutr. dk.*, Namdlewać *niedok.*, przymdleyszym się ſtawać, ſchwächer werden, ohnmächtiger werden, abnehmen. Wychodziła na pożny spacer ſłońce gdy namdlele. *Tward. Pas.* 9. Skoro dzień namdlele, do pięknéy wzywa ich przewagi. *Tward. W. D.* 75. NAMDLAŁY, - a, - e, przymdleyszy, geſchwächt, ſchwach geworden. Jednego Manliusza pogrożki Rzymſkie ſiły namdlałe otrzeźwiły, pierwszą czerſtwość im przywróciły. *Warg. Wal.* 202. NAMDLIĆ, *f.* Namdli, *cz. dk.*, przymdleyszym uczynić, nadwątlić, abmatten, ſchwächen. Pielgrzym, kiedy go praca i gorąco namdli, prześpi się w cieniu przy iakiéy ſtrudze. *Gor. Dw.* 141.

NAMĘCZYĆ *cz. dk.*, do nasytu pomęczyć, genug martern. Namęczyć się, męcząc nasycić się lub zmordować się, ſich ſatt und müde martern; *Bh.* nawundati; *Rs.* намучить, намучься, намомлять.

*NAMENTANIEĆ *niiak. dk.*, n. p. Obeszło mię, żebyście nie szaleli różnie, byś ty nie znamentanial, nie zcykuciał bratuń. *Zab.* 9, 68 *Język.*

*NAMGLEYSZY *ob.* mdły, *mgły. *NAMGLIĆ *cz. dk.*, mgłą nawieść, benebeln, umnebeln; *Bs.* namoghliti; *Cro.* nameglûjem *obnubilo.*

NAMIĄĆ, namnął, *f.* namnie *cz. dk.*, *Bh.* namnauti, namnu; *Rs.* намять, намну, миąc nagnieść, viel drücken, winden, auswinden, ausdrehen, ausreiben. *Rs.* намин-на kontuzya, nagniecenie.

NAMIALSZY *ob.* Miałki.

NAMIANOWAĆ, *f.* namianuie *cz. dk.*, ile dosyć pomianować, benennen, herzählen. Bóg Chryſtusa wyżéy posadził, niż wszelkie państwo i niż wszelkie imię namianowane, nie iedno w wieku tym, ale i w przyszłym. *Bud. Ephes.* 1, 21, które się mianuie. *Bibl. Gd.*).

*NAMIAST, z na miaſt *ob.* *Miaſt, z zamiaſt, anſtatt. Namiaſt nagrody kiiem obdarował. *Tr.* *NAMIASTEK, - ſtka, *m.*, namieſtnik, będący na mieyscu czyim, zaſtępca, na mieysce czyie następujący, następca, *Bh.* namêſtek; *Rs.* намѣстникъ; der jemandes Stelle vertritt, der Vertreter, Statthalter, Verweſer, Nachfolger. Apoſtołowie posłali uczenie i namiaſtki swoie, iako Paweł ś. Tymoteusza i Tyta. *W. Poſt. Mn.* 254. Chryſtus chciał, by to wiadome było apoſtołom, a potym przez nich, i przez ich namiaſtki wszyſtkim. *Kucz. Kat.* 3, 229, „przez następców“). Namiaſtki i opiekuna po sobie zoſtawić. *Baz. Hiſt.* 103. Już z weselem umrę, gdy zoſtawiam cię namiaſtkiem swoim. *Leop. Genes.* 46, 30. Słuchali królowie papieża, iako namiaſtka bożego na ziemi. *Bielſk.* 401, *IV. Poſt. Mn.* 510. Chryſtus S. Piotrowi rzekł: cokolwiek związałeś, będzie związano; co chcą rozciągnąć na iego wszyſtkie namiaſtki. *Szczerb. Sax.* 43. My Aleksander, Jowisza syn, Wam miłość, pokoy i pozdrowienie od nas i od naszych namiaſtków będących po nas w sprawowaniu i rządzeniu świata. *Bielſk.* 12, t. i. gubernatorów, wielkorządzców. NAMIASTKA, - i, *ż.*, która na czyim mieyscu, *Rs* намѣстница gubernatorowa), die Stellvertreterinn. Z tysiąca macoch iednę nalazłbyś, ktoraby swéy namiaſtki polubiła dzieci. *Burl. A.* 3, t. i. poprzednicki.

NAMIATAĆ *ob.* Namiotać. NAMIECIK *ob.* Namiot.

NAMIĘKAĆ *med. ndk.*, Namięknąć, *f.* namięknie *dk.*, miękkim się ſtawać, durchweichen, etwas weich und locker werden, pulchnieć.

NAMIENIAĆ *cz. ndk.*, NAMIENIĆ, *f.* Namieni *dk.*, wspomnieć,

mnieć, wzmiankę uczynić, natrącić, dotknąć, *Rg.* namjénniti; *Bs* napomonati; *Rs.* напáмятовать, напáминать, erwähnen, berühren. (*Sr.* 2. nameniſch mianować; *Crn.* nameniti, namęnem *deſtinare*; *Cro.* namenujem *intendo, ſtatuo*, namena *casus grammaticus*; *Rs.* намѣнáть, намѣнивать, z zamienić, przefrymarczyć). Mądremu dosyć namienić. *Rys. Ad.* 39. Przezwiſkiem ią nazwał, i Orą namienił. *Otw. Ow.* 602. On mi innego zięcia namienił *Boh. Kom.* 4, 127. Namieniony, z przerzeczony. *Cn. Th.*, erwähnt, gedacht. Wdowie bliższa iest otrzymać wiano swe przed inszemi wszyſtkiemi długi, które się po *namienieniu* wiana ſtały, t. j. po zabezpieczeniu na dobrach. *Szczerb. Sax.* 463, po wytykaniu, zapiſie, naznaczeniu, Benennung, Beſtimmung. - *2) NAMIENIC się, ile dosyć poprzemieniać się, ſich vielfältig genug verwandeln. We wsze osoby darmo się namieniwszy, nakoniec *podoby zażył ptaka, co roznosi pioruny. *Zebr. Ow.* 511, *variatus*).

NAMIERZNĄĆ, *f.* namierznie *niiak. idntl.*, mierzionym się ſtać, zum Ekel werden. Chwała próżna i nikczemna, bogu namierzła bywa. *Zrn. Poſt.* 139 *b.* Nierządnica dla namierznienia, podnosząc zapłatę... *Leop. Ezech.* 16, 31, cf. nadmierznąć.

NAMIERZWIĆ, *f.* Namierzwi *cz. dk.*, mierzwą potrząść, *Slo.* namrwiti; *Bs.* namarviti, namrriviti; mit Krummſtroh beſtreuen, unſauber, unrein machen. Chceszli poyść do krolestwa niebieſkiego z sianem twoim i słomą, abyś go namierzwił, a naprożył? *W. Poſt. W.* 3, 466.

NAMIERZYĆ, *f.* Namierzy *cz. dk.*, pomierzyć, ile dosyć wymierzyć, einem zumeſſen, abmeſſen; *Bh.* nameřiti; *Sr.* 1. namiřiu, namiřim; *Vd.* nameriti; *Sla.* namiriti; *Rs.* намѣрить, намѣриваю. Jak ci wierzą, tak ci namierzą. *Ern.* 150. *Cn. Ad.* 288. Ileć wierzą, tyleć namierzą. *Cn. ib.*, cf. iak cię widzą, tak cię piszą). Jak kto namierzy, ludzie mu odmierzą. *Mat. z Pod. B* 1, wet za wet). *Slo.* ſtaru miru mu namerał *mansit, ut ante fuit*, cf. po ſtaremu Bartosz. - §. Namierzyć, godzić gdzie, celować, mierzyć do czego, wohin zielen; *Vd. et Crn.* nameriti, namerjati). Do iednego biegą celu, faryzeusz namierzył, celnik w cel uderzył. *Pocies* 1; *Rs.* намѣриться, вознамѣриться zamierzyć sobie; *Rg.* namjeritise, namjerivatise *interuenire, accidere*; namjera *occasio*, *Bs.* namirritise; *Cro.* namerjamsze na kay, *Sla.* na koga se namiriti *incidere in aliquem.*

NAMIEŚĆ *ob.* Namiotać.

*NAMIEŚCIĆ *cz. dk.*, dosyć czego pomieścić, genug plätzen, unterbringen; *Rg.* namjeſtiti, namieſtivati *collocare*, *Bs.* namjeſtiti; *Vd.* nameſtiti *reſtituere*, *Crn.* namęſtem, namęſtiti; *Cro.* namesch ijem, nameszti, namschati, nameschem; *Rg.* namieſtit jednoga za drugoga *subrogare.*

NAMIESIĘCZNY, - a, - e, na miesiącu czyli księżycu się znayduiący, auf dem Monde befindlich, *Bh.* nameśěčný. *Subſt.* nameśěčník.

NAMIESTNICTWO, Namieśnictwo, NAMIESTNIKOSTWO, - a, *n.*, *Slo.* nameſtniſtwj; *Cro.* namesztnichtvo; *Crn.* namęſtniſtvu; *Vd.* nameſtnishtvu, nameſtje, meſtu; *Rs.* намѣстничество (намѣстничество gubernium); zaſtępſtwo, die Stellvertretung, Amtsvertretung, Statthalterſchaft; naſtępſtwo, die Nachfolge. Znacznieysi obywatele, zakosztowawszy w namieśnictwie słodyczy rozkazywania,

targnąć się mogą na władzę naywyższą. *Mon.* 68, 540. Poſtanowiony był exarchat, albo namieſtnikowſtwo patryarszeńſkie. *Steb.* 2, 163. Potomſtwo księżny Libusy uſtawicznym namieſtnictwem (*ſucceſſione*) długo bardzo panowało u Czechów. *Krom.* 36, Amtsfolge. NAMIESTNIK, NAMIEŚNIK, - a, *m.*, *Namiaſtek, *Bh.* miſtodržitěl; *Slo.* meſtodržitel, namieſtnik (naſtępca); *Crn.* nameſtnik, namęſtnèk; *Vd.* nameſtnik, namieſtnik, nameſtni oblaſtnik (namesnik *haeres*); *Cro.* namesztnik, namesztnik, z zaſtępca, naſtępca); *Rg.* namjesnik, namjeſtnik (namjeſtitegl *collocator*); *Bs.* namjeſtnik; *Rs.* намѣстникъ; (*Rs.* намѣстникъ gouverneur, proposé sur un gouvernement ou sur plusieurs. *Coxe Voy.* 2, 306, z gubernator). - *Pol.* Zaſtępca, der Stellvertreter, Statthalter, Vertreter. *Chełm. Pr.* 163. Na to namieſtników chowam, aby mię zaſtępowali w tym, czego sam przez się czynić nie mogę. *Kras. Pod.* 2, 200. Uczynił biſkup dyakona swoim w kazaniu namieſtnikiem, aby kazanie zań odprawował, gdy sam przez wadę ięzyka nie mógł. *Sk. Żyw.* 1, 49. Leszek Popiela *namieſtnikiem* (*ſucceſſorem*) sobie ieszcze za żywota obrał. *Krom.* 42. (osiadł mieysce Piaſtowe Ziemowit, którego żyiąc ieszcze, laty osłabiały ociec, *na mieyscu* swym używał. *ib.* 50). *Letus Romanus* namieſtnik hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Dominika S. możemy nazwać porucznikiem albo namieſtnikiem papiezkim. *Bżow. Roz.* 16. Przy chorągwi namieſtnik znaczy to, co adjutant przy całéy brygadzie lub pułku. *Kaw. Nar.* 62. Namieſtnik Chryſtusowy, *ob.* Namiaſtek). Kazał mi uczyć się gospodarſtwa, zaczynaiąc od funkcyi namieśnika. *Teatr* 19 *c*, 126. - W Litwie namieśnik, woiewoda, n. p. Jędrzey Jakowicz R. 1440 był namieśnikiem czyli woiewodą Smoleńſkim. *Nies.* 4, 3.

NAMIESTNY, - a, - e, mieysce czyie zaſtępuiący, *vicarius. Cn. Th.*, ſtellvertretend; *Crn.* namęſtna beſęda *pronomen* zaimek (*Cro.* namesztlyiv *locabilis*); *Rs.* намѣстническій do gubernatorſtwa należący; намѣстничій gubernatorſki).

NAMIESZAĆ, *f.* Namiesza *cz. dk.*, wiele pomieszać, viel hinein miſchen; *Sr.* 1. namiſchu, namiſchám; *Rg.* namjéšiti, nadomjéšjati; *Rs.* намѣшать (osobliwie o obroku), намѣшáть, намѣшивать, набольшать. W one księgi namieszał powieści fałszywych i zatrudnionych. *Sk. Dz.* 843.

NAMIESZKAĆ się, *f.* Namieszka się *réc. dk.*, dosyć długo pomieszkać, pobawić, lange genug verharren, bleiben, wohnen bleiben. Giligin był ze trzy lata na państwie Litewskim, iak umarł; a syn iego, nie namieszkawszy się też na tym państwie, umarł prędko. *Bielsk.* 127.

NAMIĘTNOSĆ, - ści, *ż.*, NAMIĘTA, - y, *ż.*, (*Etym. ob.* miąć, męty, cf. iąć); *Bh.* narujnowoſt, wášeň' (cf. waśń); *Crn.* terpęzhnoſt (cf. cierpiętliwość), ſtraft *Vd.* terplenjoſt, terpezhnoſt, nagloshelnoſt, pohotenoſt (cf. pochoć); *Rg.* ganùtje; *Rs* страсть; *Ec.* прилѣпáемїе; die Leidenſchaft. Namiętność *latius patet, quam* pożądliwość; *nam continet non ſolum concupiſcentiam, deſiderium, gaudium, amorem boni; ſed etiam mali fugam, odium, dolorem, triſtitiam, iram, timorem, audaciam, desperationem etc. Cn. Th.* Namiętności w nas bez nas powstaią. *Pilch. Sen.* 176. Namiętności cielesne, które całek w sobie czuie, gniew, chciwość, pożądli-

wość cielesna etc. *Karnk. Kat.* 437. Ciało Chrystusowe nie było podległe niedostatkom i affektom, które drudzy namiętnościami nazywają. *Sk. Dz.* 559. Podobne namiętności dwóch ludzi, podobny temperament *Ec.* подобострастіе, *adj.* подобностра́стный. Dobre namiętności *Ec.* добростра́стіе, *Gr. ἐυπαθεια*, cf. entuzyazm. Boiaźń iest panuiącą tyranów namiętnością. *Vieg. Mar.* 1, 156. Namiętność rozpuszczona pewna zguba. *Cn Ad.* 536. Nie ieitém tego mniemania, iakoby namiętności, albo popędliwe chęci, mogły bydź do gruntu wykorzenione; z przyrodzenia są dane, aby nas pobudzały do czynienia czegokolwiek. *Monrz. Baz.* 26. Gdy bog ludzie stworzył, rozdał między nie wszystkie cnoty i też **namięty*. *Ezop.* 89. – §. *Namięta Drzewko *Agnus-castus*, nakładzione w pościel, broni ciału *namięty*, ani zmazania przez sen nie dopuszcza. *Cresc.* 474. NAMIĘTNY, – a, – e, Namiętnie *adverb.*, od namiętności, z namiętnością, leidenschaftlich, Leidenschafts-; *Rg.* ganút; *Rs.* страстный, *Ec.* престра́стный. Namiętna pochodnia. *Hor.* 2, 160 *Nar.* Złości ludzkiéy uchadzali, ani policzków namiętnie naftawowali, widząc, żeby to mały zyfk, swoią namiętnością okrom potrzeby sobie gorszy uczynić. *Sekl.* 21.

NAMIGAĆ się, *f.* Namiga się *recipr. dk.*, wiele do uprzykrzenia się pomigać, ſich müde winken. Nakaślał się, namigał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teatr* 36 *c*, 72, *Rg.* namighnuti, namighivati, namigovatti *annuere oculo Bs.* namighnuti, namighnuti, miggati; *Vd.* namigati, namiguvati, nameshati, nameshuvati, *Cro.* namagnujem, namigavam, nakimavam, namegnújem; *Ec.* намигáти. (*Vd.* namiganje, megnenje, *Cro.* namegnenye, z migi).

NAMIŁOWAĆ się, *f.* Namiłuie się *rec. dk.*, nasycać się miłowaniem, do sytu miłości zażywać. ſich ſatt lieben, ſatt herzen, der Liebe nach Belieben pflegen. Wniydźcie, nie zayrzę wam tego, Wniydźcie namiłuycie się go. *Groch. W.* 343. Wieczna oycowska iasności, Day się ciebie namiłować, I z tobą społem królować. *Groch. W.* 89. W nim nie była zazdrość, w nim nie były obrzydłe obyczaie; ale to było, czego się człowiek namiłować nie mógł do woli. *Gor. Dw* 318. O jak się ty tych książek namiłować nie możesz! *Baz. Sk. pr.*

NAMIOT, – u, *m.*, *Etym.* miotać; *Bh.* namétek *subgrundium*; námet przedmiot, objekt; *Vd.* namet, nametanje, z narzut; *Crn.* namêt *vallum*; *Cro.* namet, naszip *vallum*, *agger*, nametèk, pridav *additamentum*; *Rg.* naamèt, nâsap, z grobla; *Bs.* nametak *additamentum*; *Rs.* намётъ narzutek, wyższa część namiotu, wierzch; gatunek sieci; *Ec.* намётъ воинскій, шалашъ namiot). – *§. Namiot, namiotanie, co namiotano na co, narzut, das Hinwerfen auf etwas, Ueberwerfen. Namiotem haniebnych gor ociśniony. *Zebr. Ow.* 3 *b.* – – §. woienna budka obozowa pod płachtami, szatra. das Zelt, Lagerzelt; *Sr.* 1. czelda, woyerſka yeta, czelda, yetka (cf. iata); *Crn.* shótor; *Vd.* shotor, al ena hisha na pulo, na voiſki sa shunirje, tabor (*ob.* tabor); *Slo.* ſtan, ſſátor, wogenſka hauba; *Hg.* sátor; *Cro.* shator, sátor, sátoreca; *Dl.* sator; *Rg.* scjàtor, ceerga; *Bs.* cerga, cerghiça; *Russ.* вспя́жка, палáтка, колúба, колúбица, корпа (z tatarſk.); *Eccl.* шатёръ, намётъ воинскій, шалашъ, cf. szalasz, сѣнь (cf. sień), скúнїя. Namiotu tego nie przestawiaią, a kołki iego nie będą poruszone, i wszystkie sznury iego nie będą odbierane. *Bud. Jes.* 33, 20. Pospołu w *namiecie (w namiocie) iedli. *Gor. Dz.* 157. Namioty rozbili. *Birk. Chmiel. A* 3. Namiotów rozbiiianie, stawienie, *Eccl.* сѣнопомченїе. Swięto chłodników i namiotów stawiania. *Odym. Sw. O o* 4 *b*, *ob.* Kuczki). Namiotów robienie *Ec.* ухомовенїе, художество противажь ремнями палатки. Obóz wązki, i zbyt rzadki w siły, Lecz samo bohatyry pod namiotmi (namiotami) były. *Przyb. Luz.* 80. – §. b) Namiot, NAMIOTEK, – tka, *m.*, NAMIECIK, – a, *m.*, nad łóżkiem, nad stolicą, nad ołtarzem etc., *caducum. Cn. Th.*, pawillon, der Pavillon, Bettthimmel, Thronhimmel; *Bs.* scjator; *Rg.* scjattor, sâstor, nadsjenna, cérga; *Cro.* nadszèncza. Do uciszonéy sypialnéy komnaty Wchodzi, i w namiot kładzie się bogaty. *Morszt.* 40. W marmurowéy łożnicy, pod pięknym namiotem iedwabnym. *J. Achan. Dz.* 57 Od namiotów do łóżka, niech płacą złotych ośm. *Lek. C* 4 *b.* Nalega żona, ieśli mąż będzie bogaty, Kupuy suknie, kleynoty, namioty, karoce. *Opal. sat.* 39. Żona wyciąga, namiotek iedwabny aby był, kobierce w izbie aby były. *Petr. Ek.* 81. Namiotek łóżkowy. *Birk. Chmiel. A* 3. Judit, uciąwszy głowę Holofernesowi, zrzuciła z słupków namiotek iego; mowiąc: oto głowa iego, oto namiotek, w którym spał piiany. A namiotek ten, który była wzięła od łóża iego, Panu ofiarowała. *Radz. Judit.* 13, 9–22, *Wuiek. ib.*, namiecik. 1 *Leop. Jud.* 13, 10 *et* 19. Zmordował Wasil głowę rączych ślanek biegiem, Więc mu ława namiotkiem, i odwieczerz noclegiem. *Kchow. Fr.* 112. – *fig.* Ciało iest iako namiotek z płótna. *Sk. Dz.* 50. – *Anat.* szatra, namiotek, *tentorium. Perz. Cyr.* 1, 183. – §. b) gatunek płótna; n. p. Za łokieć paczesnego płótna grosz; za łokieć namiotek dwa grosze. *Stat. Lit.* 395.

NAMIOTNICZY, – a, – e, od namiotnika, Zeltmacher-. S. Paweł był namiotniczego rzemiosła. *W. Act.* 18, 3, robił namioty. *Radz.*). NAMIOTNIK, – a, *m.*, co robi namioty. *Cn. Th.*, der Zeltmacher; *Rs.* скиноше́рецъ, шатёрникъ (cf. шатёрничей dozorca namiotów, obożny). – §. co mieszka w namiecie. *Cn. Th.*, der Zeltbewohner. – §. co iest do namiotów, rozbiiacz namiotowy, der Zeltbewahrer, Zeltaufſchlager, der mit den Zelten zu thun hat. Namiotnicy, skoro strzelba do obozu przyydzie, maią nayprzedniieysze namioty zaraz rozbiiać. *Archel.* 2, 44. NAMIOTOWY, – a, – e, od namiotu, Zelt-; *Rs.* шатёрный. Namiotowe sznury, kołki. NAMIOTOWY, – ego, *subſt.*, *ob.* Obożny. *Cn. Th.*

NAMIOTAĆ, *f.* Namiece, namiotę *czyn. dokon.*, Namiatać *ndk.*, na kupę naciskać, narzucać, auf einen Haufen werfen, über einander häufen; *Crn.* nametshem *aggerare*; *Vd.* nametati, namezhem, namezhuvati, navrezhi; *Cro.* naméchem; *Rg.* namèsti, nametatti, nameętam; *Bs.* nametati, navrrichi *imponere*; *Rs.* намести́ть, намету́, намётывать (z. lekko przyszyć, fastrzygować), нахламостить. Na onym mieyscu namiotana iest wielka kupa kamieni. *Radz. Jos.* 7, 26. – *§. Namiotać się czym, naszamotać się, do woli przerzucać, szamotać, nach Belieben herum werfen, herum ſchaukeln. Gdy tak nami gwałtownie się burzliwość morska namiotała, drugiego dnia wymiatywali, co mieli w okręcie. 1 *Leop.*

Act. 27, 18. - §. Namieść, namiatać miotłą, na kupę zmiatać, wohin zuſammen kehren; *Bh.* nameſti, nametu, namjtati; *Bs.* nameſti *verrendo multum congerere*; *Rs.* наскребать, наскребаю, *ob.* naſkrobać.

NAMKNĄĆ *ob.* Namykać.

NAMLEĆ, *f.* Namiele *cz. dk.*, dużo pomleć, *Rs.* намолóть, viel Mehl fertig mahlen. W Styczniu i w Lutym mąki iako naywięcéy kazać namleć. *Zaw. Gos.* Gdy w iakowéy wsi nie było młynu, kazał na żarnach mąki na kilka set namleć. *Perz. Lek.* 259.

NAMŁOCIĆ *cz. dk.*, ile dosyć umłócić, zur Genüge aufdreſchen; *Bh.* namlatiti; *Bs.* namlatiti; *Rs.* намолотúть, намолáчивать. Namłocić się, do woli lub do zmordowania pomłocić; *pr. et tr.*, ſich ſatt oder müde dreſchen, prügeln, ſchlagen.

NAMNOŻYĆ *cz. dk.*, namnażać *ndk.*, wiele pomnożyć, viel anhäufen, vermehren; *Ec.* набавлáю, нарáщаю.

NAMOCZYĆ *ob.* Namaczać. Namoczenie, Namocz, infuzya. *N. Pam.* 6, 318.

NAMODLIĆ się *recipr. dk.*, do woli lub zmordowania modlić się, ſich ſatt oder müde beten, *Vd.* obmoliti, namoliti.

NAMOKNĄĆ *ob.* Namakać. NAMOKRZYĆ *cz. dk.*, mokrzem napuszczać, mit Urin anfeuchten; *Vd.* namokriti, z nawilżyć, naß machen, anfeuchten.

NAMORDOWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć pomordować, pozabiiać, genug morden, tödten. Namordował zwierza z potrzebę. *Zebr. Ow.* 286. - §. dosyć wysilić, fatygować moeno, ſtark müde machen. Namordowawszy się z temi nędznemi przypadki świata tego, umarł. *Rey Pſ. Nn* 1.

NAMOŚCIĆ *cz. dk.*, *Rs.* намостúть, намащивать, z nabrukować.

NAMOTAĆ *cz. dk.*, na czym pomotać, lub dosyć zamotać, worauf aufwickeln, aufwinden; genug wickeln, drehen, verwickeln. *Sr.* 1. namottam; *Vd.* namotati, gornamotati, goramotati; *Cro.* namotávam; *Dl.* namotivati; *Rg.* namotati; *Bs.* namotati (namotak *mataſſa*); *Rs.* намотáть, намáтывать.

NAMOWA, - y, ż., (cf. *Bh.* namluwa *sponsalia*), namowienie do czego, *Cro.* nagovarjanye; die Ueberredung. Ożenił się Herman z namowy panów raduych z księżniczką Czeską. *Bielſk.* 61. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. (łagodnemi słowy, pożyiesz twardéy głowy). - §. b) Namowa na co, umowa; z namowy, z umownie, umownie. *Cn. Th.* 148, Abrede, Verabredung. - §. *2) namawianie, naradzanie się, obradowanie, obrady, konferencya, Unterhandlung, Berathſchlagung, Rathsſitzung. Strony w czasie namowy sędziów (u nas deliberacyą lub ustępem zwaney) z izby ustąpić muszą. *Oſtr. Pr. Cyw.* 2, 22, *S. Grodz.* 2, 183. Namowy, albo o chorobach, zaszedłszy się między sobą, radzenie. *Ocsk. prz.* 293. Polacy zjazd w Gnieznie założywszy, po długiéy namowie (*poſt longam consultationem*), wszyscy zdaniem iednoſtaynym Krakusowi państwo poddaią. *Krom.* 344. Posyła Władysław do mistrza dla traktatów, złożono mieysce namowom spolnym. *Krom.* 467, *colloquiis*). Bolesław na on czas sądy, które namowami i głównemi seymikami, *colloquia et terminos generales* zowiemy, w polu pod namioty odprawował. *Krom.* 106. Po długich i pilnych radach i namowach, któreśmy czynili i mieli z pany radami, ustanawiamy... *Vol. Leg.* 2, 610. Gdy posłowie Cesarscy list oddali, była długa namowa. *Sk. Dz.* 519. Trzeba, żeby posłowie zgodnemi namowami i umysły na seym wielki przyjechali. *Stat. Lit.* 72. O szkołach na inszym mieyscu namowę mieć będziemy. *Modrz. Bas.* 46, t. i, rozprawę, Verhandlung, Abhandlung. - §. *3) Namowa, NAMÓWKA, - i, ż., sentencya, piękna powieść. *Mącz.*, eine Sentenz. *Sententiola* piękna powiaſtka, sentencyyka, namówka. *ib. Interpunctae clausulae* rozpunktowane albo rozdzielone sentencye lub namowy. *Mącz.* NAMÓWCA, - y, *m.*, namawiacz, der Bereder, Aufreder. Namówce dusz. 1 *Leop. Sap.* 12, 3. NAMÓWIĆ, *f.* Namówi *cz. dk.*, NAMAWIAĆ *ndk.*, *Bh.* namlauwati, namluwiti; *Sr.* 1. doriecjaci; *Vd.* nagovorit, pregovorit, premarnuvat, ratat, v'raimat, dogovoriti, domarnuvati, dopovedeti; *Crn.* pogovarjam, pregovarjam; (*Rg.* nagoworitti, nagovârati *hortari*); *Cro.* nagovarjati, vpatiti, naznubújem; *Rs.* сговорúть, сговáривать, подозвать, подзывать, уговорúть, уговáривать, приговорúть, приговáривать; *Ec.* научáю, наущáю. - §. Namawiać kogo, einen zu bereden ſuchen; namówić kogo, einen bereden. Do dobrych rzeczy, nie trzeba ludzi namawiać, sami idą. *Teatr* 52, 41. Namawiał ich Paweł o Chrystusie z proroków, od poranku aż do wieczora. *W. Act.* 28, 23, namawiał ich do tych rzeczy, które są o Chrystusie. *ib.* Ten mię wnet namówi, który czyni to co mówi. *Cn. Ad.* 1160. Namówić się nie daie; namówić go trudno. *Cn. Th.* Namówiony *Rs.* навáльный. Namówiona rzecz, do któréy kogo namówiono *Rs.* навáльщина. Zaczęli się zjeżdżać iak namówieni, ledwie nie w iednę godzinę. *Ksiądz.* 196, iak umówieni. - §. Namawiać komu, długo mu przekładać; zastanawiać go, einem Vorſtellungen machen, einem vorſtellen. Ludziom ia teraz namawiam i nawodzę, czyli bogu, czyli się chcą ludziom podobać? 1 *Leop. Gal.* 1, 10. - §. Namówić komu, z nałaiać komu. *Dudz.* 13, wytrzeć kapitułę, einem das Kapitel leſen, ihn ausſchelten. Namówić komu zełżywie, sromotnie, napluć komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538. - §. *2) Namawiać co, z *namowę o czym czynić, konferencyą składać, rozprawę mieć, traktować, układać, negocyować, czynić o co, *Vd.* se podgovorit, se svetuat, etwas verhandeln, negociren, unterhandeln. Na wyspie Toruńskiéy tym czasem pokóy namawiać zaczęto. *Krom.* 468. Na seymikach o tych rzeczach, które im na liściech naszych oznaymiono, namawiać maią. *Stat. Lit.* 67. Drugiego dnia król począł namawiać z zacnym senatem o tym pogrzebie. *Zbil. Dr. F.* 3. Pięć rzeczy na tym koncylium uważane i namawiane były. *Smotr. Lam.* 154, roztrząsane). Tego S. Oycowie, którzy to symbolum na wtórym powszechnym synodzie namówili i napisali, nie przydali. *Smotr. El.* 31. - §. Namówić się z kim, z umówić się na co, ſich mit einem wozu bereden. Namówili się do tego uczynku. *Tr.* - §. Namówić się, z nagadać się do woli; ſich ſatt und müde reden. Jam się namówił, a tyś się nasłuchał. *J. Kchan. Dz.* 789. Pociecha, gdy co boli, namówić się do woli. *Cn. Ad.* 538, napłakać się, iaka taka uciecha). NAMAWIANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb. ndk.*, das Zureden. NAMÓWIENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi dk.*, das Bereden. NAMÓWNIE

adverb., skutecznie namawiaiąc, przekonywaiąc, überredend, überzeugend. Namownie, nie gwałtownie. *Cn. Ad.* 223, *persuasione, non vi.* - §. b) Namównie, z namowy, zmównie. *Cn. Th.*, abgeredeter maßen, laut Abrede. - §. *c) sententiose* z pięknemi powieściami, namownie. *Mącz.*, sententiös. NAMÓWNIK, - a, *m.*, Namawiacz, co drugiego namawia na co. *Wład.*, namówca, der Bereder, Ueberreder. *Delinitor* namównik, ubłagacz. *Mącz.* NAMOWNOŚĆ, - ści, *f.*, wymowa ku namówieniu sposobna. *Cn. Th.*, Beredungskunst, hinreißende Beredtsamkeit. - §. *passiue* łatwość dania się namówić, Neigung, sich überreden oder bereden zu lassen. NAMOWNY, - a, - e, a) *actiue*, który łacno namówi, voll Beredungskraft, hinreißend beredt. Mowa iego była wdzięczna i namowna, która wielu ludzi pozyskowała, i do prawdy przyciągnęła. *Sk. Zyw.* 2, 398. - §. *passiue*, który się da łatwo namówić. *Cn. Th.*, leicht zu bereden. - *§. Mieć co u siebie za *namowną* i pewną. 1 *Leop. Sap.* 17, 2, za ułożoną, nieuchybną rzecz, für ausgemacht. Za namowną u siebie maią, że dobre są rzeczy widome. 1 *Leop. Sap.* 13, 7, za pewną rzecz. 3 *Leop.*

NAMOZOLIĆ, *f.* namozoli *cz. dk.*, nabiedzić, einem viel Noth und Mühe machen. Cóż wart ów pedant; co chłopca nieboraka Namozolił, a zrobił nie człeka, lecz żaka? *Zab.* 10, 235. - *Recipr.* namozolić, nabiedzić się, sich genug plagen.

NAMROZIĆ *cz. dk.*, mrozem naruszać, mit Frost und Kälte zusetzen, *Rs.* намороэить.

NAMRZEĆ się, cf. nademrzeć, *recipr. dk.*, nacierpieć się, n. p. głodu aż do umierania, den Hungertod leiden, grossen Hunger leiden, verschmachten. I głodu się namarł, i pieszą się nazad wrócić musiał. *Gorn. Dw.* 203. Głodu się tam co dosyć namarli. *Biel.* 697. Baczę, że się do woli namrzemy, *nos esurituros satis. Mącz.*

NAMSZEĆ *niiak. dk.*, mchem narosnąć, mit Moos bewachsen, bemoosen. Czyszczenie iakiey rzeczy namazaley. *Spicz.* 134.

NAMŚCIĆ się *recipr. dk.*, ile dosyć się pomścić, sich zur Genüge rächen, *Bh.* wymstiti se.

NAMUŁ, - u, *m.*, szlamowatość mieysce iakie paskudząca, Schlamm, Leim, der auf etwas liegt, Schmutz. Namuł, kał, *limus. Urs. Gr.* 129. Nie wypędzi się bydło na wiosnę, aż deszcze namuły zimowe opłócą, a trawa znacznie podrośnie. *Kluk Zw.* 1, 150. Staw powinien mieć odmiał taki, żeby od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym szły pod wodę. *Kras Pod.* 1, 174, *Os. Rud.* 45. NAMULAĆ, NADMULAĆ *cz. ndk.*, Namulić *dk.*, mułem nakrywać, napełniać, *Rs.* насорить, насáрить, mit Leim oder Schlamm anfüllen, beschmutzen. Namulony, n. p. staw *Rs.* намешный, нанóсный. - §. Namulić, *Vd.* namuliti, nasmukati, z skórę na ciele nacierać, przecierać, drasnąć, die Haut abstreifen, abreiben, durchreiben. Woły od słoty łatwo sobie iarzmem namulaią. *Kluk Zw.* 1, 213. Po skończoney robocie zawsze trzeba patrzyć, czy się wołom szyia nie namuliła. *ib.* 214. Kark ich, ieśli nie nadmulony. *ib.* 3, 113. NAMULNY, - a, - e, mogący być namulonym, do namulenia, namulony, verschlammbar, Schlamm-, verschlammt. Nienamulny *illimis. Urs. Gr.* 166.

NAMUROWAĆ, *f.* namuruie *cz. dk.*, wiele pomurować, *Vd.* nasidati, viel mauern. Kazimierz Wielki kościołów wiele namurował. *Papr. Ryc.* Kazimierz Wielki miast namurował. *Stryik. Gon. L.*

NAMYĆ, *f.* Namyie *cz. dk.*, Namywać *ndk.*, *Bh.* namyti, *Rs.* намы́ть, намывать, ile dosyć pomyć, genug aufwaschen, viel waschen, scheuern. Namyć się, myiąc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde waschen.

NAMYDLIĆ *cz. dk.*, *Bh.* namydliti; *Bs.* nasapunati; *Rs.* намы́лить, намы́ливать, mydłem nasmarować, naprawiać, beseifen, mit Seife beschmieren.

NAMYKAĆ *cz. ndk.*, NAMKNĄĆ, *f.* namknie *idntl.*, nasuwać, nasunąć, napomknąć, *Vd.* namekniti; *Rs.* намекнýть, намекáть *propr. et fig.*, hinschieben, anrücken, hinrücken, fig. hingeben, angeben, eingeben. Namykam czego, napieram, napycham na inszą stronę. *Cn. Th.* Ja pierwszy królowi namknąłem, aby kanał od morza do morza przekopano, i zaraz mey rady usłuchał. *Boh. Kom.* 3, 201, Erwähnung thun, etwas angeben (*Rs.* намёки alluzye). Neronowi, niepewnemu iak zabić matkę, namknął swóy dowcip, *obtulit ingenium*, Anicet wyzwoleniec. *Nar. Tac.* 2, 218, er lieh ihm sein kunstreiches Genie, unterstützte ihn mit Rath. Gdy postrzegli, że im chętnie nadstawiono uszu, namykali zręcznie samego żołnierstwa obelgi. *Nar. Tac.* 3, 65, t. i. wzmiankowali, przekładali). Z umartwieniem widzi, że się namyka w straszne sidła, co zdrada zastawiła dzika. *Przyb. Luz.* 40, t. i. że się przymyka, naraża, sam się wpląta, daß er sich den Schlingen nähert, ihnen näher rückt.

NAMYSŁ, - u, *m.*, Namyślanie, rozmyślanie, *Rg.* namisao, namiali; *Vd.* namislik, namislenje, das Nachdenken, Erwägen, die Erwägung. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teatr* 21, 195. Trzeba czasu do namysłu i przygotowania. *Gor. Dw.* 16. Prosił o czas do namysłu. *Nar. Hst.* 2, 247. Bez namysłu, ohne langes Besinnen. - §. b) Namysł, namyślenie, skutek namyślania, co się umyśliło, rezolucya, der Entschluß. Prędki namysł w strachu. *Pot. Arg.* 363. Z namysłu, z umyślnie, naumyślnie, namyślnie, mit Vorsatz, mit Bedacht. NAMYSŁAĆ się *recipr. ndk.*, rozmyślać, rozważać co u siebie, über etwas nachdenken, etwas bey sich überlegen, nachsinnen, sich bedenken. Namyślaiąc się, często okazyą ginie. *Min. Ryt.* 4, 131. Długo się namyślay, a śpiesznо wykonay. *Cn. Ad.* 159. NAMYŚLIĆ się *dk.*, umyślić co u siebie, stanowić, rezolwować się. *Cn. Th.*, etwas bey sich beschließen. Odjeżdżam, namyślony nie widzieć się z nią więcey. *Teatr* 48 *d*, 26. W prawie Litewskim godzinę nazywano czas namyślenia sędziów. *Czack. pr.* 2, 97, cf. namowa, cf. ustęp. NAMYŚLIĆ *act. transit.*, długo pomyślić, rozważyć co, lange genug überlegen, durchdenken; *Sr.* 1. namyślu, namyślim; *Bs.* namisliti *comminiscor*, namisegljati *meditor*, *Vd.* namisliti, *Cro.* namiślyam *imoginor*; *Rg.* namisliti *excogitare*). Głębokiego układu zamiary wielkie, długim lat przeciągiem namyślone i przetrawione. *N. Pam.* 15, 374. NAMYSŁAW, - a, *m.*, Namslau, miasto Szląskie. *Dyk. G.* eine Stadt in Schlesien. NAMYŚLNY, - a, - e, NAMYŚLNIE *adv.*, z namysłu robiony, umyślny, naumyślny, mit Fleiß, mit Absicht, aus Vorsatz geschehen; *Rg.* namisegljeno; *Rs.* нарóчный. Jedne mordy są namyśl-

ne, drugie z przygody. *Petr. Pol.* 397. – §. namyślający się, rozmyślający, uważny, bedachtsam, mit Nachdenken, bedächtig. Namyślna iest fortuna w dawaniu, porywcza w odbieraniu. *Krom. Błaż. ded.* Horacyusz, w trudach więzienia Moskiewskiego, na utulenie żalow, przez *Petrycego*, nie tak namyślnie, iak w niewoli tęskliwie, przełożony (t. i. nie z tak wolną myślą, ochoczo).

NAŃ, : Na niego, *Bh.* nań', : na něho: *Ec.* нáнь, на него, *ob.* na, *ob.* on.

NANA, : Mama, (Mámme!) Mutter! *vavva Graecis soror eſt matris. Cn. Th.*, *Bs.* nana, babba, gospa *auia; Sr.* 1. *et* 2. nan ociec. NAŃKA, NIAŃKA, – i, ż., mamka, piastunka od dzieci, die Kinderwärterinn; *Bh.* dáda; *Ital.* nona; *Rs.* нáня, нянка, нáнюшка (*Rg.* ninnanje *somnus infantis*, *Ital.* ninna). Mamki i niańki przymował. *Teatr* 24, 134. Wkrótce Teosiu z rąk niańki przeydziesz do innych. *Zab.* 14, 259. Umie patrzeć bez niańki. *Cn. Ad.* 593, nie dziecię-ć iuż iest; Ma-ć rozum; Minęło mu siedm lat: wyrosł z rózgi; sam sobie radzić może; Wie co złe, co dobre).

NAŃARZEKAĆ się *recipr. dk.*, narzekaniem nasycić się, zmordować się, ſich ſatt und müde klagen. Nanarzekawszy się w swym żalu iak trzeba, Rzekł . . . *Otw. Ow.* 149.

NAŃĘCIĆ *cz. dk.*, ile dosyć ponęcić, zuſammen locken; *Cro.* napélyávam; *Rs.* нажимáть, нажимáлъ.

*NANIEBIE *Cn.* nanębje, : klima, cf. podniebie.

NANKIN, – u, *m.*, materya, początkowo Chińska, od stolicy Chińskiéy Nanking nazwana, Nankin, ein Zeug. *N Pam.* 21, 257, *Rs.* китáйка, китаечка (cf. kitayka). Bela nankinu, po 10 sztuk zawieraiąca *Rs.* штука. NANKINOWY, – a, – e, od nankinu, Nankin's; *Rs.* китáечный. Nankinowy kitel китáешникъ. Nankin na suknia kobiece китáйникъ.

NANOSIĆ *act. cont.*, NANASZAĆ *frequ.*, NANIEŚĆ, *f.* Nanioſę *dk.*, *Bh.* nanoſyti, nanéſti; *Rg.* nanjéti, nanoſim; *Vd.* nanesti, nanositi, nanashati, ponashati; *Crn.* nanesem; *Rs.* наносить, нанести, наношу, wiele na kupę poznosić, viel zuſammen tragen, zuſammen häufen. *Nanosiły abo* naniosły mrówki ziarn. *Cn. Th.* Nasi wielką korzyść w Rusi wzięli; bo było nanoszono dosyć z Węgier śrebra i złota. *Bielſk.* 116. Egipt iest darem Nilu; nie tylko iż go wodą swą namacza, ale też i dlatego, iż ziemię onę sama naniosła rzéka, i ustawicznie iéy przyczynia. *Boter* 213. (*Rs.* нанóсный namulony, 2. obmowny, potwarny; *Rs.* нанéститися namulić się; *Ec.* нанести вину, : obwinić). – Koń naniósł. *Rys. Ad.* 28, nagnoił, nasypał, das Pferd hat Haufen gemacht. – Nanosić ławy, *wozа, *ſioła, łóżka, drewna etc., : namykać czego, napierać, napychać na inszą ſtronę, *promouere*, *protollere. Cn. Th.*, herbey bringen, herbey tragen, herbey rücken. – Nanieść na kogo, ściągnąć na kogo, nawieść, naprowadzić, über einen bringen, ihm zuziehen. Heretyckiego upadku na dusze swe nanieść nie chcemy. *Smotr. Ap.* 18. – *§. Nanieść, wnieść, wniosek uczynić, allegować, przytaczać, anführen, folgern. Nanieśliście i owo, że Nestor był kondemnowany; bezrozumnieście nanieśli. *Smotr. El.* 44. – §. *phys.* Bóg wyiął żebro Adamowi, a ciałem naniósł mieysce wyiętego żebra. *Kanc. Gd.* 269, zaſklepił, zamknął, naodział, bedecken, bekleiden.

NANOTOWAC *cz. dk.*, z *Łac.*, anotować, krótko napisać, kurz anmerken, aufzeichnen; *Sr.* 1. womérkuyu, podmérkuyu, podejzdyuyu; *Vd.* navanzhati, nasnaminuvati, sasnaminuvati, posnaminuvati, narisati, sarisati). Nanotowanie, *Rs.* напамятописáніе.

NANUDZIĆ *cz. dk.*, nudami namordować, recht müde langeweilen, *Ross.* надосадúть. Nanudzić się, ſich recht müde langeweilen.

NANUKAĆ *cz. dk.*, na co przynukać, napędzić, *Cro.* nanukávam *incito*.

NAOBCINAĆ *czyn. dok.*, cf. obetnąć, *f.* obetnie *dk.*; wiele poobcinać, vieles behauen, beſchneiden. Naobcinawszy gałęzi z drzew, szli za nim. : *Leop. Jud.* 9.

NAOBIECYWAĆ, *f.* Naobiecuie *cz. dk.*, wiele poobiecywać, vieles nach einander verſprechen; *Ross.* надавáть. *Oneratus spe praemiorum* wiele mu naobiecywano. *Mącz.*, cf. złote góry).

NAOBIERAĆ *cz. dk.*, wiele poobierać, viel ausleſen; *Bh.* naobjrati. Naobierawszy iagod przewiędłych . . . *Cresc.* 340.

NAOBŁAPIAĆ się *recipr. dk.*, nauściskać się, *sensu honeſto*, genug umarmen. Skanderbeg Uranokonta, naobłapiawszy się go, pocałował. *Baz. Sk.* 333.

*NAOBŁOCZYĆ *cz. dk.*, nawlec obłokami, *Bs.* naoblaciti, *Cro.* naoblachújem *obnubilo*; cf. obleć.

NAOBRACAĆ się *recipr. dk.*, do zmordowania się obracać, ſich müde drehen, genug umdrehen; *Bh.* naobraceti ſe, naobracém ſe.

NAOBRYWAĆ *cz. dk.*, wiele poobrywać, viel abreiſſen, abpflücken.

NAOBRZYNAĆ *cz. dk.*, wiele poobrzynać, viel beſchneiden.

NAOCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, (*oppos.* zaoczny), w oczy uderzaiący, przed oczami będący, *Sla.* oscigledan, *Cro.* zóchen (cf. zoczyć), in die Augen ſpringend, vor Augen befindlich. Więcéy nad iego prawidła i rady Znaczyły u niéy naoczne przykłady. *Kniaz P.* 3, 121. Daiesz oto i teraz naoczne przykłady. *Zab.* 11, 47 *Zabł.*

NAODZIAĆ, *f.* Naodzieie *cz. dk.*, NAODZIEWAĆ *ndk.*, przyodziać, noch drüber bekleiden, noch darüber decken, bedecken. Tak wielą znakomitych cnot uślachcasz zbiorem, Które śmierć żałobiłem naodzieie worem. *Zab.* 9, 42 *Zabł.* *Corporis tegumenta* naodzianie, nakrycie ciała, odzienie. *Mącz.*, die Bedeckung, Bekleidung.

NAOLEYKOWAĆ, *f.* Naoleykuie *cz. dk.*, namaścić oleykiem, voll ſalben, mit Oel voll ſchmieren. *Delibutus medicamentis* lekarstwy naoleykowany. *Mącz.*

*NAOŁTARZNY, – a, – e, *Ross.* напрестóльный, na ołtarzu się znayduiący, auf dem Altare befindlich.

NAOPAK *ob.* Opak.

NAOPOWIADAĆ *cz. dk.*, ile dosyć poopowiadać, genug herrzählen, *Rs.* наскажáть, наскáзывать.

NAORAĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. naworaći; *Bs.* naorati; *Rs.* наpáть, dosyć poorać, aufackern.

NAOSTATEK, : na ostatek, nakoniec, nawet, zuletzt, übrigens. *Cn. Th.*, (*Etym.* stać, ostać się).

NAOSTRZYĆ, *f.* Naoſtrzy *cz. dk.*, Naoſtrzać *ndk.*, końcato przyoſtrzyć, anſpitzen, ſpitzig machen, ſchärfen, zuſchärfen; *Bh.* naoſtriti, nabrauſyti; *Vd.* naoſtrit, nabrusit; *Bs.* naoctritti, nabrusiti, natoçiliti; *Rg.* naoctrjtti; *Cro.* naoſtrujem, naoczelujem, nabrusávam; *Rs.* нао-

спрѧмъ, наоспримъ. Chryzoſtom ięzyk swóy na sprosne występki ich naoſtrzył. *Sk. Dz.* 345. NAOSTRZYCIEL, - a, *m.*, *Cro.* nabruszitel, der Schärfer.

NAPĄCIAĆ *cz. dk.*, n. p. Napełnia swoią nauką drukarnie, Byleśmy chcieli nie żałować ucha, Pewnie napącha wspaniałego ducha. *Mon.* 74, 34, natchnie nas nim, *comice*, begeiſtern.

NAPAD, - u, *m.*, napadnienie, napaść, nayście, naiazd, (*Rs.* нападеніе, нападок; *Bh.* napad, z spadek; *Crn.* napadanje *sors*); *Sr.* 1. napad, nabbehjeno; *Slo.* wpád, útok; *Vd.* napad, popad, prepad, zhespad, napadenje, nabuknenje; *Crn.* plan (cf. plon); *Cro.* nadpad; *Ross.* нападéніе, нашéсmіе, нáсmуnъ, нáпускъ (нападки prześladowania), der Anfall, Einfall. Niespodzianemu napadowi trudno się odjąć. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 377. Bagna te są dostateczne, do wstrzymania napadu iazdy. *N. Pam.* 12, 267, attaku). Nieustanne wędrownych dzicży napady. *ib.* 4, 24. Prussacy częste czynili napady na ziemię Chełmińską. *Nar. Hſt.* 4, 81. Czeskie napady na Polskę. *ib.* 2, 336. Mniai za napadem sług królewskich, pomordowani zostali. *ib.* 2, 126. - NAPADAĆ, - ał, - a, *contin.*, NAPADNĄĆ *idntl.*, Napaśdź, napaść, napadł, *f.* napadnie *idntl.*, *Bh.* napadati, napadnauti; *Slo.* napadám; *Sr.* 2. napadnrsch; *Sr.* 1. napadnyu; *Rg.* napâsti, napadati, nascociti, nadpasti, nadstupiti, docchi iz ne nadke, narjepiti; *Vd.* napasti, napadati, prepasti, zhrespasti, planiti, prenadskozhiti, popasti, nahajati, lotiti se; *Crn.* lótiti, lôtém, buhtiti; *Cro.* napadam, nadpádam, navalyiti; *Rs.* напàсmь, нападàмъ; *Eccl.* прилогѣтвованіи кому. a) *Verbum neutr.* Napadać na co, z przypadać, natrafiać, auf etwas ſtoßen, auf etwas treffen. Miiaiąc tę kamienicę, napadam na czterech ludzi; ci skoro mię postrzegli, wraz na mnie się rzucili. *Boh. Kom.* 2, 231. Wszystko, co napadnie, pożera. *Otw. Ow.* 583. Ile razy do polityki się rzucę, zawsze napadnę na biedę. *Boh. Kom.* 3, 366. Owo co na myśl napadnie głupiemu, Chce dokazować i zdołać wszystkiemu. *Bial. Odm.* 10, was ihm nur einfällt, in den Sinn kommt. - §. *Napadać* na nogę, nachramować, chromać, *Cro.* napádam, auf einen Fuß hinken. *Dudz.* 47. Ślepi do bystrzeyszego przychodzą widzenia, Chromi bez napadnienia zażyią chodzenia. *Banial. F 2 b.* - §. b) *Verb. actiu.* Napadać na kogo, z rzucać się nań, ſich worauf werfen, ſtürzen, überfallen, über einen herfallen. Czego gdym mu odmówił, napadłszy na szyię moię, łzami oblany, prosił mnie o to. *Smotr. Ex.* 10. Dowiedziałem się, że czterech ludzi miało napaść na Wć Pana. *Boh. Kom.* 2, 231. Skorom wjechał do lasu, rozboynicy napadli na mnie, *Teatr* 23 *b*, 50. Febra codzienna rano, niekiedy po południu, albo w wieczor napada. *Krup.* 5, 539. Napadła go melankolia, boiaźń, nabożeństwo, *inceſſit. Cn. Th.*, es ergriff ihn ... Napadła go żądza, z zachciało mu się. Napada mię sen, z drzymię. *Corripere viam* ochotnie sobie w drodze pochadzać, napaść na drogę. *Mącz.* - §. Napadać kogo z czym, z nacierać nań czym, nalegać nań czym, auf jemanden womit losgehen, losdringen, ihm dringend zusetzen. Im żarliwiey kto go z tym napadał, wyrzucaiąc mu na oczy zdradę, to on na Dońce składał. *Tward. Wład.* 67. - §. *Napadać, napadło imperson.*, licznie do kupy spadać, häufig und viel fallen. Co téy nocy śniegu napadło. - §. Napadać się *recipr.*, trochę się spadać; *ob.* Nadpadać się. NAPADŁY, - a, - e, (*Bh.* napadny spadkowy), osłoczony, naiechany, angegriffen, überfallen. Od zbóycow napadły. - §. b) Napadła droga, z mokra, namiękła, durchgeweicht, grundlos, kothig. *Cn. Th.* - Napadła droga śniegiem, beſchneyt.

NAPAIAĆ, NAPAWAĆ *ob.* Napoić.

NAPAKOWAĆ *cz. dk.*, na czym pakuiąc nakładź, ile dosyć popakować, aufpacken; genug packen; *Vd.* naharshatati, gornabasati, gornatovorjati; *Slo.* natovariti, spraviti; *Cro.* naperchújem). Napakować się, do dogodzenia sobie, lub do zmordowania się pakować, ſich ſatt oder müde packen. - *fig.* naieść się, objeść się, ſich voll ſtopfen.

NAPALIĆ, *f.* napali *cz. dk.*, Napalać *ndk.*, *Bh.* napaliti, napalowati; *Sr.* 1. napalam; wiele popalić, mocno zapalić, viel verbrennen; ſtark einheitzen. Piec był bardzo napalony. 1 *Leop. Dan.* 3, 22. - Napalić się, paląc dogodzić sobie lub zmordować się, ſich ſatt oder müde brennen, heitzen.

*NAPAMIĘTAĆ się *recipr. dk.*, wiele popamiętać, wydołać spamiętaniu czego; viel gedenken; im Stande ſeyn, gehörig zu gedenken. Innych zabobonów, a ktoby się napisał albo napamiętał? *Rey Pſt. pp* 5, ktoby się tego naliczył a napamiętał? *Rey Zw.* 58.

NAPAPLAĆ *cz. dk.*, wiele popaplać, viel nach einander plappern; *Rs.* напиpàмъ, наболтамъ, набáлтывaю. - Napaplać się, do dogody lub zmordowania się popaplać, ſich ſatt oder müde plappern.

NAPARCZYWY, - a, - e, NAPARTY (*od* napierać); NAPARCZYWIE, NAPARCIE *adv.*, wielce nalegaiący, nacieraiący, ſehr dringend, zudringlich, ungeſtüm. Umysł naparczywy. *Fred. Ad.* 93. O to, co się raz uymie, naparcie stoi. *Zebr. Zw.* 86. NAPARCZYWOŚĆ, NAPARTOŚĆ, - ści, ż., naleganie wielkie, natarczywość, ungeſtümes Zudringen, Zudringlichkeit; *ob.* Napor.

NAPARSTEK, - stka, *m.*, NAPARSTECZEK, - czka, *m.*, *dem.*; *Slo. et Bh.* naprstek, *etym.* prst, z palec, zkąd pierścień; *Cro.* napershnyak, naperasnyak (perst, z palec); *Rg.* naparstak (parst, z palec); *Vd.* peritnik, fingrat; *Crn.* napêrstnèk, fingrat; *Slo.* nápêrstnjak; *Sr.* 1. porſtiané kwobeik; *Rs.* напеpемокъ, напèpстникъ, напépстокъ; der Fingerhut. Naparstek mosiądzowy nie mogł téy igły wstrzymać. *Wyr. Katar.* 156. Od nici, igieł, naparstkow, co maią płacić ..., *Vol. Leg.* 4, 359. Naparsteczek śrebrny. *Teatr* 28 *b*, 100. Pan naparsteczkiem piie, iak kanareczek. *Teatr* 26 *b*, 25. Chciałby swego nieprzyiaciela w naparstku utopić. *Opal. sat.* 189, z w łyżce wody. - §. *Botan.* Naparstek albo NAPARSTNICA, - y, ż., rodzay rośliny, *Digitalis Linn.*, Fingerhutblume, Fingerhutkraut, Waldglöcklein, ma kwiat podobny naparstkom, które maią niewiasty na palcach, gdy szyią. *Urzęd.* 121, *Kluk Dyk.* 1, 191, *Ross.* напарстночная трава. NAPARSTKOWY, NAPARSTECZKOWY, - a, - e, od naparstka, lub naparsteczka, *Rs.* напépсточный.

NAPARTACZYĆ *cz. dk.*, wiele popartaczyć, genug zuſammen pfuſchern, *Rs.* напоpòмъ; napartaczyć się, ſich ſatt oder müde pfuſchern.

NAPARTOŚĆ *ob.* Naparczywość. NAPARTY *ob.* Naparczywy *et* Napierać.

NAPARZAC *cz. ndk.*, Naparzyć, *f.* Naparzy *dk.*, naparzać członek chory, *fouere. Cn. Th.*, *Rs.* напаривать, напаривать, ein krankes Glied bähen, durch warme Umschläge ausdünsten lassen. Naparzać się, *vaporibus insidere. Sext. Szk.* 234, sich bähen. Naparzanie, namaczanie *fomentatio*, die Bähung, robi się z ługow alkalicznych, dodaiąc lotnych wyskokowych i oleiowatych rzeczy; zgrzawszy miernie maczay w tym chusty, i okłady niemi ciepło, iak strzymać możesz. *Perz. Cyr.* 2, 333, *Dyk. Med.* 4, 444. Naparzenie nóg chorych podagryka. *Mon.* 63, 1035. NAPARZNĄĆ, Naparzchnąć, *f.* Naparznie *cz. idntl.*, (*Bh.* naprſkati *multum spuere*, naprznjti *pollere*). Naparznął kot co, z parą swą zaraził. *Wtod.* Naparznąć mówią o psie, kocie etc., gdy parą swą co zarazi albo ozionie. *Cn. Th.* 472. *Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib.*, durch Anhauchen anstecken. Wąż, pies to naparznął. *Tr.*

1) NAPAŚĆ, z *Napaśdź infin.*, *ob.* Napadać. – 2) NAPAŚĆ, – ści, ż., *Bh.* autok; *Slo.* wpád, utok; *Sr.* 1. napad, nadbiehjeno; *Vd.* napad, napadenje, prepad, sbojpad, saderka, popad; *Crn.* napaſt, plan (*Rg.* nápaſt, z djabol; *Cro.* napaszt *tentatio*; *Rs.* напáсть nieszczęście, smutek, krzyż); *Rs.* нападéнїе (нападки prześladowania), нáемунь, нaсмунлéнїе, напусав, напастие, наб6гъ; *Fc.* срящь; napaſtowanie, prześladowanie, napad, Verfolgung, Ueberfall, Anfall, Händel. Napaść iest wmówienie iakiey potwarzy w człowieka, upom niąc się od niego za dosyć uczynienia o krzywdę, ktorey nie popełnił. *Jez. Wyr.* Wilk szukaiąc napaści, rzekł do barana: cóż mi mącisz wodę? *Zab.* 13, 273. Napaść z Litwy, *querelle sur un pied de mouche. Tr.*, Zank um des Kaisers Bart. – §. Napaść, bieda, nieszczęście, Ungemach, Kreuz, Elend. Jedno naywiększe nieszczęście a napaść, to iest nic nie umieć. *Kosz. Lor. pr.* Koniom na paskudnika co robić, żeby zaraz ta napaść ustąpić musiała. *Haur Fk.* 155. – §. Napaść, cho oba bydlęca, paskudnik, nogieć, eine gefährliche Krankheit des Viehes. Szkaradna zaraza i napaść, bydło i wszelaki dobytek morząc, Polskę zbroździła. *Krom.* 750. Skoro napaść czyli nogieć w oczach konia postrzeżesz . . . *Lek Kon* 18.

3) NAPAŚĆ, napasł, *f.* napasie *cz. dk.*, Napasać *ndk.*, *Bh* napaſti; *Bs.* napaſti; *Vd.* napaſti, napasem; *Rg.* napáſt; *Cro.* napaszujem; *Rs.* напасти, напасáть, z w zapas się opatrzyć); dobrze do nasytu bydlu dadź się paść, das Vieh satt weiden, lange und zur Genüge weiden lassen. Napasł bydła. *Cn. Th.* Idą ku domowi owce napasione. *Lib. Hor.* 111. – §. Nakarmić *propr. et fig.*, sättigen. Za ten uczynek godzien psy napaść i kruki. *Por. Arg.* 231. (cf. krucza strawa). Nie mogła oczu napaść na niego patrzeniem. *Jabł. Tel.* 4. Takeś też i ty już napasł się temi zdaniami przewrótnemi! *Teatr* 22, 45, nakarmiłeś się, napiłeś się niemi.

NAPASCIWY, NAPASTLIWY, NAPASNY, – a, – e, (*Rs.* напáстный nieszczęśliwy, biedny); napadaiący, natarczywy, natrętny, angreifersisch, befehdend, Fehde suchend; *Rs.* находный, напастительный, настуáчивый. Inkwizytorowie objeżdżaią miasta i ziemie, dla widzenia, jeśli tam niemasz napaśliwych kłotników, mieszaiących pokóy publiczny. *Mon.* 74, 328. Męstwo nieustraszone, ale nie napaśliwe. *Kras. Pod.* 2, 64. Wilk szkodny, napaściwy. *Haur Sk.* 311. Straszą lud trwożny napaśliwe duchy. *Kras. Off. E 6.* Napasnych karzą. *Hor. Sat.* 156. Utaił się przed napasnemi kredytorami. *Zab.* 13, 212. (NAPASKUDZIĆ *cz. dk.*, *Bh.* naprznowati, z *foedare*; *Ross.* напáкостить, нагáдить, насквернить, напáчкать, paskultwa narobić, nakłaść, naplugawić, Unflath hinthun, beunreinigen). NAPASTNIK, – a, *m.*, *Sr.* 1. napadnik; *Bh.* autočnik; *Vd.* popadnik; *Crn.* lotuvavz, planénik; *Bs.* napaſtnik, progonitegl *persecutor*, *tentator*; *Cro.* nahrupitel, navalitel (*Cro.* napasztnik *tentator*, *diabolus*, *Rg.* napasnik); *Ross.* нападчикъ; napaſtuiący kogo, napadaiący nań, naieźdźca, prześladowca, der Ueberfäller, Ueberzieher, mit gewaffneter Hand, der Befehder, der einen anfällt. Rozboynik na życie i maiątek razem, napaśtnik na samę własność człowieka dybie. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 354. NAPASTOWAĆ, – ał, – uie, *cz. ndk.*, prześladować kogo, nacierać nań, einen verfolgen, ihm keine Ruhe lassen; *Crn.* planiti; *Cro.* navalyujem, nahruplyújem (*Bs.* napaſtovati; *Cro.* napasztujem *tento*, *Vd.* napoſtuvat *irritare*). Nie napaſtuy mnie. *Teatr* 46, 60, z day mi pokoy.

NAPAŚTWIĆ się, *f.* Napaſtwi się *recipr. dk.*, napaść się, nakarmić się, *sed solummodo in malam partem*, sich (an etwas grausamen satt weiden, sein Müthchen kühlen (*Ec.* напастьсоватиу biedę klepać). Rad był temu bardzo, że się mu dostał ksiądz, na którym się mógł napaśtwić do woli. *Birk. Gł. Kun.* 45.

NAPATRZYĆ się, *f.* napatrzy się *rec. dk.*, Napatrzać się *ndk.*, napatrywam się *czſtl.*, patrząc nasycić się, lub zmordować się, sich satt sehen, sich müde sehen; *Rg.* napazitise; *Cro.* napazivati, napazujem, *Vd.* nasiati, obsiati; *Ross.* наглядѣться, заглядѣться, насмотрѣться, насматриваться. Przykładów takich naczytać się dosyć i napatrzyć można. *Mon.* 70, 734. Widywałem ią często, ażebym się napatrzył cudownym iey wdziękom. *Zab.* 14, 209. Nie mogła się napatrzyć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 237, *Rs.* неналя́ной czego się napatrzyć nie mogą. Teraz się napatrz panno, kogo widzieć żądasz, Kto wie, ieśli go potym na wieki oglądasz. *Papr. Ryc.* 25. Napatrzyłem się tego, iak częstokroć naylepsze intencye źle tłumaczone były. *Kras. Dos.* 261. Nie mogą się napatrzeć siebie, pan drzwiami, a pani oknem. *Rys. Ad.* 47. Napatrzanie się, *Crn.* nagled, *Rs.* нагля́дка przypatrywanie się.

NAPAWAĆ, z Napaiać *ob.* Napoić. NAPAWALNY, – a, – e, napawaniu służący, zum Tränken, Tränke-. Napawalne mieysce albo koryto, *aquarium. Cn. Th.*, *Bh.* napajedlo; *Cro.* napoische; *Vd.* napajalishe; die Tränke, der Tränketrog. NAPAWANY, NAPAWANIE *ob.* Napoić.

NAPCHAĆ, *f.* Napcha *cz. dk.*, Napchnąć *idntl.*, napychać *ndk.*, pchaiąc napełnić, voll stopfen; *Bh.* nacpati, nacpawati; *Crn.* nawadam, nabâsam; *Vd.* nahatiti, nabulati, nadregati (*Vd.* napehniti, z nakłóć); *Bs.* nakladiti (cf. nakłaść); *Rs.* напихнýть, напихáть, напихивать. Dziurawego woru nie napchasz. *Zegl. Ad.* 70. I wół lepiéy pociągnie, gdy się plewami napcha. *Boh. Kom.* 5, 264. obetka, sich voll stopfen. *Prov. Slo.* prawidłami napchat hlawu, gako trupami gelito *regulis superfluis one-*

rare. Lubię tę przemianę losu, kiedy kieszeń pusta, potym złotem się napcha. *Teatr* 22, 41. – §. *intransit. obsol.* napychać, wiele popychać, viel ſtoßen. Ten się dorwał pagorka, w krzywym czołnie drugi Wiosłem napycha, kędy zaciągał się z pługi. *Zebr. Ow.* 10.

NAPCHLIĆ, *f.* Napchli *cz. dk.*, pchłami napełnić, voll Flöhe machen, mit Flöhen anfüllen; *Rs.* наблошнѣть. Napchlić komorę, łożko, suknią. *Cn. Th.* Napchlony, pełny płech, pchliſty, *pulicosus. Mącz.* (*Rs.* наблошниться formować się, kształcić się, doſkonalić).

NAPĘCZNIEĆ, *f.* Napęcznienie *neutr. dk.*, pękato nabrzmieć, aufſchwellen, aufberſten, aufplatzen; *Bh.* nabobrim. Rózga Aaronowa zakwitnęła, i napęczniawszy pąkowie z téy roszczki, wypuściły z siebie kwiatki. *Leop. Num.* 17, 8. Żyły napęczniałe, oczy łyskaiące. *Pilch. Sen.* 283. NAPĘCZYĆ, *f.* Napęczy cz. *dk.*, n. p. Oczy wytrzyszczył, a gębę napęczył. *Rys. Ad.* 52, nadął, odął, napęczniałą uczynił, aufblaſen, anſchwellen laſſen.

NAPĘD, – u, *m.*, napędzanie, natarcie, nawał, napaść, das Lostreiben auf jemanden, der Anlauf; *Rs.* стремительность. Bili na około obozu parkan, aby pod iego zasłoną wycieczki czynić, i w czasie napędu bezpiecznie cofać się mogli. *Nar. Hſt.* 3, 149, *Mon.* 76, 520. NAPĘDZIĆ, *f.* Napędzi *cz. dk.*, Napędzać *ndk.*, przypędzić na co, do czego, naganiać, *Crn.* nagajnam; *Vd.* nagnati, naganjati, napelati, perganjati; wohin treiben, antreiben. Napędziłem dzikiego zwierza do parkanu. *Bard. Tr.* 315. Jeſteś jak ów wilk, co go do sieci napędzają, a onemu się nie chce. *Twor. Wie.* 100. Napędzenie *Vd.* naganja, perganja, napelanje). Napędzała dziewki baba bardzo do roboty. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Do zimnéy go wody napędził. *Cn. Ad.* 209, cf. przyparł go do ciasnéy dziury). Napędzić komu Piotra *ob.* Piotr. Napędzać komu kłopot, = nabawiać go kłopotu, einem Kummer machen. Napędzili nam poſtrachów rywale. *Teatr* 43 *b*, 68. Officer ten djabelnie mu ſtrachu napędził. *ib.* 52 *b*, 45, NAPĘDZICIEL, – a, *m.*, *Sr.* 1. nahanicjer, napędzicielka nahanicjerka.

NAPĘKNĄĆ *niiak. idntł.*, napęczniawszy pęknąć, aufplatzen, aufberſten, *Rg. et Bs.* napuknuti). Napękły, *Cro.* napuknyen *modice ruptus* nieco spękany, etwas aufgeberſten.

NAPEŁNIĆ, *f.* Napełni cz. *dk.*, Napełniać *ndk.*, *Bh.* naplnowati, naplniti; *Slo.* naplnugi; *Sr.* 1. napełnić, napełnu; *Sr.* 2. napolnisch; *Sla.* napúnut; *Rg.* napunniti, napuuniti, napugnivati, nadopunniti; *Vd.* napouniti, dopouniti, naopuniti, pounu ſtoriti, domeriti, napounenje, napounjen; *Crn.* napolniti, nabúlim; *Bs.* napunniti, napugnati, nadopuniti; *Dl.* nadopúniti; *Cro.* napunyávam, naddopunyavam; *Rs.* наполнить, наполня́ть, начинить, начиня́ю; wypełnić, voll füllen, ausfüllen, erfüllen *propr. et fig.* Kiedy naczynie iakie się napełni, dopiero wstrząsną, alić ieszcze zostanie mieysce, coby mogli napełnić. *Radz.* Z. *P. M.* 464. Napełniaiący *Ec.* полнителень. Napełniasz mieysce wszyſtkie bóſtwem twoim. *Groch. W.* 334. Jupiter, przywziąwszy Satyrſkiéy poſtawy Napełnił dwoygiem dzieci piękną Niktyenę. *Otw. Ow.* 219, ſchwängern). Drogę tę świętą, słuszna rzecz, *abyśwa (*dual.* = abyśmy) ią łzami gorzkiemi *napełniła (*dual.* = napełniły). *Groch. W.* 196. Kałuże się bydlęcym rykiem *znapełniały (= napełniły). *Otw. Ow.* 447. Jedli wiele, a napełniwszy się, zaraz iednym rzygnieniem nic w żołądku nie czuli. *Sk. Dz.* 1148. Kogo pan zbytecznie swemi łaskami napełnia, tego podaie w nienawiść swym towarzyszom. *B. h. Kom.* 2, 64, obsypuie, obdarza). Miłosierny opuszczonemu bogactw swych udziela, a mądry niedoſtatki ubogiego napełnia. *Smotr. Ap.* 28. – *Napełnić się czego, z czym, n. p. Krótka była radość moia, która się teraz napełnia gorzkości i pohańbienia. *Sk. Żyw.* 2, 170. Będzie napełnion ducha świętego, ieszcze z żywota matki swoiéy. *Sekl. Luc.* 1. Oni napełnieni byli szaleńſtwa, 1 *Leop. Luc.* 6, 11. Gdy Mardocheusz przed nim nie wstał, napełniony był Aman popędliwości przeciw niemu. *Radz. Eſth.* 5, 9, napełniony popędliwością. *Bibł. Gd.*). NAPEŁNIENIE, *Rs.* наполненїе, = pełność, die Fülle, die Völligkeit, die Volladung. Jak tylko człowiek niestrawnego żołądka co zje, czuie prędkie napełnienie i odrzygowanie się. *Krup.* 5, 40. *NAPEŁNISTY, – a, – e, mogący być napełnionym, *Rg.* napunniv *implebilis*, anfüllbar. Nienapełniony, którego trudno napełnić. *Cn. Th.* 507. NAPEŁNIA, – i, *f.*, mieysce w kopalni pod szybem głównym, do zgromadzenia wyciętych ſkał lub kruszców, by te na wierach kopalni dobytemi były. *Mier. Mſk.*, der Füllort im Bergſchachte.

NAPERZAĆ się *recipr. ndk.*, uprząść poſtawę, podeymować boki, kokoszyć się. *Cn. Th.*, *Włod.*, *Dudz.* 47, ſich entrüſten, ſich brüſten, ſich breit machen, cf. perzyć się, gniewać się). Gdy u dworu przychodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi. *Kosz. Lor.* 41, naieżą, kozła poſtawią, marsa; ſie ſträuben die Augenbraunen.

NAPIĄĆ, *f.* napnie cz. *idntł.*, NAPINAĆ *ndk.*, *Bh.* napnauti, napjti, napinati; *Sr.* 2. napeſch, napinaſch, napinam; *Crn.* napęti, napęl, napnêm, napęjuam; *Vd.* napeti, napnit, napenjati, napnem; *Cro.* napinyam; *Bs.* napeti, (*Bs.* napetiae, otecchi *tumeo*); *Rg.* napêti, napeeti, napignem; *Rs.* напя́ть, напя́ть, (*Rs.* напя́ться potykać się, utykać), напя́тки, напя́ть; naciągać, nastroić, aufſpannen, ausſpannen, ſpannen. Napinać łuk, kuszę, = naciągać, cf. nałożyć. *Cn. Th.* Prędką ręką puść strzałę z napiętéy cięciwy. *Bard. Tr.* 162. Łuk napięty wysili się; czasem go z cięciwy uwolnić nie zawadzi. *Lub. Roz.* 481, *Mon.* 76, 2. Napnę oyczyſtéy arfy chętnie ſtrony. *Susz. Pieśń. B* 3. – Napinać siły swoie, napinać się, = usadzać się, usiłować, ſeine Kräfte anſpannen, ſich anſtrengen. Napina mocno swoie siły. *Susz. Pieś.* 3, *S.* Na to naywiętéy siły swoie napina, żeby ich na swóy żołd przewabił. *Bzow. Roz. pr.* Tak na to silnie się napięli, że nieprzyiaciół ztąd rugowali. *Tward. Wł.* 168. Król na woynę Szkocką wszyſtek napięty. *Krom.* 715, *intentus.* Nie mieliśmy sił, nie szły nam fortele, Często daremnym poszliśmy napięciem. *Pot. Syl.* 130. Żartuy sobie We Panna, ale to iest pewna, że tu iest napięte zamęźcie. *Teatr* 37, 193. Zastał w Judaszu wolą złą ku przedaniu Pana, napiętą. *Zrn. Pſt.* 79, ſkłonną). – *Meton.* napinać co, = nastraiać co, rozpoczynać, przygotować, den Anfang machen, anheben, einleiten, einfädeln. Kiedy co poczynasz, Upatrzy srogi zawod, gdy dzieło napinasz. *Jabł. Tel.* 339. Tak rzecz swą napiąwszy, na mieysca iak nayſkrytsze ucho-

uchodzi. *Pilch. Sall.* 216. Już mam rzeczy napięte, niczego mi nie brakuie, tylko twego zezwolenia. *Teatr* 21, 185. Wszak widzą co złe; dla boga, czemuby nie umykać się od napiętey zguby! *Chrośc. Fars.* 38.

NAPIĄTNOWAĆ, NAPIĘTNOWAĆ, *F.* napiątnuie *Act. dk.*, piątnem naznaczyć, nacechować, **brandmarken, stempeln.** *Literami* napiątnowawszy żelaznemi twarz mu oszkaradził. *Warg. Wal.* 215. Działa te maią bydź znakiem pewnym napiątnowane. *Vol. Leg.* 3, 489. Skanderbeg wielki od natury napiętnowany żołnierz. *Mon.* 6, 441.

NAPIĆ, *F.* napiie *Act. dk.*, Napiiać *ndk.*, *Bh.* **napiti, *Sr.*** 2 napiśch; *Rg.* napittati, *Rs.* напить, wiele pić, **viel trinken.** Trunków na borg napili. *Teatr* 21, 94. *Vd.* napaiti, vpiiniti, *Crn.* napyam, *Cro.* napijam, napijati, *Bs.* napitti, napiati, zdrowiçe ciniti *propino*, pić do kogo. NAPIĆ się, NAPIIAĆ się, *Bh.* napiti se; *Cro.* napijati-se; *Bs.* napittise; *Rg.* napittise, nadùscitise; *Rs.* напиться, напиваться, испить, испиваàть, насыщением, do sytu pić, pragnienie ugasić, **sich satt trinken, genug trinken, zur Genüge trinken.** Bydlę, gdy się napie, ile przyrodzeniu dosyć, iuż więcey nie piie. *Petr. Ek.* 69. Jedliście, a nie naiedliście się; piliście, a nie napiliście się. *Sk. Kaz.* 525; *W. Agg.* 1, 6. *Prov. Slo.* napil ſa, ai mu za uchom praſkło. — §. Napiiam się, częſto po trosze piię, piię sobie, **ich trinke nach und nach, bis zur Genüge.** Wstałabym sobie o osmey godzinie, napiłabym się kawy .... *Teatr* 30 *b*, 28. Albo się i napiymy, kochany sąsiedzie, rzekł po pierwszey potrawie. *Arat. Pod.* 2, 139. Hoyne napiianie naśladuie wielkie zalecanie, *foecundi calices, quem non fecere disertum?* Mycz. (*Cro.* napijanye, s picie do kogo). Napiia się rad, s upi a się. *Cn. Th.* Napity, piiany, podpity, **berauſcht,** *Sr.* 1. napité, **piané.** — b) *Meton.* napiiać się dymu, smrodu, s nabierać w się, wciągać w się, **einſaugen, einziehen, in ſich ziehen.** Która ziemia była, któraby się krwi naszey nie napiła? *Lib. Hor.* 42. Straconey nigdy nie odzyska zpełna Barwy, gdy farby napiie się wełna. *Hor.* 2, 54. *Min.* Czego się zrazu skorupa napiie, To się z niey potym nigdy nie wymyie. *Rys. Ad.* 4, *quo semel est imbuta*; cf. nałog trudno odmieniać; iaki kto z młod., taki na starość; Maź ty chłopa masłem, przecięż on śm. rdzi dziegciem). — *transl.* napił się n. p. sweywoli, s nawzał, zawziął złey nauki, wiary, złe wziął mniemanie o czym *Cn. Th.*, **einſaugen.** Alexander nie mógł się odiąć nieobyczaiom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wych. L* 8. Błędu obrazowskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Czyby winna żona, gdzieby napiwszy się od złego męża złych obyczaiow, źle żyła? *Petr. Ek.* 83. Augustyn z młodości napił się był kacerstwa Manicheyskiego, *Sk. Zyw.* 2, 148. Cnotą i przyrodzeniem ludzie się rządzili, Aż się potym z nauczyła sweywoli napili. *Simon. Siel.* 25.

NAPIEC, *F.* Napiecze *Act. dk.*, Napiekać *Nied.*, *Boh.* napecy, *Rs.* напечь, напекáть, нажáрить; wiele czego popiec, **viel backen, braten.** Napieki przaśnego chleba. 1 *Leop. Genes.* 19. — *Fig.* Napiekłabyś rakow, słysząc o tym. *Teatr* 42 *c*, 64, t. i. zawstydziłabyś się, zaczerwienilabyś się, zarumienilabyś się, **du würdeſt erröthen,** cf. rak.

NAPIĘCIE, Napinanie *Subſt. Verbi* Napiąć.

NAPIECZĘTOWAĆ *cz. dk.*, wiele popieczętować, **viel ſiegeln;** (*Ross.* напечáтать nadrukować, wydrukować).

NAPIENIC *cz. dk.*, pianą napełnić, **voll ſchäumen, mit Schaum anmachen;** *Ec.* напѣнѝю.

NAPIEPRZYĆ *cz. dk.*, pieprzem posypać lub zaprawiać, **be pfeffern,** *Rg.* napapriti.

NAPIERAĆ *Act. ndk.*, Naprzeć, naparł, *F.* naprse *dk.*; *Cro.* napiram; *Sla.* naperiti; *Bs.* napriti, navaliti; *Sr.* 1. naperam; *Rs.* напирáть, напрý, напирáть. napierać co gdzie; przeć dokąd, naciągać, nanosić, *propr. et fig.*, **wohin ſtoßen, drängen, wohin zwängen, ziehen, zerren.** Poskoczył za Euforbem, gdy on cofał nogi, Traka w brodę, a silnie grot naparłszy srogi, Obala go o ziemię. *Dmoch. Jl.* 2, 152. Od nieprzyiacioł w około oskoczony i orężem naparty, poległ. *Krom.* 714, *conclusus in medio et oppressus.* Każdy zwykł napierać na koła swe wody. *Tward. Wł.* 12. Ta stoi nieporuszona, napiera tylko na męża, aby się sam czémprędzéy ratował. *N. Pam.* 1, 88. nalega nań, naciera). NAPIERAĆ się czego, *Recipr.*, koniecznie z uporem sadzić się na co, natrętnie nalegać o co, gwałtownie wymagać, żądać czego, **ſteif und feſt auf etwas beſtehen, dringend darauf beſtehen, durchaus es haben wollen, mit Gewalt darnach ringen.** (*Vd.* navpreti, s oprzeć się). Trzeba się czasem czego większego napierać, aby otrzymać co iest pożądanego. *Lub. Roz.* 127. Naprzyy się, nie będzie odmówiono tobie. *Otw. Ow.* 52. Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Kiedy się konie naprą, a dziewki, nie trzymay. *ib.* 24. Czego się naprze, to mu muszą dadź koniecznie. *Petr. Ek.* 91. Czego się paniątko naprze, o boże uchoway, saraz mu dadź każą. *Falib. G* 3. Aresztant w nocy naparł się na wychod, tam .... *Perz. Cyr.* 3, 188. Naparł się Leszko z Woiewodą na Ruś ciągnąć *Stryik.* 204. Stoy tak, stóy okrutniku, gdzieć się to naparły nogi! *Jag. Wyb. D.* Gwałtem napieraasz się czegoś odemnie. *Teatr* 18 *b*, 8. NAPIERANIE *ob.* Napor, Naparcie. NAPIERACZ, — a, *m.*, który napiera, nalegacz, **der worauf dringt,** *Sr.* 1. naperał.

NAPIERSNIK, — a, *m.*, NAPIERSIEŃ, — śnia, *m.*, NAPIERŚNICZEK, — czka, *m.*, *zdrbn.*, *Boh.* naprſnik, prſnik; *Crn.* napèrsnek, operanek; *Vd.* naperſnik, naperſnica, ovratiza, ogerlai; *Rg.* nizparaniza, oklop, oklopje; *Ross.* напéрсникъ, нагрýдникъ, скрижáли; noszenie napiersne, męzkie, białogłowskie, halszband. *Wtod.*, przepaska, **Bruſtbinde, Bruſtfleck, Bruſttuch, Bruſtriemen.** Sprawisz dla kapłana napierśnik sądu. *Radz. Exod.* 28, 15 *not.* „niektórzy to zowią racyonał.“ Racyonał sądu urobisz haftarską robotą. *Wuj. ib.*; *not.* „było to przed piersiami, iakoby noszenie szerokie albo założka, *Gr.* λογιον“. **das Bruſtſchild des jüdiſchen Prieſters.** Pektoral albo napiersień. 1 *Leop. Ex.* 28, 15, napierśnik. 3 *Leop.*). Zartkonogie rumaki okryte dywdykiem Wzorzystym i szkarłatnym; przód zaś napierśnikiem Szczérozłotym połyska. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 426. — Dziecięciu dasz napierśniczek wełniany, aż do podołku długi, w tyle zawiązany z rękawkami. *Mon.* 69, 908, kaftanik. NAPIERSNY, — a, — e, na piersiach położony, wiszący. *Cn. Th.*, znayduiący się na piersiach, **auf der Bruſt befindlich;** *Ross.*

нагру́дный. NAPIERSZEK, - szka, *m.*, *Tr. ob.* Napierśnik; cf. Nadpierszek,

NAPIERZAĆ *Act. ndk.*, Napierzyć, *F.* napierzy *dk.*, pierzem napełnić, *Vd.* naperjati, voll Federn machen, befiedern. Suknią mi napierzysz. *Tr.* Napierzaycie ſtrzały. *Bud. Jer.* 51, 11. - *Fig.* Ow fortunat pychą napierzony. *Wad. Dan.* 201.

NAPIEŚCIĆ się, *F.* napieści się *Rec. dk.* nacackać się, nakochać się, do woli pieszczot zażyć, ſich ſatt liebkoſen. Napieściwszy się, i z nim swoie żarty Skończywszy, w on czas Milego żegnała. *P. Kchan. Jer.* 404. Ktoż się dość kiedy napieścił z swoiego kochania celem? *Zab.* 16, 191 *Wtg.*

NAPIĘTEK, - tka, *m.*, tylna część trzewika, obuwia część napiętna, das Hackenſtück, Hackenleder im Schuhe, im Stiefel; *Bh.* zápěť; *Crn.* panoge, oppetnèza, shepânz; *Vd.* opatnik, zadnik; *Cro.* nadpètje; *Rg.* nadpetak; *Ross.* запя́токъ, закабалу́чье. Nie po krzywych napiętkach u botów ma bydź poznawan prawdziwy szlachcic; ale po cnocie. *Star. Ref.* 32. Pchnie konia napiętkiem. *Pot. Arg.* 37. Szewcu po napiętku dosyć. *Zegl. Ad.* 248, cf. ieśliś szwiec, patrz swego kopyta). Ta zima nie iednemu z was zayrzy pod napiętki. *Chroſt. Fars.* 266, t. i. będzie dokuczała; cf. spyta cię Luty, masz-li bóty). Gore iuż Cezar do woyny ſkwapliwy Wlawszy oyczyznie waru za napiętki. *Chroſt. Luk.* 165. cf. w kolnierz wsadzić). NAPIĘTNY *ob.* Nadpiętny.

NAPIĘTNOWAĆ, *ob.* Napiątnować.

NAPIĘTRZYĆ cz. *dk.*, piętra nabudować, wysoko wynosić, Stockwerke aufbauen, aufthürmen, *Vd.* naparnati, gorsparnati, nakladati, nakopati, verhuvati.

NAPIĘTY *Part. Verbi* Napiąć.

NAPIEWAĆ *Act. ndk.*, Napiać, *F* napieie *dk.*, *Vd.* napeti, napojem; *Rs.* напѣть, напѣвать, zaśpiewać, intonować, anſtimmen, den Ton angeben. Napiewaią chwałę Herkulesową. *A Kchan.* 221. (*Rs.* напѣвъ, напѣванъе die Anſtimmung, das Anſtimmen). Im śpieszniéy napiewa, tym ochotniéy głowa szańcuie się ku górze. *Zebr. Ow.* 356. Napiewała głosy niewieściemi. *ib.* 358 *modulatur carmina.* - *fig.* Doradzaią iey leczyć miłość, lecz myśli głuchéy napiewaią, *surdae adhibent solatia menti. ib.* 237.

NAPIIAĆ *ob.* napić. NAPIŁY, - a, - e, nieco piiany, podpiły, berauſcht, betrunken. Starszy ieden między niemi, bardziey napiły iak inni, zaprowadził ich wszyſtkich iako burzycielów pokoiu. *Teatr* 7 *d*, 42.

NAPIŁOWAĆ cz. *dk.*, wiele popiłować, viel ſägen oder feilen; *Rs.* напилить.

NAPINAĆ *ob.* Napiąć. NAPINACZ, - a, *m.*, *Rg.* napignalaz, *Vd.* napenjar, napenjavec, *tendens.*

NAPIS, - u, *m.*, *Bh.* napiś; *Slo.* nápiſ; *Sr.* 1. nadpiß, zapiſmo; *Vd.* napiſs, nadpiſek, zhrespismu, napismu, napisek; *Cro.* nadpiszek, nadpiszje, napiszek, napisz; *Bs.* nadpis, napis; *Rg.* nàdpis, nadpisje; *Ross.* надпись, надписа́нїе, возписа́нїе, загла́вїе, стихописа́нїе, ло́зунгъ. napis ksiąg, obrazu, listu, z tytuł. *Cn. Th.* die Aufſchrift. Napis listu, z addres *ob.* podpis. Na kopercie czytałem napis: à Monsieur . . . *Kras. Pod.* 2, 110. List ten bez napisu. *Teatr* 23 *d*, 31. Z samego tego rozdziału *nadpisu, poznasz zfałszowanie ksiąg. *Obr.* 61. - §. *napis, przyswiſko, tytuł, der Beyname, der Titel. Rychared, pierwszy z Gotów król nawrócony, nazwanym był od synodu krolem Katolikiem; on sobie tytuł wznowił Adelfonsus; potomkowie zaś tego napisu zaniechali. *Sk. Dz.* 706. Napis kładę, rzeżę, z tytułuię. *Cn. Th.* NAPISAĆ, *F.* Napisze *Act. dk.*, Napisywać, *czſtl.*, napisuie *Pr.*; *Bh.* napſati; *Sr.* 2. napiſaſch; *Sr.* 1. napiſchu, nadpiſchu; *Vd.* napisati, na piśm sapopaſti, spopaſti, gorpisati, gornapisati, gorpopisati, gorsapisati; *Rg.* nadpisati; *Cro.* nadpiſújem, napiſújem; *Bs.* napisati, nadpisati, upisati; *Sla.* napisati; *Rs.* написать, напи́сывaю, возписа́ть, возписывать, надписать, надпи́сывать, сочинить, сочинять; *Ec.* надписа́ти, надпису́ю. popisać na czym, aufſchreiben. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mazałach schismatycy bluźnierzką naukę. *Sak. Persp.* 26. Napisaćby wąglem na czeluściach. *Cn. Ad.* 537, kretą na wapnie napisać. *ib.* Napisano u białego Lwa, nie czekaią iednego dwa. *Rys. Ad.* 43. Lepiey niech pan napisze choć kilka słów; bo lokay prostak, nie umie komplementu uczynić. *Teatr* 15 *c*, 7. - §. napisać, *Dokon. verbi* pisać *qu. v.* - §. napisać list *ob.* podpisać list, adressować. - §. Napisać się czego, z wydołać napisaniu czego, im Stande ſeyn etwas aufzuſchreiben. Innych wymysłów abo zabobonów, a ktoby się napisał abo napamiętał? *Rey Poſt. P p* 5. *NAPISACZ, - a, *m.*, napisuiący, *Ec.* написа́тель *inscriptor.*

NAPISKAĆ się, *F.* napiszcze się *Rec. dk.*, piſkaniem sobie dogodzić lub zmordować się, ſich ſatt oder müde pipen. - *§. napiſkać się czego, n. p. Tak fortuna chciała, żeby się go do woli była napiſkała. *Paszk. Dz.* 43.? (*Rs.* напы́щить, напы́щать napuszyć, nadymać).

NAPISNE, - ego, *n. Subſt.*, Wyciągacz podatków względem znaku, który *napiśnem* zowią, niech nic nie wyciąga, a wszakże listy swemi niech kmiecie kwituie z zapłacenia. *Herb. Stat.* 89, zaświadczenie na piśmie, ein ſchriftliches Zeugniß.

NAPITEK, - tku, *m.*; *Crn.* napytk *propinatio*; *Cro.* napitek *potus*, *hauſtus*; *Rs.* напитокъ napoy) napiianie się, napoy, trunek, das Trinken, der Trunk. Niektórzy sér stary, nawet zagniły, nad świeży przekładaią, że taki lepszy dla napitku. *Haur. Sk.* 512. Wielom stoi za mękę, nie mieć do napitku wina. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 174. Wilk rzekł do barana: cóż to ważysz się tak mącić mój napitek? *Zab.* 13, 273 *Tręb.* - *Obscoen.* To wąsy, Mościa Pani, u zdrowego chłopa Dobry znaczą napitek, tylko ruszyć czopa, *Pot. Jow.* 2, 53. NAPITY *ob.* Napić.

NAPIWON *herb*, ielenia głowa z rogami, a między niemi wilk szary; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 34, ein Wappen.

NAPŁACIĆ *Act. dk.*, *Bh.* naplatiti, *multum et saepe soluere*, *Cro.* naplácham, *Bs.* naplatiti, vratiti *compenso* nagradzam), viel zahlen. cf. Nadpłacić.

NAPŁAKAĆ się, *F.* Naplacse się *Rec. dk.*; nasycić się płaczem, do woli popłakać, ſich ſatt weinen, ſich ausweinen; *Rs.* напла́каться, нарыда́ться. Jednęż mam wolność w swey ciężkiey niewoli, Że się wzdy mogę napłakać do woli. *J. Kchan. Frg.* 18. Napłakać się iaka taka uciecha. *Cn. Ad.* 538. pociecha gdy co boli, namowić się do woli). Ubiwszy, nie dadzą się napłakać. *Rys. Ad.* 69.

Napłaczesz ty się, luboś chrzanu nie przekąsił. *Birk. Ob. L* 2.; *Baz. Sk.* 69.

NAPLĄSAĆ się; *recipr. dk.*, dosyć popląsać, ſich ſatt oder müde tanzen, gaukeln, *Rs.* наплясáмься.

NAPLAIAĆ *ob.* Napleść.

NAPŁATAĆ, *F.* napłata *Act. dk.*, wiele porozpłatać, naſiekać, viel zerhauen, niederhauen. Odparł od granic Amurata, Gdy mu woyſka trzydzieści tyſięcy napłata. *Min. Ryt.* 2, 36. (*Sr.* 2. napłatasch nałatać). – §. *Napłatać ſidłow, paot narobić, viele Streiche machen.

*NAPLĄTAĆ. *F.* napląta *Act. dk.*, dosyć poplątać, hinlänglich verwickeln, verwirren. Z uprzędzionych zyſków ledwo ręce im napląta Cząſtka dziesiąta. *Klon. Fl. C.* 4. *Recipr.* napląta ć się, nach Belieben verwirren. (*Rs.* наплутáть, наплутáться nabłądzić się).

NAPŁAWIĆ *Act. dk.*, *Bh.* napławiti ziemi przypławić, anſchwemmen, Erdreich anſetzen. – *Bh.* napławowati *demittere. deuehere per aquam* Holz flößen. *Bs.* naplaviti *inundare.* Napławac, der Flößer, *qui ligna per aquam deuehit.* Napławka, napław, napława, *locus quo ligna per aquam deuehuntur*, der Floßplatz. *Bs.* naplov *inundatio*; *Rs.* наплавъ rdeſtnica; kamienna nawłoka zakamienialych cial; plawy u sieci; *Bh.* napławiſko przypławiona ziemia.

NAPLEĆ cz. *dk.*, napielę *F.*, wiele popleć, viel zuſammen jäten, *Rs.* наполóть.

NAPLECZNIK, – a, *m.*, (*etym.* plecy), der Rückengurt; *Ec.* наплечіе, наранникъ; pas szleyki, torby lub iakikolwiek inny, przy pomocy którego, założonego przez ramię, nosi się albo ciągnie rzecz iaka. *Jak. Art.* 3, 304 *et* 1, 416. (*Rs.* наплечки część sukni od kołnierza do łopatek.

NAPLESĆ, naplotł, napletli, *F.* naplecie *Act. dk.*, Naplatać *ndk.*, *Bh.* napleſti, napliſti; *Vd. et Bs.* napleſti; *Ross.* наплести, наплетáть, наплетывать, wiele popleść, nawikłać, viel verwickeln, verflechten, viel flechten. Nie maiąc konopi na powrozy, włosy białym głowom pourzynawszy, sznurów z nich napletli. *Star. Pob. B* 4. – *Fig.* Krótkać rzecz, ale węzłowata, „Poczciwie żyć" to słowo siła tu napłata, A silneyby tu na to iście głozy trzeba. *Rey Wiz.* 50 *b.* – §. *translat.* plotek nagadać, viel Klätſchereyen machen, viel vorſchwatzen; *Ross.* наплутать. Wszyſtko fałsz, co pan Zwodnicki naplotł przed nami. *Teatr* 22 *b*, 130. Napleść się, nagadać się, napaplać się, ſich ſatt und müde ſchwatzen. Po karczmach chodzą, szukaiąc, z kimby się łeda o czym napletli a namówili. *Eraz. Jęz. D d* 5.

NAPLEŚNIEĆ, *F.* Napleśnieie *Neutr. dk.*, pleśnią zachodzić, anſchimmeln, ſchimmelig werden. Napleśniał. *Cn. Th.* 453.

NAPLESZCZEĆ *cz. dk.*, pleszcząc nabryzgać, aufplänſchern, beplänſchern; *Rs.* наплескáть, наплещу, наплескивать.

NAPLETEK, – tka, *m.*, pospolicie *nieobrzezaniem*, *nieobrzezką* zowią, ale nie do rzeczy. Dawid miał przynieść Saulowi Filiſtyńſkie *nieobrzezki*; ale iakoż ie miał przynieść nie *obrzezawszy*! iużci to musiały bydź *obrzezki*! W Słowiańſkim *praeputium* plet konieczna (*Ross.* крайняя плоть, передняя кожа), więc ia zowię *napletkiem. Budn. Bibl. praef.*; *et Genes.* 17, 11. die Vorhaut; *ob.* Przedſkórek; *Vd.* obresek, pridkoshje, agurna koshiza; *Rg.* lakoriniza, lakkorina. *NAPLETOWATY, – a, – e, napletek maiący, nieobrzezany, mit der Vorhaut, unbeſchnitten. Obrzezał ich Josue, bo napletowaci byli, ponieważ ich nie obrzezowano w drodze. *Bud. Joz.* 5, 7.

NAPŁODZIĆ *cz. dk.*, dosyć popłodzić, genug zeugen, gebähren; *Rg.* naploditi, *Bs.* naploditi; *Cro.* naplodújem; (*Ec.* наплодúти, учинить плодоносчымъ, opłodzić). Dom iego, iako sad, rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznym naplodzony. *Glicz. Wych. N.* 1.

*NAPŁOMIENIĆ *cz. dk.*, płomieniami napełnić, beflammen, *Vd.* naplameniti, vplameniti.

NAPŁOSZYĆ *cz. dk.*, popłochu nabawić, aufſcheuchen, *Rs.* напужать, напугáть.

NAPLUĆ *ob.* Naplwać.

NAPLUGAWIĆ, *F.* Naplugawi, *Act. dk.*, napaſkudzić, verunreinigen, Unrath wohin thun; *Bh.* naprznowati; *Vd.* naſkurniti; *Ross.* напáкостить, нагáдить, напáчкать, наскверни́ть. Odwiedź konia, bo naplugawi. *Alb.* 2 *IV*, 4. Miod żydowſki czym smaczny? bo go żyd zaprawi Gdy z żydówką, z żydzięty w niego naplugawi. *Comp. Med.* 394. Żaba raka uyrzawszy rzekła do niego: Jakóż ty śmiał szpetniku tak się ważyć tego, Żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną? *Popr. Kot. J* 3.

NAPLWAĆ *Act. Cont.*, NAPLUĆ, *F.* Napluie *dk.*, Napluną *idntl.*, *Bh.* napljwati, napliti; *Sr.* 1. napluju, napluwam; *Rg.* napgljuvati; *Vd.* napluniti, napluvati; *Rs.* наплевáть, наплюю, наплевывать, наплюнуть; pluć na co, etwas anſpeyen. Naplwano mu w twarz. *Pilch. Sen. liſt.* 107. Główka iak makówka, a rozumu pusta, *abo* iak naplwał. *Cn. Ad.* 248, ni kąſka). Naplwać komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538, namowić komu zelżywie, sromotnie; natrzeć komu uszy). Naplwał mu w ręce, z nasmarował mu ręce, przedarował go. *Tr.* er hat ihm die Hände geſchmiert.

NAPŁYN, NAPŁYW, – u, *m.*, coraz większy przypływ, der Zufluß, das Zuſchießen, Herbeyſchießen. Smarowidło to w drzewo chore nie dopuszcza wdzierać się napływom. *Fors. Drz.* 7. Odmieniała po razy kilka swoię postać ziemia nasza, napływem nowego coraz barbarzyństwa. *Nar. Hſt.* 1, 11. Gmin tuteyszy składa się z napłynu wszyſtkich prawie narodów. *Pam.* 85, 1, 383. *Rs.* наводóдъ. Do pierwiaſtkowego przechodu przez Bosfor, pomagały nowe hord napływy. *Czack. Pr.* 7. Prawidła panuiących o stopie mennicznéy, w miarę napływu iednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. *ib.* 174. Napływ interesów. *ib.* 2, 71. NAPŁYWAĆ *med. ndk.*, napłynąć *idntl.*, płynąc lub pływaiąc natrafić, nadeyść, *ob.* nadpłynąć, heran fließen, heran ſchwimmen, heran geſtoßen oder geſchwommen kommen; *Vd.* naplavati; *Bs.* naplitti, nalecchi, navrriviti, naligati, navarviti; *Rs.* наплы́ть, напливáть, *Ecc.* наплáвствую, по верху плáваю. Na brzeg Misena hucznego napłynął, *intrat.* *Zebr. Ow.* 350. Flotta Angielſka napłynęła pod Maltę, kiedy ta iuż w mocy Francuzów była. *N. Pam.* 1, 108.

NAPO, *s duae praepositt. inseparabiles, iunctae verbis, exprimunt coniunctam significationem, unicuique seruientem*; *ob.* napomknąć, napomykać; *cf.* Napod –, Nawy –; pona – –, *cf.* zapo –, *cf.* poroz –.

NAPOCZĄĆ *idntl. cz.*, napoczynać *ndk.*, zacząć, rozpocząć, anfangen, anheben, einen Anfang machen. Aleć też iuż czas, bym Myrtyla mego Szukać napoczął, tak

pożądanego. *Past. F.* 265. Na rok następny zostało korcy 18 mąki, i beczka soli napoczęta. *N. Pam.* 18, 335.

NAPOD-, *duae praepositt., iunctae verbis, exprimunt significationem unicuique seruientem*, (*ob.* napo-) e. g. NAPODPALAĆ *cz. dk.*, *Boh.* napodpalowati, *diu et saepe accendere.*

NAPO-DWORNY, - a, - e, na dworze, to iest, pod niebem zostaiący; *Włod.* auf dem Hofe, draußen, unter freyem Himmel.

NAPODZIW *ob.* Podziw. NAPOGOTOWIU *ob.* Pogotowiu.

NAPOIĆ, *F.* Napoi *Act. dk.*, NAPAIAĆ, NAPAWAĆ *ndk*, *Boh.* napogiti, napagati; *Slo.* napájim; *Sr.* 2. napeisch; *Sr.* 1. natjinam (cf. naczynić); *Vd.* napojiti, napajati; *Crn.* napojim, napajam; *Cro.* napajati, napajam; *Bs.* napojiti; *Rg.* napojiti, napajam; *Ec.* напаяю, напоѣмъ; *Rs.* напоять, напаивать, dadź napić się, trinken lassen, tränken. Gdy w drodze będąc, nie możesz konia napoić przed zaiechaniem do obersy, day mu potym przynaymniey godzinę sposzczak przed napoieniem. *Dyk. Med.* 4, 430. *Slo.* napájeni. Przy napawaniu koni utarczkę mieli. *Warg. Cez.* 120. Niech mamka napoi dziecię, *Tr.*, t. i. piersiami nakarmi, niech mu się da nassać; *ob.* *doić. - §. Napawać co czym, napuszczać czym, napełniać, mit etwas anfüllen, etwas einsaugen lassen, mit etwas tränken, etwas einflößen. Lampa napawa knot oliwnym sokiem. *Groch. W.* 138. Deszcz napawa ziemię i czyni ią płodną. *Bud. Jes.* 55, 10. Egipt Nil oblewa i napawa. *Boter.* 213. Napoił albo napuścił pop winem hostyą albo *ahnec w Czwartek Wielki, a wyssuszywa z tey wilgotności w Wtorek Wielkonocny. *Sok. Persp.* 18. Obmyli krew' z ran iego, a potym sokiem balsamu wonnego napoili ie. *Odym. Sw.* 2, *K k* 3 *b.* Na dnie, szkarłatnym napawanym mętem Zegary idą i excytara czuły. *Morszt.* 38, farbowanym). - *transl.* Pięknemi widzę zdaniami rodzice W Pana napoili. *Teatr* 8, 14. Messala ślepą błędnych furyą napawał, A zdraycom tym sposobem oyczyznę przedawał. *Teatr* 45, 54. Oni co miasta często nawiedzaią, Tam się obłudy duchem napawaią. *Karp.* 1, 45. Ludzie, póki tylko trucizną szczęść się napawaią, Za bogów się maią. *Jabł. Tel.* 331. NAPOICIEL, - a, *m.*, napawacz, który napawa, der Tränker, *Vd.* napajar, napajavec, *Cro.* napoitel; *f.* napoitelica, napoicielka. NAPOIEK, - oyku, *m.*, *dem. nom.* napoy; - *Medic.* ein Tränkchen. *Tr.* NAPOIENIE, NAPOIONY *ob.* Napoić. NAPOIOWY, - a, - e, napoyny, od napoiu, Trunks: *Bh.* napogowý. Czara do czynienia napoiowych ofiar. *Stas. Num.* 1, 111, Trankopfer (*Bs.* napojnica *potatio*).

NAPOŁ, NAPOŁY, = na pół, w pół; w poły, *Bh.* napoly), auf die Hälfte, zur Hälfte, halb. Napoły dziedziczy *ex parte dimidia haeret. Cn. Th. Adiectiuis praemissum expeimit latinum semi*: napoły nagi *seminudus* halbnackt. Napoły spalony, *semiustus.* Napoły śpiący *semisomnis*; napoły umarły, *Sr.* 1. na powmożné, *semimortuus*, etc. *Cn. Tú.*, *ob.* pół.

NAPOLICZKOWAĆ się *recipr. dk.*, ile woli lub do zmordowania policzków nadawać, sich satt, oder müde ohrfeigen, *Bs.* napešćati, ispešćati.

NAPOLNY, - a, - e, na polu się znayduiący, auf dem Felde befindlich, *Rs.* полевой. *ob.* polowy, polny.

NAPOMINAĆ *Act. ndk.*, NAPOMNIEĆ, *F.* napomni *dk.*,

NAPOMINACZ - NAPOMKNĄC.

Bh. napominati, napomenauti; *Slo.* napominám; *Sr.* 1. napominam; *Vd.* napomeniti, napominati, opominit, opomeniti, opominati, opomenuvati, pominati, svarit, peratovat; *Crn.* pominam, oppominam; *Cro.* opominati, opominam, opomenuti, nagovarjam; (napominam *mentionem facio* wspominam); *Rg.* napomenuti, napomegnivati, nagovoritti, nagovárati; *Bs.* nagovarati, toliti, potiççati, svjettovati, kaniti, nukkati; *Dl.* szitovati; *Rs.* увѣщавать, каять, каю (*Rs.* напомянуть, напоминать, напомнить = przypomnieć); *Ec.* пріувѣщаваю, уговѣриваю, пріумоляю; upominać, słowami napędzać, namawiać, ermahnen, erinnern. Ktokolwiek cię będzie napominać na dobro twoie, ze czcią słuchay i podziękuy mu. *Teatr* 42 *d*, *B.* Między urzędniki dworskiemi mało iest, ktoryby chcieli abo śmieli pana *napomionać a słowy *strestać. *Kosz. Lor.* 48. Napominać drugich, nayłacniey. *Cn. Ad.* 539, cf. drugiemu dobrze wnet poradzimy, a sami sobie nie umiemy; Drugim przygania a sam nic nie czyni; Sam błądzisz, a drugich rządzisz). Napominanie, Napomnienie, *Subst. Verbi*, das Ermahnen, die Ermahnung; *Sr.* 1. napominano; *Vd.* napomenenje, opominanje, opomina, opomenik, pomenitje; *Rg.* napomena, úspomena; *Ross.* увѣтъ, увѣщаніе, увѣщаваніе; *Ec.* увѣтливство, уговореніе, (напоминаніе wspominanie, wzmianka). Cierpieć nie może tych, którzy mu czynią napomnienia. *Teatr* 23 *b*, 15. Napominanie pierwsze ma bydź niż karanie. *Cn. Ad.* 539. cf. nie zaraz do twardych słów; pierwey fuki, niż puki; Kto gardzi słowy prostemi, tego trzeba dębowemi). NAPOMINACZ, - a, *m.*, *Boh.* napominać, napominatel; *Slo.* napominawatel; *Sr.* 1. napominar; *Vd.* opominavec, opomenjavec, opominar; *Rg.* napomenitegl, nagovàralaz, nagovoritegl; *Bs.* nagovoritegl; *Cro.* nagovoritel, nagovarjavec; *Ec.* напоминáтель, *Rs.* увѣщатель. ten co upomina, napomina, *hortator.*, *Mącz.*, der Ermahner. Miło mi iest urząd monitora, t. i. napominacza czyli przestrzegacza, sprawować. *Mon.* 70, 131. Niecierpliwy duch, ani ieszcze unoszony. Gardzi napominacza słowy oburzony. *ib.* 129. Ja iestem milczącym napominaczem. *Baz. Sk.* 189. *w rollz. łacińsk. Sr.* 1. napominatka; *Rg.* nagovoriteglisa. NAPOMINALNY, - a, - e, napominaniu służący. *Cn. Th.*, Ermahnungs-. *Sr.* 1. napominarski, napominaté; *Rs.* увѣщáтельный, увѣтливый; *Ec.* увѣщавáтельный, увѣтливый. Nakazuie senat księżom, aby wzięli listy napominalne, a publikować ie kazali na kazalnicy, aby temi listy byli napomnieni wszyscy. *Baz. Hst.* 92. Dzieło napominalne, *Mon.* 71, 219. Owa część filozofii, którą Grecy napominalną zwali, my przykazuiącą zowiemy. *Pilch. Sen. list.* 3, 180. (*Napominek *Cro.* napomenek, memorial; *Dl.* uspomena, = Memoryał).

NAPOMKNĄĆ, *F.* napomknie *Act. idntl.*, NAPOMYKAĆ, *ndk.*, *Bh* ponawrhugi, ponawrhnu; namknąć, naprzymykać, przymknąć, nasunąć co, podadź, hinschieben, hingeben, hinreichen. Jeden napomknął, drugi porwał. *Cn. Ad.* 308. cf. Jeden wynalazł, drugi zrobił). *napomykać kogo, = nawodzić, wzbudzać, zachęcać, hinleiten, führen, bewegen. Nie mamy napomykać ludzi na łakomstwo, na niezgodę; sam człowiek przez się iest do tego skłonny. *Gor. Sen.* 164. Niekarność napomyka nieiako ku złemu.

Gor. Wł. M. 2. Nie iest nikt, kogoby nie napomykało do dania powtóre dobrodzieystwa to, iż raz dał. *Gor. Sen.* 261. Alexander W. miał Homera tak we czci, aby napomknął kogo ku pisaniu o sobie. *Gor. Dw.* 66. – Nie day powodu, nie napomykay. *Cn. Ad.* 570. nie day przyczyny, gieb keine Veranlassung. – Napomykać, dawać do zrozumienia, natrącić, an die Hand geben, zu verstehen geben, Veranlassung geben, einen Wink geben, veranlassen. Jeno napomknąć, sam się domyśli. *Cn. Ad.* 669. nie trzeba go wiele namawiać). Nic nie taiąc, przyczynę napomkniętą powie. *Przyb. Milt.* 61. t. i. wspomnioną, natkniętą. NAPOMKNIENIE *Subst. Verb.*, powód *Cn. Th.* Anlaß, Wink. Ty nie potrzebuiesz napomnienia, lecz tylko napomknienia. *Pilch. Sen. list.* 96. natrącenia.

NAPOMOCNY, – a, – e, przypomocny, *Bh.* napomocny) mitbehülflich, etwas beytragend. O to starać się ma hetman, żeby żołnierzom słońce, kurzawa, dym napomocne były w bitwie. *Archel.* 2, 27. *Bh.* napomahati, napomoct, *Vd.* napomagati, z pomocą do czego.

NAPOPAĆ komu *Act. ndk.*, nalaiać mu powtarzaniem popa, ty popie. Jemanden einen Pfaffen über den andern schelten. cf. nachłopać, nababać komu. *Cn. Th.* 453.

NAPOR, – u, *m.*, *poet.*, z napieranie, Zudringlichkeit, Zudrängen, Aufdrängen; *Cro.* napor, *Sr.* 1. napéranstwo; *Kg* nápor, *Rs.* напоръ. Tak rzekł, monarcha z groźbą, i wdarł z tronu skory, Uprzedzaiąc roztropnie niewczesne napory. Gdyby iego odwagą zapalony drugi Kto z wodzow chciał się teraz podjąć tey usługi. *Przyb. Milt.* 51. Napor, napadanie, napieranie, das Eindringen, Zudringen in den Feind. Maiąc iuż wpadać do ziemi Chełmińskiey, obwarował pierwey zameczki swoie dla wycieczek i przytułku w czasie naporu. *Nar. Hst.* 4, 332. NAPORNY, NAPORCZYWY, – a, – e, – ie, *adv.*, napieraiący, nacieraiący, natarczywy, zudringlich, *Rs.* напорный. Błąd naporczywy *temerarius error. Zebr. Ow.* 295.

NAPORUCZAĆ *Act. dk.*, *Boh.* Naporoučeti z *multa mandare*, wiele pozalecać, viel auftragen, übertragen.

NAPORZĄD *ob.* porząd.

NAPOŚLEDNIEYSZY, NAPOŚLEDZ *ob.* pośledni.

NAPOŚMIEWAĆ się z kogo *Rec. Cont.*; naśmiewać się, urągiwać sobie, einen Spott und Gelächter mit jemand treiben. Gdy się tak napośmiewali z niego, zwlękli z niego onę czerwoną szatę. *Leop Matth.* 27, 31.

NAPOSYŁAĆ *Act. dk.*, *Bh.* naposýlati, wiele nasyłać, viel über einander schicken.

NAPOTKAĆ *F.* Napotka *Mel. dk.*, natrafić na kogo, einen begegnen, antreffen. Ach iakem szczęśliwie Wc Pana napotkał. *Teatr* 7, 96. Szuka zgubionego syna; bada się wszystkich, kogo tylko napotka. *Stas. Num.* 1, 151. Potrafię ia z tym paniczem, bylem go tylko gdzie bezbronnego napotkał. *Teatr* 28, 108. Nie wiedziałem, że mię to napotka. *Pilch. Sen. list.* 2, 257. Mądry wie, że go wszystko napotkać może. *ib.* NAPOTYKAĆ się *Res. dk.*, dosyć często utykać, *Bh.* naklopýtati se; *saepe offendere, labi.*

NAPOTYM, z na przyszłość, in Zukunft; *ob.* potym, *Boh.* napotom, dopotomnichbohů, dahley po tom; *Rs.* впредь.

NAPOWIETRZNY, – a, – e, *Rs.* неб'ётрянный, na powietrzu się znayduiący, in der Luft befindlich. Twory napowietrzne, różne widowiska i dzieła przyrodzone, w atmosferze się pokazuiące. *Sniad. Jeo.* 277. Twory napowietrzne ogniste, pioruny, gwiazdy spadaiące i t. d. *ib.* 346. Komety miano za ognie napowietrzne. *Boh. Pr.* 8. Różne różnych mniemania o napowietrznym ogniu. *Scheidt.* 120. – NAPOWIETRZYĆ, *F.* Napowietrzy, *Act. dk.*, powietrzem pozarażać, verpesten, mit der Pest nach und nach anstecken. – *Fig.* Sekty heretyckie rożnemi odszczepieństwy wszystkę ziemię Czeską napowietrzyły. *Arom.* 486.

NAPOWIEDZIEC, *P.* Napowie *Act. dk.*, napowiadać *ndk.*, *Bh.* napowědjti, napowjdati, *Rs.* насказáть, насказывать, наговорúть, наговáривать; wiele iedno po drugim rozpowiadać, vieles nacheinander hersagen, herserzählen; *Crn.* napovędàti, napovęm, napovęduvati, z nakazać; *Vd.* napovedeti, napoviedati, z oznaymić, zwiastować). Różnych rzeczy mu napowiadałem. *Teatr* 36 *b*; 63. Dobrze to iest; ale ia mam ci wiele nowin napowiadać. *ib.* 52 *c*, 29. Tyle mi strasznych napowiedała rzeczy, żem się aż rozpłakała. *Teatr* 16 *b*, 8. O wolności wiele pięknych rzeczy nam napowiedał. *Pam.* 35, 1. 291. Wstyd mię za słowa, iakich śmiał mi napowiedzieć. *Zebr. Ow.* 26, naliczyć). Nie iedeu siła tak napowie, iako do czego ochotnego i chciwego widzi. *Warg Cez.* 76. Takeś tu We Pan czystych rzeczy napowiedział, iżby szkoda, którą inną rozmowę w to wtrącać. *Gor. Dw.* 380. Napowiadać się, – nagadać się (*Bh.* napowjdat se) sich satt reden, müde erzählen. Napowiadał mi się o dziwnych rzeczach. *Warg. Radz.* 161.

NAPOWIEŚĆ, Napowieśdź, *F.* napowiedzie *cz. dk.*, namknąć, *phys. et. mor.*, berühren, erwähnen. O satyrowey zagubie napowiodł. *Zebr. Ow* 149. *reminiscitur.*

NAPOWTARZAĆ *Act. dk.*, *Bh.* napowtárowati, z *saepe repetere*, oft genug wiederholen.

NAPOY, – oiu, *m.*, *Bh.* napog; *Sr.* 1. napoy; *Vd.* pitje, pivu, piva, popilu, pialu, piazha, pilish (cf. piwo); *Cro.* napitek (*ob.* napitek), pilo, pityina; (*Cro.* napoy, schava, z ftek; napoynicza *potio*); *Rs.* напúтокъ, пóйло; (*Rs.* нюхáтка szczypta tabaki); *Fc.* пúво, пymïe, напúтокъ; co się piie, picie, napitek, trunek, der Trank, das was man trinkt. Woda iest napoy naypowszechnieyszy, i naygrzywoitszy. *Krup.* 5, 86. Przez wiele lat innego napoiu nie piiał, iedno szczerą wodę. *Birk. Gl. K.* 16. W obłoki suche usta wlepili i oczy, Co większa tym ich bardziey głod napoiu tłoczy. *Bard. Luk.* 61. t. i. pragnienie). Dała swemu kochankowi napoy miłosny, od którego on umarł. *Mon.* 76, 22. NAPOYNY, – a, – e, napoiowy, od napoiu, Trank z. Napoyne ofiary, abo mokre ofiary. *W. Levit.* 7, 30.; *Leop. ib.*

NAPOYMOWAĆ *czyn. czst. dk.*, wiele poymować, viel nehmen, annehmen, aufnehmen. Salomon zięty głupią miłością, dziewek pogańskich sobie napoymował. *Gil. Kaz. Cc* 6 *b.*

NAPOŻYCZAĆ *Act. ndk.*, Napożyczyć, *F.* napożyczy *dk.*; wiele raz po raz pożyczać, viel nach einander borgen, aufborgen. Napożyczała Jeymość pieniędzy, i wydała ie na bale. *Teatr* 24 *b*, 74. Hebrayczykowie napożyczali u Egipcyan kubków, i rozmaitych kleynotów. *Wrobl.* 247.

NAPRAĆ, *F.* naprzeć, napiorę *Act. dk.*, *Boh.* naprati, wiele poprać, viel waschen. *Transl.* Naprać się kogo, do woli mu skórę wyłoić, einen nach Herzenslust durchgerben

Tegom sobie naybarziey życzyła, abym się ciebie do woli naprała. *Paſt. F.* 133.

NAPRACOWAĆ się, *rec. dk.*, *Bh.* napracowati ſe; *Ross.* наработаться, наработывать; n. p. Człowiek naprobi się, napracuie, a grad wszyſtko psuie. *Karn. Kat.* 422, do zmordowania się popracować, ſich ſatt und müde arbeiten.

NAPRAGNĄĆ się *rec. dk.*; n. p. Nalaczęli się i napragnęli się słowa bożego. *Hrobl.* 253, pragnieniem zmordować się, vor Durſt verſchmachten, lange genug ſchmachten.

*NAPRAŚNY, NAPROŻNY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* напрасный, напрасно, próżny, nadaremny, daremny, na nic, eitel, vergeblich, vergebens, umſonſt. Napraśne były nasze wrzaski i bezpotrzebne nasze prośby. *Werf.* 65. Naprasno skwierczeli, i nadaremną dokukę czynili. *ib.* 65.

NAPRASOWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć czego wyprasować, genug preſſen, ausprefſen, glätten, *Rs.* нажать, нажимать. Naprasować się, ſich ſatt und müde preſſen, glätten.

NAPRASZAĆ *ob.* Naprosić, *et* Naprószyć.

NAPRASZCZAĆ *ob.* Naprościć. NAPRASZCZACZ, - a, *m.*, polepszacz, naprawiacz, poprawiciel, *corrector. Mącz.*, der Gradrichter, Verbeſſerer.

NAPRAWA, - y, *ż.*, *Bh.* naprawa, poprawa, naprawianie na lepsze, die Verbeſſerung, Beſſerung, das Ausbeſſern, Zurechtmachen; *Vd.* naprava, napraulenje, napraulishtvu, s naitroienie, narządzenie); *Ross.* переправка, исправа, исправка, выправка. Wnet postrzeżono, że i Ptolomeusza gieografa wielkiey potrzebuie naprawy. *Wyrw. G.* 5. Zepsowanie prędko, naprawa nierychło się wiedzie. *Fred. Ad.* 3. *Pilch. Sen. liſt.* 384. Bóg ſtarca tak mądrego zesłał na naprawę Moich błędow, i czynów moich na naprawę. *Jabł. Tel.* 144. W takowych kobietach karmia wszyſtka w żywność a naprawę ciała się obraca, tak iż żadne pożywienie płodowi nie zoſtaie. *Spicz.* 181, tucz). - *Juriſd.* naprawa, bassarunk. *Szczerb. Sax.* 6, nagroda, Schadenerſatz. - §. 2. Naprawa, s *NAPRAW, - u, *m.*, umowa, poduszczanie, naprawienie na co, przygotowanie, naſtroienie, narządzenie, Anſtiftung, Anleitung, Zubereitung, angeſtellte Händel, aufgeſtellte Fallen. Wszyſtko to się działo za naprawem Autoniego. *Chroſć. Fars.* 77. Jeśli drugiego z nieobaczenia pchnie, albo rzuci nań iakie naczynie bez naprawy.... *Budn. Num.* 35, 22, nieumyślnie *Bibl. Gd.*, ohne Abſicht). O tym rozbiciu rozumiano, iakoby się z cesarſkiey naprawy działo. *Sk. Dz.* 835. W porcie gotowano naprawy, Jak zdradziecko zaszczepić Portugalſkie nawy. *Przyb. Luz.* 39. NAPRAWCA, - y, *m.*, NAPRAWIACZ, NAPRAWICIEL, - a, *m.*, który co poprawia, naprawuie, *Bh. et Slo.* naprawitel, naprawnik; *Sr.* 1. poredjak, zporedjnik; *Vd.* popraulavez, popraular; *Cro.* napravitel, prenapravitel; *Rg.* napravitegl, ponaprávitegl isprávitegl; *Rs.* исправитель; *Ec.* справщикъ; der Verbeſſerer, Wiederherſteller, Zurechtbringer. Adryan zaiechał do Afryki, pokoy i urząd naprawuiąc, i pisali go pochlebcy naprawcą Afryki. *Sk. Dz.* 78. Mamy w sobie uſtawicznego skaziciela, trzeba nam więc uſtawicznego naprawiciela. *W. Poſt. W.* 241. Publiczny sędzia i naprawca obyczaiów. *Mon.* 71, 169., *ib.* 67, 47. Rzeczpospolita ma swoich obrońców, opiekunów, stróżów, naprawicielów. *ib.* 70,

269. Pan Jezus, ten nayszlachetnieyszy naprawca świata, chciał przywrócić człowieka do pierwszey godności. *IV. Poſt. IV.* 242, *Baz. Hiſt.* 48. Kazimierz, naprawcą pokoiu nazwany. *Krom.* 94. - §. 2. Naprawiacz na kogo zdradliwy *subornator Cn. Th.*, der Anſtifter, Aufheçer. NAPRAWIAĆ *Act. nied.*, NAPRAWIĆ, *F.* naprawi *dk.*, Naprawować, naprawnie *Contin.*, *Bh.* naprawiti, naprawowati, oprawiti, oprawowati; *Slo.* naprawugi; *Sr.* 1. sprędjam (*ob.* sporządzić); *Vd.* poprauit, popraulati, kerpati (napraviti s narządzić, urządzić, saprawić); *Cro.* napraveti, napravlam; *Cro.* napravlyam, prenapravlyam, zadelávam, zadelati; *Bs.* napraviti, naciniti; *Rg.* napràviti, napravglivati, naprávgljati, ponapravgljati, nacinitti; *Rs.* направить, направлять, заправить, заправлять, выправить, выправлять, сдобрить, сдобривать, хитить, хичу ухитить, ухичивать, приничивать, учинить, учинивать, исчинить, исчинивать, вычинить, вычинивать; *Ec.* справлю. popsute narządzać, poprawiać, polepszać, zurecht machen, verbeſſern, ausbeſſern. (*NB.* poprawić dziś więcey używa się w znaczeniu moralnym, naprawić w fizycznym, osobliwie o rzeczy przez używanie nadpsutey; dawni mniey zachowywali tey różnicy). Nie tak łacno naprawić ludzie, iako ie łacno zepsować. *Sk. Aux.* 621. Łacniey zepsować, niż naprawić. *Cn. Ad.* 411. Naprawił wszyſtko, co się przeciw prawom kościelnym porobiło. *Sk. Dz.* 1065. Usiłował bitwę znowu naprawić; ale widząc, iż próżno, pierzchnął za drugiemi. *Stryik.* 292. Chodkiewicz ſtaral się karę żołnierſką naprawić, która znacznie była z ſtarożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wład.* 97. Losy moie iuż naprawione; ta szacowna ręka zaciera we mnie pamięć dawnych nieszczęść. *Teatr* 53, 49. Moie interesa tym wcale się nie naprawiaią. *Teatr* 1 c, 74. - 2) Naprawić, narządzić, urządzić, anrichten, zurichten, einrichten, *Vd.* pernarediti, narediti, napraviti, napuſtiti; *Ross.* наморить, напарить, направить, направлять, направляю, настроить, настраивать. Osobno obiedwie się ſtawią, I parę poſtaw z przędzy cieniuchney naprawią, *intendunt. Zebr. Ow.* 128. Gumna naprawione i nasadzone brogami ſtoią. *Glicz. Wych. M* 5. Naiął zdrayczę, aby Henryka zabił, na kościele kamień srogi naprawiwszy nań. *Zygr. Pop.* 315. Bóg lato swym dowcipem, i zimę naprawił. *Kanc. Gd.* 178. - naprawiać kogo, albo co na kogo, s nasadzać nagotować nań, namawiać, poduszczać, gegen jemanden anſtiften, anheçen, auf ihn abrichten, beſtellen, zurichten. Tak ten winny ieſt, co źle działa, iako i ten, co drugie naprawia. *Ezop.* 110. Cudze grzechy to zowiemy, które acz my nie sami czynimy, wszakże albo drugich naprawiamy, albo pomagamy, albo nie hamuiemy. *Hrbſt. Nauk. 16 b.* Myślili mu źle, a dobrey woli nań nie mogli być, przenaydowali i naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych. G 1 b.* Henryk naprawił Niemieckie książęta na Bolesława, aby go namówili przyiechać do niego. *Bielſk.* 77. Naprawili nań fałszywych świadkow. *W. Act.* 6, 11. Obaczyli wszyscy niewinność biſkupa, a potwarz tych, co niewiaſtę naprawili. *Sk. Dz.* 206. Filip Miryteusza, naprawiwszy lekarza, trucizną umorzył. *Sk. Dz.* 121. Euzebia zayrząc Helenie, że częſte dzieci miewała, naprawowała baby, żeby dzieci.... *Sk. Dz.* 237. Naprawił Olbracht niektóre poddane swoie,

aby puścili głos, że Turcy ciągną wielką mocą na Podole. *Bielsk.* 434. (2. NAPRAWIĆ, *F.* Naprawi *Act. dk.*, wiele i długo nagadać, napowiadać, viel herreden. Człowiek któren mówi, co mu przyydzie na myśl, naprawi często wiele bredni. *Zab.* 5, 85.). NAPRAWIANIE, NAPRAWIENIE, - ia, *n.*, *Subst. Verb.*, naprawa, das Beſſern, die Beſſerung; das Anſtiften. NAPRAWIONY, - a, - e, *Part.*, verbeſſert, angeſtiftet. NAPRAWIACZKA, NAPRAWICIELKA, - i, *ż.*, *Slo.* naprawitelſtwi; *Rg.* ponapraviteglíza; *Rs.* исправительница. która poprawuie co nadpsutego, die Verbeſſerinn, Zurechtmacherinn, Wiederherſtellerinn. Marya, naprawicielka rodzaiu ludzkiego. *W. Poſt. W.* 3, 575. Naprawicielko świata! *Birk. Obor. B.* - 2. która co albo kogo na kogo naprawia, die Anſtifterinn. NAPRAWISWIAT, - a, *m.*, *Mon.* 75, 590, będący w pretensyach poprawy całego świata, cf. bocian, co świat czyści, ein Weltverbeſſerer. NAPRAWKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* naprawa, = reparacyika, die Ausbeſſerung; *Ross.* чинка, починка, заплинка. Gmin w niewolą wzięty po zamkach pogranicznych na naprawki fortec rozsadzono. *Nar. Hſt.* 3, 104. Naprawki i dobiorki łożów, kół, osi, przodkarów, dyszlów. *Jak. Art.* 1, 239, t. i. zapas do naprawy służący, Ausbeſſerungsvorrath. NAPRAWNIK *ob.* Naprawiciel. NAPRAWNOSC, - ści, *ż.*, możność być naprawionym, die Verbeſſerlichkeit; *Vd.* perpraulenoſt, perpraulivoſt; *Ec.* изправность. NAPRAWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, co się da naprawić *reparabilis. Cn. Th.*, *Mącz.*, *Bh.* naprawitedlný; (*Bh.* naprawný, z prawa k nieczemu należący) *Sr.* poredjné; *Vd.* napraulen, porpraulen; *Ec.* изправимый, verbeſſerlich. Nienaprawny, co nie może bydź naprawionym, *irreparabilis. Mącz.* - b) = naprawiony, verbeſſert, zurecht gemacht.

NAPRAŻYC *cz. dk.*, prażąc dosyć posmażyć, genug prägeln, *Rs.* напражить.

NAPRĘŻYC, *F.* Napręży *Act. dk.*, Naprężać *ndk.*, *Boh.* napřahnauti, napřahati, = zamach czynić, rękę wyciągać); *Rs.* напрячь, напрягать, напружить, напруживаю, mocno natężyć, ſehr ausſpannen, ausſtrecken, recken, ausdehnen. Naprężaiąc wnątrz swoiey przestrzeni Płomiennym bania powietrzna duchem się odyma. *Kniaz. Poez.* 2, 148. Gdy baio, uszu napręż. *Zab.* 12, 101. Już nieprzyiaciel tak się naprężył, Jakby po większey części nas zwyciężył. *Chroſć. Fars.* 273. *Ec.* пружаться натężyć się, nadować; *Rs.* напрягься nabrzmieć, напрягий tęgi, mocny.

NAPROSCIC, *F.* Naprości *Act. dk.*, NAPROSTOWAC, *ndk.*, NAPRASZCZAC *Frequ.*, proſtym robić, grade richten, grade machen. *Recurvo*, zaś nakrzywiam, na drugą stronę naginam, napraszczam. *Mącz.* Napraszczam, obginam, *reflecto. Volck.* 315. Co się skrzywiło naprostować. *Pilch. Sen.* 106. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rey Zw.* 76 *b.* Czego krzywego, gdy kto z prędka napra zcza, rychley snadź złomi, niż naprości. *Glicz. Wych. G.* 1. Nasza krzywość ma być napraszczana prostą wolą bożą. *Hrbſt. Vauk. A* 4 *b*, nakierowana). Wyrównay drogi, naprość krzywe sprawy W gościniec prawy. *Groch. W.* 91. Krzywe te serca iak naprościć? *W. Poſt. W.* 2, 182. Młodą płonkę łacno naprostować. *Cn. Ad.* 507, Młodego łacniey rządzić). Pagorek będzie poniżon, i będą drogi krzywe naproszczone. *Leop. Jes.* 40, 4. - Miey na to wagę mierną, kędy działo naprościć? *Bielsk. S. N.* 36, t. i. narychtować.) - Będę chwalił ciebie w sercu naproszczonym. *Wrob.* 278, *in directione cordis*; w naproszczeniu serca. 1 *Leop. Sap.* 9, 3. w prostocie serca. 3 *Leop.*).

NAPROSIĆ, *F.* naprosi *Act. dk.*, NAPRASZAĆ *ndk.*, wiele poprosić, viel zuſammen bitten; *Sr.* 1. naproſchuyu; *Vd.* naprositi, (naprashati, = zapytywać się); *Cro.* naprassam; *Bs.* naprositi, prosecch nakuppiti; (*Rs.* напросить, напрашивать należeć). Rozmaitych narodów naprosiwszy, wszyſtkim tam hoyność wielką dóbr swych udzielaią, sąsiady bankietuią. *Pascz. Dz.* 86. Na weselе zewsząd gości naproszono wiele. *P. Kchan. Orl.* 257. Naprasżanie gości na biesiadę. *W. Poſt. M.* 351, *Vd.* naproshnja, naproshenje. NAPROSIC się *Rec.*, *Boh.* nadprositi ſe, rozprositi ſe; bardzo wiele i długo do namordowania się prosić, ſich müde bitten, ſehr viel und lange bitten. Nakaślał się, namigał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teatr* 36 *c*, 72.

NAPRÓSZYC, NAPRUSZYC, *F.* Naprószy *Act. dk.*, NAPROSZAC *ndk.*, (*Etym.* proch) potrząść, *propr. et fig.*, beſtreuen, *Bh.* napraſſiti *puluere conspergere*; (naprſſeti *multum depluere*, *impluere*); *Vd.* naprashiti; *Rg.* napràsciti; *Cro.* naprasujem; *Ross.* напорошить, насорить, насарнать. Nie tak iak owi głupi Matusowie, co krzyczą, wrzeszczą naproszywszy głowę. *Wad. Dan.* 260. - *2. naprosić, = naszczać, n. p. Litwa do Strasburga miasta naiechali; a mimo insze zelżenie świątości, ieden łotr w chrzcielnicę naproszył. *Stryik.* 260.

NAPROWADZIC, *F.* naprowadzi *Act. dk.*, Naprowadzać, *ndk.*, nawodzić na drogę. *Cn. Th.*, auf den Weg bringen, auf die Spur bringen, jemanden wohin leiten, zu etwas hinführen; *Vd.* napelati, napeluvati; *Cro.* napelyati, napuchuvati, napuchújem, naputiti, *Sla.* vputchivati; *Ec.* наводжу. Starożytni żelaznym ſtylem na drewnianych, woſkiem naprowadzonych tabliczkach pisywali. *Mon.* 73, 206, powleczonych, überzogen. NAPROWADZICIEL; - a, *m.*, der Hinführer, *Vd.* napelaus, *Cro.* naputitel, naputnik; *Ec.* наставитель, наставникъ, вождь, *f.* naprowadzicielka, *Cro.* naputetelicza.

NAPROŻE, NAPROŻNIK *ob.* Nadprożek. NAPROŻNY *ob.* *napraśny.

NAPRUĆ *cz. dk.*, Naporze *F.*, ile dosyć popruć, genug auftrennen. Napruć się, ſich ſatt und müde trennen, *Rs.* напорóться nakłuć się.

NAPRYSKAC *cz. dk.*, wiele popryskać, viel beſprißen; *Rs.* напрыскать, напрыскивать. Napryſk *Rs.* напрыскъ u introligatora, nakrapianie oprawy książek.

NAPRZĄSC, *F.* Naprzędzie *Act. dk.*, wiele uprząść, viel ſpinnen, viel fertig ſpinnen; *Vd. et Bs.* napresti; *Rg.* naprédli; *Cro.* naprédam; *Ross.* напрясть, напряду. Wszyſtkie niewiaſty iedwab' ten przędły, a przynosiły naprządłszy. *Budn. Ex.* 55, 25. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teatr* 14 *d*, 2 *b*.

NAPRZEC *ob.* Napierać. NAPRZECIW, NAPRZECIWKO *Adv.*, *et praep. reg. Genit. et Dat.*; *Boh.* naproti, wſtříc; *Slo.* naproti, naprotiwa, w uſtrety; *Sr.* 1. napieracio, z napiecja; *Sr.* 2. napſcheſchiwo; *Crn.* napruti, su-

proti, prejk, nazwisk; *Vd.* napruti, zhriespruti, pruti; *Cro.* naszaproti, prema, naprot, szuprot, szuproti, naproti, proti; *Sla.* prama; *Bs.* prema, protiva, suprocch; *Ks.* напромнвь, супромнвь, насупромнвь, насупромнвку. z przeciwney ſtrony, gegenüber, entgegengeſetzt, entgegen. Przez kąty wynaydować zwykliśmy położenie rożnych mieysc, iednych naprzeciw drugim. *Jak. Mat.* 1, 17. Nie ieſtci nam boiowanie przeciwko ciału i krwi, ale przeciwko xiążętom i mocom, naprzeciwko rządcom świata, naprzeciwko duchom niecnotliwym. 1 *Leop. Efez.* 6, 12. Prawda, naprzeciw którey niemasz co powiedzieć. *Teatr* 19 *c*, 77. Mieszka naprzeciwko ratusza. *Bndtk.*, gegen über. Naprzeciw sobie. *Botan.* 49, naprzeciw siebie. *Jundz.* 2, 11. einander gegen über. Wyjść naprzeciwko komu, einem entgegen gehen; *Cro.* naprotiti; *Ec.* промиводу. Wyiechać naprzeciwko komu, entgegen fahren oder reiten. Naprzeciwko ſtawianie, ſtawiu, kładę, ἀντιτίθημι, *oppono. Cn. Th.*, naprzeciwko ſtawianie, *oppositio. ib.*; *ob.* *naprzecki, przeciw, przeciwko. NAPRZECIWLEGŁY, - a, - e, naprzeciwko leżący, entgegen liegend. Liście naprzeciwległe *opposita*, kiedy co dwa liście naprzeciw sobie wyrastaią, *Botan.* 49. Gałęzie naprzeciwległe, gdy dwie gałęzie na pniu, lub łodydze, naprzeciw siebie są osadzone. *Jundz.* 2, 11. cf. naprzemianległy (*ob.* przeciwległe kąty). NAPRZECIWNY, - a, - e, na przeciwko będący, entgegen geſetzt, entgegenliegend; *Bh.* naprotivný, co na proti geſt; *Ec.* прямный. Idźcie do naprzeciwnéy wsi. *Budn. Luc.* 19, 30.

NAPRZEDZIEY *ob.* naprzód.

NAPRZEK, *NAPRZEKI *adv.*, *Crn.* prejk, z naprzeciw, w poprzek, w przek, na poprzek, na ukos, przez, über zwerch, quer über. Drewno naprzeki drzewa żaglowego położone, *antenna. Mącz.* Gdziem ia ieſt, granic nie rozszerza Łotroſtwo, z kimem naprzek, tam moia broń zmierza. *Ryb. Geſl. C* 2 *b.* NAPRZEKARZAĆ się komu, przekory narobić. *X. Kam.* viel zu Poſſen thun.

NAPRZEMIANLEGŁY, - a, - e, *Rs.* посмѣнный, abwechſelnd, in abwechſelnder Ordnung gelegen. Liście naprzemianlegle *alterna*; z ktorych ieden lit powyżey drugiego w około gałęzi wyrasta. *Botan.* 49. *Jundz.* 444. Gałęzie naprzemianlegle, gdy ſtopniami po sobie następuią. *Jundz.* 2, 10. NAPRZEMIANNY, - a, - e, na przemiany uczyniony, albo czyniący co, idący, abwechſelnd. August naprzemianny *alternus. Solſk. C.* 2. Naprzemiannie *adv.*, wechſelsweiſe; *Rose.* посмѣнно; na przemiany; *ob.* alternata, z naprzemiannoſć.

NAPRZOD, NAYPRZOD *Adv.*, *NAPRZEDZIEY (niby *Superlatiue*), *Bh.* napřed; *Slo.* napřed, předně, ponagprw; *Sr.* 1. nayprej, nayprédé, zpredka, pjedewſchim; *Sr.* 2. naprétk; *Sla.* naprid; *Vd.* naprei, napried, priedi, popriedi, poprieda, (sanaprei, z na dal), narprei, narpoprei, predvsem; *Crn.* napréj, narpopréj; *Cro.* napre, napred, zpreda; *Rs.* напередъ, напередй, naypierwey, wprzód, voraus, zuerſt, *temporis et loci.* Naprzód ſtworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Gen.* 1, 1. *not.* „przed wszyſtkim, albo pierwey niż co było". Naprzód idzie nam o chwałę bożą, zasię o cześć syna bożego; potrzecie o sławę ducha *S.*, *Gil. Kat.* 5. *Naprzedzicy to wam mówię. *Sekl. Joan.* 8. *not.* „na początku". - Naprzod! z daley! vorwärts! (*Cro.* napredek z poſtępowanie, poſtępek; *Cro.* napreduvati z przyśpieszać).

Maszeruiąc z rekrutem, komenderuie: naprzod! marsz! w lewą! w prawą! *Kaw. Nar.* 228. Konia za każdym zaſtanowieniem się harapnikiem poſtraszyć, i naprzód popędzić. *ib.* 585. - §. Naprzód mieć, z prym mieć, den Vorrang haben, zum Voraus haben. Nasi mieli wiele naprzód, iż byli zbroyni, siekli mieczmi pogaństwo nagie. *Bielſk.* 53. - §. Dadź komu naprzod, wprzod, przodek, z ustępować mu, einem den Vorzug laſſen, ihm weichen. Wilk ze swemi zwierzęty na orla powstawał, Orzeł z ptaki wszyſtkiemi naprzód mu nie dawał. *Bielſk. S. M. A* 3 *b.* Ten ma wiele nad insze w zacności domu, Ten dobrą sławą nie da naprzod nikomu. *Hor.* 2, 2. Znam kilku stanych, którzy pięknie śpiewaią, a nie dadzą w tym żadnemu młodemu naprzód. *Gor. Dw.* 93. - §. *Naprzód, z na przyszłość, w przyszłe, *Rs.* напрдки, in die Zukunft, voraus, vorher. Zygmunt stary był człowiek daleko naprzód patrzaiący. *Modrz. Baz.* 424. - §. *NB.* Naprzod powinno być pisane, gdzie znaczy *naprzed*, z na przodek, n. p. idź naprzod, albo na przod; gdzie zaś tylo znaczy co *naypierwey*, i wyraźnie ieſt w ſtopniu naywyższym, *in superlatiuo*, dla rożnicy od pierwszego, lepiey ieſt pisać *nayprzod*, n. p. nayprzod to uczynił, potym do tamtego się wziął.

NAPRZTYKAĆ komu w oczy *Act. ndk.*; nałaiać mu w oczy, nakpić, einen ins Geſicht ausſchelten. Nie mam gęby, a przecięż każdemu *naprztykam. *Chmiel.* 1, 1201.

NAPRZYCZYNIAĆ *cz. dk.*, doſtatecznie przygotować, genug bereit machen. Dworka powiana serwet doſtatek nadziałać, nici pannom do białego szycia naprzyczyniać, sznurków pabielić. *Haur. Ek.* 86. - §. naprzydawać, genug hinzu thun.

NAPRZYYMOWAĆ, *F.* naprzyymuie *Act. Nied.*; wielu raz po raz poprzyymować, viele einen nach den andern aufnehmen, annehmen. Służebnych sila naprzyymował. *P. Achan. Orl.* 1, 350. Panicz sług więcey, niżli potrzeba, naprzyymuie. *Petr. Ek.* 97. Gliński w Niemczech za pieniądze bardzo wiele reyterów i knechtów naprzyymował i do Moskwy przywiódł. *Stryik.* 719.

*NAPRZYKAZOWAĆ *Act. dk.*, *Bh.* naprikazowati, z *saepe iubere*, häufig nacheinander anbefehlen.

NAPRZYKRZAĆ się, NADPRZYKRZAĆ się, *Rec. ndk.*, Naprzykrzyć się, *F.* naprzykrzy się *dk.*, *Vd.* nadlegati, nadleguvati, nadleshuvati; *Crn.* nagajam; *Ross.* надоса-дѣть, надокучить, надокучивать; *Ec.* накощу. - a) *actiue* przykrym się robić komu, z przykrością nań nalegać, nacierać, sich einem läſtig machen, ihm Ungelegenheit machen. Upornie mucha ludziom się naprzykrza. *Dmoch. Jl.* 2, 153. Widzę przeszkadzam; nie naprzykrzam się, i klaniam. *Boh. Kom.* 1, 392. Nie przeſtał prośbą mi się naprzykrzać, poki nie uprosił. *Teatr* 42 *d*, 13. - b) *Paſſiue*, przykrym się ſtawać, ciężarem bydź, zur Laſt fallen, läſtig werden, läſtig, beſchwerlich, zuwider seyn. Czasem ieśli się droga nadprzykrzyła, w trudach podróżnych utwierdzał ich. *Birk. Dom.* 83. Obawiam się, abym We Państwu ustawnym przebywaniem się nie naprzykrzał. *Teatr* 30 *b*, 44. Jeślić się z zbytniey społeczności Jey nadprzykrzyły wdzięki i miłości. *Chroſt. Ow.* 37. NAPRZYKRZENIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, przykrość, przykre naleganie, doleganie, *dokuka, Beſchwerlichkeit, Beläſtigung; *Crn.* sitnoſt; *Vd.* nadleshnoſt, nadlega, napoſt. NAPRZYKRZONY, - a, - e, przykrym

krym się ſtaiący, drugim się naprzykrzaiący, beſchwerlich, läſtig; *Crn.* nagajiv, nagajavz, nagajivz, sitnek, sitnésh; *Rs.* безомбойный; *Ec.* накосимый, накосимикъ. Kto nigdy nie chorował, bywa naprzykrzonym, gdy zachoruie, i ciężkim swą niecierpliwością iak drugim, tak i sobie. *Perz. Lek.* 344. Przyszedłem, może iuż aż nadto naprzykrzony, odwiedzić Wc Panią. *Teatr* 22 *c*, 35.

NAPRZYMAWIAĆ się komu *cz. ndk.*, do woli mu przymawiać, viel Sticheleyen bis zur Genüge jemanden ſagen. Za to, żem mu się naprzymawiał, i za to, że mię goniąc upadł, dał mi kilka złotych. *Teatr* 34 *c*, 76.

NAPRZYRZEKAĆ *cz. dk.*, *Bh.* napřipowidati, *s multa promittere*, naobiecywać, viel verſprechen.

NAPRZYWOZIĆ *cz. dk.*, n. p. Musiałeś Wc Pan naprzywozić wiele ciekawości z tych kraiów. *Teatr* 17 *b*, 34, viel mit bringen (zu Wagen).

NAPSOWAĆ komu, *f.* napsuta *cz. dk.*, narobić komu psoty, szkody złości i nawyrządzać, einem viel zu Poſſen thun. NAPSOWAĆ, *f.* napsuie *cz. dk.*, dosyć popsować, genug verderben, übel zurichten. Napsował miecza. *Cn. Th.* 453, *hebetauit gladium*). Jleż to ludzi ſtraszny ten potwor napsował! *Dmoch. Jl.* 2, 107, pokaléczył). Fałszem chcesz napsować dobrey sławy moiey. *Papr. Pr. C* 3, skazić). Napadł na Polskie ciury, Który mu dużo napsowali skory. *Bial. Odm.* 51. Napsować sobie głowę, s nalamać, nasuszyć, ſich den Kopf brechen. Napsowali sobie głowy w Konstantynopolu, wymyślaiąc nowe opinie w wierze. *Kłok. Turk.* 158. Głowy napsuł. *Mon.* 71, 48.

NAPUCHAĆ *cz. dk.*, NAPUCHINAĆ, *f.* Napuchnie *czyn. ndtl*, wyziewem, wypuchem napełnić, mit Dampf anfüllen, voll dampfen; *Vd.* napuhati, napihniti, napihovati; (*Crn* napuhujem, napuhuvâti *superbire*); *Sr.* 1 zapuchnu; *Cro.* napuhavam; *Bs.* napuhati; *Rg.* napûhati). Za to swym sługom zwykli płacić, Aby iedli i pili, izbę napuchawszy Odeydą do swych gospod. *Opal. sat.* 52. - Napuchać na kogo, abo napuchnąć kogo puchaniem zarazić, iako się daieciom małym trafia od plugawych osób (cf. naparznąć). *Cn. Th.*, mit einem ſchädlichen Hauche inficiren, anhauchen. *Velut illis Canidia afflasset*, iakby ich ochuchnęła, oziębiła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th.* *Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib.* Napuchnienie, nachuchnienie, ziewanie, puchanie na kogo, *afflatus. Cn. Th.* - §. 2) *verb. neutr.* napuchnąć, nabrzmieć, nabrzękuać, naſkoczyć, ociekłym być, ſchwellen, anſchwellen, auflaufen; *Bh.* napuchnu; *Sr.* 1. hopuknuſch; *Sr.* 1. nabuhwam ſo, zapuchnu, nabuknam; *Vd.* napuhati, nabuhtiti, napuhniti, napuhati se, *Crn.* zabuhniti; *Rg.* napuhati se; *Rs.* напухнуть. Nabrzmiałość, napuchnienie, nabrzęknienie iakowego członka nad przyrodzoną iego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52, die Geſchwulſt. NAPUCHŁOŚĆ, - ści, *ż.*, nadętość, nabrzmiałość, *propr. et fig.*, die Geſchwulſt, die Schwülſtigkeit; *Sr.* 1. zapuchwosć, nabubneno; *Sla.* ottok (*ob.* otek); *Crn.* napuh *superbia* pycha!. Przygasać trzeba napuchłość tey prawnickiey miny. *Tręb. S. M.* 6. NAPUCHŁY, - a, - e, - o *adv.*, nabrzmiały, geſchwollen, aufgeſchwollen; *Sr.* 1. nabubnene, zapuchwé; *Crn.* zabukliv, (napuhnen *inflatus, superbus* napuszony, pyszny; *Vd.* napuh. = gniew); *Sla.* otecsen *ob.* ociekły); *Rs.* взпухлый.

NAPUDROWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć co popudrować, genug pudern, *Rs.* напудрить.

NAPUKAĆ się, *f.* napuka się *rec. dk.*, do woli popukać, ſich müde klopfen, knallen. Dawszy się im do woli kilka dni napukać, Potym na nie fortelów ze wszystkich stron szukać. *Bielsk. S. N.* 34.

NAPUSZCZAĆ *cz. ndk.*, Napuścić, *f.* napuści *dk.*, *Boh.* napauſtim, - ěti, napuſtiti; *Sr.* 1. napuſchcju, napuſchcjm; *Rg.* napûſtiti; *Vd.* napuſtiti; *Rs.* напускать, напускать, напущать (2. s naszczwać psy na kogo). Wiele czego wpuścić, viel herein laſſen. Pochop ią pcha srogi, nieprzyiaciol, brony otwarłszy, napuścić, *hoſti resludere portas. Zebr. Ow.* 189. - §. u ſtatków, napuścić, na dół z wodą idąc, do iakiego mieysca opuścić ſtatek, drzewo. *X. Kam.*, mit dem Strohme wohin auflaufen laſſen. - §. Napuszczać co czym, s napaiać co czym *pr. et fig.*, eine Sache mit etwas tränken, damit anmachen, ſie es einſaugen laſſen, einflößen. Napoił pop abo napuścił hostyą we Czwartek Wielki; a wysuszywa zaś z téy wilgotności aż we Wtorek Wielkonocny. *Sak. Persp.* 18. O farbowaniu, a napuszczaniu kości i drzewa i kamienia rozmaitemi barwami, co rzemieślnicy besowaniem Beißen zowią. *Sienn.* 586. Napuszczony sokiem *Cro.* naszochen). Dzikie narody ſtrzały swe iaszczurczym iadem napuszczaią. *Pasz. Dz.* 15. Nietylko same ſtrzały hartowne puszczaią, Ale ie też i iadem srogim napuszczaią. *Bard. Luk.* 137. Już umysł żony zręcznie napuścił iadem. *Teatr* 2, 27 *Barss.* Przeczucia srodze mię dręczą; i ſtraszným niepokoiem napuszczaią mą duszę. *Teatr* 49, 58 *Bogust.* - §. *transl.* Wrożyły przez Apollina napuszczone baby. *Pot. Jow.* 226, t. i. natchnione.

NAPUSTOSZYĆ *cz. dk.*, wiele popuſtoszyć, viel verwüſten. Cóż maiętności napuſtoszyło w Polszcze, ieno arędy. *Falib. Dyſk. P.*

NAPUSZYĆ, *f.* Napuszy *cz. dk.*, Napuszać *ndk.*, nadymać, aufblähen, aufdunſen, aufblaſen, *propr. et fig.*; *Vd.* napuhati, nahlapati, napihovati, napihniti; (*Crn.* napuhújem *superbio*); *Cro.* napuhavati; *Rs.* напыщимъ, напыщаю. Cała Muz gromada tchnie duchem Apollina, którym ie napusza. *Min. Aus.* 63. Człowiek za pochlebſtwem podnosie się w pychę, a ięzyk pochlebny więcéy napuszy albo nadmie takiego, który się iuż wyższy rozumie, niźli iest. *Eraz. ięz. P.* Choć go zwycięſtw napuszała sława, Zniżę dumnego pod me wielowładne prawa. *Teatr* 51, 5. Podłą napuszony dumą. *Gaz. Nar.* 2, 279. - *§. Napuszyć się od kogo; oddechem zarażać się (cf. naparznąć), ſich durch den Hauch anſtecken. Chcąc być zdrowi, chroniliśmy się z tymi żyć, którzy są trudnym chorobom poddani, abyśmy się od nich nie napuszyli. *Eraz. ięz. Dd* 7 *b*. NAPUSZENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, iest to udawanie niby wielkiéy choroby, i niby opętania, z kurczowatym trzęsieniem i wylamywaniem się pomieszane. *Perz. Lek.* 207, verſtellter Paroxiſmus einer Perſon, die vom Teufel beſeſſen zu ſeyn vorgiebt. - Napuszenie, NAPUSZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, nadętość, Aufgeblaſenheit. W młodym była napuszystość ciele, *dira superbia. Zebr. Ow.* 65. NAPUSZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, napuszony, pyszny, nadęty, dumny; aufgeblaſen. Chłop durny, napuszysty. *Pot. Arg.*

433. Fortuna sama sobie zgubą Lub powierzchowną napuszystą chlubą Zda się bydź czymsiś ... *Kchow.* 28. Pycha głupiego napuszysta gubi, A zazdrość nigdy poczciwych nie lubi. *Chrośc. Job.* 23. Górnomyślną twarzą brząkał napuszysty, *tumidus. Zebr. Ow.* 201. Napuszysty puszczał na wiatr słowa, *animosus. ib.* 308.

*NAPUŻAĆ; n. p. Bóg szuł o śpiącym woysku, bóg oka nie zmrużał, Że go zdradą przypadłszy Niemiec nie napużał. *Pot. Pocz.* 199. Gdzie siłą nie zdużał, Przynaymniéy strachem pogan iako mógł napużał. *ib.* 606. ?

NAPYCHIAĆ *ob.* Napchać, Napchnąć.

NAPYLIĆ *cz. dk.*, pyłem nakryć, napełnić; naprószyć, nakurzyć; *Rs.* напылить, bestäuben.

NAPYTAĆ się *recipr. dk.*, *Bh.* naptati se; do zmordowania się wiele zapytywać, ſich ſatt und müde fragen, *Ec.* надпромѣю, *Gr.* ἐπιζητῶ *insuper quaero.*

NARĄBAĆ *cz. dk.*, ile dosyć porąbać, genug klein hacken; *Sr.* 1. narubaci; *Rs.* нарубить, наколоть, накалывать. Narąbać się, rąbaniem zmordować się, ſich ſatt und müde hacken, *Rs.* нарубиться. Narąbanie *Rs.* нарубка. (2. wrąb).

NARABIAĆ *cz. ndk.*, NAROBIĆ, *f.* Narobi *dk.*, a) dużo lub dosyć czego porobić, viel nach einander machen. (*Rs.* нарабо́тать, нарабо́тывать, zarobić). Długów narobił, marnuie wszyſtko. *Teatr* 27, 139. To kochana moia ciotula tego wszyſtkiego narobiła, a to wszyſtko dlatego, iż za niego iść nie chce. *Teatr* 52 c, 30. – §. *Intrans.* narabiać czym, z *frequenter, crebro aliquid usurpare; in usu frequenti aliquid habere. Cn. Th.*, häufigen Gebrauch von etwas machen (cf. nad-rabiać, nadrobić). Co fałszywym funtem narabiają, Naprzód ich do więzienia sromotnego dają. *Pasz. Dz.* 128. Głosem, piętami narabiałem, aby się móy osiełek śpieszył w drodze. *Zab.* 2; 120. Niedbalſtwem wszyscy narabiają, dlatego też iedna kraina po drugiéy ſtracona bywa. *Fur. Uw. F.* 4. Natarczywe i krwawe to potkanie było, że bardziéy zawziętością, niż sprawą narabiano. *Uſtrz. Kruc.* 1, 162. Tym wszyſtko narabiasz. *Cn. Ad.* 1159, nadſtawiasz, cf. tylko toż to umiesz; tym-ci wszędy zatkać; zawsze iedno). Cóż o owych kobietach rzeczecie, co się sobie mądre zdadzą; co więc Łaciną w mowie narabiają? *Opal. sat.* 40. Są tacy, którzy umyślnie śmiechem narabiają. *Zab.* 12, 288. W żadnéy sprawie nie mamy wymyślać, ani fałszem narabiać. *Kosz. Cyc.* 199. Nieprzyiaciela cię mają, Którzy fałszem narabiają. *J. Kchan. Ps.* 5. Piecinig grubością ciała, Rusin zaś czerſtwością narabiał. *Stryik.* 127. – §. Narabiać z kim, z towarzyszyć z kim, nakładać z nim; mit einem Umgang pflegen. *Cn. Th.* NARABIAĆ się, NAROBIĆ się *rec.*, *Rs.* нарабо́таться, нарабо́тываюсь, napracować się, dosyć zpracować się, ſich ſatt und müde arbeiten. Narobiwszy się, nakopawszy ziemi, umrzesz. *Zab.* 15, 215. Człowiek narobi się, napracuie, zorze, przeorze, a grad wszyſtko psuie. *Karnk. Kat.* 422.

NARACHOWAĆ *cz. dk.*, naliczyć, aufzählen, abzählen, genug rechnen, *Vd.* narazhunati, naraitati. *Rs.* насчитать, насчитывать. Narachować się *recipr. dk.*, ſich ſatt oder müde rechnen, *Rs.* начитаемься.

NARADA, – y, *ż.*, naradzenie, obrada, die Berathſchlagung, das Berathen. Puścili się w drogę spólną naradą,

iść z hetmanem dzielnym. *Bial. Od.* 19. NARADZAĆ się *recipr. ndk.*, Naradzić się, *f.* naradzi się *dk.*, z kim o czym, albo o co, z namawiać się, znosić się, namyślać się, porozumiewać się z kim. *Cn. Th.*, ſich mit jemanden berathen, mit ihm berathſchlagen; *Vd.* se svetuat, se podgovorith, obratuvat; *Sr.* 1. naradju *persuadeo*, naradnik *persuasor*, naradzenité *persuasibilis.* Naradzanie się z kim, dokładanie się go, obrada, porada, *namowa, *obmowa, das Zurathezieheu, die Berathſchlagung.

NARĄGAĆ się *recipr. dk.*, wiele się urągać, viel über einen ſpötteln, *Rs.* наруга́ться; наруга́нїе, наруга́тельство urąganie, wyszydzenie; наруга́ть łaiać, szkalować. (*Cro.* narugavam, *in rugas contraho, rugo, corrugo*, narugati czelo *caperare frontem*).

NARAIĆ, *f.* Narai cz. *dk.*, Naraiać *ndk.*; naſtręczać, *Vd.* saroshit, zuſchanzen, zuweiſen. (*Vd.* narejati, narediti, z narządzić, naſtroić). Gdy uwolnię cię od męża złego, Naraięć z wszyſtkich miar doſkonałego. *Paſt. F.* 103. Ozwała mu się z pięknéy panny naraieniem. *Otw. Ow.* 411. Nasz Stręczycki litkupnik, którego nam naraiono, człowiek sprawny. *Teatr* 7, 34. NARAIOW, – a, *m.*, miasto w woiew. Ruſkim. *Dyk. G.* 2, 199, eine Stadt in Reußen.

NARAMICE, – ic, *liczb. mn.*, miasto w woiew. Sieradzkim. *Dyk. G.* 2, 199, eine Stadt im Sieradziſchen.

NARAMIENNIK, NARAMNIK, – a, *m.*, NARAMIONEK, – onka, *m.*, *dem.*, *Bh.* naramek, naramnice; *Slo.* náramky; *Sr.* 1. naramnicze, ramenicza; *Crn.* ramenza, naramènza, nadramnèza, narozhnèk; (*Rg.* nádrameniza, okoràmeniza *ſtola, fascia collaris*; *Vd.* nadramnize, naramik, z szleyki od spodni; duhouſka nadramenza, z ſtoła); *Cro.* nadplechje, nadoplechje, nadplechnicza, nadoplechnicza; *Ec.* надра́менїе, раменоно́сникъ; męzki żołnierſki strój, ozdoba ramienia, kolca śrebrne, złote, haſtki, petlice, *armilla. Cn. Th.*, die Armſpange. Mężnego żołnierza złotym naramionkiem lewym uszanował. *Warg. Wal.* 289. Naramiennik li łoglowſki u Rzymian, *ſpinther. Cn. Th.* – §. b) Naramiennik, naramiennica, Naramnica, – y, *ż.*, przyramek, część ubioru na barkach leżąca, das Schulterſtück der Kleidung; *Ec.* нарамникъ, нара́мница dawny krotki mętlik; нарамница, одежда ветхозаконнего архиерея; коя на плеча была возлагаема. Humerał, albo naramnik. 2 *Leop. Ex.* 28, 12, przyramek. 3 *Leop.*). Naramiennik abo humerał Aarona był złotemi łańcuchami i drogiemi kamieniami ozdobiony. *Sk. Zyw.* 1, 367. Naramiennik, epoletka, das Achſelband. NARAMIENNY, – a, – e, na ramieniu będący. *Wlod.*, auf der Achſel, oder an dem Arme befindlich. (*Bh.* naramnń, *ingens*).

NARANIĆ *cz. dk.*, ciężko poranić, etwas verwunden. Jeśliś w myśli naraniony, Z niego będziesz pocieszony. *Hrbſt. Lek. L* 3.

NARASTAĆ, NARASZCZAĆ, NARASTYWAĆ *ob.* Narościć, Narosnąć

NARASZPLOWAĆ, *f.* naraszplnie *cz. dk.*, wiele poraszplować, viel zuſammen raſpeln. Do tych materyy dodadź trzeba poraszplowanego końskiego lub mułowego rogu. *Jak. Art.* 2, 95.

*NARAZ (*liſt. linguae* naraz), n. p. Byli obowiązani poddani do-

wać panom podatek na karmienie psów (*canaria* albo *brennium*, *branagium*, od słowa starych Gallów *bren*, *branagium*, od słowa starych Gallów *bren*, ↕ otręby). Powinność ta myśliwcza u nas nazywała się *naraz*. Rozumiem, że to słowo utworzone ze starey Francuszczyzny *branaz* brana raz. *Nar. Hist.* 5, 143, cf. *narzasz.

NARAŻAC *cz. ndk.*, Narazić, *f.* narazi *dk.*, (*Bh.* narážyti, przebiiać, rozbiiać; narazeti *hortari*, *alludere verbis*); nieco porazić, naruszyć, nadwerężyć, nawątlić, *Cro.* naléczam; verletzen, schwächen, beschädigen. Kilkunastu nam pachołków ubyło, i koni dosyć siła, których pogaństwo strzałą narazilo. *Jabl. Buk. L b.* Gdy od oblężenia odstępować musiał, oblężeni wycieczką go nazdli. *Pot. Arg.* 280. Narażam ręki, nogi, ↕ obrażam. *Cn. Th.* (*Bh.* naraz, naraza, nárazek wrzod pod nogą). - Narażać kogo, ↕ obrażać kogo, urażać go, einen beleidigen, ihm zu nahe treten. Zawstydził się Faeton, i ojcem gniew zraził, Niosł potym matce, czym go Epafus naraził, *tulit Epaphi conuicia. Zebr. Ow.* 25. Kiedy się mówi, że syn boży u boga był, tylko się rożności osob naraża, a nie istności. *Smalc.* 91, narusza, dotyka, wird berührt. - Narażać czego, narabiać czego przykrego, nabawiać czego, n. p Z lewego ramiona strzał strożł słoniowy, dźwięku narażał powieszony, *resonabat. Zebr. Ow.* 198, kołatał, klapperte. - §. 2) Narażać na kogo, naszczwać, napuszczać, losshetzen, loslassen. *Przecz nań byków nie narażę i ziemiorodów srogich? *exhortor. Zebr. Ow.* 161. - Narażać kogo na co, wystawiać, na szańc puścić, (der Gefahr) aussetzen, bloß stellen; narażać się, sich Preiß geben, der Gefahr bloß stellen, gerade darauf losgehen; *Crn.* giniti (cf. ginąć); *Vd.* se v'navarnoſt podat. *Cro.* napetchámsze; *Bs.* uauditse, smitti se staviti). Narażaiący się, *Es.* великобѣдственный, *Gr.* μεγαλοκίνδυνος. Król narażony był na niechęć magnatów. *Ust. Konst.* 1, 194. Ale zważ tylko na co to mię narażasz. *Teatr* 24. c, 80. Nie należy się dobrowolnie na niebezpieczeństwa podawać i narażać. *Kras. List.* 143. Nikomu tak się narazić nie obawiamy, iak osobom od nas kochanym. *Zabł. Ros.* 36. Nie dba, że się narazi, byleby prawdę wyznał. *Karp.* 4, 35. - *Jronice:* Pan mię na funkcye zyskowne narażał. *Kras. Pod.* 2, 144, nastręczał, er ließ mir einträgliche Functionen zukommen. - §. Narażać na co, ↕ zdarzać co, etwas verleihen, gewähren. Mądrego to iest pana, urzędy rozdawać ludziom godnym i umiętnym; co mu ie szczęście albo trafunek iaki nazdrz. *Mok. Turk.* 52. NARAŻNY, - a, - e, na razie leżący, nadorędziowy, *peropportunus. Cn. Th.*, *Włod.*, *Cro.* naredón, laszlan. - NARAŻNIE *adv.*, ſehr gelegen, zur Hand, bequem gelegen. Konsulowi zasadzki, a miastu pożar sporządzał; naraźne i sposobne mieysca wartą osadził. *Pilch. Sall.* 51. NARAŻNOSC, - ści, *f.*, dogodne położenie, eine bequeme Lage. *Tr.*

NARCYS, - a, *m.*, NARCYSZEK, - szka, *m.*, *Bh.* narcyst; *Sr.* 1. narcijis; *Vd.* narzifs, narzisa; *Crn.* merzisa; *Rg.* sunovrat, luxágna; *Rs.* sunovrat, luscgjagna; *Cro.* narcis; *Rs.* нарцисъ; *Lat.* narcissus, *Gr.* ναρκισσος, *Pers.* Narguez, die Narzisse, baią, iż kwiat ten tak nazwany od iednego dziecięcia, które weſi było przemienione. *Sien.* 113, rośnie z cebuli, kwiaty ma białe pachnące; ale iest i żółty; do tegoż gatunku należy taceta

i zonkilla. *Kluk Dyk.* 2, 136. Narcyszek ziele, ↕ pierzga *Cn. Th.* Wiele narcyszków maią własne imiona w naszym ięzyku, iako polny Turecki szafran, poźnik, kwiecie kościelne, szyszkowy korzeń, kwiat królewski etc. *Syr.* 1482. - §. b) Narcyszek, kamień drogi, *narcissites. Plin.* 37, 11, ein gewisser Edelstein. *Cn. Th.* NARCYSOWY, NARCYSZKOWY, - a, - e, Narzissen-; *Sr.* 1. narcijsowé; *Rs.* нарциссовый. Narcysowa lilia, *amarillis*, Narzissenlilie, rodzay roślin zamorskich, u nas chowane bywaią te dwa gatunki: narcysowa lilia naypięknieysza i królewska. *Kluk Dyk.* 1, 28.

NARDA, - y, *f.*, NARDUS, - a, *m.*, *nardus Linn.*, *Gr.* νάρδος, *Ross.* нардъ, *Hebr.* נרד, *Pers.* nardin, die Narde, szpikanarda, narda Francuska albo Niemiecka; narda Indyyska. *Sien. wyk.*, *Rg.* descpijk). Bliźniczki wonne, narda pękata, *nardum montanum. Sien. wyk.* Ziele kopytnik drudzy leśnym albo wieyskim nardusem zowią. *Syr.* 44, *Urzęd.* 39, Haſelwurz. NARDUSZEK, - szka, *m.*, *nardus*, das Nardengras, rodzay traw; prostokłosowy rośnie na gruntach nieurodzaynych. *Kluk Dyk.* 2, 137, *Rs.* бѣлоусъ. NARDOWY, - a, - e, z narody, Narden-, *Rs.* нардный. Nardowy oleiek. *Cn. Th.*

NA-RDZEWIEĆ *niiak. dk.*, rdzą zachodzić, berosten, rostig werden, *Vd.* se naerjavinati.

*NARĘBNY, - a, - e, opaczny, *praeposterus. Mącz.*, verkehrt. *NARĘBNIE *adv.*, opacznie, wspak, *praeposterе. ib.*

NARĘCZE, - a, *n.*, ile na ręku unieść można, ein Armvoll. *Ern.* 65, *Rs.* охапка, охапочка; *Bh.* naruč *et* naruči, narućka. Naręcze drew. Naręcze zboża żętego. *Tr.* (*Rs.* наручи szyny ręczne paucerne). NARĘCZNIK, - a, *m.*, NARĘKAWIE, - ia, *n.*, manipularz. *Włod.*, binda, w którey się ręka z osi, eine Binde, den Arm darin zu tragen, eine Armbinde. Wybitą rękę nosić w nareczniku z szyi wiszącym. *Pers. Cyr.* 1, 101, (*Vd.* narozhnik, ↕ u szewca skóra naręczna; narokva, ↕ *naruczak, manela; *Crn.* narokniza *armilla*, *Cro.* narukva, narukvicza, rozhnek, narokniza *armilla*, *Cro.* narukva, narukvicza, *Rg.* narúkvicza; *Rs.* наручники, запястье, ↕ zarękawki, *Ec.* наручницы, наручники, запястья). NARĘCZNY, - a, - e, *Bh.* naručni; *Vd.* narozhen, perrozhen), na dorędziu, na ręce będący, zur Hand gelegen. Naręczny koń, *Bh.* naručni kun), das Handpferd. Naręczny się skurczył, iż sierść na nim wstała. *Czach. Tr. L.* 2.

NAREW', - rwi, *f.*, NARWA, - y, *f.*, rzeka znaczna w woiew. Podlaskim. *Dyk. G.* 2, 199, ein Fluß in Podlachien; miasto tamże. *ib.*, eine Stadt eben daselbst.

*NAREŻYC, n. p. *frumentum freſſum* żyto trochę kamieniem we młynie narezone, to iest, skrupione. *Mącz.*, cf. *rez.

*NAREŻYC *ob.* Nadwerężyć.

NAROBIĆ *ob.* Narabiać.

NAROCZ, - a, *m.*, miasto w Wileńskim, nad rzeką tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 200, eine Stadt in der W. Wilna an dem Flusse gleichen Namens. *NAROCZYTY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* нарочитый, dostateczny, znaczny, zuländlich, ansehnlich. Oznaymili mi zdanie swoie o tym *naroczyto, iak ieden do mnie pisze, i dostatecznie iak drugi pisze. *Smotr. Nap.* 9.

NARÓD, - u, *m.*, *Boh.* narod; *Slo.* národ *gens*; *Sr.* 1. nahrod, *Sr.* 2, narod *natiuitas*; *Vd. et Crn.* narod, sa-

rod, ludvina (*Crn.* naròdn, = niezgrabny); *Cro.* narod *partus, genus, natio, progenies*; *Bs.* narod *genus, natio*; *Rg.* nàrod, naraszta) *progenies, natio*; *Sla.* národ *familia*; *Rs.* народъ *nation, peuple, des gens, du monde*). – *Pol.* *a) urodzenie, ſtan urodzenia, die Geburt, der Stand, worin man geboren worden. Ludzie narodu szlacheckiego. *Krom.* 63, *Vol. Leg.* 3, 47. Gniewali ſię synowie ſtrutych ſtryiów Popielowych, iż mimo nie wybrano proſtego narodu człowieka za pana, *Bielſk.* 30, Każdy szlachcic powinien sobie rozmyślać, iż nie tak dalece narodowi iego Rzplta urzędy dawa, iak narodu iego cnocie. *Modrz. Baz.* 160. Urzędów naszych proſtego narodu ludziom dawać nie mamy, ale szlachcie. *Stat. Lit.* 79. Agatokles, król Sycyliyſki, był *szdúńſkiego narodu. *Wereszt. Rgl.* 88, – §. b) *Naród, = rod, familiia, dom, plemię, die Familie, das Haus, das Geſchlecht. Nayiaśnieyszy naród nasz, albo familiia. *Herb. Stat.* 5. Żadnego niemasz w narodzie twym, coby go zwano Janem. *Sk. Kaz.* 565, w rodzie twoim. *Bibl. Gd. Luc.* 1). Eduard, król Duńſki, matki swéy naród do książąt Polſkich przytaczał. *Krom.* 232, t. i. genealogiią). Opisanie genealogii, albo narodu Pana Kryſtusowego. *Zrn. Pſt.* 3, 673. – §. c) *narod, gatunek, die Gattung, die Art. Naród psów troiaki nayduiemy, ieden łowczy, drugi ku ſtraży bydła, tracci ku ſtraży domowéy. *Cresc.* 568. – *§. Matki około dzieweczek powinny pilność mieć, gdyż to ieſt naród mdły, a na wszyſtko snadnie nałomny. *Key Zw.* 7 *b*, rodzay, płeć, Geſchlecht. Pirra żeńſki naród kamienia miotaniem wzbudzała. *Biel. Sw.* 86. Przykazał król, aby każde dziecię, które się urodzi w męzki naród, zabili. *Biel. Hſt.* 28. – §. 2) Narod, = *nacya, cały ten zbior ludzi ieduego ięzyka, iednych obyczaiów, w iednym kraiu osadzonych, die Nation, das Volk. Nietylko dorośli, ale i niemówiątka są narodem. *Salin.* 6, 149. Inni *narodowie (inne narody), którzy są z ciepłych krain, nie są tak trwali iak nasz. *Bielſk.* 2. Niektóry drudzy *narodowie (= niektóre drugie narody). *Modrz. Baz.* 300. Słowo, naród, przemienione zoſtało w poprawie zasad rządowych, na słowo Rzplta. *Uſt. Konſt.* 1, 119. Wszyscy *narodowie będą mu służyć. *Leop. Ps.* 71, 11. Oni *narodowie, które podbiiecie. *Radz. Deut.* 12, 2. We wszyſtkich *narodziech (narodach). *W. Poſt. W.* 226. *Eccl.* всенарóдство *wszechnarództwo, *Gr.* παγδημια, cały naród. Narodowi obwieszczać *Rs.* обнародовать, обнародывать, обнарóдованïе; *Ec.* народствую, народствованïе (*Rs.* ународить zaludnić). Twórca narodu, *Ec.* народодѣтель, *Gr.* δημιυργος, tworzenie narodu народодѣтелство, tworzę naród народодѣтелствую. Narodu nauczyciel народовѣщáтель. Wódz narodu народовóждь, народоводúтель, игемонъ *Gr.* ἡγεμων; Naczelnictwo narodowe народоначáлство, народоводство, игемонство *Gr.* δημαρχία; Narodowi naczelnicze народоначáлствую, народоводствую, игемонствую *Gr.* δημαρχέω, ἡγεμονέυω. Gdy związki iednego narodu z drugim, lub tegoż ze wszyſtkiemi uważaią się, to zowiemy prawo narodów, *ius gentium. *Oſt. Pr. Cyw.* 1, 7, Völkerrecht. Prawo narodów, ieſt prawo udzielnych w rożnych państwach rządów, tym samym do zachowania wzaiemnie pewnych przepisów obowiązanych. *Wyr. G.* 101.

*NARODEK, – dka, *m.*, *zdrbn.*, *Ec.* народецъ, ludek, ein Völkchen, eine kleine Nation. *NARODOBOYSTWO, – a, *n.*, *Przeſtr.* 255, zgubienie własnego swego narodu, der Nationalmord, Mitwirkung zum Untergange ſeiner eignen Nation. NARODOWY, *NARODNY, – a, – e, *Rs.* народный ludowy, ludzki, od ludu; pospolity; народно, *Ec.* народнъ publicznie, przed ludem; *Cro.* narodni *genticus*; *Sr.* 1. nahrodné *natalis*); od narodu, narodu się tyczący, National=. Przebóg! iak się cnotliwych mężów kraie serce Za ohydę narodną przez takie morderce. *Zab.* 4, 559 *Koſſ.* Komissya edukacyi narodowey. *Kras. Zb.* 1, 459, die Nationalerziehungskommiſſion. Grammatyka dla szkoł narodowych. *Kpcz.*, Nationalſchulen. Gazeta Narodowa i obca. Narodowego *scil.* tańca, = po Polſku, der Nationaltanz, eine Polonoiſe, n. p. Kapela ho! niech zabrzmi, a narodowego. *Teatr* 43 *c*, 93. Tańcowałem narodowego prawie każdego, i menuetę razy kilka. *Teatr* 15 *c*, 79. – *aliter* wyrazy narodowe, *gentilicia*, n. p. Polak, Niemiec, Hiszpan etc. *Kpcz. Gr.* 3, 2, t. i. całe narody oznaczaiące, Völkernamen, *Slo.* narodné méno. *NARODSKI, – a, – ie, od narodów, Völker=. Przyniesćie Jehowie, o plemiona narodſkie, sławę i moc. *Bud.* 1 *Chr.* 16, 28, plemiéna narodów. *Bibl. Gd.*). NARODOWOŚĆ, – ści, ż., narodowa właściwość, którą się ieden naród od drugiego różni, die Nationaleigenheit, der Nationalunterſchied, die Nationalheit. *NARODSTWO, – a, *n.*, bytność narodowa, die Nationalheit, Nationalexiſtenz. Poydźmy a wyśieczmy ie z narodſtwa. *Bud. Ps.* 83, 4, t. i. by nie byli narodem; wytrećmy ie, niech nie będą narodem. *Bibl. Gd.*). NARODZIĆ *cz. dk.*, na świat wydać, auf die Welt ſetzen, gebähren, *Sr.* 1. narodzjeć; *Rs.* народить. Synów twoich, którzy *wyrodzą z ciebie, których narodzisz, zabiorą. 1 *Leop. Jez.* 39, 7. NARODZIĆ się, *f.* narodzi się (*Praes.* rodzi się) *recipr. dk.*; *Bh.* narobiti ſe; *Slo.* narozugi ſe; *Sr.* 1. nahrodiam ſo, nahrodju ſo; *Rg.* narodittise, narâghjatise; *Cro.* narajamese); urodzić się na świat, zur Welt kommen, geboḥren werden. Narodzić się nie ieſt nic innego, tylko przyyść na świat. *Salin.* 2, 96. Gdy góra porodzi, tedy się myszka narodzi. *Exop.* 11. Kto się narodzi, umrzeć musi. *Pilch. Sen.* 3, 266. Jakby się znowu narodził. *Cn. Th.* 288, ożył, odmłodniał, er iſt wie neu geboḥren. NARODZENIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Bh.* narozeni; *Slo.* narodzeni; *Sr.* 2. narojene; *Crn.* rojſtvu; *Cro.* porod; *Rs.* рождéнïе, рождество; die Geburt. Boże narodzenie, = gody, *Bh.* hod boží, wánoce; *Sr.* 2. godi; *Cro.* narogyenye Kriſtusseve, bosich; *ob.* boży, *ob.* gody. Gwiazda narodzenia, = konſtelacya. – *§. Księgi rodzaiu Chryſtusowego. *Sekl. Matth.* 1, „*not.* narodzenia abo rodu a pokolenia“, t. i. genealogii, *narodu, Geburtsfolge, Geſchlechtsfolge. NARODZINY, – in, *plur.*, dzień narodzenia, der Geburtstag. Panowie wielcy wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. *Kras. Pod.* 2, 238. Gwiazda na niebie przedtym nigdy niewidziana, Odkryſe narodziny zbawiciela Pana. *Przyb. Milt.* 393. *NARODZIENCOWA aſtrologiia, opowiada z urodzenia żywot cały człowieka. *Zebr. Zw.* 345, die Nativitätsaſtrologie.

*NAROG, – u, *m.*, n. p. Starzy Litwini, kiedy w Ruſkich ziemiach pługi połupili, włócznie kuli z narogów. *Stryik.* 215. = sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.*, eiſerne Spitzen am Gabelpfluge.

*NAROK, *NAROKIEM (cf. nazierkiem), (*Bh.* narok (od rzeczenia), *oblocutio, interpellatio)*; n. p. Kiedyby narokiem ochotnika z tysiąc O milę gdzie za Wisłą pokazało oczy, Wszyscyby odbieżeli króla. *Tward. W. D.* 41. Cóż gdyby się oszukał narokiem, Uiął albo przyczynił wieku swego rokiem! *Pot. Arg.* 244. Mogła ona choć na to pozwolić narokiem, A głęboko w sobie zawziętość tę zataić. *Tward. Pas.* 82. Akteon, że złym okiem nagą Dyanę oglądał, zaraz tym narokiem podzierzgła go w ioleniа. *Tward. Pas.* 75. Skryty iad pożera członki, i gdzie skryte zasiadły otwiera naroki. *Bardz. Luc.* 169. Tlo w sercu ogień niesłychany pragnienia; łuż wynika spaliwszy naroki. *Bard. Tr.* 296. Do ptaka z łuku strzelisz, przeszyie naroki, a ptak spadnie na ziemię. *ib.* 516. Szydek chcąc przypasać, postrzega z naroku, że próżny. *Tward. Pas.* 97. Masztalerzowi potrzeba żelaska krzywego z naroka do wychędożenia kopyta końskiego z piasku i kamyczków. *Hipp.* 56. – *Rs.* нарокомъ umyślnie, absichtlich, mit Fleiß. Między rozmowami, narokiem a umyślnie Scypio inszych słał, aby położenie wszystkiego wiedzieli. *Kosz. Lor.* 155 *b.* Woysko swoie zmowiwszy, jakoby to zdrayców, kazał im narokiem do woyska Rzymskiego ze swego uciec. *ib.* 153 *b*, cf. z umowy, cf. *zrok, zrzeczenie. *Rs.* нарокъ fryszt, termin, rata, *ob.* rok, roczek.

NAROL, – u, *m.*; miasto w woiew. Bełzkim. *Dyk. G.* 2, 200, eine Stadt im Belzischen.

*NAROŚCIĆ, *f.* Narości *cz. dk.*, NARASZCZAĆ *niedok.*, skutkować do narośnienia czego, nakrywać czym rosnącym, etwas bewachsen machen, dazu beytragen, daß es bewachsen werde; *Cro.* narasztújem; *Rs.* нарастимъ, нарастаю. Lekarstwa te maią moc ciało naraszczać i goić, *Zrn. Pśl.* 3, 576 *b.* Sól ta mięsa złe wy ryza, a dobre naraszcza. *Spicz.* 43. Maśa osanka ma moc goiącą rany, naraszczaiąc ciałem. *Sien.* 46. Jako włosy naraszczać na ranie zagoioney. *Cresc.* 542. – §. Gdy kura zacznie nieść iaia; mówią, że się narościła. *Rydel*, t. j. płodną się stała, ist fruchtbar geworden, hat sich befruchten lassen. – §. b) *transl.* narościć co (cf. urościć), założyć co, zamierzyć, napiąć, nagotować, etwas einleiten, anspinnen, anlegen. Naroszczoney zdradzie zabiega. *Tward. W't.* 32. *Naroszczowy, z *idem.* Książę Wiśniowiecki umyślnie miniony, Jakoby go nie było, albo w Moskwę kinął, Albo gdzie w naroszczowych od swych wnikach zginął. *Tward. W. D.* 15. – (NAROSIĆ *cz. dk.*, rosą nawilżyć, bethauen; *Bs.* narositi; *Rg.* narósiti, sarossiti; *Cro.* narosim; *Rs.* орошать, окроплять росою). NAROSL, – i, *ł.*, NAROŚLINA, – y, *ż.*, NAROST, – u, *m.*, NAROSTEK, – stka, *m.*; wyrostek na czym, na przykład na skórze, na ranach, dziwe mięso, ein Auswuchs worauf, z. B. wildes Fleisch, ein Gewächs auf einer Wunde, auf der Haut ꝛc.; *Vd.* narast, narastenje, narastba; *Cro.* narasst; (*Rg.* narastlisze *lactes*); *Rs.* нарость, нарослъ, желвакъ. Wrzód, maiący brzegi swéy rozpalliny niby powywiiane, a mieyscami niby gąbkowatą narość z siebie ukazuiące. *Perz. Cyr.* 1, 122. Naroślíny lub wyrostki w pochwie macicznéy wyrastaiące, wykorzeniać trzeba. *ib.* 2, 257. Gruzoły i naroślíny twarde rozpędza ziele toczydło. *Syr.* 181. Z wrzodów wytrawiać przeciwprzyrodzone plugastwo lub narosty. *Perz. Cyr.* 1, 231. – Narost kości, porost, *callus. Perz. Cyr.* 1, 147, die harte Knochenschale. Lipka ciekłość z połamanych kości osiękaiąca, kawałki te do kupy klei, daléy kościeie, nazywaiąc się narostem, *callus*, który to narost po upłynionych sześciu miesiącach, twardości inszym kościom równéy nabywa. *Perz. Cyr.* 1, 96. – Narostek na roślinach, z gus, eine aufgelaufene Beule auf Blättern und Pflanzen, vom Stiche der Insecten. Z zakłócia galasowników robią się na liściu lub korze narostki, służące za zasklep liszkom tego owadu; takim narostkiem iest galas, der Gallapfel. *Zool.* 130. – Narostki, *e* nadgniotki, odciski, modzele, martwaki, twardzizny, które się robią na nogach, rękach, kolanach dla zbytecznego ściśnienia. *Dyk. Med.* 4, 458, zu einer Beule hart zusammen gedrückte Haut, dergleichen die Leichdörner, Hühneraugen, Schwielen u. s. w. sind. NAROSNĄĆ *niiak. idntl.*, Narość *dk.*, *f.* Narośnie, NARASTAĆ *ndk.*, NARASTYWAĆ *frequ.*, w górę podrastać, podnosić się, aufwachsen, aufschießen, hervorwachsen, heranwachsen, *propr. et transl.*; *Vd.* narastiti, nakerkniti; *Bs.* narasti; *Rg.* narastjéti; *Dl.* narezsti; *Rs.* нарастить, нарастаю, нарастаю (*Rs.* нарожденіе wzrost wielki). Znowu narasta mięso, albo porastaią zaś kości, *recreantur carnes rasis ossibus. Cn. Th.* Co czynić, gdyby rana iuż była równa z ciałem, żeby się iuż napełniła, a narosła. *Spicz.* 239, zarosła). Z takowéy pszenicy, na któréy iest skórka subtelna, bywa ciasto puchlne, i narasta go wiele. *Cresc.* 154. Narasta, pęcznieie ziarno ku pełni, *grandescunt frumenta crescente luna. Cn. Th.* – §. *Passive:* Jędza sprosna wężmi narastywa. *A. Kchan.* 192, obrasta, sie wird mit Schlangen bedeckt, es wachsen auf ihr Schlangen hervor. NAROST *ob.* Narośl. NAROSTOWY, – a, – e, od narostu, pełen narostów, dziwego mięsa; nabrzękły, porostowy, voll Auswüchse, voll wilden Fleisches, verwachsen. O goieniu narostowych wrzodów, *ulcus callosum. Perz. Cyr.* 2, 97. Wrzody fistułowate, narostowe, ciężkie bywaią do goienia. *ib.* 88. NAROSZCZONY, NAROSZCZOWY *ob.* Narościć.

NARÓW, *NORÓW, *MRAW, – u, *m.*, *Boh.* mrav *consuetudo, mos*, mrawy *mores*, mrawność *moralitas*; *Crn.* narâva *affectio, natura*, *Vd.* narau; *Sla.* nárav, z natura; naravni, z naturalny; *Cro.* narav, narava; *Rg.* nârav *natura, essentia, corporis constitutio*; *Bs.* narav *natura, ingenium, mores*; *Rs.* нравъ charakter, umysł, obyczay, zwyczay, нóровъ obyczay, zwyczay; уноро́вка stósowanie się, dogodzenie; нравоученіе nauka moralna; *Ec.* нравъ *mos, usus, consuetudo*). – *§. zwyczay, obyczay, Gewohnheit, Sitte. Uczą się *mrawów cnotliwych, iak Czech mówi, zatym będziesz w łaskę onych ludzi przyięty. *Eraz. Dw. a.* Mówi Ruś: szto horod, to norow. *Pim. Kam.* 20, iaki kray, taki zwyczay; что городъ, то норовъ, что деревня, то обычай. – §. *In malam partem* zły nałog, występuiący z granic należnych, *Vd.* prenevada, eine böse Gewohnheit, eine Unart. Przydawała Krzyżakom hardych norowów onych, przyiaźń z Tatarami uiednoczona. *Krom.* 479, *augebat iis spiritus*). Iaropełk w zgwałceniu przysięgi, nie uchybił narowu oycowskiego. *Krom.* 156. Nieprzyiaciel tym iest niebezpieczniejszy, gdy maszkarą przyiaźni pokryty, norowy chytrze wywiera. *Krom.* 129.

Miłosne chłopczęta To maią narowy, Że lubią dziewczęta, *Skotop.* 93. Umie swe chytrość narowy ugładzić. *Zab.* 19, 102 *Nar.* By nie niezgoda i wolności tak wielkiey niektore narowy, byłby narod nasz niezwyciężony. *Tward. Wład.* 61. Pochylonych ciężarem wieku mniey nas szpeci, Chociaż czasem wpadamy w narow małych dzieci. *ib.* Powodująca końmi ręka, powinna bydź umieiętna, aby się przez iey nieumieiętność konie iakiego narowu nie nauczyły. *Kluk Zw.* 1, 188, cf. *Rs.* ломадъ съ норовомъ, koń narowisty, ein ſtetiges Pferd. Wiadome mi fortuny narowy. *Pot. Syl.* 258, dziwactwa, kaprysy). NAROWIC *cz. ndk.*, Znarowić, *f.* znarowi *dk.*, *bg.* unáraviti *indere naturam*; *Rs.* наровить, przez szpary patrzeć, dogadzać), narowów uczyć, einen unartig machen, Unarten lehren, verwöhnen; *Vd.* prevaditi, prenavajati, prevajati; *Rg.* navaditi; *Rs.* извѣжить, избалóвывать, мировóлить, помировóлить. Pieniądze ludzi znarowiły. *Tr. Tel.* 374. Nieprzyiaciela, albo przestrach, albo gniew znarowi. *Pot. Arg.* 278. Z iego przykładu pobudzeni inni, zaraz się znarowili. *Tward. W. D.* 2, 240. NAROWISTY, °NOROWISTY, NAROWITY, – a, – e, (*Bh.* mravný *moralis*; *Cro.* naravski; *Dl. et Bs.* naravni; *Sla.* náravni *naturalis*; *Rs.* нрáвный, нрáвень dziwaczny, uparty; нрáвно podoba się, miło, przyiemno, злонрáвный złego charakteru; *Ec.* нравный *ethicus*); pełen narowów, znarowiony, voll Unarten, böſer Gewohnheiten. Z natury swoiéy narowitéy. *Tward. W. D.* 40. Ach niewdzięczny, nieużyty, Takeś śmiały, narowity. *Jag. Wyb. D* 2. Pochop zmysłów °norowistych. *Błaż. ded.* Ma skuteczno ść dla narowistych obyczaiowych chorob lekarstwa. *Mon.* 73, 153. Przeklęta to rzecz, narowista zakapa. *Teatr* 24 c, 39. *Rs.* ломать съ норовомъ.

NARÓWNAĆ, °Narównić, (*Tr.*), *cz. dk.*, *f.* narówna; NAROWNYWAĆ *frequ. et cont.*, *Bh.* narownati, narownavati; *Slo.* narownávám, wyhładzim; równym poczynić, gleich machen, eben machen, ebnen. Jeden ścianę budował, a drudzy narównywaią ią wapnem. *Radz. Ezech.* 13, 10, tynkuią. *Bibl. Gd.*). – °§. °Narównić, n. p. trzodę. *Tr.*, dozupełnić, uzupełnić, kompletować, vollzählig machen. – §. Narównać co z, nagradzać szkodę, ersetzen, erſtatten. Powinien drugiemu tę szkodę narównać we wszystkim tak wielkością, iako dobrocią. *Tr.* Pilnością swoią tę niedbałość narównał. *ib.*, z powetował. NAROWNANIE, °NAROWNIENIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, nagradzanie, powetowanie, das Erſtatten, Erſetzen. *Tr.* Zjechali się do Wiednia, a tam się stało narównanie, o co między nimi szło. *Biel. Sw.* 153, ugoda, Vergleich. NAROWNI, – ia, – ie, który na równi iest, *ut* potyczka narównia. *Cn. Th.*, in einer Ebene befindlich.

NAROZGADYWAĆ się *recipr. dk.*, do sytu rozgadać się, ſich ſatt und müde reden. Już tedyem się dużo narozgadywał w listach moich o płci naszey. *Mon.* 72, 710.

NAROŻEC, – żca, *m.*, (*Etym.* róg), kopiec narożny, narożnik, der Eckgrànzhügel, die Eckgrànzmarke (cf. uroczyſko). Postrzega kamień ogromny, którego z obozu wyruszyć nie można było; a rolnicy w swoich granicach zwali go narożcem. *Stas. Num.* 1, 146. NAROŻNICA, – y, ż., róg czego, albo ozdoba rogu. *Wod.*, die Ecke, die Verzierung. NAROŻNIK, – a, *m.*, – a) dom narożny, das Eckhaus. Prędzéy ruinie podległe są narożniki, aniżeli w połaci kamienica. *Haur Sk.* 87. – §. Narożnik, narożny czyli węgielny kopiec, węgielnik. *Zabor.* 358, narożec, der Eckgrànzhügel. Strona ościenna, na iedno mieysce narożnika czyli węgielnika, z węgielnym sąsiadem zgadzaiącą się, iednego tylko Arbitra lokować ma; Arbiter zaś, lub arbitrowie od różniącego się narożnika posadzeni, po osądzeniu węgielnika, w dalsze rozsądzenia ściau między stronami, wdawać się nie będą. *Kalendarzyk na Rok* 1791. 2, 364. – §. Narożnik kafel, ten, który się na rogu czyli brzegu pieca osadza; narożnik rachuie się za półtora kafla. *Mag. Mſk.*; die Eckkachel. – §. Narożnik woyska, skrzydło, der Flügel einer Armee. Dowodzcą był w prawym narożniku woyska. *Leop.* 1 *Mach.* 9, 12, w prawym skrzydle. *Bibl. Gd.*). Przydał im prawy narożnik woyska. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 9, 1. – §. Narożnik lądowy, cypel, którego się warować trzeba dla bystréy wody. *Haur Ek.* 174, eine Landecke, Erdecke, ſcharfe Erdzunge. – §. Na szkucie narożniki są klamry, któremi się kanty od budy z wierzchu zbiiaią. *Mag. Mſk.*, Eckklammern. (*Ross.* наугóльникъ °наwгельникъ, °narożnik, szaſka narożna). – §. 2) *Fortif.* Narożnik, bastyon, część fortyfikacyi, powyſtawiana po wszystkich rogach wielokątu, składaiąca się z dwóch czół, z dwóch ramion, przytykaiących do zasłony, i z dwóch półszyków, służących za wchod do narożnika. *Jak. Art.* 3, 304. *Lesk.* 180. NAROŻNIKOWY, – a, – e, od narożnika, die Baſtey betreffend. Kąty narożnikowe... *Jak. Mat.* 1, 18. NAROŻNY, – a, – e, NAROŻNIE *adv.*, *Bh.* narojni; *Sr.* 2. rosni; *Rs.* наугóльный; narogu się nayduiący, Ecke, węgielny, n. p. Kopce narożne albo węgielne, *angulares*, większe bydź powinny od kopców ściennych. *Zabor.* 358. Kryſtus iest narożnym kamieniem, którym się wszystko budowanie podpiera. *Baz. Hſt.* 2, 199. Dom narożny. *Op. Jes.* 23. Tu to się działo, w tym narożnym pokoiu, który wychodzi na rynek. *Teat.* 33, 33. – §. b) Narożna linija. *Tr.*, *ob* przekątna linija, przeciwkątna, węgielna.

NAROŻSWIECAĆ *cz. dk.*, *Boh.* narozjiwcowati, = *sarpe accendere*, ile dosyć porozświecać, hinlänglich überall erleuchten, beleuchten.

NAROZTWARZAĆ *cz. dk.*, wiele poroztwarzać, eine Menge (Getränke) mit Waſſer vermiſchen, wäſſern. Narozstwarzała wina swego, przygotowała Rol swoy. *Bud. Prov.* 9, 2.

NART, – u, *m.*, NARTY *plur.*, kośle, łyże do ślizgania się po lodzie. *Dudz.* 47, *Wlod.*, Schlittſchuhe; (*Boh.* nart *convexum plantae*, b) *corium superius*, *obſtrigillus*; *Rs.* напта sanki Kamczadalskie wązkie obdłużne). Rusini na nartach bardzo prędko po wierzchu śniegu biegaią; a te narty są drzewiane, przydłuższe, żelazem podłożone ze spodu, na dwa abo trzy łokcie wzdłuż; które na nogi miasto trepek włożywszy, kosturkami się przydłuższemi, na końcach zaostrzonemi, podpieraiąc, bardzo prędko wciąż bieżą. *Gwag.* 491. NARTNIK, – a, *m.*, co narty robi. *Tr.*, der Schlittſchuhmacher. – §. Biegaiący na nartach, der Schlittſchuhläufer.

°NARUCZAK, – a, *m.*, (z Ruska z, naręczak, *etym.* ręka), manela, ein Armband; *Rg.* narúkviza, narúčnik,

narùcniza; *Crn.* prerozhniza; *Ba.* narukviça; *Cro.* narukva, narukvicza). Godny naruczak Jowiszowéy ręki. *Pot. Arg.* 177.

NARUMIENIC *cz. dk.*, rumiennо pofarbować, rumienidła nakłaść, roth färben, *Rs.* нарумянить, нарумянивать. – §. narumienić się, nawstydzić się, genug erröthen.

NARUNĄĆ na co *idntl. med.*, runąc uderzyć na co, worauf hin prellen, *Vd.* nareniti). Narunęło czego dosyć, runąc naleciało, es iſt genug hin gefallen.

NARUSZALNOŚĆ, NARUSZNOSC, NARUSZLIWOŚC, -ści, *ż.*, możność być naruszonym, die Verletzbarkeit, *oppos.* nienaruszalność i t. d., *Rs.* нерушимость, ненарушимость, ненредимость, сохранность. Nienaruszalność osoby królewskiéy. *Gaz. Nar.* 1, 249. Nienaruszność, stałość umysłu. *Mącz.*, *virtus*, Unerſchütterlichkeit. NARUSZALNY, NARUSZNY, NARUSZLIWY, -a, -e, -ie *adv.*, podobny do naruszenia, verletzlich, verletzbar, zu erſchüttern; *oppos.* nienaruszalny i t. d., *Rs.* нерушимый, ненарушимый, сохранный, ненредимый, невреждённый. Osoba króla iest nienaruszalną i świętą. *Gaz. Nar.* 1, 285. Nienaruszenie, całość, *integre.* *Mącz.* Wiarę królom nienaruszliwie zachowywali. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 3. Prawa te świątobliwie i *nienaruszenie* zachowane mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. NARUSZYĆ, *f.* naruszy *cz. dk.*, Naruszać *ndk.*, *Boh.* porussim, porauchám; (cf. poruszyć; *Cro.* narusújem *crudeliter verbero*, *saucio*, *deturpo*, *Bs.* narusgiti, izrusgiti *deſtruere*, *manoum reddere*); *Bs.* quariti, sctetiti. *Crn* kershniti, kershnem, kręsnem; *Rs.* нарушить, нарушать; *Ec.* порýшити; nawątlić, narazić, *propr. et fg.*, verletzen, verſehren. Marya syna porodziwszy, panieństwa nie utraciła, ani naruszyła. *Bial. Poſt.* 66. Anka Kassandrę w kościele Pallady w panieństwie naruszył. *Otw. Ow.* 580. Gdy był Daniel wywiedzion z dołu lwów, żadne naruszenie na nim nalezione nie było. *Radz. Dan.* 6, 23, *Ec.* порýха, повреждение; *Bs.* quar, pomankanje, sctetta, *ob.* skaza). Nienaruszony, -ie *adv.*, bezszkodny, nieuszkodzony, *Sr.* 1. bezkodné; *Rs.* сохранный. Tyś mi przyrzekła sekret nienaruszony. *Teatr* 33, 113. Przemysły łakomstwa nas w uczciwych postępkach, nawet i w dobrym sumnieniu naruszają. *Falib.* O. 3. Jad występku mię zaraża; serce moie iuż iest naruszone. *Węg. Mar.* 3, 245, *Slo.* porussený. Jeżeli tęgę, niechby mię *palarnaz (paraliż) naruszył. *Teatr* 8 *b*, 94, der Schlag ſoll mich rühren, treffen. W kościele bez pokuty ia mszą odprawował, tam się wiatrem naruszył, i w febrę gorącą wpadł. *Sk. Zyw.* 2, 251, t. j. nawiało go, die Zugluft wehete ihn an. Apostołowie rozumiejąc, iż Piotra pan starszym po sobie czynił, o to się *naruszyli. *St. Kaz.* 625, t. j. obrusźyli, ſie fanden ſich dadurch beleidigt. Nie mógł człowiek sobie przejednać boga naruszonego. *Bzow. Róż.* 541. NARUSZYCIEL, -a, *m.*, naddarzyciel, der Beſchädiger, Verletzer; *Slo.* ruſſitel; *Rs.* нарушитель, *f.* нарушительница.

NARWA, -y, *ż.*, 1) miasto stoł. Estonii. *Dyk. G.* 2, 200, die Stadt Narwa; 2) Narwa, Narowa, rzéka. *ib.*, der Fluß Narwa, *ob.* Narew.

NARWAĆ, *f.* Narwie *cz. dk.*, Narywać *ndk.*, (*Rs.* нарывать, нарывать, = na wrzód się zebrać; нарывъ, wrzód); wiele podbrywać, viel abpflücken. Niezwyczaynych ziół po pagorkach narwała. *Otw. Ow.* 572. Pobiegł i narwał onego ziola prędziuchno. *Paſt. F.* 317. Wyszedł w pole, aby narwał ziół polnych. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 39. Narwanie członków, iest gatunek wywinienia zaszłego nagle w spoieniu stawowym, nadarzonym przez iaką gwałtowną usilność. *Dyk. Med.* 4, 460, *ob.* naderwanie, naderwać się, das Verreißen.

NARYBEK, -bka, *m.*, młode rybki dla płodu utrzymywane, *Bh.* naſada, potěr): der Fiſchſatz, der Satz, junge Fiſchbrut. Mnich z ikrami je ryby, pan żartuie: księże Ostróżnie, boć się w brzuchu narybek zalęże. *Kchow. Fr.* 126. NARYBIĆ, *f.* Narybi *cz. dk.*, Narybiać *ndk.*, narybkiem opatrzyć, płodem rybnym nasadzić, mit Fiſchbrut beſamen. Różne ryby same przez się narybiaią się i mnożą. *Haur Sk.* 138. Wiesz apostoł siecią schybił, Gdy bóg chciał one narybić. *Myśl. A* 3, t. j. rybami napełnił, fülle ſie mit Fiſchen an. NARYBNY, -a, -e, od narybienia, Fiſchbruts. O gatunku różnym narybnym. *Haur Sk.* 137. – *§. Gnidos narybna. *Zebr. Ow.* 260, *piscosa*, obfituiąca w ryby, fiſchreich.

NARYĆ *cz. dk.*, ryiąc narzucić, aufwühlen, aufwerfen durch Wühlen, *Rs.* нарыть, нарывать.

NARYCHTOWAĆ, *f.* Narychtuie *cz. dk.*, na pewną stronę kierować, wohin richten, die Richtung geben. Tak kulę nagotowawszy, nabiy, narychtuy działo i wypal. *Archel.* 3, 42. Działa wszystkie narychtowali byli na brzeg na te chłopy. *Warg. Radz.* 324. Dział tak wiele na galerach nanosili, do kasztelów narychtowali, nic nie sprawili. *Birk. Kaw. Malt. C.* 3. Narychtuię ia lepiéy przeciw tobie tenże twóy argument. *Twor. Wie.* 78.

NARYSOWAĆ *cz. dk.*, na czym odrysować, nakreślić, worauf hin zeichnen; *Vd.* narisati; *Rs.* нарисовать, начертать, начертывать, начертить, начёртывать.

NARYCZEĆ się, *recipr. dk.*, *Bh.* nařwati ſe, dosyć poryczeć, ſich ſatt und müde brüllen.

NARZAĆ *act. frequ. verbi* Nurzyć.

NARZĄDZIĆ, *f.* narządzi *cz. dk.*, Narządzać *ndk.*, *Boh.* nařjditi, nařizowati *imperare*, *iubere*, *conſtituere*, *Crn.* narédim, narejam *efficere*, *Vd.* naredbati, nareduvati, narediti, narejati; *Cro.* narediti, naregyújem, redim *inordino*, *Hg.* elrendelem; *Rg.* narèditi, naredivati, nareghivati *conſtituere*, *praescribere*, naredba *lex*, *ob.* urządzić, urządzenie; *Ban.* narediti, zapovjedati *mandare*, *committere*; naredba *mandatum*; *Rs.* наряднть, наряжать, назначить, урядить, оздобить, строить, снаряднть, снаряжать uzbroić, wyprawić, opatrzyć, нарядный ozdobny, stroyny). – *Pol.* nagotować, przygotować, naprawiać, *Cro.* odregújem, *Vd.* napraviti, zu rechte richten, zu rechte machen (rechteln Obb.), anrichten. Biesiadę narządzić, *aptare conuiuium*. *Mącz.* Tu krzesło dla starosty, tam dla sędziego, i stołek dla pisarza; wszystko tedy iuż naprządziłem. *Teatr* 7 *b*, 47. Nie podoba-ć się w uczcie, że się podostatku narządziło? *Bud. Ap.* 18. Zabóie, pożary, i inne obrzydłe i okrutne rzeczy, na współobywatelów, na oyczyznę narządzili. *Pilch. Sall.* 103. Żołnierza zbierali, woynę narządzali. *Warg. Cez.* 188. Prokuraci rozbieraią kauzę iego, od ciebie narządzeni. *Birk. Gl. K* 58, naprawieni, nastroieni). Pańska ostrożność wielką mu cześć i chwałę u urzędników

narządzi. *Kosz. Lor.* 60, przyniesie, sprawi, zjedna). – Jozyas narządził kapłany według porządku dni. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 1, 2, postanowił. 3 *Leop.*). – Narządzić się, gotować się, sich fertig machen. Aby was iak smok pożarł, na to się narządził. *Stryik. Tur. K* 3, gotow iest was pożrzeć). Narządził się w drogę w obce strony, *parabat. Zebr.* (*w.* 376, wybierał się, er machte sich auf. Tak się narządź, abyś podłych był sędzią, i poważnieyszych naśladował. *Glicz. Jsocr. Ji* 3. NARZĄDZENIE, – ia, *n.*, *subst. verbi*, nagotowanie, naprawienie, das Zurechtrichten, Anrichten, Zubereiten, die Zubereitung; *Cro.* naredyènye; *Vd.* inaprava, napraulishtvu; (*Bh.* narizeni dekret; *Kg.* náredba *constitutio*, *Crn.* narędba *effectus*, *machina*, *opus*; *Vd.* naredba, z umieszczenie, postanowienie; *Vd.* nared, z ugoda; *Cro.* naredba, z reguła zakonna, nakaz, *Rs.* напряженіе, напряженіе rozrząd, ozdobienie, strojenie, нарядъ naznaczenie, urządzenie, ozdoba, снарядъ przyrządzenie, naczynia, narzędzia. NARZĄDZICIEL, – a, *m.*, narządzający co, przygotujący der Zubereiter, Zurichter, Anrichter; *Cro.* odreditel, nareditel *ordinator*; *Crn.* narednik *effector*, *actor*; *Rs.* нарядчикъ przystaw, dozorca; *Bh.* naríditel práwa *legislator*.

*NARZASZ, n. p. *Jn Pomerania exactionem s. datiam, quae portus, alias* Narzasz *veteri institutione ducum Polonorum vocabatur, tollimus. Vol. Leg.* 1, 177 Cas. Jag. 1454. R.; cf. naras.

*NARZAZAĆ *ob.* Narzezać.

NARZANIEC, – ńca, *m.*, NARZANEK, – nka, *m.*, (*etym.* nurzyć), ziołko Egiptskie, którego głowka, gdy słońce zachodzi, w wodę się kryie, zaś po ranu z słońcem się wynarza, *lotus Aegyptia*, Egyptische Wasserlilien. *Syr.* 1441. Szafran, iacynt, narzanek, zaiętych rozkoszą, Na miękkich głowach lekko nad ziemią unoszą. *Dmoch. Jl.* 2, 52.

NARZEC, narzekł, *f.* Narzeknie *cz. dk.*, (*Bh.* narícnauti, narícy, narekl, narícnu *accusare*, *incusare*, *ob.* narzekać; *Rg.* narecchi, narizati *dictare*, narecchi dan *diem statuere*; *Sr.* 2. narécchi, narizati nazwać; *Rs.* нарицать, нарекáть nazywać; *Ec.* нарицáти appellować, нарекованти, ustanowić uchwalić; cf. нарѣчіе dyalekt ięzyka, cf. narzekać, *Etym.* rzec, rzeknąć); wymówić co, mową oznaczać, aussprechen, benennen, besagen. Abym ci tylko narzekł, a ty skazanie uczynisz, *ut tibi voce praeirem, quid iudicares. Mącz.*; *Nominatio* mianowanie, zdanie imienia, narzeczenie. *ib.* – *§. Narzec, naganić, przyganić, zarzut uczynić, tadeln, vorwerfen, einen Vorwurf machen. Ktoby ławnika na mieyscu sądowym siedzącego narzekł, albo się nań słowy nieuczciwemi puścił, . . . *Szczerb. Sax.* 207. Dziecię może być w prawie swym narzeczone, dlatego że się prędzéy, niźli być miało, urodziło. *ib.* 15, *ib.* 183. – §. 2) Narzec komu co, z przyrzec, przyobiecać, einem etwas zusagen, versprechen. Ludwik Rakuskiemu młodszą corę swoię Jadwigę iuż był narzekł dadź. *Bielsk.* 217. *Deuota sacrificia* ofiary poślubione, srządzone, narzeczone. *Mącz.* Która to iest ta narzeczona Pańska żona? *Teatr* 33, 4. Proszę do siebie bliżéy Mospanie narzeczony zięciu. *ib.* 24 *c*, 47. Pójdź zobacz się z swoią narzeczoną. *ib.* 49.

NARZĘDNY, – a, – e, narządzony, naprawny, opatrzony w co. *Cn. Th.*; zurecht gerichtet (gerechtelt Obb.), zubereitet, versehen. NARZĘDZIE, – ia, *n.*, *NARZĘDY, – ow, *plur.*, *Bh.* nářadi; *Sr.* 2. réd (cf. rzęd); *Sr.* 1. brat (*ob.* grat); *Crn.* orodje, orrodje (cf. oręż; *Ital.* aredo, corredo, Rdsch. Rade), brandna; *Cro.* orudjé, orudelje; *Rg.* orúdje, slogga, halat; *Bs.* orudje, irudje, halat, alat; *Rs.* орудіе, снасть, снарядъ, збруя; (*Rs.* нарядъ, z rozkazywanie, b) narządzanie, ozdoba); instrument, das Instrument, das Werkzeug (cf. naczynie). Narzędzia nazywają się wszelkie instrumenta, służące do rożnych kunsztów. *Jak. Art.* 3, 304. Narzędzia *instrumenta*, narzędzia obeym iące, *vasa* naczynia. *Krumf. Chy.* 18. Narzędzia do zębów wyrywania: klucz, pelikan, kleszcze, kruczy nos, pręt. *Czerw.* 31. Trąbami, organy, i wszystkiém narzędziem należy go chwalić. *Zyw. Jez.* 28, całą kapelą). Skład narzędzi *Rs.* збруеноложéніе. Narzędzie zmysłowe, organum, *Ec.* чувственное, чувственно. – *Fig.* Ty widzę urodziłeś się na to, abyś był narzędziem udręczenia mego. *Teatr* 53, 20. Precz ztąd zazdrość i niezgoda, wy – ście zgryzoty narzędzie! *Teatr* 56 *c*, 130. – §. b*) narzędy, z naczynia, statki, sprzęty, Gefäße, Geräthe. Przedtym wino w wykopanym dole deptali, iako dziś depcą, ale inaze od tego narzędy mieli. *Sekl. ad Matth.* 21. Jedliny bardzo potrzebuią do okrętów i narzędów morskich. *Urzęd.* 323. Część narzędów próżnych. *Archel* 2, 12. O narzędach do strzelby należących. *ib.* 15. Narzędy konia wierzchowego. *Tr.*, z rząd, das Reitzeug. NARZĘDZIOWY, – a, – e, instrumentalny, Instrumental-. Muzyka głosowa i narzędziowa. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12.

NARZEKAĆ, – ał, – a, *intr. ndk.*, *Bh.* narícati, narícnauti, narícy, *ob.* narzec), hołekowati (*ob.* gorzéy, *gorze); *Slo.* narícam; *Bs.* naricjati; *Rg.* narizati; *Cro.* narekujem; *Dl.* lelekam; *Sr.* 2. še sjamrowasch; *Sr.* 1. wobstorjuju so, jawoscju *ob.* žałość); *Crn.* klagovati, jamrati, *Vd.* toshit, se pertoshit (*ob.* *tążyć, tęsknić); (*Rs.* нарекáть, нарицать nazywać, mianować, *ob.* narzec); *Rs.* вопить, возопúть, возопіять, навопить, взвопить, навизжáть, сѣтовать, нажáловаться; (*Ec.* нарицáти appellować); *Ec.* плачевóпьсповати; *Etym.* rzec, rzeknąć), z biadać, lamentować, wehklagen, klagen. Panna narzekała: nędzna ia sierota, dzisia do kogoż się ia skłonić mam! *Pieśń. Kat.* 53. NARZEKANIE, – ia, *subst. verb.*, lament, lamentowanie, biadanie, das Klagen, Wehklagen, die Klage; (*Bh.* narek *accusatio*; *questus*, *querela*); *Bh.* hore, hoř (*ob.* gorzey, *gorze); *Vd.* poteshava, poteshba, teshava, nadługa, riva, teshkuft (*Vd.* nariekanie, z oznaymienie); *Cro.* tùsba; *Dl.* ukor; *Bs.* tusgba (*ob.* *tążba); *Sr.* 1. jawosći *ob.* żałość); *Rs.* горевáнье, сѣтованіе, вопль; *Ec.* плачевольствіе; (*Rs.* нареканіе, нареченіе mianowanie, nazywanie, naganienie). NARZEKALNICA, – y, ż., NARZEKALNICZKA, NARZEKACZKA, – i, ż., płaczka, która się na płacz, narzekanie, biadanie, i lamenta przy pogrzebach naymuie, das Klageweib, die Klagefrau; *Fg.* narikaviza, naricjuscja, narikúscja, toxbèniza, plakkaviza; *Vd.* toshniza, shaluvanka, plakaviza; *Cro* narekavicza, narekuasa, jaukaricza; *Rs.* визгунья. *Praeca* naiemna niewiasta ku opłakowaniu a obżałowaniu czyiéy śmierci, iako u Rusi i u Litwy był obyczay, który ieszcze niektorzy

którzy zachowywuią. *Mącz.* Zwołaymy narzekalnic niechay go żaluią, Niechay nad grobem iego wszyſtko lamentuią. *Groch. W.* 521 *et* 519. Przyzowcie narzekalnic, niech uczynią nad nami lament. *W. Jer.* 9, 17, narzekaiących niewiaſt. *Bibl. Gd.*). Przyzowcie narzekaczek. *Budn. ib.* Wołaycie narzekalniczek, płaczliwych niewiaſt, niech przyydą, niech nam smutną pieśń zaczną. *Sk. Kaz.* 180. Proch matki saméy, były i drugie tam narzekalnice, które z lamentem czyniły płakanie, z Martą, Maryą z Magdalu, i ſioſtry Maryę, które przeymował żal ottry. *Odym. Su.* 3, *Aa* 3 *b.* NARZEKALNIK, - a, *m.*, NARZEKACZ, - a, *m.*, płaczek, ſkwierkliwy, ein Klagender, der immer klagt und lamentirt; cf. Skarga); *Bh.* tužebnik; *Sr.* 1. wobſkorjiwaté, wobſkorjupné; *Bs.* tugbgljv, tusgiv, koj se tusgi (cf tęskić); *Rs.* вязгунъ, вязгливый. Szemrzacze, narzekacze. *Radz. Jud.* 16. (*Bh.* nařikawy *querulus*; *Bh.* Nařikliwé ſpis, paszkwil).

NARZEKTAĆ się, *F.* narzekce się *Rec. dk.*, do woli porzektać, ſich ſatt klágen. Nie inaczey, gdy sroki za sową latáią, Narzektawszy się darmo, nic za to nie maią. *Rey Wiz.* 55.

NARZEZAĆ, *NARZAZAĆ *Act. ndk.*, wiele porzezać, *Bh.* nařezati, (nařezaný = *incisum*; *Cro.* narezavam; viel zerſchneiden, zerhauen, abſchneiden, klein ſchneiden. Tatarowie po wygranéy dziewięć worów wielkich, u zabitych ludzi uszu narzezali. *Gwag.* 53. Narzazał prorok byków i drobu. *Budn. Num.* 22, 40, dał nabić wołów. *Bibl. Gd.*) et ſchlachtete viel. *NARZEZACZ, - a, *m.*, narzezający czego dosyć, *Vd.* narezhuvauz. NARZNAĆ, *F.* narznie *Act. idntl.*, NARZYNAĆ *ndk.*; *Bh.* narižnauti; *Sr.* 2 narežaſch; *Sr.* 1. narižu, narižem, narižam, narezuvu; *Vd.* narezati, narezhuvati; *Bs.* narizati; *Rs.* нарѣзать, нарѣжу, нарѣзываю, надрѣзать, надрѣзывать; naderznąć; *ob.* nacinać, nakarbować, einſchneiden, einhauen, längs aufſchneiden. Koniowi w uszu żyły na krzyż narzniy, aż z nich krew póydzie. *Lek. Kon.* 18. Narznienie, narzynanie, karbowanie liścia etc. *incisura. Cn. Th.* Einſchnitte, zackiger Rand; *Slo.* Sſtrebina cf. strzępić, nastrzępić, nařezáni zubkowaté; *Bs.* urizak, riz; *Vd.* narez, narezanje; *Crn.* sarẹsa; *Ross.* надрѣзъ, порѣзъ, подрѣзъ, зарубъ, зарубина, зарубень, зарубка, назъ. Narzynany, nacinany, karbowany *serratus. Cn. Th.* zackig, gekerbt.

NARZUCIĆ, *F.* narzuci, *Act. dk.*; NARZUCAĆ, *ndk.*, wiele na iednym mieyscu rzucaniem natłoczyć, namiotać, nasikać; lub też rzucić na iakie mieysce; viel hinwerfen, wohin werfen; *Bh.* nahazeti, nahazowati (cf. nagodzić); *Vd.* nametati, namezhem, namezhuvati, navrezhi, naporimti, nariniti, gornariniti, gornatishati, persiliti, napersilit; *Bs.* nametati, nametatti, navrricchi; *Ross.* наметать, намечу, наметывать, наворотить, наборачивать, набросать, набрасываю, накинуть, накидывать; *Ec.* возверзати, возверзнути. Ulice narzucane ciałami ludzkiemi. *Tward. Wł.* 100. - b) narzucać u mularza, wapno rzadkie lub gips kielnią rzucać na ścianę, gzyms lub trzcinowanie. *Mąg. Mſk.*, anwerfen, bewerfen, mit Kalk bewerfen. Narzucać na kogo, namiotać nań, *fig.* na szyię, na kark mu rzucić, einem etwas über den Hals werfen, ihm eine Laſt aufbürden, ihm etwas aufdringen. Któreż mocarſtwo ma

prawo drugiemu narzucać konſtytucyą, a przeciwność takowemu narzutowi brać za słuszny powod do woyny? *Uſt. Konſt.* 2, 40. NARZUT, - u, *m.*, narzucanie na kogo, ciężar, brzemię mu nałożone, *Boh.* namitka; *Vd.* namet, nametanje (cf. namiot); *Rs.* накидка; die aufgebürdete Laſt, das Aufbürden, die Bürde. Stara się, aby się miścił swemu boiarowi, iak i publicznym narzutom. *Mik. Obs.* 23. Troſkliwością naszą ieſt, od narzutu praw przemocy uchronić się. *Gaz. Nar.* 2, 319. Rozumem wyjść się trzeba z tych niesłusznych narzutów, które zmyślona natury władza swoim podaie prawem. *Zab.* 8, 260. Panowie na Ukrainie narzuty wódki na poddanych robią, to ieſt, wiele który gospodarz wódki wypić powinien, nakazuią. *Perz. Lek.* 258. Gdy ślepym dobrem narzutem szczęście cię obdarza Ty się nie miéy za pana, ale za włodarza. *Pilch. Sen. liſt.* 52. - 2) NARZUT, - a, *m.*, *person.*, wtręt, wlaz, intruz, ein Aufgedrungener, ein Uſurpator. Wkrotce tyrzał Halicz nowego w sobie narzuta. *Nar. Hſt.* 4, 66. NARZUTNY, - a, - e, NARZUTNIE *adv.*, przymuśny, mimowolny, aufgebürdet, aufgedrängt. Z nieposzanowaniem narodu, narzutnie swoie delacye wpychał. *Przeſtr.* 112.

NARZYNAĆ *ob.* Narznąć.

NAS (*Bh.* nás) *Genit. Accus. et Local. Plur. Pron.* Ja, *plur.* My.

NASAD, - u, *m.*, NASADA, - y, *f.*, na czym się co nasadza, zasadza, grunt, bazys, worauf etwas geſetzt und gegründet iſt, der Grund, der Boden, die Fläche. *Crn.* nasad = pokład do mlocenia; *Rg.* násad rjeppe *solum rapis consitum.* Ostrokąt i rozwartokąt, wyrysowane na iedney nasadzie. *Cyan. Log.* 128. Górę wielką z nasady podważywszy z dołu, Wpół ią chylą z wszystkiemi sosnami pospołu. *Przyb. Milt.* 182. - §. nasad, *Boh.* nasada rękoieść, trzonek, der Stiel. Dyana rzucony grot z nasadu zerwała *ferrum solanti abſtulit iaculo. Zebr. Ow.* 199. Z któregoby to lasa nasad był takowy, dawno się wodzę myślą, *haſtile. ib.* 181. (2. *Bh.* nasad narybek *ob.* nasadzić ryby). - §. *per excell.* nasad pługowy, kroiowy, lemieszowy, drzewo w które się kroy lub lemiesz osadza. *Wład.*, cf. ſtyk, kosica, der Pflugbaum, Pflugbalken, Grendel; *Boh.* pláz; *Slo.* plužina, ſtyk; *Sr.* 1. pwužna hwowa, pwužna wopatka; *Cro.* gredelj; *Bs.* zubać od ralla. - §. Nasad wozowy, z spód wozowy, na którym pudło leży; das Geſtelle eines Wagens. Nasady u wozów bywaią sosnowe, wierzbowe. *Kluk Rośl.* 2, 164. Kobelica do wozu przyſtawiona, niższa bydź ma, niż ieſt nasad wozowy, na którym drzewo leży. *Rog. Doś.* 3, 32. Łoża armatne powinny mieć swoię przodkarę; ta ſkłada się z osi, złączoney z nasadem *sellette*, z dwóch kół, z dyszla etc. *Jak. Art.* 1, 271. - §. *Nasad albo łodź bardzo prędka *liburnum. Mącz.* ein leichter ſchneller Kahn. *Biremis* łodź, okręt albo nasad o dwu rządziech wioseł. *ib.*; *Rs.* насадъ gatunek większych ſtatków wodnych). - b) *poet.* to co się na czym nasadza, nasadzenie, das was auf etwas geſetzt und geſtellt iſt, der Aufſatz. Posadzkę iacynt, szafran i fiołek zpołem W sześte nasady haftem wieńczyły wesołym. *Przyb. Milt.* 123. Znać było mądrego cieślę z drzwi rzemiosła, Gdy na złotych zawiasach nasada się wzniosła. *Przyb. Milt.* 150. - c) nasada ſtrzelby, nasad u piłki ſtolarſkiey *Tr.*, osada, der Schaft,

das Geſtelle. – 2. *moral.* nasad, nasada na kogo, naprawa nań, zasadzka, kluczka, Anſtiftung wider jemand, Falle, Schlinge fur ihn, (*Crn.* nasad *esca*). Z nasady złośliwych, zamordowano twego kolegę. *Stas. Num.* 2, 8. *Wiśn.* 409. Z takiego nasadu uyść niepodobna było. *Pot. Arg.* 471. Ktoby na kogo z nasady cisnął, iżby umarł, mężoboycą ieſt. *Radz. Num.* 35, 20, z zasadzki. *Bibl. Gd.*). – 1. NASADKA, – i, ż., łapka, łapica, eine Falle. Na liszki, tchorze i tym podobne zwierzęta trzeba nasadki ſtroić. *Cresc.* 582. Lis umierający rzekł: żadnéy nasadki, ani sidła myśliwców nie będę się ſtrachał. *Ezop.* 103. 2. NASADKA *ob.* Nasiadka. NASADZIĆ, *F.* Nasadzi *Act. dk.*, Nasadzać *ndk.*, *Bh.* naſazowati; naſazeti, naſaditi; *Vd.* nasaditi, nasajati; *Crn.* nasadim; *Cro.* naszagyam, naszagyújem; *Rg.* nasáditi; *Bs.* nasaditi, nadosagyam; *Ross.* насади́ть, наса́живаю; *Ec.* насаждаю. – a) Nasadzać czego na polu, w ogrodzie, viel einſetzen, viel pflanzen, viel ſtecken, nach einander bepflanzen. Nasadziłem sobie winnic, nasadziłem w sadach drzewa. *Bud. Eccles.* 2, 5, naszczepiłem. *Bibl. Gd.*). Nabudowałem sobie domów, i naszczepiłem winnic, naczyniłem sadów, a nasadziłem ie wszelakich drzew. 1 *Leop. Ec.* 2, 4–7. Postawił oltarz Baalowi i nasadził gay. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 33. – *similiter:* nasadzić wsie, ulice, domy, z powyſtawiać; *n. p.* Ku murom w Stambule różne narody swoie ulice nasadzone maią. *Star. Dw.* 9. – §. Nasadzić narybkiem ſtaw *Tr.*, narybić go, einen Teich mit Fiſchbrut beſetzen, ihn beſaamen; *Bh.* naſad narybek. – c) nasadzać kokosz, z podłożyć iey iaia, *Rg.* nasaditi kokosc, eine Henne ſetzen, ihr Eyer zum Brüten unterlegen. W Egipcie kurczęta rodzą się bez nasadzenia kokoszy, w piecach. *Bot.* 218. W nasadzeniu gęsi upatrować tego, aby iey własny był owoc. *Haur, Sk.* 123. – *aliter* n. p. Jaiec nakupić, pod *kokosz nasadzić*, tedy się to wylęże. *Haur. Ek.* 76, podłożyć pod kokosz, kokosz na nich nasadzić; *ob.* nasiadka. – §. nasadzać ſiekierę, młot, włocznią, z osadzać, auf den Stiel ſetzen, mit einem Stiel verſehen. Nasadzić fuzyą *Tr.*, w osadę wprawić, ein Gewehr ſchäften. Nasadzić armatę *Tr.*, z na łożach osadzić, eine Kanone auf die Lavette bringen. – e) nasadzić czym *propr. et fig.* przyprawić, przyozdobić, womit beſetzen, ſpicken, beſtreuen, ſchmücken. Kielich z kryształu, nasadzony kamieniami. *N. Pam.* 16, 16. Słowy cudnemi i przebranemi rzecz ozdobną i nasadzoną do wszyſtkich miał. *Warg. Wal.* 280. – 2. Nasadzić, z narychtować, wohin richten, die rechte Richtung geben. Hetman lud po gotowiu uszykowany ma, w sprawie ſtoi, ſtrzelbę nasadza, ſtraży czuć rozkazuie. *Zrn. Pſt.* 2, 451. Lutnia odſtroiona, gdzie głosy so zgodnéy a miſternie nasadzonéy melodyi wykroczą, ieſt obraźliwa. *Zrn. Pſt.* 3, 514. – Nasadzić, naprawić, naslać, naſtroić na kogo, zasadzić, gegen etwas anſtiften, anbetzen. Gdzie djabeł nie może, tam nasadzi babę. *Zabł. Fir.* 75. Zawsze bądź gotów przeciw nasadzaniu chytrości nieprzyiacielſkich. *Ezop.* 122, Nachſtellungen; *Rs.* наса́живаніе, наса́дка, насажде́ніе. Nasadzić się na co, usadzić się, ſich worauf ſteifen, ſteif und feſt darauf ſetzen, durchaus haben wollen. Nasadził się Herod, aby dzieciątko ztracił, lecz bog syna swego oswobodził. *Bial. Poſt.* 120. Gdy się lis na cudze zdrowie nasadza, Rad też sam ku sidłu przychadza. *Sien.* 287, t. i.

zasadza się na cudze zdr., er ſtellt ihm nach. NASADZICIEL, – a, *m.*, der Anſetzer, Aufſetzer, Beſetzer, Nachſteller, *Rg.* nasaditegl *sator*; *Rs.* насели́тель osadziciel, *w rodz. żeńſk.* nasadzicjelka.

NASALAĆ *ob.* Nasolić. NASALACZ, – a, *m.*, rosolowych rzeczy, zwłaszcza ryb etc., zaprawiacz, *salsamentarius. Cn. Th.* 929, der Einſalzer, Einpökler.

NASCHNĄĆ *idntl. niiak.*, Nasychać *ndk*, *Vd.* nasehniti, *Rs.* насо́хнуть, насыха́ть, насо́хлый, po wierzchu, lub też na czém z wierzchu przyschnąć, antrocknen, aufgetrocknen, auf etwas klebend trocken werden.

NASCHWAŁ *ob.* Schwał. NASCI *ob.* Na! Nać! *Interj.* *NASCIE, – ia, *n.*, z Nayście *Subſt. Verbi* Nachodzić, nayść. ... NASCIE, *Vd.* ... naiſt, i. e. *Vd.* nadesat, *additum nomen primis numeris, auget illos denario, ut* iedenaście, t. j. iedenaście na dziesięć; *Cro.* jedan na deset; *Vd.* ennajſt, *Bh.* gedenaest; *Rs.* одиннадцать; dwanaście etc. cf. kilkanaście; cf. ... dziesiąt.

NAŚCIEBAĆ, *cz. dk.*, nawlec na nitkę, nasilić, aufſädeln. Niektórzy naściebawszy piwoniowych ziarnek na sznurek, dzieciom na szyię zawieszają miasto paciorków. *Syr.* 786.

NAŚCIELAĆ *ob.* Naslać. NAŚCIELISKO, – a, *n.*, n. p. Mało pomogło ono naścieliſko z koców, namiotów, bo wiązneli rzeſko. *Bial. Odm.* 49, ladaiakie nasłanie, ſchlechte Streue, ſchlechtes Lager, Unterlager. NAŚCIELNIK, – a, *m.*, deka, naſtołka, naścielnik, *ſtragulum*, *Ursin. Gr.* 132, eine Decke, ein Teppich, deka na konia, przykrycie, *Włod.* eine Pferdedecke. (cf. woyłok) *Ross.* насти́лка naścielanie, naściołka, nasłanie; podeszwa wewnętrzna we buwiu.

NAŚCIERZY, – ów *plur.*, ziele, *lunaria*, Mondenraute. *Tr.*, czy nie raczey: podeźrzał?

NAŚCIGNĄĆ, *F.* Naściguie *Med. idntl.*, nadążyć, przybiedz, herzueilen; *Rs.* настичь, настига́ть, *Sr.* 1. naścies buyu. Maślausz, nie czekaiąc naścignienia posiłków Pruſkich, Kazimierzowi bitwę daie nieodwłocznie. *Krom.* 91.

NAŚCINAĆ, – ał, – a *Act. ndk.*, wiele pościnać, viele nach einander hinrichten. Głowy wodzów na palach po mieście noszą, drugie przed Syllę na ziemię rzucali, Tam było znać, iak wiele ludzi naścinali. *Bard. Luk.* 22.

NAŚCIOŁKA *ob.* naſtołka.

NASEP, – apu, *m.*, *Bh.* náſep, naſyp, bra*gger*, *vallum*; *Slo.* náſyp, hať; *Vd.* nasip, sep, sasip, shutina; *Crn.* sashop, nasip (= okop, szaniec); *Cro.* naszip, namet; *Rg.* násap, nasmèt, zaſlava; *Bs.* nasap, zasutje (*ob.* suć, zasuć); *Dl.* nassap; *Rs.* насыпь, насы́пка, насыпа́нїе, прися́па, примет (на́спь lichwa z pożyczanego zboża); ziemia nasypana, nasuta, grobla, okop (cf. *wysep, wyspa); aufgeſchüttete Erde, ein Erdhaufen. Około drzewa, które na zimę ma bydź sadzone, lepiéy ieſt, nasep uczynić ku górze z ziemi i dobrze obtłoczyć. *Cresc.* 118. Tarnie wysoko wzrosło, iak ieſt nasep grobli. *ib.* 21.; *ob.* nasypać, naspa,

NASĘPIAĆ *Act. ndk.*, Nasępić, *F.* Nasępi *dk.*, nieco zasępić, etwas düſter und finſter machen. Widzisz Tezeusza między bohaterami z nasępioną twarzą. *Tr. Tel.* 370. *Rg.* nàsupitise; *Rs.* насу́питься.

NASEŚCIE, n. p. od *naseście* pismo wzięli, od *naseście* się tego nauczyli. *Zrn. Pſt.* 47. od *nas* wzięliście, nauczyliście się.

NASIAĆ, *F.* Nasicie *Act. dk.*; NASIEWAĆ *ndk.*; *Boh.* na-

ſyti; *Vd.* nasjati; nasjevati, nashjvat; *Sr.* 1. **naßéhwam, naßahpu**; *Rg.* nassjati, nasjevam. *Ross.* насѣять, насѣивать, dosyć posiewać, nasienie porozrzucać na roli, **ausſäen, hinſäen, ausſtreuen**; *propr. et fig.* Taki uczynek wiele niezgody nasiał. *Sk. Dz.* 746. „Nasiewał niezgody między bracią Ruską. *Birk. Ek. O b.* Tam tak wiele wysp, iż zdaie się, iakby nasiano. *Bot.* 41. Nasiało się teraz złych pieniędzy *Tr.*, t. i. porozchodziło się wiele.

NASIADAĆ *Med. ndk.*, NASIEŚĆ, NASIĄŚĆ, *F.* nasiędnąć *dk.*, siadać na czym, *Sr.* 1. **naßebuyu, naßébuwacj**; *Vd.* nasedeti, nasiedati; *Rg.* nadsjésti, nadsjedam; *Ross.* насѣсть, насѣдáть, надсѣсть, надсѣдáть, насидѣть, насиживать; **ſich worauf ſetzen**. Nasiada kokosz, = siedzi na iaycach. *Cn. Th.*, die Henne ſitzt, brütet. Nad drzewem tym ptaki się gnieżdżą, iayka nasiadają. *Bard. Tr.* 272. Skorupa iaia coraz cieńsze, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka. *Sak. Pr.* 179., *Ross.* насѣдка, насижéнїе. Orlica nasiedząc, swe dzieci skrzydły ogrzewa. *Gęb. Hym.* 298. Kokosz każda radaby nasiedziała, ieno lecie rychléy kurczęta wylęże, niźli w zimie *Spicz.* 148. Gdzie góry nasiedzą, tam się mysz wylęże. *Kosz. Lor.* 115. – §. Prac odwykłym, na wały morskie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. *Zebr. Ow* 361, *rursus inire fretum*, wsiadać na okręty. NASIADKA, NASADKA, – i, *i. Rs.* насѣдка, samica na iaykach nasiadaiąca, kokosz, indyczka, gęś, *Rg.* kvóčka, kokosc nassaad, ena; (*Rs.* насѣдъ kielek w iayku, zaśniad, насѣсть, насѣсника grzęda kurza), **der Eyer brütende weibliche Vogel, z. B. die Glucchenne, Brütgans etc.** Nasadki, kokosze siedzące na iaiach. *Haur. Sk.* 120. Kokosze nasiadki tak opatruy, aby ustawno we dnie i w nocy siedziały, z gniazda nie schodząc, chyba ieść abo pić. *Cresc.* 582. *Ova gallinis subdere*, pod nasiadki iaiec nasypać, nasadzić na iaycach. *Mącz. Pleiades* gwiazda, pospolity lud zowie nasiadką z swemi kurczętami. *Mącz.*, *ob.* baby, **das Siebengeſtirn, die Gluckerinn.** NASIADŁOŚĆ, – ści, *f.*, dosyć wielka osiadłość, ludność, *Bs.* naseglienje, **die Bevölkerung, Menge von Niederlaſſungen, zahlreiche Einwohner.** Masowsza państwo, które wziął puste, dziwnie gęste nasiadłością zamnożył. *Warg. Wal.* 276. Przez. za[illegible]szczenie i nasiadłość rycerstwa onych kraiow, ustawuiemy seymik w Haliczu. *Herb. Stat.* 257. NASIADŁY, – a, – e, a) zamieszkany, **bewohnt.** *Ross.* насѣлый (cf. osiadły). Kraina ta pogaństwem nasiadła. *Nar. Hſt.* 4, 83. Kray przedtym nasiadły, dziś wody, *habitabilis. Zebr. Ow.* 208. – Ziemia zmłodniała, zielem i trawą, nasiadła, *mollia pabula surgunt. Zebr. Ow.* 169, okryta. – §. ludny, zaludniony, dobrze osiadły, *Bs.* naseglien, **zahlreich bewohnt, angebaut, bevölkert, volkreich**; Nienasiadły, nieludny, nie osadzony dobrze. *Cn. Th.* Dla poznania, które są kraie bardziey nasiadłe, kładę tu każdego liczbę mieszkańców z proporcyą iego wielkości. *Wyrw. G.* 181. Nasiadła i urodzayna Francya, *fertilis hominum frugumque. Mącz.* Wyspa ta iest znaczniey[illegible]sza od pierwszéy, i *nasiedleysza*, bowiem pełna ludzi chrześciańskich pobożnych. *Bot.* 4, 128. – §. 2. nasiadły, = osiadły, mieszkaiący, **wohnhaft, ſeinen Sitz habend.** Zebrało się do niego mnóstwo nasiadłego po włościach okolicznych ludu. *Nar. Hſt.* 2, 406. Lud to dziki i nienasiadły, *Pilch. Sall.* 252, t. i. bez siedliska pewnego). – b) nasiadły w kupie *Tr.*; krępy, **kurz und dick, unterſetzt.**

NASIARCZYĆ *cz. dk.*, siarką napuścić, natrzeć, **beſchwefeln, mit Schwefel beſtreichen, anmachen**, *Rs.* насѣрить.

NASIEC, *F.* Nasiecze *Act. dk.*; NASIEKAĆ *ndk.*, NASIEKIWAĆ *Freq.*; *Bh.* naſekati; *Slo.* naſekat; *Sr.* 2. naßéj; *Crn.* nasękam; *Vd.* nasekati, nasiekati, navsekati, gorvsekati, gorvsekuvati, gerporsekati; *Cro.* naszekujem; *Rg.* nassjecchi; *Rg.* nasiggati; *Rs.* насѣчь, насѣкáть, насмерáть, nacinać, narzynać siekąc, **einhauen, einkerben, einhacken.** Na wyspie tey piią soki, co ciecze z pewnych palm nasiekanych. *Boter.* 246. O baniek ſtawianiu i o nasiekiwaniu. *Rey. Cyr.* 2, 127. Ręka iego tak spuchła była, iż cyrulicy mieli mu nasiekiwania *scarificationes* uczynić. *Scheidt* 212. Od kiia padł nasiekanego. *Bard. Tr.* 445, *ob.* nasiek, nasiekaniec). Chłop ma bydź iak nasiekany kiy, *forma viros neglecta decet. Ryc. Ap.* 4. – b) dużo pokosić, **viel mähen.** Nasiekli na łące. *Tr.* – c) Nasiec chłopca *Tr.*, nachłostać, **auspeitſchen.**

NASIEDLIĆ *cz. dk.*, w siedliskach osadzić, **anſiedeln, zaludnić, bevölkern**, *Rg.* naselitti; *Bs.* naseliti, *Rs.* насели́ть, насели́ть. *NASIEDLICIEL, – a, *m.*, osadziciel, **der Anſiedler, Bevölkerer**, *Rs.* насели́тель; (*Ec.* насе́льникъ *indigena*).

NASIEDZIEĆ się *recipr. dk.*, do uprzykrzenia sobie długo posiedzieć, **ſich ſatt und müde ſitzen**; *Bh.* naſidětí ſe; *Rs.* насидѣться, насижива́лось; cf. nasiadać, nasieść.

NASIEK, – u, *m.*, NASIEKANIEC, – ńca, *m.*, kiy nasiekany, i ćwiekami obity, w Krakowsk. kitayka; *X. Kam.* **ein Knorrig gekerbter und mit Zwecken beſchlagner Prügel, ein Knorrenknüttel.** (*Rs.* насѣ́чка nasiecznie, narznięcie; demeszkowanie; насѣко́мое insekt, przewięz). Zagami nie chodzili. *Haur. Sk.* 228. Już mię, gdy wszyſtkich trzyma w łożach sen głęboki, Nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 345, *Koss* – *§. Siekierą i nasiekiem drzwi iego obalili. 1 *Leop. Ps.* 73, 6, toporem. 3 *Leop.*).

NASIENIE, – ia, *n.*, *Bh.* ſemeno siemię, *Lat.* semen; *Sr.* 1. ſymio, ſchmo; *Sr.* 2. ſzemé; *Crn.* sejme; *Vd.* seme, seime; *Cro.* szeme; *Rg.* sjemme; *Rs.* сѣмя, **der Same** (*ob. etym.* siać). Nasienie ma w sobie sposobność, za dostaniem się w zdatną ziemię, wyrosnąć w taką samę roślinę, iaka iest ta, na którey doyrzało. *Botan.* 130. Jakie nasienie, taki też owoc. *Stryik. Gon. h* 2. Nasienie iest to ziarno, z którego, iak z iaia, wywiia się roślina. *Kluk. Rosl.* 1, 9. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wzdy aztychuiąc do tego, co z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gor. Sen.* 200. – b) nasienie zwierzęce, ludzkie, **der Saamen eines Thieres, des Menſchen**; *Bh.* w. tal. Nasienie męzkie, humor żółtobiały, kleiſty, w iądrach oddzielony. *Krup.* 2, 149. Kto cierpi nasienia płynienie, nieczyſty będzie. *Leop. Levit*, 15, 2. **Nasieniapleniec* seminifluus. *Zygr. Pop.* 344. – 2. *transl. met.* nasienie, = dzieci, potomſtwo, **Kinder, Junge, Nachkommen.** Sępów nasienie drzewo na swych gałęziach dźwigało. *Hul. Ow.* 79. NASIENIOWY, – a, – e, od nasienia, **Samens-**, *Sr.* 1. ſchmenowé; *Vd.* siemni; *Rs.* сѣ́менный. Naczynia do ziąder idące nasieniowemi nazywamy. *Krup.* 2, 131 *et* 3, 38. NASIENKO, NASION-

KO, - a, *n.*, *dem. nom.* nasienie; ziarnko nasienne, ein Samenkörnchen; *Rs.* семечко. Rzuć nasienko pociechy w iego utrapieniu. *Przyb. Ad.* 206. NASIENNIK, - a, *m.*, ogrod dla nasion, mieysce dla wychowania młodocianych roślinek, ein Samenplatz, Samenbeet *seminarium. Cn. Th*, nasiennik, plonnik. *Dasyp. Jii.* szczepnik, *Volck.* 875., *Sr.* 1. schmenstwo. - §. nasiennik, ogórek, melon, arbuz, przeyźrzały, na nasienie zostawiony. *X. Kan.* Samengurke, Samenmelone; *Rs.* сѣменникъ. - *Fig.* Mienie założyła z niezgod pobratanych nasiennik rzeczy i świata osadę. *Morszt.* 6. NASIENNY, - a, - e, nasienie rodzący. *Cn. Th.*, *Ross.* сѣменоносный, samengebend, samenerzeugend. - b) od nasienia Samen-.

NASIERSZAŁY, NASIERSZONY, - a, - e (*Etym.* sierć), naieżony, sträubig, struppig, *Hispidus* od szczeciu kudlaty; nasierszony. *Mącz. Sentus* nasierszały, naieżony, roskudlany. *ib.*

NASIEWAĆ *ob.* Nasiać; *Nasiew *ob.* wysiew.

NASIĘŻRZAŁ, - u, *m.*, (*Etym.* *inzeć, : patrzeć) *Ophioglossum Linn.* Natterzunge, rośnie po lasach ciemnych; w Maiu ma tylko ieden list, i z niego prętoczek, bez znacznego kwiatu klokowaty. *Kluk. Rosl.* 2, 239., *Syr.* 650. cf. wołowy ięzyk. - NASIĘŻRZA, - y, ż., *philtrum*, trunek, konfekt albo potrawa, albo wab nieiaki, który w gamractwie dla miłości bywa zadawan; nasięźrza, szalona miłość, poydź za mną, niektórzy zowią. *Mącz.*

NASILIĆ *Act. dk.*, Nasilać *dk.*, nawlóczyć na nitkę, naściebać, *Rs.* низать, нанизать, auf einen Faden auffädeln. Grzybow, paciorkow nasilić. *Urn.* *NASIŁOWAĆ *cz. ndk.*, usilnie nacierać, mit Gewalt losdringen, zwingen, *Vd.* nasiliti, natisnuti. Będą krzyczeć dla nasiłowania mocnych okrutnikow, i *Leop. Job.* 35, 9, usiłowania 3 *Leop.*). Nasiłuiąc wielką mocą, mieysca otrzymali, *ib.* 2 *Mach.* 10, 17. NASIŁSK, - a, *m.*, *Neosellia*, miasto w Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 200. eine Stadt in Masovien. NASIŁOW, - a, *m.*, miasto w powiecie Oszmiańskim. *Dyk. G.* 200. eine St. in Litth.

NASINIĆ *cz. dk.*, sino czyli niebieśko nafarbować, blauen, blau färben. *Rs.* насинить.

NASIONKO *ob.* Nasienie.

NASIWIEĆ, *F.* Nasiwicie *Neutr. Dk.*, nieco siwym się stawać, podsiwieć. *Wlod.*, etwas grau werden. Już nasiwiał. *Cn. Th.* 453.

NASKAKIWAĆ, Naskakuie *Med. Frequ.* NASKAKAĆ *Contin.* NASKOCZYĆ *F.* naskoczy *dk.*, Naskokuąć *Idntl.*, *Bh.* naskočiti; *Sr.* 1. naskakuyu, naskocyu; *Vd.* naskozhiti, naskakati, naskashiti; *Dl.* naskocsiti; *Cro.* naszkochujem, nadszkakujem; *Rg.* naskocsitti, naskaacem, nadskocitti, nadskocivati; *Bs* naskóciti, nadskociti; *Rs.* наскочить, наскакать, наскакивать, напрыгнуть; *Ec.* наскакую, напрядаю; *distinguas* nadskakiwać komu); nagle się porwać, aufspringen. Naskoczyć na kogo, naskoczyć kogo, perwać się na niego, natrzeć nań, napaść, über einen herfallen, auf ihn losspringen; *Bs.* nascociti, napadati; *Rg.* nadskocsitti tkoga). Naskakiwanie na cudzą dyecezyą nienależnego pásterza. *Vers.* 32, napaść). - §. *neutr.*, nagle napuchnąć, nabiedz, nabrzmieć, schnell aufschwellen, aufspringen, auflaufen. Dymienice, gdy naskakuią na słabiznach, lekarstwo to je rozpędza. *Syr.* 1043. Zaśniałości na ciele z naskoczenia krwi za skórę.. *ib*, 185. Dymienice mu naskoknęły, i wrzód wielki pod pachą. *Sien.* 543. Naskakuie gus. *Cn. Th.* Żyła nabrzmiała, naskoczyła. *Ern.* 35. Żyła, gdy źle będzie nacięta, naskoczy i nabiegnie; potym zbierze się ropa. *Spicz.* 192. - §. Naskakać się, *recipr. ndk.*, do woli poskakać; sich satt u. müde springen, *Rs.* наскакаться (z. truchleć), наприпрыгаться.

NASKARBIĆ, *F.* naskarbi *Act. dk.*, skarbiąc zebrać, zusammen sammeln. Zabiorąć wszystko, cokolwiek naskarbili oycowie twoi. *Bud.* 2 *Reg.* 20, 17.; *IV. Jes.* 39, 6., cokolwiek schowali. *Bibl. Gd.*). Skarb wielki naskarbiła sobie. *Birk. Krz. Kaw.* 14.

NASKARŻYĆ *cz. dk.*, zamieść skargę na kogo, klagen vorspringen, verklagen. Jżby zausznicy baiek nie baiali, Z tym na kogo naskarżą, spuścić ich za pasy. *Papr. Kol. U.* 4. - Naskarżać się *recipr. dk.*, do upodobania poskarżać, sich satt und müde klagen, *Rs.* наскучаться.

NASKI, - a, - ie, naszego kraiu, nasz domowy, aus unserm Lande, einheimisch, inländisch, unser; *Rg.* nascinski *ob.* naszyniec). Jak on sztucznie obce drzewa w naskie mieni, Gdy pniak swoyski z przywożną latorośla żeni. *Zab.* 10, 50. *Koss.* W nowym świecie widzieć wszędzie pola posiane maiżem i zbożami naskiemi. *Bot.* 313. Brzeg, który flisowie nazywaią płaski, iż iest mialki, przeto też nienaski. *Klon. Fl. E* 2 *b.* PO NASKU *adv.*, po naszemu, auf unsre Art. Panie boże bądź z nami, nie po naszku to. *Orzech. Qu.* 9. Austerya, po nasku gospoda. *Pot. Jow.* 164.

NASKŁADAĆ *Act. ndk.*, wiele poskładać, viel nach einander zusammen setzen. Salomon naskładał przypowieści rozmaitych. *Bud. Eccles.* 12, 10.

NASKOK, - u, *m.*, *Sr.* 1. naskok; *Vd.* naskok, naskakanje; *Cro.* nadszkok; *Rs.* наскокъ. - *poet.* naskoczenie, das Aufspringen, Herzuspringen, Anspringen. Jęczą grona pod prasą, a częstym naskokiem Wyciśnione obszerne kadzie pełnią sokiem. *Zab.* 10, 69 *Koss.*, t. i. napływem, Zufluß, Zudrang. (*Bh.* nasstoka z obrażenice, wrzód na nodze z urażenia). *NASKOCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, naskakuiąc, *Sr.* 1. nassocinė, pijškocinė *assultim*, im Aufspringe, Aufsprunge. *NASKOCZYCIEL, - a, *m.*, *Bs.* naskocitegl *oppugnator*, *Rg.* naskocitegl *inuadens*; *Cro.* naszkochitel, nadszkochitel.

NASKROBAĆ, *F.* Naskrobie *Act. dk.*, NASKROBYWAĆ, naskrobuie *ndk.*, wiele oskrobać, długo skrobać, viel aufritzen. *Rs.* наскоблить, наскабливать (cf. наскрести, наскребать namieść). Probuiąc nowo odlanego moździerza powierzchny śpiż, narzędziem dobrze nadstałonym naskrobuie się, ieżeli nie pokażą się iakie skazy. *Jak. Art.* 2, 8. Trzeba mu wprzód paznogci dobrze nagryźć, głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366.

NASKRĘTNIE, NASKRZĘTNIE, *adv.*, z pośpiechem, etwas eilig. Chutnie i naskrętnie piiąc kielich zbawienia ludzkiego, żądał, aby się to rychło skończyło. *Wys. Kat.* 276. Morze się naskrzętnie rozbuiało. *Kanc. Gd.* 117.

*NASKRZYĆ; n. p. On w swe ufaiąc muszkiety i prochy, Kiedy go naskrzą, ustępuie w lochy. *Archel.*, naskrzyć, viel Funken werfen.

NASKRZYPIEC *intrans. dk.*, wiele poſkrzypieć, viel knarren, *Ra.* наскрипѣть.

NASKUPOWAĆ *cz. dk.*, *Cn. Th.* 453., wiele poſkupować, genug zuſammen kaufen.

*NASKWARZEC, n. p. Pierzchaiących żołnierz konny iednych pozabiiał, drugich w Wartę naſkwarłszy potopił. *Krom.* 169. (*Vd.* naſkurniti, z naplugawić). NASKWIERAĆ *Med. ndk.*, nalegać, nacierać, dosyć doſkwierać komu, dokuczać, andringen, losdringen, einem viel zuſetzen. Ja k dołu przychylony, wszyſtkiemi piersiami Czoła czołom naſkwierał, i palców palcami, *premebam. Zebr. Ow.* 218. Kuś z placu uſtępuie, nasz tym bardziey *naſkwira. *Krom.* 77. W oczy i z boków przykro nieprzyiaciel naſkwiera. *ib.* 180. Nie było zkądby żołnierzom, o zasłużone pieniądze usilnie *naſkwirającym, zapłacić. *Krom.* 704, *flagitantibus*). Nasi naſkwierali potrwożonym nieprzyiacielom. *Krom.* 451.

NASŁABIĆ, *F.* naſłabi *Act. dk.*, Naſłabiać *ndk.*, przysłabszym czynić, ſchwächer machen. Dwóch cesarzów woyſka, złączywszy się, wiele naſłabili Gotów. *Sk. Dz.* 293. NASŁABIEĆ, naſłabł, *F.* naſłabieio *Neutr. dk.*; przysłabszym się ſtawać, etwas ſchwächer werden. Patrząc uſtawnie w niebo wzrok mam przytępiony, Oczy mi naſłabiały. *Groch. W.* 8. Naſłabieli nieprzyiaciele; zamkom iuż nie dowierzaią. *J. Kchan. Ps.* 23.

1. NASŁAĆ, *F.* naścielę *Act. dk.*, NAŚCIELAĆ *ndk.*, *Bh.* naſtlati, naſtlal, naſtelu; *Sr.* 1. naſlaju; naſlajem, *vulgo* naſtaju, naſtajem; naſcelu, naſcelem, naſciewu; *Cro.* naszlram; *Ross.* настлàмъ, настилàмъ; cf. naſtołka) porozkładać, nakrywać, nakładać, darüber breiten, auf etwas ausbreiten; *ob.* Naścieliſko, naścielnik.

2. NASŁAĆ, *F.* naśle *Act. dk.*, Nasyłać *ndk.*, *Ross.* насылàмъ, насылàмъ; wysyłać czyli wyprawiać na czyię szkodę, einem über den Hals ſchicken, einem zuſchicken. Żeby żaden nie śmiał na cudze domy gwałtownie nachodzić albo nasyłać. *Vol. Leg.* 5, 645. U niego nic z przypadku; lecz każde zdarzenie Albo djabeł nasyła, abo przeznaczenie. *Zabł. Zbb.* 8. Dwor Moſkiewſki bez wypowiedzenia woyny, naſłał Polſkę swoiemi woyſki. *Przeſtr.* 70. Czy mi go tu wszyscy djabli naſłali? *Teatr.* 21, 80. Już też to prawdziwe naſłanie. *Teatr* 43 c, 54, t. i. pokusa, napaść, plaga). – Nasyłać albo nadsyłać do kogo, posyłać przyiacioły, iednacze, *allegare Cn. Th.*, an einen absenden. *ob.* naſłaniec.

NASŁAD, – u, *m.*, *poet.* naśladowanie, das Nachfolgen, Nachahmen. Nie dopuszczał, żeby się przez śmiały Naśład wzoru mieć chcieli za iego rywały. *Przyb. Milt.* 31.

NAŚLADNIK, – a, *m.*, n. p. Za psa naśladnika trzy ruble groszy. *Stat. Lit.* 396, pies śladem czyli tropem goniący, ein Spürhund. NAŚLADOWAĆ, – ał, naśladuie *Act. ndk.*, *Bh.* naſledovati; *Slo.* náſledovať, po niekom niečo činim; (*Sr.* 1. naſledovu *indago, prosequor, inuestigo*; *Sr.* 1. naszichuvu, szichuvu, poszichuvu (cf. cech); poruosciám bo (cf. rownać); *Crn.* naſlę lujem, posnęmam; *Vd.* nasledovati, nahajati, naſtopuvati, hoditi sa kum, nadoſtaulati, napomnjatise, sadi poiti, nadjanuvati, nasnemati; *Bs.* nasljedovati, sliditi, sljediti (cf. śledzić), *Rg.* nasljedovati, pricinitti (cf. przyczynić); *Cro.* naszledovati, szledéti, szlediti, naszledújem, szledim; *Dl.* naſslidovati; *Rs.* слѣдовать, наслѣдовать (z na-

ſłąpić), возслѣдовать, поревновать, послѣдовать, послѣдствовать, подражать, *Ec.* спослѣдствовании, вослѣдствовати, итти за кѣмъ, послѣдовать кому, восслѣдую. – §. iść za kim, za iego śladem (in die Fußtapfen treten) hinter einem hergehen, ihm nachtreten, ihm nachgehen. Poważny senat przed nim poſtępował, Tego Moſkiewſki poseł naśladował. *Chelch. Popiz. A* 2. Dwor króla zmarłego iechał ſtroynie, Posłowie też ziemscy z pospólſtwa iechali, A legatowie z cudzych ſtron naśladowali. *Stryik. Henr. B.* 3. Nie umarła z głodu ta rzesza, która pana Chryſtusa na puszczą naśladowała. *W. Poſt. W.* 190. Miał Jezus zwolenniki na tym weselu, którzy weń uwierzyli; ale go ieszcze na ten czas nie naśladowali. *Biał. Poſt.* 208, towarzyszyli mu w drodze). Obróciwszy się Jezus, widząc, iż go naśladuią, pytał ich., *Rey Pſt. Z* 2, 6, iż za nim idą). Jam oycze gotowy; wiedź gdzie chcesz, ia cię będę naśladował. *P. Kchan. Jer.* 255. – *Fig.* tego lekarza tak łaſka pańſka zewsząd naśladowała, że nie tylko ciałom ludzkim, ale i duszom, były iego lekarſtwa użyteczne. 1 *Leop. pr. Act.* Jakie szczęście naśladuie ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl, abo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 398. Wszyscy miłuią dary, a naśladuią odpłat. *Leop. Jes.* 1, 23., idą za nagrodą. *Bibl. Gd.*, uwiiaią się za darami, ſie geben der Belohnung nach. Popiel nic zacnego nie uczynił, tylko zawsdy rozkoszy naśladował. *Gwag.* 25, er gieng der Wolluſt nach. Książę Ruſki przyſiągł, iż opuściwszy ceremonije Greckie, miał kościoła Rzymſkiego wiernie naśladować. *Stryik.* 281, t. i. trzymać się go; ſich an die Röm. Kirche halten. Wprowadzi nas z sobą do nieśmiertelności, będziemy-li ſtóp iego naśladować. *Salin.* 2, 585. Będzie się układnie a ludzkie sprawował, i naśladował w tym woli moiey. i *Leop. 2 Mach.* 9, 27. Naśladować boga, nic inszego nie ieſt, ieno mu wiernie wierzyć, a nade wszyſtko miłować *Rey. Pſt, A a* 8. – 2. naśladować kogo lub czego, *moraln.*, wzór sobie z tego brać, ſtarać się równać temu, w ſtrzemię iego wſtępować, einen nachahmen, nachfolgen, in die Fußtapfen treten, Przykład iak wiele pomaga lub szkodzi, Na *wzór* iednego drugi się przemienia, Co czynią ſtarzy, *naśladuią* młodzi. *Kras. Mysz* 21. Przodków swoich nie naśladuiemy. *Star. Vot. C. b.* W tym co dobre i uczciwe, naśladować drugich potrzeba. *Kras. Pod.* 2, 231. Czuiąc się na siłach, przeſtał *naśladować*, i ſtał się *wzorem*. *Teatr.* 24, 55. (*Cro.* tekmimsze *aemulor*, tekmènye *aemulatio*). Cnotę szanuy, a co ieſt dobrego naśladuy. *Haur. Sk.* 428, Dobrych naśladuy. *Cn. Ad.* 188. Wszelka sztuka ieſt naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 71. *Salin.* 4, 135; *Cro.* naszleduvanye; *Vd.* nadjanuvanje; *Crn.* posnemanje; *Sr.* 1. potunoſcjeno; *Rs.* послѣдованїе, слѣдованїе (наслѣдованїе dziedziczenie). – §. 3. *Verb. Neutr.* naśladować, z naſtępować, auf etwas folgen, nachfolgen. Pierwsze dni piękne będą, naśladuiące zaś z zimnemi obłokami się ſkończą. *Fur. Uw. E b.* Patrz o tym naśladuiące rozdziały. *Archel.* 21. NAŚLADOWANSTWO *ob.* Naśladowſtwo. NAŚLADOWCA, – y, *m.*, NAŚLADOWNIK NAŚLEDNIK, *NASZLEDNIK, – a, *m.*, *Bh.* naſledownik, nohſleba, vridrjek, vridrjenec; *Slo.* náſledownik; *Vd.* nasledник, naſtopnik, nahajavca, navianik, perdrushnik, nadjamevauz, napomnjar, nadoſtaulavez; *Rg.* nàsljednik, nasljedovalaz, pricinitegl;

Bs. nasljednik, aljeditegl, s'jednik, sljedecchi; *Cro.* naszlednik, szleditel, tekmëca; *Dl.* naſslidovnik; *Ross.* сабдователь, послѣдователь, подобникъ, подражáтель, дýмецъ, дýмичъ, смýдренникъ, смýдренникъ, единомышленникъ; (наслѣдникъ dziedzic, następca); *Sr.* 1. nazejehuwar, zejehuwar, porunoſzjenik (naſsladuwar *indagator*). naśladuiący kogo albo czego, idący za kim, der Nachfolger, Nachahmer. Natury, obyczaiów i serc naśladowca Rozsądny, w swych wyrazach, przedni będzie mowca. *Kor. Hor.* 17. Mialchowſki referendarz, tak wielkich swoich przodków wierny naśladowca. *Zab.* 16, 172. Prawy dobrego naśladowca, zasługuie sobie na to, aby i on też był naśladowanym. *Kras. Pod.* 2, 37. Po wsadzeniu Jana do więzienia, począł Jezus wzywać zwolenników, aby byli naśladownikami iego, opuściwszy wszystkie rzeczy. *Bial. Poſt.* 208. Bądźcie naśladowniki moiemi. *W.* 1 *Cor.* 11, 1. Na wieczną otchłań będzie przewodnikiem Temu, kogo swym znaydzie naślednikiem. *Chroſć. Job.* 79. + °2. następca, n. p. Nadał Konrad pierwszemu biſkupowi Chełmińſkiemu, i naślednikom iego, część Chełmińſkiey ziemi. *Strzyk.* 249. Ci, którzy bez potomſtwa bliskich szczątków i naszladowników swych zemrą ... *Stat. Lit.* 79., *Zab.* 3, 237, *Kossak.* NAŚLADOWNICA, NAŚLADOWCZYNA, - y, *f.*, NAŚLADOWNICZKA, NAŚLEDNICZKA, -, o, *f.*, *Bh.* naſsledownice; *Vd.* nasledniza, nahajarza; *Rg.* nasljedniza, nasliditegliza; *Sr.* 1. perunoſzjeniczjja, (naſsledowarka, ſledniczja śledziciełka); *Cro.* nasszlednicza; *Ross.* посабдовательница, подражательница; (наслѣдница dziedziczka, spadek biorąca), która kogo naśladuie, die Nachfolgerinn, Nachahmerinn. Każda nauka iest naśladowniczką natury. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 72. Jeśli każda sztuka powinna być naśladowniczką natury, toż i mowa. *ib.* 3, 287. Roztropność, iak iest wybornym przymiotem, tak iéy naśladowniczka, zła kopiia dobrego oryginału, frantoſtwo, dostała się w podział nikczemnym umysłom. *Mon.* 72, 254. *ib.* 68. 682. Niechay rząd żadney stanuy, któraby naśladownicą była rzeczy takich, nie dopuszcza. *Birk. Gl. K.* 76. W niey macie barbarzyńſtwa rywalkę, naśladowczynną zbrodni waszych. *Przyb. Lus.* 77. - °§. następczyni, die Nachfolgerinn (in der Reihe). Naśledniczki Ewy, maią być mężom posłuszne. *Mon.* 76, 803, córki Ewy). NASLADOWCZY, NAŚLADOWNICZY. NAŚLADOWNY, - a, - e, NAŚLADOWNIE *adv.*, *Bh.* naſsledowny; *Crn.* naslędn; *Vd.* nasledliu, nadjanuvatliu, nahajatliu, nastonitliu; *Rg.* nasljedni, naslidiv, nasljediv, nasljedgliv, acto se mosge sljediti; *Cro.* naszledlyiv; *Sr.* 1. zejehuwaté, najzejehuyné; (*Rs.* послѣдовательный następny, наслѣдственный spadkowy); *Rs.* подражательный, подражáемый. od naśladowania; naśladuiący, nachahmend, nachahmeriſch. Odrazíły się od króla serca żołnierſkie, których naśladowcze nie nięło złoczyńſtwo. *Nar. Hiſt.* 2, 433. Często duch naśladowniczy zawodzi nas. *Karp.* 3, 10. Obrazy malowane, iako naśladownicze kopiie przyrodzonych oryginałow ... *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 50. Stoią światu z podziwem naśladowne wzory Wielkiego plemię pana Arkad i Honory. *Zab.* 10, 321, *Kniaź.* - §. do naśladowania, godny naśladowania, podobny do naśladowania, nachahmungswürdig, möglich nachzuahmen. Nienaśladowne zgorszenia, *N. Pam.* 24, 372. Naśladowne prowadzi życie. *Chodk. Koſt.* 37. NASLADOWSTWO, NAŚLADOWAŃSTWO, NAŚLADOWNICTWO *ob.* naślednictwo

NASŁANIEC, - ńca, *m.*, naslany na kogo lub do kogo; którego nasyłaią, ein Abgeordneter, Abgeſandter; Abgeſchickter, (der einem über den Hals geſchickt wird). Naslał na mię swoich porwańców, alem za pomocą szlachty, onych naslańców wypędził. *Sok. Persp. p. B* 3. Druga połowa tych naslańców milczkiem na około długo śledzili, aż trafili do drzwi. *Pot. Arg.* 618. Ja poślę nań naslańce, ianczary swoie, bronić się mi będzie. *Birk. Zbar. D* 2. *Mon.* 70, 683.

°NASLAPAĆ, *Act. ndk.*, Naślapić, *F.* Naślapi *dk.*, nadeptać, treten auf etwas. *Anguem pressit* naślapał, nadeptał na węża. *Męcz.*, *Bh.* Náſſlapek *lutum quod de calceamentorum soleis deraditur*; 2. *callus pedis.*

°NAŚLEDNICTWO, NAŚLADOWNICTWO, NAŚLADOWAŃSTWO, NAŚLADOWSTWO, - a, *n.*, *Vd.* naśledba, nahaja, nahajanje (*Cro.* naszaleda, z sekta; *Ross.* наслѣдіе, наслѣдство spadek, dziedzictwo); naśladowanie, chęć naśladowania, Nachahmung, Nachahmen, Nachahmungsſucht. Przewodnikom wdzięczność tylko należy, a prawdzie samey ofiara i naśladowſtwo. *Nar. Hiſt.* 2, 6. Przykład krola ieſt głównym naśladowańſtw ślakiem. *Zab.* 15, 75. - °§. następſtwo (cf. naśladować), die Nachfolge. Kazimierz W., gdy bez potomka umarł, skończył sukcessyą albo naślednictwo krolow Polſkich z narodu Polſkiego od Lecha. *Strzyk.* 414. NAŚLEDNIK, °NASZLEDNIK *ob.* naśladowca.

NAŚLINIĆ. *F.* Naślini *Act. dk.*, NASLINIAĆ *ndk.*, *Bh.* naſslinſti; cf. naſslintati, śliną namazać, mit Speichel beſchmieren.

NASŁODNIEĆ *niiak. dk.*, przysłodszym się stawać, ſüßlich werden. Nasłodniało ὑπεγλυκάνθη: *Cn. Th.* 453. °NASŁODZIĆ *cz. dk.*, słodyczą zaprawić, ſüß anmachen; *Rg.* nasládditi, nasladivati; *Rs.* наслаждить, наслаждать; *Ecc.* наслáждаю (cf. *Rs.* наслаждáться, наслаждаться delektować się, używać; *Vd.* nasladuvati s weselić; *Bs.* nasladiti, arajdatti *delectare*, naslaghjenje *delectatio*; *Rg.* náslada *oblectatio*; *Cro.* naszladuyatisze s uciesszyć się; naszladujem *delecto*, naszlada, z rozkosz).

NASŁONECZNY, - a, - e, *Boh.* ſlonj, wſſlunný; na słońcu położony, którego słońce dochodzi, *apricus. Cn. Th.* 448, an der Sonne gelegen. *Dudz.* 47. Mieysce naſłoneczne, na słońcu, *Bh.* wſſluni, miſto wſſlunne; *Bs.* prisoj, mjeſto prema ſuncu; *Ecc.* насолнечное; *Ross.* припёка; cf. słońce piecze, *ob.* Przypiec.

°NASŁONIĆ *cz. dk.*, zasłoną powakrywać, von oben verdecken, verhüllen. Izraelczykowie wodę przeszli, i obłokiem byli nasłonieni za powodem Moyżeszowym. *Gd. Pſl.* 39. (*Rg.* naslonitti na kogo sctó *comittere alicui*; *Bs.* naslonitti *admouere*, naslonittise *innitor*; *Crn.* naslajnam se, s podeprzeć się; *Vd.* naslonja, naslon, s poręcze; *Cro.* naszlanyam *accllino*, *reclino*, naszlanyamsze *innitor*; *Ross.* наслоняться nawłóczyć się; cf. słonić się.

NASŁONIEĆ *niiak. dk.*, nabrać w się soli ile potrzeba, ſalzig genug werden. Nasłoniał nieco, *subsalsus iam eſt. Cn. Th.* 450.

NASŁUCHAĆ się, *F.* nasłucha się *Rec. dk.*, nasłuchywać się *czſt.*, dosyć posłuchać, ſich ſatt hören, müde hören,

Rg. na.luscjatise; *Rs.* наслу́шаться). na toż mam przyyść, abym się nasłuchał drwinek? *Teatr.* 32, 52. Ten okrzyk teraz widzę, i nasłuchywam się go ustawicznie. *Zygr. Gon. A* 3 *g.* Czuły starzec nie mogł się napatrzeć, nasłuchać, nacałować syna. *Stas. Num.* 2, 155. Nie skończyłbym, gdybym miał wszystko powtarzać, czegom się od niego nasłuchał. *Mon.* 66, 65. – *§.* Nasłuchywać, Nasłuchować, słuchu natężać by usłyszeć, *Vd.* nashlushati, hinhorchen. Nastrożywszy uszy, pilno nasłuchywali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Szaleństwo iest nasłuchawać przeze drzwi. 1 *Leop. Syr.* 21, 2°. Nic nie umieią, nic poradzić nie mogą, tylko z daleka stoiąc, nasłuchiwaią, gdzie drudzy młocą. *Rey Zw.* 163 *b.* Król Antygon, nasłuchuiąc, czemu się też iego ludzie maią, dowiedział się .. *Weresz. Rgl.* 129. Tylko się o nim pytamy, tylko o nim nasłuchawamy. *Rey Pst. T.* u 2.; *ob.* nasłychnąć.

NASŁUGOWAĆ, – ał, Nasługuie *Act. ndk.*, nasługiwać *cdl.*, usługiwać komu, einem Dienste erweiſen, zu Dienſten bereit ſtehen. Dawać im, kędy trzeba nasługuiąc, chociby od nich żadnego pożytku nie mieli. *Sell* 77. Okrutni byłbym z ludzi, gdybym ci ustąpił, Kto podły, niechay twoiey nasługuie dumie. *Dmoch. Jl.* 14, nadskakuie. Słuszna, abyśmy pobożnością nasługowali panu, że on nas na to oczyścił krwią swoią *Rey Pst D* 6. Krześć nasługuie do odrodzenia naszego. *Salin.* 50, służy do tego). NASŁUŻYĆ się, *F.* nasłuży się *Rec. dk.*; długo służąc sprzykrzyć sobie, ſich müde und ſatt dienen. *Tr.*

NASŁYCHAĆ, *F.* Nasłychnie *Med. idntl.*, usłyszeć co, dosłyszeć, *Wlod.*, *Rs.* наслу́шаться, наслу́шиваюсь; etwas zufällig hören, erhorchen, erſchnappen, aufſchnappen.

NASMALAĆ *ob.* Nasmolić.

NASMAROWAĆ, *F.* Nasmaruie *Act. dk.*. *Rs.* насали́ть, насма́ливать, smarować co na czym, posmarować czym, etwas auffſchmieren, eine Sache mit etwas beſchmieren. Płat nasmarować, *Perz. Cyr.* 2, 521. Dobył Tobiasz żołci rybiey, i nią oyca oczy nasmarował. *Teatr* 42 *d*, *D.* K łaska iuż nasmarowana. *Teatr* 28, 157. Kiedy wóz nasmaruiesz, iakonyś trzeciego konia przyprzągł. *Rys. Ad.* 25. Kto nasmaruie, ten poiedzie sporzey. *Pot. Jow.* 153. Nasmarowano mu ręce. *Cn. Ad.* 939, *Mon.* 76, 276; przedarowano go, przekupiono, przemówiono.

NASMAŻYĆ *cz. dk.*, ile dosyć posmażyć, genug ſchmoren, *Rs.* напря́жить.

NAŚMIAĆ się, *F.* Naśmieie się *Recipr. dk.*, NASMIEWAĆ się *ndk.*, *Bh.* naſmati ſe, naſmal ſe, naſmégi ſe; *Vd.* nasmejati se, nasmehovatise; *Cro.* naszmehavamsze; *Rs.* насме́яться, насмѣя́ться, насмѣ́хаться, похохота́ться, do upodobania lub uprzykrzenia wiele się śmiać, z kimś wiele się śmiać. ſich müde und ſatt lachen, tehr viel lachen. Naciszyć się i naśmiać do upadłéy. *Mon.* 70, 614. – *§.* Naśmiewać się komu, z śmiać się komu. *Cn. Th.*, einen anlachen. – *§.* Naśmiewać się z kogo, z śmać się z niego, szydzić, urągać, über einen lachen, ſpotten, ſein Gelächter haben, ſeinen Spott treiben, einen auslachen, verlachen. Naśmieway się z ludzkiego życia Demokrycie, Czas iest nad wszystkie czasy, byś się śmiał sowicie. *Zab.* 15, 175. Ważył się z ceremoniy naśmiewać, i one na błazeństwa i komedye obracać. *Sk. Dz.* 805. Od siostry pysznie dosyć naśmiana, verlacht, ausgelacht, verhöhnt, verſpottet, krzywdy tey nie ścierpiała. *Pal. Fl.* 49. Od żydow był naśmiewan, gdy na krzyżu wisiał. *Pieśń. Kat.* 69. Jezus gdy był do Piłata odesłan, naśmian iest białym odzieniem. *Baz. Hſt.* 10. (*NASMIERTNIK, – a, *m.*, *Lc.* насме́ртникъ na śmierć przeznaczony, *ob.* śmiertelnik). NAŚMIESZYĆ *cz. dk.*, śmiechu nabawić, genug zu lachen machen, *Ross.* насмѣши́ть. Liſt Alfonsa niepomału naśmieszył Skandeb ga *Baz. Sk.* 376. NASMIEWCA, – y, *m.*, NAŚMIEWACZ, – a, *m.*, *Rs.* насмѣ́шникъ, насме́ятель, *Cro.* oszmeiávecz); urągacz, szyderz, ein Lacher, Spötter, Verſpotter, Spottvogel. Naśmiewcy, ktorzy co ku caławie czyiéy powiadaią. *Karnk. Kat.* 362. Lucyanus naśmiewca chrześciański. *Sk. Dz.* 71. Obrzydliością panu iest każdy naśmiewca. *IV. Prov.* 3, 32, przewrotny. *Bibl. Gd.*, *ob.* pośmiewca). Nie karz słowy naśmiewacza, by cię nie miał w nienawiści. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. Na rynku i na ulicach naśmiewcy sromocą i łżą nas. *Vers. pr.* 41. Nie wierz tym, którzy cię chwalą, i owszem naśmiewaczom ucha twego nie nakładay. *Kosz. Lor.* 44. – *w rodz. żeńsk.* *Rs.* насме́шница *naśmiewaczka. NAŚMIEWISKO, *NAŚMIEWSTWO, – a; *n.* urągowisko, naśmiewanie; *Vd.* nasmieh; *Rs.* насме́шничанїе, насме́шничество, насме́шка, pośmiech; szyderstwo, Geſpötte, Geläcter, Spott. Czynili z niego żarty i naśmiewiska. *Haur. Sk.* 425. Że to nam się działo, różne naśmiewiska, urąganie, i sarkazmy sobie stroi. *Pim. Kam. pr.* Naśmiewiskiem świata iestem, a przedtym ludziom podziwieniem, *Smotr. Lam.* 1. Naśmiewiskiem bliskiemu iestem. *Bud. Job.* 12, 4. pośmiewiskiem *Bibl. Gd.*). Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 647. *Dicteria* naśmiewiska, przekwintowania, uszczypliwe przymówki. *Mącz.* NASMIEWNY, – a, – e, – ie *adv.*, urągaiący, szydzący, szyderski, *Sr.* 1. naśmе́ſnе, *Ross.* насме́шническій, насме́шливый, насме́шливо; Szyderstwo ludzi chytrych a naśmiewnych. *Kosz Lor.* 44., höhnend, höniſch, ſpottend, ſpöttiſch, verlachend. насме́шливость urągliwość.

NASMOLIĆ, *F.* Nasmoli *Act. dk.*, NASMALAĆ *ndk.*, smołą, żywicą napuszczać, polewać, zalewać. *Cn. Th.*, *Bh.* naſmoliti; *Vd.* nasmoliti; *Ross.* насмоли́ть, насма́ливать, bepichen, bethceren, verpichen.

NASMRODZIĆ *cz. dk.*, smrodem napełnić, voll Geſtank machen, voll ſtänkern, *Vd.* nasmradati, *Rs.* надушить, навоня́ть.

NAŚNIĆ się, *F.* naśni się komu *Rec. dk.*, namarzyć się komu, raz po raz mu się marzyć, viel und oft im Traume vorkommen, häufig träumen. Co mu się w opilym łbie w nocy naśniło, to zdawał miało słowa bożego. *Birk. Exorb.* 13.

NASNOWAĆ, *ctr.* NASNUĆ, *F.* nasnuie *Act. dk.*, napiąć, naciągnąć, auffſpannen, aufſädeln, anlegen, *Boh.* nanositi; *Vd.* snovati, nasnovati, *propr. et fg.*; telam ordiri, przędzę nasnować, postawić, t. j. zacząć co trudnego i długiego. *Mącz.* Gdy szkło bardzo miętkie, nie można na piaszczał wielką nasnować gałkę *Torz Szk.* 1-2. – *§.* Nasnuło się czego, nazbierało się, es hat ſich viel gehäuft. Mych nieprawości na mnie jarzmo czuło, Ktorych się w ręku twych panie nasnuło *Chrześć. Job* 129.

...NASOB, ...*NASOBNIE, *adiectitia particula, incrementum ſignificans dictionis, cui additur. Cn. Th.*; – ſich;

faltig. Wczwornasob, vierfach, vierfältig; wdwoynasob, w pięcioronasob, w sześcioronasob, w dwudziestonasob, w kilkornasob, w dziesięcioronasob. (*Bh.* -nasob, trinasob, dwognasob. *Id.* -gub, n. p. shtiri gube, sheſt gub; *Slz.* -itruk, dvaltruk, troſtruk; *Cro.* -sztrúk, četverosztruk, troysztruk). Stracił wszystko, żeby to w dziesięćnasob (w dziesięcioronasob) złupił z oyczyzny. *Pot. Arg.* 147. Wniesiono, aby pobor szlachecey poddani w *ieden *nasob* płacili; krolewscy zaś i duchowni aby we *dwóynasob* dać go powinni byli. *Krom.* 610. - - . . NASOBNY, - a, - e, *adject.* - faltig, n. p. czwornasobny, dwoynasobny. (*Boh.* -nasobná, dwognasobný, mnohonasobný, tolikonasobny; *Slo.* gednásobni *singularis*, dwognasobni *dualis*, wicnásobni, mnohotliwi *pluralis*).

NASOLIC, *F.* Nasoli *Act. dk.*, NASALAC *ndk*, *Bh.* nasoliti, nasolowati; *Cro.* naszalyam, naszolyen; *Bs.* nasoliti, osoliti; *Rs.* насолить, насоливать, solą zaprawiać, einsalzen, einpökeln. Do nasolenia masła lepsza iest warzonka, do nasolenia mięsa kopalna sól. *Kluk. Kop.* 1, 172. *Ceterariae* mieysce blizkie morza, na którym ryby nasalaią. *Mącz.* Nasalane rzeczy, = rosołowa strawa. *Cn Th.* Eingesalznes, Einpökelfleisch. Kmin z każdemi słoninami, to iest, z rzeczami nasolonemi strawność naprawia. *Cresc.* 220.

NASOWKA, - i, ż., miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 200. eine Stadt im Kiew.

NASPA, - y, ż., NASYPKA, - i, ż., *Boh.* nasypka *vas infusorium*, das Aufſchüttgefäß in der Mühle; *Rs.* насыпка, s nachlässig nasypanie) *saccus ipse, plumas aut tomentum continens, cui super induitur poszwa. Cn. Th.*, wór, worek na pierze, poduszka bez poszwy, *Wlod.*, das Zubett, der innere Sack, worein die Federn unmittelbar gethan werden, und worüber hernach der Ueberzug kommt. (cf. *etym.* nasep; *ob.* nasypać, sypać). Spi na słomianym bez naspy strzuszku, Lemiesza pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 75.

NASPAĆ się, *F.* naśpi się *Rec. dk.*; NASYPIAĆ się *ndk.*; dowoli spać, - ſich recht ausſchlafen, ſatt ſchlafen; *Bs.* naspattise; *Vd.* naspatise; *Sr.* 1. naśpiu, naśpim; *Rs.* наспаться. Spisz Solimanie twardo i nie czuiesz, Naśpisz się czasu iasnego do woli. *P. Kchan. Jer.* 253. - §. Niepadną w bystre morze, Pochwili ćmy czarne *naspana* noc, n. p. Kwap' się, pokł iasne zorze Nie zanoc noszą nienaspaną. *J. Kchan. Dz.* 234, bez końca, ohne Ende, nie do przespania.

NASPACEROWAC się, *recipr. dk.*, spaceruiąc sobie dogodzić, ſich ſatt ſpatzieren; *Rs* находиться.

1. NASPIAĆ, *F.* naśpicie *Med. dk.*; NASPIEWAC *ndk.*, (cf. dośpiać) nadążyć, przyśpieszyć, herbey eilen, ſchnell hinzukommen. Przyszła mu noga na poprzerz kolei, a zatym woz naśpiał, i przechodząc przez nogę, złamał mu nogę. *Gor. Wt. J* 2.

2. NASPIEWAC, *F.* naśpiewa *Act. dk.*; wiele pośpiewać, viel ſingen. *transl.* naśpiewać komu. *Cn. Ad.* 543, natrzeć mu uszy, powiedzieć pacierz, dadź łacinę, wytrzeć kapitułę, einem den Kopf fein, einem den Leviten leſen. - §. Naśpiewać się, do woli wyśpiewywać, ſich ſatt ſingen; *Ross.* напѣться, напѣвать.

NASPIŻOWAC, NASPIŻYC, *F.* naśpiżnie *Act. dk.*; w *śpiż t. i. w żywności opatrzyć, verſehen, verſorgen mit Lebensmitteln, verproviantiren; *V.* oshpishat; *Bs.* namisiti). Szczęśliwemi zbożami gumna naśpiżuią. *Lib. Hor.* 87. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze mieyskie tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sz.* 227. Jozef naśpiżował w każdym mieście króleſtwa pełne śpichlerze zboża. *Biel. Hiſt.* 17. Spichlerze Egipskie przez Jozefa zbudowane i naspiżowane. *W. Poſt.* *W.* 120. Będzie ona żywność za naśpiżowanie ziemi na siedm lat. *Bud Genes.* 41, 36, na wychowanie ziemi. *Bibl. Gd.*). Woz w żywnością wszelaką naśpiżowanych. *Krom.* 78. *onuſti commeatu*). Hoynieć wszytko wesoła wioſka przygotuie. I wszelakich dostatkow pełno naśpiżuie. *Lib. Hor.* 26. Żaby ten mądrym był, któryby do śpiżarni naśpiżowaney bieżąc, chlebaby z sobą nabrał? *Zrn. Pſt.* 2, 308 *b*, cf. Drwa do lasa, wody do morza). Naśpiżowawszy na wielkie łady i muły żywności co mogło bydź, tak iechał daley. *Bielſk.* 574, t. i. naladowawszy, aufladen, aufpacken. Przedawszy dom, naspiżował okręty, i iechał na kopią. *Ezop.* 117, befrachten. Posłał ich na ocean, naśpiżowawszy im żywności w okręty do trzech lat. *Biel. Sw.* 110. - §. naśpiżować, = w *śpiż, to iest, w śpiżową broń opatrzyć, mit Geſchütz und Gewehr verſehen. Zmocnili się na zamku, i naśpiżowali sobie w nim śpiż, zbroie. *Leop.* i *Mach.* 1. 37. złożyli tam zbroię i żywność. *Bibl. Gd.*. Jowisz iuż gotowemi zbrojownie porohi naśpiży. *Nar. Dz.* 3, 189; *Zab.* 12, 241. - §. *ogólnie*: Krzyżacy budowali dwa zamki; a naśpiżowawszy obadwa dostatkiem wszelkiey żywności, i rycerſtwem i ſtrzelbą porządnie obwarowawszy, i działa w nich zoſtawiwszy, do Prus odciągnęli. *Stryk.* 368. Jupiter w wieży od oyca *zamkniony, Sam w łono bogatego naśpiżował złota. *Otw. Ow.* 173. Tym sposobem dziecię nietako rzeczy łacińskiey sobie nabędzie, nałoży, i iakoby naśpiżnie. *Gluz. Wych. J* 8 *b.*, naſkarbi). Zadney wiadomości o rzeczach nie może sobie nabyć albo naśpiżować, ktory sam tylko w kącie mieszka. *ib. L* 3 *b.*

NASPÓŁ, = pospołu, *ob.* pół; zuſammen, gemeinſchaftlich. *Wlod.*

NASPORZYĆ *cz. dk.*, namnożyć, powiększyć, pomnożyć, sporo przyczynić, vermehren, vermehren; *Rg.* nasporiti, *Bs.* nasporiti). Bądź piłen krolestwa niebieskiego, wszystkie o na tobie nasporzę. *Rey Pſt. G g* 1. Pan obiecuie sowito nasporzyć wszytkiego błogosławieństwa na ziemi i na niebie. *ib. J* 1 5. *NASPORZYCIEL, *Rg.* nasporitegl, nasporník; *F.* nasporitegliza, nasporniza *ob.* pomnożyciel, powiększyciel. (*Rg.* náspor *augmentum*; *Rg.* nasporni, nasporiv *multiplicandus*.

NASPRAWOWAC, NASPRAWIAC *Act. ndk.*, nasprawuie, nasprawia *F.*; wiele posprawiać, viel nach einander machen, anſchaffen. Nasprawował sobie wozów i iezdnych, mówiąc ia będę krolował. *W.* 3 *Reg.* 1, 5; *Budn. ib.* Nasprawiał sobie. *Bibl. Gd.*, 1 *Leop. ib.* Zebrał wielkie woysko, a nasprawiał zbroie barzo wiele. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 21.

NASPROWADZAC *Act. dk.*, wiele posprowadzać, viel zuſammen gefuhrt bringen, viel zuſammen bringen, viel kommen laſſen. Będziemy sobie tańczyć, nasprowadzamy sobie chłopców. *Teatr* 15, 4.

NASPRYCOWAC, *F.* Naspryciuie *Act. dk.*, spryciować na - co, abo w co, *Vd.* nashverkati, nashterkati; aufſtricken, ein-

einſprützen. Narzędzie do nasprzykowania macharzyny. *Czerw.* 27.

NASRAĆ *cz. dk.*, *Bh* nasrati, naseru; *Vd.* nasrati), sraniem napaſkudzić, bi ſcheißen, beſcheißen, voll ſcheißen. Nasrać się, ſich müde ſcheißen.

NASROMOCIĆ, *f.* Nasromoci *cz. dk.*, wiele i dużo pohańbić, viel und ſehr beſchimpfen, vielen Schimpf anthun. Roman nasromociwszy władyce, który mu na wyprawę tę nie chciał błogosławić, wciągnął do Polski. *Stryik.* 207.

NASROŻYĆ, *f.* Nasroży *cz. dk.*, Nasrożać *ndk.*, naiątrzyć, nieżyć, srogim uczynić, fürchterlich machen. Sztukmiſtrz kreśląc obraz chwały, Ręce iéy mieczem nasrożył, Zwycięſtwa wieniec wspaniały, Na groźnym czele położył. *N. Pam.* 4, 63. Chceszli groźną zostać? Zębami i pazurem zaraz cię nasrożę. *ib.* 4, 100. Czy ci fortuna groźną twarz nasroży, Czy gwoli wszystko pomyślnie ułoży, Równym znoś sercem. *Hor.* 1, 204 *Nar.* Kto nasrożył śmiercionośne pioruny hartowne? *Nar. Dz.* 3, 88. Obóz Otto z skończonemi nasrożoną koły, Głębokie rowy kopią, a nieznierne doły. *Dmoch. Jl.* 190. NASROŻYĆ się *recipr.*, srogim się stawać, fürchterlich, wild und aufgebracht werden oder ſeyn. Nie ginął, choć się los srogi nasrożył, Kto w bogu swoię nadzieię położył. *Kras. W. Ch.* 57. Próżno się stan mniemaną potęgą nasrożył, Który na gruncie cnoty rządów nie założył. *Kras. sat.* 16. Gęsto na koło obozu ostrogi nasrożyły się bardziéy ieszcze licznemi oszczepami, które nieprzyiaciele ukosem ku naszym w ziemi utkwili. *Nar. Hſt.* 3, 150. (cf. naieżyć się, cf nastorzyć). Przez sen zda mu się, że okropne obraz nasrożony Julii z grobu wstaie. *Bard. Luk.* 35.

NASSAĆ się *recipr. dk.*, Nasysać się *ndk.*, ssaniem się nakarmić, napoić, *propr. et fig.*, ſich ſatt ſaugen; *Rg. et Bs.* nasissatise; *Rs.* насосàться, насáсываться (cf. *Rs.* насóсъ, насосéцъ lewar, pompa).

NASTAĆ, *f.* Nastanie *neutr dk.*, NASTAWAĆ *ndk.*, *Bh.* nastati, nastawati; *Slo.* nastať, nastaném *exurgere*; *Sr.* 1. nastahnu *oborior*, nasteju, nastejem *persto*, *consisto*, nastainy *aeuiternus*, *Vd.* nastati, nastojim; *Cro.* nasztajem *immineo*, *insto*; *Bs.* nastatti *venio*, *insto*, *fig.* nadstati *imminere*; *Rs.* настоя́ть, настою́, настáнь, настáну, настаю́; *Ec.* надстою *insto*; *Gr.* ἐφίσταμαι; (cf. *Rs.* настóй infuzya aptekarska, настоя́ть, настáивать nalać na zioła, infuzyą robić); zbliżyć się, nastąpić, nadeyść, wszczynać się, eintreten, aufkommen, erfolgen, anbrechen, entſtehen. Nastaie źniwo nowe. *Tward. Wład* 200. Od początku zbawienia po dwudziestoletnym i tysiącsetnym rok za tym piérwszy nastawał. *Tward. Wład.* 101. Gdy ich rozmowami wszystka noc zeszła, nastawał dzień. *Baz. Sk.* 274. Po iego śmierci ieszcze gorszy nastał. *Bud. Ap.* 143. Za Bolesł. Wstydliwego źródła do Polski nastali. *Wag. Hſt.* 43, za Władysł. Herm.). Kurz ń ten kopać czasu nastawania nowego księżyca, to iest w ten punkt, kiedy nastawa, albo się z słońcem złącza. *Syr.* 403 Nastaie księżyc *exoritur noua luna*. *Cn. Th.* *Dies tertia ineuntis lunae* dzień trzeci po nastaniu. *ib.* Now Marca nastaie 27 dnia, około drugiéy. *Furm. E 4 b* Zwierzchność nastawanie nowych zgromadzeń zakonnych odmówiła. *Kras. Pod.* 2, 158. Co za spór i co za wrzawa, Tak sprzeczna sercu, nastawa? *Dar. Lot.* 4, 1. Teraz nastawa wielkie zamieszanie w Węgrach. *Baz. Sk.* 97.

Rogiem nastał. *Rys. Ad.* 61, zhardział). – §. 2) Nastawać na co, o co, *actiue*; nalegać, nacierać, *Sr.* 1. nastahwam; *Bs.* nastojati; *Rg.* nâstojati, potiszati; (nastojni *industrius*, nastojanje *industria*); *Cro.* nasztájem, nasztojam, auf etwas dringen, auf etwas beſtehen, es nachdrücklich betreiben. Aż nadto. We Pan nastaiesz na mnie, chcesz mego nieszczęścia. *Teatr* 9 *b*, 109. O to tylko nastaię i proszę, abyś twe czyny w milczeniu taiła. *Ful. Ow.* 251. Brat moy na twoie nastawa życie. *Teatr* 18, 137. Rodzice moi niech rządzą mym szczęściem; oni zapewne nie będą tak, iak ty, na zgubę moię nastawać. *ib.* 9 *b*, 108 Na uporne ich nastawanie, potwierdził im to. *Szczerb. Sax.* 328. – §. 3) NASTAĆ się, *NASTOIĆ się, *f.* NASTOI się *recipr. dk.*, *Bh.* nastati se); ſich müde ſtehen; postać ile dosyć, lub aż do sprzykrzenia sobie. (*Rs.* настоя́ться, настáиваться sprawnym być).

NASTALIĆ *ob.* Nadstalić.

*NASTALOWAĆ, *f.* Nastalnie *cz. dk.*, (cf. obstalować), naprawić, narządzić, nagotować, nasadzić, nastroić, bereit machen, fertig halten, zubereiten, anſtellen, anſetzen. Powiedziano mi o zdradliwych załogach, które nań byli nastalowali. *Leop Act.* 23, 30. Nastaluycież dwu mężów przeciwko niemu, niechże powiadaią nań fałszywe świadectwo. *Leop.* 3 *Reg.* 21, 10, postawcie. *Bibl. Gd.*).

NASTAŁY, – a, – e, *part. verbi* nastać, *Bh.* nastały, teraźnieyszy, aktualny; *Rs.* настоя́щій. NASTANIE *ob.* Nastać.

NASTĄPIĆ, *f.* nastąpi *act. et med. dk.*, NASTĘPOWAĆ *ndk.*, *Bh.* nastaupati, nastaupiti, nastupowati; *Sr.* 1. nastupaci, nastupupu; *Vd.* nastopiti, nastopuvati; *Rg.* nastûpiti; *Cro.* nasztuplyujem; *Rs.* наступи́ть, наступа́ть, – 1) nastąpić na co, z nadeptać, *Vd.* gorstopiti, auftreten, auf etwas treten. Nastąpiwszy na szatę *Cn. Th.* Leżącego na ziemi następuie. *P. Kchan. Orl.* 137. Krol wyrwał pocisk, trupa nastąpiwszy nogą, Wtedy się z taką odezwał przestrogą. *Dmoch. Jl.* 151. Hektor nastąpił trupa, i natychmiast z rany Wyrwał pocisk. *ib.* 2, 128. Sługę zbić na niwecz kazał, za nastąpienie nieważne psu na nogę. *Mon.* 73, 86. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuy mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rey Zw.* 146 *b*, cf. licha nie budzić). – §. 2) *transl.* następować na co, nastawać, nacierać, nalegać, auf etwas losgehen, dringen, andringen; *Cro.* nasztuplyujem *impingo*, nasztup *offendiculum*; *Rs.* наступи́ть; наступа́ть; наступле́нie attak, napaść, на́ступь; наступа́тельность natarczywość, наступа́тельный natarczywy). Nasi byli gotowi do bitwy; Wołosi poczęli następować i zasię następować kunsztownie. *Biel. Sw.* 267. Na nieposłuszne Kozaki z woyskiem nastąpił. *Steb.* 2, 316. Za nastąpieniem potężnym nieprzyiaciela na to miasto . . . *Vol. Leg.* 3, 615. Wiele nadtracił ludu, że się potym więcéy szturmować i następować nie poważał. *Birk. Podz.* 9. Nie chcę ani na honor, ani na życie iego następować. *Mon.* 66, 515. Przestrzeżeni o iego nastąpieniu, lud uszykowali. *Warg. Cez.* 164. Nastąpił piórem swym na zbytki. *Falib. Dis. M* 3. Tego abyśmy nie uprosili, będziesz przeszkadzał? i na nasz placz następował? *Siem. Cyc.* 306. Tak gwałtownie następował Saul na Dawida, że chcąc zgubić iednego człowieka, wielką siłę sprowa-

dził *Zał. H. T.* 165. Tak marnie na śmierć bez potrzeby nałtąpił. *Falib. Dis.* (2 2; naraził się). Woyna broniąca i nałtępniąca. *Lub. Roz.* 531, *defens. et offens.*, odporna i zaczepna, cf. *Rs.* союзъ наступательный и оборонительный. Nałtępować na kogo woyną. *Lub. Roz.* 532, t. i. zaczepić go, ihn angreifen. Nałtępować komu na szyię, *iugulum petere. Cn. Th.* Uftępowanie i nałtępowanie morza, *Boter* 3, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie się i opadanie, wylew i odlew, Ebbe und Fluth. - §. 2) *verb. neutr.* Nałtępować, nałtawać po czym, folgen, erfolgen; *Crn.* następujem; *Vd.* naftopuvati, nahajati, nasleduvati, naperhajati, nadohajati, na tu, po tem, za tem gre kai drugega; *Bs.* izminiti; *Cro.* szlediuj; *Sr.* 1. наслѣдовати, послѣдовати, посльдствовати, возслѣдовати, возпослѣдовати. Muszę cię uprzedzić, że to poftanowienie nie tak prędko ieszcze nałtąpi. *Teatr* 13, 8, do fkutku przyydzie, zyści się). Po burzy nałtępuie pogoda. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 378. Kościoł poznać po nałtawaniu abo nałtępowaniu biskupów. *Baz. Hſt.* 316. Porządne nałtępowanie albo sukcessya kapłanów naszych od apostołów. *W. Poſt. W.* 2, 273, die Folgereihe. Równo z cnotą sława nałtępuie. *Birk. Chod.* 19. Nałtępuię na czyy urząd, mieysce, dobra, *succedo. Cn. Th., ob.* Nałtępca etc.

NASTARCZYĆ, NADSTARCZYĆ, *f.* Nałtarczy *cz. dok.*, NASTARCZAĆ *ndk.*, (cf. dostarczyć, dostarczyć, dostarek; *etym.* dostaie, stać); ile trzeba nałtawiać, dołtawiać, das Abgehende gehörig ergänzen, herbey ſchaffen, anſchaffen; *Slo.* nabrahiti (cf. nagrodzić); *Bh.* poſtacziti, poſtaćowati; *Rg.* dobàviti, dobavgljati). Szalony, ktoby niewielu potędze utratą czci i wolności nadstarczał. *Pilch. Sall.* 122. Żartkiemi przeskoki iuż osłabionych posiłkuie, iuż miasto ranionych zdrowemi nadstarcza. *ib.* 117. Mechanika nadstarcza słabości rąk ludzkich. *Znoſk. Kond.* 1, pomaga, wyręcza, ergänzt, kommt zu Hülfe, hilft aus. *Absolute* nałtarczyć, nadążyć, wydołać, ausreichen, hinreichen. Byle te zbolałe nogi iuż moie, i prawie zgrzybiałe, mogły nałtarczyć. *Paſt. F.* 302.

NASTARZAĆ się *ob.* nałtorzyć się.

NASTAWAĆ *ob.* Nałtać. NASTAWIĆ, *f.* Nałtawi *cz. dk.*, NASTAWIAĆ, NASTAWOWAĆ *ndk.*, *Bh.* nałtawěti, nałtawowati, nałtawiti; *Sr.* 1. наставам; *Vd.* nałtaviti, nałtaulati, napoftaviti, gorpoftaulati; *Cro.* nasztavlyam; *Bs.* navecchi, navrricchi; *Rs.* настáвить, наставаáть, настáвливать, настановúть, настанáвливать, cf. nadstawić. - §. a) nałtawiać beczek, słupów, szklenic. *Cn. Th.*, wiele po sobie poftawiać, viel hinſtellen, hinſetzen, hinlegen, aufrichten, errichten. Nałtawili różnych flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. *Teatr* 19, 23. Ci, którzy winnice urodzayne maią, Dołtatkiem z nich do piwnic wina nałtawiaią. *Lib. Har*, 55. Nałtawiał ołtarzów kilka przeciwko ołtarzom. *Birk. Ex. C* 4 *b.* Turcy nałtawiwszy sobie wiele drabin i tarcic do muru, uczynili sobie iakoby iaką wieżę. *Baz. Sk.* 229. Potrzebna iest rzecz fortece zaprawiać, i nowych, kiedy mieysce po temu, nałtawiać. *Star. Vot. D.* - §. Nałtawić, ułtawić, poftanowić, ułtanowić, feſtſetzen, beſchlieſſen, verordnen. Wróciwszy pokoy ziemi, prawotwórca pobożny, i uchwał nałtawi. *Zebr. Ow.* 400, *leges feret.* - §. b) Nałtawić na kogo, *Bh.* nałjknauti, z naprawić nań, nasadzić, nałtroić, auf einen aufſtellen, Jednym nałtawionym żelazem dwóch złapałem lisow. *Teatr* 20 *b*, 213. - §. c) Nałtawiać, nadłtawiać, n. p. szyi, gardła, ręki, z nie cofać, owszem podawać, wyciągać, hinhalten, hinreichen, hinſtrecken, darreichen, *obiicere, praebere, offerre.* - Temu, kto cię uderzy w policzek, nałtaw' i drugiego. *Leop. Luc.* 6, 29, *ib. Math.* 5, 39, nadłtaw' mu i drugiego. *Bibl. Gd.*). Odważnie szyi pod miecz katowski nałtawił. *Oſtr. Pr. Kr.* 2, 257. Bitwą trudno zwać; iedna ſtrona bije, A druga tylko nadſtawuie szyie. *P. Kchan. Jer.* 542. Żołnierz życie własne nadłtawił był dla bezpieczeńłtwa narodu. *Zab.* 11, 242, t. i. naraził, er hat ſein Leben der Gefahr ausgeſetzt, in Gefahr gegeben. Katolicy w Aryańskim prześladowaniu maiętności i gardła nadłtawiać musieli. *Sk. Zyw.* 1, 33. Koniowi nogę kuią, a żaba też swoiey nadłtawia. *Rys. Ad.* 26. Konia kuią, nadłtawia się żaba. *Zabł. Amf.* 37, ſie ſtellt ſich auch hin, bälk ihr Bein auch hin. Po wierzchu szumno i groźno się nadłtawiaią, a serce truchleie od boiaźni. *Pilch. Sen.* 170, mit erhobener Miene treten ſie hervor. Nałtawiać ucha, z nałtorzyć, słuchać bacznie, aufmerkſam auf etwas hören, ſein Ohr hinneigen. Każdy ucha nadłtawia, każdy z uwagą słucha. *Dambr.* 894. Kiedy nadłtawiam ucha na mowy wasze, nie wiem, iak ie pogodzić z tym, co widzę. *Nag. Fil.* 105. Potwarzom nie nadłtawiay łatwo ucha. *Pilch. Sen.* 229. Nadłtawcie ucha tu pilnego, bowiem Nowe wam rzeczy, a nieznane powiem. *Hor.* 2, 4. Nałtawienie, *Vd.* nałtava, nałtaulenje; - to co nałtawiono *Vd.* nałtava, nałtavik; (*Sr.* 1. наставa puklerz; *Rs.* наставлéніе prawidło, настáвка nadłtawiony płat; *Rs.* настáвникъ nauczyciel; *Ec.* настáвникъ, настáвникъ, вождь wódz). NASTAWNY, - a, - e, nałtawiony na kogo, naprawny, nałtroiony, zasadzony, aufgeſtellt. Jeleń wydobywszy się z nałtawnéy sieci. *Hor.* 2, 50.

NASTĘP, - u, *m.*, *Bh.* nástup, nałtupek; *Vd.* nałtop, gorłtop, gorłtoplenje (*Crn.* nałtop *scala*; *Cro.* nasztup *offendiculum*, *Slo.* nástup, z kolika); *Rs.* наступъ, наступленіе nacieranie, napaść, наступáчивый natarczywy, наступáчивость natarczywość). a) *active* nałtępowanie na co, nacieranie, nałtawanie na co, das Losdringen auf etwas, das Andringen, das Nachſtellen. W walnych potrzebach a gwałtownych nałtępach Tureckich. *Birk. Pod.* 4. Nasi lekko uzbroieni, w pierwszym mianowicie nałtępie, na pewnieyszy cel ciosów nieprzyiacielskich narażać się musieli. *Nar. Hſt.* 3, 172. Czekać nałtępu Tureckiego tak często na szańce, nie iest bezpieczna. *Birk. Chod.* 9. Gwałtowny i nagły apostatów naszych na nas nałtęp bóg dopuścił. *Obr.* 2. Na króla krwawy nałtęp czynili. *Veryf. pr.* Szatan nas nałtępem silnym łowi, iako lew srogi. *Kanc. Gd.* 259. Schrońże się przed szponami tych okrutnych sępów, Bo się boię niegodnych dla ciebie nałtępów. *Treb. S. M.* 115. - §. Nałtęp, z *Nałtępek*, - pku, *m.*, nałtępowanie, iście za czym, wynikanie, skutek, die Folge, der Erfolg. Ustawiczny nałtępek potomnych ludzi. *Petr. Pol.* 204, nałtępstwo). W nałtępie lat. *Wyrw. G.* 453, t. i. w postępie lat; in der Folgezeit. Z dobrego prosto lub ubocznie tylko dobre we wszystkich nałtępach wynika. *Przyb. Wil.* 293. NASTĘPCA, - y, *m.*, NASTĘPNIK, - a, *m.*,

a*) *actiue* prześladowca, który na kogo następuie, nalegacz, napastnik, naiezdnik, der Verfolger, Angreifer; *Sr.* 1. nazjejhuwar; *Rs.* наступникъ. Amor się znowu ozwie: iużeś zarażony; Trzymay łup, nie będziesz iuż z niego pozbawiony. Tak bywa mym następcom. *Gaw. Siel.* 385. – §. który po kim następuie, der Nachfolger; *Bh.* nastupnik, nastupowatel, nastupcze; *Slo.* naméstnik (*ob.* namiestnik); *Sr.* 1. nastupnik, potomnik (*ob.* potomstwo); *Vd.* nahajavez; *Cro.* nameztnik; *Rg.* namjesnik, izmjenitegl, nàsljednik; *Bs.* izminitegl; *Rs.* наслѣдникъ, *Ec.* преемникъ, пріемникъ. Damazus biskup Rzymsk., następnik Liberyusza. *Sk. Dz.* 296. Urban szosty następnik Grzegorzow. *Krom.* 388. Następca tronu, der Thronfolger, *Vd.* nahajavez na tron; *Rs.* наслѣдникъ, *Ec.* преемникъ чьего престола. Nie pozwalaią prawa o następcy wspominać za życia króla. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 88. – *Arithm.* Z dwóch ilości, do siebie przystosowanych, ta co się wymawia albo pisze naypiérwéy, zowie się poprzednik, *antecedens*, druga zaś nazywa się następnik, *consequens*. *Jak. Mat.* 1, 136, *Lesk.* 2, 69, *Geom. Nar.* 1, 157. NASTĘPCZYNA, – y, *ż.*, NASTĘPCZYNI, – i, *ż.*, NASTĘPNICA, – y, *ż.*, NASTĘPNICZKA, – i, *ż.*, która następuie na co, albo po czym, die Verfolgerinn; – die Nachfolgerinn. Ktokolwiek iest ta moia następczyni Z tak wysokiego zrzucę ią wnet progu. *Morszt.* 8. Następnica chorob, śmierć. *Cn. Th.* 176. Ludwik Katarzynę za następczynę naznaczył. *Czack. pr.* 1, 181, *Steb.* 2, 403, *Rs.* наслѣдница, преемница. – §. Wiele iest innych cnot, które tamtéy towarzyszkami są, i niby następniczkami. *Siem. Cyc.* 236, że idą za nią. NASTĘPNIE *adv.*, po sobie, tudzież za tém, potocznie, posobnie. *Cn. Th.*, auf einander folgend, in einer Folgereihe; *Vd.* ponahodnem; *Sr.* 1. pozjejhuwadne, nazjejhuvne; *Ross.* послѣдовательно; *Ec.* преемно. Następnie szli, to iest, szli ieden za drugim. *Wlod.* Dom Jagiellońśki następnie panował w Polszcze. *Skrzet. P. P.* 1, 311. NASTĘPNIK *ob.* Następca. NASTĘPNOŚĆ, – ści, *ż.*, *Tr.*, *ob.* Następstwo. NASTĘPNY, – a, – e, a) *actiue* następuiący na kogo, nastawaiący nań, napastny, zaczepny, *Ross.* наступательный, angreifend, angreiferisch. Woyna następna i odporna, *offens. et defens. Pupr. W.* 1, 441, cf. *Rs.* союзъ наступательный и оборонительный, z soiusz następny i odporny. – §. b) *neutr* następny, po czym następuiący, Folge-, folgend, erfolgend; *Sr.* 1. nastupnji, pozjejhuwacjé. *Crn.* naslędn; *Bh.* poslaupnj; *Rs.* слѣдующій, послѣдовательный, наслѣдный, преемничій, наступающій następujący). Czemuż po zgasłym Jagiellów domu, naród wyrzekł się następnego panowania? *Pam.* 83, 2, 240. Umiejętność następnym nie spada prawem. *Zab.* 7, 187, Folgerecht, Erbfolgerecht. – Rozciągłość następna, godziny, kwadranse, minuty. *Mon.* 96, 320. NASTĘPOWANIE, NASTĄPIENIE *ob.* Nastąpić, Następować. NASTĘPSTWO, – a, *n.*, (następność *Tr.*), iście czego po czym, die Folge, die Folgereihe, die Nachfolge; *Bh.* nastupka, poslaupnost; *Slo.* náméstenstwí; *Sr.* 1. pozjejhuwacjnosci; *Vd.* nahaja, naseđba; *Rs.* наслѣдство, наслѣдіе, преемничество; *Ec.* преемство, преемніе, бышіе одного послѣ другаго. Herbara Niesieckiego w piérwszym tomie następstwa senatorów, ministrów, marszałków seymowych trybunalskich, a w nim każde następstwo dowodami wsparte, zawiera. *Kras. List.* 162. Ten, co pragnąc w następstwie by był lat wspomniony, Spalił Dyany kościoł, pewnie był szalony. *Zab.* 5, 386. – §. b) następstwo, postępek, der Fortgang. Zastanowmy się nad peryodycznych pism początkiem, następstwem i stanem teraźnieyszym. *Kras. Hist.* 43.

NASTKA, Nastusia, – i, *ż.*, n. p. Bartek się żeni z Nastką, dlatego, że ią kocha. *Mon.* 67, 372, z Anastazyą.

*NASTOIEC się *Tr.*, *ob.* Nastać się. NASTOLE, – a, *n.*, miasto w Mińskim. *Dyk. G.* 2, 201, eine Stadt in Litthauen.

NASTOŁKA, NAŚCIOŁKA, – i, *ż.*, *Rs.* настилка, z nasłanie, naściełanie; podesawa wewnętrzna), co się naściela (*Etym.* słać), deka, eine Decke, z. B. Pferdedecke. *Ephippium* siodło, też deka, którą konia nakrywaią, abo nastołka. *Mącz.* Koń w pochwy i nastołkę przybrany. *Esop.* 15. Byk na ofiarę, rogi złotem oprawione, a na nim nastołka złotogłowowa z perłami i drogiemi kamieńmi. *Jer. Zb.* 33. – *§. Ten się dziwuie twéy osobie, drugi Wspaniałéy szacie, i nastołce długiéy. *Miask. Ryt.* 2, 93. Daie mi, nie przeto, żebym przed nim stał w pacholęcym kole; Abo i przy nastołce ciągnął się przez pole. *J. Kchan. Dz.* 28. Nie pragnę ia podpierać cudzych drzwi ramiony I biegać za *nastołką pańską iak szalony. *Zbyl. A 2 b.* Jeśliby na wyższy stan rad wstąpił, to za nastołkami błoto depcąc biega, przed progiem stoi, a czasem się na nim i prześpi. *Rey Zw.* 158.

NASTOPERCZYĆ, NASTORCZYĆ, NASTERCZYĆ, NASTORZYĆ, NASTROSZYĆ, NASTROŻYĆ, NASTRNOŻYĆ, *f.* Nastroży etc., *cz. dk.*; NASTARZAĆ, NASTORCZAĆ, NASTROSZAĆ *ndk.*; *Bh.* nastraziti, nastrajowati, nastrati, nastrkati, nastrkowati *praefigere*, *imponere*, *tendere*; *Rs.* настороживать, настораживать ловушки, капканы, западни, силки, петли, тенета, сѣти, западни, ловушки, капканы, силки, петли, тенета, сѣти, западни, ловушки, капканы, силки, петли, тенета, сѣти, западни, ловушки, капканы

gdy rozgniewane są, iako się całego ścierwa poſtawą nad zwyczay ieżą i naſtorzaią! *Pilch. Sen.* 110. Indyk, gdy się zaindyczy, naſtrosza pierze, ogon roztacza i gołgocze. *Zool.* 238. Dudek przeſtraszony czub naſtrosza. *ib.* 266. Ryba ta, miaſto żagla, naſtoperczy wzgórę Posłuszną ſkórę. *Klon. Fl. D 4 b.* Smok łuſką okryty, naſtrożywszy grzywy, wali się po ziemi. *Chroſt. Ow.* 162. Wzięła do ręki węże naſtroszone. *Hor.* 1, 174 *Kobyl.* Naſtrożeni wężowie. *Petr. Hor. H 4 b*, *not.* „oſtrożni, którzy czego pilnuią". ?). Smok naſtrożone toczył z ſtrachem ſkrzele. *Tward. Daf.* 18. Nie wadzi koniowi, gdy mu się na ſtawiech nożnych sierść naſtroży, iakoby opak wzgórę rosła. *Cresc.* 526. *Turgeo* nadymam, naſtarzam się; *turgidus* nadęty, naſtorzony. *Mącz.*, ſtrożen von etwas. Młynarze mierzą zboże do młyna miarą naſtroszoną. *Aluk Rozl.* 3, 260, t. i. nie pod ſtrych). – §. *Arrigere aures* naſtorzyć uszy, to ieſt słuchać pilnie. *Mącz.*, *Vd.* vuhu naſtorziti, vushete podiguvati, die Ohren ſpitzen. Naſtorzyvłezhi, vushete podiguvati, die Ohren ſpitzen. Naſtorzyłem uszy. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 135. Naſtrożywszy uszy Pilno naſłuchywali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Słuchaiąc wdzięcznych piosnek, uszy naſtorczały. *Przyb. Milt.* 212. Z naglego zlęknienia uszy naſtrożywszy. *Otw. Ow.* 633. *Arrectus* naſtorzony, n. p. naſtorzona chuć na bitwę, t. i. chutliwa, gotowa. *Mącz.*

NASTRĄCAĆ *cz. dk.*, wiele poſtrącać, viel hinab ſtoßen, zuſammen ſtoßen. Charcica weszła do kredensu, i rozswywoliwszy się, naſtrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teatr* 19 *b*, 54.

NASTRASZYĆ *cz. dk.*, dosyć ſtrachu nabawić, genug Schrecken einjagen; *Vd.* ſtrah narediti, ſtoriti, ſtrah delati, ſtisnuvati, natesnuvati, britkuvati; *Rs.* настращáть, напужáть, напугáть. Za katy naſtraszyłem tego dziada. *Teatr* 32 *c*, 39. Naſtraszyć się, nakarmić się ſtrachu, Angſt und Schrecken genug haben. Fałsz uczynił, fałsz ucierpiał; a tym się sposobem i fałszerza naſtraszył. *Kosz. Lor.* 169 *b*.

NASTRĘCZYĆ, *f.* naſtręczy *cz. dk.*, NASTRĘCZAĆ *ndk.*, zalecaiąc podawać do usługi, einem zuweiſen, zuſchanzen; *Bh.* naſpytnauti, dohoditi; *Vd.* sarochit, cf. zaręczyć), sashafati, savkasati, napraviti; *Rs.* наразýмить, надоразýмить, подрядить. Naſtręczył mi sługę dobrego. *Tr.*, pochlebcow na urzędy naſtręczał. *ib.* NASTRĘCZYCIEL, – a, *m.*, *Bh* dohazować; *Vd.* sarochnik, napraular, napraulenik, savkasavs; *Rs.* маклерь; der Zuweiſer, Zuſchanzer. NASTRĘCZYCIELKA, – i, *ż.*, die Zuweiſerinn; *Bh.* dohazowacka.

NASTROGA, – i, *ż.*; *Bh.* naſtraha, naſtrożona ponęta, die aufgeſteckte Lockſpeiſe, der Köder. (*Sr.* 1. naſtorł *morium*). Nad wilczym dołem przyprawiaią deſkę z wpgą, po którey wilk ku naſtrodze idąc, przeważy się i w dół wpada. *Cresc.* 639. Skoro ptak do nasienia zleci, natychmiaſt ruszywszy naſtrogi, drzwiczki klatki na się obali. *ib.* 636. Rybitw w tey tam wodzie suma na naſtrogę poima *Tward. Pas.* 55. Jak ryba pod naſtrogą wędę, tak i świat pod pozętami zatracenie bierze. *Zrn. Pſt.* 3, 707, *ib.* 3, 68 *b*.

NASTROIĆ, *f.* naſtroi *cz. dk.*, NASTRAIAĆ *ndk.*, (*Bh.* naſtrojiti *instruere*. *Rs.* настроить, настроивать, настраивать; naprawić; instrument naſtroić); naprawić, narządzić, nagotować, nakierować, nasadzać, zasadzać, zurecht machen, zurichten, zubereiten, lenken, leiten; *Vd.* napraviti, naſtaviti, narejáti; *Rs.* заибáть, заибывать. Turcy maią dosłatek wszelkich potrzeb do budowania ſtatków i naſtroienia floty. *Klok. Turk.* 248. (cf. *Bh.* naſtrog narzędzie; *Slo.* náſtrog silnia). Nam się naſtroi zwycięſtwo tu naypierwsze. *Bard. Luk.* 29. Opiekunowi nie godzi się rzeczy sierocinnych kupować przez naſtroioną na to osobę. *Sax. Tyt.* 177, t. i. naprawną na to, nasadzoną). Losy do łona rzucaią, ale od pana bywaią naſtroione. *W. Prov.* 16, 33, rozrządzone. *Bibl. Gd.*). – Naſtroić minę, s przyiąć minę iaką, udawać, eine Miene annehmen. Ale day go katu, iakąż sobie minę naſtroiła, chcesz może, żebym cię przepraszał? *Teatr* 29, 85. Razu iednego naſtroiłem na twarzy mey tego Marsa, którego w potyczkach zwykłem pokazywać. *Boh. Kom.* 4, 208. Oto już idzie! Obacz się! naſtroy minę, nie pokazuy nędzy! *Min. Ryt.* 1, 79. – §. Naſtroić głos, die Stimme moduliren; *Bh.* naſtrogit hlas. Głos w smutne trele naſtroiwszy. *Zab.* 15, 158 *Kniaź.* Naſtroy tu głos zwyczayny, tam poważny, tu żywo i śpiesznie, tam się wſtrzymay. *Nag. Fil.* 16. – §. *per excellentiam* naſtroić narzędzie muzyczne, ein muſikaliſches Inſtrument ſtimmen; *Bh.* naſſtemugi, frownawati hlasy, ſtruniti; *Rss.* налáдить, налáживать. Doſkonały gracz każdą skrzypcę zgodnie naſtroić potrafi. *Zab.* 7, 219 *Koff.*, cf. dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi). Naſtroiła lirę delikatną ręką. *Stas. Num.* 2, 93. Lutnia, gdy ią dobrze naſtroią, dla zgodnych dźwięków, ieſt wdzięczna w uszach ludzkich; odſtroiona zaś ieſt obraźliwa. *Zrn. Pſt.* 3, 514. Jak organy naſtroisz, tak grаią. *Cn. Ad.* 289, cf. iak dudy nadmiesz). Bęben dobrze naſtroiony. *Chmiel.* 1, 237, mocno naciągniony. – NASTROIENIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, s *naſtroy, Vd.* naſtava, naprava, *Rs.* заибь narządzenie na co, nasadzenie, das Zurechtrichten, Anrichten, Anſtellen, Stimmen. NASTROICIEL, – a, *m.*, *Bh.* ſtrůjce; *Rs.* заибщикь, заибя, cf. nabechtacz; *f.* заибщица naſtroicielka. NASTROYNY, – a, – e, naſtroiony, lub do naſtroienia, od naſtroienia, (*Bh. et Slo.* náſtrogni *inſtrumentalis*).

NASTRUGAĆ *cz. dk.*, *Bh.* naſtrauhati *multa radere*; *Rs.* настрогáть, настружить, нaскобливать, наскабливать, dosyć poſtrugać. genug ſchnitzeln; naſtrugać się, ſich ſatt und müde ſchnitzeln.

NASTRZELAĆ *cz. dk.*, nabić dosyć ſtrzelaniem, genug zuſammen ſchießen, *Vd.* naſtreliti, naſtrielati, gorſtrielati, gornaſtreliti). Naſtrzelać się, do uprzykrzenia lub zmordowania się wiele ſtrzelać, ſich ſatt und müde ſchießen.

NASTRZĘPIĆ, *f.* naſtrzępi *cz. dk.*, NASTRZĘPIAĆ *ndk.*, marszczonym robić, namarszczyć, nakędzierzyć, trefić, kraus machen, krauſen, ausſtaffiren, *Rs.* насмрочить (*Bh.* Sſtrebina, natrezani zubkowaté *crena*), *propr. et fig.* Około niéy fraucymer dziwnie przyſtroiony, Perłami a kamieniem wszędy naſtrzępiony. *Rey Wiz.* 25. Wiatr łagodnym tchem naſtrzępiał morze. *Nar. Dz.* 1, 144. Piórkiem czubek naſtrzępiwszy, iak konik po polu lata. *Rey Zw.* 145. Młodé otyła, parſkaiąc nosem naſtrzępionym. *Slonk. Pers.* 25. I pieśni marne teraz, naſtrzępione słowki, Bez rzeczy; a w nich gaduby tylko i przymowki. *Sim. Siel.* 53. Orzechowſki spisaną rzecz, dosyć uczo-

ną, a nastrzępioną Łacińskiemi słowy, podał ku obronie Walentego. *Gor. Dz.* 29. Sielanka nigdy nastrzępionym wyrazem nie głuszy. *Dmoch. Szt. R.* 22. Liwiusz nieco nastrzępionego i żywszego stylu użył. *Pilch. Sall.* Opisanie to, by gładkie, nie zmuszone było, nie przypuszczając ani wytworności, ani nastrzępienia. *Mon.* 605, 65. Solon obaczył, iż to nastrzępiona prawda. *Weresz. Rgl.* 120.

NASTRZYDZ, *f.* nastrzyże *cz. dk.*, dosyć postrzydz, genug zusammen scheren, *Rs.* настричь, настригать. Nastrzydz się, sich satt und müde scheren.

NASTRZYKAĆ *cz. dk.*, Nastrzyknąć *idntl.*, nasprycować, anspritzen, genug spritzen, *Vd.* nashterkati, nashverkati. (*Ec.* наспрекенный, „начертанный narysowany).

NASTUDZIĆ *cz. dk.*, *Bh.* nastuditi *refrigerare*; *Rs.* настудить, настужу, dosyć wystudzić, genug abkühlen, kühl machen.

NASTUŁKA *ob.* Nastołka.

NASTURCYA, – yi, *ż.*, rodzay rośliny *tropaeolum Linn.*, *Kluk Dyk.* 3, 133, die Judianische Kresse (*ob.* rzeżucha), *Rs.* настурцій.

NASTYGNĄĆ *neutr. idntl.*, *Bh. et Slo.* nastydnauti, dosyć wystygnąć, genug abkühlen, kühl werden; *ob.* nadstygnąć.

NASUĆ, *f.* Nasuie *cz. dk.*, nasypać, aufschütten, voll schütten; *Bs.* nasuti, nasipati; *Rg.* nasùti; *Vd.* nasuti, nasipati, naposuti, gorsuti, gornasuti, gorposuti, gornasipati). Nasuła *iednego*, obiecuiąc mu nasuć magierkę pełną czerwonych złotych, aby Władysława zabił. *Bielsk.* 319. Nasuli w wory ich pszenicę. *Leop. Genes.* 42, 25, napełnili ie zbożem. *Bibl. Gd.*). Dawaycie miarę dobrą, nałoczoną i potrzęsioną, i zwierzchem opływaiącym nasutą. *Sell. Luk.* 6. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w skórę. *Biel. Hist.* 252.

NASUWAĆ, *f.* Nasunie *cz. idntl.*, NASUWAC *ndk.*, nasunąć, naszybować, herbey schieben, heran schieben; *Vd.* nasuvati; *Rs.* насунуть, насовывать, насовать, насунуть, нанизать. *propr. et fig.* Czapka nasuniona na uszy. *Teatr* 6 *b*, 45, auf die Ohren gedrückt. Groził mi, nasuwaiąc kapelusz. *Teatr* 12 *b*, 100. Częstokroć mnie upominał, i ganił nasuwane nowe doradzenia. *Ksiądz.* 35, Przywary, ktore się w oczy nasuwaią. *Teatr* 19 *c*, 75, w oczy leżą. NASUWIEŃ, – wnia, *m.*, suknia, która się na wierzch nasuwa, surdut, wierzchnia suknia, ein Oberrock. Zbroią się ieszcze przed świtaniem i swierzchnim nowym nasuwieniem odziewa Barwy foremnéy. *P. Kochan. Jer.* 450. Nasuwnia naciąga, By iako nayksztaltniéy leżał, dara się i o to, Aby bramy i wszystko widać było złoto. *Otw. Ow.* 93. Strzała schroniona w kolidym nasuwniu zawisła, *sinuosa veste*. *Zebr. Ow.* 106. Dziś co kurta to dołoman, co deliyka to nasuwień. *Dwor. H.*

NASUWNY, – a, – e, posuwny *Tr.*, daiący się nasunąć, szybowny, mkły, schiebbar, das sich hinein schieben läßt. Trzewik nasuwny. *Tr.*, dobrze leżący na nodze.

NASUSZYĆ *cz. dk.*, dosyć posuszyć, genug trocknen, trocken machen; *Bh.* nasušiti; *Rg.* nasûsciti; *Rs.* насушить, насушивать.

NASWARZYĆ się, *f.* Naswarzy się *recipr. dk.*, wiele się pokłocić, poswarzyć, sich müde zanken; *Sr.* 1. naßwarit obiurgo; *Vd.* nasvariti, z fuknąć na kogo). Naswarzywszy się, a nic nie sprawiwszy, posłowie odjechali precz.

Stryik. 705. Myśmy się dosyć długo o tym z niemi naswarzyli. *Tworz. Ok.* 2.

NASWATAC *cz. dk.*, swatając nastręczać, dosyć poswatać, zufreyen, zuwerben (einen Gatten, eine Gattinn); *Vd.* nasvatiti, nasvatuvati). Naswatać się, do uprzykrzenia i smordowania się wiele poswatać, sich satt und müde zufreyen, zuwerben.

NASWIDRZYĆ *cz. dk.*, nawiercieć, dosyć poświdrzyć, genug bohren, *Rs.* насверлить. Naświdrzyć się, sich satt und müde bohren.

NAŚWIECIĆ *cz. dk.*, światłem napełnić, genug beleuchten, *Vd.* nasvietiti, nasvieshuvati.

NASWIĘCIĆ *cz. dk.*, dosyć poświęcić, genug weihen. Czernców po manasterach naświęcić. *Ex.* 22. W Sobotę Wielką ognia i wody naświęcić. *Rey Post. Pp* 5.

NASWISTAC się *rec. dk.*, do upodobania i aż do uprzykrzenia poświstać, sich satt und müde pfeifen; *Rs.* насвистать, насвищу, насвистывать. O naświstał-żeby się dziś nie ieden. *Weresz. Rgl.* 15. (*Rs.* насвистъ gwizdanie piosnki).

NASYCIĆ, *f.* Nasyci *cz. dk.*, NASYCAC *ndk.*, *Bh.* nasytiti, nasycovati, wysytiti; *Sr.* 1. naßetiam; *Vd.* nasiti; *Cro.* naszichùjem, zaszititi; *Rg.* nasittiti, zadovogliti; *Bc.* nasittiti; *Rs.* насытить, насыщать; sytym robić, do sytu nakarmić, sättigen, *propr. et fig.* Nie nasyci głoduego pełen wór pieniędzy, ieśli chleba nie kupi. *Pot. Jow.* 214. Nie podniosę głowy, nasycon będąc utrapieniem i nędzą. 3 *Leop. Job.* 10, 15, otuczony. 1 *Leop.*). Nasycaiący, sytny *Ec.* насытительный. – §. Nasycić się, *recipr.*, *Rg.* nasittitise; *Crn.* navéljzham se, sich sättigen, sich ersättigen. Wypróżniły się cysterny, tak iż nie było w mieście, zkądby się mogły nasycić, bo pod miarką ludziom wody udzielano. *W. Judit.* 7, 21, pragnienie ugasić, den Durst stillen oder löschen, sich satt trinken). – Uszy słysząc, ięzyk mówiąc, ręce do siebie garnąc, serce pożądaiąc, nigdy się nie nasycą. *Rys. Ad.* 70. Nie mogłem się nasycić patrząc na nię. *Stas. Num.* 2, 51. Nie można się napatrzyć i nasycić widokiem pięknych rzeczy. *Teatr* 8 *b*, 37, cf. oczy paść). Ostatnie moie małżeństwo nasyciło mię już za djabły: przysiągłem, iuż więcéy się nie żenić. *Teatr* 52 *c*, 25, dało mi się we znaki, przyiadło mi się). – §. Nasycony, nasytny, do nasycenia, którego nasycić podobna, *Cro.* naszitljyiv, *Rg.* nesittiv, ersättlich, zu ersättigen. – *Oppos.* nienasycony; n. p. Łakomy nienasycony. *Cn. Ad.* 423, cf. rzeszoto; dziurawy wór). Nienasycony, nie nakarmisz go. *ib.* 625, *Vd.* nenasiteozh, kir se ne more napoinit, nesitnik, poshreshnik, nigdarsit, vouzhjega shelodza shlovek, shkerliuz, shkerlau, shkerliu prashizh, shkerlavu prese; *Sr.* 1. nenaßetj. ć; *Rg.* nenasitiv, nenasitni; *Crn.* nautękn, nautęzhn; *Rs.* ненасытный; *Ec.* безсытостный, безсытнъ, чревоненасытный. Nienasyconym być *Ec.* чревонеистовствовати. Alexander W., serce miał nigdy nienasycone. *Warg. Wal.* 300. *Nienasyciec, ieść hasło proroka siódmego. *Paszk. Dz.* 21, głód morzący). – *Chym. transl.* nasycić, z napoić, eintränken, tränken. Gdy roztworzyciel z roztworzonéy istoty nic więcéy iuż nie przyymuie, znać iż iest nasycony. *Krumł. Chy.* 79. NASYCENIE, – ia, *n.*, *subst. verb.*, syt, sytość, nasytek, dosyt, cf. dosyć.

NASYŁAĆ *ob.* Nasłać.

NASYPAĆ, *f.* Nasypie *cz. dk.*, NASYPOWAĆ, Nasypuie *ndk.*; *Bh.* naʒpati, naſipati; *Slo.* naſypugi, *Sr.* 1. naſipu, naſipam, naſipiem, naſypnu, naſypnem; *Vd.* nasipati, nasiplem, nasuti (*ob.* nasać) gornasipati; *Rag.* nassipati, *Bs.* nas ppati, nasipati, nasuti, *Cro.* nasziplyújem; *Rs.* насыпнуть, насыпáмь, насыпáю, насыпáю. a) na wierzch sypać, posypać czym, beſtreuen. – ý. b) nasypać czego, = dosyć posypać, genug ſtreuen, hin ſchutten. Jeszcze ia tobie piaſku na oczy nasypię. *Lubl. 7bb.* 92, doczekam się twoiey śmierci). Nasypać kosz młyńſki, in der Mühle aufſchutten, in den Rumpf ſchütten. Nasypany *Rs.* насыпный, cf. nasep.

NASYT, - u, *m.* NASYTEK, - tku, *m.*, nasycenie, die Sättigung, Befriedigung. Tatarowie do nasytku chęć swoię krwią i łupieżą naturzywszy, do Rusi odwrocili. *Krom.* 297. Chciwym nienasytkiem zażęci dziwne wymysły na spanoszenie wynaydują. *Błoż. Krom. dedyk.*

NASYTNY, - a - e, - ie *adv.*, do nasycenia, cf. nasycony, *Slo.* naſytný, *Bs.* nasitivi, koji se mosge nasitti; erſättlich; *oppos.* nienasytny, nienasycony, *Vd.* neti; *Ross.* nasitbu, nesasitbu, nesadoitbu, nesadovoljanliu; *Ross.* ненасы́тный. Nienasytne żądze. *Hor.* 2, 129 *Nar.* Ziemia, czuiąc nieznane głody, nienasytna pożera płody. *Zab.* 16, 90. NASYTNOŚĆ, - ści, ż., możność być nasyconym, die Erſättlichkeit *Rg.* zadovooglnos; *Oppos.*, *Vd.* nesadoitlivoſt, nesadovoljanlivoſt, *Rg.* nenasitos; *Fc.* чревоо́бдие, чревонеи́стовство; *Rs.* ненасы́тность, ненасы́тимость, die Unerſättlichkeit.

NASZ, - a, - e, *Bh.* naš, naſſe; *Slo.* náſ'; *Sr.* 1. *et* 2. naſch; *Vd.* nash; *Crn.* nas, nash; *Rg.* nàse; *Cro.* nash, nashi, naſsi, *Sla.* nash; *Bs.* nasc; *Rs.* нашъ, *Portug.* nosso, *Lat.* noster, cf. nas *Accus. plur. Nom.* Ja, My, cf. *Lat.* nos), *pronomen poſſeſſivum primae personae Pluralis*; unſer (cf. mein). To nasze, co za swoią użyiemy pracą. *Dzwonk. Stat. A* 2. Ten tylko moment czasu nasz, w ktorym żyiemy. *Zab.* 12, 578 Nasz, czy nienasz? *Cn. Ad.* 512, *hospes an hoſtis? Glicz. Wych. H 7 et* 8. cf. naszyniec). – Hayże hay, dobra nasza, dobra nasza, wielże nam się wyśmienicie! *Teatr* 24, 105 *Czrt.*, sprawa nasza gorsze, cf. gorą nasi!). Po naszemu, = naszym sposobem, auf unſr Art.

NAŚŁAĆ *act. frequentat. verbi* Nosić, *ob.* Nieść.

NASZALEĆ się *recipr. dk.*, n. p. Naiadł się ziela, z którego naszalawszy, się umarł. *Sien. praef.*, *Bs.* namehnitatise, *Rs.* напахáться, dosyć poszaleć, viel verwirrtes Zeug machen.

NASZARGAĆ *cz. dk.*, dosyć poszargać, genug beſchlumpern, *Rs.* на[illegible]ать.

NASZARPAĆ *cz. dk.*, cf. nadszarpać). Już więcey naszarpał, niż oni. *Nar. Tac.* 3. 48, szarpiąc nagromadził, hinzerren. Naszarpać się, ſich ſatt zerren. Skrycie się mnie naszarpali, Nawet i iawnie szczypali. *Ryb. Ps.* 62.

NASZASTAĆ się *recipr. dk*, do woli poszastać, genug herum ſchlendern, *Rs.* нашатáться.

NASZATKOWAĆ, *f.* Naszatkuie *cz. dk.*, nakraiać kapustę, n. p. Między naszatkowaną kapustę, mieszay drobno pokraiane kwaśne iabłka. *Klak Rosl.* 1, 232, Kraut klein hobeln.

NASZCZAĆ, *f.* Naszczy *cz. dk.*, wiele poszczać, viel piſſen.

Naszczał ci ſkurwy syn. *Pot. Jow.* 213, *Vd.* naszati, nashzhim, *Rs* нащать.

NASZCZĘDZIĆ *cz. dk*, nałkąpić, dosyć oszczędzeniem nazbierać, genug zuſammen geizen, *Rs.* нащади́ть.

NASZCZEKAĆ, *f.* Naszczeka *cz. dk.*, Naszczekiwać, Naszczekuie *ndk.* szczekać na kogo, einen anbellen; *Bs. et Vd.* nalajati, *Rs.* нахáять. Kiedy pod lasem dzika bukiem Psi naszczekuią, on tylko pozira. *Pot. Syl.* 28. NASZCZEKAĆ się *rec.*, do woli poszczekać, n. p. Gdy się do woli naszczeka pies, podrzuconą karmią uspokaia się. *Pilch. Sen.* 372, ſich ſatt und mude bellen.

NASZCZEPAĆ *cz. dk*, wiele porozszczepać, viel ſpalten; *Vd.* naziepiti; *Rg.* nazjèpati; *Rs.* нащепáть, нарóлоть, нахлы́вать. Gęsto naszczepane łuczywa paliła. *Otw. Ow.* 265. NASZCZEPIAĆ *ndk.*, NASZCZEPIĆ *f.* Naszczepi *dk.*, drewna na końcu rozszczepiać, am Ende etwas aufſpalten, anſpalten. Naszczepiać drzew owocowych, = dosyć ich poszczepić, genug pfropfen. Naczyniłem sadow, a naſadziłem ie wszelakich drzew, nabudowałem domow, i naszczepiłem w nie. 1 *Leop. Ec.* 2, 4 – –. Naszczepił gay. 3 *Leop.* 3 *Rrg.* 16, 33, nasadził. 1 *Leop.*). Zielone latorośli nowo naszczepione. *Ryb. Ps.* 280. – *fig.* Rodzice taki owoc z synow swoich zbierać muszą, iakiego swym zbytniem dozwalaniem im swéy woli, nasadzili, a naszczepili *Rey Pſt. H.* 1. Dobrey powieści czyiey naszczepić, sławę czyią zelżyć, *inquinare. Mącz.*, jemandes guten Namen ſchmälern; *ob.* naszczerbić.

NASZCZERBIĆ, *f.* Naszczerbi *cz. dk.*, Naszczerbiać *ndk.*, naszczerbatym uczynić, ſcharttt machen Naszczerbiłeś noża. *Tr.* – y b) nadwerężyć, nadwątlić, naruszyć, naraźić, verletzen, verſehren, ſchmälern Pilnuie, zabiega, z naszczerbieniem zdrowia i z niebezpieczeństwem żywota. *Gor. Dw.* 287. Srożey się uszczą naszczerbionych wolności, niżeli się, za ich wydzieraniem opierania. *Bud. Cyc.* 96. Dwoiako w tym prawa swego naszczerbił. *Zrn. Pſt.* 10. Dla oyczyzny gotowi maiętność i gardło swo tracić, a przecięby sławy swey naymni yszego kęsa nie chcieli naszczerbić. *Kosz. Cyc.* 51, *Papr. Pr. D. b.* Woleliby gardło dadź, niż naymniey naszczerbić poczciwości. *Gor. Dw.* 271. Szatan bardzo naszczerbiał poczciwości panieńſtwa Maryi, tak na przykład przez Helwidyusza szarpał i szczerbił niepokalane iéy dziewictwo. *Bial. Poſt.* 73. Człowiek sławy naruszoney i naszczerbioney. *Chel. Pr.* 47.

NASZCZUĆ, NASZCZWAĆ *cz. dk.*, dosyć poszczuć, genug jagen; *Sr.* 1. naicjuwam; *Rs.* напóлнить. Naszczuwać na kogo, pod-szczuwać, aufhetzen. NASZCZUWACZ, - a, *m.*, podszczacz, der Anhetzer, Aufhetzer. Boże uchoway przygody z nieszczęścia, tedy wnet naszczuwacze zaſkakuią. *Rey Zw.* 50 *b.*

NASZCZYKAĆ, NASZCZYPAĆ *ndk.*, NASZCZKNĄĆ, NASZCZYPNĄĆ, *f.* Naszczknie *dk.*, dosyć poszczykać, naobrywać, viel rupfen; *Rg.* naseipati; *Rs.* нащипáть. Liścia ręką panieńską naszczypie. *Tol. Saut.* 75. Póydę naszczykać kwiatow i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47.

NASZEDŁ *ob.* Nachodzić.

NASZELNIK, - a, *m.*, (*Rs.* нашéйникъ obrózka), *lorum latum, quo collum equi temoni alligatur. Cn. Th.*, der Deichſelriemen, die Deichſelkette. Naszelniki na koń-

cu dyszla przekładaią. *Tr.* Nasseynik końſki; *monile equi. Mącz.*

NASZEPTAC *cz. dk.*, *Sr.* 1. naſcherpnu; *Cro.* naséptávam; *Rs.* напенпмать, напéнпмывало, szeptaniem napełnić, voll ziſcheln. Syrena tak ci pięknie ucho naszepce, iż ani sam wzwiesz, kiedy się zanurzysz. *Rey Zw.* 83 *b.* Naszeptać się, ſich ſatt und müde ziſcheln. Naszeptacz, *Cro.* naséptavecz.

NASZŁA, NASZŁO, NASZLI, NASZŁO *ob.* Nachodzić.

NASZŁADOWAĆ *ob.* Naśladować.

NASZPIKOWAĆ, *f.* Naszpikuie *cz. dk.*, n. p. udziec zaięczy naszpikować, beſpicken. – Niedźwiedź tędy przychodzi; ohi naszpikuiesz go uczciwie. *Teatr* 57 *c*, 4. Trzeba głupſtwu iego dogodzić, ieszczeby mię naszpikował, niech go kaci wezmą. *ib.* 53 *b*, 52, nakłóć, aufſpießen. NASZPILKOWAĆ *cz. dk.*, szpilkami nasadzać, mit Stecknadeln beſpicken. Cytrynę gęſto goździkami naszpilkować. *Haur Ek.* 98.

NASZPIŻOWAĆ *ob.* Naśpiżować.

NASZPOCIĆ *cz. dk.*, szpetności nabawić, häßlich machen. Jeśliby dziecię na iednę ſtronę oczyma nakrzywiało, tedy na drugę ſtronę poſtawić świecę, żeby zasię onym światłem wzrok naszpocony uproſtował się. *Spicz.* 190.

NASZPUNTOWAĆ *cz. dk.*, szpuntuiąc napełnić, voll pfropfen. Łakomcy ſkrzynie swoie a worki naszpuntuiąc, nigdy nie maią sytości. *Gil. Kat.* 303.

NASZRUBOWAĆ *cz. dk.*, dosyć poszrubować, genug ſchrauben. *Vd.* nakrkati, pervreteniti, navreteniti; *Rs.* нашрубовать, нашрубливать.

NASZTURCHAĆ, NASZTURKAĆ *cz. dk.*, dosyć poszturkać, genug ſtoßen, beſtoßen; *Sr.* 1. naſtorkuvu *ſtimulo*; *Rs.* напхáть, напхáкивать, напхáкнуть, напхáкивать. Gestami żwawemi natryksał mię, i iak chciał naszturchał. *Mon.* 70, 65.

NASZTYCHOWAĆ *cz. dk.*, beſtecken, n. p. Każe cię ćwiertować i ćwierciami twoiemi pale naszatychować. *Pasz. Dz.* 24, naszpilkować. – §. naszatychować map, obrazów, viel Kupferſtiche ſtechen.

NASZUKAĆ się *recipr. dk.*, do zmordowania się szukać, ſich ſatt und müde ſuchen; *Bh.* nahledati ſe, *Rs.* наискáться.

NASZUMIEĆ *cz. dk.*, dosyć szumu narobić *pr. e' fig.*, genug Getöſe machen; *Rs.* нашумéть.

NASZYĆ, *f.* naszyie *cz. dk.*, NASZYWAĆ *ndk.*, *Bh.* naſſíti, naſſívati; *Rs.* нашить, нашивать), przyszyć do czego, darauf nähen, annähen, anheften; *Vd.* nashivati, gornashivati, ſorperishivati). Naszyty *Rs.* нашúтый. Naszycie *Rs.* нашúвка. *Bh.* náſſewek *aſſumentum*). Naszywać perukę, u fryzera, tressę przyszywać, na siatkę robiąc perukę. *Mag. Mſk.*

NASZYCHTOWAĆ, *f.* Naszychtuie *czyn. dokonane*, w szychty naſkładać, na przykład drzewa, aufſchichten. – noſtrować, naſtawić, naprawić *propr. et fig.*, aufſtellen, aufſtecken, zurichten. Stwórca niektóre zwierzęta gęſtą sierzią i szczecinami naszychtował. *Gor. IVł. U.* Tam zaraz się udała, Gdzie miłość swe żagle ſtępi naszychtowała. *Tward. Pas.* 30. Dokądże płyniem, dokąd się plawiemy, Naszychtowawszy żaglami okręty? *Mąn.* 71, 384. Naszychtowawszy żaglami odęty Okręt, wykręca ſterem w odmęty. *ib.* 73, 269. Jakim takim ćwiczeniem domowym wady też sobie główkę naszychtuie. *Rey Zw.* 16. Nie przydawała zwierzchności mówiącemu łakoma chciwość abo naszychtowana przedtym słuchaiących wiadomość. *Krom.* 647, *non eleuabat autoritatem dicentis, aut arguentis ambitio, aut conscientia audientium.*

NASZYDZIC *cz. dk.*, dosyć poszydzić, genug ſpötteln, *Rs.* нашутúть, нашýчу. Naszydzić się, ſich ſatt ſpötteln.

NASZYIEK, – yyka, *m.*, (*Rs.* нашéйникъ obrożka; *ob.* Naszelnik). Kanak *Tr.*, ein Halsband. NASZYYNY, – a, – e, na szyi noszony, am Halſe getragen. Kleynoty naszyyne. *Nar. Tac.* 2, 483.

NASZYNIEC, – ńca, *m.*, *Bh.* naſſínec; *Slo.* naſ'inéc; *Sr.* 1. naſch ſwoyßné; *Cro.* nassinecz, *f.* nassinka; *Rg.* nascinar, nascinſki, *f.* nascinka; *Bs.* nascinaç, *f.* naszinka; *Eccl.* нашесúпаненъ, нашезéкеньъ; *noſtras*, einer von den Unſrigen. Rozumienia tego niektórzy z naszyńców byli. *Krom.* 4. Naszyńcom był wielce miłym, a Numantynom ſtraszny. *Pilch. Sall.* 129. Nieprzyiaciele i naszyńce w iedno byli zmieszani. *Pilch. Sall.* 207, *Gil. Pſ.* 81, cf. waszyniec.

NASZYNIONY, – a, – e, n. p. Piaſtuie go na łonie, a lepieyby było, żeby mu naszynionego karku przyłamała. *Tward. Pas.* 123, cf. przeszyniony.

NATACZAĆ *ob.* Natoczyć.

NATAŃCOWAĆ się *recipr. dk.*, do woli potańcować, ſich ſatt tanzen, *Rs.* нанлясáться.

NATARCIE, NATARŁ *ob.* Nacierać. NATARCZ, – y, *ż.*, *poet.* z natarcie, nacieranie, napaść, napad, naſtęp, das Losdringen, Eindringen. Lizybona z nieuſtraszonym męſtwem natarcz odpierała pysznych zdobywców. *Przyb. Luz.* 85. – §. 2) Natarcz *herb*, w polu czerwonym ſtrzała, żelezcem do góry ſtoiąca między dwoma blankami; w helmie ręka do góry wyniesiona, dzidę trzyma. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen. NATARCZKA, – i, *ż.*, naiazd, natarcie, nacieranie. *Cn. Th.*, der Angriff, das Eindringen. NATARCZYWOŚĆ, – ści, *ż.*, ochotne nacieranie, *Rs.* насту́пчивость, friſcher, lebhafter Angriff, muthiges Eindringen. Punkt attaku nayessencyonalnieyszy dla kawaleryi, ieſt natarczywość, albo oſtatnie do nieprzyiaciela nayżywsze w zawod przypuszczenie czyli uderzenie. *Kaw. Nar.* 466. NATARCZYWY, NATARCZLIWY, – a, – e, – ie *adv.*, ochoczy do nacierania, *Rs.* насту́пчивый, lebhaft angreifend, muthig eindringend. Pierzchliwy ieleń zewsząd otoczony Od chartów natarczliwych nie widzi obrony. *Kulig.* 216. Impetom w ſtronę każdą natarczliwym biią. *Kulig.* 108.

NATARGAĆ *cz. ndk.*, NATARGNĄĆ, *f.* Natargnie *idntl.*, naszarpać, narwać, *Bh.* natrhnauti, natrhati; *Vd.* natergati; (*Bs.* natrrikivati *incurſionem facere*); *Rs.* надéргать, надéргивать, натеребúть, натеребливать, anreißen, nicht ganz durchreißen. Natargałeś tylko powrozu. *Tr.* – §. b) nadwerężyć, naruszyć, ſchwächen, verletzen. Natarguionego zdrowia, często a gęſto choruiący, *valetudinarius. Mącz.* Nie owszeki dobrą sławę mieć, ale natargnioną, *audire minus commode. Mącz.* (*Bh.* natrhlý *vexanus*; natrhloſt *vexania*). – §. Natargać się kogo, do woli go potargać, ſich an einem müde und ſatt zauſen. Zły duch popada go, tłucze go i rozdziera tak, iż piany toczy, a ſaledwie odſtępuie, natargawszy się go. *Leop. Luc.* 9, 38.

NATARGOWAC się, *f.* Natarguie się *recipr. dk.*, wiele potargować, viel und lange handeln, dingen. *Rs.* намо-роваmь dohandlować się.

NATARTY *partic. verbi* Nacierać, Natrzeć.

NATCHNĄĆ, *f.* Natchnie *cz. dk.*. NADYCHAĆ *niedok.*; tchem napełnić, einathmen, inſpiriren, eingeben; *Bok.* nadchnauti, nadchi, nadchnu; *Sr.* 1. nadduhnu, nadechnu, duhnu nuti; *Cro.* nadihavam; *Bs.* nadahnuti; *Rg.* nadahnutti, nadisati; *Rs.* надышать, поселять, поселять. Jadem go nadycha, *inspirat virus. Zebr. Ow.* 51. Uformował bóg człowieka, i natchnął w oblicze iego dech żywota. 1 *Leop. Gen.* 2, 7, wetchnął. 3 *Leop.* Żebyć to was bóg wszechmogący natchnął, żebyście mi poradzili... *Offol. Str.* 1. Bóg tym duchem iedności na tym seymie natchnął nasz naród. *Gaz. Nar.* 1, 187. Natchniony, natchnięty, *Rs.* дохновéнный, вдохновéнный, богонóсный, богоносецъ; *Ec.* духновенный, богодухновенный, *Gr.* Θεοπνευστος. Natchnionym sposobem *Ec.* духновéннъ. Maiący być natchnionym *Ec.* вдухновсвятителенъ, *Gr.* ἐμπνευστικος *inspirabundus.* Natchniętymi tych zowią, którzy bez wszelkiego zastanowienia, piękne wynayduią myśli. *Węg. Mar.* 3, 79. begeiſtert. Natchnieni duchem świętym. *W. Poſt. W.* 319. O boże, natchniy mię, co tu czynić potrzeba. *Teatr* 94 *b*, 86. Nie sądź o mnie podług pierwszego podeyrzenia, którym mię ſtrach natchnął. *Teatr* 50 *b*, 17. Bóg ią do klasztoru natchnie. *Teatr* 6, 114, poda iey chęć). *Submoneo* potaiemnie kogo napominam, nadycham komu. *Mącz.* Chrystus o pocieszycielu mówi: ia nadycham w nim, i dodawam mu tego, co mówi. *W. Poſt. W.* 389. Natchnienie, Inſpiration, Eingebung, Begeiſterung; *Slo.* nadchnuti, naduti; *Sr.* 1. naddushnesné; *Es.* nadahnutje; *Cro* nadehnènye; *Rs.* вдохновéнïе, дохновенïе, откровéнïе; *Ec.* духновéнïе. Natchnienie, czułości wzbudzone w duszy, które ią nakłaniaią, aby im nieodwłocznie zapobiegła. *Mon.* 75, 91.

NATEMPEROWAĆ *cz. dk.*, dosyć potemperować, n. p. piór, genug (Federn) ſchneiden.

NATĘPIĆ *cz. dk.*, przytępszym uczynić, genug abſtumpfen; *Rg.* natúpiti.

*NATERMINOWAĆ co, *f.* naterminuie *cz. dk.*, napisać krotko i leda iako dla pamięci, *annotare. Cn. Th.*, naznotować, kurz anmerken. Naterminowanie, terminowanie czego, pisanie krótkie dla pamięci, *annotatio. ib.*, das Anmerken, Aufnotiren.

NATĘŻYC, *f.* Natęży *cz. dk.*, NATĘŻAĆ *ndk.*, *Bh.* natahnauti, natahovati; *Vd.* persiliti, nasiliti, natiſkuvati; *Rs.* напрячь; напу́жить, напу́живать, напрячь, напрягáть; naciągać, napinać mocno, tęgo, ſtark anziehen, ſpannen. Natęża łuk, i w samo serce iego ugadza. *Pilch. Sen.* 314. Łuk, ażeby swoiey nie tracił gibkości, nie zawsze powinien być natężony. *Mon.* 70, 548. Lutnio ſtroi i natęża. *Brud. Oſt. F.* 12. – §. tęgim uczynić, ſteif machen. Krochmal natęża chusty. *Tr.* – §. *fig.* przykładać mocy w czym, usilniey czynić, usiłować, anſtrengen. Rzekł, i zamach na ſtraszną Egidę natężył. *Dmoch. Jl.* 2, 248. Natężenie *Rs.* рѣшúмость, напу́га. Do poięcia tych rzeczy trzeba pilnego natężenia. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 95. Gdy rozum przywięzuie się do iednego wyobrażenia usilnie, rozbieraiąc go z każdey ſtrony, ieſt to natężenie rozumu. *Cyank. Log.* 38. Choćbym wszyſtek rozum móy naymocniey natężył, nie wywinę się. *Teatr* 7 *c*, 68. Natężyć się *Ec.* пружамись. Im bardziey się zbliżaią, im bardziey natężam wzrok, tym bardziey się widzą onym podobnieysi. *Teatr* 42 *d*, *D.* Natężanie, podnoszenie z przedłużaniem sylab w mowie, w słowiech. *Cn. Th.*, przycisk, der Ton, der Accent, den man auf eine Sylbe legt. Natężaniem głosu nie gardź; ale abyś go miał, według pewnych ſtopniów i kształtów, wykwintnie podnosić i spuszczać, tego się wyſtrzegay. *Pilch. Sen liſt.* 115. Odrzuciwszy dzikie makaronizmy, słów nowych, natężenie Polſkie maiących, dostarczamy. *Pilch. Sall. praef.*, zakroy, brzmienie, Zuſchnitt, Ton, Klang). – §. Natężenie *adverb.*, z natężeniem, usilnie, mit Anſtrengung, angeſtrengt, *Rs.* намýжно. Póty natężenie krzyczeć nie przeſtaią, póki iakiekolwiek im siły wyſtarczyć mogą. *Mon.* 69, 810. Natężony, **natężny Rs.* намýжный, angeſtrengt. NATĘŻAŁOSC, – ści, *ż.*, siła do natężenia, Anſtrengungskraft. Tu którego mi zalecasz, nie ma iuż w sobie natężałości i mocy. *Pilch Sen. liſt.* 4, 59.

NATKAĆ *cz. ndk.*, NATKNĄĆ. *f.* natknie *idntl.*, NATYKAĆ *contin.*, *Sr.* 1. natíkam; *Sr.* 2. hotkaſch; *Crn.* natikujem, natikovati; *Ross.* наткнуть, натыкать, начинúть, начинáю; napychać, napełniać, nabiiać, voll ſtopfen, anſtopfen, voll fullen, *propr. et fig.* Nie miałem na czym leżeć, okrom woru słomą *nadkanego. *Baz. Hſt.* 147. Łacniey natkać ieden wór, niżli wiele. *Ezop.* 118. Worki i skrzynie natkasz; ale serca nie natkasz, zawsze chce więcey. *Sk. Kaz.* 500. Łakomego nie natkasz i millionami. *Birk. Exorb. B* 2 *b.* Ich chciwości nie natkać nie może. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 9. Dziesięćby się ich pożywiło, co ieden w brzuch swóy natka i nalcie. *Hrbſt. Nauk. U.* 2. Dla natkania mizernego brzucha, przemy się prawdy. *Rey Ap.* 25. Głodni się chleba natkaią. *Ryb. Ps.* 39. Obżartuchy, choć się iuż natkaią, przecię iedzą. *Petr. Ek.* 69. Marnością iakąś rzkomo słowem bożym natykacie uszy słuchaczów waszych. *Birk. Sk. A* 4 *b.* Skanderbeg iuż się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524. Natkany, napchany, napełniony. *Cn. Th.* Książka Zyzaniego, iako kiełbasa, nieczyſtemi heretyckiemi bluźnierſtwy ieſt natkana. *Sak. Duszz.* 142. Wszędzie moc wielka, iakoby natknął, ludu była. *Kosz. Lor.* 184 *b*, iak natkano, iabłkoby potoczył). Natkane, nabite gęsto płótno, sukno. *Cn. Th.*, dicht zuſammen gewebt, gut zuſammen geſchlagen. Im więtszy wzór w adamaszku, tym więcey do niego iedwabiu wychodzi, i natkańszy adamaszek. *Goſt. Gor.* 105. Adamaszki z podo dna krochmalą, aby się zdały natkańszemi. *Goſt. Gor.* 115. – §. Natykać winnicę, ogród, tyczkami. *Cn. Th.*, powtykać, ponatykać, pozatykać, beſtecken, voll ſtecken; *Sr.* 1. natíkam; *Vd.* natikniti, natikuvati, ponatekniti; *Crn.* natakniti, nataknèm; *Cro.* nateknuti, nateknújem; *Rs.* nataknuti; *Rg.* nataknutti, naticcem; *Rs.* натыкать, натыкнуть. Natkniony ogród tyczkami, siołą, winne latorośle, z podwiązany. *Cn. Th.*, beſteckt mit Pfählen, bepfählt. Dziesięć wozów, w kosy i woienne sztuki natkniionych. *Pot. Arg.* 254, nastrożonych). Natkniony ogród kwiatkami. *Cn. Th.*, upſtrzony). Manelki, by gwiazdeczkami, perłami

łami natknione. *Groch. W.* 332. Niebo ze sklepem zawieszonym, Gwiazdami natknionym. *Ryb. Ps.* 31. – §. Natknąć w mowie, w piśmie, natrącić, namienić, tknąć wspominaiąc, berühren, erwähnen. O czym iż insi szerzey piszą, iam tu tylko trochę w sposob przestrogi *nadknął. *Wiśn.* 504. Tak napisałem oracyą, żebym tylko natknął dery twe. *St. Radz. Z. P. M.* 46. Jak się to ognie pod ziemią rodzą, teraz tylko krócinchno natknę, *memorabo. Syst. Szk.* 152. Z przyczyn natkniony iawnie to pokazuie się. *Zygr. Pup.* 239, przywiedzionych). Jżby to lepiéy poięli, *nadkniem tu rzecz tę podobieństwem iednem. *Glcz. Wych. M* 8 *b*, wytknę, wyłuszczę). Natknienie, Natknięcie, *Vd.* natik. – §. Natknąć na co, narazić na co, urazić, uderzyć, an etwas stoßen, verletzen. Natknęli się na kamień, a ia za niemi, oni wpadli w iamę heretyctw, a z niemi i ia. *Smotr. Nap.* 27. NATKANO *adv.*, ciasno iak natkał *Cn Th.*, voll gepfropft, voll gestopft. II) NATKAĆ *cz. dk.*, tkaniem wiele narobić, genug fertig weben, *Vd.* natkati; *Rs.* напткáмь.

NATŁOCZYĆ, *f.* Natłoczy *cz. dk.*, NATŁACZAĆ *ndk.*, *Bh* natlačiti, *Sr.* 1. natwoczjam, natwotjam, natwocjjuju; *Vd.* natlazhiti; *Cro.* natlachujem); mocno powpychać, tęgo nabijać, naciskać, tłocząc nawtykać, eindrängen, viel hinein drücken, einpfropfen, voll stopfen. Zapali kamieńmi i grubą ziemią on doł, natłaczaiąc. *Sk. Dz.* 10. W tym uyrzą przy brzegu płynące po wodzie, Pełne i natłoczone bez sprawców dwie łodzie. *Protas. Jal.* 26. Miarę dobrą i natłoczoną i potrzęsioną i opływaiącą dadzą wam. *Sk. Kaz.* 273, *Rey Pst. I f* 4. Przez cdą tę drogę tak natłoczone było pospólstwo, iż kareta bardzo powoli iść musiała. *Gaz. Nar.* 1, 330. NATŁOCZNY, – a, – e, daiący się natłoczyć, pakowny, stopfbar *X. Kam.* – §. natłoczony, cisnący się, gedrängt, voll gepfropft. Lata podziw godzny w natłocznym gminie. *Zab* 12, 218. NATŁOCZYCIEL, – a, *m.*, *Sr.* 1. natwocjjicjel, który natłacza, napychacz, der Vollpfropfer, Stopfer, *w rodz. żeńsk.* natłoczycielka. NATŁOK, – u, *m.*, napływ, nawał, gwałtowne natłoczenie się, natłok, Vollgepfropfe, Gedränge, Zuströmen, Drang, Andrang.

NATŁUC, *f.* natłucze *cz. dk.*, NATŁUKAĆ *ndk.*, *Bh.* natlaucť, *Vd.* gortouzhi; *Bs.* natuchi, natucchi, namecciti; *Rg.* natáchi; *Rs* напомóчь напомóчу, напомóкать. – §. natłuc, nadłuc, nieco potłuc, anbrechen, nicht gänzlich zerbrechen. Garńca natłuczonego dłużey. *Cn. Ad.* 230, cf. latane zdrowie trwalsze). – §. wiele potłuc, viel zerschlagen. Choć nie wskóra, aby miał wziąć klucze, Nastrzela iednak hetman, nasiecze, natłucze. *Jabł. Buk.* Q 3 *b*. Charcica raz weszła do kredensu, i rozswywoliwszy się, nastrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teatr* 196, 54. *transl.* naruszyć, nadwątlić. *Cn. Ad.*, schwächen, verletzen.

NATŁUŚCIĆ, *f.* Natłuści *cz. dk.*, tłustym uczynić, fett machen. Natłuściłeś głowę moię oleyki. *Radz. Ps.* 23, 5.

NATOCZYĆ, *f.* natoczy *cz. dk.*, NATACZAĆ *ndk.*, natoczyć okrągłych rzeczy z iednego mieysca na drugie, genug hinwälzen. Czerw' natoczył prochna. *X. Kam.* – §. Tokarz natoczył szachow, genug drechseln. – §. Natoczyć siekierę, szablę, na brusie naostrzyć. *X. Kam.*, genug schleifen, *Rs.* напомóчь. – §. trochę wytoczyć, dosyć natoczyć, etwas abzapfen, genug zapfen; *Vd.* natozhiti, nazhepiti, nazhepati; *Cro.* natákam; *Sr.* 2. natozisch; *Rg.* natocitti, natákati; *Bs.* natociti, napuniti; *Cro.* natachem, nalevam). Śmieszna chcieć z beczki wody, wina natoczyć. *Burl. B.* 3. Oby dosyć było na téy krwi, któréy się w tych polach natoczyło z dzikich szyy, żeby z inszey krew' nie poszła szyi. *Bard. Lut.* 122. – Możnali to rzecz, abym nie skosztował kielicha mnie natoczonego, wyléy go precz, niech go nie zakuszę. *Bzow. Roz.* 21, nalanego, eingeschenkt, eingegossen. – §. *aliter* Jeśli się iaki dziw natoczy, niech wtamie inszy Alcyd. *Bard. Tr.* 500, t. i. nadarzy, natrafi, vor Augen kommen, erscheinen, begegnen.

NATONĄĆ *niak. i butl.*, n. p. Szklanki z miodem zaprawiwszy, na muchy stawić, a gdy tego natonie, wylać. *Haur Ek.* 117, dosyć wiele potonie, in ziemlicher Anzahl ertrinken, ersaufen.

NATONIE, – ia, *n.*, (część lasu, gdzie drzewa spuszczaią. *Tr.*, das Gehau im Walde), raczéy kolnia, drewutnia, kielnia, (*Vd.* naton, natèn, = kloc; *Bh.* naton drąg, ct. naciąć, natnę). Strożowie na natoniu drwa rąbią. *Haur Sk.* 495. Stroża miey na oku, względem kradzieży drew z natonia, z obory bydła. *Haur Ek.* 55, Holzstall, Holzplatz.

NATOPIĆ *cz. dk.*, dosyć potopić, utopić, genug unter Wasser setzen, ersäufen, ertrinken lassen, *Rg.* natopitti, natapati; *Bs.* natopiti, natapati; *Cro.* nataplyam; *Rs.* напомúть, напóплывать. – §. ogniem natopić, rozpuścić, czego dosyć ogniem, napławić, genug zusammen schmelzen, *Ross.* напомúть, напóплывать.

NATRĄCIĆ, *f.* natrąci *cz. dk.*, NATRĄCAĆ *ndk.*, trącaiąc naruszać, nadwątlić, uszkodzić, mit Stoßen etwas beschädigen; verletzen, schwächen, versehren; *Sr.* 1. nastortjm; *Rs.* напрумúть, напручúвать. W woynie domowey los przyiacioły, krewne i bracią natrąci, iż własney krwi czynić między sobą żelazem przyydzie. *Krom.* 119. – §. Natrącać kogo na co, z narażać, wystawiać na co, (einer Gefahr) aussetzen, in Gefahr setzen. Z szczerością natrącałem się w niebezpieczeństwo przy ich sprawie w boiu. *Stas. Num.* 2, 37. Na raz trafiam, natrącam się. *Cn. Th.* 447. Natrącił się mocny na mocnego, a obadwa pospołu upadli. 1 *Leop. Jer.* 46, 12, uderzył się, uraził się, es stieß einer an den andern. – §. Natrącać czego w mowie, z wspominać, przymawiać się, dotykać czego, wzmiankę czynić, natknąć, etwas berühren, erwähnen. Ustawicznie mi natrąca o prawdziwey przyiaźni Wezyra ku tobie. *Teatr* 34, 145.

NATRAFIĆ, *f.* natrafi *intrans. dk.*, NATRAFIAĆ *ndk.*, trafić na co, napaść na co, nadeyść, *Cn.* narajmam, auf etwas treffen, dazu kommen. Ostatniéy moiey u nich wizyty natrafiłam, że furye wywierał na żonę. *Teatr* 2 *b*, 10.

NATRAPIĆ się, *f.* Natrapi się, *recipr. dk.*, *Bh.* natrapiti se, dosyć się frasować, gryźć się, sich satt quälen. Jeśli mi ieszcze i to nie pomoże, Na com się prożno natrapił, móy boże? *Chrość. Job*, 38.

NATRAWIĆ, *f.* natrawi *czyn. dok.*, wiele strawić, viel nach einander verzehren, verthun. Przyzwał go z Prus, zapłaciwszy zań wielką summę pieniędzy, które tam był natrawił. *Stryik.* 471.

NATRĘ, *ob.* Nacierać. 1 *NATRĘT, – u, *m.*, napęd, napędzanie, natarcie, das Herzutreiben. Są chęci ludzkie,

według natrętu i wstrętu kłamliwéy fortuny, odmienne. *Krom.* 604, *secundum flatum et reflatum*). 2) NATRĘT, - a, *m.*, s. NATRĘTNIK; NATRĘCIK, - a, *m.*, *dem.*, człowiek swoią natarczywością uprzykrzony, ein zudringlicher Mensch; *Cro.* nameknyènecz; *Rs.* нахлѣбъ, смужáнецъ, суемáнный. Natręt, co się w nieswe rzeczy wtrąca. *Smotr. Ap. pr.* Natręt wielki, wszędy się wrazi. *Comp. Med.* 386. Jak mucha nieproszona leci do potrawy, Tak i natręt do każdéy rad się miesza sprawy. *Min. Ryt.* 4, 206, *Fred. Ad.* 31. Natręt bez ładu, bez słuszności, bez wszelkiéy okrasy, nie uprosić, nie wymodz, ale że tak rzekę, rozbić prawie chce. *Lub. Roz.* 343. Natręcik. *Klon Fl. D.* 4. Kaci nadali natręta; niechże weydzie! *Teatr* 24 *c*, 67. Obawiam się, żeby tu znowu ten natrętnik nie przyszedł. *Boh. Kom.* 4, 39. NATRĘTNICA, - y, *ż.*, NATRĘTKA, - i, *ż.*, (*Tr.*), kobieta natrętna, eine sehr Zudringliche. Otoż widzisz natrętnice! *Teatr* 36, 77. NATRĘTNY, - a, - e, NATRĘTNIE, NATRĘTNO *adv.*; nacieraniem uprzykrzony, sehr zudringlich, lästig; *Sr.* 1. wobujné; *Rs.* навя́зчивый, суемáнный. Natrętny prędzéy wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teatr* 46 *b*, 56. Żadnéy iuż nie żądam pomocy; wszystko mi iest natrętno. *Teatr* 47 *c*, 128, t. j. przykro. NATRĘTSTWO, - a, *n.*, NATRĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, uprzykrzenie się napieraniem, *Sr.* 1. wobujności, wobza; *Rs.* суемáнность, докýка; Zudringlichkeit, Lästigkeit. Natrętność, gwałtowne nadstawienie swoiéy osoby i swego zdania, w owym okrzykliwym opowiadaniu rzeczy cało niepotrzebuéy, albo niemiley słuchaiącym. *Jez. Hyr.* Mam słuszne przyczyny! w. Mogęż się o nie spytać bez natrętności? *Teatr* 41 *c*, 323. Co za natrętstwo kobiece! *Teatr* 43 *b*, 7.

NATROSZCZYĆ się *recipr. dk.*, dosyć się troszczyć, gryźć, tęskić, sich genug härmen; *Vd.* natesnuvati; *Rs.* намýчиться.

NATRUDZIĆ, *f.* Natrudzi *cz. dk.*, namordować, müde geinug machen. Skoczyłem bez pamięci na grzędę, i ieszcze prawą nogę sobie natrudziłem. *Teatr* 20 *b*, 99. NATRUDZIĆ się *recipr.*, nabiedzić się, sich müde placken. Com się natrudził, com się nażądał, Ażebym ciebie oglądał. *Kniaź. Poez.* 2, 192. Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było iak u ludzi. *Mon.* 70, 598. Przedsiębiorąc iakową robotę, podjęciem się iéy natrudzą i pracy nalękaią; dźwigaią iednak. *Mon.* 71, 42, *ib.* 73, 720.

NATRWOŻYĆ *cz. dk.*, dosyć potrwożyć, genug bestürzt machen, ängstigen, *Vd.* nate nuvati). - §. Natrwożyć się, sich genug ängstigen.

NATRYKSAĆ *cz. dk.*, dosyć potryksać, nabość (rogami), genug stoßen (mit Hörnern). Uślinił mię, gestami żwawemi natryksał, i iako chciał nassturchał. *Mon.* 70, 65.

NATRZĄSAĆ *czyn. dok.*, NATRZĄSNĄĆ, *f.* Natrząśnie *idntl.*, *Bh* natrausyti, natŕasti; *Sr.* 1. natruschem, natruschu, nabtruschem; *Crn.* natręsti, natręsem; *Rs.* напря́сть, напрясáть; dosyć czym potrząsać co, bestreuen mit etwas hinlänglich. Od natrząsania gmachów zioły, niech płacą złotych trzy. *Lek. C* 2 *b.* Natrząsanie *Rs.* напря́ска. - §. natrząsać, dużo trząść, genug schütteln, rütteln. Dobrą miarą odmierzy ci bóg, natkaną, natrzęsioną i opływaiącą. *Sk. Kaz.* 279. - §. natrząsać czego, dosyć czego zrzucać trząsaniem, genug herab schütteln. Wlazł na dąb, aby natrząsał żołędzi. *Ezop.* 73. - §. Natrząsać się czym, *recipr. pass.*, wstrząsyć się, aufgebracht werden, erschüttert werden. Tym się natrząsnąwszy król haniebnie, postanowi sobie, nie słać więcéy do Hana nikogo. *Tward. W. D.* 2, 109. - §. Natrząsać się z czego, *activ.*, z urągać się, naśmiewać się, höhnisch worüber lachen, mit Hohngelächter sich darüber wegsetzen, verhöhnen, verspotten. Nieprzyiaciel się natrząsa i z kościoła twego naśmiewa. *St. Aaz.* 76. Z martwych wstawaiąc, z śmierci natrząsać się będziem, mówiąc: gdzież zwycięstwo twoie? *ib.* 188. Heretycy taiemnice nasze wydali, i z nich się natrząsali. *ib.* 596. Dokądże ieszcze ze mnie natrząsać się będziesz? *Teatr* 9 *b*, 48. Wywołany z kraiu Zborowski przeieżdżał się po Polszcze z taką dumą, iakby się z praw i słabości przełożonych natrząsał. *Boh. Tar.* 170. Cham śmiał natrząsać się z oyca, a nie umiał pokryć niedostatków iego. *St. Zyw.* 1, 189. Natrząsać się z religii. *Teatr* 49 *d*, 24, *ib.* 37, 107.

NATRZEĆ *ob.* Nacierać.

NATRZEPAĆ *cz. dk.*, dosyć potrzepać, genug klopfen, *Rs.* напрепáть. Natrzepać się, sich satt klopfen.

NATRZMIĆ, *f.* Natrzmi *cz. dk.*, nastorczyć, najeżyć, wjeżyć, aufsteifen, aufsträuben, sträuben machen. Stąpa panna iak paw, a natrzmiwszy rogi. Ogon za sobą włóczy. *Zimor. Siel.* 151. Zbielałym natrzmiła skronie włosem, *posuit ad tempora capillos canos. Zebr. Ow.* 63. Junacy w natrzmionych fantazyach siła z płocha czynią. *Fred. Ad.* 44, w nadętych, aufgeblasen. Swe brzydkie Tantalka uczynki natrzmiła złorzeczeństwy, *adiecit. Zebr. Ow.* 143, ieszcze brzydszemi uczyniła).

*NATRZNĄĆ, *f.* natrznie *cz. dk.*, n. p. Podsadzi się żyd doktor pod zadek chorego, wszystko chcąc widzieć opatrznie, Gdy mu ten w oczy, w uszy, w gębę nawet natrznie. *Pot. Jow.* 2, 77, napuści, nafeyda, er machte ihm ins Gesicht.

NATRZYMAĆ się *recipr. dk.*, dość długo i mocno potrzymać do zmordowania się, sich müde halten; *Vd.* nadershati; *Rs.* надержáть. *Subst.*, *Vd.* nadershavez.

NATUCHAĆ *ob.* allowować, przyrzynać.

NATUCZNIEĆ *niiak. dk.*, dosyć otyć, napęcznieć, genug dick und fett werden, *Ec.* намучнѣю.

NATULIĆ, *f.* natuli *cz. dk.*, NATULAĆ *ndk.*, przytulić do czego, aufdrücken, auf etwas andrücken, anschmiegen. Czapkę na uszy natulił. *Teatr* 22, 7. NATULAĆ się *recipr.*, nabłądzić się, nawłóczyć się, sich sehr lange herum stoßen, herum treiben in der Welt, *Rs.* намолáться, настрáдаться. Zbity od Turkow Zygmunt po morzu się natułał, aż go Wenetowie do domu odwieźli. *Bielsk.* 288. *Fluctuatus*, ten, który się i tam i sam po wodzie natułał. *Mącz.* Natuławszy się długo, przecięż nareszcie, Stawiła mię w tym mieyscu odwaga i statek. *Teatr* 44, 26.

NATUPAĆ się, *f.* natupa się *recipr. dk.*, wiele potupać, viel mit den Füßen stampfen, sich müde stampfen. Natupa się, nafuka, i na tym przestanie. *Tręb. S. M.* 18.

NATURA, - y, *ż.*, przyrodzenie, die Natur; *Bh.* přirozenj; *Sr.* 2. natura; *Sr.* 1. natura, přirozene waschno; *Vd.* natura, pant, narau; *Crn.* natûra, narâva (*ob.* narów); *Sla.* nárav, *Rg.* nârav, *Bs.* narav; *Cro.* narav, narava, chúd; *Rost.* намýра, природа. - a) *activ.*

siła twory wywodząca, die hervor bringende, die ſchaffende Natur Nic na świecie nie zginie, tak to sposobiła natura, to iest przyrodzenie rzeczy wszystkich. *Gor. Sen.* 346. Nic z tego nie niszczeie, co się z oczu zmyka, i do wszystkorodnéy natury, z któréy wyszło, i znowu wkrotce weyść ma, skrytym nurtem powraca. *Pilch. Sen.* I, 288. Co iest natura? bo nie trzymam się waszego zdania, że iest spoczynku albo ruchania naypierwszym początkiem. *Susz. Pieśń.* 3, 3. Zawsze bóg i natura jedno dadzą prawo. *Przyb. Milt.* 181. Natura, iest to zrządzenie praw, od samego stworcy ustanowionych, dla długiego trwania rzeczy i dla porządnego następowania po sobie istności; można ią uważać za moc dzielną, niezmierną, która wszystko ogarnia. *Stas. Buff.* 29. Nic sztuka bez natury, praca nadaremna, Jednakowoż ie łączy potrzeba wzaiemna. *Dmoch. Szt. R.* 82. Wszelka sztuka iest naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. list.* 2, 71. Wszyscy się rowni rodzimy z natury, Dopiero ślepa fortuna nas dzieli. *Pot. Syl.* 243, von Natur. Uyrzał u brzegu dziewczynę, iako ią natura stworzyła, *P. Kchan. Crl.* 308, nagusieńką, wie ſie Gott erſchaffen hat. - §. b) *paſſive:* ogół rzeczy stworzonych, die hervor gebrachte Natur, die ganze Natur. Sama natura mała dla cheiwego. *Bird. Tr.* 466. Świadomy natury, znawca natury, *Vd.* ut rosnanes, der Naturverſtändige. - §. c) natura, istność, das Weſen, die Natur. Czym iest rożna natura od persony (osoby)? natura iest człowieczeństwo, a persona iest człowiek. Natura iest w Pietrze, iż tak musim rzec, Piotrostwo, a persona Piotr. Natura iest istność albo iestestwo nieosadzone, które na iednym albo na wielu stanąć może; a persona iest istność osadzona na iednym, *Sk. Kaz.* 535. Eutych dwie rozdzielne *naturze (dual. z natury) w Chrystusie, bozką i ludzką mieszał. *Sk. Kaz.* 556 Dwie naturze są w nas, duchowna, którą duszą zowiem, i ziemska, którą ciałem nazywamy, w iedney personie (osobie) złączone. *ib.* 536. Nam śmierć nie iest natury skończenie, ale tego życia dokonanie; bo się natura nasza na lepsze po śmierci naprawuie. *Sk. Zyw.* 2, 407. Za nic sobie miał ludzi, iakby inszéy natury, nie iako on byli. *Jabł. Tel* 21. Jedna natura, ieden charakter, *Ec.* соесмéсиыe, iedney spólnéy natury będący *Ec.* соесмéсиьeнb. Złéy natury będący *Ec.* злоестественный. *Rg.* onâraviti *indere naturam*, cf. narowić; *Vd.* se ponaturiti, = przyiąć naturę). Natura wilka ciągnie do lasa. *Zegl. Ad.* 150. Natura, = przyrodzone przymioty, natürliche Eigenſchaften, Natur. O naturze, to iest dobroci albo defektach kraiowych produkcyy wiedzieć potrzeba. *Mon.* 65, 290. Flota podatki w naturze wiozła. *N. Pam.* 24, 289) nie w pieniądzach, w zbożu, w fruktach i t. d., in Naturproducten. - §. *Prawo natury*, Naturrecht, zawiera prawdy, któremi człowiek względem boga, siebie i drugiego za powodem samego rozumu, rządzić się ma. *Offr Pr C.* 1, 7. - §. natura, cf. nasienie męzkie. NATURALISTA, - y, *m.*, fizyk *Tr.*, ein Naturforſcher. NATURALIZACYA, - yi, *ż.*, obrządek prawny, ktorym się cudzoziemiec przyswaia, i stanie zdolnym do osiągnienia urzędów kraiowych. *Kras. Zb.* 2, 220. (cf. indygenat). die Naturaliſirung. NATURALNOŚĆ. - ści, *ż.*, ułożenie naturalne, przyrodność, die Natürlichkeit. NATURALNY, - a, - e, przyrodzony, przyrodzonym sposobem, natürlich, Natur-; *Sr.* 1. naturſki, pjihrodjenſki; *Bh.* pjirozenny; *Crn.* natirléh; *Vd.* naturn, naturen, samonaseben; *Cro.* naravszki; *Dl.* naravni; *Sla.* náravni; *Rg.* ponaravski; *Bs.* naravni; *Rs.* натурáльный, срóдный. Fortyfikacye naturalne maią rowy, okryte wzgórkami, skały, góry etc. *Jak. Art.* 2, 499. Rzeki, strugi etc., oddzielaiące iednę maiętność od drugiey, nazywaią granicą naturalną. *Zabor.* 360. Naturalny włos. *Hul. Ow.* 91. Produkt naturalny, *Rs* самородка. Naturalnego koloru, niefarbowany *Rs.* самоцвéтный. Członki naturalne, *genitalia. Kirch. Anat.* 3. Historya naturalna, die Naturgeſchichte, nauka o wszystkich ciałach poziemnych i podziemnych. *Bot. Nar.* 2, *Vd.* naturoznanſtvu, znanoſt nature. NATURALNIE *adv.*, przyrodzenie, natürlich. Rozumiesz, że on powziął wielkie przywiązanie do starościanki? *Wy.* Jużci naturalnie, kiedy tak wielką niecierpliwość widzenia iey pokazał. *Teatr* 8, 34. NATURKA, - i, *ż.*, *demin. nom.* natura, *contumeliose*. das Naturchen. Téy Jeymości naturkę dobrze znałem. *Teatr* 24 *b*, 6, t. j. temperamencik.

NATURBOWAĆ się, *f.* naturbuie się *recipr. dk.*, natrwożyć się, natrapić się, ſich müde quälen, viel ausſtehen. Dosyć ia się naturbowałem, kiedym pożyczał pieniędzy, niechay oni się teraz turbuią, iak maią odbierać. *Teatr* 22, 40

NATWARDZIĆ *cz. dk.*, dosyć twardym uczynić, *Vd.* naterditi, genug verhärten. NATWARDZIEĆ, NATWARDNIEĆ *niedk. dk.*, stawać się dosyć zatwardniałym, hart genug werden. Sok ten śledzionę natwardziałą ścieńcza. *Spicz.* 24. Lekarstwo na krę albo natwardzenie, żeby ie rozpędzić. *ib.* 117.

NATWORZYĆ, *f.* Natworzy *cz. dk.*, NATWARZAĆ *ndk.*, dosyć potworzyć, *propr. et fig.*, eine Menge nach einander hervor bringen, machen, ſchaffen. Siecich sprawuiąc rządy, natworzył sobie wielu nieprzyiaciół. *Nar. Hſt.* 3, 44, *N. Pam.* 15, 329. - *Rs.* натворúть zaczynić, zaprawić.

NATYCHMIAST *adv.*, na tych miasc, *repente*, z nagła, w ocemgnieniu, *hnet (wnet), natychmiast mówią niektórzy. *Mącz.*, auf der Stelle, ſogleich; *Bh.* rogednau, naobrat; *Sr.* 1. namézkje; *Sla.* sadataki; *Crn.* natégâma, sdâje, sdajzi, obrât, na obrat; *Vd.* sdaizi, kmalu, jadernu, na tem meſti, v' tem shlaki, shlakama; *Cro.* mahom, vréd; *Rs.* нáскоро, сей чacъ, áбie. - §. b), = zamiast, an der Stelle, anſtatt, *ob.* miast, miasto, na *to miast.

NATYKAĆ *ob.* Natkać.

NATYNKOWAĆ *cz. dk.*, po wierzchu potynkować, von oben betünchen; *Cro.* nakorivam.

NATYRAĆ *ob.* Nadtyrać.

*NAUCZALNY, - a, - e, *Tr.*, z czego można się nauczyć, lehrreich, bel brend, *Nauczny*, *nauczne*, *Vd.* uka poun; *Rs.* учúтельный, поучúтельный, назидáтельный, наставúтельный; *Ec.* назидáтельный, добропоучúтельный. *NAUCZALNIK, - a, *m.*, *Tr.*, dogmatyk, ein Dogmatiker. NAUCZKA, - i, *ż.*, *demin. nom.* nauka, eine kleine Lehre. Napisz sobie tę nauczkę, wara kocie, idzie o cię. *Teatr* 1 *b*, 79. Napisać raczył krótką nauczkę, co to iest szlachectwo. *Mon.* 71, 695,

Zebr. Ow. 113. Na pięknyśmy baliczek trafili, zamiast menwetu, mieliśmy nauczki. *Teatr* 24 *b*, 79. *NAUCZLIWY, - a, - e, - ie *adverb.*, chętny nauczyć się, przyymuiący naukę, *docilis*, gelehrig, lernbegierig, *Bh.* gemný, cf. iąć, imać, poiętny; *Vd.* navushliu, podvushliu, umen, vukashelen; *Rg.* naucgliv, nauciv, naûcni, uglavgliv; *Cro.* navuchlyiv; *Rs.* переимчивый, понятливый. *NAUCZLIWOŚĆ, - ści, ż., chęć nauki, die Gelehrigkeit, Lernbegierde; *Bh.* gemnoſt; *Kg.* naucgl voſt, naûcnos, uglavnos; *Vd.* navushlivoſt, podvushlivoſt, umnoſt; *Cro.* navuchlyvost, navuchenoszt; *Rs.* переимчивость, понятливость. NAUCZYĆ, *f.* nauczy *cz. dk.*, Nauczać *ndk.*, *Bh.* naučiti; *Slo.* naučim; *Sr.* 2. пошuзиſф; *Vd.* podvoshit, podvuzhiti (*ob.* poduczyć), dopovedeti; *Cro.* navuchati, navûcham; *Sla.* naucsiti; *Rg.* naucitti; *Bs.* nauciti, vjecbati, uglaviti; *Rs.* научи́ть, научáть, вразуми́ть, вразумлять, надоу́мить, надоу́мливать, наста́вить, наставля́ть, наста́вливать, нака́зывать; *Ec.* вразумля́ти, научити, наразумити, наставити, наказити, наказую; skutecznie pouczyć kogo, einen (mit Erfolg) unterrichten, lehren, belehren. Byś uczył nie wiem iako, nie nauczysz nic, ieśli sam tego nie uczynisz. *Petr. Ek.* 22. Kto się czego nie uczył, nie może drugiego nauczyć. *Rys. Ad.* 26. Wielu iest, którzy nauczaią (*s* uczą), a mało, ktorzy przyymuią nauki. *Teatr* 22, 17. Nigdy cię rozumu nie można nauczyć. *Teatr* 36, 103. Co zaszkodziło, to nauczyło. *Cn. Ad.* 107, cf. mądry po szkodzie). Nauczać wiary, *s* katechizować. *Cn. Th.* - §. Set, iako sam się w dobrych przykładach ukazował, i potomſtwo swoie na dobre nauczał. *Glicz. Wych. E* 1 *b*, formował, kształcił. NAUCZANIE, Nauczenie, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, das Lehren; *Cro.* navuchanye; *Rs.* ученїе, наставлéнїе (*Ec.* нáукъ, навыкъ, привычка nawyknienie, nałog, *Rs.* навычка wprawa). Całe życie przepędzać będziesz z metrami; łożąc go połowę na uczenie się, a drugą na nauczanie. *Teatr* 38, 192. - §. *aliter* *nauczenie *adv.*, *s* uczenie, uczonym sposobem, gelehrt. - Nauczony, - a, - e, *partic. praet. paſſ. compl.*; b) *obrot.*, z uczony, biegły, doświadczony, wprawny, gelehrt, geübt. Gdybyś mi gadał o twoich nauczonych rzeczach, gębę otworzywszy słuchałbym. *Teatr* 19 *b*, 43. Tam się obrócila, kędy ią nauczona wiedma prowadziła. *P. Kchan. Orl.* 60. Niektóre narody, acz same grubemi były, sąsiady nauczone miały. *Krom.* 6. Między iego sługami był ieden Greczyn nauczony. *Gwag.* 110. Perły na szyszaku sadzone ręką nauczoną. *P. Kchan. Jer.* 435, sztuczną, misterną, ćwiczoną. NAUCZYĆ się *recipr.*, *Bh.* naučit ſe; *Sr.* 2. набuкнуſф, навuдкнуſф; *Sr.* 1. навuкнuц, набuкну, cf. nawyknąć); *Vd.* se navushiti; *Cro.* navuchitisze; *Rs.* навы́кнуть, навыка́ть, lernen, erlernen. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas zaplenila, tak się zaiąkała. *Pot. Arg.* 353. Kto się sam czego dobrze nauczył, słuszna aby drugich uczył. *Cn. Ad.* 398. Tak długo trzeba się uczyć, pokądby się nie nauczył. *Glicz. Wych. N.* 2. Czego się człek nauczy, To też i na zawsze mruczy. *Mon.* 71, 360. Nauczyć się na pamięć, auswendig lernen; *Rs.* твердить, твержу, твержду, затвердить, затверживать, cf. twierdzić). NAUCZYCIEL, - a, *m.*, *uczyciel, który

drugiego czego uczy, der Lehrer; *Bh. et Slo.* učitel; *Sr.* 1. hutjet, pjihutjwat; *Vd.* vushenik, podvushenik (cf. poduczyć); *Crn.* ushenik, podushenik, podvis; *Cro.* navuchitel; *Dl.* nauchitel, uglavitel; *Bs.* naucitegl, ucitegl; *Sla.* naucsitelj; *Rg.* naûcitegl, ucitegl; *Rs.* учи́тель, вразуми́тель, преподава́тель, наста́вникъ; *Eccl.* наза́тель, учи́тель, наказа́тель, поучи́тель. Jan Długosz, nauczyciel synów Kazimierza. *Stryik.* 636. Nauczyciel wiary, s katechista. *Cn. Th.* NAUCZYCIELKA, - i, *ż.*, die Lehrerinn; *Bh.* učitelkyně; *Vd.* vushenisha (cf. uczenuica); *Cro.* navuchiteliczа; *Rg.* naucitegliza; *Bs.* ucitegliça; *Rs.* учи́тельница, наставница. Piiaństwo iest matką wszelakiey szkarady, a sromotnéy nieuczciwości nauczycielką. *Kosz. Lor.* 119. Osobność nie iest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 177. *NAUCZYCIELOWY, - a, - e, od nauczyciela, do nauczyciela należący, Lehrers: des Lehrers. O dziwna moc nauczycielowa. z *Leop. Liſt. Hier. S. H.* 5. NAUCZYCIELSKI, - a, - ie, od nauczyciela lub nauczycielstwa, Lehrers, Lehr: *Bh.* učitelſkí; *Rg.* naucitegliki; *Cro.* navuchitelszki; *Rs.* наставнический. (*Ec.* поучительный, *Gr.* διδασκαλικος *peritus docendi, qui valet arte docendi*). Osoby stanu nauczycielskiego. *S. Grodz.* 2, 67, vom Lehrſtande. NAUCZYCIELSTWO, - a, *n.*, funkcya nauczycielska, trudnienie się uczeniem, stan nauczycielski, Lehramt, Lehrſtelle, Lehrſtand; *Vd.* vushenishtvu, vushenishnu slushilu; *Rg.* naucitegliſtvo; *Cro.* navuchitelsztvo; *Rs.* учи́тельство, наста́вничество. Uwagi te służą wszystkim do nauczycielstwa tak publicznego, jak domowego powołanym. *Pir. Pow.* 1. Którzyby się żywotem nauczycielstwa bawili, tych od wszelkich innych Rzpltéy powinności uwalniamy. *Modrz. Baz.* 512, *N. Pam.* 24, 363.

NAUKA, - i, *ż.*, *Bh.* navka, učenoſt; *Slo.* učeni; *Sr.* 1. hutjwa; *Sr.* 2. huzba, wuzba; *Crn.* uk, nauk, ushenoſt, vędes; *Vd.* uk, vuk, navuk, podvuk, navushnoſt, navuzhenje, podvozhenie, vushnoſt, vuzhenoſt, saſtopnoſt; *Cro.* navuk, navuchanye, vuchenoszt; *Sla.* nauk; *Rag.* nâuk (*s* zwyczay, *ob.* nawyknienie), ûmſtvo (cf. umiejętność), kgnixenſtvo, kgnixna mudros (cf. księga, cf. piśmienny); *Bs.* nauk; *Rs.* нау́ка, прову́ка, мóлкъ, вразумлéнїе, наставлéнїе, ученость, свидѣнїе, (навыкъ, навы́чка wprawa); *Ec.* худóжество, книжество, ученїе, книжное или ученость. (*Ec.* нáукъ, привы́чка, навыкъ nawyknienie). - 1) nauczanie, uczenie, das Lehren, die Lehre, der Unterricht. Dał mu przytym i ustną informacyą albo naukę. *Sk. Zyw.* 53. Granie na instrumentach, taniec, śpiewanie, wszystko to w naukę panieńską wchodzić ma. *Kras. Pod.* 2, 208. Młody ćwiczenia i nauki potrzebuie. *Cn. Ad.* 508. Nie trzeba tym dawać nauki, którzy się za uczonych maią. *Zab.* 4, 19 *Offol.* - §. *aliter* Orygenes mógł siedmiom pisarzom z ust swoich nauki dawać, *Sk. Dz.* 113, t. j. dyktować. - §. b) rzecz, która uczy, przestroga, die Lehre, die Warnung, das, was einen belehrt. Padły stuletnie dęby, a trzcinom nauka. *Kras. Wiersz.* 47. I śmiech niekiedy może bydź nauką, Kiedy się z przywar, nie z osob natrząsa. *Kras. Mon.* 79. Albracht woynę na Turka z nauki Kallimacha miał podnieść, aby szlachtę woyną

wytracił. *Bielsk.* 435, t. j. z rady, z namowy). Wyprawiła ich do Ormiańskiéy ziemi, żeby tam byli, poki im innéy nauki nie da. *Sk. Zyw.* 239. – §. 2) nauka, z to, czego uczą, der Gegenſtand des Unterrichts, die Wiſſenſchaft, die Kunſt. Nauka, gdy smakuie, sporo się poymuie. *Cn. Ad.* 544. Nauki krasomowſwa, rymotworſtwa, geografii, hiſtoryi, filozofii. *Kras. Pod.* 2, 245. Własny podział nauk dzielić się powinien na naukę fizyki i na naukę obyczaiów. *Jer. Wyr.* Nauka obyczayna (obyczaiowa, moralna) powinna być z siebie iasną, czyſtą, nrzawiłą. *Mon.* 76, 150. Nosząc do chluby serce pochopne, Szukałem z nauk imienia, Puściłem w knieie myśl niewytropne Skrytego przyrodzenia. *Zab.* 13, 232 *Nar.* Jan Muſkata, miſtrz w naukach wyzwolonych. *Bielsk.* 170, der ſieben Künſte. Jagiełło przyzwał do Krakowa doktorów i miſtrzów wszyſtkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryik.* 482. Nauki wyzwolone *Rs.* свободныя науки, свободность, cf. wyzwolony). Nauka walna, wszyſtkie zawieraiąca w sobie, albo też umieiętność walna, *encyclopaedia. Cn. Th.* Ociec go posłał do Aten na nauki. *Weg. Mar.* 1, 118, t. j. na uczenie się nauk, zu ſtudiren; *Vd.* vuzhenſtve, shtudirſtve, navuzhlive rezhi, vuki). Nauk pilnować, *sztudować, *szkolować, *Gall.* etudier, ſtudiren, *Vd.* shtudirati, navushivatise, se svuzhivati, vuzhitise). Pociecha oycu, domowi ozdoba, syn z nauk w oyczyſte powraca progi. *Pocieg* 17, ze szkoł, z uniwersytetu, z akademii). – §. b) nauka *per excell.*, chrześciańſka abo duchowna nauka, katechizm, der Katechismus, die Katechismuslehre, die Lehre. *Karnk. Kat.* 116. Nauki nam duchowney nie powiedział. *Ksiądz.* 16. Ksiądz pleban z ambony miał naukę. *ib.* 136, *Ross.* проповѣдь, cf. kazanie, Predigt. Choć wielkiemi ordami na początek kazania Janowego gromadzili się ludzie, przecięż gdy do ciemnicy wsadzon był, mała pamięć była na naukę iego. *Bial. Poſt.* 40. – §. 3) nauka, czego się nauczono, umieiętność, wiadomości uczone, Gelehrſamkeit. Płci niewieściey nauka nie przyſłoi. *Kras. Pod.* 2, 243. Nauka wszędy ma mieysce. *Cn. Ad.* 189, nauką się wszędy pożywisz; nie sromota co umieć; dobrze, co umieć; rzemiesło ſłoi za folwark). – Nauka wielka nie zawsze chwalna. *Cn. Ad.* 545. Co mi to za nauka, że tego, co z powinności, z urzędu, i ze ſtanu umieć powinni, nie znaią, a o tym, co do nich nie należy, gadaią. *Teatr* 19 *c*, 60. Zowiemy człowieka bez nauki, nie żeby nic nie umiał, ale iż doſkonalszey nauki nie dosiągał. *Gor. Sen.* 361. – *§. Ptasznik chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoią. *Lzop.* 56, sztuką swoią, podług swoiéy umieiętności).

NAUKŁADAC *cz. dk.*, *Bh.* naukladati, *strepe multa reponere*, wiele na kupę poukładać, viel auf einander legen, in Ordnung legen.

*NAUKLER, – a, *m.*, ſternik, żeglownik, żeglarz, der Steuermann, der Schiffer. Nawalność pokazuie dobrego nauklera. *Min. Ryt.* 4, 212. Wyprawia naukler swoie floty Do Ameryki, po ten kruszec złoty. *Kchow.* 68.

*NAUKOLUBNY, – a, – e, – ie *adv.*, nauki lubiący, die Wiſſenſchaften liebend, *Ec.* любоучителенъ, *Gr.* φιλομαθὴς. NAUKOWY, – a, – e, od nauk, scyentyficzny, *Crn.* naukſke, *Rs.* ученый, wiſſenſchaftlich, ſcientifiſch. Techniczne czyli naukowe wyrazy. *Kpcz. Ukł.* 27. Naukowe książki, *compendia*, *Rs.* учебныя книги; szkolne, elementarne, Lehrbücher.

NAUMIZGAĆ się *recipr. dk.*, do woli się poumizgać, nach Belieben careſſiren, liebäugeln, coketiren. Dobrze się naumizgala. *Teatr* 35 *b*, 36.

NAUMYŚLNIE *adv.*, umyślnie, namyślnie, mit Fleiß, mit Vorſatz und Bedacht; *Bh.* z aumyſla, z umyſla, naſchval; *Sr.* 1. zamyſlom, zamyſlom, za zamoſom; *Vd.* namislenu, namienjenu, navash, nalosh, nalesh; *Cro.* navlaszt, hotomcze, hotcze; *Rg.* navlasc; *Sla.* nafallicé; *Rs.* напрочно, напрокось. Więc iak naumyślnie i w sam czas, oś się u karety złamała. *Teatr* 30 *b*, 148. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultayſtwo odeszli... *Vol. Leg.* 2, 1405.

NAURĄGAĆ się komu, *f.* Naurąga się *recipr. dk.*, NAURĄGIWAĆ *się ndk. et frequ.*, naśmiewać się, nach Belieben verſpotten. Bóg naśmieie się z nich; pan naurąga się im. *Bud. Ps.* 2, 4, szydzi z nich).

NAUSZKA, – i, *z.*, NAUSZNICA, – y, *z.*, *Bh. et Slo.* naušnice, *Etym.* ucho, uszy; *Sr.* 1. ušesowné wówwiſchi; *Crn.* naushesnek, ushesnèk; *Vd.* vuhna rinkiza, navuhiza, navushniza, navuhshje; *Rg.* naùhviza, uscierési; *Bs.* naùhviçe, oboçi; *Sla.* mongjushe; *Cro.* navusnicza, mèngyus, rinchicze; *Dl.* nauhvicza, nausje; *Rs.* подвѣска, подвѣсь, серга, серьги; *Ec.* ахуѣсца, усерга́вь, усерга́ни, серги, der Ohrring, das Ohrgehänge, zausznicska. Brzescy tłumacze naypiérwsi poczęli używać słowa nausznica, *inauris. Budn. bibl. praef.* Nausznica złota. *Radz. Genes.* 24, 22, kolśtki złote. 1 *Leop. Genes.* 24, 22, nauszki. 3 *Leop.*). Zawiesiłem nauszki ku okrasie oblicza iéy. 3 *Leop.* 24, 48, kolśtki. 1 *Leop.* Czyia to nauszka? 3 *Leop. Genes.* 38, 25, czyia to zaponka? 1 *Leop.*). Nausznic perłowych dobywa, aby niemi zdobił szyie nałożnic swoich. *Bibl. Chmiel. B* 3 *b*, nausznice złote. *Sk. Dz.* 1002. (*Rs.* наушница заушница, poduszczycielka, наушникъ заушникъ). NAUSZNY, – a, – e, na uszach się znayduiący, Ohr-, auf den Ohren befindlich. Nauszny, na uszy usłyszany (cf. naoczny), mit (eignen) Ohren vernommen.

*NAUTOCZNY, – a, – e, n. p. *velitaris pugna* harcowanie, nautoczne potykanie. *Mącz.*, Scharmützel.

NAUZDAĆ *cz. dk.*, uzdę nałożyć, ouzdać, *Vd.* navusdati, oglaviti, obvsdati, gornavusdati, naklemati, bezáumen, mit Zaum und Gebiß belegen.

NAUŻYWAĆ *med. dk.*, dosyć używać, genug geniessen; *Bs.* nausgivatise *oblectari.*

NAWA, – y, *ż.*, (*z Łac.* nauis), iakikolwiek ſtatek wodny, ein Waſſerfahrzeug; *Rg.* brood (cf. bród), łaghia (cf. łódź), plav (*ob.* pław), korabglja, korabgliza, sukorabgliza (cf. korab'); *Cro.* bròd; *Bs.* bród, ormaniça, drjevo (cf. drzewo) *Rs.* рябикъ (cf. rąbać), минянъ, ушкуй, будара, самдалецъ, учанъ, сойма, бу'ен; *Ec.* камара. Nawa mała, z łodka, czoln, bat, ein Boot, ein Kahn. *Fasellus* nieiaka forma łodzi, nawą też zowią. *Mącz.* – *Prov.* Kogo bóg ma w swey obronie, Ten w złéy nawie nie utonie. *Cn. Ad.* 551, komu bóg ieszcze nie obiecał śmierci, Ten i z grobu snadno się wywierci). Nawa spora, z komięga, szkuta, dubas, łodź, prum, ein Flußſchiff. Nawa morska wielka żaglowa do ciężarów, okręt, ein Seeſchiff. Nawy, któremi

rzéki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy ſtér, którymby to w tę, to w ową ſtronę szybuiąc, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 65. Waiadać chcesz widzę w nawę morzolotną. *Groch. W.* 433. Nawa wiosła maiąca, = galera. *Cn. Th.* Naw budowania mieysce, *nauale. Cn. Th.*, warsztat, der Schiffszauplatz, die Schiffswerfte, *Cro.* brodarnicza, *Bh* lodenice. Naw budowniczy, *naupegus. Cn. Th.*, der Schiffszimmermann. - §. 2) *transl.* nawa kościelna. *Solſk. Geo.* 2, 76. Nawa kościoła zwłaszcza murowanego, z ſilarmi wnętrz, *templum ipsum*, *ô vaos. Cn. Th.*, das Schiff einer Kirche, der Mittelthell.

NAWABIĆ *cz. dk.*, dosyć czego powabić, wabiąc naprowadzić, genug zuſammen locken, wohin locken; *Sr.* 1. nawabić, nawabam; *Vd.* navabluvati, napeluvati (*Vd.* navabiti, = zaprosić gości); *Ross.* наживáть, наживáю.

NAWĄCHAĆ się *recipr. dk.*, dosyć powąchać, ſich ſatt riechen; *Vd.* navohati; *Rs.* нанюхáться. Bodaybyś pod się kakaiąc, do sytości się smrodu nawąchał swoiego. *Pasz. Dz.* 11.

NAWADZIĆ się *recipr. dk.*, *Bh.* nawaditi ſe, *diu saepe litigare* (nawadèti někoho na něco, = *infligare*, *ineitare*, nabechtać; *Vd.* nauadit *irritare*; navada, = zwyczay; *Ec.* наважда́ю *litigo*, наважда́ю кого кому *lites sero*), ſich ſatt zanken.

NAWAŁ, - u, *m.*, NAWAŁA, - y, ź., NAWALNICA, - y, ź., NAWAŁNOŚĆ, - ści, ź., (*Bh.* nawal nawalone drzewo; *Sr.* 2. nawal wielka fala balwan, wełna morſka; *Rg.* návala, navagljenje, *concursus*, *multitudo*; *Vd.* naval, vodna muzh, vodni shum; *Bs.* navala *turba*, *aggressio*; *Cro.* navala *irruptio*, *turba*, *caterua*; *Rs.* навалъ, = wielka kupa nawalonych rzeczy, waląca się kupa, nacieraiąca na kogo, *propr. et fig.*, ein aufgethürmter Haufe, eine groſse Menge, eine daher ſtürzende Laſt, cf. natłok, napływ). Nieprzyiaciel niezmiernym nawałem pod miasto nastąpił. *Tward. W. D.* 24. Dzicz narodów północnych nawałem zastępów swoich, zagniotła państwa zachodnie. *Jez. Wyr.* Już nieprzyiaciel gonić nas gotuie się; hetman wielkim sercem skoczy wśrzód wszystkiego nawału. *Tward. W. D.* 22. Gdyż my teraz przez nawałność spraw przyyść do tego nie mogli, odkładamy to do drugiego seymu. *Vol. Leg.* 2, 166. Musisz rozporządzać tyle żądań, tyle spraw, nawałem z całego świata przychodzących. *Off. Sen.* 37, *rerum coeuntium congeſtus*). Nawałność, = impet, napęd, gewaltiges und ungeſtümes Eindringen, Beſtürmen: *Vd.* naſkok, napad; *Cro.* bùk, napor, jagma; *Rs.* стремлéніе, устремлéніе, стремúтельность. Rusacy przebiwszy uprzeymą nawałnością uſſy Greckie, zwycięſtwo otrzymali. *Stryik.* 122. - §. *per excellent.* burza, szturm, zburzone fale morſkie, *transl.* zamieszanie, trwoga, Sturm, Ungewitter, Fluthen, Bedrängniß, Zerſtörung, Guß, Gußregen, Platzregen; *Bh. et Slo.* liqawec, licina, příwal; *Sr.* 1. hlipenecza, morſka nawałność; *Crn.* lertúna; *Vd.* fortuna, vremo, nevurje, pojoviza, pojouza, viha, pleha, ploha; *Rg.* poplaviza; *Rs.* выóга, зыбь, зыбель, превольнéніе, порывъ, проливной дождь. Po spokoyney ciszy morza, przypada nawałność. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 379. Aby gwałtowna nawałność morſka, wzbiiaiąc się wzgorę, z brzegów nie wylewała, szkody nie działała. *Wiſn.* 319. 319. Tu wichry w srogiey powſtaią nawałe. *Kniaź. Poez.* 2, 109. Powſtał wicher wielki, i nawałności obiiały się o łodź. *Bud. Marc.* 4, 37. Powſtała wielka nawałność wiatru, a wały biły o łodź. *Bibl. Gd. ib.* Nawałność dobrego żeglarza pokazuie. *Fred. Ad.* 75. Po nawałnościach radzi na spokoyne morze patrzamy. *Warg. Wal.* 118. Tu chmura grozi ogniem i wylewem Brzemienna klęską wiszącey nawały. *Kniaź. Poez.* 2, 110. Na mię bije srogi szturm i nawał trwogi. *Kulig.* 2. Więtsza iest nawałność niż kropla. *Radz. 4 Ezdr.* 9, 16. Przez kilka wiekow obruszenie się narodow z północnych kraiow Europy, zrobiło nawałność na państwo Rzymskie. *Jez. Wyr.* Do wielkiey nawałności Maryus i Cynna Rzpltą przywiedli. *Warg. Wal.* 126. Gdyby w tych niebezpieczeństwach zachodzących, nawałność iaka na Rzpltą nastąpiła, postanawiamy pospolite ruszenie. *Vol. Leg.* 3, 541. Kościoł za tak wiele a wielkich bijących nań nawałów, nie miał się namniey narussyć. *Hrbſt. Art.* 88. NAWAŁAĆ *cz. dk.*, nabrudzić, nabłocić, beſchlumpern, beflecken, *Vd.* navmasati, vmasati, pogerditi, nanevzhediti. 2) Nawalać, *Nawałkować*, dosyć czego powałkować, genug walken, *Rs.* навáлять. NAWALIĆ, *f.* Nawali czyn. *dk.*, Nawalać *ndk.*, *Bh.* nawaliti, nawalowati; *Rg.* navâliti; *Cro.* navalyiti, navalyujem, nahrupliiem *irrumpo*, *incurro*, navalyam *aduoluo*, *accumulo*, *Rs.* навалити, natovariti *onero*, *irruo*, navaglivati *oggredior*, navagljati *multum uoluo*, navaliti, napriti *ango*, *sollicito*; *Ross.* навáлить, навáливать, накатáть, накáтывать, напóлнить, напáлывать, наворотúть, наворáчивать, нагромоздúть, набýхать, набýхивáю; wiele czego waląc narzucać, do kupy powalić, zuſammen wälzen, zuſammen werfen. Już się sroga śmierć we wszystkie wgroziła, Młodych i starych sobie nawaliła. *Konc. Gd.* 296. Dopadłszy warzęchy, nawalił w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32, nabuchał, t. i. tęgo się obżarł. NAWALICIEL, - a, *m.*, der Zuſammenwälzer (*Cro.* navalitel, = napaſtnik). NAWALNIWY, - a, - e, - o *adv.*, nawałom, burzom podległy, den Stürmen oft ausgeſetzt, ſtürmiſch. Morze nawalniſtego świata tego. *W. Poſt. W.* 3, 4. Zburzą się, iak nawalniſte morze. *ib.* 1, 15. NAWALNY, - a, - e, w wielkiey kupie czyli nawałem nalegaiący, nacieraiący, napadaiący, spadaiący, mit groſser Laſt und Menge heran dringend (*Rs.* навáльный namówiony; nadspodzianie otrzymany). Dla nawalnych spraw Rzpltey nie przyszło ieszcze do zupełnego ukończenia tey materyi. *Vol. Leg.* 3, 326. Mahomet z nawalnym woyſkiem wtargnął do Bosnii. *Krom.* 712, *cum valido exercitu.* Męſtwem wielkim i sercem pobił hufce wielkie Nieprzyiaciół nawalnych. *Kraj. Chj. A 4 b.* Od Gallów nawalnych oyczyzna zgubiona. *Leszcz. Claſſ.* 11. - *per excell.* burzliwy, szturmowy, ſtürmiſch; *Bh.* příwalny, příwalowý, příwalčiwý, ligawý; *Sr.* 1. hlipenczít, hlipenczopitć, *Vd.* fortunaſt; *Rs.* стремúтельный, устремúтельный; *Ec.* вьюжный. Morze nawalne. *Tward. Wł.* 12. W deszczu nawalnym. = *Leop. Syr.* 49, 11, Platzregen; *Rs.* ливень. Rzeki częſtokroć swą nawalną prędkoś ią podrywaią brzegi. *Cresc.* 146. - *Nawalnie adv.*, z nawałem, gwałtownie, *Cro.* z navalom, *Bs.* s' navalem *caterualim*, *turmatim*; *Rs.* навáльный,

ſtürmiſch, gewaltſam. Nie nawalniéy z obłoków wypadać grad może, i ciężéy bić ku ziemi wſtawaiące zboże, iako Zołkiewſki bił nieprzyiaciół. *Tward.* IV. 28. Zda mi się przyiazd Jehego, bo nawalnie a prędko przybiega. z *Leop.* 4 *Reg.* 9, 20, cwałem, *Rs.* cmpemùmь, cmpemàю; *Vd.* naglu vunnapaſti, vunsdreti se, vunnaſkozhuvati.

NAWARA, - y, ż., co się nawarza, naparza, der Sud, was eingeſotten wird; *Bh.* nawara co warzeniem przybyło; *Rs.* наварb przykute zwarzone żelazo; навàра tłuszcz, po wierzchu, n. p. rosołu pływaiąca okrasa pozłota; posłuość uwarzonéy rzeczy; навàрный tłuszczem pokryty; zwarzony, o żelazach). W gorzelni kotłowy nawarę przygotuie. *Chmiel.* 1, 80. Kości pierwéy odgotować na nawarę dla psów, potym do huty odesłać. *Torz. Szk.* 270, ob. parza, ospa. NAWARYA, - yi, ż., miasto w woiew. Ruſkim. *Dyk. G.* 2, 202, eine Stadt in Reußen. NAWARZYĆ, *f.* Nawarzy *cz. dk.*, Nawarzać *et* Nawierać *cz. ndk.*, *Bh* nawáriti; *Vd.* navariti, privariti (o żelezie zwarzyć; *Rs.* навàрить, навàривать), dosyć czego nagotować, wiele gotować, liczne potrawy warzyć, viel kochen, ſieden; *Rs.* настрóить. Nawarzył warzy, i na-drobił chleba na miseczkę, i szedł na pole, chcąc donieść żeńcom. 1 *Leop. Dan.* 14, 32. Nazbierawszy manny, ſtukł w moździerzu, a nawarzywszy w garncu, nadziałał z niéy kołaczków. 1 *Leop. Num.* 11. Nawarzyła kaszę, i wyłała na ſtół. *Exop.* 13. - Piwa nawarzyć, Bier brauen; *fig.*, licha iakiego narobić, Unheil anrichten, ſich ſelbſt Noth zuziehen, zurichten; *Vd.* kai hudega napraviti, narediti, vdelati, nasjati, podshgati, shtifiati; *Rs.* доварúться. Jakiego nawarzyli, takie piwo piią. *Pot. Arg.* 383, *Dzwon. Stat. B* 2. Pleć, pleć, nawarzysz sobie, a nie komu, piwa. *Zall. Zbb.* 94. Czemuż to a mam piiać to piwo, którego głupie kto inszy nawarzył? *Pot. Syl.* 392. Piy piwo, iakiegoś nawarzył. *Rs. Al.* 55, trink aus, was du eingeſchenkt haſt; *Slo.* čo ſi ſi navaril, žec, *Sr.* 2. ſo jaden ſebe nadrobił, to dej tele bujeſci, *Rs.* мы заварилb кашу, мы ее и разхлебаемъ. Czego panowie nawarzą, tym się poddani pożarzą. *Cn. Al* 125, panowie za łby chodzą, a poddanym włosy trzeszczą). Wyście sami tego wszyſtkiego złego nawarzyli. *Leop.* 1 *Reg.* 12, 20, wyście to wszyſtko złe uczynili. *Biel. Gd.*) To złe, które cierpią, sami sobie nawarzyli. *Pilch. Sen. Inſt.* 299. Nauczyciel nieprawowierny, wiele-by w tym złego uczniom nawarzył, i szkody nabroił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.* Synowie, by sporni nie byli, a tobie iakiego żalu a frasunku nie nawarzyli. *ib. F* 6 *b.*

NAWASZCZAĆ *ob.* Nawoszczyć. NAWĄTLIĆ *ob.* Nadwątlić.

NAWAŻYĆ, *f.* Nawáży *cz. dk.*, NAWAŻAĆ *ndk.*, *Boh.* nawaziti *inclinare*; *multum pendere*, *ad libram exigere*, wiele odważyć wagą. genug abwägen, *Vd.* navagati, prezhvagat, priedvagati, naprevagati. - §. Naważać co, robić to się waha, rusza, chwieie in eine wägende Bewegung bringen, in Schwingung bringen. Ptaki naważaią, uważaniem rządzą lot, *librant aues cursum in aëre. Cn. Th.* 1229. Naważać się *fiz. i moral.*, wahać się, ſchweben, ſchwanken. Na obie nawáża się ſtrony, *momenta sumit utroque. Zebr. Ow.* 254. - *§. nawáżyć, odważyć,

udecydować, udeterminować, beſchließen, ſich entſchließen. Królewna osieść go nawáżyła, *ausa eſt. Zebr. Ow.* 53. Zeyść nawáżyła z górnych wysokości, *ſuſtinet ire. ib.* 92. - §. ważyć czyli łożyć na co, auf etwas verwenden, darauf ſetzen, daran ſetzen. Jak naychciwiéy na to nawáżamy, Co wkrótce utracimy. *Papr. Gn. praef.*

NAWECOWAC *cz. dk.*, dosyć wywecować, naoſtrzyć, genug wetzen, *Rs.* намочúть (*ob.* natoczyć).

NAWĘDROWAC się, *f.* Nawędruie się *recipr. dk.*, do woli lub zmordowania się wiele powędrować, *Ross.* наскитáться, ſich müde wandern. Całe ieſt pielgrzymką życie, Gdy się nawędruiem do czasu, te rzeczy Opuścim ziemſkie. *Min. Ryt.* 1, 291.

NAWĘDZIC *cz. dk.*, dosyć powędzić, genug zuſammen räuchern, einräuchern, *Cro.* navugjújem. (*diſig. Rs.* нáйдить *na wędę* nałowić).

NAWĘGIELNY, *Rs.* наугóльный, NAWĘGIELNIK *Rs.* наугóльникb, *ob.* Narożny, Narożnik.

NAWESELIĆ się, *f.* Naweseli się *rec. dk.*, nacieszyć się, ſich zur Genüge freuen, nach Belieben ergötzen; *Rs.* повеселúться. Nie naweseli się ociec głupiego. *Bud. Prov.* 17, 21.

NAWET *adv.*, a°) nakoniec, naoſtatek, na dokończenie, zum Beſchluß, zuletzt. Słusznie my boga zawsdy naprzód wspominamy, Naprzód i nawet, bo ztąd wszyſtko dobre mamy. *J. Kchan. Dz.* 1. - §. nawet, s i chociażby, ja ſogar, auch, ſelbſt; *Bh.* alebrj, anobrj, trebaš; *Vd.* ja she, she tu; *Sln.* dajosh; *Rs.* даже. I ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi czasem. *Pot. Arg.* 249. I podeyrzenie nawet nań nie padło. *Kras. Pod.* 2, 79. NAWETOWAC *cz. dk.*, dosyć powetować, odwetować, nagrodzić ſtratę, hinlänglich erſetzen. Jeśli się sługom nie ſtanie dostateczna od panów ich nagroda, maią pana w niebie, który im to wszyſtko nagrodzi i *okwicie nawetuie. *Zrn. Pſ.* 67. Nawetuie wam lat, które poiadła szarańcza. 1 *Leop. Joel.* 2, 25.

*NAWIA, - ii ż., *Tr.*, obłok ſtrzał, kul, eine Wolke von Pfeilen, Kugeln, ein Kugelregen, *ob.* Chmura, chmara.

NAWIAĆ, *f.* Nawieie *cz. dk.*, NAWIEWAC *ndk.*, *Vd.* napihati; *Rs.* навѣáемъ; wiać na kogo, einen anwehen. Przy drzwiach tak mi w kark nawiało, że obrucić się ledwo mogę. *Teatr* 24, 139.

NAWIĄDŁ *ob.* Nawiędnąć.

NAWIAS, - u, *m.*, (*Etym.* wiesić), krzywa, nieproſta liniia, eine krumme Linie. Tamże Tatarzy z gory puszczali *nawiosy, Huk wielki z obudwu ſtron w same bił niebiosy. *Zimor. Siel.* 239, obłąkowate wyſtrzały, Bogenſchüße. *Nawiasem*, z *Nawiasowo adverbial.*, nieproſto, obłąkowato, im Bogen, nicht gerade. Araby ſtrzelaią z szybkich łuków; ale ſtrzał proſto nie puszczaią, Tylko co ie nawiasem do góry rzucaią. *Bard. Łuk.* 122. Z mołdzierzów nigdy poziemnie, ale zawsze ſtrzela się nawiasowo. *Jak. Art.* 2, 9. Póydź, gdzie chcesz z swoią trzodą, ia za tobą w tropy, Choć nawiasem Halino, swe pożenę ſkopy. *Zab.* 11, 379 *Zabł.* Na nię ledwie nawiasem mogłem spoyrzeć. *Teatr* 18, 76, z ukosa). Nigdy się w takich nie chciał mieścić rzędzie, Co tak czynią iak drudzy, szedł zawdy nawiasem. *Kras. Wiersz.* 49, osobno, swoią szczególnieyszą drogą). Rze-

czy to, będąc wyiawione, mogłyby nam w proſt lub nawiasem aprawić zawſtydzenie. *Mon.* 76, 402. - §. Nawias, *parenthesis*, die Parentheſe, das Parentheſezeichen, dwie miesiączkowe kreſki, między któremi poboczna iaka myśl wtrąca się. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 4, *Crn.* kluke, sèrpi; *Rg.* vmètke, vmèt; *Slo.* medzokladka, medzostogla, zawreni, zatworeni; *Ross.* замѣчательная, скобки. Żeby naznaczyć rozmnożenie między dwiema ilościami wielosłównemi, każda z tych pisać się zwykła między nawiasami, *in parenthesi. Jak. Mat.* 2, 19. - §. *transl.* nawiasem, z natrącaiąc, namieniaiąc, miiaiąc, im Vorbeygehen berührend. Możesz mu sam o tym namienić, ale nawiasem. *Boh. Kom.* 4, 55. Ale nawiasem mówię ci to, *inter nos*, że on naywiększy zbrodzień. *Teatr* 23 *b*, 7. Świat pełen tych interesuiących się nawiasem Jchmościów, którzy w rzeczy samey tyle o nas dbaią, iak pies o piątą nogę. *Teatr* 24 *c*, 23, niby też to, na posór). - §. *meton.* nawiasem, z przypadkowo, na szczęście, na los, zufällig, auf gut Glück, aufs Gerathe wohl. A zatym widzisz Wo Pan, że to nie nawiasem, Lecz z trudnością przychodzi, zostać Mecenasem. *Zabł. Zbb.* 49. I ślepy nawet, gdy ciſka nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel traſi czasem. *Pot. Arg.* 249. - Nawias, azard, przypadek, Zufall. Nie chcieliśmy królów omylnym natury nawiasem. *Pot. Arg.* 107. NAWIASOWO *adv.*, *ob.* Nawias. NAWIASOWY, - a, - e, nieproſty, krummlinig; *transl.* przygodny, przypadkowy, zufällig. Nawiasowe zdarzenia, ślepe przypadki. *Zabł. Zbb.* 71. Trzeba też to dawne znaiomości Rożnić od nawiasowych przyiaciół i gości. *ib.* 85. Witałem ią tylko w nawiasowych zdarzeniach. *Teatr* 18, 26.

NAWIĄZAĆ, *f.* Nawiąże *cz. dk.*, NAWIĘZYWAĆ *czſt.*, nawięzuie *praes. ndk.*, *Bh.* nawazati, nawazovati; *Rg.* nadovèzati; *Vd.* navesati, navoslati, gorpervesati, nashnurati, gornavoslati; *Dl.* navezujem (z haftuię; *Bsn.* navesti, vesti ighlom, z haftować); *Rs.* навязать, навязывать; przywiązać nad czym, über etwas anbinden. Zerwał się ten interessów łańcuch, że chyba szczęściem, kto mógł, nawiązał; a kto nie umiał, to mu się urwało. *Zab.* 13, 189. Na łuki cięciwy świeże nawięzuią. *Bard. Luc.* 115. Patrz czy też wszyſtko dobrze nawiązano. *Alb. n. W.* 8. Przyſtąp' tu Muzo! nawiąż mi bandury, Niech się po złotych wdzięk ſtronach ozywa. *Zab.* 10, 155 *Zabł.*, napinać ſtronami, mit Saiten beſpannen. - §. b) *Jurid.* nawiązać rany, szkodę, z bassarunk płacić, nagrodzić; Schmerzengeld zahlen, Schaden vergüten. Raniony upominał się, aby ból onego i rany były nawiązane. *Dwor. B.* 4. Świadków niesłusznie zganionych i odſtawionych, tak nawiązać trzeba, iakbyś ich ranił. *Stat. Lit.* 295, t. i. tyle kary pieniężnéy zapłacić; *Czark. Pr.* 2, 192. Od tego czasu, iako kto ludzi cudzych u siebie zadzierżał, ma ich nawiązać, to ieſt, za omieszkanie roboty ich, od każdéy głowy, na każdy tydzień, po sześciu groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 383. Ktoby ku oyczyſtemu imieniu ludzie abo ziemię bez daniny naszéy zabrał, ma każdego człowieka, iako wiele wziął, swemi oyczyſtemi nawiązać, i każdą ziemię ziemią. *ib.* 20, *Czack. Pr.* 1, 189. NAWIĄZANIE, NAWIĘZYWANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*; b) nawiązanie, to, czym nawięzuią, *amentum*, *Cn. Th.*, das Band, der Riemen. Tobie przyſłoi dyament w pętlicy, złoto w przepasaniu, w szabli świetny kamień, w nawiązaniu nić od złota i iedwabiu przedniejsza. *Mon.* 69, 603. NAWIĄZANY, - a, - e, *part.*, nawiązane łóżko, z podwiązane, *substentus lectus loris. Cn. Th.*, ein Gurtbett. NAWIĄZKA, - i, ż., (cf. *Bh.* nawazek, *Vd.* naves, *Rs.* навязка, nawiązanego co), czym nawięzują, Band, Binde. Nawiązki cyrulik przyłożył. *Tr.* - §. b) pęk nawiązany, ein Bund, etwas Zuſammengebundnes. *Fasces* u Rzymian nawiązki. *Fal. Fl.* 10. - §. 2) *Jurid.* bassarunk, Schmerzengeld, Heilgeld, Schlagegeld, Schadengeld. W sprawach kryminalnych, prócz kar cielesnych, zyſkuie ſtrona na ſtronie nawiązkę, czyli pewną, niby na felczerów i aptekę, pieniężną sumę, ieśli tylko rany abo siniaki zadane były. *Oſtr. Pr. C.* 1, 310. Poimanego biſkupa musiał Leszek z znaczną nawiązką iednać i wypuścić. *Stryik.* 320. Midas wyciął policzek Dyogenesowi, i zaraz mu dał nawiązkę wedle prawa. *Bud. Ap.* 29.

NAWIĆ, NAWICIE *ob.* Nawinąć, Nawiiać.

*NAWICELLA, - i, ż., czołnek do kadzidła. *Cn. Th.*, die Weyhrauchbüchſe; z Łac.

NAWICHNĄĆ *ob.* Nadwichnąć.

NAWICHRZYĆ *cz. dk.*, dosyć powichrzyć, genug ſtürmen, toben, Saus und Braus machen.

NAWIDZIEĆ kogo, Nawidzi *med. ndk.*, (*oppos.* nienawidzieć), rad widzieć kogo, rad mieć, kochać się w nim, einen gern ſehen, lieben, gern haben. (*Vd.* naviditi, nagledati, z zamierzyć sobie; *Vd.* navidlivati, z nienawidzieć, zawidzieć, *Lat. invidere*; *Vd.* naviden, z poważany). Lubią go obiedwie, a ta, ta młodsza pasyami go nawidzi. *Teatr* 22 *b*, 25. Dobrego gospodarza każdy nawidzi, chwali. *Kluk Rośl.* 3, 11. Nienawidzę równie rozpuſty, tak iakem ią przedtym *nawiedził. *Mon.* 70, 124. - §. *ob.* nawiedzieć.

NAWIECZERZAĆ się *recipr. dk.*, kończyć wieczerzą, das Abendmahl endigen; *Bh.* nawečzerjeti ſe. Także i kielich wziął, gdy się nawieczerzał. *Leop. Luc.* 22, 20, gdy było po wieczerzy. *Bibl. Gd.*). Gdy się nawieczerzali, wprowadzili go do komory. *W. Tob.* 8, 1, gdy wieczerzą odprawili. *Bibl. Gd.*).

NAWIEDZIC, *f.* Nawiedzi *cz. dk.*, NAWIEDZAĆ *niedok.*, *Bh.* nawſtiwiti, nawſtěwowati; *Vd.* objiſkati; *Sr.* 1. wopytam, wopotam, *Cro.* pohoditi; *Bs.* pocchi viditi koga, pohoditi koga; *Sla.* pohoditi; *Rs.* навѣстить, навѣщать, посѣтить, посѣщать; *Fc.* сѣщу, посѣщаю, присѣтити, при ѣщати; odwiedzić kogo, zaglądać do iego pomieszkania, einen beſuchen. Wyciąga tego uprzeymość sąsiedzka, żeby się nawiedzał. *Kras. Pod.* 2, 85. Bogate pany z chęcią nawiedzaią, a ubogich nie widzą. *Biał. Poſt.* 224. Maiący być nawiedzonym czyli odwiedzonym *Ec.* посѣщенемъ *visendus*. Położnicę nawiedzić, *Vd.* na sibel jiti, na sibeu priti). Objecał się był do niéj rychło nawiedzić. *Sk. Dz.* 41. - *§. nawiedzić, troſkliwie szukać, wyglądać, ſorgfältig ſuchen, nachſehen. Będę szukał owiec moich, i nawiedzę ie, iako nawiedza paſterz trzodę swoię, gdy bywa w pośrzodku owiec rozproszonych. *Pocicy* 386. Rozpraszacie owce moie, owszem rozpaniacie ie, a nie nawiedzacie ich. *Bibl. Gd. Jer.* 23, 2 - *§. Posłowie Carscy oddawszy hetmanowi liſty, zdrowie od Cara nawiedzili. *Papr. Ryc.*

Ryc. 105, oświadczyli, ſie ſtotteten den Gruß ab. - §. Bóg nawiedza czym, *theol.*, Gott ſucht heim womit. Bog choć oyca abo syna nie ſkarze, przecięż dalszego potomka za ten grzech nawiedzi. *Karnk. Kat.* 307. Mieczem nawiedził bóg kraie owe. *St. Dz.* 555. Nawiedzę on narod w mieczu, w glodzie, w morze, aż go wytrawię. 1 *Leop. Jer.* 27, 8. Żona Zacharyaszowa niemało sromu użyła, gdy ią bog był nawiedził niepłodem, *Glicz. Wych C 3 b.* Bog nawi dza swoich, i doświadcza ich przyg dami rozmaitemi. *St. Zyw.* 245. Kogo bóg miłuie, tego i nawiedza, *Zegl. Ad* 111; *Vd.* na respotjah srezha sedi, i na roštayniach szczęście siedzi). Bog wszechmogący swoie nawiedza rozmaitemi frasunki tu na świecie. *Bal. Poſt.* 230. Często bóg ten dom pogrzebami i żałobą nawiedza. *Groch. IV.* 524. Od swey młodości chorobą był nawiedzon. *Prot. Jal.* 23. Atoć ia mężatek nie mam, a wdy mię pan bóg takową raną przez gębę nawiedził. *Gor. Dw.* 208. Pan bóg cię nawiedził, mówiąc pogorzelcowi; niech mię miia drugi raz, odpowiada. *Dwor. K* 2. Który mię *nawidził bolem, ten mi dodał i cierpliwuści, *Psalmod.* 95. - *§. *nawiedzę, *nawidzę co na kogo, i nawiodę *ob.* nawieść. - §. *burlesk.* skórę czyią nawiedzić, i wyłupić, wyłoić, jemandes Buckel heimſuchen (mit Schlägen). Ciesyłabym się, gdyby ci czasem skórę nawiedzał za twoie glupſtwo. *Teatr.* 35 *b*, 136. Nie bóy się, a choć ci czasem haydamaki skórę nawiedzą, to nic nie szkodzi. *Teatr.* 15, 88. Może ci ludzie móy grabież nawiedzić zechcą. *Teatr.* 52 *c*, 52. - b) nawiedziło kogo, i opętało go, er iſt beſeſſen. Żeby cię iuż nawiedziło, opętana przekoro. *Teatr.* 35 *d*, 17. Przez dwie ſtaruszki nawidzone przemówił djabeł. *Mon.* 74, 422. Lata iak furya, iak nawiedzona. *Teatr* 21 *b*, 19. Wrzeszczemy oboie, gdyby nawiedzeni. *ib.* 33 *d*, 37. NAWIEDZANIE, NAWIEDZENIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, NAWIEDZINY, *in plur.*, *Bh.* nawſſtiwesti; *Slo.* naſcimeni; *Cro.* pohodyenye; *Crn.* vas; *Rs.* посѣщеніе; *Ec.* пришѣствіе, odwiedziny, wizyta, zayrzenie do kogo, das Beſuchen, der Beſuch, das Heimſuchen. Kazał go zabić w ten czas, gdy był do niego przyszedł w nawiedziny. *Ustrz. Kr.* 2, 68. Ochmiſtrzyni nasza poszła w nawiedziny do kumy. *Teatr* 28 *b*, 4. Czas wykradaią przyiacielſkie nawiedziny. *Pilch. Sen. liſt.* 2, Moiey zguby są przyczyny. Niewiaſt częſte nawiedziny. *Zab.* 11, 331. Nie powiaday, żem zachorował, bo oni zechcą przyyść do mnie w nawiedziny. *Boh. Kom.* 3, 145. W nawiedziny do syna przyiechała. *Star. Dw.* 50. - §. Nawiedzenie Panny Maryi, die Heimſuchung Mariä. - §. *aliter.* Zywot i miłosierdzie daleś mi, a *nawiedzanie twoie przyſtrzegało ducha mego. *Leop. Job.* 10, 12, opatrzność twoia. *Bibl. Gd.*, dein Aufſehen. *Luther.* - §. Nawiedzenie od boga, doświadczenie, krzyż, przepuszczenie bozkie, die Heimſuchung von Gott. Stateczność wiary dzierżą panu swemu, co znoszą pokornie każde nawiedzenie od niego. *Rey. Pſt. B* 5. NAWIEDZICIEL, - a. *m.*, *Bh.* nawſſtiwitel, *Rs.* посѣтитель, доглядчикъ, der Beſucher. Racz przyyść duchu, ſtworzycielu, Sercu wiernych nawiedzicielu. *Pieś. Kat.* 87. Ten, który ma w niebiosach mieszkanie, *nawiedzicielem i obrońcą ieſt mieysca onego. *Leop.* i *Mach.*

3, 39, dozorcą i obr., *Bibl. Gd.*) Aufſeher; *w rdz. żeńſk.* Nawiedzicielka; *Rs.* посѣтительница.

NAWIEIE *ob.* Nawiać.

NAWIERAC *ob.* Nawarzyć, *et* Nawrzeć.

NAWIERCIEC, *F.* Nawierci *Act. Dk.*, NAWIERTAC *ndk.*, Nawiertywać, nawiertuie *Frey. et Cont.*; trochę zawiercić; *Vd.* navertati; *Sla.* navȇrtati; *Cro.* navertavam; *Rs.* навертѣть, навертывать, навертѣть; etwas anbohren. W bokach samey głowy zapalnika nawiertuią się na krzyż cztery dziurki. *Jak. Art.* 2, 80. Nawiertanie drzewa ma bydź aż do drdzenia. *Cresc.* 438.

NAWIERZGAC się, *F.* Nawierzgnie się *Rec. dk.*; do woli powierzgać, ſich müde toben, viel herumtollen. Poiechali na reszcie z lichem, iedno nawierzgawszy się, a drugie nahałasowawszy. *Teatr* 24 *c*, 39.

NAWIERZYC się, *F.* nawierzy się *Rec. dk.*; wszyſtkich sekretów sobie popowiadać, ſich vielerley vertrauen. Poznawszy się, nie mogli się nakochać, nie mogli nawierzyć. *Pot. Arg.* 819.

NAWIEŚĆ, NAWIESDZ, nawiódł, nawiedli, *F.* nawiedzie, nawiodę; *cz. dk.*, Nawodzić *ndk.*, *Bh.* nawesti, nawobiti; *Rg.* navȇsti, navodim, navaadam; *Vd.* navoditi; *Sr.* 2. nawodjuju, nadwodjam; *Dl.* navodim; *Ross.* наводить, наводить, наводжу, *Ec.* наводжу, naprowadzić na co, nakierować, worauf hinführen, leiten, lenken. Do sławy i do cnoty chce go iakim kształtem nawieść. *Przyb. Orl.* 1, 181. Nawodziss mię na krok tak niebezpieczny. *Teatr* 11 *b*, 47. Na zły raz nawieść. *Cn. Ad.* 548, cf. nagnać do sieci). Gadał w bożnicy, wkładaiąc imię Jezusowe, i nawodził żydy i Greki, 1 *Leop. Act.* 18, 4, miewał rozmowę i pozyſkawał żydy. *Bibl. Gd.*, nawracał, gewinnen, bekehren. 1 *Leop. Gal.* 1, 10. - §. Nawieść na kogo, naprowadzić na kogo, ściągnąć na kogo, über einen bringen, über ihn verhängen, ihm zuziehen. Gdyby to utaiono, musiałoby nawieść osobom tym i doſtoieńſtwu ich zniewagę. *Veryf.* 40. Oto ia *nawiedzę też na was złość chuci i usiłowania waszego. 1 *Leop. Jer.* 23, 3, ia nawiedzę was. *Bibl. Gd.*, *ob.* nawiedza kogo bóg). Gdy się wypełnią lata, *nawidzę na krola Babilońskiego i na tamten naród, nieprawość ich, a przywiodę na onę ziemię wszyſtkie słowa moie. 1 *Leop. Jer.* 25, 12, *nawiedzę. *Bibl. Gd.*). - §. nawodzić, przywodzić, przytaczać, anführen, (citiren). Nawodziss z Bellarmina, że on nie wie, iakim się sposobem sąd od Pana Boga odprawuie. *Smotr. Ex.* 22, *ib.* 44. - Nawiedzenie, nawodzenie, *Subſt. Verbi*, *Vd.* navodenje, navodba; *Cro.* navoy *inductio*; cf. nawoy.

NAWIESIC *cz. dk.*, nawieszać *ndk.*, dosyć czego na czym pozawieszać, genug aufhängen, *Dl.* navisiti, *Cro.* naveseiti, navesujem; *Ross.* навѣсить, навѣшивать. Nie maią na pieczy darmolęga, chociay nań czasem i złota, iako pſtrocin na daięciola, nawieszaią. *Rey. Zw.* 135 *b*.

NAWIETRZNY, - a, - e, - ie, *adv.*, *expoſitus ventis.* *Cn. Th.* der Luft ausgeſetzt, luftig. NAWIETRZYC, *F.* nawietrzy *Act. dk.*, *Bh.* nawětřim, - iti, wiatrem zaziębić, kalt machen. Nawietrzenie, i zaziębienie, die Erkältung von der Luft, vom Winde, Zuge. Położnicom w żywocie ciężkie bole z nawietrzenia przychodzą. *Syr.* 436.

Lekarstwo to od nawietrzenia i zaziębłości, zwłaszcza macicy, użyteczne, *Syr.* 131.

NAWIEWAC *ob.* Nawiać.

NAWIEŻC, nawiózł, nawieźli, *F.* nawiezie, nawiozę, *Act. dk.*, NAWOZIC *ndk.*; *Bh.* ławżti, nawożyti, nawojowati; *Vd.* gornavositi; *Bs.* navesti; *Cro.* navàsam; *Ross.* навезти, нав зить; навожу, наважинать, напащи́ть. напасать, напаскивать, надернуть; przyiąwić wiele czego wozem, siatkami *etc.*, viel herbey gefahren bringen; herbeyführen, herbeyfahren. Spichlerze nawiezione, pełne zboża rozlicznego. *Ryb. Ps.* 6. Jusi niechay śpichlerze, nawiezione maią. *J. Kchan. Ps.* 4. t. i. dobrze opatrzone, naśpiżowane, wohl verproviantirt. Wielką sobie przed bogiem górę zasług w szukaniu zbawienia bliźnich nawiozła. *Wys. Kat.* 180, t. i. nasypała, aufschütten, zusammentragen, zusammenschütten. Nawozić rolą, = gnoić rolą. *Ir.*, einen Acker dungen; *ob.* nawoz, *Vd.* navoshnja, navozenje, napel.

NAWIĘZUIĘ *ob.* Nawiązać.

NAWIIAC *ob.* Nawinąć. NAWIIACZ, - a, *m.*, który co nawiia, der etwas aufwickelt; u tkaczów nawiiacz, der Spuljunge, co na cewki nici nawiia. *Tr.*

NAWILEC, nawilał, *F.* nawilcie (*praesenti caret.*) *Med. dk.*; szaleć od strachu *Cn. Th.*, vor Schrecken rasend werden. *Insolens* buyny, nawilały, szalony, wściekły, *Mącz. n. p.* nawilała buyna chełpliwość. *ib.*; *Ciuitas rabie contacta*: nawilało, oszalało. *Mącz.*; cf. szalawiła.

NAWILKI, - ów, *plur.* herb, kosy *Tr.*, zwey Sensen, ein Wappen.

NAWILŻYC *cz. dk.*; napuszczać wilgocią, anfeuchten, *Vd.* namokriti.

NAWINĄC, *F.* Nawinie *Act. dk.*; NAWIIAC *ndk.*, *Boh.* nawinauti, nawinowati; *Sr.* 2. nawifsch; *Sr.* 1. nadwihyam; *Rg.* navitti; *Vd.* naviti, gornavijati, gorviti, gornariti, goreviti, gornaklonzhati, navijati, avijati, ovijati, nazievati; *Cro.* naviati, navijam; *Rs.* навить, навивать (naładować wóz; навивка ładunek wozu); wiiać na co, aufwickeln. Nawiiać nici na kłębek. *Tr.* Tkacz nawiia krosna, osnowę na waleczek. *ib.* Na nawoiu przędzę do wyrabiania nawiiaią. *Pilch. Sen. Iist.* 3, 62, Trzyma śmiertelna kądziel, iako trzeba, swoy dekret, srogą ręką nawiniona. *Bard. Tr.* 394. *Bh.* Námúnek, = co nawinięto, das Aufgewickelte). Nawiiać papiloty, u fryzera, włosy skręciwszy, w papier zawinąć, do przypalania. *Mag. Mst.* - b) nawinąć *Tr.*, nawichnąć, nie ze wszystkim wywichnąć nogę, rękę, etwas verstauchen, ein wenig verrenken. NAWINĄC SIĘ *Rec.*; natrafić się, w ręce wleźć komu, vorkommen, in die Hände kommen, von selbst sich einfinden. Dobrego szukaiąc ledwie naydziesz, złe się samo nawinie. *Cn. Ad.* 170, złego nie kupić). W kray ten wciągnął, burząc, paląc i plundrniąc, co się nawinęło. *Stryik.* 184. Zakazał, żebym się na iego oczy nawinął. *Boh. Kom.* 3, 357. Jeżeli hultaiu, ieszcze mi się raz przed oczy nawinicsz, to cię ... *Pam.* 83, 2, 178. Zdało mi się, że łzy mu się nawiiały. *N. Pam.* 16, 21, rzuciły mu się, die Thränen drangten sich ihm in die Augen.

NAWIOS *ob.* Nawias.

NAWŁACZANY, - a, - e, kosmaty. *Cn. Th.*, rauh, zottig. Szata kosmata, nawłaczana; kutnerowana. *Cn. Th.* 1103. Jakób sprawił Jozefowi nawłaczaną suknią. *Biel.*

Hf. 16. Koc Turecki nawłaczany obustronny. *Vol. Leg.* 4, 507. NAWLEC, *cz. dk.*, NAWLEKAC *ndk.*, NAWŁOCZYC *kont.*, NAWŁACZAC *częst.*, *Bh.* nawlitnauti, nawlitowati; *Vd.* navleshi; *Sr.* 2. nawlaj; *Rg.* navlèchi, navlàciti; *Cro.* navlachim; *Rs.* напасть, навлещи, навлекать, наволочить, наволакивать; *Ec.* навлачаю, навлекаю, wiekąc naciągnąć, nakryć, zakryć, n. p. Chmura nawlekła na słońce gęste cienie. *Teatr.* 51 *d*, 77, cf.; *Rs.* на небо наволокло, bezogen, überzogen. - Nawlec igłę, einfädeln; *Vd.* vdeniti, notervdeniti; *Crn.* fnòram; *Cro.* nanizavam; napelyavam konecz ù iglu; *Bs.* uditti konaç ù ighlu; *Ross.* вдѣть нитку въ иголку, вдернуть нитку въ иглу; *Ec.* нанизаю, нанижу. Zawłaczać, wtykać nić w ucho igielne. *Cn. Th.* Nawłokszy nitkę w igłę, przeciągay przez dobrą ospę. *Perz. Cyr.* 126. Nawlec piętę u pończochy. *Mag. Mst.* ułożyć na drotach oka pięty - §. Nawlec na nitkę perły, korale, naciągnąć, naścibać, aufädeln, aufreihen, *Vd.* nisati, nizati, nanisati, nanizati, *Cro.* napelyavam zrnye na nit, *Rs.* низать, низку, нанизать, нанижу, нанизывать. - §. Nawlec czego wiele, przywlec mnóstwo, wlekąc przyciągnąć, nagromadzić, viel zusammenschleppen. - §. Nawłoczyć, nawłaczanym czynić, kosmatym czynić, zottig machen, stricken, wirken. *Tr.* Nawłóczyć pończochy, czapkę. *Tr.* §. Nawłóczyć się, nawłęsać się, sich genug herumschleppen, herum treiben. *Rs.* наволакиваться, насолопиться, навыпиваться. NAWLEKACZ, - a, *m.*, który nawleka der Beziehet, Ueberzieher, Herbeyzieher, *Cro.* navlachitel *superinductor.* NAWŁOK, - u, *m.*, powłoka n. p. na pierzyny, der Ueberzug, der Bettüberzug. *Rs.* наволока, наволочка, (*Rs.* наволокъ łąki nad rzeką nam.; kùm sze obruchi natesu na legev *harpago*, *Bs.* navlake, kalcine, *Sla.* návlacści, = skarpetki). Poiąłeś bracie nadobną dziewczynę; Wziąłeś w posagu puchową pierzynę, Z kitayki nawłok, a czegoż chcesz bracie, Kiedy śpiącie smaczno na ławacie? *Bratk. J* 3 *b.* Nawłok ciał skamieniałych kamienna, *Rs.* наволокъ. NAWŁOKA, - i, ż., u sieci powróz gruby, na który się sieć nawłóczy. *Włod.*, die Netzleine, worauf das Zifternetz gereibt ist. Sznurek, na którym worek iaki nawłóczony. *Tr.*, das Einreibeband, Einziehband an einem Beutel.

NAWOD, - u, *m.*, *Bh.* nawod, powod, nawodzenie, poduszczenie, nastroienie, narządzenie, naprawa, die Anleitung, Verleitung, Anreizung. Grecy z nawodu a porady Temistoklesa umyślili bronić się Persóm. *Biel. Sw.* 25 *b.*, *ib.* 185 *b.* Woynę podnieśli z nawodu Matyaszowego. *Biel. K.* 409, Oddawali poddani od Władysława, z nawodu Wszebora i Duńskiego. *Biel. Kr.* 91. - §. nawod, rozpoczęcie, zawod na nowo, das Anfangen von Neuem. Naprzód zebranie historyi czytać, potym obszerną tęż historyą drugim nawodem. *Mon.* 65, 253. cf. zawod.

NAWODNY, - a, - e, na wodzie będący; auf dem Wasser sich aufhaltend. Żołnierze nawodni, *classiarii. Mącz.* Obóz nawodny do Włoch przewieźć, *classem in Italiam traiicere. ib.*, *Terrenum iter* poziemna droga, to iest, nienawodna. *ib.* Nawodne ptastwo, gęsi, = przebywaiące na wodzie. *Dudz.* 21. Nawodna mucha *tipula solstitialis*, *Rs.* кóкра. Nawodne miasto, = nad wodą leżące,

wodą otoczone. *Dudz.* 24.; mit Waſſer umgeben. *NAWODNIĆ cz. dk.*, wodą okryć, oblać, uberſchwemmen, *Vd.* navodeniti, *Rs.* наводнить, наводнять.

NAWODZĘ *ob.* Nawieśdź. NAWODZICIEL, – a, *m.*, naprowadziciel, co na co nawodzi, *Sr.* 1. nawodjwar; *Vd.* naroduik, navishar; *Rg.* navoditegl; der einen wors auf hinführt, der Führer, Leiter. Nazowią cię naprawcą rozwalenia, i nawodzicielom ścieszek dla mieszkania. *Bud. Jer.* 58, 12, przeprawca ścieszek. *Bibl. Gd.*).

NAWOIOWAĆ się *recipr. dk.*, dosyć powoiować, ſich ſatt kriegen, den Krieg ſatt bekommen. Żołnierze Skanderbega, gdy się do woli nawoiowali, do obozu się wracali. *Baz. St.* 92.

NAWOIOWY, – a, – e, do nawoiu należący, den Weſtbaum betreffend. Nawoiowe płótno, z na nawoie zwinięte. *Wład.*

NAWOŁAĆ czego wiele *cz. dk.*, wołaiąc nagromadzić, viel zuſammen rufen, *Vd.* naklizati). Żołnierze uciekaiące wiele nienawołane. *Tward. W. D.* 32, których się nie dowoła). NAWOŁAĆ się, *F.* Nawoła się *Rec. dk.*; wołaniem namordować się, ſich müde rufen, ſich abſchreyen. *Tr.*, *Bh.* nawolatiſe.

*NAWOŁOMNY, – a, – e, – ie *adv.*, łamiący czyli rozbiiaią y nawy, ſchiffbrechend. Nawołomne morſkie przebyt nory, *navifragum fretum*, *Zebr. Ow.* 347.

NAWOŁAĆ się czego *recipr. dk.*, woniaiąc nasycić się, ſich ſatt riechen. Day mi się w sobie nabyć do sytości mowy, A niechay się nawoniam téy wonności twoiéy. *Papr. Kol. G.* (*Rs.* навонять nasmrodzić).

NAWOSKOWAĆ, *F.* nawoſkuie; NAWOSZCZYĆ, *F.* Nawoszczy *act. dk.*, Nawoszczać, Nawaszczać *ndk.*, *Bh.* nawoſkovati, *Rg.* navoactitti; *Rs.* навощить, навáщивать, навóскить, навáщивать; woſkiem napuszczać, mit Wachs überziehen, wichſen. *Cerare*, *incerare*, nawoszczyć, owoszczyć. *Mącz.* Nić dobrze nawoſkowana. *Perz. Cyr.* 2, 29.

NAWOY – oiu, *m.*, utok, der Weberbaum; wał tkacki, na którym przędzę do wyrabiania nawiiaią. *Ot. Ow.* 216, *Pilch. Sen. liſt.* 3, 62. *Boh.* wratidlo; *Sr.* 1. nawoyno; *Rg.* vratilo; *Cro.* vratilo (*Cro.* navoy *inductio*); *Ross.* навой, орудие (ст. oręż, narzędzie; *Rs.* навойня krążek klubowy). Oszczepiſko Goliata było iako nawoy tkacki. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 7. – §. *poet.* Ta która z złotey kądzieli Życia twego nici przędzie, Jeszcze nawoiu ma wiele, Jeszcze na długi wiek będzie. *Karp.* 4, 55, t. i. wątku, noch viel Fäden, noch viel Materie.

NAWÓZ, – u, *m.*, *Bh.* nawoj; *Vd.* navoshnja, navoshnje, napel, gnojenje, gnojiua; *Ic. et Rs.* навозъ всякій, чемъ тамы засыпáють; гной, помы́ло, to czym doły, rowy, przerwy, zasypuią, wyrównywaią. *Cn. Th.* zuſammengefahrner Schutt, zum Ausfullen, Ausſchütten. – §. gnoy nawieziony, der Dünger. Nawozy oborne, świńne, chlewne, owczarne. *Haur. Sk.* 30. Margiel przedziwnym iest nawozem. *Kluk. Rośl.* 3, 177. Nagnoić nawozem, nawozić. *Ross.* унавозить, унавóживать.

NAWOŻĘ, NAWOZIĆ *ob.* Nawiéźć. NAWOŻNY, – a, – e, nagnoiony, n. p. Ziemia nawożna i tłusta. *Syr.* 1154; *Rs.* навóзный. NAWOZOWIEC, – wca, *m.*, mucha, *musca ſtercoraria*, die Miſtfliege, Schmeißfliege, iaia kładą w gnoiu, koło którego całe lato się bawi. *Lad. H. N.* 112; *Kluk. Zw.* 4, 392. NAWOZICIEL, – a, *m.*, który nawozi, der Zuſammenſchütter, Düngerführer, *Vd.* navosnik.

NAWRĄBAĆ *act. dk.*, *Bh.* nawraubiti, z ſtriare, *incidere*, einkerben.

NAWRAŻAĆ *Act. dk.*, *Boh.* nawrážeti, z *multos clauos incidere*, wiele powrażać, powbiiać, viel hinein drängen, treiben, ſchlagen.

NAWRÓCIĆ, *F.* Nawróci *Act. dk.*, NAWRACAĆ *ndk.*; *Bh.* nawráceti, nawrátiti, nawracowati; *Slo.* nawracugi; *Sr.* 2. hobroſchiſch; *Sr.* 1. wobrocjicj; *Vd.* naoberniti, vtratiti, gornaoberniti; *Bs.* navrachjati, navarnuti, navrtinuti, naverнuti; *Cro.* navráchem; (*Ec.* напрамить, напрящить, напрящить przywrócić do pierwszego ſtanu, *Rs.* наворочить, наворачивать narzucić, nałożyć; przybić do lądu). nawracać co, z kierować czym, nanosić czego. etwas umwenden, wohin wenden, wohin kehren. Nawrócenie nic innego nie ieſt, iedno *mutatio ſitus*, odmiana położenia, gdy to co po prawéy ſtronie leżało, będzie po lewéy, a co po lewéy po prawéy, co na przodku, to nazad póydzie, co wzgórę to na dół. *Birk. Ex. G.* 2. Niech nawróci ſtangret. *Tr.* der Kutſcher ſoll umwenden. Gdy rzeka była wezbrała, nie śmiał się przez nię ważyć, i nawrócił ku domu. *Ezop.* 113. Nawrócić się, z obrócić się na drugą ſtronę, ſich umdrehen, umwenden; *Slo.* nawrátiti ſe *redire*. Gdy się nawrócił Dawid, zabiwszy Filiſtenesza, wziął go Abner, i przywiódł przed Saula. 2 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 57. Szyią mi się z ciężkością przychodzi obrócić, Aż się wszytek iako wilk sam muszę nawrocić. *Prot. Kont. A* 3 *b.* – §. Nawrócić gdzie, dokąd, z udadź się tam, obrócić się tam, wohin zurückkehren. Wziął nowinę o nawróceniu iego do Rzymu. *Wys. Aloy.* 351. *Cro.* navrachatisze z wstępować gdzie. – §. *theolog.* nawracać grzesznika, heretyka, z na dobrą drogę go wracać, *Vd.* preberniti, preoberniti, einen Sünder, einen Ketzerbekehren, ihn wieder auf den rechten Weg bringen. Zadeu tego nie nawróci, od kogo bóg twarz odwróci. *Rys. Ad.* 81. Heretyk, chce-li się prawdziwie nawrócić, niechay żałuie za to, że kiedy po heretycku wierzył. *Birk. Ex. G* 2 *b.* Jagiello kazał nawracać lud na wiarę chrześciańſką. *Bielſk.* 233. Dawni monarchowie mieli za iakowąś pobożność, nawracać mieczem pogany. *Nar. Hiſt.* 4, 88. Jagiello wielką pilność uſtawicznie czynił w nawracaniu pogaństwa do chrześciaństwa. *Stryik.* 445. *Slo.* obrácenj; *Slo.* obrátjenje). Chrystus na upad wielom położony; dla ich nienawrócenia. *Biał. Poſt.* 129, zatwardziałości). – Nawrocić się, *per excellent.*, katolikiem ſollać, katholiſch werden. NAWROCICIEL, – a, *m.*, co na wiarę, cnotę ludzi nawraca, *Vd.* prebernenik, prebernjar; *Rs.* обращатель; der Bekehrer. *Tr.*; *Cro.* navrachávecz *diuersitor*. NAWRÓCICIELKA, – i, *ż.*, die Bekehrerinn. NAWRÓT, – u, *m.*, Nawrócenie, Nawracanie, das Umwenden, Umkehren. Nawrot wozu. *Tr.* Rzeka ta trudna do nawigacyi, i niepośpieszna, dla wielkiego krążenia i nawrotów. *Boter.* 159 *ib.* 211, dla kołowania, zakrętów, Drehungen, Windungen, Krümmungen. – b. powrót; das Zurückkehren, Zurückkommen, Wiederkommen. Kazimierz z Malborka nawrotu do Polſki przybliżył. *Krom.* 725, *reditus*). Raz uciekszy, iuż żadnego nawrotu nie maią. *Kanc. Gd.* 218. Bywaią też zimnice nawrotami powracaiące. *Perz. Lek.* 95. – §. nawrot,

s powtórny raz, powtórzenie, die Wiederhohlung. Z pierwszey żony (bo s Chmielowską drugim nawrotem żył niezey żony (bo s Chmielowską drugim nawrotem żył niepłodnie) syna splodził. *Nies.* 1, 176, drugim nawrotem z Kisielnicką zrodził corkę. *ib.* 187, *secundo voto.* Nie chce prawo, aby winowayca za tenże wyftępek powtórnie odpowiadał, lub drugim nawrotem był karany. *Oftr. Pr. Kr.* 2, 137. Wiek Jagiellów, wiek dla nauk sloty, Pod ich potomkiem zda się iść w nawroty. *Zab.* 8, 30, *Skrzet.*, wracać się, powracać, zurückkehren. - §. nawrót, przywrócenie, nagrodzenie, za dosyć czynienie, das Wiedererftatten, Wiedergutmachen, Vergüten, Ausgleichen. Choćbyś dobył miecza na przyiaciela, nie rospaczay, bo iest nawrót. *W. Syr.* 22, 26, iest droga do uśmierzenia. *Bibl. Gd.*). - §. Nawrót słońca, s die Sonnenwende, *solftitium*, roku czas, którego się słońce znowu nam zbliża, albo znacznieiy oddala; n. p. O wilgotne nawroty słońca, a pogodne zimy, proście oracze. *Otw. Wirg.* 378. - §. *theolog.* nawrot, nawrócenie się ku dobremu, ku prawdziwey wierze, die Bekehrung. Oycowie sądzą Zacheusza tego, Że iest nawrotu przykład prawdziwego. *Leszcz. H. T.* 642. - §. *Botan.* Nawrót, słonecznik, podrożnik, brodawnik, brodawiec, oblubienica słoneczna; ziele to kwiatem swoim cały dzień się za słońcem nawraca; gatunek szczodrzenicy, *Cytisus Auftriacus. Kluk. Dyk.* 1, 179; *chondrilla*, klein Sonnenwirbel, Warzenkraut. *Urzęd* 163; *Sien.* 61. Nawrót *lithospermum. Jundz.* 151, *Syr.* 1529. *Rs.* поробьи́ное сѣмя, - *poet.* Piękność człowiekiem tak władnie, iak słońce wonnym nawrotem. *J. Kchan. Fr.* 19.

NAWROTNY, - a, - e, - ie *adv.*, nawracaiący, rückkehrend, rückkehr s, *Slo.* navratitelný. Słońce się pomyka *a tropico cancri* od letniego nawrotnego koła, *ad tropicum capricorni* do zimnego nawrotnego koła. *Otw. Ow.* 53, die Wendezirkel. Nawrótnie, powtórnie. *Chod. Koft.* 82. - §. wracaiący się, n. p. *oppos.* Chwile nienawrotne. *Zab.* 9, 236, *Eye.* nie mogące być nawrócone, przywrócone.

NAWROŻYĆ *cz. dk.*, wiele powrożyć, viel prophezeyen, (*Ross.* напора́живаться, напорожи́ть s naczarować), Nawróżyć się *recipr. dk.*, ſich ſatt prophezeyen.

NAWRZEĆ, nawrzał, *F.* nawre *Med. dk.*; *NAWRAĆ, NAWIERAĆ *ndk.*, *Bh.* nawříti; *Cro.* navrénye *ebullitio.* wpiiać w się czego, osobliwie mowi się o naczyniach, które od warzenia nieiaki smak lub przymrodek niewygubiony, przyymuią (in ſich hinein ſieden), durch Sieden einen Geruch, Geſchmack bekommen oder annehmen, einſaugen, einziehen. Mięso nawrzało soli, octu. *Fr.* Czego nowa skorupa nawre raz, tym na starość śmierdzi. *Petr. Ek.* 101, *quo semel imbuta teſta.* Długo trwa, wierz memu słowu, Czego garnek nawre z młodu, *Fraz. Ob. B.*, *Slo.* čim hrnec nawre, tim aj sa rozbige páchnuť. Świeża skorupa tłuſtością śmrodliwą, nawrzała, starą przywarą woniała. *Stryik.* 382. Czego garki nawraią, taki zapach maią. *Star. Vot. C.* Jakim smrodem to dawno nawrzało, Podobno iuż tak wiecznie tym będzie śmierdziało. *Rey. Wiz.* 78. Nie odmieni niecnoty, którey nawrzał z młodu, Jeszcze się ciśnie do niey, by wieprz do wychodu. *Papr. Kol. T* 4 *b.* Iż był w młodości swoiey woli nawrzał, W starości się nikomu zachować nie umiał. *ib. O.* Za apoſtołów byli tacy, którzy będąc nawrzałymi faryzeyſką nauką, zakonne ceremonie z ewanieliią *ſtaczali. *Gil. Pſt.* 49 *b.*

*NAWSKROSŁUSKA, - i, ł., ryba Azyańſka wyborna, ryba Grecka z morza Karpatſkiego, *elops. Cn. Th.* 961.

NAWSTECZ *adv.*, na wſtecz, w zad, nazad, zurück. Odtąd wiele uczniów iego poszli nawſtecz. *W. Jan.* 6, 66., *not.* „opuścili go".

NAWSZYĆ kogo, *F.* nawszy *Act. dk.*; wszów nabawić kogo, einen mit Läuſe anſtecken, voll Läuſe machen. *Tr.* NAWSZYĆ SIĘ *Rec.*, s NAWSZEĆ, *F.* Nawszeie *Neutr.*, voll Läuſe werden. - *tranſl.* Wszyſtkim złym się *nawszeły obyczaie. *Ryb. Gſel. C* 3, t. i. sarazily.

NAWTYKAĆ *cz. dk.*, wiele powtykać na czym, viel einſtecken. Kruk nazbierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Exop.* 67. Włosu wąsa by szczeć nawtykana. *Jan. Oksz. C* 2.

NAWY-, s *Bh.* nawy - -; *duae praepoſitiones inſeparabiles, praemiſſae verbis, exprimunt coniunctam ſignificationem unicuique ſeruientem; Verba talia ſignificant actionem iteratiue finitam.* (cf. napo - -, cf. pona - -; cf. zapo . . .). NAWYBIERAĆ *Act. iterat. dk.*, *Boh.* nawybírati, dosyć powybierać, genug zuſammen ausſuchen. Nawybierawszy sztuk wielkich żelaznych, rozpalić ie aż do czerwona w oszowie. *Torz. Szk.* 243. (NAWYĆ się *recipr. dk.*, wyiąc zmordować się, ſich ſatt und müde heulen; *Rs.* навыться). - NAWYCIĄGAĆ *Act. iterat dk.*, *Bh.* nawytahowati, wiele powyciągać, viel zuſammen herausziehen. NAWYDZIERAĆ, *F.* nawydzieram *Act. Iterat. dk.*; wiele powydzierać, viel erpreſſen, entreißen. Nakradłszy, nawydzierawszy, nałupiwszy. *Bud.* 3 *Ezdr.* 4, 24. Co z krzywdą nawydzierał, to mu też wydzierać poczęto. *Pſalmod.* 43. Wiele pieniędzy od kupuiących nazbierali, albo raczey nawydzierali. *Grod. Dis. E* 4. NAWYDZIWIAĆ się, *F.* Nawydziwia się, nad kim, *Rec.*, do woli się napaſtwić, zur Genüge ſein Müthlein kühlen, *ob.* nazdziwać) Krzyżacy, gdy się iuż do woli nad Polſką nawydziwiali, do Pruſs odchodzą. *Krom.* 535. NAWYGANIAĆ *Act. Iter. dk.*, *Bh.* nawyhánéti, wiele powyganiać, viel zuſammen hinausjagen.

NAWYKNĄĆ, *F.* Nawyknie *Med. idntl.*, Nawykać *ndk.*; *Bh.* nawyknauti, nawykati; *Sr.* 1. nawojam se (nawuknuci, nahuknu nauczyć się); *Vd.* se navaditi, se navajate (cf. wada; *Vd.* se navuzhiti s nauczyć się); *Cro.* navaditisze, navagyujemsze, obiknujem (navuchitisze s nauczyć się); *Bs. et. Rg.* obiknutise, cf. obyczay; *Rs.* навы́кнуть, навыка́ть nawyknąć, 2. nauczyć się); przywykać do czego, wkładać się, wprawiać się, wciągać się; nabywać zwyczaiu, etwas gewohnt werden, ſich daran gewöhnen. Czego s młodości nawykł, swoie czyni stary. *Pot. Jow.* 2, 63, cf. czego nowa skorupa nawrzała). Do czego się iuż nawykło, tego się nie chce porzucić. *Mon.* 71, 361. Nawykay być iednakim. *Pilch. Sen. liſt.* 258. Pospolicie tak śpiewa, iak nawykła wrona, *Papr. Pr. C* 4. Nieprzyiacioł wszyſtkich nie wykorzenił, aby się żydzi do boiu ćwiczyli, i rycerſkiego rzemiosła nawykali. *Star. Ryc.* 7. Chciał spraw pod tobą nawyknąć Marsowych, Tak dobrym mistrzem. *P. Kchan. Jer.* 199. Witold w Prussiech mieszkaiąc, po Niemiecku nawykł. *Bielſk.* 233, t. i. nauczył się). Nie umiała inakszego ięzyka iedno Niemiecki; wszakże za ośm niedziel nawykła po Polſku, gdzie się temu wszyscy dziwowali. *Stryik.* 481. Szkodliwych rzeczy uczą się, i

nawykaią. *Zebr. Zw.* 158. - §. Chiron Doktor nawykł leczyć ludzi, tak iż dwu wrócił od śmierci na prośby Dyany. *Biel. Hft.* 22, umiał.

NAWYLICZAĆ, *F.* Nawylicza *Act. iter. dk.*; iak naydokładniey wszystko po iednemu powyliczać, alles haarklein herzählen. *Tr.* cf. nawypowiadać,

NAWYŁUDZAĆ, *F.* nawyłudza *act. iter. dk.*; bardzo wiele powyłudzać, viel auslocken, ablocken.

NAWYMYSLAĆ, *F.* nawymyśla *Act. iter. dk.*; wiele powymyślać, viel erdenken, erdichten. Nawymyślałeś wiele ustaw. *Gil. Kat.* 296.

NAWYNOSIĆ *Act. Iter. dk.*, *Bh.* nawynaffiti, wiele powynosić, viel zuſammen hinaus tragen.

NAWYPOWIADAĆ, *F.* NAWYPOWIADA *Act. iter. dk.*, wiele nagadać, einem vieles vorſagen, vorreden. Wieleśmy mu rzeczy nawypowiadali, cale dla niego nowych. *Teatr* 19 *c*, 54.

NAWYTRZĄSAĆ; NAWYTRZĘSAĆ *Act. iter. dk.*, wiele potrzęsać, viel nach einander heraus rütteln und ſchütteln. Wiele, łodny literat nowin nawytrzęsa, Nim się zjawi na stole tłusta sztuka mięsa. *Nar. Dz.* 3, 120. My się lubim pokłócić, powadzić, nawytrząsać pod nosem; ale żeby zabić, rzadkie tego przykłady. *Teatr* 43 *c*, 126.

NAWYWOZIĆ *Act. Iter. dk.*, *Bh.* nawywaieti, wiele powywozić, viel zuſammen ausfahren, ausführen.

NAWZAIEM ob. Wzaiem.

NAY - -, *NA - . ., *ob.* Na -

2. *NAYDA, - y, *f.*, nalazek, nalezienie, das Finden, der Fund. Szczęśliwa nayda po nieszczęsnéy zgubie. *Pocisy* 89. NAYDĘ *ob.* Nachodzić. NAYDĘ, NAYDUIĘ *ob.* Należć. *NAYDUCH, *NAYDUK, - a, *m.*, należca, *Cro.* nahajavecz, naydítel, nahoditel, der Finder. O dwu nayduchach, co idąc w drogę, nadeszli konia; - rzekł nayduch do towarzysza: biada nam! *Exop.* 84. Ten nayduk taki, co się nie wiem z iakich puszcz wyrwał, . . *Jan. Ohr. D b.* - *w rodz. żeńſk.*, *Cro.* nahajavka, naydítelicza, nahoditelicza.

NAYGRAWAĆ *ob.* Nagrawać. *NAYGRZYSKO, *NAIGRZYSKO, - a, *n.*, nagrawanie, igra, urągowiſko, Verſpottung, Verhöhnung. Którzy się naigrzyſki i fukaniem nie ukarali, doznali sądu bożego. 1 *Leop. Sap.* 12, 26.

NAYGORSZY, NAYIAŚNIEYSZY, NAYLEPSZY *ob.* Gorszy, Jasny, Lepszy.

NAYMACZ, - a, *m.*, naiemnik, pan który rzeczy swey komu naymuie do używania. *Cn. Th.*, der Miethlaſſer, Vermiether, Verpachter. Naymacz tego ma patrzeć, któremu czego wynaiął. *Chel. Pr.* 132. *Sr.* 1. pjenavimar, naprownik; *Rg.* nâimalaz, naajmenik, najmitegl; *Vd.* najemavez, najemaus, najemar, namitnik, samitnik, vunsadinjavez; *Rs.* наёмщикъ; który co swego komu na zrobienie ogołem naymuie *C. Th.*, der Bauherr etc., der Verdinger, der eine Arbeit bedingt. - 2. który od kogo naymuie czego do używania *Cn. Th.*, der Miethsmann, der Pächter. Naymacz, zakupnik dóbr pospolitych, ceł, żup, gór, młynów. *Cn. Th.* - 3. Naymacz, z który się co komu zbudować, zrobić ogółem swym kosztem podeymuie. *Cn. Th.*, der Uebernehmer einer Arbeit, der ſich zu etwas verdingt. NAYMIT, - a, *m.*, naięty robotnik, der Miethling; *Rs.* наёмникъ, нёзанникъ. Tych, których do roboty abo posług naymuiemy, nie mamy zwać

sługami, ale naymitami albo pachołkami. *Petr. Ek.* 113. Klassa robotników i naymitów, co się do robot wszelakich naymuią. *Petr. Pol.* 349. Prosty naymit. *Sim. Siel.* 80. Liczbę rzemieślników naymitami ze swey szkatuły pomnożył. *Nar. Tac.* 2, 427. Duma kraiem wichrzyła, a szlachcic zostawał podłym u niey naymitem. *Zab.* 15. 298. Uczyciel niedbały, naymit, a nie pastera owiec. *Smotr. Lam.* 24, *Smotr. Ap.* 14. NAYMITOWY, - a, - e, od naymita, Tagelöhners. Naymitowe to iest dzieło. *Smotr. Ap.* 14.

NAYMNIEY, NAYMNIEYSZY *ob.* Mniey, Mnieyszy. NAYMIUIĘ *ob.* Naiąć. NAYPRZÓD *ob.* Naprzód. NAYŚĆ *ob.* Nachodzić. NAYRZEĆ *ob.* Naglądać. NAYWIĘKSZOŚĆ *ob.* większość. NAYWYŻSZOŚĆ *ob.* Wyższość.

NAZABIIAĆ *cz. iterat. dk.*, wiele pozabiiać, viel zuſammen umbringen. Ten kochany rycerz, iak z rejestru wyliczał tych, których nazabiiał dla swego tryumfu. *Mon.* 74, 46.

NAŻĄĆ *cz. dk.*, nażynać *ndk.*, dosyć użąć, genug mähen, erndten, abhauen, *Bs.* nasgetti, *Rg.* naxetti, naxgnijvam. *Cro.* nasinyam; *Ross.* нажáть, нажну, нажинать.

NAZACIĄGAĆ, *F.* Nazaciąga *Act. dk.*, wiele pozaciągać, viele in Dienſt nehmen. Jak mu się wróciła fortuna, nazaciągał chłopstwa bardzo wiele. *Bard. Luk.* 20.

NAZAD *adv.*, z wzad (*ob.* zad), w tył, zurück, in Rücken. *Boh.* nazad, nazadek, zpět; *Slo.* nazad, spátkem; *Sr.* 1. zadè, saßo (cf. zaś; zabde *poſt*), wospat, swoprzijzu; *Sr.* 2. ßlétk, naßlétk, naßlétku cf. pośledz); *Crn.* nasaj, sad, sadej, odsâd, odsadej; *Vd.* nasaj (z po), sad nasai, odsâd, nasad, snak, za sebo, ritenski (cf. rzyć); *Cro.* nazad, nayzad, natrag; *Sla.* natrag; *Bs.* nazad, nazada, natragli, uzatrah; *Rg.* nazáda, (nazádak *detrimentum*), natrágh; *Rs.* назáдъ, зáдомъ, назади, озáдъ, обратно, вспять. Przeciwko woli bożey rozumy nasze zostaną nazad. *Gor. Dz.* 28. *Vd.* sadſtati; nie nadążaią). We wszystkich tych sztukach dworzanin niechay nazad nie zostaie. *Gor. Dw.* 33. Wyprawił się prędko, nie czekaiąc tych, którzy nazad byli. *Bielſk.* 74. Ludzie naprzod i nazad idący, wołali Hosanna. *Sk. Kaz.* 148. Tym darem zostawił nazad Eschines pańskie serce Alcybiadowe. *Gor. Sen.* 25. - b) Nazad *adiunctum verbis*, z od . . .; wieder zurück, n. p. nazad dadź, z oddadź; nazad zanieść, z odnieść.

NAŻĄDAĆ się *Recipr. dk.*; dosyć długo żądaiąc wyglądać, ſich müde ſehnen, vor Sehnſucht ermüden. Com się natrudził, com się nażądał, ażebym ciebie oglądał. *Kniaź. P.* 2, 192.

NAZADAWAĆ *Act. iter. dk.*; wiele pozadawać, viel verurſachen. Nayokrutnieyszych mi mąk nazadawawszy, wolno nie wypuścił. *P. Kchan. Orl.* 1, 243.

NAZAIUTRZ *adv.*, (*etym.* iutro); *Bh.* nazeytri; *Slo.* nazegtrj; *Sr.* 1. zaputiiſchim; *Bs.* sjuttra dan, drugghi dan; *Rs.* зáу'трiе; *Ee* нау'трiе, нау'трей; dnia następuiącego, folgenden Tages, den Tag darauf; den Morgen darauf. Nazaiutrz (*dzień) przed śniadaniem, prowadzę go na spacyer. *Mon.* 65, 248. Gdy było nazaiutrz, zawarł się legat z królem. *Bielſk.* 380. NAZAIUTRZE, - a, *n.*, *Subſt.*, *poſterum* dzień iutrzeyszy. *Wład.*, der

morgende Tag; *Bh.* zevtrek. NAZAIUTRZNY, Zaiutrzny, – a, – e, do iutra należący. *Wod.*, den morgenden Tag angehend.

NAZAKŁADAC *cz. czfl. dk.*, dosyć pozakładać, genug zuſammen anlegen, ſtiften, errichten. Władysław kościołow nazakładał *Biel. Sw.* 175.

NAŻALIC się *recipr. dk.*, wiele się żalić, poſkarżyć, genug klagen, ſich beklagen, *Rs.* наболѣться. NAŻALOWAC się *recipr. dk.*, żalu się nakarmić, ſich ſatt bedauern, (*Rs.* наскорбѣться ſkarżyć się).

NAŻARTOWAC się, *F.* nażartuie się *Rec. dk.*; do woli pożartować, zur Genüge ſcherzen, ſich luſtig machen über etwas. *Bh.* nabowadili ſe, *Ross.* наигрываться, наигрывать. Nażartowałem się z oney ſtaruszki. *Mon.* 65, 542.

NAZAWODZIC się *recipr. czſl. dk.*, wiele się nasilić, zawodzić, ſich viel und ſtark anſtrengen. Wiatry darmo się nazawodziwszy nieba doyść swiebodnieyszego, siemię ciągłą rozdęły *Zebr. Ow.* 384 *luctari.*

NAZBIERAC, *F.* Nazbiera *A. t. dk.*; wiele pozbierać, viel zuſammen ſammeln, zuſammen bringen; *Vd* nabrati, nabirati, gornabrati, noterabrati, noteraspraulati; *Sr.* t. nazbiru, nazbjram; *Rs.* нанскàмь, нанмý. Kruk nazbierawszy piorek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Exop.* 67. Wiele pieniędzy od kupuiących nazbierali, abo raczey nawydzierali. *Grod. Dys. E* 4. Kiedyć weźmie odemnie pieniądz, od drugiego pieniądz, nazbiera-ć mu się. *Sell.* 104. NAZBIERACZ, – a, *m.*, który nazbiera, der Zuſammenſammler, *Vd* nabiravec, naberazh.

NAZBIIAC się *recipr. czſl. dk.*, do zmordowania się pozbiiać, ſich ſatt und müde herumſchlagen, todt ſchlagen, morden. Turczyn gdy tak po ukrainach waszych do woli się nazbiia, na oſtatek na gardle osiędzie waszym, *Jan. Oksz. B* 3 *b.*

NAZBYT *Adv.*, zbytnie, więcey i bardziey niż należy, *Bh.* nazbyt, *Cro.* prevèch, preodviſe; zu ſehr, zu ſtark, zu viel. Poczekam, aż mię Bóg lepiey wspomoże, ieszcze teraz nie mam nic nazbyt, z czegobym mogł kościołowi dobrze uczynić. *Dambr.* 212. Szczęśliwy kto między tym dwoygiem: „nazbyt i bardzo mało“, śrzodek należyty zachowuie. *Zab.* 6, 115 *Min.* Jednemu nazbyt, a drugiemu nic. *Rys. Ad.* 21. Nigdy u nas niedosyć, chyba kiedy nazbyt, Nazbyt sług, nazbyt potraw, nazbyt koni i psów. *Opal. Sat.* 99. Kto nazbyt dobrze co chce mieć, gorzey mu się trafia. *Cn. Ad.* 1051, słodkość zbytnia w gorzkość się obraca; Zbytnie rzeczy nieprzyiemne; cf. chłóstał, chłóstał, cf. ſtrugał, ſtrugał; cf. miara). Rownie niebezpiecznie, bydź nazbyt prędkim, iako i nazbyt opieszałym. *Zab.* 13, 430. Kto nazbyt ciągnie, prędko zerwać musi. *Fred. Ad.* 56. Dosyć aż nazbyt tego. *Groch. W.* 528, bis zum Ueberfluſſe (cf. aż).

NAZDOBYWAC, *F.* Nazdobywa *Act. iter. dk.*; wiele podobywać, viel erobern, einnehmen. Ten do dziedzictwa swoiego z macierze Nazdobywał państw i miast możnych wiele. *P Kchan. Jer.* 13. *Chodk. Koſt. epigr.*

NAZDRADZAC, *F.* nazdradza *Act. Dk.*; wiele pozdradzać, viele nach einander betrügen. Wieleż to iuż twoy Pan kobiet nazdradzał? *Teatr* 22, 46.

NAZDYCHAC, *F.* Nazdycha *Neutr. dk.*; licznie pozdychać, zahlreich krepiren. Co koni nam nazdychało! *Teat.* 24, 160.

*NAZDZIAC, *F.* *Nazdzieie *Act. dk.*, *NAZDZIEWAC *ndk.* n. p. Będzieć nazdziano imie nowe, które usłą państkie nazowią. *W. Post. Mn.* 55, t. i. nadane, es wird ihr ein neuer Name gegeben werden; cf. dziać komu). Przy chrzcie nazdziewają dzieciom imiona. *W. Post.* W. 3, 248.

*NAZDZIWAC (*ob.* Nawydziwiać się) *Act. dk.*; napatrzyć się, nasbroić, viel Unfug treiben. Nieprzyiaciele nad ludźmi niewinnemi nazdziwawszy, do domów uszępowali. *Arom.* 518.

NAZDRZYK, – a, *m.*; *Tr.* siele *saxifraga*, Steinbrech, *ob.* łomikamień.

*NAŻĘBEK, – bka, *m.*, *Rs.* напильникъ pilnik, do wypiłowania zębów w pile, die Sägefeile.

NAŻEBRAC, *F.* nażebrae, *Bh.* najebrati, *Act. dk.*; *Rs.* напросить, напрашивать, wiele pożebrać, nach einander zuſammen betteln. Wezbrał się przeciw niemu Konradyn, posiłkow i tu i owdzie nażebrawszy. *Bisk. Zam.* 29.

*NAŻEGAC *cz. dk.*, napalić, dosyć pożażegać, genug anſtecken, anbrennen; *Vd.* nashgati; *Bs.* nagrecchi, nagoriti; *Cro.* nasisem, nasgalszem, nasganie; *Rs.* нажечь, нажигать.

NAŻEGLOWAC się *recipr. dk.*, do sprzykrzenia sobie pożeglować, ſich müde und ſatt ſchiffen, *Vd.* najadrati.

*NAŻELEC, *F.* Nażeleie *Neutr. dk.*, n. p. Gdy iuż drwa w *wierzchim garńcu *nażelecią, *odprzętnisz ogień. *Sien.* 524.

NAZEWNĄTRZ *ob.* Zewnątrz.

NAZGRZYTAC, *F.* Nazgrzyta *Act. dk.*; wiele pozgrzytać, viel mit den Zähnen knirſchen. Nogami natupa, zębami nazgrzyta. *Teatr.* 6 *b*, 7.

NAZIĘBIC, *F.* naziębi *Act. dk.*, Naziębiać *ndk.*; czynić, że co naziębnienie, kühle machen, verkälten machen; *Etym.* zimno); Naziębić się, z NAZIĘBNĄC, ſich verkälten; *Rg.* nazébsti; *Bs.* nazebiti, nahladitise, ohropotiviti, naſtiunuti; *Cro.* nazebújem, nazimujem). Anim nogą z izby nie wyszła, iakem ia się mogła naziębić? *Pers. Lek.* 346. Naziębione z wiatru rany, bol wielki mu czyniły. *P Kchan. Jer.* 255. Naziębienie *Bs.* nazèba, *Cro.* nazeba.

NAZIELENIC *cz. dk.*, zielonym uczynić, namaić, grün machen, *Rg.* nazelenitti.

NAZIEMNY, – a, – e, *oppos.* pod-ziemny; auf der Erde befindlich; *Ec.* наземный; cf. ziemny.

NAZIERAC, nayrzeć *ob.* Naglądać. NAZIEREK, – rka, *m.*, nazieranie, naglądanie, patrzanie z góry na dol, abo bokiem, zyzem, das Herabſchauen, das Seitwartsſchauen, das Hinſchielen. Sam Jan i Piotr, bo in i uczniowie uciekli, Z daleka się nazierkiem za Jezusem wlekli. *Pot. Zac.* 49. Rodzina i krewni, tylko zaglądaią nazierkiem, a wierzchu płaczem pokrywaiąc chciwość puścizny. *Psalmod.* 51. Niech się zazdrość, w nazierki idąc za nią, puka. *Pot. Pocz.* 620.

NAZIEŻDŻAC się, *F.* Nazieżdża się, *Rec. dk.*; z wszystkich stron pozieżdżać się, von allen Seiten zahlreich zuſammen gefahren oder geritten kommen.

NAZIMIEC, – mca, *m.*, NAZIMEK, *m.*, młode zwierzątko, cielę, wieprzek co się iuż zimę iednę chowało; ein junges Stück Vieh, ein Kalb, ein Schwein etc., das ſchon einen Winter durchlebt hat. (cf. latoś, iarlik, lonszczak). Niedźwiedź głodem przymuszony, porwie i w las unosi *nazimca młodego, kwiczącego i stado zwoływaiącego. *P Kchan. Orl.* 3512. – *§. Nazima; *Sr. z. etc.* naſimma iesień, *q. v.*

NAŻŁOBIĆ *cz. dk.*, na czym wyżłobić, wydrożyć, worauf aushölen, ausgraben, *Ross.* надолбить, надалбливать.

NAŻŁOPAĆ się, *F.* nażłopa się *Rec. dk.*; do woli pożłopć, genug hinein ſchlucken. Który brzeg, ze krwią oblicie zmieszaney Nie nażłopał się do sytości piany? *Hor.* 1, 188.

NAŻŁORZECZYĆ, *F.* Nażłorzeczy komu *Act. dk.*; bardzo wiele przekląć, *probra ingerere. Mącz.*, einem viel auf den Hals fluchen, viel Böſes anwünſchen.

NAŻŁOŚCIĆ się, *recipr. dk.*, złościć się długo, ſich ſatt ärgern, *Bh.* nazlobiti ſe.

•NAŹMINDZIĆ *cz. dk.*, źmindactwem nazbierać, zuſammen filzen, zuſammen ſparen. To co łakomca nalichwi, naźmindzi, nałupi, obłoci się tak, iak onym żydom zbytnie nazbierani- pokarmu. *Gil. Kat.* 304.

NAŹMYŚLAĆ *cz. dk*, wiele pozmyślać, viel erdichten; *Vd.* nasmisliti, nasmishluvati). Ustaw cudzych nie słuchali, których ludzie naźmyślali. *Kanc. Gd.* 226.

NAZNACZYĆ, *F.* Naznaczy *Act. dk.*; Naznaczać *ndk.*, *Bh.* uzéti, poznamenati; *Slo.* ulożim, oznamugi; *Sr.* 1. wobczyczuyu, wotczeychuyu, pjipokaiu, predpoſtawju; *Crn.* naznazham, samirkujem, namęrem, nameniti; *Vd.* namienit, navanzhati, nasnaminuvati, nakonzhati, napoſtavlu, pomienit; *Cro.* odregyújem, odluchiti; *Dl.* samiriti, *Ross.* назначить, назначать, распредѣлить, распредѣлять, опредѣлять, наряднть, назначить, значить, значать; *Ec.* нарѣчествовати, изстанавити; nacechować znakiem, bezeichnen. Pieczętuiesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Srebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jał.* 10. Człeka tego zdrady pełnego, żeby naznaczyć kazał, dawszy mu napisać na czele pewne litery. *Gor. Sen.* 317, piątnować). Wart naznaczenia, nanotowania, *Rs.* достопримѣчательный - §. Naznaczyć komu czas, mieysce. *Cn. Th.*, einem Zeit und Ort beſtimmen. - §. Naznaczyć komu co, z przeznaczyć, ſtanowić dla niego, przeyrzeć komu, einem etwas beſtimmen, für ihn feſtſetzen. Co komu bóg naznaczy, złodziey nie ukradnie. *Pot. Arg.* 130. Smierć a żonę każdemu naznaczyły nieba. *ib.* 502. Samo nadbieży, co iest naznaczono komu, A zła chwila namaca i w zawartym domu, *Sim. Siel.* 58. - §. Naznaczyć kogo na co, einen zu etwas beſtimmen, dazu erwählen, ernennen. Olgierd naznaczył Jagiełłę po śmierci swoiey na wielkie księſtwo Litewſkie. *Stryik.* 426. NAZNACZYCIEL, - a, *m.*, który co naznacza, n. p. *annotator* piſmy naznaczyciel a obaczyciel którey rzeczy. *Mącz.*, der Bezeichner, Aufzeichner, Aufmerker; *Ec.* назначитель. NAZNAMIONOWAĆ, *F.* Naznamionuie *Act. dk.*; *Bh.* poznamenati; *Vd.* naznaminuvati, naznaniti, naznañuvati; *Rs.* намѣтить, назначить, назначать; naznaczyć, przeznaczyć do czego, lub na co, beſtimmen. *Exsignare* naznamionować, naznaczyć. *Mącz.*, Bóg nic innego nie uczyni, ieno co każdemu naznamionował. *Eraz. jęz. P, b.* Każdy członek ma swóy urząd, ku działaniu naznamionowany. *ib.* D 3. - §. znamienitym uczynić, merklich machen. Naznamionowałeś nas Panie światłością oblicza twego. *Wrobl.* 7, *signatum eſt super nos lumen vultus tui.* Naznamionowana ieſt nad nami światłość oblicza twego. *Leop. Ps.* 4, 7.; *W. id.*

NAŻOBAĆ się *Rec. dk.*, *Rg.* nazobattise; *Vd.* nasobatise, najeſtise; *Rs.* наѣдаться, наклевáться, naieść się, szczególn. o ptakach, ſich ſatt freſſen, beſonders von Vögeln. Ptacy się zboża nażobali. *Łzop.* 99. - *fig.* nakarmić się; n. p. Przez czas tey przewłoki pożytków się z cudzego imienia nażobał. *Sax. Porz.* 107.

NAŻÓŁKNĄĆ *niiat. idntl.*, żółto nachodzić, gelb werden, gelb überzogen werden. Widziałyście piora nagle, gdy nowa niemi nażółknęła skóra. *Zebr. Ow.* 122.

NAŻONĄĆ, Nażonął, nażął; nażonęła, nażęła; nażonęli, nażęli, *F.* Nażenie, nażonę, *Act. idntl.*; (cf. *Bh.* najęnu *Fut.*, nahnal, nahnati, *imper.* najen'). Nagnać, napędzić, wohin treiben, auf etwas zu treiben. Nażonęli nas w sieci, w niewody. *Chrość. Job.* 193. Jak wiele ptaſtwa kryie się w lesie, gdy zimny deszcz ich z gór nażenie. *Otw. Wirg.* 473. Złośni bogowie ludzi stąd wygnawszy, W kray wężorodny nędznych nażonęli. *Chrość. Luk.* 315.

NAŻRZEĆ się, nażarł się, *Rec. dok.*, *Bh.* najrati ſe, najral ſe, najeru ſe; *Sr.* 1. najrati; *Sr.* 2. najrasch; *Vd.* nashretise; *Bs.* nasgdritise; *Rg.* naxdrjétise, naxdritise, naxdiratise, naxdirem se; *Ross.* нажраться, напрéскаться, нахлебáться, żrąc naieść się, ſich ſatt freſſen. *Odym. Sw.* 2, *D d* 2.

•NAŻRZEC, nayrzeć *ob.* naglądać.

NAŻUĆ się, *F.* nażuie się *Rec. dk.*, nagryźć się, *Rs.* наѣсться, ſich ſatt kauen, ſatt eſſen. Niech tu zwierzęta nażuią się trawy. *Tward. Daf.* 43.

••NAZWA *ob.* Nazwiſko. NAZWAĆ, •NAZOWIC, *F.* nazwie, •nazowi *Act. dk.*; NAZYWAĆ *ndk.*, *Bh.* nazwati, nażwu, nażowu, nazywati; *Vd.* pojemenuvati; *Sr.* 2. nasraj (cf. narzec); *Crn.* velim; cf. wolę; *Bs.* nazivati, zvatti, prozvatti, naditti imme; *Cro.* zazávam (nazávam *vocito*); *Hg.* nevezem; *Dl.* zazvati; *Rs.* назвáть, назовý, называю, нарицать, нарекать; imię, lub nazwiſko nadawać, mianować, benennen, einen Namen geben, nennen, heiſſen. Nazywać się *Rec.*, ſich nennen, *neutr.* heiſſen. *Rg.* nazvattise, *Vd.* jimenuvatise, pravitise; *Rs.* назвáться, нарéчься, нарещися. Panna porodzi syna, i •nazową (nazwą) imię iego Emanuel. *Bial. Poſt.* 62. Porodzisz syna, i nazowiesz imię iego Jezus. *ib.* 62, *W. Math.* 1, 21, *Kucz. Kat.* 61, nazwiesz). Nazow (nazwiy) imię iego Izrael. *W. Osea.* 1, 4. Pismo rzeczy tak nazywa, iakie nam się widzą. *Karn. Kat.* 182. Nazwać kogo inaczey, przechrzcić go). Niech się sieſtrzenicą moią nie nazywa, ieżeli to uczyni. *Teatr* 7 c, 9. Żonę rzuca, Talą •nazowioną, (nazwaną). *Jabł. Tel.* 59. Niedarmo go tak nazwano. *Cn. Ad.* 566, imię swe rzeczą wyraża). Starożytni Polacy nazywali się, naprzod od herbów: Ciołek, Jaſtrzębiec etc., powtóre od wiosek: Piotr z Chodzca, z Zakliczyna; po trzecie od imion oycowſkich, iak teraz Rusini: Jan Iwanowicz, Witek Bieniewicz, to ieſt, syn Bieniasza. *Nar. Hiſt.* 4, 327. NAZWISKO, - a, *n.*, ••NAZWA, - y, *ż.*, iakiekolwiek rzeczy przezwiſko, imię, die Benennung, der Name einer Sache; *Bh.* nazew, nazwánj; *Cro.* nadime, pridovek; *Rs.* названïе, нарещéнïе, нарекáнïе (назвáнïе przyzwiſko, przezwiſko ohydne, szyderskie). Dla lepszego wyrozumienia, obaczmy rozmaite nazwiſka, któremi się zowie ten żywot wieczny. *Gil. Kaz.* 276. Cesarza nazwiſki niepoczciwemi nazywał.

Sk. Dz. 723. Nazwisko własne, prawdziwe maiący, nazwisko wyrażaiący, ὁ φερωνυμος, *ex re nomen habens. Cn. Th.*, der den Namen mit der That führt. Nazwisko własne, *nomen proprium. Cn. Th.* Narzędzia woienne maią ogolną nazwę broni. *Gol. Wym.* 231.

*NAŻYĆ *cz. ndk.*, obnażać, nagim czynić, entblößen, nackt machen; *Vd.* ponagiti, do nagega sleshi; *Ec.* нажу, обнажаю. Samego siebie z chwały twoiey nażysz, piołuchami się lichemi pokrywasz. *Bzow. Roz.* 51.

NAŻYĆ się, *F.* nażyie się *Rec. dk.*; długo dosyć pożyć, sich satt leben, lange genug leben; *Rs.* нажи́ться, нажива́ться (= 2, dorobić się, uzyskać, нажи́ть, нажива́ть nabyć, nabywać, нажи́тый nabyty, cf. pożytek, pożytkować). Dosyć się na świecie nażyłem, weź duszę moię Panie. *Sk. Zyw.* 2, 194. Dziś zjawił dzień się ten szczęśliwy, Nażyłem się na świecie dość starzec nędzniwy. *Min. Ryt.* 1, 27. Krzyknie śmierć: wychodź dziadu, nażyłeś się. *Jabł. Ez.* 147. Ten dopiero chce żyć, a ow się iuż nażył. *Bud. Cyc.* 34 Ja ile zemnie, nażyłem się do woli. *Pilch. Sen. list.* 2, 51. Ten się do woli nażył, kto śmierci żąda. *Sirm. Qu.* 253

NAŻYCZYĆ, *F.* nażyczy *Act. dk.*; Nażyczać *ndk.*; pożyczyć komu czego, einem etwas leihen, borgen. Nażycz ty mnie nóg, ja ci nażyczę oczu. *Klon. Wor.* 51. - §. nażyczać s użyczać, udzielać, nadarzać, naftręczać, geben, ertheilen, verleihen, verschaffen, gewähren. Racz pomocy nażyczyć, *fer opem. Zebr. Ow.* 241. Nażyczę swey rady. *Ryb. Ps.* 60. I to, co rzeczom słońce nażycza światłości Grzała miłość, słońcowe powiedzmy miłości. *Zebr. Ow.* 83. Dobrze nażyczać, każdy tego świadom, Chleba sąsiadom. *Klon. Fl. C 3 b.* Zamek spalili, aby iuż przytułku nieprzyiacielom nie nażyczał. *Krom.* 304. Kiedykolwiek Bolesław na łow zaiechał, wszędzie szlachta koni łowcom nażyczać musiała. *Krom.* 280. Tey czystości duszom naszym i ciałom przysparzay i nażycz. *Birk. Dom.* 78. Głowa chora choroby nażycza ciału wszystkiemu. *Birk. Ex. F.* 4 *b.* - §. nażyczyć, wiele czego komu życzyć, viel wünschen, *Vd.* voshiti, navoshiti, nasheliti.

NAŻYNAĆ *ob.* nażąć. NAZYWAĆ *ob.* Naważać.

NAŻYWIĆ *Act. dk.*, *Bh.* najiviti, dosyć pożywić, nakarmić, genug nähren, füttern.

N E.

NEAPOL, - u, *m.*, Neapel, stolica króleftwa Neapolit:, *Wyrw. G.* 194; *Sla.* Nápulja; *Bs.* Napulà. NEAPOLCZYK, NEAPOLITAŃCZYK, - a, *m.*, *Sla.* Napolitan, der Neapolitaner. Neapolczykowie. *Sk. Dz.* 530. Przymioty Neapolitańczyków. *Wyr. G.* 196. NEAPOLITANKA, - i, *f.*, die Neapolitanerinn. *NEAPOLSKI, NEAPOLITAŃSKI, - a, - ie, Neapolitanisch. Matka Bony była córka króla Neapolskiego. *Gor. Dz.* 144. Bona znaczney sumy pożyczyła królowi Neapolitańskiemu; stąd uroslo prawo Polskie do summ Neapolitańskich. *Skrzet. P. P.* 2, 126. 5. Atanazyusz, biskup Neapolski, *Sk. Dz.* 838.

NĘ-Ć *ob.* Na, Na-ci, Naści.

NĘCIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*; wabić, *Boh.* vnaditi; *Crn.* vadem; *Vd.* naftaviti, naftaulati, naftaviti vabno jed; *Bs.* mamiti; *Cro.* mamim, núdim; *Ross.* лясти́ть, полясти́ть, лягу́, locken, anlocken, *prop. et fig.* Czego trudniey dostąpić, to nas bardziey nęci. *Pot. Jow.* 2, 45. Co dzień inne nadzieie, codzień inne chęci, Dziś się iedno podoba, iutro drugie nęci. *Szym. Sw. W.* 36. Synu moy, ieśliby cię nęcili grzesznicy, nie przyzwalay im. *W. Prov.* 1, 10. - §. Gołębi dla ochędóstwa nie nęcić, bo i od tych prędzéy dach zgniie. *Haur. Ek.* 10, nie chować. NĘCISKO, - a, *n.*, gumienko, na którym ptaki łowią, der Vogelbeerd. Dla złowienia kaczek dzikich, udziałay przy stawie grubę albo nęcisko, albo gumienko, na kilka łokci długie i szerokie, według sieci etc. *Cresc.* 625.

Pochodz. *nęt*, *nęta*, *ponęta*, *przynęcać*, *przynęcić*.

NĘDZA, - y, *f.*, *Bh.* nauz', netrst, straf, faufenil; *Slo.* pfota, nauze cf. *Lat.* nausea; *Sr.* 2. nusa, noth, *Ger.* Noth, *Angls.* need, neod, nyd, *Isl.* neid, Niederf. nood) *Sr.* 3. hubenstwo; (nuza, nusa *necessitas*). *Vd.* pregon, riva, nadluga; *Cro.* tuga, nevolya (cf. tążyć, niewola); *Dl.* nevoglya, nevolya; *Hg.* nyavalya; *Rs.* нужда (cf. nuda, nukać) скуда, скудома; miserya, bieda, Elend, Noth, Mühseeligkeit. Musi żyć w nędzy, kto nie ma pieniędzy. *Rys. Ad.* 41. Każda nędza naydzie pociechę. *Cn. Ad.* 334, każda choroba ma swoie lekarstwo). Co tych klopotów na świecie! iedna nędza drugą goni. *Dambr.* 691, *Slo.* jedná pfota sema néni, gedna ne da druhu honi. Jedna nędza nie dokuczy, nie dość na człowieka. *Cn. Ad.* 310. *Teatr* 43 *b*, 100. Kto cudzą nędzę uważy, lekcey sobie swoię waży. *Cn. Ad.* 457. Nędze chude. *Tward. Wład.* 173. *Slo.* pfota mu fajdiče kuta wizira. - Nędzę klepać; *Bh.* nuzugowati; ob. nędzować, *Vd.* silo terpeti, potrebovati, *Ross.* нужда́ться, скуда́ться, убожествовать. Klepanie nędzy *Ec.* смокопребывание. Nędzę będzie klepał. *Leop. Prov.* 22, 16, zubożeie, *Bibl Gd.*, *Boh.* nuzovati se. Mogąc się mieć dobrze, nędzę klepie. *Cn. Ad.* 459, ma, a nie nażyie). - *In Plural.* Do pana udawać się mamy, z niedostatki i z nędzami naszemi. *Bial. Post.* 216. Przyszedł zbawiciel do poratowania nąda (*Genit. plur.* z nędz) naszych. *Sk. Kaz.* 531. Co cię sniewoliło, żeś tyle nąda użył? *Kanc. Gd.* 32. §. 2. *meton.* materya iedwabna, ein gewisser Zeug. Nędzy bogatéy, od sztuki . . .; nędzy wązkiey, od sztuki . . . *Inst. Cel. Lit.* Od sztuki altheruntu, *alias* nędzy bogatéy szerokiey złoty ieden; od nędzy wązkiey grosz 15; od sztuki nędzy ubogiey gr. 6. *Vol. Leg.* 4, 358. NĘDZARZ, NĘDZNIK, - a, *m.*, NĘDZA, - y, *m.*, NĘDZNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, NĘDZKA, - i, *m.*, *dem.*, NĘDZNIĄTKO, - a, *m.*, *dem.*; nieborak, nędzny, biedak, biedaszek, niebogi, miserak, nieboże, niebożątko, *Bh.* nujnik; (*Ec.* ну́жникъ wielce usiłuiący; *Rs.* нужникъ z prewet). Nędzarz on, nie bogacz; nędzarz każdy skąpy. *Pot. Jow.* 75. Chociażby on był całego świata panem, przecięż iest nędzarzem. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Często przy hoynych stołach, przy stołach mamony, I w perłach siedzi nędznik iaśnie oświecony. *Nar. Dz.* 2, 65. Nędzarz we wszystko głodny. *Dar. Lot.* 4, 6. Okryła mię nędzarza. *Teatr* 43 *b*, 79. *Bard Luk.* 81. Lepiey ci mądrym być, choć ubogim, niż głupim, a bogatym w skarbie drogim, Z rozumem wszystko masz, on zawsze nędznik, Żebrak i biednik. *Stryik. Gon. F.* 5. Kto się bogu nie podoba, nędznik iest. *Bial. Post.* 195. nędzniczek ubogi. *Popr. Gn.* 1039; *Rey Apoc.* 56. Ah nędzniczku! *Zebr. Ow.* 290,

Neu

heu miser. Nędzniczek drugi przed zbytki twemi nie może się docisnąć, aby sobie dostać mogł partyki chleba ku żywności swoiey. *Rey Pst. Kk* 1, *ib. M* 2, *ib. F.* 3. Anołowie nas nędzniczki, to iest, małe braciszki swoie, na rękach noszą. *W. Post. M.* 567. Nie czyń się panem, gdyś nędzą. *Exop.* 36. Jam ci iest nędzniczek i żebrak ubogi. *W. Post. W.* 2, 60. Biada mnie nędznikowi, iż przydał pan boleść ku boleści moiey! 1 *Leop. Jer.* 45, 2. Nędznik za nic maiący swe życie. *N. Pam.* 15, 351. Nędzniątka zwierzęta, w ziemi dłubaiąc, nędzney żywności szukaią. *Rey Zw.* 156. NĘDZIĆ, NĘDZNIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, znędzić *dk.*, nędznym czynić, (cf. *Bh.* nutiti, nutkati, *Sr.* 2. nujiſch musić ko.o; *Rs.* нудить, нужу, cf. *Pol.* nukać, nękać, cf. nudzić), einen elend machen. Zrzone świerzopki nie maią bydź nędzone pracą. *Cresc.* 516. Znędznił konie, zwątlił, *Ern.* 18, Cóż bydlęta bardziey gubi i nędzi, iak zła droga? *Kluk Kop.* 1, 294. Nędzić kogo, z męczyć kogo, einen plagen, quälen. Nędzili Egyptczykowie nas i oyce nasze. *Leop. Num.* 20, 16, trapili. *Bibl. Gd.*). Król Egiptski robotami koło błota i cegły znędził i zniewolił ich. 1 *Leop. Jud.* 6, 10. Kogo nie nędzcie. 1 *Leop. Luc.* 3, 14, nie *ściskaycie. 3 *Leop.*, nie uciskaycie). Kiedy duch zły iął nędzić Saula, Dawid wziął harfę. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 23, pozywać. 3 *Leop.*). Choroby to zepsuią oczy wasze, a znędzą dusze wasze. 1 *Leop. Levit.* 26. Obacz, iakom znędzony, Od wszystkich porzucony. *Ryb. Ps.* 171. Miasto utrapione i znędzone. *Warg. Wal.* 148. Znędzenie i porażki żydowskie, pokłada za pofortunienie rzeczy swoich. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 14. NĘDZKA, - i, *ż.*, *dem. nomin.* nędza, *Rs.* нужда, eine kleine Noth. Nędzka *aerumnula. Mącz.*, cf. nądzka. NĘDZNICA, - y, *ż.*, NĘDZNICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* nujnice; nędzna, biedna kobieta, eine Elende, Arme, Dürftige. *O me miseram*, o ia nędzna, nędznica. *Mącz.* Wspaniała iest iego mina, a dusza iego nędznica. *Bals. Niedz.* 2, 45. Zabiła się nędznica. *Kraj. Chim. B* 3 *b.* Cnota lubo chwalona, drży iednak od zimna nędznica. *Birk. Ez.* 30. Córka Babilońska nędzniczka. 1 *Leop. Ps.* 136, 8. NĘDZNIEĆ, nędznieie *neutr. ndk.*, nędznym się stawać, mizernieć, elend werden; *Bh.* nujeti, znujeti. Począł nędznieć, tak że onego długu nie mógł ani miał czym zapłacić, *Chel. Pr.* 137. Pod czas prześladowania bardzo znędzniali byli chrześcianie. *Sk. Dz.* 29. NĘDZNIK *ob.* Nędzarz. NĘDZNIKOWY, - a, - e, n. p. Pan nie lekce poważył utrapienia nędznikowego. *Radz. Ps.* 22, 25, ubogiego. *Bibl. Gd.*). des Elenden. NĘDZNY, - a, - e, NĘDZNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* nujný; *Sr.* 1. nujné (*necessarius*); *Vd.* riun, nadlushen, potreben, sroshen, siromashen; *Slo.* siromashan; *Cro.* nevolyen; *Hg* nyavalya; *Rs.* нужный; biedny, miserny, elend, dürftig. Nie iest ten nędzny, kto gdy chce umiera. *Bard. Tr.* 441. Ten, który szczęścia swego nie poznaie, Nędznym wśrzod szczęścia samego zostaie. *Pilch. Sen. list.* 67. Nędznik nędzny u prawa. *Rey Wiz.* 122. Uczysz ubogiego żebrać, nędznego płakać, *aquilam volare docet. Mącz.* Ja nędzny! *Cro.* tuoni ja! (cf. *tężny). NĘDZOWAĆ *nonn. ndk.*, nędznym być, nędzę czyli biedę klepać, *Bh.* nujugowati, nujovati ſe; *Vd.* silo terpeti, potrebuvati; *Rs.* нуждаться, (с)ждаться,)божествовать. Nędzowaćby było lżéy bez winy. *Żebr. Ow.* 42, *miserum esse.* Każdy heretyk iest niewolnikiem szatańskim, iemu hołduie, pod nim nędznie. *Smotr. Ap.* 120.

Pochodz. cf. *nękać, ponękać; wynędzać, wynędzić, wynędznieć, wynędzniały; znędzać, znędznieć, znędzniały; cf. nudy, nudzić, nudny.*

*NEGA, - i, *m.*, z Łac. *negare*; sprzecznik, kłótnik, *Bs.* nikavaç, ein Leugner, Widerſprecher, Zänker. Ten sakrament iest rodem nie tylko względem skutku, ale też względem istności; czegoś ty przał Panie Nega. *Twor. Wie.* 24. - 2) NEGA *ob.* Nyga.

NEGLIŻ, - u, *n.*, z *Franc.*, ubiór domowy nieſtroyny, das Negligé. Damy w negliżu nie są tak surowe i zbyt poważne, iak w wielkim stroiu. *Pam.* 85, 1, 955, *Teatr* 19, 26.

NEGOCYACYA, - yi, *ż.*, czynienie z kim o co, n. p. Negocyacye są woyną gabinetową. *Zab.* 9, 229; *Vd.* podkupshnia; *Rs.* переговоръ, переговорка, die Unterhandlung. NEGOCYATOR, - a, *m.*, *Sr.* 1. jalhadjiwaŕ, *Vd.* podkupez, podbarantovauz. NEGOCYOWAĆ, z czynić z kim o co, *Sr.* 1. jalhadjam; *Vd.* podkupuvati, podbarantuvati, mushetati.

*NEGOWAĆ, z przeć czemu, n. p. To fałsz oczywisty, ia temu neguię. *Teatr* 30 *c*, 68; *Bs.* nikati.

NEGUS *ob.* Nygus.

NĘKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, (cf. *Bh.* nutkati, nutiti, nukać, przymuszać; *Rs.* нужать, нужу); *Ross.* нудить; męczyć, trapić, quälen, martern. Wszech rozkosz syty pędziłem wiek młody, Smutno mię teraz nękaią przygody. *Zab.* 13, 296. Ow na ubostwo, ów na zdrowie ſięka, Każdego bieda tłoczy, kłopot nęka. *Min. Ryt.* 3, 328. Mnie oyciec niech łaie, niech nęka, niech duси, Ja twą Ulissie bydź muszę. *Chrośc. Roz.* 8. Choć kłopot nęka człeka, bieda łechce, Przecięż nikomu umierać się nie chce. *Mon.* 76, 370. Męstwo, którego żadna przeciwność nie znęka. *N. Pam.* 22, 113, nie zmorduie, nie odstręczy.

NEKRA, - y, *ż.*, der Fluß Neckar, rzeka w Niemczech. *Wyrw. G.* 21.

NEKROMANCYA, - yi, *ż.*, wywoływanie z tamtego świata dusz. *Boh. djab.* 3, 64, das Todtenbeſchwören.

NEKTAR, - u, *m.*, trunek bogów w Olimpie. *Kras. Żb.* 2, 225, der Nectar; *Crn.* serbât, serbatje). Nad nektar słodsze wino. *Jabł. Tel.* 7. Gdzież znaydziem stało na świecie wesele? Do nektaru fortuna gorzkie zypie ziele. *Zab.* 11, 120, cf. do miodu piołun się wlewa).

NEMEZYS, imię bogini sprawiedliwości, Nemeſis, *Boh.* Přísněna.

*NENI, n. p. Kiedy grosty w pytlu *neni, W ten czas się rozum odmieni. *Kys. Ad.* 23, ? może niemasz.

NEOFIT, - a, *m.*, z *Greck.*, nowowierca, noworhrzczeniec; w szczególn. przechrzta, ein getaufter Jude, ein Neugetaufter, nowo chrzczony. *Kras. Żb.* 2, 226. Nawróconych do ś. wiary żydów powszechnie neofitami zowią. *Ostr. P. Cyw.* 1, 43. Obawa, aby ten rodzay Neofitów, z przyrodzoney biegłości, i chciwości do prerogatyw szlacheckich cisnących się, rodowitego szlachty Polskiey imienia nie zaćmił . . . *Vol. Leg.* 7, 74.

NEPTUN, - a, *m.*, bożek morza Neptunus, *Bh.* Widlon (cf. *Widly*); *Crn.* Vodân, Murân.

NERKA, NYRKA, - i, ź., NERECZKA, - i, ź., *dem.*, die Niere; *Sr.* 1. nérka; *Jel.* nyra, *Suec.* Njura, *Dan.* nyre; - *Bh.* ledwina, ledwinka, cf. lędźwie; *Slo.* ledwina, oblicka (cf. obły); *Crn.* ledizа, obisť; *Vd.* ledizа, ledvize, obisť; *Cro.* ledovnicza, ledovje, bùbrèk, bùbrèg, bubrèsich, obisatje; *Dl.* bubrezi; *Bg.* lêghja, bubrèzi, bubrègh; *Bs.* bubrigh, bubrigicch; *Rs.* бубéрь, почка, пéчечка (cf. pączka); *Ec.* почкн, чресла. *ap. Keron*: lenti, *ap. Notker*: lancha). *Nérki* są dwie mięśnie z podłużna okrągłe miąższości, po obu bokach *lędźwi* leżące. *Zool.* 40, *Krup.* 2, 106. W nyrkach oddziela się mocz ode krwi. *Perz. Cyr.* 4. Wiecie, iako inaczéy *nérkę* nazywaią? *Głupie mięso*, a to z téy przyczyny działaią, Że w samym łoiu siedząc, bardzo chuda bywa. *Jag. Gr. C.*, cf. ma mnoho dobra, ale nie zażywa). Nyrki zowią też pokrątkami, *Rydel.* Dwie *nérce (z *dual.* nérki). *Budn. Deut.* 32, 14, *Exod.* 29, 22. Nérek iego świadek iest bóg. 3 *Leop. Sap.* 1, 6, świadek wnętrzności, ; *Leop.*, serca). NERCZANY, Nyreczny, - a, - e, Nieren-, n. p. tłuſtość nerczana, *Bud. Deut.* 32, 14. Nerczane boleści, *Spicz.* 118. Nyreczne boleści. *Syr.* 1007, *Rs.* бубéжный. NERKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, do nerek podobny, nierenförmig. Liście nérkowate, *reniforme*, gdy liść szerszy niż długi, zakończa się okrągławo, a przy ogonku wyrznięty iest. *Botan.* 55, *Jundz.* 303. NERKOWY, - a, - e, Nieren-; *Bh.* ledwinkowy; *Vd.* ledizhni; *Rg.* bubrèxichi; *Cro.* obisztni (obiszten *petulans*); *Rs.* почечный. Nerkowego kamienia drobienie. *Sien. wykł.*

NERW, - u, *m.*, z *Grecko-łac.*, der Nerv, żyła pięta. *Sien.* 92, sucha żyła. *Syr.* 59, *Bh.* ſuchá żila, żilna; *Sr.* 1. żpinata żiwa, napinata żiwła; *Crn.* kita; *Vd.* biela shila, kita, ſtegnoshila, krepna shila; *Cro.* sila; *Bsn.* sgilla bjela; *Rs.* сжатовая жила. Nerwy po całym ciele rozchodzące się, sprawuią w zwierzęciu czucie; ſkładaią się zaś z wielu ſkupionych nitek, cienką siatką związanych, *Zool.* 43, *Kluk Zw.* 1, 32, *Perz. Cyr.* 1, 52, *Weych. An.* 15, *Krup.* 3, 19. Żyły suche zowią nerwy. *Spicz.* 49. - *fig.* pieniądze, *nervus belli. Mon*, 66, 13. NERWOWY, - a, - e, n. p. Syſtemat nerwowy ſkładaią mięsa i nerwy razem wzięte. *Sniad. Tęg.* 214. W oku retyna albo błona nerwowa. *Krup.* 2, 312, die Retine im Auge. NERWISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen nerwów, voll Nerven; *Vd.* mozhnoshilaſt.

*NERUNGA, - i, ź., (NERZEIA *Tr.*), die friſche Nahrung, klin ziemi, oblany morzem Baltyckim i zatoką Haffem. *Dyk. G.* 2, 207. *NB.* popraw błąd *Adelunga*, pod słowem Nahrung, iakoby **Nerzeia* znaczyło pokarm.

NESPUL, NESPLIK *ob.* Niesplik.

NĘT, - u, *m.*, NĘTA, - y, ź., NĘTKA, - i, ź., pomęta, to czym nęcą, posypka, naſtroga, powab, *propr. et fig.* przynęta, die Lockſpeiſe, der Köder; *Bh. et Slo.* wnada, náſtraha, *Sr.* 1. nawabenſtwo; *Crn.* vada, násad, nejtilu; *Vd.* naſtava, vabiuna jed; *Cro.* mámа; *Dl.* mejtilu; *Bs.* mama, łłaznóſt; *Rg.* mámа, mèka; *Rs.* мáна, наживá, кухлесáнецъ. Rozkosz nęta do złego. *Cn. Ad.* 1000. Zaczepiwszy w ostrym haczku nętkę, Wabi na zdradną chciwe ryby wędkę. *Zab.* 9, 17, *Rs.* наживнымъ, наживанiемъ. Skrytey zdrady nętem dał się oszukać. *Przyb. Milt.* 96. Któraż z bogiń nęt więcéy miała od Dyany? *Przyb. Luz.* 47. Złe przykłady nętą są do zbrodni. *Pilch. Sen. liſt.* 37. NĘTNY, - a, - e, powabny, *Rs.* наживный, anlockend, reitzend. Nętne oczy. *Kniaź.* 3, 52 *et* 260.

NEUTRAŁ, - a, *m.*, NEUTRALISTA, - y, *m.*, bezſtronnik, ein Neutraliſt. Jeśli będą neutrałami, to iest, na żadną ſtronę . . . *Sekl.* 60. Neutrałowie i wszyscy, którzy się za słowem bożym mocnie nie zaſtawuią. *ib.* Te wieże na przesmykach, od neutraliſtów niech będą tym czasem trzymane. *Jabł. Tel.* 151. Neutraliſtą być, NEUTRALIZOWAĆ, ſtron uchodzić, ni do téy, ni do owéy przyſtawać. *Cn. Th.* 1076. NEUTRALNOŚĆ, - ści, ź., *Crn.* nobênoplatnoſt, die Neutralität, ſtan państwa w czasie poſtronnéy woyny, do żadnéy się ſtrony nie przywięzuiącego. *Kras. Zb.* 2, 230. NEUTRALNY, - a, - e, NEUTRALNIE *adv.*, *Crn.* nobênoplatn, neutral. *NEUTROWAĆ się *recipr. ndk.*, zneutrować się *dok.*, neutralnym się ſtawać, neutral werden. Kassyan nie tylko się od Ruſkiéy wiary odszczepił, ale też i z unitami zneutrowawszy się żył. *Pim. Kam. pr.*

NEWA, NIEWA, - y, ź., rzéka w Moſkwie, wpada do odnogi Finlandzkiéy, *Dyk. G.* 2, 211, die Newa.

NEWEL, - wla, *m.*, miaſto w woiew. Witebſkim. Gniazdo Newelſkich domu. *Dyk. G.* 2, 211, eine Stadt in der Woiw. Witeb.

NEWLIN *herb*, ſtrzała oſtrzem do góry; przez ſrzodek iéy krzyż między dwiema gwiazdami. W hełmie ſkrzydło orle czarne rozpoſtarte, ſtrzałą przeszyte. *Kurop.* 3, 55, ein Wappen.

NĘ-Ż *ob.* Na! Nać, Naści.

N I.

NI, *Vd. et Bs.* ni, ne; *Cro.* ni; *Rs.* ни, *particula*; *varie usurpatur*, *sed potiſſimum pro* ani, by, nie, bynaymniéy, nawet nie, auch nicht, ſelbſt nicht, nicht einmal. On mu nie odpowiedział ni na iedno słowo. *Sekl. Math.* 27. Chcąc kaydany ſkruszyć Wiklę nogi, że nawet ni się mogę ruszyć. *Tol. Saut.* 69. Ni iednéy przyczyny śmierci na Jezusa nie znalazłszy, . . . *Bud. Act.* 13, 28. Ni człowieczka tam niemasz, = nikogo, ani iednego człowieka. *Cn. Ad.* Ni dudu *ob.* dudu, - §. *Loco* nikt, nic, *veteres ponunt* ni, *subsequente casu Pronominis* kto, co: Na obiady proszony, ni do kogo nie chodził. *Sk. Zyw.* 59 *b*, = do nikogo). Nie zgodził się ni do czego. *Bud. Jer.* 13, 7, = do niczego). Nie zgodził się ni nacz. *ib.* 13, 10, = ni na co = , na nic). Wszyſtko rozdał, ni przy czym nie zoſtaiąc. *Sk. Zyw.* 116, = przy niczym). Rodzice ni o co więcéy się ſtarają, iedno aby bogato dzieci zoſtawili. *Sk. Zyw.* 101. - §. *Niocz*, = ni o co, = o nic, um nichts (ni pocz *ob.* Pocz). Do tych miaſt nieszczęście nie prosili. *Sk. Kaz.* 233. Oni się niocz iuszego nie ſtarają, iedno . . . *W. Poſt. W.* 349. Mow, że nieczym nie masz wiadomości. *P. Kchan. Jer.* 160, = o niczym). Nie dba niocz. *Bud. Apoph.* 91. Już więcéy nieczym, tylko o woynie nie myślą. *Uſtrz. Kruc.* 3, 183. Nie wiem o *niokim, coby z nim równał. *P. Kchan. Jer.* 181, = o nikim). Słówka *niſkim nie mówił. *W. Poſt. IV.* 2, 169, t. i. z nikim). Żadna *niskim nieprzyiaźń. *Vol. Leg.* 2, 1087. - §. *Niprzecz*, = niczacz, dla niczego, niemasz za, co, bez przyczyny, za nic,

um nichts, ohne Urſache. Mówili przeciwko mnie, i zburzyli mię niprzecz. *Leop. Ps.* 108, 3. §. *Nizacz*, z za nic, für nichts Niedbałość, abo nizacz mienie. *Gor. Dw.* 59. Srebra nizacz sobie nie ważyli. *Leop.* 2 *Paralip.* 9, 20. Przedałeś lud twóy ni za co. *W. Ps.* 43, 13. Gdybym tego nie uczynił, byłbym nizacz u ludzi. *W. Poſt. W.* 2, 79. Rotmiſtrz ni zacz nie ſtoi, gdzie nie ma roty. *Petr. Ek.* 42. – §. *Ni – Ni*, z ani – ani, *Vd.*, *Sla.*, *Bs.* ni – ni, weder – noch. Ni bogu świeczki, ni czartu ożoga, Ni bogu, ni ludziom. *Cn. Ad.* 549, nikomu nie pożyteczny; Ni pachnie, ni śmierdzi; ni to, ni owo. *ib.* 739. Ni przecz, ni zacz. *Cn. Ad.* 549, bez żadnéy przyczyny). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teatr* 30, 56, ohne alle Urſache. Ni to, ni owo. *Teatr* 33 *d*, 66, *nec caput nec pedes habet*. *Cn. Ad.* 739, ni w pięć, ni w dziewięć). Kobieta bez męża ieſt ni to, ni owo. *Teatr* 13 *c*, *a*. Co Francuzi galimatyas zowią, to nasi: ni to, ni owo. *Mon.* Ni mnie, ni tobie; ni tobie, ni mnie; ni temu, ni owemu. *Cn. Ad.* 738, niemasz się czym dzielić). W ten czas Tatara ſtrzedz się naybardziéy potrzeba, Kiedy mu ni do ziemi będzie, ni do nieba, Jakoby iuż miał ſkonać... *Paszk. Dz.* 15. – 2) NI, z Niby, z nakształt, wie, gleich wie, gleichſam wie, als wie. Mięso, codzień, ni wilk żrą. *Wad.* 15. Ni rybki pływaią głupie w swewoli w nawod nagrężony. *Wad.* 129. Biegaią ni szaleni, iedni bez odzieży, drudzy bez broni. *Alok. Turk.* 21. Pospólſtwo, ni szalone, iakby iuż nie było nadzieie Rzymu bronić, precz ucieka. *Bard. Luk.* 13. W zwierciedle uſtawicznie, ni tam małpa iaka Muszcze się. *Opal. sat.* 3. Bieżą chorągwie, ni mak rozkwitnione, Niosąc drzewa i hełmy. *Tward. W. D.* 26. Rozegnał konie, iak piorony lotne I koła w wozie ni ptaki obrotne. *Hor.* 1, 153 *Koryt.*

NIANKA *ob.* Nańka.

NIBY *adv.*, coś na kształt, na pozór, *quasi*, gleichſam, gleich als, wie, zum Scheine; *Cro.* jen, jerbo, kakti; *Bh.* galomčr. Niby z drugim gada, a trzeciego słucha, *Kras sat.* 88. Jak mię to gniewa takie udawanie, Bo to *niby* odmawia i *niby* się chwieie, A wewnątrz wiem że dla mnie z miłości szaleie. *Niemc. P. P.* 31. Karczma była *niby* przykryta dachem; mówię *niby*, bo słoma po większéy części z krokwi była zdarta. *Kras. Pod.* 2, 18. Chodzi w zadumach niby uczony, Chociaż Terayty bratek rodzony. *Zab.* 9, 316 *Zabł.* Zawsze, niby pomagaiąc uciśnionym, obce siły wkraczały do kraiu naszego. *Gaz. Nar.* 1, 398. Niby to ty tego nie znasz, niebożątko. *Teatr* 54, 67. Wſtydzisz się, odwracasz oczy, niby też to niechce ci się póyść zań. *Teatr* 22, 137. Jeſtem głupia, niby to tak, iak We Pani o mnie trzymasz. *Teatr* 30 *b*, 128, nämlich nach Ihrer Meynung. Lecz bo też to chcieć zabić, niby psa. *Teatr* 43 *c*, 148, t. j, iak gdyby psa, wie einen Hund. *Peninsula* niby wyspa. *Uſtrz. Kruc.* 3, 111, półwyſep, eine Halbinſel.

NIC, *Nico, *G.* niczego, *D.* niczemu, *Inſtr. et Loc.* z niczym, w niczym; *subſt.* –; *et adverb.*; *Bh.* nic, niceho, ničemu, ničem, ničim; *Slo.* nič, niť; *Sr.* 1. niczo, niczio; *Sr.* 2. niz; *Crn.* nezh, nishtèr; *Vd.* nizh, nizheser, nishzer, osik, nikai; *Cro.* nikàj, niſtar, niſta; *Sla.* nishta; *Bs.* niç, niscta; *Rg.* niscta, niectan, niector, zer; *Rs.* ничтó, ничегó; *Ec.* ничтóжe, nichts (*opp.* co); żadna rzecz (cf. nikt, z żaden człowiek). Nic, po dawnemu *nico *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 45. Lepszy rydz w oſtatku, niźli nic. *Jabł. Ez.* 25, *Slo.* lepſi bob, neg nič bob; *Vd.* bushi nekai, kaker nikai, beſſer etwas, als nichts. Lepsze i to niż nic. *Teatr* 54, 8. Jakiekolwiek zbiory, są czaczko dziecinne i połyſkuiące się nic. *Psalmod.* 102. Co tu kłopotu za iedno nic. *Teatr* 36, 65. Pęcherz nadęty, ogromne nic. *Fred. Ad.* 85. Jedna fraszka, iedno nic. *Mon.* 76, 448. Czy można być komu wdzięcznym za całe nic, albo ieszcze mniéy niż za nic. *Mon.* 74, 5. Jeszcześć to nic. *Cn. Ad.* 320, dopieroć to początki, das hat noch nichts zu bedeuten. Ja niczym to nazywam, co się nazywa nic, Czy łożne, czy spętane, czy w wierszu, czy w prozie. *Zabł. Amf.* 61. Nic nie znaczące słowo *Crn.* neshtèrz, nishterz. – §. *Cum praepositionibus* a) *indecl.* n. p. Sprawa u sądu, woyna i kochanie, Często z nic nagley podlega odmianie. *Nar. Dz.* 1, 55, aus Nichts, durch ein Nichts. Żadna materya nie niszczeie, iſtoty od nic odległość nieſkończona. *Zab.* 11, 196, cf. niczość, niceſtwo, – §. b) *declinab.* Wszyſtko z *niszczego (niczego) ieſt ſtworzone. *W. Poſt. Mn.* 241. Albo rozumiesz, iże tak męzkiego Przypadku ma bydź początek z niczego? *Paſt. F.* 241. Przez wiele lat do niczego nie przyszedł. *Mon.* 70, 650, do maiątku nie przyszedł, maiątku nie zrobił). – §. Na nic, z nieużyteczne, nieſkuteczne, zu Nichts, unnütz; *Cro.* nichemu, za niſtar; *Vd.* sanizhen, nizhoun, sa nizh). Wszyſtko się przewróciło, prawa poszły na nic. *Zab.* 15, 298. – §. Za nic, za cyfrę, für Nichts, für eine Null. Za nic ma ludzi, lekce waży bogi. *Bard. Tr.* 538. Za nic ma wszyſtko ten, kto na śmierć się odważy. *ib.* 457. Wszyſtka winnica z drzewem moſtem położona, Za czym za nic iagody i zdeptane grona. *Kulig.* 77. A ono iak mawiacie: wszyſtko ſtoi za nic! *Star. Vot. A* 3 *b.* Te przeſtrogi dla woyſkowey trwogi, za nic były. *Tward. Wład.* 74, groch na ścianę, głuchemu piosnka). Teraz w naywyższym ſtopniu ſtanęła ta sztuka, za nic wszyscy poprzedni. *Zab.* 12, 64. – §. Z niczym, nie wſkórawszy, n. p. Póydzie on ztąd z niczym. *Boh. Kom.* 4, 169; z kwitkiem, unverrichteter Sache. – §. Nic do rzeczy. *Teatr* 36 *c*, 93, t. j. nie służy tu, ni w pięć, ni w dziewięć, nicht a propos, unpaßlich, untauglich. Ten napis wcale ieſt nic do rzeczy, trzeba tu inszy zawiesić. *Teatr* 52 *d*, 49. Owo zgoła wszyſtko nic do rzeczy. *Kras. Pod.* 2, 144. – Nic mi do niego. *Jabł. Tel.* 91, z nie należy do mnie, nie ieſt moim krewnym abo przyiacielem, bynaymniéy mnie nie obchodzi, ich ſtehe mit ihm in keiner Verbindung, er geht mich nichts an. – Nic po czym, z na nic, za nic, nic warte, unnütz, fruchtlos. Nic tu było po tobie. *Cn. Ad.* 351. Nic po nim, nic wart, nikczemny, niepożyteczny. *Cn. Ad.* 351. Jeśliż sprawiedliwość każdy czynić sobie sam zechce, tedy nic po prawie, nic po urzędnikach, nic po trybunałach i po wszyſtkich seymikach. *Star. Vot. F.* 4. – §. Nic czego, z żadna naymnieysza część czego, Nichts von etwas, auch nicht das Geringſte von einer Sache. Nic nowego na świecie. *Cn. Ad.* 350. Nic doſkonałego. *ib.* Nic trwałego na świecie. *ib.* 351, wszyſtko pomija). O! co za nic dobrego ten chłopiec. *Teatr* 36 *b*, 81, *oppos.* co dobrego), t. j. co za hultay etc., was für ein Tangenichts. – *ellipt.* Albo wszyſtko, albo nic. *Teatr* 52 *d*, 84, day). – *Obsol.* Są niczego dobrego zawsze przy-

czyną. *Ber. Dek. B*, nić dobrego od nich nie pochodzi). – §. Nic abo nie, słowo odmawiaiącego komu czego. *Cn. Ad.* 553; nichts! Nic, nic, nie z tego, krotko ci powiadam. *Teatr* 16, 14. Uczyń mi tę łaskę! R. nic z tego! *Teatr* 10 *b*, 90. Nic, nic, co się zowie nic. *Teatr* 33 *d*, 69. – §. Acz nic, *ob.* acz. – §. *Quando* nic *subsequitur verbum, adiungimus adhuc negationem* nie, n. p. Nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 554. Nic nie dam. *Cn. Ad.* 553. Nie będzie nic z niczego. *Teatr* 26, 69, *Fredr. Ad.* 3, cf. z piasku bicz). Nie da nic, z cf. da on duszkę świętą; da on łaskę bożą. *Cn. Th.*, cf. z Panem Bogiem). Gra we wszystkie, a żadnéy gry nie zna, nic a nic. *Zabł. Fir.* 13, auch nicht ein Bißchen, ni kąska). Admirał, choć większą potęgę objął, przecię nic a nic nie zrobił. *Pam.* 83, 2, 203, *Vd.* nizhesar, zhistu nizh). Za nic niemam, za nic poczytuię, *Ee.* ничмо́жу *vili pendo*; *Sr.* 2. fanizować pogardzicie). Niemasz nic *ob.* Niema. *Omittens verbum, omittas etiam negationem:* Nic z tego. *Teatr* 22, 461 (*scil.* nie będzie). Dawno nas tym straszyli, ale chwała bogu, że wszystkiego nic. *Star. Pob. B* 2. Z onéy rzeczy Księże Janie nic. *Rys. Ad.* 80. Nic mu; iedno się przelękł. *Teatr* 53 *c*, *D*, es ist ihm nichts. – *Elliptice* o mnie nic, z mnieysza o mnie, na mnie nie zależy, auf mich kommts nicht an, an mir liegts nicht. O mnie nic, lecz mię o was trwoży strach ostatni. *Bard. Tr.* 314. O mnie nic, ale Kalchas na to nie zezwoli. *ib.* 217. – §. 2) *Chym.* Na brzegach tygla, gdy miedź na mosiądz przetapiaią, osiada biały proszek gębczasty, który biorą na potrzebę lekarską pod imieniem *Nic*, *nihilum*. *Kruml.* 199, der Nicht, Weißnicht, cf. urowiec. – §. 3) nic, niczego (*scilic.* brak), z uchodzi, nie naygorzéy, *passable*, niezle, es passirt, geht mit, ganz leidlich, nicht schlecht. Pan twóy czy zdrów? R. Niczego, dosyć czerstwy. *Zabł. Zbb.* 19. To ieszcze niczego. *Teatr* 17 *b*, 38, uydzie, nienaygorzéy). Nic dziewczynie, ładna bestyyka. *Teatr* 21, 107. Spoyrzę na niego; niczego mu, chłop wysoki, pleczysty, kibitny. *Boh. Kom.* 4, 202. Nic iéy, nieszpetna. *Teatr* 27 *c*, 71. Prawda, że twoiéy pani niczego, ale czyż ma ona tę kibić . . . *Węg. Mar.* 1, 184. Pani piękna, i słudze niczego. *Teat.* 43 *b*, 43. – *Joc.* Jest sekta *Niczegoistów*, których hasłem to słowo: niczego. *Mon.* 66, 235. Usilnie obligowałem go, żeby głowę nakrył; na to trzy razy: niczego! *Mon.* 66, 240. Takich wielu, którzy bez tego *a a e s*, *niczego*, z niczym więcéy ozwać się nie mogą. *Teatr* 24 *c*, 49. Prosiłem, żeby nie tak wiele się kłaniał, odpowiada: niczego. *Mon.* 66, 238. Usiądźże, bądźże łaskaw, *Resp.* niczego Mościpanie! *A.*; Ale proszę! *Teatr* 30 *c*, 15, mogę stać, nie trzeba mi siedzieć). – *Iron.* Otoż chleb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jeymości codzień burka, niczego, pięknie się oporządził u tego dworu. *Teatr* 10, 85.

NIĆ, – i, ż., Nitka *dem.*, *Bh.* nit; *Slo.* nit, nitka; *Sr.* 1. njtj, nitsch; *Sr.* 2. nij; *Vd. et Crn.* nit; *Cro.* nit, koneca (z a: koniec); *Rg.* xizza, pregbja, prédza, strukka, klnaz; *Dl.* konez; *Bs.* ... konac, spinja, pregbja (pregla), strukka; *Rs.* нить, ни́тка, ни́точка, пря́жа; cf. *Lat.* netum, nete, nema, *Gr.* νεῖν, νεῦω *neo*, *Arab.* نسج *nasaja* ila extendit, *Hbr.* extendit; *Syr.* ܢܝܬܐ *neta* netum, *Ger.* Nath, nähen, Niet; *Aegyptiis* Nit, Neith; Nyith *Minerva*, nentium Dea), der Faden, Zwirnsfaden. Nici *plur.* Zwirn; *Crn.* zvirn, sukanèk, sukanz; *Cro.* konecz; *Vd.* preja, nitje, nitruje; *Rg.* nitti; *Sla.* kònci; *Rs.* нитки. Ze lnu nici grube, cienkie, cieńsze, bardzo cienkie przędą. *Aluk Rosl.* 3, 328. Nici Gdańskich do szycia białych. *Gość. Gor.* 111. Siła nici i kłębów różnych potrzebuie szwaczka do roboty. *P. Kch. Orl.* 1, 385. Nici tkacze, krosienne, naczynia część, osnowę z wątkiem przeplataiące, *insubuli*. *Cn. Th.*, die Aufschere, die Scherung, der Aufzug. Z różnych postaw nici mi tu trzeba. *P. Kchan. Orl.* 1, 39. – Nić kręcona *Rs.* скáнь. Nici kręcić *Rs.* сучи́ть, сучу́, *Ec.* скáти, скý (cf. sukno). Nici kręcznie *Rs.* сýчка; *Vd.* nititi, presti, z prząść; *Rg.* nizati, nanizati, obnizati *infilare* nawlec igłę). Nici zamotane, motanina *Ross.* пу́тань. – *Phrases et Prov.* Cienkie dość nici stawimy, Gdy ptaki siatką łowiemy. *Dar. Lot.* 17 (sidła). Niech tych zamysłów zbędą, Próżno tę nić przędą. *Chrość. Luk.* 112, t. i. roią abo snuią tę nadzieię). To na bardzo cienkiéy nici wisi. *Rey Wiz.* 71, na łyczku, na włosku). Już na cienkiéy nici korona wisiała, Sam tylko bóg ią trzymał, że się nie urwała. *Zimor.* 231. Widział życie swe na cienkiéy nici. *Pot. Syl.* 518. U skępca czasu wszystkiego żywota Na bardzo cienkiéy nici wisi cnota. *Rey Zw.* 217. – By z nici nie kręcili powrozów. *Mon.* 73, 102, z muchy słonia). Skaka iak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758, niezgrabnie, niekształtnie, iak cielę na powrozku). Po nici kłębka dochodzą. *Rys. Ad.* 55, *Slo.* po niti klubka bogdiť; za śladem wytropić). Po nici, z po szwie, nieprzerwanie, ciągle, in einem fort. Od pierwszych idzie między żołnierzy Z głosu do głosu strach iako po nici. *P. Kchan. Jer.* 548. Sądzimy o rzeczy, którey ciągu nici znać nie możemy. *Xiądz.* 176, pasma). – *meton.* życzliwie, według myśli, erwünscht. Gryzie się, że rzeczy nie po nici, nie po szwie się porzą. *Pot. Pocz.* 305. Bardzo mu markotno, Jże się nie po nici prało ono płótno. *Pot. Arg.* 118. Sam się żrze w sobie, ani go nasyci Żadna fortuna, choć ią ma na nici. *Chrość. Luk.* 67; w ręku. – §. 2) *transl. poet.*, W takt grają lutni Polskiéy nici. *Zab.* 8, 190, t. i. strony, die Saiten. Tytan dziś iaśniéy niżli kiedy świeci, Jaśniéy rozpuszcza promieniste nici. *Zimor.* 182, t. i. promienie.

NICA, – y, ż., NIC, – a, *m.*, NICE *plur.*; sukni lewa strona (*opp.* lice), die linke, ábgekehrte Seite des Tuchs; *Rg.* nizze; *Sla.* opáka; stráne; *Rs.* изна́нка, изна́нница, наизно́рочь, наизно́рокъ, изно́рокъ, исподъ, исподокъ Na ręty, na wywrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* Wywróćcie te szaty na lice, w których dawno na nice chodzicie. *Czach. Tr. F* 2, *Bc.* на́ испдъ, на́ ничь, на наизно́рокъ. – *fig.* na nice wywracać, z przewracać, umkehren, verkehren. Złe serce prawie wszystko na nice wywraca, Rzecz złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. *Zebr. Zw.* 90. Śmierć wywrociła na nice Wiatrem nadziane nasze fantazye. *Zimor. Siel.* 196. Na nice, z na opak, verkehrt. U bogaczów wszystko na nice, z człowieka Lelyą, z dnia noc, a z nocy dzień czynią. *W. Post. W.* 3, 118. Nie mogąc mu dać zła fortuna rady, Na dobrą stronę obraca się niczem. *Pot. Syl.* 3. Ogień wszczęty wszystko wywrócił na nice. *Bard. Tr.* 117. (*Ls.* ничь, ничью, никомъ, ничкомъ twarzą na ziemi). – §. *aliter* zbytecznie ganić, wzorki zbie-

rać, nicować co albo kogo, ſtriegeln, ſtreng richten, züchtigen. Każdy co ieſt wychwala, a co było gani, Przewraca dawnych mozol działania na nice. *Kras. W.* 9. Już to z dworſtwa wychodzi sieſtrzyce, Wywracasz tu mój żywot na nice. *M. Bielſk. S. N.* 10. Same cnoty na nice obracamy, często na gładkiey twarzy brodawki upatruiem. *Zab.* 13, 65. Czemu twe słowa tak na nice idą? *Chroſt. Ow.* 78. – §. W kramie prędko się na nice wacek wywróci. *Alb. n. W.* 11, t. i. wypróżni się, wyszypli, leert ſich aus, wird leer. – §. nice, gatunek ciaſta, łżeysze pączki, wietrzniki, Windbeutel, eine Art Pfannkuchen. NICENNICA, – y, ż., *filago Linn.*, rodzay roślny, das Fadenkraut. *Kluk Dyk.* 2, 8. NICIENICA, – y, ż., u tkacza, ieſt z nici kręconych, bywa od dwóch do 30 szaſtów. *Mog. Mſk.*, die Fadenſchleife bey dem Leinweber. – (NICESTWO, – a, *n.*, niczość, nic, bycie niczym, das Nichts, das Nichtsſeyn, die Nullität; *Crn.* neshemér; *Rg.* niectarſtvo. n. p. Jeśli daley coraz sięgać zechcemy ſtarożytności, przyydziemy do tego kresu, przed którym obaczymy się w niceſtwie. *Pilch. Sen. liſt.* 330. Jak zapobieda temu niceſtwu, czyli zniszczeniu. *Mon.* 76, 325.). – NICIANY, – a, – e, z nici, *Bh.* nitenny; *Rs.* нитяный; von Faden, von Zwirn, zwirnern. Złota nicianego funt. *Goſt. Gor.* 110, Fadengeld. Niciane pończochy. NICIASTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen nici, fadig, *Crn.* shtrenaſt. NICIK, – a, *m.*, *dem. nom.* nit, nitsla. NICOWAC, – al, – uie, *cz. ndk.*, przenicować *dk.*, suknią na nice, na lewą ſtronę, przerabiać, ein Kleid wenden. Nicowana suknia *Rs.* непоропомъ, Nicowanie sukni непоропомъ. – *fig.* Nicować co, z przekręcać, verdrehen. Pismo ś. wykręcają, szpecą, nicują. *W. Poſt. W.* 84. Odszczepieńcy, kiedy poczynaią wykładać albo raczey psować i nicować słowo boże. *W. Poſt. W. praef.* Arcybiſkup bronił miſtrzowi kościołów psować i wiary nicować. *Stryik.* 754. Prokurat sens prawa wykrętnie nicuie, *Pasz. Dz.* 114. Moie przysługi przewrotnie nicuiesz, Dyſkursa moie wszyſtko prześladuiesz. *Karp.* 1, 155. – *aliter* przeszydzać z czego, wzorki wybierać, oſtro ganić, durchziehen, durchhecheln; *Vd.* ponizhuvati, sanizhovat, tadvat, tadlat). Niema tego domu, gdzieby cudzey wiary nie nicowano. *Boh. Kom.* 2, 15. Niech jak kto chce nicuie, z fraszek będą fraszki, Nikomu nasze wadzić nie mogą igraszki. *Zab.* 11, 371 *Zabł.* Gotowi są ludzie do nicowania talentów, których sami nie maią. *Nag. Fil.* 152. Dobre twe sprawy źle nicuiąc śledzą. *Zab.* 11, 27 *Koſſak.* Mam może niektóre śmieszne przymioty, pozwalam, aby ie nicowano. *Wyg. Mar.* 3, 163. Nicować czyie niewinne postępki. *Teatr* 46 *b*, 52. Lepiey ieſt pisać, niżeli prożnować, Trudniey ieſt robić, a łatwiey nicować. *Teat.* 27 *c*, *O.* Chasała nicowana. *Dwoſ. D.* 1; t. i. na opak. – §. 2) *transl.* Gęſte kubki z ochotą nicuymy. *Lib. Hor.* 38, spełniaymy, leeren, ausleeren, ausſiechen die Becher.

NICWART *ob.* nic po nim. NICZEMNIEC, NICZEMNY *ob.* Nikczemny. NICZOŚĆ, – ści, ż., Nic, *subſt.*, niczeſtwo, bycie niczym, das Nichtsſeyn, die Nullität, das Nichts. Zdaie się, iż wszyſtkie żywoty zburzone, a cała natura znowu się w niczość pogrąża. *Stan. Num.* 2, 158. Mógłbym cię pogrążyć w niczości, z którey cię wyciągnąłem. *N. Pam.* 9, 369. NICZYY, – yia, – yie, do nikogo nie należący, niemandes; *Sr.* 1. niczeji; *Sr.* 2. nezoji (*cf.* czyy). Człowiek mądry nie gardzi niczyią radą. *Zab.* 5, 80. (*cf. Rs.* нищей żebrak).

NIDA, – y, ż., rzeka w Sandomirſkim. *Dyk. G.* 2, 215, ein Fluß in der Woiw. Sandomir.

NIDERLAND, °INDERLAND, – u, *m.*, *pays-bas*, die Niederlande, kraina z 17 prowincyy między Niemcami, Francyą i morzem północnym. *Dyk. G.* 2, 215, *Wyrw. G.* 245; *Bh.* Nizozemé; *Crn.* Nádolje; *Vd.* sdolna deshela, dolne nemshke deshele, Nadolje). Niderland abo niższe Niemce. *Boter* 77. Izabella pani w °Inderlandziech. *Birk. Dom.* 131. Do °Inderlandu. *Goſt. Gor.* 36. NIDERLANDCZYK, – a, *m.*, der Niederländer; *Boh.* Nizozemec; *Cro.* Nadolecz. (*Vd. et Crn.* Dolęnz; z niższy Kraińczyk). NIDERLANDKA, – i, ż., die Niederländerinn. NIDERLANDSKI, °INDERLANDSKI, – a, – ie, Niederländiſch; *Cro.* Nadolzki; *Vd.* sdolnodeshelſki (*Vd. et Crn.* dolenſki, z niższokraińſki). Inderlandzkie książęta. *Stryik. Tur. F* 3.

NIE *negans particula*, *Boh.* ne; *Slo.* nè, ni; *Sr.* 2. ne; *Sr.* 1. nè, nie, niz; *Crn.* ne (*in compoſitis* na-, ni-, no-); *Vd.* ne, nak, nèi, nikar, kar; *Cro.* né, ni; *Hg.* nè, nem; *Rg.* nè, ni; *Sla.* nie, ne; *Rs.* не, нѣтъ; *Lat.* non, nec, ne, cf. *Gr.* νή, νε, *Suec.* nei, *Dan.* nej, *Angl.* nay, *Pers.* nen, *Hbr.* אֵין en; *Ger.* nein, nicht. – a) *respond.* nein! Skoro mu raz powiem tak i to drugi raz powiesz: nie! *Teatr* 24 *c*, 41, ja! nein! Zamiaſt że miała mówić dobrze! zawsze odpowiadała nie, nie! *Teatr* 17 *b*, 27. Alboż ci tych pieniędzy nie dałem? *Resp.* co nie, to nie! wszakeś ie nazad do kieszeni włożył. *Teatr* 36 *b*, 88. – §. b) *hiſtorice*, nicht. Nie źleć mówi, ale nie wszyſtko też dobrze. *Cn. Ad.* 553. Nie byłeś na mych chrzcinach. *ib.* 557. A nie mówiłem ia, nie prorokowałem ia, co się teraz dzieie? *Jabł. Ez.* 114. Nie tu ieszcze koniec nieszczęścia mego. *Teatr* 53, 12. Ludzie nie niedźwiedzie, drzeć się zá iby. *Teatr* 11 *b*, 17. – Nie ten, z inszy zupełnie, odmienny, nicht der, nicht mehr derſelbe. Co się z tobą ſtało? ty nie ten człowiek, co byłeś. *Teatr* 19 *c*, 65. Pokóy iak nie ten, wyrzucili wszyſtko... *Teatr* 13, 23. – *Zart.* Powiedziałeś dwa razy. nie nie, powiedziałeś: nie nie dam, a to znaczy to samo, co dam. *Boh. Kom.* 4, 179. – §. Nie mogę nie, z nie mogę inaczey, tylko muszę, *non poſſum non*, ich kann nicht umhin, ich muß, ich kann nicht anders. Z śmierci córki nie mogły macierzyńſkie wnętrzności smutku nie poczuć. *Sk. Zyw.* 328. Gdy córkę uyrzy, nie zmiękczyć serca swego nie będzie mogła. *Gor. Dz.* 93. – §. Ledwo nie, ledwiuteńko nie *ob.* ledwo. – Dobrze nie, z *ob.* Dobrze. – Nie do rzeczy, *minus exprimit*, *quam* nie do rzeczy, nichts zur Sache, unſchicklich. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiey milcz. *Teatr* 29 *c*. 7. – *Eliptice*, z czy-, czy nie, es ſey nun – – oder nicht. Gdyby drugi był w tey potrzebie, pan nie pan, ksiądz nie ksiądz, dyskret nie dyskret, skrupulat nie skrupulat, świętoszek nie świętoszek, mnieyby ieszcze podobno odemnie miał dyskrecyi. *Teatr* 21, 182. – §. *Usus praevaluit*, *ut vocibus per se iam negatiuis*, *pleonaſtice subiungamus adhuc* nie: n. p. Nigdy nie dokażesz. *Kpcz.*

Cr. 1, 15. Nigdzie niemasz. *ib.* Nie chwal nikogo przed śmiercią. *Cn. Ad.* 561. Nie będzie z tego nic. *ib.* 554. Nic tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza zażywa. *Cn. Ad.* 552. Żadna rzecz tak zła nie iest, aby w sobie czego dobrego nie miała. *ib.* 1295. Żaden nie iest sobie dostatni. *ib.* 1294. - *Mere pleonastice*: co tylko usłyszał swoie imię, iak nie cofnie się nazad. *Zab.* 12, 271 *Budz.*, iak wziął się cofać!). - §. *Elliptice cum Infinitivo Verbi:* nie smilczeć, nie odpowiedzieć, nicht zu ſchweigen!! nicht zu antworten!! *idiotismus, habens aposiopesin verbi, quod ob affectum indignationis, vel alium, reticetur, quod aliquando etiam exprimitur, ut:* co za głupstwo! welche Narrheit! co za szaleństwo! *vel* i tyś głupi, nie smilczeć! I tyś też, nie usłuchać! *pro* czemuś nie milczał? milczeć było, głupi! *Cn. Th.* - §. Nie *praemissum numeris*, z więcey niż, przeszło, nad, mehr als. Nie raz tam bywałem. *Jabł. Tel.* 124. Przez ieden miesiąc, nie raz, nie dwa, nie trzy razy, nie cztery, nie pięć, Nie sześć, ale i kilkanaście nocy u niey bywam. *P. Kchan. Orl.* 120. Jużem ci to nie sto razy powiedział. *Teatr* 24 *c*, 27. Powiadał mi to, nie tysiąc razy. *Teatr* 28 *b*, 29. Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto chce go wyciąć, nie raz piórko mieć w ręku, kto chce dobrze pisać. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b*. Nie sto razy wspomniano imię iego. *Niem. Ar.* 1, 86. Nie ieden nam dziś wymawia żeśmy się uwieść dali. *Ust. Kst.* 1, 88. - §. Nie - tylko, z więcey nic, tyle tylko, bloß ſo viel, bloß, einzig und allein. Tobiasz nie był zaślepionym, tylko na ciele, a był objaśniony wielce na duszy. *Zał. Test.* 264. - §. Nie *particula prohibens, ut* nie mów, nie czyń, Lat. *ne agas*, thue es nicht. Z panem kart nie gray, w zawod nie puszczay, pieniędzy mu nie pożyczay. *Ryt. Ad.* 80. Nie tay prawdy. *Teatr* 46 *c*, 26. Nie day powodu, nie napomykay. *Cn. Ad.* 570. - *Contra regulam apud nos receptam, qua Verbum Act. cum negatione, loco Accusativi Genitivus sequatur, saepissime peccat Minasowic*, e. g. Widzę, że sprawiedliwe te moie przestrogi Nic nie miękczą twóy umysł uporczywy, srogi. *Min. Ryt.* 1, 233, *et alibi.* - §. *Negatio* Nie--, *praeiuncta nominibus et participiis, fere idem significat, quod* bez, un-, n. p. niezmierny, bezmierny; niekrwawy, bezkrwawy; niekształtny, bezkształtny. *Maximam partem talium vocum quaeras, obiecta negatione, in affirmativis; hic eas solummodo ponimus, quae absque negatione in usu non sunt, vel significatione a positivo suo differunt.*

NIEBACZNY, NIEBACZNIE, NIEBACZNOŚĆ *ob.* Baczny, Bacznie, Baczność. z *NIEBACZKA *adverbial.*, nie bacząc, nieumyślnie, unverſehens. Zalać mu kotwią wody na łeb z niebaczka. *Haur Ek.* 158. Nakazuie z niebaczka pod wody go wrzucić. *Zebr. Ow.* 366, *tacite*, sekretnie, żeby nikt nie widział. NIEBACZNIK, - u, *m.*, nieuważny, ein Unbedachtſamer. Czuy się niebacznika, co mówisz! dobrze w takich razach mieć język za zębami. *Obr.* 73. Co mówisz niebacznika? Milcz! święty niech cię strach zdeymie. *Zabł. Zbb.* 77. *W rodz. żeńſk.* NIEBACZNICA, - y, *ż.*, n. p. Niebacznica gdzieś w chroście stała, I na mą większą żałość twym głosem wołała. *Banial. F* 4 *b*. - NIEBAWEM, NIEBAWIĄC *adverbial.*, bezodwłocznie, natychmiast, niezabawem, ohne Aufſchub, unverzüglich; *Rs.* нàскоро (cf. skoro). Wesele niebawiąc będzie. *Boh. Kom.* 4, 71. Idź, niebawem za tobą póydę. *Teatr* 47 *c*, 108. Niebawem do poranney roboty śpieszą się. *Przyb. Milt.* 148, *N. Pam.* 12, 268.

NIEBEZPIECZEŃSTWO, - a, *n.*, NIEBEZPIECZNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh. et Slo.* niebezpečenſtwj, niebezpečnoſt; *Sorab.* 1. ſtrachota, ſtrach (cf. strach); *Sorab.* 2. tſchachota; *Crn.* navarnoſt; *Vd.* nevarnoſt, navarnoſt, neshihroſt (cf. warować); *Cro.* pogibel (cf. guba), pogibelnoſt; *Rg.* poghibil, poghibja, póguba, poghibionósz; *Bs.* poghibia; (*Rs.* опасность); *Etym.* piecza; die Unſicherheit; die Gefahr. Nigdy niebezpieczeństwo bez niebezpieczeństwa zwyciężone nie bywa. *Min. Ryt.* 4, 153, cf. klin klinem wybić). Patrz boże, w iakiey iestem niebezpieczności. *J. Kchan. Ps.* 11. *Nieprzezpieczeństwo. *Herb. Stat.* 3, *ob.* *bez, z *przez). Zdrowia niebezpieczność. *Star. Ref.* 68. Musieli dla niebezpieczności ujeżdżać. *Baz. Hst.* 32. Przez trudne niebezpieczności drogi iechał Alexander W. do kościoła Jowisza Hammona. *Stryik.* 14, *W. Post. M.* 555. NIEBEZPIECZNY, *NIEBEZPIECZEN, - zna, - zne, NIEBEZPIECZNIE, NIEBEZPIECZNO *adv.*, *Bh. et Slo.* niebezpečny, niebezpečni; *Crn.* navarn (cf. warowny); *Vd.* navarn, neshiher; *Cro.* neszeguren, pogibelen; *Rg.* poghibni, poghibilni; *Bs.* poghibilni; *Slo.* pogibilan; *Rs.* опáсный (cf. opatrzny), причúнный (cf. przyczynny), небезопасный; unſicher, gefährlich. Niebezpieczny był stan Wielkopolski od Czechow. *Nar. Hst.* 5, 258. Mowiłem mu, że sobą żarty niebezpieczne. *Boh. Kom.* 4, 197. - *active* Niebezpieczny iestem drugim, gefährlich. - *Ellipt.* niebezpieczna, *scilic.* sprawa, n. p. Niebezpieczna ufać koniowi. *Ryb. Ps.* 58, es iſt unſicher. - *passive* niebezpieczny sam iestem, z w niebezpieczeństwie iestem, ich bin unſicher, in Gefahr. Choroba ta w początku go niebezpiecznym życia uczyniła. *Zab.* 3, 89, niepewnym życia).

NIEBIANIN, - a, *m.*, obywatel niebieski, *Bh.* nebeſtian; *Slo.* nébebidlitel; *Rg.* nebbostanik; *Cro.* nebosztanik, der Einwohner des Himmels, der Himmelsbürger (cf. aniol, nieboszczyk). Stronami się niebianie ukazali. *Przyb. Ab.* 97, t. i. aniołowie; *Slo.* nebeſtané; *Rs.* небесная, небожителя. Zgromadzeni niebianie (bogowie) przyznali Minerwie zwycięstwo, dla utworzenia oliwnego drzewa. *Stas. Num.* 1, 220. NIEBIANKA, - i, *ż.*, obywatelka niebieska, die Himmelsbewohnerinn (*Boh.* Nebeſtěna Aſtraea bogini). Wenus naypiękniejsza z niebianek (z bogin). *Stas. Num.* 2, 106. Maią żołć i niebianki. *Kniaź. Poez.* 3, 108. (*Bh.* nebeſt'anka znak niebieski). **NIEBIAŃSKI, - a, - ie, niebianom służący, cf. anielski, Himmelsbewohnern zukommend, himmliſch, engliſch. Archanioł zbliżał się w pokoiu, Nie miał wtedy na sobie niebiańskiego stroiu, Lecz odziany iak człowiek, spotkał się z człowiekiem. *Przyb. Milt.* 354. (NIEBIEGŁY, NIEBIESIADNY *ob.* Biegły, Biesiadny).

NIEBIESKI, - a, - ie, od nieba, nieba się tyczący, *Bh. et Slo.* nebeſkỳ, nébeſki; *Sr.* 1. nébeſki; *Vd.* nebeski, nebeshki, neben, nebji; *Crn.* nebęshko, *Cro.* nebészki, nebezki; *Dl.* nebezky; *Rg.* nebbeski; *Sla. et Bs.* nebeski; *Rs.* небесный, himmliſch, Himmels-. Niebieski dziedzic, tu nie ma nic. *Teatr* 29 *c*, 21. O niczym nie myślą, tylko o niebieskich migdałach. *ib.* 24 *c*, 56, *Mon.* 70, 98, o rozkoszach przyszłego życia, osobliwie podług

wyobrażenia raiu Mahometa). Rycerstwo niebieskie. t *Leop. Act.* 7, 42, aniołowie). Niebieski, napowietrzny, *Rs.* небопáрный. Słońce, księżyc i gwiazdy, iż nazbyt od ziemi są oddalone, ciałami niebieskiemi nazwano. *Hub. Wst.* 275, Himmelskörper. – Homer poeta dowcipu niebieskiego. *Warg. Wal.* 228, t. j. bozkiego). – Niebiescy *subst. poet.*, i. e. obywatele niebiescy. *Cn. Th.* (*ob.* niebianin), die Himmelsbürger. – §. 2) błękitny, modry, blawatny, w kolorze do nieba czystego podobny. *Crn.* nebinast, nebine; *Vd.* nebnoveshnen, bledoplaukast, muder, plavi (cf. płowy); *Sla.* pláv, modar; *Rs.* небомáрный, васильковый (cf. wasilek), голубóй (cf. gołębi), синій, himmelb'au. Sybilla ta chodziła w barwie niebieskiéy, t. j. modréy. *Biel. Sw.* 40. Podniosła piękne oczy niebieskie łzami zalane, *Węg. Marm.* 1, 50. NIEBIESKAWY, – e, – o, na niebieski kolor pochodzący, modrawy, bláulich. Bielmo białawe, burawe, żółtawe lub niebieskawe. *Perz. Cyr.* 2, 169. Margiel niebieskawy. *N. Pam.* 16, 97, *Rs.* голубоватый, синий. NIEBIOSA *ob.* Niebo. – (NIEBITNY, NIEBITY, NIEBŁĘDNY, NIEBŁECHOWANY *ob.* Bitny, Błędny, Blechować). – **NIEBNY, – a, – e, od nieba, niebieski, do nieba należący, himmlisch. Czas być wyszedł pod niebne piękności. *Zab.* 9, 142. Wszedł do domu niebnego. *Chodk. Kost.* 55.

NIEBO, – a, *n.*, *in plurali* Nieba, : Niebiosa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161. (*NB.* podobnym sposobem w Cork. dyalekcie ynie.i, : ynin uszy). *Bh.* nebe, *plur.* nebesa : (*Bh.* ponebi piętro, cf. podniebienie). *Slo.* nebe, nébo, nebesa; (*diflg. Slo,* nebo nam); *Sr.* 1. nébo, nebio, nebe, nébeßa; *Sr.* 2. nebo; *Crn.* nebu, nebesa; *Vd.* nebu, nebese, nebiesse, nebesa; *Rg.* nebbo, nebbesa; *Cro.* nèbo, nebesza; *Dl.* nebo; *Sla.* nebo, nebesah; *Bs.* nebbo (2. suffit, strop); *Rs.* нéбо, нéбеса (1. podniebienie); cf. *Lat.* nubes, nebula; *Ger.* Nebel; *Irland. et Celt.* nev *coelum*, *Gallis.* nef, nefo, *Gr.* νεφέλη, νέφος *nubis*; *Arab.* سما *nebo*, *nabo*, *praecipuum numen totius fere Orientis*, cf. *Ger.* Nabe), der Himmel, die Himmel. Wystawuiemy sobie w umyśle niejakie sklepienie błękitne, które niebem nazywamy. *Hub. Wst.* 157, der blaue Lufthimmel. Niebo, przestrzeń niezmierna, gdzie się mieszczą wszystkie dzieła stworzenia; przepaść odległości, w któréy tonie wzrok ludzki. *Sniad. Jeo.* 2. Niebo, to rozpostrzenienie, na którym są postanowione gwiazdy, planety, słońce i miesiąc. *Gil. Kat.* 238. (*Ec.* небомирóкій rozpostarty). Niebo astronomiczne wystawujemy iak kulę wydrożoną, ziemię naszę otaczaiącą, z nią ieden środek maiącą. *Hub. W.* 61. Chwalcie Jehowę niebiosa, wody które na wierzchu niebios. *Bud. Ps.* 148, 4, „*not.* rozumiéy o obłokach modrych, które na powietrzu, bo to niebem zowią". Mieysce, w którym gwiazdy widzimy, nazywa się firmamentem, albo niebem gwiazd. *Boh. Pr.*, *v. f.* Sternenhimmel, cf. twierdza, utwierdzenie). Niebo gwiazdeczne. *Otw. Ow.* 2. Niebo przyozdobił bóg słońcem, miesiącem i inszemi gwiazdami. *Karnk. Kat.* 19. Liczą aż iedenaście nieb. *Gal. Al.* 59. Piérwsze niebo powietrzne *Ec.* воздушное, drugie gwiazdowe звёздное, trzecie naywyższe небо небесе, прикрóвное небо etc. – §. pod niebem, : pod gołym niebem, : na dworze, na otwartym powietrzu, *Crn.* pod milem bogam (cf. bóg), unter freyem Himmel. Chłopak co był w chacie, pod niebem nocuie. *Kulig.* 79. Swe noclegi częstokroć musieli pod niebem miewać. *Groch.* IV. 364. Zginęło Podole nasiadle; tylko z niego niebo dziś a pole. *Zimor. Siel.* 230, t. j. budynków nie widać, bloß Himmel und Erde, keine Häuser. Dom podpalę, i z dymem Wc Pana wyślę do nieba. *Teatr* 1 *b*, 59, na powietrze). – §. Niebo, : *altum quid*, *elatum*, gen Himmel, hoch, himmelan. Z góry mówi, nie z niska, nie z dołu, nie z ziemi, ale z góry, t. j. z nieba, z wysoka. *Wiśn.* 195. To rzeczy tak są dalekie od siebie, iako niebo od ziemi. *Syzt. Szk.* 145. Ktokolwiek w niebo patrzy, a po ziemi chodzi, Niemasz dziwu, że często łbem w kamień ugodzi. *Pot. Arg.* 396. Kto iedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dóydzie, zerwie mu się strzemię. *Pot. Arg.* 781. Jako urząd Wezyra naywyższy, i tyka się prawie nieba pysznéy monarchii, tak też wystawiony na pioruny ziemskiego Jowisza. *Klok. Turk.* 56. *Elatus*, wzbił się pod trzecie niebo, bywa mówiono. *Alęcz.* Wysławiać kogo pod niebiosa, pod obłoki, uwielbiać; n. p. Żołnierze pod skromnym rządem iego, zpanoszywszy się, pod niebiosa go wynaszali. *Pilch. Sall.* 281. – §. *żart.* Tak się rządzi, iak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712, srzęda, gdyracz, dziwak). – §. Niebo, polityka bozka i rządu świata, der Sitz Gottes und der Weltregierung. Bóg z nieba sam wie i widzi, co komu potrzeba. *Kołak. Cath. C* 4. Kto czyni wolą oyca mego, który iest, w *niebiesiech (w niebiosach, w niebie), ten wniydzie do królestwa niebieskiego. *Sk. Kaz.* 324. Jak bóg w niebie. *Teatr* 8, 67. Jak bóg na niebie. *ib.* 54 *b*. 29. Niebo mi was przysyła, nie czuię się od radości. *Teatr* 1 *c*, 69. Żonę i śmierć każdemu naznaczyły nieba. *Pot. Arg.* 502. Będę o niego łaskawych nieb prosić. *Teatr* 9 *c*, 66, boga prosić). O ziemię do nieba woła. *Teatr* 10 *b*, 97, do boga). – Niebo, : życie niebieskie, błogosławione, ray, himmlisches Leben, himmlische Glückseligkeit, himmlisches Paradies; *Ec.* пребирная, небо, вѣчное блаженство, будущая жизнь. Nie wiem czy w niebie tak wesoło bydź może. *Teatr* 30 *b*, 10. Boday nam z tego nieba, do piekła poyść nie przyydzie, iak się matuleńka dowie. *Teatr* 30 *b*, 11. Bywa im miasto rozkoszy karanie, a niebo w męczeństwie. *Birk. Dom.* 69. Choćby nieba widział otwarte, żyć woli żebrak. *Pot. Arg.* 729. Nieboszczyk móy ociec, niech mu tam bóg da niebo! . . . *Teatr* 30, 34. Panie day mu niebo! *Mon.* 71, 363. Panie day mu tam niebo! *Teatr* 12, 6, *ib.* 18, 19, cf. świeć nad duszą iego, Gott gäbe ihm das Himmelreich; *Bh.* nebesst'anstwi. W niebo wzięcie N. P., *ob.* Wniebowzięcie (cf. Wniebowstąpienie), *Ec.* успéніе вогородицы. Nieba kogo nabawić *Eccl.* онеботворúти, земнаго учинить небеснымь, онебесúвшій, содѣлавшій кого небеснымь. – *Prov.* Jakby z nieba spadł. *Cn. Ad.* 283, z obłoków, pożądany, nagły, erwünscht und wider Verhoffen. Dobrym się pokazuie, iakby rodem z nieba. *Jabł. Tel.* 189. Mową i całą postawą okazuią się bożkami, i iakoby dopiero z nieba zstąpili. *Sekl.* 30, bożkuią się, iakby trzeciego dnia z Panem bogiem gadali). – §. 2) niebo, : klima, der Himmelsstrich. Pod lepszym niebem to miasto

leży. *Tr.* Niebo, nie umysł, tacy odmieniaią, Którzy po rozum za morze biegaią. *Fr. Ad.* 80, *coelum, non animum mutant.* *NIEBOCHODZICIEL, - a, *m.*, *Ec.* небохо́дець, *Gr.* *ὑψιβάτης*, *per coelum gradiens.* NIEBODAYNY, - a, - e, - ie *adv.*, n. p. niebodayna cnota. *Chodk. Kost.* 5, den Himmel gebend, himmelschaffend. *NIEBODĄŻYCIEL, *Eccl.* небомы́слець, *Gr.* *ὑψηβόλος*, *in coelum tendens, sublimis.*

Pochodz. *niebogromca, nieboletny, niebonośny, niebotyczny, niebosiężny, niebieski, niebianin, niebianka, niebiański, niebny; nieboszczyk, nieboszka, nieboszczyca, północna, podniebienie, uniebowstąpienie, uniebowzięcie.*

NIEBOGA, - i, *f.*, (*Bh.* nebohy, - a, - e, *miser, infelix; Slo.* nébohí; *Rg.* nebògh, nebávas (cf. nieboras, nieborak); *Be.* nebog, nebavaç; *Cro.* nebog, nerolyen, szeromah, sziromaski (neboszto *miseria*, cf. ubogi, uboszto; *Sr.* 1. bohi *vacuus*, cf. *Hbr.* חנ boho, nebohi nieboszczyk). - *Pol.* nioboga, biedna, nędzna, nieszczęśliwa, *scil.* kobieta, die Elende, Arme (*Etym.* bóg, cf. bogaty, cf. ubogi).

NIEBOGROMCA, - y, *m.*, n. p. Jowisz. *Hor.* 2, 46 *Kniaź.*, der Himmelsdonneter. Zagrzmiał Jowisz *niebogromny* (*adject.*), *Zab.* 5, 406 *Czyż.*, der Himmeldonnernde. *NIEBOIAWNY, - a, - e, *Eccl.* небоявле́нный, *Gr.* *ὑψοφάντως*, *ad coelum usque resplendens, coelo coruscans.* **NIEBOLETNI Eliaszowie. *Ryb. Gest. D* 4, den Himmel fliegend, raczey *nieboletni.* *NIEBOMĄDRY, - a, - e, *Ec.* небомудре́нный, мудрствующій о небесныхъ вещахъ. NIEBONOŚNY, - a, - e, himmeltragend. Atlas niebonośny. *Bard. Luk.* 2, 29, *coelifer.* *Mon.* 75, 595.

NIEBORAK, - a, *m.*, NIEBORAS, - ia, *m.*, NIEBORACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* bog; cf. day go *Boru*, z day go Bogu); biedak, wart pożałenia, ein Elender; *Slo.* neborák; *Sr.* 2. naboré, naboretko (*Sr.* 1. nebohrádek, nebohžahdk *posthumus*); *Vd.* nebore; *Rg.* nebògh, nebávas, siromascjas; *Cro.* nebog, nebavaca; *Bs.* nebog, nebavać). Kulawy, nieborak. *Teatr* 13, 51. Ze stołka spadłszy nieboraś starzec, złamał szyię. *Hrbst. Nau. L.* Ledwo łazi nieboraś. *Mat. z Pod. A* 1. Aczci ponno niewinien nieboraś ubogi. *Ryb. Gest. B* 2. Nas marnotrawne synaczki, przyymiy w łaskę nieboraczki. *Pieśń. Kat.* 72. NIEBORACZKA, - i, *f.*, biedaczka, niebога, die Arme, Elende; *Slo.* nebohá. Uznay się nieboraczko, a pokutuy. *Rey Pst. B* 5.

NIEBORODNY, - a, - e, (*Ec.* небороднный bogomyślny), niebo daiący. NIEBOSIĘŻNY, - a, - e, himmelansteigend; n. p. orzeł niebosiężny. *Zab.* 9, 7 *Suiętorz.*, cf. Niebotyczny. NIEBOSZCZYK, - a, *m.*, *quasi* w niebo szczyk, *ut aliqui ludunt in hac voce, ναυοδρομος*, *oppos.* piekloszczyk; Nieboszczyk *quasi* niebieszczyk *ναυίδης*. *Cn. Th.*, *niebieszczsik. *Urs. Gr.* 159, *Bh.* nebohýtk, nebojtíček; *Sr.* 1. nebobí, nebo; *Sla.* pokójni (cf. pokoy, spokoyny); *Vd.* povmerti, odvmerti, rajni (cf. zmarły, ray), nebostanik, nebeshki stanovnik, svetnik, nebeszhen; *Crn.* ranke, ranze; *Rs.* покойный, покойникъ; der Selige, der Verstorbne (cf. świętéy pamięci). Z tego świata zeszłych nieboszczykami nazywamy. *Smotr. Ap.* 63. Starzec do nieboszczyków gotowy zślępować.

Bard. Tr. 184. Świętéy pamięci nieboszczyk pan umiał fortunę powiększyć. *Aras. Pod.* 2, 28. Trąby straszne zabrzmiały; z grobu swego nie ieden z nieboszczyków wstaie. *Bard. Luk* 15. Lepszy był nieboszczyk. *Cn. Ad.* 451, cf. po złym panie bywa gorszy). NIEBOSZCZKA, - i, *f.*, *NIEBOSZCZYCA, - y, *f.*, die Selige, die Verstorbne; *Bh.* nebojka; *Rs.* покóйная, покóйница. Nieboszczka matka. - *burl.* Gdy krowa świnią wesz abo ciemierzycę Będzie ieść, iście z niey masz pewną nieboszczycę. *Rey Wiz.* 61 *b*, prędko zdechnie). NIEBOSZCZYKOWSKI, - a, - ie, do nieboszczyka należący, des Seligen, des Verstorbnen; n. p. Nieboszczykowscy kolligaci. *Aras. Myrr.* 36. Brat rodzony nieboszczykowski przebł ciało iego. *Birk. Zbar. A* 2 *b*. Wrożki niewesoło po mieście udaią, W trumnach nieboszczykowskie kości się ruszaią. *Bard. Luk.* 14, t. i. zmarłych zwłoki. *NIEBOTOCZNY, - a, - e, *Ec.* небомочный, нисходящій съ небесъ, vom Himmel rollend. *NIEBOTWÓRCA, - y, *m.*, *Ec.* зерхомостроитель. *NIEBOTYCZNY, - a, - e, bardzo wysoki, wielki, wyniosły, *Vd.* nebeshkovisok, himmelberührend; cf. niebosiężny). Niebotyczne skały. *Psalmod.* 66, *Kochow.* 81. Na niebotyczne biią gromy gory. *Hor.* 1, 232 *Min.* Niebotyczne wieże. *Zab.* 2, 350 *Kossak.* Grzech niebotyczny. *Tr.*, do nieba wołaiący, pomstę nieba ściągaiący, himmelschreyende Sünde. NIEBOWID, - a, *m.*, *Chmiel.* 1, 623, *Mon.* 75, 590. (*Cro.* nebògled, premisaljavecs nebesa; *Ec.* небовидецъ; Wniebowźrzał, ryba morska, *uranoscopus. Cn. Th.*, der Himmelschauer, ein Seefisch.

NIEBOY, - oia, *m.*, śmiałek, zuch, nie boiący się niczego, ein kecker Mensch. Smiały od nieboia tym się różni, iż śmiałego obeymuie strach, iednak kusi się zwyciężyć, choć widzi przegraną. Nieboia zaś żaden strach nie obruszy, iako głupie bezpiecznego, skąd przypowieść: nieboia psi kąsaią. *Petr. Ex.* 110, *Rys. Ad.* 42. Jako nieboia pies kąsa, tak też nieopatrznego djabeł sidli. *Gil. Pst.* 196. Wyuzdanego pobiię nieboia. *Pot. Arg.* 136.

NIEBOŻĘ, - ęcia, *n.*, NIEBOŻĄTKO, NIEBOŻĄTECZKO, - a, *n.*, *dem.*, nieborak, ein armer, elender Mensch, *de genere masculino et feminino; Boh. et Slo.* nebožátko, nebožíčka; *Sr.* 1. nebožatko, naboretko, naboreé; (*Crn.* naboré *subiugatus*); *Cro.* nebose). Ty nieboże głodny tułasz się po lesie? *Esop.* 45. Niebożęta szynkarze nie maią teraz tego co przedtym odbytu. *Mon.* 71, 514. Woły stoią niebożąteczka w iarzmie popętane. *Papr. Kol. R* 2 *b*. Nie przyszedł doktor do zdrowych, iedno do tych niebożątek chorych. *Rey Pst. Nn* 5. Przyszła uboga niewiasta niebożątko płaczliwe z dziecięciem zabitym do cesarza. *Weresz. Rgl.* 34. Jaskołka, niebożąteczko, kiedy przyleciała Do gniazda zniszczonego, wielką żałość miała. *Papr. Kol. Al.* 4. Ona niebożąteczko, acz niewinna była, Z wielkim wstydem przymowek takowych użyła. *Papr. Gn.* 1055. One niebożąteczka, co wolno latają, *Przecię* na swéy swobodzie jeszcze mało maią. *Rey Wiz.* 103.

*NIEBOZNAWCA, - y, *m.*, *Ec.* небознáмець, *Gr.* *ναυογνώστης*, *coelestium rerum peritus.*

NIEBRODATY, NIEBRZUCHATY *ob.* Brodaty, Brzuchaty.

*NIE-

*NIEBYLICA, - y, ź., czego nigdy nie było, fałsz, ein Unding, das nie war. *Ro.* небылица, несущество (*oppos.* быль = dzieie prawdziwe; *Ec.* небылица nikczemnik). Czemu potwarco, niebylicę za prawdę, ważysz się na świat wydawać? *Pim. Kam.* 95, iawne kłamstwa i niebylice nie wstyd cię na świat wydawać, *ib.* 18. Jawnie pisać niebylice nie wstyda się. *Fund.* 47. Barwiane ich listy pełne niebylic. *Smotr. El.* 16. Poetowie, fantazyą narabiając, powymyślali wiele niesłychanych niebylic, Charona, Acheronta, Cerbera; ba i teraz iest takich wiele, co z prawdy, zmyślone rzeczy czynią, i przeciwnie. *Sak. Duz.* 22. NIEBYT, NIEBYTNOŚĆ, NIEBYWALEC *ob.* Byt i t. d.

NIECAŁY *ob.* Cały. NIECĘ *ob.* Niecić.

NIECHAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*; *Bh. et Slo.* nechati, nechawati, *sinere, omittere, relinquere*; *Sr.* 1. ja nechám, nechám nie chcę; ja chám, tü zoſch, tſcheſch ia chcę, ty chcesz, *Sr.* 1. nechaci, nechám *nolo*, nechám, dahm bocz; nechám, necha ſe *piget* niechce się, chtám chcę, wonechám *desino*, cf. odniechciało się; *Vd.* nehati, puſtiti, nahati, donehati, henjat; *Crn.* nehat, nęhâm, jejnam, henjat; *Rg.* nehajáti *contemnere*, nehajſtvo *contemtus*, nehajatise *non curare*, hajatise *curare*, hajanie *cura rei*, ohaiati *supersedere*; *Bs.* nehajati *non curare*; nehajatise *parum curare*, hajatise *curare*, ohajatise *facere missum*; *Cro.* nehajam *negligo*, haiatisse *curare*; *Dl.* nehayati, nehayatiſse *aspernari*; *Ru.* нехаться wzbraniać się). - *Pol.* niechać, dopuszczać, *Ura. Cyr.* 255. laſſen, zulaſſen, erlauben. Niechaycie roboty ich, niech sobie budują. *Bud. Ezdr.* 6, 7., dopuśćie *Bibl. Gd.*). Niechay mię, iż oczerſtwieię. *Budn. Ps.* 39, 13. Niechaycie, że dziatki przychodzą do mnie. 2 *Leop. Luc.* 18, 16. - §. *Hodie quam plurimum utimur hoc verbo, ad formandam tertiam personam Imperatiui*, NIECH czyta, NIECHAY czyta, niech czytaią, niechay czytaią. *Bh.* nech, nechay; *Slo.* nech; *Vd.* naj, *vel* puſti; *Sla.* neka: *Rg.* nékka; *Cro.* naj; *Sr.* 1. nech, z necjin; *Sr.* 2. baſchi; *Ru.* пусть, пускай. Puść abo *niechai tak będzie. *Sekl. Math.* 27. laß ihn leſen, laß ſie leſen, mag er leſen, mögen ſie leſen, mag es ſo ſeyn. Niechay cię wielowładna pani Salaminy. Niech iasne zorze, bracia cney Heliny. Niech krol wiatrów prowadzi, a zawarłszy żwawe, Wypuści tylko powiewy łaskawe. *Hor.* 1, 18 *Nar.* oby!) Niechay, iako chce prosi, niechay wzdycha. *Groch. W.* 566. Ponieważ Alexander chce bydź bogiem, niechże będzie. *Gol. Wym.* 9. Niechay się nie cieszą zemnie, niechay się hardzie nie podnoszą. *Bibl. Gd. Ps.* 38, 17. *Cum enclit.* - że, - no, n. p. Kazał ptaki wieszcze w morze wrzucić mówiąc, a nie chcą ieść, niechże piią. *Warg. Wal.* 13. Niechno do moich doydziecie lat, dopiero poznacie. *Teatr* 48, 54. - *Cum adiecta coniunctione Coniunctiui* by, n. p. Około tego wszystkiego rodzice niechayby pilni byli. *Glicz. Wych.* F 5 *b.* Niechnoby tak, popamiętałbyś. *Teatr* 31, 30. - §. *cum prima persona* Niech zginę, ieżeli - -; niech zginiemy; (obym zginął). Niech nie zginę od ręki zdradzieckiéy. *Ld.* Oy dziéwczę, niechby ia ieno matką twoią była. *Teatr* 30 *b*, 112. - *§. *Obrol. conſtruct. pleonaſt.* Ktoby czynił więcey niż przystoi, niech żeby od tego niżey opisany pobor dawał. *Lek. C.* 2 niechby dał; niechay da). *Niechasz nam będą dane dwa woły. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 23 2 niechay). *Niechasz oni sobie obiorą

iednego, a zrąbawszy go, niechay włożą na drwa. *ib.* - *2. niechać, z dadź pokoy, unterlaſſen, bleiben laſſen, mit Frieden laſſen; *Sr.* 2. ße loßowaſch. Czemuś mię nie niechał w pokoiu, aleś mi kazał przyyść? 2 *Leop.* 2 *Reg.* 28, 15, nie zaniechał. 3 *Leop.*). Kto go miia, a niecha go spokoiem, wynidzie kiedy chce. *Biel. Hſt.* 21. Niechaycie, byście wyplewiaiąc kąkol, nie wyrwali z nim pszenice. *Bial. Poſt.* 243. Lepiey niechać, niż zbłądzić. *Opal. Sat.* 6. Niechay tey figi ieszcze tego roku, owa snadź przyniesie ieszcze owoc. *Leop. Luc.* 13, 8, *Sekl. ib.*, zaniechay ią. *Bibl. Gd.*). Niechaycie skarbów świętych. *Klon. Jud.* 11. Rzuca precz szturmy, niecha oblężenia. *Susz. Pieś.* 3, *L* 2. Niechaycie tego niewinnego; on tego mężoboyſtwa nie popełnił. *Gwag.* 213. Wiele kościołów popalili, tylko klasztoru na łysey górze niechali, *Gwag.* 56. Czy miał zacząć woynę, czyli niechać. *Star. Ref.* 166. Książęta Ruskie, niechaiąc Połowców, Olecha obegnali na Starodubie. *Bielſk.* 63. *Prov. Slo:* Ktośćia miśi nie nechá, liſ'la ſlepic, a wilk owec, kotka nie niecha myszy, liszka kur, a wilk owiec). - *2. niechać, z zostawić, opuścić, zurücklaſſen. Jozef niechawszy więce iey szaty, wywinął się od niey. *Leop. Genes.* 39, 12. Gdy będziesz zbierał owoce, ieśli co na drzewie zostanie, nie wrócisz się zaś to otrząść, ale niechasz przychodniowi. Także gron, które zostaną, niechasz, że ie zbiorą sobie sieroty. *Leop. Deut.* 24, 20. Proszę cię, niechay tego, dla moich młodych dzieci. *Exop.* 26. - Pochoda. *poniechać, zaniechać, poniechawać, zaniechawać.* NIECHCĄC, NIECHCIEĆ *ob.* Chcieć.

NIECHĘĆ, NIECHUĆ, - i, ź., niechcenie, nieprzychylność, nieochota, die Unluſt, die Abgeneigtheit; *Bh.* nelibá, zpúgnoſt (nechut, nechutenſtwi *faſtidium, nausea*); *Crn.* hudenje, klublivoſt, klubu, najovôla (cf. niewola); *Vd.* hudovola, odvolnoſt, hudovolnoſt, hudovoshlivoſt; *Dl.* chemer; *Hg.* cheümeür (cf. humor); *Ru.* нехотѣнїе, неугодѣнїе, досáда, остуда, зложелáтельство; *Ec.* молвà, злохотѣнїе. Gość wdzięczniejszy, co sam z chuci z miłości przyydzie do kogo, niżeli ów, co go wloką, a on się wydziera, a prawie gwałtem ukazuie onę niechuć swoię. *Rey Zw.* 167. NIECHĘCIĆ *cz. ndk.*, zniechęcić *dk.*, chęć odjąć, niechęci nabawić; *Crn.* klubuvam, unluſtig machen, abgeneigt machen; *Vd.* sgerditi). Lada bzdura go pomiesza i zniechęci. *Zabł. Ros.* 188. Powiedz mi szczérze, co cię zniechęciło ku temu młodzieńcowi? *ib.* 84. *NIECHĘCIEN, NIECHĘTNY, - a, - e, - ie *adv.*, niesklonny, nieprzychylny, nieochoczy, unluſtig, abgeneigt, ungern; *Bh* bezdéčný, zpúgný (*Boh.* nechutný *fatuus, insipidus*, *Subſt.* nechuta; *Vd.* odvolen, hudevolen, hudovoshliu; *Ross.* лиходѣйный, *Ecc.* злохóтный. Neptun Achillowi złemu niechęciem o wszystkiem złym przemyśława iemu, *perosus. Zebr. Ow.* 312. Niechętnym być, nie sprzyiać, *Ru.* лиходѣйствовать, зложелáтельствовать, *Ec.* негодую. Mina niechętna *Vd.* pomerdik. NIECHĘTNIK, - a, *m.*, człowiek niechętny, ein Unluſtiger, Abgeneigter, Ungünſtiger, *Vd.* hudushelnik, *Ru.* зложелáтель, лиходѣй; *Ec.* негодовáтель; *w rodz. żeńſk. Ru.* лиходѣйка.

NIECHLUIA, - i, *m.*, NIECHLUY, - uia, *m.*, nieczysty człowiek, cf. Nieytuch, ein ſchweiniſcher Menſch, ein Unflätiger; *Vd.* vmasanek, mulei, bradomasnik, nevzhednik,

ſterganik, zotovez, koluder; *Rs.* скверноѣдъ, нерѣха. Nie trzeba być, ani zbytnim gaszkiem, ani wielkim niechluią. *Zabł. Roz.* 104. Jeśli nie dba o wykwintność w ſtroiu, niechluią go zowią. *Mon.* 73, 429, *Slonk. Pers.* 17. NIECHLUIA, - ni, ż., NIECHLUYKA, - i, ż., ſląndra, nieochędożna kobieta, eine Unflätbige; *Vd.* potepka, shterzla, potepeuka, mazafura, nevshednisa; laina, vlashugarsa, paizeva). Niechluia, co się błotem ſklapie po kolana, A na głowie koltuny, u niego, piękność zaniedbana. *Zab.* 9, 53, *Zabł.* NIECHLUYNY, - a, - e, - ie *adv.*, nieochędożny, nieczyſty, *Vd.* nevzheden, reszukan; unflätbig. Niechluyne świnie, w błocie się walaiące. *Kluk. Zw.* 1, 147. Dawne niechluyne Sabińſkie matrony. *Hul. Ow.* 53. NIECHLUYSTWO, - a, *n.*, nieczyſtota, nieochędoſtwo, (świńſtwo), Unflätbigkeit, Unſauberkeit; *Rs.* скверна, нерѣшество, *ob.* nieschludność). Nieochędoſtwo i niechluyſtwo. *Pir. Pow.* 79. Niechluyſtwo ma bydź literatów znamię. *Teatr* 43 *b*, 12. Miara w zażywaniu ozdob, robi osobę przyiemną, i broni od niechluyſtwa. *Jez. Wyr., Zab.* 9, 86.

NIECHNO, NIECHNOBY *ob.* Niechać.

NIECHRZCZENIEC, - ńca, *m.*, *oppos.* chrzczony, chrześcianin), ein Ungetaufter. Jak grozi ewanieliia niechrzcześcom, tak też nieobrzezańcom. *Bial. Poſt.* 143, *Rs.* нѣкрещенъ poganin.

NIECHUĆ *ob.* Niechęć. NIECHŻE *ob.* Niechać.

NIECIĆ, - ię, - i *Act. ndk.*, wzniecać, ogień wywabiać, Feuer machen, Feuer anmachen. *Vd.* nietiti, nietim, kuriti, s palić w piecu; *Bs.* nititi, topiti, griati *foueo*; *Cro.* netim). - Każ w kominie niecić; wypiiamy sobie. *Opal. Sat.* 9., każ na kominku zapalić). *Fig.* Zapala często czart ciała nasze, nieci w nas ogień pożądliwości. *Dambr.* 152. - *transl.* wzbudzać, erwecken, erregen, anſtiften. Już pochlebna otucha W smutnym sercu radość nieci. *Niemc. P. P.* 108. Gniew się wemnie okrutny nieci, że go wſtrzymać nie zdołam. *Teatr* 4, 104. *aliter* niecić się *poet.*, lśnić się, błyszczeć się, ſchimmern, blicken. Za kapeluszem cudna kita była, Przy niey zapona iasno się niecila. *Chelch. póprz. A* 2 *b.*

Pochodz. *naniecać*, *naniecić*, *podniecać*, *rozniecać*, *wzniecać*. (*Vd.* nietis, nietovez, nietes s zapalacz w piecu, *f.* nietenza; netilo, netil *fomes*).

NIECIERPEK, - pka, *m.*, *botan.* rodzay rośliny, należą do niego balsamina, nietykalek. *Kluk. Dyk.* 2, 56. NIECIERPLIWIĆ *cz. ndk.*, zniecierpliwić *dk.*, niecierpliwości nabawić, pozbawić cierpliwości, ungeduldig machen. Do tego ſtopnia oſtre poſtępowanie posuwa, że nakoniec lud zniecierpliwiony bierze się do broni. *N. Pam.* 6, 238. Zniecierpliwiony sąsiad pogrożki w otwartą nieprzyiaźń zamienił. *ib.* 366. NIECIERPIĘTLIWY, NIECIERPLIWY *ob.* Cierpiętliwy, Cierpliwy.

NIECKA, - i, ż., NIECZUŁKA, *dem.*, *Boh.* necky, *G.* neceł, neczćkj, troky, trúcky; *Sr.* 2. nazli, holschin, holschink, holschinaſchk; *Vd.* nizhke, nishke, kopelniza, koritu, kaduine, nishkize, koritize, mieshize; *Cro.* gnéchyak (*Etym.* gnieść); *Crn.* nèshkę; *Dl.* nachve; *Bs.* nacchve; *Sla.* nachve; *Rg.* nacchi, kòpàgna, ghgnèrjak, rusignaccja, tarveniza; cf. *Lat.* magis, mactra, *It.* mettara; *Rs.* нѣчвы, ночѣвки, *Ec.* нѣщвы opałka); *Ross.* лоткъ, die Mulde, kopanka; cf. dzieża, koryto, n. p. Z topolowego drzewa robią niecki, kopanki. *Kluk. Rosl.* 2, 35. Niecka, naczynie drewniane do kuchni potrzebne, na rozczynienie ciaſta. *Wiel. Auch.* 417. Mąkę z prochu przetakami, nieczułkami przesiać. *Haur. Ek.* 143. Kasza czyści się przez opalanie, podrzucaiąc na niecce, z którey plewy opadaią. *Kluk. Rosl.* 3, 264. Bez nauki człowiek, iak mdłe dziecię bywa, Co w nieckach pływa. *Stryik. Gon. G.*, w wanienkach od kąpania). W hutach niecki albo treytak, naczynie drewniane, którym rudę w piec sypią. *Os. Zel.* 80. Nieczułki, któremi rudę w piec wsypuią, są albo drewniane, albo żelazne. *Os. Rud.* 246. - Niecka, miara, część Olkuſkiego korca. *Czack. Pr.* 2, 199., ein beſtimmtes Erzmaß in den Bergwerken.

NIECNOTA, - y, ż, NIECNOTKA *dem.*, *Birk. Sk. B* 2 *b.* zły uczynek, zbrodnia, psota, *Boh.* nectnoſt; *Sr.* 1. nekmanſtwo; *Rs.* нечестіе, eine Laſterthat, eine böſe Handlung. Przy mnie żadna niecnota nie będzie się działa. *Bard. Tr.* 420., *Cn. Th.*, Niemasz niecnoty, któraby patrona osobnego nie miała. *Tward. Wł.* 26. Na złość, na psotę, na niecnotę komu co uczynić. *Cn. Th.* 431., na przekorę, zum Poſſen. - §. brak cnoty, die Laſterhaftigkeit. Milsza mi z cnotą chudoba, niźli z niecnotą ozdoba. *J. Kchan. Dz.* 298. Milsza cnota uboga, nad bogatą niecnotę. *Teatr* 35 *b*, 15. Niecnota podli, cnota ludzi większy. *Mon.* 68, 175. Niecnota na maieſtacie siedziała, Wypchnąwszy szczerą cnotę fort za wrota. *Wad. Dan.* 165. Sama niecnota człowieka karze. *Rys. Ad.* 62. Wſtyd w młodym człowieku cnota, a w ſtarym niecnota. *Rys. Ad.* 75. - 2. niecnota, Niecnotka, *masc. et fem. personif.*, człowiek niecnotliwy, ein Laſterhafter, cf. łotr, zbrodzień, złoczyńca). Ten niecnota niech się mi na oczy niepokazuie. *Teatr.* 12, 4. Stać w oknie przez dzień ma zwyczay ta niecnotka. *Mon.* 70, 85. Chłopiątka słodzieie z początku, więc dla dobroci cnotkami one przezywią, iakoby rzekł niecnotka. *Glicz. Wych. H.* 6 *b.* Zginęli synowie Helego, iż byli źli, iż byli niecnotowie. *Petr. Fk.* 91. Szczęście niecnotom folguie. *Bard. Luk.* 45. Naywiększy w Tebach niecnota matczyn mąż (Oreſt). *Bard. Tr.* 376. Nad nich gorszych niecnotów nie przybierze. *Star. Dw.* 50. NIECNOTNICA, - y, ż., n. p. niecnotnica, która męża mego uwiodła. *Węg. Mar.* 1, 260, niecnotliwa kobieta. NIECNOTLIWY, NIECNOTNY, NIECNY *etc.*, *ob.* Cnotliwy *etc.*

NIECO *adverb.*, *Bh.* něco, nětco, nětterak, kolik, kolikerý; *Slo.* něco, několko; *Sr.* 1. nieſchto, neito, nekak; *Sr.* 2. nezo, neſto; *Vd.* nekai, kejkai, kai; *Crn.* nekej, kolzhokaj, enmalu; *Bs.* nikoliko; *Sla.* nikoi, nikoja, nikoje; *Cro.* nekaj, nèſto, nekuliko; *Dl.* nikoliko, niſto; *Ross.* нѣсколько, нѣчто, нѣчего; trochę, niewiele, więcey niż nic, cokolwiek, coś, etwas. Gdy się iuż nieco zły los przekręcił, Pokoy do kraiu zawitał luby. *Zab.* 15, 34. Day nieco wypokutować, Oſtatek nam racz darować. *Groch. W.* 64. - §. Nieco, s przy - -, *praepositio comparatiuis adiectiuorum* n. p. nieco daleki, s przydaleszy; nieco drogi, s przydroższy. - §. *Subſtantiue* nieco pieniędzy, nieco chleba. - §. *In casibus obliquis hodie non usitatum; sed reperitur in antiquioribus:* n. p. Pryszła, chcąc się *niecżego od ciebie dowiedzieć. *Radz.* 1 *Reg.* 14, 5, t. i. czegoś). Gdy się żona dowiadywała *niecżego od niego, on powiedział, że iey nie chce powiedzieć.

Eraz. Jęz. K 2. Co się byli *nieczego nauczyli, tego doma za bąkami chodząc, zapamiętaią. *Glicz. Wych. N.* 1.

NIECOFNIONY, NIECOFNY, NIECUDNY etc. *ob.* Cofać, Cofny, Cudny. NIECZESANY *ob.* Czesać.

NIECZCIĆ, nieuczcić kogo, *cz. ndk.*, niecześć i lekkość mu wyrządzać, einen verunehren. Przez przestępowanie zakonu boga nieczcisz. *W. Rom.* 2, 23, boga lżysz. *Bibl. Gd.*). Boga przez przestępstwo zakonu nieczcisz a lżysz. *Leop. Rom.* 2, 23, *Bh.* zneuctim. Ktoby z mandatami iadącego zbił lub nieuczcił, potroku wieży siedzieć ma. *Czack. Pr.* 189. NIECZEŚĆ, *G.* nieczci, niecześci, *ż.*, zelżywość, sromota, lekkość, *quanquam* niecześć *leuius quiddam sonat*, i. e. *priuationem honoris debiti aut conuenientis. Cn. Th.* ἡ ἀτιμία; *Boh.* nectst, nectí; *Crn.* nazhast; *Rs.* зазоръ, (*Rs.* нечестность niepoczciwość); die Verunehrung, die Unehre. Upominałem, aby krole swoie wiernie czcili, i o ich się niecześć gniewali. *Sk. Kaz. praef.* Niech dziś ma od nas cześć to ciało, które tak wiele nieczci dla nas podięło. *ib.* 286. Wzgardę i niecześć dla Chrystusa cierpieć. *St. Zyw.* 1, 214. Mimo to obelgi, mimo te niecześci, Tyle sobą władnąłem, że ani się gniewam. *Zabł. Amf.* 91. O niesławę ludzką i niecześć nie dba, na dobrym sumnieniu przestaiąc. *Sk. Dz.* 1150. Cudzym żonom niecześć wyrządzał. *Petr. Et.* 34. NIECZEŚCIWY, NIECZESNY *ob.* Cześciwy, czesny.

NIECZOSANIEC, - ńca, *m.*, *Tr.*; nieokrzesaniec, nieulizany, grundal, ein ungeschliffner Tölpel. Nieuczosaniec, mrogętny człowiek, prostak, *agrestis. Mącz.* NIECZOSANY *ob.* Czesać.

NIECZUIA *herb*, w polu czerwonym pień od drzewa, na wierzchu krzyż; trzy sęki po prawey stronie, dwa po lewey. W helmie takiż pieniek między dwoma skrzydłami. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen. NIECZUŁA *herb*, pieniek o pięciu korzeniach, na nim szpak czarny; dwie gałązki z boku koło szpaka. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen.

NIECZUŁKA *dem. nom.* niecka.

NIECZUŁY, NIECZUYNY, *ob.* Czuły, Czuyny.

*NIECZYY, - yia, - yie, *Boh. et Slo.* Něčí, *s alicuius*, jemandes, *Sr.* 1. nieczeii, *ob.* Czyy.

NIECZYŚCIĆ *cz. ndk.*, unieczyścić *dk.*, nieczystym uczynić, nieczystości nabawić, verunreinigen, *Bh.* nessmařim, *Ross.* сорить, сорю. выгадить. NIECZYSTOTA, NIECZYSTOŚĆ, NIECZYSTY *ob.* Czystość, Czysty.

*NIEDARNY, - a, - e, niepomyślny, nie zdarzaiący się, niezdarzony, ungünstig, unglücklich, verunglückt. Zawóy hardy trupem ich przywali, Mszcząc się pradziada mężnego u Warny W bitwie niedarnéy. *Miask. Ryt.* 65. Poległ u niedarney Sławnéy dziś ieszcze Warny. *ib.* 2, 33.

NIEDBALEC, - lca, NIEDBAŁEK, - łka, *m.*, *Bh. et Slo.* nedbalec; *Crn.* sanikernek; *Vd.* sanemarnik, obnemarnik; *Rg.* nepomgniv, nepomgnivaz; *Rs.* нерадивецъ, рохля, *Ec.* небрежникъ niedbały człowiek, niedbaiący o rzecz, ein Nachlässiger. Niedbalce słowa bożego, którzy zatłumiaią ie rozmaitemi myślami. *Bial. Post.* 294. Bądź raczey i na mnie niedbałkiem, niż takim iako pierwey śmiałkiem. *Chrość. Ow.* 302. - *W. rodz. żeńsk. Bh.* nedbalkyně, kobieta niedbała, *Rg.* nepomgniviza. NIEDBAŁOŚĆ, - łości, *ż.*. NIEDBALSTWO, - a, *n.*, *Boh.* nedbadlost, nedbalnost; *Slo.* nedbanlivost, lhostegnost; *Sr.* 1. neroznosci, zkomdjeno; *Vd.* nemarnost, ponemarnost, neskerblivost, sanemarnost, sanemaranje, samudenje; *Cro.* nezkerblyivozt, mudenje, lenoba; *Rg.* nehajstvo (cf. niechać), nehajanje, nemár, nepomgna, nepomstvo, bezpomgna; *Rs.* безбережность, неисправность, оплошность, оплошливость; *Ec.* небольженіе, небрежность; niedbanie o co, die Unachtsamkeit, Nachlässigkeit. Jakoś w niedbalstwie i zwierzchney grubości Tyle troie przybyło iey wdzięczności. *Tward. Daf.* 14. Z niedbałości wciągaią się w nieiaką ciężkość do wszystkiego, czymby się oyczyznie kiedy przydadź mogli. *Mon.* 66, 307.

NIEDBAŁY, - a, - e, Niedbale *adv.*, *Bh.* nebedlivý, lhostajný; *Slo.* nebbanlivý; *Sr.* 1. nerobné, zkomdne; *Crn.* nikern, sanikern, lizhkak; *Vd.* nemareny malumaren, vtragliu, ponemaren, neskerbliu; *Sla.* nepomljiv; *Rg.* nemariv, nahajmechi; *Cro.* len, (cf. leniwy); *Rs.* безбережный, небрежливый, небережливо, оплошалый, оплошный (cf. płochy), наскоро, вяло, неисправный; *Ec.* небережный, небережно, нетщаливый, нетщательный. *ob.* Dbały.

NIEDOBA, NIEDOBIOR, NIEDOBOR, NIEDOBITY, *ob. sub affirmatiuis* Doba, Dobor, Dobić. NIEDOBITKI, *G.* niedobitek *plur.*; reszta z porażki uszłego woyska, die Trümmer einer geschlagenen Armee, elende Reste davon. cf. niedomordki; niedogryzki, niedoiadki). - *Sr. niedobitki, litery w druku niedobite, niedodrukowane, niezupełnie wybite, *Rs.* недопечатка. z NIEDOBACZKA; *Haur. Sk.* 250, z nienacka, unversehens, z nieobaczka. NIEDOBRY *ob.* Dobry. NIEDOBRE, - a; *n.*, z złe, szkoda, Böses, Uebel, Schaden. Przełożonemu należy, aby Rzpltą od niedobra wyswobadzał, a iey dobrego posła od pana z niedobrem i z wielką niełaską bywa odprawion. *Glicz. Wych. O* 5 *b.*

NIEDOCHODEK, - dka, *m.*, niedonoszony płód, zaśniad, pomiotek; niedonosek, eine unzeitige Geburt, *Bh.* nedohudče, nedochodily, *Slo.* nedohudče, nedochudčatko. Jestem iako niedochodek skryty, albo iako ci, którzy począwszy się, nie oglądali światłości. *Leop. Job.* 3, 16, martwy płód skryty. *Bibl. Gd.*). Naposledz po wszystkich ukazał się też i mnie, iako niedochodkowi. *Leop.* 1 *Cor.* 15, 8, iako poronionemu płodowi. *Bibl. Gd.*).

*NIEDOCNA *adv.*, nie se wszystkim, nie do szczętu; wyraz między prostactwem używany, nicht gänzlich.

NIEDOGODA, - y, *ż.*, nieraźność, niewczesność, die Unbequemlichkeit, das Mißbehagen. Przekłada Ludwik, iż to i Polakom i Węgrom niedogodą bydź musi, gdyby obudwom iedeń panował. *Krom.* 372. Derzawa Krzyżakom bramy dobrowolnie otworzyła; taka tedy niedogoda, aby więcey nie szerzyła się, król miasta warunkami obmocnił. *Krom.* 604, *id malum ne latius serperet.* Czy chcą, ażeby była powszechność szczęśliwa z niedogodą ich namiętności? *Gaz. Nar.* 1, 361. NIEDOGODNOŚĆ, - ści, *ż.*, dziwactwo, zrzędność, mrukliwość, verdrüßliches Wesen, Mißbehagen, übler Humor. Niedogodność, która czasem na człowieka napadnie, bywa skutkiem hypokondryi. *Perz. Lek.* 359. Goździec choroba sprawuie w chorym niedogodność, zachowanie się i bałwanowatość. *Perz. Lek.* 12. NIEDOGODNY, - a, - e, - ie *adv.*, któremu trudno dogodzić, dziwaczny, zrzędny, wunderlich, eigensinnig, mürrisch, selten womit zufrieden. Niedogodny, nie dogadzisz

mu; nic mu się nie podoba; wszystkiemu przygania. *Cn. Ad.* 574. cf. niedotkliwy, wrzód). Człowiek umysłem pracuiący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwoburzliwego. *Perz. Lek.* 345. Niemasz stworzenia bardziey niedogodnego, i które z wieksą przezornością powinnoby bydź rządzone, iako człowiek; trzeba mu naywięcey ulegać. *Pilch. Sen.* 59. Starzy niedogodni są, mrukliwi, na kształt chorych i wzmagaiących się. *Pilch. Sen.* 219. Chory niecierpliwy, niedogodny, *morosus. Cn. Ad.* 68, niedogodna starość. *Hor.* 1, 50, *Kniaz.*, *morosa*). *Niedogodliwy*, *Tr. Tel.* 103.

NIEDOGRYZKI, NIEDOIADKI, NIEDOIADY, – ów *plur.*; resty pozostałe niedogrysione, niedoiedzone (cf. niedobitki, niedomordki) *Vd.* ojedi, *Rs.* недобки (z. zbytnia wstrzemięźliwość od iadła, niedoiadanie), обобдки, обобди die Ueberbleibſel, die Trümmer, nicht aufgezehrte Reſte. Z ich dzieł te tylko nam spłynęły zyski, W spleśniałych pargaminach molów niedogryzki. *Nar. Dz.* 3, 109. Za woyskiem lud ubogi, głodny, chudy, blady, Zbiera z płaczem swą pracą, a ich niedoiady. *Pot. Arg.* 238. Pańskie niedoiadki dobre dla czeladki. *Cn. Ad.* 822, w czym panowie brakuią, w tym ubodzy smakuią; przy orle żywią się krukowie; Dobra kozie brzoza.

NIEDOKUNKI, n. p. Kunich niedokunków sorok. *Inſtr. C. L.* Kosmate towary, wydry, norki, niedokunki. *Vol.* 4, 82. (cf. niedoliſki) gatunek kun niedorosłych.

NIEDOKWAS, – u, *m.*, w Chymii, ciało, które ieszcze nie ma tyle kwasorodu, żeby mogło być kwasem. *Sniad. Chem.* 1, 199, oxyde. *N. Pam.* 6, 320. NIEDOKWASZENIE *oxydatio*, proces chymiczny; przez który ciała tyle przyięły kwasorodu, iż ieszcze nie nabyły własności kwasów. *Sniad. Chem.* 195.

NIEDOLA *ob.* Dola.

NIEDOŁĘGA, NIEDOŁĘKA, – i, ł., NIEDOŁĘŻNOŚĆ, – ści, ł., NIEDOŁĘSTWO, – a, *n.*, ułomność, słabość, niewydoływanie, niezdoływanie, okaleczenie, die Schwäche, Gebrechlichkeit, Verſtümmelung, niedoſtatek czego, *Cn. Th.*; die Unzulänglichkeit, Mangelhaftigkeit. *Fizycz. i moral.* Powiadaią o Mieczysławie, że wyszedł na świat ślepym, i że dla tego niedołęstwa nazwano go Mieszkiem. *Nar. Hſt.* 2, 7. Na niedołęstwo męża publicznie się skarżąc, rozwodu chciała. *Nar. Hſt.* 5, 143. Igra swą potęgą Niebo nad śmiertelności naszey niedołęgą. *Pot. Arg.* 314. Skoro Kambyzes doznał ludzkiey niedołęgi, Biorą korony Artaxes z Amazem. *Pot. Syl.* 168. Grzech nieumiętności, kłamstwo, z krewkości i niedołężności pochodzą. *Karnk. Kat.* 17. Niechby ten spisał prawa swego księgę, Co przyydzie ludzką sądzić niedołęgę. *Chroſt. Job.* 118. Pod pozorną świetnością wielka się niedołęka i bieda taiła. *Tr. Tel.* 426. – §. 2. NIEDOŁĘGA, – i, *m.*, *person.*; Niedołężny człowiek, ułomny, kaleka, ein Verſtümmelter, Hinfälliger, Gebrechlicher, Schwacher *phys et. mor.* Obaczę, iak nasz ma się niedołęga. *Kniaz. Poez.* 2, 232. Słyszałem o nich, iak o niedołęgach iakich, którym na nosie zagrać można. *Teatr* 176. 26. Hetman go kaleką widząc, rzecze: wroć się ty niedołęgo do domu, bo ty nic nie sprawisz; alić on mu odpowie, nie patrz na to, ż-m chromy, ale patrz na serce moie. *Star. Ryc.* 42. NIEDOŁĘŻEC, *F.* niedołężcie

Neutr. ndk.; słabieć, ſchwach werden. Moc i rozum niedołężeią ſtarością. *Przeſtr.* 9. NIEDOŁĘŻNY, NIEDOŁĘŻLIWY, – a, – e, ułomny, słaby, gebrechlich, verſtümmelt, ſchwach, *phy. et mor.* Izaiasz nazwał Chrystusa mężem boleści, niedołężliwym, chorym i nędznym. *Bial. Poſt.* 41. Dziatki porodzone bywaią niedołężliwe. *Cresc.* 11. Niedołężnych rodziców niedołężnieysze bydź muszą dzieci. *Zab.* 10, 219. Już wiek niedołężny mi blisko, sił tak mało, że iuż mi ciężko dźwigać własne ciało. *Zab.* 13, 293. Ukryycie przedemną ten żal niedołężny. *Teatr* 46 c, 101.

NIEDOLISEK, – ſka, *m.*, n. p. Lisy Moſkiewſkie od każdego po gr. 3, od niedoliſków po gr. półtora. *Vol. Leg.* 4, 357. (cf. niedokunki). *Rs.* недолисъ, ein Frühfuchs zu Anfang des Herbſts; lis młody na początku iesieni; cf. *Rs.* недонёсъ, недонёсокъ niedopiec, lisek iesienny krótkosierci.

•NIEDOMAGAĆ *niiak. ndk.*, słabym być, niemocnym na zdrowiu (*ob.* niemoc, niemogę). etwas krank ſeyn, nicht ganz geſund ſeyn, unpäßlich ſeyn, *Rs.* недомогать. Antoniusz Cycerona zaswał; on zmyślił, iakoby z drogi niedomagał. *Koss. Cyc. C* 4.

NIEDOMIAR, NIEDOMIAREK *ob.* Domiar; *Ross.* недомёръ. (недомёрокъ ryba niedorosła).

NIEDOMORDKI, – ów, *plur.*; *fortius idem exprimit quod* niedobitki; reszty z mordu ocalone, die vom Morde Errettéten. Romulus dla przebłagania bogów, nakazał uroczyste ofiary; wlecze się tam wszystek lud, czyli wiernicy powiem, wynędzniały niedomordków ostatek. *Stas. Num.* 2, 156, *le foible reſte de son peuple.*

NIEDONOSEK, – ska, *m.*, niedonoszony płod, niedoszły, zaśniad, niedochodek, odchodzeę, pomiot, poroniątko, eine unzeitige Geburt; *Sr.* 1. pometanć, nieczyſte żywoty pwod; *Ross.* недоносокъ, выкидышъ, извергъ. Z źrzebięcia niedonioska nie wielka korzyść. *Hipp.* 21. NIEDONOSZONY *ob.* Donosić, donieść *etc.*

NIEDOPAD, NIEDOPADKOWY; *ob.* dopad, dopadkowy.

NIEDOPAŁEK, – łka, *m.*, głównia niedopalona, ein Brand, ein Brandſcheit. Nie mogąc dostać mocą tey twierdzy, otoczyli ią stosami pozostałych z zgorzeliska mieyskiego niedopałków. *Nar. Hſt.* 6, 334; *Hor.* 1, 172.

NIEDOPANEK, – nka, *m.*, udaiący pana, nie będąc nim, einer, der den großen Herrn macht, ein großer Herr ſeyn will. Nądzkowie albo niedopankowie, nie czuiąc się w powadze, radzi ią pychą nadstawiaią. *Fredr. Ad.* 35.

NIEDOPERZ *ob.* Nietoperz.

•NIEDOPIES, – psa, *m.*, *Ross.* недонёсъ, недонёсокъ, *ob.* niedolis.

•NIEDOPITKI *liczb mn.*, reszta picia pozostała (cf. niedoiadki) Ueberbleibſel von Getränken, *Rs.* опивки; *Vd.* sraga, sragiza.

NIEDOPŁAYCA, – y, *m.*; długów ostatki winien. *Cn. Th.*; *Wlod.*, ein Reſtant, der noch einen Reſt ſchuldig geblieben iſt.

NIEDOROBIONY, NIEDOROSTEK, NIEDOROSŁY *ob.* Dorobić, Doroſtek, Dorosły. NIEDORZECZNY *ob.* Grzeczny. NIEDOŚCIGŁY, NIEDOSIĘGŁY, NIEDOSKONAŁY *ob.* Dościgły i t. d.

NIEDOSŁUCH, – a, *m.*, głuszek, głuchy. *Cn. Ad.* 218, ktò y nie dosłyszy *Wlod.*, ein Harthöriger. *Rs.* недо-

canka sluch niedobry. NIEDOSŁYSZEĆ *ob.* Dosłyszeć.

*NIEDOSOBOL, - a, *m.*, *Rs.* недособолъ sobol młody iesienny krótkosierci; *cf.* niedopies, niedohis, niedokunki.

NIEDOSPIAŁEK, - łka, *m.*, kosmaczek, *pilosella*. Mäuseöhrlein. *Sien.* 17. NIEDOSPIECH *ob.* Dośpiech.

NIEDOSTATECZNY *ob.* Dostateczny. NIEDOSTATEK, - tku, *m.*, *Bh.* nebostatek; *Rg.* nestâja; *Rs.* недостатокъ, нестяжáніе, неимущество, неимѣніе; *Ec.* оскудное; niedostawanie czego, niedostarczanie, brak czego, der Mangel, der Abgang, die Unzulänglichkeit. Niedostatek wody, chleba. - b) *absolute* bieda, nędza z ubostwa, Armuth, Mangel, Noth. Gdy niedostatku swego tail, Arcezylas nawiedzaiąc go, włożył mu pod poduszkę worek pieniędzy. *Gor. Sen.* 65. Niedostatek cierpieć, biedę klepać, *Vd.* stradati, potrebovati). Niedostatek pokazuie, iak mało człek potrzebuie. *Cn. Ad.* 578. cf. w nędzy łacno poznawamy, iak wiele zbytnich rzeczy miewamy). - c) niedoskonałość, wada, defekt, fiz. *i moral.*, Mangel, Fehler, Gebrechen. Lekarstwo to na opuchnienie śledziony, na zatwardzenie i na iey wszystkie niedostatki pomocne. *Urzęd.* 41. Wodka ta wszelaki niedostatek uszny oddala. *Sien.* 548. I. karstwo na rzezawicę, kamień i insze niedostatki. *Urzęd.* 29. I w naywiększym szczęściu bóg zostawuie ludziom iaki niedostatek, po ktorymby znali człowieczeństwa swoiego ułomność, iż doskonałego szczęścia mieć nie mogą. *Sk. Kaz.* 370. Mądry sam na się i swoie niedostatki oko ma. *Sk. Kaz.* 19. My pełni marności, nieumieiętności i innych niedostatków niezliczonych. *W. Post. W.* 237. Żaden człowiek nie na wszem dobry, każdy ma wiele niedostatkow. *ib.* 2, 258. NIEDOSTATNI, NIEDOSTĘPNY, NIEDOSTOYNY, NIEDOSWIADCZONY, NIEDOSZŁY, NIEDOTKLIWY, *ob. in Affirmatiuis.*

NIEDOUK, - a, *m.*, człowiek nie do końca wyuczony, *cf.* niedowarzony (*ob.* dowarzyć, douczyć) ein Halbgelehrter, der nicht ausstudiert hat; *Bh.* nedouk; *Vd.* pizhlu vuzhen, slabovuzhen, malusnanz; *Rs.* недоучь; *Ec.* недоумный. A ty niedouku śmiesz tę prawdę swoię niewyparzoną gębą w wątpliwość przywodzić? *Pim. Kam.* 21. Tak fałszywie niektorzy niedoucżeńcy mniemaią. *Szczerb. Sax.* 40. *cf.* nieuk, nuk, przeżak.

NIEDOWIAREK, - rka, *m.*, NIEDOWIERNY, - a, - e; *Sr.* 1. neveriwé, niewierzący w co, nie do końca dowierzaiący, niezupełnéy wiary człowiek, ein Hartgläubiger, der schwer glaubt, der nicht alles glaubt, der nicht ganz am Glauben hält, ein Ungläubiger. Nie bądź niedowiarkiem, ale wierzącym. *Radz. et Leop. Jan.* 20, 28, nie bądź niewiernym, ale wiernym. *Bibl. Gd.*). Tomasz apostoł rzeczon był niedowiarek, iż nierychło uwierzył zmartwychwstaniu Pańskiemu. *Biel. Hft.* 144. Ludzie ci byli ieszcze niedowiarki, bo ieszcze byli nie poznali prawéy dobrotliwości Pańskiey. *Rey Pst. H.* 7. Jesteście nietylko niedowiarkowie, ale i złowiarkowie. *Smotr. Ex.* 13, *cf.* heretyk, kácerz). De fta, aceptyk, niedowiarek. *Mon.* 75, 720., *ib.* 590. Pół psa, pół kozy, niedowiarek boży. *Rydel.* Jestem niedowiarkiem, i mam w tym móy własny interes, żebym niedowierzał. *Zab.* 2, 306., *oppos.* łatwowierny). Nas starych defekt, że iesteśmy niedowiarkami.

Teatr 26, 12. NIEDOWIARSKI, - a, - ie, do niedowiarków lub niedowiarstwa należący, der Ungläubigen, den Ungläubigen zustehend, *Rs.* многомудрый, (*cf.* heretycki, kacerski). Bożnice, niedowiarskie mieysca. *Syr.* 1538. Nie wierzyć apostołom, szczéry iest upor i złość niedowiarska. *Sk. Kaz.* 461. Według twoiego niedowiarskiego rozumienia i wiary. *Pim. Kam.* 31. NIEDOWIARSTWO, - a, *m.*, niedowierzanie, niewiara, nieufność, Mißtrauen, nicht völliger Glaube, Unglaube, Ungläubigkeit. *Sr.* 1. neveriwosćj; *Rs.* многомудріе. Niech tobą nie trwożą niedowiarstwa mówiących; bo każdy niedowiarek w niedowiarstwie swoim umrze. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 3. Oni przedsię trwaią w swym niedowiarstwie. *Hrbst. Nauk. B 5 b. Rey Pst. M* 1. Zbyt wolny sposób myślenia, rodzi niedowiarstwo. *Kras. List.* 69. Niedowiarstwo teraz za bystrość rozumu poczytane. *Zab.* 7, 37. Niedowiarstwo wiernego zepsuie. *Fredr. Ad.* 6. Im więcey niedowiarstwa, tym więcey zdrady. *Teatr.* 27, 167. Często małżeństwa w niedowiarstwa błędzie, Mąż żonę, żona męża trapi wszędzie. *Zab.* 13, 354.

NIEDOWID, NIEDOWIDZ, - a, *m.*, ślepak. *Cn. Th.* 1016, krótkiego wzroku. *Wtod.*, ein Kurzsichtiger. NIEDOWIDZIEĆ *intransit. ndk.*; niedowidzać *kontyn.*, być niedowidzem, krótki mieć wzrok, ein kurzes Gesicht haben, *Rs.* недовидѣть, недовижу. Jeden z nas niedowidzi. *Teatr* 52 *c*, 60. - §. *transit.* niedowidzieć, niedostrzedz okiem, nicht ersehen, erblicken, mit dem Gesichte nicht wahrnehmen. Gdy złych wad w twoim oku niedowidzasz wzrokiem, Czego na innych wady ostrym patrzysz okiem? *Mon.* 73, 663.

NIEDOWIERNY, - a, - e, NIEDOWIERNIE *adv.*, nie wierzący w co, ungläubig *Tr.*, *ob.* niedowiarek, niedowierzaiący. NIEDOWIERZAĆ, NIEDOWODNY, NIEDOZOR, NIEDOYRZAŁOSC, *ob. in Affirmatiuis.* NIEDOYZRZELEC, - lca, *m.*, nazwisko rudy niedóyźrzałéy. *Os. Zel.* 80. unreifes Erz. NIEDOZRZAŁEK, - łka, *m.*, n. p. zebrane będą iako z winnicy niedozrzałki iego. *Bud. Job.* 15, 33. niedozrzałe grona. *Bibl. Gd.*, niedoyrzały owoc. unreife Frucht.

NIEDOZIERKA, - i, *ż.*, niedozor, niedbalstwo, n. p. Koń taki za naymnieyszą niedozierką w niwecz się obróci. *Hipp.* 8; Mangel an Aufsicht, Unachtsamkeit.

*NIEDROŻNIK, - a, *m.*, 1 *Leop. Jes.* 43, 19, bezdroże 3 *Leop.*, brak drogi utorowanéy, Mangel an Wegen und Straßen. NIEDROŻNY, NIEDROŻONY, NIEDRZEWNY; *ob. in affirm.*

NIEDUFNOSC, NIEDUFNY, z nieufność, nieufny; *ob.* Ufność, i t. d.

NIEDUŻY, NIEDUŻNOSC, NIEDWORNY, NIEDYMNY *ob. in affirmat.*

NIEDZIELA, - i, *ż.*, *Bh.* nedêle; *Slo.* nedêla; *Sr.* 2. nezela; *Sr.* 1. nedjula; *Crn.* nedejla, nedęla; *Vd.* nedela, nedelíski den, nedòla (*Vd.* nediel, nedeu, nedju, prasnik, svetik z święto); *Cro.* nedèlya, (*opp.* delatnik *dies laboris*); *Bs.* nediglja; *Rg.* nedjeglja; *Sla.* nedilja; *Ec. et Rs.* господница, день воскресной, недѣля (*cf.* wskrzeszenie); święto niedzielne, od *niedziałania* zwane, iż się w ten dzień nic *działać* i robić niegodzi. *Sk. Kaz.* 390. *Kpcz. Gr.* 3, 32; *Chmiel.* 1, 57, *Cn. Th.*, der Sonntag. Jak Niedziela od niedziałania, tak w Greckiey Cerkwi праздникъ Swięto, упраздненіе отъ дѣла, *ob.* próżnować, próżny). Nie-

dziela ludzi w spoczynku zagrzeba. Cichy dziś wieczor, nie słychać kołatu. *Kniaź. Pozn.* 2, 94. Jeſt w tygodniu niedziela, ieſt także i piątek. *Pot. Jow.* 2, nie zawsze gody). Przez cały miesiąc było tey rozpusty, Zawsze niedziela, zawsze mięsopusty. *Pot. Syl.* 239. *Slo.* dlujſá Sobota, nej Nedĺa. dlujſá koſ'ela nej labat *ordo inuersus.* – Niedziela starozapustna, mięsopustna, zapustna, wstępna, sucha, śrzodopostna. *Kal. Kr.* Niedziela biała, abo męki Pańskiey *Groch. W.* 65, *Gil. Pſ.* 62, *Rg.* zvjecetna, zvjeetniza. Niedziela kwietnia; przewodnia. *Kal. Ar.* W sobotę po wielkiey nocy przed niedzielą przewodną. *Warg. Radz.* 17. Niedziela pierwsza postna *Ec.* сборная недѣля; православие. Piątą niedzielę po Wielkiey nocy krzyżową zowią. *Sk. Kaz.* 232, *Slo.* ſmutna neb černa Nedĺa. – Zydowie od soboty poczynaią dni liczyć, iako my od niedziele. *Sekl.* 131. cf. poniedziałek, wtorek, śrzoda, czwartek, piątek. – 2. Niedziele *in plur.*, z tydzień, tygodnie, *Bh.* nedĺe; *Rg.* nedjeglja, *Bs.* nedi̯elja dana, sedmina; *Sla.* nedilja; *Rs.* недѣля, недѣлька, *Ec.* семица; die Woche. Wielka Niedziela, wielki tydzień *Sla.* Velika Nedilja). Sérna Niedziela. *Pim. Kam.* 316. *Rs.* сырная недѣля; *ob.* sérny). W przyszłym tygodniu, w przyszły niedzieli, z niedzieli; *Bh.* Sudĺelĺ. Dwie niedziele kwitnie, dwie niedziele się wysypuie, dwie niedziele doyrzewa zboże na polu. *Rys. Ad.* 12. – 1, NIEDZIELNY, - a, - e, niedzieli się tyczący, ſonntäglich, *Bh.* nedĺelnj; *Slo.* nedĺelný; *Vd.* nedelen, nedelski (nedielen, nedelnodanski, ponedielen, svetesheu, = świętalny, świąteczny); *Rg.* nedjeglnj; *Crn.* nedęlske; *Rs.* возкресный, недѣльный (= 2. bez sensu, bez dowcipu). Litera niedzielna. *Zebr. Zw.* 67, *Zab.* 13, 77, die Sonntagszahl. Lepiey się częstokroć maią na piątkowych rybach, niż na niedzielney zwierzynie. *Sekl.* 13. Niedzielne śniadanie a piątkowe śpiewanie, rzadko na dobre wychodzi. *Rys. Ad.* 43. Sukmia niedzielna, świętalna, odświętna, *Ross.* однорядокъ, однорядка. – 2. NIEDZIELNY *ob.* Dzielny.

NIEDŹWIADEK, – dka, *m.*, – §. *dem. nom.*, niedźwiedź, ein kleiner Bär; *Bh.* nedwjdĕk, nedwĕdátko; *Cro.* medvèdich, medvechich, medvedecz; *Rg.* medvjedich, medvjedcich; *Bs.* medvidich; *Rs.* медвѣдень, медвѣдокъ. Lepiey się potkać z niedźwiedzicą, zebrawszy icy niedźwiadki, niźli z szalonym. 1 *Leop. Prov.* 17, 12, niedźwiedzięta, 3 *Leop.*); *Stas. Buf.* 152. – §. owad ziemny, podobny do raka, ogon ma długi, uzbroiony żądłem bardzo ostrym.: *Dyk. Med.* 4, 553., *Zool.* 112, szkorpion, iako paiąk iest, ale ogon paciorkowaty. *Cn. Th.*, der Skorpion, *Sr.* 1. skorpipon; *Rs.* рáмма, рáнда. – §. Niedźwiadek na niebie, *J. Kchan. Dz.* 4, das Himmelszeichen, der Scorpion. Znak niebieski iesienny. *Zebr. Zw.* 25, między wagą a strzelcem. *Otw. Ow.* 57, *Bard. Luk.* 100. – *c) *theolog.* Ociec móy chłostał was biczmi, a ia będę was chłostał głogiem. *Bud. 3 Reg.* 12, 11. *nor.* „właściwiey: niedźwiadkami; były to bicze, których końce miewały śpiczane haczki ostre, iako ogony u niedźwiadków". Na *Lupercalia* nago biiali się biczmi z niedźwiadki żelaznemi. *Biel. Sw.* 55. – §. Niedźwiadek, *gryllotalpa*, gatunek świerczа żółtawego; nóżki przednie ma grube, płaskawe, nakształt łapek, żywi się korzonkami roślin. *Zool.* 134; *Kluk. Rośl.* 3, 204; *N. Pam.* 17, 214; die Maulwurfsgrille. – §. niedźwiadki drewnia-

ne, kłody, koziołki, kołce w ziemię wsadzone, dla warunku iakiego mieysca. *Warg. Cez.* 168 *cippi*, Kreuzpfähle, Pfähle. (*Rs.* медвѣдки gatunek lekkich wozów o czterech grubych kołach czyli walcach do przewożenia ciężarów). NIEDŹWIADKOWIEC, – wca, *m.*, *phalangium caneroides*, ma kształt małego paiąka, a kolor pluskwy; czyni niemałą szkodę w naczyniach kleionych klayſtrem. *Kluk. Zw.* 4, 355, der Bückerkerfen, Bückerkrebs. NIEDŹWIADKOWY, – a, – e, od niedźwiadka, Bären-. *Scorpionius. Cn. Th.*, Scorpionen-. Popędzał go niedźwiadkowym biczem, *Przyb. Milt.* 57. NIEDŹWIEDNIA, – i, *f.*, *Crn.* medvedovna, *Vd.* medvedov'nna), futro niedźwiedzie, der Bärenpelz. Zimy sprzęty są, niedźwiednie, wilczury, i inne futra. *Mon.* 71, 204. NIEDŹWIEDNICZY, – a, – e, do niedźwiedników należący, skomoroszy, smorgońſki, Bärenführer-. Instrumenta niedźwiednicze, surmy, bębenki, mutyanki, trąby. *Gwag.* 537. NIEDŹWIEDNIK, a, – *m.*, *Bh.* nedwĕdář, skomoroch, smorgończyk, co oprowadza niedźwiedzie tańcuiące, der Bärenführer. Gdzie trąbią niedźwiednicy, tańcuią niedźwiedzie. *Mon. Hor.* 33. Przyszedłszy rad słaby lod niedźwiednicy radzą, Jak na tamtę ſtronę niedźwiedzia przeprowadzą . . . *Pot. Jow.* 143. Dać musię, iak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Weresz. Kgl.* 93. NIEDŹWIEDŹ, *MIEDŹWIEDŹ, – ia, *m.*, *Bh et Slo.* nedwĕd, medwĕd; *Sr.* 2. medwĕdj; *Sr.* 1. medwĕdj; *Crn.* medved; *Vd.* medved, nedved, *Slo.* medvid; *Hg.* medvĕ; *Bs.* medvid, medo; *Rg.* mèdo, medvjèd; *Cro* medved; *Dl.* medo; *Rs.* медвѣдь, *etym.* медъ. = miod). der Bär; zwierz dla ſkładu ciała i dl gości włosow niekształtny, ſtopy ma podobne do ludzkich u nas są czarne lub czerwonawe; mniejsze, bartnikami zwane, i małe, u których końce włosow połyſkują się iak śrebrne. *Lud. II. N.* 116; *Zool.* 326. *ob.* miś). Niedźwiedź dlumi oczki. *Mon.* 71, 389. Parafianin ten, dziki iak niedźwiedź borowy. *Teat.* 22, 33. Niedźwiedź mru mru mru markocze. *Petr. Ek.* 43, mrucze. *Ban. J.* 2, mamrze. *Dudz.* 21; *Crn* reuzham; *Rs.* мурчать. Kiedy niedźwiedzia uderza palą, tedy ryknie, a kiedy go drzesko przywali, tedy milczy. *Ryt. Ad.* 21. Niedźwiedź srogo na żołądź ryka, Gdy palą spadnie, milczkiem umyka. *Cn. Ad.* 593, cf. palec skrywisz, kryczyt, kułakom morsnisz, mowczyt, z *Ruſka*). Niedźwiedź w lesie, a ſkorę iego przedaiesz *Pot. Syl.* 500, *Cn. Ad.* 594. *Slo* prw lesu predávaſ', nejliſ medvedu zabil. uſ' lesu predávaſ', a cſ'ic nejlza humni. Na niedźwiedzią ſkorę pue, a nie źwiedz ieszcze w lesie. *Ryt. Ad.* 45, cf. ieszcze ſkora na barłogu, a iuż kuźnierz piio na nię; Ptacy w polu a on rożenki na nie ſtruże; Daleko ztąd do owąd, cf. na łowca zwierz). Nie przedaway dávaag ſ medvedá lesu prw, nejliſ bo chitil. Z szwagrem na zająca, z bratem na niedźwiedzia. *Ryt. Ad.* 78, cf. łożka brać na niedźwiedzia, na odyńca mary). Niedźwiedzia zabić, = upaść na łodzie. *Hulsk.* Nie uda im się to, żeby na mnie mieli kłoć niedźwiedzia. *Pot. Syl.* 393; z mego niebezpieczeńſtwa korzyſtać; na moie risico). Nie miéc się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś nie wielkie ſtworzenie, a niedźwiedź nie mały. *Bies. A* 4, z motyką na słońce). Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon. *Ryt. Ad.* 29. *Miedźwiedź pòki łaszkuie, a wzgórę

skacze, póty mu się ludzie dziwuią, a kiedy go po ulicy wiodą, tedy przed nim uciekaią. *Rey. Zw.* 17 *b.* Powiadaią, że niedźwiedź przez zimę tłustość swoię przez łapy ssie, i tym tylko żyie. *Lud. H. N.* 115. Leży niedźwiedź mrucząc, a łapę ssąc, w barłogu. *Rey Zw.* 164 *b.* Lata z statkiem każą siedzieć, Łapę lizać, iako niedźwiedź. *Chach. Tr. H.* 3, cf. łapę lizać). Kiedy niedźwiedzia raz przemożesz, iaż go gdzie chcesz za nos powiedziesz. *Rys. Ad.* 33. Właśnie tak, iako w taniec prowadzą niedźwiedzia. *Pot. S l.* 425. - §. 2. niedźwiedź morski, der Seebär, większy od leśnych, pokryty włosem długim, białym, znayduie się na morzu lodowatym. *Zool. Nar.* 327. - *3. *ob.* Odyezyny. NIEDŹWIEDZI, - ia, - ie, *Bh.* **nedwĕdj**; *Slo* **medwĕdi**; *Hg.* medvei; *Bs.* medvidov; *Sr.* 1. **medwedjski**; *Rg.* medvjedni, medvjedov, medvjedski; *Crn.* medvẽjov; *Cro.* medvedov, medvedzki, medvedni; *Ross.* медвѣжій, Bären-. Niedźwiedzia skóra niedźwiednia, *Crn.* medvedovna, *Vd.* medvedov'nna. Niedźwiedzie grono, *arbutus uva ursi. Linn.* (*Jundz.* 237, mącznica pospolita), die Bärentraube, gatunek chrościny iagodney. *Klk. Dyk.* 1, 47; *Krup.* 5, 150, *Rs.* медвѣжья ягода, молокнянка. Niedźwiedzia stopa, ziele, *Rg.* medvjeska stoppa; *Vd.* kaishra, medvedja taza; *Cro.* tacza, medvedova trava; *ob.* Barszcz płonny. Niedźwiedzia łapa *ob.* Łapa, *Bh.* **ukant, nedwĕdi pazneht**, *Rs.* медвѣжья лапа, Bärwurz. NIEDŹWIEDZICA, - y, ź., *Bh. et Slo.* **nedwĕdice**, *Sr.* 1. **medwedjicza**; *Vd.* medvida, medvedinja; *Crn.* medvẽdẽna, medvẽdka; *Cro.* medvedicza; *Bs.* medvidica, medvidicina; *Rg.* medvjediza; *Rs. et Fc.* медвѣдица, мѣшка (cf. mać); samica niedźwiedzia, die Bärinn. Niedźwiedzica kotna. *Dudz.* 21; *Otw. Ow.* 545. Z niedźwiedzicą swą niedźwiedź nigdy nie ma woyny. *P. Kchan. Orl.* 1, 107. - 2. *astron.* gwiazda, też wozem zwana, *Otw. Ow.* 81, *et* 517, der Bär am Himmel; *Vd.* mala medvedniza, hervor. NIEDŹWIEDZIĘ, - ęcia, *n.*, młode niedźwiedzia, das Junge der Bären, *Bh.* **nedwĕdátko**, to niedźwiedziątko; n. p. Niedźwiedzica, gdy iey niedźwiedzięta zabiorą, rozio się w lesie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8, niedźwiadki. 1 *Leop. Prov.* 17, 12. *NIEDŹWIEDZINY, - y, ź., mięso niedźwiedzie, Bärenfleisch, *Rs.* медвѣдина. NIEDŹWIEDZIOMYSZ, - y, ź., szczur górny, gatunek świszczów. *Zab.* 12, 184; eine Art Murmelthiere. *NIEDŹWIEDZIOSTROŻ *arctophilax. Urs. Gr.* 182, der Bärenhüther. *NIEDŹWIEDZKI, - a, - ie, na kształt niedźwiedzi, bärenmäßig. Tancmistrz niedźwiedzkiego almandu. *Teatr* 32 *b*, 25.

NIEFARBOWANY, NIEFLORYZOWANY, NIEFOREMNY, NIEFRASOBLIWY, NIEGASZONY, *ob. in Affirmativis.*

NIEGDY *Adv., temporis.* (*cf.* gdy, *cf.* nigdy); *Bh.* **nekgdy**; *Slo.* **nĕkdi, nĕkedi**; *Sr.* 1. **nehdé, nicde**; *Sr.* 2. **negdi, nega**; *Crn.* nekdej; *Vd.* nekeda, tanekeda; *Rg.* gnèkada, gnèghda, gnekoràme; *Bs.* nikàd, gnekada; *Cro.* negda, igda, ikad, ikada, kadkad; *Rs.* иногда, нѣкогда. - *a, niekiedy, pod czas. *Cn. Th.*, zuweilen. Sędziowie niegdy niewinnych uciskaią. *Sax. Art.* 52. Poronienie bywa niegdy przed ożyciem dziecięcia, niegdy też iuż po ożyciu. *Sien.* 157. - §. niegdy, kiedyś w przyszłości, w czasie, czasem, künftig einmal, irgend einmal. Proszę boga, owabym wżdy iako niegdy mógł mieć szczęsną drogę w woli bożey przyyść do was. 1 *Leop. Rzym.* 1, 9, iżby mi się wżdy kiedykolwiek droga zdarzyła. *Bibl. Gd.*). - §. niegdy, *c. enclit.* niegdyś, kiedyś tam, w przeszłym czasie, przed dawnym czasem kiedy, weyland ehedeſſen. Niegdy były *Bh.* **nekdegſſi**; *Vd.* nekedaishnj. - NIEGDZIE *Adv. loci*; (cf. gdzie); niekędy *alicubi Cn. Th.*, irgendwo; *Bh. et Slo.* **nĕkdĕ**; *Sr.* 1. **niedje, nédje**; *Crn.* negdej; *Vd.* negdi, neiki, negdai, neikai, nejzhei; *Cro.* negdi, negde; *Dl.* kadigoder; *Rs.* нѣгдѣ (*diſtg.* нигдѣ niemasz żadnego mieysca, cf. nigdzie). Niegdzie wina nie podpieraią, ale samo leży na ziemi. *Cresc.* 293. - §. Gdzie niegdzie, z mieyscami, hier und dort; *Bh.* **onde y onde**. Są ieszcze gdzie niegdzie zabytki trwałości dawney. *Kras. Pod.* 2, 264.

NIEGĘSTY, NIEGIBKI, NIEGŁADKI; *in Affirmativis.*

NIEGŁAŹNY, - a, - o, niezwinny, niezręczny, niezgrabny, ungeſchickt, plump. *ob.* głaźny). Części chropowate, niegłaźne, bez kształtu. *Rog. Dos.* 1, 16. Próżno drżenie boiaźliwego serca niegłaźną iunactwa siłą się pokryć postacią. *Teatr* 2, 30, *Barss.*

NIEGODNICA, - y, ź., niegodziwa kobieta, *Rs.* негодница, негодяйка, eine Unwürdige, ein ſchandloſes Weibsſtück. Moia rada, abyś tę niegodnicę na wieś, zkąd wyszła, odesłał. *Mon.* 65, 597. - *b) *aliter* sprosność, grzech, niecnota, Schandbarkeit, Verbrechen. Pełny żywot niegodnice z łożnicy wyniosła. *Otw. Otw.* 412, *concepta crimina portat.* NIEGODNIK, NIEGODZIASZ, - a, *m.*, NIEGODZIWIEC, - wca, *m.*, *Rs.* негодяй, негодникъ, niegodziwy człowiek, ein Unwürdiger, ein ſchändlicher Kerl. Niegodnik. *Otw. Wirg.* 457, *inglorius.* Zniydź mi z oczu niegodniku, *Teatr* 30 *c*, 31. Teraz żałuiesz, żeś wczoray temu niegodziaszowi takie pochwały dawał? *Teatr.* 8, 102, *et* 17, 120. Szukać mam z moią chęcią niegodnika, Którego inna iuż miłość przenika? *Past. F.* 32. Niegodziwcze! ieszcześ tak suchwały, podłość postępku obowiązkiem nazwać! *Teatr* 48, 126 *et* 22, 27, *et* 20, 102. Niegodnikom albo niedoskonałym ludziom pozwalaią, co bronią doskonałym. *Zygs. Pap.* 286. NIEGODNY, NIEGODZIWY, NIEGOISTY, NIEGOLONY, NIEGOŚCINNY, NIEGOSPODARNY, NIEGOTOWY, *ob. in Affirmativis.*

NIEGRUNTNY, - a, - o, - ie *adv.*, bezgruntny; gruntu niemaiący, grundlos. *Spiegierzu mieysc niegruntnych. *Chodk. Kosł.* 32. NIEGRUNTOWNY *ob.* Gruntowny.

*NIEGRZEBNY, - a, - o, - ie *adv.*, niepogrzebany, niepochowany, unbegraben. Hektor niegrzebny przy twym leży progu. *Dmoch. Jl.* 2, 342, *ib.* 344. Nie cieszy się tronem, Lecz na piasku niegrzebny prędkim padnie zgonem. *N. Pam.* 6, 360.

NIEGRZECZNY *ob.* Grzeczny i t. d.

NIEGUS, NEGUS, *ob.* Nigus.

NIEIAKI, - a, - ie; *cum enclitico:* Nieiakiś, Nieiakaś, Nieiakieś, *Bh.* **negaky**; *Slo.* **nĕgaki**; *Sr.* 2. **nĕkaki**; *Sr.* 1. **niekaiki**; *Rs.* нѣкакій, нѣкій; *Fc.* нѣкаковый, нѣкоторый (*ob.* niektóry). z iakiś, ein gewiſſer. NIEIAKO *adv.*, *encl.* nieiakoś; *Bh.* **nĕgak**; *Slo* **nĕgak, nĕkterak**; *Vd.* nekaku; *Cro.* nekak; *Sr.* 1. **nekak, na nekaple waſchno**; *Rs.* нѣкакъ; iakoś, iakimsiś sposobem, auf eine gewiſſe

Art. Okazuią się te dowody niezgoła, *non simpliciter*, ani właśnie *improprie*, lecz nieiako *quodammodo*. *Zygr. Gon.* 247.

NIEIASNY, NIEIAWNY, NIEIEDEN, NIEIEDNAKI, NIEIEZDNY, NIEINAKSZY, NIEISTOTA, NIEKARNY; *in Affirmatiuis.*

NIEKĄD *ob.* Doniekąd, poniekąd.

NIEKĘDY *adv. loci*; *Bh.* **nékadv, nekudy, ondey onde**; *Slo.* **nekam, nékdè, wolakdè, nékadéi**; *Sr.* **nédje**; *Crn.* nękam; *Rg.* kadgodi; *Cro.* nekud, nekuda, nekam; *Rs.* **нѣкуда**; niegdzie, *alicubi Cn. Th.*, irgend wo. Kędy niekędy, z mieyscami, hier und dort. NIEKIEDY *adv. tempor.*, *Bh.* **nékdy, kedy, kédyż**; *Slo.* **nekdi, nedy, nekedi**; *Vd.* nekadaj, nekeda, tanekeda, keda, zhasi, vzhasi; *Crn.* merſkedej, enekrati, katirékrat; *Cro.* nikada, negda, kadkad; *Hg.* néha; *Dl.* nikada; *Bs.* nighda i nighda, kad i kad; *Sla.* kadgodii; *Rg.* ghjegòdi, kadagòdi, kadgodi, kadgodjer; *Rs.* **нѣкогда, иногда, временемъ**; niegdy *nonnunquam Cn. Th.*, bisweilen. Kiedy niekiedy z od czasu do czasu, z czasami, von Zeit zu Zeit. – 2. niekiedy, z przeszłego iakiegoś czasu, ehemals, vormals. Z króla Dawida z niekiedy żony Uryassowéy poszedł Salomon. *Sekl. Matth.* 1, z byłéy żony Ury:). Niekiedy były *Bh.* **nékdegdy**, *Vd.* nekedaishni.

*NIEKILKI, *NIEKILKA, *Bh.* **nékolik**, *Dl.* nikoliko; *Sr.* 1. **nekelko**; niektóre, kilka, einige. Niekilki czas, albo niekilka dni, *aliquantisper Mącz.* (*ob.* kilka). Palma z iedney pestki niedługo trwa, ale ich musi *niekielko wespołek wsadzić. *Sien.* 214. Zdrowo iest niekielko kęsów chleba rano zjeść. *Spicz.* 202.

NIEKISIAŁOŚĆ *Tr.*, *ob.* zakał. NIEKLEISTY, NIEKONTENT, NIEKORZYSTNY, NIEKRASNY, NIEKRUCHY, NIEKRWAWY, *ob. in Affirmatiuis.* NIEKRZECZY, z Niegrzeczy, *ob.* Grzeczy, Grzeczny. NIEKRZCZENIEC *ob.* Niechrzczeniec. NIEKSZTAŁT, NIEKSZTAŁTNY; *ob.* Kształt i t. d.

NIEKTO, *G.* niekogo; z ktoś, *Bh.* **nékdo**, *G.* **nékoho**, nakýj; *Slo.* **nédko**; *Sr.* 2. **nécht, nechto, nechten**; *Sr.* 1. **niechto, néchto**; *Vd.* nekak, nekakershni, negdu, kedu, htu; *Crn.* nekak, nekakshn, nekakershn; *Cro.* negdo, nekoi, nekoja, nekoje; *Sla.* kogod, gneko; *Dl.* niko; *Rg.* nikki, njekki, gnjekki; *Sla.* niki, nika, niko, *G.* nikoga; nikoi, nikoja, nikoje; koigod, kojagod, kojegod; *Ross.* **нѣкто**; jemand, ein gewisser, Einer. Stanął nad nim niekto z synów Joabowych. *Bud.* 2 *Sam.* 20, 11. Hetman woysko upomniał: teraz obiéduycie, ponieważ niekto tak z nas, iak z nieprzyiacioł, na onym świecie będzie wieczerzał. *Eraz. ięz. H.* 2, nieieden, mancher. NIEKTÓRY, – a, – e, iakiś, iaki taki, nie wszystek, nieiaki, *Bh.* **nékterý**; *Slo.* **nékteri**; *Sr.* 2. **nekotari, notari**, mlog (cf. mnogi); *Sr.* 1. **nekotre**; *Crn.* enekatir, enusakatir, nekatir; *Vd.* enkatir; *Cro.* nekoi, nekuliko, neki, nekoteri, nesteri; *Sla.* niki, nika, nikò, nikoi, nikoja, nikoje; *Rg.* njekki; *Rs.* **нѣкоторый**; *Ec.* **нѣкаковый**; einige, ein gewisser, ein; *plur.*, einige. Złączyła się Ruś niektóra z naszemi. *Bielsk.* 105, t. j. niektórzy Rusini, część ich). Od niektórych czasów siły Tureckie zmnieyszone. *Klok. Turk.* 203, od nieiakiego czasu). Przypomnieć dobrodzieystwo niektórego czasu możemy, ale skromniuchno. *Gor. Sen.* 557. Wacław był na królestwo Węgierskie od niektórey strony panów Węgierskich wybrany. *Strzyk.* 330. Był niektóry człowiek bogaty, a używał na każdy dzień. 3 *Leop. Luc.* 16, 20, ieden człowiek. 1 *Leop.*).

NIEKUNSZTOWNY, NIEKUPNY, NIEKWASZONY, NIEŁACNY, NIEŁAD, NIEŁADACO, NIEŁAGODNY, NIEŁAKOMY, NIEŁASKA, NIELĘKLIWY NIELENIWY, NIELICZNY, NIELITOŚĆ, NIELOTNY, NIELUBY, NIELUDNY, NIELUDZKI, NIEŁUSKOWATY, *ob. in Affirmat.*

NIELUSY, – a, – e, nieglażny, ungeſchickt (*obb.* tattig. Gnuśny i nielusy. *Kochow. Wied.* 11. Ah iakiś teraz nielusy, ah pse kurta! *Zab.* 13, 281 *not.* „niezgrabny".

NIELUTOŚCIWY, NIELZA *ob.* Lutościwy; *Lza.

NIEM *ob.* Nim.

NIEMA, NIEMASZ *Imperson.*; (nie było *Imperf.*) nie iest, nie znayduie się, nie istnie, nie staie, *Gall.* il n'-y-a pas, man hat nicht, es iſt nicht da, es iſt nicht vorhanden, es giebt nicht mehr; *Slo.* **néni**; *Crn.* nimàm; *Bh.* **nemeti**, *Dl.* nimati. *Hg.* nemlenni; *Rs.* **нѣсмь, нѣси, нѣсть, нѣсмы, нѣсте, несуть** (*oppos.* **имѣемся, имѣлся**, z il-y-a, z ma się, *ob.* mieć). I sam bóg nie bierze, gdzie niemasz. *Cn. Ad.* 282. *Hrbſt. Nauk.* e 4 *b.* *Rys. Ad.* 32. *Slo.* **tdè niſ't néni, ſmrt nè bere.** Raz zbywa nazbyt, a drugi raz niemasz nic. *Falib. Dis. P* 3. – §. *Cum Genit.* Grzechu niemasz, gdzie woli niemasz. *Sk. Zyw.* 1, 83. Cokolwiek dzieie się dobrowolnie, w tym krzywdy niema. *Xoll Liſt.* 1, 129. Z domu wychodząc, gdzie suczka? niemasz suczki, zginęła! *Gaz. Nar.* 1, 16. Niemasz teraz owych Zamoyskich, Zołkiewskich, Czarnieckich. *Cn. Ad.* 614. (*Conſtr. obs.* Ano niemasz kto posłużąc, niemasz kto pomogąc, niemasz kto ratuiąc, tylko one bydlęta zagrzewały onę niewinność nowonarodzonego. *Rey Pſt. D* 1, nie było komu posługiwać, nie było komu pomagać i t. d.) Jako iskra co wiatr poddyma, zgaśniesz, i iuż cię na świecie niemasz! *Zab.* 16, 194. Ludzie iako kwiaty, rozwiną się rano, a w wieczor ich niemasz. *Jabł. Tel.* 261. Nikogo niemasz na świecie, kogobyśmy nie mogli zwyciężyć. *Warg. Cez.* 77. Niemasz tego hultaia, coby iakiéy nie miał cnoty. *Teatr* 54 *d*, 9. Niemasz tu co ieść, pić, a nawet z kim gadać. *Zab.* 11, 191. U skąpego na końcu ięzyka siedzi: niemasz! *Cn. Ad.* 613. My mniemamy, czego na pewnym mieyscu niemasz, iakoby tego nie było. *Sk. Zyw.* 1, 83. Zgraia dzieci prosi chleba, dadź niemasz i kawałka komu. *Zab.* 16, 363. Chwali, a niemasz co. *Cn. Ad.* 73. Niemasz szczęścia tylko w bogu, niemasz pociechy, tylko w cnocie. *Kras. Pod.* 2, 76. – *§. *Conſtructio obsol.*; Nie za równo, według tego, iako *komu masz*, albo nie*masz*, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F* 2 *b.*, iak kogo staie lub nie). Na Turki się obraca, ale *niemasz go z to*, aby im bitwę miał dać. *Biel.* 419, *ob.* z to), niestaie go na to, nie ma sił). – §. Niemasz go, z nie iest przytomnym, nie iest doma, nie iest u siebie, er iſt nicht zu Hauſe, nicht da, nicht zugegen. Jeśliby kto przyszedł z obcych; powiedzieć, że mnie niemasz. *Teatr* 22 *c*, 14. Niemasz pana doma. *Cn. Ad.* 616, cf. gdy kota myszy nie czuią, bezpiecznie sobie harcuią). Janie! Pawle! kędy was bies? a niemaszże żadnéy bestyi! *Mon.* 65, 541. Pytam się, za co go niemasz? *Zab.* 13, 193. Poszła, niemasz iey, iuż nie obaczemy iey więcey. *Stas. Num.* 2, 129. Latają nakształt ptaszął, tu byli, tu ich nie-

niemasz, *Pilch. Sen. list.* 3, 344. Jedna polityczna pani sługom swoim to więc gani, Że skoro czego nie stało, *Niemasz* mowić się im zdało; Mówcie raczéy: *przebrało* się! Śle tedy po woźnicę dziewczynę, A że był odszedł od dworu, Wedle swéy pani humoru, Ukłoniwszy się iey dusza: *Przebrało* się i Matusia. *Pot. Jow.* 24. – §. Niemasz *cum sequenti infinitivo Actiui*, = niemasz przyczyny, man hat keine Urſache zu, man hat nichts zu ... Niemasz czego żałować, szanować, czekać etc.; = Mieleś czego czekać! Było czego żałować! Jest-ci czego szanować! Jest-ci djaska bronić! Djasek niech czeka! By on tego i owego chciał, bym go miał czekać. *Cn. Th.* – Niemasz na co odpowiadać. *Cn. Ad.* 495, cf. szkoda mówić. Niemasz czego słuchać. *ib.* 613. Niemasz mu co zadać. *ib.* 615. Niemasz się o co kłopotać. *ib.* 617. A rogi iakie? i to prawda! A skóra? Niemasz co mówić! *Teatr* 26 *c*, 115, bez nagany, bez kwestyi). Niemasz ufać komu. *J. Kchan. Ps.* 15. – §. *Niemasz*, – a, *m.*, *substantive; ludens verbo*: = niedostatek, Mangel, Nichthaben. Lepszy *Tomasz* (oto masz!), niż *Niemasz*; przeto bez odporu Kanclerz Sapieha wygnał *Niemasza* ze dworu; I chudzi z tym *Niemaszem* nie mieszkają radzi. Lecz ten pan znał, iż więcéy panom *Niemasz* szkodzi. *Jag. Gr.* 8 *b*. Nie lubię ia tego *Niemasza*. *Pot. Jow.* 24. Dowod od *Niemasza*, *argumentum negatiuum*. *Wład.*

NIEMAŁ *adv.*, bez mała, prawie, ledwo nie, *malem, o mało, ſchngefähr, faſt, *Sr.* 1. zkoroj, nimahle, cf. skoro). Marszałek zagaił sessyą w tych niemal wyrazach. *Dyar. Gr.* 373. Głupiemu służyć, w nocy jeździć, w karcie gospodarować, wszystko niemal za jedno. *Rys. Ad.* 16. NIEMAŁO, NIEMAŁY, NIEMARSZCZONY, NIEMARZNĄCY, *vide in Affirmat.*

NIEMCZYC, – iec, *plur.*, *Bh.* němcy: *Vd.* Niemshka deshela; *Crn.* Nemshku; *Bs.* Njemacka zemglja; *Rg.* Njemacka zèmglje, Njemska zemglja; *Cro.* Nemska zemlya; *Hg.* Nemet orszag; *Rs.* германія, нѣмецкая земля. Niemiecka ziemia, Deutſchland; wielki kray w środku Europy, z tytułem cesarstwa; dzieli się na 10 cyrkułów. *Dyks. Geo.* 2, 216. (w Niemczech; *Local.*). NIEMCZEĆ, – ał, – eie, *neutr. ndk.*, zniemczeć *dk.*, w Niemca się przemieniać, zu einem Deutſchen werden, Deutſches Weſen, Sitte, Manier annehmen; *Bh.* němčiti se, znětmčíti se. Zuacano iuż części Polski zruśniały, zniemczały. *Zab.* 10, 25. Zniemczały, – a, – e, *partic.*, *Bh.* znémčilý. *Bh.* znémčilosť *zniemczałość. NIEMCZURA, – y, *m.*, zgrubiale, *rubarznie*, = Niemiec, ein guter Deutſcher Degenknopf. NIEMCZYĆ *cz. ndk.*, sdiemczyć, przeniemczyć *dk.*, na Niemca, lub na Niemieckie przerabiać, deutſchen, verdeutſchen, umdeutſchen; *Vd.* nemshkovati. NIEMCZYK, – a, *m.*, *dem. nom.* Niemiec, ein junger Deutſcher, ein Deutſcher Junge; *Bh.* němečet; cf. Niemiaszek). – §. *herb*, tarcza wszerz przedzielona, w wyższéy części pół iednorożca czarnego, na dolnéy półkarpia; w hełmie biała kita, strzałą przestrzelona. *Kurop.* 3, 55, ein Wappen. NIEMCZYSKO, – a, *n.*, niezgrabny Niemiec; n. p. leniwe Niemczyska. *Teatr* 15 *c*, 64, *Pot. Pocz.* 551. – §. litościwie, = Niemczyzna, n. p. Nie Węgrzyn on, owszem pocaciwe Niemczysko. *Teatr* 11 *b*, 22. NIEMCZYZNA, – y, *ż.*, *Bh.* němčina, němčinka; *Slo.* Němčijna, Němčina. Niemieckie obyczaie, sposoby, język, literatura etc., das Deutſche, Deutſche Sitten, Sprache, Literatur ꝛc. NIEMECZKA, – i, *ż.*, *dem. nom.* Niemka, eine junge Deutſche. W Dresnie Niemeczki śliczne. *Teatr* 36 *c*, 9. – §. 2) kobietka niemowna, eine Ungeſprächige, die nicht viel ſpricht (*ob.* Niemy). I to nie dobrze, kochana niemeczko, Że nim się zbierzesz na iakie słoweczko, Drugaby tysiąc puściła na szrotę. Teraz milczenia nie mają za cnotę. *Zab.* 10, 402 *Zall.*

NIEMEN, – mna, *m.*, rzéka spławna w Litwie, u dawnych *Chronus*; gdy przechodzi za granice Pruskie, zowie się *Memelem*. *Dyk. G.* 2, 217, *Krom.* 75, *Bielsk.* 3, *Gwag.* 3, *Wyrw. G.* 20, der Fluß Niemen oder Memel.

NIEMĘSKI, NIEMĘTNY, NIEMĘŻATA, NIEMIANOWITY, NIEMIARA, NIEMIARNY, *vide in Affirm.*

NIEMIASZEK, – szka, *m.*, Niemczyk, ein kleiner Deutſcher. Niech się ia z tym *niemiaszkiem* ucieszę. *Teatr* 26 *b*, 27. Musiały niemiaszki tak mi skakać, iakem im zagrała. *Teatr* 15 *c*, 65. NIEMIEC, – mca, *m.*, *Boh. et Slo.* němec; od ne i gmę, gmęno miano. *Dobrowsk.*; *Sr.* 1. Nimz; *Crn.* Nęmz, Niemez, Nemaz; *Vd.* Niemez, Nemez, Niemis, Niemesh (niemez, = północny wiatr); *Cro.* Neméc; *Dl.* Nimac; *Hg.* Német; *Sla.* Nimac; *Bs.* Njemać; *Rg.* Njémac; *Rs.* германецъ, нѣмецъ; = Niemieco rodem, der Deutſche. Niemcy tak zwani, albo że naypierwéy nad *Niemnem* osiedli; albo że ten, który obudwóch języków nie umiał, był iak *niemy*, i przez znaki tylko się rozmawiał, albo nazwisko maią od *Nemetów*. *Klecz. Zd.* 29. Niemiec, że niemy iest do mowy Polskiéy. *Urs. Gr.* 325. *Miemce. *Kołak. Cat. A* 4. Kazimierz IV. Niemców z sąsiedztwa sprowadził, po dziś dzień pod prawem Magdeburskim osiadłych, i *głuchemi Niemcami* rzeczonych. *Mon.* 71, 202 = Stockdeutſche. Niemcowi dadź zrobić, a wszystko porządnie i iak naylepiéy zrobi. *Haur* 186. Niemiec dał się dla towarzysza obiesić. *Rys. Ad.* 43. NIEMIECKI, – a, – ie, *Bh.* německý; *Slo.* německí, německi; *Sr.* 1. Nimski; *Vd.* Niemshki, Nemshki; *Crn.* Nęmshke; *Cro.* Nemski; *Hg.* Németes, Nemetol; *Dl.* Nymszky; *Sla.* Nimacski; *Rg.* Njemácki; *Rs.* нѣмецкій, *Ec.* алама́нскій; Deutſch. Ocean Baltycki Niemieckim zowiemy. *Stryik.* 37, *Gwagn.* 6. Wiele słów Niemieckich mamy w języku naszym, których iuż nie mamy za Niemieckie, ale za Polskie. *Gorn. Dw.* 49. Niemiecki język. *Dowod. A b.* Węzeł Niemiecki służy do zrobienia kluczki w uszarh armatnych. *Jak. Art.* 3, 44. – Po Niemiecku *adv.*, Niemieckim sposobem, Niemieckim językiem, Deutſch, auf Deutſch, auf Deutſche Manier, in Deutſcher Sprache; *Vd.* Nemsku, ponemshken. – *Botan.* Groch Turecki, Groch Niemiecki *ob.* Fasola. (*Rs.* нѣмецкій инбирь obrazki, wiele ziego, ziele). – *Prov.* Jak na Niemieckim kazaniu tam siedziałem. *Cn. Ad.* 290, nie powiem nikomu co mówił; nie rozumiałem nic). NIEMIEĆ, – ał, – eie, *neutr. ndk.*, zniemieć, oniemieć *dk.*, *qu. v.*; *Cro.* nemem; *Rs.* нѣмѣть, онѣмѣть; niemym się stawać, stumm werden, sprachlos werden. Wierz mi, że przed twoiemi iaczyny niemieię. *Jabł. Tel.* 41. Z trucizny téy człek szaleie, choć nie umrze, ale iak bestya niemieie. *ib.* 117. Gdy przeciwność ustawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Pasł. F.* 265. Blednie trup skrzepły, amant zaraz nie blednieie? Milczy trup; a miłosnik nie

niemieć? *Tol, Sant.* 40, *Przyb. Luz.* 190. Zlayniecy zniemieli, I na szkodnika psy szczekać nie umieli. *Groch. W.* 260, Zniemiały, *Zniemiony*, zmilkły, verſtummt, ſtumm, n. p. Bez odpowiedzi dyszał tylko, i zniemiony upadł. *Przyb. Ab.* 226.

NIEMIEC, NIEMIENIE *ob.* Mieć. NIEMIERNY, NIEMIESŁANY, *ob. in Affirm.*

NIEMIERZA, imię Staropolſkie, *Erasmus, Jabl. Her.*

NIEMIESZKANIE, NIEMIESZKALE *adv.*, niebawnie, bez omieszkania, unverzüglich. Ja tam teraz zaraz iadę niemieszkanie. *Pot. Arg.* 293. Posłał go niemieszkale, aby iako ich w zamku wziął. *Warg. Wal.* 83 *et* 7.

NIEMIROW, - a, *m.*, miaſto w Bracławſkim. *Dyk. G.* 2, 217. - §. 2) miaſto w cyrkule Bełzkim. *ib.*, Name verſchiedner Städte; cf. mir.

NIEMKA, - i, *ż.*, *contumeliose* NIEMKINI, - i, *ż.*, *Bh.* nemkyně, němkyňa, *Slo.* Němkin'a; *Crn.* Nemshkùta; *Vd.* Nemshkutta; *Cro.* Nemicza; *Rs.* нѣмка, die Deutſche. Z synów iego ieden poiął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. Że niema iest do mowy Polſkiey, ztąd Niemkini abo Niemka. *Urs. Gr.* 325. Ryksa Niemkinia nie mogła cierpieć u dworu Polaków. *Nar. Hiſt.* 3, 288. Boiaźń okrutney niemkini była przyczyną książętom do ucieczki. *ib.* 2, 246. Niemkinie łaſkawe. *Morszt.* 9. One Niemkinie, których mężo Maryusz porasił. *Gor. Dw.* 263.

NIEMOC, - y, *ż.*, 1) *ob.* moc. - §. *2) *Bh.* nemoć, ničeduh; *Slo.* nemoc; *Rg.* némooch; *Cro.* nemòch; *Dl.* razbolenye; *Vd.* nemush, oslabetje, omedleuza, omedlavisa, omagauje; *Ross.* немощь, немочь, choroba, słabość, die Krankheit, Unpäßlichkeit. Wpadł w niemoc, i tak choro iechał do Pomeranii. *Bielſk.* 173. W niemocy człowiek sam sobie nie pomoże, trudno mu sobą władnąć i ciałem i myślami, które do bolu przyſtały. *Sk. Kaz.* 906. Wpadł w wielką niemoc, iż o zdrowiu iego zwątpiono. *Sk. Zyw.* 182. Skoro niemoc zemdli człowieka, podobny iest umarłemu. *Protas. Kont. C.* 4. Uzdrawiał Jezus wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4, „*not.* mdłość abo niedużość"). Krwawnice niemocą żydowſką zowią. *Sienn.* 401, Żółta niemoc, *Sleszk. Ped.* 98, = żółtaczka. Niemoc padaiąca, niemoc ś. Walentego, niemoc wielka, padaczka. *Spicz.* 236, *Sleszk. Ped.* 24. Zła niemoc go gnębi, co się nią klną chłopi, kiedy sobie łaią. *Rey Wiz.* 62, wielka choroba). Na drogach uſtawali, i biegunkami i czerwonemi niemocami marli. *Stryik.* 391. - §. *trausl.* kiiowa niemoc, n. p. Żaden swarów nie ma wszczynać, pod kiiową niemocą. *Gwag.* 307, pod karą kiiów aż do zachorowania; *Slo. Prov.* kto chodi po nocí, hledá ligoweg nemoci, *NIEMOCARZ, niemężny, niewaleczny, *imbellis. Mącz.*, *ob.* mocarz. NIEMOCEN, NIEMOCNY, - a, - o, 1) *ob.* Mocny. - §. *2) *Bh.* nemocen, nemocny; *Rg.* némochjan; *Cro.* nemochen; *Rs.* нѣмощный, немощь (*oppos. Ec.* безнедужный, = zdrowy), chory, słaby, krank, ſchwach. Niech przywiodą chorego niezleczonego, niech wzywaią bogów swych, aby bóſtwo swoie pokazali nad takim niemocnym. *Sk. Zyw.* 2, 66. Wpadłem był w wielką chorobę, a tak byłem bardzo niemocen w zamknieniu. *Baz. Hiſt.* 218. (*Slo.* nemochnik, = inwalid) NIEMOCNICA, - y, *ż.*, *Infirmaria. Klecz. Zdan.* 74, die Krankenſtube. *NIEMOCNIEĆ *niiak. ndk.*, zniemocnieć *dk.*, *Bh.* znemocněti, niemocnym się dawać, zachorować, ſlabieć, ungeſund werden, krank werden, erkranken. Jeśli grzmi tego miesiąca, tedy mnodzy ludzie *zniemocznieią. *Spicz.* 202. Czas ten niebezpieczny, nie zachowasz-li się od zimna, *zniemocznieiesz. *ib.* 202. *NIEMODZ, NIEMÓC, niemógł, niemoże, niemogę *med. ndk.*, *Niemagać *kontyn.*, (cf. modz, móc mogę), *Boh.* nemocněti; *Rs.* немочь, немогу, изнемочь, изнемогаить, *Ec.* немоществовамъ, chorym bydź, chorować (cf. oniemocnić się, rozniemodz się), krank ſeyn, kranken. (cf. *Ec.* могу, задѣрствую, cf. *Rs.* можется, могласа wieść się, powodzić się, n. p. ему худо можется źle mu się powodzi). Tak niemógł, że bliskim był śmierci. *Budn. Phil.* 2, 27. Ty będziesz niemógł wielką chorobą na wnątrze. *Leop.* 2 *Paralip.* 21, 15. Niektóry mąż, niemogąc na nogi, siedział, chromy z żywota matki swéy. *Bud. Act.* 14, 8. Czasu Hippokratesa mało ich było, coby podagrą niemagali, a to dla mierności chowania. *Kosz. Lor.* 119 *b.* Ci, którzy na kamień niemogą, od innych niemocy bywaią wolni. *Eras. Jęz.* 7 *b.* Zemdlałem i niemogłem *przezedni. 1 *Leop. Dan.* 8, 27. Niemogłem, a wyście mię nawiedzili: *Sekl. Math.* 25. Doktor gniewa się za to, gdy mu się powie, że chory cały niemoże, *Perz. Lek.* 76, że wszyſtkich sił pozbawiony leży). *NIEMOGŁY, - a, - e, który nie mógł, n. p. wprowadzili w cerkiew' pasterza, żadnego przystępu do niéy nie maiącego, i mieć *niemogłego. *Smotr. El.* 19, który go też i mieć nie mógł.

NIEMONOYCE, - oiec *plur.*, królewszczyzna w woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 217, eine Domaine in Littbauen.

NIEMOŚĆ, - ści, *ż.*, NIEMOTA, NIEMOWA (*Tr.*), - y, *ż.*, *Bh.* nemoſt, nemota; *Vd.* nemoſt, negovorezhnoſt, negovornoſt, mutaſtnoſt, mutaſtuſt; *Cro.* nemoszt; *Rs.* нѣмота, нѣмованіе, нѣмствованіе, безсловесіе, безсловесность; niemówienie, die Stummheit, Sprachloſigkeit. Ktoby zbyt tego ziela używał, niemość i mowy utracenie czyni. *Syr.* 457. Sok ten zbytecznie pity niemotę, a utracenie mowy przywodzi. *ib.* 455. Zapłakał i w niemocie długą chwilę ſtanie. *Przyb. Ab.* 214. Uczynił dziw wielki nad głuchym, i nad zarażonym niemotą człowiekiem. *Rey Pſ. Nn* 4, rozkazał się otworzyć oney głuchości i niemości iego. *ib. Mm* 2. Lew niemotę swą miłym gieſtem zaſtępuie, I za ratunek wdzięcznym mruczeniem dziękuie. *Tol, Sant.* 168. - §. b) *transfertur saepe ad significandas res viles, et nullius momenti, ut* matamina, błazeńſtwa, ſraszka. *Cn. Th.*, etwas Unbedeutendes, eine Kleinigkeit. Sad ma bydź ogrodzony i od przechodzenia bydła, albo i inszych niemot szkodzących. *Cresc.* 115, cf. nieme ſtworzenie, *brutum*. - §. 2) *personif.* niemowa, Niemota, - y, *m.*, niemówiący, niemy. *Tr.*, ein Sprachloſer, *Bh.* nima. NIEMÓWLA, - i, *ż.*, niemowienie; n. p. Złotoblaſknemi kryte ściany blachy, na których dzieła Jowisza z niemówli miderną ręką kunsztownie wyryte. *Zab.* 14, 16-, prawie do przemówienia). NIEMÓWLĘ, - ęcia, *n.*, NIEMÓWLĄTKO, NIEMOWIĄTKO, NIEMÓWIĄTECZKO, - a, *n.*, *dem.*, *Bh.* nemluvně, nemluvn'atko *infans, infantulus*, mlade, mlad'atko; *Slo.* nemluvnátko; *Sr.* 1. neritjne djezje; *Rag.*

ceddo; *Ec.* младéнчество, ein Kind, das noch nicht reden kann, ein noch kleines Kind, ein Säugling. Niemowiątko, dziecię, ktore ieszcze mówić nie może, od Czechów wzięte słowo. *Mąsz.* Powoli się niemówlę w żywocie macierzyńskim wzmaga. *Kras. Liſt.* 117. Herod kwiląco od piersi macierzyńskich wyrwane ścina niemówlęta. *Pocicy* 218. Od ſtrachu wielkiego, niemowlęta (oniemieli), ięzyk się próżny za zębami pląta. *Wád. Dan.* 81. Znaki poiawiły się w Rzymie, świeże dzieciątko mówiło głosem, będąc niemówlątko. *Chroſt. Fars.* 161. I niemowiątka maluchne iego cześć opiewały. *Bzow. Roz.* 77. Należli niemówniątko położone w iasliſkach. *Gil. Koz. Cc* 5. Jak niemówiątko wychowywać. *Petr. Pol.* 2, 250. Mleko własney matki przyrodzeniu niemówiątka bardzo służy. *Sien.* 164. Niemowiątko do rąk oddaią mamczynych. *Otw. Ow.* 365. Nowochrzczeńcy nie pozwalaią, aby niemówiątka do krzty należeć miały. *Salin.* 6, 128. Niemówiątka ochrzczone, gdy iuż dorosną, biorą bierzmowanie. *Karnk. Kat.* 158. Jakie kwilenia o niemowiąteczko, Jakie kwilenia małe dziecineczko. *Groch. W.* 363. NIEMOWLĘCY, - a, - e, NIEMOWLI, - a, - e, niemogący ieszcze mówić, *Cro.* negovorech, noch nicht reden könnend. Wiek niemowlęcy. *Pilch. Sen. liſt.* 372. Człowiek w ſtanie niemówlęcym przebywa pospolicie lat dwa. *Zool.* 284. Gdym się ledwo na ſtopkach niemówlich mógł wspierać . . . *Zab.* 3, 289. NIEMOWLĘCTWO, - a, *n.*, niemówienie, das Nichtreden, die Sprachloſigkeit. Nie cieszy niemowlęctwo Chryſtusowe wielomównych, nie cieszą łzy chychotków. *Birk. Cl. K.* 60. - §. b) wiek niemówlęcy, die ſprachloſe Kindheit; *Sło.* nemyſlivnoſt. Częſtokroć towarzyſtwu ludzkiemu wiele złego przyniosły te osoby, którym niemówlęctwo dziatek poruczone było. *Mon.* 65, 101. Niechciał się ani w niemówlęctwie swym wczasować. *Birk. Dom.* 4. - §. c) niemówlęctwo, *collect.*, = niemówlęta, ſprachloſe Kinder, die noch nicht reden, Säuglinge. Wymordowali starzyznę i niemowlęctwo. *Nar. Hiſt.* 5, 206. NIEMOWNY, NIEMOŻNY etc., *in Affirmatiuis*, *NIEMOWY, NIEMY, - a, - e, *NIEMO *adv.*, *Bh.* němý, *subſt. Bh.* nima; *Sło.* němi, němý; *Sr.* 1. niemy, němé; *Sr.* 2. nimi; *Vd.* nem, negovorezhen, mutaſt, mutis, mutez, mutaſtnik; *Crn.* mutaſt, muta; *Cro.* ném, nemak, mutavecz; *Hg.* néma; *Sla.* nim; *Rg.* njém, njemaz (cf. Niemiec), mukli (cf. milknąć); *Bs.* nimmimaç; *Ross.* нѣмый, нѣ́мъ, нѣмко, нѣмминрь, нѣмо, безсловéсный, безслóвно; co nie może mówić, ſprachlos, ſtumm. Człowiek niemy, który gadać nie może. *Chel. Pr.* 24. Niemy z przyrodzenia syn Krezusa, widząc oyca w niebezpieczeńſtwie, przerwał związkę swego ięzyka. *Groch. W.* 2. Ja szukam dla siebie żony niemey, któraby nic gadać nie umiała. *Boh. Kom.* 2, 105. Na śpiewanie iego Cerberus ſtogłowy, ſtaie się niemowy. *Petr. Hor* 2 *B* 4 *b*, umilkł). Niemym być. *Rs.* нѣмовать, нѣмомовать, нѣмомствовать; *Ec.* нѣмомствовáти, неиспрáвно говорить, блекотать, момотать. - §. niemy, gadać nie chcący, nie lubiący, n. p. sędziowie, aby nie byli dla darów ślepymi, abo niemymi. *Kosz. Lor.* 162. Niemym czynię. *Cro.* nemoga chinim, *Hg.* némitom). Głucho o tym piszą, mówią, = niemo. *Cn. Th.*, *perobscura eſt fama*, man ſpricht ganz dunkel (dumpf) davon. Zaboycy ani osobność niema wyiawiła, ani noc ślepa wydała. *Siem. Cyc.* 490, cf. głuchy). - § Niema mowa, = migi, Gebärdenſprache. Pokoiowi w szaraiu wymyślili niemą mowę, wyrażaiąc sobie ruszaniem oka, nogi, ręki, palca, ciała wszyſtkiego, sukni, nayſkrytsze. taiemnice. *Klok. Turk.* 43, *ib.* 44. Seym 1717 odprawił się w siedmiu godzinach, że na nim przeczytano tylko umowione wprzody uchwały; nazwano go *niemym*, że wszyscy w milczeniu czytania słuchaiąc, nie mieli wolności odezwać się. *Skrzet. P. P.* 1, 251. - §. Niema ryba, = odgłosu nie wydaiąca, nie odzywaiąca się, n. p. Tak całą gębą Kokles prawił, A tyran iako niema ryba siedział. *Zab.* 15, 264, ſtumm wie ein Fiſch; *Sło.* nemí gako riba. Głos po obszernéy rozlega się sali, A ludzie iako nieme ryby ſtali. *Zab.* 15, 256. - Żaba niema albo paraszywa albo ziemna. *Syr.* 430, = ropucha, die Kröte. - *§. *Twarz niema, beſtya niema, = bezrozumna, *bezumna, das unvernünftige Thier; *Vd.* nemu shivinzhe; *Cro.* nemo sivinche *brutum*). I beſtye i nieme twarzy i drzewa i ziemia nas potępią. *Sk. Kaz.* 238. Roſtropni ludzie do ſtanu małżeńskiego idą, nie iako nieme twarzy. *Sk. Kaz.* 51. Człowiek ieſt daleko wyższéy doſtoyności, niż twarz niema. *Gorn. Wł. T* 4. (cf. twarz). Bozkie i ludzkie prawa wywróciwszy, iako bydlę, iako twarz niema, żyie. *Gor. Dz.* 80. Nieme pospólſtwo. *Biel. Sw.* 127, nierozumne). - Niema ziomia, = nieczula. *Cn. Th.*, gefühllos, unempfindlich, leblos. Przez sprosnéy czarownicy sprawę Odmienił w nieme drzewo człowieczą poſtawę. *P. Kchan. Orl.* 157.

= NIENACKA *adverb.*; *a) nieznacznie, po malu, unvermerkt, allmählig. Staraycie się, abyście głupſtwo sobie przyrodzone = *nienaczka ſkładali. *W. Poſt. W.* 52. - - §. b) = nieobaczka, = nagła, bez wieści, unverſehens, unbemerkt, plötzlich; *Bh.* ponenáhlu; *Sr.* 1. newadli; *Crn.* nanaglèma; *Vd.* nanaglem, bres nadjanja, nesnanze; *Cro.* iz nenada, iznevarcze, znevarcze, znenadcanya; *Rg.* iznenadke, znenádke, nenádno, nenádano, necekkáno (*Rg.* nenàcka, nenáda, = przypadek; nenaačan, nenàdni *inopinatus*; *Bs.* iznenadi, odnenadi, s' nenadi, s' nenadke, nenadno (*Bs.* nenadka *accidens*, nenadni *improvisus*); *Sla.* iz nenada; *Rs.* невзначáй, внезáпу, изневѣ́стъ, ненáчаянно; *Ec.* незáпно, внезàпу. W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się niespodziany gość z nienacka z obozu wyszłych napada. *Pilch. Sall.* 212. Oddalmy się, a potym przyydziemy z nienacka. *Teatr* 51, 7. Trzeba go zażyć w téy mierze z nienacka. *ib.* 33 *d*, 17. Zebrawszy resztę swoich, wpadł na nieprzyiaciela z nienacka. *Teatr* 51 *d*, 86, *ib.* 18, 153. Z nienacka i milczkiem do domu powracaią. *ib.* 7 *c*, 39. Rękopisma iego przeglądaiąc, napadłem z nienacka na sonnet Francuski. *Mon.* 75, 705, przypadkiem, zufällig). Darmy Wc Pan, żem go z nienacka nie poznał. *Teatr* 30 *c*, 15 t. j. od razu, lub też przez prędkość.

NIENACHYLONY, NIENACIĄGNIONY, NIENADZIAŁY, *NIENADESZNY, NIENAGABNIONY, NIENAGANNY, *vide in Affirm.*

= NIENAGŁA, *ob.* = nagła, nagły, nagle,

NIENAGNIECIONY, NIENAGNOIONY, NIENAGRODNY, NIENAKAŻONY, NIENAKŁONNY, NIENAKRĘCONY, NIENAKRYTY, NIENALEZISTY, NIENALEŻNY,

NIENAMULNY, NIENAPEŁNISTY, NIENAPSOWANY, NIENARUSZONY, NIENASIADŁY, NIENAŚLADOWNY, NIENASYCONY, NIENASYTEK, *vide in Affirm.*

NIENAWIDNY *ob.* Nienawiśtny. NIENAWIDZIEĆ, nienawidział, nienawidził, nienawidzieli, nienawidzi *czyn. ndk.*, *Bh.* ненавидѣти, заневрѣти; *Sr.* 1. hraniu (cf. chronić), hidzicj (cf. hydzić); *Vd.* sourashiti, sovrashit, navidlivati, *Sla.* zlobiti; *Crn.* shertiti, sovrashem, sovrashiti; *Bs.* nenaviditi, mrriziti (cf. mierzić), zlobiti; *Rg.* nenâviditi; *Cro.* nenavidem, odurjavati (cf. od..rzyć), nazlobujem, nasztorujem; *Rs.* ненавидѣть, возненавидѣть, ненавижу, враждовать, лиходѣйствовать; *Ec.* ненавижду, ненавиствовать, ненавистничать; *oppos.* nawidzieć; *etym.* widzieć, c. *Lat.* inuidere, videre); nienawiść, gniew taiemny przeciw komu chować, nienayrzeć, einen haſſen. Niech nienawidzą, byleby się bali. *Pilch. Sen.* 90, *oderint, dum metuant*). Nienawidzi go, chroni się go, iak czego złego; utopiłby go w łyżce wody. *Cn. Ad.* 627. Te miłuiesz, co cię nienawidzą, a masz w nienawiści te, którzy cię miłuią. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 6. Nienawidzę równie rozpuſty, tak iakem ią przedtym nawidził. *Mon.* 70, 124. Jako nieważny swowolna niewiasta żony poczciwey, tak będzie nienawidzieć sprawiedliwość nieprawości. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 50. — §. *2) nienawidzieć komu co abo czego, z zazdrościć. *Tr.*, beneiden. NIENAWIŚĆ, – ści, ż., *Bh.* ненавиśть; *Sr.* 2. gramota; *Sr.* 1. bramota (cf. *Ger.* Gram); *Crn.* naviſt, navidlivoſt, zhertje, sovrashtu; *Vd.* sourashtvu, sourashnoſt, sovraſtvu, savrashtvo, obsourashba, obsourashtvu; *Dl.* omraza, nenavidoszt, zavidoszt; *Cro.* nenavidnoszt, nazlob, zloba, merzenye, nasztor, jál; *Rg.* nenâvidos, navidos, omraza, zlobba (cf. złość); *Bs.* nenavidóſt, mrrisochja; *Rs.* ненавидѣніе; *Ec.* возненавидѣніе; zawiść, gniew długo chowany, der Haß, die Feindſchaft. Uwaga nieprzyiemności, ktorą nam rzecz iaka może uczynić, daie nam wyobrażenie nienawiści. *Cyank. Log.* 39. Nienawiść ieſt iawne niemienie w miłości bliźniego. *Gil. Pſt.* 173 *b.* Wzaiemna obopolna nienawiść *Rs.* усо́бица. W równey Atryd Alexandra nienawiści miał, iak skonanie. *Dmoch. Jl.* 1, 84. Nienawiść naydzie winę, i do krzywdy przyczynę. *Cn. Ad.* 627. Nienawiść wszyſtko we złe obraca. *ib.* 628, nienawiść złym cudzem się chłodzi, choć iey to samey równo szkodzi. *ib.* Nienawiść iakąś warzycie w sobie przeciw Cesarzowi. *Bals. Sw.* 2, 581. Otworzyſta nienawiść. *Birk. Kant. C.* 2. — §. Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a ze sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. Iiſt.* 354, ohydę, materyą, pochop do nienawiści). — §. b) zazdrość, *Crn.* nid, *Vd.* nijd, ponijdanie, Neid. Biſkupi przez nienawiść Jezusa na więzienie wydali. *Sekl. Marc.* 15, „*not.* zazdrość". Nienawiść nigdy od bogactw i kredytu nierozdzielna. *Nar. Hiſt.* 4, 125. NIENAWIŚNIK, NIENAWISTNIK, – a, *m.*, NIENAWIDCA, – y, *m.* (*Smotr. Ap.* 9.), *Bh.* ненавиśтникъ; *Crn.* navidliynèk; *Vd.* navidleuz, navidnik, pervisnik, nevoshliv'z, sourashnik; *Sr.* 1. hranetnik, hrannik; *Rg.* nenávidnik, zlobotnik; *Bs.* nenavidnik, *Cro.* nenavidnik, nazlobnik, jalnik, *Rs.* ненавиśтникъ, лиходѣй; nienawidzący kogo, der Haſſer. Nienawiśniki moie wygubię. *Bud* 2 *Sam.* 22, 41, *Bud. Ps.* 55, 12. Nienawiśnicy nasi. *Veryſ. pr.* 27; *w rodz. żeńſk. Vd.* nevoshliv'ka; *Rs.* ненавиśтница, лиходѣйка. NIENAWISTNY, NIENAWIŚNY, NIENAWIDNY, – a, – e, NIENAWISTNIE, Nienawiśtno *adv.*, – §. *actiue*, nienawiść ku drugim maiący, nienawidzący, *Crn.* navidliv, navoshliv, sovrash; *Vd.* navidliv, nidik, nevoshezh, kiri navoshi, obsourashen, ysourashliu, oserditliu, oſtuden, oduren, sperſkau; *Cro.* nenavidni, nazloben, jalën; *Sla.* nenavidijv; *Sr.* 1. hramné; *Rs.* ненавиśтный, ненавиśтливый, ненавидящій, лиходѣйный, gehäſſig, haſſend, voll Haß. Puchacze nienawidne. *Banial. ſ.* 3. Walery cię kocha, i ty nie ieſteś mu nienawiśtną. *Teatr* 14 *c*, 49. — §. *paſſiu.* nienawiśtny, którego drudzy nienawidzą, niemiły, nienawidzony. *Sr.* 1. żadſpené; *Vd.* savraschen; *Bs.* mrrisecch, mrrisgliv; *Rs.* ненавидимый, verhaßt. Jeſteśmy nienawiśnemi u wszech ludzi, i przeto nas morduie świat. *Baz. Hiſt.* 85. Rzecz ta wydaie się bardzo cierpko i nienawiśtno, bo krewkościom ludzkim nadzieię odbiera. *Pilch. Sen.* 97. Godny nienawiści *Ross.* достоненавиśтный.

NIENAYRZEĆ, NIENAŻRZEĆ, – ał, – eli, – y, *cz. ndk.*, (*Etym. obsol.* *'irzeć, źrzeć, zhqd'poyrzeć, wzrok, źrzenica, zayrzeć); nienawidzieć, *Lat. inuidere*, haſſen. Garncarz garncarza nienayrzy. *Modrz. Baz.* 260. Paszoły robotne nierobotnych nienaźrzą. *Cresc.* 601. Nienaźrzeliście mię, i wygnali z domu oyca mego. *Leop. Jud.* 2, 8. Każdy, który nienayzrzy brata swego, mężobóycą ieſt. 1 *Leop.* 1 *Jan.* 3, 15. Katylinę każdy szlachecki człowiek nienayrzał. *Kosz. Cyc. B* 2 *b.* Nienayrzał Absalon Ammona, o to iż zgwałcił siostrę iego. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 22. Jehowo nienayrzyesz wszech działaiących próżność, *Bud. Ps.* 5, 5. Człowieka zdradnego Pan Bóg będzie nienayźrzał, *abominabitur. Wrob.* 9. Niemoc nieuleczona, kiedy chory lekarſtwa nienayrzy, i nim się brzydzi. *Karnk. Kat.* 217. Jeśli tych, którzy nas kochaią, będziemy mieć w nienawiści, a z temi co poczniemy, którzy nas nienayrzą? *Bud. Ap.* 111. Z temi, którzy pokoiu nienayźrzeli, spokoyniem się chował; a wszakże tak ma cnotliwy król żyć z temi, którzy pokoiu nie lubią. *Weresz. Rgl.* 26. Gniew, nienayrzenie etc. *W. Poſt. W.* 212, cf. zazdrość.

z NIEOBACZKA *adverb.*, nieobacznie, z niepoſtrzeżenia, z nienacka, niespodzianie; *Cro.* znevarcze, znenadeanya, unverſehens, unvermuthet. Jedli, pili, aż z nieobaczka przyszedł na nich potop. *W. Poſt. W.* 420. Z nieobaczka nań zaiechał huf nieprzyiacielski, uczyniwszy nań zasadzkę. *Radz.* 1 *Macch.* 2, 68. Z nieobaczka nastąpiwszy nań gwałtem, wywlekli go na ulicę. *Birk. Dom.* 66, *ob.* bez wieści). Aniołowie *wyzbierali kamyki na drogach iego, aby się z nieobaczka nie obraził w nogę swoię. *Rey Zw.* 69. Nie chcąc z nieobaczka co niesprawiedliwego czynić. *Petr. Et.* 393. Romulus z nieobaczka z oczu ludzkich porwany. *Tal. Fl.* 5. NIEOBACZNY, NIEOBECNY, *NIEOBEL, NIEOBESZŁY, NIEOBJĘTNY, NIEOBŁĘDNY, NIEOBŁUDNY, NIEOBRAŻNY, NIEOBRONNOŚĆ, NIEOBRONNY, NIEOBROSŁY, NIEOBROTNY, NIEOBRUSZNY, NIEOBRZĄDNY, *vide in Affirm.*

NIEOBRZESKA, – i, ż., NIEOBRZEZEK, NIEODRZE-

ZEK, - zka, *m.*, obrzezek, odrzezek, obrzeſka, napletek. *Budn., qu. v.*; *praeputium*; n. p. Jak się urodzili, dotąd w nieodrzeſku byli, ani ich żaden na drodze nie był obrzezał. *W. Josue* 5, 7, *Bh.* neobtîšla; *Ross.* крайная плоть, залупа; die Vorhaut. Obrzezować będziecie ciało nieobrzeſki waszéy. *Radz. Genes.* 17, 11, „*not.* t. j. ſkorka, która okrywa członek mężczyńſki", *ob.* Przedſkorek. NIEOBRZEZANIEC, - ńca, *m.*, Nieobrzezany (*oppos.* żyd, cf. Mahometanin), ein Unbeſchnittner; *Bh.* neobtězanec. Wydali Jezusa poganom, nieobrzezańcom, aby od ich ręku umarł. *Sk. Kaz.* 162. Pobiymy tych nieobrzezańców. *W.* 1 *Reg.* 14, 6. Obrzezany kto ieſt, niech ſię nie czyni nieobrzezańcem. *Bud.* 1 *Cor.* 7, 18.

NIEOBUCZONY, NIEOBWAROWANY, NIEOBYCZAYNY, NIEOBŻAŁOWANY, NIEOCHĘDOGI, NIEOCHĘDOŻNY, NIEOCHOTNY, NIEOCHRONA, NIEOCIĘTY, NIEOCIOSANY *ob. Affirmativa.* NIEOCIOSANIEC, - ńca, *m.*, t. j. nieociosany co do obyczaiów. *Tr.*, nieokrzesany, ein Ungeſchliffner; *nieuczosaniec. *Mącz.*

NIEOCZEKIWANY, NIEODARTY, NIEODBITY, NIEODBYTY, NIEODETCHNIONY, NIEODERWANY, NIEODISKANY, NIEODKUPNY, NIEODMIENNY, NIEODMYTY, NIEODPŁACONY, NIEODPŁATNY, NIEODPORNY, NIEODPOWIEDNY, NIEODPRAWIONY, NIEODPROSZONY, NIEODRODNY, (NIEODRZEZEK *ob.* Nieobrzezek), NIEODSTĘPNY, NIEODWŁOCZNY, NIEODWOŁANY etc., NIEOKREŚLNY, NIEOKREŚLONY; *vide in Affirmat.*

NIEOKRZESANIEC, - ńca, *m.*, człowiek nieokrzesany co do obyczaiów, nieulizany, grundychwał, nieuczesaniec, ein Ungeſchliffner; *Rs* мужикъ, мужицкій, мужичій. NIEOKRZESANY, NIEOMYLNY, NIEOPAŚNY, NIEOPATRZNY, NIEOPŁUKANY, NIEOPOWIEDNY, NIEOSZACOWANY, NIEPAMIEĆ, *NIEPEWNIK, *NIEPEWCA, NIEPIŚMIENNIK, NIEPOBOŻNIK, NIEPOCZESNIK, NIEPOGODA, NIEPOGODNY, NIEPOKALANY, NIEPOKOIĆ, NIEPOKOY, NIEPOLITYKA etc. etc., *vide in Affirmativis.*

NIEPOŁOMICE, - ic *plur.*, miaſto w woiew. Krakowſkim, ſławne łowami królów Polſkich. *Dyk. G.* 2, 217, eine Stadt in der Woiw. Krakau. NIEPOŁOMSKI, - a. - ie, n. p. puszcza Niepołomſka, Niepołomicer; NIEPOŁOMCZYZNA, - y, *f.*, grunta do Niepołomic należące, das Niepołomicer Revier.

NIEPOMIARKOWANY, NIEPOMIERNY, NIEPOMNY, NIEPOMYŚLNY, NIEPOPŁATNY, NIEPOPRAWA, NIEPOPRAWNY, NIEPORZĄDEK, NIEPOSŁUSZEŃSTWO, NIEPOSŁUSZNY, NIEPOSTRZEGŁY, NIEPOSTRZEŻENIE, NIEPOTEMNY, NIEPOZNAKA, NIEPOZWOLONY, NIEPOŻYTECZNY, NIEPOŻYTEK, *vide in Affirmatiuis.*

NIEPR rzeka; *ob.* Dniepr.

NIEPRAW, *NIEPRAWIEC, NIEPRAWDA i t. d., - - NIEPRZYIACIEL, NIEPRZYIAŹNY, NIEPRZYIEMNY, NIEPRZYSTĘP, - NIERĄCZY, - - NIERÓWNIA, - NIEROZJĘTNY, - NIERYMOWNY etc., *vide in Affirmatiuis.*

NIERZĄD, - u, *m.*, brak porządku, NIERZĄDEK, - dku,

m., die Unordnung; nieporządek, nieład, n. p. Układ ten móy szczypaią, nazywaiąc go nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groſ. Obr. pr.* I w nogach błąd, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D.* 4, kiedy piianemu w głowie szumi, nogi ſię plączą). I w nierządzie iakiś rząd bydź musi. *Cn. Ad.* 283. (*Bh.* nêřad *confusio, sordes, coenum, pediculi*; *Rs.* непорядок; *Sr.* 1. nêřad plugaſtwo, brud, gadzina, owad). - §. *praesertim* brak rządu kraiowego, anarchiia, Anarchie, Mangel einer ordentlichen Regierung. Nierządem Polſka ſtoi, nie źle ktoś powiedział, Lecz drugi odpowiedział, że nierządem zginie. *Opal. sat.* 89, *Falib. R.* 3, *Gor. Wł. b.* 4. Mniéy nam szkodliwy był nierząd, gdy z rządności żaden chlubić ſię nie mógł naród. *Zab.* 16, 170. Był czas, kiedy błąd ślepy nierządem ſię chlubił, Ten nas nierząd o bracia, pokonał i zgubił! *Kras. Sat.* 16. Czasem ſię rząd nierządem naprawuie, zamieszanie i bunty wprawuią w ryzę zepsowane rządy. *Klok. Turk.* 13. Wielu rząd nierząd. *Cn. Ad.* 237. - §. 2) nierząd życia, nierządne cielesne życie, rozpuſta, psoty, nieczyſtości, Ausſchweifungen, ein unordentliches, liederliches Leben, Hurerey, Unzucht. Nierząd z wolną s, porubſtwo. Nierząd z krewną, z powinną, s kazirodztwo. - Nierządu patrzyć, nierządem ſię bawić, *o mężczyznie*, cielesność z białogłową pełnić; *o białéy głowie*, s na nierząd ſię udadź. *Cn. Th.* Mąż dopuścił żonie swéy z kim innym nierządu patrzyć. *Chełm. pr.* 78. Są rodzice, które córki swe do nierządu sami przyprawuią. *Petr. Ek.* 25. Ewanieliia żąda po nas, nietylko żebyśmy cudzołoſtwa, ani żadnego nierządu nie płodzili, ale też złemi pożądliwościami ſię nie mazali. *W. Poſt. Mn.* 303. Niewiaſta iedna niewſtydliwa iawnie do niego przyszedłszy, zapłaty ſię za nierząd upominała, mówiąc fałszywie, iakoby iéy ku lubieżności swéy cielesnéy używał. *Sk. Żyw.* 2, 338. Nierządu chowanie, s ruſiańſtwo; - Nierząd trzymać, s ruſańſką trzymać. NIERZĄDNICA, - y, *f.*, wszetecznica, ein unzüchtiges Weib, eine Hure; *Sr.* 1. nabława; *Crn.* zônta; *Es.* женища, женщина непотребная. Nierządnica iednego, s nałożnica, kawalerka). Z maiętnieyszych, który małżonkę poczciwą maiąc, nie ma nierządnicy iakiéy, nie maią go za kawalera dobrego. *Star. Ryc.* 35. Nierządnica, która ſię przeto ſtroi, aby ſię podobała ludziom, a o bogu ani myśli. *Dambr.* 361, cf. kokietka, cf. zalotnica, umizgalſka). Nierządnica pospolita, iawna, bądź w domu nierządnym, bądź indzie mieszkaiąca, każdemu powolna, *lupa. Cn. Th.*, *ob.* kurwa). NIERZĄDNICZY, - a, - e, do nierządnicy należący, Huren-s. Ona bez wſtydu, ſkromną w ſtroiu ieſt z widzenia, Ty nic nierządniczego niemasz krom odzienia. *Min. Aus.* 22. Nierządniczy dom, pełen nełżywości i hańby. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 235, *ob.* zamtus). Nierządniczy sługa, s ruſan. - Nierządniczo, - ego, *n.*, *subſt.*, nierządnicy zapłata, Hurenlohn. NIERZĄDNIK, - a, *m.*, wszetecznik, nierządu patrzący, *Cro.* lotér; *Dl.* prelyubodelnik; ein Unzüchtiger, ein Hurenbold. Nierządnik w zachowywaniu i w używaniu ma, czego i bozki zakon i ludzkie prawo broni. *Smotr. Ex.* 51. Nierządniki, iż ciałem grzeszą, na ciele też rozmaitych bolów, Włoſkiego łamania, sprosnych bolączek doſtawiaią. *Gil. Pſ.* 54. Był bez wſtydu i czoła cudzołożnik, nierządnik, koſtera, dóbr oyczyſtych utratnik. *Pilch. Sall.* 28.

Nierządnik i cudzołożnik królestwa niebieskiego nie osiągnie. *Karnk. Kat.* 345, *Bach. Ep.* 58. - Nierządnik pospolicie rozrzutny. *Cn. Ad.* 643. NIERZĄDNOSC, - ści, ż., nałóg nierządu, nierząd, wszeteczeństwo, Unzucht; *Bh.* nezřízenosť. Pijanica snadnie się dopuści wszelakiey nierządności. *Star. Ref.* 48. Miernością nierządności zwyciężamy. *Wrobl.* 201. NIERZĄDNY, -a, -e, NIERZĄDNIE *adv.*, *Bh.* neřádný, nieporządny, unordentlich. Tak to idzie u nas ten nierządny porządek. *Klon. Fl. B* 4. Kto nierządnym w domu, niepodobna aby miał bydź rządnym w Rapltéy. *Petr. Ek.* 2. - §. b) wszeteczny, unzüchtig. Nierządnéy niewiasty głowa iéy synowi nierządnie narodzonemu płacona bydź ma. *Vol. Leg.* 1, 26. Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zrodźże z niéy syny psotliwe. 1 *Leop. Ozeasz.* 1, 2. Wystawiona nierządna każdemu do kupu, Szuka nędznego ciałem niewolniczym łupu. *Hul. Ow.* 68. Gdy widział, że żona iego z nierządną iedną, co niewolnicą przedtym była, gada, rozwiódł się z nią. *Warg. Wal.* 200. Nierządny dom, z zamtuz, Hurenhaus, burdel). Ja cię do domu nierządnego na iawną sromotę i utratę panieństwa twego poślę. *Sk. Żyw.* 1, 47. NIERZĄDORAYCA, - y, *m.*, rufian. *Wlod.*, zamtuznik. der Hurenwirth, der Kuppler.

NIERZESKI, NIERZETELNY, *vide in Affirm.*

NIERZKĄC, NIERZEKĄC *adverbial.*, *Bh.* nerczil; *Sr.* 1. nicz yeno; cóż dopiero, ani myślić, *nedum*, geschweige denn. Zalotnik iéy, choćby wielkim panem był, nie mógłby iéy kosztu dostarczyć, nierzkąc, żebyś ty mógł. *Cn. Th.* Ani poyrzy na te towary, nierzkąc aby ich miał potargować. *Grod. Dis. D.* 4. Przodkowie prawowali się na iednym wózku ieżdżąc, nierzkąc żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Przyrodzonéy i przystoynéy pożądliwości nie zakazuie bóg, nierzkąc aby zakazywał duchownéy. *Karnk. Kat.* 371. - §. b) nierzkąc, ale i, z nie tylko, ale też, nicht nur, sondern auch. Sami z siebie nic dobrego nierzkąc uczynić, ale ani pomyślić nie możemy. *W. Pst. W.* 118. Nierzkąc zabić, ale i gniewać się na brata swego, grzechem. *W. Post. Mn.* 303. Tak go grzech trapić nie przestanie wszędzie, że nierzkąc dom, ale i rozum utraci. *Otw. Ow.* 367.

NIESĄDOWNY, NIESAMORODNY, *vide in Affirmat.*

NIEŚĆ, niosł, nieśli, niesie, niosę *cz. ndh.*, *Bh.* nésti, nesl, nesu; *Slo.* nésť, nesu; *Sr.* 2. nasći, nasł, nasu, nosiśch; *Sr.* 1. neśći, nesł, nesu, nesem, noschći, nosem, noschu; *Crn.* nęsti, nęsl, nêsem, nosèm, nositi, nosil; (*Crn. obsol.* nûdem); *Vd.* nesti, nésem, nesel, nositi; *Bs. et Sla*, nositi; *Rg.* nossiti; *Dl.* nositi; *Cro.* nesti, nesem, nositi, nôsim, vjédam; *Rs.* несмь, несу, носима, ношу; *Hbr.* נשׂא *nasa* tulit; cf. nosić *continuat.*, Nasnć *frequ.*, dźwigaiąc sobą z mieysca ruszyć, tragen. Wszystko przygotowawszy, co mieli nieść w drodze, żegnali Tobiasza. *W. Tob.* 5, 22, potrzeby na drogę. *Bibl. Gd.*). Człowiek o dwu tylko nogach iest, na których się nosi. *Sak. Pr.* 4. Nieść co gdzie, z przynosić, zanosić, bringen, herbey tragen, (getragen bringen), hin tragen. Dobra wieść, kiedy niosą ieść. *Rys. Ad.* 12. - *transl.* bringen. Każdy swóy ukłon niesie, każdy bije czołem. *Zab.* 15, 17 *Kniaź.* Nieście chwałę mocarze Panu mocnieyszemu, Nieście chwałę królowie, krolowi więtszemu! *J. Kchan. Ps.* 38. Co niesiesz nowego? *Past. F.* 63. Jakoście mu pierwey złą nowinę o moiéy śmierci przynieśli, tak mu tę wesołą nieście. *Ek. Zyw.* 324. Zawstydził się Faeton, i sromem gniew zraził, Niósł potym matce, czym go Epafus naraził. *Zebr. Ow.* 25, doniósł). Dokądże We Pan tak śpiesznie niesiesz kroki? *Teatr* 1, 100, t. i. obracasz, zanosisz, wohin tragen Sie, richten Sie Ihre Schritte? Szczęście mu służy, on sam w nieszczęście się niesie. *Bard. Tr.* 313, t. i. podaie się, er stürzt sich selbst in Unglück. - Gdzie oczy niosą, z poprowadzą, wohin nur die Augen führen, leiten, hin leiten. Nie wiedzą gdzie uchodzić, sami się turbuią, Idą gdzie oczy niosą, domy opuszczaią. *Bard. Luk.* 13, *Sk. Zyw.* 2, 12. Gdzie żal, gdzie mię oczy smutne niosą, tam biegnę. *Zab.* 13, 304. Gdzie oczy niosą idzie, sprawy nie pilnuie, Góra czy las nie patrzy, z zamku ustępuie. *Bard. Luk.* 29, *Nar. Hst.* 3, 75. Zebrawszy się, gdzie droga, gdzie niesie gniew, ślepo wypadaią. *Tward. Wład.* 20, unosi). - Właśnie też szczęście mi ją niesie. *Teatr* 45 *b*, 52, t. i. przyprowadza, zdarza, führt sie herbey. A czyż djabli znowu niosą tego gryzikrupę. *Teatr* 30, 90. Nieś się ztąd. *Nag. Cyc.* 21, t. i. wynieś się, wyprowadź się ztąd, mache Dich weg, packe Dich weg von hier. - Nieść, z unosić, n. p. Achill poprawił się w kroku, ruszył wszystkich sił, i iak gdyby go wszyscy djabli nieśli, natarł na Hektora. *Off. Str.* 2. - §. Fuzya, strzelba niesie tak daleko, trägt so weit. Jako z męskiey dłoni nieść może kamień nieciężki, Tak on iuż był od nich oddalon. *Miask. Ryt.* 50. - §. Nieść co komu, ofiarować mu, einem etwas darbringen, darreichen, anbieten. Czechowie, wypędziwszy Zygmunta, Władysławowi swoie krolestwo nieśli. *Krom.* 486. - §. Nieść życie, z łożyć życie, sein Leben darbringen, darauf setzen, daran setzen. Niosę więc życie na szańc, i wy bracia nieście, Gdy się August nie w kraiu, lecz kocha w niewieście. *Teatr* 45 *d*, 63. Dla oyczyzny niesie na plac zdrowie. *Grech. W.* 562. - §. *Metaphor.* nieść, z wyciągać, wymagać, iako skutek za sobą przynosić, mit sich bringen, erfordern. Powinność to męża niesie, iżby żony swoiéy nie inaczéy, iedno iako ciało swe własne miłował. *Gor. Dz.* 156. Bieg przyrodzony koniecznie niesie, aby z początku wszystko wypływało. *Zab.* 2, 33. Są niektóre sprawy, które żadnéy szkody, ani pożytku nie niosą. *Szczerb. Sax.* 72. Niedbalstwo może być takie, które żadnéy szkody nie niesie. *ib.* 72. Co niesie przyrodzenie, zbraniać się nie godzi. Człowiek aby raz umarł, z tym się na świat rodzi. *J. Kchan. Dz.* 275. Zapłacimy - ć, co sprawiedliwość niesie. 3 *Leop. Num.* 20, 19, co słuszna a godna będzie. 1 *Leop.*). Bliźniego byś miłował, iako niesie chrześciańska powinność twoia. *Rey Pst. O o b*, wymaga. - §. Nieść *aliter* pozwalać, znosić, leiden, gewähren, verstatten. Zebrał woysko, ile ściałość czasu krotkiego niosła. *Krom.* 254. Był Kazimierz I. uczony, iako on wiek niosł. *Bielsk.* 54. Była dziwnéy gładkości, o którą nie dbała, Lub tyle dbała, ile cnota niosła. *P. Kchan. Jer.* 31. Ziemowit w karaniu, gdy tego potrzeba niosła, łaskawym był. *Krom.* 51. - §. Nieść się za co, z udawać się za co, za równo się trzymać, sich für etwas halten, ausgeben; so betragen, als wenn man das wäre. Swidrygiello zaraz po śmierci Witolda za książę się, krom pozwolenia Władysława, nieść począł. *Krom.* 510. Moskal sam się nie nie sie za równego Cesarzowi Tureckiemu, i także też napełnia listy wymyślonemi tytułami. *Klok. Turk.* 118.

Chociaż niektórzy pokutuiących osobę niosą, wszakoż one mięsopuſtne swowoleńſtwa iawnie wolaią, iż to tylko dla *obyczaiu czynili. *Zrn. Pſt.* 100, ſtroią osobę pokut). – §. Kto się hardo niesie nad inne, na pośmiech bywa drugim. *Ezop.* 14, wynosi, wer ſich über andere erhebt. – *§. Wyiął kołtki złote, które niosły dwa loty złota. 1 *Leop. Gen.* 24, 22, ważyły. 3 *Leop.*, wynosiły. – §. Niesie się ku czemu, s zanosi się, es läßt ſich darauf an, es hat das Anſehen dazu. Król rozumieiąc, że się wszyſtko to ni ku czemu dobremu niesie, kazał miasto oprawiać. *Bielſk.* 154. – §. 2) *Oeconom.* kokosz niesie, iaia niesie, niesie się, die Henne legt Eyer. Kury w każdym czasie nieść mogą iaia, inne ptaki w pewnych tylko porach. *Zool.* 214. Samice pawiów leda gdzie po oborze iayca niosą i nasiędą. *Cresc.* 575. Kury mogą się nieść przez cały rok; pospolicie w Marcu nieść się poczynaią; im obficiey się niosą, tym prędzey ustaną. *Kluk Zw.* 2, 98. Kokosz niosąca, niesna, nośna, *Vd.* jaienoszcha kokush, kura, kokla; *Rs.* несучка.

Pochodz. ***Nosić*; *donosić*, *donieść*, *donośny*, *donośność*; *donosiciel*, *donosicielka*; *nanosić*, *nanieść*; *nosiciel*, *nosiwać*, *naszać*, *nosidło*, *nosze*, *noszar*, *noszarka*, *nośna* lub *nieśna kokosz*; *obnosić*, *obnieść*; *odnosić*, *odnieść*, *odnosiciel*, *odnosicielka*; *ponosić*, *ponieść*; *ponoſiciel*, *podnosić*, *podnieść*, *podnośny*; *przenosić*, *przenieść*, *przenośny*; *przynosić*, *przynieść*; *roznosić*, *roznieść*, *roznosiciel*; *unosić*, *unieść*, *unosiciel*; *wnosić*, *wnieść*, *wniosek*, *wnioſkować*; *wynosić*, *wynieść*, *wyniosły*, *wyniosłość*; *zanosić*, *zanieść*, *znosić*, *znieść*, *znośny*, *nieznośny*, *znosiciel*; *wznosić*, *wznieść*.

NIESCHLUDNOSC, – ści, ż., niechluyſtwo, nieczyſtość, niechędożność, die Unreinlichkeit, Unfläthigkeit. Takie nierządſtwo, taka nieschludność, sprawiedliwie ludzi od siebie odpycha. *N. Pam.* 21, 337.

NIEŚCIERPLIWIĆ *cz. dk.*, nieścierpliwiać *ndk.*, cierpliwości pozbawić, nieścierpliwym uczynić, ungeduldig machen. – Nakoniec nieścierpliwiła mię ta ich niepoiętność. *Pam. Weresz.* 3, 320. *Czr.*

NIEŚCIGNIONY, NIEŚCIGŁY, NIESEN, NIESFORA, NIESFORNOSC, NIESIĘGNIONY, *NIESIEKOMY, *vide in Affirmat.*

NIESIE IE *ob.* Nieść. *NIESIONKA, – i, ż., którą niosą, unoszą, uwieziona, n. p. Niesionce dał szatę za upominek. *Zebr. Ow.* 221, *raptae*, die Geraubte, Entführte.

NIESKAZITELNY, NIESKŁADNY, NIESKOŃCZONY, NIESKUPNY, NIESŁYCHANY, NIESMAK etc. etc., *in Affirm.*

NIEŚMIERTELNIĆ kogo *cz. ndk.*, unieśmiertelnić *dok.*, nieśmiertelnym czynić, nieśmiertelności nabawić, einen unſterblich machen (verunſterblichen). Mógłbym tysiące liczyć między walecznemi, Gdybym chciał nieśmiertelnić imiona na ziemi. *Przyb. Milt.* 188. Heweliusz, aby pamiątkę króla Jana unieśmiertelnił, nową konstellacyą tarczą Sobieskiego nazywa. *Karp.* 4, 40. Przez wiersze swe, imiona ich unieśmiertelni. *Przyb. Luz.* 226. Gama unieśmiertelnił się odkryciem drogi do Indyy Wschodnich przez cypel dobrey nadziei. *ib.* 331. *NIESMIERTELNIK, – a, *m.*, t. i. Ambrozya, bo tym, którzy iey używaią, daie nieśmiertelność. *Otw. Ow.* 587; bezśmiertelnik, die Unſterblichkeitsſpeiſe, Ambroſia; Ziele żółcień abo nogietek, też *nieśmiertelność zowią; *Ambrosia herba*, *immortalitas*. *Mącz.* – NIEŚMIERTELNY, NIEŚMIESZNY, NIESMOLONY, *vide in Affirm.*

NIESNA kokosz, s niosąca iaia, niosąca się, eine Legehenne; *Vd.* jaienoszcha kokush, kura, kokla; *Rosz.* несучка.

NIESNADNY *ob.* Snadny. NIESNASKA, NIEZNASKA, – i, ż., (cf. znać), rozrożnienie, niechęć, nienawiść, Hader, Zank, Feindſchaft, Unverträglichkeit. O zapłatę trudności i nieznaſki żadney nie będzie. 1 *Leop. Num.* 20. Niesnaſki i pomieszania zjawiły się w moim dómu. *Teatr* 18, 235. – *§. Wilgoć ſtaienna czyni w nogach końſkich gruczoły, guzy i inszych wiele *nieznaszek szkodnych. *Cresc.* 520, wad, Fehler, Gebrechen.

NIEŚNIEDNY *ob.* Śniedny.

NIESOBIA *herb*, pół ſtrzały białéy, żelezcem w górę; pod nią ogon orli czarny, na hełmie trzy pióra ſtrusie. *Europ.* 3, 35, od racki Niesobi w Sieradzkiéy ziemi tak zwany, nad którą przodek tych herbowników musiał co znacznego uczynić. *Bielſk.* 41, ein Wappen.

*NIESOKOR; – u, *m.*, n. p. Z niesokoru pleciono koronki. *Pot. Syl.* 365. Skórzanyć miał pas chrzciciel, póki mieszkał w boru, A ia cię opasuię pasem z niesokoru. *Pot. Jow.* 99.

NIESPLIK, MESPLIK, NIESZPUŁ, MESPUŁ, – u, *m.*, NIESZPUŁKA, – i, ż., *mespilus*, drzewo chowane; owoce zażywaią się na ſtoł za przysmaczek. *Kluk Dyk.* 2, 121, *Bh. et Slo.* ирſſpule; *Crn.* neshplo; *Vd.* neshplina, nespel; *Sr.* 1. nezpula; *Cro.* nesplin, oſkorush; *Dl.* nespulya; *Hg.* nászpolya; *Es.* nespula, muscmula; *Sla.* mushmula; *Rg.* múscmula, nészpula; *Rs.* цѣвомникъ, иргà, кизильникъ, аронїе; *Ec.* аронна; *Ital.* Nispola; z Greck. *μεσπίλη*, die Mispel. Nieszpuły, owoc z iednego drzewka kolącego, małe, iako iabłuszka. *Sienn.* 212. Nespuły są iakoby gnile gruszki leśne. *Boter* 67. Drzewo MESPUŁOWE, NESPUŁOWE *Cresc.* 432, der Mispelbaum; *Vd.* neshplinovez, neshplinovu drevu.

NIESPLUGAWIONY, NIESPODZIANY, NIESPOISTY, *vide in Affirm.*

NIESPOKOIĆ *cz. ndk.*, uniespokoić *dk.*, niepokoiu nabawić, *Bh.* nepokogiti; *Rs.* безпокоить; beunruhigen. Ze ſtratą odpędzeni, przeſtali potym nas niespokoić. *Gaz. Nar.* 1, 23. NIESPOKOYNICA, – y, ż., kobieta niespokoyna, kłótliwa, cf. sekatorka, ein unruhiges Weib. NIESPOKOYNIK, – a, *m.*, NIESPOKOYNICZEK, – czka, *m.*, człowiek niespokoyny, warchoł; *Rs.* гомоза, гомозѣнъ, бѣяжный; ein unruhiger Menſch. Swidrygiełło, iako niespokoyniczek, i w Nowogrodku niedługo wytrwał. *Stryik.* 474, *Kromer* 321, *Petr. Hor.* 2, *M* 2 *b.* Zbigniew niespokoynik burzył Pomorzanów, Prusaków i Czechów. *Nar. Hiſt.* 3, 126. Niespokoyniczkowie na bunty, na woynę gonią. *Petr. Et.* 49, *Krom.* 321. Kilka się niespokoyniczków zwadziło. *Dwor. H* 5. NIESPOKOYNY *ob.* Spokoyny etc.

NIESPUŁ *ob.* Niesplik. NIESROMIĘŻLIWY, NIESTAŁOSC, NIESTAŁY, *vide in Affirmatiuis.*

NIESTANIE, – ia, *n.*, u prawa, na rok, *contumacia Jurid.*, das Nichterſcheinen vor Gericht. NIESTANY, NIESTANNY, – a, – e, NIESTANNIE *adv.*, Contuma-

Ktoby na pierwszych rokach nie stał, tedy na drugich winę niestanną zapłaci. *Stat. Lit.* 137. Kto o rzecz krwawą pozwan nie stanie, tedy urząd ma go za niestannego na wywołanie zdać. *ib.* 149. Gdy pozwany na roku pierwszym nie stanie, ma być w winie niestanney przekazan. *Tarn. Ust.* 9. Od dekretów oczywistych, niestannych, i appellacyynych po złotemu. *Vol. Leg.* 7, 404. W Litwie niestanne wyroki, w Polszcze kondemnaty. *Czack. Pr.* 2, 81. Gdyby iedna strona niestannie albo *contumaciter* miała się ... *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 116. *Niestanne*, - ego, *n.*, *subst.*, wina pieniężna za niestanie na roku, die Geldstrafe für das Nichterſcheinen vor Gericht. Ktoby na pierwszych rokach nie stał, ma stronie zapłacić niestannego, za każde pozwy cztery kopy groszy. *Stat. Lit.* 139, *Tarn. Ust.* 19, *et* 23 *et* 24. -- NIESTATECZNY, NIESTATECZNOŚĆ *ob.* Stateczny, Stateczność. - 1) NIESTATEK, - tku, *m.*, niestateczność, brak statku, lekkość, odmienność, der Unbeſtand, die Veränderlichkeit; *Rg.* nestavnos; *Vd.* nestanovitnoſt, preberuitlivoſt). Odmienna iest przyiaźń świata, niestatku się pełna bydź nayduie. *Sk. Zyw.* 1, 53. Kto ukaże niestatek po sobie, Niżby z nim żyć, lepiéy ledz z umarłemi w grobie. *Sim. Siel.* 45. Żaden tu nie stał w swéy mierze, Na dół ów, ten górę bierze, Ten ich stan i obrot wieczny, W niestatku tylko stateczny. *Dar. Lot.* 6. Czas ma więcéy niestatku w sobie, niżeli chmura. *Zab.* 13, 253. O ludzki niestatku, iakoż ci nigdy dufać nie można! *Sk. Dz.* 504. - §. *b) niedostatek, gdy nie staie czego, Mangel. Przyszedł niestatek i wziął ostatek. *Cn. Ad.* 982, *Rys. Ad.* 55. Rozmyślanie niestatku i frasunków świata tego. *Sk. Dz.* 312. - §. 2) Niestatek, - tka, *m.*, NIESTATECZNIK, - a, *m.*, *personif.*, człowiek niestateczny, ein Unbeſtändiger, ein veränderlicher Mensch; *Bh.* nepoſeda. Niestatek wielki z niego, odmienny, lekki człowiek, *Cn. Ad.* 653, raz tak, drugi raz owak), Do rady wolał młode i płoche niestatki, mądrych starców oycowskich oddalił ze wzgardą. *Jabł. Tel.* 25. Skoro ustaniesz w przedsięwzięciu, już zaraz niestatkiem zostaniesz. *Bach. Epik.* 66. Człowiek humoru nieznośnego, niestatek, kłótnik. *Teatr* 15, 35. Trzpiot i niestatek. *Teatr* 10, 102. Niestatkiem być *Ec.* непостоянствую. Wiele iest niestatków, których strach i nadzieia do odmiany przywiedzie. *Pot. Arg.* 173. Z cudzołożnikiem i niestatkiem wdawać się nie chciał. *Sk. Dz.* 829. Kochałam cię niestatka, iakoż niezrównanie Większe ku statecznemu, byłoby kochanie! *Morszt.* 346. To się i w niestatecznikach znayduie, gdzie im dobrze, tam się kochaią. *Dambr, Kaz.* 20. - §. niestatek *collect.* talałaystwo, hołota, ćma czego, Geſindel, Geſchmeiß. Jest tego niestatku (złośliwych żebraków) wszędzie niezliczone mnostwo. *Haur Sk.* 40. Gdzie są płaskwy, bursztynem nakurzyć, od tego do szczętu ten niestatek wyzdychać musi. *Haur Ek.* 113, to licho).

NIESTETYSZ, *NIESTETEŻ, *NIESTECIE, *NIESTECIEŻ, *NIESTOTY, *NIESTOTYSZ, *NIESTOTES, *NIESTOTA! NIESTOCIE! *interj.*; biada! biadaszku! kłopocie! o weh! o Unglück! (*Bh.* neſtěſtj, z nieszczęście, neſtiaſtny nieszczęsny); *Bh.* naſtogte (z ratuycie! cf. naſtać), protecku, po hřichu; *Sr.* 1. yaw; *Slo.* neſtogtě; (*Cro.* neſtéch *inuite*). Niestetyż, babie łono ogarnie Alcyda. *Bard. Tr.* 521. Alexander płakał, mówiąc: niestocie, a iam ieszcze i iednego świata nie podbił! *Budn. Ap.* 62. O ach niestotysz! i namci przysmaki świata smakują. *Rey Ap.* 28, *Radz.* 1 *Sam.* 4, 8. Niestota, biada! *Pot. Syl.* 61. Ach niestocie! *Pot. Arg.* 429. Niestoty. *Leop. Jud.* 11, 35. Przelęknione wołały: niestota! *Ir. Isl.* 192. Będziesz mówił niestetéż na twóy rozum głupi. *Mat. z Pod.* 3, t. i. będziesz niestotał, biadał, narzekał). Niestetysz na niedbałość przełożonych naszych! *Hrbšt. Odp. Uu* 6. Ach dniowi temu, w któryśmy się porodzili, niestetysz ziemi, po któreyeśmy chodzili! *Smotr. Lam.* 19. Komuż z tego biada? mnie! Komuż niestety? mnie! Niestety i wam, którzyście mię znieważyli. *ib* 16. Ach niestoty mnie! i *Leop. Jud.* 11. Niestotes, toć niewinnie umierasz! *Eras. ięz. Gg* 7 *b.* NIESTOTA, - y, *subst.*, nieszczęśliwy, nieszczęśliwa, *in sing. et plur.*, eine unglückliche Perſon, ein Unglücklicher, eine Unglückliche. Ach biada tobie niestocie! biada wam niestocie! *Ir.* NIESTOTAĆ, - ał, - a, *med. ndk.*, narzekać, biadać, wehklagen. Poddani pod ciężkim ięczą, narzekaią i niestotaią iarzmem. *Haur Sk.* 315.

NIESTOSOWNIK, - a, *m.*, nonkonformista w Anglii, odstrzelaiący się od kościoła Angielskiego, ein Engliſcher Nonconformiſt. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 81.

NIESTR *ob.* Dniestr.

NIESTRACONY, - NIESTRAWNY, *vide in Affirmat.*

NIESTRĘTEK, - tku, *m.*, gatunek zawilca, *Anemone nemorosa Linn.*, ziele bardzo szkodliwe. *Kluk Dyk.* 1, 57, *Jundz.* 292, Waldanemonien.

NIESTROIONY, NIESTROYNY, - NIESTWORA, NIESTWORNOŚĆ, NIESTWORNY, - NIESTWORZYSTY, NIESUBTELNY, - NIESUMIENNY, - NIEŚWIADOM etc., *vide in Affirmatiis.*

NIEŚWIĘTA, - y, ż., rzeka w Litwie. *Dyk. G.* 2, 217, ein Fluß in Litthauen. NIEŚWIĘTY *ob.* Święty.

NIEŚWIEŻ, - a, *m.*, miasto w Nowogodzkim, należy do książąt Radziwiłów. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt der Fürſten Radziwill in Litthauen. *Adject.* NIEŚWIEZKI, - a, - ie, n. p. Biblia Nieświeska czyli Radziwiłowska.

NIESWORA, NIESWORNY *ob.* Sfora, Sforny. NIESWOY, NIESYTNY, NIESZACOWNY, *vide in Affirmatiuis.*

NIESZAWA, - y, ż., miasto w woiew. Inowrocławskim nad Wisłą. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt an der Weichſel, cf. *Vd.* nishava, z niskość, *ob.* *Niż.

NIESZCZERDA, - y, ż., miasto w Połockim, sławne klęską Moskwy. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt in Polozk.

NIESZCZERY, NIESZCZĘŚCIE, NIESZCZĘŚLIWY, *vide in Affirmat.* NIESZCZĘSNIK, - a, *m.*, NIESZCZĘŚNIŚ, - ia, *dem.*, *Bh.* neſſt'aſtnjk; nieszczęśliwy człowiek, ein Unglücklicher. Nieszczęśniku! *Treb. S. M.* 103. Obym był między swemi zginął nad Libyą, niżem pod Tapę nieszczęśnik przywiódł oyców boie. *Bard. Luk.* 2, 38. Nieszczęśniku porzuć te twoie głupstwa! *Teatr* 18, 22. Wychodź nieszczęśniciu. *Teatr* 20, 81. - *W rodz. żeńsk.* NIESZCZĘSNICA. *Zebr. Ow.* 328, *Bh.* neſſtraſtnice.

NIESZCZODRY, NIESZCZWANY, *vide in Affirmat.*

NIESZEWA, - y, ż., miasto i rzeka w woiew. Połockim. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt im Polockiſchen.

NIESZKODLIWY, NIESZKODZIEN, NIESZLACHCIC, NIE-

NIESZLACHECKI, *ob. in Affirmat.* NIESZLACHETNICA, - y, *ż.*, NIESZLACHETNIK, - a, *m.*, nieszlachetnego życia lub umysłu, nieuczciwy; ein Unadler, eine Unadle. *Iste profligator perditissimus*, ten nieszlachetnik, który swe dobra przez gardło przelał. *Mącz.; Bh.* nesslechetnik. Jdźcież nieszlachetnicy, gdyście mię nie znali, Na wieczne potępienie, tam was w zysku zdali. *Rey Wiz.* 121. Smierć, szpetna ta nieszlachetnica. *ib.* 96. Nieszlachetnico, przecz stoisz nademną? *Papr. Kol. C 2 b.* - §. nieszlachetnik, nieszlachcic, nieznakomitego urodzenia, *roturier*, von unadler oder unadeliger Geburt, nicht vornehm. Ten nieszlachetnik urodził się z prostych rodziców. *Rey. Ap.* 82: A ty nieszlachetniku, coś się nadziewał bydź małżonkiem moim! *Gor. Dw.* 252.

NIESZPOR, - u, *m.*, NIESZPORY *liczb. mn.*, *Gr.* ἑσπερινὸν, *se pertinac*, wieczorne nabożeństwo, die Vesper, die Abendandacht; *Bh.* nessporu; *Slo.* nes'por, *Sr.* 1. nijpor, nijspor; *Sr.* 2. wijorna; *Crn.* vezhirnèze; *Vd.* vezherniza, vezhirnza, veshper, *Bs.* vecergna; *Cro.* vechernicza; *Rs.* вечерня. (cf. *Hebr.* נשף neschech *crepusculum*). Nieszpor oznacza złożenie z krzyża, przed wieczorem niedaleko. *Hróst. Nau. P. 5 b. Wrob. Zolt.* 295. Wieczernia albo nieszpor. *Smotr. El.* 46. *Pim. Kam.* 229, *ib.* 260. Kazał księży nieszpor albo wieczernią śpiewać. *Stryik.* 152; *Jabł. Ez* 56. Nieszpor przed południem nie bywa. *Pim. Kam.* 86. Dobry uczynek za cztery nieszpory. *Zab.* 15, 244. Na nieszporze ludzi bywa niewiele. *Jabł. Ez.* 56. = Sycylijczykowie pobili iedney godziny w *nieszpor Wielkonoc* wszystkie Francuzy; ztąd przypowieść u Hiszpanów i Włochów, gdy kto komu laiał; o bodgday cię potkał *nieszpor Sycyliyski. Stryik* 311; die Sicilianische Vesper. - *meton.* nieszpor, wieczor, der Abend. Jeśli na wschodzie piękność ta serca ludzkie szkodzi, Coż się iey zdoła oprzeć o nieszporze? *Morszt.* 18, t. i. w nachylonym wieku. NIESZPORNY, - a, - e, *Bh.* nessporni; *Vd.* veshperni; Vesper-. Psalmy nieszporne, od Psalmu 109. *Wrobl.* 263. Jezus z krzyża zdeymowan czasu nieszpornego. *Piet. Kat.* 40, t. i. wieczornego.

NIESZPUŁKA, *ob.* Niesplik.

NIESZTOWICE, *plur.*, *Boh.* nessstowice, nessitowicka krosta, ospa); z materyi francowatey pochodzą rożne guzy czerwone, bolące, palące, nieszłowice, zapalenie korzenia męzkiego etc. *Krup.* 5, 246. Krosty białe iątrzące nieszłowicami przodkowie nasi mianowali, teraźnieysi nie umieią nazwać. *Syr.* 1419.

NIESZTUCZNY, NIESZTUKOWANY, NIESZYTY, *in Affirmativis.*

*NIET, *Rs.* нѣтъ, z niemasz, brak, n. p. Przed złym umknąć; gdy mocy niemasz, niet i rady. *Jag. Rug. C 3 b.* fehlt, mangelt, gebricht.

NIETĄNY, NIETĘGI, NIETONĄCY, *in Affirmat.*

NIETOPERZ, NIEDOPERZ, *MĘTOPYRZ, - a, *m.*, *Bh.* netopyr; *Slo.* nétoper, nétopir, nétopger; *Sr.* 1. nebopoť, nietopor; *Sr.* 2. nébopuŕ; *Crn.* topic, toper, tropir, mrazhnik, pirpogazhéza; *Vd.* nadopir, mrazhnik, pirhpogazhiza, skishmish; *Cro.* skishmish, sisamis, miszer; *Dl.* misir; *Slo.* slipi mish; Rg. miscpotopir, piraz, gligljak; *Bs.* nétopper, nadopir, gligljak, lieromisc, sljepi misc, pirçaç, liromisc, sljeromisc; *Rs.* нетопырь, нетопырь (нетопыри въ rozszczepierzyć, нетопырь пься pierze jeży(ć), кожанъ, мышь летучая; *Ec.* нощникъ (z. 2. sowa; *Ec.* нетопырь, жѣба żaba), latonka, latoperz, gacek, die Fledermaus, cf. ptak błonoskrzydły, błonolotny. Nietoperz należy do zwierząt ssących; wielkości iest myszy, lata w nocy. *Zool.* 291. Nietoperze skrzeczą. *Tward. Wł.* 29, *Cro.* skriplye). Nietoperz iest ani ptak, ani mysz. *Gil. Kat.* 388. Kłamstwo, iakoby wieczorny niedopo z, w nocy lata. *Weresz. Rgt.* 116. Nietoperz w słońce nie patrzy. *Pot. Arg.* 705. - *Metonym transl.* nocny kruk, ptaszek, fraut, ein Nachtſtwärmer, ein ſchlauer Gaſt. Miłosnego nietoperza Ledwo chwilka suem uśmierza. *Zab.* 15, 188. Biada nocnym nietoperzom. *Brut. Oft. F.* 9. Znać przecię mowią ptaka nietoperza. *Bies. B 4*, znać dudka z czubka). NIETOPERZOWY, *MĘTOPYRZOWY, - e, Fledermaus-, *Vespertilionum alae*, skrzydła męskie topyrzowe. *Perz. Cyr.* 1, 181. *Niedoperzowa głowa. *Pim. Kam.* 31, ciemna). *Niedopyrzowy rozsąd k. *ib.* 101.

NIETOPNISTY, NIETOROWANY, *ob. in Affirm.*

NIETOTA, - y, *ż. botan.* miotłę ziele Rusacy i kozia rze nietotą zowią; dlaczego zaś, wiedzieć niemożemy. *Syr.* 842, *muscus scoparius*, hochgewachsener Moos. - §. 2. *ob* sabina niepłodna.

NIETOWARZYSKI, NIETRAFNY, NIETREFNY, NIETRWAŁY, NIETRWOŻLIWY, NIETRZEŹWY, *in Affirm.*

NIETYKAŁEK, - łka, *m.*, *impatiens, noli me tangere. Linn.*, gatunek niecierpka; nasienniki tego ziela cokolwiek ruszone, natychmiast pękają. *Kluk. Dyk.* 2, 57, Rührmich nicht an; eine Pflanze. NIETYKALNY, NIETYKO, NIEUBŁAGLIWY, NIEUCHRONNY, NIEUCIESZNY, NIEUCZCIWY, *ob. in Affirmat.*

NIEUCTWO, - a, *n.*, brak nauki, nieumieiętność, *Ross.* невѣжество, невѣжество, невѣжество, Unwiſſenheit, Ungelehrſamkeit. Ludzie dobrego urodzenia gardzili nauką, i nieuctwo było wywodem szlachectwa. *Teatr* 24, 41. Przesądy skazują białe głowy na życie ciemne i nieuctwo. *Zab.* 15, 64. Zanurzeni w ciemnościach głuiego nieuctwa. *Zab.* 7, 46. Prostota dawnego nieuctwa. *ib.* 7. 30. NIEUCZCIĆ *ob.* Nieczcić. NIEUCZEK *ob.* Nieuk NIEUCZENNOŚĆ, NIEUCZENNY, NIEUCZLIWOŚĆ, NIEUCZNY, NIEUCZONY, NIEUCZYNNY, NIEUDATNY, NIEUDOLNY, NIEUDZIELNY, NIEUFNOŚĆ, NIEUHAMOWANY, NIEUIĘTNY, NIEUJEŻDŻONY, *ob. in Affirmat.*

NIEUK, - a, *m.*, NIEUCZEK, - czka, *m.*, *dem.*, nieucsony, nieumieiący. ein Unwiſſender, Ungelehrter, der etwas nicht kann, nicht verſteht; *Slo.* nehutjenez; *Cro.* neknisen; *Sla.* lajk; *Rs.* невѣжа, *Ec.* невѣжда, невѣжакъ, некняжень, некрамотный. Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, ieśli tego nie zrozumiesz. *Zygr. Gon.* 18. Nie takiego nieuka, iako ty, ale niepoślednie- go według szkolnych nauk ka, przywodzę. *Pim Kam.* 57. Nieuk pyta ka, co to w tym za sztuka. *Bratk. G 2 b.* Nieukiem być, *Rs.* невѣжничать. - §. o zwierzętach, n. p. Byczek pokładany, roboty ieszcze nie nauczony, zowie się nieuk. *Kluk. Zw.* 1, 202, ein junger noch nicht ausgelehrter Ochs. Nieuki w trzecim roku do roboty sposobić się maią. *ib.* 210. Za byka sadnika połtory kopy groszy, za byka nieuką kopa groszy. *Stat. Lit.* 394. Był to nieuczek ogładzoney nogi, Szyi łabędziey, łba z złotemi rogi. *Zab.* 16, 310. Nieuk pies; nieuk koń. *Tr.*

NIEUKA, - i, *ż.*, nieumiętność, n. p. Nieuka śmiałość,

a nauka czyni boiaźń. *Orzech. Tward.* 52. Dla saméy téy nieuki, zbrzydził się temi naukami. *Sak. Persp. B 4 b.* *Nieuki, - a, - ie, nieumieiętny, unwiſſend. Naród ten choć swiebodny, nieuki iednak, niewiadomy, *Smotr. Ap. pr.*

NIEUKŁADNY, NIEUKRÓCONY, NIEUKUSZONY, NIEULECZONY, NIEULECZYSTY, NIEUŁOMNY, NIEUMIECIONY, NIEUMIEIĘTNY, *in Affirmat.*

NIEUNITA, - y, *m.*, Dysunita, ein Nichtunirter, ein Altgläubiger, einer von der griechiſchen Kirche. Naſtąpiła 1595 uniia części Greków z kościołem Rzymſkim, i podział na Unitów i Nieunitów. *Skrzet. P. Pot.* 2, 62. Nieunici, to ieſt Rusacy. *Steb.* 68. NIEUNICKI, - a, - ie, nicht unirt. NIEUNITKA, - i, ł., białogłowa religii nieunickiey, die Nichtunitinn. Nawrócenie Heleny nieunitki, żony Alexandra. *Steb.* 73.

NIEUNOSZONY, NIEUPAMIĘTAŁY, NIEUPROSZONY, NIEURODZAY, NIEURODZAYNY, NIEUSIDLONY, NIEUSKROMIONY, NIEUSTAYNY, NIEUSTAWNY, NIEUSTRASZONY, NIEUSTRZEŻONY, NIEUTRATNY, NIEUTULONY, NIEUTULNY, NIEUWAGA, NIEUWAŻNY, NIEUŻYTNY, NIEUŻYTY, NIEWAŁASZONY, NIEWALECZNY, NIEWAROWNY, NIEWĄTPLIWY, NIEWAŻNY; *ob. in Affirmat.* NIEWAŻYĆ *ob.* znieważyć, ważyć.

NIEWCZAS, - u, *m.*, pora nie potemu, niepotemność, opóźnienie lub ukwapienie, *Vd.* neshafs, nevreme, nevremnoſt, negoda, negodnoſt; *Crn.* nadlęga, die verfehlte rechte Zeit, das Verſpäten oder Uebereilen. Naychwalebnieysze dzieła w niewczasie przedsiębrane, tracą swoię cenę. *Nar. Hſt.* 4, 324. - §. Po niewczasie, z po czasie, zapóźno, iuż klamka zapadła, iuż się stało, zu ſpät. Żal próżny, kiedy po niewczasie. *Kras. Bay.* 15. Gdy słońce pod siemią, iuż to po niewczasie, Czegoś okiem nie doyrzał, macać po kompasie. *Zegl. Ad.* 106. - 2. niewczas, *niewczesność*, - ści, ż., *incommodum*, niedogoda, niewygoda, Unbequemlichkeit. Czas, bym szedł od wygod na twarde niewczasy, Do głębokiéy puſtyni, między głuche lasy, Między głogi oścíſte. *Kulig.* 199. Na górach wysokich śnieżnych takową niewczasność cierpią, iako w zimnych kraiach. *Cresc.* 15. Niewczasy w iedzeniu, w niedospaniu. *Papr. Ryc.* NIEWCZASOWAĆ, - ał, - uie kogo *Act. Contin.*, Niewczasić *ndk.*, zniewczasować, uniewczasować *dk.*, inkomodować kogo, przykréy niewygody go nabawiać, *Crn.* nadlegovati, nadlęgam; einen inkommodiren, ihm Beſchwerlichkeit verurſachen. Obżarłszy się, beczeć dudzie każesz, niewczasuiąc ludzie. *Lib. Sen.* 16. Naymnieysza muszka częſtokroć naywiększego człowieka uniewczasuie. *Lub. Roz.* 197. Na co bez potrzeby, ludzi w nocy niewczasować? *Haur. Sk.* 166. Podeyźrzliwość ustawicznie umysł iego obraca i niewczasuie. *Lub. Roz.* 304. *Pot. Jow.* 165. Mocnego nieprzyiaciela woiuy ogładzaiąc, niewczasuiąc przez iesienne i zimowe niewygody. *Fred. Ad.* 56. Pies czarny przy miłéy biesiedzie niewczasował gości. *Kłok. Turk.* 165. Z przykrzonym nas kłopotem, iuż to od lat kilku woyna niewczasi. *Pot. Arg.* 518. Jam się po swym błądzeniu zniewczasował. *Banial C 4 b.*; t. i. zmordował. NIEWCZESNY, - a, - e, - ie *adv.*, nie na czas traſiaący, unzeitig, za rychły lub za poźny, zu früh oder zu ſpät. Tego

niewczesna śmierć grzebie, Co wszyſtko zna oprócz siebie. *Zab.* 1, 112. Kiedy kto szanować umie osoby, niewczesnym pytaniem nie zwykł się im naprzykrzać. *Teatr* 6 c, 21. Niewczesne rzeczy nieprzyiemne. *Cn. Ad.* 689. Niewczesna uczynność, ſtoi za umyślną złość, *ib.* 179. - b) przykry, niedogodny, niewczasuiący, *Crn.* nadięshu, beſchwerlich, incommodirend, läſtig, widrig. Drogość sroga dla niewczesnego roku naród ludzki ciągnęła. *Krom.* 792, *propter anni intemperiem.*

NIEWDZIĘCZEN, z niewdzięczny, *ob.* Wdzięczny. NIEWDZIĘCZNICA, - y, ż., kobieta niewdzięczna, eine Undankbare. *Nar. Hſt.* 4, 126, *Rg.* nehaarniza. *NIEWDZIĘCZENSTWO, z Niewdzięczność, *ob.* Wdzięczność. NIEWDZIĘCZNIK, - a, *m.*, niewdzięczny człowiek, *Rg.* nehaarnik, nesaznanik, nespoznan, ein Undankbarer. Niewdzięcznik podobny człowiekowi, który z fałszu i z zdrady żyie. *Gor. Sen.* 172. Żaden gorszy nie wynika Z ziemi płód nad niewdzięcznika. *Mon.* 76, 857. Niewdzięcznik łaſki pańſkiey. *Bial. Poſt.* 136. *NIEWDZIĘK, - u, *m.*, *NIEWDZIĘKA, - i, ż., niewdzięczność, (*ob.* wdzięczność), die Undankbarkeit, der Undank. Takąż onę miłość mu niewdzięką oddasz! *Pot. Syl.* 47. Nie spodziewaiąc się takiego niewdzięku. *Tward. W. D.* 6. - Niewdzięki, z niełaſka, nieprzychylność Ungunſt. Pokazuiąc mu znacznie swe niewdzięki Rękę od siebie iego odpychała. *P. Kchan. Jer.* 563.

NIEWESOŁY, NIEWIADOM, NIEWIADUK, NIEWIARA; *ob. in Affirmat.*

NIEWIASTA, - y, ż., (*Bh.* newęſta panna młoda; synowa, świekra. *Dalemil.* 95, 96, *Bh.* pranewęſta *prenurus*; *Slo.* newęſta, bratrowa żena *fratria*, muże mého ſestra *glos*, ſinowa żena, mladá newęſta *sponsa*; *Sr.* 1 *et* 2. newésta panna młoda, pani młoda; *Vd.* nevésta *sponsa*; mojga bratra shena; synova shena; *Crn.* nevęſta, *quasi nesciens virum*, *Gr.* νυμφη, *et nurum s. filii uxorem, et sponsam significat, ita et Gallis* bru *idem utrumque sonat*; *Cro.* neveszta, bratòva sena, bratova szesztra (nevèsch *inexpertus*); *Dl.* neuizta z bratowa; *Hg.* neüſteny; *Rg.* nevjeſta *nurus*, *fratria*, *sponsa*; *Bs* nevjeſta, młoda neujeſta *sponsa*, *noua nupta*, sinowa sgena *nurus*; brattova sgena *fratria* (*Bs* nevjesct *tyro* nowak cf. nieświadom); *Rs.* невѣ́стка panna młoda, na wydaniu, dorosła, безневѣ́стная dziewica; *Ec.* невѣ́стка, *sponsa*, cf. сыновныя или братныя жена, невѣ́стка, *cf.* уневѣ́стити, уневѣ́щати *viro sponsam collocare*, унево́ѣ́щеніе *desponsatio*, *connubium*, невѣ́стоводствую *Gr.* νυμφαγωγῶ). - *§. nowa młoda mężatka, nowozamężna, die Neuverheurathete, junge Frau. Gdym była panienką, byłam oycu we wszyſtkiem posłuszną; ale gdym iuż *niewiastą* została, mężowi ieſtem posłuszna. *Kosz. Kor.* 68 *b.* - §. białogłowa, kobieta, *Bs.* sgena, sgenska glava, das Weib. Ani na wsi, ani w mieście Nie trzeba wierzyć niewieście. *Zegl. Ad.* 6, *Rys Ad.* 1., *nec crás, nec herí, nunquam credas mulieri.* Nad niewiastą dokazować, nie mężtwo. *Cn. Ad.* 696. Bayka urosła, iż Jan Osmy był niewiastą; gdyż z przymowki na boiaźliwe i niemożne to się słowo rado u ludzi obraca. *St. Dz.* 845. Dwie *niewieście poziomki zbierały. *Krom.* 140, (*dualis*, z dwie niewiasty). Niewiasta mężna, męska *virago*, cf. mężyca, mężowa, cf. bohatyrzyca. Niewiasta srpetna cf. lorwa, maszkara, ko-

czkodan; niewiasta zła, cf. djablica, iędza, iaszczurka), Rozgniewał się, gdy mu raz niewiasta iego zbytnie potrawę osoliła. *Gor. Dw.* 187, t. i. służąca, gospodyni. - NIEWIASTKA, °NIEWISTKA, - i, ż., *demin.*, kobietka, ein Weiblein, Weibchen. Scewole i Reguluse wyflawiacie, a my wam niewiaſtki i dzieci ukażemy, których wszyſtkiemi katowniami zwyciężyć nie możno. *Sk. Dz.* 109. Zwodzili niewiaſtki, obciążone grzechami. *Birk. Ex.* 6. Nic takiego nie poczęła, co dzisieysze niewiaſtki czynią. *Bial. Poſt.* 197. - 2. °żelw' abo °żelwica, też *niewiaſtka* niektorzy mowią, mężowa sioſtra. *Mącz.* des Mannes Schweſter, die Schwägerinn; Synowa, des Sohnes Tochter, die Schwiegertochter, (cf. *Bh.* newěſtka *meretrix*). Noemi ſtara Rut niewiaſtkę swoię, syna swego żonę, dziewką swoią zwała. *Bial. Poſt.* 71. *Hrbſt. odp.* X 5. Niewiaſtki twey sromoty nie odkryway, bo ieſt żoną syna twego. *Radz. Levit.* 18, 15., *Wuiek ib.*, synowy twoiey. *Bibl. Gd.*). Przyszedłem łączyć córkę z matką swą, i niewiaſtkę z świekrą swą. *Leop. Matth.* 10, 36. Swoie niewiaſtkę swą plugawił. *Leop. Ezech* 22, 11. Jeśliby kto spał z niewiaſtką swoią, oboie niechay umrze. *Leop. Levit.* 20, 13. cf. dziewierz.

Pochodz. *niewieści, niewieścieć, niewieściuch, niewieyſki, niewieściuszeć.* (*Ross.* невѣсмокрасимелянница ubieraiąca pannę młodą; epith. N. P. M.).

NIEWID, niewidzianego co, (cf. niebylica, cf. ni słychu ni widu), *etwas Unerhörtes, Ungeſehenes*. n. p. Trzy niewidy. *Ryś. Ad.* 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troie niewidy o zielu tym pisali, *Syr.* 612. Troie niewidow od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Jeſt tak pomieszanego rozumu, że plotł troie niewidy. *Teatr* 3ob, 41, trzy po trzy). Jo takiego nie trudno, co uſtawicznie boże niewidy o sobie powiada, abo powiada, co iemu samemu szkodzi. *Gor. Dw.* 303. NIEWIDA, - y, *m.*, nie pokazuiący się na świat, odludek, ein Unſichtbarer, der ſich der Welt nicht zeigt, nicht ſehen läßt. Gdy tego niewidę, komparować z Sesodrem tak przyſtępnym wniydę, Tamten iak miły, tak ten okrutny ... *Jabł. Jel.* 32. NIEWIDANY, NIEWIDNY, NIEWIDZIALNY, NIEWIDOK, NIEWIDOMY, NIEWIEDZA, NIEWIEDZĄC, NIEWIELE; *ob. in Affirm.*

NIEWIERNICA, - y, ź., niewierna kobieta, zdrayczyna, eine Ungetreue. *Tręb. S. M.* 115, *Rg.* nevjerniza. NIEWIERNIK, - a, *m.*, °NIEWIERCA, - y, *m.*, *Bh*, nezwěrnjk; *Slo* newerici, newerni; *Vd.* najovernik; *Cro.* nevernik; *Bs.* nevjernik; *Rg.* nevjernik, nevjèraz, hudovjernik; *Ross.* безвѣрь, *Ec.* безвѣрникъ). - *Pol.* niewierny człowiek, zdrayca, perekiń zyk, zmiennik, ein Ungetreuer. Obiecał, ale niewiernik nie zjścił. *Sk. Dz.* 906. Ten niewiernik mię rzuca; umieram z rozpaczy. *Teatr.* 48 *b*, 46. Nie bóy się, acz niewiernicy są z tobą. *W. Ezech.* 2, 6. - b) nie wierzący, ein Ungläubiger. Ukaż panie moc swoię niewiernikom *Czech. Ir. G.* 4. Co który z onych niewierników myślił praeciw bogu, to się w ten czas pokazało. *Bial. Poſt.* 132 *et* 205; taki nie ieſt wiernym, ale niewiernikiem. *W. Poſt. M.* 416. Pokaż się panie z nieba tym niewiercom, tym błędnym objawić się trzeba. *Przyb. Luz.* 81. Wielu tam niewierników, złowierników, heretyków. *Sak. Persp. pr.*. . Umysłem niedowiernym niewierniku wahasz się. *Zygr. Gon.* 159. °NIEWIERCZY, - a, - e, niewiercom własny,

n. p. Głosy niewiercze z wiernemi zmieszane. *Przyp. Luz.* 99. NIEWIERNOŚĆ, NIEWIERNY *ob. Affirmat.* °NIEWIERZ, - a, *m.*, Niewiernik, zdrayca, der Ungetreue, Verräther. Gdy przyiechała Narymuntowa do Dowmanta dziewierza, ale raczey niewierza swego, wziął on sobie gwałtownie za żonę bratową. *Stryik.* 310.

NIEWIEŚCI, - ia, - ie, °NIEWIEYSKI, - a, - ie, *Cn. Th.*, białogłowſki, kobiecy. *Bs.* sgenſki, Weiber-; *Cn. et Vd.* nevestin, - ſłubny; *Rs.* невѣсминъ do synowey należący). Niewieścia choroba, krwotok, miesiące, wieśiączki, miesięczna choroba, czasy. *Cn. Th.* Niewieyskie abo białogłowſkie mieszkanie, - ſtaucymer; (*Ec.* невѣсминкъ, *sponsalis thalamus*). Nad niego większy nie powſtał między syny niewieścimi. *IV. Poſt. IV.* 38. Szkoda się mężom w swary niewieście wdawać. *Sk. Kaz.* 370. Umysł niewieści nie ma ſtałości. *Ryś. Ad.* 69. Niewieścia rzecz kądziel. *Cn. Ad.* 708. - *in malam partem* niewieście podobny, słabością, pieszczotą, - niemęzki (cf. niewieściuch), weibiſch, nicht männlich. *Cn. Th.* - b) *alter*, niewieścia chęć, towarzyſtwo, nakładanie z niewiaſtami, *mulierositas Cn. Th.*, die Weiberſucht. Po niewieyſku, Niewieyſkie; po niewieściu, *muliebriter Cn. Th.*, weibiſch, auf Weiber Art. - c) *Botan.* Niewieście piny *ob.* piny. NIEWIEŚCIEĆ, °NIEWIEŚCIUSZEĆ, - ał, - eie *Neutr. ndk.*, zniewieścieć *dk.*, *effeminari*, miętkim, niewieściuchem, bezkoſtem się ſtawać, weibiſch werden; *Ec.* ласкосердствовати, женствую, мяхкію іако жена; *Gr.* γυναικίζω. Tak srodze zniewieścieli, że do woiowania zgoła są niesposobni dla serca lichego. *Star. Vot. E* 2. Bierzecie się w pole przeciw nieprzyiaciołom, niechayże nie niewieście serce wasze, a nie lękaycie się ich. *Jer. Zb.* 44. Przed tobą sam się Mars wſtydzi i niewieściuszeie. *Pot. Arg.* 396. Męſtwu swemu zniewieścieć dopuścił. *Warg. Wal.* 44. Zniewieściały; cf. pieszczony, papinkowaty, zbabiały, bezkoſtny, *Sr.* 2. wojonſkoſcjené, pojonſtliwé; *Bh. et Slo.* ženſki, ženſkỳ, chlipnỳ; *Bs.* sgenſki; *Cro.* posenchem, senchaszt, prokshen; *Hg.* asszonyos). Książki wierszami zniewieściałemi i miękkiemi napełnione. *Sk. Dz.* 195. ob zniewieściałość). NIEWIEŚCIĆ *cz. ndk.*, zniewieściałym czynić, weibiſch machen, verzärteln, *Sr.* 2. wojonſcjju, wojonſkoſczu. Katon rozkoszami języka swego nie zniewieścił. *Eraz. ięz. C* 8. Na macierzyńſkim łonie zniewieściona, pieszczotami rozpuszczona młodź. *Mon.* 71, 737. °NIEWIEŚCINIEC, - ńca, *m.*, macica, członek, w którym się płód chowa, *matrix*, *Mącz.*, die Bärmutter, NIEWIEŚCINNY, - a, - e, °a) żeniny, Frauen-. Niewieścinne dobra *Tr.* - b) z niewiaſtami nakładaiący, kobieciarz, weiberſüchtig, weibertoll. Niewieścinny niełoſko, ein garſtiges Weibſtück. Sprosne niewieścińſka, *Sk. Kaz.* 578. Tales naśmiewiſkiem był iednego niewieściſka. *Petr. Et.* 68. Siła ich pożarta, ſtali się, iako niewieściſka. *Birk. Zyg.* 22. Uderzył iako niewieściſko iakie w lamenty Osman. *Birk. Chod.* 13. NIEWIEŚCIUCH, - a, *m.*, zniewieściały bezkoſt, ein weibiſcher Kerl, ein Mann wie ein altes Weib, ein Weichling; *Slo.* ženſkỳ, na ženy laſtawỳ; *Sr.* 2. miękliwej, *Cro.* sénschak; *Rg.* xèna, xénhar; *Bs.* sgenharina; *Rs.* женоподобный, жеманъ; *Ec.* женопримáнный, ласко-

сердий. Mężowie niewieściuchami się ſtali. *Pilch. Sall.* 27. Kto niewieściuchem, niech się tu zoſtanie, Wart ieſt, by go Sybaryc przyięła za syna. *Szym. Sw. W.* 38. Ludzie nikczemni, niewieściuchowie, leniwi, kochaiący się w rozkoszy. *Ustrz. Kruc.* 2, 146. - b. iurny, za kobietą szalejący, ein Weiberkerl, Weibernarr. Niechby Parys niewieściuch z Heleną pokoiu w amorach używał. *Jabł. Tel.* 146. NIEWIEŚCIUCHOSTWO, - a, *n.*, NIEWIEŚKOŚĆ, - ści, ż., niemęzkość, zniewieściałość, papinkowatość pieszczoność zbytnia, weibiſche Schwäche, übertriebne Zartlichkeit. Niewieściuchoſtwo, miękkość, pieszczenie. *Pir Pow.* 89. Niewieśkość, niemęzkie zmiękczenie. *Przyb. Ab.* 90. Ciało i umysł męzki niewieściuchoſtwem zaraził. *Pilch. Sall.* 23. NIEWIEŚCIUCHOWSKI, - a, - ie, zniewieściały, babſki, weibiſch, unmäunlich. Niewieściuchowſki umysł ieſt takowy, ktory ſtrzyże i goli, i wnet się da na tę abo na owę ſtronę zmięczyć. *Damb. Kaz.* 20. NIEWIEYSKI *ob.* Niewieści.

NIEWINIĄTKO, - a, *n.*, - ; *plur.* Niewiniątka, Niewinięta; *Bh.* newin'atko, człeczek bezwinny, ein unſchuldiges Geſchopf, die liebe Unſchuld ſelbſt. *ironice* Niewiniątko! patrząc nań, rozumiałby kto, że aniołka widzi, a on gorszy od djabła rogatego. *Teatr* 29, 94. *Slo.* táſim ſa robi, gałobi ani wobi zamutił na wadęł, *innocentior Metello.* Oh niewiniątko! niby to ona o niczym nie wie. *Teatr.* 29, 37. Nie czyńże się niewiniątkiem. *Teatr* 52 *d*, 84. - *absque ironia:* Bogini słabe wołania niewiniąt łaſkawie przyymuie. *Teatr* 48 *c*, 13. Niewiniątka, *ob.* Młodzianki. NIEWINNIĆ kogo *Act. ndk*, oniewinnić, uniewinnić, *dk.*, niewinnym uczynić, einen unſchuldig machen, ſchuldlos machen. A wy, aza niewinni będziecie? nie będziecie bez winy! *Bud. Jer.* 25, 29 *not.* „właściwiey: a wy niewinniąc się, uniewinnicie się? nie uniewinnicie się! - gdyby się nam tak mówić godziło". Popełnił zaboyſtwo, okoliczności nie mogły go oniewinnić. *Przyb. Luz.* 337. Zda się być przez uczynek sam uniewinniona. *Przyb. Milt.* 308. Jam cię z tak sromotnego sługi przed bogiem i iego wiernymi oniewinnił. *Smotr. Nap.* 12. Nie rozumiey, aby ta wymówka mogła cię w oczach ludu uniewinnić *N. Pam.* 15, 327. NIEWINIEN, NIEWINNY *ob.* Winien, Winny. NIEWINIUCHNY, - a, - e, NIEWINIUTEŃKI, - a, - ie *intensiv. adj.* niewinien, z bez naymnieyszey winy, niepokalany; *mor.* czysty jak złoto. ganz unſchuldig, rein, ohne alle die geringſte Schuld. Oy ſłutki, na kształt dzieci niewiniuchne się bydź zdaiecie! *Teatr* 53 *b*, 24. Od ſtóp do głowy niewiniuteńka. *Teatr* 33 *b*, 26. Ach małe dziecię! nic tego nie zna. Niewiniuchna! jak ſtary sędzia. *Teatr* 20 *b*, 10. NIEWINNOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* newinnoſt; *Sr.* 2. newina; *Rs.* невинность, die Unſchuld. Niewinność dziecinna, *Sk. Dz.* 683. NIEWINNY, NIEWINNIE *ob.* Winny.

NIEWISTKA, *ob.* Niewiaſtka, Niewiaſta.

NIEWŁADNY, NIEWŁAŚCIWY, NIEWŁASNY; *ob in Affirmat.*

NIEWOD, - u, *m.*, NIEWODEK, - dka, *m.*, *zdrbn.*, *Bh.* newod; *Rs.* невóдъ, неводóкъ, неводóчикъ, мaлый, погонный, (cf. pogonia), бродникъ, бродничекъ, (ороли́нь ловец) die Fiſchwathe, die Wathe, das Zuggarn; *Sr.* 2. wada, wajdła, ſpierren; *Sr.* 1. rybacjna wata; *Crn.* vakina, ſchpeglarza; *Bs.* sejabaka, alov, halov); sieć wielka, na ſtawach, ieziorach i rzekach zażywana, robi się z mocnych konopi; ma dwa ſkrzydła i matnią. *Kluk. Zw.* 3, 241; niewód, sieć maiąca 60 sążni długości. *Mag. Mſk.* Na morzu albo na wielkim iezierze łowią ryby niewodem albo knicią. *Cresc.* 615. *Niwod*, w dawnym ięzyku Pomorzan i Wielkopolanów *Nywoch. Czack. Pr.* 3, 263. Niewodek. *Tol. Saut.* 58. - *Prov.* przed niewodem ryby łowi. *Rys. Ad.* 55. *ante victoriam triumphat*, *Pot Arg.* 680, *Ossol. Str.* 3; niemow hup, aż przeſkoczysz). Wszyſtko wielkie za wielkim iść powinno rodem, Na przykopę z wierciochem, na Wisłę z niewodem. *Pot. Jow.* 2, 49. - §. niewod ptaszny ieſt podobny do niewodu rybnego, matnią tylko ma dłuższą. *Kluk. Zw.* 2, 350, ein Zuggarn, Vögel damit zu bedecken und zu fangen.

NIEWOLA, - i, ż., (*Bh.* newole *indignatio*, nezwole *servitus*; *Crn.* navôla, najovôla *indignatio* niechęć; *Vd.* nevolia *clades*; *Cro.* nevolya *miseria*, nędza; nevolyicza *aerumnula*; *Hg.* nyavalya, nyavalyatſka *calamitas*; *Dl.* nevolya, nevoglya; *Bs.* nevoglja *sollicitudo*, *miseria*; *Rg.* nevòglja *aerumna*, *necessitas*; *Sla.* velika nevolja, z padaczką, wielka choroba; *Ross.* неволя ięztwo). - a) przymus, mus, konieczność, brak woli, Zwang, Noth, Nothwendigkeit, *Vd.* permurnoſt, persilnoſt, siła, posilje; (*oppos.* dobra wola, freyer Wille). Niewolą się wymawiaią, iż będąc dłużni, muszą kraść. *Karnk. Kat.* 358. Zaſtawić gruntu dziedzicznego niewolno białeygłowie, chyba żeby tego była barzo wielka niewola, i niedoſtatek znaczny, który przysięgą oświadczy. *Chel. Pr.* 90. I bez kmotrów prawy chrześt, gdy tego niewola; ale gdy gwałtowney potrzeby niemasz, bez kmotrów chrześt niech nie będzie. *Sk. Kaz.* 404. Nie miał ten niewoli Zygmunt III, aby brał od schizmatyków żonę. *Birk. Zyg.* 45. Co mi tego za niewola? *Cn. Ad.* 95. cf. kto mię za szyię bije? was hab ich das nöthig? was zwingt mich dazu? Gdzie przewodzi boiaźń, tam niewola. *Pilch. Sen. Liſt.* 2, 96. To na każdego wolą, a nie niewolą spuścił, *Zygr. Gon.* 409 *necessitas*). Co to temu była za niewola, iak naumyślnie śmierci szukać? *Ossol. Str.* 1. Upornie poddadź się nie chcieli, aż iuż prawie wielka niewola do tego ich przygnała, *Papr. Ryc.* Uważali goście gospodarſką niewolą, to ieſt zbytnie iego bieganie, i około nich pieczołowanie, *Dwor. H.* 3, t. i. niewczasowanie się, fatygę, Beſchwerde). Niewola nauczy robić, *Rys. Ad.* 43. Niewolać wszyſtkiego nauczy; a przeto ieśliby gospodarzem nie był, nauczyć go żona i niewola, gdy mu przyprze, a świerczo za piecem zaſkwierczą. *Glicz. Wych. P.* 4 *b*. Kiedy niewola, znaydzie się też i rada *Arshel.* 2, 100. Od niewoli to sługa, koń etc., nic nie wart, *Dudz.* 48, t. i. dobry, żelepszego niema; cf. z musu cnotę uczynić). *Cn. Ad.* 769. - Z niewoli, z niewolą, za niewolą, po niewoli, z nie z dobrey woli, z potrzeby, z musu, bez dzięki, aus Zwang, aus Noth; *Bs.* zanevoglja; *Rs.* неволею, заневóлю, по неволѣ. Ryb nie iada, chyba żeby nie miał nic innego do iedzenia, tedy dopiero z niewoli musi ieść. *Star. Da.* 68. Karania rzadko, i aż z niewolą używać mamy. *Bud. Cyc.* 71. Ubogiemu nie bywa dadzą z niechuci, ani za niewolą. W. *Poſt. W.* 193. Nie chce po woli, więc po niewoli. *Cn. Ad.* 635; cf. nie radaby koza do targu, ale musi)

Wygnaliście mię, a teraz za niewolą przyszliście do mnie. *Leop. Jud.* 11, 7, gdy ucisk przyszedł na was. *Bibl. Gd.*) Znaydziesz w naszym tłumaczeniu kilka słów za niewolą wynalezionych. *Budn. Bibl. praef.* – §. 2. Niewola, niewolność, niewolstwo, niewoleństwo, stan życia niewolnego, die Sklaverey, Knechtschaft, Leibeigenschaft; *Bh.* chlapstwi (cf. chlopstwo), otroctwj (cf. otrok); *Slo.* chlapstwo; *Sr.* 1. wotroczstwo; *Cro.* szusanstvo, robestvò (cf. *rob); *Rg.* suzanstwo, ròbstvo; *Rs.* неволя, невольничество, холопство, нятие, плѣнничество, cf. ięcie, ięctwo, plon). W niewolą zabrać, *Bs.* zarobiti). Gdy iedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiey części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Niewola żelazna wygania, wabi złota wolność. *Birk. Kaz. Ob. C. x.* Nie iest tak ciężka niewola pod Turczynem, iako w naszey farbowaney wolności; oddałbym haracz, byłbym iuż wolny, i bezpieczny dobra swego. *Klok. Turk. praef.* Gdzie kopa w niewoli, tam i pan u kopy. *Jag. Gr. C.*, gdzie pieniądze w skrzyni, tam pan ich, skąpiec, w więzach łakomstwa). Panem wielkim bydź, wielka niewola. *Cn. Ad.* 32., bogacz niewolnik). – §. niewola *per excell.* ięctwo, Gefangenschaft, Kriegsgefangenschaft. W niewolą tak braneów poszło siła. *Kulig.* 45. NIEWOLIĆ, – ił, – i, *Act. ndk.*, zniewolić, uniewolić dk.; *Rs* неволить, = przymuszać, einen zwingen, nöthigen, (*Rg.* nevogliti *affligere*, *Bs.* nevogliti, napastovati *sollicitare*, *laborare*, *Cro.* nevolyim *affligo*, *afflicto*; *onevolyújem debilitor*, *deficio*, *Dl.* nevoliti *afflictari*). Nikogo do picia nie *niewolono*, ale każdemu *dano na wolą*, aby używał, iako mu się podoba. *Sk. Zyw.* 2, 340. Gdy od boga wolna wola pochodzi, toć pewnie uniewolenia i przymusu nie kocha. *Psalmod.* 22. W. K. Mści, pana mego, wierny poddany, i sługa uniewolony. *Biał. ded. Krom.*, obowiązany). Król Egipski budując miasta swe, robotami koło cegły znędził Izraelitów, i zniewolił ich. ↕ *Leop. Jud.* 5, 10, trapił, er plagte sie. – §. Niewolić, niewolnikiem uczynić, podbić sobie, opanować, bezwingen, sich unterwerfen. Wikłąc dusze w sieciach, niewoli iarzmem swoich ustaw. *Teof. Zw. B* 2. Fortuna da nogi pętom, ciało da niewoli, A wspaniałego ducha nie zniewoli. *Pilch. Sen. list.* 392. NIEWOLNICA, – y, ż., NIEWOLNICZKA, – i, ż., *dem.*, *Bh.* otrokyně, chamowina; *Bs.* raba, robigna; *Rs.* невольница, холопка, рабыня, колодница; *Ec.* рабыня; die Sclavinn. Otoż ia niewolniczka a służebniczka pańska. *W. Post. W.* 3, 183. ↕ *Leop.* 1 *Reg.* 1, 11. cf. roba. NIEWOLNICTWO, NIEWOLSTWO, – a, *n.*, *Bh.* porotj (cf. parobek), otroctwj, (cf. otrok), cžlowěčenstwi (cf. cžlowiečenstwo); *Slo.* rabstwi; *Crn.* sushnost; *Vd.* telohinost, sushnost, slushanstvu, slushjastvu, slushabnost (cf. służebność); *Ross.* невольничество, холопство, (= chłopstwo), кабальщина, рабство, рабольпость, рабольние, рабольство; Stan niewolnika, życie niewolnicze, die Sclaverey, Knechtschaft. Niewolnictwo iest prawo, poddaiące człowieka człowiekowi, tak dalece, iż ieden drugiego iest panem. *Mon.* 68, 585. Niewolnictwo ustanowieniem chrześciańskiey wiary zniesione. *Mon.* 65, 197. *ib.* 68, 456. Bliziuchno na stoi wolność, a przeciż niieden ieszcze żyie w niewolnictwie. *Pilch. Sen.* 2, 268. Wolność z niewolnictwa gwałtem sobie wy-

robił. *Jabł. Ez. A.* Ty niewolstwa brzydkiego, łańcucha więzień podłego. *Dar. Lot.* 6. Litwa, wyswobodzona z przyrodzonego swego niewolstwa, mogła bydź z wolną Polską, złączona. *Orzech. Qu.* 115. Chłopi ledwie kiedy którą rzecz pochwalenia godną uczynić mogą, będąc haniebnym niewolstwem związani i zatłumieni. *Modrz. Baz.* 156. Bóg cię wyprowadził z Egiptu, z domu niewolstwa. *Leop.* 2 *Chron.* 6, 12; *Budn.*; Ręką to swą bóg nasz sprawił, Że nas z niewolstwa wybawił. *J. Kchan. Ps.* 145. Jeśli niewolstwo i poddaństwo z natury pochodzą? *Petr. Pol.* 14. Było w tym kraiu zawsze niewolstwo wielkie. *Bielsk.* 548. Gdyby król rozkazał, aby zdrowi lekarstwa używali, byłoby to znakiem niewolstwa i tyranstwa. *Zrn. Pst.* 3, 140 *b.* – §. *aliter* duch czyli umysł niewolniczy, Sclavensinn, sclavischer Geist. Rokoszu niewolnictwo wysilało się na naypodleysze uwielbienia Carowy. *Ust. Konst.* 2, 124. – b) *personif. coll.*, = niewolnicy, Sclaven, Knechte. Jesteśmy boga stworzenie, proch nogi iego, niewolstwo iego. *Sk. Kaz.* 263. Ci co nie słuchaią boga, nie są z boga, ale są niewolstwem szatańskim. *Biał. Post.* 288. NIEWOLNICZEK *ob.* Niewolnik. NIEWOLNICZY, – a, – e, niewolnikom czyli niewolnictwu należny, sclavisch, Sclaven-; *Sr.* 1. wotroczli; *Vd.* telohlasten, slushjazhen, shklaven; *Rs.* невольническій, рабскій, рабольный, рабынинъ, колодничей, колодничій, колодническій, холопскій, холопоимный *ob.* imański). Niewolniczy syn. *Cn. Th.*, *Ec.* рабичищъ. Rolnicy grunta nasze osiadaią, w niewolniczym, lepiey rzekę, w niewolniczym prawie. *Mon* 67, 301. Lud pospolity po niewolniczu traktowany. *Leszcz. Gl.* 104. NIEWOLNIK, – a, *m.*, NIEWOLNICZEK, – czka, *m.*, (*Rs.* невольникъ ieniec, poimaniec; *Bh.* niewolnik, *seditiosus detrectator imperii*; więzień więzień; *Rg.* nevoglnik *calamitosus*; *Cro.* nevolyen; *Hg.* nyavalyás *miser*; – *Pol.*, niewolnik, = człowiek drugiego własnością niby będący, wyzuty z własney woli, ein Sclave, Leibeigner; *Bh.* cžlowěk (*ob.* człowiek), cham (*ob.* cham); *Sr.* 1. poženek, sushn; *Vd.* slushjak, telolastounik; *Cro.* rob; *Hg.* rab; *Bs.* rob, ausgiagn; *Dl.* rob; *Rg.* sùx, sùxagn; *Rs.* рабъ, холопъ cf. chłop, обѣлъ, колодникъ cf. kłoda, военнополѣнникъ. W tym teraźnieyszym statucie tych ludzi na *czeladź*, którzy przedtym *niewolnikami* byli zwani, odmieniono nazwisko, a napisano ich czeladzią dworną, oyczystą, macierzystą, kupną albo poimaną. *Stat. Lit.* 420. *Czack. pr.* 2, 239. Miał dwu *niewolniku. *Gliez. Wych. MS b*, *dualis*). Niewolnikiem być, *Rs.* рабствовать, cf. рабольпствовать czołgać się podło, niewolniczo; рабольпствователь podły pochlebnik, рабный do niewolnika podobny. Niewolnikiem sobie czynić, *Rs.* кабалить, закабалить, *Ec.* закабалити, *Rs. obs.* робити, cf. robić. – Niewolnik woienny, = braniec, ieniec, ein Kriegsgefangner, ein Gefangner. Niewolnik u Turków, człowiek całe poświęcony na wolą Cesarza, gotów pełnić naymnieyszego iego skinienia, a gdyby można i same myśli; choćby rozkazał całemu woysku, z skały iakiey skoczyć, i most mu na rzece z głów usłać, *Klok. Turk.* 10. Niepodobna, musi ten niewolniczek bydź urodzenia niepospolitego, *Boh. Kom.* 2, 190. –

transl. niewolnik pieniędzy, namiętności, *Cn. Th.* NIEWOLNOSC, NIEWOLNY, NIEWOLNO, *ob. in Affirmat.* NIEWOLSTWO; *ob.* Niewolnictwo.

NIEWONNY, NIEPRAWNY, NIEWRZĄCY, *ob. in Affirmatiuis.*

*NIEWRZĘDA, - y, ż., n. p. Babilońskiéy merchy niewrzęda niewstydliwa. *Zygr. Pap.* 22, nierząd?

NIEWSCIĄGLIWY, NIEWSCIĘŻNY, NIEWSKOPANY, NIEWSPARTY, NIEWSTYD, NIEWSTYDLIWY, *ob. in Affirmat.* NIEWSTYDNIK, - a, *m.*, bezczelnik, psu oczy przedał, ein Schaamloſer, Unverſchämter; *Boh.* nestyda, *Slo.* nestidatec. Niewstydnik, nie zaprowadził wprzod córki moiey do ołtarza, iak się należało. *Teatr* 48 *d*, 7. Dasz mi rachunek ze wszystkiego, niewstydniku. *ib.* 21 *c*, 73.

NIEWYBADANY, NIEWYCZERPANY, NIEWYCZOSANY etc. etc. *in Affirmat.* *NIEWYCZOSANIEC, - ńca, *m.*, *male feriatus. Volck.* 296, nieokrzosany, niewykszykany. - NIEWYPARZONY, *ob.* Wyparzyć.

*NIEWYWCZAS, - u, *m.*, niewygoda, niewywczasowanie, brak spoczynku, Unbequemlichkeit, Unruhe. Głowa mię z niewywczasu boli. *Teatr* 12, 18.

*NIEWZWOD, - u, *m.*, *Medic.* nie wzwodzenie się, osobliwie członka męzkiego, nie podniesienie się, niesterczenie, n. p. Ktoby miał chorobę płynącą z członka męzkiego, tym zielem obłoż członek, zastanowisz płynienie, i niewzwod czyni. *Spicz.* 24. Tę wodę ktoby pił, czyni mu niewzwod, i nasienie mężczyznie wysusza. *ib.* 20.

NIEZABAWEM *adv.*, niebawnie, nie bawiąc, nieodwłocznie, natychmiast, unverweilt, ſogleich. Wyiechała do Warszawy, a niezabawnie doszła nas wieść o iey śmierci, *Kras. Pod.* 2, 49, nie za długo). Póydę ia niezabawem do nich. *Teat* 28, 139. NIEZABAWNY *ob.* Zabawny.

NIEZABRONNY *ob.* Zabronny.

NIEZABUD, NIEZABUDESZ, - a, *m.*, NIEZABUDEK, - dka, *m.*, z *Ruſka*, niezapomiany mnie, upominek, pamiątka, podarunek na pamiątkę, ein Andenken, ein Geſchenk zum Andenken. Już cię żegna, już niesie i pierścionek, Na krótki niezabudesz, przyszły twóy małżonek. *Pot. Arg.* 703. Pani moia z Wc Panem zrywaiąc przyiaźń, prosi go, abyś iéy odesłał portret iey, i listy i niezabud waszelki, który od niey masz. *Teatr* 3, 77. Na zadatek nowey przyiaźni i wieczny niezabudesz, konia ci mego ofaruię. *Teatr* 21, 178. Francowate dymienice na niezabud od osob iuż zarażonych amanci odbieraią. *Perz. Cyr.* 2, 69. - 2. *Botan.* Niezabudki, *Rs.* незабудочка, *ob.* Niezapominayki.

NIEZACHWIANY, NIEŻADNY, NIEŻĄDNY, NIEZAGRĄŻONY, NIEZAGRODNY etc.; *in Affirmat.* NIEZADŁUGO, *ob.* zadługo, *ob.* Długo.

NIEZAPOMINAYKI, NIEZAPOMINAYMNIE *botan.*, Niezabudki, kwiatki, rosnące na wilgotnych mieyscach, gatunek ptaszego oczka, *myosotis scorpioides paluſtris Linn.*, Vergißmeinnicht. *Aluk. Dyk.* 2, 132. *Kniaź Poez.* 1, 87. (pacierzyczka błotna *Jundz.* 155.) *Boh.* stočnik, *Crn.* potoshnize (cf. potok), *Vd.* potoshnize, potuzhniza.

NIEZAPOLNY, NIEZAPRAWIONY, NIEZARDZEWIAŁY, NIEZARZUTNY, NIEZASŁUŻNY etc.; NIEZBADNY, NIEZBADANY; *in Affirm.*

NIEZBEDNY, - a, - o, sprosny, plugawy, brzydki, *Cn. Th.*, abſcheulich, häßlich, (*Bh.* niezbedny *proteruus, petulans, procax*; niezbednoſt *proteruitas*; niezbeda, *proteruus, petulans*; *diſtg.* niezbędny, *ob.* zbędny, zbyty). Wolny bez troski i kłopotu żyię, W sercu niezbedney nie noszę chciwości. *P. Kchan. Jer.* 168. Niezbedna zazdrość z plugawą nieuką w nim się pomieszały. *Smotr. Nap.* 64. Obyśmy byli wyswobodzeni od niezbednych i złych ludzi. 1 *Leop.* 2 *Theſ.* 3, 2. Wstydźże się niezbedny potwarco! *Pim. Kam.* 15. Teraz po pracach spokoynie śrzód wioski, Czasby żyć próżnym od niezbedney troski. *Zab.* 13, 294. Żyd niezbedny. *Biał. Poſt.* 262. Kaiążę wszystek się w kupca dla niezbednego łakomstwa, obrócił. *Star. Ref.* 96. Rozum ponurzywszy w niezbedney śklenicy, Nie znaią uczciwości, od hańby rożnicy. *Hor.* 1, 96. *Nar.* Niezbedna Atropa. *ib.* 131. *Nar.* Bica woyny niezbedney. *Nag. Cyc.* 44. NIEZBEDNIK, - a, *m.*, plugawiec, sprosny człowiek, brzydal, ein abſcheulicher, häßlicher Menſch. Przyzwawszy go, z przygrożeniem mu rzekł: ty niezbedniku, wiele ci kroć trzeba to rozkazować? 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5. Na cóż niezbedniku czynisz taką dywizyą w iednéy i teyże hoſtyi? *Sak. Persp.* 27. Niezbednik pytał: ieśliże ieſt mocny na niebie, który przykazał święcić sobotę? 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 3. NIEZBEDNICA, - y, ż., brzydnica, plugawica, kocskodan, szpetne babsko, ięzda, larwa, maszkara, ein häßliches Weib. A ty maszkaro, a ty niezbednico, Duszo czernidła pełna! *Tręb. S. M.* 126. NIEZBEDNY, NIEZBITY, NIEZBŁAGANY, *in Affirmat.*

NIEZBOŻEŃSTWO, - a, *n.*, niepobożność, die Gottloſigkeit. Wielkie ieſt niezbożeństwo tych dzisieyszych ludzi. *W. Poſt. W.* 2, 367. NIEZBOŻNIEĆ, - iał, - ieli, - ieie *Neutr. ndk.*, zniezbożnieć *dk.*, niepobożnym się stawać, gottlos werden. Ja niezbożniałem. *Budn. Job.* 9, 29. Zgrzeszyliśmy Panie, znieprawieliśmy i zniezbożnieliśmy. *Zrn. Pſt.* 119 *b.*. NIEZBOŻNIK, - a, *m.*, niepobożny człowiek, ein Gottloſer. Prośby niezbożników boga gniewaią. *Bud. Ap.* 49. Nie nazyway tych panami, ale niezbożnikami, którzy sługi Chrystusowe morduią. *Sk. Zyw.* 1, 374. *Budn. Job.* 10, 7. Niezbożnicy w wieczny ogień poydą. *Smotr. Lam.* 157. NIEZBOŻNOSC, NIEZBOŻNY, *ob.* zbożność, zbożny.

NIEZBRODZONY, NIEZBROYNY, NIEZBYTNI, NIEZBYTY, NIEZDANY, NIEZDOBNY, NIEZDOLNY, NIEZDROWY, NIEZDROŻNY, NIEZGANNY, NIEZDARZONY, NIEZGŁADZISTY, NIEZGŁĘBNY; *in Affirmatiuis.*

NIEZGODA *ob.* zgoda. §. 2. NIEZGODA *herb*, podkowa barkiem do góry, wśrzodku iey strzała żelazem na dół; przez środek podkowy miecz przechodzi. *Europ.* 3, 35. ein Wappen. NIEZGODNIK, - a, *m.*, kłotnik, ein Händelmacher, Streitſüchtiger. Posiał djabeł nasienie, z którego urośli niezgodnicy, zazdrosnicy, sektarze.. *Biał. Poſt.* 250. Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi S. odpornik, szatan. *Gil. Pſt.* 65. NIEZGODNY, NIEZGODLIWY *ob.* Zgodny.

NIEZGOIONY, NIEZGONIONY, NIEZGONNY, *in Affirmat.* NIEZGORZEY *ob.* Gorzey.

NIEZGRABIASZ, NIEZGRABNIK, - a, *m.*, nieokrzesaniec, nieulizaniec, *Rs.* неуклюжь, неуклюка, ein ungeſchick-

ter Tölpel. Skrzypiński starzec, niezgrabnik i opilca, od Władysława snadnie mogł bydź usidlony. *Krom.* 378. NIEZGRABNOSC, - ści, ż., *oppos.* gracyi, *q. v.*; *Teat.* 24, *panna n. w. Xcia Czartor.*, Mangel der Gratie, Ungeschicklichkeit, Plumpheit, Tölpelhaftigkeit; *Bh.* nezbrabanost. W uczciwym posiedzeniu resztę niezgrabności domowey i szkolney tracą. *Kras. Pod.* 2, 210. NIEZGRABNY, - a, - e, NIEZGRABNIE *adv.*, nieulizany, nieokrzesany, niewdzięczny, ungeschickt, tölpelhaft (Obd. talkig), plump; *Bh.* nezbrabaný (obrabati *circumradere*), nemotora; *Crn.* lępt, tepzhaft, naródn; *Cro.* nekipen; *Rs.* осколный, недѣлный. Twarz niezgrabna, *Teatr.* 8 c, 43. Więcey złoczyńcę, pozór obyczaiów maiącego, dziś sobie szacuią, niż poczciwego, ale niezgrabnego człowieka. *Zab.* 5, 56.

NIEZGROMADNY, NIEZGWAŁCISTY, NIEZIARNIONY, NIEZLICZNY, NIEZŁOMISTY, NIEZŁOMNY, NIEZMARTWY, NIEZMIĘKCZYSTY, NIEZMIENNY, NIEZMIERNY, NIEZMOŻONY, NIEZMRUGŁY, NIEZMRUŻONY, NIEZMYSLNY, NIEZNACZNY, NIEZNAIOMY, NIEZNALEZISTY; *in Affirmat.*

NIEZNASKA *ob.* Niesnaska.

NIEZNIKOMY, NIEZNOŚNY, NIEZNUŻENIE, NIEZRACHOWNY, NIEZRANNY, NIEZRĘBNY, NIEZRĘCZNY, NIEZRZAŁY, NIEZROBNY, NIEZROSŁY, NIEZROZUMNY, NIEZSIADŁY, NIEZSTARZAŁY, NIEZUMYSŁOWY, NIEZUPEŁNY, NIEZWADLIWY, NIEZWALCZONY, NIEZWĄTPIONY, NIEZWIĄZANY, NIEZWIĘDŁY, NIEZWIETRZAŁY *in Affirmat.* *NIEZWOD *ob.* Niewawod.

NIEZWORNY, = niesforny; *ob.* Sforny. NIEZWROTNY, NIEZWYCIĘŻNY, NIEZWYCZAYNY, NIEZWYKŁY, *in Affirm.*

*NIEŻYT, - u, *m.*, (*Bh.* nežit = wrzod; *Ec.* нѣжить, болѣзнь особа рода); Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony nazywamy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, niegdy iedno w nozdrze, niegdy w płuca i inne członki. *Sien.* 350, der Katharr, der Schnupfen (Obd. das Stranchen). Zimna reuma, abo nieżyt. *Cresc.* 234. Zimny nieżyt abo ryma. *ib.* 260. Mdłość mózgowa, pochodzi też z flemy abo z nieżytu. *Spicz.* 114. Pigułki przeciw katarowi, to iest nieżytowi abo sapce. *Sien.* 224. Woły maią ieden rodzay niemocy, który bywa w głowie z mnóstwa flegmy; ten pospolicie zowią rymą, sapką, abo nieżytem. *Cresc.* 552. NIEŻYTOWY, - a, - e, Katharal: Na rymę nieżytową kadzenie . . . *Sien.* 351.

*NIEŻYWIĄTKO, - a, *n.*, nieżywy płód, embryon ieszcze nie ożywiony, n. p. Przyrodzenie z macicy chcąc i wody i nieżywiątka się pozbyć; rozmaicie się ratuie. *Cziach. Przy.*

NIEŻYWNY, NIEŻYWY, NIEŻYWOTNY, NIEŻYZNY; *in Affirmat.*

NIGA *ob.* Nyga. *NIGD *ob.* Nikt.

NIGDY *adverbium temporis*, (*nikiedy *Chroſt. Luk.* 204); *Bh.* nikdý, nikdá; *Slo.* nikdi, nikda; *Sr.* 1. nibe, nihdé; *Sr.* 2. nikul, nikula, żebne (cf. żaden); *Crn.* nikol, nekol, nigdar; *Vd.* nikóli, nigdar, nikedai, nikolivesh, nikarvezh, karvezh, odnirikrat, obenobart, obenokrat; *Cro.* nigdar, nigda, nikada, nikadar; *Bs.* nighda, nikada, nikadar, ikadár, ighdár; *Slo.* nikada; *Rg.* nighdar, nikad, nikada, nikadarevik; *Rs.* никóгда, никомù; żadnego

czasu, w żadnym czasie, niemalś, nie. Nie będzie to nigdy. *Cn. Ad.* 737, = na Zielone świątki; Pierwey świat opak poydzie; Musiałoby słońce inaczey chodzić; Poki świat światem, nie będzie to. Kiedy mi na dłoni włosy urosną *etc.*. - Na święty nigdy. *Rys. Ad.* 42, *Teatr* 36, 37. cf. na święty Adam. *Slo.* na swatého Wida, co nebudé nikda, *Bh.* swatého Nikda swátele, *Slo.* po smrti w ten utereš; *ad calendas Graecas*). Do karczmy zawsdy, do kościoła nigdy *Talib. R* 3. Gracza poprawy nigdy świat ieszcze nie widział. *Teatr* 2, 12, *Barss.* NIGDZIE *Adv. loci*, *Bh. et Slo.* nikdej, nikdé. *Sr.* 2 nidźe, nihdźe; *Crn.* nekjer, nekód; *Vd.* nekir, nigder, nekiri, nikir, na obecnem kraiu; *Cro.* nigdo, nigder, nikám, nikamo, (nigdernoszt *Utopia*, *nusquamia*); *Bs.* nighdi, ù nijedno mieſto; *Rg.* nighdir, *Sla.* nigdi, (*oppos.* igdi, = gdzieś); *Ross.* нигдѣ (cf. никдѣ), нигдѣ, (cf. негдѣ niemasz mieysca) na żadnym mieyscu, nirgends. Nigdzie, byś zwiedził wszyſtek świat, nie naydziesz. *Cn. Ad.* 738. - b) *ad locum* a. p. gdzie idziesz? nigdzie! nirgends wohin; *ob.* nikam. NIIAK, NIIAKO, *NIKAKIE, *NIKAKI *adverb.*; *Bh.* nigakí, nikolí; *Slo.* nigako, żadnim sposobem; *Sr.* 2. nikal; *Vd.* nikakor, nikar, nikolli, *Cro.* nikak, nikako; *Bs.* nikako; *Rs.* никáкъ, *Ec.* никако, отнюдь; żadnym sposobem, żadną miarą, bynaymniéy, keines Weges. On mu rzekł: nikakie nie umrzesz. *Bud.* 1 *Sam.* 20, 2. boże uchoway, nie umrzesz. *Bibl. Gd.*). Mówił bóg: nikakie iuż więcey nie będę złorzeczył ziemi. *Leop. Genes.* 8, 21. Nikaki iuż daley nie będzie zagubiono wszyſtko ciało, *ib.* 9, 11. Pętlice tak się zawinęły około gałęzi, iż krogulec niiak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. Sól zwietrzała nie może być iuż niiak naprawiona. *Odym. Sw.* 2, *B* 4. Nikt przeciwko iey niiak odważyć się mowinnice nie zakwitną, bowiem poki kwiat ieſt, nikakie nie godzi się ich tykać. *Cresc.* 325. Kiedy koniowi iuż oczy wpadną, a łzy z nich cieką, taki nikaki żyw nie zoſtanie. *ib.* 685. Tyś bogiem, który nikakie złości nie chcesz. *Wrobl.* 8. Stanę przy tobie, który nikakie grzechu nie lubisz. *ib.* Niiak, = ani tak ani sak, *neutro modo*, weder ſo, noch ſo *Cn. Th.* NIIAKI, - a, - ia, *Slo.* nigaki, jadni; *Sr.* 1. nikaiki, (*Sr.* 2. nikaki, = nikczemny); *Cro.* nobèdn, nobèn; *Rg.* nioboj; *Ross.* никакïй, żaden z dwóch, ani ten, ani tamten, keiner von beyden, w ogóln. żaden, keiner. Bez służby żyiąc, i niiaką robotą nie bawiąc się, czas trawią. *Stat. Lit.* 389. Niiaki ὁ ἀποιος, *nulla qualitate praeditus*, ni słodki, ni gorzki, ni biały, ni czarny, ἀποιος *nulla quantitate praeditus*, ni mały, ni wielki. *Cn. Ih*, keinerley, von keiner Art und Eigenſchaft.. Niedoſtatku domowego dawnych bohatyrow, pogrzebów nędznych, niiakiego córek posagu, tu nie uważamy, ale . . *Warg. Wal.* 132. *Grammat.* Słowa niiakie, *verba neutra*, wyrażaiące proſty ſtan rzeczy iedney, bez żadnego względu na drugą. *Kpcz. Gr.* 1, 32 *et* 3, 2, (*oppos.* czynny, bierny). Imiona rodzaiu niiakiego, *generis neutrius*, ungewiſſen oder ſächlichen Geſchlechts, *ib.*, *Slo.* żadne, niiakie, denſte słowo. Wyrazy są męzkie, żeńſkie i niiakie, n. p. król, krolowa, króleſtwo. *ib.* 3, 3. (*distinguas* nieiaki).

NIK, - u, *m.*, wnik *Tr.*, kluczka, Schlinge, Schlänge, Falle. W sztucznè niki Siedząc przy trzodzie płotą z złotowierzb koszyki. *Gaw. Siel.* 365.

NIKĄD *adv. loci*, (*Ross.* никуда nigdzie), *Boh.* nikudy, żadną drogą, przez żadne mieysce, nirgends wo durch; *ob.* niktorędy, cf. niskąd; *ob.* nikam. *NIKAKI, *NIKAKIE *ol.* Niak. *NIKAM *advers. loci*, *Bh.* nikam *nusquam, nullo*; *Ross.* никуда; *Ec.* никáможе (*Cro.* kam, kamo, = dokąd? kędy?) ani o krok z mieysca, auch nicht einen Schritt vorwärts. Było popisowania dosyć z chęciami swemi ku Rzpltey, iedun nad drugiego z oracyą się wynosząc, ale z mieysca iako ono mówią, nikam, *Bielsk.* 556; „ani się ruszyć z mieysca chcieli" *Bohom. ad h. l.* Nikam z mieysca, z niesporo *Cn Th.* Bóg zlutował się nad człowiekiem, iże kiedy iuż było nikam, (iako mówią), toż on sam ratował nas. *Gil. Pſt.* 140, cf. ani mię tam, ani mię sam. NIKĄSKA; *ob.* Kąsek.

NIKCZEMNIEĆ, - iał, - iejo *neutr. ndk.*, znikczemnieć *dk.*, *Boh.* znićemnĕti; nikczemnym się stawać, wartość i szacunek tracić, nichtswürdig werden, seinen Werth verlieren, schlecht, elend werden *Wyg. Mar.* 1, 97. Żyto i pszenica na iednym grunci lat kilka bez odmiany siane, nikczemnieią. *Przędz.* 3. Dzielne konie, gdy z rzeźwości i boiu maiąc przedtym sławę, Między stado maszkalerz puści ich gdzie w trawę, Znikczemnieią do czasu. *Tward. Wł.* 87. Epireńskie państwo nagle upadło, i niesprośnie znikczemniało. *Baz. St.* 59. Wszyscy się odwrocili, i wszyscy znikczemnieli, niemasz czyniącego dobrze. *Zrn. Pſt.* 2, 277. NIKCZEMNIĆ *Act. ndk.*, unikczemnić, znikczemnić *dk.*; upodlić, *Rs.* уничижить, уничижать; zu nichts machen, herabsetzen. Dawno wykląłem miłość, znikczemnił rozkosze. *Teatr* 43 *b*, 56. Alliane z Polską, choć tak nieszczęśliwą i unikczemnioną, nie iest rzeczą oboiętną. *Kłł. list.* 1, 156. Chciwość unikczemniła powszechną w narodzie czułość, *ib.* 1, 30. Przesądami znikczemnione narody barbarzyńskie. *N. Pam.* 9, 309. Leżą w ogniſtym morzu znikczemnione duchy. *ib.* 12, 370.

NIKCZEMNIK, - a, *m.*, nikczemny człowiek, nic wart, na nic się nie godzący szuia, *balatro, Mącz.*, ein Nichtsbedeutender, Nichtswürdiger, ein Taugenichts, ein schlechter, elender Mensch; *Bh.* darebák, daremnik, darcba (cf. darmoiad), ostuda; *Slo.* sni bich bo neobscál; *Sr.* 1. nicjsżo dobrobo cjwopek, nemaßelny; *Crn.* maluprida; *Vd.* sanikarnik, maluvriednik, nepridnik, prepeluh, loter; *Bs.* nisctalo, od niacta, lotar, taman, tamgnak, lottar; *Rs.* негодникъ, негодя́й, фалалей, безде́льникъ; *Ec.* немя́гъ, небыли́ца. *W rodz. żeńſk.* Nikczemnica; *Bh.* daremnice; *Rs.* негодница, негодя́йка, безде́льница. *NIKCZEMNOMÓWCA, - y, *m.*, który lada co mówi, *mattaeologus, Mącz.*, ein leerer Schwätzer. NIKCZEMNOŚĆ, - ści, *f.*, NIKCZEMSTWO, - a, *n.*, niegodność, podłość, niewartość, *Boh.* nićemnoſt; *Slo.* niccmnoſt, opowrjenoſt; *Sr.* 1. knicjjomnoſcj; *Crn.* nezhemernoſt; *Vd.* sanikarnoſt, potepuhnoſt, nishnuſt, nishevelanjoſt, nishvriednoſt; *Cro.* nichemurnoszt, nistarsztvo, nischetnoszt, *Bs.* tamnoſt, lotarstvo; *Rs.* негодность, неключимость; die Nichtswürdigkeit, Werthlosigkeit, Schlechtheit. Namantyny, dla przeszłych hetmanow rzymskich nikczemności wzbyt dumne, skrócił Scypio. *Warg. Wal.* 49. Na seymik nie poiedziesz, nie służyleś woyny, Nikczemstwo swe na żywot przechrzciwszy spokojny. *Pot. Pocz.* 423. NIKCZEMNY, *NICZEMNY, - a, - e,

NIKCZEMNIE *adv.*; *Bh. et Slo.* nićemně, nićemně; *Sr.* 1. knicjjomně, knicjomně, nikalki; *Sr.* 2. nikaki; *Bs.* nicemurni, *Crn.* maluurędn; *Vd.* sanikerno, zhemerno, maluvreiden, hudoben, sanizhen; *Cro.* nichemüren, slochesst, trischeten; *Dl.* trishen; *Rs.* негодный, пренегодный, дра́нный, неключи́мый; *Ec.* ничшо́жный, пу́ганый; niczemu się nie godzący, nicwart, do niczego, podły, blahy, zu nichts, untauglich, werthlos, schlecht. O zdrowie prosi niemocnego, a na pomoc niczemnego wzywa. *Leop. Sop.* 13, 18, który w niczym nie iest doświadczony. *Bibl. Gd.*). Mieli lud wielki, ale nikczemny ku walce. *Bielsk.* 184, t. i. niezdatny. Wszyscy są nikczemni, mdli, ospali, próżnowaniu przywykli. *Baz. Hist.* 555. Macie rozum nikczemny i fałszywe mniemanie. *Tarnov.* 120. Człowiek wyschły i nikczemny na ciele. *Pers. Cyr.* 3, 5, t. i. słaby, schwach. Ośli nikczemni. *Tward. Wł.* 230. t. i. nie wiele warci, unbedeutend, von keinem hohen Werthe, schlecht. Był człowiek gniewliwy, wszakoż gniew iego był krotki i nikczemny. *Papr. Ryc.* 60, t. i. bezskuteczny, ohne Folgen. Narod Słowiański długo w nikczemnym bałwochwalstwie przebywał. *Arom.* 56 *exam.* - §. Wszystkie dawne listy psuiemy, wyniszczamy, nikczemne czynimy, i wyniszczone, nikczemne i próżne opowiadamy. *Herb. Stat.* 2. Coby przeciwko wolnościom narodowym było, to wszystko ma bydź nikczemne, próżne i za nic miane. *ib.* 19, t. i. nieważne, nichtig, ungültig. *NIKCZEMU niezdolny. *Eras. Jęz. F.* 3, niku czemu, ku niczemu, do niczego, na nic.

NIKIEL, - u, *m.*, *Niccolum*, der Nickel, ein Halbmetall, nowy półmetal, Roku 1751 w Szwecyi wynaleziony. *Adel. Kop.* 2, 249.

NIKĘDY *adv. loci*, nigdzie, nirgends; *Slo.* nikadel, nikdel, nikdě, nikam; *Crn.* nekamer; *Vd.* nikamer; *Bs.* nikamo; *Cro.* nikam, nikud). Nikędy nas śmierć nie kaleczy gorzey, Jak gdy dzieci dorosłe nam morzy. *Zab.* 15. 276.

NIKĘSA *ob.* Kąs. NIKNĄĆ, niknie *Med. ndk.*; (zniknąć, znikł, *dk.*, (*Boh.* zniknauti, znikl, *oriri, nasci, elabi. cf.* wyniknąć, przeniknąć; *Vd.* nikniti, klize spushati z kielki wypuszczać; *Cro.* niknem, niknuszem *pullulo*; *Bs.* niknuti, niçati, izniçnuti *nascor, pullulo, germino, exeo*; *Rg.* niknuti, -niccem, isniknuti, nizzati, *pullulare, germinare, erumpere*; cf. ponik; *Rs.* никнуть kłonić się, schylić się; *Ec.* поникнуть oczy spuścić, приникнуть, приникать schyliwszy się przypatrywać); - *Pol.* w niwecz się obracać, schwinden, verschwinden, vergehen, zu Nichts werden; *Boh.* mizeti, mizjm, wymizeti, zmizeti *Vd.* vihnit, ugasnit, minitĭ, strohnit, skopnet, smegniti, sgeniti, sginiti, vbihniti, sibniti; *Crn.* sgineti; *Cro.* izniknuti, iznikujem, izginujem; *Bs.* vitriti, izvitriti, ladovati, izlagnevati; *Ross.* гинуть, загну́ть; *Ec.* изчезнуть, исчезнове́ватися, безвѣстнорами́ся. Już coraz niknie z żalu, który po dręczy. *Teatr* 54 *d*, 42, ginie, schnie, nikczemnieje). Głos moy nikuie, *ib.* 47 *c*, 150. Urodzenie, maiętności, wszystko to niknie przed blaskiem twych przymiotów. *Teatr* 2 *b*, 134. Nikły, *nikomy, znikomy, mijaiący, vergänglich, schwindend. Występek błędne omamia oczy Farbą i nikłym pozorem. *Kniaz. Poez.* 3, 157. Nikłe ziarna, czcze, taube leere Körner.

Po-

Pochodz. *ponikać, ponik, przenikać, unikać, wynikać, znikomy, znikomość, znikać, zanikać, wnik.* (*Nikołay* ob. *Mikołay*).

NIKT, NIKTO, *G.* - ogo, *D.* - omu, *Instr.* nikim, NIGD, *Bh. et Slo.* nikdo, nikoho, niktery; *Sr.* 1. nicht, nichto, *Sr.* 2. nicht, nichto, nichten; *Crn.* neshesr, nehzhe, nekògr; *Vd.* nihzhe, obeden, nikieger, nikini, needen, odani, obeni, nishir, nisher, nikoger, *G.* nikogerja; *Cro.* nigdo, nieden, nijeden, nische, nigdor; *Dl.* nitko; *Sla.* nitko, *Rg.* nkto, nijedan, niedan; *Bs.* nitko, nijedan; *Rs.* никто, *G.* никого; никакій, никій; никїйже; *Ec.* нединъ; żaden, niemand, *latet tamen patet quam* żaden, *nam* nikt *excludit universe omnes et omnia*; *ut* nikt tam nie był, *i. e. nec homo, nec animal etc.*; Żaden *certum genus excludit, non addito substantiuo, vel praemisso vel subaudito:* żaden człowiek abo pies tam nie był, żadna krowa, żadne bydlę, chłopię. *Cn. Th.* *Nikto dobry, tylko ieden bog. *Bud. Matth.* 19, 17. Nie może *nigd dwiema panom służyć. *Sekl. Matth.* 4. O nim *nigd nie wiedział. *ib. Marc.* 7. Sobie co dadź nie iest to rzecz towarzyska, bo nikogo ten nie iedna sobie, nikogo nie obowięznie, nie czyni nikomu nadziei. *Gor. Sen.* 354. *Niodkogo przeszkody nie miał. *Warg. Radz.* 310, z od nikogo. NIKTORĘDY *adverb. loci*, żadną drogą, przez żadne miesce, nirgends wo durch; *Bh.* nikudy, nikadv. *NIKUCZEMU, z ku niczemu, *ob.* nic. *Sekl. Matth.* 5, cf. ni.

NIM *adv. temp.*; prędzéy niż, ehe als. Nim się obrócimy, nim się obeyrzemy, śmierć zawita. *Pilch. Sen.* Bóg myśli nasze z daleka rozumie, t. j. nim się stanie, wysłuchywa modlitwy nasze, nim zabrzmią, pozirra na potrzeby nasze, nim przyydą. *Pocicy* 363. Był u mnie dwa razy, nimem się obudził. *Teatr* 38, 193. - §. 2) nim *Instrum. et Loc. Singularis pronominis* On, ona, ono. - §. 3 *nim; *ob.* im - tym.

*NIMAM, z nie mam, *ob.* niema, *ob.* mieć.

NIMBUS, miesiączek około głowy, *Crn.* obstertjé.

NIMFA, - y, ż., z Greck. die Nymphe. Nazwisko nymf dawane bywało boginiom leśnym, łącznym i górnym. *Krat. Zb.* 2, 242; *Bh.* ozwéna (cf. echo, odgłos, odezwanie); *Vd.* vila, shlikshena; *Cro.* vila, vilenicza; *Bs.* vila, vileniça, *Rg.* vila (cf. szaławila); *Rs.* русалка. - *§. Nimfa, nierządnica. *N. Pam.*, ein Freudenmädchen. - §. 2) *Anatomice* nimfy, dwie maszczki między wargami wielkiemi i otworem pochwy macicznéy. *Krup.* 2, 198.

*NINACZ, z ni na co, auf nichts, zu nichts. Ninacz innego nie patrzą oczy nasze, ieno na Man. *W. Num.* 2, 6. Ślepa miłość ninacz nie pamięta. *Pot. Sył.* 284. Ninacz innego obracać nie maią tych pieniędzy tylko na zapłacenie żołnierza. *Vol. Leg.* 3, 168. Nie dbaią ninacz innego, tylko by przestronno mieszkać mogli. *Boter* 128. Drzewo to iuż ninacz się nie przygodzi. *W. Post. Mn.* 312. To ninacz nie potrzebne. *Brud. Ost. D.* 7. - Z strony bożéy ninaczym nie zyydzie. *W. Post. W.* 2, 279, z na niczym, an nichts.

NINIE *adv. temp.*; *Bh* nyni, nynicko, nynczko; *Slo.* nyni, nini, teraz, wčil, wčilek; *Sr.* 1. na, no, nietk, nielk, nielko, net, neto (cf. wnet); *Vd.* sedai, seda, sdai, tezhasa, koli; *Cro.* szad, szada, vezda; *Rs.* нынѣ, нынѣшній, меперь (cf. dopiero; понынѣ dotąd, отнынѣ odtąd; cf. *Gr.* νυν, *Lat.* nunc, *Ger.* nun, *Dan., Suec., Isl. et Holl.* nu, *Hbr.* [illegible], *Pers.* nuh); teraz, jetzt, gegenwärtig. Cześć tobie, ninie i na wieki wieków. *Sk. Zyw.* 58. Oznaymuiemy wszystkim ninie i potym będącym. *Herb. Stat.* 582. Niech będzie imię Jehowy błogosławione od ninie i aż na wieki. *Bud. Ps.* 113, 2, „*nor.* odtąd aż na wieki." NINIEYSZY, - a, - e, *Bh.* nynéjssi; *Vd.* sdain, sedain, sedaishni; *Rs.* нынѣшній, менепершній; teraźnieyszy, gegenwärtig, jetzig. Niniejszą nędzę przyszłą nadzieią cieszył. *Sk. Zyw.* 51. Bol każdy ninieyszy zda się nayuieznośnieyszy. *Cn. Ad.* 41. Mądry nietylko upatruie czasy ninieysze, ale też i przyszłe. *Ezop.* 110. Co iest ninieysze, to ninieyszym. 3 *Leop.* 4 *Exdr.* 8, 46, co iest przytomnego, to przytomnym. 1 *Leop.*).

NINOG *Cn. Th.*, *ob.* Minog. - *NIOCZ *ob.* nic. *NIODKOGO, z od nikogo, *ob.* nikt. *NIOKIM, z o nikim, *ob.* nikt. *NIPRZECZ; *ob.* ni, *ob.* *przecz. NIOSĘ; *ob.* nieść.

NIŚ, NISIA, rzéka, *ob.* Nis. NISIOWCZYK, Kozak, *ob.* Nizak.

NISKĄD, z *ob.* nizkąd, z ni zkąd. NISKI, NISKO, NISKOŚĆ, *ob.* niski etc. *NISKIM, z z nikim; *ob.* nikt. NISLI *ob.* niźli, niżeli. z NISZCZEGO, z z niczego, *ob.* nic.

NISSA, - y, ż., miasto Sląskie bardzo mocne. *Wyrw. G.* 237, die feste Stadt Neiße in Schlesien, *Nyssa. Dyk. G.* 2, 206, *Bh.* Nysa.

NISZCZEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, zniszczeć *dk.*, w niwecz się obracać, niknąć, ustawać; vernichtet werden, zu Nichts werden, untergehen, vergehen; (*Rs.* нищать ubożeć, изнывать, изнывать niknąć); *Ec.* изнеявати, изнію, изнадѣю, маловію. Nazbyt byli zbarzdzieli, Alić naglo wyniszczeli, Jako dym niszczeie. *Ryb. Ps.* 126. Nakupcie nam potrzeb, abyśmy żyć mogli, a nie niszczeli niedostatkiem. *W. Genes.* 42, 2, abyśmy nie pomarli. *Bibl. Gd.*). Ciało chudnieiące i niszczeiące. *Syr. Ziel.* 285. Ciało niszczeie, das Fleisch vom Körper schwindet, gdy z ciała opada człowiek bez oczywistey przyczyny. *ib.* 278. NISZCZYĆ, - ył, - y; cz. *ndk.*, zniszczyć *dk.*, w niwecz obracać, vernichten: *Bh.* niciti, ničim, zničiti, zničim, bridim; *Sr.* 1. knicijem ztšinu, zanicjuju, zanicjuiem, rozkonczuyu; *Vd.* zanizhuvati, nikarvati, ponizhuvati, v'nizhim; *Cro.* nisterim, nistetim; *Rg.* vnistetiti; *Rs.* уничтожить, уничтожать (нищать ubogiego udawać); *Ecl.* изнеиастити, истити, истѣяти, тлѣти, тлю, изтрѣти, устрѣяти; (нищемю ubożyć, обнищавати, приводить кого въ нищему). Zniszczona abo pożarta bywa śmierć w zwycięstwie. *Baz. Hst.* 239. Żydzi fortą chytrością niszczą pandw samych, Gdy ich niszczą, nie samych, ale w ich poddanych. *Comp. Med.* 395. Żal mię niszczy. *Teatr* 46 c, 107. Niszczący, zgubny, *Ec.* уничтожительный. Niszczenie, zniszczenie, zguba, *Bh.* zmar; *Rs.* ничтожество (нищемя, нищетство ubóstwo, żebractwo). Niszczyć kontrakt iaki, z zrzucać, znosić. *Cn. Th.* NISZCZYCIEL, - a, *m.*, zgladziciel, der Vernichter, który co niszczy. *Wlod.*, *Boh. bridil.* Dziczyzna uwieńczonych grabieżników, ziemi

niszczycielów. *Zab.* 12, 177 *Nagł.* NISZCZYCIELKA, - i, ł., die Vernichterinn.

NISZSZY, z niższy *ob.* niski.

NIT, - u, *m.*, z *Niem.* das Niet, der Nietnagel, gwoździ, który się z drugiego końca zanituie, *Vd.* shenz, shenzanje, okriulanje, sakrivitje, krivitje; *Rs.* заклепа, укрѣпленіе, прикрѣпка, прикрѣпка. Ugodził go między nity i między pancerz. *Radz.* 1 *Reg.* 22, 34. Kędy oboyczyk z przodnim blachem nity zpinał, tam swóy miecz wraził. *Pot. Arg.* 671. - *fig.* Skrzepnie się woda, wmarzną flotty nitem. *Chrośc. Luk.* 152, t. i. iak przynitowane, przygwożdżone, zamarzły. - §. *transl.* nit puścić, z niewytrwać, pauć się, rozproć się, nachlassen, nicht ausharrend anhalten, nicht bestehen. Rad puszcza nity, sprzęt źle nabyty. *Ryt. Ad.* 60. Jeśli on dwa kroć od was nie ubity, Prędko moc wasza musi puścić nity. *Petr. Hor. C.* 4, *Pot. Zac.* 122. Niechay się duma, nie wiem iako chwali, Musi nit puścić. *Nar. Dz.* 2, 41. Uważaiąc, że bądź krotko, bądź długo, tedy tam onym nity puścić, iął o sobie myślić. *Bielsk.* 208. - §. *aliter* puściły zamki, nity, z popuścił, nie mógł ztrzymać uryny albo miąższego. *Cn. Th.* 776. NITABLA, - i, ł., nit wielki, ein großer Nietnagel. Nitable maią głowy płaskie na wierzchu, same są okrągłe; na końcu maią blaszki dziurawe okrągło, aby się na nich końce nitablów dały zanitować. *Solsk. Arch.* 129. Nitablami i śtwy do słupców przymaiią. *Jak. Art.* 1, 358, cf. nitownik, nitować, zanitować.

NITAWA, - y, ł., Mittawa, Mietau, stolica Semigallii, rezydencya xcia Kurlandzkiego. *Dyk. Geo.* 2, 164. NITAWCZYK, - ą, *m.*, der Mietauer. NITAWKA, - i, ł., die Mietauerinn. NITAWSKI, - a, - ie, Mietauisch.

NITECZKA, - i, ł., *dem. nom.* nitka, nić, das Fädchen. Włokna z wielu inszych pierwiastkowych nieiako niteczek, (*fibrillae*) złożone są. *Botan.* 10, Fäserchen. NITKA, - i, ł., *dem. nom.* nić, *Bh.* nitka; *Sr.* 2. nidła; *Sr.* 1. nitka; *Vd.* nitiza, zuirn, konz enp nydi al nyti; der Faden. Nitki przykładaiąc do nitki, ukręci się powróz. *Fred. Ad.* 123, cf. Mało do mała uczyni wiele). Po trosze robiąc, niby nitkę, iako mówią, do nitki przykładaiąc, mogła się rzecz zrobić. *Pilch. Sen. list. pr.* Z wielu nitek robią się nici, a z nici kręcą się sznury. *Rog. Dos.* 2, 475. Nawlókszy nitkę w iglę. *Perz, Cyr.* 2, 126. Gdybym miał dość czasu iak nitkę po iglę, Takbym cię poprowadził przez iego paie figle. *Zabł. Zbb.* 45. - §. Do nitki, z do koszuli, bis aufs Hemde. Do nitkiśmy przemokli. *Teatr* 20, 125, fadennaß. Ani suchéy nitki nie mam na sobie. *Teatr* 8, 6. - §. Na nitce wisieć, z na włosku, słabo, an einem Haare, an einem Faden. Biedny człowieku, na nitce życie wisi. *Teatr* 53 c, 67. Zdrowie twoie się nam zdało, Iże na cienkiéy iuż nitce wisiało. *Pasz. P.* 315. Głupi gardło swe zawiesi na nitce. *Gor, Dz.* 83. Irlandya prawie na ostatniéy nitce z Anglią się trzyma. *Pam.* 80, 120. - §. b) Nitki w siarce moczone skrzesanym krzesiwem ogień rozpalaią. *Kluk Kop.* 1, 222, Schwefelfäden, *Rs.* сѣрныя. - *impr.* nitki goraiącéy nie zagasił. *Sk. Kaz.* 153, t. i. knota. - §. c) *Anatom.* Nitka *fibra*, w ciele zwierzęcym, Faser, składa się z niewidomych nam ziemnych cząstek, które pewnym kle-

iem spoione są. *Kluk Zw.* 1, 28. NITKARZ, - a, *m.*, handluiący nitkami, niciami, der Zwirnhändler; *Bh.* nitkář; *w rodz. żeńsk.* Nitkarka, *Bh.* nitkářka. NITKOWY, - a, - e, Fadens. Korony złote i insze rzeczy nitkowéy roboty. *Haur Sk.* 353. NITNY *ob.* dwunitny.

NITOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, zanitować *dk.*, nitem czyli nitablą spaiać; z Niem. nieten, vernieten; *Vd.* shenzati, se shenzami perbiti, sbiti, saterditi, sakriviti, okriulati; *Rs.* склепать, склепывать. Pod czas zanitować iest zaklepać nity, albo bez nitów żelazo iedno z drugiem śtwierdzić młotkiem. *Cn. Th.* Drugie końce nitablów na blaszkach maią bydź zanitowane. *Solsk. Arch.* 129. Stoi, odzienie maiąc zeszpecone, Około szyi łańcuch nitowany. *Odym. Sw.* 2 *D d* 3, skuty). NITOWANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, nitami spinanie. *Cn. Th.*, das Nieten, Vernieten. - §. b) nitowanie, z to, co znitowano. *Cn. Th.*, die Nietung. NITOWNIK, - a, *m.*, nitabla, der Nietnagel. Nitowników gładkich z obrączkami. *Jak. Art.* 2, 289. - §. b) który co nituie. *Tr.*, der Nieter, Vernieter.

NIUCH, - u, *m.*, n. p. tabaki, tyle ile się razem w nos wciąga, ein Zug in die Nase, eine Prise, z. B. Tabac. NIUCHNĄĆ *cz. idntl.*, niuchać *ndk.*, wciągnąć w nos, in die Nase hinauf ziehen.

NIUŃ, - ia, *m.*, *ob.* Muśka, niedokołysany, n. p. Za iakiegoż to niunia chce wydadź tak grzeczną dziewczynę. *Teatr* 24 c, 49, ein junger Lecker.

NIWA, - y, ł, nowina, rola nowo kopana, *aliqui usurpant pro quouis aruo. Cn. Th.*, Neubruch, Neuland; dann überhaupt Flur, Feld. (*Genes.* 27, 27, iako woня нивы исполненыя *sicut odor agri pleni*; *proprie agrum cultum videtur significare. Durich* 1, 96.); *Bh.* niwa, niwka (niwar, sedlak rolnik); *Crn.* niva *ager*, agar; *Vd.* niva, njiva, gniva; *Rg.* gniva; *Sla.* njiua; *Bs.* gniua, gniuiça; *Cro.* nyiva, njiyicza, ztern; *Dl.* niva *ager, iugerum*; *Rs.* нива; *Ec.* нивъ, нивка, пиница (нивъ rolnik, cf. żniwiara, żniwo, cf. *Gr.* ναιειν γῆ; cf. *in Holsatia* Neffinger, *iudices agrarii, qui curare debebant, ne cui ex eius agro quid decedat.* Niwy zaległe bez fruktu odłogiem są za nic. *Kulig. Her.* 70. - §. 2) niwa, z żniwo. *Tr.*

†NIWCZYM, z w niczym, zu nichts. Nie wyrodził się od przodków swoich niwczym. *Bielsk. Kr.* 32. w NIWECZ, z w nic, zu nichts; *Bh. obs.* niweć, z nic. W niweczs obracać, z niszczyć. *Cn. Th.*, *Bh.* w niweć obrátiti, w drt; *Slo.* na vniveč. Tak ich zwoiował, iż się w niweczs iako dym obrocili. *Sk. Dz.* 849. Jak w niweczs obrocony, po smutnéy minie sądzić można. *Teatr* 1, 13. Wszystkie starania poszły w niweczs. *Boh. Kom.* 4, 42. Każda rzecz stworzona w niweczs się wraca. *Zab.* 8, 395. - Okrutny pan sługę zbić na niweczs kazał. *Mon.* 73, 86, na miazgę, er ließ ihn zu Schanden schlagen. Ranny leży przy drodze, iż mu się w niweczs przygodzić nie może. *Rey Pst. Nn* 2, na nic, do niczego. NIWECZYĆ *cz. ndk.*, zniweczyć *dk.*, w niweczs obrócić, niszczyć, vernichten, zu Schanden machen, vereiteln. Cierpie, przeklęta ziemio, w mym gniewie zniweczę. *Przyb. Ab.* 49. Nie mieć postępków swoich prawidła, zupełnym byłoby całego ludzkości składu zniweczeniem. *Mon.* 76, 388.

*na NIŻ, *w NIŻ, s na niższe mieysce, na dół, *Sla.* niz (n. p. niz vodu); *Rs.* низъ, книзу; *Ec.* низу, низъ; (cf. *Ec.* низ-, *praepos. insepar.* przed czasownikami, n. p. низдати spaść, in die Niedrigung, niederr, hinab; *oppos.* na wzwyż, wzgorę, *Sla.* uz, cf. wz-) Między Drysą a Dzisną na niż do Rygi płynąć. *Stryik.* 233. Rzuciwszy na niż okiem po polu szerokim. *Kulig. Her.* 173. Widzę kurzące Etny ogniem, a Alpy w niż upadające. *Kulig. Her.* 293. Baran wilkowi wodę mąci, choć w niż rzeki toi. *Veryf. Pr.* 18. NIZ, - u, *m.*, rzeka, która wpada w Dniepr. *Gwagn.* 338, ein Fluß. - §. b) niższe nad Dnieprem kraie, die Gegend am Unterdnieper. Uyście Dniepru potoku Ruszczysna Niżem nazywa. *Nar. Chod.* 2, 286. Uszedł na niż, *ad confinia orientalia Poloniae. Cn. Th.* - §. *transl.* Niz *collect.*, s Niżcy, Nizowcy, Kozacy od mieysca tego zwani. *Orzel. Interr.*, Niſower Koſaken. - §. sposób życia włoczęgow, zbiegow zodiących nad Dnieprem; a ogolniey: życie łotrowſkie. *Wlod.*, Niſower Koſakenleben, Räuberleben.

NIŻ, NIŻLI, NIŚLI, NIŻELI, ANIŻELI *adverb. comparat.*, ale; *Bh. et Slo.* nej, nejli. *Sr.* 1. nej, nejli, nieſli, nijli, (*Sr.* 2. nejli, neliż ieśli nie); *Vd.* kaker; *Dl.* negh; (*Cro.* neli, s niemasz-li?); *Rs.* нежели; *Ec.* неже. W kraiu tym mają chleb, lepszy niż chleb, żelazo twardsze nad żelazo. *Boter* 85. Śmiech, niż płacz, komuż bardziey nie smakuie? *Paſt. F.* 320. Bywa i w dzieciach rozum, ale z rzadka; i bardziey dowcip, niż się rozum sowie. *Jabł. Ez.* 134. Lepiey mądrey rady, niż słuchać swey chęci. *Jabł. Tel.* 144. Łatwiey Tatary shołdować, Niż naturę zwyciężyć. *Groch. W.* 525. Pierwey niżli góry wstały, niż ziemia, niż okazały Krąg niebieski iest stworzony, Tyś iest boże nieskończony. *J. Kchon. Ps.* 134. *Drzewiey niżli stanęły granice świata, pierwey niżli wiały zebrania wiatrów, przedtym niż huczały głosy gromów, ieszcze niż się oświecały iasności łyskawic, i *drzewiey niż były omocnione grunty raiowe; tedym ia myślił. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 1. On iuż był, a niż było wszystko; ieśli był, a niżli było wszystko, tedyć był przed wszystkim czasem. *Zrn. Pſt.* 25. Dostał więcey, *aniżeli* się spodziewał. *Klok. Tur.* 147. Więcey występny h, niżeli cnotliwych. *Kras. Mysz.* 22. Narod Eporeńſk. iest daleko walecznieyszy, niżli *nabożnieyszy. *Baz. St.* 105, więcey waleczny, niż nabożny). Nie iestem niżli wy podleyszym. *W. Job.* 13, 2, t. i. od was, nad was podleyszym. - Boże oto usiłuię Żebym cię dziś, niż miłuię Mógł miłować serdeczniey. *Groch. W.* 386. - §. *omiſſa comparatione:* Jeśli krol na Turki przyiechał, mogł prostą drogą ciągnąć, niż tędy. *Bielſk. Kr.* 435, t. i. mogł raczey, albo: mogł prościeyszą drogą. - §. *Cum particula conjunct.* - by; *vel incertitud.* - li, n. p. Niżli, Niżby, s chybaby. *Cn. Th.*, es. ſey denn. Niżli co ku prawu duchownemu należeć będzie, to w duchownym prawie sądzone bydź ma. *Stat. Lit.* 90.

NIŻA, - y, ż., nizina, *Cn. Th.*, die Niederung, die Niedere. Za zającem łowiec po nizie upędza się mroźney. *Hor.* 1, 174, *in campis niualis Aemoniae.*

NIŻACZ *ob.* ni.

NIZAK, NIŻAL, - a, *m.*, NIZOWIEC, - owca, *m.*, NIZOWY Kozak, ein Nieſiſcher Koſak, vom untern Dnieper. Kozacy Dnieprowi na wschod ranny od Nizu Nizowcami się zowią. *Tward. Wład.* 61, *Veryf. pr.* Zaporozcy Kozacy nazywaią się Nizowemi, dla spadziſtego przy uściach Dnieprz potoku. *Nar. Chod.* 2, 286, *Orzel. Interr*; *Rs.* низовый, понизовый, na dół rzeki leżący.

NIŻBY *adv.*, Chybaby. *Cn. Th.*, es ſey denn; *ob.* niż *adv.*

NIŻELI *ob.* niż.

NIŻEY *adv. comparat.*, *ob.* nisko, nizki. NIZINA, - y, ż., *Bh.* nižina; *Rg.* nizina; *Cro.* nizina; *Rs. et Ec.* низина; niża, nizki grunt, die Niederung, Niedere. Kto z wysoka spada, rzadko zostawa w pośrzodku, ale pospolicie do saméy aż niziny pędzi. *Gor. Sen.* 474. *NIZINNY, *Tr.*, *ob.* nizny. NIZIOŁEK, - łka, *m.*, kaszel, łokietek. *Dudz.* 47, ein kleiner Knirps. Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma? *Tot. Saut.* 143. NIZIUCHNY, - a, - e, NIZIUTEŃKI, NIZIUTKI, NIZIUCZKI, -a, -ie, -o *adv.*, *int. adj.* nizki, gar ſehr niedrig; *Rs.* низенькій, низёхонько. Dadzą chatę niziuchną, stropu po nos, ścian po łoki. *Brud. Oſt. A.* 9. Częstokroć w ludziach niziuchnego stanu widzimy wielkie dary. *Gorn. Dw.* 20. Niziuchne ukłony. *Zab.* 5, 236. Niziuteńko się kłaniał. *Zab.* 13, 198. Niziuchno o sobie rozumiał. *Birk. Sk. D* 4 *b.* Mogąc biiać wysoko, tuż nad ziemią niziuczko się wlecze. *Rey Wiz.* 65.

NIZKĄD, NISKĄD *adv. loci*, s ni zkąd, z żadnego mieysca, *Gr.* οὐδαμόθεν, nirgend her; *Cro.* od nikud.

NIZKI, NISKI, - a, - ie, (*obsol.* NIZNY, - a, - e, *Nowy Char.*; *Slavi aeque ac Bohemi, dicunt* низкій *et* нижній. *Durich* 1, 267.); *comparat.* niższy; *adverb.* nizko, nisko, *in comparat.* niżey; *Bh. et Slo.* nizký, nižší, nizko, nizce, niž, nize, nizegi; *Sr.* 2. nisi, nisko, niżej; *Sr.* 1. nisti, nizki, nischi, nischi, nisso, nize, nizje, *Crn.* nisке, nisishi, sdol, sdolej; *Vd.* nisek, ponishen, nishi, nishlaish; *Cro* nizek, nizkeshi, niszhi, niseji, nise; *Rg.* nizok, nisi, nisko, nizokko; *Sla.* nizak, nixje; *Rs.* низкій, низокъ, нижный, низовый, понизовый; *Ec.* низши, нижàе, понижe (cf. *Chald.* נמך *locus depressus*, cf. *Gr.* ναπη *complano*): niewyniosły nad ziemią, niewysoki, niedrig, nicht hoch; *Rs.* низменный, низовый. Ziemię mu dał wierzchnią i niższą. 1 *Leop. Jud.* 1, 15, górną i dolną. 3 *Leop.*). Zamek ieden *niżny, a drugi na kopcu wyższy zabudował. *Stryik.* 84. Stoki *wysze, i stoki niżne. *Bud. Joz.* 15, 19, *Gwag.* 127. Bethoron niżny i nadolny. *Budn.* 1 *Chron.* 7, 24. Ziele leczy wrzod w *niżniey ziemi Niemieckiey bywa chowane. *Syr.* 226, in Niederdeutſchland. Nieco nizki, pochyły, *Rs.* низковатый, *subſt.* низковатость. Gdzie nizko, zalewią powodzi. *Pol. Arg.* 251, cf. na pochyłe drzewo kozy skaczą). Nizki, s w dole leżący, głęboki. *Cn. Th.*, tief. - *transl.* Niski ton w muzyce, t. i. głęboki, gruby, w notach na niższey linii położony. *Mag. Muſk.* Nizki stan urodzenia. *Teatr* 46 *d*, 5. W nizkich domach się porodzili. *Falib. P.* 3. Niska cena. *Teatr* 52, 15, tania, niedroga, n ewysoka). Co ma bydź wielkiego, z niska się poczyna. *Min. Ryt.* 4, 159. Odrodzeni nie z niska, ale z wysoka, nie z ziemi, ale z nieba. *Wisn.* 523. - Niższy, subordynowany, untergeordnet; n. p. Czyniciel

ieſt samą przyczyną główną w ten czas, gdy kto inny nie ieſt tylko niższą przyczyną. *Mon.* 76, 41. – *moral.* a) pokorny, demüthig. Kłania się bardzo nizko. *Teatr* 22, 15, ſehr tief. Nizko prosili maieſtatu iego. *Ustrz. Kr.* 2, 124. Po co tak nizko onéy usługować? *Past. F.* 57. Nayniższy sługa, nayniższy, pokorny, naypokornieyszy, *Rs.* всенижайшій, unterthänigſter; cf. uniżony. – §. b) *in malam partem*, podły, nikczemny, niederträchtig, niedrig. Dostałem tego urzędu nizkim sposobem; iesszcze się wstydzę. *Teatr* 30, 56. Człowiek nizki albo podłomyślny. *Fred. Ad.* 94. (s*NIZKIM, z ni z kim, z ś nikim, *ob.* nikt). NIZKOLOTNY, – a, – e, *Gr.* χαμαιπετης *Cn. Th.*, nizko latający, niedrig fliegend. NIZKOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* nizkoſt; *Sr.* 2. niſkoſcj; *Sr.* 1. nizkoſcj; *Bs.* nizokóſt, dubina; *Vd.* niskoſt, nishava (cf. Nieszawa), niſkuſt, niſkota, nisha, ponishnoſt; *Cro.* nizkocha, nizina, nizokoszt; *Rg.* niſkocchja; *Rs.* низкость, низость; nizina, niża, niewysokość, cf. dolność, *pr. et transl.*, die Niedrigkeit. Pan z niebieſkich wysokości Poyrzał na ziemſkie nizkości. *J. Kchan. Ps.* 16. O niezmierna dobroci, o niewymowna nizkości syna bożego. *IV. Post. W.* 237, t. i. pokora. (NIŻLI *ob.* niż *adv.*). NIŻNIK, – a, *m.*, w kartach, *oppos.* wyżnik, der Unter im Kartenſpiele; *Bh.* spodek, spodnik; *Vd.* spudnjak; *Rs.* хлапъ (cf. chłop). Walety, Damy, wypędziły niżników i wyżników. *Kras. Pod.* 1, 189. NIZOWIEC *ob.* nizak, niz. NIŻSZOŚĆ, – ści, ż., większa nizkość, größere Niedrigkeit, *phys. et mor.* Panuiący różne ma pod sobą ſtopnie niższości. *Zabł. Roz.* 75. NIŻYĆ, – ył, – y, cz. *ndk.*, zniżyć *dk.*, *Bh.* nijiti; *Rs.* нижать, ниżу, nizkim lub niższym czynić, *propr. et fig.*, niedriger machen. Trafunek iednych nader wywyższa lub niży. *Teat.* 52, 30. Fortuna usycha, gdy wysokich nie niży, i w ziemię nie wpycha. *Pot. Arg.* 821. Fortunę ludzie ganią, że ieſt odmienna, wedle woli swéy, iedne podnosi, drugie lży a niży. *Kras. Izz. B* 5. – §. niżyć się *recipr.*, pokorzyć się, *Ec.* нижáти, нижу, въ внизъ наклонитьсѧ. Setnik im naywięcéy się niżył, tym więcéy ieſt od Pana Chryſtusa wysławion. *Hrbſt. Nau. G b*

Pochodz. *poniżać, poniż, uniżać, uniżoność.*

N O.

NO! *exclam. aggrauans*, (cf. nu, nuż), no! nu! *Sr.* 2. no! (*Rs.* но, z ale, lecz). Teraz gdy razem ieſteśmy pogadamy sobie. *Resp.* no! zaczniymy. *Teatr* 37, 145. Słuchay mnie We Pan przynaymniéy. *Resp.* No! słucham. *Teatr* 22 *c*, 7. Nieszczęśliwy Gromko! *Resp.* No! cóż mu? *ib.* 8, 88. No i cóż? Mospanie Parkowſki. *ib.* 14 *b*, 68. No! cóż tam? powiaday Waść. *ib.* 43 *c*, 58. No daléy, no daléy! *ib.* 1, 71. No, no, no! spuść się We Pan na mnie. *ib.* 55 *b*, 11. – *Ex abrupto:* No! iakże mi się masz, Mospanie Staroſto? *Teatr* 22, 68. – §. 2) – – no *enclit. adiungitur Imperatiuis*, z ieno, nur. Obróćno się. *Zab.* 13, 281 *Tręb.*, kehr Dich nur einmal um. Niechbyno tu kto odważył się wyść! *Teatr* 11 *b*, 18.

NOBILITACYA, – yi, ż., uszlachcenie, das Adeln, akt naywyższéy kraiowéy zwierzchności, przez który osoba zalecona, z kondycyi pospolitego urodzenia, idzie w porównanie ze szlachtą rodowitą kraiową. *Kras. Zb.* 2, 244, cf. ſkartabellat). Nobilitacya ieſt uszlachcenie niebędącego szlachcicem. *Czack. Pr.* 1, 263. NOBILITOWAĆ, – ał, – uie, cz. *ndk.*, szlachcić kogo, einen adeln.

NOC, – y, ż., *Bh. et Slo.* noc; *Sr.* 2. noſ; *Sr.* 1. noſ, nottz, nótſ; *Vd.* nuzh, nuesh, *Crn.* nózh, nuzh; *Cro.* noch; *Sla.* nòch; *Rg.* nooch; *Bs.* nocch; *Rs.* ночь; *Ec.* ночь, нóчка; *Hisp.* Noche, *Ital.* notte, *Lat.* nox, *Gr.* νυξ, *Hbr.* נוח *nachath* quies, נוח *nuach* quieuit, *Gall. provinc.* nuech, *Gall.* nuit, *Angl.* night, *Dan.*, *Isl.*, *Suec.* natt, *Ger.* die Nacht; czas, przez który słońce przechodzi podziemne krainy. *Zebr. Zw.* 31. Noc nic nie ieſt, iak zniknienie słońca z horyzontu. *Wyrw. G.* 47. Bóg oddzielił światło od ciemności, i nazwał światło dniem, a ciemności nocą. *Leop. Gen.* 1. Noc się robi, noc nadchodzi, mierzcha się, *Crn.* nozhy se *nocteſcit*; *Vd.* se nozhij, nuzh se dela, nozhiti se, mrazhiti se; *Cro.* nochisze; *Rg.* nocchittise; *Bs.* nocchittise, cinitise necch). Noc ciemna, bezksiężyczna, *illunis. Cn. Th.* Noc mglista, ciemna, wietrzna. *Kras. Off. H* 3 *b.* Noc ponura, noc smutna, mgły na górach wiszą, Szum drzew słychać z daleka, wiatry się kołyszą, Skrył się księżyc, gwiazd nie znać, a potoki huczą, Po wyniosłych wierzchołkach drzew puhacze hukzą. *ib. H* 3. – Działo się téy nocy. *Gor. Sen.* 284, *Bs.* nochjaſka; cf. *Cro.* sznoch, *Crn.* snózhi, z wczoray wieczor; *Cro.* nochasz, z dziś w. wieczor; *Sla.* nochas, *Rs.* ночéсь przeszłey nocy, *adj.* ночéшный przeszłonocny). Późno w noc odjechał. *Zab.* 13, 206. Dzień i noc, n. p. szlochać. *Zab.* 14, 227, Tag und Nacht; *Cro.* dan y noch; *Fc.* дненоúщно; *subſt. Rs.* ноществéнство, ноществéнствіе, *Fc.* всеноществéнствіе, цѣлые сутки, и день и ночь, cf. od doby do doby). Przyszedł do Betanii, i tamże na noc został. *Sekl. Matth.* 21, „*not.* gospodą był", zanocował). Dziś na noc *Vd.* donesi na nuzh drieve). Chodził w dzień za stadami, w nocy opłakiwał swe nieszczęścia. *Jabl. Tel.* 19. Nocą co robię, piszę, przędę, przy świetle oguiowym, *lucubro. Cn. Th.*, cf. *Vd.* ponozhuvanje, ponozhnu delu, z lukubracya). – *Prov.* Noc ma swóy obyczay. *Rys. Ad.* 44. W nocy wszystkie koty są bure, *Vd.* vse mashke so ponozhi zherne, *Slo.* w nocy wſecke krawi, kočki, su černé. Nocą, w nocy, po nocy, bey der Nacht, in der Nacht, Nachts; *Crn. et Vd.* ponozhi; *Cro.* po nochi; *Ec.* нóщію, обнóщь. Nocą wiele sprawisz. *Cn. Ad.* 740, cf. nie dosypiać). Z wielkiego miasta nigdy ku nocy nie wyieżdżay. *Rys. Ad.* 78. Po złym dniu zła noc. *Burl. A* 4, cf. iak sobie pościelesz, tak się wyśpisz). Po nocy się włóczyć. *Teatr* 30 *b*, 12. Nie na żadną kradzież godzę, Chociaż tak po nocy chodzę. *J. Kchan. Dz.* 224. Wilkci i złodzieży po nocy wędruie, A trzeci błazen, co ich naśladuie. *Bratk. C* 4. Dlaczego błąkasz się po nocy? *Teatr* 39, 293. Kto chodzi po nocy, szuka kiłowéy niemocy, *Slo.* kdo chodi po noci, hleda kilowcu nemoci, cf. niemoc). – *Salut.* Dobra noc! gute Nacht! (*oppos.* dobry dzień). Dobra noc, rozumie! wiesz to Pan Bóg, kiedy się z tobą oglądam. *Rys. Ad.* 12. Niemasz cię już, przeszedłeś, dobrąś noc powiedział, Jako gość, który z nami dziś w gospodzie siedział. *Groch. IV.* 546. – §. Wielka noc *ob.* pod *Wielki.* – §. b) Noc *transl.*, ciemność, niewidok, *propr. et fig.*, Finſterniß, Nacht. Obie oczy straciła, i przez całe trzy lata w nocy długiéy żyła. *Birk.*

Dom. 106. Ona tylko może odkryć tę noc, w któréy swą ukrył zbrodnią. *Teatr* 47 c, 72. O myśli ludzkie, iakoście zaćmione Ślepotą, iako nocą otoczone! *Pasl. F.* 205. – Wiele spraw zacnych przodków naszych w ciemney nocy leżą. *Bielsk. Kr.* 7. – §. c) *Botan.* ziele dzień i noc. *Cresc.* 537, *ob.* Dzień.

Pochodz. *nocny*, *nocleg*, *noclegować*, *nocować*, *przenocować*, *nocnica*, *nocnik*, *ponocnik*, *północ*, *północny*, *Wielkanoc*, *wielkanocny*.

NOCIĆ *Cn. Th.*, (o *vaſło*, *quasi* nuocę *Cn. Th.*), NUCIĆ, – ił, – i, *cz. ndk.*, zanucić *dk.*, (*Ityn.* nóta), śpiewać, iak poeci wierszami, (dichteriſch) ſingen. Nuć sobie poety w zapalonéy wenie! *Zab.* 15, 200, *Chod. Gen.* 9. Teraz o Bardy nućcie, iuż dzień gaśnie, Śpiewycie dumy, niechay Fingal zaśnie *Kras. Oft. E* 2. (*dilinguas* *nucić kogo, *qu. v.*). *Prosodia*, nota, nóta, dźwięk, przynócenie niektórych syllab w mowieniu. *Mącz.* Gdy słowik tak sobie nuci Czyżyk z zazdrości się smuci. *Zab.* 11, 341 *Zabł.*

NOCLEG, – u, *m.*, *Boh.* noclch; *vocabulum ex prima gentis Slauonicae memoria usurpatum, nam in Ottoeagenſis Slauonicae memoria usurpatum, nam in Ottoeagenſis Slauonicae legis monumentum, cuius obſcurum eſſe Slauonicae legis monumentum, cuius obſcurum eſſe Slauonicae legis monumentum, cuius obſcurum eſſe

nokcyalny, *Crn.* enakouzhne; *Rg.* jednakonòchni; *Rs.* равноденственный. NOCOŚWIEC, – a, *m.*, *fulgora*, owad w Ameryce, większy nad szarańczę, ma na głowie wypustek, który znaczne światło w nocy wydaie, że przy nim czytać można. *Zool.* 154, der Nachtleuchter, Laternenträger, ein Insect. **NOCOŚWIETNY miesiąc. *J. Achan. Fr.* 15, nachtleuchtend; *ob.* nocolsny. NOCOWAĆ, – ał, – wie, *intr. ndk.*, zanocować, przenocować *dk.*, noclegować, *Bh.* nocowati; *Sr.* 1. pięć nocy hospodwu; *Cro.* nochújem; *Rg.* nocchjevatti, nocchitti, prinocchitti; *Bs.* nocchiti, nochjati, nachjati; *Rs.* ночевáть. ночую; *Ec.* нощýю, нaчýю, нощесплáвую, обнощевáли, обнощ[illegible]ваши; übernachten, nächtigen. Nie będę dziś nocował w domu. *Teatr* 55 *e*, 23. Wigilie, czuyności i nocowania na modlitwach. *Pim. Kam.* 239, *lucubrationes*, przepędzenie nocy. NOCOWNIK, – a, *m.*, który ludziom drzwi wybiia nocą, *effractor. Mącz.*, *ob.* nocnik, nocny kruk, ponocnik, ein Nachtschwärmer. *NOCWID, – a, *m.*, u. p. Odmieniec z Nocwidem, *Zimor.* 225. ? strzezydła nocne.

*NOG, – a, *m.*, *Bh.* noh; (*Ec.* ногтомха, орелъ великій, иначе семпъ); *ob.* Gryf, ptak zmyślony, der Greif. *Cn. Th.* Macie się strzedz orla, noga i t. d. 1 *Leop. Lev.* 11, 14, gryfa. 3 *Leop.*).

NOGA, – i, *ż.*, *Bh. et Slo.* noha; *Sr.* 2. noga; *Sr.* 1. noz ha; *Crn.*, *Vd.*, *Sla.*, *Bs.*, *Cro.* noga; *Rg.* nògha; *Rs.* нога (*dem.* ножка); der Fuß, das Bein. Nogi są właściwym narzędziem chodzenia, na ktorych całe wspiera się ciało. *Zool.* 56. Przyrodzenie dało nam nogi, abyśmy niemi chodzili. *Pilch. Sen. list.* 420. (*Vd.* k' nogam jiti, z pieszą iść). Nogi człowiecze złożone są z uda, piszczeli i stopy pięćpalczystey. *Zool.* 286. Przednia część nogi, przyszwa; tylna, pięta). Wzrost choży, talia piękna, noga czysta. *Teatr* 22 *b*, 37. Wół nogami kopa oracza. *Ezop.* 42. Siedzi i myśli, na krzyż nogi założywszy. *Teatr* 35 *b*, 139. Obiema nogami *Crn.* okobêl. – Kto bluźnił, drgnął nogą na powrozie. *Twor. Ok. C* 1, wisiał). – *Phras. et prov.* a) od chodzenia: noga za nogą, z lekka, *pedatim. Mącz.*, *Sla.* kołák, cf. krok). Z bosemi nogami szedł. *W. Post. W.* 260. Staremu, gdy chodzi, trzecia noga z lasu płuży. *Kołak. W. C.* 1, cf. kiiu móy, ty starości méy wierna podporo, Prowadź mię, iuż w tym wieku bez ciebie niesporo. *Nar.*). Noga iego nigdy tu nie postała. *Teatr* 1 *c*, 79, *Star. Pob. Bb*, *Boh. Kom.* 1, 294. We dworze nigdy nogą nie postał. *Mon.* 76, 597. Niewolnicom nigdzie tam nie wolno iawnie nogi miernéy wynieść. *Pasz. Dz.* 125. Idź, gdzie nogi zaniosą. *Lib. Hor.* 121. Przedtym około bogtów chodził, a teraz nie wie, na którą nogę stąpić. *Mon.* 75, 589, cf. stąpa iak z parteszów). Skąpy do iałmużny ma leniwe nogi. *Prot. Jał.* 10, nieochoczy). Gdzie głowa chodzi za nogami, a nie nogi za głową, rząd tam płochy być musi. *Smotr. Ap.* 47, cf. gdzie donica rządzi, tam wiercimak błądzi). Mylą się nogi, kiedy błądzi głowa. *Mon.* 71, 469. Wolę się głowy, a niźli nóg uiąć. *Gwag.* 381, przednieyszych się trzymać raczéy, niż pośledniejszych). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi naszéy, używa opieki rządu. *Ust. Konst.* 1, 221. – *Neutro pede satis u ilis*, nie może się ani na tę, ani na ową nogę przygodzić, ale na obie *nodze (*dual.* z nogi) pies, t. i. nie może sobie nic pomodz. *Mącz.*, cf. ani mi tam, ani mi sam). Koń potkliwy, pies na nogi. *Cn. Th.* 693. Nogi włoczący, bezkosty w nogach, *loripes. Cn. Th.*, cf. włogawy. Koń ma cztery nogi, a przecięż się potyka, *Cro.* y konyusze prigodi na chetireh nogah popiknuti, *ob.* Koń). – *Valet cursu*, nie wrzód mu w nogi, może dobrze biegać. *Mącz.* Prędko; wziąwszy nogi za pas; na moich nogach. *Cn. Ad.* 928, *Slo.* nohi na pleca wzat. – §. a *b*) *per excellent.*, od uciekania: *in pedes me confero* uciekłem, uderzyłem w nogi. *Mącz.*, *Bielsk. Kr.* 122, *Petr. Hor. F* 4, *Petr. Et.* 323. Nie doczekawszy trwogi, Uderzyli prędko w nogi. *Rys. Ps.* 96, cf. drapaka dać). Puścił w nogi. *Zebr. Ow.* 343, *terga fugae dedérat.* Oni męstwu iego wytrzymać nie mogąc, w nogi. *Boh. Kom.* 2, 333. Umknąć, uciec, w nogi. *Cn. Ad.* 1203. *Bh.* na koty se brátí. Nogi na pomoc wziąć. *Dambr.* 843. Wysiekł się nogami abo piętami. *Cn. Ad.* 1286. Nadzieia w nogach. *Pot. Arg.* 64. W potyczkach, bardziéy bezpieczeństwo pokładaią w nogach, niźli w orężu. *Pilch. Sall.* 243. Za co pełna trwogi, umykasz w nogi? *Zab.* 15, 59. Ma chleb rogi, a nędza nogi. *Cn. Ad.* 480. Dawszy rękoma, biegay *nogoma. *Rys. Ad.* 10. Jak kto może, nogi za pas. *Teatr* 24 *c*, 16. I iedna noga z pola była nie uszła. *Nies. Ior.* 4, 16, *metonym.* nikt z nikt, żadna żywa dusza. – §. b) od stania i wspierania ciała, *propr. et impr.* Ostatek krwi z siebie tocząc, iednak na nogach stał. *Gor. Sen.* 177. Ilekroć był z nóg zwalony, tylekroć żywszy na nogi powstał. *Pilch. Sen. list.* 88. Gdyby niewiast nie było, światby nie stał na nogach. *Burl. A* 4, *Warg. Wal.* Z nóg się upiiać. *Dwor. J.* 4, t. i, żeby nie moda stać na nogach). Noga mu się powinęła. *Pilch. Sall.* 146, poszkapił się, pośliznął się). Ręka rękę umywa, noga wspiera nogę. *Simon. Siel.* 82. – Na nogi postawić. *Sk. Dz.* 371, t. i. podpomodz, aufhelfen, auf die Beine helfen; *Slo.* na krzibla, nohi, bo postawil. (*Vd.* vnogati, nanogati, z zasadzać się; *Ger.* sich fußen). Sułtanowa chciała na nogi postawić powagę swego syna. *Klok. Tur.* 16. Godność na nogi człeka stawia. *Falib. P.* 3, *Gor. Sen.* 8. Ludzką ułomność na nogach postawia. *Wad. Dan.* 53. Niesprawiedliwą sprawę na nogach postawił. *Pilch. Sall.* 147. O iako ich siła, Na nogi promocya twoia postawiła! *Tward. Mis.* 133. – Przerzucić kogo przez nogę, t. i. zwieść, podeyść, schytrzyć go, *inuertere. Mącz.*, *Rs.* запнуть, запять, запинать; *Fs.* подъпляю ногою. Jako cię mogę, ieśli nie siłą, tedy przez nogę. *Cn. Ad.* 299, *Zegl. Ad.* 97, *Rey Wiz.* 75, *Obr.* 41, *Paszk. Bell. A* 4 *b*, cf. gdzie nie staie wilczéy skóry). Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Pilch. Sen. list.* 104. Niecnota ten przez nogę mię przewinął. *Frn.* 114. Stara mówi przypowieść, czy wręcz, czy przez nogę, Uydzie nieprzyiaciela pożyć, iako mogę. *Pot. Pocz* 674, *Pilch. Sall.* 84. *Accipere repulsam* nie bydź przyięt na urząd, bydź przerzucon przez nogę, w przyp: *Mącz.* – Na iednéy nodze stoiąc, z rychło, prędko; iak pióro opalił; rychléy niż się goła aplecie. *Cn. Ad.* 1015. Dla niewieścinchów służbę bożą skracać, i iakoby na iednéy nodze stoiąc odprawować. *Pim. Kam.* 90. Kończcież iuż teraz, a na iednéy nodze. *Teatr* 43 *c*, 157. Mogąc na iednéy nodze

sprawę odprawić, dzień za dzień odkładaią. *Bud. Ap.* 135. – Jedną nogą w grobie. *Cn. Ad.* 310, cf. śmierć mu w oczy zagląda). Pod zeszły móy wiek, pod lata moie ſtare, iuż iedną nogą ſtoię w grobie, abowiem z tym światem co godzina roſtać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. – Biią ſtaryeh, choć w grobie iedną nogą ſtoią, I nad dziećmi w powiciu okrucieńſtwa ſtroią. *Bard. Luk.* 20 *et* 60, *Zab.* 14, 332. Człowiek ſtoletni, który lada dzień na mary póydzie i iedną nogą na łodzi Charonta ſtoi. *Kulig. Her.* 179. Me wielkie nieszczęścia i smutki i bole Sprawiły, że iuż ieſtem iedną nogą w dole. *Tręb. S. M.* 102. – §. c) do nóg, u nóg, pod nogi, pod nogami, z niska, z uniżeniem. – Padania do nóg, ściſkania za nogi, podłość w sobie maią. *Zab.* 11, 69. Całuię nogi, upadam do ſtóp, uniżam się pod ſtopy, ścielę się pod nogi i t. d. *Mon.* 60, 458. Upadanie do nóg, *Vd.* pad k' nogam, der Fußfall. Do nog upadaiący, u nóg leżący, *Vd.* padezh k' nogam, *Ec.* предлежащій, fußfällig. Otć u nóg twoich wiszę porzucona O odpuszczenie żebrząc uniżona. *Paſt. F.* 112. Oboie mu do nog padniemy, Chęci nasze wynurzemy. *Teatr* 54 *c, dii.* Płakać muszę, do nóg pierwéy ci supplikuię. *Bard. Tr.* 516. Ja świata nie łubię; u mnie świat pod nogami. *Boh. Kom.* 2, 17, depcę go z pogardą). Wyższy Diogien nad Aleksandra, pod którego nogami wszyſtko było. *Cor. Sen.* 335. Kto pożytek sobie waży, a nie kładzie go pod nogi, łuż ten ieſt niewdzięcznikiem. *Cor. Sen,* 263. To ieſt własność wielkiego umysłu, ſłać pod swe nogi dobrodzieyſtwa innym świadczone. *Mon.* 70, 690. Bezakonnym zoſtawał, i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz,* 556. Wszyſtkie nauki świetrzały, i pod nogami zoſtały. *Sk. Dz.* 135. Depcę cię z twemi pompami, Czas ci też bydź pod nogami. *Dar. Lot.* 7. Bieda zewsząd piecze, kto złożył fatá drapieżne pod nogi. *Bard. Tr.* 441. – Nogami się rodzący, *agrippa. Cn. Th.* Nogami wzgórę, głową na dół zawiesić, *catomo suspendi. Cn. Th.* Nogami wzgórę obraca wszyſtko *Cn. Ad.* 788, opak), *Bh.* ruby, na opak obrátiti; *Slo.* łam noha, łam ruka, łam očaſ, łam hlava; *Sr.* 2. to ſrobne k' werchoju; *Vd.* pried na sad). Wszyſtko teraz do góry nogami przewraca się; świat się wniwecz obrócił. *Teatr* 34 *c,* 35. Wszyſtek ſtanie świat wzgórę nogami. *Paſt. F.* 139. – §. *Promiscue,* Niech głowa nogom nie mówi, nie ieſteście mi potrzebne. *Sk. Dz.* 280. Ty mię z nogami chcesz zieść. *Teatr* 7, 61. Mam za iedno nogę wisieć, lepiéy iuż za obie. *Offol. Str.* 3, ma-li bydź ciepło, niech będzie znóy; ma-li bydź kwaśno, niech będzie ocet). Tyle dba o to, iak pies o piątą nogę. *Teatr* 24 *c,* 24, *ib.* 84. I po nogębym się tam nie wrócił. *Cn Th.* 227. – Nogami i rękami tego się trzymał. *Off. Str.* 3, *Slo.* rukami i nohami, nedtami i rubami. – *Slo.* to ani noh-, ani ruk nema, to nie ma ani nogi, ani ręki, cf. ni w pięć, ni w dziewięć). *Strepito,* uſtawicznie szmer czynię, wożę się nogami po ziemi. *Olio et ſtrepitu senatus,* za nielubością i zacieraniem nóg panów radnych, *Mącz.*, cf. tupać). – *Prov. Slo.* na tèple nohi *bene illi omnia succedunt; dſlg.* ciepło nóżki. *Slo.* ge S'ubag ubobi, nè ma len dve nohi, *eſt vale le miser.* – *Slo.* ne trafuge ſa kajdaj obuw na kajdu nohu. – §. a) Noga u ſtołu, u łoża etc. *Gorn. Sen.* 130, der Fuß eines Tiſches ꝛc. Łożowe nogi *Crn.*

snohje, *Bs.* nosgięce, *Vd.* snoshje, snushje). Uyźrzała dwu aniołów, iednego w głowach, a drugiego w nogach. 1 *Leop. Joan.* 20, 12, zu den Füßen, cf. w głowach, *ob.* Głowa). Nogi ſtołowe *Bh.* trnoj. Nogi pługowe, kosica, *Bh.* ſtéć, *Cro.* nosicza plusna, *Rs.* подошва. Porwawszy szpetna baba ożoga, Tak po swierciedle bila, że go nie uszła i noga. *Łącz. Zw.* 33. – §. *3) transl.* od trzeciego ſtopnia powinowactwa, iedną tylko nogą albo ſtopą naſtępuiąc, . . . *Chel. pr.* 76, um einen Grad, um einen Schritt, Fuß. – §. 4) *botan.* Gęsia noga *ob.* Gęsi. – NOGAL, – a, *m.*, *NOGAY, – aia, *m.*, wielkonogi. *Xpcz. Gr.* 3, 139, *Slo.* nohač; *Crn.* nogât; (*Vd.* nogash, z piechotnik; *Rs.* ногата dawny pieniądz, 1/4 kuny), (cf. gębal, nosal), ein Langbein; Długi człowiek, smagły, nogay, długowięzy, iak niektórzy zowią, *caliga. Mącz.*, który długie nogi ma, nogay, *compertis. ib.* NOGAWICA, – y, ż., NOGAWKA, – i, ż., *Bh.* nohawice, nohawičky *fenioralia: Slo.* nohawice *bracae, caligae; Vd. et Crn.* nogaviza, shtumf, shok, z pończocha; *Bs.* nogavica; *Rg.* nogaviza *Dl* nogavicz). – *Pol.* nogawica, *tibialium pars imum pedem tegens. Cn. Th.*, Strcifhoſe, Strumpfhoſe. Nogawki *caligula. Mącz.* Ubior z nogawkami. *Zab.* 13, 106. W iednę nogawicę moich szarawarów, byłbym takich trzech schował. *Teatr* 43 *c,* 98. Nogawica, żołnierſkie ſkorznie, *caliga. Mącz.*, *Rs.* бумажникъ. – *§. W ciasnym mieyscu przez siedm niedziel zamkniony był, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywaią katowie tę mękę ſkórnią albo nogawicą, bo ieſt z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, iako naczynia aptekarſkie. *Baz. Hiſt.* 94, eine Art Gefängniß, der Stiefel, der Trichter. – §. 2) NOGAWEK, – wka, *m.*, n. p. Uważać trzeba, ieśli konia gdzie u nogawka przęczka nie dolega. *Hipp.* 52.? *NOGIEĆ, NOKIEĆ, – gcia, *m.*, (*Bh.* nebet, nebtu, nebtek, z paznogeć, *Slo.* nèchet, pabnoſt, *Sr.* 2. nokſch, *Sr.* 1. nóchci, nódzčik, *in homine, in pecoribus* panocht, *in auibus* pazor; *Crn.* nohat, noht; *Vd.* nueht, nohet, noht, krampel, nohtish, nohtsi. *Cro.* nohet, nohtecz; *Bs.* nokat; *Rg.* nôkat, *Sla.* nokti *plur.*; *Rs.* ноготь, ногомъ, ногомъхъ. – *Pol.* – *§. nikczemnik, nic wart, lada co, (*Etym.*, cf. *Lat.* noxa, noxius). – *Flagro,* sługa, który bicie albo kijem zasłużył, smard, nogieć. *Mącz.* Z szubienicy się urwał, smard, nogieć, kija godny. *ib.*; *Heroum filii noxae,* Wielkich ludzi synowie, nogciowie. *Petr. Ir* 305. Niech się panowie ſtaraią, aby synowie ich byli dobrze wychowani, aby po sobie iakich nogciów nie zoſtawowali. *Modrz. Baz.* 185. Panienki na cię nie łaſkawe, Powiadaią, żeś nogieć wąchawy. *J. Kchan. fr.* 36. Na ratusze: Tuby trzeba dobrym łokciem Cnotę mierzyć, nie być nogciem. *Rey Zw.* 237. By też chodził po workach, przecie nogieć nogciem. *Rey Wiz.* 97. Wiedz nokcia z mieszku. *Goſt. Gor.* 5.? Ba prawda nokcia! *Rey Zw.* 50 *b.* – §. 2) nogieć, z napaść, paſkudnik, choroba bydlęca, końſka, eine Augenkrankheit des Viehes, beſonders der Pferde. Nogieć ieſt błonka gruba z zaczerwienialego zarastaiąca mięsa, na koniu oſtrą chrząſtkę maiąca, prawie między powieką a źrzenicą leżąca, która gdy zbytnie narośnie, niemal całe oko zakrywa. *Hipp.* 105, *Lek. K.* 18, *Miſl.* 2. – §. 3) *transl.* nogieć, z koń na nogieć choruiący, ein augenkrankes Pferd, ogólniey: szka-

pſko nic warte, eine ſchlechte Mähre. Zamiaſt zdrowego konia, zarzuciłeś go ślepym abo chromym nokciem. *Alon. Wor.* 67. NOGIETEK, - tka, *m.*, miesiączek, *calendula*, roślina, którey kwiatem masło się żółto farbuie, die Ringelblume. *Aluk Rosl.* 2, 239, *Krup.* 5, 206, *Zab.* 10, 54, *Syr.* 1530; *Sr.* 1. wulki bewé kwetl; *Crn.* rigèlz; *Rs.* ноготакъ. Ziele miesiączek zdaie mi się, że pospolite iest, które zowią nogietek. *Spicz.* 46, *Pam.* 33, 433.

Pochoda. nom. *noga*: *białonogi, cienkonogi, czworonogi, czworonożny, dwunogi, długonogi, dłoniatonogi, iednonogi, kłaponogi, kozionogi, krzywonogi, lekkonogi, małonogi etc.* (*Rg.* nogoból, ż pedagra; nogobolan, ż pedagryczny); *nożka, nożęta; nożny; odnoga; paznogieć; podnożek, podnożny; powsinoga, przynogi, szczupłonogi, ſłonog, trzynog, wielonog, zanokcica.*

NOKTURN, - u, *m.*, część iutrzni ze trzech lub więcéy psalmów i lekcyy tyleż ſkładaiąca się; nazwana od czasu nocnego, w którym odprawiać się zwykła. *Kras. Zb.* 2, 246, ein Theil der Frühmette. NOKTURNY, - a, - e, n. p. Wszenocne albo nokturne wigilie. *Pim. Kam.* 207.

NOMINACYA, - yi, ż., mianowanie na urząd, die Ernennung zu einem Amte; podawanie i wyznaczenie osoby na urząd świecki lub duchowny. *Kras. Zb.* 2, 247. NOMINAT, - a, *m.*, mianowany. *Cn. Th.*, der zu einem Amte Ernannter. NOMINATKA, - i, ż., die zu einem Amte Ernannte. *Tr.* NOMINOWAĆ, - al, - uie, *cz. ndk.*, na urząd mianować kogo, einen wozu ernennen; *Ec.* назначавать.

NOMPAREL, - u, *m.*, z *Franc.* non pareil; w drukarni, gatunek pisma naymnieyszego. *Mag. Mſk.*, die kleinſte Druckſchrift.

NONA, - y, ż., iedna z siedmiu części pacierzy kapłańſkich, ſkłada się na wzór innych godzin, z hymnu, trzech psalmów, responsoryum i modlitwy; mówi się przed nieszporami. *Kras. Zb.* 2, 247, das Gebet vor der Vesper. Dziewiątéy godziny, iż Jezus dał duszę swoię Bogu Oycu, *Nonę* dlatego mówimy i w kościele śpiewamy. *Hrbſt. Nauk. P* 5 *b.*

NONCYUSZ *ob.* nuncyusz.

NOR, NORA, NOREK, *ob.* nur, nura, nurek.

NORBERTAN, - a, *m.*, zakonnik reguły S. Norberta, wieku 1280, ein Norbertiner, Prämonſtratenſer. NORBERTANKA, - i, ż., zakonnica teyże reguły. NORBERTAŃSKI, - a, - ie, n. p. zakon Norbertański.

NORDERSKIEGO sukna poſtaw. *Inſtr. cel. Lit.*, *ob.* Norſki. NORDER, - u, *m.*, sukno nabite tęgie grube.

NOROW, NOROWISTY *ob.* narow.

NORSKIEGO sukna poſtaw. *Inſtr. c. Lit.*, *ob.* Norderſki.

NÓRT *ob.* nurt.

NORWEGIA, - ii, ż., królestwo między Szwecyą i morzem. *Dyk. G.* 2, 225, Norwegen; wykłada się po Polſku droga północna. *Gwag* 404. NORWEGCZYK, - a, *m.*, *Dyk. G.* 2, 225; NORWEGIANIN, - a, *m.*, n. p. Norwegianie są kształtni, mocni, zręczni. *N. Pam.* 13, 34, der Norwege; *w rodz. żeńſk.* Norwegianka, die Norweginn. Piękniejsze maią zęby Norwegianki, niż kobiety Duńſkie. *N. Pam.* 13, 35. NORWEGSKI, - a, - ie, Norwegiſch. Język Norwegſki ieſt ten sam, co Duńſki. *N. Pam.* 13, 35.

NORYMBERGA, NURYMBERGA, - i, ż., miaſto wolne

w Cyrkule Frankońſkim. *Wyr. G.* 205. NORYMBERCZYK, NORYMBERSZCZANIN (*Grod. Dis. C.* 7), - a, *m.*, ein Nürnberger; *per excell.*, towarami Norymberſkiemi kupczący. n.p. Norymberczyk przyszedł z galanteryami. *Mon.* 67, 38. Do Norymberczyków poszła dla obrania iedwabiów. *Teatr* 3 *d*, 32. NORYMBERSKI, - a, - ie, Nürnbergiſch. Rzplta Norymberſka. *Dyk. G.* 2, 231. Norymberſkiéy roboty pachołek. *Rys. Ad.* 47, t. i. wymuſkany). Głowa do pozłoty Norymberſkiéy roboty). Handel Norymberſki, t. i. bławatny, i drobnieyszych rzeczy sztucznie zrobionych do potocznego używania. Towary Norymberſkie, ż NORYMBERSZCZYZNA.

NORYŃ, - a, *m.*, rzeka w Ukrainie, wpada do Uszy. *Dyk. G.* 2, 225, ein Fluß in der Ukraine.

NORZYCA, - y, ż., n. p. Po mężu pozoſtałéy konia daie wdowie Z nieulerzonym sednem, norzyca się zowie. *Pol. Jow.* 149. *Rs.* норица choroba końſka, wrzód niebezpieczny, eine Pferdekrankheit, ein gefährliches Geſchwür.

NOS, - a, *m.*, NOSEK, - ſka, *m.*, *dem.*, *Bh.* noś, nośek; *Slo.* noſ; *Sr.* 2. noß; *Sr.* 1. noß, noſé; *Crn.* nos; *Vd.* 'nues, nufs, nofs; *Cro.* nósz, noszèk; *Rg.* noos, nossas, nofaich; *Bs.* nós, nosaç; *Sla.* nôs; *Rs.* носъ; *Jsl.* nos, *Suec.* naesa *et* nos, *Angl.* nose, *Anglos.* nese, *Lat.* nasus, *Ger.* die Naſe; narzędzie zmysłu powonienia. *Zool.* 51. Nos ieſt część organiczna, oddychania i wąchania inſtrument. *Sak. Pr.* 79. Nos składaią korzeń nosa, grzbiet nosa, koniec nosa, skrzydła nosa, dziurki nosa, nozdrze, chrząſtki nosa. *Krup.* 2, 334. Nosa wyższa część *Rs.* переносье, переносица. Orli nos, *Crn.* klukanos; *Rs.* поклянойносъ. Chodkiewicz był nosa orlego. *Birk. Chod.* 2. Nosa wypukłego, garbatego, z garbonosy. *Cn. Th.* Garb na nosie *Ec.* горбатство. Spiczaſty nos *Vd.* klunaſt nufs, klunſki nufs). Nos mopsowaty. *Teatr* 18 *b*, 18. Nosa wklęsłego, szerokiego, z płaskonosy, *simus*. *Cn. Th.* Nosa zakrzywionego *Cro.* zavìatonosa *silo.* Nosa oderwiętego *Ec.* носопрѣзанный, ноздрерѣзанный, *Gr.* γιγορητος przyzwiſko Juſtyniana II. Nosa zadartego *ob.* zadarty). Hey nos ci to, nos, mógłby go na kompas do zegaru użyć. *Haur Sk.* 187. Czy nos dla tabakiery, czy ona dla nosa? *Kras. liſt.* 92, czy kołnierz dla delii?). Kto mocno i często nos ucierа, krew wyciſka. *Smotr. Lam.* 80, *Sr.* 1. ſmorkam; *Vd.* se odshnodriti, nufs brisati; *Rs.* высмаркать, вымаркивать, die Naſe ſchnäuzen. Nie ważą się tam ni nosa utrzeć, ni kaszleć. *Zab.* 7, 158. Nos ucierаią często, płaczący. *Krup.* 2, 286. Chuſtka do nosa, *facelet*, *Slo.* ſlatka, ručníček; *Crn.* róbz; *Sla.* marama rúbac, otarcsich; *Bs.* rucinik za trritti nos, ubruscich; *Cro.* rubecz, cf. rąbek); *Hg.* keszkenò (cf. kieszeń). Wszyſtkim iakby patykiem poucierał nosy. *Teatr* 16, 212, iak gdybym im dał po łbach). Krwi z nosa płynienie. *Krup.* 5, 459, das Naſenbluten. Krew ci z nosa idzie. *Teatr* 22 *b*, 30, 12, es ſetzt die Brille auf die Naſe. To tupnie, to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon.* 73, 723. Gadać przez nos, cf. gegnąć, *Crn.* hohnâm; *Vd.* huhnjati, skus nufs govoriti; *Cro. et Bs.* hunkati; *Rg.* húnkati, gnúrhati; *Rs.* гнусить; гнусы (*derivv.* загнусить, пригнусивать); Gadaiący przez nos *Crn.* hohnava; *Cro.* hunkavecz; *Rg.* húnkavaz, gnúrhavas;

vas, *Bs.* hunkavaç, *Rs.* ныцѣрь. Gadanie przez nos, *Rs.* ныканьемъ; *adj.* ныканьій. Duchowni w Roskyi pewnym tonem przez nos śpiewaią. *Pam.* 85, 1, 818. – *Phras. et Prov.* pod nos, przed nosem, z przed nosa, wyrażaią: blizkość; cf. w oczy). n. p. Przychodzi, i śmieie mi się pod nos. *Teatr* 56, 31. Pod nos komu kurzyć. *Falib. O.* 2. Od nosa komu łaiać, grozić, złorzeczyć. *Pot. Arg.* 788. Dopuścił sobie przed nosem nieprzyiacielowi manewrować. *Pam.* 83, 2, 233, tuż). Uszło mu, choć kozę widział przed nosem. *Zab.* 13, 29. Z przed nosa komu co brać. *Teatr* 1, 43 *et* 17 *b*, 14; *Slo.* ſpr.d nosa nèčo nekomu obtrhnut. Trzeba się śpieszyć, żeby 14 kto z p.zed nosa We Panu nie capnął. *Teatr* 22 *b*, 98. Daley od nosa nie patrzy. *Pot. Arg.* 150; *Slo.* nè widi daleg od nosa, nè widi wàc, gal nos ge. – § b) *phras. et prov.* od wydatności i czułości nosa: n. p. Za nos kogo wodzić. *Boh. Kom.* 4, 172, *Petr. Ek.* 37; *Slo.* za nosom go wodi; *Vd.* za nues vodit; *Rg.* voditti tkoga za noos. Niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos wodzić możesz. *Cn. Ad.* 525, cf. piérwszy stos naycięższy). Daie mu się iak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Rey Zw.* 66. Hey! dałać mu po nosie. *Teatr* 51, 22, *Chrość. Lars.* 85, cf. dadź szturdłek; dadź komu łacinę). Kochanek moie zaślepował mieysce; chciała ona mi nos zakręcić. *Teatr* 12 *c*, 7, cf. tumany w oczy puszczać). Z nosem poszedł. *Cn. Ad.* 1375, cf. z kwitkiem). Nie dam sobie w nos dmuchać. *Cn. Ad.* 566, cf. na gębie grać, szydzić z kogo). Nie są to tchorze; nikomu sobie na nosie zagrać nie dadzą. *Teatr* 53, 5, *Mon.* 67, 723. Jużeś wziął po nosie od niego; chcesz i odemnie oberwać. *Teatr* 34 *b*, *F* 2. On nie dał sobie grać na nosie, a drugi nie ważył się też podleść mu pod nos. *Off. Str.* 2. Chrząszcza abo chrabąszcza komu przez nos puścić. *Rys. Ad.* 60, *Lub. Roz.* 95. Poszedł im chrząszcz po nosie. *Teatr* 33 *d*, 56. Gdy ten głos słyszeli, poszło im kaducznie po nosie. *Off. Str.* 3, *Zabł. Firc.* 82. Djabelnie iéy to w nos póydzie. *Teatr* 52 *d*, 47; *Rg.* hoditti tkomu ùs nos *aegre facere*). Nigdym się nie spodziewał tego, iżby iéy ta bagatela w nos weszła. *Teatr* 10, 83. Djabelnie ich to w nos biie. *ib.* 24, 143. To mu w nos wlazło. *Teatr* 36, 53. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. Czy nie muchy w nosie? *Teatr* 43, 33. Cóż ci wsiadło na nos? *ib.* 28 *b*, 72. Jest nosa dobrego, i zwąchał, że mam skarb w domu. *ib.* 11, 59. Miłość ma długi nos, daleko sięga. *Pot. Arg.* 380. Przerzucać kogo nosem. *Hor.* 2, 326, przenieść, przerzucić kogo okiem; *Rs.* высокогаѣдать (cf. *Rs.* заносчивый, заносчиво wyniosły). Wyżéy nosa gębę nosi. *Cn. Ad.* 1290, cf. wyższa gęba niż nos; pyszny, poważny). Dmuchay sobie poważnie, zadrzyy nosa w górę! *Teatr* 36 *c*, 15. Do gory zadziera nosa. *ib.* 53 *c*, 51. Pamiętay na twóy stan, a wyżéy niż ci przystoi nosa nie zadzieray. *Boh. Kom.* 2, 438. Tam nos wścibią, gdzie nie trzeba. *ib.* 2, 103; *Vd.* povsod svoi nuſa notervteknu, notervtikovati; *Slo.* muſiſ' wſadè twój noſ ſtrčit. Tam swóy nos wtykasz, gdzie się nie należy. *Teatr* 33, 24. Na bok z nosem, na bok; ia rywala nie cierpię. *Teatr* 22 *b*, 32. Nos ci się krzywi; znać nie prawda to. *Cn. Ad.* 741; *Vd. et Crn.* merdati, z nos marszczyć). Pysznemu skoro odeymuiesz bogactwa, wnet zmieni koncepty, i nos zwiesi. *Wereszt. Rgl.* 84; *Slo.* poweſil noſ. Spuścił nos na kwintę; *ob.* kwinta). Chcąli szeląg dadź, to się ciągną po nosach. *Brud. Oſt. E.* 10, ociągaią się, kurczą się). Ciągniy się za swoy nos, *Slo.* ipſe wlip ſe, ja noſ chit ſe; ſahni za twé nadra; *Vd.* primi sebe za nuſa). *Slo.* i gá ſom z noſa nè wipadol, *et mihi sunt vires.* – §. 2) nos ptaszy, z dziób, der Schnabel. Bociany nosem klekotały. *Ban. J.* 3 *b*. Każdy ptak według głosa swego śpiewa. *Cn. Ad.* 343, cf. poznać z mowy). Każdy ptaszek swoim się noſkiem żywi. *Rys. Ad.* 25. Gołębica przyniosła rózgę oliwną w nosie swoim. *Biel. Hſt.* 4. – §. 3) nosek komorzy, muszy. *Cn. Th.*, pyszczek, ryiec; nos słoni, der Mücken-, Fliegen-, Elephantenrüſſel. – §. 4) nos, nosek u ſtatków, koíwi, dzbana, bani, ampułki etc. *Cn. Th.*, die Schnauße an einer Kanne ꝛc. – *Chym.* Kolba z nosem abo z rurą. *Syr.* 71. Chcesz-li wódki działać, miéy alembik z nosem dobrze długim; a w śklenicy aby była dziura, coby alembikowy nos wetknął się. *Spicz.* 99. Nóż z długim nosem. *Czerw.* 30. Nosek u bóta lub trzewika, sam koniec bóta lub trzewika śpiczasty. Bywaią bóty z uciętemi noſkami. *Mag. Miſt.* Nos u trzewików śnieżnych Syberyyſkich *Rs.* сухоножъ. Nos okrętowy, *roſtrum*, Schiffsſchnabel. Nos poimanych okrętów. *Warg. Wal.* 262, *Warg. Cez.* 63, *Bard. Lul.* 49. (cf. *Rs.* носовникъ na przedzie okrętu będący). – §. 5) nos świecy palącéy się, die Lichtſchnuppe. Utrzyy świecy nos, oświeć świecę, *Sr.* 1. ſvéčjku muwapnu. – §. *metonym.* nos, z wozgrzywość, nosacizna. *Cresc.* 538, der Roß, eine Pferdekrankheit, z NOSACIZNA, – y, ż., NOSATOŚĆ, – ści, ż., wozgrzywość, der Roß, eine Pferdekrankheit, choroba bydląt roboczych, wypływ smarkowatości przez nozdrze. *Dyk. Med.* 4, 658, *Kluk Zw.* 1, 193. – §. b) nosacizna, tryper, rzeżączka, cieląca. *Perz. Lek.* 116, *Perz. Cyr.* 2, 248, *gonorrhaea*, der Tripper.

Pochodz. *nosal*, *nosaty*, *nozdrza*, *nosiſko*, *beznosy*, *długonosy*, *garbonosy*, *krzywonosy*, *wysokonosy*, *nosorożec.*

•NOSACZ, – a, *m.*, n. p. Od każdego pułku Kozackiego przyiechał *nosacz* z dwoma assawułami. *Tward. W. D.* 2, 265, może nosiciel, *Rs.* номазъ, t. i. chorąży.

NOSAL, – a, *m.*, wielkonosy, nosaty, *Bh.* noſáč, *dem.* noſáček; *Slo.* noſáč; *Sr.* 1. noßaci, noßaty, noßoyité; *Crn.* nosát; *Vd.* nov'sat, velikonosen (*Vd.* nosazh, z wścibski); *Cro.* noszak, noszàszt; *Bs.* nosaft; *Rg.* nosan, nossaft; *Rs.* носастый, носáстъ; *Ec.* носáтый. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 139, Großnaſe. •NOSALISTA; n. p. Dzwonnicy i nosaliſty. *Alb. z Woy. P.* 1, ?

NOSARZ, NOSZARZ, – a, *m.*, *Bh. et Slo.* noſoč; *Sr.* 1. noſcher, péſten; *Crn.* noshàzh; *Vd.* nosazh, nosez, noshnik, noshizh; *Cro.* noszecz, noszitel; *Rg.* nossàc, baſtàh; *Ec.* носúмель; co nosi, der Träger. Nosarze ieńcom ieść noszą. *Haur Sk.* 182. Trawa ta nie napełniła ręki Zeńcowi ochotnemu, Ani łona obciążyła nosarzowi pilnemu. *J. Kchan. Ps.* 191. Noszarz. *Ryb. Ps.* 264.

NOSATY, – a, – e, *Bh.* noſatý; *Sr.* 1. noſaty, noßoyité; *Crn.* nosát; *Vd.* nov'sat, velikonosen; *Cro.* noszàszt; *Bs.* nosaſt; *Rg.* nossaſt, nossan; *Rs.* носáстый, носàстъ;

Ec. носáмый; *nasutus*; z nosem, nos maiący, náſiq, eine Naſe, eine Spitze, einen Schnabel habend. Nawa woienna nosata, odtrożelazna, *roſtrata. Cn. Th.* Nosate łodzie, t. i, na przedniey ſtronie ſpiczaſty koniec maiące. *Mącz.* – §. 2) nosaty koń, z na nosacizną choruiący, ein roziges Pferd, das den Roz hat. Nosaty koń z głową pochyloną ſtawa, z nozdrza mu płynie materya etc. *Hipp.* 108, *Koń. Lek.* 21, *Comp. Med.* NOSEK, – ſka, NOSECZEK, – czka, *m.*, (*NOSIO, *Ruſ. Teatr* 56 *b*, 72), *Bh.* noſek, noſevčel; *Crn.* nósk; *Cro.* noszèk; *Rs.* носокъ, носóчекъ, *demin. nomin.* nos, *quod v.*, ein Näschen, ein Schnäbelchen, ein gekrümmtes Spitzchen. Ptaszę, gdy się iuż dotoi w iaiu, w ſkorupę kołace i kłuie noſkiem. *Sat. Pr.* 179. Noſki *Rs.* носки ſpice trzewikowe (2. ſkarpetki). Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. N. n.*, *Sr.* 1. lampowa trubka. – §. 2) noſki, gatunek gołębi. *Haur Sł.* 172, eine Art Tauben. – §. 3) *botan.* nosek *geranium*, rodzay roſliny; ieſt nosek bekasi, żołnowy, czapli, bocianj, chruściełowy, wróbli, szpaczy, żorawi, gołębi, ziębi, dzięciołowy, słowikowy. *Kluk Dyk.* 2, 23. Storchs ſchnabel, Gichtkraut; zorawie noſki. *Sien.* 131, (cf. igliſchnabel, Gichtkraut; zorawie noſki. *Sien.* 131, (cf. iglica), *Bh.* čjapinůſek; *Sr.* 2. bacjenacze noſ. Ziele to ma na końcu noſki, iako bocianie, i ztąd go zowią tak. *Urzęd.* 286, *Syr.* 604.

NOSIĆ, – ił, – i, *cz. contin.*, *Bh.* noſyti; *Crn.* nositi, nosil, nosèm; *Vd.* nositi, neſti; *Sr.* 2. noſiſch, naſci, naſł, naſu; *Sr.* 1. noſchpci, nóſem, noſchu; *Cro.* noszìti, nòszim; *Dl.* noſsiti; *Rg.* nossiti; *Bs. et Sla.* nositi; *Rs.* носить, ношу (*Ec.* носúмъ znosić, znieść); nieść *ndk.*, naszać, nosiwać *frequ.*; *qu. v.*), öfters oder lange tragen, anhaltend tragen, zu tragen pflegen. Mamka w zanadrzu swoim dziecię nosi. *Sk. Kaz.* 215. Człowiek ze wszech, których iedno ziemia nosi, nayniepoczciwszy. *Pilch. Sall.* 139. Gdzie ſtoię, tam i mieszkam, bo wszyſtko z sobą noszę. *Teatr* 7 *d*, 14. Nosi wilk, ale poniosą i wilka. *Rys. Ad.* 43, *captantes capimur. Pot. Arg.* 147, *Ezop.* 118. Każ wina nosić ſtarego. *Petr. Hor.* 2, 7 *b*, t. i. przynosić, bringen). Od senatu wszyſtkiego X. Skarga był niemal na ręku noszony. *Sk. Birk. D* 4 *b*, *Rs.* носить кого на рукахъ. Nayrychleysze ukrocenie krogulca bywa, częſto go na ręce nosząc. *Cresc.* 615. (cf. unosić). Rzeki Nissa i Odra wody czerwoniaſte, iakoby zakrwawione, przez trzy dni nosiły? *Nar. Hiſt.* 5, 122, toczyły, miały). Medowie drogie kamienie na szyi, na poszwach, na mieczach i na botach nosili. *Sk. Dz.* 100. Koń ma szyię nosić w górę. *Cresc.* 524. Nie dla kształtu ia moię głowę noszę. *Brath. U.* 3. Noszę długą brodę, włosy, z nie golę, nie ſtrzyię, zapuszczam). Slawecki ieſt imię, ktore noszę. *Teatr* 33 *c*, 52, ktore mam). Kapelusz nosić umiał. *Zab.* 12, 60. Powszechne prawo mody ieſt: tak teraz noszą. *Jez. Wir.* Jabym się rad nosił po Francuzku. *Teatr* 55 *e*, 41, t. i. ubieral, chodził). Ta panienka pięknie się nosi, ale z szpetnego zyſku. *Bals. Nied.* 1, 127. Krezus wszyſtkim kazał się w złocie nosić, aby Solon obaczył, iż Krezus pan ieſt w złoto. *Glicz. Wych. F* 4. Europeyczykowie noszą się krotko, oryentalne narody długo. *Kluk Zw.* 1, 57. Na on czas nie tak poważnie i pieszczono nosili się panowie. *Krom.* 48, *minime faſtuosi et delicati erant*). Noszę podło syna, sługę, z źle ubieram; noszę ich ſtroyno, ſtroię ich. *Cn. Th.* Temu co w aksamicie sługi nosił, samemu ledwie potym ſalendyszu dostawa. *Petr. El.* 9–. Tetys nosiła Achillesa nie iako mężczyznę, ale iako pannę, aby był wolen od woyny. *Orw. Ow.* 510. Semiramis, wziąwszy na się odzienie syna, syna w swoim ubierze nosiła miaſto siebie. *Biel. Sw.* 5. W iedwabiach syny swe nosili. *Glicz. Wych. E* 7 *b*. Noszenie się, noszenie, z *Vd.* oblazhilna viaha, nosha, z habit, ubior, n. p. Chcąc różnicę szlachty od mieszczan w *noszeniu się* nawet utrzymać, poſtanawiamy, aby żaden mieszczanin nie ażywał szat iedwabnych. *Skrzet. P. P.* 2, 111. Kiryſtut w płaszczu białym według Krzyżackiego habitu albo *noszenia. Strykk.* 402. – Nosić płod, z nosić w żywocie, ſchwanger oder trächtig gehen. Maryya piérwéy niż się z Jozefem zeszła, naleziona ieſt, iż iuż nosiła w żywocie z ducha Świętego. 1 *Leop. Mat.* 1, 18, maiąca w żywocie. 3 *Leop.* (*Vd.* noszh, brei, z brzemienny; noszhnoſt, breinoſt, z brzemiennoſć). Klacz nieużdżona, i nosząca w łonie. *Dmoch. Jl.* 2, 293. – *Ivetura*, noszenie płodu, to ieſt, wszyſtek ten czas, którego noszą płod. *Mącz.* Swinia się we cztery miesiąc po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. – §. Nosić, utrzymywać, zachowywać, erhalten. Ten, który wszyſtkie rzeczy ſtworzone do tego czasu nosi albo zachowuie i zatrzymywa, nie może być inszy, tylko sam bóg. *Salin.* 2, 519. – §. Noszę około, *circumfero. Cn. Th.*, obnoszę, ich trage herum. Ale co nosimy tu i owdzie oczy i uszy swoie po świecie? w Polskę, to ieſt, sami w się weyrzyymy. *Orzech. Qu.* 175. – §. Noszę kogo *moral.*, obracam kogo, *verso. Cn. Th.*, einem zu thun machen. Nosić kogo po ludziach, obmawiać. *Cn. Th.*, *Dudz.* 55, einen bey den Leuten herum tragen. Mówią o nim wszyscy, noszą go. *Cn. Th.* 432. Kto w niełasce Pańſkiey, z tego wszyscy dworuią, a będą go sobie podawać, nosić, piaſtować, aż do pacholąt przyydzie. *Gor. Dw.* 124. – §. Nosić kogo za co, z mieć go, poczytywać za co, einen für etwas halten. Za młodzieńca bez proby nosił go woienney, Za pieszczone paniątko. *Jatt. Tel.* 117. Korybut w Czeſkim króleſtwie za króla się nosił, aczkolwiek nie był koronowany. *Stryik.* 536. – §. Nosić się przeciw komu, z zachowywać się, ſtosować, ſich gegen jemanden verhalten, betragen. Nie możemy dobrze się nosić przeciw drugim, ieśli piérwey przeciw samym sobie nie będziemy dobrze się nosić. *Petr. Et.* 386. NOSZENIE, – ia, *n.*, – 1) *ſubſt. verb.*, – §. 2) noszenie potraw, iedno, dwoie, troie, z danie, ein Gang Speiſen. *Cn. Th.* Troie noszenie, na trzy misy. *Cn. Th.* 1154. Kurcze upiec, i tym na piérwsze danie ſtoł miernie obdarzyć, a drugie zaś noszenie, co mógł mieć w ogrodach. *Hor. ſat.* 175. Zleymuią u ſtołu półmiſki wſkok iedno po drugich, że w krótkim bardzo czasie wydadzą siedmdziesiąt noszenia. *Kłok. Turk.* 106. – §. 3) *paſſiv.*, to co noszą na sobie, co zawieszaią, das Angehänge; *Sr.* 1. wçhwçſchk; *Vd.* noshnia, nosilnoſt; *Rs.* носка, подвѣска. Noszenie drogie dla ozdoby, zawieszenie u szyi, *viriae. Cn. Th.* Chętnie ten upominek Świetne noszenie, złoty łańcuszeczek Daię dziecięciu. *Groch.* 371. Oddał poseł od króla kosztowny

upominek, noszenie na bogatym kamieńmi osadzonym łańcuchu; ktory saraz na szyię sobie włożyć kazała. *Gor. Dz.* 34. U szyi mu na piersiach wisiało noszenie. *P. Kch. Orl.* 1, 185. Noszenie od czarów, uroków, trucizny, *amuletum. Cn. Th., Ec.* хранилище, ла́донка, храни́льная, нау́сы, вязала, юзольникъ, кону́ры. Cząstki krzyża ś. za nayprzednieysze noszenie używał. *Krom.* 72, *amulet.* NOSICIEL, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* nosič; *Sr.* 1. noschetʒ, noßecjeʒ, peſten (cf. piaſtun); *Crn.* noshish; *Vd.* noshash, zigar, nosash, noshish, noshnik, nosez, tovornik (cf. towar; *Vd.* nosilnizhar, z lektyka); *Cro.* noszecz, noszitel; *Rg.* nofsitegl, nofsilaz, [illegible], baſtáh; *Rs.* носи́льщикъ, номя́къ; *Ec.* носи́мая; ktory nosi, nosarz, der Träger (cf. tragarz). Pilo, nosiciel troyzębu. *Otw. Ow.* 328. Orzeł nosiciel Jowiszowey broni. *ib.* 623. Chrystusa nosicielami zostaniemy, gdy iego ciało i krew' w ciało nasze weźmiemy. *Sk. Dz. Zyw.* 195. Siedź na twym nosicielu (koniu) i lekko iedzie. *Tol. Saut.* 50. - *w rodz. żeńſk.* Nosicielka, *Bh* noſička; *Sr.* 1. noſcherka, peſtnicʒja; *Rs.* носи́льщица. NOSIDŁO, - a, *n.*, naczynie od noszenia czego, cf. Jaslo, eine Tragbahre. *Cn. Th.*, *Wlod.*; *Bh.* noſydlo, *Sr.* 1. noßedwo, noſchencza; *Sr.* 2. noßidla; *Slo.* nosidlo, *Sr.* 1. noßedwo, noſchencza; *Crn.* nosilu, nosilnéze; *Cro.* noszilo, noszilnicza; *Bs.* nosila; *Rg.* nofsillo, nofsioniza, nofsilniza, *Rs.* носи́лки; oprocz ogólnego znaczenia, w dyalektach, szczególnie się tym słowem wyraża lektyka, lub też mary). - *§. Potym panom, któremu co przynależało Z ołtarza oddawano ich nosidła cało. *Stryik. Henr.* C. 2, noszenia, zawieszenia, ozdoby. - - (*NOSIO *burl*, ob. nosek, cf. oko, *ocio. NOSISKO, - a, *n.*, niezgrabny, szpetny nos, eine häßliche Naſe, *Bh.* noſysko). - - NOSITELNY, - a, - e, mogący bydź przeniesionym, tragbar, Trags; *Vd.* lohkonoshiu, prenoshiu; *Rg.* nofsiv; *Bs* nosiv; *Rs.* носи́льный, носи́мый, но́скій, но́сокъ; od noszenia, Trage. Z ciężkiemi nosidły nad wodami mętnemi Charon stoi. *Bardz. Tr.* 555. - §. nositelny, dający się przenosić, tragbar. W Lemnie armaty leią nośne, koluwryny. *Achw. Wie.* 7. - §. 2) dający się dobrze nosić, ſich gut tragen laſſend. W tym sukaie chodzimy, które iest droższe, nie które trwalsze. *Star. Ref.* 168. - §. 3) kura nonośnieysze i trwalsze. *Star. Ref.* 168. - §. 3) kura nośna, z iaia niosąca, nieśna, eine Legehenne; *Vd.* jaiseśna, s iaia niosąca, nieśna, eine Legehenne; *Vd.* jaiszesna, nosecalka kokush, kura, kokla; *Rs.* несу́шка. Półtoraroczne kury są naynośnieysze. *Aluk Zw.* 2, 99.

NOSNY *ob.* nosowy. NOSOROG, - a, *m.*, NOSOROŻEC, - żca, *m.*, *Bh.* noſorožec; *Sr.* 1. robowé noßacj; *Rg.* nofsoróxaz; *Rs.* носоро́гъ; das Nashorn: zwierzę wielkością do byka podobne, kształtem do dzika, o iednym rogu nie zbyt długim, nie na czele iednak, ale na nozdrzach wyrosłym. *Nies.* 1, 143, *Zool.* 387. Opisuie Pliniusz nosoróżca, iż ma róg, który od nosa pochodzi, nie prosto, ale krzywo, i na ukos, którym on dziwnie

mężnym iest, i woiuie z słoniem, któremu w wysokości niemal iest równy; oboſtrza róg o skałę, i tak się na woynę z nim gotuie, w któréy do brzucha słoniowego zmierza. *Birk. Chmiel. B 4 b.* Nosorożec parzkał. *Baniał. J 2 b.* - *Prov.* Do mnie się wszyſtkie zbiegaią iak do iednorożca. *Boh.* 1, 320. - §. 2) *nasicornus*, gatunek chrząszczów. *Zool.* 164, eine Art Käfer. NOSOROŻCOWY, - a, - e, *Rs.* носоро́говый, Nashorn-. *NOSOWKA, - i, ł., *Tr.*, chuſtka do nosa, ein Schnupftuch. NOSOWY, NOSNY, - a, - e, Naſe-; *Crn.* nósne; *Cro.* noszni; *Rs.* носовый. Nosowy rzemień u uzdy końskiéy, *Rs.* нарына́льникъ. Przegroda nosowa, *septum narium. Krup.* 1, 47. Nosowa chrzęstka, *Sla.* nosdèrva (cf. nozdrze). Wrzód nosny, polyp. *Syr.* 544. Wrzód nosowy. *Perz. Cyr.* 2, 185.

NOSTRZEK, NOSTRZYK, - a, *m.*, gatunek koniczyny, *trifolium Melilotus. Kluk Dyk.* 3, 122, Steinklee. *Sien* 100, *ob.* komonica swoyska *et* Goryczka mała. *Urzęd.* 116; *Vd.* nokata; *Rs* кроми́ло, донни́къ. NOSTRZYKOWY, - a, - e, Steinklee-, n. p. *emplaſtrum de melilοto* nostrzykowy plaſter, Steinkleepflaſter. *Perz. Cyr.* 2, 311.

NOSZARZ, NOSZARKA *ob.* nosarz, nosiciel, nosicielka.

**NOSZA, - y; ł., noszenie, das Tragen; *Vd.* nosha, noshnia, nosilnoſt; *Rs.* но́ша, но́шка, *Ec.* бременна́. Zapuchła w pasie i szczęśliwą noszą Powiła córkę. *Morszt.* 99, t. i. szczęśliwym połogiem, glückliche Niederkunft; *ob.* nosić płod. NOSZE, - ów *plur.*, czém noszą co, tragi, nosidło, lektyka, eine Trage, ein Tragſeſſel; *Bh.* nůše, nůſſka; *Slo. et Morav.* noſſa, nosidlo, noſydlo, *Sr.* 2. noßidla; *Sr.* 1. noßedwo, noſchencza; *Crn.* nôsha, nôshna, nosilnéze, nosilu; *Vd.* nosilniza, nosenza, sedilu za noshnjo; *Cro.* noszilo, noszilnicza, tragle; *Bs.* nosila; *Rg.* nofsillo, nofsioniza, nofsilniza, *Rs.* носи́лки, но́шки. Tam królowa bez lektyk, bez noszów chodziła. *Pot. Arg.* 207. NOSZENIE, NOSZENIE *ob.* nosić.

NOSZKA *ob.* nożka.

NOTA, - y, ł., NOTKA, - i, ł., *dem.*, - a) noty, anotacye, przypiſki, uwagi które się zwykły pisać dla tłumaczenia pisma iakiegoś. *Kras. Zb.* 2, 249, die Anmerkung, die Note *Vd.* nota, snamik, snamink, obvanzhik, snamiza, navanzhanje, nasnaminuvanje, opomenenje; *Sla.* bilyska; *Rs* ви́носкъ. - §. b nota, z nagana, uszczerbek, makuła, plama, *Rg.* prirok, prikor (cf. przekora), ein Makel, Fehler, Gebrechen, Tadel. Czyż oni są bez namiętności, bez błędu, bez noty? *Teatr* 45, 10. Żyć bez noty. *Mon.* 66, 175. Nauczać mową, i ſtwierdzać naukę przykłady, był to przywiléy sędziwéy cnoty, i przepędzonego bez noty życia. *Mon.* 68, 498. Kto przy cnocie zgrai się opiera, notę niesłuszną osobliwości mężnie znosi. *Mon.* 72, 589. Gdy się kto raz kłamliwym w swym słowie pokaże, Trudno, by prawdę mówił, notę z siebie zmaże. *Zygl. Ad.* 110. - §. 2) noty muzyczne, z których śpiewaią, solfy pisane. *Cn. Th.*, Noten in der Muſic; są to charaktery, wynalezione do znaczenia rozmaitych dźwięków i tonow, składaiących muzyczną harmonią. *Kras. Zb.* 2, 249; *Bh.* nota. Nota w muzyce oznacza ton podług linii, na którey lub nad którą iest położona, *Mag. Muſ.* Gołka muzyczna, czyli cała nota w

muzyce, ma w sobie ogonatek czyli półnotek dwie. *Mag. Mſk.* – Noty ogólnie znaczy papier muzyczny, czyli pismo muzyczne. *ib.* – Z not się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347 *Zabł.*, cf. z partesów. – §. b) nota iakiéy pieśni, z melodya, die Melodie, die Weiſe; *Vd.* visha, ſtima, petna nota, peuna mera, kot, sekirza; *Rs.* напѣвъ, подóбенъ. Hymny te notą kościelną dawną śpiewać możesz. *Groch.* 27. Śpiewali hymn wdzięczną notą. *Groch. W.* 107. Subtelną notą dumy żałobne śpiewaią. *Otw. Ow.* 575. Pieśń nową Panu zaśpiewaycie, notą głosu wesołego. *Ryb. Ps.* 57. Wesołe noty i ſtroie słodkobrzmiącéy lutni. *Uſtrz. Troj.* 132, cf. *gędźba). Notę tylko umiem; *anicula precandi formulam Dominicam dicere iuſſa, respondit:* notkę go tylko umiem, *numeros memini, si verba teneren. Cn. Ad.* 741. Poetyckich not nauczycielu, doday mi rymów, doday mi słów wielu. *Susz. P.* 3, *M* 3 *b*, poezyy). *Slo. Prov.* gednu notu buſt *crambo repetita. Slo.* prez menit nékomu nótu *sermonem alicuius immutare* (cf. zbić z iednochody, pomylić szyki). *Slo.* nè wi, na lteru nós tu tancowat má *nescit unde initium sumendum.* – Prawieście nam trafili w notę. *M. Biel. S. M.* 17, dogodziliście nam). Pochlebniki umieią się z pańską myślą zgadzać, a w notę iéy trafiać. *Kosz. Lor.* 113, cf. w rumel. *ib.* 25 *b*). Panowie tych tylko radzi widzą, którzy im, iako mówią, w notę ugodzić umieią. *ib.* 182. – §. Na tę notę coś mówił, z na ten sens. *Cn. Th.*, in dem Sinne. NOTARYUSZ, – a, *m.*, *Cro.* notariush; *Sla.* biliknik; *Eccl.* нодвязь, подъячей; pisarz urzędownie upoważniaiący podpisem swoim wszelkiego rodzaiu ſkrypta, der Notarius, Notar (cf. pisarz *jawny). NOTARYUSZOSTWO, – a, *n.*, urząd notaryusza, das Notariat. NOTATKA, – i, *ż.*, anotacya, die Aufmerkung, Anmerkung. Kasał mi reiestr podadź, zbiorę tam wszyſtkie notatki. *Teatr* 19, 75; *Rg.* bigljéxka; *Rs.* записка, размѣтка. (NOTECZ, – y, *ż.*, rzéka, Netze, wypływa z ieziora Gopła, a w Brandeburgii uchodzi do Warty. *Dyk. G.* 2, 225. NOTECKI, – a, – ie, od Noteczy, Netz. Powiat Notecki, der Netzdiſtrict). NOTNIA, – i, *ż.*, tak *prosodia* po naszemu zwać się może. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 3, die Proſodie. NOTOWAĆ, – ał, – nie, *cz. ndk.*, osobno dla pamięci naznaczać, notiren, aufmerken; *Sr.* 1. merkomne czeychuyu; *Rs.* отмѣтить, помѣчать. W tych słowach notować mamy, iż męſtwo Iulity czyſtości iest przypisane. *Birk. Zyg.* 23. – Notować przywary, z ganić, rugować, Fehler rügen. Proszę was, notuycie moie potknienia. *Wys. Jgn.* 80. Żona nienotowana w wierności. *Zab.* 13, 365, bez plamy, cf. niepokalany. NOTOWY, – a, – e, od not, Noten. Notowy papier, gruby, dychtowny, do not pisania. *Mag. Mſk.*

Pochodz. *nanotować, annotacya, konotatka, ponotować, wynotować, zanotować.*

NÓW, – ju, *m.*, der Neumond, gdy księżyc między ziemią a słońcem, maiąc całe półsferze światłe do słońca obrócone, ziemi świecić nie może. *Wyrw. G.* 60; *Boh.* nowmiesyce; *Slo.* nowi mesác; *Sr.* 1. nówe mésyaczstwo; *Crn.* mlaj, shép; *Vd.* mlai, nová luna, mlad miesenz, nou miesenz, mladina miesenza, miesenzhna novina, miesenzhnu mladitje, shep; *Bs.* mjena, novi miseç; *Rag.* mjêna, novi mjesez, mlaadi mjesáz; *Rs.* новомѣсячіе. (Nowiu początek *Rs.* народѣніе). Na nowiu miesiąca Października, *sub initium. Krom.* 737. – Now. *W. Osea.* 2, 11, „*not.* Kalendae abo piérwszy dzień miesiąca"). Now naſtaie. *Vd.* miesenz se mladi). Na nowiu będący, od nowiu, nowomiesięczny, *Rs.* новомѣсячный. Nie życzę szumieć z obietnic na nowiu. *Chroſć. Fars.* 63. NOWAK, – a, *m.*, NOWACZEK, – czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* nowaček; *Slo.* nowaček, žiadateľ nit; *Sr.* 1. nowal; *Vd.* novak, noviz, sazheunik; *Ben.* névjesct *tiro* (cf. niowiaſta; *Bs.* sebar, novak *plebeius, ruſticus)*; *Rs.* новичокъ, новикъ; nowotny żołnierz, orator, sługa etc., *tiro. Cn. Th.*, ein neuer Anfänger, ein Neuling; nowotny w iakiéy nauce abo rzemieśle. *Wład.*, nowicyusz, nowotnik, nowouk, *Sr.* 1. nowotnik, pjihutjenez, pjihutjenczk; *Rg. vulg.* novalia; *Crn.* novák; *Cro.* novak, novachicz). Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, ieśli gdzie trudność iaką znaydziesz. *Zygr. Gon.* 18. Na woynie żołnierze ſtarzy, ćwikowie, świadomi są wszyſtkiego; nowacy zaś, *tirones*, niebywali, nie wiedzą ieszcze, co się dzieie. *Petr. Ez.* 181, *Męcz.* Lepszy żołnierz w potrzebach bywały, niż nowak. *Petr. Pol.* 2, 419, *Papr. W.* 1, 98. Na urzędy kościelne dawani bydź nie maią nowacy nieświadomi i nieumieiętni, ale ci, którzy się w tym ćwiczyli, i długo się w tey szkole uczyli. *Sk. Zyw.* 122. *Tirunculus* nowaczek, młodziczek, proſtaczek. *Męcz.* – §. *aliter: Nouus homo*, młody człowiek, nowak, co niewysokiéy będąc *rodowitości, piérwszy z swego domu wzgórę się wyniósł. Że Polacy tego słowa w tymże samym znaczeniu, w którym Łacinnicy używali, iasno to poznać z mowy Jana Tarnowſkiego, którą przywodzi Gornicki w dziejach. *Pilch. Sall.* 125. – §. b) nowych rzeczy wynaleźca. *Cn. Th.*, *Dudz.* 24; *Crn.* novinek; *Vd.* novitnik, ponoulovez, ein Neuling, der Neuerungen macht. *NOWACYA, – yi, *ż.*, n. p. Kiedy przedaiący kupuiącemu pieniądze kupna iako użyczkę na prowizyą daie, zowie się odmiana takowa nowacyą, *odnowieniem* długu abo ugody. *Gall. Cyw.* 3, 242, die Erneuerung, die Neuerung. NOWALIA, – ii, *ż.*, NOWALIYKA, – i, *ż.*, *dem.*, co się piérwszy raz w roku zażywać zdarza, *Crn. et Vd.* novina; *Ross.* новина, новинка; was Neues vom Jahre. Ogrodnicy wymyślni w nowaliiach dziwnych. *Hor. sat.* 200. Nowaliyka Mospanię dziś święcono iaie, Pociągnąwszy za ucho, wraz kiełbasę daie. *Pot. Jow.* 2, 82. – §. co rzadkiego, osobliwego, nowina, etwas Beſonderes, Neues. Czy to nowalija, powſtać podupadłemu? *Tr.* *NOWIC, *ob.* Nowicyusz. *NOWIĆ *Chodk. Koſt. pr.*, *Crn. et Vd.* noviti, snoviti; *Ee.* нóвлю; *ob.* odnowić. NOWICYAT, – u, *m.*, czas próby w zakonach, przed profeſsyą. *Kras. Zb.* 2, 250, das Novicíat; *Crn.* novashtvu, novizijat; *Vd.* ſkusnu ſetu; *Rg.* novactvo; *Cro.* novachtvo; *Ross.* ученія; *Sr.* 1. pjihutjenſtwo. Nie skończyła ieszcze nowicyatu. *Zab.* 5, 236. Uczniowie Pytagorasa musieli odbywać pięcioletni nowicyat. *Mon.* 70, 785. – §. pomieszkanie nowicyuszów, die Wohnung der Novicen; *Rag.* novackoſtaniscte). Mieszka na nowicyacie. *Tr.* – §. *transl.* niebywałość, niebiegłość, Unerfahrenheit, Ungeübtheit. Znać, że w téy nauce nowicyat odprawuie. *Tr.* NOWICYACKI, – a, – ie, *Rg.* novaacki; *Cro.* novachki; Novic-, das Novicíat betreffend. NOWICYUSZ, *NO-

WIC, - a, *m.*, ein Novice; nowotnik, nowouk, nowak; *Sr.* 1. nowotnik, pjihutjenecz, pjihutcjenczk; *Ross.* новикъ, новичокъ. Katolicy rzeczy starożytne trzymaiąc, nowicami nie są. *Hrbst. Art.* 56, cf. fryc). NOWICYUSZKA, - i, ż., eine Novicinn; *Sr.* 1. pjihutjenczka. Romanita obłocząc w zakonną sukienkę nowicyuszkę swą Przedzisławę, dała iéy imię Eufrozyny. *Stebel.* 93. Na znak nowicyuszki przyięłam z pokorą Urząd smutny pilnować zakonicę chorą. *Teatr* 46, 19. Dla nowicyuszki ciężkoby było zdobyć się na takie doświadczania. *Mon.* 6, 367. *NOWIEĆ *ob.* odnowieć. NOWINA, - y, ż., NOWINKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* nowina, nowinka; *Sr.* 2. nowina; *Crn.* novina; *Vd.* novinna; (*Vd.* novina, s nowalija); *Rs.* новизна, перевина, перевинка (новина, новинка nowalija, nowe płótno, nowizna, lada): rzecz nowa, a osobliwa, rzadka, etwas Neues, Seltsames. Nie nowina to, że dla pieniędzy czasem wstępnią w małżeństwo. *Boh. Kom.* 3, 411. Płacze, boleści, frasunki, i u bogow nie w nowinę bywaią wedle poetów. *Warg. Wal.* 213. To nowina, ieszcześmy tego nie słyszeli. *Birk. Exorb. B.* 2, osobliwsza). Nowina na świecie, białogłowa dobra. *Bud. Ap.* 136. Teraz o takich dzieciach nowina słyszeć, którzyby się po śmierci rodziców dobrze rządzili. *Haur Sk.* 204. Nie piérwsza mu to, nie nowina mu to. *Cn. Ad.* 634, cf. bywalec, wie gdzie kozy gnano). Nowina to, niesłychana, niewidana rzecz. *Cn. Ad.* 742. Nie nowina starym pisarzom mieszać Scytów, Sarmatów, Słowianów z Polakami. *Nar. Hst.* 2, 405. Częstokroć do nowinek się udaią i mienią się. *Warg. Cez.* 76, t. i. do nowości). Przynosi May słodkie nowinki, zielone iarzynki. *Jeż. Ek. B.* 5, t. i. nowaliyki). Wiosna opatruie kuchnią nowinkami ogrodowemi, do łechtania smaku sposobnemi. *Mon.* 71, 201. Nowiny zawsze woli człowiecza natura, Powszednie rzeczy gardzi, stare iuż *potura. *Pot. Zac.* Inaczéy tego słuchamy, co u nas iest w nowinie, i podziwienie nam czyni, a inaczéy tego, za czym świadczyć mamy. *Warg. Cez.* 213. W nowinę mu biały chléb; *ne per somnium quidem albo pane saturatus. Rys. Ad.* 75. - §. nowa wieść, wiadomość, nowe doniesienie, eine Neuigkeit, frische Nachricht; *Crn.* novina; *Vd.* novina, noviza, osnanik, osnanitje, poshta; *Cro.* novina; *Sr.* 2. nowina; *Rs.* вѣсть, извѣстіе. W mor, a w woynę, naywięcéy nowin. *Mącz.*, *Rys. Ad* 4. Latały wszędzie żałosne nowiny. *Auszp.* 60. Nowiny zawsze uprzedzaią samę rzecz. *Rys. Ad.* 49. Zawsze ludzie nowin przyczyniaią. *ib.* 76. Rychléy się dobra nowina, niźli zła odmieni. *ib.* 59. To pewna nowina, bywszy lato, będzie zima. *Rys. Ad.* 68. Dobra nowina, będzie lato, poszła zima. *Cn. Ad.* 163. Swierzbiące uszy ich, tylko na nowinki są otworzone. *W. Post. W.* 3, 189. Dworacy tylko nowinkami żyią. *Dar. Lot.* 18. Mam ci dobrą nowinę powiedzieć. *Veg. Mar.* 141. - §. 2) Nowina, nowizna, piérworaz, łada, rola abo pole nowo orane, kopane, Neubruch, Neuland, Dreßland; *Bh.* tlačenina; *Vd.* novina; *Sr.* 1. nowina; *Crn.* rôte, prelôg; *Ec.* новосѣчіе; *Rs.* новина, новинка, кулига. Nowiny są role na nowo wykarczowane, o których niemasz wiadomości, żeby były piérwéy uprawione. *N. Pam.* 13, 72. Nowinę karczować *Ec.* новосѣщи, новшествовати, новое заводить. Nowe role ścierzy ludzie, które piérwszy raz na całym polu bywaią orane, albo też kopane, sowią nowinami. *Cresc.* 101. Balwierz mu głowę poszarpał, iak nowinę na odłogu. *Dwor. K.* 2. Na nowiznach wszelkich tak dobrze urodzi się zboże, iako nigdy lepiéy na zwoźnéy ziemi. *Haur Sk.* 28. Na nowiznie urosły *Rs.* новоземельный. - §. 3) Nowina, *herb*, ucho od kotła białe, w polu błękitnym, obiema końcami do góry; w środku miecz końcem na dół. W hełmie nad koroną noga zbroyna z ostrogą, iakby klęcząca na koronie. *Kurop.* 3. 56, ein Wappen. NOWINIARKA, - i, ż., n. p. Żartowniczki, nowiniarki, statystki. *Mon.* 67, 285, *ib.* 68, 284, Neuigkeitenkrämerinn. Nowiniarki do uncyi prawdy cetnary fałszu przyłożyć gotowe. *Mon.* 72, 424. NOWINIARSTWO, - a, *n.*, gonienie za nowinami, die Neuigkeitenjagd, *Bh.* novinarstwi. NOWINIARZ, NOWINKARZ, - a, *m.*, *Bh.* novinar; *Sr.* 1. postkar; *Rs.* вѣстоношникъ; nowinkonoś, nowinami się trudniący, ein Neuigkeitenkrämer. Nie są to powieści mylnego nowiniarza, nie pletliwe wieści. *Zebr. Ow.* 288, *auctoris ambigui*). Zawsze nowego co nowiniarz przyszywa. *ib.* 295. Niedawno do kalendarzników cechu wpisałem się; teraz zaś do nowiniarzów bractwa przystąpić umyśliłem. *Mon.* 68, 138. Nowin nie siéy; nowiniarza urząd nie poczesny. *Cn. Ad.* 742. Nie dziw, że się tobie nowiniarzowi nowe te rzeczy podobaią. *Pim. Kam.* 117. Ludzie tak miałkich rozumów, iak nowiniarze nasi. *Nag. Vil.* 57, *Mon.* 67, 138. NOWINKA *ob.* Nowina. NOWINKARZ, - a, *m.*, nowiniarz; e *NOWINKONOŚ, - ia, *m.*, *idem*, ein Neuigkeitenträger. Nowinkarze giną. *Morszt.* 70. Ci nowinkonosiowie nowiny powiadaią trzy po trzy, uszy bolą na kogo napadną, nabaią i neplotą, co się im śniło. *Opal. sat.* 50. NOWINNY, - a, - e, od nowiny, Neuigkeiten-; Nowinne, - ego, *n.*, podarek za nowinę. *Cn. Th.*, Neuigkeitenlohn. - §. Nowinny, od nowiny, nowizny, łady, Neubruchs-. Prawa do wielu nowinnych dziesięcin dla biskupów, nie są tak mocne, jak się zdaią. *N. Pam.* 13, 72. - NOWIUCHNY, - a, - e, NOWIUCZKI, NOWIUSIEŃKI, NOWIUTEŃKI, NOWIUTKI, - a, - ie, *intensiv. adj.* nowy, sehr neu, (funkel nagel neu), *nouellus. Cn. Th.*, *Sr.* 1. nowuśki; *Vd.* zielu nou, vufs nou, kosedain, zhistunou; *Rs.* новёнькій; *nuperrimus*, *Mącz.*, Dam ci dwie symfoniyki nowiuteńkie, iak z igły zdjęte. *Boh. Kom.* 1, 212. NOWIZNA *ob.* Nowina, rola. NOWO *adv.*, nowym sposobem, neu, auf eine neue Art, von neuen; *Bh.* mnowé, poznowu; *Sr.* 2. snowoti, na nowe, wot nowotki; *Vd.* na novo, na novush, do novega, snovish (*ob.* znowu), nanovish, is novega, od novish, spet, opet, drugish; *Bs.* iz noua, ištanoviçe; *Sla.* opèt, iz nova; *Ec.* нóво, паки; *Rs* изнова, вновь (вновѣ niedawno). Nowo wprowadzić *Rs.* нововвести, нововодити. Jak ią uyrzy, to na nowo oszaleie. *Teatr* 53 *c*, 22, znowu, wieder von neuem; *de nouo*). - §. b) nowo, świeżo, niedawno temu, *Crn.* novèzh, vor kurzem, ohnlángst, neulich. Nie zdołacie się oprzeć nieprzyiacielowi takiemu, iaki do was wtargnął tu *naynowiéy. *Przyb. Milt.* 114. NOWOCERKWIANY, - a, - e, nowowierny, einem neuen Glauben anhängend. Z naprawy schizmatyków nowocerkwianych Wileńskich. *Birk. Exorb. C.* 3.

NOWOCHRZCZENIEC, NOWOKRZCZENIEC, - ńca, *m.*, (*Bh.* nowokřtěnec, *Slo.* nowokřtěnec *neophytus*), ein Wiedertäufer; *Slo.* haban; *Crn.* prèkerštnik, prekerštenz; *Ross.* перекрестникъ, перекрёстъ, перекрещенецъ; *Es.* перекрещованецъ. Nowokrzczeńcy przyganiaią krztowi, który się dziatkom małym usługuie, i przeto sami drugi raz się nurzaią, a dziatek swych krzcić nie chcą. *Gil. Kat.* 335. Według nauki nowochrzczeńców chrześć dzieciom nie powinien bydź dawany przed wiekiem rozsądnym; a gdy przed tym wiekiem iest dany, powinien bydź powtórzony. *Wyr. G.* 140. (cf. Aryanin, Rakowianin, Socynianin; nurek). Nowochrzczeńcy sprzeciwiaią się panieństwu Panny Maryi. *W. Post. M.* 50. - §. *b) nowo ochrzczony, neugetauft. Jadźwingom nowochrzczeńcom, nowy miał bydź biskup ustawiony. *Stryik.* 291, *N. Pam.* 12, 339. - *w rodz. żeńsk.* *NOWOCHRZCZENKA, *Rs.* неокрещенка. NOWOCHRZCZEŃSKI, - a, - ie, wiedertäuferisch. (*Slo.* nowokřstenjki *neophytus*). NOWOCHRZCZEŃSTWO, - a, *n.*, nauka nowochrzczeńska, der Anabaptismus. Donatyści z Aryanami w nowochrzczeństwie się zgadzali. *Sk. Dz.* 417. NOWOCHRZCZONY, - a, - e, *neophytus. Cn. Th.*, neu getauft, neu bekehrt; nowonawrócony. *NOWOCINA, - y, ż., nowotność, nowina niechwalebna, eine Neuheit, Neuerung. Widzisz ty, który się w nowocinach kochasz, że to zawsze tak bywało. *Pim. Kam.* 90. *NOWODNIOWIEC, - wca, *m.*, żyiący modnie, przerabiaiąc dzień na noc, a noc na dzień, n. p. Ci, którzy się trzymaią starego kalendarza, maią wielkie naprzykrzenie, bo radziby spać, kiedy ci nowodniowcy ieżdżą. *Mon.* 71, 525, *Nachttägler, die aus der Nacht Tag machen. NOWODWÓR, - u, *m.*, dawniéj wodworskie w Pow. Wałeckim. *Dyk G.* 2, 228. *c. Starostwo im Netzdistricte, cf. Nowy Dwór. - NOWOGŁADKA, - i, ż., miasto Kozaków Grzebieńskich w Wielkorządztwie Astrachańskim, obtoczone wałami. *Dyk. G.* 2, 229. eine Stadt. NOWOGRÓD, - a, *m.*, - 1) Siewierski; miasto powiatowe w województwie Czerniechowskim. - 2) miasto w ziemi Łomżyńskiéy nad Narwą. - 3 miasto w województwie Bracławskim. - 3) Nowogrod wielki, *Nogardia*, wielkie miasto Mosk., stołeczne Wielkorządztwa tegoż imienia. - 5) Nowogrod niższy, Xięstwo i miasto w Państwie Mosk. przy zbiegu Okki z Wołgą. *Dyk. G.* 2, 228, Namen verschiedener Städte; cf. Stargard, Stary Grod, *ob. Irenzel Monim.* 2, 2419. Nowogrod z dawna Starodubem zowią. *Steb.* 2, 300. NOWOGRÓDEK, - dka, *m.*, *Neogardia*, dawne i znaczne miasto Lit., woiew. tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 228. NOWOGRODZIANIN, - a *m.*, obywatel Nowogrodzki. *Steb.* 163. - NOWOKSIĘŻYNY *plur.*, bankiet po nowéy mszy, *coena sacerdotii aditialis. Cn. Th.*, der Antrittsschmaus eines Geistlichen nach der ersten Messe; Nowoksiężyny, uczta z okazyi prymicyi. *Mon.* 75, 59. - §. b) nowa msza, *Cn. Th.*, die erste Messe eines neuen Priesters. *NOWOKWIŁŁY, - a, - e, *Eccl.* новоцвѣтущій, *Gr.* νεοθαλὴς, *nuper virescens*, frisch blühend. NOWOLETNI, - ia, - ie, noworoczny, lub też w lecie nowy, neujährig; im Sommer neu, von diesem Sommer frisch. Każ woły puścić na siewy, póki ieszcze zielony kłos, a nie każ ie do domu gnać, aż wszystko ono zboże *nowoletnie* wypasą. *Kosz. Lor.* 97. - *§. Nowoletnie sprawy i surrogatorskie. *Vol. Leg.* 2, 1231. NOWOMIESIĘCZNY, - a, - e, n. p. Święcenie *nowomiesiącznych świąt. *Hrbst. Odp. Q.*, *Rs.* новомѣсячный, t. i. na nowiu będący, nastaiący, Neumonds-, Neulichts-. NOWOMIEYSKI, - a, - ie, od Nowego Miasta, Neustädtisch; *Bh.* nowoměstký. *NOWOMIESTCZYK, - a, *m.*, *Neapolitanus. Mącz.*, ein Neustädter. NOWOMODNY, - a, - e, - ie *adv.*, neumodisch; nowoświecki; *Bh.* nowosvětský, cf. staroświecki). Nowomodne stroie. *Teatr* 30 c, 28. Nowomodni bardziéy, niżeli rostropni, języka oyczystego nie przyiaciele. *Monit* 65, 80. NOWOMYŚLNY, - a, - e, świeżo wymyślony; neu erdacht. W pismach kacerskich nie nie naydziesz, iedno nowomyślne rozumienia pisma S. *Bial. Post.* 9. NOWONARODZONY, NOWORODNY, NOWOPOWITY, - a, - e, neu gebohren; *Rs.* новорожденный. Przed Bogiem nowonarodzonym Trzey krolowie od wschodu stanęli z pokłonem. *Przyb. Luz.* 162. Dzieciątecsko noworodne. *Groch. W.* 365, *Bh.* zrozenatko. Noworodny syn boży, *ib.* 594. NOWONAWRÓCONY, - a, - e, *Vd.* novopreberajen; *Ross.* новообращенный; nowochrzczony, nowowierny, neu bekehrt; - *hinc subst.* NOWONAWRÓCENCY. *Leop. 2 Paral.* 30, 25. NOWOPOLE, - a, *n.*, miasto w Krak. nad Pilicą. *Dyk. Geogr.* 2, 229, eine Stadt an der Pilitze. NOWOPRZYBYŁY, - a, - e, neu angekommen; *NOWOPRZYCHODNY, - a, - e, neu angekommen; *id.*; ztąd *Subst.* NOWOPRZYCHODZIEŃ, - odnia, *m.*, ein neuer Ankömmling; *Rs.* новоселецъ, *f.* новоселка; *Crn.* novàz; *Vd.* novazh, neu poseduik; *Es.* новопришлецъ, старадный, новый, недавній, новоприбывшійся. NOWOROCZNY, - a, - e, od nowego roku, Neujahrs; Noworoczny ofiarowniczy chleb, *Vd.* priklad, kruhek. NOWORODEK, - dka, *m.*, nowo narodzony, nowo urodzony, ein Neugebohrner. Paski mknąc wątek żywotny, tak nicily sobie Czas znaczem, noworodku, ten drewnu co tobie, *modo nato. Zebr. Ow.* 202. - *Chym.*, ein neues Product, neu hervor gebrachter Körper; ein neues Erzeugniß. Te istoty, które przez rozebranie ciał wychodzą, dzielą się na wyiątki czyli istoty wyłączone, *educta*, i na noworodki czyli istoty nowozrodzone, *producta. Kruml. Chy.* 11. Noworodkami, *producta*, nazywaią się istoty przez rozbior ciał otrzymane, które nie znaydowały się w ciele takiemi, iakiemi się pokazuią po rozbiorze. *ib.* 12. NOWORODNY, - a, - e, nowonarodzony, neu gebohren; *Vd.* novorojen). Pod żłobem drożonym noworodne Całonieczki położono w zimna niepogodne. *Miask. Ryt.* 21. NOWOROSŁY, - a, - e, neu gewachsen, frisch gewachsen. Na cudzym o rodzie noworosłą wydeptał kapustę. *Zab.* 13, 69. Z ust noworosłych dziatek chwała bozka się mnoży. *Glicz. Wych. E 7 b.* nowonarodzonych, noworodnych). Noworosłe lata i nieustały rozum dzieci. *ib. J. 7 b, ib. E 6.* *NOWORZYMSKI, - a, - ie, Neurömisch. *Zygr. Fp.* 15. NOWOŚĆ, - ści, *ż.*, *Sr.* 1. nowości; *Vd.* noulenje, ponoulenje, ponovitje, novina; *Rg.* novina; *Rs.* новость, die Neuheit, Neuigkeit; *opp.* starość, dawność). Srzodkiem iść trzeba, między ślepym do starych zwyczaiów przywiązaniem, a niebezpiecznym nowości chwytaniem. *Zab.* 14, 193. Żadnéy nowości w domu naszym nie pozwalam czynić. *Teatr*

29, 3. NOWOSIEDLEC, - dlca, *m.*, świeżo osiadły, ein neuer Coloniſt, der noch nicht lange wo anſäſſig iſt; *Bh.* nowousadlý, *Vd.* novazh, nou posednik; *Crn.* novâs; *Rs.* новоземецъ, *f.* новоземка. Prawa umówione nowosiedlcom daie. *Jabł. Tel.* 176. Opatrowali znacznym nakładem swoich nowosiedlców w nadzieię przyszłych korzyści. *Xiądz.* 43. NOWOSIEDLINY, *G.* nowosiedlin, *plur.*, nowa osiadłość, nowa osada, eine neue Colonie, neue Wohnſitze. Strzeżcie się, by nowosiedliny Przeszłych sąsiadow sztuki, nie przyszły do prędkiey ruiny. *Jabł. Tel.* 188. - §. przeniesienie się do nowego siedliska, Einzug in einen neuen Wohnort. To ci przestrogi na nowosiedliny Śle Eraſt wierny, życząc, byś godziny Szczęśliwe miała z panem w twoim sercu, Coś z nim na ślubnym stanęła kobiercu. *Mon.* 73, 116, *ib.* 75, 590. - §. b) uczta, którą czyni nowy mieszkaniec. *Wlod.*, τα ἐγκαινια, τα κατασκεια. *Cn. Th.*, Einzugsſchmaus bey Beziehung eines neuen Wohnorts. NOWOSIEDLINNY, - a, - e, *Rs.* новонаселенный, neu beſeſſen, neu bewohnt. - *fig.* Jak każe i zwyczaiu i wdzięczności obowiązek, ażeby pierwszy głos z tego tu mieysca nowosiedlonego, na którym mię W. K. M. osadziła, zaczynał się od podziękowania. *Swad.* 1, 246. NOWOSIOŁKI, - łek, *plur.*, miasto w ziemi Chełmskiey z Stwem. Tegoż imienia iest królewszczyzna w powiecie Latyczewskim; także starostwo w pow. Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 229, cf. siele, sioło, Name verſchiedener Städte. *NOWOŚWIECKI, - a, - i, *Bh.* nowoświtský, nowomodny (*oppos.* staroświecki), neumodiſch. *Mon.* 75, 595. Ale modzka, nowoświecka suknia. *Ern.* 37. NOWOTA, - y, ż., *Bh.* nowota, nowego co, nowa rzecz; n. p. Atoli osładzała przykre te nowoty radość. *Nar. Tac.* 3, 32, Neuheit, Neuerung; *ob.* nowość. NOWOTANIEC, - ńca, *m.*, miasto w woiewództwie Ruskim pod panow. Austr. *Dyk. G.* 2, 229, Name einer Stadt. - z NOWOTKU, na NOWOTKU, za NOWOTKU *adv.*; z początku, im Anfange. Garniec, gdy czego weś za nowotku naleiesz, onym iuż aż do końca pachnąć będzie. *Kosz. Lor.* 1, cf. skorupa). Obrał sobie Stefan Jana Zamoyskiego, któryby go, zwłaszcza na nowotku, w wielu rzeczach ostrzegał. *Biels. Kr.* 675, *Gwag.* 159, na nowotku. *J. Kchan. Dz.* 190. Obroty te niebieskie idą od wschodu do zachodu, i z nowotku do wschodu. *Lat. Kom. C b, Biel Hſt.* 266, znowu, na nowo, zaś, wieder, von neuem. NOWOTNIK, - a, *m.*, człowiek nowe rzeczy lubiący, wynaydujący, ein Neuling, ein Neuerer, *Sr.* 1. nowotnik; *w rodz. żeńſk.* NOWOTNICA, - y, ż., NOWOTNICZKA, - i, ż., *zdrb.*, *ob.* nowak, nowicyusz. *NOWOTNINA, - y, ż., nowość, nowota, nowego co, eine Neuerung, etwas Neues. Nie miłość nabożeństwa do zborów Ruś zaciągała, ale nowotniny widoki, organy, krzekotki, wygaiania Judasza. *Smotr. El.* 39. Jak iest rzecz głupia, pytać o nowotninie praw Polskich, tak iest rzecz głupia pytać Rusi o nowotninie praw ich duchownych. *Obr.* 62. NOWOTNY, *NOWOCIEN, - tna, - tne, *Bh.* nowotný; *Sor.* 1. nowotné; *Esn.* novçat); niedawny, niestary, nowego rodzaiu, świeży, neu, nicht alt, von neuer Art, friſch. Stary żołnierz, w rycerskiey nienowocien szkole. *Kchow.* 208. - *Subſtant.* Nowotny, ie zeze niećwiczony uczeń, *tyro. Mącz.*, nowotnik, nowak, nowicyusz, fryc (*opp.* bywalec, bieglec, ćwik), ein

Neuling, ein Anfänger. - §. *b) Biſkup nie ma bydź nowotny. *W.* 1 *Tim.* 3, 6, 1 *Leop. ib.*, t. i. nowości się chwytaiący, ein Neuling, Luth., neuerungsſüchtig. - §. *c) Jan Długosz, Matyasz Miechowita, i iusi nowotnieysi pisarze. *Krom.* 5, t. i. nowsi, neuere Schriftſteller. NOWOTWORNY, - a, - e, - io *adv.*, nowego sposobu czyli rodzaiu, nowomodny, neumodiſch, nach neuer Art. *Blonde* wprawdzie pisarz nowotworznieyszy, ale dzieiów starych wyszperacz pilny. *Krom.* 8. (*Ec.* новомышлити, добавить что новь). NOWOUK, - a, *m.*, nowak, nowotnik, nowicyusz, nowy w czym (*cf.* fryc); *Sr.* 1. nowotnik, ptihutjenez. Hetman ten ćwiczył nowouki woienne. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 19. młokoſki. 3 *Leop.*). NOWOWIERNICTWO, - a, *n.*, nowotna wiara, ein neuer Glaube, neue Lehre. Porzuciwszy nowowiernictwo, idź za tą wiarą, którą starowieczność utwierdza. *Psalm.* 20. NOWOWIERNIK, - a, *m.*, NOWOWIERCA, - y, *m.*, NOWOWIAREK, - rka, *m.*, *Bh.* nowowěrec, *f.* nowowěrkyně; *Rg.* novovjernik, novovjèras; *Rs.* нововеръ, *f.* нововерка; nowey się wiary chwytaiący, ein Neugläubler, der einer neuen Lehre anhängt, ein Ketzer. Ci niewiernicy abo nowowiernicy nasi dzisieysi. *W. Poſt. W.* 12, *Skarg. Kaz.* 228. Nauki tey o świętych i umarłych, niechcą nam pozwolić nowowiernicy. *Hrbſt. Nauk. M b.* Wszystkie one nowowiarki pobrał. *Birk. Kaw. C* 2. Zliczył Salomon wszystkie nowowierce, którzy byli w ziemi Izraelskiey. *Leop.* 2 *Paralip.* 2, 17, cudzoziemce. *Bibl. Gd.*). NOWOWIERNY, - a, - e, *Vd.* novoveren; *Rs.* нововерный; *bono sensu* świeżo do wiary prawey nawrócony. *Cn. Th.*, neu bekehrt. Z ust nowowiernych brzmiał głos Pańskiey chwały, *Groch. W.* 309. - §. b) *infami sensu*, *ob.* Nowowiernik, kacerz, neugläubiſch; nowym rzeczom lub wierze przeciwnym wierzący. *Wlod.* NOWOZACIĄGŁY, NOWOZACIĘŻNY, - a, - e, nowo zaciągniony do woyska, nowo zwerbowany, neu geworben; *Ec.* новобранный, новонабранный. NOWOZACIĄŻNIK, - a, *m.*, ein Neugeworbner, ein Recrute. NOWOZAKONNY, - a, - e, zakonu nowego, podług nowego zakonu, *Bh.* nowozakonný, nowozakonſtě; *Rs.* новозаконный. Starozakonnéy i nowozakonnéy cerkwi różność. *Smotr. Lam.* 3, *Mon.* 75, 535. (*Rs.* новозаконіе nowe prawodawstwo). NOWOZAMĘŻNA, - ey, ż., kobieta, która nowo za mąż poszła, eine Neuverheirathete, eine junge Frau; *Rg.* nevjèsta (cf. niewiasta). skorodovedòna; *Vd.* novovdana, novuomoshena. NOWOŻENIA, - i, *m.*, NOWOŻENIEC, - ńca, *m.*, NOWOŻENI, - iego, *m.*, pan młody, świeżo żonaty, ein neuer Ehemann, ein Neuvermählter; *Sr.* 2. nawojòna; *Sr.* 1. nawojena, nowojenitè; *Vd.* novuoshenjon; *Sln.* mladuxenja; *Rs.* et *Eccl.* новожёнія, новобрачный. *Neogamus*, nowy małżonek, nowożenia. *Mącz.* Czy mogą swatowie zmęcić się, póki z niemi nowożenia? Przyydą dni, gdy od nich odięt będzie nowożenia, a tedy pościć będą. *Budn. Matth.* 9, 15, oblubieniec. *Bibl. Gd.*). Ucichł głos radości, i głos wesela, głos *nowożenie i głos oblubienicy. 1 *Leop. Jer.* 33, 10, głos oblubieńca i głos oblubienicy. 3 *Leop.*). Jako nowożenia wychodzi z łożnicy swoiey. *Budn. Ps.* 19, 5. Co do nowożeńca, wiesz, że to iest człowiek rzadki. *Wtg. Mar.* 3, 25. Za młodą panią z domu oyca iey przynoszono pochodnią do nowożeniego.

Ezop. 132. Goduiące na weselu pobił, nowożeniego poimał i z żoną. *Biel. Sw.* 204. – *Plur.* Nowożenie, nowożeńcy, = państwo młode, neue Eheleute, neues Ehepaar. Wszyscy nowożeńcy wolni będą od podatku przez dwa lata. *Pam.* 84, 108. Z tych nowożeniów urodził się wielki Achilles. *Biel. Hst.* 22. Kiedy weselne gody odprawuią. Nowożenie foremne tańce swe sprawuią. *Pasz. Dz.* 118. Na weselach nowożeńcom oddaią upominki. *Psalmod.* 52. Napadli na godowników, wszystkich wycięli, a żony ich z nowożeńcami w niewolą pobrali. *Nar. Hst.* 5, 199. NOWOŻEŃSKI, – a, – ie, neu vermählt; neue Vermählung, neu Vermählte betreffend. Nowożeńfki, albo żeńfki, weselny, swadziebny, *gamites, gemma candida, manus inter se complexas exhibens, omen optum nuptiis, ut ethnici superstitiose opinabantur. Cn. Th., Mon.* 75, 595. – *NOWOŻYDOWIN, – a, *m., W. Act.* 6, 5, nowo do wiary żydowskiéy w starym zakonie nawrócony, ein zum Judenthum neu Bekehrter. Krążycie morze i ziemię, abyście iednego nowożydowina uczynili. *Sekl. Matth.* 23. NOWSZOŚĆ, – ści, ż., *Nar. Hst.* 3, 38, *comparat. substant.* Nowość, wyższy stopień nowości, die Neuerheit, od *compar. adj.* Nowszy.

NOWY, *NOW, – a, – e, *Bh.* nowý; *Slo.* nowí, nowý; *Sr.* 1. nowy, nowé, nowotné; *Vd.* novu, nou, ponoulen; *Crn.* nov; *Rg.* novi, nova, novo, skórni, sadagni (cf. skory); *Bs.* nov, nova, novo; *Cro.* nov (novi, = świeży), szkodoben (cf. skoro, doba); *Hg.* új; *Rs.* новъ; *Ital.* nuovo, *Lat.* nouus, *Gall.* neuf, nouveau, *Angl.* new, *Jrl.* nua, *Indic.* nava, *Pers.* nau, *Gr.* νεος, *Ger.* neu. (cf. *Hbr.* נאה naah *pulcrum fuit, decorum fuit*); (*opp.* stary, dawny). a) nowy, niedawno będący, niedawno nastały, neu, nicht alt. Lepszy stary sługa, albo pan, z dziesięcią wad znaiomych, niż nowy z iedną taiemną. *Cn. Ad.* 453, *Rys. Ad.* 35. Nigdy nowa przyiaźń nie wyrówna starey. *Pot. Arg.* 149. Wszystko nowe rzeczy nam się podobaią, nowe *ordynki w Rapltéy sobie stanowiemy, a stare psuiemy. *Bielsk.* 609. – Co nowe to nowe. *Alb. n. W.* 12. Nowsze zawsze lepsze. *Rys. Ad.* 40. Nowa miotła lepiéy zmiata, *Slo.* nowá metla dobre meté, *Cro.* nova metla dobro pomeche, *Rg.* nova mètla dòbro meté. Nowe rzeczy przyiemnieysze, chociaż pod czas są podleysze. *Cn. Ad.* 741. Nowe sitko na nowym kołku wieszaią. *Rys. Ad.* 43; *Slo.* nowi klobuk na klin zaveſuju; Póty wisi na kołku, poki nowe sitko. *Pot. Arg.* 147, póki nowe, póty go szanuią). Zawsze się ludzie nowéy rzeczy dziwuią, póki się co nowszego nie nagodzi. *Ezop.* 126. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sak. Kal. B 2 b.* Złoto tak nowe dobre, iak i stare, w iednakiéy cenie idzie. *ib. B 2 b.* (*Russ.* Jak zoloto lipszeie staroie, niż nowoie, tak i wera lipszaia staraia, niż nowaia. *Sak. Kal. B.* 1.). – Indya, nowy świat. *Biał. Pst.* 247, *Boter* 260, t. i. niedawno odkryty, die neue Welt. List ten osobliwsze ma w sobie wiadomości, iakoby z nowego świata pisany. *Warg. Radz. praef.* Dochodzili nowych ludzi, zjeżdzili morza. 1 *Leop. L. H.* 1, dochodzili nieznaiomych. 3 *Leop.*). – *Nowy świat*, ulica w Warszawie, eine Straße in Warſchau. – *Nowa Ziemia*, wyspa na morzu lodowatym w Syberyi. *Dyk. G.* 2, 227. *Nowa Gora*, m. w Krak. *ib.* Nowa Wieś lub Jglo, Jglovia, m. w Spiskim. *ib.* *Nowe*, miasto i powiat w woiew. Pomorsk., Neuenburg. *ib.* *Nowe Miasto* albo *Kerczyn*, w Sandomierskim; *Nowe Miasto*, m. w ziemi Rawskiéy; – *Nowe Miasto*, Neuſtadt, m. w woiew. Poznańskim; – b) m. powiatowe w ziemi Zakroczymskiéy; – c) miasto i powiat w woiew. Chełmińskim, Neumark. *ib.* *Nowy dwor*, m. w woiew. Nowogrodsk. – b) m. w woiew. Trockim. *Dyk. G.* 229. *Nowy targ*, m. w woiew. Krak. *ib.*, cf. *Crn.* Tershish, Neumarttel). – §. b) nowy, nigdy nie były, niedoświadczony, nieznany, nie geweſen, neu. Nowa dań, nowy podatek *Vd.* noviza); *Sr.* 1. nowy penez, = pieniądz, pieniążek, Pfennig). Wygnanie mi nie nowe, wprawiłem się w biedy. *Bardz. Tr.* 254. Niepomyślności znam; i mnie nie nowe. *Teatr* 44 *b*, 24. Nic niemasz pod słońcem nowego, ani rzec można, oto to iest nowe. *Leop. Eccles.* 1, 10. Nie nowego na świecie. *Cn. Ad.* 550. Cokolwiek mówimy, było mówiono, cokolwiek piszemy, było pisano, cokolwiek działamy, inni iuż to działali, zgoła niemasz nic nowego pod słońcem. *Kras. Pod.* 2, 36. Zawsze co nowego, rzadko co dobrego. *Ern.* 40, *Slo. Prov.* nowim právom staré sa kaji nowém prawem stare się psuie). Nowego co rozpoczynam *Ec.* новинествую, новое что издаю, *Gr.* νεωτερίζω *res nouas molior.* Robić co nowego *Ec.* новосоздавати. – Zasiędą oni te mieysca, które zasieść ich przodkom nie nowa. *J. Kchan. Dz.* 160, *scil.* rzecz, = nie nowina, nichts Neues. Miło słyszeć co nowego. *Cn. Ad.* 742. Chciéy mi co nowego powiedzieć. *Teatr* 34, 21. Pytał go, ieśliby co słyszał nowego? powiedział, że nic. *Eraz. ięz. J.* 7. To niemasz nic nowego? *Teatr* 54, 49. Cóż ten nasz nieprzyiaciel zamyśla nowego? co knuie? *Bard. Tr.* 19. – §. c) nowy, na nowo nastaiący, rozpoczynaiący, von neuem anhebend, neu. Nowy rok. *Zabł. Z. S.* 23, Neujahr, das neue Jahr; nowe lato, *Vd.* novu letu; *Cro.* novo leto; *Sla.* mlado litto; *Ec.* новый годъ, новоліе. Biegaią dziatki po nowym lecie, i przyiaciele daią sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, winszuiąc sobie na nowy rok wszego dobra. *Hrbst. Nau. N.* 5, cf. kolęda, cf. panna gwiazdka, Neujahrsgeſchenk. Już tu chodzić nie będę, Ani po nowe lato, ani po kolędę. *Groch. W.* 428. Dwor iego nową a nową krwią zawzdy się polewa. *Gor. Sen.* 546, coraz to świeżą). Nowa kasza, kasza z żyta niedoźrzałego. *X. Kam.*, Grütze von unreifem Roggen. – *Nowe*, *scil.* zboże albo zniwo, neu Getreide, Neubrot; *Ec.* новолѣтіе. U mnie zawzdy do nowego Dostanie zboża każdego. *M. Kchan* 305. Ma swego do nowego. *Rys. Ad.* 39, *Cn. Ad.* 479, nie żebrze u nikogo chleba). Ma on odzież, i cały rok do nowego chleba. *Pot. Jow.* 16. Chłop na nowe buczno każe, sporo piie. *Cn. Ad.* 62, cf. na przednowku). – §. Nowy, niedoświadczony w czym, obcy, niećwik, niebiegły, dzisieyszy, zielony nie wie gdzie kozy gnano, gdzie dzwonią, fryc, nowak, nowouk, n. p. Nie iest on tak nowy, aby uwiedziony pozorem, przestał być poczciwym. *Teatr* 10, 31. Ach iak We Panna nowa na tym świecie, tego nie wiedzieć, co to słowo zaręczyny znaczy? *ib.* 10, 56. – §. Nowy człowiek, nowak, *nouus homo*, (*oppos.* Pan z panów), einer von niedriger Geburt, der ſich empor geſchwungen hat. Przodkowie nasi na dostoieństwa ludzie starożytne sadzali, a nigdy to nie było, iżby *nowe ludzie*

nad

nad *starożytne* przekładać mieli. Niechay nie będzie ciężko ludziom *nowym* czekać, aż się w domach ich cnota wkorzeni i rozkorzeni, miło to będzie potomkom ich, gdy ich do dostoieństw *nowi* ludzie uprzedzać nie będą. *Gorn. Dz.* 104. *Pilch. Sall.* 129.

Pochodz. *odnawiać, odnowić; ponawiać, ponowić, poodnawiać; przednowek; wznawiać, wznowić.*

NÓŻ, *G.* noża, *m.*, *Boh.* nůž, *G.* nože; *Slo.* nôž, nůž, nožíček; *Sr.* 1. noż, nowj; *Sr.* 2. noj, nożik; *Crn. et Vd.* nosh, noshizh; *Cro.* nos; nosica; *Dl.* nooz; *Rg.* nóx, noxich; *Bs.* nósz, noszich; *Sla.* nóx; *Rs.* нóжb; narzędzie od kraiania, das Messer. Nóż śpiczasty, prosty, skrzywiony; wypukłego ostrza. *Czerw. Narz.* 25-30. Nóż kieszonkowy, cf. cyg, a, kozik, *Bh.* jawérak, kubla, kublička; *Crn.* popkarza, shkerbz; *Vd.* sklepomnik, skerbez, sgenjenik, sjenjenik, britlza, popkarza; *Cro.* kosztura. Nóż ogrodniczy, *Bh.* kletář, klestař; *Crn.* forshék. Nóż bednarski, *Crn.* makeza, *Vd.* obroshnjak, *Cro.* obruchnyak, makliczа (cf. obręcz). Nóż stołowy, *Vd.* stenjenik. Nóż garbarski, *Crn.* stergón. Nóż winniczny, *Vd.* vinjak, kriu nosh, koszer, kemsze vinograd rese. *Rs.* ножàрь wielki nóż do szczepania drzewek. - Naukać bez obyczaiów iest iakby nóż bez okładzin, który zowią *brzeszczot*; a przeto iako do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczaiów, *Glicz. Wych. L 7 b.* Nóż z grabką *ob.* sztuciec; *Crn.* noshnek). Kto igra z nożem, pewnie się porzeże. *Pot. Jow.* 196. Sam się swoim nożem zarznął. *Rys. Ad.* 613. (cf. bicz, cf. dołek). Kto ma nóż umyty, temu trzeba z drogi ustąpić. *Rys. Ad* 33. Od stworzenia świata, tkwi nóż w polciu, z którego do tych dob żaden ieszcze nie ukroił. *Rys. Ad.* 52, może alluzya do księżyca, mianowicie kiedy w piérwszéy kwadrze). Jakby mu nóż w serce wrazil. *Rys. Ad.* 20. On mię tam, iak podszywał, iako brał na nożel *Pot. Arg.* 701. cf. brzytwa).

Pochoda. *Nożenki, nożny, nożowaty, nożownik, nożyk, nożysko, nożyce, nożyczki.*

NOŻA, - y, *ż.*, Chrabąszcz, co się w końskim łaynie mnoży, Zdycha zaraz, ieżeli włożysz go do noży. *Pot. Pocz.* 704.? cf. nożenki, nożny.

NOZDRZE, - a, *n.*; *plur.* NOZDRZA, *G.* nozdrzy, *Rg.* nózdra, nozdarve, nozdarva; *Bs.* nozdrrine; *Cro.* nozderve, noszniczo, noszniczа; *Sla.* nozdèrva; *Crn.* nosnize, *Vd.* nosnize, votvize, nosne luknje; *Rs. et Ec.* нóздри, ноздря cf. *etymol.* nos *et* dziura. *Ross.* ноздревàтый (głębkowaty, dziurkowaty). *Sr.* 1 nosowey dzierzę, *in iumentis* trępe cf. chrapać); *Boh.* chřipě; *Slo.* chripa); die Nasenlöcher. Nos wzdłuż przegradza się chrząstką na dwa nozdrza. *Zool.* 51. Innych rzeczy po dwoygu dało człowieku przyrodzenie: dwie oczy, dwie usty, dwie nozdrze; a ięzyk iedno ieden. *Eraz. Jęz. C b.* Da wam Pan mięsa, byście iedli, aż wam polezie przez nozdrza wasze, aż wam obmierznie. *Leop. Numer.* 2, 20. Gdyby kto czwarty raz niewinnego spotwarzył, tedy mu nozdrza rozerznione bydź maią. *Stat. Lit.* 223. Melamp ma w nozdrzach znaiomość zwierzęcéy tropy. *Banial. A 3 b.* węchem goni). - §. na szkutach nozdrze zowią się rówki w wręgach, ze spodu porobione, przez które woda z całego statku sączy się do zyzy. *Mag. Mśk.* NOZDRZYK *ob.* Komonica.

NOŻECZKA, - i, *ż.*, NOŻĄTKO, - a, *n.*; *plur.* NO-

ŻĘTA, NOŻĄTKA, *dem. nom.* noga, nóżka, Füßchen Nożeczki śliczne. *Groch. W.* 365. Nożęta iey skakać po kwiatkach zwyczayne. *Przyb. Ab.* 82. Jey malutkie nożęta. *Teatr* 54, 18. Jam ci nożeczki i stopki prostował. *Past. F.* 195.

NOŻENKI, - ek *plur.*; *demin. Nom.* Nożny, (cf. *noża) pochwa na nóż, albo nożyczki, pokrowiec od noża, od nożyczek, die Messerscheide, Scheerenscheide; *Bh.* nožnice; *Rg.* noxniciza; *Sr.* nožnicjki. Nożenka, pochwy. *Volk.* 1046. Noża cudzego nie kładź w swoie nożenki. *Dzwon. Stat. A 5, Zabk. Mł.* 297. Nożenki z instrumentami puszkarskiemi. *Aqu. Mśk.*, futerał.

NOŻKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* noga; *Boh.* nožička, nožka; *Sr.* 1 *et* 2. nožka; *Crn.* noshiza; *Cro.* noszicza; *Rg.* noxizza; *Ross.* нóжка, ножéнька, ножечка; ein kleiner Fuß, ein Füßchen. Wzrost piękny, chód poważny, nóżka iak u łani. *Teatr* 51, 13. Do nożek upadam. *ib.* 106, 35, cf. stopki całuię). Na ciepło nóżki, *ob.* ciepły; *Prov. Slo.* ma tepłe nohi *bene illi omnia succedunt.* Nóżka Pan, *dicto hoc perstringitur fuga timidi vel cauti. Cn. Ad.* 744. Baranie nóżki dla psów. *Teatr* 19, *b*, 28. Dwie *nożce (*dualis*, 2 nóżki). *Budn. Ex.* 26, 17. - b) nóżki u owocu, u gruszek, śliwek *Tr.*, z ogonki, szypułki, die Stiele am Obste. - c) nóżki, gatunek gołębi na wysokich nogach *Tr.*, eine Art Tauben mit hohen Füßen. NÓŻKOWY, - a, - e, Füßchen-s, Fuß-s, von Füßen. Rysiego błamu przedniego, tak nóżkowego, iako i ślamowego - *Gest. Gor.* 78. NOŻNY, - a, - e, do nogi należący, Fuß-s; *Boh.* nožní; *Crn.* nóshne; *Sla.* noxni; *Cro.* nosni; *Ross.* ножнóй. Od wierzchu głowy aż do stopy nóżney. *W. Post. W.* 3, 113. Proch nożny, co nim wiatr miece, gdzie i iak raczy. *Ryb. Ps.* 1. Palce nożne. *Sk. Dz.* 140, die Zehen. Pedogra, to iest nożna *dna. *Crese.* 163. Dna nożna i ręczna. *Sienn.* 107. Od męża pięści i policzki, nożne stopy wytrwać musiała. *Sk. Żyw.* 1, 301. Stopy nożne. *Otw. Ow.* 209. *Artill.* Moździerze nożne, nie maiące ani czopów, ani łoża; ale tylko przylaną do dna metalową nogę, czyli podstawek, na którym stoią. *Jak. Art.* 2, 24.

NOŻNY, *G.* nożen *plur.*; *dem.* Nożenki, cf. noża); *Bh.* nožnice; *Sr.* 2. nožnje; *Sr.* 1. nožny, nožné, nožnicjki; *Crn.* noshnèza, noshniza; *Vd.* noshenza, noshenze, noshniza, pokrou; *Cro.* nosnicza, nosnicze, nosnichicze; *Rg.* noxniza, noxniciza; *Bs.* nosgenica; *Ross.* нóжны; *Ecc.* нóжница, во что ножь влагаемься, ножевлагáлище. pochwa, osobliwie na nóż, die Scheide, Messerscheide. O mieczu Pański! dokądże się nie uspokoisz? wroć się do nożen swoich, *Radz. Jer.* 47, 6, do pochew twoich. *Bibl. Gd.*). Rozum w nożnach, a radę w rękach, nie w głowie chowaią nasi posłowie. *Orzech. Qu.* 44. NOŻOWATY, - a, - e, - o *adv.*, nożowi podobny, *cultratus Cn. Th.*, wie ein Messer, einem Messer ähnlich. NOŻOWNICTWO, - a, *n.*, *Tr.* das Messerschmidshandwerk. NOŻOWNIK, - a, *m.*, *Bh.* nožář; *Slo.* nožár; *Sr.* 1. nožnik, nožikowar; *Crn.* noshár; *Vd.* noshni kovazh, noshar; *Cro.* nosár; *Rg.* noxár; *Sla.* noxár; *Bs.* nosgjar; *Rs.* ножéвникъ, ножевщикъ. rzemieślnik od nożów, der Messerschmid, *cultrarius faber Mącz., Cn. Syn.* 252. *Volck.* 513. Tokarze, powroźnicy, nożownicy etc. *Vol. Leg.* 3, 592. NOŻOWNICZY, - a, - e, od nożownika, Messerschmids-. Warsztat nożo-

wniczy, *Slo.* nożáren', nożárn'a, nożirna. NOŻOWY, - a, - e, od noża, Meſſer-. *Rg.* noxni; *Vd.* noshni; *Rs.* ножéвый (cf. *Rs.* ноженщина, z klotnia, zatargi, spór). Nożowy brzusiec, oſtrze wypukłe; lecz i tylec nożowy można nazwać brzuścem, ſkoro on wypukły. Nożowy tylec czyli grzbiet, *Vd.* noshni herbet, telabez, telab (cf. tołub). Nożowa głównia, *Vd.* noshna klinga, noshna plozhiza, noshna trepka. Nożowy trzonek, *Vd.* noshi rug, helze. Nożowy sztuciec, *Vd.* noshenze. - NOŻYCE, *G.* nożyce *plur.*: NOŻYCZKI, *G.* Nożyczek, *nożyczków. *plur. dem.*; *Bh.* nożice, nůžky, nužtičky; *Slo.* nožnice; *Sr.* 2. nožize, nowžnize; *Sr.* 1. nožicje, nožicjli; *Crn.* shkarje, makaze; *Vd.* shkarje, shkarjize; *Cro.* ſkarje; *Dl.* ſkarą; *Sla.* shkare, makaze; *Rg.* nózize, noxicize; *Bs.* nosgiçe, nosgicice; *Rs.* ножницы; ноженки. die Scheere. Co dziś zowiemy *nożyczki*, że są iakoby z dwóch *nożyczków* złożone; kto wie, czyli ich potym nie nazwą *ſtrzyżykami*, że *ſtrzygą*, albo *krawaczkami*, że kraią? *Klecz. Zdan.* 37. Prostych nożyczek używaią cyrulicy nayczęściey do plaſtrow wyrzynania; krzywych do ſkóry i ran po wierzchnich przecinania; wypukłych do obcinania brzegów ran twardnieiących. *Czerw. Nar.* 4. - Smierć wszyſtko *nożycą (singularis)* przyſtrzyga. *Pot. Pocz.* 694. Matka wziąwszy nożyczki sama córce warkocze i głowę oſtrzygła. *Sk. Zyw.* 1, 178. - *Prov.* uderzyć w ſtół, aż się nożyce odezwą. *Teatr* 7, 15. cf. sam się ozwie niepytany, gdy kto słyszy swe przygany; Kiedy w ſtoł uderzy krawiec, nożyc szukaiąc, ozwą się nożyce. *Opal. Sat.*. Stóy piórko, by kto mych słów nie wracał na nice, Abo się nie ozwały na ſtole nożyce? *Nar. Dz.* 3, 115. - Nożyczki do świec-, szczypce Lichtputze, Ucieradło *vocat Wutek, sed commune multis et abiectum vocabulum eſt. Cn. Th.* - b) Rak i skorpion, prócz innych nóg, maią przednie nogi, zwane *nożyce*. *Zool.* 59. Krebsſcheeren, Scorpionsſcheeren; *Bh.* klepeto; *Sr.* 1, rakowe nożicze; *Cro.* schipálke; *Rs.* клешни cf. kleszcze. NOŻYK, - a, *m.*, *dem. nom.* Nóż; *Bh.* nožik, nožiček; *Slo.* nožiček; *Sr.* 1. nožik; *Sr.* 2. nowžik; *Vd.* noshei, noshiz; *Cro.* nosicz; *Rg.* noxich; *Sla.* noxich, nóxcia; *Bs.* nosgicch; *Rs.* ножикъ, ножичекъ; ein kleines Meſſer, Meſſerchen. *Czerw. Narz.* 33. Nożyk pisarſki do piorek, ſkrypturalik, temporalik *Cn. Th.*, *ob.* scyzoryk Federmeſſer. - *§. Konie pod *nożykami*, woszary i woźnicy J hayducy srebrowi. *Opal. sat.* 26 ? NOŻYNA, - y, ż., biedny nóż, niewiele wart, ein elendes miſerables Meſſer; *Bs.* nosgina, veliki nosg, kultura; *Rg.* noxina, veliki nox. - 2, nożyna, biedna noga, ein armer elender Fuß; *Rg.* noxina. 1. NOŻYSKO, - a, *n.*, z *przyganą*, nóż niezgrabny ladaco, ein ungeſchlachtes ungeſtaltes ſchlechtes Meſſer; *Ross.* ножище. 2. NOŻYSKO, - a, *m.*, noga duża niezgrabna, ein groſſer ungeſchickter Fuß; *Bh.* nožišto; *Rs.* ножища.

N U.

NU! NUŻ! NUŻE! NUŻEŻ! *interj.*, *cf.* No! *Bh.* nu, nuže, hůg! *Slo.* no, noſa, noje; *Sr.* 2. no! *Sr.* 1. no, no ſchat; (cf. *Sr.* 1. na, no, *Lat.* nunc, *ob.* ninie); *Crn.* no, nu, dedar! *Vd.* nů, no, ushé, nu isi, nub ersnu; (cf. *Vd.* inu, nu, jenu, ter, tar, z i); *Cro.* nů, nuda, de, dejda, de dar (cf. dziać); *Dl.* nú, nó; *Fg.* nosza! *Sla.* nů, nudèr; *Bs.* nu, daj; *Rg.* nů, dà; *Rs.* ну, нуже! - *Excitando* działay, daley! nu! nun weiter! fort! auf! Wohlan! Rzekli: nu! zbuduiemy sobie wieżę. *Budn. Genes.* 11, 4. nużeż zbuduymy sobie. *Bibl. Gd.)*. Nu! w imię boże. *Rys. Ad.* 41. Nuż zabieżmy temu! *Bud. Exod.* 1, 10 *not.* „właśniey, podźmy". Człowiek biedzi się z tobą iak z nieukiem, a nuże! poydźże! *Teatr.* 16 *b*, 23. Nużeśmy chrześcianie, serdecznie się raduymy. *Biel. Kat.* 21, *agedum*). Kiedy z cudzego, tedy nu nu; a kiedy z swego, tedy nie nie. *Rys. Ad.* 31, cf. z cudzego się szeroko kraie). Nuż Bracia, czas pieśnią smutną Wspomnieć Pańską śmierć okrutną. *Groch. W.* 170. A nuże zaraz gaday, bo cię rozsiekamy. *Teatr.* 36 *b*, 105. Dzień noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie: nuże! nogi za pas, daley! *Zabł. Amf.* 12. Komu miła oyczyzna, niech się ma do broni, Nuże młodzi rycerſka, wsiądź na dzielne konie. *Zab.* 8, 353, *Kozak.* Daley Kumie! nuże daley! *Teatr* 35 *c*, 42. Nuże! nie 'baw' mię daley, włoż w ucho życzliwe Co masz na myśli! *Hor. Poez.* 1, 124, *Nar.* Rad to słyszę; nu daléy! *Hrbſt. Nauk. G*, 5. O czymże się zamyślasz? nuże panie młody! *Zabł. Z. S.* 12. Nuż go, nuż weń! dobrześ go, *perge in eum! Cn. Th.* Nu nu, poimaycie go. *Baz. Hſt.* 6a. - Nu ieno, nuż iedno, z nuże! wohlan. Nu ieno wnidźmy w odpowiedź tego. *Lach. Kaz.* 2, 2. - 2. Nuż! z oto natychmiaſt! ſchau! und ſogleich! Pan Jędrzey przypomniawszy Zorawińskie klęski, Nuż w płacz nad królem Janem! *Kras. Sat.* 37. - 3. *Concedendi* co robić! nu! was iſt zu thun! Nu kiedy się iuż zawiodło, a inaczey bydź nie może, otoż tak poydźmy. *Falib. Dys. F* 2. - 4. Nuż *interj. eum Conditione*: kto wie, czy -, a co, ieżeli; daymy - może, azali, geſetzt; *Rs.* ну́мка. *Cedo si conata peregit*, a nuż gdyby zamysły wykonał! *Cedo alioqui sonat* day to, *vel* daymy; *sed hoc loco melius reddes* a nuż *áye si, quid si, quid putas si, quid foret si. Cn. Th.* Służmy krolowi i oyczyznie społem, Nuż do nas szczęście pierwszym zaydzie kołem. *Nar. Dz.* 2, 148. Ależ to długo czekać tey pogody! Nuż przykry zawsze boy prowadzić przyydzie. *Zab.* 14, 78. Miałaś ufność w swych dziatkach, a nuż cię swoiemi dźwigną kiedy rękoma. *Zab.* 12, 254. Nużby niebo upadło i ſkowronki potłukło. *Rys. Ad.* 42. Nie mogli imienia cnoty znieść, nuż pokuty. *Birk Dom.* 6. t. i. dopiero, co dopiero). - 5. *obs.* Nuż, *adv.*, *continuationis*, daley, ferner. Kazimierz z Helżbietą miał te syny: Władysława, Olbrachta, Alexandra, Zygmunta; nuż te córki: Jadwigę etc. *Bielſk.* 430, dwie Elżbiecie, które pannami umarły; nuż Annę etc. *ib.* - 1. *NUCIĆ kogo; nęcić, ſocken, *Bh.* nutiti; musić kogo, naglić, (cf. nukać), *Rg.* nútkati *incitare*, antreiben, nöthigen. Mąż złośliwy nuci bliźniego swego. *W. Prov.* 16, 29. przewabia. *Bibl. Gd.*). - *§. Smiele sobie poczynać mogli, aby im nie pikało pod kolany, albo rozum nie *nuczył*, ięzyk też nie uchodził. *Glicz Wych. K* 7 *b.*

Pochoda. *nukać, przynukać*; *nuża, nużyć, zmużony*, *cf. nuda, nudzić*, i *t. d.*

2. NUCIĆ *ob.* Nócić.

NUDA, - y, ż., (cf. *Slo.* nauza, nauze nędza, cf. *Lat.* nausea; *Sr.* 2. nuſa bieda, ſtrach; *Crn. et Vd.* nuja, nuja *miseria*, *necessitas*, *anxietas*, cf. *Ger.* Mühe, nüde; *Cro.* nuda! nu! z nuże! *Rs.* ну́жда potrzeba, mus, ięzdza; (cf. nuża); нытье serca boleść; rzecz kliwość spra-

wuiąca *propr. et transl.*, wobey einem Angſt und bange wird; eine höchſt beklemmende Sache, etwas Langweiliges, Langweiligkeit, lange Weile (*oppos.* krotochwila); *Ital.* noja; (cf. *noż* bol głuchy); *Vd.* nadluga, dougzhaſa, *Rs.* наскука, скука. Gdy ieszcze druku nie znano, prożney gadatliwości nuda z samym głosem niknęła. *Piram. Wym.* 126. Gdzie ſłąpisz, same nudy. *Teatr* 33 *d*, 65. Znowu same nudy przerwą nasze uciechy. *ib.* 48 *b*, 4. Dni nieszczęśliwych oſtatki nudą zaprawione, sromotnie przeżyie. *Teatr* 47 *c*, 125. – b) nuda, nudzenie sobą, die Langeweile, die man hat. Ow smutek, czyli nuda iakaś niepoięta, wkrada ſię za nami i do cudzych domów. *Monit.* 66, 245. Może przez nudę rzuci oko na ten papier dworny człowiek. *Xiądz.* 277. A iakie ia też nudy z tym człekiem ponoszę! *Niemc. P. P.* 7. NUDNIĆ *ob.* Nudzić. NUDNIE, NUDNO, *adv adj.* Nudny; ckliwo *phys. et moral* (*oppos.* zabawnie), bellommen, ängſtlich, langweilig, *Rs.* недѣльно. NUDNIEC, – iał, – icie *Neutr. ndk.*; od ſił odpadać, nikczemnieć, niknąć, kraftlos werden (ząbkom rosa szkodzi, od niey zaraz nudnieią, i głowy im puchną. *Haur Sk.* 124. Od plugaſtwa w oborach bydło nudniało i schnęło. *Haur. Ek.* 178. Na nowinach nie pasać, bo od tego nudnieią owce. *ib.* 125. Słońce piecze, aż ſię ludzie pocą i nudnieią. *Tr.* NUDNIK, – a, *m.*, człowiek nudny, drugich nudzący, ein langweiliger Mensch, *Crn.* naslinz, *Rs.* скучливецъ (*Rs.* нужливый надокучливый, uſilowaniem wielkiem dokazuiący). Nudnik, ciemięga, zmuda, mantyk. – *W rodz. żeńſk.* Nudnica. NUDNOŚĆ, – ści, *ż.*, cf. nuda; serca boleść, ckliwość *phys. et moral.*; Herzensbeklemmung, Bangigkeit, Langeweile. *Rs.* тошнота, скука. Od kilku dni nudności serca cierpię. *Teatr.* 10, 41. NUDNY, – a, – e, (*Slo.* nuzný nędzny; *Vd.* nujen *anxius*, naushezh *auarus*; *Rg.* naudni, z szkodliwy; *Bs.* naudiiv *nocens*; *Rs.* нужный; *Ec.* нуженый potrzebny; *Ec.* нудительный *compulsatiuus* (*oppos.* zabawny); nudę sprawuiący, nudzący kogo. *Ital.* nojante, verdrießlich, langweilig, Langeweile machend; *Vd.* dougoshasen; *Crn.* dolgozhasne; *Rs.* скучливый, скучный. Smutny sam sobie nudny; ziego każda rzecz gniewa. *Zab.* 8, 261. – §. Nudne iedzenie, picie, niesmaczne, ckliwe, unſchmackhaft, Uebelkeit reizend. NUDOTA, – y, *ż.*, NUDZIARSTWO, – a, *n.*, nudność, nudzenie sobie, die lange Weile. W kilka dni po ślubie nayżywsze kochanie gaśnie, a zmuczaiąc ſię dzień po dzień, nudota po nim zoſtaie. *Teatr* 33 *b*, 131. Uſtawiczne tey rzeki zakręty, podsycaią ciekawość podróżnego, i pozbawiaią nudoty. *N. Pam.* 21, 265. Napełnieni byli maxymami dawnego nudziarſtwa. *Pam. Warsz.* 3, 327 (*zły*., nudnego sposobu życia). NUDZIĆ, – ił, – i *Neutr. ndk.*: NUDZIĆ sobie, NUDZIĆ sobą; NUDNIĆ sobą, z NUDZIĆ ſię *Recipr.* Langeweile haben, bange Langeweile empfinden, (*oppos.* bawić ſię) *Rs.* скучать, тоскливаться (cf. tęsknić). Nie uwierzysz, iaki mi czas długi, od godziny iuż nudzę ſię. *Teatr* 24 *c*, 85. Nudzić ſię, iest to czuć iakowąś czczość umysłu, nie wiedzącego co czynić, szukaiącego zabawy, a nie mogącego iey znaleźć; udaiącego ſię do rozmaitych, a nie znayduiącego w nich smaku; zoſtaiącego nakoniec w ſtanie opuszczenia, troſkliwości, trwogi, pragnienia i obmierzenia. *Kras. Pod.* 2, 100. Dziwuiesz ſię, iż ſię

ia na wſi *nie nudzę*; a ia ſię dziwuię, że ſię w mieście *bawisz*. *Kras. Liſt.* 2, 24. Nudzić ſię zaczynam. *Teatr* 18, 162. Chciałaby wyyść, i nie chce iey ſię; zoſtaie; to powiada, że ſię iey nudzi. *Teatr* 22 *c*, 67. Przyuczone zawsze czym ſię zatrudniać, nie nudziły sobą. *Pod.* 145. Ah Dafnis, to ty chory nudzisz sobą! *Zab.* 12, 403. *Kuszak.* Nie nudźmy sobie w przeglądaniu kilku przykładów. – *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 125. Czego tak smutny chodzisz? i za iaką ſtratą Nudzisz? *Karp.* 1, 15. Nudzi, nie widząc ukochanéy żony. *Zab.* 13, 357. tęſkni). Dowcip i rozum słusznie sobie nudnią, Oszukani od świata, nim ſię też nie trudnią. *Zab.* 14, 70, *Nagl.* Pan co nudzi rządem domu, i sam wniwco nie wgląda, naylepszych psuie ludzi. *Teatr* 19 *b*, 44, zrzęda, zrzędny). Człowiek znudzony tęſkni na iednym mieyscu. *Teatr.* 6 *b*, 52. – §. Nudzić *Verb. Actiu. ndk.*; znudzić, unudzić *dk.*, nudę sprawować, ciemięgać, mantyczyć, Langeweile machen, bellommen machen; *Ital.* nojare; *Rs.* скучать, скучать, тоскливать; *Ec.* спужàмъ; (*Slo.* nautim *cogo*; *Sr.* 2. nujiſch ociągać ſię; *Crn. obs.* núdem *ferre*; *Vd.* ponuditi, ponujati z potykać kogo czym, ofiarować mu co; *Vd.* se mujat, pomuiat, z uſilować; *Cro* nuditi, núdim *offero*, *allicio*, *illecto*, *ad comedendum incito*; cf. nęcić; *Rg.* núditi, ponuditi *imitare*, *excitare* (iuditi, nauditi *nocere*, naudenje = szkoda, *Bs* nauditi, udit *nocere*, *offendere*); *Sla.* ponuditi z ofiarować co komu; *Rs.* нудить, нужу, нудю, понуждаю przymuſić, cf. nukać; нымы, ною, ною ból głuchy cierpieć; troszczyć ſię, tęſknić; *Ec.* нуждами, необходимъ, musić); W rozmowach wyſtrzegać ſię potrzeba, żeby nie nudzić powieścią o domowych okolicznościach. *Kras. Pod.* 2, 60. Jeżeli męża mego nudzi ſtateczność; wzgarda w nim musi miłość ocucić. *Teatr* 52 *d*, 87. Wizyty Alonza nudziły biedną twoię panią. *Teatr* 52 *b*, 13. NUDZISZ, – a, *m.*, nudny człowiek, nudnik, ein langweiliger Mensch. Aliści Nudzisz dotąd nam nieznany, upatrzył chwilę, i do nas wſępuie. *Kniaź. Poe.* 2, 130. – – – NUKAĆ, – ał, – a *Act. Contin.*; (cf. przynukać; *Etym.* nu, nuż!, powtarzać nu! *age age repetere*. *Cn. Th.*; *Bh.* nutkati naglić, antreiben, zwingen. *Slo.* nautim *cogo*, *ob.* nucić!); *Cro.* núkam, nutkam *incito*; *Bs.* nukkati, kaniti *urgere*, *excitare*, tukkati, potuczçati koga; *Rg.* nutkati, nukkati, ponukati; *Rs.* нукать, нукну, нудить, ну'жу, *Ec.* ну'жду, нуждами, cf. *Ger.* nöthigen). Nigdy żaden ze służących niczego nie domyśli ſię; tylko za każdym razem nukać potrzeba: weźcież, wynieścież, przynieścież i t. d. *Teatr* 11 *b*, 56, nalegać, nalegaiąc wołać). Pragnąc Oktaw Konsulatu, nie senatu o tę cześć moryczy, Ale prywatnie Cycerona nuka J w konsulacie mieć kollegą życzy. *Chroſć. Fars*, 140. NUKACZ, – a, *m.*, nalegacz, der Antreiber, Leobringer, *Rg.* nukkalaz, ponukkalaz, ponukkavaz, nutkalaz, *Rs.* ну'мникъ; *w rodz. żeńſk. Rg.* nukkaviza, ponukkaviza.

NUMER, – u, *m.*, liczba, cyfra, die Nummer, die Zahl, *Cro.* broj; *Rs.* числа. Gdzież ten dom? iak ſię ulica zowie? pod iakim numerem? *Teatr.* 19 *c*, 5. NUMEROWAĆ, – ał, – uie *Act. ndk.*, kłaść liczby porządkiem. *Tr.*, numeriren; cf. liczyć.

NUNCYATURA, – y, *ż.*, władza nuncyusza papiezkiego, godność iego; pomieszkanie iego, die Nunciatur. NUN-

CYATURSKI, – a, – ie, *Nuntiatur-s.* Audytor Nuncyaturſki *Tr.* NUNCYUSZ, – a, *m.* duchowny poſeł Papieſki, der päbſtliche Nuntius.

NUR, – a, – u, *m.*, miaſto i ziemia w Wdztwie Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 230. St. n. Landſchaft in Maſuren; *adj.* Nurſki.

NURA, NORA, – y, *ż.*, *Ross.* нора, норка, кану́ра, кану́рка, (кону́ра psiarnia), *Rg.* ponor *locus praeceps*, ponorni *profundus*); iama, dziura zwierząt pod ziemią, Höhlung unter der Erde, Fuchsröhre, Dachsröhre, Bau, Fährte; Fuchsloch, Mauſeloch, etc. Taxy idą w nóry na zwierze iamne, iako to na liſy, borſuki. *Sool.* 306. Liſ robi ſobie nóry w ziemi, dla bezpiecznego ſchronienia ſię, *ib.* 309. Kazał, ażeby wzburzyć Jamy, i ogniem z nóry liſa wykurzyć. *Zab.* 2, 305. Kazał przekopać wilcze iamy, liſie nóry. *Zabł. Fir.* 77. Myſz każda do nury ſemknęła. *Jak. Bay.* 48; *Hor. Sat.* 244. – §. nory *ob.* nurty, nurt. NURCIK *dem. nom.* nurt; *qu. v.* NUREK, – rka, *m.*, NÓR, NÓROWNIK, – a, *m.*, (*Mącz.*, urinator); człowiek, który nurkiem pływa, *Bd.* moŕec; *Slo.* moŕec, geni pod wodau p'owati můje; *Sr.* 1. muŕak; *Rg.* nóraz, norilaz, noritegl; *Vd.* vtaplavez, makavez, *Bs.* noraç; *Rs.* водолазъ, ein Taucher, Untertaucher. Opisał nurków dzielność, iak się w morze ſpuszczaią, iak oddech zatrzymuią, iak po dnie głębokości chodzą, iak małże do ſkał przypoione odrywaią, iak czeremchy otwieraią, iak perły wybieraią. *Wład.* 287. W tey bitwie był Foceus, nurek znaczny, w wodzie zbierał fanty na ſamym zanurzone ſpodzie. *Bard. Luk.* 51. – Nurki Karteziuſza, oſobki ſklane, ruszaiące ſię oſobliwszym ſpoſobem w naczyniu z wodą. *Hub. W.* 202, cf. djabli Karteziuſza). – 2. ptak, ein Vogel, der Taucher. Rodzay nurków, *Colymbus*, należy do rzędu gęſiego. Nurek czubaty, *auritus*, w wodzie zanurzony długo trwa. *Zool.* 258. *Bh.* ronjáč, ponták; *Sn.* 1. muŕak; *Rg.* nóraz; *Cro.* pondurek; *Bs.* noraç; *Rs.* нырокъ, гагара, гагарка; *ob.* nurokaczka, nurogęś. – 3. Nurek ryba, *hippurus. Plin.* 32, 11. ein Meerfiſch. – Ryby trzymaiące ſię zawsze w głębi, lub na ſamym dnie, należałoby nazwać nurkami, różniąc ie od wierzchołudków. *Kluk. Zw.* 3, 133. Grundfiſche. – 2. *translate* nurek, z nowochrzczeniec. *Bial. Poſt.* 182, ein Wiedertäufer, Anabaptiſt. Ci pohańcy nurkowie nie wierzą, aby N. P. boga prawego urodziła. *St. Kaz.* 600. Nurkowie ci, którzy ſię u nas w Polszcze nurzaią, plemię są Magowe. *Bial. Poſt.* 3, *ob.* ponurzuik. – §. nurek, nurkowaty człowiek, ponury, ein Trübſinniger. NURKA, – i, *ż.*, gatunek ſobolego futra, *Märzfell, eine Art Zobel. Tr.* (*cf. Rs.* норка *muſtela latreola*; норникъ gatunek liſów). NURKIEM *adv.*, pod wodą, unter dem Waſſer, unter das Waſſer getaucht. Dla łowienia pereł w morzu, ludzie idą nurkiem pod wodę. *Kluk. Zw.* 4, 493. Nurkiem pływać *urinari Cn. Th.* – §. Rzadko nie nurkiem patrzy, *vix oculos attollit humo. Zebr. Ow.* 41, oczy w ziemię wlepiać, ponuro patrzyć, trübe ausſehen, die Augen niederſchlagen. NURKOWAĆ *cz. ndk.*, nurkiem na dno ſię ſpuszczać, ſich untertauchen. Na brzegach Bengalu Afrykanin śmiały, Nurkuiąc aż na dno dla pereł połowu, Wyrzuca muszle na brzeg, i chowa ſię znowu. *Tom. Rol.* 99. NURKOWATY, NUROWATY, – a, – o, – o *adv.*, ponury, poſępny, trübe, trübſelig, trübſinnig. Nie dowierzay człowiekowi nurkowatemu, i mało

mówiącemu. *Mon.* 70, 231. Nurowate oko. *Comp. Med.* 699. NURKOWY, – a, – e, *Rs.* водолазный, od nurków, Taucher-s. Nurkowie wpuszczaią ſię w głębią morza, za pomocą naczynia zwanego dzwonem nurkowym, *campana urinatoria. Hub. Mech.* 277. Taucherglocke. NUROGĘŚ, – i, *ż.*, die Tauchgans, *Rs.* лумо́нъ, лумо́чникъ, кроха́ль, *serrator merganser*, ma ſię u nas znaydować przy wielkich ſtawach; większa od kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 325. NUROKACZKA, – i, *ż.*, die Taucherente; *Bh. et Sl.* ſtehár, ſtechar, ſtačice, ſtaráj ſe zamára; *Bs.* galeb, kaleb; *Vd. et Crn.* pandirk; *Sla.* piuljacza; *Rs.* кайръ, каёкеръ, гагарникъ, нырокъ; *Ec.* сухолапникъ. Rodzay nurokaczek, *mergus*, należy do rzędu gęſiego. Nurokaczka czubata, ma czubek w tył głowy wyſtawaiący. *Zool.* 257. NUROWATY *ob.* Nurkowaty. – – NURT, – u, *m.*, der Strom eines Waſſers, eines Fluſſes. Mieysca naygłębsze, gdzie woda nayprędzey idzie, *nurtem* rzéki nazywamy. *Hub. W.* 82, meat, *Kd.* teshisho, ſtruga; *Rs.* быстрина, стéрженъ, стержене́къ, стремле́нїе. Rzéki Hiszpańſkie maią wszyſtkie brzegi wyſokie, a dna abo nórty niskie i nieglębokie. *Botr.* 8. Wszedłem do głębokości wod, a *nort* zabrał mię. *Budn. Ps.* 69, 2, nawałność wod. *Bibl. Gd.*). Tamże u zamku Mintawa leniwa W łakomą Wiſłę nurcik swóy wylewa. *Klon. Fl. F.* 2 *b.* Nawołomne morſkie przebył *nory (nurty), *naufragum fretum. Zebr. Ow.* 347. *Nory rzéki. 3 *Leop.* 4 *Esdr.* 13, 46, promienie rzéki, 1 *Leop.*). Nurt główny rzeki, (*oppos.* odnoga, łacha), der Hauptſtrom eines Fluſſes. 2. *Chirurg.* Nurt w pośladku, *fiſtula ani*, pochodzi z zebranego otoku. *Perz. Cyr.* 2, 275, ein Röhrgeſchwür. *NURTA, – y, *ż.*, głąb', głębia, die Tiefe, die Vertiefung. Idzie w dom, w ſamey nurcie iaſkini zamknięty, Słońcu, wiatru niedoszły, smutny, zamrożony. *Zebr. Ow.* 50. Gdzie dziura była w ſkale wykowana, W nurtę go wpuścili. *Odym, Sw.* 2, *Hh* 2. NURTAWY Klaniusz. *Ors. Virg.* 405, *inundans*; *Rs.* стремительный, pełnego nurtu. *NURTOBYSTRY, – a, – e, *n. p.* Apennin wiele rzek rodzi z swego łona nurtobyſtrych. *Bard. Luk.* 27, byſtrego nurtu, ſcharfſtrömend. NURTOWAĆ, – al, – uie *Act. ndk.*; *Chyr.* iątrzyć, eitern, eitern machen. Obrość humorów kołtunowych wywiia ſię albo włosami, albo też nurtuiące ciało, gusami i dziurami ſączy. *Perz. Lek.* 12. Smarkociny chorym owcom z nosa cieką iuchowate, nurtuiące, zgniłe i smierdzące. *Wolszt. bydl.* 118. NURTOWATY, – a, – e, – o *adv.*, fiſtulös. Kurze dupki i ranki nurtowate wedle otworu pośladkowego, *fiſtulae ani. Perz. Lek.* 2, 11. *NURY, – a, – e, ponury, tiefsinnig, finſter, düſter. Tu nuremi oczyma pierwszy raz wyrzeli łzawą ſtratę. *Przyb. Milt.* 55.

NURZYĆ, – yi, – y. *Act. ndk.*, NURZAĆ *Iontyn.*, *NARZAĆ *Frequ.*; *Bh.* notjm, noriti; *Rg.* noriti; *Sr.* 1. nuriti, ponuriti; *Sr.* 2. nirkaſch; *Bs.* noriti; *Cro.* norim, plavam; *Rs.* нырять, нырну́ть, уныря́ть, юркну́ть, ю́ркать. (*Rs.* ну́рить, помнить męczyć, mordować), potapiać w wodzie, pogrążać, untertauchen. Już iuż go narza mokra śmierć: przecięż nie utonął. *Pot. Arg.* 191. Nurek ptak, za pierwszym zobaczeniem zapalaiącego ſię prochu, nurza ſię w wodzie pierwey, niż strzał do niego doleci. *Reg. Dos.* 3, 377. Nurzać ſię *Rs.* водола́зничать. Długo marynarza morſka fala narza-

Teatr 56 *b*, 85. Jako ſkała w burzy, Co ią pieniſta fala zewsząd nurzy. *Kras. Oss. D* 3 *b*. – *fig. i transl.* Tu kiedy na oyczyznę nowe wiatry wſtały, Łodź Rzeczypospolitey w niezgodzie nurzały. *Groch. W.* 536. Zabity zdrady płaci, i we krwi się narza. *Morszt.* 353, et ſchwimmt in ſeinem Blute. – b) Nurzaią się w radosnym łez potoku oczy. *Zab.* 13, 411. Znurzyłem twóy smutny liſt w rzewnym łez potoku. *Zab.* 15, 391. W tyſiącznych nurzałam się uwagach. *Niemc. Krol.* 3, 93, ich ergoß mich in tauſenderley Betracht.ngen. Tam w brew' światu, co w zdrady otmęcie was narza, Uyrzycie okazałość szumnego mocarza. *Zab.* 16, 196, die Welt ſtürzt euch in die Wirbelſtröme der Verrätherey. – §. *Theol.* narzać, nurzyć, chrzcić nurząc, taufen mit Untertauchung des ganzen Leibes. Czemuż dziś dziatek małych nie narzamy, ale tylko wodą ie leiemy? *Hrbſt. Nauk. E.* Na krzcie w piérwszym kościele trzy kroć narzano krzczone. *ib. D* 8 *b. Gil. Kat.* 340. Niepotrzebne nowokrzczeńców w szatach się nurzanie, a do wody wbrodzenie. *Gil. Kat.* 333, *Ec.* гружение, погружение chrzeſt; cf. grążyć.

Pochoda. *ponurzyć, ponurzać, ponury; wynurzyć, wynurzać; zanurzyć; znurzyć.*

NUŁ, NUŻE *ob.* Nu. – NUŻA, NUŻDA, – y, *ż.*, wycieńczenie sił, znordowanie, Kraftloſigkeit, Mattigkeit; Ermüdung; cf. Nudność cf. nuda). Nuża z głodem, Trawę mchem, cukrem rzepę, wodę czynią miodem. *Pot. Jow.* 216. Wypi się na kamieniu pieszczoch pod czas nuży. *Pot. Jow.* 208. – b) rzecz mordująca, praca wielka, bieda dokuczaiąca, abmattende Arbeit, Noth, Quaal. Tak długą maiąc nużą wycieńczone siły, Padliśmy, i spoczynek nie był dla nas miły. *Szym. S. W.* 55. Tam na łożu wonnemi usłanym rożami, Spoczywa, miłosnemi zemdlony nużami. *ib.* 8. Ja zaś, gdy dla mych dziatek wiek ciągnę w tey nuży, Życie Lvm się trapiła, bym konała dłużey. *Min. Ryt.* 1, 54.

NUŻNIEĆ, – iał, – ienie *Neutr. ndk.*; nudnieć, z sił odpadać, niknąć, (cf. *Bh.* nużeti, *ad egeſtatem peruenire*, kraftlos werden. Psiarnia powinna bydź czyſto trzymana, żeby od gnoiu psi nie nużnieli i nie marnęli. *Haur. Sk.* 341. Od skrytey iakieyś choroby codzień bardziey nużnienie i usycha. *Ir. Tel.* 448. NUŻNY, – a, – e, *Bh. et Slo.* nużny *egens*, *Ross.* нужный, *etym.* нужда nędza; *Ecc.* нуждный; *actiue* nużący, morduiący, entkräftend, abmattend. Obſtruię ci krew' hoyną, pracę nużną. *Teatr* 46 *c*, 43. – b) zmordowany, wycieńczony, kraftlos, abgemattet. Niewczasem, pracą nużny, głodny. *Susz. Pieśń.* 3, 4 *b*. Widzi przy drzwiach, że człek ubogi, nużny, Potrzebuiący w chromocie iałmużny. *Leszcz. H. S.* 703. Do skąpéy pani, i iuż wiekiem nużney, Przyszedł zakonnik proszący iałmużny. *Pot. Jow.* 156. NUŻYĆ, – ył, – y, *Act. ndk.*; znużyć *dk.*; mordować, wycieńczać, ermatten, entkräftigen, abmatten. Znużony pracą.

N Y,

NYA, – yi, *m.*, Pluto. Plutona boga piekielnego, którego zwali *Nia*, chwalili Sarmatowie w wieczor; którego kościoł był w Gnieźnie nayświętszy. *Stryik*, 136. Kościoł *Nyéy. Krom.* 58. *Njje. W. Poſt. W.* 3, 185.

NYĆ *niiak. ndk.*, niknąć, ginąć, nudnieć, n. p. Nyie, schnie, chudnieie, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110, ſchwinden, vergehen, abfallen.

NYDERLAND *ob.* Niderland.

NYGA, NEGA, – i, *ż.*, z *Niem.* die Neige, der Reſt; niedopitki, niedoiadki, reszta. *Tr.*

NYGUS, – a, *m.*, niedbalec, byle zbyć wszyſtko odbywaiący, ein Nachläſſiger (cf. *Rs.* нѣ'га pieszczoność, нѣжный pieszczony).

NYKIEL z *Niem.* Mikołay, Nicolai. *Prov.* Biy Nyklu łgarze. *Rys. Ad.* 2. ?

NYNAĆ, n. p. Nynay dziecię drogie moie, Niech związe sen oczki twoie. *Groch. W.* 367, śpiy, drzymay, ſchlafen, ſchlummern *ob.* lilać, lulay.

NYRKA *ob.* Nérka. NYSSA *ob.* Nissa.

O.

Czternaſta litera alfabetu łacińſkiego; samogłoſka czwarta. Kras. Zb. 2, 260. O *mamy dwoie, łacińſkie otwarte, bez znaku: n. p. oko; drugie grubsze ſcieśnione ze znakiem n. p. wóz, którego brzmienie ſrzednie ieſt między o a u. Górnicki miaſto ó, pisze dwie *które spoione: uo, n. p. bu-og, wu-odz.* Nowy Char. Quidam addunt tertium *o* secundo affine; diuerso tamen sono, ut in his: *stoł, słono, słońce, słoma, śledziona, dzwonięgo.*, quae aliquantum per nares sonant; possit puncto diuerso notari. *Cn. Th.*

O *Interj.*; *Crn.* o! o! *Sr.* 1. оh! оh! *Ec.* οιμε! *fere in omnibus linguis*; cf. *Gr.* οι, *Lat.* eheu, *Hebr.* אה). O! ach! *seruit admirationi, exclamationi, inuocationi, optationi, irrisioni, comminationi, dolori etc.* O wielkie dziwy! O nieszczęśni! O Boże moy! O by tó! *Cn. Th.* O dla Boga! *Boh. Kom.* 1, 291. Bóg pożycia osnowę twego wywiodł, i dał tę żeś rzekł *O! A!* mowę pierwszą z płaczem. *Kulig. Her.* 33. O szczny Neſtorze! *Jabł. Tel.* 145. Większa ieſt rzecz dadź, niż brać; o złotaż to mowa. *Patr. Jał.* 7. O! o! iak się uśmiecha do mnie. *Teatr.* 29, 84. (cf. wey wey!) O! O! Mospanie, powoli ienò, powoli! *Teatr* 1 *b*, 7, cf. oy ey!

O *praepositio*; *Bh. et Slo.* o; *Sr.* 1. во; *Sr.* 2. бо, боб; *Vd.* об; *Cro.* o, ob; *Rs. et Sla.* о; *Rs.* о, объ; około, blisko, um, bey. *NB. dziwna, iak kształt litery o, we wszyſtkich abecadłach Europeyſkich ieden, ſtosówny ieſt do znaczenia krążenia).* I.) *cum Accusatiuo*: a) *directionis loci*, około, blisko, przy, przeciw, bey, um, nahe, an. Ledwo się nie zabił o murek. *Teatr* 43 *c*, 76. O łeb garniec ſtłuc. O pal, o pień kolo się złamało. *Cn. Th.* O kość ząb złamać. *Cn. Th.* 555. Tygle tak twarde, że o ſtal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85. Na co głową o ſtal bić, ognia dawały? *Pilch. Sen.* 165. Małuchne dziatki o ziemię bić o ścianę? *Pilch. Sen.* 165. Małuchne dziatki o ziemię tłuc kazał. *Warg. Wal.* 317. A chłop o ziemię; *subauditur aliquid aptum, quod repente et violenter labi in terram solet* (cf. upaść na ziemię; runąć, ru!). *Cn. Th.*, *Rs.* объ. O ziemię *translate*, *ob.* ziemia, cf. uderzyć. – O granicę, o ścianę, z ościennie, nahe an der Gränze. Jeſt na Szląwa. *Patr. Jał.* 7. O! o! iak się uśmiecha do mnie. *Teatr.* 29, 84. (cf. wey wey!) O! O! Mospanie, powoli ienò, powoli! *Teatr* 1 *b*, 7, cf. oy ey!

fku, o granicę z Polską, Brzeg miasteczko, od brzegu nazwane. *Krom.* 21. O bok komu idę, pobocz *Cn. Th.*, zur Seite, an der Seite. – Przyyść o co, z nabawić się czego, wpaść w iaką biedę. ſich etwas zuziehen, es übel ſich bekommen, auf den Hals kriegen, darein verfallen. Bolesław łysy o ścisłość, o niedoſtatek, o mierziączkę ludzi swych, nawet o zaście w głowę przyszedłszy, tułaiąc błąkał się. *Krom.* 258. Za niebiegłością opiekunów Leszka, woyna przeciw Słowakom o zaniedbanie przyszła. *ib.* 52. Przyyście o rozum, *defectio a recta ratione. Mącz.*, cf. odeyść od rozumu; cf. przyprawić o co, przywieść o co; przyprowadzić o co. – b) *intentionis, consilii, desiderii*, um. Do tych czas nie prosiliście o nic w imię moie. *Kucz. Kat.* 3, 273. *nioc, *edit. pr.* O głos ich prosi. *Birk. Dom.* 84. Widziałem z iaką przychylnością byłeś o dobro bliźnich. *Karp.* 1, 68. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Sam. Leszcz. Class.* 57. O zakładnym poszedł. *Teatr* 52 *d*, 28, *ob.* założyć się o co, auf etwas wetten. Rzekł kupiec: *płaci, ty nie masz nic? Obieś rzekł: mam! Kupiec: *oca *nama*, iż nie masz? Obieś: dobrze! a o co chcesz? O dwa grosza, rzekł kupiec. *Glicz. Wych. H* 8 *b.* O co, że tak, *subauditur*: chcemy się założyć? *Cn. Th.*, was gilts? was gilt die Wette? *ob.* grać o co. O mnie nic, lecz mnie o was trwoży ſtrach oſtatni. *Bardz. Tr.* 314, nie boię się o siebie). O mnie nic; ale Kalchas nato nie zezwoli. *Bardz. Tr.* 217, o mnie mnieysza, nie idzie tak o mnie). W więzieniu siedział o gardle, i o wszyſtkę maiętność swoię. *Rey Pſt. D* 1., pod niebezpieczeńſtwem utraty życia i maiątku). O ścętą szyię, o złamaną szyię; *ob.* szyia. – *ob.* dbać o co, ſtać o co, ſtarać się o co. – c) *dimensionis et numeri*: około, blizko, do, z, au, gegen, auf, ohngefähr, um; o włos, o kęs, z bez mała, um ein Haar *ob.* kęs, włos. Było na ten czas *społu osób o sto i o dwadzieścia. *Rey Pſt. Ccc* 1. Było na tym seymie o cztery tysiące księży, a o 30 tysięcy świeckich. *Sk. Dz.* 1081. O piętnaście razy było tego. *Paszk. Dz.* 27. Swatopełk z Chełmińskiey ziemi wywiódł o cztery tysiące ludzi. *Bielſk.* 139. Gdyby się był o ieden moment z łożka nie porwał, zgorzećby od ognia musiał. *Sk. Dyw.* 1, 416. Oyciec rozumny swe wszyſtkie bogactwa nie o ieden raz dzieciom daie, lecz po trosze. *Mon.* 70, 609, nie razem). Żołnierz żołd o ieden wieczor przepiwszy, rabować musi. *Star. Ryc.* 27. O mil kilka ztąd mieszkaią. *Kras. Pod.* 2, 232. Bądź mi przyiaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257. – d) *causae*, dla, za, z przyczyny. *Lat. ob*; um, wegen. Ba nie o to cię bito! *Tworz. W.* 102. Cesarz od papieża był klęt o kacerſtwo, o roserwanie małżeńſtwa, o świętokradztwo. *Szczerb. Sax.* 44. Dla pychy anioły Bóg z nieba zmiatował, i króle możne zawzdy o nię niszczył. *Wersz. Rgł.* 89. (O iednę sarnę, abo niedźwiedzia, ktoby zabił, gardłem karał Mieczysław, iakoż i wiele ich o to potracił. *Bielſk. Kr.* 100. Otto dał zabić iednego Grabię o żonę. *ib.* 38. Oni o te tu ziemie swe gotowi są umrzeć. *ib.* 248. Zawzdy z wielką uczciwością i sławą bywało, o oyczyznę swą umrzeć. *Kosz. Lor.* 157. O dobry cię uczynek nie kamienuiemy, ale o bluźnierſtwo. *Sekł. Jan.* 10. Wadzą się ieden z drugim o grunty, o domy, o maiętności. *Baz. Hiſt.* 115. Gniewasz się o to, że nie masz o co się gniewać. *Teatr* 24 *c*, 22. Ja się mam bić o dziecinności? *ib.* 30, 80. Nie krzycz o każdą rzecz! *ib.* 35, 143. II. *cum locali*: – a) *incumbendi*; o czym, na czym, z czym, auf, mit, an. Wóz o dwu kołach. *Cn. Th.* Uyźrzałem kogoś przed sobą ſtarego, Który o lasce, nie o swéy ſtał mocy. *P. Kchan. Jer.* 253. O kuli, o kiiu, o lasce, an der Krücke, am Stocke. O kiiu tylko iednym przeszedłem Jordan ten, a teraz z dwiema hulſy się wracam. *Leop. Genes.* 32, 10. *Lach. Kaz.* 1, 491. O swey mocy, aus eigner Kraft. Nieść go kazali, rozumiejąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swey mocy, a nieść się nie dał. *Sk. Żyw.* 1, 101. Co o nie swoiey ſtanie mocy, długo się w sobie nie oſtoi. *Tward. W. D.* 17. – α) *coarctationis*; o czym, z przeſtaiąc na tym, nic więcey, ograniczaiąc się tym, bloß dabey, bloß von, bloß mit. Nie takci nasze posty, iak owe niegdyś puſtelnicze, o korzonkach, ziołach i wodzie, *Kras. Podſt.* 2, 266. Że dobrze myśleć o chlebie i wodzie, Baiali niegdyś mędrce zapalczywi. *Kras. Monach.* 44, *Kras. liſt.* 2, 153. Poydę, by o żebranym chlebie. *Teatr* 47 *b*, und wenn ichs Brot betteln müßte. Obiecał się do Loretu iść boso, a o cudzey ſtrawie. *Ger. Dw.* 11, t. i. o żebranym chlebie). Jadąc o głodzie i o pragnieniu, Turkom ledwo nie wszyſtkie konie pozdychały. *Bielſk.* 578. Wielka noc żydowſka o tym rok po roku bieży, żeby tam patryarchów onych swoich dawnych wspominali. *Paszk. Dz.* 86. Poty hulał utratnie, aż póki żyć nie miał o czym. *Hor. Sat.* 31; bis er nicht mehr wovon zu leben hatte. Kto nie ma o czym na świat, wszyſtko ma niesporo. *Pot. Pocz.* 634. Pierwszy Adam cieleśnie, a wtóry Adam duchownie o iedney żenie ieſt. *Sk. Żyw.* 2, 222. Lubią sławę śmiałkowie, ale nie o szkodzie. *Kras. W.* 41. Wiatr tak ieſt słaby i leniwy, że o nim bardzo mało ujedzie. *P. Kchan. Orl.* 1, 307. Dom o iednym piętrze. *Gaz. Nar.* 2, 18, ein Haus von einem Stock. Każdemu dawała po pięć mieszków, każdy o pięćsset talarach. *Klok. Tur.* 25. – b) *loci et temporis*: o czym, z koło czego, za czym, po czym, według czego, um, herum, nach. Wniydźże, a zamkniy drzwi o sobie. *Leop. 4 Reg.* 4, 4. Do miaſta ich wpuściwszy, bramę o nich zamknęli. *Strykk.* Wrzucił go do przepaści, a zamknął i zapieczętował o nim. *Leop. Apoc.* 20, 3. W żadnéy rzeczy im nie ustąpił, i zaprawdę iuż na ten czas było źle o nim. *Baz. Hiſt.* 35. Xiąda kanonik o milę wraz się może ſtawić. *Niemc. P. P.* 91, t. i. prawie milę ztąd mieszkaiący). Seym powinien bydź tylko o świętym Michale. *ib.* 24. Zwyczaynie wſtawałbym sobie o 8mey, lub 9tey godzinie. *Teatr* 30 *b*, 28. O Piątku, o Szrodzie, dam, przyydę, *quasi* około. *Cn. Th.* O świtaniu, z przed dniem. O tey dobie, O tym czasie. *ib.* – c) *Passive* o, *Lat. de*, von, über. Mówiłem do nich o słowie bożym *Baz. Hiſt.* 139. Kamilla ze mną tylko o mnie mowiła; ia z nią tylko o Kamilli gadałem. *Stas. Num.* 2, 60. Masz Wac Pan o tym wiedzieć, iż iuż . . . *Kras. Pod.* 2, 43. Rzadko, abo nigdy, nie myślem o grobie *Groch. W.* 402. O kim mam powiedzieć pani moiey? *Teatr* 15 *c*, 12. O iey życiu i potrzebach pamięć na siebie wezmę. *ib.* 47 *b*. O ustanowieniu i upadku Konſtytucyi 3go Maia. – – §. II. O, *praepositio inseparab.*; *Bh. et Slo.* ob; *Sr.* 1. wob; *Sr.* 2. hob; cf. *Lat.* ob; *Gr.* αφ–, απο, przed wokalisrm; *ob*–; częſtokroć bezróżnicy o–, lub *ob*–, używaią, n. p. Obmierzam, ob-

mowa, obcinam, obwiniam, obwiewam; albo też omierżam, omowa etc, *Dudz.* 14; dodaie *Verbo* znaczenie krążenia czynności na około czego, obeymowania czego na około: um, z n. p. okręcić, obrócić; ocierać. – §. Ob-, przy *Comparatiuis*, z nieco, przy . . ., n. p. obgrubsze węgle. *Haur. Sk.* 378, t. i. przygrubsze; *etiam cum positiuo*: obrzędni, obrzędnie; obstary, obszerny obwysz, obdal, obdalny. – (§. *Bh.* obden co drugi dzień *alternis diebus*; obnoc co drugą noc *alternis noctibus*; cf. *Vd.* obedn *alter* ieden z dwóch; *Vd.* nobedn *neuter* żaden z dwóch. – – III., O., *abbrewiatura*, z Oyciec, *Pater*, duchownie: in *Plurali* OO., z Oycowie *Patres*. n. p. Kazanie O. ALEXANDRA á Jesu, Karmelity Bosego – Kollegium OO. Jezuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. – §. J. O., z Jasne Oświecony; Erlaucht. Postanowienie między J. O. Radziwiłami książęty na Ołyce. *Vol. Leg.* 7, 862. – §. Marszałkowie O. N., *Gaz. Nar.* 1, 197, t. i. oboygu narodów, Polsk. i Lit. – O. P. D., z Oboyga Prawa Doktor, *Juris Utriusque*.

O B.

1. OB-, *ob.* O, *praepos. Jnsepar.* Ob co; źle zamiast: o co. *Dudz.* 29.

OBA, *Fem.* obie, z obadwa, obiedwie *plur.*, *Bh.* oba, obě; *Sr.* 2. bobej, boboj; *Sr.* 1. wobey; *Bs.* obba; *Vd.* oba, obie, *Crn.* oba, obe, oba; *Rg.* òba, obje, òba; *Cro.* oba, obba; *Dl.* obba. *Rs.* оба, обѣ; *Ger.* beyde. Strach wielkoki upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Miask. Ryt.* 22. Lepiey chromo, wnyyść do nieba, niż z obiema rękoma, albo z obiema nogami być odesłanym do piekła. 1 *Leop. Math.* 18, 8. Względem wykonania człowiek dobry na obie ręce, *Nag. Cyc.* 70. Przełożeni wszyscy sprawniehy się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nie się obiema rękoma uiąć. *Kosz. Lor. pr.* Obiema rękoma pisze, *utraque manu Cn. Th.* Spi ma obie nozy. *Jabł. Sz.* 1141 *Bals. Niedz.* 1, 139, tęgo, iak zarznięty). Oświa (*Jud.*; z obaśmy) swych taiemnic sobie zwierzała (*Jud.*, z zwierzali), J do Pańskiego domu w miłości chodzia. *J. Kchan. Ps.* 79.

Po hodz. *oboie*; *oboi*, *oboy*, *oboiaki*; *oboiętny*, *oboiopolny*, *zoboipolnie*, *oboprawiec*; *oboięczny*; *oboistronny*, *oświć*; *obuwie*.

*OBACZAC *Acr. Cont.*, *OBACZYWAC, *OBACZAWAC, *OBACZOWAC *Frequ.*, (*Rg.* obàchi *gustare*; *Ec.* обàчe ale, lecz, przecięż cf. opak); z uwagą oglądać, bacznie patrzać, uważać, aufmerksam zusehen, besehen, schauen; betrachten; *Bh.* zahlidnauti cf. zaglądać; *Sr.* 1. na nëho hladam; *Cro.* napaziváti). Poyrzyy przeciwko sobie, a obacz to co widzisz. 1 *Leop.* 4 *Esdr.* 11, 36. Wyśpiegnyciež tedy, a obaczcie pilnie wszystkie chronki iego, w których się kryie. *ib.* 1 *Reg.* 23, 23. Obaczawszem one rogi, aliści rożek malutki wyrosł z pośrzodka ich. 3 *Leop. Dan.* 7, 8, obaczowałem z *Leop.*). – §. rozważać, erwägen. Zebyśmy to lepiéy poiąć mogli, obaczić mamy, co następuie *Kucz. Kat.* 127; 3, 341; rozważać *recent. edit.*). Spór o dawność bywa miarkowan z podobieństw, które baczny sędzia ma obaczywać, i wedle tego skazować dowoli, komu będzie rozumiał. *Szczerb. Sax.* 65. Obaczamy, komu Pan na powstanie, a komu na upad. *W. Post. W.* 53. Przy *obrzezowaniu macicy winnéy, trzy rzeczy maią bydź obaczane. *Cresc.* 317. Ci ludzie się tylko około bystrości rozumu i subtelnie obaczania rzeczy *pętaią. *Gor. Dw.* 362. Małoć zawsze pomoże przyiaźń bogatego, Bo nie umie w przygodzie *obaczyć* nędznego; Ale tak wiedz, chudzina iest na to baczniejszy, J przystęp o ratunek do niego łatwiejszy. *Papr. Kol. N* 4 *b.* (cf. *rozumieć komu, wchodzić w iego stan). – 2. OBACZYĆ *ndk.*; zobaczyć *dk.*; *OBACZAC, OBACZYWAC *Frequ.*; *cum effectu*: postrzegać, widzieć, sehen, wahrnehmen. Rotmistrz ten z rotą swoią mężnie poczynał; co do niego król obaczywszy, starszym go nad czańcami uczynił. *Papr. Ryc.* 166. Łotr obaczywszy one znaki bostwa, nawrócił się. *Rey Pst. S.* 3. Nie obaczysz Boga grzesznika, nie zoczysz trzyumfuiącego wzeteczanika pana. *Pociey* 232. Puść uszy po domach xiążęcych, i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, że to szczera prawda. *Smotr. Nap.* 53. Gdy się szczęście obróci tyłem, uznawaią się ludzie, błąd swóy obaczywaią. *Petr. Ek.* 87. Cudze wady rychley, niż cnoty obaczamy *Cn. Ad.* 121. Na wyższym stopniu cnoty człowiek dopiero obaczywa, iako mu wiele ieszcze nie dostaie. *W. Post. W.* 4, 180. Z tych słow obaczyć i poznać możemy, iako to iest rzecz zacna. *Wism.* 410. Zobaczę, co z tym robić. *Ld.* OBACZYĆ się z kim, z widzieć się z kim, sich mit jemandem sehen, jemandem sprechen. Temi słowy się żegnał: podobno się już z sobą nie obaczemy. *Star. Zad. E* 2, wir werden einander nicht mehr wieder sehen. Ponieważ mi starość niewiele życia obiecuie, przetoż życzyłbym z tobą przed śmiercią obaczyć się. *Boh. Kom.* 3, 125. Do obaczenia; do zobaczenia, do obaczyska, do zobaczyska, auf Wiedersehen. – §. obaczyć się, postrzedz się, pomiarkować się, upatrować się, gewahr werden, wahrnehmen. Pies ten do ciebie się łasi, a gdy się nie obaczysz, alić on za nogę cap! *Rey Zw.* 83. Gdy kto co nietrafnie uczyni, tedy więc tak mówią, że się nie obaczył, że się niego potknął. *Kosz. Lor.* 25 *b. Rey Zw.* 198. – b) Obaczyć się *transl.*: przychodzić do siebie, upamiętać się, sich eines bessern besinnen, in sich gehen, seinen Fehler wahrnehmen, recht zu sich kommen. Tak bardzo był oddalony od zmysłow, iż kiedy przechodząc, umyślnie grzmot czynili, on naymniey nie słyszał, ani się obaczył. *Wys. Iloy.* 62. *Resipisco* obaczywam się. *Urs. Gr.* 49. Obaczył się nazaiutrz, gdy oplonął, a rozum od gniewu był uwolniony, posłał sługę za nim. *Birk. Sk. C* 2. Upamiętay się wzdy kiedy, a obacz się. *Baz. Sk.* 55o. Obaczcie się, na żywy bóg was proszę, obaczcie się! *Smotr. Nap.* 21; *ib.* 15. Folguie bóg, abyśmy się upamiętali; ale ieśli się kto nie obaczy, ciężéy karan będzie. *Gil. Kat.* 227. Obaczmy się; budzą nas swoiemi przykłady bliscy Siedmiogrodzanie. *Pasz. Dz.* 111. By przez nas lud się ten obaczył z grubych błędów, które go dotąd ślepiły. *Teatr* 44, 9. Utratnicy wszystko straciwszy, dopiero się obaczaią. *Petr. Ek.* 92. Dopierom się obaczył, abo rzecz zrozumiał. *Cn. Ad.* 200. Rozgniewany, kiedy się obaczy, toż w ten czas sam gniewa się na siebie. *Min. Ryt.* 4, 142. Wamby się obaczyć trzeba, a wyniść z tey ciemności, w którąście nie wiem iako weszli. *Gor. Wt. N* 3 *b.* Nie chcęć na to odpowiedzieć, bo nie mogę się obaczyć, dobrzeli to było, czy nie dobrze. *ib. P* 3 *b.* – §. *Obacsony; który do

siebie przyszedł; zu ſich gekommen, wieder zum Beſinnen gelangt. Po tym ſtrachu ſtała ona ieszcze niecale obaczona; oko we łzach pływało; w pół umarła warga. *Pot. Arg.* 5. – §. Obaczenie, s baczność, uwaga; Aufmerkſamkeit, Achtſamkeit; nieobaczenie, niebaczność, nieuwaga, Unachtſamkeit. Tey nieprawości dopuścił się z niebaczenia. *Radz. Levit.* 5, 18, *et Deut.* 19, 4. nie wiedząc. *Bibl. Gd.*). Jeśli drugiego z niebaczenia bez waśni pchnie. *Budn. Numer.* 35, 22, z przygody. *Bibl. Gd.*, bez rozmysłu, ohnvorſätzlich; cf. z nieobaczka, z nieobaczku. OBACZNOSC, - ści, ż., uważność, opatrzność, baczność na okoliczności, aufmerkſames Umſichſehen, Vorſicht, Bedachtſamkeit, *Ec.* облюденїе, осмоторожность, опасность. OBACZNY, - a, - e, OBACZNIE *adv*, rozważny, baczny, ostrożny, przezorny. aufmerkſam, vorſichtig. W tym masz obacznym bydź, abyś w ogrodzenie żadnego szczepia dobrego nie sadzał. *Cresc.* 22. Pamiętay sądzić słusznie, ani bydź obacznieyszym na cudze maluczkie występy, niż na twoie wielkie. *Sekl.* 27. Patrzcie, iako obacznie chodzicie, nie iako niemądrzy, ale iako mądrzy. *Budn. Ephes.* 5, 15. Tak są nieobaczni i zapamiętali synowie świata tego. *W. Poſt. W.* 2, 291. Jeśliby kto słowy nieobacznemi przysiągł, choć na dobrą rzecz; ... *Radz. Levit.* 5, 4. Nie *drzewiéy oka z niego chciwego spuściła, Aż ognia nieobacznym sercem zachwycila. *Papr. Ryc.* 24. Nieobaczna ufność. *Nar. Tac.* 2, 304. Mąż w mowie obaczny. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 18, mądry 3 *Leop.*, rostropny). Nieobaczne wymowienie ust iey. *Budn. Num.* 30, 6. Masz być miłosiernym nad nieobacznym upadkiem bliźniego. *Rey Pſt. Hh* 3. – 2. *Passive* nieobaczny, nieprzewidzialny, niepostrzeżony, unvorherſehbar. Nieszczęście tak nowe, tak nieobaczne. *W. Poſt. W.* 3, 514, t. i. niespodziewane). Niedługo tego czekać, gdy się nieobacznie Upadek wszystkich rzeczy i zginienie zacznie. *Groch. W.* 17. Wypadł iakoś z pochew nieobacznie miecz. *Warg. Wal.* 78, *ob.* z nieobaczka. do OBACZYSKA, do Zobaczyska *familiar.*; e do zobaczenia, auf Wiederſehen. Mospanie Walcher, do obaczyska. *Teatr* 55 *d*, 11. *Bh.* na shledánj.

OBADAĆ *Act. ndk.*; badaiąc dochodzić; omacać *fig.*; na wszystkie strony wybadywać, auf allen Seiten erforſchen, rund um befühlen, betaſten; *Rs.* опросить, опрашивать (cf. *opytać). Zewsząd go obadawszy, poznałaś, że to część szczególnie twym ciosom odkryta, *Ossol. Sen.* 32, *cum bene illum undique circumisses.* W średnim wieku iednego baba obadała, Która muskaniem twarzy zmarszczki pokrywała. *Min. Ryt.* 4, 22, kusiła). Oczy cię zbłaźmiły, żeś mię tak obadał, I taki wstyd przed ludźmi i mą bracią zadał. *Pot. Arg.* 776. Zapomina o wszystkim, komu strach serce obada. *Pot. Pocz.* 43. – §. upatrywać, badaiąc obierać, wybierać sobie, ſich erſehen, auserſehen, erwählen. Mieysce sposobne w dworze obadały, *partem tenuere. Zebr. Ow.* 157. Febowego dokładały, *partem tenuere.* Zebr. Ow. 157. Febowego dokładały, da się wyroku, gdzieby siadło miał obadać sobie, *quae sit tellus habitanda? ib.* 54. – §. *cum effectu* obadać, zoczyć, erblicken, wahrnehmen. Dziecko obadawszy, sobie go życzyła, *puerum vidit. Zebr. Ow.* 88. Po wszech dąbrowach często uganianą obadał, Cebrenowną Eperyą zwaną, *aspicit. ib.* 292.

2. *OBADAĆ *cz. ndk.*, *obość *dk.*, *Bs*, obadati, obosti; *Cro.* obadam; *Rg* obosti, obádati); bodąc na około pokłóć, umspicken, bepicken, (cf. *Cro.* obadávecz *ſtimulator*; *f.* obadavka.

OBADWA, *f* obiedwie, *Bh. et Slo.* obadwa, obédwě; *Crn.* obadva, obedva; *Vd.* obadva, obudvie; *Rg.* obadva, obodvoizza, obodvoie, objedvie; *Sr.* 1. wobydwaj; *Cro.* obòdva; *ob.* Oba; alle beyde. Już złe żelazo, iuż się złoto gorsze kurzy, Woyna się ściele, która *obodwoiem bursy. *Zebr. Ow.* 5, oboygiem.

OBAL, - a, *m.*, miano, które daią psom brytanom, ein Name, den man Engliſchen Doggen zu geben pflegt. Zaraz się rączy Łysek ocuci, I żwawy pędem Obal się rzuci. *Zab.* 15, 47. OBALACZ, - a, *m. demolitor. Cn. Th.*, co obala iaką rzecz. *Wlod.*, der Umſtürzer, Zertrümmerer, Umwerfer. (*Bh.* obal, *ambages, circumitio, Boh.* obalta *involucrum*). OBALIĆ, *F.* obali *Act. dk.*; Obalać *ndk.*; *Cro.* obalyati, obalyam; *Rg.* obáliti; *Bs.* obaliti); *obwalić; *Rs.* обвалить обваливать; wywracać iaki ciężar, umſtürzen, hinſtürzen, umwerfen; *Bh.* zvrtiti, klopiti, přeruſſiti (*Boh.* obaliti, obalowati obwiiać w co); *Crn.* douvrezhi; *Vd.* douvrezh, kuzniti, pokuzniti, prevaliti, averniti; *Rs.* опружить, опруживать, спять, сшибать, опровергнуть, опровергать, опрокинуть, одолѣть, одолѣвать; *Ec.* повергнуть, повергать. Nie iuż nowy dom zbudował, kto stary obalił. *Rys. Ad.* 50. Co iedni zbudują, to drudzy obalą. *Teatr* 45 *d*, 37. Drzewo obalone ze pnia, poczyna zaraz wysychać. *Jak. Art.* 3, 165. Wino chłopa obali. *Cn. Ad.* 178. Pewnego wieczora dwóch ludzi mię obaliło; byli to werbownicy. *N. Pan.* 2, 150. Na ziemię obalić, *Ec.* низповрещи. Porwawszy kamień, w piersi go obalił, Aż Turczyn zaraz nogi i zęby rozwalił. *Paszk. Dz.* 34, t. i. wrzucił mu go w piersi, uderzył, er warf ihn ihm an die Bruſt. – *transl.* Przewidział Bóg co ludzi wznosi i obala. *Zab.* 12, 242, was ſie hebt und ſtürzt. Wszelkiey sztuki zażyli, aby iego przedsięwzięcie na ziemię obalili. *Wys. Aloy.* 118. Obalam co na się, zwalam. *Cn. Th.*, ich ziehe mir etwas zu, ſtürze mich in ein Unglück. – §. na szkutach: obalić linę, mówi sternik, kiedy holuiąc, linka się na chroście zawiesi, aby ią flis kosicą, to iest, widełkami zrzucił. *Mag. Mſk.* OBALIĆ się *Recipr.*; *Rs.* обвалиться, шлепнуться, *Bh.* kaceti ſe, kácam ſe; upadać, wywrocić się, umſtürzen, umfallen. Mizerny świecie, iakoć wierzyć daley, Gdy co dziś stoi, iutro się obali. *Kochow.* 70. Gdy fundament usuwa się, cała na nim wsparta obala się machina. *Dyar. Gr.* 225. Słup iest rzecz doczesna; wolę ia tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, a wiecznie trwać będą. *Rey Zw.* 50. Patrz, gdy mocny kamień, z górą się obali, von oben herab ſtürzt, Już więc mocną drzewinę i z korzenia wali. *Rey Wiz.* 137 *b.* – *transl.* Na cię to obali; na tobie tego będą ścigać, patrzeć, twoia to skóra abo miesaek poczuie. *Cn. Th.* 441. Tobie tego przypłacić, na cię się to obali. *Cn. Ad.* 1163, die Laſt wird über dich kommen; du wirſt es büſſen. OBALANIE, das Niederreiſſen, Umſtürzen, Umwerfen. OBALENIE, der Umſturz walenie, rozwalenie; *Vd.* preverg, prekuz, pokuz; *Rs.* низвержь.

OBALASOWAĆ, - ał, *F.* - uie *Act. dk.*; balasami obtoczyć, *Tr.*, mit einem Gelender umgeben.

OBALINY, - in, *plur.*; rozwaliny, Ruinen, zuſammengeſtürzte

ſtürzte Bruchſtücke, Trümmer. Obaliny zgruchotanego pałacu. *Teatr* 48 *c*, 8. Wielkich miaſt tylko obaliny, a nizkie i ubogie domki, widać. *Sk. Dz.* 142. Ginął ow Samson pod obalinami Z Filiſtyńczyków trzema tysiącami, *Leszcz. H. T.* 216. – *transl. fig.* Poſtanowił nietylko ministra obalić; ale też siebie na iego obalinach poſtawić. *Pam.* 83, 442. OBALISKO, – a, *n.*, obalenie, nagły upadek, Umſturz, Umfall. Ciężkim obaliſkiem ſtarty zoſtał. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 17. OBALISTY, – a, – e, *Dudz.* 43, mogący bydź obalonym, *Vd.* okulpotisnitliu, okulvershliu, podertliu, preversbliu, umſtürzbar. Nieobaliſt. *qui deiici non poteſt. Cn. Th.* 509. Upadku bliski, obalny, *labilis. Cn. Th.* 1192. Mieszkaią w tych obalonych mieyscach. 1 *Leop. Ezech.* 33, 24, rozwalonych, 3 *Leop.*). Zbuduię znowu obaliſte budowania. 1 *Leop. Ezech.* 36, 33, rozwalone. 3 *Leop.*).

*OBAR, – u, *m.*, n. p. Nie mogą wody ugasić pożaru, Szerzy się ogień po okrętach wszędzie, Ci naraucaią z polnego obaru, Ow czerpa wodę, że płomieni zbędzie. *Chroſć. Luk.* 93, cf. obwarzyć, obwarzanek, obarzanek.

OBARCZYĆ, *f.* Obarczy *cz. dk.*, Obarczać *ndk.*, *obarszczać; ciężara komu na barki nakładać, obciążać go, uciążać, einem Laſten auflegen, ihn beläſtigen, nieder drücken, ſchwer drucken, *phys. et moral.* Pada na ſtołek, obarczony żalem. *Teatr* 9 *c*, 68. Wielą nieszczęściami zewsząd obarczony. *Teatr* 42 *d, d.* Krzyżacy obarczywszy Prusakow, na Polaków broń obrócili. *Wyrw. G.* 577. Kiedy się potężnieyszy interessuie do ratowania słabszego, w ten czas go myśli obarczyć. *Lub. Roz.* 126. Despota taxuie i obarcza iak mu się podoba, poddanych maiątki. *Przeſtr.* 27. Obarczone, iż tak rzekę, obiąwszy państwa, całe, supełne i ozdobne ie potomności zoſtawił. *Gor. Dz. ded.* Obarczon tylu interessów tłumem. *Zab.* 13, 15 *et* 14, 206. Język Polſki niegdyś obfity, dziś wzgardzony, i w oſtatnim obarczeniu. *Monit.* 65, 79. – *Fortif.* Obarczony kąt flankowany, nazywa się głównego wału, wyſkakuiący w pole, złożony z dwóch czoł narożnika. *Jak. Art.* 3, 304. – §. Nie obarczony, nie mogący bydź obarczonym; n. p. Pracą nieobarczony. *Teatr* 25 *a* 4, t. i. niesmordowany, unermüdbar. – §. 2) obarczyć kogo z czego, z odjąć mu co, wyzuć go z czego, einem etwas abnehmen, entnehmen, entziehen. Wiem to, że duch móy z ciała obarczony I czas dni moich będzie ukrócony. *Chroſć. Job.* 61. Job obarczon z fortuny i z dziatek, Przyszedł na ciężki stos i niedoſtatek. *Chroſć. Job.* 13. Szwed z swoiey potęgi znacznie obarczony, prosi o pokoy. *Tward. W. D.* 2, 242. Wypędzaiąc kacerze, chceszli teraz z tak wielu kawalerów koronę obarczyć? *Pot. Arg.* 171. OBARCZYCIEL, – a, *m.*, uciemiężyciel, der Bedrücker, Beläſtiger. Bogdayby tam naypierwey niszczał, gdzie naypierwey zrosł, rodzaiu ludzkiego obarczyciel. *Przeſtr.* 69.

OBARŁOŻYĆ się *recipr.*, (*etym.* barłog), leżuchem się robić. lenieć, gnuśnieć, ſich auf die Bärenhaut legen, ein Faullenzer werden. Staray się, abyś się nie nazbyt domem obarłożył. abyś nie był tylko iak wieprz w karmniku. *Rey Zw.* 36. Duchowni w swoich wczasiech tak się obarłożą, Że wraz cnotę z nauką wzgardzą, z służbą bożą. *Pot. Arg.* 166.

OBARTEL, – tla, *m.*, OBARTLIK, – a, *m.*, *Etym.* od obracania; *Bh.* obrtilj; (*Rg.* obártulaz, vartitegl *circumagens*); *obex versatilis poſti affixus. Cn. Th.*, zasuwka u drawi. *Dudz.* 47, ein Schieber, ein Riegel, Schubriegel. Żelazo, którym się podnosi klamka, rękoieść klamki. *Wlod.* – §. b) obartel po walo prasnym chodzący. *Tr.*, macica u prasy, die Schraubenmutter. – OBARTUCH, *OBORTUCH, – a, *m.*, *circulus ex farina, caseo et aqua. Cn. Th.*, ein runder Käſekuchen; ciaſto kołowate z serem. *Wlod.* Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruſkie smażył pierohy, abo obartuchami nadziewał. *Haur Ek.* 111. – §. b) *transl.* Tłuſty obartuch ſkłoni się nam do ziemi. *Teatr* 33 *d*, 89, brzuchacz, podsędek.

OBARWIĆ, *f.* obarwi *cz. dk.*, na około ubarwić, upiękrzyć, umfärben, befärben, beſchönigen, bemänteln. Bezwſtyd iakiś obarwiony, nigdy niegodny tego świętego przezwiſka piękności. *Gor. Duor.* 414; *Vd.* oblepuvati, *Rs.* окрáсить, окрáшивать.

*OBARZAĆ się, *ob.* Oburzać.

OBARZANEK, – nka, *m.*, obwarzanek, pracel, begiel. *Cn. Th.*, der Bretzel; *Slo.* preczlj; *Sr.* 1. praczel; *Sr.* 2. kringel; *Cro.* pręda; *Slz.* perétac; *Cro.* vertanyi (cf. *Cro.* obaram *aliquantulum elixo* obwarzam, **obarzana* kasza, obwarzana *ob.* obwarzyć); *Ross.* вилýха, крендель, крéнгель. – Na szkucie, nawdziewaią się na obceie obarzanki, czyli wieńce ze sznurków, aby się obceiów trzymali. *Mag. Mſk.*, Strickkränze; cf. obar.

OBAWA, – y, ż., obawianie się, wątpliwa czego boiaźń, *Rs.* опасéніе; *Ec.* обиновеніе; die Beſorgniß. Obawa, pośrzedni ſtan boiaźni, w którym człowiek, lubo się lęka nieprzyiemnego zdarzenia, nie ieſt atoli pewnym, że się zdarzy, nie ieſt bez nadziei, że się odwroci. Obawa ieſt więcey iak niespokoyność, a mniey iak boiaźń. *Niemc. syn.*, ob. *Pam. Warsz.* 1, 28. Udał, iakby był bez żadney obawy. *Przyb. Milt.* 131. OBAWIAĆ się *recipr. ndk.*, *Bh.* obwawati ſe; *Etym.* bać się, boię się; *Sr.* 1. wobojaci, zabopu ßo; *Rs.* опасáться, опасáмься; *Ec.* обинуѧтиѧ, beſorgt ſeyn um etwas, etwas befürchten. Chwała bogu, iż to się na mnie obróciło, czegom się na wszyſtkie obawiał. *Skarg. Żyw.* 2, 405. Obawiać się masz o to, co chcesz mieć bezpieczno. *Min. Ryt.* 4, 146. Przez obawianie się zbytne, odkrywa się słabość i wątpliwość w swych rzeczach. *Lub. Roz.* 127. – *§. Obawam (obawiam) się ia króla mego. *Radz. Dan.* 1, 10, boię się. *Bibl. Gd.*, ich fürchte meinen König). Jeśliś wielom ieſt groźny, obawiay się wielu. *Min. Auz.* 43. Obawiany, z którego się boią, der gefürchtet wird. Nad całą puszczą powinien bydź przełożony człowiek obawiany, w sztuce leśnéy doſkonały. *Kluk Rosl.* 2. 123. (*OBAWICIEL, – a, *m.*, bawiący gdzie, mieszkaniec, cf. obywatel, der Einwohner. W Niemieckich kraiach nayduie się woda taka, która sama przez się rozpuszcza złoto i śrebro; o którey obawiciele sami nic wiedzą. *Sien.* 594.).

OBAWNY, – a, – e, czego się obawiać trzeba, zu befürchten. Żale prawdziwe w iéy sercu obawne; Gdyby zdradzieckie, nie byłyby iawne. *Teatr* 44 *b*, 58.

OBAZARNIK, – a, *m.*, markietan, bazarnik, der Marketender. Obazarnicy sami ledwie żywi Z głodu, a przecię za chleb złota chciwi. *Chroſć. Luk.* 101.

*OBBIĆ *ob.* Obić.

OBBIEDZ, *f.* obbieże *cz. dk.*, Obbiegać *ndk.*, *Boh.* obběh-

bnauti, obbihati; (*Boh.* obběhnauti, ſich begatten, von männl. Thieren, *salire, inire coitum, ob.* potiegać, *Sr.* 1. wokowo běhanj; *Bs.* obtecchi; *Rs.* оббрнуть, оббраль, обббжёль, обббрáль (оббрать vero chronić się czego); *Ec.* оббраю, кругомъ оббраю; удалюся, отоббраю, обмещу, обмяу, обмекаю; prędko co w koło obeyść, umlaufen, *propr. et impr.*; Jego ludzie obiegli byli całe miaſto nadaremnie. *Pam.* 85, 1, 347, *Teatr* 42 *d*, 2. Wſtanę a obbieżę miaſto; po ulicach i po rynkach szukać go będę. *W. Cant.* 3, 2. Nieobjechany cyrkuł dotąd, lotnemi nawami obbieżany. *Leszcz. Cl.* 19. Dla nabrania rozumu obiegał świat. *Stas. Num.* 2, 82. Cóż więc zyſkamy w obiegnieniu kraiów? *ib.* Kilka wieków obiega i błąka się około prawdy, którą dalszy wiek dopiero uyrzy. *Kpcz. Gr*, 1, *p.* 114. Obiegł świat myślą na koło. *Dar. Lot.* 15. Proch naszym pogorszał, i samego hetmana, gdy obóz objeżdżał, dym szkaradnie obieżał, wszakoż nie szkodliwie. *Papr. Ryc.* 665, opadł, obleciał). Skały, góry, miaſto Fryburg w koło obiegły. *Biel. Hiſt.* 282, otaczają). Afryka ze trzech ſtron morzem *obyegła. *Biel. Św. B* 4 *b*, otoczona, oblana). OBBIEG, OBIEG, - u, *m.*, *Bh.* oběh, zápoli; *Cro.* zderkavanye; *Rs.* обббráнïе; *Ec.* кругохожденïе; obbieżenie, - ia, *n.*, okrążenie, okrąg, das Umlauf, der Umlauf. Obieg siemi koło słońca. *Hub. Wſt.* 297. Obiegu słonecznego przez rok ieſt dni 565 i godzin blizko 6. *Solſk. Geom*, 3, 31. Z obiegu gwiazd odmianę rzeczy wypatrzyli. *Zab.* 3, 34. Ludzie obieżeniem słońca około sfery swoiéy, przeciąg roku wymierzają. *Zab.* 2, 30. W niedługim lat obiegu. *Nar. Dz*, 3, 190, *Zab.* 12, 244. Po długim lat obiegu. *Nar. Tac.* 3, 7. Zabieganie i zakupowanie u Rzymian doſtoieńſtw, zakazane były przez *leges ambitus* obbiegu, obchodu, *Rilch. Sall.* 35. W innych kraiach pieniądze były obſiciéy w obiegu, *Czack. Pr.* 220, w cyrkulacyi). - §. b) obbieg, s obwod, Peripherie, Umkreis. *OBBIEŻ, - y, ż., n. p. Wszyſtkie porty z mieyſkiemi uchody, Błota, kałuże, obbieży, Trzciny przeyrzeli, śpieguiąc czy się nie ukryli. *Chroſt. Pars.* 169? czy nie zdroża? manowce?). OBBIEŻNY, OBIEŻNY, - a, - e, - §. a) *Paſſ.* obbieżony, mogący bydź obbieżonym, otoczonym, umlaufen, umringt, umlaufbar, umringbar. Hetman miał Szweda iakoby w obieżnéy knicie. *Tward. W. D.* 2, 183. Tam, gdzie obieżna knieia z niemi ſtaie. *Kchow.* 25, cf. objętki). - §. b) *act.*; obbiegaiący, kołuiący, kolący, in die Runde laufend, cirkelnd. Obieg księżyca obieżny, *mensis periodicus, revolutio periodica. Hub. Wſt.* 299. Miesiąc obieżny, *mensis periodicus*, czas, w którym księżyc przebiega długość 360 gradusów, rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Rok obieżny czyli gwiazdowy, *sidereus. ib.* 510.

OBCAS *ob.* Abzas.

OBCĘGI, *OBCĄGI, - ów, *plur.*, OBCĄŻKI *zdrbn.*, OBCĄŻKA *sing.*, cęgi, z Niem. die Zange, Kneipzange; *Rs.* емки, остроубцы, остроузубцы, щипцы, щипчики, плоскоубцы, плоскозубцы; *Ec.* усѣкальница. Obcęgi, naczynie kowalſkie albo ślósarſkie, *Jak. Art.* 3, 304. Każ kowalowi ostremi obcągami i piłką preca piłować, kły takiego konia. *Hipp*, 54, *Czerw. Narz.* 18. *Obciążka do ściskania żyły bijącéy. *Czerw. Narz.* 14. *Obciążki abo szróbsztak do zatrzymania krwi. *ib.* 13. Obcążki do obrzynania paznogci, = kleszczyki, nożyczki nie ſtrzygące, ale szczypiące.

OBCEIE, - iow, *plur.*, na szkutach, obceie. *Haur Fl.* 170, ośm sznurów poiedynczych, po cztery z każdéy ſtrony, któremi ieſt maszt od sztaby umocowany, i te są troiakie: wiatrowa, śrzednia, i dwie masztowe. *Mag. Mſk.*, cf. karnaty), Maſtlaue.

OBCES, OBCESSOWY *ob.* Obses. OBCHIEŁZNAĆ *ob.* Ochełznać.

OBCHOD, - odu, *m.*, OBCHODZENIE, OBEYSCIE, *OBEŚCIE, - ia, *n.*, chód czyli iście koło lub na około czego, cf. obbieg, das Umgehen, Umwandern, Herumgehen, der Umgang: *Bh. et Slo.* obchod, obchodek, obcházka, obchoz, otěj; *Sr.* 1. wobkhad, wobkhadjenezza, wobenhdjeni; *Vd.* obhoja, obhod, okulhoja, okulhod, obhojenje, obhajanje, obhaja; *Crn.* obhod; *Cro.* obhod, obhajanye; *Bs.* obhod, okrugh; *Rs.* обходъ, обхóдъ; *Ec.* обмécтнïе, обходъ. Zabiegania doſtoieńſtw u Rzymian zakazane były przez prawa, *leges ambitus* obbiegu, obchodu, zwane. *Pilch. Sall.* 35. Kommissarz roczny obchód (objażdżkę) maiętności zakończywszy, die jährliche Bereiſung der Güter, ... *Kras. Podſt.* 2, 203. - §. *Milit.* obchód, ront, patrol, objażdżka; die Patrolle, obeyście nocne przez officera albo unterofficera wartowego, wszyſtkich wart i ſtoiek, dla doświadczenia, ieżeli straż odprawuie się pilnie. *Jak. Art.* 3, 304; *Vd.* patrola, okulhodezha vahta, ogledauna ponozhna ſtrasha; *Bh.* pozijdka; *Rg.* obhoda. Obchodzenie krwi, *circulatio sanguinis. Kirch. Anat.* 28, der Umlauf des Bluts. Krwi obchód. *Krup.* 5, 91, obbieg. - §. 2) obchód iákiéy uroczyſtości, processya, *Crn.* obhod, das Begängniß, die Prozeſſion. Obchód abo processya około cerkwi ma być na wspak. *Sak. Sob. A* 4 *b.* Mieysce obchodu czyli processyi (*Crn.* obhodisha). Ten Pan, którego wiarę, ceremoniie i obchody broniesz, ſtawi się za cię. *Jan. Oksz. O. b*, służbę). Po obeyściu służby bożéy, do tego aktu przygotowali się. *Smotr. Ex*, 16, po odbytéy służbie, po ſkończonym nabożeńſtwie. Obchód roczny, = rocznica, das Jahresfeſt, Jahrbegängniß. Uczęszczali sprawować obchody znowione. *Otw. Ow*, 135. Obchody, które zwano Saturnalia. *ib.* 10. Nie maiąc ludzi do śpiewania i processyi, masz z nieba muzykę i obchód. *Sk. Zyw.* 2, 14. Obchód zaduszny, pogrzebowy, exekwie, Leichenbegängniß. Dziś sprawuią obchód umarłemu. 1 *Leop. Gen.* 50. Nie doczekawszy, aby się obchody umarłego oyca ſkończyły, do Carogrodu pobieżał. *Sk. Dz.* 335. Chrześcianie pamiątki męczenników nabożnemi obchodami święcą. *W. Poſt. W.* 3, 454. Kleopatra Oktawiego uprosiła, żeby sprawiła obchód Antoniemu, *exequias. Chroſt. Pars.* 509. Senat Rzymſki uroczyſty obchód czyli supplikacyą, uſtanowił, albo w wielkiéy przygodzie, albo też po szczęśliwéy iakiéy wyprawie. *Pilch. Sall.* 215. - *NB. Idea* obchodu, aktu, *exprimitur frequenter terminatione pluralium* - - iny; *e. gr.* chrzciny, = akt chrzczenia; imieniny, urodziny, = obchodzenie imienin, urodzin; Oględziny, Poślubiny, Zaręczyny, Janiny, Piotrowiny etc. - §. 3) *paſſive* obchód, obeście, obwód, objęcie, der Umfang. Paryż ieſt miaſto w kilka mil obchodu. *Tr.* Zakaz niewychodzenia za obeyście domu i ogrodu. *Karp.* 1.

163. – §. 4) obchód, OBCHODZENIE się z czym, OBEYSCIE, sposób traktowania czego, das Umgehen mit etwas, das Verfahren, die Behandlung, der Umgang mit etwas. Do huty porządney obcych nie puszczaią, aby nie poznali, iakie zachowuią obchody. *Torz.* 309, fortele, sztuki; *ob.* obchodka). Zapalenie macicy często ſtaie się dla złego obchodu z rodzącą. *Krup.* 5, 324. Spokoyny żywot i zgodne obeście z każdym zawsze kochaia. *Psalmod.* 40. Nauk i z ludźmi obchodu się uczył. *Hor. sat.* 99. Nie mieliśmy, dziećmi będąc, karności; obeszcia na świecie żadnego nie nauczyliśmy się. *Petr. Ek.* 92. Obch d dobry, przeſtawanie z kim dobre, *Rs.* благообращение. Nie względem upodobania własnego, ale względem pożytku Rzpltéy obeszcie małżeńſtwa miał był Władysław zaciągać. *Błaż. Krom.* 481, sposob, wybór). – §. obchod, obeyście, ktorym się kto trudni, professya iego, rzemieslo, sposób życia, das Gewerbe, die Handthierung, das Geſchäft, die Lebensart; *Vd.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelſtvu, dobizhkuvanje (cf. obierać się czym; cf. gnarować). Co za obchód wasz? *Bud. Genes.* 46, 33, „*not.* t. i. dzieło wasze, co za robota wasza?“ Kazimierza, inszym obeściem żyiącego, i na nim przeſtawaiącego, na tron wołali. *Krom.* 90. Do Krzyżakow się udawszy Brat Mieścingów, obeście życia ich przyiął. *ib.* 291. Gdyby szlachcic, zaniechawszy imienia i obeścia swego szlacheckiego, mieszkał w mieście, szynk w domu maiąc . . . *Stat. Lit.* 83. Krzyżacy względem ich duchownego obeścia, pod prawem papieskim siedzieli. *Krom.* 313. To odprawiwszy, rozeydą się każdy do domu i do obeścia swego. *Szczerb. Sax.* 345. Nie maiemy, abyć Pan zakazował poczciwego ſtarania, a obchodu twego. *Rey Pſt. Oo* 5. Wolno patrzy obchodu a obeścia swoiego. *ib. N.* 2. – §. obchod, sposób do życia, mienie, maiętność, fundusz, z czego się żyie, Unterhalt, Lebensunterhalt; Habe und Gut; *Rs.* обиходъ (z. sprzęt domowy). Ty masz z roli swoie obeście; a ten i siać i co orać nie ma. *Sk. Kaz.* 619. W obeyściu ziemiańſkim Nayuniey dostatkom nie zazdroszczę Pańſkim. *Paſt. F.* 77. Nie ſie na zbiorki ia moim bezpieczny obchodem Pogardzam bogactwami, pogardzam i głodem. *N Pam.* 18, 386. Całe iey obeście się było z pensyi. *Teatr* 28, 30, ihr ganzer Behelf. Nic ich bardziey, iak cudzy los i obchód budzi. *Teatr* 43 c, 27. Hultaie, którzy nie służą, nie robią, żadnego obchodu nie maią . . . *Sax. Art.* 62. Ludzie niemaiący służby, obeyścia, ani opatrzenia. *Sax. Pſt.* 30, kołota). We własnym swym obchodzie był niewolnikiem. *Stryj. Tur. C.* Tarkwiniusz dzierżawy swe i obeyścia rozdał. *Biel. Hſt.* 102. Gospodarzowi trzeba *obeścia* iakiego, z któregoby siebie i swoich żywił; *Obeściem* zowiemy maiętność, dzierżawy, imienie albo iakikolwiek przemysł, którymby swoich potrzeb nabywał. *Petr. Ek.* 215. Żądaiący sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie piérwéy dom swóy, ſtół, usługę, sprzęt wszyſtek, i całe obeyście swoie, uſtanawiać ma, aż obrachuie się pilno, czyli dochody na całe tak rozmiarkowane obeyście wystarczą? *Mon.* 67, 452. Ze wszyſtkim obeyściem swoiem przed nieprzyiacielem do lasów się wynieśli. *Warg. Cez.* 82. Menniczny pałac z swoiemi obeyściami, machinami, funduszami. *S. Grodz.* 83, cf. attynencye, pertynencye. – OBCHODZIĆ, – ił, – ił, *trans. et intr. niedok.*, *OBCHODZYWAĆ, OBCHADZAĆ *frequ.*; OBEYSĆ; obszedł, obeszli, *f.* obeydzie *dk.*, *Bh.* obgiti, obhoditi, obhajeti; *Slo.* ob.ſ', obhodit, obhájeti, obhájam; *Sr.* 1. wobenhdu, wobenhdjem, wobkhadjam, wobkhodjam, wobkhadiuvu; *Sr.* 2. hobejhiſch, hobolhiſch, hobeliſch, hoboiſch; *Crn.* obhajam; *Vd.* obhajati, obhoditi, okrog hoditi, okulhoditi; *Cro.* obhajati, obhájam, obiſselsaem; *Dl.* obhadyati; *Bs.* obacchi, obiti, obiech, obhoditi; *Rg.* obiti, obâchi, obhoditi, obhodim; *Ross.* обойти, обойду, обшёль, обходить, обхожу, обхаживать; *Ec.* обойти, обходити, обыду, обхожду, обшествую; cf. *Lat.* obire, obiit, obeo); iść na około czego, cf. obbiec; umgehen, um etwas herum gehen. Ubiory podrapawszy, świat na krąg obeszła, Pragnąc by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Zebr. Ow.* 87. On codzień biega i obchodzi wszyſtkich chorych. *St. Zyw.* 2, 395. Obchodził mury, dla wyśledzenia mieysc słabszych. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 40. Straże w nocy obchodzywał. *Jabł. Tel.* 236; *Vd.* okulſtrashuvati). Racka niemal w cyrkuł całe miasto obeszła. *Warg. Cez.* 24. Gwiazdy obchodzą niebo. *Papr. Kol.* 456. Jeden kieliszek wina, obszedł na około ſtołu. *Pam.* 85, 1, 138. Noc nas obeszła cieniami. *Kanc. Gd.* 345, otocsyła). Okropność i trwoga ślęką ziemię obeszły. *Zab.* 16, 4 *Knieſ.* Obchodzi mię płomień, ogarnia, *obit. Cn. Th.*, das Feuer umgeht mich, umgiebt mich, ſchließt mich ein, otacza). Skoro ich uszy trąbę Polſka obeydzie, a szelest zbroy waszych na nie padnie, pierzchną pewnie. *Birk. Chod.* 7, t. i. koło uszu ich zabrzęczy, ihre Ohren umtönen wird. Koral, iak go wiatr nayuniey *obydzie (obeydzie), kościeie. *Zebr. Ow.* 387, *quo primum contigit auras*, skoro go obwionie). – § b) *vicinum*: obszedłem wszyſtko miaſto, z schodziłem. *Cn. Th.*; t. i. nie na około miaſta obszedłem, ale wewnątrz prawie wszyſtkie domy, ich bin die ganze Stadt durchwandert, durchlaufen. Przyydę do was, gdy obeydę Macedonią, bo Macedonią schodzę. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 16, 5. Obeszli ziemię Edom. 1 *Leop. Num.* 21. O w iak rożney figurze świat zwierze obchodzą! *Bardz. Boe.* 172. – §. *Paſſive*, Zgnilością moie ciało wszczął obeszło. *Chroſc. Job.* 30, na około pognilo). – §. 2) Obchodzić dzień iaki, uroczyſtość iaką, święcić, świątkować, *Rs.* праздновать, торжествовать, eine Feyerlichkeit begehen. Wszak oycu, kiedy pomrą dziatki, rozkazuie pogrzeb sam żal obchodzić. *Bard. Lut.* 25. Ofiar z obrzędami uczył ich obchodzić. *Otw. Ow.* 630. – To skoro się *obeydzie, wſtępuie patryarcha w cerkiew'. *Smotr. El.* 46, gdy się odbędzie, odprawi). – §. 3) obchodzi mię co, rusza, daie się czuć, nie zostawia obojętnym, interessuie mię, *Crn.* amgrem, es interessirt mich etwas, es geht mich an, läßt mich nicht gleichgültig. Jeſtem człekiem, więc wszyſtkie, co na człeka godzą Przygody, mnie sięgaią, i równie obchodzą. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 216, *humani nihil a me alienum puto*). Corki przynaymniéy krzywda niechay cię obeydzie. *Otw. Ow.* 204. Co to mię ma obchodzić! *Teatr* 53 c, 52. Jeśli was prawda niemiła obchodzi, Mówcie, że zmyślać poetom się godzi. *Kras. Myſz.* 40, t. i. oburza, w oczy kole, obraża; wenn euch die Wahrheit entrüſtet, beleidigt, aufbringt. OBCHODZIĆ *się recipr.*, *Sr.* 2. ſe hobijaſch; *Sr.* 1. wobkhadjam ſe. a) obchodzić się czym, łożować się czym

na około, ſich bey etwas rund herum ablöſen. Obchodzili się panowaniem, koroną, *insigne per omnes in orbem ibat. Cn. Th.* Po sześciu godzin robili, robotą sześciu godzin się obchodzili, *senae horae in orbem operi attributae sunt. Cn. Th.* – §. 2) obchodzić się czym, trudnić się czym, chodzić koło czego, cf. obierać się czym, guarować, mit etwas umgehen, ſich damit befaſſen, etwas treiben. Jeśliby synowie szynkiem i rzemiesłem mieyskim obchodzić się nie chcieli, a wzięliby się do spraw rycerskich, ... *Stat. Lit.* 83. Urząd się ma pilnie dowiadywać, zkąd kto iest, czym się obchodzi? *Sax. Art.* 62. Nie pytay mnie o imię, ani kto mię rodził, Ni zkąd iestem? com robił? czymem się obchodził? *Min. Aus.* 40. Ludzi lekkich, a którzy się błazeństwem obchodzili, nie dopuszczano ku dostoieństwom. *Erax. ięz. O* 3. – §. 3) obchodzić się z kim, z postępować sobie z kim, traktować go źle, dobrze, *Vd.* obhoditise, ponoshatise, podnositise; *Cro.* baratati; mit jemanden verfahren, umgehen, ihn behandeln. Grzecznie się z kim obchodzić *Rs.* ѳлагопристойно. Bóg dopuścił, że się z panem Chrystusem tak okrutnie obeszło. *Smalc.* 85, obchodzono). Fałesznie a pokrycie obchodzili się z nim, chcąc go podstąpić w słowach. *Rey Pst. J.* 7, 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 28. Proszę się więcey zemną nie obchodzić, tylko iak z przyiacielem. *Teatr* 34, 38. Szanuy go Wc Pani, ochraniay, obchodź się z nim iak nayoszczędniey. *ib.* 26 *c*, 28. Po grubiańsku się z nim obeszła. *ib.* 17, 35. Nie iednako się z każdym obchodzić. *Cn. Ad.* 602, cf. nie iednako, wszystkim pozwalać, albo ich obciążać, karać etc.) Łatwo zwycięża, kto się łaskawie obchodzi. *Min. Ryt.* 4, 155. – §. 4) obchodzić się bez czego, *Rs.* обонтись, nie potrzebować czego, nie dbać o iego mienie, nie tęsknić bez czego, obyć się, *Vd.* nepogrieshati, sgrieshati, breszhesabiti, ſich behelfen. Obeydę się bez cię nie. *Cn. Ad.* 746. Człowiek się bez człowieka obeyść nie może, *Lub. Roz.* 95. Jabym się obszedł, choćbym go nigdy nie widział. *Teatr* 9 *b*, 71. Łatwiey się iest bez zębow obeyść, niż bez chleba. *ib.* 43 *b*, 22. Ja się obeydę bez tey wygody. *Compl. Med.* 388. – §. b) obeyść się czym, przestawać na tym, nie potrzebować więcey nad to, ſich mit etwas begnügen, ſich damit behelfen. Małą się rzeczą ludzkie przyrodzenie Obeydzie zawzdy, i człowiecze zdrowie. *P. Kchan. Jer.* 168. – §. 5) *passive* obchodził się walek, z wychodził się, wyrobił się. *Wlod.*, hat ſich abgenutzt, abgearbeitet, abgerieben, abgelaufen; *ob.* odchodzić się). Obchodzona zawiasa. *Cn. Th.*, cf. *Bh.* obchodiły. OBCHODKA, – i, ż., sposób obchodzenia się z czym, fortel, sztuka, Verfahren, Benehmen, Kunſtgriff, Handgriff. W tey robocie, małą obchódkę opuściwszy, całe dzieło zepsuć można. *Torz.* 276, *ib.* 176. Trzeba uważać, aby każdy materyał był należycie przygotowany, i obchódka z nim nieochybnie zachowana. *ib.* 295, *ib.* 41. OBCHODZICIEL, – a, *m.*, który co obchodzi, n. p. dozieraiąc, der Umwanderer, Umgeher. *Tr.*, *Bh.* obchodnik, *s negotiator, mercator*, obegda chodzący od domu do domu; *Cro.* obhodnik, obhoditel; *Rg.* obhoditegl, obhoda.

OBCIĄĆ, obciął *et* obetnął, *f.* obetnie *cz. dk.*, OBCINAĆ, – al, – a, *ndk.*, cf. ociąć); drzewa obcinać, okrzosywać, obrzynać wilki, susz. *Cn. Th.*, einen Baum behauen, beſchneiteln, beſcheeren; *Sr.* 1. zcijnam, tjeſchluyu, hawze wobrubuyu; *Cro.* okleſtrujem; *Bs.* oplitti). Drzewa niektóre obcinaią, aby mnóstwo gałęzi wzrostowi na przekazie nie było. *Pilch. Sen.* 106. Po obcięciu gałęzie większe drzewo rodzi, Żelazo buyności nie szkodzi. *Lib. Hor.* 96. Z wierzby co rok obcinać może gałęzie, na tym mieyscu zaraz każdego roku inne odrastaią latorośle. *Haur Eh.* 162. Co z mięższego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. Obcinać pazury, s obrzynać, die Nägel abſchneiden. Poznałam literata po wytartym boku, paznogciach nieobciętych. *Teatr* 43 *b*, 12. Obcinać włosy, pióra, skrzydła, obstrzyda, beſchneiden. – *transl.* Obcinam komu skrzydła, s uskramiam kogo, odeymuię broń, odeymuię co komu; podskubuię kogo, jemanden die Flügel beſchneiden, ihm Einhalt thun. Obcięto mu skrzydła; utarto mu rogów. *Cn. Ad.* 745, cf. sedrzeć pypeć komu; cf. ogorzały mu skrzydła). By wam skrzydła obcięto, nie takbyście wysoko latali, by wam beneficya wzięto, nie bardzobyście o tę unią krew swoię ronili. *Smotr. El.* 15. – §. Położyłem niżey list Papieski, *obciąwszy* tu i owdzie, co nie właśnie do tey materyi należy. *Birk. Dom.* 39, t. i. wyrzuciwszy, ich habe hier und da etwas abgeſchnitten, was nicht hierher gehört. Świątości pańskie *ocięto (obcięto), okąszono, *zopakowano. *Zrn. Pst.* 41, skrócono, skurczono). – §. Obciąć człowieka, obsiec, kaleką go uczynić, rąk, nóg go pozbawić, porąbać go, obrąbać go, *demancare*, einen verſtümmeln, ihm die Hände, die Füße weghauen, zum Krüppel machen; *Sr.* 1. wokuſcham. Uniżaiącemu się, ręce *zobcinawszy, głowę urwały. *Otw. Ow.* 133. Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć. *Sk. Dz.* 619. My wolimy w tey sprawie bici raczey, i obcinani i zabiiani być, niż ustąpić. *Smotr. El.* 13. Scinay, przeszyway, obcinay, brodź w iusze, Dław' iako muchy, a posyłay dusze Cmą do Plutona. *Paszk. Bell. B* 3 *b.* Dwóch zaboyców zaraz obciął; drudzy uciekli. *Stas. Num.* 1, 226. Nalazł iednego obciętego, który nie miał ręku, ani nóg. *Sk. Żyw.* 2, 364. Chocia go z konia zrzucisz, obetniesz samego, okaleczysz, obnażysz, nie ulęże. *Paszk. Dz.* 13. Kto padł z nich na twarz, kto padł uderzony, kto stał, lubo obcięty ... *Bardz. Luk.* 124. Uszy tym hultaiom obetnę. *Teatr* 13, 68.

OBCIĄGNĄĆ, *f.* obciągnie *cz. idntl.*, *Ociągnąć (cf. ociągać), OBCIĄGAĆ *ndk.*, w około czego pociągnąć, *Rg.* otéghnuti; *Bs.* oteglnuti; *Slo.* obtáhnauti, obtéhugi; *Sr.* 1. wobcjahnu; *Ross.* обмягнуть, обмягивать, herumziehen um etwas, umgeben, einfaſſen. Tęgim się członki ociągnęły (obciągnęły) splotem, *complexu coierunt. Zebr. Ow.* 90. Często on maiąc skronie trawą *ociągnione, Mógł się zdać tym, który trząsł siano powleczone. *Otw. Ow.* 590, obciągnione). Armatę obciągnąć dwoma półwęzłami flisowskiemi. *Jak. Art.* 3, 63. Trzcianki nierówne woskiem ociągnione, *iunctae compagine cerae. Zebr. Ow.* 24. Związką nieugładzane włosy obciągała. *Otw. Ow.* 28. Obciągnienie *Rs.* обмяжка. Obciągły, *Ociągły, n. p. Joab był w sukience ociągłey a ciasney, według miary kształtu swego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 8, *ob.* opięty. (OBCIĄŻKA, OBCIĄŻKI, *ob.* obręgi, obciążki). OBCIĄŻLIWOŚĆ, OBCIĘŻLIWOŚĆ, – ści, ż., nieiaka uciążliwość, dolegnie, *Sr.* 1. wobcjeżnosć), die

Beſchwerlichkeit. Tyle przędziwa podzielić kmiotownom, ileby bez obciążliwości prząść mogły. *Haur Ek.* 77. Między wszyſtkiemi smętki, a między wszyſtkiemi obciężliwościami, nie ieſt więtszy smętek, ani żadna obciężliwość, iako grzech. *Rey Pſt. Ff* 1. Obciężliwość głowy za obżarſtwem przychodzi. *Kosz. Lor.* 3 *b*. OBCIĄŻLIWY, OBCIĘŻLIWY, - a, - e, OBCIĄŻLIWIE, *OBCIĄŻLIWO, OBCIĘŻNO, *adv.*, *Bh.* obtížný; *Sr.* 1. wobcjężne; *Rs.* отягчительный; ciężki do znoszenia, ciemiężący, uciążliwy, beſchwerlich. Panowie poddanym sw im obciążliwi. *Petr. Et.* 252. Obciążliwy urzędnik, ciężki, przykro rządzący. *Wlod.* Umierający głowę iako tako podnosł, choć już obciężliwą. *Kosz. Lor.* 6, nieco ciężką. *Rey Pſt. Ee* 2, 1 *Leop.* 1 *Theſſ.* 2, 7. Niektórzy za obciążliwo sobie mieli, iż byli wyzywani na seym do Krakowa. *Herb. Stat.* 10. Obciążliwie rządzić. *Petr. Pol* 194. Umysłowi obciężno bywa, gdy świeckiemi myślami obciężony, o niebo się starać ma. *Fur. Uw. F3.* Przemawia Wenus do syna ze skargą tą obciążliwą. *Tward. Pasq.* 22, t. i. żalącą się na ciężkość krzywdy, sie beſchwerend. OBCIĄŻYC, *f.* obciąży, *cz. dk.*, OBCIĄZAC *ndk.*, (cf. ociążyć), narzucać kogo, beläſtigen; *Bh.* obtížiti, obtížiti, obtěžovati; *Slo.* obtěžuji; *Sor.* 1. wobcježam, wobcježuju, wobcježkam; *Vd.* obteshati, nahajat (*Bs.* obteskati, ucinitise teagjak); *Bs.* oteskati; *Cro.* obtesújem, otesújem, otersujem, obtershiti; *Rs.* бременить, обременить, обременять. Ciało obciąża duszę. *W. Sap.* 9, 15. Mnogiemi zbrodniami obciążone sumnienie. *Pilch. Sall.* 10. Ze wszech stron biedny, obciążony długami. *Teatr* 23, 8. Jupiter obciążył płodem Kalistę. *Otw. Ow.* 62. (cf. *Bh.* otěžkati), er hat ſie geſchwängert. Brzemieniem ią obciążył. *ib.* 375, cf. podbił iey bębenka). Widząc Farao, że mu dano *odpoczynienie, obciążył serce swoie, i nie usłuchał Moyżesza. *Leop. Exod.* 8, 15; *Wujek. ib.*, *Bibl. Gd.*, t. i. zatwardził, er verhärtete ſein Herz. Obciążania od Aryanów, którzy zabiiali wiernę, zamocili panny, stare męczyli. *Sk Dz.* 276, Bedrückungen. - §. 2) Obciążyć sobie, s skarżyć się, żalić się na ciężkość, für Bedrückung halten, über etwas als Bedrückung klagen, ſich worüber beſchweren. Król w uniwersałach obciążał sobie na posły, iż seym rozerwali. *Gorn. Dz.* 29. Kaznodzieia na żydow w kazaniu szeroko obciążał, iż dzieciątko zamordowali. *Syr.* 1537. Nie lękaycie się, ani obciążaycie sobie tego, iżeście mię ukrzywdzili *Leop. Genes.* 45, 5, nie trwożcie sobą. *Bibl. Gd.*). Posłał do króla, czyniąc mu dobrą myśl, aby sobie nic nie obciążał odkładania. *Biel. Sw.* 277, żeby sobie nie przykrzył). - *§. Niemniéy sobie *obciążywa Hymenea, by przybył co nayrychléy wzywa. *Zebr. Ow.* 241, *aeſtuat* ofkarża się na ociąganie się iego, pragnąc go narzeka). OBCIĄŻYC się, OBCIĄŻEC *neutr.*, ciężkim się ſtawać, ſchwer werden. Obciążało mi serce, i płakać nie mogę. *Groch. W.* A 3. We dnie i w nocy obciążyła się nademną boiaźń kary. *Psalmod.* 35. OBCIĄŻYCIEL, - a, *m.*, potłumiacz, *oppreſſor. Mącz.*, uciemiężyciel, der Bedrücker; *fem.* Obciążycielka; *Rs.* отягчитель, обременитель, обременительница. OBCIĘŻNOSC, - ści, ż, obciążliwość. *Sienn.* 211, *Boh.* obtížnost), die Beſchwerlichkeit, cf. ociężność). Paraliżowe ziele leczy nie-

snadność ku ruszaniu, i wszego ciała obciężność. *Spicz.* 102. OBCIEŻNY, OBCIĘŻYC *ob.* Obciążliwy, obciążyć.

OBCIEC, OBCIEK *ob.* Ociec, Ociekać.

OBCIĘCIE, OBCIĘTY, OBCINAC *ob.* Obciąć. OBCINACZ, - a, *m.*, co drzewa i insze rzeczy obcina, *putator. Wlod.*, odrzynacz. *Mącz.*, der Beſchneider, Beſchauer; *Cro.* lisztobèr; *Sr.* 1. tjeſchlijejć. OBCINEK *ob.* Ocinek.

OBCIEŚNIC *cz. dk.*, w koło nieco ścieśnić, beengen, *Sr.* 1. wobcjeśnosejn.

OBCIOS, - u, *m.*, obcinanie, obkrosanie, co się obciosało, *propr. et fig.*, das Abſchneidſel, der Abſchnitt, Abbruch. To tak powszechne prawidło nie znosi żadnego obciosu. *Jerz. Oſſol. Mowy przedm.*, t. i. wyiątku, keine Ausnahme. OCIOSAC *ob.* Ociesać.

OBCISK, OBCISKAC, OBCISNĄC *ob.* Ocisk, Ociskać Ocisnąć.

OBCOWAC, - ał, - uie, *intr. ndk.*, *Bh.* obcovati; *Bs.* opcchiti s' kjem god *versari*; *Rg.* opchitti; *Dl.* opchiti *communicare*; *Crn.* opptujem, opptujeti *ablitigare*; *Rs.* общежительствовать; *Ec.* сообщаюся, сообращаюся, *Etym.* obec, wspolnie, cf. *ops*); współ żyć z kim, nakładać z kim, przestawać z kim, społeczność mieć z kim, *Crn.* pezhâm se; *Rg.* drugariti, drugovitti (cf. drużyna, drugi); mit jemanden Gemeinſchaft haben, mit ihm Umgang pflegen, umgehen. Zmartwychwzbudzonego Jezusa Apostołowie oczyma swemi widzieli, i z nim obcowali, z nim iedli i pili. *Smale.* 107. Żydowie z Samarytany nie obcuią. *Sekl. Jan.* 3, „*not.* spólnie nie żyią, nie nakładaią". Jam bardzo rad z tobą obcować, bowiem równie zabawić, iako i nauczyć umiesz. *Teatr* 9, 4. Obcuy z białogłowami, ale wiedz, kiedy i iak się wdać z niemi. *Weg. Mar.* 1, 124. Dobrze czyni, kto zawzdy z dobremi obcuie, J naylepszego mieysce nieprawe zepsuie. *Kras. bay.* 100. Z świętym obcuiąc, świętym się ſtaniesz. 1 *Leop. Ps.* 17, 26. Powiedz mi, z kim obcuiesz, a powiem ci, któś ty ieſt. *Mon.* 76, 183. - Obcowanie, przestawanie z kim, der Umgang, *Rs.* сообщение, сообщество. Miłość z obcowania rośnie. *Cn. Ad.* 504, Umgang erweckt Liebe. Obcowanie snadno daie Złe i dobre obyczaie. *Cn. Ad.* 745, cf. z kim kto przestaie, takim się staie). - *Theol.* obcowanie świętych, społeczeństwo świętych, die Gemeinſchaft der Heiligen: wszyscy wierni bowiem spółkuią z Panem, iako członki iego, we wszyſtkich dobrach. *Katech. Gd.* 26. Nasze obcowanie ieſt w niebiesiech. *W. Phil.* 3, 20, nasza rzeczpospolita. *Bibl Gd.*). - §. Obcować z którą cieleśnie, z sprawę z nią mieć cielesną, einer beywohnen, fleiſchlich umgehen. Staraią się obcować z niewiaſtami tamtego kraiu, maiąc to sobie za rzecz świętą, aby tam płod po sobie zostawić mogli. *Starow. Dw.* 67. Obcowali nietylko z matkami, i z siostrami, ale i z zwierzęty. *Glicz. Wych. E* 2. - *§. Myśmy źle obcowali. 2 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 51, myśmy się źle zachowali. *Bibl. Gd.*), ſich betragen, aufführen, benehmen, verhalten. - *§. Prawem ziemskiém sędzia nikogo nie przymusza do świadectwa, któryby w onym prawie nie obcował. *Szczerb. Sax.* 423, któryby pod nim nie mieszkał abo siedział; któryby iego nie był uczęſtnikiem, der des Rechts nicht theilhaftig iſt. OBCO-

WNIK, - a, *m.*, *Rs.* обмьникъ; *f.* обмьница *obcowniczka*); nakładaiący z kim, spólnik, towarzysz, przyiaciel, der mit einem umgeht, lebt, der College, Gefährte, Genoſſe. Papież głowę twoię i wszyſtkich pomocników, obcowników i towarzyszów twoich klątwą zakłada. *Krom.* 168. Jeden z obcowników i konsyliarzów Henrykowych. *ib.* 303. Litwa książętom Mazowieckim, ſtowarzyszonym obcownikom naszym, dwa powiaty wydarła. *Krom.* 624, *sociis.* OBCOWNY, - a, - e, obcuiący, od obcowania, Umgangs-, den Umgang betreffend. Biſkup Paweł z Litewſkim pogaństwem w przyiaźni obcowne zachodził. *Krom.* 280, *affinitates et amicitias iungebat.* OBCY, *OPCY (cf. *ops, obec), *OBSZCZY, - a, - e, (z *Rs.* общій, общь; *Bh.* obecní, *Dl.* opchen *communis*; *obszczy, *obsol.* spolny, gemeinſchaftlich. Ze chleb ważono, taki zwyczay z dawnych czasow w monaſterach *obszczych bywał. *Pim. Kam.* 340, gdzie spólnie, *obszcze (*ob.* obec), *in communitate* żyli). Schował w monaſtyrze *obszczym żyiąc, trzy złote. *Sak. Dusz.* 160. Monaſtyr *obszczeżytelny. *Pim. Kam.* 367; *Rozs.* общежи́тельный; ztąd *Subſt.* общежи́тіе społeczne życie; społeczeństwo. - §. obcy, niedomowy, nie nasz, nie do nas należący (*diſtinguas* cudzy), *Crn.* ptuj, leshke, ludſke (cf. *ludzki); *Vd.* ptuj, ptuinik, nesnan, nesnanz; *Cro.* zvánszki; *Bs.* ſtranik; *Rozs.* людскій, стра́нническій, сторо́нный, иноязы́чный; *Eccl.* стра́нный (cf. poſtronny), обита́льникъ, nicht heimiſch, nicht einheimiſch, fremd. Przyrodzenie Polſkie ku *opcem a poſtronnym obyczaiom ſkłonnieysze ieſt, niźli ku swym własnym. *Eras. ięz.* 11 *b.* W piśmie Ś. przez obcych rozumieią się poganie. *Sal.* 98. *Opcego też, który nie ieſt z pocztu ludu twego, ty wysłuchasz z nieba. 1 *Leop.* 2 *Par.* 6, 32. Nie możesz tam być obcą, gdzie będziesz kochaną. *Teatr* 38, 219. Z obcych nędz weseli. *Warg. Wal.* 142.

*OBCZASOWAĆ *ob.* Ociosać. OBCZERSTWIĆ *ob.* Oczerſtwić.

OBCZYTANY, - a, - e, wielkiego czytania, beleſen; *Vd.* pismosnajozhi, *ob.* piśmienny; (*Rs.* обчесть, обочтамъ, обсчитываю omylić się w rachowaniu).

OBDACH, *ABDACH, - u; *m.*, OBDASZEK, - daszka, *m.*, *dem.*, (z Niem. Obdach, Abdach), daszek ściany od deszczu broniący. *Cn. Th.*, cf. okap, ein Wetterdach, Regendach, eine Regentraufe; *Sr.* 1. wotjeſchki; *Slo.* přistřeſſi, ſtrecha ob wichřice bágicý; *Bh.* přistřeſſek, přistřeſſi; *Sr.* 2. tſchécha; *Vd.* predſtreha, nadſtreshek, nadſtreshje; *Crn.* naſtreshnék, nadſtręshk, nadſtroshk; *Cro.* podaztrofsnicza; *Rs.* навѣсъ, выпускъ. Buduie-li kto co ku szkodzie sąsiada, iako gdyby mu ſtrzechę albo abdach na iego dworzec wpuścić chciał, . . . *Szczerb. Sat.* 36, *ib.* 317. Żołnierze, by byli bezpieczniey si od poſtrzał, uczynili sobie dylowanie i obdaszek. *Baz. Sk.* 212. OBDACHOWY, OBDASZKOWY, - a, - e, n. p. obdachowe wiązanie. *Cn. Th.*, Wetterdach-.

OBDAL *adv.*, opodal, przydaléy, ein wenig weit, nicht gar nahe. Za nim obdal idzie. *Fur. Uw. F* 3 *b.* OBDALNY, - a, - e, opodalny, przydalszy, ein wenig weit entfernt. Kupiectwo odległe wyspy, głuchemi puſtyniami obdalne kraie, złącza. *Arch. dal.*

OBDARCIE *ob.* Obedrzeć.

OBDARNIĆ, - ił, *f.* obdarni *cz. dk.*, darnicm obkładać, mit Raſen belegen. Mieysce zakryte walem obmurowanym lub obdarnionym. *Papr. W.* 1, 472.

OBDAROWAĆ, *f.* obdaruie *cz. dk.*, podarkiem kogo zaszczycić, einen beſchenken; *Bh.* obdarowati; *Ec.* ударомать. Bóg wiernych obdarował takim błogosławieństwem, kędy żadnego utrapienia nie uznaią. *Biel. Poſt.* 99. Od wielu osob dziękowano panu bogu za nas, z tego obdarowania, które w nas ieſt. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 11.

OBDARTUS, - a, *m.*, człowiek obdarty, gołota, gałgan; n. p. Wolą mieć dziesięciu obdartusów, iak dwóch tylko ludzi, a dobrze ubranych. *Mon.* 65, 420, ein Abgelumpter, ein Lumpe. ODARTY *ob.* Obedrzeć.

OBDARZYĆ, *f.* obdarzy *cz. dk.*, obdarzać *ndk.*, *Bh.* obdariti; *Slo.* obdarowáwam; *Sr.* 1. wobdarim, wobdarichu; *Vd.* obdaruvati, obdarovititi, obdieluvati; *Rg.* obdâriti, nadâriti, nadarîvati (cf. nadarzyć); *Cro.* nadarújem; *Bs. et Sla.* nadariti; *Rozs.* одарить, одаривать, надарить, нажаловать, надѣлить, надѣлять; *Ec.* задаря́ю, удобротворили, ущедрить, облагодатити, облагодательствовать; uszczęśliwić kogo podarzem, hoynie go w co opatrzyć, mit Geſchenken beglücken, reichlich beſchenken, verſehen mit etwas, begaben, überſchütten; *eiusdem ſignificationis eſt cum* darować, *ſed eam auget, i. e. multa, magna aut honorifica donare. Cn. Th.* Łaskami go swemi obdarzył. *Teatr* 46 *d*, 1. Rozdawanie orderów nie powinno mi bydź zazdroszczone, abym gdy nie mogę obdarzyć, mógł przynaymniey ozdobić. *Gaz. Nar.* 1, 189 *Stan. Aug.*, begüterte.

OBDARZYCIEL, - a, *m.*, *Rg.* nadaritel, der Beſchenker, Begaber; *w rodz. żeńſk.* Obdarzycielka, *Rg.* nadaritelicza.

OBDASZEK, *dem. nom.* obdach, *qu. v.*

OBDŁUŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* obdlúhý, obdlauhý; *Vd.* dnugoviten, podougi; *Rg.* odugh; *Rs.* долговя́зный, длинноно́гий. Obdłuż *adv.*, cokolwiek długi, przydłuższy, podługowaty, länglich, etwas lang. Ogród mierny, obdłużny. *Pot. Arg.* 208. Był Alexander średniéy urody, twarzy obdłuża, kościsty i żylasty. *Biel. Sw.* 262 *b.* Rzecz iakąkolwiek obdłużną raz z wieczora przeczytawszy, tak ią nazaiutrz zupełnie mówi, iako drugi z ksiąg czyta. *Warg. Wal.* 71. OBDŁUŻNOŚĆ *ob.* podługowatość, die Länglichkeit.

OBDUKCYA sądowa; widzenie, wizya, gerichtliche Beſichtigung. *Tr.* OBDUKOWAĆ co, n. p. zabitego, sądownie go oglądać i trupa examinować. *Tr.*

OBDZIAŁ, - u, *m.*, *Crn.* obdejl *dos*), dział komu przypadły, der einem zugefallne Antheil. Niewiernik w iéy granicach iuż nie mieszkał cale, I nie miał cząstki w Luzów dziedzictwa obdziale. *Przyb. Lus.* 94, *Rs.* обдѣлка oprawa. OBDZIELIĆ kogo czym *dk.*, Obdzielać *ndk.*, udzielić mu po części, einem mittheilen, ihn mit einem Theile von etwas verſehen. Wyzwolenka ta często nadobnym ciałem służalców dworſkich obdzielała. *Nar. Tac.* 2, 480, t. i. obdarzała). Czarę z ręki syna od prawéy ſtrony obdzielać zaczyna. *Dmoch. Jl.* 20. (*Bh.* obdělati ogrodzić); *Crn.* obdejlim *dotare*; *Vd.* obdeliti, okuldeliti; *Rs.* одѣлить, одѣлять hoynie obdarzyć, обдѣлить, обдѣляю w dziale oszukać).

OBDZIERAĆ *ob.* Obedrzeć. OBDZIERŻEĆ *ob.* Odzierżeć.

w OBEC, w *OBIECZ, *OBSZCZE, *adv.*, *Bh.* obec, obecnice, obecnik, społeczność, gromada, gmina, wůbec *vulgo*, obcánſky ſtanu, n. p. konsyliarz ſtanu; *Slo.* obec *respublica*, obecně *communiter*, wůbec *generatim*; *Crn.* opzhina; *Vd.* obzhina, s gromada, lud, mnóſtwo; *Cro.* obchina *communitas*, obchinszki *communis*; *Dl.* opchina, opchen, opchiti *communicare*; *Sla.* opchinſki *communis*; *Rg.* opchina *uniuersitas*, opchjeni *uniuersalis*; *Rs.* вообще w ogół, we wszem, вселенскій ogólny, общій, общъ spólny, pospolity, powszechny, общникъ spolnik, община społeczne pospolite dobro (c. obcy), общество społeczeństwo, общительность gorliwość obywatelska, obywatelstwo, Gemeinſinn; сообща spólnie, razem, общенародно powszechnie, wszędzie; *Ec.* общно, обще, вообще spólnie, обещнъ, общнъ, общнъ согласіемъ; обéщнивъ, общнивъ, общи́тель uczestnik, общи́тельный hoyny). – *Pol.* *§. *obsol.* *obiecz *abſt.*, n. p. Nietylko ludzie rozumni, ale też pospolita obiecz ludzka, za wielką to wadę zawsze mieli. *Eraz. ięz. D* 8 *b*, cały ogół ludzki, die Geſammtheit, Geſammtheit. – *§. *obszcze, spólnie, gemeinſchaftlich. Jeſt to rzecz przyſtoyna zakonnikom, a osobliwie obszcze, t. i., *in communitate* żyiącym. *Pim. Kam.* 340. Czerńcy według reguły S. Bazylego w manaſtyrach *obszcze, t. i., *communiter* żyli. *Sak. Sob. B* 3. – §. W obec, w ogół, ogólnie wziąwszy, razem, niepoiedynczo, *en general*, generalnie, überhaupt, alle zuſammen; *Sr.* 1. wſchechzrómadne. Traw ieſt wiele, o których wszyſtkich ani z osobna, ani w obec, tylko o niektórych, będzie się mówiło. *Syr. Zirl.* 1302. Kazano nam modlić się w obec za wszyſtkich ludzi. *Modlit. Gd.* 104. Chryſtus, pan wszyſtkich rzeczy ſtworzonych w obec, i osobliwie ludzi wiernych. *Kucz. Kat.* 72, w powszechności, *edit. recent.*). Oćiec niebieſki ieſt wszyſtkich rzeczy w obec sprawcą. *Sal n.* 2, 408. Ludzie wszyscy w *obiecz, acz wiedzą, że to prawda, a wzdy grzeszą. *Eraz. ięz. D* 8, *ib. M* 2 *b*. O tych rzeczach trzeba mieć pewną wiarę, bądź o każdey w szczególności, bądź w obec o wszyſtkich. *Kucz. Kat.* 22, w powszechności. *recent. edit.*). Uważanie o aniołach w obec. *Wyr. Aloy.* 470. Statuta te chcemy, aby od wszech w obec poddanych naszych chowane były. *Vol. Leg.* 2, 608, t. i od wszyſtkich zgoła, von allen und jeden. Wszyſtkim w obec, i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznaymuiemy . . . *ib.* 2, 650. My Stanisław Auguſt, wszem w obec i komu o tym wiedzieć należy . . . *Gaz. Nar.* 1, 255. Było w obec wszyſtkich ośm tysięcy. *Leop. Num.* 4, hurtem). *Prov. Slo.* obec, welki kopeč *communitas magnus obex*; *nec Hercules aduersus duos*. – §. *2) w obec; teraz bierze się też za obecnie; pomimo przeſtrogi *Włodka*, że dawniey nigdy tego nie znaczyło: in Gegenwart, osobiście, in Perſon. Więzień w obec sądu popiera, iż niewinnie oskarżony ieſt. *Oſtr. Pr. Kr.* 2, 150. Zapraszasz mię do siebie, synu moy kochany, Bym się w obec ſtawiła, na ten dzień. *Zab.* 13, 412. OBECNY, – a, – e, OBECNIE *adv.*, *Bh.* obecný, obecně spólny, občanſký, obecanſký od ſtanu, państwa, wſſeobecný *omnibus communis*, *uniuersalis*; *Slo.* obecni, obecne *generalis*, *communis*; *Ben.* opchjen, tiko jednoga kako drugoga *communis*, *Rg.* opchjeni *id.*, *Sla.* opchenj; *Dl.* opchen; *Rs.* общій, общее, общительный, общественный spólny). – *§. *obsol.* obieczny, ogólny, uniwersalny, allgemein, geſammt. Słyszę, że Chryſtusowi wszyscy się poddali, widzę też krom tego iuż obiecznego a wszem pospolitego zakonu, wszyſtko mu podlega. *Eraz. ięz. J* 5. Ludzie obieczni niechay będą posłuszni przykazaniu bożemu, *ib. Kk* 8 *b*, wszyscy, generalnie. – *§. osobiſty, w osobie, osobą, perſönlich, in Perſon. Na Pizańſki synod biſkup Krakowſki obecnie iechał; drudzy zaś biſkupi posły swoie wyprawili. *Krom.* 442. – §. przytomny, obliczny, gegenwärtig; *Sla.* ocsigledan; *Crn.* prizho; *Vd.* prizhen, naprizhen, vprizhen, sedain; *Rs.* присущій; *Ec.* наcущтвующый, настоящій. Dawność wychodzi między obecnemi za dziesięć lat, a między niebytnemi za dwadzieścia. *Szczerb. Sax.* 65. Pierwey go ludzie iuż obecnego widzieli, niż o przyieździe słyszeli. *Warg. Cez.* 143. Ciało w prawdzie bolało; ale dusza obecna sobie była. *Birk. Zbar. D* 3. Obecnym być *Vd.* tukaibiti, v'prizhibiti, perſtanuvati; *Ec.* спрысутствовати. Nieprzytomnym, nieobecnym być *Rs.* отсутствовать, отсутствую. Nieobecny отсутствующій. Te rzeczy ludzi trwożyć zwykły, które obecne w oczach nie są. *Warg. Cez.* 207. OBECNOŚĆ, – ści, ż.; (*Bh.* obecnoſt, obecenſtwj, *Rs.* общество społeczeństwo, *Bh.* občina, *campus herbidus communis*, z błonie; *ob.* obec-); przytomność, obliczność. *Cn. Th.*, die Gegenwart; *Vd.* prizha, prizhnoſt, naprizhnoſt, vprizhnoſt). Nieobecność *Rs.* непрысутствіе, отсутствіе. Zawsze się zapłonił, zwłaszcza gdy miał rzecz w obecności wielu. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 70. – (Pochodz. *wyobcować*).

OBEDRZEĆ, obdarł, *f.* obedrze *czyn. dk.*, OBDZIERAĆ *ndk.*; *Vd.* okulpodreti, okulpotergati; *Rs.* обдирать, ободрать; na około pozdzierać, *ob.* odrzeć, rund um abreißen. Wszyscy tacy warci, By żywcem byli ze skóry obdarci. *Kniaź. Poez.* 3, 135. Rozumiałem, że na nim suknie w kawałki obedrą, tak go każdy do siebie ciągnął. *Zab.* 13, 208, cf. obdartus). Obdarłem się, i chodzę, gdyby drab iaki. *Teatr* 33, 21. Wyniosłość, zawiść, duma, łakomſtwo, rozpusty, Te czynią świat częſtokroć obdarty i pusty. *Zab.* 11, 392 *Zabł.* Obdarcie *Rs.* обдирка.

*OBEDYENCYA, – yi, ż., z *Lac.*, posłuszeństwo, uszanowanie, n. p. Jdą obedyencyą oddawać Cesarzowi. *Star. Dw.* 54. Czerńcy na różnych posługach i obedyencyach rozesłani i zoſtawieni będąc, . . . *Pim. Kam.* 88.

*OBEGNAĆ, – ał, – a, *cz. dk.*, *Bh.* obehnati, obehnal, obejenu, z *circum agere*, cf. oganiać, ognać; *Vd.* okulgoniti, okulgnati; *Sr.* 1, wobhonić doświadczać; *Ross.* обогнать, обгонять dognać, doścignąć); obiec, obiegaiąc otoczyć, um etwas herum rennen und es ſo einſchließen. Jednego baranka białego Zgraia paſterzów w polu obegnała, Kiymi zabiła, i zamordowała. *Odym. Sw.* 2, *Gg* 3 *b*. Wyspa ta, lasy rozkosznemi obegnana. *Biel. Hiſt.* 280, owieńczona). – Obegnać miaſto, położyć obóz około wszego miaſta, *circumsedere*. *Mącz.*, obleść, otoczyć, opasać, *Vd.* okulopasiti; obdati, okulſkleniti, eine Stadt berennen, belagern. Polacy Soczawę w koło obegnali. *Bielſk. Kr.* 435. Nasi Krosno obegnawszy, w okolicy puſtoszyli. *Gwag.* 88. Kamieniec ſtrwożysz bliſkim woyſka ciągiem, Obegnawszy go w koło, iako krągiem.

Jabł. Buk. Q 3. Ciągnął do Rzymu, obegnał go, a wziął go za dwa lata. *Biel. Sw.* 62 *b*, 1 *Leop.* 2 *Par.* 11, 9. O dobyciu zwątpił; o obegnaniu nie piérwéy radzić poſtanowił, ażby się na żywność sposobił. *Warg. Ces.* 179. OBEGNANIEC, - ńca, *m.*, *activ.* oblężeniec, der Belagerer. - §. *paſſ.* Obegnańcy na zamku i wody nie mieli. *Biel.* 88, *erronee pro* obegnani, oblężeni. OBEGNAŃCZY, - a, - e, Belagerungs-. Obegnańczy wieniec, *obsidionalis*, hetmanowi oblężeńcy (oblężeni) dawali, wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60.

*OBEL *adv.*, n. p. zakonnikom naszym wszenocne modlitwy odjąć, *obel* usiłuiesz. *Pim. Kam.* 240. Ceremoniie to nasze ſkracaiąc, nie obel przecię wyrzucił, ale przykazał, aby nad chorymi używane były. *ib.* 198, ze wszyſtkiem, ze szczętem, zgoła, (cf. obli, obły; cf. *Rs. obs.* обвль niewolnik).

OBELGA, - i, ż., (*Etym.* łga, łżyć), hańba, obelżenie, Schimpf, Schmach, Schande; *Sr.* 1. nekazanſtwo, hanidba; *Cro.* pszosst, rugòta; *Rs.* обрáза (cf. obraza). Żydowſki naród ieſt na obeldze u całego świata. *Kłok. Turk.* 152. Każdy swoie zwycięſtwa wyliczał, z wielką wielu godnych dam obelgą. *Mon.* 70, 524. OBEŁGAĆ kogo, *f.* obełże *cz. dk.*, okłamać, kłamſtwami kogo nakarmić. einen belügen. *Tr.*, *Vd.* oblegati; *Sr.* 2. hobelbgaſch, hobelgaſch, hobolbgaſch, hobolgaſch; *Rs.* оболгáть, оболгáмь, оболгáю, оболгáю. OBELGAĆ *ob.* Obelżyć. OBELGACZ, - a, *m.*, *Rs.* оболгáтель potwarca.

OBELISK, - u, *m.*, OBELISZEK, - szka, *m.*, *demin.*, oſtrosłup, ein Obelisk; rodzay kolumny, u wierzchu kończatéy - *Kras. Zb.* 2, 260; *Bs.* guglja, slup.

OBELGNĄĆ, OBELNĄĆ, *f.* obelnie *neutr. idntl.*, przylgnąć około czego, rund um kleben, bleiben, ankleben. Powrosy w nasieniu cierniowym obwalać, tak iżby obelnęły. *Cresc.* 146. Zatyłość zakryła twarz iego, a tłuſtością obelnęły lędźwie iego. *Radz. Job.* 15, 27, *Sien.* 595. - Leży na ziemi, prochem obelniony. *Miaſk. Ryt.* 21, obsypany, oblepiony, beklebt. Robak w mrowiſko wbieży, I obelniony bez władzy leży. *ib.* 61.

*OBELŻA, - y, ż., obelga, hańba, Schimpf, Schande. Więcéy z niéy obelży, niż sławy nabędziesz. *Otw. Ow.* 182. OBELŻYĆ, - ył, - y, *cz. dk.*, OBELŻYWAĆ *czſtl.*, OBELGAĆ *ndk.*, sponieważyć kogo, einen ſchmähen, läſtern, beſchimpfen; *Vd.* oshmagati, shmagati, obneſti, obnashati, s'poshtuat; *Bs.* opsovati; *Cro.* opszuvati, obſzanújem; *Rs.* ругáть, выругáть, бранить, cf. urągać; (*Rs.* обóлгать, обóлью, обóлью oszukać, okpić). Król Ammonitów obelżył posłów Dawida, ogoliwszy im po połowicy brody, i poprzekrawał w poły szaty ich. *Dambr.* 469. Słusznieby mię każdy obelżyć mógł, gdybym to uczynił. *Warg. Wal.* 142. Popuszczaią dziś ludziom wędzidła na uczciwych panienek obelżenie. *Petr. Pol.* 421. Słyszycie prawdę świętą, obelganą, zbluźnioną, spotwarzoną. *Smotr. Lam.* 28. Lukrecya wolała uczciwie zginąć, niżeli w obelżeniu na świecie żyć. *Petr. Lk.* 19, t. i. w zgwałceniu, in der Beſchimpfung, Verunehrung. OBELŻYCIEL, - a, *m.*, pohańbiciel, der Beſchimpfer; *Hg.* balgatag; *Vd.* oshmagavez, oberavez; *Cro.* obſzanitel. - *fem.* Obelżycielka, - i, ż., n. p. Obelżycielka sławy. *Wys. Kat.* 403, die Beſchimpferinn, Verleumderinn. OBELŻYWOŚĆ, - ści, ż., pohańbienie, die Schimpflichkeit, *Vd.* shmagujezhlivoſt, radoshmagnoſt; *Cro.* obſzanoszt. OBELŻYWY, - a, - e, OBELŻYWIE *adv.*, lżący, żelżywy, ſchimpflich, ſchmählich, ſchändlich, ſchändend; *Sr.* 1. wohanibbenez, *Vd.* shmagujezhliu, radoshmagliu, obanashajoshliu; *Cro.* obſzanljiv.

OBEMGŁEĆ, *f.* obemgłeie *neutr. dk.*, mgłą zayść, mgłą się okryć, umnebelt werden, ſich in Nebel verhüllen. Ziemia obemgławszy, . . . *Kołak. W. L. B* 1.

OBEMRZENIE *ob.* Obumrzeć.

*OBERCUCH, - a, *m.*, z *Niem.* der Ueberzug, powłoka, wierzchne pokrycie, wierzchnia suknia, das Oberkleid. U niego obercuchy szerſze niż u kogo; Od kabata ſto złotych, ieszcze to nie drogo. *J. Kchan. Dz.* 34. To nadobny obercuch, piękne sznurowanie, Gdy na cnocie z rozumem będzie haftowanie. *Rey Wiz.* 16. Już nie dba nic o ſtroie, nie dba o pſtrociny, Naylepszy mu obercuch, dopaść do pierzyny. *ib.* 93, *ib.* 57 *b*. W świeckich burzkach, kto nie umie, iedno się w kabat uwiązać, kolet pięknie poſtanowić, obercuchy owe nadąć, iuż nu tam za prawdę będzie trudno z żelaznemi się obercuchy obchodzić. *Rey Zw.* 113.

OBERMAN, - a, *m.*, z *Niem.* Obermann, Obere; przełożony, ſtarszy, der Vorgeſetzte, *praefectus operarum in salinis. Cn. Th.*, superintendent solny, der Ober-Salzaufſeher; Igrzyſk sprawca, rządzca, sędzia, playca *magiſter certaminis. Cn. Th.*, der Director oder Anſteller der öffentlichen Spiele. *Honorarius arbiter* oberman, t. i. sędzia, na którego się obie *ſtronie zdawaią, albo którego też sędzia na co wysadza, aby ſtrony poiednał. *Mącz.*, polubowny sędzia, rozjemca, der Schiedsrichter. Prawego obermana między sobą mieli, Obiedwie ſtrony zatym na to się udały, Aby to, co on rzecze, prawdziwie ſtrzymały. *Papr. Kol. P* 4. OBERMAŃSKI, - a, - ie, od obermana, Obermanns-, rozjemczy, polubowny, ſchiedsrichterlich. Zjechali się do Wyszegradu król Czeſki Jan, i *Karzel król Węgierſki, obyczaiem obermańſkim, o posiedzenie krain Polſkich przez Krzyżaki. *Biel. Sw.* 216 *b*.

OBERMUS, - u, *m.*, z *Niem.*, ſtarte migdały, z winem przypiekane w formach, geriebne Mandeln mit Wein in Formen gebacken. Obermus zrobisz, oczyściwszy migdały, utłuczesz w moździerzu, i cukru wsypiesz, potym zaléy winem; wyłóż gęſte na półmisek, lub w formy blaszane, posyp cynamonem, upiecz w piecu wolnym. *Wiel. Kuch.* 417.

*OBERSTER, - a, *m.*, z *Niem.*; *Star. Ref.* 19, *ob.* Półkownik. OBERSTLEUTNANT, *Sla.* oberſtlaitnant, *ob.* podpółkownik.

OBERSZTYNY *plur.*, u szewców, liſtewka ze ſkórki około przyſswy, wewnątrz bóta, lub na wierzchu. *Mag. Mſk.*, der Oberleiſten im Stiefel.

OBERTASY, - ów, *plur.*, (w Niem. Obertaſſe, wierzchnia filiżanka, kubek; główka filiżanki), żartem, zamiaſt obroty, kurowody, ambarasy, kłopoty, tarapaty, Verlegenheiten, verdrüßliche Händel; *Bh.* trampota. W iakież ia biedny człowiek wpadłem obertasy! *Teatr* 43 *c*, 144. Merkury w nieuſtanne wprzężon obertasy, służy Jowiszowi . . . *Zabł. Amf.* 4. W takowych obertasach, temu biedakowi został ieden przyiaciel, *Zab.* 8, 96 *Tręb.*

OBER-

OBERTYN, - a; *m.*, miasto w Podolsk.; sławne zwycięstwem Polaków nad Wołochami, gdzie poległ Sieniński. *Dyk. G.* 2, 232, eine Stadt in Podolien.

OBERWAĆ, *F.* Oberwie *Act. dk.*, OBRYWAĆ *ndk.*, *Boh.* oberwati; *Bs.* obarvati, obrrivati, *Cro.* obrivam; *Ross.* оборвать, обрывать, очеребить, очеребливать; owoc, kwiatki zkąd na około odszczypiaiąc zbierać, rund herum abpflücken, abreißen, *Rs.* зажинать. Bartek na drzewie obrywa gruszki. *Teatr* 51 *b* 3. Obrywać włosy *vellere comam Cn. Th.* Oberwanie *Rost.* обрывъ: *Fig.* Słowo to ledwie mi uszow nie oberwało. *Teatr* 9 *b*, 10, t. i. ledwie mnie uszu nie pozbawiło. - b) *transl.* oberwać co, niesłusznie, chytrze, urywkiem czego dostać, oskrobać, skroić, urwać, sich ein Profitchen machen, sich Schwänzlein machen; *Rs.* завороваться, поцечиться. Każdy chce co oberwać. *Cn. Ad.* 338. Uczy go maniery Francuzkey, spodziewaiąc się, że za to cokolwiek na gwałt oberwie *Boh. Kom.* 1, 300. t. i. iakiey sukni dostanie. Żydowi materye przykrawaiąc na szaty się oberwie *Grod. Dis. F. b.* - c) *Passiv.* oberwać co złego, plagi, kija *etc.*, Schläge, Schelte bekommen. Poydź wcześniey, póki możesz, bo oberwiesz cięgi. *Zabł. Amf.* 82. A chcesz ty co na pysk oberwać? *Teatr* 10 *b*, 41. Wiesz ty, że tu u mnie możesz co oberwać? *ib.* 24 *c*, 69. Jużeś wziął po nosie od moiey żony, chcesz i odemnie oberwać? *Teatr* 34 *b*, *Fij.* Oberwie karę od drugiego, którąby miał wziąć od ciebie. *Pilch. Sen.* 249. Gdy się Pan wielki gwałtownie rozgniewa, Oberwie blizki, choć się nie spodziewa. *Wad. Dan.* 43. Jabym po skórze oberwała od matki. *Teatr* 14 *d*, 14, ich würde von ihr was auf den Pelz kriegen. *Zabł. Amf.* 95. Oberwać przez łeb. *Jabł. Buk. P b.* Kto nie ustąpi z drogi mey Minerwie, Kręconym z wierszy biczem w łeb oberwie. *Mon.* 76, 372.

OBERWAĆ się *Recipr.*, zerwać się dźwiganiem, sich verheben, verreißen. (*Sr.* z še hobrisch, hobriwasch wyrywać, podrywać brzegi). Na urazy abo oberwanie lekarstwo. *Haur. Sk.* 209, Verrenken, Verreißen. OBERWIPOŁEC, - połca, *m.*, *Ir.*, urwipołeć, rzezimieszek, ein Beutelschneider.

OBERŻA, - y, *ż.*, z *Włosk.* lub *Franc.*, die Auberge, das Gasthaus, dom gościnny; *Vd.* goshtarja, kerchma, lutsh; *Rs.* постоялый дворъ. Nieporządne oberże. *Teatr* 19, 8. OBERŻYSTA, - y, *m.*, *Slo.* hostinski, gospodarz domu gościnnego, der Gastwirth. Graycze oberżyści, traktyernie młodym dopomagaią tracić pieniądze. *Teatr* 22, 10. OBERZYSTKA, - i, *ż.*, *Slo.* hostinská.

OBERZNĄĆ, *F.* *oberznie. *Act. idntl.*, OBRZYNAĆ *ndk.*, (*di'ing.* orznąć), obrzezać, obciąć, beschneiden; *Boh.* obřezati *Slo.* obrezugi; *Sr.* z. wobrezuyu, wobrizu, wobrizem, wobrizam; *Vd.* obresati, obresuvati, okulresati, odsekuvati, okleshtruvati, naresati; *Cro.* obrezati, obrezavati; *Bs.* obrezati, obrizati; *Rg.* obrèzati, obrezivati; *Dl.* obrizati; *Rs* обрѣзать, обрѣзывать, обрѣжу. Nie przyszedł czas obrzynania wina. *Bzow Ros.* 82. *Sr.* z. wobrezeno. *Vd.* obresanje, obresuvanje (cf. obrzezanie). Obrzynaią się winiarze, aby młodym drzewkom przyśpieszyć owocowanie. *Kluk. Rosl.* 1, 125. Końce paznokci obrzynamy. *Wey. An.* 61. Łakomstwo obrzynania i ukrącania złota. *Gaz. Nar.* 1. 328. Złotu obciętemu szacunku legalnego zabraniamy. *ib.* 1, 328. Obcięcie księgi od. kray księgi, *Rs.* обрѣзъ. Trzech iuż gardło dało; czwarty na tymże obcinanie się ostrzu. *Pot. Arg.* 325. t. i. urzną mu głowę, er wird sich an demselben Messer wund schneiden. Agate piersi obcznione w ręku trzymała. *Wys. Kat.* 450. t. i. na około odcznięte, die rund um abgeschnittenen Br. - *Obrzynanie bydła, cielków, baranów. *Haur. Sk.* 57. t. i. wyrzynanie, trzebienie, das Verschneiden, Schneiden des Viehes.

OBESCHNĄĆ, OBESCHŁY *ob.* oschnąć.

OBESCIE *ob.* Obchod, obchodzić.

OBESŁAĆ, *F.* obeśle *Act. dk.* OBSYŁAĆ *ndk.*, *Bh.* obesłati, obsłati przypozwać); *Vd.* okulposlati, okulposlulati, oposlati, obslati, poposlati, doposlati; *Ross.* обославъ, обсылаю; *Ec.* обсылаю, около посылаю; na około do kilku porządkiem posyłać, zu mehrern nach der Reihe herum schicken. Obsyłam przyiacioły, pany, poruczniki *dimitto pueros circum amicos. Cn. Th.*, po panach *etc.* rozsyłam *Cn. Th.* 719. Tym kubkiem mieli się w koło obesłać, i tak skromnie pić, aby z niego wszyscy pili. *Tworz. Wie.* 71. Obesłanie *Rs.* обсылка. - §. Obesłać kogo czym, posłać mu co n. p. poczesnego, einen womit beschicken, ihm etwas hinschicken, ihm etwas zum Geschenk ꝛc. schicken. Obesłał Zygmunta niedawno król Angielski księgą, którą sam napisał. *Birk. Zyg.* 13. Niedawno podobnym biletem i mnie obesłał. *Teatr* 2 *b*, 44. Zwierzyną sąsiadów obsyła. *Kras. Pod.* 2, 237. Ubogich potrawami obsyłał. *Sk. Zyw.* 2, 348. Panna od wieków przeyrzana, archaniołem obesłana. *Pieśń. Kat.* 6, zwiastowana). Śmierć chorobą, iak zawitym rokiem obesławszy, na trybunał Bozki gotować się każe. *Psalmod.* 50. Makary posłał iagody drugiemu bratu; lecz ten także drugiemu ie posłał; on trzeci także innemu, aż się wszyscy bracia onemi iagodami obesłali, a na koniec się do Makarego wrócily. *Sk. Zyw.* 1, 26. - Woyną kogo obesłać. *Pot. Arg.* 630, z wypowiedzieć mu woynę, einen mit Krieg beschicken, ihm die Kriegserklärung zuschicken, ihn mit Krieg überziehen.

OBESŁAĆ, OSŁAĆ, *F.* obściele, ościelę *cz. dk.*, Obścielać, Ościelać *ndk.*, *Rs.* осылать, осмилать, na około czego wyścielać, um etwas herum Streu oder Gebette machen, bebetten, bestopfen. Męczennik Jerom był drwami obłożon, słomą osłany, i tak spalony. *Baz. Hst.* 12. Matami na szkutach zboże obścielaią. *Mag Mst.* Ościelali wierzchy słomą i chrostem z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżow spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. Potomku przednieyszego króla w Akwilonie, *Możystemi cnotami ślicznie obścielony. *Chod. Epigr.*, hoynie obdarzony.

OBESZŁOŚĆ, - ści, *ż.*, obchod, okrążenie, obtoczenie, das Umgeben, Umringen. Plac leśną obeszłością aciśniony, na więcey ufców ludzi rozszykować bronił. *Krom.* 289. - b) łacność i skłonność obeyścia się bez czego, die Genügsamkeit, mierność w życiu, skromność. *Cn. Th.*, *frugalitas Mącz.* - *§. Panna święta i apostołowie, iako też ludzką obeszłość i dotkliwość maiący, słusznie płakanie wielkie uczynili. *Żrn. Pst.* 3, 752 *b*. potrzebę, dolegliwość, Bedürfniß. OBESZŁY, - a, - e, otoczony, obegnany, umgeben, umringt, eingeschloßen. Mieszkańcy wysep obeszłych wodami. *P. Kchan. Jer.* 425. Hiberniia obeszła wodami. *P. Kchan. Orl.* 1, 230. Przy zdroiu obeszłym płodnemi palmami. *P. Kchan. Orl.* 1, 147.

Naywyższemu bogu światłem obeszłemu, *Kanc. Gr.* 347. Już od nieprzyiaciela w fortecy *obesztey (obeszley), Do ostatniey przychodzą oblężońcy reszty. *Pot. Pocz.* 709, oblężonéy). Czemu nam głośne cytary nie brzęczą Obeszłe siatką na ścianie pięczą? *Hor.* 2, 132 *Nar.* - 1) nieobeszły, nie mogący bydź obchodzony, określony, *indefinitus*, nieograniczony, unumgangbar, unbegränzt; *Ec.* обходный *circummeabilis*, обходно *circumeundo*; (*Rs.* необходи́мый nieuchronny; обходи́тельный towarzyski, *Sr.* wohoßny). Tyś fundament założył nieobeszłey ziemi. *Kanc. Gd.* 13. Wszystkie krainy świata nieobeszłego bogów swoich różnych miały. *Stryik.* 135. Krąg nieobeszłey ziemi, *Zimor. Siel.* 255. Nie czyni tego żadne ludzkie plemię, Byś przeszedł wszystkę nieobeszłą ziemię. *Groch. W.* 197. - 2, obeszły, mierny, *frugalis*, *Mącz.*, genügsam, *Sr.* 1. lutowné. *ob.* obchodzić się bez czego. - §. obeszły, bez czego się obeydzie, *Vd.* nepogrieshliu.

OBETKAĆ, OTKAĆ, *F.* obetka *Act. dk.*, Obtykać *ndk.*, (*disig.* obtykać, powtykać); opchać, napchać na około, vollstopfen, vollpfropfen. Na wierzch kolby włoż hełm, i otkay dobrze wszystkie dziury. *Syxt. Szk.* 122. Byśmy nie tak stworzeni, byśmy iedno żarli, A otkawszy brzuch młotem, iako świnie marli. *Rey Wiz.* 30. Obetkany żołądek nie sprawuie subtelności myśli. *Pilch. Sen. list.* 113. Lepiey po trosze dawać dziecięciu pożywienia, niżli go iedaym razem obetkać. *Sien.* 464. Nie nayzdrowiey dziecięciu, gdy ie rozlicznemi karmiami obtykaią. *Kosz. Lor.* 4. *Spicz.* 185. Ciało ma być posilone, bez obetkania się do woli. *Eraz. ob. F.* Zalani winem, zbytnią tuczą obetkani. *Nag. Cyc.* 39. Wpędzili do matni suma obetkanego. *Tward. W. D* 2, 240, t. i. tucznego). Liczbą hrańców Turcy obtykaią, i tuczą ciało tego Babilonu. *Klok. Turk.* 103, *Pim. Kam.* 101. Póty w usługach smak czuią, póki chlebem zasłużonych nie otkaią się. *Swada* 1, 270. Historyą swoię błędami otkał. *Smotr. Ex.* 48. - *§. OBETKAĆ, tkaniem obrąbić, beweben, *obtexere*, *Sr.* 1. wobtkavu, wobtju.

OBETNIE *ob.* Obciąć. OBETRZEĆ *ob.* Otrzeć.

OBEWRZAŁY, - a, - e, na około zawrzały, obelgniony n. p. iuchą, posoką, otokiem, mit etwas Geronnenen beklebt, (bebackt). Zdzierali z pochowanych ropą obewrzałe szmaty. *Zimor. Siel.* 237. Lekarstwo żołądkowi oziębłemu, *flagmą wewnątrz obewrzałemu. *Syr.* 383. Szerokie rany krwią obewrzałe. *Stas. Num.* 2, 5. Brzydkiey Meduzy płod, obewrzały iadem, biorąc w palce, Smiertelne pasła swą piersią padalce. *Hor.* 1, 172 *Nar.*

OBEYDZIE *ob.* Obchodzić. *OBEYM, - u, *m.*, *Chodk. Kosł.* 7; *ob.* objątek, objąt. OBEYMOWAĆ *ob.* Objąć.

OBEYRZEĆ, - ał, - eli, *F.* obeyrzy *Act. dk.*, OBZIERAĆ, OZIERAĆ, OGLĄDAĆ, *OGLĘDAĆ *ndk.*, *OGLĘDNĄĆ *idntl.*, Oględywać, Oglądywać *frequ.*, oględnie, oglądywa *Praes.*; *Bh.* obljéti, obljédnauti, obljédnuti, obljédati, obljedowati, obljedawati, obljedati, fhljédnauti, fhljédnu, fhlédnu; *Slo.* ofjňwam; *Sr.* 1. wobladacj, wobladowacj, wobbladuvu, wobladuvu; *Vd.* ogledati, ogledavati, obgledat, pogledat, oglejvi, okulgledati; *Crn.* ogględam, sgledujem se; *Cro.* sgledam, ogledam, pregledati; *Rs.* ogledati, ngledati, pomno viditi i gledati; *Rg.* obazritti; (*Sla.* ogledati, koshtati, *Rg.* oglédati *gustare*); *Rs.* огляну́ть, обгляде́ть, огляде́ться, взять, огляжу́, огляда́ю, обгляда́ю, возгляда́ть, разгляде́ть, разгляды́вать, осмотре́ть, осма́тривать, обозре́ть, обзирать, обозре́вать, озирать; *Ec.* обгледа́ти, осмотре́ть, огледа́ть, созерца́ти, зерцаю, смотри́ти, смотря́ти; смотрю; na około patrząc uważać, besehen. Oględował galery i wszystkie armaty. *Pasz. Dz.* 40. Oględowali fontanę, warzod placu uczynioną. *Warg. Wal.* 307. *Warg. Radz.* 160. Skanderbeg włożywszy deliią na pancerz, iechał miasta oglądywać. *Baz. Sk.* 208. Kiedy tak betman mury oglądował, ... *P. Kchan. Jer.* 71. Oględuie twarz swą w zwierciedle, a oglądawszy się, odszedł, i wnet zabaczył, iaki był. 1 *Leop. Jak.* 1, 23. Dla większego przekonania, sam chciałem to rzeczy przeglądać i ozierać. *Xiądz.* 270. Wziąć co na oglądanie, *Cn. Th.* 615, zum Beſehen nehmen. Na pokazanie, od kupca, szynkarza, na skosztowanie, na oglądanie rzecz iaka dana, *ob.* proba. *Cn. Th.* 821. Oglądanie, obeyrzenie, *Bh.* obljéda, obljéda; *Sr.* 2. hogled; *Sr.* 1. poladani; *Vd.* ogled, osirralloft; *Rs.* огля́дка, смотръ, засмотръ, досмо́тръ, осмо́тръ, смотрѣ́нїе, свидѣтельствованїе. Kiedy o czyich leciech wątpią, tam oględowanie ciała mieysce ma. *Szczerb. Sax.* 198. *ob.* oględy, oględziny). Obzieraiący *Ec.* обзирательный; ztąd обзо́рище, высокая башня, стражница, вне, жа *ob.* strażnica. - b) Oglądam *vel* oglądywam albo oględywać iadę, idę, miasta, kraie, w pielgrzymstwo dworne się wdaię; iadę abym zwiedził kraie dalekie, *Cn. Th.* 615, zwiedzam cudze kraie, ich gehe auf Reiſen, reiſe die Welt zu ſehen. Chcąc cudze ziemie oględać, wezbrał się do Włoch. *Izop.* 50. Oglądanie, oględowanie kraiów, miast cudzoziemskich, pielgrzymowanie dworne, *luſtratio locorum*. *Cn. Th.* 615, das Beſuchen fremder Länder. - 2. oglądać kogo, obaczyć, uyrzeć, jemanden ſehen, ſprechen. Oglądałem cię Boga mego w ciele, nieſtworzonego, stworzonym; nieoglądanego widomym. *Sk. Zyw.* 1, 76. Wracasz na łono matki, tak dawno czekany, Jakże iestem szczęśliwa, że cię oglądam! *Niemc. P. P.* 34. Oglądał dzień ten pożądany. *Tr.* Do oglądania, do uyrzenia co odłożyć *Cn. Th.*, do obaczenia auf Wiederſehen. Boże nie dasz świętemu twemu *obeźrzeć na sobie skażenia. 1 *Leop. Ps.* 15, 10, *oględać. 3 *Leop.*, doświadczyć). Nie ogląda zatracenia albo skazy. 1 *Leop. Ps.* 48, 11; nie ogląda. 3 *Leop.*). OBEYRZEĆ się, OGLĄDAĆ się; z w zad patrzeć, albo po stronach patrzeć, ſich umſehen; *Sr.* 1. wohladuvu ſe; *Bs.* obazrittise, obziratise; *Crn.* zgledavatisze, osiram se; *Vd.* se ogledat, okulviditi, okulgledati, ogleduvatise, osretise, osiratise; *Rg.* obazrettise, obziratise; *Cro.* obzirmsze; *Rs.* обозрѣ́ться, возри́ться; *Ec.* озрѣ́тися, озрамися, обозрѣ́тися, обозрѣ́ватися. Oglądnąwszy się żona Lotowa, obróciła się w słup solny, 1 *Leop. Gen.* 19, 26, obeyrzawszy się. 3 *Leop.*), obróciła się w słup solny, iż się oglądnęła nad rozkazanie. *Biel. Sw.* 6 *b.* Obeyrzawszy się i tam i sam, widząc, że nikogo nie było, .., *Radz. Exod.* 2, 12, Ozierając się wola: a gdzieś się podział! *Teatr* 20 *b*, 158. Na głos ten oglądnąwszy się, rzekł .. *Warg. Wal.* 34. Oględnął się zasię, a ujrzał go. *Budn. 2 Reg.* 2, 24. Oglądać się na wszystkie strony, iak złodziey. *Teatr.* 32 *b*, 87. Gumno nie ma bydź daleko od folwarku, ale tuż na obeźrzeniu. *Cre.*

149, t. i. pod okiem, gleich vor den Augen, im Geſichte. – §. *transl.* oglądać się na co, na kogo, z uważać co, zaſtanawiać się nad czym, wzglądać na kogo, wzgląd mieć nań, ſich nach einem, oder nach etwas umſehen, auf ihn ſehen, auf ihn Rückſicht nehmen. Otwartem na wszystko oglądać się okiem. *Torz. Szk.* 52. Na to, co mi przekładacie, naymuiey się nie oglądam. *Smotr. Nap.* 23. Oglądaiący się, przezorny, obaczny, *Ross.* осмотрительный. Ogląday się na poślednie koła, na przyszłe czasy. *Rys Ad.* 52. *Klok. Turk.* 120. Na te rzeczy trzeba się obeyrzeć. *Sal.* 4, 451. Nie oglądali się oycowie na syny, opuściwszy ręce. 1 *Leop. Jer.* 47, 3, nie obeyźrzeli się. 3 *Leop.*). Uczynił to dla boiaźliwych, i na wszyſtkie się niebezpieczeńſtwa oglądaiących. *Siem. Cyc.* 560. Mądry na wszyſtkie ſtrony się ogląda. *Cn. Ad.* 466. Na wiele się trzeba oglądać temu, który ma przysiądz. *Karnk. Kat.* 3.3. Nie oglądam się, co zemną będzie; ale mówię, kto kocha oyczyznę, powinien bydź za tym proiektem. *Uſt. Kſ.* 1, 156, *Stan. Aug.* Na żadne obietnice i pogróżki krolewſkie obeyrzeć się nie chciał. *Sk. Dz.* 1081. Wieku swego całego na to nie żałowali, ani się na prace żadne nie oględowali. *Warg. Wal. praef.* Tylko żeby dziś było; na iutro się nie oglądaią. *Teatr* 22 *c*, 25. *Paszk. Dz.* 113. Na ludzie się oglądać. *Cn. Ad.* 535. cf. respektami się uwodzić; cf. nie kto, ale co). Pan nie ogląda się na to, na co się ogląda człowiek; bo ludzie widzą to, co iest przed oczyma, ale pan w serce patrzy. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 7. Bóg się na osoby nie ogląda. *W. Acta*, 10, 34. Bym się na cię nie oglądał, *nisi pater esses, non tulissem. Cn. Ad.* 50. – Oglądać się na kogo. z obawiać się go. *Cn. Th.* Niciaki Aryanin, człowiek dzielny i woienny, miał wielkie łaſki u cesarza; i oglądał się nań cesarz, i bał się go niciako dla oditępſtwa iakiego. *Sk. Zyw.* 59–60. Biſkupi, na krola i moc iego się oglądaiąc, miiali sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081. Oglądać się na kogo, spodziewaiąc się ratunku. *Cn. Th.*, *pendere ex aliquo*. – Oglądanie się na kogo, wzgląd, obawianie, obawa, *respekt, *Bh.* aubled, obled. – 2. oglądać się z kim, z uyrzeć się z kim, widzieć się z kim, seyść się z kim, jemanden ſprechen, mit ihm zuſammen kommen, ihn wo ſehen. OBEYRZAŁOSC, – ści, ż., przezorność, die Vorſichtigkeit. Wrocił się nie tak nieuważnie, iako był uciągnął, ale z wielką ostrożnością i obeyrzałością. *Pilch. Sall.* 283. t. i. oglądaiąc się na wszyſtko · OBEYRZAŁY, – a, – e, *adv.*, przezorny, wzgląd maiący, względny, vorſichtig. Panowanie Tyberyusza, na wszyſtkie ſtrony obeyrzałego, czyli raczey we wszyſtkim podeyrzliwego. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 148. Rzymianie w domu i ubozie na wszyſtko obeyrzali i opatrzni. *Pilch. Sall.* 12. Zaliż nie widzisz? iak obeyrzale postępuie roztropność? *Pilch. Sen. liſt.* 3, 370. Na wynikaiące ſkutki nieobeyrzali, do buntow niewiele potrzebowali przyłudy. *Pilch. Sall.* 29., *Ec.* безобзо́рный. *OBEYŹRZLIWY, – a, – e, obeyźrzliwy w koło, *circumspicuus*, co ze wszech ſtron może bydź obeyźrzane. *Mącz.*, umiehbar, umanſehbar; *oppos. Ec.* необзо́рный.

OBEYSCIE *ob.* Obchod.

OBEZEŚNIĆ, *OBEZECZCIĆ *cz. dk.*, oszkaradzić, poplamić, verunehren. Jakeście się wy tak bogu mierzionemi bluźnierſtwy obezeczcić dopuścili. *Smotr. Ap.* 94.

OBEZNAC *cz. dk.*, obeznawać *n. dk.*, zaznaiomić, womit bekannt machen, *Rg.* obaznatti, *Cro.* obznaniti). Obeznać się, *F.* Obezna się *Rec. dk.*, Obeznawać się, obeznaię się *ndk.*, oznać się, znaiomość sobie robić, znaiomość zabierać, ſich Bekanntſchaft machen, bekannt werden.

OBEŻREĆ się, OŻRLĆ się, *F.* obeżre się *Recipr. dok.*, Obżerać się, Obżyrać się, Ożerać się, *ndk.*, *Bh.* objiratи, obejerati, obejeru, ojrim; *Sr.* 1. mojeram ſo; *Sr.* 2. ſe hobjraſch, hobojraſch; *Vd.* oshertuvati, poshreshuvati, do doshtokanja jeſti; *Bs.* prosgdriti, prosgdirati; *Cro.* osiramsze; *Rs.* обожраться, обжираться; ob-łokać się, objadać się, ſich befreſſen. Niedźwiedzie przed zimą tak niezmiernie się obżeraią, iakoby raz na zawsze nasycić się chcieli. *Zab.* 12, 206. Obżyra się, opiia. *W. P. W.* 3, 14. Ożerać się. *W. Poſt. Mn.* 15. Niemiec się ożera, Czech śpi, Francuz ſkacze. *Pasz. Dz.* 110. W nocy, gdy się ożarł, zabili go. *Sk. Dz.* 826. – §. opić się, *Boh.* ojrat ſe); ſich voll ſaufen. Żeś się iuż obżarł piiaku, Czyś się gorzałki dorwał? *Paſt. F.* 255. Jął się kufla, i ożarł się iak beſtya, *W. Poſt. W.* 18, *ob.* ożralec, obżarty, ożrały). Ożarłszy się gorzałki, szyię złamał. *Smotr. Lam.* 66. – *§. *fig.* Ożarłszy się od radości, twardo usnął. *Weresz. Rgl.* 153, upoiwszy się).

OBEZWAĆ się, *F.* Obezwie się *Rec. dk.*, Obzywać się *ndk.*, do koła się odezwać, do kilku rzędem, ſich bey mehreren der Reihe nach anmelden, womit hören laſſen, mehreren etwas melden. Nie obezwał się wam? *Teatr* 11 *b*, 60. Czy słuszna na niecnotliwym dekrecie cesarza przestawać, czyli też z woyną Krzyżakom się obezwać? *Arom.* 485.

OBFICIE, OBFITO, *OKWICIE, OKWITO *adv.*, hoynie, opływaiąc, zbytecznie, überflüßig, reichlich, voll auf. *Sr.* 1. nadobné (cf. nadobnie); *Vd.* obiunu, obiunoſtnu, kopaſtu, verhatnu; *Sla.* iz obila; *Cro. et Dl.* obilno; *Rs.* изобильно, изли́шне. Obfitorodny Nil. *A. Kchan. Wirg.* 240, okwicie, *W. Poſt. W.* 307. Pan bóg w niebie wam to wszyſtko nagrodzi, i okwicie nawetuie. *Zrn. Pſt.* 67. Obfito czynię *opulento*. *Cn. Th.* OBFITAL, – u, *m.*, bassin, czasza fontany. *Tr.*, das Springbrunnenbecken. *OBFITARZ, – a, *m.*, bogacz, ein Reicher. Nędzny obfitarzu! *W. Poſt. W.* 2, 60. Nędzny bogaczu, a obfitarzu świata tego! *Rey Pſt. Ee* 2. *OBFIT, – u, *m.*, *Tr.*, OBFITOŚC, *OKWITOSC, – ści, ż., hoyność, zbytni dostatek, opływanie, Ueberfluß, Reichlichkeit, Reichthum, Fülle; *Sr.* 1. nadoba, nadobnoſć; (*ob.* nadoba), płodność, *ob.* płodność); *Rg.* obijlnos, obilnoſt; *Crn.* preobilnoſt, obilnoſt, obilje; *Cro.* blágoszt, oblinoszt; *Vd.* obylnoſt, obylje, obiunoſt, preobiunoſt; *Dl.* obilnoszt; *Bs.* obilatoſt, obilnoſt; *Ross.* обилíе, обилíество, обилíность, изобилíе,, изобилíность, излишество, излишность; *Ec.* изобилíство, изобилíность, гобилíна, обилíе плодовъ земныхъ, чрезпотребство, излишность, прензбытокъ, прензбыточествíе. Kto w obfitości rzeczy wszelakich, t. i. w zbytku żyie, umarłym iest, chociaż ieszcze żyw. *Kosz. Lor.* 66 *b*. Za przemaganiem obfitości nieprzyiacioł, wkrąg Mazurowie obskoczeni byli. *Krom.* 762. Im więcey w kraiu iest ludzi, tym większe zbieraią obfity. *Tr. Tel.* 79. Wszelka okwitość z rąk boga na szczodrobliwe dobrodawce wylewa się. *Gil. Pſt.* 281. Litwini w księſtwie Połockim ludu wielkość z niezliczoną okwitością łupów w plon zagnali. *Stryik.* 66.

Wielką maiąc okwitość więźniów, onemi dwoie miastosadził. *Krom.* 52-3. OBFITOWAC, *OKWITOWAC *Intr. ndk.*, opływać w czym, hoynego dostatku zażywać, im Ueberfluſſe leben, Ueberfluß haben; *Sr.* 1. nadobéwam, pić: nadobéwam; *Rg. et Bs.* obilovati; *Cro.* obilujem; *Vd.* obiluovati; *Crn.* obilujem; *Dl.* obilnovati; *Rs.* обиловать, изобиловать, излишествовать. *Ec.* избыточествовать, преизбы́ть, преизбываю, преизбыточествовать. Podług hoyności ziemi swoiéy obfitował a roxmnożył się. 3 *Leop. Ozea* 10, 1, *roshoynił a rozmnożył się. 1 *Leop.*). Obfituiący *Ec.* благодоволный. W żołnierza konnego nasi, a w pieszego nieprzyiaciele okwitowali. *Krom.* 580. Weidewutos u Prussów wielkim pocztem sług obfitował. *Stryik.* 45. Jeśli nie będzie obfitotowała sprawiedliwość wasza więcey, niż Faryzeuszów, nie wniydziecie do nieba. *St. Kaz.* 309. Liczba okwituiąca. *Krom.* 17. Słowianie wczesnością żadną do nauk ćwiczenia nie okwitowali. *Krom.* 6. Obfitowanie *Ros.* изобилованїе. OBFITY, OKWITY, - a, - ę, hoynie dostateczny, opływaiący, *Crn.* obilu; *Vd.* obyln, obilen, obiun, preobiun, obiuanik, voshen, bogaſtven; *Cro.* obilen, blagovit; *Sla.* obilan, *Bs.* obilan, obilat, blag; *Sr.* 1. nabobny, *Rs.* обильный, независтный, неоскудный, нескудный; *Ec.* гобзовательный, гобзительный; reichlich, überflüßig, reich, fruchtbar. Zawsze obfitsze żniwo bywa u sąsiada. *Pot. Arg.* 568, cf. cudze czyli sąsiedzkie zawsze lepsze). *Okfite czasy. *Leszcz. H. T.* 89. Rzeka w ryby okwita. *Stryik.* 79. Nieprzyiaciel korzyść okwitą zabrawszy, odciągnął. *Krom.* 288. Dostawszy tego miasta bardzo okwitego, na łup dał rycerſtwu. *Papr. Ryc.* Chryſtus żywot swoy obarował z okwitym krwi wylaniem. *Biel. Hiſt.* 200. Mieysca w Niemieckiey ziemi nayokwitsze pod lasem Hercynią. *Warg. Cez.* 141. Okwite paſtwiska. *Wrobl. Zol.* 51. Nas też w łasce swey okwitey Choway na czas nieprzeżyty. *Papr. Try. B* 3. Poiedynkiem go zabiwszy, kosztowne z niego i okwite odniósł łupieży. *Kramer* 32. Ziemia okwitsza. *Krom.* 12. Który ma, temu będzie dano, i będzie zoſtawion okfitszym. *Sekl. Math.* 25. Zapłata wasza okwita ieſt w niebie. *Bial. Poſt.* 98. Jeśli sprawiedliwość wasza nie będzie okwitszą, niżli Faryseuszów, nie wnidziecie do nieba. *St. Kaz.* 310. - §. niepotrzebny, będący nad to, zbyteczny, bez czego się obeydzie, überflüßig, unnöthig. Nie są rzeczą obfitą i takie działania, które fraszkami zowiemy. Uwaga rozmyślna z każdéy rzeczy może mieć korzyść. *Kras. Liſt.* 1, 83.

OBGADAC, OBGANIC, OBGARNĄC, OBGIĄC, OBGRODA; *ob.* Ogadać, Oganić, Ogarnąć, Ogiąć, Ogroda.

*OBGŁĄB *adv.*, nieco głęboko, etwas tief. W ziemi ie zagrzebł obgłąb. *Zebr. Ow.* 86, *alta humo*).

OBGOTOWAC *cz. dk.*, obgotowywać *częſtl.*, *Vd.* obkuhati), nieco zagotować, etwas aufkochen, aufſieden. Obgotować mięso, lub iarzynę iakową. *Wiel. Kuch.* 418. Mięso wprzod obgotuie się, nim na czyſte wſtawisz, z którego masz potrawę robić, iednak nie trzeba długo gotować, żeby smaku nie utraciło. *ib.* 418. Migdałki ziemne na kawę w wodzie dobrze obgotować potrzeba. *N. Pam.* 17, 211.

OBGRUBSZY, - a, - e, przygrubszy, etwas dick, etwas grob, *Boh.* obrubný, *Slo.* obhrubni. Węgle obgrubsze. *Haur. St.* 378.

OBGRYZC, *ob.* Ogryźć.

OBHEBLOWAC, *F.* obhebluie *Act. dk.*, heblem ogładzić, behobeln; *Rs.* обстружи́ть, обстружи́вать, остроживаю, обстроживаю. Stolik miernicży, z tablicy z wierzchu iak naydokładniey obheblowaney. *Zabor. Geom.* 85.

*OBHEŁZNĄĆ *ob.* ochełznąć.

OBJĄĆ, - jął, - jęli, *F.* obeymie *Act. dk.*, OBEYMOWAC, obeymuie *kont.*, Obeymywać *częſtl.*, *Obeymać *ndk.*; *Boh.* obgimati, obgijti, obegmauti, obgal, obſahnauti, obſahowati; *Slo.* obgat, obgimat; *Sr.* 1. wopjimnu, wopjivimam; *Vd.* obvjeti, obvjetavati, obieti, objemati, obimem, objemlem, obraniti, okuhobdjati, okuljemati, okulvseti, okulsavjeti, *Crn.* objęti, objamem, objęmam; *Dl.* obuyeti; *Cro.* objeti, obimati, obimlyem; *Rg.* obujmiti, obujmijvam; *Br.* obujmiti, obujati, obuzeti, obuhvatiti; *Rs.* обнимать, обымати, обыму̀, обьялъ, обнялъ, обнимаю, обхватить, охватить; *Ec.* обяти, обиму̀, обѣхъ, обѣмлю, обымаю, приобемлю, приобымаю; rękami obsiągnąć, ogarnąć; zawierać; *propr. et transl.*, umfaſſen. Kto wiele obeymuie, mało ściska. *Cn. Ad.* 405. Wszedł Hektor, w ręku długi miał oszczep miedziany, Błyszczy się circo, złotym objęte pierścieniem. *Dmoch. Jl.* 161, oprawne). On co go Rzymſki świat nie obeymywa. *Chroſć. Luk.* 345. Skała do objęcia miernego zamku dosyć przeſtronna. *Pilch. Sall.* 281, do mieszczenia w sobie; *Vd.* objem, objetje, objmanje, (*Ec.* объя́тїе, u ſyxa *sinal*. Cuda rozliczne, gdyby się wszyſtkie pisać miały, Na objęcie ksiąg snadźby świat był mały. *Odym. Sw.* 2, *Oo* 3. Obeymuiący *Rs.* вмѣстительный *ob.* wmieścić, *Ec.* пріе́мелень, который способенъ принять что. Obeymuiący wiele *Rs.* обширный. Obeymuiący *subſtantive*, *Rg.* obujmitegl. - Nieobięte oddaiemy ci dzięki wszyscy. *Nag. Cyc.* 136, t. i. nieograniczone, nieſkończone, unendlich, unbegränzt, gränzenlos. - Obeymuie mię ſtrach; pada na mię ſtrach *Cn. Th.*, es überfällt mich ein Schrecken. Żal mię obeyma srogi. *Zab.* 14, 128. Myśli go tak objęły, że nie słucha co gadaią do niego. *Jabł. Tel.* 335, całkiem zajęły). Daley poiechać nie mogła, dżdżami a gwałtowną powodzią objęta. *Krom.* 397, t. i. na około obſkoczona, napadła). - §. Objąć ſtaroſtwo, króleſtwo, urząd, wziąć na się, osiąść, übernehmen. Objąć ogród w possessyą. *Mon.* 70, 780. Objąwszy iaki urząd w oyczyznie, .. *Mon.* 70, 561. Po rodzicach objął maiętności długami obciążone. *Kras. Pod.* 2, 29. Wyiechał z Petersburga do woyſka, na objęcie kommendy. *Pam.* 83, 2, 71. *ob.* objąt, objęcie, objętność, objętny.

OBIAD, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* oběd; *Sr.* 1. wobjd, wóbed; *Sr.* 2. hobèd; *Rg.* objèd; *Cro.* obèd, obrok; *Hg.* ebeed, ebéd; *Bs.* objed, rucjak; *Sla.* rúcsak ù podne; *Dl.* ruchyak; *Vd.* juscina, vushina, kosilu (*ob.* iużyna); *Crn.* kosilu, kosilu, cf kuszać; *Rs.* обѣдъ, iedzenie południowe, der Mittag, die Mittagsmahlzeit. Obiecał zemną dnia iutrzeyszego zieść objad. *Xiądz.* 143, mit mir Mittags zu ſpeiſen. Dziś Waść u mnie na objedzie, *Zab.* 13, 203, heute ſind Sie bey mir zu Mittage, zu Tiſche. Przysłał prosząc na objad. *Teatr* 22 *b*, 27. Na obiedzie u Wezyra zwyczaynie bywa 12 mis. *Kłok. Turk.* 61. Tak trafiay, żebyś przed samym objadem zawitał, a nie odchodź, aż objad wydadzą. *Boh. Kom.* 1, 12, gehe nicht eher, bis der Mittag angerichtet

wirb. Jutro na objad czekam. *Teatr.* 30 c, 25. Zostań u mnie na objedzie. *Teatr* 22 c, 39. Kazał mi bydź u siebie na objedzie. *Mon.* 66, 34. – *Prov.* Po obiedzie łyżka. *Cn. Ad.* 896, po śmierci lekarstwo). U skąpego zawsze po obiedzie. *Min. Ryt.* 4, 149, nierad, nie częstuie). Omyliła go nadzieia, iakby mu psi objad zjedli. *Cn. Ad.* 785. Jeśli król takim wierzy, Nie dziw że rożny objad iada od wieczerzy. *Pot. Arg.* 321, t. i. że odmiennemu losowi podlega, że dziś tu, iutro tam), OBJADAC *act.*, 1. *ob.* Objeść. 2. OBIADAC, OBIADOWAC, *OBIEDOWAC, – ał, – uie, *OBIEDWAC, *OBIADWAC, – ał, – a *Intr. ndk.*, *Bh.* obédwati, obédowati; *Slo.* obédzi; *Sr.* 1. wobydowacj, wobedupu; *Cro.* obedvati, obedvam, obedujem; *Hg.* ebédlem, ebedlenni; *Rg.* objèdovati; *Bs.* objedovati, rucjati; *Sla.* rùcsati; *Vd.* jushinati, vusdenati, kositi, vudenjati; *Crn.* kossiluti, kositi, kotli, kòsem ckati, kąsać; *Rs* обѣдать, обѣдаю; *Ec.* обѣдую, mit Speisen; ieść obiad, zu Mittage speisen, Mittagsmahlzeit halten, (*Vd.* odvushinati; *Ross.* отобѣдать *dk.*, *odobiadować, *zobiadować). Krezus na złocie obiada, Na złocie chodzi i siada. *Karp.* 7, 5. Obiadowałem w gronkolni z przyiaciołmi. *Zab.* 11, 165. Razem z kim obiadować *Ec.* сообѣдать. Zaprosił go był biskup na obiad, ale nierychło godzina obiedwania przychodziła. *Birk. Dom.* 64. Prosił go, aby obiedwał u niego, gdzie też wszedszy usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. Obiedwać. *Krom.* 318, *Lesp.* 3 *Reg.* 13, 7; *Radz. Joan.* 21, 12; *Budn. Luc.* 9 37. Obiedwaycie towarzysze moi! na polach Leszyńskich wieczerzać będziecie. *Warg. Wal.* 85. Na drugiey stronie rzeki obiadwał. *St. Dz.* 1192. Gdy się naobiedwali, rzekł... *Sekl. Joan.* 21, gdy się dość byli nasedli na obiedzie. OBIADEK, – dku, *m.*, *zdrbn.*, mały obiad, ein kleiner Mittag, ein kleines Mittagsmahl; *Bh.* obed; *Sr.* 1. wobedk; *Cro.* obédecz; *Rg.* obédetske; *Rs.* обѣдецъ. *OBJADKI, – ów *plur.*, *Rs.* обѣдки, niedziałki. OBJADACZ, – a, *m.*, który co objada, ogłoda, der Beesser, der etwas rund um abißt, *Vd.* objedecz, *R.* обѣдала, обѣдальщикъ pasorzyt. OBIADALNIA, – i, *ż.*, pokóy obiadowy, iadalnia, das Speisezimmer zu Mittag, *Cro.* obedvalische *praesorium*. OBIADOWNIK, – a, *m.*, gość obiedni, ein Mittagsgast, Mittagsesser, *prasor*, z obiednik, *Mącz.*, *Cro.* obednik; *Rs.* обѣдникъ, пировáмель. OBIADOWY, OBIEDNY, – a, – e, *Rs.* обѣденный, do obiadu należący, Mittags-, zum Mittagsessen gehörig. *ob.* poobiedny, przedobiedny. OBJASNIC, *F.* objaśni *Act. dk.*, OBJASNIAC *ndk.*, oświecić *propr. et fig.*, *Sr.* 1. wopaßnam, wopaßnu; *Boh.* wyswietliti; *Vd.* resvieshuvati, aravietit, resbistriti, reslagati, reskladati; *Rg.* obasjatti, obasjasyam, kasati; *Dl.* ocitovati; *Rs.* объяснить, объяснять, изъяснить, изъяснять, образумить, образумливать, предозарити, предозарять, beleuchten, hell machen, erleuchten, klar machen, deutlich machen, erläutern. Objaśnienie ulic miasta. *Pam.* 85, 1, 170, illuminacya, oświecenie, *Rs.* поясненïе. Objaśnić świece, oświecić, utrzeć nosy świecom. *Plerumque usitatum improprie:* n. p. Objaśniam rzecz całą podobieństwem .. *Bals. Niedz.* 2, 130. Gdybym ią chciała objaśniać, pomnożyłabym iey zgryzoty. *Teatr* 33, 127. Ja słucham, uważam, i objaśniam się. *ib.* 37, 132. Teraz nieco iestem objaśniony. *Teatr* 33, 57. Objaśniaiący *Ross.* объяснительный, изъяснительный. Objaśnienie, oświecenie, wytłumaczenie, *Sr.* 1. wopaßnenje; *Vd.* resbistrenje, reslaga, reskłada, *Ross.* сказáнïе, сказывáнïе. Żaden nie pierwey powinien ku chowaniu nowey ustawy, ażby była przez obwołanie w królestwie objaśniona. *Herb. Stat.* 24, t. i. objawiona, bekannt gemacht. *Theol.* Oycze objaśń imię twoie! – a w tym przyszedł głos z nieba: objaśniłem i ieszcze objaśnię. *Leop. Joan.* 12, 28, uwielbić, *Bibl. Gd.*, verklären. 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. *ib. Joan.* 13, 30–32. *ib. Joan.* 17, 5. Ja twe oycowskie imię objaśniłem Na ziemi; chwałę twą opowiadaiąc, Ty mnie też objaśń, żeby w którey byłem Chwale u Ciebie, i iasności trwaiąc Piérwey, a niżli ten świat był stworzony, W teyżem zostawał, Oycze niezmierzony! *Odym. Sw.* 2, Bb 2. Góra Tabor, gdzie Pan sługę swego *objaśniwa. *Chod. Kost. ep.* OBJAŚNICIEL, OBJASNIACZ, – a, *m.*, der Beleuchter, Erleuchter, *Rs.* объяснитель, изъяснитель; *w rodz. żeńsk.* objaśnicielka. *OBJAŚNIENKO, – a, *n.*, n. p. Pisał Joachim Watt małe *objaśnienko*, (*commentariolum*), na rozdział o Sarmacyi Pompeiusza Meli. *Nar. Hist.* 4, 286. OBJAŚNIEYSZY nasz wiek, *Mon.* 67, 179, t. i. przyświetleyszy.

OBJĄT, – u, *m.*, objęcie, objętość, der Umfang; *Boh.* Obsah, obsáhnuti, obsada (cf. osięgnąć, ogrodzić); *Crn.* objem; *Vd.* obvjetik, okrainik; *Rg.* okolischte (cf. okolica); *Rs.* объемъ, окружïе, окружность, (cf. okrąg), окóльность. *Obeym, *Chodk. Kost.* 7. Wielkość ciała iest rozłożenie iego, objąt, wymiar, *volumen*, to iest, mieysce, które zaiętnie cała rozłożystość ciała, stronami iego zewsząd określona. *Rog. Dos.* 1, 193. Gdy w glinie zanurzę zupełnie kulę, okrągłość całą, którą ta kula tam wydroży, nazywa się objąt czyli objęcie téy kuli. *ib.*

*OBIATA; – y, *ż.*, (*Bh.* obét *sacrificium*, *Bh.* obétni *sacrificialis*, *Slo.* obeta, *sacrificium*; *Bs.* obet *votum*; *Ross. et Ecc.* обѣтъ, обѣтованïе obietnica, ślub, обѣщáнïе ślubowanie). *Pol.* – a) obietnica, ślub, das Versprechen, die Verheißung, das Gelübde. *Cn. Th.* – §. b) *si ab ablutione, laesa voce oblata*, (*cf.* opłatki), z ofiara. *Cn. Th.*, das Opfer. Tobie można Wenero i twemu dziecięciu, Dawałem w upominku bogate obiaty. Często przed twym ołtarzem pyszny cap brodaty Upadał zarzezany; często na ofiarę Przynosiłem grzywaczów wychowałych parę. *Zimor. Siel.* 177. Sam swą osobą król ofiarował obiaty bogom. *Leop.* 2 *Paral.* 28, 22. Ofiary i obiaty nie chciałeś Oycze. *Gil. Kat.* 209. Chystus wydał się sam dla nas obiatę i ofiarę bogu, ku wdzięczney woni. *Leop. Ephes.* 5, 2. – §. 3. Gdy przyniesiesz *oblatę ofiary; biała mąka będzie ofiarą twoią. *W. Levit.* 2, 1 not. „*obiatą* zowiemy מנחה *minchah*, t. i. ofiarę z mąki abo z chleba w piecu upieczonego, abo w patwi smażonego, abo na roszcie pieczonego, abo z prażma"; ofiara *śniedna. *Bibl. Gd.*, Speisopfer. *In hac significatione ab* obiad *duci potest, quasi* obiadnia, *ut Russi* obiadnia (обѣдня msza nayś; *Ec.* обѣдница, служба церковная вмѣсто литургïй отправляемая), *dicunt, coeleste prandium, vel coena diuina*". *Cn. Th.*, *ob.* obiednia. *OBIATOWAC, *OBIETOWAC, – ał, – uie *Act. ndk.*; *Bh.* obétowati *sacrificare*, *Bs.* obetovati *vouere*, *Rs.* обѣщать, обѣщáю, *Ec.* обѣщаваю, обѣтовать ślubować, *ob.* obie-

cać), ofiarować, opfern. Baalimowi ofiarowali, a bałwanom obiatowali. 1 *Leop. Oze.* 11, 2. Dawał chwały, i ofiary *obietował* panu zaſtępów w Sylo. *ib.* 1 *Reg.* 1, 3. W pewne dni ofiary obiatował Panu. *Leop.* 1 *Reg.* 1, 3. Na ten czas kapłani zwykłe ofiary obiatowali. *Leop.* 2 *Mach.* 14, 31. Odeymę z Moaba ofiaruiącego na wysokościach, i obiatuiącego bogom iego. *Leop. Jer.* 48, 35.

OBJĄTRZYC, *F.* objątrzy *Act. dk.*, obropić, eitern machen, beeitern. Rana się objątrzyła, rund um voll Eiter. – ỷ. do gniewu poduszczyć, zum Zorne reizen, erbittern. Z żalem i objątrzeniem szedł spać. *Sk. Dz.* 44. Dopiero Turcy się objątrzyli, za oną schadzką naszych do Wołoch. *Nar. Chod.* 2, 289, „z mowy *Zołk.*“). Żal moy zataiony Tym więcey był objątrzony. *J. Kchan. Ps.*, żałość świeżo się odnowiła. *Aurp.* 5, 106).

OBJAWIĆ, *F.* objawi *Act. dk.*, Objawiać *ndk.*; *Sr.* 1. wozpewam, wobzpewam, wozrawnoscjam; *Rg.* objáviti, objavglivati; *Cro.* javlyam, objavlyam; *Vd.* resodeti, resdeniti, odkrivati, resglasiti, arsdenit; *Ross.* обнаружить, обнаружать, iawnym co czynić, wyiawić, offenbaren, entdecken, bekannt machen. Ten oznaymuie, który naypiérwéy co nowego opowiada albo objawia. *Sal* 4, 30. Kto objawia taiemnice przyiacielskie, wiarę traci. *Leop. Syr.* 27, 17. t. i wydaie). Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teatr* 45, 92, odkryć). Objawiaiący *Rs.* обличительный. Objawiony *Rs.* откровéнный. Chrystus, ktory był u oyca, tenci iest objawion ludziom, którego objawionego widzieli, słyszeli, dotykali. *Wiśn.* 495. Objawienie *Rg. et Bs.* objavgljenje, ocittovánje, das Offenbaren, die Offenbarung. Objawienie myśli swoiey *Ec.* мыслодѣятельство. Objawienie życia, dwa rodzaie czynności życie składaiących, przyswaianie odżywnéy materyi, i wyrzucanie nieodżywnéy. *Sniad. Teo.* 205. *Theol.* Bóg albo anjoł objawia ludziom rzeczy niewiadome, *revelat*, Gott offenbart dem Menschen. Objawienie *sc.* bozkie, die Offenbarung, *Bh.* zzevenj; *Sla.* ocsitovanje, *Ross.* откровéнïе, явленïе. Zjawienie abo Objawienie Jana S., *Bial. Post.* 115, Apocalypsis, die Offenbarung Johannis. Objawiony (od boga); *Rs.* боговдохновенный, боговдыханный. – b) objawiać, obwieszczać, verkündigen, bekannt machen, *Ec.* позóрствовати. Usta moie będą objawiać chwałę twoię. *Wrobl. Zołt.* 120. Medea, będąc urody niepospolitey, była sławna i objawiona wszystkiemu światu. *Biel. Sw.* 9 *b.* *OBJAW, – u, *m.*, *OBJAWA, – y, *ż.*, *OBJAWY *plur.*; *OBJAWINY; *poet.*; objawienie, Offenbarung; *Ross.* явка, явленïе (z 2. scena w sztuce teatralnéy); обвѣдка, обвѣщеніе. Ty Kostko, w skrycin będąc, przez objawę boską, byłeś ludziom w iawi. *Chodk. Kost.* 69, *ib.* 33. Przez objaw widziany. *Przyb. Milt.* 199. Widział go Jakób w senne objawiny. *ib.* 90. OBJAWICIEL, – a, *m.*, *OBJAWCA, – y, *m.*, oznaymiciel, *Rg.* objavitegl, objavionik; *Ec.* обличникъ, *Rs.* объявитель, der Offenbarer. Moyżesz zakonu bożego objawiciel. *Stryik.* 91. Jehowa wiadomca serc, objawca skrytości. *Farn.* 36. – *w rodz. żeńsk.* Objawicielka обличительница.

OBJAZD, – u, *m.*, OBJAŻDŻKA, – i, *ż.*, a) objeżdżanie, das Umfahren, Umreiten, Herumfahren; *Vd.* objesda, objesdenje; *Rs.* обвѣздка, обвѣздь. Na tym się objażdżki komisarza kończą, że go, musimy za Pańskie pieniądze żywić. *Kras. Pod.* 2, 32. Objazdy lasów często czynią, a kogo przy rąbaniu zastaną, wóz do dworu zaymuią. *Haur. Kk.* 161. Spodziewałem się mieć u siebie całą kompaniią po zakończoney objazdce: *Xiadz* 143. Nie trzeba było statkom czynić objazdu całey połwyspy. *Nar.* 2. 457. Wielki Książę ze wszystkiemi pany jeździł w objazd po zamkach ukraynych. *Stryik.* 647. – b) w objazd, z wokoło, w obwód, w objąt, im Umfange, in die Runde, im Umkreise. Kiiów przestrzeństwa swego w objazd siedm mil rachuie. *Psalmod.* 14. *J. Kchan. Dz.* 32. *Gwagn.* 314. *Nar. Hist* 2, 189. Ten mur w objazd iest na dwie mile. *Baz. Sk.* 159. Ile iest w obiazd od Baltydy kraiu, Aże po Euxyn i brzegi Dunaiu. *Kchow.* 275. – c) mieysce, ktore obiechać, okrążyć trzeba, Umweg. Prościny, objazdy, góry, rzeki, wszystko to niech hetman zważy. *Papr. W.* 1, 81. Objazd, objeżdżanie, kołowanie; zdrożna iazda, Umweg, *Bh.* obvoz, *Cro.* obhajanye. – 2. objazd, obiażdżka, obchod, ront, patrol, die Patrulle, objechanie nocne wart i stoiek, albo też wielki poczet wysłany na prześpiegi. *Jak. Art.* 3, 304, *et* 314, *Bh.* pogizdka, *Rs.* обвѣздка, обвѣздь. Objazdy przez godzin 2 biły się, i Moskiewski został zniesiony. *Gaz. Nar.* 1, 291.

OBIBOK, – a, *m.*, rębacz, iunak, burda, ein Schläger, ein Raufer. A dalibóg ci to ieden z tych obiboków. *Teatr* 31, 51. Jeśli masz skrupuł bić się, to cię ten obibok wyręczyć może. *Teatr* 24, 161.

OBIĆ, *F.* obiie *Act. dk.*, OBIIAĆ *ndk.*, *Sr.* 1. wobbiyu, wobiyam; *Cro.* obiám, otiram, *Bs.* oscinnuti); obiiać owoc z drzewa *decutere. Cn. Th.*, na około odbiiać, rund um abschlagen, z. B. Obst. Wiatr srogi wielkie zamieszanie w lasach uczyni, i liście obiie. *Lib. Hor.* 78. (*Ross.* обóй owoc przez wiatr zrzucony). Leżą trupy na pował, iak robaczywe kiedy obleciały iabłka, za trząśnieniem rózg, iak żołądź *obity. Zebr. Ow.* 179. Wychodząc z miasta takiego, proch z nóg waszych obiycie. *Leop. Luc.* 9, 5, otrząśniycie. *Bibl. Gd*), schüttelt den Staub von euern Füßen. – b) Obić kogo, z wyłoić mu skorę, wybić go, okładać go plagami, *Crn.* opplaseti; *Vd.* otepsti, oklati, einen durchprügeln. Postronkami go iak byka każę obić. *Bh. Aom.* 1, 345. Obiiam komu gębę *obtundo Cn. Th.* – *aliter* obiiać co, z otłukać, ubiiać, stampfen, rund um abschlagen, beklopfen, schroten; obiiam ięczmień, proso *Tr.* Cóż gdy się posieią takie rodzaie, które daleko są obitsze? *Alut Rosl.* 3, 301, lepiéy się daią obić, wymłocić?) Moskwa mocnie Smoleńska dobywali, i w dzień i w nocy z dział obiiali zamek. *Stryik* 660, bestürmten, beschossen. – b) Obiiać co kołmi, obręczami *circummunire Cn. Th.*, poobiiać, mit Pfählen umschlagen, mit Reifen beschlagen; *Rs.* обить, обивать. Obiiać blachą, mit Blech beschlagen, beblechen. Blachami śrebrnemi pozłacanemi komorę S. Piotra obił. *Sk. Dz.* 586. *Obbił i podsutrował ściany wewnątrz forsty cedrowemi. z *Leop.* 3 *Reg.* 6, 14. *Sr.* 1. zdeskuyu deskami pokładam, obiiam, pobiiam, tasuię). Waleryan, gdy mu żona była umarła, czarno wszystko obić dał, i czarny stół przed sobą postawić kazał. *Weresz. Rgl.* 149. – *transl.* Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami iakoby obszyta. *Jabł. Tel.* 5. Jaskinia zielonym bluszczem na około obita. *Past. Fid.* 159. OBIIAĆ się *Recipr.*, bić o co, anprallen, abprallen. Uderzyły wiatry, i obiły się o on dom, tedy się obalił.

1 *Leop. Math.* 7, 27, uderzyły w on dom. 3 *Leop.*). = Obiia się głos o uszy, erſchallen. Obił się o moie uszy dźwięk muzyki. *Kras. Pod.* 2, 23. Obiianie się dźwięku od powierzchni chropowatych. *Hub. Mech.* 198, das Schallen, der Schall. (cf. odgłos). Wieść niepocieszna o naszo uszy się obiła. *Boh. Kom* 2, 492. *Zab.* 12, 275. Obiło się to o iéy uszy. *Teatr.* 39, 19. Grzmot się po powietrzu uwiia, Góry grzmią, głos okrutny się o nie obiia. *Bard. Luk.* 2, 53. OBICIE, - ia, *n.*, *Subſt. verb. dk.*, das Schlagen rund um, das Beſchlagen. - §. *generale eſt*, *et sub eo sunt* opony, szpalery, kobierce, kortyny etc., *Cn. Th.*, alles womit Wände ausgeſchlagen werden; inſonderheit Tapeten; *Bh.* czalaun (cf. calun); *Sr.* 1. wobwieſchki (cf. obwiesić), tebich; *Vd.* preſtera, preſtranja, tebih, *Cro.* saag, karpit, szág; *Rg.* ságh; *Sla.* chilim; *Bs.* kerpatur, krripatur, zaklona, zaſtori, kojim se miri pokrivaju; *Rs.* обой, обúвка, шпалеры, завѣска. Pokóy pierwszy miał obicie z adamaszku czerwonego, drugi z atłasu farb rożnych. *Warg. Wol.* 305. Kraiem pięknym obiciem wybić pokoiki. *Teatr* 26 *d*, 5. Sciany okryte płocianym obiciem. *Kras. Poſt.* 2, 138. Papierowe obicia nierównie są piękniejsze; bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab.* 13, 210. Przeſtawał na szpalerach, lub czyſtym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam.* 84, 346. OBICIANY, - a, - e, od obicia, *Rs.* обóйный, Tapeten-s. Obicianego lwa pięścią uderzył. *Jabł. Ez.* 45, t. i wyrażonego na obiciach). Fabryka obiciana, *Rs.* шпалéрная, фабрика. OBICIARZ, - a, *m.*, tapecyer, der Tapezierer, *Bh.* czalaunnik; *Vd.* preſternik, p apognek, tapezirar, preſtranjar; *Rss.* обойщикъ.

*OBIDA, - y, *ż.*, mierziączka. *Dudz.* 47, der Ekel, das Grauen. *OBIDZAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*; *Dudz.* 47, obmierżać co komu. *OBIDZI, n. p. *P. Kchan. Orl.* 1, 68. „Oidziemu z Olbrachtem i Mikołaiowi", musi bydź imię.

OBIE, *ob.* Oba.

OBIECAĆ, - ał *ndk.*, OBIECOWAĆ *Contin.*, *Praes.* Obiecuie, OBIECYWAĆ *Freq.*, *Bh.* ſlibowati, ſljbiti, připoměti (cf. ślubować); *Sr.* 2. ſlubiſch, lubiſch; *Sr.* 1. ſlubu, ſlúbu, lubu, polubam; *Vd.* oblubiti, obiezhati, zaobezhati, obetati (*ob.* *obiatować, obiata); *Crn.* obętam, s przyrzekam; obetuvâti *vouere*; *Cro.* obéchem, obechati; *Bs.* obechjati, obitati, obrecchi (cf. przyrzec), datti rjec (obetovati *uouere*); *Sla.* obechati; *Rg.* obecchjatti, obitati, obecchjavati, objetirati, objȇtati, poobechiatti, narecchi (cf. narzec); (*Rg.* objetovati *uouere*, *obſtringere*); *Ross.* обѣщать, обѣщевать, обѣщаю, обрéчь, обрекáть, суди́ть, посуди́ть, отсуди́ть, отсуживать, помо́вить; *Fc.* обѣтов ти, обѣщаваю, запоручими, запоручичи; przyrzekać, verſprechen. Kto wiele obiecuie, mało daie. *Rys. Ad.* 22. *Slo.* Do mnoho ſlubuje, málo dáwá; *Rg.* obechjavati zláto herzegovo, *Cro.* obetati zlato herczegovo; *ob.* góry złote). Lepiey ieſt nie obiecować, aniżeli obiecawszy nie oddadź. *Radz. Eccles.* 5, 4. Czego nie masz, nie obiecuy. *Rys. Ad.* 8. Mnie obiecano, drugiemu dano. *Cn. Ad.* 509; cf. ten chodzi w mierze, tamten suknią dzierży). *Slo. prov.* ſlubować ge pánſki, a dŕiať ſedlácki, obiecać ieſt pańſka, a dzierżeć (dotrzymać), chłopſka). Śmierć a żonę każdy ma sobie obiecaną. *Pot. Arg.* 477, *Rs.* обѣщанный, суди́мый. Co on to nam naobiecywał! *Teatr.* 21, 115. Nie tegoś sobie po nim oycze obiecował. *Groch.* 401, nie tegoś się spodziewał, tuszył. - Obiecuię kogo albo siebie gdzie, s ślubuię się na święte mieysce, ein Wallfarthsgelübde thun, jemanden oder ſich ſelbſt wohin geloben; *Rs.* обрекаться. Matkę swoię do grobu ś. Agaty obiecała. *Skarg. Kaz.* 91. Indult był takowy, iż ktoby do Krakowa, do Gniezna się obiecał, tak wielki miał osiągnąć odpuſt, iakoby do Rzymu chodził, *Bielſk.* 347. Oto cesarz, słysząc o cudach S. Woyciecha, obiecał się w chorobie swéy nawiedzić to mieysce swą osobą. *Biel. Sw.* 167 *b*. Obiecali się do obrazu tego świętego. *Zrn. Pſt.* 3, 787 *b*. *ib.* 3, 532 *b*. Kropił, kadził, świeczki ſtawiał, do obrazów się obiecował. *Rey. Apoc.* 6. - *Prov.* Idź, gdzieś się obiecał. *Cn. Ad.* 305, iakoś przyszedł, tak idź, z kwitkiem, z panem bogiem, geh wie du gekommen biſt, geh deiner Wege.

OBIECADŁO, OBIECADŁOWY; *ob.* Abecadło. OBIECANIE; *ob.* Obiecać, Obietnica.

OBJECHAĆ, *F.* objedzie, objadę *Act. dk.*, OBJEŻDZIĆ *Contin.*, OBIEŻDŻAĆ *Freq.*, *Bh.* obgeti, obgedu, obgiidéti; *Sr.* 1. wobnezdzam, wobnezdżuyu; *Vd.* okuljesditi, objesditi, okulpelatise, okulvositi se; *Rg.* objahati, objahivati; *Cro.* objahújem; *Rs.* обѣзжамъ, обѣзжаемъ, обѣзжаю; iechać krążąc koło czego, bądź wierzchem, bądź poiazdem, umreiten, umfahren, bądź wodą, umſchiffen. Lepiéy objechać, niż ulgnąć. *Fred. Ad.* 104. t. i. kolić, kołować). Trzeba teraz te wszyſtkie ziemie objechać, na woynę zawołać, woysko popisać. *Baz. Sk.* 71. Objeżdżenie, objechanie, objazd, objazdka, *Vd.* objesda, objesdenje). Nie dość milę poiechać, trzeba świat objechać. *Monit.* 65, 235, umfahren, umreiſen. Objeżdżam kraie, miaſta, dla uciechy, przeieżdżam się po miaſtach, oglądywam. *Cn. Th.* Corocznie maiętności wszyſtkie ma objeżdżać komissarz. *Kras. Pod.* 2, 200, bereiſen. Objechać knieie. *Chmiel.* 1, 80. Objeżdżanie urzędowne doglądaiąc *luſtratio Cn. Th.* Magellan pierwszy był, który ziemię objechał. *Wyrw. G.* 9, t. i. wodą; opłynął, der um die Erde ſchiffte. - 2. Objeżdżić, objeżdżać konia, okrocić, do iazdy go wzwyczaić, ujeżdżać, *Vd.* objesdjazhiti, objesditi; *Rs.* объѣздить, обѣзживать, ein Pferd zureiten. Płochego źrzebca objeżdzić. *Rey Zw.* 155. O chwytaniu i objeżdżaniu albo ukroceniu źrzebców. *Cresc.* 517. Ci którzy objeżdżaią konie i ku gotowości ie ćwiczą, nie odeymuią im biegu, ani skakania. *Gor. Dw.* 350. Objeżdżony, ujeżdżony, *Vd.* objesden, *Rs.* объѣзженный; *oppos.* необъѣзженный. Koń nieobjeżdżony ieſt waśniwy. *Radz. Syr.* 30, 8. cf. otargiwać; *ob.* objeżdżacz, objeżnik). Objeżdżać albo raczéy wyjeżdżać nowe sanki *Rs.* обкатать, обкатывать. - b) *trans.*, okrócić, hamować, hemmen, bändigen, łacno swąwolą, łacno objeździć krolowi. *J. Kchan. Dz.* 163. Niech objeździć swąwolą śmie nieukróconą, A iego sprawy przyszłe wieki więc wspomioną. *ib.* 202. Polężesz strzałą niemężney ręki prędko objeżdżon, *ib.* 80, t. i. zwyciężon, zabity). Stefana bóg wzbudził, aby sąsiądów objeżdził, i ich hardość strudził. *Spyt. Kmit. A* 2.

OBJĘCIE, - ia, *n. Subſt. verbi* Objąć *qu. v*; - b) obwód, obiąt, *Sr. I.* wobpſiwtjo, *Crn.* okulishe, der Umfang, Umkreiſs. Z wielkości objęcia nie można wnosić wielkości bryły i miąższości ciała. *Rog. Doſ.* 1, 194. *Rs.* объ-

яніе, обниманіе, *Ec.* обыманіе uścisk; *Cro.* obimanye.

OBIECOWAĆ *ob.* Obiecać. OBIECOWNIK, *Cn. Th.*, OBIECNIK, - a, *m.*, *sponsor* przyrzecznik, który co komu dobrym słowem obiecuie, *Mącz.*, der Verſprecher, Verheißer; *Crn.* obętavz; *Vd.* obezhavez, obezhuvauz, obezhar, obetavez, oblubnik, oblubovez (cf. oblubieniec), *f.* obiezharza, oblubuiza; *Cro.* obetavecz, obetavka; *Rg.* obecchjàvalaz, objètalaz, objètaliza, obecchjaliza; *Ross.* обѣщникъ (*Rs.* обѣщанникъ ślubownik). OBIECUIE *ob.* Obiecać.

*OBIECY, - ego, *m.*, żarłok, ein Freſſer. Człowiek objecy i piiak wina. *Sekl. Luc.* 7, *not.* „ktory się kocha w iedzeniu i piciu"). Pana Jezusa i piiakiem i *objecem sądzą. *Sekl.* 49.; *ib. Math.* 11.

*OBIECZ, *OBIECZNY *ob.* Obec, Obecny.

OBJEDNAĆ, *F.* objedna *Act. dk.*, OBJEDNYWAĆ *ndk.*; *Bh.* obgednati; zjednać sobie, verſchaffen, erhalten, gewinnen. Pokóy bronią sobie objednywać musieli. *Falss. Fl. pr.* Kapłan do P. Boga będzie usługę czynił, iakoby człowiekowi miłosierdzie *obyednał. *Gil. Pſt.* 313 *b.* Synowie boży przyiaźni sobie iednali z córkami synów ludzkich, bardzo sobie tym gniew boży *obyednali. *Gil. Kaz. Cc* 6.

OBIEDNI, - ia, - ie, obiadowy, *Cro.* obedni; *Rs.* обѣденный, Mittags-, das Mittagseſſen betreffend. Zaprosił ich na obiedni do siebie traktament. *Haur. Sk.* 425, zum Mittagsſchmauſe. OBIEDNIA, - i, ż, obchód obiedni, czyli obiadowy, das Mittagsmal. O Władysławach Węgierskich, o Godefriedach onych sławnych, nie iedno mowy wielkie bywały, ale i dziadowie przy obiedniach pieśni śpiewali. *Jan. Lig. H. b.* - §. obiednia, cf. obieta, cf. *Rs.* обѣдня msza ś.; cf. *Bh.* obětni *sacrificalis)*; msza Ruska, die Ruſſiſche Meſſe, nach der Ruſſiſchen Liturgie. Po godzinach zaraz czytana bywa obiednia. *Pim. Kam.* 228. Ceremoniią na kształt liturgii, którą zowiemy obiednią, pod czas presbiter odprawuie. *ib.* 86. Czyń ie zapachy z wonnego kadzenia, Czyńcie w kościołach częste pomienienia, Tak na obiedni, iako na wieczerni, Niech modlą za nim słudzy boży wierni. *Zimor. Siel.* 202. kiedy obiednie albo wieczerze swe odprawuią. *IV. Poſt. W.* 2, 52. Prośba za kadzidło, rąk złożenie, Panie, Niech ci za *wieczorną dziś *obiednią stanie. *J. Kchan. Ps.* 203.

OBIEDNIK, - a, *m.*, *pransor*, gość na obiad. *Mącz.*, ein Mittagsgaſt, obiadownik, *Cro.* obednik. OBIEDWAĆ *ob.* Obiadać, Obiadować. OBIEDZ *ob.* Obiedz. OBJEDZIONY *ob.* Objeść. OBIEG, OBIEGAĆ *ob.* Obbieg, Obbiegać.

OBJEKT *ob.* obrzut, obmiot, przedmiot, przedrzut; *Bh.* namet; *Slo.* predklad, predkladka, predloha, predlojka, predhod, predhodka; *Rg.* ohled, pridgled, zamjera; *Rs.* предметъ; *Ec.* предлежащее.

OBIELIĆ, *Act. dk.*, obielać *ndk.*, *Bh.* obilim, -iti; *Sr.* 1. wobělam; *Vd.* obieliti, obbieliti; *Cro.* obelyujem (2. *decortico)*; *Rg. et Bs.* objetiti, *Rs.* обѣлить, обѣливать, обѣливаю; *Ec.* обѣлю, w około pobielić, beweißen, rund um weiß machen. Obielić cynę, pobielić, *Bs.* okositeriti). Obielić zająca, sarnę. *Wiel. Kuch.* 418, skorę z niego ściągnąć, das Fell abziehen. Obielenie *Rs.* обѣлка. OBIELICIEL, *Rg.* objelitegl, *f.* objelitegliza.

OBJEMCA, - y, *m.*, obeymuiący co, der Uebernehmer. Już nad samą fortuną zemścić się nie mogł, na mnie, iako na uczestnika, i na objemcę fortuny oney, porwał się. *Krom.* 187.

OBIERAĆ *ob.* Obrać. OBIERACZ, - a, *m.*, *elector*, der Erwähler, Wähler, Wahlherr, *Bh.* wolenec; *Slo.* volitel; *Sr.* 1. wobliczeŕ; *Cro.* izberitel; (*Rs.* обиралъ zbieracz; обиральщикъ przekupny człowiek); *Rg.* obiràc, *f.* obiracizza). Kandydat kłania się obieraczom. *Klon. Wor.* 14. *ob.* wyborca. OBIERALNOŚĆ, - ści, ż., zdatność by bydź obieranym, die Wahlfähigkeit. Generalność wydała sanctytum, przez które od obieralności i głosu na seymikach oddaliła wszystkich mniey iey sprzyiaiących. *Uſt. Konſt.* 2, 263. Większa część nayzacnieyszych obywatelów, i od obierania i od obieralności oddalona została. *ib.* 2, 271. OBIERALNY, - a, - e, - ie *adv.*, elekcyyny, Wahl-, wahlfähig. Odmiana obieralnéy korony w następną. *Uſt. Konſt.* 1, 208, Wahlkrone, Wahlreich. OBIERCZY, - a, - e, do obierania należący, Wahl-, wählend. Elekcya zawisła od wolności zupełney głosów obierczych. *Nar. Hiſt.* 4, 102. - b) *pass.* obieralny, Wahl-, durch Wahl ertheilt. Od pierwiastków obierczego tronu, żaden król spokoynego nie miał panowania. *Nar. Chod.* 1, 185. OBIEREK, - rka, *m.*, *usitatius in plur.* OBIERKI; = rzeczy obrane, wybrakowane, ausgeſuchte abgeſonderte Sächelchen. Wiara heretycka nie iest wiara bozka, ale obierki i wynalazki i upodobanie ich. *Sk. Żyw.* 2, 407. Heretycy wiarę zgubili, i nie maią iey, iedno swoie obierki, mniemania, rozsądki poiedynkowe. *Sk. Kaz.* 404. - b) ostatki, ogryzki, odrzutki. *Cn. Th.*, der Auswurf, Ausſchuß, Reſte, Ueberbleibſel. Jestem iak ten, ktory zbiera obierki po zbieraniu wina. *Leop. Mich.* 7, 1, pozostałe grona po zbieraniu *Bibl. Gd.*). OBIERZ, - y, ż., zdobycz, łupy *propr. et fig.*, Raub, Beute. Prusacy, złupiwszy trupy, obierzą onę bogom swoim poślubili. *Krom.* 180. Ciało iego zwierzom przy morzu porzucił obierzą. *Chroſć. Ow.* 48. Z płaczem na świat wychodzić, żyć troskom obierzą. *Zab.* 9, 42 *Zabł.* - b) obierze, sprzęty, narzędzia, Geräthe, Werkzeuge. Myśliwcze obierze = sieci, Netze, Garne u ſ. w. der Jäger. Leżą osierociałe, ciesz się płoche zwierzę, Po swym Panu plecione z iedwabiu obierze. *Zab.* 4, 280 *Nar.* (*not.* „obierze = sieci, *Kochan.*) Zbłąkany od smutnéy macierzy, Wpadnie płochy ielonek w myśliwcze obierze; Chcąc się z iednych wyplątać, w drugie wlata sieci. *Nar. Dz.* 1, 51. Ciebie on z łowczych obierzy wyznie. *Pieśń. Kat.* 160, z mocy szatańskiey). Jezus sam więzuia miał wyzuć z *obierze. *Miask. Ryt.* 7. Obierz kuchenna *Tr.*, Küchengeräthe. - *2. W żołtey obierzy człowiek *Tr.*, = w odzieży, Kleidung, cf. ubiór.

*OBIERZWIA, - i, ż., potronek sieciowy, der Netzſtrick. Do łowienia ptaków wodnych miey sieć tak długą, ktoraby przez wszystką rzekę przestała; a powrozy abo *obierzwie*, coby przestały od iedney osęki do drugiey. *Cresc.* 626. Kołki cztery, u ktorych sieci zastawiaiąc na ptaki uwiążesz, wbiy przy czterech końcach, ku którymby się powrozy abo *obierzwie* sieci na kołce schodziły. ib. 625. Sieć ku łowieniu ptaków, ma bydź prostéy poły, iako ściana płotka, którąby się na dwu laskach według szerokości swoiey podnosić mogła; na dwu też *obierzwiach* rozciągniona. *ib.* 627. Niewod niewa na dolnéy

albo

albo spodniéy *obierzwi* głazy abo kolca z ołowiu, któreby go na dol ciągnęły. *ib.* 643. OBIERZYCIEL, - a, *m.*, obieracz, der Wähler, Wahlherr, Erwähler. - *femin.* OBIERZYCIELKA, - i, *ż.*, die Wählerinn. Mądrość nauczycielką iest umieiętności bożéy, i obierzycielką spraw iego. *W. Sap.* 8, 4, ta, która obiera sprawy iego. *Bibl. Gd.*).

OBIEŚ, OBWIEŚ, - ia *m.*, szubienicznik, wisielec (*Etym.* wieszać), *Sr.* 1. wobeſchencz wobeſchenc, wobeſchené; *Crn.* obęsenk; *Vd.* obeshenjak, gaugenjak (*Vd.* obieshavez, rabel, = kat); *Bs.* obisceguak, objesceguák; *Ross.* висѣльникъ, *f.* висѣльница, повѣса, удáленникъ, *f.* удáленница (*Rs.* обавъ fałszywa waga), ein Galgenſtück, Galgenvogel. Do obiesia: Wszystko wisi na cienkey nici, ty z twą szyią Masz widzę od reguły swoię excepcyą. *Achouſk. Fr.* 18. Niedaleko zaś wisiał od tego grobaztynu Ow obwieś, za pokutę aromotnego czynu. *Jan. Ryt.* 3, 138. Dziobać obiesia ptacy będą. *Jabł. Ez.* 204. Kto Dyany kościół chwalił Tak iako się godziło? Ach iedna to obieś spalił, Co tysiąc rąk robiło. *Bald. Sen.* 12. Łotrze! Obiesiu! *Zab.* 13, 128.

OBJEŚĆ, objadł, objedli, *f.* objeć *cz. dk.*, OBJADAĆ *ndk.*, *Bh. et Slo.* obgiſti, obgedł, obgjdati; *Sr.* 2. ſobjeſcj; *Sr.* 1. wobyem, wobyédjeme; *Cro.* objedati, objédam; *Vd.* objesti, objeduvati, okuipojesti; *Rc.* обѣсть, обѣлъ, обѣдаю; *Ec.* обѣдаю (ogłodać, 2. pasorzyć); na około zjadać, rund herum befreſſen, auffreſſen. Szarańcza nie tylko łąki i zboże, ale i gałęzie z drzewa objadała. *Stryik.* 631. Robaczek, gdy tę morwę napada, Krętą ią zatoką do koła objada. *Tol. Saut.* 75. Nasłana drużyna, objadłszy tylko okolice, a resztę przez swawolę spaliwszy, iuż się do rozsypki zabierała. *Nar. Hiſt.* 2, 141. Chłopiec na drzewie siedząc, wiśnie objadał. *Haur Sk.* 460. Psy objadły trupy aż do kości. *Bard. Luk.* 129. Objedziony, = ogłodzony, ogryziony, benagt. Objedzionych wężów ciała sołtawuie. *Otw. Ow.* 95 - *aliter* objedziony, *obesus*, tłusty tyłowity, zsiadły. *Mącz.*, dick angefreſſen. OBJEŚĆ się *recipr.*, *Cro.* sobjeztisze; *Rc.* обѣстись, обѣдаться; obeźrzeć się, ſich uberęſſen, aneſſen, voll eſſen. Mysz, kiedy się mąki obje, tedy się iey gorzka widzi. *Rys. Ad.* 76. Opędli się, opili, brali upominki, Z twéy zbytniéy rozrzutności stroiąc sobie drwinki. *Trph. S M.* 62. Co dzień skoro się objadło, ożłopało, na łożko zwalił się, jak bela. *Mon.* 70, 177. Już się inni obiedli, a iam ieszcze głodny. *P. Kchan. Orl.* 1, 16. Nie day boże, ażym ia się objadać miał, gdy drudzy głód cierpią. *Skarg. Dz.* 521.

OBIESIĆ, *f.* obiesi *cz. dk.*, *Bh.* obeſyti; *Slo.* obeſit, obeſugi; *Sr.* 1. wobeſcham, wobeſſu, wobeſſen; *Vd.* obesiti, obeshati; *Crn.* obęsem, obesèl obesèti; *Bs.* obisiti, objesiti, *Rg.* objessiti; *Cro.* obesajem; *Ec.* обѣсить, обвѣшиваю, (*Rs.* обавѣсить, = obwiesić); wieszać kogo, einen henken, aufhenken. Złodziéy ma bydź obieszon. *Sax Porz.* 141. Obieszenie *ob.* powrozowa śmierć. OBIESICIEL, - a, *m.*, który wiesza, der Aufhenker, Henker, *Cro.* obeshavz.

OBJEŚNY, - a, - e, żarłoczny, gefräßig. Trudno oddalić objeśnych ludzi od dobréy wieczerzy. *Haur Sk.* 174.

OBJĘTKI, - ów, *plur.*, sieci kniecie obeymuiące, cf.

obławy), groſze Forſtnetze, den Forſt einzuſchließen. Wjechał do wielkiéy puszczy, psy rozsworowano, Maieysze sieci i mocne objętki stawiano. *Bantal. A* 2 *b.*

OBIETNICA, - y, *ż.*, (*Bh.* obétnice *mensa sacrificalis*, *ara*, cf. obiata); *Bh.* přípowěd; *Sr.* 2. ſlub, ſlubene (cf. ślub); *Crn.* obęt; *Vd.* obet, obluba, saobluba, oblubenje, obeshanje (*Vd.* Obehtenza. = Zwiaſtowanie N. P.); *Cro.* obechanye; *Rg.* obit, objét; *Sla.* obechanje; *Ross.* обѣщáнїе, оберегáнїе, сулéнїе, посулéнїе; *Ec.* обѣтъ, обѣтованїе, обѣщáнїе. a) *activ.* obietnicy czynienie, obiecowanie, przyrzeczenie, das Verſprechen, Verheißen, die Verſprechung. Obietnicami mię swiódł; obietnicy mi nie strzymał; nierad pełnić obietnic; dość u niego obietnic, t. i. słów obiecuiących, łacny do obiecowania, szczodry w obietnice abo bogaty. *Cn. Th.* Wielkie obietnice omylaią rady. *Simon. Siel.* 49; *Vd.* veliki obeti, malu prejeti (*ob.* złote góry). Każda obietnica powinna bydź za dług poczytana. *Dyar. Grodz.* 461, Dwa kroć daie, kto się wskok w obietnicy iści. *Pot. Arg.* 552. Obietnica głupiemu radość. *Teatr* 21 *b*, 6, *Mon.* 74, 10; *Slo.* ſlubi ſu ſlubugu, blázni ſa radugu. Nic za obietnice w kramie nie kupi. *Bud. Ap.* 22. Lepiéy więcéy dadź, niż się obiecało, niżeli zawodzić datkiem, nie według obietnicy. *Kras. Liſt.* 53. - §. obietnica świątobliwa, ślub na się wzięty, *votum*, das Gelübde. Obietnicą oddaliśmy się, że nie mamy nic ukusić, aż go zabiiemy. 1 *Leop. Act.* 23, 14. Był ostrzygł głowę, bo miał obietnicę. *ib.* 18, 18. Mamy tu czterech mężów, którzy maią obietnicę nad sobą. *ib.* 21, 23. Ofiarowali ofiary panu, i obietnice ślubowali. *ib. Joan.* 1, 16. Król do Poznania dla wypełnienia nabożnéy obietnicy odjechał. *Krom.* 705, *voti soluendi gratia*, dla ślubu, des Gelübdes wegen. - §. Obietnica, zmowa spolna, *ſtipulatio*, *Cn. Th.*, ein wechſelſeitiges Verſprechen. - §. b) *Paſſ.* obietnica, to co obiecano, das Verſprochene, das Verſprechen, die Verheißung, das Verheißene. Mam u ciebie obietnicę; przyszedłem po obietnicę. *Cn. Th.* Po obietnicę trzeba wsiadać na rączego. *Sim. Siel.* 72, *Rys. Ad.* 55, *Cn. Ad.* 896. Sadownik oddawa obietnice wieńcem z iabłek uwitym. *Otw. Ow.* 593.

OBJĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* obſáhlość, *Ec.* объемлемость, zdatność obeymowania, objęcia, *phys. et moral.*, die Umfaſſungsfähigkeit; *capacitas mentis. Cn. Th.*, poiętność, die Faſſungskraft, die Begreifungskraft, Begreiflichkeit. - *Math.* Objętność, = objąt, objęcie, obwód, der Umfang, Inhalt. Miesyce, które ciało iakie zapełnia, nazywa się objętością ciała, *volumen*. *Sniad. Jeo.* 22. Objętość ciała, *capacitas*. *Jak. Mat.* 1, 169. Bryła maiąca w sobie objętości, (*volumen*), 12 całów kubicznych. *Sniad. Alg.* 1, 34, *Scheidt Elekt.* 40. Objętność, *superficies ſolidorum*, pole powierzchowne brył. *Solſk. Geo.* 5, die Fläche, der Flächeninhalt. OBJĘTNY, - a, - e, objąć mogący, obeymuiący, *Bh.* obſáhlý; *Sr.* 1. wobſahowaté; *Ec.* объемлемый; *Rs.* ёмкій, in ſich faſſend, umfaſſend, fähig zu umfaſſen. *Cn. Syn.* 148. - §. b) *Paſſ.* objętym bydź mogący, umfaßbar; *oppos.* nieobjętny. *Dudz.* 15, *Rs.* необъятный, необъéмлемый, *Ec.* необъмéнный. - (*OBIETOWAĆ *ob.* Obiatować). - OBJĘTY *ob.* Objąć.

OBIEŻ *ob.* Obwieść.

OBJEZDNY, -a, -e, mogący być objeżdżonym, umreitbar, umfahrbar, umſchiffbar, *Rs.* объѣзжій. OBJEZDŻAĆ, OBJEZDZIĆ *ob.* Objechać. OBJEŻDŻACZ, - a, *m.*, objeżdżacz końſki, *domitor equorum*, *Mącz.*, kawalkator, uieżdżacz, *Vd.* jesdni vushenik, objesdjak, der Bereiter, Zureiter. - §. b) co objeżdża doglądaiąc, der Landreiter, Bereiter; *Rs.* объѣздникъ. OBJEŻDŻANIE, OBJEŻDŻONY *ob.* Objechać. *OBJEŻNIK, - a, *m.*, objeżdżacz, kawalkator, der Pferdebereiter, ktory umie konie młode objeżdżać, *desultor. Mącz.*

OBIEŻENIE *ob.* Obbiedz. OBIEŻNY *ob.* Obbieżny. OBIEŻYKRAY, - aia, *m.*, powsinoga, tułacz, wszędybył, mieysca nie zagrzał, ein Landläufer. Bywszy obieżykraiem, nie chce bydź nieukiem, Więc co widział, co słyszał, tłumaczy się (niedźwiedź) mrukiem. *Zab.* 12, 91 *Nagł.* Tacy obieżykraie. *Zab.* 15, 180. OBIEŻYŚWIAT, - a, *m.*, roślina, pępownik; przerwipęp, S. Jana ziele, *ob.* Dzwonki, Johanniskraut, *hypericum. Sien.* 79, zowią tak, że kwiat jego za słońcem się obraca. *Syr.* 1429.

OBIIAĆ *ob.* Obić. OBIIAK, - a, *m.*, ein Schlägel, Klopfholz, Klöppel, drewno podobne do pałki, którym w fryszerce kowale obiiaią rosztę gęsi. *Os. Zel.* 80, cf. gęś.

OBIOR, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* wolenj (cf. wolić); *Vd.* voilia, isvoljenje, svol, svolštvu), wybor, obieranie, electya, die Wahl, das Wählen, die Erwählung. Lud zgromadza się na mieysce obioru króla. *Stas. Num.* 2, 160. Dodawały wagi temu obiorowi na państwo, bogate i ludne prowincye. *Nar. Hst.* 3, 364. Przynaymniey gdy iuż wszelka moc ustała, Ciężarem ciała swego szkodził w ostatnim obierze. *Chrość. Luk.* 90, t. i. w ostatnim terminie.

*OBJSK, - u, *m.*, *OBYSK, objskanie, szukanie koło czego, dochodzenie, indagacya, das Nachſuchen, Nachforſchen, die Nachforſchung, *Rs.* обыскъ, обискъ. Jeśliby pan przy tym obysku być nie chciał, tedy żałobnik przecię z tymi, których ma przy sobie, obysk uczynić, i wszytkie schowania trząść ma. *Stat. Lit.* 403. OBJSKAĆ *cz. dk.*, objskiwać *kont.*, *Vd.* okuljiskati, okulpojiskati; *Rs.* обыскать, обыскáть, обыскивáю, szukać koło czego, dochodzić, trząść, roztrząsać, durchſuchen, nachſuchen, nachforſchen, indagiren.

OBITY *ob.* Obić. OBKĄSAĆ *ob.* Okąsać. OBKŁADAĆ *ob.* Obłożyć. OBKRĄŻAĆ *ob.* Okrążać. OBKRĘCAĆ *ob.* Okręcać.

OBKROIĆ, *f.* obkroi *cz. dk.*, Obkraiać, Obkrawać *ndk.*, *Bh.* obkrogim, obkraqim, obkraqugi; obrzezać, na okolo obcinać, rund um abſchneiden. Z malogranatu obkroiwszy ſkorkę, ... *Cresc.* 427. (*diſting.* Okroić).

OBLAĆ, *f.* obleie *cz. dk.*, Oblewać *ndk.*, (*Bh.* oblewiti, oblewowati, z mróz puszcza, folguie; oblewa, z odmięcz, z folga); *Slo.* obliti; *Sr.* 2. hoblewaſch; *Sr.* 1. wobliwam, wobliwu; *Vd.* obliti, povoduvati, obvoduvati, obtopiti, potopuvati; *Bg.* oblitti, obljevati; *Rs.* обливати; *Cro.* oblévam; *Ross.* об ли́ва, облива́ю, окаплю́, окапываю; *Ec.* обаїно; polewać co na okolo, umgießen, mit etwas rund um begießen; *propr. et fg.* Kodzące dziatki swe łzami radości oblewali. *Teatr* 54 *c, c.* Łzami oblane oczy. *Zab.* 10, 165. Jakby go zimną wodą oblał. *Cn. Ad.* 287, cf. iakby go oparzył). Wypadła, iakby oblał ią gorącym warem, Tchnąca zapalczywości okrutnym pożarem. *Min. Ryt.* 4, 242. Siłu ich krew oblała między kuflami. *Lib. Hor.* 27. Nieraz się Smoleńſki zamek krwią Moſkiewſką i Litewſką oblał. *Stryik.* 721. Krwawym się potem wprzód oblać potrzeba, Niż człek poczciwy przyydzie do chleba. *Teatr* 55 *e*, 40. Przemyſką ziemię oblewa rzeka San. *Nar. Hſt.* 2, 405, beſtrömt, benetzt, befeuchtet, durchſtrömt. Egipt prawie cały rzeka Nil oblewa i napawa. *Boter* 213. Francya, kray zyzny; pięknemi rzekami oblany, *Wyrw. G.* 310. - Oblewać co ołowiem, cyną, woſkiem. *Cn. Th.* 567, übergießen. - *Fig.* Przywiózł tu tę złotem oblaną córę. *Teatr* 22, 11, t. i. pozłacaną, posażną. - *Moral.* Oblewa się wſtydem, miesza się. *Zab.* 1. 131, cf. rumienić się, czerwienić się, cf. raki piec). Hańbą oblany ſtoi. *Hor. sat.* 205, mit Schande überſchüttet. Demoſten, gdy uyrzał młodzieńca wſtydem oblanego, rzekł, taka barwiczka cnoty ieſt. *Patr. Ek.* 67, mit Schaamröthe übergoſſen. Patrząc na morderſtwa, żałością serce swe oblewał. *Sk. Zyw.* 1, 399, napełniał. - *Oblany*, *Myśliw.*, tłuſty, fett. Po myśliwſku nie mówi się bekas *tłuſty*, ale *oblany*. *Podol.* 60. Widzieć po dziennéy na paszach wędrówce, Ku wieczorowi pod domowe ſtrzechy Spieszące ſkopy i *oblane* owce. *Zab.* 4, 269. *Oblanie*, *Medic.*, n. p. W zaſtarzałych świerzbach, liszaiach, w oblaniach ciała lub głowy, piiawek używaią. *Perz. Cyr.* 2, 131, w nabrzmiałości ciała, Aufgedunſenheit.

*OBLACYA, - yi, ż., przynoszenie, podawanie, ofiarowanie; pewny obrządek cerkiewny, n. p. O chlebach, które się prosforami nazywaią, *oblacyą* albo *przynos*, prawisz, iż to ieſt niepotrzebne, że ie ludzie na ofiarę przynoszą. *Pim. Kam.* 143. Nie zabroniono dyakonom proſkomizować, t. i. oblacye czynić, *ib.* 120.

OBŁĄCZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* Obłąk, *Rh.* oblauček), ein kleiner Bogen. Obłączek żelazny do boków pudełka przyprawiać. *Switk. lud.* 346. OBŁĄCZYSTOŚĆ, - ści, ż., die Bogenwölbung. Obłączyſtość albo obłączyſta ſtrona iakiey rzeczy zwierzchnia, iako iaia, czapki, nieba, czołnu, ſklepu zwierzchnia ſtrona, *conuexitas*, wypukłość. *Cn. Th.* Obłączyſtość, *conuexum*, pukiel. *Solſk. Geom.* 5, *ob.* okrągłość. - §. b) Obłączyſtość albo obłączyſta ſtrona spodnia dzwona, czapki, nieba, czołnu, ſklepu, misy, miednicy wywróconey spodnia ſtrona, dołkowatość, *Cn. Th.*, *concauitas*, die Hohlrundung. Obłączyſtość nieba modra. *Zabł. Roz.* 80. Co ieſt naywyższego, i okręgiem swoim cały ten gmach opasuie, całą tę obłączyſtość, między którą leżą morza i ziemie, ... *Pilch. Sen. liſt.* 3, 321. OBŁĄCZYSTY, - a; - e, OBŁĄCZYSTO *adv.*, *Sr.* 1. wobrukwaté; *Vd.* lokliu, po loki (cf. l k, łąk); *Rs.* извилистый; *Ic.* дуговый, дужный; z wierzchu okrągły, czołnkowaty, *conexus*, hautrund, bogenrund, rundbäuchig. Toki wody tak rozrządziły powierzchnie gór, że węgiel obłączyſty leżał naprzeciwko węgla wydrążonego. *Stas Buff.* 129, *collant.* Obłączyſto, esem, vęzyli m, przepisuie się leżenie *arcuatim*. *Cn. Th.* - §. b) Obłączyſty, dołkowaty, *concauus*, hohlrund. Wchodzi pod zsypne obłączyſtych gałęzi zasłoki. *Stas. Num.* 1, 64.

OBŁĄD, - du, *m.*, błąkanina, pobłądzenie, błąd, Herumirren, Irre, Irrthum, Verirrung. Paſterka po łące

za swego zamyślenia się przypadkowemi obłędami postępuie. *Karp.* 3, 102. Nadto obłędy nasze łaskawie znosi, sam u siebie nas i zawiedzione dusze nasze omawiaiąc. *Gor. Sen.* 574. Białogłowy siłakroć obłędy męzczyńskie naprawowały. *Gor. Dw.* 260. Ten szwank a obłąd Ewy, białogłowa zasię naprawiła. *ib.* 243. Uyrzałem w ludziach niespokoyne obłędy. *Zab.* 13, 233. Lud w obłędzie będący, oświecić należy. *Gaz. Nar.* 2, 200. OBŁĄDLIWY *ob.* Obłędliwy.

OBŁADRA, - y, *ż.*, u połszorków, rzemień, nawdziany na postronek, aby ten nie otarł boku koniowi. *X. Kam.*, z Niem. Oberleder. - §. Jelca, Degen, oder Säbelgefäß. *Tr.*?

OB-ŁADOWAĆ, *f.* ob-ładuie *cz. dk.*, ładunkiem obciążać, *Vd.* obasati, obtovoriti; *Cro.* obtershiti; *Bs.* oteckati; *Rs.* тружáть, тружу, beladen, bepacken, *propr. et fig.* Grzeczność obładowana wymysłami, przykrą się staie. *Mon.* 65, 147.

OBŁĄDZAĆ się, OBŁĘDZIĆ się, *recipr. dk.*, Obłądzać się *ndk.*, °OBŁĄDZIĆ, OBŁĄDZAĆ *nijak.*, mylić się, błąkać się, obłąkać się, ſich irren. Jako inne zmysły, tak i wzrok się obłądza i myli, mniemaiąc, aby to było czemu, co cudnym nie ieſt. *Gorn. Dw.* 414. We dwu rzeczach bardzo się obłądził. *ib.* 390. Zasadzać na tym wiarę, czego nas nie uczy słowo boże, tedybyśmy się bardzo obłędzić musieli. *Lec. Pſt. P* 4. Kościoł w niczym nigdy się obłądzić nie mogł. *W. Poſt. W.* 228. Jeślim obłądził, naucz mnie ty; mówił-łm nieprawie, więcey nie przydam. 2 *Leop. Job.* 34, 32. Ba i ci podobno obłądzaią, szukaiąc boga, a chcąc go należć. *ib. Sop.* 13, 6, błądzą. 3 *Leop.*). - Obłądzenie, omyłka, błąd, n.p. Obłądzenie w hiſtoryi autorowi przypisane bydź ma. *W. Alm.* 13. W obłądzenie mogą bydź zwiedzeni i wierzą. *W. Poſt. M.* 385, in Irrthum, Verirrung. - Całą noc prawie onę obłądzoney Tam i sam ieździł. *P. Kchan. Jer.* 128, t. i. zabłąkany, obłąkany, irrend, in der Irre. Jeden błąd czyni człowieka obłądzonym. *Smotr. Ap.* 93. °*Obłąkały sd.*, n.p. on w tym zdaniu ieſt °*obłądziły* i heretyczny. *ib.* 61.

OBŁAGAĆ *cz. dk.*, błagaiąc udobruchać, besänftigen, wieder gut machen. Grzesznicy! przyszedł wam jednacz wasz, i obłagane za grzechy wasze. *Cal. Kaz. Cc.* 4, *ob.* ubłagać.

OBŁAIAĆ, *f.* obłaie *cz. dk.*, obłaiwać *kontyn.*, połaiać trochę, ein wenig ausſchelten. Gdy kogo przeſtrzegamy, napominamy i obłaiemy, . . . *Petr. Et.* 43. (*Cro.* oblájem *obloquor*, *Rs.* обаивать oszczekać).

OBŁĄK, - u, *m.*, Obłączek *dem.*, *Bh.* oblauk, *= arcus*, *sed* oblać, = ein geflochtner Bogen von gehechelten Flachs, der ein ganzes Stück ausmacht, *Rg.* obluk, *Bs.* oblok, luk *arcus*; *Vd.* lok, oblok, łuk, z ſklepienie; lukati, luk delati, z ſklepiti); *Rs.* лукъ obłąk, łuk; лукá krzywizna, łęk; излучина przegub; *Ec.* лукошáнїе, krzywizna, *Gr.* λοξος *curvus*), każda rzecz na kształt ſkrzydeł *łuku* ſkrzywiona, cf. kabłąk. cf. połąk); *Sla.* branik, *Rs.* Аучка, jedes bogenförmige Ding, ein Bogen. Smok krętemi pasmami łuszczyde zatoki Łamiąc, gdie się iak obłąk, srogie stroiąc skoki. *Zebr. Ow.* 55, *sinuatur in arcus*. Tęcza cała z szczerego złota, bita w obłąk kształtem Traków. *Stas. Num.* 1, 136. Tym czasem Tęcza ku niebu ſkrzydły się podała, A chybkością w obłokach obłąk rozerwała. *A. Kchan.* 137, t. i. obłączyſtość nieba). Obłąkami, abo nakrzywionemi do ziemi gałęziami, rozmnożyć wierzbę, *mergis propagare salices. Cn. Th.*, gegen die Erde gebogne Absenker, Ableger. Obłąk garbarski na rozciąganie ſkór, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.*, der Gärberbogen, die Felle darauf aufzuſpannen.

OBŁĄKAĆ *się rec. dk.*, OBŁĄKIWAĆ *ndk.*, zabłądzić, zabłąkać, irre gehen, ſich verirren. Obłąkał się w lesie. *Jabł. Ez.* 106. Czuię, że mi się iuż obłąkiwa przytomność. *Teatr* 45 *b*, 102, t. i. że mi się w głowie myli, że przytomność tracę. - Obłąkany, błądzący, błędny, irrend, herum irrend, verirrt. Obłąkane włosy ſkłada w rzędzie. *Hul. Ow.* 72. Już przeszło 1700 lat, iak pielgrzymuie po świecie, znany pod imieniem żyda obłąkanego. *Teatr* 17 *b*, 33, der wandernde Jude. - (Wąż krzywo °*obłąkany*. *Bardz. Luk.* 167, t. i. obłąkowaty, obłączyſty, w obłąki ſkrzywiony, bogenförmig). - §. Obłąkać kogo *actiu.*, zwodzić go, na błędną drogę naprowadzać, einen irre führen. Gdyby imaginacya nie była tylo razy obłąkiwała oczu ludzkich, liczba naszych wiadomości byłaby większa, a liczba naszych błędów mnieyszyłaby się. *N. Pam.* 24, 341. Częſtokroć umieiętność sama obłąkiwa tego, który ią posiada. *ib.* 18, 275. Nieszczęsna zazdrość, namiętność nieszczęśliwa, mogły ią obłąkać. *Teatr* 38, 95. Niedawno iak wszedł na chwały drogę, Ślepo w niey postępuie, obłąkać go mogę, Wrząca młodość łatwo nam uwodzić się daie. *Teatr* 45, 12. Malkontenci wszelkich sprężyn poruszaią, ażeby obłąkać umysły ludu. *Gaz. Nar.* 1, 253. Próżność często mnie obłąkała. *Teatr* 41, 161. Obłąkany dziwacznemi demokracyi myślami, zabił się z rozpaczy obywatelſkiey. *Gaz. Nar.* 1, 266. - Obłąkany, cf. pomieszany, ſkażonego rozumu, w głowę zaszedł. Obłąkanie *ob.* waryacya. °OBŁĄKANIEC, - ńca, *m.*, człowiek obłąkany, ein Verirrter, ein Irrender. Bracie miły obłąkańcze, a tułaczu nędzny, tu szukay prawdy. *Zrn. Pſt.* 53.

OBŁĄKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, obłączyſty, łuczny. *Otw. Ow.* 459, bogenförmig.

OB-ŁAM, - u, *m.*, OB-ŁAMEK, - mku, *m.*, ułomek, ob-łamana rzecz, ein abgebrochenes Stück, ein Bruchſtück. Ziemia zarzucona swoich porośliu obłamy. *Stas. Buff.* 44. Zaginęły wielkie starożytnych narodów umieiętności, z nich dostały nam się tylko grube obłamy. *ib.*, *ob.* obłomki). - *Milit.* Reduty sypać, kosze ſtawić, drabiny przyſtawiać, *obłamki* budować, tramy spuszczać. *Star. Ryc.* 41, t. i. wieże do obłamowania murow, Mauerbrecher. OB-ŁAMAĆ, °OB-ŁOMIĆ. *f.* ob-łamie, *cz. dk.*, OB-ŁAMOWAĆ *ndk.*, *Vd.* okulsłomiti, okulnalomiti; *Rg.* oblomitti; *Cro.* oblamlyam; *Bs.* oblomiti, otarghnuti, otrighnuti; *Rs.* обломить, обламывать; na około poodłamywać, rund um abbrechen. (*Bh.* oblomiti *agilem facere*, *mollire*). Roszczki zielone z drzew, oblamowali. *Pieśń. Kat.* 76. Oblamowali gałęzie z drzew i miotali na drodze. *Leop. Math.* 21, 9. Brzeźnemu rakowi, gdybyś °zoblemował dęte nogi, a ciało do ziemi zachował . . . *Otw. Ow.* 622. Z téy ſtrony iuż były oblamane mury mieyſkie; lecz przez położenie wysokie, miasto nie mogło być dobyte. *Bas. Sk.* 218. Oblamanie *Rs.* обломка.

OB-LAMOWAC, - ał, - uie, *cz. dk.*, futrem obszywać, mit Pelz ausſchlagen, beſetzen. Z wydry bywaią futra piękne do ob-lamowania szat. *Haur Sk.* 306.

*OBŁAP, - u, *m.*, *OBŁAPIANEK, - nku, *m.*, *zdrbn.*, obłapienie, uścisk, die Umarmung; *Cro.* obimanye, objetje, zagerlay; *Rs.* обнимíе, обниманíе; *Ec.* обнимáние. Wzaiemnemi uściskawszy się obłapami, do okrętu mię odprowadził. *Tr. Tel.* 58. Gdzież Demetryusz? czego się kryie przed obłapem oycowskim? *Teatr* 51 *d*, 129. Stokroć niebezpieczniejsze obłudne obłapy, Niż otwarta nieprzyiaźń i daremne sapy. *Zegl. Ad.* 106. Przy miłym obłapie. *Pot. Syl.* 182, *Pot. Arg.* 154. Wdzięczne obłapy. *ib.* 742. Zbytnie zatym całuie, nie panieńskim kształtem, I rachować się chcącéy, obłapianków gwałtem, Rzecz przerywa. *Zebr. Ow.* 40. - §. Obłap, OBŁAPKA, - i, *ż.*, *obscoen.* sprawa cielesna, *Cro.* hotinstvo, fleiſchliches Umarmen. OBŁAPA, - y, *ż.*, *botan.*, ziele kopytnik nazywaią wonną obłapą. *Syr.* 47, *baccar*, *Nag. Wirg.* 497. *bacharis Sleszk. Ped.* 417, Haſelwurz. OBŁAPIACZ, - a, *m.*, co obłapia, zwłaszcza w znaczeniu sprawy cielesnéy, der Umarmer, beſonders in Anſehung der fleiſchlichen Beywohnung. OBŁAPIĆ, *UOBŁAPIĆ, *f.* obłapi *cz. dok.*, OBŁAPIAĆ, UOBŁAPIAĆ *ndk.*, OBŁAPIWAĆ *częst.*, *a) uścisnąć, rękami do siebie przycisnąć, umarmen; *Bh.* obgijti; *Sr.* 1. wobpjimnu, wokoſcham; *Vd.* objeti, obvratiti, objemati, obramiti, ogerliti, okul kragna perjeti, okuli gerla paſt; *Cro.* obimati, obimlyem, gerlim; *Sla.* gèrliti, zagèrliti (cf. gardlo); *Dl.* zogarliti; *Rs.* охватúть, охваты, обхватать, обхватывáю, обнимать, обымать, обыму, обнимáю; *Ec.* обымáю; (*Rs.* обхáпить łapami ogarnąć). Obłapiwam *amplector. Urs. Gr.* 335. Pospolicie nasi zwykli się przywitani obłapiać. *Star. Ref.* 82. Jakobym cię rad całował, Uobłapiał i piaſtował. *Groch. W.* 343. Członki iuż zemdlone Uobłapiwszy podnieść chciał. *Otw. Ow.* 226. Ona go obłapia, ściskaiąc go za szyię. *P. Kchan. Orl.* 1, 19. Obłapże oyca, nim odjedzie. *Boh. Kom.* 1, 403. Chciał ią w pół obłapić. *Bard. Luk.* 36. Precz z temi od kolan rękami Owszem w pół iak należy obłapmy się sami. *Bardz. Tr.* 316. Po wzaiemnym obłapieniu. *Birk. Dom.* 57, t. i. po wzaiemnych uściskach). - *Fig.* Zgoda pod wieńcy świeżo oliwnémi Swint obłapiła rękoma wdzięcznémi. *Tward. Mis.* 6. Pokoy się z sprawiedliwością, z nieba przysiadłszy, obłapiaią. *Ryb. Ps.* 171. Sen obłapił ią mile po przeszłym niewczasie. *Tward. Daph.* 53. - §. *aliter*: Co się mieli ſtrzedz zgorszenia, to oni zgorszenie chutliwie obłapili. *W. Poſt. M.* 564, t. i. ięli się go, rzucili się na nie). - §. Obłapiać kogo za nogi, z do nog mu upadaiąc nogi ściskać, vor einem nieder fallen, und ſeine Füße umarmend drücken. Przyſtąpił Książę przed maiestat bliżey, tamże z wielką uczciwością za nogi króla obłapił. *Gwag.* 395. Sam i żona i dzieci obłapiały częstokroć za nogi Cesarza, żebrząc pomocy od niego. *Bielſk. Kr.* 94. - §. b) *transl.* ogarnąć, objąć, umfaſſen, in ſich faſſen, in ſich ſchließen. Prawo pisane nie mogło wszystkiego obłapić, co się między ludźmi trafia, ale tylko to, co mogło zagarnąć, pod się zagarnęło. *Gor. Wł. K* 2 *b.* Uyrzyy ſkąd licha źrzenica wiele obłapi wzrokiem. *Miaſk. R.* 1 2, 126. - §. 2) *obscoen*, cielesną sprawę mieć, fleiſchlich umarmen. Romulus i Remus narodzeni z córki Nomitorowéy, od Marsa obłapionéy. *Otw. Ow.* 598. Kto rad obłapia mężatki, Bez oblicznéy rany rzadki. *Rys. Ad.* 27. Dla francy, nie obłapić. *ib.* 12. Po iaiu się napić; po iabłku pannę obłapić. *ib.* 57. (NB. *Verba honeſta moribus perdidimus; nihil loqui tutum eſt. Quint.*).

OBLASK, - u, *m.*, blask na około roztoczony, *Cro.* oblések, *Ec.* облистáние, Umglänzung, Glanz in die Runde herum. Choć apetyt zewnętrzny oblask, mam stałą odwagę. *Przyb. Milt.* 10. Oblask nieba. *ib.* 44. Jak słodki zapadaiące słońce wydaie oblask! *Węg. Mar.* 1, 274. (OB-ŁASKAWIĆ *ob.* Łaskawić). OBLASKLIWY, - a, - e, na około błyszczący, oblask rzucaiący, rund umher blitzend. Od płomieni ſtraszney pożogi daleko oblaskliwe się łuny po morzu rozwleką. *Przyb. Luz.* 51. OBLASKNĄĆ, *f.* Oblaſknie *cz. idntl.*, OBLASKOWAĆ *ndk.*, blaſkiem objaśniać, rund um mit Glanz erhellen, umglänzen. Jeszcze się cień twych ramion zbytnim światłem żarzy, Jak oblaſkuiąc niebo z twéy zakrytéy twarzy, Iż nayświatleyszy Seraf zbliżyć sercu nie ma. *Przyb. Milt.* 86. Nas zachodzące słońce oblaſkło promieniem. *ib.* 50. Wielkim światłem oblaſkniony. *ib.* 93. Oblaſknięty. *ib.* 91.

OBLATA, - y, *ż.*, oblatowanie, wpisywanie do aktów (z *Lac.*), das Einreichen zu den Acten. Kancellarye Grodzkie od oblaty żadney zapłaty nie wezmą. *Vol. Leg.* 7, 68. - *2) oblata *ob.* opłatek.

OB-LATAĆ *ob.* Ob-lecieć.

OB-ŁATAĆ *cz. dk.*, OB-ŁATYWAĆ *łontyn.*, łatami okryć, beflicken, mit Flicken beſetzen; *Cro.* okerpávam). Na pierwszym wstępie chce podstrzyc owieczkę, i oblatać sobie skórę. *Teatr* 16, 110.

O-BLATOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, podawać do aktów, *Rs.* подгилатить, upisati na sudu, zu den Acten einreichen, regiſtriren laſſen. O oblatowaniu metryk szlacheckich w własnym Grodzie. *Vol Leg.* 7, 68.

OB-LATYWAĆ *ob.* Oblecieć.

OBŁAWA, - y, *ż.*, *Etym.* łow), objętki, sieć wielka do obsadzenia kniei, ein groſſes Jägergarn, den Forſt zu beſtecken; (*Rs.* облава gatunek polowania w ſtepach). Przez obławy, niedbaiąc na krzyki Zgromadzonych myśliwców, przechodzi wieprz dziki, Czyniąc okna przestrone pyskiem i piersiami, Między ciasnemi chróſty i między trzcinami. *P. Kchan. Orl.* 1, 427. - §. obława, otoczenie, ostroienie, ogrodzenie, das Einſchließen, die Einſchließung, Umgebung. Zewsząd w silney obławie psi zębów mu dodaią, *undique circumſtant morsu in corpore roſtris. Zebr. Ow.* 62. Wieprz dziki, gdy mu myli obława psów skołczych szyki, Skrzydły kęsom chciwym chybkiemi uchodzi, A wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Zebr. Ow.* 101, *turba*); *Chodk. Koſt.* 19. Kniemu przyległych zdrojów kupi się obława, *conueniunt illuc flumina. Zebr. Ow.* 19. - §. 2) *milit.* porządek maszerowania. *Tr.*, Ordnung im Marſchiren, *ob.* Obławny. OBŁAWĄ, OBŁAWAMI *adv.*, kupą, w kupie, na kupie, hurmem, in Haufen, haufenweiſe. Nie powinny się pastwiska spasać obławem, lecz podzielić na części. *Kluk Rosl.* 3, 313. Jenczar silny szedł niegdyś obławem, i słał ziemię trupem z kup, przeciwko sobie równie bez porządku wystawionych. *Mik. Turk.* 104. Przedtym w mieście twym lud szedł obławą chwalić cię. *Wad. Dan.* 177. Pnie się ten, że przyia-

ćioł i sług moc obławem za nim się wali. *Zab.* 11, 414. Rozumieli, że obławą Każdy będzie iego strawą. *Jak. Bay.* 136. Zwierz morduiesz i ścielesz obławą. *Chrośc. Ow.* 116. OBŁAWIAC *ob.* Obłowić. OBŁAWNY szyk, s gęsto uszykowany. *Tr.*, dicht geſchloſſene Schlachtordnung.

OBŁAZ, - u, *m.*, (*etym.* leźć, łazić), kołuiąca droga, nieprosta, manowiec, bezdroże, zdroże, Umſchweif, Abweg, *propr. et fig.* Obłaz, łaz, gorołaz, droga wątka, na bokach gór wyrobiona, którą się objeżdża, gdy dobry gościniec wody zaleią, lub śniegi zasypią; używane naywięcey w liczbie mnogiéy: górołazy, łazy, obłazy. *X. Kam.* Pojdzie krom wszelkiéy trwogi przez śliſkie obłazy. *Pot. Arg.* 436. – §. bez obłazu, s bez ceremonii, bez ceregielow, bez ogrodki, bez żartu (cf. *obleśny), ohne Umſtände, ohne Umſchweife. Wziął oyca z sobą na pokóy, a tam bez obłazu prosi o córkę. *Pot. Arg.* 407. Występnych bez *obłazy karał. *Chrośc. Fars.* 113. Tarcze o tarcze biią bez obłazy. *Chrośc. Fars.* 40. Któż, kiedyby nie z iego rozkazu, Śmiał się nad tobą paſtwić bez obłazu? *Chrośc. Luk.* 267. Padnie do nóg bez obłazu. *Zab.* 15, 229. Bez obłazu bić, nie po proſtu szermować, *rotatis et circumactis gladiis. Cn. Th.* 21. On go bez wszego obłazu Tnie przez szyszak, dufaiąc dobremu żelazu. *Sim. Siel.* 44. OBŁAZEM *adv.*, n. p. Skarby tam do Tyru i doſtatki cisną się obłazem. *Jabł. Tel.* 166, hurtem, *ob.* obławem. OB-ŁAZIĆ *ob.* Obleźć. OB-ŁAZGIEM *adv.*, ciągle, nieprzerwanie, zuſammenhängend. Rudy nowe, przybyłe, niepiérwiaſtkowe, nie mogą mieć żył ciągłych, nie mogą iść obłazgiem. *Os. Rud.* 31. (*Bh.* obłátek krzemień). OB-ŁAZOWY, OB-ŁAZNY, - a, - e, ciągle idący, zuſammenhängend, fortlaufend. Rudy twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych, daleko ciągnących się, zowią ſkaliſtemi obłazowemi, obłaznemi. *Os. Zel.* 31, *Os. Rud.* 7 *et* 38; *oppos.* gwiaździſta. (*Boh.* obláźkowý, obłátkowý krzemienny). OBŁAZŁOŚĆ, - ści, ż., oblézienie włosów, die Kahlheit, das Ausfallen der Haare. Pleszowatość i obłazłość głowy. *Syr. Ziel.* 623. OBŁAZŁY, - a, - e, *Bh.* obleziły, *Rs.* облѣзлый, łysy, bezwłosy, kahl. Maścią tą głowę obłazłą mazać, włosy rości. *Spicz.* 90. Futro obłazłe, s wytarte, kahl gerieben, abgetragen, abgeſcheuert.

O-BŁAŹNIĆ *cz. dk.*, błazeńſtwem omamić, bethören, *Vd.* obnoriti, ahertati, *Sr.* 1. wobwagun. Omamiliście dusze swoie przeklętą mamoną, o-błaźniliście przyprawną maszkarą niewinne Chryſtusowe owieczki. *Smotr. Lam.* 14.

*OBŁAZOWAC *ob.* Obleźć.

OBLEC, *OWLEC, obłokł, *f.* oblecze, obłokę *czyn. dk.*, OBŁOCZYC *ndk.*, *Bh.* obléci, obljknauti, obleci, obljsti, obłekł, oblacetj; *Slo.* obľiekať; *Sor.* 1. wobhlekam, zwobhlekam, nawobhlekam; *Sor.* 2. hobla'ſ, hobla'laſch; *Vd.* okulvlezhi, okulivlazhíti, oblezhi, oblazhiti, nadjati; *Crn.* oblęzhi, oblégl, oblęshém, oblàzhem; (*Crn.* oblazhy se *nubilat*); *Cro.* oblachim, oblechi *induo*, oblachim, naoblachújem *innubilo* (*ct.* oblok); *Bs.* obuchi, oblaciti, oditti; (*Bs.* uzoblaciti, naoblaciti *obnubilare*, *Rg.* oblâciti, naoblâciti); *Rg.* obûchi, oblâciti, odjévati; *Slo.* obúchi; *Ec.* облачю, обволокаю, облещи, облекáмн, облачúмъ; *Rs.* надѣть, надѣвáть, обволóчь, обволáкивать; (s *owłoczyć; *Etym.* wlec; cf. zewlec); ubierać, odziewać, wdziewać, ankleiden, anziehen, anlegen. Aby nigdy koszuli zimnéy chóry nie obłóczył. *Krup.* 5, 367, nie kładł na się). Gdy się z niego nagrawali, zewlekli go z pawłoki, i oblekli go w odzienie iego. *Leop. Marc.* 15, 20, *Pieśń. Aet.* 64. Nie troszczcie się o ciało wasze, w cobyście się obłoczyli. *Sekl. Math.* 6, w czymbyście chodzili, *ib.*). Bóg oblokł na się ciało. *Miaſk. Ryt.* 13, wziął na się; cf. wcielić). Piérwéy ſto godzin wyciecze, Nim się niewiaſta oblecze. *Rys. Ad.* 59, *dum comuntur annus eſt*). Człowieka w miękkie szaty obleczonego widzieć chcieli; oto którzy w miękkie szaty się obłócą, w domiech królewſkich są. *W. Math.* 11, 8. Uſtawicznie się ſtroił, a obłoczył w rozliczne odzienie. *Rey Pſt. Ee* 2. W inszą się, iak mówią, suknią oblec, inaczéy niźli piérwéy żyć potrzeba. *Sk. Kaz* 557, ein anderes Kleid anziehen, cf. przekabacić, przekopycić). Oblec kogo w kapturek *ob.* Kapturek. – Obłoczenie, odziewanie, ubieranie, das Anziehen, Bekleiden; *Cro.* oblàchenye; *Vd.* okulvliek, okulvlazhenje). Obłoczenie rozmaite bywa, albo z potrzeby ku ochędoſtwu, iako to szatami, albo ku nakryciu, ku opatrzeniu zdrowia swoiego, iako we zbroie, albo też i w iakowe sprawy uczciwe, albo też zelżywe. *Cil. Pſt.* 3, *ob.* odzież, ubiór). Obłoczyć się w zakonny ubiór albo szatę, brać habit zakonny. *Cn. Th.*, die Kutte oder den Schleyer nehmen (cf. obłoczyny). – *transl. et fig.* oblec się w co, brać na się, auf ſich nehmen, anziehen. Uczeń trzeba, aby sposobem czynienia był podobien miſtrzowi, a mogłoby to bydź, aby się prawie weń oblokł. *Gor. Dw.* 37. Obloką się pola w drób, a doliny ubiorą się zbożem. *Bud. Ps.* 65, 13. Migdały cukrem obleczone. *Sien.* 204, *Spicz.* 117, oblane, überzuckert, mit Zucker überzogen. Póydę z tego domu smutkiem obleczony. *Teatr* 19 *b*, 42, okryty.

OB-ŁECHTAĆ *cz. dk.*, w koło połechtać, beliżeln, rund um kitzeln, *Impropr.*; n. p. Kara aby nie była uſtawiczna, bo tak obłechtane będąc, żadnego pożytku z karania nie odniesie dziecię. *Gil. Kat.* 115, cf. oklektać.

OB-LECIEC, ob-leciał, ob-lecieli, *f.* obleci *czyn. dk.*, OBLATAC, OBLATYWAC, oblatuie *ndk. et czſtl.*, w koło czego latać, *Vd.* okulleteti, okullietati; *Rg.* obljêtati, obljtati; *Rs.* облетѣть, облетать, um etwas herum fliegen, etwas umfliegen. Przed deszczem iaskołki w koło iezior świegotliwe oblatywały. *Orw. Wirg.* 390, Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatuiecie krzaczki. *Groch. W.* 345. Samo niebo z Etny dym oblata. *A. Kchan.* 80, wznosząc się okrywa). – §. b) *transl.* oblecieć, obbiedz, objechać, umlaufen, umfahren, umreiſen, rund um bereiſen. Com ia drog odbył; ledwo ieſt taki kąt w Polszcze, któregobym nie obleciał. *Kras. Pod.* 2, 143. – §. c) oblecíała kogo bojaźń etc., t. j. opadła, napadła nań, Furcht, Schrecken u. ſ. w. hat ihn befallen. Strach ich oblecíał. *Pilch. Sall.* 187. Nagły srom oblata twarz zasępną Plutona. *Zab.* 15, 10 *Kniaź.* O dumny, gdyć fortuna pochlebi choć mała, O tchórzu, gdy cię trwoga w ſtrachu obleciała! *Bard. Tr.* 196. Nieraz gdy innych oblecíały tchórze, Do nieprzyiaciół sam naypiérwéy ſkoczył. *Chrośc. Fars.* 48. Padnie do ziemi, śmierć go czarna obleciała, I dusza w okamgnieniu członków odbieżała. *Sim. Siel.* 44.

OBLECIEC *neutrum*, opadać, na około spadać, rund um

abfallen, in Stücke zerfallen. Leżały trupy na pował, obleciały iabłka za trząśnieniem rózg, iak robaczywe kiedy obleciały iabłka za trząśnieniem rózg, iak żołądź obity. *Zebr. Ow.* 179. Słyszał, że mury były oprawione, a iż to co było obleciało, zabudowano. *Radz. Neh.* 4, 7. Oglądałem mury miasta, które były obleciały, i bramy iego, które były popalone. *ib.* 2, 13. Na oprawę miał nie bardzo był dbały Jagiełło, tak iż ich wiele obleciało za niego, które Kazimierz Wielki pomurował. *Bielsk.* 505. Członki wszystkie zemdlone, włosy obleciało. *Prot. Kont. B.* Włosów oblecenie abo opadnienie. *Oczk. prz.* 3. – (*OBLECZYNY *ob.* Obloczyny).

OBŁĘDLIWOŚĆ, OBŁĘDNOŚĆ, – ści, *ż.*, mnogość błędów, zabłądzenie, zabłąkanie, das Irren, die Verirrung, die Fehlerhaftigkeit; *Bh.* poblaudilost. Na drodze obłędności długo się błąkali, na kształt dzieci nierozumnych żyiąc. 1 *Leop. Syr.* 12, 24. Wymiotać ciernie a kamienie, t. i. wszystkie omyłki a obłędliwości fałeczanych nauk, a wymysłów świata tego. *Rey Pst. X* 5. Wszyscy, by naylepsi ludzie, maią swe obłędliwości. *Sekluc.* 61, *Rey Apoc.* 12. Ciemności i obłędliwości pogańskie. *W. Post. IV.* 5. Rozmaite złości i obłędliwości, w których iako w nocy leżą. *W. Post. Mn.* 14. Iż nie było opisano, czego każdy piluować miał, ztąd przydawały się obłędliwości i omieszkania. *Herb. Stat.* 187, Irrthümer, obłędy). Odpuśćcie ieśli co naprzeciw komu macie, aby i oyciec wasz niebieski odpuścił wam obłędliwości wasze. *Sekluc. Math.* 11, „*not.* upadki abo wyłępy". OBŁĘDLIWY, *OBŁĄDLIWY, OBŁĘDNY, – a, – e, OBŁĘDLIWIE, OBŁĘDNIE *adv.*, *Bh.* poblaudilů; tam i sam zabłądzaiący, błędny, fałszywy, irrend, irrig, falsch. Powieść obłędliwa. *Kat. Gd.* 60. Gdybym tylko iednego obłędnego nawrócił! *W. Post. IV. przedm.* Płochy to Rusin, wschodniey wiary wyznawca obłędny. *Obr.* 20. Obłędliwie ci uczą, którzy chrzest Janow równaią Chrystusowemu. *Bial. Post.* 57. W zapaleniu mózgu pacyenci wszystko obłędnie czynią. *Perz. Cyr.* 2, 136. Obłędliwi przychoduiowie zarazili prawowiernych chrześcian. *Petr. Elon. dod.* Nie obłędnego nie przystąpiło do tey świętey winnicy iego. *Rey Pst. K* 6. Obłądliwy świat. *Rey Pst. U.* 5. Szedłem za tym obłędnym światem. *Hrbst. Nauk. C.* 3 *b.* Zachowywał się wedle wymysłów świata tego obłędnego. *Rey Pst. M.* 4. Nie dopuść nam boże więcey błądzić po tych marnych pustyniach obłędnego świata tego. *W. Post. W.* 2, 95. Nieopatrzność głupich obłędna. *W. Ps.* 14, 8. – *Poet.* Winna latorośl obłędliwa po laszczkach utkwionych czyni chłodnik. *Baniat. J.* 4, t. i. błądząca po nich, wężykiem, obłączyło idąca, die steckenumirrenden Weinreben. Narcyz ilekroć chce swóy wyraz i postać ieżywą Pocałować, całuie wodę obłędliwą. *Zimor.* 207, t. i. błędu go nabawiaiącą, mamiącą, łudzącą, das ihn täuschende Wasser. Obłędna zdroiu woda. *Karp.* 3, 84, błędnym wężykiem płynąca, sich irrig schlängelnd. – §. Nieobłędny, Nieobłędliwy, nieomylny, niechybny, błądzić nie mogący. *Cn. Th.*, unfehlbar, dem Irrthume nicht unterworfen. Twórco dobrotliwy, rządzco nasz nieobłędliwy. *Groch. W.* 39. Koniec przykazania iest miłość z nieobłędnéy wiary. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 1, 5. OBŁĘDNIEĆ *niiak. dk.*, obłędnym się stać, irre werden, sich verirren. Oczy w nim utopiła, ani obłędniawszy w twarz ludzką zda się patrzyć. *Zebr. Ow.* 163, *demens.* Obłędniały, *immemor ipse sui. ib.* 248. Teraz w taką ohydę, podłość i obłędnienie przyszedł. *Sak. Persp. pr. A* 2 *b.* (OBLEDNIEĆ *niiak. dk.*, obłędnąć *idtl.*, bladym się stać, blaß werden, erbleichen, *Sr.* 1. wobłędnu, *Cro.* obledeti, *Bs.* oblidili, poblidili). OBŁĘDNIK, – a, *m.*, błądziciel, ein Irriger, Irregehender. Heretykowie iedną naturę w bogu rozumieią; takich obłędników nauka w Polszcze niedawnych czasów szeroce była powiadana. *Bial. Post.* 85. OBŁĘDZIĆ się; *ob.* Obłądzić się.

OBLĘDZ *cz. dk.*, OBLEGNĄĆ, obległ, *f.* oblegnie, oblęże *idtl.*, OBLEGAĆ *ndk.*, *Bh.* oblehnauti, oblehl, (2. oblehnauti ieństau mieć sprawę cielesną z kobietą); *Sr.* 1. wobłęgnu, wobłęnu, wobłenem; wobłęgu, pobłękuju; *Vd.* obseduvati, obsedeti, obsiedati, obshezh, obojuvati, obdati, obtaboriti, objet (*ob.* otaborzyć, objąć); *Crn.* obleshi; *Cro.* obszédam, podszedam, oblégam; *Rg.* obsjesti, obkrúxiti *Bs.* podsiści grad, zasjesti grád; *Sla.* obsiści; *Rs.* осадить, осаждать, облечь, облегать; *Ec.* обсѣсти, обсѣжду, обсѣдать, обсѣдю; kłaść się na około czego, otoczyć co, sich um etwas herumlegen, herum lagern. Oblegnął Alrycha z woyskiem Stylikon. *Biel. Sw.* 62 *b.* Obległ fortecę, z obegnać, osaczyć, *Ross.* крѣпость обложить, eine Festung belagern. – *fig.* Niezmierny ciężar obległ mu serce. *Stas. Num.* 2, 73. – §. 2) *Verb. neutr.* oblegać, zwyczaynie się przelegać, mieszkać, bawić gdzie, spoczywać, sich wo aufzuhalten pflegen; *Ec.* облещи, облежу, пребывать нѣкоторое время, отдохнуть. Ptastwo, w którychże lasach i kiedy oblega. *Past. Fil.* 4. Jeleń okrutnie zgrzany, obległ na murawie i pod drzewem spoczywał. *Zebr. Ow.* 247, *posuit sua corpora.* W mieszkanego i obległego we Włoszech Annibala, Rzymianie kiedyś tedyś wymierzyli *Fal. Fl.* 79, cf. osiadły). OBLĘGIERZ, OBLĘŻYCIEL, – a, *m.*, ten który obległ kogo, *obsessor. Męcz.*, der Belagerer. Oblegaiący kogo; *Substantivo opus est*, *nam* oblężyciel, oblegacz *duro sunt. Cn. Th.*, cf. oblężeniec, obegnaniec, *Sr.* 1. wobłęgnik, wobłędnik.

*OBLĘM, n. p. Kiedy oblem iaskołki połkną iuż ieziora, A srzon ostry pospina na brzegach komiegi, . . . *Miask. Ryt.* 2, 168, ? cf. okły.

OBLENIEĆ *niiak. dk.*, stać się nieco leniem, gnuśnieć, träge werden, faul werden. Smok z zimna obleniały, a prożen srogości, *piger. Zebr. Ow.* 32.

OBLEPA, – y, *ż.*, OBLEPKA, – i, *ż.*, n. p. ściany, tła, to czym oblepiaią. *Cn. Th.*, Kleiberl. bau, Lehm. Oblepa gliniana. *Kruml. Chy.* 544, Töpferlehm – §. b) *opus ipsum factum* polepa. *Cn. Th.*, Kleiberwerk, *Sr.* 1. wobłepeno; *Rs.* обмазка, обмазаніе. OBLEPIĆ, *f.* oblepi *cz. dk.*, OBLEPIAĆ *ndk.*, *Bh.* oblepiti; *Sr.* 1. wobłępam; *Rg.* obljépiti; *Cro.* oblepchujem, omelujem; *Rs.* обклеить, обмазать, обмазывать, обмазывать, обмакнуть; na około polepić, rund umkleben, umschmieren. Owe śkła, które wyżarzone bydź maią na koły opiłú, nie mogą gdy mocy ciepła znieść, i zato oblepiaią się gliną. *Krumł. Chy.* 39. Pełny wrzodow, by go oblepił, *coopertus vulneribus. Męcz.*

*OBLIŚNOŚĆ, *OBLICZNOŚĆ, – ści, *ż.*, pochlebstwo, die Schmeicheley (cf. oblaz, bez oblazu; cf. *Rs.* лесть

chytrość, pochlebstwo, облобызáнїе pocałowanie; обласкать pochlebiać komu, cf. lizać). Sprawne bywaią u mężów żeńskie oblesności, namowy i prośby. *Krom.* 186, cf. oblężność). Sprosny iest a szkodliwy przymiot, szpetna obleśność, chydna obłudność, a plugawa nieprawda. *Rey Zw.* 96. Nie mógł go ani obleśnością, ani pieniędzmi na swą stronę przeciągnąć. *Krom.* 325, przez pochlebstwa i oblicznosci. *Zołt. Mscr.* 1, - §. *aliter* Aczci maią twarze człowiecze; ale swemi postawami, obleśnościami, ubiory, goleniem, bardzo ie sobie odmienili. *Rey Ap.* 9, piękrzydłami. *OBLEŚNY, *OBLESZNY, *OBLESZCZYWY, -a, -e, *Sr.* 1. leßné *blandus*; *Bh.* aulisny pochlebny, cf. lizać, *Vd.* perlisen, perl sneu, lesizhliu; cf. *Sr.* 1. lißeßju ßo, leßnu ßo; *Cro.* liszichitisze, lichiti, s pochlebić; cf. *Ug.* lasctitti tkoga *adulari*, cf. łaska; *Rs.* лёсчный chytry, zwodniczy, обласкать pochlebić, облобызать, облобызаю *id.*, лабзиться, лабжусь *id.*, улестить; улещать wypochlebiać, убласкать pieścić, podłiza pochlebca; *Ec.* лстецъ, лстивица; лстивый, pochlebny, schmeichelhaft. (*NB.* nie wiem zkąd *Trotz*, obleśny umysł, verdrüßliches Gemüth, markotny, tłumaczy). Mieczysław prędko wierzącey Heleny oblesnym pokusza fortelem, *blandis dolis*. *Krom.* 206. Zagrzewały w Władysławie nadzieię pogodzenia się obleśne Krzyżaków odpowiedzi, *blandae*. *Krom.* 316. Są chytrymi i oblesznemi skazicielami. *Wereszcz. Rgl.* 105. My takowych zawsze się strzec mamy, W ktorych mowę oblesznią, ale łagodną, znamy. *Papr. Kol. P.* Nie day się tym obladom zwodzić obleszczywym. Co są chciwi na złoto, a gardzą poczciwym. *ib. B* 4. To iest prawe dobrodzieystwo między poczciwymi, aby ieden drugiego nieobleśnie miłował. *Key Zw.* 95 *b*, szczérze, rzetelnie). Nieprzyiaciele w kącie oblesznie a nieprzystoynie cieszą się z naszego nieszczęścia. *Papr. Tr. A* 2 *b*, obludnie.

OBLEW, -u, *m.*, oblewanie, oblanie (*ob.* Oblać), das Umgießen, Umſtrömen. Procz oblewu rzeki, z innych stron szańce miała broniły. *Nar. Hist.* 2, 406; (*Bh.* oblewa, z odmięcz, odwilż, z *remiſſio frigoris*; *Rs.* облияніе oblewaniec, we chrzcie oblany, *oppos.* nurek, ponurzony). OBLEWINY *plur.*, z lanie, Uebergießung, Ueberſchwemmung. Noc, ktora oblewiny one poprzedzała, ... *Pot. Arg.* 158.

OB-LEŻEC, oblazł, *f.* oblézie *cz. dk.*, OB-ŁAZIĆ *ndk.*, OB ŁAZOWAĆ *frequ.*, *Bh.* oblezti, oblezł; *Vd.* oblesti, slesti, okullesti, okullasiti; *Sr.* 2. hobleseį, holseį; łazić na około, umkriechen, rund um bekriechen. Mrówki mię oblazły. - §. b) wycierać się, ſich fahl reiben. Oto iż mi ręce ze skóry oblażą. *Teatr* 43 *b*, 17. Grzbiet koniowi oblazł od długiego bicia. *Czach. Tr. L* 3. - §. Włosy oblażą, z wypadaią, die Haare gehen aus, fallen aus. Pleszowatość głowy z opierzchnienia i oblażenia włosów. *Syr. Ziel.* 184. Oléy ten włosy czyni wielce trwałe, nie dopuszczaiąc oblazowania. *Cresc.* 447.

OBLEŻEC *niusk. dk.*, leżąc gnuśnieć, ſich etwas faul liegen. Oblezałym i prac odwykłym, na wały morskie nasłać kazano. *Zebr. Ow.* 361, *resides*. OBLEŻEC *ob.* Oblodz. OBLEŻENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Oblężeć, Oblodz, *Bh.* oblejeri; *Sr.* 1. blecijijcio, poblecijeno; *Sla.* obsidnitje; *Vd.* obsedku, obseduvanje, obojuvanje; *Rs.* осаждáніе, окружéніе, obsjedenje, podsighjenje; *Rg.* obsjada; *Cro.* podszéda, podszegyenye, obszedenye, obszed; *Rs.* обстóяніе, осáда, обстоя́нїе, градобóрство; *Ec.* облежáнїе, облежéнїе, die Belagerung; obegnanie. OBLĘŻENIEC, - ńca, *m.*, obegnaniec, oblężony, der Belagerte; *Rs.* осáдникъ, *obs.* сидéлецъ. Fortecy tak długo dobywał, aż oblężeńcy, nie mogąc daley wytrwać, musieli się poddadź. *Bielsk.* 73. Obegnańczy wieniec hetmanowi oblężeńcy dawali wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60. - *NB.* zdaie się, że *oblężeniec* powinien oznaczyć *actiue* tego, co oblęga, der Belagerer, z OBLĘŻCA, - y, *m.*, OBLĘŻYCIEL, - a, *m.*, *Rs.* zasjedatiaç, obsjeditegł, podsiditegł; *Cro.* obszednik, podszédnik, obszeditel; *Rs.* осаждáтель, градобóрецъ. Z wież kamienie na oblężców puszczali, oblężcy na też wieże rzucali ognie. *Chmiel.* 1, 464. OBLĘŻEŃSKI, - a, - ie, od oblężeńców, obegnańczy, Belagerers, od oblężenia, Belagerungs-; *Sr.* 1. wobleczjo; *Croat.* obszedni; *Ross.* осáдный, градобóрный. *OBLĘŻNOŚĆ, - ści, ż., naleganie, natrętność, Zudringlichkeit. Oblężnością żony zniewolony, ranę serca swego odkrywa, *importunitate victus*. *Krom.* 166, cf. obleśność.

OBLI *ob.* Obły.

*OBLICZ, - a, *m.*, OBLICZE, - a, *n.*, *Bh.* oblicęg; *Slo.* oblicag *vultus*, oblicęg *habitus* (*Slo.* oblička; ledwina *ren, renes*, nerka, cf. obły); *Sr.* 1. wobleczjo, wobliczjo; *Sr.* 2. wobliżo, boblizo, nagléd; *Vd.* oblazhje, nagled, pogled, obraz (cf. naglądać, poglądać, obraz); (*Vd.* obliza za jigro, z piłka do grania, *ob.* obły); *Crn.* oblizhje (*Crn.* obliza, z kula, *ob.* obły); *Cro.* oblichay, oblichje, lizac, obraz; (*Cro.* oblicza, *Dl.* oblicza, z kula); *Hg.* ábrázat; *Dl.* szlikka; *Rg.* lize, oblijeje, oblicze, oblicje; (*Rg.* oblina, z okrągłość); *Bs.* oblicje, prilika *imago, species, exemplar*; *Rs.* obraz *vultus, facies*; *Bs.* oblića, okolisc, z kula; *Sla* oblicsje; *Rs.* обличїе, обликъ, z fizyonomiia, postać, kształt twarzy; *Ec.* обличїе, обрaзъ, видъ, подобїе лица). - *Pol.* Oblicze, z lice, twarz człowiecza, das Angeſicht, Antlitz, Geſicht. Twarz mówi się o człowieku i o bestyi; oblicze o człowieku tylko. *Dudz.* 65. Józef był piękny na obliczu, i wdzięcznego weyźrzenia. 1 *Leop. Gen.* 39. Z poyrzenia bywa poznan mąż, a po obliczu bywa poznan mądry. *ib. Syr.* 19, 26. Nie byłem im znaiomy po obliczu. *ib. Gal.* 1, 22. z twarzy). Jakże na *oblicz boga weyźrzeć się ośmielę? *Przyb. Milt.* 297. Gdy przed *oblicz króla przypuszczeni byli ... *Przyb. Luz.* 37. Jak oblicze moie nie ma bydź smętne, gdyż ... *Radz. Neh.* 2, 3, iakoż nie ma bydź smętna twarz moia? *Bibl. Gd.*). W nicbie oczywiście oglądać będziemy boga oblicze w oblicze. *Kurnk. Kat.* 96, von Angeſicht zu Angeſicht; twarz w twarz, oko w oko; cf. usta). W historyach ludzie prapradziadów swoich prawie obliczem w oblicze widzą. *Stryik. przedm.* Widzą go, iaki iest, obliczem w oblicze. *Hrbst. Odp. Rr. b.* *Obliczym w oblicze mówił Jehowa z wami. *Budn. Deut.* 5, 4, twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*). - *transl.* Nieprzyiacielo niechby spłynęli i zginęli od oblicza pańskiego, iak płynie wosk od oblicza ognia. *Pocisy* 374, od oblicznosci, obecności, przytomności ognia). Po wszystkim szerokiego morza obliczu niewód kazania rozciągnąwszy ... *Birk. Dom.* 120, *in superficie*, na przestrzeni, Oberfläche, Flä-

ćhe. Umysł do pokrewnych sobie rzeczy oblicza dąży. *Offol. Sen.* 11, *ad cognatarum rerum conspectum*, do poznania ocznego. OBLICZNIE *adv.*, twarzą, w twarz, w oczy, obecnie, w oczach, w osobie, osobiście, angesichtlich, gegenwärtig, in Person; *Rs.* лицно. Rozmawiał się Pan z Moyżeszem oblicznie, iak przyiaciel z przyiacielem. *Radz. Exod.* 33, 11, twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*, *ob.* oblicze w oblicze). Których oblicznie ludzie czcić nie mogli, iako ci, co daleko mieszkali, dalekie oblicze ich, gdy wyrazili, zacny obraz ku uczciwości królewskiéy sprawili, aby w iego niebytności, iakoby oblicznie iemu się przysługowali. *Budn. Sap.* 14, 17, przytomnie. *Bibl. Gd.*). Pozwał Leszko Swatopełka na seym oblicznie. *Gwag.* 50. Jeśliby wielki sąd był, na nim szołtys oblicznie być powinien. *Szczerb. Sax.* 406. Nietylko oblicznie, ale i przez posły chlubią się. *Rey Apoc.* 39. Krol będąc oblicznie w powiecie, łacnoby się wszystkiego dowiedział. *Modrz. Bar.* 79. OBLICZNOŚĆ, - ści, ż., oblicze, obecność, przytomność, das Angesicht, Antlitz, die persönliche Gegenwart, das Daseyn in eigner Person Mamy obaczać niewidomą oblicznosć Pana swego. *Rey Pst. C* 2. Oblicznosć gospodarza wielki pożytek czyni w folwarku. *Cresc.* 655, cf. oko pańskie, cf. stopy pańskie). Uweselą się wszystkie drzewa lasów dla oblicznosci bożéy, iż przyszedł *sędzić świat. *Wrob. Zoft.* 227, *a facie*). Kain uciekł od oblicznosci oyca swego. *Stryk.* 4. - Wyłonę ich od oblicznosci twéy. 3 *Leop. Ex.* 23, 30, z pożrzenia twego. 1 *Leop.*). Straciłam ią w oblicznosci twoiéy. *Ezow. Roz.* 60. Gdy usłyszeli głos Pana Boga, skrył się Adam od oblicznosci iego między drzewa rayskie. *Leop. Genes.* 3, 8. Wszystko czyń, iako przed oczyma Pańskiemi, iako przed oblicznością iego. *W. Post. W.* 259. - §. Chleby oblicznosci w starym testamencie. *W. Post. W.* 245, *ob.* pokładne chleby, *Ec.* предложенія хлѣбы, Schaubrote. Dawid szedł do domu bożego, i iadł chleby wykładów albo oblicznosci. 1 *Leop. Math.* 12, 4, chleby pokładne. 3 *Leop.*), 1 *Leop. Ex.* 35, 13, *ib.* 1 *Reg.* 21, 6, *ib.* 2 *Ezdr.* 10, 32. - §. Zgładzę człowieka z oblicznosci ziemi. *Leop. Genes.* 6, 7, z oblicza ziemi. *Bibl. Gd.*, t. i. z powierzchni, z przestrzeni ziemskiéy. OBLICZNY, - a, - e, na obliczach będący, Gesichts-, Antlitz-. Obliczna rana. *Orw. Ow.* 484, t. i. w oblicze, eine Gesichtswunde, Verwundung im Gesichte. Widział Pyrrhus na pobojowisku zbitych Rzymian wszystkich oblicznemi rzazami pomorzonych. *Fal. Fl.* 274. Rany obliczne. *Chrość. Luk.* 234. Znaki oblicznе, iako krzyż rozpalonem żelazem na twarzy albo na czele uczyniony, dlatego są, aby ludzie złodzieia znali. *Szczerb. Sax.* 521. - §. 2) przytomny, obecny, *Slo.* ocsigledan, gegenwärtig. Mówił Pan do Moyżesza oblicznу do oblicznego. 1 *Leop. Ex.* 33, twarzą w twarz). Tak oblicznі, iako niebytni, iednostaynie byli trapieni. *Leop. Sap.* 11, 12. Swiat ten zawsze iest oblicznу przed maiestatem Pańskim. *Rey Apoc.* 49. Pan w sakramencie prawdziwie oblicznу. *W. Post. W.* 2, 51. Obwiniony, nie ma bydź skazan piérwéy, ażby miał oblicznе żałobniki. *Budn. Act.* 25, 16, 2 *Leop. ib.* Wielkać to już iest, gdzie sam pan przy swoich pracownikach stoi oblicznу. *Gil. Pst.* 49 *b*, cf. oko pańskie, stopy pańskie). Mądrość gdy oblicznа iest, na-

śladują iéy, a żądają iéy, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap* 4, 2. - §. W starym Testamencie, stoł oblicznу, na którym ustawicznie chleb położony był. *Budn. Num.* 4, 7, stoł pokładnych chlebów. *Bibl. Gd.*, der Schautisch, Tisch der Schaubrote. Chleby wykładów albo oblicznе. *Kucz. Kat.* 2, 111, pokładne, chleby oblicznosci, Schaubrote.

OB-LICZYĆ, *f.* ob-liczy *cz. dk.*, OB-LICZAĆ *ndk.*, wszystko w około policzyć, berechnen, überzählen; *Ross.* считать, считывать, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Ob-liczcie summę wszystkiego woyska. *Radz. Num.* 1, 2. Ob-liczyć téy szarańczy ani podobna. *Rey Apoc.* 78. Czuycie się starzy, czuycie i młodzi, Ob-liczcie stopnie, wiele ich już macie W górne pałace, ieźli o nie dbacie! *Groch. W.* 411. Dni każdego człowieka są porachowane, i miesiące życia człowieczego oblicznе. *Gil. Pst.* 309. Fałszywie obliczania i rachunki czynisz. *Pilch. Sen.* 359, *Rs.* сосчитанїе, сочтенїе. Obyś obliczył, co-ć wilk owiec i koz poiadł! *Rey Zw.* 49, toż samo temi słowy, *Weresz. Rgl.* 106. Nim się okradziony pan z swoiey przygody Obliczy, złodzieiy już się schronił. *Pot. Arg.* 724. Pan oblicza się maczugą z swoim Janem. *Rey Wiz.* 73. OBLICZYCIEL, - a, *m.*, który oblicza, obrachuie, *Ec.* сочислитель, der Berechner, Zähler, Abzähler.

OBLIG, OBLIK, - u, *m.*, OBLIGA, - i, ż., OBLIGACYA, - yi, ż., obowiązek, die Verbindlichkeit. Obligacya moralna wypada albo z porządku natury, albo z obowiązku religii i sumnienia; obligacya cywilna obowięznie nas z prawa i powagi cywilnéy. *Kras. Zb.* 2, 262. Zakrzątnął się, żeby powierzonéy sobie funkcyi wypełnił oblig. *Nies.* 1, 14. Większy oblig nosi, Kto bierze piérwéy, niźli prosi. *Pot. Arg.* 270. Każdy ma obligę swoię, którą mu należy, odprawować. *Petr. Pol.* 206. Mam ci za to wielką obligacyą. *Teatr* 7, 53, t. i. bardzo ci obowiązany iestem). Przymierzem was ułowił; i oblikiem zdradnego przymierza was podszedł. *Jan. Olsz. A* 3 *b.* Niesłusznie były obliki pokoiu złamane. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 25, warunki). Roboam pod oblikiem pożytku pospolitego, swoie wymyślenie podawał. *Gil. Kaz. Aa* 5 *b.* - § 2) *per excell.* pismo dłużne, ein Schuldbrief, eine Obligation. Pożyczył mu srebra pod zapisem albo na oblig. *Sk. Zyw.* 2, 333. Widziałem oblig na pożyczone pieniądze, ręką oyca mego podpisany. *Boh. Kom.* 3, 349. OBLIGOWAĆ sobie kogo, z obowięzywać. Obliguiący *Rs.* одолжительный. Obligowany, obowiązany.

OBLIKWIDACYA, *ob.* obrachunek, *Rs* разсчетъ.

OBLINIEĆ, - ieł, - ieie, *niink. dk.*, obłysieć, die Haare lassen, ganz kahl werden. Obliniały, oblazły, obłysiały, rund um kahl geworden (*ob.* linić). Krew kreta na głowę obliniałą dla poroszczenia dobrze pomazować. *Sien.* 288, *Cro.* olilénye kache *exuvium serpentis.*

OBLITY, - a, - e, oblany (*ob.* lity), begossen, umgossen. Państwo tyrańskie krwią braterską oblite, nierado bywa trwałe. *Stryk.* 288.

OBLIZAĆ *cz. ndk.*, OB-LIZNĄĆ, *f.* oblizne *idntl.*, OBLIZOWAĆ *cont. et frequ.*; *Bh.* oblizati, obliznauti, oblizowati; *Slo.* oblizugi; *Sr.* 1. wobliju, wobljam; *Vd.* oblisati, okullisati; *Cro.* obleznújem, oblizújem, obuzavam; *Rg.* oblizati, obliznuti, oblixivati (*Rg.* oblàziti *gustare*; oblaznuti *primis labiis gustare*); *Bs.* oblaznuti, laznuti, liza-

lizati, oblizati; *Rs.* облáзить, облáживать, облизывать; lizać na około czego, etwas umlecken, rund um beleckeu. Nie przystoi zwinionym ięzykiem warg oblizować. *Eraz. ob. a.* Drugi nie obliże ieszcze mleka, a ma iuż urząd. *Pot. Arg.* 76. (cf. mlokos). Zjadł, oblizał się, i rzecze, bay prawie Jeszczem nie wiedział o tey ia potrawie. *Jabł. Ex.* 122. Ledwo kość obliznie, ledwo ią winem spłócze, aż iuż gotów na wszelkie usługi. *Pot. Arg.* 119. Jeszczem się po tych przysmakach nie obliznął, aż mię zaraz robak sumnienia gryzie, *Psalmod.* 8. Nie dał się obliznąć do takiey nowaliyki. *Teatr* 10, 31. Oyciec zgromodzał, ściskał, palce oblizował, głodu przymerał. *Falib. R* 3, cf. łapę lizać iak niedźwiedź). OBLIZACZ, - a, *m.*, który oblizuie, der Beleckt, *Sr.* 1. wobliżgat (*Sr.* 1. wobliżgacz pasorzyt); *Vd.* oblisavuz, perlinez. OBLIŻESZ, - a, *m.*, mysz λειχηνος. *Przyb. B 1rich.*

OBLOCIĆ *cz. dk.*, błotem obryzgać, mit Koth rund um beſtelen, *Cro.* oblachújem, oblatujem; *Crn.* ozsmakám; *Rs.* ограязнить.

OBŁOCZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* obłok, *Bh.* oblaček; *Bs.* oblacina, oblacjąc; *Cro.* oblàchecz; *Rg.* oblacicch; *Ec.* облачекъ, облачко; das Wölkchen. (*Slo.* oblocek, okenko, *Hg.* ablakotska, s okienko, cf. obły; *Boh.* oblek ść *indusium*; *Vd.* oblazhilu, obliek, s odzież; *Crn.* oblazhila, obłęka; *Rs.* оболóнка, оболóночка, оболочка *enveloppe*, obwinięcie, błonka; *etym.* wlec, oblec). Chmurke albo obłoczek mały, i śrzod biału dnia słońce ludziom zasłoni, iż go uyrzeć nie mogą. *Zrn. Pst.* 200. Chmurki, co się pokazuią iak massy mdłego i nieruchomego światła, nazywaią się obłoczki. *N. Pam.* 19, 66. Obłoczki owe, co się kręcą na niebie w chwile południa. *Przyb. Ab.* 57, *nubeculae. Hub. Mech.* 532. Lniany obłoczek. *Groch. W.* 162, zasłona. OBŁOCZENIE *ob.* Oblec. OBŁOCZNY, - a, - e, Obłoczno *adv.*, *Bh.* oblačný; *Cro.* oblàchen; *Bs.* oblacjan; *Sla.* oblacsno, tàmno; *Crn.* oblázhn; *Vd.* oblazhen, oblazhnu, meglen; (*Vd.* oblazhilen, oblazhilski, s odzieżny, ubiorowy); *Rs.* облачный; od obłoków, obłoczysty, pełen obłoków, Wolken-, wolkig, voll Wolken. Weźrzał pan na woysko Egyptskie przez słup ogniſty i obłoczny. 1 *Leop. Ex.* 14. Jedno niebo niewidome, drugie widome, obłoczne i odmienne. *Bial. Post.* 29. Dzień obłoczny i pochmurny. *Bal. Ezech.* 34, 12. Jupiter s nieba obłoczną tęczę zesłał do Junony. *A. Kchan*, 267, *aëriam.* Słońce się dobywa z chmur obłocznych. *Hor. Sat.* 119. Obłoczne grzmoty. *Wad. Dan.* 85. Odmienne czasy, wnet iasne słońca świecenie, tuż zasię pochmurno obłoczne. *Fur. Uw. F 3 b.* W niebo wstąpił Jesus w wielkiey chwale aniołów, w wielkim obłocznym maiestacie. *Sk. Kaz.* 244. Mówił Bóg Moyżeszowi: teraz do ciebie przyydę w mgle obłoczney. *Sk. Kaz.* 257. - *fig. transl.* Jesion rozrosły przyiemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści skiepienie. *Zab.* 21, 260 *Zabł.*, t. i. na kształt obłoków zasłaniaiące, wolkicht. Góry obłoczne. *Brud. Ost. D* 10, t. i. nieſotyczne, wolkenberührend. Blawa albo obłoczna maść, błękitna farba, *caesius color. Mącz.*, niebieska, wasserblau, himmelblau. OBŁOCZYĆ *ob.* Oblec. OBŁÓCZYCIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. wobłokar, który obleka, ubieracz, der Bekleider, Ankleider; *w rodz. żeńsk.* obłóczycielka. OBŁOCZYNY *plur.*, uroczyste ubieranie w iaki habit, osobliwie zakonny, *Vd.* obleshenje, die Einkleidung, z. B. in den Mönchsſtand. Przemowa X. Załuskiego na obłoczynach Starościanki Kościańskiey u panien Brygitek. *Swada.* 2, 115. Zwyczay iest w zakonie, odmieniać przy obłoczynach imię, iakie kto miał w świecie zostaiąc. *Sreb.* 93. Niektórych kadetów godnemi osądzono noszenia aktualnego munduru korpusu; obłoczyny zaś te iak naysolenniey odprawić się miały. *Gaz. Nar.* 1, 258.

OBŁOCZYSTOSC, - ści, ż., obłoków zebranie, *Dudz.* 47, *Cn. Th.*, das Gewölke, die Umwölkung, *Boh.* obłačnoſt. OBŁOCZYSTY, - a, - e, - o *adverb.*, *Rs. et Ec.* облачистый, облачный, obłoczny, z obłoków składany, obłoków pełny, wolkig, Wolken-. Przed ludem Izraelskim w drodze był słup obłoczysty przez dzień, a słup ogniſty przez noc. 1 *Leop. Ex.* 13. Bog Izraelitom dał w obłoczyſtey kolumnie przeyście do ziemi obiecaney. *Bals. Niedz.* 1, 323. Opadł strumień obłoczyſtéy rosy. *Wad. Dan.* 141.

OBŁOG, - u, *m.*, OBŁOGA, - i, ż., obłożenie, obkładanie, obsadzenie, obtoczenie, das Umlegen, Umſtellen, Herumſtellen; *Boh. et Slo.* obleha *frmamentum*). Tabor z tyłu wałem, a z przodu obłogiem wozów opięty, bezpiecznie bronić się mógł. *Krom.* 617. Woysko obłogiem wozów między ciasnemi ścieszkami obmocnić się nie mogło. *Krom.* 555, *objectu curruum.* - Tu ich zewsząd czterech set Kastylanów ściska, Chcąc wszystkich żywo dostać w więzy przez obłogę. *Przyb. Luz.* 243, t. i. przez otoczenie, oblężenie, durch Umzingeln, Einſchließen. Wzięły go w środek kolistę obłogi. *Przyb. Milt.* 135, t. i. grona, kreiſende Schaaren. - 2) obłog, leżysko, die Lagerſtätte. Z wierzchu drzewa schodzi kot na dół do obłogu, Gdzie świnia była w połogu. *Jak. Bay.* 100. - 3. obłoga u sukni, brama. *Cn. Th.*, wyłoga na około idąca, der Besatz, das Gebräme eines Kleides. *Wlod.* Obłogi albo bramy u szat *laciniae. Volch.* 452. - 3. *Milit.* obłogi, bagaże, potrzeby; *ob.* obnoża; Gepäcke; są to wozy ciągnące za woyskiem z wszelkiemi potrzebami osobistemi. *Jak. Art.* 3, 305. *Bh.* zavazedla (*ob.* zawady), *Rs.* обозъ, обозецъ комнъ (*ob.* obóz, kosz), громождение. Między przednim a zadnym hufcem wszystkie obłogi woienne prowadzone bydź maią. *Archel.* 2, 23. W mieście tym hetman plony, jeńców i różne obłogi i ciężary złożył. *Filch. Sall.* 253.

OBŁOK, - u, *m.*, oblak; *Slo.* oblak; (*Slo.* oblok, okno); *Sr.* 2. wobłoka, hobłoka, *Vd.* oblak, meglouje (*Vd.* obliek, s odziez, ubiot); *Crn.* oblák, (*Crn.* oblók, = okno); *Cro.* oblák, (*Cro.* oblók, okno, *Dl.* oblok, *Hg.* oblak); *Bs.* oblak (*Bs.* oblok, s okno), *Rg. et Sla.* oblák, obblacina, oblacich, oblâcjaz; (oblók *feneſtra rotunda*, obli prozor, *ob.* obły: *Ross.* облако, *Ec.* облакъ, cf. owłoka; *Etym.* wlec, *owlec, oblec; die Wolke. Obłoki są mgły wzniesione na powietrze. *Hub. Wst.* 158. Kryie niekiedy słońce obłok ciemny. *Kras. Oss. G.* 4, *ob.* chmura). Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, Przecięż pod czas południa słońce się mroczyło. *Bard. Tr.* 470. Niebo wezbrało się w obłoki, biią pioruny i grzmoty, dżdże i nawałności następuią. *Birk. Dom.* 6. Przychodzą w *obłocech niebieskich. *W. Post. Mn.* 164, w obłokach). O czarownikach powiadaią, że przyzywaią obłoków burzyſtych, wzbudzaią wiatry i grzmienia. *Boter.* 164. Z obłoków wieszczący, *obłokowieszczek, *Ec.* облакогоноимель, кои по облакамъ примѣчая предсказываютъ

Syaygee. – b) *transl.* Swięte ofiary Zapalone robiły obłok bogom w dary. *Jabł. Tel.* 155, t. i. dym, eine Rauchwolke. Obłok w uryuie. *Perz. Lek.* 79. – c) *fig.* od zaćmiania światła, obłoki, z przykrycia, ukrycia, zasłony, Hüllen, Verhüllungen, Wolken. Umysł twóy baczny dusze ich upatruie, Mimo wszystkie, w które się uwiiaią, obłoki. *Zab.* 8. 153. – d) pod obłoki, pod niebo, wysoko, bis in die Wolken, bis an den Himmel, gen Himmel, Himmelhoch. cf. *Rs.* подъ облоки. Zacznę iego pod obłoki wynosić pochwałami. *Teatr.* 35, 103. Fortuna znowu poczęła naszych nieść pod obłoki. *Tward. Wład.* 27. Junak pluie pod obłoki. *Pot. Jow.* 30. – Z obłoku, z z nieba, aus den Wolken, vom Himmel. Wcaleśmy się nie spodziewali We Pana; prawdziwie iakby z obłoku nam spadłeś. *Teatr* 7. c, 40. – 2) obłok, z chmara, chmura, tłum, tłuszcza, ein dichter Haufen, ein Schwarm, eine Wolke, ein Nebel. Obłokiem oszczepów lęże zarzucony. *Tward. Wład.* 20. Poganiu stoiąc w gromadnych obłokach, nie ruszył się. *Jabł. Buk. N. b.* Nie dbaycie na te licznych ord obłoki, Cnotą nie liczbą wszystkie woyny stoią. *Jabł. Buk. J. b.* Tak wielki obłok świadków. 1 *Leop. Hebr.* 12, 1. *Zygr. Ep.* 69.

OB-ŁOKAĆ się *Recipr.*, (*Etym.* łoczyć, łokać), *de brutis vel hominibus gulosis et sordidis proprie dicitur*, objadać się *Cn. Th.*, ſich beſreſſen, *ob.* obłóyca.

OBŁOKORODNY *nubigenus. A. Kchan.* 221. wolkenerzeugend. OBŁOKOWY, – a, – e, cf. obłoczny, obłoczysty, Wolken=. Zstępował słup obłokowy. *Budn. Ex.* 33, 9, *Radz. Ex.* 13, 23, *Ryb. Ps.* 194, 1 *Leop. Ex.* 14.

OBŁOMEK, – mku, *m.*, obłamany ułomek, *Cro.* oblomek, *Rs.* обломокъ, облóмочекъ, ein abgebrochnes Stückchen, ein Bruchſtück, *ob.* oblam). Niektórych na deszczkach przewozili, a drugich na onych obłomkach okrętowych. 1 *Leop. Act.* 27, 44. Obłomki drzew i ziół są gruntem wszystkich węgliſtych kopanin. *Stas. Buff.* 143. Obłomki w lesie, wiatrołomy, *Rs.* валéжникъ (cf. walić), – §. *2, Gdy sługa czyy, rzeczony gołota, albo inaczey *obłomek*, komu krzywdę uczyni, *Herb. Stat.* 360, *si famulus alicuius dictus* gołota *aut alias* obłomek.. *Vol. Leg.* 1, 36 *R* 1347, ein armer Schlucker.

OBŁÓW, – u, *m.*, połów, korzyść, die Beute; der Fang auf der Jagd; die Ausbeute, der Raub, *propr. et fig.* Powroć mi móy obłów uszczwany, day mi tę łanią. *Paſt. F.* 89. Dyana obłowem pyszna postępuie. *Otw. Ow.* 76. Spodziewał się opaść zaraz gotowym obłowem w kraiu naszym. *Tward. Wd.* 64. Mężnego oyca trybem na obłowy woienne, bark i niedoszłe pazury wyprawuie. *Psalmod.* 71. Gruchnie pogłos, że Getowie Macedoniią plondruią w obłowie. *Chroſt. Fars.* 80. Wielki zyſk i obłów djabłu gniew przynósi. *W. Poſt. W.* 2, 124. Obłów dobry będzie, oberwiesz. *Cn. Ad.* 748. Nie gwałtem trzeba, kto chce w miłości obłowu. *Pot. Arg.* 174. – *§. Jeśli nie mylę się znowu Widzę go, czy też marę nocnego obłowu? *Morszt.* 158.? OBŁÓWIĆ, *F.* obłowi *Act. dk.*, OBŁAWIAĆ *ndk.*, połowić, korzyścić, fangen, erhaſchen, erkapern. Jam myślał, żeś róż obłowił lub skorzystał. *Teatr* 46 *b*, 66. Im wiele należało na tym, aby sobie obławiali intraty kościelne. *Bot.* 4, 66. Nadziewali się obłowić w iakiéy omyłce iego w onym kuszeniu swoim. *Rey Pſt. Nn* 1. Żałowałbyś tego, niewinną duszę obłowiwszy czarty. *Pot. Syl.* 57. OBŁÓWIĆ SIĘ, dosyć dla siebie

korzyścić, ſich mit Beute beladen, berappen. Gdy mu się na łowach według myśli szańcowało, iż się nacieszył i obłowił, czestował w polu dworzany. *Stryik.* 353. Biorąc podatki exaktor, i siebie obłowi, *Pot. Arg.* 634. Jeszcze ia spodziewam się, że się nie tylko od nich wydrwię, ale się też i obłowię. *Boh. Kom.* 1, 65. Nie szpetnie się obłowiemy. *Teatr* 55 *e* 21. Prawda górą lata, iak orzeł, a gdzie się spuści, iak orzeł ptakiem, tak się ona sławą a poczciwością obłowić musi. *Rey. Zw.* 50. OBŁOWINY *plur.*; zdobycz, korzyść, Ausbeute, Beute. Czas mnie obmyślać sobie obłowiny. *Groch. W.* 432. OBŁOWNE kwiczoły. *Baniat. J* 3, piczne, tłuste.

OBŁOYCA, – y, *m.*, co się ob-łoka, (*ob.* łoczyć) żarłok, obżartuch, ein Freſſer. Obłoyca i opilca. *Budn. Deut.* 21, 20, żarłok *Bibl. Gd.*,. OBŁOYNIE *adv.*, n. p. Gryf się ścierwem każdy dzień, a obłoynie paſtwi. *Myſl. E* 2, żarłocznie.

OBŁOŻNY, – a, – e, OBŁOŻNIE *adv.*, n. p. Obłożna choroba. *S. Grodz.* 2, 116, t. i. o łożko uderzaiąca, eine bettlägerige Krankheit. Jeśliby kto był niemocen obłożną chorobą, za ktorą na służbę iachaćby nie mógł.. *Stat. Lit.* 50. Gdzieby sędzia bez prawdziwey obłożney niemocy roków omieszkał, za trzecim razem urząd traci. *ib.* 120. Obłożnie chory. *Gaz. Nar.* 1, 233. OBŁOŻYĆ, *F.* Obłoży *Act. dk.*, OBKŁADAĆ, OKŁADAĆ *ndk.*, *Bh.* obložiti, obkladati; *Rg.* obloxitti, oblagam; *Bs.* oblogiti; *Vd.* obloshit, okulnaloshiti, obklasti, obkladati, obdjati (*Vd.* oblesati, oblesuvati, z oprawić strzelbę); *Cro.* oblágam, oblosujem; *Ross.* окладъ, обкладъ, окладывать, обкладывать, обложить, облагаю, облагать); kłaść co na czym na około, belegen, auf etwas herum legen, umlegen, herum ſtellen, herum ſetzen, beſetzen. Pewne lekarstwo chorobie podagry, Nogi winnemi obkładaią lagry. *Pot. Jow.* 194. (*ob.* okladania, kataplasmata. *Perz. Cyr.* 2, 303; Umſchläge, *Rs.* припаринъ, припарка. Puścizną pozmarłym plebanie, obłożył kolasę swoię. *Birk. o Exorb.* 28. Wieńcami nawy obkładaią. *A. Kchan.* 102, belegen ſie, beſtecken ſie mit Kränzen. Siedzi w krześle, obłożonym poduszkami. *Teatr* 55, 3. Niewiasty niechay się złotem nie okładaią, ani zbytnym ochędostwem zdobią. *Karnk. Kat.* 287 *et* 348, 1 *Leop.* 1 *Petr.* 3, 3. Szedł po ulicach boso, zewsząd obłożony rzeczami naypodleyszemi i naywzgardnieyszemi. *Wys. Jgn.* 89. Rodzice syny swe nauką oną obłożyć maią. *Glicz. Wych. H* 5 *b.*, przyozdabiać nią, opatrywać w nię). Ma się każdy człowiek nauki pierwéy obłożyć. *ib. H* 6. – §. Okładać, obciążać, belegen, beläſtigen, *Vd.* obloshit. Dusza obłożona iest ciałem. *Karnk. Kat.* 105. My ludzie ciałem obłożeni; rzeczy przez zmysły cielesne tylko poymuiemy. *Sk. Żyw.* 1, 213. *Aliter* ciałem obłożony, z otyły. *Karnk. Kat.* 90, fleiſchreich, feiſt, fett. Rzeczy kop. lne właściwie nie rosną, ale się tylko przez powierzchowne okładanie powiększaią *Kl. k. Kop.* 1. 3, durch Anſätze, Anſchüſſe. – §. Okładamy się ludźmi lekkiemi. *Star. Ref.* 92, t. i. otaczamy się, obciążamy się. Nie obkłada się próżną gwardyą. *Falb. P.* Wkrotce zgrzybiałość wiek twóy potrzebami obłoży. *Teatr* 2, 30. – b) okładać kogo, z plagami go obciążać, einen mit Schlägen belegen, einen durchprügeln; *Vd.* obkladati, okulvdariti, okulvrezhi, oklati,

otepsti; *Crn.* lopúzham; *Ra.* колошмать. Kozak mię tak okładał bez wszelkiey litości Ze mi niekędy mięso odstało od kości. *Zimor. Siel.* 240. Okładano mię kyimi. *Teatr* 33 *d*, 38. Jeżeli tylko o bicie chodzi, upewniam, że się nie ruszy z mieysca, iak go zacznę okładać. *Teatr* 27, 101. Pytam za co mię bije? a ona na nowo kułakami okłada mię. *Teatr* 54 *b*, 64. Gdy z ludu kogo postrzegł, że uporacie ſkie, Tego berłem okłada, i słowami łaie. *Dmoch. K.* 36. Należy się być sprawiedliwym, ani małych wad wielkiemi karami, ani wielkich cnot małemi nagrodami okładać. *Mon.* 74, 654, mit Strafe belegen. Sąd mię niewinnie grzywnami obłoży. *Teatr* 15, 55, skaże na grzywny, um Geld ſtrafen. (OBLOZOWAC *ob.* Luzować. -)

OBLOŻYSKO, a, *n.*, mieysce na około ograniczone, na umówionym Ort. Między chrostami przy leśnych obłożyska z takowem kanał. *Krom.* 450. Obawiam się, aby nieprzyiaciele między obłożyskami ściśnionemi, trudności iakey nie zadali odjeżdżaiącym. *Krom.* 760. *in angustiis.*

OBŁOŻYSTY, - a, - e, okrążony, rund um einge ſchloſſen, zugerundet. Rozlega się po wszystkich pałacach obłożystego nieba okrzyk ten niezwyczayny. *Błaż. ded.*

*OBLUBIĆ *cz. dk.*, ślubić, poślubić, obiecać, geloben; *Sr.* 1. lubu, ſlubu; *Crn.* oblubiti, oblubovati *promittere, vovere*, oblúba *votum*; *Vd.* oblubit *obligare*, oblúblen *obligatus*, obluba, oblublenje *votum*; *Cro.* oblyublyújem *adamo*; *Rg. et Bs.* obljubiti *amore prosequi*). Achil oblubił pannę Polixenę za małżonkę. *Biel. Hiſt.* 59. OBLUBIENIEC, - eńca, *m.*, *Vd.* oblubnik, oblubovez, s obiecnik; *Cro.* oblyubitel *adamans*; *Rg.* obgljubitegl; *Bs.* obgljubitegl, gljubitegl *amans, benevolus*; *Sr.* 1. lubez *amasius*); pan młody, *żenich. *Sekl.* 11, nowożeniec. *Sax. Porz.* 132, der Bräutigam, małżonek obiecany ulubiony, oblubieniec *Cn. Th.*, *Bh* ženich. *Slo.* ženich, mladoženich; *Sr.* 1. nawojena; *Crn.* shenęo; *Vd.* shenin, shenim; *Cro.* zarúchnik; *Sla.* zárucsnik; *Rs.* обрученникъ. OBLUBIENICA, - y, ź., (*Sr.* 1. lubka *amasia*, *Vd.* oblubnica, ktora obiecuie); małżonka obiecana ulubiona *Cn. Th.*, panna młoda. *Sax. Porz.* 132, die Braut; *Sr.* 1. newesta (*ob.* niewiasta, niewiastka); *Slo.* mladucha, mladá newesta; *Crn* nevęsta; *Vd.* nevesta, oblublenisa; *Cro.* zarucsnica (*ob.* zaręczona); *Sla.* zarucsnica; *Ross.* обрученная, невѣста, просватанная, *Fc.* невѣста, уне ста, невѣстка, обрученная. Kto ma oblubienicę, oblubieniec iest. *Budn, Joan.* 3, 29. Kościoł nazywa się oblubienicą Chrystusową. *Kucz. Kat.* 180. OBLUBIENCOW, OBLUBIEŃCOWY, - a, - e, Bräutigams-. Przyiaciel oblubieńcow, który słucha, wielce się raduie dla głosu oblubieńcowego. *Biel. Poſt.* 37. 1 *Leop. Math.* 9, 15. OBLUBIENCZY, - a, - e, zwadziebny. *Cn. Th.*, Verlobungs-, Freyungs-. OBLUBIENICZY, - a, - e, od oblubienicy, Braut-. Dar weselny, który mąż żenie czyni, zowią darem przedweselnym, czasem też szczodrobliwością oblubieniczą, czasem wianem. *Szczerb. Sax.* 456 *ib.* 58.

OBLUC *cz. dk.*, orzygać, umſpeien, beſpeien, *Ross.* облевать.

OBLUCHNY, - a, - e, *intens. Adj.* obły, s okrągluchny, recht kugelrund. Ona biała, oczki iak dwa słońca, pierś oblucha. *Zabl. Fig.* 85.

OB-ŁUCZYC *cz. dk.*, obłąkiem obwieść, mit einem Bogen umkreiſen. Na takich kołach chyba obwód opadnie, na którego mieysce, nayłatwiéy drugi obłuczyć. *Torz.* 28.

OBŁUDA, - y, ź., powab, czym kogo my ab nas kto oszukiwa; nęta. *Cn. Th.*, verfübreriſche Lockſpeiſe, falſcherReitz. Obywatelstwa i cnoty obłudą zjednali sobie opinią publiczności. *Uſt. Konſt.* 1, 67. - b; pokryctwo, pokrytość, nieszczerość, Heucheley, Gleißnerey; cf. licemiernictwo, *Vd.* hinaushshina; *Crn.* hinavshena; *Ec.* притворёнїе, притворство, лицемѣрїе, выдумка. Obłuda iest, postawą i usty do boga się przybliżać, a sercem i sprawami się od niego oddalać. *Wiśn.* 490. Obłuda czyli hipokryzya, iest iadem w miodzie ukrytym. *Mon.* 65, 310. Obłuda iest z wierzchu czystość zmyślać, a wewnątrz nieczystość potaiemnie płodzić. *Zrn. Pſt.* 57 *b*. Wzgardził światem i podeptał iego obłudę. *Boh. Kom.* 2, 10. Cóż się w tych obłudach bawię, Na czym próżno lata trawię? *Dar. Lot.* 16. Pełno w świecie obłudy, wkrada się i w fraszki, Wewnątrz skryta osoba, a wierzchu same maszki. *Kras. Wiersze.* 17. - 2. obłuda, mara, ćma, widok fałszywy, pokusa, ein Geſpenſt, Geiſt, falſche Erſcheinung; *Slo.* obluda, *Boh.* das (*cf.* djasek), obluda, zły duch, przestrach. Uyrzawszy uczniowie Jezusa, iż on po wodzie idzie, wstrwożyli się, rzekłąc, iże obłuda iest, i od boiaźni krzyknęli. *Sekl. Math.* 14, *not.* „mara abo widziadło". *Leop. Marc.* 6, 49; *Chroſt. Fars.* 285. *Groch. W.* 45. Sama temu nie wierzyła, Żeby żywego miała widzieć pana, Lecz że ią iakaś obłuda mamiła, I w swym widzeniu była oszukana. *Odym. Sw.* 2 *Ll* 4 *b*. - 3. *Chirurg.* Obłuda oczna, *ungula*, *pannus*, *pterygio*, ein Augenfell, skóreczka cienka przeciwprzyrodzonym sposobem wyrastaiąca, zasłaniaiąca sobą rogową błonkę oka, a tym samym wzrok odbieraiąca. *Perz. Cyr.* 2, 172 *et* 1, 185.

OBŁUDNIE *adv.*, nieszczerze, pokrycie, heuchleriſch, gleißneriſch. Wszystko z serca, a nie obłudnie mówił. *Zab.* 3, 80, *Dambr. Pſt.* 414. Z każdym w oczy cudnie, A za oczy obłudnie. *Boh. Kom.* 1, 11. Jeżeli mię nieobłudnie kochasz. *Teatr* 54, 56. OBŁUDNICA, - y, ź., OBŁUDNICZKA, - i, ź., *zdrbn.*, n. p. Gdyby niewiasta wychwaliła męża, któren nie iest godzien, mianoby ią za nierozumną albo obłuduiczkę. *Zab.* 16, 287, *Rg.* razbludnica; *Vd.* hinavka; *Cro.* zkazlyivka; *Ross.* притворщица, пустосвятка; s kobieta obłudna, nieszczéra, die Heuchlerinn. OBŁUDNIK, - a, *m.*, hypokryta, pokryciec, licemiernik, *Slo.* pokrytec, oſſemetnik; *Sr.* 1. tapenez, *Sr.* 2. hidelar; *Crn.* hinava, uihler; *Vd.* hinauz, hinavez, skazlivez, lisjak, repovertez, vertorep; *Cro.* zkazlivecz, potmaynik, szamopravichnik; *Rs.* двоедушникъ, притворщикъ, пустосвятъ cf. świętoszek); (*Ec.* притворописатель, который лицемѣрно, притворно пишетъ о чемъ); *Ec.* ханжа; ein Heuchler, Gleißner. Obłudnik mami oczy pozory zwierzchnemi, Lecz mu się przypatrz dobrze; ta odmiana twarzy, To zdradne oko wyda, iakie złości warzy. *Dmoch. Szt. R.* 74. Obłudnik, nie maiąc za cel prawdziwey cnoty, tyle tylko zażywa płaszczyka cnoty, ile u siebie założy do dokazania zamysłów swoich. *Mon.* 65, 310. Obłudnik tylko ludzi zwodzić chce, aby go za świętego mieli. *Sk. Zyw.* 229. Łapacze a obłudnicy, z wierzchu się przyiaciołmi czynią, a nic nie myślą, ieno iakoby cię w czym podeszli, ułowili, podchwycili. *Dambr.* 445. OBŁUDNOSC, - ści,

ż., obłuda, pokrytość, nieszczerość, fałszywość, Heucheley, Falschheit, Gleißnerey; *Boh.* pobludnost; *Slo.* ossemetnost, pokrytcwi; *Sr.* 1. tayenstwo; *Vd.* hinauzhnia, skalivost, hinauzhina, hinenje, vertorepnost; *Cro.* zkazlyivoszt; *Rs.* лукáвство, лукáвствіе. Ludzie pełni zazdrości, obłudności. *W. Post. W.* 162. OBŁUDNY, - a, - o, nieszczery, fałszywy, pokryty, *licemierniczy, *Vd.* hinaushen, skaslivn; *Ross.* двоедушный; heuchlerisch, gleißnerisch, falsch. Ludzie obłudni, przed drugiemi nabożnemi, wstrzemięźliwemi i poszczącemi, a ciało swe dręczącemi udadź się chcą. *Syr.*, *Sekl.* 10, *ob.* Faryzeusz. Ludzie obłudni usty mię chwalą, ale serce ich dalekie iest ode mnie. *Gil. Kat.* 111. Każe mi być obłudnym, ażebym inaczéy myślił, inaczéy gadał. *Teatr* 19, 18. Obłudny człowiek. 3 *Leop. Job.* 13,, 16, pokryty 1 *Leop.*; cf. skryty). Człowiek obłudny usty podchodzi przyiaciela swego. *Leop. Prov.* 11, 9. Przyiaciel obłudny niebezpieczniejszy iest od iawnego złodzieia; przed tym dom zamykamy; przed owym serce otwieramy. *Zab.* 13, 73. Swiat iest klamca obłudny, niewdzięczny zdrayca, lubo z wierzchu zda się cudny. *Kulig. Her.* 234. Manicheyczyki mówili, że Chrystus nie miał ciała prawdziwego, iako my mamy; iedno obłudne. *Bial. Post.* 141, t. i. pozorne, einen Scheinkörper. Obłudne widzenie. *Odym. Sw.* 2 *M m* 3 *b.*, obłuda, mara, ćma, widok fałszywy, pokusa; ein Traumgesicht. *Milit.* obłudny attak, udawany, pozorny, ein verstellter Angriff, ein falscher Angriff.

OBŁUPIĆ, *F.* obłupi *Act. dk.*, Obłupować, Obłupuie *ndk.*; *Bh.* obłupowati, obłaupiti, olaupiti, obłaupim; *Morav.* okraujim; *Sr.* 1. woberu, worubu; *Vd.* obłupit, obropati, poropati; *Crn.* ollupiti; *Cro.* oplenújem; *Rs.* обдунимь, обдунамь, сдунимь, сдунамь; z łupiny obierać, odzierać, *pr. et transl.* abschälen, abziehen, beschälen. Ktoż mi ie obłupi? *sc.* iayko; *in delicatum et pigrum dictum, qui nullum penitus laborem habere vult, etiam sua causa, Cn. Ad.* 405. (cf. kotek chce ryby łowić, ale ogona nie zmoczyć; cf. bez pracy nie będą kołacze. cf. pieczone gołębie). Obłupić barana ze skóry *Tr.*, die Haut abziehen. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w skórę. *Biel. Hst.* 252. Wsadził go do tarasu, i obłupił go z odzienia, aż do skóry. *Baz. Hst.* 219. Bliźnich ciążyć, mordować, obłupiać. *Zygr. Pap.* 315. (*Vd.* oblup, lupinja, łupina; *Cro.* oblupek, odlupek, olupek; *Bs.* obłupki, razbitki *fragmenta vasis*).

OB-ŁUSZCZYĆ *cz. dk.*; z łuszczyn obierać, odzierać, abschuppen, abhäuten, abrinden, *pr. et fig.*, *Bs.* obgljuscuti, obluactiti; *Rg.* obgljúsctiti; *Cro.* obluschujem, oluschújem, orusgyujem, ogrohávam; *Crn.* oblúshem, ollushem.

OB-ŁUZOWAĆ *ob.* Łuzować, ablösen. OBŁUZ, łuzowanie, die Ablösung.

OB-ŁUŻYĆ *cz. dk.*, ługiem obmacsać, belaugen, *Bs.* obluzgiti, opepeliti, *Rg.* oblúxiti.

OBŁY, - a, - e, *OBLI, *Bh.* obłý; (*Slo.* oblička nérka); *Sr.* 1. wóbli, wobluści gruby, wobliwosci *ruditas*; *Vd.* obel, jaizofurmen, okroglat, (*Vd.* oblu, z balon; obliza za jigro, z piłka do grania; *Vd.* oblina, okroglost, z okrągłość; *Vd.* oblize, z rzepy całkiem gotowane); *Crn.* obèl, z jaykowaty (obliza, z kula); *Cro.* obèl *rotundus*, oblina, okolische, z krąg, *Cro. et Dl.* oblicza, z kula, cf. oblicze); *Bs.* obli *rotundus*, oblića, okolisc, z kula; oblina, *rotunditas*, oblitti *rotundare*, oblia, z kołacz; *Rg.* naobli *in rotunditatem vertens*, oblina, z okrągłość; oblitti, zaoblitti *rotundare*, obli pozor, oblók, z okno, cf. obłok; *Rs.* обдый gruby, duży, обдъ niewolnik; cf. *obel); okrągłodługi, *teres*, länglich rund; *Sr.* 1. podowho kulwaté; Obli, t. i. okrągły wzdłuż. *Urs. Gr.* 160. Jako dąb obli stoi, J wichrów się nie boi. *Miask. Ryt.* 2, 132. Pierś obła i na przod wydana. *Zabł. Bal.* 23. Koń dobry ma bydź we wszystkim ciele obli a okrągły. *Cresc.* 525. Maszt z drzewa oblego. *Klon. Fl. E* 1. Szyia, iakoby z tokarni obła, wysmukła. *Anakr.* 32, *Hor.* 1, 311, *Nar.* Aminek pręt ma obli zielony. *Syr.* 445. Ty który mieszkasz na oblich skałach. *Budn. Jer.* 49, 16. – *Ornithol.* dziób obły, tępy. *Zool.* 246, ein stumpfer Schnabel.

OB-ŁYSIĆ, *F.* obłysi *Act. dk.*, obłysiać *ndk.*, łysym kogo czynić; *Ec.* плѣшивлю, плѣшива дѣлаю, einen kahl machen, ganz und gar kahl bescheeren. Hanon sługi Dawidowe obłysił i ogolił. *Leop.* 1 *Paralip.* 19, 4. Obłysi pan wierzch głowy córek Syońskich, i obnaży włosy ich. *Leop. Jes.* 3; 17. *Budn.* Każę odrzeć a obłysić te marne głowy ich. *Rey Pst. Fff* 2. Nie będą się rzezać ani obłysiać dla nich. 1 *Leop. Jer.* 16, 6, ani łysina będzie dla nich. 3 *Leop.*). Obłysiy i ostrzyż się. *Leop. Mich.* 1, 16. OBŁYSIEĆ *Neutr.*, olysieć, oblazłym się stawać, kahl werden. Tak Tomasz obłysiele, iako i Pan Michał. *Bies. Roz. B* 4. Wiosna pola i łąki gołe, obłysiałe góry Okrywa trefionemi misternie kędziory. *Zimor.* 214. Jeśliby na łysieniu okazała się bliźna biała, tedy iest trąd rostący na obłysieniu. *Radz. Leuit.* 13, 42, na przełysieniu. *Bibl. Gd.*, na łysinach, auf der Glatze.

O-BŁYSNĄĆ *cz. idntl.*, o-błyszczeć *dk.*, błyszcząc oświecić w koło, beblitzen, bestrahlen; *Cro.* obleschujem; *Crn.* obstręti (obstertje *circumfulsio*); *Ec.* облистѣмь, облистѣніе, озарить, озарямь (cf. zorza). Dafnis odszedł, miłym xiężyca światłem obłyśniony. *Chod. Ges.* 23. Fale miłym słońca światłem obłyśnione. *ib.* 123.

OBMACAĆ, OMACAĆ, *F.* obmaca *Act. dk.*, OBMACYWAĆ *ndk.*, na około pomacać, rund um befühlen, betasten; *Bh.* omakati, omakawati; *Bs.* pippati, opippati, popippati; *Vd.* otipati, oshlatati, oshlati, oshlatuvati; *Cro.* opipávam (opiplyiv *contrectabilis*, opipa *contrectatio*; *Rs.* осязáмь, ощупать, ощупывать. Wprzod obmacywa, potym całuie ustami, J udatną iey szyię obłapia rękami. *Otw. Ow.* 238. Palcy podniesionemi czoło obmacywał. *Otw. Ow.* 637. cf. Omacmie, po omacku.

OBMACNIAĆ *ob.* Obmocnić. OBMACZAĆ, *OBMACZOWAĆ *ob.* Obmoczyć, Omoczyć. OBMAMIĆ *ob.* Omamić.

OBMARTWIEĆ, *F.* obmartwieie *Neutr. dk.*, obumrzeć, ersterben, absterben. Obmártwione z zimna członki sok ten odżywia. *Syr.* 436. Jeśli ziarno w ziemi nie obmartwieie, samo tak zostanie; lecz ieśli tak obmartwieie, wielki owoc przyniesie. *Radz. Joan.* 12, 24.; obumarło. *Bibl. Gd.*).

OBMARZNĄĆ, obmarzł, *F.* obmarznie *Neutr. dk.*, *Ross.* обмёрзнуть, обмерзáть, na około pomarznąć, rund um befrieren. Obmarzły *circumgelatus. Cn. Th.*

OBMATAĆ *ob.* Omatać. OBMAWIAĆ *ob.* Obmówić.

OBMAZAĆ, OMAZAĆ, *F.* obmaże *Act. dk.*, OBMAZOWAĆ *ndk.*, pomazać na około, rund um beschmieren, be-

ſalben, umſchmieren; *Sr.* 1. womaſuj, womazuju, womaju, womażem, womażam, wobmazuju, wobmaßuju; *Vd.* obmasati, oshligati, okulmasati; *Cro.* omazújem, obmazújem; *Bs.* omazati; *Rg.* omázati; *Rs.* обмазать, обмазывать. Dziurę kędy pszczoły z ula wychodzą, gnoiem obmazać. *Cresc.* 596. Jadą z obmazaną czyli obleioną twarzą, aby słońce delikatnéy gąbki nie raziło. *Pilch. Sen. Iiſt.* 4, 213. Wzięła koszyczek z sitowia, obmazała go kliiem a smołą . . 3 *Leop. Ex.* 2, 3, oklilła go i zasmoliła. 1 *Leop.*, bekleben.

OBMIĄĆ *cz. dk.*, w około pomiąć, umdrücken, umknitteln, *ſ.* обмя́ть, обминать.

OBMIERZIĆ, OBMIERZLIWY, OBMIERZŁOSĆ *ob.* Omierzić *etc.*

OBMIERZYĆ *cz. dk.*, obmierzać ndk., w koło odmierzać, rund um abmeſſen, *Vd.* obmeriti; *Bs.* omiriti; *Rs.* обмѣрить, обмѣрять, обмежевать, обмежёвывать. (*Rs.* обмѣриться w mierzeniu pomylić się, обмѣръ pomyłka w mierze); *Vd.* obmernik, *s* wymierzyciel.

OBMIEŚĆ *ob.* Omieść. OBMINĄĆ *ob.* Ominąć.

OBMIĘSZ *adv.*, nieco w miąż, przygrubiey, etwas dick. Przywiędłéy liścia kapuſtnego obmięsz. *Sien.* 499.

OBMIESZKAĆ się, *F.* obmieszka się *Rec. dk.*, Obmieszkiwać się, Obmieszkuie się *ndk.*, osieść gdzie *Tr.*, ſich häuslich niederlaſſen. Obmieszkały się na mieyscu pewnym i trwałym. *Tr.*, *diſtg.* omieszkać.

OBMIOT, - u, *m.*, obrzut, przedmiot, przedrzut, objekt, der Gegenſtand. Szeroko i daleko pomyka weyźrzenie, Bo nie kryły obmiotów zawady, ni cienie. *Przyb. Mit.* 93. *Przyb. Pis.* 10. Kontentowałem oczy iednym po drugim obmiotem. *Mik. Turk.* 35.

OBMOCNIĆ, *F.* obmocni *Act. dk.*, OBMACNIAĆ, OBMOCOWAĆ *ndk.*, obwarować, rund um befeſtigen. *Sr.* 1. nemożuośćam, wobſtrutju; *Vd.* obmozhiti, mozhneishati, pomozhneishati; *Cro.* objachiti, objachujem; (*Ross.* обмочься ozdrowieć). Kazimierz W. Podole zamkami obmocnił. *Krom.* 576. Nieprzyiaciel w taborze wozami i okopami obmocniać się zaczyna. ib 547.

OBMOCZYĆ *ob.* Omoczyć. OBMOKNĄĆ *ob.* Omoknąć.

OBMOTAĆ *ob.* Omotać.

OBMOWA, - y, ż, OBMÓWKA, OMÓWKA, - i, ż., *zdrb.*, 1) namowa, nagadanie, rozmowa, narada, obrada, das Beſprechen mit einander, die Berathſchlagung, die Unterredung, *Ross.* переговóръ, переговóрка. Nazaiutrz, ſkoro po obmowie, prosił wszystkich na obiad. *Stryik.* 294. Do siebie obmowę taką zaczynali. *Sim. Siel.* 64. Oblężeni posłali prosząc, aby ze dwa dni na obmowę. *Papr. Gn.* 1164; *Zimor.* 125; *ob.* rokowanie. - *2, obmowa, wymówka, wymawianie siebie, exkuza, die Entſchuldigung; *Rs.* отговóрка. Oskarżonego woiewodę, żadnych obmów nie słuchaiąc, ze wszystkich dóbr wyzuł. *Gwagn.* 523. Z niewczasowanego obmówkę uczynił zdrowia, i swey przyczynę dawał niebytności. *Banjal. D* 3. Żydzi nie maią obmówki, aby o Messyaszu nie wiedzieli. *Biał. Poſt.* 49. Ci obmowy nie potrzebuią, którzy do prawdy od kłamstwa przystępuią. *Zrn. Pſt.* 3, 770 *b.* Paweł stoiąc przed Agryppą, począł obmowę czynić. *W. Act.* 26, 1, taką sprawę dał. *Bibl. Gd.*). - 3. *in malam partem*, obmowa, obmowisko, potwarz, uymowanie sławy, zły ięzyk, Afterreden, Verläumdung; *Cro.* ogovarjanie, prigovor; *Vd.* pogovor, obrekanje, obrezhenje, obmarnúvanje; *Rs.* мóлка, обмóвка, навѣтъ, взмóвъ, вражденïе, злословúчïе, предословïе, наговóрка, наговóръ, обговóръ, оговóръ; *Ec.* предословïе, хула, обáда, оболганïе, оклеветанïе, смутки, смутни. Obmową tak się brzydził, iż skoro kto mowić o kim źle chciał, wnet go zfukał. *Sk. Zyw.* 413. Dobrze czyń, obmować nie zaszkodzi. *Frod. Ad.* 42. Przeciwko prawdzie obmowy niemasz. *Zrn. Pſt.* 5, 98. Taka rzecz bez sromoty, i bez szczekania albo obmówki ludu być nie może. *Baz. Sk.* 257. Żeby się uſtrzedz obmów i krytyki, niech pamiętaią na to przysłowie: nie day podoby, uydziesz obmowy. *Mon.* 73, 612. Boiszli się pobli znoy pism twoich obmowy, Trzeba byś sam dla siebie był krytyk surowy. *Dmoch. Szt. R.* 19. OBMOWCA; *OMOWCA, - y, *m.*, co ogadnie drugich, potwarca, obwadzca, zwayca, uwłóczyciel, ożuwca, oszczérca, *ossocznik, der Verläumder, Afterredner; *Bh. et Slo.* pomluwać; *Bs.* opankavać, klevetnik; *Vd.* obrekavez, obmarnuvanz, obrekar; *Crn.* jéslam; *Sr.* 1. mubrumak; *Cro.* ogovoritel, ogovarjavez, krivogovorecz, oblajavecz, lajavecz; *Rs.* оговóрщикъ, навѣтникъ, предословъ, клевéтникъ, клеветникъ, навáдникъ, поносúтель, ябéдникъ; *Ec.* злословúникъ. Obmówcy ſław twarz surową. Wnet poydzie precz z swą złą mową. *Cn. Ad.* 750. Obmowcy słuchasz, grzechu mu pomagasz. *ib.* 750. Obmowcę pokątnego, żmii pisz podobnego. *ib.* 749. Taki sposób żywota wiodła dla omowców. *Wys. Kat.* 220, dla złych ięzyków). Obmowca uczonych zazdrościwy, *zoilus. Cn, Th.* Censor Rzymski był szacownik i omówca ludzkich obyczaiów. *Mącz.*, krytyk. OBMOWIĆ, *OMÓWIĆ, *F.* obmówi *Act. dk.*, Obmawiać *ndk.* i (*Boh.* omluwiti, omlauvati *obiicere*). - *a) szeroko o czym mówić, słowami opisywać, ogradzać, *Vd.* okulmarnuvati, okulgovarjati, okulgovoriti, pregovoriti; umſtändlich von etwas reden, es umſchreiben. *Periphrasis* obmówienie, t. i. słowne ogrodzenie, gdy wiele słowy iedna rzecz bywa ogrodzona, albo szerzey wymówiona. *Mącz.*, *Slo.* okolkovatelka, okolkogičnoſt, *Rs.* опредѣленïе. - Obmawia prawo, wyraża, przepisuie, das Geſetz beſagt. Prawo omawia, iż każdy bliższy iest zdrowia swego bronić, niżliby go kto miał pokonać. *Sax. Porz.* 150. Pieśń ta omawia, jak Bóg miał zesromocić prześladowce Jezusowe. *Wrob. Zoll.* 77. - *b) wymawiać, wymówki przekładać, ochylać, exkuzować, *Bs.* opogovoriti, ogovoriti, odvittovati, osvitlati, entſchuldigen. Nie tak prędko wierz, gdy o bliźnim źle mówią; raczey obmawiay z miłosierdzia ku niemu, mówiąc: niepewne to rzeczy; rozumiemy dobrze o nim. *Sk. Kaz.* 279. Jeden drugiego ratuie, omawia przed królem, przyczyniaiąc się za oskarżonym. *Star. Ref.* 106. Henryk omawiaiąc się powiedział przyczynę wyrzucenia Boguszy. *Biel.* 175. *Eraz. Jęz. Ee* 5. Niewinność swoię omówił. *Biel.* 370. Wyprawiono posły na koncylium, aby omówili krola, bo tam nań byli naskarżyli Prussacy. *Biel.* 504. Obmawiay u oyca twego, pośrzedniku nasz, grzechy nasze. *Sk. Kaz.* 632. Obmawia, daie sprawę o sobie temi słowy . . *Groch. W.* 358. Rzymianie chcąc się Grekom obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękarta, twierdzili, żeby miał mieć oyca Marsa. *Glicz. Wych. B* 5 *b.* Iż się sposobnym nie czuie do tego, obmawiam się za czasu. *Protas. Jal. A* 5, *Sk.*

Dz. 259. Każdy baczny rychley nas w naszym nieszczęściu obmówi i pożałuie, niżliby nas winować miał. *Gorn. Wł. S4 b.* Prożno kto omawiać ma niewdzięczność swoię. *Gor. Sen.* 121 *et* 566. - 2. obmowić kogo, mowić źle o kim, bramować kogo, *cf.* obwadzić, einen bereden, ihm Uebels nachreden, ihn verläumden, afterreden; *Slo.* omlauvati, pomluvám; *Rg.* koritti; *Bs.* klevetati; *Sr.* 1. mudrupu, na pjckor tetju; *Crn.* oppravlam, jèsläm; *Vd.* obriekati, obmarnuvati, oporiekati, naporiekati, obrezhi; *Cro.* ogovarjati, omraziti, omrasujem (*cf.* omierzić), oblájem, lajem, lajati, klevetati, klevechem; *Rs.* оговоривать, оговариваю клеветничать, клеветать, клеверу, оклеветать, наклепать, наклепываю, марáть, оболгать, обдалывать, наябедничать, вредословить, взнести, взносить, поношу, опорочить, опорочивать, намутить, памучать, накучить, опорочивать, намучать, поношу, поносить, обваждати, обаждати, оговаривать, сбносить, лжеоклеветать, обличити, обезсловить, злоязычествую. Obmawiać nieprzytomnego, równo iak bić umarłego, *Cn. Ad.* 749. On się ludzkich dzieł sędzią powszechnym stanowi, A na tym mądrość kładzie, że wszystko obmowi. *Dmoch. Szt. R.* 81, krytykuie, nicuie, na przetaki bierze, wzorki wybiera. OBMOWISKO, *OMOWISKO, - a, *n.*, obmawianie, obmowa, uwłaczanie, uwłóctwo, zły ięzyk, szczekanie, potwarz, *ossoczenie, mowy, böse Nachrede, Leumund, Afterreden; *Slo.* pomluvánj, omluvánj; *Rs.* клевета, наговорка, наговоръ, злоязычіе, ябеда, ябеды, намутки, *Ec.* языковрéдіе. Od omowiska wściągaycie języka. *Lep. Sap.* 1, 11. Przez złe udanie i obmowiska nieprzyiacioł swoich, mniey był ludziom, a niż miał bydź przyiemny. *Krom.* 136. Nędzny ze wszech stron obmowisk się boi. *Protas. Kont. B. b.* Od obmowiska ięzykowego zakryt będziesz. *Leop. Job.* 5, 21. Sławę dobrą obmowisko i zazdrość psuie. *Birk. Chod.* 21. Obmowiska pochopnieyszym zazdrość przyymuie uchem. *Nar. Tac.* 3, 6. Bliźniemu swemu obmowiskiem czci uymuią. *Biał. Post.* 174. Proszę cię, abym iuż więcey nie słuchała tych obmowisk. *Radz. Job.* 3, 15. OBMÓWNICA, - y, *ż.*, obmowna niewiasta, *Crn.* jeslavka; *Vd.* obriekarza; *Cro.* lajavicza; *Rs.* клеветница, навадница, навётница, поносительница, die Verläumderinn, Leuteberedterinn. Oratorki, zasadzone na obyczayności, powstaią z gorliwością przeciw zdrożnościom rodzaiu ludzkiego; a lud prosty, nie umieiący szacować wielkich talentów i wygórowaney cnoty, nazwał ie obmownicami. *Mon.* 72, 421. Niewiasty nie maią bydź obmównice. *W.* 1 *Tim.* 3, 11, nie potwarliwe. *Bibl. Gd.* OBMÓWNY, OMÓWNY, OBMÓWNICZY, - a, - e, potwarzliwy, ogadniący; *Vd.* obriekljiva, obmárnajezhen, obriekajozhen, obnashajozhliu, shmagujezhliu, radoshmagliu; *Sla.* mormorljiv; *Rs.* оглаголительный, клеветникъ, клеветническій, клеветническій, клеветливый, поносливый, поносительный, наносный, взносный, злоязычный; beredterisch, verläumderisch. *Maledicus* złorzeczny, omowny, plugawcy gęby. *Mącz.* Języki złośćiwe, obmowne. *W. Post. W.* 3, 78. Białegłowy obmówne, swarliwe. *ib.* 51. Na niewdzięcznych i obmównych gości. *Opal. Sat.* 158. Radzibyśmy mieć przeciw obmowniczym ięzykom obrońców sławy naszey. *Mon.* 71, 439. OBMÓWSTWO, - a, *n.*, nałóg obmawiania, ogadania, Afterredigkeit, Nachredigkeit. Niepiękne wargi, z których wielomówstwo, obmówstwo idzie. *Birk. Zam.* 16.

OBMUROWAĆ *ob.* Omurować.

OBMUSNĄĆ, OMUSNĄĆ, *F.* obmuśnie *Act. idntl.*, obmuskać, omuskać *ndk.*; obmuskiwać *czstl.*; *obmuskawać *konsyn.*, ogładzić, glatt streichen, bestreichen, beglätten. Gdy oley iuż wyprasuiesz w płotno zawiązane, obmuśniesz węzeł i prasę nożem. *Sien.* 574. *Circumlino* omuskuię. *Mącz. Depurgo* omietam, ochędożę, omuskuię *ib. Repurgo* zaś chędożę, omuskawam. *ib. Pictura, in qua nihil circumlinitum est*, nie pomuśniono, nie obmuśniono, nie okreszono farbą. *Cn. Th.*

OBMYĆ *ob.* Omyć.

OBMYSŁ, - u, *m.*, obmyślony sposob, obmyśliwanie, obmyślenie, Vorsorge, getroffne Anstalt, Vorkehrung. (*Boh.* obmysl chytrość, chytry zamysł). Chciał koniecznie do Syryi popłynąć; ale żadna mu się rada i obmysł do tego nie udał. *Sk. Zyw.* 2, 389. Chce Demosten, ażeby czerpano rady, obmysły z rozumów różniących się od swoiego. *Nag. Fil.* 153. OBMYŚLIĆ, *F.* Obmyśli *Act. dk.*, OBMYŚLAĆ *ndk.*, Obmyśliwać *kontyn.*, *Bh* obmeyssleti, obmysliti: *Vd.* obmisliti, ofkerbeti, preskerbeti, poskerbeti; *Sr.* 1. wobstaram; *Rs.* обмысливать, обмышлять, обдумать, обдумывать; *Ec.* стропиельствовать: pomyślić o opatrowaniu czyim, staranie mieć o czym, für etwas sorgen, Sorge tragen. Ten, ktory wszystkim rozkazuie, nie swoy, ale wszystkich pożytek ma obmyślać. *Gor. Dz.* 18. Bóg ma obmyślanie o każdym, i rozdaie wedle stanu. *Sk. Kaz.* 468. Każdy pracuie około obmyślenia szczęścia własnego. *Zab.* 2, 94. Besorgung, Vorsorge, Veranstaltung. Królowie, ieden to królestwo, drugi owo, uczynnością i obmyślawaniem bronić, za wielką rzecz zawsze sobie poczytali. *Jan. Lig. A* 3. Pilnie obmyślawał kosobie poczytali. *Jan. Lig. A* 3. Pilnie obmyślawał kościelny pokoy. *Sk. Dz.* 1031. Pan zwierzom iamy obmyślawa. *Kanc. Gd.* 66. Słodka iey troska i miłe staranie iest tylko trzodom swym obmyśliwanie Pastwisk przestronych i karmu żyznego. *Past. F.* 97. Obmyślił sposoby należyte. *Mon.* 70 755. Obmyśl cię bóg. *Cn. Ad.* 752, boże cię wspomoż, idź z Panem Bogiem, daley się żywić; mam ci ia komu dadź). - *§. *Cum Loc.*, n. p. O onym swoim śpitalu i po śmierci obmyślał. *Sk. Zyw.* 1, 431. - §. Naukę tę nową on dopiero wprowadzić obmyślał. *Twor. Wie.* 9, gotował się, zamyślał, er gedachte sie einzuführen. OBMYŚLICIEL, - a, *m.*, opatrzyciel, der Besorger, *Sr.* 1. wobstaracjer, *Vd.* ofkerbnik, preskerbnik; *wrodz. żeńsk.* wobstarajerka. OBMYŚLNY, - a, - e, - ie *adv.* (*Bh.* obmyslny, obmyslně: chytry): przezorny, opatrzny, bedachtsam, verständig, klüglich vorsorgend, *Vd.* skerboviten, sbatliu. OBMYŚLNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Boh.* obmyslnost, = chytrość), przezorność, opatrzność, die Vorsorge, Bedachtsamkeit.

OBNAŻYĆ, *F.* obnaży *Act. dk.*, obnażać *ndk.*, *OBNAŻYWAĆ *Frequ.*; *Boh.* obnaziti, obnajowati, rozbaliti, wobaliti; *Vd.* ponagiti, do nagega slezhi, onagiti, ogoliti; *Sr.* 1. wonahotjam; *Ross.* обнажить, обнажать, заголить, заголишь, оголить, оголишь, *Ec.* нажу, обнажаю, узобличаю; z nakrycia wyzuwać, ze-

wlokać, nagim czynić, nażyć, ausziehen, entblößen, *propr. et impropr.*; Częstokroć się do domu bez sukni wracał; bo skoro ubogiego naydował, onego odziewał, a sam siebie obnażał. *Sk. Żyw.* 1, 550. Żydzi poddanych krolewskich chytremi sposobami obnażywali *Grod. Dis. F.* 2, wycieńczali, zubożali). O niemądry człowiecze, czyś miał wysuszoną albo raczey z rozumu głowę obnażoną? *Kulig.* 130, z rozumu obraną, ogołoconą). Na ten czas Kraków w godne i szacne medyki, iako i dziś, obnażony nie był. *Palib. D* 3, t. j. ubogi w nie nie był). Gdy z półmisków obnażą zaś stoły, Ponowi tanicc znowu swat wesoły. *Miosk. Ryt.* 2, 128, gdy zdeymą półmiski z stołu). Już się obnażyła a odkryła zdrada iego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 31, wydała się). Prawda, chociaż iey zasłoną, a wszakże ią czas odkrywa, obnaża. *Weresz. Rgl.* 116. Obnażenie a) *actio*, das Entblößen. b) *effectus*, nagość, das Bloße. **OBNAŻNY**, – a, – e, *poet.*, z obnażony, nag, goły, ogołocony, nacket, bloß. Nie dbał on na słonczne w południe przypiekły karki. *Przyb. Abel.* 235. **OBNAŻYCIEL**, – a, *m.*, który obnaża, ogołociciel, der Entblößer; *w rodz. żeńsk.* obnażycielka.

OBNIEŚĆ, *F.* obniesię *Act. dk.*, **OBNOSIĆ** *ndk.*, **OBNASZAĆ** *Frequ.*; *Bh.* obnesti, obnaſſeti; *Crn.* okulipernésem (*Crn.* obnâsem, nositi *atterere vestem*, znosić suknią; *Crn.* obnâshna, z znoszenie sukni); *Vd.* okulnesti, okulnositi, okoliponashkuvati (*Vd.* obnesti, obnashati, z potwarzyć, obmowić, *Vd.* obnashliun, z selżywy); *Cro.* obnássam, obnashati (obnássam chaszt, *administro, gero officium*); *Rs.* обнести, обносить, обнашивать; naokoło roznieść, umher tragen, herum tragen. *propr. et impr.* Głowę mu uciąwszy, posłali do ziemi swoiey, aby ią obnoszono, i ukazowano po kościołach ludziom. 1 *Leop.* 1 *Par.* 10, 9. Woźny z prawey strony losy obnosić zaczyna. *Dmoch. Jl.* 1, 180. W lektykach obnosić się każą. *Pilch. Sen. list.* 2, 310, Którzy się nasłuchali wdzięczney melodyi, obnoszą z sobą ono miłe w uszach łechtanie. *ib.* 4, 214. – §. obnosić, osławiać, obmawiać, ogłaszać (na złą stronę), verüchtigen, bekannt machen. Samego tylko ciebie głupim bydź obnieśli. *Hor. Sat.* 182. (*Rs.* обносъ obmowisko, обносокъ, обносочекъ pochodzona z knin). Zbiega należy do urzędu zaprowadzić, a pana jego lidem urzędowém w miarę dalekości mieszkania obnieść. *Czack. pr.* 2, 222, donieść mu). Nieprzyiaciele inaczey nas do ludzi obnoszą, a rzecz naszę inaczéy obracaią. *Zrn. Pśl.* 3, 622 *b.* (*Ec.* обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый przesławny). OBNOSICIEL, – a, *m.*, który obnosi, der Herumtrager, *Cro.* obnassaverz; *w rodz. żeńsk.* obnosicielka.

OBNOCOWAĆ, *F.* obnocuie *Intr. dk.*, przenocować, übernächtigen. Nie obnocuie trup wisielca na drewnie. *Budn. Dan.* 21, 23. Tułać się będą, chcąc ieść; ieśli się nie nasycą, tedy obnocuią. *Bud. Ps.* 59, 15, układą się. *Bibl. Gd.*). – *Recipr.* Possedłszy do lasa, zbłądził, i obnocował się. *Chmiel.* 1, 598. (*Bh.* obnoc *alternis noctibus*, obden *alternis diebus*; *Ecc.* обнощный przesnocny).

OBNOWIĆ, *F.* obnowi *Act. dk.*, **OBNAWIAĆ** *ndk.*; *Boh.* obnowiti, obnowowati; *Slo.* obnowugi; *Sr.* 1. wobnowam; *Vd.* onovit; *Rs.* обновить, обновлять; całkiem od-

nowić, ganz erneuern. Przez ten sakrament dusza bywa obnowiona i napełniona radością. *W. Post. W.* 243. Łaską bożą obnowieni i odrodzeni. *ib.* 3, 25. Niech przyniosą dary swe na obnowienie ołtarza. *Budn. Num.* 7, 11, ku poświeceniu *Bibl. Gd.*). Kazał król, żeby wszyscy przyszli obnowić obraz, który był podniosł. *Budn. Dan.* 3, 2. OBNOWICIEL, – a, *m.*, odnowiciel, *Sr.* 2. wobnowenik, *Ross.* обновитель, der Erneuerer; *Fem.* OBNOWICIELKA, – i, *Sr.* 1. wobnowárka. (*Rs.* обнóва, обнóвка nowa suknia, nowa rzecz).

*OBNOŻA, – y, ż., obłogi woyskowe, ciężary, bagaże, Gepäcke. Litwa, zostawiwszy w lesiech z małym warunkiem obnoży swe, na naszych wypadają, *relictis sarcinis*. *Krom.* 292. Prusacy z niezmierną obnożą (*praeda*) od Ciechanowa ruszyć się mieli. *Krom.* 254.

*OBNOŻNIK, – a, *m.*, chłopski bót, kurpi, *sarpatina*. *Mącz.*

*OBNUŻA, – y, ż., nędza, utrapienie, Noth, Elend. Prosiła, żony, poki noc służy, Z niewolniczéy ią uwolnił obnuży. *Pot. Syl.* 97.

O-BOCZYĆ, *P.* O-boczy *Act. ndk.*, bokiem obchodzić, okolić, umgehen, von der Seite umzirkeln. Długim zakolem oboczywszy, z tyłu na naszych uderzą. *Krom.* 492. **OBOCZNY**, – a, – e, – ie *adv.*, o bok graniczący, rund um anstoßen. Mocarstwa oboczne. *N. Pam.* 22, 107. **OBOCZYSTY**, – a, – e, n. p. Juliusa Kardynała w oboczystym górzystku iednym łotrostwo odarło. *Krom.* 567, *in valle*; na około zamkniętym.

OBÓD, – u, *m.*, obwod, okrąg, obłąk u koła wozowego, dzwona, die Radfelgen, der Radzirkel; *Bh.* laukot; *Slo.* laukat, babor na kolese; *Crn.* oblôga, okrôshje; *Vd.* oblag, platishe, platniza, zgorni kolobar oblaga; *Ss.* naplatak; *Cro.* oplatnicza, platnicza, napletek kolni; *Rs.* ободъ, ободокъ, ободочикъ. Koła te miały obody swe, a obody ich pełne były oczu. *Budn. Ezech.* 1, 18, dzwona *Bibl. Gd.*). Darmo ścigać obodu będziesz toczyliego, gdyś iest kołem ostatnim. *Słonk. Pers.* 31. **OBODZIASTY**, – a, – e, – o *adv.*, z dobrym obodem, gut gefelgt. Koła powinny bydź obodziaste. *Torz. Szk.* 28.

OBODOWKA, – i, ż., miasto w Bracławsk. *Dykc. G.* 2, 232, eine Stadt in Litth.

*OBODWOIE *ob.* Obadwa. **OBOI**, **OBOIA** *ob.* Oboy, (OBOIA instrum., *ob.* Oboy). **OBOIAKI**, – a, – ie, OBOIAKO *adv.*, oboiema sposoby, *utroque modo*. *Cn. Th.*, auf beyde Art. *Dudz.* 47. *Vd.* oboin, oboine sorte; *Crn.* obojak, oboj; *Ec.* обоякій, обояко. Nauczaią, że duch S. pochodzi od Oyca przez Syna, nauczaią, że Duch S. pochodzi od Oyca i od Syna; który oboiaki mówienia sposób, ni przez Syna, ni od Syna, w piśmie znayduię się. *Smotr. Ap.* 133. **OBOIAN**, – a, *m.*, miasto Rossyyskie w Białogrodzk. *Dyk. G.* 2, 232, eine St. in Rußland. – **OBOIE**, *G.* oboyga, *D.* oboygu, z dwie osoby, dwie sztuki, beyde, zwey Personen, beyde Stück ꝛc. *Slo.* oboge; *Crn.* obdvoje; *Rs.* обое. Oboie We Państwo będziecie ożenieni, a to ieszcze dziś w wieczor. *Teatr* 24 *c*, 4. *Oboiéświa (*dual.*, z oboiéśmy) iuż *bela (były) w słusznym lecie. *P. Kchan. Jer.* 90. Przyiechałem, abym wespołek z wami w oboygu szczęściu złym i dobrym równo cierpiał. *Papr. Ryc.* 104. Marszałkowie oboyga narodów. **OBOIĘTEK**, – tka, *m.*, **OBOIĘTKA**, – i, *m.*,

et f., *Bh.* obogetnik *ambidexter* b) *fautor duorum hominum dissidentium*, człowiek ni ciepły ni zimny, barszczyk, einer der nicht kalt noch warm iſt; ein Gleichgültiger. Bądź zemną szczéry, nie oboiętką, karze bóg takie oboiętki, którzy ani zimni, ani gorący są. *Gil. Kat.* 344. Potrzeba chrześcianinowi, znaiącemu prawdę bożą, aby nie był oboiętką. *Gil. Pſt.* 202. I z tey ſtrony i z owey ſtali przyiaciele, Stało tam także oboiętków wiele. *Pot. Arg.* 40. Tym kształtem swoim serca dodasz, ſtwierdzisz oboiętki. *Pot. Arg.* 327. Trzeba koniecznie na te oboiętki lisie mieć uszy, oſtrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. OBOIĘTKA, – i, *ż.*, (*Bh.* obogetnice *fautrix duorum inter se dissidentium*) obłuda, zdrada, *fraus. fallacia. Mącz.* Trug, Betrug. – 2. Oboiętka, pszenica, która się tak na wiosnę, iak w iesieni siać może. *Kluk. Rosl.* 3, 129, Weitzen, der ſowohl im Frühjahr, als im Herbſte geſäet wird. OBOIĘTNIEĆ *niiak. ndk.*, zoboiętnieć *dk.*, ſtawać się oboiętnym, bezrożnym, letnieć, ſłabnąć, gleichgültig werden. Zoboiętniały, *Rs.* постылый. OBOIĘTNY, – a, – e, OBOIĘTNIE *adv.*; (*Boh.* obogetnj *utraquiſta*, cf. *Rs.* обоюдный obuſtronny; *Etym.* iąć) co z oboiey ſtrony iętym bydź może, von zwey Seiten faßbar. Oboiętny garniec, *Bh.* obogetni hrnec *olla anceps*, o dwu uchach, ein zweyöhriger Topf. Miecz oboiętny, oboſtronny, obosieczny, oboręczny, ein zweyſchneidiges Schwert. Poſtawił przed raiem cherubina, i ogniſty miecz oboiętny. 1 *Leop. Gen.* 3, 24, i płomieniſty miecz na obie ſtrony oſtry. 3 *Leop.*). Miecz oboiętny przypasał do boku. *Tward. Wł.* 171. *Leop. Hebr.* 4, 12; *Radz. Apoc.* 2, 12. *Bs.* obruçgnak *culter duplicis manubrii carpentarius.* – Oboiętnie, z obu ſtron, *Rs.* обоюду, *Ec.* обоя́ко. – §. Centaurowie poſtaci mieli oboiętne. *Chroſć. Luc.* 186, t. j. dwoiakie, zweyerley. – §. Oboiętne słowa, z dwuwykładne, zweydeutige Worte; *Vd.* dvoinopomeniten, dvoinokasen, dvoinokashezh; *Rg.* dvoslóvni, dvorjecni; *Rs.* двусмысленный. Słowa oboiętne, i dwoiako znaczące. *Karp.* 2, 69. Sens w piśmie wątpliwy i oboiętny. *Kłok. Turk.* 148. Prawa maią być iasne, wyrozumialne, nietrudne i nieoboiętne, aby nie dały okazyi rozmaitych wykładów i sporów. *Pilch. Sen. liſt* 3, 157. – §. Niepewny, niedeterminowany, ungewiß, unbeſtimmt. Długo się oboiętnie chwiali, nie mogąc sobie pewnéy dadź rady. *Pilch. Sall.* 71. Była potyczka zapalczywa, lecz przez kilka godzin oboiętna i niepewna. *Nar. Hiſt.* 2, 379. – §. Człowiek oboiętny, albo oboſtronny, *bez przygany*; powolny, obrotny, do wszyſtkiego człowiek; uczyniisz z niego co chcesz, każdemu chce dogodzić *Cn. Ad.* 750, dworak, ein Hofmann, der ſich zu finden weiß, er verdirbts mit niemanden. Oboiętny; *z przyganą*; i z tym i z owym nakłada, na obie ſtrony człowiek; i ſtrzyże i goli; trudno go zrozumieć; z każdym przeſtanie; każdemu się umie przymilić. *Cn. Ad.* 752, ein Achſelträger, Beidenhaltuer. – §. Oboiętny, którego co wcale nie obchodzi, bezróżny, nie dawaiący znać interessowania, *Boh.* matný; *Crn.* enakush, enakushne; *Vd.* mersloserzen, mlazhnomiseln, kesen, meraloben; *Ross.* равнодушный, хладнокро́вный; gleichgültig, nicht intereſſirt. Wezmiy na siebie zimną, oboiętną poſtać. *Teatr* 48 *b*, 22. *aliter.* oboiętny, nie obchodzący, nie interessuiący, gleichgültig, nicht intereſſirend. Już mi iest oboiętną, wzrok mnie

iey nie łudzi. *Teatr* 48 *b*, 21. OBOIĘTNOSC, – ści, *ż.*, oboſtronność, die Zweyſeitigkeit; dwuznakładność, die Zweydeutigkeit, *Vd.* dvuinopomenitnoſt, dvoinokasnoſt; *Cro.* dvoszlovje, dvorechje, dvoznya, dvoynoszt; *Dl.* dvoumenye *dubium*, cf. wątpliwość, *Rg.* dvoslovje, dvorjecje; *Rs.* двусмыслéнность. Oboiętność, nieinteressowanie, nieczułość, bezrożność, die Gleichgültigkeit; *Crn.* enakushnoſt; *Vd.* mersloserzhnoſt, kesnuſt, merslobnuſt; *Ross.* хладнокро́вность, равноду́шность. Oboiętność udaie, nie patrzy się na nię wcale. *Teatr* 53, 11. Trudno, abyś się miała w oboiętności zachować, gdy tylu wzdychaią do ciebie. *Niem. Arol.* 2, 143. Śpiewy z oboiętnością, to się znaczy, śpiewy, iak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. *Teatr* 20, 29. Kiedy kobietka widzi w mężu oboiętność ku sobie, zaraz rozumie, że inna miłość zaprzątnęła mu serce. *Teatr* 52 *d*, 90.

OBOK *adv.*, o bok, przy boku, pobocznie, podle, an der Seite; *Crn.* mému; *Sr.* 2. poromé, ſporome, poſpor, poſporome; *Cro.* tik, tikcze; cf. tykać się). Na téy uczcie widział szlachcic obok siebie siedzącego rzemieślnika. *Gaz. Nar.* 1, 184. Miło iść w piekło obok Herkulesa mego. *Bard. Tr.* 452.

OBOLA, – i, *ż.*, rzéka w Połockim, wpada do Dźwiny. *Dyk. G.* 2, 253, ein Fluß in Rußland. OBOLENSK, – a, *m.*, miasto w wielkorządztwie Moskwy. *Dyk. G.* 2, 232, eine Stadt in Rußland.

OBOLEĆ *niiak*, *ndk.*, w około ból porzuć, von Schmerzen umfangen ſeyn, rund um Schmerzen empfinden. Z próżnowania i obżarſtwa rozliczne się wrzody w człowieku zamnożyć muszą, skąd i ona miła duszeczka z nim pospołu, obolеć musi. *Rey Pſt.* 113 *b.*

OBOLEWIEC, – wca, *m.*, *Bh.* obogetnik, (*ob.* oboręczny, oboprawiec, cf. wardawy, mańkaty, *ambisiniſter*, *ambilaeuus Cn. Th.*, *Gr.* αμφαριστερος, *qui dextra, ut siniſtra utitur*, der die rechte Hand wie die linke braucht. OBOOSTRZYK, – a, *m.*, lancet. *Czerw.* o *et* ó, die Lancette. OBOPŁCIOWY, – a, – e, oboiéy płci, von beyden Geſchlechtern. Obopłciowe części, części rodzaiu żeńskie i męzkie. *Sniad. Teo.* 167, *ib.* 173. Paleczatka ziele, ma kwiaty obopłciowe. *Jundz.* 502. OBOPOLNY, – a, – e, OBOPOLNIE *adv.*, *Tr.* (*ob.* zobopolny), *Bh.* obapolný, wzaiemny, beyderſeitig, gegenſeitig. OBOPOLNOSC, – ści, *ż.*, *Tr.*, *ob.* zobopolność, die Wechſelſeitigkeit. OBOPRAWIEC, – wca, *m.*, oboręczny, *aequimanus*, i prawą i lewą ręką dobrze się biiący *etc.*, *Dudz.* 47, der links und rechts iſt, (cf. obolewiec) *Cn. Ad.* 755, *ambidexter*; *Rg.* dvodesnik; *Ross.* обоедеснору́чный.

OBOR, – u, *m.*, obieranie, wybor osoby iakiey, *Crn.* svôla, (*Bh.* obor kupa, *Ross.* обóрь brák, wyrzut); die Wahl, Auswahl. Dobrodzieyſtwa powinny uważniey i z pilnieyszym oborem bydź dawane. *Gor. Sen.* 168. Gdzie gwałt, tam iuż obor bydź nie może. *ib.*

OBORA, – y, *ż.*, OBORKA, – i, *ż.*, *demin.*; *Bh.* obora, *Etym.* wrzeć, zawrzeć, *ſc.* obwora, *sed cf. Rs.* забóрь, забóло, забранíе płot, ogrodzenie, *Etym.* brać); *Cro.* obrôv *cinctura asseritia*, obrovnicze *asseres*; *Cro.* obor, ograja, odvet, = ogrodzenie; *Crn. et Vd.* obôra, = zwierzyniec; *Rg.* obòr, toor, *Bs.* obor, tór od krava i volova, tór govedji; *Dl.* obor, = owczarnia; (*Lc.* обора, загородка *reſtis*,

restis, funis; Rs. обóры, обóрки rzemyki do związywania kurpiow); ſtanie dla bydła pod niebem z okołem tylko nakrytym, ein bloß an den Seiten bedeckter, in der Mitte unbedeckter, Viehſtand, der Viehhof, Viehſtall; *Vd.* fortel; *Sr.* 1. ſtotnicza, rodj. Lepiéy więcey bydła mieć w oborze, niż szat w komorze. *Petr. Ek.* 12. Oborka u zagrodnika tylko na trzy krowy. *Switk. bud.* 457: Słoma zawsze się przyda chłopu na oborkę. *Haur Sk.* 44. Zaiąć do obory, *concludere pecus alienum in clauſtris. Cn. Th.*, cf. ciążać). Nierychło oborę zawierać, kiedy iuż wilkowce poiadł. *Zebr. Zw.* 181, owczarnia). Jak wilka do obory wpuścił. *Cn. Ad.* 294, pewnemuś zlecił, *ouem lupo commisiſti*, du haſt den Bock zum Gärtner gemacht. *Apcz. Gr.* 3, *p.* 91. I myśmy na świat nie wyszli z obory, Wartuiem pisma, czytamy doktory. *Chroſt. Job.* 56, t. i. nie z lasa, nie z boru). - §. *Metonym.* obora, z bydło, co się chowa w oborze, das Rindvieh. *Haur Ek.* 120, *Rs.* говядо.

OB-ORAĆ, - ał, *f.* ob-orze *cz. dk.*, OB-ORYWAĆ *ndk.*, na około przeorać, umackern, umpflügen; *Vd.* oborati, okulorati; *Sr.* 1. wóbworupu; *Rg.* oboratti). Jak wiele mógł ieden pług oborać od wschodu. *Otw. Ow.* 639.

OBO.ĘZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* oboručni; *Slo.* oboruční, obauručný, oberučni; *Cro.* obóruk; *Bs.* duodesnik, duodesni, obiruggnak; *Crn.* oborok, obojak; *Rs.* ободесноручный; oboprawiec, *ambidexter*, der rechts und links iſt. *Cn. Th.*, obolewiec (*ob.* oburącz).

OBORNIK, - a, *m.*, obora, Viehſtand, Viehhof. Ciągnęli za nim do zamku, ale mu nic nie mogli uczynić, jedno oborniki wybrali i spalili. *Biel. Sw.* 227. - §. Oborniki, miaſto w Wwdztwie Poznańſk. *Dyk Geo.* 2, 233, eine Stadt im Poſenſchen. OBORNY, - a, - e, od obory, Viehſtalls-. Końſkiego nawozu nie trzeba pomieszać z obornym. *Haur Sk.* 29 *et* 26. Oborne *subſt.*, zapłata za spasne. *Wlod.*, abo za przechowanie w oborze, Viehſtandsgeld, Pfändungsgeld, Löſegeld für gepfändetes Vieh.

*OBORTUCH *ob.* Obartuch. OB-ORYWAĆ *ob.* Oborać. OBÓRZYĆ się *ob.* Oburzyć. OBOŚĆ *ob.* Obadać 2).

OBOSIECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs.* обоюдный; oboſtronny, oboiętny, oburęczny, o dwóch oſtrzach, n. p. miecz, zweyſchneidig. *Bs.* obiſtraniça, obiſtranna, biſtraniça, proak, prosjek *bipennis*). - *Botan.* Łodyga obosieczna, *enceps*, z obu ſtron płaska, a kąty ma oſtre. *Jundz.* 2, 16. OBOSPOLNY *ob.* Zobopolny. OBOSTRONNY, - a, - e, OBOSTRONNIE *adv.*, po obu ſtronach będący, beyderſeitig; *Bh.* obaſtranný; *Vd.* na oboinei ſtrani, na obema krajama, na oboinem kraju). Czeladź twa ubrana Po ſtopniach czeka, w oboſtronnym rzędzie. *Miaſk. Ryt.* 8. Wprzód idących i na zadzie ſtrzegących wielmożna ozdoba, w okrąg i oboſtronnie ſtoiących drabantów gotowość. *Smotr. Lam.* 32. - §. Oboſtronny, dwom ſtronom służący, *Rg.* objeſtranny, zweyſeitig. Oboſtronna odpowiedź. *Bardz. Tr.* 355, t. i. dwuwykładna, oboiętna, zweydeutig. Jedne rzeczy dobre, drugie złe, trzecie oboſtronne, to ieſt, ani złe ani dobre. *Bals. Niedz.* 1, 271, gleichgültige Sachen, die weder gut noch böſe ſind, *indifferentia, adiaphora.* - §. Człowiek oboſtronny, z dwoma przeciwnemi chytrze nakładaiący, oboiętny, ein Beydenhaltner, Zweyzüngler. Kto pomoc oboſtronną niesie, ten iey przeczy. *Bardz. Tr.* 355. - §. Oboſtronny,

nie interessuiący się, nieczuły, oboiętny, gleichgültig. - §. *Grammat.* oboſtronna płeć, *genus dubium. Tr.* OBOSTRONNOŚĆ, - ści, ż., oboiętność, dwuwykładność, die Zweyſeitigkeit, Zweydeutigkeit; bezróżność, nieróżność, die Gleichgültigkeit.

OB-OSTRZYĆ, *f.* oboſtrzy *cz. dk.*, Oboſtrzać *ndk.*, *Cro.* oboſtrújem, *Rosz.* обострúмь, обácтрювамь, na około zaoſtrzyć, rund um ſcharf machen, ſchärfen, *pr. et fig.* Oboſtrzyć karę, surowszą ią czynić, powiększyć ią. - Oboſtrzyć co karą, zapowiedzieć pod surowością kary. *Wol.* - Oboſtrzyć kogo na ſiebie, oburzyć, rozgniewać na ſiebie, einen wider ſich aufbringen, entrüſten. Wzruszony i oboſtrzony gniewem. *Pilch. Sall.* 57. Nie tuszę, iżbyś W. K. M. oboſtrzony, nie gniewem, ale nieprawością Dymitra, miał dadź mieysce wywodom wykrętnym. *Gor. Dz.* 63 *et* 83. Sławiono bardzo biſkupa o tak oſtry dekret; owa po tym oboſtrzeniu ludzi wielkich i małych przeciwko biſkupowi, seym ieſt złożon. *ib.* 43, t. i. po tym zjątrzeniu). - *§. Bóg cudami zatwardziałe serce Faraona oboſtrza, aby się ku bogu ſkłoniło, i zmiękczyło. *Pocisy* 117, nęci, budzi.

OBÓW *ob.* Obuw.

OBOWIĄZAC, *f.* Obowiąże *cz. dk.*, (*OBWIĄZAĆ *qu. vid.*), obowiązować, obowięzywać, obowięzuie *niedok.*, *Bh.* obwazati, obwazowati, zawažati; *Rg.* obvézati; *Vd.* savesati, savjetuvati, sadoushiti (cf. zadłużyć), saſtanit (cf. zaſtawić), oblubit, koga s...ershnega ſtorti; *Cro.* zavezati, zavesújem, zadusiti, zadúsam; *Rs.* обязать, должить, одолжить, одолжать. - *moraln.* zniewalać kogo, obligować, powinność nań kłaść, verbinden, verpflichten, verbindlich machen. Więcéy sobie mam ważyć tę powinność, którą obowiązany ieſtem narodowi ludzkiemu, niżli tę, którą obowiązany ieſtem iednemu człowiekowi. *Gor. Sen.* 547. Zapis drugiemu uczynił, i obowiązał mu dobra swe, zapisawszy i uiściwszy mu on dług na nich. *Szczerb. Sax.* 274, na te dobra dług zawarował). Obowięzuiący *Sr.* 1. ўзимнатоєјатєє; *Rs.* обязáмельный, одолжительный. Obowięzuię kogo przysięgą, szlachectwem, słowem, cnotliwym, z zawięzuię kogo przysięgą. *Cn. Th.* Obwięzuię was przysięgą, córki Jeruzalem. 1 *Leop. Cant.* 5, 8, poprzysięgam was. 3 *Leop.*). Obowięzuię kogo pod sumnieniem. *Dudz.* 12. Ja w tym sumnienie swoie Bogu obwięzuię, Iż i tam w tych, i tu w tych księgach sam pracuię. *Strzyk.* 83. Przysięgą obowiązował wszyſtkie swe w lekarſtwie naśladowce. *Lat. Kom. A* 2. Obowięzuiemy cię na boga w Ś. Troycy iedynego, abyś nam prawdę powiedział. *Sk. Zyw.* 94, t. i. zaklinamy cię, wir beſchwören dich. Zakon boży obowięzował ludzie na rozmaite ceremonije. *Sekl. Jan.* 13. Nikt na rzeczy niepodobne obwiązany bydź nie może. *Sk. Kaz.* 362, t. i. do rzeczy niepodobnych). Saul lud swóy na poſt obwiązał. *Sk. Kaz.* 120, do poſtu). Obwiązanie abo ſakrament; gdy Nayś. ſakrament chrześcianie przymowali, obwięzywali się na żywot czyſty. *Sk. Dz.* 70. Katylina napoiem krwi towarzyszę swoie obwięzywał. *ib.* Chrześcianin ma obowiązki, któremi nas bóg obowiązać raczył, a od tego obowiązania wszyſtek podłęp. n bożeńſtwa ieſt nazwany religią, t. i. obowiązaniem. *Zim. Pſ.* 3, 585. Bydź obowiązanym do ſekretu. *Niem. Kr.* 1, 62. Nie obwięzuycie iarzmem tém duchownych. *Zygr.*

Gon. 408, nie obciążaycie). Człowiek nieuczony, i obowiązany innemi sprawami powołania swego. *Eraz. Jęz. C 4 b*, zaięty, zatrudniony). Obowiązany, winien, powinien, *Slq.* obvezan; *Vd.* obdoushen, doushen, sadoushen, sadershan, saveshiu, savjetliu, savezan, oblublen; *Rs.* одолженный. Obowiązanym być *Ross.* долженствовать. - Obowiązać się do czego *Rs.* обязаться, ſich wozu verbinden; *Bh.* zawazat ſe, podwoliti ſe, podwolowati ſe; *Rg.* savè stiae. OBOWIĄZEK, *OBWIĄZEK, - zku, *m.* - *§. Obwiązka, obwiąsło, czym co fizycznie obwięzuią, Band, Binde, Łazarz wyszedł z grobu, maiąc związane nogi i ręce obowiązkami grobowemi, i oblicze iego było chustką obwiązane. *Sekl. Jan.* 11. - §. Obowiązek, powinność, obligacya, Verpflichtung, Schuldigkeit, Verbindlichkeit; *Bh.* zawazek, podwolenj; *Sr.* 1. wobwazano, winwatoſcj; *Vd.* saveza, savezanje, saderzhba, savesnoſt, saveslivoſt, sadershnoſt, sadershlivoſt, doushnuſt, sadoushnoſt (*ob.* dłużność); *Crn.* dolshnuſt; *Cro.* dusnost; *Sla.* dúxnoſt; *Rs.* обязанность, обязательство, должность. Posiada tę posadę z obowiązkiem służby woiennéy. *Boter* 177 Obowiązek ten, który na się maią, nie za mały trzeba poczytać. *Boter* 3, 177. Przywiedli go do obowiązków i przysiąg i obietnic, iakich im było potrzeba. *Sk. Dz.* 838. Żydów wiązać pismem i obowiązkami rożnemi musiano. *Sk. Kaz.* 229. Wypuścił nas Jezus z onych ciężkich a twardych *obwiąsków zakonu. *Rey Pſt. Oo* 1. O kontrakciech i obligacyach albo obowiązkach. *Modrz. Baz.* 305. Zaklinam cię na wszystkie obowiązki. *Kras. Doś.* 105, t. i. na wszystkie świętości, bey allem was heilig iſt. - §. Obowiązek, *obowiązka, - i, ż., warunek, kondycya, die Bedingung. Przyzwolił na koncylium z taką obowiązką, aby nie było więcéy zachodnich iak wschodnich biskupów. *Sk. Dz.* 550. OBOWIĄZAŁY, - a, - o, obowiązany, zniewolony, *Rs.* обязанный, verbunden, verpflichtet. Nas wszystkich masz obowiązałych tobie za ocalenie. *Nag. Cyc.* 127. Naród Morawski za Bolesława hołdownym i obowiązałym miał bydź królowi Polskiemu. *Krom.* 69. Obrót szczęścia przyszłego obowiązałym sobie i wiecznym poczytuie. *Krom.* 459, *cursum fortunae proprium et perpetuum existimat.* - Król ią pięćdziesiąt i sześcią tysięcy złotych na Gołubiu obowiązałych, i prawem zastawnym warowanych, obdarzył. *Krom.* 616, *in Golubio obligatis et oppignoratis*). Woiewoda Moldawski pod wiarą królewską zawsze zostawać, przysięgą i obowięzałym pismem warował. *Krom.* 589, *literis consignatis*, t. i. obowięzuiącym, Verpflichtungsſchreiben, Handſchrift. OBOWIĄZKOWY, - a, - é, z obowiązku wypadaiący, Verpflichtungs-, Pflicht-. Część dziedzictwa, którego się dziedzice koniecznie domagać mogą, zowie się częścią obowiązkową; a za taką naznacza ustawa każdemu małoletniemu dziecięciu połowę, każdemu zaś wieloletniemu trzecią część. *Gall. Cyw.* 2, 256 - 58.

OBOY, - oi, ż, OBOIA, - i, ż., z *Franc.* hautbois, *Sr.* 2. hobej, hoboi; *Vd.* huba, ein Hautbois, muzyczne dęte narzędzie; n. p. Trąby, bębny i oboie. *Teatr* 17 c, 9. Brzmi fletni i oboi kapela wesoła. *Dmoch. Jl.* 2, 182.

OBOY, - oia, - oie, *Bh.* obogi, obege; *Crn.* oboj, obojak (*ob.* oboiaki), obójne, obóje; *Vd.* oboin, oboino zorte; cf. dwoy, dwoia, beyderley, beyde, beyderſeitig. Krol oboiéy Sycylii. *Wyrw. Geo.* 193. Seymy i rady ten oboy naród Polski i Litewski ma zawsdy mieć spólno. *Herb. Stat.* 688. Oboy urząd, tak świecki, iak duchowny. *W. Poſt. W.* 320. Sakrament pod oboią osobą ustawiony. *W. Poſt. W.* 224. Uczyli się na obie ręce szermować, żeby oboia ręka była pożyteczna. *Petr. Pol.* 140. Wierny przyiaciel w oboiéy fortunie statecznie służy. *Nar. Tac.* 1, 283. W piersi razem i plecy został postrzelony, Oboy się w pośrzód piersi schodzi grot stalony. *Bard. Luc.* 48. Patrz, iak w stronie obie, Oboy się polus kurzy. *Zebr. Ow.* 36. Dawać choremu pić dwie godzinie przed oboiem iedzeniem. *Syr.* 327, t. i. przed objadem i przed wieczerzą). Woyna oboia, i od nas, i przeciwko nam, czyniona. *Star. Pob. A 3 b*, t. i. zaczepna i odporna). Oboią razą, z obiema razy. *Cn. Th.* Oboiéy płci, z obopłciowy, *ob.* mieszaniec, *Crn.* obojnak. (*Crn.* obojetuvati, z wątpić, cf. na dwoie).

OBOYCZYK, - a, *m.*, *Bh.* obogek *collare*, z *obwoyczyk). 1) Oboyczyk *focale. Urs. Gr.* 134, kołnierz, stroy na piersi, przepaska, eine Halsbinde, Bruſtbinde; kształcik, kitlik, *manillare. Mącz.*, ein Mieder. (*Cro.* obojki, z szmaty do podwięzywania nóg w botach, cf. onuca, onuczka, cf. obuw'). Bole nie inaczéy, iako oboyczyk około szyi, obtoczyły mię. *Leop. Job.* 30, 18, iako oboyczykiem szaty opasały mię. *Wuiek.*, kołnierz. *Bibl. Gd.).* Oboyczyki, kołnierze do oboyczyków, stroy białogłowski. *Sax. Tyt.* 7. Nie oprze się mu oboyczyk ze stali, Ani go włócznia nayostrza obali. *Chroſt. Job.* 167. Nie kryie Cezar piersi oboyczykiem. *Chroſt. Luc.* 179. - §. b) *Anat.* Oboyczyk, oboyczykowe kości, kość kluczowa, *clavicula. Weych. Anat.* 23 *et* 47, *Krup.* 4, 86, *Perz. Cyr.* 1, 19 *et* 32, *Comp. Med.* 37, das Schlüſſelbein; *Rs.* ключица. - §. c) *Archit.* Oboyczyk, półwalczyk, w ozdobach architektonicznych wązka opaska iakiéy powierzchni, wypukła w postać półwalca. *Jak. Art.* 3, 309 *et* 305, ein ſchmaler erhabner Gürtel auf einer Fläche.

OBÓZ, - ozu, *m.*, (*Rs.* обоз, обозъ bagaże, obiogi); *Bh.* tabor tabor; *Slo.* lejenj; *Sla.* lexânje, logor; *Crn.* leshishe (cf. leżyſko); *Sr.* 1. woyſke lehwo; *Vd.* logar, tabor, kamp, dondar, voiſknu leshishe; *Cro.* logor, dondar, tabor; *Dl. et Hg.* tabor; *Rs.* лагерь, табор, манары, монары (cf. towar), станъ; das Lager, Feldlager, zbiór namiotów na obozowisku porządnie dla spoczynku woyska wystawionych). Obóz zakładać i szańce czynić kazał. *Warg. Cez.* 32, das Lager abſtecken. Obóz stawiać, obozem się kłaść, *caſtra ponere. Cn. Th.*, *Ec.* опольчаю, вополчаюсь. Obóz zatoczyć. *Tr.* Bolesław obóz pod Ciemierzynem rzuciwszy, zupełną zimę w nim trawił. *Krom.* 172. Uciekali z bitwy ku obozu. *Warg. Wol.* 34. Woyska obozem stoią. *Łęſk. Mier.* 97. Obóz ruszać, ruszać się z woyskiem, obóz składać. *Cn. Th.*, das Lager abbrechen. - Zła to sprawa, kto naprzód w obozie wykroczy. *Rys. Ad.* 80, bo po nayprzykładniéy karzą). - §. b) *transl.* obóz, spoczynek woyska ciągnącego; nocleg woyska pod namiotami, Lagerſtube, Raſttag. Król ostróżnemi obozami idzie powoli. *Susz. Pieśń.* 3, *K 3 b*. *OBOZIEŃSTWO, - a, *n.*, urząd obożnego, obożnictwo, die Quartiermeiſterſtelle. *Tr.* OBOZISKO, - a, *n.*, mizerny obóz, ein elendes Lager. Dość

miał postraszyć szczupłe oboziſko. *Chroſć. Fars.* 137.
OBOŹNIC, - a, *m.*, *Vol. Leg.* 8, 755, syn obożnego, des Quartiermeiſters Sohn. OBOŹNY, OBOZOWY, - a, - e, Lager-; *Rs.* лáгерный, станóвый. Zgraia obożna szła bez broni. *Warg. Cez.* 51, (*ob.* cinry). Obozowy żołnierz, z polny, Feldſoldat; *oppos.* garniſonowy, warunkowy). Hetmani Rzymscy sami przy obożnym ogniu rzepę piekli. *Birk. Kaz. Obóz L.* 2. Flesza obozowa. *Teatr* 8, 43, die Feldflaſche. Wieniec obożny. *Bud. Ap.* 87. Obozowy wieniec hetman dawał temu, ktory naypiérwéy do obozu nieprzyiacielſkiego wpadł. *Warg. Wal.* 60. Biegunka obozowa. *Pers. Lek.* 122. - §. Obożny, Obozowy, *subſt. masc.*, *Rs.* обознúй, маéрничей; *Ec.* вооπολчúмεлъ, der Lagermeiſter, Regimentsquartiermeiſter. Jak sobie obożny poſtąpić ma, przy kładzeniu obozu. *Tarn. Uſt.* 295. Obożny Koronny i Litewſki są dygnitarze i urzędnicy wyżsi; ich obowiązek zakładać obóz na mieyscu, który naywyższy wódz naznacza. *Kras. Zb.* 2, 264, *Papr. W.* 2, 235. - OBOŹNA, - y, ż., *subſtant.*, żona obożnego, die Quartiermeiſterinn. OBOZOWAĆ, - uję, - uje, *cz. ndk.*, obóz zakładać, obozem ſtawać, lagern, ein Lager aufſchlagen, im Lager ſtehen; *Vd.* taboreti, tabor sabijati, poſtanti). Woyſko dwoiakim sposobem obozować może, zwyczaynie, to ieſt w ulice uſtawionemi namiotami, lub też takim porządkiem, iak ieſt do bitwy uszykowanym. *Leſk. Mier.* 2, 237. Nauka obozowania ieſt troiaka: wybrać obóz, ſtrzedz i opatrzyć go. *St. Ob.* 2. OBOZOWISKO, - a, *n.*, mieysce lub plac obozu, *Vd.* taborishe, kampishe; *Rs.* станóвище, кóрмовище; der Platz, wo ſich das Lager befindet, das Lagerfeld, Feldlager, der Lagerplatz. Wybór dobrego obozowiſka częſtokroć wiele pomagał do znakomitych zwycięſtw. *Jak. Art.* 2, 476 *et* 456.

O-BOŻYĆ, OBOZTWIĆ *cz. dk.*, bóstwem zaszczycić, vergöttlichen, göttlich machen: *Ec.* обожáти: *subſt.* обожéніе, общéніе или соединéніе человѣка съ богомъ. Chleb i wino ieſt samo iſtotne ciało Chryſtusowe obożone. *Smotr. Ap.* 48. Tegoż dnia ſtąpił Chryſtus duszą *obożną* (obożoną) do odchłani oyców ŚŚ. *Sak. duſz.* 145.

OBRA, - y, ż., dawne miaſto w Wwództwie Poznańſkim. *Dyk. G.* 2, 233, eine Stadt im Poſenſchen.

OBRĄB, - bu, *m.*, (*Bh. et Slo* obruba, obrubek *margo*, *Sr.* 2 bobrubk; *Vd.* rob, brieg, okrajik, obshiu, sarob, *Cro.* obrûb *limbus*, rub *linteum*, 2. obrąbek; *Rs.* обрýбъ, обрýбщь ocembrowanie, обрýбокъ, обрýбочекъ kloc, рýбщь bramowanie); otoczenie rębem, obrampowanie, das Umſchließen, Umbrämen, Bebrämen, Beſäumen; *Sr.* 1. wobdabwk. We środku sukni będzie przepor, a obrąb koło niego tkany. 1 *Leop. Ex.* 28, 32, przepor w około oszyiesz. 3 *Leop.*). - §. obrąb, obrona woienna z lasu porąbionego koło woyſka. *Cn. Th.*, zasiek w około, ein Verhau in die Runde. - §. 2) *transl.* określenie, ograniczenie, okres, kresy, granice, *Vd.* opir, okrai, opietje, Umgränzung, Gränzen. Zachowuiąc się w obrębach inſtrukcyi, niczym nie uchybi poseł woli swoich współbraci. *Koll. Liſt.* 2, 38. Władza przełożonych i posłuszeńſtwo niższych, maią nieiakie obręby; każdy przełożony wychodzący z tych obrębów ieſt tyranem. *Zab.* 16, 248. Sprawiedliwość nigdy nie ma z praw obrębów wykraczać. *Vol. Leg.* 7, 69. Obręby rozumu naszego są ciasne. *Zab.* 5, 35. Mnie według szczupłego sił miernych obrębu, i na tym dosyć przeſtać. *Min. Aux. pr.* - §. Jeśliby którey ſtronie o ziemię *obrębną*, ograniczną, powod z prawa był ſkazan, ... Jeśliby prawo mieli o ziemię zobopolną, a nie w iednym mieyscu, ale po różnych, niwami abo *obrębami* leżącą, świadkowie mogą o każdą niwę, sienożęć, abo *obrąb* świadczyć. *Stat. Lit.* 295, zagroda?). OBRĄBIĆ, *f.* obrąbi *cz. dk.*, Obrąbać, obrąbiać, obrębuie *ndk.*, *Rs.* обрубáмъ, обрýбаю, ociosać, behauen, obcinać. *Cn. Th.* Z dziesięć tysięcy siekier maiąc, obrębali na koło wszyſtkie budynki, że nie mógł ogień pożarem iść. *Sier. Dw.* 74. - §. obrębem otoczyć, mit einem Verhau einſchließen. Bał się hetman, aby go nieprzyiaciel na lesie nie obrąbił. *Bielſk.* 711. Dano znać o zbóycach, którzy obrąbawszy się na lesie, ztamtąd wielkie szkody czynili. *Bielſk.* 306. - §. 2) obrębować, owrębować, ręby czynić, obrownywać, rowem, szwem, brzeg iakiéy rzeczy otaczać, *marginare*, *Boh.* obraubiti, obrubiti, obrubowati; *Slo.* obrubugi; *Sor.* 1. wobrubaci, wobrubuju; *Cro.* rubiti, obrubljújem, *Vd.* robiti, rob ſtorit, obrobiti, priemati, opriemati (bramować), sarobiti, obdjati, saprieмati, saportirati, opriemati, okrajati; *Crn.* rôbem, robiti; *Bs.* obtociti haglinu, *Ross.* обрубáмъ, морочúмъ (cf. trocyć), каймúмъ, окаймúмъ, вплетáю, мочáмъ, cf. tocyć, otaczać; beranden, mit einem Rande umgeben, beſäumen, beſetzen, rund um einfaſſen. Opruty kapelusz taśmą szczérozłotą wciąż obrębuie. *Zab.* 12, 77. Maryana obrąbia chuſtkę. *Teatr* 38, 23. Obrąbiony, owrąbiony, brzeziſty. *Cn. Th.*, gerandet, beſetzt, beſäumt. OBRĄBEK, - bku, *m.*, *Bh.* obruba, obrubek; *Sr.* 1. wobrub; *Sr.* 2. bobrubk; *Crn.* obtôk, rôb, rôbz; *Vd.* rob, priem, okrajik, obshiu, saroblenje; *Cro.* rub, obrubek; *Bs.* obtoka: *Rs.* обрýбка; obrąbek uczyniony na brzegu czego, *corona*. *Cn. Th.*, obrąbienie, owrąbienie, die Einfaſſung, der Beſatz, der Saum.

OB-RABIAĆ *ob.* Obrobić.

OBRAĆ, *f.* obierze *cz. dk.*, OBIERAĆ *ndk.*, *Bh.* obirati, obrati, oberu *decerpere*; *Slo.* obirám; *Sr.* 1. woberu, worubu, wuzwobiam *eligere*; *Vd.* obrati, dolpobrati *decerpere*; *Bs.* obratti, obirati, izbirati *eligere*; *Cro.* brati, berem, obiram, odbiram *seligere*; *Rg.* obratti; *Rs.* обобрáмъ, обрáмъ, обирáмъ *decerpere*); brać co lepsze, wybierać, auswählen, auslieſen, erwählen; *Crn.* svoliti, svolem, voliti, volim; *Vd.* svoliti, sbrati, isvoliti, vunsvoliti; *Ross.* извóлити, изволя́ти; z dwóch iedno obrać, *Slo.* z dwoch gedno oſelet. Lepsze obiera, złego nie ukusi, aż kiedy musi. *Petr. Hor. D.* 4. Przyiaciela bacznie obieray, a obrawszy mocno trzymay. *Cn. Ad.* 961. Dawid z nędznego ſtanu paſterſkiego był od pana obrany na ſtan królewſki. *Wiśn.* 443. Pan obrał sobie Syon, a upodobał sobie, aby był mieszkaniem iego. *ib.* 441. Trudnieysze tam bywa obranie, Gdzie tysiąc rzeczy widziem w równoważnym ſtanie. *Zab.* 4, 335 *Nag.* Niesprzeczna była do obrania sobie ſtanu. *Teatr* 9 *b*, 108. Szlachcie należy obierać krole. *Pot. Arg.* 114. - §. 2) Obierać kogo z czego, z ogołocić, wyzuć, einen berauben, kahl machen, ausplündern. (*Sr.* 1. wobóbranki, woberki

manubiae). Zboycy gwałtownie ludzi obieraią. *Szczerb. Sax.* 163. Obrano go w drodze z pieniędzy, i ze wszyſtkiego, aż nie miał i o czym zaiechać do Polſki. *Bielſk.* 662. Po śmierci króla Michała, piérwsza poczta niesie, że Litwa obrała Xcia Konſtantego; aż po tym objaśniło się, że ci dobywszy się w nocy do gospody, Obrali ze wszyſtkiego, nie bez wielkiéy szkody. *Pot. Jow.* 143. Kościoły obieraią; aby domy swoie zbogacili. *Sk. Kaz.* 596. Nic nie mam, gdyż ieſtem obrany ze wszyſtkich dóbr. *Kul. Her.* 73. Jeſtem z fortun wszyſtkich *obc*obrany. *ib.*, obrany). Ze wszyſtkiegoć obrała sprosna miłosnica. *Jag. Wyb. C* 2. Obrany w rozum, w pieniądze; *sic Cochanovius loquitur, pro* obrany z pieniędzy. *Cn. Th.* Czylibym tak glupi był i w rozum obrany? *Kul. Her.* 280. Nie przeciwić się człowiekowi w rozum obranemu. *Bud. Ap.* 4. W rozum obrany, kto się śmierci boi. *Protas. Kunz. D* 3 *b*. Nie ieſt *obrana* pewnie tak *w rozumie*, Aby temu dadź kiedy wiarę miała. *Paſt. F.* 93. Na co się przygodzi ziemia w ludzie obrana? *Zebr. Ow.* 9. – §. Obierać drzewo, sad, owoc zbierać, owoc obrywać, die Gartenfrüchte abnehmen. W winnicy zebranéy gronka zoſtawiaią ci, którzy pilnie winnicę obieraią. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 31. – §. Drzewa należy obierać ze skóry po ścięciu. *Jak. Art.* 3, 165, die Rinde abſchälen. Drzewa obrane z kory na pniu usychaią. *Jak. Art.* 3, 139. Skotopas nadszedł lwa, a on iałowicę obiera. *Exop.* 93. – §. Obierać, przebierać, chędożyć oliwki, iagody. *Cn. Th.*, Trauben beleſen. Groch po ſtole obierać. *Pot. Arg.* 114. Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryzać. *Eraz. Ob. E iii.* – §. Gruszki, iabłka obierać, abſchälen, beſchälen; *Vd.* odlupiti; *Rg.* ogûliti, gûliti. – §. Chłop konia przywiązawszy, kiiem go obierał. *Exop.* 95, wzbierał, okładał, prügeln. OBIERAC się *recipr.*, wiele czego nabierać, obłowić się, ſich berappen, ſich voll paken. Nie obierzesz się tu, *non multa hinc auferes. Cn. Th.* – §. Obiera się, n. p. palec, ropą na około zachodzi, *X. Kam.*, obnaża się ze skóry, der Finger ſchält ſich, häutet ſich, eitert. – §. Obierać się czym, abo koło czego, parać się czym, *Bh.* obírat ſe, trudnić się czym, chodzić koło czego, bawić się tym, ſich womit beſchäftigen, abgeben, ein Geſchäft treiben. Król Jagiełło w myśliſtwie się obierał. *Gwagn.* 78. Tales obierał się w naukach gwiazdarſkich i lekarſkich. *Biel. Sw.* 27. Pytagoras się nie obierał, iedno w liczbie a rozmierzaniu świata. *ib.* 27 *b*. Ludzie w naukach się obieraiący. *Sak. probl. pr.* My ieszcze w większéy próżności obieramy się, niżeli ona młodość dziecinna. *Kucz. Kat.* 3, 334. Żupnik ma sól przedawać kupcom, i tym, którzy około soli się obieraią. *Herb. Stat.* 102. Staraycie się dzieci, abyście się w naukach poczciwych pilnie obierali. *W. Poſt. W.* 52. Obierać się około czego. *Petr. Pol.* 37. Obierali się ci łotrzykowie rozboiem. *Wyz. Kat.* 576. Póki się w filozofii ćwiczyć i obierać nie zechcemy, póty drogi do szczęśliwego życia nie potrafimy. *Star. Ref.* 35. Zkądże tam cnota pochop dobry weźmie, kiedy się w niéy żaden z rodziców nie obiera? *ib.* 157. Obieranie się w czym, bawienie się czym, *Vd.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelſtvo, das Gewerbe, Geſchäft, die Beſchäftigung. Cycero udał się do spokoynego w naukach obierania. *Kosz. Cyc. A* 2. Życzył sobie do śmierci w spokoynym filozofii obieraniu bawić. *ib. A* 2 *b*.

OBRACAC *ob.* Obrócić. *OBRACHMANIC *ob.* Obrochmanić.

OBRACHOWAC, *f.* obrachuie *cz. dk.*, obliczyć, berechnen; *Boh.* rozpočíſti, rozpočítati, rozečtu; *Vd.* obrazhunati, obraitati; *Rs.* разсчесть, разочту, разсчитать, разсчитывать; расчисля́ть, расчисля́ть, зачесть, зачитать, смѣ́тить, смѣчать, счисля́ть, счисля́ть, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Liczbę ich obrachowawszy. *Paszk. Dz.* 128. Nie piérwéy dom swóy uſtanawia, aż weźmie sprawiedliwą miarę ſtanu swego, i obrachuie się pilno z dochodami. *Man.* 66, 452. Kto z was, chcąc budować dom, usiadłszy piérwéy, nie obrachuie nakładów? 1 *Leop. Luc.* 14, 28. OBRACHUNEK, – nku, *m.*, rachunek z czego, cf. liczba, sprawa, likwidacya, die Berechnung; *Bh.* ſaučet, ſečteni; *Vd.* razhun, obrazhun, odrazhun; *Rs.* зачёть, учеть, счёть, отчёть; изочтёнїе, разсчёть, сосчитанїе, сочтенїе, смѣ́та, смѣ́тка, смѣчáнїе, вымешка, исчислёнїе, раскла́дка, выкладка, сло́жность; *Ec.* расчёнёнїе, сочислёнїе. OBRACHUNKOWY, – a, – e, od obrachunku, Berechnungs-, Rechnen-; *Rs.* зачётный, отчетный, *Ec.* смѣ́тный. Naywyższa Izba Obrachunkowa.

OBRĄCZ *ob.* Obręcz.

OBRACZACZ, – a, *m.*, co obraca, der Wender, Umwender, Umkehrer. *Anat.* Obraczacz udowy *trochanter, rotator*; ieſt guz do przypinania myszkom wszelakim służący. *Krup.* 1, 152 *et* 3, 42. Nerw *obraczacowy. Krup.* 3, 222, żyła *obraczacowa. ib.* 77; od obracania, Wende-.

OBRĄCZKA, – i, *ż.*, *dem. nom.* Obręcz, *Bh.* obrauċka, *Rsi* обру́чикъ, ein kleiner Reif. Obrączka szyi armatnéy. *Łęſk.* 2, 240. Zapałowa obrączka, wylotowa obrączka armatna, *aſtragale. Jak. Art.* 1, 138. Pierścionek na kształt obrączki, ein Reifring; *Rs.* бе́лецъ, кольцо. Wc Pan potrzebuiesz obrączki na swoie zaślubiny. *Teatr* 49 *d*, 25. Obrączka koło pieniądza, z brzeg, der Rand um ein Geldſtück; *Rs.* ры́пикъ. – §. *Botan.* obrączka, *volua*, ieſt kielich skórkowaty u niektórych bedłek na trzonie stoiący. *Botan.* 96, die Bilzenhülle. OBRĄCZKOWY, – a, – e, od obrączki, z obrączką, Rand-, gerändert, Ränder-. Zaćmienie obrączkowe, gdy brzegi słoneczne w około wyſtępuią za brzegi księżyca. *Sniad. Geo.* 207, *Boh. Prog.* 19 *pr.* Złoto ważne obrączkowe. *Kras. Doſ.* 63. Złoto, i ieszcze samo obrączkowe. *Teatr* 55 *b*, 12, *Rs.* рыпи́льный. – *transl.*, Ja wiem, że każdy z tych wierszów ieſt obrączkowy, i będzie przeważał. *Boh. Kom.* 4, 133, celny). *OBRĄCZKOWAC cz. *ndk.*, obrączkę czyli brzegi w koło czego dawać, rändern, *Rs.* рыпи́ть, ры́ры.

1) OBRADA, – y, *ż.*, ucieszenie, radość, ukontentowanie, *Etym.* rad, Vergnügen, Luſt. Niewielka obrada; podarek blahy. *Cn. Ad.* 702, cf. obdarzyłeś mię *iron.*; cf. babko! dałem ci szeląg). Patrzyć a nie zażyć, mała obrada. *ib.* 825. Koń pod nim rżał z wielkiéy obrady, dźwięk trąb usłyszawszy. *P. Kchan. Jer.* 405.

2) OBRADA, – y, *ż.*, (*Etym.* rada). obradzanie, naradzanie, das Berathen, die Berathſchlagung; *Vd.* obroth,

posrituvanje, prevdarjenje; *Crn.* svjetuvanje, pomènitva; *Cro.* tolnáchtvo, tolnachenye, szvetuvanye; *Rs.* совѣщаніе, сонмище, сонмъ (cf. seym). Dla dalszéy obrady o tych rzeczach, naznaczamy seym extraordynaryyny. *Vol. Leg.* 5, 353. Obrad publicznych dom, radziecki dom. *Pilch. Sall.* 36, ratusz. – 1) OBRADOWAĆ, -ał, -anie, *intr. ndk.*, radzić o czym, *Crn.* pomèniti; *Vd.* obrathuvat, se svetuat, se podgovorith, se pomenvati, svit dershati; *Sr.* 1. **uradzjeć, naradju**; *Ger.* berathſchlagen. Dawne prawa nie pozwalały obradować przy świecach. *Skrzet. Pr. P.* 1, 273.

2) OBRADOWAĆ kogo, *cz. ndk.*, *Rh.* obradowati; *Ban.* obradovati; *Rs.* обрадовать, обрадывать; ucieszać kogo, einen erfreuen. Słońce swoią przyiemną iasnością świat i obywatele iego częſtokroć obraduie. *Fur. Uw. F.* – §. b) Obradować się iakiéy rzeczy abo osobie, *Ross.* обрадоваться, ſich einer Sache erfreuen. Gdy kto poymie żonę, nie pòydzie na woynę, aby przez ieden rok obradował się żenie swoiéy. *Leop. Deut.* 24, 5, weseląc się z żoną swoią. *Bibl. Gd.*). Nie obradowaliśmy się. *Cn. Ad.* 702, *simul aperuit et clausit theatrum*, wir ſind deſſen nicht froh geworden. Obradować się temu dosyć nie mogli; że Telemaka z sobą wzięli. *Tr. Tel.* 220. Obradowanie iego będzie mu na żałość. 1 *Leop. Bar.* 4, 34. *Cro.* obradoscha, cf. po weselu płacz).

1) OBRADZAĆ *ob.* Obrodzić.

2) OBRADZIĆ, *f.* obradzi *cz. dk.*, Obradzać *ndk.*, obmyślić, Rath ſchaffen, berathen. Pan zbawienie wszyſtkim obradził. *Kanc. Gd.* 109. Obradź cię bóg, obmyśl cię bóg, idź z Bogiem, z panem bogiem, Gott helfe dir, gehe in Gottes Namen.

*OBRĄG, z okrąg, obrąb, n. p. Hiszpańskie Eſkuryały Mają w obrąg powiat cały. *Kchow.* 304.

OBRAMOWAĆ *ob.* Bramować, Obrąbić. OBRANIE, OBRANY *ob.* Obrać. OBRANIEC, -ńca, *m.*, który został obranym, der Gewählte. *Rey Pſt. C* 2. – OBRASKI *ob.* Obrazki. OB-RASTAĆ *ob.* Ob-rosnąć. OB-RASZAĆ *ob.* Ob-rosić.

OBRAZ, -u, *m.*, (*Bh. et Slo.* obraz *imago, effigies*; *Sr.* 1. wobraz *monstae figura, imago, typus, comma, character*; *Vd.* obras, obraſtvu, z figura, kształt, obraz, oblicze, twarz; *Crn.* obras *facies, imago*; obraſk, obrasaek *imago*; *Cro.* obraz, z twarz *vultus, effigies, facies, imago*, obriz *forma*; *Hg.* ábrázat *vultus*; *Bs.* obraz, liçe *vultus, gena, mala*, *Sla.* obraz, z twarz, *Sla.* obrazi, z ingody, policzki; *Rg.* óbraz, lize, oblijeje *vultus, facies, gena* (bezobrazni *deformis*); *Rs.* образъ, z obraz, kształt, sposób; образно, *Ec.* образнѣ tym sposobem, tym kształtem, безобразіе nieforemność); *Pol.* obraz, wyobrażenie, podobieńſtwo rzeczy widomych i niewidomych, das Bild; *Bh.* podobizna (cf. podobieńſtwo) *Slo.* obraz, pilda; *Sr.* 2. bilda; *Sr.* 1. bilda, ſnamio (cf. znamię), molwané znamo, wotmolwano; *Crn.* pild, kip, obráſk, obrasnek; *Vd.* podoba, podobnuſt, spodoba, obras, obrasek; *Cro.* kip, prilika, obraz, lize, oblichay, szlikka, prikaza; *Dl.* prilika; *Hg.* kép, ábrázat (cf. kibić); *Rg.* prilika, slierje, slikka; *Bs.* prilika, inkuna, kip; *Sla.* prilika, inkun; *Rs.* образъ, картина, *Ec.* зракъ. Obraz znakiem ieſt tego, który ieſt malowany; a ten, który na obraz patrza, zaraz patrza na tego, którego znaczy. *Birk. Gl. Kun.* 53; *ob.* portret, malowanie). Daleko ieſt obraz i wymalowanie od swego oryginału. *Klok. Turk.* 70. Obrazy ciał tych są, które widziane być mogą, nie tych, które niewidome są. *Zygr. Gon.* 389. Obrazy są księgami proſtych ludzi, *ib.* 402. Cudowny obraz, ein wunderthätiges Bild, ein Gnadenbild, *Rs.* икóна, иконописъ. Mieni się, jak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366, odmienia farbę, cerę, minę). Obraz formierſki, na gipsie, na alabaſtrze odbity, wybity, *ectypum. Cn. Th.*, ein gegrabenes Bild. Obraz przemalowany abo wyrysowany z drugiego, *ob.* konterfet, *Vd.* poobraz, ein kopirtes Bild, eine Kopie. Obraz rzezany, lany, kuty, ſatna, posąg, eine Statue. Obrazy słupowe. *Warg. Wal.* 239. Gorgiasza obraz słupowy z szczérego złota lany. *ib.* 311. Obraz więtszy nad wzroſt ludzki, abo bardzo wielki, lany z kruszcu abo wybiiany, rzezany, ſkładany z rozmaitych materyy, *coloſſus. Cn. Th.* Obraz niecały wzroſt wyrażaiący, z buſt, półposąże, popiersie, ein Bruſtbild. Obraz mnieyszy, niż wzroſt ludzki, z miniatura. Obrazy przodków w przednieyszéy ſtronie domu Rzymianie kładli, aby ich cnot potomſtwo naśladowało. *Warg. Wal.* 282. – §. *transl.* obraz, wyobrażenie, wyrażenie, wizerunek, Bild, Abbildung, Vorſtellung, Begriff. Wierzą, iż każdy Cesarz Turecki z domu Ottomanowego, ieſt prawdziwym obrazem Mahometowym i wikaryuszem iego. *Star. Dw.* 65. Przed poświęceniem niektórzy zowią chléb i wino typami abo obrazami, po poświęceniu, właśnie się zowie i ieſt ciało i krew Pańska. *Sk. Dz.* 741. W tych Jchmościach własny móy obraz widzisz, iak byłem przed kilką laty. *Teatr* 19*c*, 82. Leiąc krew, twarzy nie zmięnił obrazu. *Chroſć. Luk.* 268, t. j. oblicza, miny). Stworzyliśmy sami w głowach naszych iakiś o tym obraz umysłowy, *ideal. N. Pam.* 20, 179, *Boh.* widla. Z boga rodzić się mamy, tym sposobem okażemy w sobie nieiaki obraz świętego poczęcia i narodzenia syna bożego. *Kucz. Kat.* 90, „*not.* sposób"). – – 2) *OBRAZ; – u, *m.*, dawny podatek, eine alte Steuerabgabe. Sep, obraz, naraz, sokołowe . . . *Papr. Kyc.* 469. – 3) *OBRAZ, – u, *m.*, n. p. Czytay to pismo z uwagą, ani zawierzay ślepo, ani odrzucay na piérwszy obraz. *Przeſtr.* 15, na piérwszy rzut oka). (*OBRAZ *ob.* Obrós). OBRAZA, – y, *ż.*, (*Bh.* obrážka odbiianie się od czego, *Rs.* обрáза obelga, *Vd.* obraſtlika, z blizna, szram); to czym się kto obraża, abo obrazić może, *offensus. Cn. Th., phys. et moral.*, der Anſtoß, der Aerger; *Sr.* 1. **poſtork** (cf. ſterk, uſterk); *Vd.* opotiſk, prepotiſk, shalenje, reshalenje (cf. żal); *Cro.* samer, vrasenye, bantuvanye; *Rs.* обида, оскорблéнïе, зашибъ, *Ec.* подтыкновенïе, препыкновéнïе, запинанïе, поймa. Którzy zawsze z smakiem iedzą i piią, takim wino piołunkowe bywa obrazą. *Syr.* 554, obmierzłe, cf. obrzazg, brzaſk, Ekel. – §. obraza, obrażenie abo obrażanie kogo, *actiue*, którym ia kogo obrażam, abom obraził, *offensio. Cn. Th.*, die Beleidigung, das Beleidigen, Verletzen. Im godnieysza osoba obrażona, tym większa obraza. *Lach. Kaz.* 1, 461. – §. obraza abo obrażenie od kogo, *quasi paſſiue*, którym mię kto obraził. *Cn. Th.*, krzywda, die erlittene Beleidigung, Verletzung. Dotykali się rozpalonéy szyny; a żadnéy obrazy nie odnieśli. *Sk. Dz.* 840. Mam obrazę od niego, ieſtem obrażony od niego, obraził

mię, s mam krzywdę, cierpię od niego, er thut mir Unrecht. Mam obrazę do niego, na niego, mam urazę do niego. *Wlod.*, mam chrapkę na niego, ich habe einen Groll gegen ihn. OBRAŻAC *ob.* Obrazić. OBRAŻCA, - y, *m.*, OBRAZICIEL, - a, *m.*, der Beleidiger; *Bh.* uraijce; *Rs.* обидчикъ, оскорби́тель, поврежди́тель, сѣдуґа, *Ec.* оби́дитель, преоби́дникъ, который весьма склоненъ къ обидамъ, обижающій другихъ. Karano ich, iak obrazicielów Maiestatu. *Sowit.* 28, *Obr.* 49, Majestätsverbrecher. Któryby na woynie powinności swéy nie czynił, niechay będzie mian za obrażcę Rzpltéy. *Modrz. Baz.* 479. *W rodz. żeńsk.* Obrazicielka, *Ross.* оби́дчица. OBRAZEK, - zka, *m.*, *dem. nom.* obraz, *Bh.* obrazek; *Vd.* obrasek, poduba; *Cro.* kipecz, kipchecz, peldicza, obraschecz, *Hg.* kepetſke; (*Cro.* obrázecz, obrázchecz, obrazich, *Hg.* ábrázatotſka, s twarzyczka; *Bs.* obrazac *vulticulus*; *Ross.* образечъ, образчикъ, s modelusz, forma, próbka, ein kleines Bild, Bildchen; *Sr.* 1. znamcjko; *Rg.* priliczia; *Ec.* зрачикъ. Ci, co dla bogactwa i gładkości głupie żony sobie poymuią, obrazki sobie poymuią. *Petr. Ek.* 77. Człowiek niestatku obrazek, zwierciadło skazy, czasu łup. *Birk. Kaw. Mal. A* 4. Jak tylko postrzeżemy rzecz iaką, wnet ią przez wewnętrzne obrazki niesiemy do duszy. *Bals. Nied.* 1, 196. - §. *Botan.* Obrazki, obraſki, Aaronowa broda, djablik, wężownik biały, *arum maius*, Aaron, Pfaffenpindt, Deutſcher Ingwer; *Ben.* obrazko, zminać; *Cro.* zminëcz, natragulya; *Rs.* образки, нѣмецкій имбирь; ziele tak nazwane dla ślicznośći liści, które tak pięknie użyłowane są z przyrodzenia, iako malowanie iakie abo koltryny. *Syr.* 634, rodzaiu tego mamy dwa gatunki, wiele złego i obrazki mnieysze. *Kluk. Dykc.* 1, 52. OBRAZIĆ, *f.* obrazi *cz. dk.*, Obrażać *ndk.*, (*Bh.* obrazyti *repercutere*, *offendere*; w innych dyalektach bierze od *obrazu* znaczenie *wyobrażania*, kształcenia, malowania; *Crn. et Vd.* obrasiti, mavati, s malować, *Cro.* obrazújem, obrazim, *Hg.* ábrázolom *effigio*, *formo*, *imagino*; *Rs.* образить, образовать formować); na ciele obrazić, ranić, verletzen, verwunden; *Vd.* obrasiti, porasiti, oskruniti, naporiniti, nashokniti, posbokniti; *Sr.* 1. poſtortju; *Cro.* vraziti, ozledújem; *Bs.* oboleſtiti; *Sla.* uvriditi, ubiti; *Ross.* повредить, повреждать, ушибить, ушибать, зашибать, зашибать, опшибить, опшибать, пришибить, пришибать. Jeśliby pies kogo na ulicy obraził, a obrażony psa tego zabił, . . . *Sax. Tyt.* 188, ukąsił). Ręce tak obrażone miał, że broni trzymać nie mógł. *Warg. Wal.* 77. Kto śpieszno chodzi, obrazi się. *Leop. Prov.* 19, 2. Na ręku będą ciebie nosić, byś iako nie obraził o kamień nogi twoiéy. *Wrob. Zol.* 219, *ne forte offendas pedem ad lapidem*, abyś się nie obraził w nogę swoię. *Rey Zw.* 69. Obrazili się o kamień obrażenia. *Budn. Rom.* 9, 32. Niż odſtąpił, co wielka w hetmanie, kazał nieść nazad w szturmie obrażonych. *P. Kchan. Jer.* 297, pokaleczonych, poranionych, rannych). Na woynach sila żywych i nieobrażonych zostawa. *Gil. Pſt.* 269. Kto komu obrazi źrzebca, ma za niego płacić 5 grzywien. *Tarn. Uſt.* 142. Mocował się z nim, a widząc, że go przemodz nie mógł, obraził żyłę lędźwi iego. 3 *Leop. Gen.* 32, 25, dotknął się żyły). - *transl.* obrażać kogo, obruszać, urażać, einen beleidigen, bey ihm verſtoßen, ihn aufbringen; *Crn.* samireti, shâlém; *Vd.* shaliti, roshaliti (*Vd.* obsourashiti, posourashiti, s prześladować); *Bs.* uvraziti, uvrjediti, vrjediti, nauditi; *Rs.* оби́дѣть, обижать, оскорби́ть, изоби́дѣть, изобижать. Obrazić mocno *Rs.* разобидѣть, разобижать; *Ec.* оскыпѣрствовати. Nieco obrazić *Ec.* прираженію *suboffendo*. Uważny, by go słowem żadnym nie obrazić. *Teatr* 45 *b*, 17. Gotowiśmy wszyſtkim z serca odpuścić, którzy nas obrazili. *Kat. Gd.* 51. Wolę prawdą obrazić, niżeli pochlebſtwem przypodobać się. *Pilch. Sen.* 90. Obrażać, i być obrażonym, ma iakiś związek. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 214, *oderunt, quem laeserunt*). Obrażamy sercem, abo myślą, słowy i uczynki. *Karnk. Kat.* 218. O wyſtępkach obrażonego maiestatu, der beleidigten Majeſtät; o wyſtępkach obrażonéy powagi sądowéy. *A Zamoy.* 183-85, *Pam.* 83, 438. Obrażenie maiestatu tylko w osobie królewſkiéy bywa dopuszczone. *Herb. Stat.* 9. Niebo obrażone. *Teatr* 23 *b*, 96. Byśmy mówili, że grzechu nie mamy, samibyśmy się zwodzili; w wielu obrażamy wszyscy. *Sk. Kaz.* 363, t. j. wykraczamy, chybiamy, wir fehlen, ſtoßen an, verſtoßen. Ostrożnie mówić, żeby się uszy i serca uczciwe nie obrażały. *Karnk. Kat.* 289, nie zgorszyły, daß ehrbare Ohren nicht beleidigt werden. Kto nowych dobrodzieyſtw przyiąć nie chce, ten się obraża temi, które wziął. *Gor. Sen.* 324. - §. Obrażać się na kogo abo do kogo, obruszać się nań, urazę do niego mieć, gegen jemand aufgebracht werden. Na nas dla Chrystusa będą się obrażać. *Kanc. Gd.* Słusznie się do mnie obrażasz. *Warg. Wal.* 155. Jeśliście się w czym do mnie obrazili, *si in me aliquid offendiſtis. Cn. Th.*, wenn ihr an mir einen Anſtoß genommen habt. OBRAZICIEL *ob* Obrażca. OBRAZISKO, - a, *n.*, obraz niepiękny, ein ſchlechtes Bild. Na uwieńczonym przedtym obraziſku Tylko iuż łubek z paięczyną goły. *Morszt* 5. OBRAŻLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, - §. Obraźliwość słów *actiue*, słowa łacno obruszaiące drugiego, Anzüglichkeit der Worte; *Rs.* азорность. - §. Obraźliwość człowieka popędliwego *paſſ.*, który się prędko o co urąża, Empfindlichkeit eines Menſchen; *Vd.* hitroserdnoſt. - §. obrażanie, das Verletzen, Beleidigen. Poczęcie bozkie było bez obraźliwości panieńſtwa, bez winności rodziców. *Bial. Poſt.* 71. - °§. Położyli obrażliwości swoie w domu moim, aby go splugawili. *Leop. Jer.* 7, 30, obrzydliwości. *Bibl. Gd.*, Greuel. OBRAŻLIWY, OBRAŻNY, - a, - e, OBRAŻLIWIE *adverb.*, łacno obrażaiący, obruszaiący, *phys. et moral.*, leicht verletzend, beleidigend, anzüglich; (*Bh.* obrajny, obrajen odbijaiący); *Vd.* ubresni; *Ben.* uvrjediv; *Rs.* обидный, обиденъ, обидчивый, обидливый, оскорби́тельный, досади́тельный, зазорный. Przeſtrzegać, aby krotofile nie były szkodliwe, niesobraźne, niekrwawe. *Rey Zw.* 165. W pozwach nie ma nikt rzeczy nieuczciwych i obraźliwych dobréy sławie pisać. *Stat. Lit.* 143. Niesobraźne iady. *Aniuś. Poez* 1, 77, nieszkodliwe). Lutnia, gdy ią dobrze nastroią, iest wdzięczna w uszu ludzkich; odſtroiona zaś iest przykra i obraźliwa. *Zrn. Pſt.* 3, 514. - §. *aliter* przymierze obraźliwe i odporne. *Wyrw. Geogr.* 101, t. j. zaczepne, ein Trutz- und Schutzbündniß, eine Offenſiv- und Defenſiv-Allianz. Ciężkie oręże i zbroie przodkowie nasi na woynie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651, *defensive et*

effensive. - §. *pass.* obraźliwy, co się łacno obraża, *moral.*, niecierpliwy, popędliwy, leicht zu verletzen, verletzbar, leicht zu beleidigen, empfindlich, *Vd.* hitroserden, serditliu). *Nieobraźliwy* umysł. *Pilch. Sen. list.* 54.

*OBRAŻNIK, -a, *m.*, *Bh.* obrazník, łezbař; *Crn.* obraznekar; *Vd.* obrasar, obrasnik, mavar, podobuvaus; *Sr.* 1. znamenił; *Cro.* obraznik, szlikovalac, malar; kipopiszca; *Rs.* иконникъ. Obraznik abo *Obrazny*, może bydź zwan sznicer, *sculptor*, bo to słowo sznicer Niemieckie. *Mącz.*, der Bildhauer. *Volck.* 937. (cf. *Eccl.* образу'емое *obrazne, что изобразить, начертать, представить объ живописномъ изображеніи можно; ob. malowny, mal rski). OBRAZOBÓRCA, OBRAZOBÓRZCA, OBRAZOBÓYCA, OBRAZOKAŻCA, - y, *m.*, obrazoburca, obrazoburzyciel, der Bilderstürmer; *Ec.* образобо́рецъ, иконобо́рецъ. Zenowesa przodka mili obrazoborcy. *Sk. Dz.* 468, *Sowit.* 44. Ikonoklasty abo obrazoboyce. *Ustrz. Kruc.* 3, 123. Maimburga historya obrazoboyców, przekładania *Ustrzyck.* Obrazokłóc. *W. Post. W.* 2, 329. Pisał wiele przeciw obrazoborcom S. Damascen. *St. Zyw.* 1, 297. Bezecni obrazoborcy. *Birk. Gl. Kun.* 51. Obrazoborcą być *Ec.* иконоборствовать. OBRAZOBÓRSKI, - a, - ie, bilderstürmerisch; *Eccl.* иконоборный, иконобо́рственный. Błędu obrazoborskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Leo Izaurykus wniosł heretyctwo obrazobórskie, *obrazy* z kościoła wymiataiąc. *St. Zyw.* 296. W ósmym wieku wszczęło się kacerstwo obrazoborskie, które z kościołów obrazy wyrzucało. *ib.* 211. OBRAZOBÓRSTWO, - a, *n.*, *iconomachia. Cn. Th.*, Bilderstürmerey, *Ec.* иконобо́рство; obrazoborskie kacerstwo. *Sk. Dz.* 700, *Non.* 75, 290. OBRAZOCHWALCA, - y, *s.*, czciciel bałwochwalny obrazów, bałwochwalca co do obrazów, der Bilderdiener. Obrazochwalcy acz różno, wszakoż iednak iednemu panu, t. j. bałwanowi służą. *Zrn. Pst.* 2, 387. OBRAZOCHWALSTWO, - a, *n.*, bałwochwalskie czczenie obrazów, der Bilderdienst, *Ec.* образопоклоне́ніе. Żydzi i Turcy pogańskim się obrazochwalstwem brzydzili. *Zrn. Pst.* 3, 130 *b.* OBRAŻONY *ob.* Obrazić. *OBRAZOTWÓRCA, - y, *m.*; *Rs.* образописа́тель, malarz. *Min. Ryt.* 3, 346. OBRAZOWY, - a, - e, od obrazu, Bild-, Bilder-; *Cro.* obrazni, kipni (obrazodelni, z malarski); *Hg.* abrázáti, képi; (*Cro.* obrázen *formosus*, obrázenoszt *formositas*, *Rag.* obrázit *aspectu iucundus*, obrázitos *formositas*); *Ross.* образно́й, карти́нный, ико́нный, иконопи́сный (*Rs.* образный, образова́тельный figuryczny, symboliczny); *Ec.* ара́чный. Cześć obrazowa do tego się zanosi, którego w obrazie czcimy. *Birk. Gl. Kun.* 78, der Bilderdienst. Galerya obrazowa *Rs.* образна́я. Warsztat obrazowy *Rs.* иконописная. Sztuka obrazowa czyli malowania obrazów, *Vd.* obrasenje, obraštvu; *Cro.* obrazenye, obraznichtvo, malaraztvo, kipopiszichtvo, szlikotvorastvo; *Rs.* иконопи́сство, иконописа́нїе.

OB-RAZOWAC, - ał, - nie, *czyn. dk.*, razować *ndk.*, wyraz węglarski, den Meiler beflüschen, berasen, mit Laub und Erde bestopfen. Mielerz niedobrze obrazowany, to iest, niedobrze liściami i ziemią przykryty. *Os. Rud.* 73. Mielerza złożenie, obrazowanie i wykurzenie. *Os. Zel.* 49. Gdyby rudę, którą maią przepalać, tak obrazowano, iak kurzące mielerze razuią, rozstowanie większy daleko skutek czyniłoby. *Os. Rud.* 51.

OBRĘBNA ziemia, OBRĘBY *ob.* Obrąb.

OBRĘCZ, - y, *ż.*, *Bh.* obrúč; *Sla.* obrûcs; *Vd.* obrozh (*Vd.* obrezhnjak, z nóż bednarski); *Crn.* obrózh; *Rg.* obrûc, obrúce; *Cro.* obrûch (obrûchnyak *culter carpentarius*, obruchàr, *Hg.* abroncsozo *arcuarius*); *Hg.* abronts; *Bs.* obrúç (obruçgnak *culter duplicis manubrii carpentarius*, obiruçice, oborucice *ambabus manibus* oburącz; *Rs.* обручь (обручникъ bednarz; *Fc.* обру'чь *manela*, cf. obrączka; *Etym.* ręka), der Reif, Faßreif. Obręcze dla bednarzów bywaią dębowe, leszczowe, czeremchowe. *Kluk Rosl.* 2, 162. Obręcz wanny obsięgała około trzydzieści łokci. 3 *Leop.* 2 *Par.* 4, 2, okrążek. 1 *Leop.*). Obręcz plecowa, do noszenia węborków wodnych *Koss.* xay Ab. - *Prov.* I obręcz uderzy, kiedy kto na nię nastąpi. *Rys. Ad.* 76, cf. i biedna mucha się odsymuie). Ona, iak obręcz, ani się postrzeżesz, iak ci da po nosie. *Smotr. Ex.* 7. - §. Obręcze, ozdoby architektoniczne, opasuiące armatę w różnych mieyscach. *Jak. Art.* 3, 305, die Reifen an einer Kanone. Obręcz wylotowa. *Łęk.* 2, 240, *Jak. Art.* 1, 138. - §. Obręczami złotemi przybrał ręce moie. *St. Zyw.* 47, t. j. manelami, mit Armspangen. Przy drzwiach kościoła kilkanaście przybitych postrzegłem żelaznych obręczy na szyię, na ręce, na nogi, i na pół. *Xiądz.* 32. - §. *transl.* Swą obręczą nieba około polów kołem się pokręcą. *P. Kchan. Orl.* 1, 56, t. j. swoim okręgiem, kołem, mit ihrem Kreise. - *fig.* Po wypadłych rzeczach z porządku obręczy ... *Zab.* 12, 257, t. j. z obrębów, z kresu, z kłobów, aus dem Gleise der Ordnung. OBRĘCZOWY, OBRĘCZNY, - a, - e, z obręczą, Reif-, Ränder-, *Rs.* обручный. Wszystko to na obręczowéy misie wniesiono. *Zab.* 8, 544, t. j. na brzezistéy misie). Wklęsłość półobręczna, *semicircularis. Rogal. Bud.* 27.

OB-RĘCZYĆ się, *f.* obręczy się *recipr. dk.*, Obręczać się *ndk.*, (cf. *Rs.* обручиться, обручаться zaślubić się, обручить, обручáть zrękować córkę); zaręczyć samym sobą, sich verpfänden, sich verbürgen. W tym przypadku strona obwiniona ma się też za wszystkie szkody i nakłady ob-ręczyć. *Sax. Post.* 50. - §. Obręczyć co, zaręczyć, rękoiemstwem zapewnić, verbürgen. Gwar od sądu nakazany, powinien powód obręczyć, po którym gwarzo, i po obręczeniu uczyni odpowiedź. *Szczerb. Sax.* 143. Odszedł od sądu upornie, winy nie ob-ręczywszy. *Tarn. Ust.* 111. (*Rs.* обручáльный od zaręczyn, zrękowin). - *§. Obręczyć beczkę, *Rg.* obrûciti, *Cro.* obrûcham *vasis circulos induco*, z obręczami obić, bereifen, mit Reifen beschlagen.

OBROBIĆ, *f.* obrobi *cz. dk.*, OBRABIAĆ *ndk.*, na około okrzesywać, ociosać, obrąbać, bearbeiten, behauen, bezimmern; *Rs.* обработать, обрабатывать wypracować). Dobyte z ciemnych lochów głazy Silnemi trzeba kować i obrabiać młoty. *Zab.* 14, 186 *Sak.* Korale obrobione. *N. Pam.* 12, 298. Sztuka drzewa obrobiona na kształt piramidy. *Jak. Art.* 1, 184. Niech obrobi młynarz kloc czworograniasty. *Solsk. Arch.* 154. Drzewa do budowli powinny bydź obrobione z bieli. *Jak. Art.* 5, 136. Opiekunowie, przy spuszczaniu opieki, winni liczbę czynić z czynszów, a z bydła nieobrobionego. *Tarn.*

Uſt. 100, do zaprzęgu nieużywanego. ?). Obrobienie szwów u krawca. *Mag. Msc.*, szszywanie na piękne, iuż nie faſtryguiąc). Skraynie téy roboty subtelną liſtwą w okrąg były *zobrabiane. *Otw. Ow.* 220, t. i. obrąbione, umſáumt, beſetzt. (*Rs.* обрабóманїе, обработмываннe uprawa roli; обрабомка wypracowanie).

OBROCHMANIĆ, *f.* obrochmani *cz. dk.*, rochmanym uczynić, okrócić, zahm machen, bändigen, bezähmen: *Eccl.* унимомѣнáмu, yкpoщamu. Snadniéy bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Namiętności nie tak łacno obrochmanić. *Pot. Pocz.* 119. Obrachmaniwszy ſtrada. *Fal. Fl.* 182. Z umysłem iuż obrochmanionym, czekaymy ich tu. *Pot. Arg.* 417, t. i. uspokoionym.

OBROCIĆ, *f.* obróci *cz. dk.*, OBRACAĆ *ndk.*, *Bh.* obratiti, obraceti, obracowati, wrtéti; *Slo.* obrátit, obrácugi, (obraceni nawrócenie); *Sr.* 2. hobroſchiſch (nawrocić); *Sr.* 1. wobroćjicj, wobrocju, wobroczam (wotwobroczu odwrócić); *Crn.* obrâzham, obérnem, obvernem, berniti; *Vd.* obernití, obèrnil, obèrnem, obrazhati, verniti, okuloberniti, svrazhati, savrazhatí, vertiti; *Cro.* obernuti, obrácham; *Bs.* obrachjati, obratiti, obrrinuti, svrrinuti; *Rg.* obpâtiti, obrácchjati, obartati, obargnivat; (*Sla.* obrátjenje, s nawrócenie); *Rs.* обращить, обращать, обороmать, обор чивать, воpочать, вopoтить, вpатить, вращать, повopoтить, повopачать, повopачивать, *Etym.* wrócić), na około potaczać, w koło poruszać, umwenden, herum wenden, herum drehen, in die Runde drehen, *propr. et fig.* Obracać pieczenią. *Trę. S. M.* 65, den Braten wenden. Zaſtał chłopca obracaiącego rożen. *Zab.* 13, 83. Łopatka podnoszenia, i moſtek obracania. *Budn. Levit.* 10, 15, *Bibl. Gd.*, Webebruſt. Luth. (Schwingebruſt). Derwisze obracaią ſię w koło, ni cyga. *Klok. Turk.* 170. Obracać ſię tam i sam, *Ec.* coобращámиcя. Osoby krwiſte maią krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracaiącą ſię. *Boh. djab.* 358. *Slo.* ſumotrjni *versatilis*. Ziemia obraca ſię w koło swéy osi we 24 godzinach. *Łęſk.* 2, 191. Przyyśdź nie mogąc do siebie, darmo ięzyk obraca do słów wymowienia. *Jabł. Tel.* 133. Oczyma swemi za nim obracała wszędy. *Otw. Ow.* 151. Panna ta wdzięcznie oczyma obraca. *Petr. Et.* 326, ſie dreht die Augen lieblich nach allen Seiten. Prędko ſię fortuny obróciły koła. *Jabł. Tel.* 180. Obróci ſię koło fortuny. *Cn. Ad.* 731, nie zawsze będziesz panem, das Blatt kann ſich wenden. Tak mówił Tankred, a hetman swe myśli Różnie obracał, co było lepszego, czy . . . *P. Kchan. Jer.* 344, różnie rozmyślał, rozważał). Obrócenie iakiego słówka, dwoiſte tłumaczenie maiącego. *Teatr* 49 *d*, 23, die Verdrehung eines zweydeutigen Wortes. Obrócona liczba trzech, *inuersa regula de tri. Solſk. G.* 3, 79. (*ob.* odwrotna), die umgekehrte Regel de tri. – §. *transl.* obracać kogo abo kim, *versare*, einen herum drehen, herum zerren, ihm zu ſchaffen machen. Wszyſtkiem poruszył, zabawił, obracał, kazałem ſię uwijać, biegać, obracać. *Cn. Th.*, *omnes solicitos habui*). Zwyczay i praca kogo w obozach uſtawnie obraca, Żołnierzem czyni biegłym doświadczonym. *Susz. Pieś.* 3, *Q b.* Miastem onym obracał i kierował wedle upodobania. *Warg. Wal.* 280, er wirthſchaftete mit dem Staate nach Belieben. Wszyſtkiemi monarchami tak obracał, iż państwa ich własne iednym brał, drugim ie dawał, podług woli swoiéy. *Zygr. Ep.* 59. Zdali ſię być mocarzmi takiemi, żeby wszyſtkim światem obrócić mogli. *Zrn. Pſt.* 20 *b*, do góry nogami przewrócić, przerzucić). Długo mną to słowo obracało, *diu me torsit. Mącz.* Tak Lentula fortuna między ozdobami a sromotami obracała, po Konsulacie zdawszy, po zdaniu Cenſorem obrawszy, że mu ani uſtawicznie weselić ſię, ani wiecznie wzdychać dopuszczała. *Warg Wal.* 220. Często mię bez litości kiymi na wszyſtkie ſtrony obracano. *Zab.* 3, 186 *Bienk.*, t. i. okładano, man hat mich mit Schlägen auf alle Seiten herum getummelt. Obracać kogo słowy, z szydzić z niego, einen verirren, durchziehen, durchhecheln. Zaſtawszy u plebana małe dzieci, Toć go pocznie obracać, sromota to księże! . . . *Pot. Jow.* 137. – §. Obracać ſię gdzie, naydować ſię, ſich wo befinden, aufhalten, ſeine Geſchäfte treiben. I dotąd nie wiesz, gdzie ſię obraca. *Teatr* 9 *c*, 10. – §. *aliter* Ja nie poymuię, iak ona ſię w tych zdarzeniach obraca. *Teatr* 6 *c*, 36, iak sobie radzi, iak poſtępuie. – §. 2) obracać co gdzie, do czego, na co, *ad locum*, kierunek pewny dokąd dawać, wohin wenden, wohin leiten, richten, anwenden, verwenden. Podług tego przymierza Car Tatarſki miał za ten iurgielt z ludem swym na granicach leżeć, gdzieby go obrócono. *Biel. Sw.* 257, gdzieby mu kazano; gdzieby go użyto). Na swóy młyn wodę obraca. *Groch. W.* 190, ściąga). Medowie na ſię miecze obrócili. *Lib. Hor.* 72. Nie pragnę obrócić na siebie oczy ludzkie. *Węg. Mar.* 1, 37. Nigdy twarzy swoiéy do nieba nie obrócił, ufaiąc swéy mocy. *Bardz. Tr.* 498. Obrócił oko Chryzoſtom na księżą swoię. *Sk. Dz.* 343. Do Chryſtusa ſię Hunni obrocili. *ib.* 747, nawrócili). Obracałem ſię w dolegliwości moiéy na wszyſtkie ſtrony, upatruiąc pomocy. *Psalmod.* 35. Trzeba ciosy, które nam los zadaie, na swóy zyſk obracać. *Teatr* 2 *c*, 20. Kto wspominał Faraona abo Nabuchodonozora abo Hołoferna, na ſię przymówkę obracał Genzeryk. *Sk. Dz.* 420. Pan bóg snadnie może obrócić zawzdy na miłosierdzie srogą rękę swoię. *Rey Zw.* 205. Fortuna obudwu i w swarach i w bitwach tak obracała, że ieden drugiemu, choć nieprzyiaciel, ratunkiem był. *Warg. Cez.* 113, t. i. tak kierowała). Rzadki opiekun, któryby obróconych nie miał rąk do siebie, I raczéy nie dogadzał pilniéy swéy potrzebie, Niż sierocéy. *Tward. Pasq.* 19. Mieysce to obrócił na pożytek Rzpltéy. *Chel. Pr.* 125. Żywot mu darował; lecz co dał niewdzięcznemu, marnie to obrócił. *Tward. Wład.* 18. Co oszczędzamy, uymuiąc swéy wygodzie, ty na uczty częſte to obracasz. *Teatr* 42 *d*, *a*, *Vd.* naoberniti, goroberniti, perdjati. Obracać kogo na co, abo do czego, *applicare*. *Cn. Th.* Tacy aniołowie nie bywaią od boga, ieno do sprawowania rzeczy bardzo zacnych, obracani. *Smalc.* 10, używani). – §. 3) Obracać co w co, *s.* przemieniać, in etwas verwandeln, in etwas verkehren. Wszyſtkie te, co zabiiały Orfeusza, w drzewa były *zobracane od Bachusa. *Otw. Ow.* 431. Bóg sługom swym wszyſtko w dobre obraca. *Sk. Zw.* 2, 27. Na świecie żadna ſię rzecz tak zupełnie nie niszczy, żeby ſię w nic obrocić nie mała. *Reg. Doś.* 3, 147. W popioł, w perzynę obrócić, *Pc.* опепелити, преобратить въ пепелъ. Jak wiele miast spalonych, wsi w popioł obróconych! *Pocisy* 174. Leśny owoc obraca ſię, odmienia ſię, w ogrodny. *Cn. Th.*

W

W niedźwiedzicę się obróciła. *Otw. Ow.* 78, ſie wurde zu einer Bärinn. Naylepiey gniew zacierać, i w śmiech abo żart sobie obracać. *Pilch. Sen.* 305. W cóż się bez ciebie ci nieszcześliwi obrócą? *Stas. Num.* 1, 94, was ſoll aus ihnen werden. *OBROCICA, - y, ł., n. p. Która suka rącza psica, Nazowieszą ią Obrocica. *Mysl. C.*, Name einer Jagdhündinn. OBROCICIEL, - a, *m.*, *Rg.* obratitegl', który co obraca, der Umwender, Umkehrer, Wender, Dreher. (*Slo.* obratitelka *apoſtrophe*). OBROCISTOŚĆ, OBROCISTY *ob.* Obrotność.

OBROCZNIK, - a, *m.*, co obrok bierze, *diaetarius. Cn. Th.*, cf. iurgieltnik, *qui cibum diurnum accipit*, der von jemandes Tiſche lebt; jemandes Penſioniſt, Söldner; (*Bh.* mrocnik, poplatnik, obročnik *frumentator*; *Ross.* оброчникъ, оброчникъ, в жолдзie będący; kmieć pieniędzmi się opłacający; *Vd.* Obroshnik, s October). OBROCZNY, OBROKOWY, - a, - e, od obroku, *Cro.* letnik, *Hg.* obrakhuszvaló; Speiſes, Futters. Obrokowa skrzynia *Sr.* 1. rieſerk, *Rs.* закромъ. Obroczny ochwat, die Fiſtrche; *Aluk. Zw.* 1, 197, *ob.* ochwat. Obroczny *Sul., Bh.* obročni, *f.* obročnice; szafarz, rozdzielca, podzielca, *diſtributor Mącz.*, ſtrawny. *Cn. Th.*, der Speiſemeiſter. - *alter.* obroczny s obrocznik, co obrok bierze, der Söldner. (*Rs.* оброчный czynszowy). Pokusił się Kmita Zygmuntowi tron wydrzeć, nasadziwszy z swoich obroczných. *Teatr* 45 *d*, 13. (cf. *Rs.* рyжный proboszcz maiący intratę od parafianów w zbożu lub czynszu; cf. *reż, s żyto). *OBROCZNO, - a, *n.*, s obrok, das Futter. Nie cięży swe obroczno koniowi żadnemu. *Alb. n. W.* 20.

OB-RODZIC, *F.* ob-rodzi *Jntr. dk.*, Ob-radzać *ndk.*, obficie owoc wydawać, viel Früchte hervorbringen, reichlich Früchte tragen. (*Sr.* 1, wobradzam *elargior*). Drzewa, ieśli bardzo obrodziły, podpierać trzeba. *Zaw. Gos.* Niektóre drzewa, chociaż dobrze kwitną, wszelako mało obradzaią. *Cresc.* 59. Ogrodnicy, chcąc, aby im drzewa dobrze obrodziły, okładaią ie liściami, aby te, zagnoiwszy się, więcey dodawały drzewom wilgoci ku obfitszemu obrodzeniu *ib.* 59. - §. *paſs. et neutr.* obrodzić, obrodzić się, obficie się rodzić, im Ueberfluß zur Frucht kommen, gut gerathen, wachſen. Jako na dobrych drzewach obradzaią Dobre owoce, tak gdzie ieſt szczepiona Dobra nauka, dobre wynikaią Z niey obyczaie. *Odym. Sw.* 2 14 *b.* Na tym gatunku bau błękitne gęſte obradzaią się kwiatki. *Haur. Ek.* 163. Dziedzina iego *czyście się obrodziła. *Sekl. Łuk.* 12. Obrodzeniu kasztanów wiele dopomaga dobra uprawa. *N. Pam.* 17, 203. Insze zboże padło na pole cierniſte, które także swym nie ucieszyło Obrodzeniem. *Odym. Sw. A a* 2. OBRODZIŁY, - a, - o, co obrodził, *fetus. Cn. Th.*, reich an Früchten, fruchtbar.

OBROK, - u, *m.*, *Bh.* obrok *pabulum*; *Bs.* aurok, aurocel czynsz; *Slo.* obrok; *H.* abrak *pabulum*; *Hg.* abraklas, s karmienie; *Rg.* obrok *comeſtio*, obrokovetti *edere*; *Bs.* obrok, smók *obronium*, *pulmentum*; *Cro.* obrók *cibatio*, *portio cibi*, obrukuiem *comedo*, obrochnicza *coenaculum*; *Dl.* obrok, jezba, bloguvanye, s jadlo, iedzenie; *Ecc.* оброкъ, урокъ dań, czynsz, żołd; *Rs.* оброчка pańszczyzna, безоброчный od czynszu wolny, обоброчить, обоброчивать pogłówne nałożyć, обоброчка nałożenie pogłownego; cf. *Rs* оброчно karm). - *§. wyznaczony wikt codzienny, die beſtimmte tägliche Nahrung, die Koſt. cf. *Rs. et Ec.* рyта, окладъ денежной или хлѣбной, *Gr.* goyos, roczna expens w pieniądzach lub zbożu na duchownego; рyжити, содержать на рyтѣ кого, давать кому для содержанїя деньги и хлѣбъ; cf. reż). *Vd.* jied, spisha; *Cro.* braſhno, pizha; *Sr.* 1 *et* 2. pijа cf. śpiża, cf. *pica, picować). Ani ia, ani bracia moi, nie iedliśmy obroku książęcego; a książęta, co przedemną byli, ociążali lud, biorąc od nich chleb i wino. *Radz. Nehem.* 5, 14 - 15. Wszyscy iadali u ſtołu mego; wszakożem się nie upominał obroku, który miał przyyść na książę. *ib.* 18. Dowiedziałem się, iż obroki nie były Lewitom dane. *ib.* 13, 10. Obrok Salomonow na każdy dzień .. *W.* 3 *Reg.* 4, 22, roschod Salomona na każdy dzień. *Bibl. Gd.*). Strawę mu dawano od króla obrokiem co dzień. *Budn. Jer.* 52, 34. Obrok iemu naznaczony, obrok uſtawiczny dawano mu od króla na każdy dzień. *Bibl. Gd. ib.* Spisano mu wszyſtkich ubogich, a on naznaczył każdemu dzienny obrok iego. *Sk. Zyw.* 1, 64. W kościelną wieżę z parą sioſtr się ſkradła, Obrok dość szczupły wziąwszy, coby iadła. *Groch. W.* 259. Na obroku ſkromnym ciało, Niechayby się umartwiało. *ib.* 54. Pytał się dworzanina, co ma za obroki i zapłatę u dworu. *Sk. Dz.* 249. - §. Uiąć komu obroku, podnieść komu korytko, *cibum deducere. Mącz.*, einem den Brotkorb höher hängen. Powiadano Witoldowi, iż Dowmunt szlachtę czeſtnie; przetoby mu trzeba obroku uiąć. *Stryik.* 397. Gdy ubodzy, za iego iałmużnami, robić przeſtali, uiąć im obroku kazał, iednak ubóſtwa ich wspomagać nie opuszczał. *Sk. Zyw.* 1, 284. Zbytkowi i łakomſtwu obroku uymowali. *Falib. Diz. R.* - §. *fig.* obrok duchowny, duszny, posiłek duszy, geiſtige Nahrung, Geiſtesnahrung. Za obrok i naukę duchowną niech będą słowa S. Efrema. *Sk. Zyw.* 105. Sprawował biſkupſtwo czuynie, daiąc obrok duszny, w nauce, upominaniu, karaniu, każdemu według potrzeby iego. *Sk. Zyw.* 1, 420. Obrok duchowny z żywota S. Bazyliusza. *ib.* 1, 8. Na obrok duszom często kazywał. *Groch. W.* 250. Obrok duszom swym ieszcze kilką słów weźmiemy. *ib.* 187. Ciało swe martwiąc postami, A myśl tucząc modlitwami, Obrok iey słodki dawała. *Groch. W.* 121. - - §. 2. pasza dla koni, osobliwie owies, *Crn.* klaſtje, klaſtnina, *Vd.* eshbizhje; Futter für die Pferde, beſonders Haber. Obrokiem koni pospolitym ieſt owies z sieczką; a potym siano. *Kluk. Rosl.* 3, 115. Siano choć łodygowate, uydzie na pokarm koniom, przy obrokach siarniſtych. *Haur. Sk.* 80. Cztery na obroku miał konie do kolaſki. *Mon.* 70, 78. Uiąć potrzeba tym brykaiącym szkapom obroku. *Mon.* 76, 771, *ob. wyżey.* - §. *ironic.* Panie Pietrze, a Waszeć coś wskórał w tym roku? Utyłeś! - więc winszuię dobrego obroku. *Kras. Sat.* 32. OBROKOWY *ob.* obroczny, obrocznik.

OBRONA, - y, ż., *Boh.* obrana, branba; *Slo.* ochrana, obhagenj (cf. ochrona); *Sr.* 1. woberantza; *Crn.* bran (cf. broń, *brona, brama) bramésh, bramin; *Vd.* obrane, obranba, branba, bramba, brauva, obranſtvu, branishtvu, branilu, prutibranſtvu, prutibranva; *Cro.* obrámba, obrána, branitva; *Rg.* obrana, braniteglſtvo, brâna, braniscte; *Bs.* obrana, brana, braniteglſtvo, braniscte; *Rs.* оборóна, онáдъ, оберегательство, выручка, заслóна, заступничество, покровительство; *Ec.* кровъ, поборéнїе, поборствїе, поборствованїе, защитилище, защи-

ma). bronienie, *actio*, das Vertheidigen, die Vertheidigung. Zabić kogo w obronie *Cn. Th.*, t. j. broniąc się. — *transl. i fig.*, opieka, Schutz, Schirm. Ketler krolowi ziemię Inflantską w obronę, i samego siebie w opiekę oddał. *Stryjk.* 757. Kogo bóg ma w swey obronie, Ten w złey nawie nie utonie. *Gol. Wym.* 195. — b) budowanie wystawione dla obrony, twierdza, zamek, mur, wał, parkan, okop, *etc.*, Vertheidigungswerk, Wehr, Befestigung. Ku swym obozom uciekła mocno przetrzępiony, Między swoie obrony znowu wpierowany. *Leszcz. Klass.* 78. Mury te, wały i wieże, można poczytać za iedne z mocnych obron Francuzkich. *Boter.* 35. Winnic, ogrodów abo rol, grodze i obrony rozmaite bywaią, bo iedni ie przekopami okopuią, drudzy płotami osadzaią. *Cresc.* 142. Miasta tego nie wzięli, bo w dobrey obronie leży. *Bielsk.* 301. w obronnym mieyscu). Mahumet w Epireńskiey ziemi obronę bardzo mocną, na kształt miasta, za trzydzieści dni zbudował. *Bas. Sk.*, twierdzę). — §. Szczyt, zasłona *fig.*, Vertheidigungsmittel. Dawne prawa odnawiamy, i tą niniejszą obroną pisania tego potwierdzamy. *Herb. Stat.* 13, Przywileie, zapisy, wolności, nadania, exemcye, pozwolenia i inne obrony wolności. *ib.* 20. Naywiększa obrona, nie potrzebować obrony. *Fredro Ad.* 9. Niemasz iako widzę, obrony iedności. *Sow. it.* 41. Meliton pisał obronę za chrześciany. *Sk. Dz.* 89, t. j. apologiią, eine Vertheidigungsschrift; *Sr.* 1. zamowenie pismo. Na pierwszey moiey sprawie albo obronie, żadeu przy mnie nie stał. 1 *Leop.* 2 *Tym.* 4, 16. Obrona słowna, wymawianie, wymówka, *obmawianie, *obmowa, mündliche Vertheidigung, Entschuldigung; *Rs.* оборока, оправданіе. Kędy uczynki same instygują, Wszystkie obrony iuż tam ustępuią. *Post. F.* 217. Każdy grzech ma swoią obronę. *Cn. Ad.* 338, każdy błąd ma swoię wymówkę, wymówkę łacno znaleźć. OBROŃCA, — y, *m.*; OBRONICIEL, — a, *m.*, *Boh. et Slo.* obrance, obhájce; *Sr.* 1. wobaracziet; *Crn.* branik; *Vd.* obranovez, obranenik, branik, obvarnik, sabranik; *Cro.* obranitel, branitel; *Bs.* obranitegl, branitegl; *Rg.* branitegl; *Boss.* оборонитель, обороняль, заборало, защитникъ, поборствователь, покровитель; *Eccl.* поборникъ; który broni kogo, aż do obronienia, der Vertheidiger, Beschützer. Kto ma mocnego obrońcę, nie boi się mdłego prześladowcy. *Wrob. Zoll.* 129. Dawid był obrońcą ludu bożego, który on od Filistynów i innych nieprzyiaciół wybawił. *Wiśn.* 458. Stróż i obrońciel świętey poczciwości. *Bard. Luk.* 27. Równych doznaymi szczerze przyiacielem. A niższych w biedzie iest obronicielem. *Zab.* 16, 141. *Patronus* Łacińskie słowo, po Polsku wykłada się obrońca. *Hrbšt. Nauk. R* 4. *ob.* obronicielka. OBROŃCZY, — a, — e, broniący, Wehr-, Schutz-; Stan szlachecki iest stanem obrończym, stanem rycerstwa. *Prześtr.* 5. Już miał zginąć nasz kray; litnie się raz ieszcze obrończe iego bostwo. *ib.* 180, Schutzgott. OBRONIĆ, *F.* obróni *Act. dk.*, (bronić *ndk.*, *qu. v.*; *Bh.* obraniti, obranowati, obhágiti, obhagowati; *Sr.* 1. wobronu (*obarmo* uzbraiam); *Vd.* branit, obranit, obranuvati, sabraniti, obvaruvati, odbraniti, vbraniti, dovariti, dovaruvati; *Crn.* ottmim, ottęvam; *Cro.* obraniti, obranújem; *Rg.* obrániti; *Bs.* braniti, obraniti; *Rs.* оборонить, оборонять, оберечь, оберегать, защи-

mam, skuteczną obroną zasłonić, wirksam vertheidigen, mit Erfolg beschützen. Krolestwo to siłami świeckiemi obronione i zachowane być nie mogło. *Wiśn.* 519. Pokazili domy ku obronieniu muru. 3 *Leop.* 22, 10, na obstalowanie muru. 1 *Leop.*). Szabli okrutney, psom wściekłym, lwom srogim, Obroń mię bystrym zwierzętom i tobie srogim. *J. Kchan. Ps.* 29. Prosimy boga, aby nas obroniwszy od grzechu, obronić raczył od wszelkiego złego, obronić od ognia, od wody, od gradu, od nieprzyiaciela, od wszelkich utrapień. *Karnk. Kat.* 446. Obronić słownie, *Rs.* оборонить, оправдать. OBRONICIELKA, — i, *f.*, która broni, die Beschützerinn, Vertheidigerinn; *Rg.* obraniteglza; *Cro.* braniteliza, obraniteliza; *Rs.* оборонительница, побѣдительница, защитница, покровительница; *Lec.* поборница. Joanna Darcya, grom Anglikow, obronicielka Karola VII. *Boh. Djab.* 2, 191. Prawica ta, obronicielka chrześciaństwa. *Ossol. Mow.* 49. Już to wiek temu minął, iak Polska się stała obronicielką Wiednia. *Dyar. Cr.* 477. Rzecznicząka i obronicielka grzesznych, N. P. *Bzow. Rox.* 2 orędowniczka). Matką zbytku iest próżność, iest także iego gorliwą obronicielką. *Mon.* 74, 250. OBRONNIE, OBRONNO *adv.*, *de loco vel aedificio, firmiter Cn. Th.*; fest, befestigt. Obronno czynić z obwodzić murem *Cn. Th.*, fest machen, befestigen. Uźrzą koniec mądrego, a nie zrozumieią, coby myślił o nim bóg, i czemuby go pan tak obronno miał? 1 *Leop. Sap.* 4, 17, na co go pan obroną opatrzył? *Bibl. Gd.*). — §. *de homine:* obronno przyszedł, *cum praesidio, armatus, stipatus, munitus*, im Vertheidigungsstande, mit Waffen, mit Bedeckung, mit Bereitschaft zur Gegenwehr. Pogonią za nim posłał; ieśliby obronnie uchodził, zabić go kazał. *Warg. Cez.* 97. — §. obronnie, broniąc się, na obronę, n. p. Ciężkie oręże i zbroie przodkowie nasi na woynie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651, *defensive et offensive.* OBRONNOŚĆ, — ści, *f.*, — możność obrony, die Vertheidigungsmöglichkeit, Beschützbarkeit. Wyście przysłali śpiegować nieobronności ziemi. *Leop. Genes.* 42, 12, *niżey*: mdleysze mieysca, (nieobronne mieysca tey ziemi. *Bibl. Gd.*). OBRONNY, — a, — e, *Bh.* obranni; *Rs.* оборонительный, забранный, вабранный; obronie służący Vertheidigungs-, Schutz-. Obronna linija w fortyfikacyi. *Jak. Art.* 3, 305. die Vertheidigungslinie. Wziął list obronny od króla, *securi atis. Sk. Dz.* 698. Sicherheitsbrief. — b) obronę maiący, befestigt, fest. Miasto założeniem i położeniem obronne. *Pilch. Sall.* 246. Miasta obronnemi czyni ręka ludzka abo natura, abo to oboie razem. *Papr. W.* 1, 183; *Star. Woy A* 3. — *aliter*, obronna rzecz, która łatwie może bydź *wymówiona, *excusabilis Mącz.*, vertheidigungsbar, das sich vertheidigen oder entschuldigen läßt. Nieobronna rzecz, niewymówna, *inexcusabilis. Mącz.*

OB-ROSIĆ, *F.* ob-rosi *Act. dk.*, Ob-raszać *ndk.*, rosą przyprószyć, *Vd.* obrositi; bethauen, umthauen, mit Thau besprengen. Czemu deszcz bezdrożne kąty i uboczy Z iednegoż sita obrasza i moczy? *Chrośc. Job.* 150.

OB-ROSNĄĆ, *F.* ob-rośnie *Intr. dk.*, OB-RASTAĆ, *OB-ROSTAĆ, *ndk.*, *Bh.* obrůsti, obrosti, *er*obrostal; *Crn.* obrâsti, obrâsém; *Vd.* obrastiti, okulrastiti; *Cro.* obrogyújem; *Rs.* обрости, обрастать, на około zarastać,

porastać, bewachsen, rund um bewachsen, mit Haaren, Gras. Obrastam, kosmatym bydź poczynam, *pilare*, *Mącz. Pubesco* poczyna mi łono obrastać, puszczaią mi się włosy około łona. *Mącz.*, *Cro.* pavulichimsse, (parulicza, mah, *Lanugo*, *ob.* mech). „ Herkules skoro obrastać począł, myślił o stanie żywota swego. *Kosz. Cyc.* 77. *obrostać. *Bud. Cyc.* 62. Klodyusz ieszcze na ten czas bynaymniey nie obrastał. *ib. B* 3 *b*, er hatte noch keinen Bart. Już obrosł iako satyr; zapuścił włos siwy. *Bard. Luk.* 26, er wurde zottig, rauch. Day buzi, a to niech cię nie odraża odemnie, ieżelim obrosł cokolwiek. *Teatr.* 6, 29. Owce strzyżone na zimę źle wyglądaią; nim obrosną, od zimna zmarnieią. *Haur. Ek.* 128. Obrośle bydlę, *hirsutus Cn. Th.* Oto puszczę w was ducha, dam na was żyły, i każę na was obrość mięsu. 1 *Leop. Ezech.* 37, 6. Zbierzesz ły, którym obrosły ielita. 1 *Leop. Ex.* 29, 13, który okrywa ielita. 3 *Leop.*). Obrosły brzegi wierzbą, *obnata salicta ripis. ib. Vestitae ripae gramine Cn. Th.*, obrosły trawą, *tf.*, odziały się. *ib.* Rychley kamień obrośnie, gdy na mieyscu leży, *sc.* mchem. *Alb. z IV.* 33; *Jabł. Ez.* 125. *Gliez. Wych. L* 2 *b.* Kamień, gdy go często z mieysca przenosza, niełatwie obrasta ani mchem obchodzi. *Gliez. Wych. N* 3., *ob.* leżeć. - Obrastanie, obrośnienie, *obductio, quae fit crescendo, περιφυσις Cn. Th.* das Bewachsen, Umwachsen. Mchem obrosły, z mazyfty *muscosus*, moosig. *Cn. Th.* OBROSTNICA, - y, ż., *botan.*, lotus *Cn. Th.*, der Neßelbaum, Zirgelbaum. Lotus, po Polsku niedobrze wyrażaią obrostnica. *Chmiel.* 1, 32. *Veneris mors* krzak obrostnica. *Perz. Cyr* 180. cf. słonecznik.

*OBROSZCZONY, - a, - e, n. p. Sklep ten iabłka świeże niezmarszczone W chłodzie swym dochował, lodem obroszczone. *Pot. Arg.* 719. cf. obrosić.

OBROT, - u, *m.*, obracanie, obrócenie, *Bh.* obrat; *Sr.* 1. mobrocjeno; *Rg.* obartáj, obart; *Rs.* оборотъ, das Herumdrehen, Umdrehen, Umwenden. (*Crn.* na obrat *extempio*; *Rs.* оборотъ uzdzienica, изворóтъ wywrot). Prosze, uważzy pilnie obrot iey oczu. *Hul. Ow.* 75. Zaż ś ne obroty swemi wielkiemi roku nam nie naznacza, a księżyc mnieyszemi obroty miesiąca? *Gor. Sen.* 233, *ob.* obieg). Oś obrotu, *axis rotationis*, oś kręcenia się, linia stała, około ktorey bieg iakiego ciała się odbywa. *Siad. Jeo.* 21. - §. Obroty woienne, *evolutions*, manewry, Wendungen, Schwenkungen, tak nazywamy rozmaite poruszenia woyska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwoicie uszykowanym do stoczenia bitwy. *Leśk.* 2, 214. Woysko w liczniejszey i dzielniejszey obrot swoy iuż odbywa postawie. *Gaz. Nar.* 1, 307. - b) *passive* obrot, ruch w około, kołowrot, obertasy, męki, ambages, *propr. et fig.* Bewegung in die Runde, Schwingung, Drehung, Zerrung, Marter, Herumreißen, Verlegenheit, Drang, Gedränge. Swiat iest w ustawnym obrocie; my iesteśmy mimo woli naszey w tenże obrot z nim pociągnieni. *Zab.* 5, 157. Wszystko w nieustaiącym obrocie, wszystko odmienia się. *Zab.* 6, 357. Często inszy chart porwie kota, nie ten co dogoni, Dosyć nań że dał obrot.. *Pot. Pocz.* 66. t. i. że zaiąca w bok zapędził, er nahm dem Hasen die Seite., Pod ląd spokojny podpłynęli łodzią. Już ich nie porwie wart w przykie obroty. *Zab.* 13, 220. Na iakiekolwiek obroty przychodzili u Turków posłowie innych mocarstw, dotąd żadna zniewaga nie spotkała Angielskiego. *Kłok. Turk.* 3. Bóg mię snadź szatanowi na obroty podał, Ażeby przez swe naczynia mię głodał. *Chrośc. Job.* 59. Jak go nieszczęście weźmie na obroty.... *ib.* 19, wenn ihn das Unglück beuteln wird, herumschütteln wird. Jak się pan dowie, grzbiet twoy w kaduczuych będzie obrotach. *Teatr* 52 *d*, 61, (cf. obracać kogo kiymi), dein Buckel wird ins Gedränge kommen. Z gwiazd łaskawe abo nieszczęśliwe życia obroty ciągnie. *Pasł. F.* 60. Jam nigdy nie wierzył i przysiąda był gotów, Że nic wróżki nie maią do ludzkich obrotów. *Pot. Jow.* 205. t. i. do ludzkich losów, do szczęścia lub nieszczęścia ludzkiego, mit den Wendungen des menschlichen Schicksals. Jeszczem nigdy się nie znalazła w podobnym obrocie. *Teatr* 16 *c*, 93. - §. 2. obrot, na którym się co obraca *cardo coeli*, biegun, *Crn.* obrázháj, der feste Punkt, worum sich etwas umdreht, z. B. der Angelpunkt, der Himmelspol. Na obadwa niebieskie obroty Młodź Rzymska patrzała. *Bard. Luk.* 120. Na arktycznym usiadł obrocie. *Bard. Tr.* 512. Już świat cały Rzymianie zwycięzcy trzymali, Ziemią, morzem, obroty obiema władali. *Bard. Luk.* 2, 2. Obrot w ciele, *vertebrae pedum, crurum. Cn. Th.*, die Gelenke, Wirbelbeine; *Rs.* позвонокъ. - §. 3. obrót, obrotność, zręczność obracania, kierowania *phys. et metaph.*, chytrość, przebiegłość, koncept, Gewendigkeit, Gelenkigkeit, Verschlagenheit, Schlauheit; *Rs.* проворство. Aby dzieci były dużego ciała i czerstwego obrotu, mamy ich przyuczać zimnu. *Petr. Ek.* 94. Chciałaś tu także obrotu użyć, ale się nie udało. *Teatr* 17 *c*, 53. Chwalisz sługę z obrotu, wierzę temu snadnie, Musi ten rzesko służyć, kto cię rzesko kradnie. *Nar. Dz.* 3, 128. Zle w tym kraiu, gdzie obrot prostotę wyścига, *Weg. Org.* 16. Byłby przepadł, gdyby się był obrotem nie ratował. *N. Pam.* 11, 155. Trzeba mieć obrot, aby bydź szczęśliwym, *Teatr* 33 *c*, 24. Kobietka z obrotem, *ib.* 9 *b*, 41, z główką, z sprytem). Jeszcze i u nas dosyć obrotu, umiemy pokwitować za swoie. *ib.* 10, 98. - §. *personif.* Patron ten naysławnieyszy w tym mieście, obrot wielki tak w słowach iako i w rzeczy, sprawę nayfałszywszą wykręci. *Teatr* 34, 86, t. i. obrotna głowa, spryt, ein verschlagner Kopf.

*OBROTLIWY czas. *Knit. Tren. A* 4, t. i. kołący, kołuiący, w koło uchodzący, die zirkelnde Zeit. *Mon.* 74, 308. OBROTNY, - a, - e, OBROTNIE *adv.*, *Boh.* obratný, obratně; *Crn.* obértn, obartn; *Bs.* obrritan, obritan, pohitać; *Cro.* obërtën, obrachlyiv, obrachni; *Rg.* obartan, obrativ; *Rs.* оборотный, обращательный (обрáтный powrotowy, оборотный uzdzieniczy, обрáтно z powrotem, nazad); *Ec.* врáщный, доброводи́мый: obracaiący się, albo mogący bydź obracanym, toczny, sich umkehrend, drehend, schwingend, drehbar, umkehrbar; *Slo.* famotijni. Gwiazdy w obrotnym niebie. *J. Kchan. Dz.* 17. Cherubin z mieczem płomieniistym i obrotnym. *W. Genes.* 3, 24. Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 307. Obrotny miał statek, za szczęściem i ludźmi idąc, a cieniów się nadziei w ludziach trzymaiąc. *Sk. Dz.* 825. - b) obrotny, dobrze się obracaiący, zręczny, zwinny, przemyślny, *phys. et metaph.*, gewendig, gelenk, schlau; *Rs.* бойкій, бóекъ, расторопный, вертлявый, новоро шливый, проворный, молодецкій, молодеческій. *Obrotym (obrotnym) w koleczku kieruie wala-

chem. *Banial. C 3 b.* Obrotny i pracowity umysł, dnia i nocy godziny ze smakiem trawi nad pracą. *Mon* 73, 267. Rozkosznik pieskliwy, szleka roboczego, i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen list.* 2, 173. Obrotny, iak dwa razy żyie. *Fred. Ad.* 68. Moy pan synal, czegoby nie dokazał? iest to ptaszek obrotny. *Teatr* 29, 69. Chłopiec niby to obrotny, z chłopca wyszedłszy żyie i umiera z reputacyą szalbierza. *Zab.* 11, 75. (*Rg.* obartnik *curator*, *Rg.* obartniza *curatrix*). OBROTNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh* obratnost; *Crn.* obertnoſt, obartnoſt; *Rg.* obartnós; *Bs.* obrtitnoſt; *Cro.* obërtnoszt, obrachlyivoszt; *Rs.* коловрáтность, поворотливость. *volubilitas ad versationem recipiendam Cn. Th.* die Umdrehbarkeit, Umwendbarkeit, toczność. *Mącz.* Bieguny z swoią obrotnością. *Bardz. Boe.* 111. - b) *act.* obracanie abo ruszanie przyiemne, sręczne, die Gewendigkeit; *Rs.* проворство, вертлявность, расторóпность, молодéчество. *transl.* obrot w głowie, chytrość, przemysł, die Schlauheit, Verschlagenheit.

OB ROWNAĆ, *F.* ob-równa *Act. dk.*, Ob-równywać *ndk.*, na około poglądzić, równym czynić, *Vd.* obraunat; *Rs.* обсовнять, обравнивать, rund um gleich machen, beglätten. Nie będą golić głów swych, ani włosów zapuszczą, ale obrównaią ie na głowach swych. *Radz. Ezech.* 44, 20, równo przystrzygać. *Bibl. Gd.*).

OBROŻ, *OBRĄŻ, - y, *ż.*, OBROŻKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, (cf. obręcz); alsbant, naszyynik, zwłaszcza w szczególności dla psów, ein Halsband, besonders für die Hunde; *Slo.* obroženiza; *Cro* ogerlina, ogerlay, ovraticza; *Bs.* ogbrrilicch; *Rs.* ошейникъ. *Millum* obróż na psy, ostremi ćwieczkami nabita, dla wilka, charty za szyię łapaiącego. *Mącz.* Nie trzeba kundlu tak się bardzo srożyć, Zdiąć z kundla obrąż, a na charta włożyć. *Bratk. O 4 b.* Kondyś w pstréy obroży, świnia w magierce. *Pot. Jow.* 174. - §. *aliter* obręcz na szyię, Halseiſen. Powiada męczennik, weź tę obróż żelazną z szyi moiey, a włóż na szyię córki twéy, a będzie zdrowa. *Sk. Zyw.* 278. - *aliter iron.* alzbant, Halsband. Od obroży na szyię, albo bindy ze złotemi koronami, aż za kolana, co nic po niey, niech płacą zbytkowego poboru złotych dwanaście. *Lekarſt. C 3 b.* W złotéy obroży. *Papr. Kol. S.* 4. - 2. *transl.* kaydany, niewola. Feſſeln, Sclaverey. Poczciwsza zginąć, niźli bydź w obroży. *Chrośc. Luk.* 120. Zdraycę podał do obroże. *Jabł. Buk. F 4 b.* Wszystkich do stryczków napędzą ogołem, Szczęśliwy, kto się z obroży umyka. *ib. O.*

OB-RUCHAĆ, *F.* obrucha *Act. Contin.*, OBRUCHYWAĆ, *Frequ.*; *firmum aliquid saepe agitando, commouendo, labefactare. Cn. Th*, *Cro.* omajati, podmikavam; *Bs.* isquariti, isctettiti; wackelig machen. Obruchał ząb w czeluści. *Tr.*, *ob.* obruszyć.

O-BRUDZIĆ, O-BRUKAĆ, *F.* obrucze *Act. dk.*, (*ob.* Brukać) osmolić, rund um beſchmutzen; *Crn.* osstudim; *Vd.* oskurniti, ogerditi, pogerditi, obmadeshuvati; *Rs.* обмарáть, обмáрывать, обгáдить, обгáжу; *Ec.* опирáть, осквернить. Ten ci to ogień wyuzdaney żądze Skoro świat w sadzach grzechowych obrucze, Odrywa wodnych otchłani wrzeciądze. *Zab.* 15, 217.

OBRUS, - a, *m.*, OBRUSEK, - ska, *m.*, *dem.*, *Bh.* ubrus, ubrausek, stolni prostéradlo, ie se one ljice, nuj, ruce

brauſy, otirati (*Boh.* brauſyti otrzyć, wecować, trusić osła); *Sla.* obrus; *Hg.* abrosz; *Dl.* obrusz; *Vd.* obrisjak, obrisalu, brisauka, s ręcznik, ścierka; *Vd.* obrisati *abſtergere*; *Crn.* brisálu, s ścierka; *Crn.* brisati *tergere*; *Cro.* obriszách, obriszálo, ruchnik *tersorium*, *facitergium*, *manutergium*, obrisaùjem *tergo*; *Bs.* obrus, ubrus, rucinik *sudarium*, ubrusciech, rucinciech za otrritti nos *nasitergium*; *Rg.* ubrûs, ubrûsaz, s chuſta, chuſtka; *Ec.* убрýсъ, убрýсець *mantile*, *mappula*); *Pol.* obrus, s chuſta do nakrywania ſtołu, das Tiſchtuch. *Sr.* 1. vlibné rub, klebré ruh; *Vd.* pèrt, misni pert, pertizh, tishtoh; *Cro.* stolnyak, sztólnyak; *Bs.* ſtonik, nappa, tarpeznik, trripeznik; *Sla.* ſtólnjak, tarpeznik; *Ec.* столéчникъ, скáтерть; *Ross.* скáтерть, скáтертка. Od obrusów Olenderſkich, Nyderlandſkich, cienkich adamaszkowych, od sztuki groszy 13. *Vol. Leg.* 4, 358. Alić iuż kredencerze przynieśli obrusy, któremi stoły ścielą ... *Pot. Arg.* 719. Nie zaraz ci to ieść, choć obrusem ſtoł przykryią. *Haur. Sk.* 238, cf. daleka łyżka od gęby; cf. J od gęby odpadnie; cf. daleko ztąd do owąd). Jeszcze miodu noszono, ieszcze ich za obrusem bawi. *Pot. Arg.* 77, t. i. za ſtołem. Chytry dłużnik ustawnie za obrusem siedzi, Tak go ceklarz zastanie kiedy go nawiedzi. *Klon. Wor.* 73, *impedimentum citationis*). - *Mensam iubet tolli*, każe zbierać obrus. *Mącz.*, den Tiſch abdecken. Obrus przed nim zięto, s psi mu obiad zjedli, z grzanki mu spadło, es gieng ihm beym Munde vorbey. Królowie chrześciańscy w Litwie, gdy żywności nie mieli, bo przed niemi obrus zięto, ięli od głodu umierać. *Gwag.* 384, bo Litwini sami wprzód swoie krainy spustoszyli). - §. Przodkowie nasi, ani sieść za ſtół s podeyrzanym chcieli; obrus przed nim rzezali, talerz nożmi kłoli. *J. Kchan. Dz.* 36. Co żona twoia listków ma od gachów i młodzieńców, Dosyć, że temi czasy nie kraią nożami Obrusów przed takiemi, iako przedtym było, Teraz bodayby który obrus został cały. *Opal. Sat.* 38. U przodków waszych obrusy przed drugim rzezano, u ſtołu iednego z nim siedzieć, w szyku z nim ſtać nie chciano. *Corn. Wł. S.* Pierwey przy obiadach książęcych albo królewſkich, ieśli kto począł obmawiać kogo, tedy heroltowie, chcąc zasromać takiego, albo chleb przed nim przewracali, albo w obrusie dziurę uczynili. *Eras. ięz. Y 3 b.* *OBRUSNIK, - a, *m.*, co obrusy robi, tkacz od obrusów, der Tiſchtuchweber, *Rs.* скáтерникъ. OBRUSOWY, - a, - e, od obrusów, Tiſchtuch-. *Rs.* скатерный. *Obrusowy pokoy, kredens, *Rs.* скатерная,

OB-RUSZYĆ, obruszy *F.*, *Act. dk.*, Obruszać *ndk.*; z miejsca swego poruszyć, obruchniem złożować, potoczyć, durch Hin- und Herbewegen losmachen, in Bewegung bringen; *Rs.* обрушить, обрýшиваю. Praca idzie sporo, kamień się iuż wywali, obrusza się skoro. *Teatr* 55 c, 42; der Stein wird ſich bald rühren. - *transl.* obruszyć kogo, obrażać, drażnić, iątrzyć, jemanden aufbringen, in Harniſch bringen, in Bewegung bringen. Kto kogo miłuie, ten się tego strzeże, aby go nigdy nie gniewał, a nie obruszył woli iego. *Rey Pſt. A a 5.* Rząd teraźnieyszy niczego nie opuścił, czyby umysły obruszone ugładził, a obiętne ku sobie pociągnął. *N. Pam.* 4, 103. Obrusz się, był mu palec zakrzywił. *Cn. Ad.* 579, er geräth in Wuth, wird aufgebracht. Nie poduszczay obruszonego. *ib.* 637

nie podżegay zapalonego; gniewliwego hamuy). – §. Swym przemysłem, nie laty twemi się obruszę, odmłodzić wiek teściowski, *tentabimus. Zebr. Gw.* 165, nakłonię się, ſich bewegen laſſen, ſich entſchließen OBRUSZNY, – a, – e, co się da obruchać *quassabilis Cn. Th.* 578, erſchütterlich. – *transl.* co się łacno obruszy, leicht aufzubringen, in Harniſch zu jagen. Nieobruszny, co się niołacno obruszy, *aequanimus Cn. Th.* 599.

OB-RYĆ, *F.* obryie *Act. dk.*; *Vd.* obriti, sriti, okulriti, okulsriti; *Bs.* oriti, razoriti; *Ec.* обрыю; *Rs.* обрыть, обрывать, на około ryiąc ziemią otoczyć, umgraben. Plic taki potrzebuie płotem wysokim ogrodzenia i obrycia przekopami. *Cresc.* 20. Kopiec obryty. *ib.* 21. Groble przy ogrodziech obrytych. *ib.* 320.

OB-RYCZEĆ, *F.* obryczy *Act. dk.*, obryknąć *idntl.*, rykiem na około napełnić, umbrüllen. Obryczane błota, rykiem ogłoszone, *demugitae paludes, Wtod., Cn. Th.* 963. – *fig. tr.*, n. p. Ledwie się hamuiąc, znać gniew twarzą dała, Tay..ą nawet boginią obryknęła śmiała, *resecuta eſt. Zebr. Ow.* 128. Obryknąć się na kogo, oburzyć się na kogo, einen anſchnarchen. *Racha*, który się na brata swego obryknie, iakoby brzydząc się i gardząc nim, *Mącz.*

OBRYN, – u, *m.*, w woiewodztwie Nowogrodzkim, gniazdo familii Obryńskich. *Dyk. G.* 2, 233. eine St. in Litth.

OBRYŃSKI, – a, – ie, *adj.*

OB-RYSOWAĆ *cz. dk.*, *Vd.* sarisat, sazirklat); w koło odrysować, abreißen, abcirkeln, umkreiſen. Rozpalonem żelazem obrysować to mieysce, gdzie koń tylczak cierpi. *Haur. Ek.* 155.

OBRYWAĆ *ob.* Oberwać. OBRYWACZ, – a, *m.*, co obrywa, der Abreißer, Abpflücker. Obrywacz owocu, *ſtrictor*, obrywacz włosów, *depilator Cn. Th.* OBRYWACZKA, – i, *f.*, die Abreißerinn., Abpflückerinn. OBRYWKA, – i, *f.*, rzecz oberwana, etwas Abgeriſſenes, Abgepflücktes; *Rs.* обрывь, обрывокъ, срывъ. Obrywki, urywki ziol, wierzchołki, kwiatki oberwane *decerpina Cn. Th.*, Abgerupftes. – 2. obrywka, co się komu oberwało, okroiło, ſikorka, Accidenz, Profit, Sportel; *Sr.* 1. pjiberk, pjiberki; *Vd* perprid, perprida, dobizhki, sagrabi, darovi, darizhi; *Rs.* взятки, акциденціи. Wino, co się w kieliszkach zostawało, To naszych chłopców obrywką bywało. *Pot. Jow.* 213. Co urząd, to obrywka, *Cn Ad.* 299. Kiedy im się nazbiera siła obrywek, miewaią czasem i po sto czerwonych złotych na dzień. *Kłok. Turk.* 47. Szukać obrywek, *Rss.* мя́нить, мя́нать.

O-BRYZGAĆ *cz. dk.*, w koło pobryzgać, rund um beſprützen; *Sr.* 1. wopanczam; *Crn.* opprisham, oppazkàm, *Rs.* обрызгать, обрызгивать, огрязнить.

OBRZĄD, – ędu, *m.*, OBRZĄDEK, – dku, *m.*, *Rss.* обрядъ, rzęd w koło czego, eine Reihe um etwas herum. Perel obrzędy, *positae ex ordine gemmae. Zebr. Ow.* 30. – §. apparat przyrządzony, Apparat. Poczekay trochę, ażby zgotowany Był wszystek obrząd, ażby otworzyli Kościoł, i wszystko wprzód w nim sporządzili. *Past. F.* 267. – §. ceremoniia zwyczayna, die Ceremonie, die gebräuchliche Weiſe. Wszystkie obrzędy, które się dzieią przy mszy, postanowione są dla uczciwości i powagi. *Karnk. Kat.* 205. Swięci wszystkie obrzędy kościoła po-

wszechnego trzymali. *Hrbſt. Nau. L* 5 *b.* Zachowanie obrzędów i ceremoniy koś ielnych. *Zabł. Mit.* 322. Polska przez zamordowanie Stanisława biskupa, klątwą obciążoną będąc, duchownych obrzędów nie zażywała. *Krom.* 111. – §. episkop obrzędu abo obrządku Grockiego, *ritus*, cf. wyznanie). Żydzi nie przyzwolili mu, żeby się mieli wdać w obrzędy Greckie, ale że chcieli swóy zakon trzymać. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 11, 23. OBRZĄDKOWY, – a, – e, OBRZĄDKOWO *adv.*, obrządkom służący, ceremonialny, ceremonialiſch. Obrządkowo zapytana była Katarzyna, czy przyſtąpi do Wiedeńskiego przymierza. *Uſt. Konſt.* 2, 180, bloß zur Ceremonie. (*Rs.* обрядливый lubiący ceremoniie). OBRZĄDNY, OBRZĘDNY, OBRZĘDOWNY, – a, – e, OBRZĄDNIE *adv.*, *Rss.* обрядный, według obrządków, zachowuiąc obrządki, den Gebräuchen und Ceremonien gemäß. Jeſt nóż ofiry, który się do ofiary zgodzi, Porządkiem wszystko idzie, by obrządna była taka złość. *Bardz. Tr.* 324. Czynią Panu obrzędne posługi. *Pryb. Milt.* 134. Woynę obrzędnio opowiadał. *Kosz. Cyc.* 228. *Warg. Wal.* 3. Nieobrządnie, nie według obrządków, niechowaiąc obrządków, *non rite Cn. Th.* Eugeniusz Zygmunta w Rzymie koroną cesarſtwa obrzędownie uraczył. *Krom.* 525, *ritu solenni*; uroczyście). Koronę i insze królestwa Polskiego obrzędowne kleynoty w Gnieznie chowano. *Krom.* 313. t. i. obrządkowe, obrządkom służące. OB-RZĄDZIĆ, *F.* obrządzi *Act. dk.*, obrządzać *ndk.*, rozrządzić, oporządzić, in Ordnung bringen, anordnen, (*Rs.* обрядить, обряжать oprawiać bite bydlę). Żądaiący sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie pierwey dom swóy, stoł, usługę, sprzęt wszystek i całe obeyście swoie ustanawiać ma, aż weźmie sprawiedliwą miarę stanu swego. *Monit.* 67, 452. Poddani nie maiąc czasu do obrządzenia swego gospodarstwa, w tym opuszczaią się. *ib.* 67, 215. Konopie, lny, ogrody obrządzić. *Mon.* 66, 206.

OBRZASG *ob.* Obrzazg.

*OBRZASKNĄĆ, obrzaskł, *F.* obrzaſknie *Act. idntl.*, brzaskiem czyli switem oświecić, erhellen, erleuchten, bemorgenröthen. Skoro zorza dnia obrzaskła szara. *Przyb. Ab.* 143.

*OBRZAZAĆ *ob.* Obrzezać.

OBRZĄZG, OBRZĄSK, – u, *m.*, brzask; w winie, w piwie; *dulcedo ingrata et saepe acerba, eo quod foeculentus humor non subsedit, nec fermentescendo siectus eſt. Cn. Th.*, *Rs.* приторность, geile Süßigkeit der Getränke, des ungegornen Biers, des Moſtes. (cf. *Crn.* bèrsa, z wino zepsute, *Rs.* брезгливость brzydzenie się, брезговать, побрезговать brzydzić się, *Eccl.* брезгую brzydzę się). Że się obrzązg pokaże w źle chowanym winie, Nie likwor temu winien, ale złe naczynie. *Kras. Wiersz.* 12. W chorobie tey iest ięzyk gorzkością oblepiony, obrząsk w uściech. *Perz. Lek.* 47. – b) *transl.* Za co zemną nigdy łagodnie nie mówisz, ale zawsze z obrzązgiem? *Teatr.* 21, 198, z cierpkością, z fukiem, mit Bitterkeit, Rauheit. Sił obrzązg czuiąc z tylemi kupami, rzecze . . . *Zebr. Ow.* 110. *virtutem turbae?*

OBRZĄSKOWATY, OBRZĄSGOWATY, OBRZĄZNY, – a, – e, *Rs.* приторный, geilſüß. Obrząskowate piwo *cereuisia muſtulenta. Cn. Th.*, *Stipticus* obrząźny, obrząsk w sobie maiący, albo zatykaiący, zapiekaiący.

Mącz. Aſtrictus guſtus obrzaźny a przykry ku kosztowaniu *ib. Guſtus cum aſtrictione* przykre kosztowanie, obrzaſk czyniące. *Mącz.* Kiedy niewykisiało do zimney piwnicy zaniesiesz piwo, będzie obrzaſkowate, że aż żywot odmie. *Haur. Ek.* 107. *ib.* 106.

OBRZAZAC, OBRZAZOWAC, OBRZAZYWAC *ob.* Obrzezać. OBRZAZKA *ob.* Obrzezek.

*OBRZĘDA, - y, ż., obrząd, Ceremonie. W lesie tym smutne ſtoią bałwaniſka, bez żadney obrzędy, na kształt pniów. *Chroſć. Luk.* 82. Orły te z hetmańſkiey miały karmią swą obrzędy. *Chroſć. Fars.* 243. ? OBRZĘDNOSC, - ści, ż., formalność ceremoniialna, formelle Ceremonie. Wszyſtkie niepożyteczne okazałości albo obrzędności, *ſolennitates iuris*, maią bydź zaniechane. *Dub.* 92. OBRZĘDNY, OBRZĘDNIE *ob.* Obrządny.

OBRZEDNI, - ia, - ie, OBRZEDNIE *adv.*, trochę rzadki, niebardzo gęſty, etwas dünn, nicht zu dick, nicht zu dicht. Lepiey że obrzedny będzie kley; aniżeli gdyby potym malowanie miało się łupić. *Haur. Sk.* 374. Obrzednia sieyba dorodnieyszy, niż gęſta len przynosi. *Przędz.* 104. Sieie się to nasienie obrzednie. *Kluk. Dykc.* 1, 110. Mąka rozczynia się kwasem dzieżnym z obrzeduia. *Kluk. Roſl.* 3, 262, t. i. obrzednie, obrzednim sposobem. - b) rzadko kiedy przypadaiący, nieco rzadki, nieczęſty, ein wenig ſelten. Wſtyd, ſtatek, cnoty te i w panach dziś obrzednie. *Pot. Arg.* 444. Trafunkiem obrzednim spotkał się zemną we środku morza, *ib.* 710. Coż dziś kiedy na świecie cnota tak obrzednie A wzdy nizacz nie ſtoi. *Pot. Pocz.* 599.

OBRZĘDOWNY *ob.* Obrządny.

OBRZĘKŁOSC, - ści, ż., opuchłość, Geſchwulſt. Wylegaiących się ociężałe ciała obrzękłość napada. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 193. OBRZĘKŁY *ob.* Opuchły.

*OBRZEMSKI, *Obrzymſki; *ob.* Olbrzymſki.

OB-RZEZAC, *OBRZAZAC, *F.* obrzeże *Akt. dk.*, OBRZEZOWAC, *OBRZAZOWAC *Cont.*, OBRZEZYWAC, *OBRZAZYWAC *Frequ.*; *Bh.* obrezati, obrezovati; *Slo.* obrezávám; *Sr.* 1. wobrezuyu; *Vd.* obresat, obresuvati; *Cro.* obreçavati, obresavam, obrezujem; *Dl.* obrizati; *Rg.* obrezati, obrezovati; *Rs.* обрѣзать, обрѣзывать, obrzynać, (*ob.* oberznąć), obkraiać, beſchneiden, umſchneiden, beſchneiteln, beſchnitzeln. Drzewo, aby często było obrzazowane od tarnia kołącego i od gałązek zbytnich. *Cresc.* 66. Winnice ku połnocy, lepiey iest na wiosnę obrzezować; zaś te ku południu, mogą bydź w iesieni obrzazowane. *Cresc.* 315. Obrzazowanie macicy winney. *ib.* 317. Nie będą winnicy tey obrzazywać ani kopać. *Budn. Jes.* 5, 6. - b) *per excell.* obrzezać człowieka na wiarę żydowſką, Mahometańſką, einen beſchneiden. Obrzezanie, obrzazanie, obrzezywanie; *Slo.* obrezowani; *Sr.* 1. wobrizani, wobrezano; *Vd.* obresanje, obresuvanje; *Crn.* obręsa; *Ec.* крайкроменїе, обрѣзанїе; die Beſchneidung. Żeby potomſtwo Abrahamowe z innemi narodami się nie mieszało, ustawił mu bóg *obrzezanie*; aby się każdy potomek iego obrzezował na znak obietnicy o Messyaszu. *Sk. Zyw.* 202, *Biał. Poſt.* 142. Niechay będzie obrzezan z was każdy mężczyzna, a obrzezować będziecie ſkórkę członka taiemnego (napletek). *Leop. Gener.* 27, 10. Turcy używaią obrzezania roku ósmego, żydzi ósmego dnia, *Paszk. Dz.* 79, *Starow. Dw.* 61. Obrzezywanie, *Sekł. Luc.* 1., *ib. Jan.* 7. Żeszli się obrzazować dziecięcia. *Leop. Luc.* 1, 59. Na Muzułmańſką wiarę się obrzezał. *Warg. Radz.* 28, *Paszk. Dz.* 80., poturczył się, pobisurmanił się, er ließ ſich zu einem Muſelmann ſchneiden. - *Fig. et transl.* Grzechy cielesne obrzeż. *Groch. W.* 66, ſkracay, uſkramiay). Mieli serca nieobrzezane, t. i. od próżnych myśli, ięzyki nieobrzezane od próżnych a złych słów. *Eraz. Jez. I* 8 *b.* Kto tak obrzezany w rozum, aby to tak miał rozumieć? *Zygr. Pap.* 146, ogołocony z rozumu). *Zygr. Ep.* 26. OBRZEZACZ, - a, *m.*, który obrzezuie, der Beſchneider; *Sr* 2. wobrezwar; *Crn.* obręsnekar; (*Bh.* obrezal hebel iatroligatorſki; *Sr.* 1. wobrezwacji, winczarſki nacji winczarſki rzezak). OBRZEZANIEC, *OBRZAZANIEC, - ńca, *m.*, któremu członek męzki obrzezan iest, żyd *recutitus. Mącz.*, ein Beſchnittner; *Boh.* obrezanec; *Sor.* 1. wobrezjanci, wobrezjané; *Slo.* obrezaný; *Rs.* обрѣзанецъ, обрѣзанный. Jeśliby nas który z obrzezańców spytał, czemu się nie obrzezuiecie? .. *Biał. Poſt.* 143. Grozi niekrzczeńcom, nieobrzezańcom. *Biał. Pſt.* 143.

OBRZEZEK, - zku, - sku, *m.*, odrzezek, okrawek; *Sr.* 1. wobrezk; *Crn.* obresina; *Cro.* obrèzek, odrèzek; *Ds.* obrizak, *Rg.* obrezak, uſsjecjak, utárak; *Rs.* обрѣзокъ; ein Abſchneidſel. Obrzeſki paznokci, *praesegmina unguium. Cn. Th.* Obrzezków sukiennych, od beczki .. *Jnſtr. Cel. Lit.* - *transl.* prawdę bez obrzeſków mówić. *Nar. Dz.* 3, 71, bez ogrodek, nie zawiiaiąc w bawełnę, die Wahrheit ohne Umſtände ſagen. - b) *per excell.* obrzezek, *obrzazek, *obrzaſka, odrzezek, nieodrzezek, nieobrzezek, nieobrzeſka, *praeputium*, *ob.* napletek *Budn.*, przedſkórek, die Vorhaut. ſkorka pokrywaiąca żołądź korzenia. *Krup.* 2, 139. *Bh.* obrizka; *Sr.* 1. wobrizk, wobrézk muzkoha ſtawu, pzedkoja; *Vd.* obresek, przedkoshje, sgurna koshiza; *Rg.* lákoviniza, lakkorina). Miał przynieść ſto obrzeſków Filiſtyńſkich. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 25, ſto prepucyy z *obrzazania Filiſtynów. 1 *Leop.*). Wszyſcy poganie maią obrzaſkę, a wszyſtek dom Jzraelſki ieſt nieobrzezanego serca. *Leop. Jer.* 9, 26. Obrzazuycie się panu, a odeymuycie obrzaſki serc waszych. *Leop. Jer.* 4, 4. *Smalc.* 159. OBRZEZKOWY, - a, - e, n. p. Sobola szuba obrzeſkowa. *Jnſtr. cel. Lit.*, z samych obrzeſków zszyta.

O-BRZMIEC *niiak. dk.*, w koło nabrzmieć, rund um anſchwellen, zgrubieć, grob werden, dick werden. Ogień grubszy w gęścieysze powietrze się ſtroi, To w wodę, ziemia z wody obrzmiałéy przyſtawa, *tellus glomerata cogitur unda. Zebr. Ow.* 383. Obrzmiałym tonem spytała mię, ieśli Państwo będą? *Teatr.* 16, 54. Wrzask przeraźliwy, huk *obrzmiany. *Przyb. Luz.* 300. (*Rs.* обременѣла brzemienna, ciężarna).

OB-RZUCIC co, *cz. dk.*, obrzucać ndk., n. p. wapnem, popiołem. *X. Kom.*, womit bewerfen. - Obrzucić się na kogo, *Rec.*; obryknąć się na kogo, hardzie mu odpowiadać. *Dudz.* 47, ofuknąć się na kogo, *Cn. Th.* 614, einen anſchnarchen, anfahren, hart anlaſſen. Bez przestanku nań dolegał, aż temi się słowy obrzucić musiał: zaprawdę, że się osłowie lepicy maią, niż królowie. *Kosz. Lor.* 20. (*Slo.* obhagugi *circumiacio*, *Vd.* okulvrezhi, okulozazniti). OBRZUT, - u, *m.*, obrzucanie się, fuk, ofuknienie, das Anfahren, Anſchnarchen, Poltern. Nero, iakoby za niewolą papier w rękę wziąwszy, z obrzutem powiedział: radbym, abym pisać nie umiał. *Kosz. Lor.* 141. - §. przedmiot, przedrzut, obmiot, objekt, *Bh.* na-

met, *Slo.* predkład, predkładka, predloha, predlojka, predhod, predhodka; *Rg.* oghled, pridgled, zamjera; *Eccl.* предлежащее; der Gegenſtand; Herſylia, nad którą nic w świecie nie widzi, Herſylia iednym obrzutem iego myśli. *Stas. Num.* 1, 72.

O-BRZYD, - u, *m.*, O-BRZYDA, - y, *ż.*, obrzydzenie, brzyd, omierzienie, omierzłość, Ekl, Ekelhaftigkeit. Czasem brzemienne obrzyda pokarmow napadnie, iż przez czas długi mało co iedzą. *Czia. prz.* 92. A bałożeń ten miły, iako się obrzydu nie obawiał? *Gaw.* 359. Warzod czartow w rożne upiorzonych obrzydy. *Przyb. Milt.* 22. Perszywy członek niemałą obrzydę czyni ciału. *Rey Pſt. Ff* 6. Snuią się w mych oczach do obrzydu. *Chroſć. Ow.* 209. Jakie sobie igraszki niewiasta bez wstydu stroi z tego ludzkiego i swego obrzydu. *Jabł. Tel.* 40, o tyranie mowy). Móy wzroſt nie spodobał się bogini Tetydzie, Wzroſt tak straszny i szpetny był u niey w obrzydzie. *Przyb. Luz.* 159. OBRZYDLIWIEC, - wca, *m.*; brzydal *Ossol. Wyr.*, ein häßlicher Kerl, ein Scheuſal. OBRZYDLIWOSC, OBRZYDŁOSC, OBRZYDNOSC, - ści, *ż.*, brzydliwość, brzydkość, mierzioność, *Sla.* gèrſtanje; *Ec.* скука; Abſcheulichkeit, Häßlichkeit, Greuel. Wykorzenił Jozyasz wszystkie obrzydności ze wszech powiatow Izraelskich. *Leop.* 2 *Chron.* 34, 33, obrzydłości. *Bibl. Gd.*). Na tym mieyscu obrzydność spustoszenia usiadła. *Pod w. Wroz.* 59, der Greuel der Verwüſtung). W obrzydności mię niegdy mieli radni moi. 1 *Leop. Job.* 19, 19. Kiedy z żoną bliźniego swego obrzydność broił. *Leop. Ezech.* 22, 11, obrzydliwość czynił. *Bibl. Gd.*). OBRZYDLIWY, OBRZYDNY, - a, - e, brzydki, brzydny, mierziony, ekelhaft, häßlich, gräulich, abſcheulich; *Slo.* oſſlivi; *Vd.* gnusnoben, gnusen, gnusiten, ostuden; *Ross.* брезгли́вый, отвратительный; *Eccl.* скучный. Satyr, ten dziw obrzydliwy. *Paſt. F.* 206. Ta to sprawa przyczyną, żeś mi obrzydliwa. *Hul. Ow.* 67. Niebiosa nie są czyſto przed oblicznością bożką; tym więcéy obrzydny człowiek. 1 *Leop. Job.* 15, 16, brzydki 3 *Leop.*). OBRZYDNĄĆ, OBRZYDŁY, OBRZYDZIĆ *ob.* Brzydnąć, Brzydzić.

*OBRZYM, *Bh.* obr, *ob.* Olbrzym.

OBRZYNAĆ, *ob.* Oberznąć. OBRZYNACZ, - a, *m.*, *Sr.* 1. wobrzynał, co obrzezuje, obcina, der Beſchneider. Obrzynanie złota za wyſtępek główny uznaiemy, i obrzynaczow kryminalnie karanych mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 528; *S. Grodz.* 2, 134. OBRZYNACZKA, - i, *femin.* - OBRZYNEK, OBŻYNEK, - nka, *m.*, wyrzynek po ſkończonym żniwie, ochota którą żniwiarzom sprawuią, okrężne, wieńczyny, *Bh.* obžinky, žinky); Erndteluſtbarkeit, eine Luſtbarkeit, die man den Schnittern nach geendigter Erndte macht. Parobkom i dziewkom ochnęło się czekać na obrzynek. *Ossol. Str.* 5. Na obżynkach wieniec oddaią ze śpiewaniem panu poddani. *Chmiel.* 1, 29.

OBSACZYĆ, *ob.* Osaczyć, osoczyć.

OBSADZIĆ *ob.* Osadzić. *OBSADZKA, *OBSECZKA, - i, *ż.*, *un entremets Tr.*, ein Beveſſen, Nebeneſſen.

OBSCIĄGNĄĆ, *F.* obściągnie *Act. idntl.*, trochę ściągnąć, etwas zuſammen ziehen. Plugaſtwem był oszpecony, broda zrosła, płaszcz cierniem był na nim obściągniony. *A. Kchan.* 81. Szorcem była *obściągniona. *Chod. Kat.* 46.

OBSCIELAC *ob.* Obesłać.

OBSERWA, - y, *ż.*, przeſtrzeganie czego, die Beobachtung. I lepsze prawa będą, i w większey obserwie. *Zab.* 15, 303. OBSERWACYA *ob.* uwaga, poſtrzeżenie, *Rg.* opaza, obzir, opép. OBSERWACYYNY, - a, - e, do obserwowania służący, n. p. korpus, Obſervations-; *Ec.* подсма́тривательный, podglądaiący. OBSERWANT, - a, *m.*, Obserwantów u nas Bernardynami nazywaią. *Sk. Zyw.* 2, 45, ein Minoritenmönch, Bernhardiner. OBSERWATOR, - a, *m.*, poſtrzegacz, doſtrzegacz, podglądacz, der Beobachter; *Vd.* nagledaun; *Rs.* наблюда́тель; *Ec.* назира́тель, наглядáтель. Obserwator, gwiazdarz *Crn.* svęsdarnék. OBSERWATORYUM *ob.* gwiazdarnia; *Bh.* hwězdarna; *Crn.* svęsdárna, svęsdogledárna, lukovza, *Rs.* наблюда́лище, вышка. OBSERWOWAC, - ał, - nie *Act. ndk.*, uważać, przeſtrzegać, doſtrzegać, podglądać, beobachten; *Rg.* paziti; *Rs.* наблюсти, наблюда́ть. Przez ſkła obserwuią gwiazdy. *Teatr* 7, 70.

OBSES, OBCES, - a, *m.*, - *§. *obsessus a Daemone, daemoniacus*, opętany, obses. *Mącz.*, ein Beſeſſner. *Fanaticus* obses, albo opętany. *ib.* Zli z obsessów wyparci szatani. *Kchow.* 145. - §. szalony, szalenie nacieraiący, ein Raſender, der wüthig drauf los geht. Bez broni się rwać, iako głupi czynią, Jeſt to z obsessem ſkoczyć, ginąć z świnią. *Pot. Syl.* 495. Poſtrzegłszy nieprzyiaciel takiey ich zabawy, Skoczy na nich iak obseſs, nim przyydą do sprawy. *Pot. Pocz.* 327. - §. obces, natarczywość; Zudringlichkeit. Porzuć Wc. Pan tę miłość własną, te obcesy, Te śmiałe z pokrzywdzeniem płci naszey karesy. *Zabł. Firc.* 51. - §. *Adv.*, obses, w obces, obsessem, obcessowo, z natarczywie, zapędliwie, pędem, blind drauf los, hindringend; zudringlich, hinzuſtürzend, unaufhaltbar. Czlek obses we wszyſtko oślep lezie, gdzie chcą. *Teatr* 52, 20. Któż to widział, w dom cudzy wlazić tak obcesem? *Zabł. Zbb.* 48. Rzuciłem się obces, i szczęściem ratowałem ich życie. *Teatr* 8 *c*, 78. Jak mrugnie, zaraz obses i w zawody Wszyſtkie do usług ſtawaią ſtworzenia. *Wad. Dan.* 76. Przebrany po husarſku z wielkiemi wąsami, wpada obcessowo. *Zabł. Bal.* 86. Mamże tym oświadczeniom wierzyć obcessowo! *Teatr* 43 *B*, 27. OBCESSOWY, - a, - e, natarczywy, zudringlich, grade drauf losgehend. Za kogo to mię bierzesz! czy te twoie mowy Płochością, czy tchną wzgardą, panie obcessowy? *Zabł. Zbb.* 13. Czy ich djabli przynieśli, iacy obcessowi! *Teatr* 28, 110. Może Wc Pan z żadną nie oświadczyłeś się pretensyą; w takim razie trzeba bydź obcessowym. *ib.* 11 *b*, 32.

OBSIAĆ *ob.* Osiać.

OBSIEC, obsiekł, *F.* obsiecze *Act. dk.*, Obsiekać *ndk.*, (*cf.* Osiec). *Slo.* obſekati; *Vd.* obsekati, obsekovati, okulposekati, odsekati; *Bs.* obsiecchi; *Rg.* obsjecchi, obsjèzati; *Rs.* обсѣчь, обсѣкать, obcinać, behauen, behacken, beſchneiden. Gałązki, które krzywe wyrostą, maią być obsiekane. *Cresc.* 375. Nogi mu ucieli, język urznęli, i tak obsiekanego odeszli, *Sk. Dz.* 687, *ob.* obcięty). Obsiec komu skrzydła, t. i. odjąć swąwolą, *pennas incidere*, *Mącz.* Obsieczenie *Rs.* обсѣчка. (*Ec.* обсѣчки *fragmenta*, *recrementa*; *Crn.* obsék *sectio*).

OBSIEŚĆ, OBSIADŁY *ob.* Osieść.

OBSIEWAĆ *ob.* Obsiać. OBSIEWINY, OBSIEWKI, *plur.*;

przesiewki, opełki, poślad, *Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 755., wysiewki *Włod.*, Auswurfkörner; *Vd.* obsietva; *Rg.* scjúglzi, ocijnzi; *Cro.* obchinki; *Sr.* 1. wotcjijk, wußmork; *Rs.* обсѣвки.

OBSKOCZYĆ, OBSKAKIWAĆ *ob.* Oskoczyć. OBSKROBAĆ *ob.* Oskrobać. OBSKUBAĆ *ob.* OSKUBAĆ. OBSMAŻYĆ *ob.* osmażyć. OBSOCZNY *ob.* Osoczny. OBSSAĆ *ob.* Ossać.

1. OBSTAĆ *ob.* obstawać. 2. OBSTAĆ, *F.* obstoi *med. dk.*, obstawać *ndk.*, stać naokoło czego, herum stehen; *Vd.* okulstati; *Sr.* 1. wobstopu; *Rs.* обстоять; (*Ec.* обстоя́ть, обстою́ obleds miasto, обстоя́ніе obleżenie, обстоянъ, окруженный, осажденный okrążony; *Rs.* обстоя́тельный dokładny, wyszczególniony). Miękki żywot subtelne łubki obstawają, *cinguntur tenui praecordia libro Zebr. Ow.* 18. – °§. Sniegi miesiąca Kwietnia za nawoz albo okrasę na zasiane pola *obstoią. Haur. Ek.* 17, za nawóz stać mogą).

OBSTACH, – u, *m.*, *Gorn.*, czcza ziemia. w którey rudy niemasz. *Tr.*, leere Erde ohne Erz. °OBSTACHOWANIE statku, gdy statek drugi miiaiąc, polną linę, przekładaią. *Haur. Ek.* 175.?

OBSTALIĆ, *F.* obstali *Act. dk.*, Obstalować *ndk.*, Obstalowywać *Frequ.*; *Etym.* stal. *(proprio physico significatu non utimur, sed* ustalić *Cn. Th.)*; *transl.* utwierdzać, obwarować, upewniać, befestigen, versichern, sicher und gewiß machen, vergewissern. Gdańsk iest nayznamienitsze targowisko; portem i trzema miasty obstalowane. *Krom.* 33. Ostatek wieku Bolesław na pokoiu i na obstalowaniu rządu w Rzpltey trawił. *ib.* 77. Pokazili domy, na obstalowanie muru. 1 *Leop.* 22, 10, ku obronieniu. 3 *Leop.)*. Kołki te obstaluy. 1 *Leop. Jez.* 54, 2, utwierdź 3 *Leop.*). Miał ie namowami sobie obstalować i potwierdzić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1. Krzyżacy chcąc sobie w ziemi Pomorskiey bezpieczną osiadłość obstalować, na spolne umowy Władysława zapraszaią. *Krom.* 320. Za Jadwigi wieczny pokoy między Polakami a Węgry obstalowany został. *ib.* 397, *foedus sancitum*). Jednéy córce Ludwik u Węgrów iuż obstalowywał państwo; o drugą się ieszcze frasował. *ib.* 376. Pisali, aby ten dzień swięty był obstalowan na potomne czasy. 1 *Leop. Hist.* 9, 29, stanowion 3 *Leop.)*.

OBSTALOWAĆ, obstaluie *Act. ndk.*, z Niem. bestellen, zamawiać; *Sr.* 1. wobstaynu; *Crn.* frémam; *Vd.* navkasati, napostaviti, napovedeti, *Ross.* заказать, заказывать. Pocztęm obstalował, *Teatr* 28, 157. OBSTALOWANIE, – ia, *n.*, °OBSTALUNEK, – nku, *m.*, zamówienie czego, das Bestellen, die Bestellung, *Bh.* zakazka, *Vd.* navkasa, napostava, napovedba; *Rs.* заказъ.

OBSTĄPIĆ, °OSTĄPIĆ, *F.* obstąpi *Act. dk.*, Obstępować, Ostępować *ndk.*, *Bh.* obstaupiti; *Vd.* obstopiti; *Rg.* obstúpiti; *Sr.* 1. wobstupiu, wobstupim, wobstupam, wobstupuju, wobstupujem; *Rs.* оступить, обступаю, naokoło kogo iść, otaczać go, einen umtreten, umzingeln, umgeben Odątpić. *Warg. Cez.* 148, *cf.* ostęp). Saul i mężowie iegó ostępowali Dawida, aby go poimali. *Bud.* 1 *Sam.* 23, 26. Już i prawe skrzydło ostępowano. *Warg. Kurc.* 29, *circumibatur*). Ostępuią stryiowie smętni w krąg chorego. *Krom.* 46. Ustawicznie obstępuią mię wszyscy, chodzą za mną, zawsze mię ciżba ludzi otacza. *Teatr* 2 c, 22. Sierot wiele wychowała, które ią, gdy przyszła, iako roie pszczoł obstępowały. *Sk. Zyw.* 2, 343. Obstąpcie w koło kolebeczkę małą, A śpiewaycie mu, choćby przez noc całą. *Groch. W.* 356. W ten czas miast okopy głębokie nie obstępowały. *Zebr. Ow.* 4. OBSTĄPICIEL, – a, *m.*, który obstępuie, *Sr.* 1. wobstupnik *stipator*, der Umzingler; *Vd.* obstavez, okulstoinik.

OBSTARY, – a, – e, przystarszy, *Vd.* ostarjen, postarn, staroviten, etwas alt, ältlich. Nuż co się dzieie w tych domach, gdzie mężowie obstare maią żony? *Gor. Wł. F. Longius prouectus aetate* obstary, podstarzały. *Mącz.* Twarz iuż obstarnia (?) i opadłe schaby Czyniły podobieństwo coś babie do baby. *Pot. Arg.* 338, cf. *Bh.* obstarožiti, obstarožitný; *cf.* Ostarzeć.

OBSTAWAĆ, *Pr.* obstai-, *Intr. ndk.*, obstawać przy czym, za czym, o co, stawić się przy czym, koniecznie się czego trzymać, auf etwas bestehen, fußen, dabey bleiben, beharren, steif und fest dabey bleiben, sich worauf steifen, es unerschütterlich behaupten; *Vd.* obstati, stanoviten biti, ostati, postati, obstajati; *Sr.* 1. wobstejiu, wobstejem, wobstanu, wobstanem, wostahwam, wobstoyu (wobstoyné, wobstainy *constans*, wobstoynosci, wobstainosaj *constantia)*; *Cro.* obsztájem (obztojenye, z trwanie). Porta obstaie przy podpisanych iuż przedugodnych artykułach; Moskwa wyciąga więcey. *Gaz. Nar.* 1, 333. Bóg iest święty, mocny i obstawaiący o cześć swoię, nie przepuści złościom waszym. *Sk. Zyw.* 356. Nie godzien, abyś obstawała za nim. *Teatr* 11, 80. Gdyby mi przy moiey sławie obstawać przyszło, nie wiem ieżelibym potkał się żwawiey. *Teatr* 33 *d*, 35. Nie nowina im stawać przeciwko tym, przy których niedawno zdrowiem, życiem, honorem, sumnieniem obstawali. *Mon.* 65, 263. Ma reputacyą z męstwa i obstawania przy słuszności. *Teatr* 31, 94. Gdy tego oyczyzny niebezpieczeństwo wyciąga, każdy za nią i bez nagrody obstawać powinien. *Bok. Kom.* 2, 507. Nie puszczę to płazem, i owazem obstawać będę, żebyś na ciele ukaraną została. *Teatr* 7 *d*, 52. – Obstawać przeciwko komu, lub czemu, *Ross.* противостать, противостою, wider etwas auftreten. Jabym przeciwko sobie samemu obstawał, gdyby tego móy honor wyciągał. *Teatr* 9, 8.

OBSTAWIĆ, *F.* obstawi *Act. dk.*; Obstawiać *ndk.*, cf. ostawić); *Bh.* obstawiti, obstawowati; *Vd.* obstaviti, obstaulati, okulpostaviti, okulsaltaviti; *Rs.* обставлять, обставлять; na około postawić, rund umher stellen, setzen, besetzen, umstellen. Psów mnostwem dziki zapienione Pędzi w parkany zewsząd obstawione. *Mon.* 70, 803. Postawił siedm słupów, a około tych obstawiał słupy wielkie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 13. 28. Dziesięcią piór szyszak na znak tyleż wygranych poiedynków obstawił. *Warg. Wal.* 82, er besteckte ihn mit Federn.

OBSTĘP *ob.* ostęp. OBSTĘPOWAĆ *ob.* Obstąpić. OBSTRUKCYA *ob.* zatkanie, zatwardzenie, *Rg.* zádulja, tvardine.

OBSTRYCHY, *gorn.*, Abstriche, Unrath von Bley *Tr.*, piskustwo odłączaiące się od ołowiu.

OBSTRZYDZ *ob.* Ostrzydz. OBSUĆ *ob.* Osuć.

OBSYGILLACYA, – yi, *f.*, urzędowne zapieczętowanie, gerichtliche Versiegelung. Zabezpieczenie maiątku przez obsygillacyą *Gall. Cyw.* 1, 91.

OBSYŁAĆ *ob.* Obesłać. OBSYPAĆ *ob.* Osypać.

OBSZAR, – u, *m.*, szeroki plac, rozłog, przestrzeń, przestwór, eine breite Fläche, ein offner Platz, das Freye, Gesil-

Gefilde. Przemkniy świat wszyſtek z całym obszarem, acz nieobeszły w ogromie . . . *Zab.* 10, 408 *Zabł.* Piki, dzidy tak gęſto po polach ſterczały, Jak gdy obszar Sykulſki w kłosach pływa cały. *Jabł. Tel.* 144. Buynych się pól obszar w czyſtych wodach pławi. *Hul. Ow.* 163. Przyległych pól obszary. *Pot. Arg.* 426. Zoſtawił ich oyciec przy włości bogatych obszarach. *Pot. Pocz.* 142. Wygnał trzody na obszary. *Zab.* 9, 120. Na obszar szeroki Lecą pszczoły zbierać sobie soki. *Niemc. P. P.* 114, *Hor.* 1, 94, cf. obszerny, cf. obszerz, *ob.* szerz, szeroki.

OBSZARPANY *ob.* Oszarpany. *OBSZCZE, *ob.* Obee.

OBSZCZEPIĆ, *f.* obszczepi *cz. dk.*, obszczepiać *niedok.*, szczepami otaczać, umpfropfen, mit Pfropfreiſern umgeben. *Consitura* obszczepienie, zaszczepienie, zasadzenie. *Mącz.*

*OBSZCZEŻYTELNY, *OBSZCZY, *ob.* Obcy, Obec.

OBSZERNY, - a, - e, OBSZERNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* obſirný, obſirně; *Rs.* обширный, na około szeroki, przestronny, weitläuftig, *phys. et transl.* Im obszerniey- sza iest która prowincya, tym rządzenie nią iest trudniey- sze. *Zab.* 16, 13, *ob.* obszar. OBSZERNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* obſirnoſt; *Rs.* обширность; przestronność, szeroкość, die Weite, die Weitläuftigkeit. w OBSZERZ, z OBSZERZ *adv.*, w szerz na około, in die ganze Breite. Ogień woienny sunął się daléy na ograniczonych i wszyſtkę w obszerz Cefaloniią. *Fal. Fl.* 87. Jak obszerz zawiſte ręką zażął chmury, grzmot powſtał. *Zebr. Ow.* 9, *lata*).

OBSZCZYPAĆ *ob.* Oszczypać.

OBSZLEGI, z *Niem.* Aufſchläge, wyłogi, obłogi; n. p. Mundur z obszlegami. *Jeż. Wyr.*, *Sr.* 2. huſchlag; *Vd.* gorvklad.

OBSZNUROWAĆ, OSZNUROWAĆ, *f.* obszznuruie *cz. dk.*, sznurami otaczać, beſchnüren, mit Schnüren einſchlieſſen. Kazał zamknąć i osznurować krobie. *Warg. Radz.* 292. Sposob obsznórowania armaty. *Jak. Art.* 3, 63.

OBSZORCOWAĆ *cz. dk.*, szorcem opasać, umſchürzen, beſchürzen, *Vd.* preogerniti, prepasati, *ob.* przepasać, opasać.

OBSZTAFIROWAĆ *cz. dk.*, obsztafirowanie, u krawca, sposób przyszywania podszewki brzegiem do sukna lub materyi. *Mag. Mſk.*, beſtaffiren, beränderu, cf. wysztafirować.

OBSZTURCHNĄĆ, *f.* obszturchnie *cz. idntl.*, Obszturchać *ndk.*, na około szturchaiąc bolu lub szkody nabawić, beſtoſſen, rund um mit Stöſſen verletzen. Nogi mi zdeptał, sukuią poobrywał, boki obszturchał, pod nosem nakiwał. *Mon.* 67, 721.

OBSZYĆ, OSZYĆ, *f.* obszyie *cz. dk.*, Obszywać *ndk.*, *Bh.* obſiſti; *Vd.* obshivati, oshivati, okulshivati, sarobiti, obdjati, obshteipati; *Crn.* róbiti, róbem (cf. rąb); *Rg.* obsciti, obscivati; *Bs.* obsciti; *Cro.* obšavávam; *Ross.* обшить, обшивать, мороčить, омороčить, омороčивать; *Ec.* ошиваю; szwem otaczać, obrąbić, benähen, umnähen, beſäumen, einfaſſen, *propr. et fig.* Przepor- sunki w koło oszyiesz. *Leop. Jes.* 28, 32, dasz obrąb koło niego. *Leop.*). Obszywać trzewiki wstążeczkami. *Teatr* 36 *c*, 68. Rebeka, zabiwszy koźlę, obszyła ręce w skórkę Jakobowi. *Biel. Sw.* 6 *b*. Oszył

ręce sobie Jakob w cielęcą skórę. *Rey Pſt. K* 2. Perłami się oszyć, pompa iest szatańska. *Hrbſt. Lek. E* 3 *b*. Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami iakoby obszyta. *Jabł. Tel.* 5. Gdzie lwia skora nie pomoże, więc się w lisią obszyć. *Jan. Lig. A* 4. Grecyą chytrość a zdrada, pokoiem obszyta, Tureckiemu państwu przyłączyła. *Jan. Lig. B* 2. Próżno to katolickiem oszywasz opowiadaniem. *Zygr. Pap.* 199, barwisz, piękrzysz. OBSZYCIE, *actio*, obszywanie, das Verbrämen. - §. skutek obszywania, obrąbek, die Einfaſſung, der Saum; *Crn.* rôb, rôbz (*ob.* rąb), *Rg.* rumb, obrôbk, *Vd.* obshiu, podshiu, rob, okrajik, sarob; *Rs.* обшивка; *Ec.* ошемb.

OBTABOROWAĆ *ob.* Otaborzyć. OBTARGAĆ *ob.* Otargać. OBTACZAĆ, Obtoczyć *ob.* Otoczyć. OBTARTY *ob.* Otrzeć. OBTULIĆ *ob.* Otulić.

*OBTESTOWAĆ się czym, z *Lac.*, świadczyć się, jemanden zum Zeugen anrufen. Gdy naybardziey skłamać chcesz, tedy się panem bogiem obteſtuiesz. *Smotr. Ex.* 46.

OBTYKAĆ, OTYKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, (cf. obetkać, obetknąć, obtykać), *Bh.* obſtrkati; *Vd.* obtikuvati, obteknili; *Sr.* 1. wobtſkam; *Rs.* обтыкнуть, обтыкать; powtykać na około czego, rund um beſtecken, cf. otoczyć). Helm swóy otykał liſty dębowemi. *Papr. Gn.* 907. Nie tylko sami rodzice, by panowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykaią. *Gliszcz. Wych. F* 2 *b*. Po roku drzewka te maią bydź z korzeniem do sadu przesadzone, i obtykać ie kołkami z laszczek. *Cresc.* 216. Obtykam zioła, chmiel, wielogroch, plonki młode, *palo, offigo. Cn. Th.* - §. *transl.* obtykam się księgami, okładam się, *ob.* obetkać.

OBUĆ, *f.* obuie *cz. dk.*, Obuwać *ndk.*, *Bh.* obauti, obauwati; *Sr.* 2. hobuſch, hobowaſch; *Sr.* 1. wobúwam, wobywam; *Vind.* obuti, obujati, obujem; *Carn.* obûti, obujem, obuvam; *Cro.* obúvam, obuvati; *Bs.* obutti; *Rg.* obutti, obûvati, nazutti; *Sla.* obuti; *Ec.* обу'вамъ-вошами, обуваmь; *Rs.* обуть, обуваmь; włożyć na nogi obuwie, die Füße bekleiden, Strümpfe, Schuhe oder Stiefeln anziehen. (*oppos.* szuwać). W bóty obuwać. *Ryb. Ps.* 113, *Vd.* naſkornizati, oſkornizati, ſkornizi obuti, obknieshati). Obuć mu się kazał, sam bóty iego podaiąc. *Sk. Zyw.* 2, 82. *Calceor* bywam obuwany. *Urs. Gr.* 232. Spuſtoszy Pan ięzyk morza Egiptſkiego, tak żeby przeszli przezeń obuci. *Leop. Jes.* 11, 15, w obuwiu przechodzić będą. *Bibl. Gd.*). Opoy szczka, spluwa, Piersa mu we łbie pełno, opak się obuwa. *Rey Wiz.* 16. Obuwam trzewiki, bóty, obuwam się w trzewiki, obuwam kogo, *calceo. Cn. Th.* Obuć trzewiki, *Vd.* nazhreulati, perzhreulati, obzhreulati, pozhreulati, zhreule obuti). Przykazał im, aby obuwszy się w trzewiki tylko, dwu sukien nigdy nie oblocsyli. *Leop. Marc.* 6, 9. - *§. *transl.* Niech go i Latoniia w swą obuie zbroię, *protegat. Zebr. Ow.* 201, okryie).

OBUCH, - a, *m.*, OBUSZEK *demin.*, *Bh. et Slo.* obuch, obuſſek (cf. *Bh.* buſſtim łupam, siekę); *Ec.* обухb, чеканb, обушек *dorsum securis*, *Rs.* обухb ucho siekiery, *Ec.* обу'шіе koniec uszny, uszko; *Frym.* ucho), *securis pars auersa. Cn. Th.*, der Rücken einer Axt, der Nacken einer Axt; *ob.* obuszkować. - §. obuchs, bindas, eine Bindeart. *Tr.* - §. gatunek dawnéy broni, eine Art Streitart, cf. czekan, nadziak). Obuch tym się różni

od czekana, że ma koniec od młotka idący zakrzywiony. *Czrtr. Mſk.* Na słobodach obuchem i kijem świaszczenniкowi grozi. *Pim. Kom.* 167. – §. pod obuchem, pod kiem, pod grozą, przemocą, unter der Fuchtel. OBUCHOWICZ *herb*, w polu czerwonym klucz biały, z lewey przy kluczu gwiazda. *Kurop.* 5, 36; ein Wappen. OBUCHOWY, – a, – e, *Rs.* обушный; Artrücken-, obuchowa dziura, τρυπλησιον, *foramen in quod manubrium inseritur. Cn. Th.*, das Auge an der Axt; *Eccl.* обуховые уши или скважия.

OB-UCZYĆ, *f.* ob-uczy *cz. dk.*, Obuczać *ndk.*, *Rs.* обучить, обучать, wuczyć kogo, wzwyczaić go, einen unterrichtend an etwas gewöhnen. Nieob-uczony koń, nieobjeżdżony, *sefforem non expertus, iniugis. Cn. Th.*, *Ec.* необученъ *non exercitus*; необученіе *ruditas.*

O-BUDOWAĆ, *f.* obuduie *cz. dk.*, *Rs.* обстроить, обстроивать, обстраивать, w koło pobudować, budynkami osadzić, budowaniem otoczyć, umbauen, rund um bebauen. Mieszkał Dawid na zamku Syon, i obudował go wszędy w około i wewnątrz. *Leop.* 2 *Reg*, 5, 9. W Londynie liczą 20 placów, które pięknemi domami obudowane. *Pam.* 85, 1, 8. Obudowali miasto murem mocnym. *Leop.* 1 *Macch.* 1, 35. Obudował przeciwko mnie, żebym nie wyszedł. *W. Tren.* 3, 7, 1 *Leop. ib.* Jeńców do ławek w okręcie przykowano, a tarcicami tak gęsto zewsząd obudowano, że żadnego uyźrzenia nikędy nie mieli. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 4.

OBUDZIĆ, *f.* obudzi *cz. dk.*, Obudzać *ndk.*, *Vd.* obuditi, *ob.* budzić, wecken, erwecken, auferwecken; *propr. et fig.* Niech nas długoletnim zmorzonych letargiem, obudzi dźwięk trąb woiennych. *Mon.* 65, 51. Niewdzięcznikom obudzają pamięć dary. *Gor. Sen.* 37. OBUDZAĆ się, z ocucać się, erwachen; *Vd.* zbuditi se, gorsbuditi se; *Eccl.* увуждати, разбужать, воспрядаю, воспрянію. Następuiącego poranku, tylko co obudzony, odebrał bilet. *Weg. Mar.* 12, erwacht. Bardzo dobrze powiedział, kto rzekł, miiay cicho, Gorsze gdy się obudzi, mnieysze gdy śpi licho. *Zabł. Amf.* 60. OBUDZICIEL, – a, *m.*, budziciel, co budzi, der Wecker, Aufwecker, der einen aufweckt; der Wächter. Zstąpił z nieba obudziciel święty. *Bud. Dan.* 4, 13, „albo wartownik, ten co wartuie" (stróż *Bibl. Gd.*).

OB-UMRZEĆ, ob-umarł, *f.* obumrze *neutr. dk.*, Obumierać *ndk.*, obmartwić, zdrętwieć, erſterben, abſterben; *Ben.* prinemocchise; *Ec.* обумираю, обмираю, обумрѣть, полумертвъ; cf. *Rs.* обмереть, обомру, обмирать omdleć, zemdleć; обморокъ omdlewanie, mdłość): Siły we mnie ustaią, iuż obumieram wcale. *Teatr* 53 *b*, 77. Schnie, mdleie, obumiera z miłości, i kona. *Zab.* 15, 189 *Nagł.* Zesłabły nogi, oczy zapadły, Ramiona zwiesły, całe zaś ciało obumierało. *Kniaź. Poez.* 3, 66. Owieczki obumierać muszą przez niedostatek paszy. *Rey Ap.* 35. Z wielkiey niespokoyności prawie na pół obumarły. *Stas. Num.* 2, 62. Sen ciało w półśmiertelne wprawił obemrzenie (obumrzenie, obumarcie). *Zab.* 14, 120. Gdy obumieraią snem gruśne zmysły, naybardziey buiaią. *Past. F.* 48. Jak mu to powiadano, obumarło serce iego w nim, i sam był iako kamień. *Budn.* 1 *Sam.* 25, 37. Niektóre zwierzęta w czasie zimy obumieraią, to iest, zasypiaią i drętwicią aż do wiosny. *Zool. Nar.* 38. Zimna obumarli Leppowie nie czuią. *Tward. Wład.* 2. Obumarłe w exekucyi prawo, odżywienia mądrością waszą wymaga. *Gaz. Nar.* 1, 183. Dafne świętym wstydu zapalona guiewem, Wołała raczéy obumrzeć tym drzewem. *Tward, Daf.* 80, t. i. w martwe drzewo bobkowe bydź przeobrażoną.

OBURĄCZ, z OBURĄCZ *adv.*, *Rg.* obborucize; *Cro.* oboruciize; *Rs.* обѣручь обіема rękami, *ambabus*, mit beyden Armen, mit beyden Händen. Nietylko chętnie znosi, czego się inni obawiaią; ale też oburącz do siebie garnie. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 177. Wyniósłszy i głos i miecz wielki wzgórę Z oburącz nań tnie. *P. Kchan. Jer.* 144. Sarmaci szablicami oburącz robią. *Nar. Tac.* 3, 90. Puklerz odrzuciwszy od siebie, bestyą onę z oburącz siekł. *Birk. Kaw. Malt. B* 4. Buławą nań bił z oburącz. *P. Kchan. Orl.* 1, 303. OBURĘCZNY *ob.* Oburęczny.

OBURZLIWY, – a, – e, co się łacno burzy, leicht in Bewegung gerathend, ſtürmiſch. Oburzliwe Amfitryta łono, słodkiego im spoczynku gospodą się stało. *Przyb. Luz.* 273. OBURSTWO, – a, *n.*, OBURZLIWOŚĆ, – ści, ż., skłonność do oburzenia się, die Stürmiſchkeit, *phys. et moral.* Prze ich ku sprawom zbawiennym ociętne oburstwo, przyyść słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. *Smotr. Ex. pr.* OBURZYĆ, *OBÓRZAĆ, *OBURZAĆ, *f.* oburzy *cz. dk.*, oburzać, *obórzać, *oburzać *ndk.*, (*Bh.* oboriti, z zwalić, zburzyć; obotit ſe *ruere*, *labi*, b) *inuehi in aliquem, increpare, obiurgare*; *Rg.* oboritti *euertere, praecipitare*, *Bs.* oboriti, obaliti; *Cro.* oborujemsze *renitor*, *Rs.* обыпеваться wystawionym być na burzę); podusczać, aufbringen, böſe machen, unruhig machen. Mężczyzna może łatwo bydź oburzony od krewnych na żonę. *Zab.* 16, 291. Wzorki zbieraiąc, krytykuiąc bez względu, nieuiąc każdego, oburzyłeś na siebie wszystkich. *Teatr* 27, 22. OBURZAĆ się na kogo, powstawać przeciw komu, *vertere iras in aliquem. Cn. Th.*; gegen jemanden in Harniſch gerathen, ſeinen Zorn auslaſſen, auf ihn zornig losfahren. Wszystek świat przeciw apostołom powstał i oburzył się. *W. Post. W.* 382. Moskiewski gniewem oboistrzony z wielką mocą ku Litwie się oburzył. *Bielſk.* 555. Nie walcz z nim, ani się nań obórzay woyną. *Bud. Deut.* 2, 9, nie podnoś woyny przeciwko nim. *Bibl. Gd.*). Nie obarzaycie się na nie, bo nie dam wam ziemi ich. *Bud. Deut.* 2, 5, nie drażnijcie ich. *Bibl. Gd.*). Poczynay, posiaday, a obórz się na nie woyną. *Budn. Deut.* 2, 24, podnieś woynę. *Bibl. Gd.*). Postronni słysząc o panów Polskich niezgodzie, oburzyli się na nie zewsząd. *Bielſk.* 30. Mahomet na cię się obórzył, na cię szabli dobywa, aby cię z królestwa zsadził. *Raz. Sk.* 533. Nim się na nas wyrwie, sami my się dobrowolnie oborzmy. *ib.* 69. Albo z nim zgoła nie walczyć, albo się nań z wielką mocą obórzyć. *ib.* 132. Obórzmy się na to Tureckie woysko, uderzmy na nie. *ib.* 594. Wziąwszy z sobą tysiąc mężów, z nagła obórzył się na miasto. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 5, 5. – *§. Kazimierz, gdy się długo o królestwie Czeskim rozmyślał, kto inszy się na nie obórzył. *Bielſk.* 399, pokusił się o nie). Gdy kto dobrze panu wierzy Hoynym suntem wszystko mierzy, A *nacz się kolwiek obonym suntem wszystko mierzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rey Zw.* 231 *b.* OBURZYCIEL, – a, *m.*, który oburza, der Sturmerreger, Beſtürmer, *Bs.* oboritegl.

OBUSTRONNY *ob.* Obostronny.

OBUSZEK, - szka, *m.*, *demin. nomin.* obuch, der Nacken oder Rücken einer kleinen Art. U czekana obuszek, *dorsum securis rostratae. Cn. Th.* - §. mały obuch, gatunek broni, cf. nadziak, czekan, ein kleiner Streitkolben. Tak dobrze go obuszkami otłukli Węgrowie, że potym prędko umarł. *Bielsk.* 678. Warta go obuszkami, z zamku wyprowadzaiąc aż za wrota, żegnała. *Pim. Kam.* 245.

OBUSZKOWAĆ, - ał, - ie, *cz. ndk.*, *securi aduersa tundere. Cn. Th.*, einen mit dem Axtrücken schlagen, mit der umgekehrten Axt hauen; obuchem czyli obuszkiem, na kształt czekana, bić, mit dem Streitkolben schlagen. Panowie chłopa obuszkować każą, że o leda co turbuie Jegomości. *Starow. Ref.* 107. Chłopka ubogiego nie obuszkujmy, ale ten gniew na nieprzyiaciela zachowaymy. *Star. Ryc.* 31.

OBUTY *ob.* Obuć. OBUW', OBÓW', - ia, *m.*, (°obów', -i, *i.*), OBUWIE, OBÓWIE, - ia, *n.*, *Bh.* obuw; *Cn.* obúda; *Vd.* obuja, obuvalu; *Cro.* obúcha, obutel; (*Cro.* obojki, z szmaty w bótach koło nóg, cf. obwinąć); *Bs.* obuchja; *Rg.* obúchja; *Ross.* обувь; *Eccl.* обу́ща, обу́ще, обу́ща, обувéнїе, сапоги, башмаки, *calceamentum*, Fußbedeckung, Schuhe, Strümpfe, Stiefel. Szwiec szedł na jarmark z botami i innym obuwiem. *Dwor. H.* 5. Obów' twoia nie zstarzała się na nodze twoiey. *Bibl. Gd.* Deut. 29, 5, obuwie wasze nie wiotszało. *Bibl. Gd.*). Obuwie stare pochodzone *Rs.* омóнохъ, омоноухъ. Obuwie chłopskie z boku zaszнurowane *Rs.* поршень. Ziele śrebrnik w obuw' nakładłszy, podeszwami golemi na nim chodząc, biegunkę wstrzymuie. *Sr.* 236. *Prov. Slo.* ne trefuge sa kajba obuw na kajbu nohu, cf. trzewik). Na białą nogę obów' kształtny wriąga, który śrebrnemi haftki iak naymocniey sprząga. *Dmoch. Jl.* 79. Obówie używane do grania tragedyi Grekiey, *cothurnus. Hul. Ow.* 170. Obów' staroświecki, i teraz niektórych zakonników, podeszwa ze szmurkami albo z rzemykami, *sandalium. Cn. Th.* Obów' żołnierski staroświecki, *caligae. Cn. Th.*, *Ec.* калúги; cf. trzewik, bót, skórnik, kurpie, nogawice, obnoźnik, posoły, łapcie, chodaki, choboty, bacmagi. OBUWAĆ *ob.* Obuć. OBUWACZ, - a, *m.*, który obuwa, *Ross.* обувáльникъ, cf. *Bh.* obuwnik, sшwec szewc. OBUWIK, - a, *m.*, *Cypripedium Linn.*, *Jundz.* 443, trzewik *Kluk Dyk.* 1, *Rs.* кокýшкины сапожки, башмаки, Frauenschuh, eine Pflanze. OBUWINY *plur.*, obuwie, Stiefel, Schuhe, u. p. Antoni szkolne na nogi wdziawszy obuwiny, z katedr oratorskich dał się słyszeć. *Chrośc. Fars.* 398.

OB-UZDAĆ *ob.* Uzdać, ouzdać.

OBWACH, - u, *m.*, odwach, hauptwach, kordegarda, z *Niem.* die Hauptwache. Daléy, daléy, Mospanie chorąży, póydźmy na obwach. *Teatr* 21, 11. W bęben biią, muszę iść na obwach. *ib.* 21, 138. W bliskości kordegardy i obwachu. *A. Zamoy.* 2, 34

OBWĄCHAĆ *cz. dk.*, w koło powąchać, beriechen, *Ross.* обнюхáть, обнюхúвать; *Ec.* обонявúти, обоняти.

OBWADZIĆ, *f.* obwadzi *czyn. dok.*, Obwadzać *ndk.*, *Ec.* обождáти, обваждати, обиждати, оговáривать, обносúть, доносúть клеветать, сыщикомъ быть, obmawianiem nabawiać kogo zwady, bösen Leumund machen, bereden, verläumden; *Rg.* obaditi, obadivati; *Bs.* obaditi, osvaditi, opuviditi; *Dl.* oszvaditi, obvaditi, *Hg.* bevadolni; *Eccl.* важду̀ на кого *defero*, *accuso*; *ob.* wadzić); *Rs.* вáдить, важдать potwarzyć). Kto obwadza w taiemnicy bliźniego, tego zatracę. *Budn. Ps.* 101, 5, obmawia. *Bibl. Gd.*). Kto chodzi obwadzaiąc, odkrywa taiemnice. *Budn. Prov.* 11, 13, obmawiaiąc. *Bibl. Gd.*). O wiarę moię obwadzony iestem od żydów. *Budn. Act.* 26, 7, skarżą na mię. *Bibl. Gd.*). Obwadzenie, potwarz, *Rs.* важденїе, *Ec.* обáда, оболганїе, оклеветанїе; (*Dl.* obvadyenye, *Hg.* vadolas *accusatio*). OBWADZCA, OBWAYCA, - y, *m.*, zwaycа, obmowca, ein Leutebereder, Beschänder; *Bs.* obvaditegl, osvaditegl *accusator*, *w rodz. żeńsk.* obvaditeglica. Mąż przewrótny napuszcza rosterk, a obwadzca rozłącza książęta. *Budn. Prov.* 16, 28, *not.* t. j. obmówca. *ib.* 18, 8.

OBWALIĆ, *f.* obwali *cz. dk.*, Obwalać *ndk.*; *Vd.* prevaliti, okulvaliti, okulvalati, okulavaliti; *Rs.* обвалúть, обвáливать; obracać w czym, potaczać w czym, in etwas herum wälzen. Obwalać powrozy w mące rzadkiey z wodą ukwaszoney. *Cresc.* 146. (*diftg.* obalić).

OBWAPNIĆ *cz. dk.*, wapnem obwieść, otynkować, bekalken, *Vd.* obapniti.

OBWAROWAĆ, OWAROWAĆ, *f.* obwaruie *czyn. dok.*, opatrzyć, obmyślić przeciw czemu, versehen, verwahren wider etwas; *Sr.* 1. wóbwarnuvu, wokrutjam; *Vd.* obvariti, obvaruvati, obarovat, obarnati, obstrashiti; *Cro.* obvaruvam, chuvam; *Dl.* obarujem; *Bs.* obarovati, ukloniti, čjuvati; *Rg.* obvàrovati, obarovati). Oprawili a obwarowali grób. *Leop. Math.* 27, 66, osadzili grób strażą. *Bibl. Gd.*). Zamek obwarowany, ogrodzony, obmurowany, osadzony żołnierzem. *Cn. Th.* Prawo obwarowało żony, aby im nie działa się krzywda od mężów. *Petr. Ek.* 7. Temi cnotami obwarowanego Piasta wszyscy cnili. *Krom.* 49. Obwarowanie, a) *actio*, das Verwahren, Versehen. - b) warunek, wszystko co do obwarowania czego służy, Verwahrung, Sicherstellung, Gewähr, *Vd.* obvaruvanje, obvarjenje, obaruvanje, obvarstvu, obvarishtvu, varstvu. °OBWAROWNIK, - a, *m.*, obrońca, *Vd.* obarnvaus, obvarnik, obranovez, varih. OBWAROWNY, OWAROWNY, - a, - e, w warunek opatrzony, wohl verwahrt; *Incuſtoditus* nieopatrzny, niewarowny. *Mącz.* (*Crn.* neobvarn *ineuitabilis*).

OBWARZANEK *ob.* Obarzanek. OBWARZYĆ, *f.* obwarzy *cz. dk.*, Obwarzać *ndk.*; *Bh.* obwariti, obwařowati; *Cro.* obáram; *Bs.* obariti, mallo provariti; *Ross.* обварúть, обвáривать; pod-warzyć, etwas aufkochen, aufsieden lassen. Pigwy ku chowaniu w ipsymie obwarzaią. *Cresc.* 413. Na obwarzaną kaszę tatarka się gotuie; potym wysuszona w ścępie utłucze. *Kluk Rośl.* 3, 265. Obwarzenie *Rs.* обвáрка, обвареніе.

OBWĘDROWAĆ *cz. dk.*, w koło powędrować, umwandern, *Vd.* okulpopotuvati, obpotuvati.

OBWENCYA, - yi, *f.*, obrywka, Nebensportel, Accidentie. Niewiele ma na tym urzędzie obwencyy. *Tr.* Prócz pogrzebów, chrzcin, i innych drobnych obwencyy, znaczną ma z dziesięciny intratę. *Teatr* 16, 72.

OBWESELIĆ, *f.* obweseli *cz. dk.*; Obweselać *ndk.*; *Bh.* obweseliti, obweſelowati; *Vd.* oveselit; *Bsn.* obeseliti;

Cro. obveselyújem; *Ec.* обвеселя́ю; radości nabawić, einen erfreuen. Obweselisz go radością z obliczem twoim. 1 *Leop. Ps.* 20, 7, rozweseli go. *Bibl. Gd.*). Uyrzysz ie w klopocie obweselone. *Zrn. Pſt.* 3, 790. Syn boży nam ieſt dan na obweselenie. *Kanc. Gd.* 39. Obweselił go sprawami swemi, tak że wiecznie pamiątka iego z błogosławieństwem. *Leop.* 1 *Macch.* 3, 7.

OBWIĄZAC, *f.* obwiąże *cz. dk.*, obwięzywać, obwięzuie *ndk.*; *Bh.* obwazati, obwazowati; *Slo.* obwazugi; *Sr.* 1. wobwaju, wobwazupu; *Vd.* obvesati, okulvesati, obvesuvati, obvoslati; *Cro.* obvesújem; *Bs.* obuzlati, obvezati; *Rg.* obuzlatti, obvézati; *Rs.* обвязать, обвязывать; na około związywać, rund um bebinden. Szczepy gliną, woſkiem, z chuſtami obwięzuią. *Mącz.* – §. *2) transl.* *obwiązać; *ob.* obowiązać, obowięzywać. OBWIĄZANIE, a) *actio*, obwięzywanie, das Umbinden. **α*) *obs.*, *ob.* obowiązanie, obowiązek. – b) obwiązanie; z OBWIĄZKA, -i, *f.*, OBWIĄZŁO, OBWIĄSŁO, -a, *n.*, *Bh.* obáslo (*ob.* kądziel); *Sr.* 1. wobwązk, wobwązl, wobdabwl; *Vd.* obvesa, zhesvesa; *Rs.* обвязка; *Ec.* обязало, обвяска (*ob.* fartuch); nawiązka, nawiązki, die Umbindung, die Binde, die Bandage. Obuwia mieysce zaſtępowały obwiązania nóg płotnem. *Gaz. Nar.* 1, 274, *ob.* onuca. – *Emplaſtrum in arboribus*, obwiąsło albo obwiązanie, gdy szczepy gliną, woſkiem z chuſtami obwięzuią. *Mącz.* – *Ceſtus* obwiąsło, opasanie, związanie. *ib.* Łazarz wyszedł z grobu, maiąc ręce związane obwiąskami grobowemi. *Sekl. Jan.* 11, *not.* „chuſtami". Pieluchy i obwiąski dziecinne. *Zrn. Pſt.* 21 *b.* Obwiąsło, ktorym obwięzuią snopy. *Dudz.* 47, powiąsło, powrosło, das Strohband, Garbenband. *Diadema* obwiązka główna z purpury, iaką królowie nosili, *Mącz.*, cf. zawóy). Dąb sam tylko ieden był ſtoiący, Wielką liczbę na sobie obowiązek noszący, i tabliczek pamiętnych. *Otw. Ow.* 336, *sensu ambiguo*, może alluzya *ad nom*, obowiązek, *votum*.

OBWICIE *ob.* Obwinąć.

OBWIĘDNĄĆ *niiak. idntl.*, w koło nieco powiędnąć, umwelken, rund um etwas welk werden; *Vd.* sveniti, obveniti, obvedleti; *Crn.* ovvęnem, – neti.

OBWIEŃCZYĆ *cz. dk.*, w koło uwieńczyć, rund um bekränzen, (*Rs.* обѣщáть ślub dawać), *Bs.* okruniti, *Vd.* obvenzati, obkrienzati.

OBWIES *ob.* Obieś.

OBWIEŚIĆ, Obwieść, obwiódł, obwiedli, *f.* obwiedzie, obwiodę *cz. dk.*, Obwodzić *ndk.*; *Bh.* obwedu, obvésti; *Sr.* 1. wokowo wodju; *Rs.* обвесть, обводить, wieść na około czego, rund um etwas herum führen. Obwiodłem go wszędzie. Obwodził woysko koło lasu. *Tr.* – §. obwieść czym, = otoczyć czym, *Bh.* obélati, obélawati); mit etwas umgeben, einſchließen. Miasto murem obwiódł, *Min. Ryt.* 2, 40. Tu Mincyusz swe brzegi zielonemi trzciny obwiódł. *Nag. Wirg.* 511. Obwodzenie murem, = obmurowanie. Wieńcem topolowym ssą obwiodłszy głowę. *Hor. Poez.* 1, 43 *Kniaź.*, *tempora vinxiſſe corona*). Rozpór u szaty obwiedziesz bramą, by się nie rozdzierał. *Bibl. Gd. Ex.* 28, 32, ma mieć obwodkę w koło. *Bud.*, obszyiesz go, obramuiesz). Portret krolewski, obwiedziony drzemi brylantami. *Gaz. Nar.* 1, 373, beſetzt mit Brillanten. Niebo hmurą się obwiedzie. *Bardz. Tr.* 490, mit Wolken ſich beziehen, überziehen. Dymy niebo obwodzą, las ciemnością okryty. *A. Kchan.* 81. Stawiaią domy z belek, z nadworu obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180, posmaruią, powlekaią). – §. *transl.* obwodzić woźnym, woźnego na świadectwo zażywać, gerichtlich beſichtigen laſſen. Rany niegdy przez woźnego bywały obwodzone, i przez świadki dowodzone. *Herb. Stat.* 243, *Tarn. Uſt.* 142.

OBWIEŚCIĆ, *f.* obwieści *cz. dk.*, Obwieszczać *ndk.*; *Vd.* posnaniti, resglasiti, resoshititi; *Cro.* naszveschati, naszvescham, ochitújem, opovidam; *Bs.* naviſtiti; *Rg.* navjéſtiti, navjeſtivati (uvjesctiti *inſtruere*); *Rss.* обвѣстить, обавѣщáю, восвѣстить, возвѣщать, постúть, обавѣщáю, восвѣстить, возвѣщать, поствúть, повѣщать, извѣстúть, извѣщать; *Ec.* извѣщавати, народствовáти, народствую, вúтую; wieść przynosić, oznaymować, donosić, powiadać, ogłaszać, hinterbringen, verkündigen, ankündigen, bekannt machen, kund machen, kund thun, zu wiſſen thun. Obwieszczam co komu, albo kogo czym. *Cn. Th.*, *Dudz.* 12. Obwieszczaią mię, *accipio nuntium. Cn. Th.* Obwieścił szczęście *Rs.* благовозвѣщать. Obwieścił mię liſtem o weselu córki. *Kras. Podſt.* 2, 42. Nazaiutrz był obwieszczonym o nieszczęśliwym przypadku. *Mon.* 70, 705. Żadna ſtrona nie ma attakować drugiéy, póki się wprzód dziesięcią dniami nie obwieszczą. *N. Pam.* 2, 241. Bóg, ile razy ſtrasznym się chciał obwieścić światu, w ogniu się pokazywał. *Bals. Sw.* 2, 162. Obwieszczam, opowiadam co złego, *obnuntio. Cn. Th.* Wie niebo, co nam taić, wie co nam obwieścić. *Kras. Bay.* 35, t. i. objawić, offenbaren. Obwieszczam co pismem publicznym iawnym, *promulgo*, *proscribo. Cn. Th.* Obwieszczam obranego na urząd, ogłaszam. *ib.* Obwieszczenie, ogłoszenie, *Rg.* liczba (cf. liczba); *Rs.* всевѣмïе, извѣщéнïе; извѣстïе; *Ec.* народствованïе, Obwieszczenie pismem, intymacya, programma, ſchriftliche Ankündigung. Obwieszczenie względem ksiąg elementarnych, pismo komissyi edukacyi narodowéy podane. *Zab.* 14, 191. OBWIESCICIEL *ob.* obwieszczyciel.

OBWIESIĆ, *f.* obwiesi *cz. dk.*, *Obwieszywać. *Obwieszuie *czſt.*, Obwieszać *ndk.*, w koło pozawieszać, obiesić, powiesić, aufhängen, aufhenken; *Bh.* obvésiti; *Vd.* obvisuvati; *Rs.* обвѣсить, обвѣшивать, увѣшать, увѣшивать. Krzyżacy nie tylko pospólſtwo, ale też i szlachtę obwieszywali. *Krom.* 476. Uczynisz sień w przybytku, obwieszenia sienne z bieli kręconéy. *Bud. Ex.* 27, 9, opony téy sieni z iedwabiu kręconego. *Bibl. Gd.*, t. i. obicia, zasłony, *Sr.* 1. wobwéschki; *Vd.* obiesha, obesilu, okulvisek, okulvisa, okulvisenje, die Umhänge, Vorhänge, Tapeten. – §. b) *transl.* spuścić, powiesić, *Bh.* oblipiti, oblipovati; *Rss.* свѣсить, свѣшивать, hängen laſſen, ſinken laſſen, fallen laſſen; *ob.* obwisnąć. Koń skoro nie zdrów, uszy obwiesuie. *Otw. Wirg.* 450. Obwiesił skrzydła. *Cn. Ad.* 1375, cf. zwiesił nos, spuścił ogon, z nosem poszedł, osowiał.

OBWIESZCZAĆ *ob.* Obwieścić. OBWIESZCZALNY, -a, -e, obwieszczaiący, obwieszczaniu służący, Verkündigungs-, Ankündigungs-, *Rs.* извѣстúтельный, вѣстовой, вѣстовый; *Ec.* извѣщавáтельный. Pozwy, inaczéy nazywano obwieszczalne liſty. *Czack. pr.* 2, 201, *ib.* 105, *Steb.* 2, 188. *Obwieszczy. *Chodk. Koſt.* 68. OBWIESZCZYCIEL, - a, *m.*, *Bs.* naviſti-

tegl; *Rg.* navjèsitegl, navjesstnik; *Cro.* nazvesztitel, ochitnik; *Rs.* возвѣстникъ, извѣстникъ, вѣщатель, вѣстоносникъ; opowiadacz, oznaymiciel, ogłosiciel, der Verkündiger, Ankundiger. Mędrki dzikiemi wyrazami zasępiaią powieści swoie, i iak gdyby byli wyroków tylko samych obwieszczycielami, ćmią ie i kryią zawiłością. *Arc. Pod.* 2, 108. *W rodz. żeńsk.* OBWIESZCZYCIELKA, *Cro.* nazvesztitelicza; *Rg.* navjèsitegliza, navjestnica; *Ross.* извѣстительница, возвѣстительница.

OBWIESZENIE *ob.* Obwiesić, obiesić. OBWIEWAĆ *ob.* Owiewać.

OBWIEZĆ, obwiózł, *f.* obwiezie *cz. dk.*, Obwozić *ndk.*, w koło czego zawieźć, fahrend herum fuhren, *Vd.* obvoziti, okulvositi, okulpelati; *Rs.* объѣздить, обозить, кружить, кружать.

OBWIĘZYWAĆ, obwięzuie; *ob.* obwiązać, obowiązać.

OBWILŻYĆ *cz. dk.*, Obwilżać *ndk.*, *Bh.* obwlajiti, obwlajivati; *Slo.* obwlajugi; *Sr.* 1. wowožnam, wowožnoscham; *Vd.* omokriti, ovlashti; *Rg.* ovlaxiti, ovlaxniti; *Ben.* ovlagniti; *Cro.* ovlasújem, ovugnujem; *Ec.* увлажити, (u wilgotnić), umfeuchten, rund um befeuchten. OWILGAĆ *niiak. idntl.*, wilgotnym się stać, feucht werden, *Rg.* ovlagniti; *Ec.* увлажить.

OBWINĄĆ, OWINĄĆ, *Perf.* obwinął, obwił, *Partic.* obwinięty, obwiniony (cf. obwinić), obwity, obwity, *f.* obwinie *cz. idntl.*, OBWIIAĆ *ndk.*; *Bh.* obwinauti, obwinowati, obtočiti, obtaćeti; *Sr.* 1, wobwihnu, wobwihvu; *Vd.* obvit, obivat, obviti, oviti, okulviti, vijati, obdiati; *Crn* okklęnem; *Rg.* ovitti; *Cro.* obviam, oviam; *Ross.* обвить, обивать, обверну́ть, обвёртывать; *Ec.* завивало; zawinąć około czego, herum wickeln, umwickeln, umwinden. Obwiń tę słoninę papierem we czworo. *Sien.* 499. Jozef ciało pańskie prześcieradłem czystym obwił. *Pim. Kam.* 256. Obwinąć w pieluchy *Rs.* пеленать, спеленать. Obwinąć się, опахну́ться, опахи́ваться. Widziemy często naywybornieysze książki w ręku kramarzow, skazane na obwiianie towarów. *Zab.* 7, 100, cf. na placki, na trąbki, na obwoluty). Obwinąć koło drzewa latorosłki, *coronae in modum circumdare coles arbori. Cn. Th.*, opleść, umflechten. Tyki rozmaite w ręce swe brały, winną chmieliną obwite. *Otw, Ow.* 137. Bluszcz drzewny około drzew wysokich się pnie i obwija. *Syr.* 886. Było mirtowe drzewo rozłożyste; obwił się wąż około iednéy gałęzi. *Warg. Wal.* 24, schlang sich herum. Cerber wężami owity łeb maiący. *Bard. Luk.* 106. Włosy wężami obwiła Megera. *Bard. Tr.* 485. – *Figur.* słowa w iedwabi obwiiać. *Zab.* 14, 117, albo w bawełnę. *Mon.* 65, 181, (*oppos.* bez ogrodki mówić, unumwunden, w brew'), mit der Sprache nicht gerade heraus wollen, umwinden. Subtelność rozumu ludzkiego może tak dobrze ustroić kłamstwo, że go od prawdy nie rozezna; a z drugiéy strony prawdę tak obwinąć w obłudne wynalazki, że się tak szpetna pokaże, iak kłamstwo. *Klok. Turk.* 167. OBWICIE *subst. verb.*, *Ross.* обви́вка, a) *actio*, obwiianie, obwinienie, das Umwickeln. – §. b) obwicie, obwinięcie, to, czym co obwiiaią, obwolat, der Umschlag, worin man etwas einwickelt; *Bs.* obojak, *Cro.* obojek, obojk: *veteramentum panni inuoluendis pe-*

dibus ad frigus arcendum. (*Rs.* ону́ча płótno lub sukno, którém chłopi nogi obwiiaią). OBWIIACZ, – a, *m.*, *Chirurg.*, bandaża, obwiązki, die Bandage; *Bh.* obtaćka; *Rs.* обвёртка. Obwiiaczami ranę nie tęgo, ani też ciasno umocnić, boby się rana zaognić mogła. *Pers. Cyr.* 70 *et* 85.

OBWINIĆ, *f.* obwini *cz. dk.*, Obwiniać *ndk.*; *Bh.* obwiniti, obwinowati; *Slo.* obwinugi; *Crn.* obdolshim; *Vd.* obdoushit, okriviti, obzijati; *Cro.* kriveti, krivim, okrivljújem, pokrivljujem; *Rg.* okriviti tkoga, obàditi, obuzrocciti (*oppos. Rg.* opravdati *culpa liberare*); *Bs.* okriviti (*distg. Bs.* oviniti *nolentum facere*); *Rs.* обвинить, обвинять, затѣять, затѣвать, клепать, поклепа́ть, оговорить, огова́риваю; *Ec.* зазира́ю, осуждаю, клеветать, клевещу, нанести вину, оглаголати, оглаголовати; winować kogo, winę mu zadawać, nań zwalać, einen beschuldigen. Obwiniam kogo o co. *Cn. Th.* – §. *b) obwiniać kogo w czym, *albo* obwiniać ko o czym, z winnym go osądzić, einen für schuldig erklären. Dwu kapłanów dali ściąć rayce, obwiniwszy ie w złodzieystwie. *Bielsk.* 362. Dwoma grzechami Dawid król był obwiniony. *Kul. Her.* 24, *Bh.* winujt. Śmierć złoczyńcow, także kradzieżą iaką i występkiem obwinionych, bogom wdzięczna. *Warg. Cez.* 137. – §. c) obwiniać kogo u sądu o co, skarżyć na kogo u sądu, pozywać kogo, zadawać komu, einen anklagen. *Cn. Th.* Obwiniaiący *Rs.* обвинительный. Trzeba wiedzieć, kto ma być powodem, aktorem, a kto obwiniony, *reus. Groi. Obr.* 185, *Boh.* narćený poswaniec. – Bezpiecznie żyiesz, gdy bez obwinienia. *Fredr. Ad.* 2, t. i. bez winy, schuldlos, niewinnie, *integer vitae etc.* Obwinienie *Bh.* nařek (cf. narzekać); *Vd.* obdoushenje, okriulenje, doushenje; *Ec.* виновство, возро́хъ, навѣтъ, извинение; *Rs.* оговóръ. Obwinienie fałszywe, potwarz, *Ross.* поклёпъ, приклепъ. OBWINIACZ, OBWINICIEL, – a, *m.*, *Vd.* dov'shiv'z, obdoushovez, obzijavez; *Rg.* okrivitegl, osvaditegl; *Cro.* okrivitel, pokrivitel; *Rs.* оговóрщикъ, винитель, обвинитель; *Ec.* оглаго́льникъ; obwiniaiący kogo, oskarżyciel, der Beschuldiger, Ankläger. Gdzież są oni obwiniacze twoi? nikt cię nie osądził? *Sekl. Jan.* 8, oni co na cię skarżyli. *Bibl. Gd.*). *W rodz. żeńsk.* OBWINICIELKA, *Rg.* okrivitegliza, osvaditegliza; *Vd.* dov'shiv'ka; *Ross.* обвинительница. OBWINIENIE, OBWINIONY *ob.* Obwinąć, *et* Obwinić. OBWINIĘCIE, OBWINIĘTY *ob.* Obwinąć.

OBWIODĘ, obwiedzie *ob.* Obwieść. OBWIONĄĆ *ob.* Owiać. OBWIOZĘ *ob.* Obwieźć.

OBWISNĄĆ, Owisnąć, *f.* obwiśnie, *partic.* obwisły, *neutr. idntl.*, zwislym się stawać, obwiesić się, schlapp werden, herab hängen; *Sr.* 1. wobwišnu, wobwišnuvu; *Vd.* dolvisiti; *Ross.* обви́снуть, нави́снуть, свиснуть, отви́снуть (вискнуть, вѣшать wklęsnąć). W tym zachorzie sokol bystropióry, Obwisły skrzydła, łeb mu osowieie. *Kniaź. Poez.* 3, 105, *Zebr. Ow.* 370. Obwisł z bojaźni, spadał iak nieżywy na ziemię. *Offol. Bay.* 2. W bolu naymocnieyszemu owisną ramiona. *Przyb. Milt.* 291. Obwisły *Vd.* slaboshilast, slabovuden, dolspushen, povisnjen; *Rs.* обви́слый, нави́слый, отвисльй, свисльй. Kapelusz z obwisłemi brzegami. *Tr.* Obwisłych uszu, *ob.*

klapouszy. Kto tych suchwalców na obwisłe morze Puszcza bez steru i przewodniey zorze? *Zab.* 16, 318, pochyle, *Bh. et Slo.* obwýssuý *acclivis* pochodzisty.

OBWITY *ob.* Obwinąć. OBWIYKA, - i, ż., obwicie, rzecz do obwiiania służąca, Bandage. Panie Cyruliku, za tak niespodziane szczęście, musisz przynaymniey przez siedm lat pana golić darmo, a pani darmo obwiyki dawać. *Teatr* 16 c, 118, fleytuszki). - §. *botan.* gatunek kielicha naypospolitszy, *perianthium*, ściśle do korony przytulony. *Botan. Nar.* 95, die gewöhnlichste Art Blumenkelche, die sich hart an die Krone anschließen.

OBWÓD, - odu, *m.*, *Rs.* обводъ obwodzenie, obwiedzienie, die Herumführung; Myśl wasza, aby wielkiemi a nieporządnemi obwody tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami. *Jan. Lig. A* 3 *b.* - §. otoczenie, ogrodzenie, die Umgebung, Einschließung; *Crn.* okulishe; *Ross.* ободъ, ободокъ, ободочникъ. Miasto otworzyste bez obwodu murów. *Leop. Prov.* 25, 28. Krzywość albo okrążność koła, obwód (*ob.* obod) niektórzy zowią. *Mącz.*, der Radkranz. Obwód czyli krzywizna koła, *curvatura. Sniad. Alg* 2, 118. Na takich kołach chyba obwód opadnie, sprychy lat kilka trwają. *Torz. Szk.* 28. - *Math.* obwód figury, *perimeter. Geom.* 1, 229, der Umfang, *ob.* objąt, objątek, objęcie). Summa wszystkich boków figury nazywa się iey obwodem. *Solst. Egsk.* 16. Obwód, *circumferentia*, *peripheria. Grzepsk. G. G.* 5, *Rog. Def.* 3, 24, obód, półobodu. *L* 2.). Ten portret nie ma żadney żywości, obwod głowy iest nie do rzeczy. *Teatr* 39, 101, rys, profil). Jowisz obwód od okręgu ziemi iedenaście razy ma większy. *Stas. Buff.* 79, obieg). - §. *transl.* Zaraz go obwód naypierwszych otoczy. Wszyscy w głuchym milczeniu zwrócili nań oczy. *N. Pam.* 22, 115. Tronów obwodem zdrada. *Stas. Num.* 2, 193, t. i. zdrady ie otaczaią). Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do ostatniey skóry. *Pilch. Sen list.* 3, 323, obwinięcie, Hülle. Każdy obywatel życzy sobie mieć obwód i granice swych praw. *Gall. Cyw. praef.*, den Umfang. - §. b) obwód prawny, oświadczenie urzędowne (*ob.* obwodzić woźnym), gerichtliche Zeugenstellung. Nic ci to nie będzie pożyteczno czasu pomsty i obwodu. *Leop. Syr.* 5, 1. OBWÓDKA, - i, ż., obrąbek, brzeg, der Saum, die Einfassung. Rozpor u szaty ma mieć obwódkę w koło, aby się nie rozdzierała. *Budn. Ex.* 28, 32, rozpor obwiedziesz brzegą. *Bibl. Gd.*). Tablica śrebrna pozłacaną obwódką obwiedziona. *Gaz. Nar.* 1, 274. - *§. Palec cisnąć *obwodą. *Hul. Ow.* 41, obrączką, pierścieniem). OBWODNIA, - i, ż., OBWODNICA, - y, ż., objętość, objątek, der Umfang, die Umgebungen. Całą płaszczyznę wsi i iey obwodnią na mappę przenieść. *Czack. Pr.* 2, 182. Pola te pewnym wymiarem czyli obwodnicą ograniczył. *Steb.* 2, 233. OBWODNY, - a, - e, obwiedziony, otaczaiący w koło, *Ross.* обводный, rings herum geführt, herum gehend. Mur obwodny cały folwark zamykaiący. *Swirk. Bud.* 87. OBWODZIĆ *ob.* Obwieśdź. OBWODZICIEL, - a, *m.*, który obwodzi co, *Fr.* обводимель, der Herumführer. *Munitor* obroniciel, obwodziciel murem. *Mącz.*, cf. obmurować.

OBWOINA, - y, ż., ziele, *apocynum repens. Mathiol.*, *aconitum hycoctonum. Linn.*, Hundskraut. *Cn. Th.* 583,

OBWOŁAC, *f.* obwoła cz. *dk.*, Obwoływać *frequ.*, obwołanie *cont.*, obwieszczać głosem, ogłaszać, zapowiadać, ausrufen, öffentlich kund machen; *Sr.* 1. wobwowam, wuwowam, wozpewam, pśipowědam; *Vd.* oklizat; *Ross.* оклицать, окликнуть, обнародовать, обнародывать. Ogień obwołać. *Szczerb. Sax.* 299. Obwołać rozkazał, aby się wszyscy do przodków swych religii wrócili. *Warg. Wal.* 279. Język nasz iest to ów pan woźny, co wszystko obwoływa złe i dobre. *Rey Zw.* 140 *b.* Apostołowie wszyscy o tym bardzo obwołali, i głośno to światu opowiedzieli. *Rey Pst. Pp* 2, Obwołanie *Crn.* okklis, *Rs.* обнародованїе. Aukcya albo obwołanie na przedaż sekt filozoiskich (z Lucyana). *Min. Ryt.* 1, 299, licytacya). - §. A po coś panie bracie przyszedł między pany, Kiedyś tu w naszym kole nie iest obwołany? *Papr. Kol. II* 4 *b*, nie wezwany). - §. *aliter* Cnota iego iasna, dzieła znaczne, zasługi obwołane. *Jag. Wyb. A* 2 *b*, t. i. głośne, sławne, słyną, berühmt, laut gepriesen. OBWOŁYWACZ, - a, *m.*, *proclamator. Cn. Th.*, der Ausrufer. Do téy boskiey sprawy obrał bóg Jezusa; iego a nie żadnego inszego chciał mieć tak wielkiey rzeczy i obwoływaczem i wykonaczem. *Smalc.* 2, *ib.* 34.

OBWOLUT, - u, *m.*, z *Lac.*, obwicie, obwinienie, do obwiiania służące, *Bh.* obalowacij papir, obálka; *Vd.* zavijanski popir; *Rs.* обверткa, завертка, der Umschlag, zum Einwickeln. Trzymaiąc w ręku chwilę one obwoluty Rzuci w komin. *Pot. Arg.* 603.

OBWSTĄŻKOWAĆ, *f.* obwstążkuie cz. *dk.*, wstążkami obszyć, *Rs.* морочить, омороченъ, омороченъ, mit Band einfassen. Jam te pantofle sama obwstążkowała. *Teatr* 36 *c*, 17.

OBWYSZ, OBWYŻ *adv.*, (*Bh. et Slo.* obwyssný *acclivis*), przywyżey, nieco wyżey, etwas höher. Groby Turcy w obwysz wystawiaią, żeby tam pies nie wskoczył. *Paszk. Dz.* 93. W przegrodach ma bydź prog spodni obwysz we drzwiach, aby prosięta za matką wyskoczyć nie mogły. *Cresc.* 566. Widział djabła; iako chłopa, statury obwyż. *Birk. Exorb. D* 3 *b*. Biskup obwyż, iakoby na maiestacie siedział. *Gor. Dw.* 153.

OBY! *interj.* boże day to! duszkosz! by! *Bh.* kýš (cf. kiedyby, gdyby); *Slo.* o kebi, kebbi, keď; *Sr.* 1. o dy, o ša; *Vd.* bug oteu; *Bs.* da; *Cro.* dábi; *Ec.* обы; o wenn doch! Gott gäbe, daß! Oby szczęście z pięknością twą szło równą drogą. *Hul. Ow.* 52. Oby mi lata i dech dotąd służyć miały, Ażby twe dzieła wspomnieć godnym rymem śmiały. *Nag. Wirg.* 499. *Obych (= obym) u ciebie sądzony był iako zdrayca, radbych (= radbym) pod miecz téy szyi nadstawił. *Sk. Dz.* 1042.

*OBYĆ się; *ob.* Obydź się, cf. Obeyśdź się.

OBYCZAY, - aiu, *m.*, OBYCZAIEK, - ayku, *m.*, *dem.*, *Bh.* obyčeg; *Slo.* običag; *Dl.* obicsay; *Cro.* obichay (*Cro.* obiknujem, = nawykam; *Cro.* obiknenye, = nawyknienie; *Sla.* obicsaj; *Bs.* obicjaj, = nauk (cf. nawyknąć, nauka; *Bs.* obiknutise, = nawyknąć); *Sr.* 1 nawojeno; *Rg.* obycjaj, nauk, *assuetudo*, *ritus ecclesiasticus* (obicjajnik, = rytuał); *Rs.* обычай, обыкновéнїе, (обыкнуть, обыкать, навыкнуть, навыкать nawyknąć); *Ec.* нáyкъ, привычка, навыкъ; *etym.* wyknąć, zwyknąć). *a) obyczay, zwyczay, zwykły sposób, nałog, Gewohnheit, Gebrauch. Mieszaiąc się między żołnierzami, często słyszał,

że oni słów wolnych i nieczudnych używaią, iako pospolicie takowi maią w obyczaiu. *Wys. Al.* 36. Musimy używać słów między pospolitwem w obyczay wziętych, *Kucz. Cyc.* 126. Tak obyczay otrzymał, *ita usu receptum Mącz.* Łancuchy iakieś widzę, nad obyczay długie *Paczk. Dz.* 55. Według ustawy i obyczaiu kościoła powszechnego. *W. Post. W.* 230. – §. b) Obyczay *differt a* zwyczay, *ut cum dicimus*, ma swóy obyczay lato, dzieciństwo, zima, wino, grunt ten albo ów, koń, i. e. własność przyrodzenie, *at* zwyczay *est* nałog. *Cn. Th.*, einheimliche Art und Weise, Sitte; *Bh.* mrawy; *Sr.* 1. navajeno, cjahnidba; *Vd.* saderzhtvu, saderzhanje, shega, *Rg.* chjuud, uvadiza; *Bs.* chj d, narav (cf. narów); *Rs.* обычай, нравъ, нравъ, ухваика. Zwyczay mało się odmienia od obyczaiu w słowie. Zwyczay właściwie iest, przez który się dzieie obyczay, gdyż obyczay słuie się z zwyczaiu. A iako obyczay, tak też zwyczay przynależy samemu człowiekowi rozumnemu. U Polaków nadto czasem się bierze zwyczay, obyczay, nałóg, nabieranie się czemu, przyzwyczaienie etc. *Petr. Et.* 120. Obyczaie są sprawami wolnemi człowieka, przyymuiącemi prowadowanie się i prawidło. *Mon.* 75, 313. Mówimy po policie, każdy ma swóy obyczay, t. i. każdy ma coś osobnego od natury danego, czego inszy nie ma. *Petr. Et.* 120. Osobliwie cztery złe zwyczaie u nas w obyczay weszły. *W. Post. M.* 351, sind bey uns zur Sitte geworden. Co kray, to obyczay, ländlich, sittlich, *de moribus hominum, de fertilitate terrae, plantarum*; nie wszędy się wszystko iednako rodzi. *Cn. Ad.* 338; *Rs.* что городъ, то норовъ, что деревня, то обычай; Mówi Ruś szto horod, to *norow*; zwyczay tam taki i tu taki być może. *Pim. Kam.* 20; *Slo.* kolko kragow, tolko obicaji. Nie z obyczaymi, ale do obyczaiów, iak mówią, ieździć każdy musi. *Stryik.* 78, cf. kiedy iesteś między wrony; *ululа cum lupis*; *Slo.* pobla obicage; *cum fueris Romae, Romano uiuito mor.*). Bóg przez 30 lat obyczaie Izraelitów cierpiał na puszczy. *Leop. Act.* 13, 18, złe obyczaie, niesworność, nieposłuszeństwo). Alexander nie mógł się odjąć występkom a nieobyczaiom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wich. L* 8, złym nałogom). Psuią dobre obyczaie złe rozmowy. *Modrz. Baz.* 215, *Rs.* худыя общества портятъ хорошіе нравы, złe towarzystwo psuie dobre obyczaie). Czas w nim może odmienić serce iego harde, Z zabaw leśnych zatrzymał obyczaie twarde. *Teat.* 45 c, 46. Starych i młodych obyczay przeciwny. *Pot. Jow.* 133. Dobrzy bakałarze nietylko czytać dzieci uczą, ale i innych obyczayków uczciwych, aby w iedzeniu, w stanie, w chodzeniu, w mowie przystoynie sobie poczynali *Gorn. Dw.* 343. Obyczaick, *mosillus. Mącz.* Obyczaiów dobrych nauka *ob.* obyczayna, obyczaiowa, moralna nauka). Obyczaiów poprawiacz, stróż, naprawca publiczny, urzędowy, *censor. Cn. Th.*, *Rg.* nadchjudnik *morum magister*; nadchjudnos, nadchiudstvo *morum praefectura.* – §. *3) obyczay, sposób, kształt, gatunek, rodzay, die Art und Weise, Mittel. Wszystkich obyczaiów zażywa, iakoby nieprzyiaciela ubłagał, *Sk. Dz.* 1064. Szukali obyczaiu, iakoby go zabili przez zdradę. *Sekl. Marc.* 14. Nie tylko na to trzeba mieć wzgląd, co kto czyni, ale też którym obyczaiem działa. *Ezop.* 50.

By w naylepszy obyczay ta miłość była, iednak za sobą osławę ciągnie. *Cor. Dw.* 293. Wszelkim obyczaiom podobać mu się pragnie. *ib.* 12. Bóg ma wiele obyczaiów u ludzi niepodobnych, któremi wywieść może z wszystkich przygod. *Sk. Kaz.* 66. O dziwnym obyczaiu swego nawrócenia S. Paweł sam pisze. *Sk. Zyw.* 1, 55. Uchodził kryiomym i pokątnym obyczaiem. *ib.* 1, 176. W prawie dano obyczay, iako się opiekunowie sprawować maią. *Sax. Art.* 35. Król Czeski przyzwolił dadź Mieczysławowi Dąbrowkę tym obyczaiem, ieżeli się ochrzci. *Bielsk.* 33, t. i. pod tym warunkiem, unter der Bedingung. Zbawiciel nasz ten obyczay śmierci sobie obrał, który ... *Kucz. Kat.* 94, rodzay. *edit.* 2.). OBYCZAIĆ, – ił, – i, *cz. ndk.*, obyczaiów nabawiać, polerować, obyczaynym czynić, gesittet machen. Religiia obyczai narody, iagodzi dzikie umyały. *Stas. Num.* 2, 204. Prace iego tak potrzebne do uszczęśliwienia każdéy zobyczaioney społeczności. *Pam. Warsz.* 4, 47 *Czr.*, ucywilizowanéy; *Bs.* uobicjaiti *inducere in consuetudinem*). OBYCZAIOWY, OBYCZAYNY, – a, – e, do obyczaiów albo życia cnotliwego należący, moralny, Sitten-, Moral-; *Bh.* mrawny, morcsny; *Sr.* 1. cjahnibbené, cjahnidbné; *Crn.* saderzhliv; *Kg.* obicni, z zwyczayny, *Rg.* obicjan *humanus*; *Bs.* obicjajni *consuetus*; *Sla.* obicsan, z ludzki; obicsajan, z zwyczayny; *Rs.* обыкновенный, з zwyczayny; нравоучительный, нравственный moralny, *Ec.* нравный *ethicus.* Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczayną nazywamy. *Mon.* 70, 317, *ib* 76, 150; *Rg.* filozofia nadchjudna, chjudorèdna, chjudorèdnos; *Ross.* нравоученіе. Bardzo pięknie o obyczayney nauce mówią, von der Sittenlehre, a bardzo daleko obyczaiami od niéy się odstawaią. *Wyw. G.* 325. Obyczayne prawdy. *Bals. Niedz.* 192, t. i. moralne, z nauki moralnéy). Każda przypowieść Chrystusowa zamyka w sobie skutkuiącą obyczayną prawdę. *ib.* 1, 117. – §. b) obyczayny, obyczaynie *adv.*, (*Bh.* obvčegny, obvčegné; *Slo.* običegan; *Rs.* обычаиный, обычно, z zwyczayny), dobrych obyczaiów, gesittet, wohlgesittet; *Vd.* zheden, fleten, lepovishen, napraulen, saderzheh, saderzhtvan, pohleun; *Rs.* благонравный, добронравный, степенный; *Ec.* легконравный. Obyczaynym iestem *Ec.* добронравствую; *oppos.* злонравствую. – §. *c) przezorny, ostróżny, vorsichtig. Gdy się około ognia nieobyczaynie snuie, płomieniem zachwycony, na pół martwy z placu wzięty był, *temere. Krom.* 714. Buczacki z nieuzbroionym czeladzi orszakiem na Tatarów nieobyczaynie napadł, *imprudens. ib.* 618. Wodę mu nieobyczaynie na ręce podał. *Sk. Dz.* 866, niezgrabnie). Welnianki z tego ziela dzieciom do igrania maią bydź obyczaynie dawane, żeby iedno drugiemu tego w uszy nie natkało. *Syr.* 734. Lew gdy gwałt zbyt wielki na się widzi, odstęp czyni, ale obyczayny, pazury abowiem ostre w łapy pokryie, żeby śladu po sobie nie zostawił, i z lekka ustępuie, gotów z nieprzyiacielem czynić i na ustępie. *Birk. Chod.* 8. OBYCZAYNOŚĆ, – ści, ż., (cf. dworstwo obyczaiów), grzeczność, die Sittsamkeit, Höflichkeit; *Bh.* mrawnost, morcsnost; *Rg.* obicnos *humanitas*, obicjajnos *assuetudo*; *Vd.* fletnost, lepovishnost, pohleunost, lepudershnost, prausadershnost; *Sr.* 1. cjahnibbnosci; *Rs.* благонравіе,

добронравїе. Obyczayność uważa co mowić i czynić przyftoi. *Zab.* 4, 146. Obyczayność ieft dowodem powierzchownym umyfłu łagodnego. *Zab.* 1, 43. Obyczayność ieft rodzay niejakich spraw, w których przez ćwiczenie i zwyczay do iakowéyś przychodzimy gotowości. *Mon.* 70, 317. Pewne prawidła, zwyczaiem kraiowym ftwierdzone, obyczaynością mianuię. *ib.* 71, 34. Nieobyczayność zamyka w sobie wyftępki i sprosności, iako piiaństwa, fryerftwa i t. d. *Glicz. Wych. I.* 8 *b.*

*OBYDLE, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* obydlj, *et* obyt, *Rs.* обиталіще, mieysce przebywania, pomieszkanie, die Wohnung. Żorawie tam swoie obydle miewały. *Kmit. Spyt. D.*, *ob.* obywać.

OBYDWA, Obiedwie *ob.* Oba, Obadwa, alle beyde.

OBYDŹ się, obył, *f.* obędzie się *rec. dk.*, Obywać się *ndk.*, a) obeyść się, a) obeyść się bez czego, ſich ohne etwas behelfen. Król wziął sobie to za punkt wielki polityki, aby kraie iego obyły się bez zagranicznego przemysłu. *Pam.* 85, 1, 101. Wcale bylibyśmy się obyli bez téy łaski. *Teatr* 17 124. Stary mąż młodéy żony, bez koadiutora się nie obędzie. *Teatr* 15, 48. - β) obeyść się czym, przestawać na tym, ſich mit etwas begnügen, damit behelfen. Połowicę skarbu Oktaw woyfku rozdał; czym kontentowani i oni byli, i Oktaw się obył. *Chrośc. Fars.* 152. - §. 2) Obydź się gdzie, długo pomieszkać, pobydź (*ob.* obywać), eingewohnt ſeyn, lange an einem Orte wohnhaft ſeyn. Nie obył się tam, nie zagrzał mieysca, nie skwasił tam. *Cn. Th.* 584. Nimfy, satyrowie, gorale, sylwani, Ziemię raz sobie zdaną, niech w wieczność osiędą; Czy wierzycie, że i ci na niéy się obędą? *Zebr. Ow.* 7. - *§. *Obydzie go wiatr. *Zebr. Ow.* 387, obeydzie, *ob.* obeyść, obchodzić.

*OBYECADŁO *Glicz. Wych. J* 8, *ob.* abecadło. *OBYEDNAĆ *Gil. Pſt.* 313 *b*, *ob.* Objednać. *OBYEGŁY *Biel. Sw. B* 4 *b*, *ob.* Obiegły, Obieda.

*OBYSK *ob.* Objſk.

*OBYWAĆ, - ał, - a, *contin. intr.*, *Bh.* obywati; *Slo.* obývám; *Ec. et Rs.* обитаю, обитаю, mieszkać gdzie, wohnen. Kazał im obywać w mieściech Samaryyskich. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10, mieszkać. 3 *Leop.*). Odpisał urzędnikom, obywaiącym w Syryi . . . 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 2, 25. Lech i Czech przyszli pod gory, gdzie pierwéy obywali Boemowie. *Biel. Sw.* 136. Obróciwszy twarz ku puszczy, uźrzał lud Izraelski, obywaiący w namieciech. 1 *Leop. Num.* 24. Po ziemi téy nie chodził mąż, ani obywał człowiek. 1 *Leop. Jer.* 2, 6, ani mieszkał człowiek. 3 *Leop.*). Każdy, któryby obywał między synami Izraelskiemi. 1 *Leop. Levit.* 17, 10, zagościł. 3 *Leop.*). Z ludźmi obywania nie ma. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38, mieszkania. 3 *Leop.*). Gdzie nocy iasne a niemgliſte, tam ciała obywaiących (mieszkańców) zdrowe bywaią. *Cresc.* 651. W suchych stronach obywaiący, też sużsi bywaią. *ib.* 15. Bóg lud Izraelski wywyższył czasu obywania w ziemi Egiptskiéy. *Budn. Act.* 13, 17. Przykazał ludu, który obywał w Jeruzalem, aby dawali część maiątku kapłanom. *Leop.* 2 *Chron.* 31, 4, mieszkaiącemu w Jeruzalem. *Bibl. Gd.*). - §. *Act. cum Accus.* bewohnen. Przed Panem niech się zruszaią wszyscy obywaiący krąg ziemi. *Leop. Ps.* 32, 8, wszyscy obywaiący w krąg ziemi. 1 *Leop. Ps.* 32, 8, wszyscy obywatele okręgu ziemi. *Bibl. Gd.*). - *§. obywać z kim, cielesną sprawę mieć, beywohnen, ſich fleiſchlich vermiſchen. Nieprzyiaciel będzie obywał z żonami twemi iawnie. 1 *Leop* 2 *Reg.* 12, 12, będzie leżał z niemi. 3 *Leop.*). Ktoryby obywał z macochą swoią, niechay umrze. 1 *Leop. Lev.* 20, 11, któryby spał. 3 *Leop.*). Niewiasta, którąby obywała z bydlęciem, zabita będzie. 1 *Leop. Levit.* 20, 16, ktoraby podległa bydlęciu. 3 *Leop.*). - §. Obywać się, *ob.* Obeyść się, Obydź się. OBYWATEL, - a, *m.*, - *§. *Bh. et Slo.* obywatel mieszkaniec, *Bs. et Cro.* obitel, czeladnik, domownik; *Rs.* обитатель mieszkaniec; *Ec.* обитель pomieszkanie, обитательный cudzoziemiec; *Kosz.* обитатель, obywaiący gdzie, mieszkaniec, der Einwohner, Inſaß. Idźcie oglądać tę ziemię, i lud, który iest obywatelem iéy, ieśli mocny iest. IV. *Numer.* 13, 14, lud, który mieszka w niéy. *Bibl. Gd.*). Słońce swoią iasnością świat i obywatele iego częstokroć obraduie. *Furm. Uw. F.*, *Rs. obs.* живій, живыи люди. Przed zdradami *obywatelów kray ten niebezpieczny iest. *Kosz. Lor.* 55 *b.* Ziele to u nas ani gościem, ani obywatelem iest, bo tylko w kraiach ciepłych swe kochanie ma. *Syr.* 235. Djabeł po zbawieniu ludzkim iuż sam tylko ma bydź obywatelem wiecznego potępienia. *Bial. Poſt.* 246. Obywatel niebieski naśmieie się z nich. *Budn. Ps.* 2, 4, bóg, który mieszka w niebie. *Bibl. Gd.*, der im Himmel wohnt. Luth.). - §. 2) obywatel, członek cywilnie i politycznie wolny pospolitey rzeczy, *citoyen*, der Staatsbürger, der Bürger eines Staats (*cf.* mieszkacz, mieszczanin). Zostać obywatelem, iest oddadź swoię moc osobistą towarzystwu całemu. *Stan. Zam.* 20. Samę szlachtę prawa nasze rozumiały właściwie przez obywatelów, tak dalece, że cokolwiek się mówi o prawach, swobodach, wolnościach obywatelskich, ściśle należy do saméy szlachty, czy to w senatorskim, czy w rycerskim stanie będącéy. *Skrzet. P. P.* 1, 187. Prawy obywatel w każdéy sprawie dobro kraiu powinien mieć przed oczyma. *Kras. Pod.* 1, 20. Składam nayglębsze dziękczynienia u tronu Twego, u tronu Krola obywatela i oyca oyczyzny. *Dyar. Gr.* 67, vor deinem Throne, König, Bürger und Vater des Vaterl. . . . Imię obywatela, tymóy skarbie złoty, Szacownieyszy nad wszystkie herbowne kleynoty. *Zab.* 2, 273 *Nar.* OBYWATELKA, - i, *i.*, *§. *Boh.* obywatelkyně, *Rs.* обитательница; mieszkanka, die Bewohnerinn, Einwohnerinn. Krolowie woysk uciekali, a obywatelka domowa podzieli korzyść. *Budn. Ps.* 68, 12, ta, która przyglądała domu. *Bibl. Gd.*). - §. 2) dzieląca wolność cywilną i polityczną państwa, die Staatsbürgerinn. Matka obywatelka. *Aniuś.* OBYWATELSKI, - a, - ie, obywatelom służący, należyty, *§. tameczny albo tuteczny, *vernaculus patrius, indigena. Cn. Th.*, domowy, kraiowy, einheimiſch, inländiſch, Landes-; *Rs.* обитательскій mieszkańczy §. 2) członkom pospolitey rzeczy należyty, ſtaatsbürgerlich. W rodackiéy chodząc sukience, niby obywatelską okazuią postać. *Mon.* 65, 188. Brak wielki wyobrażeń i obyczaiów obywatelskich w ludzie wieyskim. *Uſt. Konſt.* 1, 114, t. i na obywatelów przyſtoynych, der Manuel an Begriffen und Sitten, die Staatsbürgern erforderlich ſind, unter unſerm Landvolke. Po obywatelsku *adv.*, z według zwyczaiu obywatelow kraiu iakiego. *Cn. Th.* 719, nach Landesart; - duchem obywatel-

watelſkim, sposobem obywatelſkim. ſtaatsbürgerlich, mit Bürgerſinn, mit Biederſinn, patriotiſch. Radzę poſtąpić w tey materyi po obywatelſku, po braterſku. *Gaz. Nar.* 1, 189 *Stan. Aug.* Przysięga sekretarz rady, że swą funkcyą sprawować będzie sumiennie, wiernie i po obywatelsku. *Skrzt. Pr. Pol.* 1, 292. OBYWATELSTWO, - a, *n.*, - **ſ. incolatus Cn. Th.*, die Einheimiſchkeit, die Inſaſſſchaft, die Eingebohrenſchaft, das Indigenat. Obywatelſtwa, albo mieyſkiego utracenie, albo niemienie, cudzoziemſtwo, *peregrinitas Cn. Th.*, Staatsbürgerrecht, Bürgerrecht. - 2. *politycznomoraln.*, patryotyzm, charakter obywatelowi należyty, Staatsbürgerſinn, Patriotismus, Biederſinn; *Rs.* общительность. W średniey mieszkańców klassie znayduią się umiarkowanie, obywatelſtwo i inne cnoty. *Gaz Nar.* 1, 246 Jędrzey Zamoyſki, sławny mąż w Europie cnotą, urzędami, obywatelſtwem. *Zab.* 14, 201. Znakrol twoie obywatelſtwo, zna wierność bez skazy; wdzięczności się spodzieway. *Teatr* 45 *d*, 20, *Wyb.* Nayszczerſze obywatelſtwo, sentymenta pełne szlachetności, okazowane są w całym tym dziele. *Gaz. Nar.* 1, 302, - 3. *personif. collect.* obywatelſtwo, z zbiór obywatelów, z obywatele, cf. pospólſtwo, w dawnym znaczeniu; Bürger, Staatsbürger. Poseł od swego woiewództwa, powagą mowi od obywatelſtwa, iako od niego wybrany i delegowany. *Kull. liſt.* 2. 31. Widzi kray dobrze, co za pożytki w obywatelſtwie zdatnym do usługi Rzeczypospolitey wynikły. *Zab.* 14, 178. Zgromadzone na ratusz obywatelſtwo tę uſtanowiło uchwałę. *Gaz. Nar.* 2, 195.

OBŻĄĆ *cz. dk.*, Obżynać *ndk.*, w koło pożąć, bemähen. Kosmatą Polifem obżyna sierpem krzywym brodę. *Zebr.* Ow. 340.

OBŻALEC, - lca, *m.*, *sorte de bois de charpente*, Art von Bauholz. *Tr.*

OBŻALOWAĆ, *F.* obżałuie *Act. dk.*, *Bh.* obżalovati, projalovati, *Dl.* ozvaditi); obżałować kogo u sądu, obwiniać kogo. *Cn. Th.*, oskarżać. einen gerichtlich anklagen, cf. żałoba). Osoczył a obżałował ie wielą haniebnych złości. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 25. Przywiedziono one mężże, którzy byli obżałowali, a oskarżyli Daniela. *ib. Dan.* 6, 24. Siostrę brat obżałował i wydał. *Sk. Dz.* 802. W zakonie starym godziło się ojcu syna nieposłusznego do urzędu obżałować. *Sk. Kaz.* 44. Obżałowany powinien prawdę zeznać, co żałuiącemu winien. *Sax. Porz.* 25. Epaminondas był obżałowan, i chciano go o gardło przyprawić. *Eraz. Jez II.* 2 *b.* Obżałował a oskarżył mię u ciebie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 27. Dopuśćże mi, żeć maluczko obżałuię boleści moie. 1 *Leop. Job.* 10, 20. niech ci się skarżę). Lukrecya żałobliwemi słowy krzywdy swey przed mężem dosyć żałosnie obżałowawszy, puginałem się zabiła. *Kosz. Lor.* 68 *b.* - §. obżałować *ob.* ożałować.

OBŻARCA, OBŻERCA, OŻERCA, OŻYRCA, - y, *m.*, OBŻARTUCH, - a, *m.* *Boh.* obezrala, objerac, ojrac, jraut, hlton; *Slo* ojralec; *Sr.* 1. wojrawcz *Vd.* hertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, posheruh, poshreshnik, trebushnik, oshertuvaux, poshiravez, nezitnik, nigdarsit; *Cro.* osiravecz, oserlyivecz, poshvih; *Bs.* prosgdor, prosgdoraç, sgderallo; *Rs.* обжора, чревообъядникъ, бадунъ, *f.* бадунья; *Ec.* пищникъ, коморый бема ожомникъ, прожоръливъ, гортаноббсіе; *Rs.* обжорство, обжирство, choirstwo, łakomstwo w iedzy. *Cn. Th.*; ożrzalſtwo, die Gefräßigkeit. - §. *actio* obżeranie się, obżarcie się, obłożenie się pokarmem, przebranie w iedzy, albo i w piciu, das Ueberladen mit Speiſe und Trank. Dla obżerſtwa wiele ludzi ginie, a kto powściągliwym iest, żywota sobie przyczyni. *Sk. Kaz.* 504. Na czci rozpasować się, znak obżarstwa. *Eraz. Eiii.* Ze zbytniego *gorzałki obżarſtwa*, trafiaią się ludziom różne przypadki. *Haur. Sk.* 164, piiaństwa. OBŻERAĆ *się ob.* Obeżrzeć się.

OBŻEGLOWAĆ *ex. dk.*, w koło pożeglować, umſegelu, *Vd.* obladjati, objadrati, okuljadrati.

OBŻEGNĄĆ *ob.* Ożegnać.

жобѣчныхъ. *Etym.* żrzeć; ożrzałoc, ob-łoyca, żarłok, ein Freſſer, Schlemmer (cf. wilk, rosomak, brzuch, utonął w brzuchu; tylkoieść a pić; iak w piekło wrzucił; pożarł; pasobrzuch. *Helluo* obżarca, żarłok *Męcz.* Obżerca, niepowściągliwy w pokarmach. *Sk. Zyw.* 2, 20. Niepotrzebni obżarce, którzy tylko w brzuch tkaią. *Kosz. Lor.* 107 *b.* Do ożerców, których obżarſtwo nigdy niesyte, zawsdy bezdenne. *Pilch. Sen liſt.* 3, 43. Niemądry, który ożyrce karmi, a czyni zelżywość oycu swemu. 1 *Leop. Prov.* 28, 7. On dla swey wspaniałości iedynie oznaku, Wszystkich w piątki obżarców częstował bez braku. *Zab.* 15, 93. Obżartuch, tylkoby ieść a pić, zatonął w brzuchu. *Zegl. Ad.* 182. Wilk obżartuch. *Haur. Sk.* 313; *Jak. Bay.* 80. Obżarcą być *Eccl.* чревонемостивъ. OBŻARCIE, OBŻARLIWIE, OBŻERNIE *adv.*, żarłocznie, łakomie, gefräßig, verfreſſen. OBŻARLIWY, *OBŻYRLIWY, *OBŻERLIWY, OBŻARTY, OBŻARŁY, OŻARŁY, OŻRZAŁY, OBŻERNY, - a, - e, *Bh.* obżerny, ojralv, obejralv, hltawý, gieny; *Slo.* ojrali, objerni, pajrawń, wojrawczki, wopedné; *Vd.* oshertan, poshreshin, poshrih, poshreshen, shertan, grosnojedezhen, trebushen; *Cro.* samogovtne; *Dl.* obgyden; *Rs.* обжорливый; *Ec.* чревообъядный, чревообъ-стлавый, обвидливый чревонеистовъ, чревонасытный, żarłoczny, gefräßig, freßſüchtig. Kolera i morzenie iest człowiekowi ożarłemu. *Leop. Syr.* 31, 23. Wilk bestya obżerliwa iest. *Sak. Pr.* 101. Wilk obżerny. *Zimor.* 275. Psi obżarliwi nie znaią nasycenia. *Budn. Jes.* 56, 11. Oni są psami obżartemi, nie mogą się nigdy nasycić. *ib. Bibl. Gd.*). Obżarły *glutosus Męcz.* Ciężkość niewyspania trapi człowieka ożrzałego. *Radz. Syr.* 31, 22. Motloch opiły, ożrzały. *W. Poſt.* IV. 280. Nie bądź obżyrliwy, będziesz długo żywy. *Sak. Pr.* 147. Obżarty brzuch rozumu ostrego nie czyni. *Kosz. Lor.* 4., *plenus venter etc.* Obżarły Mateusz biskup Krakowski, *Bielsk.* 100. Kto nie obżartem, opędzi brzuch i żartem. *Dwor. C* 3. Tym, ktorzy obżernieysi byli przed chorobą, więcey pokarmu w chorobie pozwolić potrzeba. *Krup.* 5, 369 *et* 2, 104. OBŻARTOŚĆ, - ści, *ż.* OBŻARSTWO, OBŻERSTWO, - *n.*, *Boh.* obżerſtwi, obejraloſt, żrawoſt; *Slo.* obżerstwo, ojralſtwo, pajrawoſt; *Sr.* 1. wojrawczstwo, wopednoſj. *Crn.* poshrẹshnoſt; *Vd.* oshertnoſt, shertlivoſt, poshresnoſt, posherlivoſt, velkojedſtvu, grosnojedezhnoſt; *Cro.* oserlyivoszt; *Dl.* xarxtvo; *Eg.* proxdorſtvo; *Bs.* prosgdrriloſt, posgjarloſt, prosgdarſtvo; *Ec.* чревобъсіе, чревонеистовство, чревообъядѣніе, лакосѣрдствво, гортанобъсіе; *Rs.* обжорство, обжирство, choirwość zbytnia (*habitus*) nieporządna do iedzenia, żarłoctwo, łakomſtwo w iedzy. *Cn. Th.*; ożrzalſtwo, die Gefräßigkeit. - §. *actio* obżeranie się, obżarcie się, obłożenie się pokarmem, przebranie w iedzy, albo i w piciu, das Ueberladen mit Speiſe und Trank. Dla obżerſtwa wiele ludzi ginie, a kto powściągliwym iest, żywota sobie przyczyni. *Sk. Kaz.* 504. Na czci rozpasować się, znak obżarstwa. *Eraz. Eiii.* Ze zbytniego *gorzałki obżarſtwa*, trafiaią się ludziom różne przypadki. *Haur. Sk.* 164, piiaństwa. OBŻERAĆ *się ob.* Obeżrzeć się.

OBZIERAĆ się *ob.* Obeyrzeć się, OBZNACZYĆ *ob.* Oznaczyć. OBZOBAĆ *ob.* Ozobać. OBŻYNAĆ *ob.* Obżąć. OBŻYNKI *ob.* obrzynek. OBŻYRAĆ się, obżerać się *ob.* obeżrzeć się. OBŻYWIĆ *ob.* Ożywić.

O C.

OCALIĆ, *F.* ocali *Act. dk.*, w całości zachować, całości nienaruszenie obronić, ganz und unverſehrt erhalten, die Unverſehrtheit behaupten. (cf. *Vd.* zazeliti, obzeliti, dozeliti, s zagoić, wygoić; *Ross.* исцѣлить, исцѣля́ть, wyleczyć). W odmęcie sprzysiężonych na zgubę niewinności łotrów, szczęśliwy ieszcze, kto głowę na karku ocalić potrafi. *Teatr* 49, 27. Służył oyczyznie i szlachetnie radził, Nie mógł ocalić, ale iey nie zdradził. *Kniaź. Poez.* 1, 71. Ocalone królestwo, uwolniony oyciec, nieprzyiaciele zwyciężeni. *Teatr* 51 *d*, 123. OCALEĆ, - ał, *F.* ocaleie *Neutr. dk.*, w całości się utrzymać, ganz und unverſehrt bleiben; *Rs.* уцѣлѣть; (*Ec.* цѣлитися ozdrowieć). W pośród zgrai zalotnych ocalała. *Hul. Ow.* 206. Albo ginąć, albo ocaleć razem musimy. *Nar. Tac.* 3, 47, (*Rc.* исцѣли́тель lekarz, goiciel).

OCAP, - u, *m.*, *fortif.* w cembrowaniu galeryy podkopowych, sztuka poprzeczna ramy, składaiąca u wierzchu niby balkę pułapową. *Jak. Art.* 3, 305, der Zapfenbalken, das Zapfenſtück. Mur, lub parkan pospolicie ogradza ogrody; kiedy ieszcze po ocapach ostre kołki gęsto na krzyż pozabiiane będą, zabrania się tym wstępu wszelkiemu bydlęciu. *Kluk. Rosl.* 1, 59. Ocapy u budowy zwyczaynie sosnowe. *ib.* 2, 162. U drzwi u wierzchniego ocapu przybił podkowę. *Haur. Sk.* 3. 2.

OCAPIEĆ, *F.* ocapicie *Neutr. dk.*, głupim iak cap się stawać, w rozum zeyść, dumm werden wie ein Schöps. Ocapiałby dziad stary, by mu się zachciało stawiać klétki, grać w licho, i na trzcinie ieździć. *Zab.* 8, 74, *Jiyck.*

OCCIANY, - a, - e, z octu, od octu, octowy, Eſſig-. Daway iey kwaśnych potraw i occianych pokarmów. *Spicz.* 175. OCCIARZ *ob.* Octarz. *OCCIĆ, *Bh.* zoctiti, na ocet obrócić, zu Eſſig machen; *Bh.* zoctéti octem się stawać.

OCEAN, - u, *m.*, całe to zebranie wody słoney, która świat oblewa. *Wyrw. G.* 14, wielkie morze, które wszystkie ziemie sobą opasało, i od blizkich ziem bywa nazywane rozmaicie. *Otw. Ow.* 605, rozlanie morza wielkiego, oceanem zowią. *Syxt. Szk.* 33. Ocean, otoczyświat, morze wielkie. *Cn. Th.* 426, *Sla.* shiroko mòre, das Weltmeer. OCEAŃSKI, - a, - ie, Oceans-, Weltmeers-. Oceańskie wody. *Zbil. Dr. E* 3, die Gewäſſer des Oceans.

OCECHOWAĆ, *F.* ocechuie *Act. dk.*, oznaczyć, *circumsignare Mącz.*, bezeichnen, umſchreiben. Ocechowanie. *Veryf.* 18.

OCEDZIĆ *cz. dk.*, *Vd.* ozhedit, *Cro.* oczejam, *Ross.* оцѣ́живать; оцѣ́живаю, *ob.* Cedzić.

*OCĘKAŁY, - a, - e, ociętny, krnąbrny, hartnäckig. Zaślepione, ocękałe a zatwardziałe serca pokutować nie umieią. *Kosz. Lor.* 63 *b.* Ziele Wrotycz febry i gorączki ocękałe léczy. *Syr.* 811.

OCEL, - u, *m.*, bródka na podkowach, (*ob.* cel 4.), der Stollen auf dem Hufeiſen. (cf. *Bh.* ocel, s stal, *Bs.* oçigl, blizniça, *Cro.* oczel, oczely; *Hg.* atzél). Kto konia swego na ocel da ukować, Już i na gołoledzi może tym harcować. *Rey. Zw.* 4. Uzbroiwszy w podkowy i stalne oceła konie żołnierzów swoich. *Pot. Pocz.* 117. - §. *fig.* Co cnotą na ocel nie zakowano, trudno to słusznie ma być pochwalono. *Rey Zw.* 145. Myśl stateczna, na żadną stronę nie uniesiona, a rozumem na ocel zahartowana. *ib.* 22 *b* OCELOWAĆ, *F.* oceluie *Act. dk.*, *okryszać, ograniczyć, *determinare. Mącz.*, umgränzen. Okrążenie abo ocelowanie *circumscriptio terrae. ib.*

OCEMBROWAĆ, OCEMBROWANIE *ob.* Cembrować.

*OCEMGNIENIE, - ia, *n.*, okamgnienie, (*ob.* mgnąć); der Augenblick. *Oczy* po staropolsku *oce*; ztąd *ocemgnienie. Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, Na każde ocemgnienie boleści iego większą moc brały. *W.* 2 *Mach.* 9, 11. *W. Post. Mn.* 123. *Rey Wiz.* 186, Język kłamliwy ustanie w ocemgnieniu. *Radz. Prov.* 12, 19. Pan Bóg w ocemgnieniu wszystko opatrzyć, odmienić, naprawić, i postanowić może. *Rey Zw.* 198.

OCENIĆ, *F.* oceni *Act. dk.*, Oceniać *ndk.*; *Cro.* uczènyam; *Vd.* osbtimati, dosbtimati; *Ross.* оцѣнить, оцѣнять, cenę naznaczyć, oszacować, taxiren, ſchätzen, einen Preis anſetzen. Dzięki wędrownik zboieckiemi nawy Przybywszy do nas (Amerykańczyków) losy me odmienił, Panów mych wyciął, a perły ocenił. *Zab.* 13, 247, *Nar.* t. i. wartość im naznaczył). Nieoceniony, *Nieocenny*, którego ocenić niemożna, nieoszacowany, *Ross.* неоцѣне́нный, *Ec.* неоцѣни́мый, unſchätzbar, ohne Vergleich koſtbar. Błyszczała z cesarskiego berła nieoceniona perła. *Przyb. Lus.* 219. Dziecię nieocenione, ani też wysłowione W bodzkiey wszechmocności. *Pieśń. Kat.* 30. Moment każdy bawienia się z tobą, momentem iest u mnie nieocenionym. *Teatr* 16 *c*, 5. Ocenienie, cena *Rs.* оцѣ́нка. Ocenicіel *Rs.* оцѣ́нщикъ, *Ec.* оцѣни́тель; *ob.* taksator.

OCERKLOWAĆ, Ocyrklować *ob.* Cyrklować,

OCET, *G.* octu, *m.*, *Bh. et Slo.* ocet, zoctiti na ocet obrócić, zoctéti octem się stać; *Sr.* 1. kißawo, kißalo; *Sr.* 2. woßucha; *Crn.* jèseh, urisk (urishèzhn *acetosus*); *Vd.* esih, jęseh, jösih, jesih, kiselz, grishik; *Cro.* octèt, *G.* ocsta; ozat, kvaszniczna, kvaszina; (ocztim *aceto*, zocztújemsze *acesco*; *Hg.* etzet, eczeth; *Dl.* ocsat, kvalsina (orztitilse, *Hg.* ecztiilni, s kwaśnieć; *Dl.* oczten, *Hg.* eczetes, s kwaśny); *Bs.* oçat, (oçtitise, uzoçtitise *acescere*, oçten, gljut, s kwaśny; *Rg.* ozat, (xestok, s mocny ocet); *Sla.* ocet, sirche; *Rs.* оцетъ, *G.* о́цета; уксусъ; *Ec.* оцетъ, кисли́на, тоже что уксусъ по Россійски, а происходитъ отъ Римскаго реченія acetum, *Gr.* ὀξος острый; (*Ec.* оцетность; кислота, квасность kwaśność). *Anglos.* ecet, *Ger.* der Eſſig. Ocet, zkwaśniałe wino, piwo, miód skwaśniały). Ocet bywa z wina i inszych rzeczy, gdy części winne w winie bywaią zaziębione, a części wodne zagniią. *Urzęd.* 423. Rozmaite są octy; naylepszy winny. *ib.* Wino w cieple stoiąc, staie się octem. *Kluk. Dyk.* 3, 170. Znać piwo, wino po occie. *Cn. Ad.* 1092, poznać łatwo w starości, iaki kto był w młodości). Z naylepszego wina, nayostrzeyszy ocet. *ib.* 184, dobry gdy się zepsuie, bywa naygorszy). Czas octu za piecem pilnować. *Rys. Ad.* 6, - §. Ocet siedmiu złodzieiów, przeciw powietrzu służy. *Perz. Sax.* 252. - §. Ocet z miodem zmieszany, oksymel, miodek kwaskowaty, Oxymel. Insza iest rzecz ocet miodowany, a insza ocet mio-

dowy, który iest z miodu przasnego. *M. Urzęd.* 425. OCETNIK, - a, *m.*, chodzący koło octu, octarz, octownik; *Rs.* уксусникъ, der Eſſigmann, Eſſigkrämer, Eſſigbrauer; *w. rodz. żeńſk.*, Ocetnica, - y, Ocetniczka, - i, *zdrobn.*, *Rs.* уксусница. - §. Ocetnica, ocetniczka, naczynie od octu, flaszka, ein Eſſigfläſchchen, Geſchirr zum Eſſig, *Slo.* octownj nádoba; *Sla.* ocetnica, sirchetnica; *Rg.* ottenisa; *Bs.* octenica; *Cro.* ocztenka; *Crn.* zhotára; *Ec.* уксусница.

Pochodz. *octowy*, *octowki*, *octarz*, *octownik*.

OCH! *interj.*, *Ross.* охъ!, o! ach! cf. *Ross.* охать іękać ächzen!) Och iak wielkiey z boiaznią upatruię złości, Boże odwroć to licho z twoiey wszechmocności. *Bardz. Tr.* 536. Kocha mię, och i iak kocha! *Boh. Kom.* 1, 391. Och! to się pocieszę i zemszczę się. *Karnk. Kat.* 357. Nie mieli wody w woysku, i rzekł król Izraelſki: och biada, biada, biadaż nam! 1 *Leop.* 4 *Reg.* 3, 9-10. Sak. *Persp. pr. B.* 2 *b.*

OCHAPIA mi się kto albo co *Recipr. ndk.*; - *obuersatur animo meo confusa species alicuius rei vel hominis*; *videor nosse*, *videsse alicubi hominem*. *Cn. Th.*, *Crn.* dimla se meni, es kommt mir einer oder etwas als ſchon geſehen oder bekannt vor, es ſchwebt dunkel vor meiner Seele, als hätte ich es ſonſt ſchon geſehen. (*Ross.* охапать, охапывать, nachapać, охáпка, охáпочка nachapanie; *Rs.* охóбка gatunek dawny sukni). (*Ochapia mię* co albo kto, n. p. ochapia mię ten głos. *Tr.* ??). Pamiętaszże twarz albo imię iego? Bg. Ochapia-ć mi się przecię iakoś twarz onego. *Bard. Tr.* 387. I mnie się coś ochapiało, żem cię znał kiedyś. *Teatr* 54 *c*, *C* 2. Zdaie mi się, że mam znać W Pana. Bg. Bydź może, bo i mnie się W Pan coś ochapiasz. *Teatr* 30 *b*, 88. Widzi ią, ochapia mu się iey postać. *Pot. Syl.* 222. - §. *aliter* Mimy ochapiały się do tych sztuk, które Francuzi Fars zowią. *Teatr* 24, 35, *Czartor.* t. i. przypominaią ie, podobne do nich były.

*OCHĘDOGA, - i, ż., stroy, suknie i insze rzeczy co naylepsze, Putz, Staat. Biedny ten człowiek ochędogę swoię i stroie owe szlachetne wszystkie utracił. *W. Post. W.* 3, 24. Wzięła manele, rękawiczki, pierścionki, nadto wszystkie swe ochędogi, owa bardzo się pięknie przybrała. *Radz. Judit.* 10, 4, wszystko ochędoſtwo swoie. *Bibl. Gd.*). - *transl.* Ochędogę chwały i wielmożności twoiey w dziwnych twych sprawach rozprawować będę. *Radz. Ps.* 145, 5, ozdobę chwały *Bibl. Gd.*). *OCHĘDOGOŚĆ, - ści, ż., przyozdobienie, ozdoba, Zierath, Putz, Staat. Jżbyśmy sprawowali sobie takie przyprawy, i takie ochędogości na duszach i na myślach naszych. *Rey Pſt. R r* 5. *OCHĘDOŻKA, - i, ż., szata do Indzi, *Cn. Th.*, *Dudz.* 48., chędoższa i lepsza suknia, odświętna, świętalna, ein Feyertagskleid, Staatskleid. Studzy iego swowolni, i barwy i ochędożki z siebie potyrali. *Petr. Ek.* 109. Konie sprzedam, sprawię ochędożkę na się. *Alb. z Woy.* 35. Nie włożywszy ochędożki, wyszedł do swoich. *Budn. Ap.* 112. OCHĘDOŻNOŚĆ, - ści, ż., ochędoſtwo, czyſtość, die Reinlichkeit. *Boh.* plchota, čiſtotnoſt; *Vd.* shednoſt; *Rs.* опрятность, опрятность. W kraiach wschodnich gorącość powietrza koniecznéy ochędożności wyciąga. *Mon.* 72, 711. - *b) stroie, sprzęty, Putz, Schmuck. Odszczepieńcy z swoich zborów wyrzucaią obrazy i wszystkę ochędożność

a porządek zwierzchni. *W. Poſt. W.* 3, 81. OCHĘDOŻNY, - a, - e, OCHĘDOŻNIE *adv.*, OCHĘDOŻNIUCHNY *intensiv.*, chędogi, czyſty, ſauber, rein, reinlich, *Bh.* čiſtotný; *Rs.* хóльный, опрятный, опрятный Nie ma bydź pobłocona szata, ale ochędożna. *Petr. Pol.* 2, 148. W każdym gmachu ma być zawsdy ochędożniuchno. *Haur. Lk.* 88. - §. Ochędożny, **Ochędogi*, - a, - ie, (cf. *czyſty), piękny, ſtroyny, ſchön, geputzt; *Rs.* узорочный. Posłał mu pachołę bardzo cudne, i wrzoſtu ochędożnego. *Warg. Wal.* 149. Amurat wiele ochędogiego woyſka swego potracił. *Baz. St.* 256. Mieczysław przyiechał do Krakowa, ochędożnie i z dostatkiem wielkim. *Bielſk.* 111. Tłumacze Radziwiłłowscy o ochędożną Polszczyznę naywięcey się starali. *Bud. Bibl. praef.*, t. i. o ozdobną, ein zierliches Polniſch. OCHĘDOZTWO, OCHĘDOSTWO, - a, *n.*, czyſtość, niebrudność, die Reinlichkeit, Sauberkeit. *Vd.* shednoba, snashnoſt, saloſt; *Cro.* sznaga; *Rs.* хóлл. Zostaie nam ieszcze mówić o czyſtości czyli ochędoſtwie względem pomieszkania i ubioru. *Mon.* 74, 593. Przez ochędoſtwo nie rozumiemy ozdoby, ani kosztowności domów, bo można zachować się czyſto i w chałupie. *ib.* Koń, pan, i wino wielkiego ochędoſtwa potrzebuią. *Rys. Ad.* 26. - *a) Ochędoſtwo, **Ochędoženſtwo*, przyozdobianie, ozdoba, ozdoby, ſtroy, Putz, Schmuck (cf. lat. *mundus*); *Bh.* ſperky; *Sr.* 1. bébenſtwo, czéřich; *Crn.* shumrák; *Vd.* koranda, lepoſtvu, kinzh, tinkuſtvu, koranda; *Cro.* gyungy; *Ross.* утварь, наряжанїе, нарядъ, узорочїе, убранство. Pospolicie chełpią się białogłowy ze swych gratow, szat i chuſt białych; ięła i ona też wykładać swoie ochędożeńſtwa, szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych. C* 6 *b.* W świetnym odzieniu i ochędożeńſtwie ciała kochaią się. *Glicz. Jsocr. Ji* 4. Mówię o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędoſtwie domów, to iest, iak dziś modnie mówimy, o meblach, które z wielkim kosztem sprowadzaią. *Mon.* 67, 622. Żona Stylikona z Bogini Rei ochędoztwo wzięła, i na się włożyła. *Sk. Dz.* 323. Były przy ornacie dwa ochędoſtwa kapłańſkie, które zwano Rationale i Humerale. *Sk. Dz.* 12. Księżna własne dobra swoie i wszystko prawie ochędoſtwo białogłowſkie *mundum muliebrem*, na potrzeby ubogich wyłożyła. *Krom.* 112. Ściany kościoła złotemi blachami obite były, okrom innego nieoszacowanego ochędoſtwa w iedwabiach i w kamieniach drogich, i naczyniu złotym i srebrnym. *Sk. Kaz.* 456, *Biał. Poſt.* 181. Ołtarze sobie budował, i ochędoſtwem, iakie mieć mógł, ozdobił. *Sk. Zyw.* 317. Dobra a cnotliwa żona wielkie iest ochędożeńſtwo małżonka każdego. *Glicz. Wych. P.* 5 *b.* Za wielkie to sobie ochędożeńſtwo miała, dziatki. *ib. C* 6 *b.* ozdobę, zaszczyt). OCHĘDOŻYC, *F.* ochędoży *Act. dk.*, ochędażać *ndk.*; - a) chędogo czynić, czyścić; *Vd.* ozhediti; *Cro.* obchinyati; ſäubern, ſauber machen. Dawid smętny woła do boga o ochędożenie, i daie za oczyszczenie swoie ofiary. *Rey. Ap.* 8. Ochędożcie sobie złość serca a umysłu złościwego waszego. *Rey. Pſt. M m m* 2. W tych dniach niewiasty się ochędażały, pomazując się przez sześć miesięcy oleykiem i rzeczami wonnemi, i innym ochędoſtwem białogłowſkim. *Budn. Eſter.* 2, 12. Chryſtus ochędożył nas krwią swoią. *Rey. Apoc.* 8. - b) wyſtroić, ustroić, ozdobić, przyozdobiać, ausputzen, ausſchmücken,

zieren; *Boh.* ſperkowati; *Ec.* умъора'ти, умъора'ю; *Rs.* охорáшивать. Kościoł dał blachami położyć, a wo środku gwiazdami pięknie ochędożyć. *Bielſk.* 201. Kościoł zbudował, i wierzchem pozłocistym ochędożył. *Stryik.* 179. Długiemi naczyniami, oponami, malowaniami kościoły ochędożył. *Sk. Dz.* 799. Tym obiciem, a temi oponami obiecał zawzdy ochędażać przybytek serca naszego. *Rey Pſt. Hh* 2. W sześciu dniach bóg świat stworzył, i rzeczami stworzonemi ochędożył. *Leop.* 1. Rozmnożyłeś lud twoy, i ochędożyłeś gi chwałą. *Radz. Sap.* 19, 21. – §. ochędożyć kogo, *rubasznie:* oćwiczyć go, einen durchwalken.

OCHEŁNICKIE ſtaroſtwo w Wwdztwie Mińſkim. *Dyk. G.* 2, 233, eine Staroſtie in Litth.

OCHEŁZNĄC, OBCHEŁZNĄC, OBHEŁZNĄC, *F.* ochełznie *Act. idntl.*, OCHEŁZNAĆ *ndk.*, *OCHEŁSTAĆ *ndk.*, Okiełznać, ouzdać, uſkromić, zäumen, bändigen, zähmen, bezähmen; *Slo.* zazubadługi. Złość wyuzdana munsztukiem srogim przez cię była ochełznana. *Lib. Hor.* 107. Młodemi wołmi ieżdżą po ulicach, gdzieby kolatanie było, albo gwar ludzi, aby się tak ochełstały. *Cresc.* 550, oswoiły, ugłaskały). Polska teraz około tegoż chodzi, iakoby pewnemi prawami swowolą i śmiałość zbyteczną obchełznała. *Zygr. Pap.* 308. Od tych pokarmów się wſtrzymać, aby tak obhełznąwszy ciała buyność, uczynić ie do przykazania bożego wypełnienia powolne. *Zygr. Gon.* 344.

OCHŁANIAĆ *ob.* Ochłonić.

OCHLAŃSKIEGO wina oxeft. *Inſtr. cel. Lit.*, d' Anjou. *Tr.*, Anjou-Wein.

OCHLASTAĆ się *Rec. dk.*, *Bh.* ochlaſtati ſe, *s inebriari; Bh.* ochlaſta, *s ebrius. ob.* Chlaſtać.

OCHLICA, – y, *ż.*, cierlica do lnu, do konopi, eine Flachshechel. *Tr.* OCHLICZY, – ego, *m.*, OCHLICZ, – a, *m.*, co len na cierlicy chędoży, der Flachshechler. *Tr.*

OCHLNĄĆ, *F.* ochlnie *Jntr. idntl.*, oklnąć, olknąć, olchnąć, ogłuchnąć, taub werden. Na uszy ochlnącym, że dostatecznie słyszeć nie mogą, po kilka kropel tego extraktu w uszy puszczać. *Syr. Ziel.* 565.

OCHŁODA, – y, *ż.*, *Bh.* chlad; *Vd.* hladitje; *Bs.* ohladiscte; *Rs.* прохлада, (прохладъ wczesność, wygoda); охлада. – a) ochłoda, ſkutek chłodzenia, die Kühle, Abkühlung. Pragniesz może ochłody w miłym zażyć wietrze. *Hul. Ow.* 194. Lasy pełne ochłody. *Brud. Oſt. A* 3. – §. b) uciecha, ukontentowanie, Troſt, Freude, Vergnügen; *Vd.* islohkota, polohkota, reshiulanje). O gdybym sobie przynaymniéy śpiewaniem ochłodę uczynił. *Baz. Sk. pr.* Jezu móy, ochłodo moia. *Kanc. Gd.* 319. W moich żalach Ochłodę odnoszę. *Paſt. F.* 18. Bóg tak uchwalił, by za prace młode Starość brała ochłodę. *Zab.* 2, 266. Japończyki gęsi i kury tylko dla ochłody oczu chowaią, ale ich nie iedzą, *Sk. Zyw.* 2, 385. W czekaniu Messyasza wszyſtka była ochłoda i nadzieia wiernych. *ib.* 1, 268.

OCHŁODNIEĆ *niiak. dk.*, OCHŁODNĄĆ, *F.* ochłodnie *idntl.*, *Ross.* охладѣть, охолоднѣть, chłodnym się ſtawać, ſich abkühlen, kühl werden. Pokiowce są zagrzane, nie maią bydź doione, aże ochłodną. *Cresc.* 537. – *fig.* Z krwi nieprzyiacioł ieszcze nie ochłodły. *Chroſć. Luk.* 529. Miecz po zwycięſtwie ochłodnął w pochwy włożony. *Psalmod.* 73. – *transl.* gniew ochłodł, *s* uśmierzył się, der Zorn hat ſich abgekühlt, beſänftigt. Ochłodł na koniec, zapalczywość uśmierzoną została. *Teatr* 2, 121. Ochłodnie w gniewie i ubłagać da się. *Przyb. Milt.* 42. Ukryli ią tak dobrze, iż bezpieczną była, aż gniew nieprzyiacielski ochłodł. *Gor. Sen.* 185. – *aliter.* pocieszyć się, ucieszyć się, ſich tröſten, zufrieden ſtellen. Z twarzy Pańſkiey ochłodnęli. *Groch. W.* 110. Dobrze iuż ochłodnęła z poiaźni. *Teatr* 28 *b*, 159. Po ukaranych tych gwałtach ochłodła wszyſtka ziemia. *W.* 4 *Exdr.* 11, 46.

OCHŁODNY, – a, – e, chłodzący, chłodny, *Rs.* охладительный, прохладительный, прохладный; kühlend. Ochłodna rosa. *Sk. Zyw.* 1, 48. OCHŁODZIĆ, *F.* ochłodzi *Act. dk.*; Ochładzać *ndk.*, *Bh.* ochladiti, ochlazowati; *Slo.* ochladiť; *Sr.* 1. wokwodzam; *Crn.* ohhladim; *Vd.* ohladiti; *Bs.* ohladiti; *Rg.* ohlâditi; *Cro.* ohlagyujem; *Rs.* охолодить, охолаживать, охладить, охлаждать; chłodnym czynić, kühlen, abkühlen. Wody nietylko na obmycie używamy, ale i na ochłodzenie. *Karnk. Kat.* 107. Prosił Abrahama, aby posłał do niego Łazarza, żeby ochłodził wodą ięzyk iego, ſkwarczący się w płomieniu podziemnego ognia. *Smotr. Ek.* 42. – b) *transl. fig.* pocieszyć, ucieszyć, ułagodzić, uśmierzyć, tröſten, beruhigen, beſänftigen, erfriſchen, erquicken, erfreuen; *Rs.* осладить. Ochłodziłeś mię, pocieszyłeś mię; duszа w mię wstąpiła. *Cn. Ad.* 759. Ochłodziłeś lud twóy pokarmem anielskim. *Radz. Sap.* 16, 20, karmiłeś *Bibl. Gd.*). Ochłodzona na myśli swoy, na ciele też lepiey się mieć poczęła. *Sk. Zyw.* 1, 110. Brał Dawid arfę i grał ręką swą, i ochładzał się Saul i lżey mu bywało, bo duch zły odchodził od niego. *W.* 1 *Reg.* 16, 23. Radością się niezmierną ochłodziwszy. *Sk. Zyw.* 1, 23. Bym się wrócił do was, bym się ochłodził z wami. *Leop. Rom.* 15, 32, ucieszył. *Bibl. Gd.*). OCHŁODZICIEL, – a, *m.*, chłodzący, der Kühler, Abkühler, *transl.* ucieszyciel, pocieszyciel, Tröſter. Duchu! gość w duszach naywzięteszy, słodki ochłodzicielu. *Pieśń. Kat.* 88. Bóg będzie tobie ochłodzicielem duszy i podporą ſtaroſci twey. *Budn. Rut.* 4, 15. (ucieszy duszę twoię. *Bibl. Gd.*).

OCHŁONĄĆ, OCHŁANĄĆ, *cz. idntl.*, ochłonić *dk.*, ochłaniać *ndk.*, w koło pochłonąć, umſchlingen, rund um verſchlingen. Nadaremnie będziecie osiewać, bo wszyſtko nieprzyiaciel ochłanie. *Leop. Levit.* 26, 16. Kto chce wiele ochłanąć, często musi na małe przestać. *Exop.* 111. Niech cię licho ochłoni, przeklęty gadulo! *Teatr* 28 *b*, 52.

OCHŁOSTAĆ kogo *Act. dk.*, oćwiczyć, chłóstą okładać, *Ross.* охлестать, охлыстать, охлестнать, охлыстнать, einen durchpeitſchen. Jeśli kradzież nie ważyła pięciu czerwonych złotych, tedy słodziey niechay będzie ochłostany. *Chełm. pr.* 189.

*OCHŁUDNY, – a, – e, – ie *adv.*, *oppositum* nieochludny, z niechluyny, nieschluyny, unreinlich, unſauber. Jeſt nieochludna w swoim odzieniu i około siebie, a dom iéy niczym się od chlewa nie różni. *Mon.* 70, 84.

OCHMATOW, – a, *m.*, miaſto w Kiiowſkim, sławne potyczką krwawą pod Koniecpolskim hetmanem. *Dyk. G.* 2, 233, eine Stadt in der Woiw. Kiiow.

OCHMIELIĆ *cz. dk.*, *Miaſk. Ryt.* 2, 128, *ob.* Chmielić, (*Bh.* ochmeliti okpić, oszwabić).

OCHMISTRZ, HOCHMISTRZ, – a, *m.*, z *Niem.* Hofmeiſter, przełożony nad dworem marszałek domowy, Haushofmeiſter. *cf.* podochmistrzy), *Crn.* okmashtr, *Vd.*

dworni predstoinik, moister, *Sr.* 1. domu zastoynik; *Ross.* гофмейстеръ. Ester uczyniła stryia swego ochmistrzem abo przełożonym nad domem swoim, *Sk. Żyw.* 2, 342. Rzeznicc ten był hochmistrzem i strożem białych głów królewskich. *W. Ester.* 2, 3, (komornik *Bibl. Gd.*). *Paranymphus* dziewosłąb, swat, hochmistrz albo marszałek na swadziebnym weselu. *Mącz.* – b) ochmistrz, dziecinny inspektor. *Petr. Pol.* 395, guwerner, der Hofmeister junger Herren, Lehrer. Cel ostatni doskonałego dworzanina ten iest, aby on wiodąc pana ku dobremu, został w tey mierze u niego ochmistrzem. *Gor. Dw.* 396. Odprawuie ochmistrze, żegna stare panie, co się z nią iechać dalcy napierali. *P. Kchan. Orl.* 405. OCHMISTRZOWAĆ, – al, – uie *Act. ndk.*, hofmeistern. Ochmistrzowanie dworzaninowe ma się ztąd począć, iżby pana takich obyczaiów zwyczaił, któreby go cnotliwie żyć uczyły. *Gor. Dw.* 369. Z młodych lat moich ochmistrzowałaś i przewodziłaś nademną; teraz kiedy dzieciniejesz, wdzięczną winienem ci przysługę. *Zabł. Bal.* 87. *Glicz. Wych. F* 36. cf. burmistrzować. OCHMISTRZOSTWO, – a, *n.*, *Cn. Th.*, die Hofmeisterstelle; *Sr.* 1. domu zastoynictwo. OCHMISTRZYNI, – i, ż., die Hofmeisterinn; *Vd.* dworna moistrova, predstoiniza; *Ross.* гофмейстерина. Jako teraz paniom młodym bywaią przydane ochmistrzynie od matek; tak u starych pogan też miały prerogatywę mamki. *Bard. Tr.* 69. Jeymość wzięła na siebie edukacyą corek i zastępuie ochmistrzynią *Kras. Pod.* 1, 165.

OCHMURZYĆ, *F.* ochmurzy *Act. dk.*; chmurami na około odziać, umwölken. Jak z nieba posłaniec, zwinąwszy obłoki, rzeki i morza omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam wyroki. *Smotr. Ap.* 77. Troski iak nayggściey mu ochmurzyły czoło. *Przyb. Ap.* 99.

*OCHNIKOWAĆ, *F.* ochnikuie *Act. dk.*, n. p. Kazał go przez kilka dni kiymi ochnikować, Że musiał Ruski miesiąc na to się smarować. *Paszk. Dz.* 75.? oćwiczyć, ochędożyć.

OCHOCIĆ, *F.* ochoci *Act. dk.*, ochoty dodawać, podochacać, zachęcać, ermuntern, anfrischen. Rzekł to z owym wdziękiem królewskiey dobroci, Co poddanych umuie i do dzieł ochoci. *Przyb. Lux.* 133. – b) ochocić kogo, czestować go dobrze *Tr.*, uraczyć go, einen tractiren, wohl bewirthen. OCHOCIĆ się *Recipr.*, podochacać sobie, sich fröhlichen Muths trinken. (*Ec. et Rs.* охóтитьсѧ, оохóтитьсѧ ochotę mieć, chcieć). Przynieś mu miodu abo wiśniaku, niech się ochoci. *Teatr* 8, 69. *OCHOCZOWAĆ, – ał, – uie *Intr. ndk.*; ochotować, biesiadować, schmausen. Lichy bycie! łecz kto też tam z wami wraz siedział Ochoczuiąc? *Zab.* 8, 339; *Jżyck.* (*Ross.* доброхóтствовать sprzyiać; доброхотъ z łaskawca, dobrodzieiy). OCHOCZY, – a, – e, – o *adv.*, rzeski, rasch, munter, unverdrossen; *Rs.* охочій, охóчь. Ochoczy gospodarz, siebie nie oszczędzaiąc, wszelkiemi sposobami nakłaniał mię, żebym z nim rzęsiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Nie zbyt naglił gospodarz kieliszkami; sam iednak z kilku sąsiadami i za mię i za siebie był ochoczy. *Ib.* 14. *aliter* Ochoczy pułk z sobą wziął. *Warg. Cez.* 232. t. i. pułk ochotników, ein Corps Freywillige.

OCHOPNY *ob.* pochopny. OCHOSTAĆ, z ochwostać *ob.* Chwostać.

OCHORZEĆ *niiak. dk.*, mocno zachorzeć, gänzlich erkran-

ken. Ozdrów tę nędzną a ochorzałą dzieweczkę moię. *Rey Pſl. N* 3. Ochorzała leży w tobie nędzna dusza twoia. *ib. N* 4. Ochorzałe sumnienie nigdy nie może być cudzą wiarą uzdrowione. *ib. R r* 4. A któż iest ochorzalszy? *ib. O* 3.

OCHOTA, – y, ł., OCHOTKA, – i, ż. *dem.*, *Etym.* chcieć, chęć; *Rs.* охота, *secundo significatu* polowanie; *Rg.* hotjenje, hoochja, hotionos, z wola; *Hg.* ohajtom *desidero*); rzeska chęć do czego, die Lust zu etwas, die Aufgelegtheit; *Crn.* radovolnost; *Vd.* shelje, hotenje, slatkúst; *Bs.* pohotjenstvo, sgeglja; *Rs.* изволéніе. Uczyń z ochotą, co masz uczynić z przymusu. *Min. Aux.* 43, z musu cnotę czynić). Bez ochoty, niespore roboty. *Cn. Ad.* 16, *Zegl. Ad.* 13. Dwa razy czyni, kto z ochotą. *Fred. Ad.* 4. Co w ochotę, to też i miło. *Hipp.* 18, Luſt und Liebe zum Dinge, macht Mühe und Arbeit gering. Ochota gorsza, niż niewola. *Rys. Ad.* 52. Król z woyskiem swym przeciw Moskwie z ochotą wyciągnął. *Bielsk.* 472. żwawo, duchem, rzesko, śpiesznie, hurtig. – Ochota czego, chęć czego, pragnienie czego, die Lust, der Wunsch, das Begehren. Do mnie, w kim iest zbawienia swey duszy ochota, Dwadzieściam subtelnego lat wykładał Skota. *Weg. list.* 3. Obawiaią się Turcy, żeby synom Sułtanów przemieszkanie w stolicy nie dodało ochotki przed czasem panować. *Klok. Turk.* 93. – Ochota, ochotność, dobra wola, wesołość, pogodność umysłu, dobra myśl, Fröhlichkeit, Frohsinn. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać, aby ludzie patrząc na iego ochotę, dobrey myśli byli. *Tarn. Ust.* 252. Gdy tamten arożey mu się okazuie, rozumieiąc, że ta nieochota z dobrey myśli nie pochodzi, schronił się przed nim. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30. – Ochota, dobra myśl, sprzyianie, gościnność, der gute Wille, die Neigung, Zuneigung, Gastfreundschaft. Za nayważszy dar ubogiemu day ochotę; a ieżeli nic nie masz, płakać mu pomoż. *Sk. Żyw.* 294. Odbieraiący więcey szanuie ochotę, daiącego, niż wartość daru. *Kras. Pod.* 2, 94. Prosił, aby u niego nocowali; wzbraniali się zrazu, i nie przyymowali tey ochoty; nakoniec do domu iego weszli. Przyiął ich tedy z niesłychaną ochotą, i nad zwyczay częstował. *Zal. H. T.* 31. Prosił go do swego domu, i taką pokazał ochotę na iaką się mógł zdobydź. *ib.* 131. – b) *transl.* dobra myśl, biesiada, eine Fröhlichkeit, Adlg., Lustbarkeit, ein Schmaus. Oddaiąc żyna do bakałarza, ochotkę wyprawił. *Teatr.* 34, 25. OCHOTNY, – a, – e, OCHOTNIE, OCHOTNO, *adv.*, OCHOTNIUCHNY, – a, – e, *intensiv.*, *Bh.* ochotný, ochotně; *Slo.* ochotný; *Sr.* 2. podwóhlné; *Vd.* svojevolen, radovolen; *Rs.* охочій, охочь, охóтный, самохóтный, изволéнный (охотничéскій, охотничій myśliwczy, łowiecki; *Sla.* hotan, z chciwy; *Bs.* pohotni, sgegini *cupidus*; *Rg.* nehòtni, nehtjen, z nieochoczy); rzeski do czego, z dobrey woli żwawo się biorący do czego, (*opp.* ociągaiący się), mit Lust an etwas gehend, munter, voll Lust. Rozkazuiesz mi, abym szedł ochotno w służbę tak niepoczciwą. *Hor. Sat.* 125. Widzę duszę ochotną, ale ciało słabe. *Sk. Kaz.* 165. Krzyknął hetman, aby się ochotnie potkali, nie licząc nieprzyiacioł. *Papr. Kl.* 98. W tym skoczyła ochotniuchno, chcąc by go zaraz ułapiła. *Papr. Kol. H.* Czuię się *ociężałym*, chciałbym bydź *ochotnym*; – oni rzekli; a iako my cię *lekkim* uczynim? *Sk.*

Zyw. 2, 110. – §. *aliter* dobrowolny, z chęci, sprzyiaiąc, gern, gutwillig; *Rs.* доброхóтный. Ochotnego dawcę bog miluie. *Patr. Jal.* 7. Dobrodzieyſtwo ochotnie dane, drogo bywa szacowane. *Cn. Ad.* 179. Dwa kroć daie, kto rychło, a trzy kroć, kto ochotnie daie. *ib.* Ochotnéy soli dawszy na ſtół. *Tward. Pas.* 62, t. i. dobrą ochotą obiad sprawiwszy). – Ochotna myśl, z wesołą, der Frohſinn. Czyniły mu ochotną myśl one dobre uczynki, ktore czynił. *Sk. Dz.* 518. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać. *Tarn. Uſt.* 252, pogodną, wypogodzoną, heiter). – Krotofilne ognie, ochotne ognie, z fajerwerki. *Jak. Art.* 3, 298, Luſtfeuer, Feuerwerk. OCHOTNOŚĆ, – ści, ż., *Bh et Slo.* ochotnoſt, *Sr.* 1. podwohlność, chęć do czego, Luſt zu etwas, freywillige Bereitſchaft. Doznasz z iaką ięzyk móy ochotnością nigdy chwały twey nie przeſtanie. *Ryb. Ps.* 98. Niechay go z wielką ochotnością wszyſtkie góry przywitaią. *ib.* 193. Rozmiłuymy się cnot świętych, szczodrobliwości, czyſtości, łaſkawości, życzliwości mierności ochotności. *Hrbſt. Nauk. i, 4 b.* usłużność, *Rs.* доброхóтство. OCHOTNIK, – a, *m.*, OCHOTNICZEK, – czka, *m.*, *dem.*; *Ross.* охотникъ amator; b) myśliwiec; охотница amatorka); z ochotą biorący się do czego, der mit Luſt an etwas geht. *Milit.* woluntaryusz, ein Freywilliger, Volontair; *Boh.* dobrowolník; *Sla.* svojevoljnik; *Crn.* radovolz; *Vd.* radovolez, radovolnik; *Rg.* dobrohotinik, dobrohotnik). Hetman na ochotnika wprzód otrąbić każe. *Leszcz. Cl.* 69. OCHOTOWAĆ, – ał, – uie *Intr. ndk.*; biesiadować, dobrey myśli zażywać, ſchmauſen, gaſtiren. Podemknęli się nieprzyiaciele pod samę wieś, gdzie król ochotował, zaproszony od szlachcica na uroczyſtość poświęcenia kościoła. *Nar. Hiſt.* 3, 112. OCHOTSKOY, miaſto Tartaryi Moskiewſkiey, przy uyściu rzéki Ochoty, między Syberyą i Kamszatką. *Dyk. G.* 2, 233. eine St. in der Tartarey.

*OCHOWYWAĆ, *ochowuie *Act. Frequ.*, zachowywać, bewahren, aufbewahren. Krwi swoich żołnierzy aż prawie do oſtatniey potrzeby ochowywać. *Fur. Uw. E.* 4 *b.*

OCHRAMIĆ *ob.* Ochromić. OCHRANIAĆ *ob.* Ochronić.

OCHRAPIEĆ, OCHRZYPIEĆ, *F.* ochrapieie *Neutr. dk.*; *Bh.* ochraptěti; *Bs.* ohropotiviti, omuknuti, zamuknuti; *Ross.* сипнуть, охрипнуть, охрипѣть, охрипать, chrypki doſtać, głos utracić, heiſer werden. Z zaziębienia ludzie ochrzypiaią. *Sak. Pr.* 98. Spracowałem się wołaiąc, aż mi gardło ochrapiało. *Radz. Ps.* 69, 4, wyschło gardło moie. *Bibl. Gd.*). Gdy przeciwność uſtawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Paſt. F.* 265. Wołał przez siedm lat, a nigdy nie ochrapiał. *Sk. Dz.* 48. Chropawość gardłową ochrapieniem zowią. *Sien.* 363. Ochrapieniu i zoſtrzałości gardła plokanie pomocne. *Syr.* 11. Z czasem ſtył się nam popsuł, Muzy ochrzypiały, Hucznie tylko, lecz przykre dźwięki wydawały. *Dmoch. Szt. Rym.* 14. OCHRAPIELINA, – y, ż., ochrapienie, *Rs.* хрипота, хрипѣніе, сипота, сипу́честь, Heiſerkeit. Błażeyki sobie około gardła wieszali, a ochrapieliny i inne gardłowe niemocy sobie tym léczyli. *Rzy Pſt; Fff* 1. OCHRAPAŁY, OCHRAPŁY, – a, – e, – o *adv.*, Ochrapiony, *Bs.* omukao; *Vd.* hriplezh, shkripan, kriglaſt; *Rs.* сиплый, сúпль, сипу́чій, охриплый, heiſer. Sok pomocny przeciw ochrapałemu gardłu, oniemiałemu głosu. *Urzęd.* 386. Dokąd kwapisz, rzekł gębą ochrapioną. *Otw. Ow.* 209. Trędowaci ochrapło mówili, bo ta choroba gardziel zarażała, że głośno mówić nie mogli. *Dambr.* 421.

OCHROMIĆ, OCHRAMIĆ, *F.* ochromi. *Act. dk.*; OCHRAMIAĆ *ndk*; chromym uczynić, okaleczyć, einen lahm machen, lähmen; *Crn.* obhrometi; *Vd.* ohromiti, resvudeniti; *Rg.* ohromitti; *Bs.* ohromiti koga, uciniti hromma. *Mutilo* obcinam, ochramiam, obrzezuię. *Mącz.* Ściął czterech iednym razem, dziesięciu ochromił. *Kmit. Spyt. B* 4 *b.* Gdy kto komu bydlę zabiie, albo ochromi, tedy .. *Szczerb. Sax.* 432. On mi rękę ochromił, przeciąwszy mię szablą. *Baz. Sk.* 102. Kazał ich wymordować, albo oślepiwszy i na inszych członkach ochromiwszy oszpecił. *ib.* 81. Tłuczenie, rany, ochromienie. *Petr. Pol.* 114. *Szczerb. Sax.* 245. Szalona miłość, w kogo się wlepi, Albo ochromi albo oślepi. *Teatr* 24 *b*, 45. OCHROMIEĆ, OCHRAMIEĆ, *F.* ochromieio *Neutr. dk.*, *ochramować *ndk.*, chromym się ſtawać, *Vd.* ohromiti, hrom gratati, okruleti; lahm werden. Konia mu chromo wrócił, powiadaiąc, iż przyczyny nie wie, od czego ochromiał. *Tarn. Uſt.* 92. On ochramował na nogę. 3 *Leop. Gen.* 32, 31, okulawiał. 1 *Leop.*).

OCHRONA, – y, ż., ochranianie, szanowanie, oszczędzanie, oszczędność, das Schätzen, Behüten, Bewahren, Sparen, die Sparſamkeit. *Boh. et Slo.* ochrana *defensio*; *Vd.* ohranenje, hranva, sahranva, ohranilvu, z schronienie, zachowanie; *Rs.* сохрáнность całość, nienaruszoność). Byłoby się czemu dziwować, gdyby w porządnym domu liche naczynia w ochronie, a drogie w nieochronie były. *Bardz. Boe.* 110. Uczynił był Klodyusz z Korsykany pokoy; ale iż z nieochroną maieſtatu Rzymſkiego, tedy go senat wydał nieprzyiacielom. *Warg. Wal.* 198, t. i. ze zniewagą). Nie chcę powtarzać dla ochrony czasu, tego, co iuż przedemną powiedziano. *Dyar. Gr.* 221. Skąpſtwo teraz zowią ochroną i rządem. *Opal. Sat.* 58. Jeśli się im w czym noga powinie, powinnowatych doſtatki, mnogie opieki podporą onym są i ochroną. *Pilch. Sall.* 258. Gdzie ia piękną? na taką nieochronę! *Teatr* 10, 39, na takie nieszanowanie się). – §. ochrona, to co ochrania, prezerwatywa, Verwahrungsmittel, Schutzmittel. Tych, ktòrzyby albo wieraze śpiewać nad tobą, albo ochrony zabobonne przykładać ofiarowali się, z pogardą wypędzisz z domu. *Boh. djab.* 2, 304. Nosi ochrony, które tylko komu nieroztropna boiaźń poda. *ib.* 2, 301 *ob.* noszenie, amulet). Ochrona *praemunitio* *obmowa, warunek, die Bedingung, der Vorbehalt; *Rs.* предохранéніе. Podſkarbi zaległości woyſku zapłacić ma; wszakże z ochroną, aby nad wyznaczone summy większych podatków na woiewództwa nie zwalał. *Vol. Leg.* 3, 238. OCHRONIĆ, *F.* ochroni *Act. dk.*, OCHRANIAĆ *ndk.*, *Boh.* ochraniti, ochranowati, uſporiti, uſſetřiti, *Cro.* ohhraniti. ottmim, ottęvam; *Sr.* 2. hoplewaſch; *Sr.* 1. wobwarnuyu, lutuyu, pjelutuyu; *Vh.* ohranit, hranit, sahranit, obderžhati; *Cro.* obchuvam; *Bs.* sahraniti, spasiti; *Rs.* сохранить, сохранять, охранить, охранять, предохранить, предохранять, поберечь, поберегать, опасти, опасáть; *Ec.* блюсти, блюду, осуществовáти; nie naruszać, nienaruszenie zachować, od szkody uwarować, oszczędzać, szanuiąc zachować, behüten, bewahren, ſchonen, ſparen, erhalten. Za sprawą Jana Zamoyſkiego

korona gwałtu ochroniona ieſt. *Petr. Et.* 175. Myśmy króla prosili, aby nas przywileiem swoim od waszéy persekucyi ochronić raczył. *Obr.* 74, zasłonić). On czas umie ochraniać. *Mon.* 70, 831. Dawno to w prawach świeckich ten punkt ieſt wytkniony, Ochraniay drugich, ieśli chcesz bydź ochroniony. *Jak. Bay.* 216. Babylon ochraniay swey głowy, Bo ciebie czeka upadek gotowy. *Ryb. Ps.* 274. Ciała ochraniali od oſtrego powietrza, mrozu i użegu. *Przyb. Milt.* 341. Boiaźliwe ochranianie ſtoi za złe szanowanie. *Cn. Ad.* 324, im bardziey kto śkła szanuie, tym ie więc rychley zepsuie). Małym trzeba ochraniać wiela; kto żałuie Mała dla wiela, często na wszyſtkim szkoduie. *Sim. Siel.* 57, kto chce wygrać gąsiora, trzeba ważyć kaczora; cf. lepsza szkodka niż szkoda). Ochraniać swego dobra, ieſt to nie dać mu nic iść na stronę, ale wcale obracać go na pożytek. *Mon.* 71, 337. Swoie niszczy, a cudzego ochrania; *Pot. Jow.* 77, cudze proso ogania). Dopiero ochraniamy, gdy mało mamy. *Cn. Ad.* 200, nie wczas oszczędzamy, gdy dna dobieramy). Jako nabyć, tak nie mniey rzecz ieſt nabytego Umieć ochronić, maiąc w wydatkach swą miarkę. *Opal. Sat.* 144. – Ochronić się, ſich bewahren, ſich verwahren; Ochraniać się, ſeinen ſelbſt ſchonen. OCHRONICIEL, - a, *m.*, *Boh.* ochrance; *Slo.* ochrance *defensor*; *Sr.* 1. zwarnuwat; *Vd.* zahranjavez, obvarih, ohranik; *Bs.* zahronitegl, spasitegl; *Rg.* zahranitégl; *Rs.* хранúтель, сохранúтель, охранúтель, obrońca, wybawiciel *conseruator. Cn. Th.* der Erhalter, Beſchützer, Schoner; *w rodz. żeńſk.* ochronicielka, *Sr.* 1. zwarnuwarka, *Rs.* хранúтель ница, сохранúтельница. OCHRONNY, - a, - e, OCHRONNIE *adv.*, (*Rs.* охронной листъ s gleyt; охранúтельный obronny, *Bh.* ohramneho platiti za opiekę płacić); - ochraniaiący, oszczędny, ſparſam, behutſam, ſchonend, *Ross.* сохранный, сохрáнно, предохранúтельный. Officyer zaſtanowić się ma, z któreyby ſtrony nayochronniey i nayprędzey doprowadzić swoie attaki. *Jak. Art.* 2, 260. Przezorni wasi hetmanowie tak ochronnie krwią waszą szafowali. *Swada.* 1, 210. OCHRONNOŚĆ, - ści, *ż.*, ochranianie, oszczędzanie, przezorna pilność, Sparſamkeit, Achtſamkeit, Vorſicht, Schonung, Behutſamkeit; *Rs.* сохрáнность. Wszelka nieochronność woysko opanowała. *Krom.* 225,

OCHROPAWIEĆ *ob.* chropawieć.

OCHROSNĄĆ się, *F.* ochrośnie się *Rec. idntl.*, oſtrachać się, chrostu, chroszczenia, chrobotu przywyknąć, die Furcht verlieren, dreuſter werden. Wpędziwszy młode ſtado w oplotki, tam im dadź pokoy, aż się ochrośnie § ubezpieczy. *Hipp.* 30. OCHROSTAĆ, *F.* ochrosta *Act. dk.*; obić, otrzepać, ociosać, okrzosać, bellopfen, mit Schlägen zubecken, rund um beſchlagen, beprügeln, durchwichſen, herumhubeln, abhobeln, abſtoßen. *Propr. et Fig.* Wziąć ięczmienia garść otłuczonego, i z łupin ochroſtanego. *Syr.* 769. Jużeśmy przez nieszczęścia różne ochroſtani. *Pot. Arg.* 412. Jeśli chcesz przy zdrowiu się zoſtać, Day się naprawić i złość swą ochroſtać. *ib.* 189. Woyſka te w tak wielu Marsach ochroſtane, resztę do męſtwa budzili. *Twards. W. D.* 2, 187, t. i. oćwiczone. Jeszcze skrupulatka; nie ochroſtała się ieszcze między Warszawiankami. *Teatr* 36 c, 111, t. i. nieutarta, nieulizana, nicht abgeſchliffen. Kupres ochroſtawszy się, do domów przyſtawał Smiele, i

swą każdemu szyię głaskać dawał. *Zebr. Ow.* 246, *naturali pauore deposito*, ośmieliwszy się).

OCHRZCIĆ *ob.* Chrzcić. OCHRZYPIEĆ *ob.* ochrapieć.

OCHUCHNĄĆ, *F.* ochuchnie *Act. idntl.*, Ochuchać *ndk.*, na około naparzyć, napuchnąć, chuchem otoczyć, *Vd.* osapati, opihniti, behauchen, anhauchen. Tchem gorszym Puſkich wężów były ochuchnione. *Zab.* 8, 345, *Język. Velut illis Canidia afflasset*, iakby ich ochuchnęła, oziona, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th.* 472.

OCHUDNĄĆ, OCHUDŁY, OCHUDZIĆ; *ob.* Chudnąć, Chudzić.

OCHWACIĆ, *F.* ochwaci *Act. dk.*; Ochwacać *ndk.*, konia nabawiać ochwatu, przesypać konia, *Bh.* ſchwatiti, ſchwatim), ein Pferd rehe machen, rehe tränken, rehe reiten, ſo daß es ſich verſchlägt oder verfängt. Zbytne razem podanie bydłu paszy, ochwaca prędko. *Kluk. Zw.* 1, 151. Ochwacił się koń *Cn. Th.*, das Pferd hat ſich verſchlagen, verfangen, iſt rehe geworden. Koń ochwacony abo ochwatny. *Hipp.* 112, *Lek.* 32, ein verſchlagnes Pferd; *Boh.* ſchwácený kůn. – *fig. transl.* Rzeczy nowych ludzi siła iedzą, i prędko się niemi, iako szkapy owsem ochwacaią. *Sak. Pr.* 152. Kray nasz tą odmianą się ochwaci. *Pot. Arg.* 147, *Morz.* 86, t. i. obmartwiecie, ins Stocken gerathen. OCHWAT, - u, *n.*, die Rehe, eine Pferdekrankheit. (*Sr.* 2. chwat łamanie w ſtawach, *dna; *Etym.* *chwatać, chwytać, chwycić). Gdy koń na iednę abo więcey nog uchramuie, tak iż chodzi iako spętany, a obracać się nie może, toć są znamiona ochwatu. *Cresc.* 534. Ochwat ob owsy abo żytny (roſtrucharze zbożem zowią, *Hipp.* 112), die Freßrehe, pochodzi ztąd, kiedy koń po obfitym obroku znacznie pędzony będzie, albo po przynaglonéy pracy obficie się da obroku. Ochwat wodny, Waſſerrehe, kiedy się zgrzany koń nagle poi, lub przez zimną wodę przeieżdża; wietrzny, Windrehe, kiedy przeciwko wiatru gwałtownie pędzony bywa *Kluk. Zw.* 1, 197, *Hipp.* 112, *Lek.* 30, *Cresc.* 536. OCHWATNY, - a, - e, Rehe-. Koń ochwatny abo ochwacony. *Hipp.* 112. *Kołsk. Lek.* 32, *Bh.* ſchwácený kůn.

OCHWIAĆ *cz. dk.*, OCHWIEWAĆ *ndk.*, ze wszyſtkich ſtron poruszać, los machen, wanken machen, rund um ablöſen. Już się ochwiewały kliny pogłobione. *Otw. Ow.* 453. Kły gryzł zębami, Tenże mocą ochwiawszy na wsze ſtrony, wyrwał, *vi multa partem labefecit in omnem. Zebr. Ow.* 56.

OCHYBIĆ, *F.* ochybi *Act. dk.*; Ochybiać *ndk.*, *Rs.* ошибúться; ominąć, uchybić *Tr.*; fehl ſchlagen. Ochybiły zboża. *ib.* Ochybiła mię nadzieia, *ib.* Ochybienie, *Ross.* ошúбка. OCHYBNY, - a, - e, - ie, *adv.*, niepewny, uchybić mogący, unzuverläßig, fehlſchlagend, *Bh. et Slo.* ohebný. Jeſt to rzecz nieomylna ani ochybna. *Rey Pſ. N* 3. Wiemy to nieochybnie. *ib. O o* 4. Ochybność, *Bh.* ohebnoſt niepewność.

OCHYDA, OCHYDZIĆ *ob.* Ohyda.

OCHYLIĆ, *F.* ochyli *Act. dk.*; Ochylać *ndk.*, (*proprio sensu* odsuwania, usuwania *non usitatum*; *at obserues exemplum sensu physico* omiiać, meiden. Każdy się chronił iechać przez ziemie tego króla, a ochylał mieysce to; bo zabili każdego, ktoby przyiechał. *Biel. Hſt.* 34.); wymawiać, *obmawiać, ogradzać, nieproſto powiadać, nie wprzęcz, w bawełnę lub iedwab' obwiiać, bemänteln, nicht grade heraus ſagen. Nie ochy-

laiąc mówić, s w brodiść, prostym odmachem, bez ogrodki, grade in den Bart ſagen. – *Praetextu carens*, ktoreg trudno ochylić. *Cn. Th.* 510. – Acz było wiele występnych, przedsię ogradza, ochyla, a nic nie wspomina wyſtępków ich. *Rey Ap.* 38. Pięknym słowem ochyla złe rzeczy. *Petr. Hor.* 2, *R* 2. Prożnoć to ochylać; nie może to żadnym obyczaiem dobrym zwano być, co nie bywa roztropnym. *Rey Zw.* 71, *Zrn. Pſt.* 18. Popiszę to wszyſtko, tak iak się tu mówiło, nie ochylaiąc niczego. *Orzech. Qu.* 182. Długosz nasz nikogo nie zwykł ochylać. *Bielſk. Kr.* 315, meuażować, ochraniać). Obowiązkiem naszym ieſt, abyśmy cudze grzechy ochylali i okrywali. *W. Poſt. M.* 557. Usta moie nie maią ochylać i okrywać wymówkami grzechy moie. *W. Poſt. W.* 78. Krzywdy bożey nie mamy cierpieć, ani ochylać, ale się mocno o cześć boską wszędzie zastawić. *ib.* 204. Muszę prawdy zeznać; rzekę nic nie ochylaiąc. *Cn. Ad.* 522. Dzieci zabiia matka glaskaniem, nauczyciel ochylaniem; biadaż tym mężoboycom duchownym. *Hrbſt. Nauk. S.* 4, Ochylanie *Rs.* обинáкъ.

OCHYNĄĆ się, *F.* ochynie się *Recipr. idntl.*, Ohynąć się, *Min. Ryt.* 1, 24; *Ross.* окунуться, окунаться, окунаться, ponurzyć się; ztąd okuń); ponurzyć się, wskoczyć do wody, wrzucić się, *propr. et fig.*, ſich in die Fluthen ſtürzen, ſich untertauchen, hinein ſtürzen, hinein ſpringen, hinein rennen. Ochynąć się kilka razy w rzece, ponurzać się kilka razy z głową. *Perz. Lek.* 26. Po ciałach miękkiemi pióry obraſtaią, W Trytońſkim się dziewięć raz ochynąwszy zdroiu, *cum novies subiere paludem. Zebr. Ow.* 386. Niektorzy ledwie że się ochyną Za tak pięknemi w nurty pływaczkami. *Jabł. Buk. F* 6. Od brzegu swego odważył się płynąć, Odważył sobie, choć się i ochynąć. *Klon. Fl. B* 3. Ta łodka nigdy się zatrząsnąć, nigdy się *zanorzyć, a nigdy się ochynąć nie może. *Rey Pſt. Gg* 2. W nieuchronnéy toni ochynąć się przychodzi. *Mon.* 70, 806. Polacy iak w morzu trzykroć się w Moskiewskich ludziach ochynąwszy, wielką w nich dziurę uczynili. *Bielſk.* 473. Gdy bydź nie mogło inaczey, mężnie Radziwił w pół się ochynie zastępów nieprzyiacielskich. *Tward. W. D.* 2, 126. Herbort ochynął się w one hufy Tatarſkie, i z wielką Tatarską szkodą tam został. *Orzech. Qu.* 132. Wolał ochynąć się raczey o tego poganina i ważyć nań śmiele. *Tward. Wład.* 127. W naukach się chciwie ochynął. *Birk. Dom.* 5. – §. *Actiue* ochynąć, s na sztych wystawić, in Gefahr ſtürzen. Rzeczby zdesperowana przeciw wodzie płynąć, J króla i oyczyznę pospołu ochynąć W takiey rezolucyi. *Tward. W. D.* 2, 105. – b) ochynąć się, *primum impetum ſuſtinere, primum aliquid, inexpertum aggredi. Cn. Th.*, zuerſt die Bahn brechen, den erſten Verſuch wagen. Ochyń się, a nie odwłoczał *accingere. Zebr. Ow.* 162. W imię boże, ochyńcie się na niego. *Weresz. Pob. C* 4. Nayciężey się ochynąć, *omne principium difficile, prima coitio acerrima. Rys. Ad.* 61, pierwszy ſtos naycięższy). – 2) ochynąć się zkąd, wynurzyć się, wychynąć się, wybrnąć, aus den Fluthen empor kommen, herauf kommen, *propr. et fig.* Czekali pod niebem, póki się biały dzień nie ochynie z zamorza. *Tward. W. D.* 2, 130. Dzień się gmyśli ochynął. *Pilch. Sen. liſt.* 113. Gdy dzień się drugi z morza ochynie. *Tward. Misc.* 32. Albo się ochynie z rasu tego oyczyzna, albo wiecznie zginie. *Tward. W. D.* 110. – *Actiu.* Taki wschodzi Lucyfer, niż szumne swe konie Tytan z morza ochynie. *Tward. Misc.* 131. Dzień z morza ochyniony. *Tward. Pasq.* 56. Już się tedy zbliż do mnie, niech na twą ręczynę Słodkie serca uczucie przez usta ochynę. *Zab.* 11, 374. *Zabł.*, t. i. wynurzę, ausdrücken.

OCIĄĆ, ociął, ocięli, *F.* otnie *Act. dk.*, Ocinać *ndk.*, siec kogo rózgą, obić, durchwichſen, durchprügeln, auspeitſchen; *Cro.* ossinújem; *Bg.* oscinuti; *Vd.* presekuvati, okerniti, okerhati). Rózgami cię ociąć, a potym w kominie uwędzić każę. *Teatr* 32 *b* 131. Tę sekutnicę dziś ieszcze rózgami otnę. *Teatr* 47. Ey otnę! *ib.* 138, 8. Ociąć ucznia dyscypliną. *Boh. Kom.* 1, 109. – *transl.* ociąć kogo, okpić, odrwić, urnąć, zedrzeć kogo, einen anführen, betrügen, berüchen. Czasem też w karty zagrasz z nieznaiomym czlekiem, Który cię otnie, potym ſtanie się dalekiem. *Mon.* 70, 175. O tak! u nas kto kogo otnie, to i otnie; a prawda coś słyszałem, że i Pana zmyto. *Teatr* 43 *c*, 20. *Wyb.* – b) ociąć drzewo, obcinać *ob.* obciąć.

OCIĄGAĆ *Act, ndk.*, ociągnąć *idntl.*, (*diſtg.* obciągnąć); kucharski termin: mięso ociągać, *Wiel. Kuch.* 406, biiąc nad ogniem kruższym czynić *Tr.*, das Fleiſch auflaufen laſſen, mürbe machen. Kapłuna, różne ptaſtwa lub zwierzynę, ktore masz piec na rożnie, wprzód ociągniesz nad żarzącemi węglami, ażeby ſtwardniało; można także ociągać w rondlu z maslem; nie trzeba iednak zbyt grzać, ażeby się nie przyrumieniło: *Wiel. Kuch.* 417. OCIĄGAĆ się *Recipr. ndk.*: Ociąga się koń zadem *Tr.*, le cheval devuide, es geht hinterwärts zurück). – §. nie bydź ochoczym; mitrężnie koło czego chodzić, nicht gern dran gehen; nicht dran wollen, (ſich recken und ziehen). *Sr.* 1. wobtjahuwu: *Sr* 2. nuſliſch; *Slo* prodlewám; *Crn.* obotavlam se; *Vd.* poſtopuvati; *Bs.* ućkuitti, kasniti; *Rg.* kavlam se; *Vd.* poſtopuvati, kasnitti, zknitti, kartjetti, odoznittise, karamatti, kâuitise, *Dl.* karszmam; *Cro.* kasznim, késznim, ſtentam, okunyavamsze; *Rs.* укоснить, укоснѣть. Coż takiego? tylko się nie ociągay, powiada! *Teatr* 15 *c*, 6. Ociągaiąc się, zwlaczaiąc, nierychło, mitręgą, przez ręce *cunctanter Cn. Th.*, unluſtig, zaudernd, *Sr.* 1. wobtjahtajuzhi. Ociągaiący się, odwłoczyciel, der Zauderer, *Crn.* obotavlavz, *Vd.* poſtopuvaua, poſtopavez, vedlohodes, *Rg.* kasnitegl, *Slo* prodlewač. *OCIĄGNĄĆ, *OCIĄGAĆ *ob.* obciągnąć.

OCIĄTNY *ob.* Ociętny. OCIĄŻAĆ *ob.* Ociężać.

OCIEC, *G.* oyca, *ob.* Oyciec.

OCIEC, OCIEKNĄĆ, ociekł, *F.* ociecze, ocieknie *Intr. dk. et idntl.*, OCIEKAĆ *ndk.*: (*Rh.* otecy, otekl; otekati *tumescere*). – a) zciekać, ablaufen, abfließen. Ociekła woda z chusty. *Tr.* – b) *Neutr.* ociknąć, polewać się na około, ſich begießen, benetzen; *Vd.* okultezhi, okultiekati; *Bs.* obtecchi, obtiççati; *Cro.* obtéchem; *Rs.* обмéчь, обмекать; *Pc.* обмегти, обмечу, обмекаю. Już pola krwią ociekły. *Tr. Partic.* ociekły; polany, begoſſen. Stęka zkrzywdzona praca i w gorzkich łzach tonie, Ociekłe krwawym znoiem wznosząc w górę dłonie. *Nar. Dz.* 2, 196. Krwią ociekłe odkryte żyły wyięła. *Otw. Ow.* 233. – c) *Chir.* ocieknąć, puchnąć, nabrzmieć, *Vd.* otezhi, natezhi, otikuvat, otiekati, satezhi, obtezhi, gortezhi; *Crn.* ottezhi, ottękam; *Sr.* 1. zatjetam ſo; *Cro.* otechi, otechem,

chem, otekam, natechem, podhuhnújem; *Rg.* otecchi, otjeccem; *Bs.* otecchi, obotiti, napetiso; *Rs.* отёкъ, отекáмъ, затечь, затекáмъ, распечь, aufſchwellen, anlaufen, aufſchwellen. Gdy iuż koniowi ze splecenia noga ociekać pocznie. *Końſk. Lek.* 34. Ociekły, nabrzmiały, *Bh.* otekłý; *Vd.* oteken, utezhlin, otekou, otekel; *Sla.* otecsen; *Bs.* otekao, -kla, -klo). Na ociekły albo spuchły brzuch, gdy koniowi brzuth ociecze albo spuchne. *Koń. Lek.* 64. Ziele to wodnocielnym a ociekłym duszność odeymuie. *Spicz.* 96. Żyła ociekła nadęta, ociekaiąca, nabrzmiewaiąca, naywięcéy w goleniach, *vatr. Cn. Th.*, die Krampfader. *Otw. Ow.* 233. OCIEKLINA, - y, ż., OCIEKŁOSC, - ści, ż., *Bh.* otekliza, otečeni, otok; *Sla.* otekánj; *Vd.* otekluest, otuek, otuk, otezhnoſt, otezhenje; *Crn.* otok; *Cro.* otek, natechenye, otok (z. s wyspa); *Rg.* oték, nátek; *Sla.* ottok). nadętość, nabrzmiałość, die Geſchwulſt. Którzy są ſkłonni ku tędowi albo guzowatéy ocieklinie... *Sien.* 250. Psiukowa wódka na ociekliny gorące dobra. *ib.* 241, *Spicz.* 42.

OCIEKLIĆ s.ę, *f.* ociekli się *rec. dk.*; Ociekać się *ndk.*, s ciekać się, *Bh.* otekliti ſe; *Sr.* 2. ſe hoſchellitſch; *Bs.* otekliti se; *Rg.* otekátise; *Cro.* otekujemsze; *Rs.* отекáтьсѧ; o krowach, loszyeach, łaniach, płod wydawać, kalben (cf. okocić się, oszczenić się, ożrzebić się, oprosić się). Nie zawsze krowy w równym ociekaią się czasie. *Haur Sk.* 54. Ociekłona krowa (*oppos.* iałowka). Zaprzęgaycie dwie krowie ociekłone. *W.* 1 *Reg.* 6, 7, dwie krowie od cieląt. *Bibl. Gd.*).

OCIEMNIAŁY, OCIEMNIEC, OCIEMNIC, *ob.* Ciemnieć, Ciemnić. OCIENIĆ *cz. dk.*, Ocieniać *ndk.*, cieniem osłonić, cieniąc otoczyć, umſchatten, *Vd* obsienzhati, okulsasenzhati, obtemniti; *Sr.* 1. wobſénu, woſenu, wocjemnu; *Bs.* obsjenniti (obsjenoſt *opacitas*); *Rg.* obsjenniti; *Cro.* obszenchújem; *Ec. et Rs.* осѣнѝтъ, осѣнѧю, пріосѣнѝтъ, пріосѣнѧтъ, отемнѧти, отемнѧю. Stok ten dąb rosły mile ociena. *Chod. Gesn.* 5. Ocienienie, *Sr.* 1. weſeneno *adumbratio.*

OCIENCZAĆ *cz. dk.*, ociencżać *ndk.*, w koło pociencżyć, wyciencżyć, rund um dünner machen; *Sr.* 1. wocjenſcham; *Vd.* obtinshati, obtinkuvati, ttinshati; *Cro.* obtenchavam, otenchávam; *Bs.* otanciti, omrriscjaviti, omerscjaviti.

OCIEPLIĆ, *f.* ociepli *cz. dk.*, Ocieplić *ndk.*, ogrzać, ciepłym uczynić, erwärmen; *Boh.* otepliti, otepłowati; *Sr.* 1. wocjoplám. Słońce wodę dosyć ocieplilo. *Krup.* 3, 141. W ziemi urodzayney musi bydź wapno, któreby ią ocieplało. *Kluk Rosl.* 3, 71. Skoro moy duch ich ociepli Rozgorzią się, co byli okrzepli. *Chroſć. Job.* 150. Ociepliło się, = spuszcza mróz, es wird wärmer, die Kälte läßt nach. Skoro się ku wiośnie ocieplać zacznie... *Kpt. Pas.* 10. OCIEPLAŁY, - a, - e, ogrzany, erwarmt, wärmer geworden. Ocieplałe powietrze. *Tr.*

OCIERAĆ *ob.* Otrzeć. OCIERKI, - ów, *plur.*, cząsteczki po od ierane, abreibſel. Z żelaza ocierki. *Petr. Wod.* 6.

OCIERNIĆ, *f.* ocierni *cz. dk.*, Ocierniać *ndk.*, cierniem okładać, ogradzać. *Cn. Th.*, mit Dornen umgeben, umzäunen *Cn. Syn.* 812.

OCIESAĆ, OCIOSAĆ, OBCIOSAĆ, OCZESAĆ, *f.* ociesze *cz. dk.*, Ociosywać, Obciosywać *frequ.*, Ociosuie *praes.*, obrinać, okrzesać, behauen, bezimmern; *Bh.* oče-

ſati, oſtépiti; *Slo.* oteſávám, oteſati; *Sr.* 1. wocjeſchu; *Vd.* kolbati, pokolbati; *Cro.* oteszújem, obteſsújem, ocheszavam; *Bs.* otesati, oceanuti, ocescjatti, odilati; *Ross.* обмецáмъ, обмецывамъ, отрεбѝти, отрεбáти, охмылѧти, охмылѧю, *propr. et fig.* Michał Angelo, lubo iuż miał lat 60, tyle obciosywał nader twardego marmuru w iednym kwadransie, ile..., *N. Pam.* 24, 324. Cieśle ku poſtawieniu dachu, siekiery używali, a drzewa chędogo ociosywali. *Kosz. Lor.* 108. Ociesz sobie dwie tablice kamienne. 1 *Leop. Ex.* 34, wyciesz. 1 *Leop.*). Sznicerz ociosuie swą robotę, póki z proſtego pnia albo głazu nie wyrobi figury. *Leszcz. Gl.* 3. Dobry rzemieślnik, gdy widzi iaki kamień porzucony, bierze, ociosywa i gładzi. *Sk. Żyw.* 2, 61. Skorę wszelką chropawą z drzewa °obcesować. *Cresc.* 378, 4. i. ociosywać). — *transl.* pień nieociosany, niezgrabny. *Zab.* 13, 64, *Rs.* мужикъ, ungehobelt, ungeſchliffen. Jakiż to kloc nieociosany, do tych czas ieszcze się kłaniać nie umie. *Teatr* 6, 11. Nieociosany koł, zawsze posnać że koł. *Mon.* 71, 1121 - °§. Na bót sobie pogląda, oczesuie bryże; Podobnieży ci oczesać serdeczne niecnoty, Więcéy cię to ozdobi, niźli łańcuch złoty. *Papr. pr. C.*

OCIĘTNOSC, OCIĄTNOSC, - ści, ż., krnąbrność, *contumacia. Mącz.*, Halsſtarrigkeit; *Rs.* спрóмнмость, спрóмлѧвость, спрóмство; ociąganie się, upor; *sed* ociątność *ad corpus magis et ad bruta pertinet*; upor *ad animum magis refertur. Cn. Th.* Zdradliwa a przewrotna ociątność. *Kosz. Lor.* 56. Sąsiady pogardziły nikczemnością i ociętnością Mieczysława, *ignavia. Krom.* 81, ociętość. *Jabł. Buk. G.* 3. OCIĘTNY, OCIĄTNY, °OCZĘTAŁY, -a, -o, OCIĘTNIE, OCIĄTNIE *adv.*, zacięty, uporny, krnąbrny, hartnäckig, widerſpenſtig; *Slo.* twrdoſſígnuj; *Crn.* snévéritn; *Rs.* спрóмный. Uparł się, chce swego dokazać; ociątny. *Cn. Ad.* 1205. Ociątni, gnuśni i niedbali. *Ryb. Ps. praef.* Zmysły nasze ociątne racz sam ku pełnieniu woli bożéy skłaniać. *Modl. Gd.* 30. W grzechu ociątnie utwierdzony, rozkoszy przestać nie chce. *Kosz. Lor.* 68. Ociętny i zatwardniały umysł. *Kucz. Kat.* 3, 138, zacięty, 2 *edit*). Szalony, niezbożny i ociętny, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. Ociętne serca macie. *Farn.* 135. Osieł iest zwierzę ociątnieysze. *Kosz. Lor.* 80 *b.* Syn ociętny i uporny, któryby nie słuchał oycowſkiego albo macierzyńſkiego rozkazania, a skarany wzgardziłby posłuszným bydź. *W. Deut.* 21, 18. Ludzie tak ociętne, uporne, nieposłuszne. *W. Poſt. W.* 368. Rytygierz, wszystkich pokuszaiąc sposobów, serca swych ociętne i od boiu dalekie bydź widzi. *Krom.* 37. Nierozumby to był z nich każdego, by miał być w tey mierze, który z nich oczętałym. *Weresz. Aij.* 22, *ib.* 21. Dowcip ociętny, około którego wiele zażyć pracy potrzeba. *Pilch. Sen. liſt.* 398, twardy, niepoiętny. OCIĘTY *ob.* Ociąć.

OCIĘŻAĆ *cz. ndk.*, Ociężyć, *f.* ocięży *dk.*, *Bh.* obtiżiti, obtężowati; *Rg.* otéxati, oteskatti; *Rs.* отмрущамъ, отмрощамъ, отмрощамъ; (cf. *Bh.* otébotniti, s *reddere grauidam*, ſchwängern); obciążyć, ciężarem gnieść, belästigen, beſchweren, drücken. Skoro się mucha mléka dotknęła, wnet skrzydła ociąża Snieżna rosa, i prawie na dno ią pogrąża. *Tol. Saut.* 2. Mowa tych, co wiele mówią niepotrzebnie, tak ociąża słuchaczów, iakobyś się

ociążył żelaznemi pieniądzmi, które małą cenę maią. *Eraz. Jęz. F* 6. Oyciec twoy ociążał nas iarzmem, ale ty go nam ulżyy. *Budn.* 2 *Chron*, 10, 10. Ociążeni byli snem, *Smalc.* 72, morzeni). Obrócila a ociążała się ona bitwa na Saula. 1 *Leop.* 1 *Par.* 10, 3; ciężka mu być zaczęła). Nędzny a ociążony człowiecze, kiedy obaczysz ociążone grzechem sumnienie twoie? *Rey Pſt. U* 6. Jezus na się wziął wszystkie ociążenia grzechów naszych. *Rey Pſt. Aaa* 1, ciężáry). Brzemię i ociążenie moie bardzo lekkie ieſt. *ib. Ccc* 1. — *transl.* Nie ociężone są uszy Pańskie, żeby nie miał wysłuchać. *W. Poſt. W.* 2, 191, t. j. nie ociężałe. — §. b) ociążać, ociążać się, żałobę zanosić, narzekać, klagen, ſich beſchweren. Pewne osoby dobra swe ſławami naszemi pozalewane bydź ociążaią. *Vol. Leg.* 3, 47. OCIĘŻEC, OCIĄŻEC, *f.* ociążeie *neutr. dk.*, ciężkim się ſtawać, *Rg.* otexati, oteskatti, utèxati, ſchwer werden, ſchwerfällig werden. Do ſkoków i biegu wprawiać człowieka należy, nim ciało przez lata podeszłe ociężeie. *Papr. W.* 5. Śpieguią momentu, kiedy się uśpi albo ociężeie nieprzyiaciel. *Zab.* 9, 218. Ja władzy w sobie nie mam, serce ociężało, Jakom ſkoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Ociężały; obarczony, belaſtet, beſchwert. Ociężały laty ſtarzec. *Nar. Hiſt.* 3, 131. Ociężały, ciężki, nieochoczy, Ociężało *adv.*, ſchwer, ſchwerfällig. Ociężały gospodarz, choć mu Ceres szumna Wyda urodzay syzny, nie zwiezie do gumna. *Kulig. Her.* 112. Ociężałe serce nie zaraz na pociechę dbałe. *Groch. W.* 434. Czuię cię ociężałym, a chciałbym bydź ochotnym. Oni rzekli: a iako my cię lekkim uczyniem? czyli my ślosarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Żyw.* 2, 110. OCIĘŻAŁOSC, OCIĘŻNOSC, — ści, ż., ciężkość, nieruchawość, Schwere, Schwerfälligkeit. Wſtydź się nierzeźwa młodzi twoiey ociężności, Że latom zaniedbywasz przyſtoyney miłości. *Kchow.* 209.

OCINAC *ob.* Ociąć. OCINEK, — nku, *m.*, pień odciętego drzewa, das Stammende eines gefällten Baumes. Na ocinku ſtarego drzewa. *Pol. Pocz.* 203. — *aliter* Ziela tego ocinki albo odnożki korzenia są podobne ocinkom cynamonowym. *Syr.* 56. Ług z popiołu winney macicy ocinków uczyniony. *Syr.* 344.

OCIO, *burl.* z oczko, Aeuglein. Kiedy się będziem ściskali, pieścili i całowali, Jak gołąbek gołąbeczka, w ocio, nosio, i uſteczka. *Zabł. Bał.* 72.

OCIOKAC *ob.* Ocokać. OCIOSYWAC, OCIOSUIĘ, *ob.* Ociesać.

OCISK, — u, *m.*, przetarta rana, aedno. *Tr.*, eine aufgeriebene Wunde. OCISKAC czym cz. *ndk.*, ocisnąć *idntl.*, przecierać ſkórę, ranić, wund reiben. *Tr.* Biega iunczyk, gdy mu ociśnionego karku sierszeń doszedł. *Zebr. Ow.* 278, *Bs.* otisnuti *detrudere, impellere.* — §. Ociskać, obciskać, ściskaiąc w koło dolegać, rund um ſeſt anſchlieſſen, andrücken, otulić, umhüllen. *Tr.* Ocisnąć się supknią, *apprimere tunicam corpori. Cn. Th.*, *Rs.* окпкнуться. Ciasnemi obciskane sznorowkami. *Mon.* 69, 1089. Dziecię ma na głowie kołpaczek, który mocno obciśnięty na przodzie. *Mon.* 69, 1065. Olbrzym namiotem haniebnych gór ociśnięty. *Zebr. Ow.* 3 *b*, w koło gnieciony.

OCISZYC, *f.* ociszy cz. *dk.*, ociszać *ndk.*, na około uciszyć, *Vd.* obtishati, otihati, rund umher ſtille machen, ruhig machen. Między ociszonemi domów swych ścianami. *Otw. Wirg.* 460. Dwór dla przykrych wiatrów drzewem różnem w koło osadzać i ociszać. *Haur Ek.* 11, *ib.* 139, ogacać, obmaiać (cf. *Ger.* befriedigen).

OCKNĄC, *ODSKNĄC się, Ocucić się, *f.* ocknie się, ocuci się *recipr. dk.*, OCUCYWAC się, OCKNIEWAC się, OCUCAC się, OCYKAC się, ODCYKAC się *ndk.*, cf. otchnąć 2.); *Sr.* 1. мотнуться, мотнути; *Crn.* drâniem se, dramiti; *Vd.* sbuditise, gorsbuditise, (cf. *Vd.* zhutik, obzhutik, z uczucie; *Cro.* ochutiti *praesentio*, *Bs.* ochjutiti *audio*, *exaudio*, *praesentio*; *Rg.* ocittovanje, z objawienie; *Rg.* ochjuutni *sensus mouens*); *Sla.* osvistitise; *Rs.* (опумнить; опумлàмн, z uczuć), проснуться, просыпаться, *Bh.* procytiti (cf. *Bh.* ocinauti se, *peruenire*); obudzić się, erwachen, aufwachen. Mości Mądrogłowſki, hey! ockniy się We Pan! *Teatr* 7 *d*, 5. Ocuć się arfo i cytaro, ockniy się rano. *Bud. Ps.* 108, 3. Nie *odskną się, ani będą obudzeni ode snu swego. *Bud. Job.* 14, 12. Bogowie, ieśli to sen, niechay umieram, niżeli się ocknę. *Stas. Num.* 2, 100. Ocknął się ze snu Soliman słabego, I przebudzony mdłe otworzył oczy. *P. Kchan. Jer.* 253. Bardzo się onéy rzeczy dziwować poczęła, I nie wie, ieśli spała, ieśli się ocknęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 59, czy sen, czy iaw'). Nagle z oczu znika nocna mara, gdy się kto ocyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 346. Oto iuż się ze snu odcyka. *Bard. Tr.* 506. Odcykuiąc się, mówi. *Teatr* 36 *c*, 11. Natychmiaſt on się *ocuciwa. *Sak. Pr.* 229. Sen uśpionego bogactwami obsypuie, a ſkoro się ocyka, iakim był, takim się znayduie. *Mon.* 69, 405, *Boh. djab.* 2, 76. Dusza, kiedy muzykę słyszy, to iako ze snu ockniewa się. *Gor. Dw.* 67. Za czasu *oczuć się, który śpisz, a powſtań z martwych. *Wiśn.* 582. Obyśmy się czulił wzdy się kiedy *oczućmy (*Etym.* czuć), a uczuymy, iż między nami ieſt Chryſtus. *Sk. Kaz.* 22, *Rs.* очухаться, очунмться, очнумься, z upamiętać się, przyyść do siebie). A w tymem się ocknął, ano iuż dzień, a wszyscy w białey zbroi. *Rys. Ad.* 1. Pozna ocknięty, że sen chytry myli. *Zab.* 14, 158. OCKNĄC *neutr.*, erwachen. Tak bardzo piiany, iż nie tylko na ono łektanie nie ocknąłby był, ale by go był snadź i palił świecami. *Gor. Dw.* 279. Z twardego snu ocknął przebudzony. *Groch. W.* 257. OCUCIC, *f.* ocuci *czyn. dok.*, Ocucać *ndk.*, obudzić, aufwecken (cf. otchnąć 2.). Mię zimny ſtrach ocucił w tym ze snu smacznego. *Bard. Tr.* 204. To rzekłszy po maluśku do niego się rzuci I lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab.* 1, 103 *Nar.*

OCMA, — y, ż., ciemność, ociemnienie, die Finſterniß. Słońca nie widać, ocmy się w krąg *zbierzą. *Chroſt. Fars.* 407. Gdy noc grube ocmy swe wyzionie ... *Chroſt. Ow.* 76. Pozwolił im dnia na rozmysł połowę, lecz iak noc przerzedzi Ocmy i słońce iasną ſtawi głowę, Wraca pod mury. *Chroſt. Fars.* 219. W ocmie pod cudzy dom się podkopywa, Co w dzień uradził, w nocy wykonywa. *Chroſt. Job.* 89. W ſtrachu, i w gniewie i w ocmie, Sam wódz co mu czynić nie wie. *Chroſt. Fars.* 458. W ocmie trwała Europa czas niemały. *Teatr* 21, 42. OCMIC cz. *dk.*, *Sr.* 1. мочемнoсчиам; *Vd.* obtemnit; *Cro.* otemnijem; *Rs.* омрачить, омрачать; *cb.* Cmić.

OCOKAĆ, OCZOKAĆ, OCIOKAĆ *czyn. dok.*, ciokaniem, cockaniem ugłaskać, zahm machen, bändigen, zähmen. *Domitura*, uśmierzenie, ocokanie. *Mącz.*, *Domitus* uśmierzony, ocokany. *ib.* OCOKAŁY, OCZOKAŁY, - a, - e, nieochocz, o iągaiący się, nicht tasch, unlustig. Oczokały *tardus*. *Zebr. Ow.* 32. Ludzie bez gniewu, oczokali są, głupi, bez czucia. *Petr. Et.* 271. Pijany musi bydź niestertznym, niewstydliwym, ocokałym, na napomnania niedbałym. *Petr. Hor.* 2, *P* 2 *b*. Czemu psie niewinnych kąsasz ocokały, O wilki srogie niedbały! *ib.* 2, *O* 2 *b*. Jako na karku końskim, kiedy ocokały Ślep osędzie . . . *Klon. Wor.* 76.

OCTOWANY, - a, - e, octem zaprawny (*ob.* ocet), gestigt; *Cro.* octika, mit Essig angemacht. Miód octowany, oxymel. *Urzęd.* 435. OCTOWKI, *vibrio serpentulus*, Essigwürmer, Essigmaden; robaczki pokazuiące się w occie, osobliwie winnym nienakrytym; tylko przez szkło powiększaiące widzieć ie można. *Kluk Zw.* 4, 417. OCTOWNIK, Ocetnik, - a, *m.*, OCTARZ, OCCIARZ, - a, *m.*, *Bh.* octař; *Rs.* уксусникъ; chodzący koło octu, dit Essigmann, Essigbrauer, Essighändler; *w rodz. żeńsk. Bh.* octařka *Rs.* уксусница. *OCTARNIA, - i, *f.*, *Bh.* octařna, schowanie na ocet. OCTOWY, - a, - e, od octu, Essig-, *Boh.* octný; *Cro.* octen; *Ec.* оцтовый, *Rs.* уксусный. Octowa flaszka. *Tr.*

OCUCIĆ *ob.* Ocknąć.

OCUKROWAĆ, *f.* ocukruie *cz. dk.*, cukrem zaprawić, osłodzić, lub powlec, *Vd.* obzukrati, posladkoriti, überzuckern, zuckern, zuckern, süß machen, *propr. et fig.* Ocukrować to trzeba. *Cn. Ad.* 760, samo to nie smakuie; przyprawić to trzeba; samo to nie pachnie; bez soli ryba; bez korzenia zwierzyna; cf. złemu zalecenia potrzeba; dobry chrzan z miodem; *oppos.* dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Niewczas woienny wdzięczną ocukrowany żołnierzowi maiętńską pieszczotą. *Tward. Wład.* 107. Nie może bydź tak mała rzecz, któreyby król, ocukrowawszy ią ludzkością, dadź nie mógł. *Cor. Sen.* 86.

OCWICZYĆ, *f.* ocwiczy *cz. dk.*, ochłostać, durchpeitschen. Któż to zgadnie, i kto to wyliczy, Wiele chłopców na kwartał bakałarz ocwiczy! *Nar. Dz.* 3, 120. Kazał go za to Kady łaskami z drzewa bambukowego ocwiczyć. *N. Pam.* 22, 15, *ob.* okładać, chłoszczyć.

OCYGANIĆ *cz. dk.* *Crn.* ozeganeti, *Vd.* oziganiti, *ob.* cyganić, oszukać, odiwić, okpić.

OCYKAĆ, ODCYKAĆ, *ob.* Ocknąć.

OCYRKLOWAĆ, OCERKLOWAĆ, *f.* ocyrkluie *cz. dk.*, cyrkułem ogrodzić, określić, *Vd* obzirkłati, pokrogliti, pokroglati; umcirkeln. Ocyrklował mi to kiiem na piasku. *Pet. Jow.* 108. - *transl.* ogrodzić, określić, opisać, begränzen. Na nieocyrklowaney władzy potęgę państwa swego Turcy zakładaią. *Klok. Turk.* 4.

*OCZ, *Bh.* oč; *Sr.* 2. woj, wbj, boj; z o co, czemu, dla, warum, um was Ocz była proszona, obiecała. *Otw. Ow.* 267. Głupi poseł, gdy z *niszczym a ocz prosić idzie. *Jag. Gr. B* 2. Nie chciał dopuścić, ocz prosili. *Leop. Num.* 20, 21. Obarz, ocz ci idzie. *W. Post. W.* 3, 494, *Rey Pj. K.* 1. Z ochotą dam, ocz prosić będziesz. *Papr. Gr.* 1061. Pierwszy rzekł: ocz *nama, iż nie masz nic; a drugi na to: dobrze, a o co chcesz? o dwa grosza, rzekł pierwszy. *Glicz. Wych. II* 8 *b*, o co zakład między nami dwoma?). *Niocz*, ni o co, o nic, um nichts. Temu, który ni ocz nie prosił, mawiał: a czemu ni ocz nie prosisz? *Budn. Ap.* 91. Żołnierz nie dba ni ocz, gdy dobrze odziany. *Bud. Ap.* 91. Wieszczków się ni ocz pytaycie. *W. Leuit.* 19, 31. Dosyć mam na tym J ni ocz nie podnoszę Do nieba ręku. *Tward. Misc.* 111, *ob.* Niocz, *ob.* Co.

2) OCZ, zamiast Oczu, *ob.* Oko.

OCZAKOW, - a, *m.*, mocne miasto w Bessarabii; stolica Tatarów Oczakowskich. *Dyk. G.* 2, 233, Otschakow.

OCZAPIĆ, *f.* oczapi *cz. dk.*, ogarnąć, w się brać, na około otoczyć. (*Etym.* czepić, czapka; cf. oczepić); umfassen, umschließen. Garniec szerokogęby, któryby dno drugiego oczapił. *Sien.* 523. Rozpalony ten kamień niechay brzemienną oczapi podołkiem, aby iey ona para do macicy szła. *Sleszk. Ped.* 197. Oczapiony kabłukiem do monasteru odwieziony został. *Nar. Chod.* 1, 404. Strach był na Germanów, gdy obaczyli, iak Rzymianie Ren mostem, iakoby iarzmem, oczapili. *Fal. Fl.* 146, *Zebr. Ow.* 9, *et* 101.

OCZAROWAĆ, *f.* oczaruie *cz. dk.*, uroczyć kogo, urzekać, czarami go czego nabawić, *Bh.* očarowati, očauzliti, učarowati; *Slo.* očarugi, začarýti; *Crn.* panam; *Vd.* obzoprati, sazoprati, vrekuvati, savplatiti, vplativati; *Es.* zacjarati, zatraviti; *Cro.* ocharati, oczóprati, osátrujem; *Rs.* очаровать, очаровывать, заговорить, заговаривать, заворожить, заворáживать, обворожить, обвораживать, наколдовáть, наколдóвывать, околдовать, околдовывать; *Ec.* обаяти, забавати, опѣваю, обманываю; einen bezaubern, beheren. Chciałbym wiedzieć, kto go oczarował, czy Bartosowa, czyli też Grzesiowa stara; wiesz, że ieżdżą na łysą górę. *Teatr* 28 *b*, 151. Nie rozumieiąc choroby, mniemaią, że oczarowani są. *Krup.* 5, 621, *Eccl.* обалстанитися urzeczonym być.

*OCZAS, - u, *m.*, *Bh.* očas; *Ec.* опашь; ogon, chwost, der Schweif, der Schwanz der Thiere (cf. oczesać). Kazał pacholku, aby koniowi *ogon* utargnął; lecz nie mógł pacholek tego dowieść; aby on *oczas* utargnął razem, iedno po iednemu włosu targaiąc, wszystek wyrwał. *Erax. ięz. G* 7 *b*. *OCZASOWAĆ, *s* Ociosować, *ob.* Ociesać.

OCZASTY, - a, - e, - o *adverb.*, oczu pełen, oczysty, oczkowaty, voll Augen; *Bh.* očatý; *Sr.* 1. wokowité; *Crn.* okat; *Bs* occjast; *Cro.* ochaszt; *Ec.* очи́стый, глазáтый; *Rs.* глазáстый. Nie tak pięknych barw niezliczone roie Paw' na oczastym pierzu ukazuie. *P. Kchan. J.* 404, cf. ogonookie pawie). Wiezie Bootes skrzypiącemi wozy Osiwiałą nam zimę i oczaste mrozy. *Leszcz. Cl.* 98, t. i. lśnące, iskrzące się, glänzend, funkelnd.

OCZCZONY, - a, - e, octem cuchnący, *acetosus. Mącz.*, essigartig, nach Essig riechend.

OCZECHRAĆ, oczochrać, *ob.* czechrać.

OCZEKAWAĆ, OCZEKIWAĆ, *OŻYDAĆ, Oczekiwa, Oczekuie *med. ndk.*, wyglądać czego, czekać czego, warten, erwarten; *Bh.* očekawati; *Sr.* 1. wobtjakuyu (2. *cunctator*; wobtjakayne *cunctanter*); *Vd.* obzhakati, perzhakati, dozhakati; *Cro.* jasze nadjam (*ob.* *nadziewać się, spodziewać się, cf. nadzieia); *Rs.* ожидáти, ожидáю, поджидáть, обождать, обжидáть; *Ec.* наджидáю. Podniosła się stoiąc wedle stolicy, oczekawaiąc krolowéy. *Wys. Kat.* 448. Wszystkiego się spodzieway, wszystkiego oczeki-

way. *Pilch. Sen.* 251. Oczekuią, spodziewaią się, *Rs.* ожидаемься, ожидающе. Służy żeby byli cierpliwymi, a nagrody swéy wierności od Pana *oczydali. *Gil. Pſł.* 135 *b.* Wyrok Pański nie zawsze do żniwa Boynowyrosłym kłosom oczekiwa. *Zimor. Siel.* 200, *ob.* cz. kto komu, cierpieć komu, einem nachſehen, Geduld mit ihm haben. OCZEKIWANIE, spodziewanie się, nadzieia, die Erwartung, die Hoffnung. Plemię oczekiwania u ludzi wielkiego. *Groch. W.* 320. Jezus był oczekiwanie narodow. *Bial. Poſt.* 48. Wyslał krol przed sobą krolewica, iedyne oczekiwanie i nadzieię korony. *Birk. Chod.* 16. *Oczekawanie lenne, kiedy pan za żywota mana swego, przyobiecuie dobra drugiemu, ieśliby man iego bez potomka zszedł. *Szczerb. Sax.* 25. – *§. Bóg ukwapliwy nie iest, iż długie *oczekawanie dawa grzesznikom. 1 *Leop.* 4 *Esdr.* 7, 63, czeka im długo).

OCZEMBROWANIE, s. Ocembrowanie, *ob.* Cembrowanie.

OCZENKI *ob.* Oczęta.

OCZEPIĆ, *f.* oczepi, *Bh.* očepiti *vitta regere*, cf. oczapić), w czepiec przybrać, hauben, eine Haube aufſetzen. Tu kapłani w czerwone obleczeni kapy Prowadzą oczepione woły, owce, capy. *Pot. Arg.* 125. Rychléy dziś głowę siwy włos oczepi. *Pot. Syl.* 148, (*Rs.* оцáпка zaczepka, ovenb drąb, na którym kolébka się zawiesza).

OCZERNIĆ, *f.* oczerni *cz. dk.*, oczerniać *ndk.*, *Vd.* ozherniti, obzherniti, zazherniti; *Cro.* ocherniti, ocherníjem, ovranujem, ochernenye; *Rg.* ozarnitti; *Bsn.* očarniti, očrriniti; *Rs.* очернить, очерáять, na okolo czarnym uczynić, rund um ſchwárzen, beſchwárzen, anſchwárzen; *propr. et fig.* Chodzi w rozpalonym obuwiu bez naymnieyszéy iednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 66, 18. Nie oczerni błoto, póki się go nie dotkniesz. *Fredr. Ad.* 118. Skarby, sława, urzędy, nic nas nie ocali, Jedna słabość oczerni, sławę w błąd obali. *Zab.* 15, 106. Dlaczego ona ciebie nie lubi, i oczernia z taką zaiadłością? *Teatr* 38, 117, *Rs.* онорочить, онорочивать. OCZERNIEC *niiak. dk.*, rund um ſchwarz werden. Nie gardźcie mną, patrząc na oczerniałą twarzy méy postać. *Smotr. Lam. pr.*

OCZERSTWIC, OBCZERSTWIC, *f.* oczerſtwi *czyn. dok.*, Oczerſtwiać *ndk.*, *Bh.* obćerſtwiti, obćerſtwowati; *Slo.* obćerſtwugem, obćerſtwugi; *Vind.* ozherſtviti, ozherſtiti); orzeźwić, czerſtwieyszym uczynić, ożywić, posilić, mit neuer Kraft beleben, ſtärken, erfriſchen, friſch und munter machen. Wino z dzięcieliny duchy ożywiaiące, które w sercu bytność swoię maią, oczerſtwia i posila. *Syr.* 502. Szukali iedla sobie, żeby oczerſtwili duszę swoię. *Budn. Tren.* 1, 19. Obczerſtwią słabego winem gorącym. *Pot. Syl.* 156. P. Jezus onym chlebem niebieſkim tak był oczerſtwiony, że żadnego przyrodzonego pokarmu przez on czas nie potrzebował. *Smalc.* 17. Skoro mokre Tytan otrząsł na świat grzywy, I obczerſtwił nadwiędłe dniem wczorayszym niwy . . . *Pot. Arg.* 754. Młody rycerz siły często oczerſtwia przez gry i turnieie. *Ib.* 577. Świątości téy pożywać, iest *obczyrſtwienie a obżywienie duszne brać. *Rey Pſł. Q* 5, posiłek). OCZERSTWIC się, OCZERSTWIEC, *f.* oczerſtwieie *neutr.*, czerſtwieyszym się ſtawać, *Sr.* 1. wotjerſtwam, wotjerſtwu; *Bsn.* osgillaviti, occvrriſtitise, friſcher werden, Kraft bekommen. Obczerſtwiaią się drzewa wysokie i cedry Libanu.

Radz. Ps. 104, 16. Kości ich niechay obczerſtwieią na mieyscach swoich, a sława ich niechay wiecznie zoſtanie. *Radz. Syr.* 46, 15. Zaniechay mię, żo się mało oczerſtwię. *Budn. Job.* 10, 20.

OCZERWIEC *niiak. dk.*, *Cro.* ocherstlyújem, ocherviczem, *ob.* Czerwieć. OCZERWIENIC *cz. dk.*, *Rg.* bzargljeniti; *Bs.* očerveniti, očrviveniti, očrrigljeniti; *Cro.* ochc lenújem; *Rs.* очервленить, очервлять, *Eccl.* обрумяно, краснý чéрвленію, *ob.* Czerwienić, cf. purpurzyć.

OCZESAĆ *ob.* ociesać *et* oczosnąć.

OCZĘTA, OCZENKI *Tward. Misc.* 165, OCZYNKI, *G.* oczął, *demin. nomin.* Oko, Aeuglein. Uymuiące o częta. *Teatr* 12, 46. Przysięgłeś na miłość, i na twe oczęta. *Hul. Ow.* 164. Znać było z ślicznych oczął Co w nim za duchy, co za dowcip ostry. *Zab.* 5, 24. Zawrzyy sam oczynki małe, Często czuyne, rzadko spałe. *Groch. W.* 366. (*OCZĘTAŁY *ob.* Ociętny. OCZKAĆ się czym, *ob.* Opchać się czym –). OCZKAS, n. p. Miało klinika w oczko, tak naprawią *oczkas*, t. i. czop zaciosany, aby z końca miał taki klinik, i tak boki zerznione, żeby pszczoła koło niego ze dwu stron wchodzić mogła. *Kącz. Pat.* 7. der Augenzapfen im Bienenſtocke.

OCZKO, – a, *n.*, *in plur.* oczka *et* oczki, *demin. nom.* Oko, *Bh.* očko; *Sr.* 2. wozko; *Sr.* 1. wocko; *Bs.* очце; *Lc.* очкò, очéсце; *Rs.* глазóкъ, глазóчекъ; das Aeuglein, Aepfchen. Oczko, gdyby kruczek. *Teatr* 43 *c*, 19. Uyrzycie dziecię z iasnemi oczki gwiazdom podobnemi. *Groch. W.* 343. Nie pauy dziecię oczek ślicznych Z takowych łez ustawicznych. *Groch. W.* 359. Otrzyy sam oczki z płakania, A uspokoy go do spania. *ib.* 368. Ninay dziecię drogie moie, Niech związe sen oczki twoie. *Groch. W.* 367. Oczki swoie obfitemi łzami oblewał. *Zbil. Dr. F* 2. Oczki mu biegaią. *Teatr* 15, 45. Rozśmiała się, i oczkiem coś mi obiecała. *Hul. Ow.* 199. Kochała cię, tak iak swoie własne dwa oczka. *Teatr* 32, 21. Brat, to był trzecie oczko, mię trzymano w szkole. *Tręb. S. M.* 50, pieszczota; ztąd *transl.* moie oczko, *ocule mi. Mącz.*, rybko moia, moie serce, mein Schatz! – O o! iak się uśmiecha do mnie, nie spogląday z oczka filutko, nie tym nie zrobisz. *Teatr* 29, 84; t. i. nie mrugay oczkiem na mnie, nie patrz zezem, ſchiele nicht auf mich her. – §. 2) *transl. in plurali* zawsze oczka: n. p. *Boran.* Oczka, *gemmae*, die Aeuglein an den Zweigen, die Augen, Knopfen, są to części rośliny zielne, łuszczkami okryte, zamykaiące w sobie przyszłe wyrosnąć maiące gałązki. *Bot. Nar.* 84, *ob.* oczkowanie). Oczko w ulu, z dziurka, otwór, die Oeffnung im Bienenſtocke, das Auge. Oczko w ulu iedno tylko ma bydź, klinikiem przedzielone. *Kącz. Pas.* 7. – Oczka, małe oka w robocie dzianéy, tkanéy, n. p. w pończochach, Augen, Maſchen. Mały paiączek, na kształt subtelnéy osnowy, Bez kądzieli sprządł włokno, wynalazek nowy, Nie kleiąc do nici i do oczek oczka, Więzy na muchę robił, coś na wzór powłoczka. *Tol. Saut.* 58. Taśmy u smuklerza są rozmaite, iako to, w wemik, futrowane, w bugler, w wężyk, w oczka, w ząbki. *Mag. Mſk.* – Daie się u worów w koło idące oczko czyli obszywka, przez którą przeciąga się sznurek do zawiązania. *Jak. Art.* 1, 379, die Einfaſſung an einem Sacke, wo der Schnur zum Zubinden

durchgezogen wird. - Oczka w rosole, z tłuſtości na wierzchu rosołu się pokazuiące. *Tr.*, die Fettaugen in der Suppe. - Czerwony złoty 64 oczek waży. *Tr.*, as, Aß, Eß, Eßchen, deren 64 in einem Dukaten. - §. 3) Oczko albo oczkowaty kamień, *leucopthalmos, gemma rutila oculi speciem candidam nigramque continens. Plin.* 37, 10, ein gewiſſer Edelſtein. - §. 4) Oczko *personif.*, małooki. *Cn. Th.*, *Włod.*, ein Kleinauge, kleinäugiger Menſch. OCZKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, okuliren, äugeln; *Bh.* očkovati. Oczkowanie albo okulizacya. *Kluk Rośl.* 1, 103. Zażywaią oczek na poprawę owocow przez oczkowanie. *Botan. Nar.* 89, cf. kożuchowanie. OCZKOWATY, - a, - o, *Bh.* očkovitý, oczu pełen, oczysty. *Cn. Th.*, oczasty, voll Augen. Nayprzedniejsza sól kopalna iest iasna albo oczkowata, biała, w pół-przeźroczyda, ale iéy nie wielka obfitość. *Kluk Kop.* 1, 168, *Krom.* 261, *Syxt. Szk.* 103, das weiße Kryſtallſalz, Perlſalz. Sol oczkowata, perłą czyli kwiatem soli zwana. *Lad. ſl. N.* 161, *sal gemma. Sleszk. Ped.* 417. Kadzidło oczkowate. *Leop. Levit.* 24. Paw', Junony kochanek, który oczkowate Nosi w piórach ogona ozdoby bogate. *Tot. Sauſ.* 43. - Szata kapłana wielkiego ma bydź długa, koszula oczkowata. *Budn. Exod.* 28, 4, haftowana. *Bibl. Gd.*). OCZKOWE, - ego, *n.*, podatek ulowy, eine Abgabe von den Bienenſtöcken. Oczkowe, rogowe, prosuły. *Tward. W. D.* 57. Chłopi, chcąc dziesięciny znikać, na to godzą, żeby dziesięciu pniów (ułów) nie było, żeby oczkowym pańską dań odprawić. *Kąck. Pas.* 9, ob. oczko w ulu).

(*OCZŁOWIECZYĆ *czynne dokon.*, człowieczą naturą obdarzać, cf. wcielić, mit Menſchennatur begaben; *Vd.* vzhlovezhiti, vteloviti; *Rs.* вочеловѣчить, вочеловѣчивать, воплотить. *Oczłowieczyć się *Ec.* вочеловѣчитися, человѣчество воспринть, człowiekiem się ſtawać. *Oczłowieczenie *Crn.* pozhloveshzhenje, *Dl.* uchlovechenye, *Cro.* uchlovechénye, *Rs.* вочеловѣченїе, воплощéнїе, die Menſchwerdung. *Oczłowieczony, wcielony, *Vd.* vzhlovezhen, *Ec.* плотоносецъ, обложенъ тѣломъ, какъ то сынъ божїй по вочеловѣченїю. Bóg oczłowieczony, wiersz *Odymalſk.*).

OCZNY, - a, - e, *Rg.* ocni; *Cro.* ochni; *Ec.* очный, очéсный; *Rs.* глазный; od oczu, Augen-. Zrzenica oczna. *Papr. Ryc.* Kły oczne, *dentes oculares. Kirch. An.* 103, Augenzähne. Oczny gnóy. *Cn. Th.*, *Bs.* krrimegl, suza osahla). Ogień w piekle dźdźem ocznym niezgaszony (łzami). *Brud. Oſt. C.* 8. Truciznę oczną wszędzie widać, pełno obrazów plugawych po salach... *Birk. Gl. Kun.* 75, Augengift. Lekarz oczny, który oczy leczy, *opthalmicus. Mącz.*, okuliſta, *Ec.* очница, der Augenarzt. Oczny, na oczy, przed oczyma, oczywiſty, vor Augen, augenſcheinlich; *Sla.* ocsigledan; *Bh.* očitý. Służcie panom wiernie, nie wedle oczný służby. *Bud. Ephes.* 6, 6, nie na oko. *Bibl Gd.*). Pierwsze mieysce daią świadkowi ocznemu, czyli oczywiſtemu, poślednie zaocznemu. *Oſtr. Pr. C.* 2, 173, Augenzeuge; *Rs.* видокъ, самовидецъ, очевидецъ (cf. *Ag.* ocnik, *Cro.* ochnik *tubus*). Często w słuszności oczný są niezgodne duchy. *Zab.* 14, 172. (cf. iak na dłoni). - *transl.* armaty oczna sztuka, = wylotowa sztuka. *Jak. Art.* 3, 306, das Mündungsſtück der Kanone.

OCZOCHRAĆ *ob.* Czechrać.

OCZODOŁKOWA dziura, *Anat.*, *foramen orbitale. Krup.* 1, 48, das Augengrubenloch.

OCZOKAĆ *ob.* Ocokać.

OCZOW, n. p. Tak złą babę do Oczowa wygnać, aby się téy pozbyć mogła złości. *Haur Sl.* 194. ?

OCZOSNĄĆ, n. p. drzewo, *cz. idntl.*, zedrzeć go z kory, einen Baum abſchälen, die Rinde abnehmen. *Tr.*, *Boh.* očesati, = *demere*, *auferre e. g. poma*; *Cro.* ocheszmujem, odchesznujem *deſtringo*; *Ec.* отчесую, *ob.* ociosać, oczosać). *Desquamo* oczeszuię łuſkę, sprawuię ryby. *Mącz.*, oczosać ryby. *Mącz.*, abſchuppen; *Sr.* 1. wotſchupuju; *Crn.* ahlépam.

OCZUCIĆ *ob.* Ocucić, Ocknąć.

OCZY, *G.* oczu, ócz; *ob.* Oko. OCZYĆ *cz. ndk.*, (*ob.* zoczyć *dk.*), poſtrzegać, erblicken, wahrnehmen. Gdzie prościeyszą drogę sobie oczę, Na przełay skoczę. *Bard. Tr.* 124. (*Cro.* zochim *confronto*). OCZYCE, miasto w woiewództwie Mińſkim. *Dyk. G.* 2, 233, eine Stadt in der Woiw. Minſk.

OCZYŚCIALNIA, - i, *f.*, mieysce oczyścienia. *Cn. Th.*, (*Bh.* očiſtec czyściec; *Ec.* очистилище oltarz), der Reinigungsort. OCZYŚCIALNY, - a, - e, oczyścieniu służący, *luſtralis, expiabilis. Cn. Th.* 589, *Cn. Syn.* 350, Reinigungs-; *Rg.* ociſtiv, ociſtni *purgabilis, iuſtificabilis*, *Cro.* ochisztlyiv, ochisztliv, *Hg.* megtisztitható; *Rs.* очистительный oczyszczający; *Sr.* 1. zapokutjenitè, wuvebnenitè, wuſchwarnieżli, rebjenſki. OCZYŚCIĆ, *f.* oczyści, oczyścię, oczyszczę *cz. dk.*, Oczyściać, Oczyszczać *ndk.*, *Bh. et Slo.* očiſtiti, očiſtovati; *Sla.* ocsiſtiti; *Bs.* ociſtiti, ocinkati; *Rg.* ociſtiti; *Cro.* ochischuvati, ochichujem, ochischtijem; *Hg.* kitisztitom; *Vd.* ozhiſtit, ozhedit; *Crn.* ozhedit; *Sr.* 1. wuſchwarnu, zapokutjam; *Rs.* отчистить, отчищать, обчистить, обчищать, очистить, очищать, разчистить, разчищать; czyſtym zewsząd robić, ochędożyć, reinigen, ſäubern, rein machen. Leczono go oczyścieniem żołądka i krwi puszczeniem. *Boh. Kom.* 2, 166, *Rs.* очистка, разчистка. - Oczyścić z prochu, *Bh.* opraſſiti. - Oczyścić co względem religii, grzechu, nieczyſtości duszney, *expiare*, geiſtlich reinigen. Przez ofiary grzechy ludu bożego bywały oczyścione, t. i. z łaſki bożéy odpuszczone. *Sal.* 4, 514. Grzech oczyściony zoſtaie przez pokutę. *W. Poſt. W.* 213. Oczyścienie bogarodzicy, dzień gromnic. *Sk. Zyw.* 357, Mariä Reinigung, Lichtmeſſe; *Bh.* očiſtowanj P. Marye. Po trzech Królach ieſt święto oczyścienia Panny Maryi, dnia po narodzeniu Pańſkim czterdzieſtego. *Hrbſt. Nauk. N.* 6. Oczyściać się słowy, wyprawiać się z czego, z grzechu; niewinność swą albo czyią pokazywać, wymierzać się, omawiać, wywodzić się z tego, co zarzucono, entſchuldigen, reinigen, rechtfertigen. Wyśmienicie Wc Panna zazdrość swoię oczyszczać umiesz. *Teatr* 5 *c*, 35. Z kraiu nie wyiadę, póki się nie oczyszczę. *Teatr* 4 *b*, 128. Oczyścię sprawy i uczynki twoie. *W. Poſt. W.* 212. OCZYŚCICIEL, - a, *m.*, *luſtrator. Cn. Th.*, *Rg.* ociſtitegl, ociſtnik; *Cro.* ochisztitel; *Ec. et Rs.* очистúтель, der Reiniger, Säuberer. Herkules oczyściciel świata z ſtraszných cudów. *Petr. Et.* 186. - *fem.* oczyścicielka, *Rg.* ociſtitegliza.

OCZYSKO, - a; *n.*, *Bh.* očiſko, brzydkie oko, ein häßli-

ches Auge. Oczyska mu wygniły od picia, od spania. *Opal. sat.* 151, *Pilch. Sen. list.* 3, 198. OCZYSTY, - a, - e, oczasty, oczu pełny, voll Augen. Sieci oczyste. *Bard. Tr.* 122. OCZYWISKO, - a, *n.*, widowisko, pole u oczu, Schauspiel, Augenweide. Wielkim dla ludzi będzie oczywiskiem Że Izabella będzie psów pastwiskiem. *Leszcz. H. S.* 340. OCZYWISTY, - a, - e, OCZYWIŚCIE *adv.*, *Bh.* liczny, patrny, zřegeny, bliedne; *Slo.* patrné; *Sr.* 1. czelewěsté; *Crn.* ozhytn; *Vd.* ozhiten, ozhivotten, nagledliu, ogledliu; *Rg.* occit; *Sla.* ocsivitlo; *Cro.* ochit, ochivesst; *Ec. et Rs.* оковидный, очевидный; w oczy wpadaiący, iak na dłoni, na oko, augenscheinlich. *Oczywiśnie. *Kmit. Tr. C 3 b*, * oczywiście). Oczywisty świadek, z oczny, co na swoie oczy widział, ein Augenzeuge (*oppos.* zaoczny). Oczywiści świadkowie świadczą rzeczy przez siebie widziane. *Ostr. Pr. C.* 2, 172. Dekret oczywisty. *Vol. Leg.* 7, 430. (*oppos.* dekret zaoczny), *ex plenaria causae cognitione. Tr.* OCZYWISTOSC, - ści, ż., *Bh.* patrnost; *Sr.* 1. czema wěcěj; *Vd.* ozhitnost; *Cro.* ochivesztoszt; *Rg.* occittos: *Ross.* очевидность, die Augenscheinlichkeit, der Augenschein. Oczywistością nazywamy iasne i wyraźne widzenie rzeczy, oraz ich zgadzanie się z sobą. *Mon.* 75, 79. Prawdy naywiększą ozdobą iest oczywistość. *Stas. Num.* 2, 117. Okoliczność ta ukazuie każdemu do oczywistości naprawę stanu Rzpltéy. *Zab.* 14, 199, t. i. iak na dłoni, na oko, dotykalnie, bis zur Handgreiflichkeit.

O D.

OD, (ODE), *praepos. reg. Genit.*; *Bh.* ob; *Slo.* ob, obe; *Crn.*, *Vd.*, *Rs.*, *Cro.*, *Dl.* od, *Rg.* id; *Sr.* 1. wot, wote; *Sr.* 2. wot; *Rs.* omb; cf. *Hbr.* עד adh *usque*, *ad*, te; cf. *Hbr.* מן eth *a*, *abs*, cf. *Lat.* ad); - *oppos.* do; cf. *Jr.* di, da, *Lat.* de); wyraża krea kierunku pochodzenia zkąd, zaczęcia zkąd, *respectu loci*, *vel temporis*, von, von wo. Od ciebie wyszedł. Rossyanie wierzą, że Duch S. tylko od Oyca pochodzi. *Fund.* 1. Jedne staynie są od muru szaraiu, a drugie od wody. *Star. Dw.* 32, vom Waſſer her. Mury od morza do morza prowadzone. *Star. Dw.* 10. Chodził od domu do domu prosząc, aby się składano. *Budn. Ap.* 136, von Haus zu Haus. Od kolka do kołka, od pierwszego do ostatniego, *a capite ad calcem. Cn. Ad.* 764. Psy od pyska, a ludzie siwieią od głowy. *Pot. Jow.* 161. Posłał tam chłopię od katechizmu. *Sk. Zyw.* 2, 383, t. i. uczące się katechizmu). Od słowa do słowa, aż za łby poszli, von einem Worte zum andern. Od słowa do słowa przełożyć, z do słowa, słownie, wörtlich, buchſtäblich. Od serca iestem iéy przyiacielem. *Teatr* 22 *b*, 15, z serca, von Herzen. Wskazał do niéy, czy kusząc ią, czyli też od prawdy, aby iuż daléy do iego się posłuszeństwa nie odzywała. *Sk. Zyw.* 2, 543, po prawdzie). Nie wiedział, by to od prawdy było, co się działo przez anioła. 1 *Leop. Act.* 12, 9, cf. do prawdy, w saméy prawdzie, rzetelna prawda). Od tego czasu, od wieku, od początku świata, od młodości, z z młodu i t. d., von der Zeit, ſeit der Zeit, von der Zeit an. Ja tu od godziny stoię. *Teatr* 29 *c*, 10. Od dwóch godzin cię posłałem. *Teatr* 22 *b*, 10. Od trzech godzin biegam iuż wszędzie. *Teatr* 56 *c*, 119. Urzędy te tylko do roku od roku drudzy następowali. *Goſ. Gor.* 128, ſo wie das Jahr um war. Herod rozkazał pomordować wszystkie dziatki, ode dwu lat zrodzone. *Gil. Pſ.* 268. Tak do nocy od poranku Musiały prząść bez przestanku. *Zab.* 13, 278 *Trę.*, von Früh bis in die Nacht. Lub rano słońce wstanie, lubo wieczor zajdzie, J rok od roku, ona twoią zawsze będzie. *Sim. Sid.* 117, rok w rok, ein Jahr ins andere. Od godziny do godziny, z przez godziny, bis wieder zu derſelben Stunde. - §. *respectu actionis*, *exprimit* od *causſam causſantem*, z przez, z, von. Od ciebie iest zabit. *Cn. Th.* Kometa tak wielka, że noc od niey iasna była *Lat. Kom. D 3 b.* To nie od szczęścia iest, ale z ręku krolewskich, iż ma Polska tyle ksiąg swoim ięzykiem. *Gor. Dw. praef.* Kartownicy i biała płeć, naylepiéy się od niego miała. *Mon.* 68, 649. Od kogo mówić, przełożyć, czynić i t. d., z imieniem iego, za zleceniem iego, von einem ſprechen, in ſeinem Namen ſprechen u. ſ. w., an ſeiner Statt, kraft ſeines Auftrages. Przedtym mowa moia ku W. K. M. była, iako od sługi wiernego; teraz iuż nie sam *od* siebie, ale *od* wszystkiéy rady W. K. M. poselstwo donoszę. *Gor. Dz.* 125. Radzie Gdańskiéy *od* krola przełożył kanclerz, a *od* niego tłumaczył dworzanin ieden po Niemiecku, w czym krol miasto winnie. *ib.* 47. Gdy biskup w wielu rzeczach królowi wymawiał, pytał go krol, jeśli to *od wszystkich* mówił, czyli sam *z siebie*? *Bielſk.* 348. Często krasomowca nie *od* siebie, lecz *od* innych mówi; musi tedy poznawać tych, *od* których mówi. *Zab.* 1, 86. Nie usta swéy sprawiedliwości, kto złotu *od* siebie mówić rzecz każe. *J. Kchan. Dz.* 63. Nie *od* człowieka na sądzie siedzicie; ale *od* boga. *Sk. Zyw.* 2, 178. Za sędziów żydowskich, Pan bóg miał królewską moc nad Izraelitami, i *od* siebie im tylko dawał namiestników tych sędziów. *Sk. Zyw.* 2, 33. Kallimach *jeździł od* króla do Wenetów. *Krom.* 434. Xiężnę przywitał Łaski arcybiskup, *od* króla i *od* senatu. *Stryik.* 711. Witold przełożył na księstwo Kiiowskie *od* siebie namieniskiem książe Holsanskie. *ib.* 468. Kapłani Polacy po Polsku słowo boże Litanie rozpowiadali, a Jagiełło zaś *od* nich tłumaczył. *Stryik.* 445. W polu, gdy kłosy głowy swe schylaią, Zda się, że mi się *od* ciebie kłaniaią. *Zab.* 14, 265. - *In sequentibus cauſſa cauſſans attribuitur magnitudini gradus*, von, ver, aus. Umarł od żałości. *Bielſk.* 450. Serce mi się od żalu kraie. *Teatr* 8, 32. Poznawszy głos iego, od radości nie otworzyła wrot. *Bud. Act.* 12, 14. Matka nie pamięta ucisku od radości, że się narodził człowiek na świat. 1 *Leop. Joan.* 16, 21. Pies na łańcuchu, iak mu daszkęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rey Zw.* 81 *b*. Dobrze się nie przepadła od kłopotu i frasunku. *Glicz. Wych. C* 2. Od frasunku oszalieć. Od radości i płakać. Ś. Arseniusz męczennik nie od miecza, ale od pracy w pokucie przez lat 55. *Sk. Zyw.* 2, 42. - §. *exprimit cauſſam cauſſatam*, von, von woher, aus, für. Od pisania zapłata. Od mieszkania płacić. Jeden drugiemu od matki nałaie. *Gor. Dw.* 130, t. i. że nie dobrego łoża). Zaleca Pan Jana Ś. od skromności żywota iego wielkiéy. *Zrn. Pſ.* 12 *b*. Ewanielista Annę zaleca od familii i domu iéy, od darów bożych, od stateczności stanu iéy. *ib.* 35. Od niewoli to sługa, koń. *Cn. Ad.* 769, t. i. że niema lepszego,

i ten dobry, cf. złyś, ale mi cię trzeba, cf. z musu cnota, in der Noth iſt auch der gut. - §. *respectiue*, z względem, co się tycze, in Anſehung, in Rückſicht. Ochędoſtwu białych głów od szat; od pereł, od kamieni pewny kres zamierzył. *Gor. Dw.* 388. Przyydzie ſtroyna od pereł i złota; Jedna niecnota, poddanka, lichota. *Chroſć. Ow.* 123. Dała iéy ſkarbów od złota i śrebra dosyć. *Stryik.* 438. Dziéwka Sarso, któréy djabeł niemało mężów pógładził, na oczy wyrzucała nieszczęście, które *od* mężow miała. *Glicz. Wych. C* 2, co do mężów). - §. 2) wyraża kres oddalenia, von, weg. Te materye tak dalekie są od zagniłości, iak niebo od ziemi. *Syxt. Szk.* 145. To mówiwszy, zarazem od oczu zniknęła. *Protas. Jał.* 19. Koń ten ksobie czy od siebie wszelako dobrze ciągnie. *Teatr* 52, 10. Od wieczerzy wstać. - Boiaźń mu przypisowali, żeby ma było żal od żony młodéy umrzeć. *Bielſk.* 248, t. i. odumrzeć żony, von ihr durch den Tod getrennt zu werden. Sara, Raguelowa cora, od któréy d bel nie mało mężów pogładził. *Glicz. Wych. C* 2, z b ka iéy sprzątnął). - Od ręki robić, z niedbale, byle zbyć, daß es nur aus den Händen kommt, daß mans nur los wird. Bydź od czego, z nie sprzyiać, dalekim bydź od czego, przeciwnym, von etwas abgeneigt ſeyn, keine Neigung dazu haben. Gdy widzieli Krzyżacy swe nieszczęścia zewsząd, nie byli od zgody, *Bielſk.* 382, nakłaniali się do zgody). Synowie chcą, żeby Sieciech więcéy nie rządził; nie był od tego oyciec, i kazał im przyiechać do siebie. *Bielſk.* 69. Mieczysław prosił, by mu iego dział przywrócono; Kazimierz, iako był pan dobry i miłosierny, nie był od tego. *Bielſk.* 102. Ja na to zezwalam; P. toć i ia nie od tego. *Teatr* 54 c, d 2. - Od rzeczy gadać, z nie do rzeczy, nie do rzeczy (cf. grzeczy), nichts zur Sache, zwecklos; *oppos.* Nie od rzeczy, z do rzeczy; n. p. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie powiedzieć tu o powinnościach przychodniów. *Bud. Cyc.* 65. Mowy próżne i od rzeczy różne, *Bielſk.* 485. U dawnych miłość własna tym się tylko od dzisieyszéy różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 66, 293. - §. b) od *Comparationis*, z nad, niż, *Lat. quam*, als. Bydlę czasem *poiſtnieysze od* drugiego człowieka. *Teatr* 52, 10. Wiem ia to lepiéy *od* ciebie, *ib.* 54, 105. *Similiter* Tyle tylko będę miał w zyſku od złego króla; że ia pierwszy będę wzdychał nad złem, którego poprawić nie mogę. *Stas. Num.* 2, 193, *le seul avantage que j'aurai sur un mauvais roi*, tym móy los będzie lepszym nad złego króla. - *Omiſſa praepositione ponitur solus Genitiuus, ad inſtar Ablatiui Latini*: Powierzchnia szata na nim *bielsza śniegu* była. *Groch. W.* 278. Rym złota droższy. *Groch. W.* 2; *auro pretiosi*). Gniew iego nietrwalszy piany. *J. Kchan. Ps.* 39. Bóg Gabryela, iaśnieyszego *słońca* przyzwał. *J. Kchan. Jer.* 4, od słońca). Piękniejszy słońca. *Groch. W.* 259. Rzecz ta słońca iaśnieysza. *W. Poſt. Mn.* 268. Białe głowy w niczym nie są mężczyzn podleysze. *Gorn. Dw.* 427. Sumnienie gorsze kata. *Bier. A* 2. Dobrodzieyſtwo iedno drugiego większe nie ieſt. *Gor. Sen.* 527. Powietrze, czym ieſt lżeysze nad ciężkość wód i ziemi, tym ognia ważnieysze. *Otw. Ow.* 6. - *Omiſſo comparatiuo ponitur solus nomen praepositio*: Od trzech tysięcy Asper go nie dał. *Paszk. Dz.* 24, t. i. niżéy, taniéy, unter 3000 Asper. Doktor ten żadnego recipe od czerwonego złotego nie napisze. *Teatr* 2 *b*, 16. - §. 3) Nie dopuszczaiąc, broniąc, uwalniaiąc, z od czego, z przeciw, gegen, vor. Abyśmy ostróżności przeciwko wszelkiemu złemu używali, a od oczu złoczyńców uchraniali się. *Zrn. Pſt.* 3, 547 *b*. Od upicia lekarſtwo, z piiaństwa broniące. *Cn. Th.* Panienka, chcąc czyſtość swoię o hronić, udała, iż ma oleiek od zranienia. *Boh. djab.* 165. Ziele to, od zagnicia wilgotności i od zjadowicenia ich, ieſt ſkuteczne lekarſtwo. *Syr.* 310. Floryana ś. maią za patrona od ognia. *Haur Sk.* 106. S. Jan de Matta ieſt patronem od febry, od powietrza, i na morzu. *Sk. Zyw.* 91. Od wiatru stanąć, z wzwiatr, gegen den Wind. Mieliśmy dostatkiem bydła, i grosza od biedy. *Teatr* 8, 26, na przypadek potrzeby, einen Nothgroſchen. - *Emphat.* Potrafię i ia od biedy żonę wyżywić. *Teatr* 31 *c*, 74, t. i. z biedą, biednie, mit genauer Noth, auf eine nothdürftige Art. - §. 4) od czego, *ad quem finem, usum, quo consilio*, cf. do, zu, wozu, zu etwas. Nie trzymam go od obcowania, ale od dozoru interessów i maiątku. *Teatr* 28 *b*, 129. Dobry rycerz ieſt od zwady, Popa też nie źle zachować od rady. *J. Kchan. Dz.* 100. Aby u pana służył dobry iaki prokurator, któryby od rady panu był, tudzież od spraw wszelakich. *Glicz. Wych. N* 4, od porady, poradnik, *a consiliis*. Panowie chłopców trzymaią od miſternego zwodzenia białych głów. *ib. J.* 2. Wielka ieſt różność między szkołą, a między domem; szkoła od mądrości, a dom od gospodarſtwa; - niechayżeby dom był od gospodarſtwa, a szkoła od rozumu a mądrości. *ib. L.* 1. Zakon Troycy Swiętéy od wykupienia niewolników. *Sk. Zyw.* 88. Od czegoż poeci? *Kras. Sat.* 4. Od czego ięzyk, ręce, kleszcze. *Cn. Th.* Od żelaza, od drzewa rzemieślnik. *Tr.*, ein Arbeiter in Eiſen, in Holz. Tubalkain był rzemieślnikiem we wszelkiéy robocie od miedzi i od żelaza. 1 *Leop. Gen.* 4. Od pióra, *ab epiſtolis, a secretis*. - Od przygody, dla przygody. - §. 5) Erdziwił na księſtwie Nowogrodzkim *od* szczęścia poddanych panował. *Stryik.* 228, t. i. z szczęściem ich, zu ihrem Glücke. - II) OD . . ., ODE . . ., *praepos. inseparab., iuncta verbis*, 1) *significatu amouendi*, weg-, ab-, auf-, odjąć, odjechać, odeyść, odlać; oderznąć, odpieczętować; odſtrzelać się, odſtraszyć się. - §. 2) *usque ad finem deducendi*, odśpiewać, ganz abſingen, odmówić, ganz herſagen, odpokutować, abbüßen, odpłakać, abweinen; odboleć, odchorować, odcierpieć. - *Cum reciprocis designat finem absolutum*, n. p. Nie mogę się was odcałować, *plus exprimit quam* nacałować, *quod non nisi completionem exprimit, sed noſtrum simul finem, poſt eam subsecutum*; *similiter* odchwalić się, odjeść się. - §. 3) *reſtituendi* oddadź, abgeben, odrobić, abarbeiten, odciąć, abſchicken, zurück ſchicken; odczestować, oddarować. - §. 4) przeciwieństwa: odszczekać, odmrukiwać, widerbellen, *Eccl.* προπιπτοπομψ, cf. przeciw). - §. 5) *renouandi*, n. p. odbudować rozwaliny.

1) ODA, - y, ż., *z Grec.*, rodzay rytmu, pieśń. *Kras. Zb.* 2, 265, die Ode.

2) ODA, - y, ż., izba albo szkoła w szaraiu Cesarza Tureckiego, gdzie młodź dworska w naukach ćwiczona bywa. *Kras. Zb.* 2, 265, *Mik. Tur.*, Pagenzimmer im Türkiſchen Serail.

ODĄC, *f.* odmie rz. *dk.*, Odymać *ndk.*, *Rg.* odadutti, odadimgljem; *Rs.* одумь, одумать, обдумь, обдумать.

opuszyć, aufblaſen, rund aufbläben, *pr. et transl.* Niezwarzone piwo ludziom żywot odmie, *Haur Ek.* 104. Od tego chwaſtu bydło się odyma. *Koń. Lek.* 2, 1. Zarażliwym się iadem wszyſtko w smoku odymało. *Otw. Ow.* 102. Liszka, gdy się objadła, nie mogła dziurą nazad wyleźć, dla odętego brzucha. *Ezop.* 20. Wiele w usta nakłaść, coby się oba policzki odęły, iakoby miechy kowalſkie. *Erazm. Ob. E iii.* Tak prawi, odąwszy gębę rozgniewany. *Kor. Hor.* 7, *tumido ore*). Odął się, by poltóra nieszczęścia. *Rys. Ad.* 53. Umarł pyszny, iednakże co o sobie trzyma, I pośmierci znać, gdy się i w grobie odyma. *Pot. Jow.* 68. Nigdy cię zacność rodu i honory, Nigdy bogate dóbr obszernych zbiory Nikczemną dumy nie odęły parą. *Nar. Dz.* 1, 151. Odęty *Rs.* одутлый, одутловатый. Nie wiele się nauki w tych odętych głowach mieścić może. *Klok. Tur.* 39. Odęcie, Odymanie *subſt. verb.*; das Aufblaſen, Odęcie, Odętość, - ści, ż., die Aufgeblaſenheit, *Rs.* одутловатость.

*ODAL *adv.*, daleko (cf. opodal), *Rs.* отдаль, weit weg. Wyspy odal od ludzi rozsiane. *Przyb. Lux.* 303. Szatan z rokoszanami zaiknął z drugiey ſtrony, Odal z obozem w trwodze w cieniu przeniesiony. *Przyb. Milt.* 189. Szeroko i odal przepaść głos ten słyszała. *ib.* 52. *ODALNY; - a; - e, *Obr.* 47, *ob.* daleki.

ODARCIE *ob.* Odrzeć.

ODARNIĆ *cz. dk.*, Odarniować *kontyn.*, darniem obłożyć, beraſen, mit Raſen belegen. Baszta ta ma poł miesiące odarniowane i okolcowane. *N. Pam.* 8, 133.

ODARTKI *liczb. mn.*, co z kogo odarto, łupy; *Bs.* odor, *Cro.* odera (*ob.* odra), plén, Geraubtes, Raub, Beute. Pobrali odartki z nich sobie za korzyść. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 47, łupy. 3 *Leop.*), 1 *Leop. Zachar.* 2, 9. ODARTUS, - a, *m.*, człowiek odarty, goły, golodupſki, ein Abgetißner, ein Zerlumpter. Ktoby też na onego rzekł był odartusa, Że w nim nagiego Marcin oblać miał Chrystusa? *Pot. Pocz.* 147. (cf. odra). Nieosiadły, odartus, albo golota. *Herb. Stat.* 360, *Vol. Leg.* 1, 329. ODARTY, *ob.* Odrzeć.

OD-BAĆ się, *f.* odboję się *recipr. dk.*, odbyć boiaźń, przestać się bać, die Furcht fahren laſſen. Czytać czy milczeć, nie wiedział co z tym czynić; od-bawszy się nakoniec, łabęcim ale drżącym głosem, zabrzmiał dekret. *Birk. Dom.* 158.

ODBADAĆ *ob.* Odbośdź.

ODBAWIĆ, *f.* odbawi *cz. dk.*, Odbawiać *ndk.*, *Rs.* отбавлять, отбавлывать, wybawić o czego, befreyen. Odbawiłem od brzmienia plecy iego. *Budn. Ps.* 817, cf. zbawić).

ODBECZEĆ, *f.* odbeczy *cz. dk.*, *fig. transl.* odpokutować, abbüßen, hinlänglich für etwas leiden. Odbeczał tego uczynku. *Ir.*

ODBIĆ, *f.* odbiie *cz. dk.*, Odbiiać *ndk.*, *Bh.* odbiti, obrazyti; *Sr.* 2. wotbiſch; *Sr.* 1. wotbipu; *Vd.* odvdariti (*ob.* uderzyć); *Sla.* odbiti; *Bs.* odbitti; *Rg.* odbitti, odzbitti, odzbiati; *Cro.* odbiam, odvudiram; *Dl.* oduduram; *Fc.* προπηλοῦδαρῶ, *Rs.* отбивать, отбивать, biiąc oddalić, zurück ſchlagen, wegſchlagen, abſchlagen. Odbili nieprzyiaciela od miaſta; *Rs.* отражать, отражать. Odbić od siebie naiazd. Odbiiały nas wały od brzegu na głębią. *Cn. Th.* Odbiiaiący, porywaiący z sobą wiatr *Rs.* отбойный (cf. odbić *intr.*). Od siebie każdą złą żądzę odbiymy. *Papr. Kol. U, b.* Niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana mego odbiły. *Biel. Sw.* 11 *b*, odstraszyły). - Odbić, biiąc odłączyć część od całości, *Rs.* отшибить, отшибать, отколотить, отколачивать, ein Stück abſchlagen. Odbiy kawałek cegły. - §. odbiiać, biiąc nie dopuszczać, odwracać, parować, wyparować, zurück ſchlagen, abſchlagen, ausparíren, abwenden. Odbiiam miecz, sztych. Nieodbity, a nie daiący się odwrócić, *propr. et transl.*, nieuchronny, unabſchlagbar, unabwendbar. Kiedy wygrać koniecznie potrzeba, sztych niczym nieodbity. *Tward. Wład.* 128. Grota złotego sztych nieodbity. *Pilch. Sall.* 148. Ulegać nieodbitey potrzebie, iest w naycięższym razie iedyna ulga. *Pilch. Sen.* 320. Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie obidzą. *Pilch. Sen. list.* 4, 138, konieczne, niezbędne). Muszę wyiechać, to nieodbita. *Teatr* 41 *c*, 319, cf. niżey *adv.* nieodbicie. - §. odbiiać, bicie wracać od siebie odwracaiąc, *Bs.* priudritti, opet udritti; *Vd.* oddersniti, zurück ſchlagen, zurück ſchleudern, zurück werfen. Odbiiam na kogo pociski iego, ſtrzały iego wracam. *Cn. Th.* Moc mocą odbiiaią. *Ezop.* 13. Pisma ich odbito zostały gruntownieyszemi pismami. *Ust. Konst.* 2, 9. - *transl.* Blask na blask odbiiaią tarcze migiem częstym. *Przyb. Milt.* 176, *Bs.* odsivati, zurück werfen. Odbiiaiący *Bh.* obrażny, obrażeny. Odbiianie *Bh.* obrážka. Odbicie *Vd.* prutivdar, prutiſhlak, prutivsiek; *Cro.* odboy, szuprotivchina; *Ross.* отбивка, отбивание, отбой. Odbiiać się, zurück prallen, abprallen; *Bh.* obrážeti ſe; *Vd.* nareniti). Odbiia się głos od czego, *resultat vox. Cn. Th.*, ſchallt zurück, prallt zurück; *Ross.* отдаваться, отдаваться, cf. odgłos). Odbiia się słońce, promień, *ob.* reperkussya. prallt zurück. Słoneczne promienie od ziemi odbiiaią się. *Lat. Kom. B b.* (*ob.* odbić *intrans.*). Zwierciadło odbiia, wydaie kształty, figury, rzeczy przeciw sobie ſtawionych. *Cn. Th.* 575. Twarz iéy odbita od wody. *Zimor. Siel.* 208. Tu taka cię czeka ſkała, iż nietylko ten wyſtępek od Roscyusza odbiie się, ale i owszem na was padnie całe podeyrzenie. *Siem. Cyc.* 88. - Piłkę odbiiać, den Ball zurück ſchlagen. Piłka odbita tym potężniey skoczy, Cyga się chyżéy biczem wścięta toczy. *Morszt.* 2. Tak snadnie odbił piłkę, żeby i towarzyszowi dobrze do uderzenia przyszła. *Gor. Sen.* 125. Nic ten nie winien, co tak odbiia, iak mu gałą. *Lub. Rox.* 346. Gdy bryła uderzaiąca natrafi na kamień twardy, natychmiast odſkakuie w przeciwną ſtronę, i to nazywamy biegiem odbitym. *Rog. Dos.* 3, 316. - §. odbiiać komu, co piérwéy uderzył, z płacić mu to, einem die empfangenen Schläge zurück geben. - §. biiąc powetować, an einem es abprügeln, ſich ſeinen Schaden durch Prügeln gut machen. *Ergo poenas pendet*, zadkiem mi to zapłaci, odbiię to na nim. *Marc.* - §. biiąc odebrać, odzyskać, odgromić. einem etwas abjagen, abſchlagen, wieder abnehmen. Odbiiać nieprzyiacielowi łupy, ieńce. - Szczęściem Waszéy K. M., hetman odbił ziemię Wołoſką. *Jan. Olsz. K 2 b.* Przez was odbita Rzplta, z chęcią was przywita. *Paszk. Bell. B 4 b.* - §. biiąc otworzyć, aufſchlagen, abſchlagen. Odbiwszy beczkę, nabrał srogie brzemię soli. *Pot. Jow.* 28; *Bh.* odbednit bečku, odbednugi). Odbiiam zamek, drawi, komorę. *Cn. Th.* Odbiiać przy-

przybitego co. - §. Odbito mu skórę, z przebito, wygarbowano, man hat ihm das Fell schon wund geprügelt, cf. odbolała mu skóra). Ciosy nowe mniey czuie, kto zwykł nieszczęść wiele Poznosić, razu nie czuć na odbitym ciele. *Min. Ryt.* 4, 208, *Fred. Ad.* 49, cf. odbolały). Okrucieństwo ludu niezbożnego, Choć pan do kości miał odbite ciało, Nie ugasło tą się męką iego. *Odym. Sw.* 2, *Gg*, zranione, zbite). - §. odbiiać kopersztychy, z wybiiać, abdrucken. Odbiiam, obraz czynię, wyrażam. *Cn. Th.* 575. Odbiianie albo wyprasowanie kopersztychow. *Haur Sk.* 376. Przez wzgląd na czyste odbicie tych modelow, na doskonałe wydanie figur i napisów, rowno ie cenią z oryginałami. *N. Pam.* 3, 315. Odbiiać u cieśli, sznurem naturtym węglami, liniie odbiiać. *Mag. Mst.* - §. II) Odbiiać *intrans.*; a) odbiiać *vel* odbiiać się od lądu, od brzegu, z odpychać się od brzegu, odpiérać, odkładać, odcumować, puszczać się na wodę, na morze, abländen, abſteuern, abſtoßen: *Vd.* ladjo odjsemle odisniti, potisniti, odladjati; *Bs.* odjedriti, odjidriti; *Rs.* сдвинуть, отпихнуть, отпихать, отпихивать, отчаливать, отгресть, отгребать, сдвинься, сдавайтьсѧ. Odbicie od brzegu *Rs.* отвалъ. Okręty do odbicia od lądu w gotowości były. *Teatr* 50*b*, 95. Do domu wracaiąc, odbił się od portu. *Sk. Dz.* 1194. Skoro się od brzegu odbiiał, nieprzyiaciel mu się pokazał. *ib.* 380. Rano odbiliśmy się od portu. *Warg. Radz.* 20. Wsiadł na okręt; odbiiaiąc od brzegu napisał do żony *Teatr* 38, 124. - §. b) Odbiia fuzya, pistolet, strzelba, z wzad uderza przy wystrzelaniu, ein Gewehr ſtößt. - *Gorn.* Ruda odbiia, znaczy, iż na przykład w lewey stronie mało rudy ukazuie się, lecz w prawą idzie. *Os. Zel.* 80. - §. 3) żołądek odbiia, z odmiata, odrzuca, *Ross.* отрыгать, рыгнѣть, рыгаѣться, der Magen ſtößt auf. Piłem wódkę, strasznie mi po niey odbiia się. *Zabł. Zbb.* 50, *Vd.* jedbe gorpotiskuvajo, gorjijo; *Crn.* burka se mi). Odbiianie się żołądka *Sr.* 1. wobbijanje, żowtka boże sto łano, *Rs.* отрыганіе, отрыжка, рыганіе, рыгать (*ob.* rzygać). - §. 4) kolor odbiia, odbiia się z kontrastuie, mocniey uderza, die Farbe ſticht ab, fällt deſto beſſer ins Auge; *Rs.* противообразить, противоображать. Rzeczy przeciwne sobie podle się położone, naylepiey od siebie odbiiaią. *Mon.* 65, 612. Odmiany w kolorach używa, a przez odbiianie iednego od drugiego usiłuie o to, aby twarz iey dobrze odbiiała. *Mon.* 65, 610. Lepiey wydaie rzeczy odbicie wzaiemne. *N Pam.* 2, 214, kontrast, *Rs.* противообразность. - *aliter* Kolor iey odbiia błękitnie; *Rs.* ba modry iest. *Zab.* 15, 182. t. i. wpada w błękitne, die Farbe fällt ins Blaue, ſchielt ins Blaue. ODBICIE *adv.*, (*ob.* odbić *b.*, *ubi* nieodbity); odwrotnie, mogąc bydź odwróconym, abwendbar. Nieodbicie, unabwendbar. Ja nieodbicie potrzebuię gotowych pieniędzy. *Teatr* 14, 90. Głos iedności nieodbicie dziś potrzebny. *Gaz. Nar.* 1, 399. *St. A.*

ODBIEDZ, odbiegnąć, *f.* odbiegnie, odbieży *dk.*, ODBIEŻEC *ndk.*, Odbiegać *cont.*; *Bh.* odběhnauti, odbjhati; *Slo.* obehnuti, odběhnauti; *Sr.* 1. wobbjju, wobbjjim, wobbjham; *Vd.* odbieshati, odbegniti, odhenjati, prezhbieshati; *Cro.* odbegnujem; *Dl.* odbegnuti; *Rg.* odbjeghnuti, odbjeexam; *Bs.* odbjeghnuti; *Rs.* отбѣжать, отбѣгать. - §. *In-*

trans. biegiem oddalić się, uciekać, davon laufen, weglaufen. Co za zysk z rozkoszy, ktora prędko odbiega, żal i ból zostawuiąc? *Psalmod.* 8, ubiega). Pasterz odbiega od owiec i ucieka, gdy ie w niebezpieczeństwie opuszcza. *Dambr.* 250. - §. *Transit.* odbiegać czego, od czego, z nagle porzucaiąc uciekać, nagle porzucić, opuścić, weglaufen von etwas, es im Stiche laſſen, plötzlich verlaſſen. Skoro wołać poczęła, odbieżał szaty swey u niey, i uciekł. *Radz. Gen.* 39, 13, odbieżał płaszcza. 3 *Leop.*, wywinął się z płaszcza i uciekł. z *Leop.*). Zabrali łupy, których odbieżeli Assyryyczykowie. 3 *Leop. Jud.* 15, 7, których odeuciekli. z *Leop.*). Mądra to rada wskok odbieżeć tego, Co skutku nigdy wziąć nie może swego. *Pasł. F.* 18. Głos go i żywot odbiożał. *P. Kchan. Orl.* 1, 137. Niechcieycie rycerze w tym zamieszaniu odbiegać oyczyzny. *Vol. Leg.* 4, 789. Dla pospolitego dobra, odbieżeć swego prywatnego. *Pasł. F.* 283. Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. *Kul. Her.* 90. Odbiega gniewliwych wszelka krasa i ozdoba. *Pilch. Sen.* 265. Którym szczęście płuży, tłum przyiaciół odpasuie; których szczęście odbiegło, w posępney osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Na oku ią maią zawsze, i na pięść iey nie odbiegaią. *Pasł. F.* 268, nie odstępuią). Chwalebnych przodków naszych obyczaiów odbiegamy. *Psalmod.* 78. Ja czasem za latopisacami idę, czasem ich odbiegam. *Chmiel.* 1, 461. Inne występki z rozumem się nie zgadzaią; ten nad to zdrowia odbiega. *Pilch. Sen.* 274. Niepodobna, żeby głosy tylu posłów częstokroć od materyi nie odbieżały. *Dyar. Gr.* 481, t. i. nie oddaliły się). Nie odbiegam od tego, ale iednak nimbym na to przystać miał, powiedz mi ... *Teatr* 32 *c*, 37, t. i. nie iestem dalekim od tego, nie iestem od tego, ich entziehe mich dem nicht; ich bin nicht dagegen). Odbieżany, Odbieżały, Odbiegły, z kogo odbieżano, opuszczony, im Stich gelaſſen, zurück gelaſſen, verlaſſen. (*Vd.* neodbieshaliu, z nieuchronny). Nabrawszy się łupów w odbieżanych obozach, wrócił się do kraiu. *Stryik.* 242. Okręty na brodach stały bezpiecznie, odbieżane od wałów morskich. *Warg. Cez.* 63. Tempe i Tessaliia teraz puste i odbieżane. *Klok. Turk.* 204. Uciecaka Czecha Lechowi, dla spadku nań dóbr od brata odbieżałych, pożytek przynieść mogła. *Krom.* 26. Sprawę odbieżaną łacno wygrać. *Cn. Ad.* 1082, t i. któréy nikt iuż nie broni. ODBIEG, - u, *m.*, odbieżenie, *Vd.* odbieg, vbieg, vbieshjava, das Davonlaufen, Weglaufen. Rzucą się w łodzie w skwapliwym odbiegu, któremi się piérwéy przeprawili od brzegu. *Przyb. Luz.* 42. Galery to sposobne były, nad odbiegów i obrotów zapędu czynienie chybkie. *Fal. Fl.* 228. Odbieg wody, z spadek. *Tr.*, Waſſerfall, Abfluß. - *transl. fig.* odbieg lat. *Czack. Pr.* 1, 87, upłynienie lat. ODBIEGACZ, - a, *m.*, ODBIEGLEC, - lca, *m.*, *Bh. et Slo.* odběhlec, *Rg.* odbjexnik, z zbieg, dezerter, odbiegaiący. *Wlod.*, der Wegläufer, Ueberläufer, Ausreißer. Biada wam synowie odbiegły. 1 *Leop. Jer.* 30, 1, zbiegowie. 3 *Leop.*). - *fem.* Odbieguczka. ODBIEGŁY, - a, - e, odbieżany, odbieżały, opuszczony, im Stich gelaſſen; *ob.* odbiedz.

ODBIERAĆ *ob* Odebrać. ODBIERALNIK, ODBIERACZ, - a, *m.*, odbieraiący co, der etwas empfängt, abnimmt; *Chym.* Naczynia odbieraiące płyny z drugich, nazywaią

odbieralnikami. *Krumł.* 55, *Rg.* otimalaz; *Rs.* отбиралникъ. (*Slo.* odberatelka *detractio*).

ODBIEŻANY, ODBIEŻAŁY, ODBIEŻENIE, ODBIEŻONY; *ob.* Odbiedz.

ODBIIAĆ *ob.* Odbić. ODBIIACZ, - a, *m.*, ten, co odbiia, der Zurückſchlager. W ten czas piłka lieg swóy dobrze odprawuie, gdy między podawaczem a odbiiaczem, taka ieſt miara, iż i ten grzecznie podaie, i tamten rozumnie odbiia. *Gor. Sen.* 87, ODBIIACZNY, - a, - e, od odbiiania, zurück ſchlagend, zurück werfend; *Chym.* Piece dzielą na odbiiaczne, *reverberatoriae*, i na alembikowe i donicowe. *Krumł.* 24. ODBIIAK, - a, *m.*, ODBIYKA, - i, ż., w kuźni obozowéy, sztuka żelazna lana, odpowiadaiąca samemu ogniſku, o którą wszyſtka moc ognia odbiia ſię. *Jak. Art.* 3, 305 *et* 3, 190, das Heerdeiſen in einer Feldſchmiede, ein gegoſſenes Stück Eiſen, das den Feuerherd vertritt. ODBIIKA, - i, ż., der Preller, das Abprellen. Odbitka ieſt tuch, przez ktory pocisk, natrafiwszy na iakąkolwiek zawadę, podskakuie, i odbiia ſię, zaczynaiąc na nowo ruch podobny pierwszemu. *Jak. Mat.* 4, 162. Strzelanie na odbitkę, nie tak dobrze ſtrzelaniem czołgaiącym z vane. *Ib.* 4, 161, *à ricochet*). Za odbitkiem. *Chroſć. Furs.* 215. ODBITNY inſtrument muzyczny, iak n. p kotły. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12, t. i. w który biią, ein Schlaginſtrument, das geſchlagen wird. ODBITY *ob.* Odbić.

ODBŁĄKAĆ ſię, *f.* odbłąka ſię *recipr. dk.*, błąkaniem oddalić ſię, ſich weit weg verirren, abirren; *Sr.* 1. wettuſchdiam. Zaraz ſię gdzieś od niego odbłąkała i zginęła. *Otw. Ow.* 536. Kto od prawdy odbłąka ſię, światłość ſprawiedliwości nie będzie mu iaśnieć. *Bial. Poſt.* 91. Sternik drogi swéy uchybiwszy, daleko ſię od Itaki odbłąka. *Tr. Tel.* 165. Dusza, przez ſkazitelność zmazana, daleko od cnoty częſtokroć odbłąka ſię. *Lub. Roz.* 390, *Teatr* 41 *b*, 81.

ODBLIŻYĆ, *f.* odbliży *cz. dk.*, Odbliżać *ndk.*, oddalić, cofnąć, entfernen, entziehen. Starać ſię nie przeſtaiesz, abyś pomocnemi uwagami od tego smutnego odbliżyć go raczył letargu. *Mon.* 65, 195.

ODBOLEĆ, *f.* odboleie *neutr. dk.*, *Boh.* odboleti; *Sor.* 1. wotčolu; *Vd.* odshaloſtiti ſe; *Rg.* priboljetti, odboljetti *sanum fieri*; *Bs.* priboliti, ozdrauiti *convalescere*); *Bs.* odboliti, priſtatti boleſt, ne chjuti; *dedolere* odbitym ſię ſtawać na bole, przywyknieniem czułość utracić, fühllos gegen den Schmerz werden, cf. *Bh.* odſtonawati, odſtonati, *ob.* Odſtękać, ſtękać). Odbolałem, odbolało mi co, *dolui. Cn. Th. Corpus occalluit ad plagas*, zatwardziało abo odbolało ciało na bicie. *Mącz.* Odbolały, *qui dolorem amplius non sentit. Cn. Th.* 593, fühllos gegen Schmerz.

ODBORNY, - a, - e, przewyborny, ausgeleſen, auserleſen Jam tę kokoszkę na ręku pieściła, Odbornym ziarnem karmiła. *Kniaź. Poez.* 3, 207. Tyś chciał pszenicą odborną zsiać pole, Ta przeciw czarne rzucała kąkole. *Zab.* 12, 401 *Koſſak.* Już te odborne kozły i czabany, powiędły, poschły. *Zab.* 12, 403 *Koſſak.*

ODBOŚDŹ, Odbość, *f.* odbodzie *cz. dk.*, Odbadać *ndk.*, bodząc odwracać, mit Hörnern zurück ſtoſen, *propr. et fig.* Broni ieleń, iak może od mięsa odbada. *Pot. Poez.* 229.

Co czynisz chéy przebóg, porzuć iuż te modły, Czy czekasz, by pacierze Pruſką moc odbodły? *Stryik.* 494.

ODBRONIĆ, *f* odbroni *cz. dk.*, bronią odjąć, odbić, odgromić, mit Gewalt wieder abjagen, abſchlagen, wieder wegnehmen, abnehmen. Nagonił Woiewoda Tatarzyna, i plonów cokolwiek odbronił niezmiernych zagarnionych. *Tward. IV. D.* 2, 230; *Vd.* odbraniti, vbraniti; *Rs.* отбраять, отпражать.

ODBRONOWAĆ *cz. dk.*, bronowanie odbyć, abeggen, *Rs.* отбороновать, отборановать.

ODBRZĘKAĆ *niiak. dk.*, n. p. *resono* odbrzękam, odbiiam głosem. *Mącz.*, wiedertönen.

ODBRZMIEWAĆ *intr. ndk.*, dadź ſię ſłyszeć, odgłos wydawać, ertönen. Cały świat odbrzmiewa głosem imienia twego. *Zab.* 13, 289. Powietrze odbrzmiewało hucznych trąb okrzykiem. *Przyb. Luz.* 63.

ODBUDOWAĆ, *f.* odbuduie *cz. dk.*, na nowo wybudować, *Slo.* znowu budowati; *Rs.* возграждать, возграждать, возсоздать, возсоздать, отстроить, отстраивать; *Ec.* возустроити: von neuem wieder aufbauen. Summa na odbudowanie zniszczonego miaſta. *Nar. Tac.* 2, 398, *Ross.* отстройка, отстроёнїе, отстраиванїе. Sardes po zburzeniu swoim znowu ſię odbudowało. *Karp.* 7, 14.

ODBYDŹ, Odbyć, *f.* odbędzie *cz. et neutr. dk.*, Odbywać *ndk.*, *Bh.* odbyti, odbywati; (cf. *Rs.* отбыть, отбывать nieobecnym bydź, nieprzytomnym bydź); oddalać co od ſiebie, oddalać ſię od czego, uwalniać ſię, ſich von etwas los machen, etwas los werden, frey davon werden, los kommen. Odbył konia, domu, z przedał, pozbył; odbył leda iako, przedał lada za co, przetkał, er hat das Pferd verſchleudert, um ein Geringes weg gegeben; *Rs.* отбыть, отбываю. Co ſię źle nabędzie, to ſię źle odbędzie. *Cn. Ad.* 1340, zbiór niesłuszny, nietrwały; iak nabyte, tak odbyte; *Male parta*, idą do czarta; *Slo.* zle dobité, horſeg obbité; co źle biwá nabité, mnoho horſeg biwa odbité). W prędce śniegów Rodope odbędzie, *niuitus coritura. Zebr. Ow.* 34, utraci ie). Los mię móy nęka, i dłuższemi słowy Nie dopuści ſię bawić, iuż odbywam mowy, *vocis meae praecluditur usus. Zebr. Ow.* 47, iuż tracę ią). Odbywać kogo, z zbywać go, odprawiać, einen abfertigen. Odbydź kogo, zbydź kogo, einen los werden. Ubogich słowem odbyli. *Brud. Oſt. C* 2. Antyſtenes chcąc wszyſtkich uczniów odegnać, Dyogenesa dla ſtałości odbydź nie mógł. *Bud. Ap.* 42. Jednym razem dwu odbyć. *Cn. Ad.* 313, iednym bankietem dwoie wesela odprawić). Jeśliby ś kilka słów napisał, prędzejbyś interes odbył. *Teatr* 6, 81, - *Jurid.: Si dicet citatus: volo id euadere, aliat* odbydź; *citatus propinquior erit euadere. Herb. Iat.* 8. Byle iedno tym odbydź, z by ieno na tym ſtanęło. *Cn. Th.*, wenns nur dabey bliebe, byle odbydź, byle zbydź, od ręki robić, niedbale, oben hin, ſchludern, *ſchludern. Przyrodzenie małym ſię odbędzie. *Cn. Ad.* 912, potrzebie łacno dogodzić, zbytkowi trudno). Odbywać co, odprawiać, wykonywać, etwas verrichten. Odbydź państwo szczyzny *Bh.* robotu wybyt. Odbydź warty *Rs.* отбывать. Odbyty, z *Odbytny*, daiący ſię odbyć, was man los werden kann; *Bh.* odbytnú. Odbyty człowiek, którego łatwo zbydź można. *Wlod.*, leicht abzufertigen.

Odbyty pokarm, łacny do strawienia. *Dudz.* 48, łacno odchodzący, niezatwardzaiący y kiszek. *Cn. Th.*, Spriſe, die leicht weg geht, leicht verdaulich. Towar nieodbyty. *Alon IV. D* 3, ktorego zbydź nie można, nieſkupny, Waare, die ſich nicht abſetzen, verkaufen laſt, d. i. man nicht los wird. Nie zow swoim własnym tego, cokolwiek masz odbytnego. *Cn. Ad.* 736, co utracić można. was du verlieren kannſt. ODBYT, – u, *m.*, *Bh.* odbyt, odbytek, odnim, odbywanie, odbycie, oddalenie od siebie; oddalenie siebie od czego; das Loswerden, Losmachen, Freywerden, *Rs.* omбытие odjazd). Umysł niedbały, iak na odbyt co czyniący. *Fred. Ad.* 94, byle zbydź). Odbyt towarow, odbyt kupi, ſkupność, pokupność, cf. *Gall.* debit; der Waarenabſatz, Abgang. (*oppos. Rs.* безпотребица). Przyprowadziłem ci pana do kramu, coby u czynił odbyt. *Teatr* 49 *d*, 9. Odbyt mieć na co. *Ibid.* 12, guten Abgang haben, rozprzedawać). – §. Odbyt, odchod przyrodzony, odchodzenie, wyciekanie z ciała rzeczy niepotrzebnych, abo szkodliwych, przez usta, nos, uszy, oczy, ſiſtuły, wrzody, z wypróżnianie. *Cn. Th.* 543. der natürliche Auswurf, Abgang der Unreinigkeiten im Korper. Natura czuła ieſt, wyſtępkom naszym zabiega, i broni się czyniąc różne operacye i odbycia złego z ciała. *Petr. Wod.* 11. – §. *transl.* odbyt, mieysce odbytu w ciele, otwór w zadzie, ſtolec, pośladek, n. p. wrzod ma zasiadł odbyt, z ma wrzód w ſtolcu. *Cn. Th.*, die Oeffnung im Hintern. – §. Odbyt, ſtek domowy kuchenny, pomyynik wypuszczony za dom. *Cn. Th.* 1066, der Ausguß, die Goſſe. ODBYTNY, = ODBYTY, *ob.* Odbyć. ODBYTOŚĆ, – ści, *ż.*, *odbytność*, *Bh.* odbytność, możność zbycia, odbycia, die Möglichkeit los zu werden. Niezbytość, nieodbytość, *difficultas emoliendi aliquid*, *importunitas*. *Cn. Th.* 543. ODBYTOWY, – a, – e, od odbytu, Abgangs–, w szczegolności zadkowy, odchodowy, Stuhlgangs–, Stuhl–. Kiszka odbytowa, odchodowa, *Vd.* ritnica, tousta zhrieva, velika zhrieva. ODBYWAĆ *ob.* Odbydź.

ODCADZIĆ *ob.* Ocedzić.

ODCAŁOWAĆ się, *f.* odcałuie się *rec. dk.*, do syta się nacałowawszy przeſtać, ſich völlig ſatt küſſen und aufhören. O ih dzieci moie, nie mogę się was odcałować. *Teatr* 48, 136; *Ross.* отцѣлованься (z. całowaniem Krzyża S. od winy się oczyścić).

ODCEDZIĆ, ODCADZIĆ, *f.* odcedzi *czyn. dk.*, Odcedzać *ndk.*, cedząc oddzielić, *Vd.* odcediti; *Crn.* odcejam; abſeihen. (*Rs.* отцѣдить, отцѣживать odtoczyć, wytoczyć, przetoczyć do inszego naczynia). Polewka sama odcedzona przez chuſtę. *Cresc.* 172. Kiedy się mleko zsiędzie, potym od niego serowatkę odcedziwszy, wylewaią. *Paszk. Dz.* 4. – *transl.* Nie było iuż religii czyſtey, a od łakomſtwa, hipokryzyi i zabobonów odcedzoney. *Nar. Hiſt.* 5.

ODCERKLOWAĆ, *ob* Odcyklować. ODCHADZAĆ, odchodzić, *ob* Odeyść.

ODCHARCHNĄĆ, ODCHARKNĄĆ, *f.* odcharchnie *cz. idntl.*, Odcharkiwać *frequ.*, *Rs.* отхаркнуть, *Sr.* 1. wotſmorcju; charkaiąc wyrzucić, ausräuſpern, lcsräuſpern, räuſpernd auswerfen. *Excreo* odcharcham *Mącz.*, *Ex reatus* odcharchanie. *ib.* Szanta ziele odcharchania i odrzucania flegmy z piersi wolne czyni. *Syr.* 688. Ropy

smrodliwéy odcharkiwanie. *Perz. Luk.* 2, 12. Z rana piersi i łuchwy przez odcharknienie a plunienie wyczyścić. *Sien.* 518, *Bh.* odchrkánj.

ODCHCIEWA się, *ob.* Odechcieć się. ODCHĘCIĆ, *f.* odchęci *cz. dk.*, Odchęcać *ndk.*, chęć gdzie indziey odwracać, robić, że się odchciewa czego, chęć odeymować, die Luſt benehmen.

ODCHEŁZNĄĆ *czyn. idntl.*, Odchełzać *ndk.*, *odkiełzać*, kiełzna czyli wędzidła, abo uzdy, munsztuki zdeymować z konia. *X. Kam.*, abzäumen.

ODCHŁAŃ, OTCHŁAŃ, – i, *ż.*, bezdno, przepaść pochłaniaiąca, *etym.* chłonąć; *Vd.* presen, presdna, globokuſtvu; *Ross.* пучина; grundloſer Schlund, Abgrund. Między wami a nami wielka odchłań mocnie poſtanowiona ieſt. *Leop. Luc.* 16, 26, otchłań *Bibl. Gd.*, Kluft, Luth.). Rozumiał, iakby we środku ziemi miała być iakaś odchłań abo przepaść wód pełna, z którey wychodzą rzeki, i do którey się wracaią. *Boter.* 1. Czas, odchłań wszech rzeczy bezdenna. *Pot. Arg.* 130, *Otw. Ow.* 3. Otchłań piekielna, okno piekielne, przypiekle, *Oſtium Orci*; *Cn. Th.*, der Höllenſchlund. Otchłań ſtarego zakonu, więzienie dusz dobrych, przypiekle od Chryſtusa zepsowane. *Cn. Th.*, die Vorhölle. Prócz piekła, czyśca, trzecie mieysce, gdzie dusze ludzi świętych przed przyyściem Chryſtusowym zatrzymane były bez udręczenia z pewną nadzieią zbawienia; to właściwie otchłanie. *Karnk. Kat.* 45. – §. *Anat.* otchłań, gardziel, *gu. v.*, *Perz. Cyr.* 1, 45, der Schlund, die Speiſeröhre; *Bh.* bitau, biton, pożeradło *Rs.* глотка. *ODCHLINY *plur.*, otworzeliny, przetchliny, n. p. Odchliny niebieſkie otworzyły się, i zſtał się deszcz na ziemi 40 dni. *Leop. Genes.* 7, 11, źrzódła przepaści. *Bibl. Gd.*, die Brunnen der Tiefe Luth. ſ. *ODCHLISKO, OTCHLISKO, – a, *n.*, otworzeliſko bezdenne, źrzódło głębokie bezgruntne, Schlund, Quelle, Quell. Ślepo się ciemne odchliſko rozpadło, *specus tenebroso coecus hiatu*. *Zebr. Ow.* 173. Przeszli przez rzekę, bo na ten czas naywyższy zatrzymał odchliſka rzek, aż przeszli *Radz.* 4 *Exdr.* 13, 44, *Budn. ib.*, źrzódła rzek *Bibl. Gd.*). Zatrzymał odchliſka wód, aby mieli wolne przyście. *ib.* 47. Likus, ziemnym odchliſkiem wypity, Odemknął się, a inszą dziurą ieſt odkryty. *Otw. Ow.* 617. Wydobędą się z tych *othliſk i oni. *Jabł. Buk. G.* 4. Las krzewiſty, na lgnących błotach maiąc swe *othliſka. *Jabł. Buk. G.* ODCHLISTY, OTCHLISTY, – a, – e, przepaściſty, pełen odchlin, voll Schlünde. W otchliſtéy przepaści niezłomnemi pętami przykowany ieſt. *Bzow. Roż. pr.*

ODCHLIPNĄĆ *cz idntl.*, chlipaniem odpić, *Rs.* отхлебнуть, abſchlürfen.

ODCHOD, – u, *m.*, *Bh. et Slo.* odchod, odkod; *Vd.* odhod, odhaja; *Pg.* odhód; *Cro.* odhód, odnodek, odstup; *Crn.* odhod (= wyiazd, odjasd; odhódna, = uczta na odjezdnym); *Rs.* отходъ; odchodzenie, odeyście, das Abgehen, Weggehen. Dać wodzie odchód dobry, aby zawsze czerpać tę, ktora świeżo wytryſka ze źrzódła. *Pam.* 85, 1, 219, odpływ, Abfluß. Niewiaſty na wiosnę rodzące, łacno lada za przyczyną odchód płodu miewaią; ieśli odeście nie będzie, wzdy iednak trudne maią porodzenie. *Spicz.* 182, *ib.* 181, cf. poronienie, *ob.* *odchodzcę). Odchód bydła, pomorek, Abgang des Viehes,

Wiehterben. Z odchodu psów, wołów, ptaków nadto mnogich, I zwierzów, potrzebno choroby sił srogich, *Struges. Zebr. Ow.* 177. Odchód przyrodzony, = odbyt, wyprożnianie, der Abgang, die natürliche Ausleerung. Uważay, czy pacyent odchody kolca i moczu miel przyzwoite. *Perz. Cyr.* 3, 145. Ziele to poty, mokrz, i inne naturalne odchody porusza. *Jundz.* 305. - (*Slo.* odchodkonec *apocope*). - §. miyscie odchodu, der Ausleerungsort. Co iest nos? odchod plugastwa, aż mowić sromota. *Pot. Jow.* 1, 9. - §. b) odchód, = obchod, potrzeba, zazywanie, der Gebrauch, das Bedürfniß, das Aufgeben, Aufwenden, Verbrauchen. Myto od tego na szlachcie brane bydź nie ma, kto z nich co kupiwszy, na swą własną potrzebę, na odchod domowy, a nie na przedaż komu powiezie. *Stat. Lit.* 32. ODCHODOWA kiszka, *Krup.* 5, 737, odbytowa, der Mastdarm. (*Boh.* odchodnebo dati płacić odszkodowe; *Rs.* отходная молитва nad umieraiącym, cf. wiiatyk; *Vd.* molodnodlu, letwa nad umieraiącym, cf. wiiatyk; *Vd.* molodnodlu, letodjidliu, = nieuchronny). *ODCHODOCZĘ, - ęcia, *n.*, płod niedonoszony, niedochodek, niedonosek, zaśniad, pomiotek, poronięątko, eine unzeitige Geburt. Piątego księży a od początku, bardzo mocno dziecię bywa przypione w żywocie matczynym, a tak z wielką boleścią rodzi się takowe odchod zę. *Sien.* 444. Przyczyna ciężkości rodzenia bywa też przy odchodzeniu, .. *ib.*, *et* 329. ODCHODZIĆ *ob.* Odeyść. *ODCHODZICIEL *Ec.* отходникъ, отшелникъ odludek, anachoreta, pustelnik).

ODCHOROWAĆ, *f.* odchoruie *intr. dk.*, pozbyć nakoniec choroby, die Krankheit los werden; (*Bh.* odstonati, odstůni, = *propter rem aliquam aegrescere*, *ob.* Stękać, odstękać).

ODCHOWAĆ, *f.* odchowa *cz. dk.*, Odchowywać *freq.*, Odchowuie *procs.*, *Bh.* odchowati, odchowawati; *Slo.* odchovávám; *Cro.* odkajam, odhranojem, odhraniti; *Sla. et Bs.* odhraniti); do należytego kresu wychować, groß ziehen, auferziehen. Nie wychowywam młodzieńcow, ani odchowywam panien. *Bibl. Gd. Jes.* 23, 4, anim ku dorośnieniu wychował panien. *Leop.*). Nie ta tylko iest matka, ktora rodzi dziatki, ale ta iest większa, ktora odchowuie. *Haur Sk.* 181. Poydę mamki zawołam, iż ci to dziecię odchowa. *Radz. Fx.* 2, 7. Weź to dzieciątko, a odchoway mi go. 1 *Leop. Ex.* 2. Dziatki małe przyrodzonym pokarmem, z którego bywaią urodzone, też odchowane bywaią. *Gil. Pst.* 83 *b.* Gołąb' ieszcze iedaych dzieci nie odchowa, a iuż drugie iayca miewa. *Cresc.* 385. Znaczne błogosławieństwo, gdy się komu w odchowaniu bydła dobrze powodzi. *Haur Sk.* 55, w hodowaniu). - §. b) od piersi odchować, odsadzić, odkarmić, von der Brust abziehen, entwöhnen; *Slo.* od mléka odsaditi, od'aučiti; *Sor.* 1. wottjeſcham, wot nadrow wotßadiam; *Vd.* oddaviti, oddoiti, od seseza odvaditi; *Ec.* отлучити, отдоя́ю, отмлечня́ю, измлечня́ю, млеко́мъ пита́ми престаю. Niewiasta chowała syna swego, aż go odchowała od mléka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24. Gdy odchowała i od mleka piersi swych własnych odsadziła synaczka, przywiodła go do domu Pańskiego. *Sk. Zyw.* 2, 32. - §. c) odchować członek zaziębiony, = oczerstwić go. *Tr.*, neues Leben geben, laben, stärken. - §. 2) Ogiera odchować, einen Hengst die Stutte so lange bespringen lassen, als zum Trächtigwerden nöthig ist.

Insza iest uchować, a insza odchować; Odchować to zowią, aby się stadnik tak długo chował, póki świerzopa sama chcieć więcey nie będzie. Dadź iey pokoy przez dni kilkanaście, a gdy w ten czas znowu bronić będzie, znać ze dobrze odchowana; ieśli też konia przypuści, znak że niedobrze odchowana. *Hipp.* 19. Odchowywanie stadnika. *ib.* 18. Persom krola maſtalerz obiera Odchowawszy w tym mieyscu z kobylą ogiera. *Pot. Pocz.* 145. ODCHOWAĆ się, *recipr.*, rosnąć, *propr. et transl.*, aufwachsen, zunehmen, bekleiben. Młodzieńca z robactwa się odchowuie. *Tr.* Kiedy się żydzi nieco odchowali, siła płacić muszą. *ib.* ODCHOWAŁY, - a, - e, z mała wychowany, groß gezogen, erzogen, aufgezogen. Gdy się znaydą na twoiey oborze odchowałe cielce trzyletne. *Haur Sk.* 55.

ODCHRZCIĆ, Odechrzcić, Odekrzcić, *cz. dk.*, n. p. Moię tak pożyteczną pracą mieniem prowadzenia odchrzczą. *Pilch. Sen.* 123, przechrzcą, umtaufen. Odekrzcił się na Arjańską sektę. *Biel Sw.* 60.

ODCHWALIĆ, *f.* odchwali *cz. dk.*, Odchwalać *ndk.*, chwalić tego, co nas chwali, das Lob erwiedern. *Tr.* ODCHWALIĆ się, *recipr.*, zupełnie wychwalić, nach Verdienst genug loben. Arcyspecyalne potrawy; odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teatr* 33 *d*, 83. Nie mógł się tego kanarka, kto go słyszał, odchwalić. *Nar. Dz.* 3, 211. Nie mógł się od hwalić iéy wdzięków. *Mon.* 69, 390. Nie możemy się iego nauk odchwalić. *ib.* 29. Szacunek osoby iego z nigdy nie odchwalonych pism iego zawziąłem. *ib.* 71, 169, nigdy nie dosyć wychwalonych.

ODCHWYCIĆ *cz. dk.*, na powrot pochwycić, zachwycić, wieder ergreifen, erhaschen. Ledwie zaciśniony duch odchwycił. *Pilch. Sen. list.* 3, 297.

ODCHYLIĆ, *f.* odchyli *cz. dk.*, Odchylać *ndk.*, *Bh.* odchyliti; *Sor.* 1. wotchilicj; *Sor.* 2. wotchúlisch; *Ross.* отклонить, отклонять; odginać, odwracać, odkłaniać, weg wenden, anders wohin biegen, ablenken. Młoda roszczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ią odchylić, *Hrbst. Nau. o.* Ani prośbą, ani groźbą nie dał się bynaymniéy odchylić od prawdy. *W. Post. Mn.* 22. Odchylić się, *Bs.* okanitise; *Dl.* odklonitise. Potym odchyliło się serce Salomona od Jehowy. *Budn.* 1 *Reg.* 11, 9, odwrócilo się. *Bibl. Gd.*). ODCHYLISKO, - a, *n.*, przerwa, urwa, urwisko, odchłań, przepaść, ein Schlund, eine Gruft, ein Abgrund. Na niedostępnéy skale zamek stoi, gdzie straszne oczom urwisko, ktoby wpadł w owo odchylisko, śmiercią okrutną umierał. *Pot. Syl.* 259, *Pot. Pocz.* 574. ODCHYLNY, - a, - e, - ie *adv.*, do odchylenia, abhengsam, *Vd.* odnagnjen, odvernjen; *Slo.* odchi'nost *declinatio.*

ODCIĄĆ, *f.* odetnie *cz. dk.*, Odcinać *ndk.*, *Bh.* odtjti, odtnauti, odtál, odtnu; *Slo.* odtjnám; *Sr.* 1. wottnu; *Rs.* отнимать, отнять; przecinaiąc rozłączyć, odsiec, *abscindere cultro vel ense aut securi caesim aut cum impetu impacto. Cn. Th.* 607, cf. oderznąć, abhauen, weg hauen, weg schneiden. Nieprzyiaciel odciąć liny i uchodzić musiał. *N. Pam.* 23, 150, uciąć, przeciąć, die Taue kappen. Członki odcinaią, ieżeli w sobie krew' tracą. *Kosz. Cyc.* 183. Czegobyś była Polska nie dostała! Co się odcięło od twoiego ciała Odebrałabyś, i więźnie zarazem Jednym żelazem. *Miask. ryt.* 43. - *transl.*

et fig. rozłączyć, odłączyć, oddalić, wyłączyć, wykluczyć, *ausſchließen, abſchneiden, entfernen.* Bóg odciął od ziemi morskie głębokości. *Lib. Hor.* 13. Morderców ś. Stanisława papież, aż do czwartego pokolenia, od wszelkich urzędów kościelnych odcina. *Krom.* 108, [Odcinam cię, i odrzucam, od przyymowania taiemnic P. Chrystusa. *St. Zyw.* 61 *b.* Nad to, cośmy patryarchę złożyli, wyklinanie nań kładziemy, i wszystko przeklęctwo, a od chrześciaństwa odcięcie. *ib.* Żadnego nie wymawiam, który się daie odciąść od obcowania świętych, co my klątwę zowiemy. *Hrbſt. Nau. M.* 5. Odcinaiąc zupełnie od społeczeństwa ludzkiego zbrodniów; tak zamknięci, nikomu iuż szkodzić nie będą mogli. *Krup.* 7, 44. Smutna pamiątka o swéy pasterce, od któréy srogi go los odcina. *Zab.* 16, 350, trennt). Boże! izali do końca odetniesz od nas miłosierdzie twoie? odetnę! J. zapomnisz iuż zmiłowania twego? zapomnę! *St. Kaz.* 372, t. i. zupełne odwrócisz, ganz abkehren, abwenden. - Odciąć, odiąć, odiąć, *abbrechen, abziehen, völlig entziehen.* Mieysza o to, że odcina i rachuie się; dość że płaci. *Teatr* 33 *d*, 80, odtrąca, potrąca, odciąga, er zieht ab, trägt ab, bricht an der Rechnung ab. Z pensyy urzędnikom odcinać się będzie naywięcéy dwudziesta część. *N. Pam.* 22, 55. Czy nie można prawem odciąć te niesłuszne wydatki? *Mon.* 75, 23. Mieli odciąć w domach swoich to wszystko, cokolwiek było zbytecznego. *Ustrz. Kruc.* 155. Nauczyciel dzieci, ma odcinać wszelkie okazye widzenia rzeczy sprosnych. *Petr. Ek.* 99. Na pustynią poszedł, aby się grzechów lepiéy ustrzedz, w onym oddalonym od świeckich spraw żywocie, i w owym odcięciu wszystkich przyczyn do iakiéy zmazy. *St. Kaz.* 577. Trzeba im odciąć wszelkie wymówki. *Gor. Sen.* 537, odebrać). - § Gdy się strony zetrą z dowody prawnemi, obie strony, ten tego, ten owego odcina obrony. *Paszk. Dz.* 114, wzaiemnie zbiia). Odcinać komu, wzaiemnie mu przycinać, auf den andern gegenſeitig los hauen. Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać, nacieram żwawiéy, rozumieiąc, iż go tym przycięciem pokonam; ale on i tym nieustraszony, odcina mi śmiało. *Mon.* 67, 404. Odcinać się komu, *recipr.*, bronić się, odeymować się komu, odsiekać się, zurück hauen, ſich wehren (cf. odstrzelać się). Zmieszany żołnierz, odcinał się co sił. *Przyb. Lux.* 122. Nieustraszony odcina mi się śmiało. *Mon.* 66, 404. Sądząc za rzecz niegodną uciekać, trzymał na sobie długo nateraz zywość pogańską, odcinaiąc się nie bez krwawéy nad niemi zemsty. *Nar. Hſt.* 4, 314. Mężnie się biiąc, zrzucony z konia, pieszo się Niemcom odcinał. *Nar. Hſt.* 6, 300.

ODCIĄGNĄĆ, *f.* odciągnie *tz. idntl.*, Odciągać *niedok.*, Odciągiwać *frequ.*, *Hipp.* 26; *Bh.* odtahnauti, odtahowati; (*Bh.* odtah, z odwłoka); *Sr.* 1. wotcjahnyu, wodcjanu, wodcjahan; *Vd.* preshpotegniti, odtegniti; *Cro.* zteguuti, ztesem; *Rs.* отмягну́ть, отмя́гкать (отмя́гка odwłoka); ciągnąc oddalić, w inszą stronę ciągnąć, odwrócić, etwas weg ziehen, abziehen, ablenken, abſondern, *propr. et fig.* Palce możemy zgiąć, wyciągnąć, przyciągnąć, i odciągnąć. *Wey. An.* 220. Gdy podniósł rękę, tak mu zaraz uschła, iż iéy nie mógł więcéy odciągnąć. *Zał. Teſt.* 205. Już ten malarz nie tak się cieszy, który od dokonanego dzieła swego odciągnął rękę. *Pilch. Sen. liſt.* 57. Niemożna przeczyć, aby lekarze wielu chorych nie odciągali od bliskiey śmierci. *Mon.* 73, 548, wrócili, uratowali). Nie może nikt miłować dobra wiecznego, aż się odciągnie od doczesnego. *IV. Poſt. IV.* 220. - Rachuiąc: odciągać, odtrącać, subtrahować, abziehen, ſubtrahiren; *Ross.* вычесть, вычитать. Odciąganie, subtrakcya *Ross.* вычитáніе. - §. *Chym.* odciągnąć, odłączyć, abziehen, abſondern. Gdy się płyn na tęgą istotę nalany z niéy destyluie, mówiemy, że się odciąga. *Krumł.* 221. Rzeczne krzemienie maią w sobie złoto, które przez ogień odciągnąć można. *Lad. H. N.* 85. - §. *Philos.* odciągnąć, abſtrahiren. *Odłączanie* wyobrażeń od wszelkich innych, nazywa się *odciągnieniem*, Abſtraction, przez które robiemy wszelkie wyobrażenia ogólne. *Cyank. Log.* 29. Dusza z inż poiętych wyobrażeń tworzy odciągnienia. *ib.* 14. - §. 2) Odciągać *neutr.*, odciągać n. p. z woyskiem, z ruszać się z woyskiem. *Cn. Th.*, wyruszać, mit der Armee abziehen, abmarſchiren. ODCIĄŻNY, - a, - e, maiący bydź odciągnionym, odtrąconym, Abzugs. Przeciwne sobie są summy dodatne a summy odciążne, *negatiuae. Ustrz. Alg.* 3. Ilkość nierzetelna czyli odciążna, *negatiua*, która mniéy niż nic, t. i. dług albo brak czego znaczy. *ib.* *ODCIĄŻYĆ się od kogo, (cf. ciążać, z zagrabić, z zaymować); n. p. Kto się od kogo odciąży, tedy pamiętnego od wielkiéy iak małéy rzeczy, nie powinien więcéy dadź, tylko cztery groszy. *Stat. Lit.* 121.

ODCIĘCIE *ob.* Odciąć. - b) *ob.* Odcinek.

ODCIEC, odciekł, *f.* odciecze *intr. dk.*, Odciekać *niedok.*, na dół spłynąć, ściekać, abfließen, ablaufen; *Bh.* odtecy, odtect, *f.* odtekla; *Vd.* odtezhi, vtezhi, doltezhi, prezhtezhi, prezhodtezhi; *Eccl.* отмекаю, отмéкаю, посмекаю, посмщаю. Niech odciekaią źrzódła twoie precz, a na ulicach wody twoie rozdzielay. z *Leop. Prov.* 5, 16. Już woda odciekła. ODCIEK, - u, *m.*, spłynienie, ściek na dół, der Abfluß, Ablauf; *Bh.* průtok; *Crn.* odtęk, odtękanje; *Vd.* odtiek, odtok; *Cro.* odtok, otok (cf. otok); *Fc.* отмекéніе, отмывъ. Kloce porznięte postawić na sforc; w takim położeniu przez odciek pozbywaią spodem soku bardzo szkodnego. *Jak. Art.* 3, 171, *Os. Zel.* 82 *et* 83. Staw maiący odciek. *Służ. oboz.* 20.

ODCIERAĆ *ob.* Odetrzeć.

ODCIERPIEĆ, *f.* odcierpi *intr. dk.*, cierpiąc odpokutować, do końca wycierpieć, abbüßen, das Leiden überſtehen, es überſtehen. Odcierpieć winę, *haurire supplicium. Mącz.* Odcierpieć karę, die Strafe ableiden. *Ern.* 14. By iuż raz odcierpieć; ale to gorsza na wieki w mękach bydź. *Rey Wiz.* 83. Lepiéy się obiesić a razem odcierpieć, niżli nędznego żywota długo używać. *Rey Zw.* 87 *b.* Niektórzy sprawiedliwość zgoła wetem i odcierpieniem albo oddaniem zwali tego, w czym kto obrażon był. *Petr. Et.* 344. Odcierpi za wszystko co działał. *Leop. Job.* 20, 17.

ODCIESZYĆ się, *recipr. dk.*, dosyć nacieszywszy się przestać, ſich ganz ſatt freuen. Oto iuż pokoy w oyczyznie; ia iednak z orężem się moim odcieszyć nie mogę, nań ustawicznie poglądam, i tylko co prawie z nim nie rozmawiam. *Siruc. Qu.* 263.

ODCIĘTY; *ob.* Odciąć.

ODCIMIĆ, *f.* odcimi *cz. dk.*, Odcimiać *ndk.*, (*Etym.* ciemny, ćma; *oppos.* zacimić), odsłaniać, helle machen, Vorhänge weg nehmen, aus dem Lichte treten. – *Abstis parumper a sole*; odsłoń, odcim. *Cn. Th.*, *Wlod.*

ODCINAĆ *ob.* Odciąć. ODCINEK, – nka, *m.*, ucinek, okrawek. *Wlod.*, ein Abschneidsel; Odcinki *Rg.* pocinzi, scjúglzi, ustroja. – *Math.* Odcinek koła, *segmentum.* der Abschnitt eines Cirkels, część między łuki-m i cięciwą koła. *Jak. Math.* 1, 115, *Solsk. G.* 7, *Geom. Nar.* 1, 234, cf. rozcinek, wycinek. – *Grammat* odcinek, *apostrophus*, znamię pisarskie, pokazuiące odcięcie iakiey głoski na końcu słowa, c. gr. *tun'*, *vin'*. *Kpez. Gr.* 1. *p.* 5. – §. 2) *Ekon.* odcinki, dwuletnie dziki, odłączaiące się iuż od stada, poiedynki. *Rydel*; zweyjährige wilde Schweine, die nicht mehr beym Rudel bleiben.

ODCIOSNĄĆ; *ob.* Odczosnąć.

ODCISK, – u, *m.*, mieysce na ciele gniecieni-m stwardziałe, otręt, hart gedrückte Haut; *Sr.* 2. wotschisk; *Vd.* odtisk; *Rs.* мозóль, *ob.* *mozol). Obacz odciski, ktore sznurówka wygniotła na ciele, a wraz osądzisz, z iak wielką się to przyrodzenia dzieie krzywdą. *Mon.* 69, 1083. Odciski u nóg, z odgniotki, nagniotki, kurze oko, *Cro.* kurje oko, Leichdorner. Musztar-tę djablą przykładaią na odciski u nóg, ktore ma wykorzeniać. *Med. Dyk.* 1, 635. ODCISNĄĆ, *f.* odciśnie *cz. dk.*, Odciskać *ndk.*, odrzucać, odmiatać, odsuwać, zurück werfen, zurück drücken; *Sr.* 2. wotschischsch; *Vd.* odtisniti, odtishati, odstisniti; *Cro.* otisznúiem, odtisznujem; *Rg.* otisnuti, otiskati; *Bs.* odtjesnuti; *Rs.* отпѣснить, отпѣснять, отдавить, отдавливать, *prepr. et fig.* Niewinnych odpędzaią, a odciskaią onemi srogiemi rogami swemi. *Rey Pst. dd* 6. Żadne przymuszenie, a nakoniec ani śmierć nie odciśnie cię od niego. *ib. X* 4. Żadnego od skarbu łaski swoiey odciskać nie raczył. *ib.* y. 4, *ib. Bb.* 3. Opiekuna żaden nabliższy po śmierci oycowskiey od opieki odcisnąć nie może. *Tarn. Ust.* 101. Oktaw pozwie go do Antona prawnie, Ow do senatu sprawę tę odciska. *Chrośc. Fars.* 84. Niedostatki i głodem od pożugi powinney oyczyznie, nie mamy się dadź odcisnąć. *Vol. Leg.* 2, 1086. – §. odciskać, odgniatać, gniotąc zatwardzać, hart drücken. Odciśnione żyły oleykiem tym namazuy. *Sien.* 44.

ODCUMOWAĆ, *f.* odcumuie *cz. dk.*, cumę odwiązać, t. i, linę od palu, *Rs.* отчалить, отчаливать, das Schiff: tau vom Strandpfahl los binden. Żeglarze nie mowią odwiązać okręt od brzegu, ale odcumować. *Orw. Ow.* 302.

ODCYKAĆ się, *ob.* Ocknąć.

ODCYRKLOWAĆ, ODCĔRKLOWAĆ, *f.* odcyrkluie *cz. dk.*, cyrkułem oddzielić, określić, abzirkeln. Kilka odcyrklować cyrkułów. *Haur Sk.* 192. Bóg grunty, któremi woda bieżeć miała, tak odcérklował i odmierzył, że są schodziste i pochyłe. *Stroy. Staw. Bb.*

ODCZAROWAĆ, *f.* odczaruie *cz. dk.*, *Rs.* отворожить, отворáживать, отколдовáть, отколдовывать, odczynić urok, odżegnać czary, entzaubern, von der Zauberey befreyen. Drzewa i drogi Melissa w teyże nauce biegła, odczarowała. *Jag. Wyb. A* 3.

ODCZEPIĆ *cz. dk.*, przyczepione odjąć, odpiąć, los stecken, abstecken, los machen; *Vd.* odapeti, odkopzhati; *Rs.* отпѣнить, отпѣнять. Odczepienie *Rs.* отпѣнь.

нѣніе, отпѣнка. Odczepić się od kogo *Rs.* отпѣняться.

ODCZERPAĆ *cz. dk.*, odczerpnąć *idntl.*, czerpaniem odjąć, abschöpfen; *Rs.* отчерпнуть, отчерпывать, отплескать, отплескивать; *Vd.* posneti, odsneti.

ODCZESAĆ, *f.* odczesze *cz. dk.*, Odczesywać *ndk. et freq.*, czesząc odczyścić, abkämmeln, weg kämmen. Lnu wyschłego szypułki żelaznym się grzebieniem odczesują; odczesane te szypułki odmłócą się. *Kluk Rosl.* 3, 325, *Rs.* отчерéбать, отчерéбливать. Odczesać szczotką *Vd.* odshzhetiti, abbürsten.

ODCZESTOWAĆ, *f.* odczestuie *cz. dk.*, wzaiemnie częstować, częstowanie drugiemu powetować, gegenseitig tractiren. Upomina nas Pan, aby uczty nie na przyiacioły, ktore nam odczestować mogą, ale na ubogie obracać. *Sk. Kaz.* 287 Gdy bankiet myślisz sprawować, Zaproś ubogich, ułomnych i chromych, Jślepych, którzy tobie odczestować Nie będą mogli, także nieznaiomych. *Odym. Sw.* 2, *B* 2. Upominkami mu odczestował. *Fal. Fl.* 134, nagrodził). ODCZOCHNĄĆ, *f.* odczochnie *cz. dk.*, (*Etym.* czochać, czechać), otrzeć, abreiben. Pieńki orzechów laskowych nayle piey w Marcu z korzeniem odczochnąwszy, przesadzać. *Kluk Rosl.* 1, 151, *ob.* odczosnąć.

ODCZOPOWAĆ, *f.* odczopuie *intr. dk.*, czopowe zapłacić, cf. odeclić, Trankgeld zahlen. Beczek z piwem nie maią z wozów zstawiać, aż piérwéy od nich odczopuią. *Vol. Leg.* 2, 667. Od win iuż odczopowanych roku przeszłego, maią bydź wolni od czopowego; także i od innego picia iuż odczopowanego. *ib.* 666.

ODCZOSNĄĆ, ODCIOSNĄĆ, *f.* odczośnie *cz. dk.*, odciąć, odszczepić, odsiec, *Cro.* ochehávam, abhacken, abhauen, abspalten. *Distringere* odczosnąć, rozczosnąć. *Mącz.* Gałąź oddarłszy od korzenia, albo odczosnąwszy od drzewa. *Cresc.* 118, *ob.* odczochnąć). W rozdartéy abo odczosnionéy gałęzi. *ib.* 62. Aczkolwiek się odczośnie gałązka od drzewa, albo bywa oddzielona, iako widamy w szczepieniu, może się zrość. *ib.* 61. Piorun cegłę lewey ściany kościelnéy odciosnął. *Krom.* 724. – *transl.* Wtąpmy do Judy, a zbudźmy go, i odczośniemy go ksobie. *Leop. Jes.* 7, 6, oderwiemy. *Bibl. Gd.*, odetniemy.

ODCZYNIĆ, *f.* odczyni *czyn. dok.*, Odczyniwać *frequ. et ndk.*, co ci uczyniono wracać, wetować, oddawać, nagradzać, wieder thun, erwidern. Co ia tobie dziś uczynię, odczyni mnie drugi za iutro. *Bzow. Roż.* 106. Poważywszy coś mu zaczynił, sowicie to wszystko odczynił. *ib.* 70. Cośmy kiedy dobrego uczynili, abyś nam miał był iaką uczynność taką niesłychaną odczyniać uczynnością? *ib.* 42. Tkwiało mi w sercu, iakbym był taką uczynność iakimżekolwiek czynem odczynił. *ib. pr.* (cf. odczestować, oddarować i t. d.). – §. Odczynić, rozlić że się co oddaie, uczynionego co znieść, rozczynić *Bs.* razciniti; *per excell.* czary znieść, odczarować, (cf *Bs.* cini, cjari, z czary; *Bsn.* ciniti cini, cjarati, z czarować, cf. czyn, czyny), ungeschehen machen; entzaubern; *Vd.* vundobiti, vunvpraviti, vunspraviti, oddjati, prezhdjati; *Rs.* отворожить, отворáживать отговорить, отговаривать, отколдовáть, отколдовывать Ziela tego używaią do odczynienia czarów, zawieszaią go na szyi. *Syr. Ziel.* 585. Tak-li twéy mocy boże sprzeciwią się czary! Ey rata kto cnotliwy, Odczyń kunszt ten

złośliwy. *Kchow.* 213. Liście wprzód na morzu zrościo, wprzód brzeżny chwast po górach, niż mi kto odczyni miłość Scylo, pókim żyw. *Zebr. Ow.* 348, *quam immutentur amores.* Czary nieodczynione. *Kchow.* 252, t. j. których odczarować nie można, nieodczynne, nieodczarowne, nieodżegnalne, unauflösbare Zauber.

ODCZYNSZOWAĆ *cz. dk.*, opłatę z czego złożyć, opłacić się. *Off. Wyr.*, cf. oclić, omycić, odczopować, abzinsen, die Zinsen abtragen.

ODCZYTAĆ, *ODECZCIĆ, *f.* odczyta, *odeczci *cz. dk.*, odczytywać *ndk. et frequ.*, odczytuie *praes.*, *Rs. et Ec.* отчесть, отчитать, отчитывать, отмечесть, отмечу, отмечивать odliczyć, odrachować); czytanie odbywać, das Lesen verrichten, verlesen. Mszą tedy odczytali w oczach ludu wszytkiego. *Birk. Dom.* 82. Skoro mszą odeczcisz w Jeruzalem, tak umrzesz. *Biel. Hft.* 175, *Biel. Sw.* 88. – §. odczytać, powtórnie czytać, wieder lesen, von neuem lesen, *Bsn.* priprosctiti, drage sc'itti; *Vd.* spet brat). Całego Plutarcha czytać i odczytywać lubiemy. *N. Pam.* 15, 370. Można te pisma i teraz z niemałym pożytkiem odczytać. *ib.* 3, 325. Z ukontentowaniem czytane i odczytywane. *ib.* 13, 99. ODCZYTAĆ się *recipr.*, czytaniem nasyciwszy się przestać, sich völlig satt lesen. Listy Cycerona, wdziękiem i słodyczą tak zaprawne, iż się ich odczytać nie można. *Kras. Pod.* 2, 112. Odczytać się nie mogę opisania wieku złotego. *Mon.* 69, 436.

ODDĄĆ, *f.* oddmie *intr. idntl.*, Oddymać *ndk.*, *Rs.* отдуть, отдувать, entgegen blasen. Oddyma wiatr zkąd, *reflat. Cn. Th.*, oddymanie wiatru, *reflatus. ib.*, (*Rs.* отдуться zbyć się).

ODDAWAĆ, *f.* odda *cz. dk.*, Oddawać *ndk.*, oddaie *praes.*, oddawa *frequ.*; *Slo.* oddávám; *Sr.* 1. wodaci; *Vd.* oddati, oddajati, zhesdati, saddati; *Rs.* отдать, отдавать, предать, предавать, передать, передавать; (*diffg. Rs.* отдаётъ, отдаютъ odtaiać). – I) wracać co czyie, abgeben, wieder geben, zurück geben. Całowania te smaku nie maią, Które się sobie wzaiem nie oddaią. *Pasl. F.* 120. Oddanie iest tego, co kto dłużen. *Gor. Sen.* 542. Zdrada to wziąć od kogo, co oddadź nie może. *Min. Ryt.* 4, 136. Dasz mało, żeś mógł więcéy, gniewać się nie wstydzi; Dasz tyle, że nie może oddadź, nienawidzi. *Pot. Jow.* 23. – §. a) oddawać, nagradzać, odwetować, *odczynić, oddziaływać, oddarować, *Vd.* verniti, povrazhati, dostaviti; *Rs.* воздать, воздавать, vergelten, vergüten. Żeby mi się nigdy ni od kogo dobrze moia chęć oddadź nie miała, przecię wolałbym ni od kogo nie brać, niżli komu nie dawać. *Gor. Sen.* 10. Ziemia tłusta aczkolwiek pracą większą, wszakoż się praca oddawa. *Cresc.* 140. Dobrze się oddawać rolom zakazała, J zboże samo w sobie wszystkie zapsowała. *Otw. Ow.* 203. Niwa niesprawna z plonem w czas się oddawała, *per se dabat. Zebr. Ow.* 8. Patrz, iako Chrystusowi tę tak gorącą miłość oddawamy, i jako go zasię miłuiemy. *Rey Ap.* 8. Dobrodzieystwa moie niewdzięcznością oddaie. *Sk. Zyw.* 2, 435. Dobre złym oddawać. *Cn. Ad.* 183. Będąc gotów w każdéy służyć ci potrzebie, Teraz mi się to tak źle oddawa od ciebie. *P. Kchan. Orl.* 1, 116. Jak się wiele krwi szlachetnéy przelało, Jak się nam zawzdy zdradą oddawało Od tego złego narodu!

Pasz. Bell. A 4, wie uns immer mit Betrug gelohnt wurde. Oddał mu wet za wet. *Smotr. Nap.* 20. Śmiech śmiechem, a chytrość chytrością oddawaią. *Ezop.* 13. Nie odday złym za złe. *Sk. Dz.* 574. Jak mnie uczynił, tak iemu uczynię; oddam każdemu według uczynku iego. *W. Prov.* 24, 29. Ekonom zburczony, podłarościemu odda polaianiem, podłarości gumiennemu groźbą, gumienny chłopu kiiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Dosyć uczynił swéy żałości, i oddał zemstę. *Warg. Cez.* 239, t. j. powetował, vergalt mit Rache. – §. 2) oddadź, podadź, do rąk oddadź, abgeben, zustellen, einhändigen; *wręczyć, *Vd.* v'roke dati, vrozhiti; *Rs.* вручить, вручать. Upominki iéy od pana młodego oddano. *Bielsk.* 732. Na aktach weselnych niemasz teraz tych ceremoniy, co przedtym bywały, wianków, łańcuchów, maneli nie oddaią. *Mon.* 73, 143. – *phrastice* wizytę oddawać. *Teatr* 30 c, 37, abstatten, ablegen. Molita nie przyieżdża, a ia mam ieszcze oddać dwie wizyty przed obiadem. *Teatr* 38, 74. Od godziny 11téy aż do 2giéy, oddawałem wizyty gotowaluiane. *Mon.* 67, 36. Całe życie swoie trawi na oddawaniu wizyt. *Teatr* 38, 81. – II) *significatu removendi a se*, drugiemu dadź, żeby u siebie nie mieć, abgeben, weg geben, geben. Oddano nas do szkół. *Kras. Podst.* 2, 143, man gab uns in die Schule. Oddano mię za chłopca do dworu. *ib.* 2, 143, man gab mich an den Hof, als Burschen in Dienste. – *Emphat.* od siebie daley podawać, weiter weg geben, übergeben, überliefern. Oddanie tronu prawem następstwa. *Gaz. Nar.* 1, 166, die Thronvergebung nach dem Erbfolgerechte. Do tego wypił, innemu oddaie. *Bratk. J* 4 *b*, t. i. kieliszek). Téy baśni i sam wiary nie dawam, J tu za pewną nikomu nie oddawam. *Papr. Gn.* 1029. – Oddaię co komu kupnym sposobem, warownie, za własne, na własność, *emancipo. Cn. Th.*, überlassen, verkaufen. Oddaię maiętność, z wzdawam; *Slo.* odevzdávám, *Hg.* oda adom). – Oddaię do wiernych rąk, z pokładam co u kogo, ich deponire. Oddanie *Vd.* oddaja; *Rs.* сдача. Maiący być oddanym *Rs.* отдаточный. – Oddadź serce, oddadź rękę, sein Herz, seine Hand hingeben. Córko, teraz iuż Jegomości odday rękę swoię. *Teatr* 34 *c*, 107, t. j. żebyś zań poszła. – Oddawać pannę młodą przyszłemu małżonowi, die Braut dem neuen Ehemanne übergeben; (*Bh.* oddawati, oddati, z ślub dawać; oddawky ślub). Biskup Płocki ślub dawał; oddawał pannę od rodziców Starosta Żmudzki. *Boh. Offol.* 230. Synowicę Stefana, oblubienicę Zamoyskiego, marszałek Koronny w łożnicy imieniem królewskim oddawał, a biskup Krakowski dziękował. *Bielsk.* 732. Druga część *Swady* Polskiéy zawiera mowy, przy *oddawaniu panny młodéy* używane. – Oddawać stadło małżeńskie, ślub dawać. *Cn. Th.*, kopuliren, trauen. Naieżdża kto wdowę, weźmie ią gwałtem, odda się z nią. *Gorn. Wł. F.*, t. j. weźmie ślub, er läßt sich mit ihr trauen. Którzy z nieoddanemi mieszkaią, nie uyrzą królestwa niebieskiego. *Glicz. Wych. B* 7 *b.* Wolą miłośnice mieć, niżeli swą własną, oddaną z boga a ludzi dzierżeć żonę. *ib. B* 7. Nierządu nie będzie patrzał, ale iedney własney, z którą się odda. *ib. P.* 4. Ślub Bogu złamawszy, małżonek małżonce zbiegł, i oddał się z inszą. *Podw. Sien. O.* Nie mieszkałby, aniby się oddawał brat z siostrą, synowiec ze stryyną, wuy z siestrzanką. *Gorn. Wł. Q* 3.

Przystoi oycowi, aby gdyby syna z żoną oddać chciał, rowney onemu szkod. *Glicz. Wych. P.* 5. W niedzielę po świętym Jakubie, było oddawane małżeństwa między królem i nową królową. *Stryik.* 752. – §. Oddawać, z poświęcać, zupełnie podawać, völlig dahin geben, weihen, widmen; *Vd.* podan biti, podati se; *Crn.* udajam se). Z młodych lat oddał się był cnocie. *Birk. Dom.* 4. Oczy oddaleś rozpuście. *Nag. Cyc.* 13. Ten, który się modlitwie odda, ma bydź we wszystkich cnotach znakomity. *Birk. Dom.* 68. Oddany ze wszystkiem, ganz ergeben; *Sla.* podan; *Crn.* udajliv, udajovn; *Rs.* преданный, приверженный, приверженникъ (cf. *Rs.* преданность, приверженность przychylność, przywiązanie). – §. Oddawać, z polecać, anempfehlen, empfehlen, ganz dahin geben, überlassen. Nie chcę się z tey potwarzy usprawiedliwiać, bogu sławę moię oddaię. *Sk. Zyw.* 2, 433. Zebrawszy cokolwiek ludzi, oddał się szczęściu i szabli. *Nar. Hist* 5, 278. er überließ sich dem Glücke und dem Säbel; ließ es darauf ankommen. Komu słuszniey oddane moie nowe rymy O wyzwolonym mają bydź Jerozolimie, Jeno tobie Tęczyńśki? *P. Kchan* J, t. i. dedykowane, przypisane, zugeeignet. Teraz mię oddaię łasce W. Pana Dobrodzieyki, *Teatr* 9, 23, ich empfehle mich zu Gnaden. Pożegnania grzeczniejsze: oddaię mię wielkiey łasce W. M. Pana, etc. *Mon.* 67, 458. Klątwę z czyni, i djabłom oddawa. *Jabł. Fig.* 184, er wünscht sie zum T...; *Devotio* przeklęcie, oddanie wszemu złemu. *Mq ∝.* – §. III oddawać czym, oddawać się czym, *medium*, wonią albo smród z siebie wydawać, dawać się czuć czym, cuchnąć lub pachnąć czym, nach etwas riechen, einen Geruch oder Gestank von etwas von sich geben. Konopie oddaią zbutwialością i pleśnią. *Jak. Art.* 3, 220. Ziele to wydaie z siebie zapach myssami oddaiący. *Perz. Cyr.* 2, 80. Gnóy kuny piżmowym zapachem oddaie. *Kluk Zw.* 1, 311. Rhombus morski smaczny oddaie się mułem. *Hor. Sat.* 163. Wszystko nam teraz nie do smaku, cokolwiek się Polakiem oddaie. *Mon.* 67, 635. Mowy iego kłamstwem oddaią. *ib.* 67, 468.

ODDAIAĆ *ob.* Oddoić.

ODDALIĆ, *f.* o dali cz. *dk.*, Oddalać *ndk.*, *Bh.* oddaliti, oddalowati, wzdaliti, wzdalowati *Slo* oddáliť, wzdaluqi; *Sr.* 1. wodahlokoscjam; *Vd.* oddelezhati, oddelezhuvati; *Rg.* odaleciti, oddràniti; *Bs.* uklonitti; *Rs.* отдалить, отдалять, далю, удалить, удалять, устранить, устранять, уединить; *Ec.* задаляю; dáley odsuwać, *propr et transl.*, entfernen. Gdy obliczna iest, naśladuią iey, a żądaią iey, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap.* 4, 2. Poganie, oddaleni są od żywota bożego. 3 *Leop. Efez.* 4, 18, wyobcowani. 1 *Leop.*). Oddalenie, das Entfernen, die Entfernung; *Bh.* wzdalenost; *Rs.* дальность, даль, дали, отдаленность, разлúчіе. Starożytność widokiem iest osobliwszym; oddalenie ią powiększa. *Zab.* 6, 356. Prawdziwe kochanie za śmierć ma oddalenie, przytomnością żyie. *Zabł. Amf.* 50. Oddalony *Vd.* odleshezhen odlozhen: *Ross.* дальный. – *transl.* Miętność swą od krewnych oddalaiąc, przywiléy darowizny klasztorowi do opata przyniósł. *Sk. Zyw.* 2, 26. Oddalam co od siebie, pozbywam władzy na co albo prawa, *alieno. Cn. Th.*, veräußern; *Bh.* odcepiti; *Vd.* natujati, odvojiti; *Cro.* odtugyújem; *Dl.* potuiti; *Ross.* отчуждать, отчуждáть, cf. cudzy). ODDALACZ, *Tr.*, ODDALICIEL, – a, *m.*; *Mqcz.*, *odpulsor*, ODDALCA, – y, *m.*, oddalaiący co, der etwas entfernt, abwendet, der Abwender, Abtreiber. Gordyanowi zwycięzcy Persow, oddalcy Rzymskich niezgod. *Sk Dz.* 122.

ODDANIE, ODDANY *ob.* Oddadź. ODDARCIE *ob.* Oddzieć.

ODDAROWAĆ, *F.* oddaruie *Act dk.*, odwetować drugiemu iego dar, oddadź, odwdzięczyć, odczynić, odzwetować, oddziałać, wieder beschenken, dagegen schenken, ein Gegengeschenk machen, vergelten; *Vd.* sadaravati, sadatiti, oddaruvati; *Ross.* отдарить, отдаривать, *Ec.* противодáрствую, воздарствую. To coś mu ty dopiero darował, On zaś zarazem tobie oddarował. *Past. F* 290. Dar naymnieyszy tak wdzięcznie każdego przyymował Jagiełło, iż w czwornasob sowito hoynie oddarował. *Stryik.* 509. Dobry, co dziękuie; lepszy co oddaruie. *Cn. Ad.* 489; cf. czapka za biret). Ziemia nie iest niewdzięczna, i kto ią sprawuie, Tego karmi, i stokroć mu się oddaruie. *Jabł. Tel.* 172, t. i opłaci mu się, nadgradza mu). Kogom ia wielce ważył, kogom miłował, Ten mi to nienawiścią dziś odłarował. *J. Kchan Ps.* 166. ODDAROWNY, – a, – e, mogący być oddarowanym, do oddarowania, was vergolten werden kann. Nieoddarowany, nieoddatny *Cn. Th.* 507 *irremunerabilis.* ODDARUNEK, – nku, *m.*, podarunek na wzaiem, das Gegengeschenk: *Vd.* prutidar; *Rs.* отдáрокъ; *Ec.* противодáрственіе. Ze tayną wydał miłość, równą go chluanęła miłością w oddarunek, *in vices. Zebr. Ow.* 84.

ODDATNY, – a, – e, mogący być oddanym, do oddania, ersetzbar, wieder zu geben. Nieoddatny, nieoddarowny. *Cn. Th.* 507, *Ec.* отдáтливъ, который скоро отдаетъ.

ODDAWAĆ *ob.* Oddadź. ODDAWCA, – y, *m.*, ODDAWACZ, – a, *m.*, *Rs.* отдáтчикъ, сдáтчикъ, возлагатель, вручитель; *Ec* отдатель, паки выникъ, co oddaie, podaie, wraca, nagradza, der Uebergeber, Ueberbringer; der Abgeber, Vergelter, cf. odpłacyca). ODDAWKA, – i, ż., ODDAWEK, – wku, *m.*, *ODDAŻ, – y, ż., oddawanie, i co się oddaie, *Rs.* отдача, das Uebergeben, Wiedergeben, Zustellen. Gdy na oddawkę postanowią oborę, od faskowey krowy faska masła ma być oddana. *Haur. Ek.* 120. Po tym oddawku dopiero iego ta rzecz będzie. *Haur Sk.* 41. Nie będzie grzech odpuszczony, póki rzecz wzięta nie odda się, ktora to oddaż wielką czasem ma w sobie trudność. *Kuez. Kat.* 3, 165. Potrzebę oddaży Pan na wszystkich włożył, aby się dosyć uczyniło temu, któremu krzywda stała się. *ib.* 3, 164. (*Bh* oddawky; *Slo.* oddávki, oddávání, přistenkování, jassluben, prepiqání *sponsalia*; *Siles et Morav.* zdawky.

ODDECH, oddechu, *obs.* odetchu, *odtchu, *m.*, *Bh.* oddech; *Sr.* 1. wodúch; *Sr.* 2. wodúch; *Vd.* odih sapa; *Bs.* odiha; *Rg.* odah, odihaj, odiha, odúscjak; *Cro.* oduha, oddúha, odihay, szapa; *Rs.* отдыхъ, отдышка; oddychanie, das Athemholen, das Athmen, der Athem. Oddech czy lekki, czy pracowity, czy ciężki, czy prędki, czy graiący w gardle, czy charczący, czy boleśny, na wszystko to uważać trzeba u chorego. *Perz. Lek.* 77. Oddech z wielkim piersi robieniem, bardzo zły iest. *Krup.* 5, 487.

5, 487. Bez oddechu, bez tchu, ziaiony *Vd.* bressapen, bresodihliu. - *fig.* oddech, dęcie, dma, Hauch. Lekkim oddechem dmie wiatr w żagiel wadęty. *Aras. Oss. D* 3 *b.* - *transl.* odpoczynek, wytchnienie odetchnienie, Raſt, Ruhe (*Oeſterr.* Verſchnaufen). Zamku tego, nie dając nic obiężonym odetchu, w dzień i w nocy uſtawicznie dobywali. *Arom.* 270. Odtchu broni zaciekley z tyłu doſkakuie, *requiem negat. Zebr. Ow.* 18. - 2) *metonym.* rura oddechowa, krtań, gardziel, die Luftröhre. Lekarſtwo to tym, którym się w odetchach i w gardle ślamowatoſci flegmiſte sadzą, ieſt użyteczne. *Syr.* 935, *et* 176. Koryander odetchy od sapki i rymy wolne czyni. *ib.* 453, płuca i odetchy zatkane wychędaża, ib. 457. - 3. *transl.* oddech, z luft, oddechowa dziura, Luftloch, Zugloch; *Sr.* 1. Dechel; *Bs.* izduscjak, duscnik; *Cro.* oddùha, odùha, oduška; *Ross.* ондушина, ондушинка, ондухъ. Każda iama w tak ſtrasznie grubym murze, ma nie okno, ale mały oddech z trzema kratami. *Pam.* 83, 2, 135. Oto brzuch mój, iak moszcz bez oddechu, który łagwiczki nowe rozsadza. 1 *Leop. Job.* 32, 19. Oddech w podkopach i w magazynach, ieſt dziura zoſtawiona dla krążenia powietrza. *Jak. Art.* 3, 305. Jeżeli zamiaſt iednego komina, kilka dziur w górney części pieca zoſtawuiemy, te dziury nazywamy oddechami, *spiracula. Kruml.* 25. Etna ſiła ma oddechow, uſtawicznym ziaiących płomieniem. *Otw. Ow.* 621. ODDECHOWY, - a, - e. oddychaniu służący, Athems, Luft-, *Sr.* 1. bráciné; *Crn.* duhliv; *Rs.* дыхательный. Gardziel oddechowy. *Wych. Anat.* 107, z krtań, die Luftröhre, *Crn.* duhnik.

ODDEPTAĆ, *F.* oddepce *Act. dk.*; Oddeptywać *Frequ.*; wzaiemnie podeptać, wieder zurück treten. *Recalco* oddeptuię, nogami odbiiam. *Mącz.*, *Rs.* оттаптывать, оттаптываться.

ODDETCHNĄĆ *ob.* Odetchnąć.

ODDŁAWIĆ, *cz. dk.*, odcinać, odgnieść, n. p. Oddławione abo odciśnione żyły tym oleykiem nasmaruy. *Sienn.* 4., abdrücken, hart drücken.

ODDŁUBAĆ *cz. dk.*, dłubiąc odjąć, abklauben, *Rs.* отковыривать, отковырять отковыривать.

ODDŁUŻYĆ, *F.* oddłuży *Act. dk.*, Oddłużać *ndk.*, z długu się wypłacić, *Bs.* oddugitise; *Cro.* oddusujemsze; ſich der Schuld entledigen. Ten honoru niegodzien, kto w woynie nie służył, Kto go krwią i odwagą w polu nie oddłużył. *Zegl. Ad.* 89.

ODDMA, - y, *m.*, który odęte policzki ma, iako trębacze, *bucco. Mącz.*, ein Pausbacke. ODDMUCHAĆ, ODDMUCHNĄĆ, *anhelare Mącz.*, oddać oddymać, dmuchaniem odłączyć, wegblaſen - *Slo.* odfukowati; *Vd.* odpihati). Szatan, iako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was odemni odłmuchnie *Zrn. Pſ.* 3. 758 *b.*

ODDOIĆ, *F.* oddoi *Act. dk.*, Oddaiać *ndk.*, doiąc odciągnąć, *Cro.* oddoiti, *Rs.* отдоить, abmelken, wegmelken. Skoro się iagnię urodzi, ma bydź przysadzone do wymiona, oddoiwszy pierwey mléko, które będzie w cyckach gęste. *Sienn.* 269. (*Vd.* oddoiti, *Ec.* отдоити odchować od piersi).

ODDRAPAĆ *Act. dk.*, *Boh.* oddrápati, *Sr.* 1. wotdrapam, drapiąc oderwać, abkratzen; na wzaiem podrapać, zurück kratzen.

ODDRĘTWIEĆ, *F.* oddrętwicie *Neutr. dk.*; drętwiałości

pozbydź, die Erſtarrung verlieren. *Tr.* Oddrętwiała mi noga. *ib.*

ODDROŻYĆ, *F.* oddroży *Act. dk.*, od drogi odprowadzić, vom Wege abbringen. W młodych latach był od prawdziwey wiary oddrożony. *Grodz. S. Jac.*, cf. odbłąkany). ODDROŻE, - a, *n.*, zdroże, der Abweg. Wóz koniе rwą po oddroże, *per avia. Zebr. Ow.* 33.

ODDRUKOWAĆ *cz. dk.*, oddrukowywać *czſtl.*, drukuiąc odbić, abdrücken; *Vd.* obtiſkati, poshtampati; *Rs.* отпечатать, отпечатывать; *cf.* odpieczętować.

ODDUCH, - u, *m.*, *Tr.*, wyduch, wyziew, die Ausdünſtung. cf. oddech). Zimno nagle odduchom gorącym w ciepłym ciele drzwi zamyka. *Tr.* ODDYCHAĆ *ob.* Odetchnąć. ODDYCHALNY, - a, - e, od oddychania, Athmens, Athems, vom Athemholen, *Crn.* duhliv). Gaz oddychalny czyli zdrowy, nieoddychalny czyli duszący. *N. Pam.* 4, 3, *oxygene et azote.* ODDYMAĆ *ob.* Oddać. ODDYSZEĆ, *F.* oddysze *Med. dk.*, odetchnąć, verſchnaufen, ſich erholen. Tu mi to miło i wdzięczne zacisze, Gdzie myśl spokoynie po trudach oddysze. *Zab.* 16, 177, *Aniał.*

ODDZIAŁ, - u, *m.*, *Bh.* oddjl, *Rs.* отдѣлъ, полокъ, полоска, część oddzielnie wydzielona, der Antheil, die Abtheilung, das abgetheilte Stück, *ob.* oddzielić). Oddział woyſka, dywizya *Rs.* супра. Komenderuiący oddziałem *Ec.* супроначальникъ.

ODDZIAŁAĆ, *F.* oddziała *Act. dk.*, Oddziaływać *ndk. et Frequ.*, (*Boh.* oddělati, oddělawati *demere*, *detrahere*; *Rs.* отдѣлать, отдѣлывать dokończyć dzieła), odrobić, abarbeiten; *Sr.* 1. woddjlam, woddjiwam; *Vd.* oddelati, dodelati, oddjati). - a) oddziałać dobrodzieyſtwa, odwetować, oddawać, Wohlthaten erwiedern, vergelten. *Referre parem gratiam* oddziałać, odsłużyć, odpłacić. *Mącz.*, oddziaływam, odsługuię. *ib.* Do oddziaływania dobrodzieyſtwa, potrzeba i czasu i możności. *Gor. Sen.* 137. Nigdy mu tego tak nie oddziałam, nigdy tak nie oddam, bym też naywięcey czynił, żeby on ieszcze więcey uczynności mey nie był godzien. *Gor. Sen.* 55. Nie potrzebnię téy zobopolności a oddziałania. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 37. Człowiek ubogi łaſki oddziałać nie może. *Kosz. Cyc.* 150. Czekał pogody, żeby dobrodzieyſtwa wzięte w iakiey części oddziałać mógł. *Gor. Sen.* 172. Gdy im ty naylepiéy działasz, tym oni naygorzéy oddziaływaią. *Exop.* 56. - b) oddziałać, odczynić, odjąć, odczarować, działaniem oddalić, osobliwie czary, abthun, wegthun, wegſchaffen, beſonders Zauberey, entzaubern, entbeten. *Cn. Th.* Oddziaływam urok, *arceo fascinum*, *ib.* Cyrces przemieniła towarzysze Ulissesa w świnie, aż ią gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. *Biel. Sw.* 10 *b.* Czarodzieyniki swą złą nauką komu chcą uszkodzą; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. ifz. P* 5 *b.*

ODDZIEDZICZYĆ, *F.* oddziedziczy *Act. dk.*, od dziedzictwa oddzielić, von der Erbſchaft abſondern, a) wydziedziczyć enterben, Kazimierz w teſtamencie syna Władysława oddziedziczył. *Krom.* 750. - b) dziedzictwem dosłać, ererben. Ducha cząſteczkę boskiego oddziedziczyłeś. *Zimor.* 199.

ODDZIELACZ, - a, *m.*, ODDZIELICIEL, *Ec.* отдѣлитель, rozłączacz, der Abſonderer, Abtheiler. Uzię-

dzie oddzielacz w Azocie. *Leop. Zachar.* 9, 6; *Wuiek. ib.* ODDZIELIĆ, *F.* oddzieli *Act. dk.*, Oddzielać *ndk.*, *Bh* oddiliti, oddilewati; *Slo.* oddilugi, oddilowati; *Vd.* oddeliti; *Rs.* odjelити, oddiliti, odluciti; *Rg.* odjéliti; *Cro.* oddelyujem; *Ross.* отдѣлить, отдѣлять. odłączyć, abtheilen, abſondern. Oddzielił sobie bog Abrahama, i ze złego towarzystwa wywiodł. *Sk. Zyw.* 200. Odmo, i ze złego towarzystwa wywiodł. *Sk. Zyw.* 200. Oddzielający *Rs.* отдѣлительный. Maiętności wszystkie zostawiwszy, sam się na żywot oddzielony i bogomyślny udał. *St. Dz.* 602, t. j. osobny, pustelniczy). Swantopełk, usłyszawszy o zabiciu Borysa i Hleba, weselił się z tego, iż iuż dwu bratu iednaką śmiercią z oyrzyzny oddzielił. *Stryik.* 153. t. i od oycowskiego spadku odchylił, von der väterlichen Erbſchaft entfernt. Oddzielać syna, córkę, z odprawiać. *Cn. Th.*, ausſtatten, ausſteuern. ODDZIELNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* отдѣленность, możność bydź oddzielnym, die Abtheilbarkeit. - b) stan oddzielony, die Abgeſondertheit. Osobne przed tym ziemie zrzekły się swoiey oddzielności, dla uformowania iednego udzielnego ciała. *Gaz. Nar.* 1, 101; *diſting.* udzielność. ODDZIELNY, - a, - e, - ie, *adv.*, rozłączny, co łatwie może bydź rozsadzono, *separabilis. Mącz.*, abtheilbar, trennbar, leicht abzuſondern; *Rs.* отдѣльный, отдѣлённый, отдѣлимый. Nieoddzielny, ni odłączny, *inseparabilis. ib. Mathem.* liczby oddzielne, *numeri abſtracti*, unbenannte Zahlen, *oppos.* liczby imienne. *Leſk.* 2, 16; *Alg. Nar.* 47 *et* 175. - b) oddzielny, z oddzielony, abgeſondert, abgetheilt, *Rs.* отложій.

ODDZIERAĆ *ob.* Odedrzeć. ODDZIERACZ, - a, *m.*, odrywacz, *aulsor. Mącz.*, der Abreißer.

ODDZIERZGNĄĆ, *F.* Oddierzgnie *Act. idntl.*, Oddzierzgać *ndk.*, odwiązać co zadzierzgnionego. *Wtod.*, aufknüpfen, abknüpfen, aufléſen. ODDZIERZGNIONY, *oddzierzgniony, mogący bydź odwiązanym, auflésbar. Nie mów przeciw Wenerze, by cię nie chłusnęła Abo w *nieoddzierzgnione siało nie poięła. *Sim. Siel.* 47, *Baniat. B* 3 *b.* Serce me w sidło wdał nieoddzierzgnione. *Kul. Her.* 173.

ODDZIWOWAĆ się *recipr. dk.*, dosyć się nadziwować, ſich auswundern, genug bewundern. Niepodobna mu się oryginałom oddziwować. *Mon.* 69, 38.

ODDŹWIĘCZYĆ *cz. dk.*, dźwięk nazad oddadź, zurück ſchallen, *Sr.* 1. wotzenecjju.

*ODDŹWIGNĄĆ, *cz. idntl.*, *Rs.* отводвинуть, отдвигать, ciężar dźwiganiem podnieść; abheben. *Vd.* odvsigniti, dolvsigniti). *Oddźwignienie, *Vd.* odvsiglei, dolvsiglej. *Oddźwigalny, *Rs.* отдвижный odsuwalny.

ODDZWONIĆ *cz. dk.*, ukończyć dzwonienie, lub też na wzaiem podzwonić, abläuten; ſeiner Seits wieder läuten, das Läuten erwiedern, *Rs.* отзвонить, отзванивать. Oddzwoniłem ci tak z twoich własnych pieśni, iakom ci obiecał. *Zygr. Pap.* 378. Wszakem cię przestrzegał, abyś nie ruszał dzwonka, żebyś go nie wydał; nie chciałeś przestrogi przyiąć, otoż masz oddzwonienie. *Zygr. Pap.* 156.

ODE z od, *cum enclitico*, *quando plures consonantes insequuntur*, von. Prosili iałmużny do drzwi odedrzwi chodząc. *Birk. Dom.* 80. Zastap' tam ode drzwi. *Teatr* 24 c, 70. Ode mnie. Ode dnia. *Patet hic usus quam latiſſime in compoſitione verborum, e. gr.* odbierać, odebrać; odmykać, odemknąć; odpierać, odeprzeć.

ODEBRAĆ, *F.* odbierze *Act. dk.*, Odbierać *ndk.*, *Bh.* obe-

brati, obbrati; *Slo.* odberat, obbiram; (odberatliwi, oberantiwi, odberagični, odberantiwec *ablatious*); *Sr.* 1. wodberu, prezjberu, nuczeru; *Rg.* odabratti; *Vd.* obrati, sadobiti, dobiti, prejeti; *Cro.* odbiram; *Rs.* отобрать, отборъ wybor, отборный wyborny) получить, получать; odjąć co od czego, abo od kogo, abo komu, abnehmen, wegnehmen. W Maiu z owiec ozimą każ wełnę odbierać. *Jez. Ek. F* 1. Zrzyna mięso, i wszytko odbiera od kości. *Bardz. Tr.* 528. Odbieram sobie od gęby, a im daię. *Teatr* 7, 65. Szamować, czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływaiące. *Brzoſt. Duch.* 403. Cały areszt officyera kończył się na odebraniu mu szpady. *Gaz. Nar.* 1, 174. Kogo zgubić chce szczęście, rozum mu odbiera. *Min. Ryt.* 4, 166. Słowa złośliwe sławę drugiemu odbieraiące. *A. Zamoy.* 206. Kupcy skarżą się na posłów w Niemczech, że im chleb odbieraią. *Pam.* 85, 1, 684, zysk umnieyszaią). Umyśliłem iuż z rozpaczy życie sobie odebrać. *Teatr* 21 c, 23, ſich das Leben nehmen. - §. *Phraſtice* dzieci odbierać, z babić, die Hebemutter machen, die Wehmutter abgeben, den Gebährenden die Kinder abnehmen. (*Ec.* возпріемлю, отпрова do chrztu trzymam; возпріемникъ ociec chrzestny, возпріемница matka chrzestna). Niewiasta, co u innych niewiast przy rodzeniu dzieci odbiera. *Perz. Lek.* 315. Kazał Faraon babom, co dzieci odbieraią, aby dusiły wszystkich synów z żywota macierzyńskiego wychodzących. *Zal. H. T.* 66. - b) *emphatice* odbierać, z nazad odbierać, zurück nehmen, wieder wegnehmen. Trzeba odebrać co naszego. *Stas. Num.* 1, 21?, odzyskać). Bóg daie, bóg odbiera swoie ludziom dary. *Pot. Pocz.* 486. - §. 2. Odebrać od daiącego, dostać od niego, otrzymać, wziąć, erhalten, bekommen, kriegen, empfangen. Odebranie *Crn.* odusetje, *Vd.* przejemik, dobizhek, sadobizhek, dobitje). Czyście odebrali, po którem was posłał, pieniądze? *Teatr d, d. Similiter* n. p. Wizyt nie odbiera, ani ich daie, ponieważ ią tu maią ieszcze za obcą. *Pam.* 84, 1060. Są tam kruszce bardzo dobrego śrebra, a nie umieią go inaczey odbierać, tylko przez ogień. *Boter.* 228, odganiać dostawać, dobywać. - §. Czekam z niecierpliwością, iaki koniec ta awantura *odbierze*. *Teatr.* 23 *d*, 46, weźmie, mieć będzie.

ODECHCIEC się *Inſin. Imperſon.*, ODECHCE się *F.*, odechciało się *Praeter.*, Odchciewa się *praes.*, odniechcieć się, *Tr.*, chęć stracić, *odchęcić się, die Luſt verlieren; *Bh.* odnechtiti ſe, odnechtělo ſe, odnechce ſe, *amittere libidinem*; *Sr.* 2. ße wotnachowaſch; *Sr.* 1. wonechcham; *Rs.* отхотѣться. Slepo się dziś zakocha, iutro się iey odechce, Tysiąc ma celów, w które razem mierzy. *Zab.* 14, 374.

ODĘCIE, - ia, *n.*, *Bh.* obuti; *Subſt. Verbi* Odąć *qu. v.* - b) odęcie, z nadęcie, nabrzmiałość, die Geſchwulſt. *Perz. Cyr.* 1, 113.

ODECLIĆ, *F.* odecli; *et* Odeclić się *dk.*, Odeclać *ndk.*; clo zapłacić, abzollen, verzollen, den Zoll richtig machen. Odeclić od towarów, opowiedzieć się na cle, *profiteri merces. Mącz.* Kwity na odeclanie się. *Dyar. Gr.* 281.

*ODECZCIĆ *ob.* Odczytać.

ODEDNIEĆ *ob.* odnieć.

ODEDRWIĆ, *F.* odedrwi *Act. dk.*, Odedrwiać *ndk.*, wziemnie kogo odrwić, drwiny powetować, einen gegenſei-

tig foppen, Gleiches mit Gleichem vergelten. Ja chciałem z niego zażartować, ò on mi odedrwił. *Teatr.* 52 *b*, 15.

ODEDRZEC, oddarł, *F.* odedrze *Act. dk.*; oddzierać *ndk.*; *Bh.* oddrati, oddirati; *Sr.* 1. wotdru; *Fg.* odrjèti, odirem; *Vd.* oddreti, sdreti; *Rs.* отодрать, отдирать, oderwać, abreißen. Oddartego co, *Rs.* отдирокъ. – *fig.* Krakus nieprzyiaciela iednego przymierzem, drugiego boiem, z karków oyczystych oddziera, *a ceruicibus patriae remouit. Krom.* 35. Oddarcie *Russ.* отдирка, отдираніе.

ODEGNAĆ, *F.* odgoni *Act. dk.*, odganiać *ndk.*, *Bh.* odehnati, odhanèti, uhnat, ujenu; *Slo.* odhánjm; *Sr.* 2 wotstrognasch; *Vd.* odgnati, odjaget, odgainati, odgoniti; *Crn.* odgnat; *Bs.* odaghnati, odgoniti, otirrati, *Fg.* odaghnatti, odgonitti; *Cro.* udegnàti, odganyàm; *Dl* odganyati, odagnati; *Rs.* отогнать, отгонять; *Ec.* отженійи, отпрáшать, odpędzić, wegjagen. Kurzenie bylicą odgania pokusy z domu. *Sien.* 2. Chciwości odganiaią dobrą radę. *Gor. Sen.* 78. Kupiec Krakowski Turza naprzod iął odganiać śrebro od ołowiu przez miedź. *Bielsk.* 464, odbierać, abtreiben, absondern, odłączyć. Odeganie, Odgon; *Cro.* odgon; *Rs.* отгонъ, отгонка. Mieszanie ku odganianiu nieprzyiaciela od murow gotowi był *Baz. Sk.* 182. Gwałt gwałtem odganiać, *Zygr. Pap.* 307, klin klinem). Sędziowie powinni klęte od sądu odganiać. *Szczerb. Sax.* 178, nie dopuszczać ich).

ODEGNAĆ, *F.* odegnie *Act. idntl.*, Odginać *ndk.*, *Boh.* odehnauti; *Sr.* 1. wothnuvu; *Vd.* odgeniti, odgibati. *Cro.* odgibljem; *Rs.* отогнуть, отгибать, na przeciwną stronę przegiąć, wegbiegen, abbiegen. *Recuruus* odgięty, odkrzywiony. *Mącz.* Gałęzie odgięte *reflexi*, których końce w gorę się zakrzywiaią. *Botan.* 44., *Vd.* odnagnjen, odvernjen). Naprasczam, odginam *reflecto. Volck.* 315. 319. Skrzywione dyle bywaią ciepłem odgięte. *Pilch. Sen. list.* 383.

ODEGRAĆ, *F.* odegra *Act. dk.*, Odegrawać *ndk.*, Odgrywać *Frequ.*, przegrane odzyskać, wieder zurückgewinnen, wieder abgewinnen; *Vd.* oddobiti, doldobiti; *Rs.* отыгрàть, отыгрывать, сыгрàть, сыгрывать. Przegrałem czerwonych złotych piętnaście; trzeba będzie odegrać. *Mon.* 67, 37. Odda ci ten dług, skoro odegra, co przegrał, *Mon.* 66, 223; *Teatr* 34 *b*, *E* 2. To rzecz odwetowana, iak się przegra, tak się odegra. *Teatr.* 22, 6. Odegranie *n* отыгрышъ. – b) odegrać, skończyć igrzysko, grę, *deludere Cn. Th.*, das Spiel endigen, zu Ende spielen, abspielen.

ODEGRZMIEĆ, *F.* od grzmi *Intr. dk.*, przestać grzmieć, *Vd.* odgermeti; zu donnern aufhören, abdonnern. Odegrzmiało, *detonuit. Cn. Th.*

ODEKLNĄĆ *ob.* odkląć.

ODEKRETOWAĆ *ob.* Dekretować. ODEKRZCIĆ *ob.* Odchrzcić.

ODELGA, – i, *ż.*, ulga, ulżenie, *odelżenie*. die Linderung; *Cro.* odlahkocha; *Ec.* отрадство, отрадствованіе, отдохновеніе, отрада, прохладность. Wielka odelga iest, kiedy strapiony ma przed kim ciężkość swą wynurzyć. *Gor. Dw.* 308 *et* 279. Zdrowie mi przywrócił, i ból w odelgę obrócił. *Gerub. Hym.* 323. Jędza do pickła się udawszy, niebu i ziemi wielką uczyniła odel-

gę. *A. Kchan.* 201. Próżno się na świecie odelżenia spodziewać, gdyż zawsze pracy i roboty dosyć. *Exop.* 121. Dawać mamy, lecz nie tak, aby innym odelga nie była, a nam samym uciśk. *Kosz. Lor.* 173 *b*. Odelżenie, *ib.* 115. Mrozu odelżenie. *Sien.* 434. Boleści odelżenie. *Mącz. Kmit. Spit. C* 4 *b*. ODELGNĄĆ, *F.* odelgnie *Neutr. idntl.*, lżeyszym się stać, leichter werden, gelinder werden. Odelgło mi, ulżyło mi się. *Ch Th.* 1184. *Kosz. Lor.* 121. (ODELNĄĆ, *F.* odelnie *Neutr. idntl.*, odlipać *Cn. Th.*, sich ableimen, losgehen). ODELŻYĆ, *F.* odelży *Act. dk.*; nieco ulżyć, *Bh.* odlehčiti, *Cro.* odlahkotujem; etwas lindern. Mogę teraz sercu memu rzewnym odelżyć płaczem. *Teatr* 13, 79. Takową zimę będziemy mieć, w którą podczas mróz i tęgie zimno będzie, wnet zasię odelży, i przyiemnieysza będzie. *Fur. Uw. F* 2.

ODELŻYCIEL, – a, *m.*, *Cro.* odlahkotitel *alleuans.*

ODELŻYĆ, *F.* odelży *Act. dk.*, wzaiemnie kogo łżyć, einen wieder schimpfen. Od słowa do słowa, zaczął go łżyć; on też odelżył. *Teatr.* 22, 81. (*Vd.* odlogati, *Rs.* отолгать, отлгáю odkłamać).

ODEMNIE, z ode mnie, von mir; *ob.* od, ode. *Teatr*, 15 *c*, 17.

ODEMKNĄĆ, *F.* odemknie *Act. dk.*, Odmykać *ndk.*; *Boh.* odemknauti, odmykati; *Slo.* odmikati; *Crn.* odmikam, odmikujem, odmishem, odmaknèm; *Vd.* odmeknuvati; *Cro.* odmeknuti; *Bs.* odmaknuti; *Rg.* odmaknutti, odmizzati; *Rs.* отомкнуть, отмыкать; odsunąć, wegschieben, wegrücken. Pobliżu się do niego nigdy nie przymyka, A ieśli się on przymknie, ona się odmyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 81. Na ten pocisk ani się poruszał, ani się z mieysca odmykał. *Birk. Dom.* 89. – §. Odmykać, drzwi, skrzynię, komorę, i t. d., z otwierać, aufmachen, aufschließen; *Crn.* odklenèm, odklepam, *Vd.* odkleniti, gorskleniti, gorodkleniti; *Eccl.* отключаю, отмыкаю, *Rs.* разключить, разключать. Cóżby po drzwiach było, kiedyby ich pewnych czasów zamykać i odmykać nie potrzeba? *Pim. Kam.* 141. *Gil. Pst.* 269 *b*. Tamże przez odemknione (odemknięte) połowicą wrota, Siła było w otwartych sieniach widać złota. *Otw. Ow.* 176. Gdy on zamknie, nikt nie odemknie. *Budn. Jes.* 22, 22.

ODEMSTA, – y, *ż.*, odwetuiąca pomsta, vergeltende Rache. Luboby sam chciał od woyny poprzestać, tedy my sami mielibyśmy go prześladować, na samę sprawiedliwość i odemstę patrząc. *Star. Woy. Ab.* (*Rs.* отмстить, отмщать, отмщевать odemścić, pomścić, zemścić; отмститель, отмéстникъ odemściciel, pomściciel, zemściciel, mściciel).

ODEPCHNĄĆ, *F.* odepchnie *Act. idntl.*, Odpychać *ndk.*, pchnąć oddalić, odeprzeć, wegstoßen, abstoßen, zurückstoßen; *Vd.* odpehnit; *Russ.* отпихнуть, отпихать, отпихивать, отпятить, отпячивать, отпихнуть, отталкивать; *Ec.* отрѣю. Newton przypuścił dwie w naturze siły panuiące, odpychaiącą i pociągaiącą. *Rog. Dość.* 1, 19. Czyli ciała maią własność odpychania się? *Os. Fiz.* 56. Roztworzone ciało, mocą właściwą, którą fizycy odpychaniem (*repulsio*) nazywaią, roztworzyciela na dół strąca. *Kruml.* 459. Odpychanie plebeiuszów od wszelkich w oyczyznie mieysc. *Mon.* 65. 271, oddalenie, odrzucenie). Turcy są teraz przez się od Europy odepchnieni. *Baz. Sk.* 95, odparci). Niechlubność ludzi od ciebie odpycha. *N. Pam.* 11, 337, 54 . .

wſtręt im czyni). Odpychać ſię od brzegu, odbiiać, odpierać, ablanden, vom Ufer abſtoßen. Odpychaiąc ſię od brzegu, na Carogrod płynął. *Sk. Dz.* 600. Równo ze dniem odepchnęliśmy ſię, i płynęliśmy na morze. *Warg. Radz.* 177.

ODEPREĆ *niiak. dk.*, odeprzeć *ndk.*, preiąc odewſtać, odſtać, abſtehen, losgehen, losſtoßen; *Rs.* отопрѣть, отопру, отопрёшь. Ninoga obracać w ukropie, aż z niego ſkorę zdeymą, gdy odepre. *Spicz.* 158.

*ODEPRZA, - y, ż., *iurid.*, odwod, die Gegenrede, Gegenklage; *Rg.* póvrachja; *Vd.* prutigovor, prutiſtava, isgovor, prutiodgovor; *Rs.* стрѣчная жалоба, отпирательство. O przach i odeprzach. ꝛ W sądach spory mogą bydź czynione przez pozwanego przez odeprzą. Ale po odpowiedzi pozwanego na żałobę, sędzia odciąwszy swary zbytnie, każdey ſtronie niech uczyni sprawiedliwość nieodwłoczną. *Herb. Stat.* 496. ODEPRZEĆ, odparł, *F.* odeprze *Act. dk.*, Odpierać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odpréti *denegare*; odpirati, odpovrgovati, *repugnare*, *resiſtere*; *Vd.* odpreti, odpérti, odpèrl, odprem, odpirati, ꝛ otworzyć, *Lat.* aperire, apertus, *Gr.* πειρόω aperio, *Hebr.* פרה aperuit; *Crn.* odpręti, odperl, odprèm, odpiram; *Cro.* odpreti, odpiram, odperlszem, ꝛ otworzyć; *Bs.* odapriti *aperire*, *vincere litem*; *Bs.* odpiratise, rivattise *obsiſtere*; *Rg.* odaprjêti; *Ross.* отпереть, отопру, отопрёшь, отпираю, отпираешь; (отпирѣть, отпираю ꝛ odsuwać zasuwkę; отпирѣться, отпираться zapierać się); odpychać, odbiiać, zurückſtoßen, zurückſchieben, abſtoßen, wegſtoßen. Od portu ſliſy odpieraią daléy. *Bard. Tr.* 548. - Odpierać kogo, ꝛ odpędzać, odganiać, odbiiać, zurückſchlagen, abſchlagen, wegſchlagen. W nayzaciętszey walce odeprą napaść Maura. *Przyb. Lux.* 50. Dozwolcie mnie samemu mężnie te burze odpierać. *Teatr* 6, 63. Czy godzi się gwałt gwałtem, kiy kiiem odpierać? *Petr. Ek.* 62. Rzucił nań Ajax dzidę, lecz się nie przedarła Do ciała, bo miedź gruba silny raz odparła. *Dmoch. Jl.* 2, 10. Odparty, odbity, zurückgeſtoßen, zurückgeſchlagen: *aliter* odparty, *odpartny, mogący bydź odbitym, odbitny, zwyciężny, zurückſchlagbar; beſiegbar. O bożku miłości wielowładny, którego moc nieodparta. *Teatr* 1 *b*, 88. - O naturo! twe prawa są nieodparte. *Teatr* 13, 78. - §. b) Odpierać komu *Jntrans.*, odpór dawać, odeymować się, Widerſtand leiſten; *Ec.* противопрѣся. Rzuciwszy się do szabli, co mężnieyszym to tarczą, to wręcz odpierał. *Warg. Wal.* 82. Aby się wzdy nad nami kiedy zamiłowali, A tym srogim pohańcom spólnie odpierali. *M. Bielſk. S. Maj. B b.* Nie potrzeba nam pomocy zjnąd na odparcie nieprzyiacielowi, gdyż sami z to mocy mieć możem, żebyśmy każdemu swemu nieprzyiacielowi mężnie odparli. *Gwag.* 136. Długą bitwą zmordowani, trudno mogli świeżym woyſkom odpierać. *Warg. Cez.* 182. Kazał im, żeby się nie trwożyli, a mężnie odpierali nieprzyiacielowi. *Bielſk.* 79; *Warg. Wal.* 156. Kościoły zakładali, a nieprzyiaciołom swoim odpierać nie chcieli. *Biel. Sw.* 201. Mieczem tym uzbroiony, mógł nieprzyiacielowi odeprzeć, i onego porazić. *Smalc* 167. Widząc Prussowie, iż Polakom nie mogli odeprzeć, ięli łaſki szukać. *Bielſk.* 97. Tak poruszony, że ledwie odpiera Płaczowi, i łzy z trudnością łamie. *P. Kchan. Jer.* 111. - §. Odpierać komu słowami *etc.*, odmodzić się, einen widerlegen; *Vd.* isgovarjati, prutigovarjati, prutiſtaviti, prutiriekati; *Rs.* отпирать. Powſtawa nieprawdy mówca przeciw obliczu memu, odpieraiąc mi. ꝛ *Leop. Job.* 16, 9. Powiadał, iż kupił to imienie; ale ſtrona odpierała. *Biel. Sw.* 174. Głośno odpierał żydom, pokazuiąc przez pisma bydź Kryſtusem Jezusa. *Budn. Act.* 18, 28.

ODEPTAĆ, *f.* odepce *cz. dk.*, otłoczyć depcąc, *obculcare. Cn. Th.*, die Erde rund um eintreten, rund herum feſt treten; *Sr.* 1. wobteptam; *Rs.* отопчу, отопчешь (отóптанный wydeptany; отопокъ, отóпочекъ obuwie wydeptane, pochodzone).

ODERWA, - y, ż., część oderwana, odłomek, odłam, ein abgeriſſenes Stück. Prussy, Szląſk, dawne oderwy od naszego kraiu. *Przeſtr.* 184, *ob.* oderwiſko, odrywek.

ODERWAĆ, *f.* oderwie *cz. dk.*, Odrywać *ndk.*, *Bh.* odtrhnauti. *Rg.* odarvatti, zgràbiti, ugràbiti; *Rs.* отрывать, отрываю, отрываешь, рву odłączyć, urwać od czego, abreiſſen, *propr. et transl.* Jedne mocą, drugie pestrachem, inne przyłudą nagrody, od nieprzyiaciela oderwał. *Pilch. Soll.* 275. Gdy się iuż siać godzi, nie odrywać się od siewu. *Haur Ek.* 66, *Rs.* рвануться, рваться. Oderwanie, *subſt. verbi dk.*, odrywanie *ndk.*, das Abreißen. - §. b) oderwanie *adverb.*; *oppos.* nieoderwanie, ꝛ nieodłącznie, nieoddzielnie, unabreißbar, untrennbar. Baruch trzymał się nieoderwanie Jeremiasza aż do śmierci. *Zal. Teſt.* 295. ODERWANIEC, - ńca, *m.*, odszczepieniec, ein Abtrünniger. Synowie Belial, oderwańcy cerkwi bożéy. *Birk. Gt. Kun.* 22, *Zrn. Pſ.* 44 *b.* ODERWISKO, - a, *n.*, urwisko od czego, oderwane mieysce, ein abgeriſſener Ort, ein abgeriſſenes, abgeſpültes Land. Rzéki wielkie czasem wyspy i oderwiska formuią. *Oſtr. Pr. C.* 1, 108. Gdyby gwałtowne iakie przyrzucenie gruntu nastąpiło, co się nazywa oderwisko, *vis fluminis*; tedy pan gruntu zepsutego ma do niego prawo, pokąd na gruncie przyrzuconym korzenie nie puszczą się. *ib.* 1, 128. I tak dzika ſkała, i to tak straszne oderwisko, wielu od oyczyzny do siebie odciągnęło. *Oſſol. Sen.* 7. ODERWISTY, - a, - e, - o *adv.*, urwisty, pełen oderwisk, *Rs.* отрывистый, gebrochen, abgeriſſen.

ODERZNĄĆ, *f.* oderznie *cz. idntl.*, ODRZYNAĆ *niedok.*, *partic.* oderznięty; *Bh.* obrézati; *Slo.* obrezugi; *Vd.* odresati, dolvresati, (odriesbit *soluere*); *Sr.* 1. wotrezny, wotrezuyu, wotriesaci, wodrizam, wodriżem, wodriju, preczriju, preczrijam; *Cro.* odresújem, odrezavam; *Rg.* odrèzati; *Dl. et Sla.* odrizati; *Rs.* отрѣзаю, отрѣзываю; odrzezać, odkraiać, abſchneiden. *Abscindere cultello tractim appreſſo. Cn. Th.*, cf. odciąć). Pługiem ſkibę oderznął. *Otw. Ow.* 635. Powinieneś mieć przy sobie nóż, abyś się miał czym oderznąć, gdyby cię przywiązano. *Teatr* 8, 39. Oderznięcie, *Crn.* odresanje; *Vd.* odres, odresba, odresanje. - *transl.* oderznąć, odjąć, odciąć, abſchneiden, benehmen. Obsaczenie fortecy ze wszyſtkich ſtron, ażeby iéy oderznąć dowoz wszelkiéy żywności. *Jak. Art.* 3, 305.

ODESCHNĄĆ *niiak. idntl.*, Odsychać *ndk.*, *Rs.* отсóхнуть, отсыхаю, znowu poschnąć, po wierzchu oschnąć, wieder trocken werden, abtrocknen.

ODEŚCIE, ꝛ odeyście, *ob.* Odeyść.

ODESŁAĆ, *f.* odeśle *cz. dk.*, Odsyłać *ndk.*, *Bh.* odeſlati; *Sr.* 2. wotpoßlaſch; *Vd.* odposlati, odposhilati, prozhpo-

słati; *Cro.* odessilyam, odeszlalszem, odposssilyam; *Dl.* odaſsłati; *Es.* odaslati; *Rg.* odaslatti; *Rs.* отосланъ, отсылаамъ, wracać co komu, zurückſchicken, abſchicken. Odeślę książki, ſkoro przeczytam. (*Ec.* противопосылаю, *Gr.* ἀντιπέλλω, odpisuię na liſt). – b) Odesłać, odsyłaiąc ſkąd oddalić, wegſchicken. Odesłano go od dworu na bezpieczne mieysce. *Tr.* Cezar żonę swoię odesłał od siebie, i rozłączył się z nią. *Eraz ięz. Gg* 5. Odesłanie, odsyłka. *Rs.* отсылка, отослáнїе, отпускъ, *Ec.* отпустъ; cf. odpuſt. – *Ec.* отслáнникъ, епископъ уволенный отъ своей епархїи. – *transl.* odsyłać do właſnego forum, *reiicere causam. Cn. Th.*, verweiſen, hin verweiſen. Odsyłam cię do autorów samych. *Falib. R* 3; ob odsyłacz.

*ODSPOD, *ODESPODŻ *ob.* odspod.

ODSSAĆ, *F.* odeſsie *Act. dk.*, ſsanie odbyć, ſsać przeſtać, abſaugen. Gdy iuż prosięta odęssą, to ie odsadzać od maciorki. *Cresc.* 567, *Rs.* отсосáть, отсасывать, *Vd.* odsasati, dolposesati.

ODSZCZWAĆ, *F.* odszczuie *Act. dk.*, szczuiąc odbić, wieder abjagen. *Agnum lupo eripere*, odjąć, odeszczwać. *Mącz.* Paſterze ich zaraz odegnali, I psy od swego bydła prędko odeszczwali. *Papr. Kot. T* 3 *b.*

ODESZŁY *ob.* Odeyśdź.

ODETCHNĄĆ, *F.* odetchnie *Jntr. idntl.*, Oddychać *ndk.*; *Bl.* oddechnauti, oddychati; *Sr.* 1. wodychàm, wodèchupu, hwon dubeu, hwou dèchàm; *Vd.* odihovat, odehnit, adihovat, oddehnitise, odihuvatise, odehnuvati; *Crn.* gãgam; *Cro.* odihavam, oddihavam, oddehnújem, odehnutisze, dihati, dishem, podihavam, poimlyem, opojavlyamsze, *Rg.* odahnatti, odisaati, oduscivati; *Bs.* oduhivati, odihivati, odihati, odahnuti; *Rs.* отдохнуть, отдыхать, oddech w się brać i wydychać, athmen, den Athem aus- und einlaſſen, Athem holen. Zwierzęta oddychaią, gdy się powietrze w wyznaczone od przyrodzenia części wciſka; i stamtąd znowu wypchnięte bywa. *Klus. Zw.* 1, 115. Przedychanie przechodzi przez skórę, odłychanie z ust naszych na przemiany powietrze wypuszcza. *Rog. Doſ.* 1, 108. Powietrza tego, które w się bierzemy, nie widać, a gdy zaś oddychamy i wypuszczamy go nazad, to go widać. *Sak. Pr.* 97. Oddychaiący (oddechowy) kanał (krtań) Luftröhre, w ustach się zaczyna, idzie do płuc; służy do oddychania powietrzem, i wydania głosu. *Kluk. Zw.* 1, 38. Po każdym tchnieniu powinno nastąpić odetchnienie. *Zool.* 19. *expiratio*). Oddychanie *spiratio*, wydychanie *exspiratio. Wych. An.* 112. – §. *transl.* oddychać czym, z tchnąć czym, etwas athmen; voll ſeyn von etwas. Moie serce tylko tobą oddycha. *Stas. Num.* 2, 67. Mieysce przyiemne, gdzie wszystko niewinną oddycha rozkoszą *Zabł. Roz.* 25. – 2) odetchnąć, spocząć, odpocząć, (Oeſterr. verſchnaufen) ausruhen, zu Athem kommen. Niech odetchnę; bom się okrutnie zmordował. *Teatr.* 54 *c*, *a* 2. Jak możesz tak zawsze pracować; odetchniy trochę, zabaw się. *ib.* 9, 3. Po ciężkiey pracy i gwałtownym biegu, Miło odetchnąć i spocząć na brzegu. *Kras. W. Ch.* 29. Odetchnienie, odpoczynek. *Rs.* отдыхъ, отдышка, отдохновенїе. *ODETCHY, z oddechy *ob.* oddech.

1. ODETKAĆ, *F.* odetka *Act. dk.*, Odtykać *ndk.*, *detexere*, rozsypać coś pierwey natkał, z krosna. *Mącz.*, abweben; das Gewebte wieder aufmachen, *Sr.* 1. roztkavu, wottkapu; *Bs.* odkatti. – 2. ODETKAĆ, *cz. ndk.*, ODETKNĄĆ, *idntl.*, *F.* odetknie; ODTYKAĆ *ndk.*, zatykanego co otworzyć, aufſtöpfeln, aufſtopfen was zugeſtopft war; odszpuntować; *Sr.* 1. wottjkam; *Rs.* отомкнуть, отомкну, отпыкать, откупарить, откупаривать, раскупаривать; раскупорить. Koleyno czop po czopie odtykać, i wodę tę spuszczać. *Torz. szk.* 71. – *§. Lice siostry nieszczęsney wrydliwe odtyka, *develat. Zebr. Ow.* 156, odsłania, aufdecken.

ODETNIĘ, *F. verbi* Odciąć. ODĘTOŚĆ, odęcie *ob.* Odąć.

ODETRZEĆ, odtarł, *F.* odetrze *Act. dk.*, Odcierać *ndk.*; *Bh.* oddrbati; *Sr.* 1. wottruju; *Sr.* 2. wottréſch; *Vd.* odtreti, odtirjati; (*Rg.* odatàrti, z odpilować); *Ross.* отмереть, отмирать, отомру, отмираю; wytrzeć co z czego, wegreiben. Odcierać zemdlałego, cucić go, einen Ohnmächtigen durch Reiben ermuntern; wieder ins Leben bringen. Omdlał i padł, tak że go odcierać musieli, *Bud. Ap. U* 2.

ODĘTY *ob.* ODĄĆ. 1. *ODEWRZEĆ; *oppos.* zawrzeć; *ob.* Otworzyć.

2. ODEWRZEĆ, odewrzał, *F.* odewrze *niiak. dk.*, odwierać *ndk.*, odgotować się wrąc, aufſieden, *Slo.* odvrieť.

ODEWSTAĆ, *Odwstać, *F.* odewstanie *Jntr. dk.*, Odewstawać *ndk.*, odłączywszy się stérczeć, abſtehen, abſtehen, nicht anliegen, nicht anſchließen. Nasienie to moczyć, aby z niego odwstała skóra. *Haur. Ek.* 39. Na drzewie skórę odętą, albo odewstałą, naylepiey odrzazać. *Cresc.* 377. Uyrzał, że ku Tybrowi kamienista skała Napadłszy się, od góry znacznie odewstała. *Klon. Wor.* 24. Kopyta końskiego odewstanie od mięsa. *Kosk. Lek.* 53.; *Hipp.* 124. Odewstał chleb, podniosła się skóra na chlebie. *Wtor.*, odsiedział się chleb.

ODEYMOWAĆ *ob.* Odjąć.

ODEYŚDŻ, ODEYŚĆ, odszedł, odeszła, odeszli, *F.* odeydzie, odeydę, *Jntr. dk.*, Odchodzić *ndk.*, Odchadzać *Frequ.*; *Bh. et Slo.* odjiti, odſſel, odeydu; odchazeti; *Sr.* 2. wottejbiſch, wottejſiſch; *Sr.* 1. wottenhdu, wotendu, wotchadjam, wottenhdjem; *Crn.* odhãjam, odjidem, odjidti; *Vd.* odjiti, odhoditi, odhajati, prezhjiti, prezhhoditi; *Cro.* odhajati, odhajam; *Dl.* odhodim, ottiti, poyti; *Sla.* otichi; *Bs.* otiti, odajti, oticchi, odacchi, occhi; *Rg.* otiti, odàchi, odhoditti; *Rs.* отойти, отомкнуть, отойду, отходить, отхожу; *Ec.* отъиду, отходити, отхождаю, отшествую; idąc oddalać się, precz iść, *oppos.* przyiść, przychodzić, weggehen, davon gehen. Dobrą noc mu dawszy, wszyscy odchodzili. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. W tym leżę, com nie lubił ludzi, Tymon grobie, Kliny mię iak chcesz odchodząc, ale odeydź sobie. *Zab.* 15, 168, geh deiner Wege. Anna nie odchadzała z kościoła. *Sk. Kaz.* 30, *Sk. Dz.* 4, ſie kam gar nicht weg vom Tempel. Odchodzenie morskie, z odlew morski, die Ebbe. Nadchodzenie i odchodzenie wód. *Boter.* 65; *Bs.* osseka, rechescja). Złe przychodzi prędko, a odchodzi pomału. *Teatr.* 22, 13, nieprędko minie). Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. A* 2, przeszedł, poszedł, er iſt ins beſſre Leben übergegangen, er iſt heim gegangen. Chrystus śmierć swoię odeściem (odeyściem), albo drogą

do oyca zowie. *W. Poſt.* IV. 381. Hingang zum Vater; *Ec.* отшедъсвѣе, отшествіе. Wprzód odeszły, wprzod umarły *Ec.* прежде отшедшіи. Kiedy oycowie niespodziewanie z tego świata odchodzą, dziatki w kłopotach zostawuią. *Falib. R.* Duch S. ieſt nie odeszły, ale pochodzący od oyca i syna. *Gil. Kaz. Bb* 6. Myśmy daleko od tych zwyczaiów odeszli. *Warg. Cez.* 139; oddaliliśmy się od nich, odstrzeliliśmy się, dalecyśmy od nich, wir haben uns weit davon entfernt. Za czarowney łaſki tknieniem, w swierzo*ę* rozmaitych dziwy, młodź odchodzi, *variarum monſtra ferarum in inuenes veniunt. Zebr. Ow.* 360, przeobraża się, przemienia się, przewierzga się; cf. póyść na co, iść w co). Płyniem z portu, nam ziemie i miasta odchodzą, *recedunt. A. Kchan.* 62. Dla niespania ustawicznego, sen odchodził z oczu iego. *Birk. Gl. K.* 16, t. i. porzucił go). Co łacno przyydzie, łacno odeydzie. *Cn. Ad.* 94, łacno nabycie, łacno odbycie; źle nabyte, nietrwałe; Co na cie przyszło, na mycie odeszło; *male collecta, male disiecta*, wie gewonnen, ſo zerronnen. Trzecia część życia odchodzi przez spanie. *Prof. Kont. B 2 b.* upływa, ubywa, mija, traci się, verfließt. Traktat na o ostatnim seymie zawarty. *Vol. Leg.* 8, 846, t. i. na dopiero skończonym, przeszłym, odbytym, auf dem vorigen, vergangnen Reichstage. Komu co z ręki pożytku odchodzi, miło to więc nie bywa. *Gorn. Dz.* 94, czego nie zyska, co utraci, co mu z grzanki spada). Nie zdarło się, ani odeszło starością odzienie iego. 1 *Leop. Deut.* 8. – §. Odchodzi co od kogo, z miewa odbyt, stolec, es geht von ihm durch den Stuhlgang, es geht von ihm ab. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek.* 147. Cało odeszło od niego. *Cn. Th.* 593, odchodzi pokarm niestrawiony; cf. odchod). Niewiasty na wiosnę rodzące, łacno lada za przyczyną odchod płodu miewaią; jeśli *odeście* nie będzie, wzdy iednak trudne maią porodzenie. *Spicz.* 182. poronienie). – Odchodzi, ubywa, es geht ab, nimmt ab. Cokolwiek przez ciepło przyrodzone dzień ode dnia nam odchodzi i ubywa, to wszystko pokarm przyrodzony przywraca. *Karnk. Kat.* 189. Srebro takie, gdy włożysz na kapelę, odchodzi go dymem mało nie trzecia część. *Złotn. A* 3: t. i ulatuie, verfliegt. Uroda, gdy w długie lata się zawodzi. Traci cenę, zawsze iéy cokolwiek odcho.zi. *Bardz. Tr.* 455. – §. *Jurid.* przysięgą odchodzić, z uwalniać się, durch den Eid ſich los machen, frey machen und davon geben. Kogo winią o co, a on przysięgą odchodzi, a to czyni iuż nie raz, temu samemu bez świadków nie wierzą daley. *Sax. Art.* 21. Gdyby wdowę winiono, czegoby z rzeczy niebożczyka nie miała, tedy przysięgą odeydzie. *ib.* 7. – §. *transl.* Odchodzić od siebie, albo od zmysłów, od rozumu, z tracić praytomność, zapamiętywać, szaleć, von Sinnen kommen, außer ſich ſeyn, den Verſtand verlieren. Zamyślony, ponury, odeszły od siebie, chodzi po izbie, sam do siebie gada, w koło stoiących nie widzi. *Mon.* 65, 163. Odchodziłem prawie od siebie na ten widok. *Niemc. Krol.* 3, 141, *Zab.* 14, 343. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, t. i., że uchylił radę, rozum i przytomność. *Pilch. Sen.* 143. Odeszły od siebie, i srodze niespokoyny. *Zab.* 6, 217, ganz außer ſich. Nie przyuczeni do takiego widowiska, od zmysłów prawie odchodziliśmy. *Zab.* 13, 123, wir kamen von Sinnen. Niektórzy od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Odszedł od rozumu przez dni trzydzieści. *Sk. Dz.* 116, (cf. *przyyśdź o rozum). Wiele plotek, iako szaleni i od rozumu odeszli, mieszali. *Sk. Dz.* 247, *Sk. Zyw.* 2, 165. Szalony człowiek, który od rozumu odszedł. *Chel. Pr.* 20. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. – §. Odchodzi bydło, z zdycha, das Vieh fällt, krepirt, es iſt eine Viehſeuche, ein Viehſterben, Viehfall. Bydło zarażonym powietrzem odchodzi. *Lib. Hor.* 123. Zarazy skutki znayduią się w trzewach zdechłych bydląt, które z tey zarazy odeszły. *Wolszt. Byd.* 41. Świnie, gdzieby odchodziły i zdychały, opich dawać ieſt ratunkiem. *Syr.* 1082. Bydło mu gęsto na oborze odchodziło. *Haur. Sk.* 55. Na świnie bywa czasem iakoby powietrze, że tego oraz znacznie odchodzi. *Haur.* 62. Szarańcza, acz tego roku ludziom nie bardzo szkodziła, wszakoż koni dla niey odeszło przez trzy sta; *Papr. Ryc.* 104. Bydłu ieśli gwałt uczynię chodzeniem wielkiém, odeydą mi iednego dnia wszystkie stada. 1 *Leop. Genes.* 33. – *§. Ktoby białogłowę uderzył pięścią albo nogą, za czymby dziecię w niey odeszło . . ; *Karnk. Kat.* 339, t. i. umarło). 2) *transit.* odeyśdź kogo, opuścić, porzucić, odbiedz, von einem weggehen, ihn verlaſſen, zurücklaſſen. Łakomy zbiory swe odchodzić musi. *Falib.* G 3. Wszyscy go odeszli w tym niebezpieczeństwie. 3) *Actiu.* odchodzić co, chodzeniem odrobić, nagrodzić, odsłużyć chodzeniem, *compensare pedibus. Cn. Th.*, mit Gehen vergüten, durch Gehen und Laufen erſetzen.

*ODEŻDŻYĆ, *F.* odeżdży *Act. dk.*, herab regnen laſſen. Spuścił bóg na nie Man. *Budn. Ps.* 78, 24; *not.* „właściwiey, *odeżdżył, t. i. spuścił iako deszcz. *Ec.* одождю.

ODEZWA, – y, ż., odezwanie się do kogo, zgłoszenie się, odzow, *Rs.* вызовъ, отзывъ, (*Bh.* Dzwěna Nimſa, Odgłos). ſchriftliche oder mündliche Addreſſirung an jemanden, Addreſſe, Meldung, Zuruf, Aufruf. Zaraz po zapadłey konstytucyi nastąpiły liczne odezwy do krola i seymu, Anglików, w których wiuszowali tak szczęśliwey odmiany Polakom. *Uſt. Konſt.* 1, 206. – §. appellacya, odzow, die Appellation, *Rs.* отзывъ къ вышнему суду. Ten co się odzowie, nie ma sędziom słów sromotnych powiedzieć przy odezwie. *Stat. Lit.* 205. ODEZWAĆ się, *OZWAĆ się. *ODZOWIĆ się, *OZOWIĆ się, *F.* odezwie się, *ozwie się *Recipr. dk.*, ODZYWAĆ się, *OZYWAĆ się *ndk.*, *Bh.* ozewati ſe, ozwat ſe, ozwat ſe, (*cf.* ojiwati, z obmówić); *Rg.* ozvattise; *Cro.* ozavamsze, javlyamsze, ojavlyamsze; *Bs.* javitse, zvatti, datti glás; *Rs.* отозваться, отзываться; (*Sr.* 1. wozwewam, z oznaymuię; *Cro.* ozivati, ozivlyem); dadź się słyszeć, ſich hören laſſen, ſich vernehmen laſſen, ſich verlauten laſſen. Owca obłądzona ozywa się, tam i sam po lesie biegaiąc, na pasterza, aza ią usłyszy. *P. Kchan. Orl.* 1, 220. Ozywaią się dłużnicy *Cn. Th.* Raczeybyś się nie odzywał z poradami takiemi. *Teatr* 34 *c.* 81. Ozywa się z rozumkiem swoim. *Star. Vot. C* 16. Ozwał się ktoś, wyrwał się z kąta, zjawił się. *Cn. Th.* Tak decydował o wszystkim, iż nie było się można odezwać nikomu przed nim z zdaniem swoim. *Kras. Pod.* 2, 47. Nie śmiał się nikt ozwać. *Cn. Th.* Radził się ich, ieśli się z temi dyamentami miał ozwać. *Klok. Tur.* 26. Odzywanie się liſtem. *Teatr* 49 *b*,

60, zgłoszenie się). Odezwał się koncert w pokoiu bliższym. *Zab.* 3, 110. U ſtołu się muzyki rożne ozywały. *P. Kchan. Orl.* 1, 173. W kilku, które przemówił słowach, odzywało się serce przez usta. *Kras. Pod.* 1, 36; dało się poznać). – *transl.* odzywa się ſtolec, s chce się na wielki dwór, n. p. Za pierwszym odezwaniem się ſtolca, natychmiaſt iść trzeba na ſtolec. *Perz. Lek.* 176. – §. *Ozywać się czym, ogłaszać się czym, ſich (laut) nennen.* Cycero naypierwszy w rodzie swym przezwan Cyceronem; i od niego na potym potomſtwo iego ozywać się poczęło. *Kosz. Cyr. A* 4. Wszyscy wierni, którzy się ieno imieniem Chryſtusowym ozywaią. *Rey Ap.* 6. Wielki fałsz mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańſkich nie naśladować. *Rey Pſt. Ji* 5. Koniecznie syny bożemi nie możemy się słusznie ozywać. *ib. F.* 5. Wszyscy, którzy się chrześciany ozywamy. *Birk. Zam.* 5. Od ciebie wszyſtko dobre na świecie mamy, Którzy się kolwiek ludem twym ozywamy. *J Kchan. Ps.* 3, t. i. ogłaszamy, nazywamy). Sarmacya wszyſtkich narodów, które tylko słowiańſkimi się ozywaią, ieſt oyczyzną pospolitą. *Krom.* 29. – §. Odezwać się. dodamy, s oświadczyć iey się, einer Dame eine Erklärung thun, einen Antrag machen. Powiadaią, że się odezwał Leander do panny Czeſławowney. *Teatr* 26 *b*, 60, er hat um ſie angehalten. Dopiero mi teraz oyciec pozwolił mówić W Panu, że się możesz o moię odezwać rękę. *Teatr* 2 *b*, 116. Słyszałem, że się do niey kilku odzywało gachów. *ib.* 49 *b*, 28. Jeśli się kto w 5 lat do rzeczy zgubioney nie ozwie . . . *Chel. Pr.* 57, nie zgłosi o nię). – b) odzywać się komu, n. p. wołającemu, odpowiadać, odgłaszać mu się, ſich auf einen Ruf hören laſſen, antworten, ſich melden. Ryno! gdzie Ryno? ten co na wołanie naypierwszy z młodzi zawzdy się odzywał? *Kras. Ossy. F* 3 *b.* Pytała się kto kołace? gdy się Piotr odezwał, głos iego wnetże poznała. *Sk. Zyw.* 2, 82. Zawołał mię do siebie, i ozwałem się mu, owom ia! *Radz.* 2 *Sam.* 1, 7. Wołałem go, a nie ozwał się mi. *Budn. Cant.* 5, 6. Wzowiesz mię, a ia się ozowę tobie. *Leop. Job.* 14, 15. Będziesz ich wołał, a nie ozowiąć się. *W. Jer.* 7, 27. Zawołayże teraz, aza będzie, coć się ozowie. *Radz. Job.* 5, 1. Ozow mi się. *Budn. Ps.* 60, 1. Ozwał mi się pan zaraz, gdym wołał do niego. *Kanc. Cd.* 320. Ozwał się duch, i taką dał odpowiedź. *P. Kch. Orl.* 1, 60. *Prov.* Uderz w ſtół, ozwą się nożyce. *Cn. Ad.* 1199. Uderzyć w ſtół, aż się nożyce odezwą. *Teatr* 7, 25; sam się ozwie nie pytany, gdy kto słyszy swe przygany; Tkniy go iedno, poznasz. – §. odgłosem oddawać, wiederhallen, wiederſchallen. Ozywaią się lasy, góry, s odbiia się głos. *Cn. Th.* Niechay się Echo coraz odzowie, a odzow w dalsze podaie lasy. *Zab.* 10, 206, *Zabł.* Podniosł głos Fingal wspaniały, Ogromnym łukiem puszcze się ozwały. *Kras. Ossy. E* 3. – 2. *renouendo*; odzywać się, odwoływać się, ſich abberufen; *iuridice*, appellować, ruszać do wyższego sądu, appelliren. Pozwany chciał się ozywać na tego, od kogo rzeczy nabył. *Chel. Pr.* 127. Odezwanie od ſkazania niższego sędziego do wyższego, zowie się appellacyą. *Sax. Perz.* 105. Komuby się krzywda ſtała od sądownych osob w woyſku; tedy ma być dopuszczono odezwanie do hetmana. *Tarn. Uſt.* 303. Niechby iuż ci sędziowie mieli moc kończyć wszyſtkie sprawy, bez dalszego odzywania. *Modrz. Bar.* 372. Ten co się

odzowie, nie ma sędziom słów aromotnych mówić przy odezwie, iedno temi słowy powiedzieć: panowie sędziowie! to ſkazanie wasze mnie się widzi nie według prawa; *odzywam* się z tym do sądu głównego. *Stat. Lit.* 205. Do wyższego synodu apellowali, potym i do Cesarſkiego sądu się odzywali. *Sk. Dz.* 305. *Odezwanie, ſtosunek, das Verhältniß. Fundamentem ieſt ona boża istność, do którey persony, chocia trzy są, *relationem* albo odezwanie swoie maią. *Smotr. Lam.* 94. – §. *Actiuum* Odezwać, Odzywać, *Rg.* odazvatti; *Cro.* odezávam; *Rs.* отзываю, отозваю, odwołać kogo, nazad go wołać, zurückrufen. Przez Chryſtusa umarli byli do żywota odezwani. *Birk. Dom.* 101.

ODFARBOWAC, *F.* odfarbuie *cz. dk.*, farbę odbiiać, puścić, abfärben, *Vd.* odfarbati, farbo vseti, farbo zgubiti.

ODFORMOWAC, *F.* odformuie *Act. dk.*, formuiąc odkształcić, abformen. Do odformowania rożnych rzeczy dobry ieſt gips. *Kluk. Kop.* 1, 327.

ODFUKNĄĆ *cz. idntl.*, Odſukać *ndk.*, nawzaiem pofukać, wider ſchelten und poltern; *Slo.* odfukovati *deſſare.*

ODGADAĆ, *F.* odgada *Act. czſtl.*; Odgadywać *Proes.* Odgaduie *ndk.*, odmruczeć, odmarkotać, odwarkać, odwrykać, widerſprechen. Rezonowania, odgadywania, mruczenia porucznik nikomu nie dopuści. *Kawal. Naur.* 111.

ODGADNĄĆ, *F.* odgadnie *Act. idntl.*; (cf. *Bh.* odhadati *taxare*, odhad *taxatio*,; *Rs.* отгадать, отгадывать; zgaduąć zagadkę zadaną, errathen. (отгадамель, отгадчикь co zgaduie, zgadywacz). Z pierwszych liter snadnie Co to ieſt odgadnie. *Bratk. P.* Przykład ten łacnym ieſt do odgadnienia; na cóż go więc taić? *Xiędz.* 81. Zagadki do odgadnienia. *Mon.* 66, 723. Jakóś tę gadkę sam zagadał, tak ią odgaday; wszak to zwyczay szkolny, samemu zagadywać i odgadywać. *Baz. Hiſt.* 71. Tak to ieſt trudna zagadka, że iey i anielſki rozum odgadnąć i rozwiązać nie może, *Pocies.* 114.

ODGADZAĆ się *ob.* Odgodzić się.

ODGAIĆ, *F.* odgai *Act. dk.*, Odgaiać *ndk.*, wyłączyć z mieysca iakiego, von einem Orte ausſchließen. Jeśliby urzędowi nie chciał bydź posłuszny, niechay popada karanie, lub będzie należało do odgaienia z miasta, lub też iaka inna kara. *Chel. Pr.* 7.

ODGANIAĆ *ob.* odegnać. ODGANIACZ, – a, *m.*, odpędziciel, odżeńca, *depulsor Cn. Th.*, der Wegtreiber, Vertreiber, Verjager; *Cro.* odganyávecz; *Ec.* отгонимель, отгнámель; *adj.* отгнámельный.

ODGARNĄĆ, *F.* odgarnie *Act. idntl*, na bok osobno pogarnąć, *propr. et fig.*, abſcharren, davon abſcharren, wegſtreichen. Odgarniy włosy z ocau. *Tr.* Odgarniy węgle od garka. *ib.*; *Rg.* odgarnutti, ogartati; *Crn.* odgerniti, odgrinam.

*ODGELTOWAĆ, *F.* *Odgeltuie *Act. dk.*, z Niemieck. vergelten, odwetować, odpłacić, *par pari referre. Mącz.*

ODGIĘTY, ODGINAĆ *ob.* odegnąć.

ODGŁODAĆ *cz. dk.*, głodaiąc odgryźć, abnagen, *Vd.* odglodati; *Ec.* отгладаю.

ODGŁOS, – u, *m.*, *Bh.* ohlas, gelot (cf. ięk; Echo Nimfa *Bh.* Ozwěna, cf. odezwa, ozwać się); *Sr.* 2. ſuk (cf. dźwięk); *Sr.* 1. woſa rozhlíwano, żra; *Vd.* odglasa, odbijanje glasa, jeka, jek, prutiglasa; *Crn.* ogglas, resglás, (Ogglasuvavka *Echo*); *Rg.* oglás, oglasje, odgovor; *Cro.*

oglasz, reglasz; *Rs.* отголóсокъ, отзывъ, откликъ; *Ec.* промѝвогласúёнïе, глáсъ отзывный; odbiianie głosu, cf. odjęk; der Wiederhall, das Echo. Przez odbiianie się powietrza sprawuie się odgłos, który naywiększy bywa przy wysokich murach. *Hub. Wft.* 222. *Echo* odzywanie głosu, gdy się na czyie wołanie widzi, iakoby się kto odzywał; niektórzy mówią odgłos. *Mącz.* Echo, odgłos, głos odbiiaiący się od iakiego twardego ciała, i na wstecz wracaiący się, skąd wyszedł. *Sak. Prob.* 63. Nowi nic innego nie są, tylko odgłos starych, a odgłos rozmaity, albo ostatnie syllaby, albo całe słowa, powtarzaiący. *Mon.* 66, 817. Stogębny odgłos. *Zab.* 15, 106 *fama.* Odgłos niesie stary, Że władzca Lipary, Groty dla miłości hartował. *Anakr.* 46, *Rs.* насмѣшка. ODGŁOSIC, *F.* odgłosi *Act. dk.*, Odgłaszać *ndk.*, głos odbiiać, odzywać się odgłosem, widerhallen. *Vd.* prutiglasiti; *Ec.* промѝвогласúму, промѝвогласúшь; *Rs.* откликнуть, откликать (*ob.* klekotać. Płaczliwiem odgłaszał las i brzeg przyległy. *Otw. Ow.* 430. Ziemia i powietrze echem odgłaszały. *Przyb. Milt.* 230. Ey! choć się z nami odgłasza Już Amarylla nie nasza. *Aniał. Poez.* 1, 173. ODGŁOSOWY, ODGŁOSNY, - a, - e, od odgłosu, Echo's, Wiederhalls. *Vd.* prutiglasen; *Cro.* ogłašeni. *Rs.* отзывный. Wiersze odgłosowe. *Mon.* 67, 830, których końcowe zgłoski naśladuią odgłos czyli echo.

*ODGŁOBIC, *F* odgłobi *Act. dk.*, Odgłabiać *ndk.*, *refibulare* odłożyć. *Mącz.*, aufheften, aufmachen, auflösen; cf. odpiąć.

ODGNIĆ *niiak. dk.*, gniiąc odłączyć się, abfaulen; *Vd.* odgniti; *Ross.* отгнúть, отгнивáть, *Ec.* отгнивáю. Odgnicie *Vd.* odgnija.

ODGNIEŚĆ, odgniotł, odgnietli, *F.* odgniecie *Act. dk.*, Odgniatać *ndk.*, odcisnąć gniotąc, abdrücken, durch Drücken beschädigen; *Rs.* отмѣнúть, отмѣнять, отдавúть, отдавливать. Sinogarlicę przyniesie ofiarnik do ołtarza, i odgniecie głowę iey. *Budn. Levit.* 1, 15. Koniku przypomniy tłumoki, Nie zbyt dawno dźwigane, Co ci boki odgniotły. *Pot. Jow.* 106, t. i. odsedniły, wund drucken.

ODGNIEWAC się, *F.* odgniewa się *Recipr. dk.*, udobruchać się, *stomachum decoquere*, aufhören sich zu ärgern; wieder gut werden. Zawieś gniew; a gdy się odgniewasz, a rozum się uspokoi, dopiero karz. *Sk. Dz.* 608. Odgniewa się wnet, *cito ab eo haec ira abscedet. Mącz.* Są niektórzy, co się nic nie mogą odgniewać, *quorum infinitum est odium. Mącz.* Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa; ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się. *Eraz. ięz. U* 2. Odgniewany, a udobruchany, ubłagany, wieder gut gemacht, besänftigt. Za twym berłem, Bóg im odgniewany, Umknie za Wołgę dzikie bisurmany. *Miosk. Ryt* 2, 65. Zgon blizki państwa: chyba żeby odgniewani bogowie i ukoieni przez sposoby wszelkie, raczyli odmienić bieg rzeczy wieczny. *Nag. Cyc.* 73.

ODGNIOTEK, - tka, *m.*, nagniotek, odcisk, der Leichdorn. Człowiek przewidzi po bolu swoich odgniotków, iż deszcz padać będzie. *Teatr* 29 *b*, 47.

ODGNOIĆ *cz. dk.*, gnoieniem odłączyć, abdingen, losdingen, durch Dinger oder Fäulniß, *Ec.* отгнóю.

ODGODZIC, *F.* odgodzi *Act. dk.*, Odgadzać *ndk.*, oddalić, entfernen. Jedna rota odgodziła się od drugich hufów. *Baz. St.* 172. Aby żaden z obozu wybiegać, i od roty swey odgadzać się nie śmiał. *Vol. Leg.* 2, 1702.

ODGÓRNY, - a, - e, z góry będący, von oben. Gdy wsze insze członki powynaydowali, Między gardłem a barkiem odgornym zbywało mieysce. *Zebr. Ow.* 149.

ODGORZEĆ *niiak. dk.*, Odgore *F.*, go ciąc odpaść, abbrennen, losbrennen; *Ec.* отгорáю, отгорáю.

ODGOŚCIĆ się *Recipr. dk.*, Odgości się *F.*, w gościnie bydź, w drodze daleko od siebie bydź, verreisen, sich von Hause entfernen. Gdyby się mąż daleko a długo odgościł od domu... *Petr. Ek.* 8., *Ross.* отгостúть, отгащивать.

ODGO OWAĆ *cz dk.*, odwarzyć, dosyć wygotować, genug abkochen, *Vd.* odkuhati; *Rs.* отварúть.

ODGRABIC, *F.* odgrabi *Act. dk.*, grabiami odmiatać, wegrechen, wegharken; *Bh.* odhrabati; *Rs.* отгрестú, отгребать. Trawy wysiekli i odgrabili. *Krom.* 761.

ODGRAMIAĆ *ob.* odgromić.

ODGRANICZYĆ, *F.* odgranicza *Act. dk.*, Odgraniczać *ndk.*; oddzielić granicę, die Gränzen abtheilen, scheiden; *Sr.* 1. wotmezuju; *Ec.* отдаля́ю. Miasto Prome odgraniczało Pegu od Awa na północ. *N. Pam.* 23, 131. Przebył góry, Morawy z Węgrami odgraniczaiące. *Krom.* 153.

ODGRANA, - ey, ż., odegranie, odzyskanie przegranego gran.em, das Wiederabgewinnen des Verspielten. Póki tam bawi chęcią zapalony odgrany... *Teatr* 45 *b*, 52.

ODGRAŻAĆ *ob.* Odgrozić.

ODGRODZIĆ, *cz. dk.*, Odgradzać *ndk.*, (*Bh.* odhrabiti *aperire* ogrodzenie otworzyć) odgraniczyć, odłączyć grodzą; *Vd.* odparnati; *Cro.* odgrajam; *Ec.* отгораживаю; *Rs.* отгородúть, отгораживать. (отгорóдка przegrodka). Bóg okrąg ziemi od nieba odgrodził. *Odym. Sw.* 2, *Q.* 3 *b*. Wyspę tę odgradzała od rozległego lądu cieśnina zbyt mała. *Przyb. Luz.* 30.

ODGROM, - u, *m.*, gwałtowne odparcie, gewaltsames Zurückschlagen. Gdańszczanie na zasadzki wpadaią, i z niepodłą klęską odgrom biorą, *repulsi sunt. Krom.* 629.

ODGROMIĆ, *F.* odgromi *Act. dk.*, Odgramiać, odgromiać *ndk.*, gwałtownie odbić, odeprzeć, odepchnąć, gewaltig zurückdonnern, zurückschlagen, den Angriff abschlagen. Słowacy do Panonii wtargnęli; lecz odgromieni i wypędzeni ztamtąd od Kledyusza. *Krom.* 20 *Warg. Wal.* 236. W tym Febus przybył, i węża onego odgromił. *Otw. Ow.* 430. - Odgromić co nieprzyiacielowi, odbić mu co, dem Feinde etwas wieder abnehmen, abschlagen, wieder abjagen. Geryonowi odgromił plon zaięty Herkules. *Tward. Wład.* 175. Odgromił hetman Tatarom plonów w Polszcze zaiętych. *Tward. W. D.* 2, 231. Nic zginęło im nic ze wszystkiego, co nieprzyiaciele byli zabrali; bo wszystko to odgromił Dawid. *Budn.* 1 *Sam.* 30, 19. Uszli z wielkim plonem nieodgromionym. *Groch. W.* 558. Djabeł ludzi zwodzi, przez tyrany od prawdy odgromiaiąc. *Gil. Pft.* 203, odstraszaiąc). Bogowie przedsięwzięcie odgromcie przeklęte! *Zebr. Ow.* 253, odpędźcie).

ODGROZIĆ, *F.* odgrozi *Act. dk.*, odgrażać *ndk.*, *Boh.* odhrozyti, grożącemu pograżać, odkazać się; *Crn.* grosim se; einem wieder dräuen. Grozili Rzymianie, odgroził im Annibal. *Kras. nill.* 61. Odgrażać się na kogo, odzywać się łaiań groźbą; in Drohworte gegen jemanden ausbrechen.

Sama

Sama na własne uszy słyszałam, jak się odgrażał na ciebie. *Teatr* 51 *b*, 44. Z tyla odgrażań zdrowiuteńcy z placu schodzimy. *ib.* 32, 114. – §. Odgrozić się czemu, z odjąć się groźbą, durch Drohen los werden, ſich mit Drohen los machen. Rzuć mię w niebezpieczeństwa, jeśli to bydź może, Jeszcze większe, niż iego; ia się im odgrożę. *Przyb. Luz.* 134. – §. odgrozić kogo od czego, z odstraszyć go grożąc. *Tr.*, jemanden von etwas durch Drohen abſchrecken. – §. Odgrozić co od kogo, groźbą odebrać od niego, wygrozić z niego, einem durch Drohen etwas abjagen, ihm etwas abdrohen.

ODGRYZC, *f.* odgryzie *cz. dk.*, Odgryzać *ndk.*, *Vd.* odgnáti, odgrisniti; *Rg.* odgrisi, grizam; *Bs.* odgrisi; *Cro.* odgrizújem; *Rs.* отгрызть, отгрызать; *Eccl.* отхꙋсити, -шꙋ, отгрызть, откꙋсить; zębami odłamać, odkąsać, abbeißen. Zwierzętom przednie zęby służą do odgryzania. *Kluk Zw.* 1, 46. Na komendowanie odgryź ładunek! ładunek żywo w usta się kładzie, i zębami przecina; odgryzłszy, z ust się odrywa. *Kawal.* 238. – §. Odgryźć się komu, zębami mu się odjąć, obronić się łasząc, odkąsać mu się, odcinać się, *prop. et fig.*, ſich jemandes mit Beißen erwehren; wieder beißen, durch Wiederbeißen abtreiben. Szalony, ktoby chciał wilowi piętami odwierzgnąć, a psu się odgryźć. *Pilch. Sen.* 349. Nie mógł się pies odgryźć wilkowi. *Jabł. Ez.* 86. Cóż gości szarpisz niewinnych, psie śmiały, Przeciw wilkom opieszały! Czem na mnie paszczę nie obrocisz srogę, Który ci się odgryźć mogę? *in me remorsurum. Hor.* 2, 333 *Min.* – Romulus miał co czynić z sobą, oganiając i odgryzając się zewsząd nieprzyiacielom. *Cor. Dw.* 258, broniąc się, ſich die Feinde abzuwehren. Bisleyglowie nie iest z to, tak iako mężczyznie, aby się o gryzła, a ludzkie pohamowała fałszywe ięzyki. *ib.* 229, t. i. aby zbiała obmowiska, böſen Leumund zu Schanden machen. Kto się obronić i odgryźć umie, ten w pokoiu [illegible]. *Fzop.* 109. Z Unitami się o to tam sobie odgryzuy. *Pam. Kam.* 70. Odgryza się, nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą przebierać. *Cn. Th.*, mit ihm iſt nicht zu ſpaßen. (*Rs.* отрызаа, отрызевъ, отрызаемый dający się). ODGRYZEK, -zku, -a, *m.*, odgryzionego co, etwas Abgebißnes, *Crn.* grishlej, *Vd.* grisalei, sagrisik, vgrislai, sagrislai, vgrisik, salogshai.

ODGRZAĆ, *f.* odgrzeie *cz. dok.*, Odgrzewać *niedok.*, *Bh.* obrit, obrat, obrjwati; *Rs.* отогрѣть, отогрѣвать, разогрѣть, разогрѣвать. na nowo ogrzać, aufwärmen, wieder warmen. Znowu tróyzęb Neptunow w oguiu się wygrzewał. Swe strzały Phebus ze krwi Pytona odgrzewał. *Bard. Luk.* 114. Mieca z mordu piérwszego kurzący się, chutnie W drugiego rodzonego krwi odgrzał okrutnie, *recalfecit. Zebr. Ow.* 202.

ODGRZEBĆ, *f.* odgrzebie *cz. dk.*, Odgrzebać *ndk.*, *Vd.* oddersati, odpraskati; *Rs.* отрыть, отрывать, odkopać, aufgraben, aufſcharren. Odgrzebać się, z odeymować się, otrząsać się, ſich rütteln, ſchütteln, von ſich abſchütteln wollen. Mizerna mysz i biedna mucha się odgrzebie. *Pot. Zac.* 90. Nie odgrzebuy, kiedy cię nie ugara, *extra teli iactum, quiesce. Rys. Ad.* 42. Dobrze przypowieść przypomina stara, Nie odgrzebuy się, gdy cię nie ugara. *Pot. Syl.* 372.

*ODGRZONAĆ cz. *idutl.*, u. p. Odgrzonął mało piasku, i

trzask nazbierał z czołniska starego, na pogrzeb Pompeia. *Bardz. Luk.* 148. Złości *odgrzenieſz precz od nich. *Ryb. Ps.* 35, odgrześć, odgarnąć, odsunąć, weg ſcharren; cf. podgrzonąć.

ODGURTOWAC, *f.* odgurtuie *cz. dk.*, odpasać, aufgürten, los gürten. Odgurtuy konie. *Tr.*

ODGWOŹDZIĆ, *f.* odgwoździ *cz. dk.*, Odgważdżać *ndk.*, entnageln, die vernagelte Kanone wieder aufmachen. Odgwoździć armatę, wydobyć z zapału armaty gwoździ, zabity dla uczynienia iey nieużyteczną. *Jak. Art.* 3, 305; *oppos.* zagwoździć.

ODHACZYĆ *cz. dk.*, od haku lub haczka odpiąć, odczepić, los haken, abhaken, *Vd.* odapeti, odkopzhati.

ODHEBLOWAĆ *cz. dk.*, heblem odrzynać, abhobeln, *Sr.* 1. wothiblupu, *Vd.* odſtrugati.

ODHERAPIĆ, *f.* odherapi *cz. dk.*, uszczwaną zwierzynę psom odjąć (*Etym.* herap, harap), den Jagdhunden den Fang abnehmen. Co tchu za chartami kwapi, Boiąc się, że kto inszy przed nim odherapi. *Pot. Pocz.* 501.

*ODHOWIĆ się, n. p. Spół z Rzymiany Paschę odprawować i *odhowić się. *Sak. Kal. E* 3.7; cf. odchować.

ODJĄĆ, odjął, odjęli, *f.* odeymie *cz. dk.*, Odeymować *ndk.*, *Bh.* odgiti, odnjti, odgal, odn'al, odegmu, odgimati; *Slo.* odnjti, odn'at', odgjmati, odn'imem; *Sor.* 1. wobberu, precjberu, delcberu; *Vd.* odvséti, odvsél, odvsámem, odjemati, oteti, otemem, dolvseti; *Sla.* otéti; *Bs.* oteti, otimati, odnimati, uzimati; *Rg.* otêti, otimati, odnimiti, oduzêti; *Cro.* otimati, odimlyem, otimlyem, otimam, odvzimlyem, odevzimlyem, odevzetje, odevzèt; *Dl.* oduzeti, odvseti; *Ec.* омбѧмъ, омбуну, омбѣмлю; *Ross.* омобрáмъ, омбирáмъ, омнямъ, омбинямъ; wziąć od czego, uiąć od czego, odebrać, wziąć precz, von etwas abnehmen, weg nehmen. Z plastrów miodu, ieśli co nieczystego będzie, odeymiesz. *Cresc.* 607. Tak długo powinien bydź plastr przyłożony, i nie odeymowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. *Krup.* 5, 394. Dalby, sobie od gęby odjąwszy. *Cn. Ad.* 140, sobie uwłaczaiąc). Teraz po iey śmierci, iakby odjął ręką, Wszystko się odmieniło. *Zimor.* 259, iak gdyby odstrychniono, wie mit der Hand abgeſtrichen, platterdings. – Skoro odeymowano stoły. *Warg. Wal.* 37, t. i. skoro po obiedzie, ſobald man die Tafel aufhob. – *Arith.* Odeymowanie *subſtractio*, das Abziehen, *Slo.* odberatelka; ieden z pięciu sposobów rachowania, działanie, przez które iedna liczba odciąga się od drugiey. *Jak. Mat.* 1, 19, *Solſk. Geom.* 3, 79. Odeymuiący, *subtrahendus*, liczba mnieysza, którą wyymuiemy z większey. *Solſk. G.* 3, 79. – §. Odjąć co komu, z odebrać mu co, pozbawić go czego, einem etwas nehmen, abnehmen, weg nehmen, benehmen, ihn einer Sache berauben. Odjęli mu urząd. *Baz. Hſt.* 106, złożyli go z urzędu). Kochałem; nad to rozum odjęło kochanie. *Przyb. Luz.* 159. Zazdrość iey prawie rozum odeymuie. *Teatr* 52 *d*, 100. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odeymuie. *Rys. Ad.* 30, *Pot. Pocz.* 414, *Bardz. Luk.* 112, *Cn. Ad.* 350, *Tward. W. D.* 11, *Chrośc. Fars.* 503. Chrystus swoim przyyściem bogom pogańskim moc odjął. *Sk. Dz.* 144. Odtąd, iak się Cezar państwu poświęcił, sobie się odjął, *sibi se eripuit. Offol. Sen.* 37. Żeglarzom twarzy bladoą, serce zjął strach srogi, Odjął i ręce, odjął i nogi. *J. Kch. Ps.*

163. Baczymy w tych, którzy są paraliżem zarażeni, że więc razem rękę i nogę i mowę im odeymuie. *Sak. Probl.* 83. Mnichom i zakonnicom swym chleb odjął. *Birk. Exorb*, 33. Postanowił miastu odjąć wodę. *Warg. Cex.* 234. Woyna między Turkiem i Wenetami wszystko im żeglowanie do ziemi świętéy odjęła. *Sk. Zyw.* 2, 380, pozbawiła ich sposobu do tego). Ustawione iest na morderców karanie, Gardła odjęcie, i dóbr wszelakich zabranie. *Paszk. Dz.* 63. - §. Złodziey taki niechay umrze, i tak odeymiesz to zło z pośrzodka ludu. *Radz. Deut.* 24, 7, t. i. zniesiesz, wyruguiesz, du wirſt es ausrotten. Leczył Chrystus wszystkie choroby, śmierć odeymował, djabły wyrzucał. *Smalc.* 58. Czarodzieyniki swą złą nauką komu chcą uszkodzą; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. ięz. P* 5 *b*, *ob.* odczynić, odczarować, *Vd.* odpomagati, prezhpomagati). - §. *Emphat.* odjąć co komu, nazad odebrać, odbić, odgromić, wieder abnehmen, abjagen, abſchlagen. Wilkowi zaiąca z gardła nie odeymie, *Pot. Jow.* 183, cf. odeszczwać). Psi odjęli owcę wilkowi, a zjedli ią sami. *Tward. Wł.* 168, odjął wilkowi owce, a sam ie pojadł. *Biel. Sw.* 119 *b*. Odjął nieprzyiacielom nas nieprzeiednanym. *Groch. IV.* 18, t. i. odbronił nas, wyrwał nas z ich mocy, er hat uns ihnen entriſſen. ODEYMOWAC się komu, s bronić się przeciw komu, ſich zur Wehre ſetzen, ſich wehren; ODJĄC się komu, s obronić się, ſich erwehren. Szkotowie, gdy naiechali Brytanią, odeymowali im się Brytańczykowie. *Sk. Dz.* 423. Z tą waszą wolnością nigdy się nieprzyiacielowi nie odeymiecie; iedno zawsze król u szlachty w niewoli będzie, a szlachta u nieprzyiaciela. *Bielsk.* 434. Nie zeznacie błogosławieństwa z nieba; ani się nędzy i niedostatkowi waszemu odjąć będziecie mogli. *Star. Ref.* 59. I biedna mucha się odeymuie. *Cn. Ad.* 279, cf. odgrzeba się). Próżno się mam odeymować, Widzę, że muszę miłować. *J. Kchan. Fr.* 5, t. i. wzbraniać się, ſich weigern. Młodzieniec napełniał serce dobremi myślami, świata pochlebstwom mężnie się odeymuiąc. *Sk. Zyw.* 2, 28. Młodzieńcze! umiéy się odjąć uciechom stołu, i czułym miłości rozkoszom. *N. Pam.* 10, 64. Alexander nie mógł się obaczyć, ani odjąć onym nieobyczaiom, których się był za młodu napił. *Glicz. Wych. L* 8. Mówią: nie mogę się odjąć, iużom przywykł, a nałożył się tak lotrować. *Gil. Pst.* 175 *b*. Cóż mężnieyszego, iak nieszczęściu śmiało się odeymować? *Pilch. Sen.* 19. Kto tego Świętego słyszał, z trudnością się odjąć mógł, aby chrześcianinem nie został. *Sk. Zyw.* 1, 32. - §. Odjąć się, uwolnić się, ſich los machen, befreyen. Pętlice, które u nóg krogulca wisiały, zawinęły się około gałęzi, tak iż on niiak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. - Odjąć się czego, s uwolnić się z czego, pozbydź się czego, ſich etwas vom Halſe ſchaffen. Nastąpił Domarat z woyskiem, chcąc się woyny obecnéy odjąć. *Krom.* 394, *bellum illatum depulsurus.*

ODJACHAĆ, *ob.* Odjechać. ODJADAĆ się, *ob.* Odjeść się.

ODJARZMIĆ cz. *dk.*, od iarzma uwolnić, entjochen; *Vd.* odjarmati, isjarmati; *Rg.* odjârmiti; *Cro.* odjarmujem, odkleplyem.

ODJĄTEK, - tku, *m.*, rzecz odjęta, zabor, das Weggenommene, die Eroberung, eroberte Sache; *ob.* odjemek). Prusacy mało nie wszystkie zamki pod władzą swoię odjęli, a Krzyżaki precz powyrzucali; zaczym wszystkie one odjątki Kazimierzowi w moc poddawali. *Krom.* 592-3.

ODJAZD, - u, *m.*, *Bh.* odgezd; *Crn.* odhod; *Vd.* odpel, odnapotenje; *Rs.* отъѣздъ, отъѣзжіе; odjeżdżanie, odjechanie, die Abfahrt, Abreiſe. Prosić miłego gościa, żeby się z odjazdem nie śpieszył, iest to mu dać poznać, iż bytność iego w domu naszym pożądana. *Kras. Pod.* 2, 10. ODJAZDOWY, - a, - e, od odjazdu, odjezdny, Abreiſe-. Odjazdowe płacić *Bh.* odchodneho dati. Odjazdowa uczta *Crn.* odhodna. ODJECHAĆ, *f.* odjedzie, odjadę *intr. dk.*, ODJEŻDŻAĆ *ndk.*, *Bh.* odgeti, odgel, odgedu, odgijdeti; *Rg.* odjahati, odjesditi; *Bs.* odjahati; *Cro.* odjahujem; *Vd.* odhajati, odnapotiti, odjesditi, sajesditi, odpelatise, prezhpelatise; *Rs.* отъѣхать, отъѣзжать, отъѣзжаю, отъѣзжаю; (*oppos.* przyiechać), iazdą się puścić w drogę, iadąc się oddalić, odjechać konno, odjechać poiazdem, odjechać statkiem, okrętem (z odpłynąć), abreiſen, weg reiten, abreiten, abfahren, wegfahren; weg ſchiffen, abſchiffen. Chory do doktora iedzie; skoro ozdrowieie, odjeżdża od niego. *Birk. Exorb. G* 2 *b*. Trzeba objeżdżaiąc konia, na nim odjeżdżać, a znowu przybiegać, i zasię odjeżdżać, aby się zwyczaił przy koniach bywać i bez nich. *Cresc.* 523. Miłość We Pana i moia na iednym dziś odjechały wózku. *Teatr* 29, 71. Już odjeżdżał; iam go ieszcze kazała wołać do siebie. *ib.* 20 *b*, 81, iuż był na wsiadanym, er war ſchon im Begriffe abzureiſen.

ODJĘCIE, *Rs.* отнятіе, *Ec.* отъятіе; *ob.* Odjąć.

ODJĘK, - u, *m.*, o głos iękania, odbiiaiące się stękanie, iękanie, ſeufzender Schall; widerſchallender Seufzer. Słysząc przeraźliwe stękanie; leci na odjęk boleści. *Stas. Num.* 1, 226.

ODJEMEK, - mku, *m.*, (cf. *Rs.* отъемъ, отъятка odjęcie), *vox obsoleta, significat rem aliquam auulsam. Zal. Bibl.* 72, etwas Abgebrochenes, Bruchstück. Tobie zacny Żydowski, kąkol i stokłosę W odjemek, odwiawszy bróg herbów Polskich niosę. *Pot. Pocz.* 278. ODJEMNIK, - a, *m.*, *Arithm. subtrahendus. Alg. Nar.*, odeymuiący, *Rs.* отъемщикъ, отнимальщикъ, съёмщикъ. ODJEMNY, - a, - e, *Rs.* отъемный, *Eccl.* отнятный, mogący bydź odjętym, abnehmbar, wegnehmbar, wegnehmlich. - *Algebr.* ilości odjemne, *quantitates negatiuae. Sniad. Alg.* 9. - *Arithm.* odjemny *minuendus. Alg. Nar.* - Elektryczność iest dodatnią i odjemną. *Scheidt.*, odeymuiącą.

ODJEŚĆ się, odjedli się, *f.* odjo się, odjedzą się *recipr. dk.*, odjadać się *ndk.*, *Bh.* odgisti, odgedl, odgidati; *Vd.* odjesti; *Rs.* отъѣсть, отъѣдать, отнимать, s iedzenie kończyć), naiadłszy się do sytu, ieść przestać, ſich ſatt eſſen und zu eſſen aufhören. Arcyspecyalne potrawy i odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teatr* 33 *d*, 83. Choćby mi był zbyteczny głód nie dokuczał, nie mógłbym się był iednak odjeść iarzyn, i smaku i zaprawy przedziwnéy. *Kras. Dos.* 119. - §. Odjeść pieniądze, das Geld abeſſen. *Frn.* 9, za wartość ich u drugiego się stołować. - §. Odjeść kogo, zjeść co przed kim. *Wol.*, einem etwas vor dem Munde weg eſſen.

ODJĘTY, *Rs.* отнятый, *Ec.* отъятый; *ob.* Odjąć.

ODJEZDNY, - a, - e, odjazdowy, od odjazdu, Reiſe-, Abreiſe-, Abfahrts-. Odjezdna godzina. (*Rs.* отъѣз-

żnik, co odjechał). – Na odjezdnym, z na samym odjeździe, bey der Abreiſe. Na odjezdnym krótko mu dobroczynności swoie przypomniał. *Warg. Cez.* 185.

ODJSKAĆ, ODJSKIWAĆ, ODJSKACZ *Cn. Th., ob.* Odzyskać.

OD-JSTOCZYĆ, *f.* odjſtoczy *cz. dk.*, iſtotę przemienić, odmienić, das Weſen eines Dinges verwandeln, ſeine Natur verändern. Jątrzenie się, iest to odjſtoczenie się zastanowioney krwi w krążeniu swoim na materyą, czyli otok. *Perz. Cyr.* 2, 54, Weſenabwandlung, Verwandlung. *Teatr* 38, 91.

ODKĄD *adv. loci*, *Bh.* odkad, odkud; *Vd.* odkod, dokler; *Cn.* odkoj; *Slo.* odkuď; *Sla.* odkada; *Bs.* odkada, odakle, odkle; *Rg.* odkâd, odonada; *Cro.* odkud, odkuda, odkada; *Rs.* отнуда, откуду, откуды, отъ куды; *Ec.* отнюдуже. – *§.* zkąd? z którego mieysca? woher, von woher? Pytamy go: odkąd urodzony? *A. Achar.* 81. *Zopytał go: odkąd idziesz? *Leop. Judic.* 17, 8. – §. b) *temporis*, odkąd, od którego czasu; od tego czasu, iak..., von der Zeit an, als... Kamoena nieszczęśliwy był w oyczyznie, odkąd zaczął pisać poezye. *Przyb. Luz.* 348.

ODKADZIĆ *cz. dk.*, nawzaiem pokadzić, zupełnie wykadzić, abräuchern, *Vd.* odkaditi.

ODKĄPAĆ *cz. dk.*, zupełnie wykąpać, kąpiąc odwetować, lub zbyć, abbaden, *Vd.* odkopati.

ODKAPAĆ *med. dk.*, odkapnąć *idntl.*, odkapywać *czſtl.*, od czego skapać, abtraufen; *Sr.* 1. wotkapuju, wotkipu; *Vd.* odkapati, odkaplati, odkapati.

ODKAPIURZYĆ, *f.* odkapturzy *cz. dk.*, kaptur zdjąć, die Kappe abnehmen. – *Myśl.* odkapturzyć sokoła, dem Falken die Kappe nehmen. *Tr.*

ODKARASKAĆ się, *f.* odkaraſka się *recipr. dk.*, (*ob.* ſkaraſkać się, *Etym.* karaś, karasek), dobrym sposobem się zbyć czego, mit guter Manier los werden Ona ledwie się go odkaraſka. *Pot. Arg.* 393. Ledwo się w poiedynku rany odkaraſkał. *ib.* 591, uſtrzegł, uchował.

ODKARMIĆ, *f.* odkarmi *cz. dk.*, karmiąc odchować, dziecię od piersi odsadzić, odchować go, von der Bruſt abſetzen, entwöhnen, *Rs.* откормить, откармливать. Matki, iak nierozumne zwierzęta, ledwo odkarmią dziatki swoie, iuż zapominaią o nich. *Bals. Niedz.* 1, 328, *Glicz. Wych D* 5. Często się trafiać zwykło nabrzmienie piersi tym, ktore iuż odkarmiwszy dziecię, pokarmu ſtracić nie mogą. *Perz. Lek.* 288.

ODKASZAĆ *cz. dk.*, odkasze *f.*, podkasanie rozpuścić, das Aufgeſchürzte los ſchürzen, los gürten; *Sr.* 1. wotkaßam.

ODKĄSAĆ, *f.* odkąsze *cz. dk.*, Odkęsywać, Odkęsuie *ndk.*, *Sr.* 1. wotkußam; *Rs.* откусить, откусывать; *Ec.* отхапнати, отгрызть, откусить; odgryźć, *pr. et fig.*, abbeißen. *Cn. Th.*, *Wlod.*

ODKASZLNĄĆ, *f.* odkaszlnie *intr. idntl.*, odkrząchnąć, aufhuſten, ſich räuſpern; *Extuſſire Mącz.* Trzykroć odkaszlnął, uśmiechnął dwa razy Piękny Hiacynt, nim zaczął przemowę. *Kras. Monach.* 37. Odkaszlnąwszy i spluwszy. *Teatr* 28 *b*, 86.

**ODKAYDANIĆ, *f.* odkaydani *czyn. dok.*, z kaydan uwolnić, von den Feſſeln befreyen, entfeſſeln. Śmiertelny napoy dziś mię z więzów odkaydani. *Teatr* 46, 74.

ODKAZ, - u, *m.*, odkazywanie, (*Rs.* отказъ sprzeczna odpowiedź; *Bh. et Slo.* odkaz, *Sr.* 1. wotkazanje, legat, zapis); odpowiedź, resolucya, die Antwort, der Beſcheid. Przecię dała odkaz łaskawy posłańcowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 51. Przyiechali drugi raz gońcowie Moſkiewscy, z obyczayniey szym po każni odkazem. *Strzyk.* 780, t. i. oświadczeniem, Erklärung. – §. 2) odkaz, odkazek, odkazywanie się, odgrażanie się, Drohung. Nierozumne mowy, pokątne odkazki, podle przechwałki, wprawiły go w podeyźrzenie. *Nar. Hiſt.* 3, 200. – §. 3) odkaz, odkazanie, odkazywanie, legowanie, legat, zapis, *Vd.* zavdielſtvu, zadielshanje, *Rs.* справа, das Vermächtniß, das Legat. Odkaz do kupca na odebranie summy, z assygnacya, eine Anweiſung. *Smotr. Lam.* 163. ODKAZAĆ, *f.* odkaże *cz. dk.*, Odkazywać *ndk. et frequ.*, *Bh.* odkazati, odkazovati *legare*; *Hg.* atkozni; *Sr.* 1. wotkazuju, wotpokaju, wotpoßcjewu; *Rs.* отказать, отказывать a) odmówić; b) legować. – *a) odkazać, odkazać się, odpowiedź dadź, resolucyą dadź, sprawę dadź, Beſcheid geben, ſich erklären. Pozwany ma na żałobę odkazywać i sprawować się. *Stat. Lit.* 179. Połowcy od Swantopełka żądali, aby z zatrzymaney dani im odkazał, i dosyć uczynił. *Strzyk.* 171. Strona pozwana, iako na pozew, tak i na rejeſtr szkód, powinna się odkazywać. *Stat. Lit.* 136. – §. 2) odkazać, odkazać się, z odgrażać, odchwalić się, bräuen, drohen. Oko marsowate odkazuie. *Comp. Med.* 699. Jeszcze się tak kapralowi odkazuiesz! *Teatr* 21, 65, cf. ſtawić się). Państwo to zburzyć królowa zuchwała, Po szalonemu się odkazywała. *Hor.* 1, 168 *Min.* Podana przez posła Rossyyſkiego deklaracya woyny, nie sprawiła tu ani trwogi, ani odkazywań się. *Gaz. Nor.* 2, 243. Nie było bespiecznie z iawnym się odkazywać oporem. *Nar. Hiſt.* 3, 285. – §. 3) *Odkazać, z kazać precz, oddalać, wen! *Vd.* preshokasati, napreikasati; weggehen heißen. Ktoby opuścił żonę, niechay iey da liſt rozwodny. *Sekl. Math.* 5, „*not.* ktoby odkazał od siebie, albo łożną uczynił.“ Aby żony z inszey przyczyny nie odkazywał od siebie, chyba... *Sekl.* 20. Złych ludzi od dworu swego odkazywać. *Kosz. Lor.* 53. Na służbie utraci, i weźmie złe odkazanie a odprawę. *Glicz. Wych. H.* 6. Przez oſtracyzm został człowiek bannizowan, i od państwa precz odkazan. *Petr. Pol.* 248. – §. 4) Odkazywać co komu, legować, zapisować (cf. odlecać), einem etwas legiren, vermachen; *Bh.* odhodlati; *Rg.* odrêditi; *Vd.* narishati, nakasati, naposlati, zadielshati, zavdeliti; *Rs.* отправлять, отряжать, справить, справлять. Dał mu dom, żywność, i ziemię mu odkazał a poruczył. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 18. Kiedy komu iaka rzecz z dziedzictwa, summa albo prawo będzie odkazane, zowie się to legatem. *Gal. Cyw.* 2, 151. Nie znam go więcey za mego powinnowatego, i tobie wszyſtko odkażę. *Teatr* 18, 110. Odkazowanie teſtamentne może bydź tym wszyſtkim osobom, które odkazaną rzecz słusznie przyiąć mogą. *Sax. Tyt.* 168. Starszemu synowi księſtwo umieraiąc odkazał. *Arom.* 97. Boguchwała, biſkup Poznańſki, do kościoła wiele ksiąg swych odkazał po śmierci. *Biel/t.* 146. Źle sobie poſtępuie chory, Co swoie lekarzowi odkazuie zbiery. *Min. Ryt.* 4, 145. – Odkazanie u kogo długów pewnych, miasto fantu przed sądem bywa poczytane. *Sax. Porz.* 114, assygnacya na nie, die Anweiſung. – *fig.* Jak mnie odkazał oyciec moy królestwo (mówi P. Chry-

fus), tak ia też wam odkaznię. *Radz. Luc.* 22, 29. wie mirs der Vater beigeben hat. Luth. *ODKAZICIEL, - a, *m.*, *Slo.* odkazník, *Sr.* 1 wotkazowar; *Ross.* отказникъ *testator*; *w rodz. żeńsk.* отказница. *Rs.* отказанный legowany).

ODKĘSYWAĆ, *ob.* Odkąsać.

ODKICHNĄĆ, *f.* odkichnie *intr. dk.*, kichaiąc odezwać się, wykichnąć, aufniesen, auf einmal zu niesen anfangen. Trzykroć potym odkichnęła; z kataru to przychodziło. *Lib. Hor.* 8.

ODKINĄĆ się, *f.* odkinie się *recipr. dk.*, (*Bs.* odkidati, odkidivati *infringere*, odkinuti *diiungere*; *Rg.* odkidati *auellere*, odkinuti, odkidivati *defringere*; *Rs.* отхинуть, отхидывать zrzucać, odrzucać); przekinąć się od kogo, oddać od niego, odkłonić się, von einem abstehen, ihn verlassen, von ihm zu einem andern uberlachen. Po nieszporze Sycyliyskim Sycyliyczykowie odkinęli się albo odstali od Francuzkiego krola do Piotra Aragońskiego. *Stryik.* 311. Wołosi odkinęli się od Węgrow po śmierci Ludwikowéy, a do Polaków przystali. *ib.* 448.

ODKIPIEĆ, *f.* odkipi *intr. dk.*, przestać iuż kipieć, wrzeć, zu sieden aufhören, abstehen, verschäumen; *Fc.* отхипаю. Odkipiało *desiit spumare, bullire. Cn. Th.*

ODKISNĄĆ, odkisnęło, odkisło, *f.* odkisnie *neutr. dk.*, Odkisać *ndk.*, *Odkisawać *frequ.*; kisnienie odbyć, abgähren, genug gähren. Moszcz, gdy w *sędziech kisa, trwalszy będzie; wszakoż nie tak rychło się ustoi, iako gdy na kadzi albo w wannie odkisa. *Cresc.* 336. *Fumarium*, mieysce, gdzie wino abo piwo odkisawa. *Mącz.* - §. 2) *Actiu.* odkisać piwo, abgähren lassen. *Tr.* ?

ODKIWNĄĆ, *f.* odkiwnie *intr. idutl.*, Odkiwać *ndk.*; głową trząsnąć nie przyzwalaiąc *abnuere, renuere. Cn. Th.*, den Kopf schütteln, mit Kopfschütteln versagen, abschlagen; *Sr.* 1. wotkiwnu; *Cro.* odkimavam; *Eccl.* отмаяю, не изволяю, cf. odmrugać.

ODKŁAD, - u, *m.*, *Bh.* odklad, bogemstwi; (*Slo.* odklad, przestánj od bogowánj, *Sr.* 1. wotkład, : rozcym); *Vd.* odklad, odlog, odloshba, odloshik, odnashanje, samuja, savlick; *Rs.* отклáдъ, отклáдка, отлагáтельство; odkładanie na inszy czas, odwłoka, der Aufschub, das Verschieben, der Verschub, das Verlegen. Sprawę taką bez żadnéy zwłoki i odkładów sądzić maią. *Stat. Lit.* 149. Odkład sprawy na inszy czas. *Sax. Porz.* 82. Dał tak nierychło, z takiemi odkłady, iż więcey by był dał, by mi był zaraz odmówił. *Gor. Sen.* 153. ODKŁADAĆ, *ob.* Odłożyć. ODKŁADACZ, - a, *m.*, *Vd.* odloshnik; *Rg.* odloxitegl; *Rs.* отлагáтель; odwłoczyciel, *dłużnik, życiel, der Verschieber, Aufschieber, Zauderer. ODKŁADNY, - a, - e, Odkładnie *adv.*; mogący bydź odłożonym, aufschiebbar. Nieodkładnie, : bez zwłoki, nieodwłocznie, unaufschieblich, unverzüglich. Dekreta te nieodkładnie wykonywać się maią. *Vol. Leg.* 7, 13. ODKŁADNICA, - y, ż. das Pflugbret, Streichbret, das Ohr, die Pflugstürze. Odkładnica u sochy do oracia, bywa grabowa, iabłonowa; iest to drzewo, do którego się ziemia, sosnikiem podniesiona, od zakroiu spuszcza, a które ią układa. *Kluk Rosl.* 2, 162 *et* 3, 118. (*Slo.* odkladatelka *detractio*).

ODKŁANIAĆ, *ob.* Odkłonić.

DKLĄĆ, ODEKLNĄĆ, *f.* odeklnie *cx. idntl.*, Odklinać

ndk.; wzaiemnie kląć, klątwę klątwą odwetować, wieder fluchen. On mu kluie: a ten mu odklina. - §. 2) *theol.* odklinać, : klątwę znosić, den Bann aufheben. Synod na synod; ieden wyklina, drugi odklina. *Sk. Dz.* 283. Dla grzechu iednego wielkiego kościoł rekoncyliowany albo znowu przeżegnany bydź musiał; więc arcybiskup go z drugima biskupami odklinał. *Sk. Żyw.* 370. - §. b) odklinać, od zarować, odżegnać, odczynić urok. *Cn. Th.*, odzaubern, entzaubern, die Beschwörung lösen.

ODKLAROWAĆ *cz. dok.*, klarując odlać, abklaren, *Vd.* sbidriti, iszhistiti od droshja.

ODKLEIĆ, *f.* odklei *cz. dk.*, Odkleiać *ndk.*, rzeczy klejone ciepłą wodą rozmiękczaiąc rozwodzić, *deglutinare. Cn. Th.*, *Rag.* odkliatti; *Cro.* odkelyujem; *Ross.* отклеить, отклеивать, ableimen, aufleimen, los machen. Odkleiło się co, cf. odewrzeć, odlipać.

ODKLEPAĆ *cz. dk.*, odklepie *f.*, odklepuie *praes.*, klepaniem zlozować, los klopfen, abklopfen, weg klopfen; *Bs.* odklapati, odklopiti; *Rs.* отклепать, отклепывать. - §. na wzaiem klepanie odwetować, wieder klopfen. - §. odklepać mową, n. p. pacierz odklepać, abbrechen, herplaudern.

ODKLINAĆ, *ob.* Odkląć.

ODKŁOĆ *cz. dk.*, odkole *f.*, na wzaiem pokłóć, wieder stechen; (*Rs.* отколомъ, откалывать odszczepać, odpinać).

ODKŁONIĆ, *f.* odkłoni *cz. dk.*, Odkłaniać *ndk.*, *Bh.* odkloniti; *Dl.* odkloniti; *Rs.* отклонить, отклонять; odgiąć, w inszą stronę odwrocić, odchylić, abneigen, abwenden, ablehren, ablenken. Nie dobrze, żebyś się odkłonił od sprawiedliwego sądu. *Leop. Prov.* 18, 5. Niemasz, coby się o bogu pytał; wszyscy się odkłonili. *Zrn. Pst. a* 3 *b*; *oppos.* nakłonić, skłonić). - §. 2) odkłaniać, odkłaniać się komu, : na wzaiem ukłon oddawać, die Gegenverbeugung machen; *Cro.* odklanyamsze, odklonilszemsze, *Fc.* противопривѣтствую, противоклáняю, противопоздравляю. (*Rs.* отклáниватьсѧ żegnać się, pożegnać). Kłania się, witaiąc Chryzanta; Chryzant odkłoniwszy się, rzecze... *Teatr* 11, 69. Odkłoń mi się tyle razy, co ia tobie. *ib.* 22 *b*, 24.

ODKOŁATAĆ *cz. dk.*, kołataniem zluzować, los klopfen, abklopfen, *Rs.* отколотить, отколачивать.

ODKOP *Tr.*, *ob.* Okop. ODKOPAĆ, *f.* odkopie *cz. dk.*, Odkopywać, Odkopuie *ndk.*; *Bh.* odkopati, odkopavati; *Vd.* odkopati, dolskopati; *Bs.* odkopati, *Cro.* odkápam; *Rg.* odkopatti; *Rs.* откопать, отканывать; zawalonych rzeczy z pod ziemi dobywać, wieder hervor graben, heraus graben, *propr. et fig.* Poszedł odkopać loch zawalony. *Teatr* 55 *d*, 40. Odkopane świeżo szczątki Herkulana. *Nar. Tac.* 3, 7. Włochy wiele dostarczaią zabytków starożytnych; a im więcéy onych odkopuią, tym więcéy się umiejętność rozszerza. *Zab.* 5, 285. Ale cóż za potrzeba Wc Pana przywiodła, Żebyś znowu mych żałów odkopywał źrzódła? *Tręb. S. M.* 11.

ODKOSIĆ *cz. dk.*, kosząc zrzynać, weg mähen, abmähen, *Rs.* откосить, отказывать. - §. kośbę odbyć, fertig mähen.

ODKOWAĆ, ODKUĆ, *f.* odkuie *cz. dk.*; *Vd. et Bs.* odkovati; *Rg.* odkovatti; *Cro.* odkávam; *Rs.* отковать, отковывать, откуёмъсѧ, отковываніе, отковка,

kuiąc odformować, abſchmieden, ſchmiedend abformen. Nie lękał się odkowanych w ſtali Gorgon. *Tward. Wład.* 6. Po tynkowanych drogo ścianach, hiſtoryy wiele odkowanych w miedzi, i ſtarożytnym widać mozaiku. *Tward. Misc.* 118. Na puklerzu iego świat był odkowany. *Tward. Wład.* 48. – §. odkuć co, kuiąc odbić, złożować, los bimmern, abbämmern, los ſchmieden. Spuścili ciało od drzewa Pańſkie odkowane, Nikodem z tyłu zaś wybiiał groty. *Odym. Sw.* 2, *Kk* 3.

ODKRAIAĆ, *ob.* Odkroić. ODKRAPIAĆ, *ob.* Odkropić.

ODKRAŚĆ, odkradł, *f.* odkradnie *cz. dk.*, Odkradać *ndk.*, *Vd.* odkrasti; *Sor.* 2. wotkſchadnuſch; sobie ukradzione znowu wykraść, na wzaiem ukraść, Geſtohlnes wieder ſtehlen. Im to ukradziono; dlatego swoie odkradaią. *Karnk. Kat.* 358. Co se ſtrachem syſka w cudzym, to mu odkradną w iego domu. *Teatr* 16 *c*, 5.

ODKRAYKI, *ob.* okrayki; *Boh.* odkragky); Abſchnitzel, Schnitze.

ODKRĘCIĆ, *f.* odkręci *cz. dk.*, Odkręcać *ndk.*; kręconego co nazad odwiiać, zurück drehen, abdrehen, aufdrehen; *Vd.* gornasukati, gorpersukati, odsukati, dolposukati; *Rs.* отсучить, отвёртѣть, отвертывать. Tak Wenus czyni przeklęta, Do iednego zwiera pęta, Przeciwne ku sobie chęci, Mąż odkręca, żona kręci. *Petr. Hor. F.* Potrafi on odkręcić, gdybyś chciał w czym zakręcić. *Teatr* 19 *b*, 58. – §. b) przekręceniem odiamać, abdrehen, abbrechen. Odkręcić klucz.

ODKREŚLIĆ *cz. dk.*, odkreślać *ndk.*, kreśląc odrysować, odgraniczyć, oddzielić, (abreißen), abzeichnen, abcirkeln, beſchreiben; *Rs.* очертить, очертывать, очерчивать. Pyta ich, ieśli z nich który nie widział wieśniaka, iakiego im odkreśla? *Wyg. Mar.* 3, 150, opisuie.

ODKROCZYĆ, *f.* odkroczy *intr. dk.*, Odkraczać *ndk.*, Odkroczyć się *recipr.*; *Bh.* odkročiti, odſtąpić, oddalić się, ſich entfernen, abgehen, abtreten. Jeśli naymniéy wyſtąpisz z odkroczysz od rozkazania pana twego, . . . *Rey Poſt. Ggg* 4. W nauce swéy naymniéy się nie odkroczył od niego. *Biał. Poſt.* 55.

ODKROIĆ, *f.* odkroi *cz. dk.*, Odkraiać *ndk.*; *Bh.* odkrogiti, odkrągowati; *Rg.* krixati, izhvjellati; *Rs.* отрѣзать; kawałek oderznąć, ein Stück abſchneiden. Dom, dzieci a żona, nienatkano piekło, Już tam odkroy, ſkoro się bynaymniéy przypiekło. *Rey Wiz.* 56.

ODKROPIĆ, *f.* odkropi *cz. dk.*, Odkrapiać *ndk.*, nakrapiaiąc odświeżyć, wieder beſprengen, auffriſchen. – §. b) odkropić święconą wodą; odpędzić czary kropiąc nią, kropidłem wypędzić, mit Weihwaſſer weg ſprengen, ſprengend vertreiben. Odkropić uroki święconą wodą. *Tr.* Tego czarta się nie odkropi, z od niego się nie uwolni.

ODKRYĆ, *f.* odkryie *cz. dk.*, Odkrywać *ndk.*, *Bh.* odkryti, odkrept, odkrywati, odhaliti, odhalowati; *Sr.* 1. wótkréwam; *Vd.* odkriti, gorodkriti, reſkriti, resozhititi; *Crn.* odgerniti, resgerniti (cf. odgarnąć, rozgarnąć), resodęti, resodęvam; *Bs.* odkritti, otkritti; *Rg.* odkritti, odkrijvam, odkrivati; *Sla.* odkriti; *Cro.* odkrivati, odkriti, odkrivam, razkriti, razkrivam, izokrivam, zodeti, zodévam; *Ec.* укрываю (z 2. ukrywam); *Ross.* взкрыть, взкрывать, открыть, открывать; zakryte odsłonić, aufdecken. Czasem ią odkrywała, czasem zakrywała szata. *P. Kchan. Orl.* 1, 415. Głowę odkryć, *Cro.* sokriti; *Vd.* glavo odkriti; das Haupt entblößen. Pospolicie drugich czcimy, odkryciem głowy; Zwierzchnią naszę część obnażaiąc, ukazuiemy się pokornemi, i dlatego też nakłaniamy głowy. *Petr. Ef.* 316. Nikt przed królem głowy nie odkrył. *Gaz. Nar.* 1, 230. Z odkrytą głową *Ec.* наголовный. – *fig.* Odkryy oczy moie, a przypatrzę się dziwom twoim. *Budn. Ps.* 119, 18. – *transl.* odkryć, doyśdź, uznać, dowiedzieć się, entdecken, dahinter kommen, erfahren. Nic nie iest ſkrytego, coby odkryte bydź nie miało. *Radz. Matth.* 10, 26, *Sekl. Luk.* 12. Nowe rzeczy odkryć, wynaleźć, *Rs.* изобрѣсти, изобрѣтать, entdecken, erfinden. Odkrycia wynalazcom wielką sławę daią. *Zab.* 12, 63. Odkryć co drugiemu, uwiadomić go, udzielać mu światła w iakiéy rzeczy, objawić, etwas entdecken, bekannt machen; *Vd.* odkrivati, resglasiti, resodeti, resdeniti; *Rs.* обнаружить, обнаруживать (*Rs.* откровéнïе objawienie, natchnienie). Koniecznie z tobą mówić pragnąłem, aby ci odkryć ieden sekret. *Teatr* 7, 7. (*Crn.* abernôshteti, abernôshem, z odkryć sekret). Powiedz, odkryy mi serce twoie. *Teatr* 53 *b*, 20, t. i. otwórz, eröffne mir dein Herz. Przypadek odkrył tę prawdę, którey nam nie wierzyłeś. *Boh. Kom.* 4, 99. ODKRYCIE, – ia, *n.*, *subſt. verbi*, odkrywanie, das Aufdecken; *Vd.* odkritje; (*Rs.* закрытая karta we grze odkryta). Odkrycie, wynalezienie, die Entdeckung, *Rs.* изобрѣтáнïе, изобрѣтенïе. 2) ODKRYCIE, Odkryto, *adv.*, niezakrycie, otworzyſto, aufgedeckt, offen und frey, szczérze, otwarcie, *Rs.* откровенно, *Ec.* откровеннïе. Szedłem w téy sprawie szczérze i odkryto. *Smotr. Nap.* 8. ODKRYTOSC, – ści, ż., niezakrytość, die Aufgedecktheit, Offenbarheit, Unverdecktheit, otworzyſtość, die Offenheit; *Ross.* откровéнность. ODKRYTY, – a, – e, *partic. perf. paſſ.*, aufgedeckt, entdeckt, otwarty, szczéry, offen, *Rs.* откровенный. **ODKRYWA, – y, ż., odkrywanie, odkrycie, das Aufdecken, Entdecken. W téy iawnéy nienawiści i uraz odkrywie. *Przyb. Ab.* 144, ODKRYWACZ, – a, *m.*, co odkrywa, der Aufdecker, Entdecker, *Vd.* odkrivez, *Cro.* odkrivach). Bóg iest odkrywaczem taiemnic. *W. Dan.* 2, 47, *Budn.* Eryk czerwony, odkrywacz Grenlandyi. *Czack. Pr.* 2, 92, wynaleźca *Rs.* изобрѣтáтель, *w rodz. żeńſk.* изобрѣтательница.

ODKRZĄKNĄĆ, *f.* odkrząknie *intr. idntl.*, odkaszlnąć, aufhuſten, ſich räuſpern. Po słodko drielnym wodczanym likworze Odkrząknął żwawo, niby się uśmiechnął, Przymrużył oczy, nadął się, i kichnął. *Kras. Mon.* 15.

ODKRZYKNĄĆ, *f.* odkrzyknie *cz. idntl.*, Odkrzykać *ndk.*, krzyki odbiiać, krzykliwy odgłos wydawać, den Schrey widerhallen, laut widertönen. I lasy odkrzykały raz temu, raz temu; Tytyrus wprzód zaczynał; Dametas po niemu. *Sim. Siel.* 35.

ODKRZYWDZIĆ, *f.* odkrzywdzi *czyn. dok.*, Odkrzywdzać *ndk.*, krzywdy odwetować, das Unrecht vergelten, ſich für erlittnes Unrecht bezahlt machen. Tyś odkrzywdził krzywdy w Izraelu. *Budn.* 1 *Jud.* 5, 2. Niech odkrzywdzi na nim Bahal, kto rozwalił ołtarz iego. *ib.* 6, 32, niech się zemści.

ODKRZYWIĆ, *f.* odkrzywi *cz. dk.*, Odkrzywiać *ndk.*, *Bh.* odkřiviti, nazad nakrzywić, rückwärts beugen. *Recur-*

uus odgięty; odkrzywiony. *Mącz.*, zurück gebogen. - §. b) co krzywego wyprostować. *Tr.*, gerade biegen.

ODKSIĘZYĆ, *f.* odksięży *cz. dk.*, Odksiężać *ndk.*, wyzuć kogo z księżéy godności, cf. wyksiężýć, entpriestern, den Priesterrock ausziehen. Są czasy, żeby się nasz kanonik chętnie odksiężýł. *Xiądz.* 28.

ODKUĆ, *ob.* Odkować.

ODKULBACZYĆ *cz. dk.*, *Bh.* odsedlati, odsiodłać, kulbakę zdjąć, absatteln.

ODKUP, *OKUP, - u, *m.*, *Crn.* odkop; *Vd.* odkup, dolkup; *Rg.* odkúp; *Cro.* odkup; *Sla.* odkúpljenje; *Ross.* окупъ (*Rs.* откупъ arędа); odkupienie, i to czym się odkupuią, das Loskaufen, das Lösegeld. Dam mu, nie dlatego, żeby on tego był godzien; ale żem ia obiecał; a nie dam tego, iakoby za dar; ale iako za odkup słowa swego. *Gor. Sen.* 313.* Pomnijcie na łuk Feba, strzelaiący z góry, Weźcie okup, nie przeczacie oycu iego córy. *Dmoch. Jl.* 3. Dawniejsze prawa karały zabóystwa nie śmiercią, ale pieniężnym *okupem *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 155, cf. okup, - okupienie). Odkup śmierci w Polszcze był poprawiany przez prawo. *Czack. pr.* 2, 112. Lokować; summę na odkup czyli wyderkaf. *Czack. pr.* 2, 162. ODKUPCZY, - a, - e, wyderkafowy; recompensowalny. *Czack. pr.* 2, 161, wiederkäuflich. ODKUPIĆ, *OKUPIĆ, *f.* odkupi *cz. dk.*, Odkupować *ndk.*, *Bh.* odkaupiti, odkaupowati; *Vd.* odkupiti, dolkupiti, rieshiti; *Cro.* odkupiti, odkupljujem; *Rg.* odkúpiti; *Bs.* odkupiti; (*Rs.* откупить, откупать, z arendować); znowu nazad kupić, wieder abkaufen. Ktoby przedał dom w mieście, może go odkupić, póki rok nie przeminie; a ieśli w roku nie odkupi, tedy go iuż kupiec będzie trzymał. *Sax. Porz.* 48. Prawo odkupienia przedaney rzeczy, zowie się kupno z powrotem. *Gal. Cyw.* 3, 92, cf. wyderkaf, *Sla.* odkúpljenje; *Cro.* odkuplenye. - §. 2) odkupować albo okupować co z cudzych rąk, z wykupować, kupnem uwalniać, los kaufen, auskaufen, einlösen, auslösen. Odkupienie łantu. *Sax. Porz.* 71. Przyiechali do Rzymu posłowie z Kartaginy okupować swoie więźnie. *Warg Wal.* 145. Chrystus nas odkupił położeniem duszy swoiéy za nas. *Salin.* 2, 383. Ten, który kogo odkupuie od kogo, zapłatę zań dawa, i przez to zań dosyć czyni. *ib.* 4, 160. Ten, który nas odkupił, nas zbawił. *ib.* 2, 385. Odkupuię się, okupuię się, *celebro natalem. Cn. Th.*, *vulgus dicit* przepiiać się albo kogo), *Rs.* откупи́ться; cf. wiązać kogo. - §. b) odkupić, okupić niewczas, niebezpieczeństwo, karanie, z pozbydź się ich dawszy pieniądze. *Cn. Th.*, sich vom Halse kaufen, mit Geld los werden. ODKUPICIEL, *OKUPICIEL, - a, *m.*, *Bh.* odkupnik, *f.* odkupnice; *Rg. et Bs.* odkupitegl; *Sla.* odkupitelj; *Cro.* odkupitel; *Ec.* откупникъ. Syn boży w człowieczeństwie nas odkupił; dla tey przyczyny zowiemy go odkupicielem. *Hrbšt. Nauk. B* 5 *b.* (cf. *Rs.* откупщикъ arendarz); wykupiciel z niewoli, z długów. *Cn. Th.*, der Loskaufer. Gdy brat twóy zubożeie i przeda osiadłość swoię, a przyydzie odkupiciel iey, tedy niech ią odkupi. *Bud. Levit.* 25, 25. - *fem.* Odkupicielka. ODKUPINY, *OKUPINY *plur.*, podarek albo uczta przyiaciół w dzień narodzenia, *Cn. Th.*, *natalitia*, Geburtsgeschenk oder Schmaus am Geburtstage, sich los zu kaufen; cf. wiązanie). ODKUPNY, - a, - e, mogący bydź nazad odkupionym. *Tr.*, wieder käuflich, abkäuflich; *Cro.* odkúpni. (*Rs.* откупленный, откупный śrędowany). Więźnie odebrał tym sposobem, że za nie summę pieniężną obyczaiem odkupnym położyć miał. *Kosz. Lor.* 163 *b*, *Crn.* odkopnas, summa odkupna

ODKURZYĆ *cz. dk.*, kurząc odłączyć, z kurzu uwolnić, *Vd.* odprashati, dolsprashiti, abstauben. - *§. Winem płokane trzewa bitych iałowic zwykle odkurzywszy, idą w krolewskie gmachy, *fibris de more crematis. Zebr. Ow.* 336, przeczyściwszy, abdampfen. Dyanę Achil bitéy krwią hodował krowy; z niéy trzewa po ołtarzach gdy się odkurzyły, ofiary cześć odniosły. *Zebr. Ow.* 298.

ODKWASIĆ, *f.* odkwasi *cz. dk.*, kwasu pozbawić, entsäuern; *propr. et fig.* Niechay ta woda zakal ten odkwasi, Moy grzech obmyie, i twóy gniew zagasi. *Morszt.* 65.

ODKWITNĄĆ, *f.* odkwitnie *intrans. idntl.*, Odkwitować *ndk.*, *Etym.* kwiat), znowu zakwitnąć, *Vd.* iszvetiti, posvetiti, vunazveteti, wieder aufblühen. Odkwitnie znowu laur troiſty. *Susz. Pieśń.* 2, G 2. Nogietek mnożny ieſt, odkwitnie co miesiąc. *Syr.* 1550. - §. b) *Bh.* odkwesti, odkweti; *Slo.* odkvitám; *Vd.* odzveteti, sazveteti; *Rg.* odzvjètati, odzvàsti; *Rs.* отцвѣсти, отцвѣтáть, *deflorescere*, okwitnąć, abblühen.

ODKWITOWAĆ, *f.* odkwituie *cz. dk.*, odwetować, vergelten, abzahlen (quittiren). Nigdy mu lepiéy nie pogotrafimy odkwitować tak piękney iego serca ofiary. *Teatr* 28, 39.

ODLAĆ, *f.* odleie *cz. dok.*, Odlewać *niedok.*, *Bh.* oblíti; *Sr.* 1. wothliwam; *Vd.* odliti, odlijati; *Rg.* odlitti, odljeevam; *Cro.* odlevam; *Rs.* отлить, отливать, уплескать, отполнить, отполнять; część nieiaką zlać lub wylać, etwas abgießen. Odléy trochę wina. *Tr.* Częſto od ſtołu wſtawał, wodę odlewać. *Dwor. E* 4, na mały dwór, ſein Waſſer abſchlagen. Moszcz odlany z naczynia w inne naczynie. 1 *Leop. Jer.* 48, 11, przelany). - §. 2) odlewać omdlałego, cucić go, einen Ohnmächtigen zurecht bringen, ermuntern. Omdlałą ledwie święconą wodą odlali. *Sk. Żyw.* 2, 343. Była kaiężna tak ciężkim żalem zdjęta, iż kilkakroć odlewać ią musiano. *Gor. Dz.* 70. - §. 3) odlewać kruszec albo co z kruszcu, etwas von Metall gießen, abgießen. Działa dobrze odlewać, wielką ieſt sztuką. *Archel.* 23. Kule iak odlewaią. *Ustrz. Troi.* 127. Kule armatne i bomby odlewać się mogą w dwoiaki sposób. *Jak. Art.* 3, 193. Roboty odlewane. *Złot. A* 2 *b*, t. i. lite, niedęte). Odlewano *adv.*, n. p. Niektórych sprawy podobne do złotników, co dęto a nieodlewano robią. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 46, czcze, niegruntowne). Tak poczciwego sługę złotem odlać trzeba. *Pot. Arg.* 728. - *transl.* Jak wzięto walić w łapę odlewane pyty, aż spuchła. *Teatr* 42 *c*, 53, t. i. tęgie, niemiękkie, (cf. na odlew), hart, derb. Niechay przynaymniéy choć piętnaście odlewanych doſtanie, żeby się nauczył, iak niewinnych posądzać. *Teatr* 16 *c*, 72, tęgich plag, derbe Riſſe.

ODŁĄCZYĆ, *ODŁĘCZYĆ, *f.* odłączy *cz. dk.*, Odłączać *ndk.*, *Bh.* odlaučiti; *Slo.* odlúčit, odlúčugi; *Vd.* odlozhiti, oddelezhuvati, oddelezhati, prezhodlozhiti, lozhiti (cf. łączyć), reslozhiti, readrushiti, oddrushiti, readjati; *Rg.* odlúciti, odlucivati *ordinare*, *determinare*, *conſtituere*, *Sla.* odlúcsiti; *Bs.* oduciti, oddiliti *secernere*, *conſtituere*, odluka *conſtitutio*; *Cro.* lúchem, odluchú-

jem, odłucham *deſtino, conſtituo, sancio, segrego*; *Dl.* odluesiti *decernere*; *Rs.* отлучить, отлучать, уединить (отлучка nieprzytomność); *Eccl.* отстаю, отуждити; złączone oddzielić, **abſondern, trennen.** Syn człowieczy odłączy ie iedne od drugich, iako więc pasterz *odłęcza owce od kozłów. *Leop. Math.* 25, 32, *Sekl. Math.* 25, cf. łększa). Odłączenie się *Ec.* отстаяніе, пребываніе въ особномъ мѣстѣ, отходъ. Odłączaią dzieci od mamek, gdy ich w potrawy wuczaią. *Jabł. Tel.* 340. Prosięta, gdy same poczną ieść, *odłęczać ie od maciorek. *Cresc.* 566. Odłączyć kogo od kościoła. *Tr.*, wykląć). Taki niecnota niech będzie odłączony od cerkiewnéy społeczności. *Pim. Kam.* 277. Dusze odłącza od boga, kto ie od przytomności Chrystusowéy oddala. *Smotr. Ex.* 28, odciąga). Stopniami myśl postępuie do nabycia wyobrażeń nayodleglevszych i nayodłączeńszych. *Cyank. Leg.* 30, *le plus abſtraites.* Odłączenie w myśli, abstrakcya, n. p. nie umieią czynić w umyśle swoim odłączeń stosownych do okoliczności. *N. Pam.* 10, 59, *Vd.* odlozhik, odlozhenje. ODŁĄCZALNY, - a, - e, odłączaiący, **abſondernd.** - *Chymicz.* sztuka ogniowa, sztuka odłączalna. *Krumf.* 1. Leyki odłączalne. *ib.* 57. Banie odłączalne, *separatoriae. ib.* 52. ODŁĄCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, mogący bydź oddzielonym, *Crn.* odlozhénu, **trennbar.** Nieodłączny, nieoddzielny, *inseparabilis. Mącz.*, *Vd.* neodlozhliu, neoddruzhliu. ODŁĄCZNOŚĆ, - ści, ż., oddzielność, **die Trennbarkeit.**

ODŁADOWAĆ cz. *dk.*, odpakować, ładunek odjąć, **abladen,** *Vd.* odtovoriti, odbasati, abasati, dolsbasati, odbremati, odteshati, odbuntariti.

ODŁAIAĆ, *f.* odłaie *cz. dk.*, Odłaiwać *ndk.*, *Rs.* отбранить, отбранивать na wzaiem wyłaiać); złe za złe oddać, *regerere conuicium. Mącz.*, **wieder ſchelten.** Jezus złaian nie odłaiwał. *Budn. 1 Petr.* 2, 23, *Gal. Alf.* 280, *Kosz. Lor.* 29. Takowe twoie łaiania mogłyby ku odłaianiu przyczynę podać. *Baz. Sk.* 120.

ODŁAMAĆ, *ODŁOMIĆ, *f.* odłamie *cz. dk.*, Odłamywać *frequ.*, Odłamuie *praes.*, *Slo.* odlamugi, odlomiti; *Sr.* 1. wotlamaci, wotwamu, wotwamuyu; *Vd.* odlomiti; *Bs.* odlamati, odlomiti; *Rg.* odlomitti, odlaamam; *Cro.* odlamlyújem; *Ross.* отломить, отламывать, отламывать; łamiąc oddzielić, **abbrechen.** Gałązki pamiętay zbytne odłamywać. *Otw. Wirg.* 411. - *Milit.* gdyby droga była tak ciasna, że i dwiema rotami maszerować nie można; komenderowano będzie: odłam! Na to słowo rota piérwsza idzie wprzód, druga za nią. *Kawal. Nar.* 419. Płomienie się Cyntyi z wod odłamywały. *Przyb. Lux.* 17, odbiiały. ODŁAMACZ, - a, *m.*, *Cro.* odlomitel, **der Abbrecher.**

ODŁATAĆ, *ob.* Odlecieć. ODŁAZIĆ, *ob.* Odleźć.

1) ODLECIĆ, *f.* odleci *cz. dk.*, Odlecać *ndk.*, polecić od siebie odkazuiąc, oddawać, **von ſich ab weg empfehlen, anempfehlen, übergeben, übertragen.** W ręce twoie oycze odlecam ducha mego. *Sk. Kaz.* 164. Odlecić duszę swą bogu. *Baz. Hſt.* 160. Żeby ś. Jozef żył był ieszcze, iakby Pan matkę na krzyżu komu innemu, a nie iemu odlecał? *Sk. Kaz.* 10. Z krzyża Jezus matkę Janowi odlecał. *Sk. Kaz.* 35, *Groch. W.* 554, *Chelm. Pr.* 64. W ostatniéy godzinie, domom naszym wiarę w iednego zbawiciela odlecaymy. *Sk. Kaz.* 12. Odleciliśmy geometryą ludziom prostym, grubym, *Grzępſk.*, porzuciliśmy.

2) ODLECIĆ, *f.* odleci *cz. dk.*, letnim czynić, odgrzać. *Tr.*, **lau machen, aufwärmen.**

ODLECIEĆ, odleciał, odlecieli, *f.* odleci *med. dk.*, Odlatać *ndk.*, Odlatywać *frequ.*, odlatuie *praes.*; *Bh.* odletěti, oblítati, oblítnauti; *Sr.* 1. wotlétju; *Vd.* odleteti, odletati, prezhodleteti, prezhaleteti; *Cro.* odlécham; *Dl.* odletiti; *Bs.* odletiti, poletiti; *Rg.* odletjetti, odletijvam; *Ross.* отлетѣть, отлетать, отлѣтывать; precz polecieć gdzie indziéy, **weg fliegen.** Ptaki niektore na zimę odlatuią do kraiów ciepłych. *Zool.* 231. Sokoł dziki, póki go nie ułapią, i nie wyćwiczą odlatować i przylatować, albo wabić. *Szczerb. Sax.* 341.

*ODŁĘCZYĆ, *ob.* Odłączyć.

ODLEDZ, odległ, *f.* odlegnie *neutr. dk.*, daleko od czego położonym bydź, **abliegen, entfernt liegen**; *Rs.* отлежать (*ob.* odstać); (*Rs.* отлечь, отляжу, отлягать osieść na dół). Środek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 103. ODLEGŁY, - a, - e, *partic.* - o *adv.*, daleki, oddalony, *Vd.* odlozhnu, odlozhen, odstaulen, **entlegen, abgelegen, entfernt.** Podział chymii na początki blizkie, *principia proxima*; i odległe *remota. Krumf.* 10. Iż ciało N. P. wzkrzeszone, iest to rzecz mocy bozkiéy nietrudna, i przywileiom N. P. nieodległa. *Sk. Kaz.* 604, nie obca). Obawiam się, aby rostérków iakich, pod taki czas odległy, w Polszcze nie wzbudzili. *Krom.* 535, *alieniſſimo tempore.* - §. Odległe piwo, wystałe. *Ern.* 10, odleżałe, **abgelegen, ausgelegen.** - *§. W krainie téy odległo, to iest, tu i owdzie mieszkaią ludzie. *Boter* 32, rozległo, rozproszeni, nie na kupie. ODLEGŁOŚĆ, - ści, ż., oddalenie, dalekość, rozstanie, **die Entlegenheit, die Entfernung, die Weite**; *Vd.* odleshezhnoſt, odlozhnoſt; *Rs.* отстояніе. Odległość ziemi od słońca iest z górą z 15 millionów mil wielkich. *Łęſk.* 2, 52. Liniia prostopadła, spuszczona od iakiego punktu na inną ljniią, zowie się odległością tego punktu od linii, na którą spada. *Geom. Nor.* 1, 27. Wielkie utraty przodkowie nasi popadali przez odległość królewską. *Krom.* 771, przez niebytność, nieprzytomność, oddalenie się, **Abweſenheit.** Odległością opinii rośnie. *Fred. Ad.* 30, *e longinquo maior reuerentia*). Kochał ią, mimo odległość, która była między nim a nią. *Niemc. Kr.* 1, 76.

ODLEPIĆ, *f.* odlepi *cz. dk.*, Odlepiać *ndk.*, zlepione odkleić, *Bs.* odlipiti; *Rg.* odljépiti. odljepijvam; *Cro.* odleplyújem; *Rs.* отлѣпить, отлѣпливать; *Ec.* отлѣпляю; **aufleimen, abkleben**; cf. odlipać.

1) ODLEW, - u, *m.*, odlewanie, **das Abgießen**; *Rs.* отливка, отливъ; *Ec.* отмечéніе, удаленіе, отмѣсиіе, отливъ. Odlew morza, **die Ebbe**; *Bs.* ofseka, rechescja; *Rg.* ofséka, rekessa; *Rs.* отливъ. Wylew i odlew morza, *fluxus et refluxus. Hub. W.* 104, *Hub. Mech.* 464. - §. Odlew, odlewanie kruszcu, *Vd.* odlijk, odlitje, **das Gießen, der Guß, Abguß von Metall.** Wielkie szkody bywaią, kiedy dla złego kruszcu cały odlew armaty daremny się pokazuie. *Jak. Art.* 1, 180.

2) ODLEW, na ODLEW *adv.*, z lewéy strony, lewą ręką, **von der linken Seite her, mit der linken Hand.** W prawą się siec mieczem i odlew go uczyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 89. Siekierą odlew go ciąć kusi. *Otw. Ow.* 336. Odlew za iednym cięciem zabił Oldoranda. *P. Kch. Orl.* 1, 428. Jakeśmy dobyli szabel, tak zaraz łup cup po

sobie, chluſt chluſt, na odlew, spodem, krzyżową sztuką. *Boh. Kom.* 1, 360; *Rs.* отмазать, на отмазанъ przewróconą ręką.

ODLEWAĆ, *ob.* Odlać. ODLEWACZ, - a, *m.*, ODLEWANIEC, - ńca, *m.*, ten co odlewa, der Abgießer, Gießer. Bogi ich z odlewańcami ich nieprzyiaciel w plen zawiezie. *Bud. Dan.* 11, 8. - §. b) *passive* odlewaniec, odlewany bałwan, obraz, ein gegoſſenes Bild, Götzenbild. Izraelici uczynili sobie odlewańca. *Leop. Deut.* 9, 12. Byś nie rzekł, obraz moy uczynił to, a bałwan moy i odlewaniec moy rozkazał to. *Bud. Jes.* 48, 5. ODLEWANY, Odlewano *adv.*, *ob.* Odlać. ODLEWNY, - a, - e, odlewany, sposobem odlewania, ulania, Abguß-. Z naszuic złotych uformował robotą odlewną cielca odlanego. *Pociey* 175. ODLEWISKO, - a, *n.*, mieysce odlewu, n. p. Golfy, odlewiska morskie, t. i. mniey lub więcey rozległe zatopy lądu z morzem. *Sniad. Geo.* 224.

ODLEŻĆ, odlazł, *f.* odlezie *cz. intr. dk.*, Odłazić *ndk.*, łażąc się oddalić, weg kriechen; *Sr.* 2. holéſej; *Vd.* odlesti; *Rs.* отлазать, отлазаю.

ODLEŻEĆ, *f.* odleży *med. dk.*; *Bh.* odležeti *decumbere*, leżąc odpokutować, liegend abbüßen. Ktokolwiek mu się nawinął, albo dobrze odleżał, lub na mieyscu zginął. *N. Pam.* 16, 120. - §. leżeniem nadwerężyć się, abliegen, durchliegen, wund liegen; *Sr.* 1. wodležju, wodležim; *Rs.* отлежáть, отлеживать. Żebrak ieden układszy w nocy się na ławie Tak twardéy, że odleżał całe ciało prawie. *Min. Ryt.* 4, 228. Rany na krzyżach z odleżenia długiego. *Syr. Ziel.* 1011. - Odleżeć się, dość poleżeć, uleżeć się, lange genug liegen. (*Ross.* отлежаться leżeniem do siebie przyyść). Gruszki leśne, potrzeba żeby się wprzód odleżały dobrze; a potym ie w piecu suszyć. *Haur Sk.* 73, *Bh.* zhniliceti. ODLEŻAŁKA, - i, ż., uleżałka, gruszka leśna, która do używania bydź powinna piérwéy dobrze odleżałą. *Haur Sk.* 73, wilde Birne, Knödel, Hutzel; *Bh.* hnilice, hnilička; *Vd.* tepka, koroshiza; *Rs.* мякушка. ODLEŻAŁY, - a, - e, dosyć długo spokoynie leżący, *Vd.* obleshanu, ausgelegen, lange genug ausgeraſtet. Rola miękka, pulchna i odleżała, dobra do siewu. *Haur Sk.* 22, cf. odlog. - §. leżeniem nadwerężony, wund gelegen.

ODLICZYĆ, *f.* odliczy *cz. dk.*, Odliczać *ndk.*, *Bh.* odpočísti, odpočtl, odpočtu; *Vd.* seshteti; *Rs.* отчесть, отчитать, отчитывать, отмечесть, отмочу, отсчитывать; *Ec.* отчитаю, отчисляю; (cf. *Rs.* отличить, отличать rozróżnić *distinguere*, отличиться popisać się); licząc oddzielić, osobno wyliczyć, abzählen, abrechnen, aufzählen. (*Ross.* отличка różnica; отличій rożny, cf. rozliczny).

ODLIGA, - i, ż., n. p. Błotniſte na koło mieysca dla niepewnych częstą odligą lodów, broniły pewnego przyſtępu. *Nar. Liſt.* 3, 219, odtaianie, roztaianie, das Auftauen, *ob.* odwilż.

ODLIPAĆ, odlipa, *f.* odlipnie *med. dk.*, (*oppos.* przylipać), odlepiać się, odkleiać się. *Wlod.*, *Vd.* odhenjati; *Ec.* отлипаемъ чмо, ſich ableimen, los gehen, nicht kleben bleiben; cf. odlepić, cf. odewstało.

ODLIZAĆ *czyn. dok.*, odliznąć *idntl.*, lizaniem odjąć, ablecken; *Sr.* 1. wotliznu, wodlizu, wodlizam; *Vd.* odlisati, odlisovati (z wyłudzić).

ODŁOG, - u, *m.*, *Bh.* aulehlé, aulehlina; (*Rg.* odlógh *alleuatio*; *Rs.* отлогая спадзиſта ziemia; отлогъ, отлогость pochyłość, spadzistość; отлагáтельство odwłoka). - Odłog, 1) odległość, odległe, das Abliegen, Entfernt-liegen, die Entfernung, Entlegenheit. Odłog, iak piastá odlega od swoich dzwonow, punkt od cyrkułu. *Petr. Ex.* 107. Od Szachmata dla dalekiego odłogu mieysca, pożnych posiłkow oczekawaćby wypada, *propter longinquitatem*. *Krom.* 779. Dla odłogu mieysc dalekich, *propter locorum intercapedinem*. *ib.* 434. - *Meton.* odłog, z odległa ziemia, odległy ziemi kawał, ein abgelegenes Land oder Erdreich. Większy ztąd tobie pożytek, gdy nas na ostatecznym ziemi odłogu zachowasz, *in extremo terrae angulo*, niż kiedybyś nas zupełnie wykorzenił. *Krom.* 455. W głębinach i odłogach leśnych, *in receſſibus sylvarum*. *Krom.* 58. - §. 2) *Oecon.* odłog, z niesprawienie ziemi, zaniechanie sprawiania roli, *Cn. Th.*, die Brache, das Brachliegenlaſſen. *Adverb.* odłogiem, *Rs.* подъ паръ, brach. Odłogiem leży pole; odłogiem roli sztukę zostawić. *Cn. Th.*, *Rs.* напашо оставать подъ паръ. U nas ieszcze w pól gruntów leży odłogiem, a na tych, które uprawiaią, ledwie połowę odnoszą zyſku. *Pam.* 83, 366. Leżały odłogiem opuszczone od wieśniactwa role. *Nar. Hiſt.* 6, 9. - *Meton.* odłog, z odłożyſko, z pole odłogiem leżące, das Brachfeld, die Brache, die Lehde, cf. łada, der Brachacker; *Bh.* aulehle, aulehlina; *Pg.* oblogh, ledina, priloxina; *Crn.* olęgza (prelóg, z nowizna, łada); *Vd.* praha, prashna gniva; *Dl.* płasa; *Rs.* пашня оставленная для отдыха подъ паръ (перелогъ ugor). Te role, które przez rok lub dłużey po oraniu albo zebraniu zboża w pokoiu leżą; za owym odleżeniem ku odnowieniu przychodzą; dlatego ie zowią odłogami, iż się ziemia taka odleżała. *Cresc.* 101. Odłog ieſt, gdy się ugor przez iaki rok lub więcey nie przerabia; ale się zapuszcza na samorodne lub zasiane trawy. *Klut Rosl.* 3, 165. - §. 3. *transl.* odłogiem leżeć, odłożonym, odwleczonym, zaniedbanym bydź (cf. pod ławą, w kącie), brach liegen, unbenutzt, aufgeworfen, an die Seite gelegt, vernachläſſigt, unter die Bank geworfen ſeyn *Crn.* odlog; *Vd.* odlog, odklad, nadlog, odloshba, odloshak, odnashanje; *Rs.* отлагáніе, отлагательство; *Ec.* возлогъ odwłoka. Gdy ta rzecz była do seymu odłożona, potym odłogiem aż dotąd została. *Bielſk.* 550. Dni i nocy na muzyce trawi, a insze zabawy odłogiem leżą. *Boh. Kom.* 1, 204. Miałem to dawniéy do druku podadź; odłogiem to wszystko leży. *Falib. Dis. E.* Rozumowi odłogiem leżeć dozwalaią. *Pilch. Sall.* 122. Leżał ten traktat odłogiem lat siła. *Gor. Wł.* Niektóre prośby nasze odłogiem leżą; nie żeby skutku nie miały; ale żeby słusznego czasu były wysłuchane. *Birk. Kant. C b.* Day się nam naieść; niechay o tey śmierci mowa twoia odłogiem trochę będzie. *Birk. Gl. K.* 26. - *Actiu.* odłogiem puścić, odłogiem rzucić, odłogiem położyć, w odłogę puścić, z odkładać, zaniechać, zaniedbać. auf die Seite legen, aufſchieben, liegen laſſen, nicht achten. Wszyſtkie insze rzeczy na ten czas odłogiem puściwszy, proſto do Pomorzan pośpiesza. *Krom.* 132. Waśni spolne odłogiem położywszy, pomagaycie sobie przeciw spólnemu nieprzyiacielowi. *Bielſk.* 288. Postanowiono, iż ieśliby się wiele woien w czasie iednym

naci-

naciſnęło, aby insze tym czasem odłogiem rzuciwszy, na iednę wszyſtkie usiłki obrocić. *Arom.* 519. Tak lekce puściſz ludzkie języki w *odłogę? *Morszt.* 155. - *§. Wroć umarłego proszę, Co ieśli obecnie uyrzę, będzie mi móy bałwan *odłogiem*, A twóy bóg bogiem. *Mioſk. Ryt.* 161, odrzutem, ohidą, przeczę go). - *§. Bóg daruie z dobroci swéy, aby się *odłogi* dała tym, którzy nieprawości czynili 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 67, aby się ulżenie ſtało. 3 *Leop.*). ODŁOGOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, rolą odłogiem puścić, brach liegen laſſen. Nie wszyſtkie grunta iednakowo potrzebuią ugorowania i odłogowania. *Kluk. Rosl.* 3, 165. ODŁOGOWY, - a, - o, od odłogu, Brach-, *Bh.* přiložnj.

ODŁOIĆ *cz. dk.*, *fig.* odłoić kogo, ſkórę komu odłoić, należycie odgarbować, tüchtig abwichſen, *Rs.* отбóмать. ODŁOMEK, - mku, *m.*, odłamany kawałek, ułomek; *Bh.* zlomek; *Slo.* zlomek; *Cro.* odłomek, odtèrsek, *Bs.* ulomak, odcip; *Vd.* odaek, okerhek, druft; *Rg.* krixka, ukrixka, hajella; *Rs.* отлóмъ, отломокъ, лóмоть, лóмтикъ, ломтище (odłomek kamienny цеõе memекъ); *Ec.* укрýхъ, лóмоть, ушасmокъ; ein abgebrochnes Stück, ein Bruchſtück. Odłomek od pałasza. *Gaz. Nar.* 1, 274, cf. obłam, obłamek. *ODŁOMIĆ *ob.* Odłamać. ODŁOMNY, - a, - e, do odłamania, mogący być odłamanym; abbrechbar, *Vd.* odlomliu.

ODŁOSOWAĆ, *F.* odłosuie *Act. dk.*, łosowanie dokończyć, abloſen, völlig zu Ende loſen. Po odłosowaniu. *Nar. Tac.* 2, 312.

ODŁOT, - u, *m.*, odlatanie, odlecienie, der Wegflug, das Wegfliegen; *Rs.* отлетъ. Od ludzkiey paoty Zmyłały bóztwa szybkiemi odloty. *Zab.* 15, 303.

ODŁOWIĆ *cz. dk.*, łowiąc odzyſkać, lub też łowienie do końca odbyć, wieder abjagen, abfangen; das Jagen vollenden, *Vd.* odloviti.

ODŁOŻYĆ, *F.* odłoży *Act. dk.*, Odkładać *ndk.*, *Bh.* odložiti, odkladati; *Slo.* odkladati, odkladam; *Sr.* 1. wotkwadźu, wodložim, wotwožam, wotlożu, wotwožuju, wotložij. *Sr.* 2. wotpołożiſch; *Crn.* odloshim; *Bs.* odlosgiti; *Rg.* odloxitti; *Vd.* odloshiti, odlozhit, odlashati, odkladat; *Cro.* odlisem, odlosilsem; *Rs.* отложить, отлагать, откладывать, na bok, na ſtronę, osobno położyć, odchylić, weglegen. Nie umiał piorka odłożyć od ręki. *Birk. Sk. I b.* P bożemi gałązki obkrzesuią się, i wiązka odkłada się na bok z warsztatu. *Jak. Art.* 1, 374. - *Hortul inor.* Odkładanie, sposob rozmnożenia drzew. *Kluk. Rosl.* 1, 109, das Abſenken, Ablegermachen. - *Intransit.* Odkładać od lądu, odbiiać, odpychać, odpierać, abſtanden, vom Lande ſtoßen. Łodnicy iuż odkładaią, iadą od brzegu. *Ern.* 14. W okręt wiąpi, i z lądu odłoży. *Mon.* 71, 224. Mnie ztąd potrzeba daley w świat odłożyć. *Chroſt. Lut.* 217, umykać). - §. odłożyć sztych, cios, odbić, abſchlagen, ausparíren. u. p. Sztych nieuchronny i nieodłożony. *Koch. Roż.* 2, 7, t. i. nieodłożony, nieodbitny, unausweichlich. - §. odkładać na inszy czas, zwłaczać, odwłaczać, odraczać, auf eine andre Zeit verlegen, verſchieben, aufſchieben; *Sr.* 1. podlepſcham. Mowili przyiaciele, aby się spowiedał, On wszytko iutro iutro kapłanom odkładał, Umarł on doiutraszek z swoim odkładaniem, Jeszcze o sprawiedliwość dziś wołaią za nim. *Papr. Kol. Ob.* Odłożenie, odkładanie, odwłoka, *Rs.* отлагательство. Nie odkładay do iutra, gdy dobrze uczynić możesz. *Sk. Kaz.*

392. Wiers mi, nie mądrych dzieło, do iutra odkładać, Czyń dziś; co iutro ma bydź, bóg nie każe badać. *Kchow. Fr.* 49. Kto odkłada, ten żałuie. *Pot Arg.* 79; *J. Kchan. Ps.* 100. Dla przyiaźni We Pana, odkładam to na inszy czas. *Teatr* 23 *d*, 48. Odkładaią wszyſtko na oſtatnią godzinę. *Mon.* 66, 70. Ode dnia do dnia pokutem odkładał. *Kul. Her.* 176. Tołzami, to prośbą, bliską śmierć odkładała. *P. Kchan. Orł.* 1, 105. Przynaymniey odłoż to na inszy czas. *Teatr* 23 *d*, 48. Elekcya była odłożona. *Teatr* 37, 93. Nie mogący być odłożonym, nie do odłożenia, *Rs.* неотложный, непреложный; *Subſt.* непреложность. - §. 2. odkładać kogo czego, = oduczać, odzwyczaiać kogo czego, einen entwohnen, ihm etwas abgewöhnen. *Desuefac o* odkładam kogo, oduczam. *Mącz. Desuesco* odkładam się, odwykam. *Mącz. Desuetus* odłożony, odwykły; *desuetudo* odłożenie, odwyknienie. *ib.* Jeśli zaraz przełomić nie możesz złego nałogu, odkładayże się po trosze. *W. Poſt. W.* 3, 257. Zbytecznie piie trunki, aż do tego punktu, że mu się od tego wſtrzymać i odłożyć niepodobna. *Mon.* 69, 176. - 3°. odkładać, odłożyć, = składać, złożyć, ablegen, abſtatten. Aby syn w sprawie oycowſkiey nie odkładał świadectwa. *Chel. Pr.* 39. Niechay do odkładania świadectwa nie będzie przypuszczony. *ib.* 38. Ktoby się na czas uſtawiony z długu nie uiścił, niechay sędziemu winę odkłada. *ib.* 139, t. i. odliczy, Strafgeld erlegen. *ib.* 41 *et* 134. Sędzia o swoię krzywdę, kiedy się swarzyli, Kasał wszyſtkie posadzać, że go nie uczcili, Winy kazał odkładać. *Papr. Kol. T* 3. Apellacyi gdy kto nie wygra, winę sędziemu *przepada, i nakłady odłożyć powinien. *Szczerb. Sax.* 13. ODŁOŻYSKO, - a, *n.*, odłog, pole odłogiem leżące, das Brachfeld. Chłop niektóry orać szedł nowe odłożysko, Chcąc aby mu w pożytku było pole wszyſtko. *Papr. Kol. R* 2.

O-DŁUBAĆ, *F.* o-dłubie *cz. dk*, w około podłubać, rund um bepuhlen; *Ec.* обдалбливаю, обдалбýю *circum sculpo*).

ODLUD, - u, *m.*, ODLUDNIA, - i, ż, mieysce od ludzi oddalone, einſamer Ort, fern von Menſchen. Muzy, arſ waszych wdzięk po Marsowym trudzie, Ukaia słuch Cezara w Pierſkim odludzie. *Hor.* 2, 42 *Nar.*, *Pierio antro*). Po ſtepach tylko i odludniach chodził. *Zab.* 16, 117. *Nar.* ODLUDEK, dka, *m.*, od ludzi ſtroniący, ein Menſchenſcheuer; *Sr.* 1. ſamßétk; *Vd.* bresludnik, odluden zhlovek; *Rs.* отшéльникъ, необходимéльный, неногребенный мертвéцъ; *Ec.* отходникъ. Wszyſtkie uciechy maią w kompanii gusty, Miłość tylko odludek, i kąt lubi puſty. *Pot. Arg.* 753. Spytany, czemu tam sam siedzi, iak odludek? *Pot. Jow.* 119. Ty odludku w ponurych gdzieś myślach zagrzęzły, Żadnemi się ze światem nie chcesz łączyć węzły. *Zab.* 2, 275 *Nar.* Swięty odludek, iakbyś natury powszechney nie miał bydź synem, nie daway cnocie barwy ponurey. *Zab.* 13, 245 *Nar.* - *Femin.* ODLUDKA, - i, ż., die Menſchenſcheue. Chcą, żeby żony ich żyły, iak odludki iakowe. *Teatr* 34 *c*, 27. ODLUDNOŚĆ, - ści, ż., oddalenie od ludzi, samotność, *Vd.* bresludnoſt, odludnoſt, osebnoſt; *Ross.* отшельничество; die Menſchenleere, die Einſamkeit, Entfernung von Menſchen. Owa odludność w puszczach Tebaidy Pawła. *Aras. Pod.* 2, 153. Odludność mu milsza była, niżeli życie między ludźmi, ile dworſkiemi. *Sk. Zyw.* 2, 349. ODLUDNY, - a, - e, samotny, einſam, men-

ſchenfern, menſchenſcheu; *Vd.* odluden, ludobojezhen; *Rs.* неалюди́мый; оптиме́льничій, оптиме́льническій.

ODŁUDZIĆ, *F.* odludzi *Act. dk.*, Odludzać *ndk.*; *Bh.* odlauditi, odwabić, odmamić, weglocken, ablocken. Marne czaczka, któremi świat ludzi odłudza *Pot. Zac.* 31. Krąży djabół, iako lew, łowiąc a szukaiąc, aby ktorą owieczkę odłudził albo odſtraszył od ſtada. *Rey Poſt. X.* 3. Nie światu, bogu trzeba liczbę dadź, bo ludzi, Co tylko na twarz patrzą, łatwa czym odłudzi. *Pot. Zac.* 120.

ODŁUPAĆ, *ODŁUPIĆ, *F.* odlupie *Act. dk.*, Odłupować *ndk.*, *Praes.* Odłupuie; *Bh.* oblaupiti, oblaupnauti; a) odszczepać, abſpalten, *fissura facta auellere Cn. Th.* b) odłupować co od ściany odbiiać, oddzierać, abreißen, losreißen. Gospodarz wziął siekierę, a zamek odłupił, A ſkoro go zepsował, w kąt zaraz zarzucił. *Papr. Kol. E* 2, – §. Odłupić n. p. iabłko, z obierać, z łupin obierać, *Bh.* odlupowati, oblaupati; *Vd.* odlupiti, odſkorjati; *Cro.* odluplyújem; *Rs.* обчу́нить; abſchälen. Gdy konopie odmokną, ſkóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192. ODŁUPEK, – pka, *m.*, odłupana sztuka, etwas Abgeſpaltenes) *Cro.* olúpek, (*Vd.* lup, odlup z odłupiona łupina czyli ſkórka; od rzep *Vd.* luplenize).

OD-ŁUSZCZYĆ, *OD-ŁUŻYĆ, *F.* odłuszczy *Act. dk.*, Odłuszczać, odłuskać, *ndk.*, z łuszczyn obierać, wyłuszczać, abhülſen, ausshülſen, abſchlauben. *Vd.* odlushiti, dolshushiti, odlushati, odſkorjati, odrobiti orehe). Odłuszczać groch. *Wlod.*. Groch nieodłużany, żywot puszy. *Syr. Ziel.* 1031. Wſkok grochu mu odłuży, i ieść każe z słoniną. *Pot. Jow.* 126. Garść ięczmienia otłuczonego i z łupin ochrzanego, odłużyć go i w wodzie warzyć. *Syr. Ziel.* 969. Polewka z bobu odłużonego. *Spicz.* 233. Odłuskać ryby, abſchuppen, *Vd.* luſko odſtergati, ribjo ſkorjo odernkati, shlepati, odluſkuvati.

ODŁUTOWAĆ, *F.* odlutuie *Act. dk.*, zlutowane rozłączyć, auflöten. *Replumbare* odlutować, *odpoiać. *Mącz.*

1. OD-ŁUŻYĆ, *F.* odłuży *Act. dk.*, Odłużać *ndk.*, ługiem odmyć, mit Lauge abwaſchen, ablaugen. *fig.* Obeyrzy się nań Jezus, a Piotr nie mogąc znieść dłużey Gorzkiemi łzami grzech swóy natychmiaſt od-łuży. *Pot. Zac.* 57.

2. ODŁUŻYĆ *ob.* odluszczyć.

O-DŁUŻYĆ *cz. dk.*, ze wszyſtkiem zadłużyć, mit Schulden belaſtigen, ganz verſchulden; *Vd.* obdoushiti). Odłużony *Sr.* 1. wobbowjené; *Ross.* одолже́нный. (cf. одолжи́тельный obowiązuiący, одолжи́тель.

ODMACH, – u, *m.*, *Rs.* отма́хъ, отма́шка, zamach uderzaiącego, das Ausholen um zu ſchlagen, der Anſatz, die Aushohlung, der Hieb. Widząc, że sieką, rąbią bez odmachu, W ten czas się prawdziwego nabrała ſtrachu. *Petr. Hor. F.* 4. Jednym go zwaliła odmachem. *Nar. Dz.* 3, 190, *Zab.* 12, 244. – *transl.* Iż tak mam mówić prostym odmachem. *Klon. Wor.* 81; t. i. proſto brnąć, wbrew', bez ogrodek, nie ochylaiąc, grade heraus. – Bez odmachu odpowiedział. *Gor. Dw.* 164; iak z bicza, bez zaſtanowienia, ohne anzuſtehen. Ale to nie może być inaczéy, Brachu! Musimy się ſkosztować bez wszego odmachu. *Papr. Kol. D* 3 *b*, bez odkładu). Potrawy zakazane, teraz bez odmachu iodzą. *W. Poſt. W.* 3, 251, bez ſkrupułu. ODMACHNĄĆ, *F.* odmachnie *Intr. idntl.*, odmachać *ndk.*, z boku na zamach się zanosić, ausholen,

um zu ſchlagen, um zuwerfen; *Rs.* отмахну́ть, отмахивать, odciąć iednym razem.

ODMAGLOWAĆ *cz. dk.*, odbyć maglowanie, abmangeln, *Rs.* отка́тать, отка́тывать.

ODMALOWAĆ, *F.* odmaluie *Act. dk.*, Odmalowywać *Frequ.*, malowaniem oddawać co, wyobrazić, abmahlen; *Sr.* 1. wotmelowaś, wotmoluju (wotmolowane obraz); *Cro.* ismalati; *Vd.* obrasati, dolobrasati, obrasuvati, podobuvati, napodobuvati; *Dl.* izszlikovati, izszlikujem; *Rs.* спи́сать, спи́сывать. *pr. et fig.* Ponieważ iéy dobrze nie znasz, więc ci ią dokładnie odmaluię. *Teatr.* 38, 80, opiszę, ſchildern. Tak brzydko był w oczach każdego odmalowany, że się oddalić musiał od dworu. *Mon.* 65, 568. cf. czernić). O iakom ia Sesostra przeciwnemi farby sobie odmalowywał. *Jabł. Tel.* 31, wyſtawiał.

ODMAMIĆ, *F.* odmami *Act. ndk.*, Odmamiać *ndk.*, *Rg.* odmamiti; *Bs.* odmamiti, zaveſti; *Cro.* odmamlyújem; *Rs.* обма́нить, обма́нивать, ума́нить, ума́нивать, сма́нить, сма́нивать; odwabić, odłudzić, ablocken, weglocken; *Rs.* обма́нка, odwab, das Weglocken, odmamienie. ODMAMICIEL, – a, *m.*, *Cro.* odmamitel, der Ablocker.

ODMARKOTAĆ, *F.* odmarkoce *Intr. dk.*, Odmarkotywać *ndk.*; *Sr.* 1. wotmorkotam; odwarkać, *odwrykać, odmruknąć, odgadać, widerbellern. *Cn. Th.*

ODMARSZCZYĆ, *F.* odmarszczy *Act. dk.*; Odmarszczać *ndk.*, *Bs.* odmrrisiti), wyciągać zmarszczki, *erugare. *Mącz.*, entrunzeln.

ODMARZNĄĆ, odmarzł, *F.* odmarznie, *Med. idntl.*, Odmarzać *ndk.*, z przemrożenia odpaść, odmrożonym bydź, *Vd.* odsmersnuvati; *Rs.* отмерза́ть, abfrieren, erfrieren und abfallen. Jeleń gałęziſte rogi swoie co rok poranią, iż mu odmarzaią. *Sien.* 282. Odmarzły *Partic.*; abgefroren.

ODMATAĆ *ob.* Odmotać. ODMAWIAĆ *ob.* Odmowić.

ODMĘT, – u, *m.*, *Bh.* ſmétſyce, mrchanice, pletiha; *Cro.* zmútnya; *Dl.* zmetnya; *Rg.* smůchja; *Bs.* zmechja, zmuchja, zmutgna (cf. *Smętek, zmutek); *Rs.* мяте́жъ, возмуще́нїе, сумя́тица; *Ec.* смя́та, мяте́жъ, мятежность, мяте́женїе; zamącona woda, zamęt, *propr. et fig.* trübes Waſſer, getrübtes Waſſer. W odmęcie ryby łowić, *in turbido piscari*, im Trüben fiſchen, *Cn. Ad.* 1227. *Rys. Ad.* 70. *Pot. Pocz.* 52, *et* 656. cf. węgorze w zamęcie łowią). Każdy w odmęcie sobie łowić umie. *Teatr* 48 *b* 28; *Cro.* koi love v-mutnoy vode, vszakojachkeh rib nahode). – Ciało psuie się, gniie i uchodzi w odmęt czyli chaos, z którego nowe rodzą się ciała *Mon.* 75. 76. – Nikt mnie nie zna, siedzę iak w odmęcie. *Jabł. Tel.* 27; iak za zasłoną.

ODMIA, – i, ż., odętość, Aufgeblaſenheit, etwas aufgeblaſenes. Wiszą żagle; zkąd tylko Zefir kołowrotem kinie, Czyniąc anfrakty, odmie i kobiele. *Pot. Arg.* 461.

ODMIAŁ, – u, *m.*, odbrzeżna miałkość, (*Ross.* отма́нъ hak piaszczyſty w wodzie, eine Sandbank), die Uferuntiefe, der Uferſand. Gdy ſtaw odmiału żadnego prawie nie miał; cały więc ciężar wody wspierał się na grobli. Dałem więc odmiał tym kształtem iż od grobli piasek i namuł spadkiem niezuacznym coraz w ſtaw idzie. *Kras. Pod.* 2, 174.

ODMIANA, - y, ż., *Bh.* odména, *Vd.* ozhredba, zhredba; *Rs.* ommѣна, przemienianie, die Veränderung, Abwechslung. Nic tu trwałego, wszystko odmianie podlega. *Zab.* 4, 6, *Kobyl.* Swiata odmiana Niewyrozumiana. *Bratk. B* 4. Niewiastom odmiana przyzwoita. *Boh. Kom.* 4, 171, t. j. odmienność). Słońce biegiem swoim czyni odmiany w roku, to iest, wiosnę, lato, jesień i zimę. *Otw. Ow.* 53, części roku). Koń bez odmiany, z bez plamy, iednéy sierci, ohne abwechselnde Farbe, ohne Flecken, einfarbig. Konia bez odmiany oddadź, z iedną sobie chować; ze dwiema przyiacielowi, ze trzema nieprzyiacielowi, a ze czterema przedadź. *Rys. Ad.* 28. - Odmiana, odmienienie się, losowanie się; Abwechselung, Ablosung, Wechsel. Zaczniy Dameto, potym Menalko w przemiany Nócić będziesz, lubią Musy te odmiany, *alterna. Nag. Wirg.* 494. - Odmiana, z zbior rzeczy od innych się rożniących, cf. gatunek, rodzay, Varietät, Untergattung. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaie *genera*, gatunki *species*, odmiany *varietates. Botan.* 144. - **theol.* Zacharyasz był z odmiany Abiowey, a żona iego z córek Aaronowych. *Budn. Luc.* 1, 5; von der Ordnung Abia Luth. Gdy on służył w porządku odmiany swey przed bogiem. *ib.* *§. 2. odmiana, *Bh.* odména = odplata, nagroda zamienienia, zapłata, nagroda, die Vergeltung, der Ersatz, der Lohn. Przysądził sobie cesarz winnicę, a panu iey odmianę iaką dał. *St. Zyw.* 60. w ODMIANKI *adv.*, w alternatę, abwechselnd, *invicem per vices Mącz.*, łoziąc się, naprzemiannie. ODMIANIEC, - ńca, *m.*, zmiennik, odmieniec, przekiúczyk, odmienny człowiek, ein Veränderlicher. Ty odmiańcze winny Lekszy od wiotchey trzciny. *Hor.* 2, 85. *Nur.*

ODMIAR, - u, *m.*, ODMIARA, - y, ż., odmierzenie, das Abmessen. Zwrot swóy obiecał, na który czas odmiara zboża woyska przypadła. *Warg. Cez.* 145. - b) odmiar, nagroda, wet, powetowanie, der Lohn, die Belohnung, Vergeltung. Na kark oprawcy ciało się waliło, aby gdy innym nie mogło odmiarem, Samym przynaymniey mściło się ciężarem. *Chrość. Iuk.* 59. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta, August cię Muzy odmiarem podaie w potomne usta, *Zab.* 12, 31. *Kniaź.*

ODMIATAĆ, Odmiotać, Odmiatować *ob.* odmieść. **ODMIAT, - u, *m.*, odrzucenie, *Cro.* odmet, Zurückwurf, Abweisung Upodobay, co raczysz, odmiatu nie będzie, *repulsa. Zebr. Ow.* 30.

ODMIĘCZ, - y, ż., *Bh.* odmíť albo oblewa; gih, odgiiéj; *Vd.* jug, jub, jushje; *Crn.* odnęka; *Rs.* мглъ, ommenelь, омдѣмь, омдѣть, изморозь; wilgoć po mrozie, gdy puszcza, odwilż, roscieta; Thauwetter. Po gwałtownym mrozie, pospolicie bywa odmięcz. *Gor. Wl. D* 6. Sklepy takie nietrwałe, dla słonéy wilgoci w nich, ktora na odmięcz albo i na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. ODMIĘKCZYĆ, *F.* odmięknie *Act. dk.*; Odmiękczać *ndk.*; *Bh.* odmékciti; *Crn.* odmekujem; *Vd.* goromozhiti, goromehkuvati; *Bs.* odmekcajati; *Cro.* odmekchávam; *Rs.* умягчить, умягчать, miększym uczynić, erweichen, weich machen. Wilgoć odmięcza, a ogień zagrzewa. *Rey Wiz.* 152. Ocean wszystkę ziemię okrążył, tak iż ią ze wszystkich stron odmięcza i odwilża. *Biel. Sw. E* 3 *b.* Bóg serce tyrana strumieniem łaski odmięczył stwardziałe. *Wad. Dan.* 48. Umiał biskup i tych, którzy byli niemiłosierni, do iałmużny przywodzić, i serce ich odmięczyć. *Sk. Zyw.* 65. Nauka w nas srogość odmięcza, tak iż nikt z przyrodzenia srogim tak bardzo nie iest, któryby się ubłagać a odmięczyć nie dał, by tylko nauki naśladować chciał. *Kosz. Lor.* 13 *b.* Staray się, byś przykre napomnienia pięknemi a łagodnemi słowy ubłagał a odmięczył. *Kosz. Lor.* 49. ODMIĘKNĄC, *F.* odmięknie *Neutr. idntl.*, Odmiękać *ndk.*, *Bh.* odmékniti, odgibnauti; *Bs.* odmekuti; *Ross.* оммя́кнуть, miękczeyszym się stać, erweicht werden, weicher werden. W ciepłéy wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć ie nożykiem *Perz. Cyr.* 2, 287.

ODMIENIACZ, - a, *m.*, co odmienia, der Veränderer, Wechsler; *Sr.* 1. wotménik, penezník; *Ec.* мѣновщикъ. Odmieniacz pieniędzy, zamieniacz, monetnik; kambierz, przekupień pieniędzy. *Cn. Th.*, der Geldwechsler. ODMIENIALNY, - a, - e, mogący bydź odmienionym, zamienionym, verwandelbar, verwechselbar, vertauschbar. Pieniądze środkiem są odmienialnych rzeczy. *Petr. Et.* 345. ODMIENIĆ, *F.* odmieni *Act. dk.*, Odmieniać *ndk.*, *Bh.* odméniti, odménowati, odstkjdam; *Sr.* 1. wotmenicj; *Vd.* odmeniti, podrugazhiti, ozhrediti, zhrediti; *Bs.* odminiti; *Ross.* оминѣнить, оминѣнять, измѣнить, измѣнять; inszym robić, inaczyć, w insze przerobić, ändern, verändern, abändern. Szatan o to się stara, aby człowiekowi zaćmił, zjnacżył, odmienił, zfałszował prawdziwą znaiomość pańską. *Wiśn.* 311. Przeklęty, ktoby moie ustawy odmienił, abo im przyczyniaiąc, abo uymuiąc. *Baz. Hst.* 239. Tak się uyrzeniem onego trupa odmienił, iż się stał iakoby inszy. *St. Zyw.* 2, 245. Wszystkie się rzeczy odmieniaią, Jedne narody rosną, drugie upadaią, *Otw. Ow.* 626. Nie iest to sromota, iako się odmieniaią rzeczy, tak i radę naszę odmieniać. *Gor. Sen.* 319. Odmienić myśl, zdanie, *Ross.* отдумывать, отдумывать. Z gruntu odmienić sposób życia; to zacząć czynić, czegośmy nie czynili; a przestać tego, cośmy mieli dotąd w używaniu. *Teatr* 28, 6. Wszystko bóg odmienić może. *Rys. Ad.* 71. Czasy się odmieniaią, z czasami i ludzie. *Zabł. Z. S.* 62, *nos mutamur in illis.* Mienią się lata, noc za daiem żenie, Ja się w miłości mey nie odmienię. *Karp.* 4, 4. Odmieniać się w obyczaiach, odmieniać obyczaie w lepsze abo gorsze *Cn. Th.*, moralnie lepszym abo gorszym się stać, niż przedtym). Nie odmieniay się, iako Marzec na wiosnę, gdzie iednego dnia będzie i deszcz i iasno i krupy. *Rey Zw.* 24 *b.* Moy pan iak miesiąc się odmienia. *Teatr* 35 *b*, 141. Służący panów odmieniaią, iak suknie. *Teatr* 19, 89, t. j. służbę odmieniaią, sie verändern den Dienst. Co sześć tygodni, to służbę odmienia. *Teatr* 4 *b*, 30. Stan odmienić. *Teatr* 2 *b*, 4, zenić się, abo iść za mąż, cf. postanowić się, seinen Stand verändern. Odmieniać talerze. *Teatr* 23 *b*, 83, insze talerze na stół dawać, die Teller wechseln. Ten cesarz urzędników, których iego przodkowie ustawili, *zodmieniał. *Biel. Hst.* 189, złożył i inszymi łózował). - Sardanapalus odmieniał twarz sobie farbami. *Weresz. Rgl.* 46. pstrzył, bunt machen, bunt färben. - Odmienić w co, z przeobrażać, przeistoczyć, obracać w co, verwandeln. Odmieniła się pszenica w kąkol. *Birk. S. K. B* 2 *b.* Smiech się w płacz, wesołość w smutek, żart w łzy odmienia. *Teatr* 42 *d.*

- Odmieniać się w co, nieiednostaynie iednego się trzymać, n. p. Wolimy my ſtarożytności się trzymać, niżeli za twoią idąc radą, coraz w nowe zwyczaie cerkiewne, by kuchars w potrawy się odmieniać. *Pim. Kam.* 70. - Odmieniać pieniądze, przemieniać, zamieniać, Geld wechſeln. Monetarze drobną a proſtą monetę za wielką odmieniali. *Sekl. Jan.* 11. Urzędnik powinien owcom piątno dać, dla nie odmienienia ſkór, gdy co zdechnie. *Haur. Ek.* 72, żeby nie były zamienione). ODMIENIEC, - ńca, *m.*, odmianiec, zmiennik, przekińczyk; ein Veränderlicher, ein Unbeſtändiger. Małoby uczyniło pożytku, począć żyć w dobrey wierze, gdzieby w tym zaczątku człowiek miał uſtać, a odmieńcem być, *Gil. Pſt.* 208 *b*. Odmieńcy dwa razy tracą, a wzgardę z obu ſtron odnoszą. *Nar. Hiſt.* 7, 246. Lakomy, gniewliwy, odmieniec, ſtracił ſławę roſtropności i powolności. *ib.* 7, 186. Wprowadzoną do Ruſkich księſtw religiią, odmieniec Daniel wyrugował. *ib.* 5, 49, odszczepieniec). *Zimor. Siel.* 225. Odmieniec Proteusz *ambiguus*. *Zebr. Ow.* 27. ODMIENNIK, - a, *m.*, ODMIENIKWIAT, ziele *tripolium*, trzy kroć przez dzień kwiat swóy ma odmieniać, poranu biały, w południe szarlatny, wieczor czerwonobrunatny, Tripelkraut, Seeſternkraut. *Syr.* 584. ODMIENNY, - a - e, ODMIENNIE *adv.*; *Bh.* měnitedlný, wrtkawý (odmienny wzaiemny *mutuus*); *Vd.* vertlivu; *Rs.* измѣнѣемый, измѣнный; *Ec.* врáщный, перемѣнїе подлежащїй. (*Rs.* отмѣнный osobliwy, wyborny, rożny) niestateczny, veränderlich. Proteusz nie mógł bydź odmienieyszy, iako ci w ſtroiu swym młokosi. *Opal. Sat.* 115. Odmienne i z sobą walczące myśli i ſkłonności miał. *Sk. Dz.* 304. Odmienny w myśli, *Ross.* раздумчивый, *Ec.* волеврáщный, который по воли своей перемѣняется. Powietrze nieodmienne, *aer fixus*, które w ciałach znayduie się. *Os. Fig.* 213 - §. Barany odmienney barwy i arokate. 3 *Leop. Gen.* 30, 35, pſtre i nakrapiane). - §. odmieniony, inszy, verändert, anders. Nie poznali go, tak się ſtał odmiennym. *Chroſć. Job.* 15. ODMIENNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* wrtkawoſt; *Rs.* измѣняемость. (*Rs.* отмѣнность wyśmienitość, osobliwość), niestateczność, die Veränderlichkeit. Nic na ziemi trwałego, wszyſtko odmienności podlega. *Zab.* 12, 233. Uważay odmienność fortuny, iako się ona dziwnym kołem toczy. *Rey Zw.* 66.

ODMIERZYĆ, *F.* odmierzy *Act. dk.*, ODMIERZAĆ *ndk.*, *Bh.* odměřiti, odměrowati, změřiti; *Sr.* 1. wodmiriu, wodmirim, wotmiřam; *Vd.* domeriti; *Cro.* odmerjam; *Hg.* elmérem; *Rs.* отмѣрить, отмѣрять, отмѣривать, отмежевать, отмежевывать, измѣрить, измѣрять; *Ec.* возмѣря'ю; odbyć mierzenie, do końca wymierzyć, abmeſſen, völlig abmeſſen. Czas odmierzenia zboża przychodził, *Warg. Cez.* 11. Kmieć, gdy kędy zboże odsyłaią, powinien na to korzec swóy dla odmierzenia pewnego wziąć. *Haur. Ek.* 23. 95. odmiara. - 2. odmierzać komu, nazad mu oddaiąc, z odwetować mu, nagradzać mu, oddawać komu, einem zurückmeſſen, wieder vergelten. Tąż miarą, którą mierzycie, będzie wam odmierzono. *Sk. Kaz.* 1273. *Leop. Math.* 72; *Sr.* 2. ſ'takeju měru tú měriſch, ſ'takeju bnjo tebi ſaßej merone. Jak kto odmierzy, zaraz mu odmierzy. *Mat.* z *Pod. B* 1. Jaką my pięddią drugiemu mierzemy, Tak odmierzaną i my odbierzemy. *Jabł. Ez.* 112. *Teatr* 35 *b*, 40. Szczęśliwy, któryć odmierzy złości, Coś niemi trapił nas bez litości. *Ryb. Ps.* 274.

ODMIEŚĆ, odmiotł, odmietli, *F.* odmiece *Act. dk.*, ODMIATAĆ, ODMIATOWAĆ, Odmiotać *ndk.*, (*Rs.* оммести, оммемать *deverrere*, оммемать, оммемывать *deiicere*, *Bh.* odmesti *deverrere*, *Rg.* odmetnuti *eiicere*, *excludere*; *Sr.* 1. wodmetu *deverro*); odrzucać, wegwerfen, verwerfen; *fig. et transl.* Przemożeni od naszych, poszli, odmiotawszy od siebie broni. *Bielſk.* 160. Wypadła, ieszcze głowy swey nie doczesawszy, Tylko włosy tam i sam z czoła zodmietawszy. *Otw. Ow.* 447, z czoła odgarnąwszy, ſie hatte die Haare ſich aus dem Geſichte geſtrichen. Nie odmiataysże mnie od swey oblicznośći, Ani bierz odemnie ducha swey mądrości. *J. Kchan. Ps.* 75, nie oddalay. *Karp.* 5, 142, verwirf mich nicht von D. A. Chcesz, umiesz ratować, nie chcieyże nas odmiatować, Gdy cię wzywamy. *Kanc. Gd.* 272. Odmiatał nieprzyſtoyny warunek. *Hor.* Libertyn odmiata księgi pisma *S.*, *Bals. Nied.* 1, 112. Proroki, iakoby nie mówili duchem świętym, odmiatał. *Sk. Dz.*; *ob.* obmiot. - b) Żołądek odmiata, z odbiia, odrzuca, der Magen ſtößt auf. Kwaśne odmiatanie żołądka i odrzyganie. *Syr.* 410. Odmiatowanie żołądka. *ib* 451. - §. Odmieść, odmiatać miotłą, ſkrzydłem, abkehren, wegkehren mit dem Beſen, Flederwiſche, i t. d., *Vd.* odhuliti, obhuliti, obtinahati, obhusati.

ODMIESZAĆ *cz. dk.*, nawzaiem pomieszać, wieder miſchen. W kubku, w którym on wam mieszał (wino), odmieszaycie iemu dwoiako. 1 *Leop. Apoc.* 18, 6.

ODMIESZKAĆ *med. dk.*, mieszkaiąc odbyć, abwohnen, *Rs.* зажúть, заживать.

ODMIGĘBA, - y, *m.*, *labeo*, który wielkie wargi ma, gęba. *Mącz.*, der ein großes Maul und große Lippen hat; (gębat, pucek). Policzki nadymać iedno dudom należy, abo owym odmigębom. *Eraz. Ob. a.*, *ob.* odmopyſk.

ODMIŁOWAĆ, *F.* odmiłuie *Act. dk.*, na wzaiem kochać, wieder lieben. Umiłował ciebie bóg przed ſtworzeniem świata, przy ſtworzeniu świata, przy odkupieniu i poświęcaniu; nie będzieszże chciał odmiłować takiego miłośnika twego? *Hrbſt. Nauk. K* 5. - 2) miłowaniem odciągnąć, durch Liebe ableiten, abwendig machen. Gniewała się Medea, iż corka Glauka odmiłowała iey Jasona, i ślub z nim brała. *Petr. Hor.* 2, O, *b*. Małoż ieszcze na tym masz, żeś mi odwabiła i odmiłowała męża? 1 *Leop. Genes.* 30, 15.

ODMIOT, - u, *m.*, a) *Actiu.* odmiotanie, odrzucanie, das Wegwerfen, Verwerfen; das Abſchlagen eines Anſuchens. Jeśli odmiot w prośbach naszych uznamy, *repulsa*. *Krom.* 625. Kogo czyſty prawdziwey blaſk otacza cnoty, Nie zna on, co są gminne łaſki lub odmioty. *Hor.* 2, 12, *Nar.*, *virtus repulsae nescia sordidae*. Toć żadnéy nie będzie różnicy, czyli Kato buławy dopnie, czyli odmiot odniesie? *Pilch. Sen.* 2, 164. Bezpiecznie króla o to, co chce prosi, A odmiotu swym prośbom nie odnosi. *Groch. W.* 264; *Zimor. Siel.* 319. Daleś mu czego pragął; a oczkolwiek prosił W żadney rzeczy odmiotu nigdy nie odnosił. *J. Kchan. Ps.* 27. Kandydaci zuchwali, i niecierpliwi odmiotu. *Petr. Pol.* 459. Powaga z niższych odmiotem nie ma tam mieysca, gdzie ſkromność panuie. *Zab.* 11, 123. - §. 2. *Paſs.* to co odrzucaią, odrzutek, wymiot, brak, Auswurf, Ausſchuß, Auswürfling. Bóg iednych mieć chce

plewą, chwaſtem i odmiotem; innych pszenicą abo żytem, *Chroſć. Job.* 3. Lekkich tych ludzi maią za odmiot podły narodu ludzkiego. *Mon.* 69, 1038. Przemysł wszyſtkotworny, co się bydź odmiotem Gniewnéy zdało natury, czyſtym barwi złotem. *Nar. Dz.* 1, 156. Miedziane żużele abo odmioty w hutach miedzianych. *Cn. Th.*, Schlacken. Odmioty piecowe *cadmia fornacum. Kruml. Chy.* 374. Czy znać mdłym nas i gnuśnym poczytasz odmiotem? *Zab.* 15, 13, *Kniaź.*

ODMŁADZAĆ *ob.* Odmłodzić.

ODMLEC *cz. dk.*, odmiele *F.*, mełcie odbyć, abmalen, das Malen (in der Mühle) vollenden, *Ross.* отмолоть, отмелю.

ODMŁOCIĆ *cz. dk.*, odbyć młocbę; nawzaiem pomłocić, odrzaśić, odbić, abdreſchen; *Vd.* odmlatiti, gorazmlatiti, gorpomlatiti; *Rs.* отмолотить, отмолачивать.

ODMŁODEK, - dka, *m.*, ODMŁODŻ, - i, *ż.*, odroſtek, neuer Anwuchs, Sproſſe. Drzewo to rozpuściło latorośli swe aż do morza; a do rzéki odmłodki iego. *Budn. Ps.* 80, 11. Sadzenie pigwy bywa, odrywaiąc odmłodzi, które się puszczaią od korzenia. *Cresc.* 412. Uważać trzeba, aby się odmłodzi, które wilki albo bękartami zowią, od korzenia nie puszczały. *Cresc.* 675. ODMŁODNIEĆ, odmłodniał, *contract.* odmłodł, *F.* odmłodnieie *Neutr. dk.*; (*cf. Boh.* omladit ſe *frondescere*) *Boh.* omládnauti, omladiti; *Sr.* 1. womodjam; *Crn.* pomladujem se; *Rg.* pomladitise, omlâditise; *Cro.* omladujèmaze; *Ec.* помлаждити, помолоджть; odmłodzić się, do młodości się wrocić, wieder jung werden; *propr. et fig.* Odmłodnienie twarzy. *Teatr* 35 *b*, 45. Widział go tłuſtym i zdrowym, zgoła odmłodniałym. *Jabł. Tel.* 195. Odmłodniał, ożył. *Cn. Ad.* 767. *Rediuiuus* odnowiony, odmłody. *Mącz.* Tego roku między Bolesławem a Sasami woyna znowu odmłodła. *Krom.* 276, t. i. odnowiła się, wurde erneuert. ODMŁODZIĆ, *F.* odmłodzi *Act. dk.*, ODMŁODZAĆ *ndk.*, młodość wrocić, verjüngen. Wódka na odmłodzenie baby ſtarey, aby się zdała we 20 latach. *Sleszk. Ped.* 55. Wenus umyśliła odmłodzić Anchizesa. *Otw. Ow.* 370. Medea chciała ziołmi odmłodzić ſtarego Ezona. *Kulig. Her.* 127. Wąż się odmładza, zrzucaiąc ſtarą ſkórę. *Teatr* 28 *b*, 110, t. i. lini się). Gdy się iuż gałązka drzewa odmłodzi, i liście się puści, wiecie, że iuż blisko bywa lato. 1 *Leop. Math.* 24, 31. - *translat.* odnowić, erneuern. Wszelkiego uczynku grzecznego ozdoba, z czełego wspominania sama się odmładza. *Warg. Wal.* 143. Odmłodzona między ſtanem duchownym a świeckim o dziesięciny niezgoda. *Krom.* 362. ODMŁODZICIEL, cf. odnowiciel, *Rg.* pomladitegl.

ODMOCZYĆ, *F.* odmoczy *Act. dk.*, Odmaczać *ndk.*, moczyć odświeżyć, odkropić, *Ross.* отмочить, отмачивать. (отмачиваніе, отмочка); mit Näſſe erfriſchen, anfeuchten. Dzionek mamy iasny; deszczyk odmoczył; byłaby dobra oraczka. *Teatr* 52, 9. ODMOKNĄĆ, *F.* odmoknie *Neutr. idntl.*, Odmakać *ndk.*, *Bh.* odmoknauti, odmokati, *Rs.* отмокнуть, отмокать, moczeniem odmiękczeć, durch Einweichen erweichen, eingeweicht werden. Gdy konopie odmokną, ſkóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192.

ODMODLIĆ *cz. dk.*, modlenie odbyć, zu Ende beten, ausbeten, abbeten, *Ec.* отмолю, *Rs.* отмолить.

*ODMOPYSK, - a, *m.*, żaba *Φυσιγνάθος. Przyb. Batrachomyomach.*, der Pausbäckler; *ob.* odmigęba.

ODMORSKI, - a, - ie, od morza daleki, nieprzymorſki, lądowy, śrzodziemny, *mediterraneus. Cn. Th.*, fern vom Meere; auf dem feſten Lande belegen. ODMORZE, - a. *n.*, od morza odległość *mediterraneum. Cn. Th.*, die Ferne vom Meere. Odmorze, kray odległy od morza, *Wtod.*

ODMOTAĆ, *F.* odmota *Act. dk.*, Odmatać *ndk.*; *Sr.* 1. womottam: *Vd.* odmotati, dolamotati, *Cro.* odmotávam; *Bs.* odmotati, odvitti; *Rg.* odmotatti); odplatać, odwikłać, herauswickeln, herauswirren, aufwirren, auflöſen. Ach! kto mię z srogich zawikłań odmota! *Teatr* 44 *b*, 83.

ODMOWA, - y, *ż.*, odmówienie; a) odpowiedź, die Gegenrede, die Antwort, die Erwiderung. Byłbym w naleganiach żywszym, gdyby ona wolnieyszą była w odmowach. *Wyg. Mar.* 3, 55. To rzekłszy Merkuriusz, nie czeka odmowy, Lecz zarazem od niego zniknął. *A. Kchan.* 97. Byłem iako głuch, abo ten, co dotknion słowy, Nie ma nieszczęsnéy w uściech odmowy. *J. Kch. Ps.* 54, iak niemy. *Karp.* 5, 104). - *Jurid.* odmowa, s replika, die Replik, die Gegenrede. Rękoymiemu godzi się używać wszyſtkich obron prawa, i wszyſtkich odmow, odporów, których miał używać dłużnik. *Sax. Pocz.* 74. Odmowy przeciw świadectwu, *ib.* 91. - 2. odmowa, odmawianie, nieposwalanie czego, odmiot, Abſchlagung, abſchlägliche Antwort. ODMOWIĆ, *F.* odmówi *Act. dk.*; Odmawiać *ndk.*, (*Boh.* odmluwiti *sermonem absoluere*; odmlauwati *contradicere*; *Slo.* odmlauwám *reclamo*; *Sr.* 1. wotmowam *respondeo*; *Rs.* отмолвить odradzić). - a) odpowiedzieć, odrzec, antworten, gegenreden, erwidern. Papiezcy posłowie pierwsi mówili, odmówił im Antyocheński patryarcha, *Sk. Dz.* 670. Co chce odmówić, to słowo połyka. *Wad. Dan.* 10. Próżno to groźby naymniey mężów onych nie ſtrwożyły, I iako na nie z razu szydząc odmawiali, Tego potym i ſkutkiem znacznie dokazali. *B. Papr. Tr. B b.* Mamy ſkromną mową odpowiedzieć temu, co odmawia, bo tak rychléy przeſtanie ta rzecz, któraby mogła przyyść ku czemu gorszemu, gdyby ieden drugiemu złorzeczenia odpowiadał i odmawiał. *Eraz. ięz. G g* 6 *b.* oddawał). Jeśliby komu łaiano, a onby też łaiał a odmawiał, nie powinien za to oprawować, gdyż odmawia; a sam nie ieſt początkiem, żeby przymawiał. *Sax. Art.* 46. Echo się ozywało; w koło głośne ſkały Philli, uciesżna Philli, za mną odmawiały. *Zimor. Siel.* 171, t. i. odgłaszały, odbiiały, ſie widertönten. - 2. *renuendo* odmawiać nieposwalaiąc; verſagen, abſchlagen, nicht gewähren; *Sr.* 1. zapowedam ßo; *Crn.* odrézhi; *Vd.* odrezhi, sarezhi, odtajiti, odvoliti, odriekati, nepervoliti; *Bs.* odrecchise; *Rag.* odrecchi; *Sla.* odbiti, uſkrátiti; *Eccl.* отмаѣю, не изволяю, запрещаю, запѣкаю. Czego żąda mąż, odmawiać tego nie powinna żona. *Teatr* 3 *b*, 79. Odmawiał mi potrzeb nieodbitych. *ib.* 49 *b*, 63. Tak dobrą była, żem iey nic odmówić nie mogła. *Teatr* 29, 42. Kto bez słuszności odmawia, grzeszy przeciwko dobrey przyiaźni. *Lub. Roz.* 331. Za pieniądze, kto czego odmawia? *Teatr* 24 *c*, 99. Nie mogłem sobie odmówić tego ukontentowania, abym nie oświadczył wdzięczności narodowi. *Gaz. Nar.* 1, 187,

Stan. Aug. Część dobrodzieyſtwa, prośba wcześnie odmówiona. *Min. Ryt.* 4, 154. Pół dobrodzieyſtwa ieſt zaraz odmówić. *Cn. Ad.* 768. Grzecznie odmówić, *Ross.* отбоя́рить, отбоя́риваю. Wygnanie cierpi, kto się oyczyznie odmawia. *Min. Ryt.* 4, 134, t. i. nie chcąc iey się poświęcić). – §. *Cożem ia zacz, abych się czego miała odmawiać panu memu! *Radz. Jud.* 12, 13. – 3) odmowić kogo od kogo, namową odciągnąć, einen von jemanden abſpenſtig machen, abreden, abwendig machen. Kto drugiemu odmówi sługę, ostrey wart kary. *Haur. Sk.* 255. – 4. Odmawiać mowę, rzecz, pacierz, *absolvere recitationem orationis. Cn. Th.*; herſagen, aufſagen. Tak swoie żale odmawiała. *P. Kch. Ord.* 1, 369. Nauca się tego na pamięć, i z porannemi modlitwami odmawiay codziennie. *Teatr* 27, 71. Pacierza nie odmawiali. *Kucz. Kat.* 3, 596. Modlitwa ta przy końcu służby bożey odmawiana będzie. *N. Pam.* 21, 298. Nie będę iadł, aż odmówię rzecz swoię. *W. Genes.* 24, 33, aż odprawię). Scierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmiecie się, będzieli się wam zdało. 1 *Leop. Job.* 21, 2. Jeden czynił gesta, drugi słowa odmawiał. *N. Pam.* 2, 234. Małe niech będą dla dzieci lekcye, byle ie iak nayczyścicy i nayzrozumialey odmawiały. *Apcz. Gr.* 1. *p.* 52. Dyrektorowie na odmawianiu pensów całą naukę zasadzają. *Pir. Pow.* 134. – §. 5. odmówić co się mowiło, cofnąć złą mowę swoię, odszczekać, odwołać, widerrufen, ſeine böſe Rede zurück nehmen. Przymówkę temi słowy odmówić ma: com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwey matki synem, tom na cię szczekał, iak pies. *Stat. Lit.* 86. – *§. odmawiać, *obmawiać, wymawiać, entſchuldigen. Do innych wszyſtko baczemy, ganiemy, a co sami czyniemy, by naygorzey, tedy to odmawiamy. *Erez. ięz. Kk* 6, ODMOWICIEL, – a, *m.*, który odmawia, der Erwiderer; der etwas abſchlägt; *Slo.* obmluwnjk *oblocutor.* ODMOWNY, – a, – e, – ie *adv.*, – o *adv.*, od odmowy, odmawiaiący, mogący bydź odmówionym; niepozwalaiący, *Vd.* odrezhliu; abſchlägig. Upewniam, że nic u mnie dla Wc Pana odmówurgo nie znaydziesz. *Teatr* 10 *b*, 26. Rozwód u Turków nigdy nieodmówny. *Klok. Turk.* 185. Proś ich, iak naymocniey, aby nieodmównie tu przyszli. *Teatr* 10 *b*, 79. Nie odmównoć nic, zpaw tylko kczemu chęć masz. *Zebr. Ow.* 300, *sint tua vota secura repulsae*). – §. odmówny drugiemu, odpowiadaiący mu, ſtosowny, *Zabł. Roz.* 56 *relatif.*

ODMROZIĆ, *F.* odmrozi *Act. dk.*, Odmrażać *ndk.*, abfrieren, erfrieren, erfroren machen; *Vd.* odmrasiti; *Rs.* отморо́зить, отмора́живать. (cf. odmarznąć). Odmrożonego pacyenta bynaymniey do ciepłych izb lub ognia nie przybliżać. *Perz. Cyr.* 2, 71. O członkach odmrożonych, albo mrozem zepsowanych. *Haur. Sk.* 393. – Odmrożenie, *Odmróz*, *Tr.*, są to bąbele mrożne, gdy ciało wielkim zimnem przeięto, zwłaszcza w rękach lub w nogach zwykło się odymać. *Perz. Cyr.* 2, 70. Erfrierung, Froſt, Froſtbeulen, *Boh* omrázenina, obznobení, ozuobenina; *Slo.* omrzlina, zmrzłe miasso; zamróz.

ODMRUGNĄĆ, *F.* odmrugnie *Act. idntl.*, Odmrugać *ndk.*, oczami odkiwnąć. *Cn. Th.*, mit den Augen einen Gegenwink geben.

ODMRUKNĄĆ, *F.* odmruknie *Act. idntl.*, Odmruczeć, *F.* odmrucze *dk.*, Odmrukać *ndk.*, Odmrukiwać, *odmruczawać *czſt.*, mrucząc odpowiedzieć, odmówić, wider murren, gnurrend antworten. (Kotka do kota): czyż to ci mało i szczęścia i chluby, Kiedyć odmrukam według twoiey chęci? *Kniaź. Poez.* 2, 122, t. i. odmiauczam). Odmruknąć, odwarczeć, odmarkotać, odwrykać, *Vd.* jesihzhvati, *Ec.* противворочу, противовъщати, противя глаголати widerbellen, widerknurren. *Obmurmuro* odmrukam, odwarkam, przeciwiam się. *Mącz.* Ewa mu tak odmruknie, .. *Przyb. Milt.* 299. – §. odmrucześć, mrucząc odbyć, abgnurren, abmurren, gnurrend oder murrend verrichten. Pacierze nasze częſtokroć lada iak tylko odmruczawamy, *Hrbſt. Nauk C* 2 *b.*, *ob.* odmowić.

ODMUCHNĄĆ co z prochu, *Act. F.* odmuchnie *Act. idntl.*, den Staub wegblaſen von etwas *deflare. Cn. Th.*, *Vd.* okulpihniti.

*ODMUNSZTUKOWAĆ, *F.* odmunsztukuie *Act. dk.*, munsztuk zdiąć z narzędzia muzycznego. *Tr.*, das Mundſtück abnehmen von einem Inſtrumente.

ODMUROWAĆ, *F.* odmuruie *Act. dk.*, mur przebić, zwalić *Tr.*, eine Mauer aufbrechen, abtragen. Ciało iey złożywszy w ſklepiku, weyście do niego zamurowano; w kilka lat, odmurowano ſklep, a ciało znaleziono przy samym weyściu. *Boh. djab.* 2, 155. – §. odmurować, na nowo wymurować, aufs neue aufmauern. Odmurować rozwaliny.

ODMUSNĄĆ, *F.* odmuśnie *Act. idntl.*, Odmuskać *ndk.*; glaszcząc odjąć, abſtreicheln, wegſtreicheln. *Delino* odmuſkuię. *Mącz.*

ODMYĆ, *F.* odmyie *Act. dk.*, ODMYWAĆ *ndk.*, myiąc oddalić. wegwaſchen; *Sr.* 2. wotmúſch; *Vd.* ovmiti, ovmivati; *Rs.* отмывать, отмывывать. Odmyty, z *Odmyty*, mogący bydź odmytym, abwaſchbar. Nieodmyty, trudny do wypłokania, wyprania. *Cn. Th.* 510 Odmycie, *ob.* ablucya, *Rs.* отмывка.

ODMYCIĆ, *F.* odmyci *Act. dk.*, myto zapłacić, odclić, cło odbydź, zapłacić, Zoll bezahlen, abmauthen, *propr. et fg.* U swego burmistrza odmyciwszy w domu; Nie będzie się po drodze iuż sprawiał nikomu. *Star. Pol. B* 6. Przemysława zabito; to snadź wyraźna była boża wola, By się krew' odmyciła biſkupia krwią króla. *Min. Ryt.* 2, 28.

ODMYKAĆ *ob.* Odemknąć.

*ODMYŚLIĆ *cz. dk.*, myślą odłączyć, in Gedanken abſondern Skądby to pochodziło, ieszczem nie odmyślił. *Oczk. prz.* 7, ieszczem nie doszedł).

ODMYTY, ODMYWAĆ *ob.* Odmyć.

*ODNASZAĆ *ob.* Odnieść.

ODNAWIACZ, – a, *m.*, odnowiciel, który co odnawia, der Erneuerer. *Wlod.* ODNAWIAĆ *ob.* Odnowić.

ODNAWIEDZIĆ, *F.* odnawiedzi *Act. dk.*, Odnawiedzać *ndk.*, wzaiemnie odwiedzić, wieder beſuchen. *Tr.*

ODNĘCIĆ, *F.* odnęci *Act. dk.*, Odnęcać *ndk.*, odwabić, ablocken. (*opp.* przynęcić). *Sien.* 610; *Bielſk.* 393.

ODNIEĆ, odniało, *F.* odnieie *Intr. Imperf.*; Odniewać *ndk.*, oświtać, Tag werden, tagen. Widziała, albo się iey podobno tak zdało, Że widziała, bo było nie dobrze odniało. *P. Kchan. Ord.* 1, 266. Przedednem bardzo rano w drogę wyszły, I do grobu, gdy odniewało, przyszły. *Odym. Sw.* 2, *Ll* 2 *b.* 1 *Leop. Jud.* 19, *ib.* 2 *Mach.* 13, 17. Gdy człowiek nasieniem zasieie Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieie, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną. *Odym. Sw. Aa* 4 *b.* Gdy *się nazaiutrz *odniało, wypuścił go z pęta.

1 *Leop. Jer.* 20, 3. (*Rs.* отдневать odbywać dejour). *Odniały, oświtły, widny, hell geworden, ſichtbar. Patrzą z gorek odniałych na koło. *Przyb. Milt.* 194. Wyszedł z chaty w odniałe okolicy ſtrony: „iak ślicznym, rzecze, nowe słońce porankiem nas wita! *Przyb. Ab.* 163.

ODNIECHCIEC *ob.* Odechcieć.

*ODNIEKĄD *adv.*, *Slo.* odnéktaď, odnékáľ, odnékuď *alicunde*, od nieiakiego mieyſca, od nieiakiego czasu, nieiako.

ODNIEŚĆ, – iosł, – ieśli, odniesie, odniosę *Act. dk.*, Odnoś *nk.*, Odnaszać *Freq.*, (*Bielſk. Kr.*); *Boh.* odnesti, odnesl. odnésu, odnaſſeti; *Slo.* odnáſſeti, odnoſit; *Sr.* 1. wotnoſham; *Vd.* odnesti, odnositi, odnashati; *Crn.* odnashan; *Dl.* odneszti; *Cro.* odnezti, odneselszem, odnasham, odnássam; *Bs.* odnesti, odnjeti; *Rg.* odnjéti, odnossim; *Rs.* отнести, относить; a) odnieść co komu, nazad mu zanieść, zurück tragen, zurück bringen, wieder bringen. *propr. et impropr.* Odnieś mi książkę. *Tr.* Zwykliśmy mówić: ten temu wdzięczność odniosł, *gratiam retulit*; odnosić bowiem iest to, coś winien dobrowolnie przynosić; nie mówimy: wdzięczność wrocił *gratiam reddit*; wracaią bowiem ci, u których się domagaią, którzy poniewolnie oddaią. *Odnieść*, iest to nieść do tego, od ktoregoś wziął, a to słowo znaczy dobrowolne odniesienie; który odniosł, sam się mianował. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 318. – §. Odnieść górę, pagorek, rozebrać, zniżyć, zrównać, eine Anhöhe abtragen. Podniesieni są na chwilę, a nie ostoią się, a poniżeni będą, i będą odniesieni, a iako wierzchy kłosów potarci będą. 1 *Leop. Joб.* 24, 24. a) *philos.* referować, ſtosować wſtecz, beziehen auf etwas, dahin zurückbringen. Nie dostrzegaiąc przyczyn, lubimy wszystko do przypadkow odnosić. *Ktt. Liſt.* 1, 91. Odnieść się, *Vd.* napotegniti, navlezhuvati se na kai; *Rs.* отнестись, относиться; ſtosunek mieć, ſich beziehen, Bezug haben. Myśmy powinni uważać związki rzeczy, albo odnoszenia się do drugich. *Karp.* 2, 16, t. i. ſtosunki, *Vd.* odnoshuja; *Rg.* отнесéнïе, отнóсъ, отнóска, касáтельность, Verhältniſſe. Wesołość chrześciańska nie iest doſkonała, ieżeli na samey sobie przeſtaie, a do boga się nie odnosi. *Bals. Nied.* 1, 147, t. i., nie ściąga, wenn ſie ſich nicht auf Gott bezieht. Piotra panowanie w kościele, albo się odnosi do wykładu nauki, albo ... *Bals. Nied.* 1, 432. Niewinna ta zabawa, którą wiersz móy głosi, Do pierwszych się dni świata ſtarego odnosi, *remonte aux premiers jours. Karp.* 3, 5. Dawniey panienek edukacya wszyſtka odnosiła się do tego, ażeby w czasie były dobremi żonami. *Skrzet. P. P.* 2, 253, t. i., do tego mierzyła, dążyła. – 2. odnosić, do końca ponosić, odbyć noszenie, abtragen, völlig abtragen. Choroby nasze on nosił; a boleści nasze on odnosił. *W. Jes.* 53, 4. – 3. odnieść zwycięſtwo, karę etc., powziąć, doſtać, davon tragen, z. B. den Sieg. Odnosić zwycięſtwo nad sobą samym. *Teatr* 4 *b*, 68. Godzienem za grzech odnieść karę. *Zab.* 13, 297. Wszakżem za ten występek iuż odniosł karę. *Teatr* 8, 96. Wyrok na się według ſtarych praw odniósł. *Sk. Dz.* 811. Z hańbą wſtyd tylko odnaszaią. *Ryb. Ps.* 46. Kto dlatego nieczyni, iż ztąd pożytku nie odniosł, dlatego dał, iżby odebrał. *Gor. Sen.* 8. – 4. odnieść; gdzie indziey przenieść, überbringen, von einem Orte weg wo anders hin bringen, hintragen. Sprawiedliwe dusze doſtaią się rękom anielſkim, przez które odnoszone bywaią na mieysca światłe i wesołe. *Smotr. Ap.* 27. Roku 1539 Izabella w małżeństwo królowi Węgierſkiemu na Budzyn odniesiona. *Strzyk.* 745. *aliter* Musiał tę sprawę do wszyſtkiego pospólſtwa odnieść. *Warg. Wal.* 53, t. i. od swoiey iuryzdykcyi do ludu przenieść. – §. Odnieść, s oddalić, entfernen, (*Vd.* odnashati, s odłożyć, odwlec, *Vd.* odnashanje, s odkładanie, odwłoka). Wyciągnął z zamku, iednak nie śmiał się daleko z ludźmi odnieść od zamku. *Papr. Ryc.* 122. Faryzeuszowie dzielili się od innych ludzi, odnosząc się od obyczaiów innych ſtanów. *W. Poſt. W.* 2, 243. Nie odnoś się na żadną ſtronę od świętey nauki iego. *Rey Pſt. B* 3. Nie odnoś się ani na lewą, ani na prawą od niego. *ib. Xx* 6. Chceszli ſtale ſtać w boiu swoim, nie się nie odnoś od szczérych słów nauki iego. *ib. a* 5, *ib. G* 3. – 5. Odnosić do kogo, albo komu, s oznaymować, donieść wyższemu, berichten, überbringen, hinterbringen, Bericht erſtatten. Coście widzieli, chleb iest i kielich; to też i oczy rzeczą samą odnoszą wam, *renuntiant. Zygr. Gon.* 245. Do cesarza się wrócił; co widział i sprawił odniosł. *Warg. Cez.* 84. Odnoszą posłowie Rytygierowi wyborney Wendę piękności i mądrości, *renuntiant. Krom.* 37. Iż ſtrona nie była powolna biſkupiey władzy, biſkup rzecz krolowi odniosł. *Gwag.* 115. Za odniesieniem posłów, urządzamy ... *Vol. Leg.* 3, 10. Deputowani maią nakład na to podięty zrachować, i nam na przyszły seym odnieść. *Vol. Leg.* 3, 16. Jeśli zdrada iasna iest i prawdziwa, odnieść ią potrzeba urzędowi. *Petr. Ek.* 63. – §. Odnieść kogo do kogo, s oskarżyć, donieść, einen anklagen, angeben, denuncíren. Włodarz był odniesion do Pana, iakoby dobra iego rozproszył. *W. Luc.* 16, 1. Oskarżony był u Cezarza, któremu odniesieniu uwierzył Cesarz. *Groch. W.* 73. Strzeż się obmow, zazdrości i odnoszenia, któremi się braterſtwo rozrywa. *Sk. Kaz.* 638. ODNIOSŁOŚĆ, – ści, ż., ſtosunek. *Cyanī. Log.* 26. *Rs.* отношéнïе, относúтельность; das Verhältniß, der Bezug, die Beziehung. ODNIOSŁY *ob.* Odnośny.

ODNITOWAĆ, *F.* odnitnie *Act. dk.*, nity odbić, aufnieten; *Ross.* отклепáть, отклепывать. Miłość naytwardsze może odnitować harty. *Pot. Syl.* 236.

ODNOGA, – i, ż.; *demin.* odnożka; (*Bh.* odnoj *polmes*) *botan.* Odnogi, *rami*, albo korzenie na bok wyraſtaiące, część korzenia głównego. *Bot. Nar.* 49. Nebenſchößling, Nebenſproſſe; *Bh.* odnoji, odnoz, kwak hřjenice; *Sr.* 1. wotnoſki; *Cro.* grebenicza (*Cro.* grebeniczati *traduces facere*); *Ross* отпрóдокъ, поббри, поббóжки, вмсадокъ, отпрыскъ, прощчéнïе. Korzenie iżeli się głęboko w ziemi rozwiiaią, wyraſtaią z nich odnogi. *ib.* 35, *ob.* odroſtki). – Odnoga morſka, wylewek, wybrzeże, wbrzeże, zatok, golf, Meerbuſen. *Boh.* mytajck, zatoka; *Sla. et Rg.* zamorje; *Rs.* лиманъ, куламукъ. Zatok, odnoga morſka, albo golf, iest woda, ktora z morza pomiędzy ziemię wpływa; która ieśli iest obszernieyszą, morzem się nazywa, iak morze Baltyckie, śrzodziemne, czerwone. *Wyrw. G.* 14. Miaſto to leży nad małą morſką odnogą, czyli wybrzeżem. *Pam.* 85, 1, 423, przy wniyściu do odnogi Bengalſkiey. *N. Pam.* 22, 277, *ib.* 275. Miaſto to ma piękne golfo, albo morze z zakoleniem i z odnogami. *Boter.* 62. – Odnoga rzéki, nacha, Arm eines Fluſſes, Nebenarm. *Bh.* paże; *Rg.* rjekee ţrák; *Crn.* ſtrúga; *Rs.* рукавъ, рúсмокъ; (cf. rękaw, cf. rozciek). Jordan tam po prawey ręce dwie *odnodze (*dual*; z odno-

gi) ma. *Warg. Radz.* 52. Prypeć kolanem albo odnogą Dniepru nazywaio. *Czack. Pr.* 1, 7. – §. Pienki lub odnogi zęba. *Perz. Syr.* 2, 191, die Nebenwurzeln eines Zahns. – §. Odnoga góry, gory mnieysze złączone z większemi. *Włod.*, Arm eines Gebirges; *Rs.* отпоръ.

ODNOSICIEL, – a, *m.*, (ODNOSICIELKA *fem.*) donosiciel, oskarżyciel, podchwytacz, *Cn. Th.*, der Berichter, Angeber, Denunciant; *Cro.* odnašavecz, odnesitel, *Rs.* относитель, относщикъ. Posłowie papiescy byli ostrzeżeń papieżów odnosicielami. *Czack. Pr.* 1, 312. ODNOŚNY, – a, – e, Odnośnie *adv.*; *Rs.* относительный, возносительный; stosunek maiący, stosowny, referuiący się, Beziehungs-, Bezug habend. Wszystkie słowa użyte za znaki stosunku, i wiodące myśl od rzeczy nazwaney do drugiey rzeczy obcey, zowią się wyrazami odnośnemi, n. p. brat, ociec, weselszy, bielszy. *Cyank. Log.* 60. Wielkość i małość są terminy odnośne do zamierzonego celu. *Zabł. Roz.* 115. ODNOSZĘ *ob.* odnieść.

ODNOWA, -y *ż.*, odnowienie, die Erneuerung, das Erneuern. Dziedzic chciał bydź modnisiem, choć miał pustą głowę, Przeto też śmieszną wcale wymyślił odnowę. *Zab.* 12, 69. Krawcy na stare rzeczy odnowy daią. *Teat.* 14 *b*, 63. Wtedy nieba i ziemi odnowa się zjści. *Przyb. Milt.* 326. Co oszczędził przez nieczyste odnowy sukień, to wszystko obracał na dobre uczynki. *Stat. Num.* 1, 215; *Przestr.* 25; *Zab.* 5, 417. ODNOWIĆ, *F.* odnowi *Act. Dk.*, odnawiać *ndk.*, nowym czynić, do nowości przywracać, odmładzać, wskrzeszać, erneuern; *Crn.* novim; *Vd.* noviti, snoviti, ponoviti, ponaulati; *Sr.* 1. wonowam; *Sr.* 2. wotnowisch; *Cro.* novim; *Rs.* возобновить, возсоздать, возсозидать, возстановить, возстановлять, возобновить, возобновлять, возставить, возставлять; *Ec.* преновляю, возустрояю, ново, вновь что творю, новотворю, новоизобрѣтаю. Żony nie uczą się dosyć sztuki utrzymania nas, i odnowienia się nieiako w miłości. *Teatr* 20 *b*, 205. Trzeci raz Pers woynę na Cesarzu odnowił. *Sk. Dz.* 540. Jak Chrystus zmartwychwstał, tak i my odnowmy żywot nasz. *Kurnk. Kat.* 51. Odnowienia potrzebuie po was Pan Jezus, złożcie Adama starego, a przyobleczcie nowego człowieka. *Dambr.* 191., *Cro.* ponovlenye, *Ec.* новолѣтие. Pan bóg deszcz hoyny na odnowienie i rodzay ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848, na odświeżenie, odwilżenie.

ODNOWICIEL, – a, *m.*, który co odnawia, przywraca, wskrzesiciel, der Erneuerer, Wiederherstellet; *Vd.* ponovitnik, penaulavec; *Cro.* novitel; *Rs.* возобновитель, возстановитель, *Ec.* новодѣятель. ODNOWICIELKA, – i, *ż.*, die Erneuerinn, Wiederherstellerinn. Dzielno dla dobra powszechnego prace, dały Kazimierzowi I. nazwisko odnowiciela oyczyzny; *restaurator. Nar. Hst.* 2, 317. Z twego rodu będzie wiele zacnych pań, królów i cesarzów, które upadłych królestw będą odnowicielkami. *J. Kchan. Orl.* 1, 577.

ODNOŻKA, – i, *ż.*, *dem. nom.* Odnoga; u drzew, ziół, gałązka na bok wyrastaiąca, rosocha, ein Seitenstock, Schößling, Sprosse. Kozlkowego śladu ocinki albo odnożki korzenia, są podobne ocinkom Cynamonowym. *Syr.* 56. *Brachium vitis* odnożka maciczna. *Mącz.* ODNOŻYSTY, ODNOŻKOWATY, – a, – e, pełen odnog, voll Nebenzweige. Aminek iest korzenia odnożystego i rozpierzchłego. *Syr.* 445. Przewłoka iest ziele, maiące kłącze odnożyste i gałęziste. *Syr.* 101 *et* 821. Iglica, ziele korzenia odnóżkowatego. *Syr.* 1194. Rzeka odnożysta, z wielokorytna. *Włod.*; *multifidus. Cn. Th.*, ein vielarmiger Fluß. (cf. *Bh.* odnožiti se *fruticescere*, *fruticari*).

*OD-ODZIAĆ *cz. dk.*, rozebrać, z odzienia obnażyć, entkleiden. Noe nowym moszczem pijany, Usnął pod niebem z szat ododziany, Chamowi na śmiech. *Miask. ryt.* 109.

ODONACZYĆ *ob.* Onaczyć. ODONĄD, *ob.* Onąd.

**ODOR, – u, *m.*, *ob.* zapach, wonia; cf. fetor.

OD-ORAĆ, od-oral, *F.* od-orze *Act. dk.*, od-orywać, *Frequ.*, *Slo.* od-orati; orząc odbyć, do końca poorać, abackern, fertig ackern. Tyle pol, ile w pług woły wprzągszy, ode słońca wschodu, Do samego byś przemógł odorać zachodu, *complecti posses. Zebr. Ow.* 393. – §. orząc odrywać, ein Stück mit wegackern, abackern, abpflügen, z. B. von einem Rain. Krzywo granice prowadzą, nięcdzę odorywaią. *Klon. Wor.* 4. – 2) *aliter* od-orać dług, oraniem dość uczynić, nagrodzić. *Cn. Th.*, seine Schuld abpflugen, abackern, mit Pflügen bezahlen, abarbeiten.

OD-OSA, – y, *ż.*, część od osi wychodząca; n. p. Od-osy przy hołoblach jednokonnych wozow, bywaią dębowe, brzozowe. *Kluk. Rosl.* 2, 162, die Achsenstücke.

OD-OSOBNIĆ, *F.* odosobni *Act. dk.* Od-osobniać *ndk.*; *Sr.* 1. wowoßobnu, wowoßobnam, wotwoßobnu; *Rs.* особить, особю; odprowadzić, oddzielić, osobno wyprowadzić, ableiten, abziehen. Jedwabie od-osobniaiące machiny elektryczney. *Scheid.* 54. Od-osobniony człowiek iest ieden drugiemu równy. *N. Pam.* 20, 188, *ib.* 183, poiedynczo, osobno uważany). Uczeni żyli w od-osobnieniu od innych stanów; pisali w łacińskim ięzyku, myśli ich nie dochodziły do wiadomości klas nieuczonych. *N. Pam.* 9, 297; od-osobnienie takowe każdego stanu, przeszkadzało wzaiemnemu udzielaniu wyobrażeń. *ib.* – Odosobnione obrazy i wiadomości składały tylko prostą i niezwiązaną historyą biegów niebieskich. *N. Pam.* 24, 359, poiedyncze, urwane).

ODPADEK, – dku, *m.*; *Boh.* odpad, *Vd.* odpad, dolpad, *delapsus*, odpadanie, odpadnienie, das Abfallen, der Abfall. Strapiony narod tylu kraiów nagłym odpadkiem. *Nar. Hst.* 2, 239. ODPADAĆ *ob.* Odpaść, Odpaśdź. ODPADŁY, – a, – e, a) *act.* odpadaiący, odstępuiący, odstępnik. *Cn. Th.*, abfällig, abtrünnig (*Boh.* odpadlec; *Sr.* 1. wopadnik, *Rs.* odmetnik; *Rs.* отмѣтникъ; apostata, odszczepieniec). – 2. odpadły *Part. Perf. Pass.*; *ob.* odpaśdź.

*ODPĄDZIĆ *ob.* Odpędzić.

ODPAIAĆ *ob.* Odpoić.

ODPAKOWAĆ, *F.* odpakuie *Act. dk.*, upakowane rozbierać, *Vd.* odtovoriti; abpacken, auspacken. Trzeba wszystko odpakować, to darmo. *Teatr* 17 *c*, 67. *N. Pam.* 3, 313.

ODPALIĆ, *F.* odpali *Act. dk.*, Odpalać *ndk.*, paląc przeformować, abbrennen, abtreiben, abziehen; *Sr.* 2. wotpaliśch; *Sr.* 1. wotpalu; W probierskim piecu na kupeli odpalacie. *Zlot. C* 4 *b*.

ODPARAĆ *ob.* odpróć. ODPARTY *ob.* odeprzeć.

ODPARZYĆ, *F.* odparzy *Act. dk.*, Odparzać *ndk.*, parząc gorą-

gorącą wodą odłączyć, abbrühen. (*Vd.* odparati, resparati, z parę rozdwoić). Skórę z węgorza niektórzy łupią; niektórzy w ukropie odparzają. *Sien.* 316. Odparzyć sobie ciało czyli skórę, z odsednić, przetrzeć, cf. otrét, ſich wund reiben. ODPARZELINA, - y, ż., osadnienie, ſtarcie, sedno, *paratnium*. *Mącz.*, eine wund geriebene Stelle (Wolf).

ODPASAĆ, *f.* odpasze *cz. dk.*, odpasywać, odpasuie *ndk.*, (*Etym.* pas), pas zdjąć, z pasa zdjąć, abgürten; *Slo.* odpásugi; *Sr.* 1. wotpaßam, wotkaßam; *Vd.* odpasati, dolspasati; *Rg.* odpasati; *Bs.* odpasati, raspasati; *Cro.* odpásujem). Bez długich ceremoniy, odpasz Waść szablę. *Teatr* 32 *b*, 98. Z węża się odpasała. *Otw. Ow.* 164, *Gor. Sen.* 366.

ODPAŚDŹ, ODPAŚĆ, *f.* odpadnie *intrans. dok.*, Odpadać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odpadnauti, odpadati, odpadawati; *Sr.* 2. botadnuſch, wotpadnuſch; *Sor.* 1. wotpadnu, wopadupu; *Vd.* odpasti, dolpasti; *Bs.* odpadati, odmetnutise, odvrichise; *Cro.* odpádam; *Rs.* отпасть, отпадать, пасть, падáти, отмéтну́ться; *Ec.* препадáм, отпáдам, отпáднувам; padaiąc oddalić się, wegfallen, abfallen, herabfallen. - §. *Actiu.* odpaśdź kogo od kogo, z porzucić kogo nagle, odbiedz, odstąpić go, einen verlaſſen, von ihm abfallen. Kiedyśmy w szczęściu, wszyſtko idzie snadnie, W nędzy i statek i rozum odpadnie. *Aras. Myſz.* 61. Gdy woysko usłyszało, że Holofernes ścięty, odpadł od nich i rozum i rada. *W. Judit.* 5, 1. Od obyczaiów oyca swego bardzo był odpadł. *Sk. Dz.* 884, t. j. oddalił się, dalekim był od nich). Już starców doświadczenie, przezorność i rada, A nawet naturalna zazdrość ich odpada. *Jabł. Tel.* 231. Dziwuie się, za co ią apetyt odpadł. *Teatr* 10, 18. Jak sen odpadł, z pamięci się zśliznął *Wad. Dan.* 35, iak się sen skończył; skoro śpiącego odbiegł). - Odpaśdź, z poddaństwa, posłuszeństwa, wiary odstąpić, abtrünnig werden, abfallen. Człowiek przez grzech od boga odpadłszy, niewinność utracił. *Karnk. Kat.* 23. Nic nie frasuiemy się, że całe prowincye odpadaią, i nieprzyiaciel nad szyią stoi. *Star. Ryc.* 55. - §. b) *Paſſiue* odpaśdź od czego, z stracić co, pozbawionym bydź czego, etwas verlieren, darum kommen, verluſtig gehen. Odpaśdź od prawa iakiego. *l.d.* Dziedzictwo odpadło, *haereditas commiſſa*. *Cn. Th.*, ein verfallnes Gut. Nie gada kawaler, odpadłem od koni, od rynsztunków, od czeladzi; ale raczéy krew swoię na szańc kładzie. *Birk. Kr. Kaw* 30. Gdy się z nieprzyacielem ścierz, od broni odpadł; a nie maiąc się czym złożyć, topor porwał. *Nies.* 1, 131. Pilnie się masz starać, abyś od zbawienia wieczuego nie odpadł. *Biał. Poſt.* 81. Rzymianie od narodów grubych zwoiowani, od nauk zwykłych odpadli. *Krom.* 6. W niemocy wszyſtkę swoię urodę utraciła, i tym, którzy pierwéy mal eńſtwa iey pragnęli, od myśli odpadła. *Sk. Zyw.* 2, 4[illegible], t. j. z myśli wypadła, ſie kam ihnen aus dem Sinne, ſie darten nicht mehr an ſie. - *Neutr.* odpadać, upadać, paśdź, ginąć dahin fallen, abfallen, abvrallen, fallen. Opatrzność wodza zraziła ich wszędzie, Że odpadali iako groch od ściany. *Jabł. Bal. P. b.* Animusz przy swobodzie podrasta; w niewoli odpada. *Pilch. Sen.* 223. - *aliter* chleb odpada. *Tr.*, odewrnie, das Brot iſt abrindig, das Brot

bácť ab; *Bh.* chleb odpadl. - Bydło odpada, z odchodzi, zdycha, das Vieh fällt, krepirt. Bydlę na przekarm z umowy dane, ieżeliby przypadkowie na przechowku odpadło, właściciela iest szkodą. *Xiąd.* 167. - §. 2) odpadać, z w co znowu wpadać, wieder hinein fallen, z. B. in eine Krankheit. Gdy się był nieiako pokrzepił z choroby, zaraz się do swych zwykłych pokut wrócił, dlatego odpadł drugi raz, i trzeci raz. *Wys. Jgn.* 19. Odpadnienie w chorobę, z recydywa, der Rückfall. Odpadania w grzechy. *Zach. Kaz.* 1, 218. Naymnieyszéy chwili nie omieszkał Mentor, ponieważ Telemak w swoie znowu odpadał błędy. *Tr. Tel.* 133.

ODPAŚĆ, odpasł, *f.* odpasie *cz. dk.*, pasienie odbyć, abweiden, abfüttern; *Ec.* отпáжити, отпажáю, сгнать скотину съ пóля.

ODPASUIĘ, *ob.* Odpasać.

ODPĘDZIĆ, ODPĄDZIĆ, *f.* odpędzi *cz. dk.*, Odpędzać *ndk.*, odgonić, odżenić, *Vd.* odpoditi, preshspoditi; *Bs.* odaghnati, odtjesnuti, odtirrati; *Sla.* protirati; *Cro.* pretirati, odtirávam; *Ec.* воспрáмами; weg jagen, weg treiben, abtreiben. Mucha, gdy iuż skosztowała miodu, rychléy zabiiesz, niż odpędzisz. *Pot. Syl.* 94. Złodzieie taiemne odemnie odpędzić raczyłeś; odpądźże i tych naśleppców iawnych. *Sk. Zyw.* 241.

ODPĘTAĆ, *f.* odpęta *cz. dk.*, z pęta wyzwolić, *Bs.* odputiti; *Rs.* отпутáть, отпутáвáю, entfeſſeln, los feſſeln. Odpętać konia. *Tr.*

ODPIAĆ, *f.* odpicie *cz. dk.*, pianie odbyć, vollends abkrähen, aufhören zu krähen. Przez całą noc, aż kury odpieią. *J. Kchan. Dz.* 230.

ODPIĄĆ, odpiął, *f.* odepnie *cz. dk.*, Odpinać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odpnauti, odpinati; *Crn.* odpęjnam; *Vd.* odpeti, odapeti, odkopshati, odtegniti, odsdergniti; *Cro.* odpinyam, odkapchújem, odpetlyavam; *Rg.* odpéti, odpignem, odapéti, odapijgnem; *Sr.* 1. wotpinam; *Rs.* отпя́ть, отпи́нувать, отпя́тывать, отпя́ливать, отпя́лывать, отпя́ливаться, отпя́лываться, отпя́ливаемъ, отпя́лываемъ, отпя́ливаемъ, отпя́лываемъ, przypięte odjąć, zapięte rozjąć, abknöpfen, abſchnallen, aufknöpfen, aufſchnallen. Zapinałem się i odpinałem. *N. Pam.* 11, 144. Ostrogi odpinać. *Warg. Radz.* 342. ODPIĘCIE, ODPINANIE, *subſt. verb.*, *Rs.* отпя́лка. ODPIĘTY, - a, - e, *perf. paſſ.*

ODPIĆ *cz. dk.*, piiąc odjąć, abtrinken; *Sr.* 1. wotpiéj, wotpijpu; *Vd.* odpiti, dolspiti; *Ross.* отпить, отопью́, отпивáю, отпивáемъ. - Odpić się czego, piiąc pozbawić się, ſich durch den Trunk um etwas bringen. Nigdy się tak bardzo od pamięci nie odpiię, iżbym się zapomnieć miał. *Kosz. Lor.* 12.

ODPIECZĘTOWAĆ, - ał, *f.* odpieczętuie *cz. dk.*, *Boh.* odpečetiti, odpečetowati; *Slo.* odpečatit; *Rg* odpecjattiti, razpecjattiti; *Cro.* odpechatujem; *Ec.* отпечáтывáю, распечáтывáю; list odpieczętowany otworzyć. *Cn. Th.*, rozpieczętować, aufſiegeln, das Siegel erbrechen. (*Ross.* отпечáтать, отпечáтывáть wydrukować, oddrukować; *Rg.* odpecjatni, razpecjatni *diſſigillabilis*).

ODPIENIAĆ *cz. dk.*, przez pienią odzyskać, abproceſſiren; *Cro.* odpravdavam; *Rs.* отпя́тываться, отпя́тать.

ODPIENIĆ *cz. dk.*, odszumować, pianę odjąć, abſchäumen; *Vd.* odpeniti, dolspeniti; *Rg.* odpjenniti; *Cro.* openújem.

ODPIERAĆ, *ob.* Odeprzeć. ODPIERACZ, - a, *m.*, odpierający, der Abdränger; *Ec.* промыворámовамель; *Cro.* odpirach *clauis generalis*.

ODPIŁOWAĆ, *f.* odpiłuie *cz. dk.*, *Boh.* odpilowati; *Rag.* odatàrti; *Slo.* odpilugi; *Sr.* 1, wotfaylupu; *Vd.* odpiliti; *Cro.* odpilujem; *Rs.* опилúть, опиливать; piłą odjąć, abfeilen, weg feilen. Nadlewek ulaney armaty odpiłować. *Jak. Art.* 1, 188. ODPIŁKI, - ów, *plur.*, *Bh.* odpiłky, opiłky; *Vd.* odpilek, oſtrushek, shelintra, shagavina; *Crn.* ſtergotina, oſtérſk; *Ross.* опилокъ; proch z opilowania, Feilſtaub; *ob.* Opilki.

ODPIS, - u, *m.*, *Rg.* odpis; *Cro.* odpiszanye; *Ec.* промыворисáнїе; respons, das Antwortſchreiben, die Antwort; cf. odpowiedź; *Rs.* отпúсъ, z konfiskacya; *Sr.* 1, wotpiß kopiia, przepis. ODPISAĆ, *f.* odpisze *cz. dk.*, ODPISYWAĆ *frequ.*, Odpisuie *praes.*; liſtowną odpowiedź dawać, ſchriftlich antworten, Antwort ſchreiben; *Bs.* odpisati; *Rg.* odpisati, odpiscivati; *Cro.* odpiſújem; (*Sr.* 1. wotpißaci przepisać, kopiiować; *Rs.* отписáть, отписывать konfiſkować); *Ec.* промыворисáмъ, промыворосылаю. Co ci odpisał na twóy liſt? - §. Sama natura klimatu północnego przeciwko wielużeńſtwu odpisywać zdaie się. *Oſtr. P. K.* 1, 312: t. i. nie odpowiadać wielużeńſtwu, nicht entſprechen. - §. odpisać, przepisać, na drugą rękę pisać, kopiiować, abſchreiben; *Sr.* 1. wotpißwar kopiſta, pisarek). - §. Odpisać co komu, z zapisać, zapisem od siebie przenieść na drugiego, legować, odkazać, verſchreiben, vermachen. Jeśliby kto odpisał komu zapisem albo teſtamentem po żywocie swoim, co maiętności swoiey, .. *Stat. Lit.* 96. - §. Odpisać się z czego, abo czego, z zrzec się na piśmie, ſchriftlich entſagen. Zygmunt Auguſt ſukcessyi się na W. X. Lit. odpisał, i oney Koronie odſtąpił. *Biel.* 559. Jeśli się kto odpisze z ziemi i z własnego powiatu, ma odpowiadać tam, gdzie się odpisuiąc zapisał. *Herb. Stat.* 211. - Odpisać się od czego, nie pisać się na co, nie zezwalać, nie zgodzić się, przeciwnego bydź zdania, etwas nicht unterſchreiben, nicht bewilligen, nicht mit einſtimmen, andrer Meynung ſeyn. Rozumiem, że to odgłos powszechny potwierdzi, i nikt się odemnie nie odpisze. *Gaz. Nar.* 1, 301 *St. Aug.* Ja się od iego nigdy nie odpiszę zdania. *Teatr* 45 *d*, 5. Nie odpisuię się cale od tego zdania, lecz pod pewną miarą. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 244. Gotowa zawsze na króla Czeſkiego była kara, gdyby się kiedy od interessów Cesarſkich odpisał. *Nar. Hiſt.* 2, 146, t. i, odſtrychnął, oddalił, wenn er jemals dem Intereſſe des Kaiſers entgegen wäre.

ODPŁACIĆ, *f.* odpłaci *cz. dk.*, Odpłacać *ndk.*, *Bh.* odplatiti, odplacowati, uplácim, uplatim; *Slo.* odplacugi; *Sr.* 1. wotpwatjam, wotpwatju; *Crn.* obrẽsnem, obrẽsnèti se; *Rs.* отплатúть, отплáтивать, расплатúть, расплачúвать, уплатúть, уплачúвать, выверсúлать, выверсúвать, выплатúть, выплачúвамъ; zapłacić, oddadź wet za wet, nagradzać, bezahlen, lohnen, abzahlen. Jako mnie on uczynił, tak mu ia też uczynię, odpłacę każdemu według uczynków iego. *Leop. Prov.* 24, 29. Często się dobre bez wdzięczności ſtraci, Ale złe zawsze z lichwą się odpłaci. *Zab.* 12, 307. Poczekayno, tylko twoią żoną zoſtanę, odpłacę ia ci to wszytko. *Teatr* 54, 82. *Referre paremgratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić. *Mącz.* Nie mów, iako mnie on uczynił, tak mu ia też uczynię; odpłacę każdemu wedle uczynków iego. 1 *Leop. Prov.* 24, 29. Ubóztwo wnieść ci w posagu, nie ieſtże to aż do samego grobu wkładać na siebie ciężar nieodpłaconey nigdy dłużności? *Teatr* 2, 82, nieodpłatney, niemogącey być odpłaconą). ODPŁACICIEL, - a, *m.*, ODPŁACCA, ODPŁAYCA, - y, *m.*, *Bh.* odplatitel; *Rs.* отплатчикъ; *Ec.* отдáмель, плáтельщикъ, возмездúтель; nagrodziciel, der Bezahler, Vergelter. Bóg dobrych wszyſtkich i złych rzeczy odpłaciciel. *Stryik.* 672, *Biel.* 447. Bóg sprawiedliwy wszyſtkiego złego i dobrego odpłacca, *remunerator*. *Krom.* 777, *Bial. Poſt.* 7. Bogowie odpłaycy miłosiernych czynów. *Pot. Arg.* 120. ODPŁACICIELKA, - i, ł., die Vergelterinn.

ODPŁAKAĆ, *f.* odpłacze *cz. dk.*, Odpłakiwać *frequ.*, *Bh.* odplakati, płaczem zbydź, abweinen, weinend abbüßen. Nie odpłaczesz tego wyſtępku. *Tr.*

ODPŁASZAĆ, *ob.* Odpłoszyć.

ODPŁATA, - y, *ż.*, ODPŁAT, - u, *m.*, *Bh.* odplata, odplatka; *Slo.* odplata; *Rs.* отплáта, уплáта, выплáта, выплáчиванїе; zapłata, nadgroda, oddanie dobrego lub złego, die Abbezahlung, die Vergeltung, der Lohn, die Belohnung. Nie mamy prosić odpłaty pierwey, niżli ią wziąć zasłużym. *Sk. Kaz.* 90, *Leop. Genes.* 15, 2, *ib. Ps.* 90, 8, *W. Ps.* 18, 12, *Karnk. Kat.* 293, *Falib. Dis. X* 2, *Krom.* 414, *Teatr* 48 *c*, 4. Często dobrey czynności niewdzięczność odpłatem. *Zab.* 9, 112 *Zabł.* Powtórz tę pieśń Idasie, a w odpłat twey chęci Daruię ci tę fletnią o dziurach dziewięci. *Chod. Ges.* 11, nagradzaiąc, w nagrodę).

ODPŁATAĆ, *ob.* Odpłeść.

ODPŁATNĄĆ *cz. idntl.*, Odpłatać *ndk.*, odciąć, odsiec, abhauen, weg hauen; *Rs.* отплáтать, отплáтывамъ.

ODPŁATNY, - a, - e, ODPŁATNO *adv.*; 1) *paſſ.* mogący bydź odpłaconym, nadgrodzonym, powetowanym, *Rs.* уплáтный, bezahlbar, belohnbar, erſetzbar, gut zu machen. Nieodpłatny, niewypłacony, *insolubilis. Cn. Th.*; *Ec.* неотплáтный. - §. 2) *act.* nagradzaiący, lohnend, belohnend. Jałmużny są chwalebne, i z łaſki bożkiey odpłatne. *Sekl.* 24. Frasunki, gdy ie skromnie znosimy, bywaią nam odpłatne. *Hrbſt, odp. K.* 6, użyteczne). Pobożność zmyślona na tym tylko świecie ieſt odpłatna, na owym wiecznym mękom podległe. *Smotr. Ap.* 12. Zasługi Swiętych, i im samym są odpłatne, i nas ratuią. *Hrbſt. Odp. Ccc* 4, *Ec.* отдáтливъ, который скоро отдаетъ.

ODPLEŚĆ, odplotł, odpletli, *f.* odplecie, odplotę *cz. dk.*, Odplatać *ndk.*, *Vd.* odpleſti; *Rs.* отплéсть, отплетáть; rozpleść, aufflechten, *Tr.*

ODPŁOSZYĆ, *f.* odpłoszy *cz. dk.*, Odpłaszać *ndk.*, odſtraszyć popłochem, odganiać, *Rs.* отпугнуть, отпугáть, отпугúвамъ, weg ſcheuchen. Odpłoszył wilki. *Sk. Dz.* 801. Na samym pograniczu nieprzyiaciela odpłaszay. *Pilch. Sen. gn.* 129. Odpłoszyć to, co nam ſtraszno. *Pilch. Sen. liſt.* 100. Wszelkie niebezpieczeńſtwa męstwem swym odpłoszyli. *Pilch. Sall.* 12. Czci twoie wielkie cnoty Artaxata nasza, Lecz nas twa ambicya od ciebie odpłasza. *Min. Ryt.* 1, 203, wſtręt czyni, odpycha.

ODPŁYNĄĆ, *f.* odpłynie *cz. dk.*, Odpływać *ndk.*, *Bh.* odplynauti *natando avehi*, odpliwati *exspuere*, odplawiti ſe

avehi nave); oddalić się płynąc, pływaiąc, weg ſchwimmen, weg ſchiffen, abſegeln; *Cro.* odplávam; *Ross.* отплывать, отплываю. Rybki odpłynęły. *Tr.* Już okręt odpłynął od brzegu. – Pragnie rychło płynąć, A ziemi ulubioney co prędzéy odpłynąć, *relinquere. A. Kchan.* 97, cf. odbić od brzegu), von dem geliebten Lande abzuſegeln. Otom ia nędznika odpłynął od brzegu, a nagłębią wszystkich niebezpieczności świata tego. *Rey Poſt. G g 2.*

ODPOCIĆ *med. dk.*, począć odbyć, abſchwitzen, *Rs.* отпотеть.

ODPOCZĄĆ, odpoczął, *odpoczynął, *f.* odpocznie *neutr. idntl.*, Odpoczywać *ndk.*; *Bh.* odpočinauti, odpočivati; *Sr.* 1. wotpotjuju, wotpotju, wotpocinuć, wotpotjować, dahm. ſo f wotpotjiwkey, pjeſtohnu; *Sr.* 2. wotpoziwaſch; *Vd.* pozhiti, pozhivati; *Crn.* poshyti, poshyem; *Cro.* odpochivam, pochivam, pochivati, pochinuti, pochuknújem; *Bs.* odpocinuti; *Rg.* opocinuti; *Sla.* pocsivati; *Rs.* отдохнуть, отдыхать, (отпочивать podeymować kogo u siebie, rad mu być u siebie), започивать, сдохнуть; *Ec.* препочити, препочивати, почити, почію; od trudow, pracy wytchnąć, przerwać pracę dla wzięcia sił przez spoczynek, ausruhen, ruhen, ſich ruhend erholen. Weź robotników od roboty do odpoczynienia, aby odtychmiaſt odpoczynęli od prac swoich. *Biał. Poſt.* 278. Takie iest przyrodzenie zwierzęcia każdego, Aby odpoczynęło też czasu swoiego. *Rey Wiz.* 31. Przyszedł król z ludem swym spracowany, a tam podjedli i odpoczynęli. *1 Leop.* 2 *Reg.* 16, 14. Koniec woyny pokoy, a koniec pracy odpoczywanie. *Gorn. Dw.* 365. Tym czasem odpocznę u siebie, i rozpakuię się. *Teatr* 19, 21. Inszá odpoczywać, inszá ustać. *Fr. Ad.* 17. Komu może bydź miłe odpoczynienie, ieśli piérwéy nie uesuł niewczasu? *Gor. Dw.* 78. Śmierć podjąć musimy, niźli w odpoczynieniu wiecznym usiędziemy. *Prot. Kont. D 3 b*, cf. łono Abrahama, dolina Jozafata). Pono on w bogu odpoczywa. *Teatr* 1 *b*, 110, er ruhet in Gott. Niech w bogu odpoczywa; bo iuż nie żyie kochany nieboszczyk. *Mon.* 74, 358, cf. Panie świeć nad duszą iego). – §. *Transl.* Przez czwarty wiek mało kiedy nad chrześcianami miecz odpoczął. *Sk. Dz.* 350, t. i. nie dokazywał. – *Impropr.* Balki na murze odpoczywaią. *Tr.*, t. i. leżą, opieraią się, ſie ruhen oder liegen auf der Mauer. – §. *Actiu.* Odpocząć komu, dadź mu odpoczynek, dadź mu wytchnąć, einen ausruhen laſſen. Gdzie pasiesz? gdzie odpoczywasz owcom w południe? *Bud. Cant.* 1, 6. Odpoczywał wielbłądom przy studni w wieczor. *Leop. Gen.* 24, 11. Grzesznych Pan ku sobie woła, i chce im wytchnąć i odpocząć, by tylko chcieli. *Sekl.* 52. ODPOCZĘŁY, – a, – e, ktury sobie odpoczął, *requietus. Ch. Th.*, ausgeruhet. *Wład.* ODPOCZYNEK, – nku, *m.*, *Bh.* odpočinek, odpočinutí; *Sr.* 1. wotpotjiwk, wotpocik; *Crn.* pozhink; *Vd.* pozhitek, pozhitje; *Cro.* pochinek; *Rc.* уромонъ, лежка; *Ec.* прохлаждѣніе, прохлажденіе, отдохновеніе, покоище; odpocznienie, odpoczywanie po robocie abo do roboty, przerwanie roboty, pracy, dla sił, dla zdrowia, dla uciechy. *Cn. Th.*, przestanek, wytchnienie. das Ausruhen, Ausraſten, ſich Erholen, die Ruhe, Erholung. Każda praca potrzebuie odpoczynku. *Lub. Roz.* 523.

ODPOCZYNKA, – i, *ż.*, *Bh.* odpočivadlo; *Vd.* pozhi-

valishe, pozhiunu mestu; *Ec.* покоище; mieysce odpoczywania, die Ruheſtätte, der Ruheplatz. Schody powinny mieć odpoczynkę, czyli mieysce płaskie tak szerokie i długie, iaka iest długość stopniów. *Switk. bud.* 159.

1) *ODPOIC, *f.* Odpoi *cz. dk.*, Odpaiać *ndk.*, spoione rozłączyć, aus einander nehmen, aufleimen, auflothen ꝛc. *Replumbo* odlutuię, odpaiam. *Mącz.*

2) ODPOIC kogo od rozumu, *cz. dk.*, Odpaiać *ndk.*, upaiaiąc rozumu pozbawić, einen zu Boden ſaufen, nieder ſaufen, ihn durch Zutrinken um den Verſtand bringen. (*Rs.* отпоить, отпаивать odchować od piersi). Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gor. Dw.* 204.

ODPOKUTOWAĆ, *f.* odpokutuie *intrans. dk.*, pokutą odkoritise, splantati). Nieco iawnie odpokutować, *publice satisfacere. Mącz.*

ODPOLEROWAĆ *cz. dk.*, odbyć polerowanie, odjąć polerowaniem, abpoliren, *Sr.* 1. wotjolu.

ODPOLNY, – e, – e, zewnętrzny od pola, auf das Feld hinaus, Außen-, von Außen-. Szańc odpolny, ein Außenwerk. *Tr.*

ODPOŁUDNIE, – ia, *n.*, czas południowy, zacząwszy od południa, die Zeit gleich vom Mittage an, der Anfang des Nachmittags. Gra z nim w karty całe odpołudnie. *Mon.* 68, 17; *adj.* odpołudniowy, cf. popołudniowy.

ODPÓR, – u, *m.*, *Bh. et Slo.* odpor; *Crn.* odpór; *Ross.* отпоръ, отпоръ; odpieranie, odbijanie, der Widerſtand. Na samym pograniczu nieprzyiaciela odpłaszay, i odpór mu daway. *Pilch. Sen. Gn.* 129. Odpór dać tym srogim naiazdom nieprzyiaciela. *Baz. Hiſt.* 132. Przez odpór powietrza ruch ciał słabieie. *Hub. Mech.* 17. Odpór słowny, zbijanie albo zbicie mowy czyiey, replika. *Cn. Th.*, odwod, *Crn.* odporna, protipoviſt; *Vd.* protibranstvu protibranva, Widerlegung. Odpor na pomienione rozumienia. *Krom.* 24. Odpór dadź, zbić, *Crn.* dolidęvam, widerlegen. Teraz odpór dam na dowody poślednie. *Petr. Ek.* 88. Dawał mu odpór mądrym pisaniem, i iego fałszów na oczy wymiataniem. *Sk. Dz.* 1033. Srogi to sąd, ieśli piérwey co osądzą, niż odporu na żałobę przesłuchaią. *Kosz. Lor.* 53 *b*. – Odpór wziąć, zbitym zostać, widerlegt werden. Spuszczono akademiki w szranki dysputacyi; ale przeciwnicy krom trudności przekonani, odpór na wszystkim wzięli. *Krom.* 521. – Na odpór bydź, z sprzeciwić się, entgegen ſeyn, widerſtehen. Część senatorów głos swóy podała na Leszka; ale niektórzy temu na odpór byli. *Biel.* 108. – Odporem stać, z stawić się, stawać w kroku, nie ustąpić, widerſtehen, nicht weichen. Podwaia w przeciwniku dzielność kto się boi, Przeraża nieprzyiaciół, kto odporem stoi. *Weg. Org.* 10. – ODPORCA, – y, *m.*, ODPORNIK, – a, *m.*, *Bh.* odpornik, odpůrce; *Rs.* возразитель; odpierający, zbijacz, broniący, przeciwnik, der Widerſacher, Vertheidiger. Umyślił i daléy korzystać z głupności odporców. *Nar. Hiſt.* 4, 297. Boży przeciwnik, z Kystusem niezgodnik, duchowi Świętemu odpornik, człowieczy szkodnik, szatan. *Gil. Pſ.* 65. Odpornik w piśmie, lub w prawie, z przeciwnię piszący lub przeciw komu stawaiący w sądzie, adwersarz. *Wład.*, die Gegenpart.

ODPORNOŚĆ, – ści, *ż.*, *Bh.* odpornoſt, krnąbrność,

die Widerſpenſtigkeit. Wielkie są odporności nasze, iśmy grzeszyli przeciw tobie. *Radz. Jer.* 14, 7. Chronię się odporności fałszywie mianowaney umieiętności. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 6, 20. ODPORNY, - a, - e, Odpornie *adv.*, *Bh. et Slo.* odporný; *Rs.* упрямительный; odpór daiący, odpieraiący, odporowi służący, widerſtehend, Widerſtands-, Defenſiv-. Woyna odporna i zaczepna. *Kchl. liſt.* 2, 22. Odporney woyny zamiarem iest iedynie tylko bronić się. *Jak. Art.* 3, 305. Nie daie zaczepki nikomu; zawsze ma się tylko odpornie. *Teatr* 21, 168. - Odporne pismo, księga, mowa, *αντιγραμμα. Cn. Th.*, Gegenſchrift, Gegenrede. Odporna ſtrona, przeciw którey bywa ſkarga u sądu, *Sax. Porz.* 25, die Gegenpart (cf. powod, odwod). - §. b) Odporny, z przeciwny, krnąbrny, entgegen, widerſpänſtig, ſich widerſetzend. Nigdym cię sobie nie znała odpornym, J zawsześ dawał mieysce prośbom mym pokornym. *Otw. Ow.* 586. Wyście zawsze odpornemi byli roskazaniu pana boga waszego. *Radz. Deut.* 9, 23, *ib. Numer.* 14, 9. - §. 2) Odporny *paſſive, qui facile refutari poteſt, Cn. Th.*, widerſtehbar, widerleglich; odpieralny, *Rs.* возразимельный. Nieodporny *Rs.* неопровержимый; *Ec.* непостоянный. Attak Pruſkiey narodowey kawaleryi przeciw infanteryi maią za nieodporny. *Pam.* 85, 1, 126. ODPOROWY, - a, - e, odporowi służący, Defenſiv-. Odporowa liniia w podkopach. *Jak. Art.* 3, 304.

ODPOŚCIĆ *med. dk.*, post odbyć, abfaſten, *Rs.* отговѣть, отговѣвать.

ODPOWIADAĆ, *ob*, Odpowiedzieć. ODPOWIADACZ, - a, *m.*, *Bs.* odgovoritegl; *Rs.* отвѣтникъ; *Ec.* отвѣщатель, отвѣщавательницъ, отвѣтчикъ; odpowiedź daiący, der Antworter. *Cn. Th.*, *Budn.* 1 *Sam.* 14, 39. ODPOWIADALNOŚĆ, ODPOWIADALNY, *ob*, Odpowiedzialność. ODPOWIEDNIA, - i, ż., ODPOWIEDNICA, - y, ż., wyrocznica. *Cn. Th.*, mieysce, gdzie bóg albo bożek do ludzi mówił, pytany, proszony, *oraculum. Wlod.*, der Orakelſitz, der Ort, wo Orakelſprüche ertheilt werden. ODPOWIEDNIK, - a, *m.*, *Bh.* odpowědník *seditiosus, detrectator imperii*); który komu nieprzyiacielskie odpowiedział. *Cn. Th.*, der Befehder, der einem Fehde ankündigt. Odpowiednik bierze się za człowieka czyniącego pogróżki i przechwałki. *Czack. Pr.* 1, 206. Odpowiednik i nieprzyiaciel przeciwko nieprzyiacielowi dekretów naydować nie ma. *Szczerb. Sax.* 76. Nie chciał Woiewoda Wołoski wydadź Michała, odpowiednika królewskiego, który, gdy mu król wszystko pobrał, tam uciekł był. *Biel.* 342. Wydano edykt przeciwko odpowiednikom pogranicznym. *ib.* 522. Którzy za zdrayce i odpowiedniki poczytani bydź maią. *Sax. Poſt.* 41, *Paszk. Dz.* 116. *Perduellio* odpowiednik iawny, zbóyca. *Mącz.* ODPOWIEDNY, - a, - e, od odpowiedzi, odpowiadaiący, Antwort-, antwortend; *Cro.* odgovorni; *Rs.* отвѣтный, отвѣтный; *Ec.* отвѣщательный. - §. Odpowiedzialny, obowiązany sprawę dawać, *Vd.* sagovorliu, sagovorjatliu, verantwortlich. Król nieodpowiedny w szafunkach nikomu. *Zab.* 12, 120 *Nar.* Przez czułość rozkazom twym nieodpowiedną, Dla nicy tylko gorzę, i ią kocham iedną. *Teatr* 45 *c*, 59. - §. ſtrona odpowiedna, odpowiadaiąca, odporna, odwodowa, die Gegenpart. Odpowiedney ſtronie zawsze prawo iest przychylnieysze, niż powodowi. *Sax. Porz.* 88. - §. 2) odpowiedny, nieprzyiacielskie odpowiadaiący, przyiaźń wypowiadaiący, Fehde-, Befehdungs-, befehdend. *Nuntius sanguinarius* odpowiedny poseł. *Mącz.* Z hardym i odpowiednym poselstwem przyiechali. *Sk. Dz.* 624. Listy odpowiedne. *Stryik.* 659. Odpowiedny nieprzyiaciel. *Teof. Zw. E.* 3, główny, na głowę, ein Hauptfeind, geſchworner Feind. *Nieodpowiednio, nieopowiednie, nie opowiedziawszy się, unangekündigt. Zjeżdżaiąc do zameczków i miasteczek nieodpowiednie, palił ie. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 6. Cóż ci się nie upodobało we mnie, żeś mię tak nieodpowiednie opuścił? *Bzow. Roz.* 60. Kiedy król wszystkie niezgody uspokoić chciał, ali nieodpowiedna śmierć nad nadzięię wszystkich, wszystko zopaczyła? *Podw. Sion. O.* 3. ODPOWIEDŹ, - i, ż., *Bh.* odpověd; *Sr.* 1. wodpowiadź; *Sr.* 2. wotgrono; *Crn.* odgovor (odpoved *abrenuntiatio* zrzeczenie się); *Vd.* odgovor; *Cro.* odvet, odgòvor; *Bs.* odgovor; *Rs.* отвѣтъ, отвѣтъ, отвѣтъ; *Ec.* отвѣтное, отвѣтїе. - 1) na zapytanie, die Antwort. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teatr* 31 *c*, 37 *et* 21 *c*, 36; *Slo.* aká otázka, taká odpoweď, *Rs.* по спросу и отвѣтъ. Idę pomyśleć nad odpowiedzią stryiowi. *Teatr* 22 *b*, 92. Odpowiedź liſtowna, z odpis, respons. Odpowiedź na pozdrowienie, *resalutatio. Cn. Th.*, cf. odklaniać się. - §. b) Odpowiedź, odpowiedzialność, die Verantwortlichkeit. We Pani będziesz w odpowiedzi za wszystko. *Teat.* 11 *b*, 39. - §. 2) Odpowiedź nieprzyiacielska, odchwałka, odkazywanie się, wypowiedź, rozbrat, Aufkündigung der Freundſchaft, Befehdung, Fehdeankündigung. Odpowiedzi, według wyrazu prawa koronnego (a podług Statutu Litewskiego, pochwałki), na zdrowie cudze, lub na uszkodzenie maiątku iego, takowe pogróżki dawniey nawet przez woźnego czyniły się. *Ofſtr. Pr. Cyw.* 1, 348. Zarębowie za nieiaką krzywdę swą miastu Wormacyi odpowiedź posłali, i krzywdy swéy nad ludźmi onego miasta mścić się chcieli. *Biel.* 545. Aby każdy spokoynie żył, ani się swych krzywd prywatnie mścił; przeto ustawiamy, gdyby kto komu odpowiedź posłał . . , *Vol. Leg.* 2, 1213, *Stat. Lit.* 27. Odpowiedź komu czynić. *Star. Ryc.* 22. Pełno tu lwów, pełno tu piekielnych niedźwiedzi, Którzy do skonu świata z tobą w odpowiedzi. *Pot. Zac.* 2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ, ODPOWIADALNOŚĆ, - ści, ż., powinność sprawowania się komu z czego, die Verantwortlichkeit; *Vd.* sagovor, sagovarjanje; *Rs.* взысканїе. ODPOWIEDZIALNY, ODPOWIADALNY, - a, - e, verantwortlich; *Vd.* sagovorliu, sagovorjatliu. ODPOWIEDZIEĆ, *f.* odpowie *ex. dk.*, Odpowiadać, *Odpowiedać *ndk.*, *Bh.* odpowědjti, odpowidati; *Slo.* odpovijbam; *Sr.* 1. wodpowiedam, wodpowědam; *Vd.* odgovoriti, odgovarjati, antvarth dati (*Vd.* odpoueti *negare*); *Crn.* odgovoriti, odgovarjam; *Bsn.* odgovoriti, odgovarati; *Rg.* odgovârati; *Sla.* odgovoriti; *Cro.* odpovedam, odgovárjam, odgovoriti; *Rs.* отвѣщевать, отвѣчаю, отвѣщать, сказать, сказываю; *Eccl.* отвѣщѣваю; na zapytanie komu się tłumaczyć, antworten. Ewanielista pisze, iż Pan odpowiedziawszy rzekł do nich; pisze, iż odpowiedział, a nie pisze, aby go kto oraz pytał. *Rey Poſt.* Q *q* 1. Łacniey pytać, niż odpowiadać. *Cn. Ad.* 410. Mądrzy nie na wszystko głupim

odpowladaią. *Sk. Kaz.* 145. Szalonym przyſłoi odpowiedzieć, choć ich nie pytaią. *Szczerb. Sax.* 254. Jakie pytanie, takie odpowiadanie. *Dwor. F* 3. Echo mu odpowiada. *Teatr* 56 *c*, 97. Odpowiadam komu na pozdrowienie, *resaluto. Cn. Th.*, cf. odkłaniam. – *transl.* Nikczemne serca, są to źle nastroione organy, co za swyczay fałszywie odpowiadać zwykły. *Zab.* 8, 262. – Odpowiadać komu, ſtosownym do tego się okazać, n. p. Jeśli koniec początkowi nie odpowie, tak będzie, iakbyśmy nic nie zrobili. *Gaz. Nar.* 2, 32 *Stan. Aug.*, nicht entſpricht; *Ec.* соотвѣтствовать. Odpowiadanie czemu *Ec.* соотвѣтствіе, соотвѣтственность. Odpowiadaiący соотвѣтственный. Odpowiada co czemu *Ec.* сгождаетьсѧ на что. Nie wątpię o iego dobrey chęci; ale iéy wykonanie nie odpowiada. *Pam.* 84. 477. – *Mathem.* Boki odpowiadaiące, *latera homologa*, entſprechende Seiten, dwóch figur sobie podobnych, są te, które maią położenie podobne, każdy w figurze, do ktorey należy. *Jak. Math.* 1, 71. – §. b) odpowiadać za co, odpowiedzialnym bydź, sprawować się z czego, verantwortlich ſeyn, Rechenſchaft geben; *Vd.* zagovoriti, zagovarjati, se odresati). Kto będzie bogu odpowiadał za °ty Nasze ubogie i siestry i braty. *Groch. W.* 559. Spuście się na żony swoie, a czoła wasze djabelnie za to odpowiedać będą. *Teatr* 55 *b*, 38. – §. 2) Odpowiadać komu nieprzyiacielskie, odkazać się, odchwalić się, wypowiadać mu przyiaźń, einem die Freundſchaft aufkündigen, ihm Fehde aufkündigen. Przestrzegał biskupa, że mu Jagiello na gardło odpowiedał. *Bielsk.* 298. *Minatur illi mortem*, odpowiada mu na głowę; odpowiada mu, że go chce zabić. *Mącz. Minitari ferrum et flammam*, odpowiadać komu ogniem i mieczem. *ib.*, pogrozić). Żołnierz teraz tylko xięży odpowiada, i ich wioskom. *Star. Ref.* 112. Często go zabić groził, często mu odpowiadał. *Sax. Porz.* 135, *Bielsk.* 327, *Gorn. Sen.* 86, *Zab.* 15, 270. – °§. Odpowiadam ci. 3 *Leop.* 1 *Par.* 17, 10, zwiastuię ci. 1 *Leop.*, *ob.* opowiedzieć. ODPOWIEDZICIELKA, – i, ż., która odpowiada, die Antworterinn, Beantworterinn, *Rs.* отвѣтчица. Pytonissa odpowiedzicielka. *Chmiel.* 1, 46.

ODPOZWANIE, – ia, *n.*, *reconventio. Czack. pr.* 2, 102, pozew na wzaiem wydany, die Gegenladung.

ODPRAĆ, *f.* odpiorze *ez. dk.*, odbyć pranie, abwaſchen, *Bs.* odapratti, opratti; *Cro.* odepiram.

ODPRASOWAĆ cz. *dk.*, odbyć prasowanie, abpreſſen, abbügeln, fertig preſſen oder bügeln; *Rs.* отвымюжить, отвымюживать, отдавить, отдавливать.

ODPRASZAĆ, *ob.* Odprosić.

ODPRAWA, – y, ż., odprawienie, dokończenie sprawy iakiéy, ułatwienie, odbycie, *Bh.* wybyt, wybytek; *Vd.* dolpravljenje, dolpoved; *Cro.* odpravlanye, odprava; *Rs.* отдѣлка; die Beendigung, Verrichtung, Abfertigung, Abthuung eines Geſchäfts. Postawiwszy sąd świecki, postawił też i duchowny, na odprawę i sądy trudności duchownych. *Sk. Zyw.* 2, 178. Moyżesz Jetra rady około sądów i odpraw ludzkich rad posłuchał. *Sk. Kaz.* 137. Dobra sprawa, prędka odprawa. *Dwor E* 3. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. Rurki w roślinach są względem odpraw, *functiones*, wielorakie, wodne, sokowe etc. *Botan.* 11. Pisać do niego czasu nie mam, bo odpraw mam kilka ciężkich. *Nar. Chod.* 1, 297, „*not.* responsów", expedycyy. – §. Odprawa, oddalaiąc od siebie, *Vd.* slova, spushenje, doldatje, odspushenje; *Rs.* отпѹщеніе; die Abfertigung, Verabſchiedung, der Abſchied. Odprawa posłów Greckich, trajedya. *J. Kchan. Dz.* 61. Jeszcze go trzyma Rzymska nieodprawa. *Groch. W.* 1, 6. (i. że go nie odprawuią). Odprawa sługi; odprawa żołnierza. *Cn. Th.*, abszyt). Król dlatego bogaci biskupa w intratę, iżby ludzie u niego łaskawą odprawę miewali. *Gorn. Dz.* 149. Dworska odprawa, z golemi rękoma do domu. *Cn. Ad.* 223. Wszyscy wzięli odemnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 357, z kwitkiem poszli). Pięć razy moiéy rannéy nie przyiął wizyty; zawsze mi dano odprawę, mówiąc że spał, albo że zabawny. *Pilch. Sen. list.* 4, 190, zbyto mię tym). – § Odprawa wyroku sądowego, satysfakcya, exekucya, wykonywanie, die Vollziehung des Richterſpruchs. Urząd będzie mocen za przewiedzeniem prawnym *odprawę* na tymże imieniu, z którego się krzywda działa, uczynić. A pan onego imienia téy summy skazaney na arendarzu swym patrzać będzie, a odprawie urzędowéy sprzeciwienia żadnego czynić nie ma. *Stat. Lit.* 176. Sąd na wianowym imieniu żadnéy odprawy za winę męża uczynić nie może, *Czack. pr.* 2, 48. Za winy osobiste żony, odprawa z imienia wianowiego czyniona być ma. *ib.* 2, 49. Kto summę wygrawszy, po wypadłym wyroku, odprawy rzeczy czyli wykonania wyroku nie żądał, upominać się już nie może. *Czack. Pr.* 2, 107. – §. Odprawa syna, wypuszczenie z mocy oycowskiéy, wydzielenie, wydział, die Ausſtattung. Dzieci iuż odprawione, że iuż wezmą odprawę od rodziców za część swoię, mieszkaią każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2. – §. 2) Odprawa psów, parza dla psów, die Abfütterung der Hunde. Taką odprawą psy dobrzeią. *Tr.* Stręboważać do odprawy. *id.*, *Oſtr. Myſl.* 50. ODPRAWIĆ, *f.* odprawi *czyn. dok.*, Odprawiać, Odprawia *et* Odprawuie *ndk.*, Odprawywać *freqv.*; *Bh.* odprawiti, odprawowati, (2. *supplicio afficere*); wybyti; *Vd.* odpraviti, dolvpraviti, dolpovedeti, proſtuſloriti, proſtupuſtiti, prezbpuſtiti, posloviti, slovo dati; *Cro.* odpraviti, odprávlyam; *Bm.* odpràviti; *Rg.* odpraviti, odpravgljam; *Rs.* отправить; dokończyć, doprowadzić do skutku i zbyć, odbydź, ułatwić, sprawić, abthun, verrichten, vollenden. Odprawię krotkiemi słowy ostatek. *Birk. Sk. C.* Wskok się z swą mową odprawił. *Paſt. Lid.* 105, er war gleich damit fertig. Piérwéy niżeli przystąpimy do znaków dobréy wody, odprawmy to wprzód, co nam zarzucaią, *dilaamus. Syxt. Szk.* 42, zbiymyź). Odprawiwszy się z seymem, król do Litwy iachał, *peractis comitiis. Krom.* 696, als er mit dem Reichstage fertig war. – §. Odprawić wyrok sądowy, wykonać go, dopełnić go, zadosyć mu czynić, den Richterſpruch vollziehen, ihm Genüge leiſten. Jeśliby mąż osiadłości nie miał, a żonaby miała imienie, tedy to, co za iéy winę będzie skazano, na iéyże imieniu odprawiono być ma. *Stat. Lit.* 174. Winę tę przewinioną rychléy może odprawić, lecz nie późniéy. *Sax. Porz.* 41. Odprawienie winy sędziemu, *ib.* 67. Przy statkach mieć potrzeba czołn, dla potrzeb iakich sprawowania, i cel odprawienia. *Haur Ek.* 171. Rzemieślnicy, chociażby szosy, stróżne i inne podatki mieyskie odprawiali, przychodniowi roboty zabronić nie mogą. *Szczerb. Sax.* 183. – §. Odprawiać sprawy, funkcye, sprawo-

wać, verrichten. Arsenius iednego czasu paciorki odprawuiąc, usłyszał głos takowy. *Dambr.* 333. Na ten czas liturgiią odprawował. *Sak. Kal. C* 3. Synody rozkazuią, aby ten sakrament chorym tylko odprawowali. *Pim. Kam.* 195. Nabożeństwo odprawiać *Ec.* священнодѣйствовать. Janczarowie ustawicznie ronty po ulicach odprawiaią. *Teatr* 55 *e*, 5. Cesarz chciał odprawić tę drogę w lecie, gdyby był nie zachorował. *Pam.* 84, 1072, odbyć). Tam więcey za miesiąc odprawiło się kupiectwa, aniż w Wenecyi we dwie lecie. *Borer* 90. – §. b) Odprawić kogo, zbyć go, pozbyć się go, einen los werden, ihn abfertigen, abweisen. Ni prośbą ni okupem śmierci nie odprawisz. *Tol. Sant.* 41. Na ostatek Tales matkę tym odprawił, iż nierychło ożenić się było. *Glicz. Wych. O.* 8. Oeneus za roczny plon szczęśnie zebrany, Cererę zboż piérwszczyzną, Bacha odprawował winem; treścią Palladską Minerwę hodował. *Zebr. Ow.* 197, kontentował, er fand sie damit ab). – Odprawić od siebie, oddalić od siebie, einen abfertigen, entlassen, verabschieden. Bez ceremoniy odprawiliśmy go. *Teatr* 1, 38. Odprawiać żołnierza, s rozpuszczać woysko. *Cn. Th.*, abszytować). Odprawić się ze służby, aus dem Dienste treten. Jak się odprawisz od Pani swoiey, tedy masz mieysce u mnie. *Teatr* 30 *b*, 62. Wolę się na reszcie odprawić; robota ciężka a zawsze piekło w domu, *ib.* 20, 48 *et* 28 *b*, 113. – *transl.* Odprawiłem się z światem, tak iako przystało. *Groch. W.* 574, t. j. pożegnałem świat. – §. c) Odprawiać syna, wydzielać, z mocy oycowskiey wypuszczać, der väterlichen Gewalt entlassen, ausstatten. Ociec u sądu syna swego wyposażyć albo odprawić może, by mu też i naymniéy dał; gdy to ieno syn przyymie. *Szczerb. Sax.* 491. Dzieci nieodprawione, co ieszcze są pod zwierzchnością oycowską. *Sax. Tyt.* 29; *Groick. Obr.* 3. Dzieci, którzy nie są odprawieni z imienia za żywota rodziców, biorą imienie przed temi, którzy iuż są od swych rodziców odprawieni; że iuż wezmą odprawę od nich za część ich, i że iuż mieszkaią każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2.

ODPRAWICIEL, ODPRAWIACZ, – a, *m.*, który odprawuie, odprawia, *Cro.* odpravitel, der Abfertiger, Verrichter. ODPRAWINY, – in, *plur.*, odprawienie, odprawa, akt odprawienia, die Abfertigung, Verrichtung, Vollziehung. – *§. Po tak wielu odprawin rozświecić kazawszy, i grzech i córkę uznał, *post tot concubitus. Zebr. Ow.* 358. 1) ODPRAWNY, – a, – e, od oprawy, odprawie służący, Abfertigungs-. Audyencya odprawna, Abschiedsaudienz. *Tr.* Dać list odprawny żonie swoiey. 1 *Leop. Math.* 19, 7, rozwodowy, Scheidungs-. – 2) *ODPRAWNY, – a, – e, od prawey na lewą idący, von der Rechten nach der Linken zu. Bieg téy gwiazdy iest odprawny. *J. Kchan. Dz.* 16.

ODPROĆ, *ob.* Odpruć.

ODPROSIĆ, *f.* odprosi *cz. dk.*, Odpraszać *ndk.*, *Bh.* odprositi, odprošovati; *Sr.* 1. wotprošchuju; *Sr.* 2. wotpschoschischu; *Vd.* odprositi, isprositi (odprashati, z wypytać); *Cro.* odprosujem; *Rs.* отпроситься, отпрашиваться wyprosić się; *Eccl.* отпрашиваю *reposco*, отпрошаю, отказываться, отрицаться zrzec się). – 1) prośbą odzyskać, znowu wyżebrać, wieder erbitten, erbetteln. Syward, będąc od Polaków wypędzony, część sobie królestwa odprosił na nich. *Krom.* 32. – §. 2) odprosić od czego, prośbą co cofnąć, uwolnić od czego, los bitten. Xiążęta poiechali na seym dla odproszenia woyny, *belli deprecandi causa. Zygr. Pap.* 261. Tego tylko odpraszam, *deprecor hoc unum. Zebr. Ow.* 30. Zasłużyli za to karanie niczym nieodproszone. *Tward. W. D.* 92, *indeprecabilis poena. Cn. Th.*, cf. nieodpuszczony, *Sr.* 1. neweprošenitč); unabbittlich. Miał bóg nieodproszoną plagą krolestwo pokarać. *Sk. Zyw.* 1, 31, nieodproszona sprawiedliwość. *Kchow. Roż.* – §. 3) odprosić, na wzaiem zaprosić, gegenseitig einladen, auch wieder zu sich bitten. Kiedy sprawuiesz obiad, nie wzyway bogatych, by cię też zaś i oni nie odprosili do siebie, a stałoby się odemnie. *Leop. Luk.* 14, 12. – §. 4) zaproszonych odprosić, Eingeladene um Verzeihung bitten, sie möchten diesmal nicht kommen; die schon geschehene Einladung kassiren. Przyiaciół sproszonych odprosiła nazad. *Teatr* 33 *d*, 22. Naradźmy się, iakby tych gości zaproszonych na obiad odprosić. *Boh. Kom.* 3, 167. – *§. Gdyby lud twóy przeciw tobie grzeszył, i gdyby pokutuiąc przyszli, i odprászali cię w tym domu, wysłuchayże ie. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8. 33, przepraszali, abbitten, um Vergebung bitten.

ODPROWADZIĆ *f.* odprowadzi *czyn. dok.*, Odprawadzać *ndk.*, *Slo.* odprowáj m *Vd.* odpelati, *Cro.* zprevaiati, odpelvati; *Slo.* izpratiti, *Bs.* ispratiti, odprattiti, doprattiti, odpegljati, odvesti; *Rs.* сопровождать, сопроводить. – 1) od siebie oddalić od czego, odciągnąć, odwieść, abführen, abbringen von etwas; *Bs.* uklonitti koga od koje stvari). Już nic takiego nie znaydzie, coby mię odprowadzić mogło od mego zamysłu. *Teatr* 49 *c*, 2. Każdy z rozsądnych mężów duszę nieiako odprowadza od ciała, i bardziey z tą szlachetnieyszą częścią przestaie. *Pilch. Sen. list.* 2, 279. Przeważenie dobra własnego nad powszechne, odprowadza nas od szczerości umysłu. *Mon.* 74, 213. – §. 2) odprowadzić kogo, n. p. do domu, *reducere domum. Cn. Th.*, *Vd.* sprevoditi, spremiti, spremlati, einen (nach Hause) begleiten, das Geleite geben. O milę ślad na ostatnie pożegnanie nas odprowadzali. *N. Pam.* 9, 265. Odprowadzaiący *Ec.* проводительный. Odprowadzenie *Bh.* průwod; *Cro.* sprevadyanye, odpelyanye. ODPROWADZICIEL, – a, *m.*, *Bh.* průwodce; *Bs.* dosprattitegl); co odprowadza, der Ableiter. Konduktor, odprowadziciel pioruna, der Blitzableiter. – *Reductor* odprowadziciel, ten, który kogo zaś na swóy ślan albo urząd wsadza. *Mącz.*, der Wiedereinsetzer. Ten, co kogo do domu odprowadza, der Begleiter, Geleitgeber. ODPROWADZICIELKA, – i, *f.*

ODPRUĆ, ODPROĆ, odprut, odprot, *f.* odprzeć *cz. dk.*, Odpárać *ndk.*, *Vd.* odporgati, sporgat; srfrènat; *Rag.* odpárati; *Bs.* odparati; *Cro.* odparujem; *Rs.* отпороть, отпарывать; szyte rozłączyć, auftrennen, abtrennen. Odpara z kapelusza brudne iuż galony, I kładzie złotolite na wierzch burdalony. *Zab.* 12, 65. *Reseco* odcinam, odrzeznię, odparam co od czego. *Mącz.* – *Fig.* Ani go przyiaźń, ni łaska, ni wiara Od tak złośnego związku nie odpara. *Chrośc. Luk.* 2, 84.

ODPRYSNĄĆ *med. idntl.*, pryśnieniem odłączyć się, absprützen, abspritzen; *Ross.* отпрыскать, отпрыскивать. (2. odnogi puszczać; отпрысокъ odnoga, odrostek).

ODPRZĄSC, *f.* odprzędzie *cz. dk.*, przędzenie odbyć, **abſpinnen, ausſpinnen**; *Sr.* 2. **wotpſchędſcej**; *Vd.* odpresti; *Rs.* отпрясть. *Haur Ek.* 37.

ODPRZĄTNĄC, *Odprzętnąć, f.* odprzątnie *cz. dk.*, Odprzątać *niedok.*, *Bh.* **odklidit**; na bok odłożyć, odwalić, **wieder weg räumen.** Las nieprzyiaciel zarąbił był; kazał tedy hetman piechocie drzewa one odprząтać. *Biel.* 711. Odprzętniesz ogień od garca. *Sien.* 524. Ludziom trzeba społecznie mieszkać dla obrony swoiéy i niewczasów oprzątania. *Petr. Ek.* 48.

ODPRZEDADZ, *f.* odprzeda *cz. dk.*, Odprzedawać *ndk.*, przedaniem alienować; **aus der Hand verkaufen**; *Es.* priprodatti, priprodavati; *Rg.* priprodatti; *Cro.* preprodajem; *Rs.* перепродать, перепродавывать. Gdyby w czasie possessyi zastawney dziedzic dobra zastawne komu innemu odprzedał... *A. Zamoy.* 152. ODPRZEDAŻ, - y, *ż.*, *Rg.* priprodaja; *Rs.* перепродажа. ODPRZEDAWACZ, - a, *m.*, *Rg.* priprodavalaz, *f.* priprodavalica, priprodajza; *Bs.* priprodavaç.

ODPRZĘGNĄĆ *cz. idntl.*, odprzęgać *ndk.*, od czego wyprzęgać, **abſpannen, ausſpannen**; *Rs.* отпрячь, отпрягать.

ODPRZYSIĄDZ się, *f.* odprzysięże, odprzysięgnę *recipr. dk.*, Odprzysięgać się *ndk.*; *Slo.* odpřisahám; *Bh.* odpřisahnauti, odpřisáhám; *Sr.* 1. wotpjsißaham, wodpschißaham, wotpsißahnu ßo netjohß, wotpjißoham ßó; *Vd.* dolodpersezni; *Cro.* odpriszesem; *Rs.* отбожиться, отбоживаться. - 1) pod przysięgą porzucić, **ſich etwas verſchwören.** Odprzysięgam się u nóg twych tego szaleństwa. *Teatr* 45 *b*, 68. Sromotne a człowieka chrześciańskiego niegodne prawdy odprzysiężenie. *Baz. Hſt.* 31. - §. 2) odprzysięgać się czego abo od czego, zapierać się pod przysięgą, przysięgać, że nie iest tak, iak na mię wiodą. *Cn. Th.*, **etwas abſchwören, ſich von etwas los ſchwören.** Urząd temu, który był winien, odprzysiąda się od nas kazał. *Gorn. Wł. L* 3 *b*, t. i. przysięgą oczyścić się). Odprzysięgaią się, że iako żywi, nic nie dłużni nikomu. *Dambr.* 484. Żaden zmazą iaką naznaczony odprzysiądz się nie może; bo kto raz zły, zawsze za niedobrego bywa poczytan. *Szczerb. Sax.* 18, *Tarn. Uſt.* 128. ODPRZYSIĘŻNIK, - a, *m.*, *Cro.* odpriszèsnik *abiurator.*

ODPUCHAĆ *cz. dk.*, oddąć, *Cro.* odpuhávam, *Bs.* odpuhivati, puhati z drugghe ſtrone *reflare.*

ODPOMPOWAĆ *cz. dk.*, pompuiąc odjąć, **abpumpen**, *Rs.* откачать, откачивать.

ODPUSCIĆ, *f.* odpuści *cz. dk.*, Odpuszczać *ndk.*, *Bh.* odpuſtiti, **odpauſtéti**; *Slo.* **odpuſſtit'**, odpuſſtim, odpuſſtenj; *Sr.* 2. **hopuſcjiſch, wodaſch**; *Sr.* 1. wotpujcju, wodpuſchcju, wodpuſchcjim, wodacj, wodahwam; *Vd.* odpuſtit, odpuſti, dolpuſtiti, odpushati, odpushanje; *Sla.* odpuſtiti, oproſtiti; *Rg.* odpûſtiti, odpûsctati; *Bs.* odpuſtiti, proſti, proscchjati; *Cro.* odpûscham; *Hg.* elbotsátom; *Rs.* отпустить, отпускать, оставить, оставлять, оставлéніе, простить, прощать. - 1°) puścić od siebie, odprawić, **von ſich laſſen, entlaſſen.** Prosiła go, aby iey nie dał zabiiać; ale aby ią w iednéy tylko koszuli do domu własnego odpuścił. *Stryik.* 320. Turcy, wziąwszy odpuszczenie od króla, iechali precz. *Stryik.* 616. Na wielbłądy wkładli swoie rzeczy, byli gotowi iechać, wziąwszy odpuszczenie u króla, iechali precz. *Biel. Sw.*

253. Plato, gdy go Dyonizyusz od siebie do domu odpuszczał, rzekł... *Eraz. ięz. Hh* 2. Dziecię nie ma się z starszemi rozstać, aż odpuszczenie wziąwszy, albo przepuszczone od nich będąc. *Eraz. Ob. G iij.* - §. 2) Odpuszczać komu winę, urazę, karę, dług, wybaczać, darować, **verzeihen, vergeben, erlaſſen, ſchenken.** Odpuść nam nasze winy, nie poczytay nam grzechów wszystkich. *Gd. Kat.* 51. Odpuszczenie grzechów, *Sr.* 1. wotpußtjo, zpujßjeno; *Vd.* odpushanje, odpushenje, dolpushenje; *Bs.* odpuscténje, proscténje, oproscténje; *Rs.* помилованіе (cf. miłościwe lato); *Ec.* прощеніе. Bóg odpuszcza; bo gdyby nie odpuszczał dla dobroci swoiéy, aby grzesznicy byli wolni od grzechów, tedyby żaden nie pozostał. *Bud. 4 Ezdr.* 7, 68. Gniew i winę odpuścić nieprzyiacielom. *Tarn. Uſt.* 135. Odpuszczay łacno drugiemu; nie łacno sobie samemu. *Cn. Ad.* 770. I namożnieysze państwa upadaią Tym, że występki winnym odpuszczaią. *J. Kchan. J.* 116, cf. pobłażać; przez szpary patrzeć). On godzien odpuszczenia, komu natychmiast uczynku iego żal. *Modrz. Baz.* 396. Odpuśćmy sobie. *Cn. Ad.* 770, cf. ty cyt, ia cyt). Grzech przeciw Duchowi S., zowie się nieodpuszczonym. *Sk. Kaz.* 124, cf. nieodproszony). - Czymięţu, Panie Boże odpuść! (**Gott verzeih mir!** *Sr.* 2, bohg wodaj!) złe licho wplątało? *Teat.* 43 *c.* 128. Mówiąc iakie przeklęctwo, powinno się mówić: Panie odpuść! a potym: bodaieś djabła zjadł. *Mon.* 74. Może iest oszust, iakoż, Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teatr* 26 *c*, 8, Dał nam ekonoma, Bóg mu odpuść, człeka niedobrego. *ib.* 54 *c*, *C iij.* Długi wszystkie poddanym odpuścił, *Star. Zad.*, t. i. darował, **erlaſſen, geſchenkt.** Odpuścić, nie wziąć za złe, nie mieć za złe, wybaczyć, darować, **verzeihen, nicht übel nehmen.** Odpuście mi pańowie starokalendarzmie, ten rachunek iest mylny. *Sak. Kal. D* 2. - Z odpuszczeniem, z uczciwie mówiąc, z uczciwszy uszy. *Wład.*, **mit Erlaubniß zu melden.** *Tworz. Ok. D* 2. ODPUSCICIEL, - a, *m.*, który odpuszcza, **der Vergeber, Verzeiher**; *Cro.* odpüsztitel; *Rg.* odpuſtitegl. ODPUST, - u, *m.*, *Bh.* **odpuſt** *venia*; **odpuſtky** *indulgentiae*; *Sr.* 1. wotpuſtk; *Crn.* odpuſtiki; *Vd.* odpuſt, odpushanje, odpuſtiki, odpuſtik (odpuſtiknu letu, odpushanſtvu, z miłościwe lato); *Cro.* proschenye); *Ec.* отпусть; *Rs.* отпускъ odprawa); odpuszczenie 1°) odprawa, **die Entlaſſung.** Artykuły woyskowe, odpusty, t. i. pensye bez służby, tylko skalczonym na woynie naznaczyły. *Kłok. Turk.* 205, *congé*). - §. 2) wybaczenie, darowanie winy, **die Erlaſſung, Verzeihung.** Prosim odpustu, odpuść mocny Boże. *Bardz. Tr.* 101. - §. 3) odpust kościelny, *indulgentia. Cn. Th.*, **der Ablaß.** Wielki odpust, sierotę w złym razie ratować. *Pot. Arg.* 626. ODPUSTNY, - a, - e, - ie *adv.*, do odpuszczenia, mogący być odpuszczonym, **erläßlich, verzeihlich**; *Slo.* odpuſtitedlný; *Sr.* 1. wotpujcjné, wodahtjné, zpujczenité; *Vd.* odpuſtliu, dolpuſtliu; *Bs.* opuseglivi, vardegni; *Rg.* odpuuſtni *ignoscendus*, odpuſtiv *ignoscibilis*, odpuſtgliv *clemens*, *Subſt.* odpuſtglivos; *Cro.* odpusztni, oprosztni *remiſſorius*, odpusztlyiv *remiſſibilis*, *Hg.* botsánatos; *Ross.* простительный, (разрѣшительный rozgrzeszaiący); *Ec.* прощательный, оставительный, простительный, чрезъ кого бываетъ отпущеніе. Jeśli przeciwko innym była w czym obra-

za, Prosił aby odpuſtnie w tym się ſtała zmaza Niepamiętna. *Chodk. Koſt.* 52, odpuszczaiąc, odpuściwszy; cf. *Rs.* прóщенный ten, któremu odpuszczono, darowano). ODPUSTOWY, - a, - e, od odpuſtu, Ablaß-. Odpuſtowa, kiermaszowa albo iarmaczna publika. *Mon.* 69, 590. Odpuſtowy pieniądz *Crn.* devzhèk, svetinčaa, sdenshèk, sdevzhèk.

ODPYCHAĆ, *ob.* Odepchnąć.

ODPYTAĆ *cz. dk.*, ODPYTYWAĆ *cz, czſtl.*, *Ec.* отпытываю, pytaiąc odkazywać, abfragen. Znalazca obowiązany ieſt przeszłego posiadacza odpytywać. *Gall. Cyw.* 2, 55. - **Odpytany*, - a, - e, n. p. Ciebie nazową odpytanym miaſtem, nie odpuszczonym. *Budn. Jez.* 62, 12, die beſuchte und nicht verlaſſene Stadt. Luth., odwiedzany, szukany, o co konkurencya bywa.

1) ODRA, - y, ż, rzéka *Viadrus* w Szląsku. *Bielſk.* 3, *Wyr. G.* 21; *Sla.* Odra; der Fluß, die Oder.

2) ODRA, - y, ż., *Etym.* drzeć); choroba, kur, ospice, biłe pożarnice. *Ern.* 684, die Maſer, die Maſern, *morbilli*; *Vd.* leshize, łezhe, snemeze, maroga, pika; *Sr.* 2. marſile, woſpize; *Cro.* doberca; *Rs.* корь. (*Rs. et Eccl.* одръ, одрà mary, nosze śmiertelne, łoże). Bez, odry, to ieſt, czerwone pſtrocizny, spędza. *Syr.* 1506. Dziecię w odrze. *Pot. Jow.* 55. - §. b) odra, odarcie, uboſtwo, nagość (cf. odartus), Zerlumptheit, Nacktheit. Użaliwszy się moiéy wielkiéy odry, Bo przyrzeć było przez koszulę ciało, Wrzuciła na mię bruduy fartuch modry. *Pot. Syl.* 413, *Pot. Pocz.* 146.

ODRĄBAĆ *cz. dk.*, rąbiąc odciąć, abhauen, abhacken, abſpalten; *Sr.* 1. wotrubam, wotrubnu, wotrubać; *Cro.* odrublyújem; *Ross.* отрубúть, отрубáть. Odrąbanie *Rs.* отрубка, отрублéніе. *Odrąbek *Rs.* отрубокъ, отрубочекъ, odziemek, kloc. отрубь odrąbanie; dyametr odrąbanego drzewa.

ODRABIAĆ, *ob.* Odrobić.

ODRACHOWAĆ, *f.* odrachuie *czyn. dok.*, Odrachowywać *czſtl.*, *Bh.* odpočísti, odpočtl, odpočtu; *Sr.* 1. wotrachnuju; *Vd.* odrashunati; *Rs.* отсчéсть, отсчéту, отчитывать; *Ec.* отчитаю, отчисля́ю; odliczyć, aufzählen, aufrechnen. Odrachowałam pieniądze, i schowałam. *Teatr* 37, 219. Pięćdziesiąt kiiów każę ci odrachować. *Teatr* 28, 51.

ODRACZAĆ, *ob.* Odroczyć.

ODRADOWAĆ się *recipr. dok.*, dosyć nacieszyć się, ſich recht ſatt freuen; cf. *Rs.* отрáда, *Ec.* отрадство, отрадствованіе ulga, *Rs.* отрáдный ulżący.

1) *ODRADZAĆ, *ob.* Odradzić.

2) ODRADZIĆ, *f.* odradzi *cz. dk.*, Odradzać *ndk.*, *Boh.* odradíti, odrazowati, odwozowati; *Slc.* odrezuai: *Sr.* 1. wotradzicj, wotpominam, wotnapominam, wotradjam; *Vd.* odsvititi, odratati, odsvituvati; *Cro.* odszvetújem; *Bs.* odgovarati, odvrachjati; *Rs.* отговорúть, отговаривать, отсовѣтовать, отсовѣтывать, отмóлвить, разговорúть, разговáривать; rozradzić, wiedrathen. Na rzeczy dobre mamy radzić; a od złych i od grzechu zawsdy odradzać. *Hrbſt. Nauk. l 7 b.* Wszyscy mu odradzali, aby się nie gubił; ale mu nikt odradzić nie mógł. *St. Zyw.* 2, 384, t. i. przekonać i odprowadzić od przedsięwzięcia.

*ODRANY, - a, - e, obszarpany, odarty (cf. odra), abgeriſſen, zerlumpt. Między niemi też biegła niewiaſta odrana, Chuda, blada, ſtraszliwa, szpetnie oszemłana. *Rey Wiz.* 82.

ODRAPAĆ *cz. dk.*, *Rs.* оцарапать, оцарапывать, w koło podrapać, rund herum abreißen. ODRAPANINY *plur.*, galgany, łachy. Lumpen, Fetzen. O szacie godowéy nie myślimy, w odrapaninach naszych trwamy. *W. Poſt. M.* 363, *W. Poſt. W.* 2, 278. Zdarłszy z siebie odrapaniny, przyodziey na się szatę swadziebną. *Zrn. Pſt.* 2, 419. ODRAPANY, - a, - e, Odrapano *adv.*, oszarpany, abgeriſſen, zerlumpt, zerfetzt. Ubogi Piotr, odrapany, bez pieniędzy, bez złota. *Birk. S. A. C.* Szpetnie abo odrapano chodzą *Birk. Dom.* 99. ODRAPANIEC, - ńca, *m.*, *Tr.*, odartus, ein Abgeriſſener, Zerlumpter.

ODRASTAĆ, *ob.* Odrosnąć.

ODRATOWAĆ, *f.* odratuie *cz. dk.*, z niebezpieczeńſtwa wyratować, erretten. Śniło mu się, że karczmarz chce przyiaciela iego zabić, a mógłby za iego rychłym przyyściem bydź odratowany. *Warg. Wal.* 22. Lud odratował Jonatana, że nie umarł. *Bud.* 1 *Sam.* 14, 45. Przypadli nasi, Niemców odgromili, rotmiſtrza odratowali. *Papr. Herb.* 246. Wielki koszt łożył na odratowanie zamku od nieprzyiaciela oblężonego. *Vol. Leg.* 3, 310, *Krom.* 715, *Bud.* 1 *Sam.* 30, 8.

*ODRAZ, - u, *m.*, ODRAZA, - y, ż., odbiianie, das Zurückprallen. Za odrazem miedzi tarczy w lewo mianey, okrutney Meduzy kształt swym oglądał okiem. *Zebr. Ow.* 103. - Odraz, raz oddany, der Gegenſtich. Odwetów i odrazów niechciałśmy, ufaiąc że nam dalsze razy zadawano nie będą. *Veryf. pr.*, *Fx.* 11; *Bh.* odrážetnica, odrážetnice uraz u nogi. - §. odraza, witręt. der Abſcheu, das Zurückſchaudern; *Rg.* omraza). Ieymość nie wiem dla iakiéy przyczyny wielką miała odrazę od narodu Polſkiego. *Kras. Pod.* 2, 46 *et* 56. Ostrość mówcy ſtać się może umysłów od dobréy rzeczy odrazą. *Pir. Wym.* 141. Rzetelny człowiek brzydzi się z odrazą tak krzywdzącym podeyrzeniem. *Gaz. Nar.* 2, 46. Czego bez odrazy sumnienia sam wydrzeć nie mógł, to przez żyda z spokoynością tegoż sumnienia wydzierał. *Przeſtr.* 245. ODRAZIĆ, *f.* odrazi *cz. dk.*, Odrażać *ndk.*, *Bh.* odrážeti *repellere*; *Slo.* odrážim; *Sr.* 1. wodraju, wodrajam, wodrezem; *Eccl.* возражаю; *Ross.* отражáть, отражáмъ). - *1) odbiiać, odpierać, zurück ſchlagen, abſchlagen, abtreiben. Kopiie złożywszy coraz odrażaią Turków, iak w gębę dał. *Leszcz. Claſſ.* 77. Częſtokroć od zamku Witebſkiego Moſkwa odpędzona i odrażona została. *Gwag.* 331. Puszczon iest między was miecz, a kto iest, coby go miał odrazić od was? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 3, odwieść 3 *Leop.*). Poprzysięgaią was, abyście od dziatek waszych te gwałcenia pogańſkie odrazić mogli. *Jan. Olsz. C 2 b.* Nie chciał woyny podnosić; lecz na się podniesioną odrażać, *propulsare*. *Krom.* 343. Bóg sam kule odraził, ażeś poraził. *Mioſk. ryt.* 2, 6. Szalony lekarſtwa nie cierpi, chcąc lekarza raczéy gwałtem od siebie odrazić, niż lekarſtwa iego przyiąć. *Eras. ięz.* 6 *b.* Bobku uwarzyć i w beczkę wlać, ſtęchlinę odrazi. *Haur Ek.* 100. Tę zarazę łacno byście odrazić mogli. *Jan. Pos. C* 2. - Promień się odraża, z odbiia się, prellt ab. Na wierzchu mocnieysze iest odrażanie promieniów słonecznych. *Cresc.* 99. Blask iakiś

iakiś od poloru żelaza zabłyśnie, Podobny w miedzicy słońcu odrażonemu. *Tward. Pas.* 95. – *Transl.* odrazić kogo od czego, wstręt mu uczynić do tego, *alienare. Cn. Th.*, jemanden von etwas abwendig, abgeneigt machen, abschrecken, ihn davon zurück halten, ihm davor Abscheu beybringen. Uczynilbym to zapewne, gdyby mnie nie odraziła od tego pycha We Pana nieznośna. *Boh. Kom.* 4, 356. Wiele trudności odrażają częstokroć. *Teatr* 32, 15 et 44, 21. Gdy kogo ciężko urazisz, od siebie odrazisz, *Chmiel.* 1, 61. Odrażać się od czego, *alienari ab aliquo*, *Rg.* odiesetittise, von etwas abgeneigt werden, Abneigung haben. Insze narody się od nauk i obyczaiów nie odrażały. *Krom.* 6. Odrazil się od nich król. *Sk. Dz.* 821. Prośby utrapionego lekce nie poważay, Ani się przez chudobę od niego odrażay. *Patr. Jał.* 4. Odrażenie, s wstręt, Abneigung, Abscheu. Imię Korbulona nie było u barbarzyńców w odrażeniu i w zaciętey niechęci. *Nar. Tac.* 2, 321. ODRAŻKA, – i, *ż.*, (*Bh.* obrajka, fraška odtrącenie, defalkata), odrażenie, wstręt, n. p. Z iedney strony czuiemy pociąg iakiś do wykonania przedsięwzięcia naszego, z drugiey odrażkę od tegoż samego, iako od rzeczy niebespieczney. *Pilch. Sen. list.* 2, 347. Można być mądrym, bez wystawności, bez odrażki. *ib.* 3, 332. ODRAŻNY, – a, – e, odrażaiący, *Rs.* отразительный, odbiiaiący, zurück stossend.

ODRĘTWIAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, odrętwienie, zdrętwienie, odtręt, *callus. Cn. Th.*, (*cf.* modzela); *Slo.* mozol, zhrubla kúje od dlta. *Cro.* siávoszt, súly. harte Haut an den Händen oder Füßen, Schwielen. ODRĘTWIEĆ, ODRĘTWIEC, *f.* odrętwieie, *neutr. dk.*, twardnieć, odrewnieć, okamieć, hart und steif werden; *Sr.* 1. woprostnu, woprostnaci; *Crn* otterpnem, otterpniti. *Bs.* okorutise skoritise; *Cro.* otrenújem, otripújem; siávem; *Ec.* отерпѣніе, *propr. et fig.* Otrętwienie, zmnieyszenie władzy czucia, która iest przywiązana do całey powierzchni ciała. *Dyk. Med.* 4, 507. *Obducere callum*, otrętwieć, zatwardzieć. *Mącz* Otrętwiałe nogi bolu nie czują *Sk. Kaz.* 173. Tępi, otrętwieli, nie czuią zacnych pobudek. *Jerz. Off. Mowy* 72. Padły im pędzle z otrętwiałey ręki. *Morszt.* 4. Niemasz powstania nadzieie, Gdy sumnienie odrętwieie. *Mon.* 70, 222. Odrętwiałe sumnienie nie czuie i młyńskiego kamienia na nie padłego. *Smotr. Ap. pr.* Moy przeciw nieszczęściom codzień gorszym umysł odrętwiał dawno. *Teatr* 42 *d.* ODRĘTWIAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, stwardziałość, die Verhärtung, besonders von harter Haut: *Cro.* siávoszt, súly. ODRĘTWIĆ, *f.* odrętwi cz. *dk.*, odrętwiać *ndk.*, zdrętwiałym czynić, *Bs.* osgjutiti, uciniti sgjuglje; *Cro.* osulyújem: steif und hart machen, abhärten. Trupa na ziemi srogie otrętwiaią Parki. *Dmoch. Jl.* 2, 108. Raz cnota umysł odrętwiwszy, czyni go na wszelkie przygody nieczułym. *Off. Sen.* 19, *indurare.*

ODROBEK, – bku, *m.*, odrobienie, odpłacenie czego robotą, das Abarbeiten. Panowie osadników za różne winy na kary od obku wskazują, gdy kilka lat włościan mogli zatrzymywać. *Czack. pr.* 2, 201. OD-ROBIĆ, *f.* odrobi cz *dk.*, Odrabiać *ndk.*, *Vd.* oddélati, dodelati; *Sr.* 1. woddělam, woddějwam; *Rs.* отработать, отрабатывать, *Sn'ß.* отдѣлка – 1) robotą odpłacić, abarbeiten; *Rs.* заж. ить, заживать. Odrobienie wpadów wziętych pieniędzy *Rs.* заживаніе. Pod czas głodu zbo-

ża swoie tak obrócić kazał, aby pospólstwo częścią na zamianę rzeczy brało; a częścią aby zarabiało albo też odrabiało. *Krom.* 362. – §. b) dokończyć roboty, die Arbeit vollenden, das Tagewerk abarbeiten. Dość tego na dzisiay, odrobiło się swoie; teraz posilmy się. *Teatr* 52, 39. Pan nie dba o chłopa; byle mu odrobił pańszczyznę. *Comp. Med.* 395. – §. 3) odrobić, przerobić, żeby czego nie było (*cf.* odlać się), ungeschehen machen. Darmo, iuż się stało, odrobić nie można. *Teatr* 28, 104.

ODROBINA, – y, *ż.*, ODROBINKA, ODROBINECZKA, – i, *ż.*, *dem.*, okruszyna, drobny ułomek, ein Bröckchen, ein kleiner Brocken; *Bh.* drobeček, drobet; *Slo.* odrobina, drobek, drobty, zbytky, które od stoła zustawagi; *Sr.* 1. drobenca; *Sr.* 2. drobenja; *Vd.* drobtira, drohtina, drobez, drobizh, droblei; *Cro.* drobtina, opadék; *Hg.* darab, darabotska; *Bs.* mrriva, mrriviça; *Rs.* крупица, крупинка. Z pięciu chlebów iedli wszyscy, a ktemu nabrali odrobin dwanaście koszów. *Sekl. Mark.* 6, *Farn.* 135. Pod stołeczkiem téy dzieciąki, Będę zbierał odrobinki. *Groch. W.* 370. Owieczkę karmił odrobinkami swemi u stołu swego. *Rey Pſ. Ee* 4. Bierze bezpiecznie odrobinki z ręku iego. *ib. X* 4. Słoniny odrobina. *Hor. sat.* 242. – §. Zachować odrobiny wiary, a odrzucać co iest cięższego z prawa. *Lach. Kaz.* 1, 76, t. i. drobiazgi, maleństwa, Kleinigkeiten. – §. *transl.* trochę, troszkę, troszeczkę, *Sr.* 2. drobenżu, drobenstu; *Rs.* крошечку; ein Wenig, ein Bißchen (Oest. ein Bröſel). Kto kiedy w słońcu iednę odrobinkę znalazł ciemności? *Bark. S. K. B* 3. Zatrzymay się odrobinkę. *Teatr* 10 *b*, 56, *ib.* 37, 169. Czybym nie mogła z We Panem odrobineczkę pomówić, *ib.* 25, 15.

OD ROCZYĆ, *f.* odroczy cz. *dk.*, Odraczać *ndk.*, *Rs.* отсрочить, отсрочивать, пересрочить, пересрочивать; na inszy termin, czas, rok, roczek, odłożyć, auf einen andern Termin verschieben. Jeśli choroba przypadnie blizko przed rokiem (terminem), tedy może odroczenie bydź, a podkomorzy rok na inszy czas przełożyć ma. *Stat. Lit.* 285. Odroczenie *Rs.* отсрочка, отсрочение, пересрочка. Urzędnicy bez żadnych odroczeń sprawy odprawować maią. *Dyar. G.* 360. Parlament odroczonym został aż do 20 Grudnia. *Gaz. Nar.* 1, 365, limitowanym, suspendowanym). Projekt, odraczaiący sessye seymowe do dnia 15. Marca. *ib.* 2, 15. Rząd zwołuie, odracza i przedłuża ciało prawodawcze. *N. Pam.* 23, 202, *Czack. pr.* 1, 187.

*ODRODA, – y, *ż.*, (*Vd.* odrod, *Rs.* отрасль родзаы, pochod skąd), odrodzenie, odnowa, neues Wachsthum. Wróci się polóm uroda, Gdy się dżdżem zawrzoci odroda. *Kanc. Gd.* 314. ODRODEK, – dka, *m.*, wyrodek, odrodny człowiek, *Bh.* netuda, nezdarnik; *Cro.* zrôd; ein aus der Art geschlagener. Alboż widzieć odrodków, u nas iest nowina? *Kras. sat.* 37. (*Rs.* отрóдокъ latorośl, odnożka; *ob.* odrośl). ODRODNY, – a, – e, – ie *adv.*, odrodzony, wyrodzony *Boh.* nerůdný, nezdárný; *Slo.* nepodarilý; *Sr.* 1. neradné; *Vd.* odrojen, iaroden; *Eccl.* напленённый; aus der Art geschlagen. Zmiękczić nie mogłam odrodnego serca. *Teatr* 16, 75. Stárey cnoty nieodrodna, Ja cię chwalę, boś iest godna. *Kras. list.* 2, 126. ODRODZIĆ, *f.* odrodzi cz. *dk.*, Odradzać *ndk.*, znowu rodzić, *Bs.* priporoditi, opet roditi;

Rs. возрадить, возраждать, переродить, перераждать; *Eccl.* отражду, возражду; wieder gebähren, wieder erzeugen, wieder hervor bringen. Ciebie, Feniksie, zwykła śmierć skonem odradzać, I twą starość w niszczącym żarzewie odmładzać. *Zab.* 15, 158 *Kniaź.* ODRODZIC się, *recipr.*, odrosnąć, na nowo się narodzić, *Cro.* preporoditisze, preporozyujemsze; *Bs.* priporoditise, rodit se opet; *Ross.* отродиться, отрождаться, переродиться; *Ec.* пречленятися; wieder gebohren werden. Dnia weselnego Odradza się człek do stanu innego. *Past. F.* 99. Odrodzenie, Odrodzenie się, *Sr.* 1. nowy narod; *Rs.* перерождéнїе; *Ec.* отрождéнїе, возрожденїе, перерожденїе, пáкибытїе; die Wiedergeburt. Odrodzenie, odmiana indywiduów w rodzaiach i gatunkach. *Sniad. Teo.* 163. Konstytucya całemu narodowi dała odrodzenie. *Gaz.* 1, 183, odnowę, nowe życie, neues Leben. Odrodzenia się Rzpltéy w siły i powagę, nic gruntowniéy utwierdzić nie może, iak dobre obyczaie. *ib.* 1, 31. Żydzi mniemali, że w przeyściu dusz z ciała do ciała, odrodzenie onych umarłych ludzi w onych żywych bydź miało, z których dusze brali. *Biol. Post.* 52. – *Theol. moral.* Chrzest iest nieiakie duchowne odrodzenie. *Karnk. Kat.* 142. Kto pragnie zbawienia, Trzeba mu w duchu znowu odrodzenia. *Groch. W.* 410. – §. 2) Odrodzić się, odrodnym się stać, wyrodzić się, *Vd.* odroduvatise; *Rg.* odroditise; aus der Art schlagen. Nie odrodził się od swoich przodków. *Tr.*

ODROIC, *ob.* Roić. ODROKOWAC, *ob.* Rokować.

*ODROŚCIC *cz. dk.*, odraszczać *ndk.*, czynić że co odrasta, wieder wachsen machen; *Ross.* отростить, отращать, отращивать, отпрыскать, отпрыскивать. Robacy ustawicznie gryzą latorośle twoie, tak iż ich odrościć, ani odżywić nie możesz. *Rey Pst. Mm* 2. ODROSNĄC, odrosł, *f.* odrośnie, *odrości *neutr. dk.*, Odrastać *ndk.*, *Bh.* odrust; *Bs.* odrasti; *Vd.* srastiti, perrastiti, odrastiti; *Rg.* odrâstjeti; *Cro.* odraszt̀ujem, prirasztujem (*z* 2. *decresco*); *Rs.* отрастить, отрастать; na nowo narosnąć, odrodzić się, wieder wachsen. Z wierzby corok obcinać gałęzie, na tym mieyscu zaraz każdego roku inne odrastaią latorośle. *Haur Ek.* 162. Rakom noże, lub inna noga odcięta, odrasta, *Zool.* 111. – *Prov.* Nie odrości, iako rakowi noga. *Rys. Ad.* 48. – Nie czasie, gdy mu dzień zszedł, długą drogę mierzy, Jak odrosła zdumiewa i zaledwie wierzy. *Kmit. Tr. B.* 2. – §. 2) podrosnąć, aufwachsen, aufschießen. Panienki, byle od ziemi odrosły, zaraz im się gwałtem chce męża. *Teatr* 356, 110. – Odrosły, *Crn.* odrasen; *Rg.* odraasto, odraasla, odraaslo; z podrosły *partic.*, aufgewachsen, schon etwas erwachsen. Panny odrosłe. *Bard. Tr.* 428. ODROŚL, – i, ż., ODROŚLKA, – i, ż., *demin.*, ODROSTEK, – stka, *m.*, *Bh.* obnoj; *Vd.* israst, odrast, odrastek, poganjek, israstje, odroselk; *Crn.* odrask; (*Rg.* odrast, *Cro.* odraszt *pubertas*), *Ross.* отрóдокъ, отпрыскъ, прозябеніе; *Eccl.* прыскъ, отросмокъ дрéва, отрасль, отрáсмокъ, лѣсотрасль; gałązka, ktora się puszcza z drzewa ściętego. *Wlod.*, latorośl, ein neuer Schößling, Schosse. Korzenie drzewa starego iuż nie puszcza z siebie odrośli, ani ze pnia, gdy drzewo będzie ścięte. *Cresc.* 64. Pień zgniły, z którego żadna odrośl nigdy nie wychodzi. *Prot. Kont. B.* 3. Korzenie, ieżeli

tylko będą na cal ziemią okryte, wyrastaią z nich odrostki, *turiones. Botan.* 35, cf. odnoga). Puste mieyscaj w lasach zaszczepić młodocienemi drzewami, które się w wysokości równaią z odrostkami z korzeni wychodzącemi. *Mon.* 74, 707. Odrostka kapusty. *Sien.* 501. Znowu od korzenia podziemnego sprosne Odrostki trzeba pługiem ciąć na przyszłą wiosnę. *Zab.* 14, 185 *Sak.*, cf. wilki). – §. 2) *transl.* odrostek, pochodzący z iakiéy familii, ein Abstämmling. Większa część Litwy sprzyiała Zygmuntowi III., iako familii Jagiellońskiéy odrostkowi. *Boh. Zam.* 205. Na ODROST, s na odrośnienie, zum Anfluge, zum Wiederaufwuchse. Jak wiele narybku na odrost do stawu wsadzić. *Haur Ek.* 138. Kroczków na staw wielki nie zaraz wypuszczać, boby wyginęły; do małych raczéy przesadzić sadzawek na odrost. *Haur Ek.* 141, cf. stopniki). Ryby na odrost z małéy sadzawki do stawu przesadzaią. *Pot. Pocz.* 318.

ODROWĄŻ *herald.*, herb, w polu czerwonym biała strzała z żelazem do góry, którego końce zakrzywione od półstrzały, iakby *wąsy* dwa. W hełmie trzy pióra strusie, i takaż strzała poprzek leżąca. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen. Odarł nieprzyiacielowi wąsy, odtąd go *odrowążem* miano. *Bies. rozk. A* 4.

ODROŻNIC *cz. dk.*, różniąc oddzielić, unterscheidend absondern. Głębiéy zapuszczano się w istotę rzeczy, troskliwiéy odróżniono rzecz główną od potoczney, przyczynę od skutku. *N. Pam.* 9, 301.

ODROZUMNY, – a, – e, rozumu pozbawiaiący, n. p. odrozumna tęskność. *Oczk. prz.* 5, verstandberaubend.

ODRWIC, *f.* odrwi *cz. dk.*, Odrwiwać *niedok.*, oszukać, oszwabić, okpić, *Cro.* mentuvati; *Vd.* oziganiti, premoshiti, oshertati; einen berücken, bevortheilen, betrügen. Gdy się strzeże bydź oszukanym, Na tak grube odrwienie iest iawnie skazanym. *Jabł. Tel.* 40. Teraz się tylko uczą, iak kogo odrwić, Twarz ochotną pokazać, w sercu zdradę taić. *Opal. sat.* 132. Ten, co owo nazbyt zwykł ceremonii Zażywać, abo odrwił, abo cię ma wolą odrwić. *ib.* 47. Teraz nie ten mądry, kto dobrze pisze; lecz ten, kto dobrze odrwiwa. *Teatr* 17, 109. Króla i mię chcąc zgubić, odrwił się i zgubił. *Jabł. Tel.* 195. O iakże się odrwi nieborak. *Teatr* 29, 21. Odrwiony swoie głupstwo wini. *Jabł. Ex.* 99. ODRWICIEL, ODRWISZ, ODRWISWIAT, – a, *m.*, oszust, der Betrüger, Betrücker, Uebervortheiler. Achamas zdumiony, Od bożka odrwiciela w oczach omamiony. *Jabł. Tel.* 123. Ten, który się naybardziéy zaklina, naywiększy iest oszust, zwodziciel, odrwisz. *Teatr* 15, 63. Nazywali go zdraycą, oszustem, zwodzcą, odrwiświatem. *Chrośt. Fars.* 175, Leutebescheißer. – §. Odrwisz, odrwienie, ocięcie, urwanie, oszukanie, das Uebervortheilen. Krawcy na swoy odrwisz lepiéy, a niżeli kiedy na szlak skroić umieią. *Mon.* 69, 602.

OD-RYC, *f.* odryie *cz. dk.*, ryiąc otworzyć, aufwühlen, abwühlen, *Rs.* отрыть, отрывать.

ODRYKNĄC, *f* odryknie *cz. idntl.*, Odryczeć *dk.*, Odrykiwać *frequ.*, ozwać się rykiem, *remugire. Cn. Th.*, *Sr.* 1. wospat bruvn; *Rg.* odmûkati, odmukijvam; *Cro.* odmukavam; zurück brüllen; wieder entgegen brüllen. Byki mocno się siłą daremnemi ryki, Którym odrykiwaią i lasy szerokie I wierzchy wesołego Olimpu wysokie. *Otw.*

Wirg. 429, *reboant.* - §. rykiem odbyć, zbyć, abbrüllen. Bydlę odryczawszy raz bolu abo smętku swego, przestanie, a potym trawką się cieszy; ale zafrasowany człowiek już rozumu spełna nie ma. *Rey Zw.* 155 *b.*

OD-RYMOWAC, *f.* odrymuie *cz. dk.*, odmierzyć, odpłacić, abzahlen, vergelten. Oddam ci to sowito; odrymuięć szczodrze. *Pot. Arg.* 815. Odrymować miarę. *Pot. Jow.* 2, 48, *Pot. Syl.* 212.

*ODRYNA, - y, ż., *Rg.* odrina *pergula*; kuczka, eine Hütte. Tym, ktorzy sianożęci maią w cudzéy puszczy, wolno na sły tę, na stog, abo odrynę uczynić abo ogrodzić. *Stat. Lit.* 309.

OD-RYSOWAC, *f.* odrysuie *cz. dk.*, odmalować, rysuiąc określić *Sr.* 1. wotczerchnuju; *Bh.* wyznamenati, nawrhnauti, nawrhowati; *Vd.* obrasuvati, podobuvati, napodobuvati, osnaminuvati, sazirklat, sarissat; *Rs.* обрисовать, срисовать, очертать, очертить, очерчивать, счертить, счерчивать, оттѣнить, оттѣнивать; *Boh.* пришарити, нѣколко изобразить, начрнать, нарисовать; abzeichnen, abreißen. Architekt plantę powinien odrysować, *Switk. bud.* 35. Na obraz bez proporcyi odrysowany oczy odwracać trzeba, *Leszn. Gl.* 120. Odrysowanie, *Vd.* sazierklanje, podobitvu podobuvanje; *Crn.* posnetje; *Rs.* оттѣнка, оттѣнь.

ODRYWAC, *ob.* Oderwać. ODRYWACZ, - a, *m.*, oddzieracz, *auulsor. Mącz.*, *Rg.* odarvàlaz, der Abreißer, Zerstücker. Kary na odrywacze od kościoła. *Sk. Dz.* 482. ODRYWEK, - wku, *m.*, *Rs.* отрывокъ, odłamek, oderwa, ein Bruchstück. Biskupstwo Chełmińskie iest odrywkiem dyecezyi Płockiey. *Nar. Hist.* 4, 112. Lubelskie woiewodztwo kreowane iest z odrywku ziemi Sandomirskiey. *ib.* 7, 158.

*ODRZĄDZIC *cz. dk.*, *Rs.* odrediti *delegare*, *committere*, *mandare*, *statuere* *Rs.* отрядить, отряжать, odkazać, wyznaczyć; *Rs.* отрядъ *detachement.*

*ODRZAZAC, ODRZĄZY, *ob.* Odrzezać.

OD-RZEC, odrzekł *f.* odrzeze, odrzekę *cz. dk.*, Odrzekać *ndk.*, *Bh.* odřjsati, odřjcy, odřeknauti; *Sr.* 2 wotsprjesch, wotrej, wotrałnusch; *Crn.* odrèzhi, odrèzhem; *Vd.* odrezhi, sarezhi, odrekati, nepervoliti, odvoliti, odzjuti; *Rs.* отрѣчь, отрекаю, отрекать; *Ec.* отрицамъ, зарицаю, зарѣкохъ, z odmowić). - 1* odpowiedzieć, antworten, erwidern, entsprechen, gegenreden. Adam iey zdawiennemi słowy tak odrzeka. *Przyb. Mdl.* 269 *et* 78, *Przyb. Luz.* 16. Tilemon odrzekł na to z posępioną miną. *Zab. g.* 111 *Zabł.* Tak rzekł Gama, a Samoryn odrzekł... *Przyb. Luz.* 211. OD-RZEC się czego, z zarzec się, zrzeć się czego, *Bh* odřeknauti se, odřjcy se; *Rg. et Bs.* odreechiye; (*Ec.* отрицаюся, отрекаю я пожегнать), отрицатися отказываться, отрекаться; *Rs.* отречься, sich etwas verreden, einer Sache entsagen. Nie trzeba żadney rzeczy się odrzekać, chyba kraść, a nosa sobie ukąsić. *Sys. A* 45. Odrzekłby się i niedźwiedź, choć mu grają, tańcu, Ale musi przy kiju chodzić na kagańcu. *Pot. Pocz.* 381, *Twor. Ok. A* 1, *Nag. Cyc.* 16, *Boh. Kom.* 3, 4, *Radz. N. P.* 47. Dziwnieć się go odrzekał. *Rey Pjt. N* 2. Abyśmy bogu służyli, uczy nas zwykłe we chrzcie odrzekanie szatana. *Hrbst. Lek. E* 3, die Entsagung. Odrzekać się syna, = wyrzekać się. *Cn. Th.*

O-DRZEC, odarł, *f.* odrzo, odrę *cz. dk.*, Odzierać, Obdzierać *ndk.*, *Bh. et Slo.* obřjti; *Sr.* 1. wodru, wuhujscjam, wuhujscju, łoju zejahnu, wobrèlam; *Crn.* oddiram; *Vd.* odrit, odirati, dreti, derem; *Rg.* odrjèti, odirati, odiiem; *Bs.* odriti, odrieti; *Cro.* odiram, oderlszem, ogulujem); na około zedrzeć ze skóry abo kory, łupić, abschinden, abreißen, die Haut abziehen. Odzieram plonkę ze skory, = obłupmę. *Cn. Th.* Marsyasz mniemał, że lepiey grał od Apollina, za co od niego ze skóry odarty. *Boh. Kom.* 4, 151. Wrzeszczy, iak gdyby go kto ze skóry odzierał. *Teatr* 25, 120. Chociażby mię obdzierano, iak węgorza ze skóry, to i feniczka przy méy duszy nie znaydą. *Teatr* 11, 67. Naytrudnieyszy do odarcia ogon węgorza. *Teatr* 33 *d*, 81. Odarłby z skóry, z łakomy. *Cn. Ad.* 421. Karczmarz musi gościa odrzeć. *ib.* 332, cf. Odrzyskóra). Kościoł odzieraią, dzwonnicę pobiiać. *Grod. Dis. E* 4 *b.* Na poboiowisku leżącego odzierać. *Warg. Wal.* 77, cf. *Cro.* odera, plén *praeda*). Z drzew wiatr liścia odziera. *Otw. Ow.* 135. - §. J samemu Achitofelowi sucho się łyko nie odarło. *Weresz. Regl.* 112. Nie odrze-é się sucho, = nie przepieczeć się to. *Cn. Ad.* 632, *Petr. Hor.* 2, *R* 2, *W. Post. W.* 3, 410, *Modrz. Baz.* 124, *Wiśn.* 595, es wird dir nicht so für genossen hingehen. - *Transl.* Odzierać z czegokolwiek, = ogołocić, entblößen. Z cnot animusze własne odzieramy A w maszkary ie niecnot ubieramy. *Tward. Misc.* 183. Nalazł iednego barzo odartego w wierze, i w cnotliwych powinnościach swoich. *Rey Pst. Ss* 3. Człowiek z ludzkości odarty. *Zab.* 16. 266, t. i. obnażony, bez wszelkiey ludzkości, ganz entblößt von...). Będziemy goście wesela niebieskiego, ieżeli się iedno z łaski Pana naszego nie odrzedlę, cf. karw).

OD-RZECZNY, - a, - e, niedorzeczny, unschicklich, unpassend, nicht zur Sache gehörig. (*Vd.* odrezhliu, = odmawiaiący, zbraniący, *Rs.* отрицательный sprzeczny). Odrzeczne mowy, skutkiem bywaią kanikuły. *Petr. Wod.* 17. Człowiek ten, choćby co nayodrzecznieyszego powiedział, uchodzi ma. *N. Pam.* 13, 51.

ODRZEZAC *ODRZAZAC, *f.* odrzeże *cz. dk.*, odrzynać, *Bh.* odřezati: *Rs.* отрѣзать, отрѣзывать, abschneiden. Na drzewie skorę odętą albo odewitałą, naylepiéy odrzazać. *Crese.* 377. ODRZEZEK, - zka, *m.*, cokolwiek oderzniętego, das Abschneidsel, Abgeschnittene, cf. obrzezek, cf. nieodrzezek), *Bh.* odřezek, auřezek, offesky; *Crn.* odrèsk, obrèsk; *Vd.* odresek, krajez, kraizhizh, vresek, vreslei; *Rg.* nrèzak, utárak; *Cro.* odrèzak; *Bs.* pirizak, setose odrisge, *Rs.* отрѣзокъ, срѣзокъ, обрѣзокъ, прирѣзка, срѣзъ, отрѣзъ (на отрѣзъ niełagodnie, w brew'). *ODRZAŻY, ucinki paznogciow, *praesegmina. Mącz.*

ODRZUCIC, *f.* odrzuci *cz. dk.*, Odrzucać *ndk.*, odmiatać, cisnąć od siebie weg werfen, von sich weg werfen; *Boh.* odmrsstiti, odwrcy, zawrcy, zawrhowati, powrcy, powrhl, opowrcy; *Slo.* odwrhugi; *Sr.* 2. wotchischisch; *Crn.* doludàzem; *Vd.* odvrezhi, savrezhi, saluzhati, odluzhati, samezhmati, odtisniti, odriniti, odshokniti, oddregniti;

Cro. odhitavam, odhichujem; *Dl.* odvarchi; *Bs.* odverchi, odvrrichi; *Sla.* uskrátiti; *Rg.* odvàrchi, odmetnuti; *Rs.* отмета́ть, отмету́, отмета́ю, отбро́сить, отбра́сывать; *Eccl.* отмету́, отрину́ть, отвергну́ть, отверга́ть. — *transl.* nie przyiąć, verwerfen, nicht annehmen. Kto odrzuca dary, wspanialszy iest od darzącego. *Zabł. Dz.* 133. Kto dary od zuca, znać i dawcę z niemi. *Jag. Wyb. C.* 3 *b.* Żeśmy ubodzy, odrzucaią nas. *Teatr* 18, 147. Jestem pewny, że Emiliia odrzuci tę partyą. *Teatr* 38, 192. — Patrzą na się, i obom się iad na serce odrzuci. *Pot. Arg.* 740, t. i. odbiia, znowu się odświeża, die Galle steigt ihnen ins Herz. ODRZUCICIEL, – a, *m.*, który odrzuca, der Verwerfer, Zurückwerfer; *Rg.* odmetnik; *Cro.* odmetnik, odverzitel. ODRZUT, – u, *m.*, *ODRZUTA, – y, *ż.*; *activ.* odrzucanie, das Verwerfen, die Verwerfung; *Bh.* powrhel, zawrzenost; *Sr.* 1. wotczisk; *Crn.* odpovd (cf. odpowiedź); *Vd.* odmet, odluzhek, prutiverzhik; *Rg.* izmèt; *Cro.* odmet, odhichenye; *Rs.* отвержение, отброс. Położmy iuż mniemanie nasze z zupełną przyięcia lub odrzutu, od czytelnika oboiętnością. *Nar. Hst.* 3, 184. Ta ią odrzuta bardzo uraziła, *repulsa. Zebr. Ow.* 348. — §. 2) *pass.* Odrzut, odrzutek, – tka, *m.*, rzecz odrzucona, brak, Auswurf. Pszczoły, te biedne odrzuty pod lichą postacią Noszą cechę człowieka, i są naszą bracią. *Zab.* 9, 106 *Zabł.* Teraz biega iak wściekły i ludzi odrzutek. *Jabł. Tel.* 95, ein Verworfner, Auswurf der Menschheit. Ja przeklęty od boga! odrzut od zbawienia! *Przyb. Ab.* 225, wyłączony). Celnicy, prostacy i prawie odrzutki i śmieci świata tego. *W. Post.* IV. 2, 324, *Bh.* ostrepky; *Crn.* pobirk, berkarye; *Cro.* odhitki). Odrzutki w bydle abo bydło podłe, nie do chowania, które ma bydź odrzucone; *reiicula armenta. Cn. Th.* ODRZUTNY, – a, – e, odrzucenia godny abo odrzucony, *reiiculus. Cn. Th.*, verwerflich, *Vd.* saverahliu, odverahliu; *Rs.* отвержённый.

ODRZWIE, – ia, *n.*, ODRZWI *plur.*, *antepagmenta. Cn. Th.*, oprawa drzwi, Thürverzierung, Thürfütterung; *Bh.* odřwj; *Sr.* 1. wotberno; *Vd.* durnik, durna naprava, durni podstavik; *Rs.* наличникъ; *Ec.* крáбїя, крáбїйца, корóбка. Z ciosanego marmuru odrzwi polerowne. *Ban. A* 4 *b.* Uderz w zawiasę, a niech się zatrzęsą odrzwi. *Leop. Amf.* 9, 1. Oną krwią pomażecie odrzwia i powoie. *Radz. Ex.* 12, 22, *Bud.* 1 *Reg.* 6, 31. *Prov. Bh.* mezy oŕwi a dwere prstu ne wstrčiti, aby se ne pskřinul; między odrzwiami a drzwiami palca nie kładź, żeby się nie przyskrzynął.

ODRZYCHŁOPSKI, – a, – ie, chłopa zdzieraiący, bauernschindend. Panowie odrzychłopscy, słuchaycie . . . *Birk. Kant. C* 2 *b.* Z paszczęki odrzychłopskich panów wydarł oblów mieszczanina ubogiego. *Birk. Zyg.* 18, *Birk. Kaz. Ob. G* 2 *b*, cf. odrzyskóra.

OD-RZYGNĄC, *f.* odrzygnie *cz. idntl.*, odrzygać *dok.*, Odrzygować *ndk.*, Odrzyga *praes.*, odbiianie z żołądka wydawać, rülpsen, das Aufstoßen haben; *Rg.* odrighnuti; *Rs.* отрыгать, отрыгнуть. Ludzie słaby żołądek maiący, po zażyciu potraw tłustych, niestrawności podlegaią; czuią odrzyganie lub oddawanie się materyi gorzkiey w gardle palącey. *Krup.* 5, 29. Odrzygowanie się. *ib.* 5, 40, *Sien.* 146, *Syr.* 410, das Aufstoßen; *Bs.* odrighnutje, riganje; *Rs.* отрыганïе, отрыжка. (2. отрыжка recydywa choroby).

ODRZYNAĆ, *ob.* Oderznąć. ODRZYNACZ, – a, *m.*, obcinacz, *putator. Mącz.*, der Beschneider. ODRZYNKA, – i, *ż.*, u malarza farby nasmocnieyszy w malowaniu ściennym. *Mag. Mscr.*

ODRZYSKÓRA, – y, *m.*, zdzieracz, ein Schinder, Menschenplacker, der den Leuten die Haut über die Ohren abzieht. Okrutnik a odrzyskóra ludzki. *W. Post. W.* 2, 302. Niemiłosiernym i odrzyskórom duch Ś. mówi: biada tobie, który insze łupisz, bo też i sam złupiony będziesz. *Zrn. Pst.* 127. Stawali się z prześladowników Apostołowie, z odrzyskórów, a z iawnogrzeszników wielcy iałmużnicy. *W. Post. IV.* 2, 87.

ODSACZYĆ, *f.* odsaczy *cz. dk.*, Odsaczać *ndk.*, odłączyć, odstrychnąć, absondern, trennen; odstawić, odsunąć, abrücken, cf. odsadzić). Odsacz stół od ściany. *Tr.* Losłan twóy od moiego daleko odsaczył. *Min. Ryt.* 1, 11. Skoro go tylko na stronę odsaczy, prosi go o wytłumaczenie téy mowy. *Pot. Arg.* 162, t. i. odprowadził). Jak się kto może zwać wielkim, ieżeli go cnota od drobiazgu pospólstwa nie odsaczy? *Lub. Roz.* 205. Sromotnie go od woyska odsaczył. *Jabł. Buk. F* 2 *b.* Różne wywody królewnie przytacza; I wszystkie iako może od iey łaski odsacza. *Pot. Arg.* 148. Umrzeć woli raczéy; A od Neropy swéy się nie odsaczy. *Pot. Syl.* 295, t. i. nie oddali się).

ODSADNIĆ, Odsednić, *ob.* Osadnić.

ODSADA, – y, *ż.*, *fortif.* brzeg wału, der Wallrand oder Gang am Graben. *Tr.*, *Rs.* отсáдка, отсáживанïе odsadzenie. ODSADZIĆ, *f.* odsadzi *cz. dk.*, Odsadzać *ndk.*, *Bh.* odsaditi, odsazovati; *Sr.* 1. wotsadjam; *Rs.* отсаживать, отсáдить; odstawić, oddalić, odsunąć, odsaczyć, odstrychnąć, weg stellen, weg setzen, entfernen, absondern. Wszak się szczep lepiey odsadzony pleni. *Jabł. Buk. D b.* Dobrze się od świata odsadzać, i od niego się kryć. *Sk. Kaz.* 602. Od tey nadziei odsadzony, inne lekarstwo wynalazł. *Birk. Dom.* 86. Przebrzydłego człeka iak naydaley od Rzeczypospolitéy odsadzić i odstrzygnąć pragnął. *Pilch. Sall.* 37. Mamelukowie w Egipcie odsadzili przyrodzonych swoich panów od wszelkich godności. *Klok. Turk.* 93. Od niego złą radę odsadzali, która nań wszelkie nieszczęścia przywiodła. *Sk. Dz.* 1063. Jałmużna występki oddala, i grzech precz odsadzi. *Prot. Jał.* 7. Eliza iuż obiecana Dorantowi; ale móy Pan myśli go odsadzić, i siebie wszrubować. *Boh. Kom.* 4, 9, wegsprengen. Odsadzę ia go, iak kota od mléka. *Teatr* 17, 54. — §. Odsadzić od piersi, odchować, cf. odstawić, von der Brust absetzen, entwöhnen; *Slo.* od mléka odjaditi, odlaučiti; *Crn.* odstavlam od mlęka; *Sr.* 1. wotcjeschам, wot nadrow wotsadjam; *Vd.* oddojiti, odstaviti, od seseza odvaditi; *Ec.* отлучить, отлучáю, престаю̀ млекóмъ питáти, млéчня́ю. Skoro dzieci od piersi odsadzą, wysyłaią je daleko od matek. *Boter* 27, *Mon.* 69, 642, *Glicz. Wych. J.* 5. Gdy Sara syna odsadzić od piersi miała, uczynił Abraham wielki obiad na dzień odsadzenia iego. *Sk. Zyw.* 202, *Sien.* 466, *Birk. Chod.* 8. Baranki odsadzić od owiec, odiąć im mléko, *lac agni subducere. Mącz.* Prosięta odsadzić od maciorki. *Cresc.* 567. Cielęta odsadzać od krów. *Zaw. C.*

ODSĄDZIĆ, *f.* Odsądzi *cz. dk*, Odsądzać *ndk.*, *Bh.* odsaudíti, odsuzowati; *Slo.* odsuzugi; *Vd.* odsojati, soditi, resoditi; *Rg* odsúditi; *Dl.* odsuditi; *Cro.* odszúgyujem; *Bs.* odsuditi, odrediti, naminiti na sto god *definare, decidere, adiudicare; Ross.* отсуждать, отсуждать. (*Ec.* отсуд мщение, karać); finalnie osądzić, abtheln, das Endurtheil ſprechen. Sędzia iuż sprawę odsądził. *Tr.* - §. Odsądzić, na wzaiem osądzić, n. p. Dominikanowie Franciszkany, a ci zaſionych, azaż za heretyków wzaiem nie odsądzali? *Zygr. Pap.* 231. - §. Odsądzić kogo od czego, *vel* odsądzić kogo czego. *Dudz.* 12. sądowym wyrokiem go odtrybunąć od czego, einem etwas gerichtlich abſprechen. Wielka to sprawa, odsądzić kogo dziedzicznego prawa. *Tward. Wład.* 66. Mój przyiaciel od dóbr odsądzony. *Teatr* 46 *b*, 72. Co się wam dzieie? chcecie mnie od rozumu odsądzić? *Boh. Kom.* 5, 157. Odsądzić od substancyi. *Teatr* 15 *c*, 5. Odsądzić od czci, bezecnić, *Ec.* отдостоинствовати, неудостоивать. Odsądzony czci, *ob.* wywołaniec, ein Geächteter. Odsądzenie czci, *ob.* bezecność.

ODSADZKA, - i, *ż.*, n. p. Rachuiąc od odsadzki fundamentowéy aż do mieysca, którem rudę zasypuią, pieca wysokość miewa łokci piętnaście. *Os. Rud.* 94, podſtawa, Unterſatz, Unterlage.

*ODSCIĆ, n. p. Miłosierdzie ieſt u niego i gniew; a mocen ieſt dadź opuszczenie prędkie i odścić gniew. *Radz. Syr.* 16, 12. ?

ODSEDNIĆ, *Odsadnić*, *ob.* Osadnić.

ODSEP, - u, *m.*, ODSEPISKO, ODSYPISKO, - a, *n.*, przysep albo odsep, inaczey odsepisko, *alluvio*, ieſt przymulenie gruntu do brzegu niegdyś wodą okrytego. *Ostr. P. C.* 1, 128, die Anſpühlung, angeſpühltes Erdreich. Rzeki, zwłaszcza większe, czasem odsepy, wyspy, oderwiska formuią. *ib.* 1, 108. O odsypiskach, gdy od brzegow odsypuiącą się ziemię na czyy brzeg własny woda zniesie, i ztąd grunt iaki uformuie . . . *A. Zamoy.* 177, cf. odsypać.

ODSFOROWAĆ, Odsworować, *f.* odsforuie *cz. dk.*, rozsforować psy, ze sfory wypuszczać, die Hunde los koppeln. *Tr.*

ODSIAĆ, *f.* odsieie *cz. dk.*, odsiewać *ndk.*, sianie odbyć, abſäen, mit Säen fertig werden, *Rs.* отсѣять. - §. Kto grunta zasiane bierze w arendę, wychodząc z niéy powinien ie odsiać, lub na o'siew zboże zoſtawić. *X. Kam.*, wieder beſäen. - §. Mąkę odsiać. *Haur Lk.* 107, do reszty przesiać, abſieben, vollends durchſieben.

ODSIADAĆ, *ob.* Odsiedzieć.

ODSIEC, odsieku, *f.* odsiecze *cz. dk.*, Odsiekać *ndk.*, Odsiekiwać *frequ.*, *Bh.* odſekati; *Sr.* 2. wotſěkaj; *Sr.* 1. wotſekuju; *Sla.* odsichi; *Vd.* odsèkat, vunsekat; *Rg.* odsjechi, odsjezati, odsieczam, odsjezivati; *Cro.* odszekávam, odszekujem; *Bs.* odsicchi; *Rs.* отсѣчь, отсѣкать, отнимать, отнять. odciąć, abhauen, abhacken. Odsiec się komu, z broniąc mu się odjąć, odgromić go, ſich eines erwehren. Odsiec się przemocy. *Przyb. Luz.* 74. ODSIECZ, - y, *ż.*, *ODSIEK, - u, *m.*, *Crn.* odsek, obsek; *Vd.* prutivdar; prutivsiek, z odbiianie, odbicie; *Cro.* odszèchek *segmen*; *Rs.* отсѣчь, отсѣка przecięcie kommunikacyi, усѣченъ odcięty kawał; *Ec.* отсѣчки *fragmenta*); Odsiecz, pomoc, posiłek woyſku, lub miaſtu opasanemu. *Wlod.*, *Vd.* perpomuzh, perpomaga; der Entſatz. Dał odsiek naysłabszéy twierdzy z pola. *Czachr. Tr. H* 2. Odsiecz dadź, na odsiecz przybydź, *aduenire suppetias obseſſis. Cn. Th.*, entſetzen. - *ż. transl.* Z sąsiadem do sądowéy nie kwap' się odsieczy. *Hor. Sat.* 55, do wyroku czyli rozsądzenia, rozſtrzygnienia sądowego. - §. odsiecz, odsieczenie, odsiekanie, odbiianie, odpieranie, odpor, Gegenwehr. Nie maią tyle śmiałości, aby się zdobyli na odsiecz złośliwemu ięzykowi, który poieżdża sobie po przyiaciołach ich nieprzytomnych. *Mon.* 76, 400. ODSIECZNIK, - a, *m.*, co na pomoc i odsiecz przychodzi oblężonym. *Włod.*, der Entſetzer, Befreyer von der Belagerung. *Cn. Th.* 769. ODSIECZNY, - a, - e, do odsieczy należący. *Włod.*, Entſatz-, Entſetzungs-, Befreyungs-. Odsieczny wieniec, *corona obsidionalis, data ei, qui obsidione aliquem liberauit. Cn. Th.* (*Crn.* odsęknoſt *apocope*).

ODSIEDZIEC, *f.* odsiedzi *cz. dk.*, Odsiadać *ndk.*, *Bh.* odſedĕti, ſiedzeniem odpłacić, odpokutować, abſitzen, im Gefängniſſe ſitzend abbüßen. Odsiedzieć w wieży dług, zabóy, każń iaką. *Cn. Th.* Odsiadać długi w więzieniu. *Ern.* 29. (*Vd.* odseſti, z ſieść; *Rs.* отсидѣть, отсиживаю drętwieć). - §. b) Odsiedział się chleb, z odewstał. *Cn. Th.*, ſkóra na chlebie powſtała. *Włod.*, das Brot iſt abründig geworden. ODSIEŚĆ, odsiadł, *f.* odsiędzie *med. idntl.*, odsieść się *recipr.*, przenieść się, żeby gdzie iudziéy daléy siedzieć, odsunąć się, weg rücken, ſich weiter weg nieder ſetzen. Gdy przyszli nawróceni z żydowſtwa, wnet odsiadł się od nich na ſtronę, aby im nie dał zgorszenia. *Gil. Pſt.* 167 *b*, *Ec.* отсѣданіе, пребываніе въ особномъ мѣстѣ, отходъ. - §. Drzwi więzienia dobrowolnie *odsiadły*, Z rąk same łańcuchy odpadły. *Zebr. Ow.* 76, *sponte sua patuere fores.*

ODSIODŁAĆ *cz. dk.*, *Bh.* odſedlati, odkulbaczyć, siodło zdjąć, abſatteln, *Vd.* odsedlati.

ODSKOCZYĆ, *f.* odſkoczy *intr. dk.*, Odſkakiwać *frequ.*, Odſkakuie *praes.*, *Bh.* odſkočiti; *Sr.* 1. wotſkocyju, wotſkakuju, ſkocyju dźěle; *Vd.* odſkozhiti, odpopaſti, odhlopniti; *Bs.* odſkociti; *Rg.* odſkocitti, odſkákati; *Cro.* odszkakújem; *Ross.* отскакать, отскакивать, отпрыгнуть, отпрыгивать; *Ec.* отпрядаю, отскакую: ſkokiem się oddalić, weg ſpringen, zurück ſpringen, auf die Seite ſpringen. Odſkoczył od ognia. *Tr.* - *fig.* Gdy szczęście tłoczy, przyiaciel odſkoczy. *Czach. Tr. H* 3. *Odſkoczyć się, z nagle się cofnąć, n. p. Uyrzawszy Tankred, że Cyrkaczyk mdleie, Z wspaniałego gniew serca zaraz ſkłada, I odſkoczy się, i tak mu powiada. *P. Kchan. J.* 494. Jeśli się Dziw (z którym walczy) obróci, i on się odſkoczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 293. - §. b) odbiiać się, zurück prellen, zurück ſpringen. Kamyczek płaſki, rzucony bardzo z ukosa na wodę, pięć i sześć razy zwykł odſkakiwać od wierzchu wody. *Rog. Doſ.* 3, 384. Jak w mieyscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyſkakuią z opałki boby albo grochy, Gdy ie rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy, Tak grot od Menelaia kirysia odſkoczył. *Dmoch. Jl.* 2, 25. Jak piłką niemi świat włada, Tego wyniósł, ów upada, A upadłszy raz, nie odſkoczy. *Dar. Lot.* 6, t. i. iuż nie powſtanie). Czas młócenia naylepszy ieſt zimą, gdy ziarna dla mrozu należycie odſkakuią. *Kluk Rosl.* 3, 230. - §. c) *Actiu. trans.* Odſkakał ſkoki, tańce, z odbył ſkacząc,

er hat ſeine Sprünge und Tänze nach der Reihe durchgemacht, beendigt. *Tr.* ODSKOK, - u, *m.*, odſkoczenie, odſkok, zadſkok, vſkok, nazaini ſkok; *Rg.* odſkook; *Vd.* odſkok, zadſkok, vſkok, nazaini ſkok; das Zurückſpringen. Zlękli ſię z razu i wſtecz pierzchnęli z odſkokiem. *Przyb. Milt.* 60. - §. b) odbiianie, das Zurückprellen. Odſkok armaty przy wyſtrzeleniu, zawisł od gwałtowności zapalonego prochu, który wywiera moc swoię na wszyſtkie ſtrony, a zatym z równą dzielnością uderza o dno armaty i o kulę. *Jak. Art.* 1, 436 *et* 3, 305, *Jak. Mat.* 4, 96. Różne odbicia i odſkoki ciał przeźroczyſtych, wzniecają w oczach naszych rozmaite kolory. *Cyank. Log.* 172.

ODSKROBAĆ, *f.* odſkrobie *czyn. dok.*, Odſkrobuie *praes.*, ſkrobaniem odczyścić, abkratzen, weg kratzen; *Sr.* 1. wotlobaci. *Rs.* скобанить, отскобанить, отскабливать, отскрести, отскребывать. ODSKROBINY *plur.*, opiłki, trociny, cząſteczki odſkrobane, Abſchabſel, *Sr.* 2. truwanki; *Rs.* отскрёбки.

ODSKUBNĄĆ *cz. idntl.*, *odſkuść *dk.*, Odſkubywać *czſtl.*, ſkubiąc odjąć, ſkubanie odbyć, abzupfen; *Vd.* odſkubiti, odknodrati, odpipati.

ODSŁANIAĆ, *ob.* Odsłonić.

ODSŁAWIĆ się, *f.* odsławi się, *recipr. dk.*, odchwalić się, wychwalić się, genug rühmen und preiſen. Leca na co próżnym piórem to na oko ſtawić, Czego się cała Polſka nie może odsławić! *Zab.* 10, 323 *Kniaź.*

ODSŁODZIĆ, *f.* odsłodzi *cz. dk.*, Odsładzać *ndk.*, na wzaiem osłodzić, wieder verſüßen. O iakże lubim koło tego chodzić, Co nam wdzięcznością potraſi odsłodzić! *Kniaź. Poez.* 3, 142.

ODSŁONECZNIK, - a, *m.*, odsłoneczny punkt, *apelium*, w którym środek iakiego planety naydalszym iest od środka słońca. *Hub. Mech.* 456 *et* 527, der weiteſte Entfernungspunkt von der Sonne, die Sonnenferne. *Contrar.* dosłonecznik. ODSŁONIĆ, *f.* odsłoni *czyn. dok.*, Odsłaniać *ndk.*, odcimiać, odkrywać, *Rs.* отслонить, отслáнивáю, разслонить, разслонивать, открывать, открывывать; (*Vd.* odsloniti, z odeprzeć, odsunąć); aufdecken, den Vorhang weg nehmen, *propr. et fig.* Kto larwę tę odsłoni, szczérzeli w tym poganin pokrycieli chodzi? *Tward. Wł.* 132. Oni mu wszyſtkie to sekreta odsłonili. *Chroſć. Fars.* 485.

ODSŁUCHAĆ się, *f.* Odsłucha się *recipr. dk.*, do woli się nasłuchać, ſich ſatt hören. Tak śliczuie mówi, że odsłuchać się nie można. *Zab.* 12, 262 *Dudz.* - §. Odsłuchać, do końca usłuchać, słuchanie odbyć, ganz aushören, *Rs.* отслу́шать. Oni odsłuchawszy króla, odjechali. 1 *Leop. Math.* 2, 9, wysłuchawszy. 3 *Leop.*).

ODSŁUGA, - i, ż., odsługowanie, *officium mutuum. Cn. Th.*, der Gegendienſt, *Rs.* отслу́га. ODSŁUŻYĆ, *f.* odsłuży cz. *dk.*, Odsługiwać *frequ.*, odsługuie *praes.*, *Vd.* poslushiti, dolposlushiti; *Rg.* odslùxiti; *Rs.* отслу́жить, отслу́живать. - 1) *intrans.* na wzaiem się przysłużyć, Gegendienſte thun, wieder dienen. *Referre parem gratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić; oddziawam, odsługuię. *Mącz.* Nie będę mu miał czym odsłużyć za łaſki iego. *Teatr* 36, 43. Bądź móy obrońca, będęć odsługował. *Pieśń Kat.* 166. - §. b) *transit.* odsłużyć co, służąc nagrodzić, wypłacić się z tego, etwas abdienen, durch Dienſte vergelten. Każdy człowiek ma

się o to ſtarać, aby mógł odsługować dobrodzieyſtwo Pańſkie; aczkolwiek takiego człowieka nie naydzie, któryby Panu dobrodzieyſtwa iego odsłużyć mógł. *Biał. Poſt.* 163. Czas wymierzony, iak tylko który z domowników moich odsłuży, pewien ieſt do śmierci własnego kawałka chleba. *Mon.* 72, 87. Tego ſtarania całym życiem moim odsłużyć ci nie potrafię. *Teatr* 22 *b*, 73. Dziwna łaſka twoia Boże, Ktoż z nas ią odsłużyć ci może? *Kanc. Cd.* 184. Nieodsłużone łaſki. *Teatr* 20 *b*, 178, nienagrodzone, unvergeltbare.

ODSMAROWAĆ, *f.* odsmaruie *cz. dk.*, dobrze posmarować, abſchmieren, gut beſchmieren. Sznurek kredą odsmarowany. *Jak. Mat.* 1, 6.

ODŚMIAĆ, *f.* odśmieie *intr. dk.*, Odśmiewać *niedok.*, na wzaiem się śmiać, śmiech powetować, odszydzić, wieder lachen, das Lachen erwiedern. *Kunsztowi nigdy się nie przeciw', radniéy się odśmieway, a tak rychléy szyderſtwa żartem zbędziesz, niż gniewaiąc się. *Ezop.* 37. Asa naśmiewcom on nie odśmiewa? *Brud. Prov.* 3, 34. Przed sądem Bożkim, kiedy tam ſtaniemy, Zda mi się, że na wszyſtkim sobie odśmieiemy. *Rey Wiz.* 122. ODŚMIAĆ się, *recipr.*, przeſtać się śmiać, *risum consumere. Mącz.*, ſich ſatt lachen. ODSMIECH, - u, *m.*, odśmianie się, wyśmiech na wzaiem, gegenſeitiges Auslachen. Wyśmiewacze wyſtawuią się na odwet na niebezpieczeńſtwo wzaiemnego odśmiechu. *Pam. Warsz.* 4, 51 *Cztr.*

ODSNOWAĆ, *f.* odsnuie *cz. dk.*, oddziałać, odrobić, wieder aufmachen, wieder aufſtreunen, aufweben, ungeſchehen machen. *Telam retegere*, przędzę odsnować, t. i. po próżnu się ſtarać. *Mącz.*, cf. oddziałać.

ODSPAĆ *med. dk.*, spaniem odwetować, abſchlafen, *Sr.* 1. wotſpu.

ODŚPIEWAĆ, *f.* odśpiewa *cz. dk.*, Odśpiewywać *frequ.*, Odśpiewuie *praes.*, *Sr.* 1. wotſpéwam; *Crn.* odpęvam; *Rg.* odpjévati; *Ec.* испѣваю; *Rs.* отпѣть, отпѣвать; do końca dośpiewać, odbyć śpiewanie, abſingen, herab ſingen, bis zu Ende ſingen. Co mi za praca, przez dzień pacierze odśpiewać, A za to mieć wszelki wczas, ſtrawę i wygodę. *Opal. sat.* 160. Gdy kapłan miał zaczynać ewanieliią S., mieczów dobywali, które zaś chowali, gdy chór odśpiewał. *Twor. Ok. B* 2. Dokończeniem była ta część poematu, która odprawowała się na scenie, gdy chór oſtatnią ſtrofę odśpiewał. *N. Pam.* 219. Przegrawszy na klawikordzie, i odśpiewawszy aryykę, poszłam do ogrodu. *Teatr* 37, 153. Odśpiewanie *Rs.* отпѣть, отпѣваніе, отпѣтіе. - §. b) śpiewaniem odpłacić, mit Singen abzahlen, abſingen. Odśpiewać dług. *Tr.* - §. c) *transl.* odwołać *Cn. Th.*, (cf. odszczekać), widerrufen.

ODSPOD, *ODSPODŻ, ODESPODŻ *adv.*, od spodu, od dołu, von unten hinauf. Brud iaki odspod oſkrobł. *Cresc.* 608. Mnieysze piramidy cegłą są odespodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Odspodź. *Sien.* 617. ODSPODEK, - dka, *m.*, odspodnia ſtrona, spód, der Untertheil. Rydlem ziemnéy tłuſtości dobywać, a odspodek na wierzch wywracać. *Cresc.* 89. Na odspodku. *Papr. Kol. S* 4 *b.* ODSPODNI, - ia, - ie, spodni, dolny, unterer. Linija zwierzchnia i odspodnia. *Grzep. Geo. H. b.* Odspodni brzeg rury. *Arch.* 3, 26.

*ODSPOŁKOWAĆ, *f.* odspołkuie *cz. dk.*, odłączyć, ab-

trennen, ſcheiden. Spieszno ſię Mitrydates pod Peluſki zamek podszaſicował Którym ſię od Syryi Egipt odspotkował. *Bardz. Luk.* 2, 14.

ODSPOWIADAĆ *ſię, recipr. dk.*, odbyć spowiedź, abbeichten, zu Ende beichten, *Sr.* 2. wotſpowedaſch.

ODŚRZEDNI, - ia, - ie, od śrzodka ſię oddalaiący, den Mittelpunkt fliehend. Siła odśrzednia, *centrifuga. Rog. Dol.* 3, 409; *oppos.* dośrzednia, *centripeta.*

ODSSAĆ, *ob.* Odessać.

ODSTAĆ, *f.* odſtanie *intr. dk.*, Odſtawać *ndk.*, odłączyć ſię, odewſtać, nie trzymić ſię swego miesysca, *Sr.* 1. woteſtahwam, wotſteiu, wotſtejem, wotſtanu, wotſtanem; *Rs.* отстать, отстоять, отстоянный; abſtehen, abſtaffen, ſich los ſchälen. Kozak tak mię okładał bez wszelkiey litości, Że mi niekędy mięso odſtało od kości. *Zim. Siel.* 240. Ryby tak długo warzyć, aby odſtały od kości. *Haur El.* 386. Odſtały wszyſtkie kości moie, *Budn. Ps.* 22, 14. Niżeli odeymie chuſteczki od rany, niech wodą ciepłą tak długo nakrapia, aż same wolno odſtaną. *Krup.* 5, 400. Okrętu ſtosowane boki odſtawaią, Wodę rozpadlinami bardzo zapuszczaią. *A. Kchan. W.* 5. - §. Odſtać od kogo, z wyſtać, porzucić go, odſtąpić go, odkinąć ſię, (einem abſtehen), von ihm austreten, ihn verlaſſen, von ihm abfallen; *Bs.* odaſtattise, oſtattise; *Ec.* преπадати, отстать, отстунить. Przyſtań do Boga, a nie odſtaway. *Radz. Syr.* 2, 3. Odſtanie, apoſtazya, łazękanie. *Mącz.* (*Rs.* отстоянїе odległość). Pomorſka ziemia odſtała od Mieczysława, a do Kazimierza przyſtała. *Bielſk.* 102. Węgrowie niektórzy od Matyasza odſtawaiąc, do króla Czeſkiego przyſtawali. *Gwag.* 259, *Star. Ref.* 135. Miłościwy panie, iakoż tu od ciebie odſtać? *Rey Pſt. Oo* 4. Lud ten daleko odemnie sercami Odſtał, a tylko chwali mię wargami. *Odym. Sw. Ff* 2 *b.* Co od przyrodzenia odſtaie, to być tym, co ma z przyrodzenia, przeſtaie. *Bardz. Boe.* 117, cf. odſtrzelać ſię. ODSTAĆ ſię, *recipr.*, odczynić ſię, odrobić ſię oddziałać ſię, rozſtać ſię, ungeſchehen gemacht werden. Co ſię ſtało, odſtać ſię nie może. *Gorn. Dz.* 28, *Gor. Sen.* 397, *Teatr* 29, 69. *ODSTANOWIC ſię, *f.* odſtanowi ſię *rec. dk.*, (*Rs.* отстановить, отстанáвливаю rozſtawić). n. p. Zwierzę z zwierzęciem odſtanowiło ſię. *Gall. Cyw.* 2, 63, odbiło ſię, sparzyło ſię). Klacz odſtanowić, z ogiera do niey przypuścić, die Stutte beſpringen laſſen.

ODSTĄPIĆ, *f.* Odſtąpi *czyn. dok.*, Odſtępować *niedok.*, *Boh.* odſtaupiti, odſtupowati; *Sor.* 1. wotſtupuju, wodſtupiu, wodſtupim, wodſtupam, wodſtupuiu, wodſtupujem; *Vd.* odſtopiti, odhenjati; *Cro.* odztupiti, odztuplyujem, odsztúplyam; *Dl.* odsztupiti, odaiti; *Rg.* odſtúpiti, odſtúpati, odſtupivati; *Bs.* odſtupiti; *Sla.* odſtúpiti, uklonitise; *Rs.* отступить, отступать, отступѝть, сдать, сдавать, сдавывать, преπадати, отстать. (*Ec.* отступи broń boże! *abſit!*). - 1) *Intrans.* odſtąpić odkąd, od czego, od kogo, coſać ſię, nazad ſię oddalić, zurück treten, weichen, ſich entfernen. Nasze przerzedzone nieprzyiaciele odſtępować poczynały. *Warg. Cez.* 16, cf. uſtępować). Dla złości ich odſtąpiła od nich święta opieka iego. *Rey Pſt. Ss* 1. J na krok sprawiedliwości nie odſtępuie. *Mon.* 65, 229. Im bardziey kto wywyższony, tym daley od niego zdaią ſię odſtępować życia szczęśliwości. *Teatr* 52, 29. Bóg nas

oſtrzega; abyśmy od złego odſtępowali, a do dobrego przyſtępowali. *Lat. Kom. C* 3, *cf. odſtać).* Odſtępuię od rzeczy, *digredior. Cn. Th.* - Od rozumu odſtąpić. *Krom.* 108, z w głowę zayśdź, vom Verſtande kommen, den Verſtand verlieren. Odſtępowanie od rozumu. *Urzęd.* 128. - *Transit.* Odſtąpić kogo, od kogo, z porzucić go, odſtać od niego, zoſtawić go, von einem abtreten, abſtehen, ihn verlaſſen, von ihm abfallen. Kto Boga odſtąpi, Pan Bóg też onego. *Pasz. Dz.* 26. Odſtąpieni od wszyſtkich, wyiąwszy trochę przyiacioł. *Klok. Turk.* 29. Odſtępuię kogo, z nie trzymam z nim. *Cn. Th.* Odſtąpienie od poddaństwa, z odpadnienie. *Cn. Th., Vd.* odſtop). Swatopełk odſtąpił od Leszka, ani mu więcéy chciał dani dawać z Pomorſkiéy ziemi, ani posłuszeństwa czynić. *Biel.* 121. Odſtąpienie, odpadnienie od wiary. *Cn. Th.*, odszczepieństwo, apoſtazya. Odſtąpienie od posłuszeństwa zakonnego, wyſtanie z zakonu. *Cn. Th.* Odſtąpiony od lekarzów. *deploratus a medicis. Cn. Th.*, von den Aerzten verlaſſen. Tak ciężką chorobą był zdjęty, że go doktorowie odſtąpili. *Birk. Dom.* 153. - §. b) Odſtąpić czego komu, z uſtąpić, einem etwas abtreten. Żona po śmierci męża, wiana byle zapisanego, odſtąpić może, komu chce. *Sax. Tyt.* 52. Odſtąpienie *Rs.* сдáча. Odſtąpiony *Rs.* сдаточный.

ODSTAWAC, *ob.* Odſtać. ODSTAWIC, *f.* odſtawi *ex. dk.*, Odſtawiać *ndk.*, Odſtawować *frequ.*, *Bh.* odſtawiti, odſtawowati; *Sr.* 1. wotſtahwam; *Vd.* odſtaviti, odſtaulati; *Crn.* odſtavlam; *Bs.* odſtaviti; *Cro.* odsztavlyam; *Rs.* отстáвить, отстáвлять, отстáвливать, z odprawić, отстановить, отстанáвливаю, z rozſtawić); Odſtawić, odsunąć, weg rücken, weg ſtellen, abrücken. Od kipienia ſtrzeda odſtawianiem, mieszaniem. *Haur* 371. Przyſtaw' do ognia w garku, niech zawre, potym odſtaw', i odſtudź. *Hor. Sat.* 220. - §. odſtawić od piersi, odsadzić, odchować, abſetzen von der Bruſt; *Crn.* odſtavlam od mlęka (odſtavshèk *ablactatus*); *Vd.* odſtaviti, oddoiti, od seesa odvaditi; *Ec.* отмлечнáю, отдоя́ю, престаю̀ млекóмъ питáти. - *transl.* Odſtawić kogo, z upośledzić go, odsadzić, einen zurück ſtellen, ihn einem andern nachſetzen, ihn zurück ſetzen. Bóg odſtawiwszy Saula, wzwiodł Izraelitom Dawida za króla. *Budn. Acſ.* 13, 22. - § *Jurid.* Odſtawić świadków, z odrzucić, ganić świadków, die Zeugen verwerfen. Odſtawuiąc dobrowolnie powód świadków, puścił ſtronę na przysięgę. *Stat. Lit.* 201. Gdyby sąd uznał, że przeciwnik świadkom próżno ganił i odſtawiał, tedy takowy odſtawuiący tych świadków, każdego świadka powinien nawiązać. *Stat. Lit.* 295. - §. 2) odſtawić, z znowu nazad na swoim mieyscu poſtawić, wieder an ſeinen Platz hin ſtellen. Skoro głód ie ominie, a odſtawiaią ſtoły, Stracone wspominaią swoie przyiacioły. *A. Kchan. IV.* 8. Odſtawione na dawne mieysca, powywracane w rozruchu obrazy. *Nar. Tac.* 2, 286. Ziemiopłazy niektóre, gdy ie na wznak przewrócisz, póty ſię w różne przeguby ſkręcaią, aż siebie na mieysce odſtawią, i własną sobie poſtawę przywrócą, *Pilch, Sen. liſt.* 4, 177. Lekarz złamaną kość spoił, a wyruszoną na mieysce odſtawił. *ib.* 3, 340. Co ogień pochłonie, to pracowita ręka piękniey i wspanialey odſtawi. *ib.* 3, 92, odbuduie). Lepiey ieſt na nowo sobie zjednać, i nieiako odſtawić przyiaciela, niżeli opłakiwać. *ib.* 2, 59. Naród, kiedy mu dozwolono odſtawić na nowo świątynią

Nieśmiertelnemu, użył do tego wszystkich sił swoich. *N. Pam.* 23, 245. - Odstawić żołnierzy, przenieść z etatu woiennego na garnizonowy. *Bndt., Nar. Chod.* 2, 65, vom Kriegsetat auf den Garnisonsetat setzen. ODSTAWNY, - a, - e, od odstawiania, abszytowy, Abschieds-. Bez listów odstawnych i pożegnania sługa od pana odjeżdżać nie ma. *Stat. Lit., Cztr. Msc.* °ODSTAWKA, - i, *ż.*, *Rs.* отставка, odprawa, abszyt, odstawienie od służby, urzędu. (*Vd.* odstavik, odstava, *Crn.* oddavk *a Capite*, z odtęp).

ODSTĘKAĆ *med. dk., Bh.* odsmonawati, odsmonati, odsłuni, stękaniem się odzywać, na wzaiem potękać; stękaniem odwetować, odpokutować, abstehnen.

ODSTĘP, - u, *m.*, ODSTĘPEK, - pku, *m.*, *Sr.* 1. wodstupení; *Vd.* odstop; *Rg.* odstúp; *Cro.* odsztup, odhód, odhodek; (*Rs.* отступь, der Abmarsch); odstąpienie. - 1) oddalenie się, ustąpienie, das Weichen, Entfernen; cofnienie się, das Zurückweichen, Zurückziehen. Lew, gdy gwałt, któremu podołać nie może, na się widzi, odstęp czyni; ale z lekka ustępuie, gotów z nieprzyiacielem czynić i na ustępie. *Birk Chod.* 8. Punkt odziemny i doziemny, odsłoneczny i do łoneczny biegu planet, wszystkie to punkta spolnym imieniem zowią się odstępami, *absides*, äußerste Entfernungspunkte, ztąd linija odstępów, *linea absidum. Hub. Mech.* 456. Odstęp i przystęp morski, odlew i wylew, *Vd.* odstop, sadtok morja, priedteshenje ali narastenje, inu odteshenje morja, bibaviza. - §. b) odstęp, odstępek, odstąpienie od kogo, porzucenie kogo, odpadnienie, odłączenie się, *Crn.* odstop, das Verlassen, im Stiche Lassen; der Abfall, die Abtrünnigkeit. Czy są słuszne iakieś przyczyny rozwodu? Dla ułomności i złości natury bywaią odstępki; bywaią, ale niesłuszne. *Petr. Ek.* 84, cf. separacya). - Groza wspomnieć na one odstępy od prawdziwego pasterza, a przystania do szubrawców. *Birk. Ex. D*, cf. apostazya, cf. odstać. - §. c) odstępek czego komu, z ustąpienie czego, das Abtreten einer Sache an jemanden, die Abtretung. Sędzia, potwierdzaiąc kupno iakiego imienia, opowiada on odstępek temi słowy: Pan N. zdawa etc. *Sax. Porz.* 45, *Szczerb. Sax.* 55. Odstępek wiana; żona po śmierci męża, wiana odstąpić może komu chce. *Sax. Tyt.* 52. ODSTĘPCA, - y, *m.*, ODSTĘPNIK, - a, *m.*, ODSTĘPIEŃ, - pnia, *m.*, *Slo.* odstaupnik; *Sr.* 1. wotstupnik; *Crn.* odstopnek; *Rs.* отступникъ; odstępuiący, porzucaiący, der einen verläßt, von ihm weicht. Idzie tu oto iego nieodstępca, to zapewne i on przyydzie. *Teatr* 22, 122, t. i nieodstąpiony przyiaciel, cf. cień iego). - *In malam partem*, odszczepieniec, zmiennik, przekiśniczyk, apostata, ein Abgefallner, Abtrünniger. Kto mawia królowi: odstępniu abo zbiegłcze? kto zowie książęta bezbożnemi! z *Leop. Job.* 34, 18. Biskupa odstępnikiem i apostatą uczynił. *Sk. Dz.* 577. Odstępnik Aryanin. *ib.* 229, *Veryf. pr.* 65. Człowiek odstępca chodzi z przewrotnemi usty. *W. Prov.* 6, 12. Wszyscy ci książęta są odstępnicy, wszyscy się pokazili. *Leop. Jer.* 6, 28. Stali się pysznemi i odstępcami cnoty. *Mon.* 70, 347. Cesarz Julian odstępnik. *Sk. Żyw.* 1, 4, *et* 270. *Sk. Dz.* 255. Odstępca od posłuszeństwa twego. *Sk. Dz.* 1042. Turcy nayszawnieysze expedycye przez odstępców od wiary chrześciańskiey odprawowali. *Kłok. Turk.* 101, t. i. przez renegatów. OD-

STĘPNY, - a, - e, ODSTĘPNIE *adv.*, *Rs.* отступный, odstępuiący, porzucaiący, ablassend, verlassend. Jak cienie nieodstępne przyszli za Mecenasem. *Hor. sat.* 258. Nieodstępny uczeń filozofa. *Pilch. Sen.* 4, 4. Proszi, aby tym usilniey, tym nieodstępniey radzili, im oczywiściey odkrywa się kraiu niebezpieczeństwo. *Przesz.* 102, um so unablässiger. - Sektę Schiów Turcy za naybardziey odstępną od prawdziwey wiary maią. *Alk. Tur.* 158, t. i. za nayoddaleńszą, für die entfernteste vom wahren Glauben - Ugoda odstępna, z cessya. *Gall. Cyw.* 3, 248, Abtretungsvergleich. - ODSTĘPNE, - ego, *n.*, *subst.*, nagroda odstąpienia, Abtrittsgeld. Panna Eliza będzie bogatszą; bo amant odstępne zapłaci. *Teatr* 27c, 65. ODSTĘPSTWO, - a, *n.*, odpadnienie, der Abfall. Odstępstwo od wiary. *Łącz. Zw.* 5. Odstępstwo od kościoła. *Sk. Dz.* 693. Po odstępstwie duchownych Rukoiła, od książąt nadane maiętności są im odjęte. *Veryf. Pr.* 21. Odstępstwo Juliana. *Sk. Dz.* 251, apostazya). Bał się cesarz tego woiownika dla odstępstwa iakiego. *Sk. Zyw.* 1, 60. Życie pełne rozwiozłości i odstępstwa od prawideł samego rozumu. *Xiądz.* 263. ODSTĘPUIĘ, *ob.* Odstąpić.

ODSTĘRKNĄĆ, *f.* odstérknie *cz. idntl.*, *Bh.* obstrčiti, obstrkovati, odtrącić, odepchnąć, odstrychnąć, oddalić, oderwać, weg stoßen, entfernen. Jeśliby kto, chcąc odsterknąć tego, ktory rozgranicżenia prosi, przał go bydź krewnym, do sądu się odeśle. *Herb. Stat.* 72. Chciano ie prawem od wstępku w dobra oyczyste odstérknąć. *ib.* 154. Zaczymem się odstérknął od ciebie... *Czachr. Tr. B.* 3.

ODSTRADAĆ, *f.* odstrada *cz. dk.*, (cf. ostradać), straceniu poświęcić, na szańc puścić, odważyć na co, aufs Spiel setzen. Woleliby maiętności, zdrowia, gardła na ostatek odstradać, aniżeli się w czym komu przeniewierzyć. *Krom.* 23. By uyść iego rąk, trzeba z chęcią odstradać żywota. *Min. Ryt.* 1, 54. Wisi na pożarcie danej dziwowi Andromeda odstradana. *Susz. Piel* 3. *Ib.*

ODSTRASZYĆ, *f.* odstraszy *cz. dk.*, Odstraszać *ndk.*, *Bh.* obstrašiti, obrozyti; *Sr.* 1 wotraschitschi, wottraschu; *Crn.* odstrashit; *Vd.* odstrashiti; *Dl.* odstrasit; *Rs.* отпугать, отпугивать; (cf. отпугивать монарха, zaasekurować towary); strachem odpędzić, odpłoszyć, abschrecken, zurück schrecken. Psa od słoniny, ptaka od flaszy Nic nie odstraszy *Min. Ryt.* 3, 356. Odstraszenie *Bh.* ostrach, *Rs.* отпугание.

ODSTRĘCZYĆ, *f.* odstręczy *cz. dk.*, Odstręczać *ndk.*, odrazić, wstręt do czego czynić, Abscheu erwecken, abschrecken, abscheuchen. Przyięciem dumnym i odrażaiącym wszystkie sąsiedztwo od siebie odstręczył. *Kras. Pod.* 2, 170. Naleganiem do kielichów na zawsze mię od domu swego odstręczył. *ib.* 12, *Hul. Ow.* 58. Hiszpani, podbiwszy Peruwianow, powinni byli odstręczyć ich od nieludzkiey zabobonności. *Mo*, 68, 449. Każdey kary celem iest odstręczenie od przestępstwa. *Ostr Pr. A.* 1. 27.

ODSTROIĆ, *f.* odstroi *cz. dk.*: Odstraiać *ndk.* z stroiu rozbierać, den Putz abnehmen, ausklеiden; odstroić, z wyzuć kogo *Tr.* (*Is.* отнаряжать отнаряживать одбудовать на ново, отнаряжка одбудование). - 2. Odstroił się instrument, rozstroił, lotnis. *Cn. Th.*, rozstroić się, das Instrument hat sich verstimmt. Odstroiony, rozstrojony,

stroiony, verstimmt. Lutnia nastroiona dla zgodnych dźwięków iest wdzięczna; odstroiona zaś, gdzie głosy z zgodney melodyi wykroczą, iest przykra. *Zrn. Pst.* 3, 514. ODSTRONIĆ *cz. dk.*, na stronę czyli na bok odłożyć, beyseitigen, auf die Seite legen, *Bh.* odtrániti; *Rg.* odtheinti; *Rs.* отложить, отстранить. ODSTRONIE, – ia, *n.*, ustronie, das Abgelegne, ein abgelegner Ort. Niech będzie w odstroniu niedociekła taiemnica dzielności duszy naszéy nad ciałem. *Mon.* 76, 519. *ODSTRONNY, – a, – e, odłączony, różny, getrennt, verschieden. Duch S. w bostwie od boga istnością nic nie iest odstronny. *Konc. Gd.* 134.

ODSTRUGAĆ *cz. dk.*, *Bh.* odstrauhati, odstruhowati, *Vd.* odstrugati), struganiem odiąć, abschnitzeln. – *Boh.* Odstrujky, *segmenta abrasa*, Odstrużki, strużyny, Abschnitzel.

ODSTRYCHNĄĆ, *F.* odstrychnie *Act. dk.*, Odstrychać *ndk.*, strychulcem zboże w korcu porównać *Tr.*, den Scheffel mit dem Streichholz abstreichen. – b) *transl.* odstrychnąć kogo od czego, s odsadzić, oddalić, odsterknąć 8), einen von etwas ausschließen. Kazimierz od działu odstrychniony, na opiece u Władysława ostał. *Krom.* 162. Bał się, aby go bracia od państwa nie odstrychnęli. *Biel. Kr.* 474. Xiądz Prałki do rady należy, i od elekcyi słusznie nie ma bydź odstrychniony. *ib.* 602. Od senatorstwa go odstrychnął. *Warg. Wal.* 64. Zydzi ułożyli, aby od bóżnicy był odstrychnion, któryby go Chrystusem zwał. *Sekl.*, wyłączony, wykluczony, wyklęty). Zadnia straż nie mogła bydź posiłkowana od średniego szyku, daleko od niey odstrychnionego. *Ustrz. Kruc.* 2, 376, t. i. odcięte o, abgeschnitten.

ODSTRZELIĆ, *F.* Odstrzeli *Act. dk.*, Odstrzelać *ndk.*, Odstrzeliwać *Freq.*; *Vd.* odstreliti; *Rs.* отстрѣлить, отстрѣливать. – 1. *Intrans.* na wzaiem strzelać, na strzelanie strzelaniem odpowiedzieć, wiederschießen, zurückschießen. Zaczęli do nas strzelać; nasi odstrzeliwali. *Ld.* Oręża tego cnota, ugodzi, gdzie zamyśliss, szczęście w nim nie płaci; i w zad nieodstrzelony ze krwią przylatuie, *revolat nullo referente*. *Zebr. Ow.* 182. Odstrzelanie *Vd.* protupatisk. – b) *transit.* odstrzelać kogo od czego, strzelaniem go wstrzymać, odpędzać, odpłaszać, odstraszać, durch Schüsse abhalten. Tatarowie strzałami jak gradem od przeprawy Litwę odstrzeliwali, *transitum prohibebant*. *Krom.* 781. *Translat.* To ich wielu od nauk odstrzela, odstia, *fugat a proposito studendi*. *Mącz.*, odraża, odstręcza, schreckt sie ab. ODSTRZELAĆ SIĘ *Recipr.*, 1. strzelaniem się bronić, sich mit Schüssen wehren. Moskale zaczęli do naszych strzelać; nasi wzaiemnie odstrzeliwali się. *Boh. Zam.* 129. – 2) oddzielać się od czego, oddalać się, odstępować, sich entfernen, abweichen, trennen. Który się od tego całe odstrzeli, iuż słaba strzelba i obrona iego. *Rey. Pst. a.* 5. Tak się od króla odstrzelił, iż się zda, iakoby się woli królewskiey przeciwił. *Baz. Hst.* 513. Gdy się hetman odstrzeli, i z królem rozdzieli, śmie się oń kusić nieprzyiaciel. *Sasz. Pieśń.* 3, 2. Nie się nigdzie nie odstrzelił od zwierzchności pana swego, *Rey Pst. Eee* 4. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 23. Prawdziwa mądrość od cnoty się nie odstrzela. *Gor. Dw.* 373. Względem stronu radzę, abyś się nie od zwyczaiu nie odstrzeliwał. *Gor. Dw.* 115. Od naszych przodków iuż dawno się Polacy daleko odstrzelili. *Biel.* 412. Nie odstrzelay się od kościoła prawdziwego. *W. Post. W.* 170, *W. Post. Mn.* 347, *Gorn. Dw.* 108, *Baz. Hst.* 231. To co teraz było na placu, odstrzeliło się od rzeczy naszey. *Gorn. Dw.* 270, t. i. oddąpiło, ist abgeschweift. Ten lud czci mię wargami; lecz serce ich daleko się odstrzela odemnie. *Sekl. Marc.* 7.

ODSTRZYGNĄĆ, *F.* odstrzygnie *cz. idntl.*, odstrzyds, odstrzyże *dk.*, Odstrzygać *ndk.*, nożyczkami odciąć, mit der Scheere abschneiden, wegschneiden; *Rs.* отстричь, отстригать. Nożyczki do odstrzyżenia ięzyczka. *Czerw.* 20. Nazbierać odstrzyżków, które tafelnik odstrzyga, rozdymaiąc cholewy. *Torz. Szk.* 173. – 2. *transl.* odstrzygnąć, odstrychnąć, oddalić, odsadzić, abschneiden, absondern, entfernen, Nieprzyiaciele od wszystkiego iuż byli odstrzygnięci. *Chrość. Luk.* 113. Przebrzydłego człeka, iak naydaley od Rzpltey odsadzić i odstrzygnąć pragnął. *Pil. Sall.* 37 *et* 171, *Sekl.* 107. ODSTRZYŻEK, – żka, *m.*, *Bh.* odstřižek, co odstrzyżono, das Abschneidsel (mit der Scheere). *Torz. Szk.* 173.

ODSTUDZIĆ *ob.* Ostudzić.

ODSTYROWAĆ, *F.* odstyruie *Act. dk.*, stryrem odkierować, absteuern. Łodź swą, skoro od brzegu zechce odstyrować, Ty ią pogodnym wiatrem, ty ią racz kierować. *Błaż. tl. A* 6, odbić od lądu.

*ODSUĆ *ob.* odsypać.

ODSUNĄĆ, *F.* odsunie *Act. idntl.*, Odsuwać *ndk.*; zasunięte odemknąć, wegschieben, wegrücken; *Bh.* odsebnauti, odsědati; *Sr.* 1. wodjunu, wodsuwam, wodsuhami; *Crn.* odmikam, odmikujem, odmizhem; *Vd.* odmiknuvati, gorodtekniti; *Cro.* odmeknuti, odmichem, odverchi; *Ross.* отсунуть, отсовывать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, пятить, отнятить. Zasuwkę odsunąć. *Ld.* Firanki odsunąć, s odsłonić. Odsuń zasłonę, która twe kryie zasługi. *Tel. Saut.* 12, odkryy). – *transl.* Oddalić, odsadzić, odstrychnąć, entfernen, ausschließen. Odległość od miasta odsuwa nas od łatwego pokupu. *Teatr* 19 *c*, 89. Jędrzeia Zamoyskiego chwalebna praca w układzie praw, odsunięta została. *Gaz. Nar.* 1, 211. Odsunięcie, *Sr.* 1. wotšunenje; *Rs.* сдвижка, сдвиганіе. ODSUWALNY, – a, – e, mogący być odsuniętym, *Rs.* отдвижный.

ODSUROWIĆ *cz. dk.*, surowym znowu robić, wieder roh machen. Sałata odsurowiona winem, gardłem się wymiata. *Hor. sat.* 219. ODSUROWIEĆ *niiak. dk.*, surowości znowu nabierać, wieder roh werden. Mleko w złych żołądkach odsurowieie. *Sak. Pr.* 123.

ODSUSZYĆ *cz. dk.*, odbyć suszenie, abtrocknen, *Ross.* отсушить.

ODSWAIAĆ *ob.* Odswoić.

ODŚWIĘCIĆ, *F.* odświęci *Act. dk.*, Odświęcać *ndk.*, święto iakie do końca obchodzić, einen Festtag völlig zu Ende feyern, abfeyern. Otto w Rzymie święto bożego narodzenia odświęciwszy, do Rawenny iechał. *Sk. Dz.* 879. *Kosz. Lor.* 1, 96. *Miask. Ryt.* 36. (*Sr.* 1. wotšwjećiju, wotšwiatcjujem, *Vd.* odsvetiti, odsvezhuvati, vunsesvetiti *profanare*).

ODŚWIECIĆ; *ob.* Oświecić.

ODŚWIEKOTAĆ, *F.* odświekoce *Act. dk.*; odmamrzeć,

odpaplać, odszemrać, herabſchwatzen, nach der Reihe her plappern. Niewielka rzecz kilka pacierzy odświekotać, *Sekt.* 110; cf. odśpiewać.

ODSWIĘTNY, - a, - e, ODSWIĘTNIE *adv.*, świąteczny. *Dudz.* 48, od świąt, do świąt służący, świątalny, feyertägig, Feyertags, (*oppos.* powszedni). Szaty odświętne ku posługowaniu na mieyscu świętym. *Radz. Ex.* 39, 41; *Rs.* однорядочный. Odświętna suknia однорядокъ, однорядка. Szaty odświętne albo uczciwsze, które obłoczymy, gdy między ludzie idziemy, *forensia. Mącz.* W święto wychodząc, iednych uyrzał w dobrych odświętnych sukniach, a drugich w wytartych, spytał czemu ci odświętnych sukien nie maią? *Sk. Dz.* 879. Odświętna pompa. *Otw. Ow.* 381. Częstokroć pod nim leśne boginie Dryady Odświętne swoie tańce odprawiały rady. *Otw. Ow.* 336, t. i. uroczyste. - Odświętnie przystrojona. *Przyb. Ab.* 152.

ODSWIEŻYĆ; *ob.* Oświeżyć.

ODSWOBODZIĆ *ob.* Oswobodzić.

ODSWOIĆ, *F.* odswoi *Act. dk.*, Odswaiać *ndk.*; oduczyć, odswyczaić, entwöhnen, abgewöhnen, (*oppos.* oswoić), *Rg.* odsvoitti *abalienare*, odsvoittise *proprietate se abdicare*; *Vd.* odsvojiti; *Ec.* отвыкаю, усвояю przywłaścić sobie cudzą rzecz). Chłop nasz z trudnością od nałogu piiaństwa odswoi się. *Przestr.* 243.

ODSWOROWAĆ *ob.* Odsforować.

ODSYŁAĆ *ob.* Odesłać. ODSYŁACZ, - a, *m.*, który odsyła, der Abſchicker, Abſender, *Vd.* nzvishar, navishavez, *f.* navisharza; (*Rs.* отсылка, отсылáнïе). nowe nazwisko znamienia pisarskiego, które w nawiasie napisane liczbą, głoską lub gwiazdką, odsyła czytelnika do przypisu, podobnym znakiem na dole lub na brzegu położonego. *Xpez. Gr. P.* 1, 5. das Anmerkungszeichen, das auf die Note hin verweiſet; ein Renvoi; *Ross.* отмѣтка, отмѣточка.

ODSYPAĆ, *F.* odsypie *Act. dk.*; Odsypywać *Fr.*, Odsypuie *Praes.*, sypiąc oddzielić, odłączyć; *Sr.* 1. wodſipu, wodſipam; *Rg.* odosipati; *Bs.* odsuti, odasuti; *Ross.* отсыпать; abſchütten. Rzéka odsypuie. *Zabr. G.* 363, przymula, ſchüttet Ufer an, ſchwemmt an; cf. Odsep, Odsepisko. - b) Dobra ograniczywszy, kopcami odsypią lub odsypać nakażą. *Vol. Leg.* 8, 348, t. i. sypiąc kopce odgranicząą, Markhügel ſchüttend abgränzen. Odsypanie *Ross.* отсыпка, отсыпанïе. (*Ross.* отсыпной хлѣбъ deputat, ordynarya). - c) *transl.* odsypać, odpłacić, abbezahlen. Choć mię kto i w pysk uderzy, kiedy za swoie odsypać nie mogę, to sobie pięknie milczę. *Boh. Kom.* 2, 107. Bóg za złe źle płaci, a dobremu za dobre zasię też hoynie odsypuie. *Rey. Zw.* 147 *b.*, nagradza.

ODSYROWIĆ *ob.* Odsurowić.

ODSZACHROWAĆ *cz. dk.*, szachrując odłudzić, abſchachern, *Rs.* выбарышничать, выбарышничивать.

ODSZALEĆ, *F.* odszaleie *Neutr. dk.*, wyszaleć, przestać szaleć. *Cn. Th.* 1098, austoben, ausraſen, zu raſen aufhören.

ODSZAŃCOWAĆ się *recipr. dk.*, szańce swoie znieść, die Schanzen abbrechen. Joas się odszańcował, i odjechał od Jeruzalem. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 18.

ODSZARPAĆ *cz. dk.*, szarpiąc oderwać, wegreiſſen, wegzauſen.

ODSZCZEKAĆ, *F.* odszczeka *Act. dk.*, Odszczekiwać *Freq.*, Odszczekuie *Praes.*, *Crn.* revkam; *Slo.* obſſtekávám; - §. 1. szczekaniem odpędzić, wegbellen, mit Bellen wegtreiben. Odszczeka pies złodzieia, wilka, *latratu abigit. Cn. Th.* - 2. *transl.* odwołać, *cf.* oszczekać, *translatione parum decora a canibus sumpta. Cn. Th.*, widerrufen. (*cf.* Przymówkę temi słowy odmówić ma, „com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwéy matki synem, tom na cię *szczekał*, iak pies. *Stat. Lit.* 86). Gniewosz kłamstwa swego odwoływać się, a nadto z pod ławy odszczekiwać musiał. *Krom.* 415, *Biel.* 234. Jeśli głos wznieść śmieią potwarcy, day tego doczekać, Niech maią dar mówienia, ażeby odszczekać. *Kras. W.* 6.

ODSZCZEP, - u, ODSZCZEPEK, - pku, *m.*, rzecz odszczepana, etwas Abgeſpaltnes; *Rg.* odzjep *fragmen*; *Rs.* отщепокъ, отщепокъ, отщепочекъ, сколохъ, сколочекъ trzaska). - §. odszczep, odszczepienie się, odpadnienie, Abfall, Abtrünnigkeit. Pogrożą, za rozkazem gdy nie póydzie ślepym Papież, Z nim się rozstrzygnąć powszechnym odszczepem. *Zab.* 12, 240. ODSZCZEPAĆ *cz. dk.*, odłupać, odrąbać; abhauen, loshauen; *Rg.* odzjépiti; *Rs.* отщепить, отщеплять, отколоть, откалывать. ODSZCZEPIĆ, *F.* odszczepi. *Act. dk.*, Odszczepiać *ndk.*, odpoić, oddzielić, *pr. et fig.*, abſpalten. Jeśli członek od członka odszczepia się, iakie to już ciało? *Eraz. ięz. Kk* 4. Język ich przez obcowanie z Ligurami odszczepił się od pyczystego; *descivit a patrio. Oss. Sen.* 10. Odszczepił się od wiary. *Fund.* 42; *Bs.* odmetnutise, *Rs.* отметнуться. Lucylla biskupów na synod odszczepiony do Kartaginy zwodziła. *Sk. Dz.* 169. cf. odszczepieński. ODSZCZEPIENIEC, - ńca, *m.*, odstępnik, ein Abgefallner, Abtrünniger; *Slo.* obſtaupnjk, odpadlec, odmènec, odwržènèc; *Boh.* rozdèlenec, rozdwogenec, ſtrjžek; *Sr.* 1. wotpadnenc; *Crn.* odſtopnek. *Vd. et Bs.* odmetnik; *Cro.* odmetnik, odverzitel; *Rg.* odmetnik, razmetnik, *Barb.* harka, harkách; *Rs.* отметникъ, отщепенецъ, раскольникъ, раскóльщикъ, *Ec.* раздорникъ, заколодникъ. Heretycy odszczepieńcy, którzy z kościoła wypadli, i od niego oderwali się. *Karnk. Kat.* 71; *Birk. Zamoy.* 13. Odszczepieniec 3 *Leop. Prov.* 6, 12, apoſtata, abtrünniger. 1 *Leop.*). *Cro.* neverecs, nevernik. Odszczepieńcem być, *Ross.* раскольничать; *Ec.* разкóльничествовати. ODSZCZEPIEŃCA, ODSZCZEPIENNICA, - y, *f.*, heretyczka. *Birk. Zyg.* 43, eine Abgefallne; *Rs.* раскольница, раскольщица. Cerkiew wschodnią odszczepiennicą nazywa, *Smotr. Lam.* 87. ODSZCZEPIEŃSKI, - a, - ie, odstępny, odpadły, cf. kacerski, heretycki, abtrünnig, abgefallen; *Rg.* odmetnicki; *Vd.* odmeten; *Ross.* отмѣтный, раскольническïй, раскольничïй. Donatus, odszczepieński biskup, Donatystami swoim zwać się kazał. *Sk. Dz.* 224 *et* 1160. Grzech odszczepieński. *Birk. Gł. K.* 13. Namówiono go, aby stał przy stronie odszczepieńskiey. *Sk. Zyw.* 115. *W. Post. Mn.* 310. ODSZCZEPIEŃSTWO, - a, *n.*, odstąpienie, odpadnienie, apoſtazya, die Abtrünnigkeit; *Sr.* 1. wobpatnano; *Crn.* odſtop; *Vd.* reſkol; *Ec.* разколѣнïе, разколь, расцѣпленïе, несогласïе съ церковïю православною, кривовѣрïе. Naypożyteczniejsze, lecz nowe nauki, Za odszczepieństwa uchodziły sztuki. *Zab.* 16, 79; cf. kacerstwo.

ODSZCZYKNĄĆ, *F.* odszczyknie *Act. idntl.*, Odszczykiwać *Freq.*, szczyknieniem odłamać, abbrechen, abpflücken,

abrupfen; *Sr.* 1. wotzejipnu (*Vd.* odshkeraiti, odvmekniti, odpopatli, odshzhipati, odvzheuiti; *Ross.* отщипнуть, отщипывать. Odszczykniąc zbytek liści, większe będziesz miał głowy kalarepy. *Kluk Rosl.* 1, 214.

ODSZEDŁSZY *ob.* Odeyść.

ODSZEMRAĆ, *F.* odszemra, odszemrze *Act. dk.*, odmruczeć, abmurmeln, der Reihe nach hermurmeln, *ob.* odświekotać). Nie podobaią się bogu pacierze przez zęby mówione, albo lada iako odszemrane. *W. Post. W.* 164. Kapłani ich, gdy iuż odszemrzą godziny, tedy ani robią, ani czytą. *Eras. Jęz. Dd* 5.

ODSZLACHCIĆ *cz. dk.*, wyzuć ze szlachectwa, entadeln, *Vd.* odshlahtiti.

ODSZLAMOWAC *cz. dk.*, szlamuiąc odłączyć, abſchlammen.

ODSZLUFOWAĆ *cz. dk.*, szlufowaniem odjąć, abſchleifen; *Vd.* odbrusiti, dolsbrusiti, odoiſtriti; *Ross.* оммочить, оммачивать.

ODSZNUROWAĆ *cz. dk.*, rozsznurować, sznurowanie rozpuścić, abſchnüren; *Vd.* gorodshnurati, gorodvesati.

ODSZPUNTOWAĆ, *F.* odszpuntuie *Act. dk.*, *Vd.* odpilati, gorodpilati; *Rs.* отомкнуть, отмыкать; szpunt wyiąć, otworzyć beczkę, aufſpünden eine Tonne, ein Faß. Odszpuntuie butelkę. *Teatr* 20 b, 118. t. i. korek wyymuie, erſtopfelt ſie auf.

ODSRZODPĘDNY, - a, - e, n. p. odśrzodpędna siła, *vis centrifuga. Hub. Mech* 389, *et* 395. *opp.* wśrzód pędna.

ODSZOROWAC n. p. podłogę, ochędożyć przez mycie. *Wol.*, abſcheuern. - §. konie z szorów rozbierać, abſchirren. *Tr.*

ODSZRUBOWAĆ *cz. dk.*, szrubuiąc otworzyć, lub zdjąć, abſchrauben, aufſchrauben; *Vd.* odſerkati. odvreteniti, odsukati; *Rs.* отвертѣть, отвертывать, отвинчивать, отвинтить, вывинтить, вывинчивать.

ODSZTURKNĄĆ *cz. idntl.*, szturkaniem odepchnąć, odtrącić, zurückſtoßen, abſtoßen (mit dem Ellbogen); *Sr.* 1. wotstorcjju *Rs.* оттолкнуть отталкивать.

ODSZTYCHNĄĆ, *F.* odsztychnie *Act idntl*, oddadź sztych, *transl.* szpyrkę oddadź *Cn. Th.*, einen Gegenſtich verſetzen; wieder ſticheln; oddadź za swoie. *Wlod.*

ODSZUKAĆ, *F.* odszuka *Act. dk.*, Odszukiwać *Fr.*, Odszukuie *Praes.*, ſtraconego szukać, odzyskiwać, verlornes ſuchen; wieder zu finden ſich bemühen. Brutus naród Rzymski do odszukania wolności zachęcał. *Fal. Fl.* 16. Odszukiwasz nas stracone syny. *Sarx, Pieśń.* 1, *D.* Ktoby zbiegłego przyiął potępieńca, Spólnik go za to czekała szubieńca, Musiał wszystkiego odstradać, odszukać. *Chrośc. Fars.* 164.

ODSZUMOWAĆ, ODSZYMOWAĆ, *F.* odszumnie *Act. dk.*, szumować *ndk.*, szumowiny odjąć abſchäumen, den Schaum abſchöpfen: odpienić, *Vd* odpeniti, *Rs.* сплывать, сплывать. Rosół odszumować z piany należy, póki nie czystym będzie. *Wiel. Kuch.* 418. Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuie. *Radz. Ezech.* 24, 6. Miód prażny na wolnym ogniu odszymować trzeba. *Haur.* 448. *Cresc.* 350. - *fig.* Tknięte serce wylaniem łez roztworzy swą żałość, i że tak rzekę, odszumuie. *Pilch. Sen. list.* 3, 279.

*ODSZUROWAĆ. *ob.* Odszórować.

ODSZYBOWAĆ cz. *dk.*, szybując oddalić, odsunąć, abſchieben, wegſchieben, (*Rs.* отшибить, отшибать odbić, odłamać; o ptakach отшибиться oddalić się, odlecieć).

ODSZYĆ *cz. dk.*, szycie odbyć, abnähen, fertig nähen, *Rs.* отшить, отошью, отстрочить.

ODSZYDZIĆ, *F.* odszydzi *Act. dk.*, odszydzać *ndk.*, odżartować, wieder ſpotten; Spott mit Spott vergelten. Nie zaczepiay, ieć radzę, naszego prałata, Boć odszydzi. *Papr. Gn.* 1149, *Dzwon. St. A.* 3.

ODTĄD *adv.*, *Bh.* odtud, odtad, odſawad; *Slo.* odtuď, odtaď, odtál, odtel; *Sr.* 1. wotſal, ztuhde hěw; *Sr.* 2. wot neta, tuh ztoho, ztuhde; *Crn.* oddusehmal, odtęhmal; *Vd.* posehman, odsehman, (od tamkai, odtod, s ztąd), od tega, odseda, odsehdob, od teh man, od tod, odunod, od sod, od hunega kraja; *Cro.* odszád, odvézda, odszle, od onda, od ovud, odtud; *Dl.* odszle, odszada, od ovude, otle; *Hg.* onnond, etöl; *Rg.* od tuda, odóvle, odovúda, odsada, odsle; *Bs.* odsad, od sada, odonda, odomeda, odonle; *Sla.* od selé; *Rs.* оттолѣ, оттуда, оттуду, отсюда, отсѣлѣ, отсѣлъ, отныне, *Ec.* отълѣ, отнѣлѣже (cf. *Lat.* inde). - 1. od tego czasu von jetzt an. Odtąd na lat dziesięć! śliczna perspektywa. *Teatr* 52 *b*, 55. - 2) od tego mieysca. *Cn. Th.*, von hier an. Odtąd się ciągnący, *Ec.* отонудный.

ODTAIAĆ *med. dk.*, taianiem odłączyć się, abthauen, *Vd.* odleduvati, odtapluvati; *Rs.* оттаять, оттаивать, отдаетъ, отдать.

ODTAŃCOWAĆ, *F.* odtańcuie *Act. dk.*, odskakać taniec *saltationem peragere*, den Tanz abtanzen, zu Ende tanzen, *Rs.* оттанцовать, отплясать. - Odtańcować, powetować taniec chybiony. *Wol.*

ODTARGNĄĆ *cz. idnt.*, Odtargiwać *czstl.*, targnąc oderwać, abzauſen, abreißen; *Bh.* odtrhnauti; *Sr.* 1. wottorhnu; *Vd.* odtergati, prezbvtergati, dolstergati; *Cro.* odtergavam, odtergnulszem; *Dl.* izguliti; *Rs.* оттормять, оттормать, отдерать, отдёрнуть, отдергивать, оттеребить, оттеребливаю; *propr. et fig.* Myśli sprawiedliwy, iakby odtargnął grzeszne od siebie. 1 *Leop. Prov.* 21, 12. Nie mógł być od swego przedsięwzięcia odtargnion. *Baz. Hst.* 30. ODTARGACZ, - a, *m.*, który co odtarga, der Abreißer, *Ec* оттормѣлъ.

ODTARGOWAĆ *cz. dk.*, targuiąc odtrącić, abdingen, abhandeln. Odtargowanie, *Rs* вымореѣа, co wytargowano.

ODTAŚMOWAĆ *cz. dk.*, taśmy odwiązać, Bänder abbinden, ablöſen, aufbinden. Chcesz, żebyś zrównał Macedona czyny, Związane workom odtaśmuy czupryny. *Mon.* 71, 391.

*ODTĄŻYĆ, *F.* *odtąży *Neutr. dt.*, przestać tęsknić, die Bangigkeit verlieren, herzhafter werden. Gdy iuż iagnięta odtążą, a asać zapamiętaią, dopiero ie do trzody wyganiać. *Cresc.* 362.

ODTKAĆ *ob.* Odetkać.

ODTŁOCZYĆ *cz. dk.*, odtłaczać *ndk.*, tłocząc odbić, odcisnąć, abdrängen, abſtoßen im Drängen, abpreſſen; *Vd.* odtleshi. ODTŁUC *cz. dk.*, odtłukiwać *czstl.*, tłukąc odbić, abſtoßen mit der Mörſerkeule, abſchlagen mit dem Hammer, *Vd.* odtoushi.

ODTOCZYĆ, *F.* odtoczy *Act. dk.*; Odtaczać *ndk.*, tokarsko zupełnie wytoczyć, abdrechſeln. U tokarza odtoczyć półkuli drewnianey. *Jak. Art.* 2, 96. - §. U kowala na brusie odtoczyć, wytoczyć, siekierę, nóż i t. d. *X. Kam.*, abſchleifen, abwetzen, abziehen. - *§. odwalić, taczaiąc odwieść, abwälzen, wegſchleifen. Skanderbeg odtoczywszy działa na stronę, iutrzeyszy dzień do szturmowania

naznaczył. *Baz. Sk.* 385. – §. *transl.* odtoczyć kogo, oddalić, odprowadzić, odwieśdź, entfernen, abbringen, ableiten; *Rs.* отказáмь, отказывáмь. Toć snadź miłość Alcyda odemnie odtoczy. *Bard. Tr.* 456. Naprowadzić odtaczaiącego się z drogi. *Teatr* 6, 97. – §. Odtoczyć cieklizne, n. p. piwo, z beczki wytoczyć, abzapfen; *Bh.* odtociti; *Vd.* odshepati, dolshepati; *Ross.* отцѣдить, отцѣживать.

ODTOPIĆ *cz. dk.*, odtapiać *ndk.*, topiąc oddzielić, odbyć topienie, abschmelzen, *Rs.* отплавить, отплавлывать. Kapa ma być krągło śpiczasta, żeby materya odtapiaiąca się, nieprosto w pion wpadała w tygiel. *Torz. Sk.* 74.

ODTOPNĄĆ *niiak. idntl.*, nieco płynnym się stać topieniem, *Rs.* отжидѣть, etwas flüssig werden.

ODTRĄCIĆ, *F.* odtrąci *Act. dk.*, Odtrącać, °Odtręcać *ndk.*, odbić, odrazić, odepchnąć, odszturkować, zurückstoßen, abstoßen, *Bh.* frazyti; *Vd.* oddersniti; *Rs.* отпихнуть, отпихивать. Smaczno bramiące strumyczki, Gdy o drobne kamyczki Płynąc się odtrącacie, Słodki dźwięk działacie. *Groch. W.* 352, t. i. odbiiacie się, zurückprellt. Merchę onę od siebie odtrącił. *Papr. Kol. E* 4 *b*, wypchnął ią). Faryzeuszowie chcieli odtrącić od pana ucznió v iego. *Zrn. Pſt.* 3, 683 *b.* odciąć, oddalić). – b) *transl.* odpychać, odrażać od siebie, wstręt czynić, abgeneigt machen, Abneigung erregen, abwendig machen. Lepiey sposabiać sobie umysły ludzkie łagodnością, niż ie od siebie odtrącać surowością. *Bud. Ap.* 100. *Kosz. Lor.* 90, °odtręcać. *ib.* 129 *b.* Polacy odtrącali się łakomstwem Władysława II. *Krom.* 164. Uczy nas, abyśmy naśladuiąc Chrystusa, ani się miłością krewnych, ani ludzką boiaźnią nic nie odtrącali. *W. Pos. M.* 357, *Ryb. Ps.* 161. Wszyscy się tym od niego odtrącili. *Baz. Hst. pr.* 1. – c) Odtrącić od summy iakiey, odciągnąć, potrącić z czego, *Rs.* вычесть, вычитать, abziehen, subtrahiren, abrechnen (abschlagen; Odtrącenie, *Bh.* odrazka, frazka, *Rs.* вычитанie, вычетъ, вывопотъ. ODTRĘT, – u, *m.*, odrętwiałość, odrętwienie, zdrętwienie *callus. Cn. Th.*, *Mącz.*, dicke Haut vom Arbeiten; Schwielen, *cf. Bh.* Odtrajenice, z wrzód w nogi od uderzenia, cf. odraza). Obwod formuie się na około rany skaleczonego drzewa, na kształt odrętu. *Vors. Drz.* 11. (*distinguas* otręt). – §. odtręt, wstręt od czego, Abscheu. By nie stromiężliwość odtrętu czyniła, Zd łasę iakby stroić powagę myślila, *si non obstet reuerentia. Zebr. Ow.* 251. Doznaliśmy tego, iakowy odtręt miało zatrzymania, przez niesworność panterzów przyszedł. *Gil. Pſt.* 183 *b.*

ODTRZĄŚĆ, *F.* odtrzęsie *cz. dk.*, odtrzęsać *ndk.*, trzęsaniem zrzucać, abschütteln, *Vd.* odtresti, dolstresti, *Ross.* отпрясти, отпрядáмь.

ODTRZEĆ *ob.* odetrzeć.

ODTRZEPAĆ *cz. dk.*, trzepiąc odbić, ankloppen, wegklopfen, *Rs.* отколотить, отколачивать. (*Rs.* отпрядáмь odczesać len).

°ODTWORZYĆ *ob.* otworzyć.

°ODTYCHMIAST *adv. temp.*, odtąd, od téy chwili (cf. natychmiast); von jetzt an. Nie będę pił odtychmiast z tego wina, aż do dnia onego, gdy ie będę pił . . . *W. Math.* 26, 30. Te rzeczy odprawiwszy, odtychmiast miasto opanowali. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 38.

ODTYKAĆ *ob.* Odetkać. – 2. ODTYKAĆ komu *cz. dk.*, na wzaiem mu tykać, einen wieder duzen.

ODUCHOWNIĆ, *F.* oduchowni *Act. dk.*, duchownym uczynić, cf. oksiężyć, zum Geistlichen machen. Czerniec, nie bez szczęścia się poitrzyżenca, głowę mu mniskim sposobem oduchownił. *Nar. Chod.* 404. cf. omniszyć.

OD-UCIEC *cz. dk.*, uciekaiąc porzucić, vom Weglaufen zurück lassen. Synowie Izraelscy zabrali łupy, których od-uciekli Assyryyczykowie. 1 *Leop. Jud.* 15, 7, których odbieżeli. 3 *Leop.*

ODUCZYĆ, *F.* oduczy *Act. dk.*, Oduczać *ndk.*, *Bh. et Slo.* oduciti, odučovati; *Sr.* 1. wothutjupu; *Vd.* odvushiti, odvaditi, odvajati; *Rg.* oducitti; *Bs.* oducitti; *Cro.* odvuchnam; *Rs.* отбывáть, отбывáмь, odkładać kogo, *desuefacere*, abgewöhnen, entwöhnen. *Mącz. Bedoiecr* bywam oduczany. *Urs. Gr.* 244. Słowem uczą, żywotem oduczaią. *Birk. Gl. K* 2, cf. iuszych nauczacie, sami nie działacie). Oduczanie, *Vd.* odvajenjo, odvada; *Ross.* отучéнie, отучка, отвыкáнie, отвыкá. Oduczyć się, *Slo.* prenčiti se, *Sr.* 1. wothutjam so, wothuknuć; *Vd.* odvuzhitise; *Rg.* oducittise; *Dl.* oducsitise; *Rs.* разучúться. Naypotrzebnieysza nauka, złego się oduczyć. *Bud. Ap.* 22.

°ODUKAŁY, – e, – e, (cf. hukać się, o świniach) omniszony, karmny, Mast, gemästet. Odukały, piersisty, zanadrzysty. *Cn. Syn.* 555, großbrüstig. Tatarow żywność kobyle mleko, to surowo piią, i od niego iak wieprze odukałe tyią. *Parz. Dz.* 14.

OD-UMIZGAĆ się, *F.* od umizga się *Rec. dk.*, umizgi odwetować, wieder caressiren. Patron za umizgi nic nie zrobi, wzaiemnie się odumizga. *Teatr* 15 *c*, 6.

OD-UMRZEĆ, *F.* odumrze *med. dk.*, Odumierać *ndk.*, umierając po sobie zostawić, sterbend hinterlassen; einem absterben; wegsterben von etwas; sterbend von etwas scheiden. *Bh.* odemriti, *Sr.* 1. wotemrú; *Vd* odumreti, odumirati, odshiveti, povmirati, povmreti). Mądrzy oycowie baczenie dziatki odumieraią. *Falb. K* 3. Nie chciał odumrzeć w niedostatku dzieci. *Klon. Fl. C* 4 *b.* Przestał Leszek na tym, co mu był oyciec odumarł, *contentus eo, quem a patre acceperat, principatu. Krom.* 52. Odumarł długów. *Cn. Th.*, er hat Schulden hinterlassen. Odumarł zbioru wielkiego. *ib.* Którego odumrzeć niemożna, *Vd.* neodvmerlin, nepovmerlin. Odumarcie, *Boh.* aumrtj. Odumarły, po śmierci zostawiony, hinterlassen, hinterblieben; *Sr.* 1. wotemrěté, *Ec.* всемертвенный. Wacław poiął Ryxę, corkę odumarłą Przemyśla. *Krom.* 310. Odumarłe dobra, *bona mortui quaecunque, sed saepe intestato relicta. Cn. Th.* ODUMARSZCZYZNA, – y, ż., n. p. Po śmierci gospodarza iedno bydlę pan zabrał; i ten dochód nazywał się odumarszczyzną. *Czack. pr.* 1, 205, Heimgut, Fallgut, *Bh.* odumrt. ODUMORĘK, – rka, *m.*, n. p. rzeczy pozostało odumorków, gdy nie są w inwentarz wciągnione, chłopi albo ie rozkradną, albo iakimkolwiek sposobem poginą. *Groi Obr.* 117.

ODURZYĆ, *F.* odurzy *Act. dk.*, Odurzać *ndk.*, przytomność odjąć albo przytępić, ogłuszyć, ohuknąć, (einen verblüffen, einen der Besonnenheit berauben, betäuben, *Rs.* одурáчить, вздурáчить; (*Cro.* odurjavam *auerseor*, odurjavati *inuidere*, odduriti *contemnere*). (cf. dunoriti, shertati, sanoriti, sanorzhuvati, pazhit, s'pazhit). Piorun z chmury raz po raz urwany, Huknie nad człekiem, i odurzy srodze. *Kniaź. P.* 2, 79. Był przez czas

dobry w tępym odurzeniu. *Przyb. Milt.* 275. Takiemi słowy starca odurzył. *Teatr.* 43 c, 150. Piorun mu swoim błyskaniem źrzenicę odurza. *Zab.* 16, 202. ODURZEC, *F.* odurzeie *Neutr. dk.*, przytomność stracić, tępieć, *Vd.* znoreti, obnoreti, (*Rs.* одурѣть, zwaryować, oszaleć), an Sinnen ſtumpf werden; die Geiſtesgegenwart verlieren. Umysł iego odurzał, rozum go opuścił. *Zab.* 10, 172. Prawdziwie odurzałem, ani myślą trafię W którym, światła mam szukać życia paragrafie, *Zabł. Amf.* 29. ODURZAŁY, ODURZONY, = zbłaźniony, zbałamucony, (verblüfft) ohne Beſonnenheit, ſich nicht gegenwärtig; *Rs.* одурѣлый zwaryowały). na łup nieprzyiacielski wystawiony strzały, Mottochu podły, czego stoisz odurzały? *Dmoch. Jl.* 96, *ib.* 2, 149. Leżą odurzeni w zdroiu zapomnienia. *Przyb. Milt.* 15. Głuszec, kiedy gra, tak bywa odurzony, że nie słyszy, nie widzi. *Zool.* 239. Klaudyusz z przyrodzenia ograniczonego dowcipu, więcey ieszcze odurzony surowością matki. *Oss. Sen.* 38. Odurzenie, cf. zabłokanie, nieprzytomność zmysłów, zadumienie, die Betäubung, das Verblöffen, *Bh.* ohroma (cf. ogrom) *Crn.* ommôtêza; (*Rs.* одурь waryacya; *Vd.* oddurnoſt *abominatio*; *Crn.* odûrn, = markotny; *Cro.* odûrjavávecz, odvritel *osor*).

*ODUSZEWIAĆ *cz. ndk.*, duszą ożywiać, beſeelen. Niemowiątko, gdy iuż doſkonale będzie ciało, *oduszewia się. *Sak. Dusz.* 39.

OD-UZDAĆ *cz. dk.*, uzdę odjąć, (*oppos.* ouzdać abzäumen; *Vd.* odvuzdati, resoglaviti (cf. ogłowie) odbersditi, odhaſtrati, vunsviti, isviti; *Rg.* oduzdatti. OD-UZDNE, ODUZNE, – ego, *n.*, podarunek ſtaiennemu od kupionego konia, Halftergeld, Zaumgeld, Sattelgeld. *Tr.*; *Bh.* ščasne (cf. *oczas); chomutné (cf. chomąto). – b) podarunek temu, co przyniosł iaką rzecz, zwłaszcza darowaną. *Dudz.* 48, *Zebr. Ow.* 46, Biergeld, Trinkgeld, cf. na piwo, na śpilki, – c) oddarowanie, wzaiemny podarunek, Gegengeſchenk. Ja im w oduzne dałem wielkie prezenty. *Jabł. Tel.* 139. Złego psa w oduznym dano komu. *Biel. Myśl. C* 2 *b.*

O-DUŻEĆ, *F.* odużeie *Neutr. dk.*, odrosnąć, podrosnąć, heranwachſen. O przesadzaniu nie myśleć, aż młody roik odużeie w małym swoim uliku. *Kąck. Pas.* 10.

ODWABIĆ, *F.* odwabi *Act. dk.*, Odwabiać *ndk.*, wabiąc odciągnąć, odmamić, *Bs. et Rg.* odvabiti; *Cro.* odvablyujem; *Bh.* obluzugowati; *Rs.* отманить, отманивать, сманить, сманивать; weglocken, ablocken, abziehen, wegziehen. Małoż ieszcze na tym masz, żeś mi odwabiła a odmiłowała męża; ieszcze chcesz i syna mi odjąć? i *Leop. Gen.* 30, 15. Krotochwile odwabiają młodź od pożyteczniejszych zabaw. *Petr. Pol.* 2, 301. Odszczepieńce, gdzie słusznego pasterza uyrzą, chcą go odwabić do siebie. *W. Poſt. M.* 559. Naukę tę im podał, żeby przy niéy stali, a nikomu od niéy nie dopuszczali się odwabiać ani zwodzić. *Gil. Pſt.* 5, 9 *b.* Nie trzeba odwabiać poddanych od pilnych robot do powozów nieżytecznych. *Petr. Ek.* 14. Odwabiać ich od sprosności i występkow. *Lib. Hor. A* 2. ODWABICIEL, – a, *m.*, który odwabia, odmamiciel, der Abloder; *w rodz. żeńſk.* odwabicielka.

ODWACH, – u, *m.*, kordegarda, hauptwach, z *Niem.* die Hauptwache; *Vd.* glavitna ſtresha; *Sla.* velika ſtráxa; *Cro.* ztrasnicza (cf. ſtrażnica). Nabroiwszy siła złego, zchwytanym i na odwach zaprowadzonym został. *Petr. Cyr.* 3, 97, *Teatr.* 44, 84. R. 1708 izba seymowa stała się odwachem Moſkiewſkim. *Preſtr.* 97.

*ODWADA, – y, *ż*, ratunek od zawady, ein Rettungsmittel, Hülfsmittel. *Vd.* odvada, odvajenje; *Ross.* отвадка, отваживáнïе, od-uczenie). Drogich pereł i złota pokłady, Trudnych przygod odwady. *Petr. Hor.* 2, *B* 3 *b.* ODWADZIĆ, *F.* odwadzi *Act. dk.*, Odwadzać *ndk.*, odchylić przeszkodę, odsunąć, odprzątnąć, wegräumen, aus dem Wege ſchaffen; *Vd.* odvaditi, odvajati, = oduczyć). Zawadzić *impedire*; *expedire* odwadzić *Mącz.* Ściśniony rękoma za gardło, palcy palce iego odwadzał *Otw. Ow.* 347.

ODWAGA, – i, *ż.*, *Bh.* obwáſſiwoſt; *Sla.* serdenóſt; (cf. serce, serdeczność); *Crn.* korajhaha (cf. Kuraż); *Ross.* отважность, (*Rs.* отвага *risque*) śmiałość, odpowiadaiąca rzeczy, cf. determinacya, cf. męstwo, die Verwegenheit, Kühnheit, der Muth. Odwaga iest zaufanie siłom własnym. *Karp.* 2, 120. Mieć odwagę i obrot. *Niemc. Kras.* 3, 85. Bądźmy nieszczęśliwemi z odwagą, a nie skarżmy się na fortunę. *Teatr* 9 *b.* 113. cf. stawić się komu). Łotrowska odwaga, do grzechu pomaga. *Dwor. D* 1. – 2. odwaga, = odważny czyn, Heldenthat. Po odwagach siłu, w zamek wpadli. *Tward. W. D.* 25. Groby tak wielkich bohatyrów, którzy dla oyczyzny wielkie odwagi ochotnie czynili. *Star. Zad. A* 3 *b.* Rzadko wielkim zawisna fortuna przepuszcza odwagom. *Bardz. Tr.* 17. Przez nieład gaśnie w żołnierzu do odwag ochota. *Vol. Leg.* 4, 841, Zgromadzone pułki oczywiście mu czynią chęci do odwag. *Bard. Luk.* 12. Odprawowanie odwag rycerskich. *Otw. Ow.* 519. – 3) odwaga czego, odważanie czego, puszczanie na szańc, das Tranſetzen, Preisgeben. Cokolwiek mieczem dobyli z odwagą zdrowia własnego, to. – *Klok. Turk.* 4. Przybiegł z odwagą zdrowia swego. *ib.* 28. Każdy naywiększą odwagę maiętności swoiey czynił. *Star. Zad. D* 2.

ODWALIĆ, *F.* odwali *Act. dk.*, Odwalać *ndk.*, *Bh.* obwaliti, odvaleti, odvalovati; *Sr.* 1. motwalacj, motwalam; *Vd.* odvaliti, odvalati; *Bs.* odvaliti; *Rg.* odvàliti; *Cro.* odvalyujem; *Rs.* отвалить, отваливать, откатить, откатывать; , ciężkiego co odchylić, odtaczać, odsuwać, odważyć, abwälzen, wegwälzen. Odwalcie to kamienie od dziury téy iaskini. 1 *Leop. Jos.* 10. Tyfon nieraz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić, *remoliri*, *euoluere*. *Zebr. Ow.* 116. Kiedy od góry odwali Wiek sztukę skały lub wiatry szalone. *P. Kchan. J.* 480. Pług rysuie w ziemi brozdy, i skiby odwala. *Dmoch. Jl* 2, 30. Zadrżał zamek Tarpeyski, gdy drzwi odwalili. *Bard. Lek.* 39. – §. Odwalić, odgramotnąć, z trzaskiem odciąć, wegſchlagen, weghauen, abhauen. Łeb mu od szyi odwalił. *Zebr. Ow.* 103. Za iednem cięciem obie ręce mu odwalił. *Pam.* 83, 2, 177. On mu rękę odwalił silnym cięciem miecza. *Dmoch. Jl.* 1, 114, *ib.* 1, 282. *ODWALINA, – y, *ż.*, *Rs.* отвáлина sztuka odwalona, oderwana, cf. *Rs.* отвáлъ przerwa, urwa skalna; отвáлка uwroć. ODWAŁKOWAĆ *cz. dk.*, wałkowanie odbyć, wałkowaniem odbyć, abwälzen, *Rs.* отвалять.

ODWARKNĄĆ, *F.* odwarknie *cz. idntl.*, ODWARCZEĆ

dk., Odwarkać *ndk.*, Odwarkiwać *Frequ.*, odwrykać, odmarkotać, odmrukać, *obmurmurare. Mącz.*, widerbellern, widermurren.

ODWARZYĆ, *F.*, odwarzy *Act. dk.*, Odwarzać *ndk.*, *Sr.* 1. wotwaru; *Rs.* отварить, отваривать; *Ec.* возварю. (*Rs.* отстряпаться jadło ugotować). (cf. *Bh.* odvařiti *ius pruneum*), odgotować, abkochen. Lutrowanie wody albo odwarzanie, naprawia wodę. *Cresc.* 10, *Rs.* отвáрка, отваривáніе. Odwarzona woda. *ib.* Wątroba, ieśli oziębła ieſt, na ten czas krwi dobrey odwarzyć nie może. *Sak. Probl.* 204. (*Ross.* отварь укроп). – *§. Aesou odwarzony Na młodość przez Medei fra zne zabobony. *Hor. Sat.* 228, t. i. warzeniem przemieniony, wieder jung geſotten.

ODWAŻNY, – a, – e, ODWAŻNIE *adv.*, *Boh.* odvažlivý, ſtateczny; (*Bh.* opovažlivý, ſ *temerarius*; opovažlivoſt, ſ *audacia*); *Vd.* serzhan, poddoplin; *Sr.* 2. ſwažny, ſrobwé (cf. chrobry); *Dl.* szarcsen; *Hg.* batur (cf. Stefan Batory); *Rs.* отважный, отважно, śmiały, determinowany, kühn, verwegen, entſchloſſen. Uwaga by naywiększa, uczynić odważnym tchorza nie potrafi. *Zab.* 5, 38. Herkules na śmierć odważny. *Lib. Hor.* 75. ODWAŻNIŚ, – ia, *m.*, śmiałek, ein Verwegner. *Mon.* 73, 309, *Bh.* odvažlivec. ODWAŻYĆ, *F.* odważy *Act. dk.*; Odważać *ndk.*; (*Bh.* odvažati, odvaziti, odvažovati; cf. *Rs.* отважить кого ośmielić kogo). Odważać, wagą odmierzać, ważąc podzielić, abwägen, abwiegen; *Vd.* svagati, povagati; *Cro.* odvagnuti; *Bs.* omiriti; *Ec.* отважаю, отважу, *Rs.* отвѣсить, отвѣшивать. Pieczętuiesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Także i śrebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jal.* 10. Sama zioła odważa, na szale złożywszy. *Zebr. Ow.* 355. Kredy odważyć tyle, ile potrzeba na dwa tygle. *Torz. Szk.* 263. Temi sześcią sztukami odważyć można od iednego funta aż do ſtu dwudzieſtu funtów. *ib.* 120. Odważyli zapłatę za mię 30 śrebrnych. 1 *Leop. Zach.* 11, 13. Ziemia na powietrzu wisi, ciężarami odważona swemi, *ponderibus libra suis. Otw. Ow.* 2. Szala odważaiąca cnocie myto, a występkom karę. *Psalmod.* 30. Abraham odważył pieniądze, tak iak był zacenił Effron. *Leop. Gen.* 23, 16. – §. Odważyć co czym, ſ odpowiadaiącą wagą zapłacić, mit etwas aufwägen. W Judyach nasze fraszki bardzo radzi złotem odważaią. *Summ. Umiark. A* 3. Chciał się Kozakom dwa razy odważyć złotem, trzy kroć śrebrem, a raz kleynoty, aby mu tylko dali pokoy. *Biel.* 656. – *fig.* Moſkwa nam Połocko wzięła, ale krwią swą na wielu mieyscach dobrze to odważyła. *Gwag.* 133. – §. 2. Odważyć skąd iaki ciężar, ſ ważąc odwalić, wyważywszy odsunąć, abwälzen, wegwälzen. Nie mogł Ulis odważyć ten kamień niemały, Któremuby i nasze siły nie zdołały; Położyłem sam, bo tak wyroki nieba chciały, Odważył mu ów ciężar niewzruszoney ſkały. *Min. Ryt.* 1, 326. – §. 3. Odważyć co, ſ na szańc puścić, narazić na niebezpieczeństwo, odżałować, dran wagen, dran ſetzen, Preis geben, bloß ſtellen, der Gefahr ausſetzen, aufs Spiel ſetzen. Na samym progu Tureckim odważył zdrowie swoie. *Birk. Podz.* 5. Myśmy się na to sprzysięgli, a gardła odważyli, tak długo na Porsenę czyhać, aż musi gardło dać. *Rey Zw.* 86 *b.* Abo było Polſkę Litwie na puſtoszenie odważyć, abo też, zoſtawiwszy dla odparcia iey lud obronny, potęgę sobie rozerwać. *Krom.* 328. Odſtąpiwszy Witolda, koniecznie go Krzyżakom, a zaraz z nim i oyczyznę, odważyć było trzeba; *plane prodere. Krom.* 440. Jam też moy drogi dyament na kartę odważył. *Teatr* 7 *d*, 48, *Czartor.* Widział go król w szyku Odważone przy sobie kładącego zdrowie. *Pot. Arg.* 91. Pewne dla niepewnego odważyć. *Pot. Jow.* 134. Wspomina Władysław dobroczynności prodków na ſtan Krzyżacki hoynie odważone. *Krom.* 316, t. i. łożone z niepewnością odwdzięku). Odważ część, abyś czynił iałmużnę. *Psalmod.* 55. – §. Odważyć, odważyć sobie, ſ determinować się na niebezpieczeństwo, poſtanowić narazić się, ſich zu einer Gefahr entſchließen, es wagen, es darauf ankommen laſſen. Kto sobie śmierć odważy, ten się wszystkiego waży. *Cn. Ad.* 400. Gdy traktowaniem nic pozyſkać nie mogł, zaraz one buntowniki woyną konać odważył. *Krom.* 664. Krzyżacy iuż niebezpieczeństwo boiu wſtępnego odważyć sobie myślili. *Krom.* 491. Sprzysięgli się Prussacy, odważywszy raczey wszystkie oſtateczne szkody wycierpieć, a niżeli Krzyżakom się poddawać. *Krom.* 622. Od gniewu zwyciężony, odważył sobie wszyſtko i krolewską łaskę mieć za fraszkę. *P. Kchan. Orl.* 128. Raz rozpruszeni, znowu potrzebę odważyli. *Psalmod.* 97. *Slo.* odvajenj *conamen.* *Odważony na co, ſ determinowany, rezolwowany, entſchloſſen. Dusze na śmierć odważone, ſtaią się bardziey tym nieustraszone. *Susz. Piet.* 3, *L* 3. Nigdy nie mogli bydź bezpieczni od ludzi tych na wszyſtko odważonych. *Ustrz. Aruc.* 2, 393. Mąż nielękliwy, na śmierć natarczywy, i na naygorsze razy odważony. *P. Kchan. J.* 337. Więcey czasem godzina odważona sprawi, Niż cały rok, co radą i dyſkursem bawi. *Pot. Arg.* 136. cf. odważny). Na odważoną, ſ na złamaną szyię. *Tr.* – §. *Odważyć się Recipr.*, ośmielić się, determinować się, ſich erkühnen, ſich kühn entſchließen. *Bh.* opowažiti ſe, opowažovatiſe; *Slo.* ſmajim ſe. *Sr.* 2. waſiſch, ſe dowaſiſch; *Vd.* odnehati, odhenjati, se ferbegati, se poditopit, se vupati; *Cro.* preuſtamsze; *Rs.* отважиться, отваживаться; *Ec.* дерзаю. Kiedy go Polak wczoray prażył, Dziś się na niego natrzeć nie odważył. *Jabł. Buk. Nb.* Na iedno się odważyć trzeba, abo iey wolność dadź wszelką, albo bydź nienawidzonym. *Teatr* 52 *d*, 90.

ODWDZIĘCZYĆ, *F* odwdzięczy *Act. dk.*, Odwdzięczać *ndk.*, wdzięcznością odpłacić, dankbar vergelten, erwidern, verdanken; *Ec.* противоблагодѣтельствую, противоблагодѣтельствую, противополагаю, противополагаю, противополагаю

weżen, *Boh.* ubraustyti; *Ross.* оттолчнть, оттащить.

ODWET, - u, *m.*, odwetowanie, nagradzanie szkody, der Ersatz, Schadenersatz. (cf. *Rg.* odvjettovanje, *s* obrona, *Cro.* odvetek, *s* dziedzic). Wieku trzeba na takiéy równy odwet szkody. *Nar. Dz.* 3, 196; *Zab.* 12, 254. - 2) oddawanie za swoie, odraz, Wiedervergeltung. Samo odwetu prawo pozwalało królowi szukać z naiezdnika zemsty. *Nar. hist.* 2, 110. Prawo odwetu, *ius talionis. Czack. pr.* 1, 188. Odwetów i odrazów niechcieliśmy, ufaiąc, że iuż dalsze razy od nich zadawane nam nie będą. *Ver. pr.*, *Ex.* 11. ODWETOWAĆ, *F.* odwetuie *Act. dk.*, *Crn.* namęstiti, namęstem; *Vd.* poverniti, povrazhati, dodrugiti; *Ec.* равно приять, wet za wet oddawać, Gleiches mit Gleichem vergelten. *Cn. Th.* (cf. *Rg.* odvjettovati, *s* bronić; odvjettovanje *patrocinium*; odvjetnik *deprecator*; *Crn.* odvétnik *protector*; *Cro.* odvetûjem *protego*; *Bs.* odvittovati *defendere causam*; odvitnik *patronus*. - b) odzyskać, szkodę nagrodzić, ersetzen, wieder gewinnen. Jedna noc często tego nas zbawi, Czego nie odwetne czas i nie naprawi. *Zab.* 16, 220. Wydartych kraiow odwetowanie. *Psalmod.* 24. Jeżelim przegrała zakład, pozwól mi W Pan odwetować. *Teatr.* 6 *c*, 65. - Odwetowany, Odwetowny, *s* odzyskanym bydź mogący, do odwetowania, ersetzbar, ersetzlich. Nie uważay, to rzecz odwetowana, iak się przegra, tak się odegra. *Teatr* 22, 6. Nieodwetowany, *Vd.* nadoštauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Rs.* ненаградимый.

ODWIAĆ, *F.* odwieie *Act. dk.*, Odwiewać *ndk.*, *Vd.* odpihati, odmahati. - 1. *intrans.* z przeciwnéy strony powiewać, entgegen wehen. Gdy odwiewał wiatr, ogień od wiatru więcey gasnął, niżeli się w górę zbiiał. *Baz. Hst.* 41. - 2. *Transit.* odwiewać n. p. pszenicę. *Radz. Luk.* 22, 32, przewiewać, den Weitzen ſichten. Luth. cf. odwiew). *Wiśn.* 521. *Smotr. Lam.* 55. - §. odwiać, wianiem oddalić, abwehen, wegwehen. Szatan, iako bywa plewa od viana od ziarna, tak was odemnie oddmuchnie. *Zrn. Pst.* 3, 758 *b*. Wiatr podróżnemu opończę usilnością swą odwiewa i odkrywa; ale nietylko żeby ią z niego zwiać miał, owszem ią do siebie tym więcéy wędrownik przyciska i przypasuie. *ib.* 53.

ODWIADKI, ODWIEDKI, ODWIDKI *plur.*, odwiedzenie, odwiedziny, oględy, oglądziny, wizyta, *Cro.* pochodyenye, der Beſuch, das Beſuchen. Tu móy wiernek Filemon przyszedłszy w odwiadki, Często o cnot wartości wszczyna dyskurs gładki. *Zab.* 9, 104, *Zabl.*, zum Beſuch. Rotmistrz, odprawuiący straż dzienną, po pilnych odwiedkach okolicznych lasów, doniosł.., *Nar. Chod.* 2, 381. Wyprawił hetman rotmistrzów z podjazdami na odwidki, ale nic pewnego nie przynieśli. *ib.* 2, 377.

ODWIĄZAĆ, *F.* Odwiąże *Act. dk.*, Odwięzywać *Freq.*, Odwięzuie *Pr.*; *Bh.* obwazowati; *Sr.* 1. wotwęju; *Vd.* odvoslati, gorodvoslati, odvésati, gorodvesati, gorodrieshiti, dolsvezati; *Bs.* odvezati, oduzlati, odrjesciti, razvezat; *Sla.* odvézati; *Rg.* odvézati (oduzlati *enodare* *odwęzlić); *Dl.* odrisiti; *Cro.* odvezati, odvesújem, odvuzlavam; *Ec.* отвязати, отвяжу, отрѣзити; *Rs.* вывязать, вывя́зывать, отвя́зать, отвязывать, przywiązane odjąć, rozwiązać, losbinden, abbinden. Linę od brzegu odwiązać. *Otw. Ow.* 462. cf. odcumować).

Do odwiązania; *Cro.* odvuzljiv; *Sr.* 1. wotwazanité *solubilis*. Odwiązanie, Odwięzywanie; *Crn.* odvęsa; *Vd.* odvesa, odvesanje, odriesheuje; *Cro.* odvéz, odvezanye; *Rs.* отвязка. Odwięzuiący, odwięzywacz, *Rg.* odvexitegl, *Cro.* odvuzlávecz.

ODWICIE *ob.* Odwinąć.

ODWIECZERZE, - a, *n.*, ODWIECZERZ *indecl.*, czas odwieczorny, *totum tempus a meridie ad vesperum Cn. Th.*, czas popołudniowy. *Wład.*, die Nachmittagszeit bis gegen Abend; (cf. odpołudnie, przypołudnie). Aż do samego chłodu wieczornego, całe odwieczerze strawić tam mieli. *Lub. Roz.* 366. Wstawszy o śrzód odwieczerz z łóżka swego, na którym się przesypiał po południu. *Radz. 2 Sam.* 11, 2. Na śrzód odwieczerz, gdy gorąco omina, owce na pastwę wyganiay. *Cresc.* 557. ODWIECZOR *adv.*, czasu poobiednego, nach Tiſche, nachmittags. Przyidę odwieczor. *Wład.* ODWIECZORNY, - a, - e, przypołudniowy, *Cn. Th.*, nachmittäglich. ODWIECZERZAĆ *cz. dk.*, wieczerzą odbyć, zu Abend abſpeiſen, *Vd.* odvezhierati; *Rs.* отужинать.

ODWIECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, od wiekow będący, *Bs.* odvika, von Ewigkeit, cf *Cro.* odvetchni *haereditarius*. ODWIECZNOŚĆ, - ści, *f.*, bycie od wiekow, Dauer von Ewigkeit.

ODWIEDKI *ob.* Odwiadki, Odwiedziny. ODWIEDZIĆ, *F.* odwiedzi *Act. dk.*, Odwiedzać *ndk.*, nawiedzić kogo, naglądać do kogo, *Sr.* 1. wopytam, wopytam; *Vd.* objiſkati; *Cro.* pohoditi; *Rs.* посѣщать, посѣщаю; *Ec.* сѣщу, посѣщаю, присѣтити, присѣщати; einen beſuchen. Przeieżdżaiąc odwiedził dawno znaiomego gospodarza. *Kras. Pod.* 2, 11. Brata iego odwiedzam rano, a We Panu po południu miałem złożyć uniżoność moię. *Teatr* 27, 153. Wódz poetów Polskich, w chorobie od Apollina odwiedzony. *Zab.* 10, 97. Odwiedzić położnicę, *Vd.* na sibel jiti, na sibeu priti). Do odwiedzenia, *odwiedzialny, *Ec.* посѣтителень. Odwiedziciel, który odwiedza, *Rs.* дозорщикъ (cf. dozorca), посѣтитель, *f.* посѣтительница. (ODWIEDZIE, Odwiodę, *ob.* Odwieśdź). ODWIEDZINY, *G.* odwiedzin *plur.*, nawiedzenie, odwiadki, wizyta, der Beſuch; *Ross.* свиданїе, хожденїе; *Ec.* присѣщенїе. Wdzięczna Pańskich odwiedzin i pełna pokory, Zabiegła wielkiey gości na weyściu swey nory. *Hor. Sat.* 242. Wesoła z odwiedzin twych. *Zab.* 16, 77. Mieysce to czczone odwiedzinami co rano moiemi. *Przyb. Milt.* 355. (ODWIEDZIONY *ob.* Odwieśdź). ODWIEDZONY *ob.* Odwidzieć.

ODWIERAĆ, odewrzeć *ob.* Otworzyć, otwierać.

ODWIERCIĆ, *F.* odwierci *Act. dk.*, Odwiertuie *Praes.*, *Cro.* odbertvujem); na nowo prześwidrzyć, friſch aufbohren. Wystrzelany zapał, zalany śpiżem, na nowo odwiertuie się. *Jak. Art.* 1, 209. (*Ross.* отвёртѣть, отвертывать odkręcić, odszrubować; отвёртка, отвертокъ szrubowy graycar, отверточный od odszrubowania).

ODWIERZGNĄC, *F.* odwierzgnie *Act. idntl.*, Odwierzgać *ndk.*, (cf. *Bh.* odrwcy *abiicere*; *Rg.* odvarchi, *s* odrzucić, *Bs.* odvercchi, odvrricchi, *Cro.* odvergujem *abiicio*, odvernyem *auersor*, odversitel *rebellis*, *apoſtata*; *Eccl.* отвергнуть, отвергати). - *propr. et transl.* nogami wybiiać, *Sr.* tjepam; *Rg.* odvarchise, hinten ausſchlagen, widerſpänſtig ſeyn. Szalony, któryby chciał mułowi pię-

tami odwierzgnąć. *Pilch. Sen. Gn.* 349. t. j. wzaiemnie mu odbiiać, ihn auch wieder mit den Füßen ſchlagen. Roztył i odwierzgnął. *IV. Deut.* 32, 15; er ward geil. Luth.).

ODWIESDZ, odwiodł, odwiedli, *F.* odwiedję *Act. dk.*, Odwodzić, *ndk.*, *Bh.* odwesti, odwoditi; *Slo.* odwésti, odwozugi; *Sr.* 2. wotwáſcj; *Vd.* odvositi, premarnuat, pregouorit, douesti; *Ss.* odvesti, odvoditi, odpegljati; *Cro.* odvajam, odpeelyavam; *Dl.* odvodim, odpelyati; *Rg.* odvèiti, odveditti, odvodim; *Ross* отвести, отводить, wiedąc oddalić, odprowadzić od czego, odciągnąć, odsunąć, *phys. et mor.* abführen, ableiten, abziehen, abbringen, zurückſchieben. Taran nazad odwiedzą, aby tym mocniey uderzył. *Gorn. Dw.* 312. *ob.* cofać). Zakręci w zamku kluczem sębatym, a suadno Odwiodą się zapory i rygle opadną. *Przyb. Milt.* 64. Odwiedziemy zarosłych pokrzyw, ale mało przez tę dziurę widzieć możemy. *Pot. Arg.* 282. Odwiedź kurek u ſtrzelby, den Hahn ſpannen. Na słowo odwiedź kurek! wielkim palcem się za kurek chwyta; drugie zaś palce przychodzą pod bigiel. *Kaw. Nar.* 235. Przysiądz na odwiedziony kurek. *Teatr* 16 *b*, 129. *ob.* kurek). – *Moral.* (cf. *Bh.* odvozavati, *dehortari*). Odwiodł paniczów od sweywoli do Marsowych boiów. *Birk. Zyg.* 26. Prędzey się ludzie do nowych rzeczy przywiedź, niż od ſtarych wyſtępków odwieśdź dadzą. *Lub. Ros.* 234. Namową swoią ludzi od grzechów odwodzili i odciągali. *Salin.* 4, 482. Swiat cały nie odwiedzie mnie od tey ostatniey moiey rezolucyi, *Teatr* 4 *b*, 153. Odwodź się od złego, a czyń dobrze, *declina a malo.* *Wrob. Zoll.* 86. Nigdy się nie odwiodł od ſtateczności swoiey. *Rey Apoc.* 21. t. i. nie dał się od niey odciągnąć, ließ ſich nie abwendig machen. – §. *Odwieść się* dokąd, z oddalić się dokąd, ſich entfernen, ſich wegbegeben. Odwiedźże się na ſtronę od złościwych tłuszcz świata tego. *Rey Pſt. Mm* 3. Przemieszkawszy w Kartaginie, odwiodł się na wieś, na życie puſtelnicze. *Sk. Dz.* 322. Aż do Kazimierza W. od sądów kraiowych odwodziły się ſtrony do Magdeburga. *Arem.* 358, odwoływały się, apellowały, ruszały). Król z Witoldem na taiemne rozmawy sam tylko ieden odwiodł się był. *Krom.* 444. Odwodzić kogo na ſtronę, odwodzić się z kim na osobność. *Cn. Th.* Gdy iuż chciał Władysław odjechać, to wzdy na taiemne rozmowy Zygmunt się z nim odwodzi. *Krom.* 471. (cf. na bok). – *Jurid.* *Odwieśdź się*, z oczyścić się z obwinienia, ſich rechtfertigen. Zwyczaynie obwiniony bliższy się odwieśdź; ale bywaią przypadki, gdzie powód bliższy dowieśdź. *Sax. Art.* 18. *Tarn. Uſt.* 134, *ib.* 19. *Szczerb. Sax.* 144.

ODWIESISTY, – a, – e, – o *adv.*, obwisły, odwisły, herabhangend. Ludwik wzroſtu był średniego, wargi trochę odwiesiſtych. *Krom.* 389. Odwiesiſte cyce, *flaccidae mammae. Mącz.* *Promisso ventre vaccae*, odwiesiſtego brzucha. *ib.* Skóra odwiesiſta, która wołom pod szyią *wisa, palearia. Volck.* 658, łałok bydlęcy. *Dasyp. R r* 3 *b.*

ODWIETRZYĆ, *F.* odwietrzy *Act. dk.*, zaſtawić żelazo na lisa tak, żeby go nie poczuł, das Fuchseiſen ſo aufſtellen, daß es der Fuchs nicht wittert. Lis ieden, choć wielki ſrant, nakoniec dobrze odwietrzonemu nie umknął żelazu. *Zab.* 13, 280. *Tręb.*

ODWIEW, – u, *m.*, odwiewanie, wianie na wzaiem, z przeciwney ſtrony, das Gegenwehen. Zefir z Fawonim, ſkrzydłaci obrońce, Z odwiewem silnym naprzeciw ſtanęli. *Kniaź. Poez.* 2, 150. ODWIEWAC *ob.* Odwiać.

ODWIEZC, odwiozł, odwieźli, *F.* odwiezie, odwiezę *Act. dk.*, Odwozić *ndk.*, *Bh.* odwézti, odwoziti; *Sr.* 1. wotwojam, woju prečj; *Vd.* prezhvositi, prezhpelati, napreipelati; *Dl.* odvezti; *Cro.* odvózam, odveselazem; *Lg.* elviszem; *Rs.* отвезти, отвозить, wozem odprowadzić, auf dem Wagen zurückführen, wegführen mit dem Wagen; cf. odwóz.

ODWIĘZUIĘ *ob.* Odwiązać. ODWIIAC *ob.* odwiiać.

ODWIKŁAC, *F.* odwikła, odwikłe, *Act. dk.*, wiklanie rozwijać, wywikłać, rozwiązać, *pr. et tr.*, abwickeln, entwickeln. Krom nauki wiele rzeczy zawiklane przyczyny, żadnym sposobem odwiklane, a na iaśnią okazane bydź nie mogą. *Modrz. Baz.* 518.

ODWILGNĄĆ, (°ODWILŻNĄĆ *Tr.*), *F.* odwilgnie; *ninh. idntl.*, Odwilżeć, Odwilgotnieć *dk.*, *Bh.* odvlhnauti; *Rs.* отмокнуть, отмокнуть, отмокнуть, znowu się wilgotnia stawać, wieder feucht werden. Kły ten od deszczu odwilgnie i mazać się. *Haur. Sk.* 575. Sklep taki na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. Kreta, gdy wilgoć do siebie ciągnąć będzie, tak że aż odwilżeie, to taka naylepsza iest do ſkła. *Torz.* 237. Brodá Notusowa od wilgotu ale, włosy orosiały. *Banial. K* 2 *b.* Odwilgły, *Rs.* отмокатый. *Imperf.* odwilgło, z ma się na odmięcz, es iſt gelinder Wetter geworden. *Tr.* ODWILGŁOŚĆ, – ści, ż., *substillum* wilgoć, *Mącz.*, ODWILŻ, – y, ż., *Dudz.* 38, ODWILŻA, – y, ż., *Tr.*, *Bh.*, odgiętej, rozgiętej, gidi; *Crn.* odmęka, koprenje. *Vd.* jug, juh, jushjo, jushnu vreme (cf. iucha), (z, juh, z wiatr południowy); rosnu vreme, kopuczhu vreme, odtapluvanje; *Rs.* намороза; odmięcz, powietrze odwilgłe po mrozie. *Wlod.*, rozsiecz, Thauwetter. ODWILŻYĆ, *F.* odwilży *Act. dk.*, Odwilżać *ndk.*, °Odwildzać, wilgotno czynić, *insuccare. Mącz.*, befeuchten, anfeuchten; *Rs.* отмокажить, отмокать, *Ec.* отмокжу. Ocean wszyſtkę ziemię okrążył, tak iż ią ze wszyſtkich ſtron odmiękcza i odwilża. *Biel. Sw. E* 3 *b.* Deszczu pogodny zeschłey ziemi odwilżay iey urodzaie. *Kanc. Gd.* 311. Ta ziemia nie daie urodzaiu, która dżdżem nie bywa odwilżoną. *Kul. Her.* 210. Kraina ta wszyſtka bywała odwilżana, iako ręy Pańſki. *Leop. Gen.* 13, 10. Nadziałałem sobie ſtawow, abym odwilżał sad. z *Leop. Ec.* 2, 6. Ciekąca drzewom dawała wodą odwilżenia. *Cru. Cw.* 590. Befeuchtung. – *cum Dativo.* Żywe ſtrugi odwilżały sadom. *Pot. Arg.* 210. – *Medic.* odwilżyć żołądek, z laxować *Tr.*, laxiren, abführen

ODWINĄĆ, *F.* odwinie *Act. idntl.*, Odwijać *ndk.*, Odwicie *Subſt. Verb.*, odwity, odwinięty *Part. Praet.*; *Vd.* odviti; *Bs.* odvitti, odmotati; *Rg.* odvitti, odvijam; *Cro.* odvijam; *Rs.* отвивать, отвивать, отвивать, (cf. *Rs.* отвинчивать, отвинчить odszrubować); rozwijając odsłonić, abwinden, aufwinden, aufwickeln, aufhüllen. Lilia druga od pierwszey nie ieſt różna, tylko załomieniem i odwiciem liſtków. *Syr.* 751, *Rs.* отвивка, отвивание. Nie ieden, gdy się zasłony odwiną, Katonem w słowach, w sercu Katyliną. *Niemc. P. P.* 128, wenn der Vorhang aufgezogen wird. – b) odwinąć od brzegu, z odbić od brzegu, odpłynąć, abſegeln, abſchiffen. Wiatr po-

powstał, my pod żaglem z portu odwiiali. *Przyb. Luz.* 145, *et* 187, *Lach. Kaz.* 1, 269.

ODWINSZOWAC, *f.* odwinszuię *cz. dk.*, na wzaiem powinszować, na winszowanie odpowiedzieć, den Glückwunsch erwiedern. Odwinszowawszy łaskawie Wrocławianom Władysław, do miasta wchodzi. *Krom.* 119, cf. odwitać. – §. b) powinszowanie odbyć, mit Glückwünschen zu Ende kommen. Jużem też wszystkim odwinszował nowego roku.

ODWIODĘ, *ob.* Odwieść. ODWIOZĘ, *ob.* Odwieźć.

ODWISNĄC, odwisł, *f.* odwiśnie *neutr. idntl.*, obwisnąć, odwiesiłym bydź, herab hängen; *Sr.* 1. wetwiśuyu; *Vd.* odvisiti, dolvisiti; *Ross.* отвиснуть. W ramionach swych uczuł paral ż, że mu ręce i łokcie odwisły. *Birk. Dom.* 163. ODWISŁY, – a, – e, *partic.*, ODWISŁO *adv.*, *Bh.* odwisły, odwiesiły, *Ross.* отвисльій, herab hängend. Nie mógł rękami odwisłemi karty w brewarzu przewrócić. *Birk. Gł. K.* 49. Zwiesiniec ziele na skałach odwisło rośnie. *Syr.* 1405.

ODWITAC, *f.* odwita *cz. dk.*, na wzaiem przywitać, na przywitanie odpowiedzieć, wechselseitig bewillkommnen, die Bewillkommung erwiedern. Posłowie nasi witali kniazia, a dworzanie iego odwitali. *Papr. Herb.* 514, *Alb. z Woy.* 34, cf. odwinszować.

ODWLEC, odwlokł, *f.* odwlecze *cz. dk.*, Odwłóczyć, Odwlekać *ndk.*, Odwłaczać *frequ.*; *Vd.* odvlezhi, prezhvlezhi, savlizh; *Bs.* odvucchi, poteghnuti, odmaknuti, odmiçati; *Rg.* odvûchi, odvlaacim, odmaknutti, odmizati; *Cro.* odlachiti, odvlachim, odvlechujem; *Rs.* отвлещь, отвлекать, отволочить, отволачивать, оттащить, оттаскивать; *Ec.* отвлачю, отвлекаю, пробавлю. – 1) *pedibus vel capillis per terram aliquem trahendo amouere. Cn. Th.*, weg schleppen, schleppend weg ziehen. Odwłóczył go po ziemi za włosy. *Tr.* Konie zdechłe, aby od obozu odwłoczone, dla smrodu. *Tarn. Ust.* 300. – §. b) *transl.* odwłoczyć co, z odkładać co, etwas aufschieben. Ten mniéy daie, kto odwłoczy dary. *Pot. Arg.* 676, *bis dat, qui cito dat.* – Odwłóczył mię ode dnia do dnia, od roku do roku. *Teatr* 53 *c*, 62. Bóg iści śluby swoie, przetoż chociaż się odwłaczaią, przedsię nie uwłaczaią. *Gil. Kaz. Cc* 2 *b.* Co się odwlecze, to nie uciecze. *Teatr* 21, 180, *Pot. Syl.* 426, *Rys. Ad.* 42, aufgeschoben, ist nicht aufgehoben; *Slo.* co sa wleče, ně uteče. *Prov. Cro.* kayjo denesz mòch uchiniti, K zutru némas odvlachiti, z co dziś możesz zrobić, na iutro, nie odwlekay. – Odwlókło się co, z w długą poszło. *Cn. Th.*, es ist auf die lange Bank geschoben worden. – §. *Intrans.* Gdy odwłaczał oblubieniec, zdrzymały się wszystkie i posnęły. *W. Post. IV.* 3, 29, *Marh.* 15, gdy mieszkał, nie śpieszył, opóźniał się, ociągał się, *Vd.* odnashati, obmuditi, sakesniti, pokesniti; *Cro.* flentam; *Rs.* мѣшкать, длить; da er zögerte. – §. c) odwłoczyć rolą, włóczenie roli odbyć. *Tr.*, das Feld abeggen. ODWŁOCZNOSC, – ści, *ż.*, możność bydź odkładanym, die Aufschiebbarkeit; *oppos.* Nieodwłoczność. *Warg. Cez. praef. F* 1. ODWŁOCZNY, – a, – e, ODWŁOCZNIE *adv.*, odwłaczaiący, odwłoczony, zögernd, zaudernd, verzögerlich; *Rs.* укоснительный, отлóжный. (*Rs.* отвлекательный od odwłoczenia). Wyrzucaią mi, żem nazbyt odwłoczny. *Nag. Cyc.* 6. Po-

wolność woyny iest znakiem nieodwłócznéy ugody. *Teatr* 21, 7. Rychléy pomocy prędkiéy trzeba, niż rady odwłócznéy. *Jan. Lig. H.* 3 *b.* Nieodwłócznie *Rs.* наскоро. Sprawa nieodwłoczna, z nie daiąca się odkładać, unaufschiebbar. ODWŁOCZYCIEL, – a, *m.*, odkładacz, zwłóczyciel, der Aufschieber, Verschieber, Zauderer; *Cro.* odvlachitel, késznitel, stentávecz; *Crn.* kasne; *Rs.* отлагáтель. Fabiusz odwłóczyciel, *cunctator. Fal. Fl.* 72; ODWŁOCZYCIELKA *femin.* – ODWŁOKA, – i, *ż.*, odwłaczanie, odkładanie, odłożenie, der Aufschub, der Verzug, *Bh.* obtah, odklad, poklid, průtah; *Crn.* odlog, odklad, odvliek, oduashanje, samuja, savliek, odloshba, odloshik, odtishik; *Cro.* odvlaka, odvlachenye; *Rs.* отволóчка, отмя́жка, замя́жка, отклáдъ, отлагáніе, отлагáтельство, отсрочка, отсроченіе, мѣшканіе, мѣшкотá, волокита, меледа; *Ec.* возлогъ, пробáва, нарокъ. Tyś on sam iest Maxymie, który znakomitą Odwłoką wrócisz znowu nam Rzpltą; *cunctando restituit rem. A. Kchan. Virg.* 177. Pod czas krótka odwłoka wielkim pożytkiem nagradza się. *Lub. Roz.* 467. Odwłoką gniew mógł swe utracić siły. *Otw. Ow.* 133. Odwłoka często szkodliwa. *Cn. Ad.* 772, cf. nie zasypiay gruszek w popiele). – Na sprzeczkach ów dzień minął, nazaiutrz inne odwłoki wnosili. *Sk. Dz.* 376. W odwłokę co poszło. *N. Pam.* 9, 372, cf. w długą poszło, odwlekło się.

ODWOD, – u, *m.*, *Bh.* odwod; *Rs.* отводъ; odwodzenie, odwiedzenie, *ob.* odwieść, das Abführen, Ableiten, Abbringen. Odwod kurka u strzelby; *Rs.* взводъ, das Spannen des Hahns. – Odwod woyska, retyrada, ustępowanie woyska zwyciężonego lub zwątlonego. *Jak. Art.* 3, 305, der Rückzug. W Październiku wszystkie pozostałe woyska odwód do kraiu swego rozpoczęły. *N. Pam.* 1, 119. Part, w odwodzie potyczkę daie. *Psalm.* 73. Znieść mogąc przeciwnika głodem, Upuścił tryumf, uchodząc odwodem. *Mon.* 71, 348. Syn z Sparty wszelkim złom każe odwodem. *Min. Aus.* 8, nazad, precz!). – *aliter* Odwód woyska, z tylna straż, *Vd.* sadnji vliek, *Sla.* ostavek, der Nachzug, Nachtrab. Z Xięciem Kurlandzkim był Kącki w ostatnim odwodzie. *Jabł. Buk. R.* 5, cf. odwodowy żołnierz). – *fig.* Zazdrość i pycha na odwodzie zostały. *Pilch. Sall.* 47, *Jabł. Tel.* 66. – *aliter* Przyszedł na czele woyska swego na odwód hetmanowi. *Stas. Num.* 1, 156, t. i. na odsiecz, na pomoc, zum Entsatz. – §. b) odwod prawny, oczyszczenie, rechtliche Reinigung, Rechtfertigung; *Vd.* prutigovor, prutistava, isgovor; *Rs.* оправданіе. Długów gdy się kto przy, tedy mu przychodzi odwód, iako nie dłużen. *Sax. Art.* 15. O złodzieystwo obwiniony, z tych dwóch musi ieden *odwód* wybierać, albo żelazo rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzący rękę zamoczyć. *Szczerb. Sax.* 17. – *aliter* Prusili, aby król poniechawszy woyny z Krzyżakami, *kompromis* albo *odwód* uczynił, a wszystkę sprawę na rozsądek Ładysława przypuścił. *Krom.* 604. bez ODWODKI, z bez ogrodki, ohne Umschweife. Chciałem cię ia przymusić, abyś bez ogrodki słuchał; bo wiedz, że drudzy nigdy bez odwodki swéy ci rady nie dadzą. *Jabł. Tel.* 158. – 1) ODWODNY, – a, – e, od odwodzenia, Ableitungs; *Rs.* отводный; *ob.* odwodowy. 2) ODWODNY, – a, – e, ze strony wody, od wody

von der Waſſerſeite, vom Waſſer her. Na tyku w wodzie wetknionym rób karb odwodny. *Stroyn. Staw. B 4 b.*

ODWODOWY, - a, - e, od odwodu, t. j. tylnéy ſtraży, vom Hintertreffen, Nachtrab. U Rzymian w tyle wszystkich szeregów ſtawiano odwodowych żołnierzy, *triarios. Papr. W.* 1, 54.

ODWODZIĆ, *ob.* Odwieśdź.

ODWODZICIEL, - a, *m.*, ODWODZCA, - y, *m.*, odwodzący, *Ec.* отводитель (z 2. woźny, sługa mieyski), der Abführer, Ableiter, Abzieher, *Euocator* odwodziciel, *zwoidca, który nad przykazanie osobne sowie seymy a schadzki czyni, zwodząc ludzi. *Mącz.* Odwodźca od dobrego. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 6. ODWODZICIELKA, - i, *ś.*, die Ableiterinn. Hiſtorya ieſt odwodzicielką od występków i sprosności żywota. *Stryik. przedm.* (*Bh.* obwadźdło *odwodzidło).

ODWOIOWAĆ, *f.* odwoiuię cz. *dk.*, woiuiąc odzyſkać, wieder erobern. Dwie potencye dziś biorą, tracą, odwoiuią małą iaką prowincyą. *Zab.* 9, 218. - §. b) *transl.* wskrzeszać, wieder erwecken. Naród odradzaiący się, powinien odwoiować całą ostrość moralności. *Gaz. Nar.* 1, 80.

ODWOŁAĆ, *f.* odwoła *cz. dk.*, Odwoływać *frequ.*, *Boh.* odwolati, odwolawati; *Vd.* odklizati, dolklizati; *Bsn.* oporecchi, porecchise; *Rg.* porecchi; *Cro.* odzávam, odezávam, oporéchem, pogovárjamsze; *Rs.* отозвáть, отозвáмь; cofnąć, co się mówiło, widerrufen. Póty cię będę policzkował, aż odwołasz to, coś niesłusznie powiedział na twego sędziego. *Boh. Kom.* 2, 118. Maią Polacy sobie za naycięższą sromotę, iawne kłamliwych słów odwoływanie; które więc obmówca kłamliwy słowa, iako pies przeszczekiwaiąc, odwoływać powinien. *Krom.* 415, cf. odszczekać). Potknąć się w mowie łatwo, trudno odwołać. *Bach. Ep.* 38, cf. słówko wróblem wyleci). - Odwołać posła z iakiego miasta, = kazać mu wracać, einen zurück berufen, abrufen. Nieodwołany, = którego nie odwołano, albo też, którego trudno odwołać, wrócić, *irreuocabilis. Cn. Th.*, cf. odzowny, *Sr.* 1. nepotrecitité. - Odwołał obwiniony albo złoczyńca swego towarzysza, *innocentem proclamauit. Cn. Th.* Odwołała niewiasta złoczyńcę na śmierć skazanego. *Dudz.* 49, *sponsum suum esse declarauit; maritum suum fieri poſtulauit. Cn. Th.*, ſie hat ihn ſich zum Manne los gebeten. - Odwołać iarmark, *mercatum prohibere. Mącz.*, t. j. na inszy go czas ogłosić, odroczyć, für jetzt aufkündigen und auf eine andere Zeit ankündigen. - §. Odwoływać się do kogo, = odzywać się, ſich abberufen; *Sor.* 1. powowam preci. *Slo.* obwolatelka *reuocatio grammatica.* Odwoływać się do wyższego sądu, = apelować. Odwoływanie się, odwoływanie, odzywanie, apelacya, *Rs.* отзывъ, die Abberufung, das Appelliren. W każdym zgromadzeniu ieſt zazdrość, a ztąd często do ſtarszych odwoływania i skargi. *Kras. Pod.* 2, 205.

ODWÓZ, - u, *m.*, ODWÓZKA, - i, *ż.*, *Vd.* odvoshnja; *Rs.* отвóзка, отвозъ; odwożenie, odwiezienie, *reuectio. Cn. Th.*, das Abführen in einem Fahrzeuge, die Abfuhr, Zurückfuhr. Z odwozem, gdy zboże suche, za pogody do gumna pośpieszyć. *Haur Ek.* 34. Kto woźników na ten czas nie miał, ten naiął furmana, albo u którego z panów na odwóz wyprosił koni. *Gorn. Dw.* 202. - §. b) przyſtawienie i odwożenie poiazdem, die Fuhre, (das Hinfahren und Zurück-

fahren), podwody, Vorſpann. *Powóz* nazywano za Piastów powinność dawania podwod pod dwor, kiedy gdzie jechał; a *odwóz*, kiedy powracał. *Nar. Hiſt.* 4, 37, *N. Pam.* 13, 84. Kupami biſkupi na odwozach pospolitych biegli po synodach tam i sam. *Sk. Dz.* 243. Biſkupom na koncylia potrzeby i odwozy dawano. *ib.* 667. ODWOZIĆ, *ob.* Odwieźć. *ODWOZNY, ODWOZOWY, - a, - e, *Rs.* отвозный transportowy.

ODWRÓCIĆ, *f.* odwróci cz. *dk.*, Odwracać *ndk.*, *Bh.* obwratiti, odwracetí, odwracowati; *Sr.* 1. wotwobrocju; *Sr.* 2. wotbekreichiſch; *Vd.* odvrazhati, odverniti, dolpreberniti, odvoljati; *Bs.* odvratiti, odvrachjati, odvrinuti, svratit, uvratit; *Cro.* odvernuti, odvracham, odvernuszem, povernuti, povracham, vrachati; *Dl.* odvarnuti; *Rg.* odvrâtiti, odvarnetti; *Ross.* отвращить, отвратить, совращать, свернуть, свернúть, свертывать, совратить, совращать; *Ec.* извращáти; gdzie indziey obracać, wohin anders wenden, abwenden, weg wenden, ablehren, weg kehren, *pr. et tr.* Mowi do niey, ale ta odwraca głowę. *Teatr* 23 *d*, 46. Od oblicza wynędzniego, nie odwróci oczu ani serca. *Pilch. Sen. łoſk.* 101, *Vd.* ozhi odmegniti, samegniti). Konopie suszą przy ścianach, odwracaiąc ie kiedy niekiedy na drugą stronę. *Jak. Art.* 3, 219, obracaiąc, umkehren. Odwracać rzékę, = obracać gdzie indziey. *Cn. Th.* Odwracać rolą, = przeorywać, *Cn. Th.*, den Acker ſtürzen. Do orania, odwracania, bronowania ieſt sprząg folwarczny. *Pam.* 83, 534. - Odwracać się, *recipr.*, n. p. Musiał znowu, zkąd się odwrócił, tam się obrócić. *Off. Str.* 2. Chciałam do niego mówić, ale się odwracał odemnie. *Teatr* 37, 52. Nie widziałżeś, iak się odwracał, boiąc się, żebym go nie spoſtrzegł? *Teatr* 17, 39, wie er ſich weg wandte. Co za szaleństwo, odwrócić się od ſtworcy, a obrócić się za rzeczą ſtworzoną. *Psalmod.* 85. Odwróć się od złego, a czyń dobrze. 3 *Leop. Ps.* 36, 27, uchyl się albo ustąp. 1 *Leop.*). Przepowiadał, iż miało być odstąpienie, t. j. od onéy szczérey nauki odwrócenie. *Zrn. Pſt.* 7. - *Intransitiue*, n. p. Z plonem do Litwy nazad odwrócił, *Nies.* 4, 7, cofnął się). Odwracać co złego, = oddalać, odganiać, *Cn. Th.*, abwenden, ablenken. *Medic.* Odwrócenie wilgotności w ciele na insze mieysce, *reuulsio humoris. Cn. Th.* Odwracanie czego złego modlitwą, żegnaniem, *deprecatio malorum. Cn. Th.* - Paiuk przy drzwiach stoiąc, gości odwraca, udaiąc, że Pan słaby. *Zab.* 13, 205, er weiſt die Gäſte ab. Odwracać kogo od czego, = odrażać, abgeneigt machen. Przywiedźcie mi tego człowieka, iakby on odwracał lud, a ia żadnéy w nim nie nalazłem winy. *Leop. Luk.* 23, 14, t. j. buntował, burzył, *Rs.* отворотить, отворачивать). Odwrócenie woli, = niechęć, die Abneigung. *Cn. Th.*, wstręt. - Kiedy kogo od siebie odwroconego widział, zaraz go o odpuszczenie prosił. *Sk. Żyw.* 2, 44, t. j. odrażonego, nieprzychylnego, abgeneigt.

ODWRÓCICIEL, ODWRACACZ, - a, *m.*, *Cro.* odvrnchávecza; *Rs.* отвратитель, który co odwraca, odwracáczka, *fem.*, dała, der Abwender, Ablehrer; ODWRÓCICIELKA *fem.*, cf. odwrótnica. ODWRÓCIKI u szmuklerzá są ze śpilek i piórek, należą do kołka prętowego. *Mag. Mscr.*, Kehrnadeln, Wendenadeln beym Poſamentirer. ODWRÓT, - u, *m.*, *Lc.* отвратъ, odwracanie, odwrócenie, od-

ganianie, das Abwenden, Abtreiben. (*Ross.* отвороть клапа у камизолки). Dziwów niektórych odwrót i uchrona, Hetrusków nauką była ukazana. *Warg. Wal.* 2. Odwrot w oraniu, s uwrót. *Cn. Th.*, die Pflugwendung, die Kehre. Odwrot, odwracana rola, gestürzter Acker. Na odwrotach siać ozimine. *Haur Sk.* 136. - Odwrot, odstęp, cofnienie, der Zurückzug, Abzug. Kazał dadź hasło na odwrot. *Pilch. Sen. gn.* 352. Odwrot woysku do obozu trąbić. *Jabł. Buk. P.* 3, *Pam.* 84, 465, *N. Pam.* 4, 90. Czasu Solimanowego od Wiednia odwrotu. *Psalmod.* 68. Mężnie nieszczęście i odwrot fortuny znosić. *Petr. Ek.* 17. - §. Odwrot, powrót, obrot nazad gdzieś był, das Umwenden, Umkehren, Zurückkehren. Jaropełk, poraziwszy Połowców, gdy ich daleko gonił, uszykowali się znowu, a uczyniwszy odwrot, potkali się z nim, i samego poimali. *Stryik.* 186. Gdy nasi w dalszą biegną pogoń, nieprzyiaciel dał na odwrot, i pobił ich. *Nar. Hist.* 7, 230, t. j. znowu się ku nim nazad obrócił, znowu się im stawił, er kehrte sich wieder gegen sie, bot ihnen wieder die Stirne. Prosił Skarga, aby mu do komorki zakonnéy odwrotu dopuszczono. *Birk. Sk. E.* Okazya ma odwrot trudny, gdy ubieży. *Min. Ryt.* 4, 153. Trudny odwrot do świątobliwości, kto iéy raz odstąpi. *Birk. Dom.* 66. Zboyca Koronny bogaty plon wziąwszy, Odwrotem grozi, mało odpocząwszy. *Groch. W.* 558. - *aliter* Rozkochawszy się w niéy, w nadziei szwankował, Tylko tam, kędy buki cień sklepiły gęsty, Wykradaiąc się z domu, miewał odwrot częsty, *assiduo veniebat. Nag. Wirg.* 488. - na ODWROT *adv.*, na odwet, na odmaz, odwetuiąc, dagegen, dafür, zur Belohnung. Wyciął mi policzek, a ia go kiiom na odwrot. *Tr.* ODWROTNICA, - y, ż., odszczepienica, die Abtrünnige. Nawróć się odwrotnico Jz *scl. W. Jer.* 3, 12. Przeto że cudzołożyła odwrotnica Izrael, dałem iéy list rozwodny. *ib.* 3, 8. ODWROTNY, - a, - e, ODWROTNIE *adv.* - 1) *act.* odwracaiący, oddalaiący, ablehnend, abwendend, ableitend. *Cn. Th.* - §. b) *passive*; do odwrócenia, mogący bydź odwróconym, przywrotny, *revocabilis. Cn. Th.*, abwendbar, widerrufbar; ersetzbar; *Vd.* odvernliu, odbronliu; *Cro.* nazmenczse; *Rs.* отворо́тный, отвратимый, отвратительный (= 2. szkaradny, brzydki); *Sr.* 1. rocjenitè. Tył nieodwrotny podał. *Otw. Ow.* 568. Kara lżeysza, odwrotna i nagrodna. *Pilch. Sen.* 125. - §. c) odwrotny na drugiego, *reciprocus. Cn. Th.*, stosunek odwrotny, *ratio inuersa*, umgekehrtes Verhältniß. *Jak. Mat.* 1, 87, *Geom. Ner.* 1, 42, *Lesk. Mier.* 2, 61, *Krumt. Chy.* 50. Odwrotnie proporcyonalny. *Jak. Mat.* 1, 157 *et* 87, *Geom.* 1, 193, *Apcz. Gr.* 3, *p.* 21. Regula trzech odwrotna, *regula trium inversa. Lesk. Mier.* 2, 84, *Jak. Mat.* 1, 156, *Solsk. Geom.* 2, 58. - §. d) Odwrotny, Odwrotowy, odwracaniu albo wracaniu służący, wracalny, *tropicus. Cn. Th.*, Wende-. Koła niebieskie odwrotne, die Wendekreise. Odwrotowy woienny znak. *Cn. Th.*, Rückzugszeichen, Zeichen zum Rückzuge. *Chroś. Luk.* 252.

ODWRYKNĄĆ, *f.* odwryknie cz. *idntl.*, Odwrykać *ndk.*, odwarkać, odmrukać, odmawiać, *responsare. Mącz.*, widerbellen.

ODWSTAWAĆ, *ob.* Odwstać.

z ODWSTECZY, : na wstecz nazad, odwrotnie, na odwrot, rückwärts, zurück. Po cóż za płochą sławą próżnym grotem Chciwie ciskamy, Bo ona sypiąc z odwsteczy Strzały kaleczy. *Zab.* 15, 313 *Rzew.*

*ODWSTYDZIC się, *rec. dk.*, *Bh.* odstydèti se, s *per pudorem liberari.*

ODWZAIEMNIĆ, *f.* odwzaiemni *cz. dk.*, Odwzaiemniać *ndk.*, wzaiemnością odpłacić, erwiedern, mit Erwiedern lohnen. *Zab.* 16, 384.

ODWYKŁOSC, - ści, ż., *Rs.* отвычка, odwyknienie, niezwyczay, niepraktyka, *Crn.* odvâda, Ungewohnheit, Mangel der Uebung, Entwöhnung. Litwa długą odwykłością woiowania zniewieściała była, *desuetudo Krom.* 739. ODWYKNĄĆ, *f.* odwyknie *neutr. idntl.*, Odwykać *ndk.*, *Bh.* odwyknauti, odwykati; *Sr.* 1. wotwojam so; *Crn.* odvadéti, odvadam se; (*Sr.* 1. wotwuknuć, *Vd.* odvushiti se, s oducayć się); *Rs.* отвыкнуть, отвыкать: odkładać się czego, *desuescere. Mącz.*, entwohnt werden, sich abgewöhnen. Późno serce odwyknie, w czym się długo ćwiczy. *Bardz. Tr.* 212. Odwykły, odłożony, *desuetus. Mącz.*, abgewöhnt, entwöhnt; *Ross.* отвыкалый, отвыкшій. Obleżałym i prac odwykłym na wały morskie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. *Zebr. Ow.* 361, *resides et desuetudine tardi. Desuetudo* odłożenie, odwyknienie. *Mącz.*

ODYMAĆ, *ob.* Odąć. ODYMIĆ, *f.* odymi *cz. dk.*, odymiać *ndk.*, okopciać, wędzić, *infumare. Mącz.*, *Vd.* odimiti, beräuchern, rund um räucherig machen.

ODYNIEC, *HODYNIEC, - ńca, *m.*, dzik samiec iuż stary. *Aluk. Zw.* 1, 347, *Vd.* diuji prasez, diuju prase; ein altes wildes Schwein, ein Hauptschwein, cf. poiedynek; *Ec.* инокъ pustelnik, 2) дикій вепрь, *Gr.* μονιος; *Rs.* одинецъ poiedynczy człowiek, samotny, bez familii). Odyńce gniewliwe. *Banial. J.* 2. Bystry hodyniec. *Hor.* 2, 102 *Nar.* ODYNIEC *herb*, w polu niebieskim biała strzała, z krzyżem przez środek. *Kurop.* 3, 56, ein Wappen.

ODYSKAĆ, *ob.* Odszukać.

ODŻĄĆ *cz. dk.*, odżynać *ndk.*, żęciem odciąć, lub też żęcie odbyć, abmähen; *Cro.* odsinyàmasze; *Rs.* отожнать, отжинать, Odżęcie *Rs.* отжинъ odbycie żniwa, cf. wyrzynek.

ODŻALIĆ, ODŻAŁOWAĆ, *f.* odżałuie *cz. dk.*, żałowanie odbyć, *ob.* ożałować, zu Ende beklagen, genugsam betrauern, abtrauern; *Vd.* se odshaliti, odshaloštiti se, sashaluvati, isshaluvati; *Sr.* 1. wotjaruvu. (*Crn.* odshaliti *consolari*). Eneasz mamki przy iéy mogile odżalił. *Otw. Ow.* 577, odpłakał, żałobę po niéy odbył. - §. 2) odważyć co, na szańc stawić, narazić, etwas Preis geben, aufopfern, dran setzen; *Vd.* skusiti, vagati na kaj, vundajati na kaj. W męstwo się ubierzmy, zdrowia odżałujmy, J nie więcéy ie iak trzeba miłujmy. *P. Kchan. Jer.* 261. Lepiey raz na taki wydatek pieniędzy odżałować, niżeli na insze drobiazgi. *Kras. Pod.* 2, 137. Desperacko zdrowia odżałowali. *Psalmod.* 90. J żywota i zdrowia odżalił dla sławy. *Pot. Pocz.* 608, *Otw. Ow.* 372. Do dzielnego męża należy karami się nawet od odżałowania się na mężne sprawy nie odstraszyć. *Siem. Cyc.* 540. Zdrowo przyszli, prawie odżaleni. *Bial. Odm.* 26. Odżałony na wszelakie kaźni i śmierć zostawiony. *Otw. Ow.* 565.

ODŻARTOWAĆ, *f.* odżartuie *cz. dk.*, oddadź żart. *Cn.*

Th., *Rs.* отмучивать, Scherz erwiedern. *Pot. Jow.* 2, 48, cf. odrymować.

ODŻE, *ob.* Ot, Otże.

ODŻEGAĆ *cz. dk.*, odpalić, spaleniem odjąć, abbrennen; *Cro.* odsisem; *Rs.* отжечь, отжигать, (= 2. probować gorzałkę zapaleniem próbki; отжигъ proba gorzałki zapaleniem; отжигальница naczynie do probowania gorzałki zapaleniem).

ODŻEGLOWAĆ, *f.* odżegluie *cz. dk.*, pod żaglem odwinąć, odpłynąć, *Vd.* odjadriti, odpelati se, odladjati, s' ladio odpelati se; *Bs.* odjedriti, odjidriti; *Rs.* отплывать, отплывать; abſegeln.

ODŻEGNAĆ się czego, *f.* odżegna *recipr. dokon.*, Odżegnywać się *niedok. et frequ.*, żegnaiąc odpędzać, odganiać, odwracać robieniem krzyża, *pr. et tr.*, von ſich weg ſegnen, weg kreutzen, verbannen, weg ſchaffen. Odżegnaymy się grzechu, i z nim czarta, *Wad. Dan.* 191. Smierci się nikt nie odżegna. *Zegl. Ad.* 235. W imię oyca! ey day mi pokóy! nie mogę się odżegnać od Wc Pana. *Boh. Kom.* 1, 90. *Teatr* 16 *b*, 136. Od podwieczorku do kolacyi, a i potym, nieodżegnany gość z Jegomości. *Teatr* 31 *b*, 32, niezbędny, ein nicht fortzubringender Gaſt. Cnota rzeczy niepoczciwych uczy się odżegnać. *Rey Zw.* 4. Miaſt, wsi, śrebra, złota, o co ludzie za tby chodzą, on się odżegnywa. *Gor. Sen.* 518. Czemu się tak odżegnawasz? *cur adeo abominaris? Mącz.*

ODŻENIĆ, *f.* odżenie, odżonę *cz. dk.*, odżeniać *niedok.*, *Bh.* odehnati, odejcnu, cf. ożonąć się); *Ec.* отжену́мъ, отженямъ; odganiać, odpędzać, abtreiben, weg treiben, zurück jagen, zurück treiben. Oświeć nas z swoiéy iasności, A odżeń wewnętrzne ciemności. *Kanc. Gd.* 5. Kto odżenie ſtrzałę, od ſtrzelca mocnego wyſtrzeloną? *Leop. 4 Ezdr.* 16, 7. Jżeś ty maiętność odegnał, odżonę cię też, abyś mi kapłanem nie był. *Leop. Hos.* 4, 6. On cię od łupu ze sromem odżenie. *Hor.* 2, 134 *Kniaź.* ODŻENCA, - y, *m.*, odganiacz, odpędziciel, oddalacz. *Wtod.*, der Abtreiber, Zurücktreiber.

ODŻENIĆ się, *f.* odżeni się *recipr. dk.*, z małżeńſtwa wyſtąpić, rozwieśdź się, ſich vom Gatten ſcheiden. Żona u Turków nie może się nigdy odżenić, póki iéy mąż nie da chleba, masła, ryżu. *Klok. Turk.* 188.

*ODZEW, *G.* odezwu, *m.*, *Rs.* отзывъ, odwoływanie się do wyższego sądu, appellacya, das Appelliren (cf. pozew). Ktoby był na jawnym wyſtępku poimań, temu odzew iść nie ma. *Stat. Lit.* 192. Odezwu pilnować. *ib.* 206. *Odzow do wyższego sądu. *Czack. pr.* 2, 100, *et* 105, *ob.* odzow, cf. odezwa.

ODZIAĆ, *f.* odzieie *cz. dk.*, Odziewać *ndk.*, *Bh.* obljvati, obljti, objl, obègi; *Slo.* obljvám; *Crn.* odęti, odęnem, odęvam *tegere*; *Vd.* odejat, odójat, pokriti, okuldjati, obdjati, oblezhi, oblazhiti, ogvantati, oklaidrat, nadjati, noterodivati, noterodeniti; *Cro.* odévam, odelszem, obgrinyam, oblechi, opravlati; *Bs.* odjetti, obucchi (cf. oblec); *Dl.* oddíti; *Rg.* odietti, odjêvati, obûchi, oblâciti; *Rs.* одѣть, одѣвать, одежда́ти, надѣть, надѣвать; *Lc.* одежити, одежу, одѣяти, одѣва́ти (*oppos.* изодѣя́ти rozebrać); przyodziewać, ubierać, obłoczyć, okrywać, bekleiden, kleiden, bedecken. W różnych kraiach różnie się odziewaią. *Kluk Zw.* 1, 57. Nie odzieie się nagi z odartego. *Mon.* 71, 794. Zima śniegiem, by wełną, pola odziewa. *J. Kchan. Ps.* 211. Odziany, obleczony, cf. ubrany, *Sla.* hodiven). Kwiatki różnie odziane, *Groch. W.* 358. Ptaki rozgą lepem odzianą zdradzaią. *Otw. Ow.* 628. Starość młodością odziewasz. *Paſt. Fid.* 55. (cf. odzież, odzienie, odziewek; odziecka).

O-DZICZEĆ *niiak. dk.*, dzikim się ſtawać, verwilbern, *Cro.* odevjavam). Odziczałe Podolſkie puſtynie, *vaſtae solitudines*, *Krom.* 773. - *activ. Cro.* odivjavam *sylveſtrem reddo.*

OD-ZIĘBIĆ, *f.* odziębi *cz. dk.*, Odziębiać *ndk.*; *Bh.* obznobiti, odmrozić, ein Glied erfrieren. Odziębiłem sobie ręce. *Tr.* - §. 2) odziębić, zimno odpędzić, ocieplić, wieder erwärmen. Wiosna odziębi lody. *Tward. Wład.* 259. ODZIĘBNĄĆ, *f.* odziębnie *neutr. idntl.*, odmarznąć, *Rs.* отзябнуть, erfrieren, erſtarren, abfrieren. Ręce im od-ziębły i tak ſtwardziały, iż ledwie na wiosnę ku swemu przyrodzeniu przyszły. *Baz. hſt.* 371. OD-ZIĘBLINA, OD-ZIĘBLIZNA (*Tr.*), - y, ż., *Bh.* oznobenina, mieysce na ciele mrozem naruszone, erfrorne Stelle, Froſtbeule, Froſt. Na zjątrzoną odziębliną, rzepę dobrze ieſt przykładać. *Syr.* 1042.

*ODZIEDZA, *ODZIECKA, - i, ż., błonka, ſkórka pęcherzowa, okrywaiąca co w ciele, ein Häutchen, eine Haut im Körper. Błonki albo odziecki mózg odkrywaiące. *Syr.* 402. Łożyſko i inne odziecki albo okrycie płodu. *ib.* 742 *et* 185. Zbiera wszyſtką tłuſtość z jelit i odziedzę z wątroby. *Radz. Exod.* 29, 13, odziecką wątrobną. *Leop.*, *Bud. ib. Omentum* wnętrzna błonka albo odziecka, którą wnętrzności nakrywaią. *Mącz. Involucrum* wszyſtko, czym co bywa obwiiano, albo obleczono, odziecka, błonka. *ib.* Łupiny albo odziecki z owocu palmowego. *Syr.* 10.

O-DZIEDZICZYĆ, *f.* odziedziczy *cz. dk.*, O-dziedziczać *ndk.*, dziedzictwem wziąć, dostać, zyskać, zum Erbtheil nehmen. Gdy Pan mówi: odziedziczcie żywot wieczny, to znaczy, żebyśmy otrzymali żywot wieczny. *Dambr.* 414. Sławę mądrzy odziedziczaią; lecz głupi hańbę odnoszą. *Budn. Prov.* 3, 35. Tyś serce iéy odziedziczył. *Teatr* 22 *b*, 94.

OD-ZIELENIEĆ, *f.* od-zielenieie *neutr. dk.*, na nowo zazielenieć, odżyć, znowu zakwitnąć, wieder aufgrünen, wieder aufblühen. Odzieleniała Polſka, związkiem dwu potężnych narodów. *Nar. Hiſt.* 5, 412. Rozradowałem się, że wżdy iuż odzielenieliście o mię ſtarać się. *Budn. Phil.* 410, znowu zazielenieliście w ſtaraniu. *Bibl. Gd.*, daß ihr wieder wacker worden ſeyd. Luth.).

ODZIEMEK, ODZIOMEK, (*Os. Rud.* 70), -mku, -a, *m.*, część zewnętrzna korzenia, która nieco z ziemi wyſtaie, i z którey pień nad ziemią się wznosi, *caudex ascendens. Bot. Nar.* 49, das Wurzelende, Stammende eines Baumes; *Bh.* čmen, pařez; *Crn.* dȅblu; *Vd.* brune, deblu, ſteblu (cf. ździebło), deblen lieſs; *Sr.* 2. ſchtom; *Sr.* 1. zdónk; *Rs.* отрубокъ, отрубочекъ, колода (cf. kloda). Chropawy i sękowaty odziemek. *Tr. Tel.* 317, cf. pień, pniak. ODZIEMNY, ODZIEMKOWY, - a, - e, *imus. Cn. Th.*, unter-, das unterſte Stammende betreffend. *Odziemna koszula, z *ODZIEMNICA, - y, ż., ciasnocha. *Wlod.*, *Tr.*, *subucula. Cn. Th.*, nadolek, dolna część koszuli z grubego płotna, przyszyta do gor-

ney koszuli cienkiéy u chłopek Krakowskich. *X. Kam.*, der untere gröbere Theil des Hemdes der Bäuerinnen.

ODZIENIE, - ia, *n.*, odzież, szata, suknia, Kleidung, Anzug. (*Boh.* oděnj, *s armatura*, oděnec, *s armatus*, oděw, *s vestis*; *Rs.* одѣя́ло, одѣя́лцо przykrycie). Ubior *splendidiorem vestitum significat*, odzienie *simpliciorem et viliorem. Cn. Th.* Człowiek dla pokrycia swoiéy nagości, z cudzych rzeczy zażywa odzienia. *Kluk Zw.* 1, 57. Odzienie dla człowieka potrzebne, dla ochrony od przykrości powietrza. *Pir. Pow.* 72. Odzienie swe z wełny ma lud pospolity, Lecz z iedwabiu Xiążę, Pan, Spahy znamienity. *Pasz. Dz.* 122. Prosiła nas o odzienie klasztorne. *Teatr* 46, 4, o habit). Jakie odzienie, takie uczczenie. *Rys. Ad.* 18, *Cn. Ad.* 298, cf. Jak cię widzą, tak cię piszą, Kleider machen Leute. Zwierzęta z przyrodzenia maią odzienie, pierze, sierć, włosy, wełnę. *Petr. Ek.* 47. Ciało iest odzienie duszy. *Haur Sk.* 419. *ODZIENNIK, - a, *m.*, szatownik, krawiec, *vestiarius. Mącz.*, szatnik; *Cro.* odechnik, der Kleidermacher. (*Cro.* odechnicza *vestiarium*).

ODZIERAĆ, *ob.* Odrzeć. ODZIERACZ, - a, *m.*, który kogo odziera, *Vd.* odertnik, shobovez; *Cro.* odiravecz, oderitel, der Abreißer, Vereißer. (*ODZIERZ, *ob.* Odzież).

ODZIERŻEĆ, Obdzierżeć, *f.* odzierży *cz. dk.*, Odzierżać *ndk.*, Odzierżywać *frequ.*, *Bh.* obdržeti; *Sr.* 1. wobdjerżu; *Vd.* obdershati, sdershati; *Cro.* zdersavati; *Ross. Rs.* одержа́ть, одерживать; *Ec.* одержа́ти, одержу́, одружать; otrzymać, utrzymać, erhalten, behaupten. Mieli tu doczesne błogosławieństwo odnieść a odzierżeć od niego. *Rey Pſ. R* 6. Konstans wszystko państwo na zachód słońca obdzierżał. *Biel. Sw.* 59 *b.* Jarcybiskupstwo i biskupstwo Krakowskie odzierżał Fryderyk. *Biel. Kr.* 432. Jéy prośba wszystko odzierżywa. *Sekl.* 78. Miasto było oblężeniem tak bardzo ściśnione, że iuż o odzierżeniu się nadziei nie było. *Gor. Sen.* 185, keine Hoffnung ſich zu behaupten. Przy swoiéy radzie odzierżeć się nie mogli. *Warg. Cez.* 151. (*Ec.* обдержа́ніе, обдержа́ство, все что, что содержится, имущество, *ob.* dzierżawa; *Eccl.* неодержимо bez gruntu, bez fundamentu; *Ec.* безобдержный, *Gr.* ἀπερίληπτος *nullo loco vel tempore circumscriptus*). ODZIERŻYCIEL, - a, *m.*, który co odzierża, der etwas erhält, behauptet, *Vd.* obdershnik.

ODZIEWAĆ, *ob.* Odziać. OD-ZIEWAĆ, *ob.* Od-ziewnąć.

ODZIEWALNY, - a, - e, odzianym bydź mogący, na wierzch, wierzchny, zum Anziehen, Ober- *Bh.* oběwacy (*Rs.* одѣя́льный przykrywalny, pościelny). Pan Jezus dwie suknie miał, iednę całą dzianą, a druga była płaszcz odziewalny. *Gil. Pſ.* 33. Miał iednę suknią opaloną iuż na sobie, włożył tedy drugą odziewalną. *W. Poſt. W.* 3, 268. Kożuch barani męski odziewalny. *Stat. Lit.* 395. ODZIEWA, - y, ż., ODZIEWEK, - wku, *m.*, odzienie, odzież, Kleidung, Bekleidung. Porwawszy na się zbrudzony odziewek. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Owieczka z swego runa, niby z drogiego obnażona odziewku. *Zab.* 13, 55. Jeden w odziewku, drugi odartusem. *Zab.* 14. Kazimierz testamentem oddał corom swoim wszystkie ubiory albo *odziewy* łożnicy swéy i innych pokoiów. *Biel. Sw.* 220, obicia, Bekleidungen. ODZIEWISKO, - a, *n.*, odzież podła, brzydka, n. p. Dziewcze na nim odziewisko było. *Zebr. Ow.* 320.

OD-ZIEWNĄĆ komu, *f.* od-ziewnie *intr. idntl.*, Od-ziewać *ndk.*, na drugiego ziewanie ziewaniem odpowiadać, ἀντιχασμαομαι. *Cn. Th.*, einem nachgähnen.

*ODZIEWNY, - a, - e, odziany, okryty, bekleidet, bedeckt. Drzewa odziewne owocem. *Zab.* 13, 174. ODZIEŻ, *ODZIERZ, ODZIEŻA, - y, ż., ODZIEŻKA, - i, ż., *zdrbn.*, *Bh.* oděw, *s vestis*; (*Bh.* oděnj, *s armatura*; oděnec, *s armatus*); *Slc.* oděw, raucho (cf. rucho); *Sr.* 1. wobležijeno, wobjewk; *Crn.* odeja *tegumentum*, oblàzhilu, oblęka; *Vd.* odeja *teges*, oblazhilu, odievalu, odizhia, obliek; *Cro.* odècha, odèlo, odetel, oditel, odev, oprava, halya; *Dl.* oditya; *Bg.* odjecchja; *Bs.* odjechja, haglina; *Sla.* hodicha; *Rs.* одёжда, одёжа, одѣя́ніе; *Ec.* ρнза; (słowo Ruskie *Dudz.* 32), odzienie, die Kleidung. Zdradnym oszustom sprawnie odzieże. *Jabł. Tel.* 40. Widząc iéy *odzierze, Zrzuci swoie, a w nie się co rychléy przybierze. *Zab.* 6, 7. Odzieża. *Petr. Ekon.* 108. Zmokła odzieża schła na pagórku. *Zab.* 15, 46. Czerwonych złotych 300 będzie dosyć na stół, metrów, odzieżkę przystoyną. *Teatr* 19, 83.

ODZIMNY, - a, - e, zimowy. *Tr.*, Winter-. *OD-ZIMIE, - ia, *n.*, *Rs.* отзимье, poźnie, poźna po swoiéy porze zima, der Nachwinter.

ODZIOMEK, *ob.* Odziemek.

ODZŁORZECZYĆ, *f.* odzłorzeczy *cz. dk.*, na wzaiem złorzeczyć, na złorzeczenie złorzecząc odpowiadać, *remaledicere. Cn. Th.*, widerfluchen. *Wlod.*

ODZNACZYĆ, *f.* odznaczy *cz. dk.*, Odznaczać *ndk.*, znacząc odróżnić, beſonders auszeichnen, abzeichnen, diſtinguiren, ausmerken. Czucie żywsze, dla odznaczenia go od innych, zwano miłością. *Teatr* 41, 114. Charaktery rzeczy i osób w twoim dziele wprowadzonych, właściwie odznaczone i zachowane bydź maią. *Pir. Wym.* 320. Planu w myśli ułożonego, na papierze odznaczenie, abrysem zowią. *Kluk Rośl.* 1, 38. Grzbiety ścian łożowych odznaczaią się, i podług tego odznaczenia, zbiera się drzewo ukośnie. *Jak. Art.* 1, 289. - §. b) odznaczać, *s* na znak znakiem odpowiadać, das Zeichen erwiedern. Na rufie stoiąc, żegnał go ręki kiwaniem, Także mu odznaczał; kiwaiąc też za nim. *Otw. Ow.* 451.

ODŻONĄĆ, *ob.* Odżenić.

ODZOW, - u, *m.*, *Rs.* отзывка, odgłos, der Widerſchall, Widerhall. Niechay się Echo coraz odzowie, A odzow w dalsze podaie lasy. *Zab.* 10, 206 *Zabł.*, *et* 10, 201 *Zabł.* - *§. odzow do wyższego sądu. *Czack. pr.* 2, 105, *ib.* 100, *ob.* odzew. ODZOWIĆ, *ob.* Odezwać. ODZOWNY, - a, - e, ODZOWNIE *adv.*, odgłos dający, widerhallend, widerſchallend. Gaiki gwarem leśnéy rzeszy odzowne. *Nar. Dz.* 2, 35. W tym zagrzmi trąba, aż brzegi Wiślane Trzykroć odzownym rozległy się echem. *Kniaź. Poez.* 2, 59. - §. 2) odzowny, *s* odwołany, do odwołania, mogący bydź odwołanym, cofniętym, albo od którego odzew, t. i. appellacya, idzie, widerrufbar, wiederruflich, abrufbar. Naywięcéy używa się *negative* nieodzowny, *Cro.* nedozovlyiv, *Rs.* непреложный. Bogów wyroki są nieodzowne i niewzruszone. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 266. Podał się Jowisz losow nieodzownéy sile.

Dmoch. Jl. 2, 113. Nieodzowny cię wyrok z bladą śmiercią goni, *ib.* 2, 127. Męki wieczne nieodzowne. *Smotr. Ap.* 114. Wyroki seymu o wszystkich Rzpltey potrzebach nieodzownie stanowią. *Ust. Konst.* 2, 268. Jeżeli nieodzownie wyrzekłeś moie ukaranie ... *Przyb. Luz.* 104. Nieodzowne potrzeby. *Przestr.* 534, t. i. konieczne, gwałtowne). Nieodzowność *Rs.* непреложность.

OD-ŻUĆ, *f.* odżuie *cz. dk.*, Od-żuwać *ndk.*, iuż pożute znowu gryźć, przeżuwać, wiederkäuen. Zwierzęta odżuwaiące, woł, baran, kozieł. *Zool.* 62. Bydlętom odżuwaiącym są cztery żołądki właściwe. *ib.*, *Kluk Zw.* 1, 41.

*O-DZWIĘCZYĆ, *O-DZWONIĆ *cz. dk.*, *Ec.* обызвучáю, обызвенiю *circumstrepo.*

ODŹWIERNI, ODŹWIERNY, *G.* -ego, *subst.*; wrotny, bramowy, der Thürhüter; *Slo.* vrátný; *Cro.* vratar; *Bs.* vratar; *Ross.* дворникъ, придверникъ, дверникъ. Prosił *odźwiernego*, aby go z kościoła nie wypędzał, gdy zamykał; ale *wrotny* kościelny grubo mu łaiać począł. *Sk. Zyw.* 1, 229. Drugi z stopniów święcenia iest *odźwiernego*; iego urząd nosić klucze kościelne, zamykać, otwierać kościoł, wypędzać wyklęte. *Karnk. Kat.* 264, *Kucz. Kat.* 2, 616. *Odźwiernych* mu nie trzeba, strzegą drzwi dłużnicy. *J. Kchan. Dz.* 34. Odźwierny serca Pańskiego. *Zab.* 7, 305, wierniś. ODŹWIERNIA, ODŹWIERNA, ODŹWIERNICZKA, -i, ł., die Thürhüterinn; *Bs.* vratarica; *Rs.* дверница, придверница. Odźwierna bram piekielnych. *Przyb. Milt.* 60. Odźwierniczka. *Sekl. Jan.* 18. - §. Komora odźwiernego, szwaycarnia. *X. Kam.*, die Thürhüterstube. ODŹWIERNE, -ego, *n.*, przypustne, podarek odźwiernemu. *Cn. Th.*, *Włod.*, Einlaßgeld. ODŹWIERNICTWO, - a, *n.*, urząd odźwiernego, das Thürhüteramt. Odźwiernictwa nie zdano nikomu, *custos in limine nullus. Zebr. Ow.* 287. - *Medic.* ODŹWIERNIK, - a, *m.*, *pylorus*, prawe żołądka uście. *Perz. Cyr.* 1, 178 *et* 47, die rechte Oeffnung des Magens.

ODZWYCZAIĆ, *f.* odzwyczai *cz. dk.*, Odzwyczaiać *ndk.*, odkładać, oduczać kogo, abgewöhnen, entwöhnen; *Sr.* 1. wotwoiam; *Vd.* odvaditi, odvajati; *Cro.* odvagyujem, odvucham; *Rs.* отвáдить, отвáживать. Odzwyczaienie *Vd.* odvada, odvajenje; *Rs.* отвáдка, отвáживанiе. Odzwyczaić się, *ob.* odwyknąć. *Vd.* odvadim se). Nie za tydzień, ani za rok, złym się rzeczom odzwyczaić, a przyzwyczaić dobrym. *Hrbst. Nauk. h* 7 *b.*

ODŻYĆ, *f.* odżyie *neutr. dk.*, na nowo rozpocząć żyć, von neuem aufleben, neues Leben bekommen, cf. ożyć; (*Rs.* отжить przestać żyć, pożegnać się z życiem; przestać być przy kim). Gdyby on odżył, i w tymże u świata był szacunku, iak przedtym. *Mon.* 65, 462, *Siem. Cyc.* 536. Nadzieia w sercach naszych odżyła. *Gaz. Nar.* 1, 92. Odżyła woyna z większym gwałtem w następuiącym roku. *Nar. Hist.* 4, 138, cf. odżywić.

ODZYSKAĆ, *ODYSKAĆ, *ODISKAĆ (*Cn. Th.*), *f.* *odiska, odzyska *cz. dk.*, Odzyskiwać *frequ.*, Odzyskuie *pr.*; przychodzić znowu ku swemu, *Sr.* 1. wospat dostahwam; *Vd.* oddobiti, doldobiti; *Rs.* отбирáть, отнять, отбирывать; *Ec.* возприемлю; wieder gewinnen, wieder erlangen, wieder erhalten. Chory siły odzyskiwać zaczyna, i iuż wychodzi. *Perz. Lek.* 310. Jan Zamoyski ziemię Moldawską odyskał do królestwa Polskiego. *Papr. W.* 2, 62. Niema się co podobać, kiedy kto bez potrzeby cudzego słowa pożycza, a miasto *odzyskał*, mówi: *rehabitował. Gor. Dw.* 43. Odzyskanie, Odzysk, - u, *m.*, der Wiedergewinn, *Ec.* возпріáтіе, возвращенiе, взысканiе. ODZYSKACZ, *ODISKACZ (*Cn. Th.*), - a, *m.*, odzyskuiący, der Wiedergewinner; *Bs.* dobitnik; *Rg.* prisvoitegl; *Ec.* обрѣтникъ, обрѣтáтель. *ODZYSKALNY, - a, - e, do odzyskania *Ec.* извѣщемый, котораго отыскать должно.

ODZYWAĆ, *ob.* Odezwać.

OD-ŻYWIĆ, *f.* odżywi *cz. dk.*, Odżywiać *ndk.*, zgłodniałego nędznego posilać, cf ożywić, *Vd.* reshiulati, ishokotiti, polohkuvati; mit Nahrung stärken, erquicken. Wilk tłustemi barany swe odżywił głody. *Gaw. Siel.* 591. Cały oboz się trawi, nie mogąc ani się odżywić, ani nieprzyiaciela do bitwy przywieść. *Chrość. Fars.* 279. Z własnych folwarków ubogich odżywiał iak synów. *Chrość. Job.* 105. Władza odżywiaiąca, znayduie się w ciałach, maiących konieczny wpływ na życie organicznych istot. *Sniad. Teo.* 34. Celsus wylicza te rzeczy, które nieiaką tuczą i odżywienie ciału daią, *reficiunt. Syst. szk.* 45. Zmysły moie odżywiasz tą nadzieią. *Teatr* 49, 111 *Bogusł.* ODŻYWIĆ się, z posiliwszy się ożyć, neues Leben bekommen, zu neuen Kräften kommen. Zgoła wszystko się znowu stworzenie odżywi. *Zab.* 13, 160. Odżywianie się, *recreatio ab aegritudine. Cn. Th.*, Wiedergenesung. ODŻYWICIEL, - a, *m.*, odżywiaiący, der Wiederbeleber. Odżywiciel zatopionego świata, Deukalion. *Zab.* 4, 364. ODŻYWNOŚĆ, - ści, ł., iest to własność materyi odżywnéy, mocą któréy wszystkie postaci życia przyiąć iest zdolna. *Sniad. Teo.* 68, Belebungskraft. ODŻYWNY, - a, - e, odżywiaiący, neu belebend. Materya odżywna lub ożywna iest ta, która iestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Sniad. Teo.* 57.

O F.

*OFALTORZYA, *ob.* Oferta, Ofertoryum.

OFARBOWAĆ *cz. dk.*, w koło pofarbować, befärben, umfärben. Ofarbował przyyście swe niewinną krwią dziatek. *Rey Pst. F* 1.

*OFERT, - u, *m.*, OFERTA, - y, ł., ofiarowanie grzeczne, (z *Franc.*, cf. Łac. *offerre*, cf. oblata), höfliches Anerbieten, Dienstantrag. Nie chciała mnie słuchać, gdym do niéy pałał oferty. *Teatr* 54, 31, cf. cholewy smalić, da ich ihr die Cours machte. Słowek, ofertów i tytułów siła. *Pasł. F.* 262. Judasz Pana ofertem wydaie nieszczérym. *Pot. Zac.* 41, t. i. pocałowaniem. - 2) OFERTA, OFERTORIUM, *OFALTORZYA, część mszy S., ein Theil der Messe. We mszy owo mieysce po *Dominus vobiscum*, aż do tego, gdy xiądz mówi: *per omnia saecula saeculorum*, ofertoryum się nazywa. *Pim. Kam.* 144, *ib.* 124. Przy ofercie król koronowany chleb i wino na ołtarz kładzie. *Gwagn.* 191. Grzegorz papież ustawił we mszy *ofaltorzią. *Biel. Sw.* 69. OFERTOWAĆ się, *f.* ofertuię się *rec. dk*, usługi swoie ofiarować, seine Dienste anbieten. Wszędzie się ofertował, lecz nigdzie statecznie. *Bardz. Tr.* 454. OFERTOWNICZEK, - czka, *m.*, fircyk, uniżony sługa całego świata, ein Speichellecker, unterthänigst gehorsamster Diener. Strzeż się ofertowni-

czków, którzy różne kształty według czasu na się biorą. *Fr. Ad.* 19.

OFEYDAC, *f.* ofeyda *cz. dk.*, osrać, posrać, beſcheißen. (*Cro.* ofaytavam *humecto*). Nie ciągniy psa za ogon, bo cię ukąsze albo ofeyda. *Rys. Ad.* 42. Ofeydawszy oblizuie. *ib.* 52, cf. obraziwszy leczyć; uderzywszy pogłaskać). Ofeydać się *Bh.* nečaditi.

OFIARA, - y, *ż.*, OFIARKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bals. Swiąt.* 1, 106, z *Łac.* offerre; ofiarowanie Bogu, das Opfern, Opfer; *Bh.* ofera, obět (*ob.* obiata); *Slo.* obeta, dobrowolny dar; *Sr.* 2. hopor, oppor, hoppor; *Sr.* 1. wospor; *Crn.* aldov (cf. hold, hołdować), vôfr, (cf. *Crn.* koline, z bydlę od ofiary, *ob.* kłóć, *Crn.* kaldovniza, z stół od ofiar bitych); *Vd.* ofer, offer, aldou, mesha, saklani ofer, kervotozhni aldou, kaldovina, z ofiara bita; cf. kałdun; *Cro.* aldòv; sârtva (cf. żar), poszvetilische; *Dl.* sartva; *Hg.* áldás *benedictio*, áldozat *sacrificium*; *Rs.* posvetilisce, suetilisce (cf. świątość); sgjartva, sgiviania o l posvetilisca; *Rg.* poklón, dar, posvetilisce, svetilisce, sârtva; *Sla.* prikazalishte (cf. przykazanie); *Rs.* жертва, священнодѣйствіе; *Ec.* сѣнтвѣ, жертва, приношеніе бóры, треба (cf. trebnik, cf. trzewa), жертвенная, жрецкая. W ofierze Bogu co daiem; a w sakramencie łaskę iaką od boga bierzem. *Sk. Kaz.* 283, *Karnk. Kat.* 201, cf. ofiarować Jowiszowi uroczyste *czyny*, *sacra*. *Zebr. Ow.* 179. Ofiarę czelecą odprawować. *Paſt. F.* 311, ein Menſchenopfer. Częſtokroć sakrament ciała bożego imieniem ofiary bywa mianowany. *Kucz. Kat.* 2, 402, ofiara bezkrewna. *Bals. N.* 1, 141, duchowna i bezkrwawa. *Sk. Dz.* 210. - §. ofiara, co się ofiaruie, das dargebrachte Opfer. U ołtarza ſtała z złotemi rogi ofiara. *Orw. Ow.* 260. Chlebna ofiara. *Hul. Ow.* 59. - §. Po odpuſtach siedzą baby przed kościołem na cmentarzu z *ofiarkami* (woſkowe osóbki dęte, lub też części ciała, n. p. ręce, nogi, serce i t. d.), które przechodzący kupuią, i wszedłszy do kościoła na ołtarzach składaią. *Benth.*, Ablaßopfer. - §. Ofiara dobrowolna na wsparcie Kapłtéy. *Jez. Wyr.*, cf. ofierniczy rzeźſtr). Dobroczynność i spólne udzielanie ofiarami nazwane są. *Salin.* 497. - Na ofiarę dawać, z odszkodować, odżałować, odważyć, aufopfern, Preis geben. Damoklesa rozjuszonemu pospólstwu daycie na ofiarę; może się krwią iego ułagodzą. *Boh. Kom.* 2, 519. Wielkie i bogate miaſto łupieſtwu na ofiarę poszło. *Pilch. Sall.* 236, oddane, pozwolone było). - Ofiara czego komu, *Vd.* ponudba, das Anerbieten. Ofiarą dawać, z ofiarować, darować, anbieten, hingeben. Wszelkie im pomocy ofiarą dołaie, Jakie im tylko mogą ſtarczyć tamte kraie. *Przyb. Luz.* 57. OFIARNICKI, - a, - ie, OFIARNICZY, - a, - e, *Bh.* obětní; *Rs.* жертвенный, жерчій, ofiary sprawuiący, żerecki, ofiarowniczki, Opfer-, Opferprieſter-. Aaron sprawował urząd ofiarniczy. *Budn.* 1 *Chron.* 6, 48, *Jer. Zbr.* 38. Aryſtobul ofiarnickie dostoieńſtwo przemienił w krolestwo, na sromotę ſtanu ofiarnickiego. *Jer. Zbr.* 29. OFIARNIK, OFIAROWNIK, - a, *m.*, *OFIAROCZYNCA, - y, *m.*, (*Chmiel.* 1, 30.), *Vd.* ofravez, aldavauz, ofrar, ofruvauz, meshuvanz; *Crn.* alduvavz, kalduvavnek, kalduvavz; *Sr.* 1. woporník; *Ec.* жертвеyдъ, жрéyдъ; der Opferprieſter. Co insi, tłumacząc ſtary teſtament, *kapłanem* zowią, to ia *ofiarnikiem*, *ofiarowniłiem*; bo proſtak, słysząc kapłana Samuela, rozumie takiego; iakowi teraz kapłani Rzymscy. *Bud. Bibl. praef.* Ofiarownik, względem ofiary ofiarowania, rzeczą samą ofiarownikiem zoſtawa; póki ofiary nie będzie ofiarował, póty nie może być ofiarownikiem. *Salin.* 4, 496. Nie kapłanów, nie czyſtych ofiarowników, ale mocnych sobie obrońców szukaią. *Sk. Dz.* 303. Ofiarownik pogański. *Orw. Ow.* 653 *et* 433, cf. ofiarownica). - §. ofiarownik, ſtół ofiarniczy, der Opfertiſch, *Vd. et Crn.* kaldounisho, kaldouniza, kaldouna misa). Po przyniesieniu z ofiarownika świętych darów, tę modlitwę kapłan mówi... *Pim. Kam.* 135. OFIARNIKOWY, - a, - e, do ofiarnika należący, Opferprieſter-. Wargi ofiarnikowe maią ſtrzeda umieiętności. *Bud. Mich.* 2, 7. OFIARNY, OFIAROWNY, - a, - e, *Bh.* obětní, (cf. obiata); do ofiar należący, Opfer-. Niechay udziała ołtarz ofiarny. 1 *Leop. Ex.* 35. Toporem ofiarownym białego kark zrazić chce byka, *sacrifica securi*. *Zebr. Ow.* 301. Ceremoniie ofiarne. *Biał. Poſt.* 183. Człowiek w głupich zapędach w rząd się z Bogiem sadzi, I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zob.* 9, 110 *Zabł.* OFIAROSTANOWICIEL, - a, *m.*, der Oberopferprieſter. Przełożonych nad ofiarami *ofiaroſtanowicielmi* mianuymy, *reges sacrorum*. *Petr. Pol.* 2, 150. OFIAROWAĆ, - al, - uie, *cz. ndk.*, *Bh. et Slo.* oferovati, oferugi, obětovati, obětugi, predněſſeti; *Sr.* 2. hopprowaſch; *Sr.* 1. wospruyu; *Crn.* ofruvati, ofram, ofrujem, vofram, vofrujem, aldujem, kalduvam; *Vd.* offrovati, ofrati, ofruvati, alduvati, kalduvati, ofer saklati; *Cro.* aldujevati, poszvetiti; *Hg.* áldozom; *Rg.* posvêtiti, posvechivati, posvetillovati, poszârtviti, prikázati, poklonitti; *Rs.* жертвовать, пожертвовать; *Ec.* жрéти, жру. - 1) Bogu ofiarę czynić, opfern. Prosiła go, aby w domu iéy ofiarował, t. i. mszą Ś. miał. *St. Zyw.* 2, 400. Dyakoni, nie iako ofiaruiący, ale iako służący, nie dotykaiąc się Nayśw. sakramentu, patynę podnoszą; a kapłan, któremu właściwie ofiarować należy, i który iuż w samym poświęceniu ofiarował, doſkonałą iuż ofiarę bogu dedykuiąc, mówi: Twoie z Twoich i t. d. *Pim. Kam.* 119. - §. *Conſtructio obsoleta:* Prusacy *do* Bożka swego z gęsiami, z kury i inszemi ptaſtwy *ofiarowali się*. *Biel.* 45, t. i. ofiarowali mu ptaſtwa). - Moyżesz ofiarował Aarona i syny iego. *Leop. Lev.* 8, 6, t. i. ofiarę sprawuiąc poświęcił). - Ofiarować bogu iaką krzywdę, urazę, zdać ią na boga, Gott anheim ſtellen. *Mon.* 74, 559. - §. ofiarować się, ślubem obowiązać się bogu do czego, n. p. w chorobie swoiéy ofiarował się do Częſtochowy, *sc.* iść. *X. Kam.*, ſich durch ein Gelübde verbinden. - §. b) *transl.* ofiarować, odszkodować, odżałować, poświęcić, *Vd.* gorofrati, gorofruvati; aufopfern. Ofiaruię się, z oddaię się na zgubę za kogo. *Cn. Th.* Chryſtus ofiarował się samego, przeto ofiarownikiem nazywany bywa. *Salin.* 4, 323, *Rs.* предпожрéти. - §. 2) ofiarować co komu, z potykać go czym, (cf. orędować 3.), anbieten, darbieten, antragen; *Crn.* molęti, molim, ponudeti, ponudem, ponujam, sporózham; *Vd* ponuditi, ponujati, doponuditi, naponuditi, oponuditi, podajati, dodeliti, pomoliti, priedpomoliti; *Cro.* nuditi, ponuditi, ponújam, ponudilszem, nanújam; *Sla.* ponuditi). Lichwiarze do nas się zbiegaią, i ofiaruią nam pieniądze. *Teatr* 23, 31. - Ofiarować się komu, z potykać swoią usługą, ſich einem anbieten, antragen. Gdy się kto nazbyt ofiaruie, Albo iuż

zdradził, albo się gotuie. *Cn. Ad.* 233, *Rys. Ad.* 15, *Fred. Ad.* 19, *Stryik. Henr. A* 3. Ofiaruie się co, zdarza się, trafia się, es ereignet ſich, begegnet, befindet ſich. Żydzi zamiaſt Jehowa czytaią Adonai, ilekroć się w piśmie ofiaruie. *Farn.* 32. – *Obsol.* ofiarować się komu, s ſtosować się do iego chęci, dogadzać mu, einem zu Gefallen leben, ihm willfahren, ſich nach ihm bequemen. Zelim przysłał posła do Zygmunta, iż chce pokóy z nim trzymać; a Zygmunt także się ofiaruiąc Tureckiemu Cesarzowi, posła odprawił. *Stryik.* 711. Jagiełło, usłyszawszy o przyiachaniu Witoldowym do Wilna, co rychley do Litwy się wyprawił; tam się Witoldowi i układnie ofiarował, i z Skirgayłem go poiednał. *Stryik.* 460. OFIAROWNICA, - y, ż., która ofiaruie Bogu, die Opferprieſterinn. Domu dobrego panny za ofiarownice bożini służyły. *Pot. Syl.* 121, *Otw. Ow.* 432. OFIAROWNICKI, - a, - ie, ofiarniczy, Opfer-. Wy będziecie mi królestwem ofiarownickim i narodem świętym. *Bud. Exorb.* 19, 6. Przeszły Jordan ſtopy nóg ofiarownickich na suszą. *ib. Jos.* 4, 18. OFIAROWNICTWO, - a, *n.*, urząd ofiarniczy, Opferprieſterthum, Prieſterthum. Poświęcisz mi ich na ofiarownictwo. *Bud. Ex.* 29, 1. OFIAROWNIK, *ob.* Ofiarnik. OFIARUIE, *ob.* Ofiarować.

OFICYAŁ, - a, *m.*, namieſtnik biſkupi w sądach i iurysdykcyi duchowney. *Kras. Zb.* 2, 269, der biſchöffliche Stellvertreter. OFICYALISTA, - y, *m.*, powszechne w prawie Polſkim, osobliwie sądowych, urzędników nazwisko. *Kras. Zb.* 2, 269, ein Officialiſt, Officiant, *ob.* oficyant. OFICYALSKI, - a, - ie, do oficyała należący, *Sla.* officirſki; u Kozaków значковый; Officier-. Przyrzekł oficerſkim słowem. *Teatr* 7 *b*, 63. Sprawić się po oficerſku. *ib.* 48, 62. OFICERSTWO, - a, *n.*, ranga oficerska, Officierrang. *Jabł. Buk. J.* 3.

OFICYNA, - y, ż., OFICYNKA, - i, ż, *demin.*, poboczne budowanie przy pałacu lub dworze pańſkim, dla oficyalistów dworſkich, Seitengebäude, Nebengebäude für die herrſchaftlichen Officianten. Po prawey ręce dziedzińca była oficyna kucheuna, z izbami dla czeladzi. *Kras. Pod.* 1, 6. Oficyna wygodna. *ib.* 2, 139.

OFICYUM, *n.*, nabożeństwo, obrządek kościelny, osobliwie zaś, pacierze kapłańſkie. *Kras. Zb.* 2, 269, die vorgeſchriebene Kirchenandacht, cf. agenda. OFICYUSZ, - a, *m.*, księga zawieraiąca oficyum, agenda, die Kirchenagende. W brewiarzach, dyurnałach, oficyuszach i innych książkach nabożnych. *Solſk. Geom.* 5, 59, (cf. trebnik).

OFIERNICZY, - a, - e, od ofiar dobrowolnych, freywillige Gaben betreffend. Protokuł ofierniczy. *Gaz. Nar.* 2, 278.

OFKA, - i, ż., imię Staropolſkie, z Agata. *Jabł. Her.*, Ofka, t. i. Euſemia. *Biel. Sw.* 235.

OFLINA, - y, ż., lina bramuiąca boki żagla; ieſt na końcu u hamulca uwiązana, i zakłada się na kule. *Mag. Miſt.*, das Seitentau am Segel.

OFNAL *Haur Ek.* 178, *ob.* hufnal, z *Niem.* der Hufnagel.

OFUK, - u, *m.*, ofukanie, fukanie, Schelten, Toben. Prośbom moim dzikim tylko iakimsiś odpowiadał odtąkiem. *Teatr* 2, 121. OFUKNĄĆ, *f.* ofuknie *cz. idntl.*, ofukać *ndk.*, *Bh.* offaſati ſe na nikoho, obauzeti, obauzim; *Crn.* nergàm, naherkati, saherkati, saherzhati, sadresitise, se obregniti, sareshati na koga, okleti, okounem); polaiać, ſchelten, ausſchelten, ausſchmähten. Gdy koło niego płakali, ofuknął ich: czemu lepiéy nie mówicie za mię? co mi po tym płakaniu? *Birk. Zbar. D* 3. OFUKNĄĆ się na kogo, s obrzucać się. *Cn. Th.*, oburzać się, einen anfahren, hart anlaſſen.

O G.

OGADAĆ, *F.* ogada *Act. dk.*, Ogadywać *Frequ.*, Ogaduie *Pr.*, na ięzyk brać, zaocznie o kim źle gadać, obnosić go, einen bereden, verläumden; *Vd.* obrekhi, obriekati, obmarnuvati, obsierati; *Cro.* ogovarjati, ogovárjam, oblájem; *Bs.* opagnkati, pagnkati; *Rs.* вадить, важдать, оболгать, оболгывать, наказать, наказывать, накумать на кого, наябедничать. Ogadać kogo niewinnie. *Teatr* 28, 21. Nie lubię nikogo ogadywać. *ib.* 24 *b*, *F* 2. Liszka wilkowi przyiacioł panie, Po całym lesie go ogaduie, Że żarłok nigdy nie nasycony. *Kasp.* 7, 17. Ogadywanie, potwarz, obmowa, *Vd.* obriekanje, obmarnuvanje, obrezhenje; *Cro.* ogovor, oblajavka; *Rs.* обносъ. Miał materyą do ogadywania go. *Mon.* 70, 14. OGADACZ, - a, *m.*, obmówca, potwarca, oszczérca, der Verläumder; *Vd.* obriekavez, obmarnuvauz, obriekar, *f.* obriekarza; *Cro.* oblajavecz, ogovoritel, ogovárjavecz; *Bs.* opankavaç; *Rs.* поносимель, *f.* поносимельница.

OGAŁAC *ob.* Ogolić. OGAŁACAĆ *ob.* Ogołocić.

OGAŃ wilcza, *Botan.*, *ob.* Wilcza ogań. OGANECZNIK, - a, *m.*, *flabellifer. Mącz.*, oganiacz, z oganką chodzący, der Wedeltraçer, Wedler.

OGANIAĆ, - iał, - ia *Act. ndk.*, *Ognać *dk.*, oganką od much, od ptaków etc., bronić, ſtrzedz od szkody, hüten, bewahren, wehren, das Schädliche wegtreibend; *Bh.* ohaneti, (*Sr.* 1. wobhoniéj zgruntować); *Vd.* okulgoniti, okulgnati; *Ec.* оганяю; *Rs.* обмахнуть, обмахивать (обогнать, обгонять, doścignąć). Oganiać proso cudze, s pracować za kogo innego. *Dudz.* 48. Cudzą pszenicę ogania, a iego wróble piią. *Rys. Ad.* 7. *Pot. Arg.* 729; *Falib. Disc. C* 5. Oganiać cudze konopie. *Nar. Chod.*

Chodk. 1, 169. *Rey Zw.* 237. Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teatr* 20, 112, czuwa nad nim). Wszystko Bogu podobna, choć człeku nie zda się, Wróbel proso ogania, wilk barany pasie. *Pot. Pocz.* 147, na opak wszystko). – *transl.* Kazimierz posłów do Jerzego wyprawia, ktorzyby go ze złego rozumienia ognali, *purgare. Krom.* 627. – §. ognać co, koło czego, pędem obleciec, umrennen, ſchnell umkreiſen. Cztery kroć miesiąc w pełnym świat był ognał kole. *Zebr. Ow.* 38. Jeszcze promiennym ſłokroć nie ogonił Lat szafarz leycem nieſtanowney ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* – §. Naszczepił winnicę i ognał ią płotem. *Leop. Mark.* 12, 1, t. j. opędził, obwiodł, otoczył ią płotem, umringte ſie. Ognany trzcinami, Drze się Numik do morza z rzecznemi wodami. *Zebr. Ow.* 366, *tectus*). – *aliter.* nie możem ognać potrzeb naszych. *Summ. Um. B* 3 *b.*, opędzić, uspokoić, zadosyć im uczynić). Wyſtępek ten ognać mógł, i ochylić słowy. *Zebr. Ow.* 324, *defendere valuit.* Pan, aby gębę iego ognał, a dopieroż złą, suknią z grzbietu przeda, ażeby ten gębaty grzech sławy mu nie uiął. *Mon.* 76, 770, aby mu gębę satkać). – §. oganiać, z odganiać, wegſcheuchen. Ptaki muszą ludzie w winnicach oganiać. *Cresc.* 328. OGANIAĆ SIĘ *Recipr.*, (ſich fächeln) wedelnd oder fächernd von ſich wegtreiben. Oganiaią się woły, oganiaią konie, Bo inaczey nichy im było po ogonie. *Pot. Jow.* 2, 65. Darmo się pies ogania muchom, i macha ogonem. *J. Kchan. Orl.* 1, 293. – *transl.* oganiać się komu, z odeymować się, ſich jemandes erwehren. Ognać się pograniczuym nieprzyiaciołom nie zdołamy. *Star. Ref.* 55. Nie mamy się poganiowi czym ognać. *ib.* 41. Tak się dobrze ziemia Juſlantſka Moſkwie oganiała, że iey nic uczynić nie mogła. *Biel.* 549; *Gwag.* 417. Starosta nie mógł się zboycom ognać. *Bielſk.* 366. OGANIACZ, – a, *m*, *Tr.*, der Fliegenwedler; Oganiaczka *fem.*, *ob.* oganecznik. OGANISTY, OGAŃCZYSTY, – a, – e, rozłożysty, osłaniaiący, beſchattend. (*diſtg.* ogoniasty). Pasternak polny w wierzchu ma okołki ogańczaſte. *Syr.* 1055. Cedr piękny w gałęzie, i oganiſty. *W. Ezech.* 31, 3. Oganiſte i gałęziſte drzewo. *ib.* 14; *Bud. ib.* Miał drzewo w swym ogrodzie, którego się liſtem I cieniem niezwyczaynie cieszył oganiſtym. *Pot. Zac.* 155. OGANKA, – i, *ż.*, *Bh.* obanka, placacka, pleſtacka; *Slo.* oban'ka; *Sr.* z wéchlawa; *Crn.* pokérz, muhovnèk; *Vd.* mushjak, muhounik, mubaunik; *Cro.* mahàlo, branilo, puhalo; *Rs.* мухоробъ; narzędzie oganiania, der Wedel, Fliegenwedel. Mucha, co ſkromnym pyszczkiem kawałka dotknęła, Już nieika, bo na nią oganka machnęła. *Tol. Snut.* 21. Mucha oganką niezegnana. *Pilch. Sen. Gn.* 235 Nie leda oganką oganiać się musi, O kogo się ten zły bąk uporczywie kusi, Ale niemasz oganki na to naypewnieyszey, Nie dawać mu przyczyny do złego naymnieyszey. *Rey Wiz.* 102 *b.* – *Flabellum* oganka, którą wiatr czynią. *Mącz.*, powiewaczka, ein Windfächer. Oganka wieie na niego. *Erpz. ięz. B* 4 *b. cf.* wachlarz. – *b) oganka*, z kropidło, der Sprengwedel, Weihwedel. Gdy się biſkup do ołtarza gotował, uyrzał kapłana trędowatego, który oganke trzymał; wziąwszy tedy od niego oganke, podał ią innemu. *Sk. Zyw.* 1, 314.

OGAR, *OGARZ, – a, *m.*, der Stäuber, Stöber, ein Jagdhund; *Bh.* ohár; (*Hg.* agár, z chart). Ogary zapuszczone w kniei, tropem i wiatrem idąc za zwierzem, i głosem go ieszcze swoim przerażaiąc, napędzaią na ludzi, po stanowiſkach stoiących. *Kluk. Zw.* 1, 390; cf. brzeszuik, brzechun; cf. wietrzny, kopytny). Na zaiąca potrzeba psów, ktorzyby go głośnym straszyli szczekaniem, iak ogarowie. *Cresc.* 637. Tak *ogarz szczeka, iako i kundys; ale wzdy i ogarza poznać kiedy szczeka na wilka, a kiedy zaiąca goni. *Rey Zw.* 146 *b.* Ogarowie kwilą, w głębokie zaciekszy się cienie. *Tward. Daph.* 7. Wyżeł naydzie, ogar goni. *Gor. Dw.* 197. Strzelec budzi ogary, te śpieszą do niego, Idzie w czaty, na zwierza iuż upatrzonego. *Kras. Oss. H* 4 *b.* Ogar który poiętnym zwierza śledził cuchem, Skomli ucieszenie panu swoiemu za uchem. *Poſ. Jow.* 92. Chart pokorny, *ogarz łakomy, wyżeł zdradliwy. *Rys. Ad.* 6. *Ogarz Cerberus, *Rey Wiz.* 162. Wszyscy iak ogary za summami latają. *Zab.* 13, 203. Miana ogarow: cymbał, cweynos, grzmiłas, zagray, bullon. OGARCISKO, OGARZYSKO, – a, *n.*, mizerny ogar, ein elender Stöberhund. *Tr.* OGARCZĘ, *OGARZĘ, – ęcia, *n.*, szczenię ogarów, ein junger Stöberhund. Ogarzęta. *Ostror. Myſl.* 11.

OGAREK, – rka, *m.*, *Bh.* ohárek; *Rs.* огарак, огарсich od svichje; *Rg.* ugòrak, ugárak, ugarcich, ugárcina; *Ross.* огарокъ; (огарки żużel, нагаръ udrzyżyny świecy; огарь ogorzałość od słońca; *Ec.* угарки, огарки ułrzyżyny knota; *Crn.* ogùrk; *Vd.* ogorek; *Cro.* ogorek, z głownia paląca się). dopalony prawie kawałek świecy, ein Endchen Licht, ein kleines Ueberbleibſel von einem verbrannten Lichte. Swieca dogorywała, że przyszło do ogarka. *Birk. Dom.* 38. Jak przed iasną Lampą ogarki, przed tobą twoi przeciwnicy gasną. *Pot. Arg.* 26. – *§. Nie boy się, a serce twoie niechay się nie lęka dwu ogarków tych głowien kurzących się. z *Leop. Jos.* 7, 4, niedopałkow. – *§. Udziałał naczynie, w ktorym one utarte z kagańcow ogarki, miano gasić. z *Leop. Ex.* 37, ułtrzyżyny, sznupki).

OGARNĄĆ, OBGARNĄĆ, ogarnął, ogarnęli, *F.* ogarnie *Act. idntl.*, Ogarnywać *Fr.*, Ogarniać, ogarnia, Ogarnuie *ndk.*, *Bh.* obrnauti, obrnowati *succingere*; *Crn.* ogerniti, oggrinem, sageruem; *Vd.* ogerniti, preogerniti *tegere*; *Cro.* ogernúiem *circumamicio*; *Rg.* garnutti, ogarnutti *tegere*; *Bs.* ogarnuti, ogrrinuti); obeymować w około, otaczać. rund um umfaſſen, umgeben. Ogarniam ręką, *Ec.* ограмлю, ограцаю, обемаю горсию. *Ct. cumsi leo* obsiadam w koło, obgarniam, oblegam. *Mącz.* Grube ciemnoty obgarniaią ziemię. *Stas. Num.* 2, 158. Powodź ogarnęła pola, łąki i lasy. *Bardz. Luk.* 55. Ogarnowały mię ſtrachy iako wody. *Rodz. Ps.* 88, 18. Strach słuchaiących serca ogarniać zaczyna. *Przyb. Luz.* 246. Weyrzenie na mnie ogarnęło ich ſtrachem. *Teatr* 49, 44, *Bogusł.* Straszny mię smutek ogarnął. *Teatr* 37, 56. Spuſtoszenie i niewola ogarniaią oyczyznę. *Wtg. Mar.* 3, 215. Nie gaśniy sprawiedliwości światło, bo bez twych promieni, ogarną ciemności, opanuie szatan, czart podbiie, odſłapi niebo. *Pocley* 373. Niesnaſki ich ogarniią we dnie i w nocy. *Radz. Ps.* 55, 11. Jeśli mam zginąć, tego się doczekam, Że i po śmierci sława mię ogarnie. *Kras. Oss. C.* Niech go tam trzyſta nieszczęść ogarnie. *Zabł. Zbb.* 64. Nie mogę o tym wspomnieć, żeby mię zaraz cały śmiech nie ogarnął. *Teatr* 56 *b*, 110. Ogarnieni pracami wielkiemi, i dziwnemi kłopoty i pokusami.

Zrn. Pſt. 3, 543. – b) Ogarnąć, odziać, okryć, bekleiden, bedecken. Nie miała czym subtelnym ogarnąć naświętszego ciała. *Miaſk. Ryt.* 22. (*Rg.* ogarnaccja, ogărnàc, cf. *Ital.* guarnella, veſte di tela da donna; *Bs.* oglerrinaccja, ogrrinać; *Cro.* ogernyacha). Ogarnąć ubogiego, = odziać go, opatrzyć go, einen Armen kleiden, bedecken, verſehen. Ogarnąć się, = opatrzyć się w odzież, cf. otrząsnąć się, ſich mit Kleidung verſehen. Nie lubię ieździć na assamble, bo to zaraz ogarnąć się trzeba. *Teatr* 33 *d*, 65. – Ogarnąć sobie włosy. *Tr.*, ułożywszy uwiązać, z twarzy wygarnąwszy ułożyć. – *transl.* ogarnąć cudze wady, niedoſtatki, = przeglądać co komu. *Cn. Th.*, überſehen, verzeihen. – 2. ogarnąć, = objąwszy zawrzeć, zamknąć, ograniczyć, określić, *phys. et mor.*, einfaſſen, einſchließen, umſchließen. Ogień się ogarnąć nie daie, a ogarniony lub zatkany, gwałtem się wybiia. *Archel.* 3. Nauka o powinnościach nie była dawniey tak rozmaita iak teraz; prosta i krótka ogarniała ią moralność. *Mik. Turk.* 408. Krótkością słów wiele rzeczy ogarnąć. *Mon.* 65, 364. *Dambr.* 56. t. i. zamknąć, in wenig Worte viel Sachen einſchließen. W dziesięciorgu przykazaniach krótkie ogarnienie mamy zakonu bożego. *Kanc. Gd.* 253, cf. summa, treść, ogół, einen kurzen Innbegriff. – b) ogarnąć, = w się wziąć, *phys. et mor.*, faſſen, in ſich faſſen. Światby tych ksiąg nie ogarnął, by się wszystko wypisować miało. *Sk. Dz.* 726. Trudno to w krótkich zawrzeć wyrazach, czego tomy ogarnąć nie mogą. *Boh. Kam.* 5, 247. – c) ogarnąć myślą, objąć myślą, poiąć, mit Gedanken begreifen, faſſen, einſehen. Duch mądrego cały filozofii rozlog ogarnywa. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 32. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieczą rozumem tylko ogarnuiemy. *Hrbſt. Odp. R* 2 *b.* Jawne iest niepodobieństwo, ogarnąć Boga zupełnie. *Zach. Kaz.* 1, 12. Nieogarniona wielkość boża. *Gor. Sen.* 515, t. i. niepoięta, unbegreiflich. Ciała zupełnie okiem ogarnąć nie potrafim, iakoż tym bardziey nieogarnionego boga. *Zach. Kaz.* 1, 13. Nieogarnione są sądy boskie, i niedościgione drogi iego. *Ząbk. Młot.* 419, niedoszłe drogi iego. *Biał. Pſt.* 66.). – 3. ogarnąć z czego, = zgarnąć, oczyścić, von etwas reinigen. Ranę oczyścić powinien cyrulik, i ze wszystkich przeciwprzyrodzonych rzeczy ogarnąć. *Perz. Cyr.* 2. 8.

*OGARZ *ob.* Ogar. *OGARZĘTA *ob.* Ogarczę. OGARZYCA, – y, ż., samica ogarów, die Stäuberhündinn. *Mącz.*

OGASIĆ *cz. dk.*, w koło pogasić, rund um auslöſchen. Kamień ten zwyczaiem wapiennym, naciągnąwszy w siebie wilgoci z powietrza, ogasił się i obwalił. *Torz. Szk.* 91.

OGDAKAĆ, *F.* ogdacze *Act. dk*, *fig.* obmawiać, ogadać *Tr.*, einen bereden, verläumden; *περιπωνειν Cn. Th.*

*OGĘSZCZONY, – a, – e, gęsto otoczony, dicht umgeben. Ozdobną Litwy i Rusi gwardyą ogęszczony (*ſtipatus*) Kazimierz do Krakowa przyieżdża. *Krom.* 574.

OGIĄĆ, *F.* ognie *Act. idntl.*, Oginać *ndk.*; *Boh.* ohnauti, ohybati; *Vd.* ogibat, opogniti, nagibati, nageniti, okulnageniti, okulnogniti (s'gruit, ogibatise, = ſtrzedz się); *Ross.* обогнуть, обгибать; (*Slo.* ohibatelka, ohibnoſt *declinatio*); w koło pogiąć, umbeugen, herumbeugen.

OGIEŃ, *G.* ognia, *m.*, *Boh.* ohen', jej (cf. żegać); *Slo.* ohen'; *Sr.* 1. möhen (wuhen komin); *Sr.* 2. wogen, hogen; *Crn.* ogn; (cf. *Crn.* ogl, = węgl); *Vd.* ogen, ogain, ogiuj, ogenj; *Cro.* ogëny; *Rg.* ogagn, vattra; *Bs.* ogagn, vatra, prosvit; *Dl. et Sla.* vatra; *Rs.* огóнь; *Ec.* огнь; *Sanscritt* akni, aghni; *Hebr.* אש; *Lat.* ignis; *Angl.* oven; *Dan.* ovne; *Svec.* vgn, ogn; *Hg.* egés; cf. *Gr.* ἄνω *accendo*, cf giąć, cf. ogniwo). ieden z mniemanych czterech żywiołów, das Feuer. Ogień się we wszystkich rzeczach stworzonych nayduie, a nikt go nie widzi. *Sk. Kaz.* 522. W Litwie i na Polesiu ogień zowią bogaczem, od słowa Bog. *Chmiel.* 1, 26, *ob.* bóg). Na ofiarę bogom ogień ustawiczny z dębiny palili. *Stryik.* 141. Nie bierzcie prędko ognia żarzystego w tę kadzilnicę. *Paſt. F.* 284. Nocni stróże krzyczą: ostróżnie z ogniem. *Mon.* 68, 208. Ognia krzesać, *ol.* krzesać. Nie maże się ogień od czarnych drzew, które pali. *Sk. Kaz.* 300. Gaśnie ogień, gdy nie ma czym wesprzeć swey pożogi. *Bardz. Lul.* 43. Gornolotny ogień. *Nar. Dz.* 1, 29. Nie potrzeba ognia do ognia przydawać. *Modrz. Baz.* 37. cf. oleiu do ognia przylać). Ogniem ognia nie zagasisz, wodą raczey. *Birk. Zyg.* 55. Czemu w wodzie ognia szukasz? *Obr.* 29. cf. w sitowiu sęku). Ostróżnie z ogniem życzę koło siarki. *Pot. Syl.* 125. Z ogniem nie igray, *cf.* nie budź licha. Mieczem i ogniem puſtoszyć. *Warg. Wal.* 243. Ogień i miecz częstokroć za lekarstwo sława. *Bardz. Tr.* 217, cf. gorzko, ale zdrowo). Ogień buduie. *Cn. Ad.* 775. Jak na ogień tam bieżą, cf. na gwałt). Jak ognia się go chroni, cf. iakwęża). – Po ogień przyszedł: = przyszedłszy odszedł, nie zagrzawszy mieysca. *Rys. Ad.* 1, *Cn. Ad.* 896. Dobrze o iednym ogniu dwie pieczenie upiec. *Ossol. Str.* 3, cf. iednym bankietem dwoie wesela odprawić, iednym kłopotem dwa odbyć). *Prov. Slo.* uſ' ge żelezo w ohni *iacta eſt alea.* Ani ohn'a ně má, an'i mesta zgola ubogi. Ohrbtom ge k ohnu, abruchom k stolu, *eſt fortunatus.* Ohen sa rozmáhá, powes't sa roznása, ogień się rozdyma, powieść się roznasza; cf. *fama malum, quo non velocius ullum.* Ohen' dawno uhaseni kriſiſ' ogień dawno ugaszony skrzeszasz, rzecz zapomnioną odnawiasz. Na ohni bi ne zhorel, *bipedum nequissimus.* – Ognia dawać, = strzelać, *Vd.* ognjati, ognjuvati, strielati, Feuer geben, feuern. W ten czas ognia dadzą owe posłane regimenta ze skrzydła. *Jabł. Buk. K* 3 *b.* Regiment porwał się na swych officerów, i dał do nich ognia. *Pam.* 83, 445. Gdy kapitulacyi nie przyięto, rozpoczął się z obu stron ogień. *N. Pam.* 22, 126, strzelanie). – *aliter* tygle te były tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85, iskry sypały). – *aliter* Już cała Litwa w ogniu, gdzie Sapiehowie z Ogińskiemi walczą. *Pam.* 83, 2, 250, w woynie, w rozruchach; cf. *Vd.* ogenj hrushi, = zatargi będą). Ogień Grecki, das Griechiſche Feuer. Ognia Greckiego Grecy naypierwey użyli, własnością iego iest, gorzeć w morzu, i przez wodę wzbudzać płomienie. *Uſtrz. Kr.* 3, 184; *Papr.* IV. 1, 241. – Ogień uciesżny. *Archel.* 3, 51, = ognie krotofilne, = Feuerwerk, Luſtfeuer; *Bh.* ohnoſtroj; *Rs.* потѣшный строй. Krotofilne ognie, ochotne ognie, faierwerki, zrobione kunsztownie z różnych przypraw, wyrażaiące postaci różnych rzeczy. *Jak. Art.* 3, 298. Tryumfy, ognie, strzelania, processye. *Biel.* 475. Ognie puszkarskie. *Gorn. Dw.* 8. Z ganku się pięknym tym ogniom przypatrywała. *Niemc. Kr.* 3, 75. – Ogień nocny nad ziemią, osobliwie nad trzęsawicami, iąkami i cmentarzami w nocy przechodzący się, są exhalacye tłuste, i siarczyste, fermentacyą zapalone. *Wyrw.*

Geog. 56. *Ignes fatui*, ognie niestałe. *Zab.* 10, 157. Irrlichter; *Bh.* świetlice, błudźka, *Vd.* sliep ogenj. – *Figur.* ogień miłości, ogień gniewu, Feuer der Liebe, Hitze des Aergers. Nad wszystkie ognie i wszystkie żywioła, Miłości! ogniu szlachetnieyszy zgoła. *Zab.* 16, 333. Żartym sobie z ich ogniów czyniła. *Past. F.* 34. Skoro się tylko pokażesz, ognie na pana mego wystąpią. *Teatr* 35 *b*, 101, rumieńce, cf. raki piec). Drżę cała, ognie na mnie biią. *Teatr* 56 *c*, 77, cf. siły na mnie biią). Nagle po tych słowach, gdyby go ogniem posypano, twarz się wzdęła, z nozdrza się kurzy, z popędliwości pryska śliną, i wrzeszczy. *Prestr.* 39. Nie chcę się na pierwszy narazić ogień; poczekam aż burzliwa minie popędliwość. *Teatr* 1 *b*, 108. *Slo.* Гого огень! lapa *pronus ad iram*. Ognia do ognia przydaie, kto młodemu wino daie. *Cn. Ad.* 776. – §. *Medic.* Piekielny ogień, gangrena, naywiększe zaognienie się iakiey części ciała, a oraz początek psucia się, zgnilizny i obumierania przepalaiącey się części. *Perz. Cyr.* 1, 117. S. Antoniego niemoc, das heilige Feuer, die Gangrene. *Krup.* 5, 350, ognik. *Kulig. Iler.* 188, *Crn.* perẽshogn; *Bs.* pogjarica, risipila, resibula nemocch). Rozjątrzywszy dłubaniem miazdrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69, zaognienie, Entzündung. (*Ec.* огница, огневица, горячка, огневая болѣзнь, *Bs.* oghgnica, = gorączka; *ob.* ogniowa niemoc. OGIENIEK, – śka, *m.*, *demin.*, *Cro.* ognyecz; *Rs.* огонёкъ, ein kleines Feuer, *igniculus Mqcz.*, *Vlod.*; *Cn. Th.*, cf. ognik; *Bh.* Ohn'en Vulkan. OGIENNY, – a, – e, ogniowy, *Cro.* ognyen, ognyeni, *Rs.* огненный. Feuers. Bez ciepłoty ogienney nie się nie rodzi. *Sk. Kaz.* 522.

Pochodz. ognik, ogniczek, ogniśty, ogniowy, ogniogóry; ogniokrusz, ogniomierz, ogniomietny, ogniobronny, ogniemożny, ogniomiot, ogniorody, ogniowładzca, ogniowładny, ogniopiora, ogniśko, ogniwaczek, (ogniwo); zaognić, zaognienie.

OGIER, – ierza, *m.*, OGIEREK, – rka, *m.*, *dem.*, *Turc.* ogür *Cztr. Mscr.*, (cf. *Hg.* ökör *taurus*; *Bh.* oř wierzchowy koń); *Sr.* 2. hengest; *Bh.* hynšt, hřebec, hřebčík (cf. źrzebię); *Sla.* wagiál, hynšt; *Crn.* ahębz, pàštúk; *Vd.* paštuh, poskakozhen konj, rainishar, zielak; *Cro.* paztuh, pasztúh; *Bs.* paštuh; *Dl.* paštûh; *Rg* pazdûh; *Sla.* hanjgir, hangir hat; *Rs.* жеребёцъ, жеребчикъ, жеребя, припускной жеребёцъ; *Ec.* жребёцъ, жеребецъ, нехладеный конь; stadnik, koń, der Hengst. Ogier, czyli koń cały, trwalszy na pracę i trudy; walaszony słabszy, ale powolnieyszy. *Zool.* 377. Adam *Miciński* w dziele o *świerzopach* i *ograch*, mowi obszernie o klaczach i o *ogierach*, które ogrami nazywa. *Czack. pr.* 2, 240. Podnosząc nogę pan *Ogierowicz* z całey siły wilka grzmotnie. *Zab.* 13, 277, *Tręb.*, źrzebiec. Ogierek roczny z przyśtrzyżoną grzywą. *Ross.* отрокъ, отрокъ. OGIEROWY, – a, – e, od ogiera, Hengst-, *Rs.* жеребячій.

*OGŁABIAĆ *ob.* Ogłobić.

OGLĄDAĆ, OGLĄDYWAĆ *ob.* Obeyrzeć. *OGLĄDAŁY, – a, – e, postać iaką maiący, kształtowany, geformt, eine Gestalt habend. Podług Kartezyusza Bóg z niczego stworzył bryłę iakąś nieoglądałą (niekształtną, nieforemną), którą na rowne cząstki rożnego kształtu podzielił. *Rogal. Doś.* 1, 14 *et* 3, 85.

OGŁADZAC *ob.* Ogłodzić.

OGŁADZIĆ *cz*, *dk.*, ogładzać *ndk.*, w koło pogładzić beglätten; *pr. et fig.*, *Vd.* obglajati, obgladiti (= oheblować); *Rg.* ogladiti *polire*; *Cro.* oglagyujem, *Bs.* ogladiti, oplagnati, odillati, izdillati; *Rs.* оглаживать, оглаживать; *Ec.* оглаждати, оглаждаю. Złe obyczaie w cnotę ogładzone miiay. *Eraz. Ob. a.*

OGŁASKAĆ, *F.* ogłaska *Act. dk.*, Ogłaskiwać *Freq.*; ugłaskać, unosić zwierza dzikiego, ptaka; rochmanić, *pr. et tr.* człowieka okrocić, udobruchać, (*Rg.* oblaksejatti *mitigare*); zähmen, zahm machen; *Slo.* okrocugi; *Sr.* 1. zkludzam; *Vd.* pervaditi, perluditi, perdomashit; *Cro.* pitomim). Tak iako ogłaskane w klatce wiek spokoyny żyią, zwierze, surowość dawną porzuciły. *Bardz. Luk.* 58. Żyią na pustyniach między lwami i tygrysami, których ogłaskiwaią. *Klok. Turk.* 180. Ogłaskany, łaskawy, rochmany, *Sr.* 1. zkludne; *Cro.* pitom; *Ec. et Rs.* ручный, ненакный. Postrzelił ielenia ogłaskanego. *Otw. Ow.* 394. Ogłaskać się dać, = okrocieć. *Cn. Th.* OGŁASKACZ *ob.* okrócziel, *Cro.* pitomitel.

OGŁASZAĆ *ob.* Ogłosić.

*OGLĘDNAĆ, *OGLĘDOWAĆ *ob.* Obeyrzeć, oglądać.

OGLĘDNY, – a, – e, od oglądania, do oglądania, oglądaiący, mogący być oglądanym, Beschau-, Besichtigungs-, zu besehen, besehbar, beschlich, (*Vd.* ogledliu, ogledlin, = widoczny, naoczny, *Rs.* осмотрическій, росмотрическій wizytatorski). – §. oględny, (cf. *Boh.* obled wzgląd) oglądaiący się, wzgląd maiący, względny, Rücksicht nehmend. Na grób nieoględny stawisz domy, *sepulcri immemor. Hor.* 1, 301, *Nar.* OGLĘDNOŚĆ, – ści, ż., obaczność, opatrzność, przezorność, względność, *Vd.* osirrallost; *Eccl.* обазюдѣніе, осторожность, Umsicht, Vorsicht, Rücksicht. OGLĘDNE, – ego, *n.*, za oględziny zapłata, Besichtigungsgeld, Schaugeld. Widzowego, oględnego, więcey nie ma bydź brano, tylko według tego opisu. *Stat. Lit.* 133. OGLĘDY, OGLĘDZINY *plur.*, oglądanie, die Besichtigung, das Besehen; *Bh.* obhlídka, widła (wichoz komissya do oglądania *ad fundum*); *Sr.* 2. hogléd; *Sr.* 1. poladani; *Crn.* oggléd (oggledálu, = zwierciadło); *Vd.* ogled (2. okolica; *Bs.* egled, izgled od koje trrigovine *exemplum*; ogledalo, = zwierciadło); *Rs.* оглядка, осмотръ, досмотръ, засмотръ, смотръ, смотрѣніе, свидѣтельствованіе. Wyprowadzenie wizyi czyli oględzin ciała ludzi zabitych. *Perz. Cyr.* 3, 1 *et* 5. Następuiące oględziny wyprowadziliśmy. *ib.* 9. W oględziny iechać, = dla obaczenia. *Dudz.* 66. Oktawiusz na oględy szyku; w łodce się od swych oddalił. *Chrośt. Fars.* 493; *Rey. Wiz.* 97. Nie idą do kościoła, tylko na rozmowy albo na oględy. *Alb. z W.* 22., *W. Post. IV.* 392., *W. Post. M.* 324., t. i. żeby co widzieli; zur Schau. Oględy, oględziny, nawiedziny, odwidki, naglądanie do kogo, wizyta, der Besuch. Siedząc doma, nie chodząc w oględy, Możesz zwiedzić wszystkie kąty wszędy. *Biel. Sw. pr.* Wszedłszy bez wiadomości rodziców w oględy do Sychem, panieństwa pozbyła. *Dambr.* 55. Zaprowadził go na oględziny do swéy oblubienicy. *Mon.* 70, 655. OGLĘDZINNY, – a, – e, oględny, do oględzin należący. Besichtigungs-, Visiten-. Oględzinny podarek, *Cn. Th.* 616, *cf.* oględne. OGLĘDOWNIK, – a, *m.*, przepatrownik, wywiadownik, *spe-*

culator. Mącz., der Beſchauer, Beſichtiger, *Boh.* ohleſſj; *Vd.* ogledaus, ogleduvauz; *Rs.* осмóтрщикъ, досмотрщикъ.

*OGŁOBIĆ, *F.* ogłobi *Act. dk.*, *Oglabiać *ndk.*, *zglabiać wespołek, w koło obtykać *circumpangere. Mącz.*, rings um voll ſtopfen. *Circumpactus* ogłobiony, w około obity, zglobiony. *Mącz.* (*Cro.* ogláblyem *circumrodo*; *Rg.* oglobitti *proscribere*, *mulctare bonis*, globa *proscriptio*).

OGŁODAĆ, *F.* ogłoda *Act. dk.*, Oglodawać *Frep.*, oszemlać co, ogryźć, bebeißen, benagen; *Boh.* ohladati; *Cro.* ogglódam; *Vd.* oglodati, oglajsti, obglodati, okulglodati; (*Cro.* oglablyem, ogrizavam, cf. *Lat.* glubeo); *Rs.* оглодать, объѣсть; *Ec.* огложу́ю, объядаю; (*Rs.* оглóдыть niedoiadki; *Rg.* oghlobine *perroso*). Ogłodane jego niedoiadki. *Pot. Pocz.* 647. *Ambedo* ogryzam, ogłodawam, objadam. *Mącz.* Grodzą ogłodał i popsował leśny zwierz. *Kanc. Gd.* 176. Gdzie dziś wasz kościoł łoi, tam pies kości ogłodze. *Pot. Zac.* 61. Ogłodany, oszemlany, ogryzyony. (*Cn. Th. - transl.* Zelazo, ieżeli się nim co robi, ogłodze się, a ieżeli próżno leży, rdza ie kazi. *Bud. Ap.* 119. t. i. oszemla się, otrze się, szczerbatym się ſtaie, es wird ſchartig. OGŁODACZ, - a, *m.*, *Vd.* oglodauz, der Bebeißer. OGŁODNIEĆ, *F.* ogłodnie *Neutr. dk.*, głod cierpieć, o głod przyyść, *Bs.* ogladniti, Hunger leiden. Ogłodniałym chleb dawa *Ryb. Ps.* 289. OGŁODZIĆ, *F.* ogłodzi *Act. dk.*, Ogładzać *ndk.*, głodu nabawić, o głod przyprawić, einen hungern machen, Hunger veranlaſſen; *Rg.* ogláditi, uzgláditi; *Cro.* ogladújem; *Rs.* голодáть, оголодúть. Rolnictwo żywi; inne sztuki ogładzaią. *Przeſtr.* 133. Ruszył się król z Newla, bo się też tam był ogłodził. *Biel.* 716. Ogłodzenie, s głod, Hungersnoth. W czasie drożyzny i ogłodzenia, kazał wyprzedawać zboża swoie uboższym. *Xiądz.* 132. - b) *fig.* Rzekłbyś pod grubym niebem iż się rodził Beotów, tak się w rozsądek ogłodził. *Nag. Fil.* 216, t. i. tak próżny rozsądku, ſo leer an Verſtande.

OGŁOS, - u, *m.*, (*cf. Boh.* ohlas; *Cro.* oglasz *echo* odgłos; *Rs.* огласка s oslawa); ogłaszanie, ogłoszenie, obwieszczenie, die Verkündigung, Bekanntmachung. Ogłosu siła, rzeczy mało. *Fr. Ad.* 28. viel Geſchrey, wenig Wolle. Ledwie żyię na ten ogłos, gdy mię wzmianką przerazi Hektorowe imię. *Chrośt. Ow.* 3. Spisek pod ogłosem przywrócenia dawnéy wolności, rozpostarty. *Ust. Konst.* 2, 171. OGŁOSIĆ, *F.* ogłosi *Act. dk.*, Ogłaszać *ndk.*, *Bh.* ohlaſyti, ohlaſſowati, prohlaſyti; *Sr.* 1. wozwanoſcjam, wozwewam, pjipowedam, bez lub wuwowam; *Vd.* oglasit, oglasuvati, resglasiti, oklizat; *Cro.* oglasziti, oglaszújem, prezávam; *Bs.* oglasiti, proglasiti, razglàsiti, occitovati; *Rg.* proglàsiti, lijciti; *Rs.* провозглáсить, провозглашать, повѣстить, повѣщать, обнародовать, обнародывать; (*Eccl.* огласúти, оглашáти uczyć, zapowiedzieć, wypowiedzieć); *Eccl.* народствовáти; obwieszczać, opowiadać, publikować, verkündigen, öffentlich bekannt machen, ausrufen. Bóg ociec rozsławił syna, i ogłosił, że iest bogiem prawdziwym. *Salin.* 2, 571. Zgodę generalną ogłosić. *Teatr* 3 *d*, 91. Ogłoszony *Cro.* izglassen, *Hg.* gyalázatos. (*Ec.* оглашéнный katechumen). Konsulami ogłoszeni są Tulliusz i Antoniusz. *Pilch. Sall.* 47. Twoia chwała będzie słynąć na wieki, ogłoszona wszędzie. *Tward. Wład.* 137. Ogłosić się *pass.*, *Ec.* оглашаться; *Ross.* состоя́ться. Ogłoszenie, die Kundmachung; (*Bh.* et *Slo.* ohlásſka s zapowiedź); *Boh.* prohlaſſta, ohlásſka; *Eccl.* оглашеніе; (2, katechizmowanie, 3) zapowiedź; *Rs.* обнародованіе. - §. *transitive*, n. p. Brzegi zielone *ogłaszał* skargami; *querelis implerat. Zebr. Ow.* 38, głośnemi uczynił, mit Klagetönen anfüllen, widerhallen laſſen. OGŁOSICIEL, - a, *m.*, (cf. *Ec.* оглашúтель katecheta), ogłaszaiący, opowiadacz, der Verkündiger; *Bs.* occitnik; *Cro.* prezòvich; *Rs.* бáтюшъ. Homer zapewne nie był pierwszym ogłosicielem woyny Troiańskiey. *Gol. Wym.* 448. OGŁOSICIELKA, - i, *f.*, die Verkündigerinn. cf. *Cro.* oglaszanicza, liszt novine donaszajuchi, *Rg.* oglasnica, s gazeta). **OGŁOŚNY; - a, e, *sonorus*, głośny, głos wydaiący, ogłaszaiący, ſonoriſch, tönend; *Cro.* oglaszni; *Rs.* огласúтельный. Była królewska wieża z ogłośnemi mury, Gdzie był, iak o tym sława, złotą lutnią złożył Syn Latony, ztąd iéy dźwięk w kamień się był wdrożył. *Zebr. Ow.* 188, *vocalibus addita muris.*

OGŁÓW, OGŁOWIA, - i, *f.*, OGŁOWKA, - i, *f.*, *demin.*, gatunek uzdy na całą głowę zwierzęcia, eine Art Halfter; *Boh.* ohlaw, wohlaw; *Sr.* 1. hwowopicza; *Vd.* oglau, oglaunik; (*Crn.* ogglavje, s kapa); *Cro.* oglavnik, ular, *Dl.* oglav, oglavje (*Crn.* oglav, s przyszwa); *Sla.* ular; *Rg.* oglav, oghláv, oglavje; *Bs.* oglav, julár; *Ec.* наýздникъ, броздá. Ogłów albo uzdzienica ma bydź źrzebcowi na głowę wdziana. *Cresc.* 519. Ku rychleyszemu ogłaskaniu płochego konia, trzeba iżby wiązan był dwiema mocnemi uzdzienicami albo ogłowiami rzemiennemi. *ib.* 518. Bicz koniowi, ogłow osłowi, a rozga na grzbiecie niemądrych. *Leop. Prov.* 26, 3; *W. ib.* Ogłowią a uzdą czeluść ich zewrzyy. 3 *Leop. Ps.* 31, 9, w munsztuku a w wędzidle. 1 *Leop.*). Wsiadł na osła iak naychudszego, ogłówki miasto uzdy używał. *Sk. Żyw.* 1, 162. Ogłowkę włożyć, *Vd.* oglaviti, navusdati (*ob.* ouzdać); *Rg.* oglâviti; *Bs.* uoglaviti, ſlaviti oglav, zaoglaviti, (oglavnik *ceſticillus*); *Cro.* zaoglavlyújem, oglavim, oglavnichim; *oppos.* odoglavnichujem *capiſtro soluo*; *Vd.* resoglaviti, odvusdati.

OGŁUCIE, - u, *m.*, ogłuszenie, die Betäubung. Każda ogłuszona padłszy w polu leży, Aż się potym z ogłuchu drżące ocucą. *Przyb. Ab.* 190. OGŁUCIINĄĆ, ogłuchł, *F.* ogłuchnie *Neutr. dk.*, *Boh.* ohluchnauti; *Bs.* et *Rg.* ogluhnuti; *Cro.* ogluhujem, ogłuszujem, ogluhelszem; *Sr.* 1. wohuchnu; *Rs.* глохнуть, оглохнуть, *ob.* olchnąć, olknąć, oklnąć.

OGŁUPIEĆ; *F.* ogłupieie *Neutr. dk.*, głupim się ſtać, odurnieć, cf. oszaleć, zwaryować, dumm werden. On ogłupiał, widzę. *Teatr.* 28, 71. Ogłupieie z miłości. *Teatr* 35 *b*, 55. Czyście ogłupieli, czy zowiźrzałów rolą gracie? *Teatr* 17 *b*, 52. On iak ieſt w miłości zapamiętały, Tak w przyiaźni ogłupiały. *Jak. Bay.* 74.

OGŁUSZYĆ; *F.* ogłuszy *Act. dk.*, Ogłuszać *ndk.*, *Bh.* ohlu-ſiti, ohromiti, ohromowati; *Vd.* oglushiti; *Rg.* ogluſciti; (*Bs.* ogluscitse *negligere*); *Cro.* ogłuszujem; *Ross.* оглушúть; оглушáть, słuchu na czas pozbawić, einen Betäubten. Gromy, dżdże; wiatry społem się mieszały Z ludzkiemi głosy, i świat ogłuszały. *P. Kchan. Jer.* 106. Był między niemi człowiek od czarta ogłuszony i oniemiony. *Rey Pſ. Mm* 2. OGŁUSZEC *Neutr.*, *Rs.* неперено-

xnymz; z oklnąć, betäubt werden, taub werden. Ogłuszona padła. *Przyb. Ab.* 190; *Teatr.* 20, 107. Ogłuszenie, *Vd.* oglushenje, gluhoba, die Betäubung.

*OGNAĆ *ob.* oganiać.

OGNIK, – a, *m.*, 1. ogieniek, *Bh. et Slo.* ohnicek; *Sr.* 1. wohenczik; *Cro.* ognyècz; *Bs.* oghnić; *Rs.* огонёкъ; *Ec.* огнилъ; ein kleines Feuer. Ogniki po nocnych cieniach. *Susz. Pieś.* 3, *F* 2 *b.* Fałszywe ogniki biorą za żywe światło. *Jabł. Tel.* 55. (*Vd.* ognenik, ognieni kamen *silex*). 2. Ognik, ogień S. Antoniego, choroba. *Krup.* 5, 452 *et* 350, das Antonsfeuer; cf. piekielny ogień). Ziele to wszelkie liszaie i ogniki spędza i goi. *Spicz.* 103, *ib.* 234. – 3. Ognik, OGNICZEK, – czka, *m.*, *Lucanus*, rodzay chrząszczów, *Kluk. Zw.* 4, 25. *Vd.* kresnijza, kresni kokiz, der Feuerwurm. – 4. Ropucha ogniczek, *rana rubeta*, bladożołtawa, wydaie głos, iakoby na rogu trąbiono. *Kluk. Zw.* 5, 65. die Feuerkröte. – 5. Ognik, ziele *ob.* Swietlicska.

OGNIĆ *niiak. dk.*, w koło pognić, befaulen, rund um faulen, *Vd.* ogniti; (*Cro.* ognyenim *ignio*); *Rs.* обгнимъ, обгниваю; *Ec.* огнивамъ. Tym sposobem łożysko samo ognie, a potym tak ogniwszy odpłynie. *Spicz.* 179. Ognity, w koło pognity, abgefault, durchgefault. Działa z mięsa ognite, iak chędożyć. *Syr.* 419. – *transl.* Ludzie nieczyści, ognili i obumarli w cielesnościach. *Haur. Sk.* 106.

OGNIEŚĆ, *F.* ogniecie *cz. dk.*, ogniatać *ndk.*, w koło pognieść, umkneten, umdrücken, rund um bedrücken, *Eccl.* огнѣтаю.

*OGNIOBOYNY, – a, – e, – ie *adv.*, boiący się ognia, *Vd.* ognjobojezh, feuerscheu. OGNIOBRONNY, – a, – e, niedopuszczaiący ognia, feuerwehrend. Rzeczy, które Chymiści nazywaią ogniobronnemi, *refractaires*, sądzą oni bydź nieftopniftemi. *Stan. Duf.* 16. *OGNIODAYNY, – a, – e, ogień daiący, feuergebend, *Chodk. Koft.* 65. *OGNIODRZEWNY n. p. kwas, *pyroligneux*, brandicht holzsäuricht. *Mier. Mft.* *OGNIOGORY, – a, e, ogniem goreiący, feuerbrennend. Patrz, iak Bóg z nieba ogniogore groty na ziemię miece. *Petr. Hor. F* 3 *b.*, pioruny. *Dudz.* 19. *OGNIOGUMNY n. p. kwas, *acide pyromuqueux*, brandicht schleimsäuricht. *Mier. Mft.* OGNIOKRUSZ, – u, *m.*, ten gatunek żelaza, który się zimny bić daie, rozpalony zaś kruchy iest, nazwiymy ogniokrusz. *Kluk. Kop.* 2, 211, rothbrüchiges Eisen. OGNIOKSZTAŁTY, – a, – e, kształt ognia maiący, feuergestaltet; *Ross.* огневидный, огнезрачный, *Ec.* огнеявленный, огнеобразный, огнеподобный. OGNIOMIERZ, – a, *m.*, *pyrometrum. Hub. Wft.* 562, der Feuermesser. OGNIOMIETNE woły, *Petr. Hor.* 2, *N* 3, *not.* „które ogniem z gęby miecą", feuerathmend, feuerspeyend; ogniem tchnące. *Dudz.* 19, *ob.* iskrodmy, *ignivomus*; *Ec.* огнемётный; *Rs.* огнедышищій, огнедыхательный (*Ec.* огнеметница machina do rzucania ognia na nieprzyiaciela). OGNIOMOŻNY Wulkan, *A. Kchan. Wirg.* 233, ogniowładny feuergewaltig, feuerherrschend, *ignipotens*. OGNIONOGI, – a, – ie, *ignipes. Tr.*, *Cro.* ognyenonog, feuerfüßig. OGNIONOŚNY, OGNIONOSZY, – a, – e, *ignifer*, feuertragend. Ognionośne czarne chmury. *Zab.* 15, 331. *Nagl.* Ognionoszy wóz słoneczny. *Otw. Ow.* 65; *Cro.* ognyonoszecz; *Ec.* огненосный. OGNIOPALENIE, – ia, *n.*, Chym. *ignitio. Kruml.* 342, die Feuerung. **OGNIOPARE woły strzegły złotego runa. *Otw. Ow.* 253, *et* 256, *ignivomi*, dychaiące ogniem, *bb.* ogniomietne, iskrodme. **OGNIOPŁYNNY, – a, – e, płynący ogniem, feuerfließend, *Cro.* ogniotechni *igniflui*. OGNIORODY, – a, – e, ogień wydaiący, *ignigenus*, feuererzeugend. Kruszce ogniorode, Gdy na nie sztuczną chymik wleie wodę, Zaraz się burzą, a płomień obiły Wnet wyda, że w nich był ogień ukryty. *Nar. Dz.* 1, 181; *Otw. Ow.* 137; *Subft.* OGNIOROD, – u, *m.*, *Zebr. Ow.* 78. *OGNIOROYNY, – a, – e, *ib.* 27, *imitans flammam*. OGNIOSKŁADNY, – a, – e, n. p. ruda żelazna ogniosklądna *pirocite. N. Pam.* 22, 57. OGNIOSTRZELNY, – a, – e, *Ross.* огнестрѣльный, feuerschießend. OGNIOWINNIKOWY n. p. kwas, *pyrotartareux*, brandichtweinsteinsäuricht. *Mier. Mft.* *OGNIOWISTY, – a, – e, ogniokształty, do ognia podobny, feuerartig. Ty Boże ftwarzasz anioły twoie duchy, a sługi twoie płomieniem ogniowiftym. *Gil. Pft.* 291 *b.* OGNIOWŁADZCA Wulkan, *A. Kchan. Wirg.* 226, ogniowładny, ogniomożny *ignipotens*, der Feuerbeherrscher. OGNIOWY, – a, – e, do ognia służący, ogienny, feuer-; *Bh.* ohnowý, *Sr.* 1. wohnowé. Porządki ogniowe. *Oftr. Pr. Kr.* 1, 182. Na gwałt ogniowy bić w dzwony, był zwyczay. *Tward. Wł.* 20. Ogniowy wrożek, *Eccl.* огневолшебникъ. Ogniowe wiesczbiarftwo, *Ec.* огневолшёбство. Duch S. przybył w ogniowych dziwnych kształciech ięzykowych. *Groch. W.* 82, *ięzykoogniokształty, *Ec.* языкоогнеобразный *linguigniformis*. Złoto ogniową mocą w ogniową barwę bywa obracane. *Urzęd.* 306. Barwa płomieniftо ogniowa. *Syr.* 336. Ogniowy kolor, *Slo.* ognjena boja. Lis ogniowéy sierci, *Rs.* огнянка, огнёвка. Nad Donem miewaią choroby iakieś, które my gorączkami i łożnicami zowiemy; a oni to zowią ogniową, bo człek w tey chorobie iak ogień gore. *Gwag.* 477. Gorące gorączki w uftawicznych trzeciaczkach zowiemy ogniowemi. *Sien.* 40, *Spicz.* 23. Gorączka uftawiczna, łożna nicmoc, którą też zowią ogniową. *Spicz.* 203, *ib.* 236, hitzige Fieber, *ob.* ogień, *ob.* maligna. *OGNIOŻWAWY n. p. piorun, *Bard. Luk.* 120, cf. ftrzeliffy. *OGNIOŻYWA Salamandra. *Biel. Myśl. A* 4 *b.*, *Bh.* ohnišil, ohnišiw, ohniwol, ohniwać, ohniwaček, ohniwarek, *salamandra*, *Vd. et Cro.* mazhàrad; *Slo.* ohnišil *pyraufta*, OGNIPIORO, – a, *n.*, słodki ftrup na głowie dzieciney. *Hlod.*, eine Art Grind, Honiggeschwulft. *Cn. Th.* Obsypanie świerzbowate mokre, lub suche, lub łupieżowate, gdy twarz opanuie, nazywa się ognipiorem. *Perz. Lek.* 141, (cf. parch). OGNIŚCIE *ob.* Ogniffy. OGNISKO, – a, *n.*, *Boh. et Slo.* ohniffté, *dem.* ohniffko, niffécz, (krb *focus cubicularis*; *Boh. et Slo.* ohniffko, ohniffátko feierka); *Sr.* 1. wohnišczo; *Crn.* ognishe; *Sla.* ognjishto; *Rg.* oghgniscte; *Bs.* oghgniscte, komin; *Vd.* ognishe, sid vkobinji, puesad, shgalniza, pezh sa rèszujranje; *Cro.* ognyische, komen; *Ec.* огнище, *Rs.* очагъ, очажокъ, горнило, (шестокъ, шесточекъ ogniško piecowe, жаровникъ ogniško pieca chemicznego; огнищанинъ wolny sobie człowiek, огнищный мїунъ sędzia wolnych ludzi); mieysce w kuchni, na którym się drewka palą. *N. Pam.* 11, 211. der Feuerherd, der Herd. W sieni iest kuchnia i ogniško, gdzie się ieść gotuie. *Swit.*

Bud. 56. Jak ostygnie ogniśko, w mieszku pocznie świtać, Żaden cię z twych przyiaciół nie zechce i witać. *Jog. Gr. B* 2. Kot ieszcze na ogniśku. *Cn. Ad.* 359, cf. daleko ztąd do owąd; nie rychłoć się spodzieway). – b) *Meton.* ogniśko, pomieszkanie, dom, Wohnung, Herd. Zapędził się wpadaiący nieprzyiaciel aż po ogniśko Romula, *Foyer. Stat. Num.* 1, 144. – 2) *transl. Optic.* Ogniśko soczewki, *focus lentis*, w przeziernikach. *Hub. Wśt.* 247, *N. Pam.* 19, 85. der Brennpunkt. Mieysce, gdzie się promienie od śkła śklepiśtego odbite, zbieraią, ogniśkiem zowią. *Krup.* 2, 315, *Krumł.* 20. Ogniśka ellipsy, dwa punkta na większéy osi ellipsy, równo od śrzodka odległe. *Sniad. Jeo.* 16. – *fig.* Żądza pochwał, szlachetney zawiści ogniśko, Przez iawne chwalebnych czynow widowiśko zapala serce. *Przyb. Luz.* 168. – *§. Ogniśko cum vituperio pro* ogień, *sed hoc significatu raro obuium. Cn. Th.* 1146, *Bh.* ohniśćo wielki ogień. OGNISKOWY, – a, – e, do ogniśka należący, Herds., 2) Brennpunkts., *Rs.* очáжный. Ogniśkowy dół, *Vd.* sherjauka, ognjiśa). Odległość ogniśka od śkiełka, odległością ogniśkową *distantiam focalem* zowiemy. *Hub. Wśt.* 254. OGNISTOŚĆ, – śći, ż., *Bh.* ohniwoșt, rozpalenie, napełnienie ogniem, gorącość, die Feurigkeit. OGNISTY, – a, – e, – o, *adv.*, *Bh.* ohniwy, (*Bh.* ohniwěti, = *candescere*, rozpalić się); *Slo.* ohnjwi, ohnivý; *Sr.* 1. jehliwé; *Crn.* ognęn; *Vd.* ognjen, ognjaśt; *Cro.* ognyen, ognyeni; *Rg.* oghgnevit, oghgnenit, oghgnen; *Bs.* oghgnen; *Rs.* огнистый, огненный, огнепальный, огнепалúмый; *Ec.* огненалень; pełen ognia, feurig, Feuers. Ogniśte pilki. *Jak. Art.* 3, 306, Feuerbälle, *et* 2, 95. Ogniśte kule. *ib.* 3, 306, *Sla.* vsjano zèrno, Feuerkugeln. *Biel. S. N.* 36. *Archel.* 3, 44. Ogniśte garnce. *Arch.* 3, 44, Feuertöpfe. Ogniśte baryły. *Jak. Art.* 2, 3, Feuerfässer, Feuertonnen. Ogniśte kołka. *Arch.* 51. Rozmaite ogniśte przyprawy do uciechy służące. *ib.* 49, Feuerpräparate. Postawił bóg przed raiem cherubina, i ogniśty mieca oboiętny. 1 *Leop. Gen.* 3, 24, płomieniśty. 3 *Leop.*). Góry ogniśte. *Hub. Wśt.* 17, wulkany, Feuerberge, feuerspeyende Berge. Chmury ogniśte. *Paśt. F.* 96. Broń ogniśta. *S. Grodz.* 2, 19, t. i. śtrzelba, ein Feuergewehr. Potrzeba na obronę miasta dziesięć tysięcy ludu ogniśtego. *Weresz. Kiiow.* 19, *ib.* 25, ze śtrzelbą ogniśtą). – §. Ogniśty, ogniście *adv.*; zapalczywy, hitig, feurig. Ogniśty lew. *Fur. Uw. E* 4 *b.* Oyciec łagodny, miły, spokoyny; syn zaś porywczy, ogniśty, niedotkliwy. *Boh. Kom.* 5, 220. Ogniście ią kocham. *Teatr* 6 *c*, 32, zapalenie). – Ogniśty = gorliwy, gorący, n. p. Ogniśta modlitwa. *Birk. Dom.* 64. O zbawieniu dusz słowa żywe i ogniśte czynił. *ib.* 85, (cf. śtrzeliśty). Mąż ogniwa żywe i ogniśte czynił. *ib.* 85, (cf. śtrzeliśty). Mąż ogniśtey wymowy, serca oziębłe rozpala. *ib.* 69. – §. Ogniśte ziele, *arianis*, *herba ignei coloris*, *cuius contactu ligna oleo peruncta*, *accenduntur. Cn. Th.*, *Plin.* 24, 17. OGNIWACZ, – a, *m.*, OGNIWACZEK, – czka, *m.*, *Bh.* ohniwać, ohniwaček, feniks, wyczyniec, *Urs. Gr.* 186. der Phönix. Patrzą nań z zadziwieniem iak na ogniwacza, Co go bayka w naturze iedynym naznacza. *Przyb. Milt.* 150, *Myśl. F.* – 1. OGNIWO, – a, OGNIWKO, – a, *n.*, (*Etym.* ogień), *Vd.* ognivo, ognilo, ognjilo; *Bs.* oghgnilo, oghgnillo, kressalo; *Cro.* ognyilo, kreszalo; *Rg.* oghgnillo, ogagn (ogagn, = zamek u śtrzelby; *Sla.* ognjilo, = śtalka); *Sla.* chakmak; *Rs.* огнúвница, (огнúво, огнúвко, огнянаго śtalka) мрумнúца; krzesiwo, śtalka do krzesania, der Feuerśtahl, das Feuerzeug. Uderzże ieduo w ten krzemień ogniwem, hnetki ogień oglądasz. *Orzech. Qu.* 69. Miey w kalecie ogniwo; a na polu krzemień naydziesz. *Biel.* 202. – *fig.* Godzienem, ażeby mię żywo Za zbrodnie pożarło siarczyśte ogniwo. *Kul. Her.* 144, piekło). – *§. śtalka do ostrzenia, der Wetzstahl. Nóż ostrzeyszy, kiedy go ogniwkiem albo musadkiem pociągną. *Rey. Zw.* 112 *b.*

2. OGNIWO, OGNIWKO, – a, *n.*, (*Etym.* giąć); łańcuchowy członek, kolce, das Glied einer Kette; *Vd.* klep, rink; *Crn.* klêp; *Rg.* biocjúh; *Bs.* biocjvgh; *Cro.* biochuh; *Rs.* колцо, колецко, звено (= f. dzwono). Ogniwo do ogniwa wiązać, łańcuch będzie. *Min. Ryt.* 4, 212. Ogniwo ogniwa się dzierży w łańcuchu. *Cor. Sen.* 241. – *fig.* Człowiek iest pierwszym ogniwem łańcucha, które natura upletła ze śtworzeń. *Mik. Obs.* 30. Małżeńskie ogniwa. *Kras. sat.* 72, t. i. związki, das Band der Ehe. Przyiaźń nas wzaiemności ogniwem spaia. *Pilch. Sen. liśt.* 363. Przygody ciągną się z nami nieprzerwaném ogniwem, aż do grobowéy deśki. *Mon.* 70, 806, pasmem). Wąż kręci się w ogniwa i w przędziona rozmaite. *Weresz. Rgl.* 115, w dzwona, kręgi). – §. *metonym.* ogniwo, = łańcuch, die Kette. Na złotym świetny krzyż ogniwie. *Miośk. Ryt.* 130.

OGNOIĆ *cz. dk.*, gnoiem obłożyć, w koło pognoić, bedingen, mit Dinger belegen, bemiśten, *Sr.* 2. hobgnoiśch; *Vd.* ognoyt, obgnojiti; *Ec.* огноúю.

OGÓŁ, – u, *m.* – *§. gołe mieysce, puśtynia, ein kahler Ort. Ci którzy na *ogołach uciekali, a mieli się ku puszczy, przeciwko nim obrocili się. *Leop. Jos.* 8, 20. – §. 2. *transl.* Ogół, Ogul, powszechność, generalność, die Allgemeinheit; *Bh.* aukol; *Sr.* 1. wschichzrodmadnośći. *Ogółem*, *ogólnie*, *ogólno*, = generalnie, w powszechności, im Allgemeinen, überhaupt; *Bh.* aukolem, aubrakem; *Sr.* 1. wschichzrómadne; *Crn.* nasploh, povèrh, poverhkje (cf. powierzchownie); *Vd.* zhreszglaunu, śkupzhnu, sevsem, śkupnu, poverh, poverhnem; *Sla.* svega; *Cro.* poprek; *Rs.* вообщé. Kto zmierkuie; iak wiele chórma głosów? iest tam głos cienki, gruby i śrzedni, są głosy niewiast i mężczyzn; dadzą się głosy wszystkich słyszeć ogólnie; lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. liśt.* 2, 378. Ogólnie znaczy to samo co wiele, ale nie wszystko; a zatém prawo ogólne, może mieć wyiątki. *N. Pam.* 6, 518. Ogułem o wszystkich to mówią. *Smalc.* 182. Wszyscy ludzie ogułem tu są rozumieni. *Salin.* 2, 202. Jaśniéy to będzie, gdy szczególnie te rzeczy uważymy, nie ogółem. *Petr. Poł.* 46. Nie po części, ale wszystko ogułem oswobodził. *Warg. Wal.* 50. Otoż iest ogólno Wszystko, co mi przed wami wyiawić iest wolno. *Przyb. Luz.* 325. Ogułem co kupić *Tr.*, *ob.* hurtem; (*Bh.* aukolnik hurtownik). – §. *Odpowiedzieli mu *na ogułach*; gniewaiąc się nań. 1 *Leop. Genes.* 34, 13; na zdradzie 3 *Leop.*). OGOLEC, *F.* ogolec *Neutr. dk.*, gołym się śtawać, kahl werden. Gdy owce maią parchy, skora ogoleie. *Wolszt.* 120. OGOLIĆ, *F.* ogoli *Act. dk.*, Ogalić *dk.*; *1. gołym czynić, ogołocić, obnażyć, *Boh.* Ogalić *dk.*; *1. gołym czynić, ogołocić, obnażyć, *Boh.* oholiti *Vd.* onaguti, ogoliti; *Rg.* ogoliti, ogolivati, (*Rg.* ogoliti *decortic are*; *Cro.* ogulujem, *Bs.* oguliti); *Bs.* ogoliti; *Rs.* оголúть, оголять, = голúть, заголять, entblößen, kahl machen. Witold Dowmanta ze wszystkich dzierżaw wyzuł i ogolił. *Stryik.* 307. Wszystek owoc mu

ogolił, przecię drzewa nie poraził. *W. Post. W.* 3, 512. Zbie cię, zniszczy kiedy chce, dobra twe ogoli. *Paszk. Dz.* 50. Z swobod swych ogolon. *ib.* 117; *Smotr. Lam.* 184. - §. 2. ogolić brzytwą, rasiren, mit dem Scheermesser abscheeren; *Vd.* obriti; *Sla.* obriati, obricsiti (cf. brzytwa); *Bs.* obriciti, obritti; *Rg.* obriàti, obricivati; *Dl.* obriati, obrichivati, brichim; *Cro.* obriam; *Rs.* обрѣмь, обрѣзáмь; *Ec.* обрѣзáю, обрѣзáю. Ogoli brzytwą głowy i włosy ich i brody. *Budn. Jez.* 7, 20. Czasu żałoby bród nie ogalaycie. *Radz. Levit.* 19, 27. Broda ogolona. *Sk. Dz.* 908. Ogolone głowy. *Teatr* 23 *d*, 30, waryaty). Ogolony wiła. *Rey Wiz.* 66 *b.* - *fig.* Nie iednego z paniczów tak ogolił, że im worek do tych czas nie obrośnie. *Boh. Kom.* 3, 235, cf. łkubnąć, musnąć kogo po kalecie, podłkubnąć, oszwabić, wyikrzyć. OGOLICIEL, - a, *m.*, który ogoli, der Entblöſſer, Rahmascher, *Bs.* ogulitegl *depeculator*, *Cro.* ogulitel *excoriator*. OGÓLNOSC, - ści, *ż.*, powszechność, die Allgemeinheit, Gesammtheit. Posłowie ogólność narodu oznaczaią. *Gaz. Nar.* 2, 132. W ogólności, *oppos.* w szczególności. OGÓLNY, - a, - e, - ie, *adv.*, ogół obeymuiący, powszechny, generalny, allgemein; *Sr.* 1. wſchichzrómadniczki, czelewſchón, czéle wſcha, czéle wſche; *Crn.* useſkupne; *Rs.* всеобщій, cf. obec). Wyobrażenia ſtaią się ogólnemi, gdy od nich odłączamy wszyſtko, co ie przywięzuie do pewnego szczególnego ieſtestwa. *Cyank. Log.* 92, *Kpcz. Gr.* 3, 3 *et* 1, *p.* 6, *Sniad. Alg.* 1, 173. Czynię Wc Panu raport ogólny; szczególnieyszą relacyą zachowuiąc sobie do uſtnéy rozmowy. *Mon.* 73, 250. OGOŁOCIĆ, *f.* ogołoci *cz. dk.*, Ogałacać, Ogałacać *ndk.*, odrzeć, obrać ze wszyſtkiego, wyzuć, cf. ogolić, *Bs.* ogoliti, *Cro.* ogolújem, cf. goły), entblöſſen, berauben. Przywracaiąc urzędnikom spokoyne życie, nie ogałacał ich z dóbr, któremi ich obdarzył. *Zab.* 14, 216. Onby się dla nich z dóbr swych ogałacał. *Boh. Kom.* 2, 237. Familije z honoru ogołocone. *Teatr* 23 *b*, 94. Ze wſtydem uciekła wrona, Z cudzych piór ogołocona. *Zab.* 15, 53. Zima ogołocona. *Dar. Lot.* 19. Przyiaciele, widząc moie ogołocenie, nie znaią mnię więcéy. *Teatr* 33 *d*, 7. *Ogołociały* w co. *Zebr. Ow.* 50, pozbawiony czego).

OGON, - a, *m.*, chwoſt, włosy na rząpie bydlęcym, i sam rząp, der Schwanz, der Schweif; *Bh.* ocáſ (*ob.* *oczas); *Slo.* chwoſt, ocáſ, chuſt; *Sr.* 2. hogon, hoppuſch; *Sr.* 1. wopuſch, wopoſch; *Crn.* rẹ́p, ahlóf; *Vd.* rep; *Cro.* rép; *Dl.* kuda, hvoſat, ochyas, rep; *Bs.* rép; *Rs.* хвостъ, опашъ, опашь, *Eccl.* орóнкы, хвóстъ, хоботъ, óпашь. Ogonem się lew, kiedy naſtępuie zwada, Do sił budzi; ogonem lis się chartom ſkłada; Ogonem wyżeł ptaka, ogar znaczy zwierza; Ogonem wiewior lata, chociaż nie ma pierza. *Pot. Pocz.* 344. Wół rozdrażniony ku górze toczy ogon, kicie podobny. *Tward. Wł.* 70. Zaięczy ogon, *ob.* osmyk. Wilczy ogon, *Rs.* полынь. Rybi ogon, *ob.* pluſk. Lisi ogon, znamię błazna, *ob.* błazen. - Pies marda ogonem. *Zebr. Ow.* 355; *Rey. Zw.* 83, *i5.* 81 *b.* Im kota bardziey głaszczesz, tym bardziey ogon wznosi. *Cn. Ad.* 324. Głaszcz ty kotowi w ſkórę; a on ogon w górę. *Rys. Ad.* 16. Im kot ſtarszy, tym ogon twardszy. *Rys. Ad.* 17, gałąź zrosła nie da się naginać). Nędznik musi leżeć wszędy potłoczony, A ci co im świat służy, podnieśli ogony. *Rey. Zw.* 269 *b.*, zhardzieli). Ruszali konceptem, iak martwe cielę ogonem. *Mon.* 71, 321, ruszyłeś głową, iak zdechłe cielę ogonem. *Pim. Kam.* 61, popisałeś się rozumem). Dedykacyi arkusz, a dzieło samo iak myszy ogon. *Mon.* 73, 199, kusc). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 359, żeś nie tępy). Dwie sroki za ieden ogon złapać, *ob.* sroka, *ob.* ieden. Ogon pod siebie. *Zab.* 9, 60. Z boiaźni, iako pies na mrozie, ogon pod się tuli. *Rey Wiz.* 13 *b.* Póty siedział z pokoiem, ogon pod się chował. *Pot. Arg.* 548. Przed nim ogon pod się kryią. *Rey Wiz.* 51 *b.* Jak zaiąc przed charty ogona, tak on przed niemi mydła musiałby umykać. *Glicz. Wych. H* 7. - Koń ogonem wierci, *Alb. n. W.* 12, t. i. macha). Pozłociſtego, by też nie umiał i kozie ogona zawiązać, alić go na urzędy sadzaią. *Rey Zw.* 70 *b*, nieuk). - Każda liszka swóy ogon chwali. *Glicz. Wych. G* 4 *b.*, *Teatr* 48, 42, *Cn. Ad.* 344. Więcey się wſkora lisim ogonem, iak lwim pazurem. *Zab.* 5, 93, cf. gdzie nie ſtaie wilczey ſkóry). Lisi ogon nie idzie w towar, nie uydzie za towar. *Cn. Ad.* 964. - Nie ciągniy psa za ogon, bo cię ukąsi. *Jabł. Ez.* 89. Kto w ogon wierzy, ten piórko z ogona znaydzie. *Rys. Ad.* 22. Trudno uiąć za ogon, gdy się umknie głowa. *Paszk. Dz.* 47. Wolę się za głowę, niż za ogon iąć. *Stryik.* 489. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi. *Cn. Ad.* 236; *Rys. Ad.* 14. *Slo.* tam noha, tam ruka, tam ocaſ, tam hlava *scopae dissolutae*. - §. Ogon komu przyszyć. *Cn. Ad.* 1149, z kapturek mu przyszyć, szydzić z niego, *Cro.* prisiti komu rep. - §. Sprawa ta za sobą długi ogon wlecze. *Pot. Arg.* 632, ieszcze tu nie koniec. - §. Ogon u szaty białogłowſkiey, rucho, die Schleppe, der Schweif an einem Weiberkleide. Rzniycie ogony Panie, które dziś daleką Kurzawą się za wami na trzy łokcie wleką. *Pot. Zac.* 152. Coż to proszę za rozum Sarmackie matrony, Rogi na głowach ſtawiać, a włoczyć ogony? *Łącz. Zw.* 14. Długie szaty Pan gani, przebóg a cóż rzeką Ci, którzy dziś ogony na trzy łokcie wleką? *Pot. Pocz.* 582 Właśna ieſt niewiaſtom, aby nogi swoie pawim ogonem rady okrywały. *Petr. Ek.* 75. Od każdey szaty, za którą się ogon wlecze, niech płacą złotych cztery. *Lek. C* 3 *b.* Ogonem pokóy zamiata. *N. Pam.* 13, 121. Nógi iey nie trudnią ogony. *P. Kchan. J.* 155. - §. Ogon komety. *Bardz. Tr.* 199. Ogon komety, ciąg rozwlekły światła za kometą. *Sniad. Jeo.* 9. Ogon łoża armatnego, z sam koniec ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. OGONAK, - a, *m.*, OGONACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, gatunek kożuchów, ein kurzer Zlopelpelz. *Tr.* OGONATKA, - i, *ż.*, białogłowa w sukni z ogonem, eine Schleppkleidträgerinn. O mile ogonatki, dekret to surowy, Więc przyymiecie w kompaniią z ogonami krowy. *Łącz. Zw.* 14. - §. w muzyce ogonatka, nota, maiąca w sobie fuz prostych czyli ćwierciowych not dwie. *Mag. Mſk.*, cf. golka), eine halbe Note, halbe Tactnote. OGONATY, - a, - e, *Bh.* ocaſatỳ, ogoniaſty, *caudatus Mącz.*, geſchwänzt, beſchwänzt. OGONCZYK *Herb.*, pół ſtrzały biały na pół pierścienia ſtoiącey. W hełmie dwie ręce do góry wyciągnione. *Kurop.* 2, 36. ein Wappen, *ob.* Pogończyk. OGONEK, - nka, *m.*, *Bh.* ocáſek, *Rs.* хвостикъ; *demin.*, das Schwänzchen. Fortuna kiwnęła nam ogonkiem tak gładko, że z ubrabſtwa przyszliśmy do hrabſtwa. *Teatr* 22 *b*, 6. Sobole, marmurki, ogonki. *Vol. Leg.* 4, 356, gatunek futra. - b) ogonek u liścia, owocu, z szypułka,

Vd. repizh, klizhek, derabalka na sadi, shtiogelz, der Stiel am Obste, der Stengel. Naypospoliciey liście wiszą na ogonku, i dlatego łatwiey się chwieią. *Bot.* 47. Ogonki liściowe *petioli*, są pociągnieniem ostatnim gałązki, z którego utrzymuie się liść. *ib.* 78. Ogonki drobne u korzenia. *Otw. Ow.* 590. – §. Ogonek, miano psa, *Lampurus, a cauda nitida. Cn. Th.*, ein Name der Hunde, Glattschwänzchen. OGONIASTY, – a, – e, *Cn. Th.*, ogon maiący, ogonaty, geschwänzt; *Boh.* ocasatý; *Sr.* 1. wopuschaté; *Vd.* repasten, repast, reppat, repat; *Sla.* repati, *Bs.* repašt; *Cr.* repàszt; *Rs.* хвостистый, хвостáтый; *Ec.* хвостоногатый cf chwościsty). OGONIĆ *ob.* Oganiać. OGONICA, – y, ż., zadek, der Hintere. Gdy tego oleyku włożysz z wełną w ogonicę, robaki zabiia. *Spicz.* 109. Dziecię czasem bokiem, albo też ogonicą, to iest, zadkiem ku wyyściu z żywota matczynego ukazuie się. *Sien.* 444. Musisz u mnie w ogonicy być. *Exop.* 27, pożrzę cię). – §. Ogonica morska; *pastinaca marina Syr.* 343, Pastinake, Hellwurz. – §. Ukąszony od szkorpeny, morskiego smoka, tudzież od ogonicy morskiey: *ib.* 343, vielleicht eine Art Scorpione. OGONICZEK, – czka, *m.*, sikorka *parus caudatus*, naymnieysza z sikorek; ogon ma nadzwyczaynie długi czarniawy. *Kluk. Zw.* 2, 274, die Schwanzmeise. OGONKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, na kształt ogonków, wie Schwänzchen. Liście tego ziela iest ogonkowate. *Jundz.* 286, *ib.* 444, *ib.* 303. *OGONOOKIE pawie, *Nar. Dz.* 1, 123, ocząste, augenschwänzige Pfauen; cf. turbistochwosty. OGONOWY, – a, – e, od ogona, albo przy ogonie, albo do ogona należący. *Cn. Th.*, Schwanz-, *Rs.* хвостовый. Kość ogonowa, z guzica. *Krup.* 1, 115. Ogonowa szpona, Schwanzriegel, sztuka drewna spaiaiąca same końce dwóch ściau łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. Ogonowa sztuka mięsa, z siek, oguzie.

OGÓRCZANY, – a, – e, z ogorków, ogórkowy, Gurken-; *Rs.* огурéшный. Sok ogórczany. *Haur. Sk.* 386. Liście ogórczane. *Syr.* 1511, *Bh.* okurčina). OGÓRCZASTY, – a, – e, do ogórka podobny, gurkenartig. *Tr.* OGÓREK, – rka, *m.*, OGÓRECZEK, – eczka, *m., dem., Boh.* okurka, wokurka; *Slo.* uhorka; *Sr.* 1. gorka, korka; *Sr.* 2. gurka; *Crn.* murka, kumàra (*Crn.* angurka, z melon; *diftg. Vd.* ogorek, z opalone drzewo, *ob.* ogarek); *Vd.* kumara, murka, krastouka; *Hg.* ugorka; *Dl.* vgorka; *Cro.* vugórek, krasztavecz; *Slo.* krasztavacz; *Es.* ugorka, krastavica; (*Rg.* ugorka *citrulus*); *Rs.* огурéц, огурчúк, *Suec.* gurka, *Dan.* agurke, Obd. Umurke, *Angl.* gherkin, *Gall.* courge, *cf. lat.* anguria, *Ger.* die Gurke. Prócz pospolitych ogórków są Hollenderskie długie, zielone i białe; są też inspektowe małe. *Kluk. Rosl.* 1, 222. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedź leśny, psi, *cucumis sylvestris*, Eselsgurke. *Syr.* 1474, *Urzęd.* 109, *Krup.* 5, 185. *Prov. Sla.* prodájite vertlaru krastàvce, z przedaiecie ogrodnikowi ogórki, *sus Minervam.* – 2. *transl.* ogórki, węzły u pasa mniszego, die Knoten in dem Stricke, den gewisse Mönche statt des Gurtes tragen. Mnich podpity wziął nas ogorkiem walić czy sandałem. *Teatr* 43 c, 77. OGÓRKOWY, – a, – e, Gurken-, *Bh.* Okurkowý; Ogorkowy ogrodek *cucumerarium Cn. Th.*, z OGÓRNIK, – a, *m.*, der Gurkengarten; *Bh.* okurčisstě, okurkowisstě; *Sr.* 1. korkowna; *Cro.* vugorische; *Rs.* огурéшник. Kuczka w winnicy, buda w ogórniku. *Budn. Jes.* 1, 8, w ogrodzie ogorczanym. *Bibl. Gd.*

OGORSZCZYĆ, OGORZCZYC *ob.* Gorszyć.

OGORZAŁOSC, – ści, ż., OGORZELINA, – y, ż., *Rs.* ожóгъ, cera od słońca zczerniona, zczerniałość, (*Cro.* ogoreline *ambusta*); verbrannte Gesichtsfarbe, Sonnenbrand. O zganianiu smas z lica; zwłaszcza ogorzałości, śniadości. *Sieszk. Ped.* 35. Ogorzelina, gdy się kto od słońca opali, że cygańskiey cery nabędzie. *Haur. Sk.* 346. Na mieysce rumienidła, będzie ogorzelina. *Rad. Jes.* 3, 24, *Sien.* 503. OGORZEĆ, – ał, – eli, *F.* ogorzeio *Neutr. dk.*, *Ogorać *ndk.*, *Rg.* ogorjetti; *Cro.* ogárjam; *Rs.* обгорѣть, обгорáть, *Ec.* огорáво, zczernieć na słońcu, schwarz gebrannt werden, von der Sonne verbrannt werden. Kto leży pod słońcem nie zakrywszy się, pewnie ogorzeć musi. *Rey. Zw.* 91, *b.* Na dworze będąc od gorącości słonecznéy rychley ogora, niż doma od gorącości płomienia domowego. *Glicz. Wych. K* 4. Zimno iest matką białości; gorąco ść matką iest czarności i ogorzenia. *Sak. Pr.* 21. Ogorzały, z zczerniony, von der Sonne verbrannt; *Boh.* obhořatý, očadlý; ošmáhlý; *Crn.* ogorel; *Cro.* ogorel. *Dl.* oppalyen; *Ross.* огорѣлый. Którzy pod Krępakiem mieszkaią ku południowi, ogorzali są i czarni; który z drugiéy strony, biali. *Petr. Et.* 88. – b) opalić się, versengt werden, abbrennen. Ogorzały mu skrzydła. *Cn. Ad.* 745; *Slo.* ohoreli mu kridla; obięto mu skrzydła, utarto mu rogow). – §. Ziemie leżące pod strefą ogorzałą. *Stos. Buff.* 26, *zona torrida.*

OGORZKNĄĆ, *F.* ogorznie *Neutr. idntl.*, gorzkości nabydź, *Bs.* ogorčjetti, ogbrikmuti, bitter werden; *Ross.* огорчиться zjątrzyć się). Gdym to zjadł, ogorzkną mi żołądek. *Budn. Apoc.* 10, 10. Ogorzkł im żywot ich w tak ciężkiey niewoli. *Bud. Ez.* 1, 14.

OGRADZAĆ *ob.* Ogrodzić.

OGRAĆ, *F.* ogra *Act. dk.*, *Ograwać, Ogrywać *Freq.*, *Rs.* обыгрáть, обыгрывать, we grze kogo skubnąć, einem im Spiele alles abgewinnen. *Dudz.* 15., *Cn. Th.*

*OGRANICZE, – a, *m.*, ograniczenie, określenie, granice, kres, okres, Begränzung, Gränzen; *Vd.* ograja, ograjenje; *Rs.* сполье. Trzyma się kula świata niewspartana niczém, Zawsze iednakiem mieysca zięta ograniczém. *Przyb. Lus.* 311. OGRANICZNY, – a, – e, o granicę mieszkaiący, ościenny, angränzend, Gränz-; *Sr.* 1. zpomumezwaté; *Ross.* смéжный, сопубежный, сопредáльный, сограничный; *Ec.* вкупопредáльный, смежный. Z ograniczonym sąsiadem wyiechałem w łowy. *Pot. Jow.* 150. Ograniczny sąsiad, *Ogranicznik*, *Cro.* mejash, (cf. miedza). Wszystkie powiaty ograniczne należeli. *Krom.* 8. Ograniczenie, z o granicę, *Rs.* обоюдно, смежно. OGRANICZONOSC, – ści, ż., określonośé, mierność, *Rs.* ограниченность, die Begränztheit, Beschränktheit. Nieograniczoność Boska. *Rog. Dol.* 1, *praef.*, *Lach. Kaz.* 1, 516. OGRANICZYC, *F.* ograniczy *Act. dk.*, Ograniczać *ndk.*, *Boh.* obmeziti, obmezowati; *Sr.* 1. zamezuju; *Vd.* omejati, okrajiti; *Ec.* ограня́ю; *Ross* ограничить, ограничивать, обмежевать, обмежёвывать, określić, granicami objąć, begränzen. *Budn. Ps.* 79, 41. Grunt swoy każdy może ograniczyć i ogrodzić, iak naylepiey rozumie, tyle ile iego

wła-

własny iest. *Szczerb. Sax.* 155. Ograniczony *Rs.* предѣльный (*ob.* przedzielić). Nieograniczony *Ec.* неограненъ. Bóg niepoięty w dziełach, nieograniczony w uczynkach. *Pocies* 335.

OGRAWAĆ, *ob.* Ograć.

OGRASZKA, OGRAŻKA, OGRĄŻKA, OGRĄSZKA, - i, ż., początek paroxysmu gorączki; zimno poprzedzaiące gorączkę. *Wlod.*, Fieberſchauer, Fieberparoxiſmus. (*Rg.* groznizza, treseglјaviza, *Cro.* groznicza, zimlicza, febra). Ná chorobę, gdy się komu zanosi, bywaią ograszki, nudności. *Haur Sk.* 424. Już się ciągnie chory, już ziewa, iuż go zimna chwyta ograżka. *Pot. Arg.* 385. Zkąd ten zimny na moię twarz się pot wysadza, Co za ograżka członki trzęsie! *Min. Ryt.* 1, 258. Niech przepuści na cię Pan ubóſtwo, zimną i palącą ograżkę i gorąca wielkie. *Leop. Deut.* 28, 23. - *§. ograżka, febra, zimnica, gorączka. *Sien. Rej. et* 383. Cierpiała wielką *febrę*; a ſtoiąc nad nią, przykazał *ograżce*, i opuściła ią. 1 *Leop. Luc.* 4, 39. OGRAŻA mię, Ogrąża mię, *impers.*, gorączka się poczyna. *Cn. Th.*, das Fieber überfällt mich. Sok ten dobry na zimnicę, gdy będzie wzięt godzinę przed ograżaniem. *Sien.* 141, t. j. przed paroxyzmem). Woda ta niedobra, gdyż trapienie albo ograżanie czyni. *Syr. Szk.* 69, *dolores*). OGRAŻNY, - a, - e, ograżaiący, ograżkę sprawuiący, Schauder erregend. Grudzień ograżnym zimnem roku dokończywa. *Zaw. G.*

OGROBLIĆ, *f. ogrobli cz. dk.*, groblą otoczyć, umdämmen, mit einem Damme einſchließen. Stworca morze piaſkiem ogroblił. *Bi Dz.* 1175.

OGRÓD, - u *et* - a, *m.*, *Bh.* zahrada, zahrádka (*ob.* zagroda); *Slo.* zahrada; *Sr.* 2. ſagroda, gorta, gumno (cf. gumno); *Sr.* 1. zahroda, zahrodka; *Crn.* lokovsh, vèrt (*ob.* wirydarz); *Vd.* vert, koushe, garti, lokoushe; (*Vd.* ograd, s blonie, niwa); *Cro.* vèrt, vart, bascha; *Dl.* vartal, perivoy; *Sla.* bashcsa, boſtan, vêrtao, baschya; *Hg.* kert; *Rg.* perivoj, vartao, *G.* vartla, vart; *Bsn.* vert, vrrit, vrritat, perivoj, vart, vartal, vertal; *Rs.* вертоградъ, садъ (*ob.* sad, огородъ iarzynny kuchenny ogrod); *Ec.* оградъ, огородъ, вертоградъ, вертъ; ogrodzony plac na drzewa owocowe (cf. sad), na kwiaty i ziola (cf. zielnik), der Garten. Włosi poczęli u nas ogrody zdobić rozmaitemi zioły cudzoziemſkiemi i tutecznemi, przenoszące ie z pol, z łąk, z gór, do ogrodów. *Syr.* 1128. Nie w każdym ogrodzie to ziołko się rodzi. *Rys. Ad.* 50. Wrócił się z ogroda. *Radz. Eſt.* 7, 8. W *ogrodziech naszych (w ogrodach). *W. Poſt. Mn.* 306. Po za ogród zaieżdżali. *Kras. Pod.* 2, 239. (cf. za). OGRODA, OBGRODA, - y, ż., *Bh.* obrada, *Rs.* ограда, ogrodzenie, die Verzäunung. Dobył każdego zameczku ich, i odzierżał każdą ogrodę ich. 1 *Leop. Jud.* 2, 12, twierdzę. 3 *Leop.*). Obgroda gęſtego drzewia nie daie przyſtępu kozom, któreby młode płonki obgryzły. *Stas. Num.* 2, 150. Ogrodę rozrzucili. *Gęb. Hym.* 317. Na wilka robią się doły; robią się także ogrody, t. j. mocne ogrodzenia w lesie, z fortkami, w które on się przynęca. *Kluk Zv.* 1, 401, Wolfsgärte. - §. Szlachcic w ogrodzie równy woiewodzie. *Jeż. Ek. B* 4, *ob.* Zagroda, na zagrodzie. OGRODEK, - dka, *m.*, *dem.*, OGRODECZEK, - czka, *m.*, *demin.*, mały ogród, das Gärtchen; *Vd.*

vertish; *Bs.* vartaç, vartlicch, vrritlicch, vertlicch; *Rg.* vartlich, perivoich, vartich; *Rs.* вертоградъ, садикъ (огородъ kuchenny ogrodek), *Ec.* вертецъ, вертоградъ, садокъ. Ogrodeczki małe, w których iarzyny sieią. *Star. Dw.* 4, *Birk. Zyg.* 53. Chodząc w mym ogrodeczku. *Zab.* 13, 325 *Zabł.*, *Chodk. Gesn.* 195. Ziółko iakie wyrwę z mego ogródka. *Gor. Sen.* 214. Maiąc was iakoby w ogrodku iakim ogrodzone, do iednego was wysiecze. *Jan. Lig. D.*, w grodzy, w ogrodzie, w ogrodzeniu. OGRODKA, *ob.* ogroda, ogrodzenie. - *fig.* ogrodka w mówieniu, słowne *omawianie, chodzenie koło płotu, obwiianie w bawełnę, Umſchweife im Reden, verblümte Reden, *Bh.* oklika, zárolj, (*Slo.* okolkowatelka *periphrasis*); *Vd.* oblod, okulhod, ovink, savink, *Rs.* обинякъ, закоулки, наводнки, околесина, околесная. Ba patrz! iakoć ci kacerze ogrodki chytre czynią. *Baz. Hſt.* 56. bez OGRODKI, s w brew', w proſt, golemi słowami, nie ochylaiąc, nie zawiiaiąc w bawełnę, ohne Umſchreibung, ohne Umſchweif, ohne Bemäntelung, unumwunden, gerade heraus, mit dürren Worten; *Rs.* прямо, прямикъ, *Ec.* необиновенно. Bez ogródki mowić *Rs.* горомить, огорошить. Proſte mi zdania, bez ogrodki żadney, Niechay u ciebie maią przyſtęp snadny. *Chroſt. Job.* 122. Śmiało i bez ogródki powiem. *Zab.* 15, 280, *Ec.* необинуюся. Prorok przyszedłszy, bez ogródki śmiało, Przepowiada mu to, co się działo miało. *Leszcz. Hiſt.* 341. Wolą raczéy, aby się pod ich czołgano nogami, niżeli mówiono kiedy prawdę bez ogródki. *Zabł. Roz.* 78. Zgoła, bez naymnieyszéy ogródki, wszyſtkie swe błędy powiada. *Stas. Num.* 1, 195. OGRODNICTWO, - a, *n.*, sztuka ogrodnicza, die Gärtnerey; *Bh.* zahradnictwj; *Vd.* vertuaria, vertuina; *Cro.* vertlyaria; *Rs.* садовинóество, садоводство (cf. sadownictwo); *Ec.* садодѣйствіе. OGRODNICZEK, - czka, *m.*, czeladnik ogrodniczy, der Gärtnerjunge. OGRODNICZKA, - i, ż., die Gärtnerinn, cf. sadowniczka; *Bh.* zahradnice, zelenářka, zelinářka; *Cro.* vertlyaricza. OGRODNICZY, - a, - e, do ogrodnika należący, *Bh.* zahradnický; *Rg.* vàrtarſki, vartlarſki, perivojni; *Ross.* огороднячій, огородниковъ, садоводственный, садовничій, садовническій; Gärtner... Nóż ogrodniczy. OGRODNIK, - a, *m.*, *Bh.* zahradnik, zelenař, zelinař, zelnik, cf. zielnik), petrželnik, *Slo.* zahradnik; *Sr.* 2. gartnar; *Sr.* 1. zahrodnik, ſarodnik; *Vd.* gortnar, gartner, vertnik, vertar; *Crn.* vertnár; *Cro.* vertlar, vertlyár; *Hg.* kertész; *Rg.* vartár, vartlaar, perivojnik; *Bs.* vartlar, vertlár, vrritlár; *Sla.* vêrtlàr; *Rs.* вертоградарь, огородникъ, садовникъ, садовщикъ; *Ec.* градарь, вертоградарь, вертохранитель; kolo ogrodu chodzący, der Gärtner. Ogrodnik drzewny, s sadownik, *wirydarznik. *Cn. Th.* Kozła ogrodnikiem posadzić *Slo.* capa zahradníkom ſprawit' *committere lupo ouem.* Ogrodnikiem być *Rs.* садовничать. - §. *b) ogrodnik czyy, na iego ogrodzie mieszkaiący, s zagrodnik *qu. v.*, półkmiecia. *Mącz.*, ein Halbbauer, Gärtner. *OGRODOSTRÓŻ, - a, *m.*, *Ec.* садохранитель, der Gartenwächter. OGRODNINA, OGRODOWINA, - y, ż., *Crn.* vertnina; *Vd.* vertnishtvu, söle, sele (*ob.* ziele); *Cro.* povertélya, ſtrukély; *Rg.* povartai, povartje, zeglje; *Bs.* zelje, zeglje, zelen za jesti; *Ec.* садовіе; zielona ſtrawa, iarzyna, rze-

czy ogrodowe, włoszczyzna, Gartenfrüchte, Gartengewächſe, Gemüſe. Owoce, ogrodowiny, chleb, piwo, wino, z roślin wyciągamy. *Botan.* 5. Obiad ich z frukтów, ogrodniny i chleba. *Mik. Turk.* 317. Pędzi osła na targ z ogrodowiną. *Jabł. Ez.* 172. Ogrodniny, iak to ſpinak, marchew' etc. *Perz. Lek.* 2, 23. Dworka ma tego ſtrzedz, aby pietruszka, szczebrzucha, i inna ogrodnina, do kuchni iak nayraniéy przyniesiona była. *Haur Ek.* 13. Kiedy ogrodniny wypali posnasz, A potym spadną miłe deszcze, co ie chłodzą . . . *Zab.* 9, 248 *Lysym.* Kocha się w ogrodninie. *Jak. Bay.* 249. OGRODNY, OGRODOWY, - a, - e, *Bh. et Slo.* zahradni; *Sr.* 1. zahrodné; *Crn.* vèrtn; *Vd.* verten; *Cro.* vèrtni, povertelni, povertni; *Rs.* вертогра́дный, огоро́дный, садо́вый; *Ec.* вертный; do ogrodu należny, Garten-. Pryap, bóg ogrodny. *Lib. Hor.* 100. Ziemia ogrodowa staie się naywięcéy z roślin gniiących. *Kluk Kop.* 1, 246, *Rs.* материнь, Muttererde. Ogrodnych rzeczy maią dosyć, *Paszk. Dz.* 120, *ob.* ogrodnina). - Zyzność ogroduą i owoce rozkoszne nieprzyiaciel wypuſtoszył. *Star. Pob. B.* Jarzyny ogrodne są te, które w ogrodziech sieią, iako są pietruszka, rzepa, kapuſta etc. *Sienn.* (cf. zbożne). Kwiat to ieſt, nie ogrodny, ale polny. *W. Poſt. Mn.* 549. Liliia ogrodna. *Groch. W.* 330. - *Prov.* Umiesga się, by ogrodny zaiąc. *Rys. Ad.* 69.

OGRODZIĆ, *f.* ogrodzi *cz. dok.*, Ogradzać *niedok.*, *Bh.* obraditi, obdělati; *Slo.* ohradim; *Sr.* 1. wobhrodjam, wobzahradjam, wobhatjam; *Sr.* 2. hobgrojiſch; *Vd.* ograditi, ograjati, okulsagraditi; *Cro.* ogradyam, ogragyújem; *Bs.* ograditi; *Rg.* ográditi, obgráditi; *Ec.* оградити, ограждать; *Ross.* огородить, огораживать, оградить, ограждать; oparkanić, obwieśdź płotem dylowanym, chruścianym, kamiennym i t. d., umzäunen. Gruut swóy każdy może ograniczyć i ogrodzić, iak naylepiéy rozumie, tyle ile iego własny ieſt. *Szczerb. Sax.* 155. Ogrodził dom iego zewsząd. *Bud. Job.* 1, 10. Ogrodzony ścianami *Ec.* стѣнамый. - *fig.* Zewsząd nieprzyiacielskim woyskiem w koło ogrodzony. *Stryik.* 191, t. i. otoczony, umringt. Teſtamentem rzecz ogrodzić, utwierdzić, *cauere teſtamento. Mącz.*, określić, beſtimmen. Ogrodzono tę rzecz prawem, *cautum eſt legibus. ib.* - Ogrodzenie, *Ogrodza*, - y, ż., grodza w koło, die Umzäunung, (*Bh.* obrada objąt); *Sr.* 1. wobhrodjenſtwo, wuzäunung; *Vd.* ograda, ograja, ograjenje, ogradishe, obderzhishe, redishe, redinſtvu, okluk; *Crn.* ográja; *Bs.* ograda, gradina; *Rg.* ograda, obgrada, obzida, graaghja; *Cro.* ograia, ograda, graja, ograjanje, obor (cf. obora), zagràda (cf. zagroda); *Rs.* огра́да, забра́нїе, забра́ло, оплотъ. Ule maią być w ogrodzy i zamknięciu dobrém sporządzone. *Haur Ek.* 136. - §. 2) *transl.* ochylać, wymawiać, ochraniaiąc mówić, z ogrodką, chodząc koło płotu, beſchönigen, bemänteln. Złości swoie ſkryte farbą cnot ogrodzą. *Chroſt. Job.* 160. Ogrodzić i pokryć niedoſtatków bliźniego. *Sk. Zyw.* 1, 189. Chciał cóś mówić, chciał iako ten błąd ogradzać. *Pot. Arg.* 233 *et* 327, *Rey Apoc.* 38, *Mon.* 70, 209. Zaraz bez ogrodzenia żydom mówi Jan S., żem nie ia ieſt Chryſtus. *Sk. Kaz.* 19, bez ogródki, ohne Umſchweife. OGRODZIEC, *G.* ogrodźca, OGROIEC, *G.* ogroyca, *m.*, ogród, sad, osobliwie ten, w którym Chryſtusa modlącego się imali, der Garten, insonderheit der beym Oelberge, der Oelgarten, Oelberg, *Bs.* masliniscte, *Rs.* масли́нїе. Ogrodziec oliwny. *Bzow. Roż.* 65, *Wrob. Ps.* 30 *et* 46. Pan w ogroycu tęſknością ſtrudzon był, a apoſtołowie spali. *Sk. Kaz.* 110. Pomnę na ogrodziec, poimanie, sądzenie Jezusa. *ib.* 161, *W. Poſt. W.* 75. - *translate* Tam mędrcy, prawodawcy, i oyczyzny, oyce, Posiadaią wieczyſtéy rozkoszy ogroyce. *N. Pam.* 21, 364, obszary). - *§. *Simplex*, prosty; dobry, który nie był w ogroycu. *Mącz.*, alluzya do S. Piotra, nieszczwany, niebywalec). Jeden rurał prosty, w ogroycu mało co przebywał. *Glicz. Wych. H* 7 *b.* OGRODZINA, - y, ż., miły lub też lichy ogrodek, ein liebes, aber auch ein ärmliches Gärtchen, Ogrodzinka *demin.* - OGRODZISKO, - a, *n.*, szpetny ogród, niekształtny, nieforemny, ein häßlicher, unförmlicher Garten, *Rs.* сади́ще, огоро́дище.

OGROM, - u, *m.*, *ad auditum*, grzmot, okrzyk. *Dudz.* 24, Getöſe, Krachen, Donnern, Sauſen. (*Bh.* obroma odurzenie). - §. 2) *ad aspectum*, Ogrom, z OGROMNOŚĆ, - ści, ż., *Rs.* огро́мь, огромность, przestr. - prosząca wielkość, ungeheure Größe, Ungeheurigkeit. Prochem ieſteś mizernym, wśród świata ogromu, Przecięż Bóg z wieczyſtego patrzy na cię domu. *Nar. Dz.* 2, 205. Doniesienia te dowiodły ogromność nieszczęść, które nam groziły. *Uſt. Konſt.* 1, 148. - §. *w górnictw.* Ogrom żylny, Geſchütte, skupienie się pomięszane żył kruszcowych, tak że mieysce owo wydaie się być nieiako zwaliwych, tak że mieysce owo wydaie się być nieiako zwaliſkiem nieporządnym wydatnych kruszców. *Mier. Mscr.* (*Bh.* obromiti, obromowati, = *ſtupefacere*, *perterrere*). OGROMNY, - a, - e, OGROMNIE, OGROMNO *adv.*, *Rs.* огромный, ужа́сный. - *§. ogłuszaiący, grzmiący, betäubend. Gdy kto podle dzwonów drwa rąbie, albo *ogromnie* gada, tedy one dzwony dźwięk z siebie wydaią. *Sak. Pr.* 64. Ogromnemi bębnami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami Chwalcie Pana. *Rżb. Ps.* 294. - §. srogo wielki, straszny przez wielkość, ungeheuer, ſchrecklich groß. Ogromni Partom na koniach Dakowie. *Bardz. Tr.* 330, t. i. straszni, silni, ſie ſind ihnen fürchterlich. Był Piótr nieco przysroższy i też ogromny, *durior et seuerus. Herb. Art.* 128. Ogromna a straszliwa historya tego zbrodnia. *Baz. hſt.* 97, okropna.

*OGROZA, - y, ż., groza, strach, Schrecken. Waleczny młody rycerz na wszyſtko rzuca ogrozę. *Stas. Num.* 1, 126, *il imprime la terreur*; *Bh.* obrozyti se, = *deterreri.*

*OGRUBIĆ *cz. dk.*, w koło grubym uczynić, rund um grob machen, *Ec.* одебелѧ́ю; (*Rg.* ogrûbiti, *Bs.* ogrubiti, oghrriditi *deformare*, *deturpare*, *deuenuſtare*). OGRUBIEĆ *niiak. dk.*, w koło zgrubieć, rund um grob werden, *Bs.* oddebelitise, *Rs.* омолсти́ть. Nosił ſtyk w ręce ogrubiałéy wielce, *manu rigida. Zebr. Ow.* 367. OGRUBNY, - a, - e, nieco gruby, gröblich, etwas grob. Wierzch domu żytną słomą po proſtu poszyty, Ogrubną warſtą śniegu cały ſtał okryty. *Chod. Ges.* 14. Ogrubne pniaczki. *ib.* 145.

OGRUDZIĆ się, *f.* ogrudzi się *recipr. dk.*, ogrudzać się *niedok.*, podbiiać się na grudzie, odrętwieć, verhärten (Adlg.). W zimie chartami nie polują, aby się w mrozie nie ogrudziły. *Tward. W. D.* 2, 250. Bardzo się nasza pani na piasku ogrudzi. *Rey Wiz.* 106, *M. Biel. S. N.* 27.

OGRYWAĆ, *ob.* Ograć.

OGRYŻĆ, OBGRYŻĆ, *f.* ogryzie *cz. dk.*, Ogryzać *ndk.*, Ogryzuie *praes.*, *Bl.* chryści; *Vd.* ogristi, ogrisuvati, obgrisuvati; *Sr.* ogristi, ogrizati; *Rg.* ogrizati; *Cro.* ogrizavam, oglablyem *Rs.* ogpbicmb, ogpbizamb; oglodać, oszemlać, benagen, rund um abnagen, befreſſen. Mrówki ziarna ogryzaią, aby w trawę się nie obróciły. *Sk. Zyw.* 1, 199. Kozy młode płonki obgryzły. *Stas. Num.* 2, 150, *Jak. Art.* 3, 135. Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryza. *Kraz. Us. E iii.* Kością z pieczeni ogryzioną zwaliła mnie w łeb. *Teatr* 22 *b*, 55. Palce ogryzuie w kompanii. *Mon.* 70, 114. Gdybyś w takie naczynie nalał szedwaseru, nietylkoby glanc obgryzł, aleby cale przegryzł. *Torz. Szk.* 462. OGRYZACZ, - a, *m.*, *Rg.* ogrizalac, *Vd.* ogrisuvauz, der Benager, Befreſſer, który co ogryzuie, ogloda. OGRYZEK, - zka, *m.*, *Bh.* obryzek; *Vd.* ogris, ogrisba, nagris, nagrisek; *Bs.* ogrizine od slamnie, od sjena; *Rg.* ugrizak; *Cro.* ogrizki, *Rs.* orpbi3okb (orpbi3a, orpbizenb odgryzuiący się drugim), ogłodany kawałek, cf. niedoiadki, ein benagtes Stückchen. Twardey ogryzek kości przed brytana rzucony. *Zab.* 11, 24 *Koff. Quisquiliae* otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, też ogryzki. *Mqcz.*, Brocken. Nie piérwszym ia na świecie miłości igrzyskiem, Wiele się ich przedemną takowym ogryzkiem Podawiło. *Pot. Arg.* 313. Zasadzaią częstokroć mniemania swoie na ciemnocie niepewnych historyczney starożytności ogryzkow. *Nar. Hst.* 2, 16. - §. 2) Ogryzek *pomum Adami*, krztoń, wystawek na przodzie gardła. *Perz. Cyr.* 1, 19 *et* 177, *Wojch. Anat.* 17, der Adamsapfel, der Kröbs, das Gröbſchel.

OGRZAĆ, *f.* ogrzeie *cz. dk.*, Ogrzewać *ndk.*, *Bh.* obrat, obrit, obrjwati (obrjwadło ſeierka); *Slo.* obrjwam; *Sr.* 1. wohrewam, wohjewam (wohrjwadło ſeierka); *Vd.* ogreti, sgreti, sagreti; *Crn.* oggrẹti, oggrẹjem; *Rg.* oghriati; *Bs.* zgriati, utoplitti, omlaciti, mlako uciniti; *Dl.* sztepliti; *Rs.* yrpbmb, yrpbaamb, oborpbmb, oborpbaáio, orpbaáio, sborpbaámb; *Ec.* возгрѣвати, возгрѣти; ocieplić, erwärmen. Ogień browarny iest ogrzewaiący, ogień hutny pożeraiący. *Torz. Szk.* 61, *ob.* ogrzewny). Słońce ogrzewa i całą żywi naturę. *Teatr* 13, 15. Wódka ta wątrobę oziębłą ogrzewa. *Syr.* 284. Lubię się ogrzać, nim zima przeminie, W małey izdebce, przy małym kominie. *Nar. Dz.* 1, 53. Wyście się tam ogrzali, gdzie się drugi sparzył. *Kras. sat.* 30. - §. ogrzewać mléko, z sér robić, grzeiąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam.*

OGRZEBĆ, ogrzebł, *f.* ogrzebie *cz. dk.*, ogrzebać *niedok.*, *Bh.* obrabati *circumradere*, umſchatren; *Crn.* oggrẹbam; *Rg.* oghrebsti, *Bs.* ogrebsti, oghrrigljusciti.

*OGRZESZYĆ, *f.* ogrzeszy *cz. dk.*, *Ogrzeszać *ndk.*, grzechu nabawić, ſündigen machen. Nie daway uſtom twoim, aby o grzech przyprawiały ciało twoie *Budn. Eccles.* 5, 5, *not.* „właściwiey by nie ogrzeszały."

OGRZEWAĆ, *ob.* Ogrzać. OGRZEWNY, - a, - e, *Bh.* wogrewnj, ogrzewaiący, ciepły, erwärmend, wärmend, warm. Trzeba nam pieców nad pospolite ogrzewnieyszych. *Klok Rosl* 2, 81. Piec ogrzewny prędko się ogrzeie i długo ciepło utrzymuie. *ib.* 105. ein Sparofen. (*Bh.* obrjwadło, = teierka, *foculus*).

OGRZMOCIĆ, *f.* ogrzmoci *cz. dk.*, obić, abprügeln. Pasyonat wielki; mógłby mię ogrzmocić. *Teatr* 33, 24. Kiiem go ogrzmocił. *ib.* 10 *l*, 79. Ociec go ogrzmocił bizunem, iak żaka. *Zabł. Zbb.* 2.

OGUŁ, *ob.* Ogół. *OGUREK, *ob.* Ogórek.

OGUZIE, - ia, *n.*, ogonowa sztuka mięsa. *Cn. Th.*, das Schwanzſtück.

O II.

OH! *exclam.* och! zadziwienia, o! ah! *Cro.* oh! glasz boli ali salosti. OHO! *exclam.*, *vah!* gdy się czemu dziwuiemy albo też naśmiewamy. *Mqcz.* Oho! Bawcy! gdy kto na nas z nieobaczności przypadnie. *Mqcz.*, oho! hoho! Oho! iużbym do tych czas poradziła sobie. *Teatr* 10 *b*, 30.

OHEBLOWAĆ *cz. dk.*, w koło pohebłować, behebeln, *Slo.* ohhoblowati; *Sr.* 1. wohublnyu; *Vd.* poglajati, obgladiti, obſtrugati.

OHERETYCZYĆ *cz. dk.*, heretykiem uczynić, okacerzyć, verketzern. Zyzani w te swoie nam podane błędy i herezye wpadł, i nas oheretyczył. *Smotr. Ap.* 96. Że wiara u nas nie oheretycsona, sprawić się chcemy każdego czasu. *Sowit.* 80.

*OHŁASZENNY, Katechumen. *Pim. Kam.* 108, *ob.* Ogłosić.

*OHŁOBLE, „słowo iednéy z tych rzeczy, ktore nie znayduią się w Polszcze." *Dudz.* 32, *Rs.* oxaobaa żerdź przez słóg do góry ſtércząca, die Fehmſtange; cf. hołoble.

OHUKNĄĆ, *f.* ohuknie *cz. idntl.*, Ohukać *ndk.*, *Bh.* ohromiti, ochromowati, krzykiem ogłuszyć, odurzyć, ſchreyend betäuben, aus der Faſſung bringen. Tatarzy zewsząd go, iakoby wilka ohukaią zamkniongo w oborze. *Tward. IV. D.* 103. Wilk ohukany, którego swym przestraszył Melampus szczeknieniem. *ib.* 2, 235.

OHYDA, OCHYDA, OHIDA (*Cn. Th.*), - y, *f.*, *Boh.* ohyzda, mierziączka, niesmak, obrzydzenie, Ekel, Abſcheu, Grauen. Plugawość nietylko szkodę czyni, ale i ohydę. *Haur Fl.* 82. Często z godnych rodziców syn, domu ochyda. *Min. Ryt.* 2, 170. Większą ohydę niż ozdobę Polska wymowa bierze, gdy ie Łacińskiemi natykaią słowy. *Fr. Ad.* OHYDLIWY, OHYDNY, *OHISNY, - a, - e, ohydę przynoszący, mierziony, obmierzły, ekelhaft, Grauen verurſachend, *Slo.* ohyzdný. Wada ta, im lekszą zda się być małorozumnym, tym ohydliwsza iest w swych skutkach. *Mon.* 75, 196. Gdy od tak wielu wieków, to zawsze za rzecz *ohisną a wzgardzoną mieli, tedy nie może być to za lekką rzecz *poczciono. *Fraz. ięz. D* 8 *b.* OHYDLIWOŚĆ, OHYDNOŚĆ, *Slo.* ohyzdnoſt, mierzionoſć, ohyda, Ekelhaftigkeit, Abſcheulichkeit.

OHYDZIĆ, OHIDZIĆ (*Cn. Th.*), *f.* ohydzi *czyn. dk.*, Ohydzać *ndk.*, *Bh. et Slo.* ohyzditi; *Sr.* 1. wohidjn *turpare*); mierzionym co albo kogo czynić, oszpecić, oczernić, verekeln, häßlich machen, verſchreyen; *Ec.* огнусити, огнумамн. Jedna mała wada piękną rzecz ohidzi. *Cn. Ad.* 310. Mnie i dom cały ohydza. *Teatr* 42 *d*, *B.* Mów, co ci do ohydzenia go w oczach moich, na myśl przyydzie. *Teatr* 29, 59. Wyście nas chydzili w oczach Farsona. *Bibl. Gd. Ex.* 5, 21, przesmrodzili. *Bud.*). Jeſt to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 138.

OHYNĄĆ, *ob* Ochynąć.

*OJARZMIĆ, *f.* ojarzmi *cz. dk.*, iarzmo nałożyć, podbić

pod iarzmo, unterjochen. Opanowali nas. *Bud. Jes.* 26, 13, *not.* „właściwiey: ojarzmili nas, gdyby się nam tak mówić godziło."

OIUCZYĆ *cz, dk.*, obładować, beladen; n. p. Zebrał iak naywięcéy swoyskiego bydła, i one oiuczył rozmaitym naczyniem. *Pilch. Sall.* 244. Wodą z rzéki bydlęta oiucza. *ib.* 244, cf. iuki.

O K.

OKA, *ob.* Oko.

OKADZIĆ, *f.* okadzi *cz. dk.*, Okadzać *ndk.*, nakadzać w około, pokadzać, rund um beräuchern; *Crn.* okkàdim; *Vd. et Bs.* okaditi; *Rg.* okâditi; *Cro.* okagyujem; *Ross.* окропи́ть, ока́ривать (cf. okopcić). Okadziłam pościel moię mirrą. *Bud. Prov.* 7, 17. Daremnie bóstwa mego wzywasz przy ofiarze, Próżno modły ślesz, moie okadzasz ołtarze. *Min. Ryt.* 2, 257, *Nag. Cyc.* 23. Świeżobarwe kwiaty całe okadziły ustronie. *Przyb. Ab.* 284, t. i. na około napełniły wonią.

OKAGAŃCZYĆ, *f.* okagańczy *cz. dk.*, kagańcem okrócić, mit dem Beißkorbe bändigen. Głaszczą tę bestyą drapieżną, bo iéy okagańczyć nie mogą. *Stas. Num.* 1, 210.

OKAŁ, - a, *m.*, *Bh.* okáč, okatý, duże oczy maiący. *Tr.*; ein Großauge.

OKALAĆ *cz. dk.*, w koło pokalać, beſchmutzen; *Bs.* okaljati, obrrigljati, ohallaviti, pohallaviti; *Cro.* okalyujem; *Vd.* oklatjati, obmadeshuvati, pogerditi; *Sr.* 1. wokaleschwarnam; *Ec.* окаля́ти; (*Rs.* окáлывать *okakać*).

OKALECZYĆ, *f.* okaleczy *cz. dk.*, okaleczać *ndk.*, obciąć człowieka, einen verſtümmeln, zum Krüppel machen. *Cn. Th.*, *Vd.* obsekati, obsekuvati, ohromiti, resvudenjti; *Crn.* ohhromęti; *Cro.* oknyasztujem; *Bs.* okgljaſtiti). Okaleczony *Ec.* бѣ́дный, бѣ́дникъ, уѣ́чень, обрубаенъ. Szukali sposobów, aby go okaliczyli abo zabili. *Zabł. Mł.* 346.

OKAMGNIENIE, OKIEMGNIENIE, - ia, *n.*, *Ocemgnienie *qu. v.*, *Bh.* okamjenj; *Bs.* maghnutje, trenutje; *Sr.* 1. woka miknenje, wokomiknenj; *Rs.* окомгновéнie, мгновенie ока; mgnienie, moment, der Augenblick. Wskok chcą tegoż okamgnienia ciągnąć na nieprzyiaciela. *Nag. Fil.* 23. Odliczone były pieniądze w okiemgnieniu. *Birk. Krz.* 13.

OKAMIEĆ, OKAMIENIĆ, *f.* okamieie *neutr. dk.*, *Crn.* okkamenim; *Cro.* okamenujem; *Bs.* okamenitise; *Ross.* окаменѣ́ть; kamieniem się stać, otwardnieć, odrętwieć, kościeć, odrewnieć, verſteinert werden, hart werden, verhärten. Nie chciała zatym gadać; ni, by była chciała, Rzecz iéy więcéy służyła, szyia okamiała, *saxum iam colla tenebat. Zebr. Ow.* 52. Jakoby na wszelkie prace i trudy okamieli. *Tward. Wład.* 62 *et* 60, *Tward. W. D.* 77. Okamieć w cierpliwości, *obdurescere. Mącz.* Okamieniało do poznania prawdy serce ich. *Smotr. Ex. pr.* Okamiały, Okamieniały, a twardy, verhärtet, abgehärtet. Okamiały na biedy i niewczasy. *Leszcz. Claſſ.* 59. *Calleo*, ſtawam się twardym, okamieniałym, *Mącz.* OKAMIENIAŁOŚĆ, OKAMIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* окаменѣ́лость, otwardziałość, die Verſteinerung, Verhärtung.

OKAP, - u, *m.*, spadek wody deszczowey z dachu, die Dachtraufe; *Crn.* kap; *Vd.* kap, ſtrehen kap, kapilu, ſpodilu, ſjedaiza, kapishe (kap, deshouniza, s deszczowa woda); *Rg.* kàppivo, zjedillo, zjedniza; *Bs.* kappilo kappalo od ſtrehi, çidiscte; *Cro.* kap, czednicza; *Sr.* 2. ſcjecha; *Rs.* кáпельникъ. Okapy do dachów przerzynaią się z ukosa. *Kluk Rosl.* 2, 155. Gdyby kto dom swóy tak podniósł, iżby sąsiadowi okapem danym przykrość sprawował ... *A. Zamoy.* 107. Nad takim dachem okap trzeba dadź dobry. *Swith. bud.* 146. OKAPAĆ *cz. dk.*, w koło pokapać, betraufen; *Crn.* okkaplém; *Rs.* окапать, оканывать.

OKĄPAĆ *f.* okąpie *cz. dk.*, w koło pokąpać, bebaden, *Vd.* obkopati). Ziół miękkich nasłały Naiady, i w mateczynych łzach ie okąpały, *lacrymis unxere. Zebr. Ow.* 269.

OKAPŁONIĆ, OKAPŁUNIĆ, *f.* okapłóni *cz. dk.*, kapłunić *ndk.*, koguta na kapłuna oprawić, kapaunen, zum Kapaun machen. Trudno ma piać kogut, gdy go okapłónią. *Pot. Pocz.* 646. - *transl.* Ktoby niewolnika okapłunił, na połowicy dóbr swych ma bydź karan. *Szczerb. Sax.* 348, cf. trzebić, wałaszyć.

OKAPTURZYĆ, *ob.* Kapturzyć.

OKARA, - y, *ż.*, siłnia artyllerycznа, złożona z dwóch bardzo wysokich kół, obracaiących się na osi, z nasadem wysokim, i z dyszlem, do przeprowadzania ciężarów. *Jak. Art.* 5, 306 *et* 39, der Karren. - §. *tr. de homine*, gruby iak becaka. *Rydel.*, ein Dickwanſt.

OKARCZYĆ, *f.* okarczy *cz. dk.*, obarczyć, okrócić, bändigen, feſſeln. Jeszcze oni nie złożyli iarzma, którem ich ręce iego okarczyły. *Przyb. Luz.* 128.

OKARMIĆ, *f.* okarmi *cz. dk.*, *Vd.* okermiti; (*Rs.* окормить, окармливать, z otruć); do sytości nakarmić, völlig ſättigen, abfüttern. Kogut z rana głośnieyszy, że iest w sobie łacnieyszy, a niżeli gdy okarmiony i syty. *Haur Sk.* 119. Okarmieni nadzieią prędkiego zwycięztwa. *Warg. Cex.* 182; t. i. pełni nadziei). Człowiek, któryby był okarmion iadem morskiego zaiąca, niech zażywa tego proszku. *Spicz.* 36.

OKĄSAĆ, OBKĄSAĆ, *f.* okąsze *cz. dk.*, Okęsywać *fr.*, Okęsuie *praes.*, ogryźć, oszemłać, ogłodać *pr. et fr.*, *Bh.* okušowati, okaušati; *Slo.* obkaušati; *Sr.* 1. wobkuſać, wobkußam, wobkußuju, wokuſcham, wokuſchu; *Vd.* obkausati; *Cro.* obkuſujem; *Ross.* обкусать, окусать, обкусываю; umbeißen, umnagen. Chleb okąsany. *Eras. Ob. E iii.* Obkąszony. *A. Kchan. Wirg.* 69. Kradzież okęsywał dziedzictwo iego. *Fal. Fl.* 214. Pismo S. nicuią, obcinaiąc i okęsuiąc ie. *W. Poſt. W.* 346. U was świątości Pańskie ocięto, okąszono, zopakowano. *Zrn. Pſt.* 41. Pismoś okęsił, opuściwszy to, co było naprzednieyszego. *Dambr.* 145. Pisma nie okęsuiemy. *Zrn. Pſt.* 49. Okęszony. *ib.* 209. Kościół nas Chrystusa zupełnego, a nie okęsonego uczy. *W. Poſt. W.* 13. Nie na okęsone mnie królestwo tu dano, ale na całe. *Biel.* 90. Gdy nas tak nieprzyiaciel okęsił sowito, Gdy nie możem do woyny żołnierza nastarczyć, ... *Pot. Arg.* 171. Żyzne kiedyś, teraz nędzne kąty, I okęszone w niezgodzie Inflanty. *Miaſk. Ryt.* 2, 60.

OKĄZ, - u, *m.*, OKAZKA, OKASKA, - i, *ż.*, okazanie, pokazanie, *Crn.* ſkâsa; *Vd.* ſkasa, ſkasanje, svisha, ſikasanje; *Rs.* доказанie; das Zeigen, Weiſen, Vorzeigen. Powszechnéy na nieprzyiaciela gotowości było znakiem potroyne wywieszenie z wieży tarczy czerwonéy. Za pierwszym onéy okazem, pytał się, coby to znaczyło?

Nar. Hſt. 3, 302. Żywość wrodzona ieſt okazem biegłości rozumu. *Mon.* 65, 34. Wsadzi kapelusz nowy, wypada wśrzód ludu; Lud się zdumiewa, iak na okaz cudu. *Zab.* 12, 73, iak na zjawienie się cudu). Żeby ich okazem potęgi uſtraszył, nakazał przeciwko nim woienną wyprawę. *Nar. Hſt.* 3, 314. Stało się to, tylko dla okazu, że iak uszczęśliwić, tak i zgubić może. *Zab.* 12, 244. Twoia ludzkich okazów wspaniałość prawdziwa. *Zab.* 16, 203. Koniec zimy ſtrawili na okazach grzeczności. *Wyg. Mar.* 3, 81. Rzekłbyś, iż natura okazkę nieiaką wielkich ludzi podała przedtym; właśnio iak oświadczaiąc, iżby takowych namnożyć potrafiła, gdyby więc chciała. *Zab.* 6, 356, *Bh.* okazka, cf. probka). – §. Okazka chwalebna, = popisywanie się, das Hervorſtechen, wenn man ſich hervor thut, das Auszeichnen. Mężnemi czyny na okaz się popisać usiłował. *Pilch. Sall.* 17. – §. Okazka naganna z przechwałką, popisywanie się dumne, Prahlerey, Großthuerey mit etwas. Chcąc okazkę swoiey uczynić iunakieryi, przytłumili w sobie miłość bliźniego. *Mon.* 70, 699. Przytaczaią podobieńſtwa z dawnéy historyi na próżną erudycyi okazkę. *Kniaź. Poez.* 2, 151. Nie znaydziesz w Demoſtenesie żadnego wyrazu maiącego za cel przymilenie się lub iaką okazkę. *Nag. Fil.* 13. Ci, co o wielkich rzeczach bez rozmysłu mówią, na okaz to czynią. *Modrz. Baz.* 104. – §. Kraina na okaz tylko, niźli w saméy rzeczy, zdatna do operacyi. *Pilch. Sall.* 149, t. i. na oko, na pozór, ſcheinbar, dem Scheine nach. – §. b) Okaſka woyſka, luſtra, monſtra, okazowanie, popis, die Heerſchau, die Muſterung, die Revûe. Król oglądawszy woysko, prowadził ie pod Borysow, a tam drugi raz był okaz. *Bielſk. Kr.* 472. Okaſkę mieć, = luſtrować woysko. *Dudz.* 48. OKAZAĆ, *f.* okaże *cz. dk.*, Okazywać *frequ.*, Okazuie *praes.*, *Bh.* okazati; *Crn.* kasáti *monſtrare*; *Sr.* 2. hovokazaſch; *Vd.* ſkasati, dokasati, perkasati, naoahititi; *Rs.* выказать, выказывать, доказáть, доказывать, оказать, оказывать; pokazać, ukazać, zeigen, weiſen. Jęła wykładać i okazować swoie szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych. C.* 6 *b.* Któż mię z was w grzechu być okazać może? *Sekl. Jan.* 8, *not.* „o grzech przewodzi abo karze", dowieść może). Młodzieńca tego dowiedź do rotmiſtrza, bo mu ma nieco okazać. 1 *Leop. Act.* 23, 17, powiedzieć. 3 *Leop.*, donieść, oznaymić, anzeigen). Człowiek nie może się długo okazać tym, czym nie ieſt. *Uſt. Kon.* 2, 152. Nie ma sposobności okazania zwierzchnie, co wewnątrz iego szacowne ieſt. *Kras. Pod.* 2, 205. Dzieciom się potrzeba uczyć tego, w czémby się dorosłszy okazać mogli. *Glicz. Wych. K* 1 *b.* Wſtąpił Chryſtus w niebo, aby się okazował obliczu boskiemu. *W. Poſt. Mn.* 237. Przybliżyli się ku miasteczku, a Jezus okazował, iakoby daléy miał iść. *Sk. Kaz.* 189, t. i. pokazywał po sobie, *il faiſoit semblant*; er machte Miene weiter gehen zu wollen; er ſtellte ſich, als ob ... Wyſtawił nam Pan tak znaczne okazania pokory i miłości. *W. Poſt. W.* 236, proby, przykłady, wzory, wizerunki). Sztuki na teatrze okazywać. *Gaz. Nar.* 1, 48. Wszyſtko się miasto schodziło na iezdne i konne igrzyſko, każdy na one okazowania patrzeć chciał. *Sk. Zyw.* 1, 13, t. i. widowiſko, Schauſpiel, Scene. Wkrótce potym żaden iuż na konie, ani na one wozy okazowane nie patrzał. *ib.* – §. okazowanie chełpliwe, pompa, wyſtawienie, Prahlerey mit etwas. Panowie naymuią sługi, na okazowanie dostatków swoich, nie dla roboty. *Petr. Lk.* 109. ÷ §. Okazać komu łaskę. *Tr.*, świadczyć, einen Gefallen erweiſen. Miłość bez okazania, iako i wiara zimna i *ostydła. *Rey. Ap.* 29. – §. *Milit.* Okazywać się, = popisywać się, monſtrować się, ſich zur Muſterung ſtellen, bey der Heerſchau ſeyn. Na każdy rok naznaczony czas, któregoby się stan rycerski zjeżdżał, aby się tam każdy okazywał, iak iako na woynę iechać powinien. *Papr. W.* 2, 196. Wiele ich ieſt, którzy nie *darzną się popisować a okazować w prawym chrześciańſtwie. *Gil. Pſt.* 122 *b.* Okazowanie, = okaz, okazka, popis, monſtra, luſtra, die Heerſchau, die Revue. Okazowania w powieciech na dzień pewny postanawiamy, aby się wiedzieć mogło, iako kto z rycerskiego stanu ieſt gotów ku obronie oyczyzny. *Vol. Leg.* 2, 624, *Modrz. Baz.* 464, *Warg. Kurc.* 8, *Bielſk.* 470, *Papr. W.* 2, 143, *P. Kchan. Ort.* 1, 204. *OKAZALISTY, – a, – e, co okazanym bydź może, widoczny, handgreiflich. *Demonſtratiuum*, okazaliſte, iakoby przed oczy podłożone. *Mącz.* OKAZAŁOSC, – ści, ż., wyſtawność, pompa, die Pracht. – §. b) pozor, powierzchowność, der Schein, Anſchein, das Aeuſſerliche. Szczére, a nie na okazałość tylko, prawdziwe przywiązanie. *Warg. Wol.* 72. Fałszywe miewasz omamienia, Gdy ślepo nie iścizny, lecz się imasz cienia; Okazałość cię zwodzi, chwała i uroda. *Tol. Saut.* 14. OKAZAŁY, – a, – e, Okazale *adv.*, *Rs.* казистый, w oczy uderzaiący, wyſtawny, prächtig, anſehnlich. Buk okazały. *Paſt. F.* 8. Konie okazałe. *Paszk. Dz.* 124. *Affectatus ſcriptor*, który się na wysoką, okazałą a wyſtawną rzecz sadzi. *Mącz. Affectate* wyſtawnie, pysznie, okazale. *ib.* Bogacz ten obłóczył się w bisior, i używał na każdy dzień okazale. 1 *Leop. Luc.* 16, 20, hoynie 3 *Leop.*). – b*) okazały, okazaliſty, widoczny, augenſcheinlich, handgreiflich. Jako w tym łaski iego wielkość się okaznie, tak też niewdzięczności naszey niezbożność okazalsza ieſt. *Sekl.* 101.

OKAZYA, – yi, ż., OKAZYYKA, OKAZYIECZKA, – i, ż., *dem.*, *Bh. et Slo.* prilika; *Sr.* 1. rjiprahwnoſtka, pjitjina, pjitjinka (cf. przyczyna); *Vd.* perloshnoſt, priloshnoſt, perkladnoſt, napushnoſt; *Cro.* prilika; *Rg.* nadogodda, nadomětak, námjera; *Ez.* prigoda, cf. przygoda); *Dl.* nachin; *Rs.* случай, прилучай, случение; pogoda do czego, pora, nagoda, nagodna rzecz, nadatek, okoliczność, sposobność, zręczność, *dowora, gelegne Zeit, Gelegenheit. Chwytay okazyą z czoła, bo z tyłu łysa, *Teatr* 33 *d*, 4. Okazya ieſt śkłanna, raz opuścisz, więcey nie zażyiesz. *Fr. Ad.* 4. Okazya się trudno zdarza, łatwo ginie. *Min. Ryt.* 4, 153. Aby okazyyka się podała. *Teatr* 55 *b*, 5. Okazyą dawać *Vd.* napuſtiti, nperloshnati, napraviti, *ob.* naprawić). Krzyżacy naymnieyszey okazyieczki do szkodzenia Polakom nie pomiiali. *Krom.* 503. Zażyć okazyiki. *Kſok. Turk.* 122. Radziby się zemścili, by tylko okazyą mieli. *Biel.* 98. Burda okazyi tylko szuka. *Teatr* 26 *b*, 128, by palce zakrzywić). Przy okazyi, bey Gelegenheit, *Vd.* perloshnu, perkladnu. – §. powod, Gelegenheit, Veranlaſſung. Stara przypowieść, okazya czyni złodzieia. *Modrz. Baz.* 415. Dobra to rada: chronić się okazyi. *Oſs. Str.* 3. Szatan obaczywszy Ewę, że się kochała w drzewie, wziął ztąd okazyą

albo przyczynę, ią kuszenia. *Bial. Poſt.* 252. - 2. okazya iazdy, Gelegenheit zu Reiſen, Reiſegelegenheit. Opuścił okazyą do Krakowa. *Tr.* - 3. okazya, akcya, potrzeba, Action, Treffen. Nie widziałeś mnie w okazyi; doznasz moiey śmiałości. *Teatr* 12 *b*, 67. Byłem w kilku okazyach; ſtawiłem się gracko. *Teatr* 24, 103.

OKAZYWAĆ *ob.* Okazać.

OKĘSUIĘ, OKĘSYWAĆ *ob.* Okąsać. *OKFITY, *okwity *ob.* obfity, cf. okwit.

OKIEŁZNĄĆ, *F.* okiełznie *Act. idntl.*, Okiełznać *ndk.*, (*ob.* ochełznąć), ouzdać, ogłówkę kłaśdź, zäumen, Gebiß und Maulkorb anlegen, *propr. et fig. Cn. Th.* Koń okiełznany. *Bard. Luk.* 68. Mieli konie okulbaczone i okiełznane, żeby byli gotowi na odparcie attaku. *Pam.* 83, 2, 192. Okiełznano nas bardzo, a wielką niewolą nas obciążono. *Kosz. Lor.* 108 *b.*

OKIEMGNIENIE *ob.* Okamgnienie.

OKIENKO, - a, *n.*, *dem. nom.* Okno; OKIENECZKO, - a, *n.*, *dem. sec.*; *Bh.* okenko, okýnko, okence; *Slo.* okno, okienko, obločel; *Hg.* ablakotska (cf. oblok); *Sr.* 1. wokńejko; *Cro.* oblachecz; *Dl.* prozorich; *Rs.* окошко, окошко; das Fenſterchen. Małe izdebki z okienkami. *Teatr* 52 *d*, 57. Małe okieneczka. *Haur Ek.* 15. Oko ieſt okienkiem całego ciała. *Haur. Sk.* 382. Gołębie latáią do okienek swoich. 3 *Leop. Jez.* 60, 8, do szlaków swoich. 1 *Leop.*). - §. *transl.* okienko w piśmie, w ſkrypcie, próżno zoſtawione mieysce, ein leerer Platz in einer Schrift, ein Fenſter; *Rs.* интервѣлъ. *Privilegia in honores cum spatiis, vulgo* z okienkami, *nemo impetrabit. Vol.* 6, 241. Często podwóyne z okienkami przywileie wychodziły z kancellaryi. *Boh. Zam.* 65. W takieś sztuczne okienka regiestra (zmalował, Jżbym się z tobą za ſto lat nie doracho-wał. *Teatr* 45 *c*, 6. OKIENICA, OKIENNICA, - y, *ż.*, *Bh.* okenice; *Sr.* 1. wokenicza, wokńanja; (*Sr.* 2. ſawes talo okienica zewnętrzna; zaßuwadlo, zaßuwał wewnętrzne, *ob.* zawrzeć, zasunąć); *Crn.* okuisa, oblozhnize; *Vd.* obokniza; *Cro.* oblochnicze (cf. obłok), table; *Slo.* kapci; *Rs.* ставень; *sed* окошница, окончина rama okienna, 2. okno); der Fenſterladen. Okienice w oknach światło, gdy potrzeba, odeymuią, upały w lecie wstrzymuią, a w zimie od wichrów zasłaniaią. *Switk. Bud.* 255. Okienice do zamykania okien. *Kluk. Rosl.* 2, 162. Kazał pałac zamknąć, okienicami okna zawrzeć. *Gor. Sen.* 340. Okna nietylko okiennicami, ale i kobiercami, pozabiiali. *Sak. Persp.* 33. - *§. Okiennice albo *szawki, kędy księgi ſtawiáją, *fori. Volck.* 327, półki, szelbląg. OKIENNY, - a, - e, od okien, oknom służący, Fenſter-, *Cro.* okueni, prozorni, oblochni, *Rs.* оконничный. Prawo okienne nadaie prawo do światła i do powietrza. *Gall. Cw.* 2, 124.

OKIPIEĆ, *F.* okipie *Intr. dk.*, Okipia *ndk.*, ſkipiać, wykipieć. *Wtod.*, im Kochen überlaufen; herausſieden.

OKIŚĆ, - ści, *ż.*, śnieg na gałęziach na kształt kiści zawieszaiący się, cf. sopel, Eiszapfen. Pierzchał Moſkwicin niegdyś porażony, A gdzie wieczyſte okiści i szrony, Krył się w śnieżyłych iamach przeſtraszony. *Kras. W. Ch.* 24. Lepszéy rozkoszy używa, co sobie w ciepłéy izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraie, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyię pada. *Rey. Zw.* 67.

OKISNĄĆ *niiak. idntl.*, dosyć pokisnąć, hinlänglich ſäuern, ſauer werden, *Sr.* 1. wokißnu, (*Bs.* okisnuti *madeico*); *Rs.* окиснуть, окисать.

OKŁADAĆ *ob.* Obłożyć. OKŁADANIE, - ia, *n.*, (*ob.* obłożyć). - 2. *cataplasma. Perz. Cyr.* 2, 303, ein Umſchlag. Papkowate okładania na mieysce zaognione przykładać. *Perz. Cyr.* 1, 116, *Vd.* obvez, omaſt; *Rs.* припарка. z OKŁADEM, z OKŁADKĄ, z dokładem, z dodatkiem, więcey ieszcze coś niż się wyraziło, und noch etwas. Dał mu 30 Ryńſkich z okładem. OKŁADKA, - i, *ż.*, Okładki, Okładziny *plur.*, czym co okładaią, pokładaią, *Bh.* obkladek; *Vd.* obklad, okulv dar, preverg, okulnaloshba, obgernja; *Crn.* okkládi; *Rs.* окладъ, обкладка, завертка, обверстка, Einfaſſung, Belegung. Okładki książek. *Kluk. Rosl.* 2, 162, oprawa, der Einband eines Buchs, der Band, die Deckel, die Schalen; *Crn.* platnica, *Bs.* korice). W okładkach książek znayduie się czasem świdryk. *Zool.* 107. - Okładki drewniane, w których się osadzaią rury flintowe, z łoża flintowe. *Jak. Art.* 3, 300, der Schaft, der Flintenſchaft; *Vd.* pukshen obliesh, lesen nasad pukshe, shift, roshisa; *Rg.* oklop; *Sla.* kundak). Z bukszpanu bywaią czyſte do nożów okładziny. *Cresc* 475. Meſſerſchafte, Meſſerſchalen; *Crn.* elzo, helze (cf. ielce). Z żebrowych kości karpia czynią nożykom okładziny. *Spicz.* 155. Nóż bez okładzin, brzeszczot; jak do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczaiów. *Glicz. Wych. L* 7 *b.* - *§. Ochędoſtwo niewiaſt, niechay nie będzie owo zwierzchowne w spleceniu włosów, z okładką złota. *Radz.* 1 *Pet.* 3, 3, z okładaniem złota, mit Goldumhängen Luth.). - §. Na *okładkę* iechać z kolei, kiedy piaszczyſta lub błotniſta droga, dla ulżenia koniom, *Skr.*, umfahren, umreiten, einen Umweg machen. - §. z okładką *ob.* z okładem. OKŁADNIK, - a, *m.*, rzemieślnik od robienia okładek, der Schäfter, Heftmacher; *Vd.* oblesar, oblesenik). Kości bydlęce wyrabiaią tokarze, okładnicy nożów etc. *Kluk. Zw.* 1, 239.

OKŁAMAĆ, *F.* okłamie *Act. dk.*, Okłamywać *Fr.*, Okłamuie *Pr.*, *Boh.* oklamati, oklamawati; *Slo.* oklámánim; *Crn.* oklàmèm, oklàmeti; *Vd.* oblegati; *Rs.* обольщать, обманывать, обольщаю, обманываю; kłamiąc oszukać, betrügen, betrügen. Czemużeś mię tak okłamała? *Leop.* 1 *Reg.* 29, 17. Lepiéy dać się mądremu karać, niżli pochlebſtwem głupim ludziom okłamać. 1 *Leop. Ec.* 7, 6, oszukan być. 3 *Leop.*) *Stryik Tur. J* 3. Warował się krzywych przyiąg na okłamanie. *Ryb. Ps.* 41. Miłowaniem siebie samego człowiek okłaman bywa, a mniema się bydź dobrym, nie będąc nim. *Bud. Ap.* 81. *Rey Pſ. Oo* 5. Jeżeli zapłaty swey nie żądamy, sami siebie okłamywamy. *Bud. Ap.* 80. Szczęście odmienne wnet ich okłamało. *Stryik.* 220. *Slo.* oklamatel *defraudator*; oklamatelni *fallax.*

OKLASK, - u, *m.*, klaſkanie pochwalne, das Beyfallklatſchen, das Beklatſchen; *Sr.* 1. zklieſkwano. Klaſkano długo, i tak, że aż w rynku oklaſki słyszane były. *Gaz. Nar.* 1, 318. Oklaſkiwacz *Rs.* рукоплескатель.

OKLEIĆ *cz. dk.*, w koło pokleić, bekleben, *Vd.* oklazhiti, obmortati; *Rs.* оклеить, оклеивать. Wziąwszy koszyczek z sitowia, *okliyła *gi*, i zasmoliła z wierzchu. 1 *Leop. Ex.* 2, obmazała go *klijem a smołą. 5 *Leop.*). Okleienie *Rs.* оклейка.

OKLĘKNĄĆ; *f.* oklęknie *cz. idntl.*, na około czego położyć, umknieen, rund herum knieen, Sporządzimy klęknąć, umknieen, rund herum knieen, Sporządzimy ofiarę w oczach Boga piękną, A oni nas szerzce do koła oklękną. *Przyb. Ab.* 81. Oklękli grób do koła, *ib.* 204.

OKLLKIAĆ, *f.* oklekta *cz. dk.*, (*cf. Rs.* оклыкать wołać na kogo), oklektać komu uszy, s ustawicznie mu o czym wspominać, einem beständig von einer Sache reden, einem in den Ohren liegen. *Tr.* OKLEKTANY, – a, – o, pospolity, wszystkim wiadomy. *Dudz.* 24, oklepany, abgedroschen, allgemein bekannt, – §. b) oklektany, okrzosany, szczwany, nie dba o razy. *Cn. Ad.* 291, kamień biiesz; okamieniały, abgehärtet, abgegorben, fühllos. *Gil. Kat.* 308.

OKLEP *adv.*, bez kulbaki, bez siodła, ohne Sattel, ungesattelt. (*Sr.* 1. woklep, wuklep *fasciculus excussi stramine*). Bez uzdy śmiały oklep konia nieżdża, w wić okiełznanego. *Bardz. Luk.* 68. Jakożby ci na koniach oklep mieli siadać, Którzy nie mieli siedząc, tylko leżąc jadać. *Pot. Pocz.* 331. OKLEPIĆ, *f.* oklepi *czyn. dok.*, oklepać *ndk.*, obić, otrząsać, bellopfen, *Bh.* oklepati, oklepowati, *Rs.* обхлопать, обхлёпывать. OKLEPIEC, – pca, *m.*, paka lnu 30 funtów ważąca, ein Kloben Flachs, ein Flachsgewicht von 30 Pfund. *Tr.*, cf. Kluba, OKLEŚNIĆ, *ob.* Kleśnić.

OKLEY, – eia, *n.*, ryba, do gatunku białych ryb należąca. *Mag. Mśk.*, ein Weißfisch, Ockeley, Uckeley.

OKŁNĄĆ, *f.* oklnie *neutr. idntl.*, ogłuchnąć, ogłuszeć, głuchym zostać. *Wlod.*, *Cn. Th.*, *Sien.*, taub werden, Jeśliby ławnikowi ułomność się jaka przydała, to iest, jeśliby olsnął, oklnął, ... *Szczerb. Sax.* 204, *ob.* Olknąć.

OKLNĄĆ, *f.* oklnie *cz. idntl.*, oklinać *ndk.*, zaklnąć, beschwören; *Vd.* okleti, obrotiti, zarotiti; (*Bs.* okletitiso *conspirare*, okletva *conspiratio*); *Ec.* оклясти, оклинать.

*OKŁOSIĆ *cz. dk.*, kłosami obdarzyć, ährен, mit Aehren versehen, *Cro.* oklaszujem.

OKMIANY *plur.*, starostwo w powiecie Wiłkomirskim. *Dyk. G.* 2, 235, eine Litthauische Starostey.

OKNISTY, – a, – e, *Bh.* okenatý; *Sr.* 1. woknovité; *Cro.* oknazt, oblòchen, prozorit); okna maiący, okien pełny, *fenestratus*, voll Fenster, befenstert. *Wlod.* – – OKNO, – a, *n.*, (okienko, okieneczko *dem.*, *qu. v.*), *Bh.* okno; *Slo.* okno, oblok (cf. obli, cf. oblok); *Sr.* 1. wokno; *Sr.* 2. hokno, wokno; *Crn.* oknu, oblók; *Vd.* oknu; *Sla.* okno, prozor, oblok, pênexér; *Bs.* okno, oblok, prozor, ponistra; *Rg.* oblók, obli pròzor, prozorich; *Hg.* ablak; *Dl.* prozor, oblok; *Cro.* okno, oblók, prozor, okenczo, prozorek, oblochecz; *Rs.* оконница, окно, окошко; okno, przez które światło wpada do pokoiów, cf. błona, das Fenster. Wyyrzała oknem na ulicę. *Teat.* 21, 12. Pod czas parady, leży ona w oknie, patrzy się, umizga się. *ib.* 21, 74. *Sr.* 2. staune to hokno na schij mesch ustawicznie oko na (szyi) karku mieć, s ustawicznie oknem wyglądać). Nie wiele potrzeba, żebyś był za oknem. *Teatr* 24 *c*, 69, żebym cię przez okno wyrzucił). Oko do serca okno. *Cn. Ad.* 780. Z okna mąż, w krześle senator, a na koniu rycerz. *Rys. Ad.* 79. – §. b) okno, z dziura, otwór w ścienie dla błon, dla okna, *Crn. et Vd.* lina (cf. luka), das Fensterloch, die Oeffnung. Okno ukośne albo wnątrz szerokie, na dwór pochodziło ściśnione, w basztach, w wieżach, bramach, piwnicach. *Cn. Th.*, Kellerlöcher, Schießlöcher ꝛc. Gęste dla strzelby okna poczynił. *P. Kchan. Orl.* 1, 422. Dzik czyniąc sobie okna pyskiem między ciasnemi chrosty, uchodził, *ib.* 1, 427, Oeffnungen. Na gry stawiać, za rzecz okno do złodzieystwa otwiera. *Exaz. Ob. hijj*, bramę, wrota, – IV *górnictwie* okna, die Stollen, Gruben, Schachte, to mieysca, któremi się odkrywaią wnętrzności ziemi, n. p. iak studnie, które się kopią na wodę. Przedziały zaś takiego okna w ziemi nazywamy szachtami. *Kluk Kop.* 2, 264, *Os. Zel.* 80. Okna solne. *ib.* 12. Górnicy soli z okien głęboko pod ziemią wymulonych, dobywaią, *exputeis. Krom.* 261. Kruszce i okna solne. *Stat. Lit.* 62, *Czack. pr.* 2, 200.

OKO, – a, *n.*, *Bh.* oko; *Sr.* 1. woko, wocy, wotschi; *Sr.* 2. woko, hoko, wozi; *Vd.* oku, ozhi, ozhese, ozhèse; *Crn.* okú, ozhesa; *Sla.* oko, ocsi (slipe ocsi, s skronie; *Sla.* oko, s okolo); *Cro.* òko, ochi, (szlepe oko, s skronie; *Hg.* okos *coetus*); *Bs.* okko, occi (occi sljepi, s skronie); *Rg.* okko, occi; *Rs. et Ec.* око, очи, очеса, очéсы; *Rs.* глазъ (cf. glądać); *Gr.* ὄσσος, *Lat.* oculus, *Suec.* öga, *Dan.* Oye, *Holl.* ooghe, cf. *Gr.* ἀυγή; *Ger.* das Auge, narzędzie widzenia. *Krup.* 2, 278 *et* 287. (W tym znaczeniu dawny *Plur.*, albo raczéy *Dualis*, miał *oc*, n. p. dwie oce maiąc. *Bud. Math.* 18, 9, skąd *ocemgnienie*. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161; dziś *Plur.* tak się odmienia: *N.* Oczy, *G.* Oczu, *D.* oczom, *A.* Oczy, *Instr.* oczami, oczyma, *Loc.* w oczach). Przyrodzenie dało nam oczy, abyśmy niemi poglądali. *Pilch. Sen. list.* 420. Któż bez języka mówić może, albo bez oczu widzieć? *Smotr. Ap.* 12. Już nie mógł widzieć, bo mu już oczy były zaszły od starości. 1 *Esop.* 3 *Reg.* 14, 4, oczy mu poszły, biclmem zaszły, *ob.* zayść, poyść). Przywrócić oczy, przywrócić wzrok *Ec.* возвестити. Ból oczu *Ec.* очеболѣніе. Oczy płynące *Vd.* gnoine, kermeshlive, sonezhe ozhi, *Slo.* hnogliwé oči; maiący oczy płynące *Vd.* kermeslin, karmeshlin, kermeshlivez; *Crn.* kermeshliv, kermeshlivz; *Rg.* karmegliv, *Rs.* гноемечный, *Bh.* tekoplý, krhawý, *Slo.* komu se oči hnogi a tekną, sſamrawý; oparzysty, *lippus*, oczu płynących, *Volck.* 488, *Sr.* 1. lipawcz. Płynienie oczu, oparzystość, *Volck.* 488, *lippitudo*, *Sr.* 1. wociiew lipeno, *Bh.* krhawost, *Slo.* hnogenj oči, *Crn.* karmeshlivost, karmésh lunk, *Hg.* karmeglstvo, *Sla.* kérmelji, osnò curenje, *Rs.* гноемечение (*ob.* gnoy oczny). – Ślok, rożnem patrzący, szydersko patrzący, który iedno oko ma mniieysze, niż drugie. *Volck.* 607, *ob.* zez). Kopełnego. *Mon.* 73, 689. Jak się temu panu oczy śmieią! *Teatr* 10, 49. Oczy wypukłe, wpadłe, bławe, modrawe, modroblade. *Cn. Th.* 589. Oczy iey, iedyne w świecie oczy. *Teatr* 18, 26. Oczy biegaiące. *Zab.* 13, 167. Oczy zamrużyć *Slo.* oči zamrużit; *Rs.* зажмурить, зажуримъ. Oczu mrugaiących *ob.* Mrużek. Oczy wytrzyszczyć *Rs.* проглазѣть. Oczy rozdzierać *Rs.* таращить, таращиться. Oczami mówić. *Mon.* 65, 498, *ob.* migi, mgnąć). Oczami strzelać *Bh.* čumim, lelfugi, *Crn.* sijam, *Vd.* siati, okulsiati, pomeshkuvati, *Rs.* глазѣть (cf. glądać). Strzelanie oczami *Bh.* lelfy, *Crn.* syalost. Strzelaiący oczami *Crn.* syâlu, sijalu. Strzelać

oczyma niesfornie, *Przyb. Milt.* 368. Strzyc oczyma, świdrzyć oczyma, n. p. Tak piękna była, iż gdzie się ieno obróciła, wszyscy na nią oczyma strzygli. *Kosz. Lor.* 65 *b*. Baraszkuiąc rzuca okiem po wszystkich kątach. *Teatr* 20 *b*, 34, er wirft einen Blick in jeden Winkel, läßt ſeine Augen überall herum laufen. Oczy, żartem ślepki *Rs.* зѣнки. Oczy zaiąca, u myśliwców patry. *Skrb.*, cf. patrzeć). Sto *ocz (oczu) w karku, sto nosił *ocz (oczu) Argus na czole, *Hul. Ow.* 206. Oczy w słup poszłe, zdrętwiałe. *Syr. Reg.* Ty zamkniesz oczy me. *Jabł. Tel.* 238, ty mię pochowasz). Wiszczy, że mu ledwie oczy na łeb nie wyłażą. *Pilch. Sen.* 362. Oczy mu dobrze nie wypadną; nie może się napatrzeć. *Cn. Ad.* 761. Jak piędź do oka, *ob.* piędź). Nie dał mi, coby w oko mógł włożyc. *Pot. Arg.* 339, nic). Solą w oku być, *ob.* sól, cf. kością w gardle. Jakoby oycu z oka wypadł. *Bardz. Tr.* 151, podobniuteńki, wie aus den Augen geſchnitten. Jakby z oka matce wykapał. *Zegl Ad.* 93, *Slo.* galobi mu z oka wipadol. – §. Z oka, z z pod oka patrzeć, po oku patrzeć, z bokiem, nieprosto, von der Seite anſehen, anſchielen. Kalipso z oka pozierała na Mentora. *Jabł. Tel.* 9. Tu stanęli, a z oka poglądali na mię. *Sim. Siel.* 39. Bierze i słucha go, a sam pozierа nań z oka. *Jabł. Ez.* 32. Zaczęły przebąkiwać, z pod oka na mnie zazierać. *Teatr* 10, 51. Alboż niewiem, iak ty z pod oka poglądasz na Antka? *ib.* 54 *c*, *A* 2. Stał patrząc po oku. *Hor.* 2, 51 *Kniaź.*, twarz z zachmurzonemi Oczyma zanurzywszy w ziemię. *ib.* 54 *Min.*, nie wzniósł oczu ponurych. *ib.* 57 *Nar.*). Po oku albo kącikami patrzyć na kogo. *Eraz. Ob. Eiij.* Oczy maią być nie po oku patrzące. *ib. a.* Z oka patrzyć, iest znak brzydzącego się k'm. *ib. Giij.* Po oku patrzący, oko zezowate. *Cn. Th.*, ſchielend. – §. Po oku, według oka mierząc, celuiąc, nach dem Augenmaße. Miasto południowego broniło też boku, Parząc do nich ustawnie z hakownic po oku. *Zim. Siel.* 240. Sięgał go z daleka oszczepem po oku. *P. Kchan. Jer.* 231. Kupido stanąwszy na ustroniu w kroku, Nałożywszy strzałę swą, ciągnie łuk po oku. *Miosk. Ryt.* 2, 183. – §. Z oka, przez szpary, n. p. Trzeba im przebaczyć, i na te ich zbrodnie poyźrzeć z oka. *Tward. Wł.* 84. – §. *Phrases:* Kto ma złe oczy, ten się słońca strzeże. *Sk. Kaz.* 265. Nie wiedzą, gdzie uchodzić, idą gdzie oczy niosą. *Bard. Luk.* 13, *Cn. Ad.* 906, *Sk. Zyw.* 1, 326. Idź, gdzie cię zaprowadzą oczy. *Lib. Hor.* 74, wo dich die Augen hinführen. Jadę za oczyma. *Pot. Syl.* 74. Przez okno rzuci na świat okiem. *Zab.* 13, 155, *Teatr* 49, 44. Oczy komu otwierać. *Rey Apoc.* 3. Musi to w tym bydź iaka filuterya; cóś mi się oczy otwieraią. *Teatr* 7 *c*, 69, die Augen gehn mir auf. Acz siędziesz na mieyscu wysokiem, Bóg sprawiedliwy patrzy na cię okiem. *Groch. W.* 251, iak na przytomnego). Wszystek stoisz mi w oczach, a to, im bardziéy od ciebie się oddalam. *Pilch. Sen. list.* 341. Nie spuszcza oczu z niéy, dopokąd iéy tylko doyrzy; iuż iéy widzieć nie może, a ieszcze za nią oczy. *Stas. Num.* 1, 67. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili, Mykamy się wnet z oczu lądyśmy stracili. *Przyb. Lux.* 145. Jak ich napotkacie, nie spuszczaycie ich z oczu. *Teatr* 30, 85. Już było woysko oboie sobie przyszło na oko. *Warg. Kurc.* 28, *iam erant in conspectu*, ſie hatten einander ſchon im Auge. Jeszcze był na oko nieprzyiacielowi nie przyszedł. *Warg. Cez.* 227. Skoro na oczy przyszło, z wielkim pędem do nieprzyiaciela poskoczą nasi, *ubi in conspectum ventum eſt. Krom.* 114. – §. W oko, z oko w oko, z twarz w twarz, ein Auge ins andere, von Angeſicht zu Angeſicht. Woysko w pole wyprowadzić, ażeby się chłop z chłopem w oko potykał. *Zab.* 4, 290. Jehowa w pośrzodku ludu tego oko w oko widzian. *Budn. Num.* 14, 14. Zasediszy się z sobą, wyméwili sobie oko w oko wszystkie urazy. *Boh. Kom.* 1, 42, cf. czoło w czoło, usta w usta). – §. W oczy, w twarz, z przodu, *oppos.* za oczy, za-ocznie, za okiem, in die Augen. W oczy pochlebſtwem wabicie, za oczy łżycie, szydzicie. *Zab.* 11, 105. Czego nie słyszy bóg albo nie widzi? kogoż zapomni? i cóż mu iest za okiem? *Wad. Dan.* 51, skrytym, niewidzialnym). Droższe były te iego pochwały, przeto że nie w oczy. *Jabł. Tel.* 236. Między niebezpieczeństwami i w oczy i tyle. *Kulig. Her.* 285. To bydź nie może, iżby w żegludze iedenże wiatr był po plecu dobrym, a złym w oczy. *Ger. Sen.* 295. W oko wiatr zowie się, który wieie z przodu idąc do góry. *Mag. Mſk.* Jaką w oko, mowi sternik, kiedy maią prosto przed się laskami się odpychać od lądu. *ib.* – Wielka bieda nigdy się nie skryie, chce iść w oczy. *Bard. Tr.* 78. Gotowem i w oczy mu to powiedzieć. *Boh. Kom.* 1, 268. Niech mi to w oczy wyzna. *Teatr* 10, 73. Zadaiesz mi kłamstwo w żywe oczy! *Zab.* 13, 273 *Tręb.* Na oczy wymawiać, wyrzucać *Vd.* enemu v' ozhi vtekniti, vtikuvati. Na oczy pokazać *Vd.* naozhiti, doperkasati). Pozwól mi się wyexplikować, niech mu *do oka* powiem. *Teatr* 22 *b*, 123. Występki mu iego *na oczy* wymiatał. *Sk. Dz.* 515. Oyczyzna nasza w żywe oczy ginie tą nieszczęśliwą praktyką. *Orz. Qu.* 31. W oczy człowieka chwalą, a krom oczu, namówią się o nim co chcą. *Dambr. Kaz.* 19. Fortuna zawzdy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim naypiękniéy w oczy. *Rey Zw.* 229 *b*. Nie zawzdy Mars ostróżny bitwę w oczy daie; Fortelnych sztuk zażywa, gdzie siły nie staie. *Krome* 336. Chciwi sławy, zabiegli temu złemu w oczy. *Otw. Ow.* 314. Smieléy w towarzystwie zayrzym śmierci w oczy. *Przyb. Ab.* 45. Smierć mu w oczy zayrzała. *Jabł. Tel.* 80, *Slo.* ſmrt mu pri dvereh ſtogi, má ſmrt medzi zubami. Nie śmiał mu w oczy patrzeć. *Jabł. Tel.* 90. Zawsze musi co w oczy wpadaiącego na sobie mieć. *Mon.* 65, 610, co rażącego, uderzaiącego). Prawda w oczy kole. *Teatr* 26, 34. Swoboda bliźniego w oczy ich kole. *Psalmod.* 21, cf. sól w oku). – §. Na moie oczy widziałem, *his oculis meis. Mon.* 65, 63, na swe oko z, na oko z, *Teatr* 54, 48, mit leiblichen Augen. Sami to tam widzieli iaśnie na swe oko. *Paszk. Dz.* 100. Na oko widzieli, iż sprawiedliwie i uważnie bardzo rozsądził. *Star. Zad. D* 3, Ukazali mu się djabli na oko, w osobie bestyy naystraszliwszych. *Sk. Zyw.* 1, 231. Który wszystko widział na swe oko, podał to do druku. *Pam.* 84, 304. Wiera mocno, iakobyś na to oczyma swemi patrzył. *Rey Pſt. B* 3. Lew nie tropi zwierząt, ale ie na oko goni. *Zool.* 313. Pokazała się na oko niewinność iego. *Sk. Zyw.* 2, 433, cf. iak na dłani; oczywiście). Pokazał mu na oko, iak nierozumnie domaga się tego. *Mon.* 64, 857. Na oczy komu co kłaść. *Cn. Th.* Wypisali, a prawie iakoby na oko wymalowali spo-

sposob życia iego. *Rey Pſt. L* 6. Jaśnie się iako na oko wynurza ślepota ludzka. *Zrn. Pſt.* 2, 650. – §. *aliter* Nie pokazuy mi się na oczy. *Teatr* 29, 71. Ani mi się nawiray na oczy. *ib.* 24 *c*, 35, t. i. niech ciebie oczy moie nie zobaczą). – Trudno się oycu z tą nowiną na oczy pokazać. *Bud. Ap.* 85, t. j. zbliżyć się do niego). Na potomſtwo swe narzekacie, przeklinacie, na oczy nie dacie. *Falib. Dis. T.* 3, t. i. nie puścicie do siebie). – §. Na oko, = w oczy tylko; co do oka tylko; na pozór, *Vd.* na videsh, na vides, na oshi, na lize, navideshnu; vor den Augen, zum Schein, in die Augen nur. Na oko kto co czyni, powierzchnie, na pozor; maszkary ſtroi. *Cn. Th.* 446. Na życie iego następowała, choć się za nim na oko wſtawiała. *Pam.* 85, 1, 792. Ludzie zli maią talent dobrze się pokazać na oko. *Kras. Pod.* 2, 205. Nie na oko służcie, iak ci, którzy się chcą podobać ludziom; ale czyniąc z serca wolą bożą. *Radz. Eph.* 6, 6. Zydzi skory niewyprawne, i na oko tylko ogolone z sierści, wyprowadzaią. *Gaz. Nar.* 1, 303. Niby na oko przymilała się We Panu, a iak tylko za drzwi wyszedłeś, drwiła z niego. *Teatr.* 29, 30. Muszę się pokazywać co do oka obojętnym dla moiey żony. *Teatr* 11 *c*, 32. Przyiaźń w oczy tylko, i na czas. *Tward. Wład.* 56. – §. Oko, przytomność, patrzanie na co, n. p. W oczach królewſkich to sprawił. *Warg. Wal.* 12, t. i. w przytomności, *Ross.* назадъ. Straciłem dwa okręty w oczach moich. *Teat.* 2 *c*, 15, patrząc na to). Kto konia przedaie, nie ślubuie za ślepotę i chromotę, bo to oboie przed oczyma. *Dwor. D.* 2, t. i. nietayne, w oczy wpada). Stawienie świadków przed oczy. *Mon.* 76, 129. Posłowie życzyli sobie z cesarzem się widzieć, z którym rozumieli, że o wszyſtkim przy *oczu łatwieysza sprawa być miała. *Biel.* 477, obliczniej). Mieysce to iuż nieraz pańſkiem twoiém udarowałeś okiem. *Zab.* 6, 89, obliczem, obecnością, przytomnością). Smierć moia, u sądu oczyma świecić. *Psalmod.* 11, ſtawić się, ſtanąć). Co mógł Polak i co iego sława, przed oczy kładę. *Jabł. Buk.*, t. i. na iaw wyſtawię, *Cro.* och to, = jawnie, publicznie). – §. Oko, oczy, władza widzenia, zmysł widzenia, n. p. Głupi ieſtem; z tym wszyſtkim mam oczy, widzę co się dzieie. *Teatr* 9 *b*, 45. Miłości twoiey przyznawam, że ma oczy; dobrześ sobie dobrał. *Jabł. Tel.* 318. Umysłu oko naybyſtrzeysze mieć potrzeba. *Zygr. Gon.* 240. Oczy więcey widzą, niźli oko. *Pot. Arg.* 100. Raz ma ſtrach wielkie oczy, drugi raz ślepy cale. *Pot. Arg.* 58. Strach ich większe miał oczy, niż serce. *Birk. Chm. B* 4. Ci dwaj ſtarcy oczy na się wzięli wszyſtkich zgromadzonych. *Jabł. Tel.* 148, t. i. obrocili oczy ich na się). Od wczorayszego dnia, i oka do nas nie pokazał. *Teatr* 22 *b*, 20, t. i. ani do nas zayrzał). – §. Oczy, = sposób widzenia, die Art zu ſehen, anzuſchauen. Mąż nie patrzał tylko oczyma żony. *Teatr* 25 *b*, 9, er ſah mit ihren Augen. Oko to iego. *Cn. Ad.* 994, cf. ręka to iego, sprawca, pomocnik, ſeine rechte Hand, *Totumſacki*). On był w kościele Bożym iedno iego oko. *Groch. W.* 425. Tyś okiem moiém teraz. *Paſt. G.* 301, prowadzisz mię). Na twoich oczach i ſkinieniu polegam. *Siem Cyc.* 346. Oczy komu zaślepić, zamydlić, *Slo.* drubemu oči zaſlepiť. Na iednacza i pośrednika trzeba człowieka niezaproszonego oka. *Pilch. Sall.* 310, nieuprzedzonego). Cnota twoia godna ieſt w mych oczach szacunku. *Teatr* 49, 48 *Bogusł.*, iak ia widzę,

czuię, uważam). – Apollo poſtrzelony złotą ſtrzałą: Kupidyna; z pierwszych oczu zakocha się w Daſnidzie. *Tward. Daf.*, t. i. z pierwszego weyrzenia, z pierwszego zoczenia, z pierwszego rzutu oka, auf den erſten Blick. Kto się temu przypatrzy, choć tylko iedném okiem, tedy to obaczy. *Zygr. Pap.* 240. Oko w miłości wodzem. *Gor. Dw.* 298. – §. Oko, umysłu okno, wnętrznych skłonności zwierciadło. *Comp. Med.* 698. Co w oczy idzie, to i do serca rado przenika. *Sk. Kaz.* 269. Wpadłem w oko tey damie. *Teatr* 31, 65. Ze djabły iey wpaśdź musiał ten Jegomość w oczy. *Teatr* 17, 17, *Ross.* приглянуться. Dawno go i za oczy, i za serce chwyta. *Hor. Sat.* 15. Czego oko nie widzi, tego serce nie pragnie. *Sk. Zyw.* Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. *Cn. Ad.* 124. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Oſt.* 80. Co z oczu zeydzie, to z myśli wychodzi. *Bratk. E* 4 *b.* Co z oczu, to i z serca. *Sk. Zyw.* 213; *Zegl. Ad.* 47; *Rys. Ad.* 5; *Cn. Ad.* 108; *Sim. Siel.* 73; kommſt mir aus den Augen, kommſt mir aus dem Sinn. Oczy paść, *ob.* paść, cf. *Slo.* pełnoti ſa človek ne nage. Oczy łakome. *Sim. Siel.* 40. – Z oczu mu nie patrzy, żeby miał bydź zdraycą. *Teatr* 36 *c*, 104. Może ieſt filut i oszuſt, iakoż Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teatr* 26 *c*, 8. Młodzieniec piękney urody, a prawie z oczu iego cnota patrzyła. *Sk. Zyw.* 317. Roztrząsaycie iego sposob życia, iego postępki, patrzcie mu niby w oczy. *Perz. Lek.* 352. Oczy spuścić. *Teatr* 27, 68, z boiaźni, ze wſtydu). – Oczu moich na nikogo podnieść nie będę śmiała. *Teatr* 7, 24. Zelżony siedział w zamku swoim, nie śmiejąc na świat oczu pokazać. *Uſt. Konſt.* 2, 218. Gdzie oka niemasz, tam i wſtydu. *Cn. Ad.* 762. Oko wſtydu rozsądnik. *ib.*, cf. czoło). Psu oczy przedał, = niewſtydliwy. *ib.* 716, bezczelny). Psu oczy przedał, a czartowi duszę. *Jabł. Ez.* 161. Mam punkt honoru; ieszczem psu oczu nie przedał. *Zabł. Zbb.* 82, *Tręb. S. M.* 122., cf. *Eclc.* обезсрамишися. Kto na się nic wszetecznego nie czuie, iasne oczy ma na wszyſtkie ſtrony, a nigdzie ich psiną nie przykrywa. *Rey Zw.* 114 *b.* – Nie było żadnego, któryby na takie widziadło miał suchemi patrzyć oczyma. *Birk. Gl. K* 26, któryby nie zapłakał). Sama suchym dolą swą okiem znosiła. *Zab.* 6, 435. Miey na wszyſtkie nędzniki oko miłosierne, *Groch. W.* 300. Miłosiernym okiem pogląda, iak czapla schwytana. *Mat. z Pod. C* 3. Widząc Pan moię pilność, coraz lepszym okiem na mię zaczynał patrzeć. *Kras. Pod.* 2, 144. Cesarz na niego łaskawe oko miał. *Sk. Zyw.* 2, 66. Galba posłom niewiele grzeczności i łaskawego oka pokazał. *Nar. Tac.* 2, 480. – Swiat was przebacza; ale bóg na was dobre oko ma. *Zrn. Pſt.* 22. Złe oko *Bh.* Ben'owe eło *inuidus*. Złemu oku źle się wszyſtko widzi. *Predr. Ad.* 23. Zewnątrz z serca ludzkiego idą złe myśli, zdrady, oko złe, pycha, głupstwo. *Zrn. Pſt.* 3, 515. Z serca pochodzą złodzieyſtwa, morderſtwa, zdrada, złe oko, pycha i szaleńſtwo. *Odym. Sw. Ff* 3. Nie poglądey na bliźniego okiem bazyliszkowym. *Psalmod.* 38. Człowiek złych oczu, złego wzroku *Ec.* злоязычникъ. Mniemana choroba z zazdrosnego oka drugiego pochodząca, *Ec.* призоръ очесъ cf. urok). Przenosić kogo okiem *ob.* Przenieść) Bóg się brzydzi wyniosłemi oczyma, t. i. pysznym człowiekiem. *Gil. Pſt.* 34, *ob.* wyżey z oka patrzeć, cf. nos wyżey gęby). – Oko, = baczność, uwaga, wzgląd, Augenmerk, Acht-

ſamkeit, Rückſicht, Auge, Acht. Na złe czasy oko maiąc, zezwolił na to. *Sk. Dz.* 1043, t. i. wzgląd maiąc). Potrzeba było na wszyſtko oko mieć, ieśli taka nauka z dobrem moim, *Falib. Dis. J.* 2. Co po śmierci będzie, na to nam oko mieć trzeba. *Sk. Zyw.* 216. Będę miał oko, by przynaymniey schyłek Był życia mego wolny od omyłek. *Nar. Dz.* 2, 57. Król dał Chodkiewiczowi rozkaz, aby rokoszanów miał na oku. *Nar. Chod.* 1, 236, ażeby na rokoszanów miał oko. *ib.* 237. Ładne ſtworzenia niech się maią na oku w kraiu obcym. *Teatr* 4 *b*, 85, ſie mögen ſich in Acht nehmen. Przypada wieść, że Podole Tatarowie nadchodzą; nie przeſtrzegł iednak król Podolanów, aby się na oku mieli (*prospicere*). *Krom.* 715. Nie waż lekce nikogo; a nie tylko w ſkroni, Ale miey oczy w tyle, i w obojey dłoni. *Pot, Arg.* 493. Trzeba zawsze mieć przed oczyma ten iedyny nauki cel, pożyteczność. *Zab.* 14, 191. Mospanie, gdzie się summa z dobrami iednoczy, Tam na resztę bezpiecznie można zamknąć oczy. *Niemc. P. P.* 23. – Oko, z dozór, Aufſicht. Sługa, choć nayleprzy, oka pańſkiego potrzebuie. *Kras. Podſt.* 1, 100. Na oku kogo mieć, *Slo.* druhemu widi w patách bit. Na oku ią maią Zawsze, i na °piądź iey nie odbiegaią. *Paſt. F.* 268. Trwożliwego zwykliśmy mieć na oku, aby osobności na złe nie użył. *Pilch. Sen. liſt.* 67. Mam na nich oko, żeby dobrze wypełnili, co im zlecono. *Kras. Pod.* 2, 116. Uchybienia te były ſkutkiem niebacznego lub złego nad niemi oka. *Uſt. K.* 2, 45. Oko Pańſkie konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297, *Petr. Ek.* 12, *Rys. Ad.* 52, *Hipp.* 34; *Slo.* kde pán do kutow nahleda, tu hoſpodárſtwi dobre ſtogi; *Cro.* prigledba chini dobro konye, rodno polye; *Rg.* gospaarevo okko kögna pase; cf. pańſkie ſtopy nayleprzy nawoz. *Kosz. Ler.* 58. Z oka nie spuszczaiąc, *Rs.* назóромъ. – §. Oko, z rzecz droga; n. p. Więcey ią miłował, niżli własne oczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 425. Gdyby można, oczyby mu swoie byli dawali. *Sk. Dz.* 39. Pierwéy oko dam sobie wyłupić, niż . . . *Boh. Kom.* 5, 43. Oczybyście byli sobie wyłupowali, a dalibyście mi ie byli. ‡ *Leop. Gal.* 4, 15. Urzędnik powinien lasów, iak oka patrzyć. *Haur. Ek.* 9. Ochraniam iak oka moiego. *Comp. Med.* 385. Cnoty, prawdy, miary, ſtrzeż pilnie, iako oka w głowie. *Rey Zw.* 25 *b*. Jak oka w głowie ſtrzeże, broni, szanuie. *Cn. Ad* 292, cf. iak bożego grobu). – §. Oko, rzecz celna, czoło, ozdoba, das Vornehmſte in ſeiner Art, Zierde, Schmuck. Miasto to wspaniałe, oko tamtey ſtrony świata. *Pot. Arg.* 206. – 2. *transl.* Oko, *plur*, oka, n. p. sieci. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, die Augen in einem Netze, *Vd.* kampisa, kampizhje, pekla; *Rg.* okko, öacze; *Ross.* немая, немелка, немлига. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, na wywrot robić, spuścić, zgubić. *Mag. Mſk.* – Oko pawie, *ob.* ogonooki pawie). Oko armaty *ob.* wylot. *Jak. Art.* 3, 306. Oko bomby, dziura, którędy proch nasypuie się. *Jak. Art.* 3, 306. Oko formy, koniec formy, w piec wchodzący. *Os. Zel.* 80. Oko ula, z dziura, *Crn.* shrêrélu, die Oeffnung im Bienenſtocke, das Flugloch. Oko do ulów do wchodzenia ma być ciasne. *Haur. Ek.* 139. Ule maią być okiem na południe poſtawione. *ib.* 136. Zołny łakome wpuszczaią ozory Do oka ulowego, iedzą i maciory. *Klon. Wor.* 45. – *Medic*, kurze oka, z ćwieki, nagniotki, odciſki. *Syr.* 1099 *et* 1180. *Cro.* kurjo oko, Hühneraugen. Racze oczy *ob.* raczy, – §. 3. w rachowaniu; Oko, z iedno, raz, ein Auge im Rechnen. Gdy po trzecim kart daniu rachuiemy kredę, on miał sto ok. *Pot. Jow.* 190. Sto i oko fraszek. *Min. Ryt.* 4, 225. Nie z dużym smakiem czytam sto baiek i oko (Jabłonowſkiego Ezopa), Rzecz dobra; ale wiersze niezgrabnie się wloką. *Dmoch. Szt. R.* 37. – (§. 4. Oko Tureckie, z waga trzechfuntowa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, ein Türkiſches Pfund; enthält etwa 3 Pfunde. (*Sla.* oka, z 2 1/2 funta; *Sla.* kila, z 120 oka; *Sla.* oka, z pewna miara wina, *Bs.* oka, mjera od vina al ulja, 2) cetiri litre; *Cro.* òka, mera dveh funtov, 2) oka vina *ſertiarius*; *Ec.* oko, z trzy funty). Waga maiąca w sobie półtrzecia funta Angielſkiey wagi a trzy funty Lwowſkie. Moldawia płaci 10 tysięcy ok wosku etc. *Alok. Turk.* 77. Wezmę główkę cukru, okokawy. *Mon.* 71, 394). – 3. Oko świata, Weltauge, kamień; wywietrzały opal; kolor onixowy; lecz wcale nie przeyźroczyſty. *Kluk. Kop.* 2, 50. Kocie oko *ob.* Koci, Jelenie oko, łania broń, ziele. *Syr.* 132. *ob.* Łania broń.

Pochodz. *oczko, oczyć, zoczyć, przeoczyć, naoczny, zaoczny, zoczny; okal, okulary, okuliſta; oczywiſty, oczywiſtość; okaty, okaſty, oczaty; wieloczny, okrą głook; białokurowaty; błaſkooki, byſtrooki, iednooki, krzywooki, małooki, rozoki; prześroczyſty, przeźroczyſtość, Okamgnienie, ocemgnienie, okomiar, okotwor.*

OKOCIĆ się *ob.* Kocić się.

OKOŁ, – u, *m.*, *Bh. et Slo.* okoſeł; *Rg.* okolisc; *Hung.* akol; (*Rs.* окола, окóлышъ, окóлышекъ, z bramowanie, opuszka); cyrkuł, koło, obwód, okrąg, der Kreis, Umkreis. W pomiernym gruntów tych okole Mam sadowinę, ogrod, winnicę, las, pole. *Zim. Siel.* 136. Wszyſtkie okołu chrześciańſkiego narody. *Jan. Pos. D b.* cf. ogół). Który kiedy naród w swym okole był tak bogaty, któryby czego u sąsiada nie potrzebował? *ib. A* 3 *b*. W okoł, z na okoł, z na około, in die Runde, *Bh. et Slo.* w'úkol. Jeden kieliszek wina obszedł na okoł ſtołu. *Pam.* 85, 1, 138. Miotali na okoł pożogi i rozboie. *Nar. Hiſt.* 2, 398. Wszyſtko na okoł spuſtoszyli. *ib.* 3, 26. Nie zaſtanawiay się na żadném mieyscu w okoł téy krainy. ‡ *Leop. Gen.* 19. Obtoczą cię w okoł wałem. *W. Poſt. W.* 2, 163. – b) *trasl. fig.* Sohin połżywy z carſkim okołem, Polſkiemu biie monarsze czołem. *Tward. Misc.* 3, t. i. z gronem, mit der um ihn herum ſtehenden Familię. – Za twardym okołem więził tyran królewny. *Kniaź. Poez.* 2, 72, t. i. murem w okoł idącym, Ringmauer. – 2. okoł obory, *Hg.* akol, der Schoppen im Viehhofe. Bydło gdy zganiaią do obory, ieżeli proſto idzie pod okoł, będzie niepogoda. *Haur. Sk.* 103. Nie chcę ia, nie chcę z twey obory wołu, Nie chcę i kozła z twoiego okołu. *J. Kchan. Ps.* 73, *Ryb. Ps.* 95. Pokonana Moſkwa ucieka iak parowana do swych trzoda okołów. *Tward. Wład.* 49. Widziałem płynąć okoł pobrzeżny z owcami; *cum gregibus ſtabula. Zebr. Ow.* 206. – 3. Okoły, pale, Pfähle. Potrzeby rożne do ſtawów przysposobić w zimie i saniami zwieźć okoły, chrosty . . . *Haur. Sk.* 144. (OKOŁATAĆ, *F.* okołace *Act. dk.*, *Rs.* околóть, окáлывать, обкáлывать, околотить, околачивать, obiiać, rund um beklopfen, beſchlagen. Gdy się bitwa ſkończyła rycerz spracowany, Położył miecz przed królem swóy okołatany. *Papr. Gn.* 91, otłuczony, abgeſtoßen, abgeſchlagen, ſtumpf geſchlagen). – (OKOLCOWAĆ *cz. dk.*, kolcami osadzić, benadeln, mit Nadeln, ſpitzigen Zacken beſetzen. Zwierzyniec ieſt częścią oparkanionym, częścią okolcowanym sośniną. *N. Pam*, 263. Baszty dobrze okolcowa-

ne. *ib.* 8, 133.). OKOŁEK, - łka, *m.*; *Rg.* okolijac; *Slo.* okolec; *Sr.* 1. wokolnosci; okołek koła iest złożony z dwon, a okuty szynami. *Archel.* 3, 62, der Kranz eines Rades. Okołki, oganki, gronka okrągłe u ziół. *Cn. Th.*, Samendolden, Dolden. Wielosił w wierzchu gałązek wydaie okołki albo kiści. *Syr.* 304. Kwiat ułożony w okołek, *corymbus*, kiedy kwiatki pod iednąż kwitną wysokością; lecz szypułki z różnych mieysc łodygi ſopniami wyrastaią. *Boran.* 121. Okołkiem. z w okoł, im Kreiſe, in die Runde. Mięta kwitnie żółtym kwiatem okołkiem, iakoby gronami. *Syr.* 492. OKOLIĆ, *F.* okoli *Act. dk.*, kołem obwieśdź, na około obtoczyć, opałać, ocyrklować, *Rg.* okolitti n. p. plottom; *Ec.* окола́ти, окопа́ть. (*Rg.* okolitti grad, z obledz) okoliſciti *girare*). umgirkeln, umkreiſen. Obtoczyły mię wzdychania śmierci; boleści piekielne okoliły mię. *Sk. Kaz.* 93. Dobywaiąc miaſta, okolił go zewsząd poniki. *Tward. W. D.* 2, 254. Konſtantyn w tey bitwie kapłany okolony był. *Sk. Dz.* 183. Miaſto dwiema łańcuchami okolone. *Sk. Dz.* 53. Portgórami okolony. *Warg. Radz.* 320. Kutasy Indyyſkiemi perłami okolone. *Paszk. Dz.* 81, osadzone. OKOLICA, - y, ł., cf. *Crn.* okulishe *ambitus*, *Cro.* okoliche *globus*, okolnicza *figura sphaerica*; *Bs.* okoliac, oblića *globus*, *Rg.* okolijac, krugh, z krąg; okoliscte *circumferentia*; okolisza *cothurnus*; *Rs.* окольца okres, ogrodzenie, obora, okol). Okolica, kray na około leżący, die umliegende Gegend, *les environs*; *Bh.* okolj; *Crn.* okoliza, okolza; *Vd.* okuliza, okolliza, okrai, pokraina, potous, ogled, pogled, okulishe, vink, pole; *Sr.* 1. polna wokolnosci, krayownosci; *Cro.* okolicza; *Bs.* ruság; *Rs.* околóмокъ; *Ec.* окрéсмїе, мѣ́сто, полъ. *Circumpadanus campus* okolica Padewſka, *Circumcampanus* okolica Kapuańſka. *Cn. Th.* Okolica żyzna, *Rs.* привольe. W okolicy, po okolicy, z w około, in der Gegend herum. Nad morzem mieszka, tam gdzie gęſte ſtawy J Ren i Moza czynią w okoliczy. *P. Kchan. Jer.* 13. Bóg wyrwał was z rąk nieprzyiacioł po okoliczy. *W.* 1 *Reg.* 12, 11. OKOLICZE, - a, *n.*, okoł, obwod kraiu, die Rundung eines Landes, der Umfang in die Runde. Niedawno od czarnego morza aż do Baltyckiego ciągnęło się wzdłuż okolicze nasze, a od Krępaku aż w mroźne zachodziło Tryony. *Psalmod.* 23. OKOLICZNIE ob. Okoliczny. OKOLICZNOSC, - ści, ż., *Rs.* окольчность, z 1°. okolica, okolicze, okoł kraiu, die umliegende Gegend. Przedał wieś z iey okolicznością. *Groch. W.* 256. Krzyżacy okoliczność wszyſtkę z tę i z tamtę ſtronę Warty mieczem burzyli. *Krom.* 333. Okoliczność powiatu Grodzieńſkiego szeroka ieſt, którą przedtym miano za Xięſtwo. *Gwag.* 301. *Calix rosae* wnętrzna okoliczność róży, kiedy się kwiat rozkwitnie, gniazdo róży. *Mycz.* - 2) Okoliczności rzeczy, sprawy, z zdarzone przypadki, okazye, Umſtände, Beſchaffenheiten, Gelegenheiten; *Bh.* okolićnoſt, okolećnoſt, okoloſtoaićnoſt, prilezitoſt; *Slo.* prilejitoſt; *Sr.* 1. wokowostahtjnosci; *Crn.* obſtáva, obſtavk, sravnoſt, busia; *Vd.* okulſtava, obſtava, perſtavek, obſtavek, perſtava, perloshnoſt, perkladnoſt, sadershnoſt; *Bs.* okolistvo, okolovina, prigoda; *Rg.* okolisc, okolijsctvo; *Cro.* prilika; *Rs.* прилучай, случій, каученїе. Wielka mądrość na okoliczności patrzeć; z których odmiany czynić mądry może. Co dziś i na tym mieyscu pożyteczno, to iutro i na innym mieyscu i w innych osobach szkodzić może. *Sk. Dz.* 37. W różne okoliczności, a może i nieszczęśliwe wpaśdź możesz. *Teatr* 47 *b.* Na okoliczność czasu pilno miał oko. *Pilch. Sen. Gn.* 139. Zdałem się na ciebie we wszyſtkich okolicznościach tego interessu. *Teatr* 20, 52. Gospodarz, przed każdą nadzwyczayną okolicznością w domu, iakie są uczty, weselne lub sąsiedzkie zjazdy, każdemu z czeladzi powiada, co ma czynić. *Aras. Podſt.* 2, 54. Gdyśmy przyszli z pogrzebu, rozmowy ściągały się do okoliczności dnia. *ib.* 2, 256. Profitować z okoliczności. *Teatr* 22, 14. Z okoliczności wyiazdu syna. *ib.* 2, 10. Feſtyny z okoliczności weſela królewny. *Niemc. Kr.* 1, 15. - *aliter* Obietnica uczyniona bez wszelakiey wymówki albo okoliczności. *Szczerb. Sax.* 463, bez warunku). - *aliter* Bez okoliczności, Saméy ia Sylwi twéy pragnę miłości. *Paſt. F.* 84, t. i. bez przydatków, nie accidentalia, nie bogactw twoich, ciebie pragnę). - Z okolicznościami opowiedzieć, z szczegołami, dokładnie, okolicznie, umſtändlich, *Rs.* окольчно. Okoliczności, szczegóły; *Ross.* подробность, *Gall.* detail. - *Zokolicznienie. Przyb. Łuz.* 222, wyszczególnienie. OKOLICZNY, - a, - e, OKOLICZNIE *adv.*; *1) w około leżący, *Vd.* okulen, okulleshezh; *Rs.* окольный, окрестный; umliegend. Rozesłali po onym wszyſtkim okolicznym kraiu. *Sekt. Math.* 14.* Był ſtarostą w mieście i prowincyą okoliczną rządził. *Star. Dw.* 53. Patrzył okolicznie, chcąc widzieć, która się go w tłumie dotknęła. *Sekt. Marc.* 5, „*not.* około". Spuſtoszono okolicznie ogniem i mieczem wsie. *Nar. Hiſt.* 3, 155. S. Metodyusza świątobliwość okolicznie roznosiła sława. *Steb.* 30, po okolicy). - §. 2) okoliczny, okoliczności wyszczególniaiący, dokładny, umſtändlich, ausführlich; *Rs.* околичный, околично, обстоятельный, подробный, подро́бно; *Ec.* подро́бну, подробнѣ; cf. *Bh.* oklika *ambages*). Zdanie twe nadto okoliczne; mów wyraźnie iednym słowem. *Teatr* 45 *d*, 81 *Wyb.* Tośmy napisali okoliczniéy, dla objaśnienia niektórych dalszych dzieiów. *Nar. Hiſt.* 6, 280. Mówmy teraz o tym wszyſtkim okoliczniéy. *Nar. Hiſt.* 5, 283. Mówi tak okolicznie, iak gdyby tu bywał. *Teatr* 31 *c*, 98. Okolicznemi słowy. *Pot. Arg.* 322. - §. 3) od okoliczności, okazyi, przypadkowy, przygodny, gelegentlich, gelegenheitlich; *Vd.* okulſtaun, s' perſtavami; *Slo.* okoloſtogni, okoloſtogični. Okolicznie *Vd.* perloshnu, perkladnu; n. p. Okolicznie się czego nauczyć, etwas gelegentlich erlernen, przy okazyi, bey Gelegenheit. - Człowiek okoliczny. *Fr. Ad.* 94, według okoliczności, za odmianą szczęścia idący, niestały, obojętny, der den Mantel nach dem Winde hängt. OKOLISTY, - a, - e, w około idący, okrągły, krążący w koło, kolisty, bogenförmig, zirkelnd. Włos iey pierścienie kręci okoliſte. *Pot. Arg.* 853. Jeszcze ziemia swemi ważna brzemiony nie wisiała w okoliſtym powietrzu. *Zebr. Ow.* 1. OKOLISTOŚĆ, - ści, ż., *Tr.*, kolistość, die Bogenförmigkeit. OKOŁKI, OKOŁKIEM, *ob.* Okołek. OKOŁKORODNY, - a, - e, w okołki wyrastaiący, Dolden tragend. *Tr.* OKOLNICZY, - ego, *m.*, OKOLNIK, - a, *m.*, a*) w Rossyi woyta, który na mieyscu sędziego siada, sam Car w każdym znacznym mieście obiera, a zowią go tam *okolnikiem*. *Gwagn.* 513, *Rs.* окольничій, der Stadtrichter (Kreisrichter). Gla-

zina Xiążę Smoleński, był potym okolniczym Smoleńskim. *Stryik.* 608, cf. ſtaroſta cyrkularny). – §. b) okolnik, s liſt okolny. *Gaz. Ar.*, cyrkularz, *Ec.* окружéнно посланíе, ein Kreisſchreiben. – §. 2°) Rapa albo okolnik, ziele Włochom bardzo pospolite, a rzepie bardzo podobne. *Cresc.* 250, eine Art Rüben. OKOLNY, – a, – e, OKOLNIE *adv.*, kołuiący, w koło idący, im Kreiſe herum gehend; *Bh.* okolní; *Ec.* окóльный, окрéстный. Okolny czyli otoczny napis w talarze. *Crack. pr.* 1, 20. Cały folwark obwiedziony murem okolnym. *Switk. bud.* 87. Okolny bieg krwi w ciele naszym. *Zab.* 13, 86, t. i. cyrkulacya krwi). Obwieszczenie od dziekana, chodzące okolnie po plebanach. *Xiądz.* 194. Liſt okolny, s okolnik, cyrkularz, *Ec.* окружéнно посланíе, ein Kreisſchreiben. *Tr. Circularis magiſtratus*, urząd, którym się w koło obchodzą, okolny. *Cn. Th.*, cf. koley). Stosunki naszego narodu z okolnemi narody. *Przeſtr.* 14, t. i. w około nas mieszkaiącemi. OKOŁO *praep. et adv.*, *Bh.* okolo; *Slo.* vkolo, vukol; *Sor.* 2. hokolo, wokolo; *Sr.* 1. wokowo, wokolo; *Vd.* okul, okuli, naokulo, v' okul, naokul, okroh; *Crn.* okoli, okuli, okrôg; *Sla.* okolo, oko; *Cro.* okolo, okolu; *Dl.* okolo, okolicze; *Bs.* okolo, uokolo; *Rg.* okolo, oko, ù okolo, na okolo, okoli, okolize; *Rs.* около, кругóмъ, во кругъ, окрестъ, круговúною, круговúнькою. – 1) koło, um – herum; *praepositio iuncta rei vel loco, tempori, numero.* Oprowadzał mię około domoſtw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Żyd z natury około siebie nieochędożny. *Comp. Med.* 389, um ſich herum. Usilnie około pokoiu zaczęto pracować. *Nieme. Kr.* 2, 195, am Frieden. Nikt tym, którzy około żeglarſtwa nie rozumieią, ſtyru u okrętu nie porucza. *Kosz. Lor.* 89, którzy nie umieią chodzić koło tego). Chrześciany za czarowniki miano, około cudów, które czynili. *Sk. Dz.* 69, t. i. dla, co do, co się tycze cudów, in Anſehung, in Betreff. Miało się to dziać około Lipca. *Teatr* 30 *b*, 5, um den Julius herum. Około S. Jana, około Wielkiéynocy, około S. Michała; niedługo przed). Ożenił się coś w około pięćdziesiąt lat wieku swego. *Mon.* 64, 21, *Vd.* perpadnu, perraimnu, nagodnu, nasleplenu, ohngefähr im 50ſten Jahre. – §. b) około *adv.*, na około, in die Runde herum, im Kreiſe; *Vd.* okul na okul, okrogokul; *Rs.* околоврáтно. W około krążąca woda. *Otw. Ow.* 3. Nie wyznaiąc wyraźnie, ale około chodząc, iad Aryańſki pokrywali. *Sk. Dz.* 217, koło płotu, ogradzaiąc, ogrodkami. OKOŁOKOPY *plur.*, cyrkumwallacye, Umſchanzung, Verſchanzungen, szaniec polowy, złożony z przedpiersienia i z rowu, broniony małemi narożnikami. *Jak. Art.* 5, 306. OKOŁOMURNY, – a, – e, na około murów leżący, um die Mauer herum liegend. *Tr.* OKOŁOSŁUPIE, – ia, *n.*, *periſtylium*, budowanie, gdzie w koło słupy ſtoią, iako w klasztorach bywaią obchody albo ganki. *Mącz.*, Säulencinfaſſung, ein mit Säulen umgebner Ort.

OKOMIAR, – u, *m.*, das Augenmaß, umieiętność szacowania na oko każdéy odległości. *Łęſk. Mier.* 191, *ib.* 73, *Vd.* ozhesna mera; *Rs.* глазомѣръ; *adj.* глазомѣрный.

OKOŃ, *ob.* Okuń.

OKOP, – u, *m.*, OKOPEK, – pka, *m.*, *dem.*, *Bh.* jarkop, jalopy; *Sr.* 1. ſchanecza, pjedwókronenecza, pjedpajeno; *Crn.* nasip (*ob.* nasep); *Vd.* obkop, zahribernishe, branishe, predkopishe, hribernishe, prekop, zagreb, zasip, shanza; *Rs.* законъ, окопъ; fossa z wałem na około czego idąca. *Papr. W.* 1, 477, cf. szaniec, ein umlaufender Graben mit einem Walle, ein Schanzgraben. Zamiaſt parkanu około ogroda daie się też row i okop z ziemi. *Switk. bud.* 428. Okopek mały. *Susz. Piel.* 3, *H b.* OKOPAĆ, *f.* okopie *cz. dk.*, Okopywać *frequ.*, Okopuie, Okopywa *praes.*, *Bh.* okopati, okopawati; *Slo.* obkopáti, obkopávam; *Sr.* 1. wokopuyu; *Vd.* obkopati, ohribati, ograberniti, okulkopati, predkopuvati, obranishati; *Rg.* okopatti; *Bs.* okopati; *Cro.* okópam; *Rs.* окопать, окопывать, обкопать, обкапывать, окапывать; *Ec.* окопáти, окопать. – 1) wzruszać ziemię około czego; takie ieſt n. p. okopywanie drzew, *circumfoſſura. Cn. Th.*, umgraben, rund um aufgraben. – §. 2) okopać, okopem obwieśdź, mit Graben und Wall einfaſſen. Ogrody też przekopami okopuią. *Cresc.* 142. Straszna rzecz, gdy nieprzyiaciel obległo miaſto i wałem okopa. *W. Poſt. W.* 2, 166. Hetman ma się dowiadywać, czy się nieprzyiaciele okopywaią. *Tarn. Uſt.* 246.

OKOPCIĆ, *f.* okopci *cz. dk.*, odymić, kopciem pobrudzić, *Vd.* osajati, posajati; *Rs.* окопти́ть, ископти́ть, окáпчивать; mit Rauch ſchmutzig machen, räuchrig machen, beräuchern. Łuczywem światła Stygowego okopcila pokoie. *Bardz. Tr.* 541. Okopcony dom Persefony. *Zab.* 4, 389. Wieszczka przykréy sloty, kawka okopcona. *Tol. Saut.* 70. OKOPCIEĆ, *f.* okopcieie *neutr. dok.*, *Rs.* окопти́ться, z dymu pobrudnieć, vom Rauche ſchmutzig werden. Brudno okopciały oltarz z palenia ofiary. *Otw. Ow.* 230, beräuchert; *Slo.* načádlj. Mury okopciałe. *Teatr* 4 *b*, 11. OKOPCIAŁOSĆ, – ści, *f.*, *Cn. Th.*, Rauchſchmutz, Räuchrigkeit, Rauchfarbe.

OKOPISKO, – a, *n.*, miejsce okopane; szczególnie cmentarz żydowſki. *Czack. pr.* 1, 110, ein Judenkirchhof, *ob.* kirchow, cmentarz. 1. OKOPYWAĆ, OKOPUIE *ob.* Okopać. OKOPYWACZ, – a, *m.*, Okopuiący, *circumfoſſor. Cn. Th.*, *Bh.* okopawač, *Vd.* predkopanz, zakopanz, *Rs.* законникъ; der Behacker, Umgraber, Schanzengräber okopnik.

2. °OKOPYWAĆ, *czſt.*, Okopuie *Pr. Act.*, (od kopy gromadnéy *qu. v.*) n. p. Skoro kto szymie bydło, ma obesłać pana czyie ieſt, aby na ispasz poszedł, a co kopa na ispaszy przysądzi szkody, pan ma płacić. A gdzieby na kopę iśdź nie chciał, tedy ten, co szymie, ma obwieśdź tę ispasz ludźmi dobremi ſtroną; a co ta ſtrona abo woźny szkody *okopuią*, on ma zapłacić. *Stat. Lit.* 392, t. i. co otaxuią, ocenią, ſchätzen, tariren.

OKORZENIĆ, *F.* okorzeni *Act. dk.*, Okorzeniać *ndk.*, *condire Mącz.*, *Bh.* okoreniti; *Vd.* okoreniti, obkoreniti; *Rs.* окоренить; w koło wkorzenić; cf. *Bs.* okoriti *induro, ob.* kora). würzen. Zupkę oszafranić i okorzenić cynamonem. *Sien.* 482. Rak morſki bardzo nieſtrawny, musi bydź dobrze okorzeniony. *Krup.* 1, 74; cf. opieprzyć.

OKOSIĆ *cz. dk.*, w koło pokosić, rund um bemähen, *Rs.* окосить, окашивать.

OKOSMACIEĆ *niiak. dk.*, ſtać się kosmatym, *Bs.* okosmatiti, zarugnaviti, rauch werden. Uszy okosmacieią i podniosą się, mowa w ryk, nos w nozdrza zamienią się, słowem człowiek osłem ſtanie się. *Boh. djab.* 149.

OKOTWOR, - u, *m.*, die Augenhöhle. Dziury, w których oczy zostają, nazywaią się okotworami, *orbita. Perz. Cyr.* 1, 30 *et* 2, 172.

OKOW, - u, *m.*, (cf. *Bh.* okow, wokow, » Schöpfeimer), wszystko, czym co okuto, der Beschlag: womit etwas beschlagen iest, *Bh.* okowek, okuwek; *Rg.* okòv; (*Rs. obsol.* окошь miara zbożowa, 4 czertwerty). *Ross.* выкожка, кожка. Musztuk u miecznika, pierwszy ków do pochwy przy krzyżu. *Mag. Nsk.* — b) *plur.* okowy, *Bh.* okowy, *Bs.* okove, *Rg.* okovi, *Cro.* okova, *Rs.* оковы, pęta, Fesseln, *pr. et transl.* Nie każdy wolen, który okowów nie nosi. *Bach. Epikt.* 1. Drugi wyszedłszy z okow będzie królem, a drugi bywszy krolem, w nędzy zginie. *Biel. Hst.* 80; Młodzian urodziwy, Opowiadaiąc afekt swóy prawdziwy, Wzaiemne kładzie i bierze okowy. *Opal. poet.* 4. OKOWAĆ, OKOWANY *ob.* Okuć. OKOWACZ, - a, *m.*, *Vd.* okaular; okaulaus, der Beschlager. OKOWANIEC, - ńca, *m.*, okowany człowiek *praeferratus Cn. Th.*, ein Eingeschmiedeter. OKOWEK, - wka, *m.*, *dem. nom.* Okow, ein kleiner Beschlag.

OKOWITA wódka, : OKOWITKA, - i, *ż.*, alembikowa, cf. przepalanka, abgezogner Brantwein. Wyszynk piw dubeltowych i ordynaryynych, gorzałek okowitych i prostych. *Vol. Leg.* 7, 628, W wódce kamforowey lub też w okowitce zmaczany. *Perz. Cyr.* 1, 119; *ib.* 2, 7. (cf. sowity).

OKOŻLIĆ *się ob.* parkocić się.

*OKOŻUSZYĆ *cz. dk.*, kożuchem odziać, *Vd.* obkoshuhati, bepelzen.

OKPIĆ, *F.* okpi *Act. dk.*; Okpiwać *Fr.*; odrwić, oszwabić, einen übertölpeln, überlisten; betrügen. *Boh.* ochmeliti nèkoho, kmjnjm; *Sr.* 1. wopcham; *Crn.* oppehâreti, prequantam; *Vd.* obnoriti, galufati, ogalufati, preshertati, prekvantati; *Cro.* mentuvati, vkaniti, cziganiti; *Rs.* морочить, мытарить, обмануть, обманивать, оболстить, обо ьщю. Okpienie, *Rs.* морóкъ, мытарство. OKPIEWACZ, - a, *m.*, *Ross.* шишимора, мытарь.

OKRA, - y, *ż.*, (*Gr.* ωχρα) der Ocher; *Crn.* ogra; *Ross.* охра, нихра. Okra staie się z rudy żelazney, która się rozpłynęła. *Os. Rud.* 19, ochra żelazna. *Scheidt* 136. Okra iest glinka białożółtawa, palona żółty ma kolor, i za farbę malerzom służy. *Brzost. duch.* 123. Gatunek okry czerwonéy *Rs.* чèрнель. Okry pełen, *Ross.* охристый, z okry охряный, okrą pomalować вохрить, вохрю.

OKRACAĆ *ob.* Okrócić. OKRĄCAĆ *ob.* Okręcić. OKRACZAĆ *ob.* Okroczyć. na OKRACZKI *ob.* POKRACZKI. OKRADAĆ, OKRADZIONY *ob.* Okraśdź.

OKRĄG, - ęgu, *m.*, (*Bh.* okrujel, *Moraw.* okrujel łupina); *Crn.* okrôshje, okroshnost, (okrog, okoli, z okolo); *Vd.* okroglishe, okroglenje, okroglishtvu, okrog, okroglina, okrogla (okrob, okuli, vokrog, okrog, na okrog, z koło, około, w około, na około); *Cro.* okrúg, okruglina, kolobar, okolische, oblina, kerengov; *Hg.* kerekdédség; *Bs.* okrug, obhod, okrugenstvo; *Rg.* okrúgh, obkrúgh; *Rs.* округъ, окружіе, окружность, круговина, круговéнька, кругалышъ, кругалькъ. (вокругъ, кругомъ, w koło, круговиною, круговинькою w około); *Ec.* окружіе, ободъ, кружекъ, кругъ. 1. krąg, gałka pełna nieczcza, *globus. Cn. Th.*, eine große Kugel, z. B. die Erdkugel, *Ec.* міръскій кругъ, вселенная, водно земный шаръ. U Rzymian przez okrąg świata rozumiano państwo Rzymskie. *Siem. Cyc.* 526-7. — b) okrąg ziemi, nie gałka, *sphaera. Cn. Th* — 2. okrąg płaskoszeroki, iak talerz. *Cn. Th.*, eine Scheibe, Scheibenrundung. Garncarz robił na okręgu. 1 *Leop. Jer.* 18, 3, na kręgu, 3 *Leop.*, die Töpferscheibe. — *fig.* okolica, umliegende Gegend. Oczy iey błąkaiące się po rozległym okręgu, samego Alcybiadesa szukały. *Vrg. Mar.* 1, 41, *Ec.* окрéстие, окрестность, околица, предмѣстіе вокругъ града, окружность, окружіе. — 3. okrąg czczy wnątrz iako obręcz, abo koło cyrklem nakreszone *Cn. Th.*, der Kreis, Umkreis. Krzywa liniia, która ze wszech stron koło zamyka, nazywa się okręgiem koła, *peripheria. Lesk.* 7, *Jak. Mat.* 1, 8, *Geom.* 1, 7. Okrąg koło miesiąca czyli księżyca, *ob.* koło iasne, *Vd.* obltretna. — *aliter* okrąg księżyca, przeciąg lat 19, sławny peryod chronologiczny. *Sniad. Jeo.* 212, obieg, der Mondesumlauf. — *fig.* Okrąg umieiętności, encyklopedya. *Mon.* 76, 318. — *transl.* W wielkiey się gromadzie do niego kupili, I okrąg koło niego prędko uczynili. *P. Kchan. Orl.* 1, 288, koło, grono). — *§. Okrąg, *orbis*, ryba iak sfera okrągła. *Chmiel.* 1, 629. OKRĄGŁAWY, - a, - e, OKRĄGŁAWO *adv.*, owalny, *Vd.* okroglasten, okrogliu, *Ec.* подколѣсный, *Ross.* кругленькій, кругленекъ, кругловатый, owalny, rundlich, oval, cpfórmig; *Sr.* 1. podowbo kulwaté; cf. obli). Ziemia iest figury okrągławey, podwyższaney pod Ekwatorem, a spłaszczoney ku biegunom. *Wyrw. G.* 9, OKRĄGŁAWOŚĆ, - ści, *ż.*, owalność, *Rs.* круглова́тость. OKRĄGLIĆ, OKRĘGLIĆ, *F.* Okrągli *Act. dk.*, zaokrąglić, wyokrąglić, *Rg.* oblitti, zaoblitti (*ob.* obli); *Vd.* okrogleti, okroguvati; *Cro.* obkrusujem, okrusujem, okalamerujem; *Bs.* okrusgiti, uciniti na okrug oblo, oblitti; *Ross.* округлить, скруглять, окатить, окачивать, okrągło czynić, abrunden, rund machen. Uguiatał bryłę, okrąglił, hartował. *Przyb. Milt.* 219. Krople, co się w prochu okrągłą. *ib.* 221. Sposob okrąglenia ziarnek prochu. *Jak. Art.* 1, 75. OKRĄGLEĆ, OKRĘGLEĆ, *F.* okręgleio *Neutr. Dk.*, okrągłym się stać, rund werden. Jeśli brzemienney prawa słabiana więcéy okręgleie, ukazuie na łyna. *Sien.* 441. (*Boh.* okrauhlice, z gatunek rzepy. Okrauhlik, okrauhlíček, z dzbanu mleczny). OKRĄGŁO *adv.*, *Bh.* okrauhle, *Rs.* кругло, rund. Okrągłodługi, okrągły wzdłuż iako drzewo, palec, z obły, walkowaty *Cn. Th.* 621, *Cn. Syn.* 258, länglichrund, walzförmig, *Sr.* 1. podowbo kulwaté. Okrągłokończasty albo kończatookrągły *turbinatus Cn. Th.*; *Crn.* zhoklast, rundspitzig. *Okrągłowzory kościoł. *Zab.* 4, 137. — ?Okrągłolicy, *Okrągłotwarzy *Rs.* кругловáтый. — b) *transl.* okrągło, gładko, krótko, rund ab, kurz, ohne Umschweif. Żywot iego iuż od kogo opisany, przetoż mnie dosyć o nim okrągło i trochę powiedzieć było, *obiter. Krom.* 740. Nie ten to czas dawny, iuż i panowie nauczyli się teraz żyć okrągło. *Zab.* 13, 209, t. i. z menażem, skromnie. OKRĄGŁOOK, - a, *m.*, *Crn.* sajova, ein Cyclop. Cyklopowie abo okrągłookowie, w Sycylii, po iednym oku w czele mieli. *Otw. Otw.* 18. Srogi okrągłook Polifem. *ib.* 544. OKRĄGŁOPOCHODZISTY, - a, - e, *conique Tr.*, kegelförmig. OKRĄGŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.*

okrauhłoſt; *Slo.* okruhłoſt; *Sr.* 1. kulwatoſcj; *Vd.* okrogloſt, okrogluſt, oblina, okroglishe; *Bs.* okrusgenſtvo, oblina; *Rg.* okolisc, oblina, okrugh; *Cro.* okrugloszt, oblina; *Rs.* кру́глость, кругло́та, кругли́на, окру́глость, окру́жие, окру́жность, die Rundung, die Runde. Niebo, ziemia, morze, i wszyſtka okrągłość świata tego. *Rey. Ap.* 85. Okrągłość powierzchowna *convexitas. Solſk. Geom.* 5, cf. obłączyſtość). Między figurami architektury, okrągłość czyli wypukła, czyli wydrożona, naypierwsze trzyma mieysce. *Mon.* 72, 472. – *fig. transl.* okrągłość mowy, die Rundung. Okrągłością wymowy uszy łechtać. *Nag. Dem.* XI. Gębę otwierał iak wilczą iamę; ale mi powiedziano, że to dla wdzięku i okrągłości głosu. *Teatr* 53 *b*, 63. OKRĄGŁY, – a, – e, OKRĄGLUCHNY, OKRĄGLUTEŃKI *Intensiv.*; *Bh.* okrauhłi. *Slo.* okrauhłý, okruhły, okruhłi; *Crn.* okrogle, okrògl, okroglàſt, okroglat; *Sr.* 1. kulwaté; *Vd.* okrogel, okroglat, obel, okrogliten, kuglaſt, kugloviten; *Cro.* okrugel, obèl; *Hg.* kerekdèd; *Sla.* okrúgao; *Bs.* obli; *Ross.* кру́глый, кру́глъ, круго́вый, кругле́конькій, бла́гокру́глый; rund; okrągły zewsząd, iak kula, kugelrund. Wyspa ta rodzi kamienie okrągluchne, iakby kule do dział. *Boter.* 66. Okrągłe iabłka. *Teatr* 30, 68. W rzeczy okrągłey na kształt piły, niemasz mieysca niższego, ani wyższego. *Groch. Sen.* 346. Jagodki okrągluchne. *Groch. W.* 360. Okręgluchne ziarnka. *Sien.* 597. Co było czworograune, to robię okrągłém. *N. Pam.* 14, 263, *ob.* okrąglić). Poznałem twarzyczkę twoię okrągluchną iak ogorek. *Mon.* 69, 414. Z okrągła podługowaty. *Weych. Anat.* 180. Okrągły nie zewsząd, ale w płask, talerz, misa, koło, ſcheibenrund. Okrągła liniia, w koło idąc, przychodzi do tego punktu, od którego się poczęła. *Grzep. C* 2, Cirkellinie. Nie może bydź cyrkuł doſkonały, ieżeli cyrkiel tego punktu, w okrągłym zawodzie swoim chybi, od którego począł. *Bals. Siv.* 2, 507. – *tr.* okrągły, s gładki, gerúndet, glatt. Okrągłe słowa. *Krom.* 672. – *aliter.* w tym dworze okrągły rok wygodnie przebywać można. *Pilch. Sen. liſt.* 426, rok z okładem). – *aliter.* obiad okrągły, i bez wymyślney przyprawy. *Jabł. Tel.* 169, t. i. ſkromny, umiarkowany, mäßig, beſchränkt, ſchmal.

OKRAIAĆ *ob.* Okroić. OKRAIEK *ob.* Okrawek. OKRAINIEC, – ńca, *m.*, o granicę mieszkaiący, der Gränznachbar, cf. Ukraina, Ukrainczyk). Tam dosyć iest mnogiego ludu, iako to Wołyńców, Nizowców, okraińców. *Veryf. pr.*

OKRAKIEM *adv.*, rozkraczaiąc nogi, ſperrbeinig, mit auseinander geſperrten Beinen; *Bh.* okročné, (*Cro.* okrák *pes suillus abscissus*). W dworſkiey chorobie nosa pozbył, i chodzi okrakiem. *Comp. Med.* 400; *Teatr* 27 *b*, 12. Dziecię po ziemi okrakiem się włóczy. *Mon.* 70, 596.

OKRAPIAĆ *ob.* okropić.

OKRASA, – y, *f.*, omaſta, tłuſte, czym iedzenie zaprawiaią, das Fett zum Anmachen der Gerichte, die Zuthat. *Condimentum cibi vilis, aut vilium hominum, aut canum, suum etc.*; przyprawa *condimentum honeſtiorum exquisitius Cn. Th.* Oley z ziarn lnowych u nas ludowi w poſt na okrasę służy. *Kluk. Rosl.* 3, 326. Psom osypkę z owsa ciepło dawać, i łoiu dla okrasy dodadź. *Haur. Sk.* 341. Fus pozostały od masła ſtopionego, folwarcznéy czeladzi na okrasę obrócić. *Haur. Ek.* 178. – *fig.* Śniegi za nawóz albo okrasę na zasiane pola ſłoią, *ib.* 17. – b) *tr.* *Bh.* okraſá, *Crn.* okrášha), ozdoba, Schmuck, Putz, Zierde. Ładna bez okrasy przyprawney, *simplex munditiis. Hor.* 1, 32 *Nar.* Same nawet okrasy, ieżeli nie są potrzebne, gorsze dzieło robią. *Dmoch. Szt. R.* 7. Serc niewinnych okraso, ſkromności i wſtydzie! *Kras. W.* 6. Urodą i wszyſtkiemi cnotami wielką okrasą domowi swemu była. *Sk. Zyw.* 1, 105. Człowiek tak godny, okrasą i kleynotem ieſt mieyſkim. *Sax. Porz.* 19. – §. Oto król ulubił sobie okrasę twoię. *Rey. Pſt. Qq* 5, krasność, piękność.

OKRASDŹ, okradł, *F.* okradnie *Act. idntl.*, Okradać *ndk.*, *Bh.* okraſti, okradati; *Sr.* 1. wokradnu; *Vd.* okraſti, okraduvati, obrupat; *Rs.* окра́сть, окрада́ывать, обкра́сть, обокра́ду, обкрада́ывать, обворова́ть, ограбить; einen beſtehlen. Trudno złodzieia okraſdź. *Rys. Ad.* 67. Okradziony do wielkiego ubóſtwa przyszedł. *Sk. Zyw.* 1, 64.

OKRASIĆ, *F.* okrasi *Act. dk.*, okraszać *ndk.*, otłuścić, mit Fett anmachen, anfetten. Mało iadać powinien i miernie okraszone potrawy. *Perz. Lek.* 341. – *tr.* Rolą nawozem okrasili. *Haur. Sk.* 241, *Haur. Ek.* 20, t. i. nagnoili. – b) *fig. Bh.* okraſiti, okraſſiti, okraſſowati; *Sr.* 1. wokraſnoſcjam; *Rs.* окра́сить, окра́шивать, скра́сить, скра́шивать; ozdobić, ſchmücken, zieren, cf. osmarować. Jadwiga śliczną urodą i pięknością oblicza okrasona. *Nar. Hiſt.* 7, 268. Mieysce łąkami i rozłogami wdzięcznemi okraszone. *Stryik.* 84. Wielcy ludzie okrasili się krwią nieprzyiacioł rozlaną. *Nag. Cyc.* 26. Kościoł odnowił i okrasił. *Sk. Dz.* 557. Wielkiemi swycięstwy początki panowania swego okrasił. *ib.* 877. Wiara dobremi uczynkami okraszona. *Birk. Ek. G. b.* Nawet długie nieszczęścia, co na niego biły, Dobre iego przymioty bardziey okrasiły. *Jabł. Tel.* 107. Okraszał młodość swoię rozlicznemi cnotami. *Stęb.* 2, 231.

OKRAWAĆ *ob.* Okroić. OKRAWACZ, – a, *m.*, który okrawa, der Beſchneider, Okrawca wina *vitis putator. Zebr. Ow.* 368. OKRAWEK, – wka, *m.*, OKRAIEK, – ayka, *m.*, (*Bh.* okraget, s kray, brzeg); *Crn.* krajnèk; *Vd.* krainik, krajez, kraishizh; (okrajek, s bramowanie); *Rg.* okrajak; *Cro.* okràjek, obèlek; *Rs.* кра́юха, кра́юшка, кра́юшечка, срѣзень; odcięty lub odkroiony kawałek, ein Abſchneidſel, ein abgeſchnittnes Stückchen; *Sr.* 1. wotsécjenka, pśirezk, pśirubané truſchk. Ostatki, okrawki. *Urs. Gr.* 121. Przy iedzeniu kości obrane, albo insze okrawki, maią być kładzione w ieden kąt talerza. *Eraz. Ob. C.*, *Cro.* obelki, obelinye). Dobry rzemieślnik mało okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Odrobiny i okrawki chleba. *Sk. Zyw.* 2, 103. Drzewo Krzyża S. w małych okrawkach po całym świecie rozniesione. *Sk. Dz.* 199. Ukraina ma nazwisko od okrayka ziemi, czyli oſtatecznéy krainy ſtykaiącéy się z kraiem sąsiedzkim. *N. Pam.* 10, 35. Okraiek lądu Europeyſkiego, na którym Stambuł. *Mil. Tur.* 36, ięzyk, cypel). *Math.* Okraiek kątomiaru *limbus. Jak. Mat.* 1, 245. *Theol.* obrzezek, die (abgeſchnittene) Vorhaut. Abraham wziął sługi swoie, i obrzezał okrawki ich. *Leop. Genes.* 17, 23, obrzezał ciało okrawki swoiey. *ib.* 25, *ib.* 14. – b) *Columellares dentes* okrayki u koni, które w czwartym roku poczynaią puszczać, zrzuciwszy ronione zęby. *Mącz.*, die Backenzähne der Pferde.

*OKRAYKI *plur.*, pogranicze, Gränzerland, Gränzprovinzen

Tr., Załogi pograniczne, Gränzbeſatzung. *OKRAYKOWY żołnierz *Tr.*, granic ſtrzegący, ein Gränzſoldat.

OKRĄŻNOSC, - ści, *ż.*, krzywość koła, obwód *Mącz.*, *curvatura*, die Rundung, der Umkreis. OKRĄŻYC, OBKRĄŻYC, OKRĘŻYC, *F.* okręży *Act. dk.*, Okrążać *ndk.*, *Bh.* okrażiti; *Bs.* obkrugiti, okrugiti, okolo obichi; *Cro.* okrugujem; *Rg.* okrûxiti, obkrûxiti; *Rs.* окружить, окружать, obbiedz, okolić, umlaufen, umzirkeln, einſchließen. Nieprzyiaciele nieznacznie go okrążyli. *Warg. Cez.* 113 *et* 79. Wielką knieię z każdey ſtrony okrąża myśliwiec. *P. Kchan. Orl.* 1, 248. Obkrążaią, tłoczą się do koła ſtarego monarchy. *Stas. Num.* 1, 91, *entourent*). Okrężaiąc dwory sąsiedzkie. *Uſt. Konſt.* 2, 5. Okrążałem ziemię, i przechadzałem się po niéy. *Dambr.* 106. Morze ziemię obkrążyło. *Otw. Ow.* 335. Pięknym lasem w koło obkrążony. *ib.* 33. Hiszpania gorami przykremi, a z innych ſtron morzem okrążona. *Star. Woy. A* 3; *Ec.* окруженный, обстоимъ, осажденный. Okrążaiący обстоятельный, окружающій. Ocean wszyſtkę ziemię w koło okrążył, tak iż ią ze wszyſtkich ſtron odmięcza. *Biel. Sw. E.* 3 *b.* Gdy wieniec na głowę włożyła, okrążenie na głowie uczuła. *Sk. Zyw.* 2, 72, t. i. że wieniec na około głowy sam się obracał, er drehte ſich rund herum. Za pomnożeniem handlu summy pieniężne w kraiu się powiększaią, gęściey okrążaią. *Kluk. Kop.* 1, 65, t. i. cyrkuluią, haben einen ſtärkern Umlauf, eine größre Circulation. Popilius patyczkiem okrążył Antyocha. *Papr. pr. B* 2 *b.* ocyrkował, określił). - *fig.* Okrążać co słowy, ogradzać, koło płotu chodzić, (cf. *Ross.* окружно говорить), umſchreiben, nicht grade heraus ſagen. Chciał się okrążaniami od przysięgi wyśliznąć. *Gaz. Nar.* 1, 31.

OKRĄŻYCIEL, - a, *m.*, *Rg.* obkruxitegl, der Umkreiſer, Umcirkler.

OKRCIĆ, ochrzcić *ob.* chrzcić.

*OKRĘCIANY, - a, - e, okrętowy, do okrętu należący, Schiffs-. Maszty okręciane. *Otw. Ow.* 544. OKRĘCIĆ, *OKRĄCIĆ, OBKRĘCIĆ, *F.* okręci *Act. dk.*, Okręcać, Obkręcać, Okrącać *ndk.*, Okręcywać *Fr.*; (*Hipp.* 57), *Bs.* okrenuti, *Sla.* okrétati); kręcąc obwiiać, umwinden, umdrehen, umwickeln. Pas ſkórzany kilka razy obkręca. *Stas. Num.* 2, 87. Błuszcze pniaki sobą okręcaią. *Otw. Ow.* 156. Okrącane chmielina winną tyki. *Otw. Ow.* 126. Słupów w około okrącania srebrne; główki ich srebrne. *Budn. Ex.* 27, 17, Reiffe Luth. OKRĘCIK, - a, *m.*, okrętek, *dem. Nom.* Okręt, ein Schiffchen; *Crn.* barzhèza; *Vd.* zholniz, zhounizh, ladjiza, barkiza, gondola; *Rg.* laaghja, laaghiza, brodaz, plávciza, plâvza; *Bs.* bródaç, laghjiça, drjevçe; *Rs. et Ec.* корабленъ, корабликъ. Wyszedł z portu okręcik mały. *Wys. Loy.* 174. Jeſtem okręcik szczupły, mowią szumne nawy, I niezdolnym na morſkie zapuszczać się spławy. *Zab.* 15, 165.

OKRĘGLIC, OKRĘGLEC *ob.* Okrąglić. OKRĘGOWY *ob.* Okrężny.

OKRES, - u, *m.*, (cf. *Bh.* okrſſlet *orbis terrarum*; cf. *Rs.* окрестъ *adv.*, na około, ze wszyſtkich ſtron) określenie, ograniczenie, mieysce ograniczone, granice, das Begränzen, die Begränzung, der begränzte Raum, die Gränzen; *Vd.* okrai, ograd, objetje, okulishe, okroglishe; *Ross.* окольца, окрестность; *Ec.* окрéстїе. Dłonie Park, których okresem ludzkie ſtoi życie, Które fatów osnowę

w trwałe przędą nici. *Zab.* 15, 8. *Kniaź.* W szczupłym lat okresie, Próżno nas myśl daley niesie. *Hor.* 1, 29 *Nar.* Już ieſt flotta na owym okresie wysokim. *Przyb. Luz.* 56. - *fig. Grammat.* okres, s peryod, die Periode, der Punkt. Myśl całkowita czyli zupełna zowie się u retorów okresem czyli peryodem. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 151. *Gol. Wym.* 131. OKRESIC, *OKRYSIC, OKREŚLIC, OKRYŚLIC, *F.* okresi, określi *Act. dk.*, Określać, Okryślać, *Okreszać *ndk.*, kresem w około opisać, kołem obwieśdź, *Bh.* okrſſlim; *Sr.* 1. zamejuvu, vobjankuu; *Vd.* okrajiti, opietjati, obmejati, ograditi; *Ross.* очертать, очертить, очерчивать, обмежевать, обмежёвывать; *Ec.* прочертити, начертать, umkreiſen, einen Kreis herum machen, umzirkeln. Pompilius patcatem około Antyocha, gdzie ſtał, okresił i rzekł: pierwey, niż z tego koła wyydziesz, day mi respona. *Warg. Wal.* 203, okryślił. *Kosz. Lor.* 176. Ile ziemi za iednego dnia pługiem okresić może, tyle iego bydź ma. *W. Poſt. W.* 18. - *tr.* ograniczyć, begränzen, umſchränken, umgränzen. Sumienie każdego okrysiwszy kopce, Będziemy mieli gęściey sze ij na woynę chłopce. *Star. Vot. B.* Moc szatańſka ieſt okryślona i ograniczona. *Zabk. Mł.* 334. Ktoż śmiałby Pana Boga, iak gdyby w kresie będącego, nieiakiém mieyscem określić? *Kucz. Kat.* 3, 297. Bóg ani wiekiem okreszony, Ani w swey mocy zamierzony. *J. Kchan. Ps.* 127; *Ec.* необъятный, неопредѣленный. - *Math.* Ilości określone, i nieokreślone. *Uſtrz. Alg.* 74. *Jak. Mat.* 2, 97. Okreszam rzecz, o którey mam mowić, zakładam grunt rzeczy, *propono*, *quid sim dicturus Cn. Th.*, ich beſtimme den Gegenſtand der Rede. Określać co słowy, opisywać (cf. omawiać), umſchreiben, beſchreiben. Nie znam go, tylko przez określenie przyiaciela mego. *Teatr* 9, 17. OKRESICIEL, - a, *m.*, określaiący *finitor Cn. Th.*, der etwas umgränzt, beſtimmt; der Begränzer, Umgränzer, Gränzenſetzer; *fem.* OKRESICIELKA, - i, *ż.*, - OKRESNY, OKRESLNY, OKRYŚLNY, - a, - e, OKRESNIE, *OKRESZENIE, OKRYŚLNIE *adv.*, (cf. *Rs.* окрестный на около leżący; окрестность okolica) mogący bydź określonym, dziący się ograniczyć, beſtimmbar, begränzbar, begränzt. Nieokresny, *qui difficulter definiri poteſt. Cn. Th.*, nieograniczony, nieogarniony, unbegränzt. O nieokryślny bóztwa oceanie, Gdzie nieśmiertelność swe ma pomieszkanie. *Zab.* 6, 243. Chlubi się, podbiwszy sobie państwa nieokryślnych granic. *Zab.* 15, 162 *Kniaź.* Nieokresnie, bez okreszenia, *indefinite Cn. Th.* Okreszenie abo okresnie *definite. ib.* OKRESNIK, - a, *m.*, *Gramm.* l'article defini. *X. Kam.*

OKRĘT, - u, *m.*, OKRĘTEK, - tku, *zdrbn.*, (*ob.* Okręcik), *Bh.* lod; cf. łodź; *Sr.* 1. tjovne, tjovnik cf. czoln; *Sr.* 2. lobj, ſchiffa; *Crn.* ladia, zhovn, zkulu, barka; *Vd.* zholn, zkulu, ladja, ladje, barka, zhoun; *Cro.* ladja, bród; *Dl.* ladva, plav; *Rg.* brood, plav, laghja (cf. pław), drjévo (cf. drzewo), korabglja; *Sla.* lagja, ládja; *Bs.* korabgja, laghja, ladja, plav, brod, galia, ghemia, drjevo; *Rs.* корабль; *Ec.* лáдія, всякое мореходное судно, меньшее корабля воинскаго. Okręt, nawa morſka wielka żaglowa *Cn. Th.*, das Schiff. Lucyna nauczyła Tyfisa po morzu okrętem śérować. *Bardz. Tr.* 70. Pod miaſtem z krzywych okrętów wysiadaią. *Bardz. Luk.* 32. Tył okrętu *ob.* rufa; przodek okrętu, *ob.* aztaba. Ja w małym okręt-

ku ieżdżę. *Biel. Hft.* 126. Okrętem płynący, *Ec.* корабленикъ, корабельникъ. Okręt wielrabl-xoдeцъ, корабленъ, корабельникъ. Okręt wielki Azyatycki, *Crn.* bortûn, *Cro.* bortun, (cf. *Gr.* Bording), *Sla* sla,ka (*ob.* czayka), czamalja. Okręt woienny, *Crn.* vershélu. Okręt rozboyniczy, kaper, *Boh.* beraun. Na okręt wsadzić, *Vd.* vladjati, noterladjati, naladjati, *Bs.* ukarçati, ukrriçati, ſtauiti ù laghju, *Ross.* нагрузить, нагружать, нагруживать, einſchiffen. Okręt w liny opatrzyć, *Rs.* снастить, оснастить, снасть. OKRĘTNIK, - a, *m.*, maytek, der Schiffsknecht, Botsknecht, Matroſe; *Ec.* корабленикъ. Bosmani albo okrętnicy, *Otw. Ow.* 274 *et.* 302. W Turczech pospolicie w czerwonych czapkach chodzą okrętnicy. *Star. Dw.* 42. OKRĘTNY, OKRĘTOWY, - a, - e, *Slo.* lodni; *Crn.* barkéne; *Sr.* 1. tjowniczki; *Rs.* ладейный; *Ec.* корабленый, корабельный; do okrętu należący, okręciany, Schiffs-. Okręt i ſtatki okrętne. *Otw. Ow.* 453. Łoża armat okrętowe używaią się na okrętach. *Jak. Art.* 1, 271. Cemtowina okrętowa. *Tr. Tel.* 52. Okrętowa bitwa. *Przyb. Luz.* 348, morſka, *Ec.* корабленбранение, ein Seetreffen. Miotła okrętowa, *Rs.* швабра. Dno okrętowe, *Vd.* ladjednu, ladjouni pod. Okrętowy warsztat, *Crn.* barshin, *Vd.* ladjalishe, brodishe, Schiffswerfte. Kapitan okrętowy, *Vd.* barkolizh, ladjouſki ſtuiinik; *Rs.* корабельникъ. Okrętowe ſtanowiſko, port, *Vd.* brodishe, ladjovishe, barkalishe. Pan okrętowy, *Crn. et Vd.* barkador, der Schiffspatron. Okrętowy wieniec brał, który pierwszy wskoczył do okrętu nieprzyiacielſkiego. *Warg. Wal.* 60. Dla cnych spraw iemu okrętowa korona na ſkroniach błyszczy. *A Kchan. Wirg.* 235 *corona naualis.* OKRĘTOWE rozbicie : OKRĘTOROZBICIE. *Czach. pr.* 2, 175, OKRĘTOBICIE, *Czach. pr.* 2, 194, rozbicie się okrętu, der Schiffbruch, *Vd.* ladjelom, ladjouni potup, barkouſki lom; *Ross.* кораблекрушéнïе; *Ecc.* исполéнïе (кораблекрушникъ topielec *naufragus*, кораблекрушу *naufragium facio.*

OKRĘŻACZ, - a, *m.*, który okrąża, *circulator Mącz.*, der um etwas herum kreiſet, der Umkreisler, Umzirkler. OKRĘŻNICA, - y, *f.*, *Botan.*, *hottonia*, rośnie u nas na błotach, tak że liście na wodzie pływaią. *Aluk. Dyk.* 2, 43. OKRĘŻNY, OKRĘGOWY, - a, - e, w okrąg idący, (*Rs.* окружный, cyrkularny, powiatowy); rund um laufend. Pień drzewa ſkłada się z rożnych okrężnych kołków powſtaiących z podłużnych żyłek. *Jak. Art.* 3, 165. Gałęzie okręgowe, *verticillati*, po kilka razem w iedney wysokości pnia, lecz w różnych przedziałach wyrastaią. *Jundz.* 2, 11. Okręgowe pisma *Mon.* 73, 401 *ob.* okolne). OKRĘŻNE *Subſt.*, *ob.* obrzynki, wieńczyny, wyrzynki, uczta żniwiarſka po oddaniu panu wieńca kłosiſtego, das Schnitterfeſt. OKRĘŻYĆ *ob.* Okrążyć.

OKROCIĆ, *P.* okroci *Act. dk.*, Okracać *ndk.*, *Bh.* okrotiti; *Slo.* okrocugi; *Bs.* okratiti; *Cro.* okrachújem; *Vd.* okratit, pervaditi, perluditi, perdomashit; *Crn.* okkrajsham, okkrâteti, pervádam, *Rs.* окорочивать, окорачивать. bydlę, konia, łaſkawym uczynić, ogłaſkać, zahm machen, zähmen, bändigen. Konia francuzkim munsztukiem okroci. *Lib. Hor.* 17. Na konie czarownica nie ieździła, Ale sobie do iazdy wilka okróciła. *P. Kchan. Orl.* 168. Zwierz okracać pusty. *Otw. Ow.* 572. Chełna zaiadły gniew i okraca. *Susz. Piel.* 3, 4. Słusznie hardego zuchwalca okrocił i rogi mu utarł. *P. Kchan. Jer.* 122. Okrocony, cf. Okrotny. OKROCIEĆ, *f.* okrocieie *neutr. dk.*, *Bh.* okrotnuti, dadź się ogłaſkać. *Cn. Th.*, łaſkawym się ſtać, zahm werden, kirre werden. OKROCICIEL, - a, *m.*, który okraca, der Bändiger. Okrocicie koni. *P. Kchan. Jer.* 428, *fem.* OKROCICIELKA, - i, ż.; *ob.* Okrotnik.

OKROCZYĆ, *f.* okroczy *cz. dk.*, Okraczać *ndk.*, *Bh.* okreciti, okraćeti; obbiedz, okrążyć krokiem, umſchreiten, umkreiſen, *pr. et fig.* Jnsuły, które wody okroczyły. *Rey Ap.* 65. Niebo swym się kołem toczy, A tę ziemię maluczką ze wszech ſtron okroczy. *Rey Wiz.* 148. Sarmackim beregiem okroczona Wisła. *Warg. Wal.* 306. - §. *Okraczać bryły, okraczaiąc rozbiiać. *Cn. Th.* 945, roskłepać, aus einander klopfen, platt klopfen; cf. *Zebr. Ow.* 115.

OKROIĆ, *f.* okroi *cz. dk.*, Okraiać, Okrawać *ndk.*, odkroić na około, ukroić, uciąć, rund abſchneiden; *Crn.* okkrajsham; *Vd. et Rg.* okrajati; *Rs.* окроить. Żyd futro okroi, a namoczywszy, znowu pięknie wyciągnie. *Grod. F.* 6. Co się upiecze, okroy, *utere permiſſo. Cn. *Ad.* 103. - *transl.* okroić komu imienie, dobr mu uiąć, *deſtringere aliquid bonis alicuius. Mącz., abreißen, abkreiffen. Ja ci pomogę, prędzéy będzie; okroim sobie czasu więcéy do inszych robot. *Teatr* 52, 5, oszczędzamy, ochronimy, zachowamy, wir erſparen Zeit. Okroi mi się kiedy wolny czas do téy roboty. *Min. Ryt.* 4, 28. Twéy to Cesarzu czułości dziełem i fortuny, Nam się część okrawa iakaś pracy i sławy. *Koch. Wied.* 37. Cieszy się, że mu ieszcze znaczna summa okroiła się do Warszawy. *Zab.* 13, 203, że mu została, że ią zyſkał albo odzyſkał, daß er eine anſehnliche Summe davon getragen hat. Z pełna zapłacimy, i ieszcze się nam dobrze na bóty okroi. *Star. Vot. B* 2, cf. oberwać się, obrywka). Okroi mi się co z czego, z korzyſtam co z czego, ich habe meinen Nutzen bey etwas. Choć mu się nic z ruiny iego nie okroi, Upadek mu, gdzie może, potaiemnie ſtroi. *Pot. Arg.* 148. Cóż ci się okroić za tę zdradę w cenie Miało? iaką cię łechtał obietnicą? *Min. Ryt.* 1, 143. (*Rs.* окромиться w przykrawaniu pomylić się).

OKROM, *OKROMIA *praepos.*, *Bh.* okrom; *Slo.* kromtoho; *Rs.* кромѣ, окромѣ, спереди, развѣ-; *Ec.* свѣтѣ, освѣнь; krom, prócz, wyiąwszy, außer, ausgenommen. Żono, okromia mnie, byś różnych przyiaciół nie miała. *Pupr. Przyk. B b*, - §. 2°) bez, ohne. Czego komu potrzeba, dziś okrom trudności, Na swoim mieyscu znaydzie z iego dozorności. *Groch. W.* 535. Żaden nie może władzy królewſkiéy okrom wielkich cnot sprawować. *Modrz. Baz.* 58. Cesarz nic nie ſtanowił, okrom uczonych i mądrych ludzi. *Modrz. Baz.* 61. - §. 3) mimo, opodal od, außer, außerhalb, entfernt, *extra.* Chwytaią psy króliki, gdy ie okrom ich iam będące nadchodzą. *Cresc.* 637. Szukał Judasz sposobności, za którą mógłby Jezusa wydać żydom okromia ludu kędy na uſtroniu. *Zrn. Pſt.* 3, 754. Mieli taiemnych dozorców, którzy im donosili, gdy bracia w czym sobie, okrom oczu ſtarszych, nieprzyſtoynie poczynali. *St. Zyw.* 1, 211.

OKROP, - u, *m.*, - 1) okrapianie (cf. ukrop), das Besprengen, Beſprützen. Otrząsa się, by mucha z okropu, *Sim. Siel.* 31. Lubo twardym mrozem drzewa powarzone, Moich oczu okropem ożyią ſkropione. *Zab.* 8, 303 *Nar.* - - 2) *OKROP, groza, rzecz okropna, okropność, ſtra-

straszliwa, strach, Schrecknis, Gräuel, Grauß. Różne obrzydy i dziwa zne czarów okropy. *Przyb. Milt.* 22 *et* 59. Znowu się okropy rzezi podwaiaią. *Przyb. Luz.* 124. Trzęsie się na okropy boiu. *ib.* 121. Za cóż roić okropy przyszłości w umyśle? *Przyb. Ab.* 54. Nagle dwóch królow znikła groźna siła; Co tyle w Hiszpanii okropów rzuciła. *Przyb. Luz.* 99. - OKROPIĆ, *f.* okropi *cz. dk.*; Okrapiać *nlt.*, *Sr.* 1. wokrúpu; *Vd. et Rg.* okropiti; *Bs.* okropiti, oskropiti; *Rs.* окропить, окроплять; na około pokropić, umkräufeln. Żałosną twarz płaczem okropia. *Otw. Ow.* 449. *OKROPIEC, - pcu, *m.*, (cf. ukrop), u. p. na niektórych mieyscach Uniackich to przylewanie *okropcu* albo **teplotey* do kielicha ustało. *Pim. Kam.* 58. - OKROPNORUCHY włos Meduzy. *Zab.* 9, 218 *Zabow.*, t. i. którym węże okropnie ruszaią. OKROPNOŚĆ, - ści, ż., okrop; groza, strach, straszliwość, *Vd.* spornost, stermust, die Gräßlichkeit. Poboiowisko zległe trupami, okropnością przeraża. *Nieme. syn.*, *Pam.* W. 1, 30. Prawi okropności, wszyscy drżą. *Bard. Luk.* 6. *OKROPNOWSPANIAŁY, - a, - e, u. p. okropnowspaniały opis woyny. *N. Pam.* 6, 302, fürchterlichprächtig. OKROPNY, - a, - e, OKROPNIE *adverb.*, straszliwy, gräßlich, fürchterlich; *Vd.* sporn, sterm; *Rs.* ужасный; (*Eccl.* крупный, z gruby, groboziarnisty, cf. krępy, cf. krupy). Dzieią się tu rzeczy okropne w tym domu. *Teatr* 23, 128.

OKROSTAWIAŁOŚĆ, - ści, ż., okrostawienie, krostami obsypanie, Blattern, Ausschlag, Blatterhaftigkeit. Ziele to owrzodziałości i okrostawiałości wnętrzne léczy. *Syr.* 217. OKROSTAWIEĆ, *f.* okrostawicie *neutr. dk*, krostami bydź obsypanym, voll Ausschlag seyn, mit Blattern bedeckt seyn. (cf. *Rg. et Bs.* okrastaviti *incrustare*). Jeśli się kroſta nie szerzy na skórze, tedy nie trędowatym iest, bo tylko okrostawiał. *Radz. Lev.* 13, 6. Okrostawiały (*Rs.* окорóствлый, z parszywy). Dziąsła okrostawiałe. *Sien.* 467, płuca okrostawiałe. *Haur Sk.* 396. Z okrostawienia wątroby, wyrzuca się trąd na twarz. *Sieszk. Ped.* 92.

OKROTNIK, - a, *m.*, okrociciel, który okraca, der Bändiger, Zähmer. *Mansuetarius*, okrotnik dzikich zwierząt. *Mącz.* OKROTNY, OKROTŁY, - a, - e, do okrocenia, mogący bydź okroconym, oglaskanym, zahmbar. Zwierz nieokrotły. *Klon. Wor.* 25, *Zab.* 3, 196, *Bh.* neskrocený; *Vd.* novkroten, neokrotliu, neomezhliu, nekroten; *Rs.* неукротимый. Śmierć nieokrotna. *Zim. Siel.* 158. Tytana nieokrotne konie. *Kniaź. Pocz* 2, 249. Nieokrotna chęć świegotania. *Zab.* 15, 409 *Zabł.* Mąż nieokrocony, Wściekły, szalony, na śmierć natarczywy. *P. Kchan. Jer.* 337, t. i. nieokrotny. OKROTNOŚĆ, - ści, ż., możność bycia okróconym, die Bezähmbarkeit; *oppos.* Nieokrotność, *Bh.* nesskrocenost; *Vd.* nevkrotnost, neokrotlivost; *Rs.* неукротимость. Nieokrotność kobiecych języków. *Teatr* 25, 9.

OKRUCH, - u, *m.*, odłamek (*ob.* odkruszyna); *Sor.* 1. kruh; *Ec.* укрухъ. ломокъ, ухасмокъ; (*Bh.* krussec soli bałwan soli, krusy kawałki soli, cf. *Lat.* crustum, crustosus; cf. *Sla. etc.* krub, z chléb); ein Bruchstück. Niech z boiska okruchy siarna i mierzwę zaraz zabiorą. *Haur Sk.* 21. Wisiało na skale stare zamczysko, albo raczéy okruch rozwalonego zamku. *Off. Str.* 3.

Tom. II.

*OKRUCIENSKI, - a, - ie, do okrucieństwa służący, katowski, Mörder-. Rozjadowieni kaci, wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. Fortelom okrucieńskim ludzie kupili. *Kosz. Lor.* 175, *ob.* okrutny. OKRUCIENSTWO, - a, *n.*, die Grausamkeit; *Bh.* okrutenstwj, jurliwost; *Sr.* 1. nesmilnosej; *Cn.* sivnoſt; *Vd.* grosovitnoſt; (*Bs.* okruchjenstvo, z tyrania); *Ec.* люмйнезьство. Okrucieństwo iest skłonność umysłu do surowości. *Pilch. Sen.* 94. Okrucieństwo karzącego, iest jakaś nieużyta zaciętość serca w wyznaczeniu kary. *ib.* 93. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319; cf. okrócić.

OKRUSZEK, - szka, *m.*; OKRUSZYNA, *OKRZYSZYNA, - y, ż., *dem. nom.* okruch; odłomek, Bruchstückchen, Brocken; *Sr.* 2. drobczuza; *Sr.* 1. krusek; *Bs.* mrrviza, mrrvica (cf. mierzwa); *Vd.* drobtina, drohtina; *Sla.* mervice, mèrvòljci; *Rs.* крóшечку (= troszeczkę), крóха, крошка, крóшечка; *Ec.* крушицы. (*Rs.* окрошка potrawa z drobnych okrawków pieczeni i ogórków z śmietaną i kwasem; *Rs.* мюра, мюрька okruszyny chlebne do kwasu). Naiadłszy się, zebrali okruszków dwanaście koszów. *Radz. Mark.* 6, 44. Jako łaknące ze stołu Pańskiego szczenię okrzyszyny pokarmu iakiego czekam. *Susz. Pieś.* 1, *B* 3, *et* 1, *E* 3. Okruszki soli. *Syr.* 1010, *Bh.* krusy). *Mica*, odrobina, kruszyna, właśnie srebrne, złote i t. d. okruszki, które padaią u złotnika od rycia. *Mącz.* (*Cn.* okkrúsheti *suppilare*, *delibare*). Piasek nie iest czym inszym, tylko okruszynami kamieni. *Kluk Kop.* 1, 259, *Stas. Buff.* 19. Porzuć tych szkolnych filozofów, którzy z rzeczy naywspanialszych iakieś okruszyny robią, i ucząc takiego drobiazgu, rozum upodlaią. *Pilch. Sen. list.* 2, 162.

OKRUTNICA, - y, ż., *Bh.* litice, kobieta okrutna, ein grausames Weib, eine Tyrannin. (*Bh.* litice, sanie, sanicki; *hydra*). OKRUTNIE *adv.*, srogo, bez miłosierdzia, grausam; *Bh.* ukrutně, litě; *Rs.* крýмо (z 1. za mnio kręto, za twardo, 2. okrutno), люто; *Ec.* люмѣ. Okrutnie się sprawuie, z okrucieństwa zażywa, srożeie. *Cn. Th.* - §. 2*) okrutnie, z bardzo, mocno (cf. haniebnie), fehr, stark, viel. Słowo to okrutnie, bardzo iest w modzie, i tak mówią: ta dama okrutnie grzeczna, a druga okrutnie gruba; iednego okrutnie kocha, drugiego okrutnie nie lubi. Ten Jegomość okrutnie łaskawy, drugi okrutnie surowy; ten okrutnie piękny, tamten okrutnie szpetny. *Mon.* 68, 254. Okrutnie prędko płynęli. *Teatr* 53 *c*, 6. Okrutnie pilny interes. *Boh. Kom.* 4, 276. Człowiek okrutnie bogaty. *ib.* 4, 9. Okrutnie obligowany. *Teatr* 34 *b*, *B* 2. OKRUTNIEĆ, *f.* okrutnicie *neutr. dk.*, *Rs.* люмѣть, okrutnym się stać. *Wlod.*, *exuere humanitatem. Cn. Th.*, grausam werden. Niechayże tedy nie okrutnieią rodzice nad plodem swoim. *Glicz. Wych. D* 1.* OKRUTNIK, - a, *m.*, człowiek okrutny, tyran, ein Grausamer, ein Tyrann; *Bh.* ukrutnik, litik; *Crn.* sivnèk; *Vd.* okrutnik, tiran, neusmilnik, silnik, pregonitnik, triamesh; *Bs.* okrutnik, krvivnik. *Sla.* kèrvolok, kèrvolja; *Rs.* люморазмеръ зимехъ (cf. płeć; - *Sr.* 1. wobkrutnik venene rétje *assertor*). Azaż okrutnicy, kiedy się naybardziey nad ludźmi pastwią, nie pokazuią tego, że to czynią sprawiedliwie?

Gor. Sen. 266. Niemasz mierzieńszego i sromotnieyszego przezwiska nad tyrana, albo po Polsku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Dyonizyusz, on okrutnik Syrakuzańśki. *Weresz. Rgl.* 45. Miasto Sycyony okrutnicy przez 50 lat trzymali. *Kosz. Cyc.* 161. Zabili okrutnika Metodeusza. *ib.* *OKRUTNOGNIEWLIWOSC, - ści, ż., (cf. kwaśnogniewliwość, blutdürſtender Zorn, Blutdurſt. Temperament ten pochodzi ze krwi czarney, upalonéy, miąższéy, kliiowatéy, nie da się leda iako do dobrego przywieśdź; nie da się ani ruszyć, ani ublagać. *Petr. Et.* 273. OKRUTNOSC, - ści, ż., skłonność do okrucieństwa, okrucieństwo, srogość, die Grauſamkeit; *Bh. et Slo.* okrutnoſt; *Sr.* 1. neßmelnoſcj; *Vd.* grosovitnoſt, nevsmilnoſt, samosilnoſt; *Cro.* nekrotkoszt, nekrotkocha; *Dl.* nemiloſt; *Bs.* segeſtokoſt, vrriloſt, varlóſt; *Rg.* xeſtocina; *Rs.* жестокость, крутость. Wielka okrutność Nerona. *Stryik.* 56. Tatarska okrutność. *Biel.* 458. Waiąwszy miasto, tam pobili szlachtę, i nad pospolitym ludem okrutność wielką czynili. *Biel. Sw.* 210 *b.* Widząc insze miasta okrutność ich, z boiaźni poddawały się im. *ib.* 211. OKRUTNY, - a, - e, skrutny, srogi, bez miłosierdzia, grauſam; *Bh.* okrutný, (kruty *acerbus, auſterus*), jurliwy, litý; *Slo.* okrutný; *Vd.* nevsmilen, nemiluserden, tiranski, grosoviten, prehudoben; *Crn.* namil, eivn; *Bs.* okrutni, krut, segeſtok, varli, nemilli; *Cro.* nekrotek; *Dl.* varli; *Rg.* krút (*ferox*), xeſtók; *Rs.* крутый, (1. kręty, zbyt skręcony, twardy, 2. srogi, okrutny), *Rs.* люты, лютость (cf. Luty), жестокій, свирѣпый (cf. świerzopa); *Sor.* 1. neßmelné (cf. *Sr.* 1. krud bicz, dyscyplina, kriudowaci bicsować; cf. krew'). Nad tygrysa okrutniejszy. *Teatr* 42 *d, A.* Zowie ią srogą i okrutną. *Paſt. F.* 149. Znalazł się między niemi ieden śmiały i okrutny heraszt. *Pam.* 85, 1, 66. Ból *skrutny. *Czia. d.* 3. - §. 2°) okrutny, bardzo wielki (cf. *haniebny), ſehr groß. Przywalili okrutne kamienie, *IV. Jos.* 10, 18. Most z okrutnych kwadratowych kamieni. *Warg. Radz.* 21. Deszcz był okrutny. *Warg. Radz.* 346. Do okrutnych lasów rzadko biegli się. *Warg. Cez.* 89 *et* 94. Na wierzchu okrutne kamienie położyli. *Warg. Cez.* 52. Musiało bydź kiedy z ciebie okrutne niedobrego. *Teatr* 30 *b*, 36, ein ſchrecklicher Taugenichts. Z temi niewiastami złączył się Salomon okrutną miłością. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 2, gorącą miłością. 3 *Leop.*).

OKRWAWIC, *f.* okrwawi *cz. dk.*, *Bh.* okrwawiti; *Sr.* 1. wokrawam; *Rg.* okarváviti; *Bs.* okarvaviti, okrrivati; *Cro.* okervavlyńjem; *Rs.* окрадить (cf. rudy); krwią pomazać, blutig machen. Bała się iakiéy sromoty nabawić, Gdzieby miała w krwi ręce okrwawić. *P. Kchan. Orl.* 1, 87, *Sir. Quint.* 107. Wyższy stopień szaleństwa wyſtawisz, Gdy go ieszcze szkaradnym zabóystwem okrwawisz. *Hor. sat.* 207. Niechay ci w oczach Pirrus okrwawiony stanie. *Morszt.* 327. Zwoiowali ich, nie bez okrwawionych dobrze potyczek. *Fal. Fl.* 103, t. i. nie bez krwawych potyczek.

OKRYC. *f.* okryie *cz. dk.*, Okrywać *ndk.*, na około zakryć, osłonić, w koło zasłonić, *pr. et tr.*, bedecken, umhüllen; *Sr.* 1. wokrépu; *Vd.* obkriti, obkrivati, okrivati, skrivati; *Crn.* odęti, odęvam (*ob*, odziać); *Eccl.* осрамаю. Skryła się w szafę, i okryła się, jak nayle-

piéy mogła, materacami i kobiercami. *Klok. Turk.* 25. Okryy nędzę nagich. *Zab.* 13, 323, t. i. odzieway). Maiąc co ieść, i czymbyśmy się okryli, na tym dosyć miéymy. 1 *Leop.* 1 *Tim.* 6, 7. Zbroynym nieprzyiacielem pola są okryte. *Teatr* 50, 70. Wały morskie okrywały okręty. *Warg. Cez.* 87. Kiedy okrytsze chciał zastawić stoły, Tedy złapał zaiąca . . . *Tol. Saut.* 32, obfitsze). Okrycie, odzież, *Vd.* obkrivanje, sakritje, sagernilu.

OKRYSLIC, *ob.* Określić, okresić.

OKRYTY, OKRYWAC, *ob.* Okryć. OKRYWCA, - y, *m.*, okrywaiący, *Vd.* okrivauz, skrivauz, der Bedecker, Verhüller. Prawdy okrywca. *Jabł. Tel.* 186. OKRYWKA, - i, ż., w co się co okrywa, die Hülle, Umdeckung. Okrywki z tarcic spoionych, któremi żołnierze do szturmu idący, od pocisków zasłaniać się zwykli. *Krom.* 134, Sturmdächer. - *Botan.* Okrywka, *involucrum*, u kwiatów, których kielich znacznie liściſty, i od kwiatu oddalony. *Bot. Nar.* 95.

OKRZEPŁOSC, - ści, ż., brak gibkości przez ostygnienie, oziębienie, Gerronnenheit, Steifheit, Erſtarrung.

*OKRZEPIC *cz. dk.*, okrzepczyć, *ob.* pokrzepczyć, *Rg.* okrjépiti; *Cro.* okrepiti, okreplyujem, okreplyójem; *Rs.* окрѣпить, окрѣплять. OKRZEPNĄC, okrzepł, *f.* okrzepnie *neutr. dk.*, *Cro.* okrepenújem; *Rs.* окрѣпнуть); *de rebus pinguibus, calore amiſſo, rigescere. Cn. Th.*, krzepkim się stać, gerinnen, geliefern, ſteif werden. Poleway grzanki masłem roztopionym, że okrzepną. *Ostr. Myśl.* 18. - *transl.* Okrzepł, *mortuus iam frigidus. Cn. Th.*, er iſt ſchon kalt, ſchon ſteif. Serce ociężałe; Jakom skoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Na okrzepłe lata iego wzgląd mieli, *aetatem. Krom.* 461, unbeholfne Jahre. Przez ociężałe lata i przez okrzepłe zdrowie, nadążyć za niemi nie mógł, *per aetatem et valetudinem. Krom.* 715, t. i. nieczerſtwość, Unmunterkeit. Dzisiay las okrzepły srzonem. *Zab.* 13, 156, ſtarrt von Reif. - *§. I żywe siły w strachu się okrzepły. *Wad. Dan.* 152. ?

OKRZESAC, *OKRZOSAC, *f.* okrzesze *cz. dk.*, Okrzesować, Okrzesuie *ndk.*, Okrzesywać *frequ.*, obcinać, ociosać, rund um behauen, abhauen; *Vd.* kolbati, pokolbati; *Rs.* отребить, отребать (cf. trzebić, otrzebić; cf. *Rs.* окреснить, окреснію roztrząsać rzecz). U drzewa trzeba niepotrzebne gałęzie okrzesować. *Zaw. G.* Sosny okrzesywać nie trzeba. *Haur Ek.* 165. Proſte i wysokie okrzesuią drzewa. *Pilch. Sen. łaſk.* 105. Okrzesywanie drzew. *Fors. Drz.* 9. Suche gałęzie mieczem okrzosuie. *P. Kchan. Orl.* 1, 372, - Cegłę okrzesać *Ross.* хмылить, охмылить, охмыливать. Żeby była piękna z marmuru osoba, na pierwszych zaraz należy zacięciach i okrzesywaniu. *Nag. Cyc. praef.* - *fig.* okrzesać kogo, ćwiczyć go, heblować, *Rg.* oscritti; *Rs.* школить, вышколить (cf. szkoła), наморить, намаривать (cf. tor), einen hobeln, ſchleifen, geſchliffen machen. W mieście się okrzesał. *Teatr* 6, 61, dort hat er ſich abgeſchliffen; *Rs.* наморится. Prostak ci to iakiś nieokrzesany. *Teatr* 4 *b*, 61, niewykszykany, niewyczosaniec. *Cn. Th.* 540, *Rs.* олонь, олопина, мужикъ, ein ungeſchliffner Tölpel. Okrzosany, oklektany, szczwany. *Cn. Ad.* 291.

OKRZĘTNOSC, - ści, ż., pilne uwiianie się, krzątanie

się, skrzętność, die Emſigkeit, das Tummeln, die Geſchäftigkeit. Siewy, gdy będą za okrzętnością gospodarską snadno odprawione, dobrze gdy potym deszczyk spaduie. *Haur Sk.* 8. W ekonomice trzeba zażyć rozgarnienia i okrzętności. *Haur Ek.* 182. OKRZĘTNY, - a, - e, OKRZĘTNIE *adv.*, uwiiaiący się, krzątaiący, skrzętny, pilny, geſchäftig, emſig. Koło siebie okrzętny. *Pot. Arg.* 73, *Alok. Turk.* 235. Okrzętna gospodyni. *Haur Ek.* 188.

*OKRZEŻWIĆ, *ob.* Orzeźwić.

OKRZOSAĆ, *ob.* Okrzesać. OKRZOS, - u, *m.*, krzesanina, gałęzie okrzesane, abgehauene Stücke, Abſchneidſel, Abfall, Spáne. Obcinki i okrzos i chrost świeży zebrali. *Warg. Cez.* 66, cf. okrawek). - §. 2) *parectatus*, młodzieńczyk, który iuż brodacieie, okrzos, śpiczak niekiedy mówią. *Mącz.*, der ſchon einen Bart hat, ein Milchbart.

OKRZYK, - u, *m.*, *Bh.* okřik; *Rs.* окрикъ ſuk, окликъ, оклička; *Ec.* возгласъ, воскликновéнїе, надгласїе; wrzask dla uczynienia przestrachu. *Wlod.*, *clamor repente editus ad terrendum aliquem. Cn. Th.*, Zetergeſchrey, Gewaltgeſchrey. Na wilka okrzyk, a wrona świnie skubie. *Cn. Ad.* 314, cf. iednemu się smiele, drugiemu się skrapi). Na wilka okrzyk, a niedźwiedź pszczoły drze. *Rys. Ad.* 48, cf. bąk się przebiia). - §. 2) radosny okrzyk, Freudengeſchrey. Wchodzący krol powitanym został radosnym publiczności okrzykiem. *Ust. Konst.* 1, 145, cf. oklask). Spólny okrzyk u zynić *Rs.* единомышленникъ. (*Ec.* оклична dawny zabobonny zwyczay, podług ktorego w nocy Wielkonocnéy wychodzili na rozstaynie, a zasłuchawszy na mimochodzących, z ich odpowiedzi wieszczyli o przyszłym losie). OKRZYKNĄĆ, *f.* okrzyknie cz. *idntl.*, okrzyczeć, *f.* okrzyczy *dok.*, Okrzykać *ndk.*, *Bh.* okřiknauti, okřikovati; *Vd.* okliszati, oklizovati; *Rs.* окрикнуть, окричать, окрикивать, оклицать, оклинуть; *Ec.* надгласмаю, возгласмію, воскликаю. - 1) z krzykiem otuknąć, einen anſchreyen. Nie trzeba go było okrzykać temi słowy: pókiż będziesz spał leniwcze! *Biek. Chmiel. Bb.* Potaiemnie porwawszy ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, porzuca, co był porwał. *Sonn.* 21. Psy okrzyka, *hortatur. Zebr. Ow.* 260. Pan Jezus okrzyknął Saula: Saule Saule! przecz mię prześladuiesz? *Dambr.* 584. - §. 2) z krzykiem ogłosić, ausſchreyen, ausrufen. Biskup Kossakowski hetmanem Litewskim brata swego okrzykuął. *Gaz. Nar.* 2, 326. Wprzód okrzyczeć *Ec.* предвосклицáю *praeclamo*. Okrzyczany, osławiony, berüchtigt, verſchrieen. Okrzyczany iest za bałamuta. *Teatr* 42 c, 40, słynie). Jam to, móy kochany, Ten młodzian nieszczęśliwy, ten syn okrzyczany. *Tręb. S. M.* 81. Raczéy był okrzyczonym, niżeli pochwalonym. *Pilch. Sen. list.* 104. OKRZYKLIWY, - a, - e, krzyk wydaiący, głośny, n. p. Okrzykliwe cymbały zabrzmiały, *sonuêre sistrum. Zebr. Ow.* 241. *OKRZYKNIK, - a, *m.*, który okrzykuie, der Ausrufer, *Eccl.* воскликáтель.

OKRZYPNĄĆ, OCHRZYPNĄĆ, *f.* okrzypnie *neutr. idntl.*, chrypki dostać, heiser werden. *Tr.*

*OKRZYSZYNA, *ob.* Okruszyna. OKRZYWDZIĆ, *ob.* Krzywdzić.

OKSEFT, OXEFT, - u, *m.*, (*Holl.* okshood), das Oxhoft, beczka iedna z naywiększych do wina i innych płynow. - Oxefty, antały i inne naczynia do wina. *Aluk Rosl.* 3, 3.6. Oksefty dębowe. *ib.* 2, 162. Ah gdybym miał na wsi nieprożne obory, Przy tym antał w piwnicy albo okseft spory. *Zab.* 11, 189.

OKSYMEL, - u, *m.*, (*z Greck.*), ocet z miodem, Eſſigmeth. Prosty syrop, zowią oxymel, t. i. kwaśny miod; bywa ze dwu części octu, a z iednéy miodu prześnego. *Cresc.* 365, cf. ocet).

OKSZA, - y, *ż.*, (*Sla.* акſа, *Gr.* ἀξινη, *Lat.* ascia; cf. *Rs. et Ec.* окcїй, ocmpaя akcent, cf. ostry). - 1°) siekiera, die Art; *Bh.* osstěpačka, pantok, hlawatka; *Crn.* pantoka, shantlàha, tèsla (cf. cieśla); *Cro.* teszla, sirochka, szekira; *Vd.* dehpola, shirozhka, shnaidaka, zimbraka; *Rs.* мecàà, мecaнúца, мecáю (cf. tesak, cf. barta). Okszа ciesielska. *Pot. Pocz.* 458. Bez oksze pługa nie zrobią. *ib.* 249. Na kołki oksza dobra. *ib.* - §. 2) *herb* oksza; z Morawy do Polski przeniesiona barta w herbie, po Polsku Okszą zwana. *Pot. Pocz.* 456, siekiera w polu czerwonym, ostrzem w prawą; w hełmie takaż, końcem w środek korony utknięta. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen; cf. Herb Akszak. cf. *Rs.* мaя'хма gatunek siekiery, мaя'хма, мaя'хмичь szlachta, szlachcic. OKSZYC, - a, *m.*, szlachcic herbu oksza, einer von dieſem Wappen. Okszycy siekierkę za herb noszą. *Bielsk.* 39. Stanisław *Orzechowski* okszyc.

OKTAWA, - y, *ż.*, *octidialia. Cn. Th.*, *Bh.* otawa, wotawa, ochtab, ochtaw; *Rg.* osmina; achttägige Andacht. Oktawa Bożego ciała. *ib.* - §. 2) *octauus dies ogdoadis. Cn. Th.*, die Octave, der achte Tag nach einem Feſte. Od dnia ósmego abo oktawy narodzenia Jezusowego rok poczynamy, *Sk. Kaz.* 507. - §. 3) W Muzyce oktawa, die Octave, ósmy ton, *Tr.*, ósmy ton od iednego tonu do drugiego. W klawiaturze oktaw iest sześć, od lewéy ręki do prawéy rachuiąc, t. i. półkontraoktawa, wielka oktawa, oktawa niekreślona, oktawa raz kreślona, oktawa dwa razy kreślona, i półoktawa cztery razy kreślona. *Mag. Mscr.* - §. Oktawa i superoktawa, głos pewny w organach. *Mag. Mscr.* - *Adject. Bh.* ochtabni. OKTERN, - u, *m.*, n. p. oktern papieru. *Dudz.* 49, arkusz w ośmioro złożony, albo ósma część arkusza, ein Octavblatt, cf. duern etc. *OKTOICH *Ec.* окмóихъ, осмогласникъ, книга цéрковная, *Gr.* οκτωηχος, księga cerkiewna, zawieraiąca pieśni na ośm głosów.

OKUĆ, *f.* okuie *cz. dk.*, Okować *ndk.*, *Bh.* okauti, okowati; *Crn.* okkovati, okkújem; *Vd.* obkovati, okaulati; *Rg.* okovatti, oklopitti, ogvozditti, okijvam; *Bs.* okovati; *Cro.* okávam; *Rs.* оковать, оковывать; kuiąc metalem obkładać, beſchmieden, beſchlagen, einſchmieden. Skrzynia okowana z pieniędzmi. *Opal. sat.* 31. Okowany pas. *Rey Pſl. Fff* 2. W kaydany okuć i do więzienia wtrącić. *Vrg. Mar.* 1, 157, *Vd.* vkleniti). Okuty w kaydany, umieszczony w liczbie złoczyńców. *Teatr* 49, 44, *Slo.* obtáhnuti. Okucie, ków *Vd.* okovanstvu.

OKUDLANY, - a, - e, roztarchany, mit zerzauſten Haaren. Gdy mąż w domu, okudlana chodzi, Jak który gach przyiedzie, ażci się wystroi. *Opal. sat.* 44.

OKULARY, - ów *plur.*, *Boh.* brepla; *Sor.* 2. bréle; *Slo.* okuláry; *Hg.* okulár; *Crn.* hilo; *Vd.* ozhniza, cocolori, ozhij, glash za ozhiese, ozhesne glasbi, ozhesne ſtekle;

Rg ócnize, ´ocnicize; *Bs.* occjale, *Jl.* occkjali; *Cro.* ochale, ochali, ochuyak, ochnicze, ochalizi; *Ross.* очки; die Brille. Krotki wzrok maiącym służą okulary żłobczaste; ktorym zaś okulary sklupiste. *Krup.* 2, 318. Już Kantor wziąwszy pieśni lotiały J okulary na nos, miał zaśpiewać. *Aras. Mysz.* 63. Włożyć okulary na nos. *Zabł. Bal.* 94. Nayłatwiey wziąwszy na nos krzywe okulary, Ost ym wzrokiem po książkach wyśledzić przywary. *Dmoch. Szt. R.* 94. — *fig.* Nie sam syn powinien bydź oszukany, wsadzę ia i naszemu starcowi okulary na nos. *Teatr* 51 c, 79, t. i. okpię go; cf. dym, cf. tuman puścić, cf oczy zamydlić). OKULARNIK, — a, *m.*, rzemieślnik od okularow, der Brillenmacher. *Tr.* OKULARYIA, — yi, *ż.*, *Rs.* очечникъ, *conspicillium. Mącz.*, ein Brillenfutteral. OKULAT, — a, *m.*, *tr.* ostro patrzący, ostrowidz. *Cn. Th.*, ein Scharfsichtiger, ein Luchs.

OKULBACZYĆ, *ob.* Kulbaczyć.

OKULEĆ, OKULAWIEĆ, *f* okuleie *neutr. dk.*, kulawym się stać, lahm werden. Kobyła mu okulała, Jakiś ból w samym goleniu dostała. *Teatr* 52 c, 42. Okulawiał na nogę. 1 *Leop. Gen.* 32, 31, ochramował. 3 *Leop.*).

OKULISTA, — y, *ż.*, oczny doktor, *Sla.* okovrace; *Fc.* оковрачъ, очникъ, очница, окулистъ; der Augenarzt. OKULIZACYA, OKULIZOWAĆ, *ob.* oczkować, cf. szczepić, zaszczepić.

OKUŃ, — ia, *m.*, *Bh.* wokaun; *Slo.* okun, ostrjek; *Crn.* ostrẹsh; *Vd.* ostresh; *Sor.* 2. barj; *Sor.* 1. pjerſt; *Cro.* okon, ostrès; *Bs.* pirka; *Sla.* bandar; *Rs.* окунь, окунекъ (cf. *Rs* окунýться, окунывать ochynąć, ponurzyć się); der Barß, ein Fiſch, rodzay i gatunek ryb; okoń właściwy, *perca fluviatilis*, znaydnie się w rzékach i ieziorach; iest żarłoczny, żywi się robactwem, żabkami i mnieyszemi rybkami. *Zool.* 180. *Krup.* 5, 71, Z ostrym grzbietem okunie. *Zbyl. Zw. Rab.* — §. 2) Okoń *herb*, świat, na ktorym strzała żelezcem do góry, przez strzałę dwa krzyże. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen. OKUNIOWY, — a, — o, od okunia *Rs.* окуневый, Barß-. OKUP, — u, *m.*, a°) *ob.* odkup. — §. b) okupienie czyie, przedarowanie, przenaięcie, skorumpowanie, die Erkaufung, Bestechung.

OKUPACYA, — yi, *ż.*, ćwiczenie domowe dziecinne. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 54, praca ktorą uczniowie w domu ćwiczyć się maią, robota, was den Kindern in der Schule aufgegeben wird, zu Hause zu machen, zu lernen; Pensum, Aufgabe, Exercitium. Zadaią mu czasem w szkołach okupacye wierszami. *Teat* 8, 70. — §. Okupacya czego, *ob.* zaięcie.

OKUPIĆ, *f.* okupi *cz. dk.*, 1°) *disting.* odkupić *qu. v.*). — §. 2) przenaiąć, przedarować, przekupić, erkaufen. Lutek od Konrada złotem okupiony, oddał zamek w iego ręce. *Opal. sat.* 53. OKUPICIEL, — a, *m.*, a) odkupiciel *qu. v.* — §. b) przekupiący, der Erkaufer, Bestecher. OKUPINY, *ob.* Odkupiny. OKUPNIK, — a, *m.*, ein Zinsbauer. Do znacznieyszych rolników u nas należą szoltysi, okupnicy, kmiecie. *Swith. bud.* 441, cf. rolnik). OKUPNOŚĆ, — ści, *ż.*, możność okupienia, die Loskaufbarkeit. Maiętności cudzéy trzymanie za czynszem. *Tr.*, der Erbzins. *Kosz. Lor.* 166 *b.* OKUPNY, — a, — o, do okupienia, loskäuflich; *emphiteutique. Tr.*, erbzinslich. Okupny grunt. *Miosk. Ryt.* 114. Okupne,

wykupne pieniądze *Fc.* полонянничныя деньги. OKUPUIE, *ob.* Okupić *et* Odkupić.

°OKURENCYA, — yi, *ż.*, staranie się o co, o iaki urząd, das Anhalten, Ansuchen um ein Amt. — §. b) przygoda, przypadek, der Zufall. *Tr.* °OKURENT, — a, *m.*, *tabellarius. Cn. Th.*, ktory listy przynosi przypadkiem. *Wlod.*, okurent, kursor. *Cn. Th.* 867, der Briefbothe, Courier. — §. 2°) staraiący się o iaki urząd, der um eine Stelle anhält, cf. konkurent. °OKUROWAĆ *intr. nab.*, śpiewać z drugim, dobierać komu w śpiewaniu. *Wlod.*, przyśpiewać. *Tr.*, wtorować, im Gesange accompagniren, secundiren.

OKURZYĆ, *f.* okurzy *cz. dk.*, Okurzać *ndk.*, *Bh.* okaditi; *Vd.* oprashiti; *Rs.* окурить, окуривать; odymić, okopcić, korzem ogarnąć, umräuchern, rund um beräuchern. Arcybiskup krola obranego kadzidłem okurzy. *Stryik. Hen. C.* 3, *Dmoch. Jl.* 2, 104. Wszędy kadzidły ołtarz okurzają. *A. Kchan. Warg.* 320. Annibal zatrwożył Rzymem, Jego iuż przedmury okurzywszy dymem. *Tward. Wlod.* 168. Wieże Kapitolskie okurzone piorunem. *Nag. Cyc.* 72. Okurz ogniem gniewu twoiego naród wszeteczny. *Psalmod.* 69, *Chrośc. Job.* 143.

°OKUSIĆ się *recipr. dk.*, pokusić się o co, (*Bs.* okusiti, oblaznuti *delibo*), n. p. Ja się o foremnieyszą, niż prosisz, okuszę, *experior maius dare munus. Zebr. Cw.* 165.

OKWEFIĆ *cz. dk.*, kwefem osłonić, umschleiern, *Vd.* obpezhati, objadrati.

OKWAS, — u, *m.*, *oxide*, Säuerling, pierwszy stopień złączenia się kwasotworu z iakiemkolwiek bądź ciałem. *Mier. Mfk.*, cf. przekwas, niedokwas). OKWASIĆ *cz. dk.*, *Cro.* okvaszújem; (*Bs.* oquasiti *madefacio*), dozwolić działania kwasotworu w pewnym stopniu na ciała iakiekolwiek. *Mier. Mfk.*, ansäuern. Okwaszenie, *oxidation*, die Ansäuerung. *ib.* Okwaszony, *oxidé*, angesäuert. *ib.* OKWASNY, — a, — e, *acidifiable*, säuerbar, imię to służy tym tylko ciałom, które w kwasy zamienić się mogą *ib.*

°OKWICIE, °OKUCIE, *ob.* Obicie. °OKWIT, — u, *m.*, okwitnienie, das Abblühen. Liczba kwiatków w kępki rożnym stroiem piérzona, Tam się razem i okwit i owoc wywinie. *Przyb. Ab.* 58. OKWITNĄĆ, okwitnął, okwitł, *f.* okwitnie *neutr. dk.*, Okwitać *ndk.*, przestawać kwitnąć, *defloreseere. Mącz.*, *Cro.* ocvetnújem; *Eccl.* оцвѣтмамъ; abblühen. *Defloruit haec arbor*, iuż okwitnęło to drzewo. *Mącz.* Nasienie się z kwiecia tego wykruszy, gdy okwita. *Cresc.* 278. Dni człowiecze są iako kwiat polny, tak prędko okwitną. *W. Post. M.* 490. °OKWITOŚĆ, °OKFITOŚĆ, *ob.* Obfitość. °OKWITY, °OKFITY, *ob.* Obfity. °OKWITOWAĆ, °OKFITOWAĆ, *ob.* Obfitować.

O L.

°OLANDER, *ob.* Holender. OLANOW, — a, *m.*, miasto w Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 235, eine Stadt in Wolhynien.

OŁATAĆ *cz. dk.*, w koło połatać, rund um beflicken, *Bs.* okerpiti, okrripiti). — *transl.* n. p. weź ten kij, a ołatay mu skórę dobrze. *Teatr* 30, 58, wytrzepay). OŁATACZ, — a, *m.*, ktory ołata, der Beflicker, *Bs.* okrripač, *w rodz. żeńsk.* okrripaciça.

OLAWA, - y, ż., żelazo, które z środka gęsi fryszerze wyrabiaią; takowe żelazo iest nayciągleysze. *Os. Zel.* 80, Eisen aus der Mitte der gegossenen Gans. 2) OLAWA, Ohlau, miasto Szląskie. *Dyk. G.* 2, 255. OLAWKA, - i, ż., rzeka na Szląsku, die Ohle. *Ern.* 171.

*OLBIĄG, *ob.* Elbląg.

OLBORA, - y, ż., dochód skarbowy z kopania kruszców, Bergwerkseinkünfte, Bergrecht Skarby ziemne pospolicie należą do skarbu krolewskiego, iako złoto, śrebro etc., i zowią taki dochód olbory, t. i. ci, którzy kopaią, zwykli dawać do skarbu królewskiego dziesiąto niecki. *Petr. Ek.* 29, *Czack. pr.* 2, 199. Powinna bydź porządna ekonomiia w saletrach, olborach, rudach. *Vol. Leg.* 3, 763, *Os. Zel.* 29. OLBORNIK, - a, *m.*, dozorca dochodów z olbory, der Bergrath. *Tr.* OLBORNIKOWA, die Bergräthinn. OLBORNY, OLBOROWY, - a, - e, do olbory należący, Bergrechts, pisarz olborny, Bergschreiber. *Tr.*

OLBRACHT, OLBRYCHT, ALBRYCHT, - a, *m.*, Albrecht, Albert. Za króla Olbrachta, wyniszczona szlachta. *Rys. Ad.* 80. Olbrychta wielkiego widział kapitana. *P. Kchan. Orl.* 1, 64. OLBRYCHCIC *dem.*, *P. Kchan. Orl.* 1, 64.

OLBROM lub Wołwram, starostwo w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 235, eine Starostey im Krakauischen.

OLBROT, - u, *m.*, der Wallrath. Maszłownik, rodzay wielorybów, daie tłustość w aptekach pod imieniem olbrotu, *sperma ceti*, używaną. *Zool.* 397, *Comp. Med.* 509.

OLBRZYM, *OBRZYM, - a, *m.*, *Slo. et Bh.* obr, cf. *Gr.* ὀβριμος, cf. ὑβρις, ὑπερ, cf. *Germ.* ober); *Sr.* 1. horski muj, wobli muj, rij; *Sr.* 2. risa; *Vd.* risa, stramor, poshastovi junak, orjak, goliat, gorostashnik; *Cro.* shigant; *Hg.* oriás; *Bs.* velenog, velnog, giganat; *Dl.* vakudlak (cf. wilkolek); *Rg.* gorostasnik; *Crn.* orjak (= 1. hayduk), jenák (cf. iunak), ris, stramor; *Ross.* великанъ, исполинъ; *Ec.* вэлотъ; stwolin, stoliman, der Riese. Olbrzymowie, ludzie ogromnéy wielkości. *Otw. Ow.* 12, poëtowie czynią ich storęcznemi i wężonogiemi. *ib.* Często olbrzyma chcą przerobić karłem. *Pot. Syl.* 78. Bić się z olbrzymami. *Bardz. Tr.* 350. Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma. *Tol. Saut.* 143. Obrzym, obrzymowie. *Cn. Th.*, *Leop. Genes.* 6, 3, *Radz. Gen.* 6, 4, *J. Kchan. Ps.* 25, *Gil. Kat.* 200, *Furn.* 85. OLBRZYMKA, - i, ż., *P. Kchan. Orl.* 1, 165, *OBRZYMICA, - y, ż., *Kmit. Spyt. C.*, die Riesinn; *Crn.* orjakèna; *Vd.* orjakinja, junakinja; *Rs.* великанша. OLBRZYMISKO, - a, *n.*, szpetny olbrzym, ein unförmlicher Riese. Przerosłe olbrzymisko. *Zab.* 9, 33 *Zabl.* OLBRZYMOWATY, - a, - e, przerosły, zbyt wielki, na kształt olbrzyma pochodzący, riesenartig. Następuią na obozy z okrzykami olbrzymowatemi po Goliacku. *Birk. o Exorb.* 2. Wyprowadza nad miarę zwyczayne rzeczy, i czyni ie olbrzymowatemi. *Teatr* 24, 55 *Czart.* OLBRZYMOWY, - a, - e, OLBRZYMSKI, - a, - ie, do olbrzyma należący, od olbrzyma, Riesen-; *Bh.* obrowský; *Slo.* obrowý; *Hg.* oriási; *Sr.* 1. rizowé, woblohmužowé; *Vd.* stramorski, goliaten, orjakou, risenaken; *Ross.* исполиновъ, исполинскій; *Ec.* исполинный. Wzrost olbrzymowy, wysoki na sześć łokci od stopy do głowy. *P. Kchan. Orl.* 1, 423. Polisem olbrzymskiego wzrostu. *Otw. Ow.* 546. (*Ec.* исполинствую, *Gr.* ἀνδριζο-

μαι, γιγαντιάω *fortesco*). Ziemia *obrzemska. 1 *Leop.* 26, 19, obrzymska. 3 *Leop.*). Olbrzymskie góry na Szląsku, *Bh.* krkonosse, krkonossé hory. OLBRZYMSTWO, - a, *n.*, *collect.* olbrzymowie, Riesen, die Riesen. Olbrzymstwo na niebieskie carstwo targnęło się. *Zebr. Cu.* 6.

*OLCHA *Dudz.* 15, *ob.* Olsza. OLCHNĄĆ, *ob.* Olknąć, Okłnąć. *OLCHOWY *Dudz.* 15, *ob.* Olszowy. *OŁDOWAĆ, *OŁDOWNIK, *ob.* Hołdować, Hołdownik. OLĘDER, *ob.* Holender. OLENDRY *plur.*, kępa oblana Wisłą pod Warszawą. *Dyk. G.* 2, 236, eine Weichselinsel bey Warschau. *OLĘDŹWIE, *ob.* Lędźwie.

OLEIARNIA, - i, ż., miesce wybiiania oleiu, oliwy, die Oelpresse. Nasienie gorczyczne w prasach albo w oleiarni wybić. *Syr.* 1205, *Rs.* маслобойня; *Bh.* olegnice, olegna; *Bs.* uljenica, usljenica. OLEIARZ, *ob.* Oleynik. OLEIEK, - eyku, *m.*, *demin. nom.* Oléy; oleiek drogi wonny, *unguentum. Cn, Th.*, wohlriechendes, köstliches Oel. Weźmiesz oleiek namaszczania, i wleiesz na głowę kapłańską. *Budn. Ex.* 29, 6, *Syr.* 12. Alabastrowa banieczka pełna drogiego oleyku. 1 *Leop. Matth.* 26, 7, maści drogiéy. 3 *Leop.*), *Gal. Alf.* 321. - Oleyki, liche lekarstwa *Rs.* маслянъ. - *Oleiec z *bielonów.' *Spicz.* 42, *ob.* oley. OLEIOWAĆ *cz. ndk.*, oleiem zaprawiać lub obmazać, ölen, beölen; *Rg.* zauliti, obuliti, nauliti, uliti; *Rs.* масляить, елеопомазать. Oleiowany, - a, - e, *oleatus*, *oleo imbutus. Cn. Th.*, geölt, mit Oel angemacht. Oleiem konaiącego pomazać, *Rs. et Ec.* елеосвятить. OLEIOWATY, - a, - e, *oleosus. Cn. Th.*, *Bh. et Slo.* olegowatý; *Hg.* olajos; *Sr.* 1. wolipowaté; *Cro.* oljen, oljaszt; ölicht, ölartig. OLEIOWY, OLEIOWNY, Oleyny, - a, - e, od oleiu, do oleiu, *Cro.* olyen, Oel-. Oleiowy rynek. *Cn. Th.*, oleiowe drożdże. *ib.*, fus oliwny albo oleiowy. *Cresc.* 151. Oleiowy statek. *Tr.* Łóy się z oleiowną tłustością nie rad mieszа. *Sienn.* 511. OLEISTY, - a, - e, pełen oleiu, oléy w sobie maiący, öhig, ölhaltig; *Crn.* vojlnat; *Vd.* oleinast, poun oleia, oleinat, olejoviten; *Rs.* маслянный (cf. maślny). Partykuły oleiste odmieniaią się przez zgniłość. *Mon.* 74, 574.

OLEK, - łka, *m.*, OLELK, - a, *m.*, *Alexander* (z Ruska), n. p. Móy Olku. *Kchow. Fr.* 19. Alexander po Rusku Olelk; ztąd Olelkowie. *Biel.* 405. OLES, - sia, *m.*, *demin.*, - OLESIA, - i, *femin.*

*OLEKAĆ *cz. ndk.*, n. p. Zwykł się cieszyć przy pługu wołkom olekaiąc. *Lib. Sen.* 9. ?

*OLEKSZY, n. p. Zawsze ona przypowieść zwyczayna, iże nikt lepszy, nikt godnieyszy, nikt cudnieyszy, nikt uczeńszy, cnotliwszy, iedno *olekszy. *Gil. Pjl.* 17 *b.*

OLENDER, *ob.* Holender. OLENDROWAĆ *czyn. ndk.*, u krawca, sposób wszywania czyli wprawienia sztuczki w suknie, tak iżby nie było znać. *Mag. Mk*, mit der Hollandischen Nath nähen.

OLESKO, - a, *n.*, zamek Pruski w Sudawii. *Dyk. G.* 2, 236, ein Schloß in Preußen. - 2) miasto w Wołyńskim, sławne urodzeniem Jana III. *ib.*, eine Stadt in Wolhynien. OLEŚNICA, - y, ż., *Olsa*, Oels, *Bh.* Olessnice, miasto i księstwo Sląskie. *Wyrw. G.* 237. - 2) miasto w Krakowskim, gniazdo familii Oleśnickich. *Dyk. G.* 2, 236. OLEŚNICKI, - a, - ie, *Bh.* Olessnický, Olezský, Olsinský: Ziemia Oleśnicka, Oels. *Nar. Hst.* 6, 124. OLIŚNIK, - a, *m.*, *athamanta meum Linn.*, *Crn.* ludrijan,

Bh. koprnik; gatunek świniaku, Bärwurz. *Kluk Dyk.* 1, 62, *Krup.* 5, 201, *Sleszk. Ped.* 417. - §. Oleśnik saxoński, Oelfenich, Niemcy zowią z Polskiego; bo go Polacy od olszy przezwali, około którey naradzey rośnie. *Sien. wykł. et* 203, *Bh.* oleſſnjk, *s daucum*, s marchew polna. OLESZKOW, - a, *m.*, starostwo w Mścisławskim. *Dyk. G.* 2, 236. OLESZNA, - y, *ż.*, miasto w Kiiowskim, przy uyściu rzeki tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 236. OLESZYCE, - yc, *plur.*, miasto w Ruskim; pod panowaniem Austryackim. *Dyk. G.* 2, 237.

OLETNIEC, *ob.* Letniec.

OLEWSKO, - a, *n.*, miasto w woiew. Brzeskim Litewskim. *Dyk. G.* 2, 237.

OLEXYNIEC, - ńca, *m.*, nowy i stary, dwa miasta blisko siebie leżące w woiew. Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 237.

OLEY, - eiu, *m.*, *Bh.* oleg; *Slo.* o'eg, oleg; *Lg.* olaj, olay; *Sr.* 2. wolej; *Sr.* 1. wobli, wolip; *Crn.* vojle, ojle, olje; *Vd.* olei, olje, ole; *Cro.* ulye, ulje, uljo; *Dl.* ulye, vlye; *Bs.* ulje, uglje; *Rg.* ùglje; *Rs.* масло, cf. *Hbr.* מכה, *ob.* masło); *Ec.* елéй; *Lat.* oleum, *Gr.* ἔλαιον, *Angls.* ele, *Suev.* olja, *Angl.* oil, *Ital.* oglio, *Gall.* huile, Niedrſ. Olie, *Ger.* das Oel. Płyny palne, ktore się w wodzie nie roztwarzaią, zowią olejami; dzielą ie na wytłaczane, i destyllowane. *Krumł. Chy.* 131, *Kluk Rosl.* 3, 347. Oléy iest waselka tłustość z drzewa, z ryb etc. *Sak. Pr.* 192. Oleie niewonne, z prasy otrzymane, zowią maziſtemi. *Krumł. Chy.* 132. Z ziarn lnowych wybiiaią oléy, malarzom do pokostów potrzebny, a u nas ludowi w post na okrasę zdatny. *Kluk Rosl.* 3, 326, Leinöl, cf. konopie wieyska oliwa). Pallas uczyła oley bić. *Biel. Sw.* 8 *b*. *Prov. Slo.* tažko s kamena oleg witlačit' ciężko z kamienia oley wytłoczyć. Oley skalny, *naphta*, Steinöl. *Sien. wykł.*, *Vd.* peshni olei, shtanovez, peshinsku olei, ogrilza). Oley ziemny, *petroleum*, gęściey szy od Nafty. *Kluk Kop.* 1, 206, Bergöl. Oley od biskupa poświęcony, z gron oliwnych wyciśniony, zowie się oleiem Świętym, i służy do ostatniego pomazania. *Karnk. Kat.* 251, geweihtes Oel, cf. chrzyźmo). Przy ostatecznéy Świątości, którą świętym oleiem albo ostatecznym pomazaniem zowiemy, nic zdrożnego niemasz. *Hrbst. Nau. Z.* 7. - §. Zapalczywy i gorący iak oley. *Teatr* 31, 59. Miasto wody, do ognia przylał oleiu. *Pot. Zac.* 180, *Biel.* 617. cf. ognia do ognia, Oel ins Feuer giessen. Oleiu do płomienia nie przydaway. *Eraz. Ob. C.* Własny oley, pnie się ku górze. *Rys. Ad.* 74, oliwa dobywa się na wierzch). - Oley w głowie; s rozum, cf. kiełbie, Grütze im Kopfe; geschent. Dobra rzecz, mieć oley w głowie. *Teatr* 8 *b*, 47. Alboż źle było dotąd, a nasi przodkowie Nie mieliż to rozumu i oleiu w głowie? *Niems. P. P.* 10. Nie wiele oleiu w głowie. *Rys. Ad.* 44, *Jak. Bay.* 25, *Pot. Arg.* 538, *Treb. S. M.* 7; *Rg.* ne imatti solli ù glâvi. cf. sol). Oleiu mu nie brak. *Teatr* 18 *b*, 4. - §. Ustawicznie coś rozumuie, a zdaie się, żeby kwaterki oleiu z tego nie wycisnął. *Teatr* 35 *b*, 68, t. i, sensu, treści, iak naymniey. OLEYCZYK, - a, *m.*, makuch oleiowy, der Oelkuchen. *Tr.* OLEYKARZ, - a, *m.*, *Bh.* olegkař, noszący oleyki na przedaż, der allerley abgezogene Oele herum trägt. Przesądy o oleykarzach. *Perz. Lek. praef.*, cf. Oleykownik). OLEYKARSTWO, - a, *n.*, *Vd.* masilodelstvu, masilaria. OLEY-

KOWAC, - ał, - uie, *cz. ndk.*, oleykiem napuszczać, nacierać. *Cn. Th.*, salben, öle, mit wohlriechenden Oelen anmachen, einweihen. Oleykowanie, oleykiem napuszczanie. *ib.*, namaszywanie. *ib.* Oleykowany, *unguentatus. Cn. Th.*, cf. perfumowany. OLEYKOWNIK, - a, *m.*, przekupień oleyków (cf. oleykarz), der mit abgezogenen Oelen handelt. *Tr.*, *Sr.* 1. jawbwanik; *Vd.* tershni pojigrauz, masilodelauz, masilovez, masilar; *Rs.* маслобáникъ. OLEYKOWY, - a, - e, od oleyków, Salben-, abgezogene Oele betreffend; oleykowy słoik. *Cn. Th.* OLEYNIK, - a, *m.*, *olearius. Mącz.*, *Bh.* olegnik, żabognik; *Slo.* olegnik; *Hg.* olajtsinálo, olaj-ate; *Sr.* 1. wolipownik; *Vd.* olenjak, olejar, oleinik; *Es.* uljar, koji prodava ulje, *f.* uljarica; *Rg.* ugljar, *f.* ugljarica; *Cro.* oljar, uljár; *Rs.* маслянникъ; *Ec.* маслопродáвецъ, елеопродáвецъ; wybiiacz oleiu, przekupień oleyny, der Oelschlager, der Oelmann; cf. Oliwnik. OLEYNY, - a, - e, *Bh.* olegny; *Rs.* маслянный; *Ec.* елéйный; oleiowy, Oels; przekupień oleyny, der Oelhöde. Fasy oleyne. *Vd.*, *Bh.* jáhog. Oleyne naczynie *Rg.* ugljenica; *Ec.* елеопрїимéлище.

OLIIA, - y, *ż.*, iezioro znaczne w woiew. Mińskim. *Dyk. G.* 2, 237, ein See in der Woiw. Minsk.

OLIGARCHIIA, - ii, *ż.*, rząd przednieyszych. *Petr. Pol.* 104, w którym przy niektórych tylko wybranych osobach rządy publiczne zostaią. *Kras. Zb.* 2, 273, die Oligarchie.

OLIMP, - u, *m.*, góra Tessalska, der Olymp, siedlisko bogów. **OLIMPIEC, - pca, *m.*, Jowisz, n. p. Jeśli teraz Olimpiec nie karze téy zdrady, To w przyszłości da pomsty okropne przykłady. *Dmoch. Jl.* 94.

OLIŚCIĆ, *ob.* Omaić.

OLITA miasto, królewszczyzna w Woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 237, eine Stadt in der Woiw. Trosk.

OLIWA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* oliwa; *Sr.* 1. wolipowka, wolipowna; *Sla.* ulijka; *Hg.* olajfa, olayfa, olaymagh; *Cro.* olika, ulika, *Dl.* ulika, maszlina, tak drevo kak szad; *Dl.* maſslina; *Bs.* maslina; *Rg.* maslina, maslinicza; *Ec.* елéй, маслинный; *Rs.* олúва; (*diſig. Rs.* олúфа oley gotowany malarski, kit; олифить kitować). - 1) drzewo oliwne. *Cn. Th.*, der Oelbaum; *Crn.* vojlèka; *Rs.* маслинное дерево, маслина. Oliwa polna, *oleaſter. Cn. Th.* (*ob.* Oliwisko), *Rs.* лóхъ. Oliwa znak pokoiu. *Pot. Zac.* 109, t. i. rószczka oliwna, der Oelzweig. - §. 2) sok oliwny, das Baumöl; *Sr.* 2. bommol; *Rs.* деревянное масло. Oliwa iest prawy oléy z oliwek. *M. Urzęd.* 449. Oliwę Prowancką mamy za naylepszą. *Kluk Dyk.* 2, 147. Konopie wieyską oliwą chłopi zowią. *Ob. poſt. A* 2, cf. oley). - Wszystko, gdyby oliwa na wierzch wychodzi. *Teatr* 32 *b*, 97. - 2) OLIWA *herb*, liliia z korzeniem; na niéy dwie róże; na hełmie pół lwa z ięzykiem wywieszonym. *Europ.* 3, 37, ein Wappen. - 3) OLIWA, miasto w Woiew. Pomorskim, sławne dawnym opactwem Cystersow. *Dyk. G.* 2, 237, das Kloster Oliva. *Prov.* Bodayeś nie miał chleba inszego, iak w *Oliwie*; bodayeś z głodu umarł; przymowa do skamieniałego chleba, który w klasztorze Oliwskim pokazuią. OLIWCZANY, - a, - e, oliwkowy, od oliwek, Oliven-. OLIWIANY, *ob.* Oliwny. OLIWISKO, - a, *n.*, *oleaſter*, szpetna oliwa polna, ein häßlicher Oleaſter. Nieszczęsne oliwiska drugim drzewom szkodzą. *Orz. Wirg.* 419. OLIW-

KA, - i, ź., OLIWECZKA, *dem. nom.* oliwa, n. p, w łazni sobie gorzałeczką, oliwką, mydełkiem grzebiet natrze. *Rey Zw.* 161 *b.* - §. Oliwka, *Bh. et Slo.* oljwka; *Hg.* olajka; *Sla.* uljika; *Vd.* oliva, oleika, olika, olejev bob, oleibar; *Rs.* масленка, олинка; owoc oliwnego drzewa. *Kluk Dyk.* 2, 147. Dzieci przy nim wszędzie Jak oliweczki kołem ſtaną w swoim rzędzie. *Ryb. Ps.* 263, *Birk. Chodl.* 39. Leśne oliwki *Ec.* дивомáсличїе. - §. b) *transl.* oliwki na sukniach, guziki na kształt oliwek, Knöpfe in Geſtalt der Oliven. Każdą rzecz znamionuie cecha, Na toć są szliffy, oliwki, kutasy. *Kniaź. Poez.* 2, 155. Bez szliffów i oliwek, choć w prostym pakłaku, Panowali od źrzódeł Dniepra do Krępaku. *Nar. Dz.* 3, 156. OLIWKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na oliwkę pochodzący, olivenartig, olivenfarbig. Amerykanie częścią są oliwkowaci, częścią żółtawi. *Wyrw. G.* 170. OLIWKOWY, - a, - e, *Rs.* олúвковый, do oliwek, oliwczany, Oliven-. *Cn. Th.* Oliwkowe drzewo, *Vd.* olika, olejevo drevo; *Ross.* мáслина, маслинник. Oliwkowy kolor *Sla.* uljna boja. OLIWNICA, - y, ź., OLIWNIK, - a, *m.*, oliwny sad, der Oelgarten; *Sor.* 1. wolipownicza; *Vd.* olikouje, olikou vert; *Cro.* olenka, olyenka; *Bs.* masliniscte; *Rs.* олúвковой садъ; *Ec.* мáсличїе, садъ масличный. Darował mu kilka oliwników, abo sadów i ogrodów. *Sk. Dz.* 616 *et* 53. Popalił ich winnice i oliwnice. *W. Jud.* 15, 5, *W. Jow.* 24, 13, *Bud. Ex.* 23, 11. 2) OLIWNIK, co tłoczy oliwę, der Baumölpreſſer. *Tr.* OLIWNY, OLIWIANY, - a, - e, *Bh.* oliwowý; *Sr.* 1. wolipownowé; *Rg.* másalinski; *Cro.* ulikven, olikov, olichni; *Hg.* olajfából; *Rs.* олúвный, мáсличный; od oliwy, Oliven-, Oels-. Oliwne drzewo. *Bud. Ex.* 27, 20, *Vd.* oleiku, olika, der Oelbaum. Jeśli się kto z zawartym powracał pokoiem, Oliwnym zwykle skronie okrywał zawoiem. *Pot. Zac.* 109. Oliwny wieniec. *Warg. Wal.* 61, Oelkranz. Oto w iednéy ręce mamy miecz, w drugiéy gałąź oliwną trzymamy. *Jabł. Tel.* 138, Oelzweig. Oliwna góra w Palestynie pod Jerozolimą. *Dyk. G.* 2, 237, der Oelberg. - §. b) Oliwny, względem soku oliwnego, Oliwowy. *Cn. Th.*, Baumöls-, Oels-. Oliwiane beczki. *Boter* 5. **OLIWORODNY kray. *A. Kchan. Wirg.* 206, rodzący oliwy, olivenerzeugend.

OLKEL, OLKELIK, *Ger.* Hohlkehl, część gzemsu żłobkowata, czyli wklęsła. *Mag. Mscr.*

OLKNĄĆ, *OLCHNĄĆ, *f.* olknie *neutr. dk.*, (oklnąć *Cn. Th.*), ochłnąć, ogłuchnąć, *Rs.* глóхнуть, оглóхнуть, taub werden. Tak była olknęła, i nic nie słyszała, iż trzeba było z nią nie tak słowy, iako kinieniem pałców mówić. *Birk. Dom.* 106. Przeciw olchnieniu albo głuchocie lekarstwo. *Syr.* 215 *et* 526. Oknął. *Szczerb. Sax.* 204. *Oknienie. *Urzęd.* 419, *odchnienie. *Sien.* 60.

OLKIENIKI, - ów *plur.*, miasto w Woiew. Trockim, sławne Konfederacyą Olkienicką. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt in Litthauen.

OLKUSZ, - a, *m.*, Ilkusch, *Ilcusii montes*, *Ilcusium*, miasto w Woiew. Krak., sławne górami bogatemi w śrebro, cynę i ołów. *Dyk. G.* 2, 238, die Stadt Olkuſch im Krakauiſchen, berühmt durch ihre Bergwerke. *Petr. Ek.* 29; *adj.* Olkuski.

OLMARYA, *ob.* Almarya.

OŁOBOK, *herb*, *ob.* Hołobok, - 2) Ołobok, miasto w Kaliskim. *Dyk. G.* 2, 239; *adj.* Ołoboccki.

OŁOIĆ *cz. dk.*, łoiem osmarować, betalgen; *Bs.* olojiti drjevo *ungere nauem*, *ob*, zmolić, osmolić.

OŁOMUNIEC, - ńca, *m.*, fortesa i stolica margrabstwa Morawskiego. *Wyrw. G.* 238, *Bh.* Olomauc, Holomauc; *Slo.* Olomuc; *Bs.* Olmuc; Ollmütz in Mähren. OŁOMUNIECKI, OŁOMUCKI, - a, - ie, von Ollmütz, Ollmützer; *Bh.* Olomaucký. Biskup Ołomucki. Biskupstwo Ołomuckie. Dyecezya Ołomucka. *Nar. Hist.* 3, 16. OŁOMUNCZYK, OŁOMUNCZANIN, - a, *m.*, der Ollmützer. OŁOMUŃCZANKA, - i, ź., die Ollmützerinn.

OŁÓW', - iu, *m.*, *Bh.* olowo, wolowo; *Slo.* olowo; *Sla.* ollovo; *Rg.* ólovo; *Bs.* olov, olovo; *Hg.* oon, on; *Cro.* olòv, olovo; *Sr.* 1. wowoy; *Sr.* 2. woloj, wolúj, woj; *Crn.* svinz; *Vd.* svinz; svinis, s'vines; *Rs.* свинецъ; cf. swinąć; (*Rs.* олово, z cyna; *Ec.* оловúна, пúтіе всякое хмѣльное кромѣ вина виноградного *sicera*); das Bley; metal miękki, ciemny, ciężki, prędko się topiący, dźwięku żadnego nie maiący; z metalów naypodleyszy. *Kluk Kop.* 2, 199. Ołowiem spaiać, zalewać, z *Slo.* olowiti, poo'owiti, ołowiem obliti lutować. - Cięży głowa iak ołów', krztuszę się i nudzę. *Kras. sat.* 55. Junak ołowiem strzaszy. *Mon.* 64, 191, t. i. kulą, chce się strzelać, er droht mit Pulver und Bley. Dziś za dobrodzieystwo ołowiem płacą. *Falib. Dis. M.* 2, źle nagradzaią). - *§. Spuścili linę z ołowiem do morza, i nalezli głębią na dwadzieścia sążni. 1 *Leop. Act.* 27, 27, *ob.* ołowianka, Senkbley. OŁÓWEK, - wka, *m.*, Waſſerbley, kamień tak miękki, że palce maże; z niego robią wiadome ołowki, Bleyſtifte, Bleyfedern, do pisania i rysowania. *Kluk Kop.* 2, 87, *Cro.* olovnicza, plaibaisa (cf. bleywas); *Sla.* šaibaz; *Rs.* карандашъ. Ołowek czerwony czyli rubryka. *N. Pam.* 22, 63. Dobywa pularesik, i rachuie ołówkiem. *Teatr* 55 *e*, 19. Ołowkiem liniiować. *Jak. Mat.* 1, 6, - §. Ołówek u szmuklerza do kręcenia frezli i kutasów. *Mag. Mſk.* OŁOWIANKA, - i, ź., kula ołowiana. *Cn. Th.*, *Rg.* olovniza, eine Bleykugel. Ołowianka żeglarska, do mierzenia głębokości morza. *Wlod.*, *Menińſk.* 1, 216; *Bh.* olownice; *Vd.* vodomerni svinz, merna vlouilu, merna jigla; *Rg.* ołóvniza, ólovno zárno; *Cro.* olovnicza, olovno zerno; *Rs.* лотъ; das Bleyloth, der Bleywurf. (*Rs.* свинчáтая кость do grania ołowiem wylana). OŁOWIANY, OŁOWNY, - a, - e, z ołowiu, von Bley, Bley-; *Bh.* plowenny; *Vd.* svinzhen; *Crn.* svinzhen; *Rg.* olovni; *Cro.* olóven; *Sr.* 1. wowowané; *Rs.* свинцовый (*Rs.* олóвянный cynowy). Ocet ołówiany, *acetum lithargirii*. *Perz. Cyr.* 2, 326. Plaſtr ołowiany, *emplaſtrum saturnium*. *ib.* 2, 319. Siarczan ołówiany, *vitriolum Saturni*, sól z kwasu siarczanego, i z ołowiu złożona. *Sniad. Chem.* 2, 169. Saletran ołówiany, *nitras plumbi*, sol z kwasu saletrzanego, i z ołowiu złożona. *ib.* 170. Szpat ołówiany, Bleyſpath, kamień szpatowy, którego cetnar do 70 funtów ołowiu wydaie. *Kluk Kop.* 2, 203. - *Prov.* Lepsza ołówiana zgoda, iak złote prawo. *Mon.* 71, 429, cf. pokóy święty!). OŁOWIASTY, OŁOWISTY, - a, - e, na ołów pochodzący, bleyartig, bleyfarbig; *Sr.* 1. wowopité; *Rs.* свинцовамый. OŁOWIEC, - wca, *m.*, Bleyſchweif, kruszec bardzo bogaty w ołów. *Kluk Kop.* 2,

202. OŁOWKOWY, - a, - e, od ołówka, Bleyſtifts-. Pióro ołówkowe. *Rog. Bud.* 31, *Ross.* карандашный. OŁOWNIA, - i, *ż.*, ołówna huta. *Cn. Th.*, die Bleyhütte, Bleygießerey OŁOWNICA, - y, *ż.*; ziele S. Antoniego, *molybdaena*, Flöhkraut. *Syr.* 1245. OŁOWNIK, - a, *m.*, *Sla.* olovár; *Bs.* olouar; *Rg.* olovar; *vulg.* olovcia; *Cro.* olovár); który około ołowiu robi. *Wlod.*, ołów albo ołowiem robiący. *Cn. Th.*, der Bleyarbeiter; który ołowne naczynia robi, *plumbarius, figul.* OŁOWNY; - a, - e, od ołowiu, Bley-. Biel ołowna, bleywas, Bleyweiß. *Syr.* 343, *Sien.* 581. W trumnie ołowney ciało położone. *Wyr. Loy.* 73. Postrzelił Kupido Dahnidę strzałą ołowną a Apollina złotą *Tward. Daph.*

*OLSACKI, *ob.* Alzacki. OLSIANY, - ian *plur.*, miasto w woiew. Wileńskim. *Dyk. G.* 2, 238.

OLSNĄĆ, Ośnąć, *f.* ośnie *neutr. idntl.*, oślepnąć, *Bh.* ośnauti; *Vd.* sliep gratati, oslepen biti, slep povstati; *Rs.* слѣпнуть, ослѣпнуть; blind werden. Olśnął, a gdy pokutował, znowu do wzroku przyszedł. *Sk. Dz.* 555. Wywarzęć drugie oko, że olśniesz na obie. *Mat.* 2 *Pod. C.* 2. Od blasku olśnione źrzenice nic widzieć nie mogły, *praestinguit eos fulgor. Offol. Sen.* 44. Ośnął wprawdzie ten niewidomy na oczy cielesne; ale na duszne oczy lepiey przeyrzał. *Dambr.* 138. Ten, który w wieczną onę światłość okiem rozumu patrzeć chce, miasto przeyrzenia ośnie, i w błędy niewywiklane zaydzie. *Dambr.* 255, *Key Pst. Bbb*, 5.

OLSTRO, - a, *n.*, die Holfter, Niederſ. Holſter; *Sla.* kubure; *Rs.* олстра, чашки, чумки; futeral na pistolety, Piſtolenholfter. Olstra bydź powinny tak przypięte, żeby płazem, a nie grzbietem, do konia przychodziły. *Kaw. Nar.* 394. I olstro puści (t. i. wystrzeli), gdy bóg przepuści. *Cn. Ad.* 281, *Rys. Ad.* 25, *Alb. n. W.* 21. *Olstro na flasze, na śrebro, s puzdro. *Wlod.*, ein Flaſchenfutteral, ein Futteral. OLSTROWY, - a, - e, od olstra, Holſter-. *Tr.*

OLSZA, - y, *ż.*, *OLCHA (*Dudz.* 14), *Bh.* wolſſe, wolſſicka; lipa liſſta, biła wolſſe; *Slo.* olſ'a, gelſá, gelſi, gelſe; *Sr.* 1. *et* 2. wolſcha; *Crn.* jęvsha (cf. *Crn.* jęvka, z iolda); *Vd.* oushik, oushika; *Cro.* jalsa, jalsevo drëvo, jalsa; *Dl.* jöha, yoha; *Bs.* joha; *Rs.* ольха; *Lat.* alnus, *Angls.* aele, aelre, *Gall.* aulne, *Dan.* Elle, *Suec.* Al, *Holl.* else, Niedſächſ. Els, Elſche; *Chald.* אלנא; gemein Deutſch Eller, Otte); die Erle, leśnorodne drzewo pierwszey wielkości; pień czasem wyrasta do 40 stóp bez gałęzi; rośnie na gruntach mokrych. *Kluk Rosl.* 2, 29. Z radością olsza się śmieie, Gdy wolny Zefir powieie. *Dar. Lot.* 11. Długa olsza. *Orw. Ow.* 544. Sposobne w wodę olsze. *Bard. Luk.* 45. OLSZANKA, - i, *ż.*, *Cyprinus phoxinus*, rybka nie dłuższa iak palec, nieco podobna do kiełbia. *Kluk Zw.* 3, 174, eine Art kleiner Fiſche. (*Rs.* ольшанка *motacilla modularis*). - §. 2) Olszanka, ſtaroſtwo w powiecie Trockim. *Dyk. G.* 2, 238, eine Staroſtey in Litthauen. - §. 3) miasto w Woiew. Kiiowſkim, nad zbiegiem rzek Maźniku i Olszanki. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt im Kiiowiſchen. OLSZANSK, - a, *m.*, miasto Rossyyskie w wielkorządztwie Woroniecskim. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt in Rußland. OLSZENIEC, - ńca, *m.*, OLSZENIK, - a, *m.*, ziele, *Selinum. Kluk*

Dyk. 3, 70, Olszeniec, Olszenik, Olszownik, *Daucus. Syr.* 151, Elſenach, Erlach, ein Kraut. *Sieszk. Ped.* 417, *Bh.* oleſnjk, bepworeć. OLSZOWKA, - i, *ż.*, grzyb na pniach olszowych rosnący. *Syr.* 1394 *et* 1395, eine Art Schwämme. OLSZOW, - a, *m.*, ſtaroſtwo w powiecie Szczerzeckim. *Dyk. G.* 2, 238, eine Staroſtey in Gallizien. OLSZOWA, - y, *ż.*, dobra i gniazdo domu Olszewſkich w Sieradzkim. *Dyk. G.* 2, 238, ein Gut in Sieradien, Stammort der Olſzewsker. OLSZOWY, - a, - e, *OLCHOWY, *Boh.* wolſſowý; *Crn.* jevshov; *Vd.* oushji; *Cro.* jalsev; *Rs.* ольховый; od olszy, Erlen-. Olszowy pniak. *Syr.* 1395. Olchowe kłodki. *Torz. Szk.* 32. Szyty olchowe. *ib.* 18. Olszowy Marcin, *ligneus, ineptus, ſtupidus. Cn. Ad.* 784, *Rs.* ольхъ, Дубиноваль, *Vd.* oshich, satepilu, ein hölzerner Peter, ein ungeſchickter Tölpel, cf. ochoczy iak pniak na ptaki, *Slo.* chitri ge, gako oloweni ptáč. OLSZYNA, - y, *ż.*, *Bh.* wolſſowi; *Slo.* olſſ; *Crn.* jevshje; *Vd.* oushje; *Cro.* jalsevje, jalsevina; *Dl.* johische; *Bs.* johiscte; *Sla.* johovina; *Rs.* ольховникъ, олешникъ; olszowy gay, ein Erlenwäldchen. Lasy iednego tylko rodzaiu drzewa, biorą od nich nazwiska: dębina, olszyna, brzezina. *Lad. H. N.* 88. - §. b) drzewo olszowe. *Tr.*, Erlenholz, *Ross.* ольховина. OLSZTYN, - a, *m.*, miasto w Krakowſkim z ſtaroſtwem. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt und Staroſtey im Krakauiſchen. OLSZTYNEK, - nka, *m.*, miasto w X. Warmińskim. *Dyk. G.* 2, 239, Allenſtein, eine Stadt in Ermeland.

OŁTARZ, - a, *m.*, OŁTARZYK, - a, *m.*, *demin.*, *Bh.* oltař; *Slo.* oltár; *Hg.* oltár; *Sr.* 2. holtař; *Sr.* 1. wolstař, wowtař; *Crn.* oltar, altar; *Vd.* oltar, outhar; *Cro.* oltár, oltarica; *Dl.* oltar; *Bs.* oltar, otar; *Rg.* ottár, ottarich; *Sla.* oltar; *Rs.* алтарь, олтарь, жертвенникъ, сикилище; *Ec.* алтарь, олтарь, тростникъ, олтище, очистилище, требникъ, требище (*ob.* trebnik); z *Lac.*, der Altar; (*sed* cf. *Jhre Gloſſar.*, *qui affert vocab. Septentrion. vetus* elt, *Angl.* eald, *s ignis*, *et* ar *focus*). *Prestol albo ołtarz. *Pim. Kam.* 150. Kościół zdobi ołtarz, a człowieka miłosierdzie *Slo.* tostel ſtráſi oltár, a človeka milosrdenſtwo. Którzy się z ołtarzem bawią, z ołtarzem się dzielą. *Bud.* 1 *Cor.* 9, 13. Swiaszczennikowi z ołtarza żyć potrzeba, nie maiąc inszey intraty. *Pim. Kam.* 373. Wziąłby z ołtarza. *Cn. Ad.* 420, *Slo.* i z oltára bi wzal; iakomy nawet i na święte rzeczy). Wielki ołtarz, *Sla.* veliki altár, der Hochaltar. *Slo. Prov.* eſče ge daleko welki oltár, daleko ztąd do owąd; ieszcze nie amen). - Heretycy postawili katedrę przeciw katedrze, ołtarze przeciw ołtarzowi, to iest, biskupa swego przeciw katolickiemu. *Sk. Dz.* 178. - §. Ołtarzyk domowy. *Cn. Th.* Mucyus Scaevola wytrwał ogień na ołtarzyku. *Birk. Kant. B* 2, t. i. na ognisku od ofiary, Opferheerd. - § 2) Ołtarz, pewne gwiazdy na niebie. *J. Kchan. Dz.* 16, ein Geſtirn. Ołtarza podobieństwo wykształtowane iest na niebie z gwiazd. *Orw. Ow.* 59. OŁTARZNY, OŁTARZOWY, - a, - e, od ołtarza, Altar-; *Bh. et Slo.* oltárni; *Vd.* oltarſki; *Hg.* oltári; *Rs.* олтарный. Ofiara ołtarzna. *Groch. W.* 255, *W. Poſt. W.* 3, 464; *Zrn. Pſt.* 3, 34 *b.* Podstawek ołtarzowy. *Bud. Lev.* 4, 30. (*Boh.* oltárnjk, *Bs.* otrnik, z tuwalnia, *Rg.* ottarniza *sacellum*).

OŁTY-

OŁTYWA, OŁTWA, - y, ż., miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 239, *e.* St. im Kiiowischen.

OLUTOWAĆ, *F.* olutuio *Act. dk.*, na około polutować, pospaiać, umiótken. Rurka w alembiku dobrze ciastem albo gliną olutowana. *Syr.* 181.

OŁYKA, - i, ż., piękne miasto w Woi. Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 239, *e.* St. in Wolhynien. *adj.* OŁYCKI, - a, - ie, n. p. Ordynacya Olycka Xiążąt Radziwiłłów. *ib.*

OŁYSIEĆ, *F.* olysicie *Neutr. dk.*; *Boh.* olyseti, oplcháti; *Rs.* oplaciviti (*ob.* plosz); *Cro.* opleshiveti, oplessivújem, pleshivem; kahl werden. Podobno co osiwieć miał, to on olysiał. *Pot. Jow.* 187; *Boh. Kom.* 1, 402; *Mon.* 72, 94.

O M.

OMACAĆ *ob.* Obmacać. OMACMIE, OMACKIEM, OMACKĄ, po OMACKU, w OMACKU, OMACKU, *adv.*; w pomroku rękami macaiąc, *Rs.* ощупью, im Finstern tappend, mit den Händen herumfühlend, fühlend, nicht sehend. Już nic nie widzi, tylko w mieyscu onym Omacmie stawia niebezpieczne nogi. *P. Kchan. Jer.* 178. *Rey Zw.* 3 *b. Rey Pst. Gg* 4. Oczy mgliste, ledwo co omacmie nayduię. *Prot. Kont. A* 3., *Crn.* tàvam, tapam, shtòram, shtorklàm; *Bs.* batati, gvirati; *Vd.* popadati, tepati). Polifem oko straciwszy, omacmie zchadzał lasy. *Otw. Ow.* 564, *Wys. Aloy.* 85. Omackiem przychodzą na teatr zaciemniony. *Teatr* 13, 68. Czy po omacku karty grać możecie? *Gor. Dw.* 210. Po omacku? albo ia to kot? *Teatr* 53 *b*, 28. W nocy w omacku potkliwie idzie. *Pilch. Sen. Gniew.* 179. Omacką w nocy namacał. *Star. Dw.* 30. Chodzą w omacku. *Pilch. Sen. list.* 4, 38. Pan bez własnego zdania omacku chodzi. *Jabł. Tel.* 327. Myślemy omackiem, albo raczéy nie myśląc chwytamy co pod rękę podpada. *Mon.* 69, 133. - *transl.* Urodzi się drugi omacmie, i o oycu nie wzwie, a gdy mu przyprą, w niebie go będzie chciał macać. *Glicz. Wych. B* 6 *b.* - *Subst.* omacki, o chodzenie po omacku, das Tappen. Wypadł za niemi, nie boiąc się omyłki w nocne omacki. *Pot. Arg.* 418. (*dist.*, *Bh.* Omacka, *s* sos, podlewa, *ob.* omoczyć). OMACMICA, - y, ż., nocnica, ćma, strasydło nocne, *Bs.* maçicch', hudoba, koja nochjom plasci; ein Nachtgespenst. *Aniculae vetant pueros edere in tenebris, ne spectrum hoc deuorent, quod eos insatiabiles reddat. Cn. Th.* OMACNY, - a, - e, do zmacania w pociemku czyli po omacku, handgreiflich. Grube a prawie omacne kłamstwo. *Smotr. Ap.* 77. Nie chcą ni widzieć, ni słyszeć, choć iuż są te rzeczy i omacne, i na wszystek świat głośne. *Smotr. Ex. pr.* Cerkiew' nassa przyszła do takich omacnych ciemnot. *Smotr. Ap.* 60.

OMACZAĆ *ob.* Omoczyć. OMACZALNY, - a, - e, omaczaniu służący, zum Eintauchen, Einweichen. Omaczalne naczynie *vas embammatis causa. Cn. Th.*

OMĄCZYĆ *cz. dk.*, mąką okurzyć, w koło pomączyć, bemehlen *Bs.* omuciti; *Rg.* omùciti; pomùciti, mùciti.

OMAIĆ, *F.* omai *Act. dk.*, liściem na około obwieśdź, belauben; *Vd.* oseleniti, oblepeniti; *dflg. Cro.* omajati *labefactare, agitando infirmare*). Omay wołowi rogi kwiatami. *Chod. Gesn.* 109. Omaiony *Vd.* lepenast, oselen). Omaiony ryciem; maiący wyryto do koła bluszczowe liście. *Wlod.*

OMAL, OMALE *adv.*, niewiele, trochę, nicht viel, wenig, etwas Weniges. Lasu omal. *Teatr* 8 *b*, 50. Miodzi statku maią omale. *Pot. Arg.* 264. Takowa u mnie przyiaźń iest w pochwale, Którey interes zaszkodzi omale. *Min. Ryt.* 2, 164. OMAŁO, *ob.* mało.

*OMAM, -u, *m.*, omamienie, zamydlenie oczu, die Verblendung. (*Rs.* обмáнъ oszustostwo). Prawda nie ma tego omamu, którym błąd ludzi. *Stas. Num.* 2, 117. OMAMIĆ, *f.* omami *cz. dk.*, Omamiać *ndk.*; oczy komu zamydlić, otumanić, zwieść, blenden, bethören, berücken; *Bh.* ošáliti; *Vd.* mamiti, omamiti, shertati, omesti, klamiti, obmotiti; (*Bs.* izmamiti *pellicio*; *Cro.* omamlyujemsze *sopior*, *deliquium animi patior*; *Rs.* обмануть, обманивать oszukać, podeyść, взмáнить, взмáнивать powabić). Możesz ludzi omamić; boga nie oszukasz. *Kras. sat.* 22. Omamić iest rzecz nieprzytomną udać za przytomną. *Boh. djab.* 361. Spektator omamiony aktora wcale zapomniał, a o osobie tylko udaney myślał. *Teatr* 24, 80 *Cztr.* My iak omamieni, patrząc nie widziemy. *Star. Vot. A* 3 *b.* Człek poczciwy, lada czym łatwo się omami. *Zabł. Amf.* 12. Omamienie, czyn i skutek, illuzya, die Täuschung, *Ross.* обмáнчивость. (*Cro.* omamicsa, omilyavicza *deliquium*, omàmlyiv *vertiginosus*). *N. Pam.* 2, 222. OMAMICIEL, *OMOMICIEL, - a, *m.*, *OMOMILEK, - lka, *m.*, mamiący oczy, zwodzca, der Verblender. U Faraona gwałt się znaydowało omomilków, których obłuda Naśladowała istne boskie cuda. *Leszcz H. S.* 107. Omomiciele u dworu. *ib.* 108. *Rs.* обманщикъ oszust. OMAN, - u, *m.*, *Bh. et Sr.* 1. woman; *Sr.* 2. olant; *Crn.* olànt', telòhje; *Vd.* veliki, toulti koren, voman; *Cro.*, *Bs.*, *Rg.* oman; *Sla.* oman, ovnika, veliki koren; *Rs.* оманъ, девесилъ, уманъ, девясилъ, девятисилъ, *helenium*, Alantwurz, ziele, którego korzeń używa się na lekarstwo. *Klus Rosl.* 2, 239, *Krup.* 5, 136. Dziewiosił wieśniacy zowią oman pospolity, *inula Helenium. Jundz.* 414. Helena, gdy była w smutku, kładła oman w wino, a piiąc zapomniewała smutku. *Urzęd.* 125. Toć ty nas w błędach trzymasz, gdy dawszy przynętę, Bronisz smaku, zawodząc chuć w **omany* kręte. *Zab.* 9, 45 *Zabł.* OMANEK, - nka, *m.*, wino z omanem. *Cn. Th.*, Alantwein; *Crn.* olantin. OMANOWY, - a, - e, od omanu, Alant-; *Bh.* wománkowý.

OMARMURZYĆ *cz. dk.*, marmurem obłożyć, mit Marmor überziehen. Omarmurzeć *pass.*, *Bs.* omramoritise; *Cro.* omramorujemsze.

OMARTWIĆ, *f.* omartwi *cz. dk.*, Omartwiać *ndk.*, martwiąc przytępić, kastepend abstumpfen, betäuben, fühllos machen. Przyczyniał ciału omartwienia. *Groch. W.* 250. Lekarstwo członkom odsiębionym i omartwiorym. *Syr.* 91. Rany omartwione. *ib.* 1421. Ruta niewiastom płod w żywocie omartwia i wypędza. *Syr.* 545. OMARTWIEĆ *niiak. dk.*, martwym się stać, absterben. Odszczepa omartwiała. *Smotr. Ex.* 14. (*Rs.* омертвѣлость bladość śmiertelna).

OMARZNĄĆ *niiak. idntl.*, w koło pomarznąć, befrieren; *Bh.* omrznauti; *Vd.* omerzniti; *Bs.* omrriznuti.

OMAŚCIĆ, *f.* omaści *cz. dk.*, Omaszczać *ndk.*, okrasić, *Bh.* omastiti; (*Vd.* obmastiti, s ośpikować); *Bs.* omastiti; *Cro.* omáscham; fett machen, anmachen. - *tr.* Popiół spalonego pérza rolą omaści. *Haur Sk.* 30, t. i. ognoi,

bungen. OMASTA, - y, ż., okrasa, pozłota, Fett zum Anmachen; *Boh.* omaſtek, maſidło, maſnoſt, maſnoſt. Gdy omaſty ſiſom, osobliwie oleiu nie ſanie, to im z piwem kaszę gotować. *Haur Ek.* 172, *Pilch. Sen. liſt.* 3, 198, *Dudz.* 48. Chlewne bydło w gospodarſtwie użyteczne, i na omaſty wygodne. *Haur Sk.* 59. Sól, winó, dobra wola, bankietów omaſta. *Kchow. Fr.* 94. Omaſta do posmarowania wozów. *Pot. Jow.* 179, t. i. maź, kołomaź. OMASTNY, OMASNY, - a, - e, omaszczający, omaſtę daiący, tłuszczący, tłusty, fett machend, fett, *Bh.* maſtný. Gnóy gołębi ieſt omaſtny do ziemi. *Haur Sk.* 128. Barany z omaſtnych powracaią paſtwiſk. *Zab.* 13, 53. Konia iego puszczaią na omaſtne smugi. *Zab.* 13, 295 *Hor.* Rola dobra, tłuſta, omasna. *Haur Sk.* 23. OMASZCZAĆ, *ob.* Omaścić.

OMATAĆ, *f.* omata *cz. dk.*, uwikłać, matanicą oszukać, betrügen, übervortheilen. Każdego takiego marny świat omatał. *Rey Wiz.* 12 *b.* Dobry obywatel nie omata, nie oszali nikogo, pomniąc, że to nieprzyſtoyna. *Petr. Et.* 91.

OMAWIAĆ, *ob.* Omowić. OMAZAĆ, *ob.* Obmazać.

OMDLAŁOŚĆ, - ści, ż., ſłabość, bezsilność, die Ohnmacht, Ohnmächtigkeit; *Sr.* s. notewatio; *Crn.* ommedlęvza, samedlęvka; *Vd.* omedlenje, omedlaviza, omaganje, omedlenza, oslabetje; *Sla.* obamljénje; *Bs.* omlohavoſt, ſlaboſt; *Rs.* обморокъ. Przyczyna słabości i omdłałości mowy ieſt w słabym uczuciu mówcy. *Pir. Wym.* 220. OMDLEĆ, *f.* omdleie *neutr. dk.*, Omdlewać, *Omglewać *niedok.*, *Bh.* omdleti, omdljwati; *Slo.* omdlévám; *Vd.* omedlet, oslabet, omagati; *Crn.* ommagam, ommedlim, ommedlęti; *Sla.* obamliti; *Rs.* обмереть, обомру, обмирать (cf. ob-mrzeć), ohnmächtig werden, in Ohnmacht fallen. Jak się tego dowiedziała, zaraz omdlawszy, upadła na ziemię. *Auszp.* 53. Pływała koło brzegu łodka wywrócona, W bliskości biedna Chloe leżała omdlona. *Chod. Ges.* 70, zemdlała). Omdlały *Vd.* omagan, omotizhen, omozhen, omedlen; *Slo.* obneznanjen). Nogi się chwieią podemną, dech tracę, omdlewam. *Teatr* 28 *b*, 181. Widzę go znowu, serce omdlewam. *Teatr* 44 *b*, 54. Omglewanie. *Oczk. prz.* f. omglewa. *Teatr* 44 *b*, 54. W twarzy ſkazuie słodkie omdlenie. *Przyb. Lux.* 46, Hinſchmachten, Hinſterben. - Cóż to, drżysz Muzo, widzę już głos twóy omdlony. *Dmoch. Sąd.* 51, mdły. *OMDLIĆ *cz. dok.*, mdłości nabawić, osłabić, ohnmächtig machen, *Bs.* omlohaviti, oslabiti; *Vd.* omedliti, obserbati.

*OMĘLIĆ, *ob.* Omylić. OMEŁTY, *ob.* Omlec.

OMĘŻYĆ, *f.* omęży *cz. dk.*, Omężać *ndk.*, wydadź za mąż, *Vd.* omoshit, an einen Mann verheirathen, einen Mann geben, bemannen. Omężył poddankę swoię. *Tr.*

*OMGLEWAĆ *Kosz. Lor.* 180, *ob.* Omdleć.

*OMGLIĆ *cz. dk.*, mgłą ocimić, benebeln, umnebeln, *Vd.* obmeglati, *Bs.* omaghliti, *Cro.* omeglújem *obnubilo*. Zwinąwszy obłoki, morza i rzéki omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam iakoby z nieba posłaniec. *Smotr. Ap.* 27.

OMIATAĆ, *ob.* omieść. OMIECINY, *plur.*, śmieci, *febrium. Mącz.*, Kehrig, Abfehrig, Kehrſtaub, (cf. *Rs.* омести, мятина, z otręby). Omieciny w młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, mąka subtelna, ſtochmal. *Cn. Th.*; *Vd.* meu, hmiu, mlinshi prah, meuna moka, poliſka. - *fig.* Odrzućcie wszelką sprosność i omieciny złości. *Radz. Jac.* 1, 21. Stališmy się, iako omieciny u wszytkich. *Wrtbs.* 201, *ob.* pomiotło.

OMIEDZIĆ, *f.* omiedzi *cz. dk.*, miodem zaprawić, mit Honig zurichten. Slaz warzyć w wodzie omiedzionej. *Urzęd.* 20. Ten sok ocukruy, abo lepiéy omiedź miodem czyſtym. *Spicz.* 12.

OMIEG, - u, *m.*, ziele, *Doronicum pardalianches*, gatunek koziego korzenia. *Kluk Dyk.* 1, 193, Wolfswurz, Sturmhut, piekielne ziele; *Bh. et Slo.* omeg, nomig, wlčí mléto; (*Rs.* омегъ szaléy iadowity).

*OMIĘKCZYĆ *cz. dk.*, w koło pomiękczyć, umweichen, rund um weich machen; *Sr.* s. nomehscham (nomedizno *lenimentum*); *Vd.* omezhiti, vmehkuvati; *Bs.* omekšati; *Cro.* omekchávam. *Nieomiękły, nie do omiękczenia, *Vd.* neomezhliu, cf. odmiękczyć.

OMIENIAŁOŚĆ, - ści, ż., chrypka, die Heiſerkeit. Sok ten omieniałość i ochrapienie odpędza. *Syr.* 189. OMIENIEĆ, *f.* omienie *neutr. dk.*, (*diſling.* Oniemieć), ochrzypnąć, mówiąc nagle głos utracić. *Cn. Th.*, heiſer werden, die Stimme verlieren. Omieniałem iuż prawie, ratunku wołaiąc. *J. Kchan. Ps.* 97. Wołaiąc na grzesznę omieniiesz, a gardło twoie ochrapieie. *Rzow. Roz.* 56. Omieniały, ochrapiały, *raucus. Mącz.* Omienienie i zasiplość. *Syr.* 392.

*OMIENIĆ *cz. dk.*, z wapomnieć, n. p. Przyiachawszy ku górze wyżéy omienionéy. *Kroiew. Chy. B b*, erwähnen.

OMIERZCHNĄĆ, *f.* omierzchnie *neutr. Idntl.*, mierzchem bydź napadanym, *Rg.* omarknuti, zamàrknuti; von der Dämmerung überfallen werden. Pedchmieliwszy sobie, wychodząc z kiermaszu, Wespół śpiewali, aż też omierzchli w póllasu. *Zimor. Siel.* 226, noc ich zapadła, zaſkoczyła.

OMIER-ZIĆ, OBMIER-ZIĆ, *Obmierzęczyć, *f.* omierzi *czyn. dok.*, bydzić co komu, *ożadzić, (*Cro.* omraziti, omrasujem, s obmówić), einem etwas verleiden; *Rg. et Bs.* omraziti tkoga tkomu; *Cro.* omrasújem; *Rs.* омерзить, омерзать; *Ec.* отчужнити, отчужнáмь. Obmierził sobie i zbrzydził Alcynę. *P. Kchan. Orl.* 190. Łakomstwa starym a wilkowi drapieży nikt nie omierzi. *Pal. Dis. O.* Chcieli im swoie błędy zalecić, a cwaniéliią obmierzęczyć. *Zrn. Pſt.* 264. Co mi wczora obiecywało pomyślność, dziś sprawnie obmierzienie. *Mon.* 64, 347, mierziączkę, Ekel; *Bs.* omraza, nenavidoſt; *Rg.* omraza, *Cro.* omraza *odium*. OMIER-ZICIEL, - a, *m.*, sprawuiący omierzienie, der Verleider, der einem etwas zum Ekel macht; *Cro.* merzitel *abominator*; *f.* merziteliza; *Rg.* marzitelj *aspernator*. OMIERZŁOŚĆ, OBMIERZŁOŚĆ, - ści, ż., ohyda, der Ekel, die Ekelhaftigkeit, *Rg.* omraza; *Vd.* omersanje, slob, slobnoſt; *Rs.* омерзѣлость, мерзость. Najpodleysze posługi uczynił, żadną się obmierzłością nie brzydząc. *Sk. Zyw.* 2, 380. W pośrzodku obmierzłości losu moiego. *Teatr* 1 *c*, 117. OMIERZLIWY, OBMIERZLIWY, OMIERZŁY, - a, - e, ohydny, hydliwy, brzydki, *Slo.* ošklivný; *Bs.* omrzivo, mrzigliv; *Crn.* spórne; *Vd.* groslin, gnusitlin, sloben, otejen, zhuden; *Rs.* мерзкій, мерзостный, мерзокъ, богомерзкій; *Ec.* омерзелный; ekelhaft. Kto wielbi los cudzy, swoy mu obmierzliwy. *Zab.* 8, 329. Człowiek omierzliwy, *Rs.* мерзавецъ. OMIER-

ZNĄC, OBMIERZNĄĆ, *f.* obmierzuie *neutr. idntl.*, ohydnąć, *Rg.* omarznuti, omrazitise; *Bs.* omrriznuti, dogrunti; zum Ekel werden. Chceszli komu wino ożadzić, utop' w nim węgorza, i tak day ie pić opilemu, od tych czas mu omierznie, a będzie mu iuż przykre, tak że go pić nie będzie. *Sien.* 501. Zbytnie pracowanie koniem, czyni mu omierznienie skakania albo inszych sztuk iego. *Cresc.* 523. Gnoiu w ogrodzie trzeba mieć dostatek, aby dla chudości ziemi ogrod gospodarzowi nie omierznął. *Cresc.* 509. Mnie iuż dawno omierzły te dymy twoie. *Rey Pst. M m m* 2.

OMIERZYĆ *cz. dk.*, w koło wymierzyć, określić, ummeſſen, rund um abmeſſen. Kościoł wielki, szeroki, nie mając końca, wysoki i nieomierzony. *Podw. Syon. Q* 3 *b*, nieograniczony.

OMIĘĆ, *f.* omiecie, omiotę *cz. dk.*, Omiatać, Obmiatać *ndk.*, *Bh.* omesti, omitati; *Sr.* 2. homasej; *Sr.* 1. wobmětam; *Rag.* omèsti, metem; *Crn.* ommętam (omnélu, s miotełka); *Vd.* obmetati; *Rs.* обмести, обметаю, обметывать; w okolo zamiatać, pomiatać, umfegen, befegen. Przywiązaną miotłą u wierzchu żerdzi, omiatał kruczganki. *Wys. Alloy.* 342. Miotłą omieciony, zwierzchownie oczyszczony. *Gil. Pst.* 292 *b.* (*Ross.* обмемъ zmiatane kupy; 2. sieć na sobole 13 sążni długa). – *fig.* Darmo przysieść na mieyscu, wszystkie cztery kąty Radby obmiótł, iak mówią, nawet i piec piąty. *Zab.* 14, 52, wszędybył, powsinoga, mieysca nie zagrzeie, er wird an keinem Orte warm). – §. 2) obmiotać, obmieść, s obrzucić, rzucić na koło czego; *Vd.* obmetati, obvrezhi, rund um werfen. Litwa z ostatków spalonego miasta drzewo biorąc, obmiotali zamek w około, i zapalili. *Stryik.* 410. *Vd.* obmet, obmezhanje, obverzhenje, s obrzucenie.

OMIESZKA, – i, *ż.*, OMIESZKANIE, – ia, *n.*, OMIESZKANINA, – y, *ż.*, zamieszka, mieszkanina, odwłoka, zwłoka, mitręga, das Zaudern, Säumen, die Verſäumniß; *Crn.* samuda; *Vd.* muditje, mud-nje; *Sr.* 1. zalomda. Prędkość siła dzieie, a omieszkanie siła bierze. *Gor. Sen.* 59. Przyzwał ich; a oni też bez omieszkania przyszli. *Stryik.* 196. Z. Iney omieszkaniny w wykonaniu zamiarów nie uczynili. *Krom.* 563. OMIESZKAĆ, *f.* omieszka *cz. dk.*, Omieszkiwać *frey.*, Omieszkawać *ndk.*, *Bh.* prozabaliti; *Sr.* 1. zalmdjam, *Crn* samudim; *Vd* samuditi, obmuditi; *Cro.* samuditi *Rs.* проволочить, volb; *Ls.* покосить, повременить, помешкать, подождать; *Pc.* [illegible], nieper, – a) omieszkać *cz. dk.*, opuścić co, opuścić czas do czego, verſäumen. Swoiey godziny omieszkała. *Pasz. Dz.* 70. Omieszkał 8 lata, nitmasz chleba; omieszkałeś targu, nie kupić nie dostaniesz *Sk. Kaz.* 511. Przenayświętszych ofiar ołtarznych nie omieszkiwamy. *Groch. W.* 184. – §. *a b*) *intrans.* odkładać, nie śpieszyć, zaudern, ſäumen. Czemuż omieszkawasz wspomoż wołaiącym do ciebie? *Bial Post.* 236. – *cum Dat.* Starać się będę, abym sprawom J. K. Mści nic nie omieszkał. *Boh. Offic.* 2 47. Nie omieszkałeś oyczyśtey obronie, Choć cię zabiła ta wieść w cudzey stronie. *Bial. Odm.* 29. – §. *b*) omieszkać do czego, opóźnić się, ſich verſpäten. Spotkawszy się Lowami, tadzież, iż wieczor był zaszedł, do Trok też omieszkał, nocował król w kotarach. *Stryik.* 354. Widząc lud, iż omieszkawał Moyżesz zniyść z góry. *i. W. Ex.* 32, 1. Omieszkawa móy pan przyyść. *Bud. Lev.* 12, 45. Nie omieszkał do iego obrony. *Jant. Tel.* 31., Płakać będą na ostatnim sądzie, iż i ż do zbawienia omieszk. li. *Sk. Kaz.* 5. Omieszkanie, nieśpieszenie, ociąganie się, das Säumen, *Sr.* 1. zalwilero, *Crn.* kasnúta. – §. 2) omieszkać dom, pomieszkanie w nim mieć, zamieszkać go, *Vd.* obstanuvati en kraj, stanuvati, prebivati v' enem kraju, ein Haus bewohnen. Dzikie nieomieszkane kraie. *Teatr* 47 *c*, 57. *OMIĘSZKAŁY, – a, – e, ugłaskany, zahm. Xiąże miał przy swoim dworze lwa omięszkałego między ludźmi. *Haur Sk.* 318. *OMIESZKAŁY, – a, – e, ociągaiący się, powolny, mitrężny, zaudernd, *Sr.* 1. zalwilerſki (zalwilejer *morator*; *Bh.* promeſſkalý; *Crn.* kasne; *Vd.* kesen. *OMIESZKAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, mitrężność, die Langſamkeit, *Vd.* kesnoſt, toshlivoſt, mudnoſt, mudlivoſt, shulenje.

OMIŁKNĄĆ *niiak. idntl.*, umilknąć, zamilknąć, *ob.* omienieć, verſtummen, *Sr.* 1. wobmělknu, womělknu; *Vd.* obmouzhati; *Bs.* omuknuti; *Cro.* omuknújem. **Omiłły Bs.* omukao, omukla, omuklo *raucus.*

OMINĄĆ, *OBMINĄĆ, *f.* ominie *cz. idntl.*, Omiiać, *Obmiiać *ndk.*, zbaczaiąc miiać, okolić, *Vd.* ogibatise, vgenitise, opuſtiti; *Cro.* vugnati, vugibljem; ausweichen, umgehen. Często człowiek chcąc ominąć ieden dół, wpadnie w drugi. *Gor. Dw.* 136. Przeciwić się każdemu, nie ułatwiłoby człeka, Kto nie łaskaw, lepiéy go ominąć z daleka. *Sim. Sicl.* 94. Złe daleko omiń, Lepiéy ominąć, niż się powinąć. *Cn. Ad.* 1332, cf. gdzie nie przeskoczysz, podleź). Czemu to Waszmość Mospanie Starosto, Obmiiasz pany, a nie idziesz prosto? *Bratk. B.* 4. Omijanie, ominienie, *Ec.* обминовéнїе, обходъ, такая дорога, коей миновать не льзя. – *transl.* Ja smutnych twoich losów nie ominę, Ciebie wybawiam, ale sama zginę. *Kras. Offl. D* 2 *b*, t. i. nie opuszczę, ich verlaſſe dich in deinem Unglücke nicht. – § 2) *neutr.*, upłynąć, przeyśdź, vorüber gehen, verfließen. Będzie dobrze, gdy zle ominie. *Cn. Ad.* 11. *OMINĘŁY, – a, – e, upływaiący, przechodzący, kończący się, vorübergehend, ſich endend. Nasz arcyofiarownik trwa na wieki, nie ominęła na ofiarownictwo. *Bud. Hebr.* 7, 12.

OMINOWAĆ, – ał, – uie, *cz. ndk.*, z *Lac.*, źle wróżyć, Böſes prophezeyen, ahnden. Przeszłych rzeczy żałuie, niniejsze mu ckliwe, Przyszłe zaś ominuie nader nieszczęśliwe. *Min.*

*OMKNĄĆ, *OMSKNĄĆ, OMUSNĄĆ, *f.* omknie *czyn. idntl.*, omykać *ndk.*, osmykać, oberwać, rund um abreißen, bezupfen, abzupfen; *Vd.* omusniti, osmukniti, omesti, omekniti; (*Bs.* omusti *mulgeo*); *Rg.* omúsli; (*Vd.* omusovez, omusnik, z drący pióra). *Depilatus*, oberwany, omknięty z włosów. *Mącz.* Ogoli ci brodę brzytwą naiemną, i omknie ci brodę. *Radz. Jes.* 7, 20. *Stricta folia ex arboribus*, omknione. *Mącz.* Omsknąwszy kwiatki z rożdżek, listeczki usiekać. *Syr.* 1335. W ocemgnieniu z drzew Otrys omknięty z gruntu, *nudus erat. Zebr. Ow.* 310. Skóra omknęła się z niego, *direpta per artus. ib.* 149.

OMLEĆ *cz. dk.*, omielać *ndk.*, w koło pomleć, rund um abmalen, abreiben in der Mühle; *Rs.* обмолотить. Ryżu przywożą do nas ziarna iuż omełte; rośnie iak ięczmień. *Spicz.* 125.

OMLET, - u, *m.*, z *Franc.* omelette; gatunek iaiecznicy. *Wiel. Kuch.*, eine Art Eyerkuchen.

OMŁODZIC, *f.* omłodzi *cz. dk.*, omładzać *ndk.*, odmłodzić, młodość przywrócić, *Sr.* 1. womodjam; *Vd.* omladiti, pomladiti, verjüngen, jung machen. Na rodzenie Izaaka Bóg zgrzybiałe ciało Abrahama i Sary omłodził i prawie ożywił. *Sk. Zyw.* 1, 242. - Omłodzenie *Vd.* pomladitje.

OMŁÓCIC, *f.* omłóci *cz. dk.*, omłacać *ndk.*, *Bh.* omlatiti; *Vd. et Bs.* omlatiti; *Fg.* omlâtiti; *Rs.* обмолоmимъ, обмолочу, омолáчивамъ, обмолáчиваmъ; do końca wymłócić, ausdreschen. *Tr.* OMŁOT, - u, *m.*, omłócenie, das Ausdreschen, die Ausdreschung, Abdreschung. Po omłocie lnu zaraz snopki związać potrzeba. *Przydz.* 10. Byłem przy uprawie, przy żniwie, przy omłocie. *Kras. Pod.* 1, 14. Gdy kłos kwitnie tylko od środka, omłot średni, gdy tylko od wierzchu, omłot podły gospodarze sobie obiecuią. *Kluk Rosl.* 3, 206.

*OMNIEMAĆ się, n, p, Gdy kostki grał, a za szczęśliwym urzuceniem do onego, co z nim grał, rzekł, zabiy, legaci też Rzymscy w tym do pokoiu weszli, *omniemawszy* się harcerze onym słowem, rzucili się na nich, słowo igrzyska sobie rozumiejąc i wykładaiąc za rozkazanie. *Warg. Wal.* 332, w mniemaniu omyliwszy się. ?

OMNISZYC, *f.* omnisze *cz. dk.*, mnichem robić, okapturzyć, w mnisze habit ubierać, postrzyc na mnicha, zum Mönche machen, den Mönchshabit anlegen. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się ieden po śmierci omnisze. *Pot. Jow.* 2, 59. Omniszył go ociec; ale porzucił potym kapicę i zakon. *Nar. Hst.* 2, 220. Uwiadomiono Zołkiewskiego o omniszeniu Szuyskiego. *Nar. Chod.* 1, 404. Prosili opata o wydanie omniszonego Kazimierza. *Nar. Hst.* 2, 269, postrzyżeńca). - §. omniszyć świnie, *ob.* Mniszyć.

OMOCZYC, *OBMOCZYC, *f.* omoczy *cz. dk.*, Omaczać, *Obmaczować *ndk.*, *Bh.* omociti, omačeti; *Sr.* 1. womacijupu; *Vd.* omozhiti; *Rg.* omocitti; *Bs.* omociti, okisnuti, smociti, sstopiti, oquassiti; *Cro.* omàchem; *Rs.* обмочимъ, обмáчиваю, обмакнýмъ, обмакиваmъ; *Ec.* омочáю, омакáю. - 1) omoczyć co w czym, włożyć w co mokrego, eintauchen. W wodce fleytuszki obmaczane. *Syr.* 293. Rozpuściwszy ten sok z miodem, knotki w tym obmaczować. *Syr.* 658. Kąsek chleba w wodzie omaczanego. *Wys. Aloy.* 81. W twoim napoiu obmoczę pióro. *Susz. Piel.* 1, C 3 *b.* Ręce w krwi niewinnéy omaczacie. *W. Post. W.* 282. Język w pickielnym omoczony iadzie. *P. Kchan. Jer.* 112. - §. 2) omoczyć co czym, z oblać, begießen, benetzen, befeuchten. Mieczem krwią Pana swego omoczonym, przebił się. *Warg. Wal.* 213. Naczynia służby Ewanielickiéy nie bydlęcą, ale krwią rozumnych ofiar omoczyli. *Birk. Dom.* 120. Na twarzy łzami omoczona. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. Omoczenie *Rg.* omaka. OMOKNĄC, *f.* omoknie *neutr. idntl.*, w koło przemoknąć, *Bs.* okisnuti, sstapatise; *Rs.* обмокнумъ, обмокаmъ; rund um naß werden. Włos omokły mirrą. *Hor.* 2, 107 *Min.*, umnetzt, umfeuchtet. We łzach omokłe oczy. *Min. Ryt.* 1, 177. *OMOKRZYC, *f.* omokrzy *cz. dk.*, omoczyć czym, oblać, *Vd.* omokriti; *Bs.* omokritti; begießen, umgießen, umfeuchten. Chmury w mokrość obrócone będą i ziemię sam i tam omokrzą. *Fur. Uw. G* 2.

*OMOMICIEL, *ob.* Omamiciel.

OMOŚCIC *cz. dk.*, mostem okryć, bebrücken. (*Rs.* обмостимъ, обмáщиваmъ obrukować).

OMOTAC *cz. dk.*, motaniem uwiklać, bewickeln, rund um verwickeln; *Rg.* omotatti; *Vd.* obmotati, obmotiti, premotiti, amotiti; *Bs.* omotati; *Cro.* obmátam, omotavam; *Rs.* обмомаmъ, обмáмливаmъ. *OMOTACZ *Vd.* promotovez.

OMOWA, OMÓWIC, OMÓWKA, OMOWISKO, OMOWNY, *ob.* Obmowa etc.

OMROCZYC *cz. dk.*, omraczać *ndk.*, mrokiem obwieść, ocimić, verdunkeln, verfinstern, *Vd.* obmrashit, omrazhiti, omerkniti; *Rs.* омрачимъ, омрачáмъ. Już go na poły srogiéy śmierci cień omracza. *Tom. Rol.* 84.

OMROZIC *cz. dk.*, w koło pomrozić, befrieren, *Bh.* omrazyti; *Vd.* omrasiti; *Rs.* обморозимъ.

OMRUCZEC *cz. dk.*, w koło mrucząc obeyść, ummurren, umgnurren, *Sor.* 1. wobmorkotju; *Cro.* obmermrávam; (*Rs.* обморочимъ, обморачиваmъ oczarować).

OMSKNĄC, *ob.* Omknąć.

OMSZEC, *f.* omszeie *neutr. dk.*, mchem obrosnąć, spleśnieć, bemoosen, beschimmeln. *Muscosus*, mchem obrosły, omszony, mszysty, *Mącz. Situs*, pleśń, omszenie. *ib.*

OMULIC, *f.* omuli *cz. dk.*, omulać *ndk.*, mułem abo błotem obmazać, mit Schlamm umsudeln, beschlammen. *Cn. Th.*

OMUROWAC, OBMUROWAC, *f.* omuruie *cz. dk.*, murem obwieśdź, *Bh.* obzidit; *Vd.* obsidat, obsydat, okulsidati; *Rg.* obzidati; *Cro.* obsidávam; ummauern. Obmurował a oprawił miasta w żydostwie. 1 *Leop.* 1 *Moch.* 14, 33. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparkanić albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246, *ib.* 113. Miasto dobrze obronne i obmurowane. *Sk. Zyw.* 1, 354, *Bs.* obzidan; *Ec.* смѣнимый. Omurowałeś go w obronie twoiéy, iż mu nikt zaszkodzić nie może. *Sk. Zyw.* 2, 371. Obmurowanie *Crn.* obsidje; *Rg.* obzida.

OMURZYC *cz. dk.*, oczernić, beschwärzen, umschwärzen, *Bs.* omrriciti, očrniti.

OMUSNĄC, omsknąć; *ob.* omknąć.

OMYĆ, OBMYĆ, *f.* omyie *cz. dk.*, omywać, obmywać *ndk.*, *Bh.* omyti, omywati; *Vd.* omiti, omivati, obmiti, obmivati; *Rs.* обмыmъ, обмываю, омываю, омыmъ, омываmъ; w koło pomywać, abwaschen. Ręce omywasz, zmazawszy sumnienie. *Groch. W.* 199. Z rąk twych brud wodą zmywasz, omyy wprzód sumnienie. *ib.* 163. Grzechy krztem są odpuszczone i omyte. *Gil. Kat.* 342. Omycie grzechów. *ib.* 308, cf. ablucya). - Obmyć się z czego, oczyścić się, sich von etwas reinigen. Chciał się obmyć z tego, iż tyle puinałow u niego znaleziono. *Nag. Cyc.* 64. (*Rs.* обмылокъ resztka mydła z omycia pozostałego, обмылки mydliny). OMYDLIC *cz. dk.*, w koło pomydlić, beseifen; *Vd.* oshefati.

OMYKAC, *ob.* Omknąć.

*OMYŁA, - y, ł., OMYŁKA, - i, ł., omylenie się, błąd, ein Verfehen, Irrthum, Fehler; *Bh.* ompl; *Slo.* ompl; *Crn.* smôta, smotnâva; *Vd.* smota; *Cro.* pregrèška; *Ross.* погрѣшность, прорýха; *Ec.* осмóмрка, ошибка, недогадка, просмотрѣніе. Omyłka się stała, bierzemy iedno za drugie. *Teatr* 106, 74. Wszystko

to iest wielka omyła. *Ryb. Ps.* 115. Zła intencya błąd czyni; ale omyłka uwalnia od winy. *Zab.* 14, 554. Omyłka nie czyni winy. *Pot. Arg.* 87. Patrz iak bóg każdą rzecz ku dobremu końcu przywieść umie, a iaką tu szpetną *omyłkę* sprosny czart *wziął*, iako ią i dziś nad każdym *bierze*, kto wiernie ufa Bogu. *Rey Pft. E* 5, omylić się, oszukać się, omyliła go nadzieia, chybiła go). - *Rs. Prov.* и на спаруху бываетъ пропухъ, i ftary popełnia omyłki). Omyłka w służbie *Rs.* пропахъ. Omyłka drukarſka опечáтка. W drukowaniu ksiąg wielkich, trudno uſtrzedz się omyłek. *Bud. Bibl. praef.*, Druckfehler. - §. omyłka, rzecz omylna, chybna, w czym się mylą, etwas Trügendes, Trug, Täuſchung. Uważay, iak się masz kochać w tych doczesnych omyłkach a w ludarſtwach świata tego. *Rey Pft. Ee* 5. OMYLACZ, - a, *m.*, omylnik, oszukacz, podchodziciel, *supplantator. Mącz.*, der Irremacher, Irreführer. Swiat ten omylny zawżdy miał takie omylacze a takie zwodniki swoie. *Rey Pft. Ji* 3, *ib. Ji* 2, *ib. M* 2. Omylacze a faleśnicy. *Rey Ap.* 17. Faleczne wykręty tych omylaczów dzisieyszych, którzy wedle mózgu swego pismo *szpocą. W. Poſt. W.* 134. Nie słuchaycie tych omylaczów, którzy źle o ziołach piszą. *Syr.* 677. OMYŁEK, - łku, *m.*, chwaſcik, po którego zjedzeniu zawrót głowy cierpią, Tollkraut, *ob.* szaley. OMYLIĆ, *Omélić (*Smotr. Nap.* 28), *f.* omyli cz. *dk.*, Omylać *ndk.*, Omyliwać *frequ.*, *Bh.* omeyliti, omeylim, meylim; *Sr.* 1. woyebam; zwodzić, oszukiwać, w błąd wprawić, błędu nabawić, einen irre führen, irre machen. Nazwiſka dwóch Słowiańſkich kraiów podobne do siebie, t. i. Rugia i Russia, często omylaią pisarzów. *Nar. Hft.* 2, 225. Nie trudno się omylić, kiedy miłość sądzi. *Morszt.* 297, pobłądzić, irren. Zmysły nasze omylić się bardzo łacno mogą. *Sk. Zyw.* 62. Omyliła mię droga, *viam alienam pro mea arripui. Cn. Th.* Wielki ten medyk uchybił tu brodu, i bardzo się omylił. *Syxt. Szk.* 164, *Rs.* обманýлиться, обманывáться. Omylić się w służbie *Rs.* прослужúться. Wzięłam We Panią za tę panią, która iest bardzo grzeczna, alem się omyliła. *Teatr* 38, 15. Omylić się w czyiéy osobie, wziąć kogo za kogo innego, einen verkennen, *Vd.* preposnati, preposnatise. - §. Omylić, nie odpowiadać daney abo powziętéy nadziei, zawod uczynić, zwieść, einen täuſchen. Omylił nadzieię naszę. *Pilch. Sen. Gn.* 291. Kto przysięga bliźniemu, a nie omyla, podoba się Panu. 1 *Leop. Ps.* 14, 5. Chcąc omylić kupce winne, miewaią garnek nowy woniącym winem piérwéy dobrze napoiony; w tymże daią kosztować wina, które przedaią, a będzie pod nosem dobrze woniało. *Cresc.* 346. Bóg sobie dufaiących nie omyla. *Sk. Zyw.* 1, 241. Herod widząc, że był omylon od mędrców, rozgniewał się. *Biał. Poſt.* 63, 3 *Leop. Math.* 2, 16, że go oni omylili. 1 *Leop.*). Sen śpiącego omyliwa. *Jabł. Tel.* 263, omamia, łudzi). Nie ieden powziętą o sobie w młodości nadzieię omylił, nim ieszcze do ſtarości przyszedł. *Off. Sen.* 72. Faraonie, nie chciéy więcéy omylić, byś puścić nie miał ludu. *W. Ex.* 8, 29. Nie bądź fałecznym świadkiem, a nie omylay nikogo wargami twemi. *Radz. Prov.* 24, 28. Obiecował, że mię nie miał zdradzić, ani omylić, gdybym mu myśli moie odkryła. *Bar. Hft.* 71, oszukać). Omyliła mię wieczerza, *non qualem sperabam coenam habui. Cn. Th.* Omyliła mię droga, *iter ut sperabam ingreſſus non sum. ib.* Wszak się nie omylę na łasce Pana mego. *Teatr* 43, 58. Omyliła go nadzieia, cf. spadło mu z grzanki; cf. iakby mu psi objad zjedli, cf. chucha w garść). Bóg omylił ich w tym przedsięwzięciu. *Baz. Hft.* 2, nie zdarzył im). - §. *aliter* Wyſtawił przed się puklerz, i tak cios omylił. *Dnoch. Jl.* 2, 221, mylnym, chybnym uczynił, odbił, parował. OMYLNIK, - a, *m.*, omylacz, zwodzca, der Irremacher, Irreführer. Omylnicy powiadaią, że ieden był chrześć Janow i Chryſtusow. *Biał. Poſt.* 57. Zwodniki, zdrayce, omylniki. *W. Poſt. M.* 383. Omylniki, wykrętniki prawdy pańſkiéy. *Rey Ap.* 13, *Hrbſt. Lek. K* 2. Ci omylnikowie. *W. Poſt. M.* 2, 175. Jeszcze i drugi błąd tych omylników obalony. *Sł. Kaz.* 549. Sąsiad iego, omylnik, nie ewanielik, znak męki bożéy strącił był z krzyża na gruncie iego; Tarnowſki poswał tego omylnika. *Orzech. Tar.* 105, cf. heretyk, kacerz). - §. 2) *Botan.* Omylnik, ziele *asarina. Syr.* 47, Stein Gundermann. OMYLNOŚĆ, - ści, *f.*, *Bh.* omylnoſt, pochybność, die Fehlbarkeit, Fehlerhaftigkeit. Omylność była pisarzów, którzy omylnie to mieysce pisali. *Biał. Poſt.* 58. Przetrwali to wszyſtkie burzki z omylności świata tego. *Rey Pft. Yy* 1, chyby, niepewności). Omylność pomyślnego ſkutku nie może mu być przypisana. *Mon.* 76, 39, uchybienie). OMYLNY, - a, - e, OMYLNIE *adv.*, *Bh.* omylny, omylné, mylący, błądzący, błędliwy, irrig, fehlerhaft. Bóg iest słowny w obietnicach swoich, a żydowie w powieściach swoich omylni. *Biał. Poſt.* 143. Żydowie Boga omylnym czynią, utrzymuiąc, że Messyasz ieszcze nie przyszedł. *Biał. Poſt.* 145. Omylne mniemanie. *Wiśn.* 190. Szaweł z uprzeymego serca, ale z omylnéy głowy, wielką Bogu posługę czynić rozumiał, święte iego zabiiaiąc. *Sk. Zyw.* 1, 54. Omylnie to mieysce pisano. *Biał. Poſt.* 58. - §. b) *act.* zwodzący, pochybny, niepewny, täuſchend. Ach iako rzeczy omylne człowiecze. *P. Kchan. Jer.* 198, Omylny iest żywot ludzki, a snowi i obłudzie podobny. *Sk. Zyw.* 1, 13. Tu się przypatrz, iako to omylnikom omylne rzeczy. *Weresz. Rgl.* 121. Będę omylnym duchem w ustach proroków. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 22, fałszywym. 3 *Leop.*). Swiat ten omylny zawżdy ma takie omylacze i zwodniki swoie. *Rey Pft. Ji* 3. Przyiaciel omylny. *Rey Zw.* 91 *b.* Borax biały hałunowi podobny, tak iż wielom iest omylny. *Sien.* 593. *Bilinguis*, dwujęzyczny, niepewny, też mówimy omylny. *Mącz.* - §. Gdyby chłop piérwéy chcący się oddalić od dawnego pana, a potém u niego dobrowolnie został, tedy za zwiedzenie zapłaci kopę groszy; i ta kara nazywa się *omylna. Czack. pr.* 2, 201.

OMYTY, OMYWAĆ, *ob.* Omyć.

O N.

1) ON, ona, ono, *Bh.* onen, ona, ono; *Slo.* on, ona, ono; *Sr.* 1. won, wona, wono, *G.* jeho, iho, jeje; *Sr.* 2. woni, won, wona; *Crn.* on, ona, onú (*Crn.* unè, gune, s ów), *G.* njega, *f.* nje; *Vd.* on, ona, onu; *Cro.* on, ona, ono, *G.* nyega, ga, *f.* nye; *Hg.* eü; *Rg.* onni, on, òna, òno, *G.* gnègo; *Bs. et Sla.* on, ona, ono;

Rs. онъ, онѣ, оно (*Rs.* оный ów); *Ec.* ѣ, его, онсій, онсица, такой то по имени; такой то, монтвино, *f.* ей, cf. Ndtſdhſ gnuen, *Crn sup.* gon, cf. *Jtal.* uom, *Lat.* homo, *Gall.* homme, cf. *Gall.* on, *Dan.* han, *Gr.* ὁς, ἡ, ὁ, *Acc.* ὁν, cf. *Hbr.* הוּא hu); *demonſtr.*, ow, jener, jener da. Tyśli on ieſt Eneasz, bogini ktorego Anchizesowi onemu Wenus urodziła. *A. Achan. Wirg.* 23. Pan idzie, on przy nim; gdy Pan chory, on usługuie, zabiega. *Gor. Sen.* 2-6. Gdy Pytagorcy zykow kto pytał o przyczynę iakiey ich nacki, tylko odpowiadali. *on* tak powiedział. *Warg. Wal.* 310, *ipse dixit*, αὐτὸς ἔφα). Kiedy w one słowa Pawła S. pilnie patrzyć ma. *Biał. Poſt.* 279. Odpława i na tym świecie i na onym. *Karnk. Kat.* 293, na tamtym). Zimie lato ustąpić musi, a zima ono nieysce zaiępuie dotąd, aż ie onoż lato zmieysca zasię wyprze. *Pods. Wroż.* 37. Przewieźli go na onę stronę morza. *Leop. Math.* 16. 5, *Vd.* na one strani; *adj. Vd.* homodranſki, = na oney ſtronie leżący). One i one tam się cuda przytrafiią. *Zygr. Gon.* 60, te a te). Moy *on* Jozef mi zginął, nietety moy Jozef! Twoy *on* Jozef ci zginął nietety twoy Jozef! *Min. Rytt.* 1. 275. Zaiekczemniał bardzo, bardzo się odmienił, Jakoby nie on, skoro się ożenił. *P. Kchan. Jer.* 262. Jużem ci nie on; utarłoć mi rogów. *Cn. Al.* 664. Oa ty, *quisquis es, quicquid tibi nomen eſt. Cn. Th.* – *Neutr.* ono, jenes. Im ono sroższe a okrutnieysze było, czym mu grożono, tym większy od wyiawionego dank odnosiemy. *Gor. Sen.* 33. – *y.* Ono, ono ilte: *periphrasis obscoenae vel sordidae rei, ut stercoris, pudi is, membrorum quae velantur. Cn. Th.*, cf. onaczyć), i nes, was man des Wohlſtandes wegen nicht nennen mag). Swinie to były, człowieka na potrzebie poznały, a ono (giesno) zwierzęty. *Duor. Fr.* Krępnie dała i gorzy i onego. *Barl. Cr. Latini similiter uarpant pronomen illud, ut Catullus aliquoties in rebus, quis pudor nominare erubet. Cn. Th.* – 2) ON, ona, ono, *pronomen person. 3 personae, Bh.* on, ona, ono, G. jego, jo, niego, mu, nim; *Rs.* онъ, она, оно; *Cr*, ſie, es. (cf. *annot. etymol.* Adlg.). *G.* iego *et* go, iey, iego. *Dat.* iemu *et* mu, iéy, iemu, *Acc.* iego *et* go, *obs.* *ſi, *ji *qu. v.*, cf. *Ec.* ѣ, вѣсѣмо его; ią, ie; *Inſtr.* nim, nią, nim; *Loc.* w nim, w niey, w nim. *Plur.*, *Nom.* oni, one, *Gen.* ich, *Dat.* im, *Acc.* ich, ie, *Inſtr.* niemi, *Loc.* w nich. – 3) *Cenit.* iego, iéy, *plur.* ich; *poſſeſſ. 3 pers.*, ſein, ihr, *Crn.* njegov, njegova, njegovo, ſein, *in relatione ad femininum Pol.* iey, = *Crn.* njena, njina, njim, ihr; *Cro.* nyegov, – a, – e, ſein, *f.* iey, = nyegi, – a, – o, *vel* nyihov, – a, – o; *plur. Pol.* ich, = *Cro.* nyihov, – a, – o (2. = Pańſki); *Slo.* negov, negova, njegovo, *f.* njezin, njezina, njezino, *plur.* njiov, – a, – o, *Rs.* gnegov, – a, – o, *Ec.* его, вѣй, оногоный, до него принадлежащій. – *Jego to*, a nie moia przezemnie padała mądrość. *Jabł. Tel.* 55. Zna Bóg, którzy są *iego*. *Biał Poſt.* 120, die ſein ſind, die Schalken, die ihm anhangen. Nieszczęśliwi ludzie na wysokich urzędach; gęba *ich*, nie *ich*; ręce *ich*, nie *ich*; oczy *ich*, nie *ich*; ledwie myśl *ich*. *Lub. Roz.* 220. – §. *Obsol.*, *ieiéy*, = iéy, *ieich*, = ich. Włożył koronę na *ieiéy* głowę. *Auszp.* 43. Wszystkie *ieich* chóry. *ib.* 111. – §. 2) *Praecedente verbo*, **non ponitur** iego, iemu, *nisi in negotio expreſſioris demonſtrationis, antithesis causa*, iego kocha, a ciężkie nie cierpi. *Jemu* dalem, nie to'ie; *sed antiqui praesertim poetae, non obseruant hanc regulam ſic ſtricte ut recentiores*: n.p. Dasz polmiſkow tło, da ostylo troie; Ty *go* (iego) upoisz, wzięn się brondi, Ona obrony swéy nie daiąc głowie, Odbor rzy, któremi *nań* (na niego) loli; On także targą ſkładał ią, gotowy I naziey dla niéy nie żałować głowy. *P. Kchan. Jer.* 536. Wiele mam dłań obowiązków. *Teatr* 18, 50. – §. *Not.* 2) co go, co ią, co ie, co ich, co z niemi, co w nich, = któreg, którą, które, których, z któremi, w których, *ob.* Co. – §. *Not.* 3) *quoad Inſtrum.*; *e. gr.* Pocałuy syna twoiego, ia *nim* ieſtem. *Stas. Num.* 2, 1 o, ich bin es. Wymawiał się Cesarz, że się to nie *nim* działo, że im omyłką sprawę dano. *Biel.* 277, t. i. nie przez niego. – *y. Antiqui saepiſſime loco* nim, nią, niemi, *ponunt*, im, ią, iemi, imi, *e. gr.* Ta maść święta ma bydź, ciało ludzkie nie będzie *ią (nią) mazane. Radz. Ex.* 30, 32. Oczyma ludzi od czystości odwiodła, przeto też *iemi (ni mi) płakała. W. Poſt. Mn.* 55. Chrystus wierny i nie uczynił synami bożemi; ale dał im moc ſtał się *ich *ib.* 46. Zwada się zaczęła między nami a *nimi *Biel.* 119. Poimał woiewodę Poznańskiego z iego braćmi, aby Woiewodę Kiowſkiego *nimi odkupił. *ib.* 150. – – ONACZYĆ, – yl, – y, onaczę; *plebeia et abiecta vox eſt, qua utuntur ii, qui propriam vocem ignorant, vel non meminerunt, item qui obſcoenam euitare volunt, hanc ſubſtituunt. Subditicia ergo eſt et generalis admodum, nec actiuorum tantum verborum, ſed et Neutrorum, Paſſiuorum ac Deponentium vicaria* Onaczyć, *eodem modo* onako czynić, *illud vel illo modo agere. Apud Latinos agere et facere valde generales voces sunt, quibus si addas*, illud, illud, illud, *reperitur, utunque vocem Polonicam exprimes.* (*n. Th.*, machen, thun, dieß und jenes, ſo und ſo. (*Bs.* onacim, = inaczę, *Bs.* onediti; *Rg.* onediti, *si usa, quando non si sa spiegare il proprio vocabolo di quel che li fà*). Onaczy s gwiazdzwi, i. e. wchodzi; *sic Apulej.*, *intra limen sese facit*, (er thut herein kommen). (*Observa demum vocem Polonicam usurpari etiam compositam*: donaczyć, wyonaczyć, rozonaczyć, odonaczyć, *quae sim-*

plici verbo ineptiora sunt. Cn. Th. (*Vd.* ongavim, z mówiąc z kim używać zamiast *We Pan*, *on*, cf. tykać, cf. Waszeć, *Ger.* ergen . ONĄD *adv.*, *Bh.* onudy, onudy; *Bs.* onuda; *Rg.* onuda, onammo; *Cro.* onam, onúd; *Ec.* онадо, ono mieysce, on czas, dort, da, jener Ort, jener Zeit. Szedł z onąd precz. 1 *Leop. Math.* 19, 15. Trzy mile od onąd do miasteczka. *Baz. Hist.* 31, *Slo.* odonud. Jeszcze daleko ztąd do onąd. *Stryik.* 36, von hier bis dort hin. Poszedł z onąd. *W.* 4 *Reg.* 22, 1. Czas, iako ieszcze nie był od onąd, iako narody bydź poczęły, aż do tego czasu. *Leop. Dan.* 12, 1. ONAKI, - a, - ie, ONAKO, ONAK *adv.*, *Gr.* ὁ τοιοῦτος, *illius modi. Cn. Th.*, owaki. *Wlod.*, von dieser Art. Onako, *illo modo. Cn. Th.*, *Cro.* onak. (*Bh.* onaký iossy, onakoſt, onakoſt odmienność). *ONDZIE, ONDZIEŻ *adverb. loci*, tam, tamże, da, dort; *Crn.* ondi, *Ital.* onde, *Lat.* hinc, cf. unde; *Ec.* ондѣ, вонадѣ; *Bh.* onde y onde kędy niekędy; *Sla.* ondi, z tam; *Sla.* onda, z w ten czas; *Cro.* tada, onda, z wtedy). Jeśliby wam kto rzekł: oto tu iest Chrystus, abo ondzie, nie wierzcie. *St. Kaz.* 445. Uciekaiące odciągnął, i pokazał im: ondzież są ci, z któremi myśmy bitwę stoczyli. *Bud. Ap.* 84. ONEDY *adv.*, tamtędy *Wlod.*, *illac Cn. Th.*, jenen Weg, da durch, dort hin; *Cro.* onud, onuda; *Ec.* онуду. ONEGA, - i, ż., rzeka i iezioro w Państwie Rossyyskim, *Dyk. G.* 2, 239, der Fluß und See Onega. *ONEGDA, ONEGDAY, *ONEGDY, *ONGI *adv. temp.*, *Bh.* onehda, onehdy; *etym.* onego dnia; *Mor.* ondyno; *Slo.* onehda, oniedi, onahdi; *Crn.* undan, undâne, unkrat *nuper*; *Vd.* vunon, vounuka; *Sla.* ouomadnjo; *Bs.* ondan, trecchi dan, prikosjutra, onomadne; *Rg.* ôndan *post tertium diem*, onomâdne *nudius quartus*, prikôndan *post quartum diem*; *Cro.* onomadne (cf. *Cro.* neki dan, z przed kilką dniami; *Sr.* 1. mondé, nedawno, wôndano, wôndanso; *Sr.* 2. wongano, ganno; *Rs.* онóмéдни, онóмéднись, онóмнясь, намнясь; *Ec.* онога, иногда *aliquando*, *alias*, оногда *nudius quartus*); *indifferens vox ad significandum quemuis praeteritum diem, heſterno excepto. Cn. Th.*; cf. *Germ.* nächsten Abig., neulich. Cichy Windelicy poznali Ongi, co się posłuszni bydź Rzymskim zbraniali Prawom. *Hor.* 2, 291 *Min.* Gdy się ongi srożyła zima. *Mon.* 76, 1. - §. b) *Sed usu praevalet significatio nudii tertii*, przedwczoray, ehegeſtern. Widziałem onegday kawalera tego w iednéy z nią kompanii. *Teatr* 3, 30. Onegda. *Gor. Dw.* 400. Ongi miał sprzeczkę z nimi. *Teatr* 11 *b*, 8. ONEGDAYSZY, - a, - e, ehegeſtrig, vorgeſtrig; *Bh.* onehdeyſſj; (*Sr.* 1. wondanſchi *superus*; *Rs.* онóмéдишный, онóмнящный). Masz tedy, nie od onegdayszego dnia, lecz od początku wary, kazania. *Pim. Kam.* 352.

ONICH, ONIKS, - u, *m.*, kamień ledwie co przeźroczyſtość maiący; w kolorze podobny do paznokcia ludzkiego. *Klat Kop.* 2, 49, *Crn.* xyon, der Onyx. ONICHOWY, - a, - e, *Cn. Th.*, von Onyx.

ONIECZYŚCIĆ, *f.* onieczyści *cz. dk.*, nieczyſtym uczynić, oprosnić, onierządzić, verunreinigen; *Vd.* nevzhediti; *Rs.* скверить, скверначить, осквернить, осквéрнять, опоганить, опоганивать. Żydzi, którzyby się od umarłego poskwiernili i onieczyścili, ... *Sax. Ok.* 2. Głupiego to zaiste rzecz, dziegciem onieczyszczonemi rękami, rożę do nosa podnosić. *Veryf.* 26. Myśmy wiarę od przodków niepokalaną przyięli; aleśmy ią sami onieczyścili, i pokalaną uczynić dopuścili. *Smotr. Ap.* 13. Tym kacerstwem cerkiew onieczyścił i oniezbożył. *Smotr. Ap.* 14.

ONIEMIĆ, *f.* oniemi *cz. dk.*, niemym uczynić, niemoty nabawić, ſtumm machen. Człowiek od szatana ogłuszony i oniemiony. *W. Post. W.* 2, 191, *Rey Pſt. Mm* 2. (ONIEMIEĆ, *f.* oniemieie *neutr. dk.*, niemym się ſtać, cf. oniemieć), ſtumm werden, erſtummen, verſtummen; *Bh.* onémim; *Sr.* 1. wonemu, wobnemu; *Vd.* obnemeti, obnemuvati, obmutaſtiti; *Cro.* onemújem; *Bs.* onjemiti; *Rg.* onjemiti, sanjémiti; *Rs.* нѣмѣть, онѣмѣть; *Ec.* онучѣти, онѣмѣть, сдѣлаться безмолвнымъ. Jużem oniemiał ratunku wołaiąc. *Ryb. Ps.* 130. Żebyś iuż na reszcie oniemiał przemierzły paplaczu. *Teatr* 24 *c*, 107. Bodaybyś oniemiał z swoią mową. *Teatr* 32, 34. - *Prov.* Oniemiał od śrebrnika. *Cn. Ad.* 939, przedarowano go, żeby milczał, cf. zatkano mu gębę, cf. śrebrogorz).

*ONIEMOCNIĆ się, *f.* oniemocni się *rec. dk.*, w niemoc wpaśdź, zachorować, krank werden. Układł się Ammon i oniemocnił się, i tak przyszedł król nawiedzić go. *Bud.* 2 *Sam.* 13, 6.

ONIERZĄDZIĆ *cz. dk.*, o nierząd przyprawić, nierządu nabawić, nierządem onieczyścić, oprośnić, verunreinigen (durch Unzucht). Wszyſtkie kościoły, wypadłszy z swego rządu, onierządziły się schismą. *Smotr. Ex.* 56.

*ONIEZBOŻYĆ *cz. dk.*, *oniezbożać *ndk.*, o niezbożność przyprawić, gottlos machen. Tym bluźnierſtwem cerkwie nasze onieczyścił i oniezbożył, aby nas wszyſtkich od boga odwrócił. *Smotr. Ap.* 14, bluźnierſtwem cerkiew oniezbożać dopuszczamy mu. *ib.* 70.

ONIKSZTY, ONISZTY, - ów, *plur.*, miasto w Woiew. Wileńskim. *Dyk. G.* 2, 240. ONISZKI, - ów, *plur.*, ſtaroſtwo w Woiew. Trockim. *ib.*

1) ONO, ono iſte, *ob.* On, ona, ono. - 2) ONO; ONOŻ, ONOŚCI *interj.*, oto, owo! ſchau! ſiehe! (*Sla.* eno, z tam!); *per apocopen* on, On tam. *Cn. Th.* Ono *demonſtrat remota, quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima*; owo *iuxta eum, qui demonſtrat, sita. Cn. Th.* Ono baranek boży. *Bud. Joa.* 1, 36. *Eccum ipsum*, onoż go mamy, oności idzie. *Mącz.*, *Ec.* онсиуа. Uyrzawszy ią, onosz iest, palcem ukazały. *P. Kchan. Orl.* 1, 169. Otoż go macie. *Kchow. Wied.* 29.

ONOMATOPOEIA *Slo.* ſłowotwórſtwo.

ONUCA, - y; ż., ONUCZKA, - i, *zdrbn.*, szmat do obwijania nóg w bótach, *Cro.* obojki, Leinwand, die Füße zu bewickeln, ſtatt der Strümpfe in den Stiefeln. *X. Kam.*

ONURZYĆ, *f.* onurzy *cz. dk.*, Onurzać *ndk.*, zo wszyſtkiém ponurzać, *pr. et tr.*, völlig untertauchen. Jam to iest, dla którey ty swą waleczną cnotą Onurzał się swym męſtwem w złych toniach z ochotą. *Błaż. tl. A* 2 *b*, cf. ochynąć).

*ONŻE, *idem ille*, derſelbe, der nämliche. *Cn. Th.*, Magnus, ſtaroſta Mazowiecki, onże co był piérwéy ſtaroſtą Wrocławſkim. *Biel.* 77.

*ONZEDMI, *indecl.*, gra w karty, z *Franc.*, *Teatr* 24 *b*, 7.

O P.

OPĄCHAĆ, opącha *cz. ndk.*, owąchać, beriechen, umwittern, rund um bewittern, beſchnuppern. (*Bs.* opahnuti, ovognati *olfacere*). Pies na ścierw chodząc niezamknionym, Opącha wszyſtkie zagony. *Biel. Myſl. B* 3 *b*. Patrzno na tego mędrka, na ten łeb miſterny, Co opąchał kafarnie Paryża i Berny. *Nar. Dz.* 3, 116.

OPACICHA, - y, ż., ksieni, *abbatiſſa. Mącz.*, die Aebtiſſinn; *Boh.* abbatyſſe, opatkyně; *Crn.* aftashèza; *Cro.* abatisha, opaticza; (*Cro.* opaticza, *Hg.* apátza, = mniszka, zakonnica; *Rs.* игу́менья. •Opacina. *Ern.* 64. Naywiększa między mniszkami, opaciche, *maxima Veſtalis. Mącz.* Pochlebcy z opatami albo opacichami przyiaźń wiodą. *Kosz. Lor.* 41 *b*. OPACINY, - a, - e, od opaciny, Aebtiſſinn; *Crn.* aftashzhen; *Rs.* игу́менинь. (*Bh.* abbatyſtwi opactwo zakonnic). OPACKI, OPACTWO, *ob.* Opatſtwo.

OPACZNOŚĆ, - ści, ż., przewrotność, (*Etym.* pak, opak), Verkehrtheit; *Sr.* 1. wopacjnoſej. *Vd.* opazhnoſt; *Bs.* opacina *nequitia*, *prauitas*; *Rg.* opacina *improbitas*; *Rg.* opaccina *scelus enorme*, *Cro. et Dl.* opachina *improbitas*; *peruersitas*). W tym nieiaka ieſt rozumu opaczność, nikomu nie chcieć bydź obowiązanym. *Gor. Sen.* 446. OPACZNY, - a, - e, OPACZNIE *adverb.*, *Bh.* opačny; *Sr.* 1. wopacjné; *Vd.* opak, opazhen; *Crn.* napèzhn; *Rg.* opák, - a, - o; *Bs.* opák, zloceſt *prauus*, opa, zlo *inique*; *Cro.* opachlyivo *torue*; *Rs. et Ec.* онáкій, онако; na opak, przewrotny, verkehrt. Cale pierwszym opacane powtarzał relacye. *Mon* 67, 389, sprzeczne, przeciwne). Niektórzy tak opacznie gadaią, iż słowa ich w przeciwnym znaczeniu brać potrzeba. *Pilch. Sen. liſt.* 282. Wszyſtko sobie tłumaczy opacznie. *Teatr* 23, 89. Duchy opaczne nigdy tego nie chcą, co się drugim podoba; na co się drudzy wzdrygaią, to im lube. *ib.* 24 *c*, 14. Będę łaiał wzaiemnie; a czytelnik baczny, Niech osądzi, ieżelim w zdaniu mym opaczny. *Nar. Dz.* 3, 123. Opacznym sposobem. *Kłok. Turk.* 119. OPACZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zopaczyć, *f.* zopaczy *dk.*, *Bh.* opáciti; *Sr.* 1. pjewopacjnu; *Vd.* opazhiti, prepazhiti, preberniti, prebrazhati; *Bs.* izopaciti; *Rg.* izopáciti, izopacijvam), = przewracać, opakować, na opak wywracać, verkehren, umkehren, umdrehen, verdrehen. Słowa pisma S. iako wyszpocił i zopaczył inaczéy. *Birk. Ex. D* 3 *b*. Heretycy pismo opaczą. *Biał. Poſt.* 81. Wychowanie pomiesza, wywróci a czasem zopaczy, Co gwiazdy przy rodzeniu chciały mieć inaczéy. *Pot. Arg.* 248. Kiedy król niezgody domowe uspokoić chciał; ali nieodpowiedna śmierć wszyſtko zopaczyła. *Podw. Sion. O* 3. (*Rg.* izopacitegl *deprauater*, *f.* izopacitegliza).

OPADAĆ, *ob.* Opaśdź. OPAD, - u, *m.*, opadanie, opadnienie, *Cro.* opad, das Fallen, Sinken, Herabfallen. Z Pinda Peneius pieniſto się ryie, A swym ciężkim opadem, z subtelnémi wiie Gęſte chmury dymami. *Zebr. Ow.* 19, *deiectu graui*). Opad ziemi, *Vd.* opad semle, podlesina, ein Erdfall. Opad morſki, opadnienie morſkie, die Ebbe. W porcie tym nawet pod czas opadu morſkiego, znayduie się wody na 30 łóp. *Pam.* 85, 1, 425, *Sla.* opadanje morſkò, *Rg.* ossek, rekessa. OPADLINY *plur.*, ułomki, Bruchſtücke. Przemyſl zamek Bytomią lub to na dawnych opadlinach, lub też na iakim innym sposobnym mieyscu, wywiódł. *Krom.* 259. OPADŁY, OPADYWAĆ, *ob.* Opaśdź.

•OPĄDZAĆ, *ob.* Opędzać.

OPADZISTY, - a, - e, często abo łacno opadaiący, *deciduus. Cn. Th.*, *Cro.* odpadlyiv; *Bs.* opadiv; leicht abfallend. OPADZISTOŚĆ, - ści, ż., die Abfallbarkeit, das Abfallen. *Tr.*

OPAIĆ, *ob.* Opoić.

OPAK *adv.*, na OPAK, w OPAK, przewrotnie, do góry nogami, przeciwnie, inszym sposobem iak się należy, verkehrt, umgekehrt. *Bh.* opak, naopak, na opak obratiti, na ruby; *Sr.* 1. wopak, wopako, wopaki; *Sr.* 2. hopaki, hopazne; *Crn.* napèk; *Vd.* naupak, napak, na pezhnu; *Cro.* na opak, (opáka, prechka *impedimentum*); *Rg.* nápako, (opák *peruersus* opaczny); *Bs.* na opako; (*Sla.* opaka ſtrana, = nice; opák, = zuchwały); *Rs.* онако, на онако; *Ec.* онако, (cf. *Ec.* обáче przecięż), онаворотъ, на оныворотъ; cf. *Hbr.* הפך *peruertit*, *ob.* pak). Rady wielkich monarchów Pan w niweca obraca, Pan ludzkie myśli opak wywraca. *J. Kchan. Ps.* 45. O nędzny świecie! toć u ciebie wszędy a wszędy opak potrawy ſtaniaią. *Rey Pſ. Hhh* 6. Nic w swym mieyscu nie leży, wszyſtek rząd zmieszały, Opak się wszyſtko dzieie. *Bardz. Tr.* 263, *Slo.* ws'ecko trijom, na opak idé. Prędzéy się na świecie wszyſtko opak ſtanie, Niżliby miał ten umysł podlegać odmianie. *Min. Ryt.* 2, 379. Gdzie opak wszyſtko się dzieie, Głupi z mądrych się śmieie. *Dar. Lot.* 13. Mądry kontent ze swego ſtanu; opak głupi. *Pilch. Sen. liſt.* 53, przeciwnie zaś). Szatan z P. Chryſtusem nigdy się zgodzić nie chce; pan tak, a on opak. *Hrbſt. Nauk. O*, 8, cf. iedni sasa, drudzy do lasa). W tym żeś dawała zapłatę, a zapłatyś nie brała, ſtało się w tobie opak. 3 *Leop. Ezech.* 16, 34, •przeko. 1 *Leop.*). Doznaliśmy te żydy nie być winne śmierci, a owszem opak należliśmy, że są sprawiedliwi. 3 *Leop. Eſter* 16, 15, przeko. 1 *Leop.*), *ib.* 2 *Par.* 20, 11. Chwalebne iego przymioty gani, i opak do ludzi udaie. *P. Kchan. Jer.* 112, opaczy, opakuie, szpoci). Szczęście koło swoie opak obróciło. *Paszk. Dz.* 23. Niech całe gospodarſtwo póydzie w nieład, niech wszyſtko przewróci się na opak, mnie to nie obeydzie. *Teatr* 24 *c*, 62. — §. Opak mu ręce związali. *Pieś. Kat.* 57, wopak, auf den Rücken. Związano opak ku grabietowi ręce Rzymian. *Lib. Hor.* 68, *Bardz. Tr.* 324, *et* 428. Dał opak ręce katom syn boży, Niestetysz uwił grzech nań powrozy. *Miaſk. ryt.* 57, *Vd.* opak, poprek, krishama). •OPAKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, zopakować *dk.*, (*Bh.* opakowati *repetere*, naopakowati *saepe repetere*; *Slo.* opakugi *gemino*); *Rg.* opakovatti *improbe facere*, *Bs.* opakovati *peruerse agere*; *Cro.* izpachújem, izpachiti, izpachujem; *Dl.* izopachujem (*ob.* szpocić, wyszpocić); na opak wywracać, opaczyć, opacznie tłumaczyć, verkehren, verdrehen. Alexander wielki, i dziś Turek, mieszaniem ludzi, zopakowali wszyſtek świat. *Biel. Sw.* 155. Wedle wymyślów swoich opakuią wolą pańską. *Weresz. Rgl.* 14. Odszczepieńcy pismo nicuią, opakuią, wykręcaią. *W. Poſt. M.* 429, *W. Poſt. W.* 84. Fałesznie targa się na ich poczciwość, opakuiąc onych powściągliwe życie. *Gor. Dw.* 269, opacznie udaiąc). Słowo Bożkie na inny kształt

wywra-

wywracać albo opakować. *Rey Ap.* 7., Swiątości Pańskie u nas ociężo, okąszono, zopakowano. *Zrn. Pſt.* 41. Bozkiego potta o vienia ſkażenie i zopakowanie ieſt niesprawiedliwe. *ib.* 3, 514. Komu nie ieſt przemierzły człowiek fałszywy, i słowa swoie opakuiący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i sieczе, iaze mowi koiąc, insze siedząc. *Wereſz. Rgl.* 118

2. OPAKOWAĆ, *cz. dk.*, w koło popakować, napakować, ſtopfen.

OPAL, - u, *m.*, der Opal, kleynot, w którym się wszyſtkich innych kleynotów nayduią kolory, podług różnego ku słońcu obrócenia, wydaie kolor purpurowy, błękitny, czerwony, zielony i t. d. *Kluk. Kop.* 2, 44; *Rs.* конецъ глазъ, *ob.* kocie oko.

OPAŁ, - u, *m.*, pal, palenie, das Brennen, der Brand; *Bh.* paliwo, zatop, (cf. zatopić); *Cro.* opal *uſtigo.* W takim ten dzień, o I nazbyt pracuiącym długi, Zszedł opale, iaki wiatr nie był w Polszcze długi. *Tward. WD.* 86, upał, die Hitze. Puścił Bóg ogień na Sodomę, i dał na opał ſtrasznemu miaſto. *Sk. Żyw.* 205, t. i. na pożar). - Opał pokojowy dworski bydź może, w drewnie i w węglach. *Kluk. Dk.* 1, 9. die Heitzung; *Id et Crn.* kurjava; (cf. kurzyć, kurzawa); *Rs.* мóнка cf. topić). Drzewo na opał, Brennholz, *Vd.* pezhne druve, nietne druve; *Ross.* исмóлье. - *transl. i fig* opał, ogień, Hitze, Feuer. Rycerska iego odwaga w natarczywych woiennych opałach doświadczona. *Nies.* 1, 42. Nie w takich ia byłem opałach, gdyśmy Minorki dobywali. *Boh. Kom.* 3, 135. Kazał pułkom na odwod z samego opału bitwy obrócić. *Ałok. Turk.* 243. Wściekły go gniew zapalił, i w owym opale odjął rozum. *Hor. sat.* 207, t. i. w zapale). Nieszczęśliwy, kto się gniewowi w pierwszym opale nawinie. *Pilch. Sen. Gn.* 160. *Tward. Wład.* 220. *Susz. Pieś.* 3, *J. Rt. obs.* опала rozgniewanie panuiącego, a zatym wygnanie i konfiskata; bannicya; опáхлый ſkonfiskowany). (*Boh.* Opalek *titio extinctus*, Löſchbrand, głownia zgaszona).

OPAŁAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, *Bh.* opalati, zopalsti; *Slc.* opáłati, bzudiri, preopálati; *Vd.* oplati, plati, presoditi, płukati, opłukati; *Hg.* palolni, meg-pallom; *Dl.* ressetam (f. rzeszoto); *Cro.* ischinyam, ischiniti (cf. *wyczynić); *Rg.* rescettati; *Crn.* rętam, vihtim; *Bs.* kruagiti (gitto); ze zboża *pet*, proch wytrząsać, (*cf.* lac. pala, z wieiaczka); ausſtauben, den Staub ausſchütteln, Getreyde ſchwingen. Kasza w młynie od grubszych plew oczyści się przez przetak; a na koniec iak zowią przez opalanie, podrzucaiąc na niecce, z którey plewy opadaią. *Kluk. Rosl.* 3, 264, cf. opałka; cf. wiać, cf. opełki). - b) *tr.* Opalać kogo kiiem, z bić smolno, okładać, (*cf.* palnąć), einen ausgärben, ausprügeln. Wybić, wywalić, opalać podłannego smolno kiiem. *Ern.* 21. Kiiem ich u dworu opalaią. *Alb. z Woy.* 19. - c) Opalać sztukę chleba, z chciwie kąsaiąc ieść, nie ukrawaiąc *Cn. Th.*, wacker drauf los beißen, hineinfreſſen.

OPALENICA, - y, *ż.*, miaſto w Woi. Pozn., gniazdo Opalińskich. *Dyk G.* 2, 240, eine St. im Posnischen. OPALACZ, - a, *m.*, który co opala, *Cro.* opalitel, *Vd.* osmojarez, smodnik, der Verbrenner, Beſänger, der etwas rund um verbrennt. Opalacz pieców, der Beheizer, Einheizer. OPAŁEK, - łka, *m.*, *Bh.* opalek, opalona głównia, ein Löſchbrand. Stłukłszy go, z dworu by z miaſta,

opałkami, ale niebardzo iasnemi, wyświecili. *Glicz. Wych.* H 8. cf. pałka. OPALENIEC, - ńca, *m.*, pogorzelec, ein Abgebrannter. *Tr.*, ożga. OPALIĆ, *F.* opali *Act. dk.*, Opalać *ndk.*, *Bh.* opaliti, opalowati, ocabiti; *Bs.* opaliti; *Rg.* opaliti; *Sr.* 1. wopalicj, wopalim, wopalu; *Dl.* oppaliti; *Cro.* opalyújem, oszmugyújem, szmudim; *Sr.* 2. ſmaliſch; *Vd.* smoditi, osmojati; *Ross.* опáлить, опáливать, опалúвать, na około popalić, oparzyć, ogorzałym uczynić, umbrennen, bebrennen, umſengen. Miasteczka opalili, wsi i pola około popuſtoszyli. *Steb.* 86. Nasi w ten czas Wielicz opalili. *Stryik. Gon. L* 3, cf. *Ger.* brandſchatzen. W kuchni opalić, t. i. gęś, kapłuna lub zwierzynę opalić nad piecykiem i ogniem dobrze palaiącym się, ażeby nie okopcić obracaiąc miernie. *Wiel. Kuch.* 418. Opalić drewno, kiy, pałkę, nad ogniem hartować. Parkan z drzew na ostrze zaciosanych, a opaleniem ſtwardniałych. *Nar. Hſt.* 3, 149. Kiiem opalonym sztych królowi podaie w samę twarz. *Bard. Tr.* 51. Chodzi z opaloną pałką. *Bies. A* 1. - Motyl do świecy lecąc opala się. *Chmiel.* 1, 1185, er verſengt ſich. Odrwi prędzey, niż pioro opalił. *Opal. sat.* 6, ehe man ſichs verſieht. Tak gładko ſkłamał, iak gdyby piórko opalił. *Wol. Dicto citius*, pierwey niżli słowo wyrzekł, iakoby pióro opalił. *Mącz., Cn. Ad.* 1015. - Oparzenie lub opalenie, obrażenie ciała od ognia, lub rozpalonych rzeczy. *Perz. Cyr.* 2, 75, *Rs.* ожóга, cf. ożog). - Nie biegay w dzień, bo się opalisz. *Mon.* 71, 107, ogorzeiesz). Wiatrem opalony. *Pot. Arg.* 190, ogorzały, geſchwärzt. OPALIN, - a, *m.*, miaſto w ziemi Chełmskiey. *Dyk. G.* 2, 240, eine St. im Chelmischen. OPALISKO, - a, *n.*, mieysce opalone, rzecz opalona, etwas Abgebranntes. Skopconey nawy smutne stoią opaliska. *Dmoch. Jl.* 2, 106. Nim Troia się zmieni w gruzy, w opaliska. *ib.* 2, 330, cf. perzyna, pogorzelisko, Aſchhaufen.

OPALISADOWAĆ, *cz. dk.*, palisadami okolcować, oparkanić, okolić, bepalliſadiren, mit Palliſaden bezäunen. Pochyłość fortecy zewnętrzna ieſt mocno opalisadowana. *Pam.* 82, 95.

OPAŁKA, - i, *ż.*, naczynie, w którym opałaią zboże od zdziebeł, plew, i t. d. *Dudz.* 48, eine Schwinge, Getreideſchwinge, Futterſchwinge; *Bh.* opalka, wopálka; *Slo.* opałka, ticice; *Hg.* palló, *Sr.* 2. liſchawa (cf. lisica); *Crn.* vehtra, hèbn; *Vd.* veuniza, *Cro.* vejách (*ob.* wieiaczka); *Sr.* 1. ſchwinda; *Rs.* нóчвы, ночóвки (cf. niecka); *Ec.* нóщвы; (cf. *Lat.* pala). W mieyscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyſkakuią z opałki boby albo grochy, Gdy ie rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy. *Dmoch. Jl.* 2, 25. Kury opałkę z zbożem obsiadaią. *Karp.* 3, 114, cf. opełki). Spokoyny, iak opałka za wozem. *X. Kam.*, nieuſtannie trzepie. - *fig.* Koszałki opałki pleść, wici kręcić, troie widy gadać, weder gehauen noch geſtochen, Strohzeug (cf. *drwa, *kawy), *Bh.* třeſky pleſky, tréty, ćać. Niemasz nic w głowie iedno koszałki opałki. *Zabł. Zbb.* 89. - b) Szotowie z opałkami chodzą. *Vol. Leg.* 2, 984, Tragreff, Reff; kosz do noszenia towarów; cf. krupka, króbka.

OPALNY, - a, - e, od opału, Brenn-. Niedoſtatek opalnego i budowlanego drzewa. *Mon.* 74, 682. W opalnym lesie odstęp na dwa, a w budowlanym na 4 łokcie ieſt wyſtarczaiący. *ib.* 74, 708. *Rs.* неопали́мый *incombuſtible*; *Ec.* неопáлный *non uſtulandus.*

OPALOWAĆ, - ował, - uie, *Act. ndk.*, palami obwieśdź, ogrodzić, umpfahlen. *Tr.*

OPAMIĘTAĆ się, *F.* opamięta się *Rec. dk.*, przyyść do siebie, do pamięci, wieder zu ſich kommen. Dotąd się opamiętać nie mogę. *Teatr* 26 *c*, 71, *ob.* upamiętać się.

PANCERZYĆ cz. *dk.*, pancerzem oblec, bepanzern, *Vd.* oboklopuvati, pooklopiti; *Cro.* oklápljem.

OPANOWAĆ, *F.* opanuie *Act. dk.*, *Boh.* opanowati; *Rg.* ovládati (cf. władać, władza); *Crn.* poobladim se; *Vd.* voblaſtitise, pooblaſtitise, pomoiſtruvati; *Rs.* забладѣть чѣмъ, осилить, осилиться; *Ec.* овладѣти. przem czego się robić, objąć, obsieść kray, twierdze, cf. oiarzmić, okagańczyć, ſich bemeiſtern, zum Herrn von etwas machen. - *propr. et tr.* Demetryusz twoie serce opanował. *Teatr* 51 *d*, 3. Trawisz się, melancholiia cię opanowała. *Węg. Mar.* 1, 232. Mdłość ią opanowała. *Teatr* 13 *c*, 2, t. i. ogarnęła. Zycie, które prowadzę, bardzo mi ieſt obrzydłe; ale mię opanował nałog. *Teatr* 37, 320. Djaboł rozwiozłości opuścił go, ale na iego mieysce siedmiu go innych opanowało. *Teatr* 4 *b*, 86, cf. opętać. Opanowanie, *Vd.* pooblaſtenje; *Cro.* obladanye. Niech go opanuie z iego dyſkrecyą. *Teatr* 32 *b*, 111, t. i. licho niech go opęta, der Gukguk hohle ihn. Opanowany filut. *Teatr* 31 *c*, 50, opętany, ein verteufelter Spitzbube. Te opanowane kobiety, iak zemſty chciwe. *Teatr* 9 *b*, 42. Taka gęba opanowana, że nie dopuści sobie interessu przełożyć. *Boh. Kom.* 1, 30, wyparzona, wyklektana). - *tr.* Pokutę grzesznika, tak opanuy, tak ściśniy, iako tonący chwyta się tablicy. *Pocicy* 164, ogarniay, chwytay, sobie przywłaszczay). - *§. intransit.* Ześliy tego, który ma opanować na wszyſtkiey ziemi. *Rey Pſt. B* 6, panowanie swoie rozciągnąć). *OPANOWAŁY, - Opanowany, opętany, beſeſſen. Wzdy się day użyć, byś też była skałą, I od iaszczurki opanowałą. *Pet. Hor. F* 4 *b*.

OPAR, - u, *m.*, (*Bh.* opar *vapor*, *Rs.* онáра, mąka drożdżami zaczyniona do pieczenia chleba); opał, pał, parzenie, das Brennen, Sengen. Używay teraz darów, Któreś ręką waleczną z woiennych oparów Uwolnił. *Pot. Arg.* 302. Jako wpół potym śniegi uſłapiły, A chwaſt i cierpkie żagwie się rozwiły, Opar on iedli surowy. *Tward. Misc.* 101, t. i. rzecz parzącą, truiącą). - §. opar, *ob.* oparzelina na ciele, Brandſchaden am Leibe. W tey wodce pióro omaczaiąc, ten *opar* maczać. *Spicz.* 107.

OPARCIE *ob.* Oprzeć.

OPARKANIĆ, *F.* oparkani *Act. dk.*, parkanem opasać, ogradzać, *Vd.* oplankati, mit einem Bretterzaun umzäunen, beplanken, einſchlieſſen, *propr. et impr.* Podług nich lepiey ieſt oparkanić miasto, aniżeli go murem opasać. *N. Pam.* 17, 150. Koło, miasto drzewiane oparkanione. *Gwag.* 300. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparkanić albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246. Ogrodzenie albo oparkanienie dworców, *ib.* 247. Drzewa tłocząc się iedno na drugie, robią iakoby iakie oparkanienie. *Karp.* 3, 138. Zwierzyniec był częścią oparkanionym, częścią okolconym sośniną. *N. Pam.* 263. Pałac oparkaniony wielkim niedobytym murem. *Gor. Sen.* 273. - *fig.* Oparkaniasz go twemi dobrodzieyſtwami. *Gor. Sen.* 14, obsypiasz go, lub też osłaniasz go od niebezpieczeńſtw). Żony Sułtańſkie zawsze oparkanione iak owce. *Pam.* 85, 1, 145, zamknięte na około, eingeſchloſſen.

OPARKOCIĆ się, *ob.* Parkocić.

OPARTOLIĆ się, *F.* oparteli się *Rec. dk.*, źle ladaiako się ożenić, ſich ſchlecht verheyrathen, eine ſchlechte Partie treffen. Nierządu tego co zakoniec! Marne ożenienie W domu; ieżeli się w Niemczech gdzie nie opartolił Przeciw woli rodziców. *Opal. Sat.* 4.

OPARSZEĆ, *F.* oparszeie *Neutr. dk.*, OPARSZYWIEĆ, *F.* oparszywieie *Neutr. dk.*, parszywym się stać, parchu dostać, räudig werden. Doświadczeniem nas tego lata uczą szcie). *Pot. Pocz.* 106. Siedzisz, gdzieś się urodził, ani mie oparszywiał *ib.* 107.

OPARSZYWIEĆ, *F.* OPARTY *ob.* Oprzeć.

OPARZELISKO *ob.* Oparzyſko. OPARZELINA, OPARZELIZNA, - y, ż., obraza od ognia, opalenie, opar, oparzenie, Brandſchaden, Brandwunde, Verbrennung. Nazywamy oparzeliną, gdy ciało, bądź to ogniem, bądź iaką rozpaloną rzeczą, bądź też wrzącą wodą lub tłuſtością, obrażonym zoſtanie. *Perz. Cyr.* 1, 123. Lekarſtwo na oparzelinę, gdy kto od ognia szwank odnosi. *Haur. Sk.* 384. Próba wody działa się przez zanurzenie ręki winowaycy w wodzie wrzącey bez oparzeliny. *Oſtr. Pr. Kr.* 2, 140. OPARZELISTY, - a, - e, gorący, parzący, heiß, brennend. Kapuſta ma bydź pod wieczor sadzona, ile dnia gorącego; bo oparzeliſty czas mdli ią i zwędza. *Syr.* 1115. OPARZYĆ, *F.* oparzy *Act. dk.*, Oparzać *ndk.*, *Bh.* opaliti; *Vd.* opariti, obariti, resparíti, resvrezhiti, svrezheti; *Rg.* opàriti, oparliti; *Bs.* oparriti, oparliti, oprriliti, operliti, isprrliti, osgecchi; *Cro.* oparúsati gorąco w łaźni); warem albo ukropem opalić, abbrühen, bebrühen. Oparzyć świnię, kurą. *Cn. Th.* Chcąc oparzyć kurczęta, umoczysz w ukropie, pióra omkniesz, i dotąd maczać będziesz, póki wszędzie nie oczyścisz, nie naruszaiąc skóry. *Wiel. Kuch.* 419. Jakby go oparzył. *Cn. Ad.* 287, cf. iakby go zimną wodą oblał, t. i. nagle przerażony, als hätte man ihn mit Sud beſchüttet, ſo fuhr er zuſammen. Wyleciał ztąd, iak oparzony; nie pożegnawszy mnie nawet. *Teat* 32, 48 *et* 53 *b*, 54, cf. zagorzały). Skoczył do swéy zdobyczy, iakby oparzony. *Tol. Saut.* 66, cf. poſtrzelony). - §. *transl.* Ty, kiedy lato *oparza* krainy, Obrotne w nocy przywracasz godziny. *Bard. Boe.* 18, ożega, zażega, osusza). OPARZYSKO, OPARZELISKO, - a, *n.*, oparzyſte mieysce; ziemia woduiſta nigdy nie marznąca, naſſes und nie frierendes Erdreich, Sumpf, Mohr; *irrigua loca*, *quae hieme non congelantur. Cn. Th.* Powiadaią niektórzy, iż oparzyſko ieſt wilgotność ziemi własna a przyrodzona, która s niey nigdy nie odchodzi. *Cresc.* 103. Oparzeliſka, których grunt, ani łały ani rzadki, ieſt niedoſtępnym, ſtaią się równie nieużytecznemi rodzaiom wód i ziemi. *Stas. Buſ.* 44. Boreas oparzyſka ſtwierdza, w lato niedochodne. *Ban. K* 2. W iego dolinach cierpkie oparzyſka. *Jabł. Buk. G.* OPARZYSTY, - a, - e, parzący, gorący, brennend, brühend. *Tr.* - b) Ziemią oparzyſtą zowią, ktorey wilgotność ieſt wrodzona, a nigdy iey nie odchodzi. *Cresc.* 103, ſumpfiges Land. Bydlę tuczone na miękkiey i oparzyſtéy paszy, prędko się podbija. *Pilch. Sen. liſt.* 392. Rzéka błotniſta a oparzyſta. *Nar. Hiſt.* 3, 196.

Egipt, gdzie Nił oparzyſty płynie. *Chroſć. Lek.* 57. Zima nieſtateczna, mokra i oparzyſta. *Haur. Sk.* 4 *et* 25. Wiosna oparzyſta. *Tward. W. D.* 2, 110. – c) Oczy oparzyſte, z zaognione, entzündete Augen. Oparzyſty, *lippus*, oczu płynących. *Volck.* 488, *ob.* oko). Z nosa mu ciecze, oczy oparzyſte. *Sien* 251, *Spicz.* 108. OPARZYSTOSC, – ści, ż., oparzyſtość oczu, die Augenentzündung. *Tr.*, cf płynienie oczu, *ob.* oko.

1. OPAS, – u, *m.*, pasza, karmia, Nahrung, Futter. Odsyłać wieprza na opas do browaru. *Torz. Szk.* 25. Bydło do pracy i do opasu. *Węg. Mor.* 3, 146, Arbeits- und Maſtvieh. Gorzey niż wilcy ludzie krwi swey karmią się opasem. *Pot. Zac.* 86. Szukaią posługi dla opasu i obłowu nagodziwego. *Pilch. Sen. liſt.* 24. Okropney w grobach będą gadzinie opasem. *Pot. Jow.* 11. Ksiąg tych nie kupuiąc, choć będą naytańsze, Leżą molom opasem. *Pot. Zac.*

2. OPAS, – u, *m.*, opasanie, obwiedzenie, okolenie, otoczenie, das Umgürten, Umzirkeln, Einſchließen. Co kiwiek nam kiedy o oblężonym Saguncie, lub innych miaſt opasach, Rzymſkie podały pióra. *Nar. Chod.* 2, 46. Belagerungen. – b) obwód, koło, der Kreis, Umkreis. Od gór y Atlasu, Aż do dawnéy Scytyi ciągłych gór opasu. *Przyb. Luz.* 89. Niedalekie od nieba złatuie drożyny, Już na opasach światła opiera się. *Przyb. Milt.* 76. Szlaki dziewięćkrotnym opasem zawiera. *Przyb. Milt.* 50, cf. opaska). Opisy nawet miaſta, aby w czasie zasłoną dla mieszczan nie były, z gruntu poobalali. *Nar. Hiſt.* 5, 312, t. i. opasuiące go fortyfikacye, obmurowania, oparkanienia, die rings um gehenden Befeſtigungen. Łokci piętnaście całych było go opasem, *mensura roboris. Zebr. Ow.* 212, w koło, w okolo). OPASAC, *F.* opasze *Act. dk.*; Opasanie *Pr.*, Opasywać *Fr.*, *Bh.* opaſati; *Slo.* opaſugi; *Sr.* 1. wobłažam, wobpaßupu; *Vd.* opasati, oppasat, obpasati, prepasati, oviti, obgerniti, obdati; *Cro.* opaszati, opashujem, opassujem, obszturam; *Bs.* opasati, *Dl.* oppasati; *Rs.* опоясать, опоясываю, *Fc.* опоясую. pasem obwinąć, umgürten. Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. *Prov.* Kształtny w opasaniu, by gesie iaie w taśmie. *Rys. Al.* 32. – b) *transl.* obwieść, okolić, otoczyć, umzingeln, umkreiſen, umgeben, umſchließen, rund um einſchließen. Rożne dzikie zwierze siecią opasował. *Tol. Saut.* 53. Rozumieią, iż lepiey iest oparkanić miaſto, niżeli murem opasać. *N. Pam.* 17, 150. Miaſto troiako opasane mury potężnemi. *Tward. Wład* 147. Miaſta murami opasywać trzeba. *Hul. Ow.* 215. Morze wszyſtkie ziemie sobą opasało. *Otw. Ow.* 605. Opaszen we środku skrzydłami nieprzyiaciół. *Bard. Luk.* 119. Opasanie fortecy, ze wszyſtkich stron różnemi dzielami woyſka, ażeby iey odeprzeć dowóz wszelkiey żywności i wszelką pomoc. *Jak. Art.* 3, 305, obsaczenie, blokada). Uczynił opasanie a pobocznice nad wszyſtkim domem, na wyż pięć łokci. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 10, tallowanie. 3 *Leop.*).

OPASC, opasł, *F.* opasie *Act. dk.*, Opasać *ndk.*, okarmić, opchać, ſatt füttern, füttigen, vollſtopfen. *pr. et tr.* Spodziewał się nieprzyiaciel gotowym obłowem w kraiu naszym się opaść. *Tward. W. D.* 64.

OPASOZ, OPAŚĆ, opadł, *F.* opadnie *med. idntl.*, Opadać *ndk*, Opadywać *czſt.*, *Bh.* opadnauti, opadati, opadawati, oprchnauti, oprcham; *Sr.* 1. wopaduyu; *Vd.* opaſti, opadati, opaduvati, se seſti, se sesuniti, dolopadati, dolpozhenjati, pozhenjati; *Bs.* opadati, opaſti, paſti, *Rg.* opàſti, opanuti, opadati; *Cro.* opazti, opadati, opádam; *Rs.* онàсмь, опадаю. – 1. *intransit.* opada woda, rzeka, upada, das Waſſer fällt. Wody, które na dole są, zbieżą, a opadną. 3 *Leop. Jos.* 3, 13, spłyną i zginą. 1 *Leop.*). Wzbieranie i opadanie oceanu. *fluxus et refluxus*, wezbranie i opadnienie, *Sla.* vzràšt i opadanje morſkò; *Rg.* plimma i ossek, plimma i rekessa, Fluth u. Ebbe, Steigen u. Fallen. *Wyrw. C.* 15. Opadnienie morza, bieg ustępuiącego morza. *Sniad. Jeo.* 230. *Hub. Mech.* 468. Już morze brzeg ma, już się i w swoie zmieszczaią Łożyſka pełne rzeki, strugi opadaią. *Otw. Ow.* 21. Mgła opada, der Nebel fällt. Mgła, która umysł osiadła, abo opadnie, abo zrzadzicie. *Pilch. Sen. Gn.* 308. – *Similiter*: Już noc opada, już dnieie, słońce za chwilę powróci. *Kniaź. P.* 1, 239, die Nacht neigt ſich; geht zu Ende. – §. *transitiue* opadła ich woda, *deſtituit eos aqua. Cn. Th.*, odeszła ich woda, ſie haben das Waſſer verloren; das Waſſer fiel, ſo daß ſie nicht weiter ſchiffen konnten. Tawta cienka, którą miała, opadła ią, że tylko w saméy gzle została. *Przyb. Orl.* 1, 176. W ciele iego robacy gmerali, a ieszcze żywego ciało z boleścią opadywało. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 9. – 2. opadać, spadać, herabfallen, abfallen. Ilekroć na S. Marcina zawołał, tylekroć okowy z niego opadały. *Sk. Dz.* 557. Opada liście z drzew, cf. Liſtopad). Wszyſtko minęło, i iako liść z drzewa opadło. *Sk. Dz.* 345. Gładkość za czasem opada, Jeden los maiąc z wiosennemi kwiaty. *Zab.* 12, 57. Naysmacznieysze są iabłka, gdy prze doyrzałość opadaią. *Pilch. Sen. liſt.* 81. Starzy, iak doyrzałe iabłka opadaią. *Prot. Kont. D* 2 *b.* Lasy z liścia opadnią. *Ryb. Ps.* 50, t. i. liście tracą, verlieren ihr Laub. *Similiter*: A ty się chwieiesz, z sił opadasz, ledwie co dychasz! *Teatr* 88, 252, siły utracasz!) Z łaski Cesarſkiey podnoszą się na naywyższy ſtopień, a nim noc nastąpi, znowu opadaią na ziemię. *Klok. Turk.* 95, ſtürzen wieder herab. Opadła suknia na nim, *in pannulos defluxit veſtis. Cn. Th.* 708. Lud wynędzniały, i ledwie opadłemi płaty obdziany. *Stas. Num.* 1, 219, mit abgefallnen Lumpen bedeckt. Zda mi się coś, że człecza twarz ze mnie opada. *Zebr. Ow.* 47. Włosy białe, na ramiona i czoło opadłe. *Stas. Num.* 2, 85, auf Schultern u. Stirne herabfallendes Haar. Opadaią mi włosy, *defluunt mihi capilli Cn. Th.* 629. Włosów obłecenie abo opadnienie. *Oczk. przy.* 3, *Cro.* opuznènye, (opuznènecz *alopecus*); *Sr.* 1. woßow zlezeno. Opadnienie maciczne, gdy się macica w krok osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. das Herabfallen der Gebärmutter. *Chym.* opadnienie *praecipitatio*, przypadek, w którym płyny przymuszone są, ciała stałe w sobie rozpuszczać. *Sniad. Chy.* 25, das Niederſchlagen, die Niederſchlagung. – §. Członek męzki, gdy go włoży w wodę zimną, zaraz opadnie i zflakowacieie. *Perz. Cyr.* 2, 242, fällt wieder zuſammen. Opadł koń, z spadł z ciała, schudł, das Pferd iſt vom Luder gefallen, vom Leibe gefallen, mager geworden. Przed zimą koń ma bydź dobrze pasiony, aby przez zimę z ciała nie opadł. *Kluk. Rosl.* 3, 116. Opadnienie albo ochudnienie. *Oczk. prz.* 2. Nie ie, schnie, chudnieie, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Bardzo w téy chorobie opadła abo schudła. *Ern.* 18. Lekarſtwo dla osób słabowitych i opa-

dłych z ciała. *N. Pam.* 11, 204. – §. 3. Opaśdź na czym, z napadszy osieść, zostać się, auf dem Flecke, wo man hingekommen iſt, ſitzen bleiben, hacken bleiben. Piszą, iakoby Czech z częścią ludzi swych, na pustych onych i leśnych gruncech miał opaśdź. *Krom.* 23. Książę Ruski, namknąwszy się ku naszym, niedaleko taborem opadł, *castra metatus est. Krom.* 274, er ſetzte ſich mit dem Lager. Reszta żołnierstwa, zamiast dania pomocy swoim, na łupach opadła. *Nar. Hst.* 3, 102, ſie blieben beym Plündern zurück. Okręty na skałach morskich opadają *Tr.*, bleiben ſitzen, ſtranden. Po Sebastyanie, ostatnim królu, Portugalskie królestwo na piątym Karolu opadło sukcessyą. *Tward. Pasq.* 1, stanęło, oparło się). – §. 4. *Actiue Transitiue* opaśdź kogo, w koło go napaść, obskoczyć go, obstąpić, nayśdź nań, rzucić się nań, *Vd.* popasti, dotipati, dopopasti, über einen herfallen, ſich über ihn hermachen. *Adorior* doieżdżam, opadam, przypadam na kogo. *Mącz.* Z mieczmi kogo opaśdź *gladiis adoriri. ib.* Gdy nowy biskup w kościele chciał się wziąć do obrządkowania, przeszły pleban opadł go, wylaiał i nie dozwolił obrządkowania. *Gaz. Nar.* 1, 127. Tysiąc wilków z niedźwiedźmi i lwy pomieszanych, opadło nas. *Otw. Ow.* 567. Nie dawaymy mu pokoiu, póki nam tego sekretu nie powie; opadniymy go. *Teatr* 41 *b*, 216. Kupido opadł Jowisza, i prosi o pomoc. *Morszt.* 96, cf. podpaśdź kogo).

*OPASIECZYĆ, *F.* opasieczy *Act. dk.*, opasać, otoczyć, einſchließen, umſchließen. Trzy okręty nieprzyiacielskie Rzymianin w koło opasieczy. *Chrośc. Fars.* 209, cf. pasieka.

OPASKA, – i, ż., obręcz, wieniec, rzecz drugą opasuiąca, *Bh.* opaſek; *Vd.* opasa, obpasa, opasek; *Rs.* опáсанiе, онóска; *Ec.* опоясáло, онóска; ein Gürtel, ein Band, eine Binde rund um etwas herum, ein Reif. Opaski u armaty, resy, krańce, są i dla ozdoby i dla mocy. *Archel.* 3, 60. Żeby armata leżała w łożu swoim ciasno, przydano czopom opaski, to iest, krążki opasuiące czopy przy armacie. *Jak. Art.* 1, 219 *et* 3, 125. Opaska koło basy. *Chmiel.* 1, 78.

OPASKUDZIĆ, *F.* opaskudzi *Act. dk.*, w koło popaskudzić, rund um beſchmutzen; *Bs.* oghnusiti; *Rs.* обмарать, обмáрывать. Są owoce na pozór śliczne, a tym czasem Smrodem usta i język opaskudzi kwasem. *Pot. Arg.* 68.

OPAŚNICA, – y, ż., pas, der Gürtel. Na chore noszono od ciała S. Pawła chusty i opaśnicę. *Leop. Act.* 19, 12.

OPAŚNY, OPASZNY, – a, – e, opasany, z pasem, gegürtet. Wdzięki nieopasne. *Nar. Dz.* 1, 30, *not.* „malarze Wdzięki wystawuią w szatach wolnych, pasami nieściąguionych“). Nieopaszne narody z Afryki, *discinctae. A. Kchan. Wirg.* 237.

OPASZ *adv.*, samopas, wolno, frey, zügellos. I to zaś z miłości pochodzi, że opasz puszczonym ięzykiem pisma nasze opacznym wykładem obgadacie? *Smotr. Fl.* 50.

OPAT, – a, *m.*, *Bh. et Slo.* opat; *Slo.* opatka opaticha, ksieni, *Bh.* geptiſſka mniszka, zakonnica; *Vd.* apt, appat (apatinja, z opaticha); *Crn.* appat, apt, oppat; *Sr.* 1. abt, *f.* abtija; *Cro.* abash, *f.* opaticza (*vulgo* zakonnica); abatisha; *Hg* appat, apat, apatur, *f.* apatza; *Dl.* oppat; *Sla.* opat, *f.* opatica; *Rg.* opât; *Bs.* opat, *f.* opatiça; (*Bs.* opatia, manaſtir, z klasztor); *Rs.* игумень (авва-

mnicca ksieni); *Ital.* abbate; *z łac.* abbas, *etym. Syriac.*) der Abt. Archimandryta, czyli opat. *Steb.* 2, 433, prałat nad opatstwem przełożony). Opatem być *Rs.* игуменствовать, игуменить. *Prov. Slo.* mnich tak odpowieda, gako mu opat śpiwa, iakie zapytanie, taka odpowiedź). Kiedyby opat kostek przy sobie nie nosił, tedyby mnichy w nie niegrały. *Rys. Ad.* 28, wie der Abt, ſo die Mönche. Wenn der Abt die Würfel auflegt, hat das Convent Macht zu ſpielen. (cf. Jaki pan, taki kram). – 2. *Botan.* Opat, gatunek Euforbii, *Euphorbia Myrsinites. Kluk. Ik.* 1, 213. Opatek wielki, mlecz wilczy wtory, *tithymalus Myrsinites foemina*, Wolfsmilch-Weiblein. *Syr.* 1488. Mlecz wilczy morski, Opatek mniejszy, *tithymalus paralius*, *Euula marina*, Meer-Wolfsmilch. *ib.* 1489. OPATOW, – a, *m.*, miasto w Sandomirsk. *Dyk. G.* 2, 240. eine St. im Sandom: OPATOWEK, – wka, *m.*, miasto w Kaliskim. *ib.*, eine St. im Kaliſch: OPATOWIEC, – wca, *m.*, miasto w Sandomirskim, *ib.*, eine Stadt im Sandom:

Pochodz. *Opacicha*, *Opatstwo*, *opatski. kuropatwa.*

OPATROWAĆ, OPATRUIE *ob.* Opatrzyć. OPATRZNIE *adv.*, *Bh.* opatrně; *Rg.* opázno; *Es.* онáсно, z opatrywaniem, opatruiąc, pieczołowicie, ostróżnie, rozważnie, przezornie, vorſorglich, vorſichtig. Już opatrzniey i mędrzey sobie poczynali, a niż pierwey. *Bielsk.* 106. Dawid opatrzniey się sprawował, niżli wszyscy słudzy Saulowi. *Leop.* 1 *Reg.* 18, 30. Opatrznie co czynić, *Ec.* онáсенно намъ. Nieopatrznie a głupie to czynili, *Warg. Wal.* 34; *Zrn. Pśl.* 3, 612 *b.* Kto nieopatrznie czyni, szkodę popada. *Rys. Ad.* 26, unvorſichtig. OPATRZNIK *ob.* Opatrzyciel. OPATRZNOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* opatrnoſt, rozſądnoſt; *Slo.* opatrnoſt; *Crn.* previdnoſt (*ob.* przewidzieć); *Vd.* skerb, oskerbnoſt, poskerblivoſt; *Rg.* previdjènstvo, opaz, òpaza; *Cro.* opàza; *Bs.* opaza; (*Ross.* онáсь opieka, obrona, protekcya); опасмво, опасéнiе, оглядка, промышленность, промысль (cf. przemysł); *Ec.* опасность, опасéнiе ostróżność, обладéнiе; opatrywanie, pieczołowitość, ostróżność, zabiegłość, rozważność, przezorność, die Vorſorge, Pflege, Vorſicht, Behutſamkeit. Miasto i z przyrodzenia i z opatrzności ludzkiey bardzo obronne. *Warg. Cez.* 69. Chory ozdrowieć nie może, bez opatrzności i leczenia. *Petr. Pol.* 71. Grzechy drugich, którym się mogło zabieżeć opatrznością naszą, za nasze własne się poczytuią. *W. Post. Mn.* 91. Był strofowan od starszego dla nie wiem iakieyś nieopatrzności, w co częstokroć wpadał, iż chodził, iakoby od zmysłów oddalony. *Wys. Aloy.* 285. Dosyć nieopatrznie w rzeczy swéy postępuią, a sami siebie i insze nieopatrznością zwodzą i oszukawaią. *Zrn. Pśl.* 3, 612 *b.* – §. Κατ' ἐξοχην opatrzność, z opatrzność Bozka, naywyż za opatrzność, *Ec.* богосмотрéнiе, die Vorſehung. Opatrzność Boża, ona wszechmocna moc boża, która niebo i ziemię, ze wszystkim stworzeniem iako w ręku iakich trzyma i rządzi. *Kat. Gd.* 17. Opatrzność dlatego nazywa się, iż dla rzeczy nayniższych postanowiona, iakoby z naywyższego wierzchu rzeczy wszystkie opatruie. *Bardz. Boż.* 176. Iest opatrzność, która wznasza lub poniża mocarstwa. *Gaz. Nar.* 1, 233. Żyć z iałmużny, iest to nosić barwę opatrzności. *Zab.* 5, 42; *Teatr* 4 *b*, 56. OPATRZNY, – a, – e, *Bh.* opatrný, rozſądny (cf. szafować, cf. roz-

garniony); *Slo.* opatrni, opatrný, pilný; *Vd.* ſkerboviten, sbatliu; *Br.* opazan, koji ſtoji svarh sebe *prouidus*; *Rg.* providni; *Cro.* opazen, preszkerblyiv; *Rs.* опасливый, опáсный, запасчивый (cf. zapas); o przyszłość pieczołowity, przezorny, obaczny, zabiegły, ostrożny, vorſorgend, vorſorglich, vorſichtig. Nieopatrzny daley nad dzisiay nie zasięga. *Fr. Ad.* 44. Głód wszędzie był wielki, jednak Kazimierz W. iako był opatrzny, miał pełne ſpichlerze zboża w każdym imieniu. *Biel.* 198, Sebaſtyan był mądrym, w mowie prawdziwym, w radzie opatrznym. *Sk. Zyw.* 1, 44. Czemuż od nas nie ma być słuchan język ſkromny, czysty, opatrzny, prawdziwy? *Fraz. ięz. J i 7 b.* Ludzie proſte i nieopatrzne zwodzą. *W. Poſt. Mn.* 310. Opatrzny woźny. *Herb. Stat.* 220. *tytulus.* – *Passiu.* Kazał go podadź w opatrzne więzienie, *Kraj. Chim. A 4 b.*, t. i. w dobrze opatrzone, in ein wohlverwahrtes Gefängniß. Od nieopatrzney i rozpaczney śmierci u howay nas Panie. *Modl. Gd.* 106, nieopatrzoney, nieprzygotowaney, bez dyspozycyi). Komu chorobę na kamień nieopatrzna przygoda rządzi, iż go rodzice mieli, głyż dziedziczy; to. ... *Oczk. przy.* 423, którey zapobiedz niepodobna). OPATRZOWNIK *ob.* Opatrzyciel. OPATRZYĆ, *F.* opatrzy *Act. dk.*, *Opatrzać, Opatrować, opatrnie *ndk.*; opatrywać *Treg.* 1. upatrywać, patrząc dochodzić, obaczyć, oglądać, erſehen, zu erſehen ſuchen, beſehen. Opatrz królu człowieka mądrego, i przełóż go włodarzem Egiptu. *Leop. Gen.* 41, 33. Żadney z córek na pokóy nie puścił Dyonizy, aż dobrze, ieśliby jakiey zdrady a broni nie nosiła, opatrzył. *Warg. Wal.* 341. Opatrzność z naywyższego wierzchu rzeczy wszystkie opatruie. *Bardz. Boe.* 176, widzi, ogląda). Rozmagał się on człowiek, a gdzie twarz swą obracał, aby opatrzył, drżało wszystko, co pod nim było widziano. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 3, aby spoyrzał, oglądał). – 2. obmyślić, zabiegłość mieć, staranie mieć, beſorgen, verſorgen, veranſtalten, verſehen; *Boh.* opatriti, opatrowati, ostarati; *Slo.* opatrugi, zaopatrugi; *Sr.* 1. wobhladam, wobstaram; *Crn.* preſkerbęti; *Vd.* oſkerbeti, poſkerbeti, preſkerbeti, saſkerbeti; *Cro.* prezkerbiti, prezkerblyujem, preszkerblyújem; *Rg.* providiti; *Rs.* промыслить, промышлять, снарядить, снаряжать, (cf. narządzić), снабдить, снабдевать, снабжать; *Ec.* опасаю, спрегу. Klucznik *lecie ma zawzdy przed objadem opatrować, aby chłodne piwo do ſtołu bywało. *Haur. Ek.* 38. W każdym przypadku opatrzyło człowiekowi niebo pociechę i pomoc. *Stas. Num.* 1, 202, zrządziło). Przyszłe rzeczy upatruy i opatruy. *Cn. Ad.* 982. Drugich opatruiesz, a sam tego bardziey potrzebuiesz. *Cn. Ad.* 212, *medice cura te ipsum.* Ten co opatruie wielbłąda .... *Klok. Turk.* 202. Opatruiąc rany głowie zadane, trzeba mieć przy opatrywaniu ſaierkę z ogniem. *Perz. Cyr.* 2, 14. Umiała sługi opatrzać, potomſtwo swoie rozrządzić. *Birk. Zyg.* 48, die Dienerſchaft verſorgen; *Eccl.* спроимтельствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ, Każdy, byleby dobrze służył, na całe życie zyskał uczciwe według ſtanu swoiego opatrzenie. *Kras. Pod.* 2, 195, Verſorgung. Zofia będzie miała swe opatrzenie. *Teatr* 18, 80, *Rs.* снабдѣваніе, снабдѣніе. Duchowni, trzymaiący opatrzenia duchowne. *Herb. Stat.* 30, t. i. beneficya. Opatrzenie abo salaryum podſkarbiego ma bydź tysiąc złotych. *Herb. Stat.* 66, t. i. pensya. – §. Opatrzyć kogo czym, abo w co, z przyrządzić mu, einen womit verſehen, *Lh.* zaſobiti, cf. przysposobić); *Vd.* oſkorbet; *Rs.* запасти, запасать (*ob.* zapas), припасти, припасать, надѣлять, надѣлять. Opatruię potrzebami dom. *Cn. Th.* Wziąwszy go do siebie, odziewał i wszelkiemi rzeczami opatrywał. *Teatr* 5, 6. Słabośmy się w drogę opatrzyli, letnieśmy się wybrali. *Cn. Th.* 442. Bóg opatrzawa (opatruie) pożywieniem każdego. *Wrob. Zoft.* 326. Niech cię Bóg opatrzy, z *ob.* z Panem Bogiem! Niechay się dadzą rodzice opatrzyć tą sprawą, żeby więcey się starali synom swym o rozum, niż o ciało. *Glicz. Wych. F* 4, niech przyymą tę radę). – §. Opatrzyć na co, abo od czego, przeciw czemu, gegen etwas verwahren, ſichern; *Ross.* опасти, опасáть ochraniać, опасаться ſtrzedz się). Jericho zamknione i opatrzone było. 3 *Leop. Joz.* 6, 1, oprawne 1 *Leop.*). Miasto murem opatrzone. *Prot. Kont. C* 2, obwarowane, warowne). Opatrzyć się od niebezpieczności, *praecauere ab insidiis. Mącz.* Po onym zachwyceniu tak był na cielesne pokusy opatrzony, iż był w tey mierze iako umarły. *Sk. Zyw.* 2, 205. Takem to opatrzył, *a me ita praecautum Mącz.* OPATRZYCIEL, OPATRZNIK, *OPATRZOWNIK, – a, *m.*, *Boh. et Slo.* opatrownik; *Vd.* oſkerbnik, preskerbnik, saſkerbnik, oſkerblenik; *Crn.* preſkerbnik; *Rg.* providionik; *Cro.* preszkerbitel; *Sr.* 1. wobſtaracjer; *Rs.* снабдѣвалмель; opatrujący co, ſtaranie koło czego maiący, der Verſorger, Verſeher, Verſorger, Beſorger. Kupiec iest iakoby wszystkich ludzi szafarzem, opiekunem, opatrzycielem. *Petr. Ek.* 128. Bóg iest opatrzyciel onego, który oddawa łaskę. *Leop. Syr.* 3, 33. Ktoć iest ſtworzycielem, ten też iest opatrzycielem. *Hróſt. Nauk. B b.* Opatrzyciele miast i Rapltych. *Rey Pſt. M* 2, rządcy). Obrońca i opatrzyciel urzędu. *Szczerb. Sax.* 144. Opatrzyciele kościołów, plebani, opaci, mogą-li za iakim niedoſtatkiem rzeczy kościelne zaſtawić? *Sax. Tyt.* 101. Opiekunowie abo opatrzyciele, którzy sieroty maią w swey opatrzności. *Chel. Pr.* 39. Takie opiekuny nie są opatrzycielmi abo kuratormi dóbr sierocinych, którzy maią umyśl, aby więcéy sobie pożytku, niż sierotom nabywali. *Groi. Obr.* 4. Opatrznik paszczeli. *Cresc.* 597, *Boh.* opatrownik včel; der Bienenwärter. *Proulsor*, opatrznik, opatrzownik, urzędnik, sprawca. *Mącz.* OPATRZYCIELKA, – i, ż., *Bh.* opatrownice; *Vd.* oſkerbniza; *Rg.* providioniza; *Rs.* снабдѣвалмельница.

OPATSKI, OPACKI, – a, – ie, od opata, do opata należący, Abts-, abtenlich; *Ross.* аббáтскій, игуменскій, игýменовъ, архимандритскій. OPATSTWO, OPACTWO, – a, *n.*, die Abtey; *Boh. et Slo.* opatſtwo (*Boh.* abbatyſtwj opactwo zakonnic); *Hg.* apaturság; *Sr.* 1. abſtwo; *Crn.* oppatya (oppatovina *census abbatialis*); *Vd.* apazhe, apatuia; *Rg.* opattya, opattia, opàtſtvo; (*Rs.* opatia, manaſtir, z klasztor); *Cro.* opatsztvo, opatià; *Rs.* аббáтство, игýменство, архимáндрїя; *Ec.* аббáтиа. Oliwa, sławne opactwo Cyſterſkie. *Dyk. G.* 2, 237, *ob.* Opat, Opacicha.

OPAWA, – y, ż., miaſto w górnym Śląsku. *Wyrw. G.* 238, Troppau in Schleſien; *Bh.* Opawa, *adj.* OPAWSKI, – a, – ie, *Bh.* Opawſký n. p. Opawſkie księſtwo. *ib.* Piwo Opawſkie. *Syr.*

OPCHAĆ, *F.* opcha *Act. dk.*, Opychać *ndk.*, otłoczyć, natłoczyć, *Vd.* obhatiti, opilati, satikati, satekniti, sapre-

ti, rund anſtopfen, voll ſtopfen; (*Bh.* opichati, = *pinsare*, opicharna, = *pistrinum*). Nie trzeba dzieci pokarmami opychać, bo ciała rozpierają. *Pilch. Sen. Gn.* 221. Opchawszy obżarſtwem wieczornym żołądek... *Hor. Sat.* 168, *Perz. Lek.* 259. Coż na tym, czym brzuch tam opchasz, kiedy wszyſtko poydzie w przepaść? *Pilch. Sen. list.* 4, 48. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieie. *ib.* 1, 112. Opycha się on nad miarę, i żarłocznie ładuie swóy kaldun rozdęty. *ib.* 547.

OPCYA, - yi, ż., n. p. Przy przedaży Starоſtw powinniśmy ·na ewikcyą, opcyą i powrót kosztów wzgląd mieć. *Gaz. Nar.* 1, 401, ?

OPĘCINY, *plur.*, pęta, Feſſeln. Co ieſt żył, ſtawów w mym ciele, Z nich mam opęcin tak wiele. *Dar. Let.* 2.

*OPĘDAĆ *contr.* = opowiedać, opowiadać; *ob.* opowiedzieć.

OPĘDZIĆ, *Opądzić, *F.* opędzi *Act. dk.*, Opędzać *ndk.*, obbieda, pędzić w koło czego, umlaufen, umkreiſen Słońce, które trzyſtakroć do roku i więcey, świat ten opędzisz. *Pot. Arg.* 376 Zaż miasta i każdego nie opędzał grodu, chcąc go od posłuszeńſtwa twoiego odłączić? *Pot. Arg.* 134. Niemasz świata, na ktorym ia nie woiowałem, Memi ziemię tryumfy opędzałem całą. *Bard. Iuk.* 31. - §. obwieść, otoczyć, umzäunen, umrainen. Jeſt kościoł lasem zewsząd opędzony, **quod undique sylva claudit. Zebr. Ow.* 19. Opędzone trzciną nogi, *incincti. Zebr. Ow.* 344. Maie ſtarema iuż głowę opędzał wiek siwy. *Nieme. P. P.* 35, t. i. suto oproszył. Das graue Alter hat ſchon mein Haupt rund um mich gefärbt. Ten siwy włos nie z rozkoszy, ani z wczasów domowych prędzey nad lata głowę moię opędził. *Nar. Chod.* 2, 67. - b. Opędzać co czym, = zbywać, odbywać, abfertigen, hinhalten mit etwas, ſich entledigen, befreiten. Opędzali Rzymianie domowe i rolnicze usługi niewolnikami. *Oſtr. Pr. Pol.* 1, 44. Kto nie ieſt obżartym, Opędzi brzuch żartem, *Dwor.* C 3. Nie ieſt ubogim, kto może opędzić potrzeby domowe. *Mon.* 65, 279. - §. 2 Opędzić co od czego, odeymować, bronić, gegen etwas wehren, vertheidigen. Oyczyznę od Tatarów, Turków, Moſkwy, Wołoch ow *opądzał. *Warg. Cez. praef. c.* Opędzić się komu, = odpędzić mu się. ſich jemandes erwehren, ihn abtreiben. Prawiliśmy się na koło iako w ſtudni kilkom Wściekłym psom i drapieżnym opądzali wilkom. *Pot. Pocz.* 45. Nie mogła się opędzić chłopcom. *Teatr* 10, 44. Przedpokóy pełny dłużników, że niemożna się opędzić. *Teatr* 37, 275.

OPĘKACIEĆ *ob.* pękacieć.

OPĘŁKI *plur.*, obsiewki, obsiewiny, posład, przesiewki. *Cn. Th.*, Ueberkehr, ausgeſichtete Körner, Abfallſel; cf. opałka cf. opalać.

OPEŁZNĄĆ, *F.* opełznie *neutr. idntl.*, (cf. *Bh.* opelitati *pennas ponere*; *Cro.* opuznènie laszih *alopecia*). Stracić barwę od ognia, od słońca, nieco ogorzeć, teraz mowią spełznąć, ale w różnym trochę znaczeniu. *Wlod.*, unſcheinbar werden, ſeine Farbe verlieren. Część mu ſtarość odetnie i swym Auſter wiewem, Część plutą i powietrznym opełznie wylewem. *Zab.* 15, 157, *Kniaź.* Porzuć członki opełzłe, czas ci nowych dostać. *Zab.* 15, 159, *Kniaź.*

OPERA, - y, ż., *Boh.* ſpewohra *spiewogra, *Vd.* opera, pietnu godersku jigranje, ſkasanu pietje, pietnu igledalishe; die Oper; poema dramatyczne do śpiewania przyſłosowane. *Kras. Zb.* 2, 278, *Gol. Wym.* 445. Utrzymywał Włoſkie opery i komedye. *Pam.* 83, 2, 49. Na operę poiechali. *Zab.* 3, 132. OPERACYA, - yi, ż., działanie, dzielna moc. *Sk. Dz.* 636. Operacye woienne. *St. Ob.* 2. Operacya cyrulicka, urzynanie, wyrzynanie.

OPESKIE, ſtaroſtwo w Woiew. Wileńſkim. *Dyk. G.* 2, 240, eine Staroſtie im Wiln;

OPĘTAĆ, *F.* opęta *Act. dk.*, Opętywać *Freq.*, opanować niby w pęta wziąwszy, osieść kogo, *Bh.* opautám; pauty okowam; *Rs.* опутывать, опутать; einen beſitzen, ihn zum Beſeſſnen machen. Komu zagniewaną pierś pomsta opęta, na nic iuż nie pamięta. *Pot. Arg.* 171. Niech djaboł iuż opęta do oſtatku. *Mat. z Pod.* 62, biers djable mniey, wziąwszy więcey; wziąwszy konia, weź i bicz). Gdy lud widzi nadzwyczayne grymasy i łamanie się, sądzą, iakiego człowieka bydź opętanym, beſeſſen, czyli od czarta nagabanym. *Perz. Luk.* 190. *Krup.* 5, 618, cf. obses). *Sr.* 1. wobſtehnené; *Vd.* obsejen, posejen, obsiedan; *Cro.* vragomèten, vragometnyak; *Rd.* vragodùh, vragodùsejan (cl. wrog); *Rs.* бѣсну'емый, *Ec.* бѣсный (*ob.* bies) Opętanym być, *Ec.* бѣсноваться, бѣситися. Baby opętane, *Ec.* клику'ши. Opętanie, szaleńſtwo djabelſkie, *daemonomania. Krup.* 5, 616, *Perz. Lek.* 193, die Beſeſſenheit. W opętanych iuż nie wierzą. *Haur. Sk.* 426, *Opal. Sat.* 18. Od złych duchów opętywani bywali. *Birk. Dom.* 164. - §. Czy wszyscy kaci opętali pana mego? *Teatr* 29 *c*, 3. Krzyczy, iak opętany. *Zab.* 15, 189. Opętana baba. *Zab.* 7 *c*, 60. Nikt go nie przepije, opętana głowa! *Mon.* 68, 77, ze katy mocna, tęga). OPĘTANIE *adv.*, szaleńcze, verzweifelt, raſend. Opętanie się zakochał w nicy, *Teatr* 30 *c*, 6, *et* 1 *b*, 9. OPĘTAniec, - ńca, *m.*, szaleniec, ein Beſeſſener, ein Raſender. Kogut piał iak opętaniec. *Zab.* 13, 278, *Tręb.* Smiać się muszę z tego opętańca. *Teatr* 32 *b*, 31.

OPIAĆ *ob.* Opiewać.

OPIĄĆ, *F.* opnie *Act. dk.*, Opinać *ndk.*, ociągać, rozpiąwszy oblec, w koło przypiąć. *Bs* obaſtriti; um etwas herumſpannen, rund um aufſpannen, aufſtecken, umſtecken, umbinden. (*Vd.* opietjati, = ograniczyć, określić; *Vd.* opietje, = okres, powiat; *Crn.* opanka, = trzewik do sznurowania, *Lat. med.* banchus; *Dl.* ôpna; *Rg.* ôpna, ôpniza; *Bs.* opniça, mjesgiça od utrobie *omentum*). Bindą opniy te ołtarze. *Nag. Wirg.* 517. Ołtarz bogini wieńcami opięto. *Pot. Syl.* 408. Wawrzynami Tchanki opinaią głowy, *ornant. Zebr. Ow.* 142. Głowy opniyte wawrzynem, *innectite. Zebr. Ow.* 141. Włos bluszczowym wieńcem roſtoczony Opiąwszy Kalliope, .. *Zebr. Ow.* 115. Kornet opiąć. *Teatr* 15 *c*, 45. Płaszcz znamienitym zamkiem na sobie opięła, *fibula mordebat ceſſem. Zebr. Ow.* 198. Suknia opięta, opięto leżąca, ciasna, *Rs.* щегольский, ein knapp anliegendes Kleid, eng, wie aufgeſpannt, wie aufgegoſſen. Żupan ciasny i opięty na nim. *P. Achan. Ctl.* 1, 79. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod.* 2, 24. Opięto się trzyma. *Mon.* 69, 603. Dla ſtroiu czynią się niewolnikami; wszyſtko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie mogą. *Teatr* 27 *b*, 12. Lubiący ciasne opięte suknie, trzewiki, *Rs.* щегольный, щёгольный. Para trzewików niegładko na nodze opiętych. *Mon.* 69, 690. Trzewik opięty. *Xiądz.* 19. (cf. *Vd.* opanki, = trzewiki kapucyńſkie). - §. *transl.* Rzéki i kałuże mroźne lody opięły, *concreta*

ſtamina. Krom. 696, haben ſie ſtärren gemacht. Wiſła lodem opięta. *Krom.* 241.

OPIATA, - y, *ż.*, lekarſtwo z opium sporządzone, ein Opiat, w szczególności opiata w aptece, pewna zaprawa, służąca do hędowania zębów. *Mag. Mscr.*

OPIĆ SIĘ, *F.* opiie się *Rec. dk.*, opiiać się *ndk.*, *Bh.* opit, opiti, oblaſtati ſe; *Slo.* opiſeti ſe; *Sr.* 1. wopiyam ſo; *Vd.* vpianitise, opianiti o, prepianitise; (*Vd.* opiti, obpiati, : odpić); *Bs.* opitise, opojitise (*Bs* opiti, opojiti, : opoić, *Rs.* опи́ть, опива́ть pasorzycić, опиваться на умор; опивки niedopiwki); oblać się trunkiem ſich voll ſaufen, antrinken. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z iarmarku próżny idąc śpiewa. *Zab.* 9, 111. Na tym morzu, ieśli nie zginie, to się wody opiie, nagłnie, a prawie się iako mięsopuſtna kiszka nadmie. *Rey.* 157, ożłopą się). - *fig.* Pychą się opiiaią, rozpuſzczeni psuie. *Jabł. Tel.* 19, upaiaią się.

OPIEC, - u, *m.*, *Bh.* apich, potočnik; *Vd.* opih; *Crn.* apih; *Sl.* mlič, *Sr.* 1. mětik; *Cro* opèh; *aplum*, der Eppich. Opiec błotny, wodny, żabny, der Waſſereppich. *Syr.* 1078, *Cresc.* 275. Opiec, *bubon*; gatunek tego rodzaiu ieſt galban. *Kluk. Dykc.* 1, 88. Ubrawszy w róże ſkroń i w opiec hy. *Anakr.* 65.

OPIEC, opiekł, *F.* opiecse *Act. dk.*, opiekać *ndk.*, *Boh.* opecy, opekati; *Sr.* 2. hopáj; *Vd.* opezhi; *Rg.* opecchi, opeccijvam; *Cro.* opéchem; *Ec.* опекáю; na około upiec, bebraten, rund um abbraten. Pieczenia opiekła. *Dwor. II* 2. Piersi kosów opiekane. *Zab.* 8, 344. Opiekane migdałki przechodzą w smaku marony i kasztany. *N. Pam.* 17, 212. - *fg.* Często inwentarzem pan opiekun dobrze opiekł i ożenił ubogie sieroty. *Sax. Porz.* 122. (*Cro.* opèka, z cegła).

OPIĘCIE *ob.* Opiąć.

OPIEKA, - i, *ż.*, *OPIEK, - u, *m.*, piecza, protekcya, obrona, der Schutz, Schirm; *Sr.* 1. wobaranо, zastupeno, wobrowſtwo; *Vd.* obranva, oſkerbnia; *Bs.* brana, braniteglſtvo; *Rg.* braniteglſtvo, bràna, obrana (*ob.* obrona); (*dſtg. Cro.* opeka, z cegła, *ob.* opiec, opiekać); *Ross.* опека, опáсь, призрѣ́ніе, оберега́тельство, защи́та, вы́ручка, покрови́тельство. Niech nad wami boży opiek będzie. *Sim. Siel.* 119. Opiek z nim spotkuie bozki. *Gaw. Siel.* 356. Niech cię Bóg ma w swoiey świętey opiece. *Ozs. Str.* 3. Bogu w opiek i w obronę Oddawam dziatki i żonę. *M. Kchan.* 309. Szczyć mię swym opiekiem. *J. Kchan. Ps.* 86. Nad sobą znał opiek pańskiey ręki. *Groch. W.* 2, *Zab.* 9, 35; *Zabł.* Gliński w bogactwa, w potęgę, ktemu w opieki u Rusi wzbiiał się *clientelas. Krom.* 776. - 2, opiekuńſtwo, Vormundſchaft, *Vd.* oſkerbnia sirut, mladomeſtnikovanje, *Ross.* опека). Opieka ieſt moc nad lat niemaiącym, po śmierci oycowſkiey dana, albo od teſtamentnika albo od urzędu opiekunowi *Sax. Tyt.* 175. Niedorośli, którzy ieszcze nie przyszli do opieki swoiey, nie mogą bydź świadkami. *Chel. Pr.* 38, co ieszcze nie wyszli z pod opieki). - *fig.* Ostróżne Muzy wychowańca swego Nie śmiały ieszcze oddadź z opieki zwyklego. *Sim. Siel.* 64. OPIEKAĆ się *Rec. contr.*, : Opiekować się *Ned.*, kim abo czym, : w opiece swoiey mieć; opiekunem bydź, die Vormundſchaft über jemanden führen, jemandes Vormund ſeyn, *Sr.* 1. wobaram; *Cro.* szkërbim, szkerbeti; *Bs.* brinnutise, braniti (cf. bronić); *Rr.* попечи́тельствовати, попещи́ся, опеку́нствовать, покровительствовать, радѣ́ть, порадѣ́ть, (cf. radzić); *Ec.* строи́тельствовати кого, призрѣ́ніе и́мѣть о комъ. (*Ec.* опечали́тися troszczyć się). On iako brat iéy męża, opiekał się iéy syny. *Biel. Hſt.* 557. Brat ſtarszy lat dorosły, ma się młodszą bracią opiekować. *Stat. Lit.* 243. Cesarzowi o to szło, żeby się rad opiekał Władysławem Jagiellowiczem. *Biel.* 307. - *Ogólniéy*: w opiece swoiéy mieć, protegować, beſchützen, in Obhut haben. Pobożnym potomſtwem sam bóg się opieka. *Falib. R* 5. Bóg nas ſtworzył, i nami się opieka. *Karnk. Kat.* 400. Poprzysiężł mi, że opiekować się będziesz życiem moiey córki. *Stas. Num.* 1, 227. Gdyż się ia twoim nie opiekam, nie opiekay się też ty moim; *quando ego tuum non curo*; *Mącz.* *OPIEKALNIK, OPIEKUN, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* poručník (cf. *Pol.* porucznik); *Sr.* 1. wobaraczer, zastupnik, vorminda; *Crn.* irbov varh, girob, (*Ger.* *Gerhab); *Vd.* gerab, oſkerblenik, varih, oſkerbnik, sirutni besednik, ſkerbnik za sirute, mladomeſtnik, obranik; *Rg.* obranitegl, banitegl, zastúpnik; *Bs.* branitegl; *Cro.* szkerbitel, tutor; *Rs.* печа́льникъ, ра́дникъ, ра́дѣтель, покрови́тель; *Ec.* печаловникъ, промыслеванникъ, промыславаникъ, который промышляетъ о чемъ, попечи́тель, мудрѣ́ль, der Vormund. Opiekun zatrudnia się osobą i prawami małoletniego. *Gall. Cyw.* 1, 76. Opiekunów sierot, właściwie opiekunami, opiekunów wdów, kuratorami lub tutorami nazywaią. *Ostr. Pr. C.* 1, 80. Opiekuna zowiemy iakoby obrońcę, któremu obrona prawnie zlecona bywa tego, który się sam dla młodości swéy rządzić nie może. *Szczerb. Sax.* 285. Sieroty nie mogą nic bez woli opiekalnika. *Sax. Art.* 6. Nie wspominam tutorów, których piekunami Albo wypiekunami, nie opiekunami, Słusznie nazwać, bo pewnie wypieką ostatek, I wysuszą dostatki dzieci pozostałych. *Opal. Sat.* 112. - *Ogólniéy* opiekun, opiekalnik, opiekuiący się czymkolwiek, protektor, staranie o czym maiący, w pieczy co maiący, obrońca, der Beſchützer, Verſorger. On sam ieſt mym bogiem i opiekalnikiem. *Kanc. Gd.* 277. Pan opiekalnik ieſt wszyſtkich poddanych i sług iego. *Gil. Kat.* 306. Papież wiernych obrońca i opiekalnik kościoła. *St. Dz.* 908 *et* 828. Pocieszyciel i opiekalnik nasz, Duch *S.*, *W. Poſt. W.* 411. Josef S., opiekalnik Jezusowy. *W. Poſt. IV.* 56. Urząd opiekuna gołębiego. *Cresc.* 587, t.i. opatrzyciela, der Taubenwärter. - b) *Opiekalnik *pass.*, który w czyiéy opiece, *cliens*, *Bh.* ſwetence; *Rg.* odsjettovanik, brangnenik; *Rs.* опе́кунъ, взя́тканецъ; der Beſchützte, Schutzgenoſſe. Xiążęta Pomorſkie Jagiełłowi posiłków gotowość, iako opiekalnicy obrońcy swemu przyobiecuią; *uti clientes patrono*, *Krom.* 417, *et* 247 *et* 315. *OPIEKALNICA, - y, ż., *OPIEKALNICZKA, OPIEKUNKA, - i, ż., *Boh.* poručnice; *Cro.* szkerbitelicza; *Rg.* obranitegliza, braniteglіza, zastúpniza; *Sr.* 1. wobaraczerka, zastupnicija; *Rs.* покрови́тельница, ра́дѣтельница; protektorka, die Beſchützerinn *Tr.* Skarżył się paw przed boginią Juno, iako przed swoią opiekalniczką. *Ezop.* 28. - §. opieką małoletniego trudniąca się, die Vormünderinn. Białogłowa rzecz sprawować może, gdy opiekalniczką ieſt. *Szczerb. Sax.* 27. OPIEKUŃSKI, - a, - ie, OPIEKALNY, OPIEKUŃCZY, OPIEKALNICZY, OPIEKUNOWY, OPIEKOWY, - a, - e, od opiekuna lub od opieki, opiekuństwa, Vormunds-, Vormundſchafts-. *Boh.*

poruczeńſtwo; *Sr.* 1. zaſtupniczſki; *Rg.* braniteglni; *Cro.* tutorszke; *Rs.* опекунскій, опекуновъ радѣтельный; *Ec.* промыслительный, который имѣетъ попеченїе о чемъ. Jeśliby się iaka szkoda ſtała, za niedbałością opiekunową, powinien ią nagrodzić. *Szczerb. Sax.* 144, opiekuna). Opiekun niebezpieczeńſtwa opiekalniczemu podpada, od czasu objęcia opieki. *ib.* 286. Powinność opiekalnicza. *ib.* 286. Już wyszła z pod władzy opiekuńſkiey. *Teatr* 20, 135. Każdy sąd opiekuńſki ma tak nazwaną księgę opiekuńſką, czyli sierocińſką trzymać. *Gall. Cyw.* 1, 85. Prawo opiekowe. *Gall. Cyw.* 1, 108. i. e. opiekuńſkie). - *fig.* Frydryk II. oddał sławę swoię pod opiekuńczą ſtraż Muz i filozofii. *N. Pam.* 91, 290.

OPIEKUŃSTWO, - a, *n.*, *Sr.* 1. wobarano, zaſtupcno, vormundſtwo, wobrowſtwo; *Bh.* poručenſtwj, poručnictwj; *Bs.* brana, braniteglſtvo; *Cro.* tutorsztvo; *Rs.* опекунство, trudnienie się opieką nad sierotą, die Vormundſchaft. Niechay opiekunowie rachunki z swego opiekuńſtwa uczynią. *Chel. Pr.* 88. Którzy troiakie opiekuńſtwo na swoiey głowie noszą, tedy od czwartego prawem bywaią wymówieni. *ib.* 95, *Gall. Pr.* 1, 108. - *tr.* Pan samemu Janowi wierne swe w pracą i opiekuńſtwo poruczył. *Biał. Poſt.* 110, t. i. w opiekę, Schutz und Schirm. Kazimierz Polſkę wziął w swo opiekuńſtwo. *Stryik. Gon. L* 2.

OPIELAĆ *ob.* opleć.

OPIENIĆ *cz. dk.*, pianą obryzgać, w koło popienić, umſchäumen, beſchäumen; *Bh.* opěnim; *Vd.* openiti; *Bs.* opjenniti, opinnuti; *Rs.* опѣнить.

OPIENIEK, - ńka, *m.*, ząb zjedzony, oſtatek zęba. *Włod.*, ein Stift von einem abgebrochnen Zahn; ząb przytarty. *Dudz.* 48. OPIENKA, - i, *ż.*, *agaricus lignarius*, gatunek bedłki, rośnie na pniach ſtarych drzew ściętych w kupach. *Kluk. Dyk.* 1, 15, eine Art Baumſchwämme, *Bh.* opienká, wopienka, *Rs.* опенки.

OPIEPRZYĆ, *F.* opieprzy *Act. dk.*, pieprzem obsypać, lub przyprawić, pfeffern, *Bh.* opepřiti; *Bs.* opapriti, *Cro.* operprijem; *pr. et tr.* Biedny żywocie, prawda żeś miły, Lecz cię frasunki zbyt opieprzyły. *Kchow.* 141. Liczne wzdychanie Dobrze wprzod każde me opieprzy śniadanie. *Chroſć. Job.* 18. Drogo co kupić abo przedać, osolić, opieprzyć. *Cn. Th.* - *in bonam partem*, Teſtowa złotem mu opieprzy. *Zab.* 15, 242, okorzeni, würzen. Kto opieprzy, kto nasmaruie, ten poiedzie sporzey. *Pot. Jow.* 152.

OPIERAĆ *ob.* Oprzeć *ob.* Oprać. OPIERACZ, - , a, *m.*, opieraiący się komu, *Rg.* oprjecitegl, *f.* oprjecitegliza *contradictor.*

OPIERZCHNĄĆ, OPIERZGNĄĆ, *F.* opierzchnie *Neutr. idntl.*, ochropowacieć od powietrza, popadać się, aufſpringen, wie die Haut von kalter Luft. Wargi opierzchłe abo z wiatru osieczone, *Syr.* 1769. Opierzchnienie lica od srzezogi albo słońca, iak wygładzić. *Sien.* 507. *Sleszk. Ped.* 49. *Syr.* 181. Rola opierzchnie. *Haur. Sk.* 11, zimnym wiatrem podeschnie). Opierzchnienie włosów, *Opierszałość*, wyleczenie włosow, das Ausfallen der Haare. Ziele to pleszowatości głowy z opierzchnienia i obłazienia włosów, ieſt ratunkiem. *Syr.* 184. Pleszowatość głowy albo brody z *opirszałości włosów. *Syr.* 198. - §. *Semitritus* na poły podeptany albo prochem opierszały. *Mącz.* - ? - OPIERZCHLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, odſtręczanie się, Zurückhaltung. Potrzeba być szczerym bez opierzchliwości. *Teatr* 39, 122. OPIERZCHLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, urażliwy, odſtręczaiący się, *ob.* Pierzchnąć.

OPIERZYĆ, *F.* opierzy *Act. dk.*, Opierzać *ndk.*, pierzem okryć, befiedern; *Bh.* opeřiti; *Vd.* obperjati, s'peratmi obdati; *Rg.* operuscjatti; (*Bs.* operuscjati, perje izgubiti; *Cro.* operùssati *deplumo*); *Rs.* оперить, оперять; *Ec.* ацерѫ; *Gr.* πτερόω. Opierza się znowu, wnet skrzydły swobodniey szafta. *Przyb. Milt.* 225. *tr.* Strzała orłem pierzem opierzona. *Ezop.* 93. Saydakiem się opierzył. *Falib. R* 3. - b) Nieprzyiaciel, co tylko wszedł za wroty, Zaraz go cesarz obległ i opierzył. *Chroſć. Fars.* 351. OPIERZEĆ, *F.* opierzcie *Neutr. dk.*, w pierze obrosnąć, federn bekommen, flick werden. Opierzały, flick. *Tr.*, *Bh.* opeřený.

OPIESZAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, niepośpiech, ośpieszałość (*Tr.*), *Bh.* wahawoſt; *Vd.* pozhalnoſt, kesnoſt, pomudnoſt, *Rs.* косность, косньнїе; die Trägheit, Saumſeligkeit. Odpór, który ciała czynią sile ruszaiącey, nazywamy siłą opieszałości, czyli bezwładności. *Rog. Doſ.* 1, 291. Pijaństwo sprawuie nog i języka opieszałość. *Mon.* 67, 217.

OPIESZAŁY, - a, - e, niepośpieszny, ośpieszały (*Tr.*), träge, ſaumſelig; *Bh.* wahawý (cf. wachać się); *Vd.* pozhasen, kesen, pomuden; *Rs.* кóномый, кóномокъ, кóсный, косенъ, кóна. Opieszałym być *Rs.* косить, косньть. *OPIESZYĆ; n. p. Wracaią nazad; wszystkich zaś opiesze Sam Eumenes. *Pot. Syl.* 269. - *Bh.* opěſſam; *Rs.* опѣшить pieszą maszerować.

OPIĘTY, OPIĘTO, *ob.* Opiąć.

OPIEW, - u, *m.*, opiewanie, śpiewanie czego, das Beſingen. Piosnki na opiew tryumfow ſkładane. *Przyb. Luz.* 270. - §. 2) brzmienie, sens, treść, opiewanie, der Inhalt. Pociągał pod swą metropolią, według opiewu danev sobie mocy wszystkie Polskie biſkupſtwa. *Nar. Hiſt.* 2, 348. OPIEWAĆ, - ał, - a, *czyn. ndk.*, Opiać, *f.* opieie *dk.*, *opiewawać *kontyn. et czſtl.*, *Vd.* opeti, opojem; *Ec.* опѣваю (cf. *Ec.* обаяю, опѣваю, обманываю *incantare* oczarować, обаяméленъ *incantatilis*), *Rs.* воспѣть, воспѣвать, опѣть, опѣвать: śpiewaniem opowiadać, beſingen. Alexander na pamięć uczył się tych wierszy, co ie Iliyſki śpiewak opiał. *Przyb. Luz.* 169. Lepsza cierpliwości siła, W bohatyrſkim męczeńſtwie opiana nie była. *Przyb. Milt.* 260. S. Kostka do P. Maryi modlitwy i z duszą wylewał, Witanie Gabryela i w nocy opiewał. *Chodk. Koſt.* 39. Dawid Chrystusa opiewawa na swéy arfie. 1 *Leop. Liſt. Hier.* 7, wyśpiewywa. 3 *Leop.*). Niebianie wielką chwałą i opiewaniem wysławiaią boga. *Kucz. Kat.* 3, 304; *Sr.* 1. wobſpiewanć *obcantatus*. - *Cum Dativo:* Będę opiewał imieniu Pana Boga. 1 *Leop. Ps.* 12, 6, będę śpiewał. 3 *Leop.*). - §. b) przyśpiewywać, okurować. *Cn. Th.*, dobierać komu w śpiewaniu *Włod.*, wtorować, mitſingen, mit Geſang begleiten. Często burmiſtrz naprzód śpiewa Onę piosnkę oracką; pospólſtwo opiewa. *Klon. Jud.* 15. - §. 2. Tak ſtatut opiewa, t. i. ma, opisuie, przepisuie, brzmi. *Cn. Th.*, ſo lautet das Geſetz. Wiem ia, co ſtatut opiewa, oyciec za syna odpowiadać nie powinien. *Teatr* 13 *c. B.*

OPIĄĆ się *ob.* Opić się.

*OPIŁAC *med. ndk.*, n. p. Patrzcie co czynicie, nietylko ludzkim sądem sądzicie, ale i bozkim; a cokolwiek osądzicie, wam to samym *opiłać*. *Kosz. Lor.* 142.

OPIL-

OPILCA, - y, *m.*, *Bh.* opilec, opoy, piianica, ein Trunkenbold. OPILCZY, - a, - e, opoiowy, od opilcy, piiany, Trunkenbolds=, Zecher=, Säufer=, Soff=. Opilcze serca. *Nar. Tac.* 3, 91. Beczka zawsze ci weźmie pierwszeństwo, ponieważ więcéy ogarnie, niżeli brzuch twóy opilczy. *Pilch. Sen. list.* 2, 370.

OPIŁKI, *plur.*, odpilki, *Bh.* opilky, odpilky, okuge, brtiny, *Bs.* fargotine, frigotine; *Sr.* 1. trunwanki; *Cro.* otrebine, *Vd.* shagavina; *Rs.* опилки; trociny od piły kruszce piłuiącéy, otrociny, Feilſpäne. Opilki abo ten proch, który pada z żelaza, gdy ie ślosarze piłuią abo piłkami trą, *centrosa scobs. Mącz.* Mieszay opilki żelazne z oleykiem koperwasowym. *Wyrw. G.* 37. OPIŁOWAC, *f.* opiłuie *cz. dk.*, *Vd.* opiliti; *Rs.* опилить, опиливать, befeilen. A iako my cię lekkim uczynim? czyli my ślosarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Zyw.* 2, 110.

OPILSTWO, - a, *n.*, skłonność do zbytniego picia, *Cn. Th., Bh* opilſtwj; *Slo.* opilſtwo; *Sr.* 1. wopilſtwo, wopistwo, wopiwczstwo; *Ec.* опйство, пйство; Saufſucht, Völlerey. Piiaństwo iest z opilstwa, z nałogu, z lekkości. *Haur Sk.* 487. - §. b) upicie, przebranie w picin, die Trunkenheit. Dzień święty obchodzisz obżarstwem, opilstwem. *Rey Ap.* 11. Próżna opilstwa starość i obżarstwa. *Prot. Kont. D.* Czyniliście wolą poganów, chodząc w pożądliwościach, opilstwach, biesiadach, piaństwach. *Dambr.* 615, *ib.* 419. OPIŁY, - a, - e, *Slo.* opily; *Sr.* 1. wopily, wopité; skłonny do zbytniego picia. *Cn. Th.*, dem Trunke ergeben. - §. b) opiły, opity, upity, *Bh.* opily), betrunken. Tak bywa, że zwadę czynią z picia, t. i. będąc opili. *Fraz. ięz. E* 8 *b.* - *tr.* Nie chciałp' się, szczęściem Tankredzie opiły, Nie twe to męstwo, Bóg to wszystko sprawił. *P. Kchan. Jer.* 495, t. i. upoiony, berauſcht. Naród w złościach zatwardziały, I srogim iadem szaleństwa opiły. *Odym. Sw.* 2, *K* 4.

OPINAĆ, *ob.* Opiąć.

OPIOŁKI *plur.*, wyrzutki z pielenia, das Ausgegätte, der Auswurf, das ausgegätete Unkraut. Kiedy pielą w ogrodzie, opiołki w oborę nosić. *Zaw. G.*, *Haur Ek.* 72.

OPIS, - u, *m.*, (*Bh.* opiſ odpis, przepis, kopiia, *Ross.* описъ opis, opisanie, 2. spis, rejestr, inwentarz), opisanie, określenie, wyłuszczenie, das Beſchreiben, die Beſchreibung, die Auseinanderſetzung; *Sr.* 1. wopiſmo, wotpiſmo, *Cro.* popisz (cf. popis); *Rs.* возписáнïе, опредѣленïе (cf. *Rs.* описъ, описка konfiskata, kwit, opis, doniesienie; описка korespondencya, błąd w pisaniu). Z twoich opisów żywych iuż przeraża uszy Huk trąb groźny; głos brzmiących kornetów mię głuszy. *Hor.* 1, 180. Z opisu prawa powinien był to czynić, z opiewu, z brzmienia, z przepisu, nach der Vorſchrift des Geſetzes, laut dem Geſetze. OPISAC, *f.* opisze *czyn. dok.*, Opisować *ndk.*, Opisywać *frequ.*, (*Rs.* описать spisać), pisząc wyłuszczać, określać, wystawiać, wykładać, beſchreiben, umſchreiben, eine Beſchreibung machen; *Boh.* opſati, *Sr.* 1. wopiſuyu, wotpiſuyu; *Vd.* okulpisati, popisati, popisuvati; *Cro.* zpiszati, zpiszújem; *Rg.* razapisati *definire* (cf. rozpisać); *Rs.* возписáть, возписывать, опредѣлить, опредѣлять. Opisanie czasu *chronographia*, mieysca *topographia*, kraiów *chorographia*. *Cn. Th.* Opisanie (cf. omowienie, omówić, *obmowa), *Vd.* popisanje, popisuvanje (cf. popis); (*Ross.* описаніе, описываніе konfiskata). Zdumiewaią się pisarze, gdy takową srogość opisować muszą. *Warg. Wal.* 64. Duszy ludzkiéy trudno opisać. *Lub. Roz.* 374. Bóg iest nieopisanym. *ib.*, t. i. niemogący bydź opisanym, nie do opisania, nieopisalny, *Rs.* неописанный, unbeſchreiblich. - §. Opisać co komu przez list, *perscribere. Cn. Th.* Użalił się królewic, że go niektórzy w obozie do dworu opisuią. *Offol. Boh.* 131, że go tam donoszą. - *Jurid.* Rany u sądu opisać. *Gor. Wt. K* 4 *b*, opisuiąc ie skarżyć się). Rani go kto inny, a on wnet na swego sąsiada rany opisze. *ib.*, cf. oprawić). - §. *Mathem.* Określić abo opisać kołem figurę z prostych liniy uczynioną, zowią to, kiedy około niéy, koło tak bywa otoczone, że się iéy węgłów tyka. *Grzepsk. Geom. E. b*, *Geom. Narz.* 151 *et* 150, *Jak. Mat.* 1, 46, eine Figur mit einem Kreiſe umſchreiben, cf. wpisać). - *Similiter:* Myśl wasza, aby wielkiemi a nieporządnemi obwody, tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami, abym pokazał... *Jan. Lig. A* 3 *b.* - §. *Jurid.* Opisać kogo abo co, opisaniem określić, postanowić, obwarować, kiępować, obowiązać, gerichtlich beſchreiben, verſchreiben, ſchriftlich beſtimmen, verbinden, verpflichten, cf. oprawić). Roztropna nieufność radziła opisać dłużnika, z dołożeniem terminu i upewnieniem summy przez zastawę. *Nar. Hist.* 6, 130. W prawie ledwo dusza się nie opisze. *Folib. M.* Kto się komu w czym opisze, powinien za to dosyć uczynić. *Stat. Lit.* 266. Zygmunt opisał się, aby W. X. L. po śmierci iego na króla Polskiego spadało. *Bielsk.* 311. OPISARZ, - a, *m.*, *Tr.*, który opisuie, der Beſchreiber; *Sr.* 1. wopiſowar; *Vd.* popisar, popisavez; *Crn.* zpiszávecz; *Rs.* описатель; *w rodz. żeńsk.* описательница; opisuiący, der Beſchreiber. OPISNY, - a, - e, - *§. według opisu, opisany, postanowiony, vorgeſchrieben, bemeldet. (*Rs.* описный konfiskowany). Na mieysce i czas opisny zjachać się maią. *Herb. Stat.* 63. - §. do opisania, mogący bydź opisanym, beſchreibbar, beſchreiblich, *oppos. Vd.* nepopisliu; *Ross.* неописанный. OPISOWY, - a, - e, od opisu, Beſchreibungs=; *Sr.* 1. wopiſowné. Traktat opisowy. *Pam.* 83, 120.

OPITY, *ob.* Opić.

OPIUM *indecl.*, sok makowy, *Arab. Turc.* afijun; *Sr.* 1. makowczina puſchka; *Bh.* ſpanek; *Rg.* drjémak; *Rs.* сонное зелье; *ob.* Opiata.

OPŁACIC, *f.* opłaci *cz. dk.*, Opłacać *ndk.*, (cf. *Bh.* oplatiti, oplaceti, oplacowati *remunerari*; *Rs.* оплатить, оплачивать za kogo innego zapłacić); zapłatą dogodzić, aufzahlen, völlig bezahlen, erkaufen, mit Geld aufwägen; *Sr.* 1. wopwatjuyu, wopwatjam, wopwatju. Dłużnika niebędącego w stanie wexlu opłacić, do prochowni zapakuią. *Teatr* 7 *c*, 20. Nieopłacony, nie do opłacenia *Rs.* неоплатный. OPŁACIC się *recipr.*, płacąc uwolnić się, odkupić się, ſich los kaufen.

OPŁAKAC, *f.* opłacze *czyn. dk.*, Opłakiwać, *Opłąkawać *freqv.*, Opłakuie *praes.*, *Bh.* oplakati, oplakawati; *Slo.* op'akávati, oplakávám; *Sr.* 1. wopwakuyu; *Vd.* oplakati, objokati, objezhati, obplakati, obplakal, obplakam, oplàzhem, obsdihovati; *Crn.* oplakati, objókam; *Cro.* oplakújem; *Rs.* оплакать, оплакивать, обрыдать; *Ec.* ослезити, оплакати, оплакивать, осѣтовать, обвопльствовати, охаваю; płakać po kim, po czym,

z powodu czyiego, beweinen. Niewiasta ta przez dawny czas iuż opłakawa umarłego. *Leop.* 2 *Reg.* 14, 2. Smierci nie trzeba opłakiwać. *Bud. Cyc. Star.* 36. Chłopięta równie utratę orzechów, iak rodziców opłakuią. *Pilch. Sen. Gn.* 142. Krwawemi łzami opłakiwać potrzeba tak oślepionych. *Kłok. Turk. praef.* Opłakać iéy ſtratę przez ięki nayſrawsze. *Przyb. Milt.* 251. Prorok opłakawa niewolſtwo swego narodu. *Wrob. Zołt.* 191. Wprzód opłakać *Ec.* предплачуся, *Gr. προαναλίσκομαι praedefleo.* Opłakanie *Vd.* oplakanje, objokanje. Życie nasze opłakuy rzewniéy Heraklicie, Czas ieſt nad inne czasy, byś płakał obficie. *Zab.* 15, 174. *Opłakaycie (opłaczcie) grzechy wasze, *W. Poſt. W.* 2, 122. Uniżywszy się, opłaczą grzechy swoie. *ib.* 176. OPŁAKANY, - a, - e, płakania godny, *Sło.* truchliwy, płače hodny; *Sr.* 1. wopwakanitę; *Vd.* oplazhliu, shalujezhliu, jokanja vrieden; *Ec.* оплаканъ, оплаканъ, оплакателенъ, сълзлиенъ; beweinenswürdig. Gdy na teraźnieysze opłakane czá y poyrzemy ... *Star. Ref.* 4. Bóg wie, iak tu opłakane życie bez ciebie wiodłam. *Teatr* 42 *d. d.* Obronieni od śmierci nayokrutnieyszéy, nayopłakańszéy. *Nag. Cyc.* 76. - §. Nieopłakany, którego dosyć opłakać nie można, *Rs.* многослезный, nicht genug zu beweinen. Niecierpliwego żądze niewſtrzymane, Wciągną w przepaści nieszczęść mu nieopłakane. *Jabł. Tel.* 337. - §. b) opłakany, ktorego iuż prożno płakać, ożałowany. *Cn. Th.*, wo kein Weinen mehr hilft, ganz verloren. *Deploratus* opłakany, zaginęły, wniwecz obrócony, o ktorym iuż żadnéy nadziei niemasz, aby się miał polepszyć. *Mącz.* Do końca utraciwszy siły, i nie mogąc zbydź brzemienia, iuż była opłakana. *Wys. Jgn.* 167. Lekarſtwem tym, iuż od powietrza zarażone i opłakane, o ktorychby iuż żadnéy nadziei nie było, do piérwszego zdrowia przywodziaz. *Syr.* 706. OPŁAKANIEC, - ńca, *m.*, człowiek opłakany, ein Beweinenswürdiger. Wszyſtkich do płaczu poruszy, sam łezki nie wzruszy opłakaniec. *Bard. Tr.* 235. Idziesz do zmarłych opłakańcze. *ib.* 511.

OPLAMIĆ *cz. dk.*, w koło poplamić, rund um beflecken; *Sr.* 1. woblakupu; *Crn.* v'madeshiti, vpipáti, ommadeshujem, oggnusim; *Vd.* omadeshovat, v'masat, obmadeshuvati, pogerditi; *Bs.* osctrapati.

OPLĄSAĆ *cz. dk.*, w koło poplącać, potańcować na około czego, herum tanzen, *Eccl.* оплясцуемъ, около коего плящимъ.

OPŁASZCZYĆ *cz. dk.*, w koło poplaszczyć, rund um platt machen. Opłaszczony *Vd.* oplaishan, s'plaishom obdán.

OPŁAT, - u, *m.*, OPŁATA, - y, *ż.*, OPŁATEK, - tku, *m.*, *zdrbn.*, OPŁATKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, czym się opłacamy, die Zahlung, Erlegung, Leiſtung der Zahlung, Abzahlung, Abgabe; *Bh.* auplat, auplatek, oplátka; *Sr.* 1. wopwata; *Rs.* оплата, оплаченіе. Rzeczypospolitéy dorocznemi opłatkami nie obciążał. *Kosz. Lor.* 107. Kwitowe, exekucyyne, i inne opłatki, są to akcydensa mego urzędu. *Weg. Mar.* 5, 293. - Cnota bez opłatu siędzie. *Zab.* 9, 46 *Zbb.*, bez nadgrody.

OPŁATAĆ, *ob.* Opleść.

OPLĄTAĆ *cz. dk.*, w koło poplątać, omotać, rund um verſtricken, beſtricken, *Vd.* obmreshati, obshtrikati.

OPŁATCZANY, - a, - e, z opłatka, OPŁATKOWY, - a, - e, od opłatka, *Ross.* просвирнинъ, Oblat-. Ciasto opłatczane. *Tr.* Izba opłatkowa *Ross.* просвирненая. Opłatkowy piekarz *Rs.* просвирникъ, *f.* просвирница, просвирня; *Boh.* oplatkář, *f.* oplatkářka, oplatčnice. OPŁATEK, - tka, *m.*, *Bh.* oplatek; *Slo.* oplatek, oblatka, hoſtiga; *Hg.* oſtya; (*diſig. Bh.* oblátek krzemień); *Sr.* 2. hoblat, oblat; *Vd.* oblat, hoſtia, mlinz, mlenz, meshni mlenzhish; *Crn.* ublat, oblat, gębanza; *Bs.* krušatolich, ſkanatiça; cf. *Ec. et Rs.* просфора, *ob.* proſkura), die Oblate; *a voce latina corrupta oblatio vel oblata. Cn. Th.* Podali mu w rękę kielich z winem, a kiemu patynę, i hoſtyą abo opłatek, który ciałem bożym zowią. *Baz. Hiſt.* 24. Gdy biſkupa chowano, *prosphorę albo *oblatę* na piersi mu kładziono. *Pim. Kam.* 38.

OPŁATNY, - a, - e, - ie *adv.*, opłacaiący, nagrodny, bezahlend, vergeltend. Zasługi źle opłatne. *Zab.* 12, 243. - §. *paſſive*; za co płacą, zahlbar, zu zahlen. Opłatne wyzwolenia w każdym rzemieśle są talentów przeszkodą. *Stas. Zam.* 11.

OPŁAW, - u, *m.*, opław, der Samenfluß, der Fluß, die Samenergießung, pollucya). Liście te umnieysza, iż ogień nieczyſty, tamuią opławy. *Kluk Rosl.* 2, 224. OPŁAWA, - y, *ż.*, u ryby, płetwa, *pinna*, die Floſſfeder, składa się z pargaminowatéy błonki, wspartéy różnemi kościanemi promieniami, zkąd rozsunięta i ſtulona bydź może. Są opławy grzbietowe, piersiowe, brzuchowe. *Kluk Zw.* 3, 85. OPŁAWIĆ, *f.* opławi *cz. dk.*, Opławiać *ndk.*, w pław okrążyć, umſchwimmen. Sycylią nie tak rychło opławisz. *A. Kchan. Wirg.* 73. - §. 2) odpłokać, odrywać od brzegu, abſpülen, vom Ufer abreiſſen. Rzeka brzeg opławiła. *Tr.* Ustąpisz z włości Tybrem opławionych. *Mon.* 67, 615, *Chodk. Koſt.* 40, owilżonych, oblanych). - § 3) opławić konie, z z końmi w pław iechać dla omycia ich, die Pferde in die Schwemme reiten. *Tr.* OPŁAWNY, - a, - o, opławny, opław cierpiący, den Fluß habend. Grzechy tak brzydliwe, iako szmata opławnéy niewiasty. *W. Poſt. W.* 2, 179.

OPŁAZOWAĆ, *f.* opłazuie *cz. dk.*, płazem obić, mit der flachen Klinge ſchlagen, fuchteln. Dobyway pałasza, bo cię opłazuię. *Teatr* 31, 81. Dawszy mu kilka razy w gębę, opłazował go serdecznie. *Mon.* 68, 58.

OPLEĆ, *f.* opiele *cz. dk.*, Opielać *ndk.*, pieląc oczyścić, begäten, gätend reinigen; *Rg.* opljévſti; *Cro.* oplèven, oplet *exherbatus*; *Bs.* oguliti travu; *Rs.* ополоть, оплываю. Po opielaniu wyrywaią len. *Przędz.* 107. Wiele w ogrodzie zawisło na częſtem zielska opieleniu. *N. Pam.* 17, 208, *ob.* oplonowanie.

OPLECEK, - cka, *m.*, το περιωμιον, *amictorium qualecunque cingulo tenus, mulierum praesertim. Cn. Th.*, kaftanik. *Dudz.* 48, ein Bruſtlatz, Leibchen, Mieder. (*Bh.* oplécko kosa na plecy; *Rs.* оплечье ozdoba na ornacie mszalnym od kołnierza do ramion).

OPLEŚĆ, *f.* oplecie, oplotę *czyn. dok.*, Oplatać, Opletać *ndk.*, *Bh.* opleſti; *Bs.* opleſti; *Rg.* opleſti, oplottiti; *Vd.* opleſti, oplotiti, okulsaplotiti, ograditi; *Cro.* oplechem, oplétam, oplelszem; *Rs.* оплесть, оплетаю; plotąc okręcać, umflechten. Sprawiłem sobie winnicę, i oplotłem ią płotem. *Rey Poſt. K* 5. Wino oplata a krąża się około wszyſtkiego, czego może dostać, *complectitur. Mącz. Ciere* pleść, okręcać, oplatać. *ib.* Winne macice opletaią wiąz przyſtawiony. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 420.

Wąż oplotł się koło laſki moiéy. *Zebr. Ow.* 394. Butelka oplatana. *Teatr* 54 *b*, 8, opleciona; cf. Oplot.

OPLEŚNIEC, *f.* opleśnienie *neutr. dok.*, omszeć, pleśnią się okryć, *Vd.* oplesniti, oplesnuvati; *Crn.* opperhniti, opperknem; *Rg.* opljesnitise, opljesnavitise; *Bs.* oplisnivitise, *Cro.* opleshiveti, pleshivem, oplesznivújem; beſchimmeln. (*Bh.* oplzly, s brudny). — *tr.* Charon opleśniały. *Bardz. Luk.* 35, t. j. osiwiały. *OPLEŚNIELEC, - lca, *m.*, opleśniały, siwalec, ein Graukopf. Brzydcy opleśnielcy. *Bies. D.* 3. OPLEŚNIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, pleśń, der Schimmel, die Schimmeligkeit. (*Bh.* oplzlost *obscoenitas*).

OPŁODNIĆ, OPŁODZIĆ *cz. dk.*, *Rg.* oploditti; *Rs.* оплодотворить, *ob.* uplodnić.

OPŁOKAĆ, OPŁUKAĆ, *f.* opłoczę *czyn. dok.*, Opłokiwać *ndk.*, płocząc oczyścić *pr. et tr.*, abſpülen; *Slo.* oplákat (*diflg. et cf.* oplakać); *Vd.* oplakniti (oplaknina, s umywalnik); *Crn.* oplakovati; *Rg.* oplákati, oplaacem; *Ross.* омполаскáть, омполощу, омполáскивало, ополоснýть, ополоскáть, ополаскивать. Corka Faraonowa idzie, żeby się opłokała w rzéce. 1 *Leop. Ex.* 2, 25, żeby się omyła, 3 *Leop.*, żeby się skąpała). Łzami opłokawszy serce a sumnienie swoie. *Rey Pſt. Ggg* 1. Bolesław zamordowanie Zbigniewa wielą łez opłokał. *Krom.* 145. Ostrością pokuty złości przeszłe opłokał. *ib.* 310. — §. b) oblać, omoczyć, zmoczyć, begießen, einweichen. Na każdą noc opłoczę łóżko moie, a pościel moię łzami skropię. *Sk. Zyw.* 1, 99. Ten pałasz we krwi twéy *opłukam. *Teatr* 9, 66.

OPŁONĄĆ, Odpłonąć, *f.* opłonie *neutr. dk.*, spłonąć, rychło zgorzeć, iako pióro, zgrzebie. *Cn. Th.*, ſchnell verlodern. (*Rg.* plameti, plamenovati, s płomienić; *Crn.* splahnem, s wklęsła mi nabrzmiałość). Opłonął ogień, t. j. z wielkiego mały się stał. *Cn. Th.*, das Feuer hat ſich gelegt. — *transl.* gniew opłonął, z ostygł, udobruchał się, der Zorn hat ſich gelegt; *Vd.* jesa henja, se potolashi (vunsgnjievatise, vunsjesuvati, vunseserditise, vunsdivjati, isdivjati; *Bs.* izjiditise, izjadatise). Gniew rychło opłonie, nienawiść ani utonie. *Cn. Ad.* 257. Nigdy się mężowi gniewliwemu nic sprzeciwiała; lecz gdy opłonął, a gniew go minął, dopiero mu się sprawowała. *Sk. Zyw.* 1, 275, gdy zwolniał, da er kälter wurde, gelaßner wurde. Obaczył się nazaiutrz, gdy opłonął, a rozum od gniewu był uwolniony. *Birk. Sk. C* 2. August, gdy w gniewie był abecadło mówił, aby nic w owym zapaleniu, ażby opłonął nie poczynał. *Sk. Dz.* 335. Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa, ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się, będzieli mu się to podobało mieć. *Eraz. ięz. U.* 2. Opłonąwszy z boiaźni, do swych narowów wrócili się. *Krom.* 179, przyszedłszy do siebie, da ſie zu ſich ſelbſt gekommen waren, da ſie die Furcht verloren hatten. Nie do końca ieszcze z potrwożenia nocnego i pierwszéy porażki opłonąwszy, *non resumtis prorsus animis. Krom.* 589.

*OPŁONOWAĆ, n. p. Po należytym *opłonowaniu rośnie ziarno. *Klak Rosl.* 3, 206, *ob.* opléć, opielać, opielanie.

*OPŁOT, - u, *m.*, OPŁOTEK, - tka, *m.*, oplecienie, ogrodzenie, płot, die Umflechtung, Umzäunung, der Zaun, das Gehäge; *Bh.* oplotiti, s *circumsepire* opleść, oplatać, opletnec oplotaiący); *Rs.* оплотъ. Nasi opłotek drągów onych, któremi nieprzyiaciel tabor obmocnił, przełamuią. *Krom.* 643. Kraczą smutne po opłotkach wrony. *Hor.* 2, 182 *Nar.* Jdź na drogi i między opłotki. *Radz. Luk.* 14, 23, *Bud.*, *Sekl.* Tym, którzy byli w opłotkach i na ulicach, wieczerza ta była zgotowana. *Rey Pſt. y* 4, *ib. Dd* 2, pod płotami). Z wierzchu wiéńczą ie opłoty macicy winney. *Przyb. Milt.* 110. W tym raiu oplocie. *ib.* 122, t. j. około). — *tr.* opłotki, granice, Gränzen. Nie chcę dobrodzieyſtwa w tak ciasne opłotki wganiać. *Gor. Sen.* 423, w pewnych opłotkach. *ib.* 148. Miawszy wszyſtkie w pewnych opłotkach, ostrożnie ie trzymay. *Jan. Lig. B b.* Rzecz swą pewnemi opiszę opłotkami, *ib. A* 3 *b.* Kto się z niniejszego tylko raduie, ten w ciasnych bardzo opłotkach powodzenie swe zawiera. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 264. W ciasnych opłotkach trzymay ciało twoie. *ib.* 1, 112. OPŁOTNY, - a, - e, u płotu się znayduiący, im Zaune befindlich. Opłotne ziele. *Tr.* — §. b) *tr.* ograniczny, ościenny, angränzend, umher wohnend. U wszyſtkich opłotnych narodow *Tr. Tel.* 421.

OPŁOWIĆ, *f.* opłowi *cz. dk.*, płowym uczynić, koloru świeżości pozbawić, bledzić, verſchießen machen, bleichen. Mróz świętey téy topoli ani śnieg żaden nie opłowi, Co miesiąc w swą się zieloność odnowi, *Pot. Arg.* 210. OPŁOWIEĆ, *f.* opłowieie *neutr. dk.*, spełznąć, (*Bs.* oplaviti *flauesco*), verſchießen, die Farbe verlieren. Barwę opłowiałą iak suknom przywrócić. *Sieszk. Ped.* 258. Ziemia siwa albo opłowiała; podobna do Marglu, dobre składa grunta. *Kluk Kop.* 1, 285, t. j. płowa ziemia, bladożółta, blaßgelb.

OPLUGAWIĆ *cz. dk.*, w koło poplugawić, rund um verunreinigen; *Crn.* oggnusim; *Vd.* ogerditi, oskurniti, oskruniti, opazkati, oshudlat, omadeshovat; *Bs.* obrrigljati, ohalloviti, pohallaviti, oskrriviti, opoganiti, ogbnusiti, oçquarniti, (opogagniv, acto se mosge opoganiti, s co może być opługawionym); *Cro.* opogaújem, oszkrunujem; *Dl.* oszkvarnuti, oszkvarnujem; *Rs.* осквернить, осквернять, обгáдить, обгáжу; *Eccl.* оскверните, осквернить.

OPLUNĄĆ, *f.* oplunie *czyn. idntl.*, Opluć *dok.*, Opluwać *ndk.*, oplwać, plwocinami onieczyścić, beſpeyen, beſpucken; *Vd.* opluvati, opluniti; *Rg.* opgljuvati; *Rs.* оплевать, облевывать. O iak niezbożnie Chrystusa bicowali, oplwali i ukrzyżowali. *Veryf. pr.* 64. Arystyp, gdy go Dyonizyus oplwał, snadnie to na sobie znosił. *Kosz. Lor.* 2. OPLUSNĄĆ, *f.* oplusnie *czyn. idntl.*, Opluskać *ndk.*, popryskać na około, beſpritzen; *Sor.* 1, wopluſkam, wopluſkam; *Rs.* ополоснуть, ополоскáть, ополаскивать (s opłókać). Wodą go dobrze opluśnęła. *Zebr. Ow.* 60. Opluśnie go koń i błotnym ogonem przetnie przez gębę. *Alb.* 2 *W.* 4. Opluśnienie papieru inkaustem, iak zetrzeć. *Sien.* 581, *Sieszk. Ped.* 292. OPLUWACZ, - a, *m.*, który co opluwa, der Beſpucker, Beſpeyer, *Rg.* opgljuvalaz.

OPŁYNĄĆ, *f.* opłynie *cz. idntl.*, Opływać *ndk.* — 1) *Transitive* na około czego płynąć, opławić, umfließen; *Vd.* okulplaviti; *Rs.* обмéчь, обмекать, оплыть, оплывать (оплывчивый ciekący). Wiślica miasto, Nidą w koło opłynione. *Stryik.* 189. Krwawy pot opłynął wszyſtko święte ciało iego. *Rey Pſt. S* 4. — §. 2) Opływać czém,

oblewać się, überfließen, *pr. et tr.*, *Bh.* opływati; *Sr.* 1. piehliwam §o; *Rg.* nadtecchi, nadplivati). Za Deukaliona wszytka Grecya była powodzią opłynęła. *Biel. Su.* 8 *b.* Do ziemi go wywiodł, która opływa mlekiem i miodem. 3 *Leop. Ex.* 3, 8, ktora *oplywa mlekiem. 1 *Leop.*). Woynami domowemi, braterską i oyczystą krwią opływaiącemi, sami siebie porażali. *Stryik.* 187. Czart mysłami go tak trapił, że na wszystkiém ciele potem opływał. *Zygr. Pap.* 166, strumieniem krwawego potu opłynął. *Bzow. Roz.* 94. Każdy chciał widzieć krola nowego, wszytkie drogi pełne były, Drzewa, wsi i pagórki ludem opłynęły. *Stryik. Henr. B* 2. – Miarę dobrą, i *wierzchowatą i natłoczoną, tak iż będzie opływała, dadzą wam. *Rey Pst. Ff* 4, nabłoczoną i potrzęsioną i opływaiącą. 3 *Leop. Luc.* 6, 38, i wierzchowatą 1 *Leop.*, ci. nad strych; *Sr.* 1. piehliwacine, zbotn. Opływać w co, lub w czym, z obfitować, Ueberfluß haben, *Rs.* изобиловать, излишествовать; *Eccl.* пренебытчествовать, излишествовать, пренебыть, пренебываю, г. бить, гобзовать, (*act.* гобзить, угобзить obnie opatrzyć). Człowiek opływaiący we wszystko, nie rzeknie, że ma dosyć. *Zab.* 5, 65. Będzie z zawsze opływał we wszystkie dostatki, Dom modnie meblowany, wieczerze, obiadki. *Niem. P. P.* 30, *Teatr* 10 c, 50. Alcybiades opływał w swym szczęściu. *Weg. Mar.* 1, 21, et schwelgte in seinem Glücke, (cf. iak piżek w maśle). Przez cały bieg życia w naywiększych pomyślnościach opływał. *Zab.* 6, 203. Żyycie wesoło, w szczęściu opływaycie, I wszystkich słodkich pociech zażywaycie. *Past. F.* 332. Opływaiący, płuiący *Ec.* бл. годовавый. *OPŁYW, - u, *m.*, płynienie w koło, żeglowanie, das Segeln, Umsegeln, Umschiffen. Mogli byli zobaczyć tak rozliczne dziwy, Jakie im nastręczyły długie wod opływy. *Przyb. Lux.* 151. Porzą spokoyne morze, szczęsne im opływy. *ib.* 326. – Opływ, Opływanie w czym, OPŁYWAŁOŚĆ, - ści, ż., das Ueberfließen, Ueberrinnen, der Ueberfluß; *Rs.* изобилованіе; *Ec.* пренебытчество, пренебытокъ, излишность, чрезпотребство, *Sr.* 1. zbotność. Z opływałości serca, a nie zmyślenie mówił. *Warg. Radz.* 142, z pełności serca, aus der Fülle des Herzens.

*OPOCZĄĆ *med. idntl.*, *Rs.* опочить, опочивать, *ol.* odpocząć, spocząć, n. p. Kapłaństwo Chrystusowe nie zostało w Chrystusie; ale się z niego zlało na kapłany, i na nich *opoczyło (*opoczęło, odpoczęło). *Smotr. Ap.* 21, na nich się oparło, ostało).

OPOCZKA, - i, ż., miasto Rossyyskie w wielkorządztwie Pleskowskim. *Dyk. Geo.* 2, 240, eine Stadt in Rußland.

OPOCZNA, - y, ż., miasto w Moskwie, w dystrykcie Gadyskim *Dyk. Geo.* 2, 240, eine Stadt in Rußland.

OPOCZNO, - a, *n.*, miasto powiatowe w Sandomirskim. *Dyk. G.* 2, 240, eine Stadt im Sandomirischen. OPOCZNY, - a, - e, od opoki, kamienny, Felsen-. Rozpadliny opoczne. *Leop. Jes.* 2, 21. Serce opoczne nie przypuszcza prawdy kobie. *Rey Pst. L* 5, skamieniałe, stwardziałe). OPOCZYSTY, - a, - e, skalisty, kamienisty, felsig; *Vd.* pezhoun, pezhounjast, pezhounast, pezhinast, skalast, pezlounat, pezhouno). Ziarno na opoczystéy ziemi rychło us lło. *St. Dz.* 1179. Gdy siał, iedno padło na opoczyste, gdzie nie miało wiele ziemi. *W. Mark.* 4, 5. Co na opoczystych są posiane, *ib.* 16. Nie swym wątłym główkom, ale starym doktorom i opoczystemu kościołowi wiarę dawali. *Hrbst. Odp. H* 3, mocno ugruntowanemu, felsenfest. Z Simona Piotr uczyniony, stał się pasterzem kościoła opoczystego. *Hrbst. Nau. Q b.* Przy iedności kościelnéy i opoczystym Pietrze trwać potrzeba. *Sk. Zyw.* 2, 398. Zło Piotra (*petram*) *opoczystym* wykładaią, gdyż go Pan samą *opoką* nazwać raczył. *W. Post. W.* 3, 262.

OPODAL *adverb.*, obdal, przydaléy, *Boh.* opodal; *Ross.* одалъ, in einiger Entfernung, etwas entfernt, ein wenig weit. Jest dobry sposób dla twoiéy spokoyności, masz wioskę opodal; a tam nikt nam niepotrzebny nie przeszkodzi. *Weg. Mar.* 1, 36. OPODALNY, - a, - o, przydalszy, obdalny, etwas fern. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych opodalnych na niebo. *Otw. Ow.* 58.

OPOIĆ, *f.* opoi *cz. dk.*, Opaiać *ndk.*; *Boh.* opogiti; *Slo.* opogugi; *Sor.* 1. wopopu, wopipu, pianobo z'jinu; *Crn.* opiti, opojenye; *Vd.* opianiti, vpianiti, dopianiti; *Rg.* opoitti, opajam; *Br.* opitti, opojiti, omaſtiti; *Cro.* opajam; *Rs.* напоить кого до пьяна, пьянымъ задѣлать; do zbytku napoić, upitym czynić, *pr. et tr.*, besaufen, berauscht machen, besäufen. Biada temu, który *opaya (opaia) bliźniego swego. *Rey Pst. H* 5. Opoił nieprzyiaciela opinią, iak gdyby się go bał. *Warg. Cez.* 66. Nigdy go rozkosz tak nie opoiła i znęciła, iżby go od należytych zabaw zawściągnąć mogła. *Pilch. Sall.* 287. Sercem balwochwalskim opoiony. *Zygr. Pap.* 42. Opoiony, upity, berauscht. – *fig. transl.* Jest w domu Tarpowskich moc wielka szabel, Turecką posoką nie zfarbowanych, ale szczerze opoionych. *Warg. Cez. praef. E* 3, t. i. wskroś napoionych, omoczonych, Säbel mit Blute nicht gefärbt, sondern getränkt.

OPOKA, - i, ż., (*Bh.* opuka *tophus* dziarstwisty kamień); *Crn.* pezhavje *rupetum*, pezhovina *saxetum* (cf. piéc, spiéc, opiéc); *Vd.* pezh, pezhina, pezhouje; *Cro.* pechina, kliszúra; *Slo.* kamenito bèrdo, pechina; *Ross.* опока: Steinfelsen, Felsenstein, Felsengrund, Felsen; kamień żywy a rostący bez zamierzenia; skała *saxum rst altum et praeruptum etiam vivum*; opoka *etiam in planis et sub terra latens. Cn. Th.* Opoki i skały, są to owe ogromne wielkością kamienie, które się z poiędynczych różnych kamieni składaią; pospolicie z szpatu, kwarcu i łyszczaku. *Kluk Kop.* 2, 101, *Wyrw. G.* 12. Kamień ten kuźniacy nazywaią *warchem* lub *opoką*. *Torz.* 201. Wykute w opokach skalistych pieczary. *Dmoch. sąd.* 27. Opoki głową kruszyć nie kusi się tylko szalony. *Smotr. Ap. pr.*, cf. głową muru nie przebiiesz, cf. z motyką na słońce). Pan iest opoka ma, moc a dużość moia, 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 2, skała moia i siła, 3 *Leop.*). – §. Wszystko mi idzie iak z opoki, chwile się ciągną dniami, z miesiąc w nam roki. *Zab.* 11, 383 *Zabl.*, t. i. oporem idzie, mit Widerstand; *Slo.* se mnu ſa wſ'eko trdi; (cf. wszystko mu idzie lodem; cf. iak na grudzie; *oppos.* smarownie).

OPOL, - a, *m.*, Oppeln, miasto w Śląsku. *Dyk. G.* 2, 241.

1) OPOLE, - a, *n.*, miasto w Lubelskim. *Dyk. G.* 2, 240, eine Stadt im Lublinischen. 2) OPOLE, rodzay danniczy w przywileiach książąt naszych. *Nar. Hst.* 2,

86; *Papr. IV.* 2, 213, eine von den Steuern und Abgaben unter den Polnischen Herzogen. *OPOLNY, – a, – e, n. p. Wespol się witali[s]a *opolną radością. *Stryik. Henr. C*, z obopolną, wechselseitig. OPOLNA góra, w górnictwie, szyb górniczy na boku opodal leżący, ein seitwärts liegender Schacht. *Tr.* OPOLSKI, – a, – ie, od miasta Opola, Oppeln. Księstwo Opolskie nad Odrą w górnym Śląsku. *Wyrw. G.* 238.

OPONA, – y, ż., OPONKA, – i, ż., *dem.*, *Boh.* opona, czynia *etym.* opinać, opiąć, piąć; *Bs.* oponna, zastor; *Slo.* opona; *Crn.* popętna, prapoga; *Sr.* 1. wobwěšk; *Cro* karpit, zastlon, zastor; *Ec.* опона, okrycie, zasłona, kortyna, obicie, Decke, Vorhang, Tapete; (*Rg.* opinak *pera*; *Crn.* opanka *banchus*). Opony robotą haftowską uczynisz, a pięć opon będą spinane pętlicami. *W. Ex.* 26, 1 *etc.* Uczynisz oponę z szarłatowego iedwabiu. 3 *Leop. Ex.* 26, 31, zasłonę 1 *Leop.*). Uczynili z opon, iakoby kaplicę. *Rey Pst. Nnn* 2. Sukna posyła ile potrzeba na oponę meczetu. *Klok. Turk.* 195. Usłać pałac drogiemi oponami kazał. *Sk. Zyw.* 2, 287. (cf. dywan). Ona i haftowaniem przednią sławę miała, Ona i nayszczuplejsze opony wiązała. *Sim. Siel.* 118, *gobelin*). Sciany oponami Atalickiemi obite. *Warg. Wal.* 313 Teatra obrazami, albo oponami obrazy osób na sobie maiącemi, zdobili. *Otw. Ow.* 106. Roże, ucieszne róże, ognie samorodne, Szkarłatne me opony, i gwiazdy ogrodne. *Zim. Siel.* 275. Siedzi iako głucha na ścianie opona. *Rey. Wiz.* 74, t. i. iak malowany). Śmiertelną oponą zasunięte oczy. *Teatr* 47 c, 149, t. i. powłoką, zasłoną, mit dem Todesschleyer bedeckt. – *fig. transl.* Serca nie maiąc na swoię poprawę, W tym zakłada oponę, powagę i sławę, Żeby błąd popełniony utrzymać koniecznie. *Jabł. Tel.* 141, t. i zasłonę, pozor, Deckmantel. OPOŃCZA, – y, ż., płaszcz od pluty, ein Regenmantel; *Sla.* japuncxa; *Bs.* japunga, płašt zapút, kapenak (*ob.* kopieniak); *Crn.* kepernek, farešha (*ob.* ferezya); *Vd.* dishni plash, faresha; *Cro.* kepenyek, këpenëk, bunda, japungyia, kapenak; *Dl.* kabanicza; *Hg.* köpenyeg; *Rg.* kabanizza, kabaan, kapénk; *Sr.* 1. yaka; *Rs.* епанча, плащъ, епанéчка, (попька, понява ciasnocha, gzło); *Ec.* опанча, ѣпанчі. Opończa ode dżdżu. *Rys. Ad.* 52. Lepiéy przed czasem obmyślić opończę, niżeli potym umoknąć. *Fr. Ad.* 118. Mądrego za pogody nabywać opończy. *Pot. Arg.* 312. Gdy iedziesz w drogę, ano piecze słońce, Nie chroń się dla dżdża wziąć sobie opończę. *Rys. Ad.* 15, cf. lepiey bydź mądrym przed szkodą, iak po szkodzie). OPOŃCZANY, OPOŃCZOWY, – a, – e, *penularius. Cn. Th.*, Regenmantels; *Rs.* епанéчный. OPONNY, OPONOWY, – a, – e, od opony, *aulaeus. Cn. Th.*, Vorhangs, Tapeten, *Rs.* опонный.

*OPONOWAĆ się za naród nasz nieprzyiacielowi. *Star. Rej.* 19, *ob.* stawić się). Miłosierdzie sprawiedliwości łożkey się nie oponuie, ani sprawiedliwość boża stawia się na *sprzeciwieństwie miłosierdziu iego. *Sal.* 4, 188.

OPOPIELIĆ *czyn. dok.*, popiołem otrząsnąć, beaschen, mit Asche bestreuen, *Bs.* opepeliti, olusgiti; *Cro.* opepelujem; (*Ec.* опепелити, преобратити въ пепелъ, w perzynę obrócić).

OPOR, – u, *m.*, opieranie, oparcie, wstrzymywanie, der Widerstand, das Widerstehen, Widerstreben, Widerstämmen. Opor powietrza, gdy ciała ciężkie spadaią, iest mały. *Hub. Mech* 38. Wszystkie ciała maią tę własność, która ie w biegu abo w spoczynku zachowuie, tę nazywaią *vim inertiae*; ia wyrażam słowem opor. *Os. Fiz.* 29, cf. opieszałość). – *Moral.* Widerspänstigkeit. Żaden opor i przeciwieństwo nie cnocie uiąć nie może. *Pilch. Sen. list.* 3, 110. Chcę, żeby zaraz bez oporu Czynić podług mego humoru. *Teatr* 56 *d*, 16, cf. upor). – *adverbialiter* oporem, s iak z opoki, iak na grudzie, lodem, niesmarownie, ciężko, z trudnością, schwierig, mit Schwierigkeit, schwer, hart. Wszystko oporem nam idzie. *Boh. Kom.* 1, 189. Ou że mu handel coś idzie oporem, Narzeka z rana, narzeka wieczorem. *Min. Ryt.* 3, 331. Dąsam się niecierpliwy, że mi rym oporem Wielkim idzie, że wena nie chce płynąć piorem. *ib.* 3, 155. Nawet patrzeć na nię przychodzi oporem. *Karp.* 1, 180. Fabiusz Rzym zbawił, rzecz czyniąc oporem. *Zab.* 16, 222, t. i. odwlaczaiąc, mit Aufschub, Zaudern. – §. 2) Opor, Opora, – y, ż., Oporka, – i, ż., *Rs.* опоръ, опора, podpora, co podpiera, opiera, abo o którą się co opiera, die Stütze, der Widerhalt. Opor nazywa mularz mieysce, na którym się sklepienie wspiera. *Mag. Mst.* Zawieszenie, podstawek, opor w drągach uciążaiących, bierza iedno. *Solst. Arch.* 49. Przy samym przedpiersieniu na pomoście działobitni, utwierdza się poprzecznie sztuka drzewa, nazwana oporą, *heurtoire*, iż na niéy opieraią się koła armaty, żeby futrowania nie ruinowały. *Jak. Art.* 1, 390 *et* 3, 307, *Jak. Mat.* 1, 24. Oporki nie dopuszczaią wiadru niżéy wstępować w rurmusie. *Tr.* OPORCA, – y, *m.*, przeciwnik, der Gegner, Widersacher. Potyka swoiego oporcę na płaskim skały urwisku. *Stas. Num.* 1, 179. OPORNY, – a, – e, Opornie *adverb.*, opor czyniący, widerstämmend, widerstehend. *Tr.*, *Sr.* 1. zaperacině, (*Bs.* oporni, rastegnut *extensus*, rozciągły). OPOROW, – a, *m.*, w Woiew. Łęczyckim, gniazdo Oporowskich. *Dyk. G.* 2, 241.

OPORZĄDZIĆ, *f.* oporządzi *cz. dk.*, Oporządzać *ndk.*, w porządki opatrzyć, in gehörigen Stand setzen, versehen; *Rs.* благоустроить, устроить, устроять, устроäть; *Ec.* опрѣмаю. Trzeba oporządzić karetę, i trzymać konie gotowe. *Teatr* 7, 62. W kuchni oporządzić ptaka. *Wiel. Kuch.* 428, wywnętrzyć go, patroszyć, cf. oprawić wołu, sprawić ryby). Kieszeń oporządził pod czas woyny dobrze złotem. *Teatr* 4 *b*, 87. Otoż to chleb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jeymości codzień burka! niczego! pięknie się oporządził! *Teatr* 10, 83, dobrzem się wykierował!

OPOWIADAĆ, *ob.* Opowiedzieć. OPOWIADACZ, – a, *m.*, opowiadaiący, oznaymuiący, oznaymiacz, ogłosiciel, der Verkündiger, Ansager, Erzähler; *Vd.* praulovez, poviedavez; *Cro.* povedàvecz, pripovedàvecz; *Bs.* opovidalaç, spovidalaç, koji pripovida, pripovidavaç; *Rg.* povjédalaz, skázalaz, (opoviditegl, opovjedalaz *accusator*); *Rs.* повѣдатель, сказыватель, разскäзщикъ; *Ec.* повѣдатель, повѣствователь. Plutarch wieści publicznych wierny opowiadacz. *Kras. Hist.* 115. Alexander W. zazdrościł Achillesowi, że miał dzieł swoich opowiadacza Homera. *Zab.* 12, 159 *Albert.* Opowiadacz nowych nauk. *Dambr.* 236. Opowiadacze ewanielii. *Sieb.* 9, *ob.* przepowiednik, przepowiadacz). OPOWIA-

DACZKA (*Cn. Th.*), OPOWIADACIELKA, OPOWIEDZICIELKA, - i, *f.*, ogłosicielka, *Cro.* povedàvka, die Verkündigerinn. Pan podał rzecz opowiadacielkom woyska wielkiego. *Bud. Ps.* 68, 11. Nauczona Samarytanka od Chrystusa, stała się opowiedzicielką i apostołką Messyasza. *Bals. Nied.* 2, 9. OPOWIEDNY, - a, - e, OPOWIEDNI, - ia, - ie, OPOWIEDNIE *adv.*, za opowiedzią, angesagt, angekündigt, angemeldet; *Rg.* opovjedni; *Cro.* pripovèdlyiv; *Rs.* повѣствовательный; *Ec.* повѣдамеувный, повѣствовательный, словопи́сный (= historyczny). Nieopowiedne natłąpienie na państwa nasze księcia Sudermańskiego. *Vol. Leg.* 3, 497, t. j. bez wypowiedzenia woyny, ohne Kriegserklärung. Nagle nieopowiedne przygody. *Modl. Gd.* 122, cf. bez wieści, ani wzwiesz). Nieopowiedna godzina niedoli. *Fr. Ad.* 49. Nie mógł na ląd tam wysieść nikt nieopowiednie, Zawsze straż, zawsze warta i w nocy i we dnie. *Pot. Arg.* 144, bez opowiedzenia się, unangemeldet. Weszłam nieopowiednie. *Teatr* 33 *d*, 53, *N. Pam.* 5, 215, bez meldowania). Nieopowiednie odeyśdź, z milczkiem. *Cn. Ad.* 629, bez pożegnania, ohne Beurlaubung, ohne Abschied. Nieopowiednie i kryiomko z miasteczka wychodziła. *Żyw. Jez.* 45. Lokay nie chciał daléy służyć, i poszedł od pana nieopowiednie. *Mon.* 68, 302, bez pożegnania, bez abszytu). OPOWIEDŹ, - i, *f.*, *Bh.* opowěd; *Rg.* opovjéd; *Rs.* повѣданїе, сказа́нїе, ска́зываніе; opowiadanie, omówienie, opisanie, die Erzählung. Nie potrzebuiesz opowiedzi tych dolegliwości, które cierpiałem. *Stos. Num.* 2, 102. - §. 2) ogłoszenie, Verkündigung, Bekanntmachung. Ożenił się z nią i bez opowiedzi. *Mat. z Pod. B* 1, (cf. zapowiedź). - §. 3) meldowanie, die Anmeldung, das Anmelden. Kto iest tak śmiały wnyść bez opowiedzi? *Zab.* 13, 360 *Druźb.* Ktoż tak bez opowiedzi do książęcia wchodzi? *Teatr* 52, 36. OPOWIEDZIEĆ, *f.* opowie *cz. dk.*, opowiadać, *Opowiedać, *contr.* *opedać; *ndk.*; *Bh.* opowědit, opowjdati; *Slo.* wyprawowati (*ob.* prawić, wyprawować); *Sr.* 1. wopowědam; *Sr.* 2. hopowějesch; *Crn.* perpovědujem; *Bs.* opoviditi, spovjediti, pripoviditi (cf. przypowiedzieć), (*Bs.* opoviditi, 2. oskarżyć *accusare*); *Rg.* opovjédati, opoviditi, opovidjeti; *Vd.* poviedati, praviti, napovedeti; *Cro.* opovidam, ochitújem, pripovédam, pripovédati; *Rs.* разсказать, разсказывать (cf. rozkazać), пересказать, пересказывать (cf. przekazać), сказать, сказываю; *Ec.* оповѣдую, возвѣщаю, повѣдаю, повѣствую, повѣствовать (cf. powieść). - 1) słownie opisać, wyłuszczać, erzählen, melden. Ludziom moim, com widział i słyszał opowiedziałem. *Xiądz.* 112. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch. Sen. list.* 2, 281. Opowiadanie, powieść, *Slo.* wyprawowanj; *Rs.* повѣствованїе. Uspokoię w porządnym opowiedzeniu ciekawość twoię. *Xiądz.* 75. Nie spuszczaiąc się na opowiedzenie ekonomów, komissarz sam przez się weyrzeć ma we wszystko. *Kras. Pod.* 2, 200. Opowiedzieć towary na cle, die Waaren angeben. *Tr.* - §. b) ogłosić, oznaymić, obwieścić, verkündigen, ankündigen, bekannt machen. Mamyż królowi opowiedzieć te wszystkie słowa? 3 *Leop. Jer.* 36, 16, zwiastować. 1 *Leop.*). Piękne są słowa tego, który opowiada pokóy. 3 *Leop. Jes.* 52, 7, który zwiastuye pokóy. 1 *Leop.*). Opowiadaycie między narody chwałę bożką. *W.* 1 *Paral.* 16, 24. Uczynność inszego opowiadać pamiętay. *Bial. Post.* 220. Opedziawszy iéy anioł wolą bożką, zniknął. *Żyw. Jez. B* 6. Prorocy przyszłe rzeczy opowiadali. *Zach. Kaz.* 1, 145. Marona ekloga Nad Sykulskiemi pisana lasy Złote nadchodzić opeda czasy. *Kchow.* 307. Opowiadać się z czym, przy kim, z oświadczyć się stoiąc przy kim, obstać przy kim, sich für jemanden erklären, seine Partiey nehmen. Własnym swym kosztem, i radą wierną, i nieustraszonym sercem przy krolu się opowiedział. *Birk. Chod.* 4. Przy starey religii, lub wzgardzoney, opowiedział się. *Birk. Zam.* 21. Ktoż dla oyczyzny niesie na plac zdrowie, Któż się do gardła przy prawdzie opowie? *Groch. W.* 562. Każdy swych rzeczy pilen, rzadki się opowie Z chęcią swą przy oyczyznie. *Groch. W. A* 3. - §. Opowiadać woynę, z wypowiadać pokóy, den Krieg ankündigen, den Krieg erklären. Jak Sułtan woynę opowie . . . *Alok. Turk.* 108. Lewpart opowiedział woynę smokowi. *Papr. Kol. Q.* 2. - §. Opowiedzieć, oznaymić, donieść, *Vd.* mendat, ponedat, opomenit, melden, berichten. Poydę Jeymości przybycie twoie opowiedzieć. *Teatr* 22 *c*, 31. Opowiadać kogo do pana przychodzącego, z meldować, einen melden, anmelden. A czyż można, abyś się tu bez opowiedzenia wdzierał? By. muszę sam, kiedy mnie We Pan żadnym sposobem opowiedzieć nie chcesz. *Teatr* 12 *c*, 25, *ob.* opowiednie, nieopowiednie). Opowiadam się komu, daię znać o sobie, żem przyszedł, albo odchodzę, żem przyiechał, albo odjeżdżam. *Cn. Th.*, cf żegnać się). Jeśliby pan naiemnika odprawić, albo też on od pana odeyść chciał, to ieden drugiemu w dzień P. Maryi Gromnic opowiedzieć powinien. *Szczerb. Sax.* 262, służbę wypowiedzieć, aufkündigen.

OPOY, - oia, *m.*, *Slo.* opilec, *Boh.* chlastač; *Sor.* 1. wopiwš; *Sor.* 2. jtrejš; *Vd.* hud piuz, piasa, koledravez, zhriep, zhep, pianzhuvaus, berlash; *Rs.* опивáльщикъ, опивáло; опивóха pasorzyt); *Rs.* кухникáла; *Lc.* запóйчивый, опїйца; który ma zwyczay opić się, piianica, ein Säufer. Owi przebrzydli i haniebni opoie, nieraz opiwszy się do umoru, wydziwiaią. *Pilch. Sen. loft.* 103. Opoie, którzy żłopią wino do północy. *Mon.* 75, 34. Ten, który iest piianym, może nim iest pierwszy raz w życiu, i nie mieć téy sklonności; opóy może być nieraz trzeźwym. *Pilch. Sen. list.* 2, 360. Cymber był i wielki opoy, i zuchwały gębacz, pił i bluzgał. *ib.* 2, 361. Brodawka hetman, opoy i gnuśnik. *Nar. Chod.* 2, 385. Opóy ten czas tylko marnie na rozrzutach trawił. *Nar. Hst.* 5, 299, *Hor.* 1, 96 *Nar.*, *Min. Ryt.* 3, 235, *Teatr* 3, 5. - §. 2) *opoy, - oiu, *m.*, opoienie, zbyteczne picie, Saufen, Völlerey. Aby ze zbytecznego opoiu w choroby żołnierze nie zapadali, kazał kufy wina porąbać. *Arom.* 453. - §. 3) opoy u nogi końskiey, napuchlina, nagniotek, ein Auswuchs, eine Geschwulst. Przypatrz się dobrze, czy też koń iest bez opoiów, tak na kolanach, iako też na kostkach. *Hipp.* 14.

OPÓŹNIĆ, *OPÓŹDZIĆ, *f.* opóźni *czyn. dok.*, Opóźniać *ndk.*, *Bh.* opozdi, opozdění; *Vd.* zaposditi, posdniti (cf. dni, dzień), poshniti; *Sr.* 1. zakombju; *Cro.* okesanujem; *Bs.* zakesniti, doćknitti; *Rg.* okasnitti, okasgnijvam, odoznitti, odoznijvam; *Rs.* опоздать, опáздывать;

aż po czasie co wstrzymać, niewczas, niezawczasu czynić, omieszkać, verſpäten. Głupi, co przez niedbałość w zawodzie opoździ. *Pot. Pocz.* 273. Lepiéy opóździć się mało, Niż nigdy nie doyśdź, gdzie się obiecało. *Pot. Syl.* 363, *Krom.* 767. Kto się opóździ, a za światła sobie nie dobrego nie sprawi, iuż w wieczor trudnieysza. *Rey Poſt. T. u* 1. Opóźnić się aż do wieczora *Ec.* зачерѣмшйся, комораго ночь застигла. Opóźniłem się bardziéy, niżlim się spodziewał z wydaniem kalendarza moiego. *Mon.* 64, 57. Mróz rychły ozimine opóździ. *Haur Ek.* 71. Ktoby się ze zbożem opóździł ku sianiu . . . *Cresc.* 169. Ruch niciednoſtaynie przyśpieszony i opóźniony. *Hub. Mech.* 117. Bieg w zegarach opóźnia się znacznie pod czas wielkich upałów. *Rog. Doł.* 5, 144. OPOŹNIAŁOSC, - ści, ż., opieszałość, die Saumſeligkeit. *Tr.* OPOŹNIAŁY, - a, - e, opieszały, ſaumſelig. *Tr.*

OPRAĆ, oprał, *f.* opierze, opiorę *cz. dk.*, opierać *ndk.*, w koło poprać, lub też prać dla kogo, bewaſchen, für einen waſchen, ihn bewaſchen; *Sla.* oprati; *Crn.* oppratti, oppiram; *Vd.* oprati, saprati; *Cro.* opiram, opralszem). Ta praczka opierała siostrę moię. *Tr.* - §. b) *transl.* oprać kogo, okładać go kiymi, einen ausprügeln, durchgerben. Równe obu występki, pana nikt nie szuka, A pacholcy przy kozie opiorą hayduka. *Nar. Dz.* 3, 121.

OPRAWA, - y, ż., OPRAWKA, - i, ż., *dem.*, (*Cro.* oprava, z odzież, suknia; *Bs.* oprava *expeditio* wyprawa; *Rg.* oprava *negotium* sprawa; *Vd.* oprava, opravilu, z sprawa, sprawunek). - *Pol.* Oprawa 1) w co się oprawiaią czyli wwięzuią książki (cf. okładki), olstra, miecze, die Einfaſſung, der Einband, der Ueberzug, der Beſchlag, *Ross.* оправа, оправка, выковка, обдѣлка. Oprawa abo oprawka kamienia drogiego. *Cn. Th.*, obwódka, *Wlod.* Oprawa książki *Sr.* 2. wêſka, wêſane (*ob.* wiązanie, wiązać); *Cro.* obvez knige; *Bs.* peliça od knighe, kotriçe; *Rs.* переплётъ, *Ec.* оправа книгъ. Książki w rozlicznéy oprawie. *Zab* 15, 136. Oprawa książek à la ruſſica, po Francuzku, Angielſku, Włoſku, w ſkórkę, w półſkorek, w tektury, w papier, wszywane, kłóte, w pilpapierek. *Mag. Mſt.* - Portret ładny, i oprawa przednia. *Teatr* 39, 217, rama, der Rahmen. - §. b*) oprawa, oprawianie, poprawianie, poprawa, *Boh.* oprawa, oprawka), die Ausbeſſerung. Do każdéy słuszney oprawy zamku, żaden żołnierz nie żałuie pracy. *Gwag.* 307. Srebra wasze dawaycie, na oprawę rozpadlin domu bożego. *Bud.* 2 *Reg.* 12, 7. Szewcy, zabawiwszy się oprawką cudzych botów, swoie zdarte noszą. *W. Poſt. W.* 3, 91. - *§. Z owocu znać oprawę drzewa. *Radz. Syr.* 27, 6, t. i. pielęgnowanie, opatrzenie, chodzenie koło niego, die Wartung, Pflege. - §. 2) *Jurid.* oprawa, oprawianie, opis, zapis, kaucya sprawy, die gerichtliche Prozeßverſchreibung, Prozeßcaution. Oprawy, *reformationes*, zowią przestrzeżenie w prawie obudwu stron, powodnéy przed główną żałobą, opornéy przed główną odpowiedzią. *Sax. Porz.* 83. Oprawy sobie czynią obiedwie strony po czytaniu z ksiąg sprawy. *ib.* 77. - §. b) oprawa, którą mąż żonie względem posagu daie, das Gegenvermächtniß zur Sicherheit des Brautſchatzes, die Widerlage, Gegenſteuer. Reformacya, czyli oprawa, fundusz dożywotni od męża żonie, w miarę iéy posagu dany. *Czack. pr.* 2, 7, *N. Pam.* 6, 301, *Szczerb. Sax.* 455, *ib.* 465. Co na zabezpieczenie lub pomnożenie posagu wyznaczaią, zowią to oprawą. *Gall. Cyw.* 3, 153. Biorący mąż z żoną posag, czyni zapis w pobliższych aktach posagu żeninego, w równéy onemuż summie. Warunek ten posagu nazywa prawo nasze oprawą, reformacyą posagu. *Oſtr. Pr. C.* 1, 207, *ob.* Wianować). Książę Konrad z drugą żoną, Krosno, Greyfenſtein i Przyń miaſteczka, iéy na oprawę odłożone, utracił, *quae ei dotalia conſtituerat. Krom.* 278, cf. wiano). OPRAWCA, - y, *m.*, (*Rag.* opravnik, opravitegl, *procurator, executor, ob.* sprawca; *Bs.* opravilaç, z iednacz kupca), ceklarz, łapacz, sługa mieyski do łapania złodzieiów, hultaiow. *Wlod.*, der Häſcher, der Stadtknecht; *Vd.* berish, berah, musel, ſeihtel, pot, utavez, popadiga, rabelnou hlapez, shibavez, tepſtnik: *Rs.* палачникъ, исправамель, *Ec.* бирчій, посошникъ. Słudzy urzędowi, oprawcy abo ceklarze. *Stat. Lit.* 347. Po zdarciu szat nagi miał bydź od oprawcy biciem szarpany. *Warg. Wal.* 53, cf. kat). *Maleficiorum iudex* oprawca *dicitur. Vol. Leg.* 1, 5. - §. b) zbir, rabuś, ein Räuber, Sbirre. Nie dokażę tego bez pomocy iakich dobrych oprawców. *Teatr* 8 *c*, 51. - §. c*) oprawca, naprawca, poduszczyciel, der Anſtifter. Z namowy oprawcy to uczynił. *Tr.* OPRAWIĆ, *f.* oprawi *cz. dk.*, Oprawiać, oprawuie *ndk.*, (*Boh.* opraviti, oprawowati naprawić, poprawić; *Crn.* oppravèti, oppravlam, z sprawić, 2. oppravlam, z powtarzam, obmawiam, cf. prawić; *Vd.* opraviti, opravlati, z sprawić, wykonać, uskutecznić; *Vd.* opravilu *negotium* sprawa; *Sr.* 1. wopraviu, wopraiu, wopravim, wopraiim *commemoro, inſtruo, informo, edoceo*, cf. wprawić; *Sr.* 2. hopſchawiſch dysponować chorego; *Cro.* opraviti, opravim, oprávlyam 1. *tracto, ago, expedio*, 2. *veſtio, amicio*, opravlatisze, z ubrać się; *Bs.* opravgljati *negotior, expedio*; *Rg.* opravgljati, opraviti *expedire*, opravgljati *lenocinari*; *Sla.* opraviti, z sprawić; opraviti se, z ubrać się; *Rs.* оправить, оправляю, оправливаю usprawiedliwić, 2. oprawić w oprawę, 3. naprawić). - *Pol.* Oprawić, 1) obwieścić co czym, mit etwas umgeben: *Rs.* оправлять, обдѣлывать, выковать, выковывать; oprawić książkę, z wwiązać książkę, ein Buch einbinden; *Vd.* buquo vesati; *Rg.* svézati kgnighe; *Rs.* переплесть, переплетать (cf. przepleść); *Ec.* вяжу книги, переплетаю. Oprawić co w skórę, z powlec skurą. *Cn. Th.*, in Leder einbinden, mit Leder überziehen; oprawić co we złoto, w srebro, in Gold und Silber einfaſſen. Rogi żubrze około krawędzi srebrem (w srebro) oprawiaią, i z nich piią. *Warg. Cez.* 143. Oprawić strzelbę *Vd.* oblesati, oblesuvati, shiftati, ſchäften, cf. puszkarz). Dom był wewnątrz cedrem oprawiony, i wszystko cedrowemi deskami było okryte. *W.* 3 *Reg.* 6, 18. Miasto oprawione murem. *Leop.* 2 *Paral.* 17, 2, t. i. obwiedzione, umringt, umgeben, eingefaßt. Obmurował i oprawił miasta. 1 *Leop* 1 *Mach.* 14, 33. Oprawili i obwarowali grob. *ib. Math.* 27, 66. Mur około miasta obwiedli, i zamki oprawili. *Gwag.* 270, t. i. ufortyfikowali na około, befeſtigen. Wziąwszy zamek Przemyski, oprawił go lepiéy. *Biel.* 58. Otto zbudował zamek Suliniec; Bolesław rozumieiąc, że się to ni ku czemu dobremu niesie, kazał też Miedzyrzecz oprawiać. *Biel.* 154. - §. b*) opra-

wić drzewo, pielęgnować, chodzić koło niego, warten, pflegen. Oprawianie drzew, zwłaszcza płonnych, zalży w gnoieniu. *Cresc.* 666. - §. c) oprawić, naprawić, poprawić, *Bh.* oprawiti, oprawowati; *Rs.* опрамить, опрамляю, опрамливаю; ausbessern, verbessern. Oprawili wszystko, co było upadło. *Budn.* 2 *Chron.* 24, 13. Oprawowali rozpadliny domu bożego. *ib.* 2 *Reg.* 12, 8. Mur zbity oprawował. *P. Kchan. Jer.* 298. Niechay oprawuią budowanie kościelne, ieśli uyrzą, że co poprawić potrzeba. *W.* 4 *Reg.* 12, 5, niechay oprawiaią mieysca pokażone w domu pańskim, i inne rzeczy, któreby widzieli potrzebować *poprawy. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 5. Trzecz nie oprawuiecie opadłych mieysc kościelnych? *Radz.* 2 *Reg.* 12, 7, *P. Kchan. Jer.* 299. Oprawiam szaty. *Pot. Syl.* 28. - §. d) oprawić wołu, skopu, wieprza, = odzierać, oparzyć. *Cn. Th.*, ausschlachten, ein geschlachtetes Vieh zurichten. Oprawić wołu, albo inszego bydię lub zwierzynę. *Wiel. Kuch.* 428, cf. oporządzić ptaka, cf. sprawić ryby). - §. Kogut oprawiony, t. j. okaplóniony. *Sien.* 325, ein geschnittner oder kapaunter Hahn. Kurczęta młode, gdy oprawisz, będą z nich kapłuny. *Cresc.* 583. - §. 2) *Jurid.* oprawić sobie, zapisać, opisać, warować, gerichtlich verschreiben, bedingen, gewähren. W prawie naiemniczym to sobie oprawuią, aby naiemnik koz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. Kto co sobie przed prawem oprawi a zachowa, to mu w prawie ma iść *Sax. Art.* 12. - Oprawia mąż żenie posag, zapisuie, wianuie, er verschreibt ihr das Gegenvermächtniß. Wdowa od piérwszego męża wiano oprawione maiąc, iuż od drugiego nie ma wiana zapisanego mieć. *Stat. Lit.* 235. Chocia mąż żenie summę albo wiano oprawi na wszystkich dobrach swych, przecię one dobra iego są. *Szczerb. Sax.* 462. Gdyby mąż żenie darował pewną summę za wiano, i oprawiłby iéy takową summę po śmierci swéy na domu swym ... *Szczerb. Sax.* 463, zapewniłby iéy ią). *ib.* 411. - *Similiter:* a dzierżawy swoiéy dziedzictwo oprawi synom swoim. 1 *Leop. Ezech.* 46, 18, da synom swoim. 3 *Leop.*). - §. Szkodę oprawić, szkodę przed sądem zapłacić, nagrodzić, vor Gericht abbüßen, abthun, abzahlen, bezahlen, ersetzen. Kto winien gwałtu, ten ma szkodę, gdy i gwałt oprawić. *Stat. Lit.* 301. Jeźli chłop chłopu drzewo porąbał, tedy gwałtu trzy ruble zapłacić a szkodę oprawić powinien. *ib.* 315. Wedle dwunastu tablic ustawy, każdą krzywdę piątią a dwudziestą grzywien miedzi oprawowano. *Modrz. Bas.* 315. Ktoby kogo zlaiał, a fkazano mu, aby mu to oprawił ..., *Sax. Art.* 47. Zelżywych słów oprawować. *ib.* 46, Opraw a nagrodź, iako możesz. *Rey Zw.* 27 *b.* OPRAWICIEL, OPRAWIACZ, - a, *m.*, który oprawia (cf. introligator, puszkarz etc.), (*Cro.* opravitel, opravljavecz *tractator, curator*, 2. *vestitor*; *Bs.* opravitegl *administrator*; *Rag.* opravitel *operator*, 2. *leno*). OPRAWKA, *ob.* Oprawa. OPRAWNY, - a, - e, - ie *adv*, oprawiony, 1) oprawny w co, obwiedziony czym, *Rs.* окладный, переплетенный, eingefaßt, eingebunden Książka oprawna; książka nieoprawna, surowa, *in crudo*, roh. Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. - §. miasto oprawne, obmurowane, n. p. Jerycho zamknione i oprawne było. 1 *Leop. Jos.* 6, 1, opatrzone było. 3 *Leop.*). - §. b) mięso oprawne, oprawione, z skóry odartego bydlęcia, oparzone, oczyszczone, ausgeschlachtetes Fleisch. W iatkach za miastem bydła biią, a potym ztamtąd mięsa oprawne rozwożą. *Star. Dw.* 14. - §. c) Wdowa oprawna, maiąca zapisy posagu swego od męża, der das Gegenvermächtniß verschrieben ist, die ein Leibgedinge hat. Władysław małż nkę pozostałą Mieczysława, iako panią oprawną, według prawa i zachowania zwyczaynego, skupować był powinien. *Krom.* 260.

OPRAŻYĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. wopraju *retorreo*, w koło poprażyć, *pr. et fig.*, rund um beprägeln, bebrennen, besengen.

OPRĘŻYĆ *cz. dk.*, Oprężać *ndk.*, w koło naprężyć, prężąc opiąć, rund um bespannen, aufspannen; (*Bs.* opruzati, pulsu *emittere*, *explodere*).

OPRÓĆ, *f.* oporze *cz. dk.*, oparać *ndk.*, w koło poprć, rund um abtreunen; *Bs.* oporiti, oparati; *Cro.* oparati.

OPRÓCHNIEĆ *niiak. dok.*, w koło spróchnieć, rund um morsch werden, *Bs.* otruhnuti.

*OPRICZNY, *OPRYCZNY, - a, - e, *Rs.* опричный oddzielny, udzielny (*Rs.* опричь, = oprocz), abgesondert. Służbie niewolney przywykli, i bez *opricznego panowania zwierzchności przełożonych żywota swego porządnie prowadzić nie mogą *Stryik.* 187. OPRÓCZ, *praep.*, próca, außer; *Boh.* leč, lečby (cf. lecz); *Crn.* semuzh, *Cro.* nèg, nego, *Dal.* ner, *Rag.* prò, prèma, olisc, izvan, rázmi, osvèn, saviscе; *Sla.* osim, izvan; *Bs.* izvan, osvem, razma, nego, samo; *Rs.* опричь, сверхъ, разве (cf. roz-); *Ec.* опроче, опрочь, апроче, опрачь, сверхъ, окрѣма, сѣмо, всѣхъ, мовіи; oprócz tego, mimo to, krom tego, okrom tego, okrom ciebie, chyba, wyiąwszy, nad cię, po tobie. *Cn. Th.* Wyznaczono mu z dworu placę pieniężną, i oprócz tego ordynaryą. *Kras. Podśt.* 2, 261, nad to). Nie chcieli uczynić tego, oprócz dozwolenia Papieskiego. *Birk. Dom.* 115, t. j. bez, ohne. Ciche oprócz wszelakich chmur pioruny, biły w kapitolium. *Bardz. Luk.* 14, t. j. bez, mimo.

OPROSIĆ się, *f.* oprosi się *rec. dk.*, *Bh.* oprasyti se; *Rg.* oprâsitise; *Bs.* oprasitise; *Rs.* опороситься; ferkeln, Ferkel werfen. Uważać trzeba, aby świnia oprosiwszy się, łożyska swego nie pożarła. *Kluk Zw.* 1, 285. Świnię, gdy się oprosi, w osobnym chlewie mieć potrzeba z prosiętami. *Zaw. G.* Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566, (cf. ocielić się, okocić się, oszczenić się, ożrzebić się).

OPRÓSZYĆ, OPRUSZYĆ *cz. dk.*, prochem obsypać, bestäuben, *Vd.* oprashiti, *ob.* okurzyć.

OPROTKI, - ów *plur.*, u rybaka, do stalowania niewodu, są to powrozy 60 sążni długości. *Mag. Mśk.*, Seile am Zuggarne, 60 Klafter lang.

OPROWADZIĆ, *f.* oprowadzi *cz. dk.*, Oprowadzać *ndk.*, wszędzie na około poprowadzić, herum führen, umher führen. Xiądz Pleban oprowadzał mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Chcieyią oprowadzić po moim ogrodzie i domu. *Zabł. Dz.* 34. Że był dzień niezbyt mroźny, oprowadzał mię wszędy. *Kras. Pod.* 2, 140 *et* 56. - §. b) oprowadzić co czym, z obwieśdź

wieść, otoczyć; mit etwas umgeben. Miasto mocnemi murami oprowadzić rozkazał. *Nar. Hst.* 6, 246. Aurelian odciąg nął do Ostyi potężnym rzekę murem oprowadził. *Nar. Tac.* 3, 98. Zamek fossami głębokiemi oprowadzony. *Steb.* 2, 242.

OPRYCZYNCA, – y, *m.*, oprawca, kat, der Hâſcher. Iwan siepaczom abo opryczyńcom swoim rozkazał, aby Kanclerza na sztuki rozsiekali. *Gwag.* 530.

OPRYSK, – u, *m.*, opryśnienie, opluśnienie, das Beſprützen. Spluskany krwi opryskiem. *Hor.* 2, 326, *Kniaź.* OPRYSKLIWOŚĆ, – ści, *ż.*, *Boh.* prchliwost; sierdzistość, das Aufbrauſen, die Hitzigkeit. OPRYSKLIWY, – a, – e, – ie, *adv.*, *Bh.* prchliwy, prchlý, sierdzisty, prędko zapalający się w gniewie, hitzig, aufbrauſend, jähzornig. Człowiek mowie prędki, i gdyby się na powierzchowności zasadzał, opryskliwy. *Kras. Pod.* 2, 64, *Zab.* 8, 328. Opryskliwy ten nasz pan ekonom. *Kniaź. Poez.* 3, 177. OPRYSNĄĆ, *F.* opryśnie *Act. idntl.*, oplusnąć, beſprützen; *Bs.* otrasiti; *Rosc.* опрыскнуть, опрыскать, опрыскиваю. Krwawym dłwem i krwią opryśniony świeżą. *Hor. Sat.* 224. Opryśniony kroplami krwi. *Tward. Wład.* 98.

OPRYSZEK, – szka, *m.*, (*Rs.* опричникъ, опри́чной, опричина *obsol.* halabartnik Carski. 2) prywatny człowiek; cf. опри́чь, z oprócz); rabuś, ein Buſchklapper, Straſſenräuber; *Bh.* nakerník; *Vd.* popadnik; *Ec.* шумена-бомнкъ. Napadli na Wołoskie opryszki, *Nar. Chod.* 2, 376. Z gromadą hultaystwa i opryszków na Slązk napada. *Nar. Hst.* 3, 198. Niebezpieczne dla opryszkow przeiazdy. *Vol. Leg.* 4, 27; *Vrzb. S. M.* 110. *Mon.* 65, 360.

OPRZĄSDZ, *F.* oprzędzie *Act. dk.*, kądziel oprząść *penum conficere Mącz*, *Sr.* 2. hopſchéſcz; *Rg.* oprèsti; *Crn.* opprędem, oppredl, oppręsti, abſpinnen, zu Ende ſpinnen. – b) oprząśdź, przędząc obwinąć, opleść, umſpinnen, einſpinnen. Oprzędzenie się iedwabnika, *Kluk. Zw.* 4, 307.

OPRZEC się, *F.* oprze się *Rec. dk.*, Opierać się *ndk.*; *Bh.* opřít se, opírati se, zepřiti se, zepřel se, zepru se, bojim se, bojíwam se; *Bs.* oprjetise, odoljeti; *Rg.* oprjêcitise, oprjecijvamse, oprjetise, oprjecivatise, opiremse; *Sr.* 1. zperam ſo, zaperam ſo, zpedjam ſo; *Cro.* oprechujemse, naszlonitise; *Cro.* opprati, oppiram, oppérm, oppręti se, naslajnam se; *Vd.* navpreti, nadpretise, sloniti, nasloniti, persloniti, gornaslonitise, gorposlonitise; *Rs.* опереться, опираться, упереть, упирать, упереться, барахтаться, (*Ec.* опирáю podpieram). – 1. oprzeć się o co, ſich an etwas anlehnen, anſtämmen. Oprzyy się o mur. *Tr.* Już w drugiéy izbie oparty o ścianę, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. – *Boron.* Łodyga oparta *decumbens*, gdy z korzenia w górę się podnosi; lecz potym całkowicie o ziemię się opiera. *Jundz.* 2, 13. – *fig.* W Turczech o Wezyra opiera się wszystko. *Gaz. Nar.* 2, 136, t. i. na nim wszystko polega, od niego zawisło, es beruht alles auf ihm, kommt alles auf ihn an. – *transl.* Uciekaiący nie oparł się, aż we 12 mil mieysca tego. *Paszk.* 43, t. i. nie wstrzymał się, nie zatrzymał się, er machte nicht eher Halt, als 12 Meilen davon. Tatarowie wpadłszy, aż o Lwow oparli się t. i. aż tam zaciekli się, cf. otrzeć się, ſie drangen vor bis Lemberg. Ciął mię przez pysk, aż się szabla na brodzie oparła. *Mon.* 68, 404. – 2. Opierać się przeciw, opór czynić, przeciwić się, *phys. et moral.*; ſich entgegenſtämmen, widerſtreben. W ruchu iedno ciało opiera się drugiemu, a niszczy w nim część szybkości. *Jak. Mat.* 4, 7. Obiedwie strony w tey bitwie mocno się przy zwycięstwie, nie wiedząc komu padnie, opierały, *contendere. Krom.* 113. Im się więcey opiera i zforcuię, tym proszą goręcey. *Tward. Wlod.* 13. Żaden mu się nie oparł, ani zastawił. 1 *Leop.* 2 *Par.* 28, 20. Mocnom się opierała zamężciu iéy. *Teatr* 38, 117. Starzec mimo opierań, mimo wypraszania się podróżnych, umywa im nogi. *Stas. Num.* 2, 92. Niewinność przy cnocie moiey oprze się kłamstwu waszemu. *Teatr* 54, 71. Wszystko czynić musi, kto się oprzeć nie zdoła. *Nar. Hst.* 4, 117. Mocnieyszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Opiera się, by kot, na ledzie, *omnibus neruis connititur, sed frustra. Cn. Ad.* 790, *Rys. Ad.* 52. – *Sp. actiu. transl.* Już mię nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 545. *Kosz.*, nie obłoży, okłada; cf. oprać, opierze.

2. OPRZEC, *F.* oprzeie *Neutr. dk.*, zaognieć z tarcia, *Ec.* опрѣваю, помрѣю, прѣю, entzündet werden durch Reibung, wund gerieben werden. Nogi kokosze, gdy włożysz w rzeżewie, oprzeią. *Sien.* 514. Lekarstwo na oprzenie, które bywa około łonka dziecęcego, dla moczu własnego. *Sien.* 473. *Spicz.* 189. Maścią tą mieysca oprzałe pomazuy. *Spicz.* 189. – *fig. tr.* Czoczysko łysie, oprzałe, siwe. *Rey Zw.* 66. cf. parszywy.

OPRZĘT, – u, *m.*, n. p. z strony dziedziców znaczne opuszczenie robocizny, danin, szarwarków, stróży, oprzętów, posług, daremszczyzn, skłonić nie mogło włościan do wzięcia kontraktu. *Pam. Warsz.* 4, 106. ? *OPRZĘTNY, – a, – e, okrzętny, krzątaiący się, emſig, geſchäftig, fleißig. Są Niemcy oprzętnieysi i dbalsi gospodarze. *Krom.* 558.

OPRZYKRZYĆ, *F.* oprzykrzy *Act. dk.*, oprzykrzać *ndk.*, oprzykrzyć komu co, ohydzić, omierzić, jemanden einen Widerwillen vor etwas erwecken. Swiat sobie oprzykrzył z pożądliwościami iego. *Rey Post. A a* 4. Pruski mistrz woiował Polskę iak naybardziey, azaby oprzykrzywszy woynę Polakom, przy Pomorzu mógł się osiedzieć. *Biel.* 183. Oprzykrzyć się, przykrym się stawić, lästig ſeyn, widrig ſeyn. Cożem ci uczynił, albo w czymem się oprzykrzył tobie? *Leop. Mich.* 6, 2. W tym miesiącu mogłoby niebo tęgą zimą się oprzykrzyć. *Fur. Uw. E* 4 *b.* Lepiéy się w domach mieszkać im ślubiło, Już się im w polach, w puszczach oprzykrzyło. *Stryik. Con. M* 3. OPRZYKRZENIE, przykrość, niesmak, uprzykrzenie Widrigkeit, Ekel. Pijaństwo iest studnią oprzykrzenia i rozlicznych niemocy. *W. Post. W.* 3, 256.

*OPS, n. p. Jedźmy na *ops*, to iest, po staroświecku, na niecnotę. *Bielsk.* 216, na zabawy wazetecznе. *Nar. Hst.* 7, 184, (może od słowa: obcować, u dawnych *oprować, *Erym.* obec; cf. *Rs.* общій общь powszechny, spólny).

OPSNĄĆ się *rec. idntl.*, o co popaść się, uderzywszy o co pośliznąć się, über etwas ſtolpernd ausgleiten. Opsnęły się koniowi nogi, i obalił się.

*OPTASZYĆ, *F.* *optaszy *Act. dk.*, oberwać, ofkubać, abreißen, berupfen, bezurfen. Choć im niejeden kroć ten ogon optaszą, Wzdy przecię ponty ięzą, przecię wyżey kaszą. *Pot. Pocz.* 423, (może alluzya do soyki, od ptaków z cudzych piór ofkubaney).

OPTYKA, – i, *ż*, nauka widoku światła. *Kras. Zb.* 2, 279.

Hub. Wſt. 22, *Bh.* prohlebaćſtwj, prohlebárſtwj; *Rg.* rázlicje, die Optic. OPTYCZNY, - n, - e, - ie, *adv.*, optiſch.

*OPTYPATE, małe paſzteciki, Paſtetchen. *Tr.*

OPUCHA, - y, ż., *ob.* opuszka, *Rs.* onyuka, bramowanie, wylogi, wykładanie, der Beſatz, der Saum am Kleide, die Aufſchläge, der Ausſchlag. Człowiek kołnierza, abo szukaiąc opuchy, nie da wysiedzieć rysiowi się z lisem. *Pot. Syl.* 523. Towarzysz zrobił sobie kiereię, i nakrył ią rysiem; Wyszło mu na złe sukno i opucha. *Nar. Dz.* 224. Opucha droższa kożucha. *Rys. Ad.* 53. - *§. Czyſtemu wszyſtko, choć czyta, choć słucha, Tak gole czyſte, iako i opucha. *Pot. Jow.* 2, 1. OPUCHLINA, - y, ż., *Sr.* 2. hopuklina, puchlina, opuchnienie, *Rs.* onyxoль, die Geſchwulſt, w szczególności puchlina wodna, Waſſergeſchwulſt, Waſſerſucht. Lekarſtwo przeciw opuchlinie, *Cresc.* 180, *Bud. Jes.* 1, 6. Michał Paſſago cesarz opuchliną umarł. *Biel. Sw.* 77 *b*, na puchlinę). Możeli opuchlina, febra albo iakażkolwiek niemoc, tak ciało obrazić a dręczyć, iak duszę chciwość ku pieniędzom? *Eraz. Jęz.* 6. OPUCHNĄĆ, *F.* opuchnie *neutr. idntl.*, *Boh.* opuchnauti; *Sr.* 2. hopuknuſch; *Cro.* obuhnujem, otechem; *Bs.* obuhnuti, otechi; *Rs.* onyxhymь, wzdymać się, puchlinę mieć, aufſchwellen, die Waſſerſucht haben. Opuchły, *Bs.* obuhnuo, - la, - lo; *Rs.* onyxлый, wzdęty, puchlinę cierpiący, aufgeſchwollen, waſſerſüchtig; człowiek opuchły, wodnisty, abo wodnocielny. *Sekl. Luk.* 13. Kto więcey ma, więcey pragnie; opuchłego naychciwsze pragnienie. *Fr. Ad.* 25. *Birk. Exorb. B b.*

*OPUGNA, - y, ż., opugnowanie w dysputacyi, das Oppoſiren. Zaproszony na opugnę, wziął sobie za argument, iż etc. *Sk. Zyw.* 1, 416.

OPUKAŁOŚĆ, - ści, ż., pękatość, die Dickigkeit, die Dicke. OPUKAŁY, - a, - e, pękaty *Cn. Th.*, dickbäuchig, bauhig. *Crassus* miąższy, tłusty, opukały. *Mącz.* Opukała gruszka, *Frn.* 166. OPUKNĄĆ się, *F.* opuknie się *Rec. idntl.*, rozpadać się, zerfallen, zerlechzen, z. B. Tonnen, Fäſſer zerlechzen. Opukła się beczka. *Cn. Th.*

OPURPURZYĆ *cz. dk.*, w koło popurpurzyć, oczerwienić, bepurpern, *Rs.* очервленить, очервленять, *Bs.* obagriti, обагрять, обагряю, krašu чéрвленю.

OPUŚCIAŁOŚĆ, - ści, ż., OPUSZCZAŁOŚĆ, miejsce opuszczone, puste, pustość, die Verlaſſenheit, Einſamkeit, Einöde. Będzie opuściałość pośrzod ziemi. *Bud. Jes.* 6, 12. Lud siedliska swoie porzuciwszy, opuściałością i zaginieniem oyczyznie swoiey przegrażał. *Fal. Fl.* 47; *Leop. Eſter* 16, 14. OPUŚCIAŁY, OPUSZCZAŁY, - a, - e, bez mieszkańców, pusty, verlaſſen, öde, (*Rs.* опустѣть, опустѣвать, opustoszeć). Na pustyni opuszczałéy bydlęcy żywot wiedli. *Bzow. Roz.* 48. Opuściałe porozdawał role. *Tr. Tel.* 243. Nieopuściały, nie- pusty kray. *Wlod.* Słuszna granic opuściałych bronić. *Stryk. Gon. T.* Wspomoże mię opuściałą, a która chyba ciebie, nie ma żadnego innego spomożyciela. 1 *Leop. Eſt.* 14, 4. Zona opuszczała. *ib. Gal.* 4, 27. Od wszyſtkich opuszczony, opuściały, *exclusiſsimus. Mącz.*, von allen verlaſſen. OPUŚCIĆ, *F.* opuści *Act. dk.*, Opuszczać *ndk.*, *Bh.* opuſtiti; *Crn.* oppuſtim, popuſtim, popúsham; *Sr.* 1. wopuśćjam, wopuśćju, wopuſchćju, wopuſchćjim; (*Rg.* opúditi, = puſtoszyć, *Bs.* opuſtiti *vaſtare, esse derelictum*; *Rs.* опустить, опускать. - §. opuścić co

czym, puścić na około czego, obwieść czym, um etwas herum laſſen, umgeben. Miasto obmurować dał, wodą *opuściwszy. *Biel. Sw.* 220 *b.* Jupiter wziął dziewkę Izydis, opuścił ią mgłą, aby nikt nie widział. *Biel. hſt.* 20. Sam się mgłą opuścił, zniknął precz. *Biel. Sw.* 71. - §. Spuszczać na doł, zwieszać, herab laſſen, fallen laſſen, hängen laſſen, ſinken laſſen; *Rs.* сронять, сронить, сроняю, сроню, сранивaю, *ob.* ronić, poronić). Z opuszczoney szaty kwiatki wypadały. *Orw. Ow.* 199. Opuść się naręczey na ziemię. *ib.* 99. Który kray w lewą się na ten czas zapatruie matkę, tam się opuść, *hanc terram pete. Zebr. Ow.* 53. Kurczęta skrzydła opuszczaią. *Kon. Lek.* 2, 16. - *fig.* Chodzi by podskubiony, opuściwszy skrzydła. *Rey Wiz.* 56 *b*, cf. spuścił z kwinty). - Jeżeli w tey chorobie przyrodzenie przemoże, tedy następuią obfite wyprożnienia potami, moczem, stolcem, ustami; wyprożnienia takowe nazywaią opuszczaniami. *Perz. Lek.* 57. Herabſenkung der Krankheit. Trzymali ręce podniesione, nie chcąc ich opuścić, ażby Bóg narodowi przepuścił. *Tward. Wład.* 101. - *transl.* Ręce opuszczać, opuszczać się, przestawać bydź czynnym, gnuśnieć, *Bs.* obajatise, die Hände ſinken laſſen, aufhören thätig zu ſeyn, träge werden, nachläſſig werden, in der Thätigkeit nachlaſſen. Na zgubę swoię wszyscy prawie ręce opuściwszy, ze łzami patrzyli; rzadki który rękę wyciągnął do broni. *Nies.* 4, 16. Dlatego że w oyczyznie niepokoy, ani sobie, ani komu innemu nie bydź pożytecznym, nic nie robić, *ręce opuścić*, i nayistotnieysze zaniechać obowiązki. *Mon.* 73, 156. Nie radzę wśrzod pomyślności rąk opuszczać. *Gaz. Nar.* 1, 183. Nie stoycie z opuszczonemi rękami. *Teatr* 6, 123. Miał się nie źle, ale się opuścił, i więcey karczmy, niż gospodarstwa pilnuie. *Perz. Lek.* 255. Opuścił się całe, smutek odebrał mu sposobność do czynienia potrzebnych zabiegów. *Zab.* 3, 130; *Leszcz. Gl.* 120. Tak się opuścił, że nic zgoła robić, ni o czym myślić, ni o co starać się nie chce. *Mon.* 73, 154. Jak się to ci mężczyzni opuszczaią teraz w galanteryi! *Teatr* 1, 103. Siła ludzi gniie w gnuśnym opuszczeniu. *Jabł. Tel.* 330, *Cro.* zapuschanye, in faulet Trägheit. - §. Opuszczać skórę u rzeźnika, zdeymować skórę z bydlęcia. *Mag. Mſk.*, beym Fleiſcher, einem Viehe das Leder abziehen, abledern. - Opuszczkę szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszcza czyli okrawa. *Mag. Mſk.*, rund umabſchneiden. - b) opuszczam, popuszczam, ulżywam komu *Cn. Th.*, nachlaſſen. Mróz opuszcza, ustaie, folguie. *Wlod.*, - §. opuścić co, przeminąć, puszczać na stronę, ominąć, *Vd.* sapuſtiti, sapushati, podpuſtiti, dolpuſtiti, opuſtiti, popuſtiti; *Bs.* zapuſtiti, oſtaviti, mahnuti; *Rs.* опустить, опускать, пропустить, auslaſſen, überſehen, übergehen, unterlaſſen, fahren laſſen. Gdyby wszystkie czyny Jezusowe były pisane, żadnego nie opuszczaiąc, światby nie ogarnął tych ksiąg. *Sekl. Jan.* 21. Te rzeczy trzeba było czynić, a onych nie opuszczać. *W. Luc.* 11, 42. Raz opuścisz okazyą, iuż iey nie zażyiesz. *Fr. Ad.* 48, cf. okazya z tyłu łysa). Strzeż się, abyś dla małego pożytku nie opuszczał wielkiego. *Ezop.* 10. Lepiey iedno dobro opuścić, byle uchodzić dziesięciu złego. *Fr. Ad.* 3. Opuszczenie, *Rs.* пропускъ. Opuszczenie w piśmie, *Rs.* пропускъ. Opuszczony w piśmie, *Rs.* пропускный. - §. Opuścić kogo, odbiedz kogo, zostawić go, porzucić, *Vd.* sapuſtit, od-

ſavit, einen verlaſſen. Ty mnie unikasz, ia cię opuścić nie mogę. *Teatr* 18, 131. Nie upadaycie na sercach, wiedząc o swoim od sprzymierzonych opuszczeniu. *Zab.* 4, 212, *Vd.* sapuſtlivoſt, sapushuoſt). Wszyscy od ciebie uciekać będą; a ta samotność, to opuszczenie ſtanie się dla ciebie nieszczęściem. *Mon.* 64, 246. Opuszczony od wszyſtkich człowiek, *Vd.* sapushenik, sapushen, bres pomuzhi). Opuszczeni od ludzi, są w opiece u boga. *Rys. Ad.* 51. Bóg nie opuści, kto się nań spuści. *Zegl. Ad.* 18. Boże, czemuś mię, czemuż mię, móy wieczny Boże opuścił, w móy czas oſtateczny! *J. Kchan. Ps.* 28. Siły mnie opuszczają. *Teatr* 18, 102. Żywot twardy i opuszczony na puszczy wiedli, *incultam vitam Krom.* 72, samotny. OPUŚCICIEL, - a, *m.*, który opuszcza kógo, der Verlaſſer, *desertor amicorum Mącz.*, *Sr.* 1. wopuszczinik; *Bs.* zapustenik, koji oſtavglja; *Vd.* sapuſtnik, sapushavez. OPUSTA, - y, ż., w oraniu, podwałka *Cn. Th.*, kawałek ziemi w oraniu lemieszem nietknięty, *Wlod.*, ein im Pflügen unberuhrt gebliebnes und überhopftes Stück Erdreich; (*Rs.* опускъ spuszczenie, spuſt, опускный do spuszczenia, spuſtny). OPUSTOSZAŁOŚĆ, - ści, ż., opuszczenie, ſtan wypuſtoszony, Verwüſtung. Litwa przeszedłszy dla opuſtoszałości przez powiat Lubelſki, w ziemi Sandomirſkiey plundruie. *Krom.* 380. OPUSTOSZAŁY, - a, - e, pusty, opuścialy, wüſte, öde. *Tr.*, *Bs.* opuſtiti esse *derelictus*; *Rs.* опустѣть, опустѣвать. OPUSTOSZYĆ *cz. dk.*, *Rg.* opûſtiti; *Bs.* opuſtiti; *Rs.* опустошать, *ob.* puſtoszyć; w koło popuſtoszyć, ringsum verwüſten. Kraina opuſtoszona. *Gil. Pſ.* 58 *b.* *OPUSTOSZYCIEL *ob.* puſtoszyciel. (OPUSZAĆ *ob.* Opuszyć). OPUSZCZAĆ, OPUSZCZENIE, *ob.* Opuścić. OPUSZCZENIE *adv.*, niedbale, nachläſſig, fahrläſſig. Pod iarzmem poddaństwa niechętnie i opuszczenie rolą uprawiaią. *Mon.* 65, 298. OPUSZCZKA, i, ż., opuszczka rogowa, którą szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem oprawcza, czyli okrawa. *Mag. Nſk.*, beym Schuſter, eine Unterlage von Horn, beym Zuſchneiden der Sohlen.

OPUSZKA, - i, ż., *Rass.* опушь, опу́шка, опу́шечка, окоалъ, окóлышъ, окóлышекъ, *dem. nom.* opucha, bramowanie, das Gebräme. (cf. *Rs.* пушъ futro (cf. puch). Ogrzała czapkę, opuszkę wſtrząsa, i włos przedmuchuie. *Pot. Jow.* 140; *Pot. Pocz.* 707. - *transl.* Wziąwszy czerwony złoty, poznał śrebro, kęs zwierzchuiey odkrobawszy opuszki. *Pot. Jew.* 2, 77, t. i. powłoki, Ueberzug, Hülle. OPUSZYĆ, *F.* opuszy *Act. dk.*, opuszać *ndk.*, nadymać, *Cro.* opuhávam; *Bs.* opuhati, opahati, opuhnuti; aufbläher, blähen. Cebula żywot opusza. *Syr.* 1224; *Sk. Aaz.* 84. - b) *transl.* *Rs.* пушáть, опушить, опушивать, futrem obramować, bepelzen, mit Pelz bebrämen, opuszyć się, ſich befiedern, *fig.* Jakim kogo fortuna opuszyła pierzem, Jednako śmierć oſkubie pawia z nietoperzem. *Pot. Pocz.* 437, t. i. obramowała, przyſtroiła, bebrämen, bekleiden.

OPYCHAĆ *ob.* opchać. OPYCHACZ, - a, *m.*, który co w koło poopycha, der Beſtopfer, *Vd.* opilavez, satikavez, zamashovez, sazhepauz.

*OPYT, - u, *m.*, *OPYTKA, - i, ż., (cf. *Rs.* опытъ proba, опытность doświadczenie, *Slo.* opitowatelſtwo *interrogatio*) i. dowiadywanie się, opytywanie, indagacya, *Vd.* okulbarik, okulprashik, okulbaranje, okulprashanje; das Herumfragen, die Umfrage, die Nachforſchung. Dozorcy pewnych czasów czynili opyt i wywiadowanie około obyczaiów ludzkich. *Modrz. Baz.* 126. Jagiełło kazał czynić opytkę o zachowaniu królowey. *Stryik.* 526. Sędziowie z pilnością około tego wywiadować się maią, i u okolicznych o tego zamordowanego opyt czynić. *Stat. Lit.* 324; *Pim. Kam.* 166; *Zabk. Mł.* 65. Czynię o tobie opyt u wszyſtkich, którzy z tamtych ſtron przychodzą. *Pilch. Sen. liſt.* 262. *OPYTAĆ, *ZOPYTAĆ, *F.* opyta *Act. dk.*, Opytywać *ndk.*, (*Sr.* 2. hopútaſch probować, *Sr.* 1. wopptam, *vulg.* wopotam *visito*, *conuenio aliquem*; *Rs.* опытать probować, doświadczać); dowiadywać się, indagować, herumfragen, nachforſchen; *Sr.* 1. wopršchać (cf. wyprosić); *Vd.* okulbarati, okulpràshati; *Cro.* opitávam; *Rs.* опросить, опрашивать. Zopytay sług twoich, tedyć to powiedzą. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 7. Opytać się, *Boh.* optati ſe, iak naydokładniey wypytać, ausforſchen. Opytywał mnie się, iak długo Pani z nieboszczykiem mieszkała etc. *Teatr* 15 c, 55.

O R.

ORAĆ, orał, orze *Act. ndk.*, orywać *Freq.*, *Boh.* worati, orám, ořì, worám, worì, zworám; *Sr.* 2. woraſch; *Sr.* 1. woram, worem; *Crn.* oráti, orjem; *Vd.* orati, orjem, plushiti (cf. plug, pluży ć), *Vd.* oralu, z pług, cf. radło; *Cro.* orati, òrjem, oralszem, plúsim; (*Cro.* rál, z oranie, oranina, *Cro.* ràl, z rola); *Rg.* oratti; *Bs.* orati, uzorati; *Dl. et Sl.* orati; *Ross.* орáть, взóрать, орю́, нахáть, нашу́ (cf. pachać), (*Rs.* орáло, рáло, z pług, *ob.* radło; *Ec.* рáло *vomer aratri*; *Goth.* arian; *Isl.* eria; *Fries.* era; *Angl.* to ear; *Holl.* aeren; *Suec.* aerja; *obs. Gall.* errer; *Hungar.* aratni; *Gr.* ἀροῦν, *lat.* arare, in einigen deutſchen Gegenden áren, *inde* die Art; *Chald.* ארא ara, z *terra*); - pługiem ziemię sprawiać, pflügen, ackern. Oranie, czyli przewrócenie ziemi pługiem. *Kluk. Rosl.* 3, 154. W Wrześniu trzeba orać na zagon i siać. *Pam.* 85, 1, 901. W przemiany oracz co rok inszą rolą orze. *Sim. Siel.* 39. Rob, orz, pracuy bez przeſtanku, Do wieczora od poranku. *Jak. Bay.* 159. Kto dobrze orze, Ma chleb w komorze. *Haur. Sk.* 48. Dla zimna leniwiec nie orze, przeto prosić będzie w żniwa. *Bud. Prov.* 20, 4. Ten Jegomość, ani sieie, ani orze, a wszyſtko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Głupich nie orzą, nie sieią, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200, nietrudno o chwaſt, o kąkol). Orywać. *Star. Vot. Aa.* Trudno wilkiem orać. *Fal. Dis.* R 2, (cf. wilk). - §. *transl.* Każdy pielgrzym, że tam był, na chropawey ſkorze ſmię swe na imionach dawnych nożem orze. *Zim. Siel.* 132, t. i. wyrzyna, ſcheidet ſeinen Namen aus. Flotta płynie, orząc lekko po mokrey równinie. *Przyb. Luz.* 55, t. i. brożdżąc, Furchen ziehend. W ten czas wod morſkich ieszcze nie orały Żadne okręty z wiosły i żaglami. *Odym. Sw.* 2, Q 3 *b.* - Grzbiety nam srodze orali Nieznośnemi plagami. *J. Kchan. Ps.* 191, *Rsb. Ps.* 263, t. i. karbowali). A ty coś wygrał w pokorze, Iż ci po łbie kto chce orze, A iż cię tak wszyscy znaią, Więc ci też na gębie graią. *Rey Zw.* 231 *b.*, cf. kołki na łbie ciosać). On orząc ludem ślepo i zuchwale, Waży się mienić oycem iego, ſtróżem. *Kniaz. Poez.* 1, 118, t. i. wydziwiaiąc nad ludem, tyranniſiren. ORACKI, - a, - ie,

od orania albo oracza, rolniczy, *Bh.* woračičký; *Ec.* земледѣльческій, Acker-, Pflug-, Landmanns-. Nasienie orackie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Stan oracki. *Petr. Pol.* 2, 285. Orackie sztuki. *Jabł. Tel.* 78. ORACTWO, - a, *n.*, *Crn.* oraſtvo, oraſtvu, kmetztvu, orashva; *Vd.* oraſtvu, oranje, oraſtvo; *Cro.* rál; *Rs.* хлѣбопáшество. Oracki ſtan i zatrudnienie, rolnictwo, uprawianie ziemi, der Ackerbau, Feldbau. Do oractwa i wszelkiey po ziemi roboty, applikuie poddanych. *Jabł. Tel.* 71. Opuściwszy warsztat, oractwo i gospodarſtwo, idą na woynę. *Modrz. Baz.* 46. Rządca ten godnieyszy był do motyki, a do pługa i oractwa, niźli do zbroi. *Baz. Sk.* 577. Ziemia potrzebuie ludzkiey pracy, iako ieſt oractwo. *Petr. Pol.* 64. - - (ORACYA, - yi, ź., mowa, rzecz do słuchaczów, eine Rede. Na onę oracyą Hetmańſką, szeroką oracyą odpowiedział. *Galib. R.* Upominek iak zmudzinek, iak frys oracya. *Mon.* 76, 472, wiele słów, wątku mało. Jezus, widząc że Nikodem oracyą ſtroi, od słowek go do uczynków wiedzie. *W. Poſt. Mn.* 263.). - - ORACZ, - a, *m.*, *Slo.* oráč; *Bh.* worač; *Sr.* 1. ratař (cf. ratay); *Crn.* oratar, ratar: *Vd.* orauz, orazh; arazh, arazhizh; *Bs.* oraç, rataj; *Rg.* orâc: *Cro.* orach, orachicz; *Dl.* oracz, texaak (cf. ciężki, cf. *ciachły, ciągnąć); *Rs.* опáхъ, опáмехъ, опáмай, рáмай, хлѣбопашецъ, нáхарь; *Ec.* пахотникъ, брáздодéрецъ, земледѣлецъ; *Hung.* arato, *Lat.* arator); orzący, rolnik; der Ackerer, Pflüger, der Ackersmann. Jaki oracz, takie też oranie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9, 17; *Bud. ib.* Już teraz oracz bezpiecznie pogania w pługu swe woły. *Paſt. P.* 224; *Cresc.* 113. ORACZKA, - i, ź., oranina, oranie, oracza robota, *Bh.* worba; *Cro.* rál; das Pflügen, Ackern. Deszczyk odmoczył, byłaby dobra oraczka. *Teatr* 52, 9. Myślał o oraczce. *ib.* 52, 41. - §. Oraczka, żona oracza; która orze, die Ackerinn, Pflügerinn; *Ec.* пахотница. ORACZOWY, - a, - e, do oracza należący, Pflügers-, Ackerers-, Ackermanns-, des Ackermanns-, *Ross.* нáхарев. Nasienie oraczowe nie wszystko wzniydzie. *Bud.* 4 *Ezdr.* 8, 43, *Radz. ib.*, 1 *Leop. ib.* Praca oraczowa nigdy zlenieć niema. *Gor. Sen.* 72. ORACZY, - a, - e, do orania należący *Włod.*, zum Pflügen oder Ackerbau gehörig. Oracza nauka *agricultura. Cn. Th.*, Oraczéy nauki księgi *Georgica. Cn. Th.*, Oraczy abo pługowy wieniec, *aratrica corona ib.* ORALNY, - a, - e, który można orać *Włod.*, *arabilis Cn. Th.*, orny, pflügbar, was gepflügt werden kann, *Boh.* worný; *Rg.* orni, ormehi; *Cro.* oratui; *Ec.* земледѣльческій, орáльный, орéмый; *Rs.* хлѣбопáшный, пáхатный, орательный. - - (ORAN, - a, *m.*, miasto w Woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 241, eine Stadt in Litth. - -) ORANINA, - y, ź., oraczka, oranie, uprawianie ziemi, das Ackern, der Ackerbau; *Bh.* worba, orba, woranij; *Vd.* orja, oranje, oraſtvu; *Dl.* texanye); Wnet zaporony żniwiarz z swoiey oraniny Przynosi urodzaiów bujnych pierwociny. *Przyb. Milt.* 361. Paſterſtwo, oranina, *Ryb. Geſl. B.* 3.

Pochodz. *doorywać, doorać; oborywać, oborać; odorywać, odorać, poorywać; podorywać, podorka; przeorywać, przeorać; worywać, worać; wyorywać, wyorać; zaorywać, zaorać; orny, *oromy.* - §. *radło, radlny;* - §. *rola, rolnik i t. d.* - §. *ratay.*

ORANŻE *ob.* pomerańcze, cytryny, figy; *Cro.* narangya, *adj.* naragyni. ORANŻERYA, - yi, ź., *ob.* roślinarnia, treybaus; *Rs.* теплúца; *adj.* теплúчный.

*ORAR, - u, *m.*, *Rs.* орарь, długa krzyżami osadzona więga, noszona przez kapłży cerkiewnych pod czas mszy na lewym ramieniu, ein langes mit Kreuzen beſetztes Band, das die griechiſchen Prieſter bey der Meſſe über der linken Schulter tragen. Diakon przy poświęceniu nayświętszy sakrament ręką i orarem ukazuie. *Pim. Kam.* 120.

*ORATOR, *ob.* mówca, krasomówca; cf. *rzecznik. ORATORKA, - i, ź., mówczyna, kobieta wymówna, eine Rednerinn. Oratorki elfite albo wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną woynę wszystkim uszom rodzaiu ludzkiego. *Mon.* 72, 422. Oratorki, żartowniczki, nowiniarki, ſtatyſtki, baiecznicki. *ib.* 68, 284. Oratorki, obmówniee. *ib.* 72, 421. *ORATORSKI *ob.* krasomowſki. *ORATORYA, - yi, ź., krasomówſtwo, die Beredtſamkeit. Cnota ma bydź we wszystkich naukach przed oczyma, w prokuratorſtwie, w oratoryi etc. *Petr. Et.* 52.

ORAZ *adv.*, razem, zugleich, zu gleicher Zeit. Chory i oraz ubogi. *Tr.*, przytym.

ORCEL, - cla, *ORKIEL, - kla, *m.*, kamień łamany nieciosany. *Dudz.* 49, ein Bruchſtein, Bauſtein. Kamień łamany z gór, nieciosany, orclami też zowią. *Cn. Th.* 259. Z łupanego białego kamienia orkle i kwadraty ciosać. *Haur. Ek.* 7. Nie wezmą z ciebie kamienia na węgieł, ani orcla na grunt. *Leop. Jer.* 51, 26. Orcle te były tak zbytecznie twarde, że tych kamieni nie mogli użyć do budowania. *Petr. Et.* 364. Ulądził nawet w orcle niezłomne Tyreńſkie z Apulſkim morze. *Hor.* 2, 157 *Nar.*, *ob.* *orklowy kamień; cf. głaz.

ORCHOW, - a, *m.*, miaſto w ziemi Chełmſkiey. *Dyk. G.* 2, 242, gniazdo domu Orchowſkich, eine Stadt in der Landſchaft Chelm.

ORCIK *dem. nom.* Ort, *qu. v.*

ORCZYCA, - y, ź., miaſto w Kiiowſkim, nad rzeką tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 242, eine S. u. Fluß im Kiiowiſchen.

ORCZYK, - a, *m.*, z *Niem.*, das Ortſcheit, *Sr.* 1. wrzeciąż, *Bh.* rozporka. bark u aztelwagi, *lignum cui funes tractorii utrinque alligantur. Cn. Th.*. Konie u dyszlów w młynie konnym iako naykroceey wiązać przy samym orczyku, a orczyki przy samym końcu dyszla niech będą przyprawione, dla zakładania poſtronków od koni. *Sol. Arch.* 83. Zmudy do orczyków niżeli do siodła lepsze są, że dobrze, przeto lepiey ciągną, niźli niosą. *Pol. Pocz.* 378, t. i. do ciągu, do sprzężaiu, zum Zuge, zum Einſpannen. ORCZYKOWY, - a, - e, od orczyka, Ortſcheits-. *tr. metonym.* Niedawno tam ktoś cepy i służbę złożył orczykową; Szlachcicem został. *Pol. Pocz.* 378, t. i. służbę ſtaienną, Stallknechtsdienſt.

ORDA *ob.* Horda.

1. *ORDER, - u, *m.*, *Rs.* орденъ, ordynans, rozkaz, die Ordre, der Befehl. Król dał order, aby ruszono obóz z mieysca. *Pol. Arg.* 40. Wsiaday na twóy dzielny koń, marszałku Sobieſki, Tobie potrzeba order wykonać niebieſki. *Kchow.* 346. Aga od porty dał mu order faki. *Jabł. Buk.* № 4. - 2. Order, - u, *m.*, der Orden, Ritterorden, *Rs.* орденъ, кавалéрія, Zgromadzenia rycerzów, maiące swoie prawa, obowiązki i znaki powierzchowne, dla różnicy od drugich ludzi, nazywały się *Or-*

de Ordinum, skąd wyszło nazwisko Orderu. *Nar. Hft.* 2, 156. Orderów Białego Orła i S. Stanisława, król Polski iest rozdawcą. *Skrzet. Pr. P.* 1, 107. – §. *Meton.* n. p. ydziemu i ordery się kłaniaią. *Mon.* 65, 48, t. i. panowie ordynowi, Ordensherren. Widzieliśmy ordery, całuiące i ściskaiące wytarte kontusze, żeby mogli pieniędzy dostać. *Teatr* 28, 92. Gdyby chciał tylko, mitryby i ordery do iego córki wzdychały. *ib.* 25 *c*; 21. ORDEROWY, – a, – e, od orderu rycerskiego, Ordens-. Wstęga orderowa ein Ordensband. Myśli, że iest równy panom orderowym. *Teatr* 32 *b*, 80. ORDERZYSKO, – a, *n.*, *cum contemptu* order, ein miserabler Orden, oder, ein miserables Ordenszeichen. Na pierś szerokie klamrzysko, orderzysko, *Zab.* 9, 83. *ORDNUNK, *ORDUNEK *ob.* Ordnung. – (ORDOWY cybuch, *ob.* Hordowidowy). ORDYNACKI, – a, – ie, maioracki, do ordynacyi należący. Majorats-. Ordynackie dobra. – §. Idźmy na Ordynackie; tam miodek wyśmienity. *Teatr* 28, 119, pałac i ekslica w Warszawie, od Ordynata Jana Zamoyskiego zbudowana. 1. ORDYNACYA, – yi, ż., 1°, urządzenie ustanowienie, die Anordnung, Verordnung. W tym zaprawdę ordynacyi i exekucyi potrzeba, iakoby się miasta w rządzie lepszym zachowały. *Star. Ref.* 42. I ta ordynacya niechayby wiecznie trwała, aby zawzdy starszy młodszey braci rozkazował; bo lepiey iż się ieden uniży, abo i dway i czterey, niżby mieli wszyscy upaśdź. *Biel* 90. – 2) Ordynacya, s maiorat. *Kras. Zb.* 2, 290, *Czach. pr.* 2, 11, das Majorat. Ordynacya Jana Zamoyskiego, Xięcia Ostrogskiego, etc. *Kras. Pod.* 2, 176. – 3. *eccles.* Ordynacya, obrządek święcenia na kapłaństwo i inne stopnie hierarchii kościelney. *Kras. Zb.* 2, 290, die Ordination oder Ordinirung eines Geistlichen. *ORDYNALNY, – a, – e, – ie *adv.*, ordynaryyny, zwyczayny, ordinär, gewöhnlich. Tablica ordynalnych dział. *Arch.* 11. *ORDYNAND, – a, *m.*, *ordinandus*, duchowny maiący być ordynowanym, der zu Ordinirende. Władyka ma patrzyć na naukę i życie **stanowlenika*, *ordynanda*. *Pim. Kam.* 149. ORDYNANS, – u, *m.*, rozkaz, der Befehl, die Ordre. Generał wydał ordynans, aby nazaiutrz z rana zaczęto na ląd wysiadać, *Pam.* 8, 33, 404. Żołnierz nigdy swoiey woli panem; bo zawsze pod ordynansem. *Teatr* 21, 83. Na ordynansie, *Rs.* на вѣсмѣхъ. Ordynans woli Bożkiey rzeczami kieruie. *Kchow.* 216. – b) *meton.* ordynans, – a, *m.*, = żołnierz ordynansowy. *Teatr* 47, 29. die Ordinanz, der Soldat, der auf Ordinanz ist, *Rs.* ординарецъ. Ordynans pieszy, *Rs.* вѣсмоѣй. *ORDYNANT, – a, *m.*, ordynuiący duchownego, der einen Geistlichen ordinirt. *Zygr. Ep.* 33. ORDYNARYA, – yi, ż., obrok pewny roczny, kwartałowy, ordynaryyna stale ustanowiona płata służby w zbożu, bestimmter Dienstlohn an Getreide; *Rs.* оміѣрщина; *Ec.* житомѣрїе. Na ordynarye czeladzi folwarkowey, co kwartał według wieloś i osób, znaczna część zboża wyydzie. *Haur. Sk.* 36. Ordynarya i dynarya każdemu według prace i postanowienia ma być naznaczona. *Haur Ek.* 181. Wyznaczono mu z dworu płacę pieniężną, i oprócz tego w zbożu ordynaryą. *Kras. Pod.* 2, 261. Chleb do ordynaryi wchodzący, *Ross.* оміѣшанной хлѣбъ. – §. Ordynarya psom myśliwym. *Haur. Sk.* 341, t. i. regularna osypka, parza, regelmäßiges Futter. *ORDYNARYĘ *adv.*, ordynaryynie, regularnie, zwyczaynie, regelmäßig, gewöhnlich. Gospodarz ma się porachować, czym się może ordynary wychować na rok, czasem też extraordynaryą przydadź. *Petr. Ek.* 30. Wszystkich gąb w szaraiu ordynarye iest 13,400. *Star. Dw.* 32. ORDYNARYYNY, – a, – e, ORDYNARYYNIE *adv.*, zwyczayny, zwycsaynie, *Rg.* narędni, gewöhnlich, ordinär. Seym ordynaryyny, z porządku czyli kolei przypadaiący. *Ld.* Nic niemasz ordynaryynieyszego, iak widzieć panów zatrzymuiących zasługi służącym. *Zab.* 16, 10. ORDYNARYUSZ, – a, *m.*, z *Łac. ordinarius*; ordynowany, mieyscowy, właściwy, n. p. kaznodzieia ordynaryusz u Panny Maryi, gewöhnlicher oder bestellter Prediger bey S. Marien. ORDYNAT, – a, *m.*, pan ordynacyi czyli maioratu, der Ordinatsherr, Majoratsherr. Pan Ordynat Zamoyski. ORDYNATOWA, – y, ż., żona ordynata, des Majoratsherrn Gemahlinn, die Ordinatsfrau. ORDYNATKA, – i, ż., córka ordynatstwa, die Tochter eines Majoratsherrn. ORDYNATSTWO, – a, *n.*, ordynat z ordynatową, der Ordinatsherr mit seiner Gemahlinn. Państwo Ordynatstwo przyiechali. – –. *ORDYNEK, *ORDUNEK, *ORDNUNK, – nku, *m.*, z *Niem. Łac.* die Ordnung; *Vd.* ordninga, naředba, red; *Slo.* ordnunk; *Sr.* 2. ordnunga: pewny porządek. n. p. Wszystko w domu twoim, aby rządnie w swym ordynku i ochędożnie było. *Petr. Ek.* 13. Widzim grobowiznę lichą i bez tytułów, bez ordynku waszego. *Bardz. Luk.* 149. Ordynek żołnierski, szyk, rząd, Reihe und Glied. Maszerować maią w ordynku dobrym. *Arch.* 2, 21. Hetman aby taki ordnunk albo iako zowią szyk uczynił, żeby iedna rzecz drugiey nie zawadzała. *Tarn. Hft.* 248. Hetman ma się dowiadywać, którym zwyczaiem nieprzyiaciel zwykł ciągnąć, iakim ordnunkiem. *ib.* 246. Ordynek, część długo rozciągniona; pewna też liczba żołnierza, alias Glid z Niem. *Chmiel.* 1, 341. Ani pagórku pilnowali, by go ubieżeli, ani ordunku. *Baz. Sk.* 199, porządku). – Ordynek, z dyspozycya batalionów lub szwadronów, postawionych w iednę lub więcey linie. *Papr. W.* 1, 180, die Schlachtordnung. Ordynek musi bydź inaczy wedle mieysca, potrzeby, fortelu. *Varg. Cez. praef. G.* Ordynkiem niemal czworograniastym szedł. *Varg. Cez.* 218, *bataillon quarré*. – b) ordynek, *ordo*, Klassa, rząd, podział, gatunek, Gattung, Ordnung, Abtheilung. Plebeiuszów u nas iest dwóy ordynek, iedni w miastach lub wsiach królewskich, drudzy w szlacheckich. *Petr. Pol* 2, 164. Logikowie maią dziesięć powszechności *praedicamenta*, do których wszystkie rzeczy na świecie zadzą; i te ordynkami głównemi wszystkich rzeczy zowią. *Petr. Pr.* 19. – – (ORDYNIEC, ORDYNKA, ORDYŃSKI *ob.* Hordyniec, hordynka). – – ORDYNOWAĆ, – ował, – nie *Act. mlt.*, (*Vd.* ordnati, porediti, z uporządzić); ordynans wydawać, rozkazywać, Order geben, beordern. Pięć ordynuie rot przeciw mostowi. *Bardz. Luk.* 29. – §. Ordynować, z addressować, przekazać, adressiren. Po tego kapca są ordynowane wexle moie. *Grod. Dis. D* 2. Wexelbryf na zordynowane pieniądze. *Grod. Dis. D.* – 1) ordynować duchownego, z święcić go, einen Geistlichen ordiniren. Modlitwa przy ordynowaniu sług bożych. *Modl. Gd.* 40, *ob.* ordynacya 3); *Zygr. Ew.* 53. Ordynowany duchowny, *Boh.* zřízenec, zřízený na kněžství.

O-RDZEWIEĆ, – iał, *F.* o-rdzewienie *Neutr. dk.*, rdzą zayść,

Bs. orrighjaviti, beroſten, mit Roſt anlaufen. Stara ordzewiała blacha, *Sien.* 614.

ORĘDOWAĆ, ORENDOWAĆ, - al, - uie *Act. ndk.*, sprawować co od kogo, za kogo, zastępować kogo, für jemanden etwas ausrichten, Aufträge verrichten, cf. *Bsn.* odrediti, = *delegare*, *Etym.* rząd, rzęd; *Slo.* orodowati *intercedere*). To, gdy tak posłowie w Litwie oręduią, dowiedzieli się, w iakimby szczęściu sprawy krolewſkie były. *Krom.* 512. Duch S. objawił Elżbiecie, mówiąc, wszyſtko się w tobie dopełni, co od boga w tobie orędowano przez anioła. *Zyw. Jez.* 16. - b) orędować za kim, za kim czynić, przyczyniać się za nim, inſtancyą czynić, *Vd.* doprositi, sabeseduvati; *Rg.* hodotaiti: *Eccl.* upononbдamu, xoдamaйcmвobamu; ſich jemandes annehmen, Fürbitte für ihn thun. Przed oycem swym Panie przyczyniay się i orędуy za nami. *Modl. Gd.* 109. Orędowanie za kim, przyczynianie się, intencya, die Fürbitte; *Slo.* orodowanj; *Rg.* hodotajſtvo; *Vd.* doproshnja; *Ec.* upunoвdanie, xoдamaйcmвo. - 2. po Mazowiecku, orędować, ofiarować, anbieten, darbringen. Orędуię wam za to siwego gąsiora i kopę orzechów. *Bies. II* 1. ORĘDOWCA, - y, *m.*, ORĘDOWNIK, - a, *m.*, *Boh. et Slo.* orodownik; prokurator, poseł, posłaniec, sprawca *Cn. Th.*, zastępca, przyczyniaiący się za kim, der Vertreter, Fürſprecher; *Vd.* predproshnik, proshnik, besednik, sabesednik, sagovarnik, oſkerbnik; *Rg.* hodotaj; *Rs.* xoдáчaй. Kapłany towarzyszmi, radą, pomocą i orędownikami biſkupów, w rozsiewaniu i bronieniu wiary bydź maią. *Krom.* 59. Nie śmiał się orędowcą ſtawić, ni patronem. *Przyb. Milt.* 80. Jezus orędownik zbawienia naszego. *Krom.* 496. Syn boży ieſt orędownikiem naszym przed Bogiem. *W. Poſt. W.* 2, 200. Mamy u Boga wdzięcznego orędownika *Birk. Dom.* 128, *Gil. Kat.* 208. ORĘDOWNICA, - y, ż., ORĘDOWNICZKA, - i, ż., przyczyniaiąca się za kim, die Fürſprecherinn; *Vd.* sagovarniza, proshniza, besedniza; *Rs. et Ec.* xoдáчaйцa. Orędownico, nasza pośrzednico, nędznych pomocnico. *Pieś Kat.* 11. Panno przeczyſta, orędowniczko nasza, zjednay nas z synem twoim. *Sk. Zyw.* 2, 129. Tyś Pani, zbawicielka, tyś orędowniczka. *Teatr* 43 *c*, 156. ORĘDOWNICTWO, - a, *n.*, urząd orędownika, das Fürſprecheramt, *Vd.* poſkerbnia; *Rg.* hodotajſtvo; *Rs.* xoдaчaйcmвo. ORĘDOWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, zastępczy, przyczynny, *Ec.* xoдaчaйcmвeнный, vertretend, fürſprechend. Orędownie. *Przyb. Milt.* 346. - *ÿ. Podzieliwszy się Krzyżacy na zamku Gdańſkim z Pomorzany gmachami, i **orędowną* powinnością, wycieczkami Sasów szarpali, *munera cum Pomeranis partiti. Krom.* 315, może koleyną, obrzędową. *ORĘDZIE, *ORENDZIE, - ia, *n.*, poselſtwo, rzecz poselſtwa, rozkazu oznaymienie. *Dudz.* 49, Botſchaft, Auftrag. Od anioła słyszał to orendzie. *Auszp.* 97. Z żądzą czekała, rychło do niey przyślą kogo z orendziem Bozkiey taiemnicy. *ib.* 93. W czaykach wſtok niosą królowi orendzie. *ib.* 89. Przyſłączywszy kniéy anioł, przepowiedział iéy orędzie niebieſkie. *Zyw. Jez. B b.*

ORĘŻ, - a, *m.*, ORĘŻE, *HORĘŻE, - a, *n.*, *Crn.* orodje, orrodje *inſtrumenta*, orroshje, oroshje *arma*, orroshim *armo*; *Vd.* oroshje, oroshtvu, branva, z broń *arma*; *Cro.* orusje, orudje, orudelje *inſtrumenta*, 2. orusje, orudje *arma*, orûsen, oborusen *armatus*; *Dl.* orusye *arma*; *Rg.* orûdje, = narzędzie, żelezce, *Rg.* oruxje *arma*; *Bs.* orudje, irudje *inſtrumenta*, orusgje *arma*; orusgjatti *armare*; *Sla.* oruxie, oruxati; *Rs.* opyжïe = narzędzie, działo, *armata*, nawóy; opyжïe *arma*, pyжьё ruśnica, кopyжïю do broni! *Ec.* opyжïnye małe oręże, opyжaю uzbraiam, opyжeбopcmвoнamu walczyć, bić się; cf. *Etym.* rząd, rzęd, cf. Nieders. Rade, *Ital.* aredo, corredo, cf. *Ger.* Geräthe, cf. gerada); brón, Gewehr, Waffen. Oręże rozumiemy kordy, puinały i insze takie, któremiby człowieka obrazić mógł. *Szczerb. Sax.* 195. *Horęża rycerſtwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.* 3, broń naszego żołnierſtwa. 3 *Leop.*). Młodego samo oręże na harc wyciąga. *Birk. Ob. K* 2. Zetrze łuk i połamie *horęża. *Leop. Ps.* 45, 10. *Horęże woienne. *Leop. Jud.* 7, 5. Złożył oręże z siebie. *Bud.* 1 *Sam.* 17, 22. Widziasz, iako cię twoimże *horężem biią! *Twor. Wie.* 62. Nikczemne oręża z ryb morſkich kości ukształcone. *Teatr.* 50, 41, wachlarze fiszbanowe). Coby kobiecie nie miało ubieda na oręż wdzięku? *Zab.* 11, 267, *Zabł.* Żydowſkim orężem nań idzie, żydowſką piosnkę mu śpiewa; orłem łowi, podarkami robi. *Cn. Ad.* 791. - §. Niepodległość swą ustawicznym orężem utwierdzili. *Nar. Hiſt.* 2, 371, t. i. robiąc orężem, woiowaniem, bronieniem siebie. ORĘŻNIK, - a, *m.*, *armiger*, pachołę od noszenia za kim oręża, bronionosz, giermek, *Vd.* oproda; *Crn.* oproda, oppróda, der Waffenträger, *Ross.* opyжeнocelъ (*sed* opyжникъ, opyжeйникъ, z puszkarz). Saul Dawida uczynił orężnikiem swoim. *Sk. Zyw.* 2, 158. Orężnik przysięga, że osoby pryncypała swego bronić będzie w zdarzoney okoliczności. *Nar. Hiſt.* 2, 153. - *transl.* Z Janem biſkupem Teodoreta wyklęto, który Janowi był orężnikiem. *Sk. Dz.* 408, t. i. popleczníkiem, pomocnikiem. ORĘŻNY, - a, - e, ORĘŻNIE *adv.*, *Rg.* orûxni; *Vd.* oroshjen; *Ec.* opyжный, (*Rs.* pyжeйный ruśniczny). *Rs.* opyжный, opyжeйный, od oręża, orężowy, Waffen-. Złożył oręże z siebie do rąk stróża orężnego. *Bud.* 1 *Sam.* 17, 22; orężnika, Waffenrecht. Orężny kowal, der Waffenſchmid, *Vd.* oroshnjar, mezhiunik (cf. miecznik); *Cro.* orudelyar; *Ec.* opyжeдeлaтeль. Orężny skład, zbroiownia, cekauz, *Crn.* orroshniahe; *Ec.* opyжнuцa, opyжexpaнumeльнuцa; przełożony nad orężnym składem, cegwart, *Ross.* opyжeйнuчeй, opyжнuчeй. - §. orężny, zbroyny, gewaffnet, *Subſt.* ein Gewaffneter, Bewaffneter; *Crn.* orroshnik; *Rg.* oruxânik, oruznik; *Sla.* oboruxan; *Cro.* obornsen; *Rs.* opyжeбóрный; *Ec.* opyжный, вooopyжeнный, opyжeтoceцъ. (*Ec.* безopyдный *inſtrumentis egens*). Szlachta na Dowmanta orężnie powſtaie. *Krom.* 393. Kazimierz Podolanom orężnie się wyprawić każe. *ib.* 576. - §. *meton.* n. p. Oręża nieprzyiacielſkiego pozbawiony, ducha orężnego w sobie zachował. *Nag. Cyc.* 135, t. i. woiennego, nieprzyiacielſkiego.

ORGAN, - u, *m.*, z *Greck.* ογγανον, narzędzie przyrodzone, członek ciała działaiący, das Organ. Rzecz pewna, iż roſtropność, dowcip, rozum, zawisły po części od dyspozycyi organów ciała. *Zab.* 12, 283. *Ec.* чyвcmвeнa *sentiendi organa*, ob. czuć). Nie dopuszczaysże temu światu marnemu *zapasowywać a zatłumiać w tobie tych członków a tych organów swoich. *Rey Pſt. Mm* 4. cf. organiczny, organizacya). - 2. Organ, *in plurali usitatius* ORGANY, inſtrument kościelny do grania na nim, *Bh.* warhany; *Slo.* organ, warhany; *Sr.* 2. orgele; *Sr.* 1.

piścjele (*ob.* piszczel, piszczałka); *Crn.* orgle, shvergolishe (cf. świergotać); *Vd.* oruve; *Sla.* organ; *Ilg.* orgona; *Bs.* organ; *Cro.* orgùle; *Dl.* organ; *Rg.* zjevnik (cf, cewa); *Rs.* opráны; *Turc.* arghanun; die Orgel; ORGANEK, - nka, *m.*, *dem.*, n. p. W *organiech rozmaitość głosów się mieni, a przecię wszytkie trąby swego głosu pilnuią. 1 *Leop. Sap.* 19, 18. Jak organy nastroisz, tak grają. *Cn. Ad.* 289; cf. iakie pytanie, taka odpowiedź). W organach na iedno wiatru zadmuchnienie Z wielu rzędów piszczałek odezwie się brzmienie. *Przyb. Milt.* 29. Na organach grać, *Crn.* orglam, shvergoleti (*ob.* świergotać); *Vd.* orglati, orgle preberati, na orglah jigrati; *Cro.* orgulati; orgeln, die Orgel spielen. - *figur.* Mocno się iey w głowie nadpsuły organki. *Teatr* 7 *c*, 62, t. i, waryuie, es rappelt in ihrem Kopfe. Czyć się w głowie organy popsuły? *Teatr* 43 *b*, 32; *Mon.* 67, 378. - b) Organek, Organy, piszczałka, osobliwie z kilku rurek składana, eine mehrröhrige Pfeife. Faun coraz ulubieny całował organek, Co go sam z siedmiu spoił nierównych kołnek. *Zab.* 1, 191 *Nar.*; *Nar. Dz.* 3, 34. Na wierzbinie powiesiliśmy organy nasze. *Leop. Ps.* 136, 2, t. i. instrumenta nasze). - *fig.* Słowik mutety wywiera, A trelnym czyżyk organkiem przybiera. *Zab.* 9, 17, gardlecikiem niby piszczałką. - 2. *Milit.* Organy, Organki, ein mehrläufiges Geschütz, die Orgel genannt. Organy iest machina składaiąca się z wielu rur muszkietowych na iedney łoży osadzonych, tak się stykaiących, iż za iednym podpałem wszystkie razem ognia daią. *Papr. W.* 1, 272. Było tam nieco działek małych i organów. *Star. Dw.* 4. - b) organek, = śmigownica *Tr.*, eine Feldschlange. - §. Organki u rybaka, kiyki cienkie w ziemię wbite na około iazu na rzéce, które się zawsze chwieią. *Mag. Mst.*, bey den Fischern, wankende Netzstöcke. - 3. *Bot.* organki, *anchusa*, rothe Ochsenzungenwurzel. *Tr.* ORGANICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, organizacyą maiący, *Ec.* орáнный, организованный, organisirt. Organiczne ciała okazuią nam pewny skład wewnętrzny, maią widoczne członki i czułość nieiaką. *Bot.* 1. Ciała złożone z nieforemnych części bez wewnętrznego składu, zowiemy nieorganiczne, iak wszystkie rzeczy kopalne. *ib.*; *Scheidt* 198. - §. *actiue*: Siła organiczna lub organizuiąca, przy pierwiastkowym istot organicznych utworzeniu, pierwszy raz materyą w postać organiczną przelała. *Sniad. Teo.* 41, die Organisationskraft. ORGANISTA, - y, *m.*, *Bh.* warhanik, *f.* warhanice; *Vd.* orglar, orglavez; *Sr.* 2. orgelist; *Sr.* 1. piścjelnik, piścjelnicijja; *Bs.* organilla; *Sla.* organishta; *Cro.* organash, orgunâs, orgunâls, orgulâls; *Ilg.* orgonista; *Rs.* органистъ; co gra na organach, regałach, klawicymbałach *Cn. Th.*, der Organist. Więcey gaydów, niż organistów. *Cn. Ad.* 1232, cf. więcey kowalów, niż złotników). Organisty pomocnik, co miechy depce, *Vd.* orglotlazhnik, orgelni nastopar, nastopovez, der Balkentreter. - b) organista, co robi organy, = ORGANISTRZ *Klat. Zw.* 3, 62, der Orgelbauer; *Bh.* warhanář, *f.* warhanářka; *Vd.* orgeldelavez; *Sla.* orguljár). Robota organistów nie iest igrzyska, ale sztuka. *Petr. Ek.* 110. ORGANISTWO, - a, *n.*, *ars organorum conficiendorum Cn. Th.*, die Orgelbauerkunst. - b) Służba organisty co gra na organach, die Organistenstelle. ORGANISTOWSKI, - a, - ie, od organisty, Organisten-. ORGANOWY,

- a, - e, *Cro.* orgùlni; *Ec.* opráнескъ. (*Ross.* органный, органскій głośny). Organowe miechy, *Vd.* orgelni mehi. ORGANIZOWAĆ *cz. ndk.*, uorganizować *dk.*, organizacyą czyli rozrządzenie dawać, rozszykować, rozrządzać, organisiren, *Ec.* opráнсмвовати.

ORKA, - i, *ż.*, oranie, oranina, das Pflügen, Ackern. Na takiéy ziemi owies zasicie się bez dalszéy orki. *Pam.* 84, 819, *ib.* 85, 1, 905.

ORKIEL, *ob.* Orcel.

ORKIESTRA, - y, *ż.*, Greck., mieysce na teatrach, wyznaczone dla muzyki. *Kras. Zb.* 2, 280, das Orchester. - b) *meton.* muzykanci na orkiestrze graiący, kapella, die Musici, die das Orchester besetzen.

ORKISZ, - u, *m.*, *Bh.* Espalda; *Crn.* jarèza pirjovza, pirjovza; *Vd.* spelta, shiteka, shpeuta, szieplenka, pijanka, pireviza; *Bs.* opaha, osvah, osvan; *Kg.* osváh; *Rs.* полба, *adj.* полбяный; szpelta, łuskna pszenica, płoskurnica, *spelta*, der Dinkel, das Amelkorn, zboże średnie między pszenicą a ięczmieniem. *Kluk. Rosl.* 3, 136; *Syr.* 950, *Sian.*, *Cresc.* 164, cf. Samopsza.

*ORKLOWY kamień, z orcel, *orkiel, ein Bruchstein. Przebiwszy zwierzchnie młotami skłepienie Spuszczali na gęsty lud orklowe kamienie. *Zim. Siel.* 236.

ORLA *herb*, orzeł czerwony w polu białym, z skrzydłami, nogami i ogonem rozczepierzonemi, bez głowy, na którey mieyscu niektórzy noszą gwiazdę *Kurop.* 3, 37, ein Wappen, *ob.* Saszor, Szaszor, ORLANKA, - i, *ż.*, pieniądz Cesarsko - Austryacki z wyciśniętym orłem, 17 kraycarów wartaiący, ein Kaiserlicher Oesterreichischer Siebzehner. ORLĘ, - ęcia, *n.*, ORLĄTKO, - a, *n.*, pisklątko orle, *Ross.* орлёнокъ, орлячищъ; *Lc.* орлá; das Junge des Adlers, ein junges Adlerchen. Młode orlęta zrazu białe, z czasem nabywaią koloru rudego. *Zool.* 274. Przy starych orłach orlęta młode pazury swe zaprawiaią. *Nag. Cyc.* 15. Znać i w orlętach nikczemne wyrodki, Choć ich wspaniała matka urodziła. *Fabl. Bud. U* 4. ORLEC, - a, *m.*, młody samiec orli, ein junger männlicher Adler. Orlec z drzewa gdy spycha liść płowy, W ten czas iest siwey zimy posłaniec gotowy. *Kmit. Tr. C.*, (*Rs.* орлецъ rogowy kamień; 2) kobierzec okrągły z orłem, na którym arcybiskup przy mszy stoi). ORLI, - a, - e, ORŁOWY, - a, - e, *Bh.* orlicí; *Bs.* orlov; *Cro.* orlôv; *Vd.* postoinski; (*Vd.* orlou, vranou, vranski, z krucay); *Sr.* 1. bodlerski; *Rs.* орлій, орлиный, орловый; do orłów należący, Adlers. Rodzay orli należy do rzędu iastrzębiego, *Zool.* 274. Odnowi się iako orłowa młodość twoia. *W. Post. M.* 522; *Groch.* IV. 604, verjüngt dem Adler gleich). Ian Chodkiewicza czoła był wysokiego, nosa orlego. *Birk. Chod.* 2, *Vd.* saferlan nuss; *Rs.* носъ каинои носъ; *ob.* orlikowaty). Głowy orłowe. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 12, 24. Chorąży orłowy. *Warg. Val.* 79, *et Warg. Ex.* 86, t. i. od głównéy chorągwi Rzymskiey, orłem na wierzchu znakomitey, von der Hauptfahne. Szlachcic orłowy, nowy szlachcic, wlaz, który szlachectwo kupił. *Cn. Ad.* 1141. ein für Geld Geadelter, cf. orłem łowić. - b. *Hist. Nat.* Orli kamień, der Adlerstein, *Slo.* orlící kamen; maiący w sobie inne kamyki ruchome i kołaiące, albo też i nieruchome, lub też ziemię albo wodę. *Kluk. Kop.* 2, 101; *Dyk. Med.* 2, 743; *N. Pam.* 22, 62; *Ec.* орлецъ. Gdy orlica chce iayca nieść, samiec orło-

wy kamień z Jndyi pod nią podkłada, tedy orlica lekko bez boleści zniesie iayca. *Sien.* 526. Orle pioro, ziele, *myriophyllum*, Tausendblatt. *Syr.* 1531. Orle drzewo, rayskie drzewo, *agallochum. Sieszk. Ped.* 417. Paradiesholz, Aloeholz. ORLICA, - y, ż., samica orła, die Adlerinn, *Bh.* orlice, *Slo.* orlica, *Rs.* орлица, *adj.* орлицынъ. Z orłem wzgórę orlica się wzbiia. *Zab.* 14, 165. Syn twey orlicy Polskiey. *Groch. IV.* 432. - *Botan.* Orlica, *pteris*, rodzay krytopłciowy do paproci należący. *Kluk. Dyk.* 2, 240, Adlerkraut, Farrenkrautweiblein. ORLICZ, - a, *m.*, *ORLISZCZKO, ORLISKO, - a, *n.*, orzeł podły, *oripelargus* Plinii, *subaquila Cn. Th.*, eine Art ſchlechter Adler. - *tr.* Skoro za czasem nie stało orliczow, Ze cudzych Polszcze przyszło szukać królewiczow. *Pot. Pocz.* 3, t. j. synów orlicy Polskiey, Piastów. ORLIK, - a, *m.*, ORLICZEK, - czka, *m.*, *Bh.* orlíček, mały orzeł, ein Adlerchen. Mały orlik iuż topi w słońcu wzrok. *Tward. Wład.* 6. - b) Mnieyszy orzeł, orlikiem zwany, ieśt pospolity; co do kształtu większemu podobny. *Kluk. Zw.* 2, 304, der kleine Adler. - 2. *Botan.* Orlik *aquilegia*, Akeley, nayduie się w lasach, zażywa się za lekarstwo. *Kluk. Rosl.* 2, 240, cynowod, rożyczka. *Urzęd.* 31, *Bh.* orlíček, rychlíček; *Crn.* vorliza; *Rs.* орлики. ORLIKOWATY, - a, - e, na kształt orła, Adlers-, wie beym Adler, Amerykanin pospolicie nosa orlikowatego. *Zool.* 287, Adlersnase, Habichtsnase; *Vd.* saferlan nuſa; *Ross.* покляпой носъ. ORŁOW, - a, *m.*, miasto w Woiew. Łęczyckim. 2. w Chełmińskim i w Mazowszu, gniazdo familii Orłowskich. 3. miasto Moskiewskie. *Dyk. G.* 2, 244, ein Name verſchiedner Städte. *ORŁOWICZ, - a, *m.*, n. p. Przypatrzmy się dwugłowym orłowiczom. *Pot. Arg.* 112, t. j. elektorom Rzeszy Niemieckiey.

*ORMĘTEL, - tla, *m.*, z *Niem.* Armmantel, Mantel mit Aermeln; płaszcz z rękawami; n. p. Od ormętla kunami podszytego złotych 4, a sobolami złotych 8; od pożyczonego złoty ieden podatku. *Lek. C* 3 *b.*

ORMIAN, ORMIANIN, ORMIAŃCZYK, - a, *m.*, z Armenii rodem, albo Ormiańskiey religii będący, *Crn.* Arménar (armérodem, albo Ormiańskiey religii będący, *Crn.* Arménar (armène *flauus*, ermen *flaui coloris quasi Armenus*; *Rs.* Армянe *flauus*, ermen *flaui coloris quasi Armenus*; *Rs.* Армянинъ, *Arab. Pers.* ermeni, der Armenier. Sułtan zakochał się w iednym Ormiańczyku. *Klok. Turk.* 43. ORMIANKA, - i, ż., die Armenierinn, *Rs.* Армянка. ORMIANSKI, - a, - ie, Armeniſch, *Rs.* Армянскій. Górny *Armeńskie. 1 *Leop. Gen.* 8, 4, Ormieńskie 3 *Leop.*. Arcybiskupstwo Ormiańskie we Lwowie. *Vol. Leg.* 7, 745, po Ormiańsku *adv.* - §. Kamień Ormiański, podobny nieco do lazurowego; nayprzerwey go w ziemi Ormiańskiey kopano. *Kluk. Kop.* 2, 65; *Lod. H. N.* 63. ORMIANY *plur.*, okolica w Woiew. Podolskim. *Dyk. G.* 2 245, eine Gegend in Podolien.

ORMUSKIE perły. *Tward. Wład.* 43, z wyspy Azyatyckiey Ormus, von der Inſel Ormus in Aſien. *Dyk. G.* 2, 244.

ORMUSZ, - u, *m.*, płonka *amomum Cn. Th.*, Amomumſtaude. Ormusz fałszywy *pseudamomum*, *ib.*

ORNAT, - u, *m.*, ORNACIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, zwierzchni kapłański ubiór przy sprawowaniu mszy, das Meßgewand, *Bh.* ornat, *Rs.* ризы, ризница, ризницы, умывальникъ. Szata kapłana albo ornat. *Sk. Dz.* 12; *Birk. Ex. G* 4. Ornaty księża ku mszy miewają. *Sekl.* 107. Niewykli miewać mszy bez ołtarza i bez ornatów. *Twor. Ok. E* 4. Król był ubran w ornat, albo w kapę z złotogłowu, na kształt kapłana Rzymskiego. *Stryik. Henr. C* 3. Niebożczyk, kontusz na ornat leguie, Drugi Jegomość w kontuszu tańcuie, *Bratk. E* 4 *b.* ORNATOWY, - a, - e, od ornatu, Ornats-. *Rs.* ризный.

ORNY, - a, - e, *OROMY, orálny, co orzą, bepflügbar, das ſich ackern und pflügen läßt; *Bh.* orný; *Ross.* орательный, пахатный; *Ec.* орáльный, орéмый; Odtrąciwszy lasy, stawy, ieziora, mało co znayduie się ziemi orney. *Przeſtr.* 188. Mieycie wy swoie folwarki i domy, Lecz ztąd, gdziekolwiek tylko grunt oromy, Niechay podatek idzie sprawiedliwy. *Chroſć. Fars.* 324.

*OROB, - u, *m.*, n. p. Gołębie lepiey się mnożą, gdy ięczmienia suszonego, bobu i też orobu często pożywaią. *Cresc.* 586. może *grochu*.?

ORONIĆ, *F.* oroni *Act. dk.*, Oroniać *ndk.*, nie donieść, pledu, poronić, verwerfen. Tłuste krowy rade oroniaią. *Tr.*

OROSIĆ, *F.* orosi *Act. dk.*, *Rs.* опочить, опочивать, rosą omoczyć, umthauen, mit Thau umfeuchten. OROSIEĆ, *F.* orosieie *Neutr.*, rosą omoknąć, bethaut werden. Orosiałe paſtwiska. *Wolszt.* 15. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. *Ban. K* 2 *b.*

ORSZA, - y, ż., miasto w Woiew. Witebskim. *Dyk. G.* 2, 246, *adj.* ORSZAŃSKI n. p. powiat. *ib.*, eine Stadt in Litthauen.

ORSZADA, - y, ż., die Mandelmilch, z migdałów robione mléko. *Perz. Cyr.* 2, 136, *Vd.* mandelnovu mleeku.

ORSZAK, - u, *m.*, (*Hg.* orszag, orszák, z królestwo, *Cro.*ország, z kray, ziemia; *Crn.* erseg, z *exercitus*). - *Pol.* orszak, poczet, zgraia, rzesza za kim idąca, cf. komitywa, cf. archandrya, *Vd.* drushba, drushtvu, *ob.* drużba; *Rg.* drúxenje, drúxtvo, druxina, zahlreiches Gefolge, Haufen, Schaaren von Leuten. Z chaty podley i orszaku ostatniego wyiął swoię familiią. *Gor. Sen.* 223. Zbiorę moi dziatki, wnuczki, z prawnuczat orszakiem. *Zab.* 1, 186, *Nar.* Pogrzebny orszak, *feralis pompa. Dasyp. U* 1.

ORSZLAM, - u, *m.*, tarcica, na którey miech kowalski odpoczywa, der Ortſtamm, das Ortbrett. Głowa miechu kowalskiego wspiera się na stolcu, który do orszlamu iest przymocowany. Orszlam ze stolcem mocno musi bydź utwierdzony, aby miechy z mieysca swego nie usuwały się. *Os. Rud.* 88.

ORSZULA, - i, ż., *Ursula*, ein Weibername. Niemasz cię Orszulo moia. *J. Kchan. Tr.* 110; *Zbil. Dr. G* 3.

ORSZYCA, - y, ż., rzeka w powiecie Orszańskim. *Dyk. G.* 2, 246, ein Fluß in Litthauen.

ORT, - u, *m.*, URT, *Cn. Th.*, ORCIK, - a, *m.*, *dem.*, pieniądz, z *Niem.* das Ort, Oertchen, eine Münze; *Bh.* ort, ſześć bisów; *Sr.* 2. nort. Zaczęto było bić orty także, co w talar pięć ich wchodziło; nie wyszło półrocza, aliśmy iuż ośm ortów na ważki przeciw talarowi kładli. *Star. Ref.* 169. Ortami Szląskiemi, które teraz po trzy grosze idą, Polskę żydzi zarazili. *ib.* 99. Nadali nam złych orcików i Czerhów nikczemnych. *Goſt. Gor.* 90. Ort Gdański gr. 16, R. 1638. *Oſtr. Pr. C* 2, 305; *Goſt. Gor.* 49. Urt, czwarta część talera. *Sum. B b.* Urt złotniczy, ćwierć czerwonego złotego. *Cn. Th.* 1198. - *Prov.* Im więcey ortów, tym więcey chętki do nich. *Birk. Ex. B* 6, im więcey

cey ma, tym więcey pragnie). - *fig.* Womitował, rzucał urtami. *Ern.* 134.

ORTBANT, - u, *m.*, das Ortband. Zad łoża armatnego, który na ziemi ſtoi, z wierzchu i z dołu się obiia, i zowią to obicie ortbant. *Arch.* 3, 61, cf. cybant.

ORTEL, - u, *m.*, *Bh.* ortel, *adj.* ortelni; *Slo.* ortel, ſaud, rozeznáni, *Sr.* 2. urthel; *in iure Magdeb.* wyrok, ſkazanie, das Urtheil. Dekret albo ortel, roſtrzygnienie, które sędzia na sądzie między ſtronami czyni. *Szczerb. Sax.* 67. Ortel, ſkazanie, sentencya, iedno znaczy. *Sax. Porz.* 103. Przez wyrok i ortel będzie wwiedzion do miaſta. 1 *Leop. Num.* 35. Sędziego ſtraſznego przyydzie ſłuchać ortelu na człowieka grzesznego. *Kanc. Gd.* 275. Ortel sprawi dliwości bozkiey niezganiony. *Bzow. Roz.* 65. Nie trzeba słać do siedmiu miaſt po żadne ortele. *M. Biel. S. N.* 8, do Magdeburga i innych miaſt Niemieckich, nauką prawa i ławnikami sławnych). Obiesiwszy, dopiero po ortel. *Cn. Ad.* 1082, cf. sprawa iak w Osieku). Od słowa bożego do doktorów po ortel chodzić. *Zrn. Pſt.* 3, 631 *b*, pdać pismo Ś. decyzyi ludzkiey). (*Bh.* ortelowati, ortelizi rozsądzać, wyrok dawać).

ORTOGRAFIIA, - ii, *ż.*, z *Greck.*, pisownia. *Kpcz. Gr.*, prawy należyty pisania sposób co do liter, interpunkcyi, *Vd.* pravopisnoſt; *Rs.* правописáнїе. ORTOGRAFICZNY, - a, - e, je *adv.*, od ortografii, podług ortografii, orthographiſch; *Slo.* dobropiſací. - §. *Phys.* Rys ortograficzny, w którym oko wystawić sobie należy w odległości nieskończoney od ziemi. *Sniad. Jeogr.* 447.

*ORTOWAC *Haur Ek.* 126, *ob.* hurtować, cf. burtować.

ORYCERZYC, *f.* orycerzy (z. *dk.*, rycerzem uczynić, pasać na rycerza, zum Ritter ſchlagen. Bolesław ozdobił bardziey osobą swoią order Niemiecki, niżeli przez to orycerzenie wziął na się obowiązek usługi iakiey cesarzowi. *Nar. Hſt.* 2, 153.

ORYENT, - u, *m.*, wschod, wschodowe kraie. ORYENTALNY, - a, - e, wschodni, orientaliſch, morgenländiſch. Oryentalne, t. i. wschodnie z Indyi pochodzące klynoty, zawsze są od occydentalnych przednieysze. *Kluk Kop.* 2, 22. - *Oryentalſki kamień. *Złot. A* 2 *b*, cf. Uryeńſkie perły.

ORYGINAŁ, ORYINAŁ, - u, *m.*, z czego co kopiiuią, przepisuią, pierwiaſtkowe dzieło, das Original: *Vd.* predpoduba, perva poduba, originalſtvu, pervi piſs, sazhetkoſt; *Rg.* mattiza; *Rs.* первообразное, подлинникъ. - W prawie dokument, z ktorego co przepisuią w księgi publiczne. *Cn. Th.*, die Originalſchrift, Urſchrift (cf. autentyk). Alkoran od Mahometa dany ieſt kopiią. Oryginał, co Bóg napisał swoią własną ręką, chowaią w niebie. *Klok. Turk.* 154. Często wielka różność obrazu od oryginału. *Leszcz. Gł.* 136. ORYGINALIK, - a, *m.*, n. p. To właśnie cudny oryginalik *Teatr* 29. 21, t. i. oryginalny, osobliwy człeczek. ORYGINALNOŚC, - ści, ż., das Originale, die Originalheit. W autorach oryginalność, samorodność. *Teatr* 24. Próżna nasza usilność, żeby co nowego wymyſłać; oryginalność, jeżeli się trafi, czyna za umyſł nadzwyczayny. *Kras. Pol.* 2, 56. W autorach rzadko znayduie się oryginalność albo samorodność. *Teatr* 24. ORYGINALNY, - a, - e, ORYGINALNIE *adv.*, originell; piérworodny, piérwotny, *Ec.* первообразный, началообразный; *Rs.* началородный, безвинóвный, всевинóвный.

ORYL, HORYL, - a, *m.*, Oryle przez zimę tną drzewo na tratwy, obrabiaią belki, biią klepkę; na wiosnę z tratwami płyną. *X. Kam.*, ein Holzſtößmacher, ein Botsknecht auf den Holzſtößen. Pobor od ſłisow, orylow, ſternikow, rotmanów. *S. Grodz.* 2, 129. - §. Poszedł na *orylkę*, t. i. na robienie klepek, balów, potrzeb ſtatkowych lub okrętowych. *Rydel.*, Holzarbeit, Faßtaubenmachen, Balkenſchlagen ꝛc. Horyłka, ſłisowka. *X. Kam.*, Botsknechtdienſt auf den Holzſtößen.

ORYWAC, ORZĘ, *ob.* Orać.

O-RDZAWIC *cz. dk.*, rdzą okryć, beroſten, mit Roſt überziehen, *Cro.* ohergyavem. O-RDZAWIEC *niiak.*, na około pordzawieć, rund um verroſten, beroſten.

ORZECH, - a, *et* - u, *m.*, *Bh.* oŕech; *Sr.* 2. worech; *Sr.* 1. worech, woŕech; *Crn.* oreh; *Vd.* oreh, orih; *Cro.* oreh; *Sla.* orah; *Bs. et Rg.* orâh; *Rs.* орѣхъ; die Nuß. Orzech ieſt ziarno twardą ſkorupą pokryte. *Kluk Dyk.* 1, 39. Orzechy w ogólności *Eccl.* крепдубїе, *Gr.* ἀχράδρια. Orzech Wloſki, die Wälſche Nuß; *Slo.* Wlaſky oŕech; *Rs.* грѣцкой орѣхъ; mięſiſtą łupiną pokryty, pod którą twarda ſkorupa; iądro pokędzierzawione, i drzewną ścianką na czworo podzielone. *Kluk Rosl.* 2, 44. Orzech wielki *Bh.* krjapák. Laſkowe orzechy. *ib.*, Haſelnüſſe; *Crn.* oreshnek, leshnek, olęshnek; *Rs.* лѣща, орѣшина, *ob.* leszczyna). Orzech sam z ſkorupy wypadaiący, łuszczak, *Bh.* weplupek. Orzech tłuczny. *Kmit. Spyt.* (cf. orzechołom). Orzech kamienny, Steinnuß, *Vd.* koshanz, koshjak. - §. Orzech wodny, ziele, kotewki, Waſſernuß, *Sla.* vodeni orishak; *Rs.* черемша орѣхи, чилимъ; rośnie w ſtawach, w ieziorach. *Kluk Rosl.* 2, 265, *Sien.* 178. Orzech ziemny, koty ziemne, figi ziemne, *Astragalus*, Knollenkraut, Chriſtwurz. *Syr.* 1557, - *buninum*; rodzay roślin, kwiaty w okołkach maiący, ieden tylko ieſt iego gatunek, Rzepnik. *Kluk Dyk.* 1, 89. - §. *Prov. fig.* Umie on z czarnego białe zrobić, iak orzech zgryźć. *Teatr* 12 *b*, t. i. bardzo łacno). Niech już raz orzech ten będzie zgryziony. *Gaz. Nar.* 1, 159, t. i. trudność ta uprzątniona, cf. twarda koſtka, sęk). - Sam wezdrgnie się dzieł swoich, iak na orzech przyydzie. *Chroſć. Job.* 90, t. i. na zły koniec, cf. o płatne idzie). Jak przyydzie na orzech, to on ani dudu. *Mon.* 68, 723, iak przyydzie robić, walczyć, trudności zażyć). *Croat. Prov.* ki orehe hochi jeszti, Pre lupine mora zgriszti, *qui commodum appetit, non fugat laborem*, kto chce orzech zjeść, zgryzie łupinę, kto szczérze chce, nie zrazi się trudnoſcią). On psuie się tylko naszą folgą, naſtąpić z nim na orzech, dopadłszy pogody. *Pot. Arg.* 146, t. i. żeby mu pokazać, srogim się ſtawić) Nie gryź z dalekim orzechem. *Rs. A l.* 42, mit ihm iſt nicht gut Nirſchen eſſen; cf. nie igray z ogniem). *Slo. Prov.* Dawat temu liſkowe, ktori gich brizt' ne mju, dać temu orzechy, który ich gryźć nie może; cf. po śmierci lekarſtwo; cf. dopiero koniowi owsa, kiedy idzie do psa). - Za wszyſtkie książki na świecie, onby złego orzecha nie dał. *Kosz. Jor.* 40 *b*, *Vd* ne vela pishovega (czerwivega) oreha; ne dam gluhega oreha, keine taube Nuß, cf. szyszka). Świetność tę ze czczym orzechem porównywa. *Smotr. Ian.* 32. - §. b) *transl.* Orzech iedwabny, kokon, das Seideney, der Cocon. Jedwabnik zaprzędziony w orzech. *Przędz.* 71. Orzechy iedwabne są wielkości gołębiego iaia. *Zool.* 146. - §. 2) Orzech, orzechowe drzewo, orze-

szyna, der Nußbaum; *Sr.* 1. woreſchna; *Sla.* orahovo dérvo; *Rs.* орѣшина. Orzech Włoſki, nie leśne wprawdzie drzewo, przecięż pospolite; doraſta częſtokroć pierwszéy wielkości. *Kluk Rośl.* 2, 44. – *Dieter.* Orzech, ſtokfiss, niewiaſta, iednym kształtem żyią, Nie dobrego nie czynią, kiedy ich nie biią. *Rys. Ad.* 53. ORZECHOŁOM, - u, *m.*, ORZECHOŁOMIEC, - mca, *m.*, narzędzie albo kleszczyki do orzechów. *Cn. Th.*, der Nußknacker, dziadek, *Bh.* łauſkáčik, *Sr.* 1. woreſchow wumadwo; *Crn.* wózhar; *Vd.* orehoterez, orehni grisez, orehogris, orehnu tiſkalze; *Sla.* kreshtelica; *Rs.* орѣхокольщы. – §. *transl. epitheton dentium, nucifrangibulum*, ὁ καρυοκαταξτης. *Cn. Th.*, o zębach mocnych. *Włod.*, gute Zähne, gutes, ſcharfes Beißwerk. ORZECHOWCE, - iec *plur.*, miaſto w Woiew. Podolſkim. *Dyk. G.* 2, 247, eine Stadt in Podolien. ORZECHOWIEC, - wca, *m.*, *curculio nucum*, owad, ktory nieznacznie przedziurawiwszy młodą łupinę orzecha, ſkłada w nim swoie iaia. *Kluk Zw.* 4, 388, Nußmade, Nußwurm. ORZECHOWKA, - i, ż., soyka, *pica nucifraga*, większa od pospolitéy; orzechy laſkowe łupać umie. *Kluk Zw.* 2, 296, die Nußkrähe, der Nußbeißer, Nußbrecher, Nußhäher; *Crn.* čúk; *Rs.* кедровка. ORZECHOWY, - a, - e, od orzecha, Nuß-; *Bh.* ořechowy; *Sr.* 1. woreſchowé; *Vd.* orehou, oreshen, orehen; *Rag.* orahov; *Ben.* orahov; *Cro.* orohov; *Rs.* орѣховый. Orzechowe drzewo za naylepsze w Europie poczytane ieſt. *Kluk Rośl.* 2, 44. Oléy orzechowy. *Urzęd.* 449. Jądro, ziarno orzechowe *Vd.* orehovu serne, orehovu sedernu, derzhe, orehovu jedre, jederze.

Pochodz. *orzeszek, orzeszyna.*

ORZEŁ, *G.* orła, *m.*, *Bh.* orel, worel; *Slo.* orel; *Dl.* orâl; *Cro.* orel; *Bs.* oral, orao, oro; *Rg.* oro, orla, orâl; *Sla.* órao; *Vd.* adler, poſtoina (*Vd.* orel, orau, oran, vran, s kruk); *Crn.* poſtoina, ta adler; (*Crn.* orl, s kruk); *Sr.* 1. hodler; *Sr.* 2. hodlar; *Rs.* орелъ; u dawnych Niemców Aar, Adelaar, Adeler, ztąd dziś *Germ.* der Adler; (cf. *Hbr.* עיט orobh, orev *coruus*); *falco fulvus*, wielkości indyka, gnieździ się w wielkich lasach między górami. *Zool.* 274. Co lew u zwierząt, to orzeł nad ptaki, Koronę, państwo i rząd ma wszelaki. *Jabł. Ez.* 134. Orła ptaszym królem zowią. *Cresc.* Orzeł śmiały. *Ban.* J 2 *b*, pazurowaty. *ib.* C 2 *b*, górnolotny. *Bals. Nied.* 1, 527. Orłowi południe, noc sowie przyſłoi. *Mon.* 69, 590. Z czyſtego źrzódła mętny ſtrumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Tam orzeł nayſtraszliwszym szczekał krzywonosem. *Ban.* J 3 *b.* Orzeł ogromnie ſkrzeczy, nie iak gołąb grucha. *Przyb. Ab.* 22. Orzeł kwili. *Tol. Sout.* 89, *ib.* 45; *Cro.* orel kloche; *Ross.* клекчáть, клекчу; *Ec.* орлиные хищéнiе, *Gr.* ἁλαγγή. Przy orle żywią się i wróble. *Rys. Ad.* 58, *Cn. Ad.* 822. Uciekaiąc przed orłem, wpadliśmy na sępy. *Pot. Arg.* 561, cf. z deszczu pod rynę, cf. poprawił się z pieca na łeb). Orłem łowi, z podarkami robi, idzie na kogo, kupnem, *noctua volat. Cn. Ad.* 790, er verfuchts mit Beſtechung; cf. orłowy szlachcic). – *Dieter.* Ktorzy naylepiéy pracy uganiaią? Orłowie, ktorzy na groszu siadaią. *Jag. Gr. c.* Złoty orzeł wszędzie doleci, *Tr.* – Orzeł morſki, *ostrzyż, *Rs.* скóпа; Orzeł mnieyszy, *ob.* Orlik, cf. birkut); Orzeł łomignat, *ob.* łomignat; Orzeł podły, *ob.* Orlica, Orliszczko. – §. b) orzeł, figura, znak panowania, die Figur eines Adlers, Zeichen der Herrſchaft. Na głównych chorągwiach Rzymſkich orzeł z śrebra był lany. *Pilch. Sall.* 114, cf. orzeł, ptak Jowiszowy). Orzeł, herb krolestwa Polſkiego, ma bydź biały, w polu czarnym, z ſkrzydły rozszerzonemi, w koronie złotéy. *Biel.* 4, *Nies.* 1, 1, *Krom.* 51, *Biel.* 20, cf. Orlica, Orłowicz). Order orła białego, *ob.* order. Orzeł dwugłowny, *ob.* dwugłowny. Rzymſkiego państwa orzeł dwoygłowiaſty. *Jabł. Bul. a b.* (*Rs.* орлíть, запорлить zapieczętować pieczęcią państwa Roſsyyſkiego). – §. 2) Orzeł na niebie. *J. Kchan. Dz.* 12, gwiazdy, ein Geſtirn. – §. 3) Orzeł, iakiego dzieci na powietrze puszczaią, wyklejony, szaszor, szyb. *Włod.*, ein papierner Drache, den die Kinder in die Luft aufſteigen laſſen.

Pochodz. *Orla*, (*herb*), *orlanka, orlę, orlątko, orlec, orli, orłowy, orlica, orlicz, orliszczko, orlik, orliczek, orlikowaty, orłowicz.*

ORZESZEK, - szka, *m.*, *dem. nom.* orzech, *Bh.* ořiſſek; *Crn.* oreshzhek; *Vd.* orehez, orehei, oreshei (*Vd.* orieshiz, s muszkatowa galka); *Sr.* 1. woreſchk, woreſk; *Sr.* 2. woreſchk; *Cro.* orésecz; *Rg.* orâscik; (*Sla.* orâshak, s galka muszkatowa); *Ross.* орѣшекъ; das Nüßchen. *Sien.* 178. – §. Orzeszki, *filipendula*, rother Steinbrech, ziele u nas obficie rosnące. *Sien.* 66. ORZESZYNA, - y, ż., (*Boh.* ořeſſina leszczyna; *Ross.* орѣшина *id.*, *sed* орѣшникъ lasek orzechowy). – 1) drzewo orzechowe, der Nußbaum. Uważy, gdy się iuż odzieie kwiatem Orzeszyn wiele w lesiech ... *Otw. Wirg.* 382, cf. leszczyna). – §. 2) lasek orzechowy, *nucetum. Cn. Th.*, Nußwäldchen; *Sr.* 1. woreſchnenza; *Vd.* orehovishe, orehovu jedre, jederze,

ORZESZYCULUS *fructuum* *szczeszuia, orzeszyny. *Mącz.* Orzeszyculus

oſs; *Bs.* ós, osovina od kola; *Cro.* osz; *Rg.* os, osovi-
na; *Dl.* trupina; *Ec.* ôcb, = oś, 2. ôcb, u kłosów, *ari-
sta*); *Ross.* ось; Niederl. Aſſe; *Ital.* asse; *Dan.* ax,
Lat. axis, *Gr.* ἄξων, die Achſe, die Axe. Oś u poiazdu
mianuie się ta część, około ktorey koło liega. *Arch.* 3,
62. Skoro wyiechał z miasta, oś mu się złamała. *Gorn.
Sen.* 415. Na osi co sprowadzać. *Mon.* 71, 672, wozem,
kołem, lądem, zur Achſe, zu Wagen, zu Lande. – §. *Math.*
oś, liniia śrzedzina, na ktorey się co obraca. *Sol. Geom.*
5, wszelka liniia przechodząca przez śrzodek iakiey kol-
wiek bryły. *Jak. Art.* 3, 307. Oś obrotu, oś kręcenia
się, liniia koło, około ktorey bieg iakiego ciała się odby-
wa, *axis rotationis. Sniad. Jeo.* 21. Oś soczewki, w
przeziernikach, *axis lentis. Hub. Wſt.* 243. Oś ziem-
ska. *Hub. Wſt.* 29, die Erdachſe. Liniia dwa bieguny
łącząca; ieſt osią nieba i ziemi. *Hub. Wſt.* 285, *Wyrw.*
G. 39. – §. *Anatom.* Oś optyczna, *axis opticus. Krup.*
2, 310. Trzeci abo drugi z prawdziwych pacierzów szyi
ieſt rzeczony oś albo wał, albo biegun, *axis. Kirch. Oſt.*
.oś *et* 107, das dritte Wirbelbein.

Pochodz. *ośny.*

1) OSA, *ob.* Osika, osina.

2) OSA, – y, ż., *Bh.* woſa, woś, wûſa; *Slo.* oſa; *Sr.* 1.
woſa; *Sr.* 2. woß, woßa; *Crn. et Sla.* osa; *Vd.* osa (cf.
Vd. osenza, vosenisa, = gąsienica); *Rg.* ossa, medokrà-
dica; *Bs.* osa, medokradiça; *Cro.* osza (*Cro.* oszinecz,
oszojak, velika osza *fucus*); *Rs.* оса; *Lothar.* voisses,
vasses, *Gall.* guespe, guêpe, *Ital. et Lat.* vespa; *Angl.*
wasp; *Ger.* die Wespe. Owad dłuższy i przewięźnidszy
od pszczoły; żyią w małey gromadzie, robią komorki do
złożenia iay, a te do różnych mieysc przylepiaią, żyią
mieszkami lub rabunkiem miodu. *Zool.* 129. – §. Osa iad
swoy z dobrego kwiecia, z ktorego też i pszczoła słodkość
swoię, bierze. *Szczerb. Sax.* 175. Osy ztąd iad biorą,
ztąd pszczoły miód słodzą. *Pot. Jow.* 232. Zjadle osy.
Zab. 16, 64. Zapalczywego, co się leda o co gniewa,
zowiemy osą. *Petr. Et.* 273. Jak osa iadowity, gniew li-
wy. *Cn. Ad.* 260, cf. sierdzisty). Gdybym ia był tak
prędki, iak ieſt z Waści osa, Byłby ktoś bez rąk, bez
nog, bez uszu, bez nosa. *Zabł. Anf.* 19. – Rozkosz
prędko odbiega, żal i ból iako osa żądło zoſtawuią.
Psalmod. 8.

*OSAĆ, *ob.* Ossać.

OSACZYĆ, OBSACZYĆ, *f.* osaczy *cz. dk., verb. Vena-
tor.*, osoczyć, obwieśdź, obsadzić, opasać, okolić, um-
tingen, umzingeln; *Ross.* осадить, осаждать, oco-
чивать, осачивать. Chce uciekać, aż iazda pola osa-
czyła. *Bardz. Luk.* 59. Obsaczony od Rzymian zewsząd,
iak zwierz w kniei, *Min. Ryt.* 2, 283. Kazał obsaczyć
dom cały, Gdzie mieszkał Baron zuchwały. *ib.* 2, 147.
Kmieie obsaczyć. *Chmiel.* 1, 80. Wszyſtkie iak chytry
łowiec, potwarz osaczyła gmachy, Stawiąc na koło czar-
nych zdrad czuyne szylwachy. *Nar. Dz.* 151, (cf. oso-
czek). Widziałem iak nad moim oknem Paiąk się swoim
osaczył włóknem. *Kniaź. Poez.* 3, 70, t. i. iak się oprządł).
W okoł tęgi mur osaczył. *Nar. Dz.* 2, 74. Obsaczenie,
blokada fortecy, opasanie iey dzielnicami woyſka, aże-
by iey odiąć dowóz. *Jak. Art,* 3, 305 *et* 2, 408. –
fig. Choć on smutne początki rzeczy swoich baczy, Gię-

boką w sercu troſkę rozumem osaczy. *Pot. Arg.* 41, t. i.
obmacnia.

OSĄCZYĆ, *f.* osączy *cz. dk.*, Osączać *ndk.*, sprawić, aby
co osiąkło, aby wszelka wilgoć do kropli ściekła. *Hod.*,
abtriefen laſſen.

*OSĄD. – u, *m.*, osądzenie, wyrok, *Ross.* осужденіе;
Bh. oſud *fatum*; *Bs. et Rg.* ossuda; *Sr.* 1. woßudjeno);
der Richterſpruch, der Ausſpruch. Z iey osądu prym otrzy-
mał. *Zab.* 14, 52.

OSADA, *OSADZA, – y, ż., OSADKA, – i, ż., *zdrbn.*,
(*Bh.* oſada *colonia*; *Slo.* oſada *colonia, pagus, villa*;
Sr. woßada parafiia; *Rs.* осада oblężenie), w co iaką
rzecz osadzaią, oprawa, okładki, die Einfaſſung, der Be-
ſatz. Złotnik piękny rubin osadzą foremną, folgą, uczy-
ni dobrze cudnieyszym. *Gor. Dw.* 135. Drogie kamienie
nieſkończenie ceną swoią osadę przewyższaią. *N. Pam.*
11, 221. Łoża abo osady armat, *Arch.* 3, 15, die La-
vetten. Osady flint, piſtoletów, *Kluk. Rosl.* 2, 162, *Rs.*
ложа, Flintenſchafte. Osada herbów, znaczy urodzenie,
szlachetność, pokrewieństwo, urzędy i dzieła chwalebno
sławionych ludzi. *Jabł. Her.*, der Wappeninhalt. Osa-
dka u miecznika, służy do osadzenia capy. *Mug. Miſt.* –
Osada, na czym co osadzaią, zasadzaią, fundament, grunt,
Grundlage. *Osad, pokład. *N. Pam.* 6, 320. Już do-
brą interessu rzuciłem osadę, Skorom osia osiodłał, ła-
two i poiadę. *Zabł. Zbb.* 33. – *botan.* Koniec ten liśria,
którym się trzyma ogonka, zowie się osadą, *basis. Bot.*
47, Grundende. – §. 2) Osada, koloniia, mieysce, gdzie
się nowi mieszkańcy sadowią, eine Kolonie (cf. wola),
Pflanzſtadt, Pflanzort, Anſiedelung; *Bh. et Slo.* oſada;
Sr. 1. nowotne ludji wobodleno; *Vd.* ſelishshe, preseli-
she, ſelitva, naselitva; *Rs.* колонія, селеніе (*ob.* sie-
ło, sioło), поселéніе, селимьба. Osada Kozaków
Dońskich *Rs.* станица (= 2. ſtado wilków). Osady da-
wne tym końcem były założone, aby ſtolice obywatelów
liczbą przeładowane, onych się pozbyły. Osady teraźniey-
sze zamierzaią do rozciągnienia handlu. *Wyrw. G.* 427.
Osada chłopska, grunt, na którym chłop osadzony, das
Anſiedel, der Siedelhof eines Bauern. Wszelkie dziedziny
osadami się szczycą i zdobią. *Haur Sk.* 41. – §. 3) osa-
da zamku, miaſta, załoga, garnizon, warunek, *Bh.* po-
ſadka; *Sor.* 1. wobſadzizna; *Vd.* ſtrashobranishtvu; die
Beſatzung eines Orts. Żołnierze na straży zamku, abo
osada. *Hod.*

OSADNIC, OSEDNIC, ODSADNIC, ODSEDNIC, *f.*
osadni *cz. dk.*, o sedno przyprawić, skórę przetrzeć, wund
reiben, wund drücken, ein Pferd wund reiten; *Rs.* ора-
нить, осадить, осáдненіе, осáдненный. Miłowi biodra iuk
ciężki, grzbiet ieździec odsedni. *Zab.* 9, 89. Koń, co
nie ſtatkuie, prędko się odsadni. *Pot. Jow.* 106. Kulcie
szkapa, co mu sprzączki nogę odsędniły. *Teatr* 27 *b*, 13.
Stangret siecze konie w osednione grzbiety. *Wyg. Ork.*
29. – Jeżdżąc osadnić się, ſich den Wolf reiten. – §. b*)
Patrzcież iakośmy cnotę osadnili. *Błaż. Tł. C.* 2, t. i.
skrzywdzili, kränken, verletzen.

OSADNIK, – a, *m.*, którym ziemię pustą osadzaią, ko-
lonista, der Koloniſt; *Bh.* osadnik; *Sr.* 1. nowak, nowć
mobodlenk; *Vd.* nasednik, sednik, preselishzhar, prese-
litnik, preseluvauz; *Rs.* поселянинъ, поселéнецъ, ко-

вославъ; (*Rs.* осáдникъ oblężony; *Sr.* 1. wobšędnik *obsessor*); *Ec.* насéльникъ. Chęć zaludnienia wiosek była powodem szlachcie do pomnożenia ich osadnikami. *Nar. Hst.* 3, 367. Przyięto z obcemi osadnikami prawo Teutońskie. *ib.* 3, 36. Nieszczęśliwe czasy dla Polski rozproszyły tych użytecznych osadników. *Pam.* 84, 563. Powiedźcie zkąd iesteście, iacy i iakiego kraiu osadnicy? *Przyb. Luz.* 16, mieszkańcy? - §. b) *tr.* n. p. Obmowy, żywioł dwornych osadników. *Nar. Hst.* 4, 118, t. i. co pana osadzają, otaczają, die immer um den großen Herrn sind, ihn wie belagert halten. OSADNICZKA, - i, ż., żona osadnika, kolonistka, die Kolonistinn, *Rs.* поселя́нка, новосе́лка. OSADNICZY, - a, - e, od osadników, Kolonisten-s. Osadnicze prawo tycze się miast i mieysc osadzonych. *Czack. pr.* 1, 279. OSADNY, - a, - e, gdzie osada w mieszkaniu bydź może, *habitabilis. Cn. Th.*, bewohnbar. - §. b) osadzony, zaludniony, zamieszkały, bewohnt, bevölkert. *Tr.*, *Slo.* osadni *localis* mieyscowy; *Rs.* осадный od oblężenia). OSADOWIĆ, *f.* osadowi *cz. dk.*, mieszkanie czyli siedlisko oznaczyć, osadzić, ansiedeln. Osadowił się wraz z żoną w Rzymie. *Stas. Num.* 2, 252, er ließ sich dort nieder, osiadł OSADZCA, - y, *m.*, OSADZICIEL, - a, *m.*, osadników osadzaiący, fundator kolonii, *Rs.* насели́тель, всели́тель (осаждатель oblegaiący); der Kolonienstifter, der Anleger, Ansiedler, Stifter eines Orts. Lech, osadzca Polski, *conditor. Krom.* 370. Osadzca Tebów, Amfyon. *Kor. Hor.* 20. Argos od osadzcy swego tak rzeczone miasto. *Otw. Ow.* 235. Piérwszym sacnych domów osadzcom, słusznie Jaśnie Wielmożność, Jaśnie Oświeconość nadawano. *Mon.* 72, 229. Kazimierz IV. był wielki budowniczy, grodów i miasteczek osadziciel. *Mon.* 71, 202.

OSADZIĆ, OBSADZIĆ, *f.* osadzi *czyn. dok.*, Osadzać *ndk.*, *Boh.* osaditi, obsaditi, osazowati; *Vd.* obsaditi, okulsaditi, okulsasaditi; *Cro.* obszagyújem; *Ross.* осади́ть, осажи́вать, обсади́ть, обсáживаю; *Ec.* обсаждать, обсаждáю (z 2. oblężeć, osaczyć). - 1) osadzić co czym, oprawić, obstawić, obłożyć, obwieśdź czym, mit etwas besetzen, einfassen. Ogrody okopuią, abo też płotami lub tarniem osadzaią. *Cresc.* 142, t. i. ogradzaią). Zbroię drogim kamieniem osadzić kazała. *P. Kchan. Orl.* 1, 168. Szmaragd lepiéy się pokazuie w dobrym osadzeniu złota. *Kosz. Lor.* 124 *b.* Bóg niebo gwiazdami osadził. *Kanc. Gd.* 339. Kochał się w włosach utrafionych, kosztownie osadzonych. *Petr. Poł.* 113, kostbar besetzt. Białogłowa bez cnoty, by się dyamentami, od wierzchu głowy, aż do stóp obsadziła, nie ma zalety. *Petr. Ek.* 18. Brał od Rzpltéy 10 łanów, z których był powinien konia iednego osadzać zbroyno, nie przez pachołka, ale sam w osobie swoiéy. *Star. Ryc.* 14, t. i. wyprawić). Lekkiemi się ludźmi osadza. *Sk. Dz.* 1064, t. i. tacy go otaczaią). Ci bogacze osadzili się wsiami, żonami, a gospodarstwy swoiemi. *Rey Pst. Dd b.* Osadzono aresztantów licaną strażą. *Gaz. Nar.* 1, 100. - §. b) osadzić kray mieszkańcami, zaludnić, ein Land bevölkern, mit Einwohnern besetzen, ansiedeln; *Rs.* населя́ть, населя́ть, поселя́ть, поселя́ть, водворя́ть, всели́ть, всели́ть. Osadzić pusty kray, wolą otwarzać, zakładać. *Cn. Th.*, (*ob.* osada). Pustki osadzić. *Tward. Wład.* 97. Jak osadzić nowego kmiecia, wiele mu dadź roli, iaką łąkę, iaki sprzęłay, i iak mu zasiać? o tym ... *Haur Sk.* 42. Osadzić staw rybami, z narybić go). Osadzić miasto, twierdzę, z w załogę abo osadę żołnierską opatrzyć, mit Besatzung versehen. Osadzony żołnierz, *praesidiarius. Cn. Syn.* 707, garnizonowy, *Sr.* 1. wobšadzijuniczki wojak. - *aliter* osadzić miasto, założyć miasto, eine Stadt anlegen. Nie może się miasto zakryć, na górze osadzone. *W. Math.* 5, 14. Za Apostołów ieszcze wiele klasztorów osadzało się. *Sk. Dz.* 40, t. i. fundowane były, sie wurden gestiftet, angelegt. Osnowa, związek, skład i osadzenie mowy. *Nar. Fal.* 11, t. i. budowla iéy, struktura, układ. - §. c) osadzić co na czym, zasadzić, auf etwas setzen, legen, stecken, besteden. Osadzam kosę *Cro.* naszagyam). Kosy wprost osadzone. *Jak. Art.* 2, 397, t. i. wtykane prosto na żerdzi, gerade aufgesteckt. Osadzić kurę na iaiach. *Haur Sk.* 119, eine Bruthenne aufs Nest setzen. Rozmaite utarczki przegrawał Henryk, który się iuż był na górze Awentynie osadził. *Sk. Dz.* 1074, t. i. osiadł, er hatte sich dort nieder gelassen, gesetzt, Fuß gefaßt. - *fig.* Wszystkie nadzieie swe na zbrodni i wiarołomstwie osadził. *Pilch. Sall.* 321, t. i. fundował, er setzte oder gründete alle seine Hoffnung auf ... - §. d) osadzić prawo na kogo, na kim. *Cn. Th.*, ein Gericht niedersetzen. Złapawszy Zbigniewa, prawo o nim osadzono. *Biel. Kr.* 74, cf. prawo siedzi. - §. e) Osadzić więźnia, sadzić do więzienia, wsadzić, aresztować, festsetzen, einsetzen, ins Gefängniß setzen, gefangen setzen. Weźcie go w areszt, i osadźcie go w więzieniu. *Teatr* 9 *c*, 46. Kredytorowie osadzili go w kozie. *Boh. Kom.* 2, 195. Strzeż się, żeby cię nie schwytano i nie osadzono w kozie. *Boh. Kom.* 2, 208. - *tr.* Czas dzisieyszy ponury osadza nas w domu, szukaymy iak się zabawić. *Kras. Pod.* 2, 98, das trübe Wetter hält uns zu Hause. OSADZICIEL, *ob.* Osadzca. OSADZICIELKA, - i, ż., n. p. Pomona ogrodów uprawczyna i osadzicielka. *Otw. Ow.* 589, założycielka, Besetzerinn, Anlegerinn, Verpflanzerinn.

OSĄDZIĆ *cz. dk.*, osądzać *ndk.*, sądzeniem skazać, potępić, aburtheilen, verurtheilen; *Sr.* 1. wotšudźu; *Bs.* odsuditi, osuditi; *Vd.* obsodit, persodit, sasoditi, obsojen *reus*; *Crn.* obsoditi, obsódem; *Rag.* ossúditi; *Cro.* oszuditi, oszugyújem, obszugyújem; *Rs.* осуди́ть. осуждáть. Powiedział sędzia: osądzonyś na śmierć; gotuyże się, bo nie ucieczesz. *Baz. Hst.* 31. Drugich niewinnie do ognia osądzali. *ib.* 59. Sędzia ten nie miał władzy sądzić, osadzić, degradować. *Sowit.* 53. Sameś się osądził. *Cn. Ad.* 1627, cf. dać bicz na siebie). Osądzenie, *ob.* osąd. OSĄDZICIEL, - a, *m.*, potępiciel, der Verurtheiler, Verdammer; *Bsn.* osuditegl, sudaç; *Rg.* ossuditegl; *Cro.* oszuditel; *Rs.* осуди́тель (осу́денникъ, осу́женникъ osądzony, potępieniec; *Ec.* неосу́дный *indemnandus*, *Gr.* ἀκατακρίτος; неосуждéнно, *Gr.* ἀκατακρίτως; *Ec.* неосуждéнной niehanieбnie, nieszkodliwie; *Sr.* 1. wošudné *fatalis*).

OSALAĆ, *ob.* Osolić. *OSAŁY, osały, *ob.* ossać.

OSAMIEĆ, osamiał, *f.* osamieie *niiak. dk.*, samotnym zostawać, allein seyn; *Bh.* osamětí, osamim. Będzie siedział osamiały. *Leop Lam.* 3, 27. Osamienie od społeczności ludzi i pism. *Pam. Warsz.* 5, 159. OSAMIĆ *cz. dk.*, samotnym uczynić, *Bh.* osamotnim, *Cro.* oszamochujem, einsam machen, verlassen, *ob.* osierocić.

OSĆ, - ści, ż., *Boh.* ošt; *Crn.* ojšt (ojštim, = śpicuię,

ostrzę); *Cro.* oszti; *Rs.* осмь, осміе); (cf. *Lat.* acus, cf. *Ger.* Achsel, cf. oś, osa); każda rzecz śpiczasta, koląca, die Spitze, der Stachel, der Dorn. Wonna róża między cierniem rośnie, A z przyrodzenia miewa na gałązkach ości. *Pam. Dz.* 56. Ości róży bronią. *ib.* Ość u kłosia, *arista. Cn. Th.*, die Spitze oder der Stachel an der Aehre, die Aehre; *Bh.* wosyna (cf. wąs); *Sr.* 1. kwosťowé kocťej; *Sr.* 2. jeśej; *Crn.* erșje, resje - ręsa, esje; *Vd.* klasna shpiza, naboda; *Cro.* oszje; *Bs.* os od klasa; *Rg.* ofsje. W chlebie plewiane ości zgłodniałych nie kolą. *Hor. sat.* 159 Spreuſtacheln. Dzik postrzegłszy strzelca, ostre wzieży ości. *Rys. Ad.* 63, t. j. szczeciny swoie, ſeine ſcharfſtachlichen Borſten. Jeż, gdy się zwinie, ościami się zamknie, *Sienn.* 285, Stacheln des Igels. Lis ości ma gęste a ciepłe. *Sien.* 287. Jaźwiec ości ma więcéy białe, niż czarne. *ib.* 284, t. j. sierć, ſpießiges Haar. - *fig. Prov.* Strzeż się gości, którzy maią swe ości. *Rys. Ad.* 65, zawadliwych, szorſtkich). - §. b) Ryby kości nie maią, lecz tylko ości, Fiſchgräten, Gräten, pośrzednie między twardością kości i chrząstek. *Kluk Zw.* 3, 384, *Zool.* 65, *Vd.* shpiza (*ob.* śpica) v' ribach, ribui tern, riba kostiza, kostizh, kostizhiza). Ość rybia powierzchnia na grzbiecie, *spina. Cn. Th.*, *Vd.* greben, *Crn.* grebèn (cf. grzebień, cf. grzbiet). - §. c) Ość do łowienia ryb, oścień rybitwi, osęka, die Fiſchergabel, der Fiſcherpfeil. Ryby też ością albo osęką łowią; iest to narzędzie żelazne płaskie, maiące kilka sębów, iak włóczenka na cienkim pręcie nasadzone; tym rybitw postrzeliwszy rybę, ku sobie pociągnie. *Cresc.* 648. Ość na ryby żelazna, osadzona na długim ſtelisku lub ſtroiszu. *Mag. Mſk.*

Pochoda. *ościſty, oścień, ościeniowy; ościſty, osa; ostet, ostowy, ostowaty; ostry, ostrzyć* cum deriuatis; fortassis etiam *kość* cum deriuatis. - §. *Osta, osetka, oselnik, oselny.*

OSCHŁOSC, - ści, ż., brak wilgoci, die Trockenheit. Chory uskarżał się na oschłość w ustach. *Pers. Cyr.* 3, 7. - *transl.* oschłość, schnienie, das Schmachten. Wyrzekła się wszystkich smaków duchownych, pragnąc cierpieć aż do śmierci oschłości i duszy utrapienia. *Sk. Żyw.* 310. Każdy ma polecić oschłość ducha swego Bogu. *Żyw. Jez.* 50, umartwienia swoie). OSCHŁY, - a, - e, osiąkły, suchy, bez wilgoci, *Rs.* обсóжлый, trocken, dürr. - *transl.* nudny, nudzący, langweilig, trocken. Wszystko to wywodzić, rzeczby była długą, oschłą i tęskliwą. *Rog. Dos.* 3, 461. - *Polit.* oschłe assygnacye, dawno niepłatne, lange rückſtändig. Co się tknie oschłych assygnacyy woyska, w których to assygnacyach oschłych, nie iest im dosyć uczyniono, te woiewództwa z exekucyą wypłacą. *Vol. Leg.* 5, 97 *et* 345. Oschłe na dobrach retenta. *Fr.* OSCHNĄĆ, osechł, *f.* oschnie *neutr. idntl.*, Osychać *ndk.*, *Bh.* oſchnauti; *Sr.* 1. wobſnu; (*Cro.* oszuhelszem, z ochudnąć); *Rs.* обсóхнуть, осóхнуть, обмахнуть, осмахнуть; osiąknąć, wilgoć stracić, suchym się stać, trocknen, trocken werden. Z łeż mi nie oschną oczy. *Teatr* 10, 70. Oschnienie żył, *Hipp.* 113, cf. splezenie). W miałkiéy rzéce statki osychaią. *Uſt. K.* 2, 117, t. j. woda ich odbiega, osiąkną, die Schiffe trocknen ein, bleiben auf dem Strande ſitzen. - *transl. fig.* osychać, z schnąć bez nadziei, w długim oczekiwaniu tęsknić, ſchmachten, verſchmachten vor Verlangen. Osycham

bez nadziei w żalu łzawym. *Przyb. Ap.* 15. Osychał biedny szewc bez płacy. *Pot. Jow.* 181. - *aliter* osychać na czym, mit etwas ſitzen bleiben, zurück bleiben, gleichſam auf den Strand laufen; cf. na koszu zostać!). Departament nie maiąc innéy mocy, oprócz napisania listu rekwizycyonalnego, osychać musi na swych chwalebnych zamiarach. *Dyar. Gr.* 93. Przy téy wszystkiéy ludzkości, którą mu oświadczono, obawiał się, aby nie osechł na rzeczy. *Ustrz. Kr.* 1, 308. Poseł Francuzki, długo koło pieniędzy bawiąc się w Wenecyi, nie doieżdżaiąc na elekcyą do Polski, tak z onemi pieniądzmi i poselstwem oschnął. *Biel.* 662, cf. omieszkać).

OSCIANKI *plur.*, obręb pomieszkania, der Umfang der Wohnung, das Revier. Panem się liczy, że mu kąty wolne w oyczystych ościankach. *Bach. Epikt.* 1, *ob.* ościenny, *ob.* ściana).

OŚCIEŁAĆ, *ob.* Obścielać, Obesłać.

OŚCIEŃ, *G.* ościenia *et contracte* osna, *m.*, OŚCIENKA, - i, ż., *zdrbn.*, *Bh.* oſten, oſtnu, oſteneček; *Slo.* oſtẻn'; *Crn.* oſtnu, ojſtnik; *Vd.* osnu, osl, shela, sheva, oiſt, oiſterz, tern, nabad, nabada, oiſtnina; *Cro.* oszten, oszt; *Rg.* oſtàn, scigljak, хвоздь (cf. żądło, cf. żądza), oſti, oſtigl; *Es.* oſtan, scigljak; *Hg.* öszтön, eusteüny; *Rs.* остень (z. ostroga), рожень (cf. rożen); *Ec.* стрекáло, стрикáло, бодилo, бодець; bodziec do popędzenia bydła, wołów, *Ec.* волободилo, der Stachel, der Treibeſtachel. Co wygra Afer gnuśny z trzcinianą włóczenką, Co Egiptczyk uczyni z kiiem a ościenką? *Stryik. Tur.* 4, toż samo *Vereſz. Pob. C.* 3. Kto dzierży pług, ostrym ościeniem wołów pogania. *Leop. Syr.* 38, 26. Trudno przeciw ościeniowi wierzgać. *W. Act.* 9, 5. przeciw kolturowi. *Cn. Ad.* 37, przeciw osnom. *Radz. Act.* 26, 14, twardo tobie na osny wierzgać. *Bud. ib.*, *Slo.* twrdo ge proti oſtnu ſa ſpećowat'. - *fig.* bodziec, pobudka, der Stachel, der Antrieb. Nieśmiertelność sławy, dzielnych mężów osnem swoim do cnoty przypędziła. *Stryik. praef.* Rozkosz ościeniami pędzi zażywaiących iéy. *Birk. Chod.* 26, gdy odchodzi, ościenie pełne żalu po sobie zostawuie. *ib.* (cf. żądło). Słowa mądrych są iak ościenie, i iako gwoździe głęboko wbite. *Birk. Oboz.* 7. 4. Prosił Boga, aby odięty był od niego oścień, to iest pobudka cielesna. *Wys. Aloy.* 43 *et* 465. - § b) oścień rybitwi, ość do łowienia ryb. *Cn. Th.*, ein Fiſcherpfeil. - §. 2) *Condylus* trzpień, oścień, kłykieć. *Perz. Cyr.* 1, 149, das Fingergelenk. OŚCIENIOWY, - a, - e, do ościenia należący, den Stachel, Treibſtachel oder Fiſcherpfeil angehend. *Tr.*

OŚCIENNY, - a, - e, - ie *adv.*, o ścianę będący, graniczny, sąsiedzki, *Rs.* смéжный, смéжно, оболóнь, сопредáльный, сорубежный, dicht neben an, angränzend, benachbart. Seym gotowy zwołany będzie, szczególniéy w przypadku woyny ościennéy. *Gaz. Nar.* 1, 178, *Konſt.* 3 *Maia.* Ościenny sąsiad, OŚCIENNIK, - a, *m.*, ściennik, o ścianę się ſtykaiący, der Gränznachbar. *Zab. J. Prz.* 306, *Bh.* mezнii (*ob.* miedza), *Dl.* mesnik; *Cro.* mejash; *Vd.* mejak. OŚCIENNOŚC, - ści, ż., ſtykanie się o ścianę, sąsiedztwo graniczne, die Gränznachbarſchaft. Ościenność, ścienność, iest ciągłe przypieranie do siebie, albo raczéy ciągłe ſtykanie się z sobą dwóch ścian granicznych sąsiedzkich. *Zab. Je. Pr.* 306,

Rs. смѣжность, сопредѣлїе, сполье (cf. pole, cf. spólny). - (*Ec.* остѣнить, остѣня ◦ościenić, ścianami osłonić).

na OSCIEŻ otworzyć, = na rozcież, na ścieżą otworzyć, *Vd.* preshiroku, po narshirjeishem (*ob.* szeroko); *Rs.* настѣжь, настѣжь; angelweit aufmachen. (*Crn.* seshàj *expansis manibus pedibusque*, *ob.* rozczepierzyć). Na oścież podwoie Otworzywszy, dwór liczny wpuszczaią na pokoie. *Min. Ryt.* 2, 259. Drzwi są na oścież otwarte. *Teatr* 37, 270, cf. ścieżka, ścieżyć, iść, cf. na przestwór). Palac na rozcież otwarty. *Ustrz. Klun.* 52.

OŚCISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen ości, kolący, stachlig, spiczig, grätig, voll Stacheln, Spitzen, Gräten; *Bh.* bodlawý, pichawý, wospnatý; *Crn.* osinat, vosinàt, ersnat, resnát; (*Crn.* ojstne, = ostry); *Vd.* oisten, oistnoviten, kostizhen; *Rs.* остистый; *Ec.* остистый. *Acerosus panis*, chleb ościsty, chleb z ościami, z plewami. *Mącz.* Pszenica gołka iest bez ości; wąsatka iest kosmata i oścista. *Syr.* 927, ostka). Jeż, zwierzątko ościste. *Sien.* 285. Wszelkie drzewa kolące ościste zwykły też cierpki rodzić owoc. *Haur Ek.* 163. Płótno grube ościste. *Sk. Zyw.* 2, 74. Ryba oścista. *Tr.*

*OSCZĘDNY, *ob.* Oszczędny. OSĘCZKA, *ob.* Osęka.

OSEDNIĆ, *ob.* Osadnić.

OSĘDZIEĆ, Oszędzieć, *f.* osędzieie *neutr. dk.*, *Bh.* ossedìweti, sędziwym czyli siwym się stać, osiwieć, oszedzieć, grau werden. Komu z laty na głowie osędzieią strzechy, Nie wiele ma w chłodnikach, choć lecie, pociechy. *Pot. Arg.* 349. Trytonowie pianą osędziali. *Morszt.* 34. Cóż powiem o Muzyńskich gaiach, miękką wełną osędziałych! *canentia. Otw. Wirg.* 401.

OSĘKA, - i, ż., *OSĘK, - u, *m.*, OSĘCZKA, - i, ż., *zdrón.*, krzywo na hak wyrośnione drewno, ein wie ein Haken krumm gewachsenes Holz. Co ma bydź osęką, zaraz rośnie krzywo. *Pot. Arg.* 146, z młodu znać, do czego zdatnym będzie, was ein Häkchen werden soll, krümmt sich bey Zeiten. - *General.* hak, bosak, ein Haken, Bodhaken. Osęki ściany walą, Gasząc ogień, kiedy się w budynku zapalą, Albo chwytaią rzeczy, które woda znosi. *Pot. Pocz.* 679. Każdy u domu swego niech ma drabinę i osękę, albo hak na długim drągu, do rozrywania domów, w przypadku ogniowym. *Modrz. Baz.* 534. Osękiem chwyci okręt nieprzyiacielski. *Chrośc. Luk.* 63, er hakt das feindliche Schiff an. Osęka na ryby, *ob.* ość do łowienia ryb, oścień, der Fischhaken. Naczynisz osęczki, łyżki, w których ogień nosić. 1 *Leop. Ex.* 27, szczypce). - *Transl. fig.* Trzyrzędne kłów osęki piekielny pies roswinie. *Brud. Ost. C.* 11. Mus ma swe osęki. *P. Kchan. Orl.* 1, 38, nie chcę, ale muszę). OSĘKI *herb*, ein Wappen. *Pot. Pocz.* 679. OSĘKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, haczysty, hakig, zackig. Osękowate kobylenie, z rogatki. *Tr.*, ein Spanischer Reiter.

OSELBAR, - a, *m.*, *w Górnictwie:* co z dołów rudnych wodę wyciąga. *Os. Zel.* 53, im Bergbaue: der Wasserzieher, der das Wasser aus der Grube schafft, der Wasserbär.

OSEŁKA *demin.*, *ob.* Osła. OSELNIK, - a, *m.*, który osłą ostrzy, *Rs.* точильщикъ, der Schleifer, der Scheerenschleifer. OSELNY, - a, - e, do oseł abo oselek należący. *Wlod.*, den Schleifstein oder Streichstein angehend; *Vd.* brusni; *Rs.* отёлочный. - Oselna gora, *cotesia. Cn. Th.*, gdzie osły łamią, ein Steinbruch, wo Streichsteine gebrochen werden.

OSEP, OSYP, - u, *m.*, (cf. osypka); n. p. Daią po wielu mieyscach chłopi pewną miarę ziarna, nayczęściey owsa, co osepem zowią. *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 53, *Nar. Hst.* 2, 86, *Bh.* ospp, ospp, seppka, (cf. sep, ssep, zsypka), Getreideabgabe, Haberabgabe. Osep była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się srezna. *Czack. pr.* 1, 66. Zamiast dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano maldratami. *Czack. pr.* 1, 317, *Bh.* ospowy plat. Maldratowy osep. *Ostr. Pr. C.* 1, 302. - *fig.* Osyp, wał, der Wall, die Verschanzung; *Bh.* osyp. - *fig.* Tę wolą swoią mężnił osypem posłuszeństwa, iak mocnemi wały. *Chodk. Kost.* 43.

OSEPNY, - a, - e, od osepu, Schüttgetreide-, *Boh.* ospní; n. p. Osepni owczarze. *Vol. Leg.* 2, 989 *et* 3, 61, co się osepem opłacaią, Schäfer, die von den Schafen mit Getreide sich abfinden (Triftschäfer).

OSĘPIAŁOŚĆ, - ści, ż., ponurość, Finsterheit, finsteres und düsteres Aussehen. Choroba ta przynosi z sobą osępiałość. *Wolszt.* 28. OSĘPIEĆ, *f.* osępieie *neutr. dk.*, osowieć, ponuro patrzeć, finster und düster aussehen. Tak osępiałeś; nie czestuiesz gości. *Bratk. C b.* OSĘPIĆ się, *f.* osępi się *rec. dk.*, ein finsteres Gesicht machen. Osępiwszy się, z fukiem rzekł. *Leop. Genes.* 31, 36.

OSERCE, *ob.* Osierdzie.

OSESEK, OSYSEK, - eska, *m.*, ssysak, ssysuń, *Bh.* cycawý, cucawý; *Sr.* 1. cicak; *Vd.* mliekui koshei, oddojek, sesnu prese, kire she bob sgrift na more, sesnu svinzhle, mizei; *Rs.* сосунъ, сосунокъ, молочникъ; *Ec.* подсосѣдный, молозиво, ягненокъ, теленокъ или козленокъ, которой не отсосалъ еще матчина молока; ieszcze nie odsadzony od piersi, nieodchowany, ieszcze ssący, noch saugend, noch nicht abgesetzt, Säugling. Epigrama osyskowi. *Kchon. Fr.* 80. *Saepius de animalibus*, n. p. Płochy odsysek swawolney trzody. *Hor.* 2, 104 *Kniaź.* Osesek mówi się cielę, które cycek ssie u krowy, i żadney ieszcze nie iada paszy. *Wiel. Kuch.* 419. Osesek, prosiątko, które ieszcze ssie, *lacteus porcus.* *Mącz.*, ein Spanferkel; *Rs.* ососокъ; *Cro.* odòjek, oddojek, odoyche; *Rg.* mlikòscze, prasccich od mljèka; *Sr.* 1. czeczate profatko.

OSET, *G.* ostu, *m.*, *Bh.* bodlák, bodlaček, kardus (*ob.* boździ); *Slo.* bodlač; *Sr.* 2. woßet; *Sr.* 1. woſt; *Vd.* ossat, ossez, (cf. *Vd.* osatiza, z szczygieł); *Cro.* strichak, oslebad; *Dl.* oslzlyebad; *Rs.* осотъ, кардунъ, осеглъбадъ; *Rs.* волчецъ, осотъ, осотъ; die Distel. Oset pospolity, *carduus vulgaris*, die Wegdistel. *Kluk Rosl.* 2, 240; *Cro.* cheslyiga drách; Oset [illegible], oset czartowy, *sylvestris. Sleszk. Pod* 417, Walddistel. Oset Arabski, *spina Arabica*, Egyptische Distel. *Syr.* 668. Oset biały, weiße Wegdistel. *ib.* 667, czarny, *crocodilium*, Schwarzwurz. *ib.* 664, miękki Matki Bożéy, *atractilis*, *colus agrestis*, *Rs.* остренецъ, остренецъ, росторопъ, Spillendistel, cf. krokos dziki, oset wielki, ostrobękartowy, *Crn.* shetize, *acanthium*, kleine weiße Wegdistel. *ib.* 671. Oset nizki, zaięcza rzepka, *carlina.*

Comp. Med. 22, Oset Włoski, bernadynek, Turecki czubek, *carduus benedictus. Cn. Th., Chmiel.* 1, 646, *Bs.* podlok svinski. Oset kulowy, *echinops. Kluk Dyk.* 1, 197, *Bsn.* sikavica. OSETEK, - tka, *m.*, *papilio cardui*, motyl pospolity, którego gąsienica żyie na oście. *Zool.* 140, *Kluk Zw.* 4, 390, der Diſtelſchmetterling. OSETOWY, - a, - e, oſtowy, od oſtu, Diſtel-. Osetowy motyl. *Lad. H. N.* 110, osetek.

OSIAĆ, OSSIAĆ, *f.* osieie *cz. dk.*, Osiewać *ndk.*, *Sr.* 1. wewßehvu; *Vd.* obsjati, obsjem, obsievati, obsjal, obsejem; *Ec.* обсѣваю, сѣю около; *Rs.* обсѣвать; w koło posiać, umſäen, beſäen. Obsiać, *circumserere. Cn. Th.* Przez sześć lat będziesz osiewał rolą twoię. 1 *Leop. Levit.* 25. Rolę zbożami osiane. *Lib. Hor.* 106, *Sr.* 1. wehßehtě. Ulisses rolą solą osiewał. *Otw. Ow.* 504. Powoli ludzie domyślili się pługami ziemię orać, i ziarny ſie na żywność osiewać. *Otw. Ow.* 9. - *fig.* Dusza trwogą obsiana. *Teatr* 2, 65, t. i. obsypana, obłożona. - §. osiewać krupy przetakami, *ob.* Podsiewać, rein ſieben.

OSIADAĆ, *ob.* Osieśdź. OSIADAĆ się, *ob.* Osiedzieć się.

OSIADŁOŚĆ, - ści, ż., co kto posiada, possessya, *Rs.* нóселение, der Beſitz, das Beſitzthum. Abraham był bogaty w osiadłości śrebra i złota. *W. Genes.* 13, 2. - Mieysce, gdzie kto osiadł, der Wohnſitz, wo einer anſäßig iſt. Józef oycu swemu dał osiadłość w Egipcie. *Radz. Genes.* 47, 11. Racz spuścić deszcz na ziemię, którąś dał ludowi twemu za osiadłość. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 36. - Osiadłość, dziedzina, maiętność, das Gut, das man beſitzt. Jaka osiadłość, tacy kmiotkowie. *Rey Wiz.* 115, cf. dziedzina). - §. b) *transl.* osiadłość, ludność mieszkańców, zaludnienie, die Bevölkerung, anſehnliche Zahl Anſäßiger. Nic dla dziedziców pożądańszego bydź nie może, iak przyzwoita dobr osiadłość; bo przez nieludność poddanych gospodarstwo upada. *Skrzet. P. P.* 2, 169. OSIADŁY, - a, - e, maiący swoię osiadłość, possessyonat, anſäßig; *Bh.* oſedły, cf. *Germ.* anſiedeln; *Slo.* eſedlý: *Vd.* naseđezhen, sedezhen, ſtanujezh, domoviten, posedezh, vhomovitnjen, pohishten, napohishtvau; *Ross.* осѣдлый. Mieszczanin, który ma grunt, dom, karczmę, bulę albo kram, albo iatki, słusznie osiadłym będzie nazwan. *Chelm. Pr.* 145. Nieosiadły, z odartus, golota, hołota, oblomek, n. p. Szukać go trzeba po świecie, iako nieosiadłego goloty. *W. Post. IV.* 57. - Miasto to iest wielkie, na morzu osiadłe. *Jer. Zb.* 2, 118, założone, leżące). - §. b *a*) osiadły, obsiadły, którego osiadają, otoczony, umgeben, umringt. Król młody samemi pochlebcy osiadły. *Stas. Num.* 2, 122. - §. b *b*) kray osiadły, zamieszkany, ktory osiedli, zaludniony, ludny, bewohnt, bevölkert. Od spowinowacenia Litwy z Polską, Polska dopiero osiadleyszą, ludnieyszą i żyznieyszą bydź poczęła. *Stryik.* 362. Niemieckie krainy są dobrze osiedleysze, niż nasze, miasty dobremi i wsiami. *Biel. Sw.* 115. Gdyby wolno było pańskie grunta pospólstwu osadzać, krayby się daleko osiedleyszy zrobił. *Leszcz. Gl.* 104. Na brzegu nieosiadłym w królestwie Peru. *Teatr* 50, 5. Okolica osiadła w miasta piękne, obronna w zamki. *Min. Ryt.* 2, 167. - *§. osiadły, który co osiadł, posiadł, der etwas in Beſitz genommen hat. Tamem temu duszę moię **osiadłemu* ziemu ulżenia szukał. *Smotr. Ap.* 80. - §. osiadły, nieruchawy, leniwy, gnuśny; ociężały, ſchwerfällig, nicht leicht zu bewegen. Bez passyi dusza iest osiadła, leniwa i smutna, nieprędka do przedsięwzięcia, a w wykonaniu opieszała. *Mon.* 69, 153.

OSIĄGAĆ, OSIĘGAĆ, *ob.* Osięgnąć.

OSIĄKNĄĆ, osiąknął, osiąkł, osięklo, *f.* osiąknie *neutr. idntl.*, Osiąkać *ndk.*, *Bh.* oſakuauti, cf. *act.* osączyć), wilgoci się pozbawić, oschnąć, abtriefen, die Näſſe verlieren. Wypuścił Noe gołębicę, aby obaczył, ieśli iuż osiąkły wody. *Leop. Genes.* 8, 8, ieśli opadły, ob das Waſſer gefallen ſey. Miotali tych rozbitów, to tam, to sam fale, Aż w ostatku na mialkiéy osiąknęli skale. *Por. Arg.* 196, na koniec osiąkli na skale. *ib.* 229, t. i. tam osiedli, ſie blieben auf dem Felſen ſitzen. Osiąkł korab na górach Armeńskich. 1 *Leop. Gen.* 8, 4, ſtanął. 3 *Leop.*). Okręty osiąkły na skałach. *Tr.*, ſtranden, cf. oschnąć, cf. woda ich odbiegła). - *fig.* W tym wieść matkę 286 *Zabł.*, t. i. uwiązł, ugrzązł, ſtecken bleiben in der Noth. Gdy Bolesławowi Lignickiemu wierzyciele dobra brali, osiękła zastawa Lubuska w ręku Brandeburskich, i już więcey do książąt Polskich nie powróciła. *Nar. Hſt.* 4, 383, ſie blieb dort haken. Chłuba tylko waleczności przy Polakach została, dziedzictwo w cudzych ręku osiekło. *ib.* 5.

OSIĄŻENIE, Osiągnienie, *ob.* Osięgnąć. OSICA, *ob.* Osika.

OSIDLIĆ, *f.* osidli *cz. dk.*, osiecić, oplątać, sidłem obwieśdź, *Vd.* obmreshati, obshtrikati; umſchlingeln, in die Schlinge fangen. Osidloną swoię od niéy wołność mężnie wybawił. *Warg. Wal.* 77.

OSIEC, osiekł, *f.* osiecze, osiekę *cz. dk.*, Osiekać *ndk.*, *Bh.* oſekati, oſikavati; *Cro.* obszekújem, obszekam; cf. obsiec; *Rs.* осѣчь, осѣкаю; obciosać, behauen. Drzewo osieczone. *Papr. Herb.* 255. Uchwycono kruka, a osiekłszy mu skrzydła, dano między dzieci ku igraniu. *Ezop.* 28. Nic to człowieka zabić, nic to ręce mu osiec. *Rey Zw.* 70. Delii włożył osieczoną, Właśnie iako kiedy gęś pióra podskubioną. *Zbyl. A* 3 *b*, kusą). Rózga u pręgierza o złoczyńce osieczona. *Haur Ek.* 178, ſtumpf gehauen. Rózgami go osiekli. *Warg. Wal.* 205, cf. orznąć. *Syr.* 424, voll hauen, wund hauen. - *transl.* Wargi z wiatru osieczone. *Syr.* 1369, t. i. opierzchłe, Lippen von der Luft rauh, aufgeſprungen. Galban rozpadliny z osieczenia od wiatru zimnego léczy. *Syr.* 214.

OSIEC, - i, ż., (nazwisko iednéy z tych rzeczy, które nie znayduią się w Polszcze. *Dudz.* 32), suszarnia chmielu (cf. *Bh* oſeć, = prasa winna); der Ort, wo der Hopfen getrocknet wird. Z obieranym chmielem póydzie się dla ususzenia do osieci. W osieci dym bydź nie powinien; cieplo w piecu powinno bydź, ile możności iednoſtayne. *Kluk Rosl.* 3, 321. Suszyć ziarno w osiecziach, lub do pieców cieplych na noc całą włożyć. *Brzoſt. duch.* 599.

OSIECIĆ, *f.* osieci *cz. dk.*, siecią osidlić, *Rs.* осѣтить, in das Netz fangen, mit dem Netze einfangen. Zwodzi ich, aby się osiecili i poimani byli. *Vulg. Jes.* 28, 13.

OSIECKI, - a, - ie, od miasta Osiek *qu. v.*

OSIEDLIĆ *cz. dk.*, na osadzie czyli siedlisku postanowić kogo, osadzić go, einen anſiedeln, *Rg.* uselitti; *Ec.* усѣлáю (*Rs.* обсѣлиться, обсѣлюсь rozgościć się, cf. osieść). Wszelakie ludzie w ziemi Epirońskiéy na wieki się osiedlili. *Bax. Sk.* 262, osiedli). *OSIEDLICIEL,

ob. Osadziciel, *Ec.* всели́тель, *Gr. ἐνοικητὴς in domum inductor.* OSIEDLISKO, - a, *n.*, mieysce osiedlenia, osada, osiadłość, die Anſiedelung, Anſiedeley, Colonie. (*Ec.* селимва, селище siedlisko). Przymnożenie kraiowi dzieie się przez nadawanie nowych osiedliſk i woli. *Chmiel.* 1, 397. – OSIEDZIEĆ się, *f.* osiedzi się *recipr. dk.*, Osiadać się *ndk.*, *Bh.* oſebſti, obſednauti, obſeſti, *s persedere*; *Crn.* obsédęti; (*Rg.* obsjesti, *Rs.* обсѣсти, обсѣжду obiedz, cf. osieść); zoſtać się przy czym, utrzymać się przy czym, ſitzen bleiben, ſich im Beſitze behaupten, ſich bey etwas erhalten. Aż na trzecim koniu się osiedział, gdy dwu pod nim zabito. *Biel.* 451. Xiążę, że się trudno miał osiedzieć na Dobrzyniu, tak przed Litwą, iako przed Krzyżaki, przeto uſtąpił z niego królowi. *Biel.* 180. Osiedzę się na mieyscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Rzadki się w szczęściu ſtatecznie osiedział, Ślepey fortunie nie potrzeba wierzyć. *Kras. Myſz.* 8.

OSIĘGNĄĆ, osięgnął, *contr.* osiągł, *f.* osięgnie *et* osięże, *osiąże *cz. idntl.*, Osięgać, Osiągać *ndk.*, objąć, otrzymać, umfaſſen, enthalten, erreichen, erhalten; *Bh.* obſahnauti, obſahl, obſáhnu, obſahowati, *s complecti, comprehendere, continere*; obſah, s objątek, obſáhlý obiętny, obſáhlosť obiętność; *Crn.* obsęſti, obsęshem; *Vd.* obsezhi, okulprimiti, okulperjeti; *Dl.* zagarliti; (*Rs.* осязáть dotknąć, domacać, осязáтельный macalny, macaiący, осязáемый dotykalny). Okrążek iego około trzydzieści łokci obsięgał. 1 *Leop.* 2 *Par.* 4, 2. Potomek ma prawo do wszyſtkiego, do czego zmarły słuszne prawo miał; ale coby przodek iego niesłusznie osięgnął, to go też i potomek nie ma mieć. *Szczerb. Sax.* 86. Nie z kart, ale z własnego świata zwiedzenia, chciał osięgnąć umieiętność geografii. *Mon.* 68, 327. Rokoszanie biią się zawzięcie; lecz Cesarz osiągł wiktoryą. *Bard. Luk.* 2, 26. Zygmunt III. Smoleńſkie odzyſkał ze wszyſtkiemi zamkami, iako się w nim przed osiążeniem od nieprzyiaciela zawierały. *Vol. Leg.* 3, 196, t. i. przed wzięciem nieprzyiaciela, vor der Einnahme.

OSIEK, - u, *m.*, miaſto w Sandomirſkim. *Dykc. G.* 2, 247, Oſſig oder Oſiek, eine Stadt im Sandomiriſchen. – *Prov.* Sprawa iak w Osieku. *Cn. Ad.* 1082. Jeden kowal w Osieku, dwu byli ſtalmaszy, Kowal konia ukradł, złapany miał wisieć, Długo na to Osieckie prawo nie pozwala, Tu każe sprawiedliwość, tu zaś bez kowala Niewygoda; na koniec, gdy się długo wacha, Obwieszą za kowala drugiego ſtalmacha. *Pot. Jow.* 124. Sądy piiane, rząd piiany, iak w Osieku. *Opal. sat.* 130. Ten ukradł, ów obwieszon, sprawa iak w Osieku, Taka to sprawiedliwość ieſt naszego wieku. *Min. Ryt.* 3, 359, *Rys. Ad.* 13, *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 91, *Pot. Zac.* 134, den Schuldigen läßt man laufen, den Unſchuldigen hängt man auf.

OSIEKLI, *ob.* Osiec. OSIĘKŁY, *ob.* Osiąknąć.

OSIEŁ, OSIOŁ, - sła, *m.*, OSIEŁEK, - łka, *m.*, OSIOŁEK *dem.*, *Bh.* oſel, oſlik; *Slo.* oſel, oſlák, oſliček; *Sr.* 1. woßow, woßol; *Sr.* 2. woßol, woßlik; *Crn.* osl; *Vd.* osel, osl, osou, oslizh; *Cro.* ossal, oszël, oszlek; *Dl.* oszał, magaracz, tovar (cf. towar); *Rg.* ossal, oso (*G.* osła), oslizh, oslovas, tovar, magarre, magarraz, poslenik; *Bs.* osao, osal, oslicch, tovar, tovarcicch, magaraç, magarro; *Slc.* magarac, magàrcsik; *Hg.* szamar; *Rs.* оселъ, осля́ночекъ, осля́нокъ; *Dan.* âsel, *Angls.* eosul, *Lat.* asellus, asinus, *Gall.* asne, âne, *Suec.* asna, *Isl.* esne; cf. *Hbr.* עיר azal, *s piger fuit*); der Eſel. Osioł, z kształtu do konia podobny, ale mnieyszy i brzydszy; uszy ma szerokie i wielkie; leniwy, gnuśny. *Zool.* 379, cf. muł, muł osioł). Jucznv osioł *Vd.* tovorni osel, *ob.* towar). Szedł z dwiema osłoma. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 1, (*dual.*, s z osłami). Osioł ryczy. *Chmiel.* 1, 86, [*Boh.* gilati; *Crn.* gigam, rigam; *Vd.* gigati, rigati. Osioł dziki, *onager. Cn. Th.*, *Rs.* Харпъ, der Waldeſel. Wszyſtko na szczęście, iak na osła kładzie. *Chroſć. Luk.* 2, 29. Ciało duszy osłem. *Sk. Kaz.* Próżna rzecz wełny szukać u osła. *Min. Ryt.* 3, 353. Gdzie koń nie zdoła, tam osioł czasem pociągnie. *Teatr* 18 *b*, 16. *Slo. Prov.* ſ łosa na osla preſednaut, przesieść się z konia na osła, poprawić sobie z pieca na łeb, z deszczu pod rynę). Patrz, iak osiołek spuściwszy uszy, ledwo krok wlecze powoli. *Hul. Ow.* 132. Leniwy osioł. *Ban. J.* 2. Szczurkowie z iednéj mąki, osłowie z iednéy łąki. *Dwor. D.* 3, t. i. iednéy faryny, sobie podobni, von gleichem Schlage. Nauczyciel, żeby był godny, aby nie był iak osioł do lutni przyſtawion, *ut asinus ad lyram. Modrz. Bas.* 535, wie der Eſel zum Lautenſchlagen; *Slo.* rozumí k tomu, gako ſlepka k pivu. Jeſt on rozumu tak tępego, iżby mógł mieć i osła ſtryia rodzonego. *Rey Zw.* 3 *b.* Za głupich osłow nas poczytano. *Teatr* 30, 6. Pośleszli do Paryża osiełka głupiego, Jeśli tu był osłem, tam nie będzie koń z niego. *Rys. Ad.* 55, kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi). Cóż to on mi baie, ten osioł Dardańſki! *Teatr* 29, 103. Widzisz Dardańſki osłe, o czém tu mowa była! *ib.* 28, 72, *ob.* Dardańſki. – §. b) Osioł drewniany, na ukaranie żołnierzy, der hölzerne Eſel zur Beſtrafung der Soldaten. (Żołnierz śpiewa:) Póki w flaszo gorzaleczka, Drwię ia z osła, drwię ia z kija. *Teatr* 8, 84. – §. W arsenale dla folgowania kołom, odeym koła od osi, a wſtaw' działo na osła, żeby ten wielki ciężar nie zawsze leżał na kole, ale na owym ośle. *Aqua Bſk. X*, 1, kobylnica, kozle, Bock, Geſtell. OSIELSTWO, - a, *n.*, ośle przymioty, gnuśność, tępość, *Cro.* oszlaria; *Slo.* oſelſtwo. Osielſtwo, grubiańſtwo, *asinitas. Menin. Turc.* 1, 243, Eſeley.

Pochodz. *ośle, ośląko, ośli, oślica, oslarz, osłopas.*

OSIEPAĆ, *f.* osiepa *cz. dk.*, obszarpać, rund um abreißen. Osiepana suknia. *Otw. Ow.* 563.

OSIERACAĆ, *ob.* Osierocić.

OSIERDZIE, - ia, *n.*, OSERCE, - a, *n.*, (cf. *Boh. et Slo.* oſrdi *viscera, exta*, Geſchlinge; *Vd.* oserzhje; *Crn.* osserahje *inteſtina*); błona we wnętrzu poprzeczna, otoczyna, przegroda wnętrza, *diaphragma. Cn. Th.*, das Zwerchfell. *Dudz.* 49; błonka w ciele ludzkim, oddzielająca serce od wątroby i śledziony, *praecordia. Wład., Slo.* bránice, ktorá ſrdce od ſirew dělí; *Cro.* rechicza; *Dl.* opna (cf. opiąć); *Crn.* perépouka, hapán; *Rs.* перепóна. Ociekanie osierdzia. *Sleszk. Ped.* 387. Osierdzie wołowe. *Sien.* 274. Osierdzie u rzeźnika, płuca, serce, kaptur i wątroba. *Mag. Mſk.* – §. Osierdzie (oserce) *pericardium*, moszna sercowe, niby worek czyli pokrowiec serca. *Perz. Cyr.* 1, 45 *et* 176 *et* 44; *Rg.* odsardagl, sarcjanizi; *Ec.* перепóнка, перепóнка; der Herzſack, Herzbeutel. – *poet.* Wnętrzności moie srodze boleią, osier-

dzia

dzia moie i serce moie trwożą się we mnie. *Radz. Jer.* 4, 19. (cf. *Rs.* осердить rozsierdzić).

OSIEROCIĆ, *f.* osieroci cz. *dk.*, Osieracać *ndk.*, sierotą czynić, pozbawić rodziców, dzieci abo przyiaciół, verwayſt machen, zum Wayſen machen, der Aeltern, oder Kinder, oder Freunde berauben; *Boh.* osamotnim; *Cro.* oszamochujem (cf. sam; samotny, osamocić); (*Rg.* osiromàsciti, dovèsti nà siromàsctvo *pauperare*). Jak osierocił mieczá twóy niewiasty, tak osierocicie matka twoia. *Bud.* i *Sam.* 15, 32. Z nadworza mieczá osieraca, a w domu śmierć. *Bud. Tren.* 1, 20, „*not.* sierotami czyni.“ Pamiętasz wilczyco, siła się drugim matkom dzieci wzięło, Jak siła krowich i owczych matek osieracałaś. *Jabł.* kz. 112. Osierocony oyciec z dwóyga wdzięcznych dzieci. *Pot. Zac.* Sam ręką wdowczą i osieroconą Stos drew zapalił z synem i żoną. *Morszt.* 266. OSIEROCIEC, *f.* osierocieie *neutr. dk.*, *Bh.* osyřeti; *Rg.* osirottiti; *Rs.* осиротѣть; *Ec.* осирѣ́ти, обсирѣ́ти; sierotą się stać, osierocony bydź, cf. owdowieć, verwayſen, verwayſt werden. Zoſtała niewiasta osierociała, bez męża i bez synów. *Leop. Rut.* 1, 5. Przeczbym ia biedna matka miała osierocić po obu was iednego dnia? *Bud. Genes.* 27, 45. O Rzymie a śmierci Afrykanowéy nędzny i osierociały! *Warg. Wal.* 111, *Bh.* osyřały. Osierocenie oycowſkie, macierzyńskie, gdy dzieci utracą. *Cn. Th.* Osierocenie synowſkie, s sieroctwo. *ib.*

OSIEŚDZ, OBSIEŚDZ, Osieść, osiadł, osiedli, *f.* osiędzie, osiądę cz. *dk.*, osiadać *ndk.*, Osiadywać *frequ.*, *Sr.* 1. wobsiędem; *Crn.* obsęsti, obsędém; *Vd.* obsesti, obsedeti, obsiedati, obseduvati (s oblężeć), *Cro.* obszédam; *Rg.* obsjesti, obsjedam; *Rs.* осѣсть, осѣдать; siąśdź na około czego, ſich um etwas herum ſetzen. Kiedy nię mężczyzny obsiądą, cóż ia mam czynić na ten czas? *Teatr* 38, 205. Zebranie złościwych obsiadło mię, *obsedit.* *Wrob.* 48. Wszyſtkie zgoła mię nieszczęścia obsiadły. *Bard. Tr.* 229. Król młody, samemi pochlebcy obsiadły. *Stas. Num.* 2, 122. — §. b) osiadać na czym, siąśdź na czym, usadowić się, ſtanowiſko obierać, ſich wo ſetzen, nieder laſſen; *Sr.* 1. poſẽnu ſo; *Vd.* obstanuvati enkrai, stanuvati; *Cro.* naszelyujemsze, nasztanujemsze; *Rg.* usselittise, nasselittise, ustanitise, ukucchitise; *Bs.* ustànitise (cf. poſtanowić się); *Rs.* населяться, поселяться. Różnych czasów różne narody na iednych mieyscach z sobą osiadywały. *Krom.* 9. Chwała i bogactwa w domu iego osiędą. *Psalmod.* 54. Mawiał, iż w samym tylko Francuzkim ięzyku wszyſtkie umieiętności osiadły. *Kras. Doś.* 49. Już to w naturze osiadło ludzkiéy, aby ich płonne wiodły zwyczaie. *Zab.* 12, 293 *Zabł.* Kaszel z zatamowania transpiracyi i materyi oſtréy w płucach osiednienia. *Krup.* 5, 656. Na koszu osieść, nic nie wſkórać, z kwitkiem póyśdź, ſitzen bleiben, nichts ausrichten, zurück bleiben. O nieszczęśliwości okrutna, otożeśmy na koszu osiedli, chleba prosić będziemy. *Teat.* 6, 127. Lubo nasze zamysły na koszu osiędą. Odważne przedsięwzięcia sławne zawsze będą. *Zab.* 8, 347. Kobiety, gdy przebiéraią, nayczęściéy z panieńſtwem na koszu osiędą. *Teatr* 21 *b*, 81. W guiewie osieśdź, z opłonąć, im Zorne erkalten. Palić, burzyć, wycinać, niszczyć, gubić będę, Jak lud i miaſto zgładzę, toż w gniewie osiędę. *Zab.* 8, 354 *Koſſak.* — §. osieść, spuściwszy się na dole zoſtać, zsiąkać, zsiadać się, ſich ſetzen, ſinken, zu Boden gehen, *Vd.* se sesti, dolopadati, dolpozhenjati; *Rs.* оплесть, оплести, оплетать. Część nieba uſtawicznie się wznosi, część na dół osiada. *Pilch. Sen. liſt.* 289. Gdy w nawie na wielu mieyscach rozsadzać pocznie, niepodobna iuż osiadaiącą ratować. *ib.* 243. Dom mi osiadł, i porysował się. *ib.* 3, 233, poszedł w ziemię, das Haus hat ſich geſenkt. Ogień, któremu ubywa zarzewnéy karmi, sam przez się osiada. *ib.* 251, gaśnie). — Tygiel, że na kręgu ganczarſkim bywa toczony, musi mieć w sobie gléy, aby materya była ciągła do roboty, i nie osiadała. *Torz.* 63, nie urywała się). — §. 2) Osiadać co, siąśdź na czym, ſich auf etwas ſetzen, etw beſitzen, darauf ſitzen. Wielka a płodna kokosz więcéy iak pięć a dwadzieścia iaiec mogłaby osieść. *Cresc.* 581, bebrüten. — §. Osiadać konia, s siadać na koń i ieździć na nim, ein Pferd beſteigen, aufſteigen, aufſitzen. Teraz nie umie syn szlachecki konia osieśdź. *Star. Ref.* 172. Kto nad cię konia kształtowniéy osiędzie? *J. Kchan. Dz.* 159, *Lib. Hor.* 71. Porwawszy wodze, osiadł konia w skoku. *P. Kchan. Orl.* 1, 21. Wynaleźli siodła z strzemionami, i osiadanie koni w nich. *Otw. Ow.* 48. Osiadaniu koni służy siodlarſtwo, kowalſtwo. *Petr. Et.* 2. Trzeciego roku możesz osła osiadać. *Cresc.* 546. Osiadać konia, ieżdżać go, ein Pferd zureiten. We dwu lat osiadaią i objeżdżaią źrzebce. *Glicz. Wych. J* 8 *b.* Zrzebca wziąwszy z paſtwiska gospodarze osiadaiąc, kloc mu włóczyć przyprawią, aby się ludzi nosić na sobie przyuczył. *ib. F* 6. Różność między końmi osiadanemi, a między szkapami nieosiadanemi. *Kosz. Lor. pr.* Nieosiadana szkapa miece, a ku żadnéy się potrzebie nie zeydzie przez płochość i niezwyczay. *ib.* 18. — §. Osiadać ziemię, osadowić się na niéy, ein Grundſtück beſitzen, in Beſitz nehmen, ſich darauf nieder laſſen, anſiedeln. Doliny nieprzykre osiadły bogate włości. *Tward. Wład.* 153. Bronimy się, i osieść się wam nie dopuszczamy. *Smotr. El.* 30. Osiadać iaką rzecz, opanować, robić się iéy panem, posiadać ią, in Beſitz nehmen. Przyymuycie naukę więcéy, niźli wiele śrebra, a obfite złoto osiadaycie w niéy. *Leop. Syr.* 51, 36.

OSIEWAĆ, *ob.* Osiać. OSIEWACZ, -a, *m.*, osiewaicy, posiewacz, der Umſäer, Beſäer. Wytraćcie osiewacy z Babilonu, i tego, który dzierży sierp pod czas żniwa. *Leop. Jer.* 50, 16. Poima oracz żeńca, i ten, co iagody tłoczy, osiewacza. 1 *Leop. Am.* 9, 13. OSIEW, -u, *m.*, OSIEWEK, -wka, *m.*, OSIEWKA, -i, ż., ziarna wysiane, wysiew, die Saat, Ausſaat; *Rs.* обсѣ́въ, обсѣ́вка. (*Ec.* осѣ́вки, отруби otręby). Trzydzieści korcy osiewki dadzą trzy korce. *Leop. Jes.* 5, 10. Oracz miece na ziemię osiewkę obfitą. *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Część iedna zboża na osiewek pol. *Radz. Genes.* 47, 24. — *transl.* Błogosławiona niwa, szczęśliwe osiewki, Z których wam się synowie rodzą a nie dziewki. *Pot. Arg.* 353. OSIEWNY, -a, -e, do osiania, mogący bydź osianym, Saat-. Osiewna rola, Saatfeld, którą może orać i osiewać. *Cresc.* 656 *et* 40. Pole osiewne i odłogowe. *Cresc.* 90.

OSIKA, -i, ż., OSINA, OSICZYNA, OSA, -y, ż., *Bh.* osyka, wosyka, žymoláš, žymolíš; *Sr.* 1. woßa, woßéza; *Vd.* jesika, trepetika, jagnet; *Crn.* jagnéd; (*Crn.*

jesika, s topola, cf. iesion); *Sla.* jagnjida; *Bs.* jagnét; *Cro.* jagnyed; *Hg.* jegenyefa; *Ks.* осина; die Aſpe, Aeſpe, Zitterpappel, topola czarna. – Osa, drzewo pierwszey wielkości, prosto w górę rosnące; liście wiszą na długich i cienkich gałązkach. *Kluk Rosl.* 2, 31. Ręce mu drżą, iak osika. *Klon. Wor.* 3, zittern, wie Aeſpenlaub; *Slo.* drkotce zimu, gako oſika; *Sr.* 2. won ſe tiſcéjo, ako woßina, ako woßinowi liſt. OSIKOWY, – a, – e, od osiki, Aeſpen-; *Cro.* jagnyedov; *Sr.* 1. woßeczané, woßowé. Osikowy lasek, s OSIKOWINA, – y. ż., *Tr.*, ein Aeſpenwäldchen; *Sor.* 1. woßeczina, woßowna; *Crn.* jagnedjo; *Cro.* jagnyedje; *Rs.* осинникъ. OSIKNĄĆ, *f.* osiknie *cz. idntl.*, Osikać *ndk.*, opryskać, beſpritzen. Uderzy ią w pierś wyoſtrzonym nożem, Natychmiaſt go krew' gorąca osika. *Zab.* 15, 260.

*OSIM, *OSIMNASTY, *ob.* Ośm, ośmnasty.

OSIODŁAĆ, *f.* osiodła *cz. dk.*, Osiodływać *frequ.*, *Boh.* osedlati, osedlowati; *Sr.* 1. wobſędwać; *Vd.* nasedlati, gornasedlati; *Rg.* osedlatti; *Cro.* oszedlati, oszedlávam; *Bs. et Sla.* osedlati; *Rs.* осѣдлать; okulbaczyć, ſatteln. Bardelą źrzebca osiodływać trzeba prawie w pośrzodku grzbieta. *Hipp.* 39. Skorom osła osiodłał, łatwo i poiadę. *Zabł. Zbb.* 33. – *fig. tr.* On siedząc nad herbarzem z nosem osiodłanym Pochycha, że pan przodek iego był hetmanem. *Nar. Dz.* 3, 149, t. i. z okularami na nosie, mit bebrillter Naſe. Rzekę na przeyście osiodłaią moſtem. *Chroſć. Fars.* 144. Dniestr osiodłaią moſtem. *Jabł. Buk. E* 3. – §. Osiodłać kogo, opanować, ujarzmić, uiąć kogo w kleszcze, podbić, ouzdać, einen zähmen, unterjochen. Kto kogo zduża, ten go osiodła. *Jabł. Ez.* 181. Osiodłam go, s sam nie swóy. *Cn. Ad.* 791. Powszechnym ſtrachem osiodłany drży lud. *Karp.* 2, 95.

OSIOŁ, OSIOŁEK, *ob.* Osieł, Osiełek.

OSIWIEĆ, *f.* osiwieie *neutr. dk.*, siwym lub sędziwym się ſtać, *Bs.* osiditi; *Cro.* oszegyújem; grau werden, graue Haare bekommen. Nie frasuy się, osiwieiesz przed czasem. *Cn. Ad.* 594. Osiwiał od kłopotu. *ib.* 792. Bodaybym osiwiał, bodaybym olysiał, ieśli to mu wierzę. *Boh. Kom.* 1, 402. Włosy osiwiałe. *Teatr* 49, 117. t. i. siwe, sędziwe. – *transl.* Wiezie Bootes ſkrzypiącemi wozy, Osiwiałą nam zimę i oczaſte mrozy. *Leszcz. Cl.* 98, t. i. białą, śnieżną). Wy Grekowie zawsze dziecinami, nauki żadnéy osiwiałéy nie macie. *Sk. Dz.* 116, t. i. sędziwéy, poważnéy, ſtaréy. OSIWIAŁOSC, – ści, ż., osiwienie, das Grauwerden, Grauſeyn. *Gil. Pſt.* 308 *b.*

OSKĄPIEĆ, – iał, – ieli, *f.* oſkąpieio *neutr. dok.*, ſkąpym się ſtać, geitzig werden. Gdyby po ożenieniu pan móy oſkąpiał, cóżby się z nami ſtało? *Teatr* 7 *c*, 14.

OSKARD, OSZKARD, – u, *m.*, bika, die Bicke, Spitzart, narzędzie żelazne do rozwalania murów, roskopywania ziemi, z rodzaiu siekiery i topora, *dolabra. Wlod.*, (*Bh.* woſſtrb, s paprzyca); *Cro.* teszla *dolabra*, cf. cieśla; *Ec.* оскóрдъ, оскóрдеюь topor). Oſkardu używa się do rąbania muru, i ma dwa końce, ieden płaski, którym mularz przycina cegłę w murze; drugi okrągły ostry, który nazywa się dziubas. *Mag. Mſk.* Twardym tniesz oſkardem marmury. *Hor.* 1, 299. Głazołomny oszkard. *Mon.* 5, 594. Przysiek, świdry, oszkardy mieć, dobremu młynarzowi przyſtoi. *Haur Ek.* 41. Wyrębowali drzwi iego; toporem i oſkardem obalili ie. *W. Ps.* 73, 6.

OSKARŻYĆ, *f.* oſkarży *cz. dk.*, Oſkarżać *ndk.*, odnosić kogo, obwiniać. *Cn. Th.*, einen anklagen, żałobę nań zanosić, *Boh.* obżalowati (cf. zażalenie); *Slo.* żalovat' (*ob.* żałować); *Sr.* 1. wobſkorjuju; *Crn.* tòshem, toshújem (cf. *tążyć), werizheti, werizhuvam; *Vd.* satoshit, natoshiti; *Cro.* obtuśújem; *Sla.* tevàti; *Bs.* obaditi (obwadzić), osvaditi (cf. zwada), opoviditi (cf. opowiedzieć), okriviti; *Rg.* obaditi, obadivati; *Dl.* obvaditi, osvaditi; *Rs.* жалобу приносить, обвинять, доносить; *Eccl.* извѣтовати, извѣтую, извѣтствую, извѣтъ чиню о чёмъ на кого, оглаголати, оглаголовати, осуждствовати. Słuchaycie, kto tego szafarza oſkarża i odnosi do pana. *Dambr.* 382. Oſkarżyć fałszywie, potwarzyć, osoczyć *Rs.* оболгать, обѣлгивать. Oſkarżony *Sr.* 1. wobſkorjenc, *Vd.* satoshen, obtoshen). Mogący bydź oſkarżonym, do oſkarżenia *Sr.* 1. wobſkorjenitć, *Cro.* obtuslyiv, *Vd.* obtoshliu, satoshliu *accusabilis.* Oſkarżaiący, *ob.* oſkarżyciel; Oſkarżaiący przypadek w grammatyce, czwarty, *Accusatiuus*, *Sor.* 1. wobſkorjowacjne, *Slo.* żalovatlivi; *Cro.* obtusni; *Rs.* обвинительный, винительный падежъ. Oſkarżenie, obwinienie, *Cn. Th.*, ſkarga, żałoba, *Vd.* satoshenje, toshuvanje, natoshba, satoshba, potoshba; *Sla.* osvadjenje; *Cro.* obtusenye; *Dl.* oklevetanye; *Rs.* оговóръ, оглаголаніе; *Ec.* возрóкъ, навѣтъ, навинéніе. Oſkarżenie fałszywe, potwarz *Ross.* приклепъ. OSKARŻYCIEL, *OSKARŻACZ, – a, *m.*, **OSKARCA, – y, *m.*, żałobę na kogo zanoszący, donosiciel, der Ankläger; *Boh.* żalobnik; *Slo.* żalobnik; *Sr.* 1. wobſkorjnik; *Crn.* werizh, toshnik; *Vd.* toshiv'z, toshnik, natoshnik, satoshnik; *Cro.* obtusitel; *Rg.* opoviditegl, opovjedalaz; *Bs.* obaditegl, osvaditegl; *Rs.* винитель, оговорщикъ; *Ec.* оглаголникъ. Nie będziesz oſkarżaczem między ludźmi. 1 *Leop. Levit.* 19, 16, potwarcą. 3 *Leop.*). Czart, pokusnik, wnet oſkarca ludzkiego rodzaiu. *Przyb. Milt.* 101. Oſkarżyciel oſkarżyciela *Vd.* prutitoshnik, der Gegenkläger. OSKARŻYCIELKA, – i, ż., die Anklägerinn, *Bh.* żalobnice; *Vd.* toshiv'ka; *Bsn.* osvaditegliça; *Cro.* obtusitelicza. OSKARŻYCIELSKI, – a, – ie, oſkarżycielom służący, *delatorius. Cn. Th.*, anklägeriſch, Anklage-.

OSKLEPIĆ, *f.* oſklepi *cz. dk.*, Oſklepiać *ndk.*, w koło zaſklepić, ſklepieniem obwieśdź, umwölben; *Rg.* okorriti *incruſtare*; *Vd.* okoriti, obſkorjati, okulobſkorjati; *Ec.* окрепнáю. Sroka gniazdo swoie zwierzchu w koło oſklepi. *Haur Sk.* 335.

OŚKLIĆ, OSZKLIĆ *cz. ndk.*, ſkłem obwieść, beglaſen, überglaſen. Kreyda się w ogniu oszkli. *Torz.* 240. Robią się w hucie iakoby krople dżdżowe oszklone. *ib.* 74.

OSKOCZYĆ, OBSKOCZYĆ, *f.* oſkoczy *cz. dk*, Obſkakać *ndk.*, Obſkakiwać *frequ.*, Obſkakuie *praes.*, *Bh.* obſkočiti, obſkakowati; *Vd.* obſkozhiti, obſkakati, okulſkakati, okulpoſkozhuvati; *Rs.* обскакáть, обскакивать, обскакý; ſkakać na około czego, umſpringen, umhüpfen. Obſkoczył to mieysce na iedney nodze. *Tr.* – *transl.* oſkoczyć kogo, obſtąpić, osoczyć, einen umringen, einſchließen. Oſkoczcie mi tego człowieka; gardło w tym

wasze, ieśliby mi uszedł. *Teatr* 20 *b*, 218. Król osko-czony od Niemców, Rusinów i Węgrów, szukał bezpieczeńſtwa w męſtwie własnym. *Nar. Hiſt.* 3, 260. Od nieprzyiaciół w około osko czony, poległ, *conclusus in me-*do. *Krom.* 714. To iest fortel naywiętszy na Niemca zbrygo, Oſkoczyć go ze wszech ſtron, czynić go głodzego. *Biel. S. N.* 32. - *fig.*, *quo reginam ambire ju-rente* r *audeat affatu*, iakoby na nią słowy zayść, iakoby ią obſkoczyć, chytro uiąć, złagodzić. *Cn. Th.* 580.

OSKOŁA, - y, ź., płynienie soku z drzewa, (*Etym.* kłóć, kol-), der Saftfluß der Bäume, wenn durch die Rinde der Baumſaft heraus dringt. Wiele z drzew leśnych podpadaią płynieniu, a iak ogrodnicy zowią, oſkole. *Fors. Drz.* 4. - §. Oſkoła, upływanie soków z drzewa, przez rany, po odcięciu gałęzi. *ib.* 13, das Abzapfen des Baumſafts durch abſichtlich gemachte Spalten. - §. Oſkoła, *betulae incisae succus. Cn. Th.*, der Birkenſaft, das Birkenwaſſer. Na wiosnę, gdy się brzoza do żywego natnie, oſkoła wypływa. *Bot.* 12. OSKOŁY *plur.*, czas, kiedy sok z drzew wychodzi; bierze się za wiosnę. *Wtod.*, die Baumſaftzeit, der Frühling, soczniça.

OSKOMA, - y, ź., OSKOMINA; *plur.* OSKOMINY, ſkoma, pieczenie zębów na co, co drugi je, poczucie z przypomnienia iakiéy łakotki, ślinka na co, der Appetit zu etwas, wenn einem der Mund nach etwas wäſſerig wird, die Zähne nach etwas wäſſern; *Bh.* laſkominy, laſkowiny, laſkomka (cf. łakomy); Oſkominę mieć, *Cro. barb.* mizzatise tkomu oſkomine *chi appetisce avidamente qualche cosa*, *Vd.* ſkomminam), *pr. et tr. fig.* Choć mu dokucza oſkoma, iuż ią spluwał nieborak, żeby matkę ratował. *Pot. Arg.* 69. Wiem ia, żeć szynkowne domy czynią oſkomę miasta. *Zab.* 8, 329 *Zyck.* O młodsze nie trudno otrzeć oſkominę. *Sim. Siel.* 32, *Pot. Syl.* 245. Zazdrość przeklęta rodzi oſkominy, gdy na cudze szczęście patrzy. *Pot. Arg.* 568. Ścieraiąc tęsknicy swoiéy oſkominy, Zezwalaią liſtowne oddadź nawiedziny. *Pot. Arg.* 759. Oſkominy komu czynić. *Cn. Th.*, einem den Mund wäſſerig machen. Oſkominy mam na co. *ib.*, der Mund wäſſert mir nach etwas, zęby na to oſtrzę, cf. pachnie mi co. - §. 2) oſkominy, drętwienie zębów po kwasach, Stumpfheit der Zähne von ſauern Sachen; *Vd.* oſkimina, ſkiminaſti sobi, ſkomina, ſkominoſt, ſkominenje; *Bs.* oſkomine, utrinutje od zúbá; *Rg.* oſkomina; *Rs.* оскóмина. Kurza noga oſkominy zębom odeymuie. *Cresc.* 248. Kto lędzie pożywał kwaśnéy iagody, oſkominy lędą mieć zęby iego. *Leop. Jer.* 31, 30. Oycowie iedli iagodę, a zębom synów ich oſkominy. *Bud. Exech.* 18, 2, zęby synow drętwieią. *Wuiek.*). Póki kto kwaśne iabłka ie, poty ma na zębiech oſkominę. *Hrbſt. Nauk. K* 5 *b.*

OSKOMY, - a, - e, ſkomę maiący, chciwy, zazdrosny, wäſſerigen Mundes, gierig, neidiſch. Mimo swych wielkich bogactw był łakomy, Ubogim nieużyty, maiący oſkomy. *Min. Ryt.* 3, 281, (*Crn.* ſkominaſt, = cierpki, *Rs.* оскóминный zęby drętwiący; *Bh.* zlaſkometi drętwieć, o zębach).

OSKROBAĆ, *f.* oſkrobie *cz. dk.*, *Oſkrobawać *ndk.*, Oſkrobywać *frequ.*, Oſkrobie *praes.*, *Bh.* oſſtrabati, oſſtrabomati; *Vd.* oſkrobiti, obſkubiti; *Crn.* shlépâm; *Ross.* оскрéбить, оскребáть, оскобли́ть, оскабли́вать; na około poſkrobać, beſchaben, abſchaben. *Abrado*, oſkrobam, uſkrobawam, ogolam. *Mącz.* Oſkrobać marchew', buraki i ryby z łuſkwiny i t. d. *Wiel. Kuch.* 419. Nim ziemię narzucono, część nieiaką korzenia oſkrobywał. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 419. Rybę z łuszczki oſkrobać. *Pot. Jow.* 173, einen Fiſch ſchuppen. - *fig.* Nie oſkrobiesz tu nic, nie urwiesz tu nic. *Tr.*, nie oberwiesz, hier kannſt du nichts unterſchlagen, ſchwänzen. OSKROBINY *plur.*, OSKROBINKI *dem.*, Abſchabſel. *Ramentum*, oſkrobinki, odrobinki, które za ſkrobaniem odchodzą. *Mącz.*, *Sr.* 1. wotdrapané hrudé; *Crn.* shkerbina; *Rs.* оскрéбки, оскрóбокъ, поскрéбокъ, подскребокъ, поскребышъ, поскребышекъ.

OSKRZELE, *plur.*, (*Ross.* оскрылья gatunek czapki), ſkrzele, *branchiae*, któremi ryby oddychaią, *Aluk Zw.* 3, 87, uszy rybie, *Dudz.* 16, die Kiemen, Fiſchohren. *Non recte pinnas aliqui vocant. Cn. Th.*, *ob.* płetwa; *Bh.* pleytwa, plautew; *Sr.* 2. ćrape; *Vd.* perotniza; *Rs.* жáбры.

OSKRZYDLIĆ *cz. dk.*, oſkrzydlać *ndk.*, bokiem zachodząc otoczyć, überflügeln, *Bh.* okrídljm; *Rg.* okrileti, (kriliti *protegere*).

OSKUŚĆ, OBSKUŚĆ, *f.* oſkubie *cz. dk.*, Oſkubnąć *idntl.*, Oſkubać *ndk.*, w koło wyſkubać, gołym uczynić, umzupfen, bezupfen, berupfen; *Bh.* oſſtlubam; *Sr.* 1. wobſtolbacj, woſkubane; *Vd.* oſkubiti, obſkubiti (z oſkrobać), opipati, obzukati, poknodrati, omusniti, omekniti, omeſti (*ob.* omſknąć); *Cro.* oszkubújem, operusavam; *Bs.* oſkupſti, ognsiti; *Rs.* оскобли́ть, оскабливать (=oſkrobać). Oſkuść ptaki z pierza. *Pot. Jow.* 173. U gęsi corok się oſkubuią brzuch, szyia i wyższa część ſkrzydeł. *Kluk Zw.* 2, 158. Brodę mu ze wszyſtkim obſkubli. *Klok. Turk.* 29. Skrawek płotna do zawłoki rany, ma mieć oba brzegi z nitek obſkubane, by kosmatemi i miękkiemi były. *Perz. Cyr.* 1, 76. Pieczenia oſkubana. *Dwor. H.* 2. - *tr.* obſkubano go, = oszwabieno, ogolono, man hat ihn gerupft, geprellt. *Tr.*

OSŁA, - y, ź., OSEŁKA, - i, ź., *demin.*, *Crn.* osla, brus; *Hg.* atzel, atzelka; *Vd.* aſuli, osliza, brus, brusni kamen; *Bh.* brus, brauſek; *Slo.* brus; *Sr.* 1. bruß, brußk (cf. brzusiec); *Sr.* 2. bruſt, bruſczik; *Cro.* brúsz, bruſa, oſtrilo; *Dl.* bruuſs, bruszilo, oſtrillo, toczio; *Bs.* brús, brusillo, osctrillo, toçio; *Sla.* brùs; *Rg.* brús, osctrillo, tozio; *Ec.* осла, оселка; *Rs.* брусъ, брусóкъ, брусóчникъ, (брусъ 1. belka czworograniaſta), оселокъ; der Streichſtein, Wetzſtein, Schleifſtein, kamień do chędożenia żelaza, abo oſtrzenia z żelaza robionych rzeczy. *Kluk Kop.* 2, 82. (cf. *Rs.* оселина rozwora, drąg przednie koła z tylnemi spaiaiący). Osły, oselki ręczne różnie się wyrabiaią, częſtokroć i z trzonkami dla wygodnieyszego trzymania. Robią ie z kamienia piaſkowego drobno ziarniſtego, i gdy się co na nich oſtrzy, wodą się maczaią. *Kluk Kop.* 83, cf. toczydło, marmurki). Osła choć sama przez się nic nie kraie, Jednak żelazom tępym oſtrość daie. *Cn. Ad.* 792. Cóż po brzytwie bez osły? *Pot. Arg.* 167. - *fig.* Gniew ieſt oslą męſtwa. *Petr. Et.* 174, bodzcem). Jam oboygom wam była Osłą, na którey spólnie się oſtrzyła Jednego wiara, drugiéy zaś wſtydliwość. *Paſt. F.* 331. - §. b) osła złotnicza, probierſki kamień, der Probirſtein. Na kamieniu abo na oselce złoto i śrebro prawe poznasz. *Bud. Ap.* 72. Złota próba oselka, ogień; a

cłowieka złoto. *Cn. Ad.* 1347. - §. c) *transl.* osła masła, ż kawał masła na kształt osły, *Bh.* homole máſla (*ob.* gomolka), ein Wecken, Butterwecken, jedes Stück in Gestalt eines Wetzsteins. Osełka masła iedna większa, niż druga. *Ern.* 145.

OSŁABIAŁOSC, - ści, ż., słabość, utrata sił, *Bh.* oſłabłoſt; *Rs.* осла́ба (z ulga); Entkräftung, Kraftlosigkeit. W téy osłabiałości oyczyzny. *Archel. praef.* OSŁABIĆ, *f.* osłabi *cz. dk.*, Osłabiać *ndk.*, *Bh.* oſłabiti; *Sr.* 1. woßwabam, woßwabu, poßwabu; *Vd.* oslabiti, muzh vseti, oslabim, vslabiti, slabotiti, omedliti, obserbati, vunsmedloti, vunsmedluvati; *Cro.* oszlabiti, oszlabújem, omlahavlyújem; *Bs.* oslabiti, omlohaviti, obnemochi, squariti, isquariti; *Rg.* oslábiti; *Rs.* разслабить, разслабля́ть, ослабить, ослабля́ть; sił pozbawić, słabym uczynić, ſchwächen, ſchwach machen, abmatten. Od igrzyſka uszął osłabiony. *Lib. Hor.* 65. OSŁABIEC *niiak. dk.*, OSŁABNĄĆ, osłabł *idntl.*, *Bh.* oſłabnauti; *Sr.* 1. woßwabu; *Vd.* oslabet, omedlet, slab gratati, omagati; *Rs.* ослабнуть, ослабе́ть, ослабева́ть, разслабнуть, разслабе́ть, изнемочь, изнемога́ть; siły utracić, z sił spaśdź, ſchwach werden, kraftlos werden, *propr. et tr.* Woysko znacznie osłabiało. *P. Kchan. Jer.* 290. Osłabł cały iak glina. *Perz. Lek.* 314. Laty ſtłoczona i osłabła w siłach. *Teatr* 45 *d*, 31. Sól ta zęby osłabiałe umacnia. *Syr.* 136. Osłabiały *Bh.* oſłalłę. Osłabiało *adv.*, słabo, n. p. Dufaiąc w mocne mury, nieprzyiaciel osłabiałe sobie poczyna. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 12, 14, opuszczali się). (*Rs. et Ec.* неосла́бный *irremiſſus*).

OSŁAĆ, *ob.* Obesłać, obścielać.

OŚLACHCIĆ, *ob.* Oszlachcić.

OŚLADA, - y, ż., OSZLADA, ślad, ſtegno, szlak, trop, *Vd.* osled, slied, sledba; die Spur. Tatarowie wziąwszy te zastawy; Poszli, nie iednak bez oszlady krwawéy, gdziekolwiek się obrócili. *Tward. W. D.* 97. Herkules wołów swoich kradzionych szukaiąc, więcéy się głosu trzymał, niżeli oślady. *Klon. Wor.* 23. Niemasz żadnéy na wodzie oślady. *Pot. Syl.* 104. Nie upatrzię oszlady, *veſtigia pedum. Zebr. Ow.* 125. Przyozdobienia miasta przez Kazimierza W. ledwie teraz oślada iaka zostanie. *Krom.* 367. - *transl. fig.* Cóż mi teraz za pomoc, co niesiesz za radę, Na tak świeżą troſki méy niezmierną oślądę? *Pot. Arg.* 735. *OŚLADOWAĆ, - ał, - anie, *czyn. ndk.*, oślądą łowić, dochodzić, *indagare. Mącz.*, nachſpüren, der Spur nachgehen.

OŚŁADZAĆ, *ob.* Osłodzić.

OŚLAK, - a, *m.*, wielkie niezgrabne oślisko, ein ungeſchlachter großer Eſel. Daycie mi muła czy oślaka, Ja go zrobić doktorem miodopłynnym mogę. *Jak. Bay.* 227. (OSŁANIAĆ, *ob.* Osłonić). OŚLARZ, - a, *m.*, *Bh.* oſłar, woſłar, ſaumar; *Slo.* oſtar; *Sr.* 1. woßlicjer; *Vd. et Crn.* oslar; *Cro.* oszlár, oszlogonecz; *Bs.* oslàr, oslogogna; *Rg.* oslàr, oslogonaz; *Dl.* tovarnik; *Sla.* magarc; *Ec.* ослярь; *Rs.* осля́тникъ, осломасъ; pastuch z poganiacz osłów. *Mącz.*, der Eſeltreiber. *Zygr. Pap.* 372. *Oślíarz. *Volck.* 581. OŚLARKA, - i, ż., die Eſeltreiberinn. *OŚLARNIA, - i, ż., *Ec.* ослярня, ſtaynia dla osłów, der Eſelſtall. OŚLARSKI, - a, - ie, do oślarza należący, Eſeltreiber-, *Sr.* 1. woßlicjerſki. OŚLĄTKO, - a, *n.*, *Bh.* oſlatko; *Dl.* oszlich; *Sr.* 1. woßlatko; źrzebię ośle, das Eſelsfüllen. Z oślicą oślątko, dwoie bydlątko. *Piel. Kat.* 76. Oślica i oślątko, źrzebię téy oślicy. *Bial. Poſt.* 9.

OSŁAWA, - y, ż., - 1°) *in bonam partem*, sława ze czcią, wielbienie, Ruhm, Ehre. Łacińskie słowo *gloria*, podobne do czci, różne od chwały, możem wyrazić uwielbienie, osławę, zawołanie. Każdy po wielkich pracach pragnie osławy i zawołania, iakoby nadgrody. *Petr. Ex.* 313. Ja nie słucham miłości, gdzie idzie o sławę, Miła mi miłość, ale dbam wraz na osławę. *Morszt.* 109. - §. 2) *in malam partem*, uyma sławy, Berüchtigung, übler Ruf, *Vd.* preklis, dolklis; *Ross.* ора́сна, зао́сла́вїе, зао́сла́вїе; (*Ec.* оса́ба, хро́ма łgarſtwo). Rozpuſta mężczyznie nie niesie tak osławy, iak białogłowom. *Gor. Dwor.* 267. Bez wszelkiéy wſtydu osławy, darować grzechy zwykł. *Zygr. Gon.* 306. Sara opłakiwała długo swoię osławę, ſtawszy się dla nieplodności obmową świata. *Zal. reſt.* 266. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyiéy powiadaią. *Karnk. Kat.* 362. OSŁAWIACZ, - a, *m.*, *Tr.*, OSŁAWCA, - y, *m.*, *Otw. Ow.* 431, obmówca, *Cro.* osloglassitel; *Ec.* злосло́вникъ; der Leutebereder, Afterreder. OSŁAWIĆ, *f.* osławi *czyn. dok.*, Osławiać *ndk.*, Osławiam *praes.*, *Bh.* oſlawiti, oſlawowati *illuſtrare*, *decorare*, *Rs.* ослáвить, - 1°) sławnym uczynić, sławę czyią ogłosić, uwielbić go, berühmt machen. Z podłego ſtanu powſtawszy, nauką się osławili Stanisław Zawacki, Stanisław Bartolan Doktor Sandomirſki, Jakub Doktor Przemyſki. *Petr. Ex.* 297. Książę Ostrogſki Konſtantyn męſtwem się wszyſtkiemu światu osławił. *Modrz. Baz.* 164. Chryſtus nie objaśnił a osławił sam siebie, ale oyca swego. 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. Bóg syna swego niebieſkiemi upominki ozdobić, wyświadczyć, a prawie osławić raczył. *Zrn. Poſt.* 44, wiecznie go osławił. *Farn.* 10. Umarł Eleazar z wielką czcią i osławieniem imienia swego. *Jer. Zbr.* 73, z wielką sławą). - *§. osławić komu co, oznaymić, verkündigen, bekannt machen. Dlatego, abyśmy dobrze i w boiaźni żyli, osławił bóg piekło i roskosz rayską ludziom po śmierci. *Biel. Sw.* 33 *b*, sam uſty swemi szeroko im to osławić raczył. *Rey Poſt. Sz* 1. - §. 2) *in malam partem*, osławiać, uymować sławie czyiéy, obmawiać go, ogadać, ogdakać kogo, einen ins Gerede bringen, ihn verſchreyen, berüchtigt machen; *Sr.* 1. zlewobwowam; *Vd.* hudu resglasiti, neposhtenuvati, preklizati, sneglasiti; *Rg.* ozloglasiti; *Bs.* zloglasiti, ozloglasiti; *Cro.* ozloglassujem, odichújem; *Rs.* озлословить, обесславить, обезсла́вливать. One owieczki przed wszyſtkim światem przez tę swoię drukowaną kalumnią osławuiesz. *Smotr. Lam. pr.* *Szrankowemi słowy go nagabał albo osławił. *Szczerb. Sax.* 6, łżył, tak że trzeba było w szrankach o to czynić). Strzeż się osławiać kogo, bo ciężko odwoływać. *Birk. Oboz. J.* 4. Jużeś się nazbyt osławiła w szalbierſtwie. *Paſt. F.* 113. Osławiony, *Bh.* złoporéſtný; *Slo.* zloporéſtný; *Sr.* 1. wobwowané (cf. obwołać), cf. zawołany; *Rg.* zloglasni; *Ec.* злосла́вный. OSŁAWNY, - a, - e, osławiaiący, lżący, ehrenrührig. Osławne listy ktoby pisał, albo nalezione objawił, ma być ścięt. *Szczerb. Sax.* 177, paszkwile). Jezierne raczéy osławionym (przez poiedynki), niżeli sławnym mieyscem zwać należy. *Kras. liſt.* 13. Osławianie *Rs.* злословле́нїе, зло́вѣщанїе, cf. potwarz.

OSLĘ, - ęcia, *n.*, źrzebię ośle, das Eſelsfüllen; *Ser.* 1. woßlaczé, woßlik; *Cro.* oszlich; *Dl.* oszlovacz; *Bs.* pulle, tovarcich; *Rs. et Ec.* осля (*ob.* oślątko). Przed rokiem ośląt od siana nie odsadzay. *Cresc.* 546. *Dl. Prov.* gospodar ak' nema neg dinar, alli je gospodar, oszlovacz, ak' ima zlat pokrovacz, allije oszlovacz, : cf. z oślęcia koń nie będzie.

OSLEDNIK, - a, *m.*, który ośladą zwierza dochodsi, *investigator. Mącz.*, der der Spur nachjagt, der Nachſpurer.

OŚLEP, na OSLEP, w OŚLEP *adv.*, ślepo, nie bacząc, nie patrząc, bez rozwagi, blindlings. Oślep iść, zamrużywszy oczy. *Cn. Ad.* 793. Nam się nic nie powodzi, bo na oślep wszyſtko czyniemy. *Mon.* 64, 443. Już oślep się daię w ręce twoie. *Poſt. F.* 160. Niemasz nic gornego, iako słuchać oślep zawsze rad iednego. *Jabł. Tel.* 180. Co widzisz, tego się oślep przyss. *W. Poſt. W.* 3'4, t. i. koniecznie, iak gdybyś nie widział). OŚLEPIĆ, *f.* oślepi *cz. dk.*, Oślepiać *ndk.*, *Bh.* oslepiti; *Sr.* 2. woßlepiſch; *Sr.* 1. woßlepam, wobßlepam; *Rg.* osljèpiti; *Bs.* osljepiti; *Vd.* oslepiti, oslepuvati; *Cro.* oszlepiti, oszleplujem, oszleplyújem; *Rs.* ослѣпить, ослѣплять, ślepym uczynić, wzroku pozbawić, blind machen, blenden, *pr. et tr.* Terazbym się rada oślepiła Tak żałosnego strzegąc się widoku. *P. Kchan. Jer.* 518. Oślepili go, oczy mu łupiąc. *Sk. Dz.* 728. Olexy cesarz brata oślepił: sam też precz wypędzon. *Biel. Sw.* 78, *Baz. Sk.* 81. Oślepiam na iedno oko *Cro.* oſkilavlyújem *eluseo.* Szczęście go oślepiło. *Boh. Kom.* 2, 457. Oślepiony miłością. *Gór. Dw.* 308, omamiony). Oślepiaiący *Ross.* ослѣпительный. Oślepienie *Bh.* oslepenoſt. OŚLEPICIEL, - a, *m.*, który oślepia, der Blindmacher, Blender, Verblender, *Sr.* 1. wobßlepicieł; *Crn.* slepivz; *Rg.* osljepitegl. *Cro.* oszlepitel. *W rodz. żeńſk.* oślepicielka, *Sr.* 1. woßlepicjerka; *Rg.* osljepitegliza. OŚLEPNĄĆ, oślepł, *f.* oślepnie *neutr. i intl.*, olśnąć, wzrok ſtracić, blind werden, *pr. et tr.* Bodayem był wprzód oślepł, niż was kiedy obaczył. *Teatr* 21, 65. Czy ia oślepłem na ten czas? *Teatr* 15, 69. Zgrzybiały i ćślepły. *Krom.* 575. Jeden zwyczaiu ieſt niewolnikiem, Drugi fortuną oślepnie czyią. *Zab.* 12, 294 *Zabł.*

OŚLI, - a, - e, osłowy, *Bh. et Slo.* oślí; *Vd.* oseln, oslou, oslaſt; *Crn.* oslovſke; *Rg.* osegli, tovarſki, magarſki; *Bs.* osegli; *Rs.* ослій, ослиный; do osła należący, Eſels-. Otworzże Waść swoie ośle uszy dobrze, ichcicy mię rozumieć. *Teatr* 30, 89. Ośla głowa. *Wad. Dan.* 28, *Crn.* oslovna). *Botan.* Ośli ogórek, kolokwintyda. *Urzęd.* 100. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedzi, leśny, psi, wszystko iedna rzecz. *Syr.* 1474, Eſelsgurkumer, Coloquinten. OŚLIARZ, *ob.* Oslarz. OŚLICA, - y, ż., OŚLICZKA, - i, ż., *zdrbn.*, *Boh.* oſlice; *Slo.* oſlica, oſlička; *Sr.* 1. woßlicza, woßliczka; *Sr.* 2. woßlowa; *Crn.* oslica; *Vd.* osliza; *Bs.* osliça, osliciça, tovariça, tovariciça, magariça; *Rg.* osliza, oslizza, tovariza, magarizza, poslenisa; *Slo.* magarica; *Cro.* oszlicza, oszlichicza; *Rs.* ослица; *Ec.* ослица, осля; samica ośla, die Eſelinn. Oślica iedno rodzi ośle, rzadko dwoie. *Zool.* 379. *Asella* ośliczka. *Mon.* 74, 183. OŚLICZY, - a, - e, do oślicy należący, von der Eſelinn, Eſelinnen; *Ross.* ослиный. Oślicze mléko rozwalnia żołądek. *Dyk. Med.* 4, 338.

OŚLINIĆ, *f.* oślini *czyn. dok.*, Oślíniać *ndk.*, *Bh.* uſlíniti; *Rs.* муслить; w koło poślinić, mit Speichel beneten. *Rog. Dof.* 1, 252.

OŚLIŚKO, - a, *n.*, *contemn.*, brzydki osieł, ein häßlicher, garſtiger Eſel. Wół z ośliſkiem. *Groch. W.* 373, *Jak. Bay.* 112.

OŚLIZNĄĆ, ośliźł, *f.* ośliznie *neutr. idntl.*, *Bh.* oſlíznuti; *Rs.* ослизнуть; ślizkim się ſtać, glatt werden, ſchlüpferig werden. *Impers.* ośliźło, *lubrica facta eſt terra ob glaciem. Cn. Th.*, es hat geglatteiſt, cf. gołoledź). Słabe ich tam było do murów przyſtępowanie; bo od dżdżów bardzo było wszędzie ośliźło. *Baz. Sk.* 274. OŚLIZNĄĆ się,ześliznąć się; ausgleiten, abgleiten. Rozbóynik chciał go pchnąć nożem; ale pchnięcie trafiło na pulares i ośliznęło się. *Gaz. Nar.* 1, 28. OŚLIZNIĆ, *f.* oślizni *cz. dk.*, Oślizać *ndk.*, ślizkim uczynić, ſchlüpferig machen. Kiszki flegmą oślíźnione. *Wołszt.* 125. Wilgotności z macicy ciekące, oślizaią ią, i przyczynę odeyścia płodu dawaią. *Spicz.* 181.

OŚLNĄĆ, *ob.* Olsnąć.

OSŁODA, - y, ż., osłodzenie, rzecz słodząca, *tr.* die Verſüßung, das Verſüßen. Traktat ten na królu wymuszono, acz z nieiaką hańby iego osłodą. *Nar. Hſt.* 6, 145. Ucierpienia tego naymilszą w oycowſkim sercu twoim znayduiesz osłodę. *Dyar. Gr.* 31. Wdzięczna życia osłodo, wierni przyiaciele! *Zab.* 13, 242 *Nar.* Muzo, dni moich osłodo! *Kniaź. Poez.* 3, 27. OSŁODNIEĆ, *f.* osłodnieie *neutr. dk.*, OSŁODNĄĆ *idntl.*, *Bh.* oſladnuti; *Sr.* 1. wobßwodnu; słodkim się ſtać, ſüß werden. Te gorzkie wody osłodniały im ku piciu. : *Leop. Jud.* 5, 15. – *tr.* Przecięż ta zła baba przez te sztuki osłodniała. *Haur St.* 194. OSŁODZIĆ, *f.* osłodzi *cz. dk.*, Osładzać *ndk.*, *Bh.* oſladit; *Slo.* oſladzowat; *Sr.* 1. woßwodkoſcjam, ſwotke tjinu; *Crn.* oslasn i naredit; *Vd.* osladit, posladkovati, posladiti, sa ladzhiti, sasladkovati; (*Vd.* obsladovati, : rozveselić); *Rg.* oſladiti, rasladiti. *Bs.* osladiti; *Cro.* oszlagyujem; *Ec.* осладити, ослаждаю; słodkim uczynić, cf. ocukrować, osmakować, okrasić, ſüß machen, verſüßen. Kwarta mléka osłodzonego. *Teatr* 35, 4. Wina kwaśne niecnotliwi winiarze osładzaią śrebrną pianą. *Krup.* 5, 111.

•OSŁOMA, *ob.* Osieł.

OSŁONA, - y, ż., osłonienie, zasłonienie w koło, die Umdeckung, Verdeckung, Umhüllung, Bedeckung; *pr. et tr.* Kamień ów w cieniu laurowéy osłony. *Kniaź. Poez.* 3, 55. Spólny mieli interes osłony państw swoich od przemocy pogańskiéy. *Nar. Hſt.* 6, 111. OSŁONIĆ, *f.* osłoni *cz. dk.*, Osłaniać *ndk.*, w koło zasłonić, zasłoną obwiesić, umhüllen, verhüllen, verſtecken, umdecken, verdecken; *Vd.* s obvesiti, s preſtreti; *Bh.* obſtříti, obſtříti; *pr. et tr.* Czemużeś to tak wybiegła na słońce niesłoniona? *Kniaź. Poez.* 3, 180. Uciekaiących kurzawa osłoniła. *Krom.* 601. Żarty iego, niekiedy swawolne, gazą iednak grzeczności osłonione, nie uraziły. *Kras. Pod.* 2, 62. Chciała swoię kształtownie miłość osłonić przed iego okiem. *Zab.* 10, 202 *Zabł.*, t. i. ukryć.

OSŁOPAS, - a, *m.*, *Rs. et Ec.* осломдь; ośłarz. *Cn.*

Th., der Eſelweiber, Eſeltreiber. OSŁOWY, -a, -e, *Bh.* oſłowy; *Vd.* oseln, oslou, oslaſt; *Rs.* ословый; ośli, Eſels. *Cn. Th.* (*Boh.* oſłowſky *asini similis*, eſelhaft, *oslowaty; *Bh.* oſłowſtwi *ſtoditias*, Eſeley, oselſtwo, *oslowatyna; *Slo.* oſłowatnut' *asinescere*).

OSŁUCH, - u, *m.*, (cf. *Rs.* ослышка oslyszenie się), poſłuch, wieść, das Hörenſagen. W osłuch przyszła, *pervenit ad aures. Zebr. Ow.* 182. Wiem to z osłuchu. *Tr.* Osłuchem i ogłosem świat napełnił. *Tr.*, cf. osława. – §. b) *osłuch woyſkowy, posłuch woyſkowy, podsłuch, auf Kundſchaft ausgeſchickte Soldaten, das Picket. Cóż ludzie na osłuchu, niżeli nam uciekną? *Pot. Arg.* 372. OSŁUCHAĆ się, *f.* osłucha się *recipr. niedok.*, Osłuchować sie *freq.*, §. dobrze słuchem przeymować, dowiedzieć się, wohl aufhorchen, aufmerken, zur Genüge anhören, ſattſam erfahren, erforſchen; *Vd.* oshlushati, obshlishati; *Jg.* oslaſhivati, osluscivati; *Cro.* oszluhávam *subausculto*. Pochował, aby co tam się dzieie osłuchowali się. *Warg. Cez.* 37. Jakem się osłuchał lepiéy, pokazało się, że ieden targował, drugi dawał a nie liczył etc. *Zab.* 13, 189. Dobrze się napatrzy i osłucha proſtaczek. *Teatr* 6 *b*, 6. – §. b) osłuchać się, z przywyknąć iakiemu słuchowi, głosowi, hukowi, das Gehör an etwas gewöhnen, einen Gehörseindruck gewohnt werden. Czasem trzeba w ſtadzie z rusznic ſtrzelać, czasem trąbić, bębnić, aż gdy się osłuchaią źrzebięta. *Hipp.* 24, cf. oſtrzelać się, oſtrachać się). (*Ross.* ослу́шаться nieposłusznym być, ослу́шанie, ослу́шество, ослу́шательство nieposłuszeństwo). – §. 2) *Paſſive* osłuchać się, częſtym słyszeniem do uszu naszych przypaśdź, ſtracić przykrość, która piérwéy raziła uszy, dem Gehör gewohnt werden. Nowe niektóre Polſkie słowa osłuchałyby się, gdyby ich gęſta zpowszedniała rozmowa. *Fredr. Ad. praef.* (*cf. et diſting.* osłyszeć się).

OSŁUFOWAĆ *cz. dk.*, w koło poślufować, odślufować, beſchleifen, rund um abſchleifen. Gdy ta kompozycya ostygnie, szlufierz tygielki od massy ma oślufować piaſkiem. *Torz.* 307.

OSŁUPIEĆ, *f.* osłupienie *neutr. dk.*, słupem się ſtać, zdrętwieć, zkamienieć, *tr.*, wie eine Säule da ſtehen, zur Säule werden, verſteinert werden; *Crn.* obſterneti; *Cro.* oszupnutisze, oszupnújem; *Ross.* осмолбенѣть (cf. осмолóвь grundychwał, pień). Osłupiał aż na te słowa. *Niemc. Kr.* 2, 161. Król osłupiał, gdy odkryl, iak zabić chciano Mentora. *Jabl. Tel.* 192. Widział nas wszyſtkie nieme i osłupiałe. *Niemc. Kr.* 4, 135.

OŚŁUZŁY, - a, - e, zwiędły, welk, verwelkt. Ośłuzłe liſtki róży zapach ſtraciły, i już się ronią. *Kniaź. P.* 3, 258. Goły krzak teraz, gdzie róże były, Z kwiatem ośłuzłym w téy smutnéy porze, Ani kto wspomniał o Florze. *ib.* 3, 128.

OSŁYSZEĆ się, *f.* osłyszy się *rec. dk.*, (cf. osłuchać się). – 1) słuchem przeiąć, dowiedzieć się, erfahren, hören. Wszyscy ſtawią się, iako ſkoro się osłyszą, bądź przez poselſtwa, przez liſty, naoſtatek przez samo wieści, żeś tak W. K. Mość iuż poſtanowił. *Jan. Oksz. R.* Trzey królowie, gdy się w Jeruzalemie o Messyaszu pytali, wszyſtko się króleſtwo osłyszało, iż się narodził. *Sk. Kaz.* 317. Uchwaliliśmy ruszenie pospolite, ku któremu, gdybyśmy się o gwałtownym nieprzyiacielu osłyszeli, sami

osobą naszą przyiedziemy. *Vol. Leg.* 1, 608. Gdy Pan zrozumiał, iż się osłyszeli Faryzeuszowie, że on więcéy zwoleunikow czyni, niż Jan . . . *Radz. Joa.* 4, 1, usłyszeli. *Gd.*). – §. 2) Osłyszeć się, źle słyszeć, oszukanym bydź przez słuch, (*Ross.* осла́ушаться a) osłyszeć się, b) nieposłusznym bydź, nie słuchać; cf. *Bh.* oſłyſſeti *denegare*), ſich verhören. Osłyszałem się, *fallitur meus auditus. Cn. Th.* Cóż, ty się w nim kochasz, czym się osłyszała? *Morszt.* 109, habe ich recht gehört? Przeból, czy się osłyszałem, Przedemną ſtroni? czy dobrze zważałem? *Teatr* 44 *b*, 57. Czy nie osłyszałem się, czy tylko nie nawałnica iaka z wiatrem! *Teatr* 11 *c*, 30, *Radz. Z. N. P.* 48. *Rs.* осла́шка osłyszenie się, omyłka słuchem.

OSM, - iu, *Num. Cardin.*, liczba śrzodkuiąca między siedmią a dziewięcią, acht; *Bh.* oſm, oſmi; *Slo.* oſem; *Sr.* 1. woſom, woſmio, woſm; *Sr.* 2. woſim; *Sla.* osam; *Bs.* oſsam; *Rg.* ossam; *Crn.* osm, ossem, osem; *Vd.* osem, ossem; *Cro.* òszëm; *Rs.* во́семь; *Ec.* во́сьмь, осмь; *Jnd.* nachtta; *Hbr.* שמנה schmouah). Figura ośm boków maiąca, ośmiokąt. *Jak. Mat.* 1, 52.

Pochodz. *Osmak, ośmdziesiąt, ośmdziesiąty etc., ośmnaście, ośmnaſty etc., osmka, osmy, ośmioro, ośmidzienny, ośmiokąt, ośmioletni, ośmionogi, ośmioraki, ośmiornasob, ośmiorog, ośmkroć, ośmkrotny, ośmset, ośmsetny.*

OSMAGAĆ, *f.* osmaga *cz. dk.*, rózgami orznąć, obić, *Rs.* осмегнуть, mit Ruthen durchpeitſchen, ausprügeln. Osmagać kazał służałców. *Nar. Tac.* 2, 404. Rózgami osmagać. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 171.

OSMAK, - a, *m.*, *Bh.* oſmak; *Sr.* 2. wot woſimich, woſimerak; *Rg.* osmàk; *Vd.* osmak, osemnjak, z ieleń ośmioroczny; *Bs.* osmák *octennis*; *Cro.* oszmák); liczba ośm zamykaiąca, ośmka, osmek. *Cn. Th.*, der Achter; *Rs.* осмери́къ. – §. Osmak Polſki (bo Litewſki ieſt grosz Polſki proſty i dwa pieniążki), ośm groszy abo dziewięć; urt ſtary, teraz go przybyło. *Cn. Th.*, ein Achtgroſchenſtück; *Vd.* riepar. OSMACZEK, - czka, *m.*, *demin.*, z 2) Osmak (cf. *Rs.* осмуха, осмушка), ósma część miary, *ob.* osmina, der achte Theil eines Maßes; *Bsn.* osmak, ścinik mjerra, *modius*; *Rs.* осьмакъ четверть; *Sla.* osmàk, mirov, z maca). Od kwarty gorzałki po dwa pieniądze, albo od ósmaka słodu gorzałczanego po groszy cztery. *Vol. Leg.* 3, 535.

OSMAK, - u, *m.*, smak, posmak, n. p. żadnego osmaku nie czuię. *Wolſk.*, der Geſchmack auf der Zunge.

OSMAKOWAĆ, *f.* osmakuie *cz. dk.*, smacznie zaprawić, ocukrować, osłodzić, *tr.*, ſchmackhaft machen, würzen, zuckern. Księgi swoie ludziom okrasić chciał i osmakować. *Sk. Dz.* 340.

OSMALAĆ, *ob.* Osmolić. OSMALCZYĆ *cz. dk.*, smalcem zaprawić, ſchmalzen. Smalcowany, z smalcem, smalczyſty, osmalczony. *Cn. Th.* 1029.

OSMAROWAĆ, *f.* osmaruie *cz. dk.*, w koło posmarować, beſchmieren, umſchmieren. – *fig. tr.* Ociec mu korbaczem boki srodze osmarował. *Zab.* 10, 111, t. j. okładał, obił, osmagał, er hat ihn mit der Peitſche durchgeſchmiert, durchgeprügelt.

OSMAŻYĆ, OBSMAŻYĆ *cz. dk.*, Osmażać *ndk.*, w koło posmażyć, bepregeln, rund um beſchmoren. Mandrzyki

w talerki układaią, i w maśle obsmażaią. *Wiel. Kuch.* 417. Osmażyć, mówi się o konfiturach, z różnego owocu w cukrze smażonych, lub o ciastach, pączkach, w maśle lub tłustości smażonych. *ib.* 432.

OŚMDZIESIĄT, *G.* ośmiudziesiąt, *num. card.*, *Bh.* ośmdziát; *Slo.* ośemdéśat': *Sr.* 1. wośomdźeśat; *Sr.* 2. wośimjaśet, *Crn.* osemdeset; *Vd.* osemred, osemdeset, ossemdeset; *Cro.* oszemdeszet; *Rg.* ossamdèset; *Sla.* osamdeset; *Bs.* ośsamdesét; *Rs.* восемьдесятъ; *Ec.* осмьдесять; ośm razy dziesięć, achtzig. Ośmdziesiąt a ośmdziesiąt, abo po ośmdziesiąt, *octogeni. Cn. Th.* Ośmdziesiąt kroć, *octogies. ib.* Sto ośmdziesiąt *Rs.* двадесятерица. OSMDZIESIĄTLETNY, – a, – e, *Bh.* ośmdziatletý; *Vd.* osemredlieten); lat ośmdziesiąt maiący, *octogenarius. Cn. Th.*, achtzigjährig. OSMDZIESIĄTNY, – a, – e, ośmdziesiąt w sobie maiący. *Cn. Th.*, achtzig enthaltend. OŚMDZIESIĄTY, – a, – e, *Bh.* ośmdeśaty, *Slo.* ośmdéśáti; *Sr.* 1. wośomdjeśaty; *Sr.* 2. wośimjaśti; *Crn.* osmdesete; *Cro.* oszemdeszeti; *Rg.* ossamdesetti; *Sla.* osamdeseti; *Ross. et Eccl.* восемьдесятый, осмьдесятый; po siedmiudziesiąt dziewiątym następuiący, der Achtzigste. OŚMEK, *ob.* Osmak.

OŚMIAĆ, *f.* ośmieie *cz. dk.*, Ośmiewać *ndk.*, *Vd.* obsmiehati, obsmehuvati; *Cro.* oszmehovati, oszmehávam; *Sr.* 1. wośmêśham; *Ross.* осмѣя́ть, осмѣха́ю, осмѣ́иваю; wyśmiać co, etwas belachen. Ludzie ci się dziwowali, a ośmiawszy szli szacować się z onych sprosnych obyczaiów twoich. *Rey Zw.* 69 *b*. Postępków swych obawia się ośmiania. *Teatr* 32 *c*, 34, *Rs.* осмѣ́иваніе, осмѣ́яніе.

OŚMIECI, OŚMIECINY *plur.*, śmieci, odrzutki, Kehrig, Aaswurf. *Quisquiliae*, otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, ogryzki. *Mącz.* *Crocomagma*, łuszczyny albo ośmieci szafranne, które zostaią po wychędożeniu szafranu. *Mącz.*

OŚMIELIĆ, *f.* ośmieli *cz. dk.*, Ośmielać *ndk.*, *Bh.* ośmẽliti, ośmẽlovati; *Rs.* отважить, отваживать, охрабрить; *Eccl.* удерзновати, смѣлымъ учинить; śmialym uczynić, dreuſt oder kühn machen, erkühnen. Na tron królów Messeny swe kroki ośmiela. *Teatr* 44 *c*, 16. Swiegoci ci, do tego uczniów ośmielali, od czego ieszcze sami dalekiemi być się czuli. *Pilch. Sen. liſt.* 246. (*Slo.* ośmelitka *parrhesia*). OŚMIELIĆ się, *Sla.* obátritise; *Rs.* осмѣлиться, осмѣливаться, разбодрѣться, разбодриться, мужаться; ſich erkühnen, ſich erdreuſten; cf. ozuchwalić się.

OŚMINA, – y, ż., (*Rg.* osmina, = oktawa; *Rs.* осмина, осминникъ półczetwerta); ósma część miary, achtel, ein Achtel, der achte Theil des Maßes. Na Litwę ustanowiono, że ćwierć trzymać powinna ośmin 2; a za tym ośmina garcy 18. *Vol. Leg.* 7, 519, *Ostr. Pr. C.* 2, 316. Cztery ćwierci składaią beczkę; każda ćwierć ma dwie ośmin, ośmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Czack. pr.* 1, 288. OŚMIOBOCZNY, – a, – e, – ie *adverbium*, o ośmiu bokach, n. p. stolik ośmioboczny. *Pam.* 85, 1, 136, achtſeitig. OŚMIODZIENNY, – a, – e, ośm dni trwaiący, abo co ósmy dzień przypadaiący, achttägig, acht Tage dauernd, oder alle acht Tage gefällig; *Boh.* ośmidenny; *Vind.* osemdanſki; *Cro.* oszmodnêvni; *Rs.* осмидневный; *Ec.* осмодневный. Wyiazd po ośmiodniowym w Krakowie mieszkaniu. *N. Pam.* 9, 275. OŚMIOKĄT, – a, *m.*, *octangulum*, *Rs.* осмиугольникъ, figura o ośmiu kątach. *Sol. G.* 5, ośm boków maiąca. *Jak. Mat.* 1, 52, *octogon*, das Achteck. OŚMIOKĄTNY, – a, – e, – ie *adv.*, o ośmiu kątach, achtwinkelig; *Rs.* осмиугольный, осмиконéчный. Wieże sześciokątne lub ośmiokątne. *N. Pam.* 322. Krzyż ośmiokątny, albo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. OŚMIOLETNI, – ia, – ie, *OŚMLETNI, *Bh.* ośmiletý; *Rg.* osmeroljetni, osmoljetni, osmerogodni; *Vd.* osemlieten; *Ec. et Rs.* осмолѣтный; lat ośm maiący, achtjährig. Teodozyusz Arkadyusza ośmletniego Augustem uczynił. *Sk. Dz.* 309. Ciąg ośmletniéy woyny. *N. Pam.* 3, 373. OŚMIOMIESIĘCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Bh.* ośmimẽśęčný; miesięcy ośm' maiący, lub co ośm miesięcy przypadaiący, achtmonatlich. OŚMIONOGI, – a, – ie, *octipes*, o ośmiu nogach, achtfüßig. Ośmionogi rak. *Zab.* 10, 42 *Koſſ.*, *Sr.* 1. wośemnohaté. OŚMIORAKI, – a, – ie, – o *adv.*; *Bh.* ośmerý; *Sr.* 1. wośemeré, wośmery; *Sr.* 2. wośimoraki; *Sla.* osmeroſtruk; *Rs.* осмеричный; różnych ośm' w sobie maiący. *Cn. Th.*, achterley, achtfältig. Poema Tassa przeplatanym ośmiorakim rymem; Jakim ie on sam pisał, przełożyłem. *P. Kchan. Jer.*, *ottave rime*). *Rs.* осмери́цею ośmkrotnie; *Rs.* осмери́къ ośm zawieraiący, *ob.* ósmak). OŚMIORO, – orga, *n.*, różnéy płci osób ośm; albo ośm sztuk, *Slo.* ośmoro; *Vd.* osmiru; *Sla.* osmero; *Crn.* osmirè; acht Perſonen beyderley Geſchlechts; oder acht Stück. Ośmioro dzieci nie ma czym pożywić. *Teatr* 19 *b*, 82. Mój ociec miał się nie źle; ale nas było ośmioro, a wieś iedna. *Kras. Pod.* 2, 142. Ośmioro tyle, = w OŚMIORNASOB, *octuplum. Cn. Th.*, achtfältig, achtmal ſo viel. OŚMIORNASOBNY, – a, – e, – ie *adverb.*, *Bh.* ośmernaśobny; *Ec.* осмочáстный, *octuplus*. OSMIOROG, – u, *m.*, *herb*, krzyż biały, rozdarty róg każdy maiąc, a na każdym rogu krzyża iabłko; w helmie cietrzew z skrzydłami rozpostartemi. *Kurop.* 3, 37 *et* 16, ein Wappen. *Chmiel.* 1, 1046. OŚMIOROGI, – a, – ie, o ośmiu rogach, achteckig, achtſpitzig, n. p. krzyż ośmiorogi. *Chmiel.* 1, 1045. OŚMIOŚCIAN, – u, *m.*, *octoedrum. Geom.* 2, 50, *N. Pam.* 22, 61, ein Achteck. OŚMIOSPRZĘŻNY, – a, – e, *Sr.* 1. wośémpjajné *octolugis*, achtſpännig. OŚMIOWIADROWY, – a, – e, *Boh.* ośmiwẽderni, o ośmiu wiadrach, achteimerig. OSMKA, – i, ż., *Bh.* ośmička; *Bs.* osmina (*ob.* osmina); *Ross.* осьмица, осмёрка; *Eccl.* осмерица; liczba ośm w kartach, die Acht in der Karte. Widzę przy asie osmki kierowe. *Teatr* 48 *b*, 44. Ciągnąc bank mówi: siodemka przegraie, osmka wygraie. *ib.* 22, 4. Osmka dzwonkowa, golka, w grze drużbart zwaney. *Wolſk.* (*Crapio nomen hoc* osmka *durius eſſe videtur*). – §. b) osma część czego, das Achtel, der achte Theil. 5/8, pięć osmek. *Jak. Mat.* 1, 60, *Vd.* osemzhik, osmi diel; *Sla.* osmina (*ob.* osmina); *Rs.* осмичее. Osmka w muzyce *Rs.* хóманая; cf. dwoyka, troyka, czworka, piątka, szóstka etc. OŚMKROĆ *adv.*, *Bh.* ośmkrat; *Vd.* osemkrat, osembarti); ośm razy. *Cn. Th.*, achtmal. OŚMKROTNY, – a, – e, – ie *adv.*, poosmny. *Cn. Th.*, achtmalig; po ośm kroć powtórzony, *Vd.* osembarten, osemkraten, osmiren; *Ec.* осмокрáтный. OŚMNASCIE, *G.* ośmnaśtu, *card.*, *Boh.* ośmnact; *Slo.* ośemnácte, ośemnáś't; *Sor.* 1. wośomnácje; *Sor.* 2. wośimnaścjo; *Vd.* osemnaist; *Sla.* osamnaist; *Bs.* ośsamnaest; *Rg.* ośsamnaes; *Cro.* oszem-

nyaszt; *Rs.* осмьнáдцать; *Ec.* осмьнáдесять, ośm nadzieścia bez dwóch. *Rys. Ad.* 19, nie kiiem go, ale palką; nie biały chleb, ale bułka, *idem per diversa*). Około *ośmnaścia (ośmnastu) lat. *Petr. Ek.* 8. Ośmnaście kroć, *Bh.* ośmnactkrat), achtzehnmal. OSMNASOBNY, - a, - e, OSMNASOBNIE *adv.*, *Tr.*, *ob.* ośmiornasobny OŚMNASTKA, - i, ż., *Boh.* ośmnactka, liczba ośmnaście w sobie maiąca, eine Zahl von Achtzehn; der Achtzehner. - §. ośmnastka, szkuta 18tu łokci potrzebuiąca. *X. Kam.*, ein Flußschiff von achtzehn Ellen. OSMNASTNY, - a, - e, ośmnaście obeymuiący, achtzehn enthaltend. *Tr.* OŚMNASTOGŁOWNY, - a, - e, n. p. *Chirurg.* obwiiacz ośmnastogłowny, *fascia octodecim capitum. Perz. Cyr.* 1, 95. - OŚMNASTOŁOKCIOWY, - a, - e, n. p. głębina ośmnastołokciowa. *Boh. djab.* 2, 138, na łokci ośmnaście, achtzehnellig. OSMNASTY, - a, - e, *Boh.* ośmnactý; *Slo.* ośemnasti; *Sr.* 1. wośomnatý; *Sr.* 2. wośimnasti; *Id. Slo.* ośemnasti; *Sla.* osamnaesti; *Rs.* осмьнáдцатый; *Fc.* осмонадеся́тый, осмьнадеся́тый; *ordin.*, po siedmnastym następuiący, der Achtzehnte. *Ośmego nastego (ośmnastego) roku. *Budn.* 2, *Chron.* 34, 8.

**OSMOŁ, - u, *m.*, *poet.*, osmolenie, okopcenie, das Beräuchern, der Rauchdampf. Czarny słup dymu z swądliwym osmołem Nad poiedynczych chałup nisłym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ab.* 146. OSMOLIC, *f.* osmoli *cz. ndk.*, Osmalać *ndk.*, *Sr.* 1. wośmolu; *Vd.* sasmolit, osmoliti, posmoliti; *Rg.* osmolitti; *Rs.* осмоли́ть, осмáливать; smołą osmarować, pichen, anpichen, bethceren. Osmalam okręt, *Bh.* ollegugi, okleiam). Uczyńże korab', i osmoliss go wewnątrz i zewnątrz. 3 *Leop. Gen.* 6, 14, okleisz go. 1 *Leop.*). - §. Osmolić, obrudzić, skopić, beſchmutzen, verunreinigen, *pr. et fr.*, *Vd.* oskarniti, ogerditi; *Rg.* oskvarnitti; *Rs.* обгадить, о гáжу, обмарáть, обмáрывать. Ocembruy wykopany doł dymami ogniem osmalonemi. *Kluk Rosl.* 1, 227, *Torz.* 49. Osmolony tron naywyższy siarką. *Przyb. Milt.* 37. Okręt prochem wysadzony wyrzucił pod niebo sztuki osmolone. *Zab.* 5, 439. Z nayniewinnieyszéy rzeczy ludzie potrafią się zgorszyć i naypoczciwsze serce osmolić. *Teatr* 36 *c*, 90, t. i. oczernić, obrudzić.

OSMORGAĆ, *f.* osmorga *cz. dk.*, omknąć, omsknąć, osmyknąć, *Cro.* chchati, cheszati; Blätter abſtreifen. Zrzynane pokrzywy położą się gdzie na kilka dni, aby się przewiędłe liście łatwiéy osmorgać dały. *Kluk Rosl.* 2, 280. Naysmaczniejsze wołom są osmorgane liście brzozowe. *ib.* 3, 114.

OSMPALCOWY, - a, - e, na ośm palcy długi, szeroki, dwudłonny. *Cn. Th.*, acht Daumen lang oder breit. OSMPIENIĘŻNY, - a, - e, *octominutalis. Cn. Th.*, acht Heller halterd.

O-SMRODZIĆ *cz. dk.*, O-smradzać *ndk.*, smrodliwie opaskudzić, beſtänkern, ſtinkend machen; *Vd. et Rg.* osmraditi; *Cro.* oszmragyújem. OSMRODZICIEL, - a, *m.*, *Rg.* osmraditegl; *Cro.* oszmraditel; der Beſtänkerer, Beſchmutzer, cf. oczernić.

OSMSET, *G.* ośmiu set, achthundert; *Sr.* 1. wośom ſtow; *Sla.* osam stó; *Bs.* osam sat. OSMSETNY, - a, - e, *ordin.*, w rzędzie po 779tym następuiący, der Achthundertſte, *Bh.* ośmistý; *Rg.* osmostoti. - §. b) ośm set maiący, *octingenarius*, acht hundert enthaltend. OSMSTOPNY, OŚMSTOPY, - a, - e, *ὀκτακόσιος. Cn. Th.*, achtſchuhig. OSMY, - a, - e, *Boh.* ośmý; *Slo.* ósmi; *Crn.* osmè; *Vd.* osmi; *Sr.* 1. wośmy; *Sr.* 2. wośimi; *Rg.* osmeni; *Sla.* òsmi; *Bs.* osmi; *Cro.* oszmi; *Eccl. et Rs.* восмый, осмый; *Jnd.* ashttami; *Hlr.* ѵѵѡѵ; w rzędzie po siódmym idący, der achte. Jeśli dotrzymasz słowa, będzie to ósmy cud świata. *Teatr* 35 *b*, 70 *et* 29, 60, dziw nad dziwy). Jego świat ósmym mądrym liczył. *Hor. sat.* 210. Ósmy raz, = po osméy, *octauum. Cn. Th.*, achtens. Ósma bila, to iest, godzina ósma, Acht, acht Uhr.

OSMAK, - a, *m.*, u myśliwcow: zaięczy ogon, der Schwanz eines Hasen, in der Jägerſprache; *Rs.* опивóб. *OSMYCZNY, - a, - e, n. p. Osmyczny ciołek, *lactens vitulus. Zebr. Ow.* 46. OSMYKNĄĆ, Osmknąć, Omknąć, *f.* osmyknie *cz. inuſ.*, Osmykać *ndk.*, *Osmykować *fr.*, liście oberwać, osmorgać, Blätter abſtreifen; *Bh.* oſſamſám; (*Cro.* osmikavam *extraho*, *premendo elicio*; *Rs.* осмыгáть, осмыкáть powrozy gładzić). Liście wierzchnie morwowe osmykaią na pokarm iedwabnikom. *Cresc.* 431. Liście z gałęzi osmykować. *ib.* 328. Gałązki nowe rękoma osmykać, *abrumpit. Zebr. Ow.* 38. Na grzebieniach drewnianych głowki konopne osmykaią. *Przędz.* 39.

OSNA, OSNEM, z Ościenia, Ościeniem, *ob.* Oścień.

OŚNIEŻYĆ *cz. dk.*, śniegiem okryć, beſchneen (beſchneien), mit Schnee belegen; *Vd.* obsneguvati; *Ec.* оснѣжáюся *niue obruor*; оснѣжáться, оснѣжи́тися *delectari.*

OSNIK, - a, *m.*, ostrze o dwóch trzonkach, którym laski obrabiaią. *Mag. Mſk.*, nóż maiący przy końcach poprzeczne rękoieści, służy do strugania drzewa. *Mag. Mſk.*, ein Schneidemeſſer mit einem doppelten Griffe. Drzewo wygładzić ośnikiem. *Tors. Drz.* 19. (*Vd.* osnik, osnihebel, łon).

*OSNOW, - u, *m.*, OSNOWA, - y, ż., *Boh.* oſnowa; *Crn.* osnuj, ossnutk; *Vd.* osnóva, votek (*ob.* wątek), osmitk, (*Vd.* osnu, z tkacze naciągadło); *Sr.* 1. poſtawa; *Rg.* osnova *il filato meſſo in ordine*, (*ſymmetria*, *disegno*); *Esn.* osnova, prędja; *Cro.* osznova, preja, (osznova, z fundament; *Dl.* osznova, desinal, z obraz); *Rs.* ни́ченки, ни́ченицы, основа (cf. *Rs.* основáніе zasada, fundament; основáнный, основáтельный zasadny, fundamentalny, gruntowny; основáтельность gruntowność; основáтель zakładacz, fundator; *Eccl.* основа, фундáментъ); nawi ie tkacze, poſtawa, der Anzettel, das Scheergarn, die Anſcheere bey den Webern. Poława albo osnowa u tkacza, podłużna przędza w warsztacie. *Mag. Mſk.* Osnowa taśmy u szmuklerza, z nici, iedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *Mag. Mſk.* Nie z iednéy przędzy bywa osnowa i wątek; ale z lepszéy osnowa. *Petr. Pol.* 104. - *fig.* osnowa dzieła, z plan, der Plan, das Gewebe, der Jnhalt eines Werks. Jeden gniew Achillesa pod piórem Homera, Osnowę Jliady całéy rozpościera. *Dmoch. Szt. R.* 66. - §. Osnowa, *tr. fig.* pasmo, ciąg, rzęd, die Folgerihe, der Faden. Damalewicz wszystkich biskupow Kuiawskich osnowę aż do lat swoich przeciąga. *Nies.* 1, 143. Bóg nie zna lat swych osnowy i wątku. *Chrośc. Job.* 141, początku i końca. Bez pociech żadnéy nie znaydziesz życia osnowy. *Zab.* 13, 172. Już iest dekret ferowany, By tu móy osnow życia był zerwany. *Kochow.* 212, by Parka nić dni moich przecięła, Lebensfaden.

faden. OSNUC, *F.* osnuie *Act. dk.*, Osnować *ndk.*, osnowywać *czst.*, nicią wyciągnioną obwieśdź, oprząśdź, umspinnen, umweben, mit Faden umziehen; *Bh.* osnovati, osnugi; *Vd* osnovat, natrositi, nazettati; *Bs.* osnovati; *Cro.* oszuávam; *Rg.* osnovatti (z. *disegnare*); *pr. et fig.* Bóg w około ziemi osnował nić powietrzney przędzy. *Przyb. Milt.* 219. Osnować krosna, osnowę postawić. *Cn. Th.*, bey den Webern: anscheren, aufziehen, anzetteln. – Niech dyamentami palce swe okuią, Nich szyię zamorskiemi perłami osnuią. *Zimor. Siel.* 301, t. i. obwodzą, okolują, mit Perlenschnüren umreihen. Śliczne drzewa we-ole rzéki osnuły brzegi. *Pot. Arg.* 206, t. i. ocyrklowały pasmem). Mistrz wróżenia odpowiedź swoię baykami osnował. *Bard. Lut.* 16, t. i. osadził; er bespickte sie mit Märchen. – §. Sądzą się bydź sposobnych Tyiąc na dzień osnować wierszy mym podobnych. *Zab.* 10, 331, t. i. na papier wylewać, tausend Verse einen nach dem andern hinreimen. – §. Osnowywać ściany. *Torz.* 50, okładać dylami, bebielen. – *§. (*Rs.* основать, основывать zakładać fundament; *się. apud Skargam* osnowanie budowli, i fundament, *Ross.* основаніе, das Fundament. Tym mocniejsze budowanie postawisz, im nayglębsze osnowanie puścisz. *Sk. Zyw.* 1, 23. Królestwo, które Bóg daie, mocne ma osnowanie; a którego niesprawiedliwością dostaią, upada. *Sk. Dz.* 854.

OSNY, – a, – e, do osi należący *Cn. Th.*, zur Achse gehörig; *Vd.* osni.

*OSOB *ob.* Osobno. OSOBA, – y, ż., *Bh. et Slo.* osoba; *Crn.* usebstvu, persbóna (*Crn.* osób, – *obses* zakładnik); *Vd.* osoba, persbona, samstvu, vsebstvu; *Rg.* sobstvo, kip (cf. kibić), cegljad (cf. czeladź) (*Rg.* bez sobstva, bezsobni *impersonalis* bezosobisty, *Rg.* osobitnik *adhaerens*); *Cro.* oszóba, szobsztvo, kip; *Bs.* osoba, sobstvo, ceglede (*Bs.* sobba, z izba, pokóy, cf. u siebie, cf. chèz lui); *Sla.* sobstvo, (sobba, z pokóy); *Sr.* 1. persbona; *Sr.* 2. parsbona, persbona; *Rs.* особа; *Etym.* o sobie, *ob.* się; cf. *Durich.* 1, 199). – 1. persona, człowiek poiedynczy, *individuum*, eine Person, ein einzelner Mensch. Osoba, istność rozumna nierozdzielna. *Salin.* 2. Ile osob, tyle odmian, ile głow, tyle zdań. *Zab.* 8 264. Była tu iakaś osoba *Cn. Th. Sextantibus collatis in capita*, na osobę. *Cn. Th.* Ja z moiey osoby wszystko czyniłem. *Zab.* 14, 207, ich für meine Person. Komplement z'tot wysadny, i nie do osoby. *Xiądz.* 62, t. i. niestosowny do tey osoby, cf. do twarzy). Na dwie osoby pojazd, *Rs.* двуместный, zweysitzig. W prawie Rzymskim, osoba iest człowiek w pewnym stanie, n. p. cywilnym lub duchownym, uważany. *Odr. Pr. C.* 1, 20, *cf. oppos.* rzecz). – §*. *tr.* W warzoną smołę nasyp wapna, miessaiąc społem, aże się wszystko zgodzi w iedną osobę. *Cresc.* 33, t. i. w iedno ciało, w iedną massę, in einen Körper. – b) osobą, w osobie, z osoby, : obecnie, *Rs.* самолично, in Person, selbst gegenwärtig. Wszędzie osobą dociera i wygraney popiera. *Sarz. Pies.* 3, *G* 4. Tym czasem kiedy nie można osobą, Niechay ten list mòy przenocuie z tobą. *Chrość. Ow.* 294. Sam tu się z osoby stawi. *Teatr* 1, 18. – c) *Gramm.* Osoba, pewne Słowa (*Verbi*) zakończenie, osobie rzeczowney korrespondiące. *Knrz. Gr.* 1, *p.* 137, die grammatikalische Person, die Personalendigung. – 2. Osoba, postać iakiey osoby, figura, kształt, powierzchowność, die äu-

ßere Gestalt. Zygmunt, mąż był osoby krasnéy, nauki wielkiey. *Gwag.* 666. Była bardzo cudnéy osoby. *Biel. Hst.* 69. Młodzieniec nadobny, osobą więtszy niż drudzy. *Birk. Dom.* 58. Nie tylko od rozumu odszedł; ale i osobę na sobie ludzką stracił, iż się stał na wierzchu wieprzem. *Sk. Zyw.* 2, 242. Okazał mu się anjoł w osobie dziecięcia. *Cn. Th.* Djabeł w osobie wróblika polatywaiąc, przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. – §. *Emphatice* Osoba, z człowiek okazałą postawę albo osobę maiący. *Cn. Th.*, eine majestätische Figur. – b) ogólnie postać, kształt rzeczy, powierzchowność iéy, die Gestalt, das Aeußere einer Sache. W sakramencie pod osobą wina daie tobie krew', a pod osobą chleba ciało Jezusowe. *Sk. Kaz.* 50, pod akcydenty chleba i wina. *Sk. Kaz.* 282, podstata *Illyriis. Cn. Th.*; *Karnk. Kat.* 181. Manna miała w sobie smaki wszystkich potraw, na które kto pomyślił; miała w sobie smak kapłuni, krom kapłuna, kuropatwi krom kuropatwy; osoby miała, a istności rzeczy samych nie miała. *Sk. Kaz.* 281. Za rozkazem Jezusa, i osoba i istność wody, w wino się obróciła; a w sakramencie osoby chleba zostaią, a istność się iego w ciało Pańskie obraca. *Sk. Kaz.* 50. – Pierwey niby trawa zbożna wschodzi, potym się pokazuie osoba zboża, a zatym ukaże się owoc. *Biel. Post.* 250. Nać każda w swey osobie różna od drugiey. *Cresc.* 509. Osoba źrzebców i zrzebic ku przypuszczaniu do stada, ma bydź śrzednia. *Cresc.* 514. – §. pod osobą, pod pozorem. pod pretextem, unter dem Scheine, unter dem Vorwande. Bolesław lud orężny na wozach, pod osobą handlów przedaynych zawieziony, taiemnie do zamku zapuścił. *Krom.* 351, *praetextu mercium.* Prywata przeciwnika swego nieprzyiacielem wolności zowie; będąc sama iadowitym nieprzyiacielem braci swey, pod osobą miłości i życzliwości wszelakiey. *Orzech. Qu.* 19. – bb) osoba, gatunek, die Gattung. Uczynił bóg zwierzęta według osób ich, i bydło i robactwo w rodzaiach ich. 3 *Leop. Genes.* 1, 25, uczynił bestye według osob swoich, bydło i robactwo w osobach ich. 1 *Leop.*). Wydała ziemia drzewo czyniące owoc i maiące nasienie, iedno każde według osoby swoiéy. 3 *Leop. Gen.* 1. Złoto w rozlicznych osobach od nich przyięli. 1 *Leop. Num.* 31, w rozlicznych robotach. 3 *Leop.*). – c) Osoba, którą kto na sobie ma, funkcya, urząd, który reprezentuie, rola którą gra, Amt, Function, Geschäft das einer auf sich hat, *Rs.* лицé (*ob.* lice), osoba, rola graiąca na teatrze. Granie iakiéy osoby, roli, *Rs.* лицедѣйствіе. Wielką na cię osobę ludzka włożyła iednomyślność; tę masz piastować, *personam, partem. Ost. Sen.* 36. Chociaż niektórzy pokutuiących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swowoleństwa iawnie wołaią, iż to tylko dla obyczaiu czynili. *Zrn. Pst.* 100. Uczciwą, poważną osobę na sobie mieć. *Cn. Th.* OSOBCA, – y, *m.*, osobnik, odludek, osobność lubiący, *Ross.* особнякъ, чудодѣй, ein Einsiedler, der die Einsamkeit liebt. Człowiek pokorny albo osobca. *Fr. Ad.* 94. (*Cro.* oszebnynik *idiotes*). *OSOBIE, – ia, *n.*, powierzchne ciało, osobistość, osoba, figura, kształt, Gestalt, Persönlichkeit. Bóg, by miał osobie, albo by miał ciało, Jużciby w iednym mieyscu pewnie sieść musiało. *Rey Wiz.* 111 *b.* – *§. na *osobiu będąc. *Fraz. itz. P* 8, na osobności, allein, in der Einsamkeit.

OSOBIŚCIE *adv.*, osobą, w osobie, *Ross.* лично (*ob.*

lice), самолично; perſönlich. Osobiście ſtanąć. *Tr.* OSOBISTOSC, - ści, ż., *Rg.* sobſtvos, posòbſtvo, posòbnos, posòbitos; *Cro.* oszobnosst, szobsztvo; *Rs.* существованїе, самоличность, okoliczność osobiſta, tykanie się osoby, die Perſönlichkeit. - §. obecność w swoiey osobieſi; *Ec.* личебы́тїе; perſönliche Gegenwart. W sprawach osobiſtości potrzebuiących, natychmiaſt ſtawić się maią przed sądem. *A Zam.* 1, 82. - 2. osobiſtość, powierzchowność, osoba, das Aeußerliche. Osobiſtość okazała. *Tr.* OSOBISTY, - a, - o, *Boh.* osobitný; *Sr.* 1. perſönſki; *Vd.* pershonski, oprizhen, sam, sasebni; *Cro.* oszobni; *Rg.* osòbit, posobni, osobni, osobitni, posòbit, sobſtvjeni; *Bs.* osobiti, osobni; *Ross.* ли́чный, самоли́чный; do osoby przywiązany, perſönlich. Osobiſtemi zaletami są te rzeczy, które w nas właśnie nayduią się. *Zab.* 7, 186. Własność osobiſta wyraża prawo, które ma człowiek nad swoią osobą. *Zab.* 6; 224. Interes osobiſty (prywata) ieſt naywiększym nieprzyiacielem dobra publicznego. *Przest.* 29, perſönliches Intereſſe, Eigennutz, Selbſtſucht. - §. *Grammat.* Wyrazy osobiſte n. p. ia, ty, my, wy. *Kpcz. Gr.* 3, 2, *pronomina personalia*; cf. Osobowy; cf. bezosobiſty. - 2. osobiſty, w sobie zamknięty, osobliwy, in ſich gekehrt, ſonderbar, leutescheu. (*Ec.* усо́бичный, на себя́ надежный sobie ufaiący). Ludzie często bardziey tego poważnią, co osobiſtszy, niż co mądry; co ponuro patrzy, niż co łagodny i łacny. *Lub. Roz.* 194. - 3) osobiſty, poważnéy poſtury, anſehnlich von Perſon. Pan to był osobiſty i okazały. *Tr.* OSOBKA, - i, ż., *dem. nom.* osoba; ein Perſönchen, eine kleine oder niedliche Perſon, ein Figürchen. I naymożnieysi królowie nago w maluczkiey osobce, iako na pięćdzi, z matki wychodzą. *Sk. Kaz.* 615. Piękną do miłoſtek wybrałeś osobkę. *Tręb. S. M.* 111. Ta osobka miłá ieſt bardzo. *Teatr* 7 *d*, 14. OSOBKI *plur.*, ſtrawa albo życie różne od pospolitego życia drugich, z któremi kto mieszka, specyałami niektórzy zowią. *Cn. Th.*, ganz beſondre Speiſen, Leckerbiſſen. OSOBLIWEK, - wka, *m.*, lekarſtwo celne na iednę osobliwą chorobę, Specificum. *Tr.* OSOBLIWOSC, - ści, ż., *Sr.* 1. pjewoſobność; *Crn.* susebnoſt, posębnoſt; *Bs.* posobitoſt; *Rs.* особенность, особли́вость. 1. samotność, osobność, die Einſamkeit. Córkę na wieży, aby od ludzi widziana nie była, chował, czemu się ona nie sprzeciwiała, mogąc sobie spokoyniey w oney osobliwości nabożeńſtwa odprawować. *Sk. Żyw.* 2, 393. - 2. osobliwsza własność, różność, *Rg.* osòbitós; das Beſondre, die Beſonderheit, Sonderbarkeit. W osobliwości się kochaią; ich zdanie nie chce się zgadzać z pospolitym innych zdaniem; chwalą to, co inni ganią; ganią zaś, co inni chwalą. *Mon.* 64, 498, cf. dziwak, dziwactwo. - *§. Liczba osobliwości, *oppos.* liczba wielości. *Farnov.* 37 *et* 3, *grammat.*, liczba poiedyncza, i liczba mnoga, die einfache Zahl u. ſ. w. Powołanie to nietylko służy wezwanym w osobliwości, ale i inszym wszyſtkim w pospolitości. *Zrn. Pſt.* 3, 502 *b*, w szczególności, im Einzelnen, ausſchließlich. W osobliwości, s poiedynczo, w szczególności, insbeſondere, einzeln. W osobliwości teraz niektóre rzeczy wyłuszczę. *Tr.* W osobliwości do opisania téy prowincyi przyſtępuię. *Boter.* 80. OSOBLIWY, - a, - e, OSOBLIWIE *adv.*, *Bh.* zwláſtní, zwlaſt; *Slo.* zwláſtný, (cf. właściwy); *Sr.* 1. pjewoſobné, woſobne, woſebni; *Sr.* 2 woßebne; *Crn.* slaſtu, slaſti, susębnu, posębej; *Vd.* suseben, poseben, odseben, slaſten, posiebe, slaſti, suseb, susebnu; *Cro.* poszòbni; *Bs.* posobiti; *Sla.* osobito, návlaſtito; *Rs.* особи́тый; *Ec.* осо́бный, изря́дный. *1, iednéy osoby się tyczący, prywatny, osobny, perſönlich, eine Perſon angehend, Privat-. Sąd Pański podług pisma ieden ieſt osobliwy przy śmierci każdego, a drugi pospolity. *W. Poſt. W.* 13. Osobliwy liſt, który od osobliwey osoby, nie iawnego pisarza ręką bywa pisany. *Sax. Porz.* 95. W takim przypadku, ieśli ieſt biſkupem, ma być złożon, ieśli *osobliwy człowiek, ma być w klątwie. *Zrn. Pſt.* 3, 609 *b.*, prywatna osoba). Nie tak trapi ona nędza, która ieſt powszechna; iak owa, która ieſt osobliwa. *Biał. Poſt.* 113. Król księdzu to rozkazał na mieyscu osobliwym, gdzie tylko sam król był a ów ksiądz. *Gor. Dz.* 151. Na osobliwym mieyscu, nie przed ludźmi. *Glicz. Wych. G.* 4. Zapamięt tego naprzód upominać osobliwie, potym ieśli trzeba i iawnie. *Sekt.* 76, t. i. osobno, beſonders, allein. - b*. Pszczoły nie są osobliwey natury iak ptaki, ale w towarzyſtwie mieszkaią. *Cresc.* 601, t. i. osobność lubiącey, einſam, Einſamkeit liebend; cf. *Rs.* дикови́нный. - 2. osobliwy, osobliwszy, różny od innych, różniący się, beſonderer, ſonderbar. Ten wasz pisarz osobliwy też to człowiek. *Teat.* 15, 93. Mogę się szczycić, że mam osobliwszego amanta. *Wrg. Mar.* 1, 11. Dary niech będą, chociaż nie kosztowne, ale osobliwe. *Gor. Sen.* 39. Ludzie osobliwi, co się w osobliwości, to ieſt, w dziwactwie kochaią. *Mon.* 64, 498. Gniewałby się, gdybym go nie nazwał dobrodzieiem moim, i ieszcze osobliwym, lubo mi nic dobrego w całym życiu swoim nie uczynił. *Mon.* 68, 461. Nikomu z Apoſtołów tak osobliwie nie ieſt poruczony kościoł, iako Piotrowi. *Biał. Poſt.* 111. tak w szczególności, tak szczególnie, wyłącznie, ſo vorzüglich, ausſchließlich. - b*. osobliwy, nadzwyczayny, celny, wyborny, *Rs.* отли́чный, vortrefflich, hervorſtechend, vornehm, auserleſen. Ani to dziwno, że nim co osobliwego uroście, długiego czasu potrzeba. *Pilch. Sen. liſt.* 318. W czterech dniach dwu osobliwych synów, iuż młodzieńców ostradał. *Warg. Wal.* 185. Przyiechał król na seym w wielkim poczcie ludzi osobliwych. *Gor. Dz.* 43. Ciało umarłey Barbary król do Wilna prowadził, maiąc z sobą dwór osobliwych ludzi i sekretarzów duchownych godnych niemało. *ib.* 39. Szufladki te z rozmaitych kamieni były osobliwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. OSOBNIE, Osobno *ob.* Osobny. OSOBNIK, - a, *m.*, osobca, osobność lubiący, *Vd.* posebnik, sam svoi; *Rs.* особня́къ, чудодѣ́й, ein einſamer Menſch. Osobników, co się do żadnéy ſtrony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chcę. *Jan. Lig. G. b.* Osobniki i oderwańce. *ib. G.* 2 *b*, (*Rg.* ósobitnik *adhaerens*). - b) *Teol.* Osobnicy, co Chryſtusa dzielą, chcąc osobno ciało a osobno krew iego pożywać. *Sk. Żyw.* 2, 369, die unter zwey beſondern Geſtalten das Sacrament behaupten. OSOBNOŚĆ, - ści, ż., *Cro.* oszebúynoszt; *Vd.* osebnoſt, posebnoſt, susebnoſt; *Rs.* особенность, особли́вость; *Ec.* осо́бность, едини́нїе. 1*. osobliwość, osobliwa własność, właściwość, die Eigenthümlichkeit, das Auszeichnende, das Beſondre. Wiara moia u ludzi, około osobności dworzan przezemnie opisanych, tym ważnieysza bydź może, gdy te rozmowy W. K. Mści posyłam.

Gor. Dw. ded. §. 2. osobność, ſtan osobny, ſtan rozłączenia, separacyi, die Abgeſondertheit, die Abſonderung. Gdzie o wiarę idzie, czy nie lepiey trzymać się powszechności, niżeli osobności? *W. Poſt. W. praef.* Na cóż ta osobność pokoiów? mieszkanie nie powinno tych odłączać, których małżeńſtwo skoiarzyło, *Teatr* 34 *b*, 2. Widzimy tych, którym szczęście płuży, tłumem przyiacioł opasanych, gdy owi, których szczęście odbiegło, w posępnéy osobności chodzą. *Pilch. Sen. liſt.* 53. Ubogi w osobności żyie. *Mon.* 76, 597. - §. osobność, mieysce osobne, ustronie, samotność, ein abgeſonderter Ort, Abgelegenheit, Einſamkeit. Panów na osobność odwodził, po iednemu upominał, namawiał. *Warg. Cez.* 97, na bok, na ſtronę). Jawnie odmówiwszy, w osobności pozwoli. *Cn. Ad.* 304. Nie mógłbym We Pani iednego słówka na osobności powiedzieć? *Teatr* 7 *b*, 56, na *osobiu. *Eraz. ięz. R* 8. Wczas i pokóy w głuchey osobności. *Paſt. F.* 94. Równi monarchom, równi rządzcom świata, Którym smakuie w osobności chatu. *Chroſć. Job.* 17. Pracuy na osobności, bez zgiełku, hałasu, Trzeba żeby co zrobić, i mieysca i czasu. *Dmoch. Szt. R.* 18. Uciekam od ludzi, Osobność tylko lubię, zabawa mnie nudzi. *Szym. Sw.* 14. Osobność nie iest z ciebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen liſt.* 3, 177. Wielcy literaci więcey osobnością, niż kompaniią bawili się. *Zab.* 12, 263. Ludzie popełniaią w kompanii defekta, do których na osobności wielki wstręt maią *Zab.* 16, 13. Człowiek ſtworzenie towarzyſkie, z przyrodzenia osobności nie lubi. *Mon.* 65, 105. OSOBNY, - a, - e, OSOBNIE, OSOBNO, *OSOB, (*Zab.* 10, 49 *Koss.*), *adv.*, (*Bh.* oſobny *personalis*, oſobně, z osobiście, osobą). *Bh.* zwlaſtni, zwlaſt, zwlaſtě, zwlaſtně, naruzno, paužno; *Slo.* oſobytný, oſobitně; *Crn.* sakasbi, suseb, nasamem, narésèn; *Vd.* osebe, posebe, suseben, sasebni, saksebe, vsaksebe, posiebe, qsebnu, posebnu, odsebnu, odſtrani; *Cro.* oszebujni, oszèbe, oszebujno, navlastitó; *Rg.* osobni, osòbit, osobitni, posòbit, poſsobno; *Bs.* osobni, osobiti, posobito, na pose, na samo, sa ſtrane; *Bs.* ponase; *Sla.* osobit, osimtoga; *Sr.* 1. woſebne, woßobné, woßebi, woßobe, (*Sr.* 1. wowoßobitnité *separabilis*, wowoßobnam *separo*); *Sr.* 2. woßeba, woßebne; *Rs.* особный, особенный, опричный, особь, особо, особенно; *Fs* особный, особа, особно, изящный. - 1°. osobliwy, nadzwyczayny, celny, przedni, beſonder, hervorſtechend, vorzüglich. Alexander Myszkowſki i nauką i urodą i przymioty osobny człowiek, *Dw. Cor.* 316. Uliss, kiedy otworzył swe usta osobne, Słowa wypuścił śniegu nagłemu podobne. *J. Kchan. Dz.* 52. Osobną w sprawach mądrością oczy na się obracał. *St. Zyw.* 2, 434. Kto chce w czym bydź osobnym, musi się długo ćwiczyć. *Gor. Dw.* 123. Dwór Macieiowſkiego był iedną osobną szkołą rycerskich ludzi. *ib.* 3. Ludzie nauki osobnéy. *Modrz. Baz.* 21. Była Judyt osobnie pięknego weyrzenia. *Leop. Jud.* 8, 7. - §. Osobnemu człowiekowi niewolno mścić się krzywdy, musi bieżeć do władzy publiczney. *Birk. Zyg.* 17, t. i. prywatnemu. - §. osobny, odłączony od drugich, beſonder, abgeſondert, *Rs.* отдѣльный. Mamy tam dwór nasz osobny. *Teatr* 19, 40. Bardzo rad na osobnych mieyscach, dalekich od ludzi przebywał. *St. Zyw.* 1, 309. Czy dziś razem u iednego stołu obiadować chcecie, czy też osobno? *Teatr* 53, 7, jeder beſonders. Bożnice w Stambule na dziewięciu mieyscach położone osobnie. *Star. Dw.* 9. Daleko ciężey człeka lada kłopot zmudzi, Osobno od przyiaciół, od krewnych, od ludzi. *Pot. Arg.* 159, t. i. daleko od nich). Ptaszki precz od nas zleciały, widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę. *Chodk. Gesn.* 15, samotną). Osobno, samotnie żyć, *Vd.* osebnuvati, *Ec.* особствовати, особитися, уединяться. Osobno iedzący, *Ec.* отмѣтоя'дець, который особенно ѣсть, а не съ другими. - §. Z osobna *adv.*, osobno, szczególnie, ins Beſondere. Boska moc mistrzuie około wszystkiego świata, i z osobna około każdéy iego części. *Cor. Sen.* 240. Wydoskonalenie nauk nie zawsze się łączyło z prawdziwą, i z osobna człowieka, i z powszechną narodów szczęśliwością. *Zab.* 14, 190. Dla dobrego objęcia rzeczy całey, zwykliśmy uważać każdą część z osobna. *Gol. Wym.* 105. - 3. osobny, z pewnéy osobie własny, *personalis*, osobowy, *Cn. Th.*, osobisty, perſönlich, eine Perſon angehend. Każdy szlachcic iest wolny co do swéy osoby, od podatków osobnych. *Pam.* 85, 1, 939.

OSOCZNIK, OSSOCZNIK, - a, *m.*, *apud Venator.*, co zwierze osocza, obskakuie, ostępuie, okrąża, der das Wild einzukreiſen ſucht, der Wildtreiber. Do lasa przyszło pięćdziesiąt ossoczników, aby ostąpili zwierz królowi dla łowu. *Stryik.* 265. Rzuca się na wytknięte dardy pard zdziczały, Gdy go osocznik na koło otoczył. *Chroſć. Luk.* 178. Od ossoczników lew obstąpiony. *Leszcz. Clas.* 42. Pokryty liſtem osocznik czuie na dzika. *Tward. Daf.* 7, *Warg. Cez.* 142, *Glicz. Wych. F* 3, *Tward. Wład.* 20, - 2. *transl.* osocznik, potwarca, obmowca, ożuwca, żwacz, (*Boh.* ſok *susurrator maledicus*; *ob.* Sok 2.), ein Verläumder. Ktokolwiek sławie drugiego szkodzi, dopuszcza, aby go osocznikiem zwano. *Kosz. Cyc.* 136. Rychléy możemy wierzyć koniowi wykiełznanemu, niż płonnemu słowu którego osocznika. *Kosz. Lor.* 57 *b.* - Potwarce, osocznicy, podszczuwacze. *W. Poſt. W.* 3, 443, osocznicy dworscy iadowitemi języki wiele szkody czynią. *Kosz. Lor.* 57 *b.* Jak wiele żałobników i osoczników stoi przed panem, skarżąc na cię o to nierozmyślne włodarstwo twoie. *Rey Pſ. Kk* 2, *ib. Kkk* 4. (*ob.* osoczyć kogo). OSOCZNY, OBSOCZNY, - a, - e, do osoczenia lub obstąpienia zwierza służący, Wildtreibend. Wsi łowcze, iako i wszelakie inne na iakichkolwiek powinnościach zostawione, z włoki po złotemu płacą. *Vol. Leg.* 3. 50. Za psa osocznego trzy ruble. *Stat. Lit.* 396. OSOCZYĆ, *F.* osoczy *Act. dk.*, osaczyć, ostąpić zwierze, obskoczyć, *Rs.* осочить, осачивать (z z. drzewo obłupić), *Cro.* obszochiti, obszáchem *obretio*; das Wild umzingeln, einſchließen. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że iuż nie uciecze, na wszystkie się naraża żelaza. *Tward. Wład.* 91. Gdy niedźwiedzia osoczy wszystka włość okoliczna, i tu w tył, tu w oczy, zastąpi mu uchody, .. *Tward. W. D.* 205. Kozactwo szalone, iako nawał iaki osoczonych niedźwiedzi, na wszystkie oszczepy darło się i żelaza. *ib.* 59. Zwierze osoczywszy myśliwiec, coraz podjazdami przyskwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. *ib.* 72, *Stryik. praef.* - *fig.* Żołnierz nasz w cudzéy obłąkany krainie; iuż go osoczonego i nieiako związanego Bogowie w ręce nieprzyiacioł podaią. *Zab.* 3, 198. - 2°. *tr.* osoczyć kogo u dru-

giego, i udawać go, potwarz nań rzucić, obmówić, (*Bh.* ſfocitti *conviciari*); *Ec.* напоминати, нападимь; *Rs.* обославить, обславлять; einen verleumden. Faryzeuszowie Jezusa u pospólstwa osoczyli, iako proroka fałszywego. *W. Post. W.* 2, 314. - Poszedł do krola, i osoczył ie wielą złości. *Leop.* 1 *Mach.* 7, 25. Niewinnie mię ci ludzie osoczyli papieżowi. *Biel. Hst.* 195, *ib.* 310. Żeby miał do króla samego oczy, Naypoufalszych plotkami osoczy. *Pot. Syl.* 258. Na żadnego człowieka wydanie abo osoczanie iawne, taiemne, podeyrzane, nikogo karać nie będzie, aż pokonanego. *Stat. Lit.* 2, *Rs.* всклёпъ. Szukali, azaby mię w czym podchwycić i osoczyć mogli. *Wrob. Zoł.* 90. Jżem się nie osoczył sercem ani usty, przeto zemglone są cnoty moie. *ib.* 70 *not.* „im dłużey człowiek zamilcza grzechy swe", - - t. i. iżem sam siebie nie oskarżył, do grzechów się nie przyznał. *OSOKA, - i, ż., doniesienie, skarga, żaloba, das Angeben, Anklagen. Ktoby komu z ula pszczoły wydarł, a doszliby go kopą (*qu. v.*), abo iaką osoką, tedy zapłaci trzy ruble. *Stat. Lit.* 314.

OSOLIĆ, *F.* osoli *Act. dk.*, Osalać *ndk.*, *Sr.* 2. wośelitiśh; *Bs.* osoliti; *Vd.* osolit; *Cro.* osolyújem; *Kg.* ossolitti; *Rs.* осолить, осоливать, dobrze solą zaprawić, przesolić, ſtark ſalzen, über und über ſalzen, verſalzen; *pr. et fig.* Frasunki tak osolą te bogactwa, iż ich po chwili, iako niestrawne potrawy wyrzuca drugi. *Bírk. S. K. B* 4 *b.* (cf. opieprzyć). *tr.* osolić co dobrze, drogo zapłacić, theuer bezahlen, *Vd.* osolen, drag, drageten, z drogi). Sędziami czynili tych, którymby abo życzyli, abo którzyby im to dobrze osolili. *Modrz. Baz.* 374. *Prov.* Osolileś, by Pragę. *Rys. Ad.* 52.? - b) *tr.* osolić kogo, z oskarżyć bardzo, naskarżyć na kogo, odnosić kogo *Cn. Th.*, einen hart anklagen. OSOLICIEL, - a, *m.*, który osala, der Salzer, Beſalzer, *Rs.* солильщикъ.

OSORYA, - yi, ż., *herb*, koło złote, u którego dzwona iednego w górze prosto niemasz, a miasto niego miecz na tym mieyscu otłuczony; w hełmie trzy pióra strusie; ſtarzą go niektórzy zowią, inni Poświstem. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen.

OSOWIAŁOŚĆ, - ści, ż., smutna postać by sowy, traurige Figur, traurige Miene; Unmuth, Unluſtigkeit. Osowiałość zwierząt, opuszczenie się, spuszczenie skrzydeł, postać nędzna. *Wład.*, das Hängenlaſſen der Flügel, *malus habitus pecudis et hominis ex frigore, fame, sordibus. Cn. Th.* OSOWIEĆ, *F.* osowieie *Neutr. dk.*, obwiesić skrzydła, smętnym bydź, nieochoczym, melankolicznym, cf. osepieć, die Flügel hängen laſſen, unluſtig ſeyn, den Kopf hängen, eine traurige leidende Miene haben, melancholiſch ſeyn, *de avibus, animalibus, et de homine.* Krogulec, gdy będzie smutny, osowiały, znakiem, że chory. *Haur. Sk.* 270. W tym zachoruie sokoł bystropióry, obwisły skrzydła, łeb mu osowieie. *Kniaz. Poez.* 3, 105. Koń, iakby nigdy nie on, tak właśnie osowiał, Spuścił oczy, wyrzucił grzywę, karki schylił. *Pot. Jow.* 47. A Waszmość czemu, Mospanie Skarbniku, Tak osowiałość, ni kapłun w kurniku? *Bratk. C b.*

OSOWY, - a, - e, od osy, Wespen, *Rs.* осиный. Osowe gniazdo, *Crn.* osinák, vosinek; *Rg.* ofsignák; *Cro.* oszinyak.

OSPA, - y, ż., 1°. osypka, omasta, tłuc, *far caninum*, *Cn. Th.*, das Hundefutter, die Schlampe, das Geſchlampe; *Sr.* 1. womiéſchł; *Crn.* mekine). Doprosić się nie mogę, o ospę i barauie nóżki dla psów. *Teatr* 19 *b*, 28. - §. Mynarza, iż trudno doyrzeć, gdzie młyn nieobecnie miele, tam kmiotki na ospy lepiey postanowić. *Haur. Lk.* 42, Schuttgetreide; *Vd.* eslábizhje, svierna reja. *v.* osypka. - 2. ospa *Bh.* oſepyka, ſpała; *Slo.* ſypanice, bitinſke neſtowice; *Hg.* szepiok; *Vd.* osepnizh, osepnize, osepiuze, kosice; *Rg.* szepiok; *Vd.* osepnizh, osepnize, osepiuze, kosike (cf. koza); *Crn.* kosę, bleki (cf. *flak,); *Sr.* 2. poſi; *Sr.* 1. tjerwenć mozel; *Cro.* kozicza, kozitze, koze, bobinka, *Dl.* kozjacho, oszpice; *Bs.* ospiçe, osapniçe, scebinka, *Dl.* kozjacho, oszpice; *Bs.* ospiçe, osapniçe, scesce (cf. szyszka), barave, boghigne. kozjaccje; *Sla.* kozjacse; *Rg.* ospina, óspize, óspine, scésce, *Rs.* оспа, осна. Ospa, ospice czerwone, pożarnice, (cf. Krosta), die Poken, die Blattern. Z wschodnich zaraza ſtron do nas przybyła, Ospa, niechronnym co iadem zniszczyła Dobromów poicie hy, narodów nadzieie. *Zab.* 10, 382 *Kniaź.*, *not.* „mniemanie iest, że ospa początek swóy miała w Arabii". Szczepienie ospy, *variolorum inoculatio. Perz. Chr.* 2, 126. Dobra ospa, zła ospa. *Krup.* 5, 332. Dobra ospa, podług zwyczaynego biegu czasu, ſtaiania swoie odprawuie. *Krup.* 5, 332. Ospa fałszywa *ib.* 335, Windpocken, *Rs.* лопухи. Ospę teraz ledwo nie każdy człowiek odprawić musi. *Haur. Sk.* 417, *Vd.* osepizhuvati). W zaszczepioney ospie naywięcey dwóchsetne dziecię zginie; w swyney ospie naymniey osme. *Karp.* 4, 128. Ospa krowia ulczayney

mężem, niżeli ospałym. *Jabł. Buk. C.* Szukać będę nieospałe. *Pieś. Kat.* 100. OSPANIE, - ia, *n.*, ospałość, gnuśność, nieczułość, letarg, die Schläfrigkeit, Natläſſigkeit. Za Stefana Polak, iżkoby się z głębokiego porwawszy ospania, za walecznym Panem walecznie szedł. *Sarda* 1, 15. *Fred.*

OSPANE potrawy *ob.* Osypać. OSPIANY, - a, - e, ospowy, od ospy, Pocken-, Blattern-. Do szczepienia trzeba się starać dostać dobrey ropy ospianey. *Perz. Cyr.* 2, 126. Pęcherzyk ospiany. *N. Pam.* 20, 201. OSPICA, *plur.* OSPICE, OSPICZKI, kur, odra, pożarnice, *Ern.* 684. *Boh.* ospice, ospatiny; *Sr.* 2. marjle, wospice; *Vd.* lezbize, lezhe, snemeze, maroga, die Masern, *morbilli*, gatunek gorączki z wyrzutem drobnym, podobnym od ospy. *Krup.* 5, 341. Leczenie kuru czyli ospicek, ospic, iest iako i ospy. *ib.* 446. - b) *ospice czerwone, pierzchnice. *Cn. Th.*, ospa, die Pocken, die Blattern. Ospice łuskawe, owcze, Windpocken. *Tr.* - c) ospice, krosty, w ogólności, Blattern. Wpadła w nieiaką chorobę, w którey wszystka ospicami osypana była. *Hyr. Kat.* 59.

*OSPIESZAŁY *Tr.*, *ob.* opieszały. *OSPŁYWAC *ob.* opływać.

OSPOWATY, - a, - e, - o *adv.*, ospę maiący, die Pocken habend, blatternd. Do zaszczepienia ospy bierze się ropa z ospowatego, żadnym złym chorobom niepodległego. *Krup.* 5, 340. - b) na twarzy ospowaty, pockennarbig, pockengrübig; *Vd.* pikast, osepnizhen, osepnizhast, pegast cf. piegawy; *Rs.* рябый, рябова́тый, порябѣлый, щербиноватый, (cf. szczerbaty), шадрова́тый. Człowiek bardzo ospowaty czyli dziubaty, *Rs.* шадря́; *alter* ospowata twarz, francowata. *Pot. Jow.* 200. OSPOWACIEC *niiak. ndk.*, dziubacieć, stawać się ospowatym, pockengrübig werden; *Rs.* рябѣть, порябѣть. OSPOWATOSC, - ści, *ż.*, dziubatość, die Pockengrübigkeit; *Ross.* рябость, ря́боватость, рябина́. OSPOWY, - a, - e, *Rs.* оспенный, od ospy, Pocken-. Ospowa zaraza. *Krup.* 5, 330, die Pockenseuche. Ospowy dołek, *Vd.* pika, osepniahen znamk; *Rs.* шадрина́, щедрина́, щедри́нка, щербина́, щербинка, рябина́. Ospowe krosty. *N. Pam.* 13, 69. (*diſtg. Bh.* ospowy plat płaca w zbożu; *ob.* osep, osypka).

OSPRAWIEDLIWIC *cz. dk.*, usprawiedliwić względem czego, rechtfertigen in Anſehung einer Beſchuldigung. Obwiniwszy, usprawiedliwić się nie dopuszczaią. *Obr.* 2.

OSPROŚNIC, *F.* osprośni *Act, dk.*, sprosnym uczynić, onieczyścić, oszkaradzić, häßlich machen, verunreinigen. Wszeteczeństwo, które dom królewski plugawiło, osprośniło wkrótce stolicę i całe państwo. *Stas. Num.* 2, 122.

OSRAC, *F.* osra *Act. dk.*; oseydać, beſcheißen. *Pot. Jow.* 2, 32. *Bh.* nerádit, nerádim; *Vd.* osrati; *Crn.* osiram; *Rs.* окáлывать. Był miał i burmistrza brata, Ruszyss zamek, osrasz kata. *Rey. Zw.* 257, dostaniesz się pod ręce katowskie.

OSREBRZYC *cz. dk.*, *Vd.* presrebrati, osreberniti; *Ross.* осребри́ть, *Ec.* осребря́ю, w koło posrebrzyć, umſilbern. Osrebrzony, *Sr.* 1. wošlebornené.

OSROMOCIC, *F.* osromoci *Act. dk.*, *Vd.* osramotiti, obsramuvati, obsramotiti, smirjati, osramuvati, sasramuvati; *Cro.* oszramochújem, oszramotenye; *Bs.* osramotiti; *Rg.* osrámiti, osramotitti). : shańbić, bezecnym uczynić, einen beſchimpfen, ſchimpflich behandeln, ſchänden. Perpenna po śmierci od Papiusza osromocony był. *Warg. Wal.* 94; *Sla.* osramotjen; *Ec.* осрамощёнъ, бауловѣщенїемъ осквернёнъ; cf. gwałcić). OSROMOCICIEL, - a, *m.*, który sromoci, der Beſchimpfer, Verunreiniger; *Vd.* osramotavec, sasramuvaus; *Rg.* osramotitegl, oskvarnitegl; *Cro.* oszramotitel.

OSROŻYC, *F.* osroży *Act. dk.*, Osrożać *ndk.*, srogim uczynić, podburzać, grauſam machen, wild machen, aufbringen, in Harniſch jagen. Byka kolor czerwony pobudza, a lwa biała chusta osroża. *Pilch. Sen. Gn.* 355. Często piiaństwo osroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 371. Osrożone umysły. *ib.* 1, 389. Owe złośliwe duchy żwawą i osrożoną dotkliwość swą, nieraz pomyślnie wyraziły. *Pilch. Sen. taſt.* 91. OSROŻYC się *Recipr.*, srogim się stać, wild werden, ergrimmen. Bardziey się na nich osroży, gdy ich mało zobaczy. *Pilch. Sen. taſt.* 76, - *tr.* Gdy się słońce w południu upałem osroży. *Hor. Sat.* 216, t. j. dokuczy, piecze, skwarzy.

OSRZENIEC, OSRZONIEC, *F.* ośrzenicie *Neutr. dk.*, śrzonem bydź obsypanym, (cf. Ośrzenieć *Tr.*, osędzieć *qu. v.*); bereift werden, *Vd.* obslaniti; *Rs.* и́ндевѣть, заи́ндевѣть. *Pruinosus* pełny śrzonu, ośrzeniały *Mącz.* OSRZENIC, OSRZONIC *Act. dk.*, śrzonem obsypać, bereifen, mit Reif beſchütten.

*OSRZOD poſtu. *Biel. Sw.* 238 *b.* Ośrzod lata. *Syxt. Sk.* 129, *ob.* pośrzod. OSRZODKA, - i, *ż.*, OSRZODEK, - dka, *m.*, wewnętrzna część w środku, das Inwendige in der Mitte. Wolki same ośrzodki zboża zjadaią. *Kluk. Rośl.* 3, 238. - Ośrzodek chleba, miąkisz środkowy, die Brodkrume, der inwendige weiche Theil des Brods, Obd. die Schwolle; *Bh.* střída; *Vd.* serdiza; *Crn.* serdiza, srediza; (*Crn.* ossrędk *lira media agri*); *Bs.* sridiça od kruha, sridina, pupa, pupiça, mekota; *Cro.* mehchina kruha; *Sla.* sridina; *Ross.* мя́кишъ; мя́кишекъ. Ośrzodka w chlebie wielkim bywa niewypiekła. *Crefc.* 158. Blachę po każdym kupersztychu wybiciu, zaraz trzeba środkiem od chleba rżanego, to iest, ośrzodką chlebową wytrzeć, *Haur. Sk.* 376. Jndyczęta żywią iaiami twardemi, pokrzywami i ośrzodkiem chleba siekanemi. *Zool.* 238.

OSSAC, *F.* ossie *Act. Dk.*, Osyać *ndk.*, Ossać się *ree.*, nassać się aż do nadęcia, *Rs.* обсосáть, обсасывать; *Ec.* ochicio; ſich anſaugen. Trzeba, aby dzieci z matek swych nie ossały zbytku. *Goſt. Gor.* 130. Lepiey potrosze dziecię karmić, albowiem ciała tak ossałe puchną a nadymaią się. *Sien.* 464, *Spicz.* 185. - *fig.* Choć mu dokucza ofkoma, iuż ią spluwał nieborak, iuż ią i osysał. *Pot. Arg.* 697.

*OSSOCZNIK *ob.* Osocznik, osoczyć.

*OSTAC, ostał, *F.* ostanie *Jntr. dk.*, Ostawać, Ostaie *ndk.*, *cf. et diſtg.* ołstać, obstoię); *Boh.* ostati, ostawati; *Sr.* 1. wostanu, wostanem, wostawam, zwostanu; *Rg.* ostatti, izostatti; *Bs.* ostati, ostajati, izostáti; *Sla.* ostati; *Vd.* ostati, ostal, ostánem, ostajati, zhies ostat, prebyti; *Crn.* osstájam; *Cro.* oztati, osztajém, osztalszem); s zostać, bleiben, übrig bleiben. Potomkowie, którzy po rodzicach ostawaią. *Sax. Art.* 2. W Hiszpanii wiele narodu Gotskiego zostało, posiádło, i ostało i są. *Biel. Sw.* 62 *b.* Wszystkie rzeczy ciepłem swym przyrodzonym stoią dotąd, póki go ostaie. *Syxt. Szk.* 124, póki go stawać będzie).

Tu iuż żaden plac nie oſtanie wątpliwości. *Krom. 7. Rg.* oſtaali, *Cro.* oszтali *reliquus*, oszтala *caetera*, *ob.* pozoſtały). – §. Oſtać czym, z zoſtać czym, etwas werden. Jeśliby z książąt Mazowiekich który nie potomku męzkiego nie odumarł, po nim Kazimierz dziedzicem miał oſtawać. *Krom.* 357. – *§. W naukach kochać się nie oſtawaymy. *Star. Ref.* 33, t. i nie przeſtaymy, wir wollen nicht aufhören, die Wiſſenſch. zu lieben. OSTAC się, oſtał się, *oſtoiał się, *F.* oſtoj się *Rec. dk.*, Oſtawać się, Oſtaie się *ndk.*, *Bh.* oſtati, oſtogim, obſtati, obſtál, obſtogim; *Vd.* obſtati, oſtati, ſtanoviten biti, ſtanovitati, obſtanovati; *Rs.* оспаивься, отстоя́ть, отстаивать, отстоя́ться, устоя́ть, устаивать, utrzymać się ſtoiący, utrzymać się na nogach, ſich ſtehend erhalten, ſich auf den Beinen aufrecht erhalten. (cf. *et diſtg.* obſtawać). Gdy zwycięzki wieniec przy tobie zoſtanie, a przepiiania twego z nog zwaleni wzbraniać się będą, gdy się ieden z całéy biesiady *oſtoisz*, przecięż beczka ci weźmie pierwszeńſtwo. *Pilch. Sen. Iſt.* 2, 370. – §. otrzymać się, osiedzieć się, ſich bey etwas behaupten, dabey bleiben, verbleiben, ſich erhalten. Oſtawam się gdzie, abo przy czym, *persideo. Cn. Th.* Nie oſtoisz się, *non conſiſtes illo iudice. ib. Retinere ius*, oſtać się przy swym. *ib.* Oſtoię się ia na mieyscu swym bez was, byście też dobrze wyj wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Jeśli dom prywatny bez mądrego gospodarza, łodź bez zdatnego ſternika oſtać się nie może, a iakże się króleſtwo oſtoi, bez zdolnego do rządu pana? *Nar. Iſt.* 14, 102, wie ſoll ein Reich beſtehen? Dom rozdzielony przeciwko sobie, nie oſtoi się. *Radz. Math.* 12, 25. Już po moim króleſtwie, już było nie moie, Ginę, trudno się oprzeć; już się nie oſtoię. *Min. Ryt.* 2, 275. Ta wasza cerkiew' żadnym sposobem oſtoieć się nie może bez widomego paſterza, iak się oſtoi cerkiew' powszechna. *Smotr. Ex.* 56. Ten domysł oſtać się, ani uyść za prawdziwy nie może. *Sal.* 4, 411, oſtoi się, chociay bywa niszczona prawda. *Gil. Pſt.* 232. Oſtoi się to przy mnie, *deuoluetur ad me, ad me perueniet. Cn. Th.*, t. i. będzie się o mnie opierało, dieß kommt noch in meine Gewalt. – §. Oſtać się gdzie, osiedzieć się, zoſtać tam, mieszkać długo, mieszkanie zasadzić, osieść, lange bleiben, verbleiben, wohnen bleiben, ſich niederlaſſen. Oſtać się tam dla smrodu nie może; Nie oſtoi się nikt przy nim dla smrodu. *Cn. Th.*, es bleibt dort niemand lange, es hält's niemand lange aus. Gdzie rozkoszy panuią, tam się cnota oſtać nie może. *Bardz. Baz.* 37. Lubieżność z cnotą się nie oſtoi. *Cn. Ad.* 455, ſie vertragen ſich nicht mit einander. – §. Oſtoię się przy tym, com mówił, dowiodę tego *Cn. Th.*, ich bleibe bey meinem Satze. Nie oſtał się w obietnicach, *non praeſtitit promissa. Krom.* 403, *promissis non ſtetit*, er hat ſein Versprechen nicht gehalten. Na sądzie oſtatecznym człowiek się przy swym, iako robił, *zoſtoi (oſtoi), *Sk. Kaz.* 4, na tym skończy, przeſtanie, es bleibt mit ihm bey dem, wie er gehandelt hat. – §*. Książę porażon od Bolesława, ledwo uciekł, i nie *oſtoiał się, aż w wielkim Nowogrodzie. *Stryik.* 156, t. i. nie zatrzymał się, nie oparł się, nie ſtanął, er machte nicht eher Halt auf der Flucht, als in Nowogr. – *§. niech się napoy oſtoi, *Tr.*, t. i. uſtoi; *ob.* uſtać, ſich ſetzen.

OSTAFI, – iego, *m.*, imię ſtaropolſkie, *Euſtachius. Jabł. Her.* Zywot Ś. Oſtafiego, poema *Jabłonowſkiego.*

*OSTANECZNY, – a, – e, oſtateczny, oſtatni, der letzte Ja Jehowa, pierwszy i *oſtaneczny ia ieſtem. *Bud. Jes* 41, 4. *OSTANEK, – nka, *m.*, oſtatek, reszta, das Ueberbleibſel, der Reſt; *Cn.* oſtanik, oſtanki, oſtanki; *Vd.* oſtanik, oſtanſtvu, sadoſtanik, oſtajezhna; *Rg.* oſtànak, oſtàtak; *Cro.* oszтanek; *Ec.* осмáнокъ, осмáнокъ. Biada mnie! żem iako oſtanki po sprzątnieniu owoców letnich. *Damór.* 107, wyrzutki). W Tauryce dziś ieszcze są oſtanki Getów. *Stryik.* 41 Któż pomni teraz Weientów, żeby kiedy byli? co za oſtanki, abo co za znak ich? *Fal. Fl.* 25, cf. ślad, ośląda). Oſtanek iego zginie do szczętu. *Bud. Num.* 24, 20, *Zrn. Pſt.* 3, 563 *b.*, (*Ec.* осмáнкы, mówią relikwiie). – OSTANOWIC, *F.* oſtanowi *Act. dk.*, oſtanawiać *ndk.*, obſtawić, umſtecken, umſetzen, umherſtellen, um etwas herumſtellen. Jelenie oſtanowi parkanem w kniei. *Chroſt. Luk.* 118, cf. osaczyć). – *fig. mor.* Abyś się Pana wiernie rozmiłował, a oſtanowił w nędznym przybytku duszy swéy społu z Oycem i Duchem Ś. *Rey Pſt. Bb* 1, zamknął, objął, umieścił, ulokował.

OSTĄPIC *ob.* Obſtąpić.

OSTARZEC, *niiak.*, OSTARZYC się *Rec. dk.*, Oſtarzać się *ndk.*, obſtarym się ſtać, przyſtarzałym bydź, ältlich werden, etwas alt werden, veralten; *Sr.* 1. востáru; *Vd.* oſtarit, oſtaritise, poſtaritise; *Bs.* oſtariti, oſtarriti, oveksajatti; (cf. wiek); *Cro.* oszтarújem, oszтaralszem; *Ross.* осмарѣть. Zatrzymywał żołnierza, ażby się była żarliwość ona i szaleńſtwo dzikiego nieprzyiaciela oſtarzała. *Fal. Fl.* 121. Oſtarzałe i ogromne buki. *Pot. Arg.* 377. Czemuż wy niższego wzrostu, a niżli przodkowie; a którzy po was mnieyszego, niżli wy, iakoby iuż oſtarzałe ſtworzenia i przemiiaiące czerſtwość młodości. *W. 4 Exdr.* 5, 55, *Zebr. Ow.* 168. Przeſtaną o tym powiadać, gdy się iuż ona rzecz *oſtare. *Eras. ifx. Ff* 5 *b*, oſtarzeie).

OSTATECZNOSC, – ści, ż., oſtatni ſtopień wyiunięcia, das Extrem, das Aeußerſte; *Ross.* край, краекъ, крáйность, крáйность, cf. ſkrayność). Z iednéy oſtateczności wpadasz w drugą; iak zbytnieś go kochał, tak zbytnie chcesz nienawidzieć. *Teatr* 22, 141. Zadne rzeczy do oſtateczności posunięte, trwałemi bydź nie mogą. *Gaz. Nar.* 1, 130. OSTATECZNY, – a, – e, OSTATECZNIE *adv.*, oſtatni, leżt, äußerſt; *Vd.* ſiiedni, posliedni, sadni, sliednu, nasliedne, k'sliednem (*ob.* śledny, pośledny, sadny); *Rs.* остáточный, крáйный (*ob.* ſkrayny), крóйный, крáйне. Przyszedł dzień oſtateczny i czas opłakany Troiańſkiego królewſtwa; byliśmy Troiany. *A Kchan. W.* 41. Sąd oſtateczny. *Sk. Kaz.* 4, das jüngſte Gericht; *Vd.* posliedni den, sodnji den, s sądny dzień). Oſtateczna świątość, którą świętym oleiem, albo oſtatecznym pomazaniem zowiemy. *Hrbſt. Nauk. Z* 7, *ob.* oſtatnie namazanie). Dziś mu iuż oſtateczne posługi czyniemy, Dziś to szlachetne ciało do grobu kładziemy. *Groch. W.* 2. Konradyn, oſtateczne Swewów książę. *Birk. Zam.* 29. Zguba oſtateczna, *Ec.* всегубúмельство. OSTATECZNIE *adv.*, oſtatni raz, zum letzten Mal. Niemasz cię iuż; tobie teraz oſtatecznie dzwonią. *Groch. W. B* 4. Proszę mi oſtatecznie i wyraźnie odpowiedzieć. *Teatr* 24 *c*, 18, t. i. finalnie, (cf. zawity); abſchlüßlich. Oſtatecznie gubiący, *Ec.* всегубúмельный, *Subſt.* всегубúмельство, tak że iuż ratunku niemasz. OSTATEK, – tku, *m.*, *Bh.* oſtatek, poſlez, poſledek (*ob.* pośledz, pośladek);

Vd. oſtanik, zhresoſtava, zhesoſtanik, oſtanki, oſtalu, pobrank, oſtanitvu, oſtajezha, sadoſtanik, sraga, sragiza; *Cro.* oszt anek; *Dl.* ostalo; *Rg.* oſtatak, izoſtajak, oſtànak, *Bs.* oſtak, oſtatak oſtalo, oſtaçi, oſtavçi, mrrive (cf. mierzwa); *Sr.* 1. poſtahuka, powoſtahnki, zbotk (cf. zbytek, zbywać); *Rs.* остальь, остáтокъ, остáточекъ, дóстальь, одóньe, одóньище; *Ec.* остáнокъ, остáнцы, остáмокъ; oſtanek, co oſtało czyli zoſtało, oszczątek, reszta, das Uebrbleibſel, der Reſt. Miłoby mi dzielić z nią i oſtatki maiątku mego. *Teatr* 22 *c*, 33. Bogu poświęcę mdłe zgrzybiałey ſtaroſci moiey oſtatki. *ib.* 50, 9. Oſtatek rzeczy naypodleyszy, oſtatek nieſtatek. *Cn. Ad.* 794, cf. szary koniec). Oſtatków zbieranie w winnicy, *racematio. Cn. Th.* Kości i inne oſtatki świętych ludzi, relikwiie. *Karnk. Kat.* 301, *reliquiae*, słowo łacińſkie, rozumie się oſtatki, a oſtatki ludzi świętych. *Zrn. Pſt.* 3, 534 *b*; *Ec.* остáнки, мóщи. Oſtatek gąsienicy zjadła szarańcza, a oſtatek szarańczy zjadł chrząszcz. *W. Joej.* 1, 4, *not.* „czego nie doiadła gąsienica". Oſtatek świnie wyryły. *Rys. Ad.* 52. Uderzyli na nich; wielu ich poranili; oſtatek pouciekało. *Sk. Żyw.* 1, 48; t. i. reszta, die Uebrigen. Oſtatka się domyſlay. *Cn. Ad.* 794. O wy oſtatkowie Judcy, Pan do was mowi. *Radz. Jer.* 42, 9, ihr Ueberbleibſel Juda's. Na oſtatek przyszedł też i on *oſtatek* panien, mówiąc; otwórz nam! 1 *Leop. Math.* 25, 11, i one poſlednieysze. 3 *Leop.*, oſtatnie). – Do oſtatka, z do oſtatniego ſtopnia, wcale, gänzlich, völlig. Nie będę do oſtatka rozpaczał. *Kolł. Liſt.* 1, 10. – Na oſtatek, w oſtatku, w reszcie, z resztą, cf. na koniec końców, übrigens, endlich, zuletzt; *Slo.* na oſtatek, na oſtatku; *Sr.* 2. naßletku, na poßletku; *Sr.* 1. naypoſlédé, nébdé vacj, todi vacj; *Crn.* sadnezh; *Vd.* oſtanezhnu, oſtaonu, za oſtalu, pooſtaunem, zhes tu; *Cro.* zadnyich). Na oſtatek, zamykaiąc liſt, życzył mu wszego dobrego. *Bax. Hiſt.* 264. Był on mądry, rozsądny – – w oſtatku wielce dzielny mąż. *Uſtrz. Kruc.* 2, 100. OSTATNI, – ia, – io, OSTATNIE *adv.*, *Bh.* oſtatni, oſtatnè; *Slo.* poſlédni; (*ob.* poſledny); *Crn.* sadn (*ob.* zadny); *Vd.* sliedni, posliedni, sadni; *Sr.* 1. poßleni; *Sr.* 2. ßledni, ßleni; *Sla.* poslidnij; *Ec.* остáтный; *Russ.* крáйній, дóстальный, конéчный (*ob.* konieczny); na końcu idący, po którym iuż nikt nie idzie, leßt, der die das leßte. Nie ieſt oſtatnim, chociaż za pierwszym lub drugim idzie. *Klecz. Zd.* 87. Pierwsza ta i oſtatnia będzie prośba moia. *Bard. Tr.* 499. Oſtatni raz ci mówię, uſtąp z oczu moich. *Teatr* 45 *c*, 61. Oſtatniego dnia zawsdy czekać czleku Trzeba, ni żaden może przed ſkończeniem wieku I oſtatnim pogrzebem, szczęśliwym bydź zwanym. *Otw. Ow.* 107, t. i. przed zgonem, przed śmiercią). Wszyſtkiemu dzień oſtatni wyznaczony. *Off. Sen.* 43. Oſtatnie namaszanie *Cn. Th.*, die leßte Oelung; oſtatnie pomazanie, w Greckiey cerkwi *maſłoświaszczenie, *Sak. Sob. B* 1, *ib. A* 4 *b*, oſtateczne pomazanie. *Hrbſt. Nauk. Z* 7, *Vd.* poſlednji olei, zhliedni, sveti olei; *Cro.* poszledno mazanye). Oſtatnia bije. *Wad. Dan.* 128, t. i. godzina oſtatnia, die leßte Stunde ſchlägt. Oſtatnia wola, *ob.* wola, *ob.* teſtament, *Rs.* духóвная. Oſtatni do kościoła bywa, co pod dzwonicą mieszkiwa. *Cn. Ad.* 795. Oſtatni nie ma pochwały, pod czas hańby godzien. *ib.* Boday wrzód w nogi, kto oſtatni, abo kto zoſtanie. *Cn. Ad.* 796. – §. Oſtatni, naynowszy, n. p. Te damy nic cierpieć nie mogą, coby nie było podług mody oſtatniéy. *Mon.* 67, 623, nach der leßten, oder neueſten Mode. – §. Oſtatni, sam ieden ieszcze resztuiący, iuż więcey prócz tego niemasz, allein noch übrig, leßt. On kiedy go widzi w biedzie, toby mu oſtatnio dał. *Teatr* 54 *c*, 2, t. i. oſtatnie pieniądze, oſtatki maiątku, oſtatni grosz, er möchte ihm den leßten Heller geben. Oſtatnim (sc. psem) gonimy. *Teatr* 4 *b*, 36, t. i. iuż z nami do oſtatniego przyszło; iuż się nam przebrało, resztą gonimy, wir ſind auf die Neige gekommen, haben keine Reſſourcen mehr. Na oſtatnią przyszło, z o reszt idzie. *Cn. Ad.* 536, es iſt aufs äußerſte gekommen, cf. na hak przywiedziony). – Oſtatnia to rzecz, wymawiać miłość kobiecie, która przeſtaie kochać. *Teatr* 9 *b*, 84. Już to oſtatnia, gdy do Zaporoża żebrać rady poślemy, ieszcze oſtatnieysza, gdy do Krymu. *Birk. Zyg.* 51. Nie iuż oſtatnia, z nie iuż ſtracona, ieszcze nadzieia ieſt. *Cn. Ad.* 604, es iſt noch nicht ganz aus, es iſt noch nicht alles verloren. – Oſtatni, z naywyższego ſtopnia doszły, *semper in malam partem*, naygorszy, äußerſt, im höchſten Grade, (cf. oſtateczność). Narod nasz zbliżył się nad przepaść swéy zguby, po szczeblach aż na samo dno oſtatniego poniżenia zſtąpił. *Pam.* 83, 1, 234. On mię do oſtatniey złości przyprowadzi. *Teatr* 55 *b*, 19. Prawie oſtatnią a opłakaną cielesnością bawił się. *Warg. Wal.* 222. Będę cię miał za oſtatniego, ieżeli się semną nie wybiiesz. *Boh. Kom.* 4, 242, t. i. za oſtatniego tchórza, kpa, galgana etc., für den ſchlechteſten Kerl. Oſtatnie środki, sposoby, rzeczy, rady, z desperackie, naygorsze, die äußerſten verzweifelſten Mittel. Czyż iuż na zawsze nieszczęśliwy kogo raz dolegliwość zatnie, Czyż dla tego ma brać środki przed się oſtatnie! *Zab.* 24, 152. Tonący oſtatnich sposobów się chwyta. *Teatr* 43 *c*, 65, cf. brzytwy się chwyta). Idź i spraw do obrony lud i do pdsieczy, Opuszczony chwyci się i oſtatnich rzeczy. *Min. Ryt.* 1, 147. Do oſtatniey rady się udadź. *Cn. Ad.* 299. – Oſtatnie *adverb.*, oſtatecznie, oſtatni raz, finalnie, kończąc, zum leßten Mal, ganz ausſchlüßlich, völlig. Wespół leżąc oſtatnie oczy obracali, Wespół oba i dusz swych kochanych zbywali. *Otw. Ow.* 226. Bodaybym pierwey oſtatnie skonała, Niżli nowiny takiey doczekała. *J. Kchan. Dz.* 220. OSTAWAĆ *ob.* Oſtać.

*OSTAWIĆ, *F.* Oſtawi *Act. dk.*, Oſtawiać, Oſtawuie *ndk.*, *Bh.* oſtaviti, oſtavovati; *Sr.* 1. woſtawiſch, woſtawiam, woſtawam, woſtabam, woſtam, woſtahnu; *Cro.* oztaviti, oztavlyam, osztavlyam; *Bs.* oſtaviti; *Dl.* osztaviti; *Rg.* oſtaviti, oſtavgljati; *Rs.* оставлять, оставлять, zoſtawić, laſſen, hinterlaſſen. Którzy hoynieysi nad swą maiętność są, krzywdzą powinnowate tym, coby im oſtawiać mieli. *Kosz. Cyc.* 26. Coby za potomſtwo Lech oſtawił, nie pewnego nie mamy. *Krom.* 32. Leszek potomſtwa żadnego nie oſtawił po sobie. *ib.* 39. Lud od Phokasa dla obrony kraiu oſtawiony, nagłym wtargnieniem pobili. *ib.* 8 *et* 368. Niechay matka dzierży miasta; żonę tylko Dymitrowi niech oſtawi. *Gor. Dw.* 95. Nie darmo u nas rymują: Wrocław, co przywieziesz to oſtaw. *Lek. B* 4. Oſtaw' dar twóy przed onym oltarzem. *Rey Pſt. G g* 6, zoſtaw' go, odchodź go tam). – b) oſtawić, porzucić, opuścić, verlaſſen. *Cro.* oztavitisze; (*Sr.* 2. ße woſtawiſch chronić się). Nie oſtawiay mnie, ani mnie opuszczay Boże. *Bud. Ps.* 27, 9. Gdzie on ieſt? czemużeście oſtawili tego męża?

Bud. Ex. 2, 20. Jehowa nie oſławi go w ręce nieprzyiacielſkiéy. *Budn. Ps.* 37, 34. - 2°. Oſławić od piersi, odſławić, odsadzić, odchować, von der Bruſt abſetzen, entwöhnen, nicht mehr ſaugen laſſen. Sara karmiła syna swego, rosło tedy dziecię i oſławione iest, i uczynił Abraham gody wielkie w dzień oſławienia iego. *Leop. Genes.* 21, 8. *Delicus porcus*, oſławiony wieprzyk, który iuż więcey nie ſsie. *Mącz.* - 3. °oſławić, obſtawić, obwieśdź, umher ſtellen, rund um beſetzen, einſchließen. Turcy gdy o nieprzyiacielu wiedzą, tedy się wielbłądy oſławiaią miasto obozu. *Biel.* 576. Obozem oſławia pobożnych anjół Pański. *Ryb. Ps.* 60. Gdy się ia temi słupy oſławiam, to się nigdy nie obalą. *Rey Zw.* 50. Oſławienie ſtołowe. *Sax. Tyt.* 13, t. i. zaſtawianie w koło.

OSTENTACYA z łac., chwalba, przepych, okazanie się, *Rg.* hwaſta.

OSTĘP, °OBSTĘP, - u, *m.*, obſtąpienie koło kogo albo czego, osaczenie, das Umhertreten, wenn mehrere um jemanden rund umher treten, das Einſchließen; cf. *Ross.* осмунь, осмунка, s potykanie, potknienie). Gmin go obtoczy i oſtępem poima. *Tward. Wład.* 20. Jeśli wszyscy oſtępem nań wraz nie póydziemy, nic nie wſkóramy. *Jabł Tel.* 157, cf. oblawą). Ledwie Syloret wspomni o Dodonie, Zaraz go dzieri oſtępem ogłuszą. *Pot. Sil.* 240. Długo w onym oſtępie wiedney ſtoi mierze, Aż się wzdy co z większego witania przebierze. *Pot. Arg.* 737. - *apud venator.*; oſtęp, sieci, któremi zwierzn osoczą, Jagdtücher, Jagdgarne. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z oſtępów zrozumie, że iuż nie ucieczę, na wszyſtkie się naraża żelaza. *Tward. Wład.* 91. Widzicie sami, co za sieci na was co za oſtępy koło was. *Nag. Fil.* 267. Oſtęp, część kniei sieciami osoczona, das mit Jagdtüchern eingeſchloſſene Revier. W tym się obſtępie zwierzęta zamknęły. *Paſt. F.* 2. Gedymin, zaiachawszy w łowy, czynił oſtępy nad Wilią, a z oſtępu na oſtęp przeieżdżał. *Stryik.* 354. Hetman, mając Szweda, iakoby w obieżney kniei i oſtępie zwierzęcym; .. *Tward. W. D.* 183. Muszę wyiechać w pole, bo dano znać, że dwóch łosi i kilka dzików w oſtępie trzymaią. *Teatr* 19 *b.* 21. Na koniu siedząc, w lesie się między iaſkiniami a oſtępy swierzynnemi włóczy. *Kosz. Lor.* 133 *b.* - *fig. tr.* My w pośrzodku i iakoby w oſtępie dzikich spółrodaków naszych ponurzeni, żadney z oświeceńszemi narodami spółki nie maiąc, iak mogliśmy im bydź znaiomi? *Nar. Hiſt.* 2, 5, im Mittelpunkte von ihnen; rund um von ihnen eingeſchloſſen. Skalyć to tylko, przerwy nieprzebyte, Głuche oſtępy, pola nieżyte. *Nar. Dz.* 1, 61, t. i. samotne, od wszyſtkich oddzielone mieysca, Einöden. Odtąd w odległey puſtyni oſtępie Parnas pożegnam i pióro przytępie. *Zab.* 13, 223. OSTĘPOWAĆ, oſtąpić *ob.* Obſtąpić.

OSTKA, - i, ż., pszenica kosmata, ościsła, wąsatka, *oppos.* gołka. *X. Kam.*, der Bartweitzen, Rauchweitzen.

OSTOIA, - oi, ż., *herb*, dwa księżyce niepełne barkami do siebie, między niemi miecz rękoieścią do góry. *Karp.* 3, 37, ein Wappen. OSTOI się *ob.* Oſtać się.

OSTOKRZEW, - u, *m.*, *aquifolium* ziele. *Cn. Th.*, Stechpalmen, Walddiſtel. *sed vide* Oſtrokrzew. Oſtokrzew drogi albo słodki korzeń, *acanos Cn. Th.*, eine Art Süßholz.

OSTOWATY, - a, - e, - o *adv.*, kolący, ościsty miękko iak oset. *Cn. Th.*, diſtelartig, ſtachlig. OSTOWY, - a, - e, od oſtu, Diſtel-.

OSTRACHAĆ się *ob.* Oſtraszyć się.

°OSTRADAĆ *Act. dk.*, (*diſting.* odſtradać), ſtracić, utracić, gubić, verlieren, einbüßen. Woyną oſtradaney oyczyzny dochodzić. *Arom.* 117. Roku 1339 Kazimierz W. Anny żony swey przez śmierć oſtradał. *ib.* 345, *W. Poſt. W.* 2, 355. Pianice czapek, mieszka, szubek, wacka oſtradaią. *Gil. Pſ.* 194. Oſtradanie maiętności. *Rey Pſ. H h* 2.

°OSTRAGANIĆ się z czym *Rec. dk.*, ſtragan trzymać, höcken, feil haben, in der Höckerbude verkaufen. Obwołuie woźny, ktokolwiek otwiera iatki, albo się z chlebem oſtragani, żeby to iak mógł przedawał naytaniey. *Chroſć. Fars.* 78.

OSTRASZYĆ, *F.* oſtraszy *Act. dk.*, Oſtrachać *ndk.*, *Ross.* осипугать, осипугивать, cet. pugnare naſtraszyć, wſtraszyć); z ſtraszącą rzeczą oswaiać, (cf. oſtrzelać), an ſchreckende Dinge gewöhnen, des Erſchreckens entwöhnen, unerſchrocken machen. Dla woyſka powinny bydź konie na wszyſtkie przypadki oſtrachane. *Kluk. Zw.* 1, 183. Oſtraszył oczy twe. *Birk. St. B* 4 *b.* OSTRASZYĆ się *Rec.*, serce powziąć, otrwożyć się, die Furcht verlieren, Herz faſſen, ſich entblöden. Oſtraszywszy się żaby, poczęły na drzewo wſkakować, *Ezop.* 9. Lud za Moyżeszem idący, mocno się oſtraszył, gdy woda iak mur ſtanęła. *Biel. Hiſt.* 31. Joſef oſtraszywszy się, wszedł do Pilata, i prosił o ciało Jezusowe, *Sell. Mark.* 15. Oſtraszywszy się, rzekł. *Rey Wiz.* 85, *Kosz. Lor.* 131. Nayciężey się oſtraszyć. *Rys. Ad.* 51, cf. ochynąć się.

OSTRAWY, - a, - e, przyoſtrzeyszy, cokolwiek oſtry, ein wenig ſcharf, *Tr.*, *Rs.* осповáтый, восповáтый, осповéнькій.

°OSTRĄŻYĆ, *ez. dk.*, ſtrażą osadzić, n. p. dla szczupłości woyſka zamków oſtrażyć nie mogł. *Niem. Kaz.* 25, mit Wache beſetzen, bemannen; *Vd.* obſtrashiti, s obwarować, warować.

OSTREFOWAĆ, *F.* oſtrefuie *Act. dk.*; ſtrefami obwieśdź, umſtreifen, mit Streifen umziehen. *Segulum virgatum*, płaszczyk purpurą oſtrefowany, obramowany. *Mącz.*

OSTREK *ob* Oſtrzek. OSTREW *ob.* Oſtrzew.

OSTRĘGI, OSTREŻNICE, *plur.*, *Krup.* 5, 63, OSTRĘŻYNA, - y, ż., chrościna, gatunek ieżyny, *Bh.* oſtrużiny; *Vd.* oſtrozhenza, ſtroshenza; eine Art Brombeeren *rubus.* Oſtrężyny, drzewko iest cienkie a kolące, które się po ziemi pnie, i też przy drzewach; niektórzy ie niedźwiedziami zowią. *Cresc.* 472. Ocet z oſtrężyu albo ieżyu. *Cresc.* 362. Liścia oſtrężyny. *Sien.* 151. Kozieł szedłszy w góry, wspina się po oſtręgach. *Pot. Pocz.* 442. - *tr. et fig.* ości, oſtre rzeczy. Dornen, Stacheln, *phys. et mor.* Zrzucon na łeb z zamku, leciał na haki, ciernie i oſtręgi. *Zab.* 15, 235. Spadły kwiaty, ieszcze się niedobrze rozwiną, Zoſtawiwszy mi w sercu ciernie z oſtrężyną. *Pot. Pocz.* 397.

OSTRO *adv.*, oſtrze *ob. Oſtry.* - 2. OSTRO, - a, *n.*, imię, którym nazywaią wiatr południowy na morzu śrzodziemnym. *Tr.*, der Südwind auf dem mittelländiſchen Meere. - 3. Oſtro, miaſto w Kuiawſkim. *Dyk. G.* 2, 250.

°OSTROCZYĆ, *F.* oſtroczy *Act. dk.*, ohydzić, omierzić co komu, wſtręt mu czynić do czego, einem etwas verleiden, ver-

vereleln, abſcheulich machen. (*Ross.* обстрочить, обстрачивать obszyć). Tak iéy go wſtyd oſtroczy, że patrzéć nań nie może. *Pot. Arg.* 818, *Pot. Pocz.* 475. Jeżeli się tego iéy zwierzy, Bez chyby iéy go szkaradnie oſtroczy. *Pot. Syl.* 416. Tyran twarz szkaradną oſtroczy, czoło posępi... *Pot. Arg.* 361, t. i. osroży, er macht ein wildes Geſicht. Cudzoziemſki ſtróy przypadł mi do smaku, moy mi się oſtroczył. *Pot. Arg.* 89, t. i. obmierzył mi). Oſtroczyć się czym, z brzydzić się czym, wſtręt czuć, Grauen und Ekel empfinden. Nieprzyſtoyną rzeczą plwać człowieku w oczy Poczytał, wiedząc, że się tym każdy oſtroczy, *Pot. Zac.* 66.

OSTROG, - u, *m.*, oſtrożenie, oſtroża, ogrodzenie oſtremi koły, rdzębina, *Rs.* осторогъ, Verpalliſadirung, ein mit ſpitzigen Pfählen oder Palliſaden befeſtigter Ort. *Munimentum palis defixis factum, primum, ut mihi videtur, Slavicae artis loca muniendi rudimentum. Durich* 1, 90. Dopiero koło dworów i miaſteczek okopy, wały i oſtrogi czynicie. *Falib. C.* 1. Nieprzyiaciel wyszedł z swych oſtrogów. *Tward. Wład.* 224. Już się nakoniec po długiey podróży, Znaiomey sobie dobrali oſtróży. *Karp.* 1, 30, pomieszkania). Płoty, oſtrożenie, dylowanie, maią być iak pod sznur równe. *Haur Ek.* 104, grodze, Umzäunung. - §. Uſtawa nasza abo dekret, który ieſt nazwan Ostrogi. *Herb. Stat.* 358, R. 1532.? - §. 2) Oſtrog, - a, *m.*, znaczne miaſto w Woi. Wołyńſkim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt in Wolhynien; ztąd OSTROGSKA Ordynacya, OSTROGSKIE księſtwo. *ib.* (*Ec.* остроги, остроговъ обладатель; острожникъ *in vallis degens*).

OSTROGA, - i, *ż.*, OSTROŻKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* oſtruha, woſtruha; *Slo.* oſtroha; *Sr.* 1. wotroha; *Sr.* 2. wotſchoz, *Crn.* oſtróga, ojſtroga; *Vd.* oſtruga, oiſtroga; *Cro.* oszträga; *Bs.* oſtroga; *Dl.* oſtrogá. *Rg.* oſtroga; *Sla. Turc.* mahmùza; (*Sla.* oſtruga, z oſtroga u nogi koguey); *Ec.* остроги конскаи; (*Rs.* остроги ость na rzyby), *Rs.* шпора, шпоры, осмень, Sporen; kolko kłące, bodziec, do botów przypięty, dla trącenia lub zmuszenia konia wierzchowego, der Sporn des Reiters. Konia w bok bodą dwie *oſtrodze (*Dual.* z ostrogi). *P. Kchan. Orl.* 1, 8. Wsiadł na koń, i oſtrogą zbodłszy, w przepaść wſkoczył. *Warg. Wal.* 173. Koniowi łyſtremu murzynka, nie oſtróg trzeba. *Cn. Ad.* 357. Zewrzeć, spinać, trącić konia oſtrogami, dadź koniowi oſtrogi, dodáć koniowi oſtrogi. *Wolſk.*, *Vd.* oiſtrogati, oiſtroguti, z oiſtrogo pobadati, perbadati, naoiſtrugati, nagarnat; *Rs.* шпорить, пришпорить. Szczuie pianii, i konia oſtrogami ciśnie. *Hor. sat.* 21, dem Pferde die Sporen geben. Przypiąć oſtrogę. *Alb. n. IV.*, t. i. zacząć używać konia). - *Prov.* w oſtrogach. *Sys. Ad.* 73, t. i. gotów do wsiadania. - §. W miaſtach przy początkach panowania królów, ludzi mieyſkich pasuią na kawaleryą, i ſtawią na ſtopień szlachetnych rycerzów dla obrony miaſt: Tych mieyſkich rycerzów pospolicie nazywamy kawalerami *złotéy oſtrogi. Nar. Hiſt.* 2, 154. - *fig.* Jemi chwała do cnoty oſtrogi dodaie. *Leszcz. Claſſ.* 95, t. i. bodźca, pobudki). Pochwalona cnota bywa pomnożona, a wielką oſtrogę albo pobudkę ma chwała. *Gil. Pſ.* 176. - §. 2) *tr.* oſtroga u kurzey nogi, der Sporn an den Füßen der Hähne. Oſtrogi u kurów, *calcaria. Mącz.* (*OSTROGA, *ob.* Oſtryga). OSTROGARZ, - a, *m.*, rzemieślnik od oſtrog, der Sporenmacher; *Vd.* oſtrugar, oſtrugedelauz, kirl oſtruge diela, vſtrogár; *Sla.* oſtrugár; *Rs.* шпорникъ. Oſtrogarz miał wiele oſtrog na przeday. *Ern.* 1089. *OSTROGIĘTA węda. *Pot. Pocz.* 483, t. i. z zagiętym oſtrym końcem, die ſcharfhakige Angel. *OSTROGŁOSNY, - a, - e, *Ec.* остроглáсный, *Gr.* ὀξύφωνος, ſcharf tönend. *OSTROGŁUPI, - ia, - ie, ὀξυωπος. *Cn. Th.*, z głupia frant, ſcheinbar albern, doch witzig. *OSTROGORSC, - ści, *ż.*, oſtra gorzkość, ſcharfe Bitterkeit. Wszyſtkim iaſkrom przyrodzenie dało oſtrogorść, tak w korzeniu, iako w liściu. *Syr.* 874. OSTROGOWY, - a, - e, od oſtrogi, Sporen-, *Vd.* oiſtrogni; *Rs.* остроżный (*diſſ.* oſtróżny). OSTROKĄT, - a, *m.*, Oſtrowęgiel, *Math.* kąt oſtry, śpiczaſty, od proſtego mnieyszy, ein ſcharfer Winkel. OSTROKĄTNY, - a, - e, - ie *adv.*, ſcharfwinkelig, ſpitzwinkelig, *Rs.* остроугольный. Tróykąt maiący wszyſtkie trzykąty oſtre, nazywa się tróykątem oſtrokątnym, *acutangulum. Jak. Mat.* 1, 45, *Łęſk.* 17, *Sol. G.* 5, *Geom. Nar.* 1, 24. OSTROKOŃCZATY, - a, - e, - o *adv.*, oſtrośpiczaſty, w oſtry koniec wychodzący, *Rs.* остроконéчный, ſcharf zugeſpitzt. *Nóż oſtrokończaty. *Czerw. Nar.* 22. Uklada się w oſtrokończatą Krępak piramidę. *Psalmod.* 93, cf. oſtrosłup). (cf. *Rs.* остродóнный *oſtrodenny, o ſtatkach wodnych ze ſpiczaſtem dnem). *OSTOKRAYCZY, - a, - e, oſtro kraiący, *Vd.* oiſtruresen, ſcharf ſchneidend. Syn w Greczyznie oſtromówny Oyca oſtrokrayczego, *Bal. Sen.* 47. OSTROKRĄG, - ęgu, *m.*, *Math.*, *conus. Geom.* 2, 174, *Sniad. Alg.* 2, 167, *Łęſk.* 2, 179, der mathematiſche Kegel. OSTROKRĄGOWY, OSTROKRĘGOWY, OSTROKRĘŻNY, - a, - e, na kształt kręgla, Kegel-, kegelförmig. Sławne liniie krzywe pod imieniem oſtrokrągowych, *sectiones conicae. Sniad. Alg.* 2, 21. Przecięcia oſtrokręgowe. *Alg. Nar.*, Kegelſchnitte. Rura oſtrokrężna. *Krumł.* 54 *et* 21. Im rzadsza ieſt ziemia, tym bardziéy się rozsypuie, i kupy iéy bardziéy się oſtrokrężne ſtaią. *Hub. Wſt.* 134. Oſtrokrężny cis. *Chod. Ges.* 150, piramidalny. OSTROKRZEW, - u, *m.*, drzewko, *acanthus. Cn. Th.*, Bärenklau; *Sr.* 1. holſta yahodjina; *Bs.* malina (*ob.* malina); *Cro.* oszád, sztrichak; *Eccl.* поздимга. - §. 2) oſtrokrzew (*ob.* oſtokrzew), *Ilex aquifolium*, *Crn.* kriſtarz, Stechpalmen, krzew miernéy wielkości, liście ma lśniące, oſtre i kolące. *Kluk Rosl.* 2, 63, *Kluk Dyk.* 2, 55. Swiecący się oſtrokrzew, ościami kolczatemi uzbroiony. *Karp.* 3, 52, *Min. Anz.* 54. OSTROKWAŚNY, - a, - e, smaku kwaśnego oſtrego, ſcharfſauer, *Ec.* остроквáсный, *Gr.* ὀξυγλυκης. OSTROŁĘKA, - i, *ż.*, miaſto w ziemi Łomżyńſkiey. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt im Lomſyniſchen. *OSTROMENDARZ, - a, *m.*, n. p. do oſtromendarza epigramma. *Kchow. Fr.* 11, zdaie się z Łac. *emendator*, tyle co, oſtry krytyk, surowy censor, ar...atch. OSTROMLECZNY korzeń, ziele, Szczé Pomoſka, *ſpina purgatoria*, Meerfarrenkraut. *Syr.* 682. OSTROMOWNY, - a, - e, - ie *adv.*, oſtréy mowy, ſcharfredend, beißig, anzüglich), *Ec.* остроглаголивый. Syn w Greczyznie oſtromowny Oyca oſtrokrayczego. *Bal. Sen.* 47. OSTROMYSLNY, - a, - e, *Petr. Et.* 224, byſtry, ſcharfſinnig. OSTRONOSY, - a, - e, *OSTRONOSI, - ia, - ie, nosa lub dzioba ſpi-

ostrego, spitznásig, spitzschnábelig. (*Ross.* остроносый śpiczasty). Kobuz, sokoli ani *ostronosi Żadm drapieżca gniazda tu nie nosi. *Pot. Arg.* 378. OSTROOKI, - a, - ie, oka czyli wzroku ostrego, bystrego. ostrowidz, scharfáugig, *Ks.* остроокій, остроглазый, острозрительный. Co na to rzecze ostrooki teolog? *Zrn. Pst.* 3, 96 *b*, 2 OSTROPATRZĄCY, - a, - e, (cf. okulat, ostrowidz), bystrooki, scharfsichtig. *Cn. Th.*, *phys. et metaph.* - OSTROPEST, - u, *m.*, ziele, *carduus Mariae*, Unser Frauen Distel, ma liście kolące iak oset. *Kluk Rosl.* 2, 241, *Cro.* sésaliga. *OSTROPIEPRZNY, - a, - e, - ie *adv.*, ostrość pieprzu maiący, cf. pierny, porny; scharf wie Pfeffer. Poley ziele iest pachniące i ostropieprzne. *Syr.* 476. Smlod ziele, nie różni się od ieleniego korzenia, tylko, że ostropieprznieyszy. *ib.* 149. *OSTROPŁAW, ostryga. *Mon.* 75, 590, die Auster. OSTROPOL, - a, *m.*, miasto w Woi. Wołyńsk. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt in Wolhynien. OSTROPYSK, - a, *m.*; n. p. Niech mię samego Mars dręczy uciskiem, A na kark płytkim czyha ostropyskiem. *Zab.* 15, 366, t. j. ostro siekący pysk, scharf schneidend Gefräß. - §. 2) Ostropysk mysz, die Spitzmaus, pysk ma bardzo zaostrzony. *Kluk Zw.* 1, 307, *Lad. H. N.* 113. - §. 3) Ostropysk, ryba morska, *xiphias. Cn. Th.*, der Schwertfisch (cf. iglica). Mieczyk czyli ostropysk ryba, że pysk ma ostro kończysty, a obu szczęk iak miecz, którym sieci przecina, okręty dziurawi. *Chmiel.* 1, 625. OSTROROG, - a, *m.*, miasto w Woi. Poznańsk., gniazdo familii Ostrorogów. *Dyk. G.* 2, 251, eine Stadt im Posenschen. *OSTROROZUMNOŚĆ, - ści, *ż.*, *perspicacia. Mącz.*, *Cro.* ostropametnosst; *Ec.* остроумїе; der Scharfsinn. *OSTROROZUMNY, - a, - e, bystrego rozumu, poięcia, poiętny, bystry, *Cro.* ostropameten *sagax*; *Ec.* остроумный. OSTROŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* ostrost, wostrost, bystrost, bridkost (cf. bystrość, brzydkość); *Sr.* 1. wotrosci; *Sr.* 2. wotschо; *Vd.* ostrust, oistrust, oistrina, bistrust, ripezhust; *Cro.* ostrócha; *Dl.* ostro, bridkost; *Bs.* osctrost, osctrinna; *Rag.* osstrina, osornos, osornos, gljutina; *Ross.* острость, острота; die Schärfe im Stechen, Schneiden. Ostrość końca rzeczy zaostrzonych, iako igły, rożna, włóczni, koncerza, kołu, z kończatość. *Cn. Th.*, śpiczastość). Ostrość krawędzi albo brzuszacza wzdłuż idąca, iako noża, siekacza, topora, gnypa, brzytwy, miecza, z ostrze, ostrzek. *Cn. Th.* Ostrość by naywiększa, za czasem ztępienie. *Cn. Ad.* 796. - *transl.* ostrość octu, pieprzu etc., *Dl.* tarpkosst (*ob.* cierpkość); *Ec.* брпдость, острость вкуса, горесть, остроженїе; die Schärfe des Essigs ꝛc. - Ostrość oczu, umysłu, z bystrość. - Ostrość charakteru, surowość, srogość, die Härte, Schärfe. Ostrość tego człowieka, nieznośna mi; przed cnotą iego drżeć trzeba. *Teatr* 49 *b*, 53. OSTROSIECZYSTY, OSTROSIECZNY, OSTROSIECZYSTY, - a, - e, mocno siekący, *Vd.* oistrurezen, scharf hauend. Mars nachylił w twardy raz ostrosiecznéy broni, I iuż bawoł głowy swéy namniéy nie uchroni. *Myśl. A b.* Ostrosieczyste w ręku błyskały się miecze. *Pot. Pocz.* 20. OSTROSŁUP, - a, *m.*, *pyramis*, die Pyramide, der Spitzkegel. *Leśk.* 2, 178, *Geom.* 2, 132, śpiczastogran; *Vd.* sgorsaoistreu steber, paramida. OSTROTRĘCZYNA, - y, *ż.*, ciernie Egiptskie pachniące, ein wohlriechender Aegyptischer Dornstrauch. *Tr.* OSTROTWARDY, - a, - e, niegładki a twardy, rauch und hart, scharf anzufühlen. Cząber ziele rószczki ma obłe i ostrotwarde. *Syr.* 506. OSTRÓW, - u, *m.*, *Bs.* ostrovo, otok; *Bh.* ostrow, ostrowec, ostrúwek; ostrowćan wyspiarz; *Slo.* ostrow, sigot; ostrowni wyspny; *Ross.* островъ wyspa; gay polami otoczony; островка gatunek barki w skalistych okolicach; *adj.* островскій; островитянинъ, *Ec.* островёнинъ wyspiarz); kępa na rzéce, iezierze stawie, porosła; wysep trawą, chrostem, drzewem odziany. *Cn. Th.*, ein Holm, eine Flußinsel, mit Erlen und Pappeln bedeckt. Wyspa na Wiśle, gdzie dębowe drzewa z topolowym z dawna porosło, zowią to ostrowem. *Klon. Fl. E* 3 *b*, (cf. kępa). *Stat. Lit.* 311. - §. 2) miasto powiatowe w ziemi Nurskiéy. - b) miasto w Woi. Lubelskim. - c) w Woi. Kaliskim. - d) w Woiew. Nowogrodzkim. - e) miasto w Inflanciech. *Dyk. G.* 2, 250, Name verschiedener Städte. OSTROWĘGIEŁ, *ob.* Ostrokąt. OSTROWIDZ, - a, *m.*, zwierzę, der Luchs; *Bh. et Slo.* ostrowid, ryś; *Sr.* 1. lutŝ; *Vd.* oistrovid, risa, risa; *Sla.* risopas; *Crn.* ojstrovid, bistrovid, lisovt, levz, lévzhé, hévz; *Cro.* ostrovid, heuz; *Rs.* остроглазъ, рысь. Zwierz w Indyi bardzo bystrego wzroku. *Otw. Ow.* 627, *Gor. Sen.* 292, *Mon.* 75, 590, *Chmiel.* 1, 86. - §. b) *tr.* ostrowidz albo ostrowid, człowiek ostro daleko widzący, bystrooki. *Cn. Th.*, *phys. et mor.*, *Cro.* ostrovid, *Ec.* остроглазникъ, ein Luchsauge, ein Scharfsichtiger, ein Luchs. *Chmiel.* 1, 583. W cudzych ostrowidzami, a w swoich kretami. *Pilch. Sen. Gn.* 244. Ostrowidz on na bliźniego A kret na siebie samego. *Jak. Bay.* 16. By kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Matki ślepe na wady dzieci, a ostrowidze na cnoty ich. *Pot. Arg.* 738. Ostrowidzu zbyt iaskrawie Przypatruiesz się każdéy cudzéy sprawie. *Mon.* 74, 467. *OSTROWIDNY, - a, - e, ostrowidzący, ostrooki, scharfsichtig, scharfen Gesichts; *Vd.* oistrovidezh, bistrovidon, bistrogleden; *Cro.* ostrovid; *Rs.* остроглазный. *OSTROWIDNOŚĆ, - ści, *ż.*, bystrość oczu, die Scharfsichtigkeit, *Vd.* oistrovidezhnost, bistrovidnost; *Cro.* ostrovidnosst. OSTROWIDZOWY, OSTROWIDZY, - a, - e, od ostrowidza, Luchses; *Sr.* 1. lutŝowé. Gdyby ludzie mieli wzrok ostrowidzowy, aby wszystkie wewnątrz obaczyć mogli rzeczy, . . . *Bardz. Boe.* 74. - *Cro.* heuzovina, z mięso ostrowidzowe; skóra ostrowidzowa). Trzeba na nich lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. Ostrowidzowe oczy. *Tr.* OSTROWIE, - ia, *n.*, miasto w powiecie Orszańskim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt. OSTROWIEC, - wca, *m.*, a) miasto w Woi. Sandomirskim. - b) w powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geo.* 2, 250, Name verschiedener Städte. OSTROWNIK, - a, *m.*, osełnik, ślifierz, bruśnik. *Tr.* 235o, der Schleifer; *ob.* ostrzyiel; *dimg. Ec.* островёнинъ wyspiarz, *ob.* ostrow). OSTROWO, - a, *n.*, miasto w woi. Witebskim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt in Littauen. (OSTROŻA, - y, *ż.*, *Rs.* осторожка, ostrożność, die Vorsichtigkeit. Zginie, kto się nie ma na ostroży. *Pot. Jow.* 159). 2) OSTROŻA, ostrożenie, *ob.* ostrog. OSTROZĘBY, - a, - e, scharfzähnig, *Ec.* острозубый. Ostrożębe sierpy. *Zab.* 9, 17, *Pot. Jow.* 53. OSTROŻEK, - żka, *m.*, małe miasto w Wołyńskiém. *Dyk. G.* 2, 250, ein Städtchen in Wolhynien. (OSTROZEN, *ob.* Ostróżny).

OSTROŻEŃ, - ia, *m.*, ziele *Cirsium. Syr.* 1444, ein Kraut. OSTROŻENIE, *ob.* Ostrog. OSTROZIMNY, - a, - e, - o *adv.*, ſchatfalt. Więcéy powolnych, niż ostrozimnych dni przez tę zimę się spodziewam. *Fur. Uw. E* 2. OSTROŻKA, - i, ż., *dem. nom.* Ostroga, ein kleiner Sporn. - §. 2) *botan.* ostróżka, ziele S. Katarzyny, brunatek, modrzeniec rogaty. *Urzęd.* 101, Ritterſporn, *consolida regalis. Kluk Rośl.* 1, 285, *Kluk Dyk.* 1, 184, *Bh.* ſtračka; *Crn.* oſtrogli, petelinzhek; *Vd.* divji komin; *Sr.* 2. ſlaplanki; *Rs.* жи́вокость.

OSTROŻNIE *adv.*, nie na oślep, oglądaiąc się, ſtrzegąc ſię, vorſichtig, vorſichtiglich; *Sr.* 1. ſkèbjhne; *Rs.* осмо́рожно, оuáсно (cf. opatrznie). Idzie w rzeczach ostrożnie, ſako po ledzie, i pewną radą niepewnym ſkutkom ugadza. *Gorn. Sen.* 310. Nocny ſtróż krzyczy: ostrożnie z ogniem; a sam w gębie z zapaloną lulką chodzi. *Mon.* 64, 208. Z kobietkami nie bardzo ostróżnie poſtępować trzeba. *Teatr* 13 *b*, 62. Polacy ostróżnie się mieli względem oświadczeń sąsiedzkich. *Uſt. K.* 1, 28, z ostrożności się mieli). OSTROŻNIEĆ, - iał, *F.* ostróżnieie *neutr. dk.*, oſtróżnym się ſtać, vorſichtig werden. *Off. Wyr.* OSTROŻNIK, - a, *m.*, ſtrzegący, ostróżnie pilnujący, der Verhüter, Hüter, Wächter. *Cautor alcui periculi*, opatrzyciel, ostróżnik cudzéy niebezpieczności. *Mącz.* OSTROŻNIUCHNY, - a, - e, OSTROŻNIUCHNO *adv.*, *intens. adj.*, ustróżny, iak nayostróżniejszy, gar ſehr vorſichtig. *Klon. Wor.* 2. OSTROŻNOŚĆ, - ści, ż., *Vd.* varnoſt, varlivoſt (cf. warać warować); *Bs.* opaza (cf. opatrzność); *Rg.* opaza, opaz, opp. pomgna; *Rs.* осторожка, осторо́жность, предосторожность, осмотри́тельность, опасство, бережливость; *Ec.* опасность, опасе́нїе, облюде́нїе; ſtrzeżenie się, oglądaiąc na wszyſtkie ſtrony, die Vorſicht, die Vorſichtigkeit, Behutſamkeit. Miéy ostróżność. *Kras. sat.* 61. Na ostróżności nikt nie ſtracił. *Gaz. Nar.* 1, 395. Nauczę się ostróżności na drugi raz. *Teatr* 29 *c*, 81. Wszędy dobra ostróżność, lecz naybardziéy gdy cię Afekt niesie, tam się czuć trzeba mianowicie. *Pot. Arg.* 59. Często zbytnia ostróżność czego się kto chroni, W toń albo w co gorszego ſkrupulata goni. *Pot. Zac.* 8, cf. z deszczu pod rynę; *Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*). OSTROŻNY, OSTROŻEŃ, - żna, - żne, *Bh.* oſtrajitj (czuyny); *Crn.* prevârn, varn; *Vd.* varn, varliu, previdni; *Bs.* opazan; *Rs.* осторожный (*diſtg.* остро́жный oſtrogowy), бережливый, бережный, предосторожный, опасный, осмотри́тельный; *Ec.* сопрежливый; ſtrzegący się, oglądaiący się, vorſichtig. Lepsza zawsze ostróżna boiaźń. *Teatr* 46 *c*, 49. Uść ostróżnie i ostróżnym bydź ufaiąc. *Lub. Roz.* 127, *file, sed cui vide*). Nauczyłeś mię rozumu, będę na cię ostrożniejszy. *Cn. Ad.* 544. Ostrożny, opatrzny, oka bystrego, przed sobą i za sobą widzi. *ib.* 796. Mądry ostrożny, na obie abo na wszyſtkie ſtrony się ogląda. *ib.* 796.

*OSTROŻOŁCISTOŚĆ, - ści, ż., *Eccl.* остроже́лчїе, Schärfigkeit, Schärfe der Galle; *adj.* *ostrożołciſty *Ec.* остроже́лчный. **OSTROŻÓŁTAWY, - a, - e, n. p. ostrożółtawa sierć. *Otw. Ow.* 557, iasnożółtawy, bursztynowy. *OSTROŻYĆ, *f.* ostroży *cz. dk.*, Ostrożować *ndk.*, oſtrożeniem czyli oſtrogiem obwieśdź, verpalliſadiren, mit Sturmpfählen einſchließen, rund um befeſtigen; *Bh.* obſtrkati, z umſtecken); *pr. et tr.* Blokauzy i parkanami nieprzełomionemi obóz ostrożował. *Tward. Wład.* 222. Jeśli wpadną tam nieprzyiaciele, pewnie dobrym rządem Pompeiusz z Markiem w koło ich ostrożą. *Chroſć. Fars.* 241. Dwór iego na koło groby po polach ostroży. *Chroſć. Luk.* 192.

OSTRUŻYĆ, OBSTRUŻYĆ *cz. dk.*, Oſtrugnąć *idntl.*, Oſtrugać *ndk.*, oſtrugiwać *cząſt.*, *Bh.* oſtrauhati; *Vd.* oſtergat (obſtrugati, z oheblować); *Cro.* osztrugati; osztruganye *climatio*; *Bs.* oſtrugati; *Sla.* oſtrúgati ribu, z ryb; ociosać); *Ec.* остружи́ть; *Rs.* обстружи́ть, остружи́вать, остро́гиваю, обстро́гиваю obheblować); w koło poſtrugać, beſchnitzeln. Oſtrugany, *Cro.* osztrugan). - *fig.* Nieoſtrugane męſtwo Wizygotów w czasie zwycięſtw, przemieniło się w czasie pokoiu w gnuśną uległość woli duchownych. *Czack. pr.* 1, 100, nieokrzesane). OSTRUŻYNY *plur.*, trzaſki, wióry, części oſtrużone, Abſchneidſel, Späne; *Bh.* oſtrujek; *Slo.* ſtrujlina; *Vd.* leber, leberje, troshiza, oſtrushek, iverje, ſtrugalna troshiza, hoblovina; *Bs.* oſtrughe, koſtille (oſtrugotine, ſtrugotine *serrago*); *Cro.* osztrûsek, osztrusina; *Rs.* остружи́ны; *Ec.* стружки. Trzaſki abo oſtrużyny buxbaumowe. *Cresc.* 475. (*Bh.* oſtrujné podatek 50 groszy Praskich).

OSTRWIE, *plur. nom.* Oſtrew, *ob.* Oſtrzew.

OSTRY, - a, - e, OSTRO, Oſtrze *adverb.*, *Compar.* oſtrzeyszy, *contr.* oſtrzy, *Bh.* oſtrý, oſtro, oſtře, woſtry, bridký (*ob.* brzydki); *Slo.* oſtrý, oſtro; *Sr.* 1. woſtré; *Vd.* oiſter, oiſtru, oiſtriunu, oiſtroritnu, oiſtroben, voiſter; *Crn.* ojſter, ojſtr, britke; *Cro.* oſtër, bridek, britki (cf. brzytwa), lyut (cf. Luty); *Dl.* oſtar, bridak; *Bs.* oscter, bridak, britki; *Sla.* oshtar, oſtro; *Rg.* òsctar, osctrij, oſsòran, osorni, brijtki; *Rs.* остры́й, востры́й, остр, остро; (*oppos.* tępy), ſcharf. Oſtry na końcu, oſtrze śpiczaſty, ſcharf, ſpitzig. Wyzywaią się na parę oſtrych rożeńków. *Teatr* 30 *b*, 5. Nie było rohatyny z końcem oſtrzey sztych maiącym. *Otw. Ow.* 197. Nie używaią Turcy oſtro zakończoney broni. *N. Pam.* 21, 288. Wieże murowane oſtro na kształt piramid. *Star. Dw.* 4, cf. oſtrosłup). Na oſtre abo na oſtrze gonić, z potykać się kopiią, Lanzen brechen. Na oſtrze gonić, *haſtis concurrere. Mącz.* To bywa w onéy gonitwie na oſtre za tarczą, że ieden będzie drzewcem przebity, a drugi mało co rauny. *Gor. Sen.* 333. Królewic z Książęcim gonił na oſtre w gończéy zbroi. *Gor. Dz.* 6. Gdy kogo obwinią o iaki uczynek, on zaś chce się szrankami albo oſtrą gonbą wywodzić, . . . *Szczerb. Sax.* 439, podyukiem w szrankach). - *transl.* gonię z kim na oſtre, z po nieprzyiacielſku z kim poczynam. *Dudz.* 46, mit eſſnem arbinden. -- Oſtry wzdłuż abo na krawędzi, brzuścu, iako nóż, ſiekacz, szabla, kosa, ſcharf, ſchneidend. Mierz na obie ſtrony oſtry. 3 *Leop. Gen.* 3, 24, obiętny). Ten na króleſtwo naſtąpi, który ma mieca oſtrzy. *Bud, Ap.* 102. Języki oſtrze nad mieca obiętny. *W. Poſt. W.* 3, 55. Osła naymniéy sama oſtra nie będąc, żelazo oſtre czyni. *Gor. Dw.* 393. - *Translate vario modo*; *Math.* kąt oſtry, *acutus*, ein ſpitziger Winkel, który mnieyszy ieſt od proſtego. *Geom.* 1, 12, *Jak. Mat.* 1, 15, *Leſk.* 10. (*oppos.* rozwarty). Oſtre kanty u rze-

mieślników, w robocie ukończoney, czysto wyrobione kanty, ſcharfe Kanten. *Mag. Mier.* – Brzegi rzeki bywaią ostre lub pochyłe. *Leſk.* 67, t. i. prosto przepaściſte, ſcharfe Ufer. Ostre ładunki, ſcharfe Patronen, woreczki prochem napełnione złączone z pociſkiem. *Jak. Art.* 1, 563; *oppos.* ślepe ładunki). Ostra ruda, która wiele, lecz kruchego daie żelaza. *Os. Zel.* 80 *et* 83, eine ſpießige Eiſenader. Wino cierpkie, ostrym zowią. *Cresc.* 568, ſcharf, herbe, ſauer; *Vd.* ripezh, grisezh, serbezhen; *Rs.* проѣдчивый. Ostry ocet, ostry pieprz. *Tr.* – Ostry, rażący, przenikliwy, *Rs.* рѣзкій. Krzyk ostry na około, i postrach się szerzy. *Dmoch. Jl.* 2, 183. Jedni chcą mowę mieć z ostra umuskaną, drudzy cierpką surowość lubią. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 288, wygładzoną z wszelkiéy ostrości). Akcent ostry *Rs. et Ec.* ослрый, окcia. – Ostry rozum, bystry, przenikaiący, ein ſcharfer Verſtand, Scharfſinn. Była ostrego rozumu. *Sk. Dz.* 375. Przestawał z ludźmi uczonemi, i w rozum ostremi. *Groch. W.* 512. Naród Polski z przyrodzenia ostry a roztropny iest, *Rey Pſt. Ooo* 5, bystry, poiętny). Zwyczaynie ludzie tego nie widzą, chyba ieśli kto ostrze oczy w téy mierze ma. *Zrn. Pſt.* 3, 121 *b.* – §. Ostry, surowy, srogi, twardy, ſcharf, hart, ſtrenge, *Sr.* 1. ре́те (cf. jary). Alexander Sewerus ostry był bardzo na żołnierską swawolą. *Star. Ryc.* 26. Oyciec móy natury ostréy, rzuca się, gniewa się. *Teatr* 30 *b*, 103. Będę się musiał chwycić ostrych środków. *ib.* 1, 23. Szczérość iego nadgradza zbyt ostry sposób myślenia. *ib.* 49 *b*, 38. Trzeba mu się ostro stawić. *ib.* 21 *b*, 70. Widząc, że się mu przyostrzym stawi, i coś srożéy się okazuie, rozumiał, że ta niechęć z dobrey myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30. W tych okolicznościach ostro docierać trzeba, *Teatr* 28 *b*, 134. Zbieg tak ostrych okoliczności każe nam wszystkie siły nasze gromadzić. *Gaz. Ner.* 2, 242. Jeśli na co ludzie ostrym okiem patrzą, tedy na to, iak W. K. M. urzędy szafuiesz. *Gor. Dz.* 37. – *Medic.* Choroby ostre, które prędko i z niebezpieczeństwem bieg swóy odprawuią. *Krup.* 5, 6, hitzige, gefährliche Krankheiten. Niemocy ostre, iako to, zarażenia powietrza, w piersiach wrzód, wielka niemoc i zapamiętanie z upadu. *Spicz.* 181. – §. Ostrym prawem, t. i. o gardło odpowiedać. *Szczerb. Sax.* 240, kryminalnie, o kryminał). – *Botan.* Ostre ziele, *asperago. Linn.*, Scharfkraut, Frauenkrieg. *Kluk Dykc.* 1, 57. OSTRYCH, *ob.* Ostrzyca ziele.

OSTRYGA, OSTRZYGA, AUSTRYGA (*Papr. Herb.* 33), *OSTROGA, – i, ż., *Bh.* auſtrye; *Sr.* 1. auſterna; *Vd.* auſtrije (*Vd.* ostriga, saklapnisa, z muszla, małż); *Crn.* avshterga, ojſtèrga, slavka (Slavkovje, Auſterlitz, *Slavcovium*); *Cro.* ostriga; *Rg.* kameniça (cf. kamienica), *Bs.* kameniça; *Rs.* устерса, устрица; *Turc.* istiridia, *vulg.* stridia; *Gr.* ὄστρεον, *Lat.* ostrea, *Ital.* ostregha, *Holl.* oster, *Suec.* ostra, *Angl.* oister; *Germ.* die Auſter, ostropław. *Mon.* 75, 590. Ostrygi, muszle złożone, służą u nas za pokarm wytworny. *Kluk.* Nie tak smaczne są Weneckie ostrogi, Karaś i łosoś drogi. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b.* Rano się do niego na likwory schodzą; w wieczor ostrygi i stare wina ciągną. *Zab.* 13, 204. Ostryga wielka *Cro.* kapasandra.

OSTRYN, – u, *m.*, Ostrynia, – i, ż., starostwo w Woi. Wileńskim. *Dyk. G.* 2, 251, eine Staroſtie im Wilnaiſchen. OSTRYŻ, *ob.* Ostrzyż.

OSTRZE, – a, *n.*, *OSTRZ, – u, *m.*, *Boh. et Slo.* ostří; *Crn.* ojſtrina; *Vd.* oiſtru, ries, res, oiſtrina, ros; *Cro.* óstro; *Sla.* oshtárje; *Bs.* ostrinna, ostro; *Rag.* ostro, ostrina, ostrina, osornos; *Rs.* остре, остріе, заостреніе, лезвее; ostra część czego, die Schärfe, die Schneide; *oppos.* tylec, płaza, sztych). Mieca o dwu *ostrzu (*Dual.*, z o dwóch ostrzach). *W. Prov.* 5, 4, *Bud. ib.*, ein zweyſchneidiges Schwert, cf. obosieczny). Ostrzem grozi natarczywemu. *P. Kchan. Orl.* 1, 198. Gdzie radzi ostrzem graią, śmierć taniec zawodzi. *Fred. Ad.* 37. Gonić na ostrze, z na ostre, *ob.* Ostry. – Ulgnął w sercu ostrz płytkiego grota. *Hul. Ow.* 10, t. i. ostry koniec, śpic, die Spitze. Bili na około obozu parkan z drzew na ostrze zaciosanych. *Nar. Hiſt.* 3, 149, ostrokończato). Ostrza, wszelkie naczynie żelazne ostro zakończone do cięcia, łupania, rąbania. *Jak. Art.* 3, 507, ſcharfe Werkzeuge. – Ostrze, ostrzwie, Spaniſche Reiter. Ostrze i kobylenie spuszczono. *Tr.* 2) OSTRZE *adv.*, *ob.* Ostry. OSTZRE, – a, *n.*, miasto w Woi. Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt im Kiipwiſchen. 3) OSTRZĘ, *ob.* Ostrzyć. OSTRZEC *niiak. niedok.*, zostrzeć *dok.*, ostrym się stawać, cf. ostrzyć się, ſcharf werden. *Chodk. Koſt.* 1. Zęby odo rdzy zostrzało. *Zebr. Ow.* 214.

OSTRZEDZ, *f.* ostrzeże *cz. dk.*, Ostrzegać *ndk.*, (cf. *Bh.* ostříhati *tueri*; *Slo.* ostříham *cuſtodio*, ostříhani *cuſtodia*; *Vd.* obstrezhi, z usługiwać; *Vd.* obstrashiti, z obwarować; *Ec.* осмперáю *euſtodia cingo*); *Rs.* осмотрѣть, осмотрямъ, обсрéчь, обсрямъ; przestrzegać kogo, warnen. *Cn. Th.* Przyprowadź mi go, przy nim otworzę wam wolą moię; ale przykazuię, żebyś go nie ostrzegł. *Teatr* 39, 166. Ostrzegać sobie co. *Tr.*, warować sobie, ſich ausbedingen, vorbehalten. – *§. Ostrzegać czego, strzedz czego, pilnować, genau in Acht nehmen, beobachten. Ostrzegayże tedy tego każdy człowiecze! *Rey Pſt. Mm* 3. *OSTRZEDZ się, przestrogę sobie z czego wziąć, kaiać się, ſich zur Warnung dienen laſſen, ſich ein Beyſpiel, eine Lehre voraus nehmen. To iest mądry, co się na potym ostrzega. *Exop.* 13. Jeśli chcesz nieprzyiacielowi uszkodzić, tedy trzeba milczenia, aby się z twéy mowy nieprzyiaciel nie ostrzegł. *Fraz. ięz. L* 4 *b*, cf. postrzedz się). Często z podobieństwa rzeczy, od innych sprawionych, i my się obaczyć i ostrzec możemy. *Modrz. Bar.* 460, kaiać się, strzedz się, ſich in Acht nehmen, ſich hüten vor etwas. Niechay się ostrzegaią srogiéy kaźni od Boga. *Biał. Poſt.* 165. Ostrzegaycie się fałszywych proroków. *W. Poſt. W.* 447. Ostrzegaycie się od fałszywych proroków. *Rey Pſt. Jj* 2. Pochlebców naywięcéy trzeba się ostrzegać, gdy się postawą i mową naypowolniéy stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Ostrzegayże się, abyś kiedy nie zapomniał przymierza tego. *W. Deut.* 4, 23. Ostrzegay się, abyś z nim nic nie mówił niełaskawie. *Radz. Gener.* 31, 29. OSTRZEGACZ, – a, *m.*, który ostrzega, przestrzega, der Warner, *Rs.* осмотрѣлець. Potrzeba mieć iakiegoś ostrzegacza i prawdomówcę rozumnego, i przy wrzawie fałszywych baśni nadstawować ucha iednemu prawdziwemu głosowi. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 169, *N. Pam.* 13, 51.

OSTRZEIA, *ob.* Ostryga.

OSTRZEK, OSTREK, *G.* ostrzka, ostrka, *m.*, ostrze, die Schärfe, die Schneide. Siecz ostrzkiem i kol sztychem. *Pasz. Bell. B* 3 *b.* Dwie kosie ostrkiem do siebie obrócone. *Biel.* 61. Ostrzkiem trzeba przełożyć, *malum sectione egens. Cn. Ad.* 797, man muß Ernſt brauchen: (cf. do żywego doiąć).

OSTRZELAĆ, *f.* ostrzela *cz. dk.*, bić z strzelby koło czego, beſchießen, beſtreichen; *Vd.* ostreliti, obstrieliti, okulpostreliti). Daie się spadzistość przedpiersieniowi, podług góry, żeby ta dobrze mogła bydź z niego ostrzelona. *Leſt.* 2, 235. Mieysca te mogą bydź od nieprzyiaciela widziane i ostrzelanemi. *ib.* 2, 235. – §. b) ostrzelać konia, z ostrachać go strzelaniem, otrzaskać, an den Schußknall gewöhnen. Konia do kilku razy ostrzelać można. *Teatr* 53 *d*, 10. Żołnierz ostrzelany, der Pulver gerochen hat.

OSTRZENIE, *ob.* Ostrzyć. OSTRZESZOW, – a, *m.*, miasto powiatowe w ziemi Wieluńskiey. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt. OSTRZEW, – strzwia, OSTREW, – strwia, *m.*, pal z szczeblami do łażenia na mur, na drzewo, der Leiterbaum, die Pfahlleiter, Sturmleiter, Krahnleiter, Piechota sobie swe ostrwie gotuie. *Kchow. Wied.* 21, *Cresc.* 634, *Boh.* ostrew, přiwora, cf. *Vd.* osterva). – §. b) rogatki, Spaniſche Reiter. Idą aż do téy ulicy, gdzie im ostrzwie i spuszczone bronią kobylice przeyścia. *Pot. Arg.* 86. – §. 2) Ostrzew *herb.*, *ob.* Nieczuia. OSTRZĘZNICA *Krup.* 5, 63, *Cresc.* 22, *ob.* Ostrężyny.

OSTRZYC, – ył, – y, *cz. dk.*, zostrzyć, zaostrzyć, naostrzyć, poostrzyć *dok.*, *Boh.* ostřiti, wostřiti, braušoti, braušowam, břibiti (cf. brzydzić, cf. brzytwa, cf. brzuśiec), zbřidliti, zostřiti; *Slo.* pstřiti, ostřim, braušym; *Sr.* 1. wotju; *Sr.* 2. tozisch; *Crn.* ojstrim, ojstim, brusem, brusiti; *Vd.* oistriti, pooistriti, naoistriti, pooistrusati, brusiti; *Dl.* ostriti; *Cro.* òstrim, ostriti, ostrènye, bruziti, briszati, brishem; *Bs.* ostritti, brusiti; *Rg.* ostritti; *Rs.* осмрнмь, мусамнмь, *ob.* musat, оммоунмь, оммачнвамь, cf. toczyć); *Ec.* моунмь, моуу; ostrym czynić, zaostrzać (*oppos.* tępić), ſchärfen, ſcharf machen. Osła żelazo ostrzy. *Kluk Kop.* 2, 82. Gdy się co na oselkach ostrzy, wodą się maczaią. *ib.* 83. Bracia przeciw sobie miecze swe ostrzyli. *Groch. W.* 556. Wzmacniaiąc nowy ten kray, ostrzemy zawczasu ten miecz, którym Ameryka pomści się na wnukach naszych. *Pam.* 83, 2, 75. Cny rycerzu, ostrz swe żelaza. *Star. Ryc.* 25. Miłość ich rozum i dowcip ostrzyła. *Paſt. F.* 68, ſie ſchärfte ihren Verſtand. – Zęby na co ostrzyć. *Teatr* 42 *c*, 10, ostremę mieć, die Zähne auf etwas ſpitzen. Ostrzył lis appetit na grona zbyt wysoko wiszące; lecz tylko niemi pasł oczy. *Jak. Bay.* 108. – §. Ostrzę co słowy, rzecz iaką niesłusznieyszą, okrutnieyszą, nieznośnieyszą czynię mówiąc. *Cn. Th.*, ich mache es ärger, als es iſt. – *aliter* Ostrzyć będziesz to przykazania synom twoim. *Bud. Deut.* 6, 7, t. i. ostro nakazać, einſchärfen. Ostrzyć, pobudzać, ermuntern. Do potkania serca swe ostrzyli. *Pasz. Chor. A* 3 *b.* Ostrzyli na krew i serca i broni. *P. Kchan. J.* 250. Day Boże nam się do wiecznych dóbr nabywania pobudzać i ostrzyć. *Sk. Dz.* 547. – Ostrzyć serce, z iątrzyć, erbittern. Nie raczcie słuchać tych, którzy się przeciwko kniaziowi ostrzą. *Gorn. Dz.* 98. Buntownicy wielu ludzi na urzędy ostrzyli. *Sk. Dz.* 42. Bóg na Polskę gniew swóy ostrzy, kiedy iey

godne ludzie bierze. *Gor. Dw.* 317, t. i. gniewowi swemu folguie, er läßt ſeinen Zorn aus. Anastazyusz uczyniwszy pokóy z Persami, na Katoliki się ostrzył. *Sk. Dz.* 486, t. i. srożył się, er ließ gegen ſie ſeinen Zorn aus. Arryani ostrzą się na mnie. *Herb. Art.* 122. Faryzeuszowie tak się ostrzyli na Jezusa, iak na proroków starych ich przodkowie. *Cdym. Sw.* 2, *O* 2. – *Phys.* Ostrzyć się, z ostrzeć, ostrym się stawać, ſpitzig werden. Z młodu się tarnek ostrzy. *Glicz. Wych. K.* 3, *Slo.* z mladi ſa trn' ostri; *Vd.* iguda poshne shgati, kar kopriva oshe ostati; zhlovek kashe v' mladusti, kai oshe biti v' staruſti. cf. pokrzywa. OSTRZYCA, – y, ż., ziele, *aparine*, Klebkraut, od swoiey ostrości nazwana; tudzież spona, od spinania szat. *Syr.* 557, *Kluk Rosl.* 2, 241. – §. 2) Ostrzyca druga, turza trawa, *Bh.* ostřice, ſwiſzcl; *Cro.* ostricza, peszja trava; *Bs.* ərzova trava; *Cro.* toricza; *arundo calama groſtis*, gatunek trzciny, rośnie na trawnych błotach; bydłu nie zdrowa. *Kluk Dyk.* 1, 54, Rohrgras, Schilfgras. OSTRZYCIEL, – a, *m.*, oselnik, co żelaza ostrzy. *Cn. Th.*, der Schleifer, Schärfer; *Cro.* ostritel; *Crn.* brusár; *Vd.* brusnik, brusar, brusaru; *Rs.* мочильщикъ. OSTRZYCIELKA, – i, ż., die Schärferinn. (cf. *Cro.* ostrilo *cos*; ostrilnicza *mola acuminaria*).

OSTRZYDZ, ostrzygł, *f.* ostrzygnie, ostrzyże *cz. idntl.*, Ostrzygać *ndk.*, *Bh.* ostříhati, ostřihowati; *Sr.* 1. wobtjihnu, wobtjihham; *Vd.* ostrihi; *Cro.* obastrisújem, ostrjaújem, ostrichi, ostriglyavam, osaiskávam, okolbati; *Rg.* ostricchi, ostrijzam, obstricchi, ostrizati; *Bs.* ostricchi; *Rs.* осмрнмь, осмрнамь; w koło nożyczkami uciąć, mit der Scheere beſcheeren, beſchneiden, umſcheeren. Poszedł do klasztoru, gdzie się iako kleryk ostrzygł. *Sk. Zyw.* 1, 230. Ostrzyżenie włosów nietylko było znakiem kleryctwa, ale też chrześciaństwa, i niemiakiego poddaństwa stolicy Apostolskiey. *Nar. Hſt.* 2, 280. Duchowni przez ostrzyżenie włosów bogu poślubieni bywaią. *Kucz. Kat.* 2, 614. Żydzi monetę psuią ostrzygnieniem pieniędzy. *Petr. Pol.* 75.

*OSTRZYGA, *ob.* Ostryga. OSTRZYGOIAD, – a, *m.*, *haematopus oſtralegus*, ptak Indyyski, ostrzygami żyiący. *Kluk. Zw.* 2, 18, der Auſtermann, eine Art Specht, *Rs.* кривоклювъ, кривецъ.

OSTRZYŻ, – a, *m.*, OSTRYŻ, *Botan.* ostrzyż wonny, Cyperski korzeń, galgan dziki, Koszykowe ziele. *Sleszk. Ped.* 417, *cyperus*, *Cro.* peronicza, *Bs.* perogniça, wilder Galgan, Cyperwurzel. Ostrzyż Indyyski, szafranica, żółcień, *Curcuma. Syr.* 28, *Kluk Dyk.* 1, 173, *Krup.* 5, 201, Gelbwurz. – §. 2) Ostrzyż, *Illyriis*, orzeł morski. *Cn. Th.*, *Bh.* pstřiž, *dem.* ostřižek, *falco cenchris*, der Mannenweihe; *Slo.* ostriž *iesiotr*; *Vd.* ostresh, z okuń). OSTRZYŻEK, – żka, *m.*, co strzyżeniem ucięto, das Abſchneidſel; *Bh.* ostřižek; *Slo.* ostrižky; *Sr.* 1. wotrezneć kruh; *Cro.* ostrižek; *Rg.* ostrixak; *Bs.* ostrisgjak, ostriacki, ostrughe, ſtrrigotine, koſtille). Ostrzyżki z sukna od postrzygacza. *Syr.* 311. Nabierać ostrzyżków, które tafelnik ostrzyga. *Torz.* 173. OSTRZYŻENIE, OSTRZYŻONY, *ob.* Ostrzydz. OSTRZYŻYNY *plur.*, akt ostrzygania, strzyżenia, die Schur.

OSTUDA, – y, ż., ostudzenie, zaziębnienie, *Bh.* ostuda nikczemnik; *Vd.* ostuda, grosa, z wstręt; *Rs.* осмуда, z wzdrygnienie); die Erkältung. Duszność, kaszle, ostuda, siębiączki iesienne. *Zab.* 5, 355 *Koſſ.* – *§. One

*blachy (*vitiligines*), które po ciele pokazuią się; ludzie prości nazywaią ostudami, i wiele baśni o nich plotą. *Syxt. Szk.* 229, Schwinde, Leberflecke. OSTUDZIĆ, ODSTUDZIĆ, *f.* ostudzi *cz. dk.*, Ostudzać *ndk.*, chłodnieyszym czynić, robić, żeby ostygło, lecić, abkühlen, kühler machen; *Rg.* ostudenitti; *Bs.* ostudeniti, ostuditi, ohladiti; *Cro.* osztudenivam; *Rs.* остуждать, остужаю; (*Sr.* 2. §e wostużiſch mierzić sobie; *Sr.* 1. wostudźa §o mi mierzi mi, *Crn.* osztudim, s obrudzić, *Vd.* ostuditi se, s brzydzić się; *Vd.* ostuden, s mierziony). Skoro zawre, odstaw, i odstudź i przecedź. *Hor. sat.* 220. Potrawy ostudzone. *Tward. Wład.* 175, *ob.* ostygły). Ci nawet, których stary wiek ostudzi, Na tak się słodkie obietnice nęcą. *Morszt.* 82. Strach krew' ostudza we mnie; a radość ią grzeie. *Teatr* 46, 37. Jak ią umie łudzić, To w niéy rozpalić miłość, to przyiaźń ostudzić. *Teatr* 48 *b*, 15. *OSTYDNĄĆ, OSTYGNĄĆ, *f.* ostygnie *neutr. idntl.*, Ostyga *pr.*, zimnieyszym się stać, oziębnąć, letnieć, kühler werden, abkühlen, kalt werden, erkalten; *Rg.* ostinuti; *Rs.* остынуть, остываю, остывать, устыдаюсь, устыдиться, устыживать; *phys. et mor.* Co ostygnie ieden materacyk, to drugi ciepły przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80. Oddech w piersiach ustaie, krew' w żyłach ostyga. *Teatr* 44 *d*, 38. Wszystko ustaie, i miłość moia ostygła. *Węg. Mar.* 1, 131. Z czasem i zapalczywa chuć we mnie ostydła, Za laty popędliwe opadły mnie skrzydła. *Zimor. Siel.* 141. Chęć we mnie nie ostydła. *Zab.* 7, 155 *Węg.* Turcy bardzo teraz ostygli w religii swoiéy, i łagodnieysze obyczaie przyięli. *Pam.* 83, 2, 160. Ostydnienie a leniństwo na służbie bożéy. *W. Post. W.* 3, 496. *Ostydły, Ostygły, ostudzony, letni, *Vd.* ostuden, kalt, erkaltet. Ostygło, *Ostydło *adv.* - Żeby nas śmierć nie zastała tak ostydłych i oziębłych w wierze. *W. Post. W.* 2, 341. Żaden ostydło niech nie przystępuie; niech wszyscy będą gorący i zapaleni. *W. Post. W.* 246. Wiara zimna i ostydła. *Rey Ap.* 29. Poduieta ostydłym sercom. *Groch. W.* 27. OSTYGŁOŚĆ, - ści, ż., oziębienie, *phys. et moral.*, die Abgekühltheit, die Kaltsinnigkeit, *Vd.* ostudnost.

OSUĆ, osuł, *f.* osuie *cz. dk.*, osypać, *Crn.* obsûti, obsujem; *Bs.* obsuti; *Vd.* okulsasuti, obsuti; rund aufschütten, beschütten. Już się śmiertelnym osuli popiołem. *Chrość. Ow.* 35, cf. osutka, osutkowy.

OSUCH, - u, *m.*, OSUSZEK, - szka, *m.*, *dem.*, kolacz suchy, twardy, ein harter, trockner Kuchen; *Sr.* 1. wosuch (*Talmuth.* nov *artocreas*). Chleby przasne i osuchy bez kwasu. *Leop. Exod.* 29, 1, *Wuiek ib. Sphaerica*, nieiakie pączki, kołacze, placki albo osuszki, okrągiemi gałuszkami z ciasta notykane. *Marz.*, *Pim. Kam.* 302, *Haur Ek.* 86. - §. b) *tr.* Kiedy też zginie brzydki osuch stary. *Pot. Syl.* 23, t. i. wyschły dziad, szczopa, ein ausgetrockneter alter Mann.

OSUCIZNA, - y, ż., osutki, osutkowa choroba, krosty, Ausschlag, Blattern. *Comp. Med.* 86.

*OSUDAR, - a, *m.*, der Richter. Każda horda Słowiańska miała swego osudara czyli sędziego, *Nar. Hst.* 6, 184. (*Etym.* sąd, *Sla.* sud).

OSUMOWAĆ, *f.* osumuie *cz. dk.*, summy obliczyć, Summen zusammen zählen. Bóg liczbę odprawi, iż liczbę osumowaną uczyni na ziemi. *Bud. Prov.* 9, 28.

OSUNĄĆ, *f.* osunie *cz. idntl.*, Osuwać *ndk.*, (*Rs.* осу-

нуться dostać policzków twarzy wpadłych), znacznie posunąć, hin rücken, hin schieben, gleiten, *propr. et fig.* Brzegi się osuną, ziemia się osunęła, z góry ze schodów noga mu się osunęła, i spadł. *X. Kam.* Koń ten z wielkim osunieniem przedniemi nogami Heliodora uderzył. *Leop.* 2 *Mach.* 3, 25. Pospólstwo zgodnie się na to osunęło, z usilnością uchwałę onę popierało, nakazywało. *Pilch. Sall.* 287. Sługa osunął się za przymowką na pana swego. *Exop.* 108, porwał się uymuiąc). Heretyk ten na Troycę nayśw. się osunął. *Hrbst. odp. H b*, odważył). Jakoby się na was Piotr Ś. osunął, który powiedział, iż ... *Zrn. Pst.* 3, 590, rozgniewał). Osunąwszy się Jakob, rzekł ... 1 *Leop. Gen.* 30, 2, rozgniewawszy się).

OSUROWIAŁOSC, - ści, ż., osurowienie, die Rohheit, Osurowiałość żołądka. *Syr.* 527. OSUROWIEĆ, *f.* osurowieie *neutr. dk*, surowym się stać, roh werden. Osurowiałe rany w zimnéy nocy Dopiero bole czuły niesłychane. *P. Kchan. Jer.* 201. Za ranami osurowiałemi Bol mu doymował, ból się bardzo srożył. *ib.* 253. Maść osurowiałym ustom. *Syr.* 748.

OSUSZEK, OSUSZKI, *ob.* Osuch. OSUSZYĆ, *f.* osuszy *cz. dk.*, Osuszać *ndk.*, w koło suchym uczynić, wysuszyć, trocken machen, betrocknen, abtrocknen; *Bh.* osuſſowati, osuſſugi; *Vd.* obsushiti; *Bs.* osuściti; *Rg.* osûsciti, osaûsciti, suuscim, usûsciti; *Rs.* осушить, осушивать, обсушивать, осушка, осушéніе; *Eccl.* озеленити, озеленяю, *pr. et fig.* Kiedy oczy z płaczu osuszę? *Gęb. Hym.* 323. Darmo mię kto cieszyć ma, oczu nie osuszę, Jużem się w ten płacz włożył, i dziś płakać muszę. *Groch. W. A* 3. Nie mówcie, że natura kray nasz tak osusza, Jżby nie mogła kiedy spłodzić geniusza. *Przyb. Luz.* 170.

OSUTKA, - i, ż., osucizna, wszelkie krosty lub plamy, któremi kto osuty lub obsypany, cf. okrostawiałość, owrzodziałość, *Rg.* scésce, cf. szyszka; *Bh.* spala; *Crn.* ossip, ossûta; Ausschlag oder Flecken, womit jemand gleich sam beschüttet ist. *Maculae Hepaticae*, osutka. *Comp. Med.* 11, Leberflecken. Ciało osutką, krostami i petociami pokrzone. *Haur Ek.* 178. (*Bh.* ospitiny, odra, die Masern. *Tr.*, *Bs.* osutise, ospice isiti, *pustulae erumpunt*, (*Crn.* Osûjak, s miesiąc Marzec). OSUTKOWE choroby, iako to ospa, fryzle etc. *Perz. Lek.* 244, Krankheiten mit Ausschlag. Osutkowa gorączka, *febris exantematica*. *Perz. Lek.* 49. OSUTY, *ob.* Osuć.

OSUWAĆ, *ob.* Osunąć. OSWAIAĆ, *ob.* Oswoić.

OSWĘDZIĆ *cz. dk.*, oswędzać *ndk.*, opalić, obżegać, versengen, besengen, bebrennen; *Vd.* osmoditi, odsmoditi, sasmoditi, posmoditi, posmojati; *Bs.* osmuditi). Motyl, choć skrzydła oswędzi, Nie ieden z chęci w tenże ogień pędzi. *Mon.* 71, 74. Motyl póty nie przestaie koło świecy goreiącéy krążyć, póki swych skrzydeł nie oswędzi, i upadłszy szczypcami starty nie zostanie. *ib.* 70, 242.

OSWIADCZYĆ, *f.* oświadczy *cz. dk.*, Oświadczać *ndk.*, *Bh.* oświedciti, oświedowati; *Cro.* ochituvati; *Vd.* nasvunati, osvunati, na znanje dati; *Rs.* извѣщать, изъявлять, освидѣтельствовать, засвидѣтельствовать, dać poznawać, odzywać się z zdaniem swoim, deklarować się, zapewnić o czym, oznaymić co, erklären, andeuten, anzeigen, zu erkennen geben, für gewiß andeuten. Nie śmie mi oświadczyć miłości swoiey. *Teatr* 35 *b*, 75. Sama mu się

oświadczę, że go kocham. *Teatr* 22 *c*, 71. Aby oświadczyli miłość swoię, i affekt przeciwko królowi, złożyli się na 150 000, i to królowi oddali. *Birk. o Ex.* 31. Oświadczony *Rs.* засвидѣтельствованный, cf. zaświadczony). Oświadczenie, z deklaracya, zapewnienie przychylności, obietnice, Aeuſſerung, Gunſterklärung, Freundſchaftsverſicherung, Verheißung; *Vd.* nasvunanje, nasvanost, posvnnost; *Rs.* извѣщéнїе, засвидѣтельствованїе. Zbyteczne oświadczenia i ceremoniie nie są oznaczeniem uprzeymey chęci. *Kras. Pod.* 2, 59. Na oświadczeniach im nie zchodzi. *Teatr* 21, 115. Szczéra ludzkość czyni niekiedy oświadczenia; ale na czczych się słowach nie zasadza; krótkie są, niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 2, 59. Uczyniwszy oświadczenie przytomnym Panom i Professorom, miał taką mowę. *Zab.* 16, 162, t. i. uczyniwszy im kompliment. - Pękuie nas przyiął; tysiąc grzeczności i wdzięczności oświadczył. *Zab.* 12, 199, er hat uns 1000 Höflichkeiten geſagt. Jeſtem przysłany oświadczyć Panu powinną attencyą. *Mon.* 67, 93, Ihnen die ſchuldige Achtung zu bezeigen. - §. Oświadczam się przed kim, abo u prawa, z protestuię. *Cn. Th.*, ich proteſtire. Oświadczanie, z protestacya. *Cn. Th.* *Oświadczać się kim, z świadczyć kim, einen zum Zeugen anrufen; *Sr.* 1. wobſwedkoſcjam, wobſwedkjam. Bog sam, którym się oświadczamy, zostanie sędzią tego. *Vol. Leg.* 4, 791. OŚWIADCZYCIEL, - a, *m.*, który co oświadcza, który się oświadcza, der Erklärer, der ſich erklärt, declarirt. Przyiaźni oświadczyciel wierny, *veri non diſſimulator amoris. Zebr. Ow.* 106.

OŚWIATA, - y, *ż.*, odbijanie się światła, oświecenie, szerzenie się światła wkoło, światło, die Erleuchtung, das Licht; *Bh.* oſwét; *Rs.* освѣтѣть, *phys. et tr.* Szalupa śpieszyła ku morzu; przy oświacie rybacy mogli rozeznać, że to łodź Moskiewska. *Pam.* 83, 334. Mieysce ono często ognie i oświata niebieska obiaśniała. *Krom.* 352. Na wabną perel kosztownych oświatę, Przywiodła męża o życia utratę. *Hor.* 2, 118 *Nar.* Historya iest oświatą prawdy, mistrzynią żywota. *Krom. dedyk.* Przyćmione Muzy lustr biorą nowy, Oświata narodu pewna. *Nar. Dz.* 2, 69, cf. oświt).

OŚWIECIĆ, *f.* oświeci *cz. dk.*, Oświecać *niedok.*, *Bh.* oſwietiti, oſwécowati; *Sr.* 1. wobſwétlam, wobſwétjam; *Sr.* 2. buſwétliſch; *Bs.* osvitlati, prosvitliti, obsinuti; *Vd.* osvietiti, obsvietiti, obsvetluvati, obſtreti, presvietiti; *Cro.* oszvetlávam, preszvechújem, preszvetilszem; *Dl.* proszvitlyujem; *Rg.* osvjetlatti; *Ross.* освѣтить, освѣщать, просвѣтить, просвѣщать, осіять, осіявать; *Ec.* свѣтлити, озарити, осарѧть, предозарити, предозарѧти (cf. zorza), свѣтоводити, свѣтовідѣйствовати, свѣтовоздѣйствовати, руководствовать умныхъ свѣтомъ; światło koło czego szerzyć, światłym uczynić, objaśnić, erleuchten, *phys. et metaph.* Pośpieszmy się; oto im świta, a podobno nie potrzeba, aby słońce nasze oświecało czynności. *Teatr* 13, 71, beleuchten. - Pilki ogniste z naprawą iasno palącą, dla wyszpiegowania czynności nieprzyiacielskich, zowią oświecaiącemi. *Jak. Art.* 2, 95, Leuchtfugeln. Wiek to teraz oświecony; wszyscy filozofami. *Teatr* 29, 10, t. i. światły, unſer aufgeklärtes Jahrhundert. Oświecenie, *phys. et moral.*, światło, Erleuchtung, Erhellung, Licht, Beleuchtung, Aufklärung; *Cro.* svetzhéva; *Vd.* obsvietek, obsvietlenje; *Rs.* просвѣщéнїе; *Ec.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣты. Starzy kościelni doktorowie częstokroć oświeceniem krzeſt S. zowią. *Hrbſt. lek. G. b.* Człowiek bez oświecenia. *Teatr* 15 *c*, 90, bez światła, ohne Aufklärung. On oświecony łotr, wisząc z Panem, królem go wyznał. *Sk. Kaz.* 149. Oświecić się, nabrać światła, stać się światłym, ſich aufklären, aufgeklärt werden; *Rg.* osvjétlitise; *Es.* свѣтлѣться, упремудрити, упремудряти. - §. Jaśnie Oświecony, z tytuł Książęcy, Eure Durchlaucht, Eure Hoheit; *Vd.* Svietel, Suetli, Presvietel; *Rg.* Vascja Prisvjétlos, Vasco Gospoſtvo Prisvjeetlo; *Rs.* свѣтлѣйшій, пресвѣтлѣйшій, всепресвѣтлѣйшій, сіятельный, сіятельнѣйшій, (высокопросвященный tytuł metropolitów, cf. Nayprzewielebnieyszy). Co u nas Jaśnie Oświecony, to gdzie indziéy zowią Wasza Wysokość. *Kraj. Pod.* 115. Gdy dobrze czyniisz, mam cię pewnie za szlachcica, Niech cię każdy Wielmożni, niech Jaśnie Oświeca. *Nar. Dz.* 3, 111, niech ci da tytuł Książęcy. - §. b) Oświecić ślepego, wzrok niewidomemu przywrócić, einen Blinden ſehend machen. Messyasz ślepe oświecał, głuchym słyszenie przywracał. *Bial. Poſt.* 38. Chrystus tylko mógł ślepego oświecić. *W. Poſt. W.* 25. Tobiasz po oświeceniu swoim żył ieszcze 40 lat. *W. Tob.* 14, 1, po przeyrzeniu.

OŚWIĘCIĆ *cz. dk.*, Oświęcać *ndk.*, *Sr.* 1. wobſwétjam; *Rs.* освятить, освящать, *ob.* poświęcić, weihen. Kapłana raz oświęconego, drugi raz święcić nie można. *Herb. Art.* 46. Jaromira chcieli oświęcić na biskupstwo. *Biel. Sw.* 147. Spodziewali się, iż się oświęci, a na kapłaństwo pasować będzie. *Glich. Wych. O.* 5. OŚWIĘCICIEL, - a, *m.*, poświęciciel, der Weiher, Heiliger, Einweiher; *Rs.* освятитель. Trzeciéy osoby iest skutek oświęcenie, a tak bóg przez wierne swoie iako oświęciciel bywa poznawany. *Smotr. Lam.* 98.

OŚWIECICIEL, - a, *m.*, który oświeca, oświecaiący, der Erleuchter; *Cro.* preszvetitel, *f.* preszvetitelicza; *Ross.* просвѣтитель, *f.* просвѣтительница; *Ec.* свѣтоводитель. W nich kray znaydzie oświecicielów. *Kras. Podſt.* 162. Gdy oświeciciel twarz ukaże światu Wszystko żywotnym wnet orzeźwia duchem. *Kniaź. Poez.* 2, 251, Feb, słońce). OŚWIECICIELKA, - i, *ż.*, die Erleuchterinn. Jaśnie OŚWIECONOŚĆ, - ści, *ż.*, tytuł i godność Książęca, die Durchlauchtigkeit, durchlauchtige Hoheit; *Bh.* oſwjecenoſt; *Vd.* Svetluſt; *Rs.* сіятельство. Przyydzie czas, gdzie zwyczaynym losu igrzyskiem przyśnie Wielmożność. *Kras. Pod.* 2, 167. Gniewał się na rodzice, który dla błahego zysku gotowi Jaśnie Oświeconość łączyć z Wielmożnością. *Kras. Doś.* 770, t. i. księżniczkę za szlachcica wydawać. OŚWIECONY, *ob.* Oświecić. OŚWIETNOŚĆ, OŚWITNOŚĆ, - ści, *ż.*, świetność w koło czego, glanc, Helle, Glanz, Schimmer. Oświetność a blask złotych zbroy i pancerzów. z *Leop.* z *Mach.* 5, 3. Uźrzał maiestat i oświtność w złocie i w śrebrze. z *Leop.* z *Mach.* 15, 32. OŚWIĘTNY, - a, - e, świetny, blask rzucaiący, glänzend. Twóy urząd *wielmi oświętny, wysoki a poważny iest. *Mącz.* Oświętne niebo. *Zab.* 14, 161.

OSWIEŻEC, Odświeżeć, *f.* oświeżeie *neutr. dk.*, świeżość odzyskać, odmłodnieć, wieder friſch werden. Ufaiący w Panu oświeżeią, a nie spracuią się. *Radz. Jez.* 40, 31. Jądrka orzechowe w wodzie ciepłéy moczone, nabyły wilgotności, i ſtały się oświeżałe. *Cresc.* 404. Pod Sylweſtrem papieżem kościoł chrześciańſki oświeżał. *Biel. Sw.* 59. OSWIEŻYC, Odświeżyć, *f.* oświeży *cz. dk.*, oświeżać, odświeżać *ndk.*, świeżym uczynić, odmładzać, wieder auffriſchen. (*Rs.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую ſкорę здирать); *Rs.* освѣжить ochłodzić). W sercu zabolałym takowe rozmowy Źle zagoione rany oświeżały. *Pot. Syl.* 471. Czemuż to tak niewzględnie odświeżasz me żale? *Tręb. S. M.* 12. Na sam ten posłuch ſtarzec nagle się odświeży, I iak młodzian na wsparcie królewice bieży. *Przyb. Luz.* 91. Niech przy tym posągu lud w dorocznym obchodzie odświeża wieńce wdzięczności. *Gaz. Nar.* 1, 300, niech odnawia.

*OSWIK; n. p. Oswiki, tkanki, bramki, i insze ſtroie białogłowſkie. *Sax. Tyt.* 6.?

OŚWIT, -u, *m.*, oświtnienie, świtanie, świt, odednienie, brzaſk, *Cro.* oszvet *prima lux*, die Morgendämmerung, das Tagen. Gdy iutrzenka oświt na niebie roztoczy. *Przyb. Luz.* 17. Wprzód nim dnia trzeciego oświt wróci biały, Z grobu właſnego będą go gwiazdy witały. *Przyb. Milt.* 395. OŚWITNĄĆ, *f.* oświtnie *intrans. idntl. impers. et person.*, oświta *pr.*, odednieć, tagen, Tag werden; (*Bs.* osvanuti *esse in aurora*, *Cro.* oszvenújem *diluculo*). Skoro lepiéy oświtnie, iakoż zorze wschodzą, póydę z tobą w drogę. *P. Kchan. Orl.* 1, 76. Jak oświtło. *Bard. Luk.* 54. Dzień potym oświtł, i gdy piérwsze słońce Rozpuściło po górach promieni swych końce . . . *Otw. Ow.* 348. Dzień do téy sprawy naznaczony, gdy oświtł, . . . *Birk. Dom.* 113, da der Tag anbrach. Imienia twego, o królowa można, Sława, kędy noc mierzchnie, dzień oświtnie. *Pot. Syl.* 474, t. i. na wschodzie i zachodzie). - Διεφαυσεν αυτοις εν Χεβρων, oświtło im, albo i oświtli w Hebron. *Cn. Th. Lucanus*, dniowy, oświtły. *Mącz.*, hell, bey Tage. - *§. W wielkiéy ozdobie zawsze dom Kostków oświtał. *Chodk. Kost.* 8, słynął, kwitnął, świetnym był). - *§. Tuć *się *ośwituią* obyczaie panów tych, którzy boga nie znaią, w Piłacie, iż okazuią sprawiedliwość potoczną. *Zrn. Pſt.* 3, 774 *b*, może *oświecaią* się, objaśniaią się). OŚWITNOŚĆ, *ob.* Oświetność.

OSWOBODZIĆ, *ODSWOBODZIĆ, *f.* oswobodzi *cz. dk.*, Oswobadzać *ndk.*, *Boh.* oſwoboditi, oſwobożowati; *Slo.* oſwobożugi; *Sr.* 1. wośwobodnoścjam; *Vd.* osloboditi, rieshit, odreshit; *Crn.* resproſtiti; *Rg.* osloboditti, uslobodjen; *Bs.* osloboditi; *Cro.* oszloboditi, oszlobadyam, oszlobágyam, oszlobodilszem; *Hg.* szabaditanni, felszabaditom, kiszabaditom; *Rs.* освободить, освобождать; wolność przywracać, z niewoli uwolnić, wyratować, wybawić, befreien, erlöſen, erretten. Chryſtus opętanych od szatana odswobodził. *Bial. Poſt.* 37. Bóg oswobadza wierne swe od wszelakiego niebezpieczeńſtwa, iako oswobodził Moyżesza od utonienia. *ib.* 120. Czemuż nieczybadzasz? *Chroſt. Job.* 40. OSWOBODZICIEL, - a, *m.*, *Rg. et Bs.* osloboditegl; *Cro.* oszloboditel; *Hg.* szabadito; *Rs.* освободитель; uwalniacz, der Befreyer, Erretter. Franklin, sławny oswobodziciel świata nowego. *Gaz. Nar.* 1, 12. OSWOBODZICIELKA, - i, ż., die Befreyerinn; *Rs.* освободительница.

OSWOIĆ, *f.* oswoi *cz. dk.*, Oswaiać *ndk.*, z czym albo do czego, z przyzwyczaiać do czego, wkładać, wprawiać w co, przyuczać, nakładać kogo czego, einen an etwas gewöhnen, einem etwas gewohnt machen. (*NB.* w innych dyalektach ma znaczenie przyswoienia, t. i. przywłaszczenia sobie, n. p. *Bs.* osvoiti, posvoiti *usurpo*, *Rg.* osvoitti *occupare*, *acquirere*, osvoittise *rinfrancarsi*, *ricuperare il perdutto*; *Cro.* oszvajam *approprio*; *Ec.* осваиамь, заклада҃мь, upucвоимь, заимамь, усвоѥю przywłaszczyć). Nałóg oswaia z trudem. *Offol. Ray.* 2. Pierwéy ią oswoię, i do téy odrażaiącéy figurki i ubioru, *Teatr* 19 *c*, 74. - §. Oswoić zwierzęta, okrocić, ułagodzić, obrochmanić, ołaſkawić, swoyſkiemi uczynić, Thiere zahm machen. Jaszczurka pospolita oswaia się, łaſkawi. *Zool.* 208, ſie wird zahm, läßt ſich zähmen. Nayoswoieńsza para, łani z icleniem. *Przyb. Milt.* 352, t. i. nayłaſkawsza, das zahmſte Paar. - *tt.* Panienecka przyſtoyna; tylko że to iakieś ſtworzenie dzikie. Ry. Niczego to; oswoi się to. *Teatr* 26, 74, wird ſchon zahm werden. - §. Oswoić się z czym albo do czego, *recipr.*, z. przywyknąć czemu, etwas gewohnt werden, ſich an etwas gewöhnen. Oswoię się do téy odrażaiącéy figurki. *Teatr* 19 *c*, 7. Oswoiony z czym, z obeznany z tym, przywykły, an etwas gewöhnt, etwas gewohnt geworden. Człowiek przyymuie obojętnie nayważkie zbrodnie, ieżeli iuż z niemi oswoiony, ieżeli do nich iego zmysły przywykłe; lecz obruszy się zawsze na zbrodnie pomnieysze, ieżeli one są nowe, ieżeli pierwszy raz iego oczy lub uszy ruszą. *Przeſtr.* 41. - §. *neutr. paſſiue*, Oswoi się, z ſtraci rażącą nowość, nawyknąć tego, man wird es gewohnt. Chociaż cielesność nielada ieſt przewinieniem, atoli zwyczaiem tak się oswoiło, iż to za nic maią. *Pilch. Sall.* 175. OSWOICIEL, OSWAIACZ, - a, *m.*, który kogo oswaia, der Gewöhner; (*Rg.* osvoitegl *conquiſtatore*; *Ec.* усвоимель przywłaszczyciel).

OSYCHAĆ, *ob.* Oschnąć.

OSYP, *ob.* Osep. OSYPAĆ, OBSYPAĆ, *f.* osypie *cz. dk.*, Obsypować, Obsypuie *ndk.*, *Bh.* oſcypati, oſypati, oſypawati; *Sr.* 1. wośćpam, wobſćpam, wobhatjam, ſepnuprědk; *Cro.* obszipávam; *Rs.* осыпать (z kameryzować, осыпный kameryzowany); osuć, w koło posypać, um etwas herum ſchütten, rund um beſchütten, umſtreuen, beſtreuen. Pola kwieciem osypane. *Brud. Oſt. A* 3. Twórca dziwnym czynem Osypał dla nas niebo licznym świateł gminem. *Nar. Dz.* 1, 10. Ledwie gębę wąs osypał, alić iuż lokaiów przyymuie. *Opal. sat.* 150. Po kątach ſtoią wszędzie ſtoły obsypane złotem. *Zab.* 13, 212. Bogactwy i godnościami go obsypał. *Teatr* 46 *c*, 3, mit Reichthümern überſchüttet. Darmo obsypuiesz dobrodzieyſtwy niestateczny umysł. *Mon.* 65, 265. Każdą sprawę trzeba dobrze złotem osypać. *Klok. Turk.* 61. Niezawsdy materaców bawełną natkanych, Niezawzdy potraw trzeba zażywać *ospanych (osypanych, t. i. korzeniem zaprawnych). *Kmit. Spyt.* 84, gewürzte Speiſen. Złe nałogi pismem zganić, a iakoby czym mierzionym osypać. *Glicz. Wych. M* 2, ohydę na nie rzucić). - *Medic.* Wpadła w chorobę, w któréy wszyſtka ospicami osypana była. *Wyſ. Kat.*

Kat. 39, cf. osutkowe choroby), mit Blattern überſchüttet. Gorączkę cierpiała i osypanie gardła, iż nic przełknąć nie mogła. *Wyr. Jgn.* 165, t. i. okrostowiałość, die Kehle war mit Blattern verſtopft. Osypały mu się wargi *oscitare habet. Cn. Th.*, die Maulſchwämme, die Schwämme im Maule. - Osypać wałem, *v.* osuć, obwieśdź okopem, okopać, (cf. *Rs.* осыпь, *s* okop, wał), einen Wall um etwas aufſchütten, herumziehen. Jako w krąg prawie gory otoczyły Jerozolimę, tak Pan lud swóy miły Wałem swey łaski zewsząd osypuie. *J. Kch. Ps.* 18, 8, opasuie. *Karp.* 6, 172). Nie wszędzie murami trzeba się bawić, ale inſze mieysca wałami tylko, iednakże potężnemi, osypować, by i dwoiſtemi abo troiſtemi. *Star. Pob. B* 3 *b.* - b. Ziemia się osypuie, *s* w koło zwala się, rozpada, das Erdreich fällt rings um herab, zerſchüttet ſich. Ganek w podkopach ſtępluią i cembruią, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. - §. Osypować bydłu, mąką razową, osypką albo otrębami sieczkę dla bydła potrząsać, i okropem, pomyiami, słodzinami, wywarami sparzać, dem Vieh das Geſotte geben. Potrzebny ieſt miedziany kocieł dla grzania wody dla krów, ieżeli ieſt zwyczay osypowania i dawania ciepło słodzin. *Switk. Bud.* 56. OSYPKA, - i, *ż.*, (*Boh.* oſypka, oſepyka krosty, ospy; *Rs.* осыпка, сыпь osypanie, osucie); - omasta, ospa, tłucz *Cn. Th.*, karmia zwierząt domowych z ziarn, Körnerfutter, die Siede, das Geſotte fürs Vieh. Dwie dziewki i oborę doiły, i osypkę trzodzie sypały. *Ossol. Str.* 3. Kociel do sparzania osypki dla świn, *Switk. Bud.* 56. Kurczętom osypkę z ciepłą wodą roſtworzywszy, do iedzenia dią. *Haur. Sk.* 121. Kapłuny tuczą osypką ięczmienną, wodą roſtworzoną. *ib.* Psom myśliwym osypkę z owsa ciepła dawać, i łoiu dla okrasy dodadź. *Haur. Sk.* 341, *Mon.* 71, 189. - b) Osypka, osep, opłata w ziarnach, Beyabe Jung in Körnern, in Getreide. Z wyki i mączuika także osypki na ordynarye czeladzi daią *Haur. Sk.* 36. (*Ross.* осыпка chmiel i drobne pieniądze, któremi dawniey na nasożeńcow rzucano).

OSYSAĆ *ob.* Ossać. OSYSEK *ob.* Osesek.

OSZACOWAĆ, *F.* oszacuie *Act. dk.*, otaxować ocenić, taxiren, ſchätzen. Naznaczenie wartoś i dla rzeczy, zo- [illegible] się oszacowaniem. *Gall. Cyw.* 2, 12. Nie wiem, iśli nie tak głowami kmiecemi, iak kołkami grać chcesh, któ- rzy ią za dziesięć grzywien oszacował. *Modrz. Baz.* 109, cf. głowizna). Szlachetny naród Polſki sam siebie oszacował, tak że żadnego szlachcica w żadnym domu niemasz, któryby drożey nad sto i dwadzieścia grzywien w Polszcze ſal. *Orzech. Tarn.* 42. W Polszcze głowy są oszacowane. *Cor. Wl. H.* Bezbożne prawo oszacowało życie ludzkie na grzywnami. *Leszcz. Gł.* 100. Oszacowane rzeczy, które przez naznaczenie szczególney wartości mogą bydź z innemi porównane. *Gall. Cyw.* 2, 12, taxirte Saben, die eine Taxe oder Schätzung haben. Oszacowany, szacunek maiący, którego może iko szacować, *aestimabilis.* iaki maiący, którego może iko szacować, *aestimabilis.* Cn. Th. 512, ſchätzbar, taxbar, ſich taxiren laſſend, deſſen Werth ſich beſtimmen läßt. Nieoszacowany, *s* nad wyſzſkie drogie rzeczy droższy, gar unſchätzbar; *Sr.* 1. neſtimabilis; *Sla.* neprocinjen; *Rg.* neprozjeegen; *Vd.* neshtimanliu, neprezenen; *Rs.* неоцѣнённый; *Ec.* неоцѣнимый. Cóż to za nieoszacowany ten Reynal. *Kras. Pod.* 2, 216. Człowiek do kompanii nieoszacowany, zwłaszcza, iak sobie podweseli. *Mon.* 64, 76. Mass rozum nieoszacowany do wybiegów. *Teatr* 5 *b*, 4. Jedźże, iakeś nieoszacowany. *Teatr* 24, 138. - *Aliter* liczba lat Boga nieoszacowana. *W. Job.* 36, 26, t. i. nie przeliczona; którey się naliczyć nie można, unzählbar. Szukała pociechy nieoszacowaney nędzy swoiey. *Sk. Dz.* 754, nad wszyſtkie taxowanie, nad wymiar nieszczęść pochodzącey). - *Subſt.* nieoszacowanoś, die Unſchätzbarkeit, *Vd.* neshtimanliveſt. - §. Oszacować co czym, *s* odważyć co czym, opłacić czym, erkaufen, bezahlen mit etwas. O dniu szczęśliwy, dniu oczekiwany, Ciężkim Wzdychaniem, łzy oszacowany. *Paſt. F.* 125. - b) *tr. mor.* oszacować kogo, obmowić go, osoczyć go, osławić, verläumden. Stawiłem tu dowody na ochronienie sławy źle oszacowaney. *Krom.* 481. Jeśli mię Panie słusznie oszacował Zły człowiek, a ma do mnie iaką winę ... *J. Kch. Ps.* 7. OSZACOWNIK, - a, *m.*, Censor Rzymski, oszacownik, szacownik i *omowca ludzkich obyczaiów. *Mącz.*, der Cenſor, der Schätzer, der Criticus. *OSZACUNEK *ob.* szacunek.

OSZADZIEĆ *ob.* Oszędzieć.

OSZAFRANIĆ, *F.* oszafrani *Act. dk.*, szafranem zaprawić, saffranen, mit Saffran anrichten; *Bh.* oſſaffranjm. Zuſſafranen, mit Saffran anrichten; *Bh.* oſſaffranjm. Zuſkę oszafranić, a okorzenić cynamonem. *Sien.* 482

OSZALEĆ, *F.* oszaleie *Neutr. dk.*, szalonym zostać, zwaryować närriſch werden, verrückt werden, raſen, *Boh.* ztřeſtit ſe, *Bs.* smamitise, pomamitise; *Ross.* одуреть, помяряхнуться; *Ec.* разбуяваться, ошалѣть, избезумѣться, обезумѣть. Oszalałeś, i kazi-ć się głowa. *P. Kch. Orl.* 1, 401. Chybaby cale z mózgu oszalała, Coby dadź takiey bayce wiarę miała. *Paſt. F.* 94. - *§. oszaleć na kogo, wściec się, wüthend losgehen. Oszalałeś na mię, a pycha twoia wstąpiła do uszu moich. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 19, 18, *ob.* osunąć się na kogo). Jeszcze więcey oszalawszy na nie, prześladowałem ie aż do obcych miaſt. *Leop. Act.* 26, 11. - §. Zagrasz o Cercy i o Penelopie, Dwu oszałych na iednym chłopie. *Petr. Hor. D b.*, do szaleństwa rozkochanych). OSZALIĆ, *F.* oszali *Act. dk.*, szalonym kogo uczynić, einen verrückt machen, raſend machen; *Bh.* ztřeſtiti; *Vd.* obnoriti, shertati, *Bs.* smamiti, pomamiti; *Lc.* вогбѣшити. Język pochlebny tak oszali człowieka, iż się za pochlebſtwem podniesie w pychę, i więcey napuszy człowieka takiego, który się iuż wyżey rozumie, niźli ieſt. *Eraz. ięz. P.* Tak go był wściekły apetyt oszalił, Jakoby pod nim kto zapalił prochy. *Zab.* 15, 240. Juno Troianki oszaliwszy, przez nie okręty zapaliła. *A. Kch. W.* 142. Oszaliwszy młodą dziewczynę, znowu babę opętał. *Pot. Arg.* 663. Jegom była żona, pókim głupia przez cię nie była oszalona *J. Kch. Dz.* 58, *Jal. Buk.* *P.* Młodzieniec zoszalony a umotany iedwabnym* Wenusem. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* - *§. Drzewem oszalił płochego *cielica, *ligno decepit taurum. Zebr. Ow.* 192, omamiła, oszukała. OSZAMOTAĆ, *F.* oszamoce *Act. dk.*, szamocąc obalić umschütteln und umreißen. Piękne to drzewo szpetnie oszamotał. *W. Paſt. IV.* 3, 369.

OSZAŃCOWAĆ, *F.* oszańcuie *Act. dk.*, okopać, szańcem asypać, umſchanzen, mit Schanzen umgeben. *Tr.*, *Vd.* ograberniti, obribrati, obkopati; *Cro.* obſsanczújem; *Rs.* обманомъ. - *§. Uszczypliwe o cesarzu mowienie, nieszczęśnie się im zwiodło a *oszańcowało. *Eraz. ięz. L.* 4 *b.*, na złe im wyszło, *ob.* szańcuie się komu.

OSZARGAĆ cz. *dk.*, w koło poszargać, rund um beſchmutzen (z. B. mit Straßenkoth), *Rs.* ограязнить.

OSZARPAĆ, OBSZARPAĆ, *F.* oszarpie *Act. dk.*, odrapać, odrzeć, rund um abreißen. Przeklęty niedźwiedź, którego śmy gonili! Cały obszarpany, zostawiłem połowę sprzętów między krzakami. *Teatr* 51 *c*, 45. OSZARPANIEC, -ńca, *m.*, odrapany, odarty, odartus, ein Abgeriſſener, Abgelumpter, Zerlumpter; *Cro.* okerpanecz, pernyav; *Rs.* лоскутникъ; *Fc.* раздранецъ. Żydzi w cudzych kraiach nie są tacy śmierdziuszy i oszarpańcy iak u nas. *Com. Med.* 391. Siedm tysięcy Tartarów nikczemnych, bezbronnych, oszarpańców, *pannosi. Stryik.* 628. A ty to oszarpańcze, ważysz się mię zdradzać! *Tręb. S. M.* 109.

OSZARZEĆ *niiak. dk.*, n. p. Czas zbierania koniczyny iest wtedy, kiedy główki, w których się znayduie nasienie, oszarzeią. *Pam.* 84, 1171, szarego koloru nabieraią, ciemnieią, grau werden.

*OSZAYCA, -y, *m.*, w dawnych aktach ręką pisanych na rożnych mieyscach tyle co dziedzic, lub possessor; *w rodz. żeńsk.* *oszayczyna. *Wypis z aktów wieyskich wsi Siar.*; *Mieresz.* cf. osadzca, co osadza wieś osadnikami.

OSZCZAĆ cz. *dk.*, w koło poszczać, bepiſſen, rund um anpiſſen; *Slo.* obſſtjwám; *Vd.* oszati, oshshim, obszati, obshshim. *Prov. Slo.* anibich bo nè obſcal *nihili illum pendo.*

*OSZCZĄDAĆ *ob.* Oszczędzać, Oszczędzać. OSZCZĄDEK, OSZCZĄTEK, -tka, *m.*, ostatek, reszta, co się oszczędziło, nie do szczętu poszło, Ueberbleibſel, Reſt. Błahe mizernych Krzyżaków oszczątki pod dobrotliwość Władysława cisną się. *Krom.* 459. Pompeiusz zbił na głowę łotrów na morzu; oszczątki iednak ich zebrał, i osadził niemi krainę iednę daleką od morza. *Pilch. Sen liſt.* 3, 174. I w późnieyszych wiekach w Grecyi widać było gdzie niegdzie oszczątki gustu, *Gol. Wym.* 75, cf. oślada). Znagła popadł w niewolą, stoiąc przy oszczątkach ieszcze wolności swoiey. *Pilch. Sen. Gn.* 354. W spokoyności oszczątek ten życia pozostały przepędzamy, *Pilch. Sen. Gn.* 387. Nie cierpieć gniewu, nie zostawić nawet oszczątka iego, *ib.* 383. *OSZCZĘDLIWOŚĆ, *OSZCZĘDŁOŚĆ, OSZCZĘDNOŚĆ, -ści, ż., miara w wydawaniu, nierozrzutność, cnota środek trzymaiąca między rozrzutnoscią a skąpstwem, cf. ekonomika; *Bh.* ſporota (cf. spory, cf. *Ger.* ſparen), ſtrownoſt (cf. skromność); *Slo.* ſtrídmoſt (cf. wstrzemięźliwość), ſtrownoſt; *Sr.* 1. lutownoſcz (cf. luto); *Vd.* perhranezhnoſt, dershlivoſt, pizhloſt, shparanie; *Rg.* sctedechiſtvo, sctédgna; *Cro.* sparanye; *Rs.* экономность, бережь; die Sparſamkeit. Oszczędność, ostrożność w wydatkach, obaczna na przyszłość, iest roztropna w wstrzemięźliwym użyciu, czuła w zachowaniu od zepsucia i straty rzeczy do nas należących. *Pam. Warsz.* 2, 200 *Sier.* Oszczędliwość *parsimonia Mącz.*, *Urs. Gr.* 329. Oszczędłość w życiu, ubostwo w szatach. *Swad.* 2, 115. Potrzeby wszelkiey lekarstwem oszczędność. *Min. Ryt.* 3, 149. Oszczędliwość w nich cudowna, nie są obżarci, nie piią wiele. *Birk. Dom.* 148. Wstrzemięźliwość w iedzeniu, oszczędność w ubiorze, *Teatr* 7, 49. Oszczędność wielki dochod. *Cn. Ad.* 798. Oszczędność ciem wielkim nazywaią. *Teatr* 42 *d*, *B.* Ja oszczędność, t. i, pomierność i pomiarkowanie, za naywiększą poczytuię cnotę. *Siem. Cyc.* 376. Pożna oszczędność na dnie. *Pilch. Sen. liſt* 5. Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mięszay z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798, nie wyrzucay, a gdzie trzeba nie żałuy). *OSZCZĘDLIWY, OSZCZĘDNY, *OSZCZYMNY, -a, -e, Oszczędliwie, Oszczędnie *Adv.*, nierozrzutny, wiekomu, gdzie i co dadź, sparsam; *Bh.* ſtrownỳ; *Slo.* ſtrídmỳ, *Crn.* ſtréliv; *Sr.* 1. lutwaté, lutuyné, lutowné; *Rg.* sctedcechi; *Vd.* perhranezhen, dershliu, streshiu; *Rs.* ощадливый, разсчётистый, оскудный. Nie są bogate; oszczędne obchodzenie nie może im dostarczać na potrzeby. *Teatr* 7, 10. W domu żyią oszczędno, a między ludźmi pańsko. *Boter.* 54. *Oszczymni *Petr. Et.* 259. *Oszczymnym, *porzedownym bydź, teraz skąpstwem zowią. *Lek. A* 2.

OSZCZĘDZIĆ, *F.* oszczędzi *Act. dk.*, Oszczędzać, Oszcządzać, *Oszczędać, *Oszczymiać *ndk.*, (*Etym.* szczęt, *G.* szczętu, szczędu); *Bh.* ſpotiti (cf. sporzyć, cf. *Ger.* ſparen); *Sr.* 1. lutuyu, pjelutuyu cf. litować; *Vd.* sparat, odshparati, odtroshiti, perhraniti, hranuvati, dershuvati, shparati, dohraniti, sahraniti (*ob.* ochronić, cf. dzierżeć); *Cro.* spáram; *Rs.* щадить, (*Rs.* пощада szanowanie, miłosierdzie), хранить, беречь, поберёчь, поберегамъ, собить, соблю; ochraniać, nie marnować, ſparen, ſchonen. Wszystko trwonisz, i co oszczędzamy uymuiąc swey wygodzie, ty na uczty często to obracasz. *Teatr* 42 *d*, *a.* Nie oszczędzaiąc, wszystkich pieniędzmi uymowali. *Pilch. Sall.* 166. Oszczędzay, dłużey będzie; Oszczędzay w czas, nie na dziś tylko trzeba; Oszczędzać gotowego lepiey, niż szukać nowego. *Cn. Ad.* 797, nie wszystko razem; skromnie zażyway; daleko do żniwa). Kto czego wiele ma, nie oszczędza, nie szanuie. *Cn. Ad.* 376. Kto nie oszczędza swego, mniey ieszcze cudzego. *Cn. Ad.* 388. Kto swego nie oszczymia, musi cudzego pożądać. *Lek.* *A* 2. Czasu oszczędzay. *Cn. Ad.* 122. *Pilch Sen liſt* 3, 26. Piiak na przyszłe się czasy naymniey nie oszczędza. *Klon. Wor.* 54, t. i. nie ogląda się na przyszłość, nie ochrania sobie nic, er ſpart ſich nichts. - §. Oszczędzać kogo, z ochraniać, szanować kogo, einen ſchonen. Ten prawdziwy duch satyr, ta pierwszey treść proby, Szydzić z wad, karcić błędy, oszczędzać osoby. *Dmoch. sat. R.* 33. OSZCZĘDZICIEL, -a, *m.*, der Sparer; *Vd.* hranovez, shparavez, hranjar; *Cro.* sparàvecz). - *w rodz. żeńsk.* oszczędzicielka.

OSZCZEK, -u, *m.*, oszczekanie, das Bellen. Ogromny zwiers na oszczek szczeniuka nie poyrzy. *Fr. Ad.* 22; *Pilch. Sen. Gn.* 256. Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyraźnemi, *ternis latratibus. Zebr. Ow.* 173. OSZCZEKAĆ *cz. dk.*, oszczeknąć, *F.* oszczeknie *idntl.*, oszczekuie *Pr.*, Oszczekiwać *czſtl.*, *Sr.* 1. wobjezjowkuvu; *Crn.* ollájam (*ob.* łaiać), *Rs.* облаять; (*Fc.* окружкомъю *circumſtrepo*); z szczekaniem się rzucić na kogo, w koło poszczekać, anbellen, bebellen. Złego psa natura iest, każdego oszczekać. *Bals. Nied.* 1, 14. Pies domu strzeże, złodzieia oszczeka. *Sax. Tyt.* 184. W ostępie brytan oszczekuie zawartego ielenia, i nań następuie. *Tot. Saut.* 34. Psia Scylla Sykulskie oszczekuie tonie. *Zebr. Ow.* 162. Leżący w lochu Cerber, potwora straszliwa, Cały Ereb potrzyną paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 3, 347. - *tr.* oszczekać kogo, obmówić, ogadać, ogdakać, einen verläumden, (cf. odszczekać). On zaraz gotów cię oszczekać. *Pot. Jow.* 179. Albo to Figlarki tak iego oszczekał? *Boh. Kom.* 1, 246. OSZCZEKIWACZ, -a, *m.*, *Sr.* 1. wobjezjowkuvar *oblatrator*, der Bebeller.

OSZCZENIĆ się, *F.* oszczeni się *Rec. dk.*, *Bh.* osſténiti ſe;

Sr. 2. ße mośćieniſch; *Cro.* oschenivamsze; *Bs.* osctenitlse; *Rg.* osctenittise); szczenię rodzić, werfen, (von Hunden, Wölfen). Suka, wilczyca oszczenila się. *Dudz.* 21, (cf. ozrzebić się, okocić się, ocielić się). Suka nosi dziewięć tygodni, aż się oszczeni. *Kluk. Zw.* 1, 299; *Cresc.* 569.

OSZCZEP, -u, *m.*, OSZCZEPEK, -pka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ośſp, oſtrpáſk, *dyl. Bh.* oſtrépaćka, *z ascia*, *Crn.* oszęp, z latorośl; *Rs.* ощепокъ, ощипёнокъ, ощёпочекъ trzaſka). kopiia, der Spieß, der Speer, die Lanze; *Slo.* ſſip; *Sr.* 1. ztapak; *Rs.* арóпъ, арóпникъ. Rzymianie posyłali sąsiadom, z któremi woiować mieli, oszczep z grotem ukrwawionym, z drzu iego końca upalony. *Nar. Hſt.* 3, 119. Siedm oszczepkow krótkich każdemu dał. *Warg. Wal.* 40. *Prov.* Trzéy o jednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179, cf. na iednym zagonie wszyscy, drey Soldaten und ein Spieß. - §. Oszczepek, sér owczy goralſki, w tworzydełkach wyciſkany. *Rydel*, eine Art Schafkäſe.

OSZCZEPISKO, -a, *n.*, *Boh.* oſtrépiſtě; *Slo.* koſpiſtie; *Crn.* ratishe, pushiza; *Vd.* rozhje, ratishe; *Rs.* арамовище, рамовище; *Ec.* арекóлн, арéвца y кóпей; drewno u oszczepu, der Lanzenſtiel, der Schaft des Spießes. Oszczepiſko oszczepu Goliata było iako nawóy tkacki. *W.* 1 *Reg.* 17, 7; *Bud. ib.* Wraził mu włócznią w bok, aż do oszczepiſka. *Pot. Zac.* 196; *Otw. Ow.* 473.

OSZCZEPISTY, -a, -e, grotem osadzony, mit einem Spieß an der Spitze, ſpitzig. Przybroię się żelazem i drewnem oszczepiſtym. *W.* 2 *Reg.* 23, 7. OSZCZEPNIK, -a, *m.*, oszczepem zbroyny, pod oszczepem służący, der Lanzierer, Lanzenknecht, Spießknecht. Krzywouſty na łowach prawie w dzieciñſtwie dziki i niedźwiedzie zbiiał, z podziwieniem przytomnych oszczepników. *Nar. Hſt.* 3, 90.

OSZCZEPOWY, -a, -e, od oszczepu, Lanzen-. Od razu oszczepowego krew i woda wypłynęła z boku Jezusowego. *Birk. Gl. K.* 55.

OSZCZERCA, -y, *m.*, szyderz *Cn. Th.*, der Spötter, co na kogo zęby wiesza, obmówca, ożywca, żwacz, der Zähner, Anbiſſer. Oszczerca chytry; pod pozorem nayprzyiaźniejszey twarzy, tai się naywiększa iadłość iego. *Mon.* 65, 590; *ib.* 76, 177. Pochlebca nad to chwali, gani zaś oszczerca. *Zab.* 15, 308. Oszczerca iest nie człowiek, prześladowca ludzkiego rodzaiu; okrutnik na cnotę. *Mon.* 65, 590. - §. Oszczerca, błazen, kuglarz, żartowniś; teraz za co innego biorą, dla niewiadomości języka. *Wlod.*, ein Spaßmatr. OSZCZERCZY, OSZCZERNY, -a, -e, szyderſki, urągaiący, ſpöttiſch, höhnend. O imię święte, imię wierności, oszczernym Pohańbione językom, komużeś ty wiernym! *Przyb. Mił.* 134. Jest to oszczerca miłość kraiu. *Przeſtr.* 112. OSZCZERSTWO, -a, *n.*, szyderſtwo, Spott, Hohn. Chcą ią ukarać za tak wielkie oszczerſtwo. *Teatr* 28 *b*, 184. Oszczerſtwo, udawanym głosem z nieba, ludzi od bronienia się wſtrzymywało. *Przeſtr.* 63. Czas boży! iakie oszczerſtwo tego uczynił! *Zygr. Pap. X* 3. OSZCZERZAĆ zęby, s wyszczerzać zęby, die Zähne blöken, die Zähne weiſen, Oeſterr. anzähnen. Ubior każdego i oszczerzanie zębów w śmiechu, i chod, okazują, iakim kto iest. *Radz. Syr.* 19, 27; *Wotck. ib.* OSZCZERZAĆ się, s szydzić, *Cro.* preczorjavámsze, höhnen, verhöhnen. Zbierali się na mię niekrzemnicy, oszczerzali się, a nie milczeli. *Bud. Ps.* 35, 15. On się na wszyſtkie nasze duchowne dobro oszczerza. *Verſ. pr.* 66. Wszyscy mi urągaią, Wszyscy się oszczerzaią. *Ryb. Ps.* 54. Znas i z was się oszczerzali. *Alb. z W.* 16. Stało się urąganie, oszczyrzanie, naśmiewanie, od rozmaitych a mizernych ludzi Panu Jezusowi. *Zrn. Pſt.* 3, 785.

*OSZCZYMIC, *OSZCZYMNY *ob.* Oszczędzić, Oszczędny.

OSZCZYPNĄĆ, Oszczyknąć, *Act. idntl.*, Oszczypać *dk.*; w koło poodszczypać, odszczykać, szczypiąc oberwać, rund um abknipen, abpflücken, bepflücken; *Sr.* 1. wobżijspupu; *Vd.* obshzhipati, obshzheniti, otmeknuvati, moushe junati, oſkubiti; *Ross.* общипать, общипывать, ощипнуть, ощипать, ощипывать. *Decerpere flores*, obrać a oszczypać kwiatki. *Miącz.* Jeśli korzenia iego nie wyrwie, a owocu iego nie oszczypie . . . *Bud. Ezech.* 7, 9. Sztuka chleba palcami obaczy powana. *Erax. Ob. Ef.*

*OSZEDZIEC, OSZADZIEC, *F.* oszedzieie *Neutr. dk.*, szadzią t. i. śrzonem się okryć, ośrzenieć, *tr.* szedziwym się ſtać, osiwieć, bereift ſeyn, grau werden; *Vd.* obsajati, s sadzami obkopić); *Sr.* 1. wojchebjinam; *Cro.* oszegyújem; *Rs.* усѣдѣть. Tego ia, iako wierny, życzliwy, i iuż prawie laty dożrzałemi oszedziały sługa, z serca życzę. *Gwag.* 193. Ja sługa oszedziały uniżenie proszę. *Gwag. ded.* Oszedziałą powolność swą łasce W. P. D. oddaię. *ib.*

OSZEMŁAĆ, *F.* oszemli *Act. dk.*, ogłodać, ogryźć *Cn. Th.*, benagen, beleißen. Oszemłany, ogryziony, ogłodany *ambesus. ib.* Robaki to oszemłały. *Dudz.* 49. - *transl.* oszemłany, ofkubany, niegładki, rozczochrany, chropowaty, odrapany, odarty, zerzauſt, zerzupft, zerrupft, abgeriſſen. Patrzay i soyka w klatce oszemłana bywa, Gładsza owo co w lesie wolności zażywa. *Rey Wiz.* 54 *b.* Dzielny, choć będzie krzywy nos, oszemłana broda. *Rey Wiz.* 4. I byłabyś tych cudzych krowiſk oszemłanych Panią, aniż koz tłuſtych, koz moich kochanych? *Gaw. Siel.* 376. Baran ſtarożytnym oszemłany wiekiem. *Sot. Pocz.* 100. Ludzie pracowite oszemłane widzimy. *Bud. Ap.* 119. Peruka oszemłana. *Mon.* 69, 690.

OSZEWKA, -i, *ż.*, u rękawów koszuli, albo po brzegach sukien, łamówka, *X. Lam.*, die Einfaſſung, der Beſatz an den Hembeärmeln, Kleidern. - §. oszewka na szkucie, daie się z tarcic; ieſt do burtnicy przybita, wyżéy nad burtą, aby pod czas burzy, nie pluſkała w ſtatek fala. *Mag. Miſk.*, die Bretwand auf dem Flußſchiffe gegen das Hereinſchlagen der Wellen.

OSZKALOWAĆ *cz. dk.*, szkaluiąc oczernić, beſchimpfen, mit Schimpfreden läſtern. Nie przepuścili oni tam żadnemu; ale wszyſtkich ogołem pomazali, i oszkalowali, zadali im bunty, i t. d. *Smotr. Lam. pr.*

OSZKARADZIĆ, *F.* oszkaradzi *Act. dk.*, Oszkaradzać *ndk.*, oszpecić, szkaradnym uczynić, osprośnić, häßlich machen, verunſtalten; *Sr.* 1. wojſkarédzu; *Cro.* ogergyujem; *Ross.* обезобразить, обезображивать. Ulisses Poliſema ciężko oszkaradził. *Kchow. Fr.* 47; *Biel. Hſt.* 23. Cechą wypaloną oszkaradzony. *Nag. Oe.* 13; *Warg. Wal.* 198, piątnowany). Łupieſtwem oszkaradził przyrodzenie swe. *Szczerb. Sax.* 255, zhańbił). Już się tylą zbrodniami oszkaradziła. *Stas. Num.* 2, 227, osromociła). - §. Udało się słudze pana okrutnie oszkaradzić. *Pot. Arg.* 734, t. i. szkaradnie go oszukał.

OSZKARD *ob.* Oſkard. OSZKLIĆ *ob.* Ośklić.

OSZLACHCIĆ, OŚLACHCIĆ, *F.* oszlachci *Act. dk.*; Oszlachcać *n. dk.*, szlachcicem uczynić, (cf. orycerzyć), *Boh.* oſſlachtugi; *Vd.* oshlahtiti, poshlatiti; *Bs.* oplemeniti (cf.

plemię); *Cro.* oplemenitújem; *Ross.* пожаловать кого Аворянином; zum Adelmann machen, adeln. *Cn. Th.-Transl.* Lucyus Mummiusz wszytkę Włoską ziemię wolał oszlachcić, niżli ieden dom swóy; albowiem za tym oszlachceniem ziemi, i dom iego daleko oszlachceńszym się stał. *Kosz.* Cyc. 157, zaszczycić, upoważnić, ozdobić, adeln, würdigen, zieren, ſchmücken. Oślachcenio miasta Rzymskiego wolnościami. *Fal. Fl.* 128. Bóg oszlachcia stan małżeński, że iest iedną świętością kościoła. *Bial. Poſt.* 193. Oycze oszlachć syna twego czcią tą, którą miał u ciebie niżeli świat był. *Cil. Kat.* 69, uwielb' go, verklâre ihn). Oślachcaiąc pospolite życie cnotliwemi uczynki, u wszech ludzi miłość mieli. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 3. Jowisz znamiony swego bóstwa bywa oszlachciony, gdy wstępuie do Junony. *Otw. Ow.* 114. Przyiąłeś nas w poczet ludzi z ciebie dary oślachcionych. *Kanc. Gd.* 192. Ludziom bydź pożytecznym, i towarzyſtwo ludzkie zacnemi sprawami oszlachciać. *Petr. Et.* 68. Ziemia nasza nie iest bez ozdoby, Bo i tę Bóg oszlachcił dziwnemi sposoby, *J. Kch. Tr.* 16. Król zacnie oszlachcił dom Pański budowaniem. *Radz. Exdr.* 7, 27.

OSZLADA, *ob.* ośląda.

OSZLOCH, -u, *m.*, *Boh.* oſſlepch, woſſlepch, *Vd.* oshlak, z *Niem.* der Aſchlauch, *allium porrum*, ziele, śniedek. *Syr.* 869, *Rg.* gljutikka.

OSZNUROWAĆ, *ob.* Obsznurować.

OSZOW, -u, *m.*, z Niem. Aſchofen, w hucie śklanéy piec, w którym się śkło ochładza, a w prostych hutach popioły w nim przepalaią; chłodnik, Kühlofen. *Torz.* 35 *et* 30.

OSZPECIĆ, *OSZPACIĆ, *F.* oszpeci *Act. dk.*, oszpecać *ndk.*, szpetnym uczynić, oszkaradzić, häßlich machen, verunſtalten: *Bh.* ohawiti; *Rs.* изуродовать, (*Cro.* ospotávam *deludo*, *insulto*; cf. *szpocić). Wieśniackie dzieci nie tak ospą oszpecone bywaią, iak mieyskie, *Krup.* 5, 442. Czyściec ziele wyczyszcza skórę z *oszpacenia każdego. *Urzęd.* 16. Ktoby oszpecił kogo, iak uczynił, tak mu się stanie, oko za oko, ząb za ząb. *IV. Levit.* 24, 19, okaléczył). Z grzechu pomazany i oszpacony. *Bial. Poſt* 94. Nie oszpecaycie się żadną gadziną. *Radz. Levit.* 11, 44, cf. onieczyścić się, pyſklać się, ſich verunreinigen. OSZPETNIEĆ *niik. dk.*, szpetnym się stać, (*Sr.* 1. wojpatnu *euilesco*). Nacudniey szy koń, gdy go szpet ą gumią zakryią, tedy i oszpetnicie, i nie tak dobrey myśli będzie. *Ley Zw.* 54.

OSZPILAĆ *F.* oszpila *Act. dk.*, śpilkami opinać, beſtecken mit Stecknadeln, beſtecknadeln. Ubieralam się i oszpilalam co tchu. *Teatr* 20 *b*, 85,

OSZROBKA *ob.* ośrzodka.

OSZROTOWAĆ, *F.* oszrotuie *Act. dk.*, szrotowaniem ziarna z łupin oczyścić, Getreide ſchroten, abſchroten. Ziarna oszrotowane młyńskim kamieniem. *Syr.* 994.

OSZTAKIETOWAĆ, *F.* osztakietuie *Act. dk.*, sztakietami ogrodzić, opatkanić, mit Stacketen umzäunen. *Tr.*

*OSZTOKOWAĆ się *recipr. ndk.*, n. p. Mamy się strzedz, abyśmy się piiąc nie zalali, i nie osztokowali. *Eraz. Ob. F*, *ob.* upić się iak sztok, iak bela.

OSZTURKAĆ *cz. dk.*, Oszturknąć *idntl.*, w koło poszturkać, beſtoßen, rund um abſtoßen, *Boh.* oſſtaukam, *ob.* ſtukać.

OSZUKAĆ, *F.* oszuka *Act. dk.*, *Oszukować, *Oszukawać, Oszukanie *ndk.*, Oszukiwać *Freq.*, oszwabić, podeyśdź, omylić kogo, odrwić, okpić, zwieśdź, einen betrügen, hintergehen; *Bh.* oſſidit, ochmeliti (cf. podchmielić, chmiel), kminim (cf. kmin), oklamati; *Slo.* ſſidim, oklamávám, zklamávám; *Crn.* klamiti, oszeganeti (cf. cygan), okklameti, okklàmem, golufam, golfàm, prevàrim; *Vd.* galufati, ogalufati, preltruniti, presheitati, premoshiti, osiganiti, petriegati; *Sr.* 2. torišh; *Sr.* 1. wopéham, zyebam; *Cro.* vkaniti, ukanyujem, varati, prevariti, prevarújem, prekaniti, prekanyújem, layharim, szpachujem, shertat, obnorit, cziganiti; *Dl.* prihiniti, prehinivam; *Rg.* varati, prihiniti, podjammiti; *Bs.* ejalovati (cf. całować, cf. Judasz); privariti, varati, hiniti, uhiniti, vuhviti; *Sla.* privarriti; *Rs.* обмануть, обманивать (cf. omamić), плутовать, сплутовать, цыганить, изгибнить (cf. wymienić), обольстить, шишиморить, мытарить, алырить; *Ec.* упрекудрити, обольстити, прехитрити, лещу, лщу (cf. łżyć, łgać). Świat chce bydź oszukanym, niechże się oszukuie. *Teatr* 19 *c*, 15, *mundus vult decipi, ergo decipiatur*). Tak to zawsze bywa, Jeden drugiego bliźni oszukiwa. *Zab.* 13, 248. Chciałeś oszukiwać tych, którzy cię prędzey oszukać mogą. *Teatr* 15, 111. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał. *Cn. Ad.* 213. Kto się zbyt boi oszukania, uczy czasem, iak go oszukać. *Lub. Roz.* 127. Boga nie oszukasz. *Cn. Ad.* 29. Oszukał go, psa za lisa udał. *Cn. Ad.* 799. Żydzi oszukawaią radzi chrześciany. *Petr. Pol.* 2, 413. Oszukawaią a tracą ludzi swym kłamstwem. *Eraz. ięz. N* 8. Bóg zna oszukawaiącego, i tego którego oszukawaią. 1 *Leop. Job.* 12, 16, *Petr. Et.* 182, *Bial. Poſt.* 143, *Sk. Dz.* 273. *Zoszukiwała wszystkich. *Otw. Ow.* 508. Trudno mądrego oszukać. *Rys. Ad.* 66. (*Vd.* neogalufliu, negalufliu, z nie do oszukania, nieoszukalny; *Subſt.* negalufshnoſt, negalufnoſt, neogalufliveſt, z *nieoszukalność). Byś się nie oszukał. *Cn. Ad.* 53. Przezorność często skutek oszuka. *Teatr* 1, 95, t. i. omyli, täuſchen. OSZUKACZ, OSZUKAWACZ, OSZUKALNIK, OSZUKIWACZ, OSZUST, -a, *m.*, zwodnik, podchodziciel *Mącz.*, szalbierz, szybal, der Betrüger; *Boh.* ſſeydit, ſſida, kmin (cf. kmin); *Slo* oklamatel, bere pat' za dwanáſ't; *Sr.* 1. pebal, pebacj (cf. iebać); *Crn.* golúvz, goluf, himbèz, fajdàsh; *Bs.* kimbenik, hinac, varalaç, vuhva, ejalovnik; *Vd.* galuf, galufauz, petriegar; *Rg.* varalaz; *Cro.* prevaritel, vkanitel, prekanitel, ukanlyivecz, layhàr, tepecz; *Ross.* обманщикъ, оплета, оплетала, обольститель, окута, шишимора, алырщикъ, обдала, цыганъ, мытарь, обирока, плутъ, плутецъ, плутяга, плутишка, плутище, баальникъ; *Ec.* лъстивый. Oszukacze dobrych ludzi, Was też równie kto uludzi. *Jak. Bay.* 36. Dwoiska iest pociecha oszukać oszusta. *Zab.* 5, 56. Mój młodszy bracie oszuście, chcę cię nauczyć chromać przed kulawemi, *Teatr* 20 *b*, 10, będę ci lekcye dawał). Oszust który zręcznie i zmyśla i mata, Nie oszust, ale tylko człek z wielkiego świata. *Teatr* 43 *c*, 4. Oszustowie źli w myśli, a dowcipni i udatni w mowie. *Jabł. Tel.* 329. Filuty, kłamcy i oszukiwacze. *Teatr* 55 *d*, 36. Takim oszukalnikiem bydź nie chciał, żeby innych nauczał, czego sam nie wierzył. *Sk. Dz.* 437. Zdzierca, machlarz, oszukawacz. *Petr. Et.* 297. OSZUSTKA, -i, *ż.*, szalbierka, szybalka, die Betrügerinn; *Bs.* varaliça, himbe-

niça; *Cro.* prekanitelicza; *Cro.* ukaitelicza, ukanlyivka; *Rs.* обманщица, плутовка. Ta oszuſtka Zuzanka, nie wydałaż mnie z sekretu? *Teatr* 20 *b*, 114, *et* 7 *c*, 77. OSZUSTAĆ kogo, *F.* oszuſta *Act. dk.*, oszukiwać iako oszuſt, podchodzić po oszuſtowſku, hinterliſtig betrügen, úterlišen. Joſt to oszuſt, którego ia oszuſtam. *Teatr* 8 *c*, 40. Mowa twoia proſta; każdy cię oszuſta. *Bach. Epik.* 60. OSZUSTNY, -a, -e, -ie *adv.*; OSZUSTOWSKI, -a, -ie, oszukuiący, podchodzący, podſtępny, betriegeriſch; *Sr.* 1. pebaciné; *Crn.* himbatt, himbèshn, golliv; *Cro.* ukànlyiv, ukanyliv; *Sla.* prevarljiv; *Rss.* обма́нчивый, обма́нный, обма́нщическій, алырскій, лъ ти́вый. Oszuſtney uwierzył Tezeusz żenie. *Jabl. Tel* 263. OSZUKAŃSTWO, OSZUSTOWSTWO, OSZUSTWO, -a, *n.*, *Bs.* ſteyd, ſtizunt, ſtrabunt; *Sr.* 1. ſpebano; *Sr.* 2. hobišuda; *Crn.* golfia; *Vd.* galuſia, shertanje, smota, galuſnik, galušhnoſt; *Cro.* vkanyuvanye, prevára, ukanlyivoszt; *Bs.* privarrenje, varka, himba, vuhvóſt, podhimbenóſt, hila; *Rs.* обма́нъ, алырство, мытарство, морóкъ, алыкій, плутовство, баальство; баальство; *Ec.* лъщéнie, обманъ, коварство, лесть; oszukiwanie, podchodzenie, podeyście, podſtęp, szalbierſtwo, die Betrügerey. Taki léczenia sposób, oszukaństwem nazwać trzeba. *Krup.* 5, 567.

OSZWABIĆ, *F.* oszwabi *Act. dk.*, Oszwabiać *ndk.*, (*Etym.* Schwab), oszukać, odrwić, okpić, einen belugen, (Oeſtr. pflatieren), einen betriegen, hintergehen, *Boh.* odmeliti nekogo; *Crn.* ozzeganeti (*ob.* cygan); *Cro.* cziganit; *Vd.* oziganti). Słodko nucąc piszczałka ptaki w sidła zwabia, Słodką mową i oszuſt proſtaków oszwabia. *Min. Ryt.* 4, 185. *Zab.* 8, 536. - *§. Goście za niemi a zadnie ich sieczie. *Bud. Joz.* 10, 19 *not.* „właściwiey: oszwabiaycie ich, abo ogon ich odcinaycie". OSZWABIACZ, -a, *m.*, oszuſt, szalbierz, ogołociciel, der Betrieger, Preller, Betrüger. Oszwabiacze i pochlebcy mieli u Filippa łaskę. *Nag. Fil.* 82.

OSZWARCOWAĆ, *F.* oszwarcuie *Act. dk.*, szwarzem oczernić, beſchwärzen, umſchwärzen, mit Schwärze beſchmieren. *Incero*, owoszczam, oszwarcuię. *Mącz.*

OSZYĆ *ob.* Obszyć.

OSZYDZIĆ, *F.* oszydzi *Act. dk.*, wyszydzić kogo, einen verhöhnen, verſpotten. Otoś mię oszydził a ſklamałeś mną. *Radz. Jud.* 16, 10. Oszydzam *caluo*. *Urs. Gr.* 257.

*OSZYYNIK, -a, *m.*, *Rs.* ошéйникъ alsbant, obróż, das Halsband; *adj.* ошéйный, *oszyyny.*

O T.

OT! *excl.*, *ob.* Oto.

OTABORZYĆ, OTABOROWAĆ, OBTABOROWAĆ, *Act. dk.*, taborem opisać, obwieść, *Vd.* obtaboriti, obdati, obranishati, mit der Wagenburg einſchlieſſen. Obtaborować się *plaſtris cingi*. *Chmiel.* 1, 82. Otaborzonych na Stabieńſkich polach buntowników przełamał. *Papr. IV.* 2, 304. Nakoło się wozami otaborowali. *Nar. Tac.* 2, 264.

OTACZAĆ, OTACZACZ *ob.* Otoczyć, otoczyciel.

OTAFLOWAĆ, *F.* otafluie *Act. dk.*, taflami okryć, betäfeln, umtäfeln, *Vd.* obtablati, *Sr.* 1. wotdeſtuvu. Cały dom wewnątrz był otaflowany forſty cedrowemi. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 18. Obił i otaflował go blachami złotemi. 1 *Leop.* 2 *Par.* 3, 8. Ołtarz otaflował cedrem. 1 *Leop.* 3 *Rg.* 6, 20.

OTAIAĆ, *F.* Otaie *Neutr. dk.*, taiąc odmięknąć, auftauen. Zima zginęła, śniegi otaiały. *Petr. Hor. L* 2 *b*. Serce moie niechay z lodu otaie. *Kchow. Roz.* 85.

*OTAK, -u, *m.*, targ, der Wechſmarkt, der Markt. Na iarmarkach i otakach pogranicznych koło Wołoch i Ukrainy. *Vol. Leg.* 6, 185.

OTAKSOWAĆ *ob.* taxować.

OTAMOWAĆ *cz. dk.*, tamą obwieść, umdämmen, mit einem Damme umſchließen. Wyspę tę od morza sama natura otamowała goreczkami. *Boter.* 75.

OTAŃCOWAĆ *cz. dk.*, w koło potańcować, umtanzen. Otańcowany, *Ec.* оплясу́емъ, около кого плящущъ; (cf. pląsać).

OTAPIAĆ *ob.* Otopić.

*OTARA, -y, *ż.*, n. p. Funt potaszu uczyni ci 2 złł., nie rachuiąc *otary*. *Torz.* 208.?

OTARASOWAĆ, *F.* otarasuie *Act. dk.*, niby tarasem opasać, ogrodzić, umkerken, umſchließen, einſchließen. Sad swóy otarasował zewsząd twardemi gorami. *Otw. Ow.* 171. OTARCIE, *OTARCZ *ziemi* OTRZEC *qu. v.*, *Dal.* 29. OTARTY *ib.*

*OTARCZYĆ *cz. dk.*, n. p. Tyran ten ſtał iako otarczony i nie o swey mocy przed naszym maieſtatem. *Tward. Wład.* 38, czy to tarczami okryty?

OTARGAĆ, OBTARGAĆ, *OTARCHAĆ *cz. dk.*, otargnąć *idntl.*, Otargiwać *czſtl. i ndk.*; *Boh.* otrhati; *Sr.* 1. wobtorbaci; *Cro.* otergávam, *Bs.* otarghnuti, otergati, otrighnuti; *Rg.* otarganti; *Rs.* сдéрать, обдéрать, отеребúть, отеребáивать; targnąwszy obierać, oszarpać, abzausen, zerrend abreißen. Żali kozenia iey nie wyrwie, a owocu iey nie obtarga? *Leop. Ezech.* 17, 9. Nie dziwuy królu, żem tak otarchany, Bom z wysokiey krainy do ciebie posłany. *Papr. Try. E* 4. Otargany *Subſt.*, *Otarganiec, *Slo.* otrhánek, otrhanec; *Eccl.* отеребáнъ. Bardzo otargany, *Slo.* otrhani gafo lipa, *torus Iner.* - §. Otargać konia, zwierza, obrochmanić, okrocić, nieżdżać, zahmen, bändigen, zum Zuge abrichten; zureiten. Jak źrzebca z lekka objeżdżać i otargiwać. Do wozu chcąc saras z młodu obrócić źrzebca, pozwalam na nasze zwyczayne otargiwanie, to ieſt, aby był przy drugim koniu wodzony kłusem. *Hipp.* 32. Chłop konia dzikiego tak otarga, że mu będzie posłuszen. *Petr. Pol.* 19. Zrzebce, gdy iaż będą otargane, Niech ciało biorą miąższą sieczką rostykane, Bowiem przed otarganiem wysoką myśl maią, Ani się poimane zdiąć pozwalaią. *Otw. Wirg.* 428. Byllę nieotargane abo dziki ieszcze. *Herb. Stat.* 536. Otarganych lwow para. *Otw. Ow.* 585, *Zab.* 8, 338. Zchwytane cielce otargiwać. *Otw. Wirg.* 386.

OTARGOWAĆ, OBTARGOWAĆ *cz. dk.*, targniąc zakupować, behandeln, *Sr.* 1. wohandlowu.

OTAŚMOWAĆ, *F.* otaśmuie *Act. dk.*, obwieść, obsazyć lub obwinąć niby taśmką, *Rss.* оморо́чивать, омора́чивать, (*cf.* troki, troczyć), umbandeln, umwickeln, umbinden, umnähen, wie mit einem Bande einfaſſen. Włosem rękę otaśmował. *Bard. Tr.* 184. Trzewiki otaśmować. - b) *tr.* ſkórę komu otaśmować, oznąć, wygarbować, nacechować, einem das Fell anegerben, ihm Striemen ſchlagen. Obawiam się, aby nam ſkóry nie otaśmował, iak się o tym dowie. *Teatr* 54, 51. *et* 56 *c*, 6. *et* 22 *b*, 74 *Golisz.*

OTCHŁAN, OTCHLINY, OTCHLISKO, OTCHLISTY, *ob.* Odchłań, Odchliſko.

1. OTCHNĄĆ, *F.* otchnie *Act. idntl.*, ozionąć, parą zarazić, (cf. napuchać), giftig anhauchen, mit dem Hauch vergiften. Duchem zaraźliwym srogiey śmierci otchniona, Orszula moia u nóg rodzicom martwa upadła. *J. Kchan. Dz.* 114. Kwiatek on wonny jadem otchniony. *Miaſk. Ryt.* 2, 142, *ib.* 147, *Zebr. Ow.* 161. Złe, acz nie ukąsi, tedy przedsię otchnie. *Biel. Kr.* 165.

2. OTCHNĄĆ, *F.* otchnie *Act. idntl.*, ocucić, obudzić, (cf. ocknąć), wecken, erwecken, aufwecken. Noc przesypiamy, gdy nas dzień czwartkowy I słońce otchnie. *Jabł. Buk. J* 3. Powrócone zorze otchną ią w tych fantazyach, i wszystkie te ſtrachy rozegnał Faeton. *Tward. Pasq.* 38. – °b) *Neutr.* ocknąć, erwachen. *fig.* Już bowiem opłonęły, iuż otchnęły one Jadem światowym moie żądze zanurzone. *Kul. Hor.* 83.?

OTĘPIEĆ, *P.* otępieie *Neutr. dk.*, tępym się ſtać, oſtrość ſtracić, *Rs.* отупѣть, *pr. et fig.* ſtumpf werden. *Tr.* OTĘPIĆ *cz. dk.*, przytępszym uczynić, abſtumpfen; *Rg.* otúpiti; *Bs.* otupiti; *Cro.* otupújem.

OTĘŻYĆ, *F.* otęży *Act. dk.*, Otężać *ndk.*, tęgim uczynić, o tęgość przyprawiać, ſteif, derb, feſt machen. Jeżeli mam otężać grunt rzadki, muszę do niego zażyć gliny. *Kluk Kop.* 1, 280, *Vd.* otoguvati, okorniti, oterditi, ozherſtiti. OTĘŻAŁOŚĆ, – ści, ż., niegiętość, nabranie ſtężałości, tęgość, Steifheit, Derbheit, Feſtigkeit. Glina piaszczyſtym gruntom doda otężałości i chłodu. *Kluk Rosl.* 3, 132

OTIU haha hahu! *Venator.*, krzyk szczuiących, Hetzgeſchrei: hehe!! *Tr.*, (cf. Hulala).

OTKAĆ *ob.* Obetkać.

OTŁOCZYĆ, *F.* otłoczy *Act. dk.*, Otłaczać *ndk.*, *Bh.* otlačiti, przytłoczyć na około czego, um etwas herum eindrücken, einſtampfen, beknoten, umſtopfen. Otłoczyć ziemię koło płónki wsadzoney *Tr.* OTŁOCZYNY lnu i konopi, z paklepie *Wtod.*, paździerze, Flachs-, oder Hanfhülſen.

OTŁUC, *F.* otłucze *Act. dk.*, Otłukać *ndk.*, *Boh.* otlauci, otlaukati; *Vd.* obtleshi, otlezhi, otouzhi; *Bs.* obluctiti, oſtupati); tłuczeniem obić, wybić z czego, beſtampfen, abſtampfen, herausſchlagen, herausſtampfen. Nasienie lnu ma bydź kijankami otłukane. *Cresc.* 188. Otłukam ięczmień, proso, *pinso. Cn. Th.*, *Bh.* opichati; (*Bh.* opichárna, = Stampfmühle; *Boh.* Opiſky, = *canicae, quisquiliae*, cf. pęcak). Otłukanie ziarn, *piſtura frumentorum*, die Stampfung, Abhülſung. *Cn. Th.* Nieotłuczony, *Ec.* неомолчённъ. – §. Otłuc o co, = uderzyć o co, an etwas ſtoßen, anſchlagen. Byk wprzód się doświadcza sam, nim się spotyka, a swe groźliwe rogi o pniki otłuka. *Przyb. Luz.* 299. Powyż mostu pale bił, aby drzewa na obalenie mostu puszczone, o nie się otłukszy, mocy takiey nie miały. *Warg. Cez.* 82, t. i. o nie zawadziwszy. – §. Miecz otłuczony. *Bielſk.* 178, t. i. tłuczeniem, sieczeniem obłamany, abgeſtoßen, durch Stoßen und Hauen abgebrochen, abgenutzt. Mieca w tym herbie otłuczony; luboć drudzy w tymże herbie cały kładą. *Nies.* 1, 63. OTŁUK, – u, *m.*, odłog ziemi, odłogowa rola, Brachacker, Brachfeld *Tr.* – 2. Człowiek otłuk, do niczego, niezdatny, nic dobrego. *Tr.*, ein Taugenichts. Jeśliś otłukiem, co po ptaku chłopu? *Myśl. E* 4. – §. Otłuk, tłuk, nierządnica, kurwa, eine gemeine Hure.

OTŁUŚCIĆ, *F.* otłuści *Act. dk.*, Otłuszczać *ndk.*, tłustym uczynić, tłuſtości nabawić, okrasić, *Bs.* otuſtiti; fett machen, anfetten; fettig machen, mit Fett beſchmieren. *Tr.* OTŁUŚCIEĆ, *F.* otłuścieie *Neutr. dk.*, *Rs.* отолстѣть, tłuſtości nabydź, tłuſtym się ſtać, fett werden. Z ofiar bydlęcych ziemia otłuściała. *A. Kch. W.* 96, *ob.* otyć.

°OTMĘT *ob.* Odmęt. OTNĘ, OTNIE *ob.* Ociąć.

OTO! *per Apocopen* OT! *cum enclitico* OTOŻ, OTOSZ! *exclam. demonſtr.*; Lat. *en, ecce! Gr.* ἴδε, ἰδοὺ, ſchau! ſiehe! ſiehe da! da! *Bh.* hlehle, hle, hlele; (cf. glądać), wida! (cf. widzieć); *Slo.* ay, hle, eghle, la, pohled (cf. pozdać), wiš; *Sr.* 1. lai, hui, hlái; *Sr.* 2. gledaj, lej, leiſcho; *Crn.* glej, glejte, lej, leite, polei, kolte; *Vd.* glei, poglei, lei, gledai, poloi, vidish; *Cro.* etò, evo, euno, ovo, nut, nùti; *Dl.* evo, etto; *Bs.* otto, etto, enno, eyo, ovo, nùt, nutti; *Sla.* eto; *Rg.* etto, évo, ovo, nutti, enno, onno; *Rs.* вотъ, сѣ; *Turc.* ôſte, iſte). – Ono *demonſtrat remota, quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima Cn Th.* 629, (cf. owo). Piłat ubiczowanego Jezusa żydom pokazuiąc, rzekł: oto człowiek! *Leszcz. Hſt.* 681. Zaledwie go poſtrzeżono, zaczęto wołać: oto on! oto on! *Gaz. Nar.* 1, 186. Widzę poſtać dzielnego Pompiliusza: oto iego oczy, oto ta sama twarz. *Staz Num.* 1, 56. Jeden za drugim iak leci, Na takich koniach, ot tak prawie małe dzieci. *Niemc. P. P.* 48, tyrzkie). Zdaie mi się, że to ot tak po Warszawſku w ciasny kąt nas zapędzi. *Teatr* 22, 89. – §. *Obsolet:* Bóg z oto tego kamienia mocen ieſt wſkrzesić syny Abrahamowe. *Leop. Luc.* 3, 8, t. i. z tegoż samego kamienia). Jeszcze nad oto te dwa lata głodu, przyydą pięć lat. *Radz. Gen.* 45, 6. – b) *respondens vocanti, interroganti*; da! ſiehe da! Wołał nań: Szczesny, Szczesny! a on odpowiedział: otom ia Panie! *Niemc. Bibl. Tar.* 15, da bin ich Herr! Odpowiedział Abraham: *oto* ieſtem! 3 *Leop. Gen.* 22, 11, *owo* ia ieſt. 1 *Leop.*). Adam gdy się obudził za otwarciem powiek, Poſtrzegł – co? oto Ewę! *Kras. Wiersz.* 54, er ſah – was denn? Eva ſtand da! Cóż ieſt ta piękność ciała? oto wór gnoiu! Co ieſt to wdzięczne śpiewanie? oto lekkie powietrza poruszenie! Co są potrawy? oto trupy zwierząt! *Bals. ndz.* 1, 204. – 2 Ot! *ex abrupto*, n. p. Ot cię daruię żywotem, Bądźże oſtrożnieyszy potém. *Jak. Bay.* 180, Nun! ich ſchenke dir das Leben. Otże was pogodzę. *Jabł. Ez.* 140. Ot! co temu łaydakowi za myśl przyszła. *Teatr* 26, 97, Oeſt. ſchaut's! welch ein Einfall. Biorą się znowu do flaszy, do ſtołu, a drudzy mówią, nie słuchać, ot baie. *Wad. Dan.* 126, eh! es fabelt. Pani, ot! dobrze się dzieie. *Oss. Str.* 1, hoho! es geht! Gdy zgubić do reszty zechce dopuſt boży, Ot tobie pozew woźny o wioskę położy. *Zab.* 16, 125. Otóż nie puszczę. *Teatr* 21, 139. Otoż macie! teraz ia wszystkiemu winien. *Teatr* 3, 107. – 3. Ot, Otże, Otoż, Otoż masz, otoż tobie! *Insultantis, vel poenas sumentis, vel sumtas gratulantis sermo Cn. Th.*, Nun da haben wirs! da haſts. Siehſt du! habe ichs nicht geſagt ꝛc. Otoż tobie, schowasz coś ułapił; Masz czegoś chciał; Uchwyciłeś. *Cn. Ad.* 801, Pijanica mówi: uraniono mię; otoż tobie piiaństwo, *Biał. Poſt.* 199. Ciąwszy mię rzecze: otóż tobie uymować się za drugiego. *Boh. Kom.* 1, 36. Od węża ſkąsana umarła; otoż tobie delicye i wczasy obozowe. *Birk. Chm. A* 3 *b.* Otże masz! *Teatr* 26, 70. Otoż ieſt, wszak mnie móy

instynkt nie omylił, zgadłam. *Teatr* 15 c, 17. Otoż go macie, gadułę. *Teatr* 24 c, 22. O rodzice! ot waszęy roboty skutki. *Teatr* 46, 21. Otoż tobie! łakomstwo do czego przywodzi. *Prot. Jał.* 20. Otoż tobie byśku mazia. *Cn. Ad.* 801, (*ob.* byczek).

OTOCZYĆ, *F.* otoczy *Act. dk.*, Otaczać *ndk.*, *Boh.* otočiti, otáceti, obkličiti, obkličowati, *Slo.* obkličiti, obklicúgi; *Sr.* 1. wobdahm, wobdahwam, wobzankam; *Sr.* 2. hobdasch, hobzunisch; *Crn.* obdájan., obdàm, prestręti, prestrim; *Vd.* obdati, obdajati, obsesti, obstreti, obstirati, okulobdati; *Dl.* obnyeti; *Cro.* obdajem, obsztiram; *Rs.* обдàмъ, обдàмъ, *Ec.* осмѣнимъ, осмѣнимъ; obwieść, oprowadzić, okrążyć, opasać, obskoczyć, herumführen, umzingeln, einschließen, umringen; (*Bs.* obtociti haglinm *subsuere limbum*; *Cro.* obtáchem, obtochilszem *circumsuo*; *Rs.* обмочúмъ, обмачúвамъ, na sokarni odtoczyć), otoczyć co koło czego, lub, otoczyć co czym; n. p. Winnicę nasadził i płot około niey otoczył. *Sekł. Mark.* 12. Anioł twóy niech obóz obtoczy około nas. *Modl. Gd.* ein Lager um uns her aufschlagen. Kazimierz W. wiele miast murem obtoczył. *Petr. Pol.* 2, 192, murami otoczył. *Sk. Dz.* 523. Otoczył woyskiem swym miasto. *Sk. Dz.* 718. Saul i lud iego obtaczali Dawida z ludem iego. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 26. Równinę wysokie bardzo góry otaczaią, iak wieniec do koła. *Mon.* 70, 816. Góry te mur ieden obtoczył. *Zygr. Papr.* 305, ujął, objął). Dwie części miasta morze obtoczyło. *Jer. Zb.* 2, 111. Morze wodami swemi na koło ziemię obtoczyło. *Otw. Ow.* 517. (*ob.* otoczyświat). Widziałem panią obtoczoną grzeczną młodzieżą. *Teatr* 6 *b*, 16. Nabożną bratią obtoczony był na iutrzni. *Birk. Dom.* 158. Ból cię i słabość otaczały w koło. *Zab.* 9, 230. Stolarz wymierzył klodę węgielnicą, i cyrklem otoczył. 1 *Leop. Jez.* 44, 15, określił, ocerklował). – Otoczenie, *actus*, das Umzingeln; *effect.* rzecz otoczona lub otaczaiąca, n. p. Dwie siatki miały okrywać a ozdabiać one dwoie obtoczenie, które bywało na wierzchu słupów, 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. Ganek albo otoczenie balasowe zowie się *podium*, *peribolus*, *balastrata. Chmiel.* 1, 78. – *§. Naypierwey tedy Mikon, skoro tylko zoczył Kozionogiego bożka, strachem się otoczył, *Zm. Stal.* 204, t. i. strach go opadł, Schrecken überfiel ihn. OTOCZNY, – a, – e, otaczaiący, w okół idący, umfließend, einschließend. W talarze okolny czyli otoczny napis. *Czack. pr.* 20. OTOCZYCIEL, OTACZACZ, – a, *m.*, otaczaiący, der Umringer, Umgeber, der einen umringt, immer um ihn ist; (*Bh* otočník kwiatek niezapominayki). Był młody monarcha pełen cnot; ale psuły podłe otaczacze otoczonego. Zepsuty winą niegodnych otoczycieli młodzian, zapomniał bydź oycem ludu. *Kras. Liść.* 2, 85. OTOCZYNA, – y, *ż.*, Błona we wnętrzu poprzeczna, oddzielaiąca, przegroda wnętrza *diaphragma An. Th.*, das Zwerchfell; *Crn.* peréponka, hapán; *Cro.* reclica; *Dl.* opna; *Rs.* перепона, *adj.* перепоночный; (*Bh.* Obtačka *redimiculum*; *Boh.* Otačka, = das Stroh um den Fuß im Stiefel, słoma koło nogi w bócie). OTOCZYSTY, – a, – e, szeroki, toczący się, buchasty, weit, viel umfassend, faltig. Otoczysty fartuch. *Tr.* *OTOCZYSWIAT, – u, *m.*, Ocean, morze wielkie. *Cn. Th.* 426.

1. OTOK, – u, *m.*, a*) obwod koła matematycz., periferya *Tr.*, die Peripherie. *Crn.* obtàk, = obramowanie; *Cro.* otok *tumor*; *insula*; *Vd.* odtok, otok *insula*; *Rg.* obtòk

fimbria; *Bs.* obtoka *limbus*, *fimbria*; *Bs.* otok, = wyspa; *Sla.* otok, = wyspa, *Sla.* otoka, = gałąź; *Cro.* otòk *insula*, 2) otok, odtok *effluuium*; *Ec.* отокъ wyspa, 2) gatunek puchliny. – §. 2 a) Otok, nabrzmiałość, ociekłość, die Geschwulst. Ziele to piekielny ogień gasi, twardości i otoki rozpędza, otok cycków niewiast ściecha, też otok uszu léczy. *Spicz.* 51; *Bh.* ótok; *Crn.* ottok; *Vd.* otuk, ottok, gerzha, zatezhenje, otekluest, otezhnost, otezhenje; *Rg.* otók; *Sla.* ottok; *Cro.* otok, odtok. – – 2. otok, posoka, der Eiter, ropa. *Perz. Cyr.* 1, 116. *Sr.* 1. krawé noy; *Rs.* сукровица, гноетечéніе; (*Vd.* otezhi, = ropić się, *ob.* ociec). Jątrzenie się czyli otoku zbieranie. *Perz. Lek.* 220. Rana podeszła otokiem, *Pol. Arg.* 681, hat schon Eiter angesetzt. *Haur. Sk.* 440. Otokiem się miasto zeszpeciło, Kiedy i ropa z przegniłych wpół twarzy płynęła. *Bard. Tr.* 558. – *tr.* Z białey się brzozy smaczny otok sączy, *Zab.* 8, 305, *ob.* oskoła).

OTOLI *ob.* Atoli.

OTOMAN, – a, *m.*, Turek, der Türke. I Tartarzyna bił i Ottomana. *Jabł. Buk. a.* OTOMAŃSKA brama, porta *ob.* porta; n. p. Pakta między Polską i bramą Otomańską. *Steb. Pr.*, die Ottomanische Pforte.

OTOPIĆ, *F.* otopi *Act. dk.*, Otapiać *ndk.*, w koło potopić, zanurzyć, *Vd.* obtopiti, ganz eintauchen. Już się w morzu otopiły wiosła I daleko od lądu nawa się odniosła. *Otw. Ow.* 240 – §. Aż się posoką dołki otapiały pełne. *Otw. Ow.* 264, aż przelewały, sie flossen über.

OTOSZ, OTOŻ *ob.* Oto.

OTRĄBIĆ, *F.* otrąbi *Act. dk.*, Otrębować, Otrębuie *ndk.*, przy trąbie ogłosić, bey Trompetenschall kund machen, ausblasen. Teraz otrąbiono w Warszawie, aby dla tych, co pieniędzy nie máią, darmo dawano ieść. *Boh. Kom.* 2, 9. Przywodzi rzeczy oczywiste bez otrębywania i krzyczenia. *Pam.* 85, 1, 391, bez hałasu, zgiełku, bez przesady, cicho, skromnie). Otrąbić się, n. p. Już się na liszkę otrąbił i wilka W trąbę łowczą razy kilka. *Kchow.* 25, odezwał się trąbą).

*OTRĄBIE *ob.* Otręby.

OTRĄCIĆ, *F.* otrąci *Act. dk.*, Otrącać *ndk.*, *Boh.* ostaugám; = uderzyć o co, an etwas stoßen, schlagen, anrennen. Otrącam głowę, nogę o co, = uderzam się o co. *Cn. Th.* Otrącić (się) *il.*; n. p. Podnosząc się jakoś nieostrożnie głową moią o zęby i nos i go otrąciłem się, że zaraz chustki wołać począł na otarcie krwi. *Mon.* 53, 62. Gdy się wiatr ocz otrąca, tedy bardziey szumi. *Rey Wiz.* 151 *b*, gdy się odbiia, wenn er wo abprellt. Dokażę tego, by naytrudniey było, Wszak się już o tę głowę więcey otrąciło. *ib.* 177, t. i. opierało, es ist schon mehr auf meinem Kopfe gewesen. Do kościoła biegnąc, o ołtarze się otrącaiąc, mali łzami boga oyczyznę pomocali. *Baz. St.* 75, ociekaiąc się o ołtarze). – §. Otrącić co, trąceniem o co nadpsować, beschädigen, abstoßen, n. p. Jołnk otrącony. *Ld.* Na ścienie wisi łeb ieleni z otrąconemi rogami. *Teatr* 11 *b*, 3. – b) *tr.* otrącać co gorzkiego, *domare durum saporem*, *lenire amara Cn. Th.*, den herben Geschmack benehmen, lindern, milbern. Otrącanie, słodzenie *ib.* το μειλίγμα czym otrącamy co *ib.*

*OTRAWIĆ, *ob.* Otruć.

*OTRĘBINY, *OTRZĘBINY, OTRĘBY, *G.* otrąb *plur.*, *Bh. et Slo.* otruby; *Sr.* 1. wotrubé, mekiné, *ob.* miękki-

ny; *Sr.* 2. wotſchubi; *Vd.* otrobi, luſki, lushki, *ob.* luszczka; *Crn.* otrȍbi, luſki, posęvk; *Cro.* poszèje, mekina, (otrebine *scobinae*); *Dl.* palya, tricze; *Bs.* paglje, mekine, triçe, tricçé; *Rg.* pàglje, mekinne, mechine; *Rs.* отруби, отреби, отребіе (cf. otrzebić), смѣ́тіе (*ob.* śmiecie); *Eccl.* отрѣхи, отрубы, трухы; Klein. *Otręba. *Birk. Dom.* 88. Otręby po spytlowaney mące, można dawać wołom, wieprzom etc. *Kluk Rośl.* 3, 276. Otrębiny, *apheda. Mącz.* Otrzębiny, Otręby, *canica. ib.* Bywaią otręby z każdego zboża zmełtego zwierzchniéy łupinki abo ſkoreczki ziarna, przez pytel abo przez sito od mąki odłączone. *Syr.* 994. Niedoyrzałe ziarna wiele otrąb, a mało mąki daią. *Kluk Rośl.* 3, 214. Z otrąb mąkę oczyścić. *Sk. Dz.* 419. Otręby do parzy dla psów *Rs.* мѣ́ска; *ob.* mieszanina. *Prov. Slo.* kdo ſa medzi otrubi m ſ'a, ſwinè ho zejeru, kto się między otręby miesza, świnie go pożrą; cf. mloto). - §. 2) *tr.* Otręby na głowie, paprzyſka, łupieże, *Boh.* otruè; *Sr.* 2. ſchypelchei, tſchuy, tſchupk; *Sr.* 1. hwówne ſchup.ane; *Crn.* luſki na glavi, grinta; *Vd.* ſkralop; *Cro.* grinta, grinte; *Bs.* gubba; *Rg.* grinta, gubba; Kopfſchuppen, Hauptgrind, Grind. O parchach głownych, o otrębach abo łuſkach. *Sieszk. Ped.* 20. Na głowie ma włos czarny, na brodzie otręby. *Pot. Jow.* 161. Łuſki abo otręby płci są ſiostry parchów. *Sien.* 499, Hautſchuppen. - §. Lucyper z nosa bez miary Puszczał aż brzydko plugawe otręby. *P. Kchan. Jer.* 79. OTRĘBIASTY, - a, - e, do otrąb podobny, na kształt otrąb, den Kleyen gleich; *Sr.* 1. wotrubwaté; *Rg.* mekinaſt; *Cro.* poszeichaszt; z OTRĘBIASTY, OTRĘBISTY, OTRĘBNY, - a, - e, otrąb pełny, z otrąb, *Bh.* otrubny; *Slo.* otrubnȳ; *Sr.* 1. wotrubané; *Rg.* mekinav; *Cro.* mekinaszki, poszeichaszt; *Crn.* posevzhne; voll Kleien, Kleien-. Chleb otrębiasty. *Syr.* 937. Chleb gryzowaty, otrębiſty, ludziom delikatnym nie ſtrawny. *ib.* 938. Otrębny chleb, *coniceus panis. Mącz., Crn.* posęvnek, *Bs.* pasjacja; *Cro.* kelessicza, mekinyak. (*Bh.* otrubnik, z *furfur vendens*). - OTRĘBKI, - ów, *plur., zdrbn. rzeczwn.* otręby, kleine Kleien, z. B. Mandelkleien. OTRĘBOWATY, OTRĘBIASTY, OTRĘBOWIAŁY, - a, - e, maiący na głowie otręby, der Kopfſchuppen hat, ein Grindkopf, Grindiger; *Sr.* 1. ſchupiznopité; *Cro.* grintav, grintavecz, grintavka; *Rg.* grintav, grintavaz, gùbav, gubavaz; *Bsn.* gubbavaç, grintavaç. OTRĘBOWIAŁOŚĆ, - ści, ż., łupieże na głowie. *Syr.* 1085, (cf. parch), der Grind, Schuppigkeit des Kopfes. OTRĘBOWATOŚĆ, - ści, ż., n. p. ziele to otrębowatość z twarzy ściéra. *Syr.* 590, cf. trąd.

OTRĘBYWAĆ, *ob.* Otrąbić.

OTRĘDOWACIEĆ *niiak. dk.*, w koło trędowatym się ſtać, rund um ausſätzig werden. Jeśliby się urzędnikowi ułomność przydała, t. j. ieśliby olśnął, olknął, otrędowaciał, tedy nie ma być dlatego złożon z urzędu. *Szczerb. Sax.* 204.

OTRĘT, - u, *m.*, (*diſling.* odtręt), otarcie nogi, zadku etc., das Wundreiben, Aufreiben. *Intertrigo*, sedno, gdy się od chodu albo iazdy zedrze ſkóra na pośladku, też otręt. *Mącz.*, der Wolf im Hintern vom Reiten; (cf. odsednić). *Syr.* 1258, *Frn.* 67. OTRĘTWIEĆ, OTRĘTWIAŁY, *ob.* Odrętwieć.

OTROCINY, *plur.*, opiłki, Feilſpähne, proch, który pilnikiem zeymuią piłuiąc. *Sien. wyk.*, *Cro.* otrebine.

OTROCZĘ, - ęcia, *n.*, OTROCZĄTKO, - a, *n.*, OTROCZEK, - czka, *m.*, *demin. nom.* Otrok, z chłopczyna, chłopiątko, *Crn.* otrozhâj, otrozhé, otrozhje; *Vd.* otrozhiah, otrozhei; das Knäblein. U żydów ósmego dnia obrzezano otroczę. *Sk. Kaz.* 523. Otroczątko, dziecię nie niewieścicy, ale męzkiey płci. *Bud. Math.* 2, 8. *not.*). Ona nyrzała, a otroczątko płacze. *Bud. Exod.* 2, 6. Niezrosłe otroczki. *Zab.* 10, 251 *Zabł.* OTROCKI, - a, - ie, męzki, męczyński, Manns-. Kożuch otrocki; suknia otrocka. *Tr., Crn.* otrozhje, *Vd.* otroshki, otrushki, otroken, z dziecinny, *Ross.* отроческій, отроча chłopięcy; *Boh.* otrocký, *Sr.* 1. wotroczki niewolniczy. OTROK, - a, *m.*, (*Bh.* otrok *servus, mancipium*; otrokyně niewolnica, otroctwí niewola; (cf. troczyć, troki); *Sr.* 1. wotrocik *famulus* parobek, wotroczik, wotroczisko; wotroczstwo niewola; - *Crn.* otrok, z dziecię; otrozhaji, z dzieci; otroshya, z dziecinność, dzieciństwo; otrozhnèza, z położnica; *Vd.* ottrok, z dziecię; otrozi, z *liberi, genus*; otroshnoſt, ottrokzhaj, z dzieciństwo; *Cro.* otrok *infans*; *Rs.* отроча dziecię, отроковица dziewczeczka młodsza od lat dwunaſtu, 2. dziewka służąca; отрочество dzieciństwo); Otrok, mężczyzna, eine Mannsperſon. Nikt, ani otrok, ani biała płeć, mordów uyśdź nie mógł, *neque vir, neque femina. Krom.* 394. Otrok od niewiasty lepszy iest. *Petr. Pol.* 21, *Sak. dusz.* 9, *ib.* 21, *ib.* 57. *Sim. Siel.* 22. Dziesięć tam otroków maią żony spolne. *Sk. Dz.* 102. - (§. Otrok u Turków ſtary żołnierz, wolny od woyny, żołd biorący. *Klok. Turk.* 233).

OTRUĆ, *f.* otruie *cz. dk.*, *otrawić *obsol.*, *Bh.* otrawiti; *Vd.* otrovati, ochemeriti, obſtrupiti, saſtrupiti, samishenzhati, sadati, savdati (cf. zadać); *Crn.* saudâm; *Bsn.* otrovati *venenare, inficere*, zatraviti, zacjarati *fascinare, veneficia adhibere*; *Sla.* otrovan, z zaraźliwy, iadowity; *Rg.* otrâviti, otrovatti, (otrovatti, raztrovatti *inficere contagione*; *Cro.* otrovati, otrávlyam, ochemerújem, (otrova, z trucizna; otróvni, z otruty; *Rs.* окормить, окáрмливать (cf. okarmić, окóрмъ, окóрмка otrucie, trucizna, отрáва), отравить, отравливать; *Ec.* окормля́ю, прóсто и вѣ́рно отравля́ю; otrucie *Ec.* зелейничество, *Sr.* 1. złuzwarſtwo); truciznȧ zabić, einen vergiften. Gdyby kto nosił *jad abo *trucinę, zaliby się taki nie ſtrzegł, aby przyiaciołom śmierci tym nie uczynił, ażeby ich nie otrawił? *Leszczj. Bb.* Nienawiść przywodzi ku zwadzie, ku *otrawieniu ludzkiemu. *ib. O.* 8 *b*, ku otruciu). - §. b) *transl.* Któż tedy piérwsze życia otruł wam poranki? *Teatr* 43 *b*, 92, t. j. ſkaził, wer hat ſie euch verderbt? cf. czas truć). OTRUCIEL, - a, *m.*, który kogo otruł, der Vergifter; *Vd.* obſtrupnik, otrovauz; *Rg.* otróvnik; *Bs.* zatravnik, *f.* zatravnica; *Cro.* ochemeritel; *Ec.* отравникъ.

OTRUCHLEĆ *niiak. dk.*, potruchleć, truchnący odrętwieć, vor Bangigkeit erſtarren. Otruchlałe serce. *Smotr. Ap.* 176.

OTRUPIAŁOŚĆ, - ści, ż., odrętwiałość, zdrętwienie, das Erſtarren, das Starren. Wyſkoku winnego znakomity iest ſkutek w oddalaniu zgniłości; przetoż go na odmity iest ſkutek w oddalaniu zgniłości; przetoż go na oddalanie otrupiałości zażywaią. *Krumł.* 560, *sphacelus. ib.* 331, *Rs.* омертвѣлость, *adj.* омертвѣлый.

OTRWO-

OTRWOŻYĆ się, *F.* otrwoży się *rec. dk.*, z trwogą oswoić się, odraszyć się, die Beſtürzung verlieren, Herz faſſen, ſich entmannen. Tu nie lza-ć, iedno się otrwożyć. *Rey Wiz. 102 b, ob.* otrzaskać.

OTRZASKAĆ, *F.* otrzaska *cz. dk.*, trzaſkaniem obić, mit Knallen rund um abſchlagen. Takową sztukę śkła, otrzaskawszy talerzyk, rozprawi z niéy talle. *Torz.* 32. - §. Otrzaskać, do trzaſku przyzwyczaić, ostrzelać, aus Knallen und Schießen gewöhnen. Wszyscy to żołnierze otrzaskani, wszyscy tu iuż starzy. *Pot. Arg.* 155, t. i. ostrzelani, die Pulver gerochen haben. Przywiódł nam otrzaskanych w boiu woiowników. *Jabł. Buk. H* 2, *ob.* otrwożyć.

OTRZĄŚĆ, OTRZĄSNĄĆ, *OTRZĘSNĄĆ, *F.* otrząśnie *cz. idntl.*, Otrząsać *ndk.*, *Bh.* otřáſti; *Rg.* otrêſti; *Bsn.* otrêsli, otrusiti; *Cro.* otreſsújem, otreszam, otrulsújem; *Rs.* отрясти, отрясаю, отрясаемъ, отрясаемъ, отряхнуть, отряхиваю; trzęsąc zrzucić, abſchütteln; *Vd.* obtresiti, z potrząsać). Wleść na drzewo, otrząść drugie gruszki. *Teatr* 56 *b*, 25. Od wichru otrzęsione (otrząśnione) kwiecie upadaią. *Groch. W.* 311. Otrząśnąwszy sen starego niedbalstwa. *Star. Pob. A* 2 *b.* Głupstwo i grubiaństwo, którego akademiia nie otrzęsła. *Birk. K. Ob. G* 2 *b.* Swiat wszystek z grzechu otrząsnął zbawiciel. *Birk. K. Ob. C* 3 *b.* Ty tedy otrzęśniy twóy smutek wielki, z *Leop.* 4 *Esdr.* 10, 24, zrzuć go z siebie). OTRZĄSNĄĆ się, *Rs.* отрястись, отрясываться, *passive* za trzęsieniem oblózować się, durch Schütteln los werden, los gehen, abfallen. To się wszystko otrząśnie z ciebie, iako gdy wiatr otrząśnie liście z drzewka oschłego. *Rey Pſt. II* 5. Otrząsnął się dąb wielki, rózgi zaświszczały, lub nie był wiatr, i samym zadrżał strachem zięty. *Zebr. Ow.* 180, *intremuit.* - §. Otrząsnąć się, sobą ruszać, trzęsać, ſich rütteln, ſchütteln. Leżał na ziemi iak zabity; kropi go kiiem oyciec, otrząsł się. *Off. Str.* 3. Karbowna laty, a przy młodym chłopie, Tak się otrząsa iak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111 *Nar.* Powstańcież kiedykolwiek, i otrząśniycie się, a staranie o oyczyznie mieć poczniycie. *Pilch. Sen.* 96. Gdy Stefana niektórzy słuchać nie chcieli, otrząsnął się raz i drugi, mówiąc że malowanym królem bydź nie myślał. *Lub. Koz.* 210, t. i. ob-ruszył się, er rüttelte ſich, wurde aufgebracht. - *Alter* Cóż potym, że masz dosyć, a nie znać po tobie, Mógłbyś się ty otrząsnąć, boby cię z to było. *Rey Wiz.* 51 *b*, t. i. ogarnąć się, ſich zuſammen nehmen, auf ſein Anſehen halten, ſich gehörig kleiden. - § Otrząsnąć się z czego, zwalić z siebie, wydobydź się, von ſich abſchütteln, ſich von etwas los ſchütteln, los machen. Na tę straszną myśl zachwiała się iego cnota; ale wkrótce otrząsa się z tak blahéy postrachy. *Stax. Num.* 2, 7. Wytchnąwszy trochę z trudów woiennych, i otrząsłszy się z biedy, wtargnął do Litwy. *Kur. P.* 13. Po wypędzeniu Bolesława, pierwey niżby się była z rozruchu onego Polska otrząsnęła, nieuniszkaiące Rusacy wtargnęli. *Krom.* 110. - §. Otrząsnąć się komu, odjąć mu się, nie dadź się, zsadzić z siebie, odgromić go, ſich iemandes erwehren. Otrząsnę się każdemu; zsadzę z siebie każdego, nie dam sobie na głowie grać *Cn. Ad.* 566. Poganie z nas się naśmiewaią, że się im otrząsnąć nie możemy. *Star. Ref.* 15. Gdy się Tatarowie wnętrznemi woynami sami zabiiać poczęli, otrząsnął się im Dymitr, i poraził ich. *Stryik.* 379. Gdy się Jan do Turka udał, otrząsnął się Ferdynandowi Jan, który iuż był bardzo namdlał. *Biel.* 529. Łatwo się otrząsł tym, którzy go na drodze zaczepili. *Ustrz. Kruc.* 1, 424. Rozpuszczona młodź, nakształt nieogłaskanych koni, uskromiciela zrzuca, i onemu otrząsa się. *Mon.* 71, 737, ſich widerſetzen.

OTRZEBIĆ, *F.* otrzebi *cz. dk.*, owałaszyć, wyrzezać, ausſtriren. (*Rs.* отребить, отребать, отребывать okrzesać drzewo, отребить, отребываемъ, oberwać, otargać). Publiusz Pompego wyrzezał albo otrzebił. *Warg. Wal.* 189. Otrzebienie *Ec.* сконéчество, *ob.* skop). OTRZEBINY *plur.*, *Ross.* отребье, ośmieciny, wymieciny, ogryzki, *quisquiliae. Mącz.*, śmieci, nikczemne podnóżkowe rzeczy. *ib.*, Auskehrig, Auswurf.

OTRZEĆ, Obetrzeć, otarł, obtarł, *F.* otrze, obetrze *cz. dk.*, Ocierać, Obcierać *ndk.*, *Bh.* otříti, otírati, obrbati; *Sr.* 1. wottru, wobtru; *Crn.* obrissat, otternújem; *Vd.* obrisati, obrissat (cf. obrus), ozhedit, obtreti, obhusati; *Bs.* otrritti, oterti, obrisati; *Sla.* otêrti (otarchich, z chuſtka do nosa; serweta); *Rg.* otarti, ottarti, otirati, otirem; *Cro.* otiram, obrisújem; *Ross.* обмерѣть, обмираю, обмираю. (*NB.* a verbo *obetrzeć Obotritae*, gens detersa. *Frenzel in Weſtphal. monum.* 2, 2413); w koło zetrzeć, abreiben, abwiſchen. Żywokoſt ma moc ocieraiącą; ropę z płuc ociera i wyczyszcza. *Spicz.* 26. Ocieranie, otarcie *Rs.* обмирка. Otrzyy twoie oczy; te łzy ieszcze okrutnieyszym czynią rozstanie nasze. *Stas. Num.* 2, 76, abtrocknen. Zapłakane ociera powieki. *Wad. Dan.* 53, *Groch. IV.* 357. Nie ten godzien pamięci, kto gnębił, kto zdzierał, Nie ten, kto łzy wyciskał, lecz kto je ocierał. *Kras. Wiersz.* 77. Otrzyycie z oczu swych łzy. *Zab.* 14, 95. Łatwo się łzy ocieraią, kiedy iest czym. *Teatr* 19 *b*, 3. Ocierać, ścieraiąc wygładzić, zgładzić, wegreiben, glatt reiben. - *fig.* Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladnym, a sług domownikami. *Pilch. Sen. liſt.* 354, znieśli). Jeśli urzędniki weźmiesz na zęby, tedyć otrą czoła, a iawnie bez wstydu wszystko złe broić będą. *Jer. Zbr.* 7, zetrą wstyd z czoła, nabiorą ostatniéy bezczelności). Człowiek otarty, okrzesany, ćwiczony, gewandt, geübt, erfahren. - §. Nie otrze-ć się sucho, z nie przepiecze-ć się, es wird dir nicht für genoſſen hingehen. J Krakowianom się to sucho nie otarło. *Papr. Herb.* 18. - §. Ocierać się o co, otrącić się o co, ſich an etwas reiben, anreiben. Miiali go i suknie się ich oń ocierały, a widzieć go nie mogli. *Sk. Dz.* 622, die Kleider ſtrichen an ihn an, ſtreiften an ihn an. Przychodząc, gdy się iakoś o bok drugiego otarł, do gniewu go pobudził. *Warg. Radz.* 99. - §. b) *transl. varie:* ocierać się o kogo, abo dokąd, z przedzierać się aż do niego, aż dokąd, bis zu einem hin dringen, ſich zu ihm hin drängen, bis hin vordringen. Obawiam się, żebym wstydu ztąd nie zażył, Żem się otrzeć o przednie rymopisy ważył. *Sim. Siel. ded.* Otarłem się o niebezpieczeństwa. *Nag. Cyc.* 102. Myśl iego była nie zalegać pola, a otrzeć się o mury Konstantynopolskie. *Groch. W.* 542, cf. oprzeć się), bis dort vorzudringen. Spustoszyli księstwo, ocieraiąc się aż o przedmieścia stolicy. *Nar.* 5, 169. Każdy ktokolwiek chociaż lekko się otarł o starożytne Rzymian dzieie, wie

to. *Nag. Cyc. praef.*, cf. lisnąć, kosztować, wer ſich unt ein wenig damit abgegeben hat. Nie wadzi sayrzeć w tę ich cierpką naukę, ale zayrzeć tylko, i poniekąd o nię się otrzeć. *Pilch. Sen. liſt.* 374. Poczciwe domatorki, co się ieszcze nie otarły o Warszawę. *Teatr* 10, 89, nie oswoiły z nią, nie przeięły iéy mód, nie przeszły duchem iéy). Choć oń iasny się błąd ociera, usta otwiera. *Groch. W.* 562, t. i. choć mu błąd towarzyszy, ob ihm gleich Irrthum auf dem Fuße folgt. Gdy się otarła wieść o iéy uszy, mało nie umiera. *P. Kchan. Orl.* 1, 141, gdy przyszła do iéy uszu, da es ihr zu Ohren kam. Te s'owa nie bez żalu o uszy iéy się otarły. *Dam'r.* 156. – §. 2) Ocierać się z kim, za iby iśdź, na udry, mit einem anbinden. Zakon Krzyżacki ieszcze się z pogaństwem nie otarł, a iuż tak obszerne ziemie posiadł. *Nar. Hſt.* 4, 234. Jak skały, co moc ubezpiecza, Czekaią gromnych obłoków z weselem, Tak się otrzymy dziś z nieprzyiacielem. *Kras. Off. Bb.* Miłość nie lubi się z godnemi poszanowania ocierać osobami. *Teatr* 3 *d*, 65.

OTRZEPAĆ cz. *dk.*, otrzepywać *częſt.*, otrzepuie *praes. ndk.*, w koło wytrzepać, potrzepać, beklopfen, rund um ausklopfen. (*Cro.* otrépam *circumſtrepo*; *Rs.* ощипать, ощипывать czesać len, ощипки paczesie). Otrzepany, oklepany, spowszechniały, abgedroſchen, gemein.

OTRZĘSNĄĆ, *ob.* Otrząść.

OTRZEŹWIĆ, *f.* otrzeźwi cz. *dk.*, Otrzeźwiać *niedok.*, Otrzeźwiwać *freq.*, trzeźwym uczynić, rozrzeźwić, nüchtern machen. Trudno się obaczyć piianemu próżną chwałą, iedno aż będzie złemi przygodami otrzeźwion. *Petr. Ek.* 96. – §. Otrzeźwić, orzeźwić, pokrzepić, ermuntern, ſtärken, aufrichten. Słowo mię twoie otrzeźwiwa. *Chroſć. Ow.* 746. Skoro przybył boiaźliwe otrzeźwił. *Warg. Cez.* 158. Rozpaczaiących otrzeźwił, nadzieie ukazuiąc. *ib.* 22. Potrwożone dziwem rycerſtwo, wieszczek życzliwym wykładem otrzeźwił. *Warg. Kurc.* 8.

OTRZEŹWIEĆ, *f.* otrzeźwieie *neutr. dk.*, trzeźwym się ſtać, roztrzeźwieć, nüchtern werden. Piiany obiecuie, otrzeźwiawszy żałuie. *Cn. Ad.* 846.

OTRZOSKAĆ, *f.* otrzoſka cz. *dk.*, trzosem opasać, mit der Geldkatze umgürten, *pr. et fig.* Lichwiarz otrzoſkany doić nie przeſtaie. *Klon. Wor.* 76, t. i. choć zbogacony, w trzosy zapasny, bereichert.

OTRZYMAĆ, *f.* otrzyma cz. *dk.*, Otrzymywać *fr.*, Otrzymawać, Otrzymuie *niedok.*, odzierżeć, *Cro.* zderžavati i t. d., erhalten. Otrzymać co, ś dostać, osięgnąć, erhalten, erlangen, erreichen. Trudność w otrzymaniu téy rzeczy, którą kto chce nabydź, daie iéy większą cenę. *Teatr* 32, 15, cf. prędkie nabycie, prędkie odbycie). Gdzie się był dla deszczu skrył, tam pogrzeb otrzymał. *Warg. Wal.* 339, t. i, tam śmierć znalazł). Otrzymać górę, otrzymać plac, wygrać, zwyciężać, ostać się przy czym, *Rs.* удержаться; die Oberhand, oder den Sieg erhalten, das Feld behaupten. Zawzdyśmy górę otrzymawali, i dzisiyśmy z wycięſtwo nad nieprzyiaciołmi otrzymali. *Baz. Szk.* 583. Gotowie przyszli aż do Dunaiu, wszędzie zwycięstwo otrzymawaiąc. *Stryik.* 39. Chciałabym z płaczu moiego otrzymać zwycięſtwo. *Teatr* 46 *c*, 72, den Sieg davon tragen. Otrzymać prośbą, ś uprosić. *Cn. Th.*, mit Bitten erlangen, erbitten. – *§. Niewierny Mustafa, tym co się poddali, nie otrzymał. *Fur. Uw. F.*, t. i. nie dotrzymał obietnicy, hielt ſein Wort nicht. OTRZYMAĆ się, utrzymać się, o swéy sile stać, siedzieć. *Cn. Th.*, ſich erhalten, ſich aufrecht erhalten. – *transl.* Niszczą sami swoie kraie, żeby się z wielką trudnością otrzymał nieprzyiaciel. *Atok. Turk.* 85, ſich wo behaupten, erhalten. – §. Otrzymać się, wstrzymać się od czego, przewieśdź na sobie, hamować się. *Cn. Th.*, ſich enthalten von etwas, ſich überwinden.

*OTTA, – y, *m.*, imię *Otto*, Otho. *Jabł. Her.*

*OTTAWA, – y, *ż.*, potraw *Rydel.*, *Rs.* отава, das Grummet, Spätheu.

OTUCHA, – y, *ż.*, potucha, ufność, serce, dobra nadzieia, Muth, gute Hoffnung; *Rs.* благонадежность, *Ec.* благочаяніе, *Gr.* ἐυελπιστις. Otucha ieſt imię dobra, ieszcze nie pewnego. *Pilch. Sen. liſt.* 70. Otucha, nadzieia wzmocniona ufnością, i zasadzona na prawie i powodach do niéy. *Pam. Warsz.* 2, 204, *Lip.* Mam otuchę; daie mi otuchę; dodał mi otuchy. *Cn. Th.* Załyway synu szczęścia, póki ci się godzi, Lecz zbytnia w nim otucha niech cię nie uwodzi. *Min. Ryt.* 2, 285, t. i. ufność, zaufanie, Vertrauen). Dobrą odnosi rzeczom swoim otuchę. *Tward. Wład.* 69, t. i. dobrą nadzieię, dobry znak, gutes Anzeichen, gute Hoffnung, (cf. otuszyć).

OTUCZYĆ, *f.* otuczy cz. *dk.*, Otuczać *ndk.*, (cf. *neutr.* otyć), okarmić, tłustym i otyłym uczynić, feiſt machen, fett machen, mästen; *Rs.* отучить, opritiliti; *Cro.* otuchújem; *Sr.* 1. wotucjnoſciam; *Ec.* отучнію; *pr. et fig. Zab.* 16, 203. Nie podniosę głowy, otuczony będąc utrapieniem i nędzą. 1 *Leop. Job.* 10, 15, nasycon. 3 *Leop. Job.* 10, 15.

OTULIĆ, OBTULIĆ, *f.* otuli cz. *dk.*, Otulać *ndk.*, okryć lub obwiiać dla ciepła, umhüllen, einhüllen der Wärme wegen; *Vd.* odeti, odievati (*ob.* odziać), odeniti, odenem, okuloviti, obgerniti; *Ross.* кутать, окутать, окутывать, накутать, накутывать, пріокутать, пріокутывать, упеленать, упеленывать, укутать, укутывать, завертѣть, завернуть, завертывать. Len mierzwą do koła trzy dni otulą, dokąd nie upre. *Haur Ek.* 39. Śpią sobie szerokim twoim płaszczem otulone. *Suzz. Pieſ.* 3, *F* 2 *b.* Chorego trzeba szatami ciepłemi zakryć i obtulić dobrze. *Sien.* 538. Głowy nigdy zbyt otulonéy mieć nie trzeba. *Pir. Pow.* 14. Odzienie w zimie ma od mrozu ochraniać; ale nie maią się dzieci zbyt otulać, lękaiąc się iakby pieszczeni wiatru i śniegu. *ib.* 73, *Rs.* опахнуться, опахиваться, Żołądek zawsze trzeba dobrze otulać. *Haur Sk.* 519.

OTUMANIĆ, *F.* otumani cz. *dk.*, tumanem lub kurzawą obwieśdź, wzrok odjąć, oczy zamydlić, omamić, umstauben, Staub in die Augen ſtreuen, verblenden. Ach Bógby dał, żeby można otumanić tę panią moię. *Teatr* 15 *c*, 17.

OTUSZYĆ, *F.* otuszy cz. *dk.*, otuchę uczynić, potuszyć, *Vd.* gorposerzhiti, naserzhiti, Hoffnung machen. To gdy ziściasz i ciągły zwyczay mi otuszy, Że me słowa powiewem lekkim wiatr nie wzruszy. *Hul. Ow.* 60.

OTWARCIE, *ob.* Otworzyć.

OTWARDNĄĆ *niiak. idntl.*, OTWARDNIEĆ, OTWARDZIEĆ *dk.*, twardym się ſtać, hart werden, verhärten; *Sr.* 1. wobtwerdnu; *Vd.* obterdet; *Rg.* otvardnuti, ocvar-

snuti; *Bs.* otvarduuti, otvrridnuti, okoritise; okorjepnutise; *Rs.* ожесточить. *Rigere*, otwardnąć, ścierpnąć, zdętnieć. *Mącz.* Widziałem tam ludzi na wszystkie trudy otwardziałych. *Nag. Cyc.* 48, abgehärtet. Choć w mogu niedostatku otwar niały na nędzę i potrzeby, opór długo się przełamać nie dawał. *Nar. Hist.* 2, 408. Musi się, by też nie wiem, jak był cierpliwy i otwardniały, do choroby przyznać. *Pilch. Sen. list* 409. Na wytrzymanie wszelakich trudów otwardniały. *Pilch. Sen. Gn.* 137. Czyż nie lepiéy mężowi otwardnieć na wszystko? *Pilch. Sen. list* 2, 335. OTWARDNIAŁOSC, OTWARDZIAŁOSC, - ści, ż., zatwardnienie, die Verhärtung, *Rs.* ожесточение. OTWARDZIĆ *czyn. dk.*, w koło zatwardzić, rund um verhärten; *Vd.* oterditi; *Bs.* otvarduti, otvrridnuti, ocvrrisnuti; *Rs.* ожесточить, ожесточать. Na wszystkie naysroższe przypadki otwardź serce i zhartuy. *Pilch. Sen. list* 20. Otwardzenie *Vd.* oterdenje, vterdenje.

OTWARTY, OTWARZAĆ, *ob.* Otworzyć. OTWARTOSC, - ści, ż., Otworzystość, kiedy kto abo co nie iest zamkniętym, die Offenheit, das Offenseyn. - *Math.* Dwie linie zbiegaiące się z sobą, mogą między sobą czynić większą lub mnieyszą otwartość. *Jak. Math.* 1, 10, otwor, Oeffnung, offner Raum. - §. *moral.* otwartość, otworzystość, nieskrytość, Offenheit, Offenherzigkeit, *Vd.* serzopertnost, perserzhnost, serzovidnost, oshitnoserznost; *Rs.* откровенность. Z męstwa oświeconego wynika otwartość, brzydząca się wybiegami, szczerość, która się nie lęka mówić prawdy pożytecznéy. *N. Pam.* 24, 327. Otwartość więcéy ieszcze iest iak szczérość; obiedwie przyiaciołki prawdy, szczerość iéy nigdy nie uchybi, otwartość iéy zataić nie może. *Pam. Warsz.* 4, 40 *Nieme.* OTWIERACZ, - a, *m.*, co otwiera, *Rg.* otvoritegl, der Aufmacher, Oeffner; cf. odźwierny, wrotny, klucznik. (*Cro.* odpirách *clauis generalis*). *Botan.* Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, miesiączki, ziele. *Syr.* 769, *coronilla securidaca*, *Linn.*, Beilkraut, Peltschen. OTWIERALNIA, - i, ż., otwor, mieysce, gdzie się co otwiera, die Oeffnung, die Stelle, wo sich etwas offnet. Otwieralnia u skrzyni rurmusowéy dla chędożenia. *Tr.* OTWIERALNY, - a, - e, otworny, otworzysty, dający się otworzyć, sich öffnen lassend, aufmachbar. Beczka otwieralna z boku dla chędożenia. *Sol. Arch.* 171, *Ec.* отверстый. (*OTWIERDZIĆ *cz. dk.*, *Bh.* otajiti, = *confirmare, stabilire, indurare*, *Vd.* obterditi, *Cro.* obtvergyujem *obfirmo*, *Sr.* 1. wokrutju, wobkrutju, *Crn.* okkerschàm). - OTWOR, - u, *m.*, otworzystość, otworzenie, dziura otwarta, otwieralnia, *Ban. et Rag.* otvor; *Cro.* otvòr; *Sr.* 1, wotewrenosci; *Vd.* luknja, podretje; *Rs.* отвёрка, отверстие, полость; die Oeffnung. Otwor słuchowy, *meatus auditorius. Hub. Mech.* 204. Otwor działa, *ob.* kalibra. Otwor stolni, samo wnyście do wytni tego gatunku, Mundloch, Stollenmund. *Mier.* Otwor mały okrągły *Rs.* ячея, ячейка. Dym przez krtań trąby wąską przechodząc, wypada na koniec przestronieyszym otworem. *Pilch. Sen. list.* 4, 7. Otworem *adv.*, otwarto, otworzysto, otworzyście, nie zamknięte, *Cro.* odperto, cf. *Lat.* aperte, offen, nicht verschlossen, nicht zugemacht. Otworem co stoi, = otworzono co. *Cn. Th.* Skarby me ci stoią niebronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyięcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92. Ta samowładnym bogom wrodna cnota, Otworem trzymać skrzywdzonym łask wrota. *Zab.* 14, 168. Otworem zostawić, auflassen, offen lassen; *Vd.* gorpustiti, gorspusiti, gornchati. OTWORNY, - a, - e, otwieralny, otworzysty, mogący bydź otworzonym, aufmachbar, aufschließbar. Zamki piekłów nieotwornych. *Hor.* 2, 42 *Nar.* OTWORZELINA, - y, ż., OTWORZELISKO, - a, *n.*, otwor, odchlin, die Oeffnung eines Schlundes. Ogień z otworzelin owych wybuchał. *Wez. Zap. B.* 3.

OTWORZYĆ, *ODTWORZYĆ, ODEWRZEĆ, otworzył, otwarł, *Part.* otwarty, *F.* otworzy, *odewrze *cz. dk.*, Otwierać, *Otwarzać *ndk.*, *Bh.* otewriti, otwjrati, odewjti, odewrel, odewrn (*oppos.* zawrzeć, zawarł); *Slo.* otworit', otewrat', odtwirati; *Sr.* 1, wotewefam, wotiwrim, wotewriu, wotewricj, wotewril, wotzanknu, cf. zamknąć, odemknąć; *Crn.* odpreti (cf. *aperire*, cf. odeprzeć), ofnam; *Vd.* odpriti, odpréti, odpirati, gorodpreti, odpérti, odprem, gorodkleniti, gorskleuiti; *Sla.* otvoriti, otvoritti; *Bs.* odapriti, otvoriti, odpriti; *Rg.* otvoritti, otvarati; *Dl.* otvoriti, otvaram; *Cro.* odpiram, odperlazem, odpreti, odtvergyujem, odkleplyem, odklyuchujem (cf. klucz); *Rs.* отворить, отворять, отпереть, отпирать, отпирать; *Ec.* отвéрзнути, отверзáти, отключáю, отмыкáю; odemknąć, öffnen, aufmachen (*oppos.* zawrzeć, zamknąć). Kołaczmy we drzwi iego, póki nam nie zechce odewrzeć. *Kanc. Gd.* 275. *Do* kufra *otworzyć*. *Teatr* 31 *b*, 45, kufer otworzyć, żeby z niego dostawać). Otworzyć okna. 1 *Leop. Jer.* 22, 14. Zamykam dlatego, żeby otwarte nie było. *Teatr* 31 *b*, 11. Niech kto chce przychodzi do mnie, drzwi dzień i noc otwarte będą. *Teatr* 52 *d*, 31. Na iego głos otwarły się piekielne podwoie od razu. *Przyb. Milt.* 64. Drzwi się otwarły. *Kras. IV. Ch.* 61, thaten sich auf. Gardła ich, iako grób odtworzony. *Wrob.* 10. Opoki się padały, groby się otwarzały. *W. Post. W.* 253. Otwórzcie się wysokie niedobyte brony, Król wieczny się przybliża, król niewysłowiony. *J. Kchan. Ps.* 31, thut euch auf, öffnet euch! Wrota sobie do upadku otwarzasz. *Sk. Zyw.* 1, 25. Do marnotractwa potomstwu szeroko wrota otwiera łakome zebranie. *Falib. R.* 3, *ob.* na oścież). Tyś nam Panie niebo otwarł. *Kanc. Gd.* 10. - *Prov.* Piérwéy ma bydź: otwórz: niż pomaga bóg. *Rys. Ad.* 54. - Butelkę otworzyć, odetkać, korek wyiąć, *Rs.* раскупорить, раскупаривать, откупарить; откупариваю. - List otworzyć, z odpieczętować, aufbrechen, aufmachen einen Brief. Otwieraiąc listy, mówi: to są bilety, w których zaproszeni wymawiaią się. *Teat.* 59, 23. List otwarty, otworzony, niezapieczętowany, otworzysty, świadeczny, kredyt, patent, ein offnes Zeugnißschreiben. Listy otworzone obyczaiem słusznym maią bydź dawane przez woźnego i przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 23. - Otworzyć książkę, ein Buch aufmachen. Chcąc czytać książkę, ledwo co otwieram, Na piérwszéy karcie twóy obraz obzieram. *Zab.* 14, 125, *alio sensu*, *fig.* n. p. Księga księgę otwiera, = explikuie. *Haur Sk.* 1, ein Buch erklärt das andere. Zaż serce nasze nie gorzało w nas, gdy nam mówił w drodze, i kiedy

nam pisma otwarzał? *Sekt. Luk.* 24, wykładał). – §. Otwarta głowa, poiętna, ein offner Kopf. Kto ma rozum *otworzony (otwarty), łatwo to widzi. *Farn.* 78. – Otwierać sobie drogę, ślać sobie drogę, ſich den Weg öffnen, bahnen. Ziemia szczęśnieniem swym drogi wodom *zotwierała. *Otw. Ow.* 19. Z któreykolwiek on strony naciera, Gościniec sobie przez trupy otwiera. *Susz. P.* 3, *G* 2. – Otwierać wrzód. *Czerw.* 11, t. i. przeciąć, ein Geſchwür öffnen, aufſtechen, aufhauen. Rany bywaią z kroſt złych *odtworzone. *Spicz.* 90. – *fig.* źle zagoioną otworzyłeś ranę. *Teatr* 50, 57. – Ziemia się otwiera, z pada się, *hiat. Cn. Th.*, die Erde thut ſich auf, börſtet auf. Cudzéy soli zakazano, ponieważ w Polszcze nowa sól otworzyła się była. *Krom.* 733, t. i. dobyto iéy, albo zjawiła się, man hatte ein neues Salzwerk eröffnet. – *Poët.* ieszcze się smutne z oczu łzy nie starły, Oto się znowu drugie otwarły. *Groch. W.* 554, t. i. dobyły się, ſind hervor gedrungen, ausgebrochen. – Kwiat się otwiera, z rozwija się. *Cn. Th.* (cf. *Bs.* otvoriti se dúb, činiti liſtje *frondescere*). – Miasto otwarte, nie ma na około żadnego wału, rowu ani muru. *Pam.* 84, 851, *Rs.* пóлый, пóлъ. Otwarte powietrze, wolne, niezamknięte, na otwartym mieyscu, freye Luft. Drzewo położone na otwartym powietrzu, wystawione na słońce i na wiatry, wysycha prędko. *Jak. Art.* 3, 171. Otwarte pole, z szczere pole, Otwarty bóy, ob. otworzyſty. Otworzyć gay, las, z rozpocząć ścinanie drzewa, den Holzſchlag eröffnen. Nayprzyzwóitszy czas do otworzenia gaiu daią miesiące zimowe. *Kluk Rośl.* 2, 147. Otworzyć bal, zacząć tańce). Otwierać sądy, z zagaić, das Gericht eröffnen. – *simil.* Bardzo ciekawa otworzy się robota, ieśli iuż Jegomość wie o wszyſtkim. *Teatr* 16 *c*, 93, rozpocznie się). – Dom otworzyć *tr.*, z otwarty wolny przyſtęp dawać, ein Haus eröffnen. Myślę trzymać ſtół otwarty na 200 officerów. *Boh. Kom.* 3, 160, offene Tafel. Assamblo i banki u siebie otwiera. *Teatr* 23 *d*, 26. – Worek móy trzymałem mu długi czas otwarty. *Teatr* 45 *b*, 16, t. i. nie odmówiłem mu waparcia, ich hielt ihm meinen Beutel offen, Dla twéy pomocy otwarte będą ſkarby moie. *Teatr* 46 *c*, 43. Widząc, że bóg więcéy dóbr mu przysporzył, Tym też on hoyniéy rękę swą otworzył. *Prot. Jał.* 18, that ſeine milde Hand noch mehr auf. – Gębę otworzywszy, przypatrował się. *Boh. Kom.* 4, 203, cf. gap', das Maul aufſperren und ſtieren. Gębę otworzywszy, słuchał go. *Teatr* 19 *b*, 43. – Głupi, gęby otworzyć nie umie przed ludźmi. *Boh. Kom.* 1, 308, t. i. gadać nie umie, trzech nie przeliczy, er kann das Maul nicht aufthun, nicht ein geſchentes Wort vorbringen. Już gęby więcéy nie otworzę, będę ſtał iak głupi. *Boh. Kom.* 1, 307, *Teatr* 34 *b*, *G* 2. Filozofowie bezpiecznie gębę na chrześcian otwarli. *Sk Dz.* 86, t. i. rzucili się na nich mową, na języki ich wzięli. – Otwieram na się gęby ludzkie. *Dudz.* 49, podaię się w języki ludzkie, daię ludziom przyczynę, rzecz do mówienia o mnie, cf. wszyscy na mię kracą, ich bringe mich ins Geſchrey, komme in der Leute Mäuler, ins Gerede. – Nie słychać, aby który biſkup usta otworzył, a na niezbożność zawołał. *Sk. Dz.* 562, cf. ani piśnie). – §. Ucho otwierać, *tr.* ucho dawać, Gehör geben. Fałszom Aryańſkim ucha nie otwarzał. *Sk. Dz.* 233. – Oczy otwierać, *tr.* lepiéy co poznawać, die Augen recht aufthun, beſſer anſchauen, prüfen. Oczy komu otwierać, oświecać go, einem die Augen öffnen. Proroctwa co daléy to ianiéy ludziom oczy otwarzają. *Rey Ap.* 3. Jeżeli on mu oczu nie otworzy, moie ſtaranie daremne. *Teatr* 26, 27. – *Aliter*, rany wielkie otwieraią a ciągną ku sobie oczy i uszy ludzkie, a cokolwiek uczynią, pilnie się każdy przypatrza. *Kosz. Lor.* 22, biią w oczy. – §. Otworzyć, odkryć, wyiawić, eröffnen, entdecken, offenbaren. Długie lata otwarzaią, iakim kto jeſt. *Sk. Kaz.* 549. Czas wszyſtko otwiera, wyiawia. *Zegl. Ad.* 50. Krom cudzołóztwa inne się nań winy otworzyły. *Sk. Dz.* 815, t. i. pokazały się). Gdy oni heretykowie niszczeć poczęli, iany się heretyk Apolloniusz tamże otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 292, t. i. ujawił się, er trat auf, ließ ſich hören. Otworzyć zdanie, myśl, serce, otworzyć się, odkryć się, zwierzyć się, ſeine Gedanken, ſein Herz eröffnen, entdecken, ſich entdecken. Nie leda komu otwarzay serca twego. *Radz. Syr.* 8, 22. Nie dowierzay, nie każdemu się otwieray. *Cn. Ad.* 580. O tym pomyślę, i iutro moie zdanie otworzę. *Mon.* 65, 538. Mów szczérze, otworz mi twoie nieszczęście. *Teatr* 21 *c*, 19. Otwora mi serce całe. *Teatr* 49 *b*, 70. Otworzyłam mu twóy zamysł. *Teatr* 7, 47. Proszony o otworzenie myśli swoich, *Xiądz.* 237. Jam mu się zupełnie otworzył. *Teatr* 48 *d*, 12. Z swoim ſrasunkiem papieżowi się otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 206. Otworzył się iéy z miłością swoią. *Teatr* 51 *d*, 63, cf. oświadczyć się). Wolał zginąć, niż otwierać to, co na spowiedzi słyszał. *Birk. Gł. K.* 44, wydadź). Człek prosty zawsze otworzony umysł na czele nosi. *Paſt. F.* 264, otwarty, niezamknięty, nieſkryty, szczéry, offenherzig, nicht verſchloſſen. Otwarty, *adverb.* otwarcie, *Vd.* serzoperten, ozhitnoserzen, serzoviden, proſtoserzhen; *Rs.* отвéрстый, откровенный, откровенно; *Ec.* откровенніе, *ob.* *otworzyſty, *otworzyście). Człowiek otwarty nic nie chce zataić. *Pam. Warsz.* 9, 43 *Niemc.* Wesołość otwarta w dzieciach ieſt bardzo przyiemna. *Teatr* 39, 29. Otwarcie mówiący, *Croat.* odpertogovoritel. OTWORZYSTOSC, – ści, ł., otworzenie, otwor, die Oeffnung; *Sr.* 1. wotewrjenpſcheſ. Otworzyſtości nozdrzy. *Cn. Th.*, dziury nozdrzy). Otworzyſtość uczynię w boku, abo z boku zawartego, dziurę dla widoku. *Cn. Th.* – §. Co dobrego ieſt, to się naybardziéy iasnością i otworzyſtością zdobi. *Pilch. Sen. liſt.* 369, niezawiłość, Deutlichkeit. – §. otworzyſtość, otwartość umysłu, serca, die Offenherzigkeit, Offenheit. Kędyż wzdy owa szczerość, owa otworzyſtość Staropolska? *Opal. sat.* 71. Co za otworzyſtość w mężu uczonym nader zdziwiaiąca! *Nag. Fil.* 42, *Kosz. Cyc.* 131. Zasadą przyiaźni otworzyſtość. *Zabł. Roz.* 78. OTWORZYSTY, – a, – e, OTWORZYSTO *adv.*, OTWORZYŚCIE *adv.*, *adapertilis. Cn. Th.*, otwieralny, otworny, do otworzenia, aufmachbar, aufthubar, aufſchließbar; *Rs.* отвéрстый. – §. b) otworzyſty, otworzony, otwarty, *pr. et tr.*, offen, unverſchloſſen. Lew śpi, otworzyſte iednak oczy ma. *Birk. Chod.* 18. Miasto otworzyſte bez murów. *IV. Prov.* 25, 28. Szata otworzyſta, by czuha Turecka. *Lek. C* 3 *b*. Wszyſtko u mnie otworzyście, otworem ſtoi, *aperta habeo. Cn. Th.* Ciało słabsze, rzedsze, otworzyſtsze, rychléy zarazie podlega. *Oczk. prz.* 13. Uszy głuchych będą otworzyſte, otworzą się oczy ślepych. *Leop. Jes.* 35, 6. *Li-*

terae publicae, otworzyste liſty. *Mącz.*, *Herb. Stat.* 586. Wiele otworzyście do swoiego domu sprowadził, *palam. Stem. Cyc.* 28. Otworzyście go zabił. *ib.* 564. Stało im serca i sił na boy otworzyſty. *Krom.* 137, t. i. na iawną polną bitwę). Góry niebu otworzyste. *Syr.* 235. Jeśli iasne pismo Ś. i otworzyste, czemu się w nim nie zgadzają? *Sk. Kaz.* 81 *b*, t. j. iawne, iasne, deutlich. Przyczyny tego iawne są i otworzyste. *Smalc.* 162. Kucharz otworzyſty zdrowia naszego nieprzyiaciel. *Oczk. prz.* 30. Aby panowie ku rzeczom taiemnym takich nie przypuszczali, ktoryby tak otworzyści byli, żeby niczego w sobie zataić nie mogli. *Kosz. Lor.*, tak otwarci, wygaduiący się). Otworzyste postępowanie. *Pilch. Sall.* 170, t. j. nieskryte). W towarzyſtwie miły, otworzyſty, łaskawy. *Sk. Dz.* 779, szczéry). Kto z bogiem idzie otworzystym czołom, Każde takiemu mieysce jeſt otworem, *Paſt. F.* 160.

OTYĆ, *F.* otyie *neutr. dk.*, tyie *praes.*, utyć, roztyć się, *Sr.* 1. wotucjnu; *Bs.* opritiliti; *Rs.* отолстѣть, дороднѣть, дороднячать; *Ec.* отучнѣваю; dick und fett werden. Otyły, *obesus. Cn. Th.*; *Crn.* debęl, debéłak, pitauz; *Rs.* дородный; *Ec.* уплотнѣвáемый, благополучный, dick und fett, gut bey Leibe. OTYŁOŚĆ, -ści, ż., die Fettigkeit, Feiſtheit; *Vd.* dabou; *Sr.* 1. nadebnoſć, najranoſć.

OTYCZYĆ, *F.* otyczy *cz. dk.*, tykami opatrzyć, bepflöcken, mit Pflöcken beſtecken. Gdy chmiel puszcza chmieliny, otycza się, i aby chmieliny porządniéy szły po tykach, naprowadzą się. *Kluk Rosl.* 3, 319. OTYKAĆ, Otykać *gu. v.*

OTYLIA, - ii, ż., *botan.* noſtrzyk, przytulia, koza, lipka, ziele, komonica swoyſka, *sertula communis*, *melilotus*, *Syr.* 517, Steinklee.

OTYNKOWAĆ, *F.* otynkuie cz. *dk.*, tynkuie *pr.*, tynkiem oblec, *Bh.* obmítati; *Vd.* oblizhiti, oblikati (cf. oblec), übertünchen, betünchen. Otynkuiesz te kamienie wapnem. *Leop. Deut.* 27, 2.

OTYTUŁOWAĆ cz. *dk.*, tytułem oznaczyć, betiteln, einen Titel geben, *Rs.* отимáновати. Biſkup Konſtantynopolſki powszechnym się napiérwszy otytułował, który tytuł i po dziś dzień patryarchom Konſtantynopolſkim ieſt w używaniu. *Smotr. El.* 20. Dwudzieſty paragraf otytułował: o wielu niepodobnych rzeczach. *Pim. Kam.* 337, napis mu dał, er hat ihn überſchrieben.

OTŻE, *ob.* Oto.

OUF! *excl.*; n. p. Piiacki obudza się i ziewa głośno bardzo. ahi! ouf! ouf! *Teatr* 7 *d*, 10 *Cztr.*

OUZDAĆ, *ob.* Uzdać.

O W.

OW, 'OWEN, owa, owo; *G.* owego, owey, owego, z tamten, ienet da, ienet; *de noto quodam vel certo homine, ejus etc.; latinum ille solum on, non reddit proprie Polonicum* Ow, *nisi addatur aliquid, ut*: ille alter, noſter ille." *Cn. Th.*, *Bh.* onen, tento; *Sr.* 1. hèwé; *Sla.* ovaj, ova, ovo; *Bs.* ov, ovi, ova, ovo; *Rg.* ovi, - a, - o, saj, sá, sej; *Crn.* vn, una, unu, uuè, gune, (cf. *Gall.* un, l'un, cf. *Ger.* ein); *Vd.* tiſti, teſti (cf. *Lat.* iſte, cf. *Pol.* iſty, ten iſty); *Cro.* ov, - a, - o; *Eccl.* оный, óная, óное, оныя, óныя, óныя; *Rs.* оный, óная, óное. *Saepiſſime* ów *usurpatur in correlatione pronominis* ten; n. p. Ten królem, ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieię naszę, ów ią zawiesił, tamten nas podszedł. *Pilch. Sen. Gn.* 291. Ten to, ten owo, iako kto co przemógł, dawali mu. *Gor. Sen.* 25. Ów pigmeyczyk w punkcie olbrzymem wyrosł. *Mon.* 64, 380. Pytaią tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kchan. Orl.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe mieli szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Widząc piękność téy odnowy: Rzecze: Owże ten ſtary kapelusz, czy nowy? *Zab.* 12, 69, iſt denn das jener alte Hut? Jednemu Bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Zyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3, *vel aias vel neges*, albo tak, albo sak; albo czyń, albo day pokóy). Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.*, co mu ślina naniosła). I to i owo tam naydziesz. *Cn. Ad.* 282, mieszanina, wiele rzeczy rozmaitych, *sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura*). To w ten, to w ow tłum pułk wjechał wmieszany. *P. Kchan. Jer.* 507, *pleonaſt:* to w ten, to w ów). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teatr* 30, 56. Ni z tego, ni z owego wszczęła się kłótnia. *Mon.* 73, 50, nie wiedzieć skąd). - OW *adv.*, *ob.* Owo *adv.* - OWA *adv. interrog. indir.*, z nza, wątpiąc, azali, awa, aboś, *si forte. Cn. Th.*, możeli, eś könnte wohl, vielleicht, es iſt möglich. Proszę, abyś wspomniał mię przed królem, owabyś mię wybawił z téy ciemnicy. *Radz. Genes.* 40, 14, vielleicht könnteſt du mich beſreyen. Proś boga, owabyć *sna była odpuszczona ta wina. 1 *Leop. Act.* 8, 22, *ib. Rom.* 1, 9. Owa się też i we mnie co takiego naydzie, w czym się bardziéy niż przedtym kochać będę. *Gor. Dw.* 28. - §. b) owa, zgoła, owa zgoła, krótko mówiąc, kurz, kurz zu ſagen, mit einem Worte. Owa krótko mówiąc. *W. Paſt. W.* 2, 90. Owa *krótce powiadaiąc, poraził, pogromił, pobił nieprzyiacioł. *Rey Pſt. Mmm* 3. Owa wszędzie tarnek pełno, rozruchy, woyny. *W. Poſt. Mn.* 312. Owa ia w tym nie wiem co powiedzieć, i wolałbym sam spytać kogo. *Gor. Dw.* 50.

Pochodz. *owąd*, *owędy*, *owak*, *owaki*, *owedy*, *owędy*, *owdzie*, *owtędy*.

OWAD, - u, *m.*, (*NB.* we wszyſtkich innych dyalektach, z *tabanus* bąk, n. p. *Slo.* obad, *Bh.* howadnice (*Bh. et Slo.* howado *pecus*); *Crn.* ovàd, *Vd.*, *Sla.*, *Rag.*, *Cro.* obad, obád, (*Bsn.* obád *aculeus*, *Cro.* obadam *pungo*; *Etym.* bość, bodę, badam); *Rs.* овáдь). - *Pol.* owad, robactwo nacinane lotne, *insecta volatica. Cn. Th.*, fliegende Inſecten, Geſämeiß. *Sumitur in genere pro ingenere Inſecten, Geſämeiß. *Sumitur in genere pro insectis*, robactwo, Inſecten, Gewürm, Geſämeiß; *Boh.* žížala, žížalka, hmyz; *Slo.* žížal; *Sor.* 1. neplet; *Sor.* 2. neteb; *Crn.* merkej, merzhès, mergoliz; *Vd.* zhemernina, shivotje, shivot (cf. żywot), saklotje, merkei, merzhesa; *Rs.* насѣкомое. Znakiem owadowi właściwym są różki na głowie, *antennae. Zool.* 103. Kadłub u większéy części owadu ieſt przewięziſty, *Zool.* 100. Owad podziemny, węże i gadzina, To twoi krewni teraz i rodzina. *Zimor.* 161. - *fig.* Ten *howad (owad) nieczyſty (Tatarowie). *Jabł. Buk. Qb.*

OWĄD, *ob.* Zowąd, *adv. loci*, tam, tamtędy, dorthin,

dort; *Cro.* ovam, ovúd, ovuda; *Ec.* овámo, мyдa, oвoyдy, cb дpyroй. *Prov.* daleko ztąd do owąd, *Slo.* eſće ge daleko welki oltár, *Rg.* velje od recenóga do ucignenoga; od recènа do ſtvòrena, kako od lijſta do korena; meghju recenjem i ſtecenjem, goraie po srjedi; s daleko od slowa do uczynku.

OWADA *herb*, brama złota w polu czerwonym, nad nią korona królewſka. *Kurop.* 3, 38, ein Wappen.

OWAK, OWAKO *adv.*, inszym sposobem, tamtym sposobem, auf jene Art, *in correlat. cum tak*). – *Cro.* ovak, *hoc modo*; *Rg.* ovakko; *Bs.* ovako *ita*; *Sr.* 2. ћewak; *Sr.* 2. ћowak, ћowaze, ћowat, ћowaz, ћewaze, s inaczey). Człowiek fałszywy, słowa swoie opakuiący, który i tak i owak słowa odmienia, i ſtrzyże i goli. *Weresz. Rgl.* 118. Sami się pomieszáli, ieden tak, drudzy owak plotąc. *Sk. Dz.* 804. Ni tak, ni owak czynić, ieſt żyć bez pożytku. *Petr. Et.* 120. Jeden tak, drugi owak, *Cn. Ad.* 308, ieden szyie, drugi porzę; ieden buduie, drugi psuie; ieden robi, drugi trawi). Jeśli się tak nie powiedzie, więc owak. *Cn. Ad.* 318, ieżli nie tędy, tedy owędy). Nie każdą potrawę iednako gotować; Jedno tak, drugie owak iedz pssze. *Cn. Ad.* 606. OWAKI, – e, – ie, *duersimodi Cn. Th.*, auf jene Art, von jener Art. W kraiu tym ieſt owaki kamień, który gore iak drwa. *Bot.* 84. Niechay będzie iakie chce zebranie, nie może to bydź, aby nie miało mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rey Ap.* 26, mieszaninę, cf. i to i owo). Król musi wielu ludzi, i takich i owakich przypuszczać. *Bud. Cyc.* 73. Taki owaki, s dureń, błazen etc. *Ossol. Wyr.*, ein Strohkopf, ein Eſel ꝛc. To ieſt z gruntu ladaco, to taka owaka. *Mon.* 71, 486.

OWAŁASZYĆ; *F.* owałaszy *Act. dk.*, otrzebić, caſtriren, verſchneiden *proprie de equis*, wallachen, zum Wallach machen. Mieczysław od Czechów miał bydź owałaszon, żeby potomſtwa nie miał. *Biel.* 48. Owałaszenie, *Ec.* скoпéчecтвo, неспособность къ дѣтопорожденію.

OWALNOŚĆ, – ści, *ż.*, iaykowatość, obłość, *Rs.* oвáльность, die Cyrundigkeit. OWALNY, – a, – e, – ie, *adv.*, iaykowaty, obli, *Vd.* obel, jaizoformen; *Rg.* naobli; *Rs.* oвáльный, кpyгooбрáзный.

OWAROWAĆ, OWAROWNY *ob.* Obwarować

OWATA, – y, *ż.*, iaiowa figura, *ovalis. Sol. C.* 5, das Oval. Doſkonała twarzy owata, podobna do figury iaia. *Wyrw. G.* 177.

OWCA, – y, *ż.*, *Bh.* owce; *Slo.* owca; *Sr.* 2. wojza; *Sr.* 1. wówcza, wowza, wuza; *Vd.* ouza, bizika, biza, (*Vd.* oven, vuzhji kosel, merkash, s baran; ovez, s ſkop; *Crn.* ovza (*Crn.* ovu *aries*); *Cro.* ovcza, (oven *aries*); *Bos.* ovça; (*Bs.* ovan, brav, s baran); *Sla.* ovca, (óvan, s baran); *Rg.* ôvza, (*Rg.* ôvan *aries*, ôvnich *dem.*, ovgni *arietinus*); *Rs.* овца; (овенъ, s baran); *Lat.* ouis, *Gr.* ὄις, *Angls.* eowe, *Angl.* ewe, *Chald.* ינא; *Ger.* das Schaaf. Owca ieſt samica rodząca; baran samiec cały. *Kluk.* 1, 255. Młode owce sitowki, iarlaczki. *Hour Ek.* 126. cf. dwułopatne owce). Maciora owca *Boh.* zubatá, bahnice. Owce kocą się raz na rok, iednym, naywięcey dwoma iagniętami. *Zool.* 362. Owca kotna. *Dudz.* 21. Owca beczy, beka. *ib.* Spuszczanie owiec z barany, tak ma bydź, aby się kociły albo w iesieni albo na początku wiosny. *Cresc.* 559, Stanowienie albo bukowanie owiec. *Gaz. War.* Jedna owca parszywa wszyſtko ſtado zarazi. *Cn. Ad.* 309. *Slo.* gedna praſiwa owca całé ſtád nakazi; *Rs.* одна паршивая овца все стадо запачкаетъ. Owcę parszywą odłącz od ſtada, bo wnet w wszyſtkich taż będzie wada. *ib.* 802. Wilkowi owce poruczono. *Rys. Ad.* 73, pewnemuś zlecił; *Slo.* owcu wilku porucit'. Odjął wilkowi owce; a sam ie pojadł, *Biel. Sw.* 119 *b.* Nie o owce mu idzie, tylko o wełnę *ob.* wełna). Drży na baranie wełna, kiedy owce ſtrzygą. *Mon.* 74, 338, cf. i lewek się boi, gdy pieſka biią). Tak trzeba robić, żeby i owca była cała i wilk syty. *Zabł. Amf.* 12. Sakarada, kiedy owce mędrsze, niż paſterz. *Cor. Dw.* 325. Owcom się nie godzi przyganiać paſterzowi. *Sk. Dz.* 24. Gardło mu iako owcy poderznął. *Sk. Dz.* 691. Nie żądaś owca od wilka ratunku. *Bratk. L* 4. – §. By miał naywickszy rozum i nabożeńſtwo Laik, przedsię owcą ieſt i tak go zowią. *Sk. Dz.* 834. Baranki i rozumne owce. *Sk. Dz.* 65, *ſc.* trzody Chryſtusowey, Lämmer der Heerde Chriſti; *plura sub* baranek, owieczka). Owce wierne karmił, a wilki Aryańſkie płoszył. *Sk. Dz.* 270. (OWCUG, – u, *m.*, z Niem. Aufzug, *ferrum aut cornu calceum attrahens Cn. Th.*, narzędzie do wciągania botów na nogę. *Wlod.*, Hackenhalter). – OWCZANY *ob.* Owczy. OWCZAREK, – rka, *m.*, OWCZARCZYK, – a, *m.*, podpaſterzy, czeladnik owczarſki, der Schäferknecht. Owczarze do pomocy dobrych sobie powinni dobrać owczarczyków. *Kluk Zw.* 1, 266. Zebyś mi innego owczarka wyszukał do moich owiec. *Teatr* 30 *c*, 10. OWCZARKA, – i, *ż.*, która owce pasie, die Schäferinn; *Bh.* owčácka; *Bs.* ovcjarica; *Vd.* ouzharisa, ouzhna paſterisa, svaizarza, siernza. OWCZARNIA, – i, *ż.*; *OWCZYNIEC, – ńca, *m.*, *Boh.* owčin, owčinec; *Slo.* owčinec; *Sr.* 1. wowčijerna; *Sr.* 2. ſchaparna, klew, chlew (cf. chlew); *Crn.* ovzharya, ovzhák, ovzhnák, ovzharna; *Vd.* ouzharia, ouzhariahtvn, ouzhij hliu, ouzhy hliu, ouzhia ſt.la, ouzhiak, ouzhiarishe; *Cro.* ovcharnicza; *Bs.* ovcjariſte, ossik, tór, ghdi ovce ſtoje; *Rg.* toor ovcij, ſtaja, obór; *Dl.* obor (cf. obora); *Sla.* ovcsárnica; *Rs.* овчáрня, овчáрникъ, овечей хлѣвъ, ſtaynia dla owiec, der Schaafſtall. Owczarnia iaka powinna bydź naylepsza. *Kluk. Zw.* 1, 264. Owca, która z owczarni wychodzi, w paszczękę wilczą wpada. *Sk. Zyw.* 1, 198. Stado w pośrzodku owczyńca iego. *Budn. Mich.* 2, 12. Zamknąć wilka do owczarni, cf. wilka-ś do obory wpuścił; pewnemu-ś zlecił). OWCZARNY, – a, – e, do owczarni należący, zum Schafſtall gehörig. Bydło rogate, owczarne, ſtadne, chlewne. *Haur Sk.* 63, Schafvieh. OWCZARZ, – a, *m.*, *Bh.* owčák; *Sr.* 1. wowčijer, wowčijer, wučjer; *Crn.* ovzhar, bravár; *Vd.* ouzhar, oushar, bravar, ouzhji paſtir, svaizar, siernik (cf. szwaycar, siernik); *Cro.* ovchar; *Sla.* ovcsár, *Rg.* ovcjár; *Bs.* ovcjar, bravar, paſtir; *Rs.* овчáрь; *Ec.* овчинáкъ, овчепдáвецъ; der Schäfer. Owczarze są głównemi rządzcami wszyſtkich owiec. *Kluk. Zw.* 1, 266, cf. owczarczyk). Owczarze osepni, pańſtwi, saleczni. *Vol. Leg.* 2, 989, *v. sub his vocibus*; Triftſchäfer, Lohnſchäfer, Satzſchäfer, Mengeſchäfer. OWCZARSKI, – a, – ie, do owczarza należący, *Bh.* owčácky, *Vd.* ouzharſki, ouzharjou, ouzhjopaſterſki, den Schäfer betreffend, Schäfers. Wilk się w paſterską sukmanę przybiera, Owczarſkim kiiem przednie łapy wspiera. *Zab.* 12, 300. Owczarſki pies, *Rs.* овчáр-

xa. Owczarski szałasz *Crn.* ovsharnishe, *Vd.* ouzharnishe, ouzharska huta, ouzharniza. OWCZĄTKO, – a, *n.*, owieczka młoda, iagniątko, ein junges Schäfchen. Owczątka. *Smotr. Lam.* 11. – OWCZESNY, – a, – e, – io *adv.*, OWOCZESNY, w ów czas będący, damaliż, zu jener Zeit, *Bh.* tehdyssi (*ob.* tedy, w tedy), *Rosa.* могдашній. Owoczesni monarchowie. *Niemc. Kr.* 3, 86). – OWCZY, – a, – e, OWCZANY, – a, – e, od owiec, Schafs-; *Bh.* owčí; *Slo.* owčí; *Sr.* 1. wowcijé, wowcijí; *Bs.* ovcji; *Rg.* ovcij; *Vd.* ouzhy, ouzhji, ouzhen; *Crn.* ovzhje, drobenske (cf. drob, drobiazg); *Cro.* ovchji; *Rs.* овечій; *Ec.* овчій (*Ec.* овній barani). Potąć owczana. *Jak. B.* 71. Nie trzeba nikogo z postawy szacować; często pod owczą barwą taią się wilcy drapieżni. *Ezop.* 121. Fałszywi prorocy przychodzą w owczym odzieniu, a wewnątrz są wilki drapieżne. *Smotr. Lam.* 78. – Po dwóch latach owce gubią dwa zęby; a natomiast dostaią dwa inne, które nazywaią owcze zęby, a te owce dwułopatnemi miannią. *Wolszt.* 106. Grudka, gatunek sera owczego, z przegotowanéy żętycy robionego. *X. Kam.* Owcze masło *Vd.* ouzhjiu maslu, ouzhji puter, smetenik (cf. śmietana). Wewnętrzna płodu błona nazwana owczą, płaszczykową, albo przypotokiem, *membrana amnios.* *Krup.* 2, 195, das Schafhäutchen. Naśladowanie ślepe, a iak mówią owcze, gminowi tylko duży. *Kras. Pod.* 1, 42, cf. *imitatorum pecus*). Jeden z drugim owczym biegąc pędem, Skoro zelgał nayprędszy, wszyscy lgali rzędem. *Kras. Wiersz.* 34. Owcze bobki, *ob.* kozie bobki; *Slo.* owčinec. Owcze bydło, owce i barany *Vd.* oushnina, ouzhja shivina, ouze, drobenze, Schafvieh. Owcza sadzawka. *Cn. Th.*, gdzie owce myią, die Schafschwimme. Owcza staynia, owczarnia, *Crn.* ovzhnina, der Schafstall. Owcze mięso *Vd.* ouzhju mest, ouzhina, cf. baranina, iagnięcina. Owcza skora *Rs.* овчи́на, овчи́нка; 2) każda skóra surowa, n. p. овчины бараный, телячый, козлинныя; *Rs.* овчинникъ garbarz skór owczych. – OWCZYNA, – y, ż., OWCZYNKA, – i, ż., *zdrón.*, biedna owca, ein armseliges Schäfchen.

OWDOWIEC, *F.* owdowicie *neutr. dk.*, *Bh.* owdowěti; *Vd.* udovati, mentuvati, vudovizhati, saudovati; *Rg.* obudoviti; *Rs.* овдовѣть, вдовѣть; wdowcem albo wdową się stać, verwittwen, verwittwet werden, Wittwer oder Wittwe werden, osierocieć, verwayseu, *propr. et fig.* Śmiercią męża owdowiawszy, wszystka się na służbę bożą udała. *Sk. Zyw.* 1, 98. Owdowiały *Rs.* овдовѣлый. Po miłych synach a dziedzicach swoich, otoż już owdowiałam. *Kołak. Cat. A* 3. Uszedłem ztąd, gdzie wolność w cnotę owdowiała, Za czym rzeczpospolita związku tam nie miała. *Błaż. Tl. A* 4. Owdowianie, pozbawienie męża lub żony. *Cn. Th.*, das Verwittwen. Owdowienie, owdowiałość, wdostwo, Verwittwung, Verwaysung. W iednym dniu stało się owdowienie nasze. *Niemc. Kr.* 1, 202. – §. Owdowiał Izrael od boga swego. *Bud. Jer.* 51, 5, t. i. iak wdowa opuszczony był. – *OWDOWIC cz. *dk.*, *owdowiać *ndk.*, wdowcem lub wdową uczynić, osierocić, zum Wittwer oder zur Wittwe machen, verwittwen. Owdowiłeś mu w świeżéy małżonkę łożnicy. *Dmoch. Jl.* 2, 132. Państwo Kreteńskie owdowione było. *Jabł. Tel.* 61.

OWDZIE, *OWO TU, *adv. loci*, ow sam. *Cn. Th.*, ow tu, – a) *quietis*, *in loco*, da dort, an jenem Orte; *Cro.* ovde; *Sla.* ovdi; *Ec.* ондѣ, вондѣ. Co sacz to iest, co nas owdzie dążących, indziéy ciągnie? *Pilch. Sen. list.* 395. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące. *Smotr. Lam.* 2. Tu i owdzie, hier und dort. Owdzie – owdzie, s tu – tam; s tu, – owo tu; hier, s dort. Ogrodnik owdzie wybuiałe obcina gałązki, owdzie niektóre przesadza. *Swad.* 1, 15 *Fr.* Tak długo chodził, to tu, to owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kchan. Jer.* 505. Nie wiedzi li co czynić kanonicy, owdzie się papieża, owdzie też króla bali. *Biel.* 373, t. i. s iednéy strony – s drugiéy strony). *Rey Pst. K.* 3. Prosili Władysława, żeby do Polski z Węgier przyiechał; rozważał to pilnie, widząc, że go owdzie trzeba; owdzie też trzeba. *Biel.* 330, i tu – i tam). Widząc Polacy, iż owdzie ich Tatarowie pokazili, a owdzie też wnętrzne walki, szukali Bolesława. *ib.* 138. – §. b) owdzie, ow sam, *cum motu ad locum*, huc ecce. *Cn. Th.*, dortwärts, dorthinwärts. – OWDY, s Tedy i owedy, *ob.* Tedy. OWĘDY *adv.*, ow tędy, *motus per locum. Cn. Th.*, dort hindurch; *Sla.* ovamo; *Rg.* ovuda; *Cro.* ovud, tud; od ovud. Jeśli nie tędy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318, *hac non succesſit, alia aggred amur via*, ieśli nie tak, to owak). Tędy i owędy *Ec.* сѣмо и овамо, wszędzie, na wszystkie strony. *OWEGDY *adv. temp.*, n. p. Bóg wszystkich szuka i prosi, *owegdy* aby on z nami wieczerzał, a inegdy, aby my z nim objadowali i wieczerzali. *Smotr. Ap.* 8, raz, – drugi raz. *OWEN, *ob.* Ow, – a, – o.

OWIAĆ, OBWIAĆ *cz. dk.*, OWIONĄĆ *idntl*, Owiewać, Obwiewać *ndk.*, w koło czego powiewać, fächeln, rund um anwehen, umwehen. Azaż nie tischnie latorośl, gdy ią obwienie wiatr gorący? *Leop. Pzech.* 17, 10. Z miękkiego i ogrzewaiącego matierzyńskich wnętrzności powietrza rozwiązanego, owiało wolnieysze powietrze. *Pilch. Sen. list.* 3, 324. Nieradby, żeby go zły wiatr owionął. *Cn. Ad.* 349, kocha się w nim, iak ubogi w prosięciu, cf. ozionąć). Rozlicznéy farby, zapachu i woni, Niech was kwiateczki owienie Fawoni. *Zab.* 16, 308, *Papr. Kol. B.* 3. Koral roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem twardnieie. *Przyb. Lux.* 57. Duchem wielkiego Boga śmiertelne się ieſtestwa owiały. *Przyb. Lux.* 7. Tam go wonny maieran zapachowym owiewa wieniem. *A. Kch. W.* 26, cf. zalatuie go, umwehet ihn. – §. Owiać z czego, wianiem oczyścić, abwehen, durch Wehen reinigen. Wiatry z wilgoci zboże osuszą, i z pyłu owieią. *Tom. rol.* 96.

– – OWICZ, – OWIC, *flexio finalis patronymica*, zakończenie imion synowstwo wyrażaiące, n. p. Jupiter Saturnowicz, t. i. Saturna syn. *Otw. Ow.* 359, *Saturnius, Saturnigena.* Anchizesowicz, *Anchisiades.* Paweł Piotrowicz, Petersſohn; cf. Oycowic.

OWIECZKA, – i, ż., *Bh.* owečka, owcička; *Sr.* 1. wówcijíčka; *Sr.* 2. woiška; *Rg.* ovciza; *Cro.* ovchicza, ovchina; *Sla.* ovcica; *Crn.* ovzhiza; *Bs.* ovčica; *Vd.* ouzhiza, bizika, binei, bizhiza; *Ec.* овчѣ; *Rs.* овечка; *dem. nom.* owca, das Schäfchen (cf. baranek, iagnię). Każdy niewinną wilk owieczkę dusi. *Brath. H b.* Ciche stworzenie iak owieczka, i słowa nie bąknęła. *Teatr* 2 *b*, 124. Źle, bydź nazbyt dobrym; będiesz-li owieczką,

wilk cię zagryzie. *Cn. Ad.* 1332, cf. na pochyłe drzewo). Owieczki głupie. *Gor. Dw.* 287. – §. b) Owieczki, *millepedes. Krup.* 5, 202, owad mnogonogi w sklepach i piwnicach się znayduiący, Schäfchen, Kellerwurm, Aſſel. – §. c) Owieczki, baguiątka na niektórych drzewach. *Tr.*, Kätzchen, Palmen, Schäfchen auf manchen Bäumen. – §. d) ziele Owieczki, koteczki, kocia ſtopa, zaięcza noga, ma między trzema liſtkami czwarte kosmate, iako owca, *lagopus. Urzęd.* 186, *trifolium aruense. Linn.*, Ackerklee, Haſenfuß, Haſenpfötchen.

OWIĘDNĄĆ, *ob.* Obwiędnąć. OWIEŃCZYĆ, *ob.* Obwieńczyć.

OWIES, *G.* owsa, *m.*, *Boh.* owes, wowes; *Slo.* owes; *Sr.* 1. wówś, wowß, wuß; *Sr.* 2. howß; *Crn.* oves, ovs; *Vd.* ovesa, ouſa; *Rg.* òvas; *Cro.* ovez, ovesz, zob (cf. zob, zobać), sztoklasz (cf. ſtoklosa); *Dl.* ovez, ovaſa, zvob; *Hg.* zab; *Sla.* zòb; *Bs.* ovas; *Rs.* owsecb; *Lat.* auena, *Gall.* avoine, *Ger.* der Haber; źdźbło kolankowate z trawnemi liściami; ziarna podługowate z obu końców kończaſte, iest pospolitym pokarmem (obrokiem) koni i drobiu. *Kluk Rosl.* 3, 137, *Ec.* жито, cf. żyto). Owies zimoſtradny, ſkoroźliwy, wąsatek, czarny. *Haur Sk.* 11. – *Prov.* Dopiero mu owsa, kiedy chce do psa. *Cn. Ad.* 200, niewczas daiesz chleba huſto, kiedy w gębie zębów puſto, cf. łyżka po objedzie; lekarſtwo po śmierci). Owies święcimy w dzień S. Szczepana, abyśmy pamiętali, w iakim pałacu narodził się ſtworzyciel świata. *Hrbſt. Nau. N* 4 *b.* Owsem tym święconym, na pamiątkę kamionowania S. Szczepana, pospólſtwo zabobonne, na księdza odchodzącego od ołtarza miota, a potym doſtaie się księdzu do ſpichlerza. *Off. Wyr.* – *Prov. Slo.* koně za owſom bejá, a oſli bo dostávagu, *imperiti eruditis fortunas praeripiunt.* Owies koniowi nieciężki. *Cn. Ad.* 61, chleb w drodze nieciężki, *Aesopicum onus*). OWIESEK, – ſka, *m.*, *Bh.* owſek, *dem.*, n. p. Owies albo owiesek się w nim rozbryka. *Fal. H* 2, der Haber ſticht ihn. – §. Owiesek, ż OWSIK, – a, *m.*, owies plonny, czczy, niepłodny, ſtokłosa, mysze zboże, koſtrzew, *auena fatua*, *Bh.* owſyna, ſwerepec; *Cro.* divja zob; *Crn.* glushpérg, glushz; *Vd.* glushes; tauber Haber. *Syr.* 991 et 953, *Cresc.* 166. Owsik, *auena elatior*, Habergras, rodzay trawy do owsa podobny. *Kluk Rosl.* 3, 304, reigras. *Pam.* 85, 1, 909. – §. b) owiesek, rybka, mrzewka, mrzewczka. *Cn. Th.*, der Stint, Spiring, *Boh.* owesnička; *Rs.* окунка. OWIESIĆ, *ob.* Obiesić. OWIESNY, – a, – e, owsiany, *Bh.* owesny; *Cro.* zobeni; Haber–. Wódka z trawy owieśnéy. *Syr.* 991. Słoma owiesna. *Syr.* 996. Krupy owieśne grucą zowią. *Cresc.* 166, *ob.* owsianka. OWIEŚNY, – ego, *m.*, *subſt.*, przełożony nad owsami, der Haberaufſeher. Piwniczny, owieśny etc. *Vol. Leg.* 5, 170.

Pochodz. *owsiany*, *owsik*, *owsiſko*, *owsowy*. Etym. *wisieć*, *owiesić*, *obiesić*.

*OWIETRZNĄĆ, *F.* owietrznie *ex. idntl.*, wywietrzyć, auswittern, auslüften. Nie wielka rzecz, że trznę w łóżku, że ſtół opluię, niechay to *owietrznę. *Pot. Jow.* 2, 17. ?

OWIEWAĆ, *ob.* Owiać.

*OWILCZONE drzewo, pełne wilków, wyrostków, ein Baum voll Räuber. Owilczona gałąź przy drzewie usycha. *Przyb. Ab.* 161.

OWILGNĄĆ, OWILŻYĆ, *ob.* Obwilżyć. OWINĄĆ, *ob.* Obwinąć. OWINIĆ, *ob.* Obwinić. OWIONĄĆ, *ob.* Owiać. OWISNĄĆ, *ob.* Obwisnąć.

OWLEC, owloczę, *ob.* Oblec. *OWŁOKA, – i, ż., (cf. obłok), powłoka w koło obwiedziona, obwinięcie, die Umhüllung, die Hülle. Biała szata światleysza nad owłokę śrebrną, W którą czasem księżyca żywe świty webrną. *Prz. Ab.* 174.

OWO, *neutr. pronom.* Ow, owa, owo. OWO, *per apocop.* OW; *cum enclit.* owoż, owosz *adv.*, *demonſtrat iuxta eum qui demonſtrat sita*; oto *repentina vel proxima*; ono *remota*, *quae alter non videt. Cn. Th.*, ali, aliści! da! ſiehe da! hier! *Bs.* ouo, euo; *Cro.* ovo, evo, etò; *Dl.* evo; *Sla.* evo; *Rg.* ovo, èvo, etto, nutti, enno, onno; (*Ec.* ono, s albo; częścią). Woła Bóg: Abrahamie! A on: owom ia! sługa twóy. *Sk. Zyw.* 1, 202, owo ia ieſt. 1 *Leop. Gen.* 22, 11, oto ieſtem. 3 *Leop.*). On, który nas zabiiał, owo ieſt! oto go wam ſtawię iako cichego baranka; owo towarzysz kazania naszego; oto naczynie ducha S. *Sk. Kaz.* 1, 377. Jeśliby wam kto powiedział: owo tu ieſt Kryſtus, albo ono hain! nie wierzcie. 1 *Leop. Math.* 24, 23. Zawołał Pan Samuela, który odpowiedział: owo ia! i bieżał do Heli mówiąc: owo ia, boś mię wołał. *Leop.* 1 *Reg.* 3. 4. Pokazuie mi to podpisy: owo są: ia ten i ten podpisuię się; owo senatorowie, owo posłowie. *Birk. Ex.* 17. Owo ia też. *Cn. Ad.* 803, sam się chwali; chełpliwy). Owości, z alić owo! *ecce tibi. Cn. Th.*, da haſt! Owosz ieſt, owosz go mamy! *eccillum. ib.*, da haben wirs! da haben wir ihn! Jak kazanie czynił, owości iakoby rozgniewany szatan pokaże się. *Birk. Dom.* 87. Owoż masz naszę panią, coś się o niéy pytał. *Rey Wiz.* 39. Stanąwszy powiedzieli: owo my! *Chrośc. Job.* 151.

OWOC, – u, *m.*, *Boh.* owoce, plině (cf. płonię); *Slo.* owotce; *Cro.* vochye, szàd (cf. sad); *Rg.* vòcchje; *Bs.* vochje, plod; *Rs.* овощь; *Ec. dem.* овóщка. Oberd. Obs, *Ger.* das Obſt; *Sr.* 2. ſzad (*ob.* sad); *Crn.* sàd; *Vd.* sad, sadje, plod). Owoc powszechnie, pożytki, urodzaie ziemne wszelakie, *Cn. Th.*, Früchte des Gewächsreichs. Wszelki rodzay owoców obrywa po szczypcie, w miękkich powłokach albo w skórach chropowatych, w twardych łupinach, w strączach gładkich lub kosmatych. *Przyb. Milt.* 153. Owoc, drobnych drzewek, chrościny, z iagoda. *Cn. Th.*, Staudenfrüchte, Beeren. Owoc ieſt część rośliny w samym śrzodku kwiatu znayduiąca się, ſkładana z ziarn, iądrek, peſtek i okrycia. *Botan.* 126. Owoc ieſt właściwie iaiem rośliny, albo tą częścią, która do rozmnożenia rodzaiu służy. *Kluk Rosl.* 2, 11, die Frucht. – §. Owoc drzewny, Baumfrüchte, Obſt; *Ross.* овощи, (cf. frukta). Nie ieſtci to drzewo dobre, które rodzi złe owoce; ani drzewo złe, które daie owoc dobry. *Leop. Luc.* 6, 43. Trudno dobrych owoców złemu nosić drzewu. *Pot. Arg.* 163. Jakie drzewo, taki owoc. *Cn. Ad.* 686, nie daleko iabłoni iabłko pada; iaki oyciec, taki syn). Jakie nasienie, taki też owoc; ieſtem poczciwy, bom się z takich rodził. *Stryik. Gon. h* 2. Nie z owocu drzewo, ale z drzewa owoc bywa. *Wiśn.* 226.

Saczep

Szczep ma smakowity, A owoc przykry, gorski, jadowity. *Paſt. F* 67. Owoc z drzewa spadły, *Rs.* падалица, падалъ. Po lasach błąkaiąc się, ſowami i drzewnemi żywił się owocami. *Tr. Tel.* 182. Może się na tey puſtyni rodzi iaki owoc leśny, którym się możemy pożywić. *Teatr* 37, 11. Owoc suszony, *Vd.* sushoba. Owoc obierany, *Vd.* tehna. Owoc przyprawny do chowania w cukrze, w occie *Cn. Th.*, eingemachte Früchte, (cf. komput). – b*) Owoc kokoszy. *Haur. Sk.* 122, t. i. iaie (die Hennenfrucht) das Ey. Owoc kokoszy iaki sadzić, wiedzieć każdey gospodyni potrzeba. *ib.* 119; *Haur Ek.* 133. Akcyza wybierana od iarzyn, mąk, zgoła wszelkich kokoszego, gęsiego, kaczego, indyczego owocu. *Vol. Leg.* 5, 184. – *§. Nabywszy koz, któreby iuż mogły rodzić, i owoc dawać. *Cresc.* 565, t. i. płod. – c) *figur.* U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. *Bud. Ap.* 24, die Früchte der Wiſſenſchaften ſind ſüß. Czekamy świeżo urodzonych owoców dowcipu twego. *Boh. Kom* 4, 155, t. i. nowych płodów, świeżych dzieł, Geiſtesfrüchte. Otoż to są owoce upornego uporządzania. *Teatr* 30 *b*, 14, t. i. skutki, Früchte des Eigenſinns, Folgen. Miłość iest częstokroć owocem małżeństwa. *Teatr* 7, 87, rodzi się w małżeństwie). Owoc ciężkich swych prac nie kosztował. *Paſt. F.* 257. Pierwszy owoc, pierwiastek, *Ross.* начáтокъ. Co za honor powracać do domu, niosąc owoce zwycięstwa. *Boh. Kom.* 5, 213, laury). OWOCNICA, –y, ż., owocny skład, owocne schowanie *Cn. Th.*, *Bh.* owocnice; *Crn.* mędya, masda, sadnishe; *Rg.* vòchniza; *Rs.* овóщная; *Ec.* овощехранилище. – b) Owocnica, Owocnicska, – i, ż., owocowa przekupka, die Obſthöckerinn, die Obſtlerinn; *Crn.* brajnovka. OWOCNIK, – a, *m.*, owocowy przekupień, *Cn. Th.*, *Bh.* owocnik; *Rg.* vocchjiár; *Bs.* jabucjar, koji prodaje jabuke; *Sla.* vochnjak; *Crn.* brajnovz; *Rs.* зóлотникъ, овощникъ; der Obſthöcke, Obſtler. OWOCNY, OWOCOWY, – a, – e, *Bh.* owocný; *Rg.* vocchni; *Rs.* овощный; do owocu należący, Obſt-. Owocny skład *Cn. Th.*, *ob.* owocnica). Owocowy ogród. *Niemc. Ar.* 4, 247, (cf. sad); *Rg.* vochgnák, vocchiscte, vòchniza; *Bs.* vocchgnak, perivoj; *Rs.* овóщница. Owocne i kuchenne ogrody. *Pam.* 83, 566. Drzewo owocowe, 3 *Leop. Gen* 1, iabłczyste. 1 *Leop.*, *Bs.* vocchka. – b) Owocny, OWOCORODNY, owocowy, fruchtbringend, fruchttragend, fruchterzeugend; *Bs.* vochjan, plodan; *Rg.* vocchjorudan; *Crn.* sadonosn, sadne, sadovitn; *Vd.* sadlin, rodouiten, saden, sadjoviten, sadopoun; *Cro.* szadonòszen, szadòven, szadovit). Wyssa ze pnia wszystek sok owocorodny. *Zab.* 19, 111 *Zabł.* Owocorodny las. *Pilch. Sen. Gn.* 211. Praca nieowocna, *Teatr* 47 *c*, 56, t. i. niekorzystna, unfruchtbare Arbeit. OWOCOWANIE, – ia, *n.*, *fructificatio*, *Botan.* 93, das Fruchterzeugen, die Befruchtung. *OWOCOZBIERACZ, – a, *m.*, *Vd.* sadjaberauz, der Fruchtſammler.

OWOCZESNY, *ob.* owczesny.

OWOLNIC, *F.* owolni *Act. dk.*, Owolniać *ndk.*, uwolnić, frey machen. Owolnić zawieszenie, prawo zawieszone otworzyć. *Cn. Th.* 895.

OWOSZCZYC, *F.* owoszczy *Act. dk.*, Owoszczać *ndk.*, woſkiem oblewać, umwichſen, mit Wachs umgießen; *Slo.* owoſkugi, woſkem obtahugi; *Sr.* z woſkom wobcjahnu; *Cro.* ovoschùjem; *Bs.* ovoscititi; *Ross.* обвощúть, обвáщивать. *Incero* owoszczam, oszwarcuię. *Mącz.*

OWRĘBOWAC *ob.* Obrąbać.

OWRZEDZIAŁOSC, OWRZODZIAŁOSC, OWRZODOWIAŁOSC, – ści, *ż.*, owrzedzienie, osypanie wrzodami, cf. osutka, Schwären, Geſchwüre. Ziele to leczy owrzedziałości i okrotławiałości wnętrzne. *Syr.* 247. Liście te dobre do zewnętrznego zażycia w ranach, i owrzodziałości. *Kluk. Dyk.* 3, 49. Owrzodowiałością gardła i języka zdręczony umarł. *Krom.* 387. OWRZEDZIEC, *F.* owrzedzieie *neutr. dk.*, wrzodami się osypać, voll Geſchwüre werden. Łazara owrzedziały. *Radz. Luc.* 16, 20, *Bud. ib.*; *W. Poſt. W.* 2, 65, t. i. wrzodowaty, voll Schwären. Owrzedzienie działa, gdy się przydawa, iż na działach czynią się krosteczki. *Sien.* 467. Owrzedzenie męcherza albo osypanie. *Syr.* 95, ſchwärender Ausſchlag. – *fig.* Kiedy nam sumnienie owrzedzieie; .. *W. Poſt. W.* 3, 207, *Rey Poſt. N. n* 3, *Zrn. Pſt.* 2, 411, *Zygr. Pap.* 237.

OWSIANKA, – i, ż., gruce, owsiane krupy *Mącz.*, *Crn.* tolta, Hafergrütze. – b) gatunek gruszki, *Boh.* owesnice) die Haferbirne. OWSIANY, – a, – e, z owsa, owieśny, von Hafer, Hafer-. *Slo.* owsený, *Sr.* z. wowßné; *Vd.* ousen; *Crn.* ovsęn; *Rs.* овсяный. Gruca albo krupy owsiane. *Sien.* 219. U Podgorzanów chleb owsiany. *Kluk. Rosl.* 3, 138, *Crn. et Vd.* ovsénák, *Ross.* овсянúкъ. Słoma owsiana, *Vd.* ouseniza). Owsiane korzonki *ob.* salsefiny. Stoklosa owsiana *Syk.* 992. OWSIK *ob.* Owiesek. OWSISKO, – a, *n.*, pole owsowe, *Bh.* owesniſtě), das Haferfeld. *Haur. Sk.* 42. OWSOWY, – a, – e, od owsa, Hafer-. Swierzc owsowy. *Wied.*

OWSZEKI, *OWSZELKI, *OWSZEYKI *adv.*, ze wszystkim, cale, zgoła, koniecznie, do szczętu, gänzlich, ganz und gar, völlig. – (*Etym.* *wszy, wszelki, wszytek). Nieowszeki źle, *tolerabiliter Mącz.* O zdrowiu iego iuż owszeki byli zwątpili. *Wys. Kat.* 350. Wino owszeki opuściła, na samey wodzie przestaiąc. *ib.* 47. Wyzdychało wszystko bydło Egipskie, ale z bydła Jzraelitów nic *owszelki nie zginęło. *Leop. Ex* 9, 6. Rozdarł Samson lwa, nie maiąc owszeki nic w ręku. *Leop. Jud.* 14, 6. Panienka ta owszeki na waszem zdrowa została. *Wys. Jgn.* 145. Kto owszeki tak cierpliwy iest, aby to znosić mógł? *Stryik.* 187. – b) owszeki, owszem, przeciwnie, im Gegentheil, Gall. *au contraire.* Karać niemasz o co, owszeki się go pożałować godzi. *Papr. Gn.* 1164. Panno Nayświętsza, iako oczy twe znosić mogły tak srogie widziadło? owszeki serce twe temi gwoździami nie mniey było przebite, niżli ciało syna twego. *W. Poſt. Mn.* 115. Leszek nie chciał państwa; owszeki io radził Władysławowi przyiąć. *Papr. Herb.*; *Czach. Tr. A.* 1. – c) owszeki, zaiście, wahrhaftig, gewiß. *Ecaſtor*, owszeki, zaprawdę *Mącz.* Owszeki, zaprawdę *certe. ib.* Owszeki ięty iest miłością; owszeki ten iest, *certe ipse eſt. Mącz.* Wielka owszeki cnota iest miłość. *W. Poſt. W.* 3, 427. Wielkie owszeki przymuszenie do posłuszeństwa na lud swóy wkłada pan swoim przykładem. *Modrz. Bax.* 89. – §. Żadna sprawa, owszeki rycerska, nie może stać bez porządku. *Vol. Leg.* 2, 1695, t. i. dopiero rycerska, zumal. OWSZEM *adv.*, o wszem, ze wszystkim, ze wszem, zgoła, cale, koniecznie, owszeki, gänzlich, völlig, ganz und gar; *Vd.* zielu, ze vsem, na vse viske, dokler, kir;

Cro. vszikak, zevszema, uszakojáchki; *Bs.* svakojako, po svakki nacin, sasma; *Rg.* svakkáko, svakkojáko, usvém; *Ec.* всяко, всячески, отнюдь, весма. Zygmunt August, choć pokóy miłował, przecię nie owszem do spraw rycerskich nie był sposobny, bo sam woyska umiał szykować. *Biel.* 593, *Gwag.* 133. W interessie nie owszem sumiennym. *Nies.* 1, 38. Dla prostey tey uczynności, nie owszem przeyrzenia niegodnéy, przyiaźń bacznych pozyskać spodziewam się. *Petr. Ek. praef.* – 2. owszem, i owszem, *est fere adversativa vel correctiva particula*, immo, quinimmo *Cn. Th.*, *Bh.* owffem; *Slo.* nyбrj, anobrj; *Sr.* 1. hay, halehay; *Cro.* pache (*ob.* *pak, *lepak); *Rs.* попреки, напреки (*ob.* *przeko); im Gegentheil, *au contraire*, vielmehr. Żeby ich skoiarzyć, nie wielkiey zażyiemy trudności; ℟. ho! i owszem bardzo wielkiey. *Teatr* 22 *c*, 29. Angelika mu na myśl przychodziła, i owszem nigdy mu z niey nie zchodziła. *P. Kch. Orl.* 1, 219. Akt weselа podobno ma się prywatnie odprawić? i owszem, rzekł, będziem mieli u siebie prawie całą okolicę. *Kras. Pod.* 2, 51. – b) *aliquando* i owszem *affirmationem vel approbationem significat Cn Th.*, bardzo dobrze, (Oeſt. auf alle Weiſe); ja freylich! ſehr wohl! *Slo.* owſ'em, nяbrj, anobrj; *Crn.* pazh, posh: *Sr.* 2. wówschyści, ſehr. Słyszyszże ty, co to oto ci mówią? a Jezus im rzewszim. Słyszyszże ty, co to oto ci mówią? a Jezus im rzecze: i owszem. *Sekl. Math.* 21, *not.* t. j. tak ieſt, abo słyszę"). Pozwalacież? i owszem. *Teatr* 9 *c*, 37. Idź precz! ℟. i owszem, zaraz odchodzę. *Teatr* 29, 84. Wierzycie, iż wam to mogę uczynić? odpowiedzieli: owszem Panie. *Bibl. Gd. Math.* 9, 28, iście Panie. *Wuiek.*, ja Herr! Luth.). OWTĘDY *ob.* Owędy; OWTEN *ob.* Ow. OWTU *ob.* Owdzie.

OXEFT *ob.* Okseft.

O Y.

OY!, *exclam. doloris, admirat., admonit., exhortat.*, O! n. p. Oy! boli to, boli, kiedy nám własne dzieci udręczeniom się ſtaią. *Teatr* 29, 70. Oy tak tak, nie darmo się marszczy czoło moie. *Przyb. Ab.* 90. Mówiłem dotąd o ſtaroſtach, czas ieſt, oy czas, żebym mowił o chłopach ſtarościńſkich. *Gaz. Nar.* 1, 403, *Stan. Aug.* Czy ią Pan kocha ieszcze? ℟. oy! i iak kocha! *Teatr* 22 *c*, 29. Oy oy oy! iakże wſtydliwa! *ib*, 29, 19.

OYCIEC, OCIEC, *G.* oyca, *m.*, *Boh.* otec; *Slo.* oťec, tatí, tato (*ob.* tata); *Sr.* 1. woſh, nan (cf. nana); *Sr.* 2. woſchj, votter, nan; *Vd.* ozha, ozhek, atei, ata, tatei, tatek; *Crn.* ozhê, *G.* ozhęta; ata, *Cro.* otêcz, otacz, ochę, jàpa, japek, japicza, *G.* otcza; *Dl.* otacz, chyako; *Hg.* attya, atya, apa; *Es.* otaç, roditegl, (*ob.* rodzic), chjacchko; *Rg.* òtaz, *G.* ozza; chjachko; *Sla.* otac, oche; *Rs.* отецъ, *бáтюшка, *батя, *батюшка; *Turc.* ata, *Roman.* atta, *Gr.* ἄττα, *Lappon.* atzie, atye, cf. *Germ.* Atte, cf. *nomen proprium* Otto; *nam* At, Atta, Hatta, Tatta, Haddo, Hetto, Otto, *pro variis dialectis unum et idem sunt, et patrem significant*". *Frenz. in Weſtphal. monum.* 2, 2407.; cf. *Vd.* atati, tatati; s papłać; cf. tata, *Angl.* dadde, (cf. dziad), *Hisp.* taita, *Turc.* tada, (*alias Turc.* baba; cf. baba; cf. *Chald.* אבא, *Lat. pater*, *Ger.* Vater; *Graecolat.* tata τέττα). – Ociec, rodzic, der Vater. S. Woyciech założywszy klasztor, dał mu imię po Słowiańsku *tata*; bo tak Słowacy zwali S. Woyciecha, iako *oyca*. *Biel. Hſt.* 299. Oycem nie ieſt, aż kto ma dzieci. *Gor. Sen.* 344. (*O *oyczе*, syná *karzącym*. *Ezop.* 124; s o oycu karzącym). Jednego oyca, *Ec.* единокóренный. Oyca naśladuię *patrisso*, *Vd.* se povozhetim; *Crn.* poozhetem se; *Boh.* pátatiti ſe. Oyca złego zły syn. *Cn. Ad.* 686, *Slo.* gali otec, tali ſin, iaki ociec, taki syn, iakie drzewo, taki owoc; niedaleko iabłoni iabłko pada; nie urodzi sowa sokoła). Po złym oycu bywa gorszy syn. *Biel. Poſt.* 177. *Slo.* otáť ſ'tiſkal, a ſin wiſkal, ociec ściskał (ſkąpił), a syn rozrzucił. Oyca dobrego dobry syn; oyciec dobry złego syna nie urodzi. *Cn. Ad.* 803. Oyca dobrego zły syn; ociec dobry złego syna pod czas urodzi. *ib.*, *ob.* wyrodek). Oyca złego dobry syn. *Cn. Ad.* 804; i czarna kokosz białe iayka niesie, cf. matka; cf. córka). Jeden ociec dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów iednego oyca (wychować) żywić nie mogą. *Rys. Ad.* 18; *Cn. Ad.* 308. Panie oycze! *Cn. Th.* Ociec, nie więcey ociec, o żałości, ſtraciwszy wszyſtkie syny nieszczęśliwy. *P. Kch. Jer.* 232. – §. ſtary ociec, dziadek, oyca mego ociec, der Großvater, (cf. ſtara matka), *Slo.* ſtari otec neb tatik, dêdo, dêd; *Sla.* ſtâri otac, did; *Vd.* ozhjak, ſtari ozha). Stary ociec, będzieli opiekunem, winien liczbę czynić matce *wnęków swoich rok od roku. *Groi. Obr.* 149. – §. Ociec czeladny, *pater familias*, der Hausvater; *Bs.* domachin). Przodkowie nasi z *panów* wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. liſt.* 354. Napominał ociec czeladny swoie domowniki. *Farn.* 133, *Gil. Pſt.* 34. *ob.* czeladny. – §. Oyciec żony, świekier, zwyczaynie też po prostu oyciec. *Sax. Porz.* 132, der Schwiegervater, *ob.* świekier; cf. teść, *Cro.* tazt, *Ec.* мéсть, отéцъ богомдáный. – b) *Latius:* Oyciec, początek iakiéy familii. *Karnk. Kat.* 14, Stammvater, Vater. (*Crn.* ozhâk, z patryarcha; *Ec.* отценачáльникъ, отцевepхóвный, начáльникъ между отцами. Jeden ociec wszyſtkich nas ieſt; idąc wspak to przez zacne, to przez podłe przodki, tam się wszyscy ostać musimy, gdzie ieſt nasz przodek pierwszy. *Gor. Sen.* 196, t. j. Adam). – Do oyców zebrany poszedł. *Sk. Dz.* 566, t. j. umarł, er wurde zu ſeinen Vätern verſammelt; er ging heim, er ſtarb, cf. poszedł do Abrahama, na tamten świat). Bóg oyciec, Gott der Vater, nietylko, że syna od wieków sobie w bóstwie równego spłodził; ale też, że ieſt początkiem i nas wszyſtkich. *Karnk. Kat.* 16 *et* 14. Czy nie to ieſt oyciec twóy, co cię posiadł sobie, I ſtworzył dobrotliwy w oney pierwszey dobie! *Groch. W.* 14. Oyciec niebieſki. *Sk. Dz.* 819, der himmliſche Vater. Oycze nasz, któryś ieſt w niebie, święć się imię twoie. *Kanc. Gd.* 271, Vaterunſer, der du biſt im Himmel. – Oycze nasz, z paciorz, modlitwa pańska, *Slo* otčenáſ'; *Bs.* occe nasc; *Vd.* ozhanash; *Rg.* occenâsc; *Ec.* отченашъ, господская молúтва, господня. – §. Oyciec, który kogo opatruie, o kim staranie ma, onego wychowywą, za syna go sobie ma. *Biel. Poſt.* 127. Oyciec oyczyzny *pater patriae*. – Królu Rzpltą miey na dobrey pieczy; a oycem nam bądź, nie oyczymem. *Biel.* 370. – §. U Rzymian, senatorowie, *patres conscripti*, oycowie spisani; tak i Kardynałów wyraża *Groch. W.* 263. – §, Oyciec, fundator, założyciel, początek, przodek, der Vater, der Urheber, der Stifter. Norbertus, ociec zakonu Premonſtratensów. *Sk. Dz.* 1110.

Kalwin wasz ociec, panowie Dyssydenci. *Birk. o Ex.* 5. Szymon czarnoksiężnik oyciec i początek heretyków. *Sk. Dz.* 66. – §. Oyciec duchowny, s spowiednik, der geiſtliche Vater, der Beichtvater. Symplicyan był oycem duchownym S. Ambrożego. *Sk. Dz.* 312. Tych Bóg karze, którzy się oycom duchownym karać nie dopuszczaią. *Sk. Dz.* 322. – §. Oycowie święci, Doktorowie kościelni, die heiligen Väter, die Kirchenväter. Oycowie chrześciańscy napisali piękniejsze piesni, któremi zaraźliwe wypychali *Sk. Dz.* 143. – §. Oyciec święty, s papież *qu. v.* der heilige Vater, der Pabſt. Ogłoszenie bulli oyca S. *N. Pam.* 21. 297. – §. Oyciec, Oycowie, tytuł zakonników, Pater, ehrwürdiger Vater, Ordenspater. (*Ec.* кинга объемлющая въ себѣ жизнь отцевъ, и отечникъ, *Gr.* πατερικον). Chodkiewicz w Zmudzi fundował oyce Jezuity. *Birk. Chod.* 3. Przewielebnemu w Bogu Oycu *Hieronymowi* a Jesu Maria, Definitorowi Karmelitańskiemu. – *per abbreuiat.* O s oyciec; O. O. oycowie; n. p. Kazanie na pogrzebie Maryany Koniecpolskiey W. O. *Hieronyma* od S. Hyacynta; t. i. Wielebnego Oyca - Kollegium O. O. Jezuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. – §. *aliter* Oyciec duchowny, s oyciec chrzestny, der Taufpathe, Taufvater, *Ec.* крестный отецъ, пріемникъ, воспріемникъ. Kmotry abo oyce chrzestne maią nauczać syny swoie chrzestne. *Kornk. Kat.* 127. OYCOBÓY-CA, - y, *m.*, OYCOMORDERZ, - a, *m.*, *Cn. Th.*, OYCOMORDERCA, - y, *m.*, *W.* 1 *Tim.* 1, 9, zaboyca oycowski, der Vatermörder; *Sr.* 1. nana zamorduwar, *F.* zamorduwarka; *Vd.* ozhni ymorez, ozhetni vboinik, ozhni vbijenik; *F.* ozhetna vbiunisa; *Rs.* отцеубійца. Jeden był oycobóycą, drugi świętokradcą. *Teatr* 46, 44. OYCOBOYSKI, OYCOMORDERSKI, - a, - ie, OYCOBOYCZY, - a, - e, vatermörderiſch. Dał mu się Bóg z ręku oycoboyskich wymknąć. *Petr. Hor. F.* 3 *not.* „które się wżą zabiiać oyca swego"). Matkę oycobóyczem zabiiasz żelazem. *N. Pam.* 21, 348, *ob.* matkoboyczy. OYCOBÓYSTWO, OYCOMORDERSTWO, - a, *n.*, der Vatermord, *Vd.* ozhni vmor, ozhetni vboj; *Rs.* отцеубійство. Maiąż od oycobóystwa większe bydź niecnoty? *Bard. Tr.* 346. *OYCO-IMIENNY, - a, - e, *Ec.* отчественный *patronymicus*; *Subſt.* отчественное *patronymicum*. *OYCOLUBNIK, - a, *m.*, *Ec.* отцелюбецъ. *OYCOPOCHODNY n. p. Duch S., *Ec.* отчеисходный, исходящій отъ отца, какъ духъ св. *OYCOPODANY, *Ec.* отцепредáнный, *Gr.* πατροπαράδοτος, *a patribus traditus*; *ob.* podanie). *OYCOSIEROCTWO, - a, *n.*, osierocenie po oycu, strata oyca, bezoycze życie, die Vaterloſigkeit. Kiedy chce Pan, znosi z bezpotomnego sromotę nieplodności, a gdy mu się podoba, dopuszcza na wielu dzieci oycosieroctwo. *Psalmod.* 37. *OYCOSILNY, *Ec.* отчесильный, имѣющій равную со отцемъ силу, równey z oycem siły. - OYCOWIC, OYCZYC, *OYCZYCZ, - a, *m.*, prawy syn oyca swego, (cf. dobrego łoża). *pr. et ir.* der ächte ehrliche Sohn; cf. - owiec, - owic). (*Ec.* отчичъ, по отцѣ такожъ; *Rs.* отчичъ dziedzic dobra dziedzicznego ziemskiego, отчинникъ, вотчинникъ). Nad oycowicem bękart przewodził, sługa nad dziedzicem. *Paszk. Bell. B* 3. Prawy oycowic. *Zebr. Ow.* 23. Żona zła, cieszy się onéy swoiey zdrady, Onym swym kukułczętom dodawa i rady Jakoby oy-

cowice do końca oszukać, By mogli przybyszowie w onych dobrach kukać. *Klon. Wor.* 62. – §. Oycowic, syn oyczyzny, rodak, ein Sohn des Vaterlandes, ein Eingebohrner. Lada cudzoziemiec uprzedzi teraz u nas starożytnych oycowiców stopnie. *Pot. Arg.* 400. Bez zaciągow, oycowiców dłonie Urość daly w takową wielkość tey koronie. *Pot. Arg.* 509. Umarł Jan Łaski, prawy oyczyc oyczyzny. *Stryik.* 743. To o czym wiem dowodnie, iako oyczyc prawy, Spisałem ci rycerstwa tu Polskiego sprawy. *Papr. Gn.* Scytowie tylko a Indowie sami W swych ziemiach z przodków trwaią oyczycami. *Stryik. Gon. M* 3. Pokiśmy oycowiców sadzali na tronie, Szerzył się orzeł Polski. *Pot. Pocz.* 474, cf. Piast). Póki dawnych u nas oycowiców plemię rządziło, póty dobrze było. *Pot. Arg.* 119. Wszystkiemu rycerstwu i prawdziwym oyczyzny oyczycom. *Stryik. ded.* Wolno obywatelom Woi. Smoleńskiego oyczyców Smoleńskich, i dawnością ziemską zasiedziałych poddanych u sądów dochodzić; a ięśliby poddani czyi oyczyce do miast naszych zaszli, tedy – *Vol. Leg.* 3, 962, (t. i. tam urodzeni, rodacy, eingebohrne Unterthanen. Mię oyczyca twoich państw, te słowa cieszyły. *Papr. Try. B.*, *ob.* *oyczyznych ludzi. – §. Poddanych zwano *oyczyce*. *Czack. pr.* 2, 173, Erbunterthanen. Poymańców woiennych dzieci uważani są za oyczyców, czyli poddanych. *ib.* 217. – §. Oycowic, z wysokiey familii, familiant, *patricius*, parentelat, s panów pan, *Vd.* patriziar, deshelni shlahtnik, vlastelnik; *Bh.* vlastenec; *Rg.* vlastélin, plemenik, (cf. właściciel, plemiennik); *Cro.* vlasztelin; ein Patricier. W Rzymie dzieci senatorskie *patricios* iakoby oycowicami nazwali; my ich paniętami albo krwią panięcą nazowiemy. *Fal. Fl. przed.* Dorsprungus, patricius albo oyczyc z książąt Rzymskich. *Stryk.* 84, *Nar. Dz.* 1, 212. Znikały ze swemi imiony oyczyce *Zab.* 8, 246, *Nar.* Emiliuszowie z naydawnieyszych familiy Rzymskich i oyczyców pochodzą. *Zab.* 3, 5. Serca onych oyczyców na ten głos otrzeźwiały. *Warg. Wal.* 79. OYCOWIZNA, - y, *f.*, maiątek po oycu, *oyczyzna, spadek oycowski, (cf. macierzyzna), väterliches Erbgut, das Väterliche. O dzieci, iakąż macie oycowiznę wspoluą? *Przyb. Milt.* 332. OYCOWSKI, - a, - ie, *Bh.* otcowſky; *Slo.* otcowſki; *Vd.* ozhen, ozheten, ozhetoun, ozhni, ozhino; *Cro.* otchinszki, ot hanzki, otchin, otchev, ochin, ochinszki; *Bs.* occin, occev, ocevo; *Sla.* otcsin, otcsinski; *Rg.* occin, chjachkin, chjachkov; *Hg.* atyai; *Sr.* wоczzowé, nanowé, nanowy; *Rs.* отцовскій, отцевскій, отческій, отчій, отецкій, отцéвъ, отеческій, батюшкинъ, oyca, od oyca, do oyca należący, oyca się tyczący, od oyca pochodzący, väterlich. Oycowska łagodność syna psuie. *Cn. Ad.* 804. Daię ci oycowskie moie błogosławieństwo. *Kras. Pod.* 2, 75. Syn myśli święte często w sercu nosi, Za złość oycowską pana boga prosi. *Auszp.* 29. *Subſt.* Oycowskie, *sc.* dziedzictwo, *ob.* oyczyzna, das Väterliche, Vatergut. – Oycowskie *adv.*; po oycowsku, auf väterliche Art, auf Vaters Weiſe. Staraniem naszym to wszystko oycowskie uspokoić. *Vol. Leg.* 3, 241. Bym ten zły nałóg porzucił, po oycowsku mi perswadował. *Veryf. pr.* Nie oycowskie toś uczynił, t. i. nie od oycaś się tego nauczył, *haud paternum iſtud. Mącz.* Nie oycowskiegoś zakroił; nie po oycowsku postąpił. *Wlod.* – Po oycowsku, s starożytnie *Cn. Th.* 719, nach der Väter Weiſe. OYCOWSTWO,

OYCOSTWO, -a, *n.*, *paternitas Cn. Th.*, *Crn.* ozhanſtvu, ozhętſtvu; *Vd.* ozhetnoſt, ozhetje, ozhanſtvu; ozhetuſt; *Cro.* ochánsztvo, ochinsztvo; *Hg.* atyaság; *Rg.* occjánſtvo; *Ec.* отчество, отчество; Vaterſtand, Väterlichkeit, Verhältniß des Vaters. Wszyſtko, co Bóg ociec ma, syn też ma, okrom oycoſtwa. *Sk. Zyw.* 1, 61. Klękam na swe kolana do oyca pana naszego, z którego wszelkie oycowſtwo na niebie i na ziemi. *Leop. Ephes.* 3, 15, *Sk. Kaz.* 563, alles was Vater heißt, im Himmel u. auf Erden). Wielcy mędrce mało maią talentu do oycowſtwa. *Teatr* 25, 15, do płodzenia). OYCOWY, -a, -e, oycu własny, Vaters, *Rs.* отцовъ. Orzeł dzieci królika przed oczyma oycowémi rozdrapał. *Ezop.* 126. Że zawsze Bóg razem był oycem, po tym poznaiemy, gdy w wyznaniu mianuiemy złączone imiona bogowe i oycowe. *Kucz. Kat.* 38. OYCZE, *vocat. nom.* Ociec, Oyciec. OYCZENKO, -a, *m.*, tatuleńko, Väterchen! Jedwabne one słówka: mdy braciszeńku, oyczeńku. *Klon. Wor. ded.* Będziemy wiele mieć ſtarania o tobie oyczeńku. *Teatr* 20 *b*, 158. Wzbyt mi to dziwno oyczeńku. *Zebr. Ow.* 311. OYCZYC *ob.* Oycowic. OYCZYM, -a, *m.*, *Boh.* otčim; *Slo.* ocim, otčim; *Sr.* 1. woczzim, maczoch (*ob.* macocha); *Crn.* ózhem, ozhm; *Vd.* ozhum, popovi ozha, nepriſten ozha; *Cro.* ochúh (cf. *Cro.* machuha, = macocha), ozhin; *Hg.* moſtoha atya; *Bs.* occhjuh; *Rg.* occjúh; *Sla.* otcsúh; *Ec.* отчимъ; *Rs.* отчимъ, *vulg.* вотчимъ; mąż wtóry matki czyiey. *Sax. Porz.* 132, der Stiefvater. Oycem nam matki czyiey. *Sax. Porz.* 132, der Stiefvater. Oycem nam popou ſtareiſhi, nepriſtni ſtareiſhi, (°półrodzice). OYCZYMOWY, -a, -e, OYCZYMSKI, -a, -ie, ſtiefväterlich. Więc ty tylko ieſteś iego oycem oyczymowym? *Teatr* 20 *b*, 156, cf. pasierb', pasierbica). OYCZYSTOŚĆ, -ści, *f.*, oyczyſte przyrodzenie, cf. oycoſtwo, väterliche Natur, Väterlichkeit. Widzę w Rzymie poszlaki oyczyſtości męſtwa, Lecz widzę laury zdrady przy laurach zwycięſtwa. *Zab.* 10, 241. OYCZYSTY, -a, -e, *Sr.* 1. woczſtznan; *Rs.* отечественный. - °1, od oyca, oycowſki, väterlich. Nie darmo poszły oyczyſte modlitwy za syny. *Birk. Dom.* 106. Szlachcicowi nie wſtyd oyczyſte uprawiać zagony. *Tward. Wład.* 216. - §. oyczysty człowiek. *Czack. pr.* 2, 173, *ib.* 222, poddany, *ob.* oycsyzny, *ob.* oyczyc. - b) oyczyſty, od oyczyzny, domowy, swoyſki, własny tey krainy, *Bh.* vlaſtanſký; *Rs.* родимый; verlämdetiſch. Ziemię widzę oyczyſtą i bogi oyczyſte. *Bard. Tr.* 311. Na tobie oyczyſta całość polega. *Zab.* 2, 20, t. j. całość oyczyzny). Powaga króla Zygmunta, pana mądrego i oyca oyczyſtego. *Jan. Okez. G.* 2, oyca oyczyzny). Język oyczyſty, macierzyński, die Mutterſprache. Oyczyſty domowy dobrze przeiął język. *Tward. Wład.* 7. Dekreta Polſkim oyczyſtym ięzykiem maią bydź pisane. *Vol. Leg.* 7, 689. Czytać dawne ięzyki i obce rozumieć, Dobrze ieſt; lecz oyczyſty trzeba naprzód umieć. *Dmoch. Szt. R.* 17. OYCZYZNA, -y, *f.*, 1°). maiętność oyczyſta, *Bh.* otčizna; *Vd.* ozhni dieu, ozhatina, ozhetinſtvo, ozhnu blagu; *Cro.* ochinsztvo, otozhaſtuo; *Bs.* occinſtvo, occevina, ocbina; *Rg.* occinſtvo, ocinſtvo, djedina, otačbina; *Rs.* отчина, отцовщина; *Ec.* отечество, отчество; spadek oycowſki, das väterliche Erbtheil, das Väterliche (oycowizna, cf. macierzyzna). Moim zdaniem lepiey uczyni, kto mówiąc o Polszcze rzecze: *patria* moia, niżli *oyczyzna* moia; bo *oyczyzna* częściey się rozumie to, co gruntu komu ociec iego zoſtawił. *Gorn. Dw.* 4 3, (*ob.* °patrya). Opiekuni bronią sierot przeciw tym, którzyby im oyczyznę odjąć chcieli. *W. Poſt. W.* 403. Z bratem powinieneś się równie oyczyzną dzielić. *Star. Ref.* 55. Żywi mię Bóg chudą oyczyzną moią z żonką i z dziatkami moiemi. *Orzech. Qu.* 53. Napominał ich, aby bratu wrócili oyczyznę iego własną, którą mu wzięli. *Biel.* 94. Oyczyznę między syny podzielila. *Warg. Wal.* 47. *Sk. Kaz.* 591. Nałożywszy wszyſtkę oyczyznę na szkutę, wszyſtko oraz, gdy się rozbiie, tracą. *Petr. Ek.* 24. - 2) Oyczyzna, *Bh.* vlaſt, vlaſtenſtvo, domow; (*ob.* dom); *Sr.* 1. woczjijzna; *Vd.* domovina, roiſtna deshela, ozhetna deshela, ozhatkvu, ozheiſtvu, domazhi krai, domazha deshella, soja deshela; *Cro.* domovina; *Bs.* domovina, mjeſto ù kojese tko rodi, vilaet; silas; *Rs.* отечество, отчество, отечество, родина; *Ec.* отечество, отчество, отчизна, свои, своясн (cf. swoia, cf. się, u siebie). Kray, w którym się kto urodził, das Vaterland, (die Vaterſtadt, der Geburtsort). Powinnéy miłości ku oyczyznie, w któréy się zamykaią bracia, i wszyſtkie powinnowactwa nasze, i maiętności, nie opuszczaymy. *Star. Ryc.* 11. Wolał Fabi sam własney oyczyzny oſtradać, niżeli wiarę oyczyzna miała ſtracić. *Warg. Wal.* 143. Matką zowią oyczyznę; bo kto sobie wielką Nie zna iey dobrodzieyką, nie zna rodzicielką? *Błaż. tł. A* 2. Jaki kto z oycem, taki z oyczyzną. *Dwor. D* 2. Cnotliwemu wszyſtek świat oyczyzną. *Pot. Syl.* 47. Gdzie dobrze, tam oyczyzna. *Paſt. F.* 254; *Pot. Arg.* 703. Wszędzie gdzie żyć będziesz, znaydziesz oyczyznę. *Teatr* 38, 219. Oyczyzna swoia każdemu naymilsza; iaką taką oyczyznę, wolą ludzie niż wyborną gościnę. *Cn. Ad.* 805. (*Ithaca!*). (*Ec.* отечествоначальникъ założyciel państwa iakiego). OYCZYZNY, -a, -e, kraiowy, rodak, eingebohren, einheimiſch. Ludzi oyczyznych i przychodniów. *Stat. Lit.* 37. (Ludzi *oyczyſtych*, t. j. poddanych. *Czack. pr.* 2, 173, *ib.* 222).

O Z.

OZADA, -y, ziele iakieś, *Sien. wyk.*, ein gewiſſes Kraut.

°OZADZIC, *F.* ożadzi *Act. dk.*; omierzić komu co, °zadnym uczynić dla niego, *ob.* °zadny, einem etwas verekeln; zum Ekel machen. Wino komu ożadzić, aby go nie piiał, bo mu omierznie i przykre mu będzie. *Sien.* 501. Kruk ſtarał się, iakoby mógł łabędzia rychło oszkaradzić, A onę iego białość czernością ożadzić. *Papr. Kol. N* 2 *b*.

OŻALIC *dk.*, OŻALAC, OŻAŁOWAC, (OBŻAŁOWAC *qu. cf.*) *ndk.*, (cf. odżałować) ożalować żałoby i żalu, po czym lub po kim, odbywać, odpłakiwać *dedolere*, *Vd.* obshaluvati, obshaloſtiti, bedauern, beklagen, beweinen, ożalić, przeſtać żałować, opłakiwać, Trauer und Leid nach einem Verluſte endlich ſtillen, nicht mehr beweinen, zu trauern aufhören; (*Bh.* osgjaloſtiti *afficere dolore*). Jużem tego ożalował, *lugere vel dolere ob amissum vel deſtructum aliquid desii Cn. Th.* (u *Knapſkiego* omyłka: ożałował nie ieſt *lugere desiit*, bo to się wyraża przez ożalił). Abraham opłakał i obżałował żonę swoię. *W. Poſt. W.* 2, 237. Przyszedł Abraham, aby obżałował i opłakał ią. 1 *Leop. Gen.* 23. Przyszedł król siódmego dnia,

by ożalił Daniela, a oto Daniel siedzi między lwy. 1 *Leop. Dan.* 14, 39. Nierządnice swoie przeszłe złości obżałowały. *Odym. Sw.* 2, *o.* Skoro grzechów obżałował, łaskę mu darował. *Kanc. Gd.* 206. Żałował Dawid Ammona przez wiele dni. I przestał Dawid przeciwić się Absalonowi przeto, że iuż był ożalił śmierci Ammonowey. *Leop.* 2 *Reg.* 15, 37–39. Pragnął Dawid wyniśdź do Absalona, bo iuż był ożalał po Amonie, który umarł. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 39. Nie ożałuiesz tego nigdy, *nunquam te huius non poenitebit; nunquam te huius rei poenitentia deseret. Cn. Th.* Nieobżałowany, z Nieożałowany, którego nigdy nie ożałuiesz, nieoplakany, nie genug zu bedauern, zu beweinen. Teraz, póki tchu w ciele ich stroskanym Dostanie, będziesz nie obżałowanym, Będą litować twey niezwrotney straty, Nie uleczy w nich bolu czas skrzydlaty. *Zimor. Siel.* 201.

OZANKA, -i, ż., ziele, *Teucrium*, der Gamander, rodzay, do którego należy kocie ziele, czosnak. *Kluk. Dyk.* 3, 109. *Bh.* ožanka, zelenec; *Ross.* очанка, росмарѣ, заячей чеснокъ, дубровка, коневей лукъ. Ozanka mnieysza; ptasze oczka *chamandrys. Sleszk. Ped.* 417, Gamanderlein, Wathengel.

*OŻARKA, -i, ż., ptak, kukułka, der Kuckuk. Nie będziecie iedli strusia, sowy, ożarki. *Radz. Lev.* 11, 16; *Bud. ib.* OŻARŁY *ob.* Obżarły, Obeżrzeć się.

OZDABIAĆ *ob.* Ozdobić. *OŻD, OŻDNICA *ob.* Ozdownia.

OZDOBA, -y, ż., OZDOBKA, -i, ż., *zdrbn.*, *Boh.* ozdoba; *Slo.* ozdoba (ozdobka, ozdobilka figura grammatyczna); *Crn.* snâga, zir; *Vd.* snaga, lepota (*ob.* lepski), lepotinstvu, lepotstvu, tenkustvu, koranda; *Cro.* snaga, kinchenye, kinch, gyungy; *Dl.* vreha, urès, uresay, naprava; *Rg.* urès, uresaj, nárescjaj; *Bs.* ureha, ures; *Sr.* 1 bébenstwo; *Rs.* красà, прикрáса, прикрасочка, благолѣпота, нарядъ, наряженїе, наряженїе, утварь, убранство; *Ec.* узорочїе, утварéнїе, приборъ, украшенїе; krasa, wszystko co ozdabia, przyozdabia, przyozdobienie, die Zierde. Waleczna Korono Polska, Słowieńskiego narodu ozdobo iedyna. *Birk. Kaw. M. A* 2. Alcyd ozdoba świata. *Bard. Tr.* 471. Newton ozdoba wieku naszego. *Roz. Dos.* 1, 19. Ozdoba na szyię, noszenie, łańcuch, *Cro.* klarush). Ozdoby kobiece, *ob.* *ochędostwo, *Ecc.* жѵанъ, вещи драгоцѣнныя особливо къ женскимъ уборамъ принадлежащїя. OZDOBIĆ, *F.* ozdobi *Act. dk.*, Ozdabiać *ndk.*, *Bh.* ozdobiti, ozdobovati, wyssléchtiti; *Slo.* ozdobugi; *Sr.* 1. wodébam, wudébam, debu, wotanosćjam; *Crn.* offernâshem, offernashêti; *Vd.* oblepuvati, obzirati, ozirati, polepuvati, iszhediti, sesnashiti, oblepotiti, snesti; *Cro.* kinchiti, okinchujem, nakinchujem; *Dl.* naresiti, usnaxiti; *Rg.* urôsiti, nakittiti; *Bs.* kittiti, nakittiti, naresiti, ukrasiti, uresiti; *Bs.* ugljaditi, uresiti; *Rs.* наряди́ть, наряжать, крáсить, крашу; *Eccl.* умодри́ти, умодрю́, благоукрашáю; okrasić, zdobić, upiękrzyć, zieren. Sala ozdobiona rozmaitym sprzętem. *Teatr* 18, 3. Litość nade wszystko ozdabia kobietę. *Teatr* 46 *b*, 48. OZDOBICIEL, - a, *m.*, ozdabiacz, przyozdabiacz, zdobiący co, der Verzierer, *Sr.* 1. debitjèr; *Vd.* oblepuvauz, ozieravez; *Cro.* nakinchitel; *Bs.* uresitegl; *Ec.* удобри́тель; *w rodz. żeńsk.* ozdobicielka, *Vd.* oblepuvauka, ozirarza; *Cro.* nakinchitelicza. OZDO-

BNOŚĆ, -ści, ż., *Boh.* ozdobnost; *Sr.* 1. wudebenosći, wschéradnosć, rimosć; *Crn.* offernashnost; *Ec.* добрóта; (*Rs.* доброта, z dobrota); ułożenie ozdobne, die Zierlichkeit. Dziwowali się oney kościoła Jerozolimskiego ozdobności. *Sk. Kaz.* 451. OZDOBNY, -a, -o, OZDOBNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* ozdobny, ozdobně; *Sr.* 1. wschédne, lesny (cf. śliczny); *Vd.* usnashen, zhedin; *Sla.* naźadné

ſtrabitse, oporavitise; *Bs.* priboliti, oſtrabitse; *Rs.* оздоро́вѣть, оздоравливать, обмо́чься; *Ec.* цѣлитися; wieder geſund werden, geneſen. Prędzey zachorować, niżli ozdrowieć możemy. *Sk. Żyw.* 1, 3. Cały świat doktorowi dadź chory przyrzeka, Ozdrowiawszy wnet z myśli doktor mu ucieka. *Min. Ryt.* 4, 187. Umiarkowanie radzę i iuż ozdrowiałemu, ieżeli zdrowie zachować zechce. *Pilch. Sen. Gn.* 123. (*Bs.* lagodan *convalescens*, lagodnoſt *convalescentia*, cf. łagodny). Ozdrowiecie, s wyleży się. *Cn. Th.*, *Star. Dw.* 50.

*OZDRZEMO *adv.*, n. p. nie gińcie wzdy *ozdrzemo. *Zygr. Gon. A* 2 *b.*? może; daremno, próżno.

OŻDŻYĆ, -ył, -y *Act. dk.*, słod na ozdowni osuszyć, *Vd.* osaditi, osushati, Malz dörren. *Torrere frumentum*, słod ożdżyć. *Mącz.*, *toſtum hordeum* ożdżony ięczmień. *Mącz.* Słody, tak ożdżyć, żeby to ożdżenie nie sosnowemi suszono drewkami. *Haur. Et.* 110.

OŻĘDKI, *plur.*, sicle, tobołki, kaletki, *Thlasp. bursa paſtoris*, Taſchenkraut. *Syr.* 1211.

OŻEGNĄĆ, OBŻEGNĄĆ, OŻGNĄĆ, ożegł, *F.* ożegnie *Act. idntl.*, Ożegać, Ożygać, Ożgać, *ndk.*; *Sr.* 1. wojąham: *Vd.* oshgati; *Cro.* obsisem, obsganye; *Bs.* osgecchi, oprriliti, isprrliti; *Rg.* oxécchi, oxixem; *Rs.* ожёчь, ожигаю, обожёчь, обжигать; opalić, bebrennen, umbrennen, umſengen; *propr. et fig.* Często opiekun inwentarzem dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. *Sax. Perz.* 122, (cf. ożga). Pluto z sinemi policzkami i z kosmy ożglemi. *Ryb. Gſſl. B* 2. Te próbki pomału zasuszyć, potym z tyglami ożgnąć, a w piec śklarſki wstawić. *Torz. Szk.* 87, opalić, osuszyć). Tygle w dymnéy izbie suszone, bezpieczniey się ożygaią, i dłużéy w ogniu trwaią, niż te, co wiatrem suszone były. *Torz.* 105, wystawiaią się na ogień). *ib.* 42. - Witult wrócił się do Prus, a Wilkomir obżegł. *Stryik. Con.* Q 3, w koło ogniem popuſtoszył, brandſchatzen. Plon z Moſkwy wywiedli, Uświat zaś obżegli. *Stryik. Con.* Ł 3. - *tr.* Prawda żem się zapomniał, ożgawszy się dobrze winem. *Teatr* 15 c, 77, t. i. rozpalony winem). *OŻEGACZ, -a, *m.*, opalacz, der Bebrenner, Umſenger, (*Rs.* обжигальщикъ robotnik co kruszce ożyga). *OŻEG *ob.* Ożog.

OŻENIĆ, *F.* ożeni cz. *dk.*, Ożeniać *ndk.*, *Bh.* ożenití; *Rg.* oxenitti; *Vd.* oshéniti (*Vd.* omoshiti, s omężyć); *Sr.* 1. wożénin, wożenim; *Cro.* oseniti, osenujèm; *Ec.* унев'ѣсти(ся) (*ob.* niewiaſta); żonę dadź komu, złączyć go z którą ślubem małżeńſkim, einen beweiben, ihm eine Frau geben. Lew syny swe ożeniał, i dał za każdego Gęſty las, aby użył w nim wczasu swoiego. *Papr. Kol. P* 4 *b.* Ożeniony, żonaty, *Ec.* оженёный, женатый. - §. Ożenić córkę z kim, s wydadź ią za kogo, die Tochter verheirathen. Bela Małgorzatę ożenił z Romanem. *Nar. Hſt.* 5, 21. Uznali Austryacy sukcessorką Gertrudę, ożeniwszy ią z hrabią Badeńſkim. *ib.* 5, 19. - §. *fig.* połączyć, verbinden. Staniesz się matką i panną; ożeni bóg dziewictwo z płodnością, i dziewicą zoſtaniesz i matką. *Sk. Kaz.* 539. Dawnych czasów wschodnie strony królestwa z mądrością ożeniały, i mądre królmi czyniły. *Sk. Kaz.* 517. Posłuszeńſtwo z pokorą ożeniaymy. *ib.* 540. OŻENIĆ się *rec.*, *Bh.* ożenít (e; *Vd.* oshenitise; *Bs.* osgenitise, udomitise (cf. poſtanowić się, osieść); *Ec.* оженя́тися; *Rs.* сосва́таться (cf. swatać się); *uxorem ducere*, wziąć sobie żonę, ſich eine Frau nehmen, ſich mit ihr verheirathen, ſie heirathen; (cf. iśdź za mąż). Wielkie poczty bywały swatów, kiedy się kto iechał ożeniać. *Papr. Gn.* 1096. Przed potopem używali i pili, ożeniali się, i za mąż dawali. *Sekl. Math.* 24, *Salin.* 4, 123, cf. bonować, lusztykować). Jeśliby ty sama chciała, ożeniłbym się z tobą, a tak oboie będziemy sobie ty żoną a ia mężem. *Teatr* 10 *b*, 39. Rzymianie winę pieniężną kazali tym zapłacić do ſkarbu, którzy nie ożeniwszy się, wiek swóy bez małżeńſtwa strawili. *Warg. Wal.* 63. Każdy się zmieni, kto się ożeni. *Rys. Ad.* 32. OŻENIENIE, -ia, *n.*, OŻENINY *plur.*, das Beweiben, das Heirathen, die Verheirathung mit einer; *Vd.* oshenenje, shenitva; *Ec.* унев'ѣщение. Wszyscy prawie maią chęć do ożenin, tylko częſtokroć ich ubóſtwo zraża. *Jabł. Tel.* 172. Zwłoka w ożenieniach zawsze szkodna była. *Sim. Ziel.* 41. Każdy powinien przed ożenieniem trzy lata szaleć. *Rys. Ad.* 26.

*OZENNY *plur.*, n. p. Wrzody w nosie polipem abo *ozennami* zowią. *Syr.* 190, ein Gewächs in der Naſe.

OŻERAĆ, Obżerać, *ob.* Obeźrzeć, OŻERCA, *ob.* Obżerca.

OŻGA, -i, *m.*, (*ob.* ożegnąć), opaleniec. *Cn. Th.*, ein rund um Gebrannter, Verſengter; ein Abgebrannter. OŻGAĆ się, OŻGŁY, *ob.* Ożegnąć.

OZIĘBIĆ, *OZIĄBIĆ, *f.* oziębi cz. *dk.*, Oziębiać, *Oziąbiać *ndk.*, *Oziąbiewać *kont.*, *Bh.* oznobiti, oſtudzić, *pr. et tr.*, abkühlen, kalt machen. Kapuſta kwaśna oziąbiewa wszyſtkie członki. *Sak. Prott.* 183. Łakomſtwo oſtudza i oziąbia gorącość miłości bliźniego. *W. Poſt. W.* 214. - §. Oziębić sobie żołądek, głowę. *Tr.*, zaziębić, ſich den Magen ꝛc. erkälten, verkälten. - Oziębić się, oziębnąć, *Vd.* osebſti se, osebem se, kühl werden, abkühlen. Woda, która prędko się zagrzeie, i prędko oziębia, nalekſza ieſt. *Syxt. Szk.* 51. Bez pomocy ognia nic się nie ogrzeie, a bez powietrza nie oziębi. *Pilch. Sen. liſt.* 256. - §. Oziębiło się *impers.*, oziębło, *aer refrigeratus eſt. Cn. Th.*, es hat ſich abgekühlt, iſt kühler geworden. OZIĘBLEC, -blca, *m.*, człowiek oziębły, oboiętny, (*oppos.* zagorzalec), ein Kaltſinniger, Gleichgültiger. Niechay złorzeczeniom wieków podany będzie oziębiec. *Gaz. Warsz.* 6, 1620. OZIĘBŁOŚĆ, -ści, *ż.*, oſtygłość, niegorącość, niegorliwość, letniość, oboiętność, *Vd.* mlakovitnoſt, mlakota, meraloserzhnoſt, kesnuſt, merslobnuſt, der Kaltſinn, die Kälte. Oziębłością płaci oświadczenie nayżywszéy miłości. *Teatr* 7, 4. OZIĘBNĄĆ, oziąbł, *F.* oziębnie *neutr. idntl.*, oziębić *dk.*, *oziębniewać, *oziębnować *kont.*, oſtygnąć, ozimnieć, *pr. et tr.*, kalt werden, erkalten; *Bh.* ozabnauti; *Sr.* 1. wozębam; *Crn.* oszębam; *Bs.* ozebſti; *Vd.* osebſti; *Rg.* ozébſti, ozimitise; *Cro.* ozebújem; *Rs.* озя́бнуть, озя́баю. Oziębła potrawa. *Tr.* Niektórzy po obiedzie oziębniewaią w ręku i nogach. *Sak. Pr.* 139. Jeśli to cześć powściągnąć się od miłoſtki sędziwemu a oziębłemu ciału, cóż krwi młodéy a wrzącéy! *Gor. Dw.* 279. Po śmierci Karóla Wielkiego nauki nieco oziębły. *Sk. Dz.* 755. Dla nieprawości wielkiéy, miłość oziębiała. *Birk. Dom.* 120, oziąbła). Ludzie z przodku gorąco pochwycą rzecz nową, ale za czasem przychodzą do oziębłości; przetoż apoſtoł napomina, aby nie oziębnowali. *Gil. Poſt.* 55. Oziębły, -a, -e, nieochotny, le-

tni, oboiętny, *Bs.* ozebuo; *Vd.* mlashen, kropen, mlakoviten, mersloserzen, mlashnomiseln, mersloben, kesen; unluſtig, kalt, kaltſinnig. Oziębłego byliście ku niemu serca. *Siem. Cyc.* 324. Oziębły w duchu, w nabożeństwie. *Cn. Th.* Oziębłe *adv.*, n. p. nieprzyiaciela oziębłe miłuie. *Paſt. F.* 149, cf. oziębłość). – §. *Imperson.* Oziębło, z oziębiło się, es hat ſich abgekühlt, iſt kalter geworden. – §. Oziębnąć, zaziębnąć, ſich erkälten. Oziębłem, tak długo ſtoiąc z odkrytą głową. *Tr.*

OZIELE, z Ozionie, *ob.* Ozionąć.

OZIELENIĆ *cz. dk.*, ozieleniać *niedok.*, w koło ziełonym u czynić, zielenią obwieść, *ob.* omaić, begrünen, belauben, rund um grün machen; *Vd.* oseleniti, oblepeniti, obtraviti, potraviti; *Rg.* oseleniti; *Bs.* oseleniti; *Cro.* oselenújem; *Ec.* озеленяю.

OZIEMNIK, – a, *m.*, *Julus terreſtris. Linn.*, gatunek owada, w ziemi żyie. *N. Pam.* 17, 215, der gemeine oder Erdvielfuß.

OZIERAĆ, obzierać, *ob.* Obeyźrzeć.

*OZIERODA, – y, *ż.*, n. p. Na Rusi groch w drabinach przy gumnie (to drabiny *ozierodami* tam zowią), suszą. *Gwag.* 335, eine Art Leiter, Früchte u. ſ. w. darauf zu trocknen, *ob.* żerdź. *OZIERODNA żerdź, eine Stange zu ſolchen Leitern; n. p. Za wyrąbane cudze drzewo, co się zeydzie na żerdź ozierodną, na koły etc., gwałtownik zapłaci po trzy grosze. *Stat. Lit.* 315.

*OZIEWIĆ *cz. dk.*, oziewnąć *idntl.*, oziewać *ndk.*, n. p. Gdyby nie było przeźrzenia Pańskiego, nigdyby to narzędzia świata tego, ani gęby mogły oziewić w onym upadku twoim. *Rey Pſt. Ff* 1, rozziewić, otworzyć; cf. ozionąć, ozieie.

OZIMI, – y, – ia, – a, – ie, – e, (*quasi* około zimy). Winter-; *Bh.* ozymý, ozymni; *Rs.* озимный, озимый. Gruszka ozimia. *Syxt. Szk.* 261. Ozime zboża sieią się przed zimą, i nie zbierają się aż przyszłego lata. *Kluk Rośl.* 3, 128, Wintergetreide. Ozima pszenica. *Dudz.* 49, *Rs.* ледянка. Żyto ozime, które na zimę bywa siane. *Syr.* 913. (*oppos.* iare zboża). OZIMINA, – y, ł., *Bh.* ozyma; *Rs.* озимь, озимица; *Ec.* озимь, озимина; das Wintergetreide. (*Ben.* ozimąc, z ięczmień; *Cro.* ozimecz). Zboże, które na zimę zwykło się siać, zowią oziminą. *Gwag.* 334. OZIMNIEĆ, *F.* ozimnieie *neutr. dk.*, oziębnąć, kalt werden, erkalten; *Vd.* osimiti; *Cro.* ozimujem). Trunek ten potwierdza mocno uczynek małżeński, choć iuż ozimniały. *Sienn.* 184, oziębły).

OZIONĄĆ, *OZINĄĆ. *F.* ozionie, *ozieie *cz. idntl.*, otchnąć, napuchnąć, giftig anhauchen, mit giftigem Hauche anſtecken. (*Etym.* ziewnąć). Co mię tylko otacza, zarazą ozionął. *Karp.* 1, 182. Schną lilije i róże, cokolwiek ozieie Zarażone powietrze, umiera i mdleie. *Uſtrz. Klaud.* 57, *Uſtrz. Troi.* 37. – §. *In bonam partem*, Wenus z Dyaną oddechem swym słodkim te mieysca ozionęły. *Karp.* 3, 29. – §. Wilk go ozionął, der Wolf hat ihn angeſchaut, und mit ſeinem Anblick aus der Faſſung gebracht. Powiadają, że wilk pierwszym swoim widzeniem człowieka ozionie, że czasem i ratunku głosem wołać nie może. *Haur Sk.* 313. Oczy wilcze mamią zwierzęta, tak dalece, że nawet i człowiek zawołać nie może, kiedy go wprzód wilk poſtrzeże, bo go przez to samo oczyma omami. *Lub. Roz.* 171. Wilczaszku ozionąłeś owieczkę

niebogę, Oza za tobą bieży, choć ma w sercu trwogę. *Sim. Siel.* 76, cf. urok). Wilk, gdzie ukąsić nie może, tam *ozinie. *Zygr. Ep. A* 2. Nas szatan tak *oziął, iż dobrowolnie mu w paszczekę bieżemy. *Zrn. Pſt.* 3, 573. Tak srodze nas piekielny wilk *oziął, iż choć widzimy zamołówki iego, dobrowolnie iednak za nim bieżemy. *ib.* 1, 80. – *transl. fig.* ozionąć co, chciwie żądać, chciwe oko na co rzucić, gierige Augen auf etwas werfen, heftig begehren. Alexander Wielki świat wszyſtek myślą ozionął. *Opal. sat.* 61. Com raz dał, nazad tego nie ozionę. *Morszt.* 186. – §. b) ozionąć kogo, opętać kogo, zjednać iego łaskę sobie. *Dudz.* 49, einen für ſich bezaubern, einnehmen.

OZŁOCIĆ, *f.* ozłoci *cz dk.*, ozłacać *ndk.*, pozłocić w koło, *Sr.* 1. wozwotjam; *Vd.* oslatit; *Ross.* озолотить, озолочать, озолачивать (zbogacić); *Ec.* озлатить, озлатя́ю; rund um vergolden, umgolden, übergolden. Ozłocił dom wewnątrz szczerym złotem. *W.* 2 *Par.* 3, 5. Kiedy pigułka tak dobrze ozłocona, trzeba ią połknąć. *Teatr* 22, 93. Nieieden biedny rolnik tam się długo pocił; By pan gnuśny z łez iego grzbiet szkapi ozłocił. *Nar. Dz.* 3, 152. Mieć pieniądze, mieć wszyſtko, przy tym ta mammona, I sama szpetność szkli się iakby ozłocona. *Zab.* 1, 109. Ozłocilbym go, odważyłbym go złotem; złoty to człowiek. *Cn. Ad.* 806, nieoszacowany, ich möchte ihn vergolden, das iſt ein Goldmann. Kiedym mu list ten oddała; rozumiałam, że mię ozłoci. *Teatr* 29, 57. Ręce czyie ozłocić. *Teatr* 21, 68, cf. smarować mu ręce. OZŁOCICIEL, – a, *m.*, *Sr.* 1. wozwotjer, wozwotnik, który ozłaca, der Vergolder.

OŻŁOPAĆ się *recipr. dk.*, *Teatr* 3 *d*, 33, obeźrzeć się; objeść się, ſich dick freſſen, *Sr.* 1. wojłopam ſe. Co dzień, ſkoro się objadło, ożłopało, na łóżko wwalił się, iak bela. *Mon.* 70, 177.

OZNAĆ się gdzie, albo z kim *recipr. dk.*, obeznać się, Bekanntſchaft machen. Źle ſkoro się złodziey ze psy ozna. *Klon. Wor.* 35. Przywitay go, iako drużbę, wiem że się ozuacie. *Mat. z Pod. A* 1.

OŻNĄĆ, *F.* ożnie *cz. idntl.*, ożynać *ndk.*, zboże ſkosić, żniwo odprawić, das Getreide abmähen. W Francyi bardzo prędko zboża ożynaią. *Cresc.* 135, *Bh.* ojnám; *Rs.* ожáть, ожинáть. Ożynanie, ożęcie *Bh.* ojnka, *ob.* żniwo.

OZNACZYĆ, OBZNACZYĆ, *F.* oznaczy *cz. dk.*, Oznaczać *ndk.*, znaki około czego podawać. *Wlod.*, umzeichnen, bezeichnen, Zeichen herum machen; *Bh.* určiti; *Sr.* 1. wobczrchuvu; *Vd.* osnaminuvati; *Ben.* obiglsgiti; *Cro.* uglaszovitújem; *Ross.* означить, означать, означивать, ознаменить, ознаменять, ознаменивать, разменить, разменять. *Circumsignare*, obznaczyć, ocechować. *Mącz.* – §. b) Oznaczać, do poznania podawać, dawać poznać, zu erkennen geben, bezeichnen. Stróy częstokroć oznacza, co się wewnątrz świeci. *Kras. Pod.* 1, 30. Minęły to czasy, gdzie broda nieuczesana i łatana suknia, były mądrości oznaczeniem. *Mon.* 72, 709, *ob.* oznaka, znamię). Był to człowiek młody; ile mogłem miarkować nie oznaczał więcey nad lat 20. *Kras. Hſt.* 186, *Dmoch. Jl.* 38, *N. Pam.* 5, 158. OZNACZYCIEL, – a, *m.*, *Sr.* 1. wobczrchuvatj, który oznacza, der Bezeichner. OZNAK, – u, *m.*, OZNAKA, – i, ł., znak, po którym co poznaią,

n. p. prognostyk, *Vd.* sposnanitnu snaminje, *Rs.* разли́чка, Zeichen, Anzeichen, Merkmal. Dla swéy wspaniałości iedynie oznaku Wszystkich w Piątki obżarców czestował bez braku. *Zab.* 15, 93. Przyymiycie ten ostatni oznak przyiaźni moiéy. *Teatr* 47; 113. Nie widzieli w nich tylko radość i oznak serca przychylnego. *Przyb. Luz.* 39. Przypadki w chorobach są niby oznakami uwiadomiaiącemi stan chorego. *Perz. Lek.* 66. Na oznakę zjednoczenia się ze stanem mieyskim, stan rycerski po nim do ucałowania ręki krolewskiéy przystąpił. *Gaz. Nar.* 1, 300.

OZNAYMIACZ, OZNAYMICIEL, -a, *m.*, oznaymuiący co, opowiadacz, *Sr.* 1. pjizpewicjer; *Vd.* nasnanovez, nasnanuvauz, osnanez, osnanuvauz; *Cro.* obznanitel, nazvesztitel; *Rs.* извѣстите́ль; der Anzeiger, Ankündiger. *Pronuntiator*, oznaymiacz swego mniemania. *Mącz. Nuntius*, posel, oznaymiciel. *Mącz.* OZNAYMICIELKA, - i, *f.*, die Ankündigerinn, Anzeigerinn. *Nuntia*, poselka, oznaymicielka. *Mącz., Cro.* nazvesztitelicza; *Rs.* извѣстительница. OZNAYMIĆ, *F.* oznaymi *cz. dk.*, Oznaymiać, Oznaymować *ndk.*, *Bh.* oznamiti, oznamowati; *Slo.* oznamowat', oznamugi, u'ożim (cf. ułożyć'; *Sr.* 1. woznamuju, woznamosczam, wozpewam (*ob.* ozwać), pjizpewam (cf. przyzwać), pjipowedam, pjirutjam; *Sr* 2. hopschawisch; *Crn.* pomèniti, pomęnem; *Vd.* osnaniti, osnanuvati, sasnaniti, nasnaniti, nasnanuvati, nabirishati, napovedati, opomenit, posnaniti, nakasati, na snanje dati; *Cro.* oznanújem, objavlyam, porùcham, obnanújem, nazvescham (cf. obwieszczać); *Bs.* naviśtiti; *Rg.* uznanniti; *Rs.* заявля́ть, заявлять, извѣща́ть, извѣщать, объясня́ть, обосла́ть, повѣстить, повѣщать, доложиться, докла́дываться; *Ec.* назначе́нати, оповѣ́дую, возвѣщаю, извѣщаніи; (*Ec.* означить, означе́нать, oznaczyć); dawać znać o czym, opowiadać, odnosić co, donieść o czym. etwas anzeigen, melden, kund thun, wissen lassen. Ten właśnie oznaymować rzeczony, który naypiérwéy co nowego opowiada albo objawia. *Sal.* 4, 30. Wszedłszy Tobiasz, oznaymił te wszystkie rzeczy oycu swemu. 1 *Leop. Tob.* 5, 10. Oznaymuiemy tym listem naszym, którym wiedzieć należy, ... *Vol. Leg.* 1, 752. Oyciec synom oznaymować będzie prawdę twoię. *Leop. Jes.* 38, 19. Wyznawam Jehowę, i oznaymiam moc iego. *Bud. Tob.* 13, 8. To o piérwszym przyyściu Jezusowym oznaymia prorok. *Sk. Kaz.* 15. Wyprawiał królowéy Saba Salomon co mu kolwiek zadawała; i nie było nic, czegoby iéy iaśnie nie oznaymił. 1 *Leop.* 2 *Par.* 9, 2. Jozef, gdy doznał upraeymény braci chęci ku Beniaminowi, iuż się im oznaymiać chciał. *Sk. Zyw.* 1, 323, dać się poznać, sich zu erkennen geben. Oznaymiony, uwiadomiony, *Rs.* извѣстно́ванный. Oznaymuiący, uwiadomiaiący, *Rs.* извѣсти́тельный, увѣдоми́тельный; *Ec.* извѣщава́тельный. - *Grammat.* tryb oznaymuiący, *modus indicatiuus*, *Slo.* oznamowatelni, oznamowatliwi, oznamugiéni, oznamowatliwec; *Sr.* 1. wopowedaté, wopowedawcj; *Vd.* pokasajosha visha; *Rs.* извѣсти́тельное наклоне́ніе. Oznaymienie, uwiadomienie (*oznaym. *Chod. Kosl.* 67), *Vd.* nasnanenje, nasnanstvu, nasnanik, osnanenje, napoved, napovieda, nakasa, pomiena, pomienenje; *Crn.* pomęnk, osnanilu; *Sr.* 1. wopowedjeno, wopokazano; *Rs.* извѣще́ніе, извѣстіе, извѣстнова-ніе, заявка, заявле́ніе, заявливаніе. - §. Oznaymiać się z kim, zaznaiomić się, znaiomość zabrać. Bekanntschaft machen. W tym miesiącu ku miłowaniu dobry czas iest, z paniami się oznaymiay. *Spicz.* 199.

OŻNICA, *ob.* Ozdownia.

*OZOBAĆ, (*BZOBAĆ, *F.* ozobi *cz. dk.*, dziobem ogłodać, umschnäbeln, mit dem Schnabel umfressen, umpicken. Wiśnie twoie szpacy Swiegotliwi i leśni obaobali ptacy. *Zimor. Siel.* 178.

OŻOG, *OŻEG, - a, *m.*, cf. ożegnąć), kły, którym posuwaią drzewo w piecu. *Wod., Bh.* ojeb, hrebla, wiblice; *Sr.* 1. peczne rjebwo; *Sr.* 2. groblo; *Crn.* burkle; *Vd.* burkle, pezhne vile, valiza; *Cro.* osèg, popechek; *Hg.* szag; *Sla.* oxeg, oxog, vatrálj; *Bs.* grebbo, popecjak, osgegh, vatragl, lopata od oghgna; *Rg.* oxègh, vátragl; *Rs.* ожогъ, кло́ка, кло́чка, кочерга, кочережка, ухватъ, ухва́тникъ, ухва́теyъ; (*Rs.* ожо́га sparzolizna); der Schürstock, die Ofenrücke. *Rudicula*, mała palica, którą, gdy warzymy, ogaia poprawiamy lub przygrzebamy węgla, ożog, pociaszczek. *Mącz.* *Ożeg, pociask, *hama. Volck.* 393, *ob.* kosior, pogrzebaczka). Ożog, naczynie z drzewa zrobione, do wygarnienia węgli z pieca piekarnego. *Wiel. Kuch.* 419. Daremny ciężar na ziemi, ni bogu świeczki, ni djablu ożoga. *Pot. Jow.* 188. Maca drugich ożogiem, kto sam w piecu lega. *Pot. Arg.* 382, *Slo.* gaki ge tho S'elma, tak tes' i o drugich misli; kocieł garcowi przygania; sameś taki). Przed dwunastą, nim ieszcze drugie piały kury, Gdy baby na ożogach lecą przez kominy, Na rozstaynie, na bagna i na łyse góry; ... *Zabł. Zbb.* 27, die Hexen reiten auf der Ofengabel. *Teatr* 11 6, 106, *Zabk. Mł.* 409. I we dnie mądre baby ieżdżą na ożogu. *Pot. Arg.* 79, t. i. i we dnie dokazuią). - *§. Szkodziły w lesie pieszym gęstych drzew ożogi. *Jabł. Buk. O.* głównie palących się drzew, Feuerbrände.

*OZOIA, - ii, *f.*, gatunek win zamorskich, ein übersseeischer Wein. Wina, które morzem przychodzą, Alakanty, Madery. Ozoie. *Vol. Leg.* 2, 1753.

OŻÓŁCIĆ *cz. dk.*, żółtym uczynić, gelb machen; *Vd.* oshouzati; *Ec.* ожелтя́ю, желию́.

*OŻON, - a, - e, ożgły, opalony, umbrannt, verbrannt, umsengt. *Semiustulandus*, który ma bydź na poły opalon, nad płomieniem ożon. *Mącz.*

OŻONAĆ się, *F.* ożenie się, ożonę się *recipr. idntl.*, odjąć się, obronić się, i odżonąć, to iest, odpędzić nieprzyiaciela, *Etym.* żonąć, sich erwehren, den Feind abwehren und wegtreiben. Niechże mię przyydzie albo pośle imać, Jeszcze się Rynald tą szablą ożenie. *P. Kchun. Jer.* 117.

OZOR, - u, *m.*, OZOREK, - rka, *m.*, *demin.*, ięzor, ięzyk, *sed cum expreff. contemptus*, die Zunge. (*Ross.* озоръ, озорникъ, z zuchwalec). Miece się różnie szaleniec, kąsaiąc się w ozor. *Wad. Dan.* 75. Czegoż wykrętny nie zfałszuie ozor? *Zab.* 15, 247. Niech go złe ozory nie tykaią. *Pot. Arg.* 76. Wyżły z pracy dysząc, wywieszaią zapienione ozory. *Stas. Num.* 1, 133. - §. *Praesertim*, ozor, ięzyk wołowy etc., który iedzą, *Cro.* volovzki jezik, Rindszunge, Schweinszunge ꝛc., die man ißt. Ozory bydlęce, które się wędzić maią, dym ialowcowy przednie uczyni. *Kluk Zw.* 1, 236. - Więdłe ozorki. *Gosl. Gor.* 86, geräucherte Zungen.

*OZO-

*OZORZYC *cz. dk.*, *Fc.* озарѝтиь, озаря́тиь, oświecić zorzą, *hmorgenröthen.

OŻOTA, - y, *ż.*, len dziki, leniec, *linum agreſte*, wilder Lein. *Syr.* 1022.

*OZOWIĆ się, *ob.* Odezwać się. OŻOWCA, *ob.* Ożuwca.

OŻRZALCA, - y, *m.*, OŻRALEC, OŻRZALEC; - lca, *m.*, *Bh.* ojralec, obejralec, objerec; *Slo.* ojralec; *Hg.* részeges, *Sr.* i. wojrawecj; *Cro.* osiravecz, oserlyivecz); obżorca, obżarty, ein Freſſer, ein Vielfraß. Ożralec i opilca. *Radz. Deut.* 21, 20, *Rey Pſ. H* 8. Opilca i ożralca przyydzie w ubostwo. *Radz. Prov.* 23, 21. Pijanica i ożralec ubożeie. *Budn. Prov.* 23, 21; *Bh.* ojralstwi (ubżarta). OŻRZALSTWO, - a, *n.*, *Bh.* ojralſtwi; *Slo.* ojralstwo, objerſtwo; obżarſtwo, Völlerey, Gefräßigkeit, Vielfresserey. Bezecnym tym ożrzalſtwem, ieśli się kto bawi, Już niemasz nic tak złego, co się w nim nie zjawi. *Rey Wiz.* 30. Z ożralſtwa, opilſtwa, szaleńſtwa zwyczay wypuścić ich nie chce. *Rey Zw.* 123 *b.* OŻRZAŁY, Ożarły, Obżarty, *ob.* Obeżrzeć się, Ożrzeć się. - (2. OŻRZAŁY, n. p. owoc, *ob.* Dożrzały).

OŻRZEBIĆ się, *F.* ożrzebi się *recipr. dk.*, źrzebię urodzić, *Bh.* shrebiti ſe; *Bs.* osgdribitise; *Rg* oxdrjébitise, xdriebise; fohlen, ein Füllen werfen. Swierzopy źrzebne i ożrzebione. *Hipp.* 23. Klacze na ożrzebieniu ostróżnie do roboty zażywać się maią. *Aduk Resl.* 5, 125. Źrzebicom, gdy się iuż ożrzebią, dobrze im podawać ięczmienia. *Cresc.* 515, cf. ocielić się, oszczenić się, okocić się).

*OŻRZEDLE, - a, *n.*, pas, der Gurt, der Gürtel. Oliwa spływaiąca na brodę Aaronową i na ożrzedle szat iego. *Budn. Ps.* 133, 13, na podołek. *Bibl. Gd.*). Przez moc choroby odmieniło się odzienie moie, iako ożrzedle ścisnęła mię suknia moia. *Bud. Job.* 30, 18, przepasek. *Bibl. Radz.*, kołnierz. *Bibl. Gd.*), (das Loch meines Kleides. *Luth.*), cf. rozpór.

*OŻRZENIEĆ, *Tr.*, (cf. Ośrzenieć), dożrzałym się stać, reifen, reif werden. Gdy len ożrzeniał, pod dach z nim umykać trzeba. *Tr.*

OZUCHWALIĆ się, *F.* ozuchwalić się *recipr. dk.*, ośmielić się zuchwale, ſich erfrechen. Gwałciciele ludzkości i ozuchwalą się ludzi nazwać własnością swoią. *Przeſtr.* 20. Nigdyby się nie byli na to ozuchwalili. *ib.* 250.

OŻUWCA, OŻOWCA, - y, *m.*, (cf. żuch, żuchwa), oszczérca, *osocznik, obmówca, potwarca, *Rs.* наважникъ, *f.* наважница; наушникъ, *f.* наушница, der Verläumder, Spötter, Verhöhner (*Bh.* żwáć *garrulus*). Tedy błądzący w rozumie umiętnemi będą, a ożuwcowie nauczą się zakonu. *Radz. Jes.* 29, 24, *Bud. ib.*, „*not.* ożuwcowie albo żwacze.“ Z dzikich zwierzy naygorszy ożuwca, z domowych podchlebca. *Bud. Ap.* 32, *Ex.* 46. Ożówca. *Jan. Lig. C. b.* - (OZWAĆ się, *ob.* Odezwać się). - OŻWAĆ *czyn. dok.*, żwaniem na około ogryźć, umkauen, - §. *Bh.* ojźwati, obmówić, potwarzyć, osoczyć, verläumden. Ożwanie, które's potwarzy idzie, iest rzecz zła, a nigdy żadnemu nie przystoyna. *Kosz. Lor.* 53.

OŻYĆ, *F.* ożyie *neutr. dk.*, *Ożyia, *Ożywia (*ob.* ożywić) *Pr.*, znowu do życia powrócić, cf. odżyć, *pr. et tr.*, wieder aufleben, *Bh.* objiwnauti, ojiti, ojigl, objigl; *Vd.* oshivit, ahiu postat, se oshiviti, k' sebi priti, reshiveti; *Rag.* oxivjetti, oxivjeti; *Cro.* osivitisze; *Ross.* ожить, ожиѣать; (cf. zmartwychwstać). Może umarł; ale może też ożyie znowu. *Teatr* 52 *c*, 39. To iest dopiero prawe ożycie, kiedo kto sławnie umiere; bo wszystkie iego poczciwe sprawy ożyią, i znacanieysze będą niż za żywota. *Gor. Dwor.* 60. Ożyły, co ożył po obumarciu, *rediuiuus. Cn. Th.*, cf. zmartwychwstały). Ożyły, *etiam de muscis, vermibus, auibus, plantis, poſt hiemem vigentibus. Cn. Th.*, (cf. ożywić).

*OŻYDAĆ, *ob.* Oczekiwać. OŻYNAĆ, *ob.* Ożnąć.

*OŻYPAŁKA, - i, *ż.*, trzcinna palka, *typha. Męcz.*, die Rohrkolbe.

*OŻYRCA, *ob.* Ożerca. OZYWAĆ, Odzywać, *ob.* Odezwać.

OŻYWIĆ, OBŻYWIĆ, *F.* ożywi *cz. dk.*, Ożywiać *ndk.*, *Bh.* objiwiti; *Slo.* objiwugi, objiwugem; *Sr.* i wojiwu, wojiwoſcjam, wobuſchnoſcjam, wobutrobnoſcjam; *Crn.* osshivim, osshivęti; *Vd.* oshivit, obshiulati, reshiulati, (reshiveti, z posilić); *Cro.* osivlyújem, osivlyavam; *Rg.* oxivjeti, oxiviti; *Bs.* osgiviti; *Rs.* живить, живлю, животварить, оживить, оживлять, оживотворить, одушевить, одушевлять; *Ec.* животворити, животворю (*Gr.* ζωοποιῶ), одушествовати, оживотворить, вдыхать душу, вдушевлю (*Gr.* ἐμψυχόω, *Ger.* beſeelen); życiem obdarzyć, cf. odżywić, beleben, *pr. et tr.*, pokrzepić (cf. ożyć). Duch iest, który obżywia. *W. Poſt. W.* 2, 18. Duchy ożywiaiące albo serdeczne. *Syr.* 502, Lebensgeiſter. *Krup.* 3, 132. Duch iest ożywiaiący, a ciało ożywione. *Mon.* 64, 314. Ożywione ciała są te, których wewnętrzny iakiś ruch i pasmo ciągłych odmian, na mieysce, które rosną i giną. *Sniad. Teo.* 30. Dokąd żywotne ciepło ożywiało Jego cne ciało, . . . *Groch. W.* 116. Dwa ciała przywiązaniem spoione, iedna zdawała się ożywiać duszą. *Teatr* 2, 75 *Barss.*, *Ec.* содушный, единодушный, такожде душу имущій. Duszą ożywiony *Eccl.* одушевленный, душу имѣющій, сдушный. Trawę wilgotność bliska ożywiała. *Otw. Ow.* 120 *et* 26. Wino rozumnie użyte, siły osłabione ożywia. *Krup.* 5, 403. Bóg obżywia nas łaską swoią. *W. Poſt. W.* 349. - §. ożywić, odżywić, do życia wrócić, życie przywrócić, wskrzesić, von Neuem beleben, ins Leben bringen, wieder lebendig machen. Łatwiey może być ożywiony członek martwy, który iest w ciele, niźli odcięty. *Hrbſt. Nauk. M* 6. Pan ożywia, które chce, gdy im ducha swego użycza, aby ci umarli w grzechach ożyli. *Wiśn.* 583. Bóg, gdyśmy byli umarłemi w grzechach, ożywił nas. *Dambr.* 213. Obżywił niemało ludzi Chrystus, mocą swą, tylko zawoławszy: n. p. młodzieńcze! tobie rozkazuię, wstań! i wnet ożył, i siadł na marach. *Gil. Kat.* 64. - *§. Obżywić, wyżywić, n. p. nie obżywi wszystkich, ernähren. *X. Kam.* Niegodzien iest powietrze, którym się obżywia. *Baz. St.* 83, którym żyie, które w się wciąga. *OŻYWA, - y, *ż.*, ożywianie, das Beleben, *Id.* oshivlenje, reshivlenje, oshivetje, reshivitik; *Rs.* животворѣніе, оживотворѣніе. (*Bh.* objiwa sposób życia, rzemiesło). Moie serce krzepi się w cieszącey ożywie. *Przyb. Milt.* 390. Ty bohatyrska Muzo, przyydź mi pomoc wiersza, Lub cię właściwiey nazwę, ty ożywo piersza. *Przyb. Ab.* 5, t. i. ożywicielko, Belebterinn. OŻYWIACZ, OŻYWICIEL, OBŻYWICIEL, - a, *m.*, ożywiaiący, życiodawca, der Beleber, Geber des Lebens, *Rg.* oxivitegl; *Cro.* osivitel; *Ec.* оживитель, живо-

творителя. Herod zabiiacz, a Pan ożywiacz, *Bial. Post.* 162. Wąż w zanadrzu ogrzany, ożywiciela swego iadowitym ukąszeniem zabił. *Pilch. Sen. Gn.* 340. Duch S. dlatego ożywicielem nazywa się, iż dusza z bogiem złączona, bardziéy żyie, niżeli ciało, które złączeniem duszy żywi się. *Kucz. Kat.* 170. Obżywieni żyiemy w obżywicielu naszym, a ożywiciel w obżywionych swoich. *Rey Pft. Q.* 3. OŻYWNY, OBŻYWNY, -a, -e, ożywiaiący, belebend; *Sr.* 1. wobuschnoscjacze; *Rs.* живительный, животворный, оживотворительный, (*Rg.* oxivgliv, *Cro.* osivlyiv *reuocabilis ad vitam*, do odżywienia). Materya odżywna lub ożywna, która ieftefiwom organicznym za pokarm służyć może. *Sniad. Teo.* 57. W wielu ftawach znayduią się ryby, które mniéy nad inne ożywnego potrzebuią powietrza. *N. Pam.* 3, 280. Nasienia rodzayne wszech rzeczy, silone ziemią obżywną rosły, *vivaci. Zebr, Ow.* 14. Soki ożywne. *Karp.* 3, 57. Już ptaki piérwszy słońca promień przywitały, Gór wierzchołki ożywnym światłem zaiaśniały. *Karp.* 1, 381. Ożywne słońce, *ib.* 7, 54. Ożywne skarby nieba. *Nar. Dz.* 1, 29. Tam pewna zasług nie chybi zapłata, Ożywnym darem siły pokrzepiać. *Zab.* 14, 96.

OZYZNIĆ, *ob.* Uzyznić.

OŻŻONY, -a, -e, *uftus*, palony, ożżony. *Mącz.*, ożgły, opalony, **bebrannt, umbrannt, umfengt.**

Koniec Piérwszéy Części Tomu Drugiego.

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE,

M. Dokt:, Członka Izby Eduk: Publ:, Rady Dozorczey Szkoły Prawa, Prezesa Towarzystwa do Xiążek Elementarnych, Członka Towarzystwa Królewsk: Przyiaciół Nauk w Warszawie, Korrespondenta Akademii Pragskiey, Göttingskiey, Wilenskiey; Rektora Liceum Warszawskiego.

TOM II. CZĘŚĆ II.

P.

w WARSZAWIE, u AUTORA.

1811.

Czytać dawne ięzyki, i obce rozumiéć
Dobrze iest; lecz oyczysty trzeba naprzód umieć.

Dmochs Szt. Rym. 17.

JAŚNIE OSWIECONEMU XIĄŻĘCIU JMCI

ADAMOWI CZARTORYSKIEMU

i

TAYNEMU KONSYLIARZOWI JEGO IMPERATORSKIEY MOŚCI WSZECH ROSSYY, SENATOROWI PAŃSTWA, CZŁONKOWI RADY MONARSZEY I RZĄDU GŁOWNEGO SZKOŁ, KURATOROWI UNIWERSYTETU WILEŃSKIEGO I JEGO WYDZIAŁU, ORDEROW S. ANNY I S. JANA JEROZOLIMITAŃSKIEGO KAWALEROWI, I T. D.

Zaszczycaiąc Imieniem *Jaśnie Oświeconéy Waszey* Xiążęcéy *Mości* nowy ten Tom Słownika Polskiego, korzystam z udzielonego mi łaskawie od Niego pozwolenia, żebym z tym większą dla mnie chlubą przyznał się do osobistego długu wdzięczności Temu, w Którym nauki doskonałego Znawcę, Opiekuna i Rozkrzewiciela znayduią.

Nie tyle mię trwożyła nadzwyczayna usilność i praca potrzebna do układu całego dzieła, ile ogromność w wydaniu go nakładów. Uprzątnęła tę obawę dobroczynność Wysokiego Domu *Jaśnie Oświeconéy Waszéy Xiążęcéy Mości*; z rąk i za przyczyną Jego zyskałem hoyny od *Wielkiego Monarchy* zasiłek; uprzedziła go szczodrobliwie ręka *Jaśnie Oświeconego Xiążęcia Jmci Generała Ziem Podolskich.* Dwa te obfite źrzódła zapełniły prawie połowę kosztów, i ośmieliły mię puścić się w zawód, dla prywatnego pisarza bezprzykładny.

Nowy ieszcze na mnie wkłada obowiązek dla *Jaśnie Oświeconéy Waszéy Xiążęcéy Mości*, zwrócona za sprawą Jego uwaga na to moie dzieło w obszernem Państwie, którego pełen ludzkości *MONARCHA*, używa nayświetleyszych i nayznakomitszych Mężów do rozmnożenia w obszernych swoich krainach cywilizacyi i nauk; w którym *J. O. Wasza Xiążęca Mość*, przy nayważnieyszych zatrudnieniach rządowych, Uniwersytet ze Szkołami od niego zawisłemi, oddany *Jego* wysokiey opiece i staranności, przyprowadziłeś do tego szczytu sławy, o który się inne dopiero ubiegaią; gdzie się codzień iawniey okazuie, że młodzieży Polskiey, maiącey na czele edukacyi swoiey wybor Mężów światłem, nauką i dostoieństwy nayznamienitszych, nie schodzi ani na talentach, ani na ochocie do ukształcenia się na ludzi we wszystkich stanach zdatnych, na wysokie względy zasługuiących, ród swóy zdobiących.

Oby i ta praca moia, obeymuiąca zbiór nie tylko Oyczystey naszey mowy, z dawnych i teraźnieyszych Pisarzów zebrany, ale nadto pobratymczych naszemu języków, a zatém dążąca do wzaiemnego ich ku sobie zbliżenia, i tak bogactwa iak zaszczyty w iednym odkryte, rozciągaiąca na wszystkie; oby mówię to dzieło moie skutkiem okazało, że nie iest niegodnym

odebranych chlubnych dowodów nadzwyczaynego zaufania we mnie położonego, że warte iest zdobić się Imionami nayzacnieyszych Osób, że odpowiada choć w części, oczekiwaniu o nim powziętemu.

Łaskawe zezwolenie *J. O. Waszey Xiążęcey Mości*, na zaszczycenie Tomu tego *Jego wysokiém Imieniem*, a przytém pochlebne i zachęcaiące zdanie Jego o nim, zapewnia mnie o użyteczności przedsięwzięcia moiego, oraz powiększa liczbę obowiązków wdzięczności i nayglębszego uszanowania, których całém życiem dopełniać będę, iako

Jaśnie Oświeconey Waszey Xiążęcey Mości

w Warszawie, w Miesiącu Styczniu 1811. *Roku.*

nayniższy sługa

LINDE.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTOW.

NAYIAŚNIEYSZY KROL SASKI, XIĄŻĘ WARSZAWSKI.

Jan *Buczyński* Translator Senatu w Petersbur:

Ignacy *Byczkowski.*

A. *Czapski* Dyrekt. Polic. Krakows.

X. J. *Gorczyczewski* Rektor Lic. Pozn.

Hieronim *Gzowski.*

Ludwik *Kropiński* Pułkownik, Członek Akademi. Wileńsk. i Warszaw.

Jozef *Matkowski.*

Malewski Sękretarz Uniw. Wileńsk.

Ignacy z Rząśni *Ostrowski.*

Alexander *Potocki* Minister Policyi Xięstwa Warszawsk.

Stanisł: *Potocki* Prez: Rady Stanu, General: Kommend: Korpusów Kadeckich, dla Korpusu Kalisk: i Chełmińsk:

Liceum *Poznańskie,*

Rada Stanu Xięstwa Warszawskiego.

Ignacy *Radoliński* Poseł Wałecki.

Marszałek *Sczytt.*

Liceum *Seyneńskie.*

Soermann Patrycyusz w Gdańsku.

Jan Hrabia *Tarnowski.*

Leon *Worcell* Tayny Konsyliarz i Senator w Rossyi.

Zachert Kupiec w Gdańsku.

P.

P litera *szesnasta alfabetu Łacińskiego*; *u Greków nazwana* Pi, *n.* Kras. Zb. 2, 301. – J. Kchan. *dwoie* P *rozróżnia*; *iedno bez kréski, iako łup, łupu*; *drugie z kréską: łup', wątp'*; *nad ostatnim* Gorn. *daszek kładzie.* Now. Char., das accentuirte p' enthält ein verborgenes Jota i in ſich, das ſich bey fernern Flexionen deutlich zeigt: *wątp', wątpicie*; *łup', łupicie.* – §. *P* in deriuandis ex exteris vocibus locum obtinet extraneae literae f; *flamma*, пламя, *płomień*; *płowy*, Boh. plawy, Lat. *flauus.* – §. *P* – –, litera haec addititia saepissime in deriuatione verborum, *n.p. łkać, płakać*; *łazić, płazić się*; *łatki, płatki*; *łona, płonąć.*

P. *abbreuiatio*, = Pan. P. P., = Panowie, albo też Państwo, n.p. Rezydencya P. P. Kasztelaństwa. *Gaz. Nar.* 1, 256. – J. M. P., = Jego Mość Pan. J. M. P. P., = Jchmość Panowie. – §. b) P. R. S., = prześwietne Rzeczypospolitéy ſtany. – §. c) ś. p., = świętéy pamięci.

P', *ob.* Pi.

PA.

PA–, *prè* po–, w niektórych ſkładanych słowach: parów, padół, paczeć, pagórek, paklepie, paręka, poręka, paręcz, poręcz, *Bh.* pa–; cf. *Ec.* нагубаю, погубляю pogubić.

PACA, – y, ż., z Niem. die Patſche, deszczułka podługowata wązka, maiąca z iednéy ſtrony rękoieść; téy używa mularz do wyrównywania wapna narzuconego na mur do wyprawy. *Mag. Mſk.* (*diſtg. Sr.* 1. paja, = pieniądz, *Ger.* ein Batzen).

PACANOW, – a, *m.*, miaſto w Sandomirſkim. *Dyk. G.* 2, 234, eine Stadt im Sandomiriſchen. *Prov.* w Pacanowie kózy kuią.

*PACH, – u, *m.*, zapach, woniа, der Wohlgeruch, der Geruch; *Bh.* puch. (*Rg.* pah *exhalatio*, *ob.* puchać), Żaden pach wdzięczny, żadna roskosz iuż mi nie iest miła. *Prot. Kont. A* 4.

PACHA, – y, ż., (cf. *Rs.* пахъ słabizna). – 1) pacha u człowieka, pod ręce, die Höhle unter der Achſel, die Achſelhöhle (n. l. Ufe); *Bh.* pażdi *ala*, *axilla*, cf. pazucha, (cf. *Bh.* paże = ręka, ramię); *Slo.* pazucha, pažděl; *Sr.* 1. et 2. pažit; (cf. *Ger.* Buſen); *Crn.* pajtleha, pastuhe, podpasduhi; *Rs.* подмышка; (cf. *Rs.* пахъ słabizna; пахвы podpasznik rzemień). Dołki pod pachami, *alie. Ferz. Cyr.* 20. Smród z potu pod pachami, *ob.* pak, parkot. Pod pachą co nosić, unter dem Arme tragen. Nie bierz kapelusza na głowę, lecz pod pachy kładzie. *Zab.* 12, 69, *chapeau-bas*) Na to to nieść pod pachą, co głowy ozdobą! *Zab.* 12, 70. – §. b)

pachy, dołki między udami a brzuchem, pachwiny, die Schenkelhöhlen, zwiſchen dem Schenkel und dem Unterleibe. Brodzi Polſkiem środkiem morza, a pach mu woda nie dochodzi. *A. Ach. W.* 83. Snieg upadł do pachy. *Pot. Jow.* 2, 4. – §. 2) *transl.* pacha, wybrzeże, zatok, der Meerbuſen. Achaia z pachą Maleyską. *Fal. Fl.* 135. – §. Wewnątrz sztuk obwodowych koła porobić trzeba pachy dla ramion. *Sol. Arch.* 83, t. i. dziury, fugi, dołki, die Fugen im Radkranze oder in den Felgen, worin die Speichen ſitzen. – §. Pachy w budowaniu, *alae*, *pteroma. Cn. Th.*, Seitengebäude, Flügel eines Pallaſtes. Pacha, połowa sąsieku, przedzielona od drugiéy przez klepisko. *Skbk.*, die Banſenſeite, Banſenhälfte in der Scheune. – °§. Puszcze te iuż są nadpuſtoszałe przez wyrąbanie pachów i innych leśnych towarów. *Vol. Leg.* 4, 127. ? cf. Pachma).

1) PACHAĆ, – ał, – a, *cz. ndk.*, spachać *dk.*, *Bh.* pachati, źle broić, Böſes ſtiften, anſtiften. Dokąd Panie, ludzie niecnoty wszelkie pachaiąc, na twoie sądy nie dbaiąc, chlubić się będą ze złości? *Ryb. Ps.* 185. W roskoszach leżąc, na to się całe chowali, aby co iedno chcą pachali. *Ryb. Ps.* 140. Czemu szalony iman być nie ma, póki czego gorszego nie spacha! *Gor. Wł. P.* 2. Te wszyſtkie złości spachali obywatele ziemi, i splugawili ią. *Leop. Lev.* 18, 27. Chodzili we wszyſtkich grzechach Jeroboamowych, które on spachał. *Leop. 4 Reg.* 17, 22. Okrutnicy nie przychodzą do ſtarości; kiedy nabardziéy poczynaią dziwy pachać, tedy ich bóg ſtrąca. *Dambr.* 64. (*Slo.* páchám *patro*; *Cro.* pachiti, = przeszkadzać, *ob.* pak, spaczyć; *Cro.* pachatisze, = wmieszać się; – *Rag.* pahati *inhalare*, *ob.* pąchać, *ob.* puchać).

2) PACHAĆ *cz. ndk.*, *Rs.* пахáть, пашý, вспахáть, вспахивать orać, cf. pchnąć, pflügen, ackern; (*Ross.* пахарь, *Ec.* пахотникъ rolnik; пáхатный rolniczy; пáшня, orne pole, cf. pasza; cf. *Rs.* пáхтать masło robić; *Crn.* pahniti, = ſtłukać; *Crn.* pahan, = tupan). Ludzi pańſkich ziemi nie ma nikt zakupować, ani na lato ku pachaniu naymować bez woli pana. *Stat. Lit.* 304.

PĄCHAĆ, – ał, – a, *cz. ndk.*, pąchnąć *idntl.*, węchem dochodzić, węszyć, *de animalibus, equis*, cf. opąchać, (*Rg.* pahati *inhalare*, *exhalare*, *Bh.* puch, = *pach, woń, *ob.* puchać); wittern, riechen, beriechen (cf. popąchać się). Stadnika trzeba wprzód klaczom ukazywać tylko, i dadź pąchać. *Hipp.* 18. Jeleń, gdy naydzie węża w iamie pąchaniem nosa, wyciąga go i pożera. *Spicz.* 142. Niedźwiedź leżącemu na ziemi pąchnął około uſt. *Exop.* 37. Pąchaią się szkapy, *efferantur inuicem equi. Cn. Th.*, wąchaią się. *Wlod.* Konia strzeż, aby sobie rany nie pąchał, ani gębą dotykał. *Cresc.* 684. – Wieczor po mieście biegaią, A iak psi głodni pąchaią. *Ryb.*

Ps. 111, wietrzą, opąchaią, ſie wittern herum. Podał ich bóg w zmysł błądzący, iże pąchali to, co nie przyſtało. *Gil. Pſt.* 189 *b*, *ob.* pachać 1).

*PACHARZYNA, pęcherzyna, pęcherz *qu. v.*

PACHMA, - y, *m.*, leśny Bog. *Jabl. Ez.* 221, der Waldgott (cf. pachy, leśne towary; *sub* pacha). *PACHMIE *adverb.*, sztychem, *punctatim. Mącz.*, pchnieniem, *ob.* pchnąć, mit der Spitze, mit einem Stiche, ſtechend. *Confodere vulneribus*, uklóć kogo sztychem abo pachmie zabić. *Mącz. Fodere ſtimulis*, pachmie bić. *ib.*; (*oppos.* *siekmie).

PACHNA, - y, ż., imię *Paschalia. Jabl. Her.*

PACHNĄĆ, pachnął, pachnęli, pachnie *intrans. idntl.*, *Bh.* pachnauti; *Vd.* dishat, duh od sebe dat (cf. dysseć, cf. duch, zaduch), dishim, dishezh biti, dehniti (cf. tchnąć); *Crn.* dishâti, dishim, duskim, duham; *Cro.* tchnąć), dishati, dishim (cf. *Cro.* pasim *putesco*); *Bs.* mirisiti, vognati (cf. woniać, *Bs.* pahati 1. *oleo*, 2. pahati, pihati, odhivati *exhalo*); *Rg.* pàhati, zapahivati; *Rs.* нахнуть; zapach wydawać, wonią wydawać, wonieć, einen Geruch von ſich geben, riechen. Mocno pachnąć *Bh.* ćpim, ćpiti, mocno pachnący *Bh.* ćpawý. Pachnący *Slo.* mirishao; *Rs.* пахучій; *Ec.* мастйтый, мурточивый, мурохáнный. Dobrze pachnąć, wonnym być, *Ross.* благовонить, *Eccl.* воняю добрѣ, благовонствую (воняю злѣ śmierdzę). Balsam pachniący, gatunek maści z łagodnie pachniącemi medykamentami zmieszany. *Krup.* 5, 309. Pachniątszy *comparat.*, wonnieyszy, mehr riechend, wohlriechender. Mięta czerwona liſtu oſtrzeyszego i pachniątszego, niźli pospolita. *Syr.* 1135. Pachnienie, zapach, cf. wonia, das Riechen, der Geruch, den man empfindet, *Crn.* dishanje, *Vd.* dishanje, dishik, duh; *Cro.* dehnenye. (*Rs.* пахучесть *pachnącość, wonia, wonność). - *Prov.* ni pachnie, ni śmierdzi, *Cn. Ad.* 739, *Mon.* 70, 176, barszczyk; ni to, ni owo, ni ciepło, ni zimno; obojętny; miękki człowiek; naciąguiesz go gdzie chcesz, wosk, weder kalt, noch warm. - §. Pachnąć czym, oddawać czym, nach etwas riechen. Kto Księdza służy, woſkiem pachnie. *Dwor. E* 3. Naylepiéy pachnie, kto niczym nie pachnie. *Cn. Ad.* 633. - §. *transl.* pachnąć czym, oddawać czym, nach etwas riechen, ſchmecken, das Anſehen haben. Pachnie Włochem, politykiem, filozofem, z zakrawa Włoſkiego, pomazał sobie gębę Włoszczyzną. *Cn. Th.*, er ſpielt den Italiäner ꝛc. Ou to płochym pogardza światem, I cały mądrym pachnie Sokratem. *Hor.* 2, 141 *Nar.* Zdania Wac Pana nie pachną modą. *Teatr* 35 *b*, 22. Staroświecko pachnie, t. j. ſtaroświeckie ieſt, *redolet antiquitatem. Mącz.* Tego się naywięcéy król będzie ſtrzegł, aby prawa iego łakomſtwem nie pachnęły. *Kosz. Ler.* 160 *b.* Poſtępek ten iego pachnie ſterlingami Angielſkiemi. *Uſtrz. Kruc.* 2, 173. Wszyſtko to podeyźrzeniem pachnęło i grozą. *Pot. Arg.* 701. Sprawa ta pachnęła złym uczynkiem, który gardłem bywa karany. *Chel. Pr.* 19. Nauka wszelka podeyźrzana, abo która pogorszeniem pachnie, . . . *Birk. Dom.* 154. - §. Pachnie to gardłem, kiiem, banniczą. *Cn. Th.*, *capitale id eſt*, przy tym trzeba się bać kiia, to grozi kiiem, man hat dabey was zu befürchten, es riecht nach Gefahr, nach Strafe. Przełamanie prawa tego gardłem pachnie. *Wad. Dan.* 140. Ta sztuczka, ieżeli

nie gardłem, to przynaymniéy kaydanami pachnie. *Teatr* 1 *b*, 85. Wcale piękny zamysł, alboż nie wiesz, czym to pachnie? *Teatr* 9 *b*, 50. Herezya ta piekłem pachnie. *Birk. Ex. D.* Skryta ta mowa czymsi niedobrym pachnie. *Gor. Dw.* 300. Nie małym iednak ta sprawa pachnie zawodem. *Otw. Ow.* 577. Takie zdobywanie szubienicą pachnie. *Alb. z IV.* 17. Między iego żartami są drugie, co szubienicą bardzo pachną. *Gor. Dw.* 218. - *Olet malitiam*, *źrzy mu z oczu złość, szubienicą pachnie. *Mącz.* - §. b) Pachnie mu co, oſkomę ma na co, zęby na co oſtrzy, er hat Appetit, Verlangen darnach. *Aurum huic olet*, pachnie mu złoto, łakomy na zyſk. *Mącz.* Ociec się ma warować, aby syna nie zlecał takiemu, któremuby podwyka pachnęła. *Glicz. Wych. L* 8 *b*, gamratowi, fryerzowi, kobiecarzowi). - §. 2°) *Activ.* pachnąć, z woniać, powonić, durch den Geruch empfinden, riechen. Co widzimy, słyszymy, czuiemy, pachniemy, smakuiemy, dziełem to natury. *Krup.* 5, 134.

Pochodz. *pach*, *zapach*, *pąchać*, *popąchać*, *spąchać*; *cf. puch*, *puchać.*

PACHOŁ, - a, *m.*, *zgrubiałe*: z otrok, chłop, ein Kerl. Znać, że ma w co dufać, kiedy tak dobry pachoł. *Teatr* 10, 12. *PACHOLARZ, - a, *m.*, *dedign.* pachoł, ein liederlicher Kerl. Uważay te niecnoty pacholarzów owych, Co patrzą cudzych żonek. *Klon. Wor.* 58. PACHOLĄTKO, - a, *n.*, *dem.*, *Bh.* pachołatko *puellus*, *Slo.* pachołátko; chłopiątko, otroczątko, ein Knäblein. Jeśli się nie uczynicie iako pacholątka . . . *Bud. Math.* 18, 3. PACHOLCZNO *adv.*, z orszakiem sług za sobą, ludno, mit ſtarkem Gefolge, mit vielen Bedienten; *cum magno comitatu puerorum. Cn. Th.* Niepacholcznie, *parum comitatus. ib.* PACHOLCZY, - a, - e, od pachołka, cf. hayducki, lokayſki, Burſchen-, Lakay-. O cóż ci idzie, że pacholczych komplementów używasz zemną? *Teatr* 16 *b*, 59, grubiiańſkich, gburſkich. *PACHOLCZYĆ *intrans. kontyn.*, *Bh.* pachołćiti, pachołkować, pachołkiem być, za pachołka służyć, dienen (als Knecht), frohnen. Nie dlatego abyśmy znowu mieli pacholczyć szatanowi, ale ku służeniu bogu. *Gil. Pſt.* 64. PACHOLĘ, - ęcia, *n.*, *Bh.* pachole *puer*; (*Bh.* holek, holęček, z chłopiec, holka, holčinka dziewka, dzieweczka); *Slo.* pachola, pachołik, pachołiček; *Sr.* 1. pachol, pachow; (*Sr.* 1. holcz, holczecz, holo, holatko, holczk *puer*, holza, holcza, holcjka, holicjka *puella*; *Sr.* 2. golz, golazk chłopiec, golę dziecię (cf. goły), *Hebr.* עול ul *vel* hul, z *infantulus*, עולל olal, = *puerulus*); wyrośłek, chłopiec, *Crn.* fant, ſantich, der Knabe. Dziecię nie ma się samo rządzić, także i pacholę, ale ma mieć dozorców swoich. *Petr. Pol.* 46. - §. b) chłopiec służący, sługa, der Aufwarteburſche, der Bediente. Prosił Lot aniołów, wſtąp'cie do domu pacholęcia waszego. *W. Genes.* 19, 2, „*not.* sługi waszego.“ Kazał wezwać syna iego pacholęciu, które mu służyło u ſtołu. *Biel. Hſt.* 114. - §. Pacholę, giermek, paź, *Vd.* dvorni mladenzh, gospodishizhizh; *Crn.* paglovz, paglovzhek (cf pogłowie); der Waffenträger, der Page. Był Dawid u Saula pacholęciem, co broń za nim nosił. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 21. Pacholę z szefelinem za królem na koniu ſtał. *Gor. Dz.* 50. Konarſki ſtarszy nad pacholęty. *ib.* 135. Jan Łaszcz na dworze Cesarza Ferdynanda był pacholęciem. *Papr. Herb.* 497. PACHOLĘCY,

- a, - e, od pacholę ia, chłopięcy, Burſchen-, Knaben-; *Bh.* paholeckú; *Sr. t.* holcjanje, holcjji. PACHOŁEK, - łka, *m.*, PACHOŁECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* pacholek *famulus*, *seruus*, *Slo.* pachołek); otroczek, chłopiec, *Cro.* inás, ein Burſche, ein junger Kerl. Jam zawsze dobrey myśli, wesoł, zdrów pacholek. *Birk. Ex. H* 3. - §. chudy pacholek, gołysz, golota, ein armer Schlucker. Dzisze się stało, żem chudy pacholek, Żem nie wlazł na iasny fortuny wierzchołek. *Hor.* 2, 121 *Kniaź.* Jesteś i będziesz chudy pacholeczek. *Boh. Kom.* 3, 253. Starzy ludzie dobrodzieystwa i od chudych pachołków długo pamiętali. *Rey Zw.* 100. Panienka ta tak chudy pacholek iak a. *Arus. Pol.* 2, 146. - Żołnierz, pacholek służały, bo do szanowny, *Falib. N.* 2. Pacholka ſtawić na Podole. *Alb. n. W.* 5, t. i. wyprawnego żołnierza, einen Recruten ſtellen. - §. Sługę wolnego, za pieniądze służącego, pacholkiem zowiemy. *Petr. Pol.* 16, *Vd.* hlapec, hlapčenk, ein Knecht, Bedienter, Lokay. Kazał ią z komory pachołkom swym wyrzucić. *Birk. Chod.* 27. Kucharze z rożny, pacholcy z obuchy, ciurowie, luźni i wozowe zgraie, wszyscy tłukli nieprzyiaciela. *Jabł. Buk.* P. 2. Pacholek za panem idący, *pediſſequus. Cn. Th.*, lokay). Pacholek przed panem idący, *ob.* pacholę, gierszek, dworzanin, paź). Piérwéy piwa się napić, potym winem przyłożyć, i wsadzić pana na pacholka. *Sak. Pr.* 195. - §. 2) *transl.* Pacholkiem nazywam laſkę, na ktorey ma ſtawać tablica miernicza. *Sol. Geom.* 2, 11, podſtawek, der Fuß, der Träger, das Geſtell. Na szkucie pacholki, słupki przy sztabie i na budzie, które od więzów wychodzą. Dwa przy budzie służą do przywięzywania szkut. *Mag. Mſk.*, Pfoſten, Pfähle auf dem Flußufer, die Seile darum zu legen. Flasi, linę za pacholka uwiązawszy, holują. *Haur Ek.* 174. Pacholki u niektorych inſtrumentów, kołki, *ob.* bunty, die Wirbel an der Violine u. ſ. w. - §. 3) *w Górnictwie:* pacholek, der Blasebalgträger. *Tr.* PACHOLICZNY, - a, - e, od pacholka, lokayski, Burſchen-, Bedienten-. Braleś na się sukmańską pacholiczne. *Birk. K. O. E* 3 *b.* PACHOLIK, - a, *m.*, *Bh.* pacholík *puer*), chłopiec do posługi, ein Aufwarteburſche. *Tr.* Urzędnik, urzędniczęta, gumiennicy, pacholicy drą nędznego chłopa. *Mon.* 75, 13. Pacholik królewski, *ob.* pacholę. PACHOŁKOWAĆ, - ał, - ano, *instr. ndk.*, *Bh.* pachołčiti, pachołczyć, za pacholka służyć, als ein Knecht dienen, Bedienter ſeyn. Ten, który pacholkuie drugiemu, wart niekiedy pana swego mieć w posłudze. *Teatr* 33 *d*, 19. - §. Pachołkować, czapkować, nadskakiwać komu. *Wol.*, einem aufſpringen. PACHOLSTWO, - a, *n.*, *coll.*, służby, albo ta gromada, (cf. chałastra, orszak), Gefolge von Bedienten; *ob.* pacholczno. - §. Człowiek ten tchnie cnotą, szczerością i dobrym pacholstwem. *Mon.* 72, 430, prostotą, Geradheit, Schlichtheit.

PACHT, - u, *m.*, arenda, dzierżawa, z Niem. der Pacht. Owce puszczono w pacht zyskowny. *Pam.* 84, 350. - §. Oszacuie osępni, *pachtowie* etc. *Vol. Leg.* 3, 557, pachtowi. *ib.* 3, 61, co od pana pachtem owce trzymaią, Pachtſchäfer, abo też za płatę służą, Lohnſchäfer, cf. owczarz, cf. pakturz.

*PAHUBA ruse młody, a ty popraw stary, Harap Świat woła, a tu hara hara! *Bra. k. F.* 4.? *Rs.* шарыба, szguba.

PACHWINA, - y, *ż.*, (*Rs.* пахъ slabizna), pacha między udem a dolnym brzuchem, *Rs.* паховина, die Leiſten bey den Schaamtheilen. *Inguen. Perz. Cyr.* 1, 156. Postrzelony w pachwinę lewą. *Gaz. Nar.* 2, 159. - PACHWINOWY, - a, - e, od pachwiny, Leiſten-, *Ross.* паховый, n. p. Pachwinowe gruczołki. *Krup.* 3, 47, Leiſtendrüſen.

PACIEP', - i, *ż.*, PACIEPI *plur.*, *antrum obscurum. Cn. Th.*, eine finſtere Höhle; *pr. et tr.* Skoro wynidzie iego planeta z paciepi, Skoro konia dosiędzie ... *Pot. Pocz.* 631. PACIEPIĆ, - ił, - i, *ex. ndk.*, zaciemnić, verfinſtern. Już nas noc paciepi. *Pot. Arg.* 596. Co nam za chmura iasny dzień paciepi? *ib.* 657. PACIEPNY, - a, - e, zaćmiony, pamroczny, verfinſtert, finſter. Febus pod czas paciepny i chmurny. *Pot. Arg.* 582. Ziele to rośnie w paciepnych i ciemnych mieyscach. *Syr.* 86 *et* 695.

PACIERZ, - a, *m.*, (z Łac. *pater noſter*), modlitwa Pańska, Oycze nasz, *Slo.* otče naš; *Cro.* patricze, otecz nasi; *Dl.* patricze, ochenassi; *Vd.* ozhanash; *Bs.* occe nasc; *Rg.* occenâsc; *Ec.* господская молитва, господни, отченашъ; das Vater Unſer, das Gebet des Herrn. *Pater* w Łac. ociec, przetoż od piérwszego słowa w modlitwie Pańskiey, dano imię u nas pacierzowi. *Hrbſt. Nau. C* 3 *b.* Modlitwę Pańską pacierzem zowiemy. *Kucz. Kat.* 16. - Kto pacierz mówi leżąc, Pan Bóg słucha drzymaiąc. *Dwor. Il.* 3, cf. *ora et labora*, boga wzyway, rąk przykładay). Niemasz dwóch pacierzy, iak tu był. *Teatr* 14, 38, dopieruteńko). Kto nie umie pacierza, niech na morzu płynie. *Pasz. Dz.* 57, cf. do boga, gdy trwoga). Doczekam się tego, że ieszcze za ciebie pacierz zmówię. *Teatr* 22 *b*, 100, przeżyię cię). Uczyć się Alwara na pamięć, i iak pacierz recytować musiano. *Mon.* 73, 128. On to tak iak pacierz mówi. *Teatr* 10, 55. Nic nie umie, chyba za panią matką pacierz zmówić. *Mon.* 71, 107, umie pacierz z mamką. *Cn. Ad.* 1372, nie bez pomocy). Pan synek pacierz za panem oycem powtarza. *Teatr* 28, 58, odgłos oycowski; własnego zdania niema). Mów wilku pacierz! a wilk woli kozią macierz. *W. Poſt. W.* 164, *vel* a wilk: baran, owca. *Rys. Ad.* 39, *Boh.* rcy wilku páteř, a on wždy k owcy, przyrodzenie trudno odmienić, *naturam furca expellas*; cf. wilkami orać; cf. wilk chowany, żyd chrzczony; cf. natura ciągnie wilka do lasa). Powiedzieć komu pacierz. *Cn. Ad.* 543, łacinę mu dawać; natrzeć mu uszy; naśpiewać mu, einem den Leviten oder den Text leſen. Dam ci pacierz; usłyszysz pacierz, z łajanie, ſtrofowanie. *Cn. Th.* - §. b) pacierze kapłańskie, godziny kapłańskie, das Stundengebet. Żadnego dnia nie opuścił bez zmówienia pacierzy, *officium* zowiemy. *Birk. Gl. K.* 49. Pacierzy kapłańskich abo nie mówią, abo nie swego czasu mówią. *ib.* Poszłyby raczéy, choć w odwieczerze, Różanych wianków mówić pacierze. *Zab.* 9, 348 *Zabł.* Do śpitala babie do pacierzy. *Zegl. Ad.* 68. Dzwonią na pacierze rano, wieczor, na pozdrowienie Panny Maryi. *Cn. Th.* - Pacierz, w ogólności każda modlitwa, ein Gebet überhaupt. - §. b *b*) pacierze kapłańskie, z książki, w których są pacierze, brewiarz, das Stundengebetbuch, das Gebetbuch. Ręką na pacierz bili. *Birk. Gl. K.* 23. - §. c) Pacierz, paciorek w koronce, w różańcu, eine Coralle im Roſenkranze. Pacierz abo paciorek ieden mu upadł. *Cn. Th.* - *plural.* Pacierze,

paciorki, na których się modlą, koronka. *Cn. Th.*, die Paternosterschnur, der Rosenkranz (cf. paciorki). Korona albo pacierze u pasa mu wisiały. *Warg. Radz.* 311. - y. (c) *transl.* Galki albo pacierze szklane ku noszeniu przy sobie dla woni. *Sien.* 562, durchbrochene Kugelchen, Bisschen. - §. 2) *Anatom.* W pacierz grzbietu idzie kość, z wielu kostek złożona, które od podobieństwa zowią się *pacierze*. *Kluk Zw.* 1, 47, der Rückgrath; *Sr.* 1. kribetowé rzep; *Sr.* 2. rép (*ob.* rząp); *Crn.* herbtanz, herbtishe, greben; *Vd.* herbtanz herbtenja, herbtina kuk, herbtishe (*ob.* grzbiet), grebien (*ob.* grzbienj), *Cro.* herbtishe; *Rag.* hrbat, hrptina (cf. prekrzypcizna); *Bs.* hrptina, kralis; *Rs.* спина, хребетъ. Grzbiet składa się z dwudziestu kilkukości, pacierzami, *vertebrae*, Rückenwirbel, zwanych. *Zool.* 67, *Kirch. Anat.* 3, *Sr.* 1. kribetnoho rjepa wereh; *Crn.* obrazhna kost; *Bs.* hrbenica, zglob od vrata, sgibica, sgibnica, pol sgibaj; *Rs.* хребетные позвонки, позвонокъ. Pacierz, na którym głowa spolega, nazywa się pacierzem unoszącym, *atlas*. *Perz. Cyr.* 1, 31. Drugi pacierz karkowy, nazywa się zwrotnym albo kręgiem, *epistrephus*. *ib.* etc. PACIERZOWY, - a, - e, od pacierza, modlitwy, Vater Unser. Jeśli my odpuścimy dłużnikom naszym, tak właściwie łzmią w sobie słowa *pacierzowe*, i Pan Bog nam odpuści. *Hetfl. Nau. E 4 b.* - §. *Anat.* Kość pacierzowa albo pacierze. *Kirch. Ost.* 101, der Rückgrath, die Rückenwirbel; *Ross.* позвоночный. Mózg pacierzowy, mózg pacierzowy, napełnia kanał przez środek pacierzów ciągnący się, *medulla spinalis*. *Kirch. Anat.* 76 *et* 101, *Kluk Zw.* 1, 48, das Rückenmark. PACIERZYCZKA, - i, ż., ziarko; nasienia podobne paciorkom głogowym, *Scorpiurus*, Scorpionskraut, Scorpionkraut. *Sr.* 1551. - - (PACIESZY, *ob.* Paczeszy). - - PACIOREK, - rka, *m.*, PACIORECZEK, - czka, *m.*, *zdrbn. rzeczwn.*, pacierz, modlitewka, ein kurzes Vaterunser, ein kleines Gebet, ein Gebetchen. Dla ciebie dosyć ieszcze teraz, zrazu tylko choć ieden paciorek w domu. *Mon.* 71, 709. - y. paciorek, gałka paciorkowa, pacierz, eine Corallo aus dem Rosenkranze; Paciorki *plur.*, koronka, der Rosenkranz; *Bh.* vatrče, vatrčky; *Slo.* páterki, pátričiki; *Bs.* pacinja, kralisc, kranica, brojanice; *Rs.* четки. Paciorki głogowe na sznurek nawdziewane. *Syr.* 1031. Nie dostanie mi iednego paciorka do pacierzy, zginął mi, upadł mi. *Cn. Th.* Paciorki mamy w ręku, abyśmy rożańca świętego nie zmylili. *Birk. Sk. D* 2. Ukradnie dziewczyna paciorczki w kramie, byleby przedaiący nie widział, zganiono iéy nie będzie. *Mon.* 73, 608. - §. b) *meton.* *paciorek, = *paciorki*, = rożaniec, pacierze z paciorkami odprawuiące się, modlitewka, das Rosenkranzgebet, der Rosenkranz, ein Gebetchen. Chodząc po ogrodzie paciórki odprawował. *Haur St.* 450. Orszula po paciorek do mnie przychodziła, Skoro z swego posłania rano się ruszyła. *J. Kch. Dz.* 126, żebym z nią różaniec mówił). Day Boże, aby ladasiako odprawuiące się paciórki nasze wagę miały. *Radz. Z. P. M.* 42. - §. 2) *Bot.* Paciorki fenkowe, *canna Indica*; nasienia ich przeklote składaią piękne koronki i różaniec. *Kluk Rosl.* 1, 275, eine Pflanze, Indisches Rohr. PACIORKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt paciorków, kolankowaty, wie ein Rosenkranz, knotig. Korzeń *paciorkowy (paciorkowaty), *pendula*, kiedy węzły na włoknach wiszą na kształt paciorków. *Botan.* 51.

PACIORNIK, - a, *m.*, co paciorki robi, der die Rosenkranzeln macht. Paciornicy. *Vol. Leg.* 2, 186. W hucie szklanej paciornik, który przy kagance ze szkła robi i wylewa perełki z rurek rozmaitego szkła kolorowego, co nazywaią dętki. *Nieg. Sł.*, der Glasperlenmacher.

PACIUK, - a, *m.*, wat. blok mięsa przy nasiorze. *Lydel*, ein junges wildes Schwein, das noch saugt.

*PACNĄĆ kogo w pysk, *ob.* Paluąć.

PACYENCYA! *quasi interiectio e Lat. formata*. *Cn. Th.*, z cierpliwości! Geduld! PACYENCYA miłka, szkaplerz. *Cn. Th.*, das Scapulier der Mönche. PACYENT, - a, *m.*, a) *Med.* chory, der Patient, der Kranke. Nie gwałt czyni lekarz, gdy pacyentowi swemu wywinioną z stawu rękę, z niemałym iego bolem, naciąga. *Smotr. Nap.* 60. Często doktor sam nie wie, co z pacyentem począć. *Perz. Cyr.* 1 5 *et* 2, 91. - §. b) *Jurid.* pacyent, przeciwiący patronu, który się prawnie z nim, Client, Partheyn eines Advocaten, einer, der einen Prozeß hat. Rolmistrz stan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem, Chcąc mszy stan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem, we drzwi stuka pacyent przed świtem. *Mon.* 67, 333. Pacyent żaden pod czas ofiepu przytomnym bydź nie ma. *Vol. Leg.* 7, 697. PACYENTKA, - i, ż., die Patientinn, b) die Partheyn. *Teatr* 21, 119.

PACYFIKACYA, - yi, ż., z Łac., układanie pokoiu, die Friedensverhandlung, *Ec.* умиротвореніе. PACYFIKACYYNY, - a, - e, *n. pl. sym.*, Pacificationis. PACYFIKAŁ, - u, *m.*, na zynie do schowania świętości, das Pacifical; ein Gerathe, die sacramentlichen Geschirre zu verwahren. Krolowa dała różne sprzęty z bursztynu białego, służące do kaplicy, iako to krucyfix, tackę do zmywania, pacyfikał, kustodyą do S. Sakramentu. *N. Pam.* 17, 149. Przy Mszy krzyże albo pacyfikały całować dają. *Pim. Kur.* 271.

*PĄCZ, *G.* pęcza, *vel* pęcza, *m.*, PĄCZ, PĄCZA, - y, ż., = pąk, pęcz, wielki pączek, eine große Knospe. *Encik.* Ci co dziś po pączy chodzą, wszędzie maią nietylko kość i dły, ale i wolne mieysca, gdzie i chwałę bożą sprawować, i ofiary swe duchowne bogu ofiarować mogli. *Zim. Pf.* 50, czy nie po palmy? ci. Kwietna Niedziela.

PĄCZĘ, - a, *n.*, *collect.*, *ob.* pąkowie.

PĄCZĘ się, *ob.* pączyć się.

PĄCZEK, - czka, *m.*, PĄCZĘ, - ęcia, *n.*, *dem. nom.* pąk. *Bh.* paupátko; *Sr.* 1. pupl (cf. pepek); *Crn.* pópk; *Rs.* пупышекъ, почка (почка нѣкъ, *Ec.* почка, чресла, = nerki); (*Rs.* пупышекъ, пупочишекъ mały pęk, *Ec.* пупышекъ, = guz), die Knospe, Baumknospe. Tak drzewne iako i kwiatowe pączki składaią się z wypukłych łuseczek, które, gdy się rozwiną, wtedy się liście widzieć daią. *Kluk Rosl.* 2, 8. Pączki głogowe. *Dar. Tot.* 14. Kwiat chcąc wyyść na powietrze, otwiera pączek delikatny, którym był otoczony. *Wyg. Pos.* 1, 155. Pączek narzeczku, = kruszczek. *Syr.* 1484. Pączek albo pąkowie u róży, Klobuczek. *Urzęd.* 267. - §. b) *transl.* pączek znaczony, pampuch, ein Krapfen, Pfannkuchen; *Sl.* koblika, koblizka; *Sr.* 1. et 2. pampuh; *Sla.* cimera; *Crn.* krofi (cf. kreple), dashzheze; *Vd.* krap, shakrap, shakrapizh, fanzout; (*ro.* fanyek, rites; *Hg.* rétes-béles; *Rs.* хлѣбенка, хлѣбенушка, блинъ, блинокъ, блинчикъ. Pączki, ciasto delikatne, do którego rozczyniaią mąkę, iak na nalesz-

ki, smażą w maśle, tłuszczi, kładą w środek konfitury, powidła, lub same przez się robią. *Wiel. Kuch.* 429. Nierównoż nas fortuna i nie bez mierziączki Dzieli: tym umknie chleba, owym smaży pączki. *Pot. Jow.* 130. Ma się iak pączek w maśle. *Rys. Ad.* 39, byt ma dobry, et hat alles voll auf). Dziecię ma się u oyca, by pączek w maśle, nic nie ucierpi, nic nie uzna, iedno zawsze by w uwinieniu, a w subtelnym iakim ułożeniu leży. *Glicz. Wych. E* 4. Już wszystkiego pomierzie z rozwyślem używa, Już iako pączek w maśle w dobrey sławie pływa. *Re. Wiz.* 136.

PACZES, -u, *ż.*, *plur.* PACZESI, *Boh.* pačeſy, *Etym.* czesać, węzeł, kłykcie, kądziel (*ob.* kądziel); *Sr.* 1. łnowe dziewo, wołłępaneze; *Crn.* oslak, kodełą; *Es.* kucine; *Rs.* пáчеси, пачески, отрепки; (*Vd.* pashtuba, z izba, gdzie len czeszą); wyczoski lniane, konopne, drugiego czesania, lepsze od zgrzebi, Mittelwerk, feineres Werk (Werrich), Heide. Konopie, które od wyprawy czyli czesania odchodzą, paczesiem zowiemy. *Przędz.* 46. W drzewie zmokłym utkana pacześ dym leniwy puszcza. *A. Kch. W.* 138, cf pakuły. PACZEŚNY, -a, -e, (cf. zgrzebny), z paczesi zrobiony, *Bh.* pačeſny, łnowy; *Sr.* 1. dziewané): von feinerm oder Mittelwerk gemacht, Heiden. Za łokieć pacześnego płotna grosz. *Sec. Lit.* 395. PACZOSKI *plur.*, *dem. nom.* paczesi, Mittelwerk. Paczoski konopne cienkie. *Syr.* 344. Gdzie nie ostatek iest bawełny, lniane paczoski na to miewaią. *Pim. Kam.* 193.

PACZKA, -i, *ż.*, *dem. nom.* paka, das Päckchen, ein kleines Packet, ein kleiner Verſchlag; *Boh.* filec, fileček; *Rs.* пакéчекъ, карчáгъ, свéртокъ, свéрточекъ.

PĄCZKARZ, -a, *m.*, co pączki robi, przedaie der Pfannkuchler, *Rs* блúнникъ, *f.* блúнница. PĄCZKOWY, -a, -e, od pączka, bądź drzewnego, *Rs.* почковый, Kropfen-, bądź smażonego, Pfannkuchen-.

PĄCZYĆ się *Recipr. ndk.*, *Bh.* pačit ſe, spaczać się, (*Etym.* pak *particul.*) ſich werfen, krumm anlaufen, z. B. ein Brett, eine Thüre wirft ſich. (*Bh.* pačiti *interquere, emouere cardine poſtes*; *Bs.* pecitise, krivitise *ringor*; *Cro.* pachim, zapahti, zpachujem, z *impedio*, páchka, *obſtaculum*; *Crn.* pázhe se use, z nie wiedzie się; *Crn.* pazhim sè, z przedrzeźniam). Deſka aby się nie paczyła i padała. *Tr.*, *Sr.* 2. ſe ſtzitſch; *Rs.* покоробиться, перекорóбить, раскорóбить. 1. PACZYNA, -y, *ż.*, wiosło, poiazd, das Ruder. Wystąpią z okrętów wszyscy trzymaiący paczynę żeglarze. *Bud. Ezech.* 27, 29 *not.* „albo wiosło". Z dębiny naczynili paczyn twoich, ſtyr uczynili z kości słoniowey. *ib.* 27, 6. Wyrodkowi nie więcey pomoże zacność familii, iedno iako po morzu żegluiącemu pług, a po ziemi chodzącemu paczyna. *Modrz. Baz.* 166. Od ſta paczyn złoty. *Vol. Leg.* 3, 645. *Inſtr. C. I.*

2. PACZYNA, PECZYNA, PĘCZYNA, PECYNA, -y, *ż.*, glina z pieca lub ogniſka. *Comp. Med.* 473, *Ross.* печúна (*Etym.* pèc, piec). *argilla igni exuſta, et aduſta, qualis eſt in foci et fornacibus. Cn. Th.*, gebrannter Leim aus dem Ofen, vom Heerde; glina u pieców przegorzała. *Dusz.* 50. Gl na zgorzała albo pęczyna. *Haur. Ek.* 96. W popiele żeby nie było pęcyny. *Torz. Szk.* 169, *Cziach.* 1.

1. PAD, -u, *m.*, *Bh. et Slo.* pád; *Cro.* pád, padànye; *Sr.* 1. pád; *Crn.* pad; *Vd.* pad, padex, odpadenje; *Rs.* падéжъ (*s* mor, pomor, падунъ, водопáдъ spad wody, падъ dolina głęboka, *ob.* padół); padanie, wypadanie, wypad, szlak, którym co idzie, die Fährte, die Spur, der Weg in den man ausfällt. *Venat.* Idą psi za zaiącem, iedni środkiem za samym padem, abo śladem; drudzy po tę i ową ſtronę padu, na wiarę tych, którzy śladem idą, choć sami o padzie nie wiedzą. *Oſtr. Myśl.* 32.

2. PAD, -u, *m.*, rzeka *Po*, Łac. *Padus*, naywiększa i nayſławnieysza rzeka Włoska. *Dyk. G.* 2, 292, *Bh.* Pav; *Sla.* Pua, der Fluß Po in Italien.

PĄD, PĘD, *G.* pędu, *m.*, pędzenie gdzie, prędkie zapuszczanie się; zapędzenie, zapęd, lot, der Schuß, der Sturz, der Trieb wohin, ſchnelles Hinſchießen, Hineilen, Hindrängen, Hinſtrömen; *Rs.* стремлéніе, стремúтельность. Nie mogą inaczey przez miasto iechać, chyba z iak naywiększym pędem. *Mon.* 64, 272, im größten Galopp, (*cf.* machać, pędzić). Aryas ogniſty lotnym pędem w zawod skoczy. *Zab.* 15, 165, mit hinreißendem Fluge. Wszakże to pędem miałeś lecieć do niey. *Teatr* 56 *e*, 5; *Bh.* honem (*ob.* gonić). Gdy tak pędem iechał, z wozu spadł. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 7. Nie chcę ia ani tego, aby się mowa powoli, iakby kroplami sączyła, ani też aby pędem leciała. *Pilch. Sen. Liſt.* 303. Ku wszystkim złościom pędem idą. *Karn. Kat.* 367. Człowiek z kolébki wyciągniony, pędem do grobu zmierza. *Zab.* 7, 163. Powrócił co pędu. *Przyb. Milt.* 122. Wszyſko w iednym pędzie Wziął nieprzyiaciel, iako po kolędzie. *Chroſt. Job.* 12, w iednym szybkim ciągu; iednym zamachem, zapędem; bez przestawania). Lecą na obóz, podobni wodnemu Z nagłego doszcza pędowi rzecznemu. *Biał. Odm.* 35, gleich herein ſtürzenden Fluthen. Pąd wody morskiey, bieg wody gwałtowny na morzu, a zwłaszcza na Oceanie, który często pokazuie się czasów pewnych. *Wyrw. G.* 15. Meerſtrohm, Ströhme im Meere. Życzliwych wiatrów nieprzerwanym pędem ſtawiła go. *Uſtrz. Troi.* 88. Wiatry pędem na owe krainy z gór padaią. *Boter.* 267. - §. Znowu bez rany ciało, toż pąd trzeci sprawił, Lub się i odkrył Cygnus, i prawie nadſtawił, *nec tertia cuspis valuit. Zebr. Ow.* 296, zamach, attak, natarcie, cięcie, der dritte Gang, Hieb, Stoß. - §. Pęd dowcipu i wyobrażenia. *Przyb. Milt.* 241. zapęd, zacięk, wybryk, eine Ueberſtrohmung des Witzes und der Einbildungskraft. - §. Nie tak się z swych bogowie wyzuwaią rządów, Żeby ie do błędnych gwiazd wiązać mieli pądów. *Pot. Arg.* 246, t. i. biegów, Lauf, Bahn der Planeten. PĄDA! *Venator:* zachęcaiąc psy do gonienia, Jägerruf auf die Hunde, dem Wilde nachzujagen. Już się na liszkę otrąbił i wilka W trąbę łowczy razy kilka; Jdą psy, pąda on krzyczy, Żeby pilnować pewnéy iuż zdobyczy. *Kchow.* 25. Za ieklszy w gęste parowy głęboko, Gonią na oko, Już idą Pąda! bór od głosów huczy. *ib.* 324, cf. pądowy).

PADAĆ *ob.* Paśdź, Paść. PADACZKA, -i, *ż.*, *Bh.* padučice, paducy nemoc; *Sr.* 1. padawa chorosć; *Vd.* padaviza, padnoſt, svetega Valentina bolieſen, ſhenvalentinova boleſen, ſlied, ſkernina; *Cro.* padavicza, opadavicza; *Sla.* goropad, velika nevolja; *Rg.* padavicza, zavrtanie; *Rs.* припáдокъ, (cf. przypaść), падучая болѣзнь, помрачéніе, умúнъ, черная немочь. Swiętego Wincentego niemoc, wielka niemoc (choroba), *epilepsia*, padaczka niektórzy mówią. *Mącz.*, die fallende Sucht. *Caducus mor-*

bus padaczka. *Sien.* 353, *Spicz.* 236. Padaczkę mieć, *Rg.* padati, zavratatti, *ob.* kaduk, paduch. PADALEC, - lca, *m.*, *Bh.* padalec; *Sr.* 1. ratjenja; *Crn.* giftèrka; *Rg.* pepegljúha, gljutisza, poskok, sarnokrugh; *Rs.* жерáсица, жбденица; rodzay gadu czołgaiącego się, *Caecilia*; ślepak, lipczak są gatunki iego, die Blindſchleiche, Viper, u nas się znayduiący padalec, *caecilia tentaculata*, na grzbiecie purpurowemi i czarnemi kropkami upstrzony. *Kluk. Zw.* 3, 38 *et* 73, die Kupfereydechſe. Zwyczaynie bierze się za żmiię, iadem i złością bardzo groźną, Otter, Viper. Kleopatra umarła, z ukąszenia padalca, którego sobie przysadziła. *Hor.* 1, 169. Bardziey się mnie iak padalca chroni. *Paſt. F.* 101, cf. iak psa wściekłego). - §. Giedymin iako padalec głuchy, zatkał uszy swoie na zdrowe napominanie papieskie. *Stryk.* 271. PADALCOWY, PADALCZY, - a, - e, od padalca, Otternś, Viperns. Padalcowego naiadłszy się iadu, Jaszczurczym zębem przyydzie do upadu. *Chroſt. Job.* 72. Z padalczą rzeszą same się łechcąc Eumenidy cieszą. *Hor.* 1, 260, *Kobl.* PADALCOŻMIY, - iia, *m.*, *Coluber vipera*, die Otter, (*ob.* żmiia), ma skórę nakrapianą na dnie ciemnożółtawym. *Kluk. Zw.* 3, 70.

PADAM *ob.* paśdź, paść. PĄDRY *ob.* Pandry.

PADEW, - dwi, ź., PADWA, - y, ź., Padua, sławne miasto we Włoszech, Padua in Italien. *Dyk. G.* 2, 255. Ręczę wam, ważcie doma taki koszt na dzieci, Uyrzycie, że się do nas wszystka Padew zleci. *J. Kch. Dz.* 38, to iest cała akademiia Padwańska abo Padewska, do którey w 16 wieku naygęściey uczęszczali Polacy). PADEWSKI, - a, - ie, PADWAŃSKI, od Padwy, Paduaniſch. Chociażem z Padewskimi nie siadał Doktory, Przecię lekarzem każdy przyznawa mię chory. *Zim. Siel.* 276. Kryski powodem był do akademii Padewskiey między Polaki. *Gor. Dw.* 4. Gatunek owiec Padewskich. *Wolszt.* 102, (cf. padwan, padwanek). Swięty Antoni Padewski! co się z tym człekiem dzieie. *Teatr* 43, 9.

PADLINA, - y, ź., *PADŁO; - a, *n.*, *Bh.* obpadlina (padaniy, *Rs.* падалица, падалъ, z owoce opadłe), *Vd.* zérklina, mertvu truplu, merzina; падалище, ścierw. *Dudz.* 31, das Aas. Kruk padliny przydrożney niesyty. *Zab.* 11, 11, *Koss.* Bystrym pędem sęp głodny pośpiesza do padła. *Zab.* 6, 160, *Min.* PADŁOŚĆ, - ści, ź., *Math.* kąt padłości, *angle d'incidence. Jak. Mat.* 4, 52.

PADOŁ, - u, *n.*, dolina, die Thalgrube, das Thal; *Boh.* audolj (cf. wądoł); *Slo.* dolina, údol; *Sr.* 1. podolw; *Rg.* prodól, dolina, den doliniza; *Ec.* удóлїе, юдóль, юдóлїе, дéбрь, (*ob.* debrza; раздóлие, долина, плоское мѣсто; *Rs.* подóлъ, подóлїе, z podgórze, cf. *Koss.* надъ dolina głęboka). Ta ziemia iest tylko padołem płaczu, *Teatr* 49, 76, *Modl. Gd.* 51, Jammerthal, cf. dolina Jozafata). Z nieba na ten padoł wygnani, Izali nie zstąpili na rogoż z kobierca? *Zab.* 14, 65, *Nagł.* Ziemskie padoły, *Teatr* 8 c, 67. - *§. Co się chlubisz w *padołech? zszedł padół twóy. 3 *Leop. Jer.* 49, 4, w *walech? *rozpłozł się wał twóy. 2 *Leop.*, w szańcach, okopach). PADOLISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen dolin, thalig, voll Thäler. Zdrowsze powietrze maią mieysca, które nie są padoliste, abo nie między górami nisko leżące. *Cresc.* 651. PADOLNY, - a, - e, Thals, *Ross.* удóльный, юдóльный, od padołu, n. p. Wyiachałem *broną padolną w nocy. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 2, 13, das Thalthor. Padolna lilija, lanka, lanuszka, Lilienconvallien. Dzieciątecżku kwiatku polny, Kwiatku lilii padolney. *Groch. W.* 371. PADOŁOWY, - a, - e, do padołu należący, od padołu, Thals, zum Thal gehörig. Pasze przy rzekach, przy padołowych mieyscach, niznach i t. d. *Haur. Ek.* 178. PADOŁOWATY, - a, - e, - o *adv.*, do padołu podobny, na kształt padołu, thalähnlich. Mieysca dla łąk niskie, płytkie, niezbyt padołowate, naylepsze. *Haur. Ek.* 51.

PĄDOWY, - a, - e, pędem idący, Treibs, Jagds. Ogar ieden pądowy dobry doświadczony, Poszedł w góry za wielkim zwierzem zagoniony. *Pot. Arg.* 282, ein guter Treibhund, Nachſetzhund, *ob.* pęd, pędzić, *pądzić.

PĄDRY *ob.* Pandry.

PADUCH, - a, *m.*, a) padaczka, *Bh.* paduenice), die fallende Sucht. Ten który kaduk abo paduch miewa. *W. Math.* 17, 15. - §. 2. Paduch człowiek, *Bh.* paduch, *Sr.* 1. paduch złodziey); zbrodzień, łotr, ein Böſewicht. Jedźmy w imię boże na te złe paduchy. *Rey Wiz.* 69, Ci paduchowie uczniowie Samosatańscy i Aryańscy. *Bial. Poſt.* 82. *Terrae onus* paduch, nikczemny człowiek, któremu szkoda ziemi, na którey stoi. *Mącz.* Cóż wżdy czynisz żołtobrauchu, Marnie ożarły paduchu? *Rey Zw.* 231 *b.*, (cf padło, ścierw).

PADWA *ob.* Padew, Padewski, i Padwańśki. *PADWANY *plur.*, Padwa, Padew, Padewskie nauki, Padua, Paduaniſches Studiren, Beſuchen der Univerſität Padua. Skoro poczęły popłacać Padwany, Tak nie dbają o oyczyznę. *Papr. Gn.* 1201. PADWAN, - a, - u, *m.*, PADWANEK, nka, *m.*, pieśń miłosna, ein Liebeslied. Alić coś za dziecina skrzydlasta w leszczynie, Zaczęła padwan krzyczeć o moiey dziewczynie; Ja melodyyne słysząc dzieciny śpiewanie, Odłożyłem na stronę niewesołe granie, Rozumieiąc, że lepiey o zalotach nucić, - *Zim. Siel.* 180. Nuci z uciesaną Sallą padwany dziewicze. *Nar. Dz.* 1, 161. Dwa chory panien, trzeci z młodzieńców zebrany, Idą śpiesznо z muzyką z tańcami, z padwany, *Zim. Siel.* 283. Ktokolwiek pieśni umie wiązać składnie, Abo padwany Ruskie wykwintować ładnie, *Zim. Siel.* 129. Danilku, nie owcami twóy padwanek pachnie. *Zimor. Siel.* 151. - *fr.* Straci-ć on tam maszkarę i zmyli padwana, Bo nasza parachia nie na to nadana. *Rey Wiz.* 160., spuści z kwinty).

*PADŹ, - i, ź., n. p. miód, *vulg.* padź, Ruskim mówiąc terminem, która się na kwiatkach i na liſtkach drzewa znayduie. *Chmiel.* 1, 165, Honigthau.

PAF! odgłos strzelania, uderzenia, Paff! Piff! Puff! Jak krzyknął: paf, paf; dopiérom się domyślił, że podobno w poiedynku z dwóch pistoletów wystrzelił razem. *Nion.* 64, 721. Wystrzelił: paf paf! *Teatr* 7 *b*, 31. Ten mię za łeb, ja go w piersi paf! iużci go djabli wzięli. *Teatr* 11 *b*, 17. Paf go w szyię. *Zab.* 13, 282, *Trgb.*

*PĄGA, *PĘGA, - i, ź., plama, ein Fleck, (cf. piega). Pągi na ciele z zbicia krwią zaciekłe. *Syr.* 538. cf. siniak). Pęgi krwią zaciekłe *Syr.* 424. Rany od bicia czynią pęgi na skórze. *Radz. Syr.* 28, 21, *Bud. ib.* Koń ten ma czarną pąs przez grzbiet od głowy aż do ogona. *Cresc.* 525. - b) pęga, łytka, łyst mięsisty u nogi. *Cn. Th.*, die Wade. *Ursin.* -

c) Czwarta powłóczka ciała ludzkiego iest błona mięsna czyli pęga, *panniculus carnosus*. *Perz. Cyr.* 1, 16, die vierte Haut die den Körper bedeckt, die Fleischhaut.

PAGINA, PAJNA, - y, ź., z łac.; kronica karty, n.p. na teyże paginie powiadasz, że ..., *Pim. Kam.* 66, *ib.* 7.

PAGÓREK, - rka, *m.*, PAGÓRECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* pahrbek, pahrb, chlum, chlumek, kopec (cf. kopiec); *Slo.* pahrbek, wršek, (*ob.* wierzch, wierzchołek), breh cf. brzeg); *Sr.* 1. horka, kupa (*ob.* kupa, kępa); *Sr.* 2 kupa; *Crn.* gerbáva (cf. garb) berda, grizh, rębr, klanz; *Vd.* hrib, hrieb, brieh, brieg, (cf. brzeg, *Ger.* Berg), hribez, verh (*ob.* wierzch), rieber (cf. żebro), hriber, homez, berda, hom, homez; *Cro.* goriza, holmaz, artirk, hrib, (*ob.* garb), berdo, berechina, bereg, bersanyek; *Dl.* bardo, bàrdaize, glavichicza; *Bs.* glauiça, brridascçe, uzbrriddiça; *Rg* bardascze, vzbàrdiza, bàrdo, pobàrdiza, *barb.* szumbi; *As.* взгóрокъ, взгóрочекъ (*ob.* wzgórek), бугóрь, бугорище, бугорокъ, холмъ, cf. Chelm), хóлмикъ, могила, могúлка (*ob.* mogiła); *Ec* хóлмикъ, пригóрокъ, бугорокъ; mierna ziemi wyniosłość. *Wyrw. G.* 12, der Hügel; wzgórka. *Dudz.* 15. Pagórki są to małe, tak na równinie, iako też na wzgórkach i górach położone, po nayrzadszey części okrągłe wzniesienia. *Leśk.* 80. Przykra góra. *Myśl. A* 5 *b.* Kwirynalny *pagór. *Chod. Kost.* 9. PAGÓRKOWATY, PAGÓRCZYSTY, - a, - e, - o *adj.*, *Bh* pahorčiwy; *Vd.* hribern, hribrast, briegast; *Rs.* бугрова́тый, бугри́стый, холмова́тый, холми́стый, pełen pagorków, nierówny (f. padołowaty), hügelig, voll Hügel. Sytuacya pagórkowata. *Min. Obs.* 41. Zrażeni nasi przez pagurkowate góry rozproszeni, *per montosa. Krom.* 566. PAGÓRKOWY, - a, - e, do pagórka należący. *Wlod.*, Hügels, *Boh.* pahrbkowy; *Sr.* 1, kupopité; *Rs.* бугóрный.

PAGR, (*Cn. Th.* 660). PAGUR, - a, *m.*, ryba morska, *pagrus*, *phagrus*. *Plin.*; słowo to ma być słowiańskie, *Sien. wykł.*; ein gewisser Seefisch.

PĄGWICA, - y, ź., słowo chłopskie, guzik skórzany u kożucha. *Wlod.*, ein lederner Knopf am Bauernpelz, *Rs.* пуговица guzik; (cf. pętlica). - b) brodawka abo cycek na kozicy szyi. *Cn. Th.*, die Halswarze der Ziege. - c) u człowieka, wole, der Kropf. *Dudz.* 49.

PAIĄK, - a, *m.*, PAIĄCZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Boh.* pawauk, pawaučel; *Slo.* pawauk, paw'uk, pauk; *Mor.* pauk, pûl, pauček, *Hg.* pók, pook, pók-háló, pokotska; *Sr.* 1. pawk, pauk; *Sr.* 2. pawk, pauček; *Crn.* pajk, pajek; *Vd.* pajak, pajenk, kankara; *Cro.* pavùk, opalik, pavùchecz, pavùchek; *Dl.* pauk; *Bs.* paùk, pauciać; *Sln.* paùk; *Rg.* pauk, paucjaz, páucich; *Rs.* паукъ, паучокъ, паучище; *Ec.* пау́чъ; *f.* паучи́на (cf. paięczyna) (cf. *Talmud.* עכבישא bucchja). (cf. pąk, pęk); die Spinne Owad przewrotny, ośm nóg i tyleż oczu maiący. *Zool.* 108. Paiąk krzyżak, *aranea diadema*, die Kreutzspinne, ieden z naywiększych gatunków, na grzbiecie ma niby krzyż kropkowany. *Kluk. Zw.* 4, 360. Filut, iak paiąk, co snuł z siebie rozpostarłszy sieci, Czuwa wśrzód pasm zawiłych rychło w nie kto wleci. *Kras. sat.* 19. Paiąki muchy łowią, wnętrzności swoie własne z siebie wytaczaiąc, A z nich subtelne siatki ustawnie działaiąc. *Prot. Kont. B* 3; cf. paięczyna). Paiąk iadu szuka; ale pszczoła miodu. *Fred. Ad.* 22, *Sk. Kaz.* 331, *Bard. Tr. praef.*, cf. Poczęli nań czyhać, i iad z iego świętych spraw brać. *Baz. Hst.* 4.

Boday wypił paiąka, boday się udawił! *Opal. sat.* 49. - §. *poet.* morwiorodne paiąki, *Kul. Her.* 231, t.i. iedwabniki, Seidenwürmer, Seidenspinner. - 2. Paiąk morski, paięczny gon, paięczna mysz, *Vd.* hobotniza, *Crn.* hebetouza, atapot; *Sln.* hobotnica, attapot; *Rs.* карамышъ, гнюсъ die langbeinige Seespinne. Od paięcznego gonu, to iest od paiąka na długich nogach obrażonym lekarstwo. *Syr* 459. Ukąszonym od paięczney myszy. *ib.* 159 *et* 213, od myszy paięczney abo Brytańskiey. *ib.* 46, *ib.* 819. - Paiąk, ryba morska. *Sien.* 313, ein Seefisch. Paiąk rak morski okrągły. *Cn. Th.*, ein Seekrebs. - Paiąki morskie *etoiles. Stas. Buff.* 152, Seesterne. - 3. paiąk, gatunek luster, eine Art Luster, Kronenleuchter, Hangeleuchter. Szło przednieysze w grubych sztukach, potrzebne do paiąków, luster. *Torz. Szk.* 250. Pozapalałem świece w lustrach i paiąku, który na środku wisi. *Teatr* 33 *d*, 72. PAIĄKORAK, - a, *m.*, *phalangium*, rodzay owadu paiąkom nieco podobny. *Kluk. Zw.* 4, 147, die langbeinige Spinne, der Weberknecht. PAIĘCZNO, - a, *n.*, miasto w Sieradzkim. *Dyk. G.* 2, 255, eine Stadt. PAIĘCKI, - a, - ie, od tego miasta; n.p. Paięcka miara. *Ostr. P. C.* 1, 302, *ob.* Działoszyński. PAIĘCZNIK, - a, *m.*, ziele *Doronicum Cn. Th.*, Gemsenwurzel, Dollwurz. - b) paięcznik drugi, paięczy ogon, *phalangium*, *Cn. Th.*, *Vd.* predena, Spinnenkraut. - c) paięcznik trzeci, niedźwiadek, korzeń paięczny, gatunek omiegu, eine Gattung Wolfswurz, *Crocis. Syr.* 1381. PAIĘCZNY gon, paięczna mysz; *ob.* paiąk 2). - PAIĘCZY, - a, - e, od paiąka, Spinnen-. *Bh.* pawauči; *Rs.* паучо́вый. Paięcze siatki. *W. Post, W.* 2, 170, *Pocley.* 80, (*ob.* paięczyna). Błona paięcza, *arachoidea. Krup.* 3, 109. PAIĘCZYNA, - y, ź., *Bh.* pawučina; *Slo.* paučina, pawučina; *Mor.* pauči- na; *Hg.* pók-hálo; *Crn.* pajzhovna (*Crn.* pajzholan, z kwef; *Crn.* pazholât, z krepa); *Vd.* pajnauzhina, pajenzhina, paizhouna; *Sr.* 1. pawczjina, pawczjina; *Sr.* 2. pauzina; *Cro.* pavùchina; *Rg.* páucina; *Bs.* paucina; *Sln.* paucsina; *Rs.* паути́на; *Ec.* паучи́нное мкáнїе, пау́чина (*Ec.* паучи́на paiąk samica). siatki paięcze, Spinnengewebe, Spinnweben. Niemal wszystkie paiąki wypuszczaią z siebie wilgoć lipką, zmniącą się w paięczynę, którą niby siatką łapią muchy. *Zool.* 108. Jak muchy na paięczynie, tak na onym iego fałszu więźli. *Sk. Dz.* 1147. Prawa są nasze iako paięczyna, Bąk się przebiia, a na muchę wina. *Kniaź. P.* 3, 70. Czas na próżności trawisz, gdy z paięczyny płótno robisz. *Sk. Zyw.* 1, *praef.*; *Slo.* pawučini pretkávať, *telas aranearum retexere*. Chcąc oznaczyć rzecz, albo robotę wątią, mówimy, że iest iak paięczyna. *Wolsk.* Znać, co iest iemy, że iest iak paięczyna. *Wad. Dan.* 6. Gdy bóg chce, dwab', a co paięczyna. *Psalmod.* 103. miedzianym murem paięczyna będzie. Gdzie Chrystusowa dziedzina, tam murem i paięczyna. *Skarg. Zyw.* 1, 43. Wiek nasz iest iak paięczyna. *Kołak. W. A* 3. Płynie młodość, iako woda, Chwiejemy się iako trzcina, Wiek nasz, iako paięczyna. *Pieśń. Kat.* 169. Mowa twoia drwa i paięczyny. *Chrośt. Job.* 133, drwisz głową, iedno drugiego się słabo trzyma). *Slo.* mesec plnj pawučin mieszek pełen paięczyn, próżny, *Slo.* mesec pawučinami zalhánutí *marsupium vacuum*. - §. Muszki, paięczyny, cienie latаiące przed oczyma, co bywa ze mdłości wzroku. *Syr.* 21. - §. Paięczyna na drzewianych rózgach zawikłana, z którey mszyce, wąsienice się rodzą. *Cn. Th.*, cf. babie lato, Sommerweben, fliegender Sommer. - 2. Paię-

czyna, sieć wysoka z cienkich nici zrobiona na łowienie wszelkiego ptastwa. *Kluk. Zw.* 2, 349. Sieci na ptaki bardzo subtelne, paięczyny zowią. *Cresc.* 629, ein feines Netz zum Vogelfangen. PAIĘCZYNNY, - a, - a, od paięczyny, Spinnewebens; *Rs.* паутинный; *Ec.* nayczynny, Spinnengewebe. Paięczynne sieci. *Smotr. Lam.* 55. PAIĘCZYNOWATY, PAIĘCZYSTY, *PAIĘCZYNIASTY, - a, - ę, - o *adv.*, podobny do paięczyny, *Boh. et Slo.* pawučinatý, plný pawučin; *Crn.* pajzholanast; *Hg.* pokos; wie Spinnengewebe. Mozg otulony iest błoneczką paięczynowatą. *Kluk. Zw.* 1, 37. *Crn.* pęzhiza). W oku czwarta błonka paięczyniasta dla wielkiey subtelności. *Sak. Pr.* 26. Po tey bylinie iest pawłoka paięczysta cienka. *Syr.* 671.

- b) paięczysty, pełen paiąków, voll Spinnen.

PAIOK, PAIUK, - a, *m.*, (*Turc.* pek *Czartorysk.*). Paioki u Turków są to pokoiowi, co na aktach i mieyscach publicznych pilnią osoby Cesarskiey. *Klok. Turc.* 229, Kammerdiener des Sultans. Przed srogim marszałkiem sążniste paiuki Niosą skorom pamiętne Bockowskie kańczuki. *Kras. sat.* 101, *lictores*, cekluzze, oprawcy, Gerichtsdiener. Zwyczaynie paiuk, oddźwierny, z Turecka ubrany, u. p. Mamy lokaiow czterech, heyduków dwoch, lawra, murzyna, strzelca, paiuka, turczyna. *Teatr* 26 *b*, 41, Thürsteher. PAIUCKI, - a, - ie, od paiuków, paiukom przyzwoity, wie die Türkischen Bedienten tragen. Za mną, przedemną, obok lecą rożne stroie, Kusi, dłudzy, peruki, paiuckie zawoie. *Zab.* 9, 364 *Eyff.*

*PAIOWAĆ się *recipr. ndk.*, syrić się, karmić się, *fig.*, sich nähren, sich sättigen. Barbarzyńce ucieszeni byli zdobyczą, którą się paiować mieli. *Mon.* 69, 1009. Dentatus się honorem tryumfu z dziewięciu wodzami paiował; którzy mu byli swoie zwycięstwa winni. *ib.* 71, 788. (cf. pay, to co się komu z iadła dostaie. *Bndtk.*, *Karp.* 1, 98.?).

PAIŻ, - a, *m.*, - y, ż., PAIŻA, - y, ż., tarcza krótka u konnych. *Dudz.* 49, der Schild (cf. pawęża, cf. kalkan; *Vd.* payh, paish; *Hg.* pais; cf. *Gall.* pavois). Paiż, obrona piersi miedziana. *Otw. Ow.* 91, Brustschild. Stare paiże rdzą a nie krwią im na ścianie zpluszczały. *Wad. Dan.* 92. Paiż na ramię przywiązał. *P. Kch. Jer.* 117. Głowę obwarował hełmem, a piersi paiżą zakrywał. *ib.* 175. Przeżegnała go, mówiąc: niech krzyż ten będzie ci miasto paiża. *Min. Ryt.* 2, 180. Tyś nasza paiż Boże i obrona. *Kanc. Gd.* 154.

1) *PAK *particul.*; (f. *Bs.* pak, *Slo.* pak *atque*, *Crn.* pak, pa, ampak, *autem*, *ast*, *sed*; *Crn.* pazlive se use, z nie wiedzie się; *Crn.* pazhèm sè, z przedrzeźniam; *Vd.* pak, ampak; *Sr.* 2. pak *autem*; *Sr.* 1. pak *vero*, *autem*, *iterum*, pakosni *homo nequam*; pakosciu *studeo malitiae*, cf. Pakość): *Cro.* pák *autem*, *iterum*, pàche *immo*, pàchim *impetio*, pàchka *obstaculum*; *Rg.* pak, páka *deinde*; *Sla.* pak *sed*, *jedoch*, pace *contrarie*; *Bs.* pače, pače *immo*, *quin*; *Ic.* паки зась, znowu; паки-паче odrodzenie; паче, паче же raczey; пакость przykrość; пакостникъ nieprzyiaciel; пакостный przykry; *Rs.* паипаче nade wszystko, szczególniey). - *Pol.* pak, z lepak, zaś, hingegen. Dwadzieścia lat było Achaiaszowi; imię pak matce iego było Natalia. *Bud.* 2 *Reg.* 8, 26. A pakbyć też co przypadło, tedy to się na dobro twoie obrocić musi. *Rey P. S.* 4, *Lrac. izx. A* 3.

Pochodz. *lepak*, *opak*, *opaczny*; *paczyć*, *spaczyć wspak*; *rozpaczyć*, *rozpacz*.

2) PAK, - u, *m.*, gatunek smoły, cf. pakowka smoła, eine Art Pech. Wy mie szpunt z bani pakiem oblepiony, *corticem asfrictum pice*. *Hor.* 2, 81 *Min.*, *Mon.* 70, 216. Tynek zrobiony z paku, piasku, tłuczonéy cegły. *Swith. bud.* 231, *Pam.* 83, 614.

3) PAK, - u, *m.*, PAKA, - i, ż., *Lat. med.* paccus, *Gr.* φακελος, das Pack, der Pack, wiązka rzeczy upakowanych, pakiet, das Packet (*dem.* paczka). Odebrała pak iedeu, który był do niey zapisany. *Zab.* 14, 331. Pakę listów rzucił w ogień. *Pilch. Sen. Gn.* 282. Trzyma pakę listów w ręku. *Teatr* 38, 268. Oto pak regestrów. *ib.* 37, 275. Paka, do pakowania n. p. książek, ein (Bücher) Verschlag, eine Kiste; *Vd.* bashnja, sklada, sveshni, buntaria, puntel, banka, shishta, skrinja, *Rs.* кипа, кипка, мая, мюкъ, кромъ, ларецъ, лярчикъ, пакетъ. Skrzyniowe tafle śklane zwykły się pakować po sztuk 120, w paki, które się nazywaią skrzyniami. *Torz.* 172.

Pochodz. *pakiet*, *pakiecik*, *pakłak*, *pakłakowy*, *pakować*, *upakować* *popakować*, *przepakować*, *przypakować*, *dopakować*, *odpakować*, *wypakować*, *rozpakować*, *zapakować*.

PĄK, - u, *m.*, (pączek *dem.*, *Bh.* paupe; *Slo.* pupenec na ratolesti; *Crn.* berst; *Cro.* pupek czvetja; - *Etym.* pukać się), pączek na drzewie. *Cn. Th.*, die Knospe, cf. pąkowie, *ob.* pęcz.

*PĄKCISZEK, *Leop. Math.* 5, 18, = punkciszek, punkcisk.

PAKIET, - u, *m.*, PAKIETEK, - tka, *m.*, *dem.*, PAKIECIK, - a, *m.*, *dem.*; wiązka, wiązanka popakowanych rzeczy, das Packet, *Gall.* pacquet, *It.* pacchitto, das Päckchen, *Vd.* svijek, sloshik, svoi, povojek, sveshik, bantariza, bremize, sloshei, povojes, sveshlci; *Rs.* пакетъ, капчыкъ. Listy niektore były osobno, niektore w pakietach. *Teatr* 26 *c*, 15. Otworzył pakiet, i znalazł wszystkie listy. *Niemc. Kr.* 4, 121. W tym pakiecik, mysl'dź coś niezłego. *Teatr* 43 *b*, 72. W małym pakieciku. *Grod. Dis. D* 3 *b*, cf. pak, paka, paczka). PAKIETOWY, PAKIECIKOWY, - a, - e, od pakietu lub pakiecika, w pakietach lub pakiecikach, Packet-, Päckchen-; *Rs.* пакетный, капчыковый. PAKŁAK, - u, *m.*, grube sukniśko, z Niem. Packlaken *part.* Płache, grobes Tuch. Człowiek z pakłaku do kozła do karety przeniesiony. *Zab.* 1, 38. Mimo pakłak, mimo złoto, Zawzdy iednak cnota cnotą. *Kras. List.* 12. Szczęście grube pakłaki w świetne mieni togi. *Zab.* 12, 121 *Nar.* PAKŁAKOWY, - a, - e, z pakłaku, z grubego sukna, parciany, von grobem Tuche. Domę ma pana możnego; choć wiem, że ociec iego pakłakowe miał odzienie. *Zab.* 7, 159.

PAKLEPIE, PAKLEPY *plur.*, pierwsze wyczesanie lnu; na wory zdatne. *Duk.* 50, oboczny lnu i konopi. *Wlod.* *Retinacula dura et crassa lini aut cannabis, dum tunditur.* *Cn. Th.* *Etym.* klepać), Hanf, oder Hanfstücken, die beym Schwingen abfallen, cf. paczes, pazdzior, zgrzebie, wyczosek. PAKLEPNY, - a, - e, z pakleby, *Rupeus.* *ib.*, von grobem Zeug.

*PAKOSC, - ści, ż., rzeczy, mowy, uczynki na opak, zle:

verkehrtes Zeug. *Bndtk.*, Pakość czynić. *Zab.* 10, 324. (*cf.* dyalekty pod *pak*). *Rs.* накость разкуство. - §. Pakość, m. w Inowroc. *Dyk. G.* 2, 256, Name einer Stadt.

PAKOŚNIK, - a, *m.*, *Bh.* pakoſtnice; (*Etym.* kość), łamanie w kościach, *arthritis*, dna, denna choroba, (*cf. Rs.* накостникъ, paſkudnik, *qu. v.*), das Gliederreißen, die Gicht. Pakośnik abo zarażenie w krzyżach. *Syr.* 1512. Pakośnik, w krzyżach bolenie abo wąsat, iak prości mówią. *ib.* 484. U bydła pakośnik Niemcy Schelmen zowią, u owiec zaś Geiffer. *ib.* 313.

PAKOWAĆ, - ał, - uię, *cz. ndk.*, upakować *dk.*, *Lat. med.* paccare, *Ital. id.*, *Angl.* to pack, *Gr.* πηγνυ, *Sr.* 2. pakovati; *Vd.* ſkladati (*ob.* ſkladać); *Crn.* ſlàsam (*ob.* ſlàsać), bashem, bèsam; *Cro.* robu spravlyati, *cf.* spraviti), *Rs.* укладывать, увязывать; rzeczy w pakę układać, packen, einpacken. Axamity iak pakować. *Grod. Ls. D* 4. Pakuią poiazd; konie iuż zaprzężone. *Teatr* 21 c, 332. Jutro iadę, i iuż się pakuię. *Teatr* 15, 45, ich packe ſchon ein. Już ułożono wszyſtko i upakowano do naszego wyiazdu. *Teatr* 28, 157. Naywyższe dobro leży w dobrze upakowanym złotem kufrze. *Teatr* 21 *b*, 15. Pakowanie *Crn.* basènga, *Vd.* savesa, naredba. - *tr.* chować, verwahren, einpacken, einſchließen. Zaraz trzeci złodzieia pakuię do kozy. *Teatr* 14, 161. Córka ieśli poniosła plamę na honorze, Zaraz tę sekutnicę pakuię w klasztorze. *Tręb. S. M.* 128, zamknę.

PĄKOWIE, - ia, *n.*, *collect.*, Pąkowki, - ek, *plural.* zdrób., pąpie, pąki, pączki, Knospen; *Slo.* pupenèč; *Crn.* pôpk (*cf.* pępek), berſtje; *Vd.* berſt, golenz, berſtzh, popek, popzhizh, oku, voslizh ali glavza na zeliu; *Rg.* pûpak; *Sr.* 1. pupk; *Rs.* почка, шишмешекъ; *Ec.* пруза, пружіе, врошка на древе. Kiedy pąkowie na wierzch się wypiera ze środka skóry, tam gałązki z obcych drzew bywaią sadzone. *Orw. Ow.* 399. Pąkowie się zasadza. *Cresc.* 58. Kłobuk abo pąkowie róży. *Urzęd.* 267. Poczyńmy sobie wieńce z pąkowia różanego, piérwéy niż zwiędnie. *Radz. Sop.* 2, 8. Już nadszedł czas lata, Już latorośl w pąkowie iak w perły bogata. *Nag. W.* 512. Jak wiele to brzoskwinie doznały przeobrażeń, zacząwszy od pąkowek, aż do zupełnéy doyrzałości ich owoców. *Mar. Pow.* 3, 317. Dopiero się kwiatek z pąkowia wywiązał, a iuż usycha. *Tr. Tel.* 367. Pąkowie puszcza drzewo, z puka się. *Cn. Th.*, der Baum treibt Knospen. Pąkowie puszczać, Knospen treiben; *Bh.* pučiti ſe, pučim ſe; *Slo.* pučim ſe, pupence wypuszczęgi; *Rg.* pupciti, pupritise *gemmare*, *germinare*; *Bs.* pupitise, oppupitse, niçati, proniçati; *Cro.* pupimsze; *Vd.* popke spushati, mladikovati, zimeti, mleditise, berſt poganjati). Pąkowia pełen, *Vd.* berſten.

PAKÓWKA, - i, *f.*, gatunek smoły do oblepiania pak, eine Gattung Pech, zum Verpichen. *Kluk Kop.* 1, 305.

PAKT, - u, *m.*, umowa, ugoda, *Lat.* pactum, der Vertrag, Vergleich. *Pacta conventa*, akt publiczny w Polszcze między narodem i królem, który wypływa z wolnéy elekcyi. *Kras.* 2, 303. - §. b) pakt bydła, naymowanie, arendowanie, Verpachtung des Viehs. *Tr.* PAKTARZ, - a, *m.*, PACHTARZ, PAKCIARZ, arendarz, der Pächter, osobliwie bydła, der Viehpächter. *Tr.*, *ob.* pachtownik, owczarz). *w rodz. żeńſk.* Pakciarka.

PAKTOL, - u, *m.*, rzeka w Lydyi, złotym piaskiem sła-

wna. *Otw. Ow.* 216, der Fluß Pactolus. PAKTOLSKI, - a, - ie, od teyże rzeki. *ib.*

PAKTOWAĆ, PACHTOWAĆ, - ał, - uie, *czyn. ndk.*, naymować, arendować, osobliwie bydło, Vieh pachten. *Tr.*, paktować od kogo, von einem pachten; paktować komu, einem verpachten.

PAKUIĘ, *ob.* Pakować. PAKUŁ, - u, *m.*, cokolwiek zwiniętego na kształt zatyczki, naboiu, ein zuſammen gedrehter Pfropf von Werg, Löſchpapier u. ſ. w. Pakuł do działa. *Tr.*, *Bndtk.* PAKUŁY *plur.*, zgrzebie, paździerze, kłaki, Werg, Werrich von Flachs oder Hanf; *Ross.* пакля, отрепки; *Cro.* pahuly, pahaly, pavulya, pazder, (*cf.* paczesi, paklepie, wyczosek). Wyczesuiąc len przez dróciane grzebienie rzadsze, oddzielą się pakuły. *Kluk Rosl.* 3, 327. Pakuły wcale są na sznury niesposobne. *Jak. Art.* 3, 223. Promyczki krótkie i powiklane z konopi, niezdatne tylko na pakuły. *ib.* 3, 222. Pakułami pontykać szpary. *Kluk Rosl.* 3, 236, *Os. Rud.* 189. Koń ten chodzi właśnie by na pakułach. *Hipp.* 133, nogi wlécze, ſchleppt die Beine. PAKUŁOWY, - a, - e, od pakuł, Werrichs, *Rs.* пяклевый.

1) PAL, - a, *m.*, *Lat.* palus, *Ital.* palo, *Suec.* pale, *Angl.* pale, *Ger.* der Pfahl, gruby kół śpiczasty, *Sr.* 2. pal, palik; *Hg.* palank; *Cro.* palanyek, palanka (*ob.* palanka), proteca; *Bs.* prosctje, koçi; *Vd.* ſtok, ſteber; *Ross.* колъ, колекъ, колышекъ, прикóлъ, сва́я, смóлъбъ, смóлапъ, смóлбикъ (*ob.* słup); *Ec.* колóкъ (*ob.* kół). Pale, które się w ziemię biią, dębowe, sosnowe, olszowe. *Kluk Rosl.* 2, 163. Szturmowe pale. *Łęſk.* 2, 225. Pal zaoſtrzony, *Rs.* рожéнъ (*cf.* rożen, *ob.* palisady). Pal mostowy. *Cn. Th.*, *Slo.* moſtince, ſtage. Most na palach. *Warg. Wal.* 73. Pale bić, *Bh.* pažiti, z *palare*, *Rs.* бить сваи. *Crn.* póli *iuga pontis*, rzędy palów mostowych. Do pala przywiązać. *Cn. Th.*, *ob.* cumować). Szyper od pala ruszył. *Offal. Str.* 7, od lądu odbił, mit dem Schiffe ablegen, *ob.* odcumować). Gdy statki do domu szczęśliwie do pala powrócą, P. Bogu podziękowawszy, to ſłusom przyydzie, popłacić. *Haur Ek.* 172, na miesce). - §. Pal, na który złoczyńcę wbiiaią, der Pfahl zum Spießen eines Miſſethäters. Na palu zdechniesz. *Teatr* 22 *b*, 100, na pal wbity). Kazał mężoboycę na pal wbić. *St. Dz.* 520, er ließ ihn ſpießen; *Bh.* nabůšti, nabodnu (*ob.* nabość); *Vd.* na kol nabošti, natekniti (*ob.* natknąć), nasulizati (*ob.* sulica); *Rg.* nabitti na kòlaz; *Cro.* rasati (*ob.* rożen), kolim; *Dl.* sztarim; *Rs.* посадить на колъ. Nie *zarazem męczennikiem ten iest, któremu gardło wezmą, albo którego na pal wbiią. *Zrn. Pſt.* 244 *b*. Bluźnierce na pal wbiiaią. *Pam.* 83, 2, 291. Rozboynik wieś zrabował, na pal wbity ginie. *Mon.* 67, 71. Pal, *ipsum supplicium*, wbicie na pal, karanie palem. *Cn. Th.*, *Cro.* kolitva; *Dl.* sztaulenye; das Spießen. To dzieło trochę niebezpieczne, ieżeli nie palem, to przynaymniéy galerami pachnie. *Teatr* 55 *e*, 34. Jakiegoś sam godzien pala, Ostrząc iawnie miecz domowy, I na tumult trąbiąc nowy. *Miask. ryt.* 2, 31. - §. Pal, *metonym.*, *ut* szubienica, powróz, *homo palo aut suspendio dignus. Cn. Th.*, wisielec, ein Galgenſtrick, der den Strick oder das Spießen verdient.

Pochodz. (*cf. palec*, *paluszek*, *paleczny*, *palczaſty*,

palcowy); *palować, opalować, zapalować; palica, palka, palcat; palanka.*

2) PAL, - u, *m.*, *Bh.* pal; palenie, das Brennen. Wierzsze te niech lub morze potopi, Lub płomień palom pochopi. *Petr. Hor. C.* 4 *b.* - §. pal, zagorzenie, plaga na żyta, ziola, drzewa, *uredo. Mącz.*, der Brand im Getreide, an den Bäumen ꝛc. - §. b) pal, opał, Brennholz. *Ignarium*, pal, t. j. drwa do palu. *Mącz.* Kmiecie iadą do boru po drwa dla palu. *Zaw. G.* Kominy palem napełnione szumią. *Otw. Ow.* 258. - 3) PAL! *Imper.*, *ob.* Palić.

PALA, - i, ż., *Lat. med.* pala; pala ołtarzowa, *operculum calicis. Cn. Th.*, der Kelchdeckel, das Kelchtuch, *Bs.* koret.

*PAŁA, *ob.* Pałka.

1) *PAŁAĆ zboże, *ob.* opalać, opałka, *Etym.* pół.

2) PAŁAĆ, - ał, - a, *neutr. paſſ. contin.*, (cf. palić, *Bh.* palati *flammam edere*), gorzeć, płonąć, *Cro.* plaszam, plassikam, erhitzt ſeyn, Hitze haben und von ſich geben. Pałam, *non tantum eſt calorem per aëram diffundo, sed etiam calorem mihi affusum sentio: sic dicimus*: pała piec, der Ofen iſt erhitzt, pała ogień wielki; *et* pałam od ognia, od pieca; *et* pała od ognia *Impers.*, es hitzt. *Cn. Th.* - *tr. fig.* pałać czym, zapalonym bydź czym, von etwas entbrannt ſeyn, brennen. Gniewem srogim pałał przeciwko Neronowi. *Warg. Wał.* 118. Młody ten pan pała nayżywszą chęcią rozprzeſtrzenienia chwały narodowéy. *Gaz. Nar.* 1, 123. Animusz sławy chciwością pałający. *Warg. Wał.* 288. Oczy mu dziką pałają zjadłością. *Kras. Off. D* 4. Szczérym pała przywiązaniem. *Teatr* 49 *b*, 21. Pałał miłością przeciwko krolewnie. *P. Kch. Orl.* 1, 142. Im się bardziéy twarzy iéy przygląda, tym bardziéy pała. *Chroſć. Luk.* 2, 14, deſto mehr wird er entbrannt. Pałasz, kochasz, wiernie usługuiesz. *Paſt. Fid.* 65. Pałanie, *flagrantia, aeſtus. Cn. Th.*, das Entbranntſeyn, die Brunſt. - §. *Activ.*, n. p. Ten, który w piecach pała. *Petr. Ekon.* 134, t. j. paliwa, *frequ. verbi* palić. - Krwiſto pałająca gorączka. *Perz. Lek.* 105, *febris acuta sanguinea.* Pałające choroby złączone z wielką gorączką i szypkim pułsem, dla gwałtowności przypadków swoich prędko się kończą. *Perz. Lek.* 33. - Róże pałały z iéy twarzy. *Tward. Wład.* 6, świeciły się, lśnęły, iaśniały i za serce chwytały.

Pochodz. *pod słowem Palić.*

PAŁAC, - u, *m.*, PAŁACYK, - a, *m.*, *demin.*, z Łac. *palatium*, *palatinus mons*, góra, na któréy Cesarze Rzymscy zwyczaynie mieszkanie mieli, poszło u nas w zażywanie słowo Pałac, i znaczy dwór królewski lub pańskie mieszkanie. *Nag. Cyc.* 2, *Boh.* palac; *Slo.* palác; *Sr.* 1. palaſt; *Vd.* palashtvu, kralovu poslopie, palazha, gradishtvu, poloſt, (*Vd.* poloſt, palazhe, sala); *Crn.* poslòpie (cf. slup); *Cro.* palàcha, polacha, (*Cro.* palacha, polacha, z sala, cf. polać); *Hg.* palotta, palota (z 2. sień); *Dl.* polacsa; *Sla.* pallacsa; *Rg* polaccja, polàciza; *Bs.* polaç, dvór; *Rs.* чертогъ, палаты, дворецъ, палатцы *dem.*, (*Rs.* палата wielka izba; *obs.* taiemna rada Carska, sądowa izba; палатка namiot); *Ec.* палата, столпосемьнá; *Ger.* der Pallaſt. Pałac, królewskie albo Pańskie mieszkanie. *Cn. Th.* Pałac Rzeczypospolitéy. *Vol. Leg.* 7, 674. Mieszkać gustownie w pałacyku kształtnie umeblowanym. *Teatr* 34 *c*, 26, *Star. Dw.* 33. - §. 2) Pałac, das Schiffscaſtell, pałac przedni, tylny. *Tr.*? PAŁACOWY, - a, - o, do pałacu należący, *Rs.* чертожный, (палатный izdebny); *Ec.* палатный; zum Pallaſte gehörig. Pałacowy sługa, komornik. *Cn. Th.* PAŁACOWY, - ego, *m.*, *subſtant.*, z urzędnik na pałacu, ochmistrz, marszałek, der Aufſeher des Pallaſtes, der Burggraf. *Cn. Th.*

PAŁACZ, PALICZ, - a, *m.*, który co pali, der Brenner, der etwas brennt; *Bh.* palić; *Ec.* палитель; (*Rs.* палачь, z kat). Pałacz, co u pogan palił trupy, *uſtor. Cn. Th.*, der Verbrenner der Leichname. Gdyby się gumno spaliło, tedy czyniący pogrożki wszystkę szkodę nagrodzi, a pałacza poszukiwać mu wolno. *Czack. pr.* 2, 128, podpalacza). Godzien ostatniéy wzgardy, Ow pałacz kościoła Dyany. *Zab.* 12, 311 *Nar.*, Herostrat, der Verbrenner des Tempels der Diana. Pałacz wódki, der Branntweinbrenner. Krolewscy pałacze coraz więcéy drew w on piec przykładali. *Wad. Dan.* 81. Paliczy, który w piecach pała. *Petr. Ekon.* 134, der Ofenheitzer; *Bh.* topić, *f.* topička (*ob.* topić); *Vd.* nietes, nietis, nietovez, nietenza; *Cro.* pechar; *Rs.* истопникъ. W większéy wadze iest u nich pałacz albo stróż, niż kiedy człowiek uczony. *Glich. Wych. N.* 8. PAŁACZKA, - i, *fem.*

PAŁĄG, PAŁĄK, - u, *m.*, obłąk, ein krummer Bügel, krummer Haken. (cf. kabłąk, *diſig. Bh.* palauk, palaučel, z eine schlechte Wieſe, licha łąka). Kociołek z prętem w pałąk wygiętym. *Switk. Lud.* 345. Kasał w stayni złożyć na kupę kołki, iarzma, pałąki. *Jak. B.* 154. Nos środkiem wygięty, jak pałąg. *Min. Ryt.* 2, 297. - Na szkucie pałąg zowie się belka idąca z ukosa od słupca do blaty. *Mag. Miſk.*, ein Querbalken auf den Flußſchiffen.

*PAŁAMENTU półsztuki. *Inſtr. C. L.*

1) PAŁANKA, - i, ż., (*Lat.* planca, *Ital.* pianca, palanca, *Gall.* planche, *Ger.* Planke, cf. POŁANKA, cf. *Hg.* palank, *Cro* palanyek, palanka, z pal): parkan, mieysce oparkanione, ogrodzone, grod, ein Plankenzaun, ein verſchloſſener Ort, ein Ort mit Planken umgeben, eine Palanke, (cf. Ostrow). Ostatka dopalali przedmieyskich palanek. *Zim Siel.* 252. Polowe miasta i palanki. *Tward. Wład.* 3. Nowe palanki, nowe miasta wstają. *Tward. Misc.* 64. Palanki, które po polach osiadły. Kazano woyskom znosić ogniem i żelazem. *Tward. Misc.* 65. Cesarz powrócił Porcie wszystkie zdobyte twierdze i palanki z artyllerya, która się w nich znaydowała. *Gaz. Nar.* 1, 265. Przeniósł się filozof z swoich katedr do ziemnych palanek. *Gaw. Siel.* 392, do grobu, do trumny.

2) *PALANKA, - i, ż., po goralsku, gorzałka. *X. Kam.*, *Bh.* palené (wino), palenú; *Sr.* 2. palenz; *Sr.* 1. palent), der Branntwein, cf. przepalanka.

*PALANKIN, - u, *m.*, w Indyach wschodnich lektyka, n. p. Zasadził go w palankin stroyny naywspaniałéy, A wraz go niewolnicy na barkach dźwigali. *Przyb. Luz.* 215, in Oſtindien, eine Sänfte.

PALANT, - a, *m.*, kiy, którym się bije piłka we grze, der Ballſtock. - §. gra w piłkę, das Ballſpiel. Póydźmy w palanta, graymy palanta. *X. Kam.* PALANTOWAĆ, - al, - uie, *cz. ndk.*, bić kiiem, prać kogo, einen mit dem Stocke durchprügeln, durchfuchteln. Jął go po łbie, po grabiccie, po szyi bardzo palantować. *Gwag.* 557, *Kmit. Spyt. B* 4.

PALARUSZ, *ob.* Paraliż.

PAŁASZ, - a, *m.*, PAŁASIK *demin.*, *Vd.* palash (= szpada); *Rg.* palòsc; *Cro.* palàs, palash; *Rs.* палашъ, *Ger.* der Pallaſch, *Suec.* balyxa, (apud *Leibnitz* poleſch buzdygan), miecz lub szpada żołnierſka. Ten mię pałasz znaiomym świata uczynił. *Boh. Kom.* 4, 240. Pałasików pełno nad łóżkiem wisi. *Zab.* 13, 194. Już teraz niwy wasze krwią Polſką zbroczone, Miasto kłosów wydadzą pałasze ſtalone. *Łączn.* 5. Pałasz w prawe ramię! *Kaw. Nar.* 361. Pałasz do parady! *ib.* - §. 2) Pałasz, miano, które chartom daią. *Ryd.*, ein Name der Windhunde. - §. *Day iéy pałaśz!* mówi ſternik, kiedy idąc na garuſę, zachodzi się w kolano; wpuszczaią w ten czas w wodę deſkę, uwiązaną u pachołka przy sztabie, z téy ſtrony, w którą ieſt zakręt, aby ta byſtrość wody hamowała. *Mag. Muſk.*, ein Bret, dem Andrange der Fluth vom Flußſchiffe entgegen zu ſtämmen. PAŁASZOWAĆ, - al, - uie, *cz. ndk.*, pałaszem robić, mit dem Pallaſche fuchteln, fechten. Pachoł to zawołany, dobrze pałaszuie. *Jr.*, *Vd.* mezhurvati. - §. Pałaszować pieczenią, zaiadać smaczno. *Wolſk.*, recht in den Braten einhauen. PAŁASZONOSZEC, - szca, *m.*, *Cro.* palassonoszecz, der Pallaſchträger. PAŁASZOWY, - a, - e, vom Pallaſche, mit dem Pallaſche; *Ross.* палашный. Pałaszowy poiedynek. *Bals. Niedz.* 1, 56, t. i. na pałasze). Włóczniowy lub pałaszowy dowód. *Czack. pr.* 2, 117.

PAŁAT, *ob.* podniebienie.

PAŁATYNA, - y, *ż.*, PAŁATYNKA, PAŁATYNECZKA, - i, *ż.*, futerko naszyyne, z *Fr.*, ein Pelzkragen, Pałatin. Pałatynki, część ubioru. *Comp. Med.* 709.

PAŁCAT, - a, *m.*, *Bh.* palcat *clava*); *Hg.* paltzatſka; *Rs.* палочка; pręt, laſka, ein Stecken, ein Stöckchen, (cf. posoch, potoch). Popilius pałcatem, który w ręku trzymał, króla określił. *Kosz. Lor.* 176. Pałcatem go smarował. *Gwag.* 557. Alexander na Bucefale naprzod z lekka iachał, pałcata mu nie ukazuiąc. *Warg. Curt.* 4. Pałcatami z winney macicy u Rzymian winowayców karano. *Haur Sk.* 488. Pałcat, którym Merkuryusz dusze pędzi. *Otw. Ow.* 93. *Sceptrum*, krolewſki pałcat. *Mącz.*, berło). Gdzie teraz ieſt żelazny pałcat tyraństwa twoiego? *Bzow. Ros.* 92. Kędy pod ziemią złoty ſkarb zakryty, On zaraz wyda pałcat znamienity, Pałcat ten, który kiedyś Prozerpinie Aeneas w ciemney oddawał krainie. *Kchow.* 69, rozga czarnoksięzka, die Wunſchelruthe. - §. Swiecisz się właśnie ni pałcat w lichtarzu. *Bratk. Cb*, iak ogórek w latarni).

PAŁCOWY, - a, - e, do palców należący, Finger-; *Cro.* perſztni; *Ec.* перстовый. Koſtek pałcowych ieſt trzydzieści; bo każdy palec ma trzy. *Kirch. Anat.* 110. Nerwy pałcowe. *Krup.* 3, 211. - §. b) pałcowy, na pałec mający, einen Finger dick, oder lang, *Sr.* 1. pałczné, pałcz ſzyroki. - Żyła dwunaſtopałcowa. *Krup.* 3, 85. - §. Pałcowe ziele, *dactylus. Cn. Th.*, Fingerkraut. PAŁCZASTY, - a, - e, PAŁCZYSTY, - o *adv.*, PAŁECZNY, pałce maiący, Finger habend, mit Fingern, n. p. pałczaſte rękawice, *Star. Dw.* 2. Koła pałczaſte abo pałeczne, *Bh.* paleční), das Kammrad, które po wierzchu, na czole abo na łoku, na policzku maią zęby, iak bywaią w młynach, w zegarach. *Os. Fiz.* 142, bo kołki w nie powbiiane młynarze pałcami zowią. *Os. Fiz.* 342. Wał pałczaſty, z przechodzącemi przez oś iego wielą pió-

rami abo pałcami, które podrywaią w górę ſtępory. *Jak. Art.* 3, 321. die Kammwalze. Skorupy pałczaſte, *belemnites. Stas. Buff.* 134. Korzeń pałczyſty, *palmata*, kiedy podziały iego są otwarte, i do rozłożonéy ręki podobne, *Bot.* 31. Korzeń dłoniaſty, *palmata*, dwie podługowate spłaszczone główki, których spód ieſt pałczaſto podzielony. *Jundz.* 2, 7. Liście pałczyſte, *digitatum*, kiedy kilka liſtków wisi na spólnym ogonku. *Botan.* 64.

PAŁCZYSKO, - a, *n.*, niezgrabny palec, ein häßlicher Finger, *Rs.* пальчище.

PAŁĘ, *ob.* Palić.

PALEC, - lca, *m.*, *Rs.* пальцъ; *Sr.* 2. palȩ, palz, palzł; (*NB.* palec w inszych dyalektach znaczy szczególnie *wielki palec*, więc Łacińſkie *pollex*; na palec zaś w ogólności w używaniu u nich ieſt piérwiaſtek naszych słów *naparſtek*, *pierścień* i t. d.; iako to *Bh. et Slo.* prſt, s palec, palec *pollex*, wielki palec; *Sr.* 1. porſt, *Sr.* 1. palcz, palz *pollex*; *Crn. et Vd.* pèrſt, pêrſt, (*diſtg.* perſt, s ziemia, cf. proszyć, cf. proch; (*Crn. et Vd.* pavz, s palec wielki); *Cro.* përaszt, paraszt, péraszẗecz, (*Cro.* palecz, s wielki palec); *Sla.* pêrſt, s palec; *Sla.* palłac, s wielki palec, cal; *Bs.* parſt, prrſt, *Bs.* palaç, veliki prrſt; *Rg.* parſt, parſtaz, parſtich, (palac, parſt palacni *pollex*). - 1) palec u ręki, der Finger. U każdéy ręki pięć palców się znayduie; piérwszy *wielki palec*, *Iziuk. Kirch. Anat.* 3, *Syr.* 875, *pollex*, *Vd.* paua, *dem.* pauzhizh, der Daumen; wtóry, rożeń, ſkazuiący, *index*, *Crn.* kasin, kasinz, aspavzhnek; *Rg.* kasaz; *Sla.* kaziput; der Zeigefinger. *ib.*, *et Cn. Th.*, trzeci, śrzedni, lub długi. *Zaw. G.*, *Ec.* ну́кшъ, Mittelfinger; czwarty, pierścieniowy, abo do złota palec, serdeczny (wierny. *Sien.* 419, *Crn.* perſtanek, *Eccl.* близосре́дный, перстнесый) palec, der Goldfinger; piąty, mały, uszny, do ucha, der kleine Finger, der Ohrfinger. *Krup.* 1, 148. Miała pierścień na palcu serdecznym. *Pot. Syl.* 484. Między wiernym palcem i małym żyła puszczona bywa dla boleści głowy. *Spicz.* 192. Mały palec, *mizynny. Chmiel.* 1, 60 *et* 1, 683, *Bh.* malik, maliček; *Crn.* mesinz; *Vd.* mesink, miseini perſt, mesinik, mesienz; *Cro.* mezinecz, persztecz; *Bs.* mazinç, mazinç; *Ec.* мизи́нецъ, мизи́ничикъ, omb часmаго мизанїя, мизи́нецъ ныи киванья, sed cf. *Ec.* мизи́нный naymnieygania ili kivania, sed cf. *Ec.* мизи́нный naymnieygania ili kivania, sed cf. *Ec.* мизи́нный naymnieygania ili kivania

dwie mu prawdy palcem nie ukażesz, on przecię nie wierzy. *Rey Ap.* 43. Proroctwa o Panu były iawne, gdyż mało go palcem prawie nie ukazowały. *Rey Pſt. B* 4. Chcemy tego słowy pisma S. dowieść, a prawie iako palcem ukazać. *Baz. Hſt.* 287. Wszyscy mu iawną śmierć palcem ukazuią. *Pieś. Kat.* 124. Palcem go iak łakomcę i zdziercza wytykaią. *Pir. Pow.* 50. Palcem go sobie ludzie pokazuią, wszyscy o nim mówią. *Cn. Ad.* 806, *in utramque partem.* – Przez palce patrzyć, przez szpary, przeglądać, przeyrzeć, durch die Finger ſehen. Przełożeni przez palce patrzą na wyſtępki swoich poddanych. *Gil. Kat.* 120. Pan na to z daleka przez palce patrzy, a prawie śpi. *Rey Pſt. Mm* 2. Muſzy o to dba, a prawie iako drzemie, a przez palce patrzy na przygody iego. *Rey Pſt. J.* 3. Jako przez sen, a iako przez palce patrzał na ich zatrwożenie, *ib. J.* 3, nie chciał widzieć). Złości drugiego przez palce przeglądać. *Wisn.* 149. Palec na uściech położyć to mało, Masz-li źle mówić, zapchay pięścią całą. *Bratk. G. b*, den Finger auf den Mund legen. *Digito compesce labellum*, miéy ięzyk za zęby; piérwéy się w palec ukąś, niźli co masz rzec. *Mącz.* Ledwie sobie palców nie pogryzł ze złości. *Teatr* 11, 36. Kiedy ty przemówisz, Merkury i Pallas muszą oboie ukąsić się w palec, *Pot. Arg.* 397, z zazdrości, że ich celuiesz). – Długie palce ma, łgnie mu do palców, smołę ma w ręku, er macht lange Finger, *Slo.* dlúhe (lepke, lepkawé) ruki má. Przedtym dobrze w palce dmuchał, dziś karetą ieździ. *Teatr* 33 *b*, 8, w garść chuchał, łapy lizał iak niedźwiedź, gołym był, in die Finger hauchen, arm ſeyn. Zgromadzał, ściskał, palce oblizował, głodu przymierał. *Falib. R.* 3, ſknérą był). Goły iak palec. *Teatr* 43 *c*, 95, iak bizon, iak Turecki święty, blutarm. *Chroſć. Job.* 60, Jak palec nagi. *Pot. Zac.* 151. Oto sam iako palec chodzi w mroku ciemnym. *Pot. Zac.* 34, t. i. samotny, einſam. Do ſtołu kompaniia była i ku chlebu, Sameś panie, iak palec został do pogrzebu. *Pot. Zac.* 47, wszyscy umknęli). Nie tak wiele, iakoby palec obwinąć, by iednego płatka, *ne in rutis quidem et caesis. Mącz.*, nicht ſo viel, als man um den Finger wickeln könnte. – Nie kładź palca między drzwi. *Bud. Ap.* 98, nie mieszay się w cudze sprawy). Na cóż to między drzwi i podwoie palec wrażać? *Teatr* 30, 25, *Slo.* ne ſtrkaj prſti, kde ſa dwere zawirajú. – Palec na kogo zakrzywić, grozić mu, *Crn.* shúgam, einem drohen. Professor dziecku nie powinien był palca zakrzywić. *Pilch. Sen. Gn.* 225. Holofernes uyrzawszy Judyt, wywołał, aby żaden nie śmiał ani palca na nię zakrzywić. *Weresz. Regl.* 153. By iedno trochę palcem zakrzywiono albo grożono, gotowiśmy samego boga odstąpić. *Rey Ap.* 10. Ledwo na niego palec fortuna zakrzywi, iużci śmierci pragnie. *Pot. Syl.* 2. Rozgniewa się, by mu palec zakrzywił. *Cn. Ad.* 260, by mu na nos mucha padła). – *aliter* palec na kogo zakrzywić, *ridiculo aliquo geſtu, ut digiti inflexu, per contemptum vel ludibrium aliquem laeſſere. Cn. Ad.* 807, einem die Feigen zeigen (cf. figę komu pokazywać). *Unguem oſtendere alicui*, gardzić a ni zacz kogo nie mieć, albo iak my mówiemy, palec mu przez szpary ukazać, naści kocik. *Mącz.* – Gromadka ta na palcach imienno wyliczyć się może. *Veryf.* 66, nieliczna). Swe zwycięſtwa na palcach rachował. *Jabł. Buk. M* 2, dokładnie, żadnego nie opuszczaiąc, auf den Fingern herzählen. Umiał Statut na palcach. *Pot. Jow.* 89, iak woda). Chełpi się, że umie na palcach pisma Woltera i Russo. *Mon.* 76, 89. Nie dlatego iuż, iż iest ławnikiem, wszyſtkie prawa na palcach umie. *Szczerb. Sax.* 207. Wykwintna Francuzka na palcach umie wszyſtkie artykuły mody Paryzkiéy. *Mon.* 67, 64. Ja wszyſtkie te nauki na palcach umiem. *Boh. Kom.* 1, 321. Znam We Pana na palcach. *Teatr* 23 *b*, 10, t. i. wſkroś). Geografią rozumiem na palcach, każdą prowincyą, miaſto *Teatr* 7 *d*, 5 *Czartor.*, ich kann ſie auswendig. *Zab.* 14, 71 *Nagl.* Nie wyssałem tego z palca. *Cn. Ad.* 96, *Slo.* ſ prſta nè wtical, com słyszał, to powiadam, przedaię, iakom kupił, ich habe es nicht aus dem Finger geſogen. Z palcaby przecię nie wyssali tych doniesień? *Pot. Arg.* 425. – Próżno palcem się kusić, czemu i pięść poradzić nie może. *Fred. Ad.* 120, z motyką na słońce). – Wszyſtko na palcu Bożkim zawisło. *Kołak. Cat. C* 4, na wszechmocności Bożkiéy, Gottes Finger, Gottes Allmacht. – §. b) *transl. fig.* Palce, wewnętrzne kołki koła młyńskiego. *Oe. Fiz.* 342, *Bs.* paoçi, zbiçe od kola, Wirbel im Kammrade. Palce w kołach są kołki stoiące na kołach; zegarmiſtrze zowią ie zębami, Zähne. *Sol. Arch.* 1. Oś wału palczaſtego osadzona piórami czyli palcami, które podrywaią w górę ſtępory. *Jak. Art.* 3, 321. – §. c) Palec, miara na płaſkość palca. *Sol. G.* 5, cf. cal, ein Fingerbreit, einen Finger breit, lang ic. Na dwa palce głęboko. *Cresc.* 123. Tylko od śmierci na trzy palce bywa, Kto w łodzi pływa. *Kchow.* 177, cf. na paznogieć). Ściana na palec osmolona. *Pot. Pocz.* 483, einen Finger dick. Łodka ciecze, na dwa palcaśmy (*dual.*, 2 palce) od śmierci. *Sk. Kaz.* 69. – §. 2) Palce u nogi, die Zehen. *Zool.* 58. Palce nożne. *Sk. Dz.* 140. Palcy także iest pięć w nogach, piérwszy, wielki palec, die grobe Zehe. *Krup.* 1, 172. Palec u nog *Vd.* perſt na nogah, paus na nogi). Tak się w nogę uderzył, że palec z ſtawu wytrącił. *Warg. Wal.* 13. Skrada się po cichu na palcach. *Teatr* 52 *d*, 14, auf den Zehen. Podniosłszy się na palcach, pogląda do góry. *Bardz. Tr.* 234. – *Tre suspenso gradu*, na palcach iśdź. *Mącz.*, *Rs.* на цыпочкахъ, на цыпочкахъ ходить. Gdy się ku niemu zbliżą, na palcach ważąc się, chodzą. *Pilch. Sen. liſt* 2, 7. Ciekawy na palce się wspinam ... *Zab.* 10, 24 *Skrzet.* Przychodzi na palcach. *Teatr* 20, 83.

PAŁECZKA, – i, ż., *demin. rzczwn.* pałka, ein kleiner Klöpfel, Schlägel. Pałeczki w fortypianie lub pantaleonie, które uderzaią o ſtrony, bywaią z odwodem lub bez odwodu. *Mag. Mscr.* – *transl.* Już ięczmień podrastał, a len iuż wypuszczał pałeczki swoie. *Radz. Exod.* 9, 31, der Flachs hat Knoten gewonnen. *Luth.*, kolanka. PALECZNIK, – a, *m.*, ziele, bielmok, *argemonia Linn.*, ſtachlicher Mohn, Ackermohn. *Syr.* 880, na wierzchu prącia swego miaſto głowek, ma pałeczki, iako buławy. *ib.* 881, *ob.* buławnik). – §. b) pałecznik, *polynemus*, rodzay ryb morſkich, przy opławach niektóre niteczaſte wyrostki, niby palce maiących. *Kluk Zw.* 3, 123, eine Gattung Seefiſche; (*Bh.* palečnice, = *inſtrumentum ad comprimendos pollices*, Daumenſtock). PALECZNY, – a, – e, od palca, palcowy, Finger-; n. p. kłykieć paleczny. – §. b) *ob.* palczaſty. (*Rs.* пальчиный od kołów; Pfeifen-).

*PALENDRA, – y, ż., n. p. Księża Rzymscy w pale-

drach, w rewerendach chodzą. *Sak. Ok.?* Owego czasu wziął na siebie rasę podszytą, t, i. palendrę. *Steb.* 2, 374.

*PALENTOWAĆ *cz. ndk.*, n. p. z iednego miasta do drugiego palentować będziecie proroków. *Farn*, 133, ?

PALESTRA, - y, *ż.*, (*z Łac.* palaestra), nazwisko w Polszcze zgromadzenia ludzi prawnych przy trybunalach, ziemstwach, grodach, którzy w sprawach do sądu od stron stawaią. *Kras. Zb.* 2, 307, die Advocaten nebst Gehülfen oder Sollicitatoren. Nieskończoną dawniéy liczbę biorących na się imię palestry, umnieyszamy na 30 mecenasów, z których każdy za swoich dependentów odpowiada. *Vol. Leg.* 7, 700. Trzeba nam do téy sprawy zamówić ledwo nie całą palestrę. *Kras, Doś.* 71. Znam niektórych w palestrze. *ib.* 72, cf. patron). – §. Domicy pilnował palestry, *causas orabat. Nar. Tac.* 2, 237, chodził koło prawa praktycznie, er war ein practischer Rechtsgelehrter. PALESTRANT, - a, *m.*, PALESTRANCIK, - a, *m.*, *dem.*, ieden z palestry, do palestry należący, ein Advocat, ein Sollicitator. Palestrant, bądź mecenas, bądź dependent, nie może mieć innego urzędu. *Vol. Leg.* 7, 701. Z palestranta poszedł na plenipotenta. *Zab.* 13, 194. Lada palestrancik ich podeydzie. *Teatr* 19 c, 16, *et* 15 *c*, 16. PALESTRANTSKI, PALESTRANCKI, - a, - ie, patroński, adwokatski, advocatisch. Schoway się z swoią palestrancką oracyą. *Teatr* 9, 66.

PALET, - u, *m.*, *z Franc.*, karteczka od zapłaconego myta, abo i żołnierska, naznaczaiąca im kwatery, *Rg.* vjernopis, ein Pallet (Bollet), ein Mauthzettel; ein Soldaten-Pallet. Nacież ten palet od myta, schowaycie go. *Teatr* 8, 5. Dostaliście gości, oto palet na trzech żołnierzy. *Teatr* 8, 5. Po żołnierśku z paletem. *Teatr* 20, 33. Zołdu im nie płacąc, palety rozdaią, rabunków dozwalaiąc. *Leszcz. Gl.* 117.

PALETA, - y, *ż.*, u malarzy, deszczułka, na któréy malarz uklada farby i kolory, gdy ma niemi malować. *Mag. Mst.*, *z Franc.*, die Palette bey den Mahlern.

PALETKA, - tki, *ż.*, n. p. Widziałem trzewik na iéy nogach z paletkami. *Teatr* 24 *b*, 35, *z Franc.*, przyozdobienie złotem, śrebrem lub iedwabiem, die Pallette. Upstrzyłam kapelusz w baiorki i w paletki, aż ta parafianka mówi, gdzieś te brylanty kupowała? *Teatr* 24 *b*, 35.

PALIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, *PALIWAĆ *frequ.*, *Bh.* paliti, paljivati; *Slo.* pálit', páljm; *Sr.* 2. palisch, spalisch; *Sr.* 1. palicj, spalicj, palim, palu, zpalu; *Crn.* paliti, palem; *Vd.* shgati, shjem, shgem (*ob.* żegać); *Cro.* paliti, pálim, palenye; *Rg.* pâliti; *Rs.* палить; *Ec.* напалю (cf. *Chald.* יקד *exuſſit*, cf. *Gr.* φλεγειν, cf. płomień). – *Pol.* żgać, żegać, brennen. Natura i własność ognia iest, palić. *Smotr. Lam.* 157. Palącym śkłem ściągali promienie światła niebieskiego. *Mon.* 67, 91, mit dem Brennglase. Palę co na ofiarę Bogu. *Cn. Th.* Palona ofiara, *holocauſtum. Leop. Lev.* 1, która była wszystka oprócz skóry palona. *Radz. ib.*, cf. całopalenie, ofiara zupełna. 1 *Leop. Ex.* 18, 12, palone. 3 *Leop.*). Na tym mieyscu przedtym trupy paliwano. *Stryik.* 357. Pogańscy Prussowie niedźwiedzie paznokcie z umarłym palili. *ib.* 143. Palono męczennika blachami. *Sk. Dz.* 2, 71. Na męką świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. Sztychowane były tablice, aby kat, podług przepisu, kości wyciągał, i boki świecami palił. *Czack. pr.* 2, 229. (*Rs.* палачь mistrz, kat). Tak piiany, iż nie ocknąłby się, by go był snadź i palił świecami. *Gorn. Dw.* 279. Smród, iak gdyby złoczyńcę palono. *Syr.* 538. Palenie miast, wsi, pustoszenie ogniem. (*Bh.* palićneho plat.ti odkupić się od palenia domu). Palenie roślin i zwierząt, gdy się wystawiaią na ogień, póki czarnemi nie będą i w węgiel się nie obrócą. *Kruml.* 417. – Palę w piecu, palę piec. *Cn. Th.*, (*ob.* podpalać), *Bh.* topiti, cf. topić; *Crn.* kuriti, kûrem, v'kurit, (*ob.* kurzyć); palenie w piecu, *Crn. et Vd.* kurjava, *ob.* kurzawa); *Vd.* saniethit, nietim, nietiti (*ob.* niecić), kuriti; *Rs.* топить, топлю, вытопить, выпапливать; истопленіе, топка; palenie w piecu; einheizen, das Einheizen. Nuże chamie niepoczciwy! a palże w piecu. *Teatr* 8, 7. W starym piecu djaboł pali. *ib.* 8, 58, cf. im kot starszy). Palę czym, *alo flammam re aliqua*, mit etwas einheizen; etwas brennen. Wódki palić, Branntwein brennen; (*Bh.* palené wino, páleny, *Sr.* 2. palenz, *Sr.* 1. palenc gorzalka); *Rs.* курить, курю, насидѣть; насижинать. Palenie gorzałki винокуреніе. Cegłę palić, *ob.* strychować. Woskowe świece palić, Wachslicht brennen. Bóty palone. *Teatr* 52, 39, gebrannte Stiefel (t. i. nad ogniem szwarcowane). Słońce pali, = piecze, dogrzewa. *Cn. Th.*, die Sonne brennt, ſcheint heiß. – Tutuń palić. *Teatr* 52 *b*, 63, kurzyć, ciągnąć, Tabak rauchen. *Perz. Lek.* 253, *Vd.* tobak kaditi, tobakati, tobak piti; *Sla.* pushiti duhan; *Rs.* курить трубку. Cała iego zabawa pipkę palić. *Mon.* 73, 154. Tabaka do zażywania i (tutuń) do palenia. *Vol. Leg.* 8, 147, Schnupf- und Rauchtabak. – Sztychwasser ciało pali. *Tr.*, das Scheidewasser brennt, beißt. Palenie *passive*, pieczenie, ból od dotknienia czego gorącego, das Brennen, die brennende Empfindung. – §. Ze strzelby palić, bić, strzelać, Feuer geben, feuern, schießen. Z armatek palili. *Teatr* 26 *b*, 78. Bicie z armat *Rs.* палба. Z muszkietów palą. *Jabł. Buk*, Q 4 *b*. Pal! *Imperat.*, Feuer! gieb Feuer! Na słowo komenderuiącego: pal! cyngiel palcem mocno się szarpnie. *Kawal. Nar.* 236. Na słowo: pal! puszkarz letko przytyka lontem do podsypki armaty. *Jak. Art.* 1, 413. – *aliter* pal go, *ob.* palnąć. Jleby na nich dzieci wcyrzały, tyle chłost onym i łazień zadaią i palą. *Glicz. Wych. G* 3 *b*. – *transl. fig.* Z ślicznym umizgiem do niéy kompliment palił. *Teatr* 10, 104, walił, er ſagte ihr in der Eile eine Zärtlichkeit vor; frach mit einem Komplim nte auf, plagte damit heraus. Palić umizgi. *Teatr* 16, 97. Palić koperczaki. *ib.* 23 *d*, 56, *ob.* stroić). Jakież do niey palić będę oferty, aby iéy się podobać. *Teatr* 53, 9. Nie chciała mnie słuchać, gdym do niéy palił oferty. *Teatr* 54, 31, da ich ihr die Cour machte. Cholewki do niéy pali. *Teatr* 10 *b*, 6, cf. cholewy smalić). – §. Wiedział dobrze, iak go Angelika paliła. *P. Kchan. Orl.* 1, 36, iak się do niéy palił, iak nią pałał, wie er in ſie entbrannt war, hitzig verliebt war. Lepiéy iest żonę poiąć, niźli palenie cierpieć. *Hrbſt. Odp. T* 4 *b*, pałać, palić się, entbrannt ſeyn, Brunſt leiden. Mnie doyrzały przynęca, ciebie wiek młody pali. *Hul. Cu.* 124, grzeie, rozpala, erhitzt machen, feurig machen, anfeuern. Już nas do dzieł rycerskich piękna chęć nie pali. *Dmoch. Jl.* 42. Nie słowy on ich tylko, lecz dziełami palił. *ib.* 131. PALIĆ się, = gorzeć, *neutr. paſſ.*, *propr. et tr.*,

brennen, entbrannt ſeyn. Pali się świeca; pali się na kominku; pali się w piecu. Życie podobne ieſt do palącéy się świecy, co z iaśnienia swego trawić się musi. *Mon.* 65, 97. – §. palić się do kobiety, z palać miłości, vor Liebe entbrannt ſeyn. Wpadłeś w łapkę kobiety, dobrze ci tak, pal się przy niéy. *Węg. Mar.* 1, 130. Teraźże się pal do niéy, tylko bez odwłoki. *Tręb. S. M.* 94.

Pochodz. *pal, z palenie; palać, całopalenie; dopalić; napalić; opalić, opał; palacz, palicz, palipiecek, paliczka, palnąć; popalić, podpalić, popioł, popiełek etc.; przepalić, przepalanka; przypalić; rozpalić; zamopał; spalić; zapał, zapalić, zapalczywy, zapalczywość; upalić, wypalić.*

PALICA, – y, ł., PALICZKA, – i, ł., *Bh.* palice *clava*; *Slo.* palice, palička, hůl *baculus*; *Sr.* 2. plazo, plazſo; *Crn.* palza, z laſka; *Vd.* paliza, palizhka, palizhiza, pazel, kolovez, hlodez, kol, podverk, z kiy, laſka; *Cro.* palicsa, palichicza, podvijſk; *Hg.* palcsa, páltza, palczaſka, páltzátſka; *Dl.* palycza, schap, ſtap, drenovicza; *Sla.* palica; *Rg.* paliza; *Es.* paliça, paliciça, ſctáp, tojaga; *Rs.* палочка, z laſka, дубина (*ob.* dębina); *Ec.* палица, дрекóлïе (2. *Ec.* палица czworograniaſta materyyka, noszona od wyższego duchowieńſtwa pod czas nabożeńſtwa na prawym biedrze), cf. *Hbr.* שֵׁבֶט pelech, *Suec.* bagal, pak, *Germ.* Backel, cf. pelzen Adlg., cf. *Lat.* baculus); maczuga, patok, laſka, kiy, pałka, eine Keule, ein derber Stock, ein Knüttel. Z gałęzi migdałowego drzewa bywaią czyſte palice abo maczugi, w których się rycerze radzi kochaią. *Cresc.* 400. Stoi śmierć za tobą z dużą palicą. *Sk. Kaz.* 512, z kosą), *Stas. Num.* 1, 145. Palicą bić *Vd.* palizhkati; *Hg.* páltzásom; *Rs.* палачникъ oprawca *lictor*). PALICOWY, PALICZNY, – a, – e, od palicy, Knüttels, *Rs.* палочный, *Ec.* пáличный. •PALICZCZANY, – a, – e, chroſtowy, *ferulaceus*, *Mącz.*, ſtaudig. (PALICZ, *ob.* Palacz). PALICZKA, – i, ł., 1) *ob.* palica. – 2) gwiazda S. Jakuba, *Orion*, *iugulae. Mącz.*, *Cn. Th.*, der Jacobsſtab, der Orion; laſkomir, promieńmir.

•PALIKOPA, – y, *m.*, S. Piotr w okowach. *Mon.* 76, 590, Petrikettenfeuer. PALIPIECEK, – cka, *m.*, palacz, palicz, der Einheitzer, Ofenheitzer. Gołota, palipiecek, sługa do naypodleyszych posług, *mediaſtinus*, *Mącz.*

PALISADA, – y, ł., *Rs.* палисада, *Gall.* pallisade, *It.* palizzatta, z *Łac.* palus, *ob.* pal, die Palliſade, der Schanzpfahl. Palisada, palisady, *Bh.* kolj (*ob.* kol); *Sla.* palasati; *Vd.* palisada, kolisbe, branoshpize, ohlodje; *Crn.* ohhladje, kolishe). Palisady są sztakiety grube wałkowéy postaci, w wierzchołku kończate, któremi obwarują przedpiersień. *Jak. Art.* 3, 307. Rów szańców opatrzony palisadami; a przedpiersień szturmowemi palami. *Łęſk.* 96. Palisadami osadzić, ogrodzić, *Crn.* kolim). Ogrodzenie palisadami *Rs.* палисадникъ.

PALIUR, – u, *m.*, Lat. *paliurus*, drzewo i chroſt kolący cudzoziemſki. *Cn. Th.*, Stechdorn, Chriſtdorn, Judendorn. PALIUROWE iagody. *Sleszk. Ped.*

PALIUSZ, – u, *m.*, arcybiſkupi palliusz, das Erzbiſchöffliche Pallium. Następca Aarona nie prosił o palliusz arcybiſkupi w Rzymie. *Nar. Hſt.* 2, 348. Papież posyłaiąc palliusz, tak go wykłada: z wełny owczéy uczyniony ieſt, abyś wiedział, iżeś paſterzem owiec; obtacza cię i

na ramieniu go nosisz, abyś wiedział, gdy która owca zabłądzi. *Sk. Dz.* 1018. Szedł do Rzymu, i paliusz abo arcybiſkupią moc otrzymał. *Sk. Żyw.* 1, 233.

PALIWAC, *ob.* Palić. PALIWODA, – y, *m.*, łu łu wo łbie, szuſt, świſtak, nieſtatek, poſtrzelony, pałoglowiec, szalona pałka, iunak, ein leichtſinniger Brauſekopf, der den Schuß hat. Jako drugi Faeton paliwoda, światby bez pochyby palił. *Mon.* 71, 202, *ib.* 75, 690. Mam syna, na nieszczęście moie, iedynaka, Wielkiego paliwodę, wielkiego świſtaka. *Zabł. Złb.* 53. Nie pokazuy mu, że masz żal iaki do niego, bo to ſtraszny paliwoda. *Teatr* 21, 87. Mówiłem to tobie nie ſto razy paliwodo. *Teatr* 24 c, 18.

PAŁKA, – i, ł., (•PAŁA *Tr.*), *ob.* paliza; *Vd.* pazl, zepiz, hlod, kolba, robata paliza (*ob.* kolba), shestoperniza; *Crn.* robatiza, falkel, lopusha, gerjásha; *Sr.* 2. plazo; *Cro.* poluga, vuszek, (*Rs.* палка, z kiy, ополченіе bitwa, walka, ополчить uzbroić), ураźина, *vulg.* арáсина; осóнъ, осóпина; duża palica, maczuga, die Keule. Nie kiiem go, ale pałką. *Gem.* 186, nie biały chleb, ale bułka, *idem per diversa.* W pałki się bić, ſich mit Knütteln ſchlagen. Djabła w pałki z tym kiiem wskorasz, miły bracie. *Zab.* 16, 126 *Nar.* Pałka do bębna, do kotłów, der Trommel- oder Paukenklöpfel. Biio dobosz, co mu ſtaie pałki. *Pot. Jow.* 136. – §. b) *Bot.* pałki abo kiści niektórych ziół, *Bh.* palička), die Samenkolben einiger Gewächſe. Manny kiści abo pałki obrzynaią ku młóceniu. *Cresc.* 186. – §. b *b*) ziele, pałki abo rogoże, *Bh.* palička *typha*, *Linn.*, *Bs.* scevar; *Rs.* палочникъ, Narrenkolbe, Waſſerkolbe, korzeń ma knodowaty; a na wierzchu niesie pałki ciemnoszarawe gęſte podługowate. *Syr.* 733, *Kluk Rosl.* 2, 241. – §. 2) *impr.* pałka, łeb, łbisko, der Kopf, der Schädel. Ow łysak, co mu z figlów iuż wyprzała pałka. *Nar. Dz.* 3, 129. Jaki śmiały, że wlał w pałkę. *Teatr* 28 *b*, 14, podpił sobie). Patrzcie go, szalona pałka! *Zabł. Dz.* 116. Ona coś ma minę szalonéy pałki. *Teatr* 52 *d*, 75. Djabli mu pieprz sypią w nos po samę pałkę. *Pot. Jow.* 95, aż do mózgu, bis ins Hirn.

PAŁKI, – a, – ie, palny, zapalny, zapaliſty, hitzig, erhitzend. Materya pałka, *phlogiſtica. Torz.* 24. Ołów ze śklem topiąc, gdy mu doda *phlogiſticum* czyli materyi pałkiéy, oleiu, sadzy, mydła, zoſtaie *regulus. Torz.* 252. Tu, gdzie się sączy podle méy siedliny, Poſtaw do źrzódła pałkiego Falerna. *Hor.* 1, 244.

PAŁKIERZ, – a, *m.*, co w kotły bije, der Pallenſchläger. *Tr.* •PAŁKONOSZEC, – szca, *m.*, *Ec.* дубинникъ, дубинонóсецъ, maczugonosiec, der Keulenträger. PAŁKOWAĆ *intrans. ndk.*, u ſitów pałkować, albo szybować, laſkami pchać. *Mag. Mſk.*, mit Stangen ſchieben, abſtoßen, bey den Botsleuten.

PALMA, – y, ź., drzewo palmowe, daktylowe, *Bh.* palma; *Sr.* 1. bawmina; *Cra.* palmenu drevu; *Vd.* palma, palmavu drevu, palmavo drevo, zvetje (cf. *Vd.* zvetna ngdela, z Kwietna Niedziela), jiva, muzovez, muzarovez, dotalnik, dotalnu drevu; *Rag.* póma; *Bsn.* palma, paoma, poma, *Rs. et Ec.* вáїя, *Gr.* βάϊον; *Rs.* вайная недѣля tydzień przed Kwietną Niedzielą, *Ec.* ваїенóсная недѣля Kwietna Niedziela; cf. po •pączy chodzić. *Zrn. Pſt.* 50); *Rs.* пальмовое дерево; die Palme, der Palmbaum; z Łacińſkiéy rzeczy od dłoni nazwana; także

owoc ich daktyle, od palców zwane. *Cresc.* 440. Palma rozłożysta z liściem ciemniastym. *Min. Ryt.* 3, 24. Palmy, znak zwycięstwa. *Rey Ap.* 68, ztąd, że gdy palmę kto czym ciężkim nałoży, przecię pnie się ku górze, i ciężar nawet w górę dźwiga. *Bud. Ap.* 7, 9, *Dar. Lot.* 10, Siegespalmen; (cf. wawrzeńce) Choć zasłużonym zostałem, kiedy szczęśliwym nie iestem, iest to bydź męczennikiem bez palmy. *Mon.* 65, 96. – §. b) *palmy, daktyle, Datteln, Palmfrucht. Za słodkie pomagrany i palmy, chude iedzą suchary. *Tward. Wład.* 103. – §. Palma wodna, *ob.* pałka ziele. Palma poziemna, *ob.* Palmeczka. – §. 2) palma, dłoń, miara wysokości etc., eine Hand breit, eine Hand hoch. Trójnog trzy palmy wysokości maiący. *Gaz. Nar.* 1, 19. PALMATKA, – i, ż., białczka płaska, szkolne narzędzie, którym żaków po dłoni biią, *Cro.* prichka; *Dl.* devesil, ein Inſtrument, womit die Kinder in den Schulen auf die flache Hand geſchlagen werden (das Signum). Do szkoły chodzić, palmatce ręki nadawiać, pod posłuszeństwem bydź, *manum ferulae subducere. Mącz.*, cf. patyczka). Palmatką bić *Crn.* kersnem, kersném; *Cro.* prichkam. PALMECZKA, – i, ż., rózga palmowa, ein Palmenzweig. Palmy ciężar choć czuie, palmeczki iednak prostuie. *Dar. Lot.* 12, *Vd.* svietnek, zvetna vejiza, palmowa mladiza, palmovu vietjo. PALMICZKA, – i, ż., palma poziemna, *palma humilis. Cn. Th.*, die Zwergpalme. PALMISTY, PALMOPŁODY, PALMORODNY, PALMORODY, – a, – e, *Sr.* 1. bawminopité, palmy rodzący, palmentragend. Arabiia palmista, że się w niéy wiele palm i daktylów rodzi. *Otw. Ow.* 413. Kray palmopłody. *Hul. Ow.* 154. Palmorodna Selino. *A. Kchan. W.* 85. PALMOWY, – a, – e, *Bh.* palmowy; *Sr.* 1. bawminaté); Palmen-. Zwycięzcy rózgi palmowe w tryumfie nosili. *Bud. Apoc.* 7, 9 *not.* Palmowy owoc, *ob.* Daktyl. Palmowy ogród, *Sr.* 1. bawminenczja; *Rg.* pomiacte; *Bs.* palmiacte.

PALNĄĆ, *F.* palnie, *cz. idntl. verbi* palić; 1) wystrzelić, ognia dadź, abfeuern, feuern, losbrennen. Jeśli ią gdzie zdybię, palnę iéy w łeb z moiéy ruśnicy. *Teatr* 51 *b*, 23. Jak do psa palnę. *Teatr* 9 *b*, 6. – §. b) golnąć, *pacnąć, uderzyć nagle, gwałtownie, einen Hieb geben, einen Riß geben, hauen, losbauen, zuhauen. Wem, że mu ią spłaszczę, Jak go palnę tą pięścią w wyszczaną paszczę. *Tręb. S. M.* 91. W łeb mu palnął. *Gaz. Nar.* 2, 325. – *Imperat.* pal, ; *paln! hau zu! (cf. palić, pal!). Biy, zabiy tych łotrów, pal go w łeb kiiem. *Boh. Kom.* 5, 193. Co hultaiu! ieszcze nam przegrażasz, pal Macku w skórę. *Teatr* 27, 112. – §. 2) gwałtownie, szybko co robić, poforsować, hastig und reißend etwas machen.

1) PALNIK, – a, *m.*, ziele, bob kamienny, *anagyris*, Bohnenbaum, tyczna wyka, tyki z niego i pale dla podpierania latorośli winnych czynią. *Syr.* 791.

2) PALNIK, – a, *m.*, *Carbone*, Kohlenſtoff, piérwiastek czysty węgla, lub węgielny. *Mier. Mſk.* Kwas palniku, *acide carbonique*, Kohlenſäure. *ib.* (*Rs.* пальникъ ſtępel broni, lontowa łaſka). PALNIKOWY, – a, – e, *carbure*, kohlig, nazwisko złączeń samego palniku z iakiemkolwiek ciałami, n. p. palnikowe żelazo. *Mier. Mſk.* PALNY, – a, – e, palący, zapalaiący, od palenia, do palenia lub spalenia, Brenn-, brennend, zündend, brennbar, (*Sr.* 1. paletjné popędliwy, *Bh.* paliwý *ardens*) i *Rs.* палительный, горючій (cf. gorący), strapiemy; *Ec.* попалителенъ, жегомый (*ob.* żegać), жжительный. Wielki pożar wybuchnął z materyy naypalnieyszych. *N. Pam.* 11, 171. Drzewo budowle i palne. *Pam.* 73, 214. Palne zwierciadło *Vd.* sashaglivu, shgajoshnu ogledalu). W woysku Litewskim w czasie zgonu Alexandra, nie było palnéy broni. *Czack. pr.* 1, 218, ognio-néy, ogniśtéy, Feuergewehr. PALONY, *ob.* Palić. PAŁOGŁOWIEC, PALIGŁOWIEC, – wca, *m.*, szumieb, paliwoda, szalona pałka, einer, der den Schuß hat, ein Angeſchoſſener. Rozum stracił ten paliglowiec. *Teatr* 8, 81. Z dzieci często hultaie, zbrodnie, pałogłówce. *Zabł. Zbb.* 75, *Pulp.* 7, *Mon.* 75, 590.

PALOWAĆ, – al, – uie, *cz. ndk.*, opalować, *F.* opaluie *dk.*, pale bić, palami utwierdzać, Pfähle einſchlagen. Palować winnicę. *Tr.* Winorośl, szyię łyczkiem związawszy, paluie Ogrodnik. *Tol. Saut.* 99, *ob.* tykować). Palowanie, wbiianie palów, das Pfahleinſchlagen. – §. b) opalowanie, ogrodzenie palami, utwierdzenie z palów, das Pfahlwerk. – §. U flisów palować iest to, skończywszy ryzę, statek u pala uwiązać. *Mag. Mſk.*, das Flußſchiff an den Pfahl binden, cf. cumować. PALOWY, – a, – e, Pfahl-; palowy most, na palach, *sublicius. Cn. Th.*, eine Brücke auf Pfählen. *Warg. Wal.* 139.

PAŁUBA, – y; ż., (*Rs.* палуба, das Schiffsverdeck, die Wagendecke), zasłona, osłona wozowa, nakrycie (cf. łub, kadłub), die Decke, Bedeckung, Wagendecke. Nie zagasi ognia tego pod ową pałubą. *Bielſk. S. N.* 55. – §. 2) Pałub, *masc.*, kadłub, pniak, der Rumpf eines Baumes, der Stamm. Czołny z iesionowych wyrobiwszy pałubów, Dnieprem się puszczaią. *Tward. Wład.* 62. – §. 3) Otoż dwie szalone pałuby! *Teatr* 34, 82, szalone, pałki! verrückte Köpfe.

PALUCH, – a, *m.*, *Augment.* z palec, (paluszek *dem.*) ein großer, ſtarker Finger. Leżą po ziemi tarcze, pałasze, obuchy, I przy odciętéy ręce umarłe paluchy. *Pot. Arg.* 424. – §. b) obwinięcie palca, der Däumling, ein Fingerüberzug. *Tr.*, *Bh.* palečnik; *Vd.* pauzhnik, pauzhnjak. – §. c) Krzyż u pałasza składa się z giseau, tawki, wąsów, rękoieści, kapturka na rękoieści, i paluchaka, *Mag. Mſk.*, der Däumling am Degengefäße. Paluch u krzyża od pałasza, służy do ochrony wielkiego palca. *Mag. Mſk.* – §. 2) *Botan.* Paluchy albo późne sasanki, *Colchicum*, Zeitlose, Herbſtblume. *Sien.* 77 *et* 552, cf. zimowit). PALUSZEK, – szka, *m.*, *dem. nom.* palec, das Fingerchen; *Bh.* prſtek, prſtíček; *Ec. et Rs.* пальчикъ, пéрстикъ. Gdy chce różany uszczknąć kwiatuszek, Zadraśnie pulchny cierniem paluszek. *Zab.* 8, 358 Paluszek sobie igłą zakłóła. *Boh. Kom.* 2, 52. *Digitis extremis attingere*, paluszkami się dotknąć, t. i. bardzo mało czego skosztować. *Mącz.*, cf. liznąć). PALUSZKOWAĆ, – al, – uie, *cz. ndk.*, palcami igrać, n. p. cetno, licho, das Fingerſpiel ſpielen, mit den Fingern ſpielen. – §. b) grecznie palcami oszukiwać, graiąc w karty okpiwać, im Spiele den Unterſchleiſe machen, falſch ſpielen. PALUSZKOWNIK, – a, *m.*, co we grze paluszkuie, ein falſcher Spieler.

PAMFIL, – a, *m.*, a) pewna gra w karty. *Tr.*, ein ge-

wiſſes Kartenſpiel. - §. b) wyżnik żołędny, der Eichelober. *Tr.*, *Bh.* ſilek, ſwrſſek. - §. c) Jakie podobieńſtwo między młodym a babą, między Pamfilem a Fukarową? *Petr. Ek.* 73. - ?

PAMIĄTKA, - i, *ż.*, *Bh.* pamatka; *Vd.* spomin, spomenik, spomenitje, pomisleuje, znamik, spominſtvu, spomenishtvu, spominſki obras, samerk, samerkanje; *Sr.* 1. pamatkowſtwo, pamatkowné czćyċh; *Ross.* памятникъ; *Etym.* *muąć, pomnąć). - a) pamiątka czego, pamiętanie, pamięć czego, die Erinnerung, das Andenken, das Gedächtniß einer Sache. Zoſtanie dar twéy szczodrobliwości w pamiątce. *Groch. W.* 604. Sioſtra Horacyusza, ſkora do pamiątki na swego przyszłego męża. *Warg. Wal.* 199. - §. b) pamiątka, znak pamiątki czyiéy, wszelaka rzecz, która nas napomina z czego przeszłego, iako ieſt grob kamieniem położony, napis, tytuł, słup, księgi etc. *Mącz.*, Denkzeichen, Denkmal, Andenken. Pamiątki maią się zgadzać z rzeczą; iaka rzecz była, wesoła albo smętna, taka też i pamiątka ma być. *Hrbſt. Nauk. O* 8 *b.* Na ciosanym marmurze wyryiecie nieszczęśliwą pamiątkę. *Zbil. Lam. B.* 1. Ludzie u pamiątek umarłych naszych modlą się. *Zygr. Gon.* 65. Pamiątkę wieczną zoſtawić. *Cn. Ad.* 807. Pamiątkę czyią znieść. *ib.* 809. - §. c) pamiątka, rzecz pamiętna, pamięci godna. *Cn. Th.*, etwas Denkwürdiges, ein Denkmal.

PAMIĘĆ, - i, *ż.*, *Bh.* pamét; *Sr.* 1. pomatk, *Rs.* памать, z pamięć; *NB.* w innych dyalektach słowo to nie tak pamięć, iako raczéy rozum oznacza, n. p. *Crn.* pamét *intellectus, ratio*, (*Crn.* spomin, pomin *memoria*), *Vd.* pamet, um, resum, vum, saſtopnoſt, modruſt, z rozum, mądrość, (*Vd.* spomin, spomenik, pomisleuje, pamet, z pamięć); *Cro.* pàmet *ingenium, intellectus*, *Rg.* pamét, ràzbor (*ob.* rozbior), um *mens, ingenium*, (*Rg.* úspomena *memoria*, *ob.* wspomnieć); *Sla.* pamet, z rozum, (*Sla.* spomenaj, z pamięć); *Bs.* pamet *intellectus, mens, ingenium*; *memoria* pamet, spomina, spomena). - *Pol.* pamięć, siła duszna, udzielane na nię wrażenia zachowuiąca i wspominaiąca, das Gedächtniß, eine Kraft der Seele. Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy *rozpamiętywa*, zowie się *pamięcią*. *Sak. dusz.* 67. Cała robota pamięci dosyłać rozumowi wyobrażenia śpiące, gdy ich potrzebuie. *Cyank. Log.* 25. Bierzże to sobie w pamięć, co dziś z tobą mówię. *Groch. W.* 552, *Falib. D* 1, pamiętayże dobrze). Czego ma często słuchać człowiek młody, a co sobie ma w pamięć brać. *Kosz. Lor.* 10. Nauka potrzebuie pamięci, aby to, czegoby się kto uczył, w pamięć włożył; a iż dziatki młode bardzo czyſtéy są pamięci, dobra ieſt rzecz za młodu one do szkoły dać. *Glicz. Wych. J.* 7 *b.* Dziecęcą pamięć przypomnieniem słowa ratuią. *Gor. Sen.* 395. Nienaygorszą pamięć mam, pamiętliwy ieſtem. *Cn. Ad.* 809. Wyszła mi rzecz z pamięci. *Radz. Dan.* 2, 5, es iſt mir entfallen. Wybiła mi się z pamięci, *ib.* 8. Nie ieſt mi w pamięci, żebym to ziele kędykolwiek widział. *Syr.* 610, t. i. nie pamiętam, nie przypominam sobie, ich erinnere mich nicht. - Na pamięć, z pamięci, bez księgi, bez pisma, auswendig; *Bh.* nazpamèt, zpamèti; *Cro.* na pamet; *Sla.* na pamèt; *Ross.* наизусть; *Ec.* наусть, на память, наизусть. Na pamięć się uczyć, auswendig lernen; *Rg.* pamtiti, pametovati (*ob.* pamiętać); *Ross.* твердить, твержу; твержду, довердить, довержвать, вытвердить, вытвéржвать, cf. twierdzić. Nauczony na pamięć, auswendig gelernt, *Rs.* затверженный, наизусный. Wiela się wierszów na pamięć uczą. *Warg. Cez.* 136. Nauczyciel dzieciom na pamięć niczego nie naznaczy, czegoby im wprzód iaśnie nie wyłuszczył. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 52. Nie tak się przykrzy dzieciom przepisywanie, iak uczenie się na pamięć. *ib.* 54, das Auswendiglernen. To tak dobrze wiedziałem, iakbym się *z pamięci* onego *nauczył*. *Pilch. San. liſt* 2, 182. Ja to rzeczy na pamięć umiem. *Teatr* 34 *b*, *G* 2, ich kann das auswendig, cf. na palcach). - *aliter* na pamięć, z bez rozwagi, nie zaſtanawiaiąc się, in den Tag hinein, unüberlegt. Odda się na pamięć plenipotentom. *Teatr* 19 *b*, 26. Żyć na pamięć. *Cn. Ad.* 386, nie iąć się niczego). Nie mierząc, i na pamięć ſtrzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. - *Similiter* bez pamięci, bez uwagi, zapamiętale, unüberlegt. Gada bez pamięci. *Niemc. P. P.* 4. Począł bez pamięci pieniądze garnąć na suknią, a nabrawszy co niemiara, zdechł z przerwania nie doszedłszy do domu. *Papr. Herb.* Język bez pamięci, taiemnicy nie ſtrzyma. *Cn. Ad.* 323. Objadłszy się rozlicznych potraw bez pamięci, Wſtaie nazaiutrz ciężki i niezdrowy. *Hor. sat.* 168. Spać mu się tak chciało bez pamięci, że na murawę cisnął się iak długi. *Zab.* 14, 241 *Szym.* - §. pamięć, pamiętanie, pamiątka czego, die Erinnerung, das Andenken, das Gedächtniß. Ciężko utracić złego pamięć. *Teatr* 43 *b*, 86, zło się naydłużéy pamięta (cf. *Eccl.* памятозлобіе, злопомнѣніе, зломнѣніе, z mściwość, *Gr.* μνησικακία). Domy swe bardziéy niż Rzpltą na pamięci maią. *Falib. N.* 2, więcéy pamiętaią, w ſtaraniu więcéy maią, ſie ſind mehr ihrer Häuſer eingedenk, als ... Niech każdy ma szczęśliwość po naszechną w pamięci, I miłość własną, kraiu miłości poświęci. *Niemc. P. P.* 16. S. Jan, gdy do ciemnicy wsadzon był, mała pamięć była na naukę iego. *Bial. Pſt.* 40, poszła w niepamięć, ſie kam ins Vergeſſen. Spuścił Febus Leteyſkie na wiedmę *niepamięci*, By iéy wykradł sekreta. *Bardz. Luk.* 77, zapomnialość, Vergeſſenheit. Szczególną utrapienia ulgą ieſt niepamięć. *Min. Ryt.* 4, 146. *Amneſtyą*, t. i. *niepamięć*, i sobie zadał, i wszyſtkim, aby i imię rokoszu zginęło. *Birk. Zyg.* 20. - Ku wiecznéy *pamięci*, Gdy *pamięć* ludzka ieſt słaba, zaczym opatrzna roſtropność, sprawy wiecznéy *pamięci* godne, pisma świadectwem ku wiadomości potomſtwa przywodzić. *Vol. Leg.* 2, 752. Prace godne nieugaszonéy pamięci ludzkiéy. *Falib. A* 1. Chęć, by imię swe umieścić w potomnéy pamięci. *Zab.* 12, 63, im Gedächtniſſe der Nachwelt. Będę miała pamięć o tobie. *Teatr* 17, 48, ſtaranie, ich werde an dich denken, für dich ſorgen. O iéy życiu i potrzebach pamięć na siebie biorę. *Teatr* 47 *b*, ich nehme die Sorge auf mich. - §. pamięć, myśl, uwaga, Sinn, Gedanke, Erwägung. Obmocnili nasi górę; sprawa ta późno na pamięć nieprzyiacielowi wpadłszy, bardzo ich bolała, *re tardius animaduersa*. *Krom.* 663, es war ihnen zu ſpät in den Sinn gekommen, eingefallen. Wiem ia iego imię, ale teraz mi nie przychodzi na pamięć, albo: nie przychodzi mi (*scil.* na pamięć), es fällt mir nicht ein. - Ta iedna pamięć, iż za prawdę cierpiemy, słodziła nam przykrości. *Stas. Num.* 2, 126, to wspomnie-

mnienie, ta myśl, bloß der Gedanke, daß ... Przez pamięć na cnotliwego oyca wylał wiele łez witaiąc syna. *Zał. Teſt.* 266, wegen Rückerinnerung an den Vater. - Swiętéy pamięci, *abb. auiat.*, z ś. p., gottſeeligen Andenkens. Odszedł na lepszy żywot z tego świata, świętéy pamięci Książę Zbaraſki. *Birk. Zbar. A* 2. Świętéy pamięci niebosczyk pan, umiał fortunę powiększyć. *Aras. Pod.* 2, 28. - *Pamięć, pamiątka, rzecz pamięci godna, pamiętna, ein Denkmal, ein Andenken, etwas Denkwürdiges.* Nie żył, po kim piękna pamięć nie zoſtała. *Sim. Sieł.* 58. - §. Za naszéy pamięci, za méy pamięci, to tylo abo nie było, z mego czasu, wieku naszego, iakom żyw, iak pamiętam. *Cn. Th.*, zu meiner Zeit, zu unſerer Zeit. Wiesz Wc Pan, co to było za naszéy pamięci? *Niemc. P. P.* 21. Za ludzkiéy pamięci, z póki ludzie pamiętaią, póki ludzie na świecie, bey Menſchengedenken. PAMIĘTAC, - ał, - a, *transit. niedok.*, Pamiętywać t. j., *Bh.* pamatowati; *Slo.* památám; (*Rg.* pamtiti, pametovati, z uczyć się na pamięć); *Rg.* pametiti; *Bs.* pametti, pantiti, spomegnivatse; *Crn.* pominam, spumnati (*Crn.* pametûjem, pametuvam, z rozumuię, *Vd.* pametuvati, rosumuvati, modruvati, umiti); *Vd.* spomnić, spounati, spominit, spumlat; *Cro.* pametiti, pamtim; *Dl.* pantim; *Rs.* памятовать, помяться; *Ec.* памятствовати, памятствую; pomnieć, w pamięci zachować, gedenken, im Gedächtniß behalten; *opp.* zapomnieć). Pamiętać, iest rzecz w pamięć wrażoną zachować. *Pilch. Sen. liſt* 272. Kto szczérze kocha, lekko rzeczy pamięta. *Teatr* 43 *b*, 46. Obrażony pamięta. *Cn. Ad.* 159. (cf. *Ec.* злопамятствовати mściwym być). Moy bracie, niech ci tego Pan Bóg nie pamięta, Ale bieiesz z przyciſkiem. *Zabł. Amf.* 19, niech ci bóg odpuści, Gott verzeih dirs. Panie iéy nie pamiętay. *Teatr* 18, 9. - *Paſſive* Długo się złe pamięta. *Cn. Ad.* 159, das Böſe wird nicht ſo bald vergeſſen, bleibt lange im Gedächtniſſe, im Andenken. Naykrocey się dobre pamięta. *Stas. Num.* 1, 136. Długo się dobre pamięta, a złe ieszcze dłużéy. *Rys. Ad.* 9, obrazę wszyscy długo pomniemy, a dobrodzieystwa wnet zapomniemy). - Pamiętay, z nie zapomiaray, nie opuszczay, ſey eingedenk, vergiß nicht! Jeśli bogowie udarzą cię szczęściem, pamiętay donieść mi o tym. *Stas. Num.* 1, 41. Pamiętayżol *Cn. Th.*, vergiß nicht! - *fig. tr.* Już dwa wieki pamiętał ten kapelusz *Kary. Zab.* 12, 73, przetrwał, er hat zwey Jahrhunderte durchlebt. - §. Pamiętać na co, nie zapominać o czym, baczność, wzgląd mieć na co, (Obd. auf etwas denken), einer Sache gedenken, ihrer eingedenk ſeyn, ſie nicht aus dem Gedächtniſſe laſſen. Pamiętam ia na świętość obowiązków moich. *Gaz. Nar.* 1, 199 *St. Aug.* Czemu na boga, na duszę twoię, na bliźniego, na maieſtat królewski, na zakon przyrodzony i bozki, nie pamiętasz! *St. Zyw.* 1, 287. Poganie nie tylko czasu nieszczęścia na boji pamiętywali; ale też i czasu szczęścia. *Kosz. Lor.* 1036. Bogaczu na ubogie pamiętay. *Cn. Ad.* 33. Drugim day, a na się pamiętay. *Cn. Ad.* 1136. - §. *Recipr.* Pamiętać się, *domi eſt animus. Mącz.*, przy sobie bydź. *Cn. Th.*, bey Sinnen ſeyn. Dobrzy przełożeni nie potrzebuią napominacza; bo *się* sami *pamiętaią*, co powinni. *Kosz. Lor.* 16, sami sobie przypominaią; cf. upamiętać się).

PAMIĘTLIWY, - a, - e, (*oppos.* zapamiętliwy), *Boh.* pomětlíwy; *Sr.* 1. pomatlivé; *Cro.* pamètlyiv; *Ec.* злопомнивительный; *Rs.* памятливый; dobrey pamięci, pamiętny, ein gutes Gedächtniß habend, nicht vergeſſich. Młody wiek ieſt pamiętliwy, zwłaszcza złych rzeczy. *Pet. Ek.* 99. Bydlęta pamiętliwe samo się wracaią do domu. *Otw. W.* 433, *Gor. Sen.* 249. Któż tak gruby i niepamiętliwy będzie, żeby tego nie pamiętał? *W. Poſt. W.* 2, 253. Niepamiętliwy, niepamiętaiący. *Cn. Th.* 512. - §. Skorom mdlemi przeyrzał kęs oczami, Które był zaćmił cień niepamiętliwy. *P. Kch. Jer.* 204, pamięć odeymuiący, przytomności pozbawiaiący, Sinnenberaubend. Z pod kamienia zdróy niepamiętliwego wypada ſtrumienia. *Otw. Ow.* 457, *Lethe*). - b) Pamiętliwy czego, pamiętaiący, pomniący na co, einer Sache eingedenk. Dusze wszyſtkie łask twoich pamiętliwe. *Petr. Hor. R* 2 *b.* Urazy dawney pamiętliwy. *Otw. Ow.* 578. Z marmuru dom wyſtawiasz ku niebu, Niepamiętliwy swoiego pogrzebu. *Petr. Hor.* 2, *C* 4. Bądźże lepszéy myśli ludu boży, pamiętliwy Izraelu. 1 *Leop. Bar.* 4, 5. PAMIĘTNICA, - y, ż., *Bh.* pamětnice, pamiętaiąca, w pamięci zachowuiąca, die etwas gedenkt, im Gedächtniſſe erhält. Hiſtorya ieſt pamiętnicą zasług, podżogą cnoty, hamulcem niecnoty. *Błaż. ded.* Królowa Elżbieta, chociaż to 80 lat pamiętnica, a zawżdy tańce lubiła. *Krom.* 380, chociaż iuż 80 lat pamiętała, eine 80jährige Matrone. PAMIĘTNIK, - a, *m.*, *Bh.* pamětnik; *Cro.* pamètnik, pametitel *memorator*; który co pamięta, der eingedenk iſt, der etwas gedenkt. Smiercią Pańską odkupieni ieſteśmy; tey rzeczy pamiętnikami będąc, .. *Zygr. Gon.* 283, *memores*). Co do Swiętych, zachowania ich cnot pamiętnikami mamy być, *memores. ib.* 389, (*Ec.* злопамятникъ, *Gr.* μνησίκακος, *mali recordator*). - §. Pamiętnik, spółczesny świadek, der etwas gedenkt, ein gleichzeitiger Zeuge einer vergangnen Sache. Warnę Dionyzopolem, ſtarodawni pamiętnicy nazwali, *veteres. Krom.* 565. Żyią ieszcze pamiętnicy, którzy iż to tak było, zeznaią. *Krom.* 576. Przywodzili na pamięć pamiętnicy dawnieysi, iako Krzyżacy z naszemi nieprzyiaciołmi częſtokroć się zwierali; *seniores ib.* 595. Staraymyż się, żeby nam nietylko teraz, ale i potym potomni pamiętnicy, mieli za co dziękować. *Birk. Zam.* 30, t. j. potomność, die Nachwelt. Pamiętnika niemasz, aby tak głęboko nieprzyiaciel zaszedł iak teraz. *Falib. U.* 2, niemasz śladu, niemasz przykładu; man hat davon keine Spur, niemand weiß ſich zu erinnern. Pamiętnik nie był, żeby kto z ludzi kiedyś przebył bolt sankami *Tward. W. D.* 2, 246. - b) pamiętnik, pamiątka, das Denkmal, Andenken; *Rs.* памятникъ. Piramidy Egiptskie, te czasowey chwały pamiętniki. *Stas. Buf.* 177. Przeglądaiąc pamiętniki ſtarożytności, które mamy z napisów kolumn i metalów zebrane. *Apcz. Gr.* 3, *p.* 26. - c) Pamiętnik; *plur.* pamiętniki, książki pamiętne, Gedenkbuch, Tagebuch; *Rs.* памятная книга, памятописная книга, записки. (*Rs.* памятцо książeczka z imionami umarłych kreſkowanych, które czytaią przy mszy). Poszło to na sprosną lichwę chcieć to karbować albo kłaśdź na pamiętnik, co się dla kogo uczyniło dobrego. *Gor. Sen.* 12. Pamiętnik lekarski. *Perz. Lek.* 333. Traf taki godny w pamiętnik iśdź do kalendarza. *Teatr* 42 *c*, 4. Czytamy to w pamiętnikach Paryzkich, *memoires. Pam.* 85, 1, 315. - §. Pamiętnik polityczny i hiſtoryczny przypadków, uław, osob,

mieysc i pism, wiek nasz szczegolniey interessuiących; w Warsz. 1782 *etc.*, *Switkowsk.*). Memoires. (Ganił tytul *Pamiętnika X. Wyrwicz*, w osobném pisemku; pod tytułem: Pamiętnikowi historycznemu i politycznemu pro Memoria). Naypierwszy Francuz Salo 1665 wszczął pamiętnik czyli dziennik uczonych, *Journal des sçavans. Kras. List.* 49. Denis Francus wszczął 1672 pamiętnik o naukach i kunsztach. *ib.* PAMIĘTNOŚĆ, - ści, ż., zdolność pamiętania, pamięć dobra, gutes Gedächtniß, Gedächtnißfähigkeit, *Bs.* spametnost, mudrost, razum, *Vd.* pametnost, modrust); *Vd.* spominost, permislenost, vglavovsetnost, vanzhovitnost, vanzhajozhnost; *Rs.* памятливость. - §. pamiętność, godność pamięci, die Denkwürdigkeit, *Rs.* достопáмятность. PAMIĘTNY, - a, - e, PAMIĘTNIE, PAMIĘTNO *adv.*, *Boh.* pamětni, *Sr.* 1. pomatkowné, wspominacyjné; *Rs.* пáмятный; pamięci służący, dem Gedächtniß dienend. (*Vd.* pameten *prudens*, *Crn.* pametn *sapiens*; *Cro.* pameten, szpamèten, zpamèten *intelligens*, *prudens*, pamètlyiv *memor*; *Rg.* pametan *ingeniosus*, pametni *mentalis*; *Sla.* pametan, rozumny; *Bs.* pametan, spametan *ingeniosus*, *prudens*). Lekarstwo pamiętne, to iest pamięci pomocne. *Tr.* Książki pamiętne, pamiętniki, Gedächtnißbücher, Tagebücher, Denkschriften; *Bh.* pamětni knjiga. Sumnienie iest pamiętne książki od natury każdemu dane, w które przeszłe sprawy wpisano, teraźnieysze wpisuią, przyszłe wpisować będą. *Psalmod.* 84. Dąb sam tylko ieden był stoiący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, I tabliczek pamiętnych, *ex voto datis*. *Otw. Ow.* 336. Pisma pamiętne, supplikr etc. *Wyrw. G.* 557, *pro memoria*). - Pamiętne *subſtant.*; z pamiątka po czym, abo po kim, ein Andenken, *mnemosynon. Cn. Th.* (*ob.* niezabudesz). Apostoł mówi przez podobieństwo, aby nam włożył tym snadniéy w *pamiętne*, powinność naszę chrześciańską. *Gil. Pſt.* 2 *b*, żeby ią nam w pamięć wrazić). Pamiętne zowią tę placę, która zwykła bydź sędziemu, gdy którą rzecz skazował, dawana. *Herb. Stat.* 403, *Vol. Leg.* 1, 22, (*ob.* czesne), ein Andenken, ein Geſchenk fur den Richter. Pamiętne podsędkowe. *Tarn. Uſt.* 20. Sędzia sobie dobrze czyni i ludziom; iż sobie pamiętnego bobrów i liszek nabierze, ludziom, iż krzywdy rozsądzi, *Rey Zw.* 94 b. Pamiętno, kartka pamiętna, pamiętnik, ein Gedenkzettel, Erinnerungszettel, *Boh.* pamatný list. Na pamiętnym spisano sprawiłem sprawy. *Tr.* - *Transl.* Pamiętne komu dadź *in malam partem*, wybić mu skorę. dadź mu się znać *Cn. Th.*, einem (mit dem Stocke) einen Denkzettel geben. Karanie takie zowią napomnieniem, albo pamiętnym, gdy iakoby pokutę dawaią dla polepszenia. *Kosz. Lor.* 140. - b) *activ.* pamiętny, pamiętliwy, pamiętaiący, eingedenk; *Vd.* spomliu, spomenitliu, spomeniten, nezabcosh, vglavovseten; *Rg.* pomni; *Bs.* pomaq, pomgniv; *Rs.* памятливый. Niepamiętny, niepamiętaiący, niepamiętliwy. *Cn. Th.* 512; cf. zapamiętliwy). Uznasz skutkiem, żem iest i wdzięczny i razem pamiętny. *Teatr* 42 *d*, *B.* Pamiętny na złe *odii tenax*. *Cn. Th.* Pamiętno mi to będzie, będę tego wdzięczen. *Cn. Th.* Stateczny i pamiętny żywot prowadzić. *Szar. Ref.* 56, t. i. baczny, rozsądny, wohlbedächtig, (cf. pamiętać na co). Zakochał się bezpamiętnie. *Teatr* 11 *c*, 806, (cf bez pamięci, bez granic, do stracenia przytomności, szalenie, rasend verliebt. Na regestrzyk kréski przypisował dyscyplinom, aby liczby dociągnął tym pamiętniey. *Birk Sk.* 23, tym pewniey, tym nieuchybniey, nieomylniey, um ſich nicht zu verrechnen. - c) *passiue* pamiętny, którego pamiętaią, deſſen man gedenkt, erinnerlich. Niepamiętny, niepomny, pamiętnika niemasz, dawny. *Cn. Th.* 512. Sławna ta potyczka, i ledwo kiedy w dzieiach Polskich pamiętna. *Nar. Hſt.* 142, podobney nie pamiętaią). - §. *activ.* niepamiętny, pamięci pozbawiaiący, des Gedächtniſſes beraubend. Nie życzczesz duszy, która dotkła raz napoiu Niepamiętnego zdroiu. *J. Kchan. Dz.* 239 *Lethe*). - §. pamiętny, pamięci godny, denkwürdig; *Vd.* spominski, spomenja vrieden, spomina vrieden, popomlenja vrieden; *Rs.* достопáмятный, примѣчательный, замѣчательный; *Ec.* помнáтельный. Pamiętna do naypóźnieyszych wieków, konstytucya 3go Maia. *Gaz. Nar.* 1, 223. Dość iest pamiętnym, o kim uszczęśliwieni zapomnieć nie mogą. *ib.* 1, 300. Pamiętno abo pamiętnego co uczynić, pamiątkę zostawić *Cn. Th.* PAMIĘTYWAĆ *ob.* Pamiętać.

*PAMPUCH, *PANPUCH, - a, *m.*, pączek maśłany, z *Niem.*, der Pfannkuchen, Krapfen; *Sr.* 2. pampuch, pampuk, pankuk; *Bh.* koblika, koblijka; *Crn.* krófi, dashahe-ze; *Vd.* krap, shakrap, fanzout, shakrapizh, fanzoutish; *Sla.* cicvara; *Cro.* fanyek, rites; *Hg.* retis-beles; *Ross.* лепёха, лепёшка, лепёшечка, блинъ, блинóкъ. Jeżeli kto kołacze lubi i pampuchy, Po co sięga do barszcza, po co i do iuchy? *Pot. Jow.* t. 2. Ow, co go pieszczone Włoskie kortezany wychowały w pampuchach, nie snieśie tego niewczasu z nami. *Star. Vot.* 6 *b*. Biały, rumiany, iako panpuch tłusty *Pot. Arg.* 642, iak pączek w maśle). - 2. pękacz, brzuchaty, ein dicker Wanſt. *Tr.*

PAMROCZNY, PAMROK *ob.* Pomroczny, Pomrok.

PAMROWIE *ob.* Pomrowie.

PAMUŁA *ob.* Famula; cf. galas; panata.

PAN, - a, *m.*, *Dat.* panu, *Vocat.* panie; *plur.* Panowie; - *Bh.* pan; *Slo.* pán; (*Sr.* 1. pan, z baron; wielki pan); *Sr.* 1. *et* 2. knęź, z pan; (cf. kniaz); *Crn.* gospud, z pan; (gospodar *pater familias*, *ob.* gospodarz; *Crn.* shupân, z woyt, cf. żupan); *Vd.* gospud, gospodar, z pan; (*Vd.* k'span *socius*, cf. jespan, cf. Gespann, cf. *It. compagno*; *Vd.* shuppan *praetor*); *Cro.* gozpan, goszpan, goszpodin, dumo; (cf. *Cro.* spán *villicus* 2) *comes comitatus*; cf. *Cro.* bán *gubernator Slavoniae*, *Croatiae*, *Illyrii et regnorum Hungariae annexorum*; *prorex Slavoniae*, *Croatiae et Dalmatiae*, *f.* banicza *ob.* ban, banat, bańſki; cf. *Cro.* knéz; szada vszaki goszpodichich imenujesze, *dominus*, à-ù sztaro negdasnye vrémeszamo grofii piszaliszusze y zvali knezi; (z *kniez* w Kroacyi dziś tyle co u nas *pan*, dawniéy tyle co *Szlachcic*); *Dl.* gospoditel, dům (*Lat.* dominus, *Hisp.* Don, gospodar; *Hg.* ban (*Hg.* ispan *villicus*); *Bs.* gospodar, gospodin *dominus*, bàn *banus*, *prorex*; *Sla.* gospodin, gospodar, (w Slawońſk. *gospodine* grzeczniéy się mówi, niż gozpodàru, z Panie!); *Rg.* gospodár, gospůr, gospo in, knéz; (bân *princeps*); *Rs.* господинъ, государь, *vulg.* панъ; *Ec.* жупанъ, владыка, господинъ: cf. *Gothic.* Fan, Fana, *Graec.* πανυ. *Durich.* 1, 130 *et* 257. cf *Lat. med.* Gespan, *Lat. med. hispanus*, der Herr. Pan czyy abo nad czym, *obsol.* pan komu, (*oppos.* sługa, niewolnik, poddany, służący), der Herr, im Gegenſatz des Knechts, des Sclaven, des Unterthanen, des Dieners. Przodko-

wie nasi z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladki, *pater familias*, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. Jaki pan, taki sługa. *Boh. Kom.* 4, 18. Jaki pan, taki kram, *ad exemplum regis, totus componitur orbis. Falib. E* 2, *Slo.* gdy pan, taki trám, gaci pani, tátowi poddani; mnie tá odpowieda, gdy mu opat śpiwa; *Cro.* riba iz glave smerdi, *in vulgus manant exempla regentium.* Gdy się pan śmieie, i dwór wesoły. *Groch. W.* 354. Pan dobry za oyca stoi. *Cn. Ad.* 810. Pan który się sługi boi, Tenza niewolnika stoi. *ib.* 811. Kazał pan, musiał sam. *Cn. Ad.* 533. rownyś pan, posłużysz sobie sam). *Slo.* ne bi na dobre, ked Safár swého pána učí; cf. iayko mędrsze od kokoszy). Pan szczodrobliwy, sługa życzliwy. *ib.* 812. Pan sobie iakiego chce sługa uczyni *ib.* 812. Nie chcę uczyć się, iak to panów odmieniać. *Teatr* 19, 89, służby odmieniać; cf. kamień często poruszany). Mamli pod panem mieć ieszcze panków i półpanków, których słuchać trzeba, póydę z tego domu. *Teatr* 19 *b* 42. Chłop ma i panu robić, i czynsz i podatki oddawać. *Star. Ryc.* 20. Poddanym z panem trudna bywa woyna. *Bielsk.* 693. *Vd.* veliki gospudi, veliki obeti; *Cro.* kay gosszpodar obechuju, podloniki izplachuju, a co panowie obiecuią, poddani płacą. *Slo.* kdé sa páni zwadá, musa sa sedláci za vlasi rwat, gdy się panowie wadzą, na poddanych włosy trzeszczą). Przy obiedzie pierwey ze dwa trunki piwa wypić, potym zaś winem przyłożyć, i wsadzić pana na pachołka. *Sak. pr.* 195, lepsze na gorsze). Panie móy, to naywiększy tytuł u swobodnych. *J. Kch. Dz.* 29, *Rs.* сударикъ, сударушка, сударь. Człowiek światu temu iest panem i gospodarzem, *Sk. Kaz.* 5. Lenny pan *adj.* lenny, der Lehnsherr. Panowie celni, przedni w Rzeczypospolitey; *proceres, optimates. Cn. Th., Bs.* gospoda, vlasteli (*ob.* właściciel, *ob.* władzca); *Cro.* goszpoda; *Dl.* goszpodo; *Rs.* вельможа. Król Jmść P. N. M., (s Pan Nasz Miłościwy). *Gaz. Nar.* 138, der König, unser allergnädigster Herr. Nayiaśnieyszy Pan, s krol Jegomość. Król panem swierzchnym (Oberherr) iest wszystkiego, a przecięż tego wszystkiego, czego król panem iest, własni drierżawce są, i każda rzecz ma swego pana. *Gor. Sen.* 508. Pan, potentat, monarcha, iedynowładzca, der Monarch. Nie może się żaden pan prawdziwie potężnym zwać, który nie iest panem tak morza iako i ziemi. *Klok. Turk.* 247. – Pan s król, der Herr, der König. Pana naszego i woyska iego, krzep' laską twoią. *Birk. Kont. C* 4 *b.* – §. Bóg, pan nad pany. *Groch. W.* Gott, Herr aller Herren. Tyś Boże panem iest wszystkim narodom. *Sk. Kaz.* 2. Pana nad pany hlagal darami. *Susz. Pieśń. D* 4. Panie Boże im odpuść. *Pasz. Dz.* 71. Pan, s Bóg, der Herr, Gott. *Bh.* hospodin; *Rs.* господь, самогосподь, господь, господей, вседержитель, и едіржель. Już też Panie odpuść, moia matulu, sami nie wiecie co gadacie. *Teatr* 14 *d*, 5. Panie odpuść grzechy. *Teatr* 33 *d*, 20. *Hospodi pomiluy*, t. i Panie zmiłuy się. *Pan. Kam.* 106. Niech sobie iedzie z panem bogiem. *Bh. Kom.* 1, 362, in Gottes Namen. Siedmiudziesiąt tłumaczow wszędzie imię Boże Jehowa wyrazili *Pan. Kat. Gl.* 68. – W Nowym testamencie *Chrystus Pan*, s Pan, der Herr, Christus der Herr. Praca wasza nie iest próżna w panie. *Birk. Post.* 274. – Da-li Pan. *Zab.* 9, 322. (da-li Bóg), wahrhaftig, Gott straf mich. – §. Pan wielki, mocarz, pan, ein grosser Herr, ein Großer; *Sr.* i pan, wulkościnik; *Rs.* вельможа, господинъ; *Ec.* сановитый, человѣкъ, знатнаго чина, господинъ, боляринъ, вельможа. Chciałem bydź panem, i wpadłem w biedę. *Boh. Kom.* 2, 455. Mieszczaninu żyiąc z rąk prace, Jak Pan stawiać chce pałace. *Jak. Bay.* 10. Jeśliś pan, choway sługi. *Rys. Ad.* 18. Wszyscy na świecie panami bydź nie mogą. *Pot. Jow.* 59, *Slo.* ga pán, ti pán, kdo bude swiné pás't? ne mógu wszecci páni bit! Panowie iak chcą, ubodzy iak mogą. *Cn. Ad.* 818, według stawu grobla; piędzią się mierzyć; cf. *Rs.* повелѣвать pan, panuiący, cf. po swoiey woli). Ledwo wie, że żyie, już wiedzieć zaczyna, że Pan, że Jegomość Dobrodziey. *Mon.* 65, 87. Panowie nic nie robią, a dobrze się maią, A chłopkowie zaś robiąc na onych wzdychaią. *Cn. Ad.* 819. Zawsze pan bogaty. *Jeż. Ek. E* 2. Panom się wszystko powodzi, zawsze kostka dobrze padnie; wszystko się im szczęście. *Birk. Zyg.* 56, *Cn. Ad.* 817, bąk się przebiie). Panom wielkim nie trzeba nauki. *Cn. Ad.* 813, bogatemu nie trzeba rozumu). Panom wielkim nauki trzeba. *ib.* 814. Kresus pan był w skarby i w złoto, ale nie w rozum. *Glicz. Wych. F* 4. Pan ubogiego gdy szanuie, już pewnie coś u niego czuie. *Cn. Ad.* 811. Niedarmo chłopka pan czestuie, Dobrze to nędznik wnet poczuie. *ib.* Pan z nędznika ciężki. *ib.* 812, *Cro.* chuvay od nosa ostroga, Jos holy od musa chasztnoga; *aliter* goszpon od pluga, ostrsie kuga, *asperius nihil est humili, cum surgit in altum*, sowa gdy zjastrzębieie, wyżey niż sokół chce latać). Panom trudno prawdę mówić. *ib.* 816. *Cr.* z velikum gazpodumaze né shaliti (nie żartować); *Slo.* není dobre, s welkimi pani čereśně gedáwat. Panów wielkich przyiaciele liczmany, kostki. *ib.* 817. Panowie na swoich komissarzów się puszczaią, a ci sami panami się robią. *Teatr* 52 *c*, 16. Wiesieni obrachuy dochód wszystek, tak panie, iako i chudy. *Zaw. G.* Pan każdy dobrą radą stoi. *Ros. Ad.* 54. W karczmie, w łaźni, w młynie, i w kościele, nie znać pana. *Rys. Ad.* 73. – *Slo.* muś ge weliki pán, musi iest wielki pan. – Grosz pan od roku do roku. *Jag. Gr. A b.* Włosi chleb zowią *panem. Dwor. D* 4, cf. *Lat.* panis). Ten panem zdaniem moim, Kto przestał na swoim. *J. Kch. Dz.* 206. Kto sam sobie nie pannie, nie godzien, aby go panem zwano. *Modrz. Bax.* 68. Który przystaie karaniu, ten iest panem serca swego. 3 *Leop. Prov.* 15, 32, *włodarzem serca swego. 1 *Leop.*). Tego naywiększym można nazwać panem, Kto iest od wszystkich czczonym i kochanym. *Zab.* 16, 142. – Pan z panów, s familiiant, *oycayc, ein grosser Abkunft, ein gar sehr vornehmer Herr von uraltem Geschlecht, ein 16 Ahnen Herr. Jeżeli kogo wynosząc mówimy; pan z panów, słusznieyby mówić pan z chłopów. *Leszcz. Gl.* 100. Często przytrafia się bydź niewolnikiem temu, co był pan z panów. *Petr. Ek.* 113. Inaczéy przecię o panach z panów rozumieć się godzi. *Mon.* 69, 580. Człowiek ludzki, dziwnie każdemu układny, hoyny, wapaniały, iako pan z panów. *Boter. A* 4. Jan Tęczyński, będąc Pan z panów, gradum magisterii dosługował się, a mistrzem (*magister*) w Krakowie został. *Papr. Gn.* 1200–1. To pan Jaśnie Wielmożny, Jaśnie Oświecony, To Pan z Panów, u niego mitry i korony Inwentarskie narzędzia. *Kras. Wiersz* 40, *Opal. sat.* 150. – §. Pan, właściciel, der Eigenthümer, der Herr. Życia swego i śmierci nie iest człek pa-

nem, ale przyrodzenie. *Pilch. Sall.* 330. *Slo.* każda wecz swogim pánom krići; wec żubzá t panu swému wolá, kradzież wraca się do pana swego. Rozmaicie zatrudniony, nie iest panem swego czasu. *Teatr* 26 *c*, 29. Każdy w swym domu pan, *Cn. Ad.* 271. A iestli pan doma? choć chłopek, rzemieślnik. *Cn. Th.*, *Rs.* хозяинъ. – §. Sobie pan, niedependuiący, niezawisły, sein eigner Herr; *Crn.* samavoj, *Vd.* samsvoi, svoinik, svojovolnik, bresgospuden, lastni gospud; *Ecc.* самочинникъ, свободникъ (*ob.* swobodny). Być sobie panem, *Rs.* самочинствовать. Wdowa sobie pan. *Rys. Ad.* 71. Ptaszek sobie pan, jak z gniazda wyleci. *Morzt.* 74. *Anarches*, sobie pan, łożny. *Męcz.* – §. Pan, z małżonek. *Cn. Th.* 664, der Ehherr. – §. Pan młody, oblubieniec, nowożeniec. *Sax. Porz.* 132, (cf. panna młoda), der Bräutigam, (der neue Ehemann). *Boh.* ženich, jenich; *Slo.* jenich, mladoženich; *Sr.* 1. nawožena; *Sr.* 2. nawožona; *Crn.* shenen; *Vd.* shenin, shenim; *Cro.* zaruchnik; *Rg.* mladoxègna; *Bs.* mladosgagna, *Sla.* zarucsnik, mladoxenja; *Rs.* обрученъ, женихъ. Tuszą sobie rodzice, iż z pana młodego, Coś iście w krótkim czasie będzie osobnego. *Rey Wiz.* 90. *Nouus maritus* młody pan. *Męcz.* Rad pan młody i czeka dnia naznaczonego, Szczęśliwym się mianuiąc z małżeństwa przyszłego. *Grock. W.* 273. Ja rozumiałem się tu bydź panem młodym, a ia widzę muszę tylko przestać na swacie. *Teatr* 32, 102. Kolana gdy kogo z chodu bolą, albo że długo będzie panem młodym w nocy, lekarstwo. *Haur. Sk.* 348. – §. Pan *titulus*, Herr. A wieszże móy Panie, że się naostatek i gniewać będę? *Teatr* 52 *c*, 50. Panie bracie, Panie szwagrze. *Cn. Ad.* 812. U dawnych Polaków nrypiérwszy był tytuł: bracie! Poczekawszy trochę, przydano: Panie Bracie. Powiększono potym i mówiono, Mości Panie Bracie. *Mon.* 67, 460. Twierdzą, że szlachta w Polszcze, Prusach, Litwie, owszem u słowieńskich wszystkich narodów, zwali się **supani*, bardzo dawnych czasów; u Czechów i Węgrów *Jspan*, rządca hrabstwa, prowincyi; ztąd Polacy się honorują: Jes Pan Brat. *Chmiel.* 1, 369. Ociec nie ma mówić: idźcie tam *panie* synu, ale po prostu: idź synu; boby dał znać, iakoby sobie równemu rozkazował, nie sobie poddanemu. *Petr. Ek.* 96. Panowie radni. *Eud. Ps.* 119, 24. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 12, radzcę). Jaki pan mąż, podobnaż pani żona. *Teatr* 24 *b* 33. Panowie żydzi dobrą monetę nam wykradli. *Falib. R. Monsieur* w francuzczyznie, toż co *Mci Panie. Kras. Pod.* 2, 111. Ale Mości Panie! *Teatr* 24, 91. Zdrów Wac Mość Pan żartuy. *Teatr* 30 *c*, 32. JMC Pan, Jego Mość Pan; Pan Dobrodziey, Wielmożny Pan; Jaśnie Wielmożny Pan; *sub his vocibus.* Wasindziey, Asindziey, *in vulgari sermone*, z Wac Pan Dobrodziey. – *Observ.* 1.) Pan *incompatibile est cum voce* Ksiądz; *quanquam gallice* monsieur l'abbé, *Germ.* geistliche Herr, Herr Geistliche; *similiter* księża kaznodzieia, *non* Pan, *Germ.* Herr Prediger. *Dicimus etiam* Książę Pan, *sed non*, Pan Książe. – *Observ.* 2. Pan, *cum secunda vel tertia Persona verbi, summam exprimunt loquentis humilitatem vel lepiditatem.* Jeżeli Pan pozwoli; Niech Pan będzie łaskaw; Jeżeli Pan pozwoliss; bądź Panie łaskaw. – §. Za panie bracie z kim bydź, z brat a brat, poufale z nim żyć, in Brüderschaft mit einem leben, sehr vertraut (familiär) mit ihm seyn. Lampart za panie bracie żył ze lwem. *Jabł. Ez.* 112. Nające iedney za panie bracie żołw' mieszkał z kaczkami. *Jabł. Ez.* 154. On za panie brat z Jegomością. *Jak. Bay.* 253. Nie chcę z górnemi bydź za panie bracie, *Kras. Mysz.* 52. – 2. *Elliptice* Kasztelanów pospolicie κατ' ἐξοχην nazywamy *Panami*, na przykład: *Pan Poznański*, der Castellan von Posen, Pan Woynicki, von Woinitza &c. *Nies.* 2, 102. (cf. kasztelan). Kasztelan, abo raczey czemuż Jegomości brać honor, Pan Krakowski tu położył kości. *Pot. Jow.* 50. Spytek Jordan, kasztelan Krakowski, mówiąc o dolegliościach wielkich urzędów, dodał; co sobie Spytek nagotował, to Pan Krakowski zje. *J. Kch. Frag.* 3, tytuł wielki, dochód mały). Żaden do króla nie chodził iedno wezwany; sam tylko Pan Krakowski, bo tak Jana Tarnowskiego po oycu za on czas zwano, był wyięty. *Orzech. Tar.* 22. Widziałem to drzewko w sadach u Jego Mość Pana Krakowskiego na Tarnowie. *Urzęd.* 322, (cf. pani, cf. panna *ellipt.*). – §. Chodkiewicz Panem Zmudzkim został. *Birk. Chod.* 2, starostą generalnym Zmudzkim). – §. Pan, z pan poseł, der Herr Landbote. Skończywszy swóy głos Jegomość *Pan Lubelski*, proiekt swóy do laski podał. *Dyar. Gr.* 487. Proiekt Pana Warszawskiego (Szamockiego). *Gaz. Nar.* 1, 27. – 3) W szachach: pan, z król. *J. Kch. Dz.* 90, der König im Schachspiele.

Pochodz. *Panek*, *niedopanek*, *półpanek*, *panię*, *paniątko*, *panic*, *panicz*, *paniśko*, *panośko*; *paniczy*, *panicziować*, *panięcy*; *pani*, *panna*, *panienka*, *pannin*, *panieński*, *panieństwo*, *państkość*, *państki*, *państwo*, *panosza*, *sponoszały*; *panoszyć*, *państczyzna*, *państwowy*, *panowy*, *panować*, *panowanie*, *spółpanowanie*; *panuś*, *opanować*, *panuchniczek*; *wspaniały*; *wspaniałość*.

2. PAN, – a, *m.*, bożek gór, i hodowania bydła, der heidnische Gott Pan, *Bh.* Plodota; *Crn.* Travnépân.

PANACHID, – u, *m.*, *Ross. et Ec.* панихида, zaduszna msza, die Seelenmesse, das Todtenamt. U nas świec do cerkwi i prosphor nie noszą, panachid, t. i. wspominania umarłych nie odprawuią. *Sow.* 79.

PANAK, – u, *m.*, z *Grec.* πανάξ, ziele, wielosił, stosił, leczywrzód. *Syr.* 226 *et* 234, *et* 235, Panaxkraut, *Laserpitium Chironium Linn.* PANAKOWY, – a, – e, n. p. Panakowy sok, *opopanax. Krup.* 5, 136, Heilwurzgummi, Panaxsaft, Panaxgummi.

PANATA, – y, ż., famula, gramatka, ein Brey. Z chleba rżanego gramatki i panaty czynić. *Syr.* 922. Z piwa polewka na kształt kaszy abo panaty. *Syr.* 948.

PANCEROLA, – i, ż., szóstka winna, die grüne Sechs in der Karte. Kiedy trwała chapanka między kartowniki, Bił kinał z pancerolą tuze i wyżniki; Skończyła się chapanka, zaczęto grę inną, Aż owa pancerola szóstką tylko winną. Tym smutnieyszy iest koniec, im milsze początki, Bila tuze pancerola, biły ią teraz dziewiątki. *Zab.* 4, 364.

PANCERNIK, PANCERZNIK, – a, *m.*, *Boh.* brnič, pancýřník, *Cro. et Slo.* oklopnik, *Rs.* латникъ, броньникъ, кольчужникъ, w pancerz ubrany, ein Gepanzerter, der einen Panzer an hat. Towarzysz pancerny, pancernik, od pancerza, który nayłepszy z kolczugi Weneckiéy, *Chmiel.* 1, 82. Ś. Dominik pancerznik, że po wielu lat pancerz żelazny na gołe ciało włożył. *Sk. Zyw.* 2, 228. – b) pancerznik, co pancerze robi *Cn. Th.*, (cf. płatnerz), PAN-

CERZNIARZ, der Panzermacher; *Boh.* pancířník, brnič. Pancerzniarze, czyli blachownicy. *Czack.* 1, 241. – §. *Hist. Nat.* pancernik, *ostracion*, gad cały skorupą kościaną, niby pancerzem, pokryty. *Zool.* 196. das Panzerthier. PANCERNY, -a, -e, w pancerz ubrany, bepanzert; *Bos.* oklopgljeu; *Hg.* pántzéloš; *Rs.* бронный. Pancerni *loricati*, byli znaiomi w północnych i południowych kraiach. *Czack. pr.* 215. Towarzysz pancerny, pancernik. *Chmiel.* 1, 82. Pancerni, rodzay kawaleryi autoramentu woysk Polskich, nazwani od pancerzów, których używaią. *Kras. Zb.* 2, 309. Lekka iazda od usarzów nazwała się czasem pancerną, czasem kozacką, *Nar. Chod.* 2, 331, cf. putny, cf. kozacki). W Litwie pancernych zowią petyhorcy. *Papr. W.* 2, 270. PANCERZ, -a, *m.*, PANCERZYK, -a, *m.*, *dem.*; *Bh.* pancíř, plechowice (*ob.* blacha); *Slo.* zbroj, *Hg.* pántzél, pantzélotška; *Sr.* 2. panzar, (*Sr.* 1. vižna košchla); *Crn.* okklep; *Vd.* ponzar, shele, na strein, persna obranba, napersnja, oklop, oklep, oklopje; *Cro.* panczèr, oklop, oklopecz, oklopše (cf. klepać); *Bs.* panzir, oklope, oklopi; *Rg.* gvozdeniza; *Rs.* пáнцырь, брóня, лáты, кольчугá (*ob.* kolczuga), *Lat. med.* pancera, panceria, *Ital.* panziera, *Suec.* pansar, *Ger.* der Panzer. Zbroia na całe ciało przeciw broni nieprzyiacielskiéy; Pancerz, blacha na piersi. *Czack.* 1, 241. Czasem musuł a pancerz było brane za iedno. *ib.* 1, 215. Dawne gatunki pancerzów; *Ross.* баталúкъ, колонмúкъ, бахмéрецъ, кýяки, юшмонъ. Pancerz żelazny. *Sk. Żyw.* 2, 258. Pancerz nosić. *Papr. W.* 2, 270. W pancerz odziać, *Vd.* oklopiti. W pancerzu walczyć; *Ross.* броненосствовать. PANCERZOWY, -a, -e, od pancerza, *Bh.* pancířowy, *Rs.* лáтный, Panzer-; n. p. pancerzowa koszula, das Panzerhemde; cf. kolczuga). Około rozporu sukni uczynili bram w pancerzowy wzór pleciony. *Radz. Ex.* 39, 23. Pancerzowe rękawice. *Baz. hst.* 59.

PANDROW', -ia, *m.*, PANDROWIE, PANDRY, PĄDRY *plur.*; *vermes terrigenae crassi et pingues. Cn. Th.*, dicke fette Würmer in der Erde; cf. pędrak). W człowieku bywaią krotkie glisty okrągłe, iak pandrowie. *Urzęd.* 5. Robactwo, które się w zbożu lęże, iako czerwie, pandrowie, myszy. *Cresc.* 151. Gdzie wiatr żyta schowanego nie dochodzi, tam się nie dolęże pandrow ani też czerw' żaden. *Cresc.* 154. Pądry *item quibusdam* robacy w mięsie, *hinc forte translata voce Cn. Th.*, Würmer im Fleische.

PANDURA, PANDORA *ob.* Bandura.

PANECZEK, -czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* panáček, panečko, paniśko, ein junges Herrchen. Lekcye tobie dawać paneczku młody, Żal mi, że tak oycowskie marnuiesz dochody. *Nar. Dz.* 3, 122, *N. Pam.* 16, 119.

PANEGIRYCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, chwalnomowny, lobrednerisch. PANEGIRYK, -u, *m.*, pochwalna mowa, die Lobrede; *Bh.* chwalořeč, chválozpěw. Mowa na pochwałę osoby iakiey, osobliwie znamienitey. *Kras. Zb.* 2, 309. Wczoray cię panegiryk żyżny potkał od niey; nad oyca i nad Achillesa wyniosła cię, nad Thesea i Herkulesa. *Jabł. Tel.* 45. Panegiryk szumny. *Mon.* 65, 478. Pliniusza panegiryk na Traiana. *ib.* PANEGIRYSTA, -y, *m*, pochwalny mówca, der Lobredner; *Rs.* пропобѣдникъ; *Ec.* морѫкécmвенникъ. Pliniusz panegirysta Traiana.

PANEK, -nka, *m.*, (cf. panek, s imię Czeskie) *deridendo* niewielki pan, niedopanek, ein Herrlein, ein Herrchen. Lepiey mieć sprawę z wielkim panem, niż z temi pysznemi pankami. *Teatr* 8, 36. Mam ia tu pod panem ieszcze mieć panków i półpanków, których słuchać trzeba, póydę ztąd. *Teatr* 19 *b*, 42. Gdyby ci pankowie mniey dostatku mieli, byłaby cnota wcale. *Birk. o Exorb.* 30. Sługa iakiego małego panka. *Boh. Kom.* 4, 18. Ten panek Szwedzki, ten Gustaw. *Birk. Chod.* 15. Pankowie z tłustym brzuszkiem. *Brud. Ost.* 10. Co panek, to dzbanek, *Rys. Ad.* 5. Nie day się dumnowyniosłym pankom zrażać. *Pilch. Sen. list.* 357. Podlegać pankom, jarzmo iest i ciężkie i bardziéy upokarzaiące. *N. Pam.* 24, 305. *Pam.* 85, 1, 582. Ci Mospankowie. *Mon.* 74, 140. PANEŃKO, -a, *m.*, *blande*, paniśko, pańcśko, panię, ein junger Herr. Dobrze paneńku dobrze. *Teatr* 26 *b*, 5. Paneńku móy luby, uczyńże mi tę łaskę. *Mon.* 69, 407.

PANEW', -ewi, ź., *Bh.* panew; *Slo.* panew, pauwa, panwica, pekáč; *Sr.* 1. pwona; *Sr.* 2. panwei, pannej; *Crn.* ponva, ponuv; *Vd.* pónva, ponou, ponouza; *Cro.* pojnva, ponyva, ponyvicza; *Bs.* prilipak, lupar, kopitgnak; *Sla.* tava, tavica, tenczera; (*Ec.* панúца, s misa); *Rs.* сковорода, сковорóдка, сковородочка; *Ec.* сковрадà, црéнъ, жаровня. cf. *Lat. med.* panna, *Suec.* panna, *Angl.* pan, *Anglos.* pone, *Sax. Inf.* Panne, *Ger.* die Pfanne. Naczynie z żelaza odlane, na kształt kociołka, *Os. Rud.* 201. *ob.* brytfana, patela). Kilkorakie w kuchni są pańwie, większe i mnieysze, żelazne i miedziane. *Wiel. Kuch.* 120. Smażyła to w pańwi, ażeby nie dała zgęstnąć temu, zielskiem to mieszała. *Otw. Ow.* 164. Ofiara na pańwi smażona. *Leop. Levit.* 2, 5, *Radz. ib.* Solna panew', *Rs.* сирéна, цырéна; *Ec.* црéнъ. Sztuki żelazne mierney wielkości leią pańwią. *Off. Rud.* 201. Panew' z wiekiem do grzania pościeli, s łożorzey *Tr.*, der Bettwärmer, *Vd.* postelna pongu, ponouzo). Rurna czasza, misa, panew', w którą woda z cewek stryka, a z niéy w skrzynię opada, *crater*, *Cn. Th.* 956, das Wasserbecken. – §. Pańwie, mieysca w pewnéy części łoża w pół kuli wydrożone i okute, w których chodzą czopy armatne lub możdzierzowe. *Jak. Art.* 3, 307, Zapfenpfannen. Armata na czopach w pańwiach swoich (*soubande*) spoczywa. *ib.* 2, 153. – §. Wyciągnąwszy kotwice, a odjąwszy pańwie od stryru, puścili się za wiatrem. *Radz. Act.* 27, 40, die Ruderbande Luth.). PANEWKA, PONEWKA, -i, ż., *dem. nom.*, *Bh.* Panewice, Panwička, *Vd.* panouza); mała panew', eine kleine Pfanne. Krzywe żelazniki i panewki różne. *Otw. Ow.* 481. Panewka stawu, kości *ob.* solniczka, *Ross.* вертлугъ. – §. Panewka u strzelby do podsypowania prochu, die Zündpfanne, die Pfanne am Schießgewehr; *Bh.* warpal; *Vd.* penkiza; *Rg.* prasenik, prasenizza; *Sla.* tavica; *Ross.* полка. Proch przewróconą ręką na panewkę się podsypuie. *Kaw. Nar.* 238. Zniewagą sobie nie pokłada, choć do panewki uprzedzą go z łoutem, *Pot. Syl.* 509. Pistolet na panewce spaliwszy, nie wystrzelił. *Kłok.* 25. – §. Panewka w prasie drukarskiéy stalowa, w któréy chodzi czop stalowy od srzuby. *Mag. Mšk.*, die Pfanne in der Buchdruckerpresse. – §. panewka u rybołowów, n. p. Nie zostawiay ponewki, choć już szczupak w matni, Uciec może, gdy siły dobędzie ostatniey. *Zegl. Ad.* 164. – §. *tr.* W gołą dali mu sto plag ponewkę. *Pot. Jow.* 122, w gody zadek, cf. stara pani, stara chałupa, sepet, cymbał,

auf den bloßen Hintern. PANEWNY, - a, - e, od pańwi, Pfannen-, *Vd.* ponoushni; *Rs.* сковородный; *Ec.* сковрóдный, Panewny kowal, *Vd.* ponouzhar, der Pfannenschmid.

PANI - i, ż. *Bh.* pani; *Slo.* pan'i (cf. Krasopani, : Wenera); *Sr.* 1. kneni, knenie (cf. ksieni, księżna); *Sr.* 2. knini; *Vd.* gospa, gospodinja; *Crn.* gospa; (*Crn.* gospodina, *: materfamilias*, *ob.* gosposia, gospodyni); *Cro.* gospa, gospa, *dem.* goszpicza, goszpodichna (goszpodarica *: materfamilias*), goszpoditelicza, knegina, (*Cro.* spanicza, : władarka); *Slo.* gospoja, (mniéy poważnie *Sla.* gospodarica, majstorica, af. mayster); *Rg.* góspa, gospódja, gospódghja, gospodarizza, domaachja, domacchizza, (*Rg.* banizza *principessa*); *Bs.* góspa, gospoja, vladika; *Rs.* госпожа, государыня, боярыня, бóярыня, *vulg.* панья; *Ec.* господыня, госпожа; die Frau. Pani czyia abo nad czym, abo komu, die Gebieterinn, die Frau, im Gegenſatze der Dienerſchaft. Panią ią nazywam, bo iey służę. *Teatr* 27 c, 20. Niepokalana *Pani nasza. Sk. Dz. 741, : Nayświętsza Panna, *notre dame*, *Cro.* Nassa Gospa, Goszpoja nasza; unſre liebe Frau; (*Rs.* Пресвятыя Богородица, Пречистая Дева, Матерь Божия, Царица небесная, Владычица, Благословенная, Пресвятая Богородица, Пречистая

cza wielkiego). W panięcéy kamienicy. *Pol. Jow.* 2; 33. Dobre bóty wołowe, piękne i cielęce, A trwalsze i lepsze niż żołte panięce. *Jeł. Ek. C c* 1. PANIENKA, -i, ż. *dem. nom* Panna, PANIENECZKA, -i, ż., *dem. sec., Bh. et Slo.* panenka), das Jüngferchen. Wdzięczne panieneczki. *Auszp.* 84, panieneczki wdydliwe. *Groch. W.* 353. Panenka wcale przyſtoyna, tylko że dzika. *Teatr* 20, 71. Jak panienka powolny *Hipp.* 9. Czyſty, ſtateczny młodzieniec, by panienka. *Rey Zw.* 164, *ob.* panic. PANIEŃSKI, -a, -ie, *Bh.* panenſký; *Vd.* divizhni, divizhen, dauhtven; *Bs.* divicjanſki; *Cro.* divojachki; *Dl.* dvichanszki, divichki; *Rs.* дѣвическій, дѣвичей, дѣвичій, дѣвичь, боярышнинь, барышнынь; dziewczy, jungfräulich, Jungfern-. Miłość panieńſka, szczęście w karty, łaſka pańſka i krasa róży, nietrwałe rzeczy. *Ros. Ad.* 41. Panieńſki pokóy. *Teatr* 16 *b*, 43, *Ross.* дѣвичья. Klasztor panieński, *Vd.* menſki kloshter, menshtvu, menſku sakleníshe, ein Frauenkloſter. Wieniec panieński, *Cro.* parta). Dziwna to ieſt. być matką i panną, mieć syna, i kwiat nieſkażony panieński. *Bzow. Roz.* 51. Jeszcze wiara chrześciańſka panieńſką i nienaruszoną całość zatrzymała. *Weresz. Rgl.* 15. - §. *Medic.* Mleko panieńſkie. *Krup.* 5, 123, *ob* mleko. Choroba biała lub panieńſka. *Krup.* 2, 273, Jungfernkrankheit, Jungfernſucht, Bleichſucht. Panienka panieńſką chorobę maiąca, cała ieſt blada, iż się zda żadney nie mieć krwi w sobie czerwoney. *Krup.* 5, 358. - §. *Subſtant.* Panieńſkie *Virginale*, była to powinność w dzikiey północy zwyczayna, podług któréy dziedzice, wydaiąc za mąż dziewki wieyſkie, zachowywali dla siebie kwiat panieńſtwa; odmienił się ten zwyczay w zapłatę. *Nar. Hiſt.* 4, 280, (cf. kunica), das Jungfernrecht. PANIEŃSTWO, -a, *n.*, *Bh.* panenſtwj; *Slo.* panenſtwo, (panictwj *coelibatus*; *ob.* panictwo); *Sr.* 1. knezniczstwo; *Vd.* divishtvu; *Cro.* divojachtvo; *Dl.* divestvo, divichanestvo; *Bs.* divicjanſtvo, djeuſtvo; *Rg.* djèvſtvo, djevicianſtvo; *Rs.* дѣвство; dziewictwo (cf. panictwo), die Jungfrauſchaft. Kwiat panieńſtwa. *Nar. Hiſt.* 4, 280. Panieństwo abo czyſtość troiaka ieſt, panieńſka; wdowia i małżeńſka. *Petr. Ek.* 55. Czyſtość duchowna bywa w panienkach, którą cnotliwym pani ſtanem zowią. *Szczerb. Sax.* 160. W panieńſtwie żyć, *Rs.* дѣвствовать. Panieńſtw któréy odebrać, *Vd.* oddivizhati, entjungfern. PANIN, -a, -e. do pani należący, cf. Jeymościn, der Frau zuſtändig, gehörig; *Rg.* gospin; *Ross.* госпожинъ, государынинъ, боярынинъ, барынинъ. Jakże się cieszę, że będę Wac Paninym sięciem. *Teatr* 12, 37, t. j. Wac Pani zięciem. PANISKO, PANOSKO, PANOWSKO. - a, *m et n., mulcendo*, ein lieber junger Herr; (*Bh.* panoſſe giermek; *Sr.* 1. knesyſko, *Sr.* 2. knesiſko ały pan). Oto dobre panisko. *Teatr* 30 *b*, 36. Wspaniały panisko. *Teat.* 33 *d*, 95. Biedny panowsko, niewiele zyſknie na swoich umizgach. *Teatr* 16 *c*, 5. Day nam panisko na parę flaszewn. *Teatr* 34 *c*, 60. Móy panisku. *Zabł. Zbs.* 5. - (*PANKRAT, *Syr.* 926, *ob.* bankrut). -

PANNA, -y, ż., *Bh.* panna, ſlečna, ſlečinka (cf. szlachcianka); *Slo.* panna; *Sr.* 2. knejna; *Sr.* 1. knejna, knejnička; *Cro.* gospodizhna, deklish; *Vd.* gospodishna, gospodizhna, divizza, dekelza, dekelz, deklishka; *Cro.* gozpodishna, divoika; *Sln.* gospodicsna; *Rs.* дѣвица, боярышня, барышня; dziewica, dziewka, córka pańſka, die Jungfer. Nie iedna panna męża nie doſtawszy, płacze w kącie, iż panną umierać musi. *Teatr* 15, 65, Panna, któréy się mąż nie trafił *Rg.* sjedilka, usidjèliza, eine, die ſitzen geblieben iſt; *Bh.* panjna, ſtará panjna, ſtara panna, która nie chciała poyść za mąż, eine Hageſtolze. By pannom nie dzieci, żołnierzom nie straż, urzędnikom nie liczba etc. *Rys. Ad.* 4, toby sobie mogli pozwolić). Stara panna na ſtarego żołnierza czeka. *Rys. Ad.* 65. Wſtydliwy by panna, *virginali verecundia. Mącz.* - *Slo.* krajna panna, polowica wena, piękna panna, polowa posagu). Panna śmiotanę zlizała, a młodzieniec zadło zjadł. *Sak. Pr.* 51, oboie nie dziewice). Panna na wydaniu, *ob.* Wydadź. - §. Panna służąca, s panna, die Kammerjungfer. Do poiazdu wsiadła Pani Podſtolina s córką i z panną służącą. *Kras. Pod.* 2, 121. Od kilku lat za pannę służy. *Teatr* 10 *c*, *pr.* Służebne panny, abo fraucymer królowéy. 1 *Leop. Hiſt.* 2, 9, *ib. Ex.* 2, 5. Za szczodrobliwością dwie *towarzyszce abo *pannie (*dual.*) służebne chodzą, ludzkość a łaſka. *Kosz. Lor.* 113. - §. Panna młoda, oblubienica. *Sax. Porz.* 132, *ob.* pani młoda, die Jungfer Braut; *Bh.* dcot'; *Slo.* dcot', mladá nevěſta, mladucha; *Sr.* 1. *et* 2. nevěſta (*ob.* niewiaſta); *Crn.* nevęſta; *Vd.* nevesta, oblublenica (*ob.* oblubienica); *Cro.* vernicza, zaruchnicza (*ob.* zaręczyny); *Bs.* nevjeſta, vjerenica, mlada nevista, mladozegna; *Sln.* zarucenica, mláda; *Rg.* nevjesla; *Rs.* невѣста, обручница. Siedzi iak panna młoda. *Mon.* 71, 58. - §. panna, osoba ieszcze niepokalana, dziewica (cf. panic), *Ec.* дѣвственникъ, eine Jungfer, eine unbefleckte Perſon. Ci, co z niewiaſtami nie są splugawieni, panny są. *Biel. Poſt.* 119. Oycze święty Dominiku, panno wybrany od Pana. *Birk. Dom.* 127. Niepanna, albo niepanic, co utracił abo utraciła panieńſtwo. *Cn. Th.* 512. Nayświętsza Panna, Panna Marya, matka Jezusowa. *Kral. Zb.* 2, 121, die heilige Jungfrau Maria; *Cro.* Goszpoja Nassa, Nassa Goszpa; *Rs.* Дѣва. Nayświętsza Panno! *exclam.* s (Jezus Marya). *Botan.* Panny Maryi drzewko *ob.* Boże drzewko. - §. panna, *titul.* Jungfer, Demoiſelle. Oriec niechay nie mówi swey dziewce: Panno Doroto, póydźcie sam; ale Doroto poydź sam; boby było, iakoby równego sobie prosił. *Petr. Ek.* 96. Mościa Panno! - 2. *Hlipt.* *panna, z kaszteleka, die Caſtellanstochter. Nie Odrowąg-ſki starał się o Beatę Kościelecką Pannę Woynicką. *Gor. Dz.* 5. Kościelecki podkomorzi był kasztelanem Woynickim potym, którego to corka była panna Woynicka. *ib.* 6. - 3. *transl.* panna na niebie, znak niebeſki sierpniowy. *Zebr. Zw.* 25, Ze. Anna, die Jungfrau am Himmel. *J. Kch. Dz.* 4. Już Panny schodziło słońce i sowite Wagę okręgiem godziło. *Kardz. Lek.* 34, *Tward. Wc.* 185. - b) Jeſt góra, którą z dawna *panny* nazywaią Żeglarze, co po morzu Baltyckim pływaią, Daleko precz na wodzie prawie pod obłoki. *Zbit. Dr. B* 1, ein ſehr hoher Berg am Baltiſchen Meere. O tey górze przesąd u żeglarzow, że kto iey nie uczci, albo czym nieuczciwym widok iey zelży, zdrowo nie popłynie. *Ossol. Hyr.* - c) Panny, gatunek gruszek. *Lar. H. N.* 46, (cf. baby), eine Art Birnen, *Bh.* dívčičta; *Crn.* supanke. - d) Panna, pęto na rękę i szyię, *nunella Cn. Th.*, *Dudz.* 24; Hand- und Halsfeſſeln, die Jungfer, cf. kłoda; *Sln.* 1. renka, pretiſkša rénka; *Vd.* verterliza, grebeniza, klada. - e) *Nat. Hiſt.* Panna, *libel-*

łula, rodzay owadu żylkoskrzydlowego, po mieyscach mokrych lataiący. *Kluk. Zw.* 4, 112, die Jungfer, die verfluchte Jungfer; *Crn.* toboliza, *Rs.* стрекоза̀, стрекоза̀; – §. panna, miano charcicy, Name einer Windhündinn. Jeden myśliwy chartom i charcicom swoim to dał miana: Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. *Chmiel.* 1, 583. PANOSKO *ob.* Paniśko. *PANOSZA, -y, ź., pańskość, pańska hardość, harde panowanie, herrischer Stolz, gebietrisches Wesen, stolze Herrschaft. Który rządy wziął na się, do hardości i panoszy się obraca. *Birk. Dom.* 5. Cesarstwa hardzie używał, panosse swóie rozpościeraiąc przeciwko prawu i przystoyności. *Birk. Dom.* 2. Malował Apelles Alexandra z piorunem w ręku, daiąc znać, że prędko świat wszystek panoszą swoią przepadł od wschodu do zachodu. *Birk. Kaw. Malt. A* 4, *et Birk. Dom.* 86. – 2. PANOSZA, – y, *m.*, bogacz a hardy ein Stolzer, Reicher, Mächtiger. Ubogoś się urodził, nie rychło panoszą będziesz, i podobno tak ubogim umrzesz. *Birk. S. K. B* 5. Pokruszył pan kosturˊ niezbożnych, kiy panoszy, ktory tłukł ludzi w rozgniewaniu. *Birk. Kaz. Qõ. E* 2. Pospolita przypowieść: lepszy rycerz niż panosza. *Modrz. Baz.* 304. – §. Panosza, tytuł książki Bartosza *Paprock.*, o herbach szlachty Ruskiey. PANOSZYĆ, spanoszać *Act. ndk.*, spanoszyć *dk.*, bogacić kogo, panem go uczynić, einen reich und vornehm machen. J ci, co ie panoszył Neron, do nędzy przyszli. *Nar. Tac.* 3, 32. Morawy spustoszywszy, wywiódł nazad woysko, wielką korzyścią i zdobyczą spanoszone, *praeda onustum. Krom.* 216. Wielbić go będziesz, a on cię spanoszy, I w nim pożądnych zażyiesz, roskoszy. *Chrośc. Job.* 83. Jadwiga dwa ołtarze w kościele Krakowskim spanoszyła, *dotauit. Krom.* 430, hoynie opatrzyła. PANOSZYĆ się *Recipr.*, bogacić się, w górę iść, panem się stawać, *Rs.* боярить ся, ein reicher Herr werden. Z szelągów się, nie z złota, ubodzy panoszą. *Kras. sat.* 47. Hetmani Rzymscy dobrze się częstokroć łupami spanoszali. *Pilch. Sall.* 235. PANOWAĆ, – ał, – uie, *intrans. niedok.*, *Boh.* panowati, knjjim (*ob.* kniać); *Slo.* panugi, panovat'; *Sr.* 1. knejn; *Sr.* 2. ße knezisch; *Crn.* gospodujem, vojariti (*ob.* boiar); *Vd.* gospoduat, gospoduvati, gospodiuit, (cf. gospodarzyć), kraluvati (*ob.* królować), ladati, laduvati (*ob.* władać); *Cro.* goszpoduvati, gozpoduvati, ladati, ravnati (cf. równać); *Dl.* gospoditi, sztolovati (cf. stolica), (cf. *Cro.* spanújem *villicor*, *praesideo*, *guberno*); *Rg.* gospodovatti, gospoditti, stolovatti, gospodarittise; *Ben.* gospodovati; *Rs.* господствовать, государствовать, властвичествовать, владѣтельствовать, властительствую, властельствую, властвую, повелительствовать (cf. wola, po woli), княжить, княжествовать; *Ec.* господарствую, господетвую, державствую, царюю, обладать; panem bydź, władnąć, rozkazywać, rządzić, herrschen, regieren. Większymeś panem, gdy swoię hamuiesz chciwość, a niż gdy szeroko panuiesz *Petr. Hor.* 2, *A* 2. Kto panuie, traci wolność. *Boh. Kom.* 5, 292. Ty w mym sercu panuiesz. *Teatr* 5 *c*, 73. Władza panuiąca. *Pam.* 83, 122. Chronił się panuiących obyczaiów. *Birk. Dom.* 74. Panuiący *Subst.*, ten, który panuie, monarcha, król, cesarz, książę, der regierende Fürst; *Slo.* panovatel, panovnik; *Sr.* 1. poruțjer; *Crn.* vojâr, vojarnèk; *Vd.* gospoduvaus, gospodnik, kraluvaus, laduvanz, vladizhar, ladavez; *Rg.* gospoditegli; *Slo.* gospodujuchi; *Rs.* обладатель, властелинъ, властитель, владѣтельный, державецъ, повелитель; *Ec.* господарь, властель, владыка, владычествителень, владáльный. Panuiąca, monarchini, die regierende Fürstinn; *Slo.* panovnice; *Vd.* gospodarisa, kraluvauka, ladaviza; *Rg.* gospoditegliza; *Rs.* обладательница, державница, повелительница. – §. panować komu *obsol.*, z panować nad kim, über einen herrschen, ihn beherrschen. Kto sam sobie nie panuie, nie godzien, aby go panem zwano. *Modrz. Baz.* 68. Kto sam sobie i rozumowi swemu panuie, mocnieyszy iest, niż który miasta podbiia. *Zyw. Jez.* 52. Juba tey ziemi długo panował. *Pot. Arg.* 215. Głupia panować drugim, kto nie umie sobie. *Min. Ryt.* 4, 166. Chlubimy się, iakobyśmy przed Rzymiany ieszcze światu panowali. *Star. Ref.* 11. Ona sercu moiemu panuie, ona zdrowiem i moim żywotem szafuie. *P. Kch. Orl.* 1, 142. PANOWANIE, – ia, *n.*, *Boh.* panowanj; *Slo.* panování; *Sr.* 1. knejeno, poruțjenstwo; *Sr.* 2. knejaj; *Vd.* gospoduvanje, kraluvanje, laduvanje, kraluvaustvu, zapovednishtvu; *Rs.* обладáніе, обладáтельство, государствованіе, княженіе, держáвство, властвованіе, владычество, владычествованіе, правленіе, правительство, царствованіе; sprawowanie rządów i zwierzchności naywyższéy. *Wyrw. Geo.* 118, das Regieren, Herrschen, die Regierung, Herrschaft. Panowanie ostre, gwałtowne; panowanie, łagodne, gładkie. *Gor. Dwor.* 356. Nawet w piekle warte żądzy panowanie i Lepiéy w piekle królować, niż się w niebie niżyć. *Przyb. Milt.* 15. Chciwy panowania *Rs.* властолюбецъ, властолюбивый. Chciwym być panowania *Rs.* властолюбствовать. Chciwość panowania *Rs.* властолюбіе. Lech pomiernie panowania używał, miłością raczéy oycowską, aniżeli srogością pańską, zniewalaiąc poddanych. *Krom.* 32, t. i. władzy, państwa, mocy). Panowanie towarzysza nie cierpi. *Cn. Ad.* 316, iedno słońce dość na niebie; cf. dwaj kaci). – *transl.* panowanie, czas panowania czyiego, die Regierungszeit, die Regierung. Za panowania Zygmunta. *Wyrw. G.* 118. *PANOWNIK, – a, *m.*, *Bh. et Slo.* panownik, panuiący, mocarz, der Herrscher. Lud przed papieżem idąc śpiewał: owo przyiechał panownik. *Sk. Dz.* 544. O Messyasza prosili prorocy: spuść baranka panie, panownika ziemi. *Sk. Kaz.* 515. (*Bh. et Slo.* panownice panownica, z mocarka). PANOWNY, – a, – e, panuiący, mocarski, herrschend. Król z podłéy miłości wyrzekł się matki i krwi od wieków panownéy Jagiełłów. *Teatr* 45 *d*, 67 *Wyb.* PANOWSKO, *ob.* Panośko, Paniśko. PANOWY, – a, – e, od pana, do pana należący, pański, des Herrn, dem Herrn gehörig. Nie turbuy się, córka moia będzie Wac Panowa. *Teatr* 48 *b*, 20, żoną Wac Pana będzie, wird die Ihrige werden. (PANPUCH, *ob.* Pampuch). PANSKI, – a, – ie, *Bh.* panský; *Slo.* pánski, panský; *Sr.* 1. knejí, knejowy, knejaczé, poruțjerski; *Crn.* gospodov; *Vd.* gospodski, gosposhki, gospodou, gospodarjou, gospodujezhen, gospodariten, gospodarski (cf. gospodarski); *Cro.* gosponov; *Dl.* goszpodinov; *Bs.* gosposki, vlastelski; *Rg.* gosposki, gospodárev, gospárev, gospodinov; *Rs.* господный, господень, господскій, государевъ,

rocy-

государскій; *Ec.* господскóй, владычный; powszechnie każdemu panu, choć podłemu, służący, należący, dès Herrn, dem Herrn gehörig. Kuchara smakowi nie swoiemu, ale dogadzać ma pańskiemu. *Cn. Ad.* 405, t. i. pana swego, seines Herrn. Gdzie iest pański kapelusz? t. i. pana naszego. *Ld.* Pańskie abo panowe pieniądze, *quasi possessiue. Cn. Th.* Pańskie oko konia tuczy. *Jak. Gn.* 155, dozór, dopilnowanie pana, die Aufsicht des Herrn selbst. Naylepszy gnóy na rolą, pańskich stop ślady, ob. gnóy). Gdy iednego pytano, któraby rzecz naywięcey tuczyła konia, odpowiedział oko pańskie; drugiego, gdy pytano, iakiby gnóy na rolą naylepszy był, odpowiedział: Pański ślad albo stopy. Obadwa dali znać, że obecność pańska bardzo wiele waży ku dobrey sprawie w każdey potrzebie. *Kosz. Lor.* 58; *Slo.* kde pán do futow nahleda, tu hospodárstwo dobre stogi; *Cro.* prigledba chini dobro konye, rodno polye; *Rg.* gospaarevo oko kógna pase. - *In vulgari colloquio*: Pański, s We Pana Dobrodzieia, *Cro.* Nyegov, - s, - o, *ob.* Jego, *ob.* Ow; Ihr, Dero. Któż tam? ia, sługa Pański. *Teatr* 29,62. Podnożek Pański. ℞. kłaniam, szczęśliwey drogi życzę. *Teatr* 52 *d*, 37. - §. b) pański (cf. panięcy), wielkiego pana, panom przystoyny, przyzwoity, przypadaiący, wspaniały, eines großen Herrn, großer Herren, herrisch, prächtig, königlich; *Rg.* gospodni, gospodicni; *Crn.* grashinske; *Rs.* господственный, величественный, повелительный, властительскій, бояровлитый, баровлтый, господовáть. Pańskie urodzenie oznaczało kosztowne odzienie. *Zab.* 5, 435. Witała go z twarzą pańskiey powagi, pańskiego pozoru. *P. Kchan. Orl.* 1, 170. Pańska mina. *Bard. Tr.* 233. Miał biskup Macieiowski urodę prawie pańską. *Gor. Dw.* 2. Dwór Pański źrzódłem występków lub cnoty. *Kras. Mysz.*, t. i. wielkiego pana abo króla, der Hof eines großen Herrn, oder des Königs. Uczył szlachcic syna, iak Pańskiey miał się chwytać klamki. *Teatr* 43 *c*, 142 *Wyb.*, iak dworu się trzymać). Łaska Pańska na pstrym koniu ieździ, *ob.* łaska. U pańskich stołów smaczno iedzą. *Kras. Pod.* 2, 71. Pański kąsek, smaczny kąsek, łakoci, sztuczki wyborne, potrawa smaczna. *Cn. Ad.* 821, cf. specyał). - Pańskie niedziadki, dobre dla czeladki. *ib.* 822, czym panowie brakuią, w tym ubodzy smakuią). Pańska gęba u niego; nielada co iada; papinkami go karmić. *Cn. Ad.* 820. Pańska gęba, żebracza kuleta. *Cn. Ad.* 820, wielki rozchod, mały dochód; zgadzay się gębo z mieszkiem). Pańska rzecz, co upadnie nie zbierać. *ib.* 821. Pańska choroba, ubogiego zdrowie. *ib.* 820, *morbi, qui diuitem in lectum deiiciunt, a paupere non sentiuntur*). Pańska prośba, iakby też groźba, *vel* Pańska prośba za rozkazanie stoi, abo rozkazaniem pachnie. *ib.* 820, prosi, a musi tak bydź). Chleb pszeniczny z naybielszey i naymielszey mąki, chlebem królewskim abo pańskim zowiemy. *Syr.* 936, *et* 938. Lepiey pańskie szczenię piastować, niż szlacheckie dziecię. *Rys. Ad.* 55. - Pańskiey to iest z myśl głowy, Dobrze czynić, choć złe mowy. *Gol. Wym.* 195. - §. Pańskie *substant.*, n. p. Chałupnicy robią dwa dni na pańskie. *Haur Sk.* 43, na pana, pańszczyzny, Frohnarbeit, Arbeit für den Herrn. - *Similit.* Pańskie dni, pańszczyzna, n. p. szyty każe rąbać za Pańskie dni. *Torz.* 18. - 9. *Adverb.* pańskie, *pańsko*, po *pańsku*, z *pańska*, iak wielcy panowie, wie ein großer Herr, herrisch, *basilice. Cn. Th., Ross.* господски. Kanclerz ten żyie, nietylko po pańsku, lecz prawie po królewsku. *N. Pam.* 16, 13. Wczoray go z wielką pompą pańsko pogrzebiono. *Jabł. Tel.* 247. Klasztory pańsko i bogacie opatrzył. *Warg. Cez.* 63. Maią się pańsko wszędzie po uszy. *Jabł. Ex.* 115. Przyymuie pachołki, muzykę, pokoiowych, kredencerzów, wszystko z pańska. *Opal. sat.* 150. *Basilice vivere*, pańskim stanem się nieść, *basilice ornatus*, pańsko przyochędożony. *Macz. Liguio*, iem po pańsku, leniwo i po małym kąsku. *ib.* Samuel żył nie po pańsku, ani z iakiey dani i poborów ludzkich, ale iako ieden człowiek pospolity z pracy swéy. *Sk. Zyw.* 2, 53. - §. 2) Pański, Pana Boga, Chrystusa Pana, bozki, Gott dem Herrn, Christo dem Herrn zuständig; *Rs.* господный, господень. Modlitwa pańska, pacierz. *Nucz. Kat.* 16, *Ec.* господская молитва, господня, отченашъ, das Gebet des Herrn. W imię Pańskie. *Sk. Dz.* 1, w imię Bozkie), im Namen des Herrn. Droga Pańska iest pokora, miłosierdzie etc. *Biał. Post.* 55. Stoi dom Pański (kościoł) pustkami, gdzie powinno bydź dobrorzeczone imię Pańskie, *ib.* 180. Dzień Pański, albo dzień ostatniego sądu. *Karnk. Kat.* 57. Wieczerza Pańska. *Sekl.* 58, der Tisch des Herrn, kommuniia, eucharystya). Taiemnice pańskie. 1 *Leop. list Hier.* 7, *ob.* Świątości. PAŃSKOSC, - ści, *f.*, pański stan, arystokracya, die Großherrigkeit, Aristocratie; *Rs.* величествіе, величество, величіе, царство, царьство, царьдніе. Pan niechay ubogiéy cnoty nie zaciera, W tym tylko istna pańskość się zawiera. *Zab.* 13, 324 *Jakub.* (*PAŃSTOWY owcarz; n. p. Owcarze osepni, państowi, fałeczni i inni. *Vol. Leg.* 2, 989 *et* 3, 61: (*ib. pag.* 557 owcarze osepni, *pachtowie* etc.), t. i. od pana owce naymuiący, Pachtschäfer, Satzschäfer, Triftschäfer). PAŃSTWO, - a, *Rh. et Slo.* państwi *dominium*, państwo *nobiles*; *Sr.* 1. państwo baronostwo). - a) pańskość, pańska fantazya, arystokracya, Großherrigkeit, Aristocratie. Moi wielce Mościwi bracia i Panowie, Bo i u wrs (poetów) iest czasem państwo w pustéy głowie. *Weg. List.* 21. - §. b) pański stan, zpanoszenie, bogactwa, vornehmer Stand, Reichthum mit Rang. Tak w państwie, iak w ubóstwie można bydź szczęśliwym. *Sekl.* 17. Biedę w państwo przemienił. *Bard. Tr.* 306. Fabrycy pokładał w tym państwo, nie siła mieć, ale trochy pragnąć. *Warg. Vol.* 123, cf. ten panem zdaniem moim, kto przestał na swoim). Pokazuie się niepaństwo tych, u których na weselu była N. P., dla niedostatku wina. *Biał. Post.* 197, ubóstwo). To to wszystko Mościwe państwo sprawuie; póki Mościwych panów w Polszcze tak gęsto nie było, nie tak też gęstym utrapieniem oyczyzna nasza dręczona bywała. *Falib. C.* 1. - §. 2) państwo, panowanie, rządzenie, rząd, władza rządząca, die Regierung, die Herrschaft; das Herrschen, Regieren; *Sor.* 2. kneia; *Sor.* 1. knéztwo, poruczenstwo; *Crn.* grashina, sapovedinstvu; *Cro.* goszpodsztvo, knéztvo, uladavsztvo; *Rg.* gospòdstvo, gospostvo; *Bs.* pospostuo; *Rs.* господство, господственіе, господствованіе, державительство, властительство, начáло, повелительство. Kto nieludzko na państwie sobie postępuie, Boi się swych poddanych, strach nad nim panuie. *Bard. Tr.* 379. Skromne państwo

nad niemi bez krwi rozpościerał. *ib.* 312. Od pokory S. Dominika przenośmy się do państwa, którego używał przeciwko djabłom samym. *Birk. Dom.* 87, t. j. władzy, Gewalt, Herrschaft. Wszystko sprawował, iakby się mógł na państwo postawić. *Sk. Dz.* 811, na tron, sich auf den Thron zu schwingen, die Herrschaft an sich zu bringen. Państwo z przyrodzenia należy ludziom bacznym i mądrym. *Petr. Pol.* 6. Alarykus miał długie państwo do lat 22. *Sk. Dz.* 486, długo panował, eine lange Regierung. – §. 3) państwo, nad ktorym kto ma państwo abo panuie, kray, kraina, włość, maiętność, das Land, Gebiet, oder die Herrschaft, über die einer herrscht; die Herrschaft, der Staat; *Boh.* panownjctwj, władarstwj; *Sr.* 1. knezstwo; *Sr.* 2. knejstwo; *Vd.* saposedinstvu, slostvu, stalnstvu, deshelje; *Rs.* государство, область, владѣніе. Wielkie państwo, wielki kłopot. *Kchow.* *Fr.* 103. Nieszczęśliwe to państwo, w ktorym zbytek stolicę swą obrał. *Zab.* 6, 182. Kleopatra w państwach Nilu krolowała. *Burdz. Luk.* 2, 18. Konsyliarz państwa, konsyliarz stanu, *Bh.* obcanska rada. – *Prov.* Wjóczy się za nim państwo, by za sarną ogon. *Bys. Ad.* 72, mało ma gruntów). – §. Król Szydlowieckiemu *państwo* Krakowskie, a Tarnowskiemu województwo Ruskie dał. *Bielsk.* 505, t. j. kasztelaniią, cf. pan, = kasztelan, die Castellanwürde von Krakau. – §. 4) państwo *collect.*, pan z panią, die Herrschaft, der Herr mit seiner Gemahlinn; *Vd.* gosposhina, gospoda, gósposhka; *Rs.* хозяюка, abo Panowie i panie czyli damy, Herren und Damen. Już Mości państwo, kończcie komplementa. *Teatr* 43 *c*, 71 *Wyb.* Mości Państwo siądaycie do stołu. *Teatr* 55 *b*, 39. No teraz państwo moie, spaceru godzina. *Teatr* 48 *b*, 14. Oboie Wc Państwo będziecie ożenieni, a to ieszcze dziś wieczor. *Teatr* 24 *c*, 4. Państwo Dobrodzieystwo *Vd.* Vashe Gospodstuo. Wac Państwa Dobrodzieystwa uniżony sługa. Wielmożnego, Jaśnie Wielmożnego Wc Państwa Dobrodzieystwa. – W drugiey izbie stało łóżko państwa Łowczych. *Kras. Pod.* 2, 138, pana Łowczego i żony iego). Przeieżdżaiąc, zatrzymał się dni kilka u państwa Cześnikostwa, naszych sąsiadów. *Teatr* 16, 11. Daiś będziemy na obiedzie u Jchmość Państwa Zacniowskich. *ib.* 22 *b*, 31. Państwo młodzi upadło do nóg rodzicom. *Kras. Pod.* 2, 73, pan młody z panną młodą, nowożency, *Vd.* svati, hosatni ludi, Braut und Bräutigam, die Brautleute. To Jchmość są państwo młodzi; ach trzeba ich pożenić; bo cóś miłosiernie na siebie z boczka poglądaią. *Teatr* 15, 83. Rozjechali się goście; zostali się sami państwo młodzi. *Kras. Pod.* 2, 89. – Na te kontrakty zjechała się moc straszna państwa, pożyczać pieniędzy u chudych pachołkow. *Zab.* 13, 187, viele Herrschaften. Już ze wszystkich okolic gromada poddaństwa, Wiele się już zjechało nabożnego państwa. *Wyg. Org.* 23, na odpust). A iest państwo dema? t. j. panowie abo pan a panią. *Cn. Th.*, ist die Herrschaft zu Hause? I cóż z tego, choćby nas odprawiono, toć iest więcey państwa, u ktorychbyśmy chleb jedli. *Teatr* 16 *b*, 106, trafi-ć się insza służba). *PAŃSTWOCHWYT, – a, *m.*, posiadacz państwa pod kim, chcący sobie cudze państwo podbić, der Länderräuber. Uciekał zdradziecki Sudermann. *Petr. Hor.* 2, *K* 3 *b*. On państwochwyt chciwy, swemu panu zdradliwy. *ib. P. b*, cf. *zamkochwyt). PAŃSZCZYZNA, – y, ż., robota chłopów na pana, pańskie, Frohndienst, Frohn=. Dni pańszczyzniane, iest to powinność gruntowa, lub do gruntu przywiązana. *Mon.* 67, 195.

ZNA, – y, ż., robota chłopów na pana, pańskie, Frohnarbeit; *Vd.* rabet, rabota (*ob.* robota), tlaka (*ob.* tlaka); *Sr.* 2. bon; *Rs.* оброкъ. Pańszczyzna, którą poddani co tydzień do dworów odbywaią, różna iest w różnych prowincyach; a oprócz roboczéy pańszczyzny odprawiaią stróżą, dworskie i podróże. *Skrzet. P. P.* 2, 173. W Litwie, ile zagonow poddany trzyma, z każdego dzień chłopski, dzień kobiecy pańszczyzny odbyć musi *Mon.* 68, 198. Gatunek pańszczyzny *Rs.* посоха (cf. posocha, socha). O. być pańszczyznę, *Bh.* robotu mjtjt, *Vd.* rabotuvati, rabot storiti, Oesterr. robotn. Odbywaiący pańszczyznę *Vd.* rabotnik (cf. robotnik), tlazhanik; *Rors.* мягкій, мягкій, cf. ciągły, *ciochły. PAŃSZCZYZNIANY, – a, – e, od pańszczyzny, Frohndienstes=, Frohn=. Dni pańszczyzniane, iest to powinność gruntowa, lub do gruntu przywiązana. *Mon.* 67, 195.

PANTALON, – u, *m.*, z *Włosk.*, figlarz komedyantski, buffon, der Bouffon auf dem Theater. Kuglarka, wrożka, pantalon. *Zabł. Zbb.* 41. – §. Pantalony, nogawice ze spodniami razem w ciąż, Pantalonen, Strumpfhosen; na Kamczatce порбаки. – 2) PANTALON, PANTALEON, instrument muzyczny, gatunek fortepianu, od Pantaleona Hebenstreita z Saxonii, zwany, ein Pantaleon, Pantalon, eine Art Forte=Piano. Pantaleon, instrument o stronach, o które pałeczki uderzaią. *Mag. Mscr.*

PANTERA, – y, ż., PARD, – a, *m.*, z *Greck.* παρδος, *Lat.* pardus, *Sr.* 1. pard, leopard, *Vd.* pard, pantar; *Cro.* pard; *Bs.* pard, pantera, levhart, ria piegavi; *Rs.* пантиръ, рысь, пардъ (cf. lampart), der Panther, das Pantherthier; zwierz okrucieństwem sławny w Azyi i w Ameryce, skórę ma żółtą z czarnemi rogatomi plamami, których środki znowu są żółte. *Kluk Zw.* 1, 77. Pard abo ryś czuyny nad niemi. 1 *Leop. Jer.* 5, 6. *Pardalis zwierzę iest małpom nieprzyiazne. *Exop.* 48.

PANTOFLA, – i, ż., PANTOFEL, – fla, *m.*, PANTOFELKA, PANTOFLICZKA, – i, ż., *dem.*, PANTOFELEK, – lka, *m.*, *Bh.* pantofel, trpec, trpce; *Slo.* pantofle; *Hg.* pántófely, tzipelö, solya; *Vd.* pantofel, papozha, kreuse, kopitez, brespetnik; *Sr.* 2. pantofla; *Crn.* krevse; *Cro.* pantófflin, czokol, czokola, posztola (*ob.* postoly), pachmaga (*ob.* bacsinaga), papucha (*ob.* papucie); *Dl.* czokula; *Bs.* sctopella, sctopelliça, osciabre; *Rg.* sctoppella; *Sla.* papucse; *Rs.* туфель; *Lat. med.* pàntofla, *Ital.* pantufola, *Gall.* pantoufle, *Angl.* pantofle, *Sax. Inf.* Toffel, Tüffel, *Suec.* Toffel, *Isl.* tapla, *Finland.* tolfeli); = półtrzewik domowy, patynka (cf. muły, mulety, muletki), der Pantoffel. Zbieram wszystkie Damskie trzewiki, pantofelki, muletki. *Teatr* 56 *c*, 30. Pantofliczka, patyneczka, *crepidula. *Mącz.*, das Pantöffelchen. Gatunek pantoflów *Ross.* плесница. – *fig.* Pijak ten ledwo ruszy w pantoflach języka. *Nar. Dz.* 2, 23, *Zab.* 2, 231, ledwo go wlecze, na trepkach mu język chodzi, młynkuie, er schleppt kaum die Zunge. Widzę, że iuż ma język w pantoflu. *Mon.* 69, 1042. – §. Pantofle, gatunek podków końskich, na kopyta pełne. *Kluk Zw.* 1, 182, cf. półpantofle). PANTOFLARZ, – a, *m.*, szewc, co pantofle robi. *Mącz.*, *Ban.* sctopellar; *Rog.* sctoppellar; der Pantoffelmacher. PANTOFLOWY, – a,

- e, od pantofli, Pantoffel-; *Bh.* pantoflowý; *Vd.* pantofelnou; *Rs.* туфельный.

*PANUCHNICZEK, - czka, *m.*, PANUŚ, - ia, *m.*, *deminutiva*, *ob.* paniątko, ein Herrchen, Junkerchen. *Tr.*

PANUIĘ, *ob.* Panować.

*PAPA, - y, *m.*, *vox puerilis*, tata, oyciec, rodzic, der Papa, der Vater (cf. mama). *παππας ιν Graecis eſt compellare patrem. Cn. Th.* Rodzice, których dawniey nazywano oycem i matką, ieſt modą nazywać teraz papą i mamą. *Pam. Warsz.* 3, 323 *Czr.* PAPA! PAPU! *vox puerorum*, *poscentium cibum. Cn. Th.*, *Lat.* pappa, *Germ.* Pappe. (*Vd.* popje, z kleyſter; *Rs. vulg.* папа chleb; *Ec.* папа, младéнская рѣчь, а знáчитъ хлѣбъ. papu dziecięciu dadź, papkać, *pappare. Mącz.* Papu dziecięce, pokarm dziecięcy. *Mącz.* Mało papy, a wiele pompy. *Chmiel.* 1, 61, huczno, buczno, a w pięty zimno). PAPA, - y, ż., *ob.* Papka. - §. b. papa, *plapa. Tr.*, - y, ż., *contemn.* gęba, pyſk, das Maul, (Oeſt. die Goſche), die Freſſe. W papę mię trzasła. *Teatr* 51, 39. Naypierwszego co spotkam śmieiącego się, tak w papę gruchnę, że... *ib.* 34, 11. PAPAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, papkać, *Lat.* pappare, pappen, mit Kinderbrey, *manum cibum comedere*, *pueril. Cn. Th.*, *Sr.* 1. papacj; *Crn.* papam. - §. 2) Papać, z papa wołać, Papa rufen. Mamowanie i papowanie rodziców przez dorosłe dzieci, wyśmiane. *Pam. Warsz.* 3, 323 *Czr.*

Pochodz. *papka*, *papkać*, *papkowaty*, *papinki*, *papinkowaty*, *papinkowatość*; *paplać*, *paplotać*; *cf. paruga.*

PAPARONA *herb*, gęś biała, siedząca na darniu; *alias* Budzisz. *Kurop.* 3, 38, ein Wappen; (cf. *Boh.* paperka, der Kiel von geſchloſſenen Federn, pieniek odartego pióra). - §. *Prov.* Paparoua gąſka, domator gniazdosz. *Rys. Ad.* 58, szlachcic nierycerz.

PAPAWA, - y, ż., ziele, popia główka, mnisza główka, mniszek, mnich, świni pyſk, świni mlecz, psi mlecz, radyki, wilczy ząb, żabi kwiat, plesz, lwi ząb, gołębi groch, Mönchskopf, Pfaffenplatte, Butterblume, Dotterblume &c. *Urzęd.* 268, *Syr.* 1154, *leontodon Taraxacum Linn.* PAPAWOWY, - a - e, n. p. papawowe liście. *ib.*, Butterblumen-.

PĄPIE *plur.*, pąkowie, pąpowie, pąki, pączki drzew, roślin, Knospen. Żaden szczep nie ma bydź przesadzany, gdy z siebie pąpie wypuści. *Zaw. G.* Pąpia masz natargać, pierwéy niźli rozkwitnie. *Spicz.* 44. Z kapusty głąbia pąpie iako soszki wyraſtaią. *Syr.* 1111. Pąpie różowe, *ob.* kłobuczki. Pąpie, Papie, mech, pierze, wełna na ziołach, iako na oście, mnichu, *Lat.* pappus, *Gr. παππος. Cn. Th.* 668, *Bs.* pùp od cvitja, *Cro.* pupek cvetja, cf. kotewki, Flocken, Katzenpfötchen. Na prątkach mniszka wyraſtaią pąpie brodate ſałdowate. *Syr.* 1155, *ob.* pąpiſty. Pąpia topolowe. *Sien.* 388.

PAPIER, - u, *m.*, *Bh.* papir, papijr; *Slo.* papjé; *Sr.* 2. pappir, papira; *Sr.* 1. papera, papiera; *Crn.* popir, papir; *Vd.* popir, prapir, papyr, popier; *Cro.* papér, popir, harta (cf. karta, kartka; *Cro.* paperús, z karta); *Dl.* karta; *Bs.* karta, hartia, kgniga (cf. księga); *Sla.* papir; *Hg.* papiros; *Rs.* хáртія; (*Rs.* бумага, z 1. bawełna, 2. papier); z *Grec.* *παπυρος papyrus*, oznacza właściwie ziele Egiptſkie, na którego liściach wysuszonych dawni pisali. W dwunaſtym wieku naſtąpił papier z bawełny; papier teraźnieyszy z chuſt ſtarych rozbitych ſtępami na massę, uczyniony bywa. *Kras. Zb.* 2, 310. *Papyrus* nieiaki wiąz Egiptſki, którego miaſto karty z papieru używali ſtarzy; ztądże i dziś miaſto karty bywa zwany. Starzy piérwey na takowym więzie, potym na korach, po trzecie na tablicach woſkowych pisali, póki ieszcze był papier nasz nie nalezion. *Mącz.* U dawnych Egipcyan *bepirin*, u teraźnieyszych *berd*. - W Egipcie rodzi się drzewko papierowe, bardzo łupne, z którego deszczułek dartych dawni używali do pisania miaſto karty; ztądże i dziś, nasze karty, chociaż nie z kor więzowych, ale z chuſt tłuczonych zowiemy papierem. *Otw. Ow.* 649. Epoka wynalazku naszego lnianego lub szmacianego papieru dotąd nie ieſt doſtatecznie wiadoma. *Przyb. Pis.* 116. Papier kleiowy, piſarſki, Schreibpapier, *Rg.* kgniga; *Rs.* писчая бумага; wodny, drukarſki, Druckpapier; *Ross.* книжная бумага. Papier ſtęplowy, Stempelpapier; *Rs.* гербовая бумага. Papier gruby, kupiecki abo kramny do uwiiania. *Cn. Th.*, Packpapier. Papier regalowy, regalowy arkusz. *Cn. Th.*, *Dasyp. Hh* 3, *Sr.* 1. regalpapera; *Vd.* kralouſki popir, veliki, regalſki popir. Papier przebiiaiący, zalewaiący się, *ob.* bibuła, Löſchpapier. Papier przedaią na arkusze, libry, ryze, bele, *vide sub his.* Ćwiartka papieru, ćwiarteczka, karteczka, ein Blättchen Papier. Siedzi nad papierem przy ſtoliku zamyślony, trzyma pióro, pióro gryzie, bierze tabakę. *Teatr* 34 *b*, *ii*, nad arkuszem, scexternem). - §. Przed Polſką szablą, Niemieckim rapierem, Bułat Turecki ſtaie się papierem. *Susz. Pieſ.* 3, *K*, cf. paięczyną, t. i, niczym, słabiuchną bronią). Woyſko wielkie, ale cóż? tylko na papierze! *Pot. Pocz.* 636, więcéy huku, niż puku. *Klok. Turk.* 209. - §. papier, na którym co pisano, ſkrypt, pismo, ein beſchriebenes Papier, eine Schrift. Czytał z ciekawością dany sobie od oyca papier. *Zab.* 14, 11. Stare papiery, dokumenta, alte Schriften. - §. 2) *Mineral.* papież górny, abo ziemny, kamień ſkładaiący się z bardzo cienkich szybek. *Kluk. Kop.* 2, 100, das Bergpapier. PAPIEREK, - rka, *m.*, *dem.*, PAPIERECZEK, - czka, *m.*, *dem. sec.*, mały kawałek papieru niepisanego lub pisanego, ein Papierchen, ein kleines Stückchen Papier, kartka, *Bh.* papirek; *Cro.* paperecz, paperùs; *Vd.* papirezh, prapirezh, papirzhez, liſtek; *Ross.* бумажка, бумáжечка. PAPIERNE, - ego, *Subſt.*, *n.*, podatek abo pobór od papieru, za papier, iako teraz u nas w kancellaryach. *Cn. Th.*, Papiergeld. PAPIERNY, - a, - e, z papieru zrobiony, papieren. Papierna latarnia. - *§. Nilu *papiernego rzeki siedmiochodne, *Nili papyriferi. Zebr. Ow.* 397, *ob.* papierorodny. PAPIERNIA, - i, ż., młyn od papieru, die Papiermühle. *Mon.* 72, 316, *Bh.* papirna. PAPIERNIK, - a, *m.*, *Bh.* papirnik; *Sr.* 1. papérnik; *Sla.* papirexia; *Vd.* papirodelauz, popirar; *Cro.* papérnik; *Hg.* papirotsinálo; *Rs.* бумажникъ; ten, co papier robi. *Bud. Bibl. praef.*, der Papiermacher, Papiermüller; Papiernicy, i sami się żywią, i tym przyczyniaią dochodów, do których papiernie należą. *Mon.* 72, 317. - §. b) co papier przedaie. *Cn. Th.*, *Cro.* paperoterszecz; *Vd.* popirotershez; *Rs.* бумагопродáвецъ; der Papierhändler; *fem. Boh.* papirnice; *Sr.* 1. papérka. **PAPIERORODNY, n. r.

Nyl. *Otw. Ow.* 648, rodzący drzewko papierowe, Papierſtauden erzeugend (*ob.* *papierny); *Cro.* papieronoszni.

PAPIEROWY, PAPIERZANY, -a, -e, *Bh. et Slo.* papirowy; *Sr.* 1. papirané, *Vd.* popiren, popirſki; *Crn.* popiraft; *Rs.* бумажный (= bawełniany); *Ec.* хараге. *Pam.* 83, 453, bankocettle, assygnaty). Na kartach papierzanych Prędkiém piórem wyrażają Nowe pisma charaktery. *Bardz. Boe.* 168. Papierowe drzewko, papierowy wiąz Egipſki, *papyrus. Mącz.*, die Papierſtaude. Papierowy Doktor. *Dwor.* 2, tylko na papierze, w dyplomacie, ale nie w głowie, nieumieiętny; cf. pończoszka, cf. biret). Nie zedrzesz zemną papierowych trzewików. *Rys. Ad.* 47, prawda, że tu nie ieſt owa pleć, co ią papierową zowiemy. *Gor. Dw.* 28, delikatna, iedwabna, mleczna, Milchhaut, Milchgeſicht. - (*Eccl.* бумагохранимеав, *Gr.* χαρτοφύλαξ dozorca papierowy czyli papierow, pism). PAPIERZYSKO, -a, *n.*, *contemn.*, brzydki papier, häßliches Papier. Na ſtarym iakim papierzyſku napisane byki *Nar. Hiſt.* 7, 147.

PAPIEŻ, -a, *m.*, *papa*, z Greck. oyca znaczy; niegdyś tytuł ten biſkupom i arcybiſkupom dawany bywał; teraz w szczególności namieſtnikowi Chryſtusowemu w Rzymie. *Kras. Zb.* 2, 310, der Papſt; *Bh.* papej; *Slo.* pápej; *Vd.* papesh, papash, sveti ozha; *Crn.* papesh; *Sr.* 1. *et* 2. bamj; *Sla.* pàpa; *Rg.*, *Cro.*, *Hg.* papa; *Bs.* papa, sveti otaz; *Rs.* папа. Papież, Oyciec Święty, rządziciel kościoła Katolickiego, naſtępca Ś. Piotra, namieſtnik Chryſtusa. *Karnk. Kat.* 270. - *Prov.* W Rzymie bydź, a papieża nie widzieć. *Rys. Ad.* 71. (*Athenas intraſſe et Sophonem non vidiſſe*). Gdzie papież, tam Rzym. *Sk. Dz.* 548. PAPIEZKI, -a, -ie, od papieża, do papieża należący, *Bh.* papeiſky; *Sr.* 1. bamjowſki. *Vd.* papashen, papashnizen, papiatki, papiſten, papashou, papashki; *Cro.* papinski; *Hg.* papi; *Bs.* papin; *Rg.* papin; *Sla.* pàpin; *Rs.* папскій; päbſtlich. Rzym ſtolica ſtanu papiezkiego. *Dyk. G.* 2, 368, Kirchenſtaat. - §. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczaynego szacunku, albo iak więc mówią, *papiezkiéy taxy*, wypłacono. *Arom.* 668. PAPIEŻNIK, -a, *m.*, w papieża wierzący, katolik, *Sr.* 2. bamjak; *Vd.* papashnik, papiſtnik; ein Päpſtler, ein Katholik; *papiſta. *Birk. o Fxorb.* 12. Nas Katolikow papieżnikami zowią Ewangelicy. *Bial. Poſt.* 9. Nie chcą bydź nazwani papieżnikami, ale Ewangelikami. *W. Poſt. W.* 209. Trzeba nam krola mieć papieżnika, żeby się przynaymniéy księdza bał. *Star. Ref.* 17, *Orzech. Qu.*, *Birk. Gl. K.* 18, *w rodz. żeńſk.* Papieżniczka. *Tworz. Ok. F* 2, *ob.* katolicżka. PAPIEZTWO, -a, *n.*, *Bh.* papeżſtwi; *Vd.* papashnoſt, papashnia, papashtvu, papinſtvu; *Cro.* papinsztvo; *Hg.* pápaság; *Bs.* papat; *Ross.* папство; *Ec.* папѣжство; władza i godność papieżka, kray papiezki, religiia papiezka, katolictwo, katolicy lub papieżnicy, das Päpſtthum. Mocą i pieniędzmi się na papieztwo cisnął. *Sk. Dz.* 1042. - §. Za papieztwa Innocentego IV *Nar. Hiſt.* 4, 352, za panowania papieża Innoc:, unter der päpſtlichen Regierung, oder unter der Regierung des Päpſtes Innoc:.

PAPILOT, -u, *m.*, PAPILOTEK, -tka, *m.*, z *Franc.*, papierek do zawiiania włosow do przypalania. *Mag. Miſk.*, die Papillote. Nawiiać papiloty, u fryzera, włosy skręciwszy w papier zawinąć do przypalania. *ib.* Papier zawiiać w papilotek. *Jak. Art.* 2, 80, *Mon.* 75, 706, *Rs.* подвивка.

PAPINKARZ, -a, *m.*, smakowniczek, delikat, pańska gęba, papinkami go karmić, papinkowaty, ein Leckermaul, ein delicater Menſch; *Crn.* kozhlir; *Vd.* kozhliuz polisuvauz, polisnik; *Rg.* sladokusaz; *Rs.* лакомка Papinkarze wszyſtkę swoię myśl w brzuchu utopili. *Opal. sat.* 32. PAPINEK, -nka, *m.*, papka dla dzieci, Kinderpappe, Kinderbrey. Z mączki dzieciom w powiciu pokarm w wodzie lub w mleku gotuią, a papinkiem zowią. *Syr.* 954. - §. 1) PAPINKI *plur.*, *Bh.* pamlſſi, *Vd.* kozhlarja, lisovina, lisanje); łakocie, przysmaczki, apekacyały, delikackie kąſki, marcepany, androty, Leckerbiſſlein. Młodzieniec w delicyach, i w papinkach uchowany. *Birk. Dom.* 126. Żołnierſkie dzieci nie papinkami maią bydź karmione, ale kapuſtą, kaszą, rzodkwią. *Petr. Pol.* 368. Dzieci pańſkie na papinkach wychowane w podrosłych leciech słabe są. *Petr. Ek.* 94. Pańska gęba u niego, papinkami go karmić. *Cn. Ad.* 820. Oycowie nasi o wyniosłość nie dbali, ani o papinki. *Opal. sat.* 32. - *§. Krolowi każdy nadſkakuie, przyſłoyniéy by go uwiiać w papinki. *Jabl. Bul. II* 2 *b.* PAPINKOWATY, -a, -e, PAPINKOWATO *adv.*, delikacki, pieszczony, zdrtzlich, verzärtelt, delicat. Uczeń cyrulictwa nie powinien bydź papinkowaty, ni obrzydliwy. *Perz. Cyr.* 1, 2. Żołądek papinkowaty. *Perz. Lek.* 340. Zwyczaynie niedołężnemi są papinkowato chowani. *ib.* 217. Papinkowaty co do iedzenia, ſchleckerhaft, *Vd.* lisoviten, kozhliu, polisniu, sladkoshelen, *Rs.* любострастный, сластолюбивый, *Ec.* лакомый. PAPINKOWY, -a, -e, z *PAPINKOWATY, = papkowy, do papki albo do papinku służący, zum Kinderbrey gehörig. Mączka papinkowa. *Syr.* 953. Krupki bardzo drobne, albo mączka papinkowata. *ib.* 954. (PAPISTA, *ob.* Papieżnik). (PAPISTY, -a, -e, iak pąpie, pączkowaty, knopfig. Ślaz ma pęcherzyki pąpiſte zawarte, w których nasienie. *Syr.* 1101). PAPKA, -i, ż., *dem. nom.* papa, dla małych dzieci pokarm, *Cro.* papicza, papa, *Bs.* papiça; der Kinderbrey, die Pappe; *Sr.* 1. bjeſjaczé wuſmuj. Papka, pokarm dziecięcy, papu dziecięce, *Lat.* peppa *Mącz.* Papka, którą na codzienną w pierwszych dwóch i trzecim roku daiemy dzieciom potrawę, ieſt dla nich za ciężkim i niestrawnym posiłkiem. *Mon.* 70, 57. Dla chorego papki z białego chleba i z rosołu. *Krup.* 5, 369. Obłożyć głowę papką z mąki na chuſtce nasmarowaną. *Perz. Cyr.* 1, 85. Papka z bółki, z mleka i szafranu gotowana. *Perz. Cyr.* 2, 61. Czapką i papką nymuią sobie prasiciol. *Zab.* 14, 35 *Nagl.*, grzecznością i czeſtowaniem, mit Compliment und Tractament. PAPKAĆ, -ał, -a, *cz. ndk.*, papać, papren, papu dziecięciu dadź, *papare. Mącz.* PAPKOWATY, -a, -e, -o *adverb.*, na kształt papki dziecięcéy, wie ein Kinderbrey. Papkowate okładania z mąki etc. *Perz. Cyr.* 1, 13, *et* 2, 332, *et* 1, 116.

PAPLAĆ, PLAPLAĆ, -ał, -a, *et* paple, plaple, *cz. ndk.*, PAPLOTAĆ *ndk.*, *F.* paplocze *cz.*, iak małe dziecko gadać, swargotać, bez sensu, niezrozumiale, pąpin; *Bh.* tlachati, tlampati, bleptati, bleptawáti; *Slo.*

tlabám, klewetám; *Sr.* 2. plapotaſch; *Sr.* 1. plampam; (*Sr.* 1. plapot *sonus effervescentis aquae; immoderati plurium sermonis*); *Vd.* pladrati, pledrat, klaffat, plepprat, atati, tatati (*ob.* tata, papa, ociec), kvantati, berbrati, zheblati, trabusati, shvandrati; *Bs.* tlapiti, çaskati, çakoliti; *Rs.* вякнуть, вя́каю (cf. iąkuąć), многосло́вить, шалберить, шалберничать (cf. szalberować); *Ec.* бла́дословлю; cf. *Angl.* babble, *Gall.* babiller, *Ital.* babbolare, baveggiare, bavare, cf. *Lat.* fabulari). Plapla, co mu ślinka do gęby przyniesie. *Rys. Al.* 55. Gęba śmiała paple szumnym tonem Co iéy przypłynie z ślinami. *Zab.* 12, 84. Plaplać nie uſtaie. *Zab.* 10, 318. Gdyć ufność milczeć kazała, Użyy na ięzyk swóy tamy, Niech się nie cieszy płeć biała, Że i my równie paplamy. *Kniaź. Poez.* 2, 277. Natura przyſtęp do ięzyka dwoiſtemi kłódki zagrodziła, żeby nie tak swobodnie paplał, co się dzieie w duszy. *Nar. Dz.* 3, 98. Fałszywie mniemaiąc, że mu bóg pomoże, Papla paciérz, pierś tłucze. *Węg. Org.* 10. Beginki o niedościgłych nia y taiemnicach paplały. *Nar. Hiſt.* 5, 433. Czy można wierzyć, co tam kto paplota? *Zabł. Zbb.* 79. Zwyczaynie paplocze trzy po trzy, i sama siebie nie rozumie. *Teatr* 53 *c*, 55. Paplocze tonem człowieka piianego i zasypiaiącego. *Teatr* 51 *c*, 41. Cóż mi tam Wc Pan paplotasz? *Teatr* 20, 51. Twoie przeklęte paplotanie licha teraz narobiło. *Teatr* 10 *b*, 54, *Vd.* pladranje, pladrashnoſt; *Sor.* 1. plapotacinoſci, plapotacztwo, plamsacztwo; *Ec.* бла́дѣнїе, бла́дословїе, бла́ди. PAPLACZ, - a, *m.*, PAPLA, - i, *m. et ż.*, gadula, świegot, ein Plapperer, ein Paverhans, Paperer; *Bh.* darmotlach, tlachać, tlampać, pliſtać; *Slo.* tlachać, darmotlach, tluchuta; *Sr.* 1. plampawez, plampaté, plampaczné, plapotal, plapotaczné; *Crn.* qvantáh; *Vd.* pledraz, pledrash, pledraus, pledernik, plepraszh, klaffar, klafaſt, klafavuz, kvantash, quantash, pladrarſki gobez, shkrabla, jesikash, lopotez, klopotez, shlahuder, lapeusz, trabusa; *Bs.* tlapaç, tlapavaç, tlapa, cankavaç, *f.* tlapniça, tlapaviça, çankaviça; *Rs.* балы́сникъ, разговорщикъ; *Ec.* бла́дословникъ, бла́дословный, бла́дный. Strzeż się badacza, bo tenże ieſt paplą. *Mon.* 75, 310. Ciszy paplo han'ebna! *Teatr* 54 *b*, 55. Żebyś iuż oniemiał przemierzły paplaczu. *ib.* 24 *c*, 107.

PĄPOWIE, - ia, *n.*, *collect.*, pąpie, pąkowie, pąkówki, Knospen. Figi możesz przesadzać, choć iuż pąpowie puściły. *Zaw. G.* Wino sadzić, póki nie puści pąpowia. *ib.*

PAPROĆ, - i, *ż.*, ziele *filix*, Farrenkraut; *Boh.* kapradi; *Sr.* 1. paproczj; *Sr.* 2. paproſch; *Crn.* praprat; *Vd.* praprat; (*Vd.* poprosha, z ślaz); *Cro.* paprat, paprut, praprut, preprût; *Dl.* praprat; *Hg.* perje (cf. pierze); *Rg.* paprat, papraza, paprijz; *Bs.* paprat (cf. *Bs.* papriç, z macierzanka; *Bs.* papraça, z P. Maryi ziele; *Bs.* paporcina, z gdula); *Ross.* папоротъ, папоротникъ (z. папоротъ, папоротокъ ſkrzydło ptasze; cf. *Gr.* πτερὸν *ave*); o nim gusiarze wiele mówić umieią. Do ſklan ych hut zażywane bywa, że wielo ma w sobie soli. *Klok Rosl.* 2, 241, *Bot.* 171. Paproć samiec, paproć wonna, błotna paproć, ſtrusiowe pióro, *filix mas. Urzęd.* 240, Farrenkrautmännlein. Paproć samica, Farrenkrautweiblein, *filix femina. ib.* PAPROCIANY, - a, - e, od paproci, *Cro.* preprûtni; *Rg.* papratni; Farrenkraut=. Paprociane liście. *Syr.* 816. PAPROCINA, - y, *ż.*, *filictum Columell.*, ein Ort voll Farrenkraut. *Cn. Th*, *Bh.* kapradiſtie; *Sr.* 1. paprocjjina; *Rag.* papratiscte; *Crn.* prapratshe; *Cro.* praprutische. PAPROTCZANY, - a, - e, od paprotki, Baumfarren=. Proch paprotczany purguie. *Syr.* 1524. Liście paprotczane. *Sien.* 165. PAPROTKA, - i, *ż.*, *filicula* ziele, paproci podobne, ale mnieysze, *filicula polypodium*, Baumfarren, Engelſüß. *Syr.* 1524, *Urzęd.* 251, *Kluk Dykc.* 2, 215, *Bh.* oſladić; *Crn.* oslâd; *Sr.* 1. paproczj, leforezowé kornjé; (*Rg.* paprizza *serpyllum*); *Bs.* slatka papraça; *Hg.* zlaatna paprát; *Cro.* prepruticza, zlatna praprat; *Rs.* адіантъ. PAPROTNICA, - y, *ż.*, ziele *lonchitis minor*, kleiner Spicant. *Syr.* 816. - §. Paprotnica *pilularia*, rodzay paproci, do roślin krytopłciowych należący. *Kluk Dykc.* 2, 183, Pillenfarn. PAPROTNIK, - a, *m.*, ziele *lonchitis maior*, Mannsfraut. *Syr.* 816. - §. Paprotnik *acroſtichum. Kluk Dykc.* 1, 7, Wollfarn.

PAPRZYĆ *ex. ndk.*, Paprzać *contin.*, w ziemi grześć, in der Erde ſcharren. Kuropatwy paprzą w ziemi. *Ryd.*, dla złożenia iaiec, ſie kratzen die Erde auf und legen die Eyer hinein; *ob.* paprzyſko. Kokosze się w piaſku paprzały. *Cresc.* 581. PAPRZYCA, - y, *ż.*, biegun młyńſki, das Mühleiſen, worauf der obere Mühlſtein läuft; *Cro.* perpricza, selezo molinszko gornye; *Bh.* woſſrd, oſſtrd (cf. oſkard). Przez paprzycę kamień młyńſki zwierzchni wspiera się na samym wrzecionie. *Os. Fiz.* 336. Nie tak się wartko u koła szpice, Ani u młynów kręcą paprzyce, Jak ludzkie lata. *Anakr.* 11. Gadula ięzyk ma iak paprzycę. *Zab.* 9, 33 *Zabł.* - §. 2) Paprzyca *herb*, Kuszaba, Ruchaba, Ruchawa; kamień młyńſki do góry poſtawiony, z żelezcem zwyczaynym we środku; na hełmie ośmioro szczeniąt. *Europ.* 3, 38, ein Wappen. PAPRZYSKO, - a, *n.*, mieysce, gdzie kuropatwy, kokosze w ziemi paprzą, dla niesienia iaiec. *Kyd.*, aufgekratzte Erde, wohin die Rebhühner oder Hennen ihre Eyer zu legen pflegen. - §. b) Paprzyſka na głowie. *Syr. Regeſt.* n. p. Piołuń paprzyſka i łupieże wychędaża. *Syr.* 347, chropawe otręby, Grindſchuppen auf dem Kopfe.

PAPU! *ob.* Papa.

PAPUĆ, - i, *ż.*, PAPUCIE *plur.*, *z Turec.*, zwierzchni trzewik, der Oberſchuh; *Vd.* papozha, *Bh.* papuče, papučky, *Slo.* papučky, *Germ.* Patſchen; *Gall.* babouches; *Sla.* papucae; *Bs.* papuccja *calceus Turcicus*; *Bs.* papucjar *sutor*; *Cro.* papûcha *calceus Graecus s. Turcicus*; *Hg.* paputa, (*Cro.* papuchar, *Hg.* paputstsinálo *diabathrarius*; *Cro.* papuchonosz; *Hg.* paputaca, z w papuciach kto). Turczyn wchodząc do łożnicy zoſtawił papucie przede drzwiami, a szedł boso abo w kapciach. *Star. Dw.* 58. U botów Moſkiewſkich podeszwy pod palcami poniekąd na kształt papuci bywaią u końców ku górze zakrzywione. *Gwag.* 514. Każe dadź papucie. *Hor. Sat.* 262. Król, co się należy zasłużonym żołnierzom, daie chłopcom od papuci. *Pot. Arg.* 160, paziom, kamerdynerom, lokaiom.

PAPUGA, - i, *ż.*, PAPUŻKA *dem.*, *Bh.* papauſſek; *Slo.* papúſek, papauſſek; *Sr.* 1. papegay, papykui; *Sr.* 2. papygui, pappigui; *Vd.* popagai, poperl, plederza, opopygui, pappigui; *Cro.* papiga; *Dl. et Sla.* papagao; *Bs.* papa-

gal, papagav, papuga; *Rg.* papagáo, *G.* papagalla; *Hg.* publikan; *Rs.* попугай; *Ec.* попугъ, попугай; *Ital.* papagallo; *Portug.* papagayo, *Hisp.* papagago, *Arab.* babagha (*sed* cf. papa! paplać); der Papagey (Oesterr. Paperl), Sittich; ptak do rzędu sroczego należący. Papugi różney są wielkości; naywiększe równaią się kurze; sposobne nauczyć się słów ludzkich. *Zool.* 270. Papuga rozprawia. *Ban. J.* 3. Papuga świegoce. *Tol. Saut.* 89. Papuga rozprawna. *Ban. J.* 3. Własna papuga, mówi, a sam nie rozumie. *Cn. Ad.* 520. Uczone papugi. *Węg. Pow.* 113, Nachbeter. Day siana wołowi, a cukru papudze. *Mon.* 70, 256. — §. Papuga morska, *alca arctica*, *Rs.* нáмка, монóрка, der Arctische Papageytaucher.

PAPUGOWATY, PAPUŻASTY, — a, — e, na papugę pochodzący, wie ein Papagey. Papugowaty człowiek. *Teatr* 35 *b*, 9. Papużasta farba. *Haur Sk.* 366, żółtozielona, papageygrün. PAPUZEC *neutr. ndk.*, spapużeć *dk.*, papugą się robić czyli stać, zum Papagey werden. Spapużeie i sowa, i smoku Jagod Tokayskich czarą uśpię soku. *Tward. Daf.* 40. PAPUŻY, — *s*, — *e*, od papugi, Papagey-; *Rs.* попугáевый, попугáичій. O rozumie papużyi! *Pot. Arg.* 232. Głos papuży. *N. Pam.* 17, 356. Kolor papuży abo trawisty. *Comp. Med.* 678, *ob.* papużasty). Na wzgórku opoczystym mech rośnie papuży. *Zab.* 14, 84 *Fyssym.*

*PAPUŻA, — y, *ż.*, *Rs.* попýшка wiązka liśćów tutuniowych, ein Päckchen Rauchtabacksblätter. *Rs.* попýшный мобáкъ liściany tutuń, Blättertaback.

*PAR, — u, *m.*, parność, upał, die Hitze. Lecie par, zimie nie wadziły śniegi, żeby się polem nie bawił. *Pot. Syl.* 15, *Bh.* wedro; *Cro.* sar (*ob.* żar), pripek (*ob.* przypieka); *Rs.* зной (*ob.* znóy); *Ec.* раждежеиїе. — 1. PARA, — y, *ż.*, *Bh.* para, opar, oparka; *Slo.* pára, wybuchánj; *Sr.* 1. para; *Sr.* 2. sparna (*Sr.* 2. para, = błoto); *Crn.* parza, sapar; *Vd.* spariza, sparniza, hlap, sparjenje, vuusparjenje; *Rg.* parra, pih; *Cro.* pàra; (*s* 2. *anima brutorum*), zpârjariza, szùmpor, szlàp, hlàp; *Hg.* para; *Bs.* parra, vappa, cjaddine (*ob.* crud); *Rs.* жухомá, парь; para z ust, z ziemi, z wody, z warzónych, pieczonych rzeczy, wyziew, *ob.* wietrunki, der Dampf, der Dunst. Para, ciało, którego stan lotny w zwyczaynéy temperaturze atmosfery nie iest trwały. *Sniad. Che.* 69. Powietrze morowe, iest para niciaka iadowita, z powietrzem pomieszana, duchowi żywiącemu nieprzyiazna. *Dambr.* 1029. Pełen pary, wyziewów, *Bh.* parnatý, pářawý. Para z ciała ludzkiego, abo wilgotność subtelna kurzeniem wychodząca, *Cn. Th.*, transpiracya; Ausdünstung; pary tey abo wilgotności wypuszczanie, wychodzenie przez skórne dziureczki, transpirowanie *Cn. Th.*, das Ausdünsten. Niszczeiemy na kształt pary. *Brud. Ost. A* 4. Żywot nasz iest para, okazuiąca się na mały czas. *Tol. Saut.* 118. Przyrodzenie mu dało, Wiatrem tylko a parą żywić swoie ciało. *Otw. Ow.* 625 *et* 340. — §. para, z oddech, der Hauch, der Athem. Zabił ich smok parą smrodliwą. *Otw. Ow.* 103, cf. naparznąć). Niechay bieży Gielanor, co w koniu ma pary. *Pot. Arg.* 53. Trafili psi ielenia, król w konia co pary, Przebiega równe z charty, uprzedza z ogary. *Pot. Pocz.* 236. Tysiące przysiąg, życzenia, bez miary, Próżne to są ust pospolicie pary. *Nar. Dr.* 4, 167. — *De argento somnium*, o pieniądzach nie spominay, próżną pa-

rę puszczasz z ust. *Mącz.* Lepiey własną ręką pisać a pary prożnéy nie puszczać. *Sk. Dz.* 113, dyktuiąc). Nie śmiemy puścić z gęby pary ku niebu, oka dźwignąć śmiele. *Wad. Dan.* 29.

Pochodz. *parać, parzyć, parza; doparzyć; naparzyć, naparznąć, oparzyć, przeparzyć, przyparzyć, sparzyć, sparzelina; rozpar, rozparzyć, wyparzyć, zaparzyć; pre, pram, prze, przał; zaparstek, zaparcieć; zaprzeć, zaprzały, zaprzałość; uprzeć, wyprzeć, parny, parność.*

2. PARA, — y, *ż.*, PARKA, — i, *ż.*, *dem.*, PARECZKA, *dem. sec.*, *Boh.* par, parek, parka, dwogka (cf. dwoyka, *ob.* dwoygo); *Hg.* pár; *Slo.* pár; *Sr.* 1 *et* 2. por; *Crn.* par (*Crn.* para *bestia* bydlę); *Vd.* par, dvoje, dvuje, dvoiza; *Croat.* dvoicza, pàr; *Slav.* pàr; *Bosn.* bokor, dvoje; *Rs.* пара, пáрочка, двóика, двóйца, двóйчáтка, чёмъ, чемá (cf. cetno); *Ec.* чема, равное число, пара, двоица, сугубина, двойная или двоекратная вещь, супругъ, супруги, супруам (*Ross.* супрýгъ małżonek, cf. sprzęgać); *lat.* par, *Ital.* par, paio, *Gall.* paire, *Angl. pair*, *Ger.* das Par, (cf. *Gr.* παρὰ *iuxta*), para czego, z dwie sztuki, iedna do drugiey należąca, iedna drugiéy odpowiadaiąca, n. p. Otoż *dwie* szpady, otoż; *parę* pistoletów, biy się *Zab.* 13, 83. Para pończoch. *Gost. Cor.* 110. Od pary trzewików materyalnych po złl. 8. *Teatr* 29 *c*, 52. Pary iedna sztuka, *Rs.* пáрникъ, *Gall.* pendant. Wolą ieździć sześcią hetkami, niżeli parą końmi dobremi. *Mon.* 65, 420. Żołnierz na parę koni służący. *Star. Ryc.* 29. *Vd.* vprega konjou, (cf. sprząg). Nalazł go orzącego między *dwanaścią par wołów, z on między tym *dwanaścią sprzężeniem wołów był sam ieden. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 19, 19. Dwie pary nog pędzey uyść potrafią, iak iedna. *Teatr* 30 *b*, 117, koń prędszy od człowieka). Parę chartów *ob.* Smycz chartow; cf. swora). Filary dwoistym rzędem w równe postawione pary. *P. Kch. Orl.* 1, 57, dwa z dwa). — Poydziesz w pierwszą parę z Jeymością. *Teatr* 23 *d*; 96, cf. rey, das erste Par beym Tanze. W karczmie bitwa o precedencyą pierwszey pary. *Mon.* 65, 361. Piękne pląsy poiedynkiem i parami stroili. *Jag. Wyb. A* 4, parweise. Parą abo parami latają, biegają. *Cn. Th.*, parweise; *Rs.* попáрно, попáрвдно. Obrał rozesłańców 72, i słał ie parą do każdego miasta. 1 *Leop. Luc.* 10, 1. Dwie *parze (*dual.* z pary) braci, Kleob z Bitonem, a Amfion z Anapem. *Warg. Wal.* 170, *Petr. Et.* 230. Tych par przyiaźń sławna, Oresta i Piladesa, Patrokla i Achillesa, Damona i Pytyasa. *Bud. Ap.* 1. Leci pareczka gołąbków zgodliwa. *Zab.* 8, 39 *Nar.* — §. Para, parka, stadło, ein Par, z. B. ein Ehepar. W równym wieku gdy dobrana parka, Żyią szczęśliwie, nie znaiąc co swarka, *Teatr* 32 *b*, 142. Różne gusta są ludzkie, iak różne są twarze, Jeden żyć w osobności, drugi woli w parze. *Min. Ryt.* 3, 364. — *tr.* w parze z czym chodzić, z towarzyszyć, złączonym bydź, begleiten, gleichen Schritt geben, zugesellt seyn. Zawsze to nieszczęście w parze chodziło z nieograniczoną władzą monarchów, podlegać swawoli żołnierskiey. *Alok. Tur.* 30. W swym sprawiedliwa natura rozmiarze Nie da zawsze z bogactwy chodzić szczęściu w parze. *Węg. list.* 8. — *aliter:* Mądry ten mi iest, który pełen radości, miły, spokoyny, niewzruszony, prawie w iednéy chodzi parze

z bogi. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 41, w równi z bogi, równa się bogom; (cf. *Rs.* онъ не мѣръ чема nie równa ci, cf. cetno). - §. Do pary, z dobrane, für einander auserleſen, quadrirend, harmonirend, einſtimmig. Nie pociągną kary Woły nie do pary. *Pot. Jow.* 2, 6. Antyſtrofy słodsze nad kanary, W iego się uſtach schodziły do pary. *Zim. Siel.* 199, parzyły się, złączyły się, ſkleiły się, ſie parten ſich in ſeinem Munde. - §. *aliter.* do pary, z cetno; nie do pary, z licho; grade und ungrade; paríg und unparig. *Urs. Gr.* 147; *Sr.* 2. por, unpor. Gra, licho, cetno; do pary, nie do pary. *Zabł. Fir.* 42. Było ich iedynaſtu czy trzynaſtu; wiem, że ich liczba była nie do pary. *Boh. Kom.* 1, 199. - 2. para, z kilka, z kilka, *Gall.* un couple, ein Par, z einige. Dayże nam Paniſko na parę flasz wina. *Teatr* 34 *c*, 60. Poczekay z parę dni. *Ld.* - §. Weź sobie dwie pary sukien z moiey garderoby. *Teatr* 19 *b*, 9, dwie suknie zwierechnie, dwie spodnie. *X. Biel.*

Pochodz. *parzyſty, nieparzyſty, parzyć, parzyć się.* (Vd. odparati, resparati, z *z pary rozłączyć, rozbratać*).

PARABAN, *ob.* Parawan.

PARABOLA, - i, ż., z Greck., w Matem. liniia krzywa otwarta, którey odnogi nigdy się nie kończą, nie maiąc żadnego środka. *Sniad. Jeo.* 16, eine mathemat. Parabel. - §. parabola, allegorya, przypowieść, podobieństwo, die Parabel, die Gleichnißrede.

PARAĆ, - al, - a *Act. ndk.*, parę wyziewać, wypędzić, ausdampfen. Paraiący alembik, der Dampfkolben. *Tr.* - §. Z głodu ledwie się w nim dusza *para. *Chroſć. Fars.* 278, ledwie żyie).

2. PARAĆ *czſtl., ob.* próć.

PARAĆ się czym *Rec. ndk.*, sparać się *dk.*, bawić się czym, wdawać się w co, ſich mit etwas abgeben, mit etwas befaſſen, mit etwas umgehen; *Sr.* 2 porafch; (*Sr.* 1. param, *Lat.* paro, *Ger.* bereiten, *Hbr.* ברא *fecit*; *Bh.* párat ſe *morari*). Patryarchowie koło paſterſtwa się parali. *Biał. Poſt.* 75. Nigdym się marnością szkaradną nie paral. *Czach. Tr. B* 4. Ludzkiemi się zabawami paraią. *Kucx. Kat.* 3, 78, zatrudniaią. 3 *ed.*). Pan wielki nie ma się parać rzeczami małemi. *Haur. Ek.* 4. Nie wszyscy u nas na woynę ieżdżą, abowiem iedni tym, drudzy owym się paraią. *Bud.* 447. Nie trzeba się królowi parać lekkiemi rzeczami iedno temi, coby Rzpltey były pożyteczne. *ib.* 304. Zabawy, któremi się dworzanin parać ma. *Gor. Dw.* 320. Bywaią niektóre sprawy, któremi się duchowni parać nie mią. *Tar. Uſt.* 193. Teraz w tey dobie nie param się ia miłością. *Tward. Pas.* 93. Wszeteczeńſtwem się paral. *Pot. Arg.* 405. Ułomni żonami się wiele nie paraią. *W. Poſt. Mn.* 285. W krótkim czasie nowi żołnierze z ſtaremi sparali się i w równym ſtopniu męztwa ſtanęli. *Pilch. Sall.* 272.

PARACIK, - u, *m.*, n. p. Idą za nim grzechy i paraciki (grzechow aż do trumny. *Birk. Zyg.* 22, poczty, komitywy.

PARADA, - y, ż., pozorne popisywanie, pańſkość, przepych, blaſk, ſtróy, Parade (z Franc.), *Rs.* щегольство (cf. szczegół), щапство, щáпство, щапáѣнiе, Pracht, Staat (cf. pompa). Rozum nie cierpi społki z paradą. *Teatr* 43 *b*, 25. Chciałabyś, żebym tylko mężem był od parady. *Teatr* 29, 93, od kształtu). Z nauki paralę sobie czynią. *Mon.* 64, 504, paradują z nią). Pokóy od parady *Rs.* уборная. Parada, n. p. woyſko-

wa, uroczyſte wyſtąpienie. PARADNY, - a, - e, PARADNIE *adv.*, pańſki, pozorny, kształtny, prächtig, paradirend; *Rs.* щегольскiй, cf. szczegolny. Wychodzą suto i paradnie. *Zab.* 16, 326; §. cf. suty, wyborny, przepyszny. PARADOWAĆ, - al, - uie, czyn. *ndk.*, paradiren; *Rs.* щеголя́ть, пощеголя́ть.

PARADYS, - u, *m.*, podług Francusk. i Niem., naywyższy oſtatni, i naypospolitszy rzęd dla spektatorów w komedyalni, *Rs* рáёкъ, cf. ray, das Paradies im Theater.

PARAFIIA, - ii, ż., (cf. *Graec.* παροικία, *Lat.* parochia), okolica do iednego kościoła i plebana należąca, die Pfarre, das Kirchſpiel; *Bh.* oſada (cf. osada); *Sr.* 2. woßada; *Vd.* fara, farmania, farſka gmaina, farahka adrushba; *Rg.* ſtadbena zárqua; *Bs.* parokia; *Rs.* приходъ. Niech exakta podatku przez parafie czyni się, gdyż wszyſtkie prawie zagony w państwie należą do parafii. *Leszcz. Gl.* 130. PARAFIIAN (*Cn. Th.*), PARAFIIANIN, - a, *m.*, do parafii należący, der Eingepfarrte, das Pfarrkind, beſonders auf dem Lande; *Bh.* oſadnik, farnik; *Crn.* farmàn; *Vd.* farman; *Rg.* ſtadbenik; *Rs.* прихóжанинъ. Gdy pogrzeb następował, byłem na nim razem z parafianami. *Kras. Pod.* 2, 249, mit den Pfarrleuten, Pfarrgenoſſen, Kirchgenoſſen. - §. *contemn.* parafianin, proſtaczek, nieutarty, niećwiczony, einer vom Lande, ein Unerfahrner, ein Kleinſtädter, ein Einfältiger. Który prostą drogą sprawiedliwą idzie, nazywaią go symplakiem, laikiem, parafianinem, i niesposobnym do niczego. *Teatr* 22 *b*, 126. Dzieła iego bigoteryą pachną; nie zdadzą się iak tylko dla parafianów i parafianek. *Teatr* 34 *b*, *H* 2. Jakże ci parafianie są łatwowierni! *Rz.* Ale i ludzie większego świata nie sąż tacy? *ib.* 21 *b*, 10, *Zab.* 6, 25. Żeby ze wsi parafianin mógł nam przyganiać! on ieszcze alfabetu naszego nie zna. *Teatr* 19 *c*, 79. Prawda, żem parafianin; ieżdżę co niedziela do kościoła na mszą S. i na kazanie. *Teatr* 24 *b*, 72. PARAFIIANKA, PARAFIIANECZKA, - i, ż., *demin.*, należąca do parafii wieyſkiey, *Rs.* прихóжанка, die Eingepfarrte auf dem Lande; das Pfarrkind eines Dorfkirchſprengels. - §. b) *contemn.* proſtaczka, eine Kleinſtädterinn, eine Unerfahrne, die die große Welt nicht kennt. Nie rób że mię We Pan proſtaczką, przecięż nie ieſtem parafianką! *Teatr* 19 *c*, 74. Parafianką ieſtem, i nie umiem żyć według mody. *ib.* 52 *d*, 24. We Panna się kłaniasz nogą, iak parafianka! *Zabł. Sal.* 31. Udaią się za przybyłe dopiero do Warszawy parafianeczki. *Teatr* 29 *c*, 6. PARAFIIALNY, - a, - e, do parafii należący, Pfarr-; *Bh.* oſadni; *Crn.* farovshke; *Russ.* прихóдскiй. Przed mszą parafialną, wſtąpił na ambonę. *Kras. Pod.* 1, 59. Poſtanowiła się szkoła parafialna; do niey sprowadzono bakałarza umiętnego. *Kras. Pod.* 2. 261. PARAFIIAŃSKI, - a, - ie, iak parafianin lub proſtaczek, prosty, niećwiczony, *Russ.* сельскiй, kleinſtädtiſch, ſchlicht, einfältig, nicht nach der großen Welt. Co za ukontentowanie w uſtawicznym z mężem przesiadywaniu, to ieſt guſt wcale parafiańſki. *Teatr* 52 *d*, 22. Ach iakże ona prawdziwie parafiańską ma duszę. *ib.* 22, 56. Po parafiańſku *adv.*, z iak proſtaczek, ganz ſchlicht und einfältig, kleinſtädtiſch. Zmierzył po parafiańſku do ſtanu ś. małżeńſkiego. *Kras. Doſ.* 58. Kochać męża po parafiańſku. *Kras. Pod.* 150. PARAFIIANSTWO, - a, *n.*, proſtactwo, nieutartość, Unabgeſchliffenheit.

schliffenheit, kleinstädtisches Wesen. Z zagranicy powróciwszy nie gadała iedno o prostocie naszych oyców i o naszym parafiaństwie. *Kras. Pod.* 2, 216. Dała nam do zrozumienia, iaka iest niezgrabność parafiaństwa naszego. *ib.* 2, 217. Nieobyczayne parafiaństwo. *Teatr* 33 *d*, 16.

*PARAGOGE, z Greck., *Slo.* zabobalka, prigmikenec; dodatnia końcowa.

PARAGON, -u, *m.*, (z Greck. *ἀγωνίζειν et παρα*), ubieganie się z kim, wyrownywanie, wyścigi, Wettstreit, Wetteifer, einander gleich zu kommen. Nie kuś się w równy wchodzić paragon z możnemi. *Min. Ryt.* 4, 17. Póydą w paragon ludzie z aniołami. *Wad. Dan.* 23, cf. parangon). PARAGONOWAĆ z kim *Ir.*, w paragon z kim iść, einem gleich zu kommen suchen. - §°. paragonować co z czym, z iedno z drugim porównywać. *Ir.*, vergleichen, gleich zu machen suchen.

PARAGRAF, -u, *m.*, z *Greck.*, przedział części mowy lub pisania, wyraża się pospolicie tą figurą §. *Kras. Zb.* 2, 318, der Paragraf; *Slo.* úlrog; *Vd.* odstavik, artikel; *Rs.* статья. Jeszcze nam zostaie ten paragraf, w którym iest kontrowersya oyca z synem. *Falib. H* 3. (cf. klauzula). Paragrafami *Rs.* статейный. - §. b *transl.* paragraf przez twarz, szram, kresa, eine Schmarre, ein Hieb übers Gesicht. Napiętnuiąć twarzyczkę w miesiąc paragrafem. *Teatr* 43 c, 119 *Wyb.* Paragraf mu się świeci przez twarz długi. *Alb. z W.* 23. Srogiemi nazywaią co przez twarz paragraf maią; sroższy ten co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. B* 4.

PARALLELA, -i, *ż.*, z Greck., *Jak. Art.* 3, 307, *ob.* równoległość, równoodległość. PARALLELNA liniia. *Solsk. G.* 5, *ob.* równoległa, równoodległa liniia.

PARALITYK, -a, *m.*, *Rs.* паралитикъ, paraliżem abo ślakiem zarażony, *paralyticus. Cn. Th.*, ein Gelähmter, (ein *Gichtbrüchiger Adlg.); *Sr.* 1. vicznivé; *Cro.* derhtavecz, klenit; *Bs.* klienit; *Rg.* darhtàvaz, kljenit). Zwano go paralitykiem, iż był powietrzem zarażony. *Baz. Hft.* 41. PARALIŻ, -a, *m.*, z *Grecholac.*, (*PALARUŻ), ślak, ruszenie powietrzem całego ciała lub części którey. *Cn. Th.*, gwałtowne obumarcie czyli ustanie władzy nerwów, *Bh.* mrtwice; *Sr.* 1. vicznina thorotsi, bojeye ruki zayetzo; *Crn.* mertvisa; *Vd.* s'krouina, boshij slak, krulovust, krivust; *Cro.* boshy udaraz, derhtavicza, guta (cf. *Gall.* la goutte); *Rg.* darhtaviza, darchjanje; *Sla.* kàp; *Ross.* параличъ, разслабленїе, ударъ; die Lähme, die Lähmung, der Schlag, die *Gicht (Adlg.). Paraliżem abo ślakiem naruszony. *Syr.* 32. Paraliż, to iest zabicie powietrzem. *Sien. Rej.*, cf. powietrze). Paraliż, osłabienie żył suchych, albo ich ściśnienie, dla ktorego że duchy zwierzęce wolni biegać nie mogą, chory w części naruszoney żadnego czucia nie ma. *Boh. djab.* 2, 165. Gdy moc ruchania i zmysł uczucia w iakim członku, czyli to poiedynczo, czyli też zobopolnie wcale odjętemi abo osłabionemi zostaną, paraliżem zowią. *Perz. Lek.* 151, *disting.* apoplexya). *Comp. Med.* 120. Paraliż czyli zarażenie na członkach. *Perz. Lek.* 151, cf. zachwat). Paraliż, t. i. gdy kogo powietrze zabiie, w połowicę, albo w rękę, albo w nogę. *Spicz.* 236. Leży w domu paraliżem zarażony. *Bial. Post.* 210, vom Schlage gerührt (gerührtig) Przyniesli człowieka paraliżem zarażonego. *Sekl. Math.* 9, *not.* „dną złamanego"). Króla

Alexandra R. 1505 przyrodzona iedność członki okrzepiiąca z iednéy strony wypłonąwszy, chorobą, którą Grekowie paraliżem zowią, zarasiła, *vigore membrorum in una parte soluto. Krom.* 779. Paraliż tym członkom, gdzie zapadnie, władzą odeymnie. *Baur Sk.* 413. Paraliż języka. *Cresc.* 242. Paraliż mu gębę skrzywił. *Mon.* 64, 79. - §. Boda,że go 500 paraliżów naruszyło. *Teatr* 36 *b*, 64. Jeżeli lgę, niechby mię *palarusz* (paraliż) naruszył. *Teatr* 8 *b*, 94, ich will nicht gesund von der Stelle gehen. PARALIZOWATY, -a, -e, paraliżem naruszony, gelähmt, gichtbrüchig (*ob.* paralityk). Powietrzem zarażone abo paralizowate. *Bud. Math.* 4, 24. Rzekł Jezus paralizowatemu, wstań! *W. Post. W.* 3, 264. PARALIZOWY, -a, -e, od paraliżu, Gicht-, Lähmungs-; *Sr.* 1. vicznivé; *Rs.* паралишный. Wielką na nią bóg paraliżową chorobę przepuścił, iż żadnym członkiem władnąć nie mogła. *Sk. Zyw.* 1, 428. Paraliżowe ziele, biała bukwica, słokroć cudna, pierwiosnka, *primula veris*, służy przeciw paraliżowi. *Syr.* 1423, *Urzęd.* 51 *et* 166, *Krup.* 5, 119, Gichtkraut, Schlüsselblume.

PARAM, *ob.* Parać.

*PARAMENTA kościelne, apparaty, ubiory i sprzęty. *Cn. Th.*, Kirchenputz.

*PARANGON, -u, *m.*, (cf. paragon), n. p. parangon, kamień drogi, dyament gruntowny i szacowny, wody wesołéy. *Rzecz. Zł. A* 2 *b*, ein kostbarer Diamant, Parangon. Kamienie gruntowne, parangon nazwane, w cudzéy ziemi kupuią na wagę karatów i gran. *ib. C b.* Dyament cienki na takiey foldze osadzony, podobny dyamentowi paragon, gruntownemu i wesołemu kamieniowi szarownemu. *ib. C b.* - §. parangon, w drukarni, Doppel-Cicero Antiqua, gatunek pisma mnieyszy od Romany. *Mag. Mšk.*

PARANTELAT, -a, *m.*, pan z panów, oyczyc, familiant, von vornehmer Familie, ein Ahnenherr. I tyś nie wielki parantelat. *Teatr* 22 *b*, 101. Oni iak słuszna na parantelatów, Poparli sławy swoich antenatów. *Jabł. Buk. W*; (cf. parentela).

PARAPET, *ob.* nadwałek, *ob.* przedpiersień. *Jak. Art.* 3, 307.

*PARAPLUYE, -a, *n.*, z *Franc.*, *oddeszcze, ein Regenschirm. *PARASOL, -u, *m.*, PARASOLIK, -a, *m.*, *zdrbn.*, *odsłonie, ein Sonnenschirm; *Crn.* senzhilu; *Vd.* sonzhna branva, sienzheniza, prutisonzhna pokrija, *vel* dishna branva; *Rg.* nadsjenniza; *Ross.* зонтикъ. Parasol, cieniuk czyli daszek z kitayki lub płótna, na prętach rozpięty, od upału słońca zasłaniaiący; *Paraphuye*, zasłona od deszczu. *Mon.* 71, 66.

PARASZKA, -i, *ż.*, w Moskwie, imię białogłowskie, *Praxedis. Jabł. Her.* Parastka, imię służącey. *Teatr* 52, 2, ein Weibername.

*PARAT, -u, *m.*, gotowość, die Bereitschaft, cf. paracik). Acz ufał mieszczanom, w paracie iednak stali nadworni żołnierze. *Pot. Arg.* 232. Z Greckich szkół żacy na was przyiechali, Którzy nie wiedzą, iako stać w paracie. *Chrość. Luk.* 215, (cf. apparat). Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi. *Glicz. Wych. O* 2.

PARAWAN, PARABAN, -a, *m.*, PARAWANIK, -a, *m.*, *dem.*, z *Franc.* paravent; zasłona na kształt ściany roz-

rospostarte do obstawiania łożka etc., eine Spanische Wand, ein Wandschirm; *Crn.* saslôn; *Rs.* ширмы. Łożko parawanikiem otoczyć, aby na chorego nie wiało. *Krup.* 5, 365, *Kras. Dos.* 69.

PARAZYT *ob.* Pasorzyt, Pochlebca.

PARĆ, *ob.* Part.

PARCH, -u, *m.*, PARCHY, -ów *plur.*, der Grind, die Räude; *Bh.* prassivka; *Sr.* 2. praschina, praschivina; *Sr.* 1. krapa (*ob.* drapać); *Crn.* grinta, perhaj, perhavka, perhlaj; *Vd.* grinti, shöbi, garje, krasta, srab (cf. świerzb), krastovina, skrumba; *Cro.* grint, perhût; *Sla.* chelle; *Rg.* perhut; *Bs.* gubba, grinta; *Ross.* мéлуди; *Ec.* главотлúние. Obsypanie głowy świerzbowate, mokre, suche albo łupieżowate; parchami sowią. *Perz. Lek.* 141, (cf. ognipiór), *tinea.* Pochodzi z robactwa bardzo drobnego, pod skórą rozmnożonego, z zepsuciem soków, przez co włosy wypadaią z korzeniami do szczętu, a skora stara łupami obiewa się. *Perz. Cyr.* 2, 160. - §. *Diminuam* nos *caput*, roztrącęć łeb, zmiękczęć parchów, ieśli się nie poprawi precz. *Mącz.* - §. Parch końiski różne ma nazwiska: świerzb, wozgrzywość, żaba, mucha, krzczyca, wilk, krupy. *Hipp.* 120, *Lek. Kon.* 46, *Kluk. Zw.* 1, 195. Parch końiski w przegubach, *Rs.* обручи. - 2. parch, spak, parkot, Bockgeschaut, Bockenseu. Parchem kozim śmierdziały. *Otw. Ow.* 523. PARCHATY, PARCHOWATY, -a, -o, -o *adv.*, *Rg.* parhutast; *Sr.* 1. prašchivé, prašchivíté; *Rs.* спрутоватый, paraszywy, grindig räudig. Głowa parchowata. *Sien.* 12, *Bs.* grintavac, chjelavac (glave). Szramowatych, krostawych albo parchowatych nie będziecie ofiarować Panu, i *Leop. Lev.* 22. Parchowata, parchata, czubata żaba. *Syr.* 825, *et* 550, *et* 228, *Haur Sk.* 4vo. ropucha, die Kröte. - 2. parchowaty koziel. *Psalm.* 71, parkotem śmierdzący, bockend, bockenfend, Bockgestank verbreitend; s. *PARCHOTRĘTNY koziel. *Petr. Hor. Ob. not.* „co parchem trąc.“, *ob.* parkacz. PARCHOWACINA, -y, ż., mieysce parchem zarażone, grindige oder räudige Stellen. Rzeżucha parchowacinom końskim krosom pomaga. *Urzęd.* 289. PARCHAWICA, -y, ż., parchata żaba, ropucha, die Kröte. Drożdżami chleb tak rozedmą i *puchlym uczyn[illegible], że iako parchawica będzie. *Syr.* 937, cf. purchawica.

Po kodz. *parszywy*, *parszywość*, *parszywieć*, *sparszywiać*, *oparszywieć*, *parkot*, *park*, *parkacz*.

PARCIANY, -a, -e, z parcia zrobiony, płócienny, konopny, płachciany, aus groben Hanfgarn gemacht. *Crn. Th.* 670, *ob.* part. *Crn.* partuen, pertnen, *Vd.* pertni, pertini, platueni, z płócienny, lniany; *Cro.* perten *lineus*; *Bs.* prriten, *Rg.* parten; - *Rs.* пóрстяный z grubego płótna, парусúновый, z żaglowego płótna, парусúнный kitel z żaglowego płótna; парусúновый żaglowy, парусúнникъ kitel z żaglowego płótna; сермягой gatkowy, cf. portki). Parciany jak żałobny, *Rs.* вретищные. PARCIANKA, - i, ż., gunia, *X. Kam.* ob Parcinka.

PARCIE, *ob.* przeć, prę. - b) PARCIE, -ia, *n.*, parcie w żywocie, ból bardzo ciężki w kiszkach, kolka *Comp. med* 14, *Vd.* trod, zhrievogris, *Sla.* nâstup, die Kolik, die Darmgicht.

PARCIEĆ *niak. ndk.*, wyrastać z ciepła wilgotnego, von feuchter Wärme aufwachsen. Trzeba rzęgie w wilgotnym mieyscu, ale wszuchym chować, aby nie parciała. *Haur. Ek.* 42.

PARCINKA, -i, ż., (*ob.* part), kiecka, ein grober Hanfkittel *Tr.*, parciany kitel, (cf. *Rs.* парусúнникъ kitel z żaglowego płótna). *ob.* parcianka.

PARCYALNOŚĆ, PARCYALNY *ob.* iednostronność, iednostronny, stronność, stronny. *Rg.* jednostranos; *Vd.* enostranost, enopartinost, partiastnost; enostranski, enostranostan, enopartium, partiunost; *Rs. et Rs.* лицепрiятiе, пристрóстiе, лицепрiятный, пристрастный, лицепрiéмный, лицепрiéмникъ.

PARD *ob.* Pantera.

PARDON, -u, *m.*, darowanie winy, darowanie gardła, der Pardon, *z franc.* Od śmierci mnie obroni, i u króla ma dla mnie pardon wyrobić. *Teatr* 4, 94.

PARDUBICE, - ic *plur.*, miasto w Czechach, gdzie dobre głównie i noże robią. *Dyk. G.* 2, 262, eine Stadt in Böhmen. *Prov.* Parodubickie rusznice, Kłatowskie séry. *Rys. Ad.* 56, przednie rzeczy).

PARDWA, -y, ż., *tetrao lagopus*, ptak na białey Rusi; wszędzie biały, na szyi tylko czarne plamki maiący, wielkości gołębia, kształtu kuropatwy. *Kluk. Zw.* 2, 265, das Schneehuhn, weiße Wildhuhn; *Crn.* kosiza; *Sr.* 2. tjarj; *Cro.* snyeff; *Rs.* пардва, бекасъ. Ptak bardzo tłusty i smaku dobrego; ale świeży do iedzenia niebezpieczny, że się kamykami karmi; dlatego go solą, i w ocet kładą. Powiadaią, iż to ten ptak, który żydom na puszczy był od boga dany do pokarmu. *Gwag.* 693. Pardwy prędkie. *Ban. J.* 3. Pardwa kokciele. *ib. J.* 3 *b.* Pardwa *scolopax*, Waldschnepfe. *Krup.* 5, 69, pardwa, bekas mniey-szy, Wasserschnepfe. *ib.* 70; - *Rs.* дúдка, лежáнка, кулúкъ.

PARECZKA, *dem.*, *ob.* Para, parka. PARĘCZ *ob.* Poręcz.

PARĘKA *ob.* Poręka.

PAREK, -rka, *m.*, wąż *aspis*; trudno iednego samego należć; zawsze parą chodzą. *Sien. wykł.*, *Slesz. Ped.* 418, eine Art Schlangen, die paarweise leben. *Urs. Gr.* 166.

PARENTELA; -i, ż., ród, rodzeństwo, familiia, plemię, pokolenie, die Familie, das Geschlecht, die Verwandtschaft. Kronikarze pozbierali różne nazwiska królików Słowiańskich, i zrobili z nich iednę parentelę. *Nar. Hist.* 4, 24. (cf. parentelat).

PAREPA, -y, *m. et* ż., PAREPKA, -i, ż., *dem.*, hetka, mierzyn, podły mały koń, ein schlechtes kleines Pferd. *Rg.* parip, paripco *equus ignobilis*; *Bs.* parip, kgljuse *equus gregarius*; *Cro.* parip, paripchecz *equus parippus*, cf. *Gr. ἵππος*, *παρίππος*). Mussztuk Hiszpański dobry do iazdy po mieście koniom albo raczey parepom wolnym. *Hipp.* 89. Purgansy, syropy, po których mass w tropy Wieść na parepę tey co lipa sierci. *Kchow.* 170. Na parepki małe, wędzidła maią bydź wielkie według miary gęby ich. *Hipp.* 60.

PARENTEZA *ob.* Nawias, Zawias. *PARĘTYZMY *plur.*, paragrafy przez twarz, szramy, szmary, Hiebe über Gesicht, Schmarren. Jam bronił oyczyzny, A on pono przy kuflu wziął te parętyzmy. *Jabł. Buk. M.*

PARFUMOWAĆ *ob.* Perfumować.

PARGAMIN, -u, *m.*, *Bh.* pargamen, pateament; *Sr.* 2. pergament; *Sr.* 1. barkminda, barkmindjicjta; *Vd.* pergamen, pergament, karmien, pisemska koshiza; *Crn.* karmen, pergament, karmien, pisemska koshiza; *Cro.* pargâmen; *Rg.* opniza, kvjèr, kujer; *Bs.* quir, kguiga od kosgiça; *Hg.* harth; *Ec. et. Ross.* пергаминъ,

Lat. pergamenum, *Ital.* pergamena, *Gall.* parchemin; od miasta *Pergamos)*, das Pergament. Z ośléy skóry robią pargamin. *Kluk. Zw.* 1, 191. Traktat spisany na pargaminie na wieczne dowody. *Jabł. Ez.* 128. PARGAMINEK, - nka, *m.*, *dem.*, membranula. *Mącz.* PARGAMINNIK, - a, *m.*, *Bh.* pargamenik, pargamentnik; *Vd.* pargamentar, kosh za pisanje vdelauz; *Sla.* pergamenar); garbarz pargaminowy, *membranarius. Mącz., Volck.* 538. der Pergamentmacher. *Fem. Bh.* Pargamentnice. PARGAMINOWY, - a, - e, *Cn. Th.*, z pargaminu, Pergament-. *Sr.* 1. barkmindjané; *Crn.* karmenaſt; *Vd.* karmienaſt, pargamenſki; *Cro.* pargaménaski; *Ross.* пергаминный. Pargaminowa oprawa.

1. PARK, - u, *m.*, *z franc.*; park artyllerycżny; tabor, obóz artyllerycżny, czy pod fortecą, czy w polu poſtawiony. *Jak. Art.* 3, 320, der Artillerie-Park.

2. PARK, - u, *m.*, parch, paraszywość, die Räude, der Grind. W włosach park się mnoży. *Sleszk. Ped.* 80. - *b)* park, parkot, parch, smród jak od kozła, der Bockgeſtank. Człowiek parkiem śmierdzący. *Sien.* 380. - *Bot.* ziele kozorożnik, kozim parkiem zwać można od przykrego zapachu. *Syr.* 1345. Bockshorn.

1. PARKA, Pareczka *ob.* Para. - 2. Parka *ob.* lemieszka, potrawa. *Wol.*

2. PARKA, - i, *ż.*, *Mythol.* die Parce, *Boh.* Sudička (cf. sędzina), *Crn.* Kręsniza; Rojnèze, Sodice, Shivize). Parki, trzy siostry piekielne, przędzą życia ludzkiego szafuiące. *Hor.* 1, 287, Klotho, Lachesis, Atropos). Złe Parki osnowę życia przecinaią. *Zab.* 10, 190. Pod równym prawem Parki złośliwey, Lew srogi, iak i zaiąc boiaźliwy. *Zab.* 14, (cf. *Arab.* pharaka, *Hebr. et Chald.* barak, z próć, parać, rozparać).

PARKACZ, - a, *m.*, kozieł ſtary parchotrętny, *Vd.* smerdliu kosel, oszan kosel, *Rg.* parc, praz, ein ſtinkender Bock, ein alter Bock. Nie wezmę z chlewów twoich parkaczów, *Bud. Ps.* 50, 9, *Bud. Ezech.* 34, 17.

PARKAN, - u, *m.*, (*Bh.* perkan *pomoerium*), *Bh. et Slo.* prtno, prtónto, z deſka), ogrodzenie mocnemi dyłami, płot dylowany, *Sr.* 2. parchan, *Crn.* planka; der Plankenzaun, die Planke. Wjeżdżamy iuż we wrota, spoyrzała z karety: A pfe Hiospanie, parkan! czemu nie sztakiety? *Kras. sat.* 78. Miasto obwarowane murem albo parkanem. *Gorn. Vl. T.* Część parkanu między palem a palem, przęsło, *Rs.* прясло. Bili na około obozu parkan z drzew na ostrze zaciosanych. *Nar. Hſt.* 3, 149, t. i. palisady). W łykach ciężkich i parkanach ięczy. *Susz. pieśń. G.* 3, w niewoli, w więzieniu). - §. Nie iedno inſtygator w Lublinie przez dzięsiąte parkany uciekał. *Teatr* 32 *b*, 103, über zehn Zäune. PARKANIĆ *Act. ndk.*, oparkanić *dk.*, parkanem obwodzić, ogradzać, mit Planken einzäunen. Parkanić sady tarcicami wielkiego wymaga kosztu, *Switk. bud.* 427. - *fig.* Ogród ten parkanił cedr rosły z cyprysem krzewiſtym, i palma rozłożyſta z swym liściem cieniſtym. *Min. Ryt.* 3, 24. - §. Wielka przegroda parkani umarłych od żyiących. *Min. Ryt.* 1, 296, przegradza, dzieli, oddziela; trennt, ſcheidet ab, theilt ab. PARKANOWY, - a, - e, od parkanu, Planken-. Słupy parkanowe. *Switk. bud.* 134. PARKANY, - ów *plur.*, Parakan, miasto Węgierſkie, gdzie Jan Sobieski wielką klęskę od Turków poniósł. *Dyk. G.* 2, 264, eine Stadt in Ungarn.

PARKIET, - u, *m.*, z fr., posadzka do woſkowania, ein Parketboden, *Vd.* podniza.

PARKOCIĆ się *Rec. ndk.*, oparkocić się *dk.*, koźlić się, kocić się, płód kozi wydawać, zicklen, Ziegen werfen; *Bh.* kozliti ſe; okozliti ſe; *Bs.* okozitise; *Rg.* okozittise). Koza nosi 5 miesięcy; parkoci się w Październiku. *Lad. II. N.* 79, (cf. ociełić się, oszczenić się, okocić się, ożrzebić się). PARKOT, - u, *m.*, park, parch, smród jak od kozła, der Bockgeſtank, das Bockenſen; *Bh.* prk, (*Rg.* parc, praz, z kozieł). Samca parkotem śmierdzącego żony; *olentis uxoree mariti. Hor.* 1, 92, *Min.* Parkot smrodliwy wielbłądów. *Krom.* 566. PARKOTNY, - a, - e, parkotem śmierdzący *virosus Mącz.*, parchotrętny, bockenſend, wie ein Bock ſtinkend.

PARLAMENT, - u, *m.*, dawniéy we Francyi, teraz ieszcze w Anglii, zgromadzenie ſtanów na obradę, *Vd.* parlament, svitnishe (cf. świetnica), das Parlament. PARLAMENTOWY, - a, - e, Parlaments-. *PARLOWAĆ *cz. Kont.*, gadać imponuiąc, z fr. parler, cf. szprachać; n. p. Z akcentem parlowanie. *Mon.* 70, 162.

PARLIST, ziele, *ob.* Podkolan. 1, PARMA ryba *ob.* Barwena.

2. PARMA, - y, *ż.*, ſtolica księſtwa Parmeńſkiego we Włoszech. *Dyk. G.* 2, 263, die Stadt Parma. PARMEZAN, PARMAZAN, - u, *m.*, ser Parmezański, imię ma od miasta Parmy, ale robią go w Medyolańſkim koło Lody, Parmeſankáſe. *Wiel. Kuch.* 420, *Vd.* parmesanski sir; *Ec.* пармезáнъ. Od parmezanu niech płacą groszy 12; bo większa gomółka za grosz, niż parmezanu za 12. *Lek. C* 2 *b.* Sery Parmezańſkie robią z mléka oślicy. *Kluk. Zw.* 1, 190.

PARNASS, - u, *m.*, sławna Apollinowi i Muzom święta góra w Grecyi abo w dzisieyszey Turcyi Europeyſkiéy, dzisiay Licaoura zwana. *Dyk. G.* 2, 264, der Parnassus. Bach iak podsunie w głowę dziwy troie, Za nic są mądre Parnassu dziewoie. *Zab.* 9, 36 *Zabł.*, z Parnaſkie dziewki, siostry, z Muzy). Parnaszkie ukochane prześliczne dziewoie, Co słodkie z Hipokreny przecedzacie zdroie. *Zab.* 10, 97.

PARNAW, - u, *m.*, PARNAWA, - y, *ż.*, mocne miasto w Inflanciech nad rzeką Parnawą. *Dyk. G.* 2, 264, Stadt und Fluß in Liefland.

PARNOŚĆ, - ści, *ż.*, PAR, - u, *m.*, *Boh.* parno, parnatoſt ſkwara, ſkwarność, upał doſkwieraiący, iaki przed deszczem bywa, die Schwüle, ſchwüle Hitze, *calor humidus Cn. Th.*, *Vd.* spariza (*Vd.* parnoſt, sparjenje, z nabrzmiałość); *Crn.* sapârza; (*Crn.* parnoſt, parûſt *vaporatio, aeſtus*); *Cro.* pripèk, (cf. piecze słońce, przypieka, spiek); *Rs.* пекъ, знóй, (*ob.* znóy), скварa; *Ec.* пекъ, жаръ, зной, горячесть. (*Rs.* парникъ, парничéкъ *parnik, z inspekt; *Crn.* parna, z ſtrych na siano). Drżenie serca z melankolicznych parności. *Syr.* 504, *Hipp.* 23. PARNY, - a, - e, PARNO *adv.*, *Bh.* parny, parné, oparowý; *Sr.* 1. parné; *Vd.* sparliu, spariozhen, *Rs.* парный (*diſtg.* парный parzyſty), жáркій, знóйный, знóенъ, (угáрный pełen swądu); *Ec.* пáрный, парúтельный, летательный, z lotny); ſkwarny, duszno gorący, ſchwül. Parne powietrze. *Turm. E* 2. Parnemi spocon żniwy. *Brud. Oſt. C* 3. Roboczy kmiotek dnia parnego nędzę nocnym słodzi odpoczynkiem. *Pocicy* 304. Upał Lwa ſkwarnego srogi, Toż Syryusz parny. *Mon.* 76 6. Spieszy kupiec do Libyi parney Dla kupi marney. *Mon.*

Fl. C 1 *b.* Parna Kalabrya. *Hor.* 1, 141. Parno dziś, *es iſt heute ſchwül*, *s prz.*

PAROBEK, -bka, *m.*, PAROBCZAK, -a, *m. zgrubiale*); ſłuż domowy, der Knecht, Hausknecht, Stallknecht; *Crn.* hlapz (*ob.* chłopiec; *Crn.* hlapshtvo *seruitus*); *Vd.* hlapez, hlapshizhj (*Vd.* hlapshnia, hlapzhnoſt, *z* niewola); *Sr.* 1. wotrocjk, *ob.* otrok). Czeladź domowa po dworach do rzemiosł zdatna, parobcy; imię wyięte z Słowiańſkiego rad niewolnik. *Nar. Hiſt.* 6, 350. *Cro.* rób *mancipium*, *Rs.* рабъ; *ob.* *rob, robota, *Bh.* poroba, poddaność niewolſtwo; *Sr.* 1. parob wyrzut, brak). Parobek ma bydź troſkliwy koło bydła osobliwie roboczego, około pługa, sochy, cepów; koszenia i różnego woženia ma bydź wiadomy. *Kluk. Rosl.* 3, 111. Panowie ledwie nie płakali, żeśmy im takich parobczaków poodmawiali; ale cóż? nam żołnierzy trzeba. *Teatr* 15, 44. *Zab.* 5, 327, *Kossak.*; *Pam* 83, 2, 78. Parobczak czerſtwy, zdolny do wszelkiéy pracy, zd. owy. *Sirm. Qu.* 313. Wybierz między poddanemi synami parobczaków dwóch piętnaſtoletnich. *Torz. Szk.* 102. Parobek w karczmie służący, *Rs.* чумакъ. - Rozumiesz, że z parobkiem masz do czynienia? *Teatr* 21 *c*, 37, *z* chłopem, ſtangretem?, cf. pachołek). - b) parobek, błona płuca przegradzaiąca. *Krup.* 2, 257, das Häutchen, das die Lungen von einander trennt. PAROBCZY, -a, -e, od parobka, Hausknechts-, Knechts-. *Sr.* 1. wotrocjazy; *Cn.* hlapzov; *Rs.* чумацкій. Przy izdebce parobczéy iest ſtaynia dla koni, żeby parobek tuż zawsze był przy koniach. *Swit. bud.* 446.

PAROBOK, PAROBOCZNY, *ob.* Równoboк.

PAROCH, -a, *m.*, *z Graeckolac.* duchowny nad parafiią przełożony, der Pfarrer, der Parochus; (*ob.* ſararz); *Sla.* parok, xúpnik; (cf. żupnik); *Bs.* parokian, parok, duhovnik; *Rg.* xúpnik, duhovgnák). Każdy paroch, preberdarz, altarzyſta niech uczy czytać dzieci chłopſkich. *Przeſtr.* 329. PAROCHIIA *ob.* parafia.

PAROKONNY, -a, -e, -o *adv.*, na parę koni, parą końmi, zweyſpännig. Wózkiem parokonnym iechał. *Teatr* 26, 78. W wózkach parokonnych i mierzyny są paradne. *Atal. Zw.* 1, 186. W parokonnych powoziech lecą wśród gęſtey chmury piaſku, na te mieysca puſtoty. *N. Pam.* 5, 307. Ow poszłny panicz przyszedł do parokonnego szlachcica. *Mon.* 72, 779.

PAROKRĄG, -ęgu, *m.*, *atmosphaera*, der Dunſtkreiſ. Kula planetá opasana podobnym ciałem do słonecznego parokręgu. *Stas. Buf.* 76. cf. Powietrzokrąg.

PAROKSYZM, -u, *m*, silenie się choroby. *Cn. Th.*, popad, popadnienie, der Paroxiſmus. Trzy ſtoiania febry, lub cały czas zimna, gorączki i potów, zowiemy paroksyzmem febry. *Krup.* 5, 530. Miłość iest na kształt paroksyzmu, który gdy minie, wszyſtko uſtaie. *Wyg. Mar.* 1, 132.

PAROL, -u, *m.*, *z franc.*, żołnierſki parol. *Jak. Art.* 3, 307, *ob.* hasło, die Parole, die Loſung. - b) słowo dane, *parole d' honneur*, gegebnes Ehrenwort, Verſprechen auf Ehre. Top parol, iutro na obiad czekam. *Teatr* 30 *c*, 25. Day mi parol, iż nic o tym nie wspomnisz przed nią. *Zab.* 3 147. Upewnia go, daie parol kawalerſki. *Bh. Kom.* 4, 119. Zabito głupiego wilka, co na psi parol się spuś il. *Jabł. Ez.* 87. PAROLIK, -a, *m.*, zakład, die Wette. Moż parolik który przegrałeś. *Teatr* 15, 21. PAROLISTA, -y, *m.*, dotrzymuiący słowa, danego parolu dopełniaiący, der ſein Wort hält. Jakom poczciwy, iakom paroliſta. *Teatr* 43 *c*, 149. *Wyb.*

PARONOMAZYA, z Gr. *fig. rhetor.*, *Sla.* Menowatelſtwo.

PAROW, -owu, *m.*, dół wybity od wody; rów nieforemny. *X. Kam.*, eine Regengrube, ein Graben. *ob.* parowiſty). Niedoſtępne werteby, gdzie w ciemnym parowie, Jeſt wycieczka bezpieczna. *Bard. Luk.* 57. Błędne owce powszechną wzgardziwszy owczarnią, w parowach błędów marnie paraszywieią. *Psalmod.* 19. (*diſſg. Rs.* паровое поле ugor, паровый inspektowy, *ob.* para, parować).

1. PAROWAĆ, -ał, -uie *Intr. ndk.*, wypuszczać z siebie parę; transpirować, *Vd.* sparjati, hlapiti, poparjati, pohlapiti, tranſpiriren. Człowiek spokoynie siedzący w pomiernie ciepłym mieyscu, paruie niewidomie. *Krup.* 3, 106. Parowanie, gdy ciało płynne zamienia się w lotne. *Sniad. Chem.* 32. Woda deſtyllowana zawiera się mocno w flaszo, aby nie parowała. *Krup.* 5, 83. Przez parowanie subtelne części oſtre z ciała wychodzą. *ib.* 5, 43. Wszelka woda parę z siebie wydaie. *Hub. Wſt.* 98. Morze znacznie paruie. *Kluk. Kop.* 1, 106, *ob.* wyparować.

2. PAROWAĆ nieprzyiaciela, z odpędzić, odgromić, den Feind zurückdrücken. *Fr.* parer). Potysiąc razy parowani do walów. *Tward. Wład.* 84. Parował Turków z placu, iako bydło. *Jal. Buk. A* 2*b*. Tedy Rycerſki ſtan w Sabyniią sroga, Z senatem oraz paruią iak bydło. *Chroſć. Luk.* 227. Chan ieńców naszych iak bydło parował. *Tward. W. D.* 62. Wielką w nich klęſkę uczynił i aż w półtaboru paruiąc ich przepadnie. *Tward. W. D.* 22. Mieczem i ogniem ich parował. *Bard. Tr.* 234.

3. PAROWAĆ *ob.* parzyć.

PAROWISTY, -a, -e, rowów i dołów pełny, voll Regengruben, voll Graben. Jeſt droga parowiſta od Argów idąca. *Bard. Tr.* 170.

1. PARSK, -a, *m.*, *doliarium* piwnica, parſk, w którym w zimie chowaią rzepę, ukopawszy dół w ziemi. *Mącz.*, eine Grube in der Erde, Früchte aufzubewahren. PARSZCZEK, -aszczka, *m.*, *dem.*, dołek. *Mącz.*, cf. Podrum.

2. PARSK, -u, *m.*, parſkanie, *Dl.* prasskanye *ſtrepitus*, *ob.* praſk), wydanie odgłosu, iakby żelaza rozpalonego w wodzie świerzącego, Brauſen, Schnauben. Dumne-umaków ſtąpania, rzeskie ich parſki, i rżania. *Stas. Num.* 1, 75. Parſk, parſkanie śmiechem. *Cn. Th.*, das Losplatzen des lauten Lachens, praſſelndes Lachen. - §. parſk, par, duszna parność, duszność z gorąca lub z ucisku, Schwüle, Engigkeit, Beengtheit, Beklommenheit. Przed parſkiem się ukrywała, *ab aeſtu. Zebr. Ow.* 348. Sioſtry w parſku za ſtrzechami dyszą, *fumida latitant per tecta sorores. ib.* Lato przywraca ciepło, trzeba parſk i znóy wytrzymywać. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 378. W tym parſku i niewygodach, poczęły się między dworzany wkradać choroby. *Oſſol. Boh.* 1, 421. - 3. Parſk, *contemn.* parſkot, katar, ryma, der Schnupfen. Panu ryma, Pani sapka, a czeladzi parſkot. *Rys. Ad.* 53. (Parſk *Tr.*, zołze końſkie die Drüſen, die Kehlſucht bey den Pferden). - 4. *botan.* parſk kozi *ob.* kozi parſk. PARSKNĄĆ, PARSNĄĆ, PARZCHNĄĆ, *Fr.* parſknie *Inter. idntl.*, Parſkać, *Parszczać *ndk.*; (cf. Porſch Adlg.; *cf.* praſk, cf. Prysnąć, Pryſkać; *Sr.* 1. proſkam *crepo*; *Rg.* práſkati *crepitare*, pár-

snuti *saltar fuori con impeto, d'un liquor alquando denso*; *Rg.* parhnuti farhunti, parhnijvam, farhnijvam *strepere volatu)*; *Cro.* ferczati; *Rs.* фыркнуть, фыркать (*Rs.* порскнуть, порскать pewnym okrzykiem psy poszczuwając pobudzić; *Vd.* se perskati, s iurnym być, pobiegać się, o kozłach; *Crn.* perskam ked kosa *spurcito, caprarum more*). - Parska, sapa, skwierczy żelazo rozpalone, *stridet Cn. Th.*, prasseln, zischen, wie glühendes Eisen im kalten Wasser. Warząc oleyki. chcesz-li wiedzieć, ieśli doyć maią, wrzuć nieco na ogień, a gdy nie będzie parskać, znać, że iuż dosyć ma. *Sien.* 559. Parsknęła świeca, prztyknęła. *Wlod.*; *Vd.* pe skati, s pryskać). Wranie krew' zaskwarzona straszliwie parszczała, *terribilem stridore sonum dedit, Zebr. Ow.* 302. - Wrzuca łeb w górę rumak, rozdziera parskaiące nozdrze. *Stas. Num.* 1, 88, schnaubende Nasenlöcher; *Bh.* frkati. - Wielbłądzi parskali. *Ban. J.* 2. Nosorożec parskał. *ib. J* 2 *b.* - *cum Accus.* Bestye parę ognistą parzkaiące. *W. Sap.* 11, 19. - *cum Instr.* Szawel parskaiąc groźbami i morderstwy przeciw chrześciianom. *W. Act.* 9, 1, er schnaubte von... - Parsnie z śmiechu. *Zab.* 14, 394. Wszyscy parzchną śmiechem, *Bzz. Hst.* 44, *Pot. Jow.* 110. Na to parzchła ze śmiechu. *Osc. Str.* 3. Parskuął od śmiechu głośno. *Mon.* 74, 541, *Vd.* hersa, kaker konj, in lautes prasselndes Lachen losbrechen. Nieznaczne pod pretekstem kichnienia parszchnienie w chustkę. *Mon.* 67, 387. cf. chychot). Parskać, nagle i mocno kichać, laut niesen; *Sr.* 1, potężnej kichać). Dymy w mózgu kichania abo parskania czynią. *Sak. Pr.* 56. Tu wszyscy do czasu siedziemy, iako w iakim dymie parskaiąc. *Weresz. Rgl.* 136.

PARSZYWIEC, - iał, - ieie *Neutr. ndk.*, sparszywieć, sparszeć, oparszywieć *dk.*, parchu dostać, parszywym się stawać, räudig werden; *Bh.* prasiwěti (*Bh.* upraśiti *scabie inficere*); *Rs.* коростѣть, окоростѣть, шелудивѣть, ошелудивѣть, паршивѣть, опаршивѣть. Owce tu maruie paraszywicią. *Psalmod.* 19. Taki pies sparszeie, a potym się wściecze. *Bielaw. B* 3 *b.* Mieysce sparszywiałe. *Radz. Levit.* 13, 33. Gdyby koń sparszywiał. *Syr.* 347. Pies, kiedy się zstarzeie Zawsdy się w ogon gryzie, sawsdy sparszywieie. *Rey. W* 2. 29. Często się to dzieie, Iż wszystka trzoda parszywieie Od iednego bydlęcia. *Eraz. Ob. h.* PARSZYWIEC, - wca, *m.*, parchaty, parchowaty, ein Grindiger, ein Räudiger, ein Krätziger; *Bh.* prasiwec; *Rs.* шелудякъ; *Bs.* gubbavaç, grintavaç) - Paraszywca zadzierży kapłan w zamknieniu przez 7 dni. *Radz. Levit.* 13, 33. PARSZYWOŚĆ, - śći, ż., parch, die Räude, der Grind, die Krätze; *Bh.* prasiwost, prasiwina; *Vd.* krastavina, harjavina, srablivost; *Rs.* паршивость. Paraszywość końską iak leczyć. *Syr.* 935. PARSZYWY, - a, - e, - ie *adv.* parchaty, parchowaty, parch maiący, räudig, grindig, krätzig, *Bh.* prasiwý; *Vd.* garjan, krastan, krastou, srabliu, skrumbast, krastoviten, harjast, grintou; *Bs.* gubbari; *Sla.* chellàv; *Rs.* паршивый, шелудивый, коростовый, окоростѣлый; *Ec.* крастовый, краставый, паршивый, опаршивѣлый. Jedna owca paraszywa, wszystkie stado zaraża. *Cn. Ad.* 309. *Slo.* gedna prasiwa owca celé ſádo nakazi; *Rs.* одно паршивая овца все стадо марaетъ. Owcę paraszywą odłącz od stada, Bo wnet we wszystkich taż będzie wada. *Cn. Ad.* 802. Występny ma bydź od ludu odłączon, iako parszywa owca. *Sax. Porz.* 39. Tak się w niéy kocha, iak w parszywey świni. *Czach. Tr. L* 4. (przysłowie gburskie; cf. chroni się go iak węża, iak psa wściekłego). - §. Żaba parszywa. *Haur. Sk.* 440, parchata, parchowata, s ropucha), die Kröte. Żaba niema abo paraszywa abo ziemna. *Syr.* 430. - *transl.* Sława za pieniądze zawsze iest parszywa. *Rey. Wiz.* 123, niegruntowna, nieprawdziwa). Interes paraszywy, świerzbiący, s kłotliwy, iątrzliwy, eine hadlige Sache (Oberb.), *Urm.* Parszywe to być bardzo daie się widzieć. *Obr.* 25.

PART, - u, *m.*, płotnisko grube konopne, pakłak, sukniско, grobe Hanfleinwand, Packleinwand, grobes Tuch, grober Zeug. *Crn.* hodnik; (*Crn.* part, pert, s chusta lniana, prześcieradło; *Crn.* pertenina, pertnina, partnina, s chusty lniane; *Vd.* pert, platnu, s płótuo, chusta; pèrt, misni pert, pertizh, s obrus; *Rg.* parteniza *lintearium*; (*Cro.* parta *corona virginea*); *Rs.* портяни́на, grube płótno, s którego chłopskie *portki* bywaią, портя́нка płotnisko do obwiiania nóg zamiast pończoch, порти́ки gatki, *adj.* портомно́й; портно́й krawiec; (*sed cf.* próc, porze), портомо́й pracz, портомо́йка praczka, портна́й, портни́ха szwaczka; порти́ще ile materyi do sukni potrzeba, garnitur; парусина, парусинка płótno żaglowe, парýсъ, парусóвъ żagiel; - cf. *Rs.* парчà złotogłów, srebrogłów; *Ec.* порти́ще *pannus*, портно́, по́рты, порткы *traccae*, портный мастеръ krawiec). - Jam w ich zły czas w parcie chodził, I poszcząc, Pana o ich zdrowie prosił. *J. Kch. Ps.* 47, grubą odzianem włosienniсą ciało. *Karp.* 5, 91, ein grobes Trauerkleid, ein Castehemde, ein Haarhemde. Zrzucił z siebie koronę, obłoklazy part gruby na się. *Groch. W.* 204. Naiady z Dryadami chodziły po tobie w parcie, włos rozczochrany puściwszy po sobie. *Zebr. Ow.* 269. Obierzcie się w part na swóy żal surowy. *ib.* 5, 26, *Ross.* вереми́ще, вре́мище.

Pochodz. *parciany, parcianka, parcinka, portki i t. d.*

PARTAĆ *cz. kont.*, u prządek, zakręcać wrzecionem. *Mag. Mśk.*, die Spille im Spinnen drehen.

PARTACTWO, - a, *n.*, niedoskonała robota, *Bh.* prtactwí; *Rs.* халáнье, кропáнье, Pfuscherey, Sudeley, schlechte Arbeit. W wszelkich rzemiosłach wiele się znayduie partactwa. *Haur. Sk.* 161. Partactwo w naukach. *Glicz. Wych. N.* 3. PARTACZ, - a, *m.*, łatacz, wiotesznik *Bočmis*; *Cn. Th.*, starych rzeczy poprawiacz. *Dudz.* 21, ein Altflicker, *Bh.* prtál, s Schuhflicker; *Crn.* frętar; *Vd.* vretazh, svratuvaus, fretaves, fretar svratievar, samovuk, svratauz, kasius; *Sr.* 1. pwatař, cjapornik, sparak, sparaći; (*Rs.* портить, порчу psuć). Którzy sobie na rzemieśle tęsknią, z którego gdy wystaną, dlatego iż go trochę byli zakusili, będą też partol.é, od czego zowiemy ie partaczami. *Glicz. Wych. N* 2 *b.* Szewc, który tylko łatał boty stare, partacz. *Jabł. Ex.* 177. - b) niecechowy, ein Unzünftiger, ein Böhnhase, ein Störer, ein Pfuscher. Czy to partacz, czy cechowy? *Rzecz. Zł. C.* - c) niedoskonały w czymkolwiek. *Dudz.* 21, ein Stümper, ein Pfuscher, ein Sudler. Będzie krawiec nad krawca, będzie tkacz nad tkacza; Nie byłoby dobrego, nie bywszy partacza. *Pot. Jow.* 231. Jeźli mistrzowie starych wieków drwili, Cożby dzisieysi partacze robili? *Pot. Syl.* 404. Doktor partacz. *Pot. Arg.* 478. Jeszcze partacz, który

groszów nie zarobił. *Jag. Gr. A 2 b.* – *w rodz. żeńsk.* Partaczka, *Bh.* prtáčka. PARTACKI, – a, – ie, od partacza, Pfuſcher's, *Crn.* frętárské. Partacka złatana suknia, *Rs.* сапожный. PARTACZYĆ *ob.* partolić. PARTANINA, PARTALINA, – y, ź., łatanina, ſtarzyzny poprawianie, łatanie, Altflickerey. Partalina, robota licha, słaba, ze ſtarego przerobiona, lub iakotako ſtawiona, n. p. trafia mi się do roboty partalina. *Mag. Mscr.*, *ob.* łatanina). Partaniną się bawić, *veteramentarii sutoris artem exercere. Cn. Th.*, (cf. partolić). – b) partanina, partactwo, niedoſkonała robota, Sudlerey, Pfuſcherey, Stümperey.

PARTEKA, PARTECZKA *ob.* Partyka.

PARTES, – u, *m.*, PARTESY *plur.*, PARTESKI *dem.*, papiery muzyczne. *Dudz.* 50, noty muzyczne, partytura, Muſiknoten, Noten, Notenbuch, Partitur, *Ross.* партесъ; *Ec.* партéсное пѣніе, партесъ, нотное пѣніе съ выходками и знаками отъ уставщика ручно чинимыми. Раскольники сего пѣнія не любятъ; Z łac. partes, częſtm, jako z wielu rzeczy cośmoiących. Uważano na to, aby był z partesu dobrym na iakimkolwiek inſtrumencie muzykiem. *Haur. Sk.* 266. Zamiaſt kaftana włożył parteſki. *Alb. n. W.* 21. – §. Stąpa z partesów na kształt karmnego prałata. *Zab.* 13, 276 *Tręb.*, iak z partytury, z rejeſtru, poważnie, nach Not. n, nach dem Tact tritt er gravitätiſch einher. Stąpa jako z partesow, iak z troynoga gada. *Nar. Dz.* 3, 115.

PARTESOWY, PARTESNY. *Ec.* партéсный

PARTOLIĆ, – il, – i *Aet. ndk.*, Partaczyć, partaniną czyli łataniną się bawić *Cn. Th.*, den Altflicker machen, flicken; *Bh.* prtáčim, zprtačim; *Crn.* fretárem; *Vd.* vratati, kaziti, svratuvati, fretati; *Rs.* лапнуть, лапать, кропать, кропáю, скропать, скроить, скроивать, ковырять, ковырáть, покропáть, захлáть, схлáпать. (*Rs.* испóртить psuć). Który sobie na rzemieśle tępiznę, z którego gdy wydaną, dlatego iż go trochę łyli jak siti, będą też *partolić*, od czego zowiemy ie partactami. *Glicz. Wych. N* 2 *b.* – b) partaczem bydź, niedoſkonale co robić, ſudeln, pfuſchen. Co żywo wierszyki partolą. *Zimor. Siel.* 211.

PARTYA, – yi, ź., z *franc.* die Partie; *Vd.* partia, ſtran, dol; *Sr.* 2. parthija; *Rs.* часть, партія. Wina kilka partyy z Węgier przyszło. *Teatr* 6 *b*, 79, t. i. kilka ładunków, einige Ladungen Wein. We grze partya, gra cała, die Partie im einem Spiele. Musiałem z nim grać w billard; ale żadney partyi wygrać nie mogłem. *Teatr* 13, 11. Dokończmy tę partyą w warcaby, którąśmy wczoray zaczęli. *ib.* 23, 16. Po kilku partyach gry, wieczerza lepiey smakuie i bardziey zasila. *N. Pam.* 11, 194. – Partya do gry, z osoba z którą się gra, die Partie, mit der man ſpielt. Miewać partye do gry. *Xiądz.* 25. – §. partya do żenienia się, eine Heirathspartie. Masz partyą, ieżeli się chcesz ożenić. *Teatr* 52 *c*, 24, On ma partyą na Rusi, po którey 100000 weźmie. *ib.* 29 *c*, 20. Partya zdarza mi się cudna. *Zab.* 11, 310 *Kniaź.* – §. partya, fakcya, ſtrona, Parthey, Faction. Na Szwedzką się przekinął partyą. *Tr.* PARTYKA, PARTEKA, – i, ź., PARTYCZKA, PARTECZKA, PARTYKUŁKA, – i, ź., *dem.*, sztuka, część n. p. chleba, iadła, ein Partikel, ein Stück Brot, Fleiſch ꝛc., eine Portion. Na żebraninie dla chleba partyki błąkał się w obcych kątach. *Błaż. tł. B b.* Szedł od domu do domu żebrząc partyczki chleba. *Wyr. Loy.* 30. Nędzniczek nie może się docinąć, aby sobie dostał parteki chleba ku żywności swoiey. *Rey Pſt. K k* 1. Tę parterzkę, którey im bóg udzielił, radzibyście im wydarli. *ib. H h* 6. Lepsza iest partéka sucha z pokoiem, niźli dom pełny bydląt pobitych z poswarkiem. *Radz. Prov.* 17, 1. Partykę albo kęs z gardła wydrzeć, *bolum e faucibus eripere. Mącz.* Kwoli nędzney partece swoiey, słowo boże wykręca. *Rey Ap.* 67, *propter esum*). Łyżeczki subtelne do kielicha, by tylko mogła się na niéy zmieścić partykułka Sakramentu S., *Sok. Persp.* 22. PARTYKULARNY, – a, – e, – ie *adv.*, prywatny, niepubliczny, *Rs.* партикулярный, опричной, частный, particulair's, privat's. Kiedy przypuszczamy partykularne sprawy do obrad publicznych, podaiemy w niebezpieczeńſtwo nasze rady. *Leszcz. Gl.* 76. W tobie obyczaie partykularnéy osoby widzimy. *Zab.* 7, 271. Pomieſtnéy, t. i. partykularnéy cerkwi opieka. *Smotr. Lam.* 179, niegłówney). PARTYKULARZ, – a, *m.*, mieysce lub życie partykularne, prywatne, (*oppos.* wielki świat, publika, Privatwohnung, Privatleben. Jeźli u nas na partykularzu tak wiele nasłuchać się można, cóż dopiero na tak wielkiéy publice? *Mon.* 71, 704, (cf. w kącie, na boku, w zakącie, w zaciszu, na ustroniu). Jestem wróżkiem; co potrzebne po partykularzach; bo tym łatwo ieszcze można prostaków oszukać. *Teatr* 17 *b*, 25. – b) mały wieyski klasztor, ein kleines Dorfkloſter. *Tr.* – c) partykularz, prywat, człowiek prywatnie żyiący, ein Privatmann *Tr.*, *Rs.* опричникъ. PARTYTURA, – y, ź., partesy, noty muzyczne na cztery głosy, die Partitur. Lutnie skupił, nie znaiąc żadnéy partytury. *Hor. sat.* 189. – §. Hiszpan ponury Powoli stąpa, stawia krok iak z partytury. *Min. Ryt.* 4, 263, *ob.* iak z partesów, iak z rejeſtru, podług taktu, nach der Tabulatur, nach dem Tact, gravitätiſch. Storzypięta, krok iak z partytury wytwornie stawiaiący. *Mon.* 75, 592.

PARTYZANA, – y, ź., gatunek halabarty, *Ital.* partigiana *Gall.* pertuisane, die Partiſane. Stały gwardye złociſtemi partyzany drzewa osadzone trzymaiąc. *Pet. Arg.* 48 grotami).

PARTYZANT *ob.* Stronnik.

*PARU, z parą; *ob.* Para.

*PARUCH, – a, *m.*, n. p. Namioty topią, chomąta, paruchy, Dla przeyścia przez nie w tamtą ſtronę rzeki. *Białob. Odm.* 47. Świetne z siebie ubiory Progne zdeymuie, paruchy przyobłoczy, *atras veſtes. Zebr. Ow.* 155. (cf. *Rs.* парусное полотно żaglowe płótno, *ob.* part. *PARUSKO, – a, *n.*, n. p. Sieść im każe ſtaruszek, ławkę przyſtawiwszy, A tę paruſkiem sprzętną Baucis przyrzuciła, *textum rude. Zebr. Ow.* 208, szmatą.

PARUIĆ *ob.* Parować.

PARYŻ, –, a, *m.*, ſtolica całéy Francyi. *Wyrw. G.* 501, die Stadt Paris, *Bh.* Pařiž; *Rs.* парижъ. W Paryżu rzéka mleczna, brzegi iaglane, a wół pieczony nad nią, i nóż w nim. *Rys. Ad.* 71, cf. *Slo.* i we Widni luda bidni, cf. Wiedeń). Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi *ib.* 22. Poślesz-li do Paryża osiełka głupiego, Jeśli tu był osłem, tam nie będzie koń z niego. *ib.*

PARYZKI, -a, -ie, z Paryża, Pariſiſch, Pariſer's, *Bh.* pariſſký. *Bh.* Paryſka:, gatunek gruszki podługowatey czerwoney). PARYŻANIN, -a, *m.*, der Pariſer; *Rs.* париженинъ. PARYŻANKA, -i, *ż.*, die Pariſerinn; *Rs.* парижѣнка. Paryżanki o modach sądzą. *N. Pam.* 11, 168.

PARZA, -y, *ż.*, ospa dla psów, osypka, die Schlampe, das Geſchlampe für die Hunde, Hundefutter; *Vd.* met, polijanje; *Rs.* замѣсь, мѣсѝмка, закварка. (*Rs.* опара mąka drożdżami zaczyniona do pieczenia chleba). Postawił psom garniec z parzą. *Falib. G.* 3. Beſtyom przyzwoita rzecz ieſt przy parzy z sobą się wadzić i kąsać. *Star. Ref.* 79, przy iedle; beym Freſſen). - *tr. fig.* Mieczysław Kuiawſkie i Mazowieckie krainy pobrał, w ten czas, gdy się Leszkowi panowie sami z sobą około téy *parzy*, iako to więc bywa, zgodzić nie mogli. *Biel.* 110. (*ob.* parznia).

PARZCHNĄC, PARZKNĄĆ *ob.* parſknąć. PARZĘ, *ob.* Parzyć.

PARZNIA, -i, *ż.* naczynie od parzy, w którey psom ieść dają, *Cro.* parenicza, das Geſchirr zum Hundegeſchlampe. Dla psów dobrze ieſt koryto mieć cisowe a przynaymniey parznią. *Oſtr. Myśl.* 19. Zatarłszy tłucz, umuſkać parznią i nakryć. *ib.* 16. (*Boh.* Párna:, Schweißbad, *balneum sudatorium*).

*PARZNIĆ, n. p. Mięsa świeżego, aby muchy w lesie nie parzniały. *Haur. Sk.* 343.

1. PARZYĆ, -ył, -y, *Act. ndk.*, sparzyć, uparzyć, *dok.*, *Bh.* páčiti; *Crn.* pareti, parel, parèm (cf. *Crn.* parjenk, parnek, z piernik); *Sr.* 2. paríſch; *Vd.* pariti, popariti, obariti, spariti, vlashiti, ohlapiti, pohlapiti; *Cro.* parim; *Rg.* parxiti, poparxiti, sparxiti, spraxiti, spàriti; *Bs.* parriti, saparriti, *calefacio, sicco*; sparagiti, sprrisgiti, (usparitise, zaparitise *calefio*; *Rose.* паримъ, упаримъ, упариваемъ, (пáрильщикъ łaziebnik); паримъ, возпаримъ unosić się na powietrzu; *Ec.* парúти, парю, лембусlecieć). Parzyć palić, gorącem dokuczać, brennen, brennende Empfindung verurſachen. Parzy ogień, żelazo, mróz, bicz. *Cn. Th.* Gorące nader słońca uparzenie, *Fur. Uw. G.* 2. Kiedy Mahomet nastawał, Tedy ogień parzący z nieba iawnie padał. *Podw. Wr.* 43. Niepodobna w pośrzodku ognia nie bydź parzonym. *Przeſtr.* 60. Na to kowal chowa kleszcze, żeby rąk nie sparzył. *Xiadz.* 237, aby go nie ugarzało. *Rys. Ad.*). Pokrzywa, gorczyca parzy *Cn. Th.*, die Neſſel brennt, der Senf brennt. Parząca pokrzywa. *Kulig.* 149. By pokrzywę nabardziéy kropił i żegnał, tedy iednak każda parzy. *Rey Pſt. Fff* 1. Łodyga parząca, *urens*, ma na sobie parzące włosy. *Jundz.* 2, 15. - *fig.* Ambicya serce Kleopatry parzy. *Bardz. Luk.* 2, 19. Miłość mu serce parzy. *Bardz. Tr.* 560, żarzy). Miłość ieſt, która myślą rządzi, serce parzy. *Bardz. Tr.* 560. Parzę się czym, = parzy mię co, ogień, mróz, bicz. *Cn. Th.*, ich brenne mich, ich verbrenne mich mit etwas; es brennt mich. Parzę się iedząc, *ib.* Synek w beki, matka ſkacze iak sparzona. *Jabł. Ez.* 17. Skoczy ona z krzesła, iakoby ią sparzył. *Pot. Arg.* 212. Późno sparzywszy się dmuchać. *Pot. Arg.* 753. Sparzywszy się ukropem, zimney nie dowierza wodzie. *Nar. Chod.* 2, 66. Kto się na mléku sparzy, ten na wodę dmucha. *Rys. Ad.* 21. Kto się na gorącym sparzy, i na zimne dmucha. *Fr. Ad.* 53, *Cn. Ad.* 390, po szkodzie mądry, ein gebrannt Kind ſcheut das Feuer. *Mat. z Pod.* C3. - *tr. fig.* parzę się na czym, na kim, oszukuię się, obrażam się, szkoduię, ich verbrenne mich bey etwas, betrüge mich, ſchade mir. Sparzył się, poczuł; dało mu się znać. *Cn. Ad.* 1078. Byście się ieno na tey kupi nie sparzyli. *Sim. Siel.* 19. Jagiełło bardzo się sparzył na obietnicach Zygmunta. *Biel.* 277, *Chroſć. Job.* 62, *Otw. Ow.* 486, *Paſt. F.* 110. Jednak się nieprzyiaciel na swéy dumie sparzy, Bo kiedy Pan Bóg za kim, któż przeciwny będzie? *Paszk. Dz.* 56. - §. parzyć rękę, nogę, = naparzać, ein Glied bähen. Czwarty sposob używania téy wody ieſt, kiedy się kto nad parą iéy parzy. *Syst. Szk.* 235. - §. parzyć, oparzać, brühen (Niederſ. broien, *Hol.* bruare, broare). Szkapią krew' z iaglami rozparzy Tatarzyn, i tym sprosną gębę parzy. *Pasz. Dz.* 4. - §. parzyć psom, abo dla psów, parzę lub ospę, osypkę nawarzać, das Geſchlampe für die Hunde bereiten, es bebrühen. Lepieyby dla psów parzyć tobie, niż ludzi léczyć. *Pot. Arg.* 478, cf. lepiey tobie świnie paść). Piwowarowie nieumieiętni zboża dobre psuią, piwa parzą, nie warzą. *Syr.* 903, ſie brauen nicht, ſie brühen nur. - b) *tr.* Z gęſtey ſtrzelby rzeźwo parzono do miasta. *Krom.* 544, ſtrzelano, palono), feuern, ſchießen. Buywołów parzą mocno w karczyste szyie obuchami, *feriunt. Zebr. Ow.* 174, biią, uderzaią, cf. prażyć, ſchlagen, hauen.

Pochodz. *ob pod: par, para* 1).

2. PARZYĆ, -ył, -y, sparzać *Act. ndk.*, uparzyć, sparzyć *dk.*, pary dobierać, do pary dobierać, w parę połączać, *Vd.* druzhiti, parati, dvojati, vdvojiti, sparati, vdruzhiti, *Rs.* спáривать, paaren. Przezumieiętne parzenie zwierząt cudzoziemskich z kraiowemi, przyyśdź można do gatunków osobliwych. *Kluk. Zw.* 2, 389 Miłość go z żoną iak dwa sparzyła ogniwa w ieden łańcuch. *Pot. Jow.* 19. Czas może rozróżnione serca znowu sparzyć. *Pot. Arg.* 747. Już oczu mu powieka nie sparzy. *Chroſć. Luk.* 269, nie zaſklepia, zamyka). Uparzyć, rozsadzić, przeplatać, *diſtinguere. Mącz.* PARZYĆ się, PAROWAĆ się *recipr.*, *Bh.* paríti ſe, *Crn.* fúrem se; ſich paaren. Wiosna naywłaściwszym ieſt czasem, kiedy się ptaki parzą. *Kluk. Zw.* 2, 74; *Sla.* ptice se pàre). Parzą się w gołębnikach niewinne gołębie. *Kchow.* 208. Tyle ambycyi Kleopatrze noc dała ona, w którą się wodze Rzymscy z nią sparzają. *Chroſć. Luk.* 529. Temi czasy na rok, naywięcéy na kilka, paruią się stadła. *Mon.* 76, 802. Parzenie *Rs.* случка, *Eccl.* содоеніе, совокупленіе, супружество.

PARZYDŁO, -a, *n.*, rodzay rośliny, *spiraea, Kluk. Dyk.* 3, 97, Spierſtaude, *Ross.* таволга, журúнъ, малúнникъ, хабазникъ. Parzydłowy, *Ross.* таволóжный. Krzak parzydłowy, *Rs.* таволóжникъ.

PARZYKASZA, -y, *m.*, kopcidym, kucharzysko, który nie umie tylko kaszę parzyć, ein ſchlechter Koch. *Ryd.*

PARZYSTY, -a, -e, -o *adv.*, do pary, parę składaiący, paarig, ein Paar ausmachend; *Boh.* párni, popárni; *Rs.* паристый, пáрный, двойчáтый, четно (*ob.* cetno). Oczy parzyſte świata, księżyc i słońce. *Brud. Oſt. A* 2. Liczba parzyſta, którą równo dzielić można, eine gleiche Zahl. Korzeń parzyſty, *teſticulata radix*, gdy dwie podługowate, lub okrągławe główki wierzchami nawzaiem się trzymaią, a z pomiędzy nich pręt wyrasta. *Jundz.* 2, 7.

1. PAS, -u, *m.*, *Lat. med.* passus, *Ital.* paſso, *Gall.* pas), = przesmyk, ciasna droga, ciéśnina, der Paß, der enge Paß. Nie myślimy o żadney pogranicznéy obronie, także

i pasów i zamków, których ledwie i tak mamy. *Opal. sat.* 77. Nie broniąc mu pasów i przechodów, neutralnym był. *Tward. W. D.* 2, 252. Już Janczarowie zastąpili pasy. *Susz. Pieś.* 3, *L b.* Ustępuią twoiey dostoyności, czyniąc pas wolny. *ib.* 21 *F* 4., przechod wolny), freyen Durchzug, Platz, Raum. – b) pas *ob.* paszport.

2. PAS, – a, *m.*, (*Bh.* pás; *Slo.* páſ, páś; *Sr.* 1. pâś, paß, paſk; *Sr.* 2. paß; *Crn.* pâs, pasz; *Vd.* pasa, pasilu, opasilu, pasez; *Cro.* pász, pojasz, paszecz, pojaszecz; *Dl.* paaſe, *Rg.* paas, pojas, podpaas, pâsaz; *Sla.* pojas; *barb.* terkía; *Bs.* pas, pojás, tkaniça, kaniça, (*ob.* tkanka); *Rs.* пóясъ, поясóкъ, (*Rs.* nach gurt), опояска, подпоя́ска, кумáкъ, кумачéкъ (cf. поясница krzyże w ciele), *Ec.* подпоя́ска, (cf. *Lat.* fascis, cf. *Ger.* Baſt; *sed cf. etiam Ital.* passamano; *cf.* spaiać); binda, którą się opasuią, der Gürtel, der Gurt, der polnische Paß, eine Binde um den Leib. Pas rzemienny z końcami srebrnemi, lub miedzianemi, *Ec.* мамаýрь. Honorowy pas maiący, z pasem złotym, *Ec.* златопоя́сенъ. Bez pasa, cf. rospasany, *Rs.* на распáшку. Nic nie umieią, prócz kręcenia wąsów i poprawiania pasa. *Mon.* 65, 35. Pas brzuch ściskaiący. *Czerw.* 24. Nakarm go, nie popuści pasa. *Bratk. M.* Będzie na obiedzie iadł dostatnie, iednak nie tak, aby się aż pas na nim zerwał. *Syxt. Szk.* 282. W cudzym domu ręce za pas zatknąć, i niczego się nie tykać. *Dwor. F* 4. – Pas rycerski, ein Rittergurtel, Ordensgürtel (Ordensband). Kreowanie na rycerstwo, odprawowało się podawaniem miecza i pasa rycerskiego, złotemi lub śrebrnemi cętkami ozdobionego; będącego znakiem obowiązków, któremi się rycerz łączył z narodem dla iego obrony. *Nar. Hst.* 3, 81, cf. na rycerza pasować). Pas oficerski *ob.* szarfa. – Pas, trzos, der Geldgurt, *Ec.* чрéсельникъ. Czerwonych złotych w pasie iego szukał. *Sak. Pers. pr. B* 3 *b.* Pas rupturny, *ib.*, ein Bruchband. – §. pas, mieysce po niżey brzucha, w którym zwyczaynie koło siebie pas obwiiaią, der Ort des Leibes, wo man ſich zu gürten pflegt, der Gürtel. Chodzą z obnażonym ciałem, pas tylko okrywaiąc bławatu kawałem. *Przyb. Luz.* 213. Po pas, do pasa, aż do brzucha, aż pod brzuch, bis an den Gürtel. Ukazał mu się po pas iaki rycerz z wody. *P. Kchn. Orl.* 1, 9. Zastał wodę po pas. *Zach. Kaz.* 1, 225. Długa broda aż po pas spadaiąca. *Teatr* 28 *b*, 65. Miał brodę po sam pas białą. *Jabł. Tel.* 21. Brodę aż do pasa. *P. Kch. Orl.* 1, 33. Siedzieć ma niewiasta w wannie w ciepły wodzie do samego pasa. *Sien.* 446. Obraz po pas, poperśnik, *Ross.* поясной портретъ. W pas kogo porwać, *medium aliquem corripere. Cn. Th.*, w poł, mitten um den Leib. Spuszcza oczy aż za pas. *Nar. Dz.* 3, 166, w ziemię). – §. Za pasem, *a in procinctu*, tuż blizko, przed oczyma, przed sobą (cf. zapas), gleich da, bey der Hand, nahe, nicht weit. Noc za pasem. *Brud. Ost. A* 2. Pora zimowa za pasem. *Jabł. J* 3 *b.* Mówi głupi śmierć za morzem, a ono iest za pasem, dziś przyyśdź może. *Sk. Kaz.* 333. Zguba nasza za pasem. *ib.* 526. – §. Prędko, wziąwszy nogi za pas. *Cn. Ad.* 928, (cf. zbierać pięty; na moich nogach), nimm die Füße auf die Achsel, geſchwind. Czy marznie, czy pali, Skoro pan mówi: nuże! nogi za pas, daley! *Zabł. Amf.* 12, machey!) Oho! iuż go słychać, iak kto może, nogi za pas! *Teatr* 24 *c*, 16, umychay! uciekay!) Wziąwszy nogi za pas, skrytemi drzwiami wymknęliśmy się. *Mon.* 70, 67, daliśmy drapaka). – §. pas zapaśniczy, *caestus*, die Handriemen oder Klopfhandschuhe der Klopffechter, Wettfechter. Torzeklszy, przed wszystkiemi porzucił dwa *pasy*, Ogromne, a też ciężkie, któremi przed czasy Mężny Eryx zwykł się był w szermierstwie kosztować, A ramiona rzemieniem twardym przepasować. *A. Kch. W.* 128. Kto z was będzie się śmiał z *pasem* surowym kosztować? *ib.* 116. Gdy nikt nie śmiał się oń pokusić w zapasie, mniemał, by wszystkie miał pasem przechodzić. *A. Kch. W.* 127, w zapaśnictwie, im Klopffechten. Za pasy z kim chodzić, w za pasy z kim chodzić, zapaśnicze z kim walczyć, mit einem im Klopffechten wettstreiten; *Bh.* za pasy se bátl, za polky, zapasyti; *Ec.* страдáльчествую, признствую, подвизáюся. Herkules za pasy chodząc z Anteuszem, mocowaniem go przemógł. *Otw. Ow.* 606. Było u nas pierwey we czci to ćwiczenie, za pasy chodzić; a nie darmo; bo do czynienia z kim piesso, wielekroć to pomoc może. *Gor. Dw.* 30. – *transl.* walczyć z kim, pocierać się z kim, za łby poyść, mit einem kämpfen, ſtreiten, anbinden. Dwieście lat przodkowie nasi Chodząc z Krzyżaki za pasy, O Pruską ziemię się bili. *Groch. W.* 510. Ja z przyrodzeniem nie szedłbym za pasy. *Past. F.* 4, *Birk. Dom.* 65. Ani o chwałę, ani o przemożność z sobą w za pasy nie chodzili. *Pilch. Sall.* 189. Za pasy tym się z twą namiętnością. *Bach. Ep.* 52. – 2, pas, *latius*: sznur, rzemień, poprąg, ein Gurt, ein Riemen; *Rs.* пасъ. Każdy z pewnym muszkietem na pasie. *Jabł. Buk. O. b.* Pas nam się u karety zerwał. *Teatr* 6 *c*, 18. Zdiąć pas z dziecięcia powitego *Tr.*, powoynyk, Windelband. U armaty średni kraniec czyli refa u nszów szowią pasem. *Arch.* 3, 60, der Mittelreif der Kanone. Pasy albo burtnice na szkucie, są wąskie bale zewnątrz na boku burty przybiiane, do których się statek ładuie *Mag. Mscr.*, ſchmale Bordbalken. – §. Pas, strefa, smuga, ein Streifen; *Rs.* полосá, полоскá, полосочкá, cf. połasa). Całe dno tey materyi złote; pas ieden szeroki różowy, drugi pontowy wązki, *Teatr* 10, 99, (cf. w paski). Niegodnyś, aby me pazury darły z cię pasy. *Jabł. Fr.* 65, szroty, podługowate kawałki mięsa, Schrotſtück-Fleiſch, länglicht Fleiſchſpalten; *cf.* polec). Z cudzey skóry szerokie rzemienie albo pasy kraią. *Eras. Ob. G.*, cudzym łacno iest szafować). – §. Pięć przedziałów, *zonae*, które iak na niebie, tak i na ziemi znayduią się, *pasami* zowią. *Otw. Ow.* 59, strefy. *Rg.* paas, Erdgürtel, Himmelsgürtel, Erdſtrich, Zone, *Vd.* semlishe, shtrum semle, podnebje). Pas średni upalony; dwa pasy pomiarkowane, dwa mroźne. *ib.* 5. Pas ognisty. *Bardz. Luk.* 163, *Hub. Wst.* 48. Pas gorący między zwrotnikami leżący. *Sniad. Jeo.* 137, *N. Pam.* 74. – *aliter.* pas niebieski, zwierzyniec, zodyak. *Cn. Th.*, der Thierkreis. Mleczna albo białomleczna droga na niebie, pas niebieski biały, die Milchſtraße. *Cn. Th.* – 3. *botan.* S Jana pas, babi mur, lwia albo niedźwiedzia łapa. *Syr.* 841, *lycopodium*, Johannisgürtel, Bärlapp.

Pochodz. *pasek, pasać, pasować, pasownik; paśnik, pasarzon, pasarzonik, opasać, opasać, opeska; podpasać, pasać, przepasać, przypasać; przepaska; rozpasać; wpasać się, zapas, zapaska, zapasny, zapaśnik, zapaśniczy, zapasnictwo.*

3. PAS! słowo graiących; *ob.* PASZ.

*PĄS, - u, *m.*, n. p. O iak się cieszy gospodarz, szczypiący Z rodney gałązki frukt z pąsem walczący. *Hor.* 2, 309, może ponsowy kolor.

PAŚ, - ia, *m.*, *dem.*, z Pawełek, Pauſchen, kleiner Paul. Postrzeżcie się w czasie, Niż będą Pawłami ci Pasie. *Pot. Jow.* 2, 53. - *Vocat.* Pasiu!

1. PASAĆ *Freq.*, *ob.* Paść.

2. PASAĆ, pasał, pasze *Act. ndk.*, (opasać *dk.*), pasem obwodzić, (cf. pasować); *Rg.* passati, opassati; *Cro.* pàsem; *Ec.* поясать, поясую, поя́шу, gürten. Mniai paszą się powrozem. *W. Poſt. W.* 3, 423. Wolał się pasać łańcuchem, aniżli powrozem. *ib.* 2, 64. PASAMAN, PASAMON, - u, *m.*, PASAMONIK, - a, *m.*, *dem.*, z *franc.* passement, *Ital.* passamano; *Ross.* позумéнтъ, ſtrefą do bramowania sukien, osobliwie liberyi, das Poſament; *Sla.* pàrta, *Hg.* passamány, perém; die Borte, die Treſſe, beſonders auf Livreen. W pasamanach lokayſkich. *Teatr* 53 *b*, 7, w liberyi, w *barwie). Ten, co gdy był sam sługą dobre miewał pany, Porzuciwszy niedawno podłe pasamany, Co się niegdyś pokornie nazywał Macieiem, Dziś ieſt Jaśnie Wielmożnym Mości Dobrodzieiem. *Kras. sat.* 95. Włosy związane pasamonikiem iedwabnym z drobnemi nitami śrebrnemi. *Klok. Turk.* 244. - §. *transl.* Radzono mu, ażeby się uczył pasamony z nosa wyciągać. *Mon.* 69, 40, nos ucierać). PASAMANNIK, PASSAMONNIK, - a, *m.*, szmuklerz, co pasamany robi, *Ros.* позумéнщикъ, der Poſamentirer, der Bortenwirker. Szmuklerze, passamonnicy, haftarze. *Vol. Leg.* 3, 629. *Sla.* gombar.

PASĆ, pasł, pasie *Act. ndk.*, Pasać *Cont. et Freq.*, *Boh.* pásti, pasati, pasawati; *Slo.* páś't; *Sr.* 1. pasu; *Sr.* 2. pasći, pasu, pasam, pasł; *Crn.* pâsti, pasl, pâsém. klaſti, kladem, futram, kermiti (cf. karmić); *Vd.* pasti, pasel, pasem, pizhati, (*ob.* picować); *Cro.* pasti, pássem, *Be.* pâsti; (*Hg.* pásit *gramen*); *Rg.* paastiti. pâsti, pâsem; *Ros.* пасти́ть, пасу; *Ec.* пáсти́ти, пасти́ю (ob. pastwić). *Lat.* pascere, *Gall.* paitre, *Gr.* βοσκειν, *Talm.* בסע *abas* saginauit); bydła po pastwiskach karmi szukaiącego pilnować, das Vieh weiden, das Vieh hüten. Na tych łąkach pasą wielbłądy, muły, kozły, owce, woły. *Pasz. Dz.* 121. Na łąkach tych stada pasaią. *P. Kch. Jer.* 245. Paś, paś owieczki. *Smotr. Ap.* 103. Nie paś, nie zaymą-ć. *Rys. Ad.* 45. Gdy posłuszeństwo na świecie wyſtydło, Niż ludzi rządzić, lepiéy ieſt paść bydło. *Pot. Syl.* 245. Tobie Świnie pasać, nie bydź urzędnikiem. *Star. Vot. C.* 3 *b*, cf. lepiéy tobie psom parzyć). Bydło się pasie *Rec.*; das Vieh weidet, geht auf der Weide. Po pastewnikach bydło się pasie. *Cresc.* 90. Kota paść *ob.* kot. - Kto się wspiera na kłamstwach, ten pasie wiatry. *W. Prov.* 10, 4, ugania się za wiatrem), - *transl. et fig.* paść, karmić, tuczyć, weiden, füttern, ſättigen, mäſten. Pośli pasterze siebie, a drobów moich nie pośli. *Bud. Ezech.* 34, 8. Będzie on wnet kruki pasł swym ścierwem. *Tward. Wład.* 131, *Slo.* ľúd' krkavcom páś't, *obi in malos coruos.* Więcey się krwią swoią paść nie dopuścili ptakom ani beſtyom. *ib.* 95. Oczy paść, patrzeć na co z uciechą, die Augen weiden. Oczy tylko paść było. *Cn. Ad.* 50, było na co patrzeć, ale nie ieść. oczy-ć się wzdy dobrze miały, zęby od głodu szczekały; cf. Siła pies w dębanie widzi, ale głowa nie wniydzie; Głodny doſtatek; Wonno a głodno; *Slo.* pĕtnoti ſa človek nè naže. Jadło na to kładą, nie żeby paść oczy; lecz łaknący żołądek aby uspokoić. *Teatr* 42 *d*, *Jak Bay.* 108. *Vd.* okupana jeſtrvina, gledna jed, ein Schaueſſen. - §. Nadzieia zwycięſtw mężne serca pasła, Wszyscy z chciwością oczekuią hasła. *Kras. W. Ch.* 105, posiliła). Czytanie pasie i tuczy rozum. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 374.

Pochodz. *paſterz*, *paſterka*, *paſterki*, *paſtuch*; *paſtwiſko*, *paſtewnik*, *pasza*, *paśne*, *paszcza*; *paſtwić się*; *pasorzyt*, *pasibrzuch*, *brzuchopas*; *antypaſt*; *napasać*; *opaśny*, *spasny*, *spas*, **ispas*; *spasać*, *spaśne*; *samopas*, *świniopas*, *kozopas*, *wołopas*; *popas*; *popasać*; *wypasać*.

PASĆ, - ści, ż., *Boh.* paſt'; *Slo.* paſce; *Sr.* 1 *et* 2. paśle; *Crn.*, *Vd.* paſt; *Rs.* западня, насть, łapica, die Mäuſefalle. Myszy łowią łapicami abo pościami. *Cresc.* 642. (*ob.* paśdź), cf. paśtka.

PASCHA, - y, ż., *Rs.* пасха, z *Hebr. Gr.*; wielkanoc n. p. Żydowska, Ruska, Oſtern bey den Juden und in der griechiſchen Kirche. Po dwu *dniu Pascha abo Wielkanoc będzie. 1 *Leop. Math.* 26, 2. Feſt nadchodził Przaśników, nazwany Pascha. *Odym. Sw.* 2, *U* 4. Używanie baranka wielkonocnego ieſt paschą albo prześnim nazwane. *Sal.* 6, 2. Tabula ukazuiąca zgodę i niezgodę Ruskiey paschy z naszą Wielkanocą. *Sax. Ok.* 45. PASCHAŁ, - u, *m.*, n. p. Dzwonnik dał w ręce dwom chłopcom gromnicę i paschał. *Ost. Str.* 5.? *PASCHALIIA, - ii, ż. *Rs.* пасха́лія зра́чная, wyrachowanie wielkonocne, die Oſtertafel. Jego błędną ieſt paschaliia. *Sek. Kal. C* 2. Musiałyby się wszystkie księgi nasze, *światcy i paschaliie pomieszać. *ib.* *PASCHALNY, - a, - e, *Smotr. Lam.* 131, *ob.* Wielkonocny, *Rs.* пасха́льный.

PASDZ, Paść, padł, *F.* padnie *Intr. idntl.* Padać *Cont.*, *Boh.* padati, padawati, padnauti; *Slo.* padám, padagi; *Sr.* 2. padnuſch, pannſch; *Sr.* 1. panuci, panul, padl, padnu, panem, padam; *Vd.* paſt, pasti, padel, padem, padati; *Crn.* pasti, padém, pâdam; *Cro.* paszti, padati, pádam; *Dl.* pasti; *Rg.* pasti, pâlnuti, padnutti, padàm; *Be.* pasti, panuti, padati; *Rs.* насть, падать; cf. *Gr.* πιπτω *impingo*, *cado*). upadać, spadać, ciężkością swoią przyrodzoną na dół dążyć, lecieć, fallen, herabfallen, umfallen. Jabłko z drzewa padnie. *Birk. Zyg.* 54. Niedaleko owoce padaią od drzewa. *Zab.* 9, 21. Padł na ziemię; bieżmy byśmy go podnieśli. *Teatr* 42 *d*, *Dd*, wywrocił się, obalił się). Ślepym i starym łatwo o padnienie. *Paſt. F.* 301. cf. upadek, ustrk). Padaiący, łatwo upadaiący, *Sr.* 1. zpadné *caducus*, *Vd.* opadliu, padliu (*Subſt. Vd.* opadlivoſt, padlivoſt, padezhnoſt); *Be.* padiv, koji stoji za pasti; *Rg.* padgliv, (padàvaz, z lunatyk; *Rg.* padati, zavratatti *patir di mal caduco*, padaczkę czyli wielką chorobę, kaduk, mieć); *Cro.* padlyiv *labilis*, (pádavecz *epilepticus*, padavicza *epilepsia*); *Ec.* падамелавный. Postrzelony, na tych miejſt padł na ziemię. *Teatr* 7 *b*, 57. Gdziekolwiek tylko szedł na polowanie, Padały sarny, ielenie i łanie. *Zab.* 13, 378. Oba się woyska walecznie spotkały, Gromadne hufce z obu stron padały, Padli rycerze, tak wiatr dęby wali, *Kras. Oss. C* 2 *b*. (*Rs.* падежъ mor. pomor bydła). Trupem paśdź, ofiarą paśdź, todt hinfallen, erlie-

erliegen, das Schlachtopfer werden, bleiben, auf dem Platze bleiben. Dawno ci trupem paśdź należało. *Zab.* 12, 405 *Koss.*, zginąć). Wiele zgrzybiałych niewiast, pod tytułem czarownic, padło ofiarą przesądu. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 65. – §. Człowiekowi zęby poczynaią padać około siedmiu lat. *Sak. pr.* 74, wypadać, wylecieć, ausfallen, von den Zähnen. – Przytym mu urośnie niełaska Pańska, tak iż mu rąk prawie będzie padało ono tak trudne staranie iego. *Rey Pst. A a c* 6, nie będzie mu się wiodło, nawet z rąk mu niezręcznie wyleci). – §. *Impers.* deszcz, śnieg, grad pada, es regnet, es schneyet, es hagelt &c. Deszcz pada, czas djabelnie brzydki, *Teatr* 20, 119. (*Sr.* 2. śe padaiąc, o deszczu, padać). – §. Słońce pada, z zapada, zachodzi, die Sonne geht unter. Gdzie wschodzi iasne, gdzie pada słońce, Niech wszystkie ziemi posłyszą końce. *Kras. Poez.* 2, 41, cf. *zapad). Słońce iuż padło, ciemna noc nadchodzi. *J. Koh. Dz.* 218. Już noc padła, oczy na nic się nie zdały, Ażeby obłąkanych po polach szukały. *Karp.* 7, 48, zapadła, die Nacht war eingebrochen. – §. Nie padło z ich ust żadne słowo próżne na ziemię. *Wad. Dan.* 28, nie wypadło, nie wyleciało, nie wymknęło się, ihrem Munde entfiel kein leeres Wort. Co mu do ust padnie, wszystko plocho bredzi, *Dmoch Jl.* 37, co ślina przynosi). Wychowany w takim domu, gdzie i podeyrzenie nawet nie padło. *Kras. Pod.* 2, 69, es fiel nicht einmal ein Argwohn auf dieses Haus. Już odtąd rzecz żadna sroższa nie może paśdź na mię. *Teatr* 42 *D d*, przypaśdź, es kann nichts ärgers mehr auf mich kommen, mich treffen. Padło mi co na myśl, na pamięć, z przyszło mi na myśl, es ist mir was eingefallen. Czytam, aż tu Jordan leży; Padła mi Jerychońskiey pamiątka rubieży. *Pot. Pocz.* 387. – Pada co na iaki czas, na iaki dzień, z przypada, es fällt auf einen bestimmten Tag. Nieboszczyk iego padła na czasy Henryka II. *Birk. Zam.* 22. – §. Jak kostka padnie, i jak wypadnie, iak się zdarzy, wie es ausfällt, wie es ausschlägt, wie es glückt. Inaczey kostka padła, niż sobie obie wyrzucili. *Birk. Zyg.* 33, cf. kostka). Sprawa tak właśnie padnie, iak pragniecie. *Wyr. Loy.* 119. Nie padło iak chciał. *Cn. Ad.* 630. Zwietrzywszy, iako mu rzecz paśdź miała, nie przyiechał. *Tward. Wład.* 187. To według zamysłu padło. *Krom.* 51, Kady, by były naymędrsze, nie tak czasem padną, iakoby było trzeba. *Biel.* 99. Wszystkie iego prośby u papieża pomyślnie padły. *Krom.* 469. wypadek pomyślny miały). Jakozkolwiek padnie. *W. Kost. W. praef.*, cokolwiek kostka przyniesie). Niechże się ieno fortuna rozśmieie, Wszystko śpiącemu padnie nad nadzieię. *Min. Ryt.* 3, 171. Mądremu niespodzianie nic nigdy nie padnie. *Opal. sat.* 21. Na placu bitwy obaczyli, iak przygoda padła. *Warg. Cez.* 150. Że za żywota oyciec córce męża nie obrał, w tym, iak teraz padło, nie dobrze się baczył. *Gor. Dz.* 66, iak się teraz wydarzyło, iak się pokazuie teraz). Bez trudności mu padnie onąż drogą iść. *R. b. Ps.* 237, wypadnie, przypadnie, przyjdzie mu to łatwo). Bóg tylko sam wie, kiedy która dusza wyzwolona. *Birk. Podz.* 6, gdzie iey wypadło się dostać, wo sie hingerathen ist. Bóg za szyję nie ciągnie; że kto z drogi myśl, Bóg nie winien; tam każdy padnie, gdzie się chyli. *Sim. Sil.* 83. – 2. *Actiu.* padać, rzucić się, n. p. na ziemię, = upadać dobrowolnie, sich hinwerfen, hinfallen, fallen. Idzie papież, ia chciałem paśdź przed nim; lecz on uprzedził mię; i padłszy na twarz przedemną, wstać niechciał, ażbym ia pierwszy wstał. *Sk. Zyw.* 1, 158. Przywiedzieni, padli przed królem. *Gwag.* 169. Boiąc się przyszła, i padła przed nim, i powiedziała mu wszystko. *Leop. Marc.* 5, 33. Oboie mu do nóg padniemy, Chęci nasze wynurzemy. *Teatr* 54 *d, d ij.* Padania do nóg, ściskania za nogi, podpisywania się podnóżkiem, podłość w sobie maią. *Zab.* 11, 60. *Vd.* pad k' nogam, Fußfall; *Vd.* padezh k' nogom, fußfällig, *ob.* u nóg). Ludolf musiał paść przed oycem, szukaiąc łaski. *Biel. Sw.* 86, upokorzyć się, sich demüthigen). Gdy się kłaniamy i ciałem padamy, to są ceremonie. *Sk. Kaz.* 354. Padli ciały swemi przed królem. *Sk. Kaz.* 519. I sam Jezus ceremonie chował, i na modlitwie przyklękał i padał. *ib.* 355. Padłem krzyżem, prosiłem nizko. *Zab.* 13, 269. Póydę do pani, padnę iey do nóg, i błagać będę odpuszczenia. *Teatr* 54, 55. Do nog padam (upadam) *Teatr* 43 *c*, 95 *Wyb.* Padamy wszyscy do nóg. *ib.* 81. – §. paśdź, przypaśdź, wpaśdź gdzie, stanąć gdzie nagle, schnell anlangen, eintreffen. Bieżałem na podwodzie do Lwowa, gdziem padł dnia trzeciego. *Gor. Dz.* 139. – §. Padać na umyśle, na sercu, = upadać, ustępować, *dawać się, nachgeben, den Muth verlieren, im Muthe fallen. W naygorszym razie nie paday mizernie, Zaś w powodzeniu dobrym staw się miernie. *Hor.* 1, 236 *Kor.* – §. Ptaki padaią gdzie, z siadaią, spuściwszy się tam odpoczywaią, die Vögel fallen wo, lassen sich wo nieder, setzen sich wo. Kuropatwy, skoroświta, z noclegu nieco odlatuią, to powtórzywszy, za trzecim razem, gdzie potym padną, przez cały dzień się bawią. *Lad. H. N.* 87. Ptastwo w okropnych drzew pleciach, nie ważyło się padać na gałęziach. *Jabł. Buk. G.* Ptak przed łowcem, nie ma gdzie paśdź bezpiecznie. *Ryb. Ps.* 18. – *Prov.* ni padło, ni siadło. *Falib. J.*, ni to, ni owo; nie wiedzieć skąd, iak, mir nichts dir nichts. Sami ni padłszy, ni siadłszy, czynią konstytucye, reformacye. *W. Post. W.* 3, 353. – §. Pada na mię strach, etc., opada mię, obeymuie mię, rzuca się na mię, befallen, über einen fallen, überfallen. Frasunek padł na woysko. *Warg. Cez.* 87. Powietrze i ciężkie niemocy na woyska iego padły. *Sk. Dz.* 553. Powietrze na ludzi i bydło padło. *ib.* 773. Narzekali o śmierci, ukazuiąc, że toż na nie paśdź może. *Warg. Cez.* 155. – §. Memnon przemówi, gdy słońce nań padnie. *Zab.* 14, 99 *Nar.*, gdy się promienie słoneczne od niego odbiiaią, wenn ihn die Sonne bescheint, wenn sie auf ihn fällt. PADAĆ się *Rec.*, rozpadać się, pękać się, rozpękać, zerbersten, aufbersten, zerfallen; *Sr.* 1. twiłam so; *Lc.* сѣдаюся, сѣдаюся, разсѣдаюся. Gdy na bydłach skora się pada ... *Haur. Sk.* 468. Opoki się padaią. *Groch. W.* 218. Padały się, iako strony, żyły stargane gwoździami, i święte się ciało Za ciężkich młotów uderzaniem rwało. *Odym. Sw.* 2, *II h* 4. Zagarnęli wielką liczbę ryb, tak iż się sieć ich padała, *Rey Pst. Gg* 1. Jelitne padanie albo rozsiadliny. *Sien. Rej.* Niemoc głowy padaiąca. *Sien.* 62. – *tr. fig.* sercuby się padać od wielkiey żałości. *Kołak. Cat. B* 5, kraie się serce, das Herz möchte zerbersten. Serca ich z gniewu się padaią. *rumpuntur. A. Kch. W.* 556. Żałobliwie płakali, a prawie się padały serca ich. *Rey Pst. T. u* 3. Ciesz się Poliko! niechay się złość od żalu pada. *Nar. Dz.* 1, 107.

Pochodz. *pad; padaczka, padalec, padło; paduch;*

Liſtopad; dopaſać; napaſdź, napadać, napaść, napaſnik; opaſdź, opadać; odpaſdź, odpadać, odpadły; [illegible], popadać; popaść; podpaſdź, podpadać; przepaſać, przepadać, przepaść; przypaſdź, przypadać; przypadek, przypadkowy; rozpaſdź, rozpadać, rozpadlina; spaſdź, spadać, spadek, spadkowy, spad; spadlizny, spadzisty; pospadać; upaſdź, upadać, upad, upadek, upadły, podupaſać podupądły; wpaſdź, wpadać, upad, upadek; wypaſdź, wypadać, wypad, wypadek; zapaſdź, zapadać, zapadły; zapad.

PASEK, - ska, *m., dem. nom.* pas, *Bh* paſek, *ob.* dyalekty pod pas; ein kleiner Gürtel, eine kleine Leibbinde, ein kleiner Gurt. - §. Paſki zakonne, mnisze, Gürtel der Mönche. Wszyſtko nowy ten zakon zabrał, nie zoſtawiwszy dawnym, tylko paſki i różańce. *Zab.* 12, 234. Ślepe przywiązanie do prywatnych nabożeństw szkaplerza, różańca, paſka, sznurka i t. d. *Mon.* 76, 577. cf. paſkowe bractwo', Paſki, na których niemówlęta wodzą, Gängelbänder, Leibbänder, *Crn.* vodivnèza, *Rs.* помочи, cf. pomoc). Wodzenie na paſkach dziatek, niedobry ieſt obyczay. *Mon.* 69, 1064. Ledwo z paſków spuszczone, cóś do matki plecie, I krzepką ſtopką drobne kroki ſtawia dziecię. *Nar. Dz.* 2, 139, *Zab.* 3, 404 *Nar.* Człek ledwie tchnie, iuż płacze; z paſków zawsze we łzach prawie. *Zab.* 15, 136, vom Gängelbande an. Myszat na paſku nie potrzeba wodzić, Umieią biegać, a nie tylko chodzić. *Jabł. Ez.* 20. Wodzi go, iak niemówlę na paſkach. *Teatr* 36 *b*, 21, opanowił go). - §. Paſki uszabli, na których wisi, rzemiona, Trapcie, die Riemen, an denen der Säbel hängt. J. P. P. Palaszniczkim i Kordasiewiczom radzę, aby pasków od szabel użyli na odprawienie z sobą poiedynku. *Mon.* 70, 136. -. §. Pasek do brzytwy, kawałek obdłużny ſkóry, na którym brzytwy oſtrzą, der Streichriemen zum Balbiermeſſer. - 2. pasek, ſtrefa, ein Streifen, der Streif; *Rs.* полоска, полосочка. Materya w paſki, ein geſtreifter Zeug; *Rs.* полосатый. Gdybym się o tym przekonał, wszyſtkie paſki na ſkórze iego porwałbym w kawałki. *Teatr* 16 *c*, 33. - §. Mięso ſkraią w cienkie paſki. *Pasz. Dz.* 4, w małe srzoty, ſchmale Fleiſchſchnitte, Schrotſtückel. - §. Paſki u śrzóby. *Jak. Mat.* 4, 349, Schraubengänge, Gewinde, wytoczyny).

PASENKOWAĆ, PASĘKOWAĆ *cz. ndk.*, n. p. Drzewko, iak urośnie, pasenkować, t. i. nie dać się rozraſtać na wiele latorośli. *Chmiel.* 1, 646, z sęków obcinać, trzebić, obrzynać, sztucować.

PASIBRZUCH, PASOBRZUCH, - a, *m.*, darmoiad, tylko o brzuchu myślący próżniak, ein Freſſer, Schlemmer, dem der Bauch ſein Gott iſt, der ſich mäſtet und nichts thut. Sto pługów na iednego pasibrzucha ryie. *Nar. Dz.* 3, 143. Próżniak, pasobrzuch obżarty. *Boh. Kom.* 2, 17. Pobożny pasibrzuch na czyſtość przysięga, A po młodą dewotkę z skruchą wielką sięga. *Teatr* 51, 33. - b) Pasibrzuch, żywi się gdzie może, cudzym żyw. *Cn. Ad.* 823, pasorzyt, pochlebca, ein Schmarotzer. Przeklęty pasibrzuch tylko umoża, gdzie się kurzy z komina. *Teatr* 7, 24, *Mon.* 75, 590. Nie mogę cierpieć w domu takich darmozjadów i pasibrzuchów, iak W Pan. *Teatr* 55 *b*, 43. PASICIEL, - a, *m.*, paszący, n. p. bydło, *Vd.* pizhar, futrar, der Viehweider, Hüther.

PASIECZNIK, - a, *m.*, dozorca pasieki lub pszczelnika, pszczelny; der Bienenwärter, der Bienengärtner, (cf. bartnik). Pasiecznik ma mieć przy pasiece domek i ogrodek. *Kąck.* 4. Pasiecznicy, melissy używaią do nacierania nowych ulów. *Zool.* 123. Spisz pasieczniku, niedźwiedź do pasieki. *Bratk. N.* 2. Pasiecznicy po borach (bartnicy), owcarze w koszarach, Nayczęściey pieśni twoie graią na fuiarach. *Zim. Siel.* 139. PASIECZNIKOWY, - a, - e, od pasiecznika, pszczelarski, Bienengärtners, n. p. Z niedbalſtwem pasiecznikowym. *Kąck.* 24. PASIECZNY, - a, - e, od pasieki, Bienengarten-. Pszczoły leśne trwalsze są nad pasieczne. *Kluk. Zw.* 4, 283, Waldbienenen, - - Gartenbienen. PASIEKA, - i, ż., 1°) zasiek, (*Boh.* paſeka, cf. posiecz, posieka, *etym.* siec, siekę), ein Verhau. Obwarował obóz dobrze pasiekami i wozami sprzężonemi. *Stryik.* 743, *Papr. W.* 2, 266. - *fr.* Gdzie się obrócą, biią, walą, sieką, Wysoką trupy ſkładaiąc pasieką. *Pot. Arg.* 300, pokosem, kupą, gromadą, in hohen hingeſtreckten Haufen. - §. *Syrus, fossa subterranea condendis frumentis apta*, parſk, pasieka. *Mącz.*, eine Fruchtgrube, ein Fruchtkeller, *podrum. - §. 2) pasieka, pszczelnik, der Bienengarten, *Cro.* pchelnyak, vulnyak). O pasiece albo pszczelniku. *Haur Ek.* 136. Mieysce, gdzie ule zgromadzone ſtoią, zowią pasieką. *Kluk Zw.* 4, 199. NB. Pszczelnik, mieysce gdzie ule ſtoią; a gdzie się pszczoły pasą, pasieka, *Cn. Th.* 897. - §. *met.* pasieka, miód pity, Meth. Poydźmy na flaszkę pasieki. *Teatr* 8 *c*, 40.

PASIENIE *ob.* Paść, paſtwa, pasza, das Weiden, Hüthen, die Weide, die Huth; *Rs.* пасеніе, пасьба; *Ec.* пастьмительство.

PASIERB, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* paſtorek; *Vd.* paſterk, nepriſten sin; *Crn.* paſtèrk; *Cro.* pasztòrk, pasztorek, paztorek; *Sla.* paſtorak; *Bs.* paſloràk; *Rg.* páſtorak; *Hg.* moſtoha fiú (cf. macocha); *Sr.* 1. pjihpodné (cf. przyrodny); *Rs.* пасынокъ, пасынникъ, (cf. *pasynek), der Stiefſohn; syn żony od pierwszego męża, abo męża od pierwszéy żony. *Sax. Porz.* 132, (cf. oyczym, cf. macocha). Syn czasem gorszy od pasierba. *Psalmod.* 32. Na złośliwe pasierby przysały dzieci moie. *Biel. S. M. B* 4. - §. Pasierb, podpora parkanu w słup wpuszczona. *X. Biel.*, eine Zaunſtütze. PASIERBICA, - y, ż., *Bh.* paſtorkyné; *Slo.* paſtorka, paſtorkin'a; *Vd.* paſterka, paſterkinja; *Crn.* paſtèrka; *Cro.* pasztorkinya, paztorkinya; *Sla.* paſtorka; *Rg.* páſtórka; *Bs.* paſtorka; *Hg.* moſtohaleány; *Rs.* падчерица; *Ec.* пáмчерица. (*Etym.* cora), die Stiefſtochter; córka żony od pierwszego męża, abo męża od pierwszey żony. *Sax. Porz.* 132. Hebe, córka Junony, bez oyca urodzona; zaczym pasierbicą Jowiszową. *Otw. Ow.* 369. PASIERBICZY, PASIERBOWY, - a, - e, *Bh.* paſtorni; *Rs.* пасынковъ; Stief-, Stiefkinder betreffend. Pasierbicze dzieci, Stiefkinder, *Vd.* paſterki, popovi otrozi, nepriſtni otrozi). Maiątek pasierbowy, *Ec.* имущая.

PASIGĘBA, - y, *m. et ż.*, pasorzyt, pasibrzuch, darmoiad, darmochleb, ein unnützer Brodeſſer. Pochlebnicy a pasigębowie, póki dobrze karmisz, przychylnić będą. *Kosz. Lor.* 47 *b.*, *ib.* 46 *b.*, *ib.* 79 *b.*

PASISTY, - a, - e, do pasienia, paszę maiący, w paszę obfitniący, *Bh.* paſtwiſtný, *Rs.* пажитный, скотоимáмельный, *Ec.* припажитный, пáствинный, weidenreich, gute Weiden habend, futterreich.

PASIU *ob.* Paś.

PASKO, - a, *m.*, imię męzkie, *Paschasius. Nies.* 1, 105; *Jabł. Her.*

PASKOWAC *cz. ndk.*, ſtrefować, w paſki popſtrzyć, ſtreifig machen, *Rs.* полосовáть, разполосовать. PASKOWATY, -a, -e, -o *adv.*, w paſki ułożony, geſtreift, mit Streifen, *Rs.* полосатый, дорожчатый *ob.* deseszkowaty. PASKOWY, -a, -e, od paſka, Gürtels, vom Gürtel. Bractwo paſkowe. *Xiądz.* 215.

PASKUDA, -y, ż., PASKUSTWO, -a, *n.*, (cf. *Rs.* пакость szkoda, złe, licho, paſkudność; cf. *Rs.* скýда, скýдость, скудота chudoba, ubóſtwo), rzecz nieczyſta, nieczyſtość, PASKUDNOŚĆ, -ści, ż., unſauberes Zeug, Unflath; *Crn.* gerdóba; *Cro.* pogànoszt (cf. pogańſtwo); *Ec.* скаéрнства, разные виды сквернодéйства. Zbierać szumowiny z ługu, ile razy pokażą się na wierzchu z iakiemikolwiek paſkudami. *Jak. Art.* 1, 52. Ruda ta że ma wiele paſkuſtwa, przeto płóczą ią. *Os. Zel.* 39. Wielkiey się Dawid dopuścił rozpuſty, W tey i Salomon nalezion paſkudzie. *Zab.* 15, 219, *moral.* sprosność, Unreinigkeit, Unkeuſchheit, Unflätherey. - 2) PASKUDA, *ob.* Paſkudnik. PASKUDNICA, -y, ż., sprosnica, (Fleytuch), eine Unflätige, Unſaubere. Pragnie on mścić się nad tą paſkudnicą. *Morzt.* 72. PASKUDNIK, -a, *m.*, PASKUDA, -y, *m.*, cf. pakoſtnik, pakość, *Rs.* пакóстникъ broiciel); niechluy, nieczyſty, ein unflätiger Menſch; *Crn.* gerdésh, gerdn; *Rs.* колоброд. Z tak dzielną bronią, co paſkudo tobie? Méy taki przyzależy ſtróy słuszniéy osobie! *Zebr. Ow.* 15. - 2. paſkudnik, napaść, zaraza na bydło, na konie. *Cn. Th.*, (cf. nogieć), eine anſteckende Krankheit des Viehs, der Pferde. Napaść, nogieć albo paſkudnik, iest błonka gruba nadrastaiącego mięsa między powieką a źrzenicą, ktora ból w żyłach do mozgu dochodzących tak wielki mnoży, że koń od tego upada, iak w kaduku. *Comp. Med.* - §. paſkudnik *etiam redili poteſt Lupreſtis vermis ſcarabaeo ſimilis, herbas inficiens.* *Cn. Th.*, eine Art giftiger Käfer. PASKUDNY, -a, -e, -ie *adv.*, niechędogi, nieczyſty, sprosny, unflätig; *Crn.* gèrd; *Sla.* nágérdan; *Cro.* pògan; *Rs.* пакостный. Zelżył go paſkudnemi słowy. *Zab.* 13, 273 *Tręb.*, PASKUDZIĆ, -ił, -i, *Act. ndk.*, nieczyścić, sprosnym uczynić, unflätig machen; *Crn.* gerdim (cf. gardzić); *Vd.* nevzhetti, oſkurnoviti, omadeževati, *Cro.* pogánim; *Rs.* пакостить, пакощу, спáкостить, напакостить, пачкать, марать, марно, осквернить, сквернить; *Ec.* посмрадúти, осквернить. Częſtokroć mały ſtrumień, płynąc z gnoiu, z śmieci, Całą rzekę paſkudzi. *Pot. Pocz.* 80

Pochodz. *popaſkudzić, napaſkudzić, opaſkudzić, spaſkudzić, zapaſkudzić.*

PASKWIL, *PASKWILUS *ob.* paszkwil.

PASMO, -a, *n.*, *Boh.* paſmo, prádlo, prádýnko; *Sr.* 2. prímo; *Crn.* shtręna (cf. ſtrona); *Vd.* shtrena; *Rs.* пасмо, пасмецо, (пятнить пять pasm). W paśmie nici ieſt 24. *Przęd.* 28. Sztuka niesie łokci 12, w łokciu ma być pasm 20; w paśmie zaś nici 24. *Haur Ek.* 58., trzydzieści nici na pasmo. *Cn. Th.*, *Wlod.*, ein Gebinde Garn. Pasmami, *Rs.* попасмно. Jak ma bydź dobre pasmo, gdy zepsuta przędza? *Kras. Wiersz.* 55. - b) *transl. et fig.* pasmo, ciąg, nić, szereg nieprzerwanie się ciągnący, eine lange Reihe, ein langer Zug, eine Folgereihe, ein Gewebe von Erfolgen; *Ross.* полоса, полоска. Pokazuie się tam przy brzegu długie pasmo wysepków. *Boter.* 74. Pasmo gór, *Rs.* кряжъ, кряжникъ. Naydziesz takich na świecie niemałe pasmo. *Glicz. Wych. L* 8 *b.*, *ib. B* 6 *b.*, wielką liczbę). Pasmem krętym takowych ſtrumyków wracamy się ku źrzódłu. *Mon.* 65, 231. - *Milit.* pasmem maszerują, kiedy szeregi niepoprzecznie ale podłużnie czlek za czlekiem wyciągaią się. *Jak. Art.* 3, 307. - §. Ciągnęła się nieprzerwanym pasmem z lędźwi Piaſta potomność do Kazimierza Wielkiego. *Psalmod.* 15. Pasmem *adv.*, ciągiem, długim szeregiem nieprzerwanym, in einer Reihe fortlaufend; *Rs.* непрóчно. Szli, że tak rzekę, pasmem wielcy Fabiuszowie, Scypiony, Marcelle. *Kras. Pod.* 1, 163, ſie folgten in ununterbrochner Reihe auf einander. Szły pasmem nieszczęśliwości na nasz kray. *Dyar. Gr.* 486. Jeſt ich bardzo wiele, i wszędy się ich pasmy napłodziło. *Glicz. Wych, O* 8 *b.*

*PAŚNIA *ob.* Paszuia, Pasza. PAŚNY, -á, -e, od paszy abo pasienia, Weides. Bydło paśne, którym nie robią. *Szczerb. Sax.* 456. - §. *Subſt.* Paśne na cudzym (*ſc.* prawo), prawo pasienia *Cn. Th.*, Weiderecht, Hutrecht, Hutgerechtigkeit.

PASNIK, -a, *m.*, *Bh.* paſýř; *Sr.* 1. paßnik; *Vd.* pasar, pasodelauz; *Cro.* paszár, pojaszar, *f.* paszarica; *Rg.* pasâr; *Bs.* tkanicjar, tko tkanije tka); rzemieślnik od pasów, der Gürtler, (cf. trzośnik). *Mącz.* Krawcy, Kuśnierze, paśnicy. *Vol. Leg.* 3, 592.

PASOBRZUCH *ob.* Pasibrzuch. PASORZYCTWO, -a, *n.*, nauka abo ſtan pasorzytów, pasobrzuchów, pochlebſtwo, *ars parasitica. Mącz.*; *Cn. Th.*, Tellerlecterey, Schmarotzerey; *Rg.* sladokusnós: *Rs.* блюдолизничество. PASORZYT, -a, *m.*, pochlebca iaki u Terencyusza, *parasitus. Petr. Pol.* 2, 27, der Tellerlecker, Schmarotzer; cf. pasibrzuch, *Boh.* žžitopaſek, (*ob.* Rzyć), fatlář; *Slo.* podlizač, potrimiſka; *Sr.* 1. klidowné pjecžel, wobližanc, *f.* wobližanczka (*ob.* oblizać); *Crn.* pojędesh; *Vd.* saplezhnik (cf. plece, poplecnik), perlisuvaus, perlisavus, oblisavuz; *Rg.* sladokúsaa, namétalaz, *vulg.* nabliguzizza; *Cro.* lizozdèl, lizavecz, zdelolizávecz, svertorep, primeknyènecz, *f.* primeknyenka, tanyerobuzecz, nabiguzicza; *Rs.* блюдолизъ, объѣдала, объѣдралá, опивáлыцикъ, опивáло, опивóха, *f.* блюдолизница. Pasorzyty węchem śledzą, gdzie się kómin kurzy. *Pot. Arg.* 68. Pasorzyt, pasibrzuch, *assecla mensarum. Mon.* 75, 590. Pasorzytowie za pieniądze wielbią zbrodnie, i onym służą. *Węg. Mar.* 3, 165. Pasorzytem być, *pasorzycić*, *Vd.* saplezhuvati, talierje lisati; *Ross.* блюдолизничать, объѣсть, объѣмъ, *Ec.* обьядаю; *Rs.* опúть, опивáть. - §. *transl.* Większe kruszcowe żyły początek brały od ognia; mnieysze, a pierwszych pasorzyty, od wody. *Staś. Buff.* 97, *ob.* pasorzytne żyły). PASORZYTNY, -a, -e, pochlebny, cudzym się żywiący, *Vd.* talierja lisezhen, shkurtouſki, nepovablenſki, ſchmarotzeriſch. Ow pasorzytny gatunek ludzi zawsze czepi się tego, po kim więcéy zyska. *Przeſtr.* 295. - §. *Hiſt. natur.* Kopaniny te nazywam pasorzytnemi, które wzroſt swóy biorą z innych utraty. *Staś. Buff.* 205. Pasorzytne rośliny, *Rs.* паразúтное растéніе.

PASOWAC, *PASSOWAC, -ał, -uie *Act. ndk.*, pasem rycerſkim kogo ozdabiać, einen zum Ritter (gürten) ſchlagen; *Bh.* paſowati. Pasowanie na rycerſtwo odprawowało się podawaniem miecza i pasa rycerſkiego. *Nar. Hſt.* 3, 82.

Pasowania te, chociaż u rożnych narodów różne bywaią, na to się zgadzaią, że rycerza nowo pasowanego, szpadą i rycerskim pasem opasanego, pasuiący płazem kilka razy z lekka dotykał. *Wyrw. G.* 340. Pasowany rycerz, *Cro.* paszem vitez. – §. *transl.* Przyrzekł, iż się oświęci, a na kapłaństwo pasować będzie. *Glicz. Wych. O* 5, oblec się, cf. obloczyny). Gdy syna do szkół oddaią, nie inaczéy, by go znowu mieli chrzcić rodzice, a na wszelakie cnotliwe życie pasować albo święcić. *ib. L* 3 *b*. Równa się ta chwała onemu, którego na trzech drzewien węzeł pasuią. *ib. H* 6 *b*, promocya na szubienicę). – (Passować we grze, *ob.* passować). PASOWAĆ się *Recipr.*, walczyć z kim, mocować się, biedować się, łamać się, ringen, kämpfen; *Eg.* arvattise, jaccitise, gombatise; *Sla.* hèrvatise, *Crn.* arvam, arujem; *Vd.* metatise, pipatise, pardegatise, tergati, tepsti; *Cro.* boritisse; *Ec.* спрадáльчествую. Pasuiący się z zwierzętami, *Ec.* заборюющійся. Pasować się z myślami, *Ec.* заморствованіи. PASÓWKA, -i, ż., *Boh.* pasowka, gatunek gruszek, die Zapfenbirne. *Lad. H. N.* 46. PASOWNICTWO, – a, *n.*, chodzenie w zapasnictwo, zapasy, die Ringkunst, Klopffechterkunst, *Rs.* подвигъ. Mistrz ćwiczenia w pasownictwie, ma wiedzieć iakie ćwiczenia komu przystoią. *Petr. Pol.* 337. PASOWNICZY, – a, – e, do pasownictwa należący, *Ec.* подвижный, подвизáтельный, Ringes, Klopffechters. Gry pasownicze. *Petr. Pol.* 2, 247. Jak do pasowniczey znowu się roboty rzucił, nie chciał Anteusz iego czekać siły. *Bard. Luk.* 67. PASOWNIK, – a, – *m.*, zapaśnik, w zapasy idący, ein Ringer, Klopffechter. *Petr. Et.* 15. *Vd.* metaux, vadnik, pipavez, pardegatz, pulesh; *Rs.* подвижникъ, *f.* подвижница. Przychodzi ten pasownik, który ze lwem miał w zapasy iśdź. *Zab.* 10, 181. PASOWY, – a, – e, od pasa, Gürtel, *Cn. Th.*, *Rs.* поясный. Żebro pasowe u rzeźnika, od ćwierci przedniéy wołowéy. *Mag. Mšk.*

1, PASSYA, – yi, ż., namiętność, *Rs.* страсть, die Leidenschaft, Passion. Rozumu się radzić, ale nie passyi. *Boh. Kom.* 4, 326. Passye u ludzi wiatrem są koniecznie potrzebnym, do dania rzeczom obrotu. *Zab.* 7, 195. Jak dusza ożywia ciało; tak passya wymowę. *Col. Wym.* 31. To moia passya, taniec. *Teatr.* 20 *c*, 59, cf. to moie życie, móy żywioł). Moia passya konie, Jeymoś ina egród, *Kras. Pod.* 2, 141. Zaprowiłeś mię do kart; ta ochota stała mi się passyą, przemieniła się w naturę. *Teatr* 48, 73. Gra z początku była mu rozrywką; ale potym zamieniła się w passyą. *Pam.* 83, 2, 281. We Pana passyą grasz, a ia z flegmą. *Teatr* 9, 48. Wszystkie się passye biorą, gdy ią widzę. *ib.* 26 *d*, 7. – Passyami *adv.*, *Rs.* страстно, leidenschaftlich. Passyami go kocham. *Teatr* 21, 81, *Weg. Mor.* 1, 126, *ib.* 179. – §. 2. PASSYA, – yi, ż., historya męki Chrystusowéy. *W. Post.* W. 253, *Sk. Zyw.* 2, 392, die Passion, das Leiden Christi, *Bh.* passije (passijowy tyden, = wielki tydzień); *Vd.* Kristusovu terplenje, pasion; *Ross.* страсть; *Ec.* страдà, страдàніе. – §. Passya, nabożeństwo w dni postne po obiedzie, gdzie pokutuiący w kapy przybrani, czynią w kościele dyscyplinę. *Kras. Zb.* 2, 326, die Fastengeißelung, cf. kapnik). PASSYYKA, – i, ż., *dem.* mała namiętność, eine kleine Leidenschaft. – b) małe figurki wyrażaiące passyą Chrystusową, kleine Figuren, die das Leiden Christi vorstellen. Z soli oczkowatey robią pas-

syyki, osobki, paciorki. *Lad. H. N.* 161. PASSYONAT, – a, *m.*, zapalczywy, gorączka, osa, ein leidenschaftlicher Mensch. Passyonata naymnieysza bagatela do złości przyprowadza. *Teatr* 28, 28. Passyonat wielki; mógłby mię ogrzmocić. *Teatr* 33, 24. PASSYONATKA, – i, *fem.* – PASSYYNY, – a, – e, od passyi Chrystusowéy, Passionis. n. p. Passyyne kazanie w Wielki Piątek. *Mon.* 74, 332.

*PAST, *PASTEL *ob.* paszt.

PASTA, – y, ż., naśladowanie we śkle starożytnego rzniętego kamyka, eine Glaspaste, *Rs.* литникъ.

PASTERECZKA, – i, ż., *dem. nom.* pasterka, eine junge Hirtinn, Schäferinn. Pasła przy morzu pastereczka hoża liczne bydełko. *Zab.* 16, 310. Szczęśliwa nader to iest pastereczka, Która z białego swego gieźleczka Ozdobę swoię choć ubogą bierze. *Past. F.* 96. Pastereczka wdzięczna, mila, hoża, składna, luba wszystkim dzieweczka. *Teatr* 55, 76. PASTEREK, – rka, *m.*; *dem. nom.* pasterz, *Vd.* pastirzhik, ein junger Schäfer. Dyana w pasterku się pokochała. *Teatr* 55, 55. To ten pasterek młodyi. 54, 6, 34. PASTERKA, – i, ż., *Bh.* pastyrka; *Sr.* 1. pastyrka; *Crn.* pastariza (*dflg. Crn.* pasterka, = pasierbica); *Vd.* pasteriza, (*dflg. Vd.* pasterka, pasterkinja, = pasierica); *Vd.* pasterka, pliska, = pliszka); *Cro.* chuvaribica; cf. *Vd.* pasterka, pliska, = pliszka); *Cro.* chuvarizza, pastjurka, cjobànka; *Rs.* пастушка; która bydło pasie, die Hirtinn, die Schäferinn. Gdzie pasterze paszą, aby tam nie pasła pasterka, a gdzie pasterki, niech tam iuż nie będzie pasterz. *Haur. Sk.* 54. – b) pasterka, pastuszka, piosnka pastusza, skotopaska, sielanka, ein Hirtengedicht, ein Schäferlied. Bukolikom Wirgiliuszowym napis dałem pasterek; bo βουκόλος pasterz. *Nag. Wirg.*

PASTERNAK, – u, *m.*, *Boh.* pastrnak; *Sla.* pastérnjak; *Sr.* 2. pasternack; *Sr.* 1. pastènat; *Cro.* mërkva, merkèvcza (cf. marchew'); *Rg.* markva, markvjella; *Bs.* andrriqua; *Rs.* пастернакъ. z *lac.* Pastinaca, die Pastinake (Pasternak), iarzyna kuchenna; zwyczayny iuż prawie dziki iest; lecz iest rodzay inny Hollenderskim zwany, wielki, gładki, i słodki, bez żyłek drzewiastych. *Kluk Rosl.* 1, 207. Pasternak wieyski, dziki, płonny, polny, głuchy, = *Pasternaczek*, ptasze gniazdo, marchew' włoska, karota, z *lac.* Carota, die wilde Möhre. *Syr.* 1054 *et* 1055 *et* 1058. – 2. Pasternak, ryba, *pastinaca marina Plin.*, ein Raubfisch. *Cn. Th.* PASTERNIK, – a, *m.*, zagon, od pasternaku, ein Pastinatbeet. *Tr.* – b) pasternik *ob.* pastewnik.

PASTERSKI, *PASTURSKI, – a, – ie, *Bh.* pastyrský; *Slo.* pastorský; *Ilg.* pásztori, pásztori, *Sr.* 1. pasterski, pastewé; *Vd.* pastirski, pastirjou; *Crn.* pastirske, *Bs.* pastirski; *Rg.* pastijrski, cjobànski; *Cro.* pasztirzki, pasztirszki; *Ec.* пастырскій; pastuszy, od pasterza, Hirten-, Schäfer-. Pasterska sukmana. *Zab.* 12, 300. Kiy pasterski *ob.* kostur. Simonowicz pierwsze ma mieysce w poezyi pasterskiey. *Gol. Wym.* 420, (cf. pasterka, sielanka). Chyżyk pasturski, *mapale Mqcz.*; *Boh.* pastussina, pastnussta; *Slo.* pastirna; *Sr.* 1. pasterna. – §. do pasterza duchownego należący, *Rs.* пастырскій, пастырскій, dem Seelenhirten gehörig. PASTERSTWO, – a, *n.*, *Bh.* pastýřství; *Rg.* pastijrstvo, cjobànstvo; *Cro.* pasztirsztvo; *Ec.* пастушество, пастуство, пастырство. pasterskie życie i zatrudnienie, der Hirtenstand, das Hir-

tenleben. Patryarchowie, ludzie prości, iako koło pasterstwa się paraiący. *Bial. Post.* 75. Pasterstwo, oranina, i z Aeneaszową Burdą słynie, póki Rzym chrześciaństwa głową. *Ryb. Gest. B.* 3. - b) pasterstwo duchowne, das geistliche Hirtenamt. W którym pasterzu nie będzie podpomożenie ducha Ś., iuż słabe iest pasterstwo iego, iuż słaby rząd i urząd iego. *Rey. Ap.* 35, *Sak. Kal. E* 3. Owce pana Chrystusowe pasterstwu naszemu powierzone pasiemy. *Smotr. Ap.* 109, *Hrbšt. nauk. O* 2 *b.* Cztery biskupstwa założył, i na cztery pasterstwa ie podzielił. *Sk Dz.* 706. PASTERZ, *PASTURZ, - a, *m.*, *Bh.* pastýř, pastýř; *Slo.* pastîr, pâstyr, krainir, pastyr wielkiego dobytku (*ob.* krowiarz); *Sr.* 1. pasić pastyr; *Sr.* 2. pastir; *Vd.* pastir, pastur, zhednik; *Crn.* pastir; *Cro.* pasztir, pastir, chôban; *Hg.* pásztor, *Eg.* pastir, *vulg.* cjoban (*ob.* czaban); *Bs.* pastir, ciobanin; *Sla.* pastir; *Ec.* пастырь, скотопитатель; *Ross.* пастухъ, pastuch, hirt, skotopas, skotnik, owce, bydło paszący, der Hirte, der Schäfer. Gdzie niemasz trzody, tam i pasterz nie potrzebuie. *Nar. Hist.* 7, 43. Pasterza nikt nie ma trzymać osobnego, gdzie wszystka wieś pasterza chowa. *Sax. Art.* 42. Zwżdy to zacnieyszy pasterz bywa, który stado owiec pasie, niżli ten, co iedno iednę kozę. *Rey Zw.* 22. Na dobrego pasterza należy, żeby pasł owieczki, żeby przy nich stał, żeby owczarnią pomnażał. *Dambr.* 641, *ob.* owczarz). Pasterzem być, *Rg.* pastiriti; *Cro.* pasztirim; *Ec.* пастырствовать. *Pastura *magister pecoris. Męcz.* S karada, kiedy owce mędrsze, które paść trzeba, niż pasterz, który ie paść ma. *Gor. Dw.* 325. Owcom nie godzi się przyganiać swemu pasterzowi. *Sk. Dz.* 24. - b) pasterz duchowny, *Rs.* пастырь, пасторъ, der Seelenhirte. Biskup pasterzem iest. *Sk. Dz.* 834. Do pasterzów należy nauka i oświecenie ludu. *Pir. Pow.* 53. Pasterze są, którzy czuią nad trzodą pańską, pilność czyniąc około ludu bożego, pasąc ześcia ludzkie słowem prawdy, a wilki od owieczek odganiaiąc. *Rey Pst. C* 2. Nasz pasterz Jego Mość Ociec Metropolita. *Pim. Kam.* 370. - §. Duchowni Ewanielicey maią bydź nazwani księżą, pasterzami czyli ministrami *verbi diuini. Vol. Leg.* 7, 574, Pastoren. - *PASTERZOBOYCA, - y; *m.*, zabóyca pasterza, der Hirtenmörder. Pokazuie się zemsta na Witeblanach pasterzobóycach, których bog sprawiedliwie pokarał. *Sreb.* 2, 236. *PASTERZONACZELNICTWO, - a, *n.*, przełożeństwo nad pasterzami, das Oberhirtenamt, *Ec.* пастыреначалие, *Gr.* πρωτοποιμενία. *Verb.* пастыреначалствую, *Gr.* πρωτοποιμαίνω. PASTERZYK, - a, *m.*, *zdrbn.*, mały pasterek, ein kleines Hirtchen; *Vd.* pastirček). O nędzny pasterzyku, gdybyś się obaczył, co pasiesz, i coć iest porucżono. *Rey Pst. D* 2, *ib. X* 5. PASTEWNIK, *PASTERNIK, - a, *m.*, pastwisko, osobliwie ogrodzone, ein Weideplatz, besonders ein gehägter Weideplatz. Pastewniki, pola, gdzie się bydło pasie. *Cresc.* 90. Pastewniki, aby w takim ogrodzeniu były, coby w iesieni i na wiosnę żadna rzecz w nim nie była. *Haur Ek.* 70. Kraina ta ma piękne łąki i pastewniki dla bydła. *Borer* 95. I ś tu pastewnik kosą nietykany. *Tward. Daf.* 36. Bełą owieczki w tym pasterniku. *Rey Ap.* 35. Daley tam były łąki i gładkich źrzebców pastewniki. *Pot. Arg.* 207. Pasterniki, które są dla młodych cieląt odchowania, zachowane dla paszy przyszłey, gdy na nich trawa nie zroście, zorać ie. *Haur Sk.* 57. Koza czasem wyskoczy przez plot

z pasternika. *Pot. Pocz.* 563. PASTEWNY, - a, - e, *Bh.* pastewný; *Slo.* pastwistný, pastowný; *Rg.* pàscni; *Cro.* pássni; *Ross.* пастбищный; *Ec.* пасомый, пастбищный; pasieniu służący, zum Weiden gehörig, Weide-. Ziele pastewne dla bydła. *Kluk Rosl.* 2, 266, Futterkraut. Pastewny dochod czyniące pole *scripturarius ager. Cn. Th.*, Weidegeld eintragend. - §. Pastewna wieś, z pastwiska maiąca *Cn. Th.*, Weidegeld habend. - §. Wół pastewny, pastwiskiem żyiący, trawny, na trawie chodzący, *pastuus Mącz.*, auf der Weide gehend, grasend. Dziesięć wołów tłustych; dwadzieścia wołów pastewnych. *W.* 3 *Reg.* 4, 23, cf. karmny).

PASTKA, - i, *ż.*, (cf. paść, - i, *ż.*, łapka); wieczko, nakrywka, *epiglottis. Perz. Cyr.* 1, 152. *Valuulae cordis*, pastki czyli zastawki serca. *ib.* 186. Krwawe żyły żadnemi pastkami czyli zasuwkami, któreby wsteczne płynienie krwi powściągały, opatrzone nie są. *Perz. Cyr.* 1, 48, die Klappe, der Deckel.

*PASTORA, - y, *ż.*, *contem.*, n. p. Sprosna ta pastora (o kśieni rozpustnéy). *Pot. Jow.* 74, nieprzykładna pasterka dla owieczek swoich). PASTORAŁ, - u, *m.*, laska biskupia, posoch, *Rs.* напереница: der Bischofsstab, der geistliche Hirtenstab. Pastorał wspiera biskupie dłonie. *Zab.* 12, 25 *Kniaź.* Na to w ręce biskupi pastorały biorą, Żeby czuli nad trzodą i pańską oborą. *Pot. Arg.* 165. PASTUCH, a, *m.* PASTUCHA, - y, *m.*, PASTUSZEK, - szka, *m.*, *dem.*, *Ross.* пастухъ, *Boh.* pastýř, pastwec, pastucha *pastor vilis gregis, ut caprarum, suum, anserum Cn. Th.*, ein gemeiner Hirte, Ziegenhirte, Schweinehirte ꝛc., (cf. pasterz). NB. w innych dyalektach słowo to znaczy stadnika, ogiera, n. p. *Cro.* pastúk; *Vd.* pastuh, postuh, poskakozhen konj; *Cro.* passtúh, pastuh; *Bosn.* pastuh; *Dl.* pastuh). Pastuch ma bydź chłop stateczny, około dobytku wiadomy, znaiący się względem czasu i mieysca pasienia, względem cielnych, biegaiących *etc.*, opatrzony psami, bronią. *Kluk Rosl.* 3, 111. Posłał go na wieś za pastucha. *Falib. D* 1. Myśmy pastuchowie, ludzie co się około bydła chowali. *Radz. Genes.* 46, 32, Viehhirten. Bóg Dawidowi, iednemu pastuszce, sił dał na Goliata. *Jabł. Buk. L* 3 *b.* - PASTUSZKA, - i, *ż.*, kobieta co bydło pasie, die Viehhirtinn. 2. *ob.* pastusze piosnki. *PASTURZ, *PASTURSKI *ob.* pasterz. PASTUSZY, - a, - e, PASTUSKI, - a, - ie, *Bh.* pastušší, *Rs.* пастушій; do pastucha należący, Viehhirten-s. Pastusza laska, s. kostur, (cf. posoch). *Cn. Th.* Pastusze piosnki, pasterki, skotopaski, pastuskie rymy, sielanki; *bucolica, eclogae*, Hirtenlieder. *Siel. edyc. Warsz. praef.* Pastusza chata, *Bh.* pastušina, *Slo.* pastirna; *Sr.* 1. pasterna. PASTWA *ob.* Pasza. PASTWIĆ się *Rec. ndk.*, w okrucieństwie wydziwiać, dogadzać sobie w okrucieństwie, sich an Grausamkeiten weiden, sich aus der Marter des andern ein Vergnügen machen, sich daran ergötzen, sättigen, sein Müthlein kühlen, (*Ec.* пастишити, пастишую, paść, *Rs.* пастишить bydlę). Okrutnicy, kiedy się naybardziey nad ludźmi pastwią, udaią, że to czynią sprawiedliwie. *Gor. Sen.* 266. Nie tak iest okrucieństwo, iako raczey dzika wściekłość, która pastwienie się ma za roskosz. *Pilch. Sen. łask.* 94. Żywych nie mogli trapić, więc się nad ich popiołami pastwili *Birk. Zbar. B* 2 *b.* Dopuścił Bóg plagom pastwić

się nad tobą. *Birk. o Exorb.* 26. PASTWISKO, - a, *n.*; *Bh.* paſtwiſſo, paſtwiſſtè, paſſtwina; *Vd.* pashnik, spashina; *Cro.* passinecz, zpásziſche; *Sla.* pashnjak,; *Bs.* pàscja; *Rs.* пасбище, пастьище, пáстьба, пáжить; *Ec.* пáстьина, die Huth, die Hûthung, die Weide, Viehweide. Paſtwiſka, są to mieyſca, które nie mogąc bydź koszone, obracaią się na pasienie latem bydła. *Kluk Rosl.* 3, 313. Bydła nie puszczać na zamulone od deszczów paſtwiſka. *Haur Et.* 122.

PASUIĘ *ob.* pasować.

PASYNEK, - nka, *m.*, *Rs.* пасынокъ, = pasierb). Syn prawnuka, praprawnuk. *Jabł. Her.*; Urgroßenkel, Urenkel.

PASZ! słowo graiącego w karty, nie nacieraiącego, lecz gry drugim uſtępuiącego, bey den Spielern: paß! ich ſpiele nicht. - *transl.* pasz czego, niemasz nic tego, brak, nichts da, nichts vorhanden. Wieczor tuż tuż za pasem, w kieszeni suchoty, Pasz czasu, pasz pieniędzy, iakie tu obroty! *Zabł. Fir.* 48. Zarobku pasz! *ib.* 3otc, 4. Kowal rozumu nie da, gdy go pasz z natury. *Kchow. Fr.* 47. Poſtawka święta, sumnienia pasz. *Opal. sat.* 47. Pasz w nich boiaźni bożéy, *Mon.* 76, 811, *ib.* 195. Białki siedzą na koniach, a co chłop to baba, Serca pasz, ſtatku mało, myśl i ręka słaba. *Nar. Dz.* 3, 150, *ob.* paszować). PASZ, - a, *m.*, gra pewna w karty, ein gewiſſes Kartenſpiel. Z krolem grasz pasza, z marszałkiem pikiety. *Pot. Jow.* 120.

PASZA, - y, ż., PASTWA, - y, ż., *PASZNIA, - i, ż., *Bh.* paſtwa; *Sr.* 1 *et* 2. paſtwa; *Crn.* pasha, kèrma (*ob.* karm); *Vd.* pasha, travenje, pizha, merva, kasma, pashnik, spashina; *Bs. et Rg.* pàscja; *Cro.* pasha, pàssa; (*Hg.* abrak, *ob.* obrok); *Rs.* пажить, пасеніе, пажа, пáстьба, пастьбище, пáжить, (*diſtg.* пашня rola, *ob.* *pachać), bydlęca ſtrawa na polu, Futter, Weide, Fraß für die Thiere. Wszyſtkie rośliny, które zwyczaynie w gospodarſtwie chowanym zwierzętom daią pożywienie, mogą się nazwać paszą; ściśle zaś rozumieią się tylko te, które się na łąkach zbieraią. *Kluk. Dyk.* 1, 7. Nie dobrze bydłu wcześnie z wiosny z nim śpieszyć na zielonią paszę. *Kluk Zw.* 1, 150. Zimowa paſtwa dla wołów zawisła na sieczce z plewami wodą uparzoney. *Kluk Zw.* 1, 214, *ob.* parza, osypka). Swinia żerem się pasząc, nie uważa zkąd ta paszna pochodzi. *Psalmod.* 10. Owieczki wabione dobrą paszą tam poszły. *Ger. Dw.* 287. - §. Wiele lat ma ten koń? Oto iuż piąta pasza. *Alb. n. W.* 14, piąty rok, das fünfte Futter, das fünfte Jahr eines Pferdes. - *transl.* pasza, karm, tucza, Futter, Nahrung, Speiſe. Tam mucha leci, gdzie paſtwa. *Burl A* 3. Strzeż się paſtwy z wędką. *ib.* 2. Nie na próżnych drogie trawić lata Oczu paszach i żądzach. *Tward. Misc.* 147. Im publiczne nieszczęście żyzną paszą i tuczą było. *Pilch. Sall.* 66. Duchowną paszą karmić powinni pasterze swoie owieczki. *Bals. Niedz.* 1, 199. - 2) pasznia, paſtwa, paſtwiſko, Weideplatz, Huth, Weide. Tam zwierzęta się paszą na paſtwach obfitych. *Pasz. Dz.* 124. Ziemia leśna, którąby się godziła na pasznią. *Stat. Lit.* 217 *et* 208. Nie wyrzysz tam ieduo piaſki, wodę a niebo, paśni (paszni)łani pytay. *Stryik.* 77. Tysiąc trzod w paszach mu chadzało. *Otw. Ow.* 170. - §. *Venator*: pasza, knieia, das Jagdrevier. Pies poszedł w paszą. *Tr.* - §. 2. pasza, pasienie, das Hûthen, die Huth. Owieczki te mnie w niemałéy liczbie do paſtwy poruczył. *Smotr. Nap.* 65.

PASZA Turecki *ob.* Basza.

PASZCZ, PASZCZA, - y, ż., paszczęka, der Rachen, die Freſſe; *Boh.* pojeradlo; *Slo.* pojeradlo; *Sr.* 2. garſchija; *Sr.* 1. klama; *Vd.* gout, gerlu, gertanz, poshirik, poshirak, lap; *Rs.* пасть, пáщеки. By cię paszcza zwieszyrza nie zżarła okrutna. *Zab.* 11, 11 *Koss.* Skusiwszy krwi, pragnie iey paszcza zaiuszona. *Barcz. Luk.* 58. Paszcza łopłuszczącey niesyta pasoki. *Hor.* 2, 12 *Nar.* Leży w lochu Cerber, potwora ſtraszliwa, Cały Ereb potrzyną paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 3, 347. (*PASZCZAĆ *Frequ.*, *ob.* Pościć). PASZCZĘKA, - i, ż., der Rachen; *Crn.* govt; *Rs.* зѣвъ (cf. ziewnąć), пáщеки, чéлюсть (*ob.* czeluść). Części u głowy otulone powszechnym imieniem paszczęki zawarte bydź mogą, t. i. dziąsła, ięzyk, zęby, podniebienie, ięzyczek, *fauces*. *Kluk. Zw.* 1, 46. Iby która owieczka nie wpadła w onę marną *paszczkę onego sprosnego wilka, *Rey. Pſt. X.* 3. Zatkać paszczękę paszczekaiącemu. *Tward. Wład.* 66, *ob.* pyſk). - §. Paszczęki dworzan, ni sępy czuwaią, iakoby spaśli ostatek nędznego ścierwu. *Klok. Tur.* 78, paszcze). Zawżdy na pychę a na hardość podnosili nadęte paszczęki swoie. *Rey Pſt. Y y* 2. Wybucha z paszczęki Wezuwiuszowéy dym ſtraszny. *Wez. Zap. A* 4, z otchłani, aus dem Schlunde. - *Hebraism.* pobił ich paszczęką miecza. *W. Exod.* 17, 13, *id. Deut.* 20, 17, *id. Num.* 21, 24, ostrzem miecza, mit der Schärfe des Schwerts). *PASZCZEKIWAĆ *ob.* Poszczekiwać. PASZCZĘKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt paszczęki, wie ein aufgeſperrter Rachen. - *bot.* Korona paszczękowata, *ringens*, ma podobieństwo do paszczęki zwierzęcey otwartey. *Bot.* 103.

PASZĘ *ob.* Paść, Pasać.

PASZKWIL, PASKWIL, - u, *m.*, *PASKWILUS, - a, *m.*, (z *Włoſk.* Pasquino et Marſono), das Paſquill, oczernienie osoby iakiey pismem, drukiem lub innym znakiem ku wyſtawianiu iey na pośmiech publiczny, (taiąc swoie autorſkie imię). *Oſtr. Pr. Kr.* 1, 191, *ob.* osławny list; *Vd.* oklinſki pismu; *Cro.* zloglásznicza; *Ec.* подсмѣхъ, насмѣшка, ругательство, пономенïе. Na ślub Zygmunta Auguſta z Barbarą paſkwiluse rozmaite pisano. *Stryik.* 747. Żartowne księgi abo paſkwilusze. *Karnk. Kat.* 363. Wiele z was będą się gniewały i za paſkwil iſtotną prawdę będą miały. *Lacz. Zw.* 34. Rozumne satyry u nas nie popłacaią; wszyſtkie prawie paszkwilami zowią. *Mon.* 65, 479. PASZKWILANCKI, - a, - ie, szyderſki, perſiflirend, ſpottend, ſpöttiſch. Języki paszkwilanckie dobrego imię szarpały. *Bals. Niedz.* 2, 400. PASZKWILANT, PASZKWILARZ, - a, *m.*, szyderca, paszkwile wydniący, oszczerca, der Paſquillant. Z monitora podłym zoſtał paszkwilarzem, uszczypliwym przyganiaczem. *Mon.* 73, 411. PASZKWILOWAĆ, - ał. - nie *Act. ndk.*, szydzić, przeszydzać, perſiflíren, Ciężko wykraczaią, którzy paszkwilują żywicielow swoich. *Bals Niedz.* 1, 325. W piśmie tym nie paszkwiluię nikogo, tylko mądrym przypominam, niedouczonych nauczam. *Chmiel. pr.*

PASZOWAĆ, - ał, - nie *Intr. ndk.*, apaszować *dk.*, (*ob.* pasz!) uſtępować, weichen, nachgeben, zurücktreten. Musiał nie bez wielkiego afrontu Paszować przed nim Mi-

trydates z Pontu. *Pot. Syl.* 252. Musi rozum paszować przed miłością. *Pot. Arg.* 336. Skoro kędy swawola moc przy sobie czuie, Nie zostoi się cnota i prawda paszuie. *Pot. Arg.* 59. Zawsze chudszy paszuie przy mocnieyszym. *Pot. Pocz.* 154. Wielu liczysz przyiacioł, ieślić szczęście sprzyia, Gdyć fortuna spaszuie, każdy cię z nich mija. *Min. Ryt.* 4, 196.

PASZPORT, - u, *m. Ital.* passaporto, *Gall.* passeport, der Paßport, der Paß; *Bh. et Slo.* Pas; *Vd.* posport, skuznohauni list, mimuperpushnu pismize; *Sla.* pasush; *Ross.* паспо́рть, пропускно́й видъ, пропускъ, зна́мя (*ob.* znamię); pozwolenie od zwierzchności na piśmie dane, do wniyścia i wyyścia w kray lub miasto iey podległe. *Kras. Zb.* 2, 327. Paszport na pocztowe konie, *Rs.* подоро́жная. Paszport na szukanie sobie chleba czyli zarobku, *Rs.* подкорме́жная.

*PASZT, *PAST, - u, *m.*, PASZTET, - u, *m.*, PASZTECIK, - a, *m.*, *dem.*, *Lat. med.* pasta, z ciasto, *Lat.* pastata, *It.* pasticcio, *Gall.* pasté, *Ger.* die Pastete. Rozmaite mięsa lub potrawy ciastem opieczone. cf. antypasty; *Bh.* pastyka; *Sr.* 1. pojtéta; *Vd.* poshteta, mesotesteniza, gosposhki, krepouz; *Cro.* pastéta; *Sla.* listenica (cf. ciasto); *Rg.* prjesnaz; *Rs.* пирогъ, пирожокъ (cf. pirog). Robią się z mąki różne pasztety, Niemieckie, Francuzkie, Angielskie; pasztety mięsne, rybne, liściane. *Wiel. Kuch.* 420. Pasztet kurczęcy, *Rs.* курникъ (cf. kurnik). Pasztet w maśle smażony, *Ross.* пряженецъ, пряженчикъ, (*ob.* prażyć); Pasztet z słonych ryb, *Rs.* кулебя́ка, кулебя́чка. Pasztetiki z twarogiem, *Rs.* варе́ники. - Stolik zastawiony słodkiemi pastami. *Tward. Pas.* 84. Przynoszą do iedzenia konfekty, pasty *cum cordialibus* robione i biianki. *Star. Dw.* 44. Natkay ieleniowi owych tortów pozłocistych, albo owych **pastelów* pełen brzuch, uyrzysz, będzieli długo bujał *Rey. Zw.* 157 *b.* Cło płacą cukaty, pasty, kapary. *Vol. Leg.* 4, 81. Pasztety, przysmaki, wino ma za fraszki. *Wad. Dan.* 14. U nich na stole pasztety, wino, gody. *ib.* 80. Co pasztety iadał, słomą go iuż wędzą. *ib.* 108. Lepiey mu kolacye zimno smakowały nad pasty złotorogie. *Tward. Wład.* 192. Bażant w zaprawnym pasztecie. *Ban. B* 3. - b) *fig. tr.* Ma się za mądrą, przeto, że z kawałków Loka, Leibnica, Wolfa i Pufendorfa zrobiła w głowie swoiey pasztet. *Mon.* 73, 656. Babiloniią, cf. bigos, mieszanina). Pasztet piękny z tego będzie, z piwa nawarzyłeś, eine schöne Bescherung, du hast was schönes angestellt. - §. *Pastelle*, suche farby do malowania, n. p. obraz lub portret pastellami robiony. *Mag. Mscr.*, Pastellfarben. PASZTETNIK, - a, *m.*, co pasztety robi, cukiernik, marcypannik, der Pastetenbäcker, Zuckerbäcker; *Crn.* testenizhar; *Vd.* mesotestenizhar, poshtetar, poshtetni peshenik; *Sla.* tiftenicsár; *Rg.* prisnicjar; *Cro.* pastetar; *Rs.* пирожникъ, присадникъ. Pasztetniki, co torty rozmaite i marcepany robią. *Petr. Et.* 6. *Eccl.* пирогомесцы, присадники. PASZTETNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, czeladnik pasztetnika, der Pastetenbäckergeselle. PASZTETNICZKA, - i, *ż.*, piekarka pasztetów, die Pastetenbäckerinn. PASZTETOWY, PASZTETNY, - a, - e, od pasztetu, Pasteten-s, von der Pastete; *Vd.* pashteten, mesotestenizhen, krepeuzhen; *Rs.* пирожный, присадный. Pasztetowa nakrywka, der Pastetendeckel *Tr.* Spód pasztetowy, dno pasztetowe, der Pastetenboden; *Vd.* poshtetni podtrosek, podvershek). Pasztetowa piekarnia; *Rg.* prisnicjarnica; *Rs.* пирожня, присадная. PASZTOS, - u, *m.*, wielki pasztet, eine große Pastete. Kucharze biegli w nadzieniach kunsztownych, w pasztosach przyprawnych. *Hor. sat.* 200.

*PATARDA *ob.* Petarda.

PATELA, PATELNIA, - i, *ż.*, z *lac.* patella, batillum, *It.* padella); płaskie naczynie kuchenne do smażenia różnych rzeczy, eine flache Küchenpfanne; *Rg.* pliticiza; prosùglja, posùgliza, *barb.* tára; *Bs.* prosuglja, prriacjurra, prrisuglja, prosugliça, tigagn). Patelnia, naczynie żelazne z rączką, na którym smażą ryby i różne potrawy. *Wiel. Kuch.* 420. - §. Faierka, eine Feuerpfanne, ein Kohlfeuer. Wrzucił karty w ogień, który przed nim był na *patelli. bo postawiono przed nim *patelle pełne węgla. *Leop. Jer.* 36, 22. W kramach nad faierkami, nad patellami się grzeią. *Haur. Sk.* 347. - *§. Niewiasty głowy zdobiły **bataliami*. *Comp. Med.* 703, stroy iakiś na głowę, fryzura iakaś. ?

PATENA *ob.* Patyna.

PATENT, - u, *m.*, z *lac.*, list otwarty, dyploma; *Sr.* z. potant; *Vd.* patent, povela, vkasa.

*PATER, *lac.*, ociec duchowny, n. p. to już niemłody pater. *Rey Zw.* 160 *b.* *PATRYK, - u, *m.*, księga żywotów oyców ŚŚ., z *Gr.* πατερικον, Leben der heiligen Väter; *Rs. et Ec.* патери́къ, оме́чникъ, книга объемлющая въ себѣ жити́я отцевъ. W pateryku Pieczarskim napisano, że S. Antoni w pieczarze Kiiowskiey skończył żywot swóy. *Fund.* 58.

PATETYCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, z *Grec.* pełen ognia, gorliwości, namiętności, pathetisch, *Vd.* pateteshen, nagenezhen, nagibljujezhen.

PATKA, - i, *ż.*, z *fr.*, bywa nad kieszenią u kamizelki lub u sukni, haftowana lub gładka. *Mag. Mfk.*, die Patte, der Taschendeckel.

*PĄTLIK, - a, *m.*, (cf. pętlik, worek siatkowy). Nawir mienił się bydź Powałą, gdyż w iego pątlik ubrali go Krzyżacy, który był perłowy wszystek, iako na on czas chodzono ieszcze z długiemi włosami. A tego pątlika dostali Krzyżacy w bitwie, gdy spadł z głowy Powali. *Biel.* 266. (musiał to bydź gatunek kaptura perłami haftowanego, *Gall.* chaperon. *Czartor.*; siatka na głowę, niby czepiec, eine netzförmig gearbeitete Haube; cf. pętlice).

*PĄTNICA, - y, *ż.*, *PĄTNICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* poutnice; *Crn.* popotneza; *Rc.* путница; *Rs.* путешественница, попу́тчица; pielgrzymka, die Pilgerinn, (*Etym. Bh.* put; *Slo.* put; *Sr.* 1. puc); *Cro.* pút; *Sla.* pût; *Hg.* bútaú-járás; *Rs.* путь podróż, droga; *ob.* póyść; *ob.* putny). Ubogie pątnice. *Pot. Sył.* 359. Z pątniczek iedna w drogę się puściła, By ziemię, po którey Bóg chodził nawiedziła. *Groch. W.* 185 *et* 170. *Rs.* богомо́лка, богомо́льница. Leśna pątniczka. *Brud. Ost. G* 2, wędrowniczka, die Wanderinn. Nazad przyszła pątniczka ta bezecna. *Tward. Pasq.* 121, tułaczka, włóczęga, die Herumtreiberinn. PĄTNICKI, - a, - ie, *Boh.* poutnický; *Crn.* popotne; *Rg.* puntnicki; *Rs.* путешественный, попутный, pielgrzymski, Pilger-s. *PĄTNICTWO, - a, *n.*, *Bh.* pout; *Crn.* potuvanje; *Cro.* putuvanye; *Vd.* popotuvanje, ptujenje); z pielgrzymowanie,

die Pilgerſchaft. Pątnictwo a pielgrzymowanie nasze do oney zwierzchniey oyczyzny. *W. Poſt. W.* 2, 56. *PĄTNIK, -a, *m.*, *Boh.* pautnik; *Slo.* pautnik; *Sr.* 1. putinik; *Vd.* putni zhlovick, popotnik, ptuiuik; *Crn.* popotnek; *Cro.* putnik; *Rg.* puutnik; *Bs.* putnik; *Ec.* путникъ, путеходникъ, странствующій, дорожный человѣкъ, путешественникъ. *Ls.* путешественникъ, попутчикъ; pielgrzym, der Pilger. Wezny przykład z tych pątnikow, iż oni, będąc sami pielgrzymy, nie maiąc żadnego dostatku przy sobie, prosili go do gospody swoiey. *Rey Poſt. T. u* 3, wędrownik, der Wandersmann. W obcą wyp hany z domu pątnik ſtronę Rzucisz rozkoszną żonę. *Hor.* 1, 269 *Nar.* Wsadź na osiełka z dzieciątkiem matronę, Jdź nieznaiomy w obcą pątnik ſtronę. *Kchow.* 124. W woynie ani dóbr własnych ludzie zażyć mogą, Świadomą niebezpiecznie póydzie pątnik drogą. *ib.* 180. Człowiek szczęścia igrzysko, nieſtatku obrazek, czasu łup, pątnik przemijaiący, żart świata. *Birk. Kaw. Malt. A* 4. Szukay a pytay się, iako się ci pątnicy pytáli, o świętym bostwie iego. *Rey Poſt. T. u* 3. Pątnik do ziemi świętéy, *Rs.* молѣльщикъ, богомолецъ. PĄTNIKOWAC *Act. ndk.*, pątować, pielgrzymować, wallfahrten. Trzy kroć pątnikował na wschód słońca. *Sien.* 190.

PATOCZNY, -a, -e, od patoki, geläutert, geſeimt (vom Honig). - Wodka deſtyllowana z miodu białego patoczne-go. *Syr.* 989.

1. *PATOK, -a, *m.*, PATOG, bat, batog, laſka, palcat *Cn. Th.*; *Wlod.*, ein Stock, ein Prügel.

2. PATOK *ob.* Potok, PATOKA, -i, *ż.*, *Etym.* toczyć, cf. ciec). (cf. *Bh.* patoky *cereuisia secunda*; *Bh.* patičky, poczepky lura; *Crn.* patoka; *Lat.* posca, s lura; *Crn.* podzhępena, s lura; *Vd.* patki, potoki, potoke, s lura; *Vd.* patezhi, sadnji ou, s cienkusz; *Vd.* podzhepena, podzhepinze, podzhepnina, podzhepnia, pateſka, s lura; *Sr.* 1. patoki, winowe patoki *deuteria*; *Sr.* 1 *et* 2. patoki cienkusz); *Rose. ut apud nos* namoxa, s miod czyſty płynny, który zawsze zdrowszy ieſt, iak w plaſtrach. *Kluk. Zw.* 4, 254, Jungfernhonig; (*Rose.* namoxa caxapnaя syrup). Słowa twoie słodsze niż miód, i niż patoka z plaſtru. *Bud. Ps.* 19, 10. Cukrowe patoki. *Hor. sat.* 220, przydadź kwartę miodu dobrey patoki. *Syr.* 970. Kray płynąć będzie ten w patoki. *Jabł. Tel.* 173. Miody, lipce i patoki iare. *Zab.* 4. 311. - *b) *aliis* patoka *eſt spissamentum*, *crassamen*, uſtoiny *Cn. Th.*, Satz, Bodenſatz, Hefen.

*PATOKOWY *ob.* Potokowy.

*PĄTOWAĆ, -al, -nie, *intr. ndk.*, pątnikiem bydź, pątnikować, pielgrzymować, wędrować, *Bh.* putowati; *Crn.* potújem; *Vd.* potouat, potiti, se na pot podat; *Cro.* putujem, putuvati; *Hg.* bujdosom; *Sla.* putovati; *Bs.* putovati, hoditi; *Rg.* putovati, pûtovatti; wallfahrten, wandern. Na święte mieysca pątuią, tam ofiary obrazom oddawaią. *Gil. Kat.* 82. Naywięcéy nasz Polski naród z przyrodzenia Rad pątuie, bo zawsze ma chuć do chodzenia. *Klon. Wor.* 52.

*PATROCH, -u, *m.*, *Rs.* нутрохъ, wnętrze, das Eingeweide. Ptasze i inne patrochy, których ludzie nie używaią, dobre bardzo dla psów. *Oſtr. Myśl.* 15, *ob.* patrowaią, dobre bardzo dla psów. *Oſtr. Myśl.* 15, *ob.* patroszyć. - §. b) gatunek maku, który się otwiera i rozsypuie. *Lud. H. N.* 226, eine Art Mohn.

PATROL, PATRUL, *ob.* obchód, objażdżka. *Jak. Art.* 3, 307.

PATRON, -a, *m.*, *Crn.* odvétnik; *Vd.* obvarnik, oſkerbnik, oblaſtnik, opraulovez, sagovarnik; *Sla.* odvitnik, govoresin; *Cro.* perús, prokurátor, zagovórnik, odvetnik; *Dl.* govorchin, paracz, prawdoznanez; *Bs.* paraç, odvitnik; *Ks.* покровитель, ходатай, адвокатъ; *Eccl.* заступникъ, отрапчій, винословецъ; święty patron, obrońca, prawobrońca, zaſtępca, przyczyńca, przyſław, rzecznik, opiekun. *Cn. Th.*, *Vd.* obvarni svetnik, sveti obvarnik; der Schutzheilige. Patronami naszemi sowiemy one święte, co osobliwe o nas ſtaranie maią. *Hrbſt. Nauk. R.* 4. Longobardowie za patrona Jana S. Chrzciciela obrali. *Star. Ryc.* 22. Święty Stanisław patron Polſki, - S. Jan de Matta wielu na febrę choruiących uzdrawiał, zkąd dowodnym od febry patronem nazwać się może. *Sk. Żyw.* 1, 91, cf. S. Walenty). - Pasem cię wiążę w święto twoiego patrona. *Pot. Jow.* 99, w dzień imienin, zu deinem Namenstage; cf. anioł ſtróż; cf. *Rs.* день моего ангела imieniny moie). - §. a *b*, patron okrętu. *Warg. Radz.* 12 *et* 13, der Schiffspatron; *Vd. et Cro.* barkador. - §. b) patron prawny, Mecenas, adwokat, der Advocat, der Sachwalter, Rechtsfreund. Więcéy o patronie, iak o własnéy myśle sprawie. *Teatr* 9, 26. Patronów za Zygmunta III. ieszcze prokuratorów nazywano. *Boh. Tarn.* 84, cf. rzecznik, pierca. PATRONIZACYA, -yi, *ż.*, adwokatura, *Rs.* ходатайство, die Advocatur, das Advociren, Practiciren eines Sachwalters. Gdyby Mecenas patronizacyi poprzestać miał... *Vol. Leg.* 7, 700. Jeżeli wyydziesz sądu mego, to cię z patronizacyi wymażę. *Teatr* 30 *c*, 66. Przez patronizacyą moię od tacsek cię uwolniłem. *ib.* 30 *c*, 56, przez obronę moię patrońską). PATRONIZOWAĆ, -al, -nie, *cz. ndk. intr.*, patronem prawnym bydź, *Crn.* beseduvati, besedujem, besędijem (cf. biesiadować); *Vd.* oſkerbeti, oſkerbuvati, raunati, pelati, obraunievati, nameſtuvati; *Cro.* zagovárjam; *Bs.* odvittovati, parciti, braniti; *Rs.* ходатайствовать; als Advocat practiciren. Ludzie ſtanu mieyſkiego patronizować mogą. *Skrzet. Pr. P.* 2, 92, *Vol. Leg.* 7, 758. - §. b) patronizować komu, faworyzować mu, opiekować się nim, einen begünſtigen. Angielka i tobie wiernie patronizuie, i mnie kocha. *Teatr* 22 *b*, 44. PATRONKA, -i, *ż.*, święta opiekunka, die Schutzheilige; Obronicielka, orędowniczka, die Beſchützerinn; *Vd.* patrona, patronija, pomozhniza, zagovarniza; *Bs.* parcica, odvituica, brauitegliça; *Cro.* odvetnicza, zavetnicza, zagovornicza; *Russ.* покровительница, ходатайца. PATROŃSKI, -a, -ie, prokuratorſki, adwokatſki, od adwokata, advocatiſch, Advocaten-, Advocaten-. Patroński uczeń, niui to brać nie chce, a rękę wyciąga po dukacinę. *Teatr* 52 *c*, 22, cf. dependent). Ten człowiek nie ma patrońskiey duszy. *Teatr* 17, 70. PATROŃSTWO, -a, *n.*, orędownictwo, opieka, prokuratorſtwo; *Vd.* oblaſtnia, poſkerbnia, oblaſtnoſt; *Ec.* спрятничество. Patrońſtwo N. P. Maryi. *Zygr. Pap.* 34, opieka. *PATRONYMICZNY n. p. wyraz, *patronymicus*, *Lc.* отчественный.

PATROSZYĆ -ył, -y, *Act. ndk.*, *Venator*; *Rs.* потрошить, вынотрошить, wywnętrzać, wnętrze wyymować,

wać, ausweiden, das Eingeweide heraus nehmen; *Bh.* luchâti, luchawâti, pitwati. (*Crn.* potroshim *consumo*). Skończywszy łowy, w kupę obłów znoszą, Zaraz iedni zwierz patroszą. *Kchow.* 25. Już uszczawawszy, Będziesz zwierzynę patroszył. *Bard. Tr.* 122, *ob.* rozproszyć.

*PATRY, -ów, myśliwski wyraz, z oczy u zaiąca. *Skrbk.*, bey den Jägern, die Augen des Hasen, *ob.* patrzeć, *ob.* wytrzyszczak.

*PATRYA *Gor. Dw.* 374, *ob.* Oyczyzna. PATRYARCHA, -y, *m.*, z *Greckolac.*, *Etym.* πατηρ et ἀρχαιος oyciec stary); z naywyższy oyciec abo przodków naszych ociec. *Mącz.* der Erzvater, der Patriarch; *Bh.* arcyotec; *Slo.* arciotec; *Crn.* oshák; *Vd.* oshiak, oshak, ozharh; *Sla.* patriarka; *Hg.* pátriárka; *Cro.* patriarka; *Dl.* patriara; *Rs.* патріархъ, родоначáльникъ; *Ec.* первоотéцъ, отценачáльникъ, отцеверхóвный, начальникъ между отцами, или первый во отцѣхъ. Głowy familii Izraelickich aż do wyyścia z Egiptu n. p. Abrahm, Izaak, Jakób etc. - Patryarszy z prorokami Chwały Iuńkiéy są trąbami. *Pies. Kat.* 27. - §. b) Piérwszy kapień w hierarchii maiącéy za głowę papieża; acz i ten też za naypiérwszego uważa się: oprócz niego, czterech było dawnych Carogrodzki, Alexandryyński, Antyocheński, Jerozolimski. *Karnk. Kat.* 270, der Patriarch der christlichen Kirche. *Kucz. Kat.* 2, 630. Patryarcha nietylko iest piérwszy między oycami, ale i nad oycami. *Smotr. Ex.* 53. Patryarchą być *Rs.* патріáршествовать; *Ec.* отченачáлствую. Co głowa to rozum; co patryarcha, co władyka, to wiara i religia. *Birk. Ex. C.* PATRYARCHALNY, -a, -e, -ie *adv.*, od patryarchow, patriarchalisch; *Vd.* ozharhliu, ozhjaken; *Rs.* патріархальный. PATRYARCHIA, -ii, *ż.*, kościoły do iednego patryarchy należące, das Gebiet eines Patriarchen, das Patriarchat; *Cro.* patriarkia; *Rs.* патріáрхія. Zaraził dwie patryarchiie heretykami. *Sk. Dz.* 465. PATRYARCHOWSTWO, PATRYARCHOSTWO, *Patryarszestwo, -a, *n.*, władza patryarsza, das Patriarchat, die Patriarchenwürde; *Cro.* patriarkia; *Rs.* патріáршество; *Ec.* отченачáльство. Jeśli patryarcha może być heretyk, patryarchowstwo iednak nie ma nic dlatego zmazy ani nagany. *Pim. Kam.* 423. Focyusza z patryarchowstwa zrzucono. *Fund.* 8. Cesarz Grecki brata swego Stefana na *patryarszestwo Carogrodzkie proponował. *ib.* 8. [Patryarcha Makaryusz patryarchowstwo zdawszy Eleuteryuszowi, nie zostawił sobie, iedno święcenie biskupie. *Sk. Zyw.* 1, 228. Spierał się z nim o patryarchostwo. *Sk. Dz.* 876. Patryarchostwo Carogrodzkie. *Chmiel.* 1, 1156. PATRYARSZY, -a, -e, PATRYARSZENSKI, -a, -ie, od patryarchy lub patryarchostwa, Patriarchen-; *Cro.* patriarszki; *Rs.* патріáршій, патріáршескій. Focyusza strącono z patryarszéy stolicy. *Fund.* 4. Na Carogrodzkiéy patryarszeńskiey stolicy zasiadł Sergiusz. *Steb.* 6. PATRYCYUSZ, *ob.* Oyczyc, Oycowic. *PATRYYSKI, -a, -ie, oyczysty, do oyczyzny (*patryi) należący, vaterländisch. Skoroś posługi patryyskie złożył z siebie, Wziąłeś przedsię swe rzeczy. *J. Kchan.*, u *Papr. Herb.* 25. PATRYOTA, -y, *m.*, gorliwy o dobro oyczyzny obywatel, przy oyczyznie, iakoby przy swoiéy własności obstawaiący, der Patriot, der Biedermann; *Bh.* mlastenec (*cf.* właściciel); *Vd.* domalubnik, dober semlak; *Rs.* патріóтъ, отечественникъ. Patryota, obywatel, który przykłada się usilnie do dobra powszechnego oyczyzny tym wszystkim, czym ieno! przyłożyć się i onéy przysłużyć może. *Mon.* 69, 1051. Któremu kray iest miły, kto iest patryota, Nie szuka w zawichrzeniu zemsty, intryg, złota. *Teatr* 45 *d*, 18 *Wyb.* PATRYOTKA, -i, *ż.*, *Bh.* właśtenka, gorliwa o kray swóy obywatelka, die Patriotinn. PATRYOTYCZNY, -a, -o, -ie *adv.*, *Rs.* патріотическій, отечественный, gorliwo obywatelski, patriotisch. Męstwo patryotyczne. *Zab.* 16, 168. PATRYOTYZM, -u, *m.*, *Zab.* 16, 121, *ob.* Obywatelstwo, Patriotismus, Bürgersinn. Z męstwa oświeconego wynika patryotyzm, który tylko samym dobrem publicznym oddycha, i heroizm, który mu się poświęca. *N. Pam.* 24, 327.

PATRZACZ, PATRZYCIEL, -a, *m.*, który na co patrzy, który się czemu przypatruie, poglądacz, widz, spektator, der Zuschauer, Zusehet; *Bh.* djwák (*cf.* dziwować się); *Crn.* ględova (*cf.* glądać); *Vd.* gledauz, pogleduvauz, videnik, okulpasez; *Cro.* pazitel *obseruator*; *Rg.* glédalaz; *Bs.* gledalać, pazilać; *Rs.* зрúтель, взирáтель, смотрúтель; *Ec.* позорáтай. *Spectator*, patrzacz, przyględacz. *Mącz.* Człowiek ma bydź rozsądnym świadkiem i spokoynym patrzaczem na całéy natury widok. *Stas. Buff.* 240. Patrzyciel, dla którego ten obraz maluie. *Bale. Niedz.* 1, 271. Praktykarze abo patrzycielowie na gwiazdy. *Bud. Jes.* 47, 13, Sternseher. PATRZYCIELKA, -i, *ż.*, spektatorka, die Zuseherinn, Zuschauerinn; *Crn.* ględovka; *Vd.* gledauka, videnka; *Rg.* glédaliza; *Rs.* зрúтельница, смотрúтельница.

PATRZYĆ, -ył, -y, *cz. ndk.*, Patrzeć, -ał, -y, *contyn.*; Patrzać *contin. secund.*, *Bh.* patřiti, djwám se, djwawám se, *cf.* dziwić się, (pátrám dochodzę, pytam się, szperam, patrnost iasność); *Slo.* patrim; *Sr.* 1. hladam, jmeu hladam (*cf.* glądać); *Crn.* pâsti, pasl, pâsem, z baczyć, (*Crn.* paska *attentio*, *cf. Ger.* die Passe, worauf passen, d. i. lauern), préshim, preshâti; *Vd.* gledati, viditi (*ob.* widzieć), mokat (*ob.* miarkować), (*diflg. Vd.* pazhit *impedire*, *ob.* pak, paczyć się); *Cro.* paziti, pâzim *obseruare*; *Rg.* pàziti, glèdati; *Bs.* paziti; (*Sla.* paziti se, z strzedz się); *Rs.* возглядать, смотрѣть, смотрю; *Ec.* смотрúти, смотрáти, смотрáю; wzrok na co natężać, by widzieć, postrzedz: baczyć, poglądać na co, auf etwas schauen, um es zu sehen, die Augen auf etwas richten. Kto na obraz patrzy, zaraz patrzy na tego, którego znaczy. *Birk. Gl. K.* 53. Na iednę rzecz wszyscy patrzą, ale niednako ią widzą. *Zab.* 12, 275. Zły częstokroć płaci zyska, a z dobrego szydzą, Mylą się patrzaiący, lecz wielbią co widzą. *Kras. Liśt.* 2, 102, błąd w patrzaniu, nie w widzeniu). Koniowi darowanemu nie patrz w zęby. *Zygr. Gon.* 274. Na ręce mu patrzała, bo wiedziała, że brały, kędy nie kładły. *P. Kchan. Orl.* 1, 83, pilnowała rąk iego). Zawsze będę iak w tęczę patrzała. *Past. F.* 171. On teraz widzi, iako dotąd żyie, I z gniewu patrzyć sam nie może na się. *P. Kch. Jer.* 406. Patrzę po sobie, z poglądam po sobie. *Cn. Th.*, ich besehe mich. Patrzę na dół z góry. *Cn. Th.*, herab schauen. Było na co patrzyć, ale nie ieść. *Cn. Ad.* 50, *cf.* oczy paść). Patrzyć a nie zażyć, mała

obrada. *Cn. Ad.* 825. Patrzyć nań było; a on codzień biega i obchodzi wszystkich. *Sk. Żyw.* 2, 395. Dziwne było patrzanie (widowisko, Schauspiel, Anblick); patrzyć było na ludzi bestyalskie obyczaie maiących, i na bestye ludzką przyiaźń ku niewinnym pokazuiące. *Sk. Żyw.* 2, 67, es gab da was zu ſchauen, zu ſehen. Patrzę przez co, *transpicio, Cn. Th.* Patrzę śmiele, nie mrugaiąc oczyma, nie ſtulaiąc oczu. *Cn. Th. Imperat.* patrz (*nie widz*, bo widzenie, iako ſkutek, nie w naszéy mocy, ale patrzanie, *Ld.*, cf. *Condil'ac Cours* 1, 175), z wey, patrz sam, słysz, uważay! *Slo.* wiž, pohleď, hle; *Sr.* 1. hlej, hlepczo; *Sr.* 2. glédaj; *Vd.* glei, poglei, lei, gledai; leite, gleite; *Sla.* pazi, pažiti; *Cro.* gledajte szamo; *Ec.* зри, гледи; *Rs.* cè; ſchau! Patrzaycie jeno tu. *Teatr* 55 *c*, 61. Patrzay go, co za bezeczelność. *Teatr* 25, 119. Patrzcieno go. *Teatr* 33, 37. – §. *Obsol.* patrzyć w co, przypatrywać się czemu, uważać co, genau anſchauen, recht beſehen, erwägen. Każdy w one słowa Pawła S. pilnie patrzyć ma. *Biał. Post.* 279. – §. Patrzyć ze ſkutkiem widzenia, z patrzyć i widzieć, ſchauen und ſehen. Bardziéy czuiemy, na co patrzemy, niż co słyszemy. *Cn. Ad.* 12, oczy lepiéy pamiętaią, niż uszy). Pewna to; iakbyś na to patrzył. *Cn. Ad.* 825, iakbyś na swoie oczy widział). Wierz mocno, iakbyś na to oczyma swemi patrzył. *Rey Pſt. B.* 3. Nerwy patrzące, lub patrzeniu służące, *nervi optici. Krup.* 3, 144, die Sehnerven, widzeniu służące). = §. Patrzyć się (*rec.*) na co, na kogo, = przypatrywać się, oczy wlepione mieć w kogo, anſchauen, anſehen. Patrzy się na niego długo, podnosi oczy ku niebu i odchodzi. *Stas. Num.* 1, 112. – §. Patrzyć na kogo *emphat.*; oglądać się na kogo, *Vd.* nagledati, nakukati, einen anſehen. Jeden na drugiego patrzy, a żaden nic nie czyni. *Cn. Ad.* 307, cf. niech też i drugi robi). Do ciężkiego ubóstwa przyszedł, tak iż tylko na ręce i pot czoła swego patrzyć musiał, robiąc około roli, żywności sobie nabywaiąc. *Sk. Żyw.* 2, 197. A co nam do tego? ty tedy patrz na się! *Zrn. Pſt.* 3, 771, *W. Post. W.* 281, sam o sobie myśl). Na szczęście ludzie patrzą, które skoro minie Zaraz ta w nich życzliwość przeciw panom ginie. *Pilch. Sen. liſt* 58. – §. Przez szpary patrzyć, z przez palce, przez zasłonę, dobrowolnie na co olsnąć, oczy zamrużać, durch die Finger ſehen. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. *Paſt. F.* 158. Pókiż patrzeć przez szpary na złe będziecie? *Rób. Ps.* 164. Nie myślimy dłużéy (przez) szpary patrzeć. *Teatr* 8, 116. Przełożeni przez palce patrzą na występki swoich poddanych. *Gil. Kat.* 120. Pan też na to z daleka przez palce patrzy, a prawie śpi. *Rey Pſt. Mm* 2. – §. Patrza Pan na dobre okiem miłosiernym; Patrza i na grzeszne oczyma srogiemi. *J. Koch. Ps.* 45, pogląda na nich łaskawie, nielaskawie, er ſchaut auf ſie gnädig, oder ungnädig herab. Krzywo na się, iako dwoy patrzaią koguci. *Pot. Arg.* 330. Po oku patrzę, zezem, krzywo, choć mam dobre oczy, *limis oculis aspicere. Cn. Th.*, mit ſcheelen Augen anſchauen. Szczęście krzywo patrzy na wysokiego stanu osoby. *Furm. F* 3. Wysoko patrzy. *Bies. B* 2, hardy, wyniosły, er trägt die Naſe hoch. Gładkie patrzą wysoko. *Bud. Ap.* 51. Znalazłem się między młodzieżą poiętną ledwie nie ostatnim, i od professorów z pogardą patrzanym. *Xiądz.* 83, ich wurde von ihnen verächtlich angeſchaut. – §. *fig.* Róg Brytanni, który na wschód słońca patrzy. *Warg. Cez.* 101, wychodzi, kierowany, położony iest, daie na wschód, die Ecke, welche gegen Oſten ſieht oder ausgeht, gerichtet iſt. Nie znać było długo, na którą stronę patrzało zwycięstwo. *Warg. Cez.* 190, chyliło się, przechylało się, auf welche Seite ſich der Sieg neigte. Na żadną stronę zwycięstwo nie patrzało. *Warg. Cez.* 223. – §. b) *Verb. neutr.* patrzeć wesoło, ponuro, z wyglądać wesoło, ponuro, minę taką mieć, luſtig oder düſtern ausſchauen, ausſehen. Ponuro patrzy; patrzy iak złodziéy. *Cn. Ad.* 395. Patrz wesoło. *ib.* 825, bądź wesół, nie tak kwaśno). Przyść do niéy z gołą ręką; to kwaśno patrzy, i półgębkiem gada. *Teatr* 15, 83. Marsem patrzącemu nieprzyiacielowi, nie śmiał bezpiecznie w oczy zayrzeć. *Nies.* 1, 56. – §. *aliter* patrzy mu to albo owo z oczu, z miny iego podobieństwo do tego lub owego, es ſchaut ihm aus den Augen. Hultaiowi z oczu źle patrzy. *Teatr* 21 *c*, 47, es ſchaut ihm nichts Gutes aus den Augen. Może filut, iakoż, Panie Boże odpuść, z oczu mu patrzy. *Teatr* 26 *c*, 8. Z oczu samych patrzy mu niezgruntowana umieiętność. *Mon.* 69, 263. Dobrze mu z oczu patrzy. *Teatr* 32 *b*, 48. Tak ciała wyćwiczyli, że strach patrzy iawny im z oczu. *Jabł. Tel.* 139. – §. 2) patrzyć *cum Genit.*, n. p. patrz sam siebie. *Cn. Ad.* 824, weyrzyy w się; tkniy, pomacay się sam; przed swym domem piérwéy umiec, ſieh auf dich ſelbſt (zupf dich bey deiner eigenen Naſe). Patrz każdy swego, nie kożucha mego. *Wolſk.* Patrzyć czego, z oczyma szukać, *requirere oculis. Cn. Th.* – §, patrzyć czego, z pilnować czego, na oku mieć, doglądaiąc, dochodząc, szukaiąc, dozieraiąc, etwas ſcharfen, ein Auge auf etwas haben, darauf ſehen, fleißig dazu ſchauen, ſich deſſen befleißigen. Patrz móy Dobrodzieiu swoich interesów. *Teatr* 36, 104. Patrzay czasu, a strzeż się nieszczęścia. *Radz. Syr.* 4, 22. Ustanowiono prowizora, coby królewskich dochodów patrzył na każdy rok, i liczbę z nich czynił senatorom. *Bielſk.* 307. Lekarze ku zdrowiu Alexandra z wielką a pilną radą lekarstwa patrzali a wynaydowali. *Kosz. Lor.* 88. Patrz każdy swego, ieśliś szwiec, patrz swego kopyta. *Ern.* 35. Miłuymy się iako bracia, a patrzmy swego iako żydzi. *Rys. Ad.* 39. Niechay tego pilnie patrzą rodzice, aby dzieci piérwszych lat nie wiodły w próżnowaniu. *Modrz. Baz.* 39. Wszystek świat pospolity patrzy króla swego Obyczaiów, i trzyma się wszech postępków iego. *ib.* 89, *ad exemplum regis totus componitur orbis*). – §. patrzeć czego, z upatrywać co, na celu mieć, za cel mieć, ſein Augenmerk auf etwas haben, dahin abzwecken, darauf ausgehen. Na iedney łące wół trawy patrzy, a bocian żaby. *Mon.* 71, 735. O iakie w rządzcach iest patrzenie wygod swoich, a zaniedbanie poddanych. *Bals. Sw.* 2, 456. Wyrozumiał Witold, że Krzyżacy, nie iego, ale swoich własnych pożytków, w woiowaniu Litwy patrzali. *Stryik.* 451. Gdy Maxymilian do Węgier patrzył, starał się o spowinowacenie z królem Węgierskim. *Bielſk.* 475. Achmet przeciw bratu przyciągnął, a z obudwu stron bitwę o stolicę Cesarską, szczęścia patrząc, zwiedli. *Stryik.* 710. – §. patrzyć czego, z bawić się czym, ſich mit etwas abgeben, beſaſſen. Mąż ma się starać, aby żona iego nierządów nie patrzyła. *Petr. Ek.* 68. Gdyby mąż oprócz żony inszych patrzył niewiast, dałby pobudkę żenie do nierządu. *Petr. Ek.* 8. Żonę własną opuściwszy, iął się inszych patrzyć.

Bielſk. 592. Lekarz ten albo raczéy matacz, puszczon z więzienia, patrzył zasię alchymii potaiemnie. *Bielſk.* 450. – §. patrzeć kogo, z iego się trzymać, na nim czego dochodzić, ſich an einen halten. Mnie księdza patrzyć nie możesz z osiadłości ziemſkiéy, bo iéy nie mam; ale patrz mnie *de persona* w moim należnym duchownym prawie. *Gorn. Wł. K.* 4. Jeśli szkody będą uczynione, ani rotmiſtrz będzie o nie patrzon, i ku zapłacie ich będzie obowiązan. *Herb. Stat.* 92, er wird für den Schaden angeſehen werden; man wird ſich an ihn halten. Krwi tych [illegible] swoich, chce on patrzyć z rąk waszych, *Rey Pſ. Aaa* 1. Tey omyłności iego chce patrzyć srodze z plugawych rąk iego. *ib. Mmm* 1. Już ia was biorę na swą duszę, patrzcie tego na mnie. *Zrn. Pſ.* 3, 779. Ja przyymuię dziecię; iuż go patrz z rąk moich; ieśli go nie przywiodę nazad, niechay ia będę winien. *Leop. Gen.* 43, 9. fordre ihn von mir. Jeżeli mię nie chcesz poświęcić, Chryſtus z ręku twoich patrzyć mię będzie. *Sk. Żyw.* 2, 99. – §. Patrzyć czego zkąd, z oczekiwać, wyglądać, spodziewać się, etwas woher erwarten. Z twoich rąk wszelkie zwierze patrzą swéy żywności. *Pieſ. Kat.* 137. W Boga wierzyć, i z iego ręki wszyſtkich naszych potrzeb patrzyć mamy. *Sk. Kaz.* 54.

Pochodz. *napatrzyć się; opatrzyć, opatrywać, opatrzny, opatrzność, przepatrzyć; przypatrzyć się; spatrzyć; upatrzyć; wpatrzyć; wypatrzyć; zapatrzyć, patry.*

PATYK, POTYK, – a, *m.*, PATYKA, – i, *ż.*, PATYCZKA, – i, *ż.*, *dem.*, PATYCZEK, – czka, *m.*, *dem.*, *Hg.* botoka; (*ob.* patog, batog, bat), z łaſka, pręt, ein Stecken, ein Stöckchen. By wróble ziaren nie zjadały, Wraz ie otrok potykiem zagrzebuie mały. *Zab.* 10. *Aeſſ.* Wszystkim iakby patykiem poucierał nosy. *Teatr* 16, 212, iak gdyby im dał po uszach). *Ferula*, patyczka albo rózga w szkołach. *Mącz.*, cf. palmatka). Na muchy ſławiają patyczki lepem oblepione. *Lad. Hl. N.* 112. Gubią myszy słoniny kawałki na zdradnym patyczku. *Jak. Bay.* 118. Wziąć na patyki plaſter miodu, i pod susz podłożyć. *Haur Ek.* 137.

PATYNA, PATENA, – y, *ż.*, z *Łac.* patina, *Bs.* patena; *Rg.* plitniza; *Rs.* Анскоcb; die Patene, die kleine Oblatenſchüſſel; naczynie w obrządkach mszy S. używane, na którym hoſtya kładziona bywa. *Kras. Zb.* 2, 528. Mieć dwa kielichy, i dwie *patynie albo *diſkosy. *Sak. Persp.* 23, (cf. *Greckołac.* discus). Podali mu w rękę kielich z winem i patynę, hoſtyą albo opłatek. *Baz. Hiſt.* 24. Pierwsza do pocałowania patyny poszła. *Mon.* 65, 302. Ofiarował do grobu Pańſkiego złotą patynę. *Radz. Warg.* 89.

PATYNKA, – i, *ż.*, PATYNECZKA, – i, *ż.*, *demin.*, pantofel kobiecy, ein Weiberpantoffel. Pantofliczka, patyneczka, *crepidula. Mącz.*; cf. muły, mulety, mulotki). PATYNKARZ, *Cn. Th.*, PATYNNIK, – a, *m.*, *solearius*, szewc, który patynki robi. *Mącz.*, pantoflarz, der Weiberpantoffelmacher; *Cro.* papuchar; *Hg.* paputatsinálo, *ob.* papuć.

PAULICKI, – a, – ie, od Paulinów lub Paulitów, Pauliſtisch. Niedopiero to dziś odkrywam kradzieże (mówi Inkwizator); nawet mnie do Paulickich śreber używano. *Teatr* 7, 99. przytyk do Częſtochowskich ſkarbów, o których nie wiedzieć, gdzie się podziały; *ob.* Częſtochowski.

PAULIN, – a, *m.*, *PAULITA, – y, *m.*, zakonnik reguły S. Pawła pierwszego Puſtelnika, der Pauliner Mönch. OO. Paulici w Polszcze 23 klasztorów maią. *Tr.* Nayſławnieyszy klasztor Paulinów w Częſtochowie. *Dſk. G.* 1, 156. – §. b) Paulini, Pawlini między Bułgarami, co S. Pawła nad Chryſtusa przekładaią. *Klok. Mon.* 246, Paulnchriſten.

PAUZA, – y, *ż.*, z *Greckołac.*, przeſtanie w śpiewaniu. *Mącz.*, *Slo.* pauza, preſtáni; *Vd.* odſtauzhik, prehenjanje, pausa; die Pauſe in der Muſik. Pauza w partesach, znak pauzy. *Cn. Th.*, das Pauſenzeichen. Pauzy są pewne znaki na kartach muzycznych położone, ktore śpiewaiącego lub graiącego przeſtrzegaią, gdzie ſtanąć ma, i uczynić pauzę. *Chmiel.* 1, 344. PAUZOWAĆ *med. ndk.*, przeſtawać, odpoczywać, *Vd.* odſtaviti, prehenjati, predihuvati, pausirati; pauſiren. Po długich zwycięſtwach nie słychać, żeby miał długo pauzować. *Nies.* 1, 16.

Pochodz. *przepauzować.*

PAW', – ia, *m.*, *Bh. et Slo.* paw; (cf. *Bh.* Paw rzeka Pad, Po, we Włoszech); *Hg.* páva; *Sr.* 1. ꙗаꙗw, paw, *f.* ꙗаꙗwa, ꙗawa; *Sr.* 2. pawéjaz, *f.* ꙗawa; *Crn.* pav; *Vd.* pau, *f.* paviza; *Cro.* pav, pavun; *Rs.* páv, *f.* pavka; *Sla.* pavùn; *Rg.* paun, páv; *Ec.* паав; *Rs.* павлинъ, *f.* пава; *Lat.* pavo; *Angls.* pawa; *Ital.* pavone; *Gall.* paone; *Hisp.* pavon; *Germ.* der Pfau; ptak Indyyſki, wzroſtu indyka; roztacza ogon iak indyk. *Zool.* 236. Paw' pyszny z tęczy ogona swoiego. *Karp.* 3, 114, *Ban. J* 2 *b.* Farbiſtochwoſty paw'. *Otw. Ow.* 545, ogonooki. *Nar. Dz.* 1, 123, oczaſty. *P. Kch. J.* 404. Pawie poyszyy na swe nogi, gdy roztoczyasz ogon drogi. *Cn. Ad.* 825, znay się sam; nic bez ale). Pawia ſkolenie krzykliwe, uszy przerażaiące. *Zab.* 1, 195. Pawie wrzeszczały. *Ban. J* 3 *b.* U pawia ſtróy anielſki, chod złodzieyſki, głos djabelſki, a mięso baranie. *Rys. Ad.* 64. Pierze na pawie, Szlachcic w złéy ſławie. *Rey Zw.* 237 *b.* Jako paw' pływał w rozkoszach świata tego. *Rey Pſ. Y* 1. PAWA, *ob.* Pawica; pawi, pawić się, pawię, pawiątko, pawik, pawiniec, pawiówka.

PAWEŁ, – wła, *m.*, imię Paulus; PAWEŁEK, – łka, *m.*; *dem.*, PAŚ, *Vocat.* Paśu! *dem. secund.*, Paulus, Paul, Paulchen; *Bh.* Pawel, Pawelk, Pawlček; *Sr.* 1. *et* 2. Pawol; *Sla.* Pavao; *Rs.* Павелъ, Павла, Павенька. Ja o Pawle, a on o Gawle. *Cn. Ad.* 234, *Obr.* 28, *Slo.* ni o Haw'e, ti o Pawle; *ego de alliis, tu de cepis*, ich rede von Aepfeln und er von Birnen, nie tego ia chcę; nie o tym mowa).

*PAWĘŻ, PAWĘŻA, – y, *ż.*, PAWĘZKA, PAWĘZECZKA, – i, *ż.*, *Bh.* pawęza, pawęzka; *Slo.* pawéza; *Hg.* pais; *Vd.* payah; (cf. paiż, cf. *Gall.* pavois; (*Rs.* пaязокъ gatunek barki); tarcza dłuższa u pieszych. *Dudz.* 50, das längere Schild des Infanteriſten (die Sechtartſche, *Paſſeſun. Friſch., Adlg.); *Sr.* 1. kulwata, woverſka naſtahwa. Pawęża, *parma*, tarcza okrągła drewniana, ſkórą powleczona, na półtora łokcia długości i szerokości maiąca. *Papr. IV.* 1, 227. Pieszy żołnierz obciążony pawężą. *Petr. Pol.* 381. Za Władysława IV. drabikowie nasi pawęże miewali, które spiąwszy, bywali bezpieczni za niemi, iak za murem. *Biel.* 329. Rycerſtwo pawężami i tarczami, *scutis et clypeis*, osłoniwszy się, do szturmu idzie. *Krom.* 277. Pawęzka *parma*, pa-

węzeczka *parmula. Mącz.* – §. 2) Pawęża *herb*, ein Wappen. I) PAWĘŻNIK, –a, *m.*; co pawęże robi. *Cn. Th.*; der Schildmacher. – §. 2) żołnierz pawęże noszący, *Bh.* pawężnik), der Schildträger. Hufzki ſtrzelców i pawężników. *Leop.* 2 *Reg.* 15, 18. Rotmiſtrz nad woyſki ſtrzelców i pawężników. 3 *Leop.* 1 *Par.* 18, 17, tarczowników. 1 *Leop.*), *ob.* upawężony). – §. 3) co pawężę rycerza nosił, der Schildknappe. *Cztr. Macr.*, cf. giermek, *Slo.* pawežnik, zbroj nosyc. – II) PAWĘŻNIK, –u, *m.*, *Bh.* pawūja, pawūjnik, drąg, którym na wozie przyciſkaią ſiano. *Dudz.* 50, der Heubaum, *ob.* Pawąz, Powąz. PAWĘŻNY, –a, –e, od pawęży, Schild-. *Cn. Th.*

PAWI, –ia, –ie, *Bh. et Slo.* pawowý, *Sr.* 1. pahwiſti; *Hg.* páraj; *Cro.* pávov; *Vd.* pavou, pauni; *Rs.* павлиный, павиновый; od pawia, Pfau-. Rucho pawie oczami upſtrzone. *Zab.* 1, 194 *Alb.* Mucha z pawim ogonem. *Cn. Ad.* 45, na pięć mąż, a na łokieć broda; brodą ſtoi; tylko go broda. – – (PAWIAN, –a, *m.*, gatunek małp, maiący krotki ogon i goły zadek. *Zool.* 289, der Pavian, Bavian, *Gall.* babouin; *Vd.* velkorepna merkousa, paſan). – – PAWIC ſię *rec. ndk.*, kokoszyć ſię. *Cn. Th.*, podeymować boki, uprząść poſtawę, ſich brüſten, wie ein Pfau (cf. indyczyć ſię); *Rg.* sokoliti se (cf. sokol); *Vd.* gornapersati, gornapersuvatise, napihuvatise). Okazałą na przepych pawiąc ſię pompą, oczy patrzących na ſię ściągnęła. *Mon.* 70, 381. PAWICA, –y, ż., *PAWA, –y, ż., *Sr.* 1. pahwa, pawa; *Sr.* 2. pawa; *Vd.* paviza; *Bs.* pavka; *Rs.* павка, павлиха, павиа; ſamica pawia, die Pfauhenne. Pawica nie niesie iay, aż w trzecim roku. *Kluk Zw.* 2, 183. Panna Kachna, co ſtąpa iako pawa, a natrzmiwszy rogi Ogon za ſobą włóczy. *Zim. Siel.* 151. Żony, iak pawy przeieżdżaią ſię po rynku, ukazuiąc malowane pierze. *Petr. Ek.* 75. Biada tym boginiom, tym pawicom, delikatkom upſtrzonym. *Brud. Oſt. E* 8. Siedzi na ſkrzyni (z pieniędzmi), iako pawica na iaiu. *Rey Zw.* 157. PAWIĘ, –ięcia, *n.*, PAWIĄTKO, –a, *n.*, *dem.*, młode lub piſklę pawie, das Pfauküchlein. Pawiętom młodym otręby ięczmienne daway. *Cresc.* 576, *Kluk Zw.* 2, 184. PAWIK, –a, *m.*, *dem. nom.* paw', z mały paw', ein Pfauchen. Pawik, gdy ogon roztoczy ubogi, Wnet mu myśl zginie, gdy *pozrzy na nogi. *Rey Zw.* 219. – §. *Papilio Io*, motyl dzienny, ma na końcu każdego ſkrzydełka po iednym oku niebieſkim. *Zool.* 140, der Pfauenſchwanz. Pawik, ćma czyli nocny motyl, *Paronia* ieden z naywiększych, *ib.* 147, das Pfauenauge. Pawik zmierzchny, *sphynx ocellata. ib.* 141, *Lad. H. N.* 110.

PAWILON, *ob.* namiot, namiotek. – §. Pawilon pałacu iakiego, oddzielny naboczny budynek.

PAWIMENT, –u, *m.*, z *Lac.*, *Hg.* pádimentom, der Fußboden. Nie wiem dlaczego tło wolą zwać pawimentem. *Bud. Bibl. praef.*, *ob.* posadzka, podłoga). Pawiment wszyſtek tarcicami położony, który był w izbie iego, rozrzucili. *Birk. Gl. K.* 24. Pawimenty marmurem posadzone. *Ban. A* 4 *b.* Pawiment aspisem brukowany. *Tward. Wład.* 148. Własną krwią polał pawiment kościelny. *Groch. W.* 262, *Sk. Zyw.* 1, 343.

PAWINIEC, –ńca, *m.*, *ziele*, *herba pauonis. Cn. Th.*, Pfauenkraut, Pfauenſchwanz. PAWINI, –ia, –ie, od pawicy, Pfauhennen-; *Rs.* павиний. PAWIOWKA, –i, ż., die Pfautaube, *columba pauonia. Klein.* Pawiówki gołębie, ogon iak paw' rozpościeraią. *Kluk Zw.* 2, 170.

*PAWŁOCZNY, PAWŁOCZANY, *PAWŁOCZYSTY, –a, –e, z pawłoki, ſcharlachfarben und feinzeugig. Uczyniſz dziesięć opon z iedwabiu modrego pawłoczanego. 1 *Leop. Ex.* 26, 1, szarłatnego. 3 *Leop.*). Zaſłona z pawłoczanego iedwabiu. 1 *Leop. Ex.* 26, 31, z szarłatowego. 3 *Leop.*). Widzę pawłóczną szatę rozpoſtartą. *Groch. W.* 365. Odziali go w szatę pawłoczaną. 1 *Leop. Joa.* 19, 2. Naśmiawszy ſię z Jezusa, zewlekli go z pawłoczyſtéy szaty, i oblekli go w szaty iego. *W. Poſt. Mn.* 180, z purpurowéy, Purpurkleid. W płaszczu iedwabnym i pawłóczanym. *Leop. Eſter* 8, 15. Płaszcz pawłoczyſty. *W. Poſt. W.* 291, Sznury biſiorowe i pawłoczane. *Leop. Eſter* 1, 6. Bogacz pawłoczany i goduiący. *Hrbſt. Nauk. E.* 5, *ib.* 13, w pawłokę ubrany, purpurny, in Purpur gekleidet. Ocet pawłóczny, tak zwany, że po liściu i po wszyſtkiéy bylinie ieſt pawłoka paięczyſta cienka, którą zbieraią i kręcą iak iedwab'. *Syr.* 671, Seidendiſtel. Wschod pawłoczany. 1 *Leop. Cant.* 3, 9, szarłatowy. 3 *Leop.*, koloru szarłatowego, ſcharlachfarbig. *PAWŁOKA, –i, ż., (cf. powłoka), bardzo cienka tkanina, szarłatna, purpurowa, ſehr feines Gewebe, Schleyer, von Scharlach- oder Purpurfarbe; *Bh.* pawlak, krow nakrycie, cf. pokrowiec; *Rs.* паволока dawna iedwabna lub bawełniana materya; *Ec.* паволока, паволочникъ, покрывало, чахолъ, цѣлена покровъ. Pawłóką iasną twarz zarzucił. *Pot. Arg.* 649. Bogacz obłóczył ſię w pawłókę i w biſior. *W. Poſt. Mn.* 276. Namiot iego był z pawłoki, wyszywany złotem. *Leop. Judit.* 10, 19. Umiał robić ze złota, ze śrebra, z pawłóki, z karmazynu i z hyacyntu. *Leop.* 2 *Paral.* 2, 7. Włosy głowy twoiéy, iako pawłoka królewſka zięta cewkami, 1 *Leop. Cant.* 7, 5, iako szarłat swiniony. 3 *Leop.*). U dołu szaty iabłka z iedwabiu modrego, z pawłoki. 1 *Leop. Ex.* 28, 33, z szarłatu. 3 *Leop.*). Zewlekli Jezusa, i oblekli w pawłókę albo w szatę czerwoną. *W. Poſt. W.* 289, w purpurowy płaszcz, Purpurmantel; *Cro.* hant, hment; *Vd.* shkarlatni plash, hment, barsunſku sagernilu; *Rose.* багряница; *Ec.* саманъ, червленица; *ob.* pawłóczany). Nie nosił królewſkiéy korony, ani w pawłoce, odzieniu królewſkim, chodził. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 8, 15. Posadzon na ſtolicy, w pawłokę oblecson. *Pieſ. Kat.* 64. Na iego większe pośmianie, Wdział nań z pawłoką odzienie. *Pieſ. Kat.* 60. Pawłoka paięczyſta cienka. *Syr.* 671. – *tr. fig.* pawłoka, zasłona, cień, ćma, der Schleyer, die Decke. Zbladł wszyſtek iak chuſta; oczy mu pawłoką zaydą. *Pot. Arg.* 677. Sok ten pawłokę i zasłonę z oczu ściera. *Syr.* 189. Czarnucha pawłokę świeżą na oczach albo zasłonę spędza. *ib.* 459, cf. bielmo.

PAWŁOWY, –a, –e, od Pawła, Pauls-. Nawrócenie Pawłowe. *W. Poſt. W.* 91.

*PAYMATKA, z pani matka, *ob.* pani. *Bratk. J.* 2.

PAŻ, –ia, *m.*, z *Franc.*, der Page, *ob.* pacholę dworſkie, cf. giermek. – §. Paź królowéy, *papilio machaon*, motyl dzienny, ieden z naypięknieyszych. *Zool.* 141, *Kluk Zw.* 4, 390, *Lad. H. N.* 110.

PAŹDZIERNIK, –a, *m.*, dziesiąty miesiąc w roku, *October. Haur Sk.* 492, der October, der Weinmonat; *Boh.*

rżigen; *Slo.* rigen (*Boh.* řjti r-žać, o ieleniu); *Sr.* 1. mi-nowé mieſacztwo; *Sr.* 2. winſki (*ob.* winny); *Crn.* kosa-pérſk (*ob.* koza), *Vd.* kosoperz, kosoperaz, deletnik, obroshnik (*ob.* dziesiątnik, *ob.* obrok); *Cro.* Lisztopad, Liztopad (*ob.* Liſtopad), Lukovchak, Lukovschak, Mi-holschak (cf. Ś. Lukasz, S. Michal); *Hg.* Mindszent; *Rg.* Listopád; *Bs.* Liſtopad, Otubar; *Sla.* Liſtopàd; *Rs.* октя́брій, октя́бръ, *Rs. obs.* падерникъ. Paź-dziernik od paździorów. *Chmiel.* 1, 192. October *Paz-dzierny. *Urs. Gr.* 152. PAŹDZIERNIKOWY, -a, -e, od Października, *Rs.* октя́брскій, Octobers. PAŹ-DZIERZ, -y, ś., PAŹDZIOR, -u, *m.*, PAŹDZIE-RZE *collect.*, *ob.* dzior, dziery, *Etym.* drzeć; *Vd.* der-ſati, : len czesać); *Bh.* paždero, paždeřj; *Vd.* posdier, pesdir, snet, sniet, tera, troha, shpila, shpiza, *coll.* dersovina; *Cro.* pazder, pazderek, pozderje, kudelya; *Hg.* szösz, *peregr.* pozdorja; *Ec.* пàздерь, пàздерïе, плохаго жита отебан, такѣже льна и другихъ растеній; *Ross.* опере́бки, ко́пперя, кострика; ſkrzia na lnie lub konopiach, która włokno przykrywa, a w międleniu odlatuie. *Włod.*, Agen, Ageln, Acheln von Flachs und Hanf, Flachs- oder Hanfſplitter. W cier-licy łamią len, i czyszczą go od nieużytecznych paździe-rzy. *Kluk Rośl.* 3, 327. Paździor. *Dudz.* 50, (cf. pa-klepie, pacześ, zgrzebie, wyczosek). Miłość wszeto-czna nietrwała, iak płomień z paździerzy. *Bardz. Tr.* 542. Widzi *paździoro w oku brata. *Eraz. Jęz. Gg 2 b.* PAŹDZIORKO, -a, *n.*, *dem.*, ein Flachs- oder Hanf-ſplitterchen. Jak śmiesz rzec: wyymęć paździorko z oka twego; a sam masz bierzmo w oku swoim? *Leop. Math.* 7, 4, trzaszczkę. 3 *Leop.*, trzaſkę, sianko, zdziebko, prosek albo paździorko. *Sekluc. ib.* Drugie karzą, a w cudzym oku paździorka szukaią, a w swym bierzma zźpe-tnego nie baczą. *Rey Zw.* 77 *b.* Bóg i trzciny skrzywio-ney nie połomi, a paździorka zapalonego nie zagasi. *Rey Ps. S* 6. PAŹDZIERNY, PAŹDZIORNY, -a, -e, do paździoru należący, albo z paździerza złożony. *Włod.*, Flachsſplitter-, Hanfſplitter-, Acheln-. PAŹDZIERZYC, -ył, -y, cz. *ndk.*; *poet.*, n. p. Czyie palce paździerzą śnieg iak wełnę miękką? Czyią grad lodowaty formuie się ręką? *Zimor. Siel.* 213, na kształt paździerzy sypkim robić, aufflocken, zu Flocken bilden, in Flocken zerwan-deln. PAŹDZIERZYSTY, -a, -e, -o *adv.*, pełen paździerzy czyli kosmacin, ſplitterig wie Hanf, flockig; *Vd.* posdierjaſt; *Cro.* pazderliv; *Hg.* pozdorjás.

*PAŻERNY, *ob.* Pożerny.

PAZŁOTKA, -i, ż., blaszka albo ſkórka pozłocona lub też pośrebrzona, lama, *ob.* pozłota, pozłotka, Gold- oder Silberlahn, ein vergoldetes oder verſilbertes Stückchen Blech oder Leder; *Rs.* помя́лъ, шумя́ха. Panienka przywieńczona, z iaką świetną pazłotką. *Klon. Wor.* 68.

PAZNOGIEC, -gcia, *m.*, *PAZNOKIEC, -kcia, *m.*, PAZNOGIETEK, PAZNOKTEK, -ktka, *m.*, *demin.*, PAZNOKTUSZEK, -szka, *m.*, *dem. secund.*; *in plur.* Paznokcie, *obsol.* *paznokty; (*Bh.* paznehť, z pazur); *Bh.* nehet, nehtek, nehŕtek (*ob.* nogieć); *Slo.* nechet, pá-hnoſť; *Mor.* pahnoſt, paznoh; *Sr.* 1. nohcj *in homine*, panocht *in pecoribus*, pazor *in auibus*, nóchezik, panoch-tjik *dem.*; *Sr.* 2. nokſch (*Sr.* 2. parnochte pazur); *Crn.* noht; *Vd.* nohet, noht, nucht, nohtizh, nohtei, gumpa; *Cro.* nohat, nòhet, nohtecz; *Bs.* nokat, nokticch; *Sla.* nokti; *Rg.* nòkat, nòktich; *Rs.* но́гомъ, ногомо́къ; *Ec.* ноздномъ, но́гомъ (*plur.* ноздномъ pazury), (cf. *Ger.* Nagel; Adlg.); der Nagel am Finger oder an den Zehen. Paznogcie są niby łuszki, do rogu subtelnego podobne, na końcach palcy rąk i nóg mocno przypięte. *Krup.* 2, 10, *Kirch. Anat.* 12, *Zool.* 48, *Weych. Anat.* 61. Paznogieć ciału potrzebny, bo palca broni. *Sk. Kaz.* 468. Koń-ce paznogci obrzynay. *Weych. Anat.* 61. Poznałam li-terata po wytartym boku, po paznogciach nieobciętych. *Teatr* 43 *b*, 12. *Paznokty (paznokciami) i zębami sa-mych siebie targali. *Arom.* 130, *Leop. Dan.* 7, 19, *W. Poſt. W.* 16. Drapi twarz swoię *paznoktami. *Wys. Kat.* 455. Próżno łeb drapi, i coraz zębami strzyże paznokci-nad złemi wierszami. *Opal. Poet.* 2. Trzeba mu wprzód paznogci dobrze nagryźć, głowy naskrobać, niźli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366. Lata po izbie, paznogcie gryzie, rzuca się po kanapie. *Teatr* 29, 3. Paznokcie zbropawe iak leczyć. *Sieszk. Ped.* 223. Białek paznokci, *lunula alba ad radicem unguium. Cn. Th.*, die Blüthe der Nägel. Paznogieć łeczy, a noga wywiniona. *Cn. Ad.* 826, *capiti mederi debet; reduviam curat*). *Slo. Prov.* má krw za nechtami, ma krew za paznokciami, *audax, excitatus.* - *Prov. Fc.* изъ мяг-кихъ ногте́й, *Gr.* ἐξ ἁπαλῶν ονυχων, z miękkich pazno-gci, z dzieciństwa. - §. ani na paznogieć, cf. ani tyle, cf. na palec, *tr.* auch nicht einen Nagel breit, *ne latum unguem.* Abyś od przykazania Pańskiego i na paznogieć nie wykraczał. *Birk. K. Ob. L.* Na ten pocisk z mieysca się nie odmykał i na ieden paznogieć. *Birk. Dom.* 89. Na paznogieć od woli iego nie odstąpił. *Sk. Zyw.* 2, 252. Wszystkie sobie męki raczéy obierał, a niżeliby na pazno-kciu iednym od praw bożych odstąpić miał. *ib.* 441. - *Unguiculus* paznoktek; *ad unguem exprimere* doskonale, zupełnie, aż do naymnieyszego paznoktuszka co wystry-chnąć. *Mącz.* *Slo.* na nechet wſćko obmenovat' *ad unguem exigere.* - §. *b) paznokcie u zwierząt, u ptaków, pazury, die Klauen, die Krallen. Pogańscy Prussowie niedźwiedzie paznokcie palili z umarłemi, bo wierzyli, iż na górę wielką mieli wstępować, a dlatego, iżby tym snadniéy tam weszli, paznokciami myślili sobie pomagać. *Stryik.* 143. Lwiątko, choć młodziuchne, paznogietki ma. *Papr. Herb.*, cf. lwa znać z pazura). Gdy mu ptak rękę paznokty mocno ściskać począł, rzucił go. *Sk. Dz.* 1148. - §. c) paznokcie albo paznokty żelazne w kato-wni, z haki. *Cn. Th.*, Torturhaken. Palono męczennika blachami, i drapano paznoktami żelaznemi. *Sk. Zyw.* 2, 71. PAZNOGCIOWY, -a, -e, od paznogcia, Nagel-; *Cro.* nohtni; *Rs.* ногтяно́й. PAZNOKCISTY, -a, -e, *Cn. Th.*, paznokcie maiący, mit Nägel an Händen oder Füßen verſehen; *Rg.* nòktaſt (cf. pazurowaty).

PAZUCHA, -y, ż., *Bh.* paždí; *Slo.* pazucha, pazdi *axil-la*; *Crn.* pajſteha, z pacha; *Vd.* pasduhe, pod pasduhi, z podpasze; *Cro.* pazùha; *Bs. et Dl.* pazuha; *Ec.* на-зуха, объя́тіе *sinus*; *Rs.* пазуха; zanadra, der Buſen. Miał swoie pismo za pazuchą przy sobie. *Sk. Zyw.* 1, 268. Dobył z za pazuchy trzech dokumentów. *Kras. Doś.* 81. *Prov. Slo.* bada w pazuſſe (za nabrami) chowat', węża w zanadrzu chować). - Pazuchy, z pachy, podpasze, die Höhle unter der Achſel. Abyś parkiem nie śmierdział,

koperwasem pod pazuchami potrzesz. *Sien.* 380. Pocenie pazuch. *Sien.* 262 *et* 212. Smierdzenie pazuch. *Sleszk. Ped.* 80. – §. *c), pazuchy, pachy morskie, wybrzeża, Meerbusen. Cokolwiek morskich rozboyników było, po wszystkich pazuchach, taynikach, uchodach. *Fal. Fl.* 137. PAZUCHOWY, PAZUSZNY, – a, – e, od pazuchy, Busen=, Achselhöhlen=; *Rs.* пазушный.

PAZUR, – a, *m.*, PAZUREK, – rka, *m.*, *dem.*, *Bh.* pazaur, paznoht; *Mor.* pahnoſt, paznoht; *Sr.* 1. pazor, pazorit (*in auibus*; panocht *in pecoribus*; *Sr.* 1. paſor, ſpara; *Sr.* 2. paſora, parnochta; *Crn.* parkl, krępel; *Vd.* nohet, krampel; *Cro.* parkel, pasnut; *Bs.* pangja; *Sla.* páncxe, pápak; *Rs.* коготь, коготь, кóхти (cf. kogut); *Ec.* нáзнокти pazury); pazur u ptaſtwa, zwierząt niektórych, na którym paznogieć, *digitus. Cn. Th.*, die Klaue. Pazur, paznogieć u zwierząt, beſtyy. *Cn. Th.*, die Kralle. Paznokcie kończaſte, iak u niektórych zwierząt, pazurami zowią. *Zool.* 59. Lwa znać z pazura. *Wad. Dan.* 6, *Zabł. Zbb.* 103; *Slo.* ś pazúta poznať lewa, *ex ungue leonem*). Chowa rysie pazurki, a baranią przywdziewa ſkórkę. *Kur. Pet.* 41. Ucieka, biorąc na pazury. *Kchow. Wied.* 29, cf. nogi za pas). Na pazury brać, tęgo się brać do czego, usilować, górę brać, ſich über etwas hermachen, die Oberhand nehmen. – §. b) *Botan.* Kani abo kotczy pazur, ziele *Filicula*, Streitkraut. *Syr.* 123. PAZUROWATY, – a, – e, – o *adv.*, paznogciſty, w pazury opatrzony, *Bh.* pazaurkowatý; *Rs.* когтистый; mit Klauen oder Krallen verſehen. Orzeł pazurowaty. *Ban. C* 2 *b*. Sęp pazurowaty. *ib. J.* 3 *b*.

P C.

PCE *plur.*, kętnary, tragary, legary w piwnicach pod beczkami, podſtawki. *Cn. Th.*, Lagerbäume, Kellerlager.

PCHAĆ, *ob.* Pchnąć.

PCHŁA, – y, *f.*, PCHEŁKA, – i, *f.*, *zdrbn.*, *Bh.* blecha, bleſka; *Slo.* blcha, blecha, blucha; *Sr.* 1. pla, bla; *Sr.* 2. pcha; *Crn.* bovha; *Vd.* buha, boúha, bulha; *Cro.* búha; *Hg.* balha, bolha, boha; *Dl.* buhà; *Bsn. et Sla.* buha; *Rg.* bùhha; *Rs.* блоха; *Jt.* pulce, pulice, *Lat.* pulex, *Arab.* ﺑﺮﻏﻮث; *Ger.* der Floh. Pchła pospolicie żyie krwią, koląc ciało ryykiem swoim. *Zool.* 107. Pchła od pchania rzeczona, bo gdy ukąsi, iakoby igłą zapchnął. *Sien.* 280. Samicę *pchłę*, więc samca zowić **pchalem. *Pot. Jow.* 2, 16. Kto ze psy lega, ze pchły wstaie. *Kochow. Fr.* 133. Liche pchełki dokucznie gryzą. *Veryf.* 66. Wolałbym przez cały rok pchły z worem na pastwę wynosić, i zasię spełna, do domu zgromadzać, niżli iednéy niewiasty ſtrzedz przez ieden dzień. *Ezop.* 119. Spodnéy niewiasty ſtrzedz przez ieden dzień. *Ezop.* 119. Sposób na gubienie plech. *Sleszk. Ped.* 280. Proszek dla plech. *Pot. Jow.* 168. *Prov. Slo.* puſtil mu blchu do ucha *pupugit ipsum*, *Vd.* komu eno bouho vo vuhu posaditi, *Cro.* posztaviti komu buhu vu vuho. *Prov. Slo.* peſ pſu blchi wibira, cf. kociel garńcowi przymawia. – §. Pchła siemna, *mordella*, Erdfloh, gatunek chrząszczyków, pospolicie mieszkami zwanych. *Kluk Zw.* 4, 46. Pchła wodna. *ib.* 393, der Waſſerfloh. PCHLĄTKO, – a, *n.*, *dem.*, pleszka, das Flöhchen, ein kleiner Floh. Wpadło w ręce panieńſkie to tu pchlątko. *Bies. C.* 3. PCHLI, – a, – e, od pchły, Floh=, Flöhes=.

cz. ndk., pcheł napuścić, pchlić, mit Flöhen anfüllen. (*Vd.* bouhati, bouhe loviti; *Crn.* bovhujem, z pchły bić, flöhen). PCHLISTY, – a, – e, – o *adv.*, napchlony, pełen plech, *pulicosus Mącz.*, *Bh.* blechawy; *Sr.* 1. plopité, plowy; *Crn.* bovhaſt, bovhat, bovhov; *Vd.* bouhaſt, poun bouh; *Cro.* buhazt, buhaszt, buhav, pún búh; *Hg.* balhás; *Rs.* блохистый. (*Ec.* блошúвѣю *pulicibus repleor*).

PCHNĄĆ, pchnął, pchnie *cz. idntl.*, Pchać *contin.*, *Bh.* pjchnauti, pjchati; *Crn.* pèham, pahniti, pahnem, puhniti; *Vd.* pahniti, perhniti, pehniti, pehnem; *Cro.* pèham; *Ec.* пихнýть, пихать, *Lat.* pungere, pingere, *Ger.* picken, piknąć); czym śpiczaſtym uderzyć, mit etwas ſpitzigen ſtoßen, kłóć, bośdź, ſtechen. Dobył noża, pchnął go w brzuch. *Paszk. Dz.* 24. Do razu upadaią, nożem w gardło pchnioni (pchnięci). *Bard. Tr.* 361. Rana pchnięta. *Czerw.* 12. – §. pchnąć, uderzyć, bić kułakiem, einen Stoß oder Schlag verſetzen. Pchnąwszy na szyię fałszerza. *Otw. Ow.* 133, *Dl.* pehati *calcitrare*; *Rs.* пнýть, пинать nogą szturknąć, пинóкь pchnięcie nogą. – §. pchnąć, popychać, szturkać, ſtoßen, wohin ſtoßen. Mentor w morze Telemaka pchnął, i sam za nim wskoczył. *Jabł. Tel.* 99. Gwałtownie będąc pchnięty w morze, napił się słonéy wody. *ib.* 99. U płiśów szybować albo pałkować, znaczy toż samo co łaſkami pchać. *Mag. Mſk.* – §. pchnąć od siebie, odpychać, odrzucać, von ſich ſtoßen, verſtoßen. Dziś w oſtatnićy potrzebie, Sługi swoiego nie pchay od siebie. *Rżb. Ps.* 37. Nie pchayże duszy méy od siebie. *ib.* 281. – §. b) *fr. emphatice:* Za lekkim truſkiem liścia powiewnego, Mniemaiąc tam zwierza być, pchnę poſtrzał do niego, *telum misi. Zebr. Ow.* 187, puścilem szybko, ich drückte ſchnell ab. Pchnę okręt na morze, Skarbów sobie z dalekich ſtron pewnie przyaporzę. *Zab.* 15, 172, puszczam okręt na morze, in die See ſtechen; das Schiff abſtoßen; es in die See ſtechen laſſen. – *Intransit.* pchnąć do Gdańſka na fryor. *Niemc. P. P.* 25, Wisłą iak nayszybczéy popłynąć, nach Danzig zu Waſſer ſtechen (ſchieben). – §. *Recipr.* Z dwudziestą naw na morze pchnąłem się ubogi. *A. Kch. W.* 15, puścilem się nagle, ich ſtach in See mit 20 Schiffen. – §. pchnąć koniem do kogo. *Tr.*, pędzić, machnąć, zu Pferde hinſprengen. – §. b *b) Actiu.* pchnąć kogo, na łeb na szyię go wyprawić, einen aufs eiligſte wohin abſchicken, über Hals und Kopf wohin abfertigen. Po skończonéy elekcyi, zaraz były mowy, żeby do Chmielnickiego kogo pchnąć co prędzéy, o niéy mu oznaymuiąc. *Tward. W. D.* 40. Chan dniami temi posła do Rakocego Wołoſkim pchnął kraiem. *ib.* 2, 104. Chciał sam bieżeć; lecz się lepiéy zdało kogo inszego pchnąć. *Chroſć. Fars.* 512, *Jabł. Buk. O* 3 *b*, *Tward. W.* 107. – *§. Cożeś, Kadme? gdzież ręce, ramiona? gdzie nogi? Gdzie z cerą twarz? gdzie wszyſtko? przecz męża *Pchnąwszy*, i mnie bogowie nie *popchnie ie w węża? Zebr. Ow.* 97, *cur non in eundem vertitis anguem?* cf. przewierzgać, przeobrażać. – §. *Recipr.* pchać się, n. p. w ciżbie, szturkaniem mieysce sobie robić, ſich drängen, im Gedränge mit Stoßen ſich weiter helfen. – §. *aliter*, pchnął się z tą nowiną do dworu. *Tr.*, śpieszył, ruszył, er eilte damit nach Hofe. – §. *aliter*, pchnął się do sławy. *Tr.*, er ſtrebte nach Ehre, drängte ſich darnach, wspinał się. – *§. pchać, napychać, tłoczyć, ſtopfen; *Bh.* cpám,

bepam, epu, epáti, epáwám; *Crn.* basném; *Ec.* пхну́ти, пха́мя, пха́ю, пихну́ть, пихать. (*Crn.* puham, z tupam, *Vd.* pehati; *Vd.* peha, pehalu, z ſtępa). Rzecz ieſt sromotna, więcéy pchać w się, niżeli żołądek objąć może, i nie znać onego miary. *Pilch. Sen. liſt* 2, 366.

Pochodz. *dopchnąć*, *dopchać*, *dopychać*; *napchać*, *napychać*; *opchać*, *opychać*; *odepchnąć*, *odpychać*, **pachać* (: *orać*), *popchnąć*, *popychać*, *popchnica*; *przepchnąć*, *przepychać*, *przepych*, *przepyszny*; *pycha*, *pyszny*, *buczny*, *buta*, *pysznić się*, *darmopych*; *puch*, *puchać*, *puchnąć*, *puchlina*, *spuchnąć*, *spuchły*; *napuszyć*, *napuchnąć*; *opuchnąć*, *opuchły*; *ropucha*; *wspuchnąć*, *wspuchły*; *pąk*, *pęk*, *pękaty*, *pęknąć*, *rozpęknąć*, *spęknąć*, *opękały*; *pęcherz*, *pacharzyna*, **pachmie*, *pęcznieć*, *napęcznieć*, *rozpęcznieć*, *pęcak*; *puk*, *pukać*, *pukać się*, *pukawka*, *opuknąć*, *rozpuknąć*, *przepuklina*, *rozpuk*, *wypuklina*, *pukiel*, *puklerz*. - *przypchać*, *przypychać*; *wpychać*, *wepchnąć*, *wypychać*, *wypchnąć*; *rozepchnąć*, *rozpychać*; *zpychać*, *zepchnąć*.

PCZONY, -a, -e, n. p. Masz tu *pczonym dowodem słowo Pańskie. *Pot. Jow.* 75. ?

P Ę.

PĘC, n. p. Widzę, że nie pęć. *Rys. Ad.* 72. ?

PĘCA, PĘCZCA, PENCA, PĘTCA, - y, ż., **PĘCINY** *plur. collect.*, rzemień, do przytrzymywania ptaka łowczego. *Wlod.*, *Dudz.* 50; *Rs.* пу́тао (cf. pętlica), *Etym.* pęta, pętać, piąć); Riemen oder Geſchübe, die den Beizvögeln an die Füße gebunden werden, Falkengeſchübe. Sokoł twardo związany dzwonki i pęczcami. *Rey Wiz.* 126. Jaſtrząb' na nogach maiący dwie pęciny. *Kurop.* 3, 21, *sed* cf. pęcina). Jeśliby kto z pętcy ptaka ułapił, tedy go po pętcach poznawszy, że nie iego ieſt, nie ma go sobie przywłaszczyć. *Szczerb. Sax.* 342. Zbeſtwionego źrzebca nieżdżai ręka nasza, a górę wybiiącemu nieprzyiacielowi niechay pęcce przylierze. *Psalmod.* 21.

PĘCAK, PĘCZAK, -u, *m.*, pęczak z ięczmienia, z orkiszu, z samopszy etc., otłukany. *Cn. Th.*, pyszka, Graupen, Gerſtengraupen ꝛc. (Weſtpreuß. Piſchke, cf. *Bh.* opičati *tundere*, ovisšky *canicae*, *quisquiliae*). Na pęcak ięczmień surowy się bierze, i tylko się plewy w ſtępie otłuką, a ziarko całe zoſtanie. *Kluk Roſl.* 3, 265. Pszenicę obiiać na pęcak w ſtępie, *Syr.* 952. Pęcak, ięczmień otłuczony. *ib.* 1102. **PĘCAKOWY, PĘCZAKOWY**, - a, - e, z pęcaku, Graupen-. Pęczakowa gruca. *Cn. Th.*

PĘCHERZ, -a, *m.*, **PĘCHYRZ**, *Boh.* puchejř, mechýř; *Sr.* 1. puchel; *Sr.* 2. puchel, błósa; *Crn.* puhòr; *Vd.* mehir, mehur, mihier, meshir; *Sla.* mihur; (*ob.* macharzyna, *ob.* miech); *Rs.* пузырь, cf. *Suec. ant.* pockor, cf. *Ger.* Pokke); bąbel *Cn. Th.*, eine Blaſe auf der Haut. Plastry pęcherze ciągnące, wezykatorya. *Krup.* 5, 389, *Spicz.* 188. (*Rs.* пузыриться bąbele rzucić). - b) pęcherz u człeka, u zwierząt, od uryny, macharzyna, die Urinblaſe, *vesica urinaria*, naczynie błoniaſte, z włokien muszkułowych złożone; w którym mocz przez nieiaki czas się zatrzymuie, nim się wypuści. *Zool.* 40. Pęcherze nasieniowe, przyrośnione do macharzyny. *Krup.* 2, 137. Pęcherz żółci, *vesica fellis. Kirch. Anat.* 56. - c) pęcherz u ryb niektórych, Fiſchblaſe. Nie mogłaby pływać ryba, gdyby wewnątrz nie miała pęcherza powietrznego, który mniey lub więcey powietrzem nadęty, czyni iey ciało więcey lub mniey lekkie. *Zool.* 174. - 2) pęcherz, pęcherzyna, z zwierząt wyrznięta, nadęta, abo nienadęta, die ſchon ausgeſchnittne Blaſe, aufgeblaſen oder nicht aufgeblaſen. Pęcherz wołowy abo wieprzowy nadymaią, a potym pęcherzyny z nich bywaią. *Mącz.* Pęcherz nadęty, ogromne nic. *Fr. Ad.* 85. Widząc ią boiaźliwą, rozdyma się iak pęcherz, nowemi coraz chimerami. *Teatr* 16, 17. Żaczekby cię naſtraszył, nadętym pęcherzem. *Teatr* 51, 4. Królem mu groził, i temi go pęcherzynami iakoby iakie dziecię ſtraszył. *St. Zyw.* 1, 51. Spodziewali się Krzyżacy, że Polaków poſtrachem onym, iako psy pęcherzem iakim, wypłoszą. *Krom.* 449. Ktoby pacharzynę podwiązał pod podeszwy, mógłby chodzić po wodzie. *Solſk. Ar.* 185. Gdy się kto uczy pływać, czyni to przy pęcherzu albo pławie, aby nie utonął, a dotąd przy pęcherzu abo na pławie, aż się też sam bez żadnéy pomocy imie pływać. *Glicz. Wych. O.* 2. Pęcherz do enemy. *Czerw.* 17. Nakupował na iarmarku, aż iuż nakoniec nic nie było w pacharzynie. *P. Kch. Fr.* 21, w mieszku, w wacku, in der Geldblaſe, im Geldbeutel. - 2. *transl. de homine paruo, praesertim tumido et indignabundo*: pęcherz, żaba, ropucha *Cn. Th.*, ein kleiner aufgeblaſener Kerl, ein Knirps. cf. pędrak, pieniek, pigmeyczyk. **PĘCHEREK**, -rka, *m.*, **PĘCHIERZYK**, -a, *m.*, **PĘCHIERZYCZKA, PĘCHIERZYNKA**, -i, ż., *dem.* i eine kleine Blaſe, ein Bläschen; *Sr.* 1. пѣхѣйко; *Rs.* пузырёкъ, волдырь, валдырь. Pęcherzyk żołciowy. *Weych. Anat.* 79. Pęcherzyki nasienne *ib.* 91. Pęcherki tłuſte, błoniſte naczynia na końcach żył pulsowych do chowania tłuſtości, *lobuli pinguiferi. Kirch. An.* 13. Pęcherzyczki w zwierzęcym ciele są naczyniami płynnéy materyi, która się przez kanaliki do nich zbiera. *Kluk Zw.* 1, 29. Żmiia ma między zębami pęcherzyuki pełne iadu. *Haur Sk.* 401. Do przerabiania soków roślinnych pomagaią pęcherzyczki od kory w rurkach ciągnące się, *utriculi. Botan.* 12. Pęcherzyk. *IV. Lev.* 1, 16. Wada śkła ieſt, gdy będzie pieniſte, to ieſt, że wiele będzie miało pęchyrzyków maleńkich. *Torz.* 147. Kamień, polawszy oſtrym kwasem, gdy wre i pęchyrzyki rzuca, ieſt ziemia wapienna. *ib.* 77. **PĘCHIERZYCA**, ziele, *ob.* Miechunki; pęcherzowi pomocne w iego boleściach. *Urzęd.* 19. **PĘCHIERZYKOWATY**, -a, -e, -o *adverb.*, na kształt pęcherzyków, *Rs.* пузырева́тый; wie Bläschen. Pęcherzykowata nabrzmiałość, w któréy się materya wyrzuca własnym swym pęcherzykiem obtoczona, *tumor cisticus. Perz. Cyr.* 1, 126. **PĘCHIERZOWY**, -a, -e, od pęcherza, Blasen-; *Rs.* пузы́рный.

PĘCINA, -y, ż., nadpięcie, mieysce u nogi osobliwie końskiéy, na które pęta zakładaią, die Feſſel am Fuße, beſonders am Pferdefuße, zwiſchen der Köthe und Krone. Apertura nayczęściéy w pęcinie przypada, zwłaszcza gdy się koń tratuie. *Hipp.* 132. Poſtąpisz sobie z nim iako z ptaszyną. Przywiązawszy mu sznurek nad pęciną. *Chroſt. Job.* 162. - §. b) Pęciny, *ob.* Pęca.

PECKA, *ob.* Peſtka.

PECYNA, *ob.* Paczyna, Peczyna.

*PECYNKA, -i, ż., n. p. Znaydzie się podobne, kiedy się ten kłębek snować pocanie, taka pecynka; która może i oyczyznie i woysku samemu odkryć to, czego się teraz domyślamy. *Swed.* 1, 211 *A. Zal.* ?

PĘCZ, -u *et* -a, *m.*, PĘCZE, -pęcze, -a, *n.*, *collect.*, pąk, pączek, die Knospe. Nie zawsze krasna trwa na róży cera, Gdy więc na wiosnę z pęcza się wysunie. *Hor.* 1, 242, gdy dobywa wierzchołek głowy z pęczu purpurowey. *Min. Aus.* 55, cf. kłobuczek, PĘCZAK, *ob.* Pęcak. (PĘCZCA, *ob.* Pęca). PĘCZEK, -czka, *m.*, *dem. nom.* pęk, wiązanka, ein kleines Bündel; *Rs.* пучóкъ, пучéчникъ; *Ec.* пучышца. Po moczeniu rozwięzuią się konopie z pęczków, i rozkładaią się na słońcu. *Jak. Art.* 3, 219. Na nowo potym wiążą się w pęczki. *ib.* Smolane krążki i pęczki. *ib.* 2, 112, *et* 3, 307. PĘCZKOWY, -a, -e, od pęczków; *Rs.* пучковый, Büschel-, Bündel-. PĘCZNIEĆ, -ał, -ieie, *neutr. ndk.*, napęcznieć *dk.*, pękatym się stawać, pękatości nabierać, aufquellen, anſchwellen, auflaufen, ſtrotzen; *Bh.* pučiti se, pučim se, pupeuti se, bobrěti. Szocowica moc ma lepszą, gdy pomoknie w wodzie a pęcznieie. *Spicz.* 48. Grona sokiem pęczniały brzemienne. *Hor.* 2, 246 *Nar.* Koziołkowi memu czoło piérwszemi rogami pęcznieie. *Hor.* 2, 103 *Min.* Pęcznieią mu żyły. *Pilch. Sen. Gn.* 265. Pęczniał z duchowney radości. *Off. Str.* 5, opływał.

PECZYNA, *ob.* Paczyna. PĘCZYNA, -y, ż., *bot.* ziele, korzeń ma wielki gruczołowaty i pękaty; za czym też u naszych nazwiska dostało. *Syr.* 738, *Osnantes primum*, Erdtäſten.

*PEDA, z *contract.*, z powiada, powieda, es ſagt, er erzählt. Różnią się powieściami; ten peda, pod owym Drzewem wielkim Cypresu; ten pod Jaworowym. *Kochow.* 92.

*PEDA, -y, ż., noga, z *Lac.*, der Fuß. *Cursum corripere*, w pedę abo w nogę uderzyć. *Mącz.*

PEDAGOG, -a, *m.*, ſtróż dziecinny, wodz, nauczyciel prywatny. *Cn. Th.*, *Rg.* djezovòdja; *Rs.* дѣтоводи́тель, *f.* дѣтоводи́тельница; *Eccl.* дѣтоводе́цъ, дѣ́дька, *f.* дѣтоводи́ца. Pedagog, mistrz szkolny, dzieciowodz. *Dasyp. R* 3. Co iest lepiéy, ieśli dziecię do szkoły dać, czyli iemu chować doma pedagoga albo bakałarza? *Glicz. Wych. K.* 3 *b.* U Rzymian preceptorowie nauczali; pedagogowie zaś byli dozorcami i postrzegaczami obyczaiów. *Pilch. Sen. Gn.* 227. PEDAGOGIIA, -ii, ż., wychowywanie dzieci, *Rs.* дѣтоводи́тельство; *Ec.* дѣтоводе́ство; die Pädagogie, Kinderzucht, Erziehungslehre, Erziehungskunſt. Pedagogiią się bawić *Rs.* дѣтоводи́тельствовать, дѣтоводе́ствовать.

PEDAGRA, *ob.* Podagra. PEDARD, *ob.* Petarda. PĘDEM, *ob.* Pąd. PEDESTAL, *ob.* Podstupie.

PEDANT, -a, *m.*, człowiek szkolnych nałogów pełen, szkolnik, ein Pedant; *Vd.* shulskosnaus, srovovuzhen, vuzheni rogel, poshulounik, pedantar; *Ross.* педантъ. Przez uczonych nie trzeba rozumieć nadętych młodzików, wiele o sobie rozumieiących pedantów, ale ludzi, którzy w wielu ważnych materyach są biegłemi. *Pam.* 84, 685. PEDANTKA, -i, ż., die Pedantinn. Idź pedantko, twemi przymówkami pogardzam. *Teatr* 20 *b*, 21. PEDANTSKI, -a, -ie, szkolniczy, pedantiſch; *Vd.* poshulski, pedantarski. PEDANTERYA, -yi, ż.,

PEDANTYZM, -u, *m.*, szkolnictwo, *Vd.* shularia; *Rs.* педантство. Pedantyzm Arabski zaniedbywał wydoskonalenie obyczaiów. *Zab.* 8, 173.

PEDELL, BEDELL, *ob.* Sapient.

PĘDRAK, PENDRAK, -a, *m.*, pandrow (pądry, pądrowie), gliſta, Erdwurm, Regenwurm. Twoi to bracia teraz i rodacy, Smród, zgniłość, mazyca, czerwie i pędracy. *Zimor. Siel.* 161. Trupy od pendraków w droby roztoczone. *Kul. Her.* 269. - §. b) *de homine*, pędrak, pęcherz, pieniek, żaba, ein kleiner Knirps; *Crn.* ferkolin; *Rs.* хоромúшка. Ulisa pędrak wielkiego pokonał Cyklopa. *Kchow. Fr.* 47.

PĘDZCA, -y, *m.*, PĘDZICIEL, -a, *m.*, der Jager, Nachjager, Nachſteller; *Bh.* honec; *Vd.* pojavez; *Cro.* pudár). Swobody ptak pamiętny swoiey, Ciężkich się *pędzców i niewoli boi. *Kchow.* 259, czy to tu nie *pęciny*, *pęca*, *pęczca* ? ? (PĘDZEL, *ob.* Pęzel). PĘDZIĆ, -ił, -i, *cz. ndk.*, Pędzać *contin.*, gonić, gnać, *żonąć bydło; więźnie, treiben, jagen; *Bh.* pudìti, pudim, hadam (cf. bośdź); *Crn.* pojati, pojam, podim; *Vd.* poditi (cf. budzić); *Cro.* puditi, pudim; *Sla.* tirati; *Bs.* tirrati; *Rs.* гнать, двигать. Na iedno zawsze paſtwisko pędzaliśmy trzodki nasze. *Teatr* 55, 26. Więźniów traciną pędzą w trop kaprale. *Jabl. Buk. G.* 3 *b.* Wiatr pędzi wodę, dym. *Tr.* Młodość, płochość pędzi wiatr. *Zegl. Ad.* 144, *ob.* pędziwiatr, ugania się za wiatrem, za cząstością). Gospodarz w swanielii mówi *compelle* *pądź abo przymuszay wniyść. *Dambr.* 336, spędzay, wpędzay, popędzay). - *transl.* pędzić kogo w co, n. p. Usiłuią, aby mi młodą latorośl, którą ia w cnoty pędzę, z gruntu wyniszczyli. *Teatr* 30 *b*, 56, którą do cnoty napędzam, treiben, antreiben, anhalten zu etwas. Pędzić inspekty, utrzymywać tak, żeby rośliny sporzéy rosły, Treibbeete unterhalten. Gnóy gołębi do pędzenia inspektów nayzdolnieyszy. *Przyjac.* 34. - Pędzić kogo na licytacyi, podbiiać go, einen ſteigern, überbieten, treiben in einer Auction; *Vd.* svishati, povishati, navishati, shteigrati, navishegnati, gorvdariti, gorvdarjati; *Ross.* надбáвить, надбавлять. - §. Pędzi coraz wyżéy sławę swoię, immer höher treiben, powiększa, powyższa? *Tr.* - § Starzec uyrzawszy córkę, łzy po włosie sędziwym i po twarzy pędzi. *Pot. Arg.* 304, roni, et vergießt häufige Thränen, eine jagt die andere. - §. Ludziom tym szczęście zewsząd pędzi, zewsząd nagania. *Gor. Dwor.* 368, napędza, cf. gali, rai, ſtręczy. - §. Essencya wiatry pędząca. *Krup.* 5, 60. Ziele to urynę i plawy pędzi. *Sien.* 46, *Krup.* 5, 200, odpędza, abtreiben, treiben. - §. Wódkę pędzić, przepalać, Branntwein abziehen, deſtilliren. Pędzenie, *deſtillatio*, parowanie ciał płynnych dla zebrania części lotnych. *Sniad. Ch.* 32, gatunek działania chemicznego, za którego pomocą wyosabniaią się płyny od ciał stałych. *Mier. Mſk.* Pędzenie do góry, *d. per assensum*, gdy się para zbiera i zgęszcza w wyższéy części aparatu. *Sniad. Ch.* 32, dolne, *p. descensum*, gdy wapory opadaią na dół. *ib.* 33, boczne, *p. lasum*, gdy wapory obracaią na bok, i spływaią zgęściwszy się do naczynia. *ib.* Pędzone wody, *deſtillatae*. *Perz. Cyr.* 2, 303. Likwor przedni; lecz to w tym domu nie nowina, Bo go sama swą ręką pędzi Podstolina. *Wsg. Org.* 29. - Pędzenie suche, *sublimation*, działanie chy-

chymiczne, którém nieiakie ciała suche zlotnionemi bydź mogą w naczyniach zamkniętych, i znowu w kształcie stałym otrzymane. *Nier. Mśk.* — §. Życie, dni pędzić, przepędzać; sein Leben zubringen, hinbringen. Wy, którzy życie pędzicie na dworze. *Zab.* 12, 396. Pędzą słodkie swego życia chwile. *Stas. Num.* 1, 6. Czyli to krotkie, czyli gie dni pędzą, Zewsząd świat smutkiem, boleścią napełną. *Kras. W. Ch.* 101. Pędź pomyślny bieg życia naydroższemi laty. *Zab.* 9, 9. Z tobą resztę dni pędzić będę. *Niemc. Kr.* 1, 114. — b) *Intrans.* pędzić, pędem iśdź, bieżeć, machać, iagen, rennen, schießen, nacheilen; *Vd.* pojati, napojati, gnati, poditi, derviti; *Crn.* dervim; *Cro.* goniti; *Ross.* стрекнуть, стремить, стремлю, спѣшить, ссорить. Stangret moy szaleniec zemną pędzi. *Teatr* 7, *c*, 28. Tak pędził, że aż tchu pozbył. *Teatr* 28 *b*, 160. Pędź ić muszę galopem z interesem. *Teatr* 11, 9. Postrzegł pędzącego ku sobie na koniu adjutanta. *Niemc. Ar.* 2, 127. Wątpię, żeby iąkiedy dogonić mogła, ponieważ ta piesso chodzi, a tamta szybko pędzi na ieleniu. *Teatr* 52 d 80. — *Recipr.* pędzić się, puścić się za kim, einem nachjagen. Przyszedł, iako do uciekaiącego, nie iako do pędzącego się, t. i. do niebezpieczeństwa, nie do zwycięstwa towarzysza. *Sem. Cyc.* 356. Medea, aby oyca swoiego w pędzeniu się zatrzymała, brata swego rozsiekać na sztuki kazała. *ib.* 213, w pogoni; *ib.* 214. *PĘDZISKOT, - a, *m.*, skotokraca. *Klon. Wor.* 25, der Viehdieb. PĘDZIWIATR, - a, *m.*, co wiatry ugania, wietrznik, paligłowiec, ein Windbeutel; *Crn.* slatonzel; *Boh.* nepořada, nepořednj; *Ross.* вѣтрогонъ, вогуй. Ten pędziwiatr iuż wiele świata pobiegał. *Rey Wiz.* 39 *b*, *Mon.* 65, 356. Wszędybylski, pędziwiatr. *Zab.* 15, 180: z PĘDZIWICHER, - chra, *m.*, *Mon.* 70, 590, *id.* PĘDZIWOŁ, - a, *m.*, poganiacz wołów, der Ochsentreiber. *Klon. Wor.* 32.

Pochodz. *pęd*; *dopędzić, dopędziciel, dopędzacz*; *napędzić, opędzić, odpędzić, popędliwy, popędliwość, popędzić, podpędzić*; *przepędzić, przypędzić*; *rozpędzić, zpędzić, wpędzić, zapędzić, wypędzić.*

PĘDZLIK, PĘDZLIKOWAĆ, *ob.* Pęzlik, Pęzlikować. PĘGA *ob.* Piąga.

PEGAZ, - a, *m.*, koń skrzydlasty poetów, der Pegasus. Nie chciey na Pegazie ieździć. *Petr. Hor.* 2, *M b.*, nie bądź Faetontem; nie napieray się, czemu nie sprostasz.

PĘK, PUK! *interj.*, Platz! Knall! cf. buch!) Pęk, - u, *m.*, *Subst.*, n. p. Były słyszane gwałtownych razów trzaski i częste jęki, pęki, stęki. *Stryik* 301. cf. *Vd.* pok, lom, z łom, ułomek). PĘK, - u, *m.*, (cf. pąk; cf. *Germ.* Bauch, Bug, cf. paka); *Rs.* пукъ (cf. bouquet), *Ec.* пучица; wiązanka do kupy złożonych rzeczy, (cf. Kul), ein Gebündel, ein Bund. Pęk palcatów związany. *Jabł. Ez.* 180. Pęk rózg, *Crn.* beganza; *Vd.* beganza, shibouje. Związano was iak pęk chrustu. *Teatr* 17 *b*, 52. Wyymuie pęk kluczów. *ib.* 55 *e*, 6. Pęk strzał do złamania niepodobny; poiedynczą strzałę złamiesz. *Gaz. Nar.* 1, 160. Pęk kwitów i kwitków na kilka węzłów skrępowany. *Off. Str.* 3. Pęk listów. *Teatr* 16 *e*, 101, PĘKATY, - a, - e, - o *adv.*, brzuchaty, opukały, *Ross.* пузовастый, пузоватый, bauchig. Mały pękaty człowiek. *Teatr* 30, 37, *Rs.* пузанъ. Byłem go wyrzał, tak wzrostu średniego ma bydź człowieczek gruby i pękaty. *Past. F.* 292. Przygnał kozy z wymiony pękatemi. *Nag. W.*

511, nabrzmiałe, nadęte, *distentae lacte capellae*, strożend, cf. pęcznieć cf. opękaciały). Owata pękata. *Solsk. Geom.* 2, 71. — *Joc.* Własny *Pękowskiego* piesek. *Rys. Ad.* 73, gruby, otyły. — *§. Niewiasta pękata *Sien.* 459, brzemienna, w ciąży będąca, schwanger. Pękate kobiety bywaią różnemi chciwościami uwiedzione. *Cziach. Przy.* a 1. Swierzopki pękate. *Cresc.* 682, żrzebne, trächtig. Oślice pękate *ib.* 546. PĘKACIEĆ *niiak. ndk.*, pękatym się stawać, nabrzmiewać, bauchig werden. Żywot iey pękacieie, *Zebr. Ow.* 239, *tumet*, *ib.* 62. (cf. *Rs.* обрюхатѣть, z w ciążę zayść; *Ec.* чревоному, во чревѣ имамъ младенца; *Eccl.* чревонощеніе brzemienność, ciąża). PĘKATOSC, - ści, ż., opukałość, die Bauchigkeit.

PĘKNĄĆ, pękł, pęknie *Neutr. idntl.*, PĘKAĆ, PĘKAĆ się *Contin.*, Spękać się *dk.*, pukać się, rozpukać się, padać się, *Sr.* 1, pukaj se (n. p. puka se worech *hiascit*; cf. *Arab.* ﭫﭪ *operuit*, *Syr.* ﭫﭪ diuisit; *Sr.* 2. še pukaſch; *Slo.* puknut; *Vd.* pokniti, spokniti, respokniti; *Cro.* pucsatisze, pucsámasze, izpucsavámasze, puknyen, puknut, puknénye; puchina *rima*, pęknięcie; *Bs.* puknuti, pnęati (cf. puknąć, pęcznieć), ispucatise, otvoritise; (puklina, i rozpadlina); *Rg.* pùknuti, puzzati, raspuknutise, pùknut, pùkli, (puklina, puklotina, razpuknutje, puklinizza *fractura*, *fissura*, *rimula*; *Ross.* пукнуть, пукать, хрупнуть, переколóться, лопнуть, лопать, перелóпаться, полопаться, истрéскаться, перетрáскаться, bersten, aufbersten, aufplatzen, zerplatzen, platzen. Gdy ogień daley dochodzi, i reszty wilgoci z drzewa chce wypędzić, ta nie maiąc wyyść którędy, skorupę drzewa przerywa, i to iest, co się zowie, że pęka. *Torz.* 65. Pękły osi u karocy, A on wyleciał iak z procy. *Zab.* 16, 76, *Wtg.*, złamały się). Tak dobrze w mocny zamek tęgi raz wymierzył, Że iak nayzabszy pęknął, skoro go uderzył. *Wtg. Org.* 13. Ciasno mi zawsze suknie robisz, i spodnie mi w kroku pękaią. *Teatr* 1, 81. Niech iey tam i gardziel pęknie od krzyku, ia nie poydę. *Teatr* 55 *b*, 6. Wrzeszczałem, że mi ledwie głowa nie pękła. *Boh. Kom.* 1, 38. Chociażby mi pęknąć przyszło, wypiię całą butelkę. *Teatr* 53 *d*, 12. Koziołka, co mu łeb rogami pęka (cf. pęcznieć), Na dań uprzeymą zarzeźma ręka, (*frons turgida cornibus primis*) *Hor.* 2, 105 *Nar.*, strożen. — Kiedy się zazdrość krzywi, niechay zazdrość pęknie. *Zabł. Firc.* 43. Od łkania i żalu się ciężkiego pęka. *Kul. Dem.* 211. Prawda, że młyński kamień mieć będę na głowie, Lecz choćby się i pękać, stawię ci się w słowie. *Teatr* 43 *c*, 22 *Wyb.* Serce mi się z radości niemal pęka. *Teatr* 8, 119. Jestem w takim gniewie, że ledwie nie pęknę. *Teatr* 34 *c*, 37. Drzyy się za łeb, gryź ze złości, Chcę żebyś pękł z zazdrości. *Teatr* 56 *c*, 42. Pęknę ze złości. *ib.* 55 *d*, 9, *Pilch. Sen. Gn.* 362. Pękay się od złości. *Zab.* 14, 408. Spękam się od złości. *Teatr* 45 *c*, 27 *Wyb.* Przecoż się tedy na mię o tę prawdę tak surowie pękasz? *Smotr. Ex.* 13, tak gniewasz, srożysz, rzucasz!) — §. *tr.* Szampana kilka butelek pękło, zabawiliśmy się należycie. *Teatr* 28, 109, przepadło, giengen auf). Połowa intraty na tę kolacyą pęknie. *Teatr* 7, *c*, 15.

Pochodz. ob. sub *pchnąć.*

PEKIELFLEYSZ, - u, *m.*, solone mięso, z *Niem.*, das Pökelfleisch; *Vd.* v' soli ovlashenu mesu, vsolenu mesu,

v' solnei vedi namoshenu mesu; *Sla.* meso pròvelo; *Bs.* meso slano, paštrimą). W gospodarstwie saletra się używa do solenia pekielfleyszu. *Kluk Kop.* 1, 183. Pekielfleysz, iak się soli; *Kluk Zw.* 1, 235.

*PEKTORAŁ, - u, 1 *Leop. Ex.* 28, 4, *ob.* napiersień, napierśnik. PEKTORALIK, - a, *m.*, Zegarek do noszenia na piersiach, eine kleine Uhre auf der Bruſt zu tragen. Male puktoraliki w godsin 24 dwa razy nakręcać trzeba. *Solſk. Arzh.* 117, *Pot. Jow.* 2, 21. PEKTORALNE ziolka, z piersiom pożyteczne. *Arup.* 5, 435 *et* 371, Bruſtkräuter.

PĘŁ, PEŁEK *ob.* Pył. PEŁCIE, PELENIE, PELĘ, Pielę, pioll, *ob.* Pleć. PEŁEN *ob.* Pełny. *PELES *ob.* Pielesz.

*PEŁGNĄĆ *Neutr. idntl.*, płomieniem się palić, (cf. *Ross.* пылать; пылъ, z płomień; cf. łuna), auflammen, auflodern, flammend brennen, ſich entflammen. Po Krasa zgubie ogień iuż żarzący, Pełgnął, i odkrył ktobyl państwa chciwy. *Chrość. Łuk.* 6. Lud zjątrzony zapala zamek, pełgną dachy, sosny. *Chrość. Fars.* 45. Z dział ogromnych ognie pełgną żywe. *Tward. Misc.* 12. Pełgnęła wſtydem na on czas chudzina. *P. Kch. Jer.* 520, raki piekła). Wſtydem pełgnęła; *erubuit. Zebr. Ow.* 128; *ib.* 41. *ob.* płonąć.

PELIKAN, - a, *m.*, z *Grecк.*, ptak zmyślony malarzów i niektórych pisarzów. *Cn. Th.*, *Sla. et Cro.*, *etc.*, pelikan; *Vd.* pelikan, Egiptouska tiza, der Pelikan; ptak Egiptſki, który krwią swoią, drapiąc sobie nosem swym piersi, ptaszęta swe od wężów zaduszone, pokrapia i ożywia. *Mącz.*, *Zab.* 12, 181. Pelikany przykładne. *Ban. J.* 4. Ciche pelikany miłosiernie śpiewały. *ib.* - §. teraźnieyszy pelikan, = *ob.* baba ptak, bąk, ptak; *Sr.* 1. pelikan; *Rg.* bùkan, = *ob.* baba ptak, bąk, ptak; *Sr.* 1. pelikan; *Rg.* bùkcjaz, nnjasit, nenasit; *Ross.* кокчунъ, кокчунокъ. - 2. Pelikan *herb.*, pelikan ſtoiący, piersiami swemi młodych troie dzieci karmiący. *Kurop.* 3, 38. ein Wappen. - 3. pelikan, narzędzie do rwania zębów. *Perz. Cyr.* 2, 91, *Czerw.* 31, der Pelikan, ein Inſtrument die Zähne auszuziehen. - 4. Pelikan, działo, wyrzucaiące 6 funtów żelaza. *Archel.* 14, eine Art Sechspfünder, ſechspfündige Kanonen.

*PEŁK, - a, - u, *m.*, zdawcza moneta, którey 180 sztuk w talarze *Tr.*, ein Pölchen, eine Scheidemünze.

*PEŁKO, - *m.*, ſtaropolſkie imię męzkie, *Fulco. Nies.* 1, 103, *Jabł. Her.*, ein Mannsname.

PEŁNA, *scilic.* ſklenica *ob.* pełny. Z PEŁNA *ob.* Pełno.

PEŁNIA, - i, ż., pełność, die Fülle, die Vollheit, der Zuſtand da nichts fehlt, nichts abgeht. Wino będzieli ſtało nie w pełni, łatwie nakwaśnicie. *Cresc.* 347. Niechay śpichlerze w pełni zawsze ſtoią *Ryb. Ps.* 286. Balsamów po trzydzieſtu naczynia zawsze tam w pełni ſtoi. *Star. Dw.* 29, w komplecie). Bierz z pełni iego, Dołtatek wszyſtkiego. *Kanc. Gd.* 20. Bardzoby się rad do tego przyłożył, kiedyby w pełni swey sprawy te byly, *si integrum esset. Krom.* 540, cf. całość). - 2. Księżyca pełnia, *ob.* pełnoświatły księżyc, der Vollmond (der Wadel Adlg.). *Bh.* aupinek, plni měſíce, *Slo.* plni meſác, *Sr.* 1. powne měſacztwo, pówné měſacz; *Vd.* poun miesenz, miesenz napounem, obpounem, opounem, pouna luna; *Cro.* uchèp, uschép; *Rg.* ùscpa, pùn miesez, pùn mjesses, *barb.* usctáp; *Bs.* uscpa, pun miseç; *Ec.* полносвѣтлая луна, всехуѣніе, полная луна, полная; *Rs.* полномѣсячіе; gdy księżyc naprzeciw słońca, więc całym iasnym półſferzem na ziemię patrzy. *Wyrw. G.* 60, *Kras. Zb.* 2, 76. Księżyc po pełni, der abnehmende Mond; *ob.* nów). - *fig.* Pokazała się prawda w pełni swoiey. *Bals. Niedz.* 1, 114.

PEŁNIC, - ił, - i, spełniać *Act. n lk.*, spełnić *dk.*, *Boh.* plniti, ſplniti; *Slo.* plnim; *Sr.* 1. pelnici, pełnu; *Crn.* polniti; *Vd.* pouniti, spouniti; *Cro.* púnim, puniti, *Bs.* puniti, napunniti, (*Sla.* puniti, z nabiiać ſtrzelbę); *Rs.* полнить, - §. pełnić, zapróżniać, napełniać; erfüllen, voll machen. Ja Bóg pełnię nieſkończonością te czczości przeſtwory. *Przyb. Milt.* 217. - *Math.* Dwa kąty, które razem wzięte czynią 180, nazywaią się spełnieniem ieden drugiego. *Jak. Mat.* 1, 16, *supplementum* dopełnieniem). Jeszcze się iey cztery lata nie spełniły, a czytać iuż umiała. *Sk. Zyw.* 1, 112, ieszcze nie dokończyła czterech lat, nie miała z pełna lat czterech). Wypełniać, spełniać, wykonywać, erfüllen, ausführen, ausüben; *Ec.* соблюсти, соблюдать, соблюдаю. Pełń obowiązki religii. *Kras. Pod.* 2, 76. Choć nie umiał cnot definiiować, umiał ie pełnić. *Kras. Dol.* 13. Nasi panicze, co ieſt zbytków, wszyſtkie bez zaſtanowienia pełnią. *Teatr.* 15 *c*, 22. Pełni się pismo, dadzą maiętnemu, A i to, co miał, wezmą ubogiemu. *Groch. W.* 566. Widziemy aż nad to spełnienie się iey proroctwa. *Teatr* 3 *d*, 3. Szóſte słowo Jezusowe na krzyżu: spełniło się. *Pot. Zac.* 187, es iſt vollbracht. Co się źle obiecuie, gorzey się pełni. *Sk. Zyw.* 2, 157. Nie obiecuy nigdy ſkoro, Bo spełnić często niesporo. *Cn. Ad.* 628. - §. 2. pełnić, pić pełną, *sc.* ſklenicę, ein volles Glas ausleeren, austrinken, (cf. duszkiem). Kuſie wysuszali, pełniąc do dna przez zdrowie. *Brud. Oſt. C* 3. Pełnię do ciebie, *propino tibi plenum calicem. Cn. Th.*, ein volles Glas zutrinken, zubringen; *Sr.* 1. pijipyam. Pełnić rzędem, kołem, *in orbem bibere. Cn. Th.*, *Bh.* rjadowati, cf. koley). Pełnienie do kogo abo komu; picie pełnéy do kogo abo od kogo. *ib.*, das Zutrinken, das Beſcheidthun im Trinken. Pełnić, nie wielka chwała. *Cn. Ad.* 826, wiele pić). U ſtołu będziem sobie gadać należycie I kielich za pomyślne spełniemy przybycie. *Niemc. P. P.* 38. W Mazowszu gwałtem się do zbytniego picia wyzywaią, mówiąc: abo mi spełń, abo zemną poiedynek czyń. *Gwag.* 214, abo pij, abo się bij). Spełniać napóy z kielicha. *Teatr* 50, 96. Piią wszyscy, iednako do siebie spełniaią. *Bach. Ep.*. 64. U ſtołu spełnialiśmy rzęsiſte zdrowia. *Kras. Pod.* 2, 238, piliśmy zdrowia, wir tranken Geſundheiten, brachten Geſundheiten aus. Częſtował obywatele przy spełnianiu zdrowia Nayiaśnieyszego Pana, Marszałków O. N. etc. *Gaz. Nar.* 197. - Z niemi na bankiecie obżarſtwo i piiaństwo pełnił. *Pim. Kam.* 324, popełniał, ſtroił). PEŁNICIEL, - a, *m.*, wypełniacz, der Vollmacher, Vollfüller, Anfüller, *Bh.* plnitel, plnić. *PEŁNIEĆ *niiak. ndk.*, spełnić *dk.*, pełnym się ſtawać, voll werden, *Ross.* полнѣть, полнѣю. PEŁNIK, - a, *m.*, *botan.* rodzay rośliny, *Trollius. Kluk. Dyk.* 3, 133, ein Pflanzengeſchlecht, Trollblume. PEŁNIUSIEŃKI *etc.*, *ob.* Pełny. PEŁNO *adv.*; PEŁNIUSIEŃKO, PEŁNIUTEŃKO, PEŁNIUTENIECZKO, PEŁNIUTKO *intensive*, *Bh.* plné, plno; *Cro.* pùno, puneczko; *Rs.* полно, voll. Sklanka pełno nalana. *Tr.* Pełno nalać, z pod ſtrych. Pełniuteńko, *Rs.* навзрѣдъ. Możdzierze nie leią się nigdy pełno. *Jak. Art.* 2, 8. Żeby armata leżała w łożu swoim ciasno i pełno, przydano

czopom opaski. *Jak. Art.* 1, 219. – §. Pełno czego, voll von etwas, angefüllt. Pełno wszystkiego w domach waszych ma ie. *Zab.* 16, 66, dostatkiem, obficie). Ożrzałcom w brzuchu pełno, a w mieszku nic niemasz. *Rey Zw.* 59 *b.* Usta to mówią, czego w sercu pełno. *St. Kaz.* 55, co na sercu, to i na języku). Na sali uźrzeliśmy gości pełno. *Kras. Pod.* 1, 239. W Wiedniu iest pełno uczonych. *Pam.* 85, 1, 857. Na wieżach pełniusieńko lamp gorzało. *Star. Dw.* 70. W sklepach pełniuteńko materyy zamorskich. *ib.* 50. Pełno słów pięknych, a uczynków dobrych mało. *Teatr* 34 *b*, *B* 2. Wszędzie go pełno, a nigdzie mieysca nie zagrzeie. *Teatr* 21, 156, wszędybył, man sieht ihn überall). Prawda, żeś z nany, bo w dzień i noc wszędzie cię pełno. *Teatr* 32 *b*, 95, *Mon.* 64, 272. Tych tam wszędy pełno, by w śpiżarni szczurków. *Rey Wiz.* 164 *b.* – §. Z pełna, spełna, z komplet, niczego nie brak, nie schodzi na niczym, bez naymnieyszego niedostatku, iest wszystko, obficie, völlig, alles, ohne den geringsten Abgang. Lubo on wielu żywił, miał wszystkiego z pełna. Zawsze mu dostarczało i mléko i wełna. *Nar. Dz.* 3, 61. – *tr.* Nie wszystko ma spełna doma. *Rys. Ad.* 44, *Tward. Wł.* 76. iedney klepki mu brak, er ist nicht recht bey Troste). Spełna iest wszystko, *nihil desideratur Cn. Th.* 1351. Nic mi nie wzięto, wszystko swoie mam spełna. *Star. Ref.* 104. W bitwie i ten co wygra, nie spełna zostaie. *Kącz.* 27, nienaruszenie, unversehrt). Spełna zapłatę wyciągaią. *Karnk. Kat.* 353. Nie życzą tego uczniom, aby się czego dobrego nauczyli, iedno żeby od nich kwartały dobre a **spełne* brali. *Glicz. Wych. L* 8 *b*, z pełna). Trwała ta wrzawa dwie godziny spełna. *Jabł. Buk. J* 4. Na cudze nie chciwy, kiedy swoie spełna. *Psalm.* 24. *PEŁNOGŁOSY, - a, - e; głosu pełnego, vollstimmig, von voller Stimme, *Vd.* pounoglasen. **PEŁNOKŁOSE pola, *Otw. Ow.* 337, kłosami napełnione, vollährig, voll von Aehren. PEŁNOLETNI, - ia, - ie, z pełna lata maiący, volljährig, großjährig, *Bh.* plnoletý, zletilý; *Vd.* zielodoran, pounostasljen, narastlen, vezholieten, perastlen; *Rs.* совершеннолѣтный; *Ec.* превозрастный. PEŁNOLETNOŚĆ, ści, ż., mianie lat zupełnych, die Volljährigkeit, Großjährigkeit, *Vd.* zielodorastnost, narastnost, vezholietnost, perrastnost; *Ec.* возрастъ законный. Statut naznaczył mężczyznie lat 18, kobiecie lat 13 do pełnoletności. *Czack. pr.* 2, 53. **PEŁNOLISTE rózgi. *Otw. Ow.* 27, voll Laub, voll Blätter. *Otw. Wirg.* 409. PEŁNOMOC, - y, ż., PEŁNOMOCTWO, PEŁNOMOCNICTWO, - a, *n.*, PEŁNOMOCNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* plnomocenství, plnomocnost; *Vd.* punomlast, zielo[illegible]last, [illegible]last, [illegible]last, pofkerbnik; *Rs.* полномочіе, довѣренность, pełna moc, plenipotencya, die Vollmacht. Prawo do czynienia czego innemu drugiego zowie się pełnomocą, w szczególności rozumie się przez pełnomoc dokument. *Gal. Cyw.* 3, 50. Pełnomocstwo od wszystkich współczłonków. *Gall. Cyw.* 3, 139. Hrabia Cobenzel miał stosowne do konwencyi z Anglią pełnomocnictwo. *N. Pam.* 2, 247. – §. Pełnomocność Boska, *Mon.* 65, 26, wszechmocność, die Allmacht. PEŁNOMOCNIĆ *ob.* upełnomocnić. PEŁNOMOCNICZY rząd, *representatif*, w którym naród przez pełnomocników abo posłów swoich prawa stanowi. *Ust. K.* 1, 5. PEŁNOMOCNIK, - a, *m.*, PEŁNOMOCNY, - ego, *Subst.*, *Bh.* plnomocenjk; *Vd.* oblastnik, oblastjenik, ofkerbnik, pofkerbnik, zielooblastnik, pounooblastnik, pooblastnik, namestnik; *Cro.* punomochnik; *Ross.* уполномоченный, plenipotent, der Bevollmächtigte. *Ust. Konst.* 1, 5. PEŁNOMOCNY, - a, - e, PEŁNOWŁADNY, wszechwładny, nieograniczony, allherrschend, selbstwaltend, unbeschränkt. Panami się pełnomocnemi życia i dobra ich stali. *Klok. Turk.* 4. – §. pełnomocny, w zupełnéy mocy lub wadze, vollgültig. Pełnomocna armata. *Jak. Art.* 3, 307, *et* 1, 16. – §. pełnomocny n. p. list, z plenipotencya na piśmie, skrypt zlewaiący zupełną czyię moc lub prawa na drugiego, vollmächtig, Vollmachts-. *Vd.* pounoblasten, zieloblasten; *Rs.* полномочный, повѣренный. **PEŁNOMOCZNE wymiono krów, *lactea ubera. Otw. Wirg.* 418. *raczey* pełnomleczne, Milchstrotzend. PEŁNOOKI, - a, - ie, oczu pełnych, volläugig; *Bh.* plnoočí. Ks ężyca pełnookie czoło. *Chodk.* 1. *PEŁNOPEŁNE liczby, (cf. pełna liczba) *biquadratae*, rodzą się z czterech liczb równych przemultyplikowanych. *Solsk. Geom.* 3, 150, gedoppelte Quadratzahlen. **PEŁNOPTASZE zapusty, *aviaria. Otw. Wirg.* 414, voll von Vögeln. **PEŁNOROŻE sienie. *Otw. Ow.* 53, rosig, voll Rosen. PEŁNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* plnost; *Sr.* 1. pównosćj; *Vd.* pounost, polnost, pouhenost; *Cro.* punòszt; *Rg.* punnòs, podpunnós, ispunnós, pripunnos; *Bs.* podpunnost; *As.* полность, полнота; pełnia die Fülle, die Angefülltheit. Gdy humor katarowy spływa do żołądka, czyni pełność w żołądku wielką. *Comp. Med.* 46 *et* 256. Pełność przybytku nie przyymuie. *Pilch. Sen. list.* 2, 112, iuż więcéy tam nie umieścisz). – b; *Math.* pełność *soliditas*, *corpus solidum. Solsk. G.* 5; (*ob.* bryła); ein kubischer Körper. *Mon.* 76, 215. Pełność czyli bryłowatość n. p. graniastosłupu. *Łęsk. Mier.* 2, 175. *PEŁNOSTRZAŁY saydak. *J. Kch. Dz.* 26, *Hor.* 2, 67, *Tward. Def.* 5. – *Zab.* 6, 157 *Minas.*, *Paszk. Dz.* 14, voll Pfeile. Kołczan pełnostrzały. *Groch. W.* 559. **PEŁNOSWIATŁY księżyc. *Zab.* 3, 43, pełnia, księżyc w pełni, der Vollmond. **PEŁNOSZNÓRY żagiel. *Otw. Ow.* 452, voll Leinen, Segel. *PEŁNOWAŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, zupełnie doważny, vollwichtig; *Vd.* zielovagen, pounovagast; *Rs.* полновѣсный. PEŁNOWŁADNY, - a, - e, - ie *adv.*, pełnéy nieograniczonéy władzy, nieokreślony, unumschränkt, *Rs.* полновластный. Może bóg, iako pan pełnowładny, zniszczyć aniołów, bo on sam im dał życie. *Boh. djab.* 245. Chrystus słowem iednem wyganiał szatanów; zdumiewali się ludzie i mówili: co to iest, iż pełnowładnie rozkazuie szatanom, a oni zaraz wychodzą. *ib.* 48. PEŁNOZĘBE owce, w piątym roku, gdy im dwa ostatnie mleczne zęby wypadły. *Wolszt.* 107, vollzähnig.

PEŁNY, PEŁEN, *F.* pełna, *n.* pełne; (*in masculino abundat terminatione, ut* wolny, wolen, wdzięczny, wdzięczen; *sed obseruez sensui morali seruire tantum* pełen, *non* pełny, *e. gr.* pełen uszanowania, *non* pełny uszanowania); PEŁNIUSIEŃKI, PEŁNIUTEŃKI, *PEŁNIUSTEK, PEŁNIUTKI *intensiue*; *Bh.* plný; *Slo.* plni, plný; *Sr.* 1. pełny, półné; *Sr.* 2. polni; *Crn.* poln, polhèn (*Crn.* popolneina, z doskonały); *Vd.* poln, poun, puhen, napounjen; *Cro.* pûn; *Dl.* verhovit, cf. wierzch); *Rg.* pun, podpûn, varhovit (*diftg.* pelen, pelêna, pelnizza *fascia*); *Bs.* pûn, podpun, *intens.* punçat; *Sla.* pun (podpun, z doskonały);

Rs. полонъ, полный; *Lat.* plenus, *Ital.* pieno, *Graec.* πλεος, πολυς, βολλος, *Sax. Inf.* vullen, *Germ.* viel, füllen, voll); w pełni, zupełnie napełniony, napchany, voll, angefüllt. Pełna beczka nie brzmi. *Pot. Jow.* 2, 57. Im ludzie mędrsi, tym mniéy mawiaią; są iako beczki pełne wina, któremi chociaż obracasz, nic w sobie nie kołacą. *Gil. Pft.* 99 *b.* Z pełnego się ſtawu woda nazad wraca, *Pot. Poez.* 16. Z pełnego miło brać; Lepsze z pełnéy beczki, *Cn. Ad.* 1372. Z pełnego sporo się bierze; z pełnego biorąc, nie zaraz znać, ile ubywa. *ib.* Okręt na morzu pełne niosą żagle. *Tward. Wład.* 45, rozdęte). Wiatr w pełne żagle wieie. *Bard. Tr.* 577. Szalupa pełnemi żaglami śpieszyła ku morzu. *Pam.* 83, 334. To w tę, to w owę ſtronę bieżąc w pełnym biegu, traſiła do brzegu. *P. Kch. Orl.* 1, 5, pędem ze wszyſtkich sił, in vollem Lauf. – To pełne, to zmyślone i skąpe czynili Satychy, Znać że się oba szermować uczyli. *P. Kch. Orl.* 1, 32, zupełne, ze wszyſtkim przyciſkiem, volle Stiche, aus aller Kraft. Pełne kwiaty. *Syr.* 711, dupeltowe, doppelte, gefüllte, volle Bluhmen. Kwiat pełny. *Pam.* 83, 434, *Ross.* мохровый. Twarz pełna. *Teatr* 7 *c*, 41, niechuda, okrągła). Poſtaw' iakiego słabego i wynędzniałego człowieka przeciw mocnemu i pełnemu barbarzyńcowi. *Pam.* 85, 1, 127, cieliſtemu). Młodzikowie lubią kobiety, które są oka pełnego. *Mon.* 73, 689, *ob.* pełnooki). Głos pani Lody ieſt pełny, wspaniały, wdzięczny. *Pam.* 83, 2, 186, silny, donośny, *ob.* pełnogłosy). Pełnemi ustami to przyznawa. *Smotr. Ap.* 83, głośno). Młody wołek, lub ieszcze nie ma rogu na czele pełnego, sroży się. *Ustrz. Troi.* 121, zupełnego, wyrastałego). – *§. Utraciłem dwie kozy, z których pełna iedna. *Chod. Ges.* 16, kotna, trächtig. – b) *cum Genitiuo*, Pełen czego, napełniony czym, voll von etwas. Te wieże przed laty bywały pełne różnych rzeczy bogatych. *Stryow. Dw.* 3. Już pełne ucho tego dźwięku. *Rey Zw.* 119. Pełniuteńkie serce gorącéy miłości. *Teatr* 15, 33. *Spissum verbum*, długie słowo, pełna go gęba. *Mącz.* Umarł, będąc iuż dni pełen i wieku. *Biel.* 124. Pełen wieku i sławy. *Stryik.* 239. Starzec ostatniey w leciech doyźrzałości, Już i wieku i życia pełen do sytości. *Sim. Siel.* 40. Dom *pełniuſtek mężow i niewiast. *Leop. Jud.* 16, 27. Dworzanin bardzo wielu rzeczy ma bydź pełen. *Gor. Dw.* 363. Siebie samego pełen będąc, drugiemi gardzić zaczyna. *Mon.* 71, 533, cf. nabić sobie czym głowę). Pełen uszanowania, *Vd.* zhaſtitezhen, poshtujezhen; *Subſt. Vd.* zhaſtitezhnoſt, poshtujezhnoſt). – *Cum Inſtrum.*, *obsol.*, Dawid prorok, duchem bożym pełny. *Kucz. Kat.* 134, napełniony. – c) *Math.* pełna liczba, *cubus*, roście z multyplikacyi i siebie samey i swego produktu. *Solſk. Geom.* 3, 79 *et* 5 *et* 19, die Cubiczahl. Pełna figura, *solidum*; *ob.* bryła. PEŁNA, – éy, *Subſt.* (*scil.* ſklenica), ein volles Glas, voll eingeſchenkt. *Duplex tropus*, *Adiectiuum pro Subſtantiuo*, *et vas pro liquore, quem continere solet. Cn. Th.* Kasawszy sobie większe pełne niż kiedy nalewać, pił iak naywięcéy mógł. *Kosz. Lor.* 12. Nie tylko sami piią, ale i drugie iuż mdlejące do picia wyzywaią, pełnemi z niemi walczą. *Modrz. Baz.* 207. Obrał sobie dwie *mieście; tam z Kozaki swemi pełnemi ſtrzela. *Cor. Dz.* 77, cf. hulay duszko). Kto nie wypiie od razu, dwiema ma bydź karany pełnemi. *Dwor. F* 2. Aby żaden w piciu pełney nie przewinił, Inaczey drugi kubek sam sobie przyczynił. *Hor. sat.* 175. Częſtokroć się o pełną abo o słówko zabiiaią. *Sekt.* 88. Od niegobym i pełney, gdyby do mnie pił, nie przyiął, a miałbym iego dobrodzieyſtwo przyiąć? *Gor. Sen.* 103. Naywięcey się sobie przy pełnych zalecaią. *Gwag.* 213. Pełnemi przyiaciół szukaią. *J. Kch. Dz.* 198; cf. dopiiać się, cf. czapką i papką). Przy obiedzie między pełnemi. *Kosz. Lor.* 49. Kogo u pełnéy nabędziesz, tego u pełnéy pozbędziesz. *J. Kch. Dz.* 198. Kto w pełnéy przyiaciela krzywdzi, krzywdzi w czym inszym. *Rys. Ad.* 28. Pełna, na człowieka próba pewna. *Cn. Ad.* 845, *in vino veritas*, piiany nic nie zatai). U Greków, którzy się trzeźwo chowali, nad trzy pełne więcey nie pili; Dziewięć pełnych kto wypił, był za szalonego miany. *Petr. Hor. G* 4 *b.* (cf. pełnić, spełnić). Trzy na ſtole niechay się pełne uwiiaią. *Lib. Hor.* 79, trzy kolei). Pełna przez zdrowie, *poculum salutare. Cn. Th.* – §. Znać ci wino sprawiło te we łbie zawroty, Powiedzże, czy z pełnéy pileś, czy na zlewkach? *Zabł. Amf.* 83, wyżéy *ob.*: z pełnéy beczki miléy). – §. Ktoby iednego z tych ubogich napoił pełną zimney wody, weźmie od Boga zapłatę. *Sekt. Math.* 10, *not.* „kubkiem abo kielichem", ein Glas Waſſer.

Pochodz. *dopełnić*, *dopełnienie*; *napełnić*; *popełnić*; (Rs. отполнить, отполнять *odlać*); *przepełnić*; *spełny*; *spełnić*; *wypełnić*; *zupełnie*, *zupełny*, *zupełność*. (Ec. изполнь *ſtwolin*, *ſtoliman*).

PEŁZACZ, – a, *m.*, der Kriecher, der auf dem Bauche kriecht. Wąż ſtary, chytry pełzacz. *Kniaź. Poez.* 3, 85, (cf. płaz).

PEŁZNĄĆ, PEŁZNĄĆ się, pełznął *et* pełzł, – ie *Act. idntl.*, Pełzać *Contin.*, *Boh.* plziti ſe; cf. *Boh.* plzký *lubricus*, plž *limax*); *Slo.* plazeti; *Sr.* 1. lězu, ważu (*ob.* leźć, łazić, *Sr.* 1. ważuć *reptile*; (*Crn.* povsęti, povsim, z ślizgać; povſke, z ślizki; povah, z ślimak; *diſtg. Crn.* pelzat, *Vd.* peuzat *inserere*, z Niem. pelzen); *Vd.* plasiti, lasiti, liesem, leſti, gmasiti, (*Vd.* pouſko, z ślisko; poush, z ślimak; *Cro.* puzeti, puzim *serpo*, 2) *labor*, *deficio*; (*Cro.* pulszhe, puzlyiv *lubricus*; pus, ślimak), *Rg.* pgljeziti, plaziti; *Bs.* plaziti, smuçatise; (puziv *lubricus*; puznauti *labi*); *Ross.* ползти, ползать, пресмыкаться; (cf. полозъ płozy sanne); *Ec.* пазжими, пазжный, гады ползающіе по земли; пресмыкáтельный *reptilius*; ползъ, ползанье czołganie; пóлзкій lipki, śliski); pełzać się, czołgać się, kriechen. Gdy ciało gadu złożone ieſt z kołek zsuwaiących się i rozsuwaiących, pełzaią z mieysca na mieysce. *Zool* 57. Gadziny, które się spełzną na ziemi. *Off. Str.* 8, *ob.* ziemiopłaz). Smoczęta na łonie iey pełzaią. *Pilch. Sen. Gn.* 253. Ukąszenie węża świeżo z łożyſka swego pełzającego nayniebezpieczniejsze. *Pilch. Sen. Gn.* 159. Jak rak na nogach i na ręku pełzał. *Teatr* 12, 119. Zbiorę mo dziatki i te co są w pieluchach, i co pełzną rakiem. *Zab.* 1, 186 *Nar.*, idem *Chod. Ges.* 65. Ledwie pełzaią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 385. Pełzłem się na brzuchu przez opadły i wązki ganek. *Off. Str.* 3. Oto masz zbroię, znaiomą ieſt tobie, Pełzałeś po niéy w niemówlęcey dobie, *Kniaź. Poez.* 2, 14. Synaczek rycerza pełzał po rdzawych tarczach. *Nar. Dz.* 2, 84. Jeszcze to było prawie przed wieczorem, Alić pełznie iakowaś dziedzina z toporem. *Nar. Dz.* 3, 17. – §. Grobla się szypowała, spełzaiąc na dół. *Cresc.* 22, usuwaiąc się, spuszczaiąc się, spadaiąc, ſklęsnąwszy, einſinken, herab-

finken. - 2. PEŁZNĄC, *niiak. idntl.*, spełzać, *ndk.*, spełznąć *dk.*, *Bh.* plzniti, plznim, leźć, o włosach; *Slo.* plznent własu z hlawy; *Crn.* spúshem, spúsheti *decorticare*; *Vd.* poushiti, pusiti, opusitise, mishitise, z pieszyć się, cf. plesz; *Cro.* puzim, z 1) *serpo*, 2) *labor*, *deficio*; púznem *depilor*, *calmo*, *deplumor*; *Dl.* puziti cadere; *Bs.* puznuti *labi*, puziv *lubricus*; *Rg.* popúznuti cadere; *peggriorar di stato*; *Rg.* opuznuti, opljescgliviti, z łysieć); blakować. *Dudz.* 24, płowieć, śniedzieć, *Rs.* линя́ть, полиня́ть, бле́кнуть, побле́кнуть, (полиня́лый, opełzły), verſchießen, die Farbe verlieren; *propr. et tr.* niknąć, vergehen, verſchwinden. Zaiaśniał wiek złoty, Pełzną wsie, pełzną miasta, mnożą się kleynoty. *Kras. Wiers.* 60. Grom na skałe pełznie, a ta w mocy swoiey, Mimo grom, fale, niewzruszona stoi. *Kras. Off. D* 3 *b.* Zdrowe niektóre wynalazki postanowiono, wszakże one wszystkie prędko wniwecz spełzneły; *irrita fuere. Krom.* 579. Cały ten miesiąc próżno mu spełzł. *Off. Boh.* 1, 421. Na przewłokach życie spełza. *Pilch. Sen. list.* 1, 4. Sławnego Achillesa śmierć wczesna porwa, Teutona z wiatrem spełza starość ckliwa. *Zab.* 8, 219. Spodziewaią się, że obrady nasze spełzną, iak spełzły kiedyś obrady tych, co budowali wieżę Babilońską. *Gaz. Nar.* 1, 186. - §. Spełzło co, z przepiekło się, es ist für genoſſen hingegangen. Krnąbrność taka bez karania na Litwie nie spełznie, *non impunita erit. Krom.* 590. Tobie iednemu łupienie i napastowanie sąsiadów spełzło. *Nag. Cyc.* 17, uszło ci).

Pochodz. *sub voce płaz.*

PEMP, PEMPEK etc., *ob.* Pęp, Pępek.

*PEN, - a, *m.*, *Poenus*, *Punus*, *Phoenicus*, Kartagińczyk, ein Carthaginenſer (Phönizier). Potęga Penów w Kapni, wyniszczała. *Krom.* 105. PENICZNE woyny, z Kartagińskie, die Puniſchen Kriege.

*PENA z *lac.*; wina pieniężna, grzywna, Geldbuſſe, Geldſtrafe; *ob.* penować.

PENAL, PENNAL pisarski, pisarska szkatułka, piórnica, *Lat. med.* pennale, das Pennal, der Federköcher. Pennal, co pióra w nim chowaią do pisania. *Mącz.*, *Boh.* perna, pauzbro na pera; *Sr.* 1. pišarſka perow bujšwiczja, perowa bajšwiczja; *Crn.* pirjeniza; *Vd.* penol, noshenzo sa pere-te; *Cro.* pernicza, penoval; *Hg.* pennatartó.

PENDANT, z *fr.*, iedna z dwóch sztuk drugiey odpowiadaiąca, *Rs.* парникъ, *ob.* para, pareczka.

PENDENT, - u, *m.*, pas od szpady, *Cro.* pantaler, das Degengehenk. Pendent kamieńmi drogiemi sadzony. *Chelch. Pop. A* 2 *b.* - §. Gdy z przyczyny przymiotu dworskiego, ropa przez pendent ciecze. *Syxt Szkl.* 227, *per virgam*, członek męski, *ob.* kutas.

PENDRAK *ob.* Pędrak. PENDZEL *ob.* Pęzel.

PENITENCYARZ, PENITENCYARYUSZ, - a, *m.*, kapłan, który spowiedzi słucha, i rozgrzeszenie daie, w przypadkach rezerwowanych, za pozwoleniem zwierzchności. *Kras. Zb.* 2, 338, *Bals. Sw.* 2, 241, der Pönitentiarius.

PENITENTKA, - i, *ż.*, pokutuiąca, die Buße thut. *Mon.* 76, 278.

PENOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, z *lac.*, karać na dochodzie, na obroku *Cn. Th.*, ſtrafen, mit Strafe, beſonders Geldſtrafe belegen. Prawne herezyom obrony daią, i penować ich nie każą. *Sk. Kaz.* 74.

PENS, - u, *m.*; *plur.* Pensa; z *lac.* w szkołach, naznaczona część w książce do uczenia się iéy na pamięć, *Ross.* yponh (cf. urok); das Penſum, die aufgegebne Lection. Stiwożony recytuie pens doma nauczony. *Opal. Poet.* 6. PENSYA, - yi, *ż.*, PENSYYKA, - i, *ż.*, z *franc.* - wyznaczony iurgielt, płata, die Penſion, der Gehalt. Pensya dożywotnia dla książąt Saskich. *S. Grodz.* 3, 9. Służący nie zuchwali, gdy się u panów dopominaią tey pensyi, która się im sprawiedliwie należy. *Zab.* 16, 10. Weź fortunę synu, a nam wyznacz pensyyką. *Teatr* 19, 84. Komissara ma wieś puszczoną sobie w pensyi. *Kras. Pod.* 2, 32, ſtatt Penſion. Przyzwoicieyby było, żeby księża byli na pensyi. *Xiądz* 242, żeby płatni byli, daß ſie Gehalt hätten, auf gewiſſen Gehalt geſetzt wären. - 2. pensya, instytut, gdzie za roczną płatę dzieci edukuią, wychowuią, die Penſionsanſtalt. Wszystkie szkoły, konwikty, pensye, do zwierzchności komissyi edukacyyney należą. *S. Grodz.* 2, 65. Panna ta zostaie na pensyi u Francuzki. *Teatr* 29 *b*, 21, ſie iſt bey einer Franzöſinn in Penſion. Odwiozę córkę do Warszawy, i oddam na pensyą. *Teatr* 19, 83, in Penſion geben. Pensyą trzymać, eine Penſionsanſtalt halten. PENSYONARZ, - a, *m.*, zostaiący u kogo na pensyi, der Penſionär, *w rodz. żeńsk.* Pensyonarka. - §. Pensyonarz Hollenderski, minister Rzpltéy. *Pam.* 57, der Holländiſche Großpenſionär. PENSYONOWAĆ *cz. ndk.*, w pensyą opatrzyć, einen penſioniren. Dom ten xiążęcy nie iest panuiącym, ale tylko, iako z młodszéyi linii pensyonowanym, *apanagé. Pam.* 84, 1055.

PENTAMETER, *Slo.* patorábal, petorábal, *ob.* pięciomiarowy wiersz. PENTATEUCH; *Ec.* пятокнижіе, *pięcioroksiąg.

*PĘP, *PEMP, - u, *m.*, z *1. pępek, der Nabel. Moc iego w biodrach iego, a siła iego w pępie brzucha iego. *Bud. Job.* 40, 11. - 2*. *podex* pośladek, zadek, zad, pemp, dupa. *Perz. Cyr.* 1, 177, der Hintere; *anus* z dek, pemp. *ib.* 142. PĘPAWA ziele, *ob.* Siedmlist, kurze ziele, *tormentilla*, Rothbeilwurzel. *Krup.* 5, 155, *Boh.* pupawa *carlina acaulis*, *Vd.* pumpava, z bociane noski). PĘPEK, - pka, *m.*, PĘPECZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*, *Bh.* pupek, pupíček; *Slo.* pupek; *Sr.* 1 *et* 2. pup; (*Sr.* 1. pupk pąk, pączek na drzewie); *Crn.* pôpk 1) pępek, 2) pąk; (*Crn.* popkarza, z nóż cygan); *Vd.* pop, popek, popizh, (*Vd.* popek, popzhizh, z drzewowy pączek); *Cro.* púpek, (*Cro.* pupkorezanye, z babienie dzieci; pupkorezni *obſtetricius*; puporezna, *ob.* baba babiąca; puporèznoszt *omphaletomia*; 2) *Cro.* pupek czvetja, z pąk); *Rg.* pùpak, pupcich, (2. *bottone di fiore*, *occhietto d' arbori e di viti*), *Bs. et Sla.* pupak; *Rs.* пупъ, пупокъ, (*Rs.* пупышекъ pąk drzewny); der Nabel. W środku brzucha iest pępek, blizna, zarosła skórą, gdzie się kończyły naczynia krwionośne, przez które się zwierzę, w żywocie matki zasilało. *Zool.* 68, *Kirch. Anat.* 3. Lekarstwo na wychodzący i wypukły pępek. *Sleszk. Ped.* 188. Rozwiązanie się pępka, gdy się na wierzch wydyma czyli wypuka. *Perz. Cyr.* 2, 223. - b) pępek z gęsi, z kury etc., żołądek, der Magen aus einer Gans, aus einem Huhne ꝛc. Na węglu piec pępki. *Rey Wiz.* 61. - c) pępek u gruszki, u iabłka, znak chropowaty od kwiatu, *Bh.* pupček, *Vd.* muha, der Buß am Obſte. *Tr.* - §. pępki, gatunek grzybów, zielony z wierzchu, pod spodem żółty. *Sibk.*, eine Art Pilze.

Pognieść nas może iak leśne pępki. *Wad. Dan.* 132. *PĘPEL *aliqui dicunt pro* bębel *Cn. Th., ob.* bąbel. *PĘPELOWATY, - a, - e, n. p. *Pempelowate ręce od roboty, grube, *callosae manus. Mącz.*, voll harter Schwielen, ſchwülig. *PĘPIE, - ia, *n., Bh.* paupę, pupen, pąk, pączek, pąkowie, die Bluthenknospe. Ledwie synowie moi młodzieńſki z dziecinnych lat pępia kwiat zaczęli. *Pot. Arg.* 781. PĘPKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt pępka, wie ein Nabel, nabelig; *Cro.* pupkàsat; *Rs.* пупова́тый. PĘPKOWY, - a, - e, od pępka, Nabel-. *Cro.* pupni; *Rs.* пупо́вый. Okolica pępkowa *regio umbilicalis* zaczyna się na dwa palce nad pępkiem, kończy się dwa palce pod pępkiem. *Krup.* 2, 14. Ruptura pępkowa, *Vd.* popekna kila, popezhen pok). Powrózek pępkowy. *Krup.* 2, 198. Flak pępkowy. *Perz. Cyr.* 2, 218, trzeweczek, : PĘPOWINA, - y, ż., sznurek pępkowy, die Nabelſchnur. Nożyczki do urzynania pępowiny przy połogu, *funiculi umbilicalis. Czerw.* 36, *Crn.* popkova shnòra; *Rs.* пупови́на. PĘPOWNIK, - a, *m.*, ziele, przerwipęp, obieżyświat, powietrzne ziele, *perfoliata*, Durchwachs, naruszonemu pępkowi lekarſtwem. *Syr.* 1428 - 9, *Sien. Wykt., ib.* 79., (*ob.* dziurawiec, dzwonki). - §. Pępownik, *hydrocotyle*, rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 2, 46. *PĘPOWSKI, n. p. Jako pies, milczkiem gdy kąsa, nie szczeka, Także pochlebca, by co wyłgał czeka; Pochlebca każdy piesek *Pępowſkiego*, Za tym wnet bieży, gdzieby dostać czego. *Rey Zw.* 216 *b.*? *PĘPOWY, PEMPOWY, - a, - e, pośladkowy, zadkowy. *Perz. Cyr.* 1, 160, den Hintern betreffend. - §. Pępowe ziele. *Urzęd.* 242, pępownik. PĘPUSZEK, - szka, *m., dem.*, das Nabelchen. Pępuszek małych dziatek. *Syr.* 223.

PERCEPTA, - y, ż., z *łac.*, : pieniądze na wydatek wzięte; *oppos.* wydatek, *Cn. Th.*, Empfang, empfangene Gelder zur Ausgabe. Reiestr percepty. *ib.* - §. Percepta z maiętności, z dochodów, : prowent *Cn. Th.*, Einnahme, bezogne Gelder, Genuß, *ob.* intrata.

PERDUTY *Tr., plur.*; PERTUTY; z *Włoſk.* iayca na wodę puszczane *Cn. Th.* 229, in heißem Waſſer zerlaßne Eyer, geſetzte Eyer. *Pertuta, iaia na wodę puszczane; kapłun z pertutą. *Wiel. Kuch.* 420.

*PEREGRYNACYA, - yi, ż., woiaż, droga w cudze kraie, zwiedzenie kraiów, *pątnictwo, *pątnikowanie, die Reiſe, das Reiſen. Peregrynacya Xcia Radziwiłła. *Warg.*

*PEREGRYNANT, - a, *m.*, woiażer, zwiedziciel kraiów, *pątnik, ein Reiſender, der Reiſen macht. Stary lis, co sto razy był peregrynantem. *Zab.* 13, 280 *Tręb.*

PEREGRYNOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, woiażować, zwiedzić kraie, pątnikować, pątować, wędrować, reiſen.

*PEREKIDCZYK, PEREKIŃCZYK *ob.* prekińczyk. *PEREKITA, - y, ż., przeniewierzenie się, niewierność (cf. przekińczyk), die Untreue. Kwapi do przyiaciołki, i porzuciwszy perekitę zrazu, milczy i cierpi. *Pot. Arg.* 382. (PEREKOPY *ob.* Przekopy).

PERELKA, PERELECZKA *dem.*, *ob.* Perła. PERELNIK, - a, *m.*, perłowy kupiec albo łowiec *Cn. Th.*, der Perlenfiſcher, der Perlenhändler; *Sr.* 1. parłownik; *Vd.* biseonik, perelnotershez.

*PERENOS, PERENOSNY, *ob.* Przenieść, Przeniesienie, Przenośny. *PERESUD *ob.* *Przesąd.

PEREWIZA, - y, ż., PEREWIZKA, - i, ż., *dem.*, (*Rs.* перевѣсить przewiesić, zwisnąć); *muſtella Sarmatica*, podobna do tchórza, ale nieco mnieysza; okryta włosem gęſtym, krótkim, twardawym, lśniącym się. Licznie się znayduią nad Donem; nawet i na Podolu i Wołyniu. Futra z perewizek piękne, ale lekkie. *Zool.* 322, *Lad. II. N.* 25, der Tygerilis; *Rs.* перевязка.

*PEREWŁOKA, - i, ż., góra między Donem a Wolgą, przez którą Kozacy zwykli baty swoie przewłóczyć od Wołhy aż do Donu. *Bielſk.* 574, *Gwag.* 605, ein Berg zwiſchen dem Don und der Wolga. *Rs.* переволока, во́локъ, kraina między dwiema spławnemi rzekami, cf. międzyrzecze. PEREWOŁOCZNIA, - i, ż., miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 274, eine Stadt in Rußland.

PERFUMOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, uperfumować *dk.*, z *franc.* wonnemi rzeczami napuszczać, nacierać. *Cn. Th.*, (cf. oleykować), parfümiren, wohlriechend machen; *Bos.* ovognati; *Rg.* obvognatti, obvognavati; *Ec.* облагоухати, исполнить благовонїемъ, окропить водами благоуханными, благовонію. Chuſtę uparfumowałem. *Mon.* 67, 36. PERFUMOWNIK, - a, *m.*, perfumy robiący albo przedaiący, *Rg.* obvognàlaz, der Parfumeur, der wohlriechende Sachen macht oder verkauft. Jakiś perfumownik, zniszczony na maiątku, nie miał iuż więcey iak wódkę różaną do przedania. *N. Pam.* 3, 275. PERFUMY, - ów *plur.*; wonne rzeczy drogie robione, suche, mokre, oleyki. *Cn. Th.*, wohlriechende Sachen, Wohlgerüche. Włosy i chuſtki perfumami zaprawują. *Boh. Kom.* 5, 336. Miiaiąc nas, powietrze perfumami i wonią wdzięczną napełniła. *Sk. Żyw.* 2, 256.

*PERGAMESZKA, - i, ż., n. p. Mogę galardy z Włoską pergameszką skoczyć. *Zimor. Siel.* 276. *Ital.* bergamasca, z taniec chłopów Włoſkich.

PERGAMOTKA, - i, ż, gatunek gruszek. *Dyk. Med.* 2, 443, die Bergamotte, Bergamottenbirne; *Ital.* pera bergamotta; *Turc.* beg-armudi.

PERKA, - i, ż., gatunek małych ryb suszonych, eine Art kleiner gedörrter Fiſche. Od leszki perek, flądry, po groszy 6. *Vol. Leg.* 5, 638. - §. Perki, u proſiactwa, kartofle. *Wolſk.*

*PERKONOS *ob.* Piorun.

PERŁA, - y, ż, PERełKA, PERełECZKA, - i, ż., *dem.*, *Boh.* perla, perlička; *Sr.* 1. parla, parlá; *Sr.* 2. parlá; *Crn.* pirèl, (*diſtg. Crn.* pèrla, : pokojowa); *Vd.* perla, perl, biser (cf. bisior); *Rg.* bisèr; *Dl.* biszer; *Bs.* perla, biser; *Cro.* perla, biszer, gyungy; *Hg.* draga gyöngy; *Ross.* перла, перлы, жемчугъ, жемчужина, жемчужинка, маргаритъ. (*Rs. et Ec.* бисеръ ordynaryyna ſklana perla, dętka). *Lat. med.* perla, *Gall.* perle, *Ital.* perla, *Angl.* pearl, *Suec.* perla, *Sax. Inf.* Werel); *Ger.* die Perle. Perły w morzu przy Indyach łowione, są nayprzednieysze. *Zool.* 97. Uryańſkie perły, Uryanki, *Kluk. Zw.* 4, 493, *Min. Ryt.* 4, 176, *Ross.* бурмицкія зерна, Oryentſkie, Oryentalne, Indyyſkie). Nawlekać perły, *Rs.* низать, нижу. Sznur pereł низанье. Perła do nawlekania пронизь, пронизка. Przewlekać perły пронузать. Osadzić perłami, cf kameryzować, обнизить, обнизывать, вынизить, вынизывать, унизать, унизывать. Osadzenie perłami, kameryzowanie, вынизка, вынизываніе, унизка, унизываніе. Perła ſklana, dętka. *Ks* Буєвы. Jubiler mieć powinien pilne oko, aby zamiast pereł nie kupił dętki. *Bals. Sw.* 2, 72. Kramarze perłami dętki zowią, rubinami ſkiełka. *Pot. Pocz.* 406. Perła droższa niż złoto. *Pot. Arg.* 789. Ma-

Io tam warte perły, gdzie ich łatwo łowić. *Teatr* 46 *b*, 27. Trafia, się że i perły znaydą się po śmieciach. *Lub. Ros.* 86. Znalazł kogut perły. *Rys. Ad.* 50, cóż mu po niey!) Szkoda pereł przed świnie rzucać. *Bud. Ap.* 49. *St. Dz.* 83, cf. Dobra pan mucha). Jagodki rzęsiste, iak pereleczki zwiesiste. *Dar. Lot.* 15. – §. *fig.* perła, ozdoba, zaszczyt, Zierde, Ehre. Anioł, nie człowiek, Stanisław Kostka, perła korony Polskiey. *Birk. Sk. B* 4 *b*. – *bland.* No moia iagodo, moia droga perełko. *Teatr* 43 *c*, 83 *Wyb.*, cf. rybka). – *transl.* Tak też i u nas niech będzie, lubo to w mnieyszą perełkę. *Star. Ref.* 166, w mnieyszą miarę, w mnieyszą proporcyą). – §. u ślisów perły, n. p. Pod kluczem sternika znayduią się statki wszelkie, iako to, powrozy, pobiegi, tarcice, poiazdy, perły i t. d. *Haur. Ek.* 61, krążki, runde hölzerne Scheiben. PERLANKA, – i, ż., bramowanie perłite, z pereł *Tr.*, die Perlenborte, ein Besatz von Perlen. (PERLIK, – a, *m.*, *Da* perlič; *Crn.* perilnèk, perivnek, perûla, prâlyka; *Cro.* pralyka; *Etym.* prać, ? bić, *ob.* pralnik, kijanka). W Polszcze rudę przepaloną tłuką młotkiem ręcznym perlikiem zwanym. *Os. Rud.* 51, der Hammer zum Zerklopfen des Erzes. PERLISTY, – a, – e, – o *adv.*, perłami osadzony *Cn. Th.*, mit Perlen besetzt, beperlt. **PERŁONOSNY kray. *Bard. Tr.* 466, **PERŁORODNY Hydasp. *Bardz. Tr.* 106, Perlenerzeugend. *PERŁOSADNY, – a, – e, *Chodk. Kost.* 26, osadzony perłami, mit Perlen besetzt. PERŁOWIEC, – wca, *m.*, *Nymphalis Latonia*, motyl maiący skrzydła żółte, od spodu około 37 plamami, niby perłami, wysadzanych. *Kluk Zw.* 4, 390, *Lud. H. N.* 110, der Perlenschmetterling. PERŁOWY, – a, – e, do pereł należący, Perlen-. *Vd.* perlovi, perelski, biserski; *Bs.* biserni; *Cro.* biszerni, biseri; *Rs.* перловый, жемчу́жный. Muszlę, w którey perły zamknięte, perłową macicą zowią. *Zool.* 97, *Bh.* perłowa matka; *Vd.* perlenova matiza, biserski sklopnjak; *Cro.* laszturn; *Rs.* жемчу́жная раковина; *Ec.* biserna mati, бисерная ма́тица; die Perlenmutter. Perłowy kupiec abo łowiec *ob.* perelnik. Perłowy, z pereł, *Gemmeus Cn. Th.*, von Perlen (*ob.* perlisty). Perłowy sznur, *Rs.* обнизь, ожере́лье. Perłowa maść, *Sla.* biserna boja, Perlfarbe. Kury perłowe, Perlhühner, maią pierza białe kropkowane. *Kluk Zw.* 2, 180. Perłowy, perłom podobny, Perlen ähnlich. Perłowe krupki, okrągłe iak szrot. *Kluk Rosl.* 3, 264, Perlengraupen. Kasza perłowa, tak nazwana od białości swoiey. *Dyk. Med.* 3, 673, Perlengrütze. Perłowa ryba, *ob.* karpiołosoś. PERLUŚ, – ia, *m.*, PERLUSIA, – i, ż., miano, które się daie mucykom czyli spiclom, ein Name der kleinen Schooßhunde. Brytan dorodny, Perlusia mileysza, Ta śpi w rękawku, a tamten u bramy. *Mon.* 71, 545.

PERORA, – y, ż., z *Lac.*, przemowa, mowa do kogo, die Anrede, Rede an jemanden. Nie nudź mnie swoią rozwlekłą perorą, *Teatr* 28 *b*, 64. Co tylko ta skończyła, moia pani zaczyna mi drugą perorę. *ib.* 29, 71. PEROROWAĆ *cz. ndk.*, mowę do kogo mieć, peroriren. Przytomności nie trać, kiedy peroruiesz. *Teatr* 8 *c*, 60, *et* 18 *c*, 61. PERPENDYKUŁ, *ob.* wahadło, *Bh.* łowadlo; *Cro. et Bs.* teresya; *Rs* маятникъ. PERPENDYKULARNA liniia, skrzyżowa liniia. *Solsk. G.* 5, *ob.* pionowa, senkrechte, bleyrechte Linie, prostopadła, prawostawna; *Rs.* отвѣсный.

*PERPETUANA, – y, ż., materya iakaś iedwabna zagraniczna, ein gewisser ausländischer Seidenzeug. Towary cudzoziemskie, muchairy, saie, perpetuany. *Vol. Leg.* 4, 81. Sztuka perpetuany. *Inst. Cel. Lit.*

PERS, – a, *m.*, *PERSYN, *Urs. Gr.* 122. Persyanin, z Persyi rodem, ein Perser; *Bh.* Perssan; *Bs.* Persian; *Sla.* Persiánec; *Rs.* персіянинъ. (*Rs.* персикъ brzoskwinia; *ob.* Persyko). Religiia Persów iest Mahometańska. *Dyk. G.* 2, 276. Są w Persyi i szcze dawni Persowie Gwebrowie. *ib.* PERSKI, – a, – ie, od Persyi, Persisch; *Bh.* Perssý; *Rg.* Persianski, Chjoselbàscki; *Rs.* персидскій (персиковый brzoskwiniowy). Krolestwo Perskie w Azyi. *Dyk. G.* 2, 276. Odnoga Perska. *ib.*

*PERSONA, – y, ż., osoba, die Person; *Slo.* osoba; *Crn.* pershòna, usebstvu; *Vd.* osoba, pershona, samstvu, osebstvu). Natura iest istność nieosadzona, która na jednym abo na wielu stanąć może, iako człowieczeństwo, które iest w Pietrze, w Pawle i w innych iedno; Persona iest istność abo iestestwo osadzone na iednym, z swoiemi poiedynkowemi własnościami, i okolicznościami, iako człowiek jeden Piotr abo Paweł, taki a taki. *Sk. Kaz.* 535. Bóg ieden w trzech personach. *ib.* 276. Jedna persona nie stanowi domu; ale iest nieiaką domu cząstką. *Petr Ekl* 47. Nie będzie u sędziów żadna rożność person. *Leop. Deut.* 1, 17. Wszem stanom i personom. *Herb. Stat.* 7. Persona by nayzacnieysza. *W. Post. Mn.* 41. Strzelba nieprzyiacielska tak gęsta nie szkodziła personie i jednéy z woyska naszego. *Birk. Chod.* 34. W personie stanąć, osobą swą; osobiście, in Person. *Cn. Th.* 642. Gabryel wziąwszy na się personę młodzieńca, przybył do N. P. z pozdrowieniem. *Zyw. Jez. B* 2, postać, kształt, die Gestalt. Nosić iaką personę na sobie, mieć ią na sobie, z grać iaką rolę na tym świecie. Persony, z'osoby graiące na teatrze. *J. Kch. Dz.* 61, die Personen eines Theaterstücks. – §. Persona, *emphat.*, osoba, postawa okazała. *Cn. Th.* 642, ansehnliche Person, Figur. PERSONNY, – a, – e, PERSONALSKI, – a, – ie, PERSONALNY, – a, – e, *Vd.* pershonski, vprizhen; persönlich. Zjednoczenie dwu natur w Chrystusie, zowie się personalskie złączenie, *Sk. Kaz.* 535, personalne. *Kat. Gd.* 76. Bóg ieden iest w personney iedności. *Groch. IV.* 23. PERSONAT, – a, *m.*, Figura okazała, eine ansehnliche Figur. Insza personat, insza umieiętna. *Fr. Ad.* 46.

PERSPEKTYWA, – y, ż., die Perspective, z *franc.* w rysunku, kunszt wyrażania rzeczy odkrytych takim sposobem, iżby onych oddalenie znaczne i widoczne było. *Kras. Zb.* 2, 345. – §. Obraz z perspektywą. *Cn. Th.*, optyczny, ein perspectivisches Gemählde. – b) Perspektywa, widok otworzony, perspectivische Aussicht. Zakładał kosztowne ogrody, kazał wycinać perspektywy. *Zab.* 14, Przez ogród, przez łąki i gaie, Stykać się z niebem perspektywa zdaie. *Zab.* 16, 185 *Kniaź.* – bb). *moraln.* Co Bóg naznaczył w wieczney perspektywie, To dziś do skutku przychodzi szczęśliwie. *Zab.* 13, 227, przeyrzenie), Vorsicht, Vorsehung. Piękną ma na przyszłość perspektywę, z piękny go czeka los, eine gute Aussicht für die Zukunft. – 2. PERSPEKTYWA, PERSPEKTYWKA, – i, ż., *dem.*, przeziernik, dalekowidz, das Perspectiv, das Fernglasinstrument; w którym przez ułożenie szkieł umyślnie na to sporządzonych, objekta oddalone ukazuią

się, iakby blisko zostawały. *Kras. Zb.* 2, 345. Nie mogłem dobrać śkiełka do moiey perspektywy. *Mon.* 64, 58. Stara perspektywka, *ib.* 6.

PERSWADOWAĆ, -ał, -uie *Act. ndk.*, z *lac.* namawiać do czego, *Bs.* uglauit komu ecto, zu etwas bereden. Djabeł poduszczy takiego, któryby drugiemu złe rzeczy perswadował. *Bial. Post.* 245. Bywaią tacy, co drugim perswaduią na tę rzecz, która ie kiedy uszkodziła. *ib.* 245, (*oppos.* wyperswadować). PERSWAZYA, -yi, ż., namawianie do czego, namowa, das Zureden zu etwas. Perswazyami swoiemi przywiódł ią do tego, że przestała rozpacząć. *Zab.* 14, 334. Panowie Duńscy za perswazyą Guilelma do Bolesława się skłonili. *Bielsk.* 82. Na tey perswazyi Pilatowey nie chcieli przestać żydzi. *W. Post. IV.* 286.

PERSYA, -yi, ż., Perska ziemia w Azyi, Perſien; *Sla. et Bs.* Persia; *Rg.* Persia, Chjeselbâsc; *Rs.* персїя. Ispahan stolica całey Persyi. *Dyk. G* 2, 276. PERSYANKA, -i, ż., Perska, z Persyi rodzona, *Rs.* персїя́нка, eine Perſerinn. *Tr.* - b) gatunek gruszek, *Tr.*, Frauenbirne. PERSYKO, brzoskwiniowa wódka, Perſico, Z Gdańska przywieziono mi Persykę i ratafią w flaszach zielonych. *Torz.* 146. *PERSYN, Persyanin *ob.* Pers.

PERTUTY *ob.* Perduty.

PERTYKA, -i, ż., z *lac.* laska lub pręt geometryczny do mierzenia, die Meßruthe. Pertyka iest pręt mierniczy, który ma w sobie wszerz i wzdłuż łokci półósma kwadratowych kupieckich, nazywa się pospolicie połko. *Haur Fk.* 25. Sznur ma w sobie łasek 3, pertyk 6, łokci 46. *ib.* 25. O perpendykułach, o pertykach, nie każdemu zrozumiana nauka. *Haur Sk.* 47. Snadniey rolą korcami mierzyć, niż prostemu z pertyki wierzyć. *ib.* 47.

PERUKA, -i, ż., PERUCZKA, i, ż. *dem.*, z *franc.* włosy przyprawne, die Perücke; *Bh* paruka, wlásenka; *Slo.* parokně, cyzý wlasy; *Sr.* 1. paruka; *Sr.* 2. parúka; *Crn., Vd, Cro.* baroka; *Sla.* baroka; *Rg.* vlasùglja; *Rs.* напóкъ; (cf. *Hebr.* פרע pera, perag, = *coma*). Nazywać perukę u fryzera, tressę przyszywać na siatkę, robiąc perukę. *Mag. Mśk.* Jużeś mu wszystkie ze łba wydarł włosy, musiał dlatego wziąć perukę. *Teatr* 24 *c*, 67. Ani czupryna, ani pomoże peruka, Kto się kocha w pieszczocie próżno sławy szuka, *Pot. Pocz.* 181. Tylko nie tak gwałtownie, bo ci się w tę perukę wkręcę. *Teatr.* 30, 24. PERUKARZ, -a, *m.*, co peruki robi, albo też fryzer, der Perückenmacher, Perruquier, Friſeur; *Bh.* perukár, vlasenkár; *Sl.* barokàsh; *Vd.* barokar, lasoſérkovez; *Cro.* barokach; *Rs.* парикма́херъ, волосочеса́тель. Perukarzów siłą się dowcipy, ażeby fryzura codzień inna była. *Mon.* 65, 351, Burgundzcy perukarze przyozdabiają głowy Szwaycarskie. *Zab.* 7, 123. PERUKARCZYK, -a, *m.*, czeladnik perukarski, der Perückenmachergeſell. PERUKARKA, -i, ż., die Perückenmacherinn. PERUKARSKI, -a, -ie, od perukarza, *Rs.* парикма́херскій, den Perruquier betreffend. Perukarska sztuka, z PERUKARSTWO, -a, *m.*, die Kunſt eines Perruquiers. PERUKOWY, -a, -e, od peruki, Perücken-. *Rs.* парúчный.

PERYFRAZYS, *Grec.*, omawianie, *obmowa, *Slo.* okolkolicnosť, okolkovatelka.

PERYOD, -u, *m.*, z *Greckolac.* w chronologii epoka albo przedział czasu pewny, przez który się lata liczą. *Kras. Żb.* 2, 342, die Zeitperiode. W grammatyce peryod, *ob.* Okres. - §. W ortógrafii: peryod, = punkt, kropka, oznaczająca, że się sens całkowity zawiera. *Kras. Zb.* 2, 342, Punktum, *Slo.* bodec, bodka. PERYODYCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, do pewnego czasu przywiązany, periodiſch. Wiatry peryodyczne, które w pewnym wymierzonym sobie czasie wracaią. *Sniad. Jeo.* 350. Pisma peryodyczne, albo pewnych czasów wychodzące. *Zab.* 1, 12, *Kras. Liſt.* 48, cf. dziennik, gazeta, dyurnal, pamiętniki, Monitory.

*PERYPAT, -u, *m.*, filozofia perypatetyków Arystotelesowa, die Ariſtoteliſche oder Peripatetiſche Philoſophie. Rozum w ściśle uięty więzy Perypatu, Głupią mądrość przedawał w dzikich słowach światu. *Dmoch. Szt. R.* 46. PERYPATETYK, -a, *m.*, filozof ze szkoły Arystotelesa, ein Peripatetiker. Arystoteles pryncypał perypatetyków. *Mon.* 79, 786.

PERZ, -u, *m.* *Bh.* pepr, pepŕ, pŕ; *Rs.* пырей *triticum repens Linn.*, Quecken, Queckengras, Unkraut im Getreide. Pérz niemało zaprząta gospodarzów, aby go z roli uprzątali; w lekarstwie przecię użytecznym iest. *Kluk Rosl.* 2, 242. Naywiększa iest dobrze rolą sprawić, i na nasienie zorać, a pérzu aby naymniéy nie było w roli. *Haur. Ek.* 34. Próżno się gumnem, próżno się gospodarz śpichlerzem Cieszy, gdy mu szerokim żyto wschodzi perzem. *Pot. Jow.* 54. Pérz zwleczony bronami, na kupę z rabiwszy, na roli spalić. *Haur Sk.* 30. - b) PERZ, PERZENIE, na ziołach, papie, pierze, wełna, iako na oście, na muchu, Flocken, Wolle auf einigen Kräutern und Stauden; (*Bh.* pepŕ, pepŕíčka *lanugo*). Ziele miniszek, gdy okwitnie, kosmatą główkę ma, a perzenie na końcach iako gwiazdeczki. *Syr.* 1154. - 2. Perz, PERZYNA, PYRZYNA, PYRA (cf. *Gr.* πῦρ *ignis*), -y, ż., PERZYNKA, -i, ż. *dem.*, *Bh.* pyrény; *Crn.* perhavka, perhúta; *Cro.* perhavka; *Hh.* pernie; *Dl.* zauprasicza; *Bs.* suprasgiça, pepeo vrucch); popiół żarzący, glühende Aſche, Loderaſche. *Faulla* perzynka albo zagaszone zarzewie, pyrzyna (perzyna). *Mącz.* W perz abo w perzynę puścić lub obracać, spalić, in Aſche verwandeln; *Vd.* vpepevati, napepevati, obpepevati; *Ec.* опепелúти, преобрáтить въ пепелъ. To nie chybi, że Greckie narody, Puszczą w perz z dymem Iliackie grody. *Hor.* 1, 86. Ogień, w momencie, co ieno napadnie Bierze, a wziąwszy, w perz obraca snadnie. *Kchow.* 10. Kreza, gdy iuż czeka drew nałożona *pyra, Przypomnienie Solona ogniowi wydziera. *Pot. Pocz.* 220, ogień, płomień). Obłok błyskotny perz rozpuszczający Gwałtownie Etna wymiata, *A. Kch. W.* 80. Uyrzał wzgórę lecący perz, iak dym z pieca. *W. Genes.* 19, 28, Flugaſche. Będą iako plewy na wietrze, i iako perzyna, którą wicher rozwiewa, 3 *Leop. Job.* 21, 17, iako perz, który .. 3 *Leop.*). Acz mnie nie sparzył on ogień, poczerniała mi iednak ręka od iednéy perzyny, która na mię padła. *Boter.* 5, 73. - b) w *Górnicznie* perzyna, cynkowy popioł albo wapna, Tutia, *Tr.*, cf. urewiec. PERZASTY, -a, -e, pełen perzu; voll Queckengras, voll Unkraut. Perzaste abyt role pochodzą albo z dobrey ziemi, albo że skiby nie odleżały. *Haur Sk.* 26. PERZOWATKA, -i, ż., perz 1); Quecken, Unkraut. Jedno to, perzowatka u śmierci z koniczyną, Bogaty i ubogi. *Pot. Pocz.* 438, nie przebiera). PERZOWATY, -a, -e, pełen

perzu

peran, kosmaty, welnisty, flockig, wollig. Ziele mniszek, gdy ckwitnie, kosmatą i perzowatą główkę ma. *Syr.* 1154. PERZYC się *recipr. ndk.*, tlić, palić się, glimmen, brennen, *pr. et fig.* (*Bh.* peřiti se zamienić się, *dg.* piriti, upiriti *ignem accendere*, *Rg.* pùriti *parum offare*). Już się perzy sam w sobie, sam się w sobie guiewa. *Pot. Arg.* 91. Perzą się wzbyt mężowie, więc i zagrzewaią, Krzykiem krzepią, pociski oślep wyrzucaią. *Zebr. Ow.* 200, *erubuere*, żarzą się, zapalaią się, palaią). Jakoć się dziecię za młodu pysznо nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało i perzyło, żeć i ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych. F* 4 *b*, indycy się kokoszy), (cf. naperzać się). PERZYNA, ob. Perz 2). - PERZYSTY, - a, - e, pełen perzyny, voll Loderasche. Perzyste sadze, *fauillacea fuligo. Cn. Th.*

Pochodz. *naperzać się, zaperzać*, cf. etiam *pióro* cum Derivatis.

PEST, - u, *m.*, (*Rs.* пестик kiianka), bylina, pręcik kwiatowy, der Blumenſtengel. Pszczoła z różnych pestów zeszczkiwa co przebrańsze ziola na słodki swóy budynek. *Tward. Wład.* 145.

PESTKA, PECKA, - i, *ż.*, *Bh. pecka, pecyčka, kampnel*; *Sr.* 2. pazka; *Sr.* 1. bocika; *Crn.* pèshka, piske; *Vd.* pizhik, koshiza; *Cro.* pèchka, koschicza; *Dl.* koſticza; *Bs.* picça; (*Bs.* paiça, picça, *Rg.* pizza, z iąderko winne); *Sax. Inf.* Bitéke, Beſing; *Rs.* косточка; kostka w fruktach, w śliwkach etc., der harte Kern in manchen Früchten, der Stein, Pflaumenſtein, Kirſchenſtein ꝛc. Które drzewa nasienie mocne dawaią w twardey skorupie, takowych wszystka moc rodzenia w nasieniu albo w pestce bywa zgromadzona. *Crese.* 115. Łakomi połykaią trześnie, wiśnie, śliwki, brzoskwinie z pestkami albo z kostkami. *Krup.* 5, 680. - *§. *Pinguiculus*, tłuściuchny by pecka. *Mącz.*, raczéy pucka, *ob.* pucek). - §. Pestka winney iagody, iąderko. PESTKOWATY, *Cn. Th.*, PESTKOWY, - a, - e, *Bh* peckowitý; *Crn.* peshkat; *Cro.* pechkaszt), pestki maiący, Stein-. Owoc pestkowy. *Vors. Drz.* 4, Steinobſt; *Vd.* sernastu sadje, pieshounu sadje, koshizhast sad, lesnasha; *Rs.* косточка. Owoc pestkowy, iest okrycie soczyste otaczaiące pestkę, w którey iest ziarno. *Botan.* 127, die Steinfrucht. - §. b) pestkowy, z pestek, aus Obſtſteinen. Likwor wyborny pestkowy. *Wyg. Org.* 29. Brzoskwiniowy pestkowy likwor, z Persico. (cf. *Bh.* pecička, z pewny napoy dawnych Czechów).

PĘTAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, spętać *dk.*, pęto kłaść na kogo, wiązać kogo, krępować, einen feſſeln, ihm Feſſeln anlegen, cf. *Ger.* Band); *Bh.* opautam; *Rg. et Bs.* sputtiti, *Ec.* ny'mato; (*Rs.* ноги мамъ poplątać, nymamь plątać); *Crn.* klęniti; *Vd.* svesati, vesati (*ob.* wiązać). Pętać konia. *Tr.*, *Bs.* zakambatti kogua, sputtiti, ein Pferd koppeln; cf. ſtrzenożyć, ſternożyć, trzynożyć. Tak hasa, iak sroka spętana. *Zab.* 9, 353 *Zabł.* - *fig.* Wszystko miasto klątwą i zapowiedzią obrzędów kościelnych spętane było. *Krom.* 612; skrępowane). PĘTAĆ się *cz. m.*, *ze ipr.*, parać się czym, ſich womit abgeben, beſaſſen. Kto się rycerskim rzemiosłem pęta, potrzeba, aby tak wiele rozumem robił, iak ciałem. *Gór. Dw.* 64. Kto iest na rycerstwie bożym, nie ma się pętać świeckiemi sprawami; nie grzech iest imienie dzierżeć; służyć imie-

niu i pętać się nim grzech iest. *Hrbſt. Odp. Cc* 4, utapiać się w nim, pogrążać całkiem). Król ten myśliſtwem się rad pętał. *Biel. Hſt.* 363. Niczym innym się nie pętaią, ni o czym innym nie myślą, iedno żeby ciału wczas uczynili. *Gor. Dw.* 366. Radzę każdemu, aby się nie pętał lekarſtwami zamorskiemi. *Urzęd.* 15. *Fabulosus*, ktory się niepewnemi powieściami rad pęta. *Mącz.*

Pochodz. *pęto, pętko, pęca, pętca, pętlina, pęcina, pętlica*; *opętać, opętaniec*; *odpętać, popętać*; *przypętać, rozpętać, upętać, wpętać, wypętać.*

PETARDA, - y, *ż.*, z *Franc.*, die Petarde, *Rs.* разрывная бочка, szturmak, do szturmowania bram mieyſkich. *Jak. Art.* 3, 308, *et* 2, 167; *Aqua Mscr.* PETARDNIK, - a, *m.*, chodzący koło petard, der mit den Petarden zu thun hat, der Kanonirer. Petardnicy maią na pogotowiu mieć petardy do wysadzania bram, mostów, krat. *Arch.* 2, 42 *et* 154. PETARDOWY, - a, - e, od petardy, Petarden-; n. p. Petardowa deſka, *Rs.* сманина.

PĘCA, *ob.* pęca, pęciny.

PETECIE, PETOCIE *plur.*, z *Lac. petechiae*, *Cro.* pogacha, die Peteſchen. Morowki, petecie; przyſtudzienice. *Syr.* 554. Petocie, gatunek plam maleńkich, czerwonych, popielatych abo siniawych. *Krup.* 5, 350. Plamki płaſkie, do pokąsania od pcheł podobne; nic nie podniesione. *Perz. Lek.* 109. Rozniemógł się na gorączkę okrutną z peteciami. *Wyr. Aloy.* 428. W Połocku król Stefan zachorzał, podobno peteciami; bo tych było po części w woysku; która choroba na ten czas (1580) nowo była przyszła do Krakowa, a ztamtąd do Wilna. *Bielſk.* 716. PETECIOWY, PETOCIOWY, - a, - e, od peteciów, Peteſchen-; n. p. Peteciowa gorączka abo maligna, *petechialis*. *Perz. Lek.* 108, *Krup.* 5, 352, das Fleckfieber.

PĘTELKA, - i, *ż.*, pętlica mała, kluczka, eine kleine Schleife, Schlinge, Maſche. Każdy guzik ma swoię pętelkę, co go zadzierznie. *Swad.* 1, 208. Wszystkim u sukni rozdarła pętelki. *Chrośc. Ow.* 71. Płótno do bielenia rozpięte na soszkach za pętelki. *Przędz.* 84. Nitki na pętelki zawiązywać. *Perz. Cyr.* 2, 23.

PETERSBURG, - a, *m.*, miasto stołeczne państwa Rossyyskiego i rezydencya Carów. *Wyrw. Geog.* 288, die Stadt Petersburg; *Bh.* Petrohrad. PETERSBURSKI, - a, - ie, n. p. dwór, z Rossyyski.

PETERCYMENT, - u, *m.*, wino Hiszpańskie, ein Spaniſcher Wein. Kufa malmazyi, muszkatelli, petercymentu. *Vol. Leg.* 3, 564. Co iedno wezmą za zboże, to wszystko wydadzą na wina, petercymenty, miody Siedmiogrodzkie. *Stor. Ref.* 52. Nic po petercymencie, gdy wytrzeźwieie. *Jeż. Ek. E.* 3.

PĘTKO, - a, *n.*, *dem. nom.* pęto, eine kleine Feſſel, ein Feſſelchen. Pętko Panny Maryi, *numella*, *symbolum devotionis erga B. Virginem. Cn. Th.*, *Weresz. Pob.* C 3 *b*, ein Andachtsſymbol zur h. Jungfrau. PĘTLA, - i, *ż.*, PĘTLICA, PĘTLINA, - y, *ż.*, PĘTLICZKA, *dem.*, kluczka, pętelka, die Schleife, die Schlinge; *Bh.* pentle, pentlik, pentlička (*Bh.* petlice klamka); *Cro.* pètlya, petlyicza (z. petlicza, petle, z *petiolus* szypułka; (*Cro.* odpetlyavam, z odpinam); *Rg.* petglja, pètglje; *Ban.* petglja, zapinać; (*Sla.* pántlika, z wstęga, binda; *Rs.* ны'мло pęcina), *Rs.* пѣмлл, немлл, немелка (wę-

zel). Uczynisz pętlice na kraiu koca, aby się mógł z drugim spiąć. *Leop. Exod.* 26, 10. Pętliczki z iedwabiu na ftronach opon, aby się mogły iedna z drugą spiąć. *ib.* 26, 3. Przednia cięciwa kuszy czyniła pętle, a tylna naprzeciw pętli niby V litery. *Papr. W.* 1, 211. Pętlą zawadziwszy, taran w bok ciągną. *ib.* 213. Gdy siadł krogulec na drzewie, pętlice, które u nog iego wisiały, zawinęły się około gałęzi. *Ezop.* 89, pęciny, *ob.* pęca). Wziął powróz ze dwiema pętlicami, i założył iednę około gałki działa. *Archsl.* 2, 100. Pętlica (*traverse*), zadzierzguiona kluczka na uszach armatnych. *Jak. Art.* 3, 49. Pętlice dla zapinania albo dla ozdoby, bądź gołe, które knalle też albo guzy zowiemy, bądź z sznurami, z kutasami. *Cn. Th.*, Rockſchleifen, Schleifenknöpfe. Wszyscy iego słudzy byli w barwie pięknéy z pętlicami złotemi. *Star. Ref.* 46. Pętliczka sznurkowa. 3 *Leop. Ex.* 26, 5, przęcska. 1 *Leop.*). Pętlice iedwabne, śrebrne, złote. *Goſt. Gor.* 78. - *Prov.* Jedno w pętlice, a drugie na pętlice. *Rys. Ad.* 20.? PĘTLISKO, -a, *n.*, *indignab.*, szkaradne pęto, kaydaniſko, Feſſel, Strick. Nieſkładnie w poſkoku padnie, Związano maiąc nogi pętliſkiem. *Zab.* 11, 265 *Zabł.* (PĘTOCIE, *ob.* Petecie). PĘTO, -a, *n.*; *Bh.* pauto, pauta, ſpenál; *Slo.* puto na nohy, *Sr.* 2. pito; *Sr.* 1. puto; *Bs.* putte, kambe; *Rg.* putte, puttilo, sponne; *Dl.* zpone (cf. szpony); *Crn.* okklep; *Ec.* пу'то, пута, пу'ты, пленица, колодки, вериги, узы, клáда; *Rs.* пу'тание, колода, петля, петелка, петлица; pęto na nogi, kaydan, kloda; *Crn.* spune, shpringarji; *Vd.* preſte, krambishar; die Feſſel, Fußſchelle, Beinſchelle, Fußfeſſel. Pęto na ręce, łyka, Handfeſſel; *Sr.* 1. zeuka, prenkelſka réuka; *Crn.* prerozhniza; *Bs.* lisiçe; *Ec.* рукопу'ты. Pęto noszący, w pęciech spętany, *compeditus. Cn. Th.* Kiedy Brytanów podbiie Rzymowi, Włoży pęta mężnemu Persowi. *Lib. Hor.* 67. Chociaż nie był w okowach, trwożył się iak w pęcie. *Pasz. Dz.* 34. - §. Kto, gdy grzmi niebo, gdy obłoki lecą, Ziemia się trzęsie, ręce trzymał w pęcie? *Chroſć. Luk.* 43, iak związane, w łonie, zuſammen, wie zuſammen gebunden. - §. *In benam partem:* Ażby tak urosł ów tyran Stambułu, Kiedyby widział serca wszech pospołu Swornych chrześcian w iednym wiary pęcie? *Tward. Misc.* 173, w iednym związku, in einem Bunde.

PETRONELLA, -i, *ż.*, imię białogłowſkie, Petronelle. Żywot S. Petronelli, córki Piotra S. *Sk. Zyw.* 1, 352.

PETRYFIKACYA, -yi, *ż.*, *Rs.* окаменѣлость, skamieniałość, działanie przyrodzenia, przez które rzecz dawną postać swoię zatrzymuiąc, w kamień się obraca. *Kras. Zb.* 2, 349, die Verſteinerung.

PETYHORCA, PIETYHORCA, -y, *m.*, PETYHORSKI, PIETYHORSKI, t.i. Tatar, ein Tatar von der Fünfberger Horde. "Tatarowie Petyhorscy mieszkania swe maią między pięcią gór, i ztąd ich nazywaią Petyhorcy. *Gwag.* 612. Pietyhorcy, t. i. pięciu gór obywatele z szczepu Słowackiego. *Krom.* 2. Do Konſtantynopola po petyhorſku wjeżdżał z saydakiem Tatarſkim. *Birk. Ob. Kaz. F.* 3. - §. 2) Petyhorca, Pietyhorca, Petyhorſki żołnierz, toż samo w Litwie, co pancerny w Koronie. *Papr.* 2, 270, ein leichter Kavalleriſt. Jazda Petyhorców czyli "Piatihorców, była lekszą kawaleryą; imię dane od okolic gór Karpackich, skąd początek wzięli. *Czack. Pr.* 1, 215. Huszarze z kopiiami, Petyhorce z dzidami. *Vol. Leg.* 6, 24. Lekkoſtroyni pietyhorcy. *Tward. Wł.* 258, *et* 77. Rotmiſtrz Petyhorſki. *Vol. Leg.* 3, 845. Czasem usarzem, czasem petyhorcem Nieluda pod twym Wenero proporcem, Służyłem rycerz. *Hor.* 2, 168 *Nar.* PETYORYA, -yi, *ż.*, Petyhorſkie chorągwie, lekka iazda, die leichte Reiterey. Usarya, Petyorya. *Vol. Leg.* 6, 360.

PETYT, -u, *m.*, w drukarni gatunek pisma, mnieyszy od garmontu. *Mag. Miſk.*, z *Fr.*, Petitſchrift.

PEWIEN, *ob.* Pewny. "PEWNIĆ, -ił, -i, *czyn. ndk.*, upewniać, zapewniać, pewnym czynić, ręczyć, gewiß machen, ſichern, verſichern. (*Bh.* pewniti *firmare, munire*, zpewniti *munire*, zpewnánj *munitio*). Język kasi, przewraca miasta i króleſtwa; zasię io też pewni z pokoi. *Eraz. ięz. A a* 7. Zawsze mię ſtało zdania moie upewniały, i dotąd pewnią, że doſtoię. *Przyb. Milc.* 161. PEWNIE, PEWNO *adv.*, PEWNIUTEŃKO *intensiv.*, *Bh.* pewně mocno, tęgo), niepochybnie, zapewne, bez wątpienia, iście, zaiſte, gewiß, ſicher, ohnfehlbar; *Slov.* naozaj, ozajſtně; *Sr.* 1. wéſtje, zawéſtje, cjmoda; *Sr.* 2. wéſcje, wérne (cf. wiernie); *Vd.* saterdnu; *Crn.* gvishnu; *Sla.* iſtinito; *Cro.* istinito, ztanovito; *Ross.* истинно, извѣстно, надéжно, увѣри́тельно; *Ec.* изнѣ'стнѣ, конечнѣ, вѣдѣ, подлинно. Cożeś to zrobił szalony, pewnie wisieć będziesz. *Jabł. Ez.* 186. Ba pewnie że tak. *Cn. Th., sane quidem*, ja freylich! Przeczy niepewnéy nikomu pewno nie obiecuy. *Ezop.* 115. Pewniéy mierzyć, niż wierzyć. *Cn. Ad.* 828, bezpieczniéy, ſicherer. "PEWNIK, -u, *m.*, pewność, niepochybność, bezpieczeńſtwo, die Gewißheit, Sicherheit. Ja swóy pewnik ſtwierdzam żwawie. *Skotop.* 98, zdanie pewne i niezawodne, przekonanie niewahaiące się). Dla pewniku. *Gor. Dw.* 63. - "*Pewniśiem adv.*, pewno, auf's Gewiſſe, mit Zuverſicht, ſicher. Ten hetman lepszy, który pewnikiem idzie, a bez bitwy wygrawa. *ib.* 348, pewną drogą, den ſichern Weg. Przyrzekł Apollo, że drugą pewnikiem Będziemy Salaminę w nowéy ziemi mieli. *Hor.* 1, 41 *Min.*, zapewne, gewiß. Trudno tu na wiarę, lepiéy się nam zda pewnikiem. *Rey Zw.* 48 *b*, *Wys. Aloy.* 165. - "§. *Pewnik*, -a, *m.*, człowiek pewny, bezpieczny, ein Zuverläſſiger; znayduią się *opposite* "Niepewnik, "Niepewca, -y, *m.*, n. p. Wątlić chcą pewność naszę ci, którzy zasługi swoie zalecaią, i dla nich niebo obiecuią; lecz *niepewnicy* to wszyſtko są; pewnieyszy nam w tym Pan Bóg. *Gil. Pſt.* 169. Udaie się za kupca, choć kupiec "*niepewca*. *Klon. Wor.* 26, złodziéy). "PEWNISTY, n. p. "pewniſtemi czasy. *Chod. Koſt.* 69, *ob.* pewny, *ob.* iſty. PEWNOŚĆ, -ści, *ż.*, (*Boh.* pewnoſt mocność, trwałość), nieomylność, niepochybność, die Gewißheit, die Sicherheit, Unfehlbarkeit, Untrüglichkeit; *Slo.* pewnoſť; *Bh.* giſtota (*ob.* iſtota, *ob.* iſty); *Rg.* iſtinos, ſtanovitos; *Sr.* 1. wéſtoſć; *Crn.* gotóvoſt (*ob.* gotowość); *Vd.* gvishnoſt, saterdnoſt, resniza, segurnoſt; *Ross.* истина, истинна, извѣ'стность; *Ec.* изнѣ'ство, благоизвѣстность. Pewna to nad wszyſtkie pewności rzecz ieſt, że... *Sk. Kaz.* 613. - §. *subjective*: Z taką mówi pewnością, że kto inny uwierzyłby temu. *Teatr* 25, 119, z takim przekonaniem, mit einer ſolchen Zuverſicht.

PEWNY, PEWIEN (*abundat in masculino terminatione*), - wna, - wne, PEWNIUTEŃKI etc. *intensiv.*, (*Bh.* pewny mocny, tęgi, trwały), niemylny, nieuchybny, na co się spuść można, gewiß, ſicher, unfehlbar, untrüglich; *Bh.* giſtí, giſtotný; *Slo.* giſtý (*ob.* iſty); *Sr.* 2. wĕſtí; *Sr.* 1. wieſczi, wĕſté; *Vd.* guiſhen, ſtonoviten, riesen, saterden, seguren; *Crn.* gotov (cf. gotów); *Rg.* iſtini; *Bs.* iſtinit; *Sla.* iſtinít, ſtanovit; *Rs.* истинный, истинень, положительный, опредѣлительный, надежный. Jeden sposób do zysku pewnego, nie napierać się zysku zbytecznego. *Jabł. Tel.* 35. Bez wątpienia! i to ieſt rzeczą tak pewną, iak słońce na niebie. *Teatr* 34 *c*, 4. To tak ieſt rzecz pewna, iako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Ślub ten pewny ieſt, iak słońce. *Teatr* 29, 33. To tak pewna, iak amen w pacierzu. *Teatr* 25, 73. Ułożyłem pewniuteńką plantę. *Teatr* 14, 11. Gdy ociec umrze, to rozwód pewniuteńki. *Teatr* 27 *c*, 48, ani wątpić). Mądry rzecz niepewną za pewną nie kładzie. *Opal. sat.* 22. Pewnéy rzeczy nie opuszczay, *nadziewaiąc się niepewnéy. *Ezop.* 34. Pewne za niepewne ſtroić, nie bardzo to rozum ieſt. *Rey Zw.* 37. Nierozsądny, kto traci rzecz pewną dla niepewnéy. *Zab.* 13, 428. Błądzi, kto dla niepewnéy rzecz pewną poſtrada. *Hor. sat.* 55. Pewnego dla niepewnego nie opuszczay. *Rys. Ad.* 57, *Slo.* lepſ'ĕg ʒ ſſtotu hrat' *tenendum certum*). Pewnych rzeczy dla niepewnych nie odſtępuy. *Cn. Ad.* 829. Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego. *ib.* 449. Pokóy z Turki był daleko bezpieczniejszy nad zwycięſtwo niepewne. *Tward. Wł.* 111. Lepszy ieſt sposób niepewny, niż żaden. *Krup.* 5, 419. W tey nieſtałości życia, to tylko pewne, co przeszło. *Oſſol. Sen.* 72. Pewnieysze oko, niż ucho. *ib.* 828, wolę widzieć, niż słyszeć; bezpieczniéy mierzyć, niż wierzyć). Pewny człowiek, o którym można bydź upewnionym, na którego spuszczać się można, ein ſicherer, zuverläſſiger Mann. Kazał mu to taiemnie przez człowieka pewnego powiedzieć. *Kłok. Turk.* 30. Niepewna dziewoia. *Klon. Wor.* 68, podeyrzana o naruszenie). Niepewna żona. *ib.* – *Iron.* Pewnemu - ś zlecił: wilka-ś do obory wpuścił. *Cn. Ad.* 828, du haſt den Bock zum Gärtner gemacht. Pewny ſtrzelec. *Bardz. Tr.* 443, cf. mierny). Koń pewny na nogi, z niepotkliwy, feſt auf den Füßen. – §. Pewna *elliptice*, pewna rzecz, pewne, gewiß, ſicher. Dostatek, iuż to pewna, że młodego nie naprawi. *Falib. R* 2, das iſt einmal ausgemacht. Czy będę kiedy abo nie, komendantem, to nie ieſt pewna; ale to pewna, że umrę. *Mon.* 64, 307. Tak to pewna, iak to słońce świeci. *Cn. Ad.* 827, iakbyś na to patrzył). Pewnieysza to było, niżeli ten dzień. *Warg. Wal.* 544. – Jak na pewną, Jak na pewne, bez wszelkiéy wątpliwości, naymniéy nie wątpiąc, wie auf Gewiſſe. Osmanowi pod Chocimem, iako na pewną radzili: Twoia Polſka Korona etc. *Birk. Fx. B* 3. Idź We Pan na pewne. *Teatr* 22 *b*, 29, cf. *pewnik). – *Oppos.* Nie trzeba się na niepewną puszczać, maiąc co pewnego ieſt w ręku. *Pilch. Sall.* 255, na azard). Strzelił na niepewną, a poſtrzelił Achaba. *Sł. Zyw.* 2, 178, na los, na azard, na powietrze). Strzelił w niepewną, a z trafunku poſtrzelił króla. *Leop.* 3 *Reg.* 22, 34, *Wuiek. ib.*). – §. *Feriae ſtatiuae*, pewne święta, które zawsze na ieden dzień przypadaią, ſtałe. *Mącz.*; unbewegliche Feſttage. – §. b) pewny *ſubiectiue*, z zapewniony, nie wątpiący, przekonany, feſt überzeugt, gewiß, ſicher. Wolę iuż raz bydź pewien, aniżeli zawsze w powątpiewaniu. *Teatr* 15, 98. Już tego pewien a *iſt bądź, iż się mu nikt sprzeciwić nie może. *Rey Pſt. Bbb* 5. Zdanie pewne a doſkonałe. 3 *Leop. Ruth.* 4, 7, *gwełne. 1 *Leop.*). – §. c) pewny, ktoś, iakiś, *quidam*, *Sla.* niki; *Cro.* nekoj, nekoja, nekoje, *ob.* niekto); *Rs.* нѣкій; ein gewiſſer, ſemand. Mam komis, abym ci od pewnego Jegomości pewne propozycyyki uczynił. *Teatr* 53 *b*, 56. Byłem proszony na obiad od pewnego pana. *Zab.* 13, 208. Pewnym względem. *Salin.* 409.

Pochodzą *upewnić*, *zapewnić*, *zapewne*.

PEYS, - u, *m.*, PEYSIK, - a, *m.*, PEYSY *plur.*, słowo żydowſkie, kędzior policzkowy, der Backenbart. Peysy żydowſkie. *Bndk.*

PĘZ, n. p. Niechay na drodze pęzem naſtrożone Wężowie przednich popłaszaią koni. *Petr. Hor. H* 4, „*not.* którzy sobą ſtrzelaią, okazali są do ſtrachu; ztąd mówiemy, na PĘZIE co ſtoi, to ieſt, na ſtręcie." Na pęzie co ſtoi, z na widoku. *Dudz.* 50, vor Augen, bey der Hand. (*Rg.* pùzati *dehiscere*).

PĘZEL, - zla, *m.*, PĘDZEL, - dzla, PĘZEŁEK, - łka, *m.*, *dem.*, PĘDZLIK, - a, *m.*, *dem.*; *Bh.* penzlík; *Sr.* 1. pęnzel; *Crn.* piensel, pemsèlz; *Vd.* pensl, penselz; *Lat.* penicillum, *Gall.* pinceau, *Angl.* pencil, *Ger.* der Pinſel; *Rs.* кисть, кисточка, кисточка. Pęzel malarſki, *Vd.* obrasarſku pere, obrasodelnu pere, mararſka shetiza, shetinſka metlizhiza, pinsels, der Mahlerpinſel. Z włosiennych pendzlów Strazburſkie naylepsze, mocno związane, trochę w uſtach zwilgocone same się śpiczaſto zaokrąglaią. *Łęſk.* 105. Do małych miękkich pęzelków malarſkich, bierze się sierć kocia, tudzież sierć wywiorcza. *Kluk Zw.* 1, 304 *et* 328. Pędzliki iak robić. *Haur Sk.* 377. Na liściach wawrzynowych pisano pędzlikiem. *Mon.* 70, 263. Góry rysuią się tak nazwanym szerokim lub górniczym pędzlem. *Łęſk.* 84. Piękność ta mogłaby bydź modelem pod pędzel. *Teatr* 19 *c*, 54. Co za niewinność, gdyby pędzlem malował. *Teatr* 42 *c*, 41. Sztuki subtelnym pędzlem malowane. *Susz. Piel.* 3, 4 *b*. O cóż za pędzel będzie tak szczęśliwy, Coby natury wyraził dziwy. *ib.* 1, *bb*. – §. b) Pendzel do smarowania w garncu. *Czerw.* 11. – §. Pędzel mularſki, *ob.* kiść; *Vd.* sidle. darſku omeuze; *Rs.* мазилка. Pędzel mularſki ieſt róg oprawny, nim mularz nakrapia cegłę muruiąc; służy mu też do bielenia ścian. *Mag. Mſk.* PĘZLOWAĆ, PĘZLIKOWAĆ, - ał, - nie, *cz. ndk.*, pędzlem pomalować, potynkować, pinſeln, mit dem Pinſel beſtreichen. *Tr.*

P F.

PFA! PFE! PFY! *exclam. abominat.*; fa! fe! pi! p'! *Sr.* 1. fĕ!; *Lat.* phy! *Gr.* Φευ; *Ger.* pfup. Ktoć dziś mówi; moie zdrowie, Jutro rzecze: pfa trupie! *Brud. Oſt.* 6. Pfe nie kłóćcie się. *Teatr* 54 *b*, 58. Ktoś tu z spodnim się wiatrem umyślnie odezwie, Wszyscy: pfe!

bon per face Włoch, boday na zdrowie. *Pot. Jow.* 2, 4. A pfe kurta, a pfe kusy! *Zab.* 13, 281. Pfy pfy! *Dwor F.*, cf. fafać, feydać.

PI.

PI, PI!, *Poloni usurpant vicino sensu ut* pfa, pfe! *item indignantes: hey hey foetet! Cn. Th.*

PIAĆ, piał, pieie *et* *poie *cz. ndk., Bh.* péti; *Vd.* peti kakor petelin; *Crn.* peti, pójém; *Bs.* pojiti, poiti, giuberiti, kako ptiçe; *Rs.* пѣть, пою; piać iak kogut czyli pietuch: kokoryku, krähen wie ein Hahn. Już pierwsze kury piały, iuż i wtóre pieią. *Sim. Siel.* 36. Kurzy co piali, zaś biorą się na grzędę. *Pot. Syl.* 491. Komuż piać, ieśli nie kurom? *Rys. Ad.* 33, cf. kur, kogut). (Kogut *śpiewa. *Sien.* 290, cf. *Lat.* canere). Bażant piał. *Ban. J* 3 *b.* Stało się to około tego czasu, gdy kury *poią. *Leop. Tob.* 8, 11. Rano, czy w wieczor, czy snadź o północy, Czyli w pianie kur. *Odym. Sw.* 2 *U, ob.* o kurach. – *Prov.* Zawsze kto pieie, nie wiele dokaże, *Jabł. Ez,* 22, więcéy huku, niż puku; krowa, co wiele ryczy, mało mléka daie). – §. *2) piać, = śpiewać, singen, besingen; *Boh.* zpjiwati; *Crn.* pejti, pejl, pójem; *Vd.* peti, pojem, sapeti, popievati; *Dl.* peti; *Sla.* pivati; *Cro.* poim, pèvam, popevam; *Rg.* pjetti, pojatti, pjevati; *Bs.* pievati, pietti, kantati; *Rs.* пѣть, пѣвать, поётъ, пою (cf. *Gr.* ποιεῖν, cf. poeta). Ztąd i ztąd chłopcy wdzięczne pieycie tony. *Bardz. Tr.* 76. Iéy gwoli wdzięczne pieśni swoie Na przemiany piać mieli. *Gaw. Siel.* 382. Pomagay mi Muzo piać wiersze uczone. *Przyb. Luz.* 69. Mówcie psalmami, poiąc i śpiewaiąc Panu. *Bud. Fph.* 5, 19. Poycie sławę Iehowy. *Budn.* 1 *Chron.* 16, 23, *et Ps.* 66, 2, *Paszk. Bell. A* 3, *Wrob. Zolt.* 243. Mieli się modlić samemu bogu, a oni iedni temu, a drudzy owemu modlitwy pieią. *Gil. Pft.* 215. Piey Paeana, *voca. Zebr. Ow.* 370.

Pochodz. *pienie, pieśń, pietuch, piosnka, piosneczka, zapiać, opiać, opiewywać; śpiew, śpiewać, śpiewak, śpiewaczka, przyśpiewać, przyśpiewywać, prześpiewać, odśpiewać, wyśpiewać, zaśpiewać; cynałośpiew.* – §. *pienia, pieniać, pieniactwo, pieniacz, pieniaczka, pieniacki.*

1) PIĄĆ, *PIĄDZ, *ob.* Pięść.

2) *PIĄĆ *cz. ndk., Bh.* pnauti; *Crn. obs.* pnêm, napnem; *Sr.* 1. pnu; *Rs.* пялить; (*Etym. cf. Ger.* spannen, *Lat.* pandere, *Suec.* baenda, paena, *Lat. med.* bendare, *Angl.* bend, *Ger* binden, band), spinać, zwięzywać, knüpfen, heften, zusammen fügen. Bindami i plastrami piącemi i zrastanie czyniącemi przepukliny uwinąć. *Syr.* 734. Godności nie zeyrzay nikomu, nie pnąc ktemu, co nie służy tobie, *Stryik. Gon. D*, nie mierząc, ubiegaiąc, staraiąc się). *Pięte żyły, nerwy. *Sien.* 92, *ob.* sucha żyła, der Nerve; *Sr.* 1. zpinata żiwa, napinata żiwla. Oman ziele, żyłom piętym abo suchym obrażonym, użyteczny. *Syr.* 59. PIĄĆ się, piął się, pnie się, pnę się *recipr. ndk.*, *PNĄĆ się *contin.*, *Bh.* pnaut se; *Sla.* penjatise; *Bsn.* pegnattise); wyciągaiąc się leźć gdzie, siły natężać, aby się gdzie dostać, osobliwie wzgórę, sich anstrecken, um wohin zu gelangen, sich wohin durcharbeiten, hinauf arbeiten, hinauf dringen, hinan klettern, emror streben; *propr. et tr.* Pną się gwałtem na mury wszystkiemi siłami. *P. Kch. Orl.* 1, 426. Ciżba zewsząd, iedni się na murach wieszaią, a drudzy na wierzch pnaią. *Stryik. Henr. C.* Pnąca się łodyga, *scandens*, słaba, wszelkich podpor się chwyta, i w górę się wspina. *Jundz.* 2, 13. Idąc na szubienicę po szczeblach; tak trzeba, Rzekł złodziéy Labienus, iśdź piąc się do nieba. *Min. Ryt.* 3, 185. Nie trzeba się piąć, gdzie wleźć nie podobna. *Opal. sat.* 31. Buki z topolami pną się w niebo gałązkami. *Dar. lot.* 6. Ogień w górę się pnie lekkim płomieniem. *Past. F.* 138. Im się kto wyżéy pnie, i im wyżéy siąga, Ciężéy spadnie do ziemi. *Pot. Jow.* 63. Więcéy niż nieprzyiaciel oyczyznie swéy wadzi, Kto się pnie na urzędy, i bez zasług sadzi. *Nar. Dz.* 1, 39. Do tego się tym więcéy pniycie, abyście dobrze czynili. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 1, 10, usiłuycie. 3 *Leop.*). Polacy ku cnotom się pnali, Domy wsławiali. *Stryik. Gon. G* 3, Mnie służyli, do mnie się pnali. *ib. B* 3. Pnie się przez gmin ludzi na piérwsze mieysce, iednych potrąca, drugim łaie, że mu rumu nie czynią. *Boh. Kom.* 2, 242. Koń piął się, miotał i pryskał. *Hul. Ow.* 205, wspinał się, das Roß bäumte ſich. Pnie się ten, że sług moc obławem za nim się wali. *Zab.* 11, 414, kokoszy się, bundjuczy.

Pochodz. *dopiąć, dopinać, napiąć, napinać, obpiąć, opinać, opona, opończa; odpiąć, odpinać; poopinać; podpiąć, podpinać, podpinka; przypiąć, przypinać przypinka; rozpiąć, rozpinać; spiąć, spinać, spień, spinka, spilka, spileczka, spionka, szpona; wspiąć, wspinać; zapiąć, zapinać; pień, pniak, pieniek, opieniek, pniowszczyzna*; fortassis adhuc *pętać, pęto*, cum deriuatis. *Piętno, piątno, piątnować; pięść, pięściennik; piądź, piędź; pięta, napiętek; piętro etc.* (*Rs.* нялo krosna, пялыцы krosenka).

PIĄCIOKĄT, -a, *m., pentagonum*, figura o pięciu kątach. *Solsk. G.* 5, pięciokąt.

PIĄDŹ, *ob.* Piędź. PIAN, *ob.* Pion, Pionowy. *PIANICA, *ob.* Piianica.

PIANA, -y, ż., PIANKA, -i, ż., *dem., Bh.* pěna, ſchuma; *Vd.* pena, peina; *Crn.* pęna, pejna; *Sr.* 1. penę, pejt, plej (cf. pleśń); (*Sr.* 1, pianka kąkol); *Sr.* 2. plèj, ſchum; *Cro.* pëna; *Bs.* pjenna, pinna; *Rg.* pjenna; *Rs.* пѣна, накипь, cf. *Lat.* spuma, *Angls.* faem; *Angl.* fome, *Austr.* Fam, Faum, cf. piiać, piiany); szumowiny, der Schaum. Dla piany karczmarz z góry nalewa. *Pot. Jow.* 67. Ubić śmietanę abo białka na pianę. *Wiel. Kuch.* 421. (*Rs.* пѣнка, пѣ́ночка kołuch na mléku). Piana na młodym piwku, *Rs.* мóлодь, молодинá, *ob.* młodzie. *X. Kam.* Nadymasz się, iak piana na morzu, a ta lada zachwianiem roztargniona bywa. *Rey Ap.* 10. Nadzieia złośliwego iest iak pianka cieniuchna, która od nawalności bywa rozbita. 1 *Leop. Sap.* 5, 15. Serce me pianki się nie ima, Którą czczość szczéra rozdyma. *Dar. Lot.* 11. Tak wielkie wały, za krótki czas rozpędzone, w piany drobne się rozwiiaią. *Birk. Ex. I* 3 *b.* Tu siwa piana błękitny brod na dwoie dzieli. *Bardz. Tr.* 261. Pianę toczę, *spumas ago. Cn. Th.*, pienię się, ſchäumen, geifern. Piana koło gęby *Crn.* šitenje. Pianę zbierać, zlewać, = odszumować, abſchäumen. – §. Piana ołowna, śrebrna, złota, Bleyſchaum, Silberſchaum, Goldſchaum. Wina kwaśne osładzaią niecnotliwi winiarze śrebrną pianą, *lethargyro. Krup.* 5, 111 *et* 693, Silberſchlacke, Silberſtein. – §. Piana morska, Meerſchaum, *Rs.* пѣна

kopczan, margiel nayduiący się w górach, biały, siwy lub żółtawy, sławne z niego łułki. *Aluk Kop.* 1, 250. (PIANIE, *ob.* Piać). *PIANISTY, *ob.* Pieniſty. **PIANORODNA Wenera. *Zimor. Siel.* 278, z piany morſkiey urodzona, aus dem Schaume des Meeres erzeugt.

Pochodz. *pieniſty, pienić, wspieniać, wypieniać.*

PIĄNKA, - i, ł., *Bh.* pęnkawa, z zięba; *Bh.* pénice *curruca*; *Ross.* пѣ́нка, пѣ́ночка, pięgża; ptaszek, das Laubvogelchen, der Weidenzeiſig. Piąnka i kulik, gdzie naywiększa rosa. *Myśl. F.*

*PIAR, PIIAR, - a, *m.*, zakonnik szkoł pobożnych, *Scholarum Piarum*, ein Piariſt. *PIARSKI, PIIARSKI, - a, - ie, do Xięży Piiarów albo szkół pobożnych należący, *scholarum piarum*, Piariſten -, Piariſtiſch. Sławne Gimnazyum Piiarſkie albo Xięży Piiarów w Warszawie.

PIARNĄC, PIARDNĄC, *ob.* Pierdnąć.

PIASECZEK, - czku, *m.*, *Bh.* pyſećek, pyſćek; *Vd.* pesanez, pieseknu sernu; *Rs.* песочекъ, *arenula Cn. Th.*, drobny cienki piasek, feiner Sand. - §. b) ziarnko piasczne, ein Sandkörnchen. W zegarku piaseczným ieden piaseczek po drugim wycieka. *Fur. Uw. F.* 3. PIASECZNIK, - a, *m.*, PIASECZNICZKA, - i, ł., *demin.*, naczynie lub puszka, w którym piaſki piaſrſkie chowaią. *Kluk Kop.* 1, 328, *piaśnica *Tr.*, *Vd.* pieſkouniza, pieseknа pukshiza, pieseknа posodiza, piesnek; *Cro.* possipalnicza, práſsnik; *Rg.* posipâc; *Rs.* песошница, die Streusandbüchſe, Sandbüchſe, cf. prochowniczka). Piaseczniczka, piwaczka, naczynie z piaſkiem dla ochrony posadzki, der Spucknapf, das Sandfaß. - §. b) Piaseczník, zegar piaseczny, die Sanduhr; *Vd.* pieshzheniza, pieſkovurni glash; *Rs.* песошные часы. Piaseczniki, klepsydrami zwane, śkła, w których przesypuiący się piasek, podług uczynionego wymiaru, godzinę, półgodziny, kwadranse oznacza. *Kluk Kop.* 1, 327. - §. c) Piaseczník, węgorzyca, *Muraena Tobianus*, ryba niewielka, z kształtu do węgorza podobna, kryie się w ziemi piaszczyſtéy. *Kluk Zw.* 3, 178, der Sandaal, der Tobiasfiſch. - §. d) Piaseczník, *cicindela*, rodzay zawieraiący owe chrząszcze, które się bawią po piaſkach. *Kluk Zw.* 4, 53, Sandkäfer. PIASECZNIKOWY, - a, - e, od piaseczniczki, Streubüchſen -, Sanduhren -. Piasek piaseczníkowy, *arena horaria*, Perlſand, ma iasne okrągłe ziarna kwarcowe albo głazowe, zażywaią go do piaseczników albo zegarów piaſkowych. *Kluk Kop.* 1, 254. PIASECZNY, - a, - e, *Bh.* pyſećny; *Rs.* песошный; od piaſku, z piaſku, Sand -. Zegarek piaseczny. *Fur. Uw. F* 3. Lubo kto wiatrom się wyprosi, Jednak wałów piaseczných zwyciężyć nie może. *Bard. Luk.* 159.

PIASEK, - ſku, *m.*, *Bh.* pyſek, pyſíſek; *Slo.* pýſek, pyſek; *Sr.* 1. pésk, pieſk; *Sr.* 2. pésk; *Crn.* pejſk, pęſk, peissek; *Vd.* piesek, pieſsik, pesek, pieshouje; *Cro.* pészek; *Dl.* piſsak, salpun, parš.ina; *Bs.* pjesak, pisak, prrisgina, prrisginiça, saplun; *Sla.* pisak; *Rg.* pjêsak, pîrxina, xâl, xâla; *Rs.* песокъ, cf. *Gr.* ψηφος; der Sand. Ziarna piaſku nie są z sobą spoione. *Kluk Kop.* 1, 253. Piasek gruby, ostry, kamykowaty, na brzegu rzek, morza, albo ziemia z takiego piaſku, *glarea. Cn. Th.*, *Cro.* prúd, cf. prąd, Uferſand. Bóg morſkie wody trochą piaſku zatrzymywa, *Sk. Dz.* 572. Piasek gruby do ładowania naw, *saburra. Cn. Th.*, Schiffballaſt. Piasek mularſki, gruzowy, *ob.* gruz, gryz). Piasek ostry do wycierania czego. *Cn. Th.*, Scheuerſand. Piasek złoty, złoto rzeczne drobne. *Cn. Th.*, Goldſand, Goldkörner. Piasek piaſrſki, *Bh.* posypadło; *Vd.* trosni piesek, shrob; *Cro.* poszipalo; Streuſand. - §. *Prov. et Dicter.* Z piaſku nie będzie powróz. *Pot. Jow.* 2, 8. Sznury z piaſku kręcić. *Smotr. Lam.* 45. Z piaſku bicza nie uprzędą. *Pot. Pocz.* 444. Darmo pracuiesz, iak ten, który sieie w piaſku. *Paſt. F.* 86, *Slo.* na pyſku rozſiwat; *Cro.* komu v- pessek szeat lyubi, Trud i szeme zahman gubi). Czas na próżności trawisz, gdy z piaſku zamki z dziećmi buduiesz. *Sk. Zyw.* 1, *praef.* Tyle syſtematów na piaſku wyſtawionych. *Zab.* 8, 158, cf. na powietrzu). Człowiek złośliwy dobrodzieyſtwa wzięte na piaſku pisze, urazy zaś na marmurze ryguie. *Mon.* 70, 688, *ib.* 76, 325. Tuszył, że mu piaſku w oczy nasypie. *Pot. Arg.* 485, cf. zamydlić oczy). - *aliter* Rychley mi piaſki zasypią oczy, niźli zapomnę twéy łaſki. *Pot. Arg.* 748, prędzéy w grobie lęgnę). - §. b) Piaſki *plur.*, piaszczyzna, *Vd.* pieſkovina, pieshounishe, pieshouje; *Rs.* песокъ; piaszczyſty grunt, ziemia sucha, Sandboden, ſandiges Erdreich, Sand. Gdy się żyta na piaſkach udaią, rok nieurodzayny będzie. *Kluk Rośl.* 2, 98. Brzegami poiedziesz przez trzy dni całe, w tę ſtronę piaſkami przy morzu. *P. Kchan. Orl.* 1, 79. PIASKOKRUSZ, - u, *m.*, Sanderz, kruszec Wiamutowy, ziarnami rozproszony. *Kluk Kop.* 2, 234. **PIASKOMĘTNA Wiśla. *Nar. Dz.* 2, 41, trübſandig. PIASKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, piaſkiem posypować, w piaſku albo w prochu walać. *Cn. Th.*, mit Sand beſchütten. Piaſkowanie, piaſku mieszanie, *arenatio. ib.* Piaſkowany, piaſkiem zaczyniony, z piaſkiem zmieszany, *arenatus. ib.* PIASKOWATY, - a, - e, *Bh.* pyſkowatý; *Rs.* песковатый; na kształt piaſku, cokolwiek piaszczyſty, ſandähnlich, etwas ſandig. Pod siew morwy ziemia chuda i piaſkowata nayzdatnieysza. *Przędz.* 65. PIASKOWIEC, - wca, *m.*, ptak, gatunek kulików, *tringa hypoleucos*, die weiſſe Meewe, Meerſchwalbe. *Kluk Zw.* 2, 315. PIASKOWNIA, - i, ł., *Rs.* песковня, doły albo góry, gdzie piasek kopią, *arenariae Cn. Th.*, die Sandgrube. - §. Piaſkownia zapaśnicza, *coniſterium, ubi athletae uncti puluere aspergebantur. Cn. Th.* Piaſkownia ptasza, *volutabrum pulueream, in quo aues se pulverant. ib.* PIASKOWY, - a, - e, *Bh.* pyſkowý, do piaſku należący, albo piaſkowi podobny. *Cn. Th.*, Sand -, ſandicht. Piaſkowe ziarnko, piaseczek, *Rs.* песчина, песчинка. Piaſkowe ziele, *arenaria*, Sandkraut. *Kluk Dykc.* 1, 48. Drzwi po bokach u pieca, do palenia cegieł, fryszarze nazywaią piaſkową ſortą. *Aign.* 13. PIASNICA, *Tr.*, *ob.* piaseczník, piaseczniczka.

Pochodz. *piaszczyſty, piaszczyzna, zapiaſkować.*

PIAST, - a, *m.*, ieden z naydawnieyszych i naypierwszych książąt Polſkich, którego potomſtwo długim pasmem panowało aż do Władysława Jagiełły, der alte Herzog von Polen, Piaſt. Piszą, że był wzrostu krótkiego a wiąszego, a przetoż *Piaſtą* zwany. *Biel.* 31. - §. b) Piaſt, rodak kandydat tronu albo posiadaiący tron, król Polſki Polak, ein einaebohrner Polniſcher Thronkandidat, oder auch ein Polniſcher König, von Geburt Pole. *Piaſum indigenam appellamus. Orzel. Mscr. Dum de Pia-*

ſtis recensendis certaretur, Maioris Poloniae Praefecti currus fortuito incendio consumptus eſt. Multi tunc per iocum currum Piaſtosque (ob. piaſta), *exuſtos dicebant. ib.*

PIASTA, -y, ż., *Bh.* pišt; *Sr.* 1. pyſta, piſta (z 2. ſtępa; *Sr.* 1. pęſta moździerz); *Crn.* pęsda; *Vd.* peada, piesda, pieſta, *Cro.* pischa; *Rs.* спутница; die Nabe am Rade; miąższe i wywiercione drzewo, które około osi się obraca, a do którego szpice kołowe wpuszczone są. *Archel.* 5, 62. Piasty u kół pojazdowych bywaią brzozowe. *Kluk Roſl.* 2, 163.

PIĄSTKA, -i, ż., *demin. nom.* pięść, *pugillus. Mąez.*, das Fäuſtchen; *Bh.* pęſtka.

PIASTOWAĆ, -al, -uie, *cz. ndk.*, popiaſtować *dk.*, (*Bh.* pęſtowati *contrectare*; *Crn.* pęštujem, pieſtovam *gerulo*, *Crn.* pęštim, z trzymam ieńca; *Etym.* pięść); *in manibus habere, fouere, in sinu geſtare. Cn. Th.*, piaſtować dziecko, na ręku nosić, wszelkie staranie koło niego mieć, ein Kind in den Armen tragen, warten, pflegen, eines Kindes warten; *Bh.* pęštugi, wopęštugi, chowati; *Vd.* otroka peſtuvati, oblaſtuvati, oſkerbeti, oſkerbuvati, obleluvati, ſtrezhi, obſtrezhi, rediti; *Crn.* pęſtujem, peſtuvam; *Ec.* пѣстунствовамъ; *Rs.* нѣстовать, нянчиться. (*Ross.* нѣстовамься pieścić się). Dziecię piaſtować, na ręku nosić. *Ern.* 66. Te twoie ręce są kolebkę ſtały, Gdy mnie w pieluchach ieszcze piaſtowały. *Paſt. F.* 238. Jakżeś wtedy na mym łonie drgała, Kiedym cię maleńką na mych piaſtował ręku. *Teatr* 50 *b, B.* Piaſtował a nosił cię Pan Bóg twóy nie inaczéy, iedno iako zwykł człowiek piaſtować maluczkiego syna swoiego, z *Leop. Deut.* 1. Aż go wszyſtkie popiaſtuiem, ucałuiem, umiłuiem. *Groch. W.* 343. Wielki Boże, piaſtuy nam monarchę, bądź miłościw poddanym. *Zab.* 4, 341 *Jakub. — transl.* W mym cię sercu uſtawnie piaſtuię. *Paſt. F.* 151, noszę, ich trage dich in meinem Herzen. Racz piaſtować iak chcesz dobra moie. *Paſt. F.* 160, zawiadywać niemi, zarządzać, rządzić, verwalten. Piaſtował wolność naszę w rękach swoich, i iak Herkules buławy, tak on nie dał sobie swobody wydzierać. *Birk. Zbar. A* 3. Sejm piaſtuie naywyższą władzę w narodzie. *Gaz. Nar.* 1, 9, sprawuie, verwalten. — Piaſtować urząd, ein Amt verwalten; *Sr.* 1. zaſtopu; *Cro.* obnássam, chasst obnashati). Jeszcze żadnego nie piaſtowałem urzędu. *Siem. Cyc.* 6. Rozmaite dostoieństwa piaſtować będę. *Pilch. Sen. liſt* 3, 298. — Przed monarchą goły miecz ieden pan piaſtował, Jakoby był piiany przed wszemi szermował. *Bielſk. S. M. B*, trzymał w ręku, hielt's in der Hand. Sam w którey ręce berło trzymawał, Piaſtuie Ceix galery sztukę, *tenet manu fragmina. Zebr. Ow.* 285. Dzieło to dotąd w rękach wszyſtkich piaſtowane. *Zab.* 5, 413, *versatur in omnium manibus*). — §. Piaſtować kogo, pieścić się z kim, pieszczenie go chować, mit einem zärtlich thun, ihn zärtlich behandeln, begünſtigen. Byłem szczęśliwy, lecz niebo nie chciało, By mnie tak długo szczęście piaſtowało. *Paſt. F.* 260. O iako szczęście piaſtuie łaskawe Fortelnie moię zapoczętą sprawę, *Paſt. F.* 92. Choroba nie piaſtuie. *Cn. Ad.* 66, *tractat sine respectu*). — §. *Iron.* Kto w niełasce u Pana, z tego będą wszyscy szydzić; a iak poczną, tak go będą sobie podawać, nosić, piaſtować, aż do pachołąt przyydzie. *Gor. Dw.* 124, chilaniren.

PIASTOWY, -a, -e, PIASTOWSKI, -a, -ie, od Piaſta, den Piaſt betreffend, Piaſtiſch. — §. b) Piaſtowy, od piaſty, Rabens, die Rabe des Rades betreffend. Piaſtowa dziura. *Tr.*

PIASTUN, -a, dziecka piaſtuiący, der Kinderwärter; *Bh. et Slo.* pęſtaun; *Sr.* 1. pęſten, noſcher; *Vd.* oſkerbnik, oblaſtnik, flegar, obſtrieshnik; *Cro.* odkojtel, odhranitel; *Eccl.* ѹѣстунъ; *Ross.* кормилецъ, кормичичъ, дядька. Nieś go w łonie swym, iak piaſtun nosi niemowlęta. *Bud. Num.* 11, 12. — §. *tr.* Był ten S. Oyciec bardzo srogim piaſtunem ciała swego. *Wys. Aloy.* 230, ostro ie trzymał, harter Behandler, ſcharfer Wärter.

PIASTUNI, -ia, -ie, PIASTUNOWY, -a, -e, *nutricius Cn. Th., Rs.* дядькинъ; Kinderwärters. PIASTUNIĆ komu *czyn. ndk.*, piaſtunem abo piaſtunką mu bydź, piaſtować go, jemandes Kinderwärter oder Kinderwärterinn seyn, Kinder warten. Józef S. z Jezusem konwersuie i Bogu piaſtuni. *Kchow. Roz.* 113. PIASTUNKA, *PIESTUNKA, -i, ż., dieci piaſtuiąca, niańka, die Kinderwärterinn; *Bh.* pęſtaunka, chůwa, chowačka; *Sr.* 1. pęſtnicijja, noſcherka; *Crn.* pęſtèrna; *Vd.* peſterna, peſtouniza, peſtouza, oblaſtniza, flegarza; *Cro.* odkojtelicza, odhranitelicza; *Ec.* пѣстунница; *Rs.* кормилица, мама. Więc się Jasiek urodzi — gotuyże mu mamkę, A skoro pocznie chodzić, wnet piestunkę Hankę. *Rey Wiz.* 57. Mamek i piaſtunek baśni. *Mon.* 65, 204.

PIASZCZYSTY, -a, -e, -o *adv.*, *Bh.* piſčatý, piſkowitý; *Slo.* piſečni, piſečnatý, plny piſku; *Sr.* 1. pęſkopité; *Vd.* pieſkaſt, pieshen, pieſkoun, pieshoun, piesken, peishzhen, pieshanat; *Cro.* peschon; *Dl.* piachivo; *Bs.* prriseginaſt; *Rs.* песчанный; pełen piasku, voll Sand. Ziemia nieurodzayna, pusta, piaszczysta i niesprawna. *Boter* 212; *Rs.* сунесъ, сунесокъ. Kamień piaszczysty *Rs.* песчаникъ. Stał iako wryty na piaszczystym brzegu, póki mógł doyrzeć naw synowskich biegu. *Groch. W.* 435. — §. Jednéy nocy zięty był ciężkiemi boleściami piaszczystemi wielce gwałtownemi. *Wys. Aloy.* 433, kamieniem, Steinſchmerzen. PIASZCZYZNA, -y, ż., piaski, mieysce piaszczyſte, Sandboden, Sandfläche; *Crn.* plas; *Vd.* pieſkovina, pieshounishe, pieshotje; *Rg.* pjeaccina; *Rs.* песчанка (z 2. trznadel). Laury zbierał na piaszczyznach Syeny. *Przyb. Luz.* 88.

PIĄTEK, -tku, *m.*, *Bh.* patek; *Slo.* pátek; *Hg.* péntek; *Sr.* 2. pętk; *Crn.* pętk, Sibno dan (*Crn.* Siba, z Wenera); *Vd.* petek, petik, peti den; *Cro.* pétek; *Sla.* pétak; *Rg.* pétak; *Bs.* petak (z 2. petàk *quinquennis*); *Rs.* пятница; *Ec.* пѧтокъ; (*Rs.* пятокъ pięć sztuk; pięcioro); piąty dzień tygodnia, der Freytag. Pan Jezus ukrzyżowany był w piątek, albo w wigilią paschy, która dnia piątkowego była. *Sinotr. Lam.* 131. Piątek gości rozgania. *Rys. Ad.* 59, dla postu na pamiątkę śmierci Jezusowéy). Niemasz teraz różnicy między piątkiem i niedzielą, między Wielkąnocą i postem wielkim. *Mon.* 64, 5. Pościć w Piątki, *Rs.* пятничать. Dla swéy wspaniałości iedynie oznaku Wszyſtkich w piątki obżarców czestował bez braku, *Zab.* 15, 93, alle Freytage. Wolę tu w piątek, niż tam w niedzielę. *Cn. Ad.* 1254, wolę swą nędzę, niż jego dostatek). Nie czyń się piątku nie-

dzielą. *Rys. Ad.* 46, piędzią się mierzyć). Kto w piątek śpiewa, ten w niedzielę płacze. *Cn. Ad.* 830. – Wielki piątek, piątek przed wielką nocą, *Slo.* welki pátek; *Vd.* veliki petik; *Cro.* veliki petek: *Sla.* veliki pétak; *Rs.* страстная; der Charfreytag. Zawsze, nie tylko w same Wielkie Piątki, Wszędy nie rzkąc w kościele, trzeba tey pamiątki Smierci Jezusowey. *Pot. Zac.* 52. PIĄTKA, -i, ż., *Bh.* pětka; *Crn.* pétiza; *Vd.* petirštvu, petirnost, petnost; *Rs.* пятёрка; *Ec.* пятерица, пятица; cyfra liczbę pięć wyrażaiąca, die Fünf, szczególniey liczba pięć w kartach, die Fünfe in der Karte. (*Rs.* пятки дыму пять *gr. 1. 1.*). Siądź do kwindeczyka, a ia mu z tyłu figury i piątki podawać będę. *Teatr* 27, 9. Stawił na piątkę z naszem połowę arędy. *Kras. sat.* 106. Cała iego intrata z główki, miłostek i piątki przychodzi. *Teatr* 14, 18, z kart). – §. b) piątka, iedna piąta część, ein Fünftel; *Slo.* petina; *Rs.* пятина. *3/5* trzy piątki. *Jak. Mat.* 1, 60. Przez wyraz *4/5* cztery piątki, rozumiemy cztery części, których potrzeba pięć na złożenie iedności całey. *Jak. Mat.* 1, 60. (*obs. Rs.* пятина *1/5* dziedziny Nowogrodzkiey, ztąd пятинещь mieszkaniec takiey piątey części; пятинщикъ płacący piątą część). PIĄTKOWY, -a, -e, od Piątku, Freytags; *Rs.* пятничный. Nieraz lepiéy się maią na piątkowych rybach, niż na niedzielnéy zwierzynie. *Sekl.* 13. Wiersz móy suchy i postnemi słowy, Nie miéy za złe, bo koncept pono w nim piątkowy. *Kchow. Fr.* 98. Piątkowe śpiewanie, niedzielne śniadanie, rzadko na dobre wyydzie. *Cn. Ad.* 830. *PIĄTNICE *plur.*, *Rs.* пятьдесятница, zielone świątki; Pfingsten. Umiał on corok wiązać w dzień Piątnic Paraszkę, Dawszy iedwabiem wyszyć rąbkową zapaskę. *Zim. Siel.* 225.

PIĄTNO, PIĘTNO, -a, *n.*, (*Rs.* пятно plama, пятнышко plameczka, родимое пятно znamię; *Eccl.* пятно *signum*). Piątno nic inszego nie iest, iakoby herb abo znak iaki nie do zatarcia; własność iego naznaczyć co. *Karnk. Kat.* 114, cf. cecha, das Mahlzeichen, Brandzeichen, Stempel, Brandmahl, Brandmark; *Esn.* danga, bigligh; *Rg.* xigga, proxigh, obigljexa, biljegh (*ob.* żegać); *Vd.* preshganiza, preshganishe, vshganu sueme, znaminje). Stadu piątno, bydlu znak dlatego czynią, żeby się mogło poznać między cudzemi. *Zaw. Gosp.* Piątno końskie *Rs.* тавро. Uiławnie zdaie mi się, iż na czole moim noszę wyryte piątno méy zbrodni. *Teatr* 53 *b*, 41, cf. pryskowanie). Te kaydany, piątno występku i kary. *ib.* 49, 4. Cudność zwierzchnia prawdziwy znak iest a piątno wnętrzney dobroci. *Gor. Dw.* 409, *Dambr.* 708 *et* 195. Dzieła człowiecze maią sprawcy swoiego piętno, niedoskonałość. *Kras. Podst.* 37, charakter, cechę). – *§. piątno, s herb, das Wappen. Umyślilem familiie przednieysze każdą z osobna pod ich piątny abo herby wspomnieć. *Papr. Ryc.* 7. Piątno herbu nie patrzy na farbę, ani na pole, tylko figurę swą pewną ma. *Orzech. Tar.* 11, kształt, rysunek herbu, die Zeichnung des Wappens. – § b) piątno, narzędzie do cechowania, pryskowania. *Cn. Th.*, das Eisen zum Zeichen: eindrücken, Einbrennen, Brandeisen. PIĄTNOWAĆ, PIĘTNOWAĆ, -ał, -uie, *PIĘTNIĆ *czyn. ndk.*, *Vd.* preshgati, prevshgati, vshgati znamen; *Rg.* xigati; *Bs.* sgigati, zabigljesgiti, dangati; *Rs.* пятнать; cechą oznaczać, naznaczać piętnem, cechować, pryskować, mit einem Mahlzeichen bemerken, bezeichnen, ein Zeichen einbrennen, eindrücken, aufdrücken, stempeln, brandmarken. Przypłodek wszelki trzeba piątnować i znakować. *Haur Ek.* 77. Różne narody różnie konie piątnuią; iedni kładą piątno na czeluściach, drudzy na szyi, nayczęściey na udach. *Hipp.* 27, *Rs.* тавро́вать; заклеймить. Piątnuiący konie *Rs.* пятнáльщикъ, пятнéщикъ. W Mingrelii dzieciom przy krzcie piątnuią krzyż na ręku. *Alok. Turk.* 104, wypalaią, wyżegaią). Papier pod swoim dozorem Komissya skarbowa piętnować każe. *Skrzet. P. Pol.* 1, 550. Piętnowany papier. *Vol. Leg.* 8, 146, stęplowany, Stempelpapier. Człowiek czym iest otoczony w koło, To się na iego miękkości piętnuie, Z odmianą rzeczy i on raz wesołą, Drugi raz smutną postać okazuie. *Karp.* 1, 78, wycińka się, es drückt sich ab. Surowość, co na iego piętnuie się czole. *Przyb. Ab.* 22. Wy, niosąc głody, zaboie, tyrańskwa, Chcecie bym się waszym piętnił znakiem! *Teatr* 45 *d*, 59 *Wyb.*, *Es.* opadovati *maculam turpitudinis inurere*). – Piętnowanie (pryskowanie), Brandmark, zawsze ma bydź dawane na plecach, nie na czele, ani innéy powierzchowney ciała części. *A. Zamoy.* 202, piętno.

PIĄTODNIOWY, -a, -e, *Boh.* pětidenny, co piątego dnia przypadaiący, jeden fünften Tag, fünftägig. *Cn. Th.*

*PIĄTOGRAN *Tr.*, Pięciogran.

PIĄTRO, *ob.* Piętro.

PIĄTY, -a, -e, w rzędzie po czwartym następuiący, *Bh. et Slo.* pátí, pátý; *Sr.* 1. piaty, piaté; *Sr.* 2. pěti; *Vd.* peti, petverstni; *Crn.* pęte; *Cro.* pèti; *Rg.* peeti; *Sla.* pèti; *Bs.* peti; *Rs.* пятый; *Jnd.* pantschami; *Ger.* der fünfte. Piątego dnia przyiechał. *Tr.* *Piątegodziestego dnia. *Rey Pst. A a* 2, piętnastego dnia). Piąte xięgi Moyżeszowe *Rs.* второзакóнїе. W pokoiu tym cztery kąty, a piec piąty. *Teatr* 7 *c*, 73, goło, próżno). Brak mu piątéy klepki. *Zabł. Zbb.* 99, *ob.* klepka). Tyle dbam o to, iak pies o piątą nogę. *Teatr* 24 *c*, 84. Jak piąte koło. *Cn. Ad.* 292, potrzebny iak Pilat w kredzie, iak djabół w Częstochowie; *Slo.* čo pátého kolesa k wozu potreba?). Chodził iako piąte koło między ludźmi. *Rey Zw.* 20 *b*, samotny, *niedurny). Piąte w dziewiąte, groch z kapustą, das Hundertste ins Tausendste; cf. ni w pięć, ni w dziewięć). Piąta, *sc.* godzina, fünf Uhr. O piątéy przyydę. *Ld.* Piąta, *ob.* piątka. Po piąte, fünftens. PIĄTYROG *herb*, dwa anguły z sobą powiązane, tak że pięć rogów wyrażaią; na wierzchu liliia biała. *Kurop.* 5, 39, ein Wappen.

PIAWKA, *ob.* Piiawka.

PIĆ, pił, piie *cz. ndk.*, (Piiać *frequ.*), *Bh.* pit, piiti, pięi, piwam, pivávam; *Slo.* pit', pijem; *Sr.* 1. pici, pijem; *Sr.* 2. pisch; *Crn.* piti, pyti, pyem; *Vd.* pit, piti, pijem, pyti, pianzhuvati; *Cro.* piti, pijem, piem; *Rg. et Bs.* pitti; *Sla. et Dl.* piti; *Rs.* пить, пью, пію; *Lat.* bibere, *Gr.* πίνειν); pić co, napóy w się brać, etwas trinken. Turcy nie piią pospolicie iedno raz, naiadłszy się. *Star. Dw.* 44. Wino, wodę, piwo, miód, rozmaite trunki pić. *Ld.* Kto piie, ten żyie. *Teatr* 7 *b*, 45, Kto piie, ten tyie. *Rys. Ad.* 31. Kto siła piie, rad się pobiie. *Rys. Ad.* 33. Piy abo się biy; Abo piy abo idź precz. *Cn. Ad.* 2, *ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι, aut bibe aut*

abi). Piy, nie wyy czlecze, a gdy się upiiesz, Póydź spać. *Jabl. Ez.* 105. Nie będzie iey ten pił, niechay on ią piie. *Gor. Dw.* 8. Niechże piie piwo, iakiego nawarzył. *Falib. J.* 3, cf. piwo). Piy przedymaiąc. *Cn. Ad.* 853, ostróżnie, skromno). Piy źle, dopiiesz się lepszego. *Cn. Ad.* 854, kto nie skosztował złego, nie wie co dobrego). Piię z czego, piię ze złota, złotym, perłowym kubkiem, abo kieliszkiem. *Cn. Th.*, aus einem Becher oder Glase trinken. Przyniesiono naczynia złote i śrebrne, i pili niemi. *W. Dan.* 5, 3, pili z nich). Pić *prze zdrowie, przez zdrowie, za zdrowie czyie, pić zdrowie, Gesundheit trinken, cf. pełnić). I iedli i pili na téy uczcie, i pili zdrowie pani swéy, a zdrowia krola swego nie pili. *Niemc. Bibl.* 7. - Pić do kogo, pełnić do kogo, w ręce czyie, *Sr.* 1. pitpiti. *Crn.* nipyam, pomasinem, pomasiheti, *Cro.* napijati, napijam, nazdravljujem, *Bs.* napitti, napiati, zdravice ciniti; jemanden zutrinken, zu thm trinken Jabym od niego pełn y, gdyby do mnie przyszł. *Gor. Sen.* 103. Prassowie pogańscy umarłego posadzą na stołcu i piią do niego, mówiąc: ia do ciebie piię; a czemuś umarł? a wszak masz swoię miłą małżonkę, dziatki, i wszystkiego dostatek? Potym do niego drugi raz piią na dobrą noc. *Stryik.* 148. - Pić na co, na kogo, na czyy rachunek, na czyy karb, auf etwas trinken, auf jemandes Rechnung trinken. Radził mi, żebym drugi raz na żywego niedźwiedzia skórę nie prz. *Jabl. Ez.* 78. Gospodarz mniema, by na gościa pił, a gość nań piie. *Klon. Wor.* 59. - Pić mi się chce, = pragnę, mich dürstet. Słysząc to, pić się chce, iako po śledzi. *Pot. Pocz.* 178. Już dyszy pod ciężarem, i ledwo nie, iak mówią, ostatnie pić prosi. *Pot. Arg.* 671, o ostatnią kroplę; już dogorywa). - §. pić, *raczéy* piiać, pijącą być, léy rozléy, kulla pilnować, *Slo.* fortelowati (cf. garłować); *Vd.* pyanzhovat, pianzhuvati, mozhno piti, pianostiti, napajatise, koludrati, berlati; *Rs.* кутежить; saufen, dem Trunke ergeben seyn, trinken. Cała Polska, gdy Auguit pił, była pijana. *Zab.* 15, 107. Przed potopem używali i pili, ożeniali się i za mąż dawali *Sekl.* 24. - §. b) *transl.* ptaki zboża piią, wyżobią dziobem, die Vögel schnäbeln die Körner aus den Aehren, fressen das Getreide. Cudzą pszenicę ogania, a iego wroble piią. *Cn. Ad.* 214. Jaskolka, ani konopi, ani prosa pie, Samemi ieno robaczkami żyie. *Kniaź. Poez.* 13, 144 - §. c) *poet.* pić, w się brać, in sich einsaugen, in sich ziehen. Jak wiele krwi poddanych piią bolowiska! *Teatr* 51, 10. Niektore nowe galery tak piły wodę, że nie mogły pierwszéy podróży z mieysca odprawić. *Klok. Turk.* 248. Niech to żelazo krwi Pana swoiego nie piie. *Post. P.* 180. - *§. Tabaki zakazano nosem *pić. Sak. Sob. A* 3 *b*, *Rs.* нимъ табакъ заживать табаки, Tabak schnupfen; cf. *Vd.* tobak pici, = tutoń palić; *Vd.* tobaka piua, tobakavez, = tutuniarz, co tutań pali.

Pochodz. *picie, piiany, piianiuteńki, piiaństwo, piiak, piiaczka, piianica; piiatyka, pity, piiauka, piwo, piwny, piwnica, piwniczny, piwowar; dopiiać, napić się; opić się, opiłstwo, opiły, popiiać; podpić; przepić; rozpić, spić; wypić, upić się, upior, upierzyca; zapiiać; paić, paiać; napoić, napoy, odpoić, opoić, opoy; przepoić, spoić, wpoić, wpaiiać; upoić, upaiać; rozpoić, rozpaiać, cf. piana* cum deriuatis.

1) *PICA, *PICZA, -y, ż., *Bh.* pice *pabulum*; *Sr.* 1. picza, piza; *Sr.* 2. piza; *Vd.* pizha, spisha, jied; *Cro.* pizha, brasbno; *Dl.* pichya, pitchya, brasno, jezbina; (*Dl.* pita *placenta*); *Bs.* pichja, hrana, jezbina, jestoiska, jutrojska; *Rg.* picchja; *Rs.* пища pokarm; cf. *Germ.* Spelse śpiża); karmia dla bydła, pasza, Futter für das Vieh. Szopy ku zachowaniu siana abo iakiey inszey *pice. *Cresc.* 26. Wyki używaią się do pice; bowiem czysty pokarm z nich bydłu. *Cresc.* 178. Jeśliby pice słomianéy nie dostało, tedy chrost bydłu dawać. *ib.* 38. *Pastus*, karmia, pastwa, t. i. bydlęca żywność, pica. *Mącz. Eruum*, wszelaka pica dla bydła. *Mącz.* Pica, śpiża woienna. *Cn. Th.*, Fourage. Dowożenie bezpłatne żywności dla woyska, nazywało się *picza. *Czack. pr.* 1, 232.

Pochodz. *picny, piczny, picować, picowny, picownik.*

2) PICA, PICHNA, PICZKA; *Dzwonk. A* 3, pizda, pizia, psiocha, *obscoen.*, członek niewieści, die weibliche Scham; *Bh.* picka (pickam, djati szczać), pyge, pizda, strzyka, sunek; *Vd.* shienski sram, kuna, pisda. (cf. kiepstwo, kiep').

PICIE, -ia, *n.*, *Bh.* piti; *Slo.* pi'ti; *Sr.* 1. picji; *Sr.* 2. pitje, *Vd.* pitje, pijazha, pijenje, pitek, popitek, ispijanje, popitje, napitje, pivu, piva (cf. piwo), pialu, pilish; *Cro.* pitje, pivina, pilo; *Bs.* pitje; *Sla.* pitjo; *Rs.* питьè; *Ec.* пиво, напитокъ. - 1) *actio*, picie, pelnienie, das Trinken. Picie wygania frasunki. *Petr. Hor. D* 2 *b*, na frasunek dobry trunek). Picie ustawne abo długie, siedzenie przy pełnéy. *Cn. Th.*, das Saufen, cf. piiatyka). Picie do kogo, = pełnienie, *Cro.* napijanyo, das Zutrinken. - §. b) picie *pass.*, to co piią, napitek, napoy, trunek, der Trunk, das Getränke. Wino, małwazya i inne drogie picia. *H. Post. W.* 2, 60. Kwasna picia wszelakiego iak teraźnieysza Krakowska po wszystkiey Koronie bydź ma. *Herb. Stat.* 179. Picie iż ograniczone. *Vol. Leg.* 2, 666. Picie troiakie maią Bisurmany, iedno z miodu, drugie z rozynków, trzecie z moszczu. *Paszk. Dz.* 124. Picie piiane, trunek mocny, *Ec.* опоина, питіе всякое хмѣлное кромѣ вина виноградинаго. Picie chłodne *Ec.* студеноπитіе, холодное πитіе. Naczynie do picia *Vd.* pitna posoda, pialza, puneza.

*PICNI, *ob.* Picowny. *PICOWAC, -ał, -uie, *cz ndk.*, *Bh.* picowati *pabulari*; *Sr.* 1. picjupu *pabulor*; *Vd.* pitati *saginare*, pizhati, jesti dati; opizhati, napizhati, = odkarmić, nakarmić; *Crn.* pitam *sagino*, pitanz *obesus*; *Rg.* pittati *inbeccare*; *Cro.* pitati, pitam *sagino*, *rostro cibum ingerendo nutrio*; *Bs.* pittati, napittati, dati jesti; *Dl.* pitati; *Rs.* питать karmić, упитывать ukarmić, напитывать, напитывать nakarmić, пропитать przeżywić, pożywić, питомецъ wychowaniec; *Ec.* питать wychowywać dzieci); żywność zbierać, zgromadzać, na picowanie jeździć. *Cn. Th.*, szukać pas y koniom, osobliwie obozowym, fouragiren, Futter holen; cf. śpiżować). Po żywność słać, iako to zowią, w picowanie, gdyby nieprzyiaciel Iliszko był, aby żaden nie słał. *Tarn. Ust.* 278, *Bh.* picowanl.

Woic-

Woiewoda Wołoſki okrutnie mordował Polaków przed Soczawą, zwłaszcza na picowaniu; bo zarąbane wszędzie drogi były, aby do naszych żadna żywność nie szła. *Biel. Kr.* 435 *et* 95. Na picowaniu wielu naszych nachwytano. *Gwag.* 88. Żołnierz teraz w iednéy wsi wyiada, w drugiéy wóz ſkarbny picuie. *Star. Ref.* 113, cf. naśpiżować).

*PICOWNIK, - a, *m.*, na picowanie ieżdżący. der Fouragier; Bh. pienik; *Slo.* ťažňár; *Sr.* 1. piczwaŕ; *Vd.* pizhar; *Rs.* пищмешь, корчёвщикъ, фуріеръ. Matyasz uderzył na picowniki Polſkie, którzy bez sprawy wolno ieździli to sam to tam. *Gwag.* 88. Kodrus kosę na się wziąwszy, ku picownikom nieprzyiacielſkim poszedł. *Warg. Wal.* 176. Nasi Czechów zewsząd trapili, zwłaszcza picowniki. *Biel. Kr.* 192. Jawnéy bitwy zwieśdź nie chciał, tylko co z kątów na nich przypadał, a picownikom naywięcéy szkodził. *Bielſk.* 299. Picownika urząd, szafarſtwo. *Cn. Ti*, *PICOWNY, *PICZOWNY, *PICZOWANY, *PICNY, - a, - o, furażerſki, picowaniu służący, Fourage-; *Sr.* 1. piczowné, piczwarſki. Picny, *pabularis. Mącz.* Samych wozów piczownych w woyſku było tyſiąc. *Stryik.* 731. Wozów piczowanych 30,000 w obozie było. *ib.* 650. 2) PICZNY *Venator.*, tłuſty, fett; *Bh.* picnaty, *Vd.* pitoun, pishen, z karmny, (*Rs.* пищевый sytny, posilny; *Ec.* безпищіе post). Po myſliwſku mowi się: kuropatwa piczna, to ieſt tłuſta. *Kraj. Podol.* 60. Bekas piczny. Kuropatwa *pyszna albo żyrowna; bekasy *pyszne* abo żyrowne. *Chmiel.* 1, 80, *ob.* pyszny.

1) PIEC, piekł, piecze, piekę cz. *ndk.*, upiec *dk.*; *Boh.* péci, pect, pyct, pekl, peku, pýkati, pýkáwati; *Slo.* péct', pečem; *Sr.* 1. peku, pieku, pečžu; *Sr.* 2. paz, pakl, paku; *Crn.* pezhi, pekl, pèzhèm; *Vd.* pezhi, apezhi, pekel, pekeu, pekla, pezhem; *Cro.* pechi, pekel, pèchem; *Dl.* pechi; *Hg.* főzök; *Rs.* pecchi; *Rg.* pecchi, pecem; *Sla.* pechi; *Rs.* печь, пеку, упéчь, упечатъ, жарить, ужарить, зажарить; *Pers.* pachten; *Visigoth.* speka; Rotker. pachen, *Suec.* baka, *Angl.* to bake, *Ger.* backen, Brot backen; upiec, gar backen, ausbacken. Piéc w piecu, n. p. Piekarz chléb piecze. *Zab.* 12, 274. Piekarze wie, iż dobry chléb z mąki, wody i drożdży dobrych się piecze. *Torz.* 129. Ciaſto, gdyby się w piecu nie dopiekło, wsadzić go znowu, aż się dobrze upiecze. *Syr.* 865. Gruszki pieczone. *Biel. Sw.* 252, w piecu lub popiele suszone, gebackne Birnen. - §. piéc co u ognia; pieczenią piéc, braten, am Feuer braten; upiéc, gar braten. Kto pieczenią piecze, żeby mu się iéy nie dostało, a przynaymniéy tłuſtości na chleb! *Rys. Ad.* 28. Chce, aby mu pieczone gołębie do gęby wlatały. *Birk. Podz.* 10. Nie przyleci do gęby gołąb' upieczony. *Kołak. W. B* 4. Powiadaią, że kiedyś żywe kiełbasy a pieczone gołębie po świecie latały. *Pim. Kam.* 359. Pieczony i warzony. *Cn. Ad.* 831, powolny, cierpliwy, na wszyſtko zezwala, cf. a biało? biało, er läßt ſich alles gefallen. Za tym ci i dobrą noc day i rozum boże, Wiedz to twoie pieczone warzone niebożę. *Papr. Przyk. C.* 4, cf. *Slo.* ge u něho pečení, wareni, *eſt illi acceptiſſimus*). - Rzepa pieczona *Vd.* pezhka, smoika). Kasztany piéc, Kaſtanien röſten. - *Prov.* Dałby się zań upiec. *Cn. Ad.* 140 *et* 420, wpadłby w ogień, wskoczyłby w ogień zań). Co się upiecze ukróy. *Dwor. II* 2, korzyſtay z każdéy okazyi). §. Raki piéc, zapłonąć się od wſtydu. *Cn. Ad.* 830, *Lom. II.* 2. zapérzyć się, *ob.* rak, ſchaamroth werden. Wey, iakiego racka upiekła. *Teatr* 27, 61. - §. b) piéc, z palić, gorącem dokuczać, *phys. et moral.* dogrzewać, brennen, heiß machen, warm machen. Gdy słońce przykro piecze, deszcz znamionuie. *Haur Sk.* 101. Rana piecze, eine Wunde brennt, verurſacht ein Brennen. Pieczenie w gardle z pragnieniem do picia, z gorzkością. *Krup.* 5, 668, cf. ślinogorz, Brennen im Halſe. - *Transit.* piéc kogo, dogrzewać komu, doymować komu, palić go, doſkwierać, einen brennen, ihm warm machen, heiß machen. Jeżeli was piecze krwi żądza, uderzcie o nas wasze oręże. *Stas. Num.* 1, 27. Te łzy, ten żal, ten kłopot, co mię srogo piecze. *Przyb. Ab.* 20, cf. *Vd.* vjeſt mene peshe, z sumnienie mię gryzie; *ob.* pierza). O dożywotny człowiecze, Jak cię siła trosek piecze! *Jag. Wyb. D.* 4, J iad i wſtyd ią piecze. *Tward. Wład.* 236. J Bogi maią oczy, i ich miłość piecze. *Hul. Ow.* 203, *Teatr* 5 *b*, 21. Gdyby się pobrali, biedęby nam piekli o swoie maiątki. *Teatr* 55 *c*, 13. Pieczesz fortuno ślepa, zagniewana, Gdym w utrapieniu tak mym odbieżana. *Paſt. F.* 89. Bieda zewsząd piecze. *Bardz. Tr.* 441.

2) PIEC, *G.* pieca, *m.*, *Bh.* pec, lamna, lampnka (cf. kómin, kóminek); *Hg.* kemenesze; *Slo.* pec, kachle (*ob.* kafla); *Crn.* pęzh, z piec; *Crn.* pezhnisa, z chlebowy piec; (*Crn.* pezhovje *rupetum*, pezhovina *saxetum*, *ob.* opoka); *Vd.* pezh, piezh; *Vd.* pezhnisa, z chlebowy piec; (*Vd.* pezh, pezhina, z opoka, ſkała); *Cro.* pèch; pekva, z chlebowy piec; (*Cro.* pechina, z opoka, ſkała); *Sla. Turc.* furuna (cf. *Gall.* fourneau); *Sla.* pokłyuka, z chlebowy piec; (*Sla.* pechina, z opoka); *Bs.* péech, peechka; *Rg.* peech, pechizza; (*Dl.* peech, z komin); *Sr.* 1. pěcź, piez *furnus*, nětij *fornax*, kaflowy piec kachlie; *Sr.* 2. kachlé piec; paz chlebowy piec; *Rs.* печь; *Ec.* печь, печища; piec izdebny, do ogrzania pokoiu (cf. kominek, komin). der Ofen im Zimmer. W piecu palić. *Petr. Ek.* 134, einheizen, *ob.* dyalekty pod *palić*). A zapalże w piecu! *Teatr* 8, 7, heize doch ein! W ſtarym piecu djabół pali. *Teatr* 8, 58, cf. im kot ſtarszy). Bywał Janek u dworu, wie iak w piecu palą. *Rys. Ad.* 4, słyszał ci z daleka). Piec z kachlów abo kachlowy. *Swith. Bud.* 295, ein Kachelofen. Piec gliniany. *Bibl. Gd. Ps.* 12, 6. Wſtawić w piec *Bs.* upechjatti, ſtaviti ù peech, *It.* infornare. - *Prov. et Dict.* Cztery kąty a piec piąty. *Cn. Ad.* 985, *Teatr* 7 *c*, 73, gołe ściany, puſtki). Poprawił się z pieca na łeb, na głowę, na szyię. *Zegl. Ad.* 203, *Cn. Ad.* 895, *Rys. Ad.* 55, *Zab.* 5, 219; *Slo.* wihral speca na hlavu; z peca pod lawicu ſi pomóct'; z deszcza pod rynnę). Po ten dzień były szczęśliwe expedycye W. K. Mości; od tego czasu i tak z pieca na głowę. *Nar. Chod.* 2, 289, (z mowy *Zołkiewſk.*), t. i. wszyſtko się przewróciło, runęło). - Książka zła w piec. *Cn. Ad.* 369, w ogień, lub na pieprz, na placki). - Kto sam w piecu lega, maca drugiego ożogiem. *Pot. Arg.* 725, *Sowit.* 71; *Slo.* kdo ſam w peci liha, teſ' tam i druhého hřeje. (*Vd.* prepezhka, z golota, galgan, hultay), cf. sameś taki; cf. kocioł garkowi; cf. piecuch). - Za piec, z w kąt, do kąta, pod ławę, schoway się, hintern Ofen mit dir. Jłowſkiego, gdy osądzono, tedy marszałek kazał mu iść za piec, i powiedział mu, że kasztelaniią król z niego zeymuie. *Biel.* 731. Kto robi, póydzie do ſtołu, a kto próżnuie za piec. *Bzow.* 13, cf. bez prace, nie będą kołacze). Dobrze tobie za

piecem siedzieć, nie rządzić. *Cn. Ad.* 192, cf. cicho siedzieć, cf. świnie paść). Drżał, truchlał, radby się za dziesięć pieców schował. *Off. Str.* 3. – Za piecem albo na piecu wychowany, domator, niećwik, hintern Ofen erzogen, ohne Erfahrung. Wszystko umie; nie za piecem się też wychował. *Teatr 7 d, 5 Czartor.* Żadnego doświadczenia, na piecu, iako mówią, schowawszy się, mieć nie może. *Star. Dw.* Człowiek się także nie za piecem wychował. *Zabł. Bal.* 40, wie, gdzie kozy gnano). – Kiedy Pan Bog zechce, i na piecu da. *Rys. Ad.* 22, *etiam dormientibus*). Ty darmolęgu co czynisz? Onegoć się wierszyka chce, Da Bóg na piecu komu chce. *Rey Zw.* 231. Zwyczayna fortuna potka i na piecu. *Pot. Syl.* 231. Komu śmierć objecana, umiera na piecu. *Pot. Arg.* 598, cf. na łóżku). – §. b) Piec, w ktorym chleb pieką, der Backofen. Kiedy w piekarni dosyć iest mieysca, to czasem stawiaią piec chlebowy przy kachlowym. *Switk. bud.* 301. Z różnych pieców chleb ieść, nie zawadzi. *Zegl. Ad.* 308, cf. mieysc odmiana). Kuchenny piec dwoiaki, polowy czyli podróżny, z blachy żelaznéy lub miedzianéy; drugi murowany. *Wiel.* 2, 21. – §. Piec hutarski, kowalski. *Cn. Th.*, der hohe Ofen, der Schmelzofen, cf. fryszerka, dymarka). Kruszce żelazne w wielkich piecach topią. *Mon.* 74, 85. Piec ślarski, w ktorym tygle stoią. *Torz.* 35, cf. oszow, chłodnik). – *Metonym.* Trafia się czasem, że piec cały porcelany przepadnie. *Torz.* 127, wszystka w piecu porcelana, cf. warzyć piwa). – W Chymii wszystkie naczynia, które zawieraią w sobie ogień, nazywaią piecami. *Krumł.* 19. Piece topielne, naczynia ułatwiaiące topienie się ciał w ogniu, t. i. piecyki od chymików używane. *Mier. Mfk.* – *Milit.* Piece w polkopach, komory czyli podsady prochowe. *Jak. Art.* 3, 308, Schanzenofen. – Piec wapienny, Kalkofen. – §. *transl. poet.* Etny piece wapienne wyrzucaią ogień. *Brud. Oft. D.* 7, otchłani, Schlünde.

Pochodz. *piecek, piecyk, piecowy, piecuch, piecak; piecza* cum deriu., *pieczołowitość, opieka*; (Cro. *opèka, = cegla; pechnyak, = kusla*); *opoka, opoczny: peczyna, pczyna; Pieczyngi; przypiecek, zapiecek; pieczenia, pieczeniarz, pieczyste, pieczywo. Piekarz, piekarka, piekarski, piekarstwo, piekarczyk; pieczęć, pieczątka, pieczętarz, pieczętować, zapieczętować, odpieczętować, rozpieczętować; piekło, piekielny, piekielnik; przedpiekle, przypiekle, piekiełko; dopiéc, dopiekać, napiéc, napiekać; opiéc, opiekać; przepiéc, przepiekać; przypiéc, przypiekać; spiekać się; spiekły, spiekłość; upiéc; wypiekać, wypiéc; zapiekać, zapieczenie.*

PIĘĆ, - ię, *Bh.* pét; *Slo.* pat'; *Sr.* 2. pěť; *Sr.* 1. pjetj, piacj, piacjo; *Crn.* pęt; *Vd.* pet; *Cro., Bs., Rg.* pét; *Sla.* pèt; *Ec. et Rs.* пять; *Gr.* πεντε; *Pers.* peng; *Jnd.* pantscha; *Germ.* fünf. *Obseruez numeralia cardinalia apud veteres generis feminini*; n. p. Ona pięć głupich panien wziąwszy lampy, nie wzięły z sobą oleiu. 1 *Leop. Math.* 25, 3. On co wziął pięć grzywien, robił niemi; tak iż zyskał niemi drugą pięć. 1 *Leop. Math.* 25, 16. – §. Gadasz ni w pięć, ni w dziewięć. *Zabł. Amf.* 37, bez sensu, bez składu, nie kléi się twa mowa, weder gehauen, noch gestochen. Ożenił się ni w pięć, ni w dziewięć, z kobietą, ktorey nikt nie zna. *Teatr* 36 *b*, 33, *Mon.* 65, 368, *ib.* 73, 278, *Teatr* 6, 46; *Rg.* ni slastan, ni maastan, s ladaco, ni k *selu, ni k *horodu. *Pim. Kam.* 320. (*Slo.* bere pat' za dwanaść *deceptor*).

Pochodz. *pięćdziesiąt etc., piętnaście etc., piąty, Piątek, piątka, popiętny; pięść, piąstka.*

PIECAK, - a, *m.*, garniec żelazny, który w piec stawiaią. *Tr.*, ein eiserner Kochtopf, im Ofen darin zu kochen. Piecak, żelaznik. *Crn.* 790, *Bh.* kamnowec

PIĘĆCZĘSTNY, - a, - e, *Rs.* пятичастный, na pięć części się dzielący, *quinquepartitus. Mącz.*, fünftheilig. PIĘĆDZIESIĄT, *G.* pięćdziesiąt, *Bh.* padesat; *Slo.* pat'desiat'; *Sr.* 1. pietidjeßat, piacidjeßacj; *Sr.* 2. pěťdjaßet; *Crn.* petdéset; *Vd.* petdesset, petdeset, petred; *Cro.* petdeszet, pedeszet; *Bs.* pedeset; *Sla.* pedesèt; *Rs.* пятьдесять; pięć razy dziesięć, funfzig. Poszedł pan s pięćdziesiąt żołnierzy. *Bud.* 2 *Reg.* 1, 9. Pięćdziesiąt kroć *Ec.* пятьдесятью, пятидесятижды. PIĘĆDZIESIĄTEK, - tka, *m.*, *Bh.* padesatek, pięćdziesiąta część czego, der funfzigste Theil. – §. *Boh.* padesatka liczba z pięćdziesiąt złożona, die Zahl Funfzig. *Turma quinquaginta militum*, pięćdziesiątek żołnierzy. *Cn. Th.* PIĘĆDZIESIĄTLETNI, - ia, - ie, *Bh.* padesatiletý; *Vd.* petdeset lét star; *Ec.* пятидесятолѣтный *Ross.* пятидесятилѣтный; pięćdziesiąt lat maiący funfzigjährig PIĘĆDZIESIĄTNICA, - y, *ż.*, (*Rs.* e *Ec.* пятьдесятница, = zielone Swiątki, троицын день Tróyca; cf. *Piątnice*); niedziela *Quinquagesima Cro.* petodeszeticza. – Już od nowego zapustu prawie aż do Wielkiéy Nocy dni 50, zowie się ta niedziela pięćdziesiątnica. *Sk. Kaz.* 86, cf. siedmdziesiątnica). Pięćdziesiątego dnia po wyyściu z Egiptu, dany iest na górze Synai stary zakon; i przeto święcili u Moyżesza święto pięćdziesiątnicy. *ib.* 257, das Fest des funfzigsten Tages, Pascha. W oktawę Pentecostes abo pięćdziesiątnice *Birk. Ob. E b.* PIĘĆDZIESIĄTNIK, - a, *m.*, *Bh.* padesatnik; *Bs.* pedesetnik; *Ec.* пятьдесятникъ, пятьдесятоначальникъ, пятидесятоначальникъ; *pentacontarchus Cn. Th.*, nad pięćiądziesiąt przełożony der Funfzigmann, Hauptmann über Funfzig. Posłał poń pięćdziesiątnika i z pięćiądziesiąt iego. *Bud.* 2 *Reg.* 1, 9. Książęta, rotmistrze, setniki, pięćdziesiątniki i dziesiątniki. 1 *Leop. Deut.* 1. PIĘĆDZIESIĄTNY, - a, - e, pięćdziesiąt w sobie maiący, *quinquagenarius. Cn. Th.*, *Cro.* petdeszétni; funfzig enthaltend. – *§. W dzień *pięćdziesiątny. *Smotr. Ap.* 75, z PIĘĆDZIESIĄTY, - a, - e, w rzędzie po 49tym następuiący, der Funfzigste; *Bh.* padesaty; *Slo.* pat'désati; *Sr.* 1. pietidjeßaty; *Sr.* 2. pěťdjaßeti; *Crn.* petdesete; *Sla.* pedeséti; *Bs.* pedeseti; *Ec.* пятидесятый; *Ross.* пятьдесятый. Pięćdziesiątego dnia po wyyściu z Egiptu. *Sk. Kaz.* 257; *Piątegodziesiątego dnia. *Rey Post. A a* 2; *ob.* pięćdziesiątnica. (PIECEK, *ob.* Piecyk). PIĘĆFUNTOWY, - a, - e, *Sr.* 1. pietidjuntowné; *Rs.* пятифунтовый; fünfpfündig, *quinquelibralis Cn. Th.* PIĘĆGRANISTY, PIĘCIOGRANISTY, PIĘĆGRANIASTY, - a, - e, *Bh.* pětihraný; *Rs.* пятиугольный; *Ec.* пятіугóльный, пятероугóльный; *pentagonus Cn. Th.*, fünfeckig; *ob.* pięciokątny. PIĘĆGRANISTOŚĆ, PIĘCIOGRANISTOŚĆ, PIĄTOGRANOŚĆ, - ści, *ż.*, *Tr.*, die Fünfeckigkeit. Piątogran *Tr.*, PIĘCIOGRAN, PIĘĆGRAN, - u, *m.*, *Bh.* pětihranatost, *pentagonum*, das Fünfeck, cf. pięciokąt).

PIECHNIK, -a, *m.*, PIECHNICZEK, -czka, *m.*, Pieś, *dem. nom.* Piotr, Peterchen. Za kulawego maią Piechnika sąsiedzi, Nie iest tak, naymniéy nie znać, gdy za stołem siedzi. *Kchow. Fr.* 31. (*Ross.* Пáшка, Пáшенька Pawelek).

PIECHOTA, -y, *ż.*, a) *actio*, piechotowanie, kiedy kto pieszo idzie, das Zufußgehen. Piechotą *Inſtrum.*, pieszo, piechty, *Sla.* pishicè; *Cro.* peſaicze, peshicze; *Vd.* k' nogam jiti; *Rs.* пѣшкóмъ; *Ec.* пѣшехождúти, пѣшехожду; zu Fuße. Kto wózka i konia nie ma, więc piechotą. *Cn. Ad.* 404. Piechotą iak pies biegać musialem. *Teatr* 30, 35. - *transl. fig.* Sto czerwonych złotych nie piechotą chodzi. *Teatr* 29 *b*, 32, nie tak łacno się zbieraią, ſie kommen nicht ſo bald zuſammen. On rozumie, że to dwieście czerwonych złotych piechotą chodzą. *Boh. Kom.* 1, 161, *Teatr* 36 *b*, 83. - §. b) piechota, *Bh.* pěchota; *Slo.* pechóta; *Bs.* pisçći, pisçjada; *Cro.* pesaczi, pesadia; *Sla.* pishàci, infanteria; *Rg.* pjescai, pjescnizi; *Vd.* nogashi; *Rs.* пѣхóта; pieszy lud, pieszy żołnierze, Fußvolk, Infanterie. Piechota łanowa. *Skrzet. P. P.* 7, 344, *ob.* łanowy). Polſka piechota, wielka lichota. *Dwor. E.* - §. b *b*) Piechota w szachach, wyciąga na czoło, A między woyſki pół-tablicy goło. *J. Kch. Dz.* 86, cf drab, die Bauern im Schachſpiele (die Zäuten), *Rs.* пѣшка chłop w szachach; bierka w damie). §. b c) Piechota, piechotka, niſki gatunek grochu abo fazoli, ſtoiący, nie potrzebuiący tyczek. *Kluk Dyk.* 2, 178, *Kluk Roſl.* 1, 225. - §. c) Piechota, gatunek szarańczy, eine Art Heuſchrecken. - 2) PIECHOTA, -y, *m.*, *Cn. Th.*, PIECHOTNIK, -a, *m.*, PIECHOTNY, -ego, *Subſt.*, - zgrubiale PIECHUR, -a, *m.*, pieszy żołnierz, ein Infanteriſt, ein Fußgänger, Fußknecht; *Bh.* pěchnun, pěſák; *Sr.* 1. pěſchk; *Crn.* pęshk; *Vd.* pejshez, nogash; *Cro.* peſaëcz, peshecz; *Rg.* pjèsacjas; *Bs.* pjèsacjaç; *Bs.* pjescjaç; *Sla.* pishac; *Rs.* пѣхóтный, пѣшехóдецъ, пѣшехóдъ. Wartki piechur. *Pilch. Sall.* 221, *Mon.* 76, 372. *PIECHOTOWAĆ, -al, -uie, *intr. ndk.*, piechotą iśdź, zu Fuße gehen. *Cn. Th.*, *Ec.* пѣшехождúти, пѣшехожду.

PIĘCIODŁONNY, PIĘCDŁONNY, -a, -e, maiący miarę pięciu dłoni. *Włod.*, *palmipedalis. Cn. Th.*, ein und ein Viertel ſchuhig. PIĘCIODNIOWY, PIĘCIODZIENNY, -a, -e, pięć dni trwaiący, lub co piąty dzień przypadaiący, fünftägig, *Rs.* пятидневный, *Ec.* пятодневный. PIĘCIOGODZINNY, -a, -e, godzin pięć trwaiący, fünfſtündig. O czwartéy w wieczor ſtanęliśmy, po drodze pięciogodzinnéy. *N. Pam.* 9, 271. Pięcio- lub sześciogodzinne kamieniem przy ſtole siedzenie. *Mon.* 71, 92. PIĘCIOKĄT, -a, *m.*, pięćgran, das Fünfeck, figura maiąca pięć boków, *pentagonum. Geom.* 1, 51, *Jak. Mat.* 1, 52. Pięćkąt. *Klecz. Zd.* 75. PIĘCIOKĄTNY, *ob.* Pięćgraniſty. PIĘCIOLETNI, PIĘCLETNI, *PIĘTOLETNI, -ia, -ie, *Bh.* pětiletý; (*Vd.* pet lét ſtar; *Bs.* petak; *Sr.* 1. pjatak, pjetj ſletw ſtarí); *Cro.* petlètni, petoletni; *Rg.* peteroljetni, petogodni, petoljetni; *Rs. et Ec.* пятилѣтный; fünfjährig. *Pięciolatny. *Petr. Hor.* 2, *E* 2. *Magiſtratus quinquennalis*, pięcletny, t. i. tylko przez pięć lat trwaiący. *Mącz.* Uczniowie Pytagorasa musieli odbywać pięcioletni nowicyat. *Mon.* 70, 785. Czas pięcioletni, lat

pięć trwaiący, *Ec.* пятолѣтие, пятолѣтница. Syn iego pięcioletni. *Sk. Dz.* 865. Pięcioletni zawód. *Petr. Hor. A.* - §. Co pięcletni, *luſtralis. Cn. Th.* Pięcletnie święto. *Bardz. Tr.* 219. PIĘCLISTNIK, *ob.* Pięciornik. PIĘCIOŁOKIETNY, -a, -e, pięć łokci wynoszący, fünfellig. Pięciołokietny *balk. *Chroſć. Fars.* 329. Pięćlokietny, Pięćłokciowy. *Cn. Th.* PIĘCIOMIAROWY wiersz, *pentameter. Gol. Wym.* 408, *Slo.* patorádal, petorádal. *PIĘCIONACZELNIK, -a, *m.*, *Eccl.* пятиначáльникъ, *Gr.* πενταρχος. *Eccl.* пятиначáлство, *Gr.* πενταρχία, *quinqueviratus*, *pięcionaczelnictwo. PIĘCIORAKI, -a, -ie, PIĘCIORY, -a, -e, *Cn. Th.*, PIĘCIORNY, -a, -e, *Bh.* paterý; *Slo.* pátori, pátorni, patnaſobni; *Sr.* 1. piatéré, piacjory; *Sr.* 2. peſchoraki; *Vd.* petguben, petiren, petsorten, pet sort; *Sla.* peteroſtruk; *Rs.* пятеричный; pięć różnych rzeczy zawieraiący, fünferley. Pięciore słońce, aboże, mléko, *non* pięć mlek. *Cn. Th.* Pięciore abo *pięciory okowy, gody, księgi, pochwy. *ib.* Pięcioro wideł *et* *pięciory widły. *ib.* Uſta twe Wenus pięciornemi napawa smakami. *Petr. Hor. C* 2 *b*, „*not.* maiące pięć słodkości w sobie; pięć bowiem ſtopniów do miłości: widzieć, rozmawiać, dotykać się ręku, szat; całować, porozumieć.“ Pięciora dziesięć czyni 50. *Grzep. G b*, pięć razy, fünf mal. PIĘCIORAKO *adv.*, *Ec.* пятерúцею, пятúщи, пятичáстно; *quinquefariam. Cn. Th.*, auf fünferley Art. *PIĘCIORANNY, -a, -e, o pięciu ranach, mit fünf Wunden. Franciszek pięcioranny. *Chodk. Koſt.* 37. PIĘCIORNASOBNY, -a, -e, *Bh.* paternaſobný, *quincuplex*, fünffach. *Cn. Th.* PIĘCIORNIA, *ob.* Cierlica. *Przędz.* 15. PIĘCIORNIK, -a, *m.*, PIĘCIORKA, -i, *ż.*, popiętna liczba. *Cn. Th.*, *Rs.* пятерúкъ, *ob.* Piątka, die Fünfe. - §. 2) Pięciornik, Pięcliſtnik, Pięćperſt, -u, *m.*, *Bh.* pětiliſtek, pětiprſtek; *Crn.* petalish; *Rg.* petoparſtiza; *Bs.* petprrſtiça; *Rs.* пятилúстникъ, пятипáлышникъ, гусúная лáжить, мохна, жабникъ; ziele, *quinquefolium*, Fünfblatt. *Kluk Roſl.* 2, 242, *Krup.* 5, 156, ziele o pięciu liſtkach, *Sien.* 125. Pięćperſt *potentilla*, rodzay rośliny, do którego należą złotnik, śrebrnik. *Kluk Dyk.* 2, 285, Fingerkraut. PIĘCIORO, -rga, *n.*, *Bh. et Slo.* patero; *Vd.* petiru; *Sla.* petero; *Rg.* pètero, pettero; *Rs.* пятерó, пятóкъ; pięć sztuk czego, pięć osób różnéy płci, fünf Stück, fünferley Stück. Pięcioro *idem quod* pięć, *vel* pięć ich; *ſed de certis rebus dicitur*, e. gr., pięcioro chleba; *de nondum adultis* pięcioro kurcząt, prosiąt, iagniąt, chłopiąt, *item de pluralibus et collectiuis*, *ut* pięcioro taczek, nożyczek do ſtrzyżenia, wideł, pięcioro ludzi, niebios. *Cn. Th.* Jeſt tu iedno dziecię, które ma pięcioro chleba ięczmiennego. *Sekl. Jan.* 6. Kozy tam rodzą po pięciorgu koźląt razem. *Boter* 314. Rzplta z tego pięciorga złożona iest, z oracza, z żołnierza, z sędziego, z kupca, z rzemieślnika. *Gor. Wł. S.* 2. Nie wſtydzą się, nie rzekę przed czworem lub pięciorem osób, ale przed oczyma wszyſtkiego świata. *Gor. Dw.* 326. Matka z pięciorgiem dzieci. *Tr.* *PIĘCIOKSIĄG, *Ec.* пятокнúжіе pentateuch, pięcioro ksiąg Moyżeszowych. PIĘCIOROCZNY, *Slo.* patoróční, *ob.* pięcioletni. *PIĘCIOROSŁOWNY wyraz. *Mon.* 73, 21, z pięciu słów złożony. PIĘCIORY, *ob.* Pięcioraki. PIĘCIORZYSTY, -a, -e,

na pięć rozdzielony, *quinquepartitus. Cn. Th.*, fünftheilig, fünferley. PIĘCIORZYSTO *adv.*, w pięciory. *Cn. Th.*, *quinquepartito*; *Slo.* pateriti, paternasobné činiti, w pětero plésti, *quinqueplicare.* PIĘCIOSIEK, -u, *m.*, świder o pięciu ostrzach. *Jak. Art.* 3, 111, ein fünfeckiger Bohrer. PIĘCIOSTRONNY, -a, -e, o pięciu stronach, *Rs.* пятистру́нный, fünfsaitig. PIĘCIOUSTY, -a, -e, z pięcią ustami, *Ec.* пятоу́стый, fünfmündig. PIĘCIOWIERSZOWY, -a, -e, o pięciu wierszach, fünfversig, *Ec.* пятистишный. *PIĘCIOWIEŻY, n. p. zamek. *Chodk. Kost.* 44, o pięciu wieżach, fünfthürmig. PIĘĆKĄT, *ob.* Pięciokąt. PIĘĆKOŚCIELNE miasto, *Quinque Ecclesiae*, w Węgrzech. *Dyk. G.* 2, 526, die Stadt Fünfkirchen; *Bh.* Pětikostely. PIĘĆKROĆ, *G.* pięciukroć; pięć razy, *Vd.* pet barti, petkrat; *Ec.* пятерицею, пятищи, пять кратъ, пять разъ, впятеро; *Rs.* пятью; fünfmal. *Pleonast.* Jowisz pięćkroć razów świat obszedł. *Biel. Hist.* 25. PIĘĆKROTNY, -a, -e, -ie *adv.*, fünfmalig, fünffach; *Rs.* пятикратный. PIĘCLISTNIK, *ob.* Pięciornik ziele. PIĘCLISTNY, -a, -e, πενταφυλλος, fünfblätterig, o pięciu liściach. PIĘĆŁOKCIOWY, *ob.* Pięciołokciowy. PIĘĆMIESIĘCZNY, -a, -e, -ie *adverb.*, *Bh.* pětimiesíčný; *Rs.* пятимѣсячный; *quinquemestris Cn. Th.*, fünfmonatlich; pięć miesięcy trwający, abo co piąty miesiąc przypadający. Pięćmiesięczne dziecię *Sr.* 1. pětimeszacztwow staré.

PIECOWY, -a, -e, *Sor.* 1. pěczné; *Cro.* pechni; *Ross.* пе́чный; *Ec.* печный; do pieca należący, Ofen-. Mayster piecowy w hutach. *Os. Zel.* 84, do niego należy piec zaprawiać, doglądać, iak w nim ruda topnieie. *ib.* 79. Piecowa dziura, czeluść, *Rs.* печурà, печу́рка (cf. pieczara). Ściana wewnętrzna piecowa *Vd.* steja, stieja). Ostrożenie piecowe *Crn.* zhelęshnek. Ognisko piecowe *Rs.* шесто́къ, шесточе́къ. PIECOWNIK, -a, *m.*, zdun, który piece czyni, *fornacarius Mącz.*, der Ofenmacher, der Hafner; *Rg.* pecchjâr, pechnijk; *Cro.* pechár (z palacz w piecu); *Rs.* печникъ. *PIECOWNICZY, -a, -e, od piecownika, zduński, *Rg.* pecchjaarski; *Cro.* pecharszki; *Rs.* печниковъ Piecownicze rzemiesło, z *piecownictwo, *Cro.* pechária; *Rg.* pecchiarstvo.

PIĘĆPALCOWY, -a, -e, πενταδακτυλος *Cn. Th.*, fünffingerig; *Rs. et Ec.* пятиперстный. PIĘĆPALUSZKI, PIĘĆPERST, PIĘĆPERSTOWE ziele, *Cresc*, 350, *ob.* Pięciornik ziele. PIĘĆSET, *G.* pięciuset; *Slo.* pat' sto; *Sr.* 1. piacistow; *Crn. et Vd.* petstu; *Cro.* petszto; *Sla.* pet sto; *Rs.* пятьсотъ; pięć razy sto, fünfhundert. PIĘĆSETNY, -a, -e, *Bh.* pětistý; *Rs.* пятисотный; w rzędzie po 499tym następuiący, der Fünfhundertste. - §. b) pięćset w sobie maiący, *quingenarius Cn. Th.*, fünfhundert enthaltend. PIĘĆSTOPNY, -a, -e, n. p. pięćstopna miara, miernicży pręt na pięć stop, *quinquepeda. Cn. Th.*, fünffüßig.

PIECUCH, -a, *m.*, co na piecu abo za piecem lega, legart, domator, *Bh.* pecpwal, pecpwálek; *Vd.* sapezhjak; ein Ofenhüter, Stubenhüter, der nie in die Welt kommt. Młodyś ieszcze, a w lecie zażywasz kożucha, Znać z mayych lat na starość wielkiego piecucha. *Zegl. Ad.* 3. Sława od piecuchów boczy. *Pot. Syl.* 246, *Pot. Arg.* 512. Urodnieysi daleko się zdali, Gdy podle tego piecucha stali. *Jabl. Ez. A* 4. (*disling. Bh.* pecpwálka gatunek leguminki, eine Art Mehlspeisen). PIECYK, -u, *m.*, PIECEK, -cka, *dem. nom.* piec, ein kleiner Ofen, ein Oefchen; *Bh.* pécka, kamínka; *Sr.* 1. néstjka; *Vd.* pezhiza; *Crn.* pézhiza; *Cro.* pechicza; *Rs.* пе́чка. Tygiel na śrebro, a piecek na złoto, a Jehowa doświadcza serc. *Bud. Prov.* 17, 3, cf. złota proba ogień, a człowieka złoto). - *Chym.* piecyk zgnily, *fornax putrefactoria Syr.* 437. W podkopach piecyki. *Jak. Art.* 3, 308.

*PIECZA, -y, *ż.*, *Bh.* péče, dba (cf. dbać), starość (cf. staranność); *Slo.* pré; (*Cro.* paszka *cura*, *cautela*, *Rg.* pecja, pecjalnos *afflictio*, peccjal *animi dolor*, *Bs.* pecjallenje *sollicitudo*, pecjalliti *sollicitare*, peciallitise *affligari*, cf. *Vd.* vieft mene pezho, z sumnienie mię gryzie, *ob.* piecze mię co *fig.*; *Crn.* pezhâm se *conuersari*; *Rs.* печаль troska, попече́нїе, попечи́тельство staranie, troskliwość, печа́лить smucić, печа́литься troszczyć się; *Rs.* печа́льникъ, *Ec.* печаловникъ opiekun); Piecza, troskliwe staranie, die Sorge, Sorgfalt; *Crn.* skerb; *Vd.* skerb, skierb, surba, maranje, oskerbnost; *Cro.* skërb, briga; *Sla. et Dl.* briga; *Bs.* brigga, brinutju; *Rs.* бдительность, радѣнїе, рачи́тельность, рачительство. Pieczą mieć, *Bs.* maritise, hajatise, *Cro.* skorbiti, *Crn.* mâram *curo*, marmeni *mihi curae est*). Kto kogo miłuie, o tego pieczą i staranie ma. *Petr. Ek.* 90. Nie trzeba spać i w iawnéy rzeczy, I Bóg nie dźwignie, kto się sam nie ma na pieczy. *Sim. Siel.* 73, cf. strzeżonego bóg strzeże). Dobry gospodarz o tym ma pieczą, iżby bydło iego dobrą paszę miało. *Gor. Sen.* 420. O duszy grzesznéy sam bóg pieczą ma. *Biel.* 19, z *Bogarodzicy*). U boga niemasz pieczy na żadnego, zbowiem niemasz na pieczy różności person ludzkich. *Rey Pst. Tt* 6, względu). Było na pieczy u króla, żeby przybawienie Infant ku pożytku Rzpltéy przyszło. *Gor. Dz.* 148. Iulus mały, Nad lata męzką pieczą i rozumem stały. *A. Kch.* IV. 250, pieczołowitością, starannością, zabiegłością, Sorgfalt.

Pochoda. (*ob.* piec): *pieczliwy*, *pieczliwość*, *pieczołować*, *Pieczołowity*, *pieczołowitość*; *bezpieczny*, *bezpieczeństwo*, *bezpieczność*; *niebezpieczny*, *niebezpieczeństwo*, *niebezpieczność*; *ubezpiecznić*, *zabezpiecznić*, *opieka*, *opiekun*, *opiekuństwo*, *opiekować się*, *opiekalnik*.

PIECZAR, -u, *m.*, PIECZARY *plur.*, *Rs.* пещера, *obsol.* печёра, loch podziemny, krypt, die Gruft. (*Bs.* pecchina, spilla; *Cro.* raka; *Ec.* бчерахъ iama; cf. *Rs.* печурà piecowa dziura, czeluść). Pieczarami z Ruska zowią lochy przyrodzone ziemne, z których czasem i krynice wypadaią. *Orw. Ow.* 108. Są pieczary, rozłożyste i buyne pod Kiiowem iaskinie, bohatyrów Ruskich pogrzebami wsławione. *Krom.* 421. Lochy iakieś podziemne w Kiiowie są bardzo wielkie i szerokie, które tam pieczarami zowią, a o tych twierdzą, że się na ośmdziesiąt mil rozciągaią. Iest tam w nich niemało grobów starych Książąt Ruskich. *Gwag.* 529, *Stryik.* 468, *et* 158. Chrześcianie dawni ciała chowali w kryptach, to iest, w dziurach podziemnych abo w pieczarach. *St. Dz.* 125, W tym głuchym pieczarze. *Fpt. Arg.* 58. Cóż to za lochy!

jakież to straszne pieczary! *Teatr* 53 *b*, 79. - §. b) Pieczary, monaster Grecki poniżéy Kiiowa. *Dyk. G.* 2, 282, ein Griechisches Kloster bey Kiiow. PIECZARSKI, - a, - ie, od pieczar, Höhlen-, Gruft-; *Rs.* печерскій. W pateryku pieczarskim napisano, że S. Antoni w pieczarze Kiiowskiéy skończył żywot swóy. *Fund.* 58. Oycowie pieczarscy, iż w pieczarach czyli lochach w górach za Kiiowem pokopanych założyli sobie monastyr. *Steb.* 58. Pieczarski, mianowicie od klasztoru Pieczary, von diesem Kloster. Żywoty Oyców Pieczarskich przez *Kossowa*, drukowane w drukarni Pieczarskiey. PIECZAROWY, - a, - e, *poet.* podziemny, otchłanny, *Rs.* пещéрный; unterirrdisch. Witay świecie pieczarowy, I ty nayglębsze piekło bierz mię w twe parowy. *Przyb. Milt.* 14. Wiatry pieczarowe. *ib.* 182.

PIECZARKA, - i, ż., *agaricus campestris*, gatunek bedłki; rośnie na pastwiskach, w ogrodach; okrągły iak kula; zażywaią go do kuchni. *Klnk Dyk.* 1, 14, eine Art eßbarer Erdschwämme, Champignons; *Bh.* pezarky; *Crn.* pezkeniza; *Rg.* pecjúrak, pecjurka; *Dl.* pechurak; *Cro.* pezkeniza; *Rg.* pecjúrak, pecjurka; *Dl.* pechurak; *Cro.* pechúrka; *Bs.* pecjurka, ghgliva, ghrrigljak; *Sla.* pecsurice.

PIECZĄTKA, - i, ż., *dem. nom.* pieczęć, sygnecik; *Crn.* pezhatnek; *Rs.* печáтка, печáточка; das Petschier, das Siegel, der Siegelring, das Petschaft. Pieczątki, bądź pod imieniem *annuli*, bądź *sigilli*, bądź bulli, są w naydawnieyszym zwyczaiu. *Czack. pr.* 71. PIECZĄTKARZ, - a, *m.*, co pieczątki robi, der Petschierstecher; *Slo.* wyrywać pečetj; *Hg.* petset-metszö; *Vd.* pezhatni sdubnik, *Sla.* pecsàtar; *Rs.* печáточникъ. Co do pieczątkarzów, gdy tey professyi chrześcianie w Warszawie nie znayduią się, liczba takowych żydów do pięciu naznacza się. *Gaz. Nar.* 2, 67, *Czack. pr.* 1, 123. PIECZĄTKOWY, - a, - e, od pieczątki, *ob.* pieczęciowy.

PIECZĘĆ, - i, ż., *Bh. et Slo*, pečet; *Hg.* petset; *Rg.* pecjat; *Sla.* pecsat, *Bs.* pecjat, bigligh; *Cro.* petsha, pechat; *Crn.* pézhat; *Vd.* pezhatnik, petshott, snamen, nasnamik; *Sr.* 2. sigel; *Rs.* печать; *Sax. Inf.* Pitzer, *Suec.* Pitser, *Ger.* Petschier, Petschaft. - 1) naczynie do pieczętowania, sygnet, pieczątka, das Siegel, das Petschaft. Pieczęć od palenia wosku etymologią bierze. *Jabl. Her.* Pieczęci Koronne i Litewskie są większe i nieysze; piérwsze przy kanclerzach, drugie przy podkanclerzych. *Skrzet. P. P.* 2, 279, das Kronsiegel, das Litthauische Siegel. - *Metonym.* Król mu dał mnieyszą pieczęć, - podkanclerstwo, das kleine Siegel, die Unterkanzlerwürde; Wielką pieczęć, das große Siegel, die Großkanzlerwürde (*ob* pieczętarz). Zazdrość ku téy bodawie abo pieczęci mierzy. *Birk. Zam.* 36. - §. b) pieczęć wyrażona sygnetem, pieczętowanie, *Rs.* знáмя; das Siegel, der Abdruck des Petschafts. Pieczęć na liście. *Chel. Pr.* 186, *ob.* pieczętować, odpieczętować, rozpieczętować, zapieczętować). - §. *figur.* Kary na gwałtowników pieczęci spowiedniczey. *Bals. Niedz.* 1, 294, co gwałcą sekret spowiedniczy, beichtväterliche Verschwiegenheit.

PIECZĘCIOWY, - a, - e, do pieczęci należący, pieczętny, Siegel-. *Tr.*, *Cro.* pechatni; *Hg.* petsetelnivaló; *Rs.* печатной, *ob.* pieczątkowy.

PIECZENIA, *PIECZEŃ, - i, ż., PIECZONKA *dem.*, *Bh.* pečeně; *Mor.* pečenka, pečinka; *Sr.* 1. pečjen, pečen, *Sr.* 2. pazen; *Crn.* pézhenje, pezhenina; *Hg.* pechenye, petsenye; *Vd.* pezhenje, pezhinka, pezheniza, pezhenu mesu; *Cro.* pechenye, pechenya, pechenka; *Dl.* pecsenya; *Rg.* peccêno, peccenizza; *Bs.* peceniça, zapeciça, brisgjoliça; *Sla.* pecsénje; *Rs.* жаркóе, (*Rs.* печень *significat* wątrobę; печенье krew' spiekłą; *Bh.* pečen, - bochen chleba). Pieczenia, mięso pieczone albo do pieczenia nagotowane, der Braten, *cf.* pieczysty). Pieczeń, pieczenia, Anrzeźnika, mięso zdatne na upiek, iest łopatkowa

tarz, co pieczęci lub pieczątki robi. *Tr., ob.* Pieczątkarz. PIECZĘTARSKI, -a, -ie, od pieczętarza, kanclerski, *Ross. obs.* печáтниковъ, Siegelbewahers, Kanzlers. Urząd pieczętarski potrzebuie mądrego człowieka; chciwy pieczętarz dobrym sługą Rzpltéy bydź nie może. *Gor. Dz.* 32. (*Rs.* печатничество kanclerstwo). PIECZĘTNY, -a, -e, *Bh.* pečetnj; *Cro.* pechatni; *Hg.* petsételnivaló; *Rg.* pocjatni; (*Rs.* печатничій drukarski); *Rs.* печатной; do pieczęci abo pieczętowania należący, Siegels. *Cn. Th.* Pieczętna glinka *Vd.* znamenska semla, smolenska persť, lemnouza. PIECZĘTOWAC, -al, -uie, *cz. ndk., Bh.* pečetiti, spečetim, spečetiti; *Vd.* pezhatiti, pezhirati; *Cro.* pechatiti, pechatim; *Hg.* pechetelni; *Rg.* pecjatiti (*Rg.* pecjattit pjenese *cudere; Rs.* печатать книгу drukować, wyciskać drukiem); *Rs.* печатать; pieczęć kłaśdź, pieczęć wyciskać, pieczęcią twierdzić, pieczęcią zamykać, das Siegel aufdrücken, siegeln, besiegeln, versiegeln, (cf. zapieczętować, popieczętować). Swiadkowie akt ten podpisać i pieczętować powinni. *Ostr. Pr. C.* 1, 160. Listy pieczętuią. *Cn. Th.* Listy pieczętuią na miękkim wosku, iż rychléy wytłoczy pieczęć albo herb. *Glicz. Wych. K.* 2. Pieczętować pieczęcią Państwa Rossyyskiego орáтись, запорáтись. - §. *transl.* Pieczętowali prawdę krwią swoią. *Rey Ap.* 62, potwierdzali, sie besiegelten die Wahrheit mit ihrem Blute. Każdego czasu był gotów zdrowiem swym to pieczętować odważnie. *Ban. O* 3 *b*, *Falib. U.* 2. Świątości świadczą, iszczą, a iakoby pieczętuią łaskę bożą. *Hrbšt. Odp. B* 4 *b.* - §. *meton.* pieczętować co czym, zakończać, zamykać zym, mit etwas beschließen, endigen. Chrystus pieczętuie modlitwę Pańską słowem Amen. *Rey Ap.* 42. Kazimierza panowaniem księgę czwartą pieczętuymy, *terminemus. Krom.* 109. PIECZĘTOWAC się *rec.* czym; herbu używać, za herb używać, im Wappen führen. Ossolińscy toporem się pieczętuią. - §. *transl.* Cesarz Bolesława, iż się on tytułem pieczętować królewskim ważył, *titulum regium usurpantem*, ciężkim boiem poraził. *Krom.* 81, iż się krolem pisał.

PIECZLIWOŚC, PIECZOŁOWITOŚC, -ści, *ż., Boh.* pečliwost; *Crn.* marlivoſt, ſkerbnúſt; *Vd.* ſkerblivoſt, ſkerbnoſt; *Cro.* szkërblyivoszt; *Rs.* опáсливость, исправность, забóта, забóтливость, тщáтельность, тщáливость; ſtaranność, piecza, troſkliwość, Sorgfalt, Besorgtheit. Bogactwa duszą nasienie słowa bożego przez zbytnie pieczliwości i frasunki około zbierania ich. *Bial. Post.* 295. Pieczliwość świata tego zadusza w nich słowo boże. *Leop. Math.* 13, 22. Żądamy, aby każdy okazował pieczliwość ku wypełnieniu powinności. z *Leop. Hebr.* 6, 11. PIECZLIWY, PIECZOŁOWITY, -a, -e; PIECZLIWIE, PIECZOŁOWICIE *adv., Bh. et Slo.* pečliwy; *Vd.* ſkerben, poſkerbliu, ofkerbliu, maren, marliu; *Crn.* ſkerbn, marliv, marne; *Cro.* pazlyiv, szkërblyiv; *Rs.* печальный, попечúтельный, рачúтельный, блюстúтельный, забóтливый, забóтный, исправный, тщáтельный; *Ec.* тщалúвый, сбóповательный, frasobliwie ſtaranny, ängſtlich beſorgt, ſorgfältig. Pieczliwym dla onych ziomków, którzy uciekli do Chaldeyczyków. z *Leop. Jer.* 38, 19, frasuię się. z *Leop.*). Bym cię tak pieczliwym a frasownym nie zostawił, ieſtem syn Azaryasza. z *Leop. Tob.* 5, 17, bym cię w frasunku nie zostawił. 3 *Leop.*). Nie bądź pieczliwy o bogactwach niesprawiedliwych, bo nie nie pomogą w dzień śmierci. *Leop. Syr.* 5, 9. Daleko się unosimy za pieczliwym nabywaniem dóbr tych doczesnych. *Rey Pſ. Ggg* 2. Oczekawanie pieczliwych zginie. *Leop. Prov.* 11, 7. Pieczołowitym bydź, troſkliwym, *animo anxio eſſe. Mącz., Ec.* опáсствовати. PIECZOŁOWAC, -al, -uie, *cz. ndk., Bh.* pečowati, offetriti; *Vd.* ſkierbet, s'kerbet; *Cro.* skerbeti; *Rs.* печаловать (z 2. smucić), попечúтельствовати, попещúся, радѣть, порадѣть (cf. radzić), рачúть, cf. raczyć); pieczą mieć, ſtaranie mieć, Sorge tragen, ſorgen, beſorgt ſeyn. Dzieci śpią na macierzyńskim łonie; ale matka pieczołuie o nie. *Kanc. Gd.* 325. Tych, którzy w cerkwi nie są, do niéy zaprowadzić, pożądam, pragnę, szukam i pieczołuię. *Smotr. Ex.* 10. Jzaliż już niemasz ludzi w narodzie zdolnych, aby się tym zatrudniali z pracą, pieczołowali z dozorem, co cudzoziemca iednego (Xdza Baudoin) litość zaszczepiła? *Mon.* 71, 267. Pieczołowanie, pieczołowitość, piecza, frasowne ſtaranie, ſorgfältiges Beſtreben. Z wielkim pieczołowaniem ſtarał się zabiedz temu. *Vol. Leg.* 3, 849. Pieczołowanie żarliwe o swobody oyczyſte. *Tward. Wład.* 216. Day w nadziei wychowanie, Oddał złe pieczołowanie. *Kanc. Gd.* 272. Pracami i ustawicznym pieczołowaniem osłabiały, *contentione animi. Krom.* 79. PIECZOŁOWAC się *recipr. ndk.*, usiłować, frasobliwie ſtarać się, troſkać się, ſorgfältig nach etwas ſtreben, um etwas beſorgt ſeyn; *Rs.* печаловаться, печеmься. (*Rs.* печалованье smucić się, wzywać pomocy). Nie pieczołuycie się o ciała wasze, czymbyście ie przyodziewali. *W. Poſt. Mn.* 132. Tak się o ciała nasze pieczołuiemy, iakobyśmy nic zacnieyszego nad nie nie mieli. *Zrn. Pſ.* 126. Marta pilnowała przy częſtym posługiwaniu, rzekł iéy Pan: Marto, pieczołuiesz się a troszczysz się około bardzo wiele rzeczy. *Zrn. Pſ.* 3, 658. Strofuie go, iż o iadle i piciu tak się pieczołuie. *Jag. Gr. B* 2. Bolesław Wſtydliwy nabożeńſtwem z Kunegundą pieczołuiąc się, obronę woyska Bogu poruczał, *precationibus vacans. Krom.* 274. Król Czeski pieczełuiąc się o Krzyżaki, zażył bardziéy urzędu sędziego, aniż uznawcy między Łokietkiem a niemi. *Krom.* 342, oglądaiąc się na nich, zabiegaiąc ich przyiaźni. PIECZOŁOWNIK, -a, *m.*, który piecą ma o czym, *circumſpector Mącz.*, ein ſorgfältiger Hüter, Vorſorger; *Rs.* радúтель. Solennego ludzkości obrządku był pieczołownikiem. *Mon.* 71, 266. PIECZONKA, -i, *ż., dem. nom.* Pieczenia; PIECZONECZKA, -i, *ż., dem. sec., Crn.* pezhenka; (*Rs.* печёнка wątrobka); ein kleiner Braten. Umarł Rożeń, Będą też miały pokóy pieczonki. *Pot. Jow.* 89. Dworzanie się kręcą z różny, z pieczonkami. *Rey Wiz.* 167. *Offella* wieprzowa pieczoneczka. *Mącz.* PIECZONY, *partic. verbi* Piec. *PIECZYNA, -y, *ż.*, n. p. Nadał klasztorowi dwie części soli, które pospólſtwo pieczynami zowie. *Papr. Herb.* 71, cf. suchedniowy), cf. *Rs.* печúна pecayna). PIECZYNGOW imię ztąd, że ten naród poimanych na woynie zwykł był piec i palić na ofiarę bałwanom swoim. *Stebel.* 54, die Nation der Pietſchyngen. PIECZYSTE, -ego, *n., Bh.* pečité; *Vd.* pezhenka, pezhenu; *Cro.* pecheno; *Rs.* жáреное; *latius*

patet quam pieczenia. *quia et aues et pisces assos significat. Cn. Th.*, Gebratenes, gebratenes Flügelwerk, Fische. Supa przydymiona, sztuka mięsa twarda, pieczyte spalone. *Mon.* 54, 33. - §. b) Pieczyste, *ziele*, *ob.* Toruń, ziele. PIECZYWO, -a, *n.*, tyle chleba, ile się razem w piecu piecze, *Crn.* pęka; (*Rs.* печное ciasto); ein Schub Brot. Jedno pieczywo. *Cn. Th.* Dziesięć niewiast będą każdą swe pieczywo w iednym piecu piéc. *Leop. Levit.* 26, 26. Mąka na pieczywo. *Kluk Rosl.* 3, 262, do pieczenia chleba, zum Backen. Nie chcąc zażyła chleba z inszego pieczywa. *Pot. Jow.* 2, 73, z inszego pieca). Panica ten musi bydź pieczywa starego. *Zbyl. Zyw. B.*, dawnéy daty, von altem Schlage. Po staroświecku chadzał sam starego pieczywa. *Falib. H.* Tegoż pieczywa chlebem oddawać. *Tr.*, odmierzać, wet za wet, mit gleicher Münze bezahlen.

PIEDESTAL, PIEDESTALIK, *ob.* Podstopie, podstawa.

PIĘDŹ, *PIĄDŹ, *PIĄĆ, *G.* piędzi, *ż.*, *Bh.* pěď; *Slo.* päď; *Sr.* 1. pjedź; *Sr.* 2. pěj; *Crn.* pęd; *Vd.* ped, peden; *Cro.* peden, pedain, pedeny raszossicza, rogusa (cf. rozsocha); *Dl.* pedal; *Sla.* pèdalj; *Bs.* pedagl, cetiri prrista *palmus minor*; rasosciça, dusgina od velikoga prrista i magnega uzagu *lichas*; pedagl veliki *palmus maior*; *Rg.* péd, pédagl, rasòsciza, roguscja; *Lc. et Rs.* пядь, пядень, cf. *Lat.* spithama, *Gr.* σπιθαμη; cf. *Pol.* piąć); *Ger.* die Spanne. Piędź przyrodzona, kiedy ręki palec wielki i mały rozciągamy; u Geometrów miara, w którey trzy dłoni. *Sol. G.* 2, 144. Piędź równa trzem dłoniom abo półłokciowi Krakowskiemu. *Ostr. P. C.* 2, 296. Piędzią mierzyć *Vd.* meriti s' pedmi, okulpedu-vati; *Gr.* 2. pézisch. - *Prov. et Phras.* Naylepiéy się swą piędzią mierzyć. *Rys. Ad.* 46, według stawu grobla; zgadzay się gębo z mieszkiem; *quid valeant humeri*; sich nach der Decke strecken; *Sr.* 2. jaden še nedej dalej vschestreisch, ako še moje wošesch; *Ger.* man muß sich nicht weiter strecken, als man sich kann decken. Każdy ma się sam oszacować, i swą piędzią zmierzyć, z co go bydź może, a z co nie może. *Gor. Sen.* 82, *ob.* iest mi z to, staie mię). Nikt się piędzią nie mierzy, i każdy się sadzi więcéy czynić, niż może. *Jabł. Tel.* 309, *Chrość. Luk.* 263, *Kras. Mysz.* 8. Podług stanu swego nie żyią, ani się swą piędzią pomierzaią. *Lekarst. A 2 b.* Każdy się własnéy trzymay wiernie piędzi. *Hor.* 2, 147 *Nar.* - Epikureyczyk przyiaźń iedynie piędzią pożytku z interesu swego mierzy. *Pilch. Sen. list* 363, miarą, łokciem). Jaką my piędzią drugiemu mierzemy, Tak odmierzaną i my odbierzemy. *Jabł. Ez.* 112, wet za wet). Ciągnie drugi na sążeń, a ledwie go na piądź. *Pot. Arg.* 619. Na piędzi mąż, a na łokieć broda. *Cn. Ad.* 45, brodą stoi, brodacz; cf. *Bh. et Slo.* vidimujik, padimujik pigmeyczyk, karzeł). - Ani piędzią, ani na piędź, z ani tyle, bynaymniéy, ani na włos, ani na palec, na paznogieć, auch nicht so viel, auch nicht einen Finger breit, ein Haar breit. Piędzią z domów wychodzić nie śmieią. *P. Kch. Orl.* 1, 84. Z gmachu i piędzią nigdzie nie chodziła. *P. Kch. Jer.* 305. Piędzią nie odstępuy. *Cn. Ad.* 831. To być nie może, na oku ią maią Zawsze, i na piądź iéy nie odbiegaią. *Past. F.* 268. Niech pomni, ieśli sobie może i na piądź przyczynić wieku swego. *Rey Zw.* 48, toż *Weresz. Rgl.* 82. W niczym, co twa moc raz stanowiła boża Z swoiego prawa na p'ądź nie stępiesz. *Bardz. Roe.* 18. Od prawa bożego ani na piądź nie odstępowali. *Birk. Zyg.* 46. Z domu na piąć nie wychodzi. *Gaegu.* 512. Na piąć bez hayductwa nie stąpiemy. *Falib. A* 2.

PIĘDZISTY, -a, -e, *Bh.* pídní; *Rs.* пядовый; na piędzi, eine Spanne groß, spannig. Miara pięćpiędzista, czterpiędzista, dwupiędzista. *Cn. Th.* Ziele to ma pięć rózg piędzistych. *Syr.* 1489.

PIEGA, -i, *ż.*, *Bh. et Slo.* pjha; *Sr.* 2. pèga; *Sr.* 1. pjha; *Crn.* pega; *Vd.* poletna pika, peg, pega; *Rg.* pjegga, scjarupja, perúchjaz; *Bs.* pernjaq; (*Rs.* пѣжина, пѣжинка okrągła plama na białéy sierci; *Fc.* пѣгома, пѣжины или пятна на тѣлу; cf. pega, pάga); plamka na twarzy z upału słonecznego, Sommersprosse, Sommermal, Sommerfleck; *Rs.* веснина, веснинка, веснушка (cf. wiosna). *Lentigines*, plamy soczewicy podobne na twarzy, na piersiach, po rękach, pospolicie ie nazywaią piegami. *Corp. Med.* 10. Kto siedzi twarzą do słońca, musi odnosić iakie piegi. *Swad.* 1, 120. Oleiek pazenny spędza piegi i zmarszczki. *Kluk Rosl.* 3, 131, *Slesz. Ped.* 42. - *generaln.* plama, Flecken. Trzewa w siności czarnemi się piegami wszystkie zfarbowały, J sproszonym się krwi zajadłéy iadem pomazały. *Bard. Luk.* 16. - *transl.* Wszedłszy na świat, tylko co dałaś imię w księgi, J otrzymałaś duszy swéy zbawienne *piegi, Oto bieg życia swego tak prędko skończyłaś. *Gaw. Siel.* 306, znak, piątno, cechę). PIEGATY, PIEGOWY, PIEGOWATY, -a, -e, *Bh. et Slo* pjhowaty; *Vd.* pegast, pegouast; *Crn.* pegast; *Cro.* pègav; *Rg.* pjegav, pjegast; *Bs.* pigav, perucjast; *Rs.* переполóсый, переполóстый, веснонáмый (cf. *Rs.* пѣгій рыбы); pełen pieg, sommersprossig, sommerfleckig. Płeć piegowata i flakowata. *Sienn.* 113, *Syr.* 1226. Twarze piegowate, nakrapiane, plamiste. *Chmiel.* 1, 181. PIEGAWOŚĆ -ści, *ż.*, obsypanie twarzy piegami, die Sommersprossigkeit. Wódka ta piegawość z lica ściera. *Sien.* 237, *Spicz.* 100.

PIĘGŻA, -y, *ż.*, *motacilla curruca*, ptaszek mniejszy od słowika; ale kształtem do niego podobny; żywi się owadem; w nory śpiewa. *Zool.* 229, die Grasmücke; *Bh.* pěnice; *Slo.* pènice, trávnik; *Sr.* 2. pejnjza; *Sr.* 1. pwówacik; *Crn.* penèza; *Vd.* periza, muhaviza; *Hg.* popszáta; *Cro.* jaràcz, chverchek, muhavicza; *Rs.* мерополóхъ, мравникъ, пѣвка, пѣночка. *ob.* *piąnka). Pięgża, gdy w sadzie krzaczek odzierży, Przerwą głosiku drobny szelest wszczyna. *Zab.* 16, 157.

PIEIĘ, *ob.* Piać. PIĘKA, *ob.* Pienka.

PIEKARCZYK, -a, *m.*, czeladnik piekarski, der Bäckerknecht. PIEKARCZYN, -a, -e, do piekarki należący, *Bh.* pekařčin); zur Bäckerinn gehörig. PIEKARKA, -i, *ż.*, *Bh.* pekařka, pecnařka; *Slo.* pekárka, *Cro.* pekovicza, kruhopechicza, fistrovicza, filyarka; *Dl.* kruharicza, tarnicza; *Rg.* krúhariza, tarzniza; *Bs.* pechjariça, kruhariça, (*Bs. etc.* kruh, s chléb *qu. v.*); *Rs.* печея, хлѣбница; żona piekarska, abo też pieczeniem chleba się bawiąca, die Bäckerinn. Król córki wasze brać będzie w aptekarki i w kucharki i w piekarki. *Bud.* 1 *Sam.* 8, 13. - §. b) piekarka, pieczywo, pieczenie chleba, das Backen, Brotbacken. Ziarno takie na nasienie nie służy; lepiéy go na piekarkę obrócić. *Haur Sk.* 9. PIEKARNIA, -i, *ż.*, *Bh.* pekarna; *Slo.* pekáren', pekárna; *Sr.* 1. pje-

kar'na; *Sr.* 2. pakarna; *Vd.* pezheria, pezhenishe; *Cro.* fiſtarnicza; *Rs.* пекарня, хлѣбная, хлѣбенная; die Backſtube, das Backhaus, die Bäckerey, beſonders auf dem Lande, die beſondere Stube, worin Brot gebacken, im Winter der Sud fürs Vieh geſotten, auch die Kühe gemelkt werden. Piekarnia na folwarkach potrzebna ieſt nie tylko dla doſtarczenia chleba na ſtół Pańſki, ale też dla calego dworu. *Swith. Bud.* 287. Piekarnia pasztetnika *Rs.* пирожня, cf. pirog). Przy doiwie bydlo w zimie niech się chwilę w piekarni ogrzewa. *Haur Sk.* 52, w izbie czeladnéy, gdzie chléb pieką, ieść gotuią. *X. Biel.* - *§. Kawalerki, kapoty, welty, mantolety, Reitroki, *piekarnie*, manty i kolety. *Łącz. Zw.* 30, nazwiſka szat, eine Frauenzimmerkleidung. PIEKARNIANY, PIEKARNY, -a, -e, do piekarni należący, Backſtuben-, Back-; *Rs.* пекарный. Piec piekarniany. *Zaw. G.* Piekarniane dziewki w zimie krowy doią w piekarni. *Haur Sk.* 51. Ocet na piecu piekarnym poſtawić. *Syr.* 984, *Wiel. Kuch.* 419. PIEKARSKI, -a, -ie, *Bh.* pekařſký; *Sr.* 1. piekarſki, piekař; *Rg.* tarxnicki (*Rg.* pecchjaarſki *furnarius*); *Cro.* fiſtrov; *Rs.* пекарскій, пекаревъ; do piekarza należący, Bäcker-. Cech piekarſki. Łopata piekarſka *Rs.* саржальная лопатка. PIEKARSTWO, -a, *n.*, *Boh.* pekarſtwi; *Sr.* 1. piekarſtwo, pieczarſtwo; *Cro.* pekaria, pekarsztvo; (*Rg.* pecchiarſtvo *furnaria*); *Rs.* пекарство; piekarſkie rzemiosło, das Bäckerhandwerk. Chwycił się piekarſtwa. *Mon.* 71, 162. PIEKARZ, -a, *m.*, *Boh.* pekař, pecnař, chlebnař; *Slo.* pekar; *Sr.* 1. prkiar, pekař; *Sr.* 2. pakař; *Crn.* pęk, kruhar, *Vd.* pezhar, pezhenik, pekovnik, pök, pok, *vulg.* pek; *Cro.* pezhàr, pèk, kruhopèk, kruhar, fiſtër; *Dl.* kruhar; *Sla.* pekàr, pèch; *Bs.* pechjar, kruhar; *Rs.* пекарь, хлѣбопёкъ, хлѣбникъ, хлѣбенникъ; *Ec.* хлѣборобъ. cf. *Angl.* Baker, *Suec.* Bakare, *Ger.* der Bäcker. Młynarz miele, piekarz piecze. *Zab.* 12, 274. Piekarz wie, iż dobry chleb z mąki, wody i drożdży dobrych piecze się. *Torz.* 129. Nayleprzemu piekarzowi czasem chléb się nie uda. *ib.* 126. PIEKARZYĆ, -ył, -y *Act. ndk.*, piekarzem bydź, einen Bäcker abgeben. *Tr.*; *Bh.* pekařim, pekařſtwi prowoziuji. PIEKĘ, piecze *ob.* Piec *Verb.*

PIEKIEŁKO, -a, *n.*, przypiecek, das Mäuerchen am Stubenofen. *Tr.* Wkradłszy się złodziey ogląda kąty, patrzy na piekiełka. *Jabł. Ez.* 96. *Bh.* Pekelec, s mieysce między piecem a murem, die Hölle. PIEKIELNICA, -y, ż., *Bh.* pekelnice, bogini piekielna, die Höllengöttinn. Hekate; piekielnica. *Otw. Ow.* 557. - b) djablica, iędza, ein Höllenweib, eine Furie; (cf. niebianka). PIEKIELNIK, -a, *m.*, *Bh. et Slo.* pekelnik; *Vd.* peklenz, pekleuſki duh; *Crn.* Peklęns *Pluto*; *Rg.* pakljenik; *Cro.* paklenik, s djaboł; *Hg.* pokolbólick); piekielny rządzca, djaboł, czart, der Höllenfürſt, Satanaſ. Piekielnik w ogniſtéy popieli. *Przyb. Milt.* 216. Potępieniec w piekle, ein Verdammter in der Hölle. Piekielnicy *inferi Cn. Th.*, *Slo.* pekelnicy, *oppos.* niebianie). Piekielnik, *homo improbus. Cn. Th.*, ein Höllenbrand, Verruchter. PIEKIELNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Bh. et Slo.* pekelný; *Hg.* pokolbéli; *Vd.* peklenſki; *Crn.* peklęnſke; *Rg.* pakgljeni; *Bs.* paklen, pakleni, adni; *Cro.* peklenski, peklenszki, pakleni, pekleni; *Dl.* adni; *Sr.* 1. hèlſki; *Rs.* геенскій, адскій, od piekła, do piekła należący, Höllen-, hölliſch. Piekielna kloza, *tartarus. Urs. Gr.* 130. Piekielne okno, otchłań piekielna. *Cn. Th.* Piekielna nauka. *Sk. Dz.* 245, djabelſka, czartowſka). - *fig. et tr.* Lichwiarze, piekielny ten rodzay ludzi. *Teatr* 7 *c*, 19. Nie czyń mi tak piekielney krzywdy. *ib.* 19, 94. Co za piekielny śmiech. *Teatr* 12, 37. Piekielnie był zawſtydzonym i wyśmianym. *Teatr* 16, 61, nie do zniesienia); *Crn.* peklim se *indignor*). Machina piekielna, beczka napełniona prochem i kartaczami. *N. Pam.* 107. - *Medic.* Piekielny ogień, S. Antoniego niemoc, gangrena, naywiększe iakowe tylko bydź może znognienie części iakiey ciała, oraz początek psucia się, zgnilizny i obumierania przepalaiącey się części. *Perz. Cyr.* 1, 117, *Haur. Sk.* 412, *Krup.* 5, 350, *Sleszk. Ped.* 164, *Gor. Wł. Q* 2, das heilige Feuer; die Gangrene, der kalte Brand. *Syr.* 631 *et* 1417, *Comp. Med.* 476, *Crn.* perézhogn; *Bs.* pongjarica, risipila, resibula nemocch; *Cro.* verbánecz (cf. wierzba). - Kamień piekielny, *lapis infernalis*, der Höllenſtein. Sól śrebrem roztopiona, wlewa się w żłobki maiące szerokość gęsiego pióra, używaią go cyrulicy iako lekarſtwa zżeraiącego. *Krumł. Chy.* 289, *Krup.* 5, 399; *Rs.* адучій камень. - *Botan.* Rozmaite gatunki Omięgów, dla iadu prędkiego, piekielnym zielem zowią. *Syr.* 1384, Höllenkraut, Wolfswurz. PIEKŁO, -a, *n.*, *Bh.* pekło, *Slo.* pekło; *Hg.* pokol; *Crn.* pekl, pakl; *Vd.* pakal, pekeu, pekeu; *Sla.* pakao; *Rg.* pakó, G. pakla; *Cro.* pëkël; *Dl.* pakàl, ad, (*ob.* *ad); *Bs.* pakal, pako, pakao, ad; *Sr.* 2. hòhla, hòla; *Sr.* 1. hèla; *Rusn.* пекло; *Rs.* геенна, адъ z *Greck.*; (cf. *Rs.* пекло palaiąca siarka lub smoła, *Ec.* пекло, сѣра горючая, иногда смола); die Hölle. Piekło abo przepaść, gdzie dusze potępionych wieczne męki cierpią. *Karnk. Kat.* 45. Piekło, skryte mieszkania, gdzie dusze zatrzymane są, które niebieskiego dziedzictwa nie dostąpiły. *Kucz. Kat.* 115. Piekło mieszkanie dla złych duchów zgotowane. *Przyb. Milt.* 296. Piekło siarczane. *ib.* 104. W piekle zgrzytanie zębów, wieczne ciemności, Niewytrwane męki, bez wszelkiey litości. *Groch. W.* 308. Labuy duszo, piekło gore. *Birk. o Ex.* 16. Boską odwłoką gardząc piekła sobie przyczynial. *Sk. Dz.* 733, piekielnych mąk). - §. W *kredzie*: wstąpił abo zstąpił Chrystus do piekieł, (= do piekieł, *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 162), niedergefahren zur Höllen, to iest, do mieysca owego skrytego i taiemnego, w którym dusze zatrzymane były, aż do przyjścia Chrystusowego. *Karnk. Kat.* 44. Ma być mówiono: do *piekła*; którzy bowiem z Łacińskiego wykładaią do *piekłów*, własności ięzyka nie baczą, ani na słowo Greckie wzgląd maią; Grecy albowiem iaśnie mówią do piekła. *Hrbšt. Nauk. F* 5 *b.* cf. otchłań, przypiekle). - *transl.* Zstąpił do piekłów, s s drogi wystąpił, objechał, er hat einen Umweg gemacht. Wstąpił do piekłów, po drodze mu było, iechał z Krakowa do Warszawy na Lublin. *Off. Wyr.* - *Aliter* Używaią dobrych dni, a w mgnieniu oka do piekła wstępuią. *Bial. Post.* 176, dostaną się do piekła umarłszy, sie fahren zur Hölle). Wolno do piekła, byś chciał o północy. *Rys. Ad.* 74, piekło zawsze otwarte). Kto się w czyścu śmieie, niech się piekła boi. *Hrbšt. Nauk. F* 3. Przeklęctwo: boday z piekła nie wyyrzal! *Falib. S.* 2. - §. piekło, piekielnicy, djabli z piekła, die Hölle, die Teufel aus der Hölle. Naciera co w nim potęgi i siły. Kiedyby można poruszyłby piekła. *Jabł. Eu. R* 3 *b*, er möchte gern die ganze

ganze Hölle gegen ihn in Bewegung ſetzen. Całe piekło rozruszyło się dziś ze a mnie. *Teatr* 24 *c*, 100. Co tu u piekła robić, sam djabeł tu nie poradzi. *Teatr* 1 *b*, 79, co u djabła!). – §. Rozśmiał się tak ſtrasznie, Jakoby piekło uchwycił był właśnie. *Jabł. Ez. A* 4. Piekło go nie ma; piekło mu równego nie ma. *Tr.*, naygorszy człowiek). Jak w piekło wrzucił. *Tr.*, iak gdyby w wodę, w otchłań). – b) *similit.* Piekło tam, iak w piekle wrzask, trzask. Cn. *Ad.* 295, cf. iak w kieracie, die Hölle auf Erden. Coż to za ſtraszne piekło w tym domu, Jegomość zły, Pani takie drugie. *Teatr* 6 *b*, 3. Wolę się odprawić; robota ciężka, a zawsze piekło w domu. *Teatr* 20, 48. Żona szalona iedno piekło małżonkowi. *Birk. Zyg.* 53. Takie małżeńſtwo ieſt obrazem piekła. *Zab.* 13, 226. Więzienie Tureckie, ziemſkiego piekła męki. *Klok. Turk. praef.* Stało mu to na ziemi za wielkie piekło. *St. Dz.* 182. Prawda w niebo uciekła, bo tu od niewſtydliwych miała dosyć piekła. *Falib. X.* 2, dosyć biedy oſtatniey, piekielney męki). Miał piekła dosyć z Hunnami Maurycyusz. *Biel.* 20. – 2. PIEKŁO, PIEKIELNIK, PIEKŁOSZCZYK, PIEKŁOWSZCZYK, – a, *m.*, potępieniec, ein Höllenbrand, ein Verruchter, cf. nieboszczyk. *Cn. Th.* 49. Heretyków możemy nazwać piekłowszczykami, synami *Gehennae. Birk. Ex. D* 4 *b*, Kinder der Hölle.

PIĘKNIC *Act. ndk.*, piękrzyć, pięknym czynić, *Crn.* lepotizhem, lepujen, lepuvati; *Bs.* ugljuditi, uresiti; ſchön machen. Natura swe twory W iakiekolwiek wdzięki mili i pięknі w kolory. *Teatr* 43, 28 *Wyb., Chodk. Koſt.* 80, *et* 73. PIĘKNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* pěkně, (*Sr.* 1. pěkni delikatnie); *Rs.* красно, красно, лѣпо, лѣпотно, хорошо; *Ec.* благо; cf. nadobnie, cudnie, ładnie, ſchön. Z każdym pięknie, z nikim szczérze. *Zegl. Ad.* 294, grzecznie). W affektach był ſkromny, z każdym pięknie bez furyi. *Birk. Zbar. D* 3, łagodnie). Pięknie mu służyć będą, lecz nieszczerze. *Wad. Dan.* 205. Żyć równo pięknie ze wszyſtkiemi, z nikim poufale. *Klok. Turk.* 114. Pięknie, a daley nic. *Cn. Ad.* 832, piękny a niepożyteczny). piękny kwiatek, a nie pachnie; tulipan. – *Ironice*; pięknieżbym się wykierował. *Teatr* 15, 51. Pięknie tak! *ib.* 30, 20. PIĘKNICZEK, – czka, *m.*, nadobniczek, piękroszka, piękuchny *bellulus. Cn. Th.*, ein niedliches Figürchen; *Ross.* красавецъ, красавчикъ. PIĘKNIEC *niiak. ndk.*, wypięknieć *ak.*, pięknym się ſtawać, ſchön werden; *Rs.* хорошѣть, похорошѣть. **Pięknobarwy*, *Rs.* благоцвѣтный, *Ec.* благошарный, ſchönfarbig. **Pięknobrwi*, *Ec.* благобровный, *Gr.* ἐυοφρυς, *ſchönaugenbrannig. **Pięknobrzeżny*, *Ec.* благобрѣговый, *Gr.* εὐλιμενος, ſchönufrig cf. Żolibor, *Gall.* joli bord. **Pięknociekły*, **Pięknoplynny*, *Ec.* благотечный *pulchrifluus*, *Gr.* εὐρρους; ſchönfließend, *Subſt. Ec.* благотечность **pięknoplynność*. **Pięknodrzewy*, *Ec.* благодревесный, *Gr.* ἐυδενδρος, ſchönbäumig. **Pięknogałęzi*, *Ec.* благогроздный, благобѣтвенъ, *Gr.* εὐβοτρυος, εὐκλαδος, ſchönäſtig. **PIĘKNOGRZYWY, – a, – e, pięknych grzyw, ſchönmähnig. Przelękły się niezmiernie konie pięknogrzywe. *Dmoch. Jł.* 2, 171. **Pięknokłosy*, *Ec.* благокласный, *Gr.* ἐυαγλις, ſchönährig. **Pięknokreślny*, *Ec.* благочерминый, ſchönriſſig, mit ſchönen Riſſen, Abriſſen. **Pięknokwitły*, *Ec.* благоцвѣтный, доброцвѣтный, *Gr.* ευανθης, ſchönblühend; *Verb. Ec.* благоцвѣтѫ, *Gr.* ευαν-θέω. **Pięknomówność*, *ob.* krasomowstwo, *Slo.* peknomluw-

ność. **Pięknopis*, kalligraf, *Ec.* добропишецъ. **Pięknopismo*, kalligrafia, *Ec.* добропишаніе. PIĘKNOSC, – ści, *f.*, *Bh.* pěknoſt; *Sr.* 1. pěknoſci, rjanoſci; *Vd.* lepota, lepuſt, snashnoſt, snaga, spoduba, liepa, podoba, nasladlivoſt, mishlivoſt, shlahtnoſt, isjishnoſt, sbirkivoſt, dobrodisheshnoſt, shmahnoſt; *Cro.* lepòta; *Dl.* leposzt; *Sla.* lipota; *Crn.* lępota; *Bs.* ljepota, krasnoća, ugljudnoća; *Rg.* ljepos, ljepotta (cf. łepſki, cf. *Lat.* lepos), obrazitos; *Rs.* красà, красúвость, красотà, хорошество, приго́жество, изря́дство, ширость; *Ec.* лѣпотà, лѣпотство, добро́та, добрость, красота; cf. nadoba, sudanność, cudność, ładność, uroda, śliczność, die Schönheit. Nie na tym zależy piękność, iż kto gładkie ma ręce, wysmukłe nogi, ale raczéy na przyſtoynym składzie, i takiéy poſtaci, która nie po cząſtce, ale całą sobą w oczy wpada. *Pilch. Sen. liſt.* 240. Piękność zależy na pewnéy proporcyi członków do siebie. *Kraj. Pod.* 106. W obrazach, posągach i budynkach iſtotna piękność, takie części wszyſtkich umiarkowanie, że na pierwsze zaraz spoyrzenie, miłym w oczach każdego ſtają się widokiem. *Mon.* 67, 451. Piękność rzeczy widomych, rzeczy kształtnych, oczyma uznawamy; piękność rzeczy niewidomych, którey po części uszyma, iak pięknéy muzyki, albo myślą, iak pięknéy duszy, dochodzimy. *Gor. Dw.* 403. Piękność, twarz przyiemna, luba, wesoła, a która pragnie przyſtoyności. *Gorn. Dw.* 410. Piękność zwierzchnia omylna. Cn. *Ad.* 833, nie wszyſtko złoto, co się świeci). Piękności się człowiek nie naje, *Slo.* pěknoſti ſa človek nè nage, cf. oczy paść). – §. piękność, *in concreto*, *Piękнota*, osoba piękna, eine ſchöne Perſon, eine Schönheit, *Rs.* красавa, красавица, краса́вица, красо́мочка. Każdy swą piękność wybiera. *N. Pam.* 19, 112, swoię kochankę, lubą, ſeine Schöne.

PIĘKNOUSTY, – a, – e, *Ec.* благоустый, *Gr.* ἐυστομος, ſchönmundig. PIĘKNOWŁOSY, – a, – e, *Ec.* благовласый, благовласа́тый, *Gr.* ευτριξ, ευκομος, ſchönhaarig. Piękнowłosa Helena. *Dmoch. Jł.* 2, 32. Tetys piękнowłosa. *ib.* 2, 219. Piękнowłosa Latona. *ib.* 1, 4.

PIĘKNOWONNY, – a, – e, n. p. pięknowonne roże. *Pim. Kam. pr.*, ſchönduftend, wohlriechend.

PIĘKNY, – a, – e, *Bh.* pěkný, heſký; *Slo.* pěkni; *Sr.* 1; pěkné, piekny, pěknuški; *Sr.* 2. beini, bojni (cf. *Ger.* fein; cf. *Gall.* bien, *Lat.* bene, cf. *Suec.* wän, *Gr.* φασινος), rędni, rjané (cf. rządny); *Crn.* lep (*Lat.* lepos); *Vd.* liep, lepoten, ſleten, sheden, ſtautn, spodobn, snashen (cf. snažny), zhiſtoben, nasladliu, mizhliu, shlahten, isjſkan, dobrodisheshen, shmahen; *Cro.* lép, kipen, lepëhen, *comp.* lepshi (cf. lepszy, łepſki); *Dl.* lijp, kraszan, lipahan; *Bs.* ljep, ubau, hubav, lip, krasni, ljepahan, krasan, ugljudan; *Rg.* ljep, liepaci, ljépahan, obraxit; *Sla.* lip; *Rs.* красный, краси́вый, краси́въ, краси́венькій, благообра́зный, благови́дный, пригожій; *Ec.* лѣ́пъ, лѣ́пый, лѣпотный; cf. cudny, nadobny, śliczny, sudamny, nadobny, urodny, ładny, nieszpetny, ſchön. **Pięknchny*, ładniuchny *bellulus. Cn. Th.*, *Pięknіuchny*, *Pięknіuteńki*, *Pięknіuteneczki*; *intens.* Piękny dzień, piękne niebo, piękny kray, piękny las, piękne miaſto, piękne woyſko etc. *Gor. Dw.* 412. Kobieta piękna. *Teatr* 19 *b*, 38. Piękny kwiatek, a nie pachnie. *Cn. Ad.* 832, cf. tulipan; pięknie a daley nic; piękny, a nie pożyteczny). Wiele ieſt pięknych ludzi; lecz to mało nadą, Gdy kto

pięknieyszey cnoty w sercu nie posiada. *Nar. Dz.* 3, 78. Piękne rzeczy przyiemne. *Cn. Ad.* 832. Piękna płeć. *Teatr* 45 c, 13, kobiety, biała płeć, das ſchöne Geſchlecht. Mężczyzny przez grzeczność nazwali towarzyszki swoie płcią piękną. *Mon.* 72, 757. Jak co płochego powie, to odwołuie się do pięknego świata. *Teatr* 28 *b*, 34, do galantownego, die galante Welt. Panienka urodzenia i edukacyi pięknéy. *Teatr* 6 *b*, 5, polerowněy, guſtowněy, lub też przyzwoitey). Ma piękne dochody. *Teatr* 7 *c*, 10, nieszpetne, uydzie, można na nich przeſtać, dobre, ſute). Piękne słowa, gładkie, obłudne, ſchöne Worte. Wszyſtko to piękne nadzieie, Lecz na to obietnice ia się tylko śmieię. *Niemc. P. P.* 16, cf. grzeczny, iedwabny). Chciał go pięknemi słowy zwodzić. *Sk. Dz.* 722. Piękne za nadobne. *Min. Ryt.* 3, 367, wet za wet; czapka za biret; odmierzać). Piękna (*fc.* rzecz) między mężami zacnemi przodkować, Oyczyźnie dobrze radzić, ſtrapionych ratować. *Bard. Tr.* 556, chwalebna, zaletna, zaszczytna). Piękne nauki. *Pam.* 83, 459, *ib.* 83, 2, 87; nauki wyzwolone, *Rs.* свовесныя науки, die ſchönen Wiſſenſchaften. *Fronice* Piękny-ś iak koczkodan. *Cn. Ad.* 833, szpetny; *Slo.* pekni, gako rit' na opak *absurdus.* Każdy chleba szuka, piękna gotowość i piękny rząd w naszey Polszcze. *Falib. U.* 2. Piękna edukacya, dzieciom kat wie czym głowy zawrócić. *Teatr* 19, 65. PIĘKROSZKA, - i, *m*, pięknieczek, nadobnieczek, piękuchny *bellulus. Cn. Th.*, ein ſchönes Figürchen. - b) piękroszka, smukarz, który panie przyochędoża, *cosmeta. Mącz.*, piękrzyciel, der Schmuckmacher, Putzer, Anputzer. - 2. PIĘKROSZKA, - i, ż., piękrzycielka *Cn. Th.*, die Putzmacherinn, Anputzerinn. - piękroszka, piękrzydło, ozdoba, Schmuck, Puż. Lśniące piękroszki panieńskie *lulla. Mącz.* Piękroszki słow, pod któremi zdrada leży *pellacia. Mącz.* PIĘKRZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, (upiękrzyć *dk.*), krasić, ozdabiać, pięknym czynić, piękrzydła przydawać, *Slo.* ličim, barwim; *Vd.* oblepuvati, oblepshati, polepshati, slepshati; *Crn.* lepuvati, lepotizhem; *Bs.* ghizdati, diciti; *Rs.* красить, украсить, ſchön machen, verſchönern, putzen. Muſkaiącym i piękrzącym się potrzeba zwierciadła. *Pilch. Sen. Gn.* 267. Niewiaſta szpetna ſtrzedz się ma wszelkiego piękrzenia. *Mon.* 65, 613. *Pocicy* 283. Malarze piękrzyć umieią i nayſtraszniejsze twarze. *Zab.* 1, 88 *Alb.* Piękne rzeczy piękrzyć. *Cn. Ad.* 832, tłuſty pozwać smarować). Paweł S. nie piękrzył krasomowską ozdobą ſtylu swego. *Bals. Sw.* 2, 585. Przyſłoyne uczciwe piękrzenie, *Ec.* честнолъ по-лепшо. PIĘKRZYCIEL, - a, *m.*, zdobiciel, ubieracz smukarz. *Cn. Th.*, der Schminker, Putzer, Anputzer, Aufputzer. PIĘKRZYCIELKA, - i, ż., piękroszka, die Putzerinn, Anputzerinn. PIĘKRZYCIELSKI, - a, - ie, smukarski *Cn. Th.*, Schminker-s, Putzer-s, *mangonicus.* PIĘKRZYDŁO, - a, *n.*, przyprawa do piękrzenia służąca, piękroszka, ozdoba, *Crn.* lepotina, Puż, Schmuck, Schminke. Tu przyczepia kwiatek, tam liżywkę, czasem i piękrzydła. *Mon.* 63, 610. (*cf.* bielidło). Pieszczoty i piękrzydła niewiaſtom zoſtawić, a mężom pracy się iąć trzeba. *Pilch. Sall.* 268. Piękrzydła nie zdobią męża. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 94. Piękne rzeczy piękrzydła nie potrzebuią. *Cn. Ad.* 832.

*PIEKUT *ob.* Pietuch.

PIEL, - i, ż., *siele* catulae foetidae, Hundsdille. *Tr.*

*PIELAC *Act. ndk.*, n. p. Czemuż tak rychło z Warszawy pielacie do domu? *Orzech. Qu.* 14.

PIELACZ, PIELARZ, - a, *m.*, mężczyzna co piele, der Jäther, *Bs.* plivač; *Cro.* pukávecz; *Ross.* полольщикъ. PIELACZKA, - i, ż., kobieta, co piele, die Jätherinn, *Bs.* plivačica, *Rs.* полольщица.

*PIELATYK, n. p. Lecą mu od tey srogiey grammatyki Zuſt *pielatyki. Klon. Fl. H* 1 *b.*

*PIELE, n. p. Ciele piele prawić *ob.* Cielę. PIELĘ *ob.* Pleć.

PIELĘGARKA, - i, ż., która kogo pielęguie, die Wärterinn, Pflegerinn. *Tr.*

PIELĘGNOWAĆ, PIELĘGOWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, cf. *apud Otfryd* plegan, *Sax. Inf.* plegen, *Germ.* pflegen, ſtaranie koło kogo mieć, chować co, iemandes pflegen oder warten; *Rs.* ходить, каживатъ, хожу. Starzec ten od pieluszek pieścił mię, pielęgnował młodość moię. *Teatr* 49 *b*, 95. Synu niewdzięczny, na nieszczęście moie pielęgnowałem dla siebie nieprzyiaciela w tobie. *Teatr* 51 *d*, 81. W ziemi, iako w żywocie matki, wszyſtkie rośliny się pielęgnuią. *Kluk. Rośl.* 1, 19. Żaden zwierz w swoiey wolności tylu chorobom nie podlega, ile pielęgnowany od ludzi. *Kluk. Zw.* 1, 192. Pielęgnowanie, die Pflege, *Rs.* хожденіе, ходьба.

*PIELESZ, *PELES, - a, *m.*, *Bh.* peleš; łożysko zwierza, die Lagerſtätte eines Thiers. Pielesze beſtyy iadowitych, w których się przechowuią. *Syr.* 219. Naszczwali żubrów, lwów, dzików, lampartów, Wytrząsłszy ſkryte dotąd ich pielesze. *Pot. Syl.* 269. Lasy są moie domy i moie pielesze. *Pot. Pocz.* 145, *Pot. Zac.* 195. Skoro słońce na wiosnę mroźne spławi śniegi, Żeby po wiszach Polſkich mogła lęgnąć dzieci, Dzika do takrocznego pielesza gęś leci. *Pot. Pocz.* 309, (do gniazda). Nie podobaią się wam góry i lasy, dzikiego zwierza pelesy i łożyska. *Modrz. Baz.* 569, *Jabł. Buk. J.* - 2. Pielesz *herb*, dwa miecze na krzyż złożone, końcami do góry. *Kurop* 3, 39, ein Wappen.

PIELGRZYM, - a, *m.*, *Lat.* peregrinus, peregrinari, *Ital.* peregrino, pellegrino, *Gall.* pelerin, *Angl.* pilgrim, *Suec.* pelegrim, *Ger.* der Pilger, *Vd.* romar (*a Roma*); rimlar, kirſatar, popotnik (*ob.* pątnik), ptuinik; *Crn.* romar; *Rs.* странникъ, богомолецъ, молельщикъ; zwiedziciel kraiów, wędrownik; - §. Pielgrzym nabożny albo dla nabożeństwa, *ob.* Pątnik. - §. 2) Pielgrzym *herb*, *Tr.*, ein Wappen. PIELGRZYMKA, - i, ż., ta, co pielgrzymuie, wędrowniczka, pątniczka, die Wanderinn, die Pilgerinn; *Rs.* странница, богомолка, богомольница. - §. 2. pielgrzymka, pielgrzymowanie, die Wanderſchaft, Wallfahrt, Pilgerreiſe. Prosił się na pielgrzymkę znowu Dla nauk mądrych większego połowu. *Jabł. Ez. D* 2. Na pielgrzymkę poszedł świata obszernego. *Jabł. Ez.* 14. Całe to życie iest pielgrzymką. *Min. Ryt.* 1, 291. - §. 3. pielgrzymka, *collect.*, pielgrzymy, die Wallfahrtenden, die Pilger. Pielgrzymka po większéy części z próżnuiącego gminu i mnichów włóczęgów zebrana. *Nar. Hiſt.* 4, 156. - §. 4. pielgrzymka, mieysce, do którego pielgrzymuią, der Wallfahrtsort. Jedna z nayſławnieyszych pielgrzymek krolewna, iedno mieysce, naywięcéy cudami słynące, iest Częſtochowa. *N. Pam.* 9, 267. Myślenice iest pielgrzymią

dość sławną z przyczyny obrazu nayświętszéy Panny Częstochowskiéy. *ib.* 9, 287. PIELGRZYMOWAĆ, -al, -uie, *intrans. ndk.*, wędrować, zwiedzić kraie, wándern, reiſen. Kto rad wiele pielgrzymuie, nie wiele się naprawuie. *Cn. Ad.* 393, często mieysca odmienianie, traci ludzkie zachowanie). Żeby nie robić, zawsze pielgrzymują po cudzych kraiach. *Star. Vot. E b.* Pielgrzymowanie wiele nauczy. *Cn. Ad.* 834. - §. Pielgrzymować z nabożeństwa, na święto mieysca iść, ślubną drogę odprawować. *Cn. Th.*, pątnikować, pątnować, wallfahrten; *Bh.* putovati. Pielgrzymowanie *Slo.* pút; *Hg.* butuu-járás; *Vd.* rumaranje, rimlanje, popotuvanje, ptujenje. PIELGRZYMSKI, -a, -ie; pątniczy, Pilger-. *Pielgrzymowny; n. p. Droga *pielgrzymowna. *Chod. Kost.* 58. Kiy masz w ręku pielgrzymowny. *ib.* 28. PIELGRZYMSTWO, -a, *n.*, stan pielgrzyma, der Pilgerſtand. Mieszkayże na pielgrzymstwie, gdziekolwiek możesz. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 8, 1; w cudzéy ziemi. 3 *Leop.*

PIELIDŁO, -a, *n.*, pielenie (*ob.* pleć, piele), das Gäten (Jäten). Chwasty przez pielidło powyrywane, mogą bydź używane na pognóy. *Kluk Rosl.* 3, 187.

PIELUCHA, -y, *ż.*, PIELUSZKA, -i, *ż.*, *demin.*, *Bh.* plénka, plinka, plina (*Bh.* pelichati pierzyć się); *Slo.* plena, pienka, pinka; *Sr.* 1. *et* 2. peluha, peluſchka; *Crn.* polniza; *Bs.* poleniçe, pelene od djeteta; *Rs.* пеленá, пеленки, лóномъ, леномбе; *Lc.* повóй, cf. Powoynik); obwinięcie dziecinne, powicie, die Windel. Nie znasz, co to są pieluchy, Wolny wzrost biorą członeczki, My żyć zaczęli z łańcuchy, W których nas gniotły nameczki. *Zab.* 10, 4 *Kobl.* Pieluchami obwinąć, obtulić, *Rs.* упеленáмъ, упеленнáмъ. W piérwszych pieluchach zmarł. *Groch. IV.* 395. Od pieluszek moich pielęgnował mię. *Teatr* 49 *b*, 95. Mały dank, wzięta dostoyność z pieluchy. *Zab.* 12, 3, w kolébce). Prawie ieszcze w pieluchach i przy cycku. *Glicz. Hych. K* 2 *b.* PIELUSZCZANY, -a, -e, od pieluch, Windel-. Dziecię w pieluszczanych leży więzach. *Tr.*

PIEŃ, *G.* pnia, *m.* (*dem.* pieniek, *Etym.* p.ąć,; *Bh.* pen', pařez, tmen; *Slo.* pen', tmen; *Sr.* 1. penk (cf. pęk), łuzk, żdziebło; *Sr.* 2. pénk; *Crn.* pajn (2. *alueare*, z pieniek) ſtrom, prungel; *Vd.* pain, penj, ſtor, ſtok, terkel, terzhek, (cf. ſterk), debla, ſteblu (cf. żdziebło), hlod, klada, (*ob.* kloda), brune, bruncta, pluh, plok; (2. penj, z barć); *Cro.* pény, hrèv, zteblo; *Dl.* pany, chok, trúp (cf. trup); *Bs.* págn, hrov, hrób, trup, trupina od duba; *Hg.* pán, hrék, trúp, truppina, hrecina, *vulg.* hreeb; *Sla.* pànji; *Rs* пень, пáлка, колóда, отрубóкъ, отрубóчекъ; część drzewa abo drzewka przy korzeniu, (cf. pniak, odziemek, karcz), der Stamm eines Baumes. Pień iest ta część rośliny nad ziemią, która wyrastaiąc z wierzchniey części i korzenia, wszystkie nadziemne iey części na sobie dźwiga. *truncus. Bot.* 37. Nie u wszystkich zaś roślin zowie się tak; pniem wtedy właściwie nazywa się, kiedy iest poiedynczy, wzniosły, drzewny, trwały. *ib.* Pień w drzewach, łodyga abo gląb w ziołach, (bylina); w zbożu źdźbło abo słoma. *Kluk. Rost* 1, 7. Pień powstaie z korzenia, i wszystkie inne roślinne części dźwiga na sobie. *Jantz.* 2, 9. Drzewo wiele ma gałęzi, a pień przedsię iedno. *Herb. Art.* 14. Abyś nie był iak wieprz w karmniku, albo iako suchy pień na roli, co się oń pługi zawadzaią. *Rey. Zw.* 36, cf. zawadyak, próżny ciężar ziemi). Nie tak łatwa iest znaiomość drzewa stoiącego na pniu. *Jak. Art.* 3, 132, umieć wysokość i grubość drzewa wymiarkować na pniu. *ib.* 3, 150, t. i. nieściętego, wenn der Baum noch auf ſeinem Stamme ſteht, noch nicht gefällt iſt. - §. Zboże na pniu, z nieżęte, niekoszone, noch auf den Halmen, noch nicht gemäht. Zboża w polu na pniu stoiące, nieprzyiaciele wytratowali. *Gaz. Nar.* 2, 314. Żąć się powinno czysto, nie zostawuiąc na pniu kłosów. *Kluk. Rosl.* 3, 216. Gdy len na pniu pożółknie, zaraz czas iego zbioru. *Przędz.* 9. - §. Na pień wyiechać, z do lasu, gdzie się szkoda stała, in den Wald fahren, an den Ort hin, wo ein Waldſchaden geſchehen iſt. Ktoby człowieka w swoiey puszczy pogrubił, na panu iego oznaymić, aby na pień wyiechał. A pan obowiązan, co na pniu osądzono będzie, zapłacić. *Stat. Lit.* 311, (cf. Kondescensya). - §. W pień wyciąć, wyrznąć, z do szczętu, ze szczętem wszystko, in die Pfanne hauen, alles über die Klinge ſpringen laſſen. Wszystkich was w pień wyciąć każę. *Teatr.* 13, 139. Jadę na woynę z Persami i ich w pień wycinać każę. *Boh. Kom.* 2, 429. Wyrznąć w pień obywatelów. *Nag. Cyc.* 36. - §. Pień, z wyciętego drzewa sztuka, kłodzina. *Cn. Th.*, ein Klotz, ein Stammende von einem gefällten Baume. Pień, kloc na którym co rąbią. *ib.*, der Hackklotz. - Pień u czapników lipowy. *Kluk. Rosl.* 2, 164, forma drewniana). - *figur.* Zwaliwszy ten pień z drogi około sukcessyi, tedy i onę różnicę około iedney Rzpltey tak stanowimy. *Herb. Stat.* 671, *Vol. Leg.* 2, 614, zawadę, trudność, Stein des Anſtoßes. - §. pod pień, *ob.* pion, pionowy, prostopadły. - §. *Anat.* ciało ludzkie dzieli się na pień albo pniak, i na członki. *Kirch. Anat.* 1, tułow, der Rumpf, cf. trup). Gdy naydą iaki pień bez głowy we krwi swéy ukalany, przypadnie na nich boiaźń. 3 *Leop. Jud.* 14, 4, kloc, 1 *Leop.*). - §. *Similit*: leży iak pień, iak kloc, nieruchawy, wie ein Klotz, ohne Bewegung. Uważay, iaki sen chorego, czy lekki, czy ciężki, czy chory się przebudza, czy się zrywa, czy leży iak pień. *Perz. Lek.* 78. Pan nas wzywa, a my iako pień leżem; porwać się z błota nie chcemy. *Sk. Kaz.* 482. Ale ty głupcze, czego tam stoisz iak pień! *Teatr* 5 *d*, 5. Leniwy, nieochotny, rusza się by pień na ptaki. *Cn. Ad* 434. Rączy, by pień na ptaki. *Rys. Ad.* 60; *Slo.* chitri ge, gato oloweni ptáf; - olszowy Marcin, bez duszy ciało, ein hölzerner Peter; ein bleyerner Vogel). Pień, głupi, dubiel, *caudex. Mącz.*, ein Tölpel, ein Klotz, *Crn.* salétvu; *Russ.* осмолóна; дубúна (cf. dębina), дубúновамъ. Ty trutniu borowy; z ciebie taki pień, taki niedźwiedź. *Teatr* 55 *b*, 76. Popiel wtóry, pień i drągal własny. *Krom.* 45. Mniemał, żeby grzybami abo pniami byli, ani żeby który z nich miał wyrozumieć zdradliwe rady iego. *Baz. Hſt.* 86. Jzaż będziecie takiemi pniami, a głupszymi nad bestye? *Zygr Pap.* 306. 2. Pień *herb*, *ob.* Ostrzew. (*II. *Pień, *Czack. pr.* 10, *et* 274, *ob.* pienię).

PIENIA, -i, *ż.*, pienianie, processowanie, (*Hg.* panaſe *queſtus*, *querela*; cf. *Rs.* пóня kara pieniężna, grzywna, cf. *Lat.* poena; cf. pieniądz), das Prozeſſiren, Prozeßführen. By ukrocić pienie w sprawach granicznych, stanowiemy rozgraniczenie normalne. *Gaz. Nar.* 2, 179. Powszechna zaraza z pieni i postępków prawniczych pozorne biorących z prawa tytuły. *Dyar. Gr.* 366. Daleki

miałem umysł od pieni, iżby zapozwać i szukać sprawiedliwości. *Xiądz.* 44. Czemu prawa nie zaradzą pewności maiątków przeciw pieni ciągłey i kosztowney! *ib.* 160.

PIENIĄĆ, -iał, -ia *Act. ndk.*, processować, prawować, prozessiren, Prozeß führen; (*Rs.* пѣнѧмъ zarzucać, wymawiać, strofować; *Ec.* пенѧю, cmyżáio *vexo, insisto*). - *Intrans.* Pieniąc zachwalo Wygrał fortunę znaczną w trybunale. *Kras. Sat.* 45. Wiesz, co to iest pieniąć w tym kraiu! *Teatr* 36 *b*, 62. *Transit.* Myśli nas przed sądem pieniać, *iudicio perfundere. Siem. Cyc.* 90. Pienianie zbrodnia publicznego każdemu obywatelowi wolno. *Ostr. P. C.* 1, 305, mit Prozeß überziehen, den Prozeß jemanden machen, ihn vor Gericht ziehen. Czy on o ten wyftępek słusznie może bydź pieniany? *Ostr. Pr. Kr.* 1, 61. - *Recipr.* Bądź ty patronem tego, co się z dobrym pienia. *Zab.* 12, 97, co się z nim przed prawem kłóci, z nim się prawuie, bet mit ihm prozeſſirt). PIENIACKI, -a, -ie, od pieniania, od pieni lub pieniactwa, Prozeß-, Prozeßſucht-s. Ciśnie go sąsiad pieniackie wynayduiąc zwadki. *Hor, Sat.* 190. Pieniackie nakłady rzadko nagrodzi wygrana. *ib.* 55. Za rozszerzaniem się ducha pieniackiego nastąpiła potrzeba różnych iurysdykcyi sądowych. *Skrzet. P. P.* 2, 321. PIENIACTWO, -a, *n.*, pienianie, pienia, prawowanie się, das Prozeſſiren. Ustąpił mu ksiądz prawa swego, gdy nie zdobi sługi bożego pieniactwem się bawić. *Sk. Zyw.* 2, 47. Unikay pieniactwa i raczey odday wszystko dla uwolnienia się z rąk sprawiedliwości. *Teatr* 36 *b*, 66. - b) pieniactwo, duch pieniacki, chciwość do pieniania się pobudzaiąca, die Prozeßſucht. Za to i za owo, co smyśli pieniactwo, Osadzą mię do wieży, wpiszą w golców bractwo. *Teat.* 43 *c*, 134, *Wyb.* Pieniactwo, wykręty, balamuctwa, niszczące strony, zniżyły szanowny niegdyś urząd patrona. *Gaz. Nar.* 1, 20. Kancellarye pieniactwa i wybiegów waszych są składem. *Zab.* 16, 166. PIENIĄCZ, -a, *m.*, kochaiący się w pieniach, lubiący pieniać się, ein Prozeßſüchtiger. Pieniacze żyią pozwami. *Dar. Lat.* 18. Pieniacze: Po dwudziestu decretach, trzynastu remisiach, Czterdziestu kondemnatach, sześciu kompromissach, Zwyciężył Marek Piotra; a że się zbogacił, Ostatnie trzysta złotych za dekret zapłacił; Umarł Piotr, umarł Marek powróciwszy z grodu, Ten co przegrał z rozpaczy, ten co wygrał z głodu. *Kras. Bay.* 44. PIENIACZKA, -i, *ż.*, lubiąca prawować się, die Prozeßſüchtige. Straszna z niey pieniaczka; ustawicznie po komissyach, kondescencyach, sądach i trybunałach ieździ, i coroku z trzydziestu spraw ledwo iednę wygra. *Teat.* 1, *b*, 44.

PIENIĄDZ, -a, *m.*, *Bh.* peniz, penijz; *Slo.* peniz; *Sr.* 1. penes, nowy penes; *Sr.* 2. penes, peneschk; *Cro.* pënez, novica; *Hg.* pénz, *Dl.* pinez; *Rg.* pjenez, pinez, dinár; *Bs.* pjenez, novaç; *Ec.* пѣнѧзь; a *pensando. Durich.* 1, 79. cf. *Germ.* Pfennig. - 1. pieniądz, *potius* pieniążek mały drobny naymnieyszy, ein Scherf, ein Pfennig; *Vd.* belizh (*ob.* bicla), vienar, denarez; *Crn.* viner, dnarz; (*Rs.* рѣзань naydrobnieyszy dawny pieniądz cf. babka, halerz, cf. rubel). Wdowa ubożuchna kładła do karbony dwa pieniądza (*dual.*), drobne. 1 *Leop. Luc.* 21, 2. Pieniądz abo pieniążek, iest naymnieyszą monetą. *Zygr. Pap.* 77. Zmowę uczynił z robotniki z pieniądza dziennego. 1 *Leop. Math.* 20, 1, z grosza dziennego. 3 *Leop.*), *ib.* 20, 13. Wziął każdy z nich po swym pieniądzu. 1 *Leop. Math.* 20, 9, po groszu. 3 *Leop.*). Żebyś Chrystusa widział, i pieniądzabyś mu nie dał. *Sk. Dz.* 23. Żebrak prosił: day mi pieniądz; nie pieniądz, mowił, aleć oto dwa grosza. *Gor. Dw.* 182. Nie tylko pieniędzmi, ale groszmi i złotemi iałmużnę dał. *Sk. Zyw.* 1, 68, nicht bloß Pfennigweiſe, auch Groſchen- und Guldenweiſe. Niedość ubogiego pieniądzem abo szelągiem odprawić. *W. Post. W.* 193. Dziewięć pieniędzy za każde półgrosza liczą. *Herb. Stat.* 80. Od beczki czopowego od każdego grosza po pieniądzu Polskiemu. *Vol. Leg.* 3, 324. Od gorzałki od każdey kwarty po dwa pieniądze białe, *ib.* 478, *ob.* biela). Czopowego od grosza dwa pieniądza, rozumieią się to pieniążki, co ich ośmnaście w groszu. *ib.* 623. Drachmę dzielą na 4 pieniądze Pfennig, pieniądz na dwa pieniążki Heller. *Kramt.* 63. *Nullius momenti*, za nic nie stoi, albo na to czwartey części pieniądza nie dadzą. *Mącz.* Łakomstwo się leda o krzywdeczkę gniewa, co nie stoi za pieniądz. *Rey Zw.* 78 *b.*, (cf. za szyszkę, za złamaną babkę; *Slo.* ani babki ne stogi). On który przez nędzę swą za trzy czarne pieniądze nie będzie stał, na urząd wszedłszy, zbogaci się. *Kosz. Lor.* 97 *b*, za trzy szelągi). - b) *latius* pieniądz, ein Stück Geld, ein Goldſtück. Pieniądz znak z kruszcu, maiący przywiązany do siebie szacunek, dla tym łatwieyszych wymian w handlu. *Kras. Zb.* 2, 360. Dawni Rzymianie panowania byli nieawyciężonego, a nie mieli śrebrnego pieniądza. *Urzęd.* 396, monety śrebrnéy, abo białéy). Pieniądz abo grosz S. Jana, Świętoiański grosz, z zadatek naiętemu, Miethgeld, Handgeld. Pieniądz S. Piotra, *v.* Swiętopietrze. Znaią go iak zły pieniądz. *Cn. Ad.* 1363, iak zły szeląg, *Slo.* gálo zli pen'áz. - b) *Collect.* Pieniądze, *G.* pieniędzy; *stiám* pieniążki, małe, wielkie, śrebrne, złote, moneta, niemoneta, dzięgi, *Bh.* penize, *G.* pen'ez; *Slo.* penize, pen'áze; *Sr.* 1. peneze, peneſy; *Sr.* 2. peneſe; *Vd.* pienezi, piensi, penes, pienz, denar, meta; *Crn.* dnár; *Cro.* penézi, novczi, penez; *Dl.* jaszpra; *Hg.* pénz; *Bs.* pinezi, pjenezi, novçi, pjenez; *Rg.* pjenézi; *Sla.* nòvce, nòvci; *Rs.* дѣньги, денежка; Geld. Drobne pieniądze w Polszcze przed Wacławem, chodziły pod nazwiskiem asprów czyli aspergillów, zkąd bayka o mniemanych skórzanych wiewiorczych pieniądzach. *Nar. Hst.* 5, 289, *Star. Ref.* 103. *ob.* asper). Pieniądze bić, *Vd.* denar delati, kuvati, vdarjati, penesati, denariti *ob.* bić). Dom, gdzie pieniądze biią, menica, *Vd.* penesarnica, denarjanishe, denarska hisha; *Rg.* pjenéznica; *Cro.* penezarnicza. (*Bh.* pen'eznice kassa). (*Ec.* нарѧмъ gatunek dawnych pieniędzy w Kiiowie). Pieniądze fałszywe, fałszywa moneta. Pieniądze leżące, ſiegende Gelder, *Slo.* mrtvé penáze; *oppos.* pieniądze nieleżące, któremi kto robi Pieniądze gotowe, z gotowizna, baar Geld. Żyiąc skąpo, zbiera wielkie pieniądze. *Teatr* 34 *c*, 63, kapitały). Człowiek bez pieniędzy ustawicznie iest konaiącym, a pieniądze bez człowieka trupem. *Zab.* 5, 80; *Cro.* prez pénéz nigdo knéz). Pieniędzmi mą ry władnie; głupi im służy. *Cn. Ad.* 857. Na tym świecie nic bez pieniędzy. *Teatr* 33 *d*, 20, darmo nic, brząkać tu trzeba). Bez pieniędzy do miasta, bez soli do domu. *Zegl. Ad.* 13; *Eys. Ad.* 2. *Slo.* bez pen'ez do trbu, bez soli do domu; bez knich do školi, bez pen'ez, do trbu. Prze Bóg nic nie weźmiesz, aż pieniądze (pieniądze) mieć będziesz. *Glicz. Wich. M.* 6 *b.* - *Nummariae rei difficultas me tenet*, nic mam pieniędzy;

kupiłbym wieś, ale pieniądze gdzieś, w przypowieści bywa mówiono. *Mącz.* Pieniądze, cięciwa woyny. *Birk. Zam.* 2, *nervus rerum*; *Slo.* za peníze flinta ſtrilá. Przy kim są pieniądze, przy tym też zoſtawa J honor i zaszczyty i urząd i sława. *Zab.* 7, 152 *Węg.*; *Slo.* kdo ma ſabľo, temu ſnadno. Pieniądze wiele mogą, wszędy mieysce maią, wszystkiego dokażą. *Cn. Ad.* 834, mieszek pan; woz pan; złoty orzeł wszędy doleci). Pieniędzy pilniéy niż cnoty. *Cn. Ad.* 837, *virtus poſt nummos*). Pieniądze niczym nie trącą; każde pieniądze pachną. *Cn. Ad.* 834, zyſk zkądkolwiek dobry, *Vespasiani ex urina*). Pieniądze okrągłe są, toczą się. *Cn. Ad.* 834, *Cn. Th.* 430, wyda się rychło, co się zebrało nierychło). Pieniądze lica nie maią, *ob.* lice. – §. Pieniądze za kupią, płaca, *pretium. Cn. Th.*, cena, der Preis. Za małe pieniądze, tanio, *ib.* W pieniądzach co ieſt, popłaca. *Wlod.*, es wird gut bezahlt. Koń młody w pieniądze idzie, płaci; ſtary, z pieniędzy wychodzi. *Cn. Ad.* 357, ſteigt an Werth; fällt an Werth. PIENIĄDZTWO *ob.* Pieniężtwo. PIENIĄŻEK, -żka, *m.*, drobny naymnieyszy pieniądz, halerz, ein Heller, ein Scherf (*Sr.* 2. peneſchk; *Rg.* pieneznicicch; *Rs.* полу-шка, полушечка; *Ec.* ну'ло, ну'лъ, пѣнязь. Pieniądz dzielą na dwa pieniążki. *Kruml.* 65. Nie dałbym za to i pieniążka. *Cn. Ad.* 565; ani złamanéy babki). – b) *botan.* pieniążek *ob.* Pieniężnik. – 2. Pieniążki, *burlesq.*; pieniądze, dzięgi, Geld, Pfennige, Bleche. Pieniążki wszystko robią i teścia i zięcia. *Tręb. S. M.* 18. Pieniążki-ś moie pokradł. *Dwor. S.* 2. Ma pieniążków dosyć. *Teatr* 54 c, *D* 2. Dobry, kto ma pieniążki. *Jag. Gr. C. b.* PIENIĄŻKOWY, -a, -e, od pieniążka, Pfennigs-, Heller-. *Rs.* полушечный.

Pochodz. *pieniężnik, pieniężny, pieniężtwo, spieniężić.*

PIENIĆ, -ił, -i, *Act. ndk.*, spienić *dk.*, *Bh.* pěniti, ſſumiti (cf. szumowiny), ſlinatati; *Sr.* 1. penu; *Vd.* peniti, peno delati; *Crn.* peneti, pęnem, pejnem; *Cro.* pénim; *Rg.* pjenniti; *Bs.* pjenniti, piuniti; *Rs.* пѣнить, pianę czynić, pieniſtym czynić, wapieniać, ſchäumend machen, Schaum machen, ſchaumen. Kaczmarka, aby z góry w konewkę nie pieniła piwa. *Haur. Sk.* 156. Łomiemy z pracą góry, mętne pienim morze. *Zab.* 12, 236. Pieni dzik pyſkiem, i kły swe zgrzytem ostrzy. *Pilch. Sen. Gn.* 111. Z Etny niebo naprzód spieni siwy dym, potym ogień wybuchnie. *Pot. Arg.* 284. Ciężko oddycha i spienioną krwią pluie. *Perz. Cyr.* 2, 3. PIENIĆ się *Recipr.*; ſchäumen; *Slo.* pěniti ſe; *Sr.* 1. penu, pejtju §o; *Vd.* se pejnit, penitise, peno delati; *Bs.* pinnitise). Ocean wełnmi pieni się bystremi. *Kulig.* 12. Leciał pędem panicz; konie się z biegu pieniły. *Zab.* 16, 75. *Węg.* Gdy się koń z pracy zagrzeie, że się aż spieni. *Haur. Sk.* 391. Pienić się koło gęby *Vd.* sititi). Krusace pienią się z pieców; pancerze brzmią na kowadle. *Stas. Num.* 1, 55. Pieniła się ze złości. *Teatr* 5, 131.

PIENIE, -ia, *n.*, *Subſt. Verbi* piać; *proprie* pienie abo śpiewanie koguta kokoryku, das Krähen, *Bh.* pění. Pierwsze pienie *v.* pierwsze kury, das erſte Hahnengeſchrey. – *transl.* Polowczyk w lesie zawywszy wilczym głosem, gdy mu wilcy podobne oddali pienie, w nadziei pokrzepionym został. *Nar. Hſt.* 3, 76, wycie, Geheul. – b*) pienie muzyczne lub poetyckie. *Rs.* пѣнїе; śpiewanie, pieśń, *Pień, das Singen, der Geſang; Pienie Symeona Starego

niechay zabrzmi w ustach naszych. *Sk. Zyw.* 1, 75. O wdzięczna pieśni i słodkie pienie tego ſtarca. *ib.* 77. W Mszy S. pienie anielskie: chwała na wysokości Bogu, *gloria in excelsis. Sk. Dz.* 83. Psalm pierwszy, pienie abo pieśń pierwsza, O Jezusie panu naszym. *Wrob. Zolt.* 1. *Pień przedśmierciowy Lodbroga. *Czack. pr.* 10. *Pień przedśmierciowy Asbiorna, w którym obiecuie sobie pić ieszcze na tamtym świecie piwo. *ib.* 274.

PIENIE *plur.*, *ob.* Pienia, pienianie.

PIENIEK, -ńka, *m.*, *dem. nom.* pień, pniaczek, klocek, *Rs.* пенёкъ, стволъ, ein Klötzchen, ein kleiner Klotz. Żaczek z infimy skazany na pieniek. *Zab.* 11, 405. Znać, żeś niewiele wziął plag w szkołach, znać, że cię niedobrze bito, żeś nieczęsto pieniek wycierał. *Mon.* 75, 136, nieuk). – *Prov.* Ale ale, mamy z sobą coś na pieńku. *Teatr* 30 *b*, 112, do rozstrzygnienia, do rozprawy, wir haben mit einander ein Hühnchen zu pflücken. Wy milczycie, bo bez tego mam ia z wami na pieńku. *ib.* 8, 63. *Nanus* karzeł, mały, krótki mężyk, by pieniek. *Mącz.*, Karzeł, pieniek. *Mącz.*; ein kleiner Knirps; *ob.* pęcherz, pędrak). – b) Pieniek, drzewko niegrube, pręt, bylina, ein dünner Stamm, ein Stämmchen. Pieńki są to owe albo płonki, albo z ziarn podrosłe drzewka, w które zrazy szczepione bydź maią. *Kluk. Rosl.* 1, 95. – §. *transl.* Pieńki zęba, odnogi. *Perz. Cyr.* 2, 191, Seitenwurzeln der Zähne. – §. Pióro składa się z pieńka i chorągiewki. Pieniek jest u spodu dęty, drdzeniem napełniony. *Kluk. Zw.* 2, 12, kodłuch, *Bh.* pišť, brk (cf. pisk, bark); *Mor.* pišťor; *Rs.* стéбель, cf. zdziebło; (cf. *Rs.* пенёхи), der Kiel der Feder; pipa, pipka. Pieniek pióra odarty, *Bh.* ostenka, papeřka. – c) *Oecon.* Pieńki, zwyczayne ule stoiące. *Kluk. Zw.* 4, 204, ſtehende Bienenſtöcke, Ständer, Bienenſtänder, (*oppos.* leżak), *Crn.* pajn; *Vd.* penj. – §. Pieńki, gatunek grzybów żółtawych, które przy pniach rosną. *Skrb.*, eine Art Pilze.

PIENIENIE *Subſt. Verbi* Pienić.

PIENIĘSTWO *ob.* Pieniężtwo. PIENIĘŻNIK, *PIENIĘDZNIK, -a, *m.*, człowiek pieniężny, bogacz, der viel Geld hat, ein Reicher. Choć taki pieniężnik, niewypowiedziany kutwa. *Teatr* 28, 137. Dway dłużnicy byli winni długi niektóremu pieniędznikowi. *Zrn. Pſt.* 3, 640 *b*. – b) Ci pieniężnicy, wywożąc od nas talary, zyſk maią z nich. *Sum. A* 2, pieniędzmi handluiący, wexlarze, *Boh. et Slo.* penězomenec; *Sr.* 1. penežnik, pěnezw wotměnik, pěnezné wotměnik; *Vd.* penesar; *Rg.* pjeneznik; *Cro.* penèznik, penezár; *Hg.* pénz-vácto; *Eccl.* нѣ'нѧжникъ, морѧжникъ; Geldwechsler. – 2. *Botan.* Pieniężnik, Pieniążek, ziele, gęsi poley, śpiwrzód, uśpiwrzód, ſtowrzód, wężownik, listeczki ma iak pieniążki okrągłe, *Lysimachia Nummularia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303 *et* 302, *Urzęd.* 81, *Kluk. Rosl.* 2, 242; *Kluk. Dyk.* 2, 106; *Rs.* дéнежникъ, полуимéчная трава, лугóвой чай. PIENIĘŻNO *adv.*; z wielkiemi pieniędzmi, geldreich, mit vielem Gelde. *Cn. Th.* PIENIĘŻNY, -a, -e, od pieniądza, Pfennig-. Drachmę dzielą na 4 pieniądze, pieniądz na dwa pieniążki, i ten gatunek wagi nazywaią grzywną pieniężną, Pfenniggewicht. *Kruml.* 65, pieniążkową). Pieniężny, za ieden pieniądz ſtoiący, popieniężny, für einen Pfennig, Pfennigs-. Pieniężny chleb *Cn. Th.* – 2. pieniężny, do pieniędzy należący, pieniędzy się tyczący, Geld-, Geld betreffend; *Boh.* penězitý, penezný; *Slo.* pen'aziti, pené-

jitý; *Hg.* pénzes; *Sr.* 1. pénezwatè, penczopitè; *Vd.* denarski; *Crn.* dnarne; *Cro.* penezni, penezen, penèzlyiv, novcheni; *Rg.* pjenezan; *Sla.* novcseni; *Ross.* дéнежный, дéнежень. Poiechał do Hollandyi dla pieniężnych interessów. *Teatr* 7 c, 17. Pomoc mu pieniężną dawał. *Sł. Dz.* 268. - b) człowiek pieniężny, pieniędzmi handluiący, mit Geld handelnd. Ludzi pieniężnych nie mało, którzy bardziey pieniądzmi, niż drudzy towarami handluią. *Spos. A.* - c) pieniężny, w pieniądze bogaty, geldreich, reich; *Sr.* 1. mnohopénezné; Żeni się piękny młodzian, z głupią, niedołężną, Szpetną, złośliwą, ſtarą, byleby pieniężną. *Hor. Sat.* 28. Żeś pieniężny, nie masz pogardzać ubogą. *Teatr* 25, 123. - d) żołnierz pieniężny, za pieniądze służący, der Söldner, Lehnſoldat, Miethſoldat. Pieniężney piechoty nie używać, bo się ſtarb niszczy bardzo przez nią. *Star. Pob. C.*, *Star. Dw.* 3. Żołnierze pieniężni dla niezapłacenia żołdu, poczęli się rozchodzić. *Stryik.* 625. PIENIĘZTWO, PIENIĘSTWO, PIENIĄDZTWO, - a, *n.*, pieniędzy dostatek, Geldvorrath, Geldreichthum. Bogaty złodziey ma dosyć pieniężtwa. *Boh. Kom.* 5, 127. Kto pieniądztwem maiętności sobie przyczynia, taki szlachcicem się zwać nie może. *Star. Ref.* 33, handlem pieniężnym). PIENIĘŻYĆ *ob.* spieniężyć.

PIENISTY, PIENNY, - a, - e, pieniący się, pełen piany, *Bh.* pénawy; *Sr.* 1. penaté, pejtwaté; *Crn.* pejnaſt; *Vd.* penaſt, penaviten; *Br.* pinniv; *Rg.* pjennaſt, pjeniv, pjènnav; *Cro.* penàszt; *Rs.* пѣнистый, пѣнный, ſchaumig, ſchäumend, voll Schaum. - Piwo pieniſte. *Haur St.* 37. Ozdobny złotym rzędem ſtoi koń okryty, Gryząc pieniſty munsztuk i tłukąc kopyty. *A. Kch.* IV. 92. Pieniſte Wisła. *Groch.* IV. 439 *et* 536. Nawałność ſtraszna powſtaie, pieniſte bałwany tłuką okręt. *Jabł. Ez.* 91. Wieprz pieniſty Erymantſki. *Vward. Wład.* 256. *Pianiſty. *Spicz.* 205.

PIENKA, - i, ż., *Rs.* пенька, konopie, der Hanf. Żytem, solą, lnem, pienką, niewolno żydom handlować. Pienkę, lubo u szlachty nabywszy, wolno im do miasta przywieźdź, ale nikomu iak mieszczaninowi przedadź. *Dub.* 198. Od kamienia pienki. *Inſtr. Cel. Lit.* Od bierkowiſka pienki czyſtey, po złotemu, od bierkowca płowey pienki po 15 gr. *Vol. Leg.* 3, 643 *et* 6, 132. Z maszłami, pienką i żytem. *Kniaź. Pocz.* 1, 42. Pienki lnu. *Xiądz.* 270. PIENKOWY, - a, - e, *Rs.* пеньковый.

1. *PIENNY, - a, - e, od piany, pieniſty, pełen piany, Schaum-; voll Schaum. Skropcie iuż pola perłową rosą O górne zdroie, aż on brzemienny Swiętym dżdżem obłok ſtrumieniem pienny Wyleie na świat. *Miaſk. Ryt.* 1. Dębiaki na lekarſtwo masz zbierać, póki są niedoſtałe a pienne. *Sien.* 143.

2. *PIENNY, - a, - e, od pieni, pieni podległy, o którego się pieniią czyli prawnią, Proceß-, ſtrittig, rechtsſtrittig, dem Proceß unterworfen. Właścicielom natworzyli piennych sporów. *Czach. pr.* 2, 188. Piennego imienia nie może nikt, nie rozprawiwszy się, inszemu puszczać. *Lit. Stat.* 197, cf. zawódzca). Wyiechał podkomorzy na grunt pienny. *ib.* 282. Wiodąc prawo o grunt pienny abo o różnice graniczne. *ib.* 282.

PIEPRZ, - u, *m.*, *Boh. et Slo.* pepř; *Sr.* 1. pepr, popeř; *Sr.* 2. pepeř, per; *Crn.* pópèr, popr; *Vd.* peper, poper; *Cro.* pérper, papar; *Dl.* papar; *Hg.* bors; *Rg.* pàpar; *Es.* papar; *Sla.* biber, pagor; *Ross.* перецъ; Niederſ. Peper; *Angl.* pepper, *Dan.* Peber, *Gall.* poivre, *Ital.* pepe, pevero, *Lat.* piper, *Gr.* πιπερι, *Chald.* פלפלת pilpeleth; *Pers.* pilpil, pelpeli, *Ger.* der Pfeffer. Pieprz, chrościna dziko w Indyi rosnąca, nosi iagody wielkości grochu, których zażywamy do kuchni pod imieniem pieprzu. *Kluk Dyk.* 2, 197. - *Prov. et Dict.* Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. *Rys Ad.* 72, cf. wziąłeś konia, weź i bicz). U djabła ryby, a pieprzu dwu. *ib.* 69. Łaciney niż funt pieprzu, pogryźć korzec maku. *Pot. Arg.* 278. Kto pieprzu wiele ma, w iarzynę sypie. *Cn. Ad.* 576, nie oszczędza, kto wiele ma). Natarł mu pieprzu w nos. *Rys. Ad.* 46. Zna się na rzeczach, by świnia na pieprzu. *Rys. Ad.* 81, iak koza na pieprzu. *Cn. Ad.* 735, iak wilk na gwiazdach). Czasem myszo łaynu za pieprz przedaią. *Sien.* 567, kota za lisa). Oto Starościna, którey rodzice pieprz przedawali *Teatr* 36, 63, korzenny ſklep trzymali). Książka zła, na pieprz. *Cn. Ad.* 369, na placki; w piec). - Pieprz nie mówi; *Judaei dictum, qui cum uni e iudicibus piperis bonum pondus donaſſet, quo causam meliorem faceret, tacente corrupto iudice, contra spem damnatus, admirabundus dixit:* to mi dziwno, pieprz nie mówi! *Cn. Al.* 909, *bos non loquitur; vacca non permittit*). - b) Przedtym niźli pieprz był w używaniu, Polacy liścia rdeſtowego i nasienia do zaprawiania potraw używali, zkąd go też Polſkim *pieprzem* mianuią. *Syr.* 1245, Waſſerpfeffer. Pieprz wilczy *ob* Wilczy pieprz). Turecki pieprz, Indianiſcher Pfeffer, ieſt z różnemi główkami okrągłemi i podługowatemi, gdy doyrzeią czerwonemi; sieią go corocznie na inspekcie. *Kluk. Rośl.* 1, 224.

PIEPRZYĆ, - ył, - y *Act. ndk.*, opieprzyć *dk. qu. v.*; *Bh.* pepřiti; *Sr.* 2. peppriſch, praſch, preſch (cf. prać, bić); *Br.* papriti; *Cro.* perpriti; *Vd.* opoprati, opeprati; *Dl.* paprim; *Rg.* paprijm, popapriti, opapriti, zapapriti; *Rs.* положить перцу, приправить; pieprzem zaprawiać, pfeffern, *fig.* cf. przepi przyć, przesadzić. PIEPRZNO *adv.*, dużo z pieprzem, gut gepfeffert. Chwalą ten obiad, gdzie bywa to pieprzno, to kwaśno, to z chrzanem, to z cebulą, a rzadko słodko. *Gor. Dw.* 41. PIEPRZNIK, - a, *m.*, *anguricus cantharellus*, gatunek bedłki niebezpieczny do zażycia. *Kluk. Dyk.* 1, 12, der Pfefferſchwamm, Pfifferling. PIEPRZOIAD, - a, *m.*, *ramphoſtos piperivorus* ptak Indyyſki wielkości gołębia, z długim dziobem. *Kluk Zw.* 2, 26, der Pfeffervogel, Pfefferfraß. PIEPRZNOŚĆ, - ści, ż., korzenność, smak pierny, Pfeffrigkeit, pfeffrige Schärfe. Ziele to ma z przyrodzenia wielką pieprzność. *Syr.* 1215. PIEPRZNY, PIEPRZOWY, - a, - e, od pieprzu, Pfeffer-, *Bh.* pepřowy; *Crn.* poprn, poprov; *Sr.* 1. poprné; *Cro.* perpren, papren, operpren; *Br.* papren; *Rg.* paprèn, opaprèn, zapaprèn; *Rs.* перечный. Pieprzna gorzkość. *Syr.* 873. Pieprzna szalsza, którą daią do pieczystego. *Wiel. Kuch.* 421, Pfeffertunke, Pfeffersauce. Pieprzowa puszka, Pfefferbüchſe. *Tr.*, *pieprzniczka*; *Sla.* bibèruica; *Rs.* перечница. Pieprzowy kolor. *Tr.*, *ob.* pieprzykowy. - §. *Botan.* Pieprzna szalsza, PIEPRZYCA wielka, *lepidium* ziele, Pfefferkraut *Syr.* 1215. *Kluk Dyk.* 2, 79, do tego gatunku należy rzeżucha ogrodowa; *Bot.* paprika; *Cro.* perpris, paprika; *Rg.* paprika. PIEPRZYCA mała, rzeżucha psia, włoſka, PIEPRZYCZKA, *Ibe-*

ris, wilde Kreſſe. *Syr.* 873, *Sien.* 137, *Bh.* ſténičnik, magowky, opénky. PIEPRZORODNY, – a, – o, pieprz rodzący, *Rg.* paprorodan pfeffertragend. PIEPRZYK, – a, *m.*, pieprzny, korzenny smak wina, gewürzhafter Geſchmack eines alten Weines. To gdy wyrzekł, zrobiła się iego mina, Jaka bywa rozeznać chcących pieprzyk wina. *Zab.* 10, 276. – *transl.* Zawsze Jeymość musi mieć iakiś pieprzyk w swoich winkach. *Teatr* 20 *b*, 19, oſtrość, kwas, beiſſende Schärfe, cf. *Gall.* pointe. PIEPRZYKOWATY, PIEPRZKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, pieprzykiem oddaiący, korzenny, o winach, gewürzhaft, (von Weinen). Wino to tłuſte pieprzkowate. *Wyrw. G.* 318, PIEPRZYKOWY n. p. kolor. *Teatr* 30 *c*, 9, pieprzowy. Pfefferfarbe.

Pochodz. *opieprzyć*, *dopieprzyć*, *przepieprzyć*, *pierny*, *piernik*, *piernikarz*, *porny*, *pornoſć*.

PIERAĆ *ob.* Przeć, parł. 2) *ob.* Prać, pierze, piorę.

1. *PIERCA, – y, ż., pierznik, pościel, piernat, pierzyna, (*Etym.* pierze, pióro), materac, Bett, Polſter, Kiſſen. Męża przy sobie nie widzi; za czym Owdowiałe Pierce, skoczywszy z łoża lękliwa, opuszcza. *P. Kch. Orl.* 1, 265.

2. *PIERCA, – y, *m.*, popieracz, który sprawę iaką popiera, patron, *Bs.* paraç; (*Etym.* przeć, poprzeć, popierać); *Cro.* perùs; *Dl.* paraca, der Advocat. *Advocatus* rzecznik, prokurator, sprawca, pierca rzeczy moicy. *Mącz.* Mnoży się teraz prokuratorów, pierców, wykrętników wiele, tak iż po prawie nam iuż nic nie będzie. *Gor. Dz.* 99. *Rabula* skwierczek, pierca, szczekuła, który zwiaszcza na sądzie rzecz sprawuiąc skwierczy. *Mącz.*, cf. brzechayło, chrapek, ein Zungendrescher.

PIERDEL, – a, *m.*, *Bh.* prd; *Sr.* 1. perd; *Vd.* perdiz; *Cro.* pérdecz; *Sla.* pêrdac; *Rg.* pàrdaz; *Ross.* передъ; *Gr.* πορδή, *Ger.* Farz; (cf. *Bh.* prdel, = zadek); wiatr głośno wypuszczony, der Furz, Farz. Pierdel za pierdel oddawam, *oppedo*. *Mącz.*, *Pot. Jow.* 2, 47. PIERDNĄĆ, PIERNĄĆ, PIARDNĄĆ, PIARNĄĆ, pierdnął, piernął, piardł, *F.* pierdnie *Act. idntl.* Pierdzić *Contin.*, Pierdziać *Frequ.*; *Bh.* prdêti; *Sr.* 2. pártnuſch; *Sr.* 1. perdjîcz, perdju; *Crn.* perdęti, perdim, perdniti, perdnem; *Vd.* perdeti, perdim; *Cro.* perdeti, pêrdim; *Rg.* pardjetti, popardivati; *Rs.* пердѣть, пéрнуль, пержý; *Wallach.* pjerd, *Gr.* πορδή, πορδεύω, πεδόμαι, ἀποπεδάω, *Chald.* פער; Niederſ. purt, furt, *Angl.* fart; *Dan. Suec.* fiärt, *Germ.* furzen, farzen; wiatrem trzasnąć, głośny wiatr wypuszczać, (cf. bździć). Ja tu dla twoich, sąsiedzie, przymiotów, Nie piernąć, ale usrałem się gotów. *Pot. Jow.* 2, 29. Po chwili, aż mu sąsiad pod sam nos piernie. *ib.* 37. Owca pierznęła, baran ley to gani; Gdy tym więcey pierdnie – – *Pot. Jow.* 2, 47. Apollo iednym poetom dmucha, drugim pierdzi w rożek. *ib.* 14. – *In colico morbo laborantem*: Gdybyś był nie wypuścił ducha, piardłbyś duszą. Co śmiercią drugim, tobie życiem przyznać muszą. *Min. Ryt.* 3, 183. – §. *transl.* pierdzi, w strachu iest, tchorzeie, er hat Angſt. PIERDOŁA, PIRDOŁA, – y, *m.*, *Bh.* prdlavy, prdoch; *Rg.* popardavaz; *Rs.* пердунъ, *f.* пердунья, = PIERDZIEL, – a, *m.*, co często pierdzi, ein Farzer. Ten stary pierdoła sam nie wie, czego mruczy. *Teatr* 13 *c*, 37. *Wyb.* O równe się ty zawsze stary ożenienie, Inaczey w czas przestrzegam, utracisz pirdoło. *Opal. Sat.* 26. – b) pierdoły, dummes Geſchwätz, faules Geplapper. Prawisz mi pierdoły, mam ci ia o czym myślić. *Teatr* 43 *c*, 10, *Wyb.* PIERDOLIĆ, – ił, – i, *Act. ndk.*, pierdoły prawić, bzdurzyć, faules Zeug plappern. Co ona pierdoli! *Teatr*, 43 *c*, 43. *Wyb.*

*PIERKOS, – a, *m.*, piorem stroyny, einer mit einem Federbuſche. Stary pierkos, = Piórko za czapką, a czupryną siwa. *Petr. Jow.* 2, 69.

PIERNAT, – a, *m.*, PIERNATEK, – tka, *m. dem.*, PIERNACIK, – a, *m.*, *dem.*, pierznik, pościel; (*Etym.* pierze, pióro); materac, das Federbett, Unterbett; die Matratze; *Crn.* pirnèza; (*Crn.* piernat *plumeus*); *Vd.* perniza, madroza, zhoba; *Bh.* polſtář; (*Cro.* pernat *plumosus*); *Rg.* pérniza, pérnicisa, (pernicjar *culcitrarius*); *Bs.* pernik; *Sla.* proshivena perinja; *Hg.* perna *grabatus*; *Rs.* тюфякъ, тюфячéкъ (*Rs.* перня́ма dawny gatunek buławy, перня́мка *pennatula*; перня́тый pierzasty). Wspomina on na piernat pod namiotem płociennym. *Pot. Pocz.* 467. Na miętkie iego piernaty, Klączyſtych maków sen rzuca kwiaty. *Zab.* 9, 351. *Zabł.* Choremu piernat iest kamieniem, a kołdra cetnarem. *Zab.* 8, 397. Przykryć iaia poduszką, albo iakim ciepłym piernatkiem. *Haur Sk.* 125. – b) piernat, pieszczoch *Tr.*, ein Weichling, ciastoch.

PIERNIK, – a, *m.*, PIERNICZEK, – czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* pernik; *Sr.* 2. paprenj; *Sr.* 1. pópranez; *Bs.* papregnak; *Dl.* paprenyak; *Rg.* papragnak, slacnik, (cf. słodycz); *Sla.* paprenjak; *Cro.* perprenyak, paprenyak; *Vd.* popertnjak (*Vd. et Crn.* parnek, parjenk *panis delibutus*; *Crn.* popertnik, = chleb godowy; *Ross.* пряникъ, коврижка; miodownik pierny czyli pieprzny, der Pfefferkuchen, Lebkuchen, Honigkuchen. Miód iest przyprawą pierników. *Kluk. Zw.* 4, 258. Kto nie piia gorzałki, i od niey unika, Ten słodkiego niegodzien kosztować piernika. *Min. Ryt.* 3, 363. Chłop słokłosny chleb tak smaczno ie, iak piernik Toruński. *Haur Sk.* 36. PIERNIKARZ, – a, *m.*, *Bh.* pernikař; *Sr.* 1. perpanezník; *Vd.* sladkopezhenik, lezatar (*Vd. et Crn.* parnekar, Süßbäcker, łakotnik); *Rs.* пряни́шникъ, miodownikarz, kichlarz, der Pfefferküchler, Lebküchler. Nayslawnieysi Toruńscy piernikarze wyznali, iż dla mnie pierwszy podobnéy wielkości robili piernik, który Pani przyiąć raczysz. *Teatr* 16 *b*, 22. PIERNIKARCZYK, – a, *m.*, czeladnik piernikarski, der Pfefferküchlerg. Geſ. PIERNIKARKA, – i, ż., *Bh.* pernikařka, żona piernikarza, die Pfefferküchlerinn. PIERNIKARSKI, – a, – ie, *Bh.* pernikařſky, od piernikarza, Pfefferküchler=. Piernikarskie tworzydło, *Rs.* пря́ничка. PIERNIKARSTWO, – a, *n.*, *Pol.* pernikařſtwj, piernikarskie rzemiesło, die Pfefferküchlerey, das Pfefferkuchlerhandwerk. PIERNIKOWY, – a, – e, *Bh.* pernikowý, od piernika, Pfefferkuchen=, *Ross.* пряничный. PIERNO *adv.*, *Bh.* pernè; pieprzno, *cum multo pipere*. *Cn. Th.*, wohl gepfeffert, gewürzt, scharf, picant. (2. pierno, *niepierno, *ob.* piorno). PIERNOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* pernoſt, pieprzność, cf. pornoſć, die Pfeffrigkeit, die Schärfe, das Picante. PIERNY, – a, – e, pieprzny, opieprzony, cf. Porny, *Bh.* pernỳ), gepfeffert, scharf, picant. *Cn. Th.* Ziele to smaku iest gorzko piernego. *Syr.* 835. W Grudniu piernych pokarmów używay. *Sien.* 440. Polewka pierna. *Frn.* 138. Pierne orzeszki, Pfeffernüſſe. *Tr.*

PIEROG *ob.* PIROG.

PIERS, – i, ż., PIERSI *plur.*, *Bh.* prs, prsy; *Slo.* prse;

Crn. perse; *Vd.* persi, perse; *Cro.* persza, përszi, grudi; *Rg.* pàrsi, parsize; *Bs.* parsi, prrisi, persi, grudi; *Sla.* pêrsah; *Sr.* 2. brust(*ob. Ger.* Bruſt, nabro, nadra (*ob.* nadro, zanadrze), *Sr.* 1. nadro, hutrobno (cf. wątroba), *Ross.* перси, грудь, груди; *Ec.* пе́рси, гру́ди; *Anglos.* breoſt; *Angl.* breſt, *Suec.* bröſt, *Dan.* bryſt, Niederſ. *et Holl.* borſt, *Ger.* die Bruſt; (cf. *Gr.* στῆθος, στῆθιος, n. p. τραύματα στῆθια *vulnera aduerso pectore accepta*). – a) *latiori sensu* Pierś, Piersi, część ciała między szyią, bokami i brzuchem, *Kirch. Anat.* 2, *Perz. Cyr.* 1, 41, *Weych. Anat.* 17, *Zool.* 67. Część wołu lub cielęcia od piersi, mostek. *Mag. Mſk.*, *Bh.* hrudj; *Ger.* Bruſtkern; *Sla.* grùdi; *Rs.* грудина, грудинка. Puchlina piersi, Bruſtwaſſerſucht, w obudwu piersi iamach, Bruſthöhlen, albo tylko w iedney. *Krup.* 5, 773. Piersi mdłe, słabe, ciasne. *Syr.* 1465, cf. płuca). Z wielomówstwa iuż im słów i piersi brakło. *Uſt. K.* 1, 152; tchu, oddechu). Całami się pierś wzdyma. *Teatr* 20 *b*, 25. Drżą na niéy wszystkie członki, piersiami pracuie. *J. Kch. Dz.* 97, ſie arbeitet mit der Bruſt. Na znak pokuty biią piersi swoie. *Groch. W.* 213. Biię w piersi prze ciężki żal. *Groch. W.* 418. Uderzył się w piersi. *Falib. H* 3., er ſchlug an ſeine Bruſt. Nie trzeba zamków, bo każdemu piersiami wytrzymamy. *Star. Vot. C* 4 *b.*, pierś mężnego za puklerz stoi. Przyciskanie do piersi, uścisk, *Crn.* narozhje). To rzeczy, w których się kochamy, do piersi przykładamy. *Sak. Pr.* 116. (cf. *Eccl.* внемлити, внутрь себя принять, или положить въ перси свои. brać do serca; *Vd.* gornapersati, gornapersuvatise, z kokoszyć się, puszyć. – b) *propriori sensu* Piersi, naczynia zbieraiące mleko, po bokach mostku u człeka i zwieząt iemu podobnych, iak n. p. u małpy. *Zool.* 68, die Brüſte. Piersi przednia część zowie się osobliwie piersiami, na których dwa cycki z brodawkami. *Kirch. Anat.* 3. Piersi niewieście, cyc u niewiast, abo też u zwierząt, u bydląt, *mamma. Cn. Th.*; *Sr.* 1. ionſſe nadro; *Rs.* грудь. Piersi przeczyſtéy Panny ciebie

wydatnych, von ſtark gewölbter Bruſt, hochbrüſtig. Piersisty człek, szerokich piersi. *Chmiel.* 1, 183. Odukały, piersisty. *Cn. Syn.* 553, (cf. zanadrzysty). Chłopy piersiste iak Cyklopy. *J. Keh. Dz.* 296. Piersiſta, wielkich cyców niewiaſta, *mammosa. Cn. Th.*, ſtarke Brüſte habend. PIERSISKA *plur.*, nieforemne piersi *contemn.*, ungeſchlachte Bruſt. Piersiſka kosmate Tyfeusza tłoczy Syryliia. *Nar. Dz.* 2, 116, *Zab.* 6, 374 *Nar.* PIER-SKI, *ob.* Piersiczki.

PIERSZEŃ, -enia, *m.*, *botan.* ziele, kichawiec, *ptarmica*, wilde Bertramwurzel, od prędkiego opierzenia abo opierzchnienia kwiatu. *Syr.* 620, *Sien. wyk.*

PIERSZEŃSTWO *ob.* Pierwszeńſtwo.

*PIERSZYC *Jntr. ndk.*, (*Bh.* prſſi deszcz pada, prſſka deszcz; prſſati pryskać), ſtieben. *Ningit śnieg pada*, *pierszy. *Mącz.* - §. Pierszą ſkry z czego, *scintillare. Cn. Th.*, funken ſtieben. Z uſt iego łampy wychodzą i iſkry ogniſte pierszą. *Budn. Job.* 41, 10.

Pochodz. *pierzchnąć, pierzchać; pierzchnice; Pierzchliwy, rozpierzchnąć, wypierzchnąć; prysnąć, pryskać, pryskarz, opryſk, popryskać, rozpryskać; pryszczel, pryszczeć, spryszczać, pryskować; pierzga, pierzgnąć, opierzchnąć, opierzgnąć, opierzchły, Opierzchłość.*

PIERSZYNA *ob.* Pierwszyna. *PIERW, *Boh. et Slo.* prw, prwé; *Sr.* 2. pérwo; *Vd.* prei, poprei; *Rg.* párvo, prie; *Bs.* prie; *Dl.* prie, pria; *Ec.* népwoe; *adverb. Positiv.*; prvi, *poprzedzay, wprzód, erſt, zuerſt, vorher. Doniosę to pierw wuiowi moiemu. *Teatr* 48, 84. Z pierwu, spierwu, z początku, od początku, z pierwotku; *Bs.* od pria; *Rg.* sparva; *Ross.* спервà; *Ec.* и.пéрва, искони, сь начала; anfänglich. Pitius się z pierwu iął ociągać, potym przyrzekł. *Kosz. Cyc.* 199. Jeśliś djabła z pierwu poznać nie mógł, przynaymniey go iuż teraz poznay. *IV. Poſt. W.* 206. Spierwu - na koniec. *ib.* 2, 278. PIERWEY, *adverb. Comparat. adverbii* Pierw; (w żywotach *Skargi* zawsze *Pierwiéy*); *Bh.* prwé; *Sld.* prwé, préd tym czaſem; *Sr.* 1. prédé, prédne, préj (cf. przed, przód); *Sr.* 2. pérwo, pérwoti, pérwotki, pérrej, pérwéj; *Crn.* prędn, poprędj, poprej; (cf. przednie); *Vd.* pervo, poprei, prei, popriedi; *Cro.* pervo, pervlye, prede; *Dl.* parvo, prie, pria; *Bs.* prio, odprie; *Ec. et Rs.* népwoe, nepaбe, nepeaбe; wprzód, przedzéy, zuerſt, vorher, eher. Kto piérwéy zboże do młyna przyniesie, piérwéy ma mléc. *Szczerb. Sar.* 248. Komu pierwey zaniosą, temu pierwey zmielą. *Pot. Arg.* 754. Kto pierwey do młyna zaiedzie, temu pierwey zmielą. *Rys. Ad.* 23, wer zuerſt kommt, mahlt zuerſt, *prior tempore, potior iure*). Pierwey muszą bydź kamienie, wapno, cegły, niźli dom. *Petr. Ek.* 3. Pierwéy z ognia wynosisz dzieci, niźli pieniądze; pierwey pienią lzo niźli miſki; pierwey opatrujesz dzieci własne, niźli czeladkę. *Sk. Kaz.* 380. - Napierwéy *Superlat.*, *Slo.* ponaprw; *Vd.* narprei, pred vsem, narpoprei, naperviz, navesti, snavasti. - *§. Liſty nasze o tym po pierwe, i potym wydane. *Herb. Stat.* 694, dawniéy i późniéy, vorher und nachher. Pierwey, z dawniéy, vorher, ſonſt. Niech tak będzie, iak pierwey było, bo pierwey lepiey było. *Ld.* - b) pierwey, prędzey, rychley, eher, geſchwinder. Pierwéy, niż się goła aplecie. *Cn. Ad.* 838; prędziutko). PIERWIASTEK, -ſtka *et* -u, *m.*, pierwszy w czym będący, der der erſte iſt in irgend etwas, początek w sobie zawieraiący, początkowy, początek daiący, Urelement, Wurzel, Grund; *Bh.* prwobytoſt; *Crn.* pervina, pervotina; *Vd.* perviz, pervina; *Cro.* pervina; *Rg.* pàrvina; *Rs.* начáтокъ (cf. *nacząć, począć). Pierwiaſtki, *principia*, ciała proſte niezłożone. *Sniad. Chem.* 3, *N. Pam.* 6, 319. Ciała samorodne, których początki są iednorodne, nazywaią się pierwiaſtkami, *elementa. *Kruml.* 10. Punkta naymnieysze równe składaiące ciało, nazywaią się pierwiaſtkami. *Hub. Mech.* 416, Ur-Körper, Element; *ob.* pierwociny. - *Gramm.* Pierwiaſtek, słowo pierwiaſtkowe, *Primitiuum*, *Crn.* pervurodna beseda; *Vd.* korrenninſka beseda; *Ec.* népwocxóнie, *Rs.* népвooбpáзнoe. - *Arithm.* Produkt złożony z dwóch równych czynników nazywa się kwadratem; każdy zaś z tych równych czynników, iego pierwiaſtkiem, *radix. *Leſk.* 2, 44. Wurzel, Quadratwurzel. Pierwiaſtek kwadratowey liczby, ieſt liczba, która sama przez siebie rozmnożona, tęż zadaną liczbę oddaie. *Jak. Mat.* 1, 104. O wyciąganiu pierwiaſtku kwadratowego. *Geom.* 1, 78, *Leſk.* 2, 44, *Uſtrz. Alg.* 2, 6. Pierwiaſtek sześcienny. *Jak. Mat.* 1, 122, die Cubicwurzel; (*ob.* sześcienny). - b) Pierwiaſtek, Pierwiasnek *de homine*, poczynaiący, niewprawny, pierwszy raz co robiący, ein Neuling, ein Anfänger. W ten czas nasi Polacy grubemi a ieszcze pierwiaſtkami prawie w naukach byli, *nouitii. Krom.* 60. - §. Jezus świeżo narodzony przez iasność gwiazdy pierwiasnkom pogańſkim okazał się. *IV. Poſt. M.* 438, tym, którzy z pogań naypierwsi o Chryſtusie wiedzieć mieli, den Erſtlingen unter den Heiden, die die erſten waren, denen Chriſtus bekannt wurde). PIERWIASTKA, -i, ż., pierwszą w czym będąca, die die Erſte iſt; Marya matką i pierwiaſtką nieśmiertelności. *Sk. Kaz.* 601. - b) pierwiaſtka, *Bh.* prwnićka; *Cro.* pervorodicza; *Sr.* 1. preni krotj pohradjacza, preniczſka; *Ross.* первородица, *primipara* która pierwsze dziecię rodzi, *Mącz.*, *ob.* pierworodząca; *Bh.* prwnice, prwnićka; *Cziach. h* 1., die das erſte mal gebohren hat. Pierwiaſtka krowa, owca *Cn. Th.*, die das erſte mal kalbet. - Pierwiaſtka, gdy w wymionach będzie miała iaki defekt. *Haur Sk.* 468, *Haur Ek.* 124 *et* 120. - §. b *b*) *paſſ.* pierwiaſtka, *primogenita. Mącz.*, pierworodna, die Eingebohrne. - *Botan.* pierwiaſtka polna, *ob.* Pierwiosnka. - §. b c) pierwiaſtka, pierwsze rodzenie, das erſte Gebähren, Werfen, Kalben. Choćby po porzucie, choćby po pierwiaſtce, trzeba koniecznie krowę doić dla przysuszenia wymion. *Haur Sk.* 52. PIERWIASTKI, PIERWIASNKI, PIERWOCI, PIERWOCINY, PIERWIZNY *plur.*, *Bh.* prwotiny; *Rg.* pàrvine; *Rs.* пepвeнцы; rzeczy w iakimkolwiek względzie pierwsze, Erſtlinge. Tam słodkie wieku mego pierwiaſtki strawiłem. *Zab.* 6, 204, pierwsze moie lata, początek życia). Młodości swoiéy pierwociny. *Przyb. Milt.* 272. Pod Smoleńſkiem Marsowe pierwiaſtki zakładał. *Nies. Kor.* 4, 15. Wybił każdą rzecz pierworodzoną w ziemi ich, pierwiasnki wszyſtkich robot ich. *Leop. Ps.* 104, 36, *Wrob.* 188, *primitias laboris*). Pierwociny ziemi przyniesiesz panu. *W. Exod.* 23, 19, pierwożęć, pierwszy użytek *Sr.* 1. prenie pwedé. Jako z gumien *pierusze urody* oddziałać będziecie, tak i z pokarmów dacie *pierwociny* panu, i *Leop. Num.* 15, 28. Pierwizny. *Bud. Malach.* 3, 8, *ob.* pierworodztwo). Nie beczą owce i nie ryczą bydła, nie-

masz pierwiaſtek. *Wad. Dan.* 80. Poganie przy początkach uczty czynili ofiary, leiąc pierwiaſtki trunków. *Kras. Pod.* 2, 213, *libare)*. Plato o swoich wizerunkach, *ideis*, twierdził, iż te same są *principia*, pierwociny wszyſtkich na świecie rzeczy. *Petr. Et.* 19, Urſtoffe. – §. Starości dolegliwości są pierwiaſnki śmierci. *Prot. Kont. B* 3, poprzedzicielki, Vorboten, Vorläuferinnen, cf. zadatek). PIERWIASTKOWOŚĆ, – ści, *ż.*, pierwiaſtkowe przymioty, oryginalność, die Urnatur, urſprüngliche Beſchaffenheit; *Bh.* prwopočetj, prwopočátek. Ustaie w przemocy panuiących narodów pierwiaſtkowość podbitego. *Nar. Hiſt.* 4, 83. PIERWIASTKOWY, – a, – e, – o *adv.*, pierwotny, oryginalny, fundamentalny, początkowy, piérwszy, ur-, urſprünglich; *Bh.* prwopočatečnj, pûwodnj (cf. powod); *Vd.* perven, pozheten, vreuzhen, sazhetliu; *Rs.* первобы́тный, первонача́льный, начало́родный, безимённый; *Ec.* начало́родный, началообра́зный, исконный. Siły pierwiaſtkowe, *elementares. Hub. Mech.* 416. W tłumaczeniu nigdy się treść i żywość *oryginału* zostać nie może, i naywybornieysze w rodzaiu swoim, przecięż czczym tylko ieſt cieniem *pierwiaſtkowego dzieła. Mon.* 72, 3. Słowa pierwiaſtkowe. *Klecz. Zd.* 48, pierwiaſtki, Stammwörter. Pierwiaſtkowe poznanie się nasze. *Teatr* 7, 5, pierwsze, początkowe. PIERWIOSNKA, – i, *ż.*; *primula*, pierwiaſtka polna, rodzay kwiatów, do którego należą kluczyki, łyszczak. *Kluk Dyk.* 2, 229, Schlüſſelblume; *pirwosnka. *Sien.* 77 *et* 39. Biała bukwica, paraliżowe ziele, *pierwiosnką* zwane, iakoby rzekł *pierwszy* na *wiosnę* kwiat. *Syr.* 1423, *Bh.* bjla bukwice; *Rs* буквица бѣлая, скоропослѣшка, свербúгузь, баранъ, баранчикъ. Wieńce z *pierwiosnków plowych. *Chod. Gesn.* 74. *PIERWOC, – ia, *m.*, *pierwotek, początek pierwszy, der Anfang. Póki ieszcze choroba świeżą, póki na pierwociu, zaradzić można. *Birk. Zyg.* 17. Wszechmocne bozkie sprawy, Nie znaią czasu ustawy, Lecz za iego koniec i pierwoć wylane. *Susz. Pieś.* 3 *C b.* PIERWOCI, PIERWOCINY, *ob.* Pierwiaſtki. PIERWOCIANY, – a, – e, pierwiaſtkowy, początkowy, cf. młodociany, Anfangs-, anfänglich; urſprünglich, neu, jung. Korzeń ieſt naypierwszym płodem, który wydaią nasiona; ten zaś *pierwociany* korzeń, który idzie proſto w głąb ziemi, nazywa się korzeniem głównym. *Brzoſt. duch.* 9. PIERWOKUPNO, – a, *n.*, (cf. wyderek, wyderkaf), der Vorkauf, das erſte Kaufrecht, Kaufvorrecht. Kto rzecz z tym warunkiem przedaie, iżby kupuiący, gdyby iey znowu zbydź chciał, iemu odkupienie chował, ten ma prawo pierwokupna. *Call. Cyw.* 3, 94 *et* 90. *PIERWOPRZESTOLNIK, *PIERWOSTOLNIK, – a, *m.*, *Rs.* первопрестóльникъ, naywyższy arcybiſkup, der oberſte Erzbiſchof. Piotr Ś. ieſt pierwoprzeſtolnikiem, t. i. pierwszym sprawcą Ś. Chryſtusowey cerkwi, arcybiſkupem całego świata. *Smotr. Ap.* 99. Apoſtołowie są fundamentami cerkwi, ſilarami i twierdzami, i piérwoprzeſtolnikami i koryfeami. *Smotr. Ex.* 54. Piotra Apoſtoła między apoſtołami *werchownym (zwierzchnim) i **perwoprestolnym* nazywaią. *Fund.* 24. Prototronus czyli *pierwoſtolnik metropolii. *Sęs.* 2, 172. PIERWORADNIK, – a, *m.*, W niektórych Greckich Rzeczachpospolitych pierworadnicy wprzód z sobą rozmawieli, a potym spra-

wy do senatu podali. *Petr. Pol.* 455. *Praeconsultatores*, προβουλοι, którzy, nim się co miało wnosić do koła, radzili, ieśli to pożyteczno, aby się o tym radzono wszyſtkich. *ib.* 2, 151, einer vom erſten Rathe, in welchem vorläufig berathſchlagt wird, ob eine Materie weiter mitzutheilen ſey, oder nicht. PIERWORAZ, – u, *m.*, rola pierwszy raz na uprawę obrócona, nowina, Neubruch, Neuland, Dreſland. Na siew lnu zalecaią pierworaz albo nowinę. *Przędz.* 24. *PIERWOROD, – u, *m.*, pierwiaſtek, płod pierwiaſtkowy, Erſtgeburt. Wieyſkiemu bogu ślubuy setne w ofierze iagniąt pierworody. *Dmoch. Jl.* 41. PIERWORODNOŚĆ, – ści, *ż.*, pierworodziny, pierworodztwo, *Rg.* parvorodjènje, parvorodjenſtvo; *Vd.* pervirod, pervoroſtvu; *Cro.* pervorogyénye; die Erſtgeburt. Jakub od Ezawa pierworodność kupił. *Sk. Zyw.* 1, 244, prawiléy pierworodności. *ib.* – §. b) *collect.*, pierworodności, pierwiaſtki, pierwociny, pierwsze owoce, Erſtlinge, Erſtgeburten. Pobił Egipt z iego pierworodnościami, *cum primogenitis. Hrob.* 312, *ob.* pierworodzeniec). Żydzi wszyſtkę pierworodność Bogu ofiarowali. *Bial. Poſt.* 259. PIERWORODNY, – a, – e, – ie *adv.*, co naypierwey otwarza żywot macierzyński. *Bial. Poſt.* 34, *Bh.* prworoženj; *Slo.* prwnorodjen; *Sr.* 1. prenohrodjené; *Crn.* pervorojenzhèzh; *Vd.* pervorojen, pervorojenzhizh; *Rg.* parvorodni; *Cro.* pervorogyeni; *Ec.* прежде рожденъ; *Rs.* первородный. Wszelki mężczyzna, któryby się naypierwey urodził z żywota matki, to ieſt pierworodny. *Bial. Poſt.* 260. Pierworodny, *sc.* syn, s PIERWORODNIK, *Przyb. Ab.* 25, *pirworodnik. *Zrn. Pſt.* 3, 75, 6, s PIERWORODZENIEC, – ńca, *m.*, *Budn.* 1 *Chron.* 2, 25, *Bh.* prworoženec), der Erſtgebohrne. Jeśliby pierworodny umarł, tedy drugi, co po nim się rodził, panuie. *Star. Dw.* 53. Znam cię pierworodnym Szatańskim. *Sk. Dz.* 87. *Pierworodnięta*, *demin.*, n. p. Pobił wszyſtkie *pierworodnięta ich. *Rey Pſt. D d* 4. – §. Jezus pierworodny, nie względem wtoro-, lub trzecio-rodnego; lecz względem wszyſtkich rzeczy na świecie pierworodny. *Bial. Poſt.* 73–74, *Salin.* 2, 232. Chryſtus ieſt początkiem, **pierwonarodzonym* z umarłych. *Herb. Art.* 24. Pierworodnym być *Ec.* первороди́тися. – §. Ezau prawo pierworodne przedał. *Sk. Zyw.* 1, 244, prawo pierworodności, pierworodztwa, pierworodziny, das Recht der Erſtgeburt. – §. Pierworodny kościoł, s pierwiaſtkowy, pierwszy dawny początkowy, die erſte Kirche, die Urkirche. Co świętych w pierworodnym liczono kościele, Dziś niemasz i iednego, cnotliwych nie wiele. *Pot. Zac.* – §. b) *aliter* pierworodny grzech, przyrodny, die Erbſünde. Grzech pierworodny ieſt, w którym z Adama się rodzimy. *Hrbſt. Nauk. h* 8 *b.* Człowiek podpada grzechowi pierworodnemu i uczynkowemu. *Bals. Nied.* 2, 43. Człowiekowi przydał bóg wolą swobodną i pierworodną sprawiedliwość. *Karnk. Kat.* 20, przyrodną, pierwotną, angeſtammt, angebohren. Ludzki naród utracił dobra pierworodnéy sprawiedliwości, któremi od boga nad naturę ozdobiony był. *Kucz. Kat.* 5, 331. – §. Głębokie i *pierworodne* myśli. *N. Pam.* 24, 358, oryginalne, originell. PIERWORODZĄCA, – éy, *ż.*, *ob.* pierwiaſtka; *Sr.* 1. prenikrotj pohrobjacza, prenicjka; *Bh.* prwnice, prwnička; *Rg.* parvorodiza; *Rs. et Ec.* первороди́мельница, пер-

ородящая; pierwszy raz rodząca, zum erſten mal gebährend. Głos iako rodzącéy słyszałem, ucisk iako pierworodzącéy. *Bud. Jer.* 4, 31. *PIERWORODZICIEL, *Kg.* parvoroditegl *inſtitutor, propagator.* PIERWORODZEŃSTWO, *PIRWORODZEŃSTWO, *Gil. Kat.* Cc 3. PIERWORODZTWO, -a, *n.*, PIERWORODNOŚĆ, -ści, *ż.*, *Boh.* prworozenoſt, prworozenſtwj; *Sr.* 1. prenohrobjenſtwo; *Vd.* pervoroiſtvu, pervirod; *Rg.* parvorodjenſtvo, parvorodjènje; *Cro.* pervorogyenye; *Rs.* первородство; 2 1) PIERWORODZINY, prawo pierworodnego, das Recht der Erſtgeburt. By był Ezau pierworodztwa swego Jakubowi nie przedał, nigdyby był pierworodnego Jakób dostoynością nie uprzedził. *Sk. Dz.* 1124. Dano pierworodzeństwo synom Józefowym. *Budn. 2 Chron.* 5, 2. W aryſtokracyi prawo pierworodzin nie ma bydź dopuszczone. *Wyrw. G.* 112. Od Sema szła *pierworodność na kapłany aż do Aarona. *Biel. Sw.* 3. -§. 2) *collect.* Pierworodztwo, pierworodztwo, 2 pierwociny, pierwiaſtki, Erſtlinge, Erſtgebohrne. Umrze każde pierworodztwo bydlęce. *Bud. Ex.* 2, 5. Znieśli wiele pierworodztwa zboża, wina, oleiu. *Leop. 2 Paral.* 31, 5. Nie będziesz iadł pierworodztwa bydła i drobiu. *W. Deut.* 12, 12, 17. Z pierworodztwa wszelkiego zboża udzielili ubogim. *W. Poſt. W.* 194. Pobił wszyſtkie pierworodzeństwo w Micraimie. *Bud. Ps.* 78, 51, t. j. pierworodzeńców, pierworodnych synów, *primigenitos*, Erſtgebohrne, Erſtgeburt. PIERWOŚĆ, -ści, *ż.*, ſtan w iakim co pierwéy lub dawniéy bywało, der vorige Zuſtand. Proszeni, abyśmy księſtwo Kiiowſkie Koronie Polſkiéy przywrócili, a w iéy pierwość i całość wszczepili. *Herb. Stat.* 765, więc, iako własny i prawdziwy członek ku pierwszemu a własnemu ciału przywracamy go. *ib.* 766. My, którzy ducha pierwości mamy. 1 *Leop. Rom.* 8, 23, pierwiaſtkowego, początkowego, nieodmienionego). - §. Pierwość aresztu. *Sax. Porz.* 120, pierwszość, bliższość, bliższe prawo do aresztowania, das Näherrecht, Vorrecht, cf. pierwszeństwo). - *§. Na górze Kwirynalnéy oddał Kostka swéy proby *pierwości. *Chodk. Koſt.* 44, pierwiaſtki, Erſtlinge. PIERWOSPY, *plur.*, *Mon.* 75, 590, pierwsze zasypianie, czas, gdy ludzie w nocy naprzód zasypiają, der erſte Schlaf; *Bh.* prvoſpy; *Rs. et Ec.* первосóнїе; первый сонь. Ruszyli się z onego mieysca prawie w pierwospy, kiedy ludzie natwardziéy sypiają. *Bas. Sk.* 603. Słuchay, iaki sen miałem, w pierwospach zdało mi się, żem był w ogrodzie . . . *Teatr* 3, 16. O pierwospach z obozu wyszli. *Warg. Cez.* 17. Co się rano tam stało, o tym w same pierwospy słyszeli. *ib.* 156. *PIERWOSTOLNIK, *ob.* pierwoprzestolnik. *PIERWOTEK, -tku, *m.*, początek, *pierw, *pierwoć, der Anfang; (*Sr.* 2. pirwoti, pirwotli, 2 naprzód); z pierwotku, z *pierwodku, 2 z pierwu, z początku, *Fc.* исщéрпа, anfangs. Kielich Chrystusow z pierwotku iest gorzki, a na końcu słodki. *W. Poſt. W.* 3, 310, *Rey Wiz.* 137 *b.* Kresna iako miał z pierwotku wielkie szczęście, tak na odiatku nieszczęście. *Biel. Hſt.* 111. Lipa łatwie się przyymie, gdy ieno z *pierwodku będzie często polewana. *Cresc.* 478. Mądrość z *pierwodku krzywą ścieszką prowadzi. *Radz. Syr.* 4, 18. Tak zawsze się z nami zachował, iż z nim nie potrzeba iako z pierwotku w przyiaźń wstępować. *Bud. Cyc.* 26. - §. na pierwotku, na początku, anfänglich, gleich Anfangs. Matyasza króla na pierwotku potkały trzy potrzeby woienne. *Gwag.* 668. Jakośmy 2 a *pierwotku słyszeli. *Rey Pſt. E e* 6. PIERWOTNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Bh.* prwotny, pierwiaſtkowy, oryginalny, urſprünglich. Przechody dzikich hord pomieszały krwią obcą i językami ſtan Sarmatów pierwotny. *Nar. Hſt.* 4, 143. PIERWOZĘBE źrzebię, tak zowią roſtrucharze źrzebię, co pierwsze zęby zmiata, co się im wtórego roku przydawa. *Cresc.* 514, ein zweyjähriges Füllen, das die erſten Zähne verliert. PIERWOŻĘĆ, -ęci, *ż.*, pierwszy użętek, *praemetium.* *Cn. Th.* 691, pierwociny roli, die Vormähung, was man vor dem eigentlichen Mähen für die Götter vorweg abſchnitt und opferte. *PIERWOZWANY, -a, -e, *Ross.* первосвáнный, pierwszy wezwany, epitet S. Jędrzeia. **PIERWSZCZYZNA, -y, *ż.*, cokolwiek pierwszym iest w iakim względzie, pierwiaſtek, pierwiaſtka, pierwiaſtki, Erſtlinge. Oeneus, za roczny plon szczęśnie zebrany, Cererę zboż pierwszczyzną, Bacha odprawował winem. *Zebr. Ow.* 197. PIERWSZOŚĆ, -ści, *ż.*, PIERWSZEŃSTWO, PIERSZEŃSTWO, -a, *n.*, *Sr.* 1. prenidba; *Vd.* priedshina, popriedshina, spreduishtvu, narvishtvu, predverſta, predpraviza, predroka, predrozhje, poscbna praviza; *Ross.* первенствно; prym, wyższa range, Vorzug, Vorrang. Kto lepszy, nie kto wyższy, niech ten ma pierwszeństwo. *Dmoch. Jl.* 260. Zazdrośnie między sobą walczyli o pierwszość podłości. *Uſt. K.* 1, 66. Miłość młodym pierwszość daie. *Teatr* 55 *d*, 46. Dłużnicy w dobrach iego lokowani będą według znaczności kapitałów i pierszeństwa czasu. *Kras. Pod.* 2, 44. Oskar zyskał pierwszeństwo; rzekł Dermil wzgardzony: Oskarze, równo kocham, lecz upośledzony Żyć nie mogę. *Kras. Oſſ. H 2 b.* Toruń między miastami Pruskiemi trzymał z dawna pierwszeństwo. *Vol. Leg.* 7, 759, *Skrzet. P. P.* 2, 122. Pierwszeństwo mieć *Rs. et Ec.* первенствовать, первенствую, предпочтительствую, przodkować; cf. rey wodzić. PIERWSZY, -a, -e, *Bh.* prwni; *Slo.* prwni, *Sr.* 1. prieni, preni; *Sr.* 2. preni, predni, pèrwi; *Vd.* pervi; *Crn.* pèrvè; *Cro.* pèrvi; *Sla.* pèrvi; *Rg.* parvi, parvàgni, parvasegni, priasegni; *Bs.* prrivi, parui; *Rs. et Ec.* первый, первѣйшій, первенькій, прéжный, cf. *Lat.* prior, primus, cf. *Ind.* pratama); *noſtrum* pierwszy *proprie Comparatiuus eſt obsoleti Positiui* *PIERWY, -a, -e, n. p. pierwa nauka o poznaniu mieysca ku mieszkaniu. *Cresc.* 650. Na pierwym przyyściu Chrystus nie mścił się. *Wrob.* 116. Za mną idzie, który się przede mną urodził, bo pierwszy mnie był. *Sekl. Jan.* 1, ode mnie pierwszy *comparat.*; *Inde* NAYPIERWSZY, NAPIERWSZY *Superlat.*; *Vd.* narpervi, neipriedneishi; cf. pierw, pierwéy, naypierwéy). Pierwszy w rzędzie, w liczbie, w randze, wszyſtkich uprzedzaiący, der, die, das Erſte. (cf. *Rs.* первыйнадесять, пятнáдесять, первоепáдесять, iedenaſty iedenaſta, iedenaſte). Woyny w parafiach, kto w pierwszéy ławce siędzie, która pierwsza do pocałowania patyny poydzie. *Mon.* 65, 302. Pierwszéy rangi *Ross.* первостатéйный, первостепéнный. Zasadzonym być na pierwszym mieyscu u stołu. *Pam.* 84, 1065. Kto pierwszy, ten lepszy; kto pierwszy do młyna, pierwéy zmiele. *Cn. Ad.* 391, *Rys.*

Ad. 28, *Opal. sat.* 82; *Cro.* koi pervo v melin doyde, pervi z- melyun domov poyde; *prior tempore, potior iure*). Uczniem ieſt dnia pierwszego dzień naſtępuiący. *Min. Ryt.* 4, 132. Pierwsi bywaią oſtatniemi; a oſtatni pierwszemi. *Sk. Kaz.* 174. Piérwsze kocięta za płot! *Teatr* 35 *b*, 33, *Vd.* ta perva obrieſt (zyſk) gre za duri sieſt, *Slo.* prvné Ščeſ'ti zridka bivá dobré; cf. pierwsze szczenięta topią). Z pierwszego weyrzenia, na pierwsze spoyrzenie *Ec.* первозóрно. Z pierwszego, z pierwszego puſtu, z pierwsza, dem erſten Riſſe nach. Pierwsze małżeńſtwo *Rs.* первобрáчіе, первобрачность; *adj.* первобрáчный. Pierwsze dzwonienie *Crn.* pervèna). Pierwszy robotnik, naczelny, rey wodzący, *Rs.* передовщикъ. Pierwsza ta i oſtatnia będzie moia prośba. *Bard. Tr.* 499. Ty zamiaſt litości z pierwszych podobno ieden, wyśmiewasz się z moiéy szczerości. *Teatr* 54 *d*, 22. Pierwszy raz, albo pierwszą razą, *ob.* raz. Po pierwsze *Vd.* pervizh, h' pervemu, sapervu. – Może co bydź pierwszym doſkonałością i rodzaiem. *Petr. Ek.* 3. Pierwszy wóyt, niż ławnik. *Cn. Ad.* 859, ſtaraszy P. Bóg, niż S. Marcin). Pierwsi panowie, = przedni, nayprzednieysi. – Pierwszy ſtatek, naczynie, obraz, pisanie, i. e. pierwszéy roboty co, *archetypus Cn. Th.* – *Arith.* Liczby pierwsze, które nie maią innych dzielników prócz siebie samych i iedności. *Sniad. Alg.* 1, 96, nieſkładane, einfache Zahlen. – §. Nic pierwszegośmy nie mieli na tym seymie, iak pomyślić o nayprędszéy woyſku zapłacie. *Vol. Leg.* 4, 44, pilnieyszego, nichts Dringenderes. – §. b) pierwszy, iaki pierwéy był, dawny, vorherig, erſt. Koń ochwacony tak ma bydź chowan, aże ku pierwszemu zdrowiu przyydzie. *Cresc.* 536, cf. pierwość. PIERWSZYNA, PIERSZYNA, -y, ż., nowina, nowa rzecz, pierwszy raz zdarzona, was Neues. To iemu nie pierszyna, iak ludzie mówią. *Teatr* 52, 15.

Pochodz. *dopiero, dopierutéńko, cf. przód, przed* cum deriuatis.

PIERZ, *ob.* Pierze. PIERZAIA, *ob.* Pierzeia. PIERZANY, -a, -e, *Ross.* перяный, z pierza, *plumeus Cn. Th.*, aus Federn, Feder=. PIERZANY, = PIERZASTY, PIERZATY, -a, -e, pełen piór lub pierza, pierzyſty, voll Federn, mit Federn bedeckt, gefiedert. (cf. *Bh.* pěteſtý, = bunt, *varius*); *Crn.* pirnat; *Vd.* pereten, perjaſt, (pernishaſt, = czubaty); *Rg.* perni, perèni, perjatti, pèràſt, perjàſt, pernàt, perjàt; *Bs.* perjat; *Cro.* pernàt; *Rs.* пернáтый (cf. piernat). Przebił mu rękę belt pierzany. *P. Kch. Jer.* 286. Ptaki pierzaſte. *Leop. Prov.* 1, 16. Liście pierzaſte, *pinnatum*, gdy boki ogonka liſtkami są osadzone. *Botan.* 65. Na wierzchu iego helmu usiadł ſtrach pierzaty. *Przyb. Milt.* 136 *et* 151. Kamień pierzaſty, *asbeſtus plumosus*, Federweiß, gipsowy, promieniſty, z białych, kruchych i niedzielnych nitek złożony. *Kluk Kop.* 2, 95. – §. sanki pierzaſte abo pierzone, na kształt pudła poiazdowego zrobione. *Ryd.*

PIERZCH, -u, *m.*, PIERZCHA, -y, ż., pierzchnienie, ucieczka, uſtąpienie, das Ausreißen, Weglaufen, Fliehen. Człek nigdy sam siebie odſtąpić nie może, Żadną odmianą miejsca, ni pierzchem w bezdroże. *Przyb. Milt.* 102. Wie, że pierzchą, ani walką nie uſkoczy. *ib.* 131. 2) PIERZCHA *herb*, ſłądra abo perka na tarczy, na helmie pawi ogon między dwoma kluczami *Aurop.* 3, 39, ein Wappen. *PIERZCHALEC, -lca, *m.*, człowiek pierzchliwy, nieſtatek, ein Reißaus, Unbeſtändiger. Rozważny człowiek więcéy sprawić może ſkromnością swą za godzinę, niżli *pierzchalec za cały dzień. *Rey Zw.* 139 *b*. PIERZCHLIWOŚĆ, -ści, ż., *Boh.* prchliwoſt, *ira praeceps, iracundia, Slo.* prchliwoſt *furor*. – *§. prędkość do gniewu, zapalczywość, wściekłość, (cf. opryſkliwość), Jähzorn, Wuth. Rozgniewała się przeciwko mnie pierzchliwość iego. 1 *Leop. Job.* 19, 11, zapalczywość iego. 3 *Leop.*). Nie pornszyła się ku gniewu pierzchliwość iego. 1 *Leop. Deut.* 6, 15, popędliwość. 3 *Leop.*). Skrył mię, ażby przeminęła pierzchliwość twoia. 1 *Leop. Job.* 14, 13, popędliwość. 3 *Leop.*). Zruszyła się gniewem pierzchliwość pańska na lud Izraelſki. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 24, 1, popędliwość. 3 *Leop.*). Takie słowa gniew pobudzaią a podpalaią pierzchliwość pańską. 1 *Leop. Jud.* 8, 12, popędliwość. 3 *Leop.*). Pierzchliwość ieſt przymiotem kwitnącego wieku. *Bud. Cyc.* 11. Wolność swoię rozumem niechay miarkuią, nie pierzchliwością i zapalczywością. *Petr. Pol.* 2, 157. Odpowiedź łagodna przełamuie gniew; ale mowa przykra wzbudza pierzchliwość. *Leop. Prov.* 15, 1. Tam wiatry pędem i pierzchliwością na świat z gór padaią. *Boter* 267, gwałtownie, wściekle, wüthend. – §. Pierzchliwość, popłoch, fałszywa trwoga. *Niemc. syn. Pam. IV.* 1, 29, cf. nieſtatek, lekkość, Scheu, Furchtſamkeit; Unbeſtand, Ausreißerey. Junacy, co w kącie szablą wiatry kroią, pierzchliwość swoię powierzchowną zuchwałością nadſtawiaią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 287. Niechay będzie przyſtoyny ubiór, aby pierzchliwości żadnéy w nim znać nie było. *Gorn. Dw.* 235, lekkości, płochości, Flatterhaftigkeit. PIERZCHLIWY, -a, -e, -ie *adv.*, *§. prędki, lotny, ſchnell, fliegend, (*Bh. et Slo.* prchlivý *praeceps irae, Slo.* prchlive *praecipitanter*). Przypną mu do nóg pióra pierzchliwe. *Mioſk. Ryt.* 2, 117. Sam mu Mars zaprzągł konie pierzchliwe. *Tward. Wł.* 156. Anioł tak rącze niósł pióra pierzchliwe, Że myśli ludzkie z nim porównane leniwe. *P. Kch. Jer.* 239. – §. co rad ucieka, pierzcha, nieſtatkuiący, ausreißeriſch, flüchtig; *Sor.* 1. cieſławé. Zaiączki pierzchliwe. *Ban. J.* 2. Pierzchliwe serce Jana za pierwszym Prusaków napadem, podało go w sromotną ucieczkę. *Nar. Hiſt.* 4, 206. PIERZCHNĄĆ, pierzchnął, *contr.* pierzchł; pierzchnie cz. *iditl.*, spierzchnąć *dk.*, pierzchać *ndk.*, uciec, porwać się zkąd, nogi za pas wziąwszy, prysnąć, drapnąć, ausreißen, Reißaus nehmen; *Bh.* prchnauti, prchati, ſprchnauti, ſprchl, prchnu, prchám, uprchnu; (*Rs.* упóрхнуть ulecieć); *Rs.* гонзнуть, гонзать, дать тягу. Pierzchay kupo szalona, pierzchay złości wściekła. *Zab.* 4, 350. Teraz przed owcą niechay wilcy pierzchaią. *Nag. Wirg.* 517. Szybkim zpierzchł uſkokiem. *Przyb. Milt.* 329. – §. b) pierzchnąć na kogo, prysnąć na kogo, auf einen ſprißen, einen beſprißen. Rozciął mu głowę, aż mózg na ścianę i na sługę pierzchnął. *Strjik.* 294. Czapla bez przeſtanku je, a gdzickolwiek leci, to z niéy pierzcha. *Gor. Dw.* 183, (cf. *Bh.* prznitl *inquinare*), trznie. – §. 2) pierzchnąć, *ob.* pierzgnąć. PIERZCHNIA, -i, ż., narzędzie żelazne długie, którym cieśl grube drzewa wydrożone na wylot przebijaią. *Os. Zel.* 80, ein eiſernes Werkzeug der Zimmerleute, womit ſie ausgehöhlte Bäume vollends durchſte-

chen. PIERZCHNICE *plur.*, ospice czerwone. *Cn. Th.* 644, *Dudz.* 50, die Kinderpocken. PIERZCHOT czynić. *A. Kch. W.* 333, = pierzchnąć; *ob.* Pierz, Pierzcha. *PIERZCHOTA, -y, ż., pierzchnienie, ucieczka, das Ausreißen, die Flucht. Tchorza przyiaciela pierzchotą się brzydził, *fuga. Zebr. Ow.* 316. Niech cielesne pierzchoty, niech szatańskie zmazy, Na wieki nie uchodzą swéy odemnie zrazy. *Chodk. Kosl.* 33, lekkości, trzpiotostwa.

PIERZE, -a, *n.*, *PIERZ, *Bh.* peří; *Sr.* 2. peří; (*Crn.* pirje, = liście); *Vd.* perje, perete, (*Vd.* perete, perutnica, = skrzydło); *Cro.* perje, (*Cro.* perut, = skrzydło); *Bs.* perje, perjiçe, máh (cf. mech), (*Sla.* perje, = kita, pioropusz); *Lc.* népïe, nepò; *Rs.* перье, (cf. = kita, pioropusz); *collect.* nienopomb skrzydło, cf. *Hg.* perje, = paproć); *collect.* Federn, Gefieder. Pierze iest okryciem ptaków; a przez pierze rozumieią się piórka i puch. *Zool.* 70. Znać ptaka po pierzu. *Rys. Ad.* 77, *Slo.* ptáka po perí, wilka po sýri, człowieka po rečí poznať; szata wydaie człeka obyczaie). *Slo.* pekné perie pekného ptáka robí, iak cię widzą, tak cię piszą). Ni z pierza, ni z mięsa, *ob.* mięso). Ptaszyna gubi piórka, potym w kilka dni nowy pierz znayduie. *Zab.* 14, 114. Pierze koło nóg niektórych ptaków *Ross.* мохна (cf. mech). Obrosnąć w pierze *Eccl.* перьемъ, перïемъ обрасмаю. Pierzem sadzony, tkany, malowany, *plumatus. Cn. Th.*, befiedert, aus Federn zusammen gesetzt. Nosił na czapce szkofiykę, za którą *pierze kapłunie zatknął. *Kosz. Lor.* 103 *b*, pióro). - §. Nie w miękkim pierzu, sława ma mieszkanie. *P. Kch. Jer.* 436, nie w puchu, nie na piecu). Dwór królewski był bardzo świetny, w konie, w rzsztunki, w śrebro, złoto, pierze bardzo bogaty. *Gor. Dz.* 57. - §. *transl.* pierze, powierzchowne okrycie, odzienie, *fig.*, die äußere Bedeckung, Bekleidung, Gestalt. Cudzym się pierzem często zdobiemy. *Sk. Kaz.* 20. Przodków się swoich pierzem zdobić. *Pilch. Sall.* 48. Pamiętam ia go w takim a takim pierzu, w kondycyi lichéy. *Falib. H.* 2. W podłym pierzu wziął ich pod swoię obronę. *Warg. Cez.* 185. Radby się był widział w innym pierzu, nie w Cesarskiéy krwi. *Birk. Syn K. B.* 2. Kto cnotliwy w iakimkolwiek iest pierzu, temuś ty chętliwy. *J. Kch. Fr.* 51. Gdybyś nawet nie był w tym, w którymeś iest pierzu, szczerowna cnota twoia z siebie saméy. *Pot. Arg.* 331. Byleby nad ciebie w lepszym pierzu nikt nie był. *Zab.* 8, 319. Starzec, który przez lat wiele woyny się chronił, Nakoniec się skłonił w pierzu do niéy szczerzywym. *Tward. Wład.* 71, siwizną okryty). Chce kto widzieć nieszbożność w pierzu swoim, tu ią zobaczy. *Birk. Chod. A* 3 *b*, w prawdziwym swoim kształcie). - *In bonam partem*, Pierze, dobre odzienie, dobre okrycie, dostatek, pompa, gute Kleidung, gutes Auskommen, Fülle, Genüge, Pomp. Pan bez wiosek niech się panem nie zowie; na tytuł pański, bogactw i pierza tego mnostwa potrzeba. *Birk. Syn. B* 3. Jeszcześ w téy nie był fortunie i pierzu, Gdym cię za męża sobie obrała. *Chrośc. Ow.* 55. Dwie tam były córki, gdzie oraz i pierze i mięso było, z królestwa połową cudowna piękność. *Pot. Syl.* 288. Ma nad tobą rządy dziewka podła, dobrze iéy z tym, bo w pierze przy tobie porosła. *Mon.* 70, 175, zbogaciła się, wzmogła się). Skoro buntownicy znowu przyszli do pierza, nie chcieli broni położyć. *Pot. Arg.* 164, do sił, zu Kräften. - §. 2) *Botan.* pierze niektórych ziół, n. p. ostowe, papie, Federn, Flocken, Wolle auf einigen Gewächsen. Por sadzić tak iak iest, tylko pierze albo nać urwawszy. *Cresc.* 214. Pierze cebuli, *ib.* 504. Pioro cebuli. *Cn. Th.* 700. (PIERZE, Piorę, *ob.* Prać). PIERZĘ się, *ob.* Pierzyć się. PIERZEIA, -ei, ż., PIERZAIA, połać, szereg domów, strona ulicy, niby skrzydło, die Reihe Häuser, die eine Seite einer Straße ausmachen. Miasto bywa stanowione z wielu ulic, z wielu pierzai; a ulica albo pierzaia z wielu domów. *Petr. Ek.* 49. Ulice abo pierzaie miasta. *Petr. Pol.* 4. - §. *Valvae*, wrota, drzwi, brama o dwu skrzydłach, pierzeie abo wierzeie wespołek się schodzące. *Mącz.*, Flügelthüren.

PIERZGA, -i, ż., ulicznik, materya do smoły i wosku podobna, którą pszczoły ul wewnątrz oblepiaią. *Dudz.* 50, *Cn. Th. ex Ursino*, cf. Przedmieście; grube dzienie koło dziur ulowych, cf. Wąza, Wiąza, Skorzyk; *Sr.* 1. ptjolacje twar; *Cro.* azetje; der Vorstoß der Bienen, das Vorgewächs, Storfwachs, Veth, womit die Bienen den Stock bekleiben, und ihren Bau daran befestigen. Przypatruiąc się rozlicznym sprawom ludzkim, snadnie będziesz mógł rozeznać, co pierzga, a co wdzięczny miód. *Rey Zw.* 24. - §. b) Pierzga, narcyzek ziele. *Cn. Th.* 474, die Narcisse. PIERZGNĄĆ, (*PIERZCHNĄĆ) *neutr. idntl.*, (opierzgnąć, opierzchnąć, opierzgł, *F.* opierzgnie *dk.*, *qu. v.*), chropowacieć od powietrza, popadać się; aufspringen, aufbörsten, wie die Haut von kalter Luft, rauch werden. Pierzgnie mi skóra, *asperatur mihi cutis a vento frigido. Cn. Th.* Ręce bardziéy od otrębów, iak od migdałów pierzchną (pierzgną). *Teatr* 24, 118. PIERZGNIĘTA *plur.*, iabłka słodkie rane, *melimela. Cn. Th.*, Honig-pfel, eine Art süßer Frühäpfel.

PIERZNIK, -a, *m.*, piernat, pościel, Bett, Pfühl, Materaze. Łożem go i pierznikiem poczestuię mchowym. *Pot. Arg.* 605. Z listków ziela, wroniego masła zwanego, że bardzo miękkuchne, czyniono wezgłowia i pierzniki. *Urzęd.* 81. Komu przyrodzenie potężności do Wenusa nie da, temu i Boże drzewko pod poduszką i pod pierznikiem spodnim będące, nic nie pomoże. *Syr.* 370. Worek natkany suchym liściem służył mi zamiast pierznika. *Kraj Pod.* 140. PIERZNO *adv.*, piorno, z piórami, z pioropuszami na głowie, mit Federbüschen. Wieżdżaią z karetami, pocztami, pierzno, barwiano. *Dwor. A.* 4. Bławatno, pierzno, szabeltaszno. *Falib. O.* 5. PIERZNY, -a, -e, pierzany, pierzasty, pierzysty, pierzem okryty, befiedert, mit Gefieder bedeckt. Bestye i wszystko bydło i ptacy pierzni. *Leop. Ps.* 148, 10. **PIERZONOGIE gołębie, maiące nogi znacznemi piórami obrosłe. *Kluk Zw.* 2. 170, federfüßig, wie die Trommeltauben. PIERZOWY, -a, -e, od pierza, z pierza, pierzany, Feder-. Łóżko pierzowe chorym nie zdrowe, bo poty niepotrzebne sprawuie. *Krup.* 5. 366, Federbett, *ob.* bety). PIERZYĆ się *rec. ndk.*, *Bh.* periti, pelichati, prepérceti se; *Sr.* 1. peru ſo; *Vd.* mishitise, poushiti, pusiti, opusiti se, cf. pełznąć); *Crn.* movsam; *Rg.* peruscjatti, mitaritise; *Rs.* перимься, перéнïе; *Ec.* перю, *Gr.* πτερόω; pióro czyli pierze ronić, sich mausern (von den Vögeln), die Federn verlieren, Niederl. sich federen, (cf. linić się). Pewnych czasów pióra osobliwie drobnieysze na ptakach wypadaią, i natychmiast nowe im wyrastaią, wtedy mówiemy, że

się ptaki pierzą. *Kluk Zw.* 2, 13. Ptaki pierzą się co rok. *Zool.* 216. Pierzenie. *Zool.* 71, die Mauſe. – *fig.* Rzym pod królmi dzieckiem, pod Konsulami smężniał, pod Cesarzmi ſtarzał, gdy się onéy wolności pierzyć przyszło. *Psalmod.* 77. – PIERZYĆ *intr. et trans.*, pierze upuszczać, iak pościel, upierzać abo upuszczać kogo, federn, Federn von ſich fahren laſſen, z. B. Betten, federig machen. – §. *transl.* Kiedy błaznował, sam mu szatan pierzył. *Pot. Syl.* 15. ? Pierzy bies, kiedy psi kus ma wyrządzić komu. *Pot. Arg.* 78. ? Przez iego niezgody, które pierzył, torował sobie drogę do Budzynia. *Birk. Ex. C* 2 *b.* ? Wprzód niż się wszyscy w iedno zpierzem. *Chroſć. Fars.* 144. ? PIERZYNA, – y, ż., PIERZYNKA, – i, ż., *dem.*, *Bh. et Slo.* perina, perinka; *Vd.* beretna poſteil, blasina (cf. włos); *Crn.* pr'nèza; *Cro.* blazina, blasina; *Dl.* perina, pernicza; *Bs.* perina, blasina prunna perja; *Sla.* perinja, dushek; *Rs.* перина, перинка, перинница; pierznik zwierzęcini lub spodni, pościel z pierza, das Federbett, das Bett (cf. bety), Unterbett, oder Deckbett. Ciepłą pierzynką ciało zewsząd okryć. *Syr.* 176. Na noc przykryć się pierzynką albo kołdrami. *Urzęd.* 349. Pierzyna wierzchnia *Bh.* ſwrchnice; pierzyna spodnia *Bh.* ſpodnice. Ziemia goła pościel iego, Za miękkie pierzyny ſłoi. *Groch. W.* 391. Źle trzem o iednéy pierzynie. *J. Kch. Fr.* 16. Ona pleszki biła, W téy zabawie pierzynkę zrzuciła. *Kchow.* 173. Święta pierzynka, by rękawy miała. *Rys. Ad.* 94. gnuśnik nigdyby iéy z siebie nie złożył. PIERZYNNY, – a, – e, od pierzyny, *Rs.* перинный. PIERZYSKO, – a, *n.*, u prosa, trociny, wierzchołek pierzysty, die baſchige Kolbe, z. B. am Hirſen, am Rohre; *Cro.* lát; *Sr.* 1. babelka. Ziomignat ziele, gdy okwitnie, tak iak prosiana włoć w pierzysko wypuszcza. *Syr.* 305. PIERZYSTY, – a, – e, – o *adv.*, pierzaſty, pierzaty, pierzem okryty, *Bh.* pernaty; *Slo.* perowati, *Sr.* 1 peratv, peraté, perjaté, perovité; *Rg.* perjati, perjanik, pernik, perjat; *Cro.* perjanik; *Rs.* перистый; federig, befiedert, voll Federn. Ptaki pierzyſte. *Otw. Ow.* 546. Pierzyſte wiosła Jkar utracił. *ib.* 310, ſkrzydła). Zabił go pierzyſtą trzciną. *P. Kch. Jer.* 233. Strzelali nań, i pierzyſtemi beltami go sięgali. *P. Kch. Orl.* 1, 351. Trawa piórowa, pierzyſta, *ſtipa pennata. Kluk Dyk.* 3, 102, *Rs.* ковыль, ковыльная, das federartige Pfriemengras.

PIERZYWO, – a, *n.*, chuſty, bielizna do prania, Wäſche, Zeiſſzeug zum Waſchen. *Tr.*

PIES, *G.* psa, *m.*, *Bs.* pas, pſa (cjuka sobaka); *Slo.* peſ, (cetuha, *Hg.* kutya, (cf. kutwa); *Crn.* pès, kusel, (cf. kundel, *Gr.* κύων); (*Crn.* pèſs, z djabol); *Vd.* peſs, psiza, kusci (cf. psica, kusy, cf. kąsać); *Sr.* 2. pa'ś; *Sr.* 1. poś, poÿ, pśét; *Cro.* pës, pèszek, czuczëk (cf. suka; pas, (*Sla.* psovati, z łaiać); *Rg.* pàs, *G.* psa; kucjah, komus; *Bs.* psa, komus, vascka; *Ross.* песъ, *G.* пса, собака, кобѣлъ, кобелекъ; cf. *Lat.* beſtya; cf. *Germ.* Beſtie, Adlg., cf. biec, Biedz, biedzeć; der Hund. Samiec pies, samica suka (cf. sobaka); młode, szczenię. *Kluk Zw.* 1, 299. Odmian psów nam znaiomszych ieſt około 30. *Zool.* 305, *ob.* chart, kundel, wyżeł, ogar, legawy pies, brytan, iamnik, muc, kieterek, saszek, brzechun, brzesznik etc.). Pies domowy *Bh.* wéjnjk, cf. na uwięzi). Pies gończy *Cro.* kopov; przepiórczy *Cro.* plepelichar. Pies z nagiętym grzbietem *Rs.* дяка. Miana psom się daią podług rozmaitych gatunków rozmaite; tak chartom insze się daią (*ob.* chart), insze legawym (*qu. v.*), ogarom (*qu. v.*) etc. (*Ec.* пселовникъ myśliwy); doday ieszcze smyk, wilczek, ogonek, ſłopka, lasek, szczekuła, ząbek, kruczek, biela. Pies warczy, szczeka, gdy zły; ſkoli, ſkomli, gdy się łasi; ſkowyczy, gdy go uderzą; wyie, gdy smutny. *Dudz.* 21. Choć pies psa nie widzi, tylko czuie, warczy. *Pot. Arg.* 761. Jgrać iak psy igraią *Vd.* se-guliti. – *Prov. Vd.* plave gosi, selen peſs, kaker pet kráu za en grosh, z płowe gęsi, zielone psy, pięć krów za grosz, z rzeczy niepodobne. *Vd.* Lete bode bogat, kaker peſs rogat, z wtedy będzie bogaty, kiedy pies rogaty, z nigdy). Tyle dbam o to, iak pies o piątą nogę. *Teatr* 24 *c*, 84, cf. piąte koło u wozu). Pies ze wszyſtkich zwierząt człowiekowi nayprzychylnieyszy, naywiernieyszy. *Kluk Zw.* 1, 297. Byś swemu psu i nogę uciął, przecię on za tobą póydzie. *Rys. Ad.* 4. Lepszy dobry pies, niż zły człowiek. *Rys. Ad.* 38. Kto miłuie przyiaciela, miłuie i psa iego. *Rys. Ad.* 29. Pies ſtróżem domu. *Sk. Dz.* 562. Pies dobry ſłoi za hayduka. *Cn. Ad.* 840. Pies u symboliſtow znaczy czułość. *Bals. Nied.* 1, 317, cf. kogut). Gdzie wielkie ſtado, psów wiele trzeba. *Cn. Ad.* 240. Pies na łańcuchu uwiązany. *Teatr* 29 *c*, 25, na uwięzi). Pies na łańcuchu tylko się targa, a nic uczynić nie może, a iako mu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a merda ogonem od radości. *Rey Zw.* 81 *b.* Psa zbiegłego z łańcuchem łacno poznać. *Cn. Ad.* 984, cf. lice). Psy na niego spuszczono i rozwiązano. *Sk. Dz.* 1159. Takiego przy dworze nie naydzie, by go też i ze psy śledzić miał. *Glicz. Wych. J.* 3. Wiele psów zaięca śmierć, *Slo* mnoho ċrtow, zagaċa ſmrt'. *Slo.* pſow ſ palicú za zagácmi honit, cf. *inuita Minerua*). Co pies szczeknie. *Cn. Th.* 86, co go nie widać, *ob.* co). Strzeż się lewku, psa biią. *Błaż. Tl. Bb.* Nietrudno o kij, kto chce psa uderzyć. *Pot. Syl.* 449. Zawżdy łacno o drewno, kto psa chce uderzyć. *Rey Zw.* 80 *b*, *Wereszt. Rgl.* 131. Uciekli, iak psi oparzeni. *Biel.* 136, gako peſ obżeni. Pies na swych śmieciach śmielszy. *Stryik.* 403. Z boiaźni pies ogon pod się tuli. *Rey Wiz.* 13 *b.* Pies gorszy, co milczkiem kąsa. *Cn. Ad.* 840, milczy a złe broi; Cicha woda brzegi podrywa). Kiedy pies śpi, a żyd przysięga, rzadko wierzyć trzeba. *Rys. Ad.* 52, *Slo.* ne zbudzag pſa, keď ſpi. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuy mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rey Zw.* 146 *b.* Dobry człowiek, iż ani psa nie drażni. *Rey Zw.* 115. Psa nie drażniy. *Cn. Ad.* 984, nie budź licha). Nie ciągniy psa za ogon, bo cię ukąsi. *Jakł. Ez* 89. Pies zdechły iuż nie kąsa. *Mon.* 74, 583. Złego psa prędzéy wilcy iedzą. *Nar. Chod.* 2, 360, *Ruff.* sierdzita sobaka wolkom ſtrawa; *Slo.* peſ neſpokogni má wjdi potrhané uſi, pies niespokoyny, ma zawsze potargane uszy. *Slo.* pridè na pſa mráz, przyydzie na psa mróz, *veniet tempus, vbi sentiet.* Prif'el na pſa mráz, *sentit iam, propter quod alium irritit.* Żyią iak pies z kotem. *Pot. Syl.* 404. *Vd.* so kaker peſs, inu mazhka; presourashen; *Slo.* miługu ſa, gako wlk a baran; na głowę nieprzyiaciele). Dawne niesie przysłowie: ze psy w rząd, a w tańcc z kotkami; żaden za swóy niech nie ſkacze szaniec. *Min. Ryt.* 4, 72. Po długim żartowaniu ze psy w rząd usiędzie. *Tworz. Ok.*

A. 3, w psoty wpada). Rozjadł się iak pies. *P. Kch. J.* 141, *ob.* wściec się, wściekły, zażarty). – *Esuriens insane*, łaknąc iak pies. *Mącz.* Głodny ieſtem iak pies. *Teatr* 53 *b*, 10. Zmarszczył się, iakby psi mu zjedli krupy. *Jabł. Buk. G.* 4. Psi go zjedli. *Cn. Ad.* 1058, sługy go zjedli; kto czeladź wielką chowa, zułożeie). W tym leśie Oront od swych psów zjedzony, Stracił na piarnią swóy byt, wiano żony, A potym chodził, od głodu wyłdły; A cóż nie prawda, że gosne psy zjadły? *Karp. siel.* Bodayby cię psy zjadły, że nie słuchasz. *Boh. Kom.* 3, 410, krukom strawa). Dobra psu mucha. *Cn. Ad.* 162, *Slo.* dobra pſu mucha, a chłopowi repa; dobra Matyaszowi płotka; takiemu takie; szkoda psu białego chleba). *Slo.* ni widiti dobri peſ, dobru keſt deſtáwa, niezawsze dobry pies dobrą kość dostanie. Co w. tſi peſ, to lepſé ſceſ'ti, im gorszy, tym więcey ma szczęścia. Staremu pſowi, a ſtarému ſlahowi geden ſlat idé, staremu psu, i staremu sługie iedna płaca. Stari peſ, stari rechtor, *omnes senescere debent.* Nie rzucay na psa sadła. *Łącz. Zw.* 7, *Biel.* 175; *Slo.* ſlaninu na pſa zwerit *ouem lupo committere.* Zjadł pies sadło. *Cn. Ad.* 1329, czuie się; przewinił; sumnienie go strofuie). Czuie pies, że zjadł sadło, a boiąc się kija, Choć mu i chleb pokażesz, z daleka, a boiąc się kija, Choć mu i chleb pokażesz, z daleka cię mija. *Pot. Arg.* 184, *Opal. sat.* 121; *Slo.* wi peſ, że ſadło zjedł. Psy wyią, a miesiąc świeci. *Teatr* 33 *d*, 39, cf. psi głos, nie idzie do niebios; nie dba o ludzkie obmowy; cf. *Ec.* лай, преносно значитъ хулу, поношеніе безстыдное, особливо на начальниковъ, отъ собачья крика, лаянья (szczekania, *ob.* łaiać); поговорка г. ворится. собака ина владыку лаетъ. – Im bardziéy ciskamy na psy, tym bardziéy szczekają. *Mon.* 70, 94. *Slo.* peſ káždi wić ſčeka, než bríže, pies bojaźliwy więcéy szczeka, niż gryzie; cf. krowa, która wiele ryczy, mało mléka dawa, cf. iunak). Pies szczeka, oszczercą kłamie. *Ld.* Obmówca goresy od psa, bo ten szczekaiąc domu broni, a obmówca przyiaciela zdradza. *Teatr* 10, 73. On iak pies kłamał. *Boh. Kom.* 1, 367. Łgał to iak pies. *Herb. Stat.* 239, *P. Kchan. Orl.* 1, 30. Przymówkę fałszywą nieuczciwéy matki, temi słowy odmówić ma: com mówił, tom na cię szczekał iak pies. *Stat. Lit.* 86, *ob.* odszczekać). Psu oczy przedał. *Zakl. Zbb.* 82, paną oczy zasłonił; *Slo.* ne zna hanbi, gako peſ, cf. *Ec.* обезсрамитися; cf. пренéсское, наче псова безсмудіе, *ob.* bezczelny, niewstydliwy, *cynicus*). Jako pies kryiesz przed słońcem oczy twoie. *Rey Pſt. Ee* 6. I psy bywają w kościele. *Dwor. A* 1. Jaki pies do kościoła, taki z kościoła. *Cn. Ad.* 297, *Slo.* z wlka ne bude baran, ani ze pſa ſlanina (ani ze pſa orać), *qui semel malus, semper malus*; namaż ty go maslem, a on śmierdzi dziegciem; nie pomoże krukowi mydło). Wraca się do swego nałogu, iak pies do swego zrzutu. *Sk. Zyw.* 1, 198. – Day to psu, co masz na sercu. *Rys. Ad.* 10, mieszczery-ś; pięknie mówisz, a źle myślisz). Nie da psu ni na kim. *Cn. Ad.* 241, gębą dorzuci każdemu, przymówi, nałaie). *Insectari aliquem maledictis*, rozedrzeć na kogo do uszu gębę, złorzeczyć iako psu. *Mącz.* Zlaiał mnie iak psa. *Teatr* 35 *c*, 4. A psu mater, za takową konfidencyą, sto batogów! *Teatr* 19, 56, *Slo.* pſu máter *fungum!* cf. iebiona mać, *ob.* psu brat, *ob.* psiaiucha. *Slo.* peſ pſu brat, *graculus graculo adsidet*, cf. równy; iedney myinicy). Jak psa, z domu go wypędził. *Boh. Kom.* 1, 435. Jak do psa palnę. *Teatr* 9, 66. Niewolnicy iak psy im służyli. *Jabł. Tel.* 255. – Za psa to stoi, z za szyszkę borową, za iaie, nic nie wart, nic nie płaci, nichts gelten. Lepszyć młody, stary za psa stoi. *Alb. n. W.* 14. Łazarz ubogi za psa u bogacza stoi. *Paszk. Dz.* 116. Dziś za psa sumnienie, sława, wiara, cnota. *Pot. Arg.* 235. Za psa tytuł u mnie, kiedy pustki w kalecie. *Pot. Pocz.* 241. Wszystko na psa pójdzie, w niwecz, nikczemnicie, niszczeie; cf. paść się, cf. Lat. *pessum ire*, cf. *pessimus*. – Brzydzę się nim bardziéy, niż wężem i wściekłym psem. *Kulig.* 215. Ona się tym, iak zgniłym psem brzydziła. *Sk. Zyw.* 1, 344. – Noszenie psów było naywiększą hańbą w Niemczech. *Czack. pr.* 1, 268, kara hańbiąca, das Hundetragen, Hundeführen, cf. *Prov. Ger.* ich werde dich lehren Hunde tragen bis nach Warzen. – Psy mu za uchem wyią, z kot mu za uchem wrzaśnie, piszczy mu w uszach, kłopota się, mozoli się, mól go gryzie, es geht ihm sehr im Kopf herum, er grämmert sich. Cieszą go drudzy, drudzy kaiemu płią, A iemu prawie psi za uchem wyią. *J. Kch. Dz.* 99. Strach głowę iéy niezmierny suszy, Mózg się iéy kręci, pies za uchem szczeka. *Morszt.* 57. – §. Umie swego psa leczyć. *Rys. Ad.* 70, szkodę odwetować, poradzić sobie). – By na psie raz. *Rys. Ad.* 3, nie dba; kamień biiesz, oklektany, okrzosany). On idzie na wesele, chociaż go nie proszą, A iakoby na psie raz, choć go też przeproszą. *Klon. Wor.* 33. Według przysłowia iak na psa łyko. *Mon.* 65, 357, rozg zwyczayny; wydęty; nie uczuieć; iakby go mucha łechtała; cf. krayką go bił). – Ostatek niechay psi orzą. *Orzech. Qu.* 58, cf. wilkiem orać, cf. ostatnim gonić). – Psa za lisa przedawać. *Cn. Ad.* 453, kota za lisa; mysze łayno za pieprz). Niechay lata kędy chce słowa (po śmierci), Kiedy nas nie dostanie, już roście psu trawa. *Rey Il iz.* 22. – Kto ze psy legá, ze pchły wstaie. *Kchow. Fr.* 133, cf. z kim kto przestaie, takim sam się staie; *Slo.* kdo ze pſi ſpáwá, s blchami ſtáwá. *Slo.* peſ piu blchi wibira, cf. kocieł garncowi przymawia, cf. kto sam w piecu lega etc.). Nie porwie pies, to co wilk pości. *Pot. Arg.* 309. – Miasta dobywszy, psa żywego nie zostawił. *Bud. Ap.* 63, żadney żywey duszy, auch nicht den, der an die Wand pißt. *Lutb.*). Ja długo sypiam? Ledayby pies tak długo sypiał! *Teatr* 35 *e*, 1. Jechał cię pies. *Opal. sat.* 68, iebał go sęk, kat). – §. Koń, pies na nogi, zły na nogi, koń potkliwy. *Cn. Th.*, schwach auf den Füßen (*ob.* Psieć na nogi). *Neutro pede satis utilis*, nie może się ani na tę, ani na ową nogę przygodzić, na obie *nodze pies. *Mącz.* Złéy szkapie i rząd złocisty nic nie pomaga, ieśli żadnéy cnoty w sobie z przyrodzenia nie ma; ale po starému psem będzie. *Star. Ref.* 32, *Glicz. Wych. P.* 5 *b*, marcha). Większa sromota koniowi z Turſkiego stada psem bydź, niżli temu, który się u chłopa urodził. *Star. Ref.* 65. – Pies na robotę, nierobotny, unarbeitſam. Stadnik mażci złotéy, Coż po tey sierści, gdy pies do roboty! *Kchow.* 189, cf. od próżnowania żołnierz *psiele*). Nierobotny, pies na robotę. *Cn. Th.* 521. – §. b) pies, *per contiemptum homo dicitur*, ty psie! du Hund! Bodayby was djabli porwali, psy niegodziwe, zbóycy moiéy dobréy sławy. *Teatr* 55 *b*, 57. Psom bisurmańskim córki nasze służą. *Groch. W.* 559. U psow pogańskich nałożnicami są. *Birk. Chm. A* 3 *b*. Ty psie pogański! *Pot. Jow.* 145, cf. pśia iu-

cha). – §. 2) Wilka myśliwi zowią psem leśnym. *Haur Sk.* 3: 1. Wilka dzikim psem zowią, bowiem iemu postawą i wyciem podobny. *Sien.* 286, *Spicz.* 144; der Wolf. (cf. *Rs.* несытъ *canis lagopus*). – §. 3) Pies na niebie, *Sirius*, gwiazda. *J. Kch. Dz.* 13, psia gwiazda, psianka, *Cro.* peszozvezd, der Hundsſtern. Pożarem tleie ziemia pod wściekłemi Psa niebieskiego gniewy ogniſtemi. *Paſt. F.* 75, cf. kanikuła; *Ec.* прѣднесь, свѣзда, *Gr.* προκύων *Procyon*, *Antecanie.* – §. 4) Pies morski, *phoca vitulina*, *Vd.* murski pes, mursku tele; *Rs.* тюлéнь; der Seehund, das Seekalb, żyie gromadnie w morzach północnych, tłuſtość iego służy na trón; skóra na odzienie. *Zool.* 301. Mięso psa morskiego *Rs.* тюлéнина. Pies morski na morzu cichym *Rs.* лахтáкъ. Archanielski pies morski świeżo oszczeniony сѣрóкъ, półtora miesięczny сѣрýнъ, trzechmiesięczny сѣрка. – §. 5) Pies morski, gad, *squalus carcharias*, Seewolf, Hundshopf; Seehund, aus dem Haiengeſchlechte, pysk, niby paszcżka sześcią rzędami zębów obsadzona; gardziel ma tak wielką, że człowieka połknie. *ib.* 195. – §°. 5) Pies w warcabach. *Endtk.*, *ob.* pieszek.

Pochodz. *piesak*, *piesek*, *pieseczek*, *pieſki*, *psi*, *psiarnia*, *psiniec*, *psubrat*, *psianka*; *psiaiucha*, *psiarz*, *psinica*, *psig*, *psieć*, *psikus*, *psiogłowy*, *psiſko*, *psota*, *psocić się*, *psotliwy*, *psuć*, *nadpsować*, *napsować*, *popsuć*, *zapsuć*, *zepsuć*. (*Rs.* недопéсъ, недопéсокъ lis młody iesienny).

PIEŚ, – ia, *m.*, *demin.*, Piesinek, Piesineczek, Piotrek, Petrchen. Kubasz z Pieśiem, *Zab.* 15, 177. (*Rs.* Пáшенька, Пáшенька Павелек). – §. 2) pieś, człowiek pieszczony, pieszczoch, ein Zärtling. Okrzyknie mię cała zgraia naszych piesiów: nic podleyszego, nic gorszego. *Pilch. Sen. liſt* 354. Tego żaden z oſtatnich piesiów mówić nie poważył się. *ib.* 2, 170.

PIESAK, – a, *m.*, *Rs.* несытъ, нéсытъ, *canis lagopus*, gatunek futra z Rossyi, eine Art Pelzwerk aus Rußland: Moſkwa wydaie piesaki, rosomaki, szlamy. *Pam.* 83, 615.

PIĘŚĆ, – i, ż., *Bh.* pěſt *Slo.* paſť; *Sr.* 1. pjaſći, pjaſtj, pjaſtka; (*Sr.* 1. pěſtwa *colaphus*); *Sr.* 2. pěśćj; *Crn.* pęſt, peſt; *Vd.* peſt, peſtiza (peshzhai, s kut); *Cro.* pèſt, pèszt, sáka, sachicza; *Sla.* shaka; *Bs.* péſt, scjakka, scjaciça; *Rg.* péſt, scjakka, scjacciza; *Rs.* пясть; cf. ухлакъ, cf. пóбомъ tłuk; cf. намерня pięć palców razem, *Gr.* πυξ, *Lat.* pugnus; *Tatian.* fuſt; *Holl.* vuyſt; cf. fuſtis; *Angl.* fiſt; *Ger.* die Fauſt; *cf. Etym.* pięć); Pięść, ręka ſtulona, palce ręki w dłoń ſtulone; n. p. Widzisz! oto pięść, z pięcią palcami. *Teatr* 56 *b*, 28. Dobrze śpi, choć się na pięści położy. *Jabł. Ez.* 179, bez poduszek, bez wezgłowia, na tarczanie gołym, na ławie, na ziemi). Jak pięść do oka, *Slo.* trefuge ſa, gało panu ćucha za klobuk, nietrafnie, niestosownie). Pięść o pięść uderzył, pokazuiąc, iak miał za swoie odbić. *Off. Str.* 2. Raczéy sobie pięść w gębę włożyć, niżli co głupiego przemówić. *Ryb. Pz.* 71. Pięścią ci gębę zatkam. *Teatr* 7, 12. Pięść ci w gębie ulgnie. *Mącz.* Dał mu pięścią w pysk. *Boh. Kom.* 1, 70, *Ec.* пясмно; cf. zębotłuki). Ledwo mię pięścią nie poczęstował. *Teatr* 7, 15. Nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiaią. *Pilch. Sen. Gn.* 120. Ledwo do pięści nie przyszło i kija. *Jabł. Ez.* 4. Pięścią a kiiem małobyście nas nie przedysputowali. *Smotr. El.* 48. Nie dobrze, kiedy w małżeńſtwie do pięści przychodzi. *Petr. Ek.* 62, do razów pięściowych, do kułaków, Fauſtſchläge, Püffe. Pięściami bić, *Bs.* pěſtati, bitti scjakkom; *Rs.* пясмамъ; (*Sr.* 1. pěſtuju policzkuię, pěſtwa policzek). Pięściami wybić *Bs.* ispeſtati, napeſtati. Bić się pięściami *Rg.* peſtatise, *Cro.* sákamsze, cf. boksować). Bicie się pięściami *Ec.* снемъ, сбемъ, *Rs.* рýкопашь. PIĘŚCIANY, PIĘŚCIOWY, – a, – e, od pięści, Fauſt-. *Cn. Th.*, *Włod.*, *Cro.* sákčni. PIĘŚCIARZ, – a, *m.*, *Bh.* pěſtnjk; *Eccl.* пáстникъ, который пáстію бiемъ; kułacznik, *pugil*, którzy się u Rzymian pięściami tłukli. *Nar. Tac.* 2, 239, der Fauſtfechter.

PIEŚCIĆ, – ił, – ĭ, *czyn. ndk.*, upieścić, spieścić *dk.*, bardzo delikatnie chować, cacać, ſehr delikat halten, zärteln, zärtheln, verzärteln; *Rg.* pjeſtovati; *Cro.* prokshiti; *Rs.* гулять, холить, холю, нѣжить, нѣжу, ублажать, баловать, дрочить, лелѣять; *Ec.* нѣгованіи (cf. *Ec.* нѣстунствовати, *Rs.* нѣстовать, *ob.* piaſtować). Nierozumne pieszczenie matek, dzieci tak psuie. *Teatr* 8, 100. Nie pieść nazbyt przyrodzenia swego. *Rey Zw.* 6 *b*. Nieszlachetne ciało radzibyśmy upieścili, iak aniołka iakiego. *Rey Zw.* 104 *b*. Pieść syna, a zasmuci cię. 3 *Leop. Syr.* 30, 9, pochlebuy synowi. 1 *Leop.*). Swoich poddanych bardzo pieścił, i wzbogacał, a przeto bardemi uczynił. *Mon.* 67, 646. Pieścić chorobę, gorzéy. *Tr.* W szczęściu spieszczony. *Wad. Dan.* 97. Gdy się tym szczęściem serce w nim spieściło, w brzydką się pychę wyniosło. *Wad. Dan.* 123, zniewieściało). W nim wszystko się mieści, I co umysł zachwyca, i co serce pieści. *Dmoch. Jl.* 2, 47, łagodzi, głaszcze, kontentuie). Dźwięk słów wybornych uszy tylko pieści, Jeśli z nich zdatna nauka nie płynie. *Kras. Mysz.* 42, łechce, głaszcze, *ob.* Pieszczony, pieszczono. – §. Pieścić kogo, pieścić się z kim, bardzo pięknie i delikatnie z nim się obchodzić, cacać się, cackać się, głaskać go, mit einem zärtlich thun; *Cro.* prokſujem; *Rs.* нѣжничать, *Bh.* mazati ſe ſ nĕkym; (*ob.* mazanek). Głaszcze cię, pieści, karmi, z tobą żyie. *Paſt. F.* 79. Pieściły się z sobą iak gołębięta. *Teatr* 27 *c*, 48. Pieszczą się, iak smogarlice. *Węg. Pow.* 1, 98. Jak u nas kobiety pieszczą się z pieskami, tak u Rzymian pieszczono się z smoczętami. *Pilch. Sen. Gn.* 253. Pieścić się w mowie, pieścili się mówić, *supplantare tenero palato verbą*. *Cn. Th.*, im Reden zärtlich affectiren, gar lieblich ſprechen wollen; *Rs.* чечениться, cf. gębę szminkować). Czeski ięzyk ieſt piękny, ale iakoby troszkę pieszczący, a mężczyznie mało przyſtoyny. *Gor. Dw.* 50, cf. pisnąć, piſk). *PIEŚCICKA, – iéy, ż., Pieszczoszka, die Zärtlichkeit ſelbſt, eine gar ſehr delicate Dame. Jeymość Pani Pieścicka ciężko na zdrowiu zapadła. *Mon.* 60, 140. PIEŚCIDŁO, – a, *n.*, PIEŚCIDEŁKO, *PIĘŚCIDŁKO *dem.*, PIEŚCIDŁECZKO *dem. sec.*, cacana rzecz, caca, cacko, co bardzo pieszczonego, delikatnego, ładniuchnego; abo też czym się pieszczą; *Cro.* prokſaja; cf. pieszczek, pieszczka, etwas gar Allerliebſtes, gar Saueres, Zärtliches, herzallerliebſtes Schätzchen, Engelchen. Nadobny paluszek, pieścidełko iedyne! *Teatr* 28 *b*, 100. Co za uiteczka maluśkie, pieścidełko iedyne! *Teatr* 53, 27. Alić pieścidło (Kupidynek) zaraz przyskoczy. Miluchno

luchno we mnie wlepiwszy oczy. *Zab.* 18, 360 *Kniaź.* Jak wielka iest tey młodzieży od naszych pieścid-łków różnica, ktorym śmierć przybliżamy przez zbytnie o nich pieczołowitości. *Zab.* 10, 299, pieszczochów, Zärtlinge, Weichlinge. Kto raz to pieścidłeczko Uyrzy, wdzięczne dzieciąteczko, Nic nie uyrzy pięknieyszego. *Groch. W.* 354. Chodź mòy synu, chodź moie pieścidełko. *Boh. Kom.* 1, 597. Coś zwał pieścidełkiem, tę żonę teraz udesz. *Zab.* 13, 365. Całuie męża, sercem go zowie, Jedynym to pieścidłem, to skarbem, to złotem. *Opal. sat.* 38. Wolność moralna, to pieścidło rozumu. *Pot. Arg.* 217. Nie pieść nazbyt przyrodzenia swego, nie zukrzkami, nie temi wymyślonemi pieścidłki. *Rey Zw.* 6 *b*, specyałami, łakotkami, Leckereyen. PIEŚCIEK, PIESZCZEK, - szczka, *m.*, pieśćliwy człowiek, pieszczoch, pieśćliwiec, delikacik, bezkość, niewieściuch, mazanek, ein Zärtling, Weichling. Pieścick. *Cn. Ad.* 841. Klarnet, ieśli ma białogłowa albo iaki pieszczek używać, tedy miało miodu kłaśdź cukier. *Sien.* 627.

PIĘŚCIENNIK, - a, *m.*, kiy z grubym gusem na końcu. *Jr.*, ein Faustling, Fauststock. PIĘŚCIOWY, - a, - e, pięściany, od pięści. *Cn. Th.*, Faust-.

PIEŚCLIWIEC, PIESKLIWIEC. - wca, *m.*, pieśćiek, pieszczoch, der Zärtling, Weichling. Miękkich pieśkliwców poltrach. *Nar. Chod.* 2, 451. PIEŚCLIWOŚĆ, PIESKLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, pieszczenie się, delikatność, pieszczochostwo, *Crn.* gingavost; *Cro.* mèshevnost; Zärteley, Zärteley, Verzärtelung. Przez macierzyńską pieśkliwość, przez oycowskie pobłażanie, naylepsze przymioty z siebie wykorzeniaią. *Mon.* 72, 730. Co za obromoty z tego syna Rzplta spodziewać się może, który w miękkich pieśkliwościach pielęgnuie się? *ib.* 731. Dla słabości lub pieśćliwości nie mogą wskoczyć na konia. *Zab.* 11, 315. Posąg Kleii wyrzuca pieśkliwość młodzieży naszéy. *Off. Sen.* 61. PIEŚCLIWY, PIESKLIWY, - a, - e, Pieśćliwie *adv.*, Pieszczony, delikacki, z pieszczotami. *Crn.* gingav, gingavsk, mèshevn; *Vd.* zartliu, zartish; *Cro.* prokshen, prokshen; *Rg.* vrabeech; *Rs.* нѣженный, балованный, любострастный, сластолюбивый; zärtlich, zart, delicat. Wychowanie pieśćliwe, czyni dzieci złośliwe. *Cn. Ad.* 1277, cf. z młodu w tafcie, na starość w płachcie). Nie wiele dba o uczciwe, kto ciało ma pieśćliwe. *Cn. Ad.* 701, komu nazbyt miłe ciało, ten cnoty miewa mało). Rozkosznik pieśćliwy człeka roboczego godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. list* 2, 173. Miéy baczność, aby całe iéy ciało nic pieśkliwego, nic wykwintnego, nic wymuszonego po sobie nie pokazywało. *Mon.* 65, 606. Przy słodkiéy brzęku arfy i głosie pieśkliwym krasnéy młodzi. *Zab.* 6, 385. Pieśćliwi żołnierze z Azyi. *Pilch. Sen. Gn.* 13. W niczym sobie miękko i pieśkliwie poczynać nie powinien. *Pilch. Sen. list* 389.

PIESEK, - ska, *m.*, *demin.*, PIESECZEK, - czka, *m.*, *dem. secund. nom.* pies; mały pies z rodu, chociaż stary, iako u panów i pań bywaią. *Cn. Th.*, ein kleiner Hund, ein Hündchen; *Bh.* pſvček, rukawnjček, podpajnjček; *Slo.* pšic, pšjk, pšvček; *Sr.* 1. poß, pßék, pjécik, pšik; *Sr.* 2. pšicjk; *Crn.* psè, pèsè, psizhk, pèsk, pishè, kushèk; *Vd.* pesizhek, psizhek, kusci; *Cro.* pèszek, parsina, czuczek; *Rg.* psich, kucich, sctèucich; *Bsn.* pasicch, psicech, kucicch, kucjak; *Rs.* пёсикъ, лягушничихъ; *Ec.* пёсикъ; (*Rs.* обромокъ piesek z grubemi łapkami. Zawsze śmielszy piesek przy lewku. *Falib. U.* 2. Kiedy pieska biią i lewek się boi. *Rys. Ad.* 26, *Slo.* preto wlčia bign, abi sa stari wtipil). Pochlebca każdy piesek Pępowskiego, Za tym wnet bieży, gdzieby dostać czego. *Rey Zw.* 216 *b.* Kto mię miłuie, i pieska mego szanuie. *Cn. Ad.* 383. Gdzie pana kochaią, tam i iego pieska głaszczą. *Teatr* 22 *b*, 38. Stuka, drzwi zamknięto, u drzwi on pieskiem kawęczy. *Zab.* 5, 333 *Koss.*, iak piesek). Ani tchniy teraz pieseczku. *Groch. W.* 367. - §. b) Piesek ziemny, *mus sarmaticus*, wielkości małego kotka, żywi się marchwią, rzepą, pasternakiem; znayduie się w Polszcze. *Zool.* 348, die Polnische Erdmaus. - §. Piesek u skrzypców, deszczułka, do którey strony są przywiązane. *Jr.*, das Saitenbretchen an der Violine. - §. 2) piesek *plur.* pieski, *arteriae soporiferae in temporibus conspicuae. Cn. Th.*, die Schlaf-Pulsadern. Dwie żyły na pieskach albo na skroniach. *Spicz.* 192, *Sien.* 418. (PIESINEK, PIESINECZEK, *ob.* Pieś, Piotr).

1) PIESKI, - a, - ie, psi, *Crn.* pèsizhje; *Rg.* paski; Hunde-, hündisch. Pieski syn, z owego iuż brata, Taka to, taka odmiana iest świata. *Bratk. B* 3 *b.* Pieski synu! *Pot. Arg.* 154. Obyczaiem Tatarów pieskich mocz i mleko kobyle piiaią. *Kmit. Spit. A* 2 *b.* O zdrayco, o tyranie, z pieskiemi sprawami. *Zebr. Ow.* 154. Po pieśku *adv.*, iak psy, hündisch, auf eine hündische Art; *canatim. Cn. Th.* 719, *Slo.* po pesti, gako Pán Pes.

2) *PIESKI, *ob.* Pieszki.

PIĘSKLIWOŚĆ, PIESKLIWY, *ob.* Pieśćliwość.

PIEŚŃ, - i, *ż.*, (Piosnka, Piosneczka *dem.*), *Bh.* pisen'; *Slo.* pisen', pesen', pesnicka, mluwospew, spewomluwa, spewonec, speworádek, wazospew, spewobiaf, spewown'a; *Sr.* 1. pěßna, spiwano; *Sr.* 2. kartlisch; *Vd.* pesem, posem, peisim, petje, peuka, popeuka, popetje; *Crn.* peisem, pęsm, pejtje, popevka; *Cro.* peszim, peszma, popevka, peszmicza; *Dl.* pisan, bugarkina; *Bs.* pjesan, popivligna, zacinka, bugarsctiça, bugerscina (od Bulgaryi, *Bs.* Bugarska zemglja, *Bs.* bugariti *canere*, *Rg.* pjessa, pjesan, pjesanza; *Slo* pisma; *Rs.* пѣснь; piemnie, śpiewanie, das Lied, der Gesang. Ody, po naszemu Pieśni. *Gol. Wym.* 409, die Oden. Pieśni wszystkie *Horacyusza*, przekładania różnych. w Warsz. 1773. Taneczna pieśń *Vd.* raina popeuka, falerka (*ob.* rey). Pieśń ranna, *ob.* Hymn. Zbior pieśni nabożnych, kościelnych, *ob.* Kancyonał (cf. Psalmy, żołtarz); *Vd.* piesemne bukve). Pieśni pieśni, *Canticum Canticorum Salomonis*, das hohe Lied. *Smotr. Nap.* 12. - Pieśni, na które się większe poema dzieli, iak proza na księgi, Gesänge, Abtheilungen eines Gedichts. *Piotr Kochanow.* Orlanda szalonego aż do końca pieśni 25téy przełożył. - §. *pieśnia*, narzędzie młynarskie, n. p. Młynarz ma mieć w młynie statki młyńskie, topor, siekierę, piłę, przysiek, pieśnią, oszkardy, świdry. *Haur Ek.* 41., *ob.* Piesznia.

**PIEŚNIOGŁOSA twarz Orfeuszowa. *Orw. Ow.* 430, pieśni głosząca, liedertönend. PIEŚNIOLUB, - a, *m.*, PIEŚNIOTWORCA, - y, *m.*, poeta, co pieśni lub ody składa, der Liederdichter, Oedendichter; *Sr.* 1. pěßnik poeta, pěßniczki, robetjinicski poetycki, *Crn.* pesmenik *psaltes*, pesmouft; *Rg.* pjesnik, pjevalaz, pjesnivaz, z poeta, *f.*

pjevaliza; pjevati *poëtari*, pjesnicki *poëticus*; *Cro.* peszmik, = poeta; peszmoznanoszt *poëtica*; *Rs.* пѣснопѣвецъ, пѣснословъ psalmista, пѣснопѣніе, пѣснословіе psalmy, żołtarz, *pieśnioksiąg; *Ec.* пѣснотворецъ, пѣснописецъ pieśniotwórca, пѣснивецъ śpiewak, пѣснословіе, пѣснословіе, *Gr.* ὑμνολογία, пѣснословаю *Gr.* ὑμνολογῶ *hymnos canto*) Pieśniopis, *poëta lyricus. Mon.* 75, 590. Jeśli w pieśniopisów poliszon przez ciebie Poczet będę, gwiazd głową dosięgnę, *si me lyricis vatibus inseris. Hor.* 1, 3, *Mon.* 70, 74. Pieśniotworca. *Zimor. Siel.* 139 *et* 139. *Nag. Fil.* 84. Wierszmy to z cerkiewnymi hymnopiśkami i Jozefem *pieśniopiscem. Smotr. Ap.* 35. PIEŚNIOWY, -a, -e, od pieśni, Gesang-. *Rs.* пѣсенный.

PIĘSTNIK *herb*, dwie ręce ludzkie iabłko trzymaiące. *Kurop.* 3, 39, ein Wappen.

PIESTREC, -rca, *m.*, hubka na drzewach ni grzyby rosnąca, Baumschwamm, Baumpilz; *Rs.* пестрякъ, пестрецъ *agaricus alneas*, *Etym.* pstry). Na kłodach brzostowych porąbanych a na ziemi leżących, rostą piestrce i wieszenie. *Cresc.* 458. PIESTRZNICE, PIESTRZYCE *plur.*, Morcheln. Od grzybów i bielów lepsze są piestrzyce, piestrznice abo smarze. *Syr*, 1394 *et* 1395. Smarze abo piestrznice. *Cn. Th.* 216, *Slo.* hořla huba; *Hg.* úr-gomba; *Crn.* mavroh; *Rs.* сморчокъ, строчокъ.

*PIĘSTUKA, -i, ż., uderzenie pięścią, kułak, ein Faustschlag, ein Puff. Rektor studenty w sprawach kryminalnych, iako o zawłoski i o pięstuki i skrwawienia, ale nie w wielkiey zwadzie uczynione, ma moc sądzić. *Herb. Stat.* 388. *Sr.* 1. pěstwa *colaphus*.

*PIESTUNKA *ob.* Piastunka.

PIESZCZĘ *ob.* Pieścić. PIESZCZEK, -szczka, *m.*, pieścidło, Herzallerliebster, Trauter! *Mellículum* móy iedyny, moie serce, móy pieszczku! *Mącz.* Strzeż się pieszczków a pochlebców świata tego. *Rey Pst. N* 5, pieszczochów, Zärtlinge. PIESZCZKA, -i., *mulsa mea*, moia rozkoszy, moia pieszczko, *Mącz.*; mein Zuckerpüppchen, mein Engelchen. 1. PIESZCZENIE, -ia, *n.*, *Subst. Verbi* pieścić; *Cro.* milenye *Rs.* баловáнье. - 2. PIESZCZENIE *adverb.*, pieszczono, pieściwie, czule, delikatnie, *Rs.* нѣжно, zärtlich, zart, fein, delikat. Czysta miłość wdzięczyła pieszczenie Każdy wyraz icy głosu, każde warg ruszenie. *Przyb. Ab*, 14. PIESZCZOCH, -a, *m.*, PIESZCZOSZEK, -szka, *m.*, *dem.*, pieściek, pieściwy, pieściwiec, mazanek, bezkost, ein Zärtling, Weichling, Verzärtelter, ein süßes Herrchen; *Bh.* rozmazanek, maleńsk, maleńczek, bajatko, lhostegnec; *Cro.* kolenzhèk (cf. kolano); *Vd.* krielni otrok, narozhju diete, pusha, kolenzhek; *Bs.* mekoput, *Ross.* недоросль, баловень, (баловникъ, баловщикъ pieszczący się), бѣлоручный; *Ec.* ласкосердый. Pieszczochów waszych zbytkiem do wszystkiego złego przywodzicie. *Falib. II* 2. Adonis pieszczoch Wenery, *Ustrz. Klaud.* 30; pieścidło, pieszczek, kochanek, z którym się pieściła, ihr Schatz, ihr Schoßlind. Matka do piersi przytula pieszczocha. *Mon.* 76, 3. Pieszczoszków naszych uczyć dopiero trzeba dobrego wymawiania oyczystego ięzyka. *Kpcz. Gr.* 3, 17. Te pieszczoszki a świeckie mocarze Na waszem pan bóg i szczęście zawzdy dziwnie karze. *Rey Wiz.* 34, *Rey Pst. Kkk* 6. PIESZCZOCHA, -y, ż., PIESZCZOSZKA, -i, ż., *dem.*;

pieściocha, pieszczona kobieta, pieściwa, ein zärtliches, oder verzärteltes Frauenzimmer; *Rs.* баловница. Ma luba tu wzdychała, On gdyby powrocić chciała! Zaczekam na tę pieszczochę! *Teatr* 53, 57, może i pieściełko). Z pieluch rozkoszki i pieszczoszki się go nie puszczą. *Falib. G* 3, może *Demin. nom.* pieszczota). PIESZCZOCHOSTWO, -a, *n.*, pieściwość, pieszczota, delikatność, Verzärtelung, Weichlichkeit, *Rs.* баловство. Dla pieszczochostwa przeciąć sobie wrzodu nie dopuszczał. *Petr. Lek.* 282. PIESZCZONO *adv.*, pieszczenie, pieściwie, delikacko, zärtlich. Dobrzy wasi królowie, którzy wami tak pieszczono rządzili. *Swad.* 1, 210. Człowiek wychowany pieszczono, będzie swawolnym. *Petr. Ek.* 93. Dziatkom ćwiczenia dobre dali, pieszczono nie chowali. *Falib. R.* PIESZCZONOŚĆ, -ści, ż., pieściwość, delikatność, cacaność, die Zärteley, Verzärtelung, Zartheit; *Bh.* rozmazanost, lhostagnost; *Ross.* нѣжность, нѣга, хóля; *Ec.* ласкосéрдіе, ласкосéрдство. PIESZCZONY, UPIESZCZONY, -a, -e, *Part. Perf. Verbi* Pieścić; którego pieszczono, pieściwie wychowano, zärtlich, verzärtelt, verhätschelt; *Bh.* rozmazany; *Crn.* mushęvn; *Vd.* zartliu, zartlish; *Cro.* prokshen, prokshen; *Rg.* vrabeech; *Rs.* нѣженый, нѣжный, балóванный, любóсластный, сластолюбивый. Syrop dla rozkoszniejszych i pieszczonych mazanków. *Syr.* 284. Pieszczone panięta do żadney rzeczy się nie przygadzaią, tyią iak wieprzowie w domu, na woynę ich nie zażeniesz. *Birk. o Ex.* 30, (cf. beskost, niewieściuch). Pieszczonym być, *Ec.* ласкосердствовать. W białéygłowie ma być coś pieszczonego w miarę przystoynego żeńskiéy niedużości, aby w staniu, w chodzie, w mowie, i cokolwiek poczne, nie było znać w niéy nic mężczyńskiego. *Gorn. Dw.* 228. Pieszczonym się stawać, *Ec.* нѣжиться. - §. Pieszczona mowa, gdy kto w mowie się pieści, pieściwie słowka szczy, gębę szturuie, zärtliches affectirtes Sprechen. - §. Był to *casus conscientiae*, i punkt dość pieszczony. *Ustrz. Kruc.* 2, 83, delikatny, eine delicate Materie. Sumnienie pieszczone, czułe, *oppos.* przestronne sumnienie, ein zartes Gewissen. Był on wyniosłéy myśli, i poniekąd bardzo pieszczonego sumnienia. *Ustrz. Kruc.* 2, 136. Pieszczona melodya bogomyślności przyczynia. *Petr. Pol.* 2, 373, czuła, zärtliche, empfindsame Melodie. Upieszczony kleynot szlachectwa naszego. *Vol.* 7, 68. PIESZCZEŃSZY *Compar.*, delikatnieyszy, czulszy, delicater, zärtlicher, feiner, *phys. et moral.* Nad ranną różą milsza i wdzięczniejsza, Pieszczeńsza dobrze, bielsza, udatnieysza. *Past. F.* 5. Tu naypieszczeńsza miłość z błękitnych oczu jey słodki uśmiech miota. *Przyb. Ab.* 7. Mogąż pieszczeńsze bydź prośb zamiary, nad me niewinne żądania! *Hul. Ow.* 111. **PIESZCZORODNA Wenera. *Nar. Dz.* 2, 181, pieszczoty rodząca, matka pieszczot, miłostek, Mutter zärtlicher Liebe. PIESZCZOTA, -y, ż., PIESZCZOTY, PIESZCZOTKI *plur.*, pieściwość, delikatność, pieszczochostwo. Zartheit, Weichlichkeit. Zaledwie nogą ziemi dostępowała dla rozkoszy i pieszczoty swoiey. *Radz. Deut.* 28, 56. Matka wdowa iedynaka miała, Głupia w pieszczotach wielkich go chowała. *Jabl. Ez.* 251. Pieszczotki one, które wymyślaią, Na wiele złego potym dziatki przyprawiaią. *Rey Wiz.* 88. - §. Zdolna do pieszczot i hoża i młoda. *Hul. Ow.* 113, do pieszczenia się, do pieściwey

miłości, zu zärtlicher Liebe. – b) pieszczotki, pieścidło, pieścidełko, Liebchen, Engelchen, Schätzchen. Tak iest, mie słodkie pieszczotki, mówi do Małgosi, wszystko ci opowiem. *Teatr* 7 c, 58. PIESZCZOTNY, -a, -e, pełen pieszczot, pieśćliwy, zärtlich. Czułość serdeczna trwa tyle, Ile rozkosze pieszczotnych dzieweczek. *Zab.* 15, 332. Nierządnicy, pieszczotni. *Salin.* 32. Ta która między wami kochanka i pieszczotna była; która ziemi nie dotłepowała dla roskoszy, i pieszczoty swoiey. *Radz. Deut.* 28, 56.

*PIESZEĆ *ob.* Pieść.

PIESZEK, -szka, *m.*, *Bh.* pěšec; *Rs.* пѣшка, w szachach drab', piechota, im Schachspiele, der Bauer. Pieszek ieśli na bok nie uderzy, Bać się nie trzeba, w czoło darmo mierzy. *J. Kch. Dz.* 89. *PIESZKI, *PIESKI, *PIESZKAMI, *adv.*, pieszo, piesią, piechotą, piechty, zu Fuß, *Bh* pěšky; *Sr.* 2 pěšky; *Crn.* pęsh, pesh pot; *Cro.* pesticze, pesicze; *Sla.* piehicé, *Bs.* pisciçe, pjesciçe; *Rg.* pjéscize; *Rs.* пѣшкомъ. Puszczali się pieszki do słupa, a tego, co do słupa pieszki pierwey przyszedł, za pana wybrali. *Biel.* 26. *Ire pedibus* pieszki iśdź. *Mącz.*, *Vd.* k'nogam jiti; *Cro.* pèssam; *Ecc.* пѣшехо́дникы, пѣшехожда̀й, пѣшеше́ствіемъ; *Rs.* опѣшивать. Tłuszcze szły za nim pieszkami z miast. *Leop. Math.* 14, 23. Żałował, iż wodą iechał, gdzie pieśki mógł iść. *Eraz. ięz. K.* Czasem i pieszki konia wodzą. *Cresz.* 521.

*PIESZNIA, -i, ś., n. p. Bartnicy, chodząc do puszczy ku bociom, maią tylko z sobą mieć siekierę, piesznią, czymby bure robić. *Stat. Lit.* 309. Pasieczник ma mieć pikę, siekierę, toporek, motykę, piesznią. *Kącz Pas.* 12. *ob.* pieśń, *pieśnia.*

PIESZO, PIESZA *adv.*, *Bh.* pěšky. *Sr.* 2. pěški; *Crn.* pęsh, pesh, pesinpot; *Sla.* pishicé; *Cro.* pesicze; *Rg.* pièscize; *Bs.* pisciçe, pjesciçe; *Rs.* пѣшкомъ; piechotą, piechty, *pieszki; zu Fuß. Ten pieszo, a on na koniu. *P. Kch. Orl.* 1, 31. Pieszą na straż placową, pieszą, do szańców towarzystwo chadziło, pieszą wycieczki czynili. *Bark. Podz.* 14. Pieszą iść, *Vd.* k'nogam jiti; *Cro.* pèssam; *Eccl.* пѣшеше́ствованіи. PIESZY, -a, -e, piechotny, Fuß-, zu Fuß, zu Fuß gehend, zu Fuß dienend, Infanterie-; *Bh.* pěšo, pěšt; *Sr.* 2. pěšbi; *Rs. et Ec.* пѣшій, пѣхо́тный: *Gr.* πεζός, πεζότης; cf. *It.* passare; *Gall.* passer, *Hebr.* פסח, *Gr.* πάσχα, *Chald.* פסחא pasa *incessit.* Pieszą podróż, eine Fußreise. Pieszy posąg *statua peregrin.* *Cn. Th.* Sam przed wozem pieszy szedł. *Sk. Dz.* 1115, pieszo, piechotą, piechty, pieszki). Pieszy żołnierz, piechotnik, piechur, piechota, infanteryśta. *Boh.* pěšan, pěšák, *Sr.* 1. pěšek, *Crn.* pęshz; *Vd.* pejshez, nogazh; *Sla.* pishac, *Bs.* pjesiaç, *Rg.* pjescjaz, pjescak, pjesc; *Cro.* pessëcz, peshecz; *Rs.* пѣшеходецъ, пѣшеходъ, хо́докъ. Regiment pieszy, infanteryi, ein Regiment zu Fuß, Infanterie. PIESZYĆ *Act. ndk.*, Spieszyć, zpieszyć *dk.*, *Rs.* опѣшивать (*distinq.* śpieszyć *a* śpiech); komuś kazać pieszo walczyć, einen Kavalleristen absitzen lassen. Trudno było tu użyć iezdnych, musiał król spieszyć swoich i wrącz ścinać się z nieprzyiacielem. *Nar. Hst.* 3, 151. (*Crn.* pęshem *deficere eundo*, peshovt *lassus*; *Rs.* опѣшивать, pieszą maszerować). PIESZYĆ się *Rec. ndk.*, spieszyć się *dk.*, *n. p.* Pieszyć się ieździe rozkazał. *Warg. Cez.* 16, *Ross.* опѣшиваться; zsiadać, piechotą

śdź, absteigen und zu Fuße gehen. Zaraz zpieszyli się, konie porzucili, a w ordynku z pieszemi stanęli. *Warg. Wal.* 76, *Warg. Cez.* 78.

PIĘTA, -y, ż., *Bh. et Slo.* pata, patka, paticka; *Sr.* 1. pjata, piata, pâta; *Sr.* 2. pěta; *Crn.* pěta; *Vd.* peta; *Cro.* pêta; *Dl.* petà; *Rg.* pèta; *Sla. et Bs.* peta; *Ross.* пя́тка (cf. запя́тникъ lokay, пя́тить, пя́ту cofać, пя́титься cofać się), Ferse, die Ferse, die Hacke. Stopa ma w tyle piętę. *Zool.* 56. *Slo. Prov.* od hlawi aj po pati, od głowy do pięty). Huczno buczno, a w pięty zimno. *Zegl. Ad.* 90, *Vd.* Vasha gnada kruha strada; *splendida miseria.* Zbierać pięty, z nogi za pas, pierzchnąć, ausreißen; *Slo.* ufazat pati. Niechay nie bawi, niechay zbiera pięty. *Pot. Arg.* 727. *Slo.* lubim gebo pati *non illum fero*). – Turcy w pięty biią, *baſtonade*, auf die Fußsohlen. Spahowie tak się teraz dadzą bić w pięty, iak Janczarowie po udach. *Klok. Turk.* 220. Kazał mu dadź sto biczów w pięty. *Boh. Kom.* 2, 111. Brać w pięty. *Klok. Turk.* 33. Trafi-li kędy na mocnieysze wstręty, To tuż umyka i grabieży łuku. *Papr. W.* 1. 211; w koniec tyłny, die Ferse des Fußes. –

Kreutzerſtück ꝛc. Drobne pieniądze, iako kraycary, grosze, piętaki, tułacze, troiaki. *Dow. A* 2. Piętak, Gröſchel. *Ern.* 34. (*Sr.* 1. ꙗiatak, ꙗietj letw ſtaré *quinquennis*; *Bs.* petàk, 5 pięcioletni; *Bs.* petak, s Piątek).

PIĘTERKO *dem. nom.*, Piętro. PIĘTKA, - i, ż., *dem. nom.* pięta, eine kleine Ferſe, kleine Hacke. - *transl.* Drewno z piętką *Tr.*, z guzem abo hakiem, mit einem Abſatz, mit einer Erhöhung. Piętka w kłosie. *Tr.*

PIĘTNAŚCIE, *G.* piętnaſtu, *num. card.*, *Bh.* ꙗatnact; *Slo.* pétnácte, ꙗatnáſ't; *Sr.* 1. ꙗiat natjo; *Sr.* 2. ꙗéſchnaſcjo; *Crn.* petnajſt; *Vd.* petnaiſt; *Cro.* petnajzt, patnáyszt, petnadeszto; *Bs.* petnadeſte, petnaeſte; *Sla.* petnaeſt; *Rg.* pednàdeſt; *Sla.* petnaeſt; *Rs.* ꙗтьнáдцать, ꙗтинатцать, pięć nad dziesięć, dziesięć i pięć, funfzehn. Piętnaście czego, mendel, hunt. *Chmiel.* 1, 167. Luby to powab lat piętnaście; ale Sześćdziesiąt z niemi nie godzi się wcale. *Zabł. Bal.* 14. Aby nie ſtracił *piącinaście (piętnaſtu) talerów. *W. Pſt. Mn.* 161. *PIĘTNADZIESTA, kara pieni żna piętnaſtu groszu albo 3 grzywien, Geldſtrafe von 15 Silbergroſchen oder 3 Mark. Winę pietnadzieſtą, którą zowią piętnaście, przeciwiający się sędziemu, powinni zapłacić. *Herb. Stat.* 507. *Poenam* piętnadzieſta, *quae dicitur* XV *alias. Vol. Leg.* 1, 8, *et* 11, *et* 12, *et* 13, *et* 37. Kto przed arcy-biskupem szkaradne słowa mowi, winę niechay temu trzy grzywny, albo iak zowią, piętnadzieſtą zapłaci. *Herb. Stat.* 128 *et* 349. PIĘTNASTKA, - i, ż., *Bh.* patnáctka, *Crn.* petnajſtiza, die Zahl Funfzehn. PIĘTNASTNIK, - a, *m.*, Piętnaſtnicy πεντεκαιδεκατιται, którzy 15 *lunne* Wielkanoc obchodzą. *Zebr. Zw.* 122, die das Oſterfeſt am 15ten feyern. - b) piętnaſtnik, pieniądz, z 15 mnieyszych złożony, ein Funfzehner. PIĘTNASTOKĄT, - a, *m.*, PIĘTNASTOKĄTNA figura, z piętnaſtą kątami, ein Funfzehneck. PIĘTNASTOLETNI, - ia, - ie, *Boh.* patnactiletý; *Lc.* ꙗтинадесятолѣтный, piętnaſtu lat, funfzehnjährig, *triluſtris. Cn. Th.* Wybierz parobczakow dwoch piętnaſtoletnich. *Torz.* 102. PIĘTNASTY, - a, - e, *Bh.* ꙗatnactý; *Slo.* ꙗatnáſti; *Sr.* 1. ꙗintnaty; *Sr.* 2. ꙗéchnaſti; *Vd.* petnaiſti; *Cro.* petnayszti; *Sla.* petnaeſti; *Rg.* pednàdeſti; *Ec.* ꙗтинадесятый; *Rs.* ꙗтьнáдцатый, ꙗтинаꙗцатый, *num. ordin.*, w rzędzie po czternaſtym naſtępuiący, der Funfzehnte; Wykład na piętnaſte *kapitulum. *Sekl.* 72. *Piątegonaſtego (piętnaſtego) dnia tego miesiąca. *Radz. Num.* 28, 17.

PIĘTNO, PIĘTNIC, PIĘTNOWAĆ *ob.* Piątno, Piątnować.

PIĘTNY, - a, - e, od pięty, Ferſen-, Hacken-, *Ross.* пятной. Piętna kość, das Ferſenbein *pterna. Cn. Th.* 306.

*PIĘTOLETNI *ob.* Pięcioletni.

PIETRASZNIK, - a, *m.*, Piotrowe ziele, dzika lub wodna pietruszka, pietrożnik, *caucalis*, Klettenkerbel, Feldlette. *Syr.* 1074. PIETREK, Piotrek *ob.* Piotr.

PIĘTRO, PIĄTRO, *PRZĘTRO, - a, *n.*, *PIĘTR, - a, *m.*, Kontygnacya, das Stockwerk, der Stock in einem Hauſe. *Bh.* ponebí (cf. niebo, podanebnie), poſchodj; (*Bh.* pátro, leſſeni w ſtodołach); *Sr.* 1. ꙗajeno; (*Sr.* 2. ꙗſchéſch sala, poddasze, ſtrzech); *Crn.* naſtrópje (cf. ſtrop); *Vd.* persnica (cf. przecznica); naſtropje, mushoushje, ſhtokouje; *Bs.* ohsit, grede od kuchje, popodiscte; *Rs.* жилó, жилье, чердъ. *Contignatio* przętr, piętro też zowią niektórzy. *Mącz. Tabulatum* przętr, na pierwszym przętrze. *Mącz.* Po wschodzie wbiegł na piętro. *P. Kch. Orl.* 1, 529. Ja mam dom cały, ty na piętrze czwartym. *Jabł. Ez.* 72. Usnąwszy spadł na dol z trzeciego piętra 3 *Leop. Act.* 20, 9, z trzeciéy gady. 1 *Leop.*). Dom o trzech piętrach, *Cro.* trem, tremi). Dziś o trzech piętrach noszą fryzury. *Teatr* 36 c, 112, piętrzyſte). Wieże ſtawić kazał tak wysokie, aby troie piętra miały. *Warg. Cez.* 218. Aż przez piętra domowe musieli go spuścić z góry. *Rey Pſt. Rr* 1. Aſtrych z tarcic uczyniony, przętr, ſtrop, *tabulatura. Volck.* 978. Piętro, *przęslo (*qu. v.*), poklad. *Cn. Syn.* 868, *Sr.* 2. ꙗdſchwano. Piętra u rosztowania, w winnicach u macic, *tabulatum, Cn. Th.*, Stockwerk eines Gerüſtes; Stockwerke od. Reihen in Weinbergen. - §. *transl.* piętro, ſtopień, gradus, Stufe, Staffel *fig.* Na piętrze tak wysokim siedząc, *Tward. Wład.* 196. Mały rozum nie ieſt z piątra tak niskiego, żeby nie mogł dosiądz zamysłów twoich. *Boh. Kom.* 4, 106. W Anglii wszyſtkie gatunki, i że tak rzekę, piątra ludzi, powszechnie uczeni. *Mon.* 65, 238. - §. Z piętra mówić, z górno, eine hohe Sprache führen, hochtrabend reden. Nie umie, jedno się chwalić, z piętra mówić, grozić. *Gorn. Dw.* 40. PIĘTROWAĆ, - ał, - ując *Act. ndk.*, *ob.* Piętrzyć. (PIETRUSZKA *ob.* Piotruszka).

PIĘTRZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, PIĘTROWAĆ *contin.*, *Cn. Th.*, piętro czynić, wbudować, wznaszać, podnaszać, *phys. et metaph.*, *Sr.* 1. paju; *Cro.* rosenicham, peresnicham; *Crn.* shtuleti, shtûlem; *Bs.* popoditi; ſtockwerken, Stockwerke aufſetzen, aufthürmen, emporheben. Jeleń, co twarde rogi piętrzy w sęki. *Pot. Arg.* 209. Piętrzyć się, wznaszać się, ſich aufthürmen. Patrz, iak woda się piętrzy w sposób nowy. *Morszt.* 255. Tu ocean cały Piętrzy się w wały, *Zab.* 13, 137. Bardzo dobre są myśli twoie nad tą drogą, Którą się wiadomości nasze piętrzyć mogą. *Przyb. Milt.* 159. PIĘTRZYSTY, - a, - e, piętrami powſtawający, wie Stockwerke aufſteigend, ſich thürmend. Piętrzyſte fale. *Przyb. Milt.* 218.

PIETUCH, - a, *m.*, *Crn.* petélin, petelinshek; *Vd.* petelin, petelinsik, petelinzhei; *Cro.* petch, petuch, petèl, peteo, pévecz, peuchich, petelinecz; *Bs.* piteo, piteo, pivaç, pivciech; *Sla.* pietao; *Rg.* pjeteo, pjévac; *Rs.* пѣтухъ, пѣвень, пѣтунóкъ; *Fc.* пéтехъ, петухъ, петушекъ. PIEKUT; kur, kogut, der Hahn. (*Etym.* piać). Końskiemu bogowi ofiarowali Litwini piechy rosłe, czerſtwe, aby się też konie takie mnożyły. *Stryik.* 144. Źle w tym się domu dzieie, Gdzie pietuch iayca niesie, a kwoka zaś pieie. *Kchow.* 108. Piekut zwarliwy. *Ban. J* 3 *b.* Piekut rżał latając. *ib. J* 4.

PIĘTY *ob.* Piąć, *ob.* Pięta.

PIETYHORCA, PIETYHORSKI *ob.* Petyhorca.

PIGŁOWKA, - i, ż., gatunek gruszek. *X. Kam.*, eine Art Birnen.

PIGMEYCZYK, - a, *m.*, Pigmeyczykowie, Pigmeowie *plur.*, karzeł, pikulik, pęcherz, pędrak, pieniek, ein Zwerg; *Bh.* pidimujik, pidimujícek, trpaſlik; *Slo.* pádimnjik, pidimnjik; *Rs.* коромышка. Pigmeowie, według poetów, w Indyi, wzrost i nie większego nad dwie stopy i ćwierć. *Otw. Ow.* 219. Pigmeowie niewielcy w Indyach mieszkają. *Kmit. Spyt. A* 2. Sławne są woyny Pigmeyczykow z żurawiami, o czym *Kmit. Spyt.* Pigmeyczyk nie rad przy Gigancie ſtaie. *Wad. Dan.* 27. Imaginacya muchę wielbłądem czyni, pigmeyczyka olbrzymem. *Mon.* 64, 149.

PIGULIK *Tr.*, *ob.* Pikulik.

PIGUŁKA, *PILUŁKA, – i, *ż.*, *Bh.* ꝑilule, ꝑilulka; *Vd.* pilule, pilelze, okrogelzo, okrogelize, apotekouſke bobeke; *Bs.* pilule, pinnule; *Cro.* pilùla, likokruglicza; *Rs.* пилю́ля, *z łac.* pilula, *Ger.* die Pille. Pigułki, gatunek lekarſtwa wewnętrznego ſuchego, w kulki uformowanego. *Arup.* 5, 276. Pilulka aptekarſka. *Mącz.* Więcey nadziei kładą w pilulkach, w syropach, w doktorach, niż w bogu. *IV. Poſt.* 3, 337. Ani syropku, ani żadnych *pilułek nie szuky. *Wer. Rgl.* 129. Połknę cię iak pigułę, ktoś k mu odkazywał; Będziesz puszczał iak po pigulce, ten odpowiedział. *Dwor. B* 1. Aptekarz pigułki złoci. *Zebl. Tel. praef.* Gorzkie daie pigułki, ale ie pozłaca. *Zebl. Amf.* 102. *Slo.* dat nekomu piluli *dare alicui ad intelligendum.* – Pigułkami z śniegu ciſkać, mit Schneeballen werfen, *Crn.* kępam.

PIGWA, – y, *ż.*, drzewo, *cydonea*, der Quittenbaum. *Cresc.* 411. Pigwa owoc, die Quitte; *Bh.* ꝺbaule, gbaule, gbule (cf. gbuła), kutna; *Sr.* 2. qvitt; *Sr.* 1. bula; *Crn.* kutena, kutine; *Vd.* kittina, kita, kitna, kitinſka jabuka, kitnu drevu; *Cro.* kutìna, tùnya, tynya (cf. dynia), kune; *Dl.* kunya, duna; *Bs.* tugna, markatugna, tkugna; *Rg.* dúgna; *Sla.* tunja, tunjovo dervo; *Ross.* пигва, ду́ля, айва, гунь, гуны, гумей. Pigwy, co do owocu, dwoiakie są, iabłka i gruszki, zapach maią przyiemny. *Kluk. Rosl.* 2, 153, *Urzęd.* 535. PIGWIANY, – a, – e, z pigw, Quitten-, von Quitten gemacht. Syrop pigwiany. *Sien.* 205. PIGWOWY, – a, – e, do pigw należący, *Bh.* gbulowy, *Cro.* kutinaszki, Quitten-. Jabłka pigwowe. *Sleszk. Ped.* 418, *Rs. et Ec.* квитовое яблоко, Quittenäpfel. Pigwowe drzewo. *Mon.* 74, 763. – b) pigwowy, z pigwiany, von Quitten. Konfekt pigwowy. *Sleszk. Ped.* 116. Być się ługiem pigwowym mył, Nie pomoże-ć, ieśliś łotr był. *Rey Zw.* 237 *b.*

PIIAĆ, – ał, – a, *Act. Frequ. Verbi* Pić; często pić, *potitare*, oft trinken *Cn. Th.*, *Boh.* ꝑiwam, ꝑiwáwam; *Crn.* pyanzhuvam; *Cro.* pianchùjem; *Ross.* пьянствовать, пія́нствую, бражничаю; piiam to rad, piiam to, tego nie piiam, zwykłem pić abo nie *ib.*, zu trinken pflegen. Według zakonu Mahometowego wina piiać nie godzi się. *Star. Dw.* 13. W obozie wodę musiał piiać. *Mon.* 64, 78. Piiać, tęgo i często pić, upiiać się, podpiiać sobie, ſtark trinken, trinken, ſaufen, vom Trinken Profeſſion machen, dem Trunke ergeben ſeyn. Piiali przedtym i filozofowie, A przecię mieli z pełna rozum w głowie. *J. Kch. Dz.* 204, *Hor.* 2, 138 *J. Kch.* Gdy Auguſt piiał, Polſka bywała piiana. *Zab.* 15, 75. PIIACKI, – a, – ie, od piiaków, do piiaków należący, *Vd.* pianoſten, ſapit; *Rs.* пья́нный, пьянни́вый; verſoffen, Sauf-, Saufer-. Mina piiacka. *Teatr* 4 *b*, 9. Twardy ſen piiacki. *Hor. Sat.* 186. Piiackie gospody. *Pir. Pow.* 48, Saufgelage, *Vd.* pianzhuvalishe, pianſka hisha. PIIACZEK, – czka, *m. dem. nom.* Piiak; n. p. *Zab.* 9, 230, ein Trunkenboldchen, kleiner Zecher, Zechbruderchen. PIIACZKA, – i, *ż.*, kobieta piiaństwu oddana, die Säuferinn; n. p. Piiaczka iedna baba gorzałczana. *Pot. Jow.* 126; *Crn.* pyvka; *Vd.* pianka, pianzhinja berlanka, koludrarza; *Cro.* pianka; *Rg.* pianiza, pianicina. PIIACZYSKO, – a, *m. et n.*; *contemn.*; ohydny piianica, ein Saufaus. Nie bóy się, to ieſt iakiś piiaczyſko. *Teatr* 32 *b*, 68. PIIAK, – a, *m.*, *Boh.* ꝑigal, chlaſtać, ochlaſta (*ob.* chłaſtać; *Bh.* ꝑitel, *piciel, piiący, który piie); *Sr.* 1. ꝑitjl; *Sr.* 2. ꝑijl; *Crn.* pyvz, pivez; *Vd.* piuz, pyanz, koludravez, zhriep, zhep, pianzhuvauz, berlazh, maſtibogavez; *Cro.* pivecz, piánecz; *Rg.* pivaz, piannaz, piâncina, grizivino; *Rs.* пи́яница, пи́ница; *Ec.* бражникъ, пія́ница, ярыга, ярыжникъ; piiaństwu oddany, piianica, cf. kufel, moczywąs, moczymorda, dybidzban, dyb kufel, wysączy kufel, łobosz, cf. opoy, cf. ożrzalec, der Säufer. Kłótnica między piiakiem i piianym, iak między boiaźliwym a boiącym się. *Pilch, Sen. Gn.* 119. Nie każdy piiak, co piie. *Mon.* 71, 512 Cechowy piiak. *ib.* 69, 802. Tu leży piiak sławny, gdy na sąd wſtanie, Spytany, co wżdy czynił, rzecze: piłem, Panie! *Pot. Jow.* 68. – §. *transl.* Nienasycony krwi piiak. *St. Dz.* 771, Blutſäufer, Bluthund, krwawożerca. PIIALNY, – a, – e, *Ec.* пивный, до питія принадлежащій, do picia należący *potatorius Cn. Th.*, Trink-, naczynia piialne. – b) piialny, picy, co się pić godzi. *ib.*, *bibilis*, trinkbar, zu trinken; *Bh.* ꝑitjl, pily, pigaty; *Slo.* pitedlni; *Sr.* 1. pitjlevité; *Rg.* pivgliv; *Vd.* piten, pitlu, pijezhliu; *Rs.* питейный; *Ec.* пи́вный, что пить можно. PIIANICA, – y, *m.*, opóy, piiak, der Säufer; *Sr.* 1. ꝑicjl; *Sr.* 2. ꝑijarna; *Crn.* pyanz; *Vd.* pyanzhinja, piana, pianzhuvauz; *Bs.* pianaç, pianiça; *Cro.* piánecz; *Ross.* пьющій, пья́ница, запива́ха, кулика́ла (cf. *Rs.* пья́ница borówka łochynia); *Ec.* пїяница, пропїйца, запо́ичивый, привинный, бражникъ (cf. braha). Obiad od trunku zaczynać, piianicom się tylko godzi. *Erax. Ob. C.* Piianica wielki, gęba u niego iak cholewa, leie iak na kamionkę; kufel mu patrzy z oczu, albo tkwi z gęby. *Cn. Ad.* 841; w konew' czyście trąbi; dobrze ſklenicę wytrząsa; moczywąs, kufel, ley rozley; *Slo.* ꝑige, gafo duha wodu, piie, iak tęcza wodę, cf. *Vd.* piauka, boshji ſtol, s tęcza). Co naylepszy rzemieślnik, to naylepszy piianica. *Dwor. D* 4. Piianice kręcą się iak chmiel po tyce, idąc kaczki naganiaią. *Dwor.* 4. Zawſtydza piianice nierozumne zwierzę. *Kras. Sat.* 59. Piianicą być, *Cro.* pianchujem; *Slo.* ſorbelugi cf. gardłować; *Ec.* бражничаю, пія́нствую; *Rs.* куликать. PIIANICZKA, – i, *m.*, *bibaculus Mącz.*, *ob.* piiaczek. PIIANO *adv.*, po PIIANU, po *PIANKU *adv.*, w piiaństwie, w piiatyce, podpiwszy sobie, podchmieliwszy sobie, upiwszy się, bey trunknem Muthe, in der Trunkenheit. Nieszczęsny odpoczynek; wolałbym ci młocić, Orać, niźli całą noc po piianku klocić. *Pot. Jow.* 160. Nie pamiętay gościu rano, co się wyrzekło piianu. *Cn. Ad.* 630, zapomniy gościu po ranu, co się działo po piianu. *ib.*; przy pełney, przy kuflu, leda co się mówi'. Bachus, co z iego łaſki wszyscy piią, Co po piianu zwyciężył Indyą. *Morszt.* 239. Cóż się nie zrobi po piianu! *Teatr* 43 *c*, 57. Naypoczciwszy człowiek to po piianu uczyni, czego nayzłośliwszy nie odważyłby się po trzeźwu pomyślić. *Mon.* 68, 96. PIIANSTWO, – a, *n.*, *Sr.* 1. ꝑivitjstwo, pianoſć; *Crn.* pyanha, pyanoſt; *Vd.* pianſtvu, pianoſt, pijanoſt, pianuſt, opianoſt, vpianenje, pianzhnoſt, pianzhuvanje, koludranje, pianoſtitje (cf. *Vd.* pianoſtiza, pianſtvize, s krapula); *Cro.* pianstvo, pianastvo, pianoszt; *Bs.* pianſtuo; *Rg.* pianſtvo; *Rs.* пьянство, пія́нство, кулика́нье; *Ec.* пія́нство, упи́йство, опи́йство, запойство, бражничество; skłonność do zbytniego picia, opilſtwo. *Cn. Th.*, na-

łóg upiiania się, die Saufſucht. Piiaństwo, zbyteczne trunków gorących zażywanie. *Mon.* 64, 247, der Soff, das Saufen, der Trunk. Piiaństwo mądremu baczenie odeymuie. *Cn. Ad.* 843; piianica mądry nie będzie; rozum iego w kuflu utonął). Piiaństwo do nierządu pobudka. *Cn. Ad.* 844. Piiaństwo szkodliwe. *ib.* - §. Piiaństwo, z upicie, bycie piianym, ſtan w którym się piiany znayduie, die Trunkenheit, Beſoffenheit. Piiaństwem grzech wymawiać próżno. *Cn. Ad.* 843. Piiaństwa nie czuiący, *crapulam non sentiens. Cn. Th.* Kamień od piiaństwa, piiaństwa broniący, piiaństwo odganiaiący, *Dionysias. Cn. Th.* 259. Trunek tak zaprawny piiane czyni, iednakże piiani nie czuią w sobie piiaństwa. *Syr.* 823. PIIANY, - a, - e; PIANUTEŃKI, PIANUSIEŃKI, - a, - i *interdum*; upity, napity, trunken, beſoffen; *Sr.* z. pjané, napité; *Crn.* pyan; *Vd.* pian, napit, vpianjen, vinou, pianotlen, opit; *Rg.* pian; *Rs.* пьяный, упiянчивый, хмелёнъ (*ob.* podchmielić sobie). Piianego bierzemy w dwoiakiem znaczeniu, raz gdy się kto nad miarę trunkiem załeie, aż do zapamiętania, drugi raz, gdy kto zwyczay ma upiiania się, i ſkłonność do opiliſtwa. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 360. Różnica zachodzi między piianym, i piiakiem czyli opoiem; ten który ieſt piiany, może ieſt pierwszy raz w życiu i nie ma téy ſkłonności; ów także opóy może być nie raz trzeźwym. *ib.* 2, 360. Stać się piianym, *Rs.* пьянѣть. Piiany winem, *Crn.* uvinén). Nie zowią pierwéy pianym takiego, który z wina wesoł będzie, iedno na ten czas dopiero, gdy iuż ięzyk rozpuści. *Eraz. ięz. F.* Piiany o świecie nie wie, mówić nie umie, na nogach ſtać nie może, tacza się to tam to sam. *Dambr. Kaz.* 12. Piiany, że o świecie nie wie. *P. Kch. Orl.* 1, 160. Piianemu świat w koło chodzi. *Cn. Ad.* 243, kreszki saganią; tacza się; cf. z nog piiany; *Slo.* łajdá ulica g: mu ujdá, każda ulica mu wąſka). Piiany dzierży się płota. *Rey. Zw.* 38 *b.* Dzierż się cnoty, by piiany muru. *ib.* 29 *b.* Piianemu w oczach pomni wszyſtkiéy nędzy. *Petr. Hor. D* 2 *b*; cf. dobry trunek na frasunek). Piiany, i bogaty i rogaty. *Dwor. D* 4, 4:k). Piiadzbanie ty piianemu przyprawuiesz rogi. *J. Kch.*). Piianemu nietrudno o zwadę, ręce się ciągną do mężoboyſtwa, nogi do przelania krwi, bo się takowym wszyſtko równo widzi, a czasem i wielki pan srogi mu nie będzie. *Zyn. Pſt.* 3, 528. Piiany śmiały *C. Ad.* 847. Piiany wielomówny. *Cn. Ad.* 847. Piiany nic nie zatai; męczyć go nie trzeba. *Cn. Ad.* 845, kiedy się wino wzburzy, wszyſtko na wierzch wynurzy; Pełna, na człowieka próba pewna; *Slo.* čo ſtrížlivi na ſrdci má, to ſa opilému na gazíku wipuſtie. Piiany a dziecię prawdę powie. *Rys. Ad.* 54, *Glicz. Wych. J.* 6. Piiany na wszyſtko przyzwoli, wszyſtko pochwali. *Cn. Ad.* 846. Tak bardzo piiany, iż nie ockną-by się, by go też i palił świecami. *Gorn. Dw.* 279. Szewc piiany, iak bela. *Teatr* 22 *c*, 34, iak szatok). Piiany obiecuie, otrzeźwiawszy żałuie. *Cn. Ad.* 846. Nigdy nabożnieyszy Pius, iak kiedy piiany. *Mon.* 69, 812. Różną modą piiani szaleią, ten pieśni Nuci, ów płacze, błaźni, ten się modli w cieśni. *Min. Ryt.* 4, 182. Zamykaią dla zwady drzwi przed piianemi. *Pot. Jow.* 68. Chybaś piiany, że tak gadasz. *Teatr* 55 *b*, 53. Piianuteńki od rana. *Teatr* 20 *b*, 95. Gdy dway rzeką żeś piiany, Możesz iśdź spać bez nagany. *Rys. Ad.* 15. Niepiianym-ci, pomnię-ć, coś roskazał, chociam sobie podpił. *Cn. Th.* 539. - *similit. transl.*, piiany czym, z upoiony czym, uniesiony, odurzony, von etwas berauſcht, trunken, hingeriſſen von etwas. Piiany próżną chwałą. *Petr. Ek.* 96. Tyran siłą swą piiany. *Tward. Misc.* 60. Gniewem szatańskim okrutnik piiany. *Groch. W.* 261. Tak mówił mąż zawołany, Miłością cnoty piiany. *Groch. W.* 461, begeiſtert). Każdy tam z wesołości chodził iak piiany. *Zab.* 14, 63. - *fig.* Kiedy prześladuie człeka los piiany... *Karp.* 7, 20; szalony, wydziwiaiący). - §. Piiany wieczor, z na piiatyce, przy pełney, przepijaiący się, ein Zechabend, ein Abend, der mit Zechen zugebracht wird. Rusi i tych czasów pod piiany wieczor Lela i Polela wspominaią: *in compotationibus. Krom.* 56. Co za wymówka, kiedy co zbroią, że się pod piiany wieczor ſtało. *J. Kch. Ds.* 196. - §. Piiany, z po piianu dzieiący się, in trunknem Muthe. Piiany zwar. *Petr. Hor. C* 2 *b. not.* „który dla piiaństwa bywa". Kto piiane rzeczy wspomni, wrzecionem mu oko wykłuć. *Rys. Ad.* 29. Co czynią panowie? piią, nie radzą; ztąd piiana rada, i sprawa też piiana. *Opal. Sat.* 129. Zwyczaynie, iak sprawa piiana, to wszyſtko furdy burdy. *Teatr* 43 *c*, 82. - §. Czemuż nie zaśpiewasz nam tey piianéy aryyki? *Teatr* 6, 97, do piiatyki ſtosownéy, piialnéy, Zechlied, Trinklied - *b. actiue* piiany, z upaiaiący, berauſchend, *Rs.* пьянственный. Niech wina i żadnéy rzeczy piianéy nie piią. *St. Zyw.* 1, 317, *IV. Poſt. W.* 3, 203, *Zrn. Pſt.* 3, 597 *b.* Wina nie piła, ani piianego żadnego napoiu. *St. Zyw.* 2, 1. Wina i picia piianego nie pili. 1 *Leop. Deut.* 29, 6, *Biał. Poſt.* 41. Wino, gorzalka i inne trunki piiane. *Klok. Turk.* 172. Niepiiany trunek, którym się nie upie. *Cn. Th.* 513. Piwo iedno od drugiego *piiańsse bywa *Syr.* 985, bardziéy upaia). - (PIIAR *ob.* Piar). - PIIATYKA, - i, ż., pełnienie, spełnianie, zabawka przy pełnéy, cf. léy rozléy; *Bh.* pitka; *Slo.* ſorbelowáni; (cf. gardłowanie): *Vd.* piasha, pianzhuvanje, pianahuanje, pitje; *Ss.* napojnica; *Rs.* перепой, перепóйка, попойка, запой; das Zechen, Zechgelage. Toż znowu bankiet, znowu piiatyka, Ci się iednaią z sobą, drudzy wadzą. *Pot. Syl.* 239. Trzecią część życia swego poświęcaią Bachusowi, i trawią na piiatyce. *Mon.* 64, 90. Piiatykę ſtroię. *Slo.* ſorbelugi (cf. gardłować). PIIAWKA, - i, ż., *Bh.* pigawice, pigawka, ſtrebitrewka, krwoſtrebka; *Slo.* pigawica, krwoſtrebka; *Sr.* z. pihaliza, pipeleza; *Crn.* pyavka; *Vd.* piavisa, pivola, pivolza, piauka, kervna pija, metul, vampir (cf. motyl, upiór; cf. *Vd.* pianka, boshji ſtoł, z tęcza); *Cro.* piávka; *Hg.* pióka; *Slo.* piavica; *Rg.* piávica; *Bs.* piaviça; *Rs.* пiявица, пiявка; *hirudo sanguisuga*, der Blutigel; rodzay robactwa w wodzie się mnożącego, ktory dotknąwszy się ciała, przypina się, i krew' z niego wyſyſa. *Perz. Cyr.* 2, 129. Piiawek na ściąganie krwi używaią. *Zool.* 91. Stawiać komu piiawki. *Per. Cyr.* 2, 130; einem Igeln ſetzen. Bańki ſtawić, piiawki przyſadzić. *Czya. Prz.* 94. - *Prov.* Piiawka wrzodu się nie ima. *Cn. Ad.* 558; *cf.* nie chce się im pywrzodu się nie ima, *Cn. Ad.* 558; *cf.* nie chce się im pyſkłać; nie godzieneś, abym się z tobą swarzył). - *Simil.* Jak piiawka, krew' z niego toczyła. *Paſt. F.* 193. Kilka piiawek z oyczyzny krew' wyſſało, *Pot. Arg.* 322. Żydzi ſą piiawkami rolnika. *Przeſtr.* 242. Sułtan biednym ludziom ſtarą i iuż wpół opiłą odjąwszy, nową piiawkę przyſadzą. *Klok. Turk.* 95; nowego urzędnika zdziercę. - 2)

Piiawka morſka, lampreda. *Cn. Th.*, die Lamprete. PIIAWCZANY, -a, -e, od piiawek, Igelc. *Rs.* пїявичій, пїявишный. PIIĘ *ob.* Pić.

*PIIĘ; - członek wſtydliwy męzki, das männliche Glied. Między kolany u niewiaſty kiep', u mężczyzny *piie. *Pot. Jow.* 2, 48.

PIK! pik! głos wyrażaiący piknienie, kłócie; pik! pić! W Tomciu serce pik, pik, drży, poci ſię, lęka. *Mon.* 71, 108. *Sr.* 1. pikiet *digitorum crepitus*. *Vd.* pik, vpik, piknenje, = ukąszenie komara i t. d.; *Vd.* peh, pehnenje, = ſztych. PIKA, -i, ż., *Bh.* pika; *Sr.* 1. pika, kawatj; *Crn.* ojſtrip (*Crn.* pika *punctim*); *Vd.* oiſtrip, drog, nashpic, shelesni pikazh, suliza (*ob.* sulica); *Vd.* pika, pikuja, pikniza, pikez, = kropka, punkt; *Vd.* pika, osepniza, = ospa); *Cro.* pika, (*Cro.* piknyà, piknyiesa, punkt); *Ec. et Rs.* пика; *Angl.* pike, *Gall.* pique, *Ital.* picca, *Suec.* pick, *Pers.* peikan, cf. *Gr.* πεικειν kłóć, *Lat.* spiculum, *Ger.* die Picke, kopiia, sulica). Warta ſtraszna z golemi koło drawi mieczami, Piką gęſtą opasan pałac, iak lasami. *Jabł. Tel.* 31. PIKAĆ *ob.* Piknąć.

Pochodz. *piknąć, pikinier, pikownik, pikowy, pikiet, spikować*, forsan etiam *spiknąć ſię*.

PIKART, PIKARD, -a, *m.*, z Pikardyi, prowincyi Francuzkiey rodowity, einer aus der Picardie. *Dyk. G.* 2, 282. - §. *Hiſt. eccl.* Pikart, = Wikleſiſta, zwolennik Wikleſa heretyka Angielſkiego, ein Picardiſt, Wicleſit. Kalwiniſtowie, Pikarci, nowochrzczeńcy. *W. Poſt. W.* 3, 188.

PIKIER, -a, *m.*, z *Ang.* roſtruchars, ein Roßtäuſcher. Kupiłem konia tego od pierwszego w Anglii pikiera. *Niemc. P. P.* 27.

PIKIET, -u, *m.*, poczet żołnierzy złożony z 50 ludzi. *Papr. W.* 2, 478, das Picket, die Feldwache. PIKIETA, -y, ż., w karty, das Picketſpiel, das Picket. Po prowincyach ieszcze pikieta i kasztelan utrzymuie dawne tuzy i pamfile. *Kraj. Pod.* 50. PIKINIER, PIKOWNIK, -a, *m.*, piką zbroyny, der Pikenträger, Pikinier; *Cro.* pikonòsecz; *Sr.* 1. pikownik. We Śrzodku ſtawił pikowników czyli żołnierzy z pikami, *Papr. W.* 1, 166. 1. PIKNĄĆ, piknął, pikęło, piknie *Act. idntl.*, Pikać *Contin.*, przerażać, razić, przenikać, *metaph.* ſtechen, frappiren, durchdringen, durchs Herz fahren, an die Seele gehen; *Slo.* pichàm kolę; *Crn.* pizheti, pizhem, pikam *pungere*; *Vd.* pikniti, pikati, pehniti, pehnem; *Crn.* pikam; *Rg.* pèknuti; *Bs.* peknuti, ujeſt, = ukąsić, ukleść; cf. *Lat.* pungere, pingere, *Gr.* picken). Pikało im pod kolany. *Glicz. Wych. K* 7 *b*, drżały im łytki, poszło im w pięty). - *Transit*: To go piknęło, = uczuł to, er hats gefühlt. - *Intrans.* Strach i boiaźń piknęła przezemnie. *Chroſć. Ow.* 57. Gdy ſię to ſtało, wszyſtkich grom przeniknie, Naybardziey iednak ſtrach przezemnie piknie. *Chroſć. Fars.* 90, *Chroſć. Luk.* 273. - *Impersonal.* piknęło przez niego, = przerażało go, es durchdrang ihn, griff ihn an die Seele, es fuhr ihm durch die Glieder. Skoro ſię ten pokazał, iakoby go przeſtrzelił, razem przezeń piknie. *Pot. Arg.* 778. Serce zmartwiało, piknęło przezemnie. *Wad. Dan.* 152. Piknęło przez Cezara, czupryna mu wſtanie, Cofnie ſię wzad mdłą nogą, w brzegu rzéki ſtanie. *Bard. Luk.* 6. Wierzę przez Chana musiało pikać. *Jabł. Buk. G* 4 *b*.

2. *PIKNĄĆ *idntl.*, Pikać *Cont.*, piszczeć, piſkać, mudſen, einen ganz leiſen pipenden Ton von ſich geben. Pikać abo

piszczeć, iak, młode ptaszęta *pipire*. *Mącz.* Wszyſtkie umilkły razem pokolenia, Żaden i z książąt nie piknął. *Wad. Dan.* 70.

PIKNIK, -a, *m.*, uczta spółkowa, na którą ſię spólnie ſkładaią, der Picknic. Komedyy, redut, pikników, foxalów, nigdy nie opuszczali. *Teatr* 19 *b*, 3. Na pikniku siostra moia kawę dawała. *ib.* 7 *c*, 28.

PIKOWAĆ, -ał, -nie, *Act. ndk.*, z franc. cętkami nakrapiać, *Vd.* pikati, popikati, mit Tüpfeln bunt machen. Czapka Tatarſka pikowana z czterema rogami. *Mon.* 68, 222. (*Crn.* pikaſt, pikez *cicacitrosus*, *Vd.* pikaſt, = pſtrokaty, dziubaty; *Cro.* piknyàv *punctis diſtinctus*). Czerwona czapecka biało pikowana, Wolę Towarzysza niżeli hetmana. *X. Z.* - §. Pikowanie poduszeczek na podwyższenie lewego biodra i łopatki Jeymości. *Teatr* 14, 33. Materace bawełniane pikowane. *Pam.* 85, 136. PIKOWAĆ ſię na co, = *ob.* sadzić ſię na co, przez punkt honoru.

PIKTAWIA, -ii, ż., z *Lac.*, prowincya Francuzka *Poitou*. *Dyk. G.* 2, 295. PIKTAWSKI, -a, -ie, von Poitou. Wina Piktawſkie, wielkie maią do wina Reńſkiego podobieńſtwo. *Wyrw. G.* 319.

PIKULIK, -a, *m.*, (*Pigulik *Tr.*), z *Włoſk.*, karzeł, pieniek, pęcherz, pigmeyczyk, ein kleiner Knirps. Karali w Atenach krola Archidema, iż poiął sobie małego wzrostu żonę, powiadaiąc, iż będzie rodził króle małey ſtatury pikuliki. *Petr. Ek.* 59. Ludzie, którzy przed tym długo żyli, silni, wielcy byli, nie tacy, iako teraz pikulikowie. *Sak. Duss.* 126. Ten mały pikulik, zły widzę iak bies. *Teatr* 15, 49, serdit a nie duż *Russ.*).

*PIŁA go; *particula effutitia, abhorrentis et deteſtantis aliquid. Cn. Th.* 698, słowo, nic właściwie nie znaczące, wyraża obmierznienie czego. *Dudz.* 50, porwon, arwan, hohl dich der Guckguck.

PIŁA, -y, ż., PIŁKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* mić, (*ob.* miece, miotę); *Slo.* lopta (*ob.* łapać); *Vd.* palla, obliza za jigro; (*Vd.* pila, pilka, satik, = szpunt); *Crn.* lapta, lópta, mętshk; *Cro.* laptà, łabdà, lopta, lopticza, pila; *Hg.* lapta, łabda; *Bs.* lopta, loptiça, balun, mecjak; *Rg.* lopta, loptiza oblizza; *Rs.* мячъ, мячикъ; (*Lat.* pila, *Angl.* pill, pale, *Ital.* palla, balla, *Gall.* balle, pelote, bille, *Hisp.* bolo, *Gr.* παλλα; do grania kula sprzężyſto napchana, z wełny, z sierci, z ſkóry zrobiona, *Ger.* der Ball zum Ballſpielen. Grę w piłę, das Ballſpiel, wzięli Rzymianie od Grekow. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 3. By był ten zwyczay w Polszcze, który we Włoszech i w Francyi ieſt, grać w piłę, chciałbym aby dworzanin i to dobrze umiał. *Gor. Dw.* 33. Dzieci kiedy piłę graią, raz ten bije, potym gali, abo pasie i za piłą iak szalony biega... *Falib. H* W ten czas w piłka bieg swóy dobrze odprawuie, i trwa grała długo, gdy między podawaczem a odbiiaczem taka ieſt miara, iż i ten *grzecznie podaie, i tamten rozumnie odbiia. *Gorn. Sen.* 87. W piłkę grać. *Dudz.* 50. Tak potężny róg iednorożca, że dla niego byk piłą, t. i wymiotem słomą napchanym. *Birk. Chm. C.* Jak ieno chce moc tworcy poſtępuie z nami, Ludzkiemi, niby piłką ciſkaiąc rzeczami. *Zab.* 13, 412. Szczęście ludźmi ciſka, iak piłą. *Stryik. Gon. E* 2; *Cro.* kotsze pila tache, tak szrechu szveta szkache). Zabawiony światem, gdzie go kolwiek obrócisz, tedy ieſt podobien do owéy nadętey piły, co ſię tłucze od ściany do ściany, kiedy za nią szaleńcy biegaią.

Rey Zw. 143. Waly on bacik, iak pilę przewracały. *Zbil. Dr. D* 3. Rzecz okrągła na kształt piły. *Gor. Sen.* 346. Hetman lud w pilę sprawił (*facto globo*). *Arom.* 214. Piłka ognista, Feuerball, kula dreli howa zapalnemi materyami napełniona. *Jak. Art.* 3, 306. Piłka drukarska do nadawania farby, *Rs.* валъ. Piłka drukarska do rozcierania farby i i nadawania presserowi, składa się z kalinki, włosow i skorki podprawioney szpagatem lub ćwiekami. *Mag. Mśk.* Kanę płatrem, piłkami i obwiiaczami opatrzyć. *Perz. Cyr.* 8 , klębkami z fleytuszkow; *Cro.* pilka (*impages, operculum*). - §. *Meton.* Piła, gra piły, granie w piłę, das Ballſpielen, Grać piłę wolę, niż kapturwusa. *Cn. Th.* 697. Pilek gra, *sphaeristerium*, miejsce abo dom, gdzie piłę grawaią. *Volck.* 920, das Ballhaus; *Sr.* 1. tjelna; pilarnia.

2. PIŁA, - y, ż., PIŁKA, - i, ż., *Bh* pila, pilka; *Sr.* 1. piwa, piwka; *Sr.* 2. jega, jeska; *Crn.* shaga; *Vd.* shaga, pila, rezatiza, prerezanka; *Cro.* pila, pilicza; *Rg.* pila, pilizza; *Bs.* pila, pilića silopa; *Rs.* пила, пилка, напилокъ; *Angl.* file, *Suec.* fil, *Island.* thiel, *Sax. Inf. Dan. et Holl.* fiile, *Ger.* Feile). - 1. piła drzewna, do tarcia drzewa, die Säge. Upatrzywszy kość średnią w rybim grzbiecie, Na ieyże kształt, i ostre żelazo odkować, I hartowne zęby w nim kazał wykarbować, I tak należał używanie piły. *Otw. Ow.* 311, *Ors. Gr.* 320. W oczach oyca syna piłą przetarli. *Sk. Dz.* 593. Cyrulikom potrzebna piłka większa i mnieysza do kości piłowania, odrzynaiąc rębę lub nogi, *serra. Czerw.* 51. Piły robią z tey sanie morey fali, z którey pilniki *Ors. Rud.* 558. Piłką stolarską karby ponarzynać. *Solſk. Arch.* 152. Ogrodnicza piłka mnieysza z kabłąkiem żelaznym, die Pfropfſäge, do urzynania pieńków maiących bydź szczepionemi. *Aluk. Rosl.* 1, 79. - §. Piła, *serra*, ryba wielka, wierzchołkiem grzbietu ma grzywę albo grzebień mocny, i na kształt piły zębatey ostry, którym statki płanie morskie. *Chmiel.* 1, 633, der Sägefiſch, *Bh.* pilorojec. - b) Piła, młyn drzewo trący. *Cn Th.*, tartak, die Schneidemühle, Sägemühle. Spad wody dla młynów. *Spiel* (pił), tołuszów, kule. Spad wody dla młynów, *spiel* (pił), tołuszów, kuźnic. *Solſk. Geom.* 2, 4. Piły dziedziczne od każdego koła płacą po 12 gr. *Vol. Leg.* 2, 664. Piły wodne i bydlęce. *Solſk. Arch.* 100. - §. Piła, miasto nad Notecią, die Stadt Schneidemühl. *J. Barg.* - 2. Piła, Piłka, Pileczka, ślosarska, złotnicza, pilnik, *Bh.* pilnik, pilniček; *Sr.* 2. fila. *Vd.* pilo, pilu, piliza; *Crn.* pila, gladnika; *Cro.* pila, pilica, gladilka; *Bs.* pila; *Rg.* tarliza; *barb.* turpia; *Rs.* пила, пилка, *Ger.* die Feile. *Lima* naczynie ślósarskie, którym piluią, trą, piłka, tarka. *Mącz.* Pileczka *limula. Mącz.*

PIŁARNIA, - i, ż., dom do grania w piłę, pilnik; das Ballhaus *Tr.*, *Sr.* 1. tjelna. PIŁARNIK, - a, *m.*, co pilarnią trzyma *Tr.*, der Ballmeiſter. 1. PIŁARZ, PIŁKARZ, - a; *m.*, co rad piłą gra *pilicrepus. Cn. Th.*, ein Liebhaber vom Ballſpiel, ein Ballſpieler. Biiaczka piłkarzów, biiaczka pilna, pilnik. *Cn. Th.* 698.

2. PIŁARZ, - a, *m.*, od piły do tarcia drzewa, trac, *Rs.* пилальщикъ, пильщикъ, der Bretſchneider. Pilarzów para zdoła rznąć drzewo. *Solſk. Arch.* 109; *Bh.* pilar; *Cro.* pilitelj *faber serrarius*; *Crn.* pilar.

Pochodz. *opiłki, opiłować, przepiłować, piłować, upiłować, odpiłować*; fortassis etiam *piłny, piłność, piłnować, *piłować, *piłić, dopiłnować, przypiłnować, przypiłać.*

PIŁAS, - u, *m.*, na szkucie *piłasy* są pod pochodami, gdzie flisy sypiaią. *Mag. Msc.*, die Schlafſtätte der Bootsknechte.

PIŁASTR, - u, *m.*, z *franc.* słup równościenny kwadratowy. *Rog. Bud.* 77, der Pilaſter. Cyrus miał w swoim pałacu piłastry śrebrne. *Nar. Zac.* 2, 337.

PIŁAT, - a, *m.*, nazwisko Rzymskiego gubernatora Jerozolimskiego, sławnego w passyi Chrystusowey, Pilatus. Wiemy to, panie Piłacie, iż ten łańcuch dawno macie, Każdy więzień, co go nosi, od śmierci się nie wyprosi. *Rys. Ad.* 75. - §. *Prov.* Potrzebnyś tu, iak Piłat w Krakowie. *Zabł. Bal.* 27, iak djabol w Częstochowie, piąte koło u wozu, *Vd.* taku trebi, kaker tern v' peti, das fünfte Rad am Wagen. Zabawiony światem, w kredzie tam daley nic nie wie, iedno po Piłata, pewnie o grzechom odpuszczeniu, ani o wiecznym żywocie nie nie myśli. *Rey Zw.* 142. - *§. Piłat, prewet, wychod, wychodek. *Memúl. Iurc.* 1, 112, der Abtritt. PIŁATOWSKI, - a, - ie, od Piłata, Pilatus-. Po Piłatowsku, s Piłatowska, iak Piłat, wie Pilatus, n. p. Piłatowsko za naymnieyszą okazyyką ku swemu pożytkowi osądzi. *Grod. Dis. F. b.*

PIŁATYK, - a, *m.*, kiiec *Cn. Th.*, pilnik do galenia piły. *Tr.*, der Stock zum Ballſchlagen, szlaga żelazna. *Dudz.* 60, buława żelazna z krotką rękoieścią. *Wlod.*, ein eiſerner Schlägel an einem kurzen Stiele. Piłatyk, kiiec, kiczka, buława, macanga, *clava, Mącz.*

1) PIŁAWA, - y, ż., *herb*, poltrzecia krzyża białego w polu błękitnym; nad koroną pięć piór strosich, *Europ.* 5, 39, ein Wappen. 2) PIŁAWA, - y, ż., Pillau, eine Stadt in Preußen, miasto obronne, przedmurze królestwa Pruskiego na morzu Baltyckim. *Hyrw. Gr.* 580.

PIŁCH, - a, *m.*, *BoH.* plch, *Germ.* die Bisamratte, *glis*, zwierz więtszy, niżli łasica. *Cresc.* 641. PIŁCHOWY, - a, - e, Bilch-. Piłchowe futro, c. popielica.

PIŁECZKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *serratus. Perz. Cyr.* 1, 168, wie eine Feile, feilartig.

1) *PILIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, pilnować, baczność mieć, aufmerken, aufmerkſam ſeyn. Kto pili, nie zmyli. *Rys. Ad.* 26, cf. Strzeżonego bog strzeże.

2) *PILIĆ *cz. ndk.*, na kształt piły do grania formować, ju einem Balle formen. Piasek tak mokro pokrop', aby się pilić dał, iak mąka wilgotna, gdy ią w garści ściskaią, albo iak śnieg na odmięcz. *Sien.* 602.

PILICA, - y, ż., imię rzeki i miasta w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 284, Name eines Flusses und einer Stadt im Krakauiſchen.

PIŁKA, *ob.* Piła. PIŁKARZ, *ob.* Pilarz.

PILEN, PILNIE, *ob.* Pilny.

PIŁKOWY, - a, - e, od piłki do grania, Ball-, *Rs.* мячевый. 1) PILNIK, - a, *m.*, do bicia piły, biiaczka pilna abo piłkarzow. *Cn. Th.* 698, der Ballſtock, die Raquete zum Ballſchlagen. - §. b) pilnik, pilarnia. *Tr.*, *Sr.* 1. tjelna; *Crn.* polovs, das Ballhaus. Pilnik, dom, w którym piłę graią. *Ern.* 91.

2) PILNIK, - a, *m.*, piła ślosarska do tarcia żeleztwa, kruszców gładzenia, die Feile; *Bh.* pilnjk, gladik; *Slo.* pilnik; *Sr.* 1. pilnik; *Rs.* напилокъ, мерцунъ, мерцужокъ.

мокъ. Pilnik żelazny. *Ezop.* 17. Pilniki robią ze ſtali, nacinaią dłotkiem, potym ie hartuią. *Os. Rud.* 558. Pilniki niczym innym nie są, iedno wierzchy chropowate, w ktorych umyſlnie ieſt wiele danych cząſtek wyſtępuiących, wiele przerw, aby większe tarcie czyniły. *Rog. Duń.* 3, 148. Cudne kształty uporna ſtal na ſię przyiera, Gdy ſiéy ztąd zgryźny pilnik, zowąd młot dokwiera. *Nar. Dz.* 1, 158, *Slo.* pilnik prilożit' *limam adhibere.* Proch, który pilnikiem zeymuią piłuiąc, otrocany. *Sen. wyk.*, opiłki). Tryny żelazne z pod pilnika. *Torz.* 9ᵛ. PILNIKARZ, – a, *m.*, *Bh.* pilnikař *faber limarius*, co pilniki robi, der Feilenhauer.

PILNO, PILNIE *adv.*, PILNIUCHNO, PILNIUCZKO *intensiv.*, pieczołowicie, bacznie, nie opuszczaiąc ſię, pracy dokładaiąc, uſilnie, uwiiaiąc ſię, ſpiesząc, ämſig, fleißig, geſchäftig, ſich tummelnd, eilig, eilfertig, achtſam, aufmerkſam; *Bh.* pilně *Slo.* pilně; *Sr.* 1. pilne, fwiern; *Sr.* 2. pilne, ſ pilnoſciu; *Slav.* pomljivo; *Ban.* ſkrbno, pomno; *Rs.* любопрудно, плóтно, извѣстно, тщáтельно; *Ec.* тóщно, извѣстнѣ, тщателнѣ, тщалнéо. Pilniuchno tego ſię chronić. *Papr. Przyſł. B* 2. Dobrey ſławie na wszyſtkim pilniuchno hołdzią. *Papr. Gn.* 97. Obaczmy pilniuczko, iak to ma bydź zrozumiane. *Sekl.* 18. Gdy tak czynią pilnie, J onego proſbi mi tak ciężą uſilnie, Dał ſię ubłagać. *Prot. Jal.* 17, nachdrücklich, dringend. – *ŷ. Siedząc na wozie zamął tak pilnie, iż go trzymać musiał. *Sk. Żyw.* 2, 415, tak mocno, tęgo i nagle, er ſaß ſchlief feſtlich und feſt ein. – ŷ. Pani służącego gdzie pilno posyła. *Teatr* 10, 26, w pilnym interesie, śpiesznie, eilends. – ŷ. Pilno mi, mieszkami, śpieszę gdzie, nieodwłócznie mnie tam trzeba, ich habe zu eilen, muß eilends, dringend wohin. Gdzież We Panu tak pilno? *Teatr* 55 *c*, 9, dokąd tak śpieszysz, wohin eilen Sie ſo? Nie tak ci to pilno, wszak ieszcze nie wyieżdżacie. *Teatr* 16 *b*, 12. Że mu było pilno do Litwy, musiał tam iechać. *Biel.* 362. *Slo.* pilno mu, jakoby horelo, pilno mu, iak gdyby gorzało. Pilniéy tenia, co ucieka. *Cn. Ad.* 929, prędszy ten co ucieka, niż co goni). – ŷ. Pilno czego *scil.* potrzeba, man braucht es dringend, es iſt am nöthigſten. Niegodziwie mi służysz, pilno mnie było ciebie, i nie byłeś w porę. *Teatr* 27 *c*, 22. Kiedy go było naypilniéy, wyiechał. *P. Kch. Orl.* 1, 224. Czego naypilniéy, niemasz. *Cn. Ad.* 98, wszytko ieſt, tylko naypotrzebnieyszego nie doſtaie). PILNOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* pilnoſt, pila, ſnajnoſt (*cf.* snadność); *Slo.* pilnoſť, opatrnoſť; *Sr.* 1. pilnoſci; *Crn.* flis, pridnoſt, pridu, marlivoſt, marnoſt; *Vd.* marliv ſt, marnoſt, fl s, ſkerb, opravilnoſt; *Bs.* pomgna, pomſtvo; *Cro.* nasztoynoszt, marlyivoszt; *Dl.* pomnivoszt; *Rs.* радѣльность, рачительство (*cf.* raczyć), прилѣжание, прилѣжность, испрáвность, присѣдливость, присѣдность, присѣсть (*cf.* przyśieść), ретúвость, радúвость, забота, заботливость, тщательность, тщалúвость; *Ec.* тщанїе, тщателство, благоусéрдїе; pilnowanie, dopilnowanie; baczna pieczołowitość, fleißige Aufmerkſamkeit, aufmerkſamer Fleiß, Beſtreben. Paſterze czuią nad trzodą pańſką, pilność czyniąc około ludu bożego. *Rey Poſt. C.* 2. Do prawa wór pieniędzy, a dwa pilności. *Cn. Ad.* 201. Na pilności i na doſtatku prawo należy. *Rys. Ad.* 46. Pilność wiele może. *Cn. Ad.* 848, kto robi, ten ſię dorobi; ſpracą wszyſtko przemoże; *Gutta cauat lapidem*). Pilność wczesna bydź ma. *Cn. Ad.* 848, co w czas, to z nas). Pilność opaczna. *Cn. Ad.* 847, robota niepotrzebna; bąki ſtrzelać, piasek liczyć, wodę mierzyć; drzwi do lasa). – *y. Poſtanowisz Lewity w ich *pilnościach. 3 *Leop. Num.* 8, 26, w ich *uczynnościach. 1 *Leop.*, w ich obowiązkach). Żeby temi sprawami abo pilnościami, które należą ku nabożeńſtwu, dziatki nie były obciążane. *Rey Poſt. II* 8. PILNOWAC, *PILOWAC *Cn. Th.*, – ał, – nie, *cz. contin.*, pilnować czego; pilnie czyli pieczołowicie koło czego chodzić, ſtrzedz czego, patrzeć czego, Fleiß und Aufmerkſamkeit worauf verwenden, etwas abwarten, in Acht nehmen; *Sr.* 1. pilnoſciu ſto, ledźbupu, *Bh.* pozorowati (*cf.* pozor); *Crn.* flisamse, marnuvati (*cf.* marnować), *Vd.* poflisat, ſkerbnu delat, pomujatise, marliu biti; *Bsn.* raditi (*cf.* rad), naſtojati (*cf.* naſtawać); *Cro.* nasztojam, máram, marim; *Dl.* pomnyu gymati; *Rs.* рачúть, наблюстúть, наблюдать; *Ec.* прилáдѣю, прилáгжу (*cf.* przyłożyć ſię), благоусéрдствую. Nie lepiéyżeby to było kupcowi pilnować handlu, aniżeli pokątnych tych miłoſtek? *Teatr* 15, 37. Każdy swego rzemiosła pilnuy. *Jabł. Ez.* 40. Pilnuy każdy swego, zaniechay cudzego. *Cn. Ad.* 850. Domicy pilnował paleſtry, *causas orabat. Nar. Tac.* 2, 237. Za dawnych książąt kmiecie musieli pilnować gniazd sokolich, aby ptacy nie wylatały, a kto nie doſtrzegł, wielkie ſtrofy płacić musiał. *Nar. Hiſt.* 4, 245. Dama ta kart tylko pilnuie. *Teatr* 48 *b*, 11. Cytry, ſkrzypiec, bębna, piszczałki i wina po biesiadach pilnuią, a służby pańſkiéy zaniedbywaią. *Podw. Sion. Q* 4. Pilnuy sam zawsze swego, nie spuszczay ſię na drugiego. *Cn. Ad.* 850. kto okiem nie doyrzy, mieszkiem dołoży; cudze ręce lekkie; oko pańſkie konia tuczy). Pilnuy czasu. *Cn. Ad.* 849, nie opuszczay pogody; co w czas, to z nas; łapay Tomku, poki na pomku). Ociec każdy *pilować ma, aby złym nauczycielom syna nie polecał. *Glicz. Wych. L.* 6, baczyć, ſtrzedz, wyſtrzegać ſię). Smaczno iada i piia, a dłużnicy drzwi pilnuią. *Falib. F.* Piiany w błocie leży, a psi mu gęby pilnują. *Biał. Poſt.* 199. Pola z nieprzyiacielem pilnować. *Jog. Wjb. Q* 2 *b*, boiować, im Felde gegen den Feind liegen. – ŷ. Pilnować na co, na kogo, baczność mieć, oko na co mieć, czatować, Acht auf etwas geben. Będę tu na to pilnowała z memi towarzyszki. *Paſt. F.* 105. Źle trzymali o bogu, *pilnuiąc na bałwany. 1 *Leop. Sap.* 14; 30, oddaiąc ſię bałwochwalſtwu. *PILNOWACZ, n. p. owiec. *Weg. Mar.* 1, 291, z ſtróż owiec, owcarz, Wächter der Schafe, Schäfer.

1) PILNY, PILEN, – lna, – lne, *Bh.* pilny, ſnajny (*ob.* snažny); *Slo.* pilný, pilni, opatrný (*cf.* opatrzny); *Sr.* 1. pilné; *Crn.* marne (*cf.* marny), marliv, pridn, flisne, flisk; *Vd.* flissig, flisik, ſkerben, ſkerbliu, marn, marliu; *Cro.* nasztoyni, nasztojen, nasztoynik, nasztoynicza; *Bs.* naſtoji, pomgniv, poman (*cf.* pomnieć); *Slav.* pomljiv, brixljiv; *Rs.* радúвый (*cf.* rad), рачительный, ретúвый, прилѣжный (*cf.* przyłożyć ſię), тщáтельный, испрáвный, испрáвенъ, заботлúвый, забóтный, скороспѣшный (*ob.* ſkory, *ob.* śpieszny); *Ec.* востáнливъ, встанливъ, прилѣ-

жень кb дѣлу, прилѣжатель, усердень, присѣдательный, присѣдный (cf. przysieść), присѣдникb, помщаливb, помщательный, мщаливый; PILNIUCIINY, -a, -e, PILNIUCZKI, PILNIUTENKI, -a, -ie, *intens.*, - 1) *actiue* pilny czego, abo w czym, z pilnuiący, pieczołowicie baczny, pracowity, fleißig, achtſam, ſorgfältig. Pilne trzeba mieć oko, żeby sidła na zgubę zaſtawiono, ſkutku nie wzięły. *Gaz. Nar.* 1, 187 *St. Aug.* Błogosławieni, którzy są pilni tego, co w proroctwie napisano, *Rey Ap.* 4. Pilny nazbyt robotnik abo rzemieślnik; pilno, wytwornie wszyſtko czyni. *Cn. Ad.* 850, *manum tollere de tabula nescit*, ſtrugał, ſtrugał, aż przeſtrugał). Pilny, by zaiąc bębna. *Rys. Ad.* 54, czuyny). - §. 2) *paſſiue* pilny, n. p. interes, pilności wymagaiący, nalegaiący, nieodwłoczny, konieczny, dringend, eilend, unaufſchiebbar. Ja prawie iuż ieſtem w drodze, Mam interes pilny srodze, Nie mogę się zatrzymywać. *Jak. B.* 94. Mam ci pilną rzecz powiedzieć. *Teatr* 9, 75. Liſt do Wc pana iakiś pilny. *ib.* 3 c, 44. Pilnieysze to, niż owo. *Cn. Ad.* 847, piérwsze to, niż owo).

2) PILNY, -a, -e, pilowy, do piły należący, a) do piły, którą graią, *pilaris. Cn. Th.*, Baſſe, Dom pilny, pilarnia *Tr.* Pilny, na kształt piły do grania, *Eccl.* пилообрyгaлый, на мячb или клyбb похожій кpyглocтію; ballrund. - §. b) od piły, ktorą trą, Säge; *Vd.* rezatizhni, resatiun, resatinſki, shagen, shagoun; *Rs.* пильный. Rama pilna w tartaku, w któréy piła osadzona. *Os. Fiz.* 351. - §. b *ϐ*) od piły ślorſkiéy, Feilen. (*PILOWAĆ, *ob.* Pilnować). PILOWAĆ, -al, -uie, *cz. contin.*, piłą drwa trzeć, iak tracz, cieśla. *Cn. Th.*, *Cro. et Bsn.* piliti, pilim; *Vd.* resati, rieshem, shagati, sresati, sreshuvati; *Crn.* shagam; *Rs.* пилить; ſägen. Ryba *serra*, piła, ma wierzchołkiem grzbietu grzebień mocny, na kształt piły zębatéy oſtry, którym ſtatki piłuie morſkie. *Chmiel.* 1, 633. Do piłowania *Cro.* pilyiv *serrabilis.* - §. b) piłować piłą ślosarſką, pilnikiem, *Bh.* piłowati; *Slo.* pilim; *Sr.* 1. pyluyu, pavluyu; *Sr.* 2. filowaſch; *Crn.* pileti, pilem; *Vd.* pilit, piliti, spilit; *Bs.* terlićati, trritti (cf. trzeć); (*Rs.* пилить тępém narzędziem kraiać); feilen. Otrociny spadaią, gdy pilnikiem piłuią, *Sien. Wyk.* Piłka cyrulicza do piłowania kości. *Czerw.* 31. PIŁOWY, -a, -e, pilny, od piły do tarcia, Säge-. Wózek piłowy w tartaku. *Solſk. Arch.* 101.

Pochodz. *opiłki*, *odpiłki*, *odpiłować*, *popiłować*, *przepiłować*, *upiłować*; 2) *dopilnować*, *popilnować*, *przypilnować*.

*PILSĆ, PILŚŃ, -i, ż., (*Dudz.* 15), *Bh.* plſt; *Vd.* filz, netekana; *Crn.* klobzhina (*ob.* kłobuk); *Dl.* bily; (*Rs.* полсть, пóлстка, пóлстинца deka, koc); cf. *Lat.* pilus; *Ger.* Filz; *Gr.* πελυτον, πιλημα, cf. *Etym.* pleść, plotę); grube z wełny i sierci tkanie kosmate, der Filz; *Rs.* войлокb; cf. wojłok. Pilśń cienka *Russ.* комма. Oléy ten prasuią przez pilśni. *Biel. Sw. E b.* PILSNIANKA, -i, ż., *Bh.* plſtka, pilśniana szata, czapka, obów. *Cn. Th.*, etwas von Filz, Filzrok, Filzmütze, Filzſchuh. *Pilśnianka, *sculponea. Mącz. Sculponeatus*, w *pilśnianках chodzący. *ib.* PILSNIANY, -a, -e, z pilśni zrobiony, *Bh.* plſtěnny; *Vd.* filzaſt; *Rs.* войлочный; (*Rs.* полстяный, полстевый kocowy); Filz-: Pilśniany kapelusz. PILSNIARZ, -a, *m.*, co koło pilśni robi, der mit Filz zu thun hat, der Filzmacher. Pilśniarz, walkarz, blechars. *Dasyp.* Y 3 *b.* PILŚNIĆ, -il, -i, *cz. ndk.*, na kształt pilśni ſkleiać, wie Filz zuſammen wirren, verfilzen. Z wilgotnych humorow włosy się kléią i pilśnią. *Haur Sk.* 418. Włosy mu się zpilśniły. *Achow. Roż.* 40. Ziele to kwitnie kwiatem gęſtym, w okolkach swych iakoby spilśnione. *Syr.* 741. PILZNA, -y, ż., *Bh.* Plzeň, miaſto w Czechach, Pilſen. *Dyk. G.* 2, 284; *adj.* Pilzniński. *ib.*, *Bh.* Plzenſký; *Subſt.* Plzak. PILZNO, -a, *n.*, miaſto w Sandomirskiem. *Dyk. G.* 2, 285.

*PILUIE, *ob.* Pilnować. PIŁUIĘ, *ob.* Piłować. PIŁUŁKA, *ob.* Pigułka.

PINELE, PINEŁKI, *ob.* Linbowe orzeszki.

*PINIOŁY; n. p. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Hiszpańſkie, Pinioły. *Vol. Leg.* 2, 1253, *et* 3, 338.

PINOWIIA, -ii, ż., ziele, gatunek wrotyczu, *Tanacetum Balsamita. Kluk Dyk.* 3, 107, eine Art Rainfarren.

*PINTA, -y, ż., PINKA, -i, ż., *Gall.* pinque, *Angl.* pink), gatunek ſtatków rzecznych lub morſkich, eine Pinke. Daią mu znać, że dwa szyfy i dwie *pincie wzgórę Wisłą idą. *Papr. Ryc.* 96. (*Cro.* pint, *mensura pini*, eine Pinte; pintâr *dolarius*, *ob.* bednarz, Binder).

PIOŁUN, *PIOŁYN, -u, *m.*, *Bh.* pelynek, pelunek, chlebnjček; *Sr.* 1. polon, powon; *Crn.* pêlin; *Vd.* pelin; *Cro.* pelin; *Dl. et Sla.* pelin; *Rg.* pelin; *Bs.* peliu, ohecinaç, okecenaç, osjenaç (*Ital.* aſsenzo, *Lat.* absinthium); *Rs.* полынb, *Ec.* пелынb; *Hbr.* לענה laanah; *absinthium*, der Wermuth, ziele, bardzo pomocne żołądkowi. *Kluk Rosl.* 2, 243. - *transl.* piołun, gorzkość, gorycz, przykrość, Bitterkeit. Nakarmię ie piołynem i napoię żółcią. *W. Jer.* 23, 15, *W. Tren.* 3, 15, *W. Poſt. W.* 367. Tylo prześladowania, oto to ieſt piołun: który życie nasze goryczą zaprawia. *Karp.* 2, 107. Obróciły się w piołun cukry, miody. *Jabł. Buk. Q.* Dla niego ta żona piołunem, a dla mnie byłaby słodyczą. *Teatr* 9, 40. - §. b) piołun gliſtny, *ob.* Gliſtnik. PIOŁUNEK, -nka, *m.*, wino piołunkowe, piołunem podsycone. *Cn. Th.*, Wermuthwein; *Crn.* pelinovz; *Vd.* pellinnovz, opelinanu vinu; *Sla.* pelúnia; *Cro.* pelinek; - *fig. transl.* Fortuna zawsze miesza piołunek w kanary. *Pol. Syl.* 293. (*Rs.* полынка, wiecha piołunowa, którą chłopi kadzą na robactwo). PIOŁUNOWAĆ, PIOŁUNKOWAĆ *cz. cont.*, piołunem podsycać, zaprawiać, mit Wermuth anmachen. *Absinthiatum vinum*, piołunowane. *Cn. Th.* PIOŁUNOWY, PIOŁYNOWY, PIOŁUNKOWY, PIOŁYNKOWY, -a, -e, *Boh.* pelinkowy; *Bs.* palinovo; *Cro.* pelinov; *Rg.* pelinov; *Ec.* пелынный; *Rs.* полынный, od piołunu, Wermuths-. Wina i gorzałki piołunkowe, zdrowe, *Kluk Rosl.* 2, 243. Piołynkowe. *Sienn.* 622, *Sleszk. Ped.* 387. Piołynowy sok. *Sien.* 240.

PION, *PIAN, -u, *m.*, perpendykuł albo pian, pitka z ołówkiem, która przypadaiąc na liniią srysowaną za nią, pokazuie, czy tablica prosto stoi. *Solſk. Geom.* 2, 96. Pion, kula ołowiana albo z iakiegokolwiek metalu, zawieszona na nici albo na sznurku, dla nalezienia prostopadłości. *Jak. Art.* 3, 303, ołowianka, bleyczyk, die Bleyſchnur, das Senkbley. *Geomet.* 1, 252, *Hub. Wſt.* 10,

Vd. vodomerni svinz, mernu vtoniłu, merna jigla; *Bs.* junia, mierra; *Rg.* kalamir, niacjan, terezia; *Cro.* merilo, terezia; *Dl.* omera, schimaze glubina vode meri; *Rs.* отвѣсъ. Rzemieślnicy kierowań pionowych dochodzą przez piony. *Hub. Mech.* 109. Pion, żelazko podługowate, na sznurze zawieszone, którym mularz pionuie. *Mag. Mſk.* Spuścić pion, doświadczać pionem, czyli ściana stoi do pionu. *Mag. Mſk.* Tablica stawiana byłá ma do perpendykułu abo pianu. *Solſk. Geom.* 2, 96. - *y.* b) Pion cyrulicży, iglica cienka, na końcu galeczkę maiąca, do pionowania rany. *Perz. Cyr.* 2, 4, die Sondirnadel, der Sondeur der Wundárzte. *Perz. Cyr.* 1, 78.

PIONOWAC *cz. contin.*, pion spuszczaiąc mierzyć. *Rs.* подчаливать, подчаливать, mit der Bleyſchnur meſſen. - Ranę pionem examinować, eine Wunde ſondiren. *Perz. Cyr.* 2, 4. Wyczyściwszy ranę w głowie, pionem ią spionuiesz, czyli iakowéy szpary w czasce nie docieczesz. *ib.* 1, 80. PIONOWY, -a, -e, PIONOWO *adv.*, podług pionu czyli ołowianki, prosty kąt czyniący, perpendykularny, *ſtawnoprosty, *prawoſławny, *ſtawnokątny, prostopadły, bleyrecht, ſenkrecht, perpendiculair, einen rechten Winkel machend; *Vd* po svinzi, raunomernu; *Rs.* отвѣсный. Liniią prostopadłą do iakiéy płaszczyny poziomey, nazywamy pionową, *verticalem. Geo.* 1, 252, *Łeſk.* 8, *Jak. Mat.* 1, 248 *et* 1, 296, *Jak. Mat.* 2, 16, *Hub. Wſt.* 10. Płaszczyzna pionowa. *Geom.* 1, 336. Korzeń pionowy, *perpendicularis*, który prosto, idzie w ziemię. *Botan.* 32. Człowiek na dwóch nogach pionowo do ziemi chodzi. *Zool.* 285.

PIORĘ, *ob.* Prać.

PIÓRKO, -a, *n.*, *dem. nom.* Pioro, PIOPECZKO, -a, *n.*, *dem. secund.*, *Bh.* perko, pjirko, pjirko; *Sr.* 1. pirko, pierko, perko, pirko; *Sr.* 2. perko; *Sla.* perce; *Rg.* pérze, perize; *Bs.* perçe; *Cro.* pérce; *Vd.* nepiřge; *Rs.* пёрышко; eine kleine Feder, ein Federchen. Każde piórko ieſt pręcikiem, przy osadzie dętym, maiącym w sobie rdzeń, którym się żywi; daléy zaś ieſt pełny, maiący po bokach kosmyki. *Zool.* 70. Z onych piór iego wyrastały *przeko drugie pióra, a te zakończały się w piórezka maluczkie i drobne. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 11, 3. Nietylko iż rodzice by panowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykaią. *Gliſz. Wych. F* 2 *b*, (*ob.* pierze). Jemu to tak łatwo ieſt, iak piórko spalić. *Teatr* 22 *b*, 28, cf. iak pióro opalił). Piórko do pisania, Schreibfederchen, kleine Schreibfeder. Strzeż się mego piórka. *Tręb. S. M.* 115. - §. Czupryny wygolone na piórka. *Zbylit. A* 2 *b*, że włosy na środku głowy zoſtawione kształt piórka maią). - §. Piórko do zębów. *Czerw.* 16, dłubiząb, zębodłub, eine Feder, die Zähne auszuſtochern, der Zahnſtecher. Co w zębach zawięzło, ma być piórkami ptaszemi dłubano. *Eraz. Ob. A.* *PIORAK, -a, *m.*, = ptak. *Kmit. Spyt.* 1. *PIORKOŚ, -ia, *m.*, młokos, ein Milchbart. Naucze tego piorkosia ſtarców szanować. *Tr.* *PIORKOWSKI, zwyczaynie Pan *Piorkowſki, żartem, = djabeł, cf. Pioran, *Perkonos. PIORNICA, -y, *ż.*, PIORNIK, -a, *m.*, pennal, w którym pióra pisarſkie chowaią. *Cn. Th.* 678, das Pennal, die Federbüchſe; *Bh.* perna, pauzbro na pera; *Sr.* 1. perowa bużkwicza, pisarſka perow bużkwicza; *Crn.* pirjenica (cf. *Crn.* peretniza, = skrzydło); *Vd.* penol, noshenze sa perete; *Cro.* pernicza, penoval, karkas, tòk (cf. karkassy, cf. tok); *Hg.* pennatartó; *Rg.* peroshraniza; *Ross.* перомникъ. PIÓRNIK, -a, *m.*, pióro, w które pędzliki osadzaią. *Haur Sk.* 347, die Federhülſe der feinen Pinſel; *Rg.* pernik, = pęzel. - §. 2) *Botan.* Piórnik, *myriophyllum*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 2, 133, Federball, Sáuſam. - §. 3) Piórnik, *alucita*, rodzay zanocnic, maiących na sobie niektóre pióra. *Kluk Zw.* 4, 111, eine Art Nachtpapilion. PIÓRNO *adv.*, pierzno, z piórami na głowie, z pióropuszami, mit Federbüſchen gezíert. Woiewoda we dwu set konnych, piórno z tarczami i proporcami królowi się prezentował. *Gwag.* 146. Pięknie, buczno i piórno, teraz leżysz w błocie. *Wer. Rgl.* 84.

PIORO, -a, *n.*, *Bh. et Slo.* pero; *Sr.* 1. pero, piero, pierko; *Sr.* 2. pero; *Crn.* perú, perje, pirje, *plur.* perȩsa; (*Crn.* peruta, peretniza, = skrzydło); *Vd.* pero, peré, *plur.* pereta; *Cro.* pèro, (*Cro.* perut, = skrzydło); *Sla.* pero, pérje; *Bs.* pero; *Rg.* pèro, pérje; *Ec.* пе́рїе, перо̀; *Rs.* перо, cf. *Gr.* πτερον, *Dan.* fäär, *Suec.* fjäder, *Angl.* feather, *Ger.* die Feder; cf. *Hbr.* אבר eber). Puch okrywa ptaka od zimna, a pióra od słoty i wiatru; te służą oraz do lotu. *Zool.* 70, cf. pióra lotne, lotki). Części, z których pióro składane, *ob.* chorągiewka, *ob.* pępa, pieniek, kodłuch; *Bh.* kos. Letki iak pióro, federleicht. Położ na wagę męki P. ńskiéy wszystkie grzechy, pióra nie zaważą, porównane z tym ciężarem. *Birk. Arz. K.* 14. Dwie *piorze (*dual.*, = dwa pióra). *Budn. 4 Ezdr.* 12, 29. Jak pióro opalił. *Pot. Pocz.* 575, (twiuteńko, prędziuteńko). Pióro upuszczać, pierze ronić, pierzyć się, die Federn verlieren. - *fig. transl.* Tam Krzyżacy pióro upuścili, bo ich tam 700 zginęło. *Papr. Ryc.* - §. Gęsie pióra z skrzydeł, narzędziem są do pisania. *Kluk Zw.* 2, 158. Pisarek wychodzi maiąc pióro za uchem. *Teatr* 34 *b*, *d*. Siedzi nad papierem przy stoliku zamyślony, trzyma pióro, potym pióro gryzie, bierze tabakę. *Teatr* 34 *b*, *ii*. Pióro temperować, zacinać scyzorykiem, *vid. sub his*; cf. *Ec.* перочинникъ scyzoryk. - §. *Meton.* pióro, pisanie, sposób pisania, Feder, Schrift, Schreibart; *Rs.* слогъ. Za piórem idąc historyków, i za iednomowną przeszłych wieków powieścią, dociekłem tego. *Nies.* 1, 103, za świadectwem piśmiennym dziejopisów). Księgi te, nie Orzechowskiego złotym, ale moim ołowianym piórem, wypisane, posyłam W. K. M. *Gor. Dw. dedyk.*, stylem). Słuszniéy teraz nie stylem, ale piórem, to, co się pisze nazywać: pięknym to piórem pisano, albo dobrego to pióra księga; aniżeli pięknym albo dobrym stylem; bo iuż teraz zaniechał świat stylu, a pióra zażywa. *Lub. Roz.* 59, *idem Mon.* 73, 206, cf. styl). - §. b) *Metonym.* pióro, pisarſtwo, urząd pisarſki, Schreiberamt, Notariat (*ut* laska. = marszałkoſtwo; pieczęć, = kanclerſtwo). Bratu memu pióro Grodzkie przyobiecał. *Teatr* 47 *b*. Gdy iedna ſtrona na po drugiéy nie wyciąga komunikowania papierów, wszyſtkie się oddaią do pióra, aby pisarz w uformowaniu dekretu z nich mógł mieć oświecenie. *Oſtr. P. C.* 2, 159, t. i. pisarzowi się oddaią; cf. do laſki oddawać, ſie nehmen dem Notarius eingehändigt. - §. 2) *simil.* Pióro abo pierze u cebuli etc., federartige Stiele, Stengel, Sprossen der Gewächſe. Aby pióra na cebuli nie rosły, tasem pióro Grodzkie przyobiecał. *Teatr* 47 *b*. Gdy iedna ſtrona na po drugiéy nie wyciąga komunikowania papierów, wszyſtkie się oddaią do pióra, aby pisarz w uformowaniu dekretu z nich mógł mieć oświecenie. *Oſtr. P. C.* 2, 159, t. i. pisarzowi się oddaią; cf. do laſki oddawać, ſie nehmen dem Notarius eingehändigt. - §. 2) *simil.* Pióro abo pierze u cebuli etc., federartige Stiele, Stengel, Sprossen der Gewächſe. Aby pióra na cebuli nie rosły, tasem pióro upuszczać po zagonie kłodę. *Haur Sk.* 74. - §. Bietną poprocz

zowią też ſtrusiowe pióro, że ma liście jak ſtrusiowé pióro. *Urzęd.* 140, Farrenkrautmännlein; *Crn.* praprut, paprut, preprut; *Hg.* perje, *Etym.* pióro, piérze). – §. Pióro wodne, *ſtratiodes*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 102, die Waſſerfeder; *Rs.* пернáтка (cf. pierzat). – §. b) Pióro abo piórko u ryby, płetwa. *Cn. Th.*, die Floßfeder; *Bh.* perut, peruti; *Vd.* perotnisa; *Cro.* porût; *Rs.* плáвье перо. – §. c) Pióro u wiosła, szerza. *Cn. Th.*, das Ruderblatt, die Ruderplatte, das breite Ende des Ruders. Piora zowią się końce płaskie u pojazdów. *Mag. Mſk.* – §. d) Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Mag. Mſk.* Pióro świdra powinno bydź hartowne, boki ma mieć oſtre, okrągławe. *Os. Rud.* 39, die Bohrſpitze, das Bohreiſen. – §. e) Pióra czyli palce wału palczaſtego, któremi podrywaią się w górę ſtępory. *Jak. Art.* 3, 321, die Wirbel im Kammrade. – §. 2 b) pióro, plama na sierci końſkiéy, ſtrefa maści odmiennéy, gwiazda, ein Fleck von anderer Farbe auf einem Pferde, ein Stern. Pióro po iednéy ſtronie grzywy, znakiem ieſt konia dobrego; także też pióro na czele. *Hipp.* 11. Pióra po obu ſtronach grzywy, zwłaszcza, gdy równe w długości, dobrego konia znaczą. *Lek. Koń.* 8. Gdy na czele u konia pióro się długie znayduie, abo na zadzie, na grzbiecie, dobry znak. *ib.* PIOROKRUSZ, – u, *m.*, Federerz, kruszec ubogi w srebro, lekki, kruchy. *Kluk Kop.* 2, 166. *PIÓROLOTNY, – a, – e, lotnopióry, befliegelt. Strzały piórolotne. *Kmit. Spyt. B* 3. Piórolotna sława. *Tr. Tel.* 74. (*PIORONNY, *ob.* piorunny). *PIÓRONOGI, – a, – ie, *pennipes Cn. Th.*, federfüßig, mit Federn an den Füßen; *Sr.* 1. perîwé nohatj, peratohnohowcj; *Cro.* peronog. *PIÓRONOSZY, – a, – e, noszący pióra, federntragend; *Cro.* perognoszni. PIÓROPUSZ, – u, *m.*, puszyſte pióro do noszenia na głowie, kita, der Federbuſch. Wſtrząsa rycerz po zatył pióropusz, którym szyszak przyćmiony. *Stas. Num.* 1, 54, *Cro.* pernicza; *Sla.* pérje. **PIÓRORUCHI, – a, *m.*, z. ptak, *piórak. *Kmit. Spyt. C.* PIÓROWY, – a, – e, od pióra, Feder=; *Crn.* pirnat; *Cro.* pérni). – *Botan.* Trawa piórowa, pierzyſta, *ſtipa pennata. Kluk Dyk*, 3, 102. *Rs.* ковыль, ковыль, das federartige Pfriemengras, Federgras.

Pochodz. *pierze, pierzany, pierzaſty, pierzaty, pierzyſty; Pierzyć; Pierzela; pierznik, piernat, pierca, pierzny, pierzno, pierzyna, pierzyſko; napierzyć, opierzyć, popierzyć, upierzyć, wypierzyć, zapierzyć.* – §. *pierzchnąć etc., rozpierzchnąć, rozpierzyć; rozczepierzyć; nieſoperz.* – §. *paproć.*

PIORUN, – a *et* – u, *m.*, (*Bh.* Peraun, Peron, Pernu, Kralomoc, z Jowisz; *Rs.* перунъ *Vetus supremi Slavorum Dei nomen, a themate* peru, prati *prać*, z bić, uderzyć *ferire. Durich.* 1, 148. Ruś między innemi bogi *Perkonosa* to ieſt pioruna chwaliła. *Krom.* 56 *et* 410, cf. *Piorkowski), Donnergott. Mieszkańcy Nowogroda za bogów Pioruny czcili, daiąc im poſtać człowieka, w ręce trzymaiącego i rzucaiącego zapalony kamień. *Scheidt.* 123). – piorun, piorunowy raz, trzaſk, trzaskawica, błyskawica z grzmotem uderzaiąca, der Donnerſtrahl, Blitzſtrahl, Donnerſchlag; *Bh.* hrom (*ob.* grom, grzmieć); *Slo.* ſtrela (*ob.* ſtrzała, *ob.* pioruniſty); *Sr.* 1. róm, newedrownè raz; *Crn.* tręſk (cf. trzaſk); *Vd.* grum, grumſka ſtrela, grumſki ſtrel, treiſk, bliſkni shark; *Cro.* tresk, trésak, ztrêla; *Bs.* trieſk, trisak, ſtrila koja s'nebba padda, mugna; *Rg.* trjes; *Sla.* trisak; *Eccl.* перу́нъ, громовая стрѣла, трескa, громъ съ молнїею, пресновенїе; *Rs.* перу́нъ, cf. мóлнїя, мóлнїе błyſkawica). Piorun ieſt para siarczyſta na powietrzu zapalona, z wielkim impetem do ziemi spadaiąca. *Boh. djab.* 172. Pioruny początek swóy maią od elektrycznéy materyi. *Os. Fiz.* 388, *Scheidt.* Dawnoby bogu piorunów nie ſtało, Gdyby za każdym grzechem się ciſkało. *Pot. Syl.* 172. Czemuż nie spuścił Jupiter gromkiego z wysoka piorunu? *Kulig.* 7. Jakby piorunem przerażony, o sobie nie wiedział. *Zab.* 14, 354, wie vom Blitz getroffen. Jakby piorunem przeszyty, nie wie co odpowiedzieć. *Zab.* 16, 357. – By piorun wszyſtkie kąty zwiercieć i zbieżeć chce, a na oſtatek we drwa. *Podw. Wroż.* 14. Słowa mu idą z uſt, iako piorun trzaſkał. *Rey Zw.* 84 *b*, *ob.* piorunuiąca mowa). Skanderbek iak piorun, albo błyſkawica do bitwy idzie. *Baz. Sk.* 573. – Jak piorun, piorunem, z nagle, prędko, lotem, biegiem, ſkokiem, w ſkok, ptakiem, wie der Blitz, blitzſchnell. Sam mu mężnie w oczy, Jak piorun od Jowisza wyſtrzelony ſkoczy. *Jabł. Tel.* 288. Jak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. *Teatr* 54 *c*, *a* 2. Pieniądze przychodzą po mału, a odchodzą iak piorun. *Teatr* 22, 13. Jak prędko dam mu znać, piorunem tu przyleci. *ib.* 32 *b*, 59. Piorunem od niego uciekła. *Zab.* 13, 364 *Drużb.* Jakoby ich piorun wytrzaſł, przylecieli. *Off. Boh.* 158. – §. *Exsecrand.* A niechay na reszcie iasny piorun trzaśnie! *Zabł. Amf.* 47. Niech cię iasne pioruny, niech ... *Teatr* 30, 104. Niech mię piorun iasny zapali! *ib.* 16 *b*, 16. Żeby cię iasne pioruny spaliły! *ib.* 24 *c*, 66. Żeby was iasne pioruny biły! *ib.* 24 *c*, 45. Niech mię piorun trzaśnie, ieżeli nie prawda. *Teatr* 52 *d*, 85. Żeby was piorun zabił. *Teatr* 24 *c*, 121. By cię ſto piorunów zabiło, kłamliwy popie. *Birk. Gl. K.* 44. Boday to pioruny biły! *Teatr* 22 *b*, 8. – §. 2) Piorun, PIORUNEK, – nka, *m.*, *Vulgus noſtrum lapillos quosdam, virgae in lapidem versae et confractae similes, putat eſſe fulminis. Cn. Th.*, boży prątek, *Rs.* чéрмовъ нáлегъ, der Donnerkeil. Piorun, kto go znaydzie, gdyż pewnych czasów z ziemi na wierzch wychodzi, ieſt formy podłużnéy, farby żółtaséy albo szarawéy. *Haur Sk.* 112. – §. b) Piorunek, moneta, półgrosza, eine Scheidemünze, ein halber Groſchen. Od Pioruna senatora i podſkarbiego ieszcze owe ſtare półgroszki Polſkie piorunkami zowią. *Stryik.* 708, *Bielſk.* 466. One Praskie grosze, półgroszki, piorunki. *Goſt. Gor.* 2. **PIORUNNIK, – a, *m.*, piorunowładzca, *Cro.* treszkávecz, der Donnerer. Swiat cały dziś piorunnik ſtraszy. *Przyb. Milt.* 193 *et* 36. **PIORUNNOGROŻNY Jowisz. *Zab.* 15, 138, donnerdräuend. **PIORUNISTY, – a, – e, pełen piorunow, voll Donnerſtrahlen. S. Michał pokazał się nad woyſkiem, pioruniſtą ſtrzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217, *ob. *Slo.* ſtrela piorun). PIORUNNY, *PIORONNY, – a, – e, piorunowy, od pioruna, Donner=; *Sr.* 1. newedrownè; *Rs.* перу́нный; *Ec.* перу́нный, перу́новый, молнинъ. Piorunny połysk. *Zab.* 15, 14 *Kniaź.* Błyſk piorunny. *Hor.* 2, 118 *Nar.* Burza piorunna. *Kulig.* 70. *Pioronne zamieci, *victricia fulmina. Zebr. Ow.* 244. **PIORUNONOSZY, n. p. ptak Jowisza. *Leszcz. Claſſ.*

35, Donnerſtrahle tragend; *Cro.* treszkonoszni; *Rs. et Ec.* перуноносный, молніеносный. PIORUNOWAĆ, -ał, -uie, *cz. cont.*, piorunami ciſkać, *Sr.* 1. z rómom biru; *Bs.* tresnuti, s' nebba ſtriliti, trezka, trészkam; Donnerſtrahle ſchleudern, donnern. - *fig. transl.* Piorunuiąca Etna. *Przyb. Milt.* 14. Cholerę tak rozumem rządził, że się błyſkać, nie piorunować zdała. *Nies.* 1, 165. Popędliwie piorunować i gromić. *Mon.* 65, 94. Na moment nie przestaie hałasować, gdyrać, piorunować. *Teatr* 24 *c*, 5, *f.* 1. *Piorunuiący* w wymowie Peryklea. *Karp.* 2, 13, donnernd. - *Transit.* Ktożby pobitych rycerzów zrachował, Których Fingała oręż piorunował? *Kras. Off. D* 4 *b*, niby piorunem lub grzmotem zabił, niederdonnern. PIORUNOWISKO, -a, *n.*, piorunem co uderzonego abo spalonego, *bidental. Cn. Th.*, etwas vom Blitzſtrahle Getroffenes. *PIORUNOWŁADNY świata Pan. *Zab.* 4, 31 *Jakub.*, piorunem władnący, rządzący, blitzregierend, *PIORUNOWŁADZCA Jowisz. *Otw. Ow.* 13, piorunnik, der Donnergott. PIORUNOWY, -a, -e, *Cro.* treszkov; *Ec.* перуновый; piorunny, od pioruna, Donners. Raz piorunowy. *Hor.* 2, 112 *J. Kch.* Piorunowy trzaſk. *Cn. Th.* Kamień piorunowy, *ob.* piorunek. - Woyſko, które brat Antoniusza przeciwko Sarmatom wywiódł, nazywano piorunowe. *Gil. Pſt.* 269 *b*, die Donnerlegion. - Każde słowo iego ieſt piorunowym pociſkiem dla mnie. *Teatr* 47 *c*, 84. Piorunowemi zgromił go słowy. *Zab.* 5, 228 *Min.*, Donnerworte. - *Artyll.* Ogniſte baryły biorą nazwiſko barył piorunowych, kiedy w nich nakładzie się granatów. *Jak. Art.* 2, 111. Nad tego nie było gorszego człowieka, który broń arogą, ſtrzelbę piorunową wymyślił. *P. Kch. Orl.* 1, 306, *J. Kch. Dz.* 266, Feuergewehr, Donnerbüchſen. - §. *Apoth.* Na miserere daią złoto, ſtrzelaiącym lub piorunowym nazwane, *aurum fulminans. Krup.* 5, 729.

PIOSNKA, PIOSENKA, *PIOSKA, -i, ż., *dem. nom.* Pieśń, z PIOSNECZKA, -i, ż., *dem. secund.*, *Bh.* písnička; *Vd.* pesemza, pesmiza, penkiza; *Bs.* pjesanca; *Rs.* пѣсенка; das Liedchen, ein kleines Lied. Cóżkolwiek grałem w cieniu, próżen troſki, Jeżeli mo żyć nad rok więcéy pioſki Maią . . . *Hor.* 1, 147 *Kobl.* Mnie wierne Parki pola szczupłéy wioſki, I nieco dały ducha Greckiéy pioſki. *ib.* 280. Piosenki nucą. *Xiądz.* 58. Piosnki, a według wziętego nazwiſka arye. *Teatr* 54 *d*, 8. - §. *Simil. transl.* Piosnka nayprzyiemnieysza każdemu, gdy go chwalą. *Cn. Ad.* 851. Głuchym piosnkę śpiewać. *Pot. Syl.* 424. Na czyim wózku siedzisz, tego piosnkę śpieway. *Cn. Ad.* 526. On iego piosnkę śpiewa. *Rey Wiz.* 135, mit ihm aus einem Tone. Niedługo przyydzie nam iego piosnkę śpiewać. *Pot. Arg.* 449, do niego się ſtosować). Jużeś i ty zaczął ich piosnkę. *Corn. Dw.* 388. - I ia iuż o tym piosneczkę mogę śpiewać. *Teatr* 51 *c*, 6, i ia tego doświadczyłem; i mnie dało się uczuć). A ieśli ieszcze ktemu żona harda będzie, Ta też iście za uchem swą piosnkę zagędzie. *Rey Wiz.* 92. Jednę piosnkę zawżdy śpiewać, wszyſtko o iedney rzeczy powiadać, *cantilenam eandem canere. Mącz.*, *Slo.* na gebne gagbi píſkat'; cf. taż baba, na tychże kołach). Zawsze im iednę piosnkę śpiewał, choć obiecali, choć grozili. *Pot. Arg.* 228, *Rys. Ad.* 20. Na seymie tęż co i piérwéy piosneczkę pośpiewywali. *Krom.* 586. Poselſtwo Litewſkie swyklą onę z ſtrony oddania sobie Podola, piosneczkę powtarzało. *Krom.* 589, das alte Lied, die alte Leyer. Dopóki nam tęż piosnkę nócić będziesz? *Pilch. Sen. liſt* 3, 40. (*Rs.* пѣсенникъ co wiele pieśni umie, *ſ.* пѣсенница, 2. kancyonał).

PIOTR, -a, *m.*, (*Vocat.* Pietrze!) PIOTREK, PIETREK, -rka, *m.*, *dem.*, PIOTRUŚ, -ia, *m.*, *dem. secund.*, PIEŚ, -ia, *m.*, *dem. tert.*, (Piechnik, Piechnicek, Piesinek, Piesineczek): *Bh.* Petr, Petříl, Petříček; *Sr.* 2. Pétſch, Pétſchk, Petſcho, Pétſchil; *Ross.* пётръ, петру́ша, петру́шка, петру́шенька; imię męzkie, Peter, z Greckiego ſkałę znaczące. Zbawiciel Piotrowi kamień za imię dał. *Sk. Dz.* 13. Będziesz zwan Piotrem, iakoby opocznym, twardym, a umocnionym w wierze swoiéy. *Rey Pſt. Aaa* 2. Ś. Piotr, klucznik królestwa niebieſkiego. *Sk. Dz.* 750. Święto niewolnych łancuchów Piotra Ś. *Groch. W.* 99. Ś. Piotr w okowach, palikopa. *Mon.* 75, 590. Nie każdy Piotr łysy, znaydzie i Piotra z czupryną. *Bies. B.* 4, niemasz reguły bez wyiątku). Grosz Świętego Piotra. *Krom.* 89, *ob.* Świętopietrze. - §. Poczekayże Panie Malchusie, napędzę ia ci Piotra. *Teatr* 1 *b*, 41. Rozumiał, że na trutnia trafił, który mu się da za nos wodzić; przynaymniéy mu piotra napędziłem. *Teatr* 22 *b*, 105, ſtrachum go nabawił). - §. *Botan.* Ś. Piotra ziele albo łysina, *praemorsa*, Teufelsabbiß. *Sien.* 138, *Urzęd.* 296. PIOTRAĆ komu *cz. cont.*, po imieniu Piotrem go zwać, einen beym Taufnamen Peter rufen. Nie tak ci mnie zowią; nie Janayże mi, nie Piotrayże mi, bom ia -ſki abo -cki. *Cn. Ad.* 664, cf. Jegomość Dobrodziey). PIOTRAWIN, wieś w Krakowſkim, sławna wskrzeszeniem umarłego *Piotrawina* od S. Stanisława. *Dyk. G.* 2, 286, ein Dorf im Krakauiſchen. - §. Wygląda iak *Piotrawin*, z iak gdyby z grobu wstał, mizernie, cera kościelna, er ſieht aus, als wenn er aus dem Grabe aufgeſtanden wäre. PIOTRKÓW, -a, *m.*, miaſto w Sieradzkim, sławne seymami, synodami, trybunałami. *Dyk. Geogr.* 2, 286, die Stadt Petrikau. PIOTRKOWICE, miaſto w Sandomirſkim bliſko Pinczowa. *Dyk. Geogr.* 2, 287, eine Stadt im Sandomiriſchen. PIOTRKOWSKI, -a, -ie, od Piotrkowa, Petrikauer: Seym Piotrkowſki, trybunał Piotrkowſki. Piwo nasze Piotrkowſkie coś ma nad wszyſtkie inne piwa; z dobrego słodu dobrze uwarzone. *Syr.* 957. *PIOTROWIANIN, -a, *m.*, zwolennik Pietra, ein Petrusſchüler. Jeſteśmy chrześcianie, nie Piotrowianie, *Petriani. Zebr. Gon.* 49. PIOTROWY, -a, -e, do Piotra należący, Peters: Piotrowa, z ſtarą pani, zadek, der Hintere. Bierzysko złamawszy, kazał go połowicę wetknąć mu w piotrową, i tak na konia wsadzić. *Papr. Ryc.* 560. PIOTRUSZKA, PIETRUSZKA, -i, ż., *Bh* Petrjel; *Slo.* petruſſka; *Sr.* 1. Peterſilla; *Vd.* petershil; *Crn.* pétershil, peretshil; *Cro.* petrosil, perssin, pérshin; *Hg.* petreselyem; *Rg.* petrúsin, mirodia; *Bs.* perscin, mirodia; *Sla.* pershim, persin, mirodia; *Rs.* петрушка; *petroselinum*, Peterſilie; *Kluk* *Rosl.* 1, 212, *Cresc.* 212. Na piotruszkę, na to i owo wydałem; - szafarzów słowo. *Cn. Ad.* 537. Piotruszka dzika, Piotrowe ziele, Pietrażnik, Piotrożnik, *caucalis*, Klettenkörbel, *Syr.* 1074. PIETRUSZECZKA, -i, ż.

zowią też ſtrusiowe pióro, że ma liście jak ſtrusiowe pióro. *Urzęd.* 140, Farrenkrautmännlein; *Crn.* praprut, paprut, preprut; *Hg.* perje, *Etym.* pióro, piérze). – §. Pióro wodne, *ſtratiodes*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 102, die Waſſerfeder; *Rs.* перья́нка (cf. pierzyat). – §. b) Pióro albo piórko u ryby, płetwa. *Cn. Th.*, die Floßfeder; *Bh.* perut, perutj; *Vd.* perotnica; *Cro.* perût; *Rs.* пе́рье пер. – §. c) Pióro u wiosła, szerza. *Cn. Th.*, das Ruderblatt, die Ruderplatte, das breite Ende des Ruders. Pióra zowią się końce płaskie u pojazdów. *Mag. Mſk.* – §. d) Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Mag. Mſk.* Pióro świdra powinno bydź hartowne, boki ma mieć oſtre, okrągławe. *Os. Rud.* 39, die Bohrſpitze, das Bohreiſen. – §. e) Pióra czyli palce wału palczaſtego, któremi podrywaią się w górę ſępory. *Jak. Art.* 3, 321, die Wirbel im Kammrade. – §. 2 b) pióro, plama na sierci końskiéy, ſtrefa maści odmiennéy, gwiazda, ein Fleck von anderer Farbe auf einem Pferde, ein Stern. Pióro po iednéy ſtronie grzywy, znakiem ieſt konia dobrego; także też pióro na czele. *Hipp.* 11. Pióra po obu ſtronach grzywy, zwłaszcza, gdy równe w długości, dobrego konia znaczą. *Lek. Koń.* 8. Gdy na czele u konia pióro się długie znayduie, abo na zadzie, na grzbiecie, dobry znak. *ib.* PIOROKRUSZ, – u, *m.*, Federerz, kruszec ubogi w śrebro, lekki, kruchy. *Kluk Kop.* 2, 166. *PIÓROLOTNY, – a, – e, lotnopióry, befiedert. Strzały piórolotne. *Kmit. Spyt. B* 3. Piórolotna ſława. *Tr. Tel.* 74. (*PIORONNY, *ob.* piorunny). *PIÓRONOGI, – a, – ie, *pennipes Cn. Th.*, federfüßig, mit Federn an den Füßen; *Sr.* 1. перíвé ноһатj, peratohnohowczj; *Cro.* peronog. *PIÓRONOSZY, – a, – e, noszący pióra, federntragend; *Cro.* perognoszni. PIÓROPUSZ, – u, *m.*, puszyſte pióro do noszenia na głowie, kita, der Federbuſch. Wſtrząsa rycerz po zatył pióropusz, którym szyszak przyćmiony. *Staz. Num.* 1, 54, *Cro.* pernicza; *Sla.* pérje. **PIÓRORUCH, – a, *m.*, z ptak, *piórak. *Kmit. Spyt. C.* PIÓROWY, – a, – e, od pióra, Feder-; *Crn.* pirnat; *Cro.* pérni). – *Botan.* Trawa piórowa, pierzyſta, *ſtipa pennata. Kluk Dyk.* 3, 102. *Rs.* ковы́ль, ковы́ль, das federartige Pfriemengras, Federgras.

Pochodz. *pierze, pierzany, pierzaſty, pierzaty, pierzyſty; Pierzyć; Pierzeia; pierznik, piernat, pierca, pierzny, pierzno, pierzyna, pierzyſko; napierzyć, opierzyć, popierzyć, upierzyć, wypierzyć, zapierzyć.* – *§. pierzchnąć etc., rozpierzchnąć, rozpierzyć; rozczepierzyć; nietoperz.* – *§. paproć.*

PIORUŃ, – a *et* – u, *m.*, (*Bh.* Peraun, Peron, Pernu, Kralomoc, z Jowisz; *Rs.* перунъ *Vetus supremi Slavorum Dei nomen, a themate* peru, prati *prać*, z bić, uderzyć *ferire. Durich.* 1, 148. Ruś między innemi bogi *Perkonoza* to ieſt pioruna chwaliła. *Krom.* 56 *et* 410, cf. *Piorkowski), Donnergott. Mieszkańcy Nowogroda za bogów Pioruny czcili, daiąc im poſtać człowieka, w ręce trzymaiącego i rzucaiącego zapalony kamień. *Scheidt.* 123). – piorun, piorunowy raz, trzaſk, trzaſkawica, błyſkawica z gromotem uderzaiąca, der Donnerſtrahl, Blitzſtrahl, Donnerſchlag; *Bh.* brom (*ob.* grom, gramieć); *Slo.* ſtrela (*ob.* ſtrzała, *ob.* pioruniſty); *Sr.* 1. róm, newedrowné raj; *Crn.* treſk (cf. trzaſk); *Vd.* grum, grumſka ſtrela, grumſki ſtrel, treiſk, bliſkni shark; *Cro.* trezk, trészk, ztrela; *Bs.* trieſk, trisak, ſtrila koja s'nebba padda, mugna; *Rg.* trjes; *Sla.* trisak; *Eccl.* перу́нъ, громовая стрѣла, трескa, громъ съ молнiею, трескновенiе; *Rs.* перу́нъ, cf. мо́лнiя, мо́лнiе błyſkawica). Piorun ieſt para siarczyſta na powietrzu zapalona, z wielkim impetem do ziemi spadaiąca. *Boh. djab.* 172. Pioruny początek swóy maią od elektrycznéy materyi. *Os. Fiz.* 388, *Scheidt.* Dawnoby bogu piorunów nie ſtało, Gdyby za każdym grzechem się ciſkało. *Pot. Syl.* 172. Czemuż nie spuścił Jupiter gromkiego z wysoka piorunu? *Kulig.* 7. Jakby piorunem przerażony, o sobie nie wiedział. *Zab.* 14, 354, wie vom Blitz getroffen. Jakby piorunem przeszyty, nie wie co odpowiedzieć. *Zab.* 16, 357. – By piorun wszyſtkie kąty zwiercieć i zbieżeć chce, a na oſtatek we drwa. *Podw. Wroż.* 14. Słowa mu idą z uſt, iako piorun trzaſkał. *Rey Zw.* 84 *b*, *ob.* piorunuiąca mowa). Skanderbek iak piorun, albo błyſkawica do bitwy idzie. *Baz. Sk.* 573. – Jak piorun, piorunem, z nagle, prędko, lotem, biegiem, ſkokiem, w ſkok, ptakiem, wie der Blitz, blitzſchnell. Sam mu mężnie w oczy, Jak piorun od Jowisza wyſtrzelony ſkoczy. *Jabł. Tel.* 288. Jak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. *Teatr* 54 *c*, *a* 2. Pieniądze przychodzą po mału, a odchodzą iak piorun. *Teatr* 22, 13. Jak prędko dam mu znać, piorunem tu przyleci. *ib.* 32 *b*, 59. Piorunem od niego uciekła. *Zab.* 13, 364 *Drużb.* Jakoby ich piorun wytrzaſł, przylecieli. *Off. Boh.* 158. – §. *Exsecrond.* A niechay na reszcie iasny piorun trzaśnie! *Zabł. Amf.* 47. Niech cię iasne pioruny, niech... *Teatr* 30, 104. Niech mię piorun iasny zapali! *ib.* 16 *b*, 16. Żeby cię iasne pioruny spaliły! *ib.* 24 *c*, 66. Żeby was iasne pioruny biły! *ib.* 24 *c*, 45. Niech mię piorun trzaśnie, ieżeli nie prawda. *Teatr* 52 *d*, 85. Żeby was piorun zabił. *Teatr* 24 *c*, 121. By cię ſto piorunów zabiło, kłamliwy popie. *Birk. Gł. K.* 44. Bodayto pioruny biły! *Teatr* 22 *b*, 8. – §. 2) Piorun, PIORUNEK, – nka, *m.*, *Vulgus noſtrum lapillos quosdam, virgae in lapidem versae et confractae similes, putat eſſe fulminis. Cn. Th.*, boży prątek, *Rs.* ве́ретенъ ка́менъ, der Donnerkeil. Piorun, kto go znaydzie, gdyż pewnych czasów z ziemi na wierzch wychodzi, ieſt formy podłużnéy, farby żółtaſéy albo szarawéy. *Haur Sk.* 112. – §. b) Piorunek, moneta, półgrosza, eine Scheidemünze, ein halber Groſchen. Od Pioruna senatora i podſkarbiego ieszcze owe ſtare półgroszki Polſkie piorunkami zowią. *Stryik.* 708, *Bielſk.* 466. One Praskie grosze, półgroszki, piorunki. *Goſt. Gor.* 2. **PIORUNNIK, – a, *m.*, piorunowładzca, *Cro.* treszkávecz, der Donnerer. Świat cały dziś piorunnik ſtraszy. *Przyb. Milt.* 193 *et* 36. **PIORUNNOGROŹNY Jowisz. *Zab.* 15, 138, donnerdräuend. **PIORUNISTY, – a, – e, pełen piorunów, voll Donnerſtrahlen. S. Michał pokazał się nad woyſkiem, pioruniſtą ſtrzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217, *ob. Slo.* ſtrela piorun). PIORUNNY, *PIORONNY, – a, – e, piorunowy, od pioruna, Donner-; *Sr.* 1. newedrowné; *Rs.* перу́нный; *Ec.* перу́нный, перу́новый, молнiинъ. Piorunny poblyſk. *Zab.* 15, 14 *Kniaź.* Błyſk piorunny. *Hor.* 2, 118 *Nar.* Burza piorunna. *Kulig.* 70. *Pioronne zamieci, *victricia fulmina. Zebr. Ow.* 244. **PIORUNONOSZY, n. p. ptak Jowisza. *Leszcz. Claſſ.*

35, Donnerſtrahle tragend; *Cro.* treszkonoszni; *Rs. et Ec.* перуноносный, молнїеносный. PIORUNOWAĆ, -ał, -nie, *cz. cont.*, piorunami ciſkać, *Sr.* 1. z rómom biru; *Bs.* trisnuti, s' nebba drititi, treska, trészkam; Donnerſtrahle ſchleudern, donnern. - *fig. transl.* Piorunuiąca Etna. *Przyb. Milt.* 14. Cholerę tak rozumem rządził, że się błyskać, nie piorunować zdała. *Nies.* 1, 165. Popędliwie piorunować i gromić. *Mon.* 65, 94. Na moment nie przeſtaie hałasować, gdyrać, piorunować. *Teatr* 24 *c*, 5, fukać). Piorunuiący w wymowie Perykles. *Karp.* 2, 13, donnernd. - *Transit.* Ktożby pobitych rycerzów zrachował, Których Fingala oręż piorunował? *Kras. Off. D* 4 *b*, u by piorunem lub grzmotem zabił, niederdonnern. PIORUNOWISKO, -a, *n.*, piorunem co uderzonego abo spalonego, *fidental Cn. Th.*, etwas vom Blitzſtrahle Getroffenes. *PIORUNOWŁADNY świata Pan. *Zab.* 4, 31 *Jakub.*, piorunem władnący, rządzący, błizregiestud. : *PIORUNOWŁADZCA Jowisz. *Otw. Ow.* 13, piorunnik, der Donnergott. PIORUNOWY, -a, -e, *Cro.* treszkov; *Ec.* перуновый; piorunny, od pioruna, Donners. Raz piorunowy. *Hor.* 2, 112 *J. Kch.* Piorunowy treſk. *Cn. Th.* Kamień piorunowy, *ob.* piorunek. - Woyſko, które brat Antoniusza przeciwko Sarmatom wywiódł, nazywano piorunowe. *Gil. Pſt.* 269 *b*, die Donnerlegion. Każde słowo iego ieſt piorunowym poſtkiem dla mnie. *Teatr* 47 *c*, 84. Piorunowemi zgromił go słowy. *Zab.* 5, 228 *Min.*, Donnerworte. - *Artyll.* Ogniſte baryły biorą nazwiſko barył piorunowych, kiedy w nich nakładzie się granatów. *Jak. Art.* 2, 111. Nad tego nie było gorszego człowieka, który broń srogą, ſtrzelbę piorunową wymyślił. *P. Kch. Ost.* 1, 306, *J. Kch. Dz.* 266, Feuergewehr, Donnerbüchſen. - §. *Apoth.* Na miserere daią złoto, ſtrzelaiącym lub piorunowym nazwane, *aurum fulminans. Krup.* 5, 729.

PIOSNKA, PIOSENKA, *PIOSKA, -i, *ż.*, *dem. nom.* Pieśń, : PIOSNECZKA, -i, *ż.*, *dem. secund.*, *Bh.* pjsnicka; *Vd.* pesemza, pesmiza, penkiza; *Bs.* pjesanca; *Rs.* пѣсенка; das Liedchen, ein kleines Lied. Cóżkolwiek gralem w cieniu, próżen troſki, Jeżeli me żyć nad rok więcéy pioſki Maią . . . *Hor.* 1, 147 *Kobl.* Mnie wierne Parki pola szczupléy wioſki, I nieco dały ducha Greckiey pioſki. *ib.* 280. Piosenki nucą. *Xiądz.* 58. Piosnki, a według wziętego nazwiſka arye. *Teatr* 54 *d*, 8. - §. *Simil. transl.* Piosnka nayprzyiemnieysza każdemu, gdy go chwalą. *Cn. Ad.* 851. Głuchym piosnkę śpiewać. *Pot. Syl.* 424. Na czyim wózku siedzisz, tego piosnkę śpieway. *Cn. Ad.* 526. On iego piosnkę śpiewa. *Rey Wiz.* 135, mit ihm aus einem Tone. Niedługo przyydzie nam iego piosnkę śpiewać. *Pot. Arg.* 449, do niego się ſtosować). Jużeś i ty zaczął ich piosnkę. *Gorn. Dw.* 388. - I ia iuż o tym piosneczkę mogę śpiewać. *Teatr* 31 *c*, 6, i ia tego doświadczyłem; i mnie dało się uczuć). A ieśli ieszcze ktemu żona harda będzie, Ta też iście za uchem swą piosnkę zagędzie. *Rey Wiz.* 92. Jednę piosnkę zawżdy śpiewać, wszyſtko o iednéy rzeczy powiadać, *cantilenam eandem canere. Mącz., Slo.* na gedne gagoł piſkat'; cf. taż baba, na tychże kołach). Zawsze im iednę piosnkę śpiewał, choć obiecali, choć grozili. *Pot. Arg.* 228, *Rys. Ad.* 20. Na seymie tęż co i piérwéy

piosneczkę pośpiewywali. *Krom.* 586. Poselſtwo Litewſkie swykłą onę z ſtrony oddania sobie Podola, piosneczkę powtarzało. *Krom.* 589, das alte Lied, die alte Leyer. Dopóki nam tęż piosnkę nócić będziesz? *Pilch. Sen. liſt* 3, 40. (*Rs.* пѣсенникъ co wiele pieśni umie, *f.* пѣсенница, z. kancyonał).

PIOTR, -a, *m.*, (*Vocat.* Pietrze!) PIOTREK, PIETREK, -rka, *m.*, *dem.*, PIOTRUŚ, -ia, *m.*, *dem. secund.*, PIEŚ, -ia, *m.*, *dem. tert.*, (Piechnik, Piechniczek, Piesinek, Piesineczek); *Bh.* Petr, Petřik, Petřjček; *Sr.* z. Pétſch, Pétſchk, Petſcho, Pétſchik; *Ross.* петръ, петруша, петрушка, петрушенька; imię męzkie, Peter, z Greckiego ſkałę znaczące. Zbawiciel Piotrowi kamień za imię dał. *Sk. Dz.* 13. Będziesz zwan Piotrem, iakoby opocznym, twardym, a umocnionym w wierze swoiéy. *Rey Pſt. Aaa* 2. S. Piotr, klucznik królestwa niebieſkiego. *Sk. Dz.* 750. Święto niewolnych łancuchów Piotra S. *Groch. W.* 99. S. Piotr w okowach, palikopa. *Mon.* 75, 590. Nie każdy Piotr łysy, znaydzie i Piotra z czupryną. *Bies. B.* 4, niemasz reguły bez wyiątku). Grosz Swiętego Piotra. *Krom.* 89, *ob.* Swiętopietrze. - §. Poczekayże Panie Malchusie, napędzę ia ci Piotra. *Teatr* 2 *b*, 41. Rozumiał, że na trutnia trafił, który mu się da za nos wodzić; przynaymniéy mu piotra napędziłem. *Teatr* 22 *b*, 105, ſtrachum go nabawił). - §. *Botan.* S. Piotra ziele albo łysina, *praemorsa*, Teufelsabbiß. *Sien.* 138, *Urzęd.* 296. PIOTRAĆ komu *cz. cont.*, po imieniu Piotrem go zwać, einen beym Taufnamen Peter rufen. Nie tak ci mnie zowią; nie Janayże mi, nie Piotrayże mi, bom ia -ſki abo -cki. *Cn. Ad.* 664, cf. Jegomość Dobrodziéy). PIOTRAWIN, wieś w Krakowſkim, sławna wſkrzeszeniem umarłego *Piotrawina* od S. Stanisława. *Dyk. G.* 2, 286, ein Dorf im Krakauiſchen. - §. Wygląda iak *Piotrawin*, z iak gdyby z grobu wſtał, mizernie, cera kościelna, er ſieht aus, als wenn er aus dem Grabe aufgeſtanden wäre. PIOTRKÓW, -a, *m.*, miaſto w Sieradzkim, sławne seymami, synodami, trybunałami. *Dyk. Geogr.* 2, 286, die Stadt Petrikau. PIOTRKOWICE, miaſto w Sandomirſkim bliſko Pinczowa. *Dyk. Geogr.* 2, 287, eine Stadt im Sandomiriſchen. PIOTRKOWSKI, -a, -ie, od Piotrkowa, Petrikauer:. Seym Piotrkowſki, trybunał Piotrkowſki. Piwo nasze Piotrkowſkie coś ma nad wszyſtkie inne piwa; z dobrego słodu dobrze uwarzone. *Syr.* 957. *PIOTROWIANIN, -a, *m.*, zwolennik Piotra, ein Petrusſchüler. Jeſteśmy chrześcianie, nie Piotrowianie, *Petriani. Zebr. Gon.* 49. PIOTROWY, -a, -e, do Piotra należący, Peters:. Piotrowa, z ſtara pani, zadek, der Hintere. Biczysko złamawszy, kazał go połowicę wetknąć mu w piotrową, i tak na konia wsadzić. *Papr. Rvc.* 560. PIOTRUSZKA, PIETRUSZKA, -i, *ż.*, *Bh* Petržel; *Slo.* petruſſka; *Sr.* z. Peterſcéla; *Vd.* petershil; *Crn.* pêtershil, peretshil; *Cro.* petrosil, perssin, pérshin; *Hg.* petreselyem; *Rg.* petrùsin, mirodia; *Bs.* perscin, mirodia; *Sla.* pershim, pershina; *Rs.* петрушка; *petroselinum*, Peterſilie; *Kluk Rośl.* 1, 212, *Cresc.* 212. Na piotruszkę, na to i owo wydałem; - szafarzów słowo. *Cn. Ad.* 537. Piotruszka dzika, Piotrowe ziele, Pietrażnik, Piotrożnik, *caucalis*, Klettenkörbel, *Syr.* 1074. PIETRUSZECZKA, -i, *ż.*

athamanta Oreoselinum, gatunek świniaku; roślina bardo korzenna. *Aluk Dyk.* 1, 62. PIOTRUSZCZANY, - a, - e, od piotruszki, Petersilien-; *Rs.* петрушечный.

PIPA, - y, ż., PIPKA *dem.*, (*Hiszp.* pipa, *Ital.* pippa), gatunek obdłużnych beczek od wina, oliwy, die Pipe, ein langes Wein-, oder Oelfaß. Już mało było malmazyi w pipie. *Pot. Syl.* 13. Spore pipy wina. *Aug. Wirg.* 503. Od komagi albo pipy win tyeh składnego po złł. 8. *Vol. Leg.* 3, 564. - §. 2) Pipa, Pipka, (*Lat. med.* pipa, *Angl.* pipe), rurka, rureczka, *Vd.* pipa, napuszniza; *Crn. et Sla.* pipa; *Cro.* pipa, vinotochka; ein Röhrchen, eine kleine Röhre, eine Pipe. Pipa, pipka u pióra ptaszego, *caulis. Cn. Th.*, der Kiel einer Feder, die Federstiel; *Bh* pišť; *Mor.* pištor, cf. piškorz). Część pióra ptaszego dęta, czyli pienick pióra. *Wlod.* Mieszaniny tey wziąwszy trochę do pipki gęsiego pióra, i dmuchnąć choremu w nozdrze. *Haur Sk.* 46. Pipka odarta, *ob.* szypka, szypułka. 2) Pipka, *Lud.* fajka, lulka, eine Tabakspfeife. Cała iego zabawa, pipkę palić. *Mon.* 73, 254. - §. Pipa, rura, dudy, głuptaś, ein Gimpel, Dummkopf, Einfaltspinsel. Jeśli ociec da syna do prostego żaka a *pipi, iaki będzie nauczyciel, taki dyscypuł. *Glicz Wych. L.* 7. PIPLE *plur.*, PIPŁKI *dem.*, klepki do pip, Pipenstäbe, zu den Dauben der Pipen klepki, wasilki, piple, od sta płacą po gr. 3. *Inflr. Cel. Lit.* Od sta pipełek po gr. 30. *Vol. Leg.* 2, 989 *et* 3, 60. PIPIĆ się *rec. cont.*, PIPIĆ *niek.*, z pod skóry dobywać się, przerzynać się, o włosach, o sierci, o piorach, aus der Haut hervor wachsen, sich wachsend hervor drängen, hervor keimen (von Haaren und Federn). Pipiąca się broda. *Tr.* Chłopiec mutuie, kiedy mu wąsy pipią. *X. Kam.*

PIRAMIDA, - y, ż., z *Greckolac.*, ostrosłup, śpiczastogran, *Vd.* paramida, sgorsaoistren steber, die Pyramide, bryła śpiczastograniasta. *Solsk. G.* 5. Wszystkie powierzchnie i boki piramidy maią wierzchołki swoie złączone w iednym punkcie, który nazywa się wierzchołkiem piramidy. *Jak. Math.* 1, 153. Piramidy Egiptskie. *Gwag.* 685, *Wyrw. G.* 263, cf. Dziwy świata). Piramida kul; kule ułożone w iakąkolwiek wielokątną piramidę. *Jak. Art.* 3, 308. - §. Nie obaczysz u mnie na stole piramid ani marcypanów. *Kras. Pod.* 2, 70, cukrowych piramid). PIRAMIDALNY, - a, - e, - ie *adv.*, iak piramida, *Crn.* shtulast.

*PIRDOŁA, *ob.* Pierdoła.

PIRMONT, - u, *m.*, *Petri Mons*, miasto i hrabstwo w Cyrkule Westfalskim. *Dyk. G.* 2, 323, Pyrmont. Wody PIRMONTSKIE mineralne. *Krup.* 5, 210, Pyrmonter Wasser.

PIRNA, - y, ż., miasto w Misnii. *Dyk. G.* 2, 287, Pirna in Meißen, *Bh.* Perno, Prno.

PIROG, *PIEROG, - u, *m.*, PIROŻEK, - żka, *m.*, *dem.*, (*Rs.* пирогъ, z pasztet, *Rs. obs.* пи́ра *реż, rżana mąka, żyto; пирóжное ciasto; пир, пиру́жка, пи́ршество, uczta, biesiada; брачный пирь weselne gody; пи́рный godowy, biesiadny; cf. *Durich* 1, 364, *Cro.* pir *nuptiae*, *Cro.* pira, zboże; *Cro.* peréca *spira*; *Rg.* pir, opah, *far*, *It.* farro, specie de biada, che si mangia in minestra, *adj.* pírrov); *alludit certe ad Graecum πυρος triticum Cn. Th.*, w Litwie dotąd znany chleb pszenicany. *Wlod.*); Pirogi, kluski nadziewane, eine Art gefüllter Klöße. Rozmaitym sposobem pirogi robią, z sera słodkiego, pirogi leniwe, inne w cieście zawiiane, albo też w piecu pieczone, lub z mięsa siekanego. *Wiel. Kuch.* 422. Pirogi Włoskie albo rawioły, w cieście Spinakiem nadziewane, potrawa dobra i lekka. *Haur Ek.* 47. Jabym też iadł pierogi, gdyby w moim domu Był twarog, maslo, mąka. *Pot. Jow.* 130. Maldrzyki i pirogi. *Tward. Daf.* 44. Żaczku kup', mówi baba, pirożek choroszy, A żaczek na to babie, dayże babko groszy. *Jag. Gr. B.* 3. Duszyczka smacane *piruszki gotuie, A arszenikiem po wierzchu cukruie. *Erath. K.* 3 *b.* Ruś mówi: zdrowemu i pirogi nie wadzą. *Petr. Hor. E.* 4 *b.* Nie dotuczysz ich, choćbyś im Ruskie smażył *pierohy. *Haur Ek.* 111. PIROZNIK, - a, *m.*, co pierogi robi, przedaie, der gefüllte Klöße macht, verkauft; *Rs.* пирожникъ. - *§. Tobie, iako staremu *piruźnikowi*, nie o powagę świętą, ale o kiermasz idzie. *Pim. Kam.* 332, co pirogi iada, ein Klötzesser PIROŻNY, - a, - e, od pierogów, (*Rs.* пирожный pasztetny; пирóжня piekarnia pasztetna).

*PIRWONARODZONY, *PIRWORODNIK, *PIRWORODNY, *PIRWORODNIĘ, *PIRWORODZENSTWO, *PIRWOTEK, *ob.* Pierwo-... - *PIRWOZNKA, *ob.* Pierwiosnka.

*PIRZ, - u, *m.*, *Rs.* пиpа, toboła, Tornister, Reisetasche. Stary Polak nie przebierał w przysmakach, zjadł co było w pirzu, choć w nieobitey izbie. *Opal. sat.* 32. ?

PIRZCHALEC, *ob.* Pierzchalec.

PISAĆ, pisał, pisze, *ex. contin.*, napisać *dk.*, *Boh.* psáti, psáti, psal, psíti; *Slo.* písať; *Sr.* 2. pišasch, ja pischu, pischu; *Sr.* 1. pischu, pischi; (*Sr.* 1. pišanu, - molitvu načiniti); *Vd.* pisati, pisam, pishem, shribat, *Crn.* pisati, pishem, zhèrkam; (*Crn.* zhèrka, s litera); *Cro.* piszati, pishem, pissem, piszalszem; *Bs.* pisati (*Bs.* masliu pisati, slikovati *pingere* malować; *Dl.* pisati, s malować); *Sla.* pisati; (*Rg.* pisati, upisati, slikovati *pingere*); *Rs.* писать, (живописать malować, *Eccl.* Іконопись malarstwo, малюю, живописатель, живописець, образописатель malarz; cf. *Gr.* ψάω *radendo detergo*, cf. ξύω, cf. *Lat.* pingo, pinxi, pictus, cf. *Pol.* pisany, z malowany, upstrzony, cf. Pisanka). - Pisać, litery lub słowa znakami iakiemi na piśmie wyrażać, schreiben. Piszę co, do kogo, komu. Piszę taiemnemi znaki, cyframi. Piszę prędko z abrewiacyami, tytłami. Piszę, po kim słuchaiąc, *dictata excipio Cn. Th.*, ich schreibe nach. Bulgarowie pożyczywszy kształtów od Greków, poczęli pisać iako tako. *Gorn. Dw.* 46, cf. bazgrać, gryzmolić). Jego to ręka, iego charakter, on to pisał. *Ld.* Ziemia ta pisze, gdy ią z łetka przyciskam. *Torz.* 76, zostawia znaki pisania, można ią pisać). - *Prov.* Złotemby pisać iego słowa. *Cn. Ad.* 1347, każde słowo ważne). Co było a nie ieść, nie pisać tego w regiestr. *Mon.* 73, 131, nie wciągnąć, nie rachować, minąć, opuścić, zapomnieć, cf. przepadło). Jak cię widzą, tak cię piszą. *Cn. Ad.* 300, *Gor. Dw.* 114, *Pot. Arg.* 561, *Zab.* 5, 216, *Pim. Kam.* 369; *Slo.* pesťe pero pełnego ptáka robi; iakie odzienie, takie raczenie; z pióra poznawaią ptaka, nach dem Aeußern urtheilen, (cf. Kleider machen Leute). - §. Pisać co na trwałość, składać księgi, wiersze, pisma, komponować. *Rs.* сочинить, сочинять, schreiben, eine Schrift, ein Buch verfertigen, aufsetzen. Pisać nie ieść łatwo, to ieść kom-

ponować; Nim zaczniem trzeba pilnie z sobą się rachować, Czyli, co przedsię bierzem wypełnić zdołamy! *Kras. Wiersz.* 24. Wezwany był Jędrzey Zamoyski do napisania zbioru praw. *Gaz. Nar.* 2, 75. – Lepiéy pisze, niż mówi. *Cn. Ad.* 441, lepszy z niego pisarz, niż mówca). Sposob pisania, *ob.* styl, piióro. – §. *transl. fig.* Te pociechy iéy podaio ociec, a twarz łzami pisze. *Morszt.* 38, polóna, benetzt das Geſicht mit Thränen. – §. Woysko u Persów sobie pisał, i lud przyymował. *St. Dz.* 594, t. j. spisował, popisował, zaciągał, er warb ſich dort eine Armee. PISAĆ się czym, na piśmie wyrażać, że czym zostaiemy, ſich ſchreiben, ſich nennen (z. B. beym Schluſſe ein=s Briefes). Ktokolwiek się z was moim przyiacielem pisze, Niech się ściąga tu do kupy. *Min. Ryt.* 3, 297, Żydek iarmarkowy, tu się pisze, tu się maże. *Teatr* 24 *b*, 21, nowy dług zaciąga, by dawny zaspokoić. – §. Pisać się na co, podpisać co, na piśmie zezwalać, zu etwas beyſtimmen, etwas mit unterſchreiben (*oppos.* odpisać się). Piszę się na tę konstytucyą, bo nie może bydź lepsza dla nas. *Gaz. Nar.* 1, 186. Pisać się z kim, z z nim trzymać, iego zdanie podpisać, es mit jemanden halten, ſeine Meynung unterſchreiben. Cały rodzay ludzki pisze się w tey mierze z Kochanowskim. *Kras. Pod.* 2, 186. Pisać się z czym komu, oświadczać mu się, ofiarować mu się z czym, ſich womit an jemanden erklären, jemanden womit eine Erklärung thun. Fiołeczek na ugorze modry, Lubo nań nie tak Hypereon szczodry, Zaraz mu z całą wdzięcznością się pisze, Serce rozwiia i balsamem dysze. *Nar. Dz.* 1, 16. – §. *transl.* Stary dąb spleśniałemi pisze się sękami. *Bardz. Tr.* 571, popisuie się, znamionuie się, pstrzy się, cf. pisany, malowany, upstrzony. *PISACZ, *ob.* pisarz. *PISALNY, –a, –e, do pisania, mogący być pisanym czyli napisanym, ſchreibbar, (*Rs.* писальный, писáтельный od pisania). Niepisalny, trudny do pisania, *inscriptilis, e. gr. illiterata vox, quae scribi non poteſt*, niepisalne słowo. *Cn. Th.* 513. PISANIE, –ia, *n.*, *Bh.* psaní; *Sr.* 1. pisáni; *Vd.* pisanje; *Cro.* piszanye; *Rs.* писáніе; actio, das Schreiben, die Handlung des Schreibens. Narzędzie do pisania, u dawnych styl, rylec, grafka, *Sr.* 1. pisaczi, *Ec.* писáло. Machina do pisania, Schreibemaſchine, *Bh.* pisadlo; *Crn.* pisarda, szkatuła pisarska, *ſtuć, Schreibzeug. Sposób pisania, pióro czyie, styl czyy *Rs.* слогъ. Piękne pisanie, kalligrafia, *Slo.* peknopisebnoſt. – §. *opus*, to co piszą, pismo, die Schrift, das Schreiben; *Crn.* pismu *epiſtola*; *Rs.* грáмота (cf. ramota). Nie iest poetą myśl zdaniem, Który iednym pisaniem Tysiąc i drugi wierszow wnet zgotuie. *Opal. Poet.* Pisanie iest jakiś kształt a wyobrażenie mowy, które zostaie wizerunkiem tego, co się rzekło. *Gor. Dw.* 44. Przyszło pisanie od oyca. *Wys. Aloy.* 59, list. PISANY, –a, –e, *partic.*, geſchrieben, *ob.* napisany, popisany. – §. b) pisany, malowany, pstry, bunt gemahlt; *Sr.* 1. pisány pstry, *Vd.* pisan, mnogofarbast, zvetisben, roshast; *Crn.* pisan *variegatus, multicolor* (cf. *Crn.* pisana mate, z macocha); *Cro.* piszan *ſcr ptus, picturatus*; *Rs.* писанная картина obraz). Skoro dziecię na świat wyydzie, wnet mu złoto na szyię, wnet szubeczki adamaszkowe i koszulki iakoby iakiemu Jezuskowi, pisane i zepstrzone, *Glicz. Wych. F* 3. Już letniczek pisany wniwecz i paski złocone. *J. Kch. Dz.* 115. Czego chcesz ptaszku pisany, Płaszczykiem pstrych piór odziany? *Groch. W.* 570. Lepiéy on kufla świadom albo kart pisanych. *J. Kch. Dz.* 203. Dzbanie móy pisany, Dzbanie polewany. *ib.* 204. PISANKA, –i, *ż.*, malowane iayko wielkonocne, ein gemahltes Oſterey. *Tr.*, *Bh.* ſtraſlice (*ob.* krasny); *Crn.* pirh (cf. pirog); *Rs.* красное яицо. PISAREK, –rka, *m.*, *dem. nom.* Pisarz, *Bh.* pisařik, pisalek; *Sr.* 1. wotpiſmař, pisarſki pomocznik; *Crn.* pisarnek; *Eccl.* писцíй, писчикъ; podpisek, der Schreiber. Pisarek od listów abó przepisowania czegokolwiek, *librarius. Cn. Th.* Pisarek gospodarski, klucznik. *Cn. Th.* Dziś mię Apollo tym uczcił podarkiem, Że mię uczynił twych pochwał pisarkiem. *Zab.* 12, 22. Szląsk nie od Elizeyskich pol nazwany iest, iak o tym baie Niemiecki pisarek Cureus. *Biel.* 97, autorek, pisarz zły, niepoważny, ein Schriftſtellerlein. *PISARKA, –i, *ż.*, kobieta pisząca, kobieta pisarz, autorka, die Schreiberinn, die Schriftſtellerinn; *Bh.* pisařka, pisařkyně; *Rs.* писательница, сочинительница. PISARNIA, –i, *ż.*, PISARYA, –yi, *ż.*, pokoy do pisania, die Schreibeſtube; *Bh.* pisárna, pisowna (*ob.* pisownia), pisebnice; *Slo.* pisatelna; *Crn.* pisarna, spisirna; kancellarya; *Vd.* pisarniza, pisarska jispa, kanzlia; *Cro.* pisarnicza, kanczelarja; *Rg.* pisniza, *archivum*); *Rs.* коммора (*ob.* kantor), подьяческая. Księgi porozkładane leżały po iego pisarni. *Kal. Kr.* 99, 108. Potrzeba, aby się materyalista śklany więcéy bawił w hucie, niż na pisaryi. *Torz.* 268. – Pisarya, *ob.* Pisarstwo. PISARSKI, –a, –ie, *Bh.* psacy, pisařſký; *Sr.* 1. pisárski; *Vd.* pisarski pisarn; *Cro.* piszarski; *Rg.* pisarcki (*Rg.* pisacni, z malarski); *Ec.* писáтельный; *Rs.* писарскій; do pisania abo pisarza należący, pisarzom abo pisaniu służący, Schreibers, Schreibers. Papier pisarski lub kleiowy, Schreibpapier; *Rs.* пищая бумáга. Pisarska szkatuła, *ſtuć. *Cn. Th.*, *Crn.* pisarda, Schreibezeug, cf. pennal, piórnica. – Piaski pisarskie, któremi się świeże pisma pisane potrząsaią. *Aluk Kop.* 1, 328; Streuſand. Pisarski, autorowski, Schriftſteller=, *Ross.* сочинителевъ. Pisarski, od pisarza, n. p. kupieckiego, *Rs.* прикащичій, прикащическій. Pisarski urząd, s. PISARSTWO, –a, *n.*, Pisarya, *Bh.* pisařſtwí; *Slo.* pisarſtwo; *Vd.* pisarſtvu, pisaria; *Crn.* buklovarſtvu; *Rg.* pijsarſtvo; *Cro.* piszárestvo, piszaria; Amt eines Schreibers, Notariat. PISARZ, *PISACZ, –a, *m.*, *Bh.* pijſař, piſeř, piſař; *Slo.* piſar; *Sr.* 1. pisář; *Crn.* pisar; *Vd.* pisar, shribar; *Cro.* piszar, piszecz; *Dl.* piſar; *Sla.* pisár, pisac; *Bs.* pisaç; *Rg.* pisaz, pisalaz (pisas, slikovalaz, z malarz); *Ross.* писарь, писецъ; który co pisze, der Schreiber. Pisarz, który sam z siebie co pisze, składacz, autor, der Schriftſteller; *Bh.* spiſowatel, spiſowník; *Vd.* popisavez, pismosloshnik, kukvopisavez; *Rg.* pisalaz; *Rs.* писáмель, сочинúтель, сказáмель, творéцъ (*ob.* twórca). Wszystkiego świata historyi pilny pisacz. 3 *Leop. liſt Hier.* 7, wyprawca. 1 *Leop.*): Pisarz dzieiów, wierszów i t. d., *ob.* dzieiopis, wierszopis, rymopis, pisorym, pieśniopis, czasopis i t. d. – Pisarz u kupców, czeladnik, der Kaufmannsdiener; *Vd.* razhunſkeh buku sapisar, vpisavez, bukveni priedſtoinik; *Crn.* buklovarnek; *Rs.* сидѣлецъ, прикáщикъ, прикáзной. – §. Pisarz, urzędnik Rzpltéy, mieyski, grodzki etc., der Notarius. (*Rg.* pisaz, pismopomnik, pismohranaz *archivarius*; *Ec.* нача-

ханнцегъ, писменоначальникъ *archigrammateus*). Pisarze W. K. i X. L. urzędnicy stanu; których powinność bydź przy kancellaryi Koronney. *Kras. Zb.* 2, 367. Oprocz hetmanów miały oba woyska Koronne i Litewskie swoiego osobnego pisarza polnego, do którego należało czynić rewizyą żołnierzy i koni, każdego napisać, zasługi wyliczyć. *Papr. W.* 2, 234, *Skrzet. P. P.* 1, 200, der Feldnotarius. PISARZOWY, -a, -e, do pisarza należący, Schreibers-; *Rs.* писчій, сочинительскій. Ku czytelnikowi przed *Quincunxem* krótka pisarzowa prośba. *Orzech. Qu.*, autorowa, des Schriftstellers Witz. Sieniawski mężnie czyni, w tąż Pisarzowa tam ochota widoczna. *Leszcz. Claff.* 79, t. j. pisarza polnego, des Feldnotarius. PISARZOWA, -y, ż., żona pisarza, des Notarius Gemahlinn. PISARZOWNA, -y, ż., córka pisarza, des Notarius Tochter. PISEMKO, *ob.* pismko, pismienko.

Pochodz. *pisywacz, pismienny pismiennik, pismo, pismenko, pismak, pismarek, bayłopis, czasopis, dziejopis, cynałopis, gwiazdopis, herbopis, krajopis, ziemiopis, rodopis, pieśniopis, wierszopis, rymopis, rymopiſtwo, pisorym, pisoryma, pisorymſki, pisorymſtwo, pisownia; dopisać; napisać, nopis; opisać, opis; odpisać, odpis; podpisać, podpis; przepisać, przepis; rozpisać, rozpis; spisywać, spis, spisek, spiſkowy; rękopismo; ſkoropis; wpisać, wpis; wypisać, wypis; zapisać, zapis.*

1) *PISIA, -i, ż., gatunek materyi bawełnianey, Tripp, Plüſch. *Tr.*, *ob.* Plisia.

2) PIŚIA, *Pot. Jow.* 2, 21, wſtyd białogłowſki.

PISK, -u, *m.*, piskanie, piszczenie, piśnienie, wydawanie tonu cienkiego piszczącego, *Bh* pištanj; *Crn.* pisk *fistulatio*, (*Crn.* pish *procella*); *Vd.* pisk, sushishg. svishganje (cf. świst); *Rs.* пискъ, писклявый: das Pfeifen, pfeifen. Dzierlatka z swemi piskłęty panią się gaiu bydź mieni, Który, gdy się przebudzaią, piskiem ich bywa przeięty. *Teatr* 53 *d*, 57. I wy ptaszęta chwalcie boga swym piskiem. *Wad. Dan.* 85. Kto ptaka chowa z pisku, będzie miał *ono w zyſku. *Cn. Ad.* 392. Ja wezmę upominki, i podobno z zyſkiem Będę lepszym; a wy się uweſel ie piſkiem. *Sim. Siel.* 19. Ezechiasz zakazał snów wykładać, także pisku ptaszego. *Zabł.* 285. Pisk w uszach. *Petr. Wod.* 15. Pomocna ta woda piskowi i głuchości w uszach. *Sixt. Sth.* 222. PISKNĄĆ, PISNĄĆ *cz. idntl.*, PISZCZEĆ, -ał, -ę, *cont.*, Piskać, piskotać, piskoce *czſtl.*, *Bh.* pištnauti, pištěti, pištati, pištati, pištim, ſicim, ſiceti; *Sr.* 2. piſchcjaſch; *Sr.* 1. pišću, pišlam; *Rg.* piukati; (*Rg.* pisetati, *Jt.* zampillare); *Bs.* pisetati, zvjezdati, piglitati, pinkati, pipliti, činiti glas od pipleta; *Cro.* piachim, piszkam, piuchem, pivchem (*Cro.* piszkúchem *anhelo*); *Vd.* piskati, shvisgati, shivkam, svishetati, svillim (cf. kwilić); *Crn.* shivkam (*Crn.* piskam *fistulo*); *Dl.* szviriti; *Ross.* пискнуть, пискать, пищать, пикнуть, пикать, свистать, cf. *piknąć, pikać, cf. *Lat.* pipire, cf. *Ital.* fischiare, *Lat.* fistulare); piskliwy, świszczący, odgłos wydawać iak piskłęta, ptaszęta, kurczęta, pipen, einen pipenden oder pfeifenden Ton von ſich geben. Kurczę piszczy. *Tot. Saut.* 89; *ob.* piskle, piskląko). Zobaczyła ptaszynę iękliwie piszczącą. *Przyb. Ab.* 53. Pliszki piszczące. *Ban. J.* 3 *b.* Kwiczoły piskały. *ib. J.* 3 *b.* Sieguły piszczały. *ib.* Zgodnie z kosem iaskołka piskoce. *ib. J.* 4. Jeleń i sarna piszczała. *ib. J.* 2. Jastrząb' piszczy *Ec.* истребъ пищитъ. - *transl.* Wychodź mi zaraz iaszczurko chytra, Będziesz mi ieszcze dzisiay dobrze piszczała. *Teatr* 55 *d*, 12, iękała, du ſollſt mir heute noch pfeifen. Nędznik piszczy przede drzwiami twemi. *Rey Pſt. O.* 4. Skarb w xięſtwie zniszczon, chłopek nędzny piszczy, Żołnierz go głodny, gdy nie płacą, niszczy. *Strjik. Gon. L* 3. - *aliter* W tych rękach piszczy, a nic się nie boi, Jeszcze przeszydza, błazna ze mnie ſtroi. *Paſt. F.* 114; gwiżdże, świszcze urągaiąc albo z ukontentowania). - §. b) Ani pisnąć, ani trunąć, ani bąknąć, gęby nie otworzyć, naymnieyszego głosu nie wydawać, ani tchnąć, cf. gąſtać, mruknąć, auch nicht einmal mucken, keinen Laut von ſich geben: *Bh.* ctnauti, cetnauti, ctnu, ctnu; *Crn.* zhèrhniti; *Vd.* mumlati; *Cro.* chmergnuti, chmergam; *Rg.* kàrknuti, prokarknuti; *Rs.* пыхнуть, пыхчу, жухнуть, кукать, кукнуть. Kościoł w smutku bez psałterza, nikt i pisnąć o drugiego nie śmie. *Sk. Dz.* 1138. Przeciw tym rzeczom ani pisnąć nawet nie można. *Teatr* 11, 35. U panów ledwie piszą. *Wad. Dan.* 37. Gdyby Turczyn naymniey pisnął przeciw Mahometowi, Wnet będzie ku spaleniu miał ogień gotowy. *Paszk. Dz.* 50. Kto lepiey odemnie śpiewa? przy mnie ani piśnie Hermogen sławny śpiewak. *Hor. sat.* 122. - *Transitive*; słowo pisnąć, nur einen Laut hören laſſen. Jeśli mi ieszcze słowo pisniesz, to... *Teatr* 8 *b*, 84. Tylko mi słowko piśniy. *Teatr* 1 *b*, 12. Gdybym tylko słowo pisnął, twoy pan wnetby ztąd wyleciał. *Teatr* 17, 82. Słowa nie pisnę. *ib.* 3 *d*, 55. Nikt na niego ani słowka nie piśnie. *Teatr* 7 *c*, 76. - §. *Neutr.* piszczy mi w uszu, dzwoni w uszu, es klingt mir in den Ohren, die Ohren gällen mir. Brzmienie albo piszczenie w uszu. *Sien.* 88; świszczenie, szum w uszach, dzwonienie). - *Prov.* piszczy mi to w uszach. *Cn. Ad.* 852; pamiętam to; frasuię się o to; cf. psy za uchem wyią; kot za uchem wrzaśnie). Komu prosię zginie, temu w uszu piszczy. *Rys. Ad.* 23. - §. *transl.* piszczą mi zęby na co, bardzobym rad, *vehementer cupio. Mącz.*, *Cn. Ad.* 1321, oſkoma mi, ślinka mi przychodzi na co, die Zähne wäſſern mir nach etwas, ich habe großen Appetit dazu. Piszczą mu zęby dla głodu, *pruriunt dentes Mącz. Prurire in pugnam* piszczeć, chciwym bydź albo drżeć na bitwę. *Mącz.* - 2. Piſknąć, pisnąć, piſkać na piszczałce, pfeifen, auf einer Pfeife oder Flöte blaſen; *Sla.* svirati; *Bs.* sviriti; *Eccl.* свирѣти. Ptaśnik cudnie piska, gdy ptaka ułowić chce. *Kosz. Lor.* 47. Piszczkowie pięknie mu piſkali. *Rey. Wiz.* 70 *b.* Piſkaliśmy wam, a wyście nie tańcowali. *Sekl. Luk.* 7, *Bud. Math.* 11, 17. Piſkaliśmy wam, a nie ſkakaliście: *Zrn. Pſt.* 3, 621. Snadnie rozeznać, co cudnie piska, a co nikczemnie łęczy. *Rey Zw.* 16. Dobry żołnierz, biegaiąc przez rózgi, na to tylko żali się, iż mu ſzyſer piszczy nad uchem. *Boh. djab.* 3, 93. Piszczałka, ieśli nie poda rozdzielnych głosów, iak będzie rozumiano, co się na niey piska albo gra? *Leop.* 1 *Cor.* 14, 8. *W. ib.* - Dwóch piszczków równo doſkonałych co do sztuki piskania. *Petr. Pol.* 236. Dzień święty obchodzą piſkaniem, bęknaniem. *Rey. Ap.* 11, *Gor. Sen.* 238. Całą noc pić, ſkakać, bęknać, piſkać. *Rey. Zw.* 114, lusztykować, bonować).

Slo.

Slo. na gebne gagby p.ſkać iedną piosnkę śpiewać). Piſkać w garść. *Glicz. Wych. L* 2 *b.*, w garść chuchać, cf. łapę lizać). Zapisawszy wszyſtko synom, sam piszczy w garść, i z mantyką do lasa na grzyby chodzi. *Groi. Obr.* 126. PISKLĘ, – ęcia, *n.*, PISKLĄTKO, – a, *n.*, *Bh.* piſtle; *Sr.* 1. piwcju; (*Sr.* 2. pilé, pilctko gąſka); *Vd.* pish, pishe, z kurczątko, *plur.* pisheti, pisheta, piszhenei, z kurczęta; (cf. *Vd.* pishetar, z kurzy przekupień, *Vd.* pishetnik, z kania); *Crn.* pishé, pishka, pipleze, pshana; *Cro.* pische, pischenczi, piszenka, piplę, piplich, piplicza, z kurczątko; *Bs.* piple, piplicch, kokoticch, cf. *Bs.* golisc, ptcch bez perja; *Sla.* pille, pillichi; *Rg.* piple, pipleta, piplich, pivcich, piplesczc, pipliza cf. *Rg.* gôlaz, ighlicjar; *Rs.* птенецъ, птéнчикъ, дѣтёныш, дѣтенышекъ; *Ec.* птичищъ, птищъ; ptaszątko ieszcze nie opierzone, piſklące, ein Küchlein, ein junges noch nicht flügges Vögelchen, das nur noch pipt. Pilnie uważać, czy iaie iest sposobne do wydania piſklęcia. *Brzoſt. duch.* 57. Gurnie kokosz pod ſkrzydła piſkięta. *Pociey* 390. Ptak, przy gołych co piſklętach siedzi, By ich nie pożarł wąż, z strachem się biedzi. *Mon.* 70, 553. Ten smok ośm drobnych piſklątek zadławił, I z niemi wraz dziewiątą maciorę ich strawił. *Dmoch. Jl.* 41. Młodziuchne piſkięta dziewczątki około niey ſkaczą. *Teatr.* 53 *d*, 17. Gromada piſkląt gołych. *Przyb. Milt.* 225, *Zab.* 14, 281, *Bals. Niedz.* 1, 8. Ptaki do póty piſklętom swoim żywność do gniazda noszą, póki piſkięta, przez nabycie ſkrzydeł i siły, nie ſtaną się zgoduemi do szukania żeru. *Bals. Niedz.* 1, 373. Ptaszęta piſklętom swoim równie udzielaią pokarmu. *Pilch. Sen. Iliſt.* 2, 102. PISKLIWY, – a, – e, PISKLIWIE *adv.*, *Bh* kuſkawa; *Rs.* писклявый, piszczący, piſk wydaiący, głosu cienkiego przeraźliwego; świszczący, pipend, pfeifend. – Tam rożne roie słowików lecą, może i twoię znaydziesz między gminem piſkliwym kochankę, słowiku. *Zab.* 14, 229. Piſkliwa dziatek zgraia. *Zab.* 15, 173. Krzykną trąby i kotły, i piſkliwe surmy. *Pot. Arg.* 266. Piſkliwym głosem narzekała. *Zab.* 15, 29. płaczliwym, iękliwym, weinerlich, wimmernd).

Po hodz. piszczek, piszczałka, piszczel; cf. pvſk.

PISKORZ, – a, *m.*, *Boh.* piſkoř, piſtora (*Boh.* piſkoř *gatus lota*, *Morav.* piſkor pieniek pióra, *Bh.* piſt); *Sr.* 2. piſkor; *Crn.* pishkúr; *Cro.* piſkòr, piſkur; *Bs.* piscor; *vidkov.* cik; *Rg.* piſkor, cik; *Sla.* chik; *Ross.* писарь, пескарь, вьюнъ, вьюнок, вьюнóчикъ; *Ger.* der Beiſſker, Peißker, Pisgurre, ein Fiſch. Piſkorz *cobitis foſſilis*, ryba ślizka, w i ziorach błotniſtych; błotem żywie. Chowaią ie w ſklannych naczyniach dla poznawania odmian powietrza. *Zool.* 182. Kręcą się, iak posolony piſkorz. *Pot Zac.* 205. Wyśliznie się iak piſkorz. *Cn, Ad.* 1287, *cf.* wykręcić się sianem; zamąciwszy umknął, entſchlüpfen). W mętney wodzie prędzey się piſkorze łowią. *Jan. Lig. F* 3 *b*, ob. w odmę'e ryby łowić). A mnie piſkorz. *Cn. Ad.* 5. *in partibus pisciatorum communi speranza captorum, parochus sub tarchae ophidion, sibi engullam assignavit; ego semper fero*, ich komme zu kurz, bekomme das Ebl beſte. Ksiądz do klechy: a toż tak; tobie piſkorz, a mnie węgorz; a klecha na to: a mnie przecię piſkorz *Rys Ad.* 75, lepiey rydz, iak nic; cf. dobra Matyaszowi plotka; dobra pasmucha). Ubogiemu wszędzie piſkorz. *Fr. Ad.* 57, *Cn. Ad.* 545, es zieht immer den Kürzern. Po śmierci rodziców ſtarsze dzieci zawsze lepiey się maią, młodszym zawsze piſkorz. *Haur Sk.* 242. Dwey abo trzey z publicznych funduszów chudoby swoiey poprawili; a wszyſtkiey oyczyznie piſkorz. *Star. Ref.* 12, *Grod. Diſk. C* 3 *b*, *Błaż. tl. B b*, *Chroſć. Fars.* 389. Choroba ta płód zabiia, a w tym i matka nie bez piſkorza. *Cziach. G* 2, bez szwanku, niebezpieczeńſtwa). Zwyciężł darami oboie! By. Radbym z chęci, Cóż gdy się piſkorz w mey kieszeni kręci? *Min. Auz.* 19. cf. pisus.

*PISLNIANKA *ob.* Pilśnianka.

PISMAK, – a, *m.*, PISMAREK, – rka, *m.*, *dem.*; *Boh.* piſák, *contem.*; z pisarz, piſarzyſko, bazgracz, ein Schreiber, Schmierer. Lichy pismak. *Zab.* 12, 168 *Zabł.* Mały pismarku, ty w butney minie Mniemasz, że cały parnasa w twey czuprynie. *Zab.* 9, 97 *Jżyck.* PISMIENKO *ob.* Pismko. PISMIENNIK, – a, *m.*, pismienny człowiek, literat, w pismach biegły, ein Schriftgelehrter; *Slo.* piſmonoſa; *Vd.* pismosnanz, pisma vuzhen; *Crn.* liſtmarnék; *Bs.* kgnisgevan, kgnisgnik; *Rg.* kgnixnik (cf. kaięga); *Rs.* книжникъ, грамотѣй, грамотникъ; *Ec.* письмéнникъ, ученый грамотъ человѣкъ, грамотной, книжникъ. Zawile wrzucono kweſtye tak, że ich nikt zgadnąć nie mógł z pismienników. *Wad. Dan.* 26. Bezzakonni ci pismiennicy. *Pim. Kam.* 242. – §. *aliter.* Panowie Pismiennicy, którzy tego chcecie, aby was samo pismo sądziło, słyszycie iak pismo sądzi te wasze herezye. *Birk. o Ex.* 2, do tych, co samego Pisma S. się trzymaią, oprócz niego żadney w religii powagi nie uznawaiąc). – *W rodz. żeńſk.* pismiennica, cf. sawantka, *Rs.* грамотѣйка, грамотница. PISMIENNOSC, – ści, *ż.*, nauka pisana, wiadomość pism, znaiomość pism, literatura, Schriftverſtändigkeit, Schriftkenntniß, Literatur, *Bh.* piſemnoſt, piſebnoſt; *Vd.* pismosnanoſt; *Cro.* szlovoznanoszt, piszmoznanaztvo; *Rg.* kgnixenſtvo, kgnixna mudros; *Ec.* книжество, ученïе книжное или ученость. PISMIENNY, – a, – e, – ie *adv.*, od pisma lub pisania, Schrift-, Schreib-. *Boh.* piſemný, piſebný, piſebnj; *Slo.* piſebni; *Sr.* 1. piſmikowé, *Sr.* 2. ſ'piſmom; *Vd.* pismouni, pisliu, pisan, ſkus pismu, po pismeh, popiſemſki; *Rs.* письменный, писáтельный, писальнѣй, грáмотный. Korzyſtaiąc z nieograniczoney wolności druku, natychmiaſt seymowi piſmienną wypowiedzieli woynę. *Liſt. K.* 2, 8, t. i. na piſmie, piſmami, na seym nacierali, *ob.* piſmowe szermierſtwo, ein Federkrieg. Litwa siedziała nieznaioma w niepamięci piſmienney, aż do początku trzynaſtego wieku. *Nar. Hiſt.* 5, 6, nieznaioma piſarzom; zapomniana w piſmach, ohne ſchriftliche Erwähnung; von Schriftſtellern oder Geſchichtſchreibern vergeſſen, übergangen; ohne Schriftdenkmale). – §. Ta rzecz inaczey się dowodzić nie może, tylko z wyroków piśmiennych. *Bals. Swięt.* 393, *hoc loco* z wyroków Pisma Swiętego, aus der (heiligen) Schrift. – b) *actiue* piſmienny człowiek, piſmem lub piſmami, księgami się bawiący, ſchriftverſtändig, ſchriftgelehrt, im Schreiben und Schriften bewandert, mit Schreiben oder Schriften umgehend; *Crn.* liſtmarn; *Vd.* pismosnajózhi, liſtamarn; *Cro.* piszmoznan, knigoznan; *Ec.* книженъ. Gm n niepiśmienny, słyszał coś o tym, i potomkom podawał. *Nar. hiſt.* 11. Mnożą się w niepiśmiennym wieku baśnie. *ib.* 285.) W wiekach niepiśmiennych, piſarze więcey z tradycyy gminnych;

niżeli z pewnych dowodów, kroniki swoie układali. 15. 3, 17, nie znaiących pisma, nicht ſchriftverſtändig, ohne Kenntniß der Schrift, oder Schreibekunſt. Za dawnych krolow duchowieństwo, iako samo tylko pismienne, przodkowało zjazdom. *Nar. Hſt.* 4, 43. Pismiennemu a gospodarnemu człowiekowi, potrzebny zawsze w domu kalendarz. *Haur Sk.* 112. Radbym od was pismiennych ludzi co słyszał. *Rzecz. Zł. C* 4, od was literatow, sawantów). Wrzeszczeli niedawno mniey pismienni bracia nasi, na książki mądre, o skutecznym rad sposobie. *Mon.* 65, 358. PISMKO, PISEMKO, PISMENKO, PISMECZKO, - a, *n.*, *zdrbn. rzczwn.* pismo, ein Schriftchen; *Boh.* psaniczko; *Bs.* pisanje, *Ec.* nate writing. Teraz wychodzi wiele pismek małych w tey okoliczności. *Pam.* 85, 1, 246. PISMO, - a, *n.*, *Bh.* piſmo (*Bh.* piſmena, piſmè litera); *Slo.* piſmo: *Sr.* 1. piſmo, piſmo, *Sr.* 2. piſmo; *Crn.* pismo, pisanje, (pismu, *epiſtola*), pisaniza; *Vd.* pismu, pisanu, pisaniza, pis (*Vd.* pismu, list, z list *epiſtola*) *Cro.* piszmo; *Rg.* pismo, pismo, *Bs. et Sla* pismo; *Rs.* письмо, грамота (cf. ramota); (*Ec.* писемъ litera, gloska). Karakter, litera abo litery *Cn. Th.*, Schrift, Schriftzeichen, Buchſtabenſchrift. Bulgarowie pożyczywszy *bueztabów* od Greków, poczęli *pisać* iako tako; od Bulgarów potym Rakowie, Serbowie, Ruś *pismo* wzięli. Nastało zaś *pismo* Czeskie, z łacińskich liter, iuż polerowniejsze. *Gor. Dw.* 46. Pismo nieczytelne, niewyraźne, nierzetelne, nieznaczne. *Cn. Th.* 541. Pismo prędkie, skrócone *v.* abbrewiacye, tytle. Pismo taiemne *v.* cyfry. Pismo drukarskie, z litery drukarskie, *Vd.* shtamparske zherkve, Druckerſchrift, Druckbuchſtaben. Pismo w drukarni znaczy powszechnie wszystkie gatunki liter. *Mag. Mſk.*, cf. petyt, nomparel, garmont, mytel, tercya; cf. rozbierać pismo. - §. Pismo, z pisanie, abo to, co napisano, das Schreiben, das Geſchriebene, die Schrift. Pismo iest kopiią mowy. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 28. Mieysce opuszczone w piśmie, łuka, przerwa pisma, *Rs.* прописка, *adj.* прописный, O Sewerze nie ma pisma, co się z nią stało. *Sk. Dz.* 124, niemasz śladu w pismach; nie pisano o tym, man hat darüber nichts Schriftliches; findet davon nichts bey den Schriftſtellern. Iest pismo, iż bóg Filistynów nie wygładził, aby niemi lud swóy ćwiczył. *Sk. Kaz.* 77 *b*, pismienny dowód, wzmianka w pismie; tak napisano stoi). Pisma, skrypta, księgi, papiery, Schriften, Bücher. Pismo, dzieło, księga, *Rs.* сочиненїе, творенїе. Zwyczay iest w wielu ięzykach, że pismo zowią imieniem tego, który ie pisał. *Sekl.* 107, n. p. czytałem Cycerona, Wirgiliusza, Niemcewicza, t. i. pisma czyli dzieła ich. - §. Pismo, z Pismo Święte, bibliia, *Vd.* svetu pismu, svete pisme; *Cro.* szvete piszmo; die (heilige) Schrift. Pisma S. są całą bibliią starego i nowego zakonu, porządnie od oyców przyięte, albo kanonizowane. *Hrbſt. Odp. D* 4 *b*. Krew' częstokroć w piśmie duszą się zowie. *Birk. Zyg. B.* Chcą ewanielicy, aby ich samo pismo sądziło. *Birk. o Ex.* 2. Wierzą w to, iak w pismo, iak w ewangeliią. *Man.* 71, 209. - §. *aliter* Męczeństwo S. Szczepana wypisane od Metafrasta z łacińskiego na Greckie pismo *St. Zyw.* 2, 83, i. e. ięzyk, in griechiſcher Sprache). - §. Na piśmie, pismem, (cf. czarne na białym), ſchriftlich. Wszedłem dawniey z Wac Państwem w niciakie umowy, Lecz nie na pismie, wszak to było tylko słowy. *Niemc. P. P.* 88. Nie wszedł ieszcze z nim w żadne na piśmie obowiązki. *Nar. Hſt.* 4, 217. Na piśmie potwierdzić, *Vd.* sapismati, s' pismam sapriszhati, poterditi, cf. zapisać). Chciéy wszystkie to uwagi zebrać na pismie. *Teatr* 30 *b*, 14, piorem zebrać). PISMOWY, - a, - e, od pisma, na pismie, przez pismo lub pisma, Schrift-. Rok 1585 był czas pismowego o dziesięciny szermierstwa. *Czack. pr.* 1, 322, *ob.* piśmienna woyna, ein Federkrieg. *PISMOLEY, - eia, *m.*, giser, czyli odlewacz charakterów drukowych; *Vd.* zherkni vlivez; *Ross.* словолитецъ, словолитчикъ, der Schriftgieſſer. (PISNĄC *ob.* Piskać, Piskną). PISORYM, - a, *m.*, rymopis, wierszopis, poeta, *Vd.* smislenik, smishluvauz, der Dichter. Wirgiliusz, sławny pisorym. *Petr. Ek.* 58; *Mon.* 75, 590. Czy ten ma bydź pisorymem, Co sobie głupiey fantazyi dymem Głowę zaraził? *Opal. poet.* Pisorymów to zwyczay sto głosów przyzywać, Sto ust i sto ięzyków na wiersze zdobywać. *Słonk. Pers.* 29. Pisorymowie. *Syxt. Szk.* 206. PISORYMA, - y, *ż.*, PISORYMKA, - i, *ż.*, *Urs. Gr.* 117, Rymopiska, wierszopiska *poetria*, die Dichterinn. Pisoryma Safo osobliwa. *Chrośc. Ow.* 214. PISORYMSKI, - a, - ie, PISORYMY, - a, - e, wierszopiski, rymopiski, poetycki, dichteriſch. Wawrzynowy otaczał wieniec pisorymskie skronie. *Zab.* 12, 17. *Przecz Styga, ciem i marnych przeswisk się boicie *Pisorymich wymysłów, *materiam vatum? Zebr. Ow.* 380. PISOWNIA, - i, *ż.*, *Boh.* pisowna mieysce gdzie piszą, pisarnia, kancellarya). Pisownia, wyraz nowy, *orthographia*, znaczy tę część gramatyki, gdzie się daią reguły pisania. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 5, die Rechtſchreibung, *Slo.* dobropisebnoſt; *Crn.* pravopisnoſt, dobropisnoſt; *Vd.* pravopisnoſt, praupisanje; *Sla.* pravopjsanje, slovosloxnòst; *Rs.* правописанїе. Natura pisowni iest wierne malowanie mowy ustney. *ib.* 3, *p.* 40.

*PISTAŁ, PISTOŁ, PISZTAŁ, - u, *m.*, *Ross.* пѣсмъ, *Lat.* pistillum; z tłuk moździerzowy, die Mörſerkeule. Gdybyś stłukł głupiego w moździerzu, iako grucę biią z wierzchu pistałem - - *Leop. Prov.* 27, 22. Anaxarchę kazał król do moździerza wrzucić, i żelaznemi pistołami tłuc. *Petr. Et.* 128. Cukier utłuc dobrze drewnianym pistałem. *Sien.* 537.

PISTOLET, - u, *m.*, PISTOLECIK, - a, *m. dem*, *Boh.* pistole, pistolka, bambitka, bandytka, ručnička (cf. rusznica); *Sr.* 2. pištola; *Slo.* pištole; *Hg.* pistoly; *Crn.* pukshesa; *Vd.* pistola, samokres, pukshiza; *Sla.* pishtòle; *Cro.* pistola, sachnicza; *Ross.* пистолетъ, пистолетчикъ, пистолетецъ, gatunek krótszey ręczney strzelby, *Angl.* pistol, *Gall.* pistole, pistolet, *Ital.* pistola, *Ger.* die Piſtole, ein Schießgewehr. Otoż parę pistoletów, biy się. *Zab.* 13, 83. - b) pistolet, z *Franc.*, gatunek monety złotey Francuzkiey albo Hiszpańskiey, Louisd'or, die Piſtole, eine Goldmünze. Pistolety Hiszpańskie, dukaty Włoskie, etc. *Sum. Um. B b.* PISTOLETOWY, - a, - e, od Pistoletów, *Vd.* pistolni, Piſtolen-. Pistoletowe oltro.

PISTUGA, - i, *ż.*, ryba bardzo podobna do czeczugi, może ta sama, którą dla szorstkiey skóry dawniey raszplą nazywali, Raſpelfiſch, eine Art Sterlet; z morza do Dniepru wychodzi. *Kluk. Zw.* 3, 62.

PISYWAC, - al; *Pr.* pisywa, pisuie, *Act. Freq. Verbi* Pisać,

Bh. pisáwam, pisám, psáwám; *Rg.* pisávati; zu ſchreiben pflegen, oft mit Verachtung. Jak Staniesz w Warszawie, pisuyże do mnie. PISZCZAL *ob.* Piszczel. PISZCZAŁKA, – i, *ż.*, *dem. nom.* Piszczel, PISZCZAŁECZKA, – i, *ż.*, *dem. nec*; *Boh.* piſtěla, piſtala, piſtialka, piſtalka; *Slo.* piſtěla; *Sr.* 1. pijcjel, pijcjalka, tarakawa. *Sr.* 2. ſchwikala, barzawa, bagnawa; *Crn.* pishav; *Vd.* pishál, pishie, pishou, pisheu, pishala, pisheła, piſkalu, pishalu, pishauka; *Cro.* pischal, szvirala, svèglya, sip; *Dal.* surla, szvirale; *Hg.* sijp (cf. surma, siposz); *Rg.* svardonisz, sviroka, sviralla (cf. świerczeć), svijdallo, zvixdak (cf. świstać); *Bs.* svjeralla, svirallia, svirka, surla; *Ross.* писчалка, пискулька, посвистель (cf. świst, poświst), сипóвка (cf. siposz), сопель, сопелка (cf. sopel), свирѣль, свирѣлка, дуда, дудочка (cf. dudy); *Ec.* цѣвница (*ob.* cew, cewka), букъ (cf. buk); inſtrument do piszczenia lub piſkania, fuiarka, flet, die Pfeife, ein Rohr darauf zu pfeifen. Derwisze muzykę piszczałki wydoſkonalili, iak może znieść ten inſtrument. *Klok. Turk.* 171. Piszczałki w organach, Orgelpfeifen, bywaią sosnowe, iodłowe. piszczałki w kramach przedayne, fuiarki, bukowe. *Kluk. Rosl.* 2, 163. Kto nie da na piszczałkę, ten w nią nie gra. *Rys. Ad.* 81, darmo nic). Na piszczałkę ieſt, a na świeczkę niemasz. *Rys. Ad.* 41, na zbytki są pieniądze, na potrzeby niemasz. – *Prov. Cro.* konya za svèglyu dati, z konia za piszczałkę dadź, cf. siekierkę za kijek). – Piszczałka wodna, słowik robiony, *merula. Cn. Th.*, do wabienia ptaków, die Lockpfeife, *Rs.* пищухъ. Gdy kto umie piszczałkę, albo *kuwiek, iak niegdzie zowią, na to przyprawić; padaią też i na to śrzednie ptaki. *Crasc.* 688. – 2. piszczałka, rura głosowa, oddechowa, krtań, die Luftröhre, die Stimmröhre. Cebula głos iasny czyni, bo piszczałkę w gardle wychędoża. *Syr.* 866. Krtań abo piszczałka przez którą dech puszczamy. *ib.* 299. Lekarſtwo to piersi miękczy, i chropawość piszczałki dychawicznéy odwilża. *Spicz.* 122. – §. *Botan.*, *Cicuta*, Świnia wesz, albo piszczałka. *Haur Ek.* 178. Wütherich, Waſſerſchierling. – 3. Piszczałka nożna, *ob.* piszczel. – 4. Piszczałka, ryba, *fiſtularia*, cienka na kształt długiey piszczałki; znayduie się w morzach Amerykańſkich. *Zool.* 184, ein dünner langer Fiſch, Rohrfiſch, Röhrfiſch, Pfeifenfiſch. PISZCZAŁKOWAĆ, – ał, – uie, *A. t. ndk.* Piszczałkowanie, sposób rozmnożenia drzew, iak szczepienie, oczkowanie, kożuchowanie. Z gałązki pieńka na dwa cale zedrze się piszczałka; z równey gałązki urodzayney zdymuie się piszczałka, i włoży się w tamtę. *Kluk. Rosl.* 2, 121; Bäume fiſtuliren, eine Art des Oculirens oder Pfropfens. PISSZCZAŁKOWATY, – a, – e, – o *adj.*, dziurawy wzdłuż *fiſtulatus Cn. Th.* 169, röhrig, wie eine Pfeife; cf. dęty; *Rs.* дудчатый. PISZCZAŁKOWY, – a, – e, od piszczałek, do piszczałek należący abo zgodny, Pfeifen-. Dziurki piszczałkowe. *Tr.* Trzcina piszczałkowa, do piszczałek dobra, *fiſtularis calamus. Cn. Th.* – b) piszczałkowy, od nożnéy piszczeli, die Röhrbeine oder Röhrknochen betreffend. Nerw piszczałkowy, na wewnętrzney ſtronie nogi. *Krup.* 1, 226, *nervus tibialis.* Żyła piszczałkowa *ib.* 3, 81. Artery a piszczałkowa. *ib.* 3, 80. PISZCZEĆ, Piszczę *ob.* Piſkać. PISZCZEK, – szczka, *m.*, *Bh.* pisſteć, piſſać, *f.* piſtačka; *Slo.* piſtať; *Sr.* 1. pišťak, pijcjak; *Crn.* piſkavz, *Vd.* pishiz, pishez, piſkar, pisarez, *f.* piſkauza; *Sla.* sviràcz; *Rg.* sviralaz, sviraz, surlar, glúmaz; *Bs.* surlar, koji sviri; *Cro.* piszkach, sipus, *f.* piszkachicza; *Hg.* sipos; *Rs.* пискунъ, свирѣльникъ, сопѣлъ, сиповщикъ, дудошникъ, (cf. dudarz); *Ec.* свирецъ, цѣвничникъ (cf. cew); co na piszczałce piſka, surmacz, siposz, der Pfeifer. Gromady trębaczów i piszczków. *Pilch. Sall.* 284. Głos lutniſtów i muzyków i piszczków. *Leop. Apoc.* 18, 22, *Radz. Math.* 9, 23, *Pot. Sył.* 521. Nieuczonego, który bogaty ieſt, pochlebcy i oratorem i poetą, i malarzem i piszczkiem czynią. *Kosz. Lor.* 44 *b*, muzykiem). *Prov.* Pomaga mu to tyle, ile łysemu grzebień, ślepemu zwierciadło, głuchemu piszczek. *Birk. Ex. E* 4 *b*, na nic mu się nie przyda). Bębennicaś, ſtaray się u piszczka o żonę. *Papr. Kol. D* 2 *b*, ſtaray się o równią). Piszczek pogrzebny na ſtypie, *ſiticen Cn. Th.*, der Leichenbläſer, Leichenmuſicus. *Prov.* Piszczek na ſtypie. *Cn. Ad.* 851, nieprzyiemny; Nieprzyiemna, żałosna piosnka, eine unangenehme Muſic; *Ingratus ſermo vel cantus*, cf. Jak w kiy trąbił). Mam się iak piszczek na ſtypie. *Cn. Ad.* 479, *ſi ad morem priſcum respicias*, z był dobry miałem; *nam olim in funeribus tibicines et praeficae bene tractabantur; ſi autem noſtra tempora conſideres, dictum illud deteriorem in partem accipiendum.* *Gądki i piszczki masz rozumieć nie tych, którzy się uczciwą muzyką przyſtoynie zabawiaią; ale owych, którzy się od karczmy do karczmy tułaią, albo z pieſkami tańcuią. *Szczerb. Sax.* 16. – 2. *Milit.* Pospolitą kartaunę piszczakiem zowią. *Archel.* 19, eine Cartaune, *ob.* piszczel. PISZCZEL, – i, *ż.*, *PISZCZEL, – u, *m.*, *Bh.* piſtala, piſtěla; *Sr.* 1. pijcjel; (*Sr.* 1. pijcjele organy, pijcjelnik organiſta); *Crn.* pishav, pishal; *Vd.* pishál, pishou, pisheu, (cf. *Vd.* pishau, pishal, z faſka od piwa; *Sla.* pisak ú jedne svíralu, z munsztuk u piszczałki); *Cro.* pisak ú jedne sviralu, z munsztuk u piszczałki); *Rs.* пищаль, (cf. *Ital.* fiſchio, *Lat.* fiſtula) свистокъ; narzędzie, niby rura, do piſkania, die Pfeife darauf zu pfeifen, die Rohrpfeife, das Pfeifenrohr. Pan Bożek ze trzciny woſkiem zlepione dudki zrobił, z nierównych piszczeli złożone. *Otw. Ow.* 42 *et* 308. Grayże teraz piosneczki, dam ci piszczel krzywy. *Zab.* 9, 378 *Eys.*; cf. surma). Piszczele zowią trąby, pnsany, pomorty, szałamaie, dudy Polſkie, i wszelakie wielkiego głosu piszczałki. *Petr. Pol.* 2, 374, fuiary, flety, cf. dęta muzyka). – Piszczele w miech schował. *Rys. Ad.* 71, *pumidore perculsus, licentiam in loquendo compreſſit*, cf. miſtrz idzie; pan idzie, cyt! er hat die Pfeife in den Sack geſteckt, er verſtummte. – §. W hucie ſklaney, piszczał, naczynie żelazne iak cybuch z dziurą, poltora łokcia długości, w drzewo osadzone. *Torz.* 56, ein Inſtrument in der Glashütte. – *§. Piszczel, gatunek armaty, *Rs.* пищаль, n. p. Hetman ſtał na placu śmiele, Nie dbaiąc nic na działa, ni dralińkie piszczele. *Stryik.* 729, (cf. *Ross.* пищальникъ kanonier, пищальный armatny). – b) *piszczel, dętość wewnętrzna, piszczałkowatość, rura wewnętrzna, eine Röhre oder Höhlung. Są trzciny, które nie maią wewnątrz przeżności, to ieſt, piszczeli. *Urzęd.* 162. – 2. *Anatom.* Piszczel, piszczałka nożna, golenżowa, Röhrbein, groſſer Röhrknochen; (im gemeinen Leben Pfeife, Adlg.); *Sr.* 1. pijcjel, hnat, nárt; (pijcjelnicza pišťalka (*Crn.* zeu pijcjel, hnat, nárt; (pijcjelnicza pišťalka (*Crn.* zeu golenu, *ob.* cew); *Vd.* zin na nogi, goten, golainu, pogolenu, *ob.* cew); *Cro.* czir nosna, kolanska sieu, kuſt od kolena dopet; *Cro.* czir nosna,

gnât, ghnat, cziv od golena, czipel (cf. gnat, *cf.* cypel); *Bs.* çjv; *Hg.* sjév od goljena, ghgnât; *Rs.* соцеяь, соцеяко, (cf. sopel); *Ec.* лѣ́ссто, голень, гяѣано, берцо (cf. *Ilyst, *glozna). Od kolana ciągną się dwie kości czyli piszczele; przedni piszczel grubszy; tylny cieńszy; w pięcie obadwa się łączą ze stopą. *Zool.* 57, *Perz. Cyr.* 1, 155. Większa rura kości goleniowéy lub piszczałka większa. *Krup.* 1, 154. Rura goleniowa mnieysza, lub piszczałka mnieysza, *Kirch. Anat.* 112. Jagiełło na polowaniu piszczel goleni złamał. *Krom.* 496. – §. piszczel ręki, długa kość rękę składaiąca. *Tr.*, die Armſpille, Armſpeiche. PISZCZELNY, – a, – e, od piszczeli, od piſkania, *Cro.* pischálni; *Rs.* свирѣ́льный; Pfeifen-. Muzyka piszczelna płuca rozciąga, szyię wydyma, oddychanie trudne czyni. *Petr. Pol.* 2, 374, muzyka dęta). PISZCZAŁCZYSKO, – a, *n.*, piszczałka licha, podła, eine häßliche Pfeife. Ah niegodneż tego piszczałczyſko, *ah non eſt tibia tanti. Zebr. Ow.* 149. – PISZCZKOWY, – a, – e, *Ec.* цѣвни́чный, Pfeifer-.

PISZĘ *ob.* Pisać. PISZTAŁ *ob.* Piſtał.

PITY, – a, – e, piialny, co się pić daie, *Bh.* pigatý, pliý, pićý; *Slo.* pitadlní; *Sr.* 1. pitilovité; *Vd.* piten, pitliu, pijezhliu; *Rg.* pivgliv; *Ec.* пи́вный, что пить можно; *Rs.* питѣ́йный; trinkbar. Żadnych nie wziął upominków, okrom *iedzonych rzeczy i pitych, *Gor. Dw.* 48. Miód pity, *pitka*, rozsycony miód, *Bh.* pićý med, medowina, *Rs.* питѣйный медъ, Meth. Z miodu przaśnego robią miód pity, *Kruml. Chy.* 548. Wodny miód, co w Polszcze pitką zowią. *Sien. Wykl.* Od beczki miodu rozsyconego pitego gr. 36. *Vol. Leg.* 3, 480. O kiermasz ci idzie, na którymeś *pitma* rad w huczku piiał. *Pim. Kam.* 332.

PIUSKA, PIIUSKA, – i, ł., czapeczka księża, iarmułka, którą koronę czyli plesz przykrywaią, das Prieſterkäpp-chen; cf. biret; *Rs.* камилáвка.

*PIWIAŁ, – u, *m.*, n. p. Przy koronacyi arcybiſkup siędzie, a król przed nim poklęknąwszy, dalmatykę i piwiał z siebie ſklada. *Gwag.* 188 *et* 199, *ob.* Pluwial.

PIWKO *dem. num.* Piwo. PIWNICA, – y, ł., PIWNICZKA, – i, ł., *dem.*, *Bh.* piwnice, ſtlep (cf. ſklep); *Slo.* pivnica, pivnice; *Crn.* kęvdr (*Crn.* pyvneza, z naczynie od picia; *Crn.* pyvniza, z szynkownia); *Vd.* kliet (cf. kletka), hram, keuder, kelder, vinarna; *Sr.* 2. pivnitza; *Sr.* 1. pinczá; *Cro.* piuniza, pivnicza, pivnichicza, pevnicza, konoba, (*ob.* kanaparz), klét, *Dl.* konoba, pivnicza; *Hg.* pinkonoba, (*ob.* kanaparz), klét, *Dl.* konoba, pivnicza; *Hg.* pinczo, pintze, pintzétſke; *Rg.* konoba, izba, pivniza; *Bs.* konoba, pivnitza, ſtragn, sctragn (z. ſtragan), izba, (cf. izba), vinitza (cf. winnica); *Sla.* pivnitza; *Rs.* холóдникъ, (cf. chłodnik, cf. łodownia), пóгребъ, погребóкъ (cf. pogrzeb, cf. grześć, cf. grob, gruba); винница winna piwnica; *obsol.* пивница, piwnica na piwo) Piwnica, ſklad podziemny zwyczaynie ſklepiony na piwa, wina i różne trunki, der Keller, Bierkeller, Weinkeller. O różnych piwnicach, iako to winnych, piwnych, mlecznych, o łodowniach i ſklepach. *Switk. Bud.* 310. Wino potrzebuie zimney piwnicy, także i piwo lecie. *Petr. Ek.* 15. Piwnica, w ktorey piią, iedzą, graią. *Cn. Th.* PIWNICZNY, – a, – e, PIWNICZY, od piwnicy, Keller-, *Bh.* ſklepowy, (cf. ſklepowy), *Rs.* погребный, пóгребовый (cf. pogrzebowy). Piwniczne szyię. *Warg. Radz.* 325, (*ob.* szyia, *ob.* przedpiwnicze). Piwniczne okno, dziura, oddech. *Cn. Th.* PIWNICZNY, – ego, *Subſt.*, nad piwnicą poſtanowiony, der Kellermeiſter, der Kellner, *cellarius. Cn. Th.*, *Bh.* ſklepnik, *f.* ſklepnice; *Sr.* 1. pinczník, pinczár; *Crn.* kevdrar, kluzhar (cf. klucznik), konobar (cf kanaparz), *f.* kevdrarza; *Vd.* kelnar, klietni moiſter, klietnik, klietar, *f.* klietniza, klietariza; *Cro.* klyuchar, pivnichar; *Hg.* pintzés; *Rg.* nadpivnik, konobar; *Rs.* ключникъ, погребщикъ, *f.* погребщица. Urząd piwniczego, *Vd.* klietje, klietaria, bramishe, klietishe. *PIWNIK, – a, *m.*; n. p. I ſtarośćie idzie o iego piwnik. *Gorn. Wt. P.* 3 *b.* Uyrzysz tam w brzegu dziurę, Co nią wypiia Wisła gnuśną Bzurę, Jak więc wielki smok małego wężyka Mknie do piwnika. *Klon. Fl. F.* 1 *b*, do brzucha? – 2. *Botan.* piwnik, ciernie białe, Włoſka kalina, *berberis*, Weinſchädling, Weinling. *Krup.* 5, 156. PIWNY, – a, – e, *Bh. Bh.* piwnj, *Vd.* olou, oloun; *Ross.* пивный; (*Ec.* пи́вный, что пить можно *potabilis*, до пищя принадлежащій; *ob.* piialny, pity); od piwa Bier-. Ocet piwny. *Teatr* 21, 24. Piwny wąs. *Kchow.* 52, cf. moczywąs). Piwne oczy, koloru piwnego.

PIWO, – a, *n.*, PIWKO, – a, *n.*, *dem.*, (*Bh.* piwo, piwićko; *Slo.* piwo; *Sr.* 1. piwo; *Sr.* 2. piwo; (*Vd.* piva, pivu, pitje, z napoy, napitek, picie, trunek; *Crn.* vól; *Vd.* vol, ol, ou, vou, cf. *Angl.* ail, z piwo); *Cro.* piva; (*Cro.* pilo, z napoy); *Dl.* pivo; (*Rg.* pivo *potio*); *Sla.* pivo; *Bs.* pivo, ſtvar, koja se pije *potus*, 2) pivo, quás *cereuisia*, (cf. kwas z żyta zrobiony, t. i. piwo. *Pim. Kam.* 341); *Rs.* пиво, питво, z piwo; *Ec.* пи́во, питїе, напитокъ napoy); das Bier. Piwo iest napoy zrobiony z ięczmienia lub iakiegokolwiek zboża, z wody, chmielu, dozwalaiąc mu fermentować. *N. Pam.* 6, 307. Piwo iest warzone wodą z słodu, z nieiaką częścią chmielu. *Kluk. Rosl.* 3, 266. Piwo od picia rzeczone, iest woda z słodem a z chmielem przyſtoynie warzone. *Syr.* 942. Sławne piwa Polſkie, Krakowſkie, Nowomieyſkie, Piątkowſkie, Garwolińſkie, Brzezańſkie, Sądeckie. *Syr.* 946. Piotrkowſkie. *ib.* 947. Wareckie, Łowickie, Końſkowolſkie, Drzewickie, Odrzywolſkie, Gielniowſkie. *Haur Sk.* 517. Szlacheckie piwo, (cf. cienkusz), półpiwko, *Rs.* полпиво. Dupeltowe piwo. Marcowe *ob.* marzec. Piwo ieszcze nie zachmielone *ob.* Dobierka; *Ross.* сусло. Kamienne piwo, w dzbanach kamiennych, *Crn.* kamba, *Vd.* kamnouni vu, z kamenjam kuhan ou. Pewny gatunek piwa, *Rs.* брáга, брáжка (cf. braha). Główne piwko. *Teatr* 8, 44, przednie). Piwo warzyć; *Vd.* olovati, ol delati). Przy kominie ciepło piwko pił. *Teatr* 35 *b*, 137. Poki piwo na kadzi, pić go nie zawadzi. *Teatr* 29 *c*, 80; cf. łyka drzeć, kiedy się daią drzeć). Angielſkie piwo. *Syr.* 947. Czeſkie piwa. *Krup.* 5, 95. Byli w szynkowni na piwie. *Teatr* 33, 18. Gdybyś nam też raczył dadź na piwo. *ib.* 92. Oto masz na piwo. *Teatr* 12 *b*, 127, *Vd.* supitek, pivalu, pitni denar, *Bh.* napiwek, *Ger.* Biergeld. Lepsze piwo daleko, a wino blizko. *Rys. Ad.* 38. I swoim się piwem szynkarz upiie. *Cn. Ad.* 282. – *transl. fig. allegor.* Młode piwko szumi *Zab.* 14, 40. Niech się młode piwo wyszumi. *Teatr* 31, 54. Piwo, warzywo, czego kto sobie nawarzył, Bier, Gebräuſel, Suppe die ſich einer eingebrockt hat. Często piwa nie piie, kto sobie zwarzył *Pot. Pocz.* 520, ieden sieie, drugi żnie). Złe piwo warzyć, t. i. roſterki między ludźmi płodzić, *semen-*

tem malorum facere. Mącz., Vd. kai hudega napraviti). Piy takie piwo, iakiegoś nawarzył. *Dzw. St. E* 2, sameś sobie winien, iak sobie posłałeś, tak śpiy). Może prędko na nich przyydzie wypić to piwo swego warzywa. *Pot. Arg.* 75. Jeżeli nazad wracacie leniwo, Co go nawarzy trafcie na piwo. *Jabł. Buk.* 6, na biedę wam przygotowaną). On winien wszystko zapłacić to piwo. *Pot. Syl.* 84.

PIWONIA, - i, ż., *Bh.* piwo'uła; *Sr.* 1. peyonska roja, mul. l. tajate ſchlez; *Crn.* bosnják; *Cro.* bosjurak, Trojachka rosicsa; *Sla.* boxúrak, *Rg.* boxúrak; *Bs.* bosgjurak; *Rs.* піонъ, піонка, калуферъ, каніферъ, мáранъ корень. *Lat.* paeonia; kwiat, w Czerwcu pięknie czerwono kwitnący, Pfonie, Pfingſtroſe. *Kluk. Rośl.* 1, 258, *Crese.* 277. Piwonia, marzymięta. *Comp. Med.* 25.

PIWOSZ, - a, *m.*, piwny piiak, ein Bierſäufer, Biertrinker; *Cro.* pivepivecz; *Bh.* pjwec. Niech tysiączne piiaią zdrowia piwoszowie, Nie zazdroszczę im wprawdzie, dość mi iedno zdrowie. *Zab.* 8, 368 *Kniaź., Teatr.* 43 *c*, 65, *Wyb.* PIWOWAR, - a, *m.*, *Boh.* piwowarnik, ſłádek (cf. słod; *Boh.* piwowar Brouwer); *Sr.* 1. piwarci; *Sr.* 2. brnar; *Cro.* pivár; *Sla.* pivár; *Crn.* vôlar; *Vd.* olovar, olounik, olounjak; *Rs.* бражникъ, пивоваръ; co piwo warzy, der Bierbrauer. *Petr. Pol.* 47, *Mon.* 75, 590. Stara się, by tam do warzenia piwa piwowarów nawieźć. *Krom.* 309. Naylepszemu piwowarowi czasem piwo się nie uda. *Torz.* 126. Piwowarem być, *Rs.* пивоварничать.

PIWOWARKA, - i, ż., żona piwowara, die Bierbrauerinn. PIWOWARSKI, - a, - ie, *Rs.* пивоваренный, пивоварный, пивоваровъ; Bierbrauers, Bierbräuriſch.

PIWOWARNIA, - i, ś., gdzie piwo warzą, cf. browar; die Brauerey, das Brauhaus, *Rs.* пивоварня. - §. Farbiernie, złotnictwo, ślosarſtwo, a nawet i piwowarnie, i wszystkie inne sztuki, w których zachodzi rzeczy pomieszanie, zawisło od chimii. *Mon.* 73, 530; umieiętność warzenia piwa, s PIWOWARSTWO, - a, *n.*, die Bierbrauerey, das Brauen. *Mon.* 75, 590. PIWOWY, - a, - e, od piwa, Bier s. Piwowa essencya. *Haur Ek.* 106, *ob. piwny.* PIWOŻERCA, - y, *m.*, *Kchow. Fr.* 35, piwopoy, piwosz, piwny piiak, ein Bierſäufer. PIWSKO, - a, *n.*, fatalne paskudne piwo, elendes Bier. Złe piwſka. *Jeż. Ek. F* 3. Dali im dzban piwſka. *Teatr* 19, 30. Woźnica opiie się piwſkiem, i idzie spać. *Mon.* 67, 374. *Prov.* W Czerſku na złym piwſku. *X. Biel.*

PIZDA, PIZIA *ob.* Pica 2).

PIZMARYA ziele *ob.* Kozlik. PIŻEMKO, - a, *n.*, uſtne piżmo, ziele moschatela, *Slesz. Ped.* 418, das Biſamkraut. PIŻMO, - a, *n.*, *Bh.* pjžmo; *Crn.* pishm; *Vd.* pishom, moshzhjak; *Cro.* pisma; *Hg.* pésmatartó; *Rss.* мускусъ, кабарга, кабаргинская смрýга; (*Rs.* пижма zeniszek, wrotycz); *Hebr.* נרד, der Biſam. *Piżem pachniące gliny Afryki. *Tward. Pasq.* 2. PIŻMOWIEC, - wca, *m.*, das Biſamthier. *Rs.* мыхуколъ, *Syber.* кабанкъ. *Moschus moschiferus* wysoki na łokieć, podobny do sarny; samiec ma przy pępku sakwę wielkości kurzego iaia, gdzie się zamyka materya tłusta woni money piżmem zwana. *Zool.* 375. Piżmowiec *sylva vespillo* chrząszczyk niewielki, smrodek nieiaki wydaiący. *Kluk. Zw.* 4, 388, der Biſamkäfer. PIŻMOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, Upiżmować *dk.*, piżmem parfumować, mit Biſam wohlriechend machen. *Cn. Th.* Mnie miękkie ciało

upiżmuią wonie. *Chrośt. Ow.* 176. Upiżmowany podczaszy, *capillis unctis. Hor.* 136; *Cro.* popismen). Piżmowany galancik. *Pilch. Sen. liſt.* 592. PIŻMOWNIK, - a, *m.*, piżmo przygotowuiący, der Biſamhändler. Z nauk wyswolonych wyżenąć muszę piżmowników, fryzowników i t. d. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 13. PIŻMOWY, - a, - e, Biſams, *Bh.* pjžmowý; *Cro.* pismen; *Rs.* мускусный. Cukier piżmowy. *Sien.* 528. Piżmowy zapach, *Syr.* 835. Piżmowe ziele, *Adoxa*, Biſamkraut, ma zapach piżmowy. *Kluk. Dyk.* 1, 9. Kaczka piżmowa, *Rs.* пижнухъ, пижнýха *anas moschata.*

PIZUS *indecl.*, (cf. piſkorz) goły iak bizon, iak Turecki Święty, chudy pacholek, golota, ubóztwo; Bettelarm. Nie dla niey Leander; nie ma nic, pizus. *Teatr* 18 *b*, 36. Przy ubóſtwie, kiedy pizus w kieszeni, trudno bydź poczciwym. *Teat.* 30 *c*, 35 *et* 39 *c*, 28, *Rs.* пижикъ rennifer młody bezrogi).

P L.

PLAC, - u, *m.*, *Bh.* plac, placek; *Sr.* 2. plaz; *Vd.* plaz, preſtor, proſtor (cf. przeſtwor), krai (cf. kray); *Crn.* proſtornak (cf. przeſtrzeń); *Cro.* piacz, *Dl.* placz, pyazza; *Hg.* piacz; *Sla.* piac, tèrgovishte (*ob.* targowiſko), charsia; *Bs.* pjaça, plaça, plaçça, mjeſto sciroko ú gradu; *Rg.* plàc, zvil, proſtor, proſtòraz; *Ross.* плацъ, cf. płaszczyzna); *Gall.* place, *Ital.* piazza, *Angl.* place, *Suec.* platz, *Holl.* plaetse, cf. *Lat.* platea, *Ger.* der Platz, przeſtrzeń, przeciąg ziemi równey otwartey, mieysce wolne, ein freyer Platz. Prosić o wolny rynek albo plac. *Szczerb. Sax.* 438. Wązkość ulic i placów. *Mik. Turk.* 40. W mieście tym rachuią koło dwudzieſtu placów dosyć przeſtronnych. - Plac we wsi otwarty, *Bh.* náwes. Każdy gospodarz w Stambule ma baczność na plac około domu swego. *Mik. Turk.* 54, na okolicę swoię). *Placmi, s mieyscami, płaszweiſe, ſtellenweiſe. W tym miesiącu spodziewać się placmi dżdża i śniegu podług sposobu krain. *Furm. Uw. H* 2 *b.* - Plac targowy, ratuszny *ob.* rynek. Plac ſtracenia złoczyńców, der Richtplatz. Złodziey, będąc iuż na placu, zawołał matki swéy. *Glicz Wych. E* 6. Cyrus Krezusa spalić rozkazał; ten będąc na placu u onego ognia, żałosnie sobie słowa Solonowe na pamięć przywodził. *ib. F* 2. One słowa Piotrowi rzeczone: „cokolwiek zwiążesz", rozumieią się o obudwu *placach; *de utroque foro, t. i.* o cesarſkiéy ſtolicy i biſkupiéy, i o oboiéy mocy, t. i. o mieczu świeckim i duchownym; one zaś, innym apoſtołom rzeczone, rozumieią się tylko o *placu sumnienia, *de foro conscientiae. Zygr. Gon.* 335. - Plac gonitw, biegów, zawodów, igrzyſk, gonitwy mieysce i t. d. *Cn. Th.*, cf. mieysce). Plac bitwy, potyczki, poboiewiſko, cf. pole, der Kampfplatz, das Schlachtfeld. Na czele obozu obszerne pole nazywa się placem boiowym, *champs de bataille, Jak. Art.* 2, 475. - Na placu boiowym dla oyczyzny chętnie umieraią. *Birk. Podz.* 6. Mężny woli na placu, niż na łóżku umrzeć. *Cn. Ad.* 484. Żadnego człowieka nie podał w niebezpieczeńſtwo; swoie szczególnie zdrowie i życie na plac niósł. *Orzech Tar.* 24, naraził, na szańe puścił, er ſetzte ſich der Lebensgefahr aus). Któż dla oyczyzny niesie na plac zdrowie, Któż się do gardła przy prawdzie opowie? *Groch. W.* 562. Wprzód niźli kość na plac fata rzucą, Ozwą się kotły, surmy trwogę nucą. *Jabł. Buk. S.* 2 *b*, nim przyszło do bitwy).

Placu nieprzyiacielowi nie dawał, i do obozu wwiodł woysko. *Warg. Cez.* 184, pola czyli bitwy mu nie dawał, er ließ es zu keiner Schlacht kommen. Dawaliśmy plac Turkom do potrzeby; ale cały dzień trzymała ich rada. *Jabł. Buk. N.* 2. Któż mu teraz plac wyda? *N. Pam.* 22, 115. Dostać komu placu, pola, kroku mu dostać, nie ustąpić, vom Platze nicht weichen, Stand halten. Kto się śmierci boi, Placu nie dostoi. *Cn. Ad.* 400. Upominał rycerstwo, aby nieprzyiacielom ieszcze dziś placu dostali. *Biel.* 40, bitwę wydali, eine Schlacht liefern). Mężny, nie ustąpi placu. *Cn. Ad.* 483. Na plac wystąpiwszy, próżno się rozmyślać. *Cn. Ad.* 538; w szranki wszedłszy, iuż bić się trzeba, nie radzić). Zwyczay przyrodzeniu nie chce nigdy placu ustąpić. *Rey Zw.* 158 *b*, ulegać mu). – Plac otrzymać, z górę otrzymać, pole otrzymać, das Feld behaupten. Trzykroć z Tatarami potrzebę maiąc, plac otrzymał. *Falib. Dis.* Q. 2. – *fig.* Lepsza była rada pierwsza; ale poślednieysza plac otrzymała. *Biel.* 110, utrzymała się). Zawżdy chcieli się na placu zostać w swey sławie. *Rey Zw.* 17, utrzymać się). – §. *Simil. fig. transl.* na plac z czym wyieżdżać, odzywać się z czym, wyieżdżać z czym, popisuiąc się, mit etwas angestochen kommen, etwas aufs Tapet bringen, mit etwas groß thun. Z dobrodzieystwy swemi zawzdy i na każdym mieyscu na plac wyieżdżał. *Gor. Sen.* 69. Wyieżdżaią na plac z swoią umieiętnością. *Mon.* 64, 503. Karać złych, a dobre przykłady na plac stawić. *Kosz. Lor.* 93, przełożyć, wystawić do naśladowania). Dobra nauka, aby była zawżdy na plac stawiona. *ib.*, przed oczy stawiona). Wieleby można na plac przywieść, co się tam tego dnia działo. *Bial. Post.* 78; przytaczać, allegować, anführen). Wieleby się tu takowych przykładów na plac, tak z pisma S., iak z innych pism, przytoczyć mogło. *Rey Pst.* Q. 2. – Z tych wszystkich rzeczy, które dotąd na placu były, ta naypotrzebnieysza, ktora teraz przed nami. *Gor. Sen.* 225, o których mowa była, Materien, von denen gehandelt worden, von denen die Rede war). – §. Plac, mieysce, okazya, sposobność, okoliczność, Platz, Feld, Raum, Spielraum, Gelegenheit. Do używania téy cnoty plac tak szeroki mamy, iak ieit długi żywot. *Gor. Sen.* 273. W domu Macieiowskiego miał plac człowiek pokazać co umiał. *Gor. Dw.* 3. Komu Bóg miły, cnota i oyczyzna, Tu mu plac, Tu okazya do odwagi żyzna. *Jabł. Buk. J.* Wziąwszy Boga na pomoc, przyiąłem plac o tę rzecz z nim czynić rozmowę. *Paszk. Dz.* 149, nie odmówiłem wdawać się z nim w dysputę). Masz teraz plac do odpowiedzi, będę iéy cierpliwie słuchał. *Teatr* 34 *b*, *H* 2. Ci o lada czym mówić szeroko mogli, a ty o rzeczy, w którey iest placu dosyć, mówić nie będziesz umiał! *Gor. Dw.* 98; o tak obfitey materyi, von einer so fruchtbaren, reichhaltigen Materie). Biskupowi naszemu wielką pomocą na każdym placu było zacne urodzenie iego. *Star. Zadz. B.* 3 *b*, przy każdey okazyi). – Już tu żaden plac nie ostanie wątpliwości. *Krom.* 7, żadne mieysce, żadna przyczyna). Adwersarska sentencya nigdzie placu słusznego, ani przystoyney obrony nie ma. *Salin.* 4, 205, *ib.* 72, nie utrzymuie się). – §. Plac im uczyniono, audyencyą dano. *Falib. Dis. P.* 3, przypuszczono ich, Zutritt verstatten). Dary twoie, chociaż nie kosztowne, niech będą osobliwe, a któreby i u bogaczów plac sobie uczyniły. *Gor. Sen.* 39, mieysce nalazły, przyiętemi i wziętemi były, nie odrzuconemi).

Pochodz. *placyk, placek, placówka, placowy*; conferenda *płask, płaza, płaszczyzna, płaszcz, płat* cum Derivatis.

PŁACA, y, ż., *płat, zapłata, pieniądze za co, die Zahlung, Bezahlung, *Bh. et Slo.* płat; *Crn.* plazha, plazhilu; *Vd.* plazhilu, plazha, poplazha; *Sla.* plácha; *Rg.* plâta, plâchja, zaplâchja, plâtza, plâchiza; *Bs.* plata, plachija; *Cro.* plácha; *Rs.* плата, плащежь. Przypędźcie bydło wasze, dam wam za nie żywność, ieśli płacy nie macie. *W. Genes.* 47, 16. Komu płaca słodka, praca też bez piołunu. *Chmiel.* 1, 63. Jaka płaca, taka praca. *Cn. Ad.* 286, leniwo każdy pracuie, gdy pożytku mało czuie). Jaka praca, taka płaca. *Pot. Jow.* 2, 25, iak robią, tak płacą; Zła robota źle się płaci; *Slo.* lacné masso, ribia polewka; najprw mlátá, potom platá; cf. bez prace, nie będą kołacze). Boleiesz na niewdzięczność, alboż ci rzecz tayna, Że to w płacy za łaski moneta zwyczayna? *Kras. sat.* 9. Sama praca sobie płaci. *Swad.* 1, 203, *labor ipse voluptas*). – *§ Różność wielka koło *płacy* albo ceny złotego czerwonego. *Gost. Gor.* 45. – *PŁACCA *ob.* Płayca. PŁACĘ *ob.* Płacić.

PŁACIK, -cika, *m.*, *PŁACASZEK, -szka, *m.*, *dem.*, placuszek, płaskie ciasto cienkie okrągłe, ein Platz, ein Fladen, ein platter Kuchen, z. B. ein Eierplatz, (Adlg.), (cf. *Etym.* plac, cf. płaskiem, *ob.* płaski), *Lat.* placenta, *Gr.* πλακοῦς; *Bh.* libanec; *Sr.* 1. ploč, rozpłaczenek, tetanez. *Sr.* 2. mlinz; *Crn.* mlinz, ivérize; *Cro.* gibanicza, chichmak; *Dl.* pita). Dawni Prusacy w święto siedzieli około ognia; przed których niewiasty przynoszą placki niepieczone; a oni miąwszy kazdy po placku, rzuca ieden drugiemu w ręce przez płomień, tak długo chwytaiąc, aż się upieką, potym iedzą. *Stryik.* 148. Placki Wielkonocne. *Pim. Kam.* 358. Dałam mu kawał placka z rozynkami. *Teatr* 24, 126. Już on co placki iadał, a chleba do gęby Rzowego nie przytknął, zjadłby i otręby. *Nar. Dz.* 3, 55. On za tłustym biegnie placków dymem. *Hor. Sat.* 253, patrzy, gdzie się z komina kurzy). – Z mąki hreczanéy placki, zowią hreczanki. *Lad. II. N.* 47. Makowy placek, z makiem i miodem, gniotka. *Cn. Th.*; ein Mohnkuchen; cf. podpłomyk, cf. miodownik). Rozczyń z mąki ciasto wodą, a naczyń *placaszków. *Sien.* 522. Zrób plastr, aby był iak *placaszek. *ib.* 497, *ob.* placuszek. Szkolne szpargały zdadzą się pod placki do piekarni. *Chmiel. pr.*, cf. na trąbki, na piepra). – §. *Anat.* Placek czyli mieysce *uteri, placenta uteri*, płaska i okrągła część w samym spodzie macicy, okryta błonką. *Weych. Anat.* 105, der Mutterkuchen.

PŁACENIE *ob.* Płacić. PŁACENTA *Tr.*, *Mon.* 76, 704, *ob.* Palmatka.

*PŁACH, -u, *m.*, *blach, Blacha, *qu. v.*, *ob.* płachownica, pleszek; cf płachta, *Vd.* plahta, *Crn.* plêh; *Dl.* plocha; das Blech, eine Blechplatte. Abyś tey zbroi opak na się nie wkładał, przedni *płach na zad, a zadni na przod. *Rey Pst. a* 5. Nałacnieysza obrona na gniew iest ta, włożywszy przedni płach z rozumu na się, a zadni *kusz z cnoty, a buławę dawszy sobie uczynić z cierpliwości, tedy go snadnie stłuczesz. *Rey. Zw.* 79. Nie więcéy iedno te dwa płachy wziąwszy na się, miłość stałą ku Panu, a życzliwość ku bliźniemu, porazisz te nieprzyiacioły. *Rey*

Pſt. a 4. PŁACHCIANY, - a, - e, od płachty, z płachty, z grubego płótna, parciany, paczesny, von grober Leinwand. *Linteus* płocienny, płachciany. *Mącz.* Jeszcześ na puszczy, ieszcześ pod płachcianemi domki. *Sk. Kaz.* 551, pod namiotem). PŁACHCIEC, - chca, *m.*, szarek, podło ubrany, gołota, chudy pacholek, ein armer Schlucker; n. p. ubogi płachciec. *Tr.*, cf. *Boh.* płachetník, ten ſie w płachtie na prodaż czo noſy, który w płachcie co na przedaż nosi. PŁACHCINA, - y, *ż.*, wytarta płachta, elendes Laken. Chodzą w proſtych płachcinach, ciało dziwie dręczą. *Pasz. Dz.* 98. PŁACHETKA, - i, *ż.*, płócienko, feine Leinwand. Bagazyowy ubiór ićy daią i płachetkę, którą lice zasłaniaią. *Pasz. Dz.* 118. *PŁACHORODY wór. *Twerd. Wład.* 193, płachciany. *PŁACHOWNICA, - y, *ż.*, (raczey *blachownica; *ob.* płach, z blacha, das Bruſtſchild. *Quilibet peditum habeat chirotecas alias rękawice, et unam pectorale, alias* płachownice. *Herb. fac.* 36, *ob.* Irzyk. PŁACHTA, - y, *ż.*, *Bh.* płachta prześcieradło; płachetka chuſtka koło głowy chłopek; *Sr.* 2. płachta chuſta polla lniana, prześcieradło, *Sr.* 2. płat sukno, *ob.* płat; *Sr.* 1. płachta, rub chuſta lniana, płat sukno; *Vd.* blahta, plahta, plahuta, z prześcieradło (*Vd.* plashta, plahta, z *blach, blacha, *plach, bryt blachy, *ob.* płaszczyzna; *Crn.* plahta *sagma*, deka; *Cro.* plahta, plahtiza, haszóra, z prześcieradło; *Rs.* плащъ chuſta, плащокъ, плащишекъ, плáхмта sukna kobieca, *obs.* włosiennica; *Ec.* плащаница, понява, укрой; cf. *Lat.* plaga, plagula; *Ger.* Blache, Plache, Obd. Plahe, cf. splachać). Płachta, grube płótno konopne, paczesne, part, grobe Leinwand, ein groſſes grobes Leintuch, Laken, Plane. W tak podłéy płachcie i w grubey sukmanie, Coś ia tu widzę dziwnego móy Panie. *Paſt. F.* 193. Płachta mu bok z grubych okrywa konopi. *Teatr* 46 *d.* 40. Obwiia dziecię paczesną płachtą, albo grubym prześcieradłem. *Pot. Arg.* 553. Z młodu w taſcie, a na ſtarość w płachcie. *Rys. Ad.* 79. Nie możnaby było ocalić okrętów przed ogniem, gdyby ich nie okryto płachtami, i owe nie polewano. *Pam* 83, 274. Wozowa płachta, *Sr.* 1. wojowa pwachta, pwachtilſila. - §. Wiatr, kiedy żagle zdybie, Spuszczać płacht ſiſi daremnie się kuszą. *Chroſć. Luk.* 203; żagle, Segeltücher. W prawą gdym płachty nagalał, Cóż czyniſz Ofelt wrzasnął? *Zebr. Ow.* 75, *dextra mihi lintea danti.* Płachty na małych nawach, *Rs.* буйны. Płachta myśliwcza, do przykrywania ptakow, n. p. kuropatw, rozjazd. Decken, Tücher die Rebhühner und andre Vögel zu bedecken. Bez płacht, bez ſieci ieſtem usidlona. *Paſt. F.* 90, *Chmiel.* 1, 80. - §. *fig. tr.* Już na się wzięło czarną płachtę morze. *Auszp.* 11, krepę, zasłonę).

PŁACIC, - il, - i *Act. ndk.*, *płacywać *czſtl.*, *Bh.* płatiti; *Slo.* platit', platiti; *Sr.* 1. płaciu, pwaciu, pwatiu; *Crn.* plazham, plazhújem; *Vd.* plazhati; *Sla.* plâtiti; *Rg.* plâtiti, plâchjati; *Bs.* platiti, plachjati; *Cro.* platiti, plachati, platilzem pláchem; *Rs.* платить, wypłacać, zapłacać, popłacać, zahlen, bezahlen Pan ten dobrze swoich ludzi płaci. *Hul. Ow.* 56, są u niego dobrze płatni). Djabelne kubanki płacićbyśmy musieli. *Teatr* 43 *c*, 48, *Wyb*, cf. grzywny płacić, winę płacić). Drogo ten oléy duchowni Ruscy *płacywali. *Sak. Persp.* 4. Jeden płaci, a drugi przedaie. *Hul. Ow.* 69. Płać, nie płacz. *Cn. Ad.* 854, płacić tu, nie płakać trzeba). Łakomy dwa razy płaci. *Cn. Ad.* 55, chcąc przy-

sporzyć, umnieyszył). - *Latius* płacić, nagradzać, zahlen, bezahlen, belohnen, lohnen. Jak kto robi, tak mu płacą. *Bard. Boe.* 49, Jak robią, tak płacą. *Cn. Ad.* 786, iaka praca, taka płaca). Cnota sławą się płaci. *J. Kch. Dz.* 43. Cnota sama się płaci, *Zegl. Ad.* 36. Uczynki dobre Pan Bóg niebem płaci. *Sk. Zyw.* 1, 227. Niech Pan Bóg temu płaci, kto nam dobrze życzy. *Kras. Wiersz.* 34. Zasługi szczodrze płacone. *Gor. Dwor.* 375. Że się dobre złym płaci, nauczyło mnie smutne doświadczenie. *Kras. Dos.* 106. Bóg płaci złym za złe, dobrym za dobre. *Sk. Kaz.* 97. Także to panu płaciasz dobrodzieyſtwa one? *Groch. W.* 14. Dobrodzieiu potrzebnych, lekarzu zchorzałych, Taklić się to dziś płaci od ludzi zuchwałych! *Groch. W.* 208, ſo wird dir gelohnt. Kredytorom zamiaſt złotem, guzami płacili. *Teatr.* 7, 20. Źle płacą zwoię szczérość. *Teatr* 7, 65. Krzyżacy Litwę naieżdżali, ale iako się też im od Litwy płaciło, dosyć o tym kroniki piszą. *Gwag.* 382. Ja ci z praktyki własney powiem, czym się miłość płaci. *Zab.* 14, 145. Fałszywy świadek krzywoprzyſięſtwo palcami płaci. *Chel. Pr.* 38. Za taki wyſtępek mieczem katowſkim płacą. *Boh. Kom.* 4, 223. Krzywdę rodziców i bogów iednakie karanie płaci. *Warg. Wal.* 8. Słowa za słowa płacił. *Sk. Dz.* 194, wet za wet; piękne za nadobne). Na tym świecie iedno się drugim płaci. *Kras. liſt.* 2, 7, nadgradza się, wetuie się iedno drugim). - §. Na iey zapytanie Telemak tak płaci, iak sam wie. *Jabł. Tel.* 83, odpowiada, erwiedern, antworten, entgegnen. My na to krótkiemi słowy płacimy, i małym respona daiemy. *Sow.* 79. Tak na ten zarzut płacę. *Pim. Kom.* 140. - §. Płaci ta moneta, z idzie, uchodzi, ma kurs, ieſt w kurſie, biorą ią, das Geld iſt im Curſe, man nimmts, es geht. Umieraiąc radby z sobą wziął pieniądze, ale tam ta moneta nie płaci; inszo tam państwo; te tu zoſtać muszą. *Sk. Kaz.* 430. - b. Płaci co; *Intrans.*, popłaca, es macht ſich bezahlt, es gilt viel, es iſt im Werthe, es ſteht hoch; *Slo.* plati (*Slo.* platit', *Sr.* 1. pwatiu *conſtare*, kosztować). Znikome złoto wszędzie płaci. *Zab.* 14, 164. Piękność nie na długo płaci, Nagle pozorny czas iey krasę traci. *Morszt.* 240. Zboże płaci, *Slo.* obilja plati. Nie płaci to, tani, podły, nieważny towar. *Cn. Th.* 513. - Płacić do czego, wpływać do czego ſkutecznie, zu etwas beytragen. Nic tak do ugruntowania Rzpltéy nie płaci, iak bogoboyność; *nihil aeque valet. Krom.* 49. Płaci komu, z pożyteczno mu, służy mu, *Vd.* se plazhati, se doplazhati, es iſt ihm erſprießlich, erſprießlich. Widząc, że mu fortele nie płacą, do woyny otworzyſtey rzucił się; *nihil se dolis proficere. Krom.* 398. Szczęśliwi, którzy widzieli człowieczeńſtwo pana; lecz to ich szczęście niby im było nie płaciło, gdyby byli przykazania iego nie pełnili. *Sk. Kaz.* 361. Każda za nic nie ſtoi, i każda nie płaci, Która cnotę i czyſtość raz utraci. *P. Kch. Orl.* 1, 209, nic nie warta). - §. *aliter.* W bitwie dwakroć nie płaci błądzić; bo raz zbłądziwszy, poprawić się czasu niemasz. *Sk. Kaz.* 7, nie uchodzi dwa razy błądzić; nie można, man kann nicht; es geht nicht ſüglich an. Fukał go mówiąc: aza tak płaci odwodzić mię od prawdy? *Baz. Hiſt.* 54, czyż godzi się, czy uchodzi?) - c) Płaci ten, *particula effutitia, et nescias; quo in ordine censenda. Reddi tamen poteſt his modis: videtur is esse; magna coniectura eſt ipsum esse; Vereor admodum, ne is sit; Quid si censeam hunc ipsum esse? Forte an is eſt? Pro-*

pe affirmem hunc esse. Bez mała *timide dubieque affirmat*; płaci *vere constanter et quasi certatim, ut ausim certare hunc esse. Sic: certe forte ignoras, certe nescias opinor*, płaci nie wiesz. *Cn. Th.*, was gilts, es ist der! was gilts, du wilsts nicht! (*Bh.* napłat *e. gr.* co ge napłat *quid iuuat?*) Kiedybyś teraz był wolen, płacibyś z wielką ochotą szedł do żony i dziatek? *Baz. Hist.* 32, zapewne poszedłbyś). Rzekł mu: płaci ty nie masz nic! tamten odpowiedział: mam! *Glicz. Wych. H* 8 *b.* Mówili mu mężowie Gilehadscy: płaci ty Efratczyk? a on rzekł: nie iestem! *Bud.* 1 *Jud.* 12, 5. Co to za rzecz, którą czynicie? płać się wy krolowi wybić myślicie! *Bud. Neh.* 2, 19. Ty słysząc moie tak częste pytanie, Rzekłeś: płaci-ś się ty w nim zakochała! *P. Kch. Jer.* 515.

Pochodz *płat, płaca, płata, płatnik, płatca, płayca*; *płatny, dopłacić, opłacić, opłat*; *odpłacić, odpłata, popłacić, popłatny*; *przepłacić, przypłacić*; *wypłacić*; *wypłatny*; *zapłacić*; *zpłacić.*

PŁACIE, -ia, *n.*, z płaty, Fleck, Flicke. Miękko wiedwabne płacie dziecię uwinione. *Birk. o Lxorb.* 22. Znać, żeś to wszystko z cudzego płacia urobił, krawcze niepewny! *Zygr. Pap.* 205. Pisma ich nie są szczere, ale maią iakieś płacia ztąd i zowąd szyte. *Baz. Hist.* 153. PŁACINEK, -nku, *m.*, *dem. nom.* płacik, płat; z łatka, ein kleines Fleckchen, kleines Stückchen. Biegną dzieci z kilami, z których wiatr trzepoce iaskrawe płacinki. *Zab.* 9, 373 *Eyst.*

PŁACKIEM, *adv. et interj.*, nagle plasnąc, upadaiąc z trzaskiem, plask! płaz! plos! mit einem Platz! cf. placek, cf. płaski). Widząc ią łaskawszą, płackiem do nóg padnie. *Zab.* 6, 10, *Teatr* 32 *b*, 137.

*PŁACMI *ob.* Plac. PŁACÓWKA, -i, *ż.*, PŁACOWA straż; polna straż, der Feldposten, Vorposten. W placowey straży postawili część woyska. *Pot. Arg.* 276. Że na straż towarzysz nie poszedł placową, Zaraz nieuproszoną odniosł śmierć mieczową. *Tward. Wład.* 117. Pieszą na straż placową, pieszą do szańców towarzystwo chodziło. *Birk. Podz.* 14. PŁACOWY, -a, -e, od placu, mieyscowy, Platz-, *Cro.* pláczni; *Rs.* площáдный. PŁACUSZEK, -szka, *m.*; *dem. nom.* placek; ein kleiner Fladen, kleiner flacher Kuchen. Włoskie damy placuszkami z siarki robionemi farbuią sobie włosy. *Kluk. Kop.* 1, 222. PŁACYK, -a, *m.*, mały plac, ein Plätzchen, kleiner Platz. *Rs.* площáдка.

PŁACYWAĆ *ob.* Płacić.

PŁACZ, -u, *m.*, płakanie, łez ronienie, *Boh.* pláč; *Slo.* pláč; *Sr.* 1. pwacj; *Sr.* 2. płaj; *Cro.* plàch; *Bs.* plač; *Crn.* jôk (cf. ięk); *Rs.* плачъ, слезотечéніе, das Weinen. Modliła się z płaczem wielkim, łzę za łzą wypuszczaiąc. *Dambr.* 813. Bolu niemałe ulżenie, płacz. *Cn. Ad.* 42, napłakać się pociecha; cf. biią, a płakać nie daią). Płacz smutku ulżywa powoli. *Bard. Tr.* 218. Pociechą płacz iest frasownemu, zawżdy ból szkodzi sercu milczącemu. *Kmit. Tr. C.* 2. Do płaczu mi; nie do śmiechu mi; płacz mi się rzuca; płakać mi się chce. *Ld.* Kiedy iuż czas iść, dopiero w płacz. *Teatr* 48 *d*, 33, t. i. w płacz wpadaią, płakać zaczynaią, wezmą płakać). Przed płaczem słowa mówić nie mógł. *Zab.* 15, 377. Naywyższą miarą biedy iest człowieczey, Kto godnych płaczu pragnąć musi rzeczy. *Morszt.* 260, *ob.* płaczliwy, *Slo.* truchlivý. Po śmiechu zwykle płaczą, po płaczu się śmieią. *Pot. Pocz.* 541. Płacz sobie kiedy chciała uczyniła, I kiedy chciała wsad go hamowała. *P. Kch. J.* 102. Płacz iałowy, zmyślony. *Cn. Ad.* 855, płacze, choć mu się nie chce, gdy kto patrzy; cf. Dziedzicowi płaczącemu nie wierz; krokodylowy, iaszczurczy płacz; *oppos.* rzewny płacz; *Bs.* grozni plač). Ziemia, ten padoł płaczu. *Modl. Gd.* 31. Przyydzie mi kiedy wyyść z tey płaczu doliny. *Mon.* 68, 305, Thränenthal, Jammerthal. Twardy do płaczu. *Cn. Ad.* 857, iak z kamienia łza nie kanie). PŁACZĘ *ob.* Płakać. (PŁĄCZĘ *ob.* Płatać). PŁACZEK, -czka, *m.*, *Bh.* plačel, *Rs.* плаксивецъ, плакса, co często i leda o co płacze, by mu palec zakrzywił, skwierczek, ein Weiner, der immer weint, ein Greiner. Wino iednego czyni mownym, drugiego płaczkiem. *Petr. Et.* 407. August Horacego płaczkiem zwał, dla chorych płaczących zawsze ocsu. *Petr. Hor.* Płaczek, ciołek, rozlazły, mazgaiowaty, niezgrabny. *X. Kam.*, ein Unbeholfner, Tölpel. PŁACZENNICA, -y, *ż.*, *Zim. Sel.* 144, z PŁACZKA, -i, *ż.*, *Bh.* plačnice; *Rg.* plakkaviza, narikaviza, narikùacja, tuxbènisa; *Vd.* plakaviza, toshniza, shaluvanka; *Rs.* плакальщица; *Ec.* плачевница, narzekalnica, która na pogrzebie naięta płacze. *Cn. Th.*, das Klageweib. Żadna płaczka nad zmarłych grobem się nie żali. *Bard. Tr.* 378. Wszystkieśmy sobie włosy rozczochrały, Jak pogrzebowe płaczki się zbrały. *ib.* 186. Lutnia by płaczka, trele ięczące wydawa. *Vol Saut.* 178. - b) kobieta, co ustawicznie płacze, eine Weinerinn, Greinerinn. PŁACZLIWY, *PŁACZNY, -a, -e. PŁACZLIWIE, *adv.*, *Bh.* plačlivy, plačlivě, *Slo.* plačlivý, truchlivy (cf. truchleć); *Sr.* 1. pwacjue, wokforjupné, wokforjwaté; *Rg.* plàcni, placcjan, suziv (cf. łza, łzawy); *Cro.* plachlyiv, szuzen; *Bs.* plačiv, suzan, suziv; *Ec.* плачливый; *Rs.* плаксивый, плакливый, слезливый, водянóй; do płakania łacny, często i wiele płaczący, weinerlich, zum Weinen geneigt, płaczący, weinend. Z iedneyże co my gliny zlepieni krolowie, Równie iak my oni są w dzieciństwie płaczliwi. *Węg. list.* 8, *Żyw. Jez.* 25. Nie mógszy łez wytrzymać, zawołał płaczliwie. *Jabł. Tel.* 233, z płaczem, ze łzami). Mina płaczliwa, *Vd.* nakorpish). Coś brzegi oddaią płacznego, *respondent quid flebile ripae. Zebr. Ow.* 269. - §. płaczliwy, do płaczu pobudzaiący, zum Weinen bringend, thränenerweckend. Płaczliwa lira Orfeusza. *Zbil. Lam. A* 3. - §. Płaczliwa rzecz, płaczu godna, żałosna, *Rs.* плачевный, beweinenswürdig. Płaczliwy przypadek. - b) *Anatom.* Punkta *płaczliwe, lacrymales*, w kącie wewnętrznym oka. *Krup.* 2, 285; *raczéy* punkta *płaczowe*, die Thränenwinkel. Gruczołek płaczliwy. *Krup.* 2, 282. **PŁACZOBOYNY krokodyl *Nar. Dz.* 122, iż iałowym płaczem swoim oszukuiąc zabiia, das mordweinende Krokodil. **PŁACZORODNY, **PŁACZORODY, -a, -e, pobudzaiący do płaczu, przyczynę łzom daiący, thränenerweckend. Jędza płaczoroda. *Tward. Wład.* 138. Jędze szalone, iędze płaczorode, Chciały z pasterza ogołocić trzodę. *Nar. Dz.* 1, 115. Płaczorodna Alekta. *A. Kch.* 192. Uczuł Piotr za grzechy swoie skruchę płaczorodną. *Chodk. Kaz.* 83. Śmierć i płaczorode. *Tward. W. D.* 69. Płaczoroda woyna. *Tward. Wład.* 243. Biedy, nędze, choroby, głody do umoru, Jako z płaczorodego, wysuły się woru. *Tward. W. D.* 12. Wór zewlokłszy nocy płaczorody, Świat mi i pole zginione objawisz. *Tward. Daf.* 33. Oczy iey chmurą się powleką żałosnie płaczorodą. *Tward. Pasq.* 29. *PŁACZOTULNY, -a, -e, pocie-

szaią-

szaiący, łzy hamuiący, thränenhemmend. Nie daie on przyttąpić płaczotulney radzie. *Ryb. Gest. C.* 4. PŁACZOWY, -a, -e, od płaczu, do płaczu czyli łez należący, Thränen-. Karunkula płaczowa. *Krup.* 2, 283. Nerw płaczowy, *nervus lachrymalis. Krup.* 3, 152.

*PŁACZYPIENIĄDZ, -a, *m.*, liczypieniąda, liczykrupa, skuera, kutwa, ein Pfenniggähler, der um einen Heller greint, Pfenniggreiner. U nas płaczypieniądzow dość, a nadź drugi woli się za szeląg albo za grosz dadź utrzyżować, a niz h.y go miał udzielić na nauki synowi swemu. *Gliez. Wych. M* 2 *b.*

PŁĄDKOWAĆ, *ob.* Płondrować.

1) PLAGA, -i, *ż.*, *Lat.* plaga, *Gr.* πληγη, (*antiq.* πλαγω, = πλησσω *ferio*). *Ital.* piaga, *Suec.* plaga; = cięcie, raz, uderzenie, bicie, batóg, kiy, (die Plage), ein Schlag, Streich, Hieb; *Bh.* flák, *Sr.* 2. plóga, prang, *Sr.* 1. puf, puk, raze; *Vd.* sklak, mah, shverk, shverklej; *Cro.* udarecz (cf. uderzyć), *Dl.* udarcz, *Bs.* udoraç, zamlatiçe, *Rs.* ударь, тумакъ, вяха; *Ec.* сѣчь (cf. siec). Plaga, albo raz od bicia, czyni siność; ale raz od języka łamie kości. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. Większéy wagi iest u boznego upomnienie słowne, niźli sto plag u głupiego. 1 *Leop. Prov.* 17, 10. Krom pieniężney winy, bo plag kilkowych cierpi z téy przyczyny. *Paszk. Dz.* 88, Stockstreiche. Trzysta plag biednemu wyliczyć kazał. *Pilch. Sen. Gn.* 234. Chłop i o głodzie robi, bo się plagi boi. *Comp.* 395. Znać, żeś niewiele wziął plag w szkołach, znać, że cię niedobrze bito, żeś nieczęsto pieniek wyciérał. *Mon.* 73, 136. - §. b) plaga, klęska, karanie boznie, bicz boży, *Vd.* nadluga, teshina, savjeda, trapenje, drashba, savertanje, *Rs.* казнь (cf. kaźń), eine Landesplage, ein grosses allgemeineres Unglück, Strafe des Himmels, Heimsuchung (voltr. *Bóg za Noego świat pokarał plagą wielką. Biał. Post.* 230, potopem). Bog miał dwie *pladze (*dual.*, = plagi) wielkie na świat spuścić, iedną przez wodę, drugą przez ogień. *Biel Sw.* 2, *Biel. hist.* 3. Za złych cesarzow takich plag nie było, iak za Tytusa tak dobrego i łaskawego. *Sk. Dz.* 61. Widzim na się gotowe Srogie plagi morowe. *Kanc. Gd.* 293. R. 1494 plaga była przez ogień wielka na Krakow. *Krom.* 433. Na chrześcian srogą bog przypuścił plagę. *Sk. Dz.* 124, prześladowanie). Nowe grzechy pokładaią stare plagi. *Rys. Ad.* 42, *Starow. Zad. E.* Plagi Egiptskie, za Moyżesza.

2) *PLAGA, -i, ż., (także z *Lac.* plaga), okolica, strona świata, *Crn.* tishija; *Cro.* kotár, sztanovita sztrán zemlye ali neba; *Rs* полосá, полоска, полосочка; die Weltgegend, der Himmelsstrich. Plagi świata trzy kładzie Arystoteles, zimna plaga, gorąca, mierna. *Petr. Pol.* 2, 276, pas, zona). Plagami, stronami, pasmami, *Rs.* вполосочно.

*PLAGOWAĆ, -al, -nie, *neutr. ndk.*, (*fortassis e lat.* placere; cf. *Sr.* 2. plagowasch, *Ger.* pflegen; cf. *Rg* blasati edere, cf. błogi), podobać się, do gustu przypadać, płużyć, dobrze służyć, zdrowym bydź komu albo dla kogo, einem wohl bekagen, wohl bekommen. Pies, gdy zwroci to, co mu raz w żołądku nie plagowało, zaś do tego wraca. *Kosz. Lor.* 69. Samemu bydlu to służy i plagnie, gdy ma wygodę i bezpieczeństwo życia. *Hist. Sk.* 63. My tylko chcemy, co się nam podoba, co

ciału plaguie. *W. Post. W.* 3, 348. Któżby wierzył, żeby bogactwa i rozkosze cierniem były, gdy ciernie obraża, a te więc plagują. *W. Post. Mn.* 101, *Past. F.* 162. Ni oszczep, ni iéy saydak chędogi plaguie. *Zebr. Ow.* 88, *nec iaculum sumit, nec pictas pharetras.*

PŁAKAĆ, -al, płacze, płaczę *cz. ndk.*, *Bh.* plakati, płaci, płzeti (*ob.* łza); *Slo.* plakat', plakávat', plakávávat', pláči, płzem; *Sr.* 1. plakaci, pwakam, pwaciju; *Sr.* 2. plakasch, ta plazom; *Crn.* jokam, jokati (*cf.* jękać; *Crn.* plakam sè *plorare*); *Vd.* plakati, plazhem, sousiti, sousen biti, souse tozhiti, prelati, se plakat, jokatise; *Cro.* plakati, plakatisze, plachèm; *Rg.* plakkati, placcem, zviliti (cf. kwilić się), suzitti; *Bs.* plakati, plakkati, usplakati, suzziti, *Sla.* plakati, *Rs.* плакать, плачу, хныкнуть, хныкаю, хнычу, рюмить; *Ec.* слезити, слезю, слезоточити, cf. *Lat.* plango, cf. fleo, *Gr.* φλέω, *Ger.* flennen, flehen); łzy wylewać, weinen. Kiedy się świat weseli, ia tu płakać muszę. *Groch. W.* 423. Płakałem, płaczę, i płakać nie przestanę. *Teatr* 17 *c*, 58. Bity płacze. *Rys. Ad.* 3. Biią, a płakać nie daią. *Boh. Kom.* 1, 431. Pobiwszy nas, płakać nam nie daią. *Obr.* 2. Płacze, a bije. *Cn. Ad.* 408, bije a płacze. *ib.*, cf. Świnia wor drze, a kwiczy; ież kurczy się, a kole). Płakać mi każesz, a sam się śmieiesz. *Cn. Ad.* 857, ieśli sam nie wydasz płaczu, nie poruszysz go w słuchaczu; cf. rozrzewniać). Płakać nie może. *ib.*, twardy do płaczu). Płakać mi się chce, płacz mi się rzuca; do płaczu mi. *Cn. Th.* Płacze, choć mu się nie chce; płacze, gdy kto widzi. *Cn. Ad.* 855, iałowy, zmyślony płacz). Płakać, o dzieciach, mazać się, maślić się. *X. Kam.*, *Crn.* zmendreti, zmendrem, greinen, flennen. Dziecię nie płacze; matka nie wie, czego potrzebnie. *Rys. Ad.* 11, płacz językiem niemowlęcia). *Lippus*, któremu oczy płaczą, albo łzami zaciekaią. *Mącz.*, dem die Augen thränen. Rzewnie płakać, gorzko płakać, gorzkie łzy ronić; n. p. Matka nasza płacze rzewno. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 7, łka gwałtownie. 1 *Leop.*). Dziś by krwią płakał, żaden darmo nic. *Gliez. Wych. M* 7 *b.* Byś krwią płakał, nie uczyni. *Cn. Ad.* 687, blutige Thränen weinen, *Slo.* bit' bis krwu zaplakal, nè wipross'; nieużyty, kamieniaby rychley użył). Płakać o co, na co, um etwas weinen, über etwas weinen. Płacze leda o co, by mu palec zakrzywił. *Cn. Ad.* 857, cf. płaczek). Płakał na sławę swoię utraconą. *Kras. Off. G b.* Ktoby się cieszył z śmierci, nie płacze na zdrowie. *Pot Pocz.* 180, nie płacze, życząc, żebyś ozdrowiał, cf. dziedzicowi płaczącemu nie wierz, iałowy płacz). Pogrzebł go w grobie swoim, i płakali nad nim. ach ach moy bracie! 1 *Leop.* 3 *Reg.* 13, 30. Płakać za kim, dla czyiego odjazdu, tęsknąc za nim, einem nachweinen, seine Abwesenheit beweinen. - §. *Transit.* płakać kogo, płakać po kim, einen bewcinen. Płaczę po zmarłym, albo płaczę zmarłego. *Dudz.* 12. Wszyscy go dobrzy płaczą, na iego pogrzebie Nikt żo bardziey nie płacze, Wirgili, nad ciebie. *Hor.* 1, 116, *Niemc. Kr.* 2, 153. Taka się miłość przeciwko niemu przy pogrzebie pokazała, że żaden nie był, któryby go nie płakał. *Kosz Lor.* 33 *b.* Ze smakiem umiera, kogo swoi płaczą. *Morszt.* 247. Ja tracę ciebie skłonną do odmiany, Ty serce tracisz w flatku bez pośpiechy, Nie wiem, kto ma bydź z nas piérwéy płakany, A kto ma większą przy-

czynę uciechy? *Zab.* 14, 116. – §. *aliter* Maleńkie dziecię swoie rączki podnosząc, płacze pokarmu. *Stat. Num.* 2, 156, z płaczem żąda pokarmu, weinet nach Nahrung. Pochodz. (*cf. tkać*), *płacz*, *płaczek*, *płaszka*, *płaczliwy*, *płaczoboyny*, *płaczorodny*, *płaczotulny*; *dopłakać się*; *napłakać się*; *opłakać*, *opłakiwać*; *opłakany*, *nieopłakany*; *odpłakać*; *popłakać*; *przepłakać*; *przypłakać*; *rozpłakać się*; *spłacz*; *upłakać*, *zapłakać*.

PLAMA, *PLANA, -y, *ż.*, PLAMKA, PLAMECZKA, -i, *ż.*, *dem.*, (cf. *Rs.* пламя, *Bh.* plamen płomień, cf. *Lat.* planum, *Bh.* plan', cf. *Lat.* polluo); *plana na ciele, na szacie, makuła. *Cn. Th.*, ein Flecken, Schmutzflecken, eine Stelle auf einem Körper von anderer Farbe; *Bh. et Slo.* flek, maz, posſkwrna, posſkwrnka, wrásska; *Sr.* 1. blat, blecjl; *Crn.* blék, madésh, maróga, lisa; *Vd.* madesh, blek, gerd, vmasanje, kosa, pika, shrimf, sneme, shkerbina; *Cro.* madez, szkrúna, trúha; *Ben.* sckrappa, troha, aqua nósi; *Rg.* màrgl; *Rs.* пятнина (cf. pleśń), замарка, пятно (cf. piątno), пятнышко; лáка, латочка; *propr. et fig.* Plana biała. *IV. Levit.* 13, 39. Ziele pięciornik plany i blachy sprosne po ciele spędza. *Syr.* 300. Wszystka iesteś piękna, a plany niemasz na tobie. 1 *Leop. Cant.* 4, 7. Pachołątka, na którychby żadna plana nie była. 1 *Leop. Dan.* 1, 5, cf. skaza). Sól szczawikowa do wybierania plam atramentowych zdatna. *Jundz.* 254, Tintenflecke. Z rzadka się piérwsza plama nałogów wywabi, *Zab.* 14, 25. Patrz, iak się plamy sine nań rzucaią. *Cn. Th.*, siniaki). Plamy na twarzy od słońca, piegi. *Comp.* 10. Astronomowie znaleźli plamy nawet pośrzód słońca, *Kras. Mon.* 94, nic bez ale). – §. 2) *plana; n. p. Uwikłał w sieci nogi swoie, a w planach iey chodzi. *Leop. Job.* 18, 7, z *Niem.* die Plane, płachta myśliwcza do pokrywania ptaków, n. p. kuropatw, rozjazd). Wino, które ma przykrą wonią, planę i skórkę mózgową obraża. *Cresc.* 370, blonkę, das Hirnhäutchen. PLAMIĆ *cz. ndk.*, poplamić, splamić *dk.*, plamami pobrudzić, schmutzig machen, beflecken; *Slo.* posſkwrnugi; *Bh.* napliham; *Vd.* vmashuvati, vmadeshuvati; *Bs.* trohati, ostrapati, oostrapati; *Ross.* пáсить, запáсить: *phys. et tr.* Splamienie honoru. *Teatr* 54, 96. PLAMISTY, (*PLANISTY *Leop. Lev.* 13, 57), PLAMOWATY *Tr.*, *PLANOWITY, -a, -e, pełen plam, voll Flecken, fleckig; *Slo.* posſkwrnény; *Bh.* fleckowaty; *Sr.* 2. flakati; *Sr.* 1. blakovité; *Crn.* blekáſt, lisaſt, marogaſt; *Vd.* blekaſt, obmadeshen, madeshen; *Bs.* trohav; *Rs.* замаранный, нестрый (cf. pstry). Lampard ma na wierzchu czarne plamy, a ku dołowi plamiste brzegi. *Kluk Zw.* 1, 77. Byś się myła bielidłem, przedsięś planowita w nieprawości twoiéy. 1 *Leop. Jer.* 2, 22, plugawica. 3 *Leop.*). Twarz plamowata. *Tr.*, piegowata). Kolor sukna plamisty, t. i. które się prędko poplami, Farbe, die leicht fleckig wird. PLAMOWIEC, -wca, *m.*, *locusta morbillosa*, gatunek szarańczy, maiący purpurowe pokrywy z białemi paskami. *Kluk Zw.* 4, 66, eine Art bunter Heuschrecken.

PLAN. *ob.* Planta. *PLANA, *ob.* Plama.

PLANETA, -y, *m. et ż.*, *Bh.* planeta; *Slo.* planét, planéta, planetna hwezda, bludna hwezda; *Crn.* planęt; *Cro.* planéte; *Bs.* planite; *Rs.* планета; z *Greck.* πλανητης, der Planet, Wandelstern, Irrstern. Planety, gwiazdy błędne, błądzące, błąkaiące, że względem siebie iednéy nie zachowuią odległości, pod czas z sobą się łączą, a pod czas naprzeciwko siebie stawaią. *Wyw. G.* 51. Gwiazdy błąkaiące, planety albo komety, przez się są ciemne, i maią swóy własny bieg. *Sniad. Jes.* 5, *Boh. pr.* ô p. Siedm planet: (słońce), ziemia, miesiąc, Mars, Saturn, Merkuryusz, Jowisz i Wenera. *Syr.* 495, ósmy Uranus). Odkrycie nowego planety iest iedno z naywiększych, które się kiedy w astronomii stać mogło. *Pam.* 83, 2, 43. Planetę, możnaby wyrazić tułacz. *Klesz. Zd.* 74, znacznochodna gwiazda. *Wlod.* – §. *Superstitio veterum magnam planetis in res humanas vim tribuit.* Planety srogie, planety łakawe. *Rey Wiz.* 128 *b.* Złośliwi *planetowie (złośliwe planety) nad nami przewodzą, Walki, głody, i mory, i wszystko złe rodzą. *Biel. S. M. A* 3. *Sidere efflari*, planetą, plagą bydź ruszon, t. i. powietrzem trącon. *Mącz. Adhucdum in sermone plebis*, planeta, e flaga, nawałność. PLANETNIK, -a, *m.*, *Bh.* planetnik, astrolog, gwiazdarz, co niby w planetach czytać umie, planetowy prorok, gwiazdmistrz, der Planetenleser. PLANETOWY, PLANETNY, -a, -e, od planet, Planeten-; *Cro.* planetni, zvezdobludliyiv.

*PLANKT, -u, *m.*, z *Lac.*, tren, żałosne narzekanie, żałosna pieśń, trauernde Klage, Trauerlied, Klagegesang. Jeremiasz Jozyassa żałuiąc śmierci, pieśni żałobne abo plankty napisał. *Sk. Kaz.* 444, cf. lament). Trenodye, żal i plankt, to dziś moie uciechy. *Kulig.* 10. Widzę, nie pomogą plankty, próżna mowa, Już moie próżne treny, odeszła królowa. *Groch. IV.* 527. Rzewne na pogrzebach plankty. *Pilch. Sen. last.* 101.

*PLANOWITY, *ob.* Plamowity, Plamisty.

PLANTA, -y, *ż.*, PLAN, -u, *m.*, *Rs.* планъ, черпежъ, *Gall.* plan, *Ital.* piana, cf. *Lat.* planus); abrys, skład, układ tego, co się ma robić, der Plan, der Entwurf, Abriß. Kto budować chce, powinien sobie wprzód plantę ułożyć. *Switk. bud.* 35. Rysuiący plany *Rs.* черпéжникъ. Izba planów *Rs.* черпéжная.

PLAPA *Tr.*, *ob.* Papa. PLAPLAĆ, *ob.* Paplać.

PLĄSAĆ, PLĘSAĆ, -ał, pląsze, pięsa, pląsa *cz. ndk.*, *Bh.* plesati, gasati (cf. hasać) *exultare*; *Slo.* plesám *iubilo*, plesáni *iubilum*, plesám rukami *gestio*; *Crn.* plesati, pleshem, z tańcować; *Vd.* plesat, rajat (cf. rey), z tańcować; *Cro.* plesem *tripudio*; *Bs.* plesati, tlacciti *concować*; *Rs.* плясать, спляскать tańcować, cf. *Gr.* πλησσω *culco*; *Rs.* плясать, спляскать tańcować, cf. *Gr.* πλησσω *percutio pede humum*); gestykuluiąc tańcować, pięsy stroić, mit den Armen gesticulirend tanzen, springen, hüpfen, mit Action tanzen; *Bh.* křepciti, křepčim (cf. krzepić). W takt pląsząc nogami, taniec prowadzili. *Otw.* 581. Gdy miłość pląsze, my mamy wyskakać. *Jag. Wyb. D* 4 *b.* Lekkiem zrywaniem można konia do szlapi, kornetów, pląsania, i do hasania aplikować. *Haur Ek.* 149, do pięsów, podskoków, igrania przedniemi nogami na powietrzu). Głową swą będzie chwiał, a ręką będzie pląsał. 1 *Leop. Syr.* 12, 19, ręką będzie klaskał. 3 *Leop.*, *Bh.* plaskati klaskać, mit der Hand klatschen. *Pląsają rękami. 1 *Leop. Ps.* 97, 8, klaskaią. 3 *Leop.*). – *tr.* pląsać, tryumfować, triumphiren, jubiliren; *Ec.* ликовать, ликовами. Powierzchowney radości i pląszenia nie pokazuie. *Pilch. Sen. Gn.* 224. Ani pląsz, gdyć fortuna twarz iasną pokaże, Ni się mostem kładź,

gdy cię niepogoda skarze. *Ryb. Gęśl. B.* 4. PLĄSACZ, PLĘSACZ, - a, *m.*, *Dudz.* 15, co pięsy stroi, kuglarz, ein Gaukler, einer, der mit Action und Gesticulation tanzt. Nie trzeba rzemieślnikowi pytania zadawać o iego rzemieśle, ani pięsaczowi o sztuce skakania. *Pilch. Sen. list* 3, 215. *Crn.* plesavs, s taniecznik; plesàr, plesmashter, s tancmistrz; *Vd.* plesar, raini moiſter, s tancmistrz; *Vd.* plesanz, *f.* plesarza, s taniecznik, taniecznica; *Rs.* плясунъ, плясавицынъ taniecznik, *f.* плясея, плясáница, плясунья; *Ec.* плясáмеля. PLĄSY, *ob.* Pięsy.

PLASDARM, z *Franc.* place d'armes, *ob.* Maydan. *Jak. Art.* 3, 301.

PLASK! *particula sonum percussionis exprimens Cn. Th.*, *Bh.* pleſk, pleſkot, ſplechot wody, kde ſe woda ſplechta, ſplechtaczka (*ob.* pleszcze); *Sr.* 1. penſk; *Lat.* tax! *Sr.* 2. plaſk, plaſkot *sonus piscium in aqua se iactantium*, cf. pluſk); *Ger.* platz! perdutz! (*ob.* plackiem; cf. buf! klafk! trzaſk! puk!). a) PLASK, - u, *m.*, plaſkanie, trzaſkanie, trzaſk; der klatſchende Schall eines fallenden Körpers, das Platzen, Klatſchen; *Bh.* trefky pleſky.

PŁASK, - u, *m.*, płaza, die Fläche, flache Breite, (die Platte). Na płask co leży albo położyć, *Gr.* πλανωδης, niewywrócone, płasko leży, *in planum iacet. Cn. Th.* 446. Bochenek chleba rozkroić na dwoie w płask. *Haur Sk.* 899, na szera).

PLASKAĆ, - ał, - a, *cz. cont.*, plask robić, n. p. głośno wylewaiąc, *cattabum facere Cn. Th.*, *ob.* pliszczeć (cf. plasnąć, cf. pluskać, pluanąć); *Bh.* pleſkati klaſkać; *Sr.* 2. plaſkotaſch pleszczeć; *Vd.* s' rokami pleſkati, s klaſkać; *Cro.* plèszkam *plaudo*; *Cro.* plòszkam, plosznuti *illido*, *plaudo*; *Bs.* pleſkati, s klaſkać; *Rg.* pleſkatti rukami, s klaſkać; pliſkati, s pluſkać; *Rs.* плескаю, плещу pleszczyć, klaſkać); *Ger.* plátſchern, ein plátſcherndes Getrinſch machen. Nadobny to zwyczay maią Polacy, iż ſię płaſkaią Po gębie, czasem ſię zwadzą, Kiedy komu leż zadadzą. *Rey Zw.* 231.

PŁASKI, - a, - ie, PŁASKATY, - a, - e, *Bh.* pleſkaty, ploſty, ploſkaty; *Bs.* plosnat, *Crn.* ploshnàt; *Vd.* ploshat, ploshnat, s równy, (*Vd.* plashta, plahovina, plah, s blacha, cf. płaszcz, płaszczyzna, *Sla.* płaſkia, s flasza); *Sr.* 1. pwone (cf. *Ger.* plan, Pláne; *Crn.*, *Vd.*, *Cro.* planiny, s Alpy, wysokie góry); *Rg.* plossan, plosni, płòsnaſt, rozpleſkan (cf. rozpłaszczyć); *Rs* плоскій, плосконáмый; (cf. *Rs.* плесна podeszwa nożna, плесница gatunek pantofli); cf. *Gr.* πλατυς, *Lat.* plautus, plotus, latus; *Ger.* platt, Blatt, flach, Blech, *It.* platto, *Gr.* πλακα, *Lat.* plaga, placenta, *Lat. med.* flaco, flachia); szeroki bez głębokości lub grubości, płaski. Między rzepą iest samiec i samica; samicę uznać, kiedy ma liście płaſkate, szeroſze i dobrze zielone. *Haur Ek.* 48. Obręcz płaſkie *Rs.* плоскоребрые, плоскозубые. Płaſkate ryby. *Myśl. F* 2 *b.* Robaki płaſkie w ciele ludzkim. *Krup.* 5, 737. Kopa groszy Litewſkich, płaſka *antiquitus* narwana. *Vol. Leg.* 5, 149, t. i. płaſkich śrebrnych groszy breite Silbergroſchen. Wacław do nas wniósł grosze Pruſkie albo płaſkie. *Summ. Um. A* 4. - Płaſka rzeka *Tr.*, mielka, ſeicht. - *Arith.* płaſka liczba, *numerus quadratus*, Quadratzahl, roście z multyplikacyi iakiéy liczby w siebie samę. *Sol. Geom.* 5, *ob.* czworogran). - §. b) *Metaph.* płaſki, mialki, niewyniosły, czczy, bez sensu, bez smaku, fade, ſeicht, leer. Płaſkie śmiechy i nakręcone żarty dzieł teatralnych. *Mon.* 68, 1007. Rymy zbyt łatwe, iakie są - ści, - go, - - wszy, - ła, - iąc, często używane, czynią wiersz płaſki. *Dmoch. Szt. R.* 3. PŁASKO, PLASKO *adv.*, wszerz bez względu na głębokość, wysokość, flach, in die Breite. W Natolii, iakoby deſkami położył, płasko idą wierzchy nad domami. *Pasz. Dz.* 122. - §. *Metaph.* niewyniosło, poziomo, niedrig, platt, fade, nicht erhaben. Mówcy nie dosyć wyrazić rzeczy, iak są w sobie i płasko. *Nag. Fil.* 12, po prostu). PLASKODENNY, - a, - e, dna płaſkiego, *Rs.* плоскодонный, von einem flachen Boden. PLASKOKĄT, - a, *m.*, PLASKOWĘGIEŁ, - gła, *m.*, ein flacher Winkel. *Tr.* PLASKOMIERNICTWO, - a, *n.*, sztuka mierzenia płaszczyzn, *planimetria*, die Flächenmeſſung. PLASKONOGI, - a, - ie, niepalczaſty, plattfüßig. Płaſkonogi, *palmipes*, iakoby gęś. *Mącz.*, *Bh.* ploſkonohy; *Sr.* 1. pwonobnohati, rozſtopnena noha; *Cro.* plosznasztonog. PLASKONOS, - a, *m.*, ptak, der Breitſchnabel, Breitſchnäbler. Rodzay płaſkonosów, *platalea*, należy do rzędu bocianiego. Płaſkonos, *platalea leucorodia*, die Löffelgans, ptak wielkości gęsi, znayduie ſię w Polszcze. *Zool.* 252. Czapla biała. *Cn. Th.* PLASKONOSY, - a, - e, *Bh.* pleſonoſý; *Cro.* plosznatonog; *Eccl.* плосконóсый, корконосъ, курносой; *Rs.* курнóсый; nosa wklęsłego, plattnäſig, breitnäſig. Płaſkonosy *simus Mącz.*, *simulus* płaſkonoſki, mały kąsek nosa maiący. *ib.* Chromy i płaſkonosy nie ma bydź kapłanem. *Radz. Levit.* 21, 18, *P. Kch. Orl.* 1, 79. PLASKOOKRĄGŁY, - a, - e, owalny, iaykowaty, oval. *Tr.*, flachrund. PŁASKOPROST, - u, *m.*, (cf. poziома liniia), horyzontalna linia, eine wagerechte Linie. *Tr.* PLASKOPROSTOWNICA, - y, *ż.*, *ob.* Srzodwaga. PLASKOPROSTY, PLASKOPROSTOWNY, - a, - e, PLASKOPROSTOWNIE *adv.*, horyzontalny, poziomy, horizontal, waſſerrecht. *PLASKORZĘ, - ęcia, *n.*, n. p. Uyrzycie na swe oczy piąte płaſkorzęta. *Pol. Arg.* 840.? *PŁASKORZEŹBA, - y, *ż.*, bas-relief. *N. Pam.* 4, 56, *ib.* 58. PŁASKOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* ploſt, ploſka; *Sr.* 1. pwonoſcj; *Rs.* плоскость, плосконáмость; płaſkatość, płaſki kształt, die Fläche; eine flache Breite. - §. (b) płaſkość, *metaph.* niewyniosłość, czczość, Leerheit, Fadheit. Płaſkość wielką ieſt wadą rymów pospolitych. *Dmoch. Szt. R.* 3. PLASKOSZ, - a, *m.*, *tetrodon mola*, gad płaſki, niby iaki krążek, zdaie ſię tylko bydź głową odciętą od dłuższéy iakiéy ryby. *Zool.* 196, ein ſcheibenrundes Waſſergewürm. PLASKUR, - a, *m.*, płaſki kawał czyli krążek czego, ein flaches rundes Stück von etwas. Płaſkury. *Petr. Ekon.* 43, s placki, runde flache Kuchen, Plätze. Płaſkur, s proſkur, opłatek. *Cn. Th.*, die Oblate. - Płaſkur, s warſta rudy. *Os. Zel.* 80 *et* 31, Erzflötze, Erzlagen, Erzſchichten. *Os. Rud.* 40. - §. Płaſkur, gatunek ięczmienia, u którego tylko we dwa rzędy w kłosie rodzi ſię ziarno. *Haur Sk.* 15, zweyzeilige große Gerſte (cf. czwartak, sześciorak), cf. płoſkur, płoſkurnica.

PLASNĄĆ, płasł, plasnął, płaśnie *neutr. idntl.*, z płaſkiem upadać, (cf. Pluśł w wodę); *Slo.* płaſnauti *detumeo*; *Bh.* ſplaſknauti, ſplaſkowati, oplaſknu *desidere*; *Bs.* oplasnuti, oddutise *detumere*; *Cro.* plosznuti, plòszkam

illido, *plaudo*, razplesznut *allisus*, *illisus*); mit einem Platzer hinfallen, hinstürzen. Plasnął, a padł o ziemię, by go porąbił, *ingenti lapsu in terram secidit. Mącz.* Plasnąć w wodę, *Vd.* va vodo shterbunkniti). Z iednego ziemi do drugiego końca, Wznosił się Jkar, i plasnął na skały. *Kniaź. Poez.* 2, 61. W wesołéy myśli podskoczy, Aż tu iéy piasło przed oczy Naczynie z gliny, co na głowie niosła. *Kniaź. Poez.* 3, 118. – *transl. fig.* upadać, nie utrzymywać się, fallen, sinken. Alem plasł srodze, i cóż za dziw? kogo Jowisz pchnie beltem, musi boleć srogo. *Zab.* 15, 369.

Pochodz. *płaza*, *płaszczyć*, *płaszczyzna*, *płaszcz*, *płaszczyk*; *spłaszczyć*, *rozpłaszczyć*, *wypłaszczyć*; *płat*, *płatek*, *płatuszek*, *płatkowy*, *płatać*; *rozpłatać*, *wypłatać*; *płatnerz*; *spłatać*, *płaz*, *ziemiopłaz*; *płazać*, *płazować*; *piesz*, *pieszek*, *pieszuik*, *pieszowaty*, *pieszowatość*; *spłachać*; *płachta*. *Bluszcz* Rs. плющъ. *Pluskwa i t. d.*

PLASTR, *PLASTR, - u, *m.*, PLASTRZYK, - a, *m.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* plaster; *Sr.* 1. pleszter, bowerski pleszter; *Sr.* 2. plastat; *Crn.* plajshtr, mélem; *Vd.* plaster, plashter, oblag, oblog, pomas, voshzheniza; *Cro.* plastër, oblag, pomaz, szmolenicza, voschenicza; *Hg.* plastrom; *Dal.* mecz, oblisz, liche; *Rg.* mèc, oblix; *Bs.* emplastar, karpa, krrippa, mehlem; *Sla.* melem; *Rs.* пластырь; *Gr.* σπλαστρον; *Lat.* emplastrum; *Gall.* emplâtre; *Germ.* das Pflaster, das auf eine Wunde gelegt wird. Plastr iest lekarstwo z suchych i miękkich rzeczy złożone, które na płatkach smaruie się i zewnętrznie przykłada. *Perz. Cyr.* 2, 304, *Krup.* 1, 302, *Kluk Rosl.* 2, 275. Lekarz plastru na ranę kłaść nie może, aż piérwéy głębokości iéy obaczy. *Baz. Hst.* 72. Przyłożono plastr dla uléczenia rany iego. *Bud. Ezech.* 30, 21. Przekół plastr w pośrodku, a przyłoż tam inny plastrzyk z inną maścią. *Sien.* 542. – *allegor.* Piękna pomierność, to iest klenot wielki, A prawie plastrzyk na upadek wszelki. *Rey Zw.* 212 *b.* – *Slo.* priložit' nékomu plagster *consolari*, cf. ulga). – §. *transl. fig.* Który chłop na łąkach plastry abo zwierciadła wyrzyna, iak słodziéy bywa karan. *Haur Sk.* 230, cf. okna), cf. *Rs.* пластъ obdłużno skoszone golizny, länglich abgemähete Stellen auf einer Wiese. – §. 2) plastr miodu, *plast, *Bh.* plast medu, strd, strdj; (*Boh.* plastowati *mellificare*, plastnice miód robiąca); *Slo.* plást medowý; *Sr.* 1. pwast; *Crn.* sat (cf. syta), satovje, sterd; *Vd.* satovjé, set, sat, setouje, setje; *Rg.* sát; *Rs.* сотъ, сотный, пластъ меда; kawał miodu, niby szyba wyrznięta z ula, Honigscheibe, Honigwaben. Ociec móy organiście czasem miodu plastr darował. *Teatr* 51 *b*, 61. Bezpiecznie plastru nie zjesz, dokąd pszczoł nie wybiiesz. *Krom.* 213. Hibla plastry szczyci się wonnemi. *Past. F.* 72, miodem). Dali mu nieco *plastru miodowego. *Sekl. Luk.* 24. Nauka jego stała mi się plastrem miodu. *Sk. Dz.* 264. Plastrem kapią wargi cudzéy żony, a gładsze niż oliwa podniebienie iéy, *Bud. Prov.* 5, 3, miodem, słodyczą). PLASTROWAC, *PLASTROWAC, - ał, - uie, cz. *ndk.*, plastrem obkładać, *Sr.* 2. plastrowasch; *Cro.* plastrati; mit Pflaster belegen, bepflastern. Maścią tą paznogcie czarne plastrować. *Syr.* 801. – §. b) plastrować drzewo, plastrem szczepić. *Tr.*, oczkować, einen Baum oculiren. – §. Winiarze wina ipsymuiąc, hałunuiąc, bialkuiąc, siarkuiąc, plastruiąc, na lagry leiąc, psuią. *Syr.* 1219; plastrami zaprawami nasmarowanemi sycąc).

PLĄSY, *ob.* Pięsy. *PŁASZA, *ob.* Płaza. PŁASZAC, *ob.* Płoszyć.

PŁASZCZ, - a, *m.*, PŁASZCZYK, - a, *m.*, *demin.*, *Bh.* plasst', plasstík, plasstiček; *Crn.* plajsh; *Slo.* pláss', pláš; *Vd.* plash, montel, (plashta, z blacha), kepernik, zagernilu, zakritje, obkrivanje; *Cro.* plásch, plaschecz, zagernilo, kepenyek, kepernek; *Hg.* paláš, paláška, palášotska; *Sr.* 1. płaszcz, mantel, mantyl; *Sr.* 2. mantel; *Dl.* plasch, plaash; *Rg.* plaasct, plâsct, plasctich, ogarnjàc, kabanissa, kabaan, kapènak; *Sla.* plashch, kabanica; *Bs.* plasct, ogrrinaç, kapenak; *Rs.* плащъ, плащикъ, епанча, епанечка (*ob.* opończa), опáшень, кóрпно, кóроваая; (cf. *Lat.* palla, pallium, cf. *Scot. sept.* plaid; cf. płaski, płaszczyzna); der Mantel. Gdzie się owe czasy podziały, kiedy to Marcin S. rozdzielił się płaszczem z żebrakiem? *Mon.* 75, 685. Wie S. Marcin, dlaczego płaszcz kraiał, *ob.* S. Marcin. *Prov. Slo.* gato weter wege, tak plachti obrácugú; kam weter, tam pláš, odmienić się podług okoliczności, niestałym być. – W płaszczu, w płaszcz ubrany, obwinięty; *Rg.* plasctàr, zaplaascten, ogaarnùt, *Vd.* oplajshan, s' plaishan obdan). Płaszcz od deszczu, słoty, z opończa, bura; cf. czuyka). Purpurowy płaszcz *Crn.* shmànt, shmènt, hment, hant, *ob.* Pawłoka). Płaszcz arcybiskupi, z palliusz. – Zuła, iż o płaszcz papieża nie prosił, przeto Krakowskie arcybiskupstwo zagubił. *Krom.* 98, *Biel.* 56. Płaszczyki białogłowskie, mentle, mentelki. – *transl.* sposób nakrycia armat od deszczu, i formowania im płaszczu. *Aqu. Mst.*, przykrycia, daszku, obdaszku. – *fig.* Czego chcesz ptaszku pisany, Płaszczykiem piór odziany? *Groch. W.* 370. – §. b) *transl. fig.* pokrywka, Deckmantel. Często pod cnoty płaszczem występek chodzi. *Gaw. Siel.* 367. Złość płaszczykiem się cnoty często pokrywa. *Cn. Ad.* 1346, owcze odzienie, wilcze sumnienie). Umie każdy grzech pod płaszczem cnoty udawać. *Dambr.* 167. Chciwość pod płaszczem skryta pobożności, Wydzierstwo w sukni mądrey opatrzności. *Past. F.* 263. Był ten szalbierz pod płaszczem chrześciaństwa manicheyczykiem. *Sk. Dz.* 850, *et* 1093, *Petr. Et.* 210. Kupno zapłacone zasłonił płaszczykiem darowizny. *Chel. Pr.* 124, *Teatr* 46 *c*, 27. – §. O to słowo on gotów na naymnieyszym potkać się płaszczu. *Teatr* 30, 38, w nayniebezpieczniey szym poiedynku). – §. Płaszcz, fazyan morski, ryba płaska szybiasta, tego co bażant smaku. *Krup.* 5, 72, *pleronactes*, der Seefasan. – §. *transl. fig.* Płaszczem się wiie w prochu pod iéy stopy. *Przyb. Ab.* 226, płaszczy się przed nią, płazem lub płaskiem pada, mostem się kładzie. PŁASZCZA, - y, *ż.*, każda ryba płaska *Tr.*, jeder platte oder breite Fisch. PŁASZCZEK, - szczka, *m.*, ryba morska, *rhombus*, *Pilch. Sen. list* 4, 148, ein Seefisch, der Spiegelfisch. PŁASZCZKA, - i, *ż.*, *Bh.* platejsa, reynak; *Crn.* blates, blatesh, rasa; *Vd.* plataisel; *Cro.* platayzlin; *Bs.* rasgja; *Rs.* скатъ; *Ec.* катъ рыба; *Lat.* platessa; *Ger.* die Platteisse, der Plattfisch. *Krup.* 5, 71. Płaszczki i insze ryby przy dnie tylko pływaią. *Hub. Wst.* 139. Płaszczka morska. *Hor. sat.* 258, *ob.* Prasowidełko). *Pastinaca*, *Trigon*, płaszczka, ryba, na kształt nietope-

rza oskrzele maiąca. *Chmiel.* 1, 630. *PŁASZCZENICA, - y, ż., *Eccl.* плащаница grobowa płachta lniana, ein leinenes Grabtuch. Wynoszona bywa od kapłanów płaszczenica, t. j. *Sindon*, na którym wymalowane bywa ciało i małże zbawicielowe. *Pim. Kam.* 255. Płaszczenica złotem i śrebrem wyhaftowana. *Sieb.* 58. PŁASZCZOLEC, - lca, *m.*, narzędzie od płaszczenia, gładzenia, n. p. w hucie szklanéy, trzeba płaszczolce aby czyste były i w piasku nie zwalane. *Torz.* 282, Plattformen, cf. *Ross.* площадная kalandra. PŁASZCZOWY, - a, - e. *Vd.* płaszni; *Rs.* епанечный; od płaszcza, Mantel-, n. p. płaszczowy kołnierz. PŁASZCZYĆ, - yi, - y. *cz. ndk.*, spłaszczyć, spłaszczyć *dk.*, płaskim uczynić, *Vd.* splatizhati; *Rs.* плющить, площу, полощить, плющить, сплюснуть, сплющить, сплющивать (= prasować, polerować, kalandrować); platt oder flach machen. Spłaszczyć kulę ołowianą. *Tr.* Ziemia iest nieco spłaszczoną kulą. *Hub. Mech.* 510. Nos ma ze wszystkim spłaszczony. *Teatr* 55 *b*, 79. Liście spłaszczone, *folium compressum*, mięsiste, ale przy tym płaskie. *Botan.* 62. Wzdymają na przemiany swe piersi i płaszczą. *Dmoch. Jl.* 2, 181, oddech wypuszczaią, iż piersi znowu klęsną). - *transl.* Nieprzyiaciel mieczem i ogniem płaszczy wszystko. *Stas. Num.* 1, 144, t. i. niszczy, ziemi równo czyni, er macht alles der Erde gleich. - *tr.* poniżać, uniżać, erniedrigen. Niech podłość ludzi nie płaszczy. *Teatr* 45 *d*, 56 *W*)*b*., niech nie robi, żeby się płaszczyli). PŁASZCZYĆ się *recipr.*, *Rg.* plascitise; *Ross.* плющиться; płaskiem się stawać, okrągłość, wyniosłość, tracić, flach werden. Częstokroć, acz ospa nie płaszczy się, lecz dobrze wyniesiona pozostaie, bywaią nagłe śmierci. *Krup.* *b*, 442. - *fig.* Nasz geniusz płaszczy się przyciśniony gustami ladaiakiemi. *Zabł. Roz.* 122, gnębi się, gwałt odnosi). - §. Zając przed sokołem ku ziemi się płaszczy. *Tr.*, chyli się, przytula się ku ziemi, er bückt sich nieder, legt sich ganz flach auf die Erde nieder, schmiegt sich an den Erdboden an. Jako nayniżéy do stóp mu się płaszczy. *Pot. Syl.* 225, ściele się do nóg). Pies, iak mu dasz chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem. *Rey Zw.* 81 *b*. - §. *transl. fig.* płaszczyć się, = poniżać się, uniżać się, sich erniedrigen. Płaszczy się duma, poki się nie dźwignie. *Zab.* 14, 102 *Nar.*, cf. łasić się). Tłuszcza trwożliwa płaszczy się na sam widok despoty. *Teatr* 45 *d*, 6. Chcielibyśmy, żeby nam wszystko ulegało, wszystko się płaszczyło przed nami. *Zabł. Roz.* 189. Wszystko ci się upłaszczy. *Hul. Ow.* 12, wszystko ci ustąpi, ulegnie. PŁASZCZYK, - a, *m.*, *demin. nomin.* Płaszcz *qu. v.*, *Bsn.* plasticch; *Rag.* plasctich; *Sor.* 1. świcik; *Ross.* мантилья; *Ec.* нарамникъ, нарамница (*ob.* naramiennik). PŁASZCZYKOWY, - a, - e, von einem kleinen Mantel. *Krup.* 2, 195. PŁASZCZYNA, - y, ż., nie bardzo poczesny płaszcz, ein elender, armseliger Mantel. Wytarta płaszczyna, muchyby przez nią przeguał, dziurawa, łatana. *Cn. Th.* PŁASZCZYSKO, - a, *n.*, nieforemny, niekształtny, podły, gruby płaszcz, ein ungeschlachter, häßlicher Mantel. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. świecisto; *Rg.* plasctina. PŁASZCZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, płaskaty, płaski, flach, platt. *Tr.* PŁASZCZYZNA, - y, ż., płaski grunt, die Fläche; *Bh.* hladina (cf. gładzić); *Sr.* 1. pwon, pwonosci; *Sr.* 2. plon; *Crn.* plosk (*Crn.* plòsha, plòshiza, = tablica), pojlane, ravnek, ravnishe; *Vd.* plozha, plashta, plahta, = bret blachy; *Vd.* plass, pvass, = płaszczyzna śniegu, Schneefläche); *Bs.* plasa, pogladja, mezevo; *Rs.* плоскость, равнина. (cf. *Rs.* плесо przestrzeń), площадь. Powierzchnia płaska albo płaszczyzna. *Hub. Mech.* 160. Płaszczyzna, powierzchnia, na któréy każda liniia prowadzona przez dwa punkta gdziekolwiek leżące, iest liniią prostą. *Sniad. Jeo.* 35. Płaszczyzna abo pole, które ma długość i szerokość bez głębokości. *Sol. Geom.* 9, *planum. Geom.*, 1, 59. Płaszczyzna pochyła. *Hub. Mech.* 56. Ludzie i zwierzęta mocno stoią na płaszczyznach poziomych. *ib.* 100.

PLĄSZĘ, *ob.* Pląsać.

1) PŁAT, - u, *m.*, *Bh.* plat, *Rs.* плата, = *PŁATA, - y, ż., płaca, zapłata, opłat, die Zahlung, Abzahlung, Bezahlung. Narzeka żołnierz na niepłat żołdow. *Susz. Pies.* 3, *Lb*, na niewypłacenie). Ufiarwił sędziów, którym postąpił płat pewny, także stół. *Biel.* 43, pensyą, Pension, Gehalt. Siewierscy xiążęta postąpili wygnanemu Dawidowi po stu grzywien płatu rocznego. *Strykk.* 177, iurgieltu, Jahrgehalt, Jahrgeld. Naydziesz, kto w płat język dawa, A radę na funt przedawa. *J. Kch. Dz.* 269, ięzyk swóy naymnie, przedaie, przekupny, läßt sich bestechen. Gdy cię, niepotrzebna chciwości odprawię, Lepiéy daleko płatu sobie tym poprawię. Niżbym bogato pola Węgierskie z porządnym Państwem Weneckim ziączył. *Hor.* 2, 114, *J. Kch.*, intraty, dochody, Einkünfte. Oktawiusz maiętności swych poddanych popisywał, by każdy wedle swéy maiętności płat Cesarzowi płacił. *Bial. Post.* 68, czynsz, podatek, pobor, Zins, Abgabe, Steuer. Był podskarbim nad płaty krolewskiemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 24, pobory. 3 *Reg.*). Każdy przyniósł płat, który Moyżesz włożył na lud. *Leop.* 2 *Paral.* 24, 9. Z kmieci da każdy rad dziesięć złotych płatu do roku panu, gdzie mu nie będzie nic robił. *Biel.* 434. - Od przeiezdnych ludzi ma tam bydź brane myto abo płat. *Stat. Lit.* 29, cło, Mauth, Zoll. - Płat, lichwa, pożytek z lichwy. *Cn. Th.* 361, procent, Interessen, Procente. Sumkę zebrać, i dać ią w płat komu. *Star. Vot. C b*, na procent). Taki płat Łacinnicy *usuram* zowią, *ab usu pecuniae*, że kto czyich pieniędzy używa. *Groi. Obr.* 121. Wziąłeś od niego pieniądze, i daiesz mu lekki płat od tego. *Rey Pst. A a* 8. Niedbalstwo iest opiekuna, kiedy pieniędzy dziecinnych w płat nie da. *Szczerb. Sax.* 284.

2) PŁAT, - u, *m.*, (*dem.* Płatek, Płatuszek, *Slo.* plátenj *sartura*; *Bh.* plat blacha, misa; *Sr.* 1. plat, pwat sukno, płótno, pwatnik sukiennik; *Sr.* 2. plat sukno, płótno; *Crn.* plat, platizh *pars dissisa*, *Vd.* platizh, platiza; *Rs.* плать płachta, chusta, плáхa, плáшка płaska szczapa, *Ec.* плать, лоскутъ, заплата łata, łachman, cf. *Gall.* plat, *Gr.* πλατυς; *Hbr.* פלך *dissidit*, *secuit*; cf. płyt, cf. *Ger.* Blatt, platt); kawał sukna, płótna, łata, ein Fleck oder Flick Tuch, Leinwand ꝛc, ein Lappen, ein Lumpen, ein Haber; *Rs.* плáтка. Płat skórzany *Rs.* плахлёстка. Człowiek zgnilością będzie strawion w dole, Jako gdy stoczą płat welniany mole. *Chrość. Job.* 51. Położyli mi miasto kosztownych szat moich zbótwiałe płaty. *Smotr. Lam.* 2. Gdzie one szaty na twóy stan należące; teraz iakieś płaty widzę. *Chodk. Kost.* 30. Powiła płód ubogi, i w płaty uwinęła grube. *Miask. Ryt.* 22. Tarcie

po ciele płatami. *Oczk. prz.* 43. Płat sukienny, przez który aptekarze cedzą, piłśń, *filtrum. Sleszk. Ped.* 418. Hiszpani świeże wynayduią światy Z złotemi płaty. *Klon. Fl. C.* 2 *b*, z złotemi płatkami, z płatkowym złotem, Goldplatten, Goldbleche, Goldblätter, Blattgold. Półkręża na niebie wiszące zdaią się patrzącemu iak złote płaty. *Przyb. Milt.* 224. – §. Suknią położywszy płatem, siędzie przy łóżku. *Pot. Sył.* 75, złożywszy płasko iak chustę, wszerz, er legt den Rock in die Breite zusammen, cf. płaskiem, płaszczem.

*PŁATA, - y, ż., *Vd.* plazhanje, poplazhanje; *Bs.* plata, plachja; *Rs.* плата; płaca, płat, zapłata, die Zahlung, Bezahlung, Belohnung. Wiara i zdrada iednęż płatę maią? *Past. F.* 26, *Chod. Kost.* 81.

PŁATAĆ, *ob.* Pleść.

PŁATAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, PŁATNĄĆ *idntl.*, splatać, rozplatać *dk.*, *Crn.* platim; *Vd.* ziepiti; *Rs.* плести; wzdłuż rozcinać, rozszczepać, szczerpać, zerspalten, aufspalten, aufschlitzen, cf. *Germ.* spalten, cf. *Hbr.* פלח palach *diffidit, secuit*; *Sr.* 1. platati, pwatam latać, *Bh.* placeti, plácy, zaplacugi, *Slo.* plácam; *Rs.* плавить, плаву. Klamry drzewo ściskają, klin płata na poły. *Pot. Pocz.* 635, cf. *Rs.* плаcтина, плаcтинка, плаcтинникъ rozszczepana belka; плаcтый rozszczepany). Nie ten miecz dobry, którego pochwę drogie kraszą kamienie, lecz ów, który i ostrzem płata, i kończatością tarcze przeszywa. *Pilch. Sen. list* 2, 246. – *Chirurg.* Płatanie Cesarskie, gdy dziecko z żywota matczynego żywe lub umarłe, po śmierci matki, z brzucha iéy rozpłatanego dobytym bywa; wyporek, *sectio Caesarea. Perz. Cyr.* 2, 221, der Kaiserschnitt. Płatać rybę, sprawiać. *Cn. Th.*, einen Fisch zerlegen. Kto ryby sprawia i płata, wie, iaką karmią żyią. *Cresc.* 646. – Złość Antonowa Decymusa płata, J Pompeiemu mieczem głowę skrawa. *Chrość. Fars.* 515, zabiia). Cesarze chrześciańscy orła płatanego w herbie używaią. *Papr. Ryc.* 60, podwoynego). Zaostrzony iéy ięzyk zabawnie sławę nieprzytomnych płatać umie. *Teatr* 1, 76. Gotów wszystkich zgładzić z świata, W pień wycina, w sztuki płata. *Teatr* 56 *c*, 23. Jeślim zgrzeszył, wolno mię płatać na ćwierci. *Teatr* 46 *c*, 84, in Stücke zerhauen. – W pyskbym płatnął aż do ucha, J tak zginąłby iak mucha. *Teatr* 53 *b*, 26. Precz ode drzwi, bo cię płatnę. *Teatr* 12, 35, uderzę ostrzem, zabiię. – §. W czasy słotne może sobie czeladź kaptury szywać, bóty łatać, suknie *płatać. Cresc.* 40, przyrzynać, kraiać, Kleider zuschneiden. – PŁATAĆ komu co, z wyrządzać mu co, etwas anstellen, jemanden etwas zuziehen, über ihn bringen (ein Unglück). Kto komu krzywdę czyni, kto nieszczęście płata, Takaż go od drugiego potyka zapłata *Min. Ryt.* 4, 90, cf. wypłatać). Nie zaprzestaniesz codzień nowych mi płatać sztuczek? *Teatr* 29, 94. Figielki komu płatać. *Teatr* 27, 167.

PLĄTAĆ, - ał, - a, *cz. contin.*, Plącze *praes.*, splątać, poplątać *dk.*, wiklić, wwikłać, uwikłać, motać, verflechten, verwickeln, verwirren, wirren; *Rs.* путать (cf. pętać; *Rs.* плутать błądzić; *Rs.* плутъ, плутовъ, плутовка oszust); *pr. et tr.* Brzydka sprawa, w którą mię plątasz. *Teatr* 5, 94. PLĄTAĆ się, *recipr.*, wiklić się, mieszać się, sich verwickeln, verwirren. Nici się plątaią. *Tr.* Wszystkie około mnie plątaią się widowiska. *Teatr* 47 *c*, 150. Pląta się, by piąte koło w wozie *Rys. Ad.* 54, kann nicht fort, strauchelt. Zawsze iéy się w ustach imię twoie plącze. *Teatr* 5 *b*, 11, er kommt ihr immer auf die Zunge. Plątanym krokiem poszła. *Pot. Arg.* 129, wahaiącym się, nie statkuiącym, mit wankendem, strauchelndem Fuße. Kiedy piianemu w głowie szumi, nogi się plączą. *Off. Wyr.* Od zatrwożenia oniemieli, ięzyk się próżny za zębami pląta. *Wad. Dan. K.* 31. Głos gniewliwego niezrozumiany, splątany, słów próżen. *Pilch. Sen. Gn.* 118. PLĄTANINA, - y, ż., cokolwiek poplątanego, motanina, Wirrwar, verworrnes Zeug; *Bh.* pletenice; *Rs.* путаница, путанница. Plątaniną słów boiaźń wydawał. *Nar. Tac.* 2, 373.

Pochodz. *splątać, uplątać, wplątać, wyplątać, zaplątać.*

PŁATEK, - tka, *m.*, PŁATUSZEK, - szka, *m.*, *Volck.* 662, *dem. nom.* płat 2), *Bh.* platek; (*Ross.* платокъ chustka); okraiek, łatka, ein Läppchen, Flickchen, Fleckchen. Ja tu i iednego nie widzę płatka, coby do Wc Pana należał. *Teatr* 3, 9. By nie cudze płatki, Nie miałby krawiec karwatki. *Rys. Ad.* 3. Płatki barwiczkowe, których niewiasty używaią ku rumienieniu lica. *Sleszk. Ped.* 54. Płatek złota malarskiego; ziązka złota ma w sobie 15 płatków. *Mag. Mśk.*, Goldblättchen. Snieg płatkami pada. *Chod. Gesn.* 46, in Flocken. Płatek do oka chorego, *culcita lanea, centunculus. Cn. Th.* Oczy miał chore, i zawsze płatek zielony nosił. *Falib. M.* – *Meton.* Płatek człowiek, który oko chore płatkiem zasłania. *Cn. Th.*, *lanoculus.* – *Prov.* Jak z płatka wywinął, wszystko u niego. *Cn. Ad.* 228, galant, gladyss, wie gedrechselt, geschniegelt. Dobry porządek robi, że nie trzeba szukać, ni biegać; lecz każda rzecz, iak z płatka wywiniona, pogotowiu będzie. *Hipp.* 37, gładko, smarownie, na iedney nodze, wie geschmiert. Drogi od natury przepisaney trzymaiącym się, idzie wszystko iak z płatka, łatwo i smarownie. *Pilch. Sen. list* 4, 205. Rażnyć to chłopak, i oléy ma w głowie, Wszystko idzie iak z płatka. *Kniaź. Poez.* 3, 176. Wszystko mi szło szczęśliwie, wszystko iako z płatka, Była bogata chatka, poczciwa czeladka. *Zab.* 1, 181 *Nar.*, es ging alles erwünscht, nach Wunsche. *Teatr* 2, 65 *Barss.* Skoro przyymiesz biret Doktorski, nauczysz się wszystkiego, iak z płatka wywinął. *Teatr* 55, 149, iak pioro opalił). Przed laty, to wszystko szło iak z płatka. *Teatr* 8 *b*, 22. Znowu pierwsza nasza szczęśliwość powraca, wszystko iak z płatka się wiie. *Teatr* 19 *b*, 16. PLATER *herb*, trzy pasy w poprzek, czwarty na nich z ukosa z góry. *Aurop.* 3, 39, ein Wappen. PŁATEWKA, - i, ż., szczep, kawałek drzewa rozszczepionego, *Rs.* плаcтина, eine Spalte Holz, ein Scheit Holz. Lasu omal, dobrze czasem będzie z grobli i płatewkę uciąć. *Teatr* 8 *b*, 50.

PŁATKA, - i, ż, *dem. nom.* płata, płat 1), die Zahlung, Bezahlung. Nie graiąc w karty, muszę stawić płatkę. *Pot Syl.* 366. Graiąc w karty, chcę stawić płatkę, alić i szeląga iuż nie miałem. *Boh. Kom.* 2, 280, cf. stawka). Ponieważem tobie dzienną płatkę winien, Przeto powiem ci, co mi się dziś w Hekatonie podobało. *Pilch. Sen. list* 36, dzienny raport, doniesienie). – § b) płatka, niebezpieczeństwo, die Gefahr. Ah! iam go do ostatka Zgubiła, ze mnie, w którą wpadł, ostatnia płatka. *Min. Ryt.*

1, 168, iam mu to wypłatała). Nie boycie się: w ostatnią nie wpadniecie płatkę, Potrafię ia w to, że się swych zawstydzą Srogich Grecy zamysłów. *ib.* 1, 104. On zatas przenika, gdzie pewna, gdzie płatka. *Chrośc. Fars.* 386. Uciekł z téy płatki, mnie nie ratuiąc. *Hor. sat.* 131.

PŁATKOWY, -a, -e, w płatkach, blaszkach, in Läpp-chen, Blättchen. Płatkowe złoto, śrebro, w książeczkach. *Haur Sk.* 359, Blättergold &c. (PŁATNĄC, *ob.* Płatać). PŁATNERZ, -a, *m.*, (*Bh.* płatnyř, plechař, = blachars), der Plattner, Harnischmacher. Pancerz w Łacinie 13go wieku *plata*; rzemieślnicy takowéy zbroi nazywali się *platner*; skąd nasze słowo płatnerz; = robiący zbroie i rynsztunek różnego gatunku. *Nar. Hft.* 5, 90, der Zeugschmid, der Waffenschmid. Płata w Prusiech 1233 pancerz, blacha na piersi; ztąd pancerzniarze czyli blachowniki *płatner* się nazywaią, n. p. w wierszu Marc. *Bielskiego*: „Zbroiczka u płatnerza leży zaniedbana.“ *Czack.* 1, 241. Z żelaza pancerze w gęste snuią ogniwa subtelni płatnerze. *Ustrz. Troi.* 126. Płatnerza, iż na woynę iadącemu rynsztunku według czasu nie zgotował, bił. *Krom.* 632. Płatnerz robi pancerz, zbroię, misurkę etc. *Petr. Ek.* 3. Wiele Rzpltéy, iako i na innych rzemieślnikach do rynsztunku woiennego, tak nie mniéy na płatnerzach zależy. *Vol. Leg.* 3, 199. Płatnerzom zbroię i we dnie i w nocy, Z wielką pilnością robić rozkazował. *J. Kch. Jer.* 131.

PŁATNIK, -a, *m.*, płayca, który wypłaca, n. p. kapitan płatnik, der Zahler, Auszahler, Zahlmeister. PŁATNO *adv.*, *Bh.* płatno, n. p. Płatno co iest, = popłaca, płaci co, es macht sich bezahlt, es wird vergolten. Będzieć to płatno, *mercedem accipies. Cn. Th.* Co iest temu płatno, który władnie bogactwem, ieno iż pogląda oczyma swoiemi na nie? *Leop. Eccles.* 5, 10, jakiż mu z tego pożytek, welchen Nutzen hat er davon? Więcéy ubogim płatno, choć trochę im daią, Niż gdy ich obietnicą iaką upewniaią. *Prot. Jał.* 26. Płatno im to było ku zbawieniu. *W. Post. W.* 3, 460, użyteczne, skuteczne do tego, ersprießlich zur Seligkeit. To wszystko było nic nie płatno u Boga. *Rey Pft. B* 4, nie wartało, ceny nie miało). PŁATNOŚĆ, -ści, ż, *Bh.* płatnosť, płatnůstka; niestata, niechybienie płacy, zapłaty, korzyści, pożytku, die Zahlbarkeit, Bezahlbarkeit. *Tr.* PŁATNY, -a, -e, *Bh.* płatný, płatiwý, płatowý; *Rg* plaachjen; *Cro.* plachni: *Rs.* платимый, платежный, расплатимый; płacący, zapłacaiący, nagradzaiący, zahlend, zahlbar, lohnend, belohnend. Dłużnik płatny. *Tr.* Płatne pieniądze, = które biorą, gangbare Münze. - O iak mi płatna wiara w tego zbawiciela! *Sk. Kaz.* 264, iak korzystna! wie nützlich, lohnend! Cnota daleko płatnieysza po śmierci. *Pot. Arg.* 34, więcéy nagradza, belohnenber. Nie dziw, że teraz dawnych ozdób mi ubywa, Gdy niecnota płatnieysza, niżli cnota bywa. *Kchw. Fr.* 51. Kto piérwszy, ten płatny. *Teatr* 20 *b*, 202, kto piérwszy, ten lepszy; piérwszy do młyna, piérwszy do domu. - §. płatny, ważny, szacowny, werth, schätzbar. Jzaliż nie iest płatnieysza dusza, niżli pokarm? *Leop. Math.* 6, 25. Jzażeście wy nie ważnieysi a nie płatnieysi u boga, niżli kwiecie? i *Leop. Math.* 6, 26. Płatnieyszy był Franciszek Swięty, Dominik, niż szczéra prawda Ewanielii. *Rey Ap.* 87, więcéy ważył, znaczył). Słuchayże królu, a teraz prośba moia niech płatna będzie przed tobą. *Radz. Jer.* 37, 20, niech skuteczna będzie, niech mieysce znaydzie). W punkcie śmierci, syrop iuż nie płatny. *Gor. Dw.* 367, nie pomocny, nie zda się). Twe wargi szkarłatne i czoło udatne, Wszystkie kwiecia nazbogatsze czynią nieptatne. *Zim. Siel.* 317, nic nie znaczące, znikome. - §. *Passiu.* płatny, któremu płacą, bet bezahlt wird. Chcę, aby móy sekretarz był dobrze płatny, aby się nigdy nie skusił na kryiome podarki. *Teatr* 39, 250. Płatny żołnierz, *Vd.* plashilni shounir, saplashilar. Przez kilka miesięcy żołnierz płatnym nie był (nie płacono mu). - §. O płatne idzie, z iuż nie o żart, nie przelewki, na orzech przyszło, decydować się trzeba, es geht um Gewinn oder Verlust, es ist kein Scherz mehr. Lacedemonie wielce to ważyli sobie, żeby ludzie ich, nie iedno o płatne, ale i w igrach bitewnych nigdy zwyciężonemi nie byli. *Gor. Sen.* 331, *Gor. Dw.* 348. Tu iuż nam o płatne póydzie. *Rey Ap.* 76, *de summa rerum. Rey Pft. Gg* 5. Nie zamieszkał chytry tu swych figlów użyć, bo mu też o płatne szło. *Rey Pft. G* 1. Na ten czas zapominaią się często fortele, kiedy o płatne czynić przyydzie. *Gor. Dw.* 29. PŁATOWAĆ, -al, -ie, *cz. konfyn.*, płat płacić, czynsz czyli prowizyą płacić, Provision zahlen, zinsen, steuern. Jeślibym ia pieniądze w płat wziął, od którychbym pewną lichwę dawał, w tymby przyszedł przyiaciel, prosząc, abym mu z tych pieniędzy, od których ia płatuię, czego pożyczył, z tegoż płatu, iakom sam dostał, ... *Szczerb. Sax.* 217. Lichwa i płatowanie od pieniędzy maią swoie własne Łacińskie przezwisko, *usura*, *fenus. Groi. Obr.* 216.

PŁATOWATY, -a, -e, -o *adv.*, n. p. Śledziona płatowata, i mała. *Wolszt.* 31, nieco płaska, płaskawa, flach gedrückt. PŁATUSZEK, *ob.* Płatek.

PŁATWA, -y, ż., płta, płeta, trafta. *Dudz.* 51, *Ross.* плотъ; *Etym.* pleść), die Flöße, Holzflöße. - §. b) płatwy na balkach poprzek leżące, krokwy na sobie trzymaiące. *Cn. Th.*, Dachschwellen, Dachstuhlschwellen. Pod płatwą sporządzi rurmistrz koło iedno, a nad płatwą drugie. *Solsk. Arch.* 163. Płatwy i wiązanie uczynić na wierzchu chłodnicy, które dachem przykryć. *Cresc.* 493.

PŁAUZ, -u, *m.*, z *Lac.*, oklask, klask pochwalny, Beyfallklatschen, Beyfall. Dawał plauz iedney komedyantce bardzo często. *Mon.* 65, 286. Komedya taka będzie miała plauz wielki. *Teatr* 34 *b*, 8. Zły częstokroć plauz szyfka plauz wielki. *Kras. W.* 2, 102. Łże, bredzi, decyduie, a w zgrai naciśku Odbiera plauz mądrości, i ma sławę w szyfku. *ib.* 15.

PŁAW, -u, *m.*, ruch wodny, co się rodzi i pływa na wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę, *aquatile. Cn. Th.*, *Sr.* 1. pływaiącza. *Fr* плавь; ein Wassergeschöpf, Wasserthier. Pław wodny czuły, ryby, żaby, piiawki, robacy, potwory, małże. *Cn. Th.*, Wasserthiere. Pław abo ruch morski czuły skorupiasty, małż. *Cn. Th.*, *Crn.* kapèze; *Rg.* kuccize; *Bs.* skoglke, puccige, kopitgnak; ein Schaalenthier. Pławy abo konchylie, *testacea*, są wszystkie owe robaki, które twardą skorupą są okryte. *Kluk Zw.* 4, 435, *Krup.* 5, 74, *Stas. Buff.* 147. Żyią konchyliami, t. i. pławami. *Chmiel.* 1, 630. Woda sama przynosi pokarm wielu pławom, *coquillage*, których skorupy przykleione są do skał w morzu. *Brzoft. duch.* 20. - b) *pław, = pławienie, pływanie, żeglowanie, żeglu-

ga, *Bh.* pławka), das Schiffen, die Schiffahrt. Którzy przez morze swe potrzeby pławem odprawuią. *Ryb. Ps.* 217. Cóż za zysk tego morskiego pławu? a to złote runo. *Bardz. Tr.* 89. W wiekn złotym morski pław ludziom ieszcze był nieznaiomy. *J. Kch. Dz.* 5. - §. *Pławy drzewa, *crates lignorum. Mącz.*, platwy, płty, płety, tratty, tratwy, Flöße; *Vd.* plau, ploholadja, povodnaza, = tratwa; w winnych dyalektach, = nawa, statek, okręt; n. p. *Cro.* pláv, ładja; *Dl.* ladva, plav *nauis*; *Rg.* pláv, plavciza, brood, laghia *nauigium*; *Bs.* plav, brod, ładja, golica, cjun, = czoln; *Rs.* плотъ bat. - §. pławy na wierachu sieci drzewiane, co sieć na wierzchu trzymaiąc rozciągaią. *Cresc.* 644, die Schwimmhölzer, die das Zugnetz über dem Waſſer erhalten; *Crn.* plutve, krevlez; *Vd.* kreulez; *Rs.* плавокъ, поплавокъ, плавочекъ, напавъ, напавокъ; cf. *oppos.* grąż). Niewod ma na wierzchni oberawi z desek płaskich pławy, aby po nich, po wierzchu pływaiących poznać było, ieśli prosto sieć idzie. *Cresc.* 643. Gdy się kto uczy pływać, czyni to przy pęcherzu albo pławie, aby nie utonął; a dotąd przy pęcherzu albo na pławie, aż się też sam bez żadney pomocy imie pływać. *Gliez. Wych. O.* 2, *ob.* pławaczka, Schwimmgürtel. - *§. pław, płynienie, cieczenie, nurt, zdroy, das Fließen, Ergießen, der Erguß, der Fluß, Strom, die Fluth. Tam kędy z opoczyłéy góry Tygrys spycha pław swoy przezroczysty. *Miask. Ryt.* 23. Szczęśliwa rzeko! prożne szkody będą twoie pławy, Niosąc w komiegach zboże do Żuławy. *ib.* 2, 90. Żołnierz Jezusowi otworzył bok święty żelazem, I ruszył zdroiu, skąd oba pławy I krwi zbawiennéy i wody prawéy Hoynym na ziemię płyną strumieniem. *Miask. Ryt.* 79. - §. Pław, = płynienie nasienia, polucya, u kobiety miesiączki, der Samenfluß, Monatefluß. Upławy są zbyteczne miesięczne pławy. *Sien.* 381, *Crn.* dishénga. - *Phras.* W pław się puszczać, *natatu ingredi flumen. Cn. Th.*, *Rs.* плавать, плавитися; ſchwimmend durchſetzen durch ein Waſſer. Nie czekaiąc łodzi i promów, w pław puszczali się i tonęli. *Nar. Hſt.* 3, 329. Kto tylko ochoczy, Za hetmanem w pław na koniach przez Dniestr poskoczy. *Tward. Wład.* 116. Pełne wód przedtym płynących rączo, Ledwo się mialkim dnem rzeki sączą, A gdzie koń bystry ledwo w pław chodził, Widziałem, iako łada pies brodził. *Nar. Dz.* 2, 187. Każe Cezar w pław, nie w bród, ani przez most, nurt woysku przepływać. *Bard. Luk.* 57, *Kulig. Dem.* 3. - §. b) *transl. fig.* w pław się puścić, puścić się na szczęście. *Cn. Th.* 1216, narażać się na szańc, es darauf ankommen laſſen, Preiß geben, ſich in Gefahr begeben - *§. Ścięły się znowu pławem woyska zaburzone. *A. Kch. Wirg.* 143, moſtem, cf. płackiem, uniżać się, ſich demüthigen. *PŁAWACZ, -a, *m.*, *Krom.* 244, Pływacz, der Schwimmer; *Bh.* pławec *nauta*; *Rs.* плавецъ, плававшель żeglarz. *PŁAWACZKA, *PŁAWIACZKA, -i, ż., pływaczka, pławka, die Schwimmerinn. Morska pławaczko, łodzi bukowa. *J. Kch. Dz.* 76. Długo na piękne pławaczki patrzyli. *P. Kchan. Jer.* 394, *Urs. Gr.* 185. Wiało, pławiaczko Sarmacka, Polskich rzek głowo. *Ryb. Gesl. D.* 2. - §. b) pławaczka, pływaczka dziecinna, pławki dziecinne, na ktorych się uczą pływać, *ratis iuncea natantium. Cn. Th.* 716, Schwimmflos, Schwimmgürtel, worauf man ſchwimmen lernt, *ob.* pław. PŁAWIARNIA,

-i, ż., w górnictwie, mieysce osobne, w którym na pławniskach odiąrza się wypławek różney dobroci. *Mier. Msk.*, im Bergw., die Schlammſtube. PŁAWIARZ, -a, *m.*, w górnictwie, nazwisko robotnika, zatrudniaiącego się w pławiarniach. *Mier. Msk.*, der Schlämmer, im Bergw. PŁAWIĆ, -ił, -i, *czyn. ndk.*, *Bh.* plawiti; *Sr.* 1. pwawicj; *Sr.* 2. plawisch; *Vd.* plaveti; *Rg.* plovatti, plovitti *fluitare*; (*Rg.* plovitti *nare*, pływać, płynąć; *Cro.* plovati, = pływać; plavam, norim, = nurzę); *Rs.* плавать; w pław puścić, na wodę puścić, w pław przeprowadzać, ſchwimmen laſſen, ſchwimmend durchführen; cf. *Ger. vulg.* flauen, = abſpülen, cf. *nomen urbis* Plauen). Pławić konie, bydło, die Pferde ſchwemmen; *Bh.* brobiti (cf. brodzić). Pławienie koni czyni się częścią dla obmycia ich, częścią latem dla ochłodzenia. *Aluk Zw.* 1, 181. Pławiły czarownicę na powrozie w stawie. *Kras. W.* 12, topić, hielten die Waſſerprobe mit den Hexen. Przedtym, gdy chciano dóyśdź czarów, pławiono na wodzie ludzi o nie podeyrzanych; czarownice po wierzchu pływały, i żadną miarą utonąć nie mogły. *Mon.* 68, 266, *ib.* 74, 460, *ib.* 462, *Pam.* 83, 2, 153. Pławić towar wodą. *Zab.* 9, 20, puścić go wodą, zu Waſſer weg ſchaffen, ſchiffen; *Rs.* плавить, сплавить, сплавлять, сплавливало. - *fig.* Czemu w tak ustawicznéy pławisz kąpieli twe oko! *Tręb. S. M.* 66, oblewasz łzami, nurzysz, warum badeſt du dein Auge in Thränen? Spławić arzenicę w łez powodzi, *Teatr* 51 *d*, 72. We krwi niewinnéy ma być ręka twoia spławiona. *ib* 50, 99. Piersi biią i pławią różane iagody. *Miask. Ryt.* 26, łzami oblewaią). Ostrym tarniem głowę zięta, I twarz spławioną pokazuie święta. *Miask. Ryt.* 35. Członki krwią spławione Zdeymuią z krzyża. *ib.* 36. - *transl.* Podcięte brzozy swoie leią miody, Leśną oliwę inne drzewa pławią. *Gaw. Siel.* 378, hoynie sączą, fließen laſſen - § Pławić kruszce, ołów etc., topić. *Włod.*, spławić *dk.*, Metalle ſchmelzen; *Rs.* плавить, сплавить, сплавлять, сплавливало. Pławienie, topienie, плавка. Spławił Aaron nauszki, i wlał ie w formę i uczynił z nich cielę lane? *Leop. Exod.* 32, 3, ſtopił. 1 *Leop.*). Jak gdybyś chciał śrebrem niepławionem ozdobić naczynie. 3 *Leop. Prov.* 26, 23, nieprzepuszczanem. 1 *Leop.*). - §. PŁAWIĆ się *recipr.*, przepławiać się, przeprawiać się, hinüber ſchiffen, hinüber ſchwimmen, über ein Waſſer ſetzen; *Rs.* плавиться. Myśląc puścić się na wodę, i po niebezpiecznych walech, poczynaiąc się pławić, wzywa drzewa mdleyszego, niż ono, ktore go niesie. 1 *Leop. Sap.* 14, 1. Tatarowie, gdy z woyskiem idą przez Don, tak się zwykli pławić: nawiążą dwa snopy trzciny, i zforuią konie, ogony im związuiąc, a tak na iedną wiązań włożą łuki, a na drugie sami siedząc, konie za ogon trzymaią, a tak ich one konie na drugą stronę przeciągaią. *Guagn.* 616. PŁAWICIEL, -a, *m.*, który co pławi, wodą puści, lub też topi, der etwas ins Waſſer läßt, der Flößer, Schwemmer; *Vd.* oplaknovez, = oplaknuvauz; *Ross.* сплавщикъ; przetapiaiący, stapiaiący co n. p. kruszec iaki, der Schmelzer; *Rs.* сплавщикъ, плавильщикъ. PŁAWIDŁO, -a, *n.*, narzędzie drewniane, podobne do wązkiey łopatki, ktorego pomocą pławiarz rozpościera na pławniskach mialko tłuczony kruszec. *Mier. Msk.*, Schlammkünſte, Abläuterungskünſte, Waſchkuſte, im Bergw. PŁAWKA, *ob.*

Pła-

Pławaczka. PŁAWNICA, - y, ż., narzędzie drewniane, ktorem probierz uſtanawia dobroć żylniku, przez wypławienie miałko utłuczoney iego cząſtki. *Mier. Miſk.*, der Schertrog, im Bergw. (*Ks.* плавильня huta topienia, topiarnia, плавильный topny, do topienia; плавикъ rzecz przyśpieszaiąca ſtopienie; *Vd.* plavalishe, płaka, s miejsce, gdzie konie pławią, die Schwämme; *Carn.* plavsh, s pies topny; *Crn.* plavka, s ptak wodny. PŁAWNISKO, - a, *n.*, gatunek równi pochyłey, służącey do odłączania wypławku kruszcowego, podług iego wnętrzney dobroci. *Mier. Miſk.*, Schlammbeerd, ruchome Stoßheerd, zamiatalne Kehrheerd. PŁAWNY, - a, - e, n. p pławna rzeka, spławna, spuſtna. *Cn. Th.*, na ktorey ſtatki chodzą. *Włod.*, ſchiffbar. Co ci po pławnym morsu, nie dość że masz ziemię? *Hul. Ow.* 225. Na północy brzegi morza niepławnego. *Groch. IV.* 593. Niepławny ſtaw, rzeka, na ktorey nie można płynąć czołnem. *Włod.*, *Sr.* 1. нетяжимы wacinć. Okręty pławne. *Pazk. Dz.* 77, pływaiące, żegluiące, ſchiffend. (*Boh.* plawny; cf. *Rs.* плавный, плавень gładki, płynny, równy, плавность gładkość, płynność, сплавный wodą spuszczony, *ob.* spławny; плавкій, плавокъ topny, łatwy do ſtopnienia; плавкость *ſubſt.*

Pochodz. *opławiać, popławny, przepławny, przepławić; przypławić, spław, spławność, spławny; rozpławić; wpławić; wypławić.* - *b*) *płowy, płowić, płowieć; spłowiały, wypłowiały.* - *c*) *pływać, płynąć; płytwa, płetwa; dopływać, dopłynąć; napływać, napłynąć, napływ; opływać; odpływać; przepływać, rozpływać się, spływać, upływać; wpływ; wpływać; wypływać; pływacz, pływaczka* (*cf. pluć*).

PŁAYCA, *PŁACCA, - y, *m.*, płatnik, *Bh.* plátcé, platil, (poplatnik czynszownik; *Crn.* plazhuvavz; *Vd.* plazhnik, plazhuvauz, plazhavez; *Rg.* plâtaz, plâchjalaz, plaachjemik; *Bs.* plachjaç; *Cro.* pláchnik; *Rs.* плательщикъ; płacący, zapłatę daiący, der Zahler, Bezahler. Jako zasługuie, Takim płaycą mię uczuie. *J. Kch. Ps.* 87. Ciężki na liczbie i sprawiedliwy płaćca, każdemu wedle uczynku iego oddaiący. *St. Kaz.* 570. Niech wam będzie płaycą sam pan z wysokości. *Groſh. IV.* 528.

PŁAYTAZE *plur.*, gatunek ryb suszonych. *Tr.*, eine Art gedörrter Fiſche, Platteiſe, *ob.* płaszczka.

PŁAZ, - u, *m.*, *PŁAZA, - y, ż., (cf. *Boh.* plž, *Cro.* pus, s ślimak); gad pełzaiący się, ziemiopłaz, pełzacz, czołgacz, czołg, kriechendes Gewürm, kriechendes Thier; *Bh.* plaz, laz; *Sr.* 1. waiacine *Crn.* gonasa, biba; *Rs.* пресмыкающіяся, *ob.* przemykać się, *Ec.* пресмыкательный, пръжный, гады ползающіе по земли; (cf. *Rs.* полозъ największy gatunek węży, полозъ, полозокъ, *ob.* płozy), każde stworzenie żywe, które nog nie maiąc, po ziemi na brzuchu łazi. *Włod.* Niech wywiodą wody płaz. IV. *Geneſ.* 1, 20. Bydło, i płaz, i bestye ziemne, *ib.* 24. Człowiek przełożony nad ziemią i wszyſtkiemi płazy, które się płazą po niey. IV. *Geneſ.* 1, 26. Kto się dotknie zdechłego albo płaza, nieczyſty ieſt. *W. Levit.* 5, 2. Co bez łuſki z wszech płaz wodnych, brzydkością wam będzie. *Budn. Levit.* 20, 25. Każda płaza brzydką wam będzie. *Budn. Levit.* 11, 20. Wlezie płaz w iamę, zwierzę do iaſkini, I tam się schowa iak w bezpiecznéy ſkrzyni. *Chroſt. Job.* 143. Tak,

iak dziś ieſtem niedołężnym płazem ... *Karp.* 2, 83. Jabym miał być tak lichym, tak nikczemnym płazem, Bym klękał przed zrobionym od siebie obrazem! *N. Pam.* 16, 118. 2) PŁAZA, - y, ż., *PŁAZ, *PŁOZ, - u, *m.*, płask, płaszczyzna, płaſka szera, die Fläche, die flache Seite einer Sache; (*Bh. płaz dentale* radło; płozy, sanki; *Bs.* plaz od ralla *dentale*; *Crn.* plaz, s płaſki; *Vd.* plozha, plozhiza, s głównia szpadowa, nożowa; *Vd.* platizh, platiza, s płat czego). Siedzi na łapach płozem iak szpetna ropucha. *Przyb. Milt.* 129, płaſko, niſko, na ziemi). Płaza szpady, pałasza, szabli *Vd.* mezhna raunina; *Sla.* ploſtina, *Jr.* pjatto; *Bs.* lito). Bić płazem *Vd.* le na trepko vdariti (*Vd.* noshna trepka, s nożowa płaza); *Rg.* udòraz litezuize, lijt, *lati gladii ictus*; cf. *Gr.* πλησσω *percutio*). Dobrych oſtrzem częſtokroć, złych biiecie płazą. *Pot. Arg.* 129. Ciął nań; ale miecz większéy był ludzkości, I żałuiąc go, płazą się wywrócił. *P. Kchan. Jer.* 246. Tymokrat go puinałem uderzył; wywinął mu się puinał, uderzył go płazem. *Jabł. Tel.* 183. Trzeba na karc iechać, gdzie nie biią płazem, iak w szkole szermierſkiéy, ani z gałką sztychem, ale oſtrym koncerzem. *Star. Vot. C b.* Wybuchnie gniew i nie chce iuż więcéy bić płazem. *Jabł. Tel.* 89. Kto przeciw prawu nie złością z niebaczności przewini, ile można, uderzy płazem. *Pot. Syl.* 167, łagodnie ukarze, gelinde ſtrafen. Boże, czemu uderzysz na grzech tak szkaradny *płazą! *Pot. Syl.* 45, płazą). Często zbrodnia uchodzi winowaycy płazem, Często weźmie niewinny po karku żelazem. *Min. kyt.* 3, 359, złemu się przepiecze, es geht ihm für genoſſen hin; er kommt mit einem blauen Auge davon; cf. bąk się przebiie, a mucha uwięźnie). Jugurcie zbrodnia płazem poszła. *Pilch. Sall.* 165. - §. Płazem puścić, z pomiiać, przez szpary patrzeć, przebaczać, hingehen laſſen, überſehen, nicht rügen, durch die Finger ſehen. Naylepieyby też dla mnie wypadło tym razem, Zamknąć oczy, nie szperać, i rzecz puścić płazem. *Zabł. Amf.* 60. Nayszkaradnieysze zbrodnie płazem mu puścił. *Nar. Tac.* 2, 414, *Boh. Kom.* 3, 68. Nie winy bez kary puszczasz płazem. *Teatr* 46 *b*, 89. Trudno było to płazem puścić, co on gadał na Wc Pana. *Boh. Kom.* 3, 68, *Teatr* 10 *b*, 19. Uſkarżał się na hetmana, iakoby on z uymą honoru iego rzeczy tylko płazem pomiiał, nic znacznego nie czyniąc. *Nar. Chod.* 2, 236. - §. Płaz, uderzenie płazą szabli, pałasza, cios, plaga, cf. bat, Fuchtel, Fuchtelhieb, Hieb, Streich. Dał mu kilka płazów. *Ld.* - §. Do nog upadł mu płazem. *Pot. Syl.* 92, *ob.* mostem się kłaść, *ob.* płackiem, płaszczem, ſich platt auf die Erde nieder werfen. Na widok iego ścielą się płazem barwiani pochlebcy. *Kniaź. Poez.* 1, 118. - §. b) płaza, płaszczyzna; *Aſtron.* plac biegu, die Fläche, die Fläche der Bahn, die Laufbahn. Raz na twardym budują Kaukazie, raz się wieszaią na wiatrów płochości; i na posmycznym z płynuey wody płazie. *Mon.* 71, 799. Każda kometa w własney płazie obraca się. *Stas. Buff.* 57. Planety wszyſtkie w iednę ſtronę, i ledwo nie w iednakiey płazie biegaią. *ib.* 72. - §. c) Drogi bukować płazami. *Petr. Pol.* 2, 146, płaſkiemi kamieniami, mit flachen, platten Steinen. Posyp' kamień abo płazę mąką. *Sien.* 575; cf. *Rs.* плита ciosowy kamień, Quaderſtein. PŁAZIĆ się, PŁOZIĆ się, *recipr. ndk.*; Płazać się *con-*

tin. et frequ., pełzać się, leźć, czołgać się, *Bl.* plaziti ſe, plizìti ſe; *Slo.* plazeti, plazìm, lezu; *Sr.* z. maju, leżu; *Vd.* plasiti, lasiti, lesti, lesem, (*Crn.* plasiti se *per anguſta meare*); *Crn.* gomásim *repto*; *Cro.* plázim, lézem; *Rg.* plàsiti, pgljeziti; *Bs.* plaziti, amuçatise, plazitise; *Rs.* ползти, ползать, наползти, напàлзывать, ѡползать, ѡпалзывать, пресмыкаться; *Ec.* плѣжити, ползанье, ползъ (cf. полскїй ślizki); kriechen. Gadzina, która się płaza po ziemi. *Radz. Levit.* 20, 25. Do węża bóg mówił: płazić się będziesz na piersiach twoich. *Radz. Genes.* 3, 14. Wąż, kiedy się płozi, w różne się zbiera przeguby. *Morszt.* 53. Nad ten go chwalą niebo i ziemia, morze i wszyſtko, co się po nim płozi. *Leop. Ps.* 68, 35. Człowiek przełożony nad wszyſtkim płazem, który się płaza po ziemi. *W. Genes.* 1, 26. W iabłoni ta ſkaza, Że po niéy zwodząc człeka wąż piekielny płaza. *Pot. Pocz.* 304. Ja z podłym motłochem w ciemnéy piekła dziurze Mam się płozić nie zwany. *Przyb Ab.* 93. PŁAZIĆ, PŁOZIĆ *actiue transitiue*, n. p. Płozi ku bramie swóy kłęb smoczy postać dzika. *Przyb. Milt.* 64, posuwa). Wąż śliski i w członków położeniu zawiły. *Przyb. Milt.* 262. PŁAZOWAĆ, -ał, -uie, *cz. contin.*, płazą kogo bić. *Cn. Th.*, *Vd.* mezhuvati, s' mezham vdarjati; cf. *Gr.* πλησσω *percutio*), mit der Fläche ſchlagen, fuchteln. *Usurpatur et simpliciter* płazować *pro percutere*. *Cn. Th.*, ſchlagen, prügeln, cf. opłazować.

Pochodz. cf. sub *płaſki etc.*

PLEBAN, -a, *m.*, (*plebanus*, *vulgo*, *a pleb*e, *ignotum Latinis Cn. Th.*), paroch, der Pfarrer; *Slo.* fatar; *Cro.* plebanus, plebanuſs, plovan, súpnik; *Hg.* plébánus; *Sl.* xúpnik (cf. żupnik), parok (cf. paroch). Dosyć maią pracy plebanowie, maiąc ſtaranie o duszach ludzkich, ucząc ludzi, sakramentami kościelnemi posługiąc. *Mod. Baz.* 524. Wszyscyśmy ludzie; iednoż pleban człowiek. *Rey Zw.* 78, *ob.* ludzie; cf. nikt bez ale. PLEBANIA, -ii, ż., urząd plebański abo beneficium *Cn. Th.*, die Pfarrey, die Pfarrpfründe, die Pfarre. Dochód plebański, *ut* dobra tu plebaniia, tłuſta, z dobry dochód ma ksiądz pleban. *Cn. Th.*, eine fette Pfarre. - §. b) plebania, dom plebański, die Pfarrwohnung, die Pfarre. I ksiądz widzimy, plebaniią rzadki Buduie, że kto inszy weźmie po nim spadki. *Pot. Pocz.* 475. (*Slo.* fara; *Hg.* plebánia; *Cro.* plebanija; *Vd.* faroush; *Ross.* приходъ (cf. przychód). PLEBANISKO, -a, *n.*, z ohydą, pleban szpetny, ohydny, n. p. Plebaniſko będzie łyse, oprzałe, siwe, ma plebaniią, na któréyby się mógł dobrze mieć, dayże mu drugą. *Rey Zw.* 66. PLEBANOWY, -a, -e, od plebana, Pfarrers-. Po plebanowéy śnie - ci każdy w iego ſtodole rad młóci, *arbore deiecta quisque ligna colligit. Mącz.* PLEBAŃSKI, -a, -ie, od plebanii, Pfarr-, Pfarrer-, *Vd.* faroushki, farashki, farshki, farski, faroushen, farski, *Cro.* plebánuſki; *Rs.* прихо́дскій. Przez księży służba Bz, ltéy gnie. Jaka służba? ieśli ta, którą wyprawą plebańską zowiecie, mała szkoda. *Birk. o Ex.* 28. Albertus na woynę, czyli wyprawa Plebańska. - Tu z mieysca swego zabrał głos ksiądz podproboszczy, Niech się, rzecze, Plebańska Mość o nas nie troszczy. *Wyg. Org.* 19, t. i. Jego Mość Ksiądz Pleban.

PLEBEIUSZ, -a, *m.*, nieszlachcic, pospolitak; *Rg.* pùcjanin; ein Plebejer, ein Unadelicher, *roturier*, n. p. Którzy nie są szlachtą, tych bądź mieyſkiego, bądź wieyſkiego rodu będących, prawa nasze *plebeiuszami* nazywaią. *Skrzet. P. P.* 2, 82.

PLEC, -u, *m.*, *et* -y, ż., *plur.* PLECY, *Boh.* plece; (*Slo.* plece, plece, p'eco, rameno, cf. ramię); *Sr.* z. płajo ado zwierzęce. *Crn.* plèzhe, z barki, szynki; *Vd.* plezhe *perna*; plezhe, shia, plezhovina, plözhe, z łopata); *Cro.* plécha, plèzhe; *Dl.* plechye; *Bs.* plechja, (z grzbiet); *Sla.* pleche, plechàh; *Rg.* plèchje; *Ross.* плечо, плечико, крыла; die Schulter, die Schultern. Grzbiet bliżéy karku, zowie się plecami. *Zool.* 67. Staw' bańki na plecach, abo iak bałwierze mówią, na ſtudzienkach. *Syst. Sł.* 261. Koń wyplecony iedną plecha suższą ma, niż drugą. *Cresc.* 544. Plec barana warzony poda w ręce kapłana. 1 *Leop. Num.* 6, 19, łopatkę. 3 *Leop.*). Wyymiesz tłuſtość z barana i plec prawą. 1 *Leop. Ex.* 29, łopatkę. 3 *Leop.*), *ib. Levit.* 7, 32, *ib. Ex.* 29, 22. Ogląda się za sobą, ieśli skąd batog nie spada na plecy. *Teatr* 29, 61, na grzbiet). Obrócili się plecami iedno do drugiego. *Teatr* 52 *c*, 56, tyłem, grzbietem. (*Slo.* preſ plecа nìčo robìt' *negligenter*, byle zbyć). - §. b) plec, plecy, *transl.*, siła, moc, przemaganie, *quid valeant humeri*; cf. z to, Kraft, Kräfte, Vermögen. Robota tak wielka nie moich plec była. *W. Poſt. W.* 256. Niebezpiecznо, wdać się w posługę nie podług plecu. *Papr. Ryc.* 174. Po plecach to moich, z zdołam temu. *Dudz.* 51. Wiele to na cię, nie po twych to plecach; nie zdołasz temu. *Cn. Ad.* 1238. Znać potrzeba, co ieſt po plecach dziecianych, co ten wątły wiek dźwignąć i unieść może. *Pilch. Sen. liſt* 271. To wszyſtko, co nie po naszych plecach, nieudźwignionym być się widzi. *ib.* 2, 174. Wybieray broń po swoim plecu. *Alb. n. W.* 9. Nie po mym ten łuk plecu. *Pot. Syl.* 231. Gdy naszych wielkie pułki Tatarſkie miiały, nie śmieli do nich wyſkoczyć, widząc nieprzyiaciele nie po swych plecach. *Papr. Ryc.* 338. Zamku dobywać chcieli mocą, ale bacząc nie po swych plecach, dobrze opatrzony, odſtąpili. *ib.* 352. Nie są po waszym plecu dzienne boie, Bo wy tylko w noc i w cieniu ufacie, *P. Kch. Jer.* 244. Na tym każdy przeſtaie, co po iego plecu. *Pot. Jow.* 63. - §. *aliter* po plecu czyim bydź, po plecach czyich bydź, z podpierać go, wspierać go, iego ſtronę trzymać, z iego ſtrony bydź, iemandes Rückenhalt ſeyn, ihn unterſtützen, es mit ihm halten, ihm die Stange halten. Byli na seymie tylko niektórzy z Małéy Polſki panowie, zwłaszcza co po plecach królewſkich byli. *Biel.* 348. Nie chciał siedzieć z ludźmi, którzyby po iego plecu nie byli. *Star. Ref.* 77, *Farn.* 160. To bydź nie może, iżby w żegludze iedenże wiatr był po plecu dobrym, a złym w oczy. *Cor. Sen.* 295, wiatr tylny, pomyślny, sprzyiaiący, powiewny, günſtiger Wind. Bydź po czyich plecach, o iego łaskę łać. *Petr. Pol.* 123, sprzyiać mu, einem zugethan, ergeben ſeyn. Pochlebcy po plecach mówiąc panom swoim, podniecaią ich w namiętności. *Petr. Pol.* 419, do gustu ich mowę swą ſtosuiąc, ihnen nach dem Maule reden; cf. *Vd.* saplezhnik, z pasorzyt; *Vd.* saplezhuvati, z pasorzycić. - §. Po iego plecach dekret padł. *Min. Ryt.* 4, 271, pomyślnie dla niego, na iego ſtronę, nach ſeinem Wunſche, günſtig für ihn. - §. Plecy, pomoc, wsparcie,

podpora, posiłki, Rückenhalt, Hülfe, Stütze, Unterstützung.

Pochodz. *pleczysty, pleczyć się, plecić się, splecić, wyplecić, oplecek.*

PLEĆ, pieł, pielony, pełty, piele, pielę, pelę *cz. ndk.*, *Bh.* pléti, pljti, plil, plegi; *Slo.* plegi, wytrhávám nat'; *Sr.* 1. plieć, plévu; *Sr.* 2. plasch, pléj, ja pleju; *Vd.* pleti, plel, pleu, plejem, plevem, plevati; *Crn.* pleti, plel, plęrem; *Cro.* puchi, pukati, púchem, plevem, pleuem; *Bs.* plitti; *Rs.* полоть, пелемъ, полю; plewić, jdten, gäten, das Unkraut ausreißen. Konopie pleć się nie zwykły, bo żadnego nie cierpią chwastu. *Przydz.* 57. Tatarka na rytych grzędach dobrze się rodzi, ale trzeba z niéy ziele pleć. *Cresc.* 180. Gdy len podniesie się na trzy cale, pleć go należy. *Przydz.* 8. W tym kraiu roli nie orzą, nasienia nie sieią, kąkolu nie pelą. *Bud. Hft.* 224. – *fig. tr.* Corkę swoię zszedł August z kobietami, a one pielą iéy włosy z siwizny. *Bud. Ap.* 86.

Pochodz. *plewić, plewidło, plewiarka, przepielać, przypielić; wypiełki, wyplewić, plewa, plewy, plewisty, plenia; opleć, opielać, opełki; cf. opatka; cf. pył.*

PŁEĆ, G. płci, ż., rodzay, pogłowie, das Geschlecht; *Slo.* rod; *Sr.* 1. зрлабъ; *Crn.* spol, shara; *Vd.* rod, spol, pleme, sarod, rodovina; *Cro.* zpol, szpol, plemeztvo; *Rg.* spool, plemstvo (*ob.* plemię); *Bs.* spol, raslika muzka i zenska; *Sla.* pokolénje (*ob.* pokolenie); *Rs. et Lc.* нóлъ, об. пóл). Płeć męzka, z mężczyzny, das männl. Geschlecht. Płeć biała, żeńska, piękna, białogłowy, kobiety, niewiasty, żony, das schöne Geschlecht. Urzędnik ma tego strzec, co na dworską czeladź przystoi, aby tego ze wsi ani męska, ani biała pleć nie robiła. *Haur Ek.* 13. Mężczyzny przez grzeczność nazwali towarzyszki swoie płcią piękną. *Mon.* 74, 757. Czegoż pleć piękna kiedy nie dokaże, Mimo tak wielkiey płci naszéy zalety? My rządzim światem, a nami kobiety. *Kras. Myśz.* 41. Hippolita żadna z piękną płcią zabawa, Ani tkliwe miłości pokonały prawa. *Teatr* 45 c, 13. Tu i pleć luba przymknie się wesoła. *Kniaź. Poez.* 2, 69. Pleć damska. *Teatr* 27 c, 27, pleć tkliwa. *ib.* 19 c, 39. Krzywdę czynisz płci damskiéy. *Teatr* 29, 29, *Kras. Pod.* 2, 246. Nad pieniądze niemasz dziś lepszych zalet w płci dziewczęcey. *Teatr* 43 *b*, 6. Paniéńska pleć. *Biel. Hft.* 55. Przelęknieni powiedzieli starszemu: brat nasz Maxymus niewiastą iest na płci. *Sk. Żyw.* 1, 129. Niewiasty i dziatki i inszą mdłą pleć do boiu niegodną, na zamki zaprowadzić kazali. *Stryik.* 390. – Pleć zacnieysza, dłuższa w każdym rodzie żywym, zwierząt, ryb, ziół, drzew, z samiec. *Cn. Th.*, pleć podleysza, słabsza w każdym rodzie, z samica. *Cn. Th.* Obojéy płci, mieszaniec, *hermaphroditus. Cn. Th.* 407. – Pierwszy Linneusz pleć roślin naydowodniéy okazał. *Bot.* 114, t. i, że i rośliny są różnéy płci, Geschlechtsverschiedenheit. Pleć między kwiatami, równie iak między zwierzętami ustanowiwszy, pręciki pyłkowe samcami, słupek zaś z zarodkiem samicą zowią. *ib.* 113, cf. krytopłciowy). W niektórych też drzewach iest różność płci, tak iż między niemi są samcy i samice. *Cresc.* 67. – *Grammat.* pleć męzka *genus mascul.*, niewieścia *femin.*, nieszłąca albo nie brzmiąca obojéy, ni męzkiéy, ni niewieściey znacząca, *neutrum. Cn. Th.*, niiaki rodzay). – §. Pleć zur Zeit, żeńska pleć, kobiety, das schöne Geschlecht, die Weiber. Niechay w bezsilnym nie usa rozumie, Pozna, co nad płcią miłość często umie. *Zab.* 16, 330. Podły nikczemniku, Zręczny tylko do kobiet, chytry płci zwodniku. *Dmoch. Jl.* 68. – §. b) *pleć, *Slo.* put; *Rs.* плоть, (cf. *Ger.* Fleisch), ciało, człowieczeństwo, *caro*, Fleisch, Körper, Mensch. – *Theolog.* Zesłał Bóg syna swego, który się stał płcią z niewiasty. *Bial. Post.* 91. – §. 2) Pleć twarzy, farba, cera, skórka na ciele, *Bh.* plet, *Sr.* 2. pléj (cf. *Lat.* pellis); die Gesichtsfarbe, die Haut. Słońce twarz mi opaliło i płeć mogię zepsuło. *Kraj. Pod.* 18. Bolesław był wzrostu średniego, Greckiéy płci. *Biel.* 87. Złodzieiów tych pleć twarzy oliwkowa wydawała oczywiście za cyganów. *Off. Str.* 5. Łuski albo otręby iak ze płci zganiać. *Sienn.* 349.

PLEĆ, -i, ż., PLECIE, -ia, *n.*, plecenie, plotka, rzecz plecione, plecionka, (*Etym.* pleść), *Rs.* плеть, das Flechten, die Flechte, etwas Geflochtenes. Swieży wianeczek na skroń mu włożę, i powiem, że to méy płci. *Kniaź. Poez.* 1, 185. Kosz aby był w swoim pleciu gęsty i zupełny. *Haur Sk.* 150. Kańczug drotową plecią w prawéy Tatar trzyma. *Pot. Jow.* 32. Flaszko miła ulubiona Lecz wiłkami oplecíona, Czemuż chowasz jak nayskryciéy Trunek w pleci krętych wici? *Min. Ryt.* 2, 307. W sidła nierozdzierzgłych pleci Nogi swe wprawił i umotał w sieci. *Chrośc. Job.* 64. Kto na gniazdowéy posila kruczęta pleci! *ib.* 152. Jutrzenka bydło z obory i owce z pleci chropawéy pędziła w łąki. *Zab.* 14, 234, z hurtów). – Ptastwo w okropnych drzew pleciach i więziach Nie ważyło się padać na gałęziach. *Jabł. Buk. G.*, w plątaninie, Gewirre durch einander. Nakoniec stanęli, nabłądziwszy się przez bór, werteby i pleci. *Pot. Arg.* 5. Sam Ulis tego nie dosiągł w swoich błędów pleci. *Pot. Syl.* 124. (PŁECH, z pchłów, *Gen. plur. Nom.* Pchła). PLECIANKA, PLECIONKA, -i, ż., plecionego co, plotka, plecionéy roboty co, *Bh.* pletivo, ośiska; *Crn.* spleténiza, pledeniza, pehar, zajna; *Vd.* pleteniza (z mata), spleteniza (z krata, kosz); *Rg.* pleteniza; *Rs.* плетенка, плетюшка, плетушка, плетёнка, плетенница (z kosz); etwas Geflochtenes, eine Flechte. Wzięła matka plecianke z sitowia, i włożyła w nię dzieciątko. *W. Exod.* 2, 10, koszyk). Chrost ten na plecionki służyć może. *Mon.* 74, 674. Od zwyczaynych naszych plecionek drewnianych do suszenia słodow, daleko lepsze są dróciane kratki. *Saint. bud.* 266. Wezmę z koszykiem maliny moie I tę plecianke różową, Maliny będziem iedli oboie, Wieniec mu włożę na głowę. *Korp.* 1, 27, geflochtner Kranz. Same podstawki gładkie były; a między koronkami i *plecieńcami lwi i woły i cheruby. *W.* 3 *Reg.* 7, 29, między plecionkami, wieńcami. PLECIONY, -a, -e, *partic. verbi* Pleść. PLECIUCH, -a, *m.*, lekkomówny człowiek, plotka. *Cn. Th.* 713, plecio trzy po trzy, młyn, kierat, ein Schwätzer, ein Wäscher; pletuch, plotkarz.

PLECY, *ob.* Plec. PLECZNY, -a, -e, *Bch.* plecowy; *Cro.* pléchni; *Rs.* плечный, od pleców, Schulter-, zur Schulter gehörig. Koniowi żyłę plecną zaciąć. *Comp. Med.* Żyłę *plecnią. *Haur Ek.* 156. *PLECZYC się, PLECIC się, *recipr. ndk.*, spleczyć się *dk.*, plecami do siebie obracać, sich mit den Rücken gegen einander stellen.

Tr., *Rs.* спинаться, cf. spiąć). - §. spleczył się koń, *ob.* spleczyć się. PLECZYSTY, - a, - e, *Slo.* plečnatn; *Bs.* plechjatl; *Cro.* plechaszt; *Ross.* плечистый, mocnych pleców, ſtarkſchulterig, breitſchulterig. Kilku pleczyſtych chłopow wartę trzymało. *Xiądz.* 32. Chłop wysoki, pleczysty, zwięzły i kibitny. *Boh. Kom.* 4, 202. Kibić ma zwięzłą, pleczyſtą, proporcyonalną. *Mon.* 68, 1028.

PLEGOTAĆ, - ał, - oce, *cz. ndk.*, klekotać, pleść, ſchwatzen. Pl gotały kaweczki. *Ban. J.* 3 *b.*

PLEMIĘ, - ienia, *n.*, (*Bh.* plemeno *foetus*, płód owoc), *Slo.* plemeno; *Crn.* plême; *Vd.* pleme, rod, ſtallatta (cf. szlachta), otrozi (*ob.* otrok), rodovina, sarod, spol, plemenſtvu, porodſtvu; *Cro.* plême, plemen, plemsztvo, szpol; (oplemenitójem, s oszlachcę); *Rg.* plemme, (plemſtvo *genus gramm.*, plemſtvo, plemenſtvo *generositas*); *Bs.* plemen, rod, (plemenſtvo *nobilitas*, oplemeniti, s oszlachcić); *Sr.* 1. złpłahw; *Sr.* 2. ſchlachta; *Sla.* národ (*ob.* naród); *Ross.* племя; ród, naród, płod, familiia, Stamm, Geſchlecht, Familie. Rozmnożę plemię twoie. 1 *Leop. Gen.* 16, 10, potomſtwo twoie. 3 *Leop.*). Wniydź do żony brata twego, abyś spłodził plemię bratu swemu. 1 *Leop. Gen.* 38, 8, abyś wzbudził potomka. 3 *Leop.*). Wszyscy jednego oyca iesteśmy plemię. *Zab.* 15, 36, *et* 109. Całe plemię ludzkie familiią iest po świecie rozbiegłą. *Jabł. Tel.* 156. - §. b) plemię, nasienie męzkie, der männliche Samen. Komu plemię wycieka z korzenia często we śnie . . . *Cresc.* 232. PLEMIENNICA, - y, ż., (*Bh.* plemenice *mater foecunda*, maciora; *Rg.* plemeniza, plemkigna, s damą; *Rg.* plemeniza, s matrona; *Rs.* племянница, s siestrzenica), mać płodna, Hedmutter, fruchtbare Mutter. Okrutna plemiennica Hydra *Birk. Ex. E. b.* PLEMIENNIK, - a, *m.*, (*Rg.* plemenik, vlaſtelin, s patrycyusz; *Rag.* plemenit *generosus*; *Crn.* pleménitnèk, s familiiant, pan z panów; *Cro.* plemenitash, s szlachcic; *Cro.* plemenitas *patricius*; *Bsn.* plemenit *nobilis*, *clarus*; *Sla.* plemenit *amoenus*; *Sla.* plemich, s szlachcic; *Rs.* племянникъ, s synowiec, племенноначáльникъ patryarcha; *Eccl.* своеплемéнный, который единаго съ кѣмъ племени или рода). - Plemiennik, spłodzony, syn, z czyiego plemienia pochodzący, potomek, der Gezeugte, der Sohn, der Stammerbe, Abſtämmling, Abkömmling; *Vd.* odrojenik, nuzhatj. Co kupicio od przychodniów i od plemienników ich, które spłodzili w ziemi waszéy . . . *Bud. Levit.* 25, 45. Konſtytucya spatrzenie prawie królewſkie obmyśliła królewſkim plemiennikom. *Birk. Zyg.* 48. Pogany dziateczki nowo urodzone na rzékę miotali, które utonęło, złego łoża plemiennikiem, które nie, dobrego rozumieli. *Birk. Kr. Kaw.* 35, *Birk. Zyg.* 48. Tak Aryusz uczył i dzisieysi plemiennicy iego. *W. Poſt.* IV. 3, 58. PLEMIENNY, - a, - e, od plemienia, płodzenia, Zeugungs-; (*Bh.* plemenny płenny, płodny, *Rs.* племенитый). U Izraelitów na członku plemiennym obrzezanie uſtawiono. *W. Poſt. Mn.* 53.

Pochodz. *płenny*, *płenność*; *płenić* 2); *przepłenić*, *rozpłenić*, *upłenić*.

1) *PLENIĆ, PŁONIĆ, - ił, - ſ, *cz. ndk.*, *Bh.* pleniti *vastare*; *Vd.* plieni ſ, rubat, rupat, s rabować; *Crn.* plaplinjati; *Rg.* pljéniti, opljeniti, zapljeniti, popljeniti; *Bs.* pliniti, pljeniti; *Cro.* pléayam, (oplenújem *expilo*); *Rs.* плѣнять, полонять, (*Etym.* plon); w niewolą zabrać, niewolnikiem czynić, imać, (cf. iąć, ięstwo), gefangen nehmen, in die Gefangenſchaft führen. Zwiodł z niemi bitwę, i plenił z nich plon. *Bud. Num.* 21, 1. Ci, którzy ich plenili, zbraniali się wypuszczać ich. *Bud. Jer.* 53, 33. Zrzuciła odzienie z siebie, w którym plenioną była. *Bud. Deut.* 21, 13. Litwa z Lachy lud mu mężnie dusi, A Kozacy ich często wielkość zbili, Ziemie płonili; *Stryik. Gon. L* 3. *PLENICIEL, - a, *m.*, *Rg.* pljenitegl, zapljenitegl; *Crn.* planénik *aggressor*; *Cro.* plenitel, oplenitel; *Bs.* pljenitegl, pljenać; *Rs.* плѣнникъ; biorący do niewoli, der einen gefangen nimmt. Poplenią ie pleniciele ich do ziemi nieprzyiacielſkiéy. *Bud. 2 Reg.* 8, 46, „*nat.* abo zapędzą zapędzicielowie"). *Rs.* военноплѣнникъ, плѣнникъ, полоненикъ ieniec, военноплѣнный, полóнскій ieńcowy, niewolniczy, плѣнница, полонянка plonianka, niewolnica; плѣничество iman̄ſtwo, ięctwo; плѣнительный porywaiący, powabny; отполонúть plon odebrać; *Bs.* opliniti *depopulari*, oplinitegl *depopulator*: *Eccl.* плени́ца łańcuch, kaydan.

2) PLENIĆ, PLONIĆ, - ił, - ſ, *cz. ndk.*, *Bh.* plemeniti, płodnym czyli plennym czynić, użyznić, fruchtbar machen, befruchten, *oppos.* płonić 2), cf. plonować). Widząc ziemię urodną, poczęli kopać, orać, płonić. *Biel. Sw.* 136. Cnota rolnikowi pleni kłosy. *Pot. Jow.* 17. Zawsze te zboża małą młocką plenią, Które się zaraz po siewie zielenią. *Morszt.* 223, *ob.* plenny, plenno, plenność. PLENIĆ się *rec.*, *Bh.* plemenit ſe, mnożyć się, rozmnażać się, rozpładzać się, ſich fortpflanzen, vermehren. Niech się ród twóy pleni. *Teatr* 55 *d*, 54. Urąga liszka lwicy, że się zawsze pleni. *Pot. Jow.* 204, że często rodzi, koci się, że płodna.

PLENIPOTENCYA, - yi, ż., pełna moc, pełnomocnictwo, poruczenie swego prawa komu, die Vollmacht. PLENIPOTENCYARYUSZ, - a, *m.*, miniſter pełnomocny, ein bevollmächtigter Miniſter. Książę nie sam w osobie, ale przez plenipotencyaryusza hołd oddawał. *Vol. Leg.* 7, 611. PLENIPOTENT, *PLENIPOTENCYUSZ, - a, *m.*, pełnomocnik, prawo cudze sobie poruczone maiący, der Bevollmächtigte. Urząd plenipotenta, prawa umieiętności, czułości i poczciwości wyciąga, w ſtrzeżeniu całości dobrego mienia, które mu się powierza. *Kras. Pod.* 2, 207. Kto czego przez plenipotencyuszów dokazać nie mógł, moiéy matki zaradzeniem zyskał. *Teatr* 32 *c*, 32. Specyalny plenipotent. *Zab.* 13, 194.

PLENNOŚĆ, - ści, ż., (*ob.* plon 2., cf. *Bh.* płnoſt pełność); *Rs.* племенитость, płodność, die Fruchtbarkeit, *ubertas frugum. Cn. Th.* PLENNY, PLENISTY, - a, - e, PLENNO *adv.*, *Bh.* plemenny; *Rs.* племенитый; płodny, fruchtbar (*oppos.* płonny). Ziemia zdaie mi się teraz weselsza, żyznieysza i plennieysza. *Zab.* 16, 175. Raz plenny, drugi raz płonny w urodzaie, Raz płodny, a drugi raz czas głodny naſtaie. *Min. Ryt.* 3, 37. Las wszyſtek zarosły i plenny olszyną. *Jabł. Buk. G.* 2 plennych szczepów zrywaycie gęſto zwisłe grona. *Hul. Ow.* 71. Dama w łzy plenna. *Brud. Oſt. B.* Rola taka też obrodzi bardzo plenno. *Cresc.* 160. Paprotnik nasienia drobnego i pleniſtego. *Syr.* 456, *Torz.* 204. - §. Plenny,

sporego ziarna. *Cn. Th.*, reich an Körnern. – §. W sencie plennym po Rzymsku prawie zawierał przymierze. *Bark. Zbar. D.* 2. ?

PLEONASM, z *Greck.*, *Slo.* zbitecznomluwa.

PLĘSACZ, PLĄSACZ, - a, *m.*, co pleśy ſtroi, kuglarz, ein mit Action tanzender, der im Tanzen Figuren macht. *Cn. Th.*, *Rs.* плясунъ, плясальщикъ tanecznik); *ob.* Pląsać, Plesy.

PLEŚĆ, plot, pletli, plecie, plotę *cz. ndk.*, Platać *czſt.*, *Bh.* pleſti, pletl, pletu; *Sr.* 2. plaſcj, platl, platu; *Crn.* plesti, plèdem; *Vd.* pleſti, spleſti, pleteu, pletla, pletem; *Cro.* pleszti, plétem; *Rg.* plèſti, spléſti; *Bs.* pleſti, opleſti; *Ec.* плету; *Rs.* плесть; cf. *Lat.* plectere, plicare, *Gr.* πλεκειν, *Ger.* flechten; splatać, zwiiać. Dwa łańcuszki robotą plecioną uczyniisz. *Bud. Exod.* 28, 14, von geflochtner Arbeit. Z gauku drabinę plecioną spuszczała. *Przyb. Orl.* 1, 129, eine Strickleiter. Pleść kose. *Tr.* Kuropatwa górą nigdy nie lata, Ni gniazda w wierzchowiſkach, ni w gałęziu plata. *Zebr. Ow.* 196. Spleść włosy. Chartom i charcicom swoim te dał miana: Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. *Chmiel* 1, 583, splotła). Piérwéy, niż się goła splecie. (*Cn. Ad.* 1015, iak pióro opalił, nagle, prędko). Zbroduia w koło pleść. *Szczerb. Sax.* 174, aufs Rad flechten. - §. b) pleść, gawędzić, balamucić, nie do rzeczy mówić, ſchwatzen, waſchen, albern Zeug faſeln, ſalbadern; Lbb. plauſchen; *Bh.* plifkam, klewetati; *Crn.* blésti, blédem, tajtam; *Bs.* tucchi, zanovetati, mnogo govoriti; *Rs.* враkаю, вру, шалберить, шалберничать (*ob.* szalbierować). *Ec.* баядословлю. Jak mi będziesz pleść takie koszałki opałki, zobaczysz . . . *Zabł. Amf.* 20, cf. kręcić wici). Starzec właśnie iak dziecko takie duby plecie. *Teatr* 43 *c*, 51 *Wyb.* Plotł, iakby na mękach. *Zab.* 12, 91 *Nagł.*, *Teatr* 8 *b*, 93, *Zab.* 16, 151; *Slo.* gato na mukách pleté. Wstydźże się, że tak wiele gdaczesz, a i sam nie wiesz, co pleciesz. *Pim. Kam.* 179. Co tam We Pani słuchasz, co dziewczyna plecie, Ja wiem, co robię! *Niemc. P. P.* 90. *Nectere aliud ex alio*, iednę rzecz z drugiéy pleść, pleść trzy po trzy, bywa mówiono. *Mącz.* Natrętny prędzey wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teatr* 46 *b*, 56, *et* 17 *c*, 25. Nie z łaskąbyś odszedł od króla, gdybyś plotł dwie po trzy. *Hrbſt. Nauk.* 6, 3 *b*, piąte w dziewiąte). Wcale nierostropne mi rzeczy pleciesz. *Teatr* 50 *c*, 67. Pleć, co się podoba, bo inaczéy toby chyba spać potrzeba. *Teatr* 4 *b*, 42. Owo po prostu, niech kto co chce plecie, Zgoła żyć trzeba, i zażyć na świecie. *Paſt. F.* 320. Niewiasty próżnuiące, plotące, szczebiecące, co się nie godzi. *Bud.* 1 *Tim.* 5, 13. – §. Plecie mi się w oczach kształt obrazu, albo leży mi w oczach, *inhaeret oculis. Mącz.*, *Boh.* před očima se pleść, uwiia się przed oczyma, lecz ciemno, niewyraźnie, vor den Augen ſchweben, dunkel, verworren vorüberweben. O tym się im coś w głowie plecie. *Ryb. Ps.* 92, marzy się, śniło im się coś o tym, ſie träumen davon. (*Slo.* na gazitu sa mi pletě, ochapia mi się). - §. Wszystko się plecie, na tym misernym świecie. *Zegl. Al.* 277. Niemasz nigdzie prawdziwéy mądrości na Świecie, Wszystko się po staremu na nim zawsze plecie. *Nar. Dz.* 3, 120, ciągnie się iako tako, es geht nicht wie es ſoll, es ſchleppt ſich nur, es zieht ſich.

Pochodz. *pleć*, *plecie*, *plecianka*, *plecionka*, *pleciuch*, *plotka*; *pletliwy*, *plet*, *płty*, *płatwa*, *pletwa*, *płytwa*, *pletwiſty*; *płat*, *płatek*, *płatuszek*; *Rs.* плетень koronkarka, плетешокъ sznurek do wplecenia w włosy; плотникъ cieśla), *płot*, *płotek*, *oplot*, *oplotek*, *oplecek*, *opleść*, *dopleść*, *nopleść*, *odpleść*, *odplatać*; *popleść*; *przepleść*, *przyplatać*; *rozpleść*, *spleść*; *upleść*, *uplatać*, *wpleść*, *wypleść*, *zapleść*. – §. b) *płótno*, *płocienny*, *płociennik*; *płotnieć*. – §. *pilśń*.

PLESEK, *ob.* Pleszek.

PLESŃ, - i, *ż.*, *Bh.* pljſen', pleſniwina; *Slo.* pljſen', pleſen'; *Sr.* 2. plaßn (*Sr.* 2. plèj piana); *Vd.* plesen, plesnina, kan; *Crn.* kán, pushoba; *Cro.* plesznina; *Hg.* penyesz, penisz; *Rg.* pljèsan, pljesaan, pljesnòcchja; *Bs.* plis, blutta od vina; *Rs.* плѣснь, (cf. плѣжина plama, ſkaza); omszenie, der Schimmel. Pleśń *mucor*, rodzay roślin do krytopłciowych należący, z drobnych bedłków złożony. *Kluk Dyk.* 2, 129. Studnia ieżeli z niéy nigdy nie czerpaią, Tedy w niéy wody pleśnią i mchem porastaią. *Protas. Jał.* 11. – §. Bedłki, pleśń lub zgaga w gębie, *apthae. Perz. Cyr.*, die Schwämme im Munde.

PLEŚNIEĆ, - iał, - ienie, *neutr. ndk.*, spleśnieć, opleśnieć *dk.*, *Bh.* pleſniwěti, zpleſniwěti; *Slo.* ſpleſniwěti; *Sr.* 1. plèßnu; *Crn.* plesnuvati, plesnijem, kany se; *Vd.* plesnuvati, splesniti, oplesniti, (*Vd.* pleshitise, pleshivatise, z łysieć, *ob.* plesz); *Cro.* plesznivem (*Cro.* oplesheti, z łysieć, *ob.* plesz); *Bs.* plisniviti, plisniti, bluttitise, usbluttise (o winie); *Rg.* pljesniti, opljesniti, opljesnutise, opljesnavitise; *Rs.* плѣсти, opleśnaviti, opljesnutise, opljesnavitise; pleśnią przypadłym bydź, pleśniwym się stać, снѣть; pleśnią przypadłym bydź, pleśniwym się stać, снѣть; pleśnią przypadłym bydź, pleśniwym się stać, снѣть

Tr., *Rs.* сцинаться, cf. spiąć). – §. spleczył się koń, *ob.* spleczyć się. PLECZYSTY, – a, – e, *Slo.* plecnaty; *Bs.* plechjast; *Cro.* plechászt; *Ross.* плечистый; mocnych plecow, ſtarkſchulterig, breitſchulterig. Kilku pleczyſtych chłopów wartę trzymało. *Xiądz.* 32. Chłop wysoki, pleczysty, zwięzły i kibitny. *Boh. Kom.* 4, 202. Kibić ma zwięzłą, pleczyſtą, proporcyonalną. *Mon.* 68, 1028.

PLEGOTAĆ, – ał, – oce, *cz. ndk.*, klekotać, pleść, ſchwatzen. Pl gotały kaweczki. *Ban. J.* 3 *b.*

PLEMIĘ, – ienia, *n.*, (*Bh.* plemeno *foetus*, płjmę owoc); *Slo.* plemeno; *Crn.* plême; *Vd.* pleme, rod, ahlahta (cf. szlachta), otrozi (*ob.* otrok), rodovina, sarod, spol, plemenſtvu, poroditvu; *Cro.* plême, plemen, plemsztvo, szpol; (oplemenitújem, s oszlachcę); *Rg.* plemme, (plemſtvo *genus gramm.*, plemſtvo, plemenſtvo *generositas*); *Bs.* plemen, rod, (plemenſtvo *nobilitas*, oplemeniti, s oszlachcić); *Sr.* 1. zpłahw; *Sr.* 2. ſchlachta; *Sla.* národ (*ob.* naród); *Ross.* племя; ród, naród, płod, familiia, Stamm, Geſchlecht, Familie. Rozmnożę plemię twoie. 1 *Leop. Gen.* 16, 10, potomſtwo twoie. 3 *Leop.*). Wniydź do żony brata twego, abyś spłodził plemię bratu swemu. 1 *Leop Gen.* 38, 8, abyś wzbudził potomka. 3 *Leop.*). Wszyscy jednego oyca iesteśmy plemię. *Zab.* 15, 36, *et* 109. Całe plemię ludzkie familiią iest po świecie rozbiegłą. *Jabl. Tel.* 156. – §. b) plemię, nasienie męzkie, der männliche Samen. Komu plemię wycieka z korzenia często we śnie . . . *Cresc.* 232. PLEMIENNICA, – y, ż., (*Bh.* plemenice *mater foecunda*, maciora; *Rg.* plemenisa, plemkigna, s dama, *Rg.* plemenisa, s matrona; *Rs.* племянница, s siestrzenica), mać płodna, fruchtbare Mutter. Okrutna plemienuica Hydra *Birk. Ex. E. b.* PLEMIENNIK, – a, *m.*, (*Rg.* plemenik, vlaſtelin, s patrycyusz; *Rag.* plemenit *generosus*; *Crn.* pleménitnèk, s familiiant, pan z panów; *Cro.* plemenitash, s szlachcic; *Cro.* plemenitas *patricius*; *Bsn.* plemenit *nobilis*, *clarus*; *Sla.* plemenit *amoenus*; *Sla.* plemich, s szlachcic; *Rs.* племянникъ, z synowiec, племенноначáльникъ patryarcha; *Eccl.* своеплеменный, который единаго съ къмъ племени или рода). – Plemiennik, spłodzony, syn, z czyiego plemienia pochodzący, potomek, der Gezeugte, der Sohn, der Stammerbe, Abſtämmling, Abkömmling; *Vd.* odrojenik, nuahatj. Co kupicie od przychodniow i od plemienników ich, które spłodzili w ziemi waszéy . . . *Bud. Levit.* 25, 45. Konſtytucya upatrzenie prawie królewſkie obmyśliła królewſkim plemiennikom. *Birk. Zyg.* 48. Pogany dzieteczki nowo urodzone na rzekę miotali, które utonęło, ziego łoża plemiennikiem, które nie, dobrego rozumieli. *Birk. Kr. Kaw.* 35, *Birk. Zyg.* 48. Tak Aryusz uczył i dzisieysi plemiennicy iego. *W. Poſt. W.* 3, 58. PLEMIENNY, – a, – e, od plemienia, płodzenia, Zeugungs-; (*Bh.* plemenny płenny, płodny, *Rs.* племенный). U Izraelitów na członku plemiennym obrzezanie uſtawiono. *W. Poſt. Mn.* 53.

Pochodz. *płenny*, *płenność*; *plenić* 2); *przeplenić*, *rozplenić*, *uplenić*.

1) *PLENIĆ, PŁONIĆ, – ił, – ił, *cz. ndk.*, *Bh.* pleniti *vastare*; *Vd.* plieni i, rubat, rupat, s rabować; *Crn.* planiti *adoriri*; *Cro.* plenyati, s ciążyć, grabić, zająć; *Sla.* plnjati, *Rg.* pljéniti, opljeniti, zapljeniti, popljeniti; *Bs.* pliniti; pljeniti; *Cro.* plényam, (oplenújem *expilo*); *Rs.* плѣнять, полонить, (*Etym.* plon), w niewolą zabrać, niewolnikiem czynić, imać, (cf. iąć, ięstwo), gefangen nehmen, in die Gefangenſchaft führen. Zwiódł z niemi bitwę, i plenił z nich plon. *Bud. Num.* 21, 1. Ci, którzy ich plenili, zbraniali się wypuszczać ich. *Bud. Jer.* 33, 33. Zrzuciła odzienie z siebie, w którym plenioną była. *Bud. Deut.* 21, 13. Litwa z Lachy lud mu mężnie dusi, A Kozacy ich często wielkość zbili, Ziemie plonili; *Stryik. Gon. I.* 3. *PLENICIEL, – a, *m.*, *Rg.* pljenitegl, zapljenitegl; *Crn.* planenik *aggreſſor*; *Cro.* plenitel, oplenitel; *Bs.* pljenitegl, pljenać; *Rs.* плѣнникъ; biorący do niewoli, der einen gefangen nimmt. Poplenią je pleniciele ich do ziemi nieprzyiacielſkiey. *Bud. 1 Reg.* 8, 46, „*nat.* abo zapędzą zapędzicielowie"). *Rs.* военноплѣнникъ, плѣнникъ, полоненикъ ten, c, военноплѣнный, полóнскій jeńcowy, niewolniczy, плѣнница, полонянка plonianka, niewolnica; плѣничество imaństwo, ięctwo; плѣнительный porywaiący, powabny; отполонить plon odebrać; *Bs.* opliniti *depopulari*, oplinitegl *depopulator*: *Eccl.* плéнница łańcuch, kaydan.

2) PLENIĆ, PLONIĆ, – ił, – ił, *cz. ndk.*, *Bh.* plemeniti, płodnym czyli plennym czynić, użyznić, fruchtbar machen, befruchten; *oppos.* płonić 2), cf. plonować). Widząc ziemię urodną, pocęli kopać, orać, plonić. *Biel. Sw.* 136. Cnota rolnikowi pleni kłosy. *Pot. Jow.* 17. Zawsze te zboża małą młocką plenią, Które się zaraz po siewie zielenią. *Morszt.* 223, *ob.* plenny, plenno, plenność. PLENIĆ się *rec.*, *Bh.* plemenit ſe, mnożyć się, rozmnażać się, rozpładzać się, ſich fortpflanzen, vermehren. Niech się ról twóy pleni. *Teatr* 55 *d*, 34. Urąga liszka lwicy, że się zawsze pleni. *Pot. Jow.* 204, że często rodzi, koci się, że płodna.

PLENIPOTENCYA, – yi, ż., pełna moc, pełnomocnictwo, poruczenie swego prawa komu, die Vollmacht. PLENIPOTENCYARYUSZ, – a, *m.*, miniſter pełnomocny, ein bevollmächtigter Miniſter. Książę nie sam w osobie, ale przez plenipotencyaryusza hołd odbawał. *Vol. Leg.* 7, 611. PLENIPOTENT, *PLENIPOTENCYUSZ, – a, *m.*, pełnomocnik, prawo cudze sobie poruczone maiący, der Bevollmächtigte. Urząd plenipotenta, prawa umieiętności, czułości i poczciwości wyciąga, w ſtrzeżeniu całości dobrego mienia, które mu się powierza. *Kras. Pod.* 2, 207. Kto czego przez plenipotencyuszów dokasać nie mógł, moiéy matki zaradzeniem zyſkał. *Teatr* 32 *c*, 32. Specyalny plenipotent. *Zab.* 13, 194.

PLENNOŚĆ, – ści, ż., (*ob.* plon 2.; cf. *Bh.* plnost pełność); *Rs.* плѣменна ность, płodność, die Fruchtbarkeit, *ubertas frugum*. *Cn. Th.* PLENNY, PLENISTY, – a, – o, PLENNO *adv.*, *Bh.* plemenny; *Rs.* плѣменный; płodny, fruchtbar (*oppos.* płonny). Ziemia zdaie mi się teraz wcelsza, żyznieysza i plennieysza. *Zab.* 16, 175. Raz plenny, drugi raz płonny w urodzaie. Raz płodny, a drugi raz czas głodny naſtaie. *Min. Ryt.* 3, 37. Las wszyſtek zarosły i plenny olszyną. *Jabl. Bul. G.* Z plennych szczepów zrywaycie gęſto zwisłe grona. *Hul. Ow.* 71. Dama w łzy plenna. *Brud. Oſt. B.* Rola taka też obrodzi bardzo plenno. *Cresc.* 160. Paprotnik nasienia drobnego i pleniłego. *Syr.* 456, *Torz* 201. – §. Plenny,

sporego ziarna. *Cn. Th.*, reich an Körnern. – §. W senacie plennym po Rzymsku prawie zawierał przymierze. *Birk, Zbar. D.* 2. ?

PLEONASM, z *Greck.*, *Slo.* zbiteczномluwa.

PLĘSACZ, PIĄSACZ, - a, *m.*, co pięsy stroi, kuglarz, ein mit Reifen tanzender, der im Tanzen Figuren macht. *Cn. Th.*, *Rs.* плясунъ, плясавицынъ tanzerinn), *ob.* Pląsać, Pięsy.

PLESC, plotł, pletli, plecie, plotę *cz. ndk.*, Platać *czst.*, *Bh.* pleſti, pletł, pletu; *Sr.* 2. plaſić, platł, platu. *Crn.* pleti, pletem, *Vd* pleſti, spleti, pleteu, pletla, pletem, *Cro.* pleszti, pletem, *Rg.* plèti, spleti, *Bs.* pleti, spleti; *Lc.* плесmы; *Rs.* плесmи; cf. *Lat.* plectere, plicare, *Gr.* πλεκειν, *Ger.* flechten; splatać, zwiiać. Dwa łańcuszki robotą plecioną uczyniisz. *Bud. Exod.* 28, 14, von geflochtner Arbeit. Z gałku drabinę plecioną spuszcza. *Przyb. Orl.* 1, 129, eine Strickleiter. Pleść kosy. *Tr.* Kuropatwa górą nigdy nie lata, Ni gniazda w wierzchołkach, ni w gałęziu płata. *Zebr. Ow.* 196. Sierść włosy. Chartom i charticom swoim te dał miano. Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. Chmiel 1, 583, splotła). Pierwéy, niż się goła splecie. *Cn. Al* 1015, iak pioro opałił, nagle, prędko). Zbroda w kilo pleść. *Szczerb. Sax.* 174, aufs Rad flechten. – §. b) pleść, gawędzić, bałamucić, nie do rzeczy mówić, ſchwatzen, waſchen, albern Zeug faſeln, ſalbadern; *Dbb.* plauſchen; *Bh.* plſkam, klewetati; *Crn.* bléſti, blédem, laſtam; *Bs.* ćucchi, zanovetati, mnogo govoriti; *Rs.* врякаю, вру. шляберямъ, шляберичать (*ob.* szalbierować); *Ec.* бълдословлю. Jak mi będziesz pleść takie koszałki opałki, zobaczysz... *Zabł. Amf.* 20, cf. kręcić wici). Starzec własnie iak dziecko takie duby plecie. *Teatr* 43 *c*, 51 *Wyb.* Plotł, iakby na mękach. *Zab.* 12, 91 *Nagl.*, *Teatr* 8 *b*, 93, *Zab.* 16, 151; *Slo.* gafo na mukách pletí. Wſtydźże się, że tak wiele gdaczesz, a sam nie wiesz, co pleciesz. *Pim. Kam.* 179. Co tam We Pani słuchasz, co dziewczyna plecie, Ja wiem, co robię! *Niemc. P. P.* 90. *Nectere aliud ex alio*, iednę rzecz z drugiéy pleść, pleść trzy po trzy, bywa mówiono. *Mącz.* Natrętny prędzéy wſkora, choć trzy po trzy plecie. *Teatr* 46 *b*, 56, *et* 17 *c*, 25. Nie z łaſkąbyś ods edł od krola, gdybyś plotł dwie po trzy. *Hrbſt. Nauk.* 6, 3 *b*, piąte w dziewiąte). Wcale nieroſtropne mi rzeczy pleciesz. *Teatr* 50 *c*, 67. Pleć, co się podoba, bo inaczéy toby chyba spać potrzeba. *Teatr* 4 *b*, 42. Owo po prostu, niech kto co chce plecie, Zgoła żyć trzeba, i zatrącę, szczebiecące, co się nie godzi. *Bud.* 1 *Tim.* 5, 13. – §. Plecie mi się w oczach kształt obrazu, albo leży mi w oczach, *inhaeret oculis. Mącz.*, *Boh.* před očima se pleſt, mwiia się przed oczyma, lecz ciemno, niewyraźnie, vor den Augen ſchweben, dunkel, verworren vorſchweben. O tym się im coś w głowie plecie. *Ryb. Ps.* 92, marzy się, śniło im się coś o tym, ſie träumen davon. (*Slo.* na gazku ſa mi pletě, ochapia mi się). – §. Wszyſtko się plecie, na tym mizernym świecie. *Zegl. Al.* 277. Niemasz nigdzie prawdziwey mądrości na świecie, Wszyſtko się po ſtaremu na nim zawsze plecie. *Nar. Dz.* 3, 120, es geht alles ſo, es geht nicht wie es ſoll, es ſchleppt ſich nur, es zieht ſich.

Pochodz. *pleć*, *plecie*, *plecianka*, *plecionka*, *plecіuch*, *plotka*; *pletliwy*, *plet*, *płty*, *płatwa*, *pletwa*, *płytwa*, *pletwiſty*; *płat*, *płatek*, *płatuszek*; *Rs.* плетеи коронкарка, плетешокъ sznurek do wplecenia w włosy, плетешокъ cieślą, *płot*, *płotek*, *ogłot*, *opłotek*, *opłecek*, *opleść*, *dopleść*, *nopleść*, *odpleść*, *odplatać*; *popleść*; *przepleść*, *przyplatać*; *rozpleść*, *spleść*; *upleść*, *uplatać*, *upleść*, *wypleść*, *zapleść*. – §. b) *płótno*, *płociennik*; *płotnieć*. – *S. pilśń.*

PLESEK, *ob.* Pleszek.

PLESŃ, - i, *ż.*, *Bh.* pliſeń', pleſuiwina; *Slo.* pliſeň', pleſeň'; *Sr.* 2. plaßn (*Sr.* 2. pléj piana); *Vd.* plesen, plesenina, kan; *Crn.* kán, pushoba; *Cro.* plesznina; *Hg.* penyess, penisz; *Rg.* pljèsan, pljessan, pljesanòcchja; *Bs.* plis, blutta od vina; *Rs.* плѣсень, (cf. плѣжина plama, ſkaza); omszenie, der Schimmel. Pleśń *mucor*, rodzay roślin do krytopłciowych należący, z drobnych bedłków złożony. *Kluk Dyk.* 2, 129. Studnia ieżeli z niéy nigdy nie czerpaią, Tedy w niéy wody pleśnią i mchem porastaią. *Protas. Jal.* 11. – §. Bedłki, pleśń lub zgaga w gębie, *apthae. Perz. Cyr.*, die Schwämme im Munde.

PLEŚNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, spleśnieć, oplesnieć *dk.*, *Bh.* pleſniwěti, ſpleſniwěti; *Slo.* ſpleſniwiti; *Sr.* 1. pléßnu; *Crn.* plesnuvati, plesnijem, kany se; *Vd.* plesnuvati, splesniti, oplesniti, (*Vd.* plesbitise, plesbivatise, z łysieć, *ob.* plesz); *Cro.* pleszanivem (*Cro.* oplesbiveti, z łysieć, *ob.* plesz); *Bs.* plisniviti, plisniti, bluttitise, uzbluttise (o winie); *Rg.* pljesniti, opljesniti, opljesnaviti, opljesnutise, opljesnavitise; *Rs.* плесневѣть; pleśnią przypadłym bydź, pleśniwym się ſtać, ſchimmeln, ſchimmelig werden. Rzeczy których nie ruszaią, gdy wilgotnieią, pleśnieią i psuią się. *Gor. Sen.* 238. – *tr. fig.* Dziadu spleśniały. *Por.*, spleśniały trup. *Cn. Th.* 1014. Nasz przyiaciel, po rozłączeniu się z nami, spleśniał, mieszkaiąc w głębi powiatu swego; bo iak na sprzęty, złożone w mieyscu zamkniętym, pleśń pada, świeżość im odbiera, i farby płowieią; tak też pleśń pada na duch, skoro niczym nie iest odświeżony. *Pam. Warsz.* 5, 159. PLEŚNIWY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* pleſniwy; *Slo.* pleſniwi; *Sr.* 1. pléßniwé, (pléßniwuſki *rancidulus*); *Crn.* plesniu, plesnuv, kanuſt; *Vd.* plesnou, plesniu, plesnoviten; *Cro.* plészniv; *Hg.* penészes, penyészes; *Rg.* pljèsnav, pljesani; *Bs.* plisan, plisniv, bluttan; *Ec.* плѣсневелый, плѣсневѣлый; *Rs.* плѣсневѣлый; spleśniały, ſchimmelig. Pleśniwéy maści, siwy, grau. Szalony ſtarcze, teraz grzechy twoie, na tę pleśniwą zwaliły się głowę. *Wad. Dan.* 249. Zima pleśniwą zmarzłéy ziemi barwę daie. *Khow.* 133. Dziś niemasz komu wierzyć, chociny sierci pleśniwéy. *Falib. G.* 2. Pleśniwy koń; szronowaty, mrozowaty. *Cn. Th.*, cisawy, biało nakrapiany. *Dudz.* 51, ein Braunſchimmel mit weißen Tüpfeln. Wałach pleśniwy. *Papr. Ryc.* 100. Z gniada pleśniwa sierć. *Lek. Koniſk.* 4, *Rey Zw.* 237 *b.*

PLEŚNIWOŚĆ, - ści, *ż.*, zayście pleśnią, die Schimmeligkeit; *Slo.* pleſniwoſt; *Vd.* plesnivoſt, plesnovina, plesnovitnoſt; *Sr.* 1. pléßniwoſcj; *Cro.* plesznivoszt, pleszniyocha; *Rg.* pljesnivòs.

Pochodz. *opleśnieć*, *popleśnieć*, *przypleśnieć*, *naopleśnieć*, *spleśnieć*, *spleśniały*, *spleśniałość.*

PLĘSNY, - a, - e, od pięsów, pląsaiący, *Crn.* pleſhen;

Rs. плясáльный; mit Action tanzend, mit Geberdenſpiel. Plęsny taniec, *chironomia. Mącz.* PLĘSY, PLĄSY, - ów *plur.*, *Crn.* pląs, *Vd.* plesſ, raj, *Cro.* plész, skok; *Rs.* плясанïе, пляска, s taniec); pląsanie, tańcowanie z gieſtykulacyą rękami, Tanz mit Action, geſticulirendes Tanzen. W tysiączanych kształtach plęsy lekkim robią skokiem. *Dmoch. Jl.* 2, 186. Dni na plęsach i skokach trawią marnie. *Tward. Wład.* 19. Począł kuglować, plęsy stroić. *Birk. Dom.* 88. Mnie się cudzoziemskie pląsy mniéy podobaią, niż nasz Polski taniec. *Kras. Pod.* 1, 292. *Pan* bożek idąc w plęsy z gronem Gracyy kołuie radośnie. *Przyb. Milt.* 110, *Susz. Dieś.* 2, *C* 5 *b.* - §. b) pląsy, gatunek wesołych wierszów, eine Art luſtiger Gedichte. *Tr.*

•PLESZ, - u, *m.*, - y, *ż.*, *Bh.* pleſź *tonsura*, *Slo.* pleſiina, łysina; *Sor.* 2. platta plesz, korona dachowna; *Sor.* 2. pléch, pléchť wierzchołek owocu, ktory przy obieraniu wyrzynaią); *Crn.* pleśha, pleśhz, s łysy, *Vd.* pleah, pleshina, pleshivota, s łysina; *Cro.* ples, pleſsivoszt *caluities*; *corona sacerdotalis*, koruna, vénecz, kruna, kolobar, brienye redovnichko na glavi, *schomatice* pleſa; *Dl.* plejs, s łysina; *Rs.* плѣшь, плѣшúна, плѣшúнка łysina; cf. *Gall.* pelade); korona kapłańska, *Vd.* duhounſka krona, glaveſtritva; *Cro. barb.* kavka; *Rg.* kauka, kruniza; *Hg.* korona, koszorù, *Rs.* гумéнцо (cf. gumienko); die Platte eines Geiſtlichen. Kaiądz to tylko z pleszą, Pijak, zwodzca, wszetecznik. *Pol. Jow.* 121. Nie ten kaiąds, co ma plesz przegolony. *Rey Ap.* 88. Biada rękom krzyżmowanym, Głowom pleſze maiącym. *Brud. Oſt. E b.* Na twóy wygolony plesz nie wiele dbać będziemy. *Birk. Gl. K.* 43. - §. a) *Botan.* plesz, ziele, *ob.* Popawa.

PLESZCZEĆ *cz. ndk.*, (cf. *Bh.* pleſkati plaskać; *Sr.* 2. plaſkotaſch, *Ger.* pantſchen; *Vd.* s' rokami pleskati, s klaskać; *Cro.* plészkam *plaudo*, pleszkam nogami *supplodo*, plòszkam, plosznuti *illido*, *plaudo*, *ob.* pluskać, plusnąć; *Bs.* pleskati *plodere*, *supplodere*; *Bh.* pliſkam pleść trzy po trzy, świegotać; *Ross.* плескать, *Germ.* plátſchern, улескáмъ ulać, сплескнуть, сплескивать pobryzgać; *Ec.* плескáмелъ klaskacz); wodę z plaskiem głośno wylewać, abo wodą oblewać, mit Geräuſch ausgieſſen, begieſſen, cf. plusnąć; *Crn.* bèrlosgàm; *Vd.* berlati, berluvati, berlosgati, plunkati; *Boh.* ſſplechtam, ſſpleychám. Wodą swe iagody pleszcze. *Pet Arg.* 48. PLESZCZEĆ się *rec.*, *Bh.* плескатьсѧ, z plaskiem wodą się oblewać, plokać się, im Waſſer plátſchern, platſchen. Wſkakuie po szyię w bezdenną głębinę, Pleszcze się, na przemiany przebiera nogami. *Tot. Saut.* 48. Pleszcze się w kąpieli. *Min. Aux.* 91. Tam się w zwykłéy kąpieli gdy pleszcze Dyana, Wnuk oto Kadmow ugodził w onę gęstwę. *Zebr. Ow.* 59, *perluitur*). Tam koło iezior zwyczaynie się pleszcze Ptak wieszczy, czuiąc spaśdź maiące deszcze. *Hor.* 2, 170 *Min.* Ziemia w bratniéy się krwi pleszcze. *Pet. Pocz.* 462.

PLESZEK, - szka, *m.*, PLESEK, - ſka, *m.*, (*Cn. Th.*), (cf. *Bh.* plech; *Vd.* plahta, *Crn.* plèh, s blacha, *Bh.* pliſſek, blaszka, płatek kruszcowy); blacha na zasłonę piersi, płachownica, das Bruſtblech in der Rüſtung. *Tr.* Obloklszy go w pleszki, z woyskiem z domu na pole wyprowadzili. *Kosz. Cyc. B.* 2. Rycerſtwo w pleszkach i

w przyłbicach. *Kosz. Lor.* 118 *b.* I w pokoiu swym zawżdy w pleszkach albo z mieczem chodził. *ib.* 22. Miasto pleszek wezmie na siebie sprawiedliwość, i miasto przyłbicy sąd pewny. *W. Poſt. W.* 14. Opasawszy biodra wasze prawdą, weźcie na się przedni pleszek sprawiedliwości. *Radz. Ephes.* 6, 14 *et* 1 *Theſſ.* 5, 8. Pleszek w tył. *Tr.*, das Rückenblech. Pleszki, pleſki na nogi, nagolenice żołnierſkie, *ocreae ferreae. Cn. Th.* 459 *et* 710, Beinſchienen. Pleszki miał na nogach miedziane. *Leop.* 1 *Reg.* 17, 6. - §. b) pleszek (cf. *Bh.* pliſſel *tunica pelle munita*) wełniany abo też płocienny, *subucula. Mącz.*, Unterrock, Camiſol. *Colobium*, zupica bez rękawów abo pleszek. *Mącz.* Miasto "kawtana abo pleszka, oblecze sprawiedliwość. 1 *Leop. Sap.* 5, 19.

PLESZKA, - i, *ż.*, *Rs.* блошка, *dem. nom.* Pchła, *ut* I chlątko, ein kleiner Floh. Naymnieysza muszka i biedna pleszka w proporcyi małości swéy, zarówno iako i lew kąsa. *Lub Roz.* 196. Przez okno ią widziałem, ona pleszki biła. *Kchow.* 173. Muszę się z swemi pleszkami odwitać. *Alb.* z *W.* 34. PŁESZNIK, - a, *m.*, PŁESZNE ziele, ślachtawa, chlaſtawa, psi len, złoty trank, pchły wytraca, i ztąd ma nazwisko. *Syr.* 746. Nasienie podobne pchłom. *Urzęd.* 256, *plantago Psyllium. Kluk Dyk.* 2, 204, Flöhſame, Flöhkraut. *Sien.* 136, *Bh.* bleſſnik, chmlik (*Rs.* блошникъ człowiek pełen pcheł); *Rs.* напоротникъ. cf. paproć. Żółty pleszník, śpiwrzód, *conyza*, Dürrwurz. *Sien.* 140.

PLESZOWATOŚĆ, - ści, *ż.*, (cf. plesz, *Boh.* oplchaloſt; *Vd.* pleshivoſt, pleshina; *Crn.* pleshtva; *Cro.* pleſsivoszt, plesivische; *Bs.* plisciviſtvo; *Rg.* pljesczglivos, gologlavnos, opuznos; *Rs.* плѣшивость; łysość, łysina, die Kahlheit, Haarloſigkeit, Glatze. Gduła ziemna pleszowatość i oblaszość głowy spędza. *Syr.* 623. Cwikła pleszowatość głowy czyni porosłą włosami. *Syr.* 1119. Liliia pleszowatość z opierzchnienia włosów na głowie znowu włosami okrywa. *Syr.* 578. PLESZOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Bh* plechaty, oplchatý, plechać; *Slo.* pleſiwý, łysy; *Sor.* 2. pliechaty, pléchaté, pléchawé, plechatj, pliechacj; *Vd.* pleshiu, pleshivaſt, brezlasen, pleshiunik, pleshiuz; *Crn.* pleshaſt, pleśha, pleska; *Cro.* pleſsiv, pleſsivecz, pleshivecz; *Dl.* plisiv, opuznenak; *Bs.* plisciv, plisciváç; *Rg.* pljesczgliv, pljesciv; *Sla.* plisliv, plishiv; *Rs.* плѣшивый, плѣшивъ, плѣшивецъ; łysy, goły, kahl, ohne Haare. Mieysca na głowie pleszowate. *Syr.* 184. Pleszowatym się stawać, **pleszowacieć*, łysieć, *Bh.* plchati, plcham, oplchati, plechatéti; *Sr.* 2. wopléchuyu; *Crn.* pleshim se; *Vd.* pleshitise, pleshivatise, pleshiu gratati (cf. *Vd.* poushiti, pusiti, opusitise, s pierzyć się, cf. pełznąć); *Cro.* plesſivem, pleshivem, opleshiveti; *Rg.* opljèsciti, opljesczgliviti, opuznuti; *Bs.* plisciviti, oplisciviti, (oplisnivitise *mu escere*, *ob.* pleśń); *Rs.* плѣшивѣть. Pleszowatym czynić, **Pleszowacić*, łysić, kahl machen; *Vd.* pleshiti, opleshiti; *Bs.* plisciti; *Eccl.* плѣшивлю, плѣшивлѧ ѧ.

PŁET, - u, *m.*, plta, płatwa, trafia, *Bh.* plť, pltí; wor; *Slo.* plť; *Cro.* plútva, flyoss (cf. flis), powodnicza; *Rg.* povòdniza; *Bs.* cjatta, çattura, cjatura, çatura (z Wł. fk., - *Bs.* plitav, koji plitta svrih vode *natabilis*, *fluitans*, *ob.* pływać, *Crn.* plutve, plutje *omnia*, *quae flumina in ripam eiiciunt*); *Crn.* vôr; *Vd.* flos; *Rs.* плотъ, плo-

mnkb, s prom; *Rs.* плоmи́mь, плоvу́ spaiać belki; *Gr.* πλόος *natatilis*, πλόϊς, πλοῦς żegluga, πλόϊον naczynie, *cf* Obd. Plette; cf. *Turc.* jsplata, s prum; *ob.* pletwa), das Floß. *Schedia*, płot, łodź. *Mącz.*, (*ob.* płotowanie, *plotarca*). – §. b) drzewo, tratę składające, der Floßstamm, Floßbaum. Kupiłem ośm pletów. *Ir.*

PLETLIWOSC, – ści, ż., chęć plecienia trzy po trzy, świegotliwość, gadatliwość, die Schwatzhaftigkeit, Waschhaftigkeit, Plauderhaftigkeit. Z pletliwości czasem zwada. *Bred. Ad.* 68. Kruk pierwey był biały, ale dla plebroności czarno zfarbowany. *Otw. Ow.* 81. PLETLIWY, PLOTLIWY, PLOTKLIWY, – a, – e, PLETLIWIE *adv.*, plotący nie do rzeczy, plotka, świegotliwy, świerzbi go ięzyk, schwatzhaft, plauderhaft, geschwätzig; *Bh.* flesetnu, flemetnu, flewetnu, flewetawý; *Sr.* 1. trzkownć, trzkovitc *Lod.* языкатый. Z pletliwym niebezpiecznie żyć. *Petr. Hor.* 2, *D.* 4. To sobie maią pletliwi ludzie za przyst gę, iż co na kogo chociay nieprawda, wymyślą a powiedzą. *Rey Zw.* 78. Wolę z człowiekiem chocia złym, ale miernego ięzyka mieć towarzystwo, niż też z człowiekiem pletliwym a kłamliwym. *Eraz. ięz. F.* 7 *b.* W słowieńcy uwierzyli komuś pletliwemu, iakoby cesarz był zwyciężony. *Sk. Dz.* 320. – *Passive*, z plotek pochodzący, zmyślony, fałszywy, n. p. Mowy pletliwe. *Gęb. Hym.* 307, bałamutne, baiczne). Nie są to powieści mylnego nowiniarza, nie pletliwe wieści. *Zebr. Ow.* 288, *vagi rumores*). Powieść ta iawną bayką pletliwą, a prawie brednią pogańską ukazuie się być. *Zygr. Pap.* 139. Ktoby ten ich pletliwy wymysł examinować chciał? *Smalc.* 63. Każdy gadatliwy, nieprawdziwe rzeczy albo pletliwe mówić musi. *Eraz. ięz. D* 5 *b*, 6. Błędy pletliwe heretyków potępiono. *Sk. Dz.* 551. Wstydźcie się heretycy obłędliwego, pletliwego pisma waszego. *Biał. Post.* 42. Awantury wynikłe z plotkliwych powieści. *Niemc. Kr.* 1. *praef.* Plotliwe niesnaski. *Hul. Ow.* 109. PLETNIA, – i, ż., *Rs.* племь, spleciony korbacz, *ob.* pleć, eine geflochtne Peitsche. Bracia do pletni, a ty do tańca, Potańcuiesz nam smagańca (kara cygańska). Oy orzeźwią pletnie. *Kniaź. Poez.* 2, 188. PLETNICA, – y, ż., splecione wici, pleć, plecionka, geflochtnes Korbwerk. Piechocie pod zamek szańcować się kazał, i pletnice zbudować; nazaiutrz pletnica była pogotowiu, na którey pod zamek przeprawiać się mieli. *Biel.* 715. PLETOMOWCA, – y, ż., pleciuch, plotka, baiarz, ein Wäscher, Schwätzer. Jezus nie rzekł matce swéy panno! by nie był rozumian pletomowcą. *Biał. Post.* 202.

PŁETOWNIK, – a, *m.*, *ratiarius*, żeglarz, który plety puszcza. *Mącz.*, der Holzflößer, der mit Flößen zu thun hat; *Bh.* pltař; *Dl.* plutvar. PŁETWA, PŁYTWA, – y, ż., u ryby pióro, abo to czym się ryba abo ptaw wodny rusza, *Boh.* pletwa, pletwy, plautew (cf. ofkrzele), perut, peruti; *Sorab.* 2. drape; *Crn.* plavúta, repetniza; *Vind.* perotniza; *Croat.* perút; *Ross.* ласбе перо, жáбры; (*Ross.* плóмь prom, *Turc.* jsplata, Obd. Plette, *ob.* płatwa, płet, płta): die Flossfeder. Ryby zamiast nóg maią płetwy. *Zool.* 57. Płetwa składa się z promyków ościstych częstokroć kolących, błonami spoionych. *ib.* 173, cf. opława). PŁETWISTY, – a, – e, płetwy maiący, mit Flossfedern versehen. Ryby garłopłetwiste, *iugulares*, u których płetwy brzuchowe bliższe są gardła, niżeli przyskrzelowe; pieraiopłetwiste, u których są między przyskrzelowemi w iednéy linii, *thoracici*; brzuchopłetwiste *abdominales*, gdzie w pośrzodku między podgardłem i wychodkiem. *Zool.* 175.

PLEURA, – y, ż., *z Grec.*, błonka bardzo czuła, wewnętrzną dołkowatość piersi i żebra pokrywaiąca. *Kirch. An.* 46, *Weych. Anat.* 102, die äußerst empfindliche Haut, welche die Brusthöhle und die Rippen bedeckt. – §. Pleura, choroba, zapalenie błony téy. *Comp.* 155, *Krup.* 5, 321, *Cro.* bòdecz; *Bs.* bodaç, bodezgi, probadi (*ob.* bośdź); *Dl.* protiszka, probod; *Rs.* колотье ab бокахъ; Seitenstechen. Leżał w ciężkich pleury bolach. *Sk. Zyw.* 1, 399.

PLEWA, – y, ż., PLEWKA, – i, ż., *demin.*, PLEWY *plur.*, *Bh.* pléwa; *Slo.* plewa; *Sr.* 1. pluhwa, pluwa; *Sr.* 2. plëwi; *Crn.* pleva, okrôsh (cf. okrzesać); *Vd.* pleva, snet (cf. śnieć), osobki (cf. osobny); *Ban.* pliva (cf. pliwka), *Rg.* pljéva; *Dl.* plyiva, vstroyki; *Hg.* polyva; *Cro.* pleva; *Rs.* плéвелы, плéвы, мякина (*ob.* miękiny), вывáжки (cf. wywiać), обсéвки (*ob.* obsiać), смéмïе (*ob.* śmieci), отрéби, отрéбïе (cf. otręby), ухоóмье, cf. *Ital.* paglia, *Lat.* palea: (*Ec.* плéвелъ, куколь, *ob.* plewidło; *Etym.* pleć, pielę, plewić), zsupinki, łupinki od ziarn zbożnych odpadłe, cf. zgoniny, Spreu, Raff. Plewa, *gluma*, iest liiteczkowaty i suchy kielich u roślin trawnych. *Boran.* 95. W kłosach zarażonych, plewy czyli powłoki powierzchowne są dosyć zdrowe. *Brzoſt. duch.* 450. Niepodobna mieć ziarno bez plewy. *Pot. Arg.* 72. Na boiowisku iest ziarno, są też i plewy; na świecie są dobrzy, są też i źli. *Karnk. Kat.* 71. Żyto moczone ze trzynami albo plewami koniom dawać. *Syr.* 915. Niechay osieł ie plewy, a da lutni pokoy. *Rey Wiz.* 91. Głupi, kto sieie plewy, żeby pszenicę zbierał. *Burl. B* 3. Przeczyściło się zboże, plewa na stronę wiatrem odeszła, a ziarno zostało. *Sk. Zyw.* 163. Precz plewy od ziarna, tchorze od mężnych. *Pot. Arg.* 279. Ludzka siła plewą iest iedną przeciw wszechmocności. *Kchow. Wied.* 30, paięcz ną). Ludzie iak plewy letcy. *Sk. Dz.* 84, niestatkuiący). Od złego dłużnika, i plewy bierz. *Grod. Dz. D.*, *Rg.* od zła duznika i kozu bez mlika. *Dl.* od zla duznika y koze bez mlika; s od złego dłużnika, i kozę bez mléka; lepiéy rydz, niż nic). *Sr.* 2. *ja siom plowi zoidzował, a zistu pschenizu derbim hoplaschowasch, s ia' plew pożyczyłem, a czystą pszenicę mam zapłacić*). Miasto wdzięcznych pokarmów, zatykacie im usta plewami omylnych wymysłów swoich. *Rey Pst. Hh* 6. Gdy nie będziesz miał postanowionego serca swego, wszystko iakobyś plewy sypał przed obliczności Pańską. *Rey Pst. U.* 6. Rzuca iák plewy dukaty. *Teatr* 5a *c*, a3, iak nic). PLEWIACZ, PLEWIARZ, – a, *m.*, *Bh.* plewač; *Vd.* pleuz; *Rg.* pljévaz, pljetvàr; *Cro.* plevách); ten co plewi lub piele, der Jäter, Gäter. Plewiacz oczyścić len powinien z chwastu. *Przędz.* 8. PLEWIACZKA, PLEWIARKA, – i, ż., *Bh.* plewačka; *Vd.* pleuiza; *Cro.* plevachicza; *Rg.* pljevacizza, pljetvarisza; die Jäterinn. *Przędz.* 104. Po śmierci zarówno z Jeymością praczka Siedzi tu oraz i plewiaczka. *Comp.* 708. Plewiarki miały nad czym plewiąc śpiewać. *Jeż. Ek. F.* 1. PLEWIASTY, – a, – e, na kształt plew, wie Spreu, spreuartig. Ziele goryczka nasienia iest szerokie-

go szupinowatego albo plewiaſtego. *Syr.* 643. PLEWIĆ, - ił, - i, *cz. cont.*, pleć, pielę, *Bh.* plewiti, wyplewiti; *Vd.* plievati; *Rg.* pljevem, pljuvam; jäten, gäten. Kto kąkolu nie plewi, i wczas go nie ruszy, Potym depce pszenicę albo ią zagłuszy. *Pot. Arg.* 164. Kiedy grzędy plewią, za chwaſtem i dobre ziele wyrwą. *Szczerb. Sax. praef.* Gdy na ogrodach plewiarki ple ią, p lmy, aby nie drzymały. *Haur Ek.* 41. PLEWIDŁO, - a, *m.*, *Bs.* plivacia, kojom se plie *runcina*, *Bs.* plitva, plitje *runcatio*; *Vd.* plejenje, pletje, pleja; *Crn.* plętva, plezhva, plévęl; *Cro.* plevatva); pelenie, pleie, das Jäten, Gäten. Aby dobrze ogrodowiny oswobodzić od przeszkody dzikich chwaſtów, na to ieſt plewidło. *Kluk Rosl.* 1, 199. Gdy przyydzie ono wieczne plewidło abo żniwo, wierę kąkoliku, dopiero się obaczysz, iż się było lepiey iakim głąbem albo czarną kapuſtą urodzić. *Key Zw.* 100 *b.* - §. b) plewidło, chwaſty wyplewione, wyrzuty. *Tr.*, das ausgejätete Unkraut. PLEWIENNICA, - y, *ż.*, plewiaczka, plewiarka, die Jäterinn. Gdy pszenicę zachwaści kąkol, nie źle gospodarz w obszar plewiennice, aby z pszenicy rwały kąkoli? *Zab.* 14, 170. PLEWISTY, PLEWNY, - a, - e, *Bh.* plewnaty; *Slo.* plevati; *Vd.* plevaſt, pleun; *Cro.* plevast, plevnat, plevni; *Hg.* polyvás; *Ec.* плевистый; *Rs.* плевный, плёвельный; polen plew, z plewami zmieszany. cf. *Ben.* krupan (cf. krupy), voll Spreu, ſprenig. Glina plewiſta. *Cn. Th.* Nie podleway mi cukrem mąki na puł plewnéy, Lepszy nad słodką zdradę nieprzyiaciel pewny. *Nar. Dz.* 3, 259. PLEWKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt plew, plewiaſty, wie Spreu. Uſtoiny w urynie na spodzie bywaią plewkowate. *Perz. Lek.* 79. PLEWNIA, - i, *ż.*, PLEWNIK, - a, *m.*, *Bh.* plewnice, plewnik; *Vd.* pleunishe, plieunjak, pleunjak (*Vd.* plieuniza, plevenza, z wór plewami naprhany); *Sr.* 1. plewarna; *Cro.* plevnicza, plevnyak; *Dl.* poyata; *Hg.* paita; (*Rg.* pljevnisa *tugurium*); *Ec.* плевникъ; *Rs.* мякинница, schowanie na plewy, die Spreukammer. *Palearium*, plewnia. *Mącz.* Plewnik przy gumnie zaraz naylepiey mieć. *Haur Sk.* 20, *Dasyp. Rr* 3 *b.* Plewnia. *Volck.* 658.

PLEZYR, - u, *m.*, z *Franc.*, zabaweczka upodobana, rozrywka, ukontentowanie, Vergnügen, Ergötzlichkeit. Tyran miał to za plezyr, za rozkosz iedyną Patrzeć, iak z zapłakanych powiek łzy mi płyną. *Min. Ryt.* 1, 144. Nie zna słodkich plezyrów, które przyiaźń rodzi. *Jabł. Tel.* 31.

*PLIĄSAĆ, *ob.* Pląsać.

PLICHTA, - y, *ż.*, na szkucie; budka w sztabie dla sztabnika i marszałka. *Mag. Mscr.*, die Cajüte auf dem Hintertheile des Flußſchiffs.

PLIK, - u, *m.*, paczka, wiązanka, z *Franc.*, ein Päckel, Päckchen; ein Bündel. Plik gruby ſkryptów w bibułę obwinięty. *Off. Str.* 3. Luſtracyą wielu plik wielkich, papierów ſtarych i dawnych regeſtrow. *Mon.* 69, 177.

PLINIE, - ia, *n.*, gra dziecinna, kaptywus. *Tr.*, das Haſchenſpiel der Kinder; *ob.* pliszki.

PLISIA, - i, *ż.*, *Sla.* plish, *Rs.* плисъ, *Gall.* peluche, *It.* peluccio, der Plüſch; tkanina do aksamitu podobna; n. p. Cło płacą od plisie szerokich i wązkich, Weneckich, Francuzkich, Hollenderſkich. *Vol. Leg.* 4, 81. Pliſz, Pliśnia. *Tr.*

PLISZKA, - i, *ż.*, *Bh.* plißa, pleſſka, konopáſek, konopáſek; *Slo.* traſoritka, traſoritek; *Sr.* 1. plicißa, plißowka; *Sr.* 2. ſchprißka; *Crn.* paſtariza; *Vd.* pliſka, paſterka, (*Vd.* plasiza, z aikora); *Cro.* bleszk, zéza, paztorichicza, paszterichicza, tręszorepka; *Hg. et Bs.* pliſka; *Sla.* konjarica (*Sla.* pliſka, z łyſka; *Dl.* plyuszka, z policzek); *Rs.* лабшанка, фіалка, кола; trzęsiogonek, ptak, die Bachſtelze. Pliszka biała, białogardł, *motacilla alba*, ptaszek niewielki, przebywa nad wodami. *Zool.* 230. Pliszka żółta, *flava*, *Rs.* зеленúшка, naywięcéy przebywa w lasach i polach. *ib.*, cf. czarnogardł, cf. pokrzywniczek, sitowiec. - Pliszki pisczące. *Ban. J.* 3 *b.* - §. b) pliszki (cf. *Bh.* plichta, z gleiche Würfe im Spiele, wo andre zuſetzen müſſen), gra, ein Spiel. Chciał rozrywki i wdał się między dzieci w pliszki. *Teatr* 42 *c*, 33. Podle są grów wspaniałych pierwsze towarzyszki, Chcesz przyyśdź do Faraona, trzeba zacząć w pliszki. *Kras. sat.* 105.

PLIWA, - y, *ż.*, PLIWKA, - i, *ż.*, *demin.*, (cf. plewa, plewka, *Sr.* 1. pluwizna, szupinka); błonka, błoneczka, das Häutchen. Węgorze maią oczy pliwą pokryte. *Zool.* 176. Białek w iayku cienką pliwką ieſt powleczony. *ib.* 214. Pliwka cienka, *cuticula*. *Weych. Anat.* 56 *et* 35, pliwka czyli ſkóreczka, która powierzchownią ciała pokrywa. *ib.* 56. PLIWCZANY, - a, - e, z pliwek, feinhäutig. Żyła pulsowa ma 5 błonek, błonkowatą *membranosam*, pliwczaną *cellulosam etc. Weych. An.* 126. PLIWKOWATY, - a, - e, na kształt pliwek złożony, feinhäutigt. Ciało robaków miękkich ieſt pliwkowate albo mięsiſte. *Zool.* 91.

PŁOĆ, - i, *ż.*, PŁOCICA, - y, *ż.*, PŁOCIEC, - ćca, *m.*, PŁOCICZKA, PŁOTKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Sr.* 2. płoſchiza, flatteiſa; *Bh.* bilice; *Slo.* bgelica, belica, billica, plotica; *Hg.* platsitz; *Vd.* plosha; *Crn.* podleſtva, klin; *Cro.* plochicza, plotnicza; *Sla.* kvarga; *Rs.* плотва, плотица, бѣлая рыбица, рапуха, рапушка, пáлтусъ, краснопёрка; *Lat. med.* flota; *Ger.* die Plötze, eine Art Weißfiſche. *Cyprinus nasus*, biała ryba na pięść długa. *Kluk Zw.* 3, 181. Białe ryby u rybaka są: leszcz, rapa, certa, kiełb, płotka, iazgar, okley, sum. *Mag. Mſk.* Srebrna płociczka po ieziorku pływa. *Zab.* 9, 250 *Eyff.* Płociec wam, mnie szczupaki. *Pot. Jow.* 106. Okley i z płocią, to dla Matyasza, Lepszéy potrawy godna gęba nasza. *Jabł. Ez.* 5. Dobra Matyaszowi płotka. *Opal. sat.* 83, dobra pau mucha). PŁOĆCOWY, PŁOCICOWY, - a, - e, od płocicy, Plötzen; *Rs.* плотичный.

PŁOCHA, - y, *ż.*, (cf. *Dl.* plocha, z blacha; *Dl.* plochya, z podkowa; *Rs.* плоха las przerąbany); narzędzie tkackie, do natłoczenia i tężenia czyli przybiiania pasm poſtawy; przybiiaczka. *Orw. Ow.* 217, *Bh.* brdo, rûr; *Vd.* tekauzhni greben; *Bs.* brrido, *ob.* bardo; *Rs.* набивáло. (cf. *Sr.* 1. ſplochi, z z kolei, *Dl.* plaſsa, z odlog): der Weberkamm, das Weberblatt; *pecten. Mącz.* Płochą zowią przybiiaczkę, którą zbiiaią płotno. *Pilch. Sen. liſt* 3, 63. Wątek w oſtrym czołniku śrzodkiem samym lata palców dziełem; a tego między poſtawami płocha wkarbowanemi potrąca zębami. *Zebr. Ow.* 128. Płochy do płocień maią szczebelki kalinowe. *Kluk Rosl.* 2, 163.

PŁOCHO, PŁOCHLIWIE *adv. adj.* Płochy, z pierzchliwie,

wie, letko, flüchtig, flatterhaft, obenhin, leicht. Sąsiad naylepiéy wie, kto płocho siedzi. *Haur Ek.* 27, niegruntownie, ladajako). *PŁOCHOGŁUPIE dyskursa prowadzić. *Hor. sat.* 124; cf. lekkomyślne, bez rozwagi. **PŁOCHOKWILNY, - a, - e, o lada co kwilący się, o lado co narzekający, leicht klagend, bald zum Klagen zu bringen. Wiem, żeś panem, żeś mądrym, żeś chrześcianiuem, Że nie społego nie masz z płochokwilnym gminem. *Nar. Dz.* 3, 60. Nagle z icy świątnicy został wyrzucony, I między płochokwilnym gminem policzony. *Zab.* 9, 283 *Szoft.* **PŁOCHOPĘDNE bezsilnych zawiśniów zwroty. *Zab.* 10, 379, lekko, bez fundamentu, leicht hin eilend. **PŁOCHOPIORA Fortuna. *Pot. Arg.* 675, płochopióre postrachy. *Nar. Dz.* 2, 81, nagle przemijające, leicht vorüberfliegend, flatternd. Gołąb' płochopióry. *Zab.* 12, 237 *Nar.* *PŁOCHORZUTKI, - a, - ie, u. p. woli, aby młodzieniec był nieco zasępiony i stały, aniżeli zawsze rozweselony i płochorzutki. *Pilch. Sen. list.* 283, niestatek, wietrzyk, flatterhaft, unbeständig. PŁOCHOŚĆ, PŁOCHLIWOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* plachost *feritas*; *Sr.* 1. łochłosći lekkość; *Bs.* plahost *festinatio*, plascinost *timor*, cf. popłoch; *Rg.* plascivós, (*Rg.* plahos *insolentia*; *Cro.* plahoća, (*Cro.* plahoszerchnoszt *pusillanimitas*); *Rs.* пужливость; (*Rs.* плохожливость, оплóшность, оплошливость, niedbalstwo, nieostrożność, nierozchliwość, lekkość, niestatek, Unbestand, Flüchtigkeit, Flatrigkeit, Leichtsinn; *Vd.* spashnost, trepezhlivost). Porzucają młodość płochość. *Teatr* 4 c, 51. Panowie Polscy strofowali Krzywoustego z płochości niebezpieczeństwa pełney; *temeritas. *Krom.* 127. Spraw Pańskich naród świadkiem, a ich płochość lada Srogim występkiem często w oczy gminu wpada. *Zab.* 6, 384 *Nar.* O iak nierychło znam moie płochości. *Past. F.* 25. Dawne prawa oddychaią samym męstwa duchem, a pogardą płochliwości. *Czack. pr.* 1, 240. Jan III. w płochliwości Turków znalazł swoię sławę. *Czack. pr. pracf.*; *N. Pam.* 6, 297. PŁOCHOWIEC, - wca, *m.*, krzewinka, *Nerium*; bobkowa róża; trucizna; sam zapach kwiatów może szkodzić. *Klak Dyk.* 2, 158, *Sleszk. Ped.* 418; Oleander, Lorbeerrose. *Syr.* 1593; *Bs.* oleandra, laendra. PŁOCHOWIERNY, - a, - e, PŁOCHOWIARSKI, - a, - ie, n. p. Płochowierny gmin. *Zab.* 14, 158, lekkowierny, leichtgläubig. Płochowierna młodzież na słodycz się zbiera, A na ukryty fortel o zgubie otwiera. *Tol. Sout.* 24. Wybij mi z głowy płochowierskie zasady, nauczę, że to próżnym idół dymem, co się zowie szczęściem. *Pilch. Sen. list.* 4, 173. *PŁOCHOZMIENNY, - a, - e, - ie *adv.*, łatwo odmienny, za lada przyczyną, leicht veränderlich. Jeśli się tym płochozmiennym dobrom powierza, prędko go odbiegają. *Pilch. Sen. list.* 2, 213. PŁOCHY, PŁOCHLIWY, - a, - e, (*Bh* plach *pavidus*, błahowiec błazen, cf. błahy; *Sr.* 1. łochli, łochliki, płochliwi lekki, lekkuchny; *Vd.* plah, plahen, = pierzchliwy, *Slo.* plashljiv, *Bs.* plah, plasciv, strasciv; *Rg.* plàh, plahha, plahho, plasciv (plahovatti *insolescere*); *Cro.* plàh, plashlyiv, leczlyiv, = lękliwy; *Rs.* пужливый; (*Rs.* плохий błahy, lichy, mizerny, оплошный, оплошалый niedbały, плошать, оплошать niedbałym być); = pierzchliwy, niestatkujący, lekki, *Crn.* ferflav; ferflavka; ferflala; flen, flüchtern, ausreißerisch, flatterig, unbeständig, flüchtig, leichtsinnig. Jak zaradzić, ieżeli klacze bę-

dą tak płochliwe, że do siebie przystąpić nie dadzą. *Hipp.* 20, tak pierzchliwe, dzikie, boiaźliwe, niełaskawe, (scheu, wild, unbändig). Płoche sinogardlice. *Cresc.* 590. Gołębie płoche. *Groch. W.* 556. Lud płochliwie ucieka. *Teatr* 44 c, 75, cf. popłoch). Gardzi mną płocha dziewczyna. *Teatr* 6, 48. Płoche niewiasty, *ib.* 4, 7. Z płochą przyszedł postawą, byś się z sieci wyrwał, Alboś co złego widział, albo się z kim potkał. *Rey Wiz.* 174 *b*, z miną przelęknioną, przestraszoną, mit schüchterner, erschrockner Miene. - Płochy wielkie na piasku zakłada nadzieie, Które iednym podmuchem lada wietrzyk ściera. *Dmoch. Szt. R.* 74, lekki, lekkomyślny, leichtsinnig, flüchtig, flatterhaft. Płochy Kupidyn: syn pieszczony matki, Wleciał na górę świeże zbierać kwiatki. *Zab.* 4, 142, niestatek, flatterhaft. Zamiast poprawy, ieszcze go płochszym uczynisz. *Teatr* 28 *b*, 27. Złość iest płocha, często się odmienia, nie na co lepszego, lecz na co innego. *Pilch. Sen. list.* 360. *Protheo mutabilior* płochy; niestateczny, by wiatr, kuroploch; pędziwiatr; tak stateczny iak masło na słońcu. *Mącz.* = §. Skarby, oręże, wszystko to rzecz płocha, To grunt, gdy sługa pana swego kocha. *Kras. Mysz.* 95, błaha, próżna, eitel, schlecht). Mieycie wzgląd na moie podeszłe lata i płoche zdrowie. *Smotr. Ap.* 1, nietrwałe, niestateczne, wątłe.

Pochodz. *zob*: *Płoszyć.*

PŁOCICA, PŁOCICZKA *ob.* Płoć.

PŁOCIENKO, - a, *n*, *dem. Nom.* Płotno; *Boh.* plátýnko; (*Rs.* полотéнцо ręcznik), cieńsze przedniejsze płótno, *Rs.* холстинка, feine Leinwand. Płocienko Tureckie. *Instr. Cel. Lit.* Płocienko srebrne i złote. *ib.*; *Warg. Wal.* 305. PŁOCIENNICA, PŁOTNICA, - y, ż., skład lub sklep lub warsztat płocienny *Tr.*, Leinwandniederlage, Leinwandsgewölbe. - 2. żupan chłopski z płótna. *Off. Wyr.*, (cf. aukmana); *Ecc.* лнница, лвница, лвняная, изъ холста сдѣланная одѣжда. PŁOCIENNICZKA, - i, ż., *Bh.* platenice; *Bs.* lanarica); kobieta, co płotno przedaie lub robi *Tr.*, die Leinwandhändlerinn, Leinweberinn. - §. Cóż to za płocienniczka? co za bladość ciała kawalerze? *Mon.* 70, 83, cf. zbladł iak płótno, Bläße, Bleiche. PŁOCIENNICTWO, - a, *n.*, tkactwo lub handel płocienny *Tr.*, Leinweberey, Leinwandshandel. PŁOCIENNIK, - a, *m.*, *Bh.* plátenik, plátnik; *Cro.* platnár; *Vd.* pertni kaus, lanenski tekauz, pertni shtazunar; *Sr.* 1. rubné pwatnik; *Cro.* platnár, rubjár, lánar (cf. rąb, cf. len), vilalnár; *Rg.* partenár, (*ob.* parć) lanar; *Bs.* lanar; (*Rs.* плашюшникъ co chusty robi, cf. płat, płachta), *Rs.* ткачъ; co płótno robi, tkacz, der Leinwandmacher, Leinweber. Tkacze abo płociennicy. *Vol. Leg.* 3, 592. Ustrzygł, by płociennik wiek mój niedoyźrzały. *Groch. W.* 7. - §. Płociennik, co płotno przedaie *Cn. Th.*, der Leinwandhändler; *Rs.* холщевникъ. PŁOCIENNY, *PŁOTNIANY, - a, - e, *Boh.* platenny; *Sr.* 1. rubané; *Vd.* platnen, pertini, pertni (*ob.* parciany, parć); *Crn.* pertnen, partnen, platnen, *Cro.* platnen, perten, rubni, rubji; *Rg.* parten; *Bs.* prritrn; *Rs.* полотняный, портяный, холстинный, холщовый; z płotna, von Leinwand, linnen=, leinwanden=. Worki płótniane. *Syr.* 1007. Szorce płótniane. *Bud. Ex.* 28, 42. Płocienne odzienie. *Cn. Th.* Płocienny, = do płótna należący, Leinwands=, n. p. handel płócienny. *Tr.* PŁOCINA, - y, ż., pleć, płot,

plecienie, plecionka, die Flechte, das Geflechte. Kto imienie swoie prąciem grodzi, ma ku gruntowi swoiemu końce prącia, abo iak mówią, płocinę obracać. *Sax. Rej.*

PŁOCZĘ *ob.* Płokać. PŁOCZEK, - czka, *m.*, w *Gorn.*, ten co rudę opłokuie *Tr.*, der Erzwascher, der das Erz abspühlt. PŁOCZKA, *PŁUCZKA, - i, *ż.*, mieysce, w ktorym rudę, maiącą wiele ziemi i piasku, płoczą, to iest, koryto. *Os. Zel.* 81, der Spühltrog; *ob.* płoka, płokanka). Warsztat służący do czyszczenia rudy zmieszaney z samą ziemią zowią płuczką, iest to koryto na 4 stopy głębokie. *Os. Rud*, 44. - Płuczka, Waschwerk, zabudowanie osobne, gdzie woda spadaiąc na kraty, opłokuie większe sztuki kamieni lub kruszców, zabiera z sobą mnieysze kawałki, i te zostawia na gęstszych kratach; na reszcie miałkie i drobne cząstki osadza w rynnach do tego przygotowanych. *Mier. Mfk.* PŁOCZNICA, - y, *ż.*, narzędzie do opłokiwania rudy *Tr.*, die Waschkratze, das Erz damit zu reinigen. *PŁOCZYPLAK, - a, *m.*, *ob.* kopcidym, kuchta. *Mon.* 75, 590, ein Sudelkoch, Küchenjunge. PŁOCZYWĄS, - a, *m.*, *Mon.* 75, 590, *ob.* moczywąs, moczymorda, ein Saufaus, Naßkittel.

PŁOD, - u, *m.*, *Boh.* plod; *Slo.* plod, plod, plod żiwota; *Sr.* 2. plod, *Sr.* 1. plod, pwod; *Vd.* plod, sad (cf. sad), owoc; *Bs.* plod, rod, vochje; *Rg.* plood; *Cro.* plòd; *Rs.* плодъ, cf. *Gr.* Blatt, *Adlg.*, ciało spłodzone, die erzeugte Frucht, die Leibesfrucht. Płod w żywocie, brzemię, *Sla.* cedo, *Bs.* cedo, die mütterliche Bürde, die Leibesbürde, die Frucht im Mutterleibe. Białogłowy dziewięć miesięcy płód w żywocie noszą. *Krup.* 2, 190. Marya o Elżbiecie słyszała, że iuż sześć miesięcy płodem, t. i. Janem S. chrzcicielem chodziła. *Gil. Pfl.* 272. Młody płod, *Sr.* 1. modjp. Dyano, która z płodu rozwięzuiesz, i matki ratuiesz. *Lib. Hor.* 126. Mężate mnożne białogłowy Rodzą płód nowy. *ib.* 126. Jowisz Danae płodu nabawił. *Otw. Ow.* 221, brzemienną ią uczynił). Jowisz obciążył płodem Likaonową córę. *Otw. Ow.* 62. Porzucić płód, porodzić płód niedosały, martwy, *ob.* poronić. Poroniony płód *ob.* poroniątko, pomiotek. Niedonoszony płód *ob.* niedonosek. - Płód dziwny, chyba przyrodzona, monstr. - §. plod, plemiennik, dziecię, dzieci, Kind, Kinder. Gdy krol bez płodu i potomstwa zeydzie. *Herb. Stat.* 8, bezdzietnie). Zbigniew, Władysława poboczny syn, dla uyścia w domu poswarków z widzenia kradzionego płodu, trzymany był w zataieniu na Sląsku. *Nar. Hst.* 3, 45, dorywczy owoc miłości, verstohlne Frucht der Liebe). - §. płod, rod, plemię, Stamm, Geschlecht. Płodzie, szacownych oyców noszący nazwiska. Zewsząd cię zasłużona dolegliwość ścisła, Sameś sprawcą twych losów. *Kras. sat.* 16. *Cro. Prov.* kakov rod, takov plod, *ob.* iaka matka, taka córa, cf. niedaleko iabłoni i t. d. - *fig.* Sol pospolita iest płodem morza. *Hub. Wst.* 100, Erzeugniß. - §. Wszelkie rosnące ziele płod w sobie zawiera, Który się w nieśmiertelny rodzay rozpościera. *Zab.* 6, 137 *Min.*, żywioł płodzenia, płodność, zapłod, Frucht, Fruchtbarkeit, Zeugungsstoff). U żydów hańba wielka była z niepłodu. *Leszcz. H. S.* 523, z niepłodności, Unfruchtbarkeit. - §. *transl. fig.* płód, owoc, skutek pracy, zabiegów, myśli, Frucht, Geistesfrucht. Z podziwieniem czytałem płód twey muzy znakomity. *Zab.* 10, 390. Nayzprosnieyszy i naycudownieyszy płód dowcipu ludzkiego, iest wiara Mahometańska. *Klok. Turk.* 145.

PŁODNIE, PŁODNO, *adv. adj.* Płodny; *Boh.* płodně, płodząc, obficie w płód, fruchtbar. *PŁODNOCZYNNA rosa. *Zab.* 8, 253 *Nar.*, płodoczynna rosa. *Zab.* 10, 53, *Koff.*, płodności nabawiąca, befruchtend; *Ross.* плодотворный. PŁODNORODNY, - a, - e, - ie *adv.*, obficie rodzący, sehr fruchtbar, reichlich fruchtbringend. Winną macicę chwalemy, gdy sama ku ziemi płodnorodnym swym ciężarem nagina podpory. *Pilch. Sen. list.* 316. PŁODNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* płodnost, płodistwost, (*Boh.* płodota bożek *Pan*); *Sr.* 1. pwodnosći, zpwodnosći, nadoba; *Vd.* rodovitnost, sadovitnost, sadlivost; *Rg.* plòdnos; *Bs.* plodnost; *Cro.* plodnòszt; *Rs.* плодовитость, плодородность, плодородїе, плодоносїе, многоплодїе; *Ec.* благотобзимельность; zdatność do płodzenia, wydawania płodu, urodzayność, żyzność, die Fruchtbarkeit. Płodność niewiasty, zwierząt, *Tr.* Płodność wielka, iedno zchodzi, drugie wzchodzi. *Cn. Ad.* 859. PŁODNY. PŁODOWITY, - a, - e, *Boh.* plodny, plodistwo, plodistedlny; *Slo.* plodni, plodný, urodný; *Sr.* 1. pwodné, zpwodné, noschacisé, zplahwanité; *Vd.* rodouiten, sadoviten, sadliu, saden; *Cro.* ploden; *Sla.* plodan; *Bs.* plodan, rodan, vochjan; *Rg.* plòdan; *Ross.* плодовитый, плодородный, многоплóдный; *Ec.* благотобзимый; płod wydaiący (cf. żyzny, plenny, urodzayny), fruchtbar, Frucht bringend. Nad gołębie nic płodnieyszego; gołębica przez dni 40 iaie poczuie, zniesie, wylęże i wychowa dzieci. *Cresc.* 588. Płodny z natury ugór, chociaż plonne trawy Rodzi czasem, niewielkiey trzeba mu uprawy. *Zab.* 12, 248. Płodny iestem, *Ec.* благотобзую, *Gr.* ἐυφορέω. Cerkiew' nasza w święte męże płodowita. *Smotr. Ap.* 179, obfita, obfituiąca). Baią, iż był niegdyś czas, za którego ziemia płodowita nie była; a gdy nagle płodzić poczęła, inne krainy nieme bydlęta, same Ateny człowieka urodziły. *Orzech. Tarn.* 18. Drzewa płodne, dawaiące owoc. *Cresc.* 371. Żadnych płodnych i pożytecznych drzew nie maią wycinać. *Archel.* 2, 20. Niepłodne drzewo, które żadnego owocu nie rodzi. *Mącz.*, *Rg.* nepłòdni; *Subst.* neplodnik, *f.* neplodnisa *prolis expers*; *ob.* komonica, *ob.* iałowa). - b) płodny, od płodzenia, Zeugungs-. Kto z ludzi pierwszy ściągnął na to rękę, Aby odcinał chłopcom członek płodny! *Hul. Ow.* 112. *PŁODONOSNY, *PŁODORODNY, - a, - e, *Cro.* plodonòszen; *Rs.* плодоносный, *ob.* płodny, *fructifer*, fruchtbringend, fruchttragend, fruchterzeugend. PŁODOWY, - a, - e, od płodu, Frucht-. *Bh.* płodowný, na płod. Brzemienney aby krwi mało wypuścić, aby siły nie ustały, boby płodowemu donoszeniu nie wystarczyły. *Cziach. prz.* 94, donoszeniu płodu). Oftre choroby ze złém abo płodowém, abo macierzyńskiém bywaią, *ib.* G 2. PŁODUCHA, - y, *ż.*, krowa, która się ocieliła, eine Kuh, die gekalbt hat. Nie zaraz się zachce płoduchy na innego cielęcia. *Haur St.* 54, *ob.* komonica, iałowa. PŁODZIĆ, - ił, - i, spładzać *Act. ndk*, spłodzić *dk.*, *Boh.* plodíti, zplodíti; *Slo.* plodit', plodim; *Sr.* 2. plozíschi; *Sr.* 1. plabmuvu, (*Sr.* 1. wopwodnosćiam, zpwodnosćiu uplodnić); *Vd.* sadovititi, (cf. sadowić); sad pernesti, prid pernesti, saduvati; *Cro.* plodim; *Bs.* ploditi, roditi; *Rg.* ploditi, (*Rg.* oploditi, vzploditi, zuplodnić, *Rg.* oneploditi *sterilitate afficere*, cf. omnieżyć,; *Ross.* плодить, пло

споводити, творити, творю, (*Rs.* оплодотворити, оплодовить рань uplodnić; *Ec.* плодоносити, плодсповодити, (*E.* наплодити, учинить плодоносным uplodnić; rodzić, płód wydawać, zeugen, Frucht hervorbringen, Frucht bringen. Matka rodzi, ociec płodzi. *Tr.* Biada temu, który mowi oycu swemu, czemu splodzasz, a matce, czemu rodzisz? *Rodz. Ez.* 45, 10. Dzieci z nieszczęśliwych splodzone rodziców. *Teatr* 49 *c*, 42, *Czrt.* Archanioł pannie powiedział, iż moc Naywyższego miała w iéy żywocie splodzić iéy własne nasienie. *Gil. Fft.* 215 *b.* Natura rodzi i spladza rzeczy. *Petr. Pol.* 63. Nie wszystkie grunty wszystko plodzą. *Orw. Wirg.* 401. Płodzą sie pszczoły, mnożą się, *faciunt sobolem Cn. Th.*, sie vermehren ſich. - *fig.* Pokaż przed światem, że nie sowy płodzisz w głowie. *Teatr* 16 *b*, 46, żeś głowa, że u ciebie nie puſtki w głowie, cf. z puſtéy głowy sowa wyleci. - *by transl.* plodzić niecnotę, broić, dopuszczać się czego niedobrego, wyrządzać, płatać, etwas Böſes ausüben, anſtellen, verüben, treiben. W oczach matek corki, a przed mężami żony brał, i wszeteczność z niemi płodził. *Sk. Zyw.* 1, 370, Unzucht treiben. Jako chcą, które żywno chcą, psoty płodzą. *Seld.* 111, 1 *Leop. Apoc.* 17, 2. Nieprzyſłoyne rzeczy płodzili synowie iego, a nie karał ich. *Leop.* 1 *Reg.* 3, 13. W Jullancach płodzili niesłychane grzechy, aż pomſta boża przyśpiała. *Gor. Wt. F* 2. Bóg tych, którzy takowy grzech płodzą, każe karać. *Glicz. Wych. D* 7 *b.* Nienawidzi wszystkich, którzy nieprawość płodzą. *Veryſ.* 42. Pomagali mu złości płodzić. *Kosz. Lor.* 71. Ludzie dopiero złości opuszczaią, gdy ich płodzić nie mogą. *Ezop.* 115. Zbytki płodzili, i nauki przeciw słowu Pańskiemu wymyślali. *Seld.* 12. Przy maiu a przy trawach rozkosz płodzić. *Sien.* 426. - §. Tryumfy płodzić wielkie. *Teatr* 42 *d*, *D.*, ſtro.l, groże Triumphe anſtellen. Słów siła o przeczytaniu tych ksiąg czytelnikowi płodzić niepotrzeba. *Smotr. Lam. pr.*, prawić mu wiele). PŁODZICIEL, - a, *m.*, który płodzi, der Zeuger, Erzeuger; *Sr.* 1. zplahwacjer, zplahwnik, zplahuwar, *f.* płodzicielka; cf. rodzic, rodzicielka. PŁODZIM, - a, *m.*, kopcidym, zły kucharz, dymopłod, ein Subelloch, ein ſchlechter Koch, *ob.* płoczyſłak. PŁODZIEŃ, - ia, *m.*, swoyski; ziele, boży dar, gatunek Mikołayka, *eryngium*, Mannestreu. *Syr.* 680. PŁODZIENIEC, - ieńca, *m.*, PŁODZISAMIEC, - mca, *m.*, PŁODZISZ, - a, *m.*, ziele, rodzeniec, czyniród, dziecinnik, dzieciniec, do płodu oboiéy płci pomaga. *Syr.* 758, *crataeogonum*, Waldbirnkraut, Welſch Bingelkraut, Brennkraut. PŁODZISZEK, - szka, *m.*, ziele, łuczek, łuk polny winniczny, *allium ampeloprasum*, Wildlauch, *Syr.* 1220, *Urzęd.* 252, *Kluk Dyk.* 1, 21; *Ross.* змѣевикъ. - 2. płodziszek, kamień, do płodu pożyteczny. *Cn. Th. paneros pansebuſtos. Plin. H. N.* 37, 10, ein Edelſtein, der zur Fruchtbarkeit beytragen ſoll.

Pochodz. *napłodzić*; *przypłodek*, *upłodnić*, *upłodnić*.

PŁOKAĆ, PŁUKAĆ, - ał, płócze *Act. ndk.*; *Crn.* splakniem; *Bs.* plakati (*ob.* płakać); *Vd.* oplakovati, oplakniti, splakniti, splakniti; *Vd.* plokati, oplukati; z opalać zboża (*Sr.* 2. palkasch, pawłasch prać.; *Rs.* полоскать, noxa ugs. cf. der flecken, et ſpülen, . spłokiwać, opłokiwać, ſpulen, ausſpülen, abſpülen. Płokać kieliszki w wodzie; płokać bieliznę, chuſty. *Tr.* Nawałności biią w mocny brzeg, brzeg płoczą, same błota nabieraiąc. *Birk. Ex. E* 4, wypłokuią, wymywaią, wyrywaią, podrywaią, podmywaią, ſie ſpülen das Ufer aus. Ciepła rzewliwe łza płocze oko. *Miaſk. Ryt.* 82, wilzy, naß machen, netzen. - *transl.* Twa oyczyzna w twéy się krwi płokała. *Paſt. F.* 296. Przed oczyma twemi oyczyznę twą płókano. *Biel.* 289; w krwi kąpano, im Blute gebadet. Płokać się, pleszczeć się w wodzie, kąpać się, ſich im Waſſer baden und plätſchern. Gęsi się płokaią. *Bals. Sen.* 29. Arabowie daleko przed Mahometem płokania zażywali. *Klok. Turk.* 190, das Baden. Usta płókać, den Mund ausſpülen. Dzieci maią codzień usta płokać, aby od nich nie cuchnęło. *Pir. Pow.* 78. Gardło płókać, gargaryzować, gurgeln mit etwas. Lekarſtwem tym płócze się tylko gęba i gardło, ale się nie połyka. *Dyk. Med.* 2, 250. Płókanie, gargaryzm; czym gardło płóczą, das Gurgelwaſſer. Bywaią płókania gotowane z mleka, z rosołu, z kleiku. *Perz. Cyr.* 2, 137, *Krup.* 5, 311. - Płokanie rany, zasikanie, *iniectio*, przepłókiwanie za pomocą sikawki. *Perz. Cyr.* 1, 86, *et* 2, 136, das Einſpritzen in die Wunden. - *transl. fig.* rad gardło płócze *Tr.*, pija, er trinkt gern. Kto płucze flaki, rozumie, że każdy taki. *Mon.* 71, 752, cf. drugiego ożogiem maca, kto sam w piecu lega. PŁOKA, - i, ł, *ob.* płoczka; n. p. Wszystkie rudy, ganki, płoki rzeczne, kamienie, i inne skarby ziemne, okazują się przez wietrunki. *Biel. Hiſt.* 26, mieysce, gdzie ruda pod wodą rzeki się płocze, Erzwaſche, wo das Erz vom Waſſer beſpült wird. PŁOKANKA, PŁUKANKA, - i, ł., n. p. Gdy ziemia ta pełna iest pyłu, dobra rzecz byłaby, żeby płokanka była w zaciszu. *Torz. Sil.* 122, płoczka, Erdwaſche. PŁOKARZ, - a, *m.*, Płoczek, der Spüler, der etwas abſpült. Rzemieślnicy, węglarze, kowale, kuźnicy, płokarze, płacą po 6 groszy. *Vol. Leg.* 2, 664, *et* 3, 52. Płokarze przy papierniach. *Vol. Leg.* 3, 390, Stampfer in der Papiermühle. PŁOKALNY, - a, - e, do płokania, *Rs.* полоскательный, Spül-.

Pochodz. (Etym. *cf. płakać*, *pluć*, *pluskać*), *płoczek*, *płoczka*, *płocznica*, *dopłókać*, *napłokać się*; *opłókać*, *opłókiwać*; *popłókać*, *przepłókać*; *spłókać*, *wypłókać*, *wypłoczyny*.

PŁOMIEŃ, - ia, *m.*, *Bh.* plamen; *Slo.* plamen', plamen; *Sr.* 2. płomé; *Sr.* 1. płomio, pmenio; *Vd.* plamen; *Crn.* plemen; *Cro.* plimen, (*Cro.* plám, vuganye od szerde *excandescentia*; *Dl.* plamen, *Hg.* láng, laangh; *Slo.* plamèn; *Bs.* plamen, plam, pram; *Rg.* plám, plamen, plamenje, (*Rg.* plám *excandescentia irae*, *ob.* płonąć); *Ec.* плáма, плaмя, плaмень, пóлoмя; *Rs.* плaмень, плaмя, пылъ (cf. pył), пы́хъ, (cf. puchać, buchać, wybuchnąć), cf. *Lat.* flamma, *Gr.* φλοξ, *Angl.* flame, *Ger.* die Flamme. - *pr. et fig.* Płomień iest dymem gorętszym i świecącym. *Hub. Wſt.* 372. Płomień iest ogień gwałtownie wzruszony, na wszystkie strony miotaiący się, i razem z sobą porywaiący pary siarczyste i saletrowe. *Boh. djab.* 186-7. Palam ranna, pełnam płomienia. *Paſt. F.* 85. Przyduszono siła buntów Janczarskich, nim w płomień wybuchnęły. *Klok Turk.* 228. PŁOMIEŃCZYK *herb.*, *ob.* Zadora; (*Rs.* плáменникъ pochodnia; czeluść dymarki, którą płomień przechodzi. - 2. Płomieńczyk *lychnis chalcedonica*, gatunek firletki, kwiatu żywoczer-

wonego. *Kluk. Dyk.* 2, 100, rothe Himmelröslein; *Ross.* мыло мамирское, боярская сѣсь. PŁOMIENIC, -ił, -i *Act. ndk.*, płomieniſtym czynić, zapalać, *Dl.* plamenovati; *Cro.* plamenovati, planuti, plantatti; *Ecc.* пламенію; *Rs.* пылать; flammig machen. – *propr. et fig.* Czułości, o niebios darze, Ty wdziękiem płomienisz twarze. *Kniaź. Poez.* 3, 12, rumienisz) cf. płonić się, płonąć. – Płomienić się, płomienieć, płomieniſtym być, lub ſtawać się, entflammen; *Bh.* plápolati; *Cro.* plamnujem, plaszam plamen; *Rg.* plamenovati, planuti; (vsplanuti od ijesdu *excandescere*; *Rs.* пламенѣть; *Ec.* пламенюся, пламенствовамися, горѣть ab огнѣ. *PŁOMIENIOPARY, -a, -e, *iskrodmy, płomień parą wypuszczający, feuerathmend. Cielcami płomienioparemi Jason orze. *Zebr. Ow.* 163, *ob.* płomieniſty. *PŁOMIENIONOSNY, -a, -e, -ie *adv.*, flammentragend, flammenbringend; *Cro.* plamnonòszni. PŁOMIENIOWY, -a, -e, od płomienia, *Cro.* plamnen, plamni; Flammen-. Płomieniowa łona. *Haur Sk.* 93. PŁOMIENIŚTY, PŁOMIENNY, -a, -e, *Boh.* plamenny; *Sr.* 1. pwomopité; *Vd.* plamenjaſt, plameniten, plamnaſt; *Rg.* plamſki, plammenit; *Rs.* пламенный, пламенистый, пылкій, пылокъ, яркій, яркъ cf. iary); płomienie wydaiący, wybuchaiący, płomienia pełen, ogniſty, flammend, flammig, flammicht, feurig. Cherubina miecz płomieniſty. 3 *Leop. Gen.* 3, 24, ogniſty. 1 *Leop.*). Marsowe płomieniſte byki. *Chroſć. Ow.* 157. Płomieniſte woły. *ib.* 152, *ob.* *iskrodmy, płomieniopary). Gorące i płomieniſte kazanie. *Birk. Dom.* 29; cf. piorunuiący). Z tak wielkiey miłości do boga, płomieniſta miłość wypadała i na ludzie. *Birk. Dom.* 69, *Gor. Dw.* 274. PŁOMYK, -a, *m.*, *PŁOMIENIEK, -ńka, *m.*, *dem. nom.*, płomień; *Boh.* plamnuel; *Bs.* plamenak; *Rg.* plamenak, plamencich; *Cro.* plamenecz, plamenek; das Flämmchen. Płomyk w popiele przysuty, chwyta ogień i sam się posila. *Leszcz. Class.* 49. Płomieniek z lampy. *Birk. Chod.* 24. Wódka ta płomyk na twarzy, to ieſt zapalenie twarzy, rozpędza. *Syr.* 1333. – §. płomyk, kamień drogi. *Cn. Th.*, *phlegontis. Plin. H. N.*, ein flammender Edelſtein. Płomyk ziele *phlox. Plin.*, *Cn. Th.*

Pochodz. *cf. płonąć, opłonąć, spłonąć, zapłonąć się.*

1. PŁON, -u, *m.*, *Bh.* plan, łoŕiſt (*ob.* *korzyść); *Crn.* pleja *praeda*, (plan *incursio*); *Cro.* plén, odera (*ob.* odrzeć), *praeda*; *Rg.* pljèn, odòr, poròb *spolia*; *Bs.* plin, pljen; *Rs.* плѣнъ, полонъ; *polon, ięctwo, zdobycz, łupy, Beute, Ausbeute. Pobrał w płon wszyſtkie ostatki ludu. *Budn. Jer.* 41, 10, w jassur). Dopieroż za nieprzyiacielem, gdy on za Rossyą dzieli płony. *Tward. Wład.* 72. Jeśli się ociągasz dłużey, sam zoſtaniesz płonem zwycięzcy. *Teatr* 51, *d.* 21.

Pochodz. *plenić, pleniciel, płonianka, popłenić, zapłenić, cf. plondrować.*

2. PŁON, -u, *m.*, kwitnienie, kwiaty, die Blüthe, das Blühen. Już tedy w opisywaniu moim idę do płonu abo kwitnienia zboża. *Kluk Rosl.* 3, 205, ~ *fig.* Słodkie mi są to piękne płony, które z tey niwy, własnemi uprawioney rękami, odbieram. *Gaz. Nar.* 1, 258, cf. płonować; plenny.

PŁOŃ, PŁONIA, -i, ż., PŁOŃKA *dem.*, dziura w lodzie na rzéce, ieziorze, *hiatus fluuii in superficie congelati. Cn. Th.*, eine Blende im Eiſe, ein betrügliches

Loch auf einem gefrornen Fluſſe; (cf. przerąbl); cf. *Ross.* плена, пленка, плѣночка mały łam w żelezie; Mlaszka, lama). Kto w gęſtwinie nie błądzi, iuż snadniéy na płoni Dopłatać się do brzegu, iż nie będzie w toni. *Rey Wiz.* 60 *b.* Po kryimo te loły płoniło, a słomą płonki potrząsało chytrze, *Białob. Odm.* 15.

PŁONĄĆ, -ął, -ie *Neutr. idntl.*, PŁONIĆ się *Rec.*; gorzeć, palać, entbrannt ſeyn, brennen, ſich erhitzen; (cf. płomień, cf. łona, łuna; *Bs.* plannuti *incendo*; *Rg.* planuti, plamenovati *flammam emittere*; *ob.* płomienić; *Rg.* usplanuti od ijeda *excandescere*; *Crn. et Vd.* splahniti, splahnêm *detumescere*). Zabolał na to Jowisz, ſtraszuym gniewem spłonął *Dmoch. Jl.* 2, 195. Na co ſto tysięcy krwawym potem płonie, Jeden zje próżnuiący, jeden to ozionie. *Pot. Pocz.* 626. Gdy zaczęła mi dziękować, płonąłem, zaiąkałem się. *Stas. Num.* 2, 52. Gdy się poda ona weyrzeniu memu, płonę się, bladnę natychmiaſt. *Teatr* 6, 59. Padła na klęczki, płoniła się, zapalały iéy się oczy, głośniey biło serce. *Off. Str.* 3. – b) płonić się *ob.* Płonieć.

PŁONDROWAĆ, PŁĄDROWAĆ, -ał, -uie *Act. ndk.*, *Angl.* plunder, *Suec.* plundra, *Ger.* plündern, plenić, (cf. plon), łupić, w zdobyczy zabierać, rozchwytać; *Bh.* branowati; (*ob.* drzeć) branice plondrowanie *ob.* brać); *Vd.* ropuvati, (*ob.* rabować), robuvati, ropati, po sili odjemati, opleniti; *Cro.* poroblyújem (*ob.* *rab, *rob); *Sr.* 2. plundrowaſch; *Rs.* robiti, pljeniti; *Sla.* robiti, plinjati; *Rs.* расхищать, расхищать, ограбить. Napadli mię rozboynicy, plądrują mi pokieszeniach. *Teatr* 8 *c*, 75. PŁONDROWNIK, -a, *m.*, co plondruie, łupieżca, rozchwytacz, *Vd.* ropavez, ropar (*ob.* rabuś), opipnik; *Cro.* porobitel; der Plünderer. Przyieżdżaią sprzymierzeńcy nasi; lecz więksi płondrownicy aniżeli walecznicy, a rządu i powściągliwości żołnierſkiey naymnicy nie przeſtrzegaiący. *Krom.* 601; *Budn. Ps.* 137, 3, cf. pleniciel).

PŁONĘ *ob.* Płonąć. PŁONIA *ob.* Płoń *et* Płonina.

*PŁONIANKA, i, ż., *Rs.* полоняника, плѣнница, w płon zabrana niewolnica, die Gefangene, Kriegsgefangene. *Budn. Eccles.* 2, 3 – 1. PŁONIĆ *ob.* plenić.

2. PŁONIĆ, -ił, -i, *Act. ndk.*, spłonić *dk.*, grunt płonnym czynić, wysuszać, wysilać, das Erdreich unfruchtbar machen Jęczmień znacznie płoni każdą rolą. *Haur Sk.* 32. Jeśli buyney niwy Ziarnem nie sieiesz, chwaſt ią płoni i pokrzywy. *Pot. Arg.* 638. Jeżeli taką rolą głęboko lemieszem podeymiesz, bardziey ią zepsuiesz i spłonisz, że na niey nic się nie urodzi. *Haur. Sk.* 23. PŁONIEĆ, *Neutr, ndk.*, : PŁONIĆ się *Recip. Paſſ.*, płonnym się ſtawać, wygorywać od słońca, od zbytniéy suszy, unfruchtbar werden, durch zu große Hitze die Fruchtbarkeit verlieren, austrocknen. Nie trzeba żałować nawozu, żeby rola nie płoniała. *Haur Sk.* 45. Bobem rola nie płonieie, ani wygorywa, zwłaszcza ieżeli głąby z korzeniem tam zoſtawisz *Cresc.* 161. Ścierni z rol nikomu nie przedawać, to przez to płonicią role *Haur Fk.* 19. W lasach tam żadney nie widać rodzayney iabłoni, Lecz szeroka rozległość piaſkami się płoni. *Bardz. Tr.* 37. Wszelkie drzewo domowe, gdy go nie opatrują, spłonieie, a ſtawa się leśnym. *Cresc.* 666 *et* 65, wyradza się). Płonieie zboże, *ob.* wypłoniało zboże, wygorzale od słońca, wyprzęde. – b) Płonić się *ob.* płonąć – 2. PŁONIĆ lod, s płonie czyli przeręble na ledzie robić,

Wuhnen im Eiſe machen. Po kryiomo te lody płoniło, a słomą płonki potrząsało chytrze: *Bial. Odm.* 15. PŁONINA, -y, ż., *PŁONIA, -i, ż., mieysce wygorzałe, wyprzałe, dla zbytniéy suszy nieurodzayne, płonne, ein trocknet unfruchtbarer Boden oder Landſtrich. (*Crn. etc.* planina *Alpes*, Planinſke *Alpinus*, Planinz *Alpicola*). Rola piaszczyſta im więcey bywa oraniem przewracana, tym więcey wysycha, i obraca się w płoninę abo w słoniawy, gdzie żadne nasienie nie może się kochać. *Cresc.* 92, *Cresc.* 7. Płoniny puſte a wygorzałe. *ib.* 652, *et* 93, *et* 136. Przebyli las zagęszczony, łomiſty, co płoninami od słonecznego wypalenia zowią. *Krom.* 361. Raczey o role, aniżeli o płoniny, o grunty urodzayne, niżeli o polną dziczyznę, szczęścia pokusić zechcę. *Krom.* 440. Dzikie równiny, suche płonie, łożyſka ruiny. *Przyb. Milt.* 12. Mosty sobie czynili przez płoniny na brzozach. *Papr. Ryc.* 352. - §. 2, płonina, płonka nienaylepsza, ein ſchlechter Pfropfſtamm. Orzechy szczepią w niesmaczną płoninę. *Otw. Wirg.* 397. PŁONKA, -i, ż., *Bh.* plan', plan'ka, fazar, fazenice, fazenička, ſadba; *Sr.* pitomjaha; *Crn.* sasajanisa, oſtarčvk, natizh; *Vd.* sasad, vsadek; *Cro.* preszad; *Rg.* planikka *arbutus*; *Rs.* садъ, высадокъ; *Ec.* привитокъ; ein Wildling, ein wildes Baumſtämmchen, das noch erſt gepfropft werden muß. Znayduiemy po polach, po lasach, młode dzikie drzewka grusz, iabloni etc., to nazywamy płonkami abo dzikami. *Kluk Rosl.* 1, 92, (*oppos.* Szczep) Z nasienia pospolicie płonka się rodzi, a nie drzewo domowe. *Cresc.* 114. Płonkę ukrocić, a w domowe drzewo obrocić przesadzaniem. *Cresc.* 66. Tę młodą płonkę, którą szczepili, krzesali, z nagła podrosłą i doyrzałą uyrzą. *Pilch. Sen. liſt.* 274. Płonka bez korzenia, n. p. wierzbowa, latorośl do sadzenia w ziemię. *Cn. Th.* 352, ein Pfropfreis. Płonka bezliſtna, sam korzeń *ob.* Odziemek. - b) Płonka *dem. Nom.* płoń, płonia. *PŁONKOWA ziemia, *vegetale. Stas. Buff.* 97, płonki rodząca, Wildlinge erzeugend. PŁONNIE *adv. adj.* Płonny. PŁONNIK, -a, *Bh.* planiſtě; *Vd.* sasadishe, mladikovishe; *Br.* prisad, vrisg, vrjesg, rasad od uochja al od zlja; *Cro.* presza lische, preszadni vert, klyuchiczi); szkoła, gdzie płonki sadzą. *Dudz.* 51., *Cn. Th.*, der Pflanzgarten, die Baumſchule. Nasiennik, płonnik. *Dasyp. Jii*, szczepnik. *Volck.* 875. - b) Płonnik wodny, rolny, ziele, *polygonum ſemina*, Tannenwadel, Katzenwadel. *Syr.* 324, *sanguinalis*, Blutbirſe. PŁONNOŚĆ, -ści, ż., nieurodzayność, niepłodność gruntu, drzewa, i t. d. (*oppos.* płenność); die Unfruchtbarkeit. Płonność drzewa pochodzi z nieopatrzenia. *Cresc.* 80. - *transl.* płonność nadziei, płonność obietnic, z daremność, próżność, die Vergeblichkeit, Eitelkeit. PŁONNY, -a, -e, PŁONNIE *adv.*, (*Bh.* plany polny, dziki): *Slo.* planý *infructuosus*; *de agris idem*, *quod* niepłodny *de plantis, animalibus et hominibus Cn. Th.*, przez wyschłość nieurodzayny, wysłony, wyprzały, wyplonialy, (*oppos.* płenny), dürr und unfruchtbar (vom Boden). Gdy iest płonna rola abo iałowa, iak orać. *Haur. Sk.* 23. - Drzewa płonne, bez żadnego owocu. *Cresc.* 371, unfruchtbare Bäume, bezowocne, niepłodne). Latorośle ku szczepieniu maią bydź obierane płonne, to iest, na których niemasz pąków ku kwitnieniu sprawionego *Cresc.* 122, *Konſk. Lek.* 2, 48, *Groch. W.* 581. - §. płonne drzewo, z dzi-

kie drzewo, leśne, polne, ein wilder Baum. Jeſt rozmaity obyczay skracania drzew płonnych (płonek), i odmieniania w domowe. *Cresc.* 65. Gnóy i leśne drzewa abo płonne, może obrócić w ogrodowe. *ib.* 80. - §. Owies płonny; *ob.* owsik, kostrzewa. - §. Zboże płonne, wypłoniałe, wygorzałe, wyprzałe, ausgetrocknetes Korn, magres, von der Hitze verzehrtes, ausgedörrtes Korn. Płuta, otrząsłszy kwiat z kłosów, płonną tylko słomę rolnikom zoſtawiła, *Nar. Hiſt.* 6, 303; bez ziarn). - b) *transl.* płonny, daremny, próżny, czczy, leer, eitel, vergeblich. Płonna to nadzieia, którą mię uwodzi. *Teatr* 5 *b*, 75. Powiedz mi, czy ta nadzieia, którąś mi czasem czyniła, nie ieſt wcale płonna? *Teatr* 37, 26. Spodziewam się niepłonnie, że odpowiadać zechce powziętéy o nim nadziei. *Kotl. liſt.* 2, 6, nie bez gruntu). Płonne obietnice, iutro ich zapomni. *Węg. Mar.* 1, 203. Nie z mów płonnych, lecz z czynów sądzić o ludziach. *Uſt. Konſt.* 1, 98. Płonnie. *Zab.* 13, 586. Mowa niepłonna, nie leda co mówi. *Cn. Ad.* 518, gruntowna). Nie słucha żmiia kiedy nauczony Czarownik nad nią zacznie rym niepłonny. *J. Kchan. Ps.* 82, umiętny). - §. płonny, płochy, lekki, flatterhaft, leicht, leichtſinnig. Nie ważyła się wydadź walney bitwy płonna rzesza i bez serca. *Nar. Hiſt.* 4, 116. Język pochlebców płonny. *J. Kch. Ps.* 6 *et* 8.

PŁONOWAC, -ał, - nie *med. ndk.*, zakwitać, blühen, zu blühen anfangen. Gdy żyta płonuią, daie się widzieć nad niemi niby para; ieſt to pyłek kwiatu, bez którego żadne ziarno się nie zawiąże. *Kluk. Rosl.* 3, 205.

*PŁOSA, -y, ż., PŁOSKA, -i; *Rs.* полоса, полоска, полоса, сошка, terrain, grund wymierzony, dział roli oddział, podział, stanie, niwa, (*Etym.* płaski), ein Feldſtrich, Landſtrich, Flur, eine gewiſſe Abtheilung eines Feldes. Weźmiy trupi tego, a porzuć go na płosie pola Nawota. *Bud.* 2 *Reg.* 9. 25. Krew' Nawota oddam ci na płosie tey; porzuć go tedy na tę płosę. *ib.* Zdrowie w tym, ktoby o kłosie na swey płosie, użąć radził śmiele. *Gęb. Hym.* 324. Na ieden dział roli albo na płosę, dosyć 24 wozów gnoiu. *Cresc.* 81.

PŁOSKONY, PŁOSKUNY *Tr.*, Płuskota, płuta, Regenwetter. Płuskonny czas, z płutny, dżdżysty *Tr.*

PŁOSKON, z PŁOSKUNNE konopie, PŁOSKUNKA, PŁOSKONKA, -i, ż., *Rs.* посконь, samica, konopie te, które kwitną, ale nasienia nie wydaią. *Kluk. Rosl.* 3, 330, *Bh.* poſtonna konopě, (*Etym.* płaski); der Zimmel, Bastling, der weibliche Hanf. (*ob.* główaczki, maciory). *Zaw. G.*, *Haur. Sk.* 6, *Syr.* 822, *Lad. H. N.* 76. Płoſkonki abo suszki. *Syr.* 822. Wyrwana i osuszona płoſkon. *Przedz.* 38. PŁOSKUR, -u, *m.*, PŁOSKURNICA, -y, ż., gatunek oikiszu szerszego, kłosu płaskiego. *Syr.* 950, breitähriges Dünkelkorn. PŁOSZCZYK, -a, *m.*, *Ross.* полоска, grot strzały, żelazo u łukowey strzały. *Czartor.*, cf. płyt); der Gebren, die eiſerne Spitze des Pfeils. Kupid waruszony icy westchnieniem, ugasza zapały, Sam w rzéce niepamięci mocząc płoszczyk strzały. *Szym. Sw. W.* 12.

PŁOSZYC, -yl, -y, spłaszać *Act. ndk.*; Płoszać, Płaszać *Contin. et Frequ.*, spłoszyć *dk.*; *Bh.* plaſſiti; *Sr.* 2. płoſchiſch; *Vd.* plashiti, splashiti, sestrashiti. *Bs.* plasciti, strasciti; *Rg.* plasciti, poplascivati, uplasciti; *Cro.* plashiti, pláſsim; *Rs.* полошить, (cf. плошать, опло-

мàмъ niedbałym być), пугнуть, пужать, пугать, спугнуть, спугивать; *Ec.* пужаю, спугаму; *Sr.* 1. ſcheriċ, ſtraſchiċ; ſtraszyć ptaki, żeby pierzchnęły, *proprie de auibus, sed extenditur et ad alia*; spłaszać, odpłaszać, wypłaszać, ſcheuchen, wegſcheuchen; (cf. si si *vel* sio! *Rs.* мш, шикнуть, мыкать). Małą rzeczą ptaki płoszą. *Pot. Syl.* 464. Na sznurach nawiązać pierse, laszczki, abo co takowego, coby ptaki ſtraszyło i płoszyło. *Cresc.* 529. Otró nie, żebyście ptaków nie spłoszyli. *Pot. Arg.* 470, *Bard. Luk.* 69, *Lub. Roz.* 466; cf. *Slo.* na zagáce z bubni chodit na zaiące z bębnami. Jak szarańce tak mię płaszają na tym świecie. *Ryb. Ps.* 222. Ci co płaszali monarchów iak muchy. *Wad. Dan.* 2. Zaiuszone lwięta płoszą przed sobą drobnieysze zwierzęta. *Susz. Pieſ. A* 3 *b.* Dzik psy rozpądza i ſkoląeych kiem krzywym płasza rozsiurzony, *diſſipat. Zebr. Ow.* 193. Witold wziął Podole mocą i Tatarow z niego płoszał. *Stryik* 470, *ob.* wykurzać). Motłoch po tylekroć iuż płaszany. *Nar. Tac.* 2, 264. PŁOSZYDŁO *ob.* ſtraszydło.

Pochodz, *napłoszyć, odpłoszyć, odpłaszać: popłoszyć, popłoch; przepłoszyć; rozpłoszyć; wypłoszyć; płochy, płochliwy, płochość; płochowiec; płocha.*

PŁOT, -u, *et* -a, *m., Bh. et Slo.* płot; *Sr.* 2. płot; *Sr.* 1. pwót (pwotju *sepio*); *Cro.* plot; *Vd.* plut, plot, pluet, verbou, sagrajenje; (*ob.* zagrodzenie); *Cro.* plót; (plotim, plotom ograjam, s ogradzam); *Rg.* ploot; *Bs.* plot, pletero, duvar; *Rs.* плетень, оплотъ, изгородá, заборъ (cf. zabor, cf. obora), забрáло, забраніе, тынъ, тынóкъ, cf. плотъ płta, traſta, cf. плотина, плотинка, tama); pleciona z chroſtu grodza, ein geflochtner Zaun. Płoty robią, natykawszy koły w ziomię na dwie ſtopy od siebie, plotą między nie chroſt w podłużki. *Cresc.* 144. Ogrodów grodze rozmaite bywaią, iedni ie przekopami okopuią, drudzy płotmi z kołow i chroſtu uplecionemi osadzaią. *ib* 142. Płoty bywaią łozowe, brzozowe. *Klus. Rosl.* 2, 163. Płot samorodny, z krzewia żywego pleciony, *Cn. Th.*, ciernie, *Cro.* sivicza, szecha; ein lebendiger Zaun, eine Hecke. - §. *latius* płot dylowany, abo z żerdzi; *ob.* parkan, ein Bretterzaun, Plankenzaun. Płot kołowy, *Vd.* kolni plot, plut, *Ross.* частоколъ, частоколникъ, частоколецъ, тынóвникъ; *ob.* tyk). Część płotu między palem a palem, kwatera, przęsło, *Es.* прáсло. Płoty, ziemia płotami ogrodzona, *Ec.* хαλύτα. Płot kamienny, abo grubo murowany *maceria Cn. Th.*, ein Steinzaun, eine Befriedigung von Feldſteinen. - §. *Phras. Prov. Dicter.* Nie wszyscy z iednym szczęściem na świat się rodzą, Szerzey iedni niż drudzy swe płoty grodzą. *J. Kch. Dz.* 217, ieden pan, drugi sługa). Złote czasy, kiedy z kiełbas płoty pleciono, a połciami i gomołkami domy pobiiano. *Podw. Wroż.* 24, cf. pieczone gołębie na powietrzu). - Za płot wyrzucić, na ulicę, w błoto cisnąć, über den Zaun werfen, wegwerfen. Grzyby, gdy naywyborniey przyprawione, za płot wyrzucić. *Urzęd.* 149. Dobrodzieyſtw swych za płot nie miecą. *Gor. Sen.* 27. Stary kurta, co zrobi, to iakbyś nalazł, a co zje, to iakbyś za płot wyrzucił. *Burl. C* 2. Nie zarzuciłeś za płot tego. *Gor. Sen.* 43 *b.* Pierwsze kocięta za płot. *Teatr* 35 *b*, 33, wyrzuć). - §. Dał mi się w znaki, oy nieraz przez dziesiąty płot przed nim uciekać musiałem. *Teatr* 22 *b*, 48, umykać, ukryć się, w chroſt) Trafił właśnie, gdyby kulą w płot. *Teatr* 52 *c*, 36, daleko ztąd do owąd, na trzy sążnie chybił). - §. Za płotem, za murem, za ścianą, za zasłoną, hinter einem Zaune, hinter einer Wand, Mauer, Schutzwehre. Smiały za płotem. *Cn. Ad.* 1062, bezpieczniey za murem; i baba za murem bije). Smielaza niż rycerz w polu, i baba za płotem. *Pot. Arg.* 343; cf. *Slo.* bezpečnegſ'eg ge za inimi ſtát', něj na ſpici. - Za płotem, pod płotem siedzieć, nie wpuszczonym bydź, pogardzonym, am Zaune ſitzen, keinen Zutritt haben, verachtet ſeyn. Cnota hańbą zraniona gdzieś pod płotem leży. *Folib. X* 2. Próżny Poeta nie śpiewa za płotem, Biorąc nadgrodę z monarchy szafunku. *Zab.* 12, 21 *Przyſ.* W wieku stoli naszym trudno mówić o tym, Aby próżno poeta miał śpiewać za płotem. *Dmoch. Szt. R.* 90, *J. Kch.* Rozbiegli się, i iak cygany żyli za płotem. *Pam.* 85, 1, 587, bez domoſtw). - §. Trzyma się, iak piiany płotu. *Rys. Ad.* 66; na piędź nie puścić, nie odstąpić, ſich feſt an etwas halten, nicht auslaſſen, nicht abweichen. Takiego konia, ieżelić się zdarzy, trzeba się trzymać, iak piiany płota. *Hipp.* 13. Dzierż się tego mocno, iako piiany płota. *Rey Zw.* 38 *b.* Dawnych zwyczaiów trzymaią się, ni piiani płotu. *Klok. Turk.* 34. Tak się nie trzymay reguł, iak piiany płota. *Dmoch. Syr. R.* 83. - Koło płotu chodzić, niewproſt nacierać, um den Brey herum gehen, nicht gerade heraus rücken, niewyraźnie mowić. *Cn. Ad.* 353. Szczérze nic nie odpowie, chodzi koło płotu. *Pot. Arg.* 801, *Pot. Zac.* 127. Czemuż zawsze ze mną w koło płotu chodzisz, Nigdy proſto, ni iasno, a nigdy nie szczérze. *Teatr* 43 *c*, 137 *Wyb.* Odſtąpił od rzeczy, koło płotów chodzi. *Cn. Ad.* 576, niegrzeczy mówi; nie o tym tu mowa; er ſchweift von der Materie ab). - §. Tegoż to płotu kol. *Cn. Ad.* 310; iedney faryny; iedna bursa; iedney kuźni; iedney mynicy; na iedno kopyto, ieden iak drugi; szczurkowie iedney mąki; osłowie iedney łąki, ſie ſind von gleichem Schlage, eines Gelichters; gleiche Brüder. - *In bonam partem*, należący do kogo, kollega czyy, towarzysz, teyże klassy, von eben der Klaſſe, Geſellſchaft, Genoſſenſchaft. Was do ſtaropolſkich obyczaiów napominam pismem moim, bom też sam tego płotu koł, i brat wasz. *Star. Ryc.* 4. Choć-ci siostr nie mam w Grecyi i braci, Przecię się czuię tegoż płotu kolem. *Pot. Syl.* 119, *Rys. Ad.* 68. - §. Płotem ſtoi regiment w dłuż domów *Tr.*, ulicą, szeregiem długim, in einer langen Reihe. - b) *transl. fig.* Jamy serca rozdzielone są przegrodą mięśiſtą, płotem serca *ſeptum cordis* zwaną. *Krup.* 2, 240, die Scheidewand der Herzkammern. - §. Cienkiemu drzewu mógł się zwierzyć zgoła, Między drogami śmierci i żywota Nazbyt blachego zażywaiąc płota. *Bard. Tr.* 86, na okręcie, deſka tylko przegrodą od śmierci). - §. Już nieprzyiaciel wpadał i w namioty, A krwią płocienne pofarbował płoty. *P. Kch. J.* 229, ściany namiotowe płócienne). - §. Na płetach z kłodzin przeprawili się. *Stryik.* 227, na płetach, płtach.

PŁOTARSTWO, PŁOTKARSTWO, -a, *n.*, świegotliwość, gadatliwość, die Geſchwätzigkeit, Schwatzhaftigkeit. Na ukaranie cię za twoie płotarſtwo, nic ci nie pomoże. *Teatr* 10 *b*, 54. Płotkarſtwa, fałsze, obmowy, żywioł iedyny dworſkich osadnikow. *Nar. Hiſt.* 4, 118. PŁOTARZ, -a *m.* płotka, świegot, płotkarz, ein Klätſcher, Schwätzer, Plauderer. Tak się płotarz, błazen i kuglarz w swoiem kunsztowaniu kocha, iak iianica w picie. *Hrbſt. Nauk* 1 2, *Rg.* plottar *sepium ſtructor.* PŁOTEK, -tka, *m., dem nom.* Płot, *Bh. ob.* Płeść.

płótek; *Rs.* заборъ, заборникъ; ein kleiner Zaun. *Cn. Th.* – b) odspodnia zasłona nóżek łożkowych, n. p. Zamiast płotku k ſ) łożka, kilimek wytarty. *Kraś. Dos.* 69, der Vorhang unten um die Bettſtelle herum. Płotek od łóżka zasłania łożko od ziemi. *Mag. Mscr.* PŁOTKA, -i, ż., płoć, plecionka, plecionego co *Cn. Th.*, eine Flechte, etwas Geflochtnes, von geflochtner Arbeit: (cf. *Bh.* pletla sidlo). Płotka, tkacka plecona, *Bh.* pletence; *Slo.* pletenice; *Sr.* 2. zalta, zamta; *Crn.* prejsheza, prejsheza, ein geflochtner Kuchen. – b) płotki, bayki, bzdurſtwa, bałamuctwa, płotkarſtwo, gadaniny, obmowiſka, *Boh.* płetky, klewety; *Sr.* 1. tréfki; *Rs.* сплéтни, сплéтки, перехóды, перехóдцы, враньé, врáки, вракáньe, наплúтки, смутки, смутни, смýщничество, околéсицы, околéсная: Wäſchereу, Gewäſche, Plauderey, Klatſcherey, Fabeln, Mährchen. *Cn. Ad.* 860. Bayki powiadaią nieprawdę dla pokazania prawdy; płotki zaś chcą fałsze i kłamſtwa udawać za prawdę. *Jez. Wyr.* Z domu do domu płotki roznosi. *Teatr* 10, 73. On go łubi za płotki, które mu przynosi. *Teatr* 54 c, B 2. Ty za płotki, a płotki za cię. *Rys. Ad.* 67, *anguem concupiscis, et te anguis*). Płotki robić, *Rs.* плéтничать, смутить, смýтно (cf. mącić, cf. smęcić, smucić). Jeſtem w takiém mieyscu, które na samych płotkach ſtoi. *Mon.* 71, 537. Nigdzie się płotki tak buynie nie rodzą, Nigdzie tak pięknie nie kwitną, nie wzrodzą, Nigdzie nie są w takiey ſłatwie, Jak tu w Warszawie. *Niemc. P. P.* 120. Mahometańſkie błędy i płotki. *Sk. Dz.* 709, baśnie). – bb) płotka, *personifie.*, pleciuch, plotuch, osoba, co plecie jak na mękach, trzy po trzy, baiarz, baiarka, ein Wäſcher, eine Wäſche, eine Person, die Wäſcherey, Klatſcherey durch ihr Plappern und Schwatzen anſtellt; *Boh.* klewetar, klewetarka, klewetnice; *Sr.* 1. tréſtawez, tréſtar; *Crn.* fajtazh; *Rs.* сплетничáкъ, сплетницa, врáлъ, бабникъ, бyеслóвецъ. Płotkaś! masz ięzyk długi, usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. Był to wielki płotka; nayważnieyszych przyiaciół umiał poróżnić i pokłocić. *ib.* 67, 11, 11. O płotko niewſtydliwy, sam pleciesz, nie wiesz co. *Twor. Ok. B* 2. *Nugiger*, płotka, co ladaco plecie, lada co mówi. *Mącz.* Z nauki swéy bywa poznan mąż, ale kto ieſt płotka, będzie wydan na wzgardę. *Leop. Prov.* 12, 8. Cóż ci ten płotka chce powiadać? *Radz. Act.* 17, 18; ‘sieciosławca). Wolę zamilczeć, żeby ludzie nie mówili, że ia płotka. *Teatr* 6 *b*, 10. Jakiż ia płotka, zamiaſt sekretu dochować, sam go pierwey wydałem. *Teatr* 42 *c*, 20. Nie bydź płotką, swarliwą, kłamliwą. *Gor. Dw.* 229. Ja mam na swoim dworze chować płotki? Furt ztąd o święte bezbożne dewotki. *Jabł. Bz.* 135. Płotko uprzykrzona, szpetnuś w mych oczach i nader wzgardzona. *Paſt. F.* 90. (PŁOTKA ryba, Płocica *ob.* Płoć). PŁOTKARSTWO *ob.* Płotarſtwo. PŁOTKARZ, -a, *m.*, pleciuch, plotuch, plotka, ein Schwätzer, Wäſcher, *Bh.* pletlař, geni płotky mezy I di dicla, plißać, darmotlach; *Sr.* 1. tréſkawez, tréſtar; *Rs.* сплéтникъ, перехвáщикъ, смутникъ. Zgubiony król, co na dykarzom uſta zawrzeć trzeba. *Smalc.* 69. PŁOTKLIWY, *ob.* Płotliwy.

PŁOTNIANY *ob.* Płocienny. PŁOTNIEĆ, -ieję, -ieie *Neutr. ndk.*, spłótnieć *dk.*; bladnąc iak płótno, erbleichen, bleich und blaß werden wie Leinwand. To usłyszawszy płótniała, i wszyſtka iey krew' z twarzy uciekła. *Pot. Arg.* 44. Oblewa łzami spłótniałą twarz ſtarca. *Wqg. Mar.* 3, 211. Nie mogła się oderwać od martwych i spłótniałych zwłok. *ib.* 3, 216. Jak twarz iego spłótniała! *Przyb. Ab.* 145.

PŁÓTNO, -a, *n.*, (cf. *Etym.* pleść, plotę), *Bh.* płátno; *Crn.* platnu, part (*ob.* parć); *Vd.* platnu, pert; *Sr.* rub, rubno; *Sr.* 2. rubaj (*ob.* rąb, rąbek); (*Sr.* 2. plat; *Sr.* 1. pwat, *linteum* chuſta); *Cro.* platno, vilâhen; *Dl.* plátno; *Ag.* plàtno; *Bs.* platno, poſtav, (cf. poſtaw); *Sla.* plátno, bes (cf. *byssus*, bisior); *Rs.* полотно, холстъ, холстина (cf. *Ross.* полотнище bryt, платóкъ chuſtka, *ob.* płat, płatek, платóшникъ co chuſty robi, cf. płócienník); *Ec.* платно (плáтъ, лéнтій, ponna *linteum*), lniana tkanina, die Leinwand. Żona iego chadzała zawzdy tkać płótna. 1 *Leop. Tob.* 2, 19. Płótna cienkie, płótna grube; glancowane, farbowane, malowane, drukowane. *Mon.* 65, 285. Płótno woskowane *ob.* Cerata. Płótno cienkie, cf. bisior, *Crn.* prashnu; płótno szerokie cienkie, *Rs.* ткáцкое полотно. Płótno grube, parć, *Crn.* hodnik, *Rs.* вопóла cf. paklak. Płótno domowe, *Rs.* холстъ, холстникъ, холстúще. Płótno pstre w pasy, *Rs.* нéстредь, нестрединa; gładzone farbowane крашенúна, крашенúнка (cf. krasny). Płótno tęgie glancowne лощенка. Drukowane płótno набойка; Z drukowanego płótna, *Rs.* набóйчетый. Pewny gatunek płótna бранúна, брань. Żaglowe płótno равендукъ, парусúна. *Prov. Slo.* gaka prádza, take plátno, iaka przędza, takie płótno. Płótna Olenderſkie, Kolońſkie, Flamſkie, Szwabſkie, Głogowſkie, Wrocławſkie. *Vol. Leg.* 5, 185. Płótno wszelakie a mianowicie płótno Golcz, aby było na wielkie łokcie przedawane, krom płótna czarnego, które na mały łokieć przedawane bydź ma. *Herb. Stat.* 522. Jak płótno pobladł. *Rey Wiz.* 125 *b*, *ob.* płótnieć). Zcięła zęby, a w twarzy iako płótno zbladła. *Pot. Arg.* 54. – §. Bawełny używaią do szat i ubiorów, także do płócien czynienia. *Syr.* 733. Z bawełny płótna robią bardzo białe i miękkie. *Syr.* 732, *ob.* muślin. (PŁOTON *ob.* Pluton). PŁOTOWY, PŁOTNY, -a, -e, *Bh.* płetní, *Sr.* 1. pwetawé; do płotów dobry, w płotach się rodzący, do płota należący, iako koł, słup, żerdź płotowa. *Cn. Th.* Zaun-. Sad ma bydź ogrodzony, wszakoż tak, aby cień płotowy drzewa nie zasłaniał. *Cresc.* 115. Powoy, który się po płociech pnie, *Urzęd.* 290. Grubość płotnego kołu. *Mon.* 74, 675. PŁOTUCH, -a, *m.*, pleciuch, płotka, baiarz, ein Wäſcher, Schwätzer. Nic ci iuż nie powiem, nawet i gadać z tobą nie chcę, płotuchu. *Teatr* 10 *b*, 56. Złapałem cię płotuchu, co to nie umiesz iak ięzyk za zębami trzymać. *Teatr* 10 *b*, 54. PŁOTY *plur.*; włosy plecione w plecionki lub pierścienie spadaiące kosy. Haarflechten, Haarringe, in Flechten oder Ringen herabfallendes Haar. Długie czarnych włosów płoty kręciły się po kirysie. *Stas. Num.* 1, 65, *Rg.* plétka, zapletka, pletenizza; *Rs.* плетемóкъ sznurek do wplecienia we włosy.

PŁOWA, -y, ż., zboże, taubes Getreide. Kościoł na tym świecie powszechny, ma pszenicę i łą-

kol, ziarno i płowę. *Hrbſt. Nauk. M* 6, cf. Plewa). PŁOWATY, - a - e, - o *adv.*, nieco płowy, etwas bleichgelb oder fahl, *Bs.* poplav, naplav). Karaś, gdzie ziemia ieſt płowata, tam się więcéy kocha. *Spicz.* 157. PŁOWIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, płowym, czyli bladożółtawym czynić, fałbe, bleichgelb machen; *Rg.* plavim, oplaviti, poplàviti; (*diſtg.* plovitti; plovatti, *Bs.* ploviti *fluitare*). Już mróz drzewa płowi. *Tr.* PŁOWIEĆ, - iał, - ieie *Neutr. ndk.*; spłowieć *dk.*, *Rg.* plàviti, oplaviti, poplaviti, oplavjeti, poplàvjeti; *Bs.* oplaviti; (cf. *Rs.* полобѣть blednieć), płowym się ſtać, bladożółtawego koloru nabywać, żółknieć, bleichgelb werden, fałbe werden. *Flauescit*, płowieie, to ieſt, doſtawa się, smaży się żyto. *Mącz.* Ziele, które się ma zaiąć w zboże, inakszą ma postać, gdy ieszcze ieſt poziome, inną gdy płowieie, zaschnie i do gumna się wprasza. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 181. Ktore przeitym nie uznały kosy Płowieią pola rzęsiſtemi kłosy. *Tward. Miſc.* 64. Nie patrz na wino, gdy płowieie, gdy się zaśnie w ſklenicy barwa iego. *W. Poſt. W.* 3, 255. - §. *aliter.* Spłowienie żyta, gdy od wody abo wiatru ieſt, iakby go opalił. *Mącz.*; (śnieć, rdza, der Brand im Getreide). - b) płowieć, blakować *Cn. Th.*, pełznąć, *Rs.* блѣкнуть, поблекнуть, линять, verſchießen, die Farbe verlieren. W cóż się nam ta barwa nasza, ta świetność nasza obróciła? iako nam bardzo spłowiała? *Jan. Poſ. A* 4. Spłowiały, popełzły. *Cn. Th.* 1044. PŁOWOGŁÓW ziele, *ob.* Sowia ſtrzała. PŁOWY, - a, - e, *Bh.* pławy; *Sr.* 1. najowt; *Crn.* plav; *Vd.* plàvu, plavoten; *Rg.* plaav; *Cro. et Dl.* plav; *Sla.* plàv, plavi; *Bs.* plav, righj, suri (cf. rydzy); *Rs.* полóвый; *Ec.* плáвый, плáвь (cf. blawatek, cf. biały, cl. *Ger.* blau, fahl, *Holl.* blauw, *Gall.* bleu, *Gall.* fauve, *Hisp.* bloo, *Suec.* bla, *Den.* blau, *Lat.* flauus, *Ital.* falbo, cf. *Lat.* palleo, pallidus, *Gr.* φαλος *albus*, πελος, πελλος *nigricans*, *Hebr.* בול bul *pallere*); bladożółtawy, fałb, bleichgelb, blond. Gotowie byli białego ciała, włosów płowych. *Stryik.* 39. Czesał włos swóy płowy. *Tr. Tel.* 56. Hippopotamus ieſt zwierz farby płowy. *Boter.* 241. (*Bh.* pławła imię krow żółtawoczerwonych; cf. czarnucha. - b) spełzły, wyblakowany, verſchoſſen, ausgegangen, (von Farben). PŁOWOŚĆ, - ści, ż., *Rg.* plàvoſt, plavocchia, die Fahlheit, Falbigkeit.

Pochodz. *wypłowieć*, *wypłowiały*.

PŁOZEM, *ob.* Płazem. PŁOZIĆ się, *ob.* Płazić się. PŁOZY *plur.*, *Ross.* полозъ, полозокъ, полозкій, sanice, das Schlittengeſtell, die Kuffen. (*Boh.* płaz, leż, sanki). Z grabiny naytrwalsze płozy pod sanie. *Kluk Roſl.* 3, 21. Płozy do sań grabowe, iabłonkowe. *ib.* 163.

PŁTA, - y, ż., plet, płatwa, płytek; *Boh.* plť, plti, wor; *Slo.* plť; *Crn.* vòr, (*Crn.* plutve, plutje *quae flumina in ripam eiiciunt*); *Vd.* plau, ploholadja, povodnimza, ſłosa, ſłos; *Bs.* cjatta, çattara, (*Bs.* plitav, koji plitta surrih rode, *natabilis*); *Rg.* povòdniza; *Cro.* plutva, ſłyosz, povodnicza, (*Rs.* плотъ, плотина prom; (*Rs.* плотить, плавъ spaiać belki; (cf. *Ger.* Plotte, *Turc.* isplata, cf. *Gr.* πλοῖον), tratſa, das Floß. Płty *plur.*; n. p. Gdy na rzéce mosty zrzucone zaſtali, nagotowawszy sobie według czasu płty, przepławili się. *Papr. Ryc.* Sprawcy łodzi abo płtów i czołnów. *Herb. Staſ.* 269. Naypierwey na płciech ucz się pływać. *Klon. Fl. C.* 4.; *not.* „płta abo traſta *ratis*“. Spuścimy drzewa płty po morzu do Jope. 1 *Leop.* 2 *Par.* 2, 16.

PLUĆ, pluł, pluie, *cz. ndk.*, plunąć *idntl.*, spluć, splunąć *dk.*, Pluać *ndk. Frequ.*; (*Etym.* cf. bluć); *Boh.* pliti, pljgi; płwati, pljwam; *Mor.* plugi; *Sr.* 2. pluнuſch, pluwaſch; *Sr.* 1. pluwam; *Vd.* pluvat, pluniti; *Crn.* pluvâti, pluneti, plujem; *Cro.* pluvati, plyuvati, plujem, plyújem, plyunuti; *Rg.* pgljunuti, pgljùvati; *Bs.* pgljunnuti, pgljuvati; *Sla.* pljuvati; *Ross.* плюнуть, плевать; cf. *Gr.* πτύω, *Lat.* spuo; ślinę wyrzucać, śpluwać, ſpeyen, ſpucken. Ci którzy często pluią, siła w sobie flegmy maią, a gdyby nie pluali, prędkoby w febrę wpadali. *Sak. Pr.* 84. Niedworſtwo ieſt, za trzeciém słowem pluać. *Eraz.* a. Plunąwszy po trzy kroć, przeżegnał chorego. *Urzęd.* 453. Spluwam zabobonnie na co złego, aby mię chybiło, *despuo morbum. Cn. Th.* 1044. Chcąc mocno uderzyć, tedy pluią w rękę. *Urzęd.* 454; *Cro.* plyunuti v-ruke *admouere manus laboribus.* Już on do ſtropu pluie; iuż nie po ziemi, lecz po ludziach depce. *Pot. Arg.* 396, w ſufit plunie. *Mon.* 64, 204, *cf.* wyżey gęba nosa). Już on w drugiey izbie oparty o ścianę, po brodzie pluie, młynkuie ięzykiem, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205, piianuteńki). Krwią pluć, Blut ſpeyen. Lekarſtwo na pluanie krwią. *Sleszk. Ped.* 81. Krwi plucia przyczyny wszyſtkie, które naczynia krwawe w płucach zranić mogą. *Krup.* 5, 657. Wszędzie się z nieszczęsney urągaią sieroty, wszyscy na mię pluią. *Teatr* 42 *d*, *B.*, mną pogardzaią, mną się mierzią). Pola swoie tak popsuł, iż aż pluć na to trzeba. *Pam.* 85, 1, 2015; *ob.* ie!) Jakby czucia nie mieli, Pluń im w kaszę, zmieszay z błotem, Jednakowoż weseli, *ferunt conuitia. Brud. Oſt. A* 5, *ob.* kasza). Na niego żołcią pluła, że się ledwo nie otruła. *Zab.* 15, 193, wyzionęła złości).

PŁUCA, *G.* płuc *plur.*; - *rarius in Singul.* PŁUCO, - a, *n.*, (*Bh.* płjce; *Slo.* pluce, płuco; *Sr.* płucza, puza; *Sr.* 2. pluzza, laſzke (ob. lekie); *Vd.* pluzhe; *Crn.* plúzhe; *Cro.* plyúcha, plyuchicza, plucha; *Rg.* plaúchje, plauchina; cf. *Ger. Pruſs. Occid.* Planze, *Sax. Inf.* Plume; *Jt.* lonza, *Ger. Sup.* Plunzen; *Bs.* pluchja, bila gigherica; *Sla.* bile exigirice; *Dl.* bila gvigericza; *Ec.* плюще, лёгкое, душникъ, мѣхъ внутри человѣка, принимательный воздуха, легкое; *Rs.* лёгкій, легкое. Płuca czyli lekkie. *Per. Cyr.* 1, 43, die Lunge. Płuca *pulmones*, wnętrzne pulchne, gąbkowate, ſkładaiące się z żył krwiſtych i nerwów, między któremi są naczynia powietrzne. *Zool.* 16, *Weych. Anat.* 108. Płuca są narzędziem oddychania. *Kluk. Zw.* 1, 38. Dzielą się na płuco prawe i na lewe płuco. *Krup.* 2, 257, (*Płuca, ta abo te, n. p. zdrowa płuca, abo zdrowe płuce. *Dudz.* 51). Liścia są płucami krzewów, które ciągną w siebie powietrze otaczaiące. *Brzoſt. duch.* 50.

PLUCHA, - y, *m. et* ż., plugawy człowiek, fleytuch; kobieta świnia, fleytuchowata, ſłondra, ein unſaubrer Menſch. Chodzi w sobolach leda pieruch, leda płucha. *Pot. Pocz.* 106. *Bh.* nepłacha klępa, *Bh* płihati pałkudzić. PLUCHOSTWO, - a, *n.*, plugaſtwo, fleytuchóſtwo, nieochędoſtwo, Unſauberkeit. *Tr.* Obrzydła nieczułość, pluchoſtwo, ślepota. *Mon.* 70, 177. PLUCHOWATY, - a - e, - o *adv.*, nieochędożny, fleytuchowaty, unſauber. *Tr.*

PLU-

PLUCHOTA, -y, ż., pluta, niepogoda, Regenwetter, ſchmutziges Wetter. Na wieś myślącego przytrzymała pluchota. *Pilch. Sen.* 362.

PŁUCKA, PŁUCKI *plur., dem. nom.* Płuca, kleine Lungen; *Cro.* plyuchicza; *Bh.* plíce; Płucka cielęce. *Tr.* PŁUCNIK, -a, *m.*, ziele, *Bh.* plícnik; *Crn.* pluzhnek; *Rg.* gaves; *Rs.* лающникъ, медуница; poroſt ziemny, gwiazdnik, gwiazdosz, miodunka biała maiowa, ſtudzienik, *lichen pulmonarius*; dawniey go zażywano na dychawicę. *Klok Dykc.* 2, 83, *Syr.* 1350, Lungenkraut, Lungenflechte. - § b) Płucnik morſki, pław płucom pod bny. *Cn. Th.*, Seelunge, *halipleumon. Plin. H. N.* PŁUCNY, PŁUCOWY, -a, -e, *Bh.* plícni; *Rg.* plauchni; *Co.* plyachni; *Ec.* лающный; do płuc należący, albo płucom podobny, Lungen-. Lekarſtwo na płucną chorobę, z ktorey suchoty pochodzą. *Sleszk. Ped.* 92. (*Cro.* plyu-holetesen *pulmonarius*). Żyła płucowa, krew przez płuca przechodzącą, do serca odprowadza. *Zool.* 8, płucna. *Kluk Zw.* 1, 53. Płucowe ziele. *Krup.* 5, 156, płucnik). Płucna barwa, *puniceus color*, *Sleszk. Ped.* 118.

*PŁUCOWIESZCZYK, -a, *m.*, der Wahrſager aus der Leber, aus den Eingeweiden. *Aruspices*, płucowieszczykowie, ktorzy z żyłek, z osierdzia wyprotych z bydląt, przyszłe przygody wróżyli. *Otw. Ow.* 284 *et* 611.

Pochodz. verbi *pluć*, *pławać* (*cf. płusnąć, płuskać, pluszczeć, cf. bluć*) i *pławociny*, *płuacz*; *napluć*, *napławać*; *opluć*, *opluwać*; *popluć*, *popluwać*; *spluć*, *spluwać*; *upluwać*; *wypluć*, *wypluwać*; fortassis etiam *plugawy*, *plugaſtwo*; *plugawić*; *oplugawić*, *poplugawić*, *splugawić*, *zaplugawić*.

PŁUCZĘ, = Płócze, *ob.* Płokać. PŁUCZKA, *ob.* Płócska.

PŁUDRAK, -a, *m.*, w pludry ubrany, *Crn.* hlazhar, der Pumphoſen an hat. Płudraku! *Kchow. Fr.* 46.

PŁUDRY, -er *plur.*, PŁUDERKI, -rek *plur. demin.*, szerokie buchaſte worowate spodnie, Pluderhoſen (Adlg. od Bawarskiego plobern buchaſtym bydź), Pumphoſen; *Cro.* hlacha, hlache, lacse, gege, *vulgo* plyundre; *Crn.* falhotty; *Sr.* 1. kholowki, kolowy, bowſy; *Sr.* 2. feź; *Rs.* плудры iak wory. *Zbyl. A* 3 *b.* I Szwedby zębę nadął równo z swemi pludry, Niechno na plac wyiedzie ... *Papr. Tr. B* 8. W pludry się ubieramy, żebyśmy się wyrzekli z oyczyſtych obyczaiów. *Star. Ref.* 18. Okrętnicy mieszają pluderki, albo raczey szarawary białe. *Star. Dw.* 42. - Pludry, siedzenie u ubrania, *feminalia*, *tantum femoru tegunt. Cn. Th.* 1171. PŁUDRZASTY, -a, -e, -o *adv.*, buchaſty, worowaty, weit wie ein Sack ſchlotternd. Pludrzaſte stroie nasze. *Fred. Ad.* 74.

PŁUG, -a *et* -u, *m.*, *Bh.* pluh; *Slo.* pluh; *Sr.* 1. pruh; *Sr.* 2. kholá, kol; *Vd.* plug, pluh, ralu, oralu, oravo; *Vd.* plushiti, orati, z orać (cf. radło); *Crn.* plûg, derva, vesa (cf. drzewo); *Cro.* plug, rallo, (plusim, z orzę, cf. płużyć); *Dl.* plugh, ralo; *Rg.* plugh; *Sla.* plug; *Bs.* Pflug; *Suec* plog; *Angl.* plough *et* plaw). Pług używa się do spulchnienia ziemi na gruntach lekkich; na tęgich sucha. *Klok Rosl.* 3, 116, cf. lemiesz, cf. kięk, cf. radlica). Gatunek pługa *Rs.* сабáнъ. Woły ugor i przeciągle smugi W zagon kraiały kończyſtemi pługi. *Chrośc.*

Job. 9. Niechętny wół pług krzywy dźwiga. *Hul. Ow.* 82. Który kmieć orze całym pługiem, ile będzie miał wołów abo koni, ma dadź cztery wiązania konopi; a którzy połowicą pługu, dwie. *Herb. Stat.* 141. Gdy dołędzie miaſta, niechay go zburzy i pług uprowadzi. *Chel. Pr.* 205. Pług ſkibokrayny, ſkibowalny, *qu. v.* - §. pług *transl.* iarzmo; *fig.*, das Joch. Poki był młody, w pługu duchownym ciągnął. *Birk. Chod.* 37. Dawno żebrze wyprzągnienia z pługu tego. *Birk. Sk. E.* 2, uwolnienia z pod tego ciężaru). - §. *Metonym.* pług ziemi, pewna miara ziemi. *N. Pam.* 12, 348. Biſkupowi Chełmińſkiemu od każdego pługu ziemi po iednym korcu owsa i żyta oddawali obywatele tey dyecezyi. *Czack. Pr.* 317. Nayдłużey w Polszcze ziemia Halicka zachowała miarę pługiem zwaną do podatku. *ib.* 219, ein Pflug Acker, ein Joch Acker, cf. ſtaie, cf. nwroć.

Pochodz. *plugowy*, *płużny*, *płużyca*. *Bh.* pluhař *pługarz, co pługi robi, *płużnik.

PLUGASTWO, -a, *n.*, *Plug (*Tr.*), brud, splugawienie, nieczyſtość, Unflath, Unrath; *Vd.* guiloba, kotje, ſkurnoba, klatje; *Bs.* gnusoba, halla, cquar, gád, ghnús; *Sr.* 1. nerád, cf. nierząd; *Ross.* скверна, нóрава; *Eccl.* скверносмна, разные виды скверноавúсмва; *pr. et tr.* Czarny duch, który z uſt piekielnych wychodził, Pozarażane zioła plugaſtwem zasmrodził. *Otw. Ow.* 204. Plugaſtwo zaſtarzałe, nie żaraz wychędożysz. *Cn. Ad.* 860. Duszne plugaſtwo obiera się około plugawych myśli. *Rey Pſt. T* 4. PLUGAWIĆ, -ił, -i, splugawiać, *cz. ndk.*, splugawić, poplugawić *dk.*, plugawym czynu pomazać, mazić, onieczyszczać, unflâthig machen, beſudeln, verunreinigen, *pr. et tr.*; *Bh.* obawiti, čmaliſowati, ſúſmati, zprznowati, zprznim, uplibám; *Vd.* oſkurnoviti, nevzhediti, omadeshuvati; *Crn.* avinâm; *Cro.* omërlyam (*ob.* obmier-zić), oznetim, oszkrunújem; *Dl.* oszkvarnujem; *Rg.* ghnúsiti; *Bs.* ghnusiti, opoganit, gadniti, poganniti, hallaviti, ohallaviti, çparniti, oçquarniti; *Rs.* марúть, марáю, скверни́ть, сквернáвить, поганúть, вы́грязнить, изгáдить, вы́гадить, сорúть, сорю̀; *Ec.* посрадити, нечистóмстнаую. Obrazy wypalili, groby porozwalali, w chrzcilnice splugawili. *Sk. Zyw.* 2, 449, exkrementa swoie wpuszczali). Odchodził wrot swoią zdradą zmazanych i poplugawionych. *P. Kch. Orl.* 1, 57. Trunki i potrawy splugawione. *Biel. S. M. A* 4. Te rzeczy, które z człowieka wychodzą, te go splugawiaią. *Leop. Marc.* 7, 20. Nie to, co wchodzi do uſt plugawi człowieka; ale to co wychodzi z uſt, toć pomazuie a plugawi człowieka. 1 *Leop. Math.* 15, 11. Ci to są, którzy się nie splugawili niewiaſtami, bo są dziewicami. 1 *Leop. Ap.* 14, 5, niesplugawieni. 3 *Leop.*).

PLUGAWICA, -y, ż., ſłądra, nieochędożna kobieta, plucha, eine Unflâthige, eine Sau. Byś się też myła bielidłem, przedsięś plugawica w nieprawości twoiéy przedemną. 3 *Leop. Jer.* 2, 22, *planowita. 1 *Leop.*, plamiſta). Który się złącza z plugawicą, iedném ciałem ſława się z nią. *Gil. Pſt.* 54. PLUGAWIEC, -wca, *m.*, niechluy, fleytuch, plucha, smrod, smerd, smard, nieochędożny człowiek, *Bh.* čmatil, obawnik; *Crn.* koslovna; *Cro.* oszkrunitel, *f.* oszkrunitelicza; *Bs.* ghnusnik; *Rg.* ghnusnik, ghnúsaz; *Rs.* скверни́вець, нора́вець (cf. poganiu); *Ec.* нечистомолювець; ein Unflâthiger,

ein faulſcher Menſch. Złośliwy plugawiec i na ciele i na duszy. *Sk. Dz.* 219. Plugawcy wszeteczni ani na boga, ani na zdrowie, ani na sławę nie pamiętaią. *Karnk. Kat.* 347. Cóż chcesz plugawcze, bym w tobie kochała? Ten twóy czub brzydki, te kozie uszy? *Paſ. Fid.* 114. Chłopie brzydki i nieobyczayny plugawcze. *ib.* 114. Nayszkaradsi plugawcy. *Sk. Dz.* 102. PLUGAWOMÓWNY, -a, -e, PLUGAWOMÓWNIE *adv.*, nieobyczaynie mówiący, psotliwy, Zoten reißend, ſchmutziger Ausdrücke ſich bedienend. *Rs.* срамословный, сквернословный. Plugawomównym być *Rs.* сраможловить, *Ec.* сквернословить, сквернословствую. Ożerce, opoie, plugawomowni, naychętniey przestaią z podobnymi sobie. *Pilch. Sen. liſt.* 351. PLUGAWOMÓWCA, -y, *m.*, plugawo gadaiący człowiek *Tr.*, blazgon. *Cn. Th.* 34, der Zotenreißer; *Rs.* сквернословець, сквернослóвникъ. PLUGAWOMÓWNOŚĆ, -ści, *ż.*, nieobyczayne mówienie. *Tr.*, Zotenreißerey, Zoten, Unſauberkeit im Reden; *Vd.* klafarſkie besiede, spornu marnuvanje, klafanje, klobasanje; *Rs.* срамослóвіе; *Ec.* сквернослóвіе, сквернословно. Jeśli obywatelstwo wyszło z kluby karności wszelkiey, tedy plugawomówność naydzie dla siebie wzięcie. *Pilch. Sen. liſt* 4, 69. PLUGAWOŚĆ, -ści, *ż.*, nieczystość, nieochędożność, Schmutzigkeit, Unſáuberkeit; *Bh.* mrzkoſt (*ob.* mier-zić), phawnoſt, phawa; *Vd.* klafaria, ſkurnobnoſt, spornoſt, svinjaria; *Rg* ghnusnos (cf. gnuśność); *Bs.* gardoba, ghnusoba, ghnusóchija, gadnóſt, cpuar, cpuarnoſt; *Rs.* скверносить, сквернóта, скверна, скверномзоpenie. Dla plugawości grzechu człowiek przy Panu nie ma mieysca. *Bial. Poſt*, 179. PLUGAWY, -a, -e, PLUGAWIE, PLUGAWO *adv.*, (cf. *Bh.* pluzky *lubricus*), nieczysty, nieochędożny, brudny, unſáuber; *Boh.* ohawný, mrzký, cjmalikowatý; *Slo.* mrzký; *Sr.* 1. neſchwarne, neſchwarnuſti; *Vd.* gerd, smashen, ſkriun, ſkurn, ſkurnoben, sporn, klafarſki; *Bs.* gard, gao, ghhrid, ghnusni, neciſti, gadan, gadni, hallav, pozin; *Rg.* ghnusni, ghnúsan (cf. gnuśny); *Sla.* ruzan; *Rs.* скверна́вый, погáный, погáнъ. Płeć plugawa. *Teatr* 38, 201, nieczysta). Szkodzi dzieciom, kiedy plugawa mamka złym mlekiem karmi. *Oczk. prz.* 424, *ob.* dotych, niechluiowata). Konſtantyn V, jak się z młodu okazał plugawym, także i na ſtarość smrodem był. *Biel. Sw.* 75 *b*, χοιρώδυμος). Plugawie czynić *Ross.* сквернотворúти; *Ec.* нечистомúдствую. Plugawy ſtatek, szata, dom. *Cn. Th.* 1052, cf. sprosny). Sny plugawe o nierządnych miłościach. *Syr.* 771. Ona po uszy i po same ſkronie W swoich plugawych wszetecznościach tonie. *Paſt. F.* 233. W plugawą paszę ciała ludzkie beſtyom się obróciły. *Tward. Wład.* 261. Nie czytać ksiąg plugawych. *Karnk. Kat.* 348. Nie miał korzyści z pieniędzy swoich, i plugawie umarł na koniec. *Ustrz. Kruc.* 3, 32. Plugawa i wszeteczna mowa. *Birk. Dom.* 91. Plugawy w mowie, *ob.* Blazgoń. *Cn. Th*, 34.

PLUGOWY, -a, -e, *Bh.* plużni, od pługa, płużny, do pługa należący, Pflug-. Plugowe nogi, rosochy, czepiga. *Cn. Th.*, cf. kozica; *Cro* nosicza plusna, *Rs.* нóбжи. Plugowy nasad, *ob.* nasad, *Bh.* hleč. Plugowy dyszel, *ob.* Grądziel, *Bh.* hřídel.

PLUHA *Tr.*, *ob.* Plucha.

•PLUHATER, -a, *m.*, n. p. Obierze się ieden towarzysz, że w prostym ubiorze pluhatera jednego, drogi się tey podeymie. *Tward. W. D.* 77.?

PLUIĘ, PLUNĄĆ. *ob.* Pluć. PŁUKAĆ, *ob.* Płókać.

PLUNA, -y, *ż.*, płyn, ciecza, ciekliznа, etwas Fließendes, Flüſſiges. Mówi, do gęby co mu niesie pluna. *Pot. Syl.* 299, ślina, der Speichel. Day wiatrom żagle, nie dbay na tę plunę, Cezara wieziesz i iego fortunę. *Chroſć. Luk.* 158, pluta, pluſkota, nawał, ſtürmiſcher Regen. - *tr.* Ten muszkietową z konia leci pluną, Ow z tyłu ścięty... *Jabł. Bul. J* 3 *b*, ?

PLUSK! *particula sonum ipsum, cottabum, repraesentans, ut* plask trask! *Cn. Th.*, Plitſch! Platſch! A rybа w wodę ogonem pluſk! *Cn. Th.* - 2) *Subſt.* Pluſk, -u, *m.*, i pluskanie, wydawanie odgłosu pluskaiącego, pluskanie, (cf. *Rs.* плескъ klask), das Klatſchen des weggegoſſenen Waſſers, das Plätſchern, das Geplätſcher; *Sr.* 1. plaßt, plaßtot *sonus piscium, in aqua se iactantium*). Pluſku ſtrachała się wodnego, *tactum affilientis aquae. Zebr. Ow.* 140. - §. b) pluſk, słota, niepogoda, pluskoża, pluta, naſſes ſtürmiſches Wetter, Regenwetter; *Bh.* pluſty (*Bh.* plißanice deszcz). W zimie i lecie, w pluſk i pogodę muszą poddani robić. *Smith. Lud.* 34. Mokrey iesieni pluſki przenikaiące. *Tward. Wład.* 129. Ptaſtwo czarne zlatuiąc się szargę i pluſk brzydki wróżą światu. *Tward. Wład.* 40. W polu pluſk, słota. *Mon.* 65, 95. - §. c) pluſk rybi, *Rs.* плескъ, ogon rybi, że nim w wodzie pluska, ogonowa sztuka ryby, der Fiſchſchwanz, der Schwanz eines Fiſches, das Schwanzſtück; cf. *Bs.* pliskavica *delphinus* świnia morska). Owdzie wysmukłych rybek srebnołuſki Orszak lekkiemi mąci wodę pluſki. *Anakr.* 81, (*Rs.* мѣшаяка плуск wyginy). Gdziekolwiek tłucze w grabież lub w pluſki, Nie może ſtłuc z kości twardéy łuſki. *J. Kch. Orl.* 1, 293. Achelińſkie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, uyrzą po sobie pluſki robacze i wężowe skóry. *Tward. Daf.* 80. Suma od pluſku dawać. *Biel. Myſl. J.* 2. PLUSKAĆ, *ob.* Pluszać.

PLUSKIEWKA, -i, *ż.*, *dem. nom.* Pluſkwa, eine kleine junge Wanze, ein Wänzchen. Pluſkiewki w początku są białawe lub żółtawe, a potym po zrzuceniu skórki brunatne. *Kluk Zw.* 4, 350. PLUSKIEWNIK, -a, *m.*, rodzay roſliny, *coreopsis Linn.*, das Wanzengeſicht, ein Pflanzengeſchlecht. *Kluk Dyk.* 2, 155.

PLUSKOTA, -y, *ż.*, pluta, pluſk, deszczowe pluskanie, słota, niepogoda, ſtürmiſches Regenwetter, Regengüſſe; *Bh.* pluſty. Jesienne już i zimne pluſkoty coraz bardziéy doymą. *Leszcz. Claſſ.* 71. Już następuią iesienne pluſkoty. *Chroſć. Pars.* 266. Pluſkoty uſtawiczne. *Haur Sk.* 4. Czasy te do parnych i chłodnych chmur, wilgotnych wiatrów i pluſkoty bardzo ſkłonne. *Fur. Uw. F.* 3. PLUSKOTNY, -a, -e, plutliwy, plutny, niepogodny, słotny, dżdżyſty, ſchlaxig, ſchlackerig, regneriſch. Pluſkotne Hyady. *Klon. Fl. A* 2 *b.*

PLUSKOWIEC, -wca, *m.*, *Nepa*, owad wodny, ma cztéry ſkrzydełka na krzyż ułożone, nóg sześć, z ktorych piérwsza para podobna do nożyc rakowych. *Zool.* 158, ein Waſſerinſect, die Waſſerwanze, Waſſerlauß.

PLUSKWA, -y, *ż.*, *Bs.* ploſtice, ſtenice ścianwa, ſtinka; *Mor.* ploſčka (*Frym.* płaſki); *Slo.* ploſcica, ſtenica, ploſtice; *Hg.* palaszka, palatzka; *Crn. et Vd.* ſteniza; *Cro.* sztenicza, stenicza, czimavicza, kimak, kimka; *Rg.*

kimak, cimaviza; *Sla.* ſtinica; *Bs.* kimak, cimaviça, kimka, kincina, *Sr.* 1. ſcjenwa; *Sr.* 2. ſcjénwa; *Rs.* клопъ, клопакъ; *cimex lectularius*, die Wanze; owad nieco okrągławy, płaſki, brunatny, pełen ſoku czerwonego śmierdzącego. *Kluk Zw.* 4, 350; *Zool.* 157. - *Prov.* Pluſkwy nie rozcieray. *Cn. Ad.* 559, cf. nie chcę ſię tobą pyſkłać). - §. b) *Botan.* pluſkwa, *coriſpermum*, rodzay roſliny. *Kluk Dyk.* 1, 156; der Wanzenſame.

PLUSNĄC, plusnął, plusł, plusnio *cz. idntl.*, Pluſkać *contin.*, (cf. *Bh.* pleſkauti, pleſkati, *Rs.* плескать плескать klaſnąć, klaſkać; *Crn.* pluſkam, plunkam *resonare in utre, in dolio*; *Rg.* pliſkati *guizzare, mouersi o scherzare come fanno i pesci*; pgljûſkati *gettar il liquore in copia*, pgljusnuti, pigljûſkati *depalmare*; *Bs.* piſkati, pliſkati, kako ribba *eláóor*, pgljuſkati, pgljusnuti (s 2. policzkować); *Cro.* plòszkam, plosznuti *illido, plaudo*, plyuszkam *alapo*); - plaſkać wylewaiąc co; *Vd.* berlati, berlasgati; plátſchern, plautſchen, ein Geplátſcher machen. Pluſkam, co na ziemię rzucaiąc, *κατραβίζω, effundo aliquid in terram, sic ut sonitum faciat Cn. Th.*, etwas auf die Erde hin plátſchern. Ryba pluſka ogonem. *Dudz.* 21. W ryby przemienieni, do wody wpadaią, I krążąc ſię, gęſtemi kroplami pluſkaią. Raz ſię na wierzch wydaiąc, drugi raz ſię kryiąc Pod wody. *Otw. Ow.* 131. Pluſkam wioſłem; pluſkaią wały, *πατάλιζω ſtrepitum edo, qualem remus aquam percutiens aut complosio manuum*, cf. klaſkam, plaſkam. *Cn. Th.*, plintſchern, klatſchen, klitſchen. - *fig.* Żelazna ſuſka Wiąże parę ucieszną (Marsa z Wenerą, których zdybawszy na łóżku Wulkan żelazną niby ſiecią oplotł), a ta w ſieci pluſka Z śmiechem bogów. *Gaw. Siel.* 383, ſie zappeln im Netze. - *Prov.* Pluſkał, pluſkał, a nie umuſkał. *Rys. Ad.* 58, kręcił ſię, a nic nie zrobił). - §. Ikarus k-górze bieżał, i plusł w morſkie wały. *Ryb. Gęsl. C.*, plasł, plesnął, z płaſkiem lub pluſkiem wpadł, er plátſchette hinein, fiel mit einem Platſcher ins Waſſer; *Crn.* ahterbinkem). Rzucił żabom Jowisz bierzwno w wodę, które wielkością swą plusnąwszy ciężko, szumem wody żaby przeſtraszyło. *Ezop.* 9. - §. *transitive* Pluſkać kogo, opluſkiwać kogo, einen beſpritzen. Błotem w oczy mi pluſka. *Teatr* 3, 27. Wlekli go do Tybru, pluſkaiąc nań błotem. *Biel. Sw.* 49. Na wsze ſtrony ſkaczą, pluſkocąc, *multa aspergine rorant. Zebr. Ow.* 76. Ryby w morzu igraiąc, słoniawą rosą zioła przy brzegach pluſkały. *Otw. IV.* 471. Pchnięty spisą dwa razy, krwią ſię pluſkał cały. *Tom. rol.* 59, pobryzgał ſię). - §. Pluſkać ſię, blać, zrzucać z żołądka, rzygać, zwracać, ſich beſpeyen, brechen, übergeben. Jéda chleb, nie spluſkasz ſię. *Cn. Ad.* 317, (ſkromne życie, zdrowe). - §. b) *transl. fig.* plusnąć, pluſkać mową, blać, pleść co ślina do gęby przyniesie, (cf. *Bh.* pleſkati *garrire*, pliſniti *increpare*, pliſkać *blatero*), plugawo gawędzić, unflátzig ſchwatzen. Szkaradne grzechy swoie począł pluſkać. *Birk. Dom.* 91. Ona porzuie zbrodnie swoie szkaradne tak wszeteczną mową pluſkać, że kapłan porwał ſię. *ib.* 91. Staruszek podochocony zaczyna przebąkiwać, żarcikami pluſkać. *Zab.* 13, 199. Zdrowia wymyſłać, koncepcikami pluſkać. *Teatr* 10, 44. Nayleprzi pisarze plusną czasem nieuczciwą myślą. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 74, laſſen einen ſchlüpfrigen Gedanken fahren. PLUSZCZEC, -ał, -y, *neutr. ndk.*, ſtrumieniem ciec z pluſkiem, *Ec.* спрушиться (cf. ſtruga), ſaut ſtrömen, ſtrudeln, ſprudeln. Krew' na wszyſtkie ſtrony pluszczy. *manat. Zebr. Ow.* 149. Z rannéy łani krew' ſtrumieniami pluszczy. *Tward. Misc.* 168. Krew' z pod serca ſtrumieniem mu pluszczy. *Tward. Daf.* 38. Niewiaſta grzebiąc męża, głową tłukła, aż krew' pluszczała. *Warg. Radz.* 300. Krew' iego aż ziemię pluszcząca ſkropiła. *Jabł. Tel.* 204. Nieborakowi krew' z ręki pluszczy. *Teatr* 54 *c*, *A* 2. Nieba cały ten dzień pluszczeiąc, dokuczały nam z wierzchu. *Tward. Wad. D.* 19. Deszcz pluszczy. *Cresc.* 57, *Stryik. Gon. M* 3, *Bh.* pluſtati, pluſtám, *prſſi* aj pluſta; cf. pluſkotá, pluta). - §. Pluszczeć czym, oblewać ſię czym, cf. płużyć, von etwas ſtráufeln, von etwas überſtießen, *pr. et tr.* Biedzi ſię śpiący, że ſtrachu pluszczy potem. *Il ad. Dan.* 35. Ze wszyſtkich lasów ptaſtwo ſię zleciało, Pluszczały drzewa krwią, gdzie ścierw znosiło. *Chroſć. Luk.* 238. Od kamienia nogi pokrajane, krwią mu spluszczały. *Nies.* 1, 138. Ja ſię mam pobratać z temi tygrysy, którzy tak krwią ludzką pluszczą? *Stas. Num.* 1, 210. Stare paiże rdzą, a nie krwią im na ścianie spluszczały. *Wad. Dan.* 92. Ledwie nie pluszczesz zbrodnią w żywe oczy. *Hul. Ow.* 254. - *§. Król ten nic nie sprawiwszy, mogąc, precz ich puszczał, Skarb w niwecz pluszczał. *Stryik. Gon. L* 3, rozsypał ſię, rozproszył ſię, rozlał ſię ſkarb na niepotrzebne wydatki). PLUSZCZEC ſię, PLUSKOTAĆ ſię, pluſkoce ſię, *recipr. ndk.*, pleszczeć ſię, pluſkaiąc płókać ſię, kąpać, im Waſſer plátſchern, ſich plátſchernd baden ꝛc. Gęś w wodzie ſię pluszcze. *Min. Ryt.* 4, 37. Baleny w morzu ſię pluſkocą. *Przyb. Milt.* 225. - *transl.* Między górami na błotach obozy W codzienney prawie topieli ſię pluszczą. *Chroſć. Fars.* 266.

PLUTA, -y, *ż.*, (cf. *Łat.* pluo, pluvia); *Crn.* plóha, *Vd.* ploha, *Jt.* pioggia; *Cro.* plòha; (*Rg.* plutatti *fluitare*); *Rs.* непогодье; pluſkota, słota, ſtürmiſches Regenwetter, Regengüſſe. Niepogodę, deszcz, plutę cierpimy. *Hrbſt. Nauk. a. b. b.* Kto widzi zapetną chmurę przed sobą, a *nadziewa ſię prędkiey pluty, w czas sobie opończę odwięzuie. *Rey Zw.* 79 *b.* Niepogody z plutą pobudziły byſtre potoki. *Groch. W.* 555. Dla pluty i zimna musiał z pola zjechać. *Warg. Cez.* 55. Obozowych głodów, upałów i chłodów i plut ſię nie boi. *Susz. Pieſ.* 3, *O.* 3. Piżmowany galancik kurzawy i pluty nie zniesie żołnierſkiey. *Pilch. Sen. liſt* 392. Oracz przeklina suszę, klnie kupiec plutę w drodze. *Boch. Fpikt.* 36. - Pluta u rybaka, *ob.* pławy u niewodu. PLUTNY, PLUTLIWY, -a, -e, pluſkotny, dżdżyſty, słotny, ſchlackerig, ſchlackig, naß und ſtürmiſch; *Sla.* kishovito; *Ross.* ненастливый, ненáстный. Czas niepogodny plutny. *Hipp.* 36. Trwaiąca przez czas długi plutliwa chwila, kwiat z kłosów otrząsła. *Nar. Hiſt.* 6, 303.

PLUTON, -a, *m.*, bożek piekielny; *ob.* Nya; *Crn.* Pekłenz, Meroth. - §. b) Pluton, miano, które charton ſię daie, Name eines Windſpiels. *Teatr* 19 *b*, 73. Rozbroił ſię w izbie Pluton z Pokurciem. *Teatr* 19 *b*, 54.

PLUTON, PLOTON, -u, *m.*, z *Franc.* peloton; rota piechoty. *Dudz.* 51, eine Rotte Fußvolk. Plutonami. *Kaw. Nar.* 280, rottenweiſe, cf. cugami.

PLUWIIAŁ, -u, *m.*, kapa kościelna, kapłańſka, *impluvia, veſtis qua sacerdotes per pluuiam utebantur. Cn.*

Th. 262., eine Regenkappe oder ein Regenmantel der Geistlichen; *Bs.* pluvial, pluvio.

PŁUŻNY, -a, -e, *Bh.* pluźnj, pługowy, od pługu, Pflugs-, Pflug-. Płużne koła. *Pot. Pocz.* 705. Zgubić chcieliście oyczyznę waszę oraczą i płużną ręką (do Zaporoczców). *Swed.* 1, 19 *Fredro.* Danina płużnego, z pługu pola. *Czach. pr.* 1, 219. (*Bh.* pluhař, *Ec.* плужникъ; płużny rzemieślnik, *płużnik, *pługarz; *Rs.* плужникъ kroy płużny).

PŁUŻYĆ, -yl, -y, *neutr. niedok.*, (*diftg. Vd.* pluhiti, *Cro.* plúsim, z. orać); w dobrym bycie lub ſtanie zoſtawać, kwitnąć, świecić, świecić się, bonować, opływać, Gluck haben, ſich wohl befinden, gut fortkommen, blühen, bleiben, es worin weit bringen, viel vermögen; *Bh.* bručim ſe, bručiti ſe; *Slo.* ploźim; *Rs.* благоденствовать; *Ec.* изобилиочествовать, преизбыть, преизбываю, преизбылиочествовать. Rzeczpospolita, w którey ſtan średnych ludzi płuży, naybezpieczniey sza. *Petr. Pol.* 378. U dworów wszeteczeńſtwo płuży, a zaś ſkromność za głupſtwo maią. *Gor. Dwor.* 104, popłaca, płaci). W tym powiecie czary bardzo płużyły. *Zabł. Mł.* 321. Kiedy płużą wyſtępki i swe mieysce maią, Grzeszy, kto dobrze czyni, iako powiadaią. *Gaw. Siel.* 367. Wszelakie zbytki cielesne u nas płużą. *Star. Ref.* 51. W doſtatkach płuży. *Ryb. Ps.* 64, opływa). Płużenie, opływanie w dobrym bycie, *Rs.* благоденствованіе. Płużący *Ec.* благодовольный. Z daleka miłość płuży, powszednicie z blizka. *Pot. Jow.* 23. Płużył nad innych w łasce Władysława Sieciech, tak iż wszyſtko na nim polegało. *Krom.* 117. W towarzyſtwie ludzkim naywięcey płuży sprawiedliwość. *Petr. Pol.* 52, może, znaczy, waży, płaci, popłaca). - §. Stolica, ziemie, powiaty, wszyſtko równie swawolą płużyło. *Stas. Num.* 2, 122, swawolą pluszczało się, opływało). - §. Płużą tu ryby, pszczoły, płuży tu rybom, pszczołom. *Dudz.* 12, płaguie im, chowaią się dobrze, die Fiſche, Bienen kommen hier gut fort, ſchlagen gut an. - §. Płuży co komu, z służy mu, płaguie, zdrowo mu, użyteczno mu, es iſt ihm dienlich, erſprießlich, erſprießlich, heilſam, geſund. Płuży mi tu powietrze. *Cn. Th.* Fortuna pospolicie umyały nadyma, Komu płuży rzadko się w swey mierze utrzyma. *Groch. W.* 425. Dobrym zawsze szczęście, złym zaś nieszczęście płuży. *Bard. Boc.* 110. Widzimy tych, którym szczęście płuży, tłumem przyiaciół opisanych. *Pilch. Sen. liſt* 58. Widzę, nic ci moia nie płuży, Dobra rada. *Min. Ryt.* 1, 141. Przyydzie czas, że wyſtępek, lub mu dzisiay płuży, Karę swą odniesie. *Gaw. Siel.* 367. Przez Zbigniewa do takiey, iaka tym czasem Sieciechowi płuży, przyyść może godności. *Krom.* 118. Wiatry się odmieniły i Cypryyſkim płużyły okrętom. *Tr. Tel.* 57. Kocham, kto mię miłuie, kto mi sercem płuży. *Min. Ryt.* 2, 209, sprzyia). Bogu tylko służyć, inszym nie płużyć. *Glicz. Wych. E* 7. - §. Trzeba z pory korzyſtać, gdy płuży. *Min. Ryt.* 2, 153, gdy służy; łyka drzeć, kiedy się drą.

PŁUŻYCA, -y, ż., gatunek pługa z rękoieściami, ein Pflug mit Handhaben, mit Griffen, *aratrum auritum. Cn. Th.* 714. Nowa płużyca. *Teatr* 52, 64. PŁUŻYNA, -y, ż., nędzny pług, ein elender Pflug; *Slo.* pluźina *bura*, kozica. PŁUŻYSKO, -a, *n.*, szpetny pług, ein häßlicher Pflug. - §. 2) płużysko, drzewo, w którym się osadza pług. *Skrb.*, das Pfluggeſtelle.

PLWAC, *ob.* Pluć. PLWACZ, -a, *m.*, PLWACZEK, -czka, *m.*, *dem.*, co często pluie, *Sr.* 1. pljuvač; *Vd.* plunovec, pluvauz, slinovec; *Cro.* plyuvàvecz; *Ross.* слинтяй, слюняй, слюнтяжина; der Speier, Speicheler; cf. śliniak). Władysława od częſtego spluwania plwaczem przezwano. *Krom.* 211, *Biel. Hſt.* 357. - §. b) plwacz *cicada spumaria*, konik po drzewach ſkaczący; z tyłu nieiaką pianę wypuszczaiący. *Kluk Zw.* 3, 389, eine Art Heupferd. - §. c) Plwaczek, źmiia, *ptyas Plin. H. N.* 28, 6, *et* 31, 6, *aspis in oculos hominum venenum exspuens Cn. Th.*, eine Viper, die ihr Gift den Menſchen in die Augen ſpritzt. PLWACZKA, -i, ż., która pluie. *Tol. Saut.* 173, die Speierinn. - §. piasecznica od plwocin, der Spuckkaſten, *Bh.* pljvátko, pljvací trubička; *Rs.* плевательникъ. PLWOCINA, -y, ż., PLWOCINY *plur.*, ślina wypluniona, *Bh.* vypljvek, vychrkel; *Crn.* plunk; *Vd.* plunek, plunez, pluvotina, slina; *Bs.* pgljuvaka, pgljuvotina, bgljuvottina; *Sr.* 1. bluhvanki; *Cro.* plyuvotina, izplyuvek; *Sla.* pljúnka, rakotak; *Rg.* pgljuvottina, pgljuvaccja, zapgljúvka; *Ec.* плюновéніе; *Rs.* перхóтина, харкóтина, плевóкъ; ausgeworfner Speichel. *Perz. Cyr.* 1, 155. Znowu mu policzkami twarz ranią i siną Znowu wszeteczney gęby aromocą plwociną. *Pot. Zac.* 114, cf. blwociny.

PŁYN, -u, *m.*, cieklizna, ciekłość, rzecz płynna, mokra, etwas Flüſſiges, ein flüſſiger oder fließender Körper, Flüſſigkeit. O biegu i siłach płynów. *Hub. Mech.* 253. Funt płynów zowią szopą. *Kruml. Chy.* 63. Woda płynami pomaga do płodzenia wnętrznościom ziemi. *Przyb. Luz.* 177. Okropny ten przypadek wydziera im z oczu łez żałosnych płyny. *Przyb. Ab.* 186. Z rany bożka płyn nektarowy lał się. *Przyb. Milt.* 187. Anieł szybko pióry porze płyn sprężyły powietrza. *Przyb. Milt.* 150, Luftſtrohm, Luftfluß.

PŁYNĄĆ, płynęli, płynę *intrans. Idntl.*, *Bh.* plynauti, plauti, plauł, plowu, plowati; *Slo.* plugi; *Sr.* 2. pléſch, ja pléju; *Sr.* 1. plewam, plowam; *Crn.* plávam; *Vd.* plavati (cf. pławić); *Cro.* plavati, plávam, plovem; *Dl.* plivam; *Rg.* plitti, plivati, plovitti, plovatti, plutati, poplivati; *Sla.* plivati; *Bs.* plitati, plittati, ploviti, plinati; *Ross.* плыть, плыву, плавать, плавить, сплавить, cf. *Gr.* πλώειν; πλεειν, βλυειν, βλυω, *Lat.* fluo, *Ger.* fließen, Floß, *Hg.* folyok, *Hbr.* יבל jabbal, z *fluxus*). - Płynąć, cieknąć, ciec, lać się, rozpływać się, fließen, rinnen. Pod Warszawą Wisła płynie. *Tr. Interluit montes Nereus*, płynie, ciecze między góry. *Cn. Th.* Płynęły mu łzy z oczu. *Teatr* 5, 27. Płyńcie hoynym potokiem, płyńcie oczy moie, Wytaczaycie obfite łez rzęsiſtych zdroie. *Zab.* 1, 180 *Nar.* Płyńcie łzy moie obficiey. *Teatr* 13, 79. Z rany iego płyn nektarowy lał się taki prawie, Jaki z duchów niebieſkich płynąłby w rozkrwawie. *Przyb. Milt.* 187. Białe płynienie u niewiaſt, der weiße Fluß, co trypa u mężczyzn. *Krup.* 5, 48. Miesięczne płynienie niewiaſt. *Krup.* 2, 177, miesiączki, czasy, cf. pławy, upławy, der Monatfluß, das Monatliche. Płynienie wnętrzne po członkach, *fluxiones internae. Sleszk. Ped.* 419. Uzdrowienie krwią płynącey niewiaſty. *Sk. Dz.* 14, krwotok maiącey, die den

Blutgang hat. Krwi z nosa płynienie. *Krup.* 5, 159, das Nasenbluten. Płynienie oczu, płynące oczy, *ob. pod słowem* oko). Drzewo płynie żywicą, z puszcza drzewo żywicę. *Cn. Th.* 902. Kray mlekiem i miodem płynący. *Pam.* 85, 1, 753, opływaiący, überfließen von etwas. – §. *Similitud.* Czas płynie, upływa, uchodzi, die Zeit fließt dahin, verfließt. Zagadałem się z tobą, a czas płynie jak woda. *Teatr* 33 *d*, 19. Płynie młodość jak woda, chwiejemy się jak trzcina, wiek nasz jak paięczyna. *Pies. Kat.* 169. Płynie dzień za dniem, płynie i drugi jutro, co ieden dziś minie. *Tward. Misc.* 112, *truditur dies die. Hor.* 1, 295). Płyną lata. *Cn. Ad.* 120, czas prędko uchodzi). Jak są drogie zabawy, iak ślicznie czas płynie Tym duszom, które ściśle z sobą się złączyły. *Zab.* 14, 149. – *fig.* Włos iéy po ramionach płynął bursztynowy. *Tward. Pas.* 6, spływał, das Haar floß ihr von den Schultern herab. – §. Płyną mu słowa, *fluit oratio. Cn. Th.*, die Worte fließen ihm, strömen ihm aus dem Munde. O czym ieno chciał mówić, płynęła rzecz snadnie. *Groch. W.* 533. Gdy usta otwiera, niby miodociekiem słodkim płyną słowa. *Teatr* 45 *d*, 27 *Wyh.* S. Grzegorz płynącéy i słodkiey wymowy. *Achow. Roż.* 72. Jam to o tych sprawach troszeczkę szerzéy pisał, aby tym rzetelniey historya nasza płynęła, *quo planius decurrat. Krom.* 392. Tak płynie w mowie niezbrodzonéy Pindar uczony. *Lib. Hor.* 91. – §. Pan dobry, pieniądze płyną. *Teatr* 19 *c*, 68, sypie pieniędzmi, das Geld ſtrömt, er ſpart es nicht. Po ulicach nieustannie tłum ludzi płynie. *Pilch. Sen. task.* 22, sypie się, das Volk ſtrömt auf den Straßen. Niepewne są te bogactwa, które ludziom od szczęścia płyną. *Falib. G.* 3, obficie przybywaią, Reichthümer, die vom Glücke herſtrömen. Niewinny bywa ściśnion, a winnieyszy skacze, Owemu zewsząd płynie, a ów w nędzy płacze. *Rey Wiz.* 127 *b*, zewsząd mu przypływa, przybywa, es ſtrömt ihm von allen Orten zu. – §. płynie mi co, z idzie, udaie się, zdarza się, es geht von Statten. Każda mi práca móy drogi Karynie, Dla ciebie, z tobą miłościeńko płynie. *Past. I.* 258, smarowanie idzie). W rzeczach szczęśliwych, które po naszéy woli płyną, mamy się bardzo pychy strzedz. *Kosz. Cic.* 56. Cóż tam słychać Elwiro, iak nam rzeczy płyną? Coć rzekł ociec, i z iaką powracasz nowiną? *Morszt.* 106. – §. Gdybym chciał, płynąłbym iak woda po Senatorskich pokoiach. *Teatr* 15 *c*, 20, płużyłbym, dokazywałbym, byłbym wziętym, ich würde dort ſehr lieb und angenehm ſeyn, man würde ſich um mich reißen. – §. Płynie co z czego, z *fig.* wypływa, wypada, wywięzuie się, wnosi się, daraus fließt, folgt, ergiebt ſich. Z tego wszystkiego takie zamknienie płynie. *Salin.* 2, 316, *ib.* 4, 395, *ib.* 4, 348, *ib.* 4, 507. – §. b) płynąć po wodzie, pływać, ſchwimmen. Płynę *eſt cum motu*; pływam *etiam sine motu*, ut ździebłko w szklenicy pływa. *Cn. Th.* 716. Wszak i ryby nie płyną przeciw bystréy wodzie. *Arg.* 392. – §. płynąć wodą, na statku, w okręcie, iechać po wodzie, pływać, *Vd.* ladjati, brodariti, *ob.* żeglować, zu Waſſer gehen, eine Waſſerfahrt machen, ſchiffen. Nazaczyli sobie dzień, płynąć wodą za milę od miasta do jednego klasztoru. *Lub. Roz.* 325. Kiedyśmy wsiedli na łodkę, trzeba iuż daléy płynąć. *Teatr* 17, 9. Przypowieść ona dawno słynie, Kto nie umie pacierza, niech na morzu płynie. *Pasak. Dz.* 37, cf. do boga, gdy trwoga). My w tym okręcie, gdzie śmierć kieruie, płyniem ieden za drugim. *Cor. Dw.* 75. PŁYNNOŚĆ, – ści, ż., ciekłość, ciecza, płyn, *Bh.* płynoſt; *Vd.* tekozhnoſt, tekhezhnoſt, vlashnoſt, *Rs.* жидкость; die Flüſſigkeit, das Flüſſige. *Liquor* ciekłość, płynność. *Perz. Cyr.* 158. – §. płynność słów, wymowy, *ob.* Miodopłynność. PŁYNNY, – a, – e, PŁYNNIE *adv.*, płynący, ciekący, fließend, flüſſig; *Bh.* tekutý; *Vd.* tezhezhen, tekozh, vlashen; *Sla.* tekuch; *Ec.* теченый; *Rs.* жидкій. Ciało płynne, którego cząstki tak się słabo między sobą trzymaią, iż naymnieyszéy sile łatwo ustępuią. *Sniad. Jeo.* 38. Płynnym uczynić, roztopić, rozpuścić, *Rs.* жидить, жижу. Płynnym się stać жидѣть. Ciało ludzkie składa się z części twardych i płynnych. *Wych. An.* 12. Płynne części ciała, iak krew etc. *Perz. Cyr.* 1, 13. – §. *tr.* płynna wymowa, *ob.* miodopłynna. PŁYNOMIAR, – u, *m.*, *pese-liqueurs*, narzędzie do oznaczenia ciężkości gatunkowéy płynów. *Mag. Mſk.*

1) *PŁYT, – u, *m.*, PŁYTY *plur.*, źle za płty, trafta. *Dudz.*, ein Floß; *Rs.* плотъ. Na tym iezierze nie chodzą łodzie, ni płyty. *Pot. Sył.* 91.

2) PŁYT, – u, *m.*, (*Suec.* plit szpada; *Lat. med.* fletho, z grot, płoszczyk, *Ger. vulg.* Fliete, kopiia), żołtrze płaskie cienkie, eine dünne flache Schärfe, eine dünne ſcharfe Fläche oder Schneide. Stal nie spocznie, głębiéy się bystrym płytem wrzyna. *Przyb. Milt.* 186. Siekiery nasze, topory i płyty. *Chrośc. Luk.* 297, *Zab.* 9, 214; *Ross.* плита, плитка fliza; *Bs.* plitiça, adilla plitka; *Cro.* pliticza, zdelicza plitva *patella*, *It.* pjatto. Ten kamień łamie się dużemi płytami. *Torz.* 201, cf; plat. PŁYTA, – y, ż., w piecu ludwisarskim wnętrzna objętość piera, w któréy śpiż roztapia się. *Jak. Art.* 3, 308, der innere Raum des Gießofens, wo die Glockenſpeiſe in Fluß gebracht wird. PŁYTCZYZNA, – y, ż., miela, mielizna, *Bs.* plitko, gaziscte; die Untiefe, Seichtigkeit. W płytczyznie ryby łacnieysze mogą mieć pożywienie z roślin. *Aluk Zw.* 3, 199. PŁYTEK, – tku, *m.*, plet, drzewo składaiące traftę. *Tr.*, ein Flößbaum. – §. b) *Botan.* Płytek *Jenardia*, rośnie u nas w rzékach. *Aluk Dyk.* 2, 61, eine Pflanze. PŁYTKAWY, – a, – e, cienkopłaskawy, etwas flach und fein. Naczynie płytkawe miedziane albo drewniane do chłodzenia ługu salitrzanego. *Jak. Art.* 1, 53. PŁYTKI, – a, – ie, Płytszy *compar.*; PŁYTKO *adv.*, Płyciéy *compar.*, cienkopłaski, *Cro.* plitev, plitek, fein und flach, ganz flach. Siedzisty Mars stalą tnie, co potknie, płytką. *Zab.* 6, 146 *Min.* Na kogo płytkiéy dobywacie broni? *Hor.* 2, 335. Żartko z płytkiey cięciwy strzałę wypuścił. *Kras. Oſſ. II* 2 *b.* – §. płytki, niegłęboki, mialki, *pr. et fig.*, nicht tief, ſeicht; *Crn.* plitve; *Vd.* plitel, neglobok, gasliu; *Ross.* мѣлкій, мѣлокъ. Płyciéy leżą nasiona, gdy się na posianéy roli tylko zabronuią; głębiéy, gdy się zaorzą. *Kluk Rosl.* 3, 197. Mruczenie płytkich strumyków. *Stas. Num.* 2, 84. Płytkomyślna niewiadomość. *Zab.* 11, 369, mialka, płocha. PŁYTKOŚĆ, – ści, ż., cienka płaskość, niegruboość, niegłębokość, mialkość, *Crn.* plitvoſt; *Vd.* plitloſt, plitvoſt, plitluſt, neglobokuſt; *Rs.* мѣлкость, мѣлкота, мѣлкосамость; feine Fläche, ohne Dicke oder Tiefe; Seicht-

heit, Untiefe. Płytkość miecza. Płytkość wody. – §. *alias* Rzuca się w głębią rzéki, i mimo iéy płytkości, na drugim brzegu ława, *rapiditè. Stas. Num.* 236, mimo iéy bystrości, gwałtowności płynienia, obgleich der Strom reißend war. PŁYTNICE *plur.*, w górnictwie, ławy czyli deski do pływania na nich po wodach podziemnych, im Bergwerke, Schwimmbänke, worauf man unter der Erde bey den Stollen herum schwimmt. *Tr.* PŁYTWA, *ob.* Iletwa. °PŁYW, –u, *m.*, pływanie, das Schwimmen; *Cro.* plavanye; *Rg.* plivanje, ploov, plovstvo, (*Rs.* пловъ, a czoln, bat). Gęś okiem weyrzy, a drugim na pływ się odsunie. *Biel. Mysl. E 4 b.*

PŁYWAĆ, –ał, –a, *intr. contin.*, (*dyalelty obacz pod płynąć*); pływać po wierzchu wody, niegrzić się, nie tonąć, (*cum et sine motu*; płynąć *vero est cum motu Cn. Th.*), schwimmen, nicht untergehen. Sitowie pływa, heban nie pływa. *Cn. Th.* Zdziebko w sklenicy pływa. *ib.* Pływaiący *Sr.* 1. plévaczné; *Crn.* plavudn; *Bs.* plitav, koji plitta svirih vode, plovucch). Czarownice pławiono; prawdziwe czarownice po wierzchu miały pływać, i żadną miarą nie utonąć. *Mon.* 64, 266. Młyny pływaiące. *Os. Fiz.* 342, Schiffsmühlen. Pływać po wodzie i tu i tam, hin und her schwimmen. Kyby samym tylko pływaniem przenoszą się z miéysca na miéysce. *Zool.* 61. Co się rodzi i pływa po wodzie, bądź zwierzę, bądź nie zwierzę, ruch wodny, *ob.* Pław. Głupstwo przeciwko wodzie pływać. *Falib. F.*, *Gwag.* 243, *Pol. Arg.* 554. Mistrz Juflantski, widząc, iż trudno przeciw wodzie pływać, pod obronę Zygmuntowi Augustowi się poddał. *Gwag.* 108. Pływał on kiedyś także na téy łodzi. *Zab.* 7, 207, w teyże szkole ćwiczony). – *fig. transl.* Wdzięczny pływa rumieniec w śniegu białéy twarzy *Ustr. Tr.* 114. Na iego szyszaku pyszna pływa kita. *Dmoch. Jl.* 104, przegina się, rucha się). Suknia na nim, iak na kołku wisi, golenie po cholewach pływaią. *Zab.* 13, 68, kołyszą się). Piękny Likas, którego pływaiące włosy żołte były, iak zboża doyrzałego kłosy. *Chodk. Gesn.* 22, spadaiące na różne strony). – §. Pływać w czym, z opływać, in etwas schwimmen, von etwas überfließen. Oczy mu we łzach pływaią. *Teatr* 49, 73. Słówka iey pełne słodkości, a serce pływa w gorzkości. *Lib. Sen.* 22. Polacy, naród w szlacheckich wolnościach okwicie pływaiący; ale mu trzeba ostróżnie żeglować, byśmy w niéy nie utonęli. *Stryik.* 341. Byłem iak w zachwyceniu, pływałem w ukontentowaniu. *Teatr* 56 *c*, 8. Pływa sobie w rozkoszach, iak pączek w maśle. *Teatr* 52 *d*, 76. Przestań złego, czyń dobrze, a będzie pływała w dobrach dusza twoia. *Kanc. Gd.* 329. – §. *transl. fig.*, ten człek pływa, pływa, z kłamie, iże bardzo. *Tr.*, er lügt. Szalbierz, który po suchych mieyscach pływał, po wodach suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. PŁYWACZ, –a, *m.*, *Bh.* plować; *Sr.* 1. plévar; *Vd.* plavauz, plavar; *Bosn.* plivač; *Rog.* plivalaz; *Cro.* plovècz; *Dal.* plivaca); pływaiący na wodzie, który po wodzie ruszaiąc sobą pływać umie, der Schwimmer. Naylepszy pływacz nayrychléy utonie. *Pot. Zac.* 26. Sławny pływacz w lada rzéce utonie, a sławne rycerze w lada karczmie zabiią. *Rys. Ad.* 81, *Pot. Jow.* 64. Pływaczom na głębinie kurcz bardzo iest niebezpiecznym. *Haur Sk.* 392. – *transl.* pływacz, pies pod rusznicę. *Tr.*, legas, piwey,

ein Wasserhund. – §. Ci, którzy na ieden rok po 1000 korcy pola wysiewaią, to to są istni pływacze, nie godni tylko powszechnego wyśmiania. *Mon.* 71, 294, Igarze, Aufschneider, Windmacher. – §. b) *hist. natur.* pływacz *falco lanarius*, der Schwimmer, Schwirrl, ein Falk, gatunek sokoła, lataiąc niby pływa na powietrzu. *Kluk Zw.* 2, 206. – §. Pływacz *Dytiscus*, chrząszczyk wodny, znayduiący się w strumykach. *Zool.* 170, eine Art Wasserkäfer. – §. *Botan.* Pływacz *utriculoria*, rodzay rośliny, na miéyscach wodnistych; w czasie kwitnienia podnosi się nad wodę, potym się znowu nurza. *Kluk Dyk.* 3, 143, ein Pflanzengeschlecht, Wasserschlauch. PŁYWACZKA, –i, ż., pławaczka, pławiczka, która pływa, pływać umie, *Ec.* плавамелъница, die Schwimmerinn. *Wlod.* Niektórzy z nich ledwie się nie ochyną, Za tak pięknemi w nurty pływaczkami. *Jabl. Euk f 5*, za Syrenami). – §. b) pływaczka, pławaczka dziecinna, pławki dziecinne, narzędzie z sitowia, z kory drzewa, na którym się uczą pływać. *Wlod.*, *Cn. Th.*, ein Schwimmfloß, Schwimmgürtel, worauf man schwimmen lernt. – §. c) pływaczka, *actio*, pływanie, das Schwimmen. W pływaczce zmordowany. *Chrośc. Ow.* 294. – §. d) pływaczka, mieysce pływania, pławienia, kąpania, die Schwemme; *Boh.* pławnice. Puścić konie w pływaczkę. *Dudz.* 51. PŁYWNY, –a, –e, do pływania służący, *Sr.* 1. plévatski; *Rs.* плавамелънный; Schwimm... Jeden z znaków rzędu gęsiego są nogi łopiatte pływne. *Zool.* 252, cf. wiosłaty, łopatonogi.

Pochodz. słów *Płynąć*, *Pływać* vide sub *Pław.*

P N.

PNĘ, pnieć, *ob.* Piąć.

PNIAK, –a, *m.*, PNIACZEK, –czka, *m.*, pień, *Bh.* pěň, kmen, pareg, słon, słonek, słoneczek; *Sr.* 1. penk, penčk, ston; *Crn.* pajn; *Vd.* shtor, plok, brune, (*Vd.* penj, z ul), shtorezh, penjshek; *Rg.* kreeb; *Rs.* пень, пенёкъ, отрубокъ, отрубочекъ; część drzewka abo chrostu przy korzeniu (cf. odziemek), der Stamm, das Stammende, der dicke Stock eines Strauchs. Pniak chrostu rosnącego, pień w drzewie; łodyga abo głąb w ziołach. *Cn. Th.* Aby nie rosochato, ale gładkim pniakiem rosły płonki. *Cn. Th.* Pniaczek, pniak, w który szczepią płonki, latorośle. *ib.* – §. pniak, z kloc, ein abgehauener Klotz. Skazany na śmierć, głowę iuż na pniaku kładzie. *Przyb. Lux.* 80. – *fig.* Czytam mu frazki i żarty, A on iako pniak, ani się rozśmieie. *Pot.* towne dzieie, Siedzi iako pniak, ani się rozśmieie. *Pot. Jow.* 2, 28, nieczuły kamień). – §. b) *Anatom.* Ciało człowiecze dzieli się na pień *alias* pniak, i na członki. *Kirch. An.* 1, *Krup.* 3, 64, tułów, der Rumpf. PNIAKOWATY, –a, –e, –o *adv.*, wiele pniaków maiący, vielstämmig, staudig, aus vielen kleinen Stämmen bestehend. PNIAKOWY, –a, –e, pniowy, od pniaka, Stamm..., *Bh.* pařezný. PNIEWIE, –ia, *n.*, pniaczki, krzewie, chróst, chrościna, Gesträuch. Wilk, gdy zrzobka zobaczy, czołga się na brzuchu, kryie się za pniewie, za pagórki, za drzewa. *Klon. Wor.* 5. Chciał się z pniewia dobywać zawodzi, *truncis auellere corpora tentat.* *Zebr. Ow.* 38. PNIEWISTY, –a, –e, –o *adv.*, krzewisty, strauchig. Wrzucili im na drogę co kamieniste

pniewiſtego i korzeniſtego, iżby przez to idąc pilnie patrzali, gdzie nogę ſtawić, *Gor. Sen.* 356. PNIEYNIA *herb*, dwie łapy niedźwiedzie trzymaią iabłko, przez ktore od spodu ſtrzała przeszyta; w hełmie pióro sępie albo orle ſtrzałą przeszyte. *Aurop.* 3, 39, ein Wappen. PNIOWSZCZYZNA, -y, ż., co w lesie od pniaków płacą, Anwiſegeld, Stammgeld in den Wäldern. *Tr.* PNIOWY, -a, -e, od pniów, pniakowy, Stamm-. *Cn. Th.*

P O.

PO, *Bh. et Slo.* po; *Crn.* po; *Vd.* po, sa, potle; *Cro.* pó; *Bs.* pó, pos'je; *Sla.* po, posli; *Rg.* po; *Sr.* 1. po; *Sr.* 2. po, pow; *Rs.* no, спустя, cf. *Lat.* post, postea, *Ital.* dopo, *Ger.* be-, *Gr.* ἐπι, ἐφ-; *Hbr.* פי pi, *e secundum, iuxta*); *praepositio regens Localem, vel Accusatiuum Subſtantiuorum; Datiuum Adiectiuorum, (rariſſime Datiuum Subſtantiuorum)*, auf, in, über, nach, an, bey, von ꝛc. Przyimek *po*, gdy znaczy ważność abo zwyczay, rządzi przypadkiem trzecim (*Datiu.*), n. p. po złotemu, po tymfowi, po dawnemu, po naszemu; przez wyrzutnią, (*contract.*), mówimy: po Polſku, po Francuzku etc. W tymże samym znaczeniu kładzie się z przypadkiem siodmym (*Local.*), n. p. po talarze bitym, po Łacinie. Rządzi przypadkiem czwartym (*Accusat.*), gdy wyſtawia rzecz w ſtanie biernym (*paſſive*), n. p. przysłano po mnie; rządzi przypadki m siodmym (*Local.*), gdy znaczy następſtwo lub co podobnego, n. p. po oycu, po mieczu, po kądzieli. *Kpcz. Gr.* 3, 56. I) PO *cum Locali Nominis, praepos. indicans locum, quo vel super quem quid versatur, voluitur*, an, in, auf. Po prawéy ręce mu ſtał. *Warg Ratz.* 172. Niech się łżą ci dway sypowie moi ieden po prawicy twoiéy, a drugi po lewicy. *IV. Math.* 20, 21. Po wierzchu, s na wie zchu, *ſuperne. Cn. Th.*, *ob.* powierzchownie). Szańców nie rzucono, iak po ſtolicy Turczyn posłał do nich *Birk. Zg* 29, cf. iak po myśle, *oppos.* iak po grudzie). Po ziemi się co wlecze. *Cn Th.*, auf der Erde. Po gaiu chodził. *Otw. Ow.* 103. Po dachu łazić. *Cn. Th.* Po brzegu, s *ob.* pobrzeżny, pobrzeże; po boku, *ob.* poboczny). Abyśmy dziatki pożywili, gardlować po ziemi, po morzu nie lituiemy. *Herbſt. Nauk D* 8. Po mieście chodzić, *ciuitatis plateas vel domos omnes aut plures obire. Cn. Th.* 1216, *ob.* miasto). *Ergo pó exprimit continuationem commutatorum locorum*, po kościołach biega, s iednego do drugiego, er läuft in die Kirchen herum, s aus einer in die andre. Po bankietach, po biesiadach chodzi. *Cn. Th.*, z iednéy biesiady na drugą, er geht Gastmählern nach. Szukała go po rozmaitych miastach, po wsiach, po dolinach, po polach i równinach. *P. Kch. Orl.* 1, 178, in verſchiednen Städten, Dörfern Thälern, auf den Feldern, in den Triften. Do trzech set koźc ołów po różnych mieyscach zmurowała. *Groch. W.* 188, an verſchiednen Orten. Moia myśl dawno się iuż po polnikach błąka. *Teatr* 42 *D*, meine Gedanken irren ſchon lange auf den Schüſſeln herum, zwiſchen den Schüſſeln. Po panach król rozkaz ten rozesłał. *Cn. Th.*, s obesłał panow tym rozkazem). – §. *Directionem inſequendi*, nach, auf, an. Po nim, s ścigay go, ścigaymy, ścigali. *Cn. Th.* ihm nach! ſetzt ihm nach! Spuszcza się wciąż po linie. *Teatr* 55 *c*, 37, am Seile herab. Po nici kłębka

dóydziesz. *Cn. Ad.* 894. Po wodzie, po rzéce iechać, s nie wzdłodę, dem Strome nach, mit dem Strome. Po wietrze, po wodzie miło iechać i sporo. *Cn. Ad.* 1305, za szczęściem, za powodem). Po potrzebie iechać. *Cn. Th.*, za interessem, in Geſchäften, den Geſchäften nachreiſen. Z natchnienia ducha Ś. do kościoła przyszedł, znać że nie po próżnéy rzeczy. *Biał. Poſt.* 264, nie z próżności, nieprożno, niedarmo, nicht umſonſt, nicht ohne nichtige Urſache. Po dobréy woli, s z dobréy woli, dobrowolnie, aus freyem Willen, freywillig, gutwillig. Jeśli po dobréy woli nie póydziem, musiemy. *Groch. W.* 549. Po gębie dadź komu, po grabiecie, po łbu. *Cn. Th.*, auf das Maul, auf den Rücken. – Po oku patrzeć, n. p. Po oku abo kącikami patrzeć na kogo. *Eraz. Eiij.*, cf. zezem, bokiem). Trochę go iuż poznawa, i z boku Towarzyszowi swemu ſkazuie po oku. *Uſtrz. Tr.* 141, *ob.* Oko. – Po słońcu iechać, s w tył maiąc słońce. *Cn. Th.* 720, *Dudz.* 51, mit der Sonne reiſen, die Sonne im Rücken habend. Po gwiazdach iechali, *aſtrorum ductu. Cn. Th.*, den Sternen nach, ſich nach den Sternen richten; – *aliter* po gwiazdach, po poświecie, po księżycu, *beneficio luminis. Cn. Th.*, przy oświecie gwiazd i t. d., beym Scheine der Sterne, des Mondes, beym Sternenlicht, Mondlicht. Bił się z Krzyżakami w nocy po księżycu. *Biel.* 281. Panna ta łubi po miesiącu chodzić. *Teatr* 24, 110 *Czartor.*, gdy abo gdzie księżyc świeci, im Mondſcheine. Cóż to iest za przyczyna, dla któréy błąkasz się po nocy? *Teatr* 39, 293, bey Nacht. Ma ochotę po nocy włóczyć się. *ib.* 30 *b*, 112. Wilk ci i złodziéy po nocy wędruie, A trzeci błazen, co ich naśladuie. *Bratk. L* 4. Po chłodzie poiedziemy. *Cn. Th.*, im Kühlen, *respectu vel loci, vel temporis*). – §. *Ordinem, quo quid inſequitur, conſequitur*; nach. Po bogu, po oycu, piérwszy móy opatrzyciel. *Cn. Th.* Piérwszy po królu, *ſecundus a rege. Cn. Th.* 692. Po sobie mówili, czytali, ieden po drugim. *Cn. Th.*, nach einander. Po oycu, stryiu, bracie, w żałobie chodzić. *Cn. Th.*, nach dem Vater ꝛc in der Trauer gehen. Po oycu, stryiu powinowaty, s ze strony oycowskiéy, von väterlicher Seite. Po kądzieli, po mieczu, *ob.* kądziel. Po żonie wziął kilkanaście tysięcy. *Cn. Th.*, z żoną, mit der Frau hat er ſo viel bekommen. Chciała za niego wydać córkę swoią, i dawała iuż po niéy dwa tysiące złotych. *Teatr* 25, 75. Na państwo nie po krwi, ale po cnocie wdapił. *Sk. Dz.* 335. – §. 2) Po *finale temporis finiti, praeteriti; actionis finitae* (*cum Locali*), nach, vorbey, aus, auf. Piérwéy była po woynie, niżli się zaczęła. *Groch. W.* 537, der Krieg war ſchon aus, aber zu Ende, ehe er noch recht angefangen hatte. Po mśy śmierci niech będzie iak chce; Nic do nas, co będzie po nas. *Cn. Al.* 889. Po kąpielach przeleżeć się trzeba. *Krup.* 5, 221, nach dem Bade. Ta dziewczyna iuż iest po ślubie. *Teatr* 30 *b*, 124, iuż zaślubiona, ihre Verlobung iſt ſchon vorbey, ſie iſt ſchon verlobt. Po nieszczęściu, godzi się szczęścia spróbować. *Cn. Al.* 834, auf Unglück, nach Unglück. Po objedzie łyżka. *Cn. Al.* 836, po czasie, po harapie, za późno, (*oppos.* za wczasu, w czas), zu ſpät, wenn ſchon vorbey iſt. Po czasie woyſką zbieramy, po czasie woiniemy, w ten czas, gdy okazya minie na nieprzyiaciela. *Opal. sat.* 190. W ten czas wierzymy, kiedy iuż po

szkodzie. *Nar. Dz.* 3, 208, cf. po szkodzie mądry). Już po naszym szczęściu. *Stas. Num.* 2, 62, już się skończyło, es iſt aus, es iſt vorbey mit unſerm Glücke, es hat ein Ende. Nie wspominay tey sromoty, niech już będzie po niey. *P. Ach. Jer.* 412, niech będzie zapomniona). Już po nim, = przepadł na wieki, zgubiony, es iſt aus mit ihm, er iſt verloren, er iſt hin. Jeśli wejdzie w społeczność z facyenderzami, już po nim. *Teatr* 19 *b*, 36. Zginęliśmy, już po nas. *Teatr* 53 *d*, 19, *fuimus*). Już po mnie, co teraz poczną nieszczęśliwy! *Teatr* 1 *b*, 114. Jeśli dawne czasy nie wrócą się przecię, Niedługo będzie już po świecie. *Teatr* 43 *c*, 4. Cieszą się z nowiny, że już po skąpym i okrutnym królu. *Jabl. Tel.* 106, że go już niemasz, że już nie żyie). Nic się nie rusza, ach już po nim, już nie żyie *Teatr* 37, 16, *Vd.* je vm. – Po tym, = potym, w przyszły czas, na przyszłość, zukünftig, hernach, darauf. Zbytnie nie pytay co będzie potym; Żeś dziś zdrow zyfk ieſt, miey dosyć o tym. *Petr. Hor. B.* 3 *b*. Co za sława brzmieć o nas będzie potym? *Groch. W.* 563. – Na potym, = na potym, na przyszłość, in Zukunft, für die Zukunft. Krol dla na potym lepszey obrony, nym złożył. *Biel.* 533. – §. 3) *Usus, utilitatis, neceſſitatis, valoris (cum Locali)*, zu etwas (gut), wozu. Djaboł po łyżce, kiedy niemasz co ieść. *Dzwonk. Stat. A* 3, djabła warta, ſie iſt den T... werth. Nie po nim, nic wart, nikczemny, niepożyteczny. *Cn. Ad.* 551, *Rs.* негодяшься, ohne Werth, zu nichts. Nic po tym, nic do rzeczy, ſtlecht, nicht gut, untauglich, zu nichts. Nic po tych zbytnich potrawach, nic po tym śrebrze na służbie, i obiciu złotym. *Hor.* 1, 176 *J. Ach.* Co po tych skargach próżnych, ieśli na wyſłępy Przez szpary, iako mówią, patrza urząd tępy? *Hor.* 2, 152. Djabli po rozumie, Gdy sobą rządzić się nie umie. *Teatr* 43 *c*, 133 *Wyb.* Weź mię z sobą na woynę, cóż po mnie w pokoiu? *Bard. Łuk.* 26. Nic tu było po tobie. *Cn. Ad.* 551, niepotrzebnyś tu, du biſt hier überflüſſig, unnöthig. – Cóż w dzień po świecy? *Sk. Zyw.* 2, 41. Jeśliż sprawiedliwość każdy czynić sobie sam zechce, tedy powiedziałbym, że nic w Polszcze po prawie, nic po urzędnikach, nic po trybunałach, i po wszyſtkich seymikach. *Star. Vot. E.* 4. – *cum Dativo subjecti*, co mi po tym, = na co mi się zda, co mi to nada, was beſuche ich daß, was habe ich davon, was nützt mirs? Co mu było po tak szerokim państwie, co po tak wielu sługach, co po tak gorącey przyiaźni Rzymſkiey! *Warg. Wał.* 341, co miał z tego, iaką z tego odniósł korzyść, co mu to pomogło, na co mu służyło, na co się przydało, zdało). Wyydzie mu ta zbrodnia na dobre; coby nam już było po prawach, co po sądzie, co po zwierzchności? *Gor. Dz.* 82. Co mu było po sługach? gdy sam niewolnikiem został. *Sk. Zyw.* 1, 431. Co mi po gdy sam niewolnikiem został. *Sk. Zyw.* 1, 431. Co mi po mędrcu, co sam żyie sobie? *Zab.* 15, 37. Co mi po dobrym mieniu? gdy użyć nie mogę, Co po wszyſtkim? gdy słabość wzniecа śmierci trwogę! *Kras. N.* 17. Jawnie to na męża powiadała, iż mu było nic po żenie. *Biel.* 157, że mu żony nie trzeba). Cóż mi po tym nazywać ią żoną, Gdy na nię tylko patrzeć pozwolono? *Karp.* 1, 139. Nic zdrowym po doktorze, i doktorowi po zdrowym. *Dwor. C* 2. Twoia rzecz w domu siedzieć, cóż było po tak dalekiey drodze? *Sk. Zyw.* 2, 41. – §. 4) *Qualitatis, relationis*, po, = według, nach; nie, *cum Localis subſtant.* Za Ludwika wszyſtko po swéy woli chcieli mieć Węgrowie, a nie według obyczaiów naszéy ziemi. *Biel.* 205. Po cudzéy woli chodzić, skakać. *Cn. Th.* Po woli, *ob.* powoli, pomału. – Pisma te, które chcesz iawnie czytać przed ludem, nie po iego głowie, czyli rzeczy przeciwne są iego obyczaiom. *Pilch. Sen. liſt* 43. Mówiąc po zmieniu. *Teatr* 11 *b*, 26, zumiennie). Przepraszam, wszyſtko po szczerości mówiłem. *Teatr* 3, 58. Po rozumie, *ratione usus fuit. Cn. Th.* A to sprawa po djable. *Teatr* 31 *c*, 78, djabelſka sprawa). W tym przeklętym mieyscu, wszyſtko idzie po djable. *Teatr* 11 *b*, 24. Oho! już po djable sprawa. *ib.* 22 *b*, 56. Witanie iakie takie, ale żegnanie po djable przyszło. *Glicz. Wych. II.* 8. Maią go za sprawiedliwego sędziego, a bywa przecię po kacie często. *Star. Dw.* 50. Po djabłu go chwaliss, po djabłuś uczynił. *Cn. Th.* Odyniec rozdrażniony, nie po mieyscu ręką strzelecką trafiony. *Pot. Arg.* 481. Po prożnicy, *ob.* Próżno. – §. *Qualitatis, cum Dativo Neutr. Singul. Adiectiuorum, (et quidem contracto, excipias* po staremu *Cn. Ad.* 905, *quod controhi non potuit*; po piianemu. *Teatr* 19 *c*, 67, *et* po piianu. *Mon.* 6 *c*, 687, *respondet adverbio*; n. p. Po obywatelſku, = obywatelſkie, według zwyczaiu obywatelów kraiu iakiego. *Cn. Th.*, auf, nach Art, auf eine gewiſſe Art. Powieda po prostu a szczérze. *Teatr* 12, 148, prosto, prostym sposobem, gerade heraus. Prawda nayrychley po prostu się zrozumie. *Rzecz. Zł. A* 2. Zemną po prostu szczerze, ale nie po modnemu postępować należy. *Teatr* 16 *b*, 108. Choć żyie modnie, iednak kocha po staroświecku. *Teatr* 29, 92. Po grubiańsku zemną się obchodził. *Teatr* 12, 18, auf eine grobe Art, grob. Xiądz głośno paciérz mówi, a drudzy po cichu za nim. *Star. Dw.* 59. Po cichusieńsku. *ib.* 47. Po moyſku, po twoyſku, po naszemu, *vide suis in locis.* – Po gotowiu, *ob.* Pogotowiu. Po pańsku. Kazano im po Aryańsku wierzyć. *Sk. Zyw.* 2, 87, według Aryana). – *Praemiſſum po nominibus gentilitiis, et morem et linguam gentis indicat:* Przyszedł tu ieden po Polſku w kontuszu. *Teatr* 29, 25, in Polniſcher Kleidung. Dziś u nas bardzo wiele stroiów, to po Włoſku, to po Hiszpańsku, po Brunświecku, po Ussku, po Kozacku, po Tatarſku, po Tureckn. *Gor. Dw.* 112, vielerley Kleidertrachten, Wälſch, Spaniſch ic. U nas teraz wszyſtko po Paryzku. *Mon.* 64, 208, Pariſiſch, in Pariſer Geſchmack. Wszyſtko teraz u nas po modnemu, modiſch, po Francuzku, po Niemiecku, djabli wiedzą po iakiemu. *Kras. Dod.* 263. Djabeł Ewę po Włoſku zwodził, Ewa Adama po Czeſku, Bóg ich po Niemiecku gromił, anioł zaś po Węgierſku z raiu wypędził. *Rys. Ad.* 12, auf gut Wälſch, auf gut Böhmiſch, auf gut Deutſch, auf gut Ungeriſch. *Quoad linguam*, Mówię ci to po Polſku, rozumiesz mię! *Teatr* 15, 86, Polniſch, auf Polniſch, in Polniſcher Sprache. Mów z nami Aramſkie, a nie mow z nami Judayſkie. *Bud. Jes.* 36, 11, „*not.* po Aramſku, po żydowſku". Pięknie po Francuzku pisze. Napis po Angielſku. *Exceptionem declinationis facit hoc unum*: po Łacinie; (*nequaquam* po Łacińsku), lateiniſch, auf Lateiniſch. Raz po Łacinie, drugi

drugi raz po Grecku chrześcianom nauki dawał. *Sk. Zyw.* 2, 40. – §. Po temu, *adaequationis*, gemäß, gleich, proportionirt zu etwas. Glupi iest, kto wysoko siedzi, a głowy po temu nie ma. *Sk. Kaz.* 692. Ma siły po temu, żeby mu się mógł oprzeć. *Nar. Hist.* 2, 409, zdoływa, wydoływa temu; iest mu z to, cf. z to). Chciałeś bydź wielkim, ale nie miałeś po temu rozumu. *Niemc. Bibl. Tar.* 14. Im nie po temu, bohaterom sprostać. *Zab.* 13, 136. Chociaż mieysce miał nie po temu, męstwem iednakoż zwycięstwa dopiął. *Pilch. Sall.* 212, niedogodne). Miałem czas przyiłoyny i pogodny do bitwy, miałem mieysce po temu, żadnéyem zeczy nie opuścił potrzebnéy. *Baz. Sk.* 573. Wiślica miasto było kiedyś bardzo obronne, iakoż ma mieysce po temu. *Biel.* 85. U nas wszystko po temu, wiek w samym kwiecie, serce nieustraszone. *Pilch. Sall.* Czas po temu. *Zegl. Ad.* 49, pora, pogoda. – §. 5. *Inclinationis, fauoris, cum Locali Substant.*; po kim, za kim, z iego strony, iego stronę trzymaiąc, iemu sprzyiaiąc, po iego plecach, für jemand, für seine Parthey, auf seiner Seite, ihn begünstigend. (cf. *Ec.* nocóbemno posiłek, pomoc). Łotrostwo orężem wsparte, zawsze prawo ma po sobie. *Nar. Dz.* 2, 197. Kto ma złoto, ma prawo po sobie. *Rys. Ad.* 30. Nie maiąc po sobie pisma S., uciekł się do téy obrony. *Baz. Sk.* 390. Korybut w Czechach miał wielu ludzi po sobie, i Praga była po nim. *Biel.* 282. Większa część senatorów, po Henryku była. *Biel.* 129. Urzędnicy byli po żydach, tak iż kiedy żyd co uczynił, dano mu pokóy. *Biel.* 247. Przeciw mnie kazanieś uczynił; on odpowie: i owszem po tobiem ie uczynił cesarzu. *Sk. Zyw.* 2, 401. Rzekłszy po wilku, czemuż po baranie nie rzec? *Pot. Poc.* 100. Nie mieli w tym szczęścia i boga po sobie. *Papr. Ryc.* 123. Bezpieczen żyie mimo wszelkiey trwogi, Gdy kto łaskawe ma po sobie bogi. *Hor.* 2, 14. Mniey trzymay o sobie, gdy szczęście po tobie. *Rys. Ad.* 41. Okręt czeka, wiatr po nas, wsiadać możemy. *Pot. Arg.* 217. Konstantyn prawa po wierze Katolickiey wydawał. *Sk. Dz.* 187. Wszystkie okoliczności po nich były. *Kłok. Turk.* 28. Buyniovszych traw w żadnym położeniu nie znaydziesz, Chłod ktemu po pasterzach prawie, *aptam pastoribus umbram. Zebr. Ow* 23. Po drodze mi, z nie z drogi *Cn. Th.*, auf dem Wege, nicht aus dem Wege. Po ręce; *ob.* ręka. – 6. Po; *distribut. per singulos*, (*cum Locali Substant.*), zu, je zu. Chory użyie tego lekarstwa co godzina po łyżce, po szklance. *Krup.* 5, 234. Po kieliszku ratafii wypili. *Teatr* 52 c, 48. Ledwie po kubku dostało się każdemu. *Teatr* 19, 30. Każdemu z osobna chłopięciu dam po iednemu iabłku, a którzy pilnieysi są, po cztery dam tym. *Urs. Gr.* 326. Przynieś komżę każdemu księdzu, i przynieśli po komży. *Bud. 2 Reg.* 10, 22. Wzięli każdy po groszu. *W. Math.* 20, 9, *Dambr.* 121, 3 *Leop. Math.* 20, 9, każdy z nich wziął po swym pieniądzu. z *Leop.*). Po groszu, z groszami, Groschenweise. Po groszu zbieraiąc zbierzesz; po szelągu ciskaiąc, rozciskasz. *Rys. Ad.* 58. Gęś wyskubią rwąc po piórku. *Comp.* 395. Po ziarnku, *granatim. Cn. Th.* Po kąsku, po trosze. *Cn. Th.* Po nici rozbierać *filatim. Cn. Th.* Po razu wszyscy uderzyli, każdy uderzył raz. *Cn. Th.* Po iednemu ich wypuścił, z poiedynkiem. *Cn. Th.*, einzeln, einen nach dem andern. Po stopniach. *Cn. Ad.* 907, stopniami, nie iednym skokiem).

Tak źle pisze, że aż po literze dochodzić trzeba, co wyraził. *Teatr* 32, 89. Po części, z częścią, częściami, *Cn. Th.*, großentheils. Po większéy części, größtentheils. – §. *Pretii vendendi et emendi*: Po czemu (*obserua Dativum*, cf. Co)? wie theuer? *Sr.* 1. po wiele? Po czemu co chodzi, nie wie, *Cn. Th.* Po iednych pieniądzach wszystko. *Cn. Th.* Po groszu (*Local.*) cenię, przedaię. *Cn. Th.*, zu einem Groschen das Stück, für einen Groschen. Po talarze bitym. *Kpcz. Gr.* 5, 56. Po talaru (*obser. Dat. contr.*) *Cn. Th.*, *Sr.* 1. po toleriu. Po złotemu *Cn. Th.*, (*obs. Dativ.*). Po tynfowi (*Dativ.*). *Kpcz. Gr.* 5, 56. – Po funcie, po łocie (*Local.*) *Cn. Th.* – NB. *Numeri* dwa, trzy, cztery, dziesięć, *usque ad millionem ponuntur in Accusativo*; pięć, sześć, siedm, ośm, dziewięć, milion, *in Locali casu*; n. p. Płacił po cztery tynfy; po pięciu talerach. *Tr.* Pobor po groszy dwunastu z łanu postanowiono, potym po *dziesięci (dziesięć) groszy. *Gor. Dz.* 8. Krakowskiey dyecezyi po *sześci (sześciu) groszach, a we wszystkich inszych po dwunastu groszy od grzywny płacić kazano. *Krom.* 668. Od pary trzewików materyalnych po złotych ośmiu, od skórzanych po cztery i po pięciu. *Teatr* 29 c, 52. Po dwu, po trzech, po *piąci (pięciu), po *dziesiąci (dziesięciu), po stu, po tysiącu, z dwa a dwa etc., *bini, deni, centeni, milleni Cn. Th.* – §. *Continuat.*, Po dwa razy, dwe kroć, (*Accusat.*), zu zweyen malen. Ja nie kaznodzieia, po dwa razy iedno baiać. *Teatr* 22 b, 109. Po dwa dni, po trzy czasem, dręczy się postami. *Gruch. W.* 273. Po raz ostatni pytam was, czy chcecie? *Teatr* 25, 94, zum letzten mal. *Numerandi articulatim*: Po pierwsze, zum ersten, erstens, po drugie, zum zweyten, zweytens, i po trzecie, und zum dritten, drittens, *Vd.* pervizh, drugizh, tretkizh; *Slo.* poprve, podruhe, potrete, post'wtič. Po wtóre, po trzecie, po czwarte, po piąte. *Ostr. Pr. K.* 1, 21, *primo, secundo, tertio*). – *§. *Omissa praepositione* po: n. p. W téy rozprawie nayprzérwéy mamy baczyć sprawy, drugie iacy maią być sprawce, trzecie iż się każdemu przystoi ćwiczyć w tych sprawach, czwarte, iż to wszystko nie bez przyczyny. *Rey Pst. E* 4. – II. Po *cum Accusatiuo*; *metam siue terminum loci, temporis, gradus indicat*, bis, bis zu, bis an, bis hin. Długa aż po pas broda. *Star. Num.* 1, 110, *Gor. Dwor.* 302, *Sien.* 446. Po kolana, po kostki woda. *Cn. Th.* Tantalus w rzéce siedzi po gardło, a wody pragnie. *Kmit. Tr. B* 3. Utopieni w delicyach po uszy. *Opal. sat.* 33. U sukien tych były rękawy po łokcie. *Szczerb. Sax.* 438. Dadzą chatę niziuchną, Kropu po nos, ścian po boki. *Brud. Ost. A* 9, t. i. trumnę). W długach po uszy. *Teatr* 23 d, 24. Po drogę moy grunt, po rzékę. *Cn. Th.* Polikrates szczęśliwy był, aż po ludzką zazdrość. *Warg. Wal.* 226. Po przęckę *ob.* przęcka. – Żaden z nich po dziś dzień tego nie dokazał. *Star. Dw.* 52. Od synów Władysławowych książęta Szląskie aż po ten wiek począ- dę boga chwalił. *Budn. Ps.* 116, 2, przez wszystkie dni do końca życia, bis ans Ende meiner Tage. Po cztery dni z niemi, po trzy godziny z rana a trzy po obiedzie dysputował. *Sk. Zyw.* 2, 443. Po te trzy niedziele, które nam do Bożego Narodzenia zostaią, bierze kościoł ewanielie o S. Janie. *Sk. Kaz.* 9. – 2. *finis, ad quem tendimus, consilium*, nach, wozu, zu, darauf, wonach. Pytaią się

wszystkich, których spotkają, zkąd, dokąd, i po co idą? *Mon.* 68, 670 Po to tylko przyszedł, żeby się ze mną kłócić. *Teatr* 12, 18. Cóż tu mam uczynić, przysłam po radę. *Stas. Num.* 2, 65. Poszli po Klarysę, i z nią tu przyydą. *Teatr* 24 *c*, 41, ſie giergen ſie hohlen. Jak on przyydzie, po nię pobieżysz. *Teatr* 22, 15, wenn er kommt, ſo laufſt du mich hohlen). Poń, z po niego, u. p. Posłano poń, *Cro.* poja; *Ec.* uónь, uonemb, za nero. Po co statut i prawa chwalebne stawiamy? Jeśli się obyczaiów dobrych nie trzymamy! *Hor.* 2, 152 *J. Kch.*, na co, wozu?). Bóg wie, co porobiły acymuiące stany; Dlaczego ten rząd, po co te wszystkie odmiany? *Niemc. P. P.* 10. Po cóż tu Leonora? *Morszt.* 184, przyszła). A ty tu po co? *P. Kch. Jer.* 128. Po djabłaż mu było tam chodzić! *Teatr* 36 *b*, 81. Wierzyciel ieden za drugim wpada, a każdy po pieniądze. *Zab.* 13, 191. Nie mieli już po co do domów się wracać. *Sk. Zyw.* 2, 86. Po ogień przyszedł; *ob.* ogień. – Po obietnicę na prędzim koniu iechać trzeba. *Cn. Ad.* 896. Więc po rozum, po dowcip trzeba za granicę, Niegdyś bywał on wszędy, dziś ma dwie stolice. *Kras. list.* 51. – 3. *cum variis verbis*: *desiderandi*, von. Król listy do senatorów rozesłał, chcąc to mieć po nich, żeby do Warszawy przyiechali. *Gor. Dz.* 110, er verlangte von ihnen. Ludwik chciał to mieć koniecznie po duchownych, aby mu płacili połowę poradlnego. *Biel.* 212; cf wymagać po kim, żądać po kim, potrzebować po kim; cf. tęsknić po kim. *Cn. Th.* – *cum verbis cognoscendi, experiendi*, an, aus, von. Po głosie go poznała. *Sk. Zyw.* 2, 54, *Pies.* 140. Po słońcu znam południe; *ex situ solis. Cn. Th.*, aus der Sonne abnehmen). Po dobrym budowaniu, dobre fundamenta poznawaią. *Sk. Zyw.* 2, 39. Niech mistrza poznaią po uczniu. *Sk. Zyw.* 2, 101. Po sobie znam, *ex me conieciuram traho. Cn. Th.* Znać prędko i po twarzy, iaki się w kim ogień żarzy. *Jag. Wyb. C* 4 *b.* Po węchu, po smaku, po barwie, po zapachu etc., co poznać. *Cn. Th.* Nie pokazuy nic po sobie, abyś wiedziała o tym. *Teatr* 36, 107. Chociaż to pokrywa, znać po niey, iak iest pomieszana. *Teatr* 19, 25. Jam milczał, choćby mię zabito, nie podłem po sobie. *Jabł. Tel.* 29. I tobie wierni będziem, tylko też chęć i ufność po tobie niech znamy, iakośmy też po królach panach naszych zawżdy zdali. *Biel.* 48. – III. *adverb. loci, cum aliis praepositionibus*: W oczy z niemi pięknie, a szydzi z każdego po za oczy. *Teatr* 25, 36, zaocznie, hinter dem Rücken). Po za oczy tylko śmiałe serca maią. *Teatr* 28, *A* 5. Niech zastępuie mu uciec z po za drzewa. *Jabł. Tel.* 288, hinter dem Baume hervor). Pasła po nad tym laskiem swą trzodę. *Teatr* 55, 11, an dem Wäldchen hin.

PO; *praepositio inseparabilis, multis in verbis non valet nisi ad efficiendam coniugationem completam* (dokonane); błądzić, pobłądzić; iść, pójść. Podziękować, podziękował, podziękuy *differunt a* dziękować, dziękował, dziękuy, *nam priora unum actum eumque perfectum et absolutum vel praeteritum significant, ut egisse gratias, egit gratias; posteriora imperfectum, vel indefiniti numeri, ut agere gratias, agebat gratias. Cn. Th.* 751. Pobili się, pobratali się, posiekli się, *indicant vicissitudinem actionis, quo significatu carent tempore praesenti.* – b) *in aliis praesertim in coniugatione frequentativa, indicat iterationem actionis:* płacił, popłacił długi; nach einander bezahlen; (cf. *Ger.* nach gerade). Pobiiam gożdzia klina, czopu, *crebro percutio. Cn. Th.* 721. Pobił kury, gęsi, cielęta, więźnie, i zabił wszystkie, pozabiiał, *iugulationem magnam fecit*, pobrał, pościnał ludzie, podrapał księgi, popalił statki, połupił domy, popustoszył wsi: *adde verbum simplici verbo omnes, omnia, multos, quam plurima. Cn. Th.* 722. *Saepissime praemittitur* po *aliis inseparabilibus*; poneprawiać statki, drogi, porozdawać szaty, pojeżdżać się, porozjeżdżać się; powykopywał drogi, porozwalał domy, pozaprzątał komory. – c) *tempus durandae actionis*, chwilę, *aliquantisper*, ein wenig, eine kurze Zeit, eine Weile; Potrzymay; postoy; poczekay (trochę), pocierpieć, posiedzieć, poleżeć; *haec carent praesenti*). *Similem significationem habet in substantivo* pomorek. – d) *spatium, per quod actio obducitur*, bes, über, pobielić, pomalować, polewać, pomazać, posypać; pobiiam beczkę, z obręcz wbiiam. *Cn. Th.* 721. Pobiiam dach gontami. *Similiter cum nominibus*: powierzchnia, powierzchowny. – §. *Cum quibusdam Substantiis praepositio inseparabilis* po–, *mutatur in* pa, e. gr. padoł, paczesie, parów, pagórek, paklepie, paręka, poręka, paręcz, poręcz; (cf. *Bh.* palauk, palaučet łąka podła). – §. *Cum nominibus indicat situm propter longitudinem alius rei distantum*, e. gr. pomorze, pomorski, pobrzeże, pobrzeżny. – §. *cum adiectiuis, insequentem successionem*, e. gr. poiezuicki, posoymowy, poobiedni; – *distributionem*, e. gr. pogłówne, podymne.

POALABASTROWAC *cz. dk.*, alabastrem powlec, bealabastern; mit Alabaster bekleiden. Gmachy pomarmurował, poalabastrował. *Rey Zw.* 167.

POALTEROWAC się *Rec. dk.*, trochę się przelęknąć, sich ein wenig alteriren, erſchrecken. Jeśliby z nagłego przestrachu albo gniewu matka albo mamka poalterowana była, nie ma dawać piersi dziecięciu. *Comp.* 669.

POARENDOWAC, *F.* poarenduię *Act. dk.*, wiele rzeczy iednę po drugiey zarendować, ponaymować, mehrere nach einander pachten, in Pacht nehmen. Heretyków, skoro poarendował sobie czart, ten oblig na nich włożył, aby od nich czarci nie odchodzili. *Birk. Kaw. Malt. B* 2 *b.*

POBABIEC, *F.* pobabiee *Neutr. dk.*, babą się stać (o kilku), nach einander zu alten Weibern werden. Jednak się to wszystko pobabiało. *Teatr* 43 *c*, 19 *Wyb.*

POBACZYC, *F.* Pobaczy *Act. dk.*, Pobaczać *ndk.*, Pobaczywać *Frequ.*; zobaczyć, poznać, wymiarkować, postrzedz, erſehen, wahr nehmen, gewahr werden. Wyet to z tey ewanielii pobaczymy, ieżeli iedno pilnie uważymy *W. Post. W.* 2, 155. Może się to iaśnie pobaczyć ztąd . . . *Wys. Aloy.* 59, Nie pobaczyli w nim nigdy żadnego grzechu. *ib.* 223. *et* 359, *Warg. Ces.* 85, *et* 12. To dwie pobaczone w Janie S. rzeczy, będą materyą tego kazania. *Bals. Nied.* 1, 389. Judasz grzechu swego pobaczywszy, do kapłanów bieżał, i iawnie się tego spowiadał. *Zrn. Pst.* 3, 772, uznawszy). Abyśmy poznali dobrze, które są uczynki ciała, a które ducha, pobaczować będziemy. *Gil. Pst.* 173, uważać, rozważać, erwägen, Acht geben).

POBAIAC, *F.* pobaia *Act. dk.*, baiek napleść, viel nach einander hin fabeln, mehrere Klatſchereyen machen. Musiał on co pobaiać, chcąc pieniądze wydrwić. *Teatr* 22, 105. Wuy chcąc ich pożenić, pobaiał te brednie. *Teatr* 17, 91. Ani chybi, że to Bartek pobaiał te plotki. *Teatr* 51 *b*, 19.

POBAŁAMUCIC, *F.* pobałamuci *Act. dk.*, trochę bałamu-

ctwa nabawić, ein wenig confus und verwirrt machen. Jego serce pobałamucone. *Teatr* 43 *b*, 87.

POBANKIETOWAĆ, *Rs.* пображать; *ob.* Bankietować.

•POBANTOWAĆ, *F.* pobantuie *Act. dk.*, porabować, poplundrować, nach einander berauben, ausplündern; (cf. *Ger.* Bann, cf. banisować); n. p. Biskupstwe pobantowane i z maiętności odarte. *Birk. Ex. G.* 2 *b.* Oyczyzna twoia wpadła w ręce rozboynicze, iuż splundrowana, iuż pobantowana od wyroduych synów swoich. *Birk. o Ex.* 29. Niemasz-li w polu co wziąć, to my do chałupy Weźmie się mięso, masło, groch, kapusta, krupy; Niecięzko pobantować po chałupie wszędzie. *Mat.* 2 *Pod. B* 1 *l.*

POBARASZKOWAĆ, *F.* pobaraszkuie *Act. dk.*, pogadać żartobliwie, ſich ein wenig ſcherzhaft unterhalten. Ani pobaraszkuiesz z nim dobrze. *Zab.* 13, 134; *Rs.* пображать; cf. pobiesiadować.

POBAWA, - y, ś., pobyt; czas przez który gdzie bawimy, die Zeit des Aufenthalts, der Aufenthalt wo, das Verweilen. Widział się bydź celem przez czas swey pobawy Przewrotnych Maurów rożnych zasadzek naprawy. *Przyb. Luz.* 263. POBAWIĆ gdzie, *F.* pobawi, *Intr. dk.*, trochę zabawić, ein wenig verweilen, ſich ein wenig aufhalten.

POBAZGRAĆ *ob.* Bazgrać.

POBEREŻE, - a, *n.*, (cf. pobrzeże); kray woiewództwa Bracławskiego, leżący po nad Niestrem, aż ku granicom Tatarskim. *Dyk. G.* 292, ein Landſtrich am Dnieſter, (cf. Ukraina). Zawsze będzie taki kray, iako pospolicie mawiamy, iak na pobereżu, wszelkiemu hultayſtwu, łotroſtwu, i rozboynikom, na szarpaninę wydany. *Star. Pob. A* 3 *b.* POBEREZKIE wino, Wołoſkie etc., *Vol. Leg.* 7, 316, wino z Pobereża, POBEREŻNIK, - a, *m.*, Pobereżnik, Ruſkie słowo, po brzegach lasów pilnuiący ſtrażnik; leśny. *Cstr. Mſk.*, (cf. *Rs.* побереть, побережникъ, pobrzegowy wiatr). Kto nie widzi owych żydów, owych pobereżników, owych haydukow u lada ziemianina, którzy gonią kweściki po rynkach, po targach. *Birk. Kant. C* 2 *b.* Szarpacze, ſtacyonarze, pobereżnicy, zarębacze. *Birk. Kr. Kaw.* 38.

POBESTWIĆ, *F.* pobeſtwi *Act. dk.*, okrutnéy dzikości nabawić, wild und grauſam machen, zu Unmenſchen machen. Pola odłogiem leżą, kmiecie pobeſtwiono, Krzywe kosy na srogie miecze przerobiono. *Otw. Wirg.* 396.

•POBIAŁA, - y, ś., pobielony wierzch, biała powłoka, pobielenie, weiſſer Anſtrich, Ueberweißung, Uebertünchung. - *fig.* Co pod pobiałą grunt czarny ukrywa, Im więcey myte, tym czarnieysze bywa. *Karp.* 2, 98.

POBIĆ, *F.* pobiie *Act. dk.*, *Bh.* pobit; *Sr.* 2. pobiſch; *Bs.* pobitti, pobiati; *Rg.* pobitti, pobijvam; *Vd.* pobit, pobiti, dolpobiti, pobijati; *Crn.* powyti, powyem, powyam; *Cro.* pobiti, pobiam; *Rs.* побить, cf. *Rs.* побда zwycięſtwo); *extra praesens tempus* pobił nieprzyiaciela, poraził go na głowę, er hat den Feind geſchlagen. Owa w krótce powiadaiąc, poraził, pogromił, pobił one wszyſtkie nieprzyiacięle swoie. *Rey Pſt. Mmm* 3. Pobił dzieci, posiekł rózgą, biczem, er hat die Kinder geſchlagen, gepeitſcht. Lepiey bydź pobitym, niż zabitym. *Teatr* 21, 86, es iſt beſſer geſchlagen (gepeitſcht), als erſchlagen werden. Pobił deszcz zboże, *dedit ſtragem satis nimbus Cn. Th.*, obalił, der Regen hat das Getreide

niedergeſchlagen. Tu nas grad pobił, tu woda zabrała. *Groch. W.* 558, grad nam zboża pobił, potłukł, powybiiał, *Rs.* градомъ хлѣбъ побило). *Recipr.* pobili się z sobą, w zalebki z sobą poszli, porwali się na siebie, ſie haben miteinander gerauft, ſie bekamen einander bey die Köpfe, es kam zu einer Schlägerey; *Dl.* pobitiſe). Niewiadoma ci przyczyna, dlaczego się pobili. *Teatr* 30 *b*, 5, (*Praesens* biią się). - b) pobił kury, gęsi, cielęta, więźnie, z zabił wszyſtkie, pozabiiał, zarznął, er hat ſie nach einander getödtet, erſchlagen, abgeſchlachtet. Pobił mieczem wszyſtkich, którzy mu się przeciwili. 3 *Leop. Judit.* 2, 16, pomordował. 1 *Leop.*). Synowie twoi iednym cięciem od sprawnéy poginą ręki katowſkiey, synowie zaś hetmańscy nie tak są pobici, iako racacy pomordowani. *Sit. Qu.* 83. Nie żołnierz, nie wiele ich pobił. *Cn. Ad.* 736. - 2. POBIIAĆ *Act. Contin.*; a) *iterationis*: pobiiam gożdzia, klina, czopu, *Boh.* pobigim, *Rs.* побивало, *crebro percussu protrudo clauum. Cn. Th.* 721, einen Nagel, Keil ꝛc. einſchlagen, mit mehrern Schlägen nach einander hinein treiben. - b) *actionis per spatium obductae*, pobiiać beczkę, obręcze wbiiać, eine Tonne beſchlagen. Pobiiać dach gontami, ein Dach mit Schindeln beſchlagen, decken; *Sr.* 1. zbeſtuyu; *Rs.* решетить, обрешетать; cf. poszywać słomą). W złotym wieku z kiełbas płoty pleciono, a połciami i gomołkami domy pobiiano. *Podw. Wrot.* 24. Kościół odzieraiąc, dzwonnicę pobiiać; *Grod. Dyſk. E* 4 *b*, iednemu wziąć, by drugiemu dać, *ob.* kościoł); *hinc* POBICIE, czym dach pobiiano, nakrycie dachu, (cf. poszycie), die Bedeckung des Dachs, das, womit es gedeckt iſt. Chcę aby budowanie, i ściany murowane, i pobicie z dachówki miało. *Modrz. Baz.* 159. POBICIEL, - a, *m.*, który pobił, der geſchlagen hat, *diſſig.* Pobiiacz). *Rs. vulg.* побитель zwycięzca.

•POBIEDKA, - i, ś., *Bh.* pobidka; pobudka, Reiz, Ermunterung, Anregung. (*diſſig. Rs. et Lc.* побда zwycięſtwo). Jedzą czasem dla trunku, choć się przyrodzenie tym brzydzi; pobiedkę mu dawaią, iedząc to, po czymby pić mogli. *Sekl.* 111. - •fig. Muzykowie grali w skrzypice na ośm głosów pobiedkę. *Bud.* 1 *Chron.* 15, 21, przy śpiewaniu nizkim. *Bibl. Gd.*, vorzuſingen Luth.). •POBIEDZAĆ *ob.* Pobudzać.

POBIEDZIĆ się, *F.* pobiedzi się *Rec. dk.*, chwilę przecierpieć, eine Weile leiden, Noth leiden. Biedzeniem bożym biedziłam się, z ioſtrą moią, pobiedziłam. *Budn. Genes.* 30, 8.

POBIEDZ, POBIEŻEC, POBIEGNĄĆ, *F.* pobieży, pobiegnie *Intrans. dk.*, *Bh.* pobéhnu, popobéhnauti, popobíhati; *Sr.* 1. pobiiu, pobiiim, pobiiam; *Vd.* pobegnit; *Crn.* powejgneti; *Bs.* pobighnuti, pobjeghnuti, potecchi, potrricjati; *Cro.* pobechi, pobegnjem *profugo*: *Rg.* pobjeghnuti); cf. popobechi, pobegnjem *profugo*: *Rg.* pobjeghnuti); cf. poskoczyć, n. p. pobiegł po Pana, er iſt hingelaufen, den Herrn zu hohlen. Liszka prosiła orła, aby iéy dzieci, które pochwytał, puścił; on na prośby iéy nie dbaiąc, do dzieci swych pobieżał. *Ezop.* 26. POBIEGAĆ, *Boh.* pobéhati, pobíhati; *Cro.* poderkúram; *Ross.* побѣгать, пошатать, пошатывать, *Rs.* побѣгать, пошатать, пошатывать, *Rs.* побѣгать, пошатать, пошатывать, *Rs

gać; każe się ustawicznie uczyć. *Boh. Kom.* 1, 575. — §°. *transit.* Pobiegała wszystek świat. *Otw. Ow.* 71, przebiegała, sie ist die ganze Welt durchlaufen, durchstrichen. — 2. *Oeron.* Pobiedz, pobiegnąć, pobiegać, pobiegać się, *Bh.* pobíhat se, o bydle, *subare*, *appetere venerem* (cf. bekowikać się, bydlić się, poganiać się, poiężdżać; cf. beskowisko), sich belaufen, läufisch seyn, ranzen, rindern; (*Vd.* se pobegniti, se pobrati, s porwać się). Chuda krowa lepiey pobieży do byka, niżeli satyła. *Lek. K.* 2, 21. Chuda krowa rychley się pobiega, niźli zatyła. *Cresc.* 549. Gdy iuż owce pobiegną, tedy ie odłączyć od baranów, aby im ciężkości nie robiły. *Cresc.* 558. Na końcu Maia byk ma bydź do trzody puszczany; bowiem które w ten czas krowy pobiegaią, tedy też ciepłego czasu się cielą. *Cresc.* 549. Kiedy krowy w Czerwcu pobiegaią się, tedy. — *Lek. K.* 2, 21. POBIEGŁY *Partic.*, n. p. Krowom iuż pobiegłym przy wodach ciepłych bardzo zdrowo. *Cresc.* 548; które iuż płod zastąpiły, poczęły, cielnemi się stały, trächtige Kühe, die sich schon belaufen haben; *distinguas* pobieżny). POBIEG, -u, *m.*, *Rg.* pobjega; *Dl.* pobega; *Crn.* powej; *Rs.* побѣгъ ucieczka; *Ross.* побѣги, побѣжки latorośle, odnogi); pobieganie gdzie, wycieczka na krotki czas, Hineilen, Vorübereilen, Streifzug, Hinstreifen, Durchstreifen. Odłączył się od flotty dla łądowych w Flandryi pobiegów. *Przyb. Luz.* 190. Aciistrowie ścielą drogę, tak fortunnie gnani, Wcześnie w port pożądany zadaią pobiegi. *Zebr. Ow.* 188, *portus tenuere petitas.* — §. Na szkucie pochody albo pobiegi, tarcice przy burcie przybite, po których flisi chodzą, kiedy szybują. *Mag. Mšk.*, Laufbreter, Trittbreter auf dem Bord der Flußschiffe. Statki wszelkie powinny bydź pod kluczem sternika, iako to: powrozy, pobiegi, tarcice do oszywania, i t. d. *Haur Ek.* 61, *ib.* 171.

POBIELACZ, -a, *m.*, który co pobiela, *Cro.* pobelitel; *Ec.* убѣлитель, der etwas weißt, weiß überzieht, überstreicht, verzinnt. Pobielacz naczynia, polewacz garncow, *cruslarius Cn. Th.*, der die Töpfe weiß glasirt. Pobielacz ścian, tynkarz *Mącz.*, der Tüncher, der die Mauern weißt. Pobielacz blachy, kotłów, cyną, der Verzinner, *Rs.* лудильщикъ; śrebrem, der Versilberer, cf. pośrebrzyć). POBIELAWY, -a, -e, *Bh* pobělavý *albidus*, *subalbus*, ma biały kolor pochodzący, weißlig. Karciof ma pręt długi, laskowaty abo stryiastv pobielawy. *Syr.* 669. POBIELIĆ, *F.* pobieli *Act. dk.*, Pobielać *ndk.*, *Boh.* pobíliti; *Sr.* 1. pobĕlam; *Rg.* pobjéliti; *Bs.* pobiliti; *Vd.* pobieliti; *Cro.* pobelyújem, pobelilszem, pobelenye; *Ec.* обѣлю, обѣлка; *Rs.* обѣлить, обѣливать, обѣливаю, омбѣлить, омбѣливать, побѣлить, побѣливать, bielo powlekać, polewać, białą farbą pokrywać, weißen, mit weißer Rinde, weißer Farbe überziehen. Pobielać blachy cyną, *ob.* pocínić, verzinnen; *Lu.* cynowati, cynugi, *Vd.* pokositrati, sakositrati, sazinuti, okusitrati; *Bs.* pokositeriti, okositeriti; *Cro.* kosziti, okusitrati; *Sla.* kalayszam, pokalayszam; *Rs.* лудить, вылудить, полудить, перелудить. Żelazo żeby na różne naczynia kuchenne użyte bydź mogło, zwykli go cyną pobielać, a takowe żelazo zowią blachą białą, *fer blanc. Kruml.* 193. Większey potrzeba biegłości, aby blachy kuć, niż onež pobielać. *Os.* *Zel.* Pobielać wapnem, tynkować *Cn. Th.*, weißen mit Kalk. Pobielony wapnem, *Ec.* побѣленный. Pobielić kredą, *Rs.* помѣлить. Pobielać jarki, glasiren. Pobielać iaki kruszec warzeniem, *sophistica ratione dealbare*; *Sleszk. Ped.* 419, weiß sieden. Fałszywa moneta, pobielana tylko. *Pilch. Sen. list.* 276.

POBIERKI, -ów, *plur.*, (*ob.* pobrać), ostatki pozbierane. *Dudz.* 51, kłosow zbieranie, pokłosie *Cn. Th.* 283, *spicilegium*, die Nachlese; *Boh.* pabérek racematio; *Crn.* pobirk, *Vd.* pobranki; napobiranje, drugobranje, paperkuvanje. Pobierki zbierać; *Slo.* pabérkugi; *Vd.* napobirati, paperkuvati; *Rg.* páljetkovati klàse *spicas legere*, páljetkovalaz *spicilex*. Pobierki, braki, wyrzuty, Ausschuß, Auswurf. Wspaniałość tém wszystkiém, iak pobierkami wzgardza, o co się gmin, iak o rzecz naywiększą ubia. *Pilch. Sen. list.* 2, 210. Przy nawale potocznych zabaw. szczątki same i pobierki czasu, poświęcamy filozofii. *ib.* 2 39, resztki). °POBIERNIA, -i, ż., n. p. Wody Sperchiyskie wydały ziol pobiernią, *contribuere aliquid. Zebr. Ow.* 167, cf. pobor.

POBIESIADOWAĆ, *Rs.* попировàть (*ob.* biesiadować cf. *Rs.* побесѣдовать pobaraszkować).

POBIEŻNY, -a, -e, do pobiegów służący, Streifzugs-, zu einer Excursion dienlich. Pobieżne konie, wytrzymałe do biegania, nie w zawody, lecz w prędkich podróżach i iazdach. *Czartor. Mscr.* (*Rs.* побѣжникъ w Kamczatce, długi rzemień, zastępuiący dyszel, w zaprzęgu psów).

POBIIAĆ *ob.* Pobić. POBIIACZ, -a, *m.*, *Bh.* pobíječ, *Rs.* подбойщикъ, który co pobiia, der Beschlager, (*Boh.* pobíjecka szlaga). POBIIALNY, -a, -e, od pobiiania, zum Beschlagen, *Rs.* подбойный. POBITKA, -i, ż., na statkach pobitka daie się z tarcio nad rufą, gdy się suchy towar prowadzi, aby od deszczu nie pozamakał; pobitką nazywa się także dach nad budą. *Mag. Mšk.*, ein Regendach über dem Flußschiffe. — §. Pobitka, pobicie, porażka, die Niederlage, das Niedermachen Z pobitki dziczyzny, w krwi gorącéy oszczep się stał brzydki. *Zebr. Ow.* 378, *e caede*).

POBISURMANIĆ; *F.* pobisurmani *Act. dk.*, poturczyć, bisurmanem uczynić, einen zum Türken, zum Mahometaner machen. Pobisurmanieni w Turcach chrześcianie. *Wyrw. G.* 270, renegaci). Darowano mu życie pod warunkiem, by się pobisurmanił, to iest Mahometową wiarę przyiął. *Paszk, Dz.* 28, er sollte Mahometaner werden. *Birk. Kant. B* 2 *b.*

POBLADNĄĆ, POBLEDNIEĆ, pobladł, pobledli, *F.* pobladnie *Neutr. dk.*, *Bs.* pobliditi; *Cro.* pobledújem, obledújem; *Rs.* побѣднѣть, rumieniec stracić, bladym się stać, poplótnieć, bleich und blaß werden. Na te słowa wszystek pobladł i pierwszą swą barwę odmienił. *P. Kch. Orl.* 1, 11. Wiele ich było, co srodze pobledli Na te nowiny i uciekać chcieli. *P. Kch. Jer.* 201. Ciało iego prowadzili smętni i pobladli. *ib.* 70. Pobladł na takie dziwy zadumiany. *Bard. Luk.* 16.

POBŁĄDZIĆ, *F.* pobłądzi *Act. dk.*, *Bh.* poblaudíti, pobrěssim; *Bs.* pomankati; *Rs.* прорѣшиться; w błąd wpaśdź, błędu się dopuścić, sich irren, einen Irrthum, Fehler begehen, fehlen. Wiecie, żem grzechu wielkiego nie zrządził, Tylkom pobłądził. *Zab.* 13, 145. I mądry częstokroć pobłądzi. *Pilch.*

Sen. Gn. 342. Pobłądzenie, *Bh.* **poblauzenj**, *Slo.* **poblanenj** błąd, der Irrthum, das Verſehen. – §. Po niewiadomym gaiu chodzę *pobłędzena. Otw. Ow.* 109, zabłąkana, błędna, irrig, verirrt; (cf. pobłędny), 2 Pobłąkany; *Boh.* **poblaubilý**, n. p. Trzoda owiec niemała w gromadzie chodziła, a było pobłąkanych kilka między niemi. *Papr. Kol. U* 2 *b.*

POBLAKNĄC, poblaknął, poblakł, poblakło, *F.* poblaknie *Neutr. idntl.*, nieco wyblakować, popłowieć, popełznąć, verſchießen, die Farbe verlieren. Poblakły, – a, – e, *Part.*, n. p. Poblakłe róże. *Przyb. Milt.* 290.

POBŁAŻAĆ *Intrans. ndk.*, *Rs.* **поблажать**, przez szpary patrzeć na czyię swywolą, przepuszczać komu, popuszczać mu wodze, einem nachſehen, durch die Finger ſehen; (*Etym.* błagać, błogo, cf. Błażey; *Rg.* blážniti *blandiri*, *Sr.* 1. lijecjju ſo; cf. obleśny; *Rs.* блажить wielbić, cf. *Rs.* поблажишать poswywolować). Kto złemu pobłaża, ten dobrych uraża. *Cn. Ad.* 405, *Rys. Ad.* 30. Panowie czeladź karzą, a sobie pobłażają. *Bud. Ap.* 3. Pobłażanie, *Rs.* поблажка. Ze światła wypływa pobłażanie, które się ludzkie zapatruie na błędy i wady drugiego. *N. Pam.* 24, 326. Do szczętu dzieci psuie swym pobłażaniem. *Teatr* 30 *b*, 13, mit ihrer Nachſichtigkeit, Gelindigkeit, *ib.* 18, 15.

POBŁAŹNIĆ, *F.* pobłaźni *Act. dk.*, odurzyć, błaznem uczynić, bethören. Ta niewſtydliwa niewiaſta pobłaźniła nas wszyſtkich. *W. Poſt. W.* 2, 344, *Falib. O.* Winem swoiego woleństwa swoiego opoiła a pobłaźniła wszyſtkie krole świata tego. *Rey Pſt. Xx* 4. Marnym kupiectwem prawie wszyſtek świat pobłaźniła, *Rey Pſt. Xx* 4. Pobłaźnić się, ſich bethören laſſen. *Leop. Jes.* 24, 6. Poganie pobłaźnili się z swemi bogi. *Biel. Hiſt.* 25.

POBŁĘDNY, – a, – e, błędliwy, fehlerhaft, irrig, voll Fehler. Pobłędna pochybna mowa, *solecismus Mącz.*

POBLIZKI, – a, – ie, POBLIZKO *adv.*, tuż pod bokiem będący, ganz nahe gelegen. Słyszę kogoś w poblizkiey izbie cicho gadaiącego. *Weg. Mar.* 1, 181. – §. Pobliżsi krewni *Tr.*, (cf. blizkość), nayblizsi, die nächſten Anverwandten. POBLIZKOŚĆ, – śći, ż., blizkość zaraz pod bokiem, die Nähe. W poblizkości miasta. *Tr.* POBLIŻU *adv.*, tuż pod bokiem, blizko, in der Nähe, nahe, gleich bey der Seite. Dowiedziawszy się, iż tam pobliżu był, poszedł do niego. *Wys. Jgn.* 38. Nie było woysk pobliżu miasta. *Nar. Hiſt.* 2, 73.

POBŁOCIĆ, *F.* pobłoci *Act. dk.*, błotem poszargać, *Boh.* poblatiti, *Bs.* poblatiti; mit Straßenkoth beſudeln. Nie ma bydź pobłocona szata, ale ochędożna. *Petr. Pol.* 2, 348.

POBŁOGOSŁAWIĆ, *F.* pobłogosławi *Act. dk.*, pobłogosławiać *ndk.*, błogosławieństwa udzielić, *Vd.* posvetiſhati, segnen, den Seegen geben. Daycież sobie ręce, potym i rożne wam pobłogosławią. *Teatr* 54 *c*, 11.

POBLUĆ *cz. dk.*, bluiąc popaskudzić, beſpeyen, bebrechen; *Rg.* pobljuvatti; *Cro.* poblyuvavati.

POBŁYSK, – u, *m.*, migot błaskliwy, blask odbity od czegoś, der Schimmer, abprallender Glanz. Niechay pobłysk świetności oko ludu razi, To nayskuteczniey ducha podbudowa ma wrazi. *Teatr* 15 *d*, 19 *Wyb.* Poiełdża daley, aż pobłysk oręża uyrzy. *Kniaź. Poez.* 2, 73. – §. Jowisza, gdy się uznoi piorunnym pobłyskiem, Juno ucieszy. *Zab.* 15, 14 *Kniaź.*, rzucaniem błyskawicy czyli piorunów, das

Blitzeſchleudern. **POBŁYSKANY**, – a, – e, blaſkiem świetny, beglänzt, umglänzt. Luny poświata pobłyskana. *Chodk. Koſt.* 69. O ślepy wodzu ślepych, mgło przed słońcem ranna, Przez ogniem pobłyskany. *ib.* 32. POBŁYSNĄĆ, *ob.* Błysnąć.

POBOCZ, POBOK *adv.*, o bok, przy boku, pobocznie, *Vd.* od ſtrani; zur Seite. Siadł pobok oycowi. *Groch. W.* 145. Pobocz tłumy idąc, rózgi od drzewa oliwnego słały na drogę. *Miaſk. Ryt.* 51. POBOCZ, – u, *m.*, POBOCZ, – y, ż., mieysce poboczne, pobok, ubocz, bok, ein Ort auf der Seite, ein Seitenort. Macie nieco w ustronnym zaczekać poboczu, Póki się nie obudzi. *Min. Ryt.* 1, 112. Strumyk z poboczy Pochopne perły szemrząc sobie toczy. *Hor.* 1, 200. Wykroty wspaniałości na pobocz zbytku możem swać pychą, dumą. *Petr. Et.* 108. – 2. Pobocz, wodza, powodek, cugiel, leyc, do przyfasowania konia do iednego lub drugiego boku; tudzież do pętania, Zaum, Zügel. Włożywszy na konia iednę pobocz, spokoynie stać musi. *Hipp.* 34. Pod Warną i Amurat iuż chciał uciekać, aż mu Janczarowie pobocz na konia włożyli. *Biel.* 334. Spina mi pobocznem nierozdzierżgłym nogi. *Chroſt. Job.* 30. – *fig.* Przybierz miłości, przybierz namiętuościom poboczy. *Pot. Arg.* 46. On zaś do inszey imo słowo mierzy, Zdiąwszy się z ślubów przysięgłych poboczy. *Pot. Syl.* 416. – §. przewora, pobocze, *longurius, quolem interliciunt inter singulos equos a praesepibus, ne pugnare possint. Cn. Th.* 86, der Stallbaum zwiſchen den Pferden. POBOCZNICA, – y, ż., *Boh.* pobočnice; bok iakiekolwiek rzeczy, część iey ta, która po boku; die Seitenſtrecke, die Seite. Na czele ciągnął hetman, pobocznicę zaś wyznaczył ieździe. *Pilch. Sall.* 299, die Flanke). Tak ciągnęło woysko, że konni na pobocznicach iechali. *Warg. Kurc.* 28, *a latere*). Obawiali się, by ich na pobocznicy niezasłonioney nie ogarnęli. *Warg. Cez.* 206. Srzodek ieſt między pobocznicami skraynemi. *Petr. Et.* 114. Zbudował Salomon na ścianach domu bożego koło kościoła ganki, i wkoło poczynił pobocznice, *Leop.* 3 *Reg.* 6, 5, *Wuiek. ib.*, poboczne ganki, Seitengänge). – §. Kobieta nałożnica, *ob.* poboczna żona, eine Beyſchläferinn. Prezbyterom mieszkania z pobocznicami i z żonami zgoła zakazuiemy. *Zrn. Pſt.* 3, 98 *b.* POBOCZNIK, – a, *m.*, co pod bokiem się znayduie, was ſich zur Seite befindet; (*Boh.* pobočník pałasz przypasany). Prawe oko żołnierza uszykowanego ma bydź obrócone do lewego ucha pobocznika. *Kawal. Nar.* 231; Seitenmann). Lichtarz sześć miał pobocznikow, co się pręta trzymały, *Leszcz. H. S.* 144, ramiona poboczne, Seitenarme. POBOCZNY, – a, – e, POBOCZNIE *adv.*, *Bh.* pobočni, pobočně, weblepſki, po boku będący, Seiten-, auf der Seite gelegen, Neben-. Poydziesz do tych pobocznych po prawey ręce oficyn. *Teatr* 32 *b*, 32. *Koraln.* Przyczyny poboczne, które wpływaią do sprawy iakiey. *Mon.* 76, 41, Nebenurſachen. *Mathem.* Anguł poboczny, *deinceps positus*, Nebenwinkel, około linii iednym końcem postawioney na drugiey. *Solſk. G.* 5. *Jurid.* Linija poboczna pokrewieństwa, Seitenlinie der Verwandtſchaft, ma w sobie te osoby, które się ani od nas rodzą, ani my od nich, ale od iedney krwi z nami pochodzą. *Sax. Porz.* 125; *collaterales*, iako to brat, siostra. *Szczerb. Sax.* 115. O spadku pobocznym brata i synów od brata. *Chel. Pr.* 75. – §. Za pieniądze 10 pobocznych żon przybie-

rzesz sobie. *Teatr* 56, 63, nałożnic, pobocznic, Nebsweiber, von der linken Seite). Miał Władysław syna pobocznego Zbigniewa. *Nar.* 3, 45, z nałożnicy, dorywczego, nieprawego łoża płod, *Rs.* побочный сынъ, ein natürlicher unehelicher Sohn. *POBOCZYC *cz. intr. dk.*, n. p. Pochwyciwszy rudel od Naxu pobocsył, *Naxo petit diuersa relicta. Zebr. Ow.* 75, w bok popłynął, seitwärts steuern.

POBOG *herb*, podkowa do góry barkiem stoiąca w polu błękitnym śrebrna; na niey krzyż złoty, nad hełmem półcharta w obroży z smyczą. *Kurop.* 3, 39, ein Wappen. POBOGACIC *cz. dk.*, iednego po drugim zbogacić, *Vd.* pobogatiti, nach einander bereichern.

POBOIC się, pobał się, *F.* poboi się *Rec. dk.*, *Rs.* побаиваться, trochę boiaźni przez chwilę uczuć, sich ein wenig fürchten. Słysząc to, pobał się o skórę. *Tward. W. D.* 247.

POBOIEWISKO, POBOISKO, POBOYSKO, *POBOISZCZE, *n.*, *Crn*, wojvalshe; *Vd.* wojuvalshe, bojalishe, bojishe, bijelishe, boini krai; metalishe; *Rg.* bojnopoglje; *Cro. barb.* mejdân, cf. maydan); *Ec.* побоище; *Ross.* боръ́ище, побоище; (cf. boisko, boiowisko, boiewisko, boyisko), plac, pole, na którym się bili, bitwę stoczyli, plac bitwy. *Dudz.* 51, die Wahlstadt, das Schlachtfeld. Z wielką się pochwałą powróci do domu z poboiska. *Leszcz. Class.* 47. On z poboiska wraca się wesoło z zgromadzonym kołem. *Tward. Daf.* 20. Turcy chodząc po onym poboysku, ciała drgaiące obnażywszy z odzienia, głowy im ucinali. *Baz. Sk.* 402. Olha, poraziwszy Drewlanów, uciekaiących z poboiszcza, goniła. *Stryik.* 118; (cf. poboy).

POBOK *adv.*; *ob.* pobocz. 2. POBOK, - u, *m.*, pobocz, pobocznica, bok, Seitenfläche, Seitenlinie, Seite. Srzodek równie odległy od obu poboków. *Pet. Et.* 103. Każda rzecz położona między dwoma pobokami, w tey oba poboki znać, które ią obsiadły z obu stron; tak i rząd wolny, położony między monarchiią i demokracyą. *Petr. Pol.* 366. W kryształowym gdy odszedł obłoku, Prawym oycu usiadł na poboku. *Miask Ryt.* 155. Tam niedaleko Anglija szeroka, Przy niey Szkocya sąsiada *pobocka. *Klon. Fl. C* 1.

POBOLEWAC *Intrans. Cont.*, bolu małego często albo i ciągle doznawać, nach einander Schmerzen empfinden. (*Cro.* pobolyujem *aegro*, *modicum doleo*; *Bs.* pobolitise *incidere in morbum*; *Ec.* побол'Ьти, помужити, сожалѣть trochę się); Raka ukrytego poznać, gdy ów węzeł w ciele będący zacznie pobolewać *Perz. Cyr.* 1, 121. Głowa pobolewała. *Perz Lek.* 216. Plaster służący na słabowite pobolewania, *Perz. Cyr.* 2, 309. Krupy młode nadymanie w żywocie, kruczenie, pobolewanie boków czynią. *Spicz.* 125, ciągły niewielki ból). Rozmówię się z niemi, azali się zawstydzą a pobolieią. *Smotr. Lam.* 37, żałować będą).

POBÓR, - u, *m. Bh.* berně; *Rs.* поборъ podatek, danina, czynsz (cf. haracz, cf. myto, cło); *Sr.* 1. zkwadwaté dahmk; *Vd.* vezha, ſtibra, dazha, zhiens, shazinga; *Crn.* shtibra; *Cro.* bir; *Sla.* dinak; Steuer, Abgabe. Na seymie w Grudziądzu pobór abo pewne płacenie od głowy uchwalono. *Krom.* 598; pogłowne). Pobory wydaią z gruntów, z czopowego, i innych rzeczy. *Bot.* 3, 47. Aduram był podskarbim nad pobory królewskiemi. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 20, 24, nad płaty królewskiemi. 1 *Leop.*). Pobór dawać, płacić *ob.* Poborować; Pobór wybierać, odbierać, *exigere tributum. Cn. Th.* 722. Pobór wiatrowy, ciężki, nieznośny, uciążliwy, z niczego, ἀεῖκον *Cn. Th.*; *Dudz.* 51; ἀεῖκον, *ab aëris censione.* POBORCA, - y, *m.*, wybieracz poboru, podatków. *Wlod.*, der Steuereinnehmer; *Bh.* bernik, wepberči; *Vd.* noterjemauz, aushlakar, prejemnik te vezhe, vezhouni noterjemauz; *Cro.* pobirach; *Rs.* зборщикъ, побирчій, сѣмчикъ, ясащикъ; *Ec.* данесобира́тель, даноемчикъ, пошлинонмецъ, мытонмецъ. Poborca, który wszystkie dochody wybiera. *Baz. Sk.* 558. Poborca u Rzymian, *Quaestor. Petr. Pol.* 191, cf. mytnik, cf. celnik). POBORCOWY, - a, - e, do poborcy należący, Steuereinnehmer-. Poborcowy urząd. POBORCZYNA, - y, ż., żona poborcy, lub wybierająca pobór, die Steuereinnehmerinn, *Bh.* bernice.

POBORGOWAC, *F.* poborgnie *Act. dk.*, po kilka razy albo przez czas niejaki pożyczać, mehreres nach einander, eine Zeitlang borgen, auf Borg nehmen oder geben. - §. poborgować komu, z poczekać mu, mieć z nim cierpliwość przez czas niejaki, mit jemanden eine Zeitlang Geduld haben. Obaczym twoię naukę, poborguy mi iedno trochę, aż cię pierwey spytam o iednę rzecz. *Zebr. Zw.* 105.

POBORNY, - a, - e, pobór płacący, do poborowania obowiązany, steuerbar. *Tr.*, *Sr.* 1. dahwkowné. POBOROWAC, - ał, - uie *Act. ndk.*, pobór płacić, *Vd.* ſtibrat, vezhovat, ſteuern, Steuern zahlen. Kto powinien poborować z swego gruntu, nie ma bydź daley obciążon. *Klok. Turk.* 127. POBOROWY, - a, - e, do poboru należący *Wlod.*, Steuer. Poborowy rejestr.

POBOSDZ, *F.* pobodzie *Act. dk.*; *Vd.* pobadat; *Bh.* pobósti, pobodł *pungere*, pobadati *incitare*) bodząc popędzić, ſtoßend weiter treiben. Widział siedm wołów tłustych, a drugich siedm chudych, które one tłuste pobodły. *Rey Zw.* 203. Pompeiusz Rzymem tak się iuż opieka, Że cię upewniam od niego pobodzie. *Chrość. Luk.* 14.

POBOY, - oiu, *m.*, (*Rs.* побои plagi, bicie; *Bh.* pobogovati zwoiować) pobicie, porażka, *Bs.* poboj, pobjenje veliko gljudi; *Rg.* poboj *caedes*; *Vd.* poboj; *Cro.* pobóy *conflictus*); die Niederlage, das Gemetzel. Na niegotowych nieprzyiaciół nagle uderzyli, i wielki w nich poboy uczynili. *Krom.* 38. Part, gdy z poboiu zwiia, I tył zwycięzcy podawa zelżywy. *Tward. Daf.* 64. Przyydzie ten wiek, przyydą czasy twoie, gdy ramię dzielne, sposobne do zbroie, Pokażesz krwawy na poboy gotowe. *Miask. Ryt.* 3. Na zwycięznych wozach powracał, po rozgromionych Tureckich obozach, po Krymskich poboiach. *Tward. Wlad.* 6. - b) poboy, poboiewisko, die Wahlstatt, das Schlachtfeld. Po wygraney zostawuią nieprzyiaciół albo na poboiu albo bez sił. *Nag. Cyc.* 79 *et* 117. Ato co za koń tak wielki na poboiu (Troiańskim) sam ieden stoi? *J. Kchan. Dz.* 81. Jozef i Nikodem, skoro krwawego doszli poboiu, płotno rozciągali, . . . *Odym. Sw.* 2, *Kk* 2 *b.*, mieysca, gdzie Jezusa ukrzyżowano). POBOYSKO *ob.* Poboiewisko.

POBOŻ *ob.* Pobog *herb*, *Dudz.* 51.

POBOŻNOSC, - ści, ż., *POBOŻEŃSTWO, - a, *n.*, *Bh.* pobojnoſt; *Sla.* pobojnoſt, pobojeństwo; *Sr.* 1. pobojnoſci; *Vd.* poboshnoſt, andoht; *Sla.* puboxnoſt, z nabożność, nabożeństwo); (*oppos.* bezbożność), stosowanie się do boga i iego rozkazów, die Gottesfurcht, die Frömmigkeit; *Vd.* brumnoſt, boshij ſtrah, poboshnoſt; *Crn.* pobo-

sbnoſt; *Cro.* pobósnoszt; *Bs.* bogomilloſt; *Ross.* набожность, набожничество. Pobożność to w nas sprawuie, że się szczérze przyłączamy prawdziwą wiarą ku Panu Bogu. *Rey Pſt. D* 4. Niepobożność ieſt przeciwna pobożności, bo ta, tak ſak potrzebuie prawdziwe nabożeſtwo, ſłusznie Pana Boga wzywa; a ona nie dba nic o boga, owszem nim gardzi. *Rey Pſt. D* 4. Pobożność, *pietas*, ieſt właśnie chęć i uprzeymość umysłu, którą szanuiemy tych, którymeśmy powinni; a tak ieſt pobożność przeciwko bogu, przeciwko oyczyznie, przeciwko powinnym. *Petr. Et.* 231. Naylepszy ieſt miſtrz i nauczyciel pobożności natura. *Warg. Wal.* 170. Wiary przeciw krółowi pobożeństwo ku bogu fundamentem ieſt. *Biel.* 537. Duch mądrości, duch umieiętności i pobożeństwa. *Leop. Jes.* 11, 2. Polacy! nieprzyſtałoby to waszemu pobożeństwu, chcieć, aby broń wasza miała się kiedy błyszczeć przeciw Kryſtusowi. *Jan. Lig. G.* Pobożeństwo chrześciańskie. *Baz. Hiſt.* 57. POBOŻNY, -a, -e, POBOŻNIE *adv.*, *Bh.* pobojny, pobojně; *Sr.* 1. bromny, pobożně, *Crn.* brumn, bogarodne; *Vd.* bogabojezh, brumen, pobosheen; *Cro.* pobósen, pobosno; *Sla.* pobožan, miran (cf. mir); *Bs.* bogo milli (cf. bogumil); *Rs.* набожный (cf. nabożny); bogu oddany, wedle boga, gottesfürchtig, fromm. Był Formozus pobożny i nabożny i uczony w piśmie świętym. *Sk. Dz.* 852. Pobożny *Subſtantive*, pobożnik, *oppoſit.* Niepobożnik, der Gottloſe (cf. bezbożnik). Gdybyś nie mówił, żeby *niepobożny* porzucił drugę swoię, on *niepobożnik* w nieprawości swéy umrze. *Smotr. Lam.* 12. Niepobożnik, gdy się odwróci od nieprawości swoiéy, ożywi duszę swoię. *Radz. Ezech.* 18, 27. Morderze i wszetecznicy, Hardzi i niepobożnicy. *J. Kchan. Dz.* 306, *Zygr. Gorn.* 166, *Smalc.* 74. - §. Szkoły pobożne *ob.* Szkoła. - §. Woynę pobożną śpiewam i hetmana Który święty grob Pański wyswobodził. *P. Kch. Jer.* 1, woynę świętą, w którey szło o religiią, den frommen, den heiligen Krieg, Religionskrieg. - §. *pobożnie przedawać, sumiennie, z bo iem, tanie, gewiſſenhaft. Ci którzy przedaią, aby też pobożnie rzeczy swe przedawali. *Vol. Leg.* 2, 844. *POBOŻYĆ, *ob.* bożyć; cf. *Crn.* pobóžham *consolor*. - *§. Żarty trząść z pobożenia, *irridere pia vota*. *Zebr. Ow.* 8, pobożne czyli nabożne śluby, nabożeństwo.

POBRAĆ, *F.* pobierze *Act. dk.*, Pobierać *ndk. et czſt.*; *Bh.* pobrati, poberu, (cf. *Bh.* pabérowati *racemari*, *ob.* Poberki); *Cro.* pobirati, pobrati, pobiram, *Vd.* pobrati, poberati *colligere*; *Sr.* 2. pobrasch; *Sr.* 1. poberu; *Ross.* побрать, побирать; wiele abo wszyſtko, iedno po drugim abo razem, zabrać, mit einander hinwegnehmen (cf. Powziąć). Żagle i liny okrętowe nam pobrał. *Warg. Radz.* 28, pozabierał). Pobrano, by czeczotki na lepie. *Ryg. Ad.* 56. Przyydą nieprzyiaciele, a *pobierzą (pobiorą) mieysca nasze i lud nasz. *W. Poſt. W.* 257. Gottowie poczęli Rzymſkie państwa woiować, pobierać, osiadać. *Biel. Sw.* 158, rabować, plundrować, plündern, ausrauben. - Przodkowie nasi prawowali się, z iedney miſki iedząc, nierzkąc żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22, życie odbierać, einander das Leben nehmen. - Pobierać płatę, pensyą, iurgielt, odbierać, nehmen, empfangen, erhalten, einziehen. POBRAĆ się *Rec.*, ślubem małżeńſkim się związać, ożenić się, poyśdź za mąż; *Ec.* брáкъ

ucя, (*Ec.* бракъ małżeńſtwo, wesele); einander nehmen, ſich mit einander verheirathen. (*Vd.* se pobrati, = porwać się; *Crn.* pobéri se, = idź precz, weź się ztąd); Jeżeli się dziś nie pobierzem, umrę ze smutku i z miłości. *Teatr* 35 *b*, 79. Daliśmy sobie wzaiemne słowo pobrania się w małżeństwo. *Teatr* 7, 112. Pobraliśmy się; dał mi bóg gospodynią dobrą, żonę poczciwą. *Kras. Pod.* 2, 146. Gdyby się pobrali, biedęby nam piekli o swoie maiątki. *Teatr* 55 *e*, 13. Pobranie się, *Bh.* ſu'atel (cf. zjąć, zięty, cf. seym).

POBRACIC się, *F.* pobraci się *Rec. dk.*; Pojimatać się *Contin.*; *Vd.* pobratitise, sabratitise, pobratuvatise; *Crn.* pobratitise, pobratem sé; *Rg.* pobrattim; *Rs.* побрататься, братерſкие się z kim związać, jak brat a brat, cf. kumać się, pokumać się, ſich mit einem verbrüdern, Brüderſchaft machen. (*oppos.* rozbratać się). Panowie Litewscy pobratawszy się i pokumawszy z Rusią, puſtynie Ruſkie osadzali. *Stryik.* 228. Jedząc i piąc z sobą się pobratali. *Gwagn.* 291. Heretyk za żywota pobratał się z czarty, i teraz na czci u nich ieſt w piekle. *Birk. Ex. II* 3. Skoro z szatanem się pobracił, - - *W. Poſt. W.* 334. Przez niebowstąpienie Pańſkie, człowiek z aniołami w niebie się pobracił. *Odym. Sw.* 2 *Oo b*. Sułtan ſtaroſtę do siebie przyiacielſkim sposobem dla pobracenia wezwał; który też temu uwierzył. *Gwag.* 291. Miła rzecz w tak zgodnym szeregu, wielkich monarchów widzieć pobratania. *Kchow. Wied.* 56. POBRATA, - y, *ż.*, POBRAT, - u, *m.*, POBRATERSTWO, - a, *n.*, POBRATYMSTWO, - a, *n.*, *Vd.* pobratenje; *Rg.* pobrattimſtvo; *Ec.* побратимство, духовное или кресное братство (*ob.* bractwo); *Rs.* собратство; braterſka przyiaźń, ścisły związek przyiacielſki, die Verbrüderung, die Brüderſchaft. (*oppos.* rozbrat). Co zaś mię pytasz o Tymokrata, Tego się z Protezylem rozeszła pobrata. *Jabł. Tel.* 189. Zkąd ta prędka zgoda, zkąd one tak nagłe pobraty? *Pot. Arg.* 805. Błazeństwa, które się czynią razem, dają prawo do pobratymſtwa. *Teatr* 37, 239. Heretycy z czartem pobraterſtwo maią. *Birk. o Ex.* 7. Ziemia a ciało ludzkie w podobneyże zoſtaie analogii, sympatyi, pobratymſtwie, konnexyi. *Teatr* 26 *c*, 121. Mieszaiąc się z niemi w obłudnym pobracie, Raz tych, drugi raz owych przybiera poſtacie. *Przyb. Milt.* 115. POBRATYM, POBRACIM, POBRATYN, - a, *m.*, drugi ia, przyiaciel za brata ſtoiący, Herzensfreund, Freund und Bruder, mit dem man in Brüderſchaft lebt. Jaćwingowie Ruſkie państwa woiewali, mszcząc się Połowców pobratymów swoich. *Biel.* 87. Litwini z Prussy, pierwszemi swoiemi pobratynami, przez długi czas porozumienie mieli. *Stryik.* 55. Zwiódł cię, iak wszyſtkich pobratymów twoich. *Birk. Kax. Ob. E* 2 *b*. Żołnierze sobie obierali przyiaciół, pobratymów, kollegów, poprzysięgaiąc wzaiemną wierność, obronę, zemſtę. *Nar. Tac.* 30, 87. Naprzód zawżdym miewał pobracimy. *Bud. Cyc.* 22, POBRATYNSKI, - a, - ie, *Rs.* побратимский, ściśle przyiaźnią złączony, powinowaty, verbrüdert, verwandt. - §. Pobratyńſkie i obce języki. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 41.

POBREDZIC, *F.* pobrédzi *Act. dk.*; pobałamucić, pobłądzić, trochę uchybić w czym, einen kleinen Verſtoß begehen, ein kleines Verſehen ſich zu Schulden kommen laſſen. Nie maiąc zwyczaiu sprawować balów, i teraz nie możemy, boiąc się, żebyśmy w czym nie pobredzili. *Beh. Kom.* 4,

391. Wielce pobrédził. *Pot. Syl.* 321. Zawsze się Walter fraucymeru wſtydaił, Cóż mu się ſtało, że teraz pobrédził? *Pot. Jow.* 120; cf. posakapić się, potknąć się.

POBROCZYĆ *cz. dk.*, brocząc poplugawić, krwią i otoką pobryzgać, mit Blut und Eiter beſudeln. Kapłani przy ołtarzach gardła daią; krwią niewinną ich kościoły, szaty święte ſkropione i pobroczone bywaią. *Jan. Pos. A* 4 *b.*

POBRODZIĆ, *F.* pobrodzi *Act. dk.*, brodząc w wodę się puścić, hinwaten, einige Zeit im Waſſer waten; (*ob.* Brodzić). (*Rs.* побродить, пображивать uczęszczać, pochodzić trochę, przechodzić się). – §. Wywloczą na pola pobrodzone trupy. *Kmit. Spyt. A* 3, krwią oblane, mit Blut beſudelt; *ob.* pobroczyć.

POBROIĆ *ob.* Broić. POBRONOWAĆ *ob.* Bronować.

POBROŻDZIĆ, *F.* pobroździ *Act. dk.*, bróżdy pociągnąć, Furchen nacheinander hinziehen, (*ob.* Brożdzić). – *transl.* Wszyſtko prawie Mazowsze, w pana ogołocone, Ruś a Litwa puſtosząc, wſkroś pobroździła. *Krom.* 272, gwałtownie przeciągnęła, ślaki okrucieńſtwa ni bróżdy po sobie zoſtawuiąc, ſie durchſtreiften verheerend Maſuren. – §. pobrożdzić, pomieszać szyki, pobałamucić, etwas anſtiften, Unheil anſtiften, Verwirrung anrichten. Ou tu widzę idzie, żeby nam tylko czasem nie pobrożdził. *Teatr* 24 *c*, 83.

POBRUDZIĆ *cz. dk.*, brudem pokryć, pokalać, poplugawić, posmolić, beſchmutzen; *Boh.* poſſiſſmati; *Vd.* pogerditi, poſkurniti; *Rs.* помарать, помарывать, размарать; размарывать, перегрязнить, испакостить. Pobrudzenie замарáнїе, copeнїе.

POBRUKOWAĆ *cz. dk.*, *Bs.* pokameniti, *Cro.* potaraczujem; *Ross.* помостить, помащивать, *ob.* brukować, bruk; *ob.* pomoſt.

POBRUNATNIEĆ *F.* pobrunatnieie; *ob.* Brunatnieć.

POBRYKAĆ, *F.* pobryka *Intrans. ndk.*, Pobryknąć, *F.* pobryknie *idntl.*; wierzgaiąc poſkakać, muthwillig herumſpringen und mit den Füßen ausſchlagen. Młode zrzebięta często z ſtayni na osobne mieysca wypuszczać trzeba, gdzieby sobie pobrykać mogły. *Aluk. Zw.* 1, 175. – *transl. ob.* Brykać, Bryknąć.

POBRYZGAĆ *cz. dk.*, bryzgaiąc powalać, beſpritzen mit Koth; *Bs.* pobrrickati; *Ross.* побрызгать, побрызгивать, спрыснуть, спрыскать, спрыскивать, слеснуть, слескивать.

POBRZĄKAĆ, *F.* pobrząka *Intr.ndk.*, Pobrząknąć, *F.* pobrząknie *idntl.*; Pobrząkiwać, Pobrzękiwać *Frequ.*, Pobrzęknie *Praes.*; *Rs.* побренчать, побренчивать, побрякать, побрякивать, brzęk porobić, ein Geklimper machen, eine Weile klimpern. Uda się sztuczka, kiedy przy wdzięcznéy twarzy czce, złotkiem abo też woreczkiem pobrząknie. *Teatr* 7 *c*, 13, *ob.* brzękać). Woda pobrzękuie rozwarta, *diuulsa remis unda sonat. Zebr. Ow.* 192. Żaden go głos nie zbiie z toru; czyli on pochlebiać; czyli grozić, czyli ci próżnym tonem pobrzękiwać będzie. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 12. Przywarą są myśli kwieciſte, przesłodzone, czcze, przestaiące na samym pobrzękiwaniu. *ib.* 4, 82.

POBRZEŻE, -a, *n.*, *POBRZEŻA, -y, *ż.*, po nad brzegiem mieysce, brzegi, nadbrzeże, das Geſtade, das Ufer, die Küſte, der Strand; *Rs.* берегъ; *Ec.* подбрéжїе. Ryby z pobrzeża poławiano wędką. *Przyb. Luz.* 174. Natura wasze pobrzeża ſtrużki kwieciſtym pęzlem odnawia. *Zab.* 10, 205 *Zabł.* Milszą mówią przechadzka nad morzem obszernym, Żegluga przyiemnieysza przy pobrzeżu miernym. *Zimor. Siel.* 136. Znalazł ſtary czoln na oney *pobrzeży. *Chroſć. Luk.* 272. *POBRZEGOWOSC, -ści, *ż.*, położenie nad brzegiem, die Lage am Ufer. Pobrzegowość miaiła, granicy. *Tr.* POBRZEŻNY, PODBRZEŻNY, POBRZEŻNIE *adv.*, (POBRZEGOWY, POBRZEGOWO *Tr.*); po nad brzegiem będący, leżący, Ufer-, Küſten-. Do taiemnych uſtępów podbrzeżnych uchodzi. *Otw. Ow.* 550. Pobrzeżne. *Boter* 210. Pobrzeżni mieszkańcy *Tr.*, die Küſtenbewohner. Pobrzeżny wiatr, *Ross.* побережникъ, (w Archanielſkiéy guberzii, północny wiatr). Żeglarze pobrzeżną linę odwiązali, A od brzegu wysoką nawę odbiiali. *J. Kch. – Papr. Ryc.* 25; lina, którą nawę do brzegu przycumowano, cuma, die Uferleine, womit das Fahrzeug am Ufer angebunden war. – *Pobrzeżne*, -ego, *n.*, *Subſt.*; brzegowy podatek, pobór, dań, Ufergeld, Strandgeld. Imieniem pobrzeżnego wolno magiſtratowi Wileńſkiemu na rzéce Wilii od każdey wiciny po zł. 2 wybierać. *Dub.* 192. – §. pobrzeżne notatki, na brzegu księgi będące, margineaowe, Rand-, am Rande angemerkt. Przydany iest przy opisaniu każdego ziołа rejeſtr pobrzeżny, ukazuiący tychże ziół przyrodzenie, moc i skutek. *Syr. praef.*

POBUCZNIEĆ *niiak. dk.*, pognić, faulen, modern. To suknie, od molów pobucznieią i zedrzeć się mogą. *Glicz. Wych. F* 4 *b*, *ob.* bucznieć.

POBUDKA, -i, *ż.*, *Bh.* pobídka (*ob.* *pobiedka); *Vd.* podbodnja, podshiga, naganja; (*Sr.* 1. zbudjadwo excytare); to czym pobudzamy, podnieta, bodziec, pochop, powod, *tr.* der Reiz, Antrieb, Sporn, Bewegungsgrund, die Veranlaſſung. Do cnoty niewypowiedziana iest pobudka sława. *Warg. Wal.* 45. Do szukania wygody trzeba pobudki, bez niey trudno ſtare opuścić siedliſko. *Stax. Buff.* 251. *Pobudzka. *Petr. Ek.* 37. Do pieniędzy może bydź przywiązanie; inaze zaś pobudki do prawdziwey miłości. *Teatr* 6 *b*, 33. Powiedz nam tę tak pocieszną śmiechu pobudkę. *Teatr* 6, 19. Pobudka, podług *Browna* doktora, rodzay impulsyi. *Sniad. Teo.* 250. Pobudka, *actio*, pobudzanie, das Antreiben, Anmuntern, Anſpornen. *Cn. Th.* – Pobudka, budzona, piosnka *ob.* Eynał, Heynał; das Weckelied. Pobudka woyſkowa, uderzenie w bębny lub w trąby nad świtem *Tr.*, die Reveille. Bębny zawsze biią na pobudkę i na odwrot. *Pam.* 84, 465. Gdy się pokaże z morza świt malutki, Zaraz po woyſku biią na pobudki. *Jabł. Buk. M* 4 *b*. Żona zła iest bębnem, który uſtawicznie biie pobudkę. *Teatr* 26 *d*, 49. Niechay biie pobudkę, tym nie słuchay tego. *Bardz. Luk.* 37, (cf. na trwogę, allarm). – §. Pobudka zegarowa, excytarz, der Wecker an der Uhr. Przydatek do zegara, żeby wciąż dzwonił o tey godzinie, o którey chcę, nazywa się pobudką. *Rog. Doſ.* 2, 310. – *Persocif.* Pobudka, s pobudziciel. *Cn. Th.*, der Antreiber; podszczuwacz, podżegacz). Car ludu pobudka i podnietca złości, Obiega woyſko, żeby znikąd zawziętości Nie ginęły. *Bard. Luk.* 123.

POBUDOWAĆ, *F.* pobuduie *Act. dk.*, rozmaicie iedno po drugim budując powyſtawiać, nach einander aufbauen; *Bh.* poſtaviti; *Rs.* построить (cf. poſtawić, poſtroić). Miasto to dobrze iest pobudowane. *Boter.* 250. Podniesie przybytek Dawidow, pobuduie dziury iego, i to co upadło

napra-

naprawi *Sk. Dz.* 3. POBUDOWAC się gdzie; pomieszkanie sobie powydawiać, ſich wo anbauen. Pod lasem mieszkając pobudował się. *Falib. P.* Oskarżony, że się wysoko we wsi Abyeńskiey pobudował. *Warg. Wal.* 263. POBUDZIC, *F.* pobudzi *cz. dk.*, Pobudzać *ndk.*, *B.* pobadan, *Sl.* popuzugi, powzbuzugi, pobizam; *Rg.* probáditi; *Vd.* pobuditi, pobaditi, *Rs.* побудить, побуждать, *Cro.* nadraźujem, nahusztujem, zatirávam; *Ross.* побудить, побуждать, *Ec.* побудить, побуждать; antreiben, reitzen zu etwas, ermuntern, anspornen. Chwała pobudza do cnoty. *Ze L. Ad.* 31. Pobudzili go do tańcowania. *Teatr* 3 *d*, 81. Ku upiciu tedy wżdy ieden drugiego *pobiedza, prosi. *Eras. Jęz. E* 7 *b*, *ob.* *pobiedka). Pobudzić kogo do czego, poduszczać, podżegać. *Cn. Ad.* 860, poddymać, *malam in partem.* Pobudzający *Vd* probadlju; *Rs.* побудительный, побудительный; *Ec.* побудительный. Pobudzanie, Pobudzenie, pobudka, das Reitzen, Anreitzen, der Reitz. Pobudzenie, skutek wspólny, wszystkich władz podbudzających. *Sniad. Teo.* 250. POBUDZALNOSC, - ści, *ż.*, *incitabilitas*, własność znayduiąca się w żywych ciałach, okazuiąca skutki życia. *N. Pam.* 8, 214, sposobność być pobudzonym, die Reitzbarkeit, (*Vd.* probudljivost, = ruchomość). Pobudzalność, własność żyiących istestw, mocą którey różnią się od samych siebie po śmierci. *Sniad. Teo.* 249, *N. Pam.* 10, 77, *N. Pam.* 14, 206, *et* 22, 71. POBUDZICIEL, -a, *m.*, *Cn. Th.*, POBUDZACZ, poruszyciel, *motor Mącz.*, poduszczacz, podżegacz, poddymacz; *Cro.* zatirávcz, *Rs.* побудитель, поощритель; der Anreitzer, Antreiber. POBUDZICIELKA, - i, *ż.*, die Anreitzerinn; *Rs.* поощрительница. •POBUDZNIE *adv.*, ochotnie, pośpiesznie, *mobiliter Mącz.*, angespornt, munter.

POBUIAC *intrans. dk.*, chwilę buiaiąc przebyć, etwas aufflattern, herum flattern, schwärmen. Ta-ć to iest duszy wolność, to iey nieiakieś pobuianie, że się niekiedy z tey katuszy wymknie, i niebem się ochłodzi. *Pilch. Sen. list* 2, 80.

POBUNTOWAC, *Cro.* pobuchújem, *ob.* Buntować.

POBURCZEC, - ał, *F.* poburczy *cz. dk.*, połaiać kogo, einen etwas schelten. I Wać mię poburczałaś; ale odtąd zgoda. *Zabł. Ant.* 70.

POBURZYC, *F.* poburzy *cz. dk.*, Poburzać *ndk.*, *Bh.* pobořiti, iedno po drugim rozwalić, zburzyć, eins nach dem andern zerstören. Wiele miast i zamków poburzył. *Tr.* Miejsca poburzone pobudowane będą. 3 *Leop. Ezech.* 36, 10, gmiski, co się walą. 1 *Leop.*). - §. b) poburzyć na kogo, podburzyć, pobudzić, podżegać, poiątrzyć, poduszczać, anbringen, in Harnisch jagen. Byka kolor czer-

wony poburza, Iwa biała chusta osroża. *Pilch. Sen. Gn.* 355. Poburzył szlachtę przeciw królowi. *Tr.* POBURZYCIEL, -a, *m.*, podburzyciel, podżegacz, poduszczacz, der Unruhstifter, Anheżer, Aufheżer, Aufrührer. Rzymianie Judę onego poburzyciela zabili. *Sk. Dz.* 8. Cynna krwawéy poburzyciel fali. *Chroś. Luk.* 134. POBURZYCIELKA, - i, *ż.*, die Unruhstifterinn.

POBYDŹ, pobył, *F.* pobędzie *neutr. dk.*, Pobywać *frequ. et cont.*, *Bh.* pobyti; *Sr.* 2. pobuschi; *Rs.* побыть, побывать; (*Ec.* обитать, обитаю mieszkać), pobawić gdzie nieiaki czas, pomieszkać, einige Zeit verweilen, ſich eine Weile aufhalten. Pobądź tylko troszek w Warszawie, inaczéy będziesz gadała. *Teatr* 19, 49. Wszyscy się na to rodziemy, Coś pobywszy, że zginiemy. *Lib. Sen.* 14. Nie pobyway mi tu, nie posłuży. *Cn. Th.*, laß dich hier nicht mehr sehen. POBYT, -u, *m.*, Pobywanie, pobycie, pomieszkanie, mieszkanie gdzie, bawienie, das Weilen, Verweilen, der Aufenthalt; *Bh.* pobyti *mansio*; obyt, obydli mieszkanie, obywati mieszkać, obywatel mieszkaniec, cf. obywatel; *Cro.* prebivalische, = pomieszkanie (cf. przybytek); *Rs.* обитáніе, обитáлище, жительство; *Ec.* обитель. Bawił się długo w Wrocławiu; ztąd urosło w oycu podeyźrzenie, iakoby te przewłokłe na Szląsku pobyty, niosły w sobie iakoweś zdrady. *Nar. Hst.* 4, 291. Krąg ziemi i ze wszystkiemi pobyt na nim maiącemi własnością są pan mianuie. *Ryb. Pe.* 40. Bogarodzico, day na świecie zbożny pobyt, po żywocie rayski przebyt. *Biel.* 19, pobożne życie. *Sk. Żyw.* 253. Nie spodziewał się długiego na tronie pobytu. *Nar. Hst.* 2, 107. Pod czas iego tam pobytu. *Gaz. Nar.* 1, 107.

POBZDURZYC *cz. dk.*, *Ross.* повздать, повздать, *ob.* bzdurzyć.

POBZDZIC się, *F.* pobzdzi się *rec. dk.*, Pobzdzieć się *ndk.*; bąkinami się okurzyć, einen Fist über den andern lassen, einmal nach dem andern stänkern. Na spowiedzi iednemu księdzu powiedziała Baba, że się w kościele kilkakroć pobzdziała. *Pot. Jow.* 83.

POCAŁOWAC, *F.* pocałuie *cz. dk.*, (Całować *ndk.*, *qu. v.*), küssen; *Rs.* поцѣловать; *Vd.* pokushiti; *Sr.* 1. pohubicjknu; *Bs.* pogljubiti, celivati, çuknuti). Chciał pocałować rękę Cesarską, ale mu iéy umknął. *Star. Dw.* 71. Pocałowanie znakiem przyiaźni, przywitania. *Sk. Dz.* 31. Nasza miłość na samych pocałowaniach się kończy. *Teatr* 15, 69. Pozdrówcie iedni drugich z pocałowaniem świętém. *Pim. Kam.* 269. Serdecznie słodkie iéy pocałowanie dał, czyli też wziął. *Past. F.* 324. Przy witaniu lub pożegnaniu ieden dawał drugiemu pocałowanie, iak mówią, braterskie, den Bruderkuß, które częstokroć iest pocałowaniem Judasza. *N. Pam.* 16, 28, *ob.* Judaszowskie pocałowanie). Podawał mu Sułtan bóty swe do pocałowania. *Birk. Cont. A* 4. Ścisnąwszy szyię brata, *pocałowawszy go, płakał. *Kosz. Lor.* 82, całuiąc go). - *transl. fig.* Kto kogo zabiie, miecz katowski powinien go w kark pocałować. *Boh. Kom.* 2, 125, cf. liznąć, uderzyć, ściąć). Tak się kwapię do pani, że ledwo kamieni kilká razy na ulicy nie pocałowałem. *Teatr* 22 *c*, 10, ledwiem nie upadł na kamienie). - §. *Prov.* Pocałował nóżki. *Cn. Ad.* 861, *Russi dicunt* zayko łapki lizet, gdy utéczét; zaiąc łapki liże, gdy uciecze, *gratias egit pedi-*

lus, quod salvus evaserit, er hat das Hasenpanier er-
... POCAŁUNEK, -nku, *m.*, POCAŁUS, -a, ...*nku*, = pocałowanie, calus, całusek, buzia, ein ...kuß, *Ks.* поцѣлунь, облобызáнїе, лобзáнїе, лобзáнїе, *Vl.* pokush, pokushik, *Slo* poljeni. Pocałowanie głośne *Rs.* засось. Upewniała go o swym przywiązaniu, daiąc mu naysłodszy pocałunek. *Zab.* 12, 176. Dwa pocałunki dopiero wziąć mi pozwoliła. *Zab.* 13, 31. Czysty pocałunek w oczach miłości za warunki nayściśleysze stanie. *Zab.* 11, 192. Chcę dwudziestu pocałusów na twóy rachunek. *Teatr* 20 *b*, 200.

POCAPIĆ, *F.* pocapi *cz. dk.*, pochwycić, połapić, erwischen, erhaschen. Kuna i ptakowi nie przepuszcza, gdy go po upić gdzie może swoią chybkością. *Haur Sk.* 309.

*POCCIWOŚĆ, *ob.* Porzciwość.

POCĘ się, *ob.* Pocić się.

POCECHOWAĆ *czyn. dk.*, cechami znaczyć, nach einander bezeichnen. Dlatego się pocechowali, iby i brody sobie pogolili, aby ofiary z onych bałwanów brali. *Rey Pst. Pp* 6

1) POCENIĆ, *ob.* Cenić. 2) *POCENIĆ, *F.* pocéni *cz. dk.*, (pocynić), cyną pobielić, *ob.* pobielić, verzinnen. Naczynie miedziane pocénione. *Sien.* 591.

POCENIE się, *ob.* Pocić się. POCHADZAĆ, *ob.* Pochodzić. POCHAŁASOWAĆ, *ob.* Pohałasować. POCHAŃBIĆ, *ob.* Pohańbić.

POCHĘDOŻYĆ *cz. dk.*, *Cro.* pozsnesújem, *ob.* Chędożyć.

POCHEŁPIĆ się *zaimk. dk.*, nieco chełpiąc się pysznić, ein wenig prahlen. Kto się wstydzi podłego wózka, tenby się rad pewnie pochełpił z pysznéy karosy. *Pilch. Sen. list* 2, 424.

POCHEŁZNAĆ *cz. dk.*, kiełzna czyli wędzidła albo uzdy, munsztuki kłaść na konia. *X. Kam.*, zäumen, *ob.* chełznąć.

POCHEW, *ob.* Pochwa. POCHEWKA, -i, *ż*, *demin. nom.* pochwa, eine kleine Scheide. *Tr.* POCHEWKOWY, -a, -e, od pochewki, lub na kształt pochewki, POCHEWKOWATY, kleinscheidig, wie eine kleine Scheide. Liście pochewkowe, *vaginans*, ma osadę iak pochew gałązkę obeymuiącą. *Botan.* 52. Łodyga pochewkowata, *c. vaginatus*, pochewkami liściowemi otoczona. *Jundz.* 214.

POCHŁANIAĆ, *ob.* Pochłonąć.

POCHLEBCA, *PODCHLEBCA, -y, *m.*, POCHLEBNIK, -a, *m.*, POCHLEBIACZ, *Bh.* pochlebnik, aulisnik (*ob.* lizać), aulisny (cf. *oblesny), kotyta; *Slo.* pochlebnik; *Sr.* 1. lizejjak, lizejjicjer, klibowné pjeczel, wohlizanez, *Crn.* perlisuvavz, perlisanz, gladesh (*ob.* gladzić), malizhuek, pojędesh; *Vd.* perlisavez, perlisavcz, perlizhnik, vertorepez; *Cro.* prilizavecz, szladkobuzecz, máma (*ob.* mamić, mamiciel), pipávecz; *Rg.* gladitegl (*ob.* gladziciel), blazniik; *Bs.* blaznik, polgitegljaç, laskavaç, mamaç, sladokusaç; (*Rs.* похлѣбщикъ, podły, niskczemny pochlebca, подлецъ, прислужникъ); *Ross.* ласкáтель (cf. laskawca), льстéцъ (cf. łże), подлáза (cf. podleźć), прихлебáтель, (cf. chlipnąć, прихлебнýть łyżką kosztować), человѣкоугодникъ (cf. dogodzić), подлащýха, вабильщикъ, вабитель, *ob.* wabić); *Ec.* льстéцъ, льститель, притрапéзникъ, подхлебáтель, лизоблюдъ, кого за пришучиваніе

даромъ кормить, обѣдало, кои при столахъ шутитъ, трефникъ (cf. trefnić); pasorzyt, *nabzdyżyn, (cf. przysmażacz). der Schmeichler, der Tellerlecker, Speichellecker. Rozumiem, że Polacy pochlebiwo nazwali, *J pochlebów* od tego, że *po chlebie* cudzym *Pochlebcy* zwykli biegać, za *chléb* pochlebiaiąc. *Opal. sat.* 50, *sed cf. Ross*, похлебка polewka, похлебать łyżką ieść, cf. chlipać; cf. „wiele iest takich, którzy za *polewką* idą. *Kosz Lor.* 71 *b*. Pochlebca wszystko chwali. *Cn. Ad.* 861. Pochlebca z strawy służy. *ib.* Pochlebiacze głodnoj poj. *Kras. List.* 2, 50. Pochlebca prawie dobrze wyćwiczony, Jest panom łgarzom *ciotczony rodzony, Jako pies miłczkiem gdy kąsa, nie szczeka, Także pochlebca, by co wylgał czeka; Pochlebca każdy piesek Pępowskiego, Za tym wnet bieży, gdzieby dostać czego. *Rey Zw.* 216 *b*. Pochlebca sumienia zdrayca. *Talib. R.* 3. Pochlebnicy prawdy ci nie powiedzą. *Petr. Pol.* 419. Szkodliwe podchlebniki. *Kosz. Cyc.* 25. Pochlebnicy między wszemi ludźmi są nayzłośliwszemi, nigdy nie są gorszemi, ani się ich nigdy więcey trzeba ostrzegać, ieno w ten czas, gdy się i postawą i mową naypowolniéy stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b*. Chytry pochlebca *Rs.* лиса. Zgraia *podchlebców. *Teatr* 46 *c*, 10. *POCHLEBCOWY, -a, -e, do pochlebcy należący, Schmeichlers. Słowa pochlebcowe są iako rany taiemne. *Radz. Prov.* 26, 22. POCHLEBIAĆ, Podchlebiać *czyn. ndk.*, Pochlebować *contin.*, *Bh.* podlebovati, laholiti (cf. łagodzić), lotyzowati; *Slo.* pochlebugi; *Sr.* 1. lijejju ßo (cf. lizać, cf. lasić się); *Crn.* perlisujem, smérkam, smúkam, malishàm se, roshmarinèm se; (*Vd.* pohleuniti, z pokorzyć, poniżyć); *Vd.* se perlisovat, se perlishovat, perlisuvatise (*ob.* lis), lesizhitise, muslatise, roshmarinitise; *Cro.* prelisuvati (*ob.* przylizać się), prilizavati, prilizuvatisze, lisizhiti, lichiti, pipam; *Dl.* liczimeriti (*ob.* liczemiernik); *Sla.* lisicsiti, ulizivatise; *Bs.* laskati (cf. łaska, cf. głaskać), lojiti, poloiti (cf. łoić), mamiti, cf. mamić), blazniti (cf. błaznić, cf. pobłażać), gladiti (cf. gładzić), pomillovati, gnegovati; (*Rg.* hlèpiti *ambire*, pohlepa *ambitio*); *Rg.* glâditi, lasctitti tkoga, loitai tkoga, mazati, blâzniti, krilovatti (cf. kryglować); *Ross.* похлѣбствовать (cf. похлебать, похлебывать łyżką jeść, похлебка polewka), ласкать, ласкаю, ласкательствовать, облaскать, приласкáть, льстить, полестить, льщу, приголубить, приголублвать, милую, забавиться, забажусь, юлить; *Ec.* льщу; pochlebstwem nadrabiać, pochlebstwem się parać, pochlebcą bydź, pasorzycić, schmeicheln, Speichel lecken. Za chléb pochlebiaią. *Opal. sat.* 50. Panom pochlebuią. *Sk. Dz.* 830. Każdy sobie pochlebia, każdy mądrym sobie. *Nar. Dz.* 5, 121, *Rs.* ласкаться. Bardziéy chwasobie. Jił tego, co chwali, niż tego, co pochlebuie. *Sk. Dz.* 325. Wolę gardło dać, niźlibym tym, którzy imię świętę twoie bluźnią, miał pochlebować, abo na ich błędy przyzwalać *Bar. List.* 237. Szpetnie *podchlebuie. *Kosz. Lor.* 43. Pochlebuy synowi swemu, a uczyni cię boiaźliwym. *Lecp. Syr.* 30, 9, pieść syna. 3 *Leop.*). Niechże mi żadne szczęście świeckie nie pochlebuie. *Sk Kaz.* 225. Lata mu młode pochlebiały. *Past. F.* 69. Żonom swoim pochlebuią, i paniami mniéy godnie one nazywaią. *Bach. Epist.* 56. POCHLEBNICA, -y, *ż.*, PO-

CHLEBNICZKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* pochlebnice, aulisnieza, *Sr.* 1. lišcijawka, wobliżanczka; *Crn.* perlisanenka; *Vd.* perlisiva ka, perlisneinka; *Cro.* szladkobuzka (cf. slodka buzia), prilizavka; *Dl.* milolasicza; *Bs.* blaznica; *Bs.* blaznica, laskaviçn, poloitegliça; *Rs.* upuchyжницa (cf. przyługa); *Ec.* ласкoпeльницa; die Schmeichlerinn. *Mącz.* POCHLEBNIS, - ia, *m.*, POCHLEBNICZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* pochlebnik, pochlebca, *Bh.* pochlebnicek, podlezáček); ein kleiner Schmeichler. Pochlebniczka zawsze pełno iest na dworach książęcych. *Krom.* 502. Niebezpieczny pochlebniś. *Zab.* 16, 111. POCHLEBNIK, *ob.* Pochlebca. POCHLEBNY, *PODCHLEBNY, - a, - e, POCHLEBNIE *adv.*; pochlebiający, *Bh.* pochlebný, aulisný; *Slo.* pochlebný, přimětivý; *Sr.* 1. leßné, lišcijerski; *Crn.* perlisnen, perlisniv; (*Crn.* pohlevn *modestus*); *Vd.* perliseu, perlisezhen, perlisnen, perlisliu, lesizhliu, vertorepen; (*Vd.* pohleun *mansuetus*); *Cro.* prilizni, szladkobuzni; *Rs.* подслужливый, увивчивый; ласкáтельный, гладкó, лéстно, лéстивый; *Ec.* лстивéлный, лéстнѣ. POCHLEBSTWO, *PODCHLEBSTWO, - a, *n.*, *Bh.* pochlebenstwi, aulisenstwi, aulisnost; *Slo.* pochlebowáni, chlachtění; *Sr.* 1. lišcijeno; *Crn.* perlisnoft; *Vd.* perlisuvanje, perlesizhenje, perlisnoft, perlisezhnoft; *Bs.* blasnoft, lojenje; *Dl.* liczimerenye; *Rs.* похлёбство, ласкáтельство, ласканïе, ласка (cf. laska), льщéнïе, лесть, подслýга, милованïе, красное слóво, словцо (cf. dobro slowo), человѣкоугóдïе; *Ec.* лщéнïе; die Schmeicheley, das Schmeicheln, Speichelleckerey, Tellerlecken. Pochlébstwo, chodzenie z gębą po cudzym chlebie; przymilanie się fałszywą mową, dla pozyskania chleba, lub czego podobnego. *Kpcz. Gr.* 3, 14. Pochlebstwo iest fałszywe chwalenie, lubieżne w mowie przykrycie, łagodne błaganie naszu człowieczych. *Kosz. Lor.* 40. Pochlebstwo małe *Ec.* лacкáнïйце. Pochlebstwem się nie uwodzący, *inadulabilis*, *Sr.* 1. nelišcijšité. Pochlebstwo *significat et habitum seu artem adulandi*, *ut* umie dobrze pochlebstwo, *et actum ipsum* pochlebianie. *Cn. Th.* 724. Pochlebstwo iako zwierciadło fałszywe, Różną twarz tych postępków tobie ukazuie. *J. Kch. Dz.* 41. Pochlebstwo swemi ponęty zwodzi serca niebaczne. *Zab.* 12, 235. Pochlebstwo gorsze niż trucizna. *Rys. Ad.* 56. Każdy rad pochlebstwa słucha, które kładzie i wmawia w ludzie, czego w nich niemasz. *Sk. Kaz.* 19.

POCHŁODZIĆ cz. *dk.*, *Vd.* pohladiti, *ob.* chłodzić, ochłodzić.

POCHŁON, - u, *m.*, coby wszystko pochłonął, żarłok. *Cn. Th.*, ein Verschlinger, fresigi itiger Mensch, Vielfraß. POCHŁONAĆ, *F.* pochłonie *cz. idntl.*, Pochłaniać, Pochłaniać *ndk.*, *Bh.* schlitiť; *Rs.* сглонýть; nagle i chciwie połknąć, pożerać, *proprie et tr.*, verschlingen. Łakomcom na pochłonienie dostatków rozziewione paszczęki zawrzeć. *Grodw. Dis. F* 3 *b.* To nam woda, owo ogień pochłonie. *Pilch. Sen. list* 3, 378, zabiera gwałtownie). Czas wszystko pochłania. *Ostr. Pr. Cyw* 2, 323. Zmiłuy się nademną boże, bo mię pochłonął człowiek. *Bud. Ps.* 56, 1, *not.* właściwiey: „*wysierbuął". POCHŁONICIEL, - a, *m.*, POCHŁOŃCA, - y, *m.*, pożeracz, który co pochłania, der Verschlinger. Czasie, rzeczy pochłońco! *edax rerum. Żebr. Ow.* 382. Pochłonicielka *ob.* Pożeraczka.

POCHLUBIĆ się, *ob.* Chlubić się. POCHLUBKA, - i, ż., chełpa, popisywanie się, Prahlerey, Ruhmredrey. Jeśli różne od prawdy będą obyczaie, Tak nam też ta pochlubka stoi za pstre iaie. *Rey Wiz.* 101. Na to pochlubki i na to swowolenstwa swoie, radbyś i ostatek wełny zdarł z nędznego. *Rey Pst. Kk* 2. W pośrzodku tych pochlubek a rozkoszy twoich, przyydą po duszę twoię. *ib. Ll* 6. Kiedy tak mądrym zostaniesz, że się nauczysz więcéy z pochlubki nie mówić? *Tr. Tel.* 61.

POCHLUSTAĆ, *F.* pochłuśnie *cz. dk.*, pobić, chłustem posiec, Hiebe geben, durchpeitschen. Pochłustałem iednego napaśnika. *Teatr* 31, 82, *Ross.* похлыстать, похлестывать.

POCHMIEL, - u, - u, *m.*, *Rs.* похмелье, podchmielenie sobie, der Rausch. Gdy Przemysław zapustne wesele odprawował, nieprzyiaciele w dzień popielców przypadłszy, uderzyli na opiłych i z wczorayszego pochmiela śpiących. *Stryik.* 326. Jż się nie kocha w kosztownych potrawach, tedy też nie chorzeie na pochmiele. *Bud. Cyc.* 22. Dla rany się nie bić, dla pochmiela nie pić. *Rys. Ad.* 12.

POCHMURNY, POCHMURY, - a, - e, POCHMURNO *et* POCHMURNIE *adv.*, chmurami zakryty, zachmurzony, wolkig, mit Wolken verhüllt, trübe; *Boh.* possmaurný; *Sr.* 1. trochu mrocjné, mrocjnowité; *Sla.* oblacno, tavno; *Rs.* пасмурный, угрюмый, угрюмоватый; *Ec.* посмурный, мрачный. Już oto z nieba noc pochmurna zchodzi. *Groch. W.* 33. - *transl.* posępny, niewesoły, melankoliczny, finster, trübsinnig. Anglik pochmury. *Zab.* 11, 238 *Zabł.* Czyż słudze bożemu nie godzi się iedno zawsze pochmurnym bydź? *Sk. Dz.* 501. Pochmurno on pogląda, by wilk na każdego. *Rey Wiz.* 167. POCHMURNOŚĆ, - ści, ż., posępność, ciemność, *phys. et metaph.*, *Bh.* possmaurnost; *Rs.* пасмурность, угрюмость; *Ec.* посмурность, мрачность; die Trübheit, Unwölktheit, Dunkelheit, Finsterheit, der Trübsinn. Bardzo się ludzkim, rozmównym i łagodnym wszystkim stawił, żadney pochmurności w sobie nie maiąc. *Sk. Zyw.* 40. POCHMURZYĆ, *F.* pochmurzy *cz. dk.*, Pochmurzać *ndk.*, chmurami pokrywać, posępiać, mit Wolken bedecken, trübe und finster machen. Ledwie wznidzie iutrzenka na niebie, Że pochmurzony Oryon ią zżenie. *Tward. Def.* 48. - *transl.*, *Ross.* хмýрить, хмурю. Faryzeuszowie pochmurzają abo *posupiają twarzy swoie, aby ludziom iawno było, iż poszczą. *Sekl. Math.* 6. Pochmurzyć się, pochmurzyło się, zachmurzyło się, *Boh.* pomrakati se, possmaura se, possmurnge se; *Rs.* нахмурúться; нахмуривáться, угрюмúть.

POCHOC, *POCHODŹ, - i, ż., chuć, namiętność, żądza, *Rg.* pohoienstvo; *Ec.* похоть *concupiscentia*, похотствую, похотствовать *concupio*; *Rs.* похотливость lubieżność; *Vd.* pohotenost, namiętność); Begierde, Leidenschaft, leidenschaftlicher Trieb Gdzieby ten, co ludźmi ma rządzić, nie był sprawiedliwym, i w pochociach swoich pomiarkowanym, pewnieby nie mógł dochociach swoich pomiarkowanym, pewnieby nie mógł dobrze rozkazować. *Gor. Wł. T* 3 *b.* Dobre nie na pochociach zasadzone, ale na poczciwości. *Gor. Dz.* 22 *et* 24. Wszystkie usiłowania nasze, inne za ciała, inne za duszy

pochociami ciągną. *Pilch. Sall.* 121. Rozmaite ieh na przemianę obracaią pochoci. *Pilch. Sen. Gn.* 192. Dziwaczne pochoci. *Przyb. Lux.* 273 *et* 108. To tylko ieſt wolność, którey rozum, nie zmysły, nie *pochodzi panuią. *Gor. Wł. C.* 4.

POCHOD, -u, *m.*, *Vd.* perhodishe; *Rs.* **походъ**, походка; pochadzanie sobie, chodzenie, sposób chodzenia, chód, das Gehen, der Gang; *Rg.* pohòd, pohodba, s wizytacya; pohoditegl, s wizytator). Wolność w człowieku twarz wesołą, śmiałe oko, pozór i pochód ochotny w nim czyni. *Orzech. Qu.* 136. Nogi abo pochód czyli postępki Pana z mosiądzem S. Jan równa. *Rey Ap.* 29. Nogi zdradliwey niewiasty drogą żywota nie chodzą, ale są błędne, a niewyśledzone kroki iey a pochody iey. *Eraz.* ięz. *Bb* 7. - *Militar.*, pochód, marsz, ciągnienie woyska lub iakiey dzielnicy iego. *Jak. Art.* 3, 308, *Vd.* marsh, hod, hoditje; *Sla.* polazak; *Rs.* **походъ**; der Marſch eines Heers. Regiment swobodnym krokiem w pochodzie zwyczaynym, może uyśdź 3 mile wielkie Polskie na dzień. *Jak. Art.* 2, 455. Dano mi białe suknie, musiałem poyść w pochod, i zaraz być przy potyczce pod Chocimem. *Teatr* 30, 35. - *§. Idź brzeżnym pochodem wodom w oczy spławnym, *per iugum montis. Zebr. Ow.* 271, pasmem, ciągiem, Strich, Strecke, Landſtrich. - §. Na szkucie pochody albo pobiegi zowią się tarcice przy burcie na konikach przybite, po których ślisi chodzą, kiedy szybują. *Mag. Mſk.*, Laufbreter, Gangbreter auf dem Borde des Flußſchiffes. - §. b) pochód, pochodzenie zkąd, wszczynanie się, poczynanie, początek, wszczątek, *Slo.* původ (cf. powod); *Vd.* odrod, odrojenie, dolhod, odpritje, dolpritje; *Rs.* происхожденїе, первобытїе; das Entſtehen, der Urſprung, Anfang. O srogim Turków początku i pochodzie, toż i o państwie ich i królowaniu krótka sprawa. *Fur. Uw. A* 2 *b*. Pociągniy to do swego pochodu; obróć oczy ku pochodowi i końcowi; pochodem tedy te rzeczy są dobre. *Dudz.* 51, *Tr.* - *actius* pochód, co początek daie, zrzódło *fig.*, der Quell, die Quelle. Boga zowiemy dla stworzenia oycem, iako tego, który ieſt przedni pochód wszelkiego na świecie stworzenia. *Paszk. Dz.* 148, Urquell.

POCHODNIA, -i, ż., POCHODENKA, -i, ż., *dem.*, (*Mącz.*), POCHODNICZKA, -i, ż., *dem.*, (*Sim. Siel.* 22), *Bh.* pochodně, fakula; *Sr.* 2. fakula, pocharna; *Sr.* 1. fakula, świętá; *Crn.* bakla; *Vd.* bakla, lampa, lampash, svietilu; *Cro.* bâklya, lûch, poszvèt, luzherna, dupler; *Dl.* szvitnyak; *Hg.* szëuvetnek; *Rg.* zubglja, zùbgliza, xazd; *Bs.* kandjella, duplir, zubglja, sviecchnića; *Ec.* λυχνια, λυχνίκα; *Rs.* плáменникъ, факелъ; świeca duża smolna do przyświecenia komu idąc przed nim, die Fackel, (cf. wachel). Powietrze się oświeciło z pochodni smolanych. *Tward. Wład.* 173. Widzieć z daleka pochodnie skrzące. *Miask. Ryt.* 55. Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. Świeca trzymana nad pochodnią, gaśnie. *Torz.* 113. Strzałki i pochodniczka, kupidyna sprzęty. *Mon.* 76, 2. - §. pochodnia na powietrzu, *fax*, *bolis. Cn. Th.*, eine feurige Lufterſcheinung, Luftfackel. - *Poët.* Czuli pasterze pośpieszcież, niźli pochodnią iutrzenną Bystre słońce pogoni. *Miask. Ryt.* 6. POCHODNIARZ, POCHODNIK, -a, *m.*, co pochodnie robi *Cn. Th.*, pochodniarz, *fa-*

cularius Mącz., der Fackelmacher. - §. b) pochodnik, *Bh.* pochodnjk; *Ross.* носящїй факелъ, факленосецъ; pochodniowy sługa, od pochodni. *Cn. Th.*, der Fackelträger. POCHODNIOWY, -a, -e, od pochodni, *Crn.* bakléne; Fackel-. Pochodniowe światło. *Tr.*

POCHODNOŚĆ, -ści, ż., pochodzenie zkąd, lub z czego, die Abſtammung. Zamiana głosek zacimia częstokroć pochodność iednego słowa od drugiego. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 132, derywacyą, etymologiią, cf. źrzódłosłów). POCHODNY, -a, -e, pochodzący zkąd, abſtammend, abgeleitet. Wyrazy pochodne poznaią się przez pierwotne. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 65, *deriuata*). (*Rs.* походный marszowy). POCHODOWAĆ, -ał, -uie, *intr. ndk.*, luźno puszczać, stolec mieć, (srać), offnen Leib haben, Oeffnung haben; von Thieren: miśćn. Wydymaniu i zbytniey chciwości do pochodowania, lekarstwo. *Syr.* 409. Srebrnik ziele wydymanie i fałszywą chęć do pochodowania w czerwonce oddala. *Syr.* 292. Lekarstwo zapieczeniu końskiemu, gdy pochodować albo gnoiu puszczać nie może. *Syr.* 277, (*disling.* nahodovać, hodovać). (*POCHODZ, *ob.* Pochoć).

POCHODZIĆ, -ił, -i, *intr. contin.*, Pochadzać *freq.*, *Bh.* pochoditi; *Vd.* sem pohajati, sem nahajati; *Bs.* popohoditi, hoditi mallo; (*Cro. et Sla.* pohoditi, z nawiedzić, odwiedzić kogo); *Rs.* поглядѣть, поглядывать (cf. pohulać), побродить, пображничать; czas nieiaki chodząc przepędzać, eine Weile oder eine Strecke gehen. Gdziekolwiek idzie, za nim pochodzamy. *Groch. W.* 398. Na kuropatwę uczyń nęt, przy koniu pochadzay. *Biel. Myśl. E.* 4. *Corripere viam*, ochotnie sobie w drodze pochadzać. *Mącz.*, ruszać daley, munter vorwärts gehen. Z twarzą Achillea taką, z iaką więc pochodził, Z mieczem Agamemnona gdy srogim nachodził. *Zebr. Ow.* 329, einher gehen, einher ſchreiten. Jak pochopnie leci belt, poparty cięciwą, Tak na młódź srogim pędem odyniec pochodzi, *fertur. ib.* 199, naciera, pędem idzie, nachodzi). Pochadzam sobie, wschadzam sobie. *Cn. Th.*, przechadzam się, ich gehe ſpatzieren, mache mir durch Gehen Bewegung. Patrzaycie ozdoba Jaka w niey ieſt niebieska, iak wzrok pałaiący, Jaki duch i twarz i głos i chód pochodzącey. *A. Kch. Wirg.* 137, gdy chodzi, gdy gdzie przechodzi, wenn ſie geht. - §. 2) Pochodzić zkąd, *Bh.* pochazati, początek swóy brać, wszczynać się, poczynać się zkąd, (cf. poyśdź), entſpringen, entſtehen, ſeinen Urſprung haben, ſeinen Anfang nehmen; *Vd.* ishajati, ishajatise, isplemenitise, isroditise, szahotise, sempriti, od koga roditise; *Rs.* произойтии, произходити. Z czystego źrzódła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Wzniydź słońce, z którego śliczny Blask pochodzi ustawiczny. *Groch. W.* 37. Daley badać się nie godzi, Co z sądów boskich taiemnych pochodzi. *Past. F.* 29. Często naywiększe przypadki z naymnieyszych rzeczy pochodzą. *Ustrz. Kruc.* 2, 280. Słowo z drugich pochodzące, *deriuatum Cn. Th.*, *Slo.* wiludjené, pochodzące słowo; *Ec.* отвлеченное имя, производное, (*ob.* pochodny). - §. *Theolog.* Nauczaią, że Duch S. pochodzi od Oyca przez Syna; naucznią, że Duch Święty pochodzi od Oyca i od Syna. *Smotr. Ap.* 133. Duch S. od oboyga wypływa, więc od oboyga pochodzi. *Pocie-*

428. Duch S. od oyca i od syna nieſtworzony, ani zrodzony, ani uczyniony, ale pochodzący. *Kat. Gd.* 63, *Rs.* произходя́щїй; *Ec.* произходный, der h. Geiſt iſt vom Vater und Sohne ausgehend. Rusacy Ducha S. od oyca, a nie od syna pochodzącego wyznawaią. *Gwag.* 504, *Eccl.* отчеисхо́дный, изходящїй отъ отца. Pochodzenie to ieſt niewymówne spółkowanie iſtności bozkiey, którym sama trzecia osoba bóſtwa, od oyca i od syna, iako duch od tego, którego duchem ieſt, onę iedną i zupełną istność bierze, ktorą ma oyciec i syn. *Kat. Gd.* 65, *Eccl.* произшéствїе, произхожденїе. Duch S. od Oyca i Syna, iako od iednego początku, pochodzeniem wiekuiſtém pochodzi. *Kucz. Kat.* 170. Wtóra osoba Troycy S., dlatego właściwe imię ma, i synem ią zowiemy, bo wieczne iey od Oyca pochodzenie, właśnie rodzeniem się nazywa; iako więc poszcie (pochodzenie) owo imieniem rodzenia znaczy się, tak osobę, która wynika, właśnie synem nazywamy. *Kucz. Kat.* 164. — §. Pochodzić czém, zachodzić czém (*ob.* poyść czém), woron afficirt werden. Niewiaſta, ktoréy oczy pochodziły zaćmieniem, zmówiła lekarza, gdyby ią uléczył. *Exop.* 60. — §. 3) pochodzić na co, (cf. poyśdź na co), *Vd.* podoben biti, enak biti, perpodobuvati, podobiti, napodobiti, napodobuvati; *Rs.* походить на кого, сходствовать, (схóжїй, схожъ pochodzący na co, podobny; похожїй podobny, równy; сходство, сходственность podobieńſtwo, zgodność), удáться, удавáться; *Ec.* подóбствовати; wychodzić na co podobieńſtwem, podobieńſtwem przybliżać się do czego, podobnym bydź do czego, ähnlich ſeyn, ſich durch Aehnlichkeit einer andern Sache nähern, ihr faſt gleich kommen. Miał włos pochodzący na biały. *Ustrz. Kruc.* 2, 37, białawy, białasy, cf. *Slo.* nabilý; *Sr.* 1. nabél *similiter* czarniawy; *Bh. et Slo.* náčerný; *Sr.* 1. natjorn; *Bs.* naçrrin; *Vd.* nazhern, etc. — *Obseru.* Jak do wyrażenia tego pochodzenia na co, czyli zbliżania się do czego, u nas służy zakończenie przymiotników *-awy*, albo zaſtarzałe *-asy*; tak w niektórych dyalektach przydana ieſt z początku przymiotnikom prepozycya *na-*. §. 4) *act. transit.*, Pochodzić suknią, chodzeniem w niéy wycierać ią, *Rs.* выносить, выноживать, ein Kleid abtragen, abnutzen. To nie sromota w sukni pochodzonéy chodzić. *Star. Ref.* 63, *Wys. Aloy.* 196. Wąż kiedy szaty pierwsze i skórę złoży pochodzoną, srożeie bardziéy. *P. Kch. Jer.* 25. Wszystko to zwiotczenie, by płaszcz pochodzony. *J. Kch. Ps.* 151; *Rs.* пóношенной. Suknia pochodzona, wytarta, popełzła. *Ern.* 21, *Rs.* обнóсокъ, обносочекъ. Trzewik pochodzony *Rs.* омóнокъ, омоночекъ. — §. Konia kupić, żeby nie drogo, choć pochodzonego. *Alb. n. IV.* 6, wypracowanego, zrobionego, abſtrapezirt. — *§. Cierpliwością xiążę ugłaskane a pochodzone będzie, a miękki ięzyk przełomi twardość. 2 *Leop. Prov.* 25, 15; zmiękczon bywa książę. 3 *Leop.*; użytym będzie, erweicht, gemildert werden. — §. 5*) pochodzić kogo fortelem. *Papr. Gn.* 702 *et* 700, *ob.* Podchodzić, Podeyśdź.

POCHODZISTOSC, -ści, *f.*, pochodzistość na dół, stoczystość, ukośne położenie czego ku dołowi, *decliuitas Cn. Th.*, die Abſchüſſigkeit, der Abhang; spadzistość, *Bh.* polojitoſt, ligowitoſt, obwyſſnoſt, ſtrán'; *Slo.* ſtrmina na dol; *Sr.* 1. nalhilitoſcj; *Crn.* ſtérmóta, ſtermoshina; *Bs.* ſtermenitoſt, ſtrimenitoſt, ſtrrimenitoſt, nizbrriditóſt, ſtranbrridiscte, uzbrriddiça, visina; *Dl.* bardo; *Cro.* podolje, ostermócha, pobërdicza, piklonènye; *Rs.* полóгость, покóсъ, косогóръ, наклонность, нисхождéнїе, разлóгость, понурность, скамъ, скáмень, раскáмъ, уклонъ (cf. uklon). POCHODZISTY, -a, -e, POCHODZISTO *adv.*, stoczysty na dół, pochyły, pologi, spadzisty, abſchüſſig, abhängig; *Bh.* obwyſſnú, obwíſſená, polejitú, wzhúrnoſnuty; *Slo.* obwyſſnú, napiſſrý, ulojitý, dolu ſtrmiú; *Sr.* 1. naborſki, nalhilné; *Crn.* ſtermovitn, ſtermù, dolivisezh; *Cro.* ostérm, priklonyèn; *Dl.* ostermovit, priklonik, vbardovito; *Bs.* ſtermenit, ſtrimenit, nizbrridit, ſtranbrridit, uzberdit, uzbrridit; *Rs.* отлóгїй, разлóгїй, разложистый (cf. rozložysty), покосень, косогóристый, наклонный, раскáмистый, скáпистый, понурный. Jeſt tam wszędzie wkoło bardzo przykra, przerwana, a namniéy niepochodziſta góra. *Baz. Sk.* 285. Pochodziſta droga do piekła. *Cn. Ad.* 1138, cf. szerokie wrota do piekła; piekło zawsze otwarte). Pochodziſte wały. *P. Kch. Orl.* 1, 429. Poczynił w kościele okna pochodziſte. *W. 3 Reg.* 6, 4, „*not.* wewnątrz przeſtronne a z dworu węższe". — *§. Pochodziſte a łagodne pochlebſtwo. 1 *Leop. liſt Hier.* 1, chytre 3 *Leop.*, podſtępne, cf. podeyść). POCHODZONY, *ob.* Pochodzić.

POCHOP, -u, *m.*, (cf. *Bh.* pochop ceklarz, łapacz; *Bh.* pochop poięcie, wyobrażenie; *Bh.* chopiti, chapati, *ob.* chapać, *ob.* chopnąć; *Sr.* 1. ſchopinam począć, ſchopene początek); zapędzenie się, zapęd, popęd, pęd, der Anſatz zum Laufen, der Anlauf, das Anſetzen, der Anfall, heftiger Anſatz, Eifer. Barauek (boży) wziąwszy pochop z nietkniony opoki, Wbieży na on wierzch góry twéy wysoki. *Miosk. Ryt.* 1, 3. Płyną z pochopem rzéki. *Wlod.* Włócznią utopił w prawym Pańſkim boku, Silnym pochopem okrutnie przebiwszy. *Odym. Sw.* 2 *Kk b.* Z tyłu ścięty szabelnym pochopem. *Jall. Buk. J.* 3 *b*, cięciem, ciosem, Säbelhieb. Wicher z wielkim pochopem przypadłszy, na cokolwiek traſi, nagłym obrotem kręci. *Krom.* 55, gwałtem). Na nikogo, tylko na porywczy pochop móy do złego narzekam. *Psalmod.* 95. Dobrze się obchodzący z czeladzią, wszystko z pilnością, z pochopem i z życzeniem będzie miał dobrze zrobione. *Cresc.* 37, z gorliwością, z ochotą, mit Eifer und Luſt. Synowie iego, znamienitego pochopu młodzieńcy, *praeclarae indolis. Krom.* 345, von vortrefflichen Anlagen. Z małych początków coraz większy pochóp będzie brał w swoich złych poſtępkach. *Opal. sat.* 60, coraz daléy się zapędzi, immer weiter hinein gerathen. Uczył się pisma, w czym gdy dobry pochop wziął, uczyniono go dyakonem. *Sk. Zyw.* 1, 49. gdy dobrze poſtąpił, da er gute Fortſchritte darin gemacht hatte. Z téy samey przyczyny, z któréy zguba wasza wynikła, powinniście brać pochóp nadziei. *Nag. Fil.* 12, powód, pobudkę, *Vd.* napel, napush, naganja, Urſache, Grund. Ziemia sama z swego pochopu owoc przynosi. *Sekl. Mark.* 4, z swego powodu). Z oceanu, cokolwiek ieſt morz, z niego wszystkie pochóp biorą. *Biel. Sr. E* 3 *b*, początek, wszczątek). Wszystkie grzechy z tego pierwszego Adamowego pochóp swóy, przyczynę i początek wzięły. *Salin.* 4, 381, źrzódło). Ze namiętności

nasze z oczu pochóp biorą, razem z przyczyną ginąć wyśłępki muszą. *Sir. Qu.* 135. Pochóp komu czynić, pobudkę mu dawać, einem Anlaß geben, veranlaſſen. Nie obawiaszże się przez to dadź pochopu ludzkim ięzykom, żeby We Pana niewinnie o to nie posądzili? *Teatr* 9 *b*, 16. Cóż inszego ieſt dziecię zgorszyć, ieno mu z siebie zły przykład a pochóp dać? *Glicz. Wych. D* 7 *b*. *POCHOPIĆ, *F.* pochopi *cz. dk.*, *Bh.* pochopiti, *Slo.* pochopugi *percipio*); pochwycić, ergreifen, faſſen. Wierzże to niech lub morze potopi, Lub płomień palem pochopi. *Petr. Hor. C.* 4 *b*. Kto rozum ma, może niżéy pisane rzeczy łacno pochopić. *Spicz. pr.*, poiąć, begreifen. *POCHOPIĆ się *rec. dk.*, smarownie póyśdź, bez trudności postąpić, ſchnell von Statten gehen. Czas nie po temu ważne sprawy przed się brać, mogłyby się nie pochopić, *Furm. Uw. H. b.* z *POCHOPNI kogo zbić, z zbić go z iednochody, pomylić mu szyki, *Rs.* сбить съ наѣзей, einen aus dem Gleiſe bringen. Senat widząc zamiary Antoniusza Zbiia go z pochopni; Już kilka uſtaw iego spadało. *Chroſt. Fars.* 139. POCHOPNOŚĆ, -ści, ż., *Bh.* pochopenj; (*Slo.* ſchopnoſt *docilitas*); poiętność, zdatność, zręczność, Fähigkeit, Geſchicklichkeit. Gdy co u kogo widzi, to właśnie może udziałać, i ma na to pochopność z natury. *Warg. Cez.* 167. Co za byſtrość dowcipu, co za duch autora, nawet iaka zwrotność i pochopność! *Pilch. Sen. liſt* 344. Do czego twa umieiętność i pochopność? *Farn.* 201. POCHOPNY, -a, -e, POCHOPNIE, *OCHOPNIE, POCHOPNO *adv.*, pędem idący, zapędzony, mit einem Anſatze, Anlaufe; *Ec.* похабный, нагльй, nagły, *ob.* chopnąć). Jak pochopnie leci bełt, poparty cięciwą, Tak na młodź srogim pędem odyniec pochodzi. *Zebr. Ow.* 199. Nic się pochopniéy na nowo nie rozżarza, iak miłość. *Pilch. Sen. liſt* 2, 140. Pochopne ſtrumyki. *Dudz.* 51, pochyło na dół pędzące, herab ſtromend. - §. pochopny, ochoczy, nieleniwy, raſch, munter, friſch. Czeladź, widząc, że się sam nie lenisz, pochopnieysza będzie ku robocie. *Cresc.* 37. Polszczyzna ci tak bogato do wymowy dostarczy, iako sam pochopno usiłować zechcesz. *Fred. Ad.* Ci, którzy są pochopnieysi do ćwiczenia, maią bydź różnie od niepochopnych wychowani. *Petr. Pol.* 436. - §. Pochopny do czego, z skłonny, prędki, zu etwas geneigt. Człowiek skłonny a pochopny do złego. *IV. Poſt. W.* 3, 24, *Dudz.* 51. Natura nasza ieſt prędka ku grzechowi, skłonna ku bałwochwalſtwu, pochopna ku błędom. *Zrn. Pſt.* 5, 532 *b*. Przyrodzenie nasze ku wszystkiemu złemu ieſt skłonne i pochopne. *ib.* 3, 515. - §. Niekażdemu pochopno do Łaciny; zawiera i Polszczyzna nieubogi skarb dobrego rozumu. *Fr. Ad.*, nie każdemu łacno; nie każdy ma okazyą, nicht jeder hat Gelegenheit zum Latein. - §. Ody dziwne, Które śpiewały Helikońskie siostry, Pochopnie dowcip twóy poymował ostry. *Zimor. Siel.* 198, prędko, łacno, poiętnie, cf. *Bh.* pochopenj, poięty; *Bh. et Slo.* ſchopný, poiętny. - *§. Dawne stroie *ochopnie nam teraz sprosne się widzą. *Gorn. Dw.* 113, prędko, łatwo, bardzo.

POCHORZEĆ, *F.* pochorzeie *neutr. dk.*, pochorować się *recipr.*, zachorować, nach einander krank werden; *Cro.* pobolyujem; *Rs.* похворáть. Od zmrodu pszczoły albo pozdychaią, albo pochorzeią. *Kąck. Pas.* 20.

POCHOTNY, -a, -e, *Rs.* похотливый, od chuci cielesney pochodzący, cielesny, nieczysty, unzüchtig, unkeuſch, fleiſchlich. Przestępstwo pochotne. *Mon.* 76, 551.

POCHOWAC, *F.* pochowa *cz. dk.*, Pochowywać *frequ.*, *Bh.* pochowati, pochowawati, na czas nieiaki zachować, aufbewahren. Sieci kazała na nie nagotować, J kociec, gdzieby ich miał schwytawszy pochować. *Papr. Kol. P.* Kiedy kto lecie kupi zboża tanie, a pochowa do zimy, może drożey przedadź. *Petr. Pol.* 74. - §. Pochować się *recipr.*, obeyście swoie mieć, żywić się z czego, ſich erhalten, ſich ernähren; *Bh.* pochowati ſobě *se fouere*). Nie ma się czym pochować. *Tr.* Tylko pracą ręki swoiey ma swe pochowanie, dom, żonę, dziatki ztąd opatrznie. *Falib. Dia. E.* 3. - §. b) pochować umarłego, z grześć umarłego, einen Todten begraben, beerdigen; *Slo.* pochowat', pochowávám; *Vd.* pokopat, h' semli prepravit, podsemluvati; *Cro.* pokapati, zakopati; *Sla.* ukopati, vkopati; *Rg.* vkopatti, pokopatti, zakopatti, zaklopitti ù grób; *Bs.* zakopati, zagrebſti, zaghrrinuti, ukopati, zadubiti, ſtavit pod zemglju; *Rs.* похоронить, похоронить, хоронить, схоронить (*ob.* chronić); *Eccl.* похраняю, погребаю. Tobiasz krył w domu swym ciała zabitych, a o północy ie pochowywał. i *Leop, Tob.* 2, 9. Ciało zabitego kazał pochować. *Chmiel.* 1, 581. Ludzie przy męczennikow *grobiech ięli też swoie ciała pochowywać. *Gil. Kaz. B b.* Pochowywanie a pogrzebowanie ciał ludzkich przyſtoyne, ſtarodawne ieſt. *Zrn. Pſt.* 3, 798, *Ec.* похраненїе, погребенїе. Wodzu! pamiętay na mię, ieśli zginę, Pochoway zwłoki, a gdy w tę dolinę Stroſkana matka Kolmara przyśpieszy, Niech ią przynaymniéy grob syna pocieszy. *Krus. Oſſ. D* 3.

*POCHOŻY, -a, -e, Pochoży, zachoży, znaczy człeka, co zaszedł do mieysca iakiego, co osiadł w nim, lubo się w nim nie rodził. *Cztr. Mſk.*, (cf. przybysz, przychodzień, *ob.* pochodzić, *diſtg. Rs.* похожій pochodzący na co, podobny). n. p. O zapisach ludzi prostych, wolnych, pochożych i na arendę danych. Jeśliby który człowiek wolny, pochoży, poddał się któremu panu, a na maiętność od pana wziętą dał zapis swoy z obowiązkami, tedy ten zapis u prawa będzie mocny. Wszakże ludzie oyczyste odchodząc od panów swoich, a inszym panom poddawszy się, takich zapisy przyymowane nie będą. *Stat. Lit.* 259. Gdyby człowiek wolny pochoży, (to słowo znaczy wolno chodzącego za zarobkiem, i niepoddanego), poszedł do pana iakiéy włości, odebrał od niego zapomożenie, i dał na siebie zapis, tedy obowiązki dzierżanemi będą; lecz od panów własnych ludzie oyczyści żadnego opisu innym dawać nie powinni. *Czack. pr.* 2, 173.

POCHRACHNĄĆ, POCHARCHNĄĆ, *F.* pochrachnie *intr. idntl.*, Pochrachywać *frequ.*, pokrztusić się, *Rs.* похаркать, ſich ein wenig räuſpern. *Tr.*

POCHROMIĆ, *F.* pochromi *cz. dk.*, Pochramiać *ndk.*, pokulawić, chromoty nabawić, iednego po drugim chromym uczynić, einen nach dem andern lähmen, lahm machen. Maxymin chrześcianom podrzynać lewą nogę kazał, a tak pochramiane do robot odsyłał *Sk. Dz.* 170. - §. b) *Verb. neutr.* pochramować, nachramować trochę, napadać na nogę, ein wenig hinken. Zdrowy, oprócz że pochramował na iednę nogę. *Sk. Dz.* 766. POCHRO-

MIEC, *F.* pochromicie *neutr. dk.*, chromymi pozostawać, nach einander lahm werden. Bodaieście wszystkie pośle- ś, pochramiały, poscalały. *Teatr* 55 *b*, 39.

POCHRAPAĆ, *F.* pochrapie *intr. dk.*, Pochrapywać, Pochrapie *frequ. et cont.*, *Rs.* похрапывать, czas niejaki przechrapać, eine Zeitlang schnarchen. Jedno otworzywszy oko, chciałaby ieszcze troszkę pochrapać. *Zab.* 10, 275 *Irb.*, podrzymać) – Zrzebiec patrzy wesoło, i dziki często pochrapuie, i nozdrzą dym gorący annie. *Zab.* 10, 61 *Koss.*, raz po raz chrapi, er schnarcht oft nach einander, schnarrt, knurrt.

POCHRONIĆ, *F.* pochroni *cz. dk.*, Pochraniać *cont.*, (cf. *Rs. et Ec.* похоронить pochować umarłego), w ochronę pobrać, przytulić, in Bewahrung nehmen, nach einander bewahren, beschützen, Zuflucht gewähren. Gdy gorąco w południe, owce w cień albo chłodny padoł trzeba pochronić. *Cresc.* 557, man soll die Schafe ins Kühle flüchten, sich mit ihnen in den Schatten machen. POCHRONA, -y, *ż.*, POCHRONKA, -i, *ż.*, mieysce ochrony, uciecki, przytułek, azyl, der Zufluchtsort, Schutzort; *Rg.* pohrana *depositum*, *repositorium*, *conservatorium*, pohranitel *depositarius*). Głód w cieniu albo w pochronie iakiéy cierpieć musi. *Rey Zw.* 104 *b.* Skanderbek z pilnością przepatrzał wszystkie mieysca, góry, parki, lasy, chrosty, i wszelakie pochrouki, na którychby się utaić mógł. *Baz. St.* 56. W pochronkach, w których się kryli, nie byli bezpiecznemi. *Radz. Sap.* 17, 4. Bądź ty im pochronką przed skażcą. *Bud. Jes.* 16, 4. – §. Rzecesz: a cóż wie bóg? izaż będzie sądził przez ciemności? obłok iest pochronką iego, iż nie widzi. *Radz. Job.* 22, 14, zasłoną, przeszkodą oczom, Hülle, Decke.

POCHRZCIĆ, *F.* pochrzci, pokrzci *czyn. dok.*, iednego po drugim ochrzcić, einen nach dem andern taufen. Wszyscy, którzy się pokrzczą, maią im bydź grzechy odpuszczone. *Bial. Post.* 150, die sich taufen lassen.

POCHRZYPCIZNA, CHRZEPCIZNA, -y, *ż.*, POCHRZEPT, CHRZEPT, CHRZYPT, -u, *m.*, międzyłopatcze, *interscapillium. Cn. Th.* 402, das Stück zwischen den beyden Schulterblättern; (*Bs.* hrriptina, z pacierze, *Rag. vulg.* harptina, z *Rg.* harbat, *spina dorsi*, *ob.* grzbiet, garb). Chrzypt, pochrzepcizna u rzeźnika, kość z grzbiecie i schaby, zawiędłe szynki i pochrzepcizną. *Mag. Mst.* Na wsi ci dadzą połtu wieprza ze słoniną. *Zab.* 9, 375 *E ff.* Kiedy pan o co słusznie po chrzepciznie, albo po grzbiecie wzbierze służącego, ma milczeć. *Haur Ek.* 178.

POCHUCHNĄĆ *cz. idntl.*, Pochuchywać *kontyn. et czstl.*, chuchy wydawać, Hauche von sich geben. Gdyby nieprzyiaciel pochuchywał z nieprzyiaźnią iaką przeciwko koronie Polskiéy oburzyć się, musiałby się nazad cofnąć. *Weresz. Art.* 35.

POCHUDNĄĆ, pochudł, *F.* pochudnie *neutr. idntl.*, POCHUDNIĆ *dk.*, *Rs.* похудѣть, z ciała spaśdź, chudym się stać, *Br.* pomleduiti, mager werden. Jarzębiów tucznych nie zabiiay przed drugiemi, by snadź ich bicie drugie widząc, strwożywszy się zaś nie pochudły. *Cresc.* 591.

*POCHUTNIĆ się do czego *rec. dk.*, pobudzić się, pochop brać, ochotę wziąć, (*Etym.* chuć, chęć, pochoć, cf. *Rs.* похотѣть pożądać), Lust und Eifer wozu bekommen, sich ermuntern lassen J przykładem przodków, i cnotą

własną upomnieni, do tego się pochutnili. *Warg. Wal.* 276. Żeby się tym bardziéy pochutnili do uderzenia na nieprzyiaciela, sprawił ich w woysko. *Warg. Cez.* 192. Pochutnił się do pomsty, aby się raczéy ustrzegł krzywdy, niżeli ią kiedyżkolwiek karał. *Warg. Wal.* 200. Do zobopolnéy przyiaźni z Rzymiany pochutnił się. *ib.* 88. POCHUTNIWAĆ, Pochutnawać sobą, *vel* z sobą *frequ. et cont.*, znacznie po sobie radość pokazywać, radośnie pląsać, podrygać, freudige Geberden und Actionen machen. (*Bh.* pohnut se, *vel* sebau *movere se*; pohnutedlny *mobilis*). *Gestio*, weselę się, pohutnawam sobą od wesela. *Mącz.* Nie zda mi się, aby ochotę zbytnią żartkim skokiem, pochutniwaniem z sobą pokazować miała. *Gor. Dw.* 234. Z chodzenia, śmiechu, pochutniwania z sobą, wielekroć można człowieka umysł poznać. *Gor. Dw.* 116. – §. *Iatius*: pochutnawać abo poruchawać ramiony, *agere gestum humeris. Mącz.*, szymać ramionami, mit den Achseln zucken. Julian był ramion pochutnuiących. *Petr. Pol.* 2, 346. *Gesticulor* pochutnawać sobą. *Mącz.* *Gestus* pochutnawanie a poruchanie sobą. *ib.* – §. Pochutniwać sobie, głosno się cieszyć, radośnie wykrzykiwać, pokrzykiwać wesoło, jauchzen, frohlocken, jubeln. Niechay radości żadney nie używa Zły człowiek, ani sobie pochutniwa, Patrząc na móy żal. *J. Kch. Ps.* 48. Weła Soliman, pochutniwa sobie. *P. Kch. Jer.* 225. – Służcie panu statecznie w świętych cnotach stoiąc, Pochutniwayciéż sobie z radością zawsze się boga boiąc. *Ryb. Ps.* 3. Błąd wielki, sobie pochutniwać, a zbawienia zaniedbywać. *Kanc. Gd.* 215. – *§. Pod takim zwierzchnym pasterzem nędza twoia ięczy, iednak w nim lubuiecie, i o zbawieniu swym przy nim sobie pochutnywacie. *Smotr. Exorb.* 50, radośnie tuszycie, frohe Hoffnung haben. – *§. *Transit. act.* pochutnawać komu, z pobudzać, zachęcać, ochoty dodawać, Muth machen, aufmuntern. Dobremu koniowi, gdy mu pochutniwa, wołaiąc nań, choć ieszcze w stayni wrota zawarte, iednak się bestwi. *Kosz. Lor.* 43 *b.*

POCHWA, *POSZWA *obs.*, -y, *ż.*, *POCHEW, -chwy, *ż.*, *plur.* POCHWY, POSZWY; pokrowiec, czyli futerał, na szpadę, szablę etc., *Bh.* pochwa, pošiwa, pošiwička, tyna; *Sr.* 2. schéba; *Ger.* die Scheide, Degenscheide, Messerscheide &c.; *Sr.* 1. noine, nojnicjki; *Sr.* 2. nowjne (cf. nożny, nożenki); *Crn.* noshnèza, noshniza; *Vd.* noshniza, noshenza, noshenze, noshnize za mezh, meshniza; *Bs.* posse, pohve, nosgnica, nosgenica; *Sla.* korre (cf. kora); *Ec.* ножница; *Rs.* ножны. Starzy Polacy mieczów w kościele z pochew do połowicy dobywali, gdy ewanieliią czytano, oświadczaiąc do gardł swych ewanielii bronić; aż gdy śpiewano *gloria tibi*, nazad ie w pochwy wkładali. *Krom.* 62, *Star. Kyc.* 12. Miał miecz przypasany, który wisiał aż do lędźwi w poszwach. *Leop.* 2 *Reg.* 20, 8. Wsiadaiącemu na koń, wymknął się miecz z pochew, na który spadł, i zabił się. *Weresz. Rgl.* 72. Włóż miecz do poszwy. *Leop. Jan.* 18, 11. Przecz nie schowasz miecza w pochew? *Bard. Tr.* 424. Nie darmo w pochwach oręż móy noszę. *Teatr* 32, 134. Zapomniał szlachcic w potrzebie oyczyzny, że miał szablę w pochwie. *Przyr.* 95. Cóż poszwy bez miecza? *W. Pst. W.* 143. Pochwy nie czynią miecza dobrym, ani złym. *Pilch. Sen. list* 3, 107. Nie ten miecz nazowiesz dobrym, którego pochwę

drogie krasną kamienie; lecz ów, który ostrzem płata. *ib.* 2, 246. Bardzo szpetna rzecz, kto ze śrebrnych poszew ołówianego miecza dobywa. *Rey Zw.* 50. Piorun miecz skruszy „ poszwy zostawi. *Zebr. Zw.* 2. Piorun przechodzi przez pochwy, i miecz w pochwach kruszy. *Gal. Alf.* 83. – Pochwy różne, wedle różności kształtu żelaznych instrumentów. *Czerw.* 10. Pochwa strzałowa. *Tel. Saut.* 17, szydak, kołczan, taftuy). – *transl.* Błona myszki otaczająca, pochwą myszek mianuie się, *vagina musculorum. Krup.* 4, 3, die Muskelhaut, Muskelſcheide. Pochwa macicy, kanał błoniasty, die Mutterſcheide. *Krup.* 2, 160. – §. Pochwy źdźbła; w których kłos. *Cn. Th.* 1414, *Bh.* pochwa, pochwica), der Schoßbalg des Getreides. – § 2) pochwa, pochwy u konia, rzemień zadni, podogonowy, podogonie, der Schwanzriemen am Pferde; *Rg.* pòhve *poſtilena*, *Bs.* puhve, polle, *Cro.* puhvine, podrepina, *Rs.* нахвы (сбить съ нахвей збić z iednochody); *Slo.* podchwoſtina. (*Bh.* pochwy *phaleræ*, Pferdeſchmuck). Cóż mu po samych *pochwach* (v. N. 1), z mieczem się razem kupuią? *Rg.* Nie mòwię-ć o *poszwy*, ale o *rzemień zadni*, co go zowią *pochwy*. *Alb. n. W.* 9. Siodło ma bydź z dobremi puślíkami, z popręgami, z pochwami. *Hipp.* 39. Koń waśniwy powinien dzwonek na pochwach abo na nodze mieć. *Stat. Lit.* 396. Koń w pochwy i nastolkę przybrany. *Ezop.* 15. Pochwy puklami ozdobione. *ib.* 16. Koń, choć dekiem, pochwami, alsbanty przychędożony, przedsię koniem będzie. *Kosz. Lor.* 7.

POCHWACIC, *ob.* Pochwycić.

POCHWAŁA, -y, *f.*, *POCHWAŁ, -u, *m.*, (*Cn. Th.*), pochwalenie, poświadczenie, wielbienie, *Bh. et Slo.* pochwała; *Vd.* hvala, pohvala; *Cro.* pohvála, pohvalenye, nahvála, nahvalnoszt; *Rg.* pohvala, náhvala; *Rs.* похвала; das Lob, beygelegtes Lob, Belobung, Beylob. Na niebieski pochwał czasu użyławego. *Chodk. Koſt.* 11, na nabożeństwo). Pochwała, *in malam partem* Pochwalka, *qu. v.*

POCHWALACZ, -a, *m.*; POCHWALCA, -y, *m.*, co pochwala, poświadczacz, wielbiciel, der Lobſprecher; *Rg. et Bs.* pohvalitegl; *Cro.* pohvalitel; *f. Rg. et Bs.* pohvaliteglica, *Cro.* pohvalitelicza; *Ec.* похвалитель; *Rs.* проповѣдникъ. POCHWALIC, *F.* pochwali *cz. dk.*, Pochwalać, *Pochwalować *niedokon.*, *Boh.* pochwaliti; *Rg.* pohvâliti; *Vd.* ohvaliti, pohvaliti; *Cro.* pohvalyújem; *Bs. et Dl.* pohvaliti; *Sla.* pofaliti; *Ross.* похвалить, похвалять, одóбрить, одобрять, одабривать; *Ec.* восхваляю, сблаговолити; chwały godnym osądzić, ogłosić, belobен, loben, mit Lob belegen. Nietylko ich broni przeciw zarzutom, ale ich też pochwala. *Sekt.* 39. Nie pochwala z wielu miar edukacyi moiéy. *Teatr* 37, 105. Przyydzie czas, kiedy to, z czego się teraz śmieią, będą *pochwalować. *Gil. Pſt.* 258. Wesoło będzie pochwalał ięzyk móy sprawiedliwość twoię. *Wrob. Zoſt.* 120, będzie uwielbiał). Pochwalam kogo głosem, krzykiem, klaskaniem rąk, *excipio aliquem plausu, ſtrepitu approbo. Cn. Th.* Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus. *Off. Str.* 7, gelobt ſey Jeſus Chriſtus. – §. Pochwalić co, chwaląc potwierdzać (cf. uchwalić), approbować, approbacyą swoią utwierdzać, etwas approbiren, genehmigen, beſtätigen, bekräftigen. Jeślim ia był prawym posłem twoim, tom co uczynił, potwierdź a pochwał; i pochwalił wszystko pieżpa. *Sk. Dz.* 1106. Papież ustawy concilium pochwalił. *Sk. Dz.* 535. Alexander ſtatuta Roku 1533 potwierdza i pochwala. *Herb. Stat.* 16. – *§. Dziwna rzecz, iż tego nowego ich męczennika żadnym cudem Bóg nie pochwalił. *Hrbſt. odp. Xx 7 b*, nie uwielbił, verklären. – §. b) Pochwalić się na kogo, odkazać się nań, odpowiedzieć mu, pogrozić, Drohungen gegen jemanden ausſtoßen; *Vd.* pohvaluvatise, z przechwalić się, chełpić się). Jeśliby kto na drugiego pochwalił się chcąc ogniem szkodę uczynić, tedy ten odpowieduik ma o tę pochwałkę do prawa bydź pozwan. *Stat. Lit.* 351. POCHWAŁKA, -i, *f.*, *Ross.* похвальба, próżna pochwała, próżna chwała. *Cn. Th.*, eitler Ruhm. – §. b) pochwałka na kogo, odkazywanie się, odpowiedź na kogo, odgrażanie mu, ausgeſtoßne Drohung, przechwałka. *Czack. pr.* 206. Pochwałki na cudze zdrowie, w ſtatucie Litewſkim to, co odpowiedzi w koronnym prawie. *Oſtr. Pr. Cyw.* 1, 348. Gdyby kto kogo gwałtem naszedłszy ranił, abo pochwałkę na iego zdrowie uczynił.... *Stat. Lit.* 188 *et* 351. POCHWALNY, -a, -e, -ie *adv.*, od pochwały, do pochwały służący, pochwały godny, Lob-, lobenswürdig; *Rg.* pohvaliv, pohvagliv, pohvaliteglſki; *Vd.* pohvalitliu, ahtiman, slavitliu; *Bsn.* pohvagliv, doſtojan hvale; *Cro.* pohvalyiv; *Rs.* похвáльный, одобри́тельный; *Ec.* похвáльный, похвали́тельнъ, хвали́тельный, хвальный, хвалебный. Pochwalna pieśń; *Slo.* chwáloſpew, *Ger.* Lobgeſang. Roskosz mu nigdy dobrey sprawy nie przyniesie, ani końca pochwalnego. *Glicz. Wych. E 4 b*, chwalebnego). W tym się ſtatecznie a pochwalnie okazać i popisać umieli. *ib. K 1 b.* W małżeńſtwo słuszne a pochwalne wtępowali. *ib. B 6 b.* Paciorki on z pochwalną nabożnością wzięte trzymał. *Chodk. Koſt.* 51.

*POCHWATAĆ, *ob.* Pochwycić.

POCHWIAĆ *cz. dk.*, Pochwiewać *Kontyn.*, chwiejąc poruszać, *Rs.* помахáть, помахáться, ein wenig wackeln.

POCHWILA, -i, *f.*, (*Tr.*), POCHWILEK, -lku, *m.*, krótka chwila, niejaki czas, eine Weile, einige Zeit. W pochwilku małym. *Przyb. Milt.* 279, po małey chwilce). Po małym pochwilku zobaczę powracaiących do mnie kilku. *Przyb. Lux.* 152. Tym czasem koniowi, na pochwilek go chowaiąc, folgnie. *Oſtror. Myśl.* 36.

POCHWIŚCIEL, POCHWIST, -u, *m.*, świſt, wiatr tęgi świszczący. *Cn. Th.*, ein ſauſender Wind, Sauſewind. (*Bh.* pochwiſt plutkotny czas). *Nimbus*, wielki deszcz. pochwiściel, nawalność dżdżów. *Mącz.* Z żółtym się piaſkiem pochwiściel ugania. *Otw. Wirg.* 424. Dla szumu i *pochiściel (*femin.*) deszczowéy nic nie słyszeli, *obſtrepentę pluvię. Mącz.* – §. POCHWIST, -a, *m.*, Pogwizd. *Strykk. Gon. K 3*, bożek Słowiański, der Sauſegott, Windgott; *Crn.* Pohviſt, Viharnek, Fertunz, *Eccl.* позвиздъ, вихорь (cf. wicher) *Cerk. słow.* 2, 320, Похвистъ. *Popow.* 199. Między bogami Polacy mieli też *Pochwiſta*, co Miechowita powietrzem, a ia niepogodą wykładam; a ztąd Mazurowie niewczesność powietrza, pochwiściełem mianują. *Krom.* 55, tamże *Błażowski* dodaie: „iabym zaś rzekł, że Pochwiściel, wiatrem abo wichrem świszczącym iest, który z wielkim pochopem przypadłszy, na cokolwiek trafi, mglym obrotem kręci; gdyż i samo nazwisko toż poświadcza, gdy od własności pobiegu, świszcze abo-

wiem

wiem lecąc, Poświścielem, albo od pochwytania Pochwiścielem rzeczony zda się bydź. Mniemam iednak, że i Ruś, a nie tylko Mazurowie, Pochwiściela tego, ieźli wichrem iest, chwalisa; ztąd dochodząc, że i po dziś dzień znayduie się tak gruba Ruś Ukrainna, która ile razow ten wicher przed oczyma iey przypada, zawsze głowy swe nachylaiąc, pokłon mu rozmaicie wyrządza". (cf. Lelum Polelum). *POCHWYŚCIELNY, - a, - e, niepogodny, nawalny, *procellosus Mącz.*, sausend; stürmisch. POCHWOWY, - a, - e, od pochew, Scheiden-. *Anat.* Język iest pokryty błoną pochwową nazwaną. *Krup.* 2, 310.

POCHWYCIĆ, *POCHWACIĆ, *F.* pochwyci *Act. dk.*, POCHWYTAĆ, *POCHWATAĆ *Contin.*, *Bh.* pochytiti; *Rs.* похищать; похищаю, porwać do siebie, erhaschen, ergreifen, zu fassen oder zu packen kriegen. *Pochwaciła (pochwyciła) ostry kamień, i obrzezała okrawek syna swego. *Leop. Ex.* 4, 25. Jadłszy i piwszy, wstańcie książęta, *pochwaćcie tarcze. *Leop. Jes.* 21, 5. Jak cię pochwycę za łeb, dowiesz się, czego chcę. *Teatr* 24 c, 18. Z przodku gorąco pochwycą rzecz dobrą, ale za czasem dalszym przychodzą do oziębłości. *Gd. Pst.* 53. Okręty nasze maią się za zgubione, gdy dwa Algierskie kapry pochwycą im wiatr, i zbliska ich górnią. *Pam.* 84, 842, gdy im wiatr odbieraią, wenn sie ihnen den Wind abgewinnen. Pochwytać, połapać, iedno po drugim pogarnywać, nach einander aufgreifen, aufhaschen. Liszka prosiła orła, aby iey dzieci, które pochwytał, puścił. *Ezop.* 26. Ustawicznie on myśli, by wszystko dosypował, a wszystko pochwatał. *Rey Zw.* 12 *b.* POCHWYCIĆ się, porwać się, aufspringen. Pewne znamię mocności, gdy k ń iest czuyny, tak z długiego stania albo leżenia natychmiast się pochwyci. *Cresc.* 525. POCHWYT, - u, *m.*, pochwycenie, porwanie, *Vd.* potip, popad, primik, perjemik; *Ec.* похищáтельство, das Ergreifen, Wegreifen, Rauben, der Raub. Cerus boiąc się o pochwyt, córkę swą ukryła. *Zab.* 15, 17 *Kniaź.*; (*Bh.* na pochytku chodili pasorzycić). POCHWYTACZ, - a, *m.*, *captator Mącz.*, porwacz, porywacz, *Bs.* pohitač; *Rs.* похититель, der Räuber, der etwas ergreift und damit durchgeht; *f. Ecc.* похищательница. *Pochwytny, *Ec.* похищáтельный *rapax.*

POCHY, - ów *plur.*; (z *Niem.* pochen tłuc) tłuki, Pochlöpel, Stampfer. Zebrany len z ściernia tłucze się pochami, na kształt maglownicy ręczney. *Przędz.* 105, (cf. cierlica, die Flachsbreche).

POCHYBA, - y, ż., chyba, chybienie, das Verfehlen, das Fehlen, das Fehlschlagen; *Bh.* pochyba wątpliwość; *Cro.* pogibel *periculum*; *Rs.* ошибка omyłka). *Bez pochyby*, z niepochybnie, unfehlbar. Bez pochyby byli-ć i oni tam. *W. Post. IV.* 202. Wszyscy Jana za to mieli, że krom pochyby prorokiem był, *Sekl. Mark.* 11, *not.* „istotnie". Miłość bez pochyby winniśmy Bogu. *Kucz. Kat.* 3, 387, „bez wątpienia"), *ib.* 3, 353. POCHYBEK, - bka, *m.*, ziele, dzwonek trzeci; przeto pochybkiem mianowany, że po kwii pierwszego i wtórego *Androsaemum*; *Dionysias*, Kentad, ein Kraut. *Syr.* 830. POCHYBIĆ, *F.* pochybi *Act. dk.*, pochybić *ndk.*, *Bh.* pochybiti *id.*; (pochybowati, poruszać, powątpiewać; *Slo.* pochybugi *ambigo*; *Cre.* pogibljem, pogibam *defleo*, *langueseo*, *periclitor*; *Ross.* ошибáться omylić się, ошибúться zbłądzić, cf. szybować); nie trafić, fehlen, nicht treffen. *Syr.* 830. POCHYBNOŚĆ, - ści, ż., (*Bh.* pochybnost; *Slo.* pochybnosť, podstępność, wątpliwość), omylność, die Zweifelhaftigkeit, die Betrüglichkeit, Fehlbarkeit. POCHYBNY, *POCHYBLIWY, - a, - e, POCHYBNIE *adv.*, (*Bh. et Slo.* pochybny, pochybně wątpliwy), omylny, chybiający, trüglich, fehlschlagend, ungewiß. Pewna to, a niepochybna. *Warg. Radz.* 297. Niepochybny, pewny, nie chybi. *Cn. Ad.* 639. Już niepochybny strzelec tęgi łuk nałożył. *J. Achn. Dz.* 19. Niepochybny raz śmierci. *Kmit. Tr. C* 3. Strzała niepochybna z cięciwy wyszła, I w kolistym nasunniu zawisła. *Zebr. Ow.* 106. Deszcz niepochybny zmoczy ziemię niską. *Tward. Vl.* 122. Dowody w matematyce muszą być pewne, i z pierwszych i niepochybnych przyczyn wzięte. *Petr. Et.* 7. Słowa niepochybnie z ust iego prawdziwe. *Kanc. Gd.* 127. Bóg niepochybny w słowie. *Groch. W.* 14. Wierność iest pochybliwa, Mars ieszcze ma dobrą nadzieię. *Fur. Uw. H* 3 *b.* - §. pochybny, pobłędny, irrig, fehlerhaft. Prawdę tak miłował, iż i w żarciech pochybnego się słowa strzegł. *St. Zyw.* 2, 434. Pochybnie piszesz, *mendose*, to iest nie chowasz ortografii. *Mącz.*

POCHYCHOTAĆ, *Rs.* похохотать, *ob.* Chychotać.

POCHYŁ, - u, *m.*, pochyłość, pochylenie, pochodzistość, der Abhang, die Neigung herabwärts, die Herabneigung. Słońce w znacznym na zachodzie świeciło pochyle. *Przyb. Milt.* 306. POCHYLIĆ, *F.* pochyli *Act. dk.*; pochylać *ndk.*, (cf. *Rs.* похилять ганить), nachylić trochę, nakłonić ku czemu, nadwątlić, hinbeugen, hinneigen. - *pr. et tr.* Byłem w kolébce dzieckiem, teraz starością pochylony chodzę. *Psalmod.* 39. Stoczył bitwę, naprzod wygrał; pochyliło się szczęście potym, przegrał *Lirk. Zam.* 29. Pochyloneś rzeczy nasze dźwignął. *Petr. Pol.* 81. Kościoł Boży iuż nieiako zastarzały, pomałuchu się od prostoty Apostolskiey wyradzaiący, i ludzkiemi się przysadami prawie pochylaiący. *Zrn. Pst.* 7. POCHYLISTY, - a, - e, daiąc, się pochylić, neigbar, beugbar, das sich beugen und neigen läßt. POCHYLNOŚĆ *ob.* Pochyłość. POCHYŁO *adv.*, nachylaiąc się, pochodziło na dół, nakłaniaiąc się, sich hinabneigend, beugend. Lądy pochyło brzeżyste, *declives. Orw. Ow.* 233. Kiedy pochyło na dół uciekali Srodze ie nasi siekli i pędzili. *P. Kch. Jer.* 249. Równoległobok pochyłokątny, *obliquangulum. Geom.* 2, 70. POCHYŁOŚĆ, - ści, ż., nachylenie się, połogość, pochodzistość na dół, spadzistość, die Herabneigung, der Abhang, das Herabbeugen; *Cro.* rèber (cf. żebro); *Crn.* krębru; *Rg.* nizbarditôs, nizbardiza, vzbarditos, vzbardiza, pobardiza, pobardje, starmemitôs; *Rs.* отклонъ, покóсъ, отлóгъ, отлогость, полóгость, уклонъ, сходъ, скамъ, скáменъ, понурность, супилованность, суплóвина. Ościelali wierzchy z taką pochyłością, iż przy wy odnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. Wszystkie strumienie mrzą mieć swoię pochyłość, i tam zawsze naywyższe są, gdzie się poczynaią. *Stryn. Staw. B b.* Kąt pochyłości, *inclinationis*, dwóch płaszczyzn. *Lesk. Mier.* 2, 173 *et* 174. *Geom.* 2, 27. Pochyłość ekliptyki, kąt, pod którym ekliptyka przecina równik. *Sniad. Jeo.* 105. POCHYŁY, - a, - e, pochylony, nachylony, połogi, pochodzisty, hingebeugt, hingeneigt, abhangend; *Slo. et Bh.* obwysný;

Vd. pohleun; *Rg.* vsbardit, prjék; *Cro.* rebernaszt; *Rs.* отложистый, покосый, покосень, понурный, скáнистый, сутуловатый; *Ec.* согбенный. Uważay położenie mieysca, ieśli ieſt równe abo pochyłe. *Karp.* 3, 149. Pochyłe opoki. *Zimor. Siel.* 205. Czemu wszyſtkie inſze zwierzęta pochyłe twarze maią ku ziemi, Sam tylko człowiek twarzą wyniesiony ieſt ku niebu? *Sak. Pr.* 1. Wszelki zwierz inszy pochyłym ſtworzony, a człowiek twarz wyniosłą niesie przed wszyſtkiemi. *J. Kch. Dz.* 59. Łodyga pochyła, *c. declinatus*, tak w dół nachylona, iż wypukłość łęku w górę ieſt obrocona. *Jundz.* 2, 12. Pochyłe drzewo łacno obaliss. *Cn. Ad.* 864, cf. utrapionego łacno namówisz). Na pochyłe drzewo i kozy łażą. *Rys. Ad.* 42, *Pot. Poez.* 13, *Zakł. Firc.* 25, *Pot. Arg.* 511. Nie bądź pochyłym drzewem, niech cię nikt nie depce, *Rey Wis.* 51. Podolſkie doliny chrzęſtem kłosów pochyły ch cię wszywaią. *Zim. Siel.* 177. *Math.* Linija pochyła *obliqua*, z drugą, względem którey ieſt pochyłą, kąt oſtry abo rozwarty robi. *Jak. Mat.* 1, 21, *Leſk. Mier.* 8.

POCHYNĄĆ, *F.* pochynie *Act. idntl.*, potknąwszy się, pochyliwszy się upaść, ſtolpern und fallen Faleszny przyiaciel iednę godzinę będzie z tobą trwał, a ieśli się pochyniesz, nie podniesie cię. *Leop. Syr.* 12, 14.

*POCHYTRZYĆ, *Rs.* похитрить, nieco chytrości użyć, *ob.* Chytrzyć.

*POCIĄĆ, -ął, potnie *Act. idntl.*, pocinać *ndk.*, *Ross.* помянать, помянывать, *pociapać, *pociupać; cięciem pobić, posiec, hauend hinſtrecken, umhauen. Trawa ſtara, nie może być tak dob ém ſianem, iak ta, którą za młodu potnie. *Haur, Ek.* 70, pokosi, abmähen). Pocinać drzewo, porębować, obalać. *Cn. Th.*, einen Baum fällen. Sarmaty iak dopadną, to potną, pokraią. *Teatr* 43 c, 22 *Wyb.*, in Stücke hauen. Mięso na drobne kawałki pocięte, kurzy się z ofiary. *Dmoch. Jl.* 43. - §. Rzéki lodami się były pocięły. *Papr. Ryc.* ścinał się lód na rzékach.

*POCIĄDZAĆ, POCIĄŻAĆ, -ał, -a *Act. dk.*, pozagrabiać, pozaymować, (*ob.* Ciążać), pfänden, einpfänden, eins nach dem andern zum Unterpfande nehmen. Ten co dom komu naymie, może naiemnika, gdy mu czynszu nie zapłaci, pociądzać. *Sax. Art.* 40. Niech ie pociądza śmierć, niech złapią do iamy żywo. *Bud. Ps.* 55, 15.

PÓCIĄG, -u, *m.*, (cf. *Boh.* potah *coniectura*; *iumentum*, *Rs.* помогубпосѣгель) pociągnienie, das Hinziehen, Vorwärtsziehen, Weiterziehen, der Zug, Hinzug. Koń ten dobry do pociągu. *X. Kam.* Stosunek średnicy osi do średnicy koła, im będzie większy, tym więcey ulżenia uczyni pociągowi. *Jak. Art.* 1, 280. Młodego źrzebca wkłada do biegu nauka, Że niesie iezdzca podług pociągu munsztuka. *N. Pam.* 13, 120. Pociąg pióra, pędzla, ein Federſtrich, Pinſelſtrich; *Vd.* shetni poteg, shetinſka potega; *Crn.* potega, potesaj, skréſka; *Crn.* potęsa *anurris*; *Cro.* potezny *filum*, *linea*). Jeden zły pociąg pędzla cały obraz kazi. *Dmoch. Szt. R.* 82. Naypiękniey szą sławę narodową iednym pociągiem pióra znieważył. *Uſt. Konſt.* 2, 164. Oltarze zmyślnego pióra wywraca pociągiem. *Mon.* 65, 93. Pociąg myśli. *Kchow. Roz.* 81, snowanie się myśli, der Gedankenzug, die Gedankenreihe). - Pociąg, pociąganie czego, kontynuacya, podłużenie, die Verlängerung, Fortſetzung. *Anat.* Kość tylney części głowy ma w sobie dwa pociągi guzikowe *processus*. *Pers. Cyr.* 1, 177, 28. *et* 3, 67. - Pociąg, co za sobą lub do siebie pociąga; przynęta, magnes; powab, etwas, das an ſich zieht, zu ſich hinzieht, wie der Magnet, Reiz, Anreizung, Trieb, Zug. Któż się kiedy namyśla w kochaniu? Serce samo za swoim idzie pociągiem. *Teatr* 25, 74. Z iednéy ſtrony czuiemy pociąg iakiś do wykonania przedsięwzięcia naszego, z drugiéy odrażkę od tegoż samego. *Pilch Sen. liſt.* 2, 347. Dzielne są nagrody *pocięgi (pociągi). *Nar. Dz.* 2, 171. Poznałeś królu, dzielne kraiowéy zalety *pocięgi. *Zab.* 14, 98 *Nar.* Ta piękność i słodycz twoia, Ten pociąg oczu tak miły, Nie dla człowieka ſtworzonemi były. *Kniaź. Poez.* 1, 235. - b) pociąg, wyciąganie po kim, ciężar, który ma dźwigać, *onus*, służba, Forderung, Zumuthung, Anmuthung, Dienſtforderung. Poddanych ślacheckich, jakimkolwiek imieniem nazwanych pociągów i powinności wyimuiemy. *Stat. Lit.* 87. POCIĄGŁY, -a, -e, -o *odv.*, podługowaty, länglich. Broda pociągła. *Pilch. Sen. liſt.* 365. Pociągła szyia. *Otw. Ow.* 73. Walec pociągły, *cylindrus scalenus*, gdzie ellipsa ieſt zasadą. *Sniad. Alg.* 2, 167. - §. Ona pociągłym oguie rzuca okiem, I szkarłat z mlekiem w równe miesza szyki. *Morszt.* 16, pociągaiącym do siebie, wabiącym, reizend, anziehend. POCIĄGŁOŚĆ, -ści, ż., twarzy n. p., podługowatość, die Länglichkeit. POCIĄGNĄĆ, *F.* pociągnie *Act. idntl.*; Pociągać *ndk.*, *Bh.* potahnauti, potahowati, popotahnauti; *Sr.* 1. pocjanr, pocjaham; *Crn.* potegniti, potęgnem, potegujem; *Vd.* potegnit, potegniti; *Bs.* poteghnuti, potézati; *Cro.* potéguuti, potesem, potegnulszem; *Rg.* potéghnuti, potézati, *Rs.* помянуть, помягчать, помацать, помацивать, ciągnąć, posunąć, powlec, podłużyć, poruszać, hinziehen, wegziehen, eine Weile oder ein Stück fortziehen. Koń ten czy ksobie czy od siebie, równie dobrze pociągnie. *Oss. Wyr.* Stołek pociągnąć. *Pilch. Sen. Gn.* 235. Pociągniymy daley linijią. *Hub. Mech.* 74. Króla powiem wielkiego w woynie i w pokoiu, Pióra do Sarmackiego pociągnąwszy ſtroiu, I oyczyſtéy Minerwy. *Tward. Wład.* 1, pióro do tego posunąwszy, die Feder dazu hinziehen). - §. Pociągnąć co czym, powlec co na czym, über etwas hinziehen, womit beſtreichen. Nóż oſtrzeyszy, kiedy go oguiwkiem albo musatkiem pociągną. *Rey Zw.* 112 *b*, powecuią). - §. *Intranſit.* Pociągnąć, daley postępować, posunąć się, vorrücken, vorwärts rücken, weiter gehen. Którą drogą pociągniemy? On mu odpowiedział: puszczą Idumeyską. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 3, 8. Kto chce prędko żniwo odprawić, niechże upatrzy przewodnika, za którymby drudzy pociągali żniwiarze. *Haur. Ek.* 52. - §. pociągnąć, z natężyc, dalcy wyciągnąć, rozprężyć, ein wenig ausſtrecken, dehnen, in die Länge ziehen; (*Rs.* помягчение przeciąganie się, wyciąganie). Niech się ſtanie, co chce; daymy serenadę, No! pociągniy worka, trzeba pieniędzy dla kapeli. *Teatr* 13, 48. W tym kraiu prawie zapalaią się na nauki uczciwe; i rzemienia nie żałuią tam oycowie synom swym *pociągać. *Glicz. Wych.* 81 *b*, koszta wielkie łożyć). Dziesięć albo dwanaście lat pociągnąć ieszcze może. *Teatr* 49 *b*, 23, życie przeciągnąć, żyć). Więcey sobie wolności, niż prawo pozwala, pociągaią. *Vol. Leg.* 3, 511. Zagęściło się wiele ubogiey szlachty, którzy przyſłoynie nie mogą pociągać służby woienney. *Vol. Leg.* 3, 447. Dam się ieszcze uprosić, i

pociągnę się; ale ieżeli... *Teatr* 1, 28; dam, będe łożył, co będę mógł, pociągnę się na ten wydatek, koszt, ich will es noch einmal daran ſetzen. Na zbytki się i długi okrutnie pociąga, Chocia czasem w kieszeni nie ma i szeląga. *Nar. Dz.* 3, 71; sili się, er ſtrengt ſich an). Pociągnąwszy z pany, ale nie na długo, Bydź tobie błaznem a nie panem, sługą. *Bratk. H* 3, będziesz im równał). – §. Za sobą pociągać, skutek iaki, zdarzenie iakie za sobą ciągnąć, nach ſich ziehen. Często nieszczęście iedno drugie za sobą pociąga. *Ustrz. Kruc.* 3, 21. – *Metoph.* pociągać do siebie, za sobą, przychylać do siebie, przywabiać, przynęcać, an ſich ziehen, an ſich locken, zu ſich hinziehen, reitzen. To mię iedynie do niey pociąga, że iest twoią siostrą. *Boh. Kom.* 4, 171. Chłopczyna miluchny, tak mu serce do siebie pociągnął, że go oderwać nie mogę. *ib.* 1, 190. Powabił się iey pociągaiącemi ponętami. *Mon.* 65, 568. Nie posiada tego, co iest potrzebnym do pociągnienia serca amantki. *Teatr* 32, 36. Czuię się bydź do niego pociągnioną mocą rozkoszną. *Teatr* 7, 3. Jeden zyſk a wygoda obcych (kupców) pociągaią, Jeśli tego nie znaydą, gdzie indziey szukaią. *Jabł. Tel.* 35. – §. Pociągać kogo do prawa, prawem, pozywać, einen vor Gericht ziehen; *Bh.* potahnauti; (*Ec.* помазаніе, судное дѣло, прп, правежъ, спорь, sprawa, proces). Dziś pociągaią nas do sądu, o dobrodzieyſtwo choremu uczynione. 1 *Leop. Act.* 4, 9. Z dłużnikiem do sądow pociągać się musi. *Glicz. Wych. N* 3 *b.* Prawem go pociągnął o szkodę, która go od niego potkała. *Chel. Pr.* 130. I toby się mogło opatrzyć, żeby ludzie niewinni, niepotrzebnie i z niemałą swą szkodą pociągani nie byli. *Gor. Wł. M.* 4. – §. *fig.* Pociągnąć, z pociągnąć winka, łyknąć ciągiem, *Rs.* потянуть, zechen, mit guten Zügen trinken; ziehen, ſchlucken. Powróżnicy, kucharze, troczę piią wszyscy; Szewc pociągnie, nie maiąc w swey gębie wymiaru, Tyle ile trzech mogło z owego puharu. *Zab.* 16, 365. Pozwolę ci ztąd duszkiem pociągnąć do gardła. *Teatr* 42 *d, d.* Bez mody szaloney a mnie każdy ile chce z kuſſa pociągnie. *Zab.* 9, 323 *Jyck.* Z uciechy dziś starego węgrzyna pociągnąć godzi się. *Teatr* 23 *b*, 106. Mam dziś wielką ochotę dobrze wina pociągnąć. *Teatr* 7 *c*, 32.

POCIASOWAC *ob.* Pociesać, Pociosać. POCIASK, – u, *m.*, POCIASZCZEK, – szczka, *m.*, *dem.*, pogrzebaczka, kosior, koczarga, szorulec, ożóg, die Schürſchaufel; *Bh.* hreblo; *Sr.* 2. greblo; *Crn.* lesizhk, lesishje; *Ross.* ухватъ, ухватокъ, ухвáтечь. *Hama* pociask, którym ognia przygrzebuią, *rutabulum*, ożog, pomiotło. *Mącz.*, *Volck.* 393. *Rudicula*, mała palica, którą gdy warzymy, ognia poprawuiemy, przygrzebamy węgla; ożog, pociaszczek. *Mącz.* Gdy cały piec napełnią węglami, wierzch ich pociaskiem obgarniaią, aby był równy. *Os. Rud.* 246.

POCIĄŻNY, POCIĘŻNY, – a, – e, pociągaiący, ciążący, hinziehend. Orlice młode pozbierał potężne, Którym powiesił kule pociężne Na sznurze, *Jabł. Ez. C* 3. Pociążną siłą i własną wzbudzony. *Przyb. Milt.* 239.

POCIĆ się *Rec. ndk.*, spocić się *dk.*, *Bh.* potiti ſe, opotiti ſe, upotiti ſe, upocený; *Vd.* potiti se, znojiti, znojen liti (*ob.* znoy); *Crn.* potiti, potim se, putim se, botim; *Sr* 1. potju bo; *Cro.* potitisze, potimsze, poténye; *Rg.* potittise; *Bs.* potitise, znojitise, opotitise, oznojitise; *Ec.* потитися, потуся, потѣмся; *Rs.* потѣть, потеть, потѣмъ; potnieć, pot z siebie wydawać, ſchwitzen. Przez pocenie się, (pot, Schweiß, Schwitzen), wychodzą z ciała naszego małe cząſteczki, zbywaiące od pokarmu, które się w iſtotę ciała nie obracaią. *Rog. Doſ.* 1, 106, (*cf.* przedech). Cały ze ſtrachu się pocę. *Zabł. Zbb.* 116, cf. poty na mię biią). Cały spociłem się, iak gdybym z wody wylazł. *Teatr* 54 *b*, 8. Tak wielką był zdjęty boiaźnią, iż nietylko omdlał, ale też na piersiach, ręku i ramionach, krwią pocił się. *Boh. djab.* 3, 92. *Impropr.* okna się pocą, wilgotnieią, die Fenſter ſchwitzen. *Tr.* – *fig. trans.* pocić się silić się, usiłować, trudność mieć, bey etwas über etwas ſchwitzen, es ſich ſauer ankommen laſſen. Ten się nad prawem poci, ów śpiewa za trzodą. *Zab.* 9, 20. Kilku hiſtoryków poci się nad pisaniem czynów iego. *Boh. Kom.* 1, 307. *Teatr* 8 *c*, 66. Teologowie pocą się nad tłumaczeniem pisma S. *Lach. Kaz.* 1, 97. Chcę, aby nauk swoich pilnował, i w nich ze wszyſtkiey mocy elaborował i pócił się. *Ost. Boh.* 2, 6. Gdyby ubodzy, nie wygrawszy prawa, pocić się mieli i wracać nakłady, toby żaden ubogi pana nie pozywał. *Gorn. Wł. N.*, trapić się, męczyć się, ſich ängſtigen). – §. Pocić *active*, pot pędzić, Schweiß treiben. Wanny pocące. *Comp. Med.* 7. – *fig. tr.* Tu teraz gończe pocić czoła trzeba. *Stryjk. Gon. G* 2. Niewiele księgą pocić trzeba czoła, Komu professor bóg, a cnota szkoła. *Wad. Dan.* 24, głowę łamać, suszyć, den Kopf brechen). Nie godzien tak wielkiey dobroci, Że ta sobie o niego darmo głowę poci. *Min. Ryt.* 1, 132. POCICIEL, – a, *m.*, *sudator Mącz.*, *Cro.* potitel; *Vd.* potitnik, znoinik, der Schwitzer. POCICIELKA, – i, *ż.*, *sudatrix Mącz.*, die Schwitzerinn.

POCICHU *ob.* Po *et* Cicho. *POCICH, *Crn.* potih, *ob.* Cisza. POCICHNĄĆ, *Crn.* potihneti, *Vd.* vtihniti, potihniti, tihu gratati, *ob.* Cichnąć.

POCIEC, *F.* Pociecze *Jntr. dk.*; *Crn.* potézhi, potézhem; *Bs.* potecchi, potricjati; *Cro.* potéchem; *Ross.* помчусь, помчу, popłynąć, sciec, hinfließen, herabfließen. Za przyyściem Pańskiem, rzeka ogniſta pociecze, o którey prorok mówi. *Smotr. Lam.* 160. Rzeki z żywota iego pocieką wody żywey. *Baz. Hiſt.* 29. Roztopi ie, i pocieką wody. 1 *Leop. Ps.* 147, 18. Złąkłem się; pociekł zimny pot po twarzy. *Zab.* 12, 404 *Kosz.* Wszyſtkie kolana pocieką wodą od ſtrachu. 1 *Leop. Ezech.* 7, 17.

POCIECHA, – y, *ż.*, pocieszenie, to czym się cieszemy abo drugiego w kłopocie *Cn. Th.*, der Troſt; *Bh.* potéſſeni; *Sr.* 2. troſcht; *Sr.* 1. trošt, troštjik; *Vd.* trosht, viselje, odshalnoſt, *Bs.* razgovor, utiscenje; *Cro.* kripoſt, vtisenje, batrivozt; *Rs.* отрáда. To mi wielką pociechę przyniosło; kto wie, ieśli toż samo i twego nie ukoi żalu? *Mon.* 67, 101. – b) ukontentowanie, uciecha, (*Rs.* потѣха rozrywka, feierwerk, потѣшка ponęta), Vergnügen, Ergötzlichkeit, Freude. Pociecha matce iedyna, Widzieć takiego syna. *Kniaź. Poez.* 2, 38. Spólnych pociech w szczęśliwym małżeńſtwie zażywali. *Faliń. Q* 3. Million pociech z nim zażyłem. *Teatr* 36 *c*, 67, ich habe tauſend Spaß mit ihm gehabt). – §. pociechy, z dziatki, konsolacya, błogosławieńſtwo, Elternfreude, Kinder, Leibeserben. Gnębiły moy worek urodziny i imieniny J. P. Baronowey i iey pociech. *Kras. Doſ.* 45.

•POCIĘGAĆ, *ob.* Pociągnąć. POCIĘGIEL, -gla, m, *Bh.* potěh; *Crn. et Vd.* knęftra; *Rs.* помазъ. Pocięgiel, iest to rzemień, którym szewc, gdy szyie, swoię robotę przytrzymuie na kolanie. *Mag. Mſk.*, der Knieriemen der Schuſter *Tr.*

POCIELNICA *ob.* Pocilnica.

•POCIEM, -u, *m.*, mieysce zaciemnione, ciemnotá, ein dunkler Ort, die Dunkelheit. Ukryycie mię wy sosny, wy cedry w pociemie. *Przyb. Milt.* 295. Uſtępuią płomienie, gromy i pociemy. *Przyb. Ap.* 49. w POCIEMKU, *ob.* po Ciemku. POCIEMNIĆ, *F.* pociemni *Act. dk.*, pocimić, ciemnym poczynić; *Vd.* potemniti; *Rg.* potamniti, potamnjetti; *Bs.* potamniti, potminiti, potmusciti, pomrricjati; *Cro.* potemnujem; *Rs.* помемнить, помемнять; verfinſtern, verdunkeln. *Tr.* POCIEMNIEĆ *Neutr. dk.*, coraz ciemnieyszym się ſtać, immer finſterer werden. A kiedy tylko małe światło daiąc Gwiazdy świeciły, a noc pociemniała, — *P. Kch. Jer.* 157. Pociemnieliśmy mgłą nieumiętności. *Smotr. Lam.* 26. •POCIEŃ, -ia, *m.*, mieysce zacienione, ein ſchattiger Ort. Szybko biegący w pocieniu ſtrumyk. *Stas. Num.* 1, 46. POCIENIĆ *cz. dk.*, *Vd.* posienzhati, *ob.* Cienić.

POCIENCZYĆ *cz. dk.*, *Vd.* potinzhati; *Rg.* potàn-iti; *Es.* potanciti, otanciti; *Cro.* potenchávam, *ob.* Cienczyć.

POCIERAĆ, -ał, -a *Act. ndk.*, •spocierać *dk.*, (Potrzeć *dk.*; *qu. v.*), *Bh.* potirati, potru; *Rs.* потереть, потирать, tu i owdzie obcierać, hin und wieder reiben, wiſchen, betreiben. Plugawym ogonem lisim ławy pocieraią. *Rey. Zw.* 36 *b.* Gdy sobie czoło spocierali a wytchnęli, uderzyli znowu. *Biel. Sw.* 232 *b.* Poimani, pocieraiąc zelżywe okowy, W obcy kray swoię nędzę brańcy wloką. *Min. Ryt.* 3, 4, nosząc, dźwigaiąc). *Mon.* 76, 345. — *Prov.* Pociera mną kąty. *Cn. Ad.* 864, za pomiotło ia u niego; używa mnie do naypodleyszych posług, er braucht mich in allen, wie einen Wiſchlappen. Pocierać kim, s pogardzać, poſtponować, upośledzać kogo, einen verächtlich behandeln, ihn zurückſetzen. Darmo ubogi gminie ſtanem twym pocierać, Ty sam dla kraiu umieysz i żyć i umierać. *Nar. Dz.* 2, 62. — Cudze kąty abo ściany pocierać, tułać się po obcych domach, ſich in fremden Häuſern, unter fremden Leuten, in fremden Landen herumtreiben. Jaka to trudność włóczyć się po świecie, a opuściwszy swóy dom cudze ściany pocierać. *Sk. Zyw.* 1, 176. Porzuciwszy rodziców, cudze kąty pocierała. *Teatr* 54 *c*, 11, *Łęcznow. Zw.* 4. Idzie pocierać obce ſtrony. *Zab.* 12, 237. — b) Pocierać się z kim, (*ob.* potrzeć się z kim). — *fig.* za pasy z kim chodzić, (*Rg.* pottjerati se *velitari*), mit einem anbinden, ſich mit ihm in einen Streit, Wettſtreit, Wettkampf einlaſſen. Twoiśby rzecz pigułki przy aptece tworzyć, Niż zemną się Doktorze w racye pocierać. *Pot. Arg.* 478. Acheliyskie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, Wzięły na siebie wężowe skóry. *Tward. Daf.* 80. POCIERACZ, -a, *m.*, *Vd.* pobrisavez; *Cro.* potiravecz *contritor*, der Zerreiber, Aufreiber.

POCIERPIEĆ, *F.* Pocierpi *Act. dk.*, *Vd.* poterpet; *Rg.* potarpjetti; *Bs.* potripiti, podnositi; *Cro.* poterplyújem; *Rs.* померпѣть, chwilę przecierpieć, ein wenig leiden, dulden. Lepiey tu trochę pocierpieć, a na wieki się weselić. *Biał. Poſt.* 233. Będziesz miał, ale trzeba, żebyś pocierpiał. *Rys. Ad.* 2, cierpliwości tu trzeba). — Pocierpieć komu, s poczekać mu, mit einem etwas Geduld haben. Panie pocierp' mi mało, a wszyſtko-ć oddam. *Bud. Math.* 18, 26. POCIERPKA, chrościna *ob.* Smorodynia. POCIERPNĄĆ, POCIERPŁY *ob.* Cierpnąć.

POCIESAĆ, *F.* pociesze *Act. dk.*, Pociosywać, •Pociasywać *Frequ.*, Pociosować, •Pociasować, •Pociesować *Contin.*, Pociosuie *Praes.*, *Rs.* помесать, poobciesać drzewo, obrąbać, *Wlod.*, einen Baum der Länge nach behauen, behauen. Pociesać po kim, po pierwszym obrąbaniu drugi raz poprawiaiąc poobrąbać, nachhauen, das erſte Behauen verbeſſern. Ktoby chciał po mądrym cieśli pociasować? *Pot. Arg.* 680. Szkoda po dobrym •pociesować cieśle. *Pot. Jow.* 2. — *inde transl.* poprawiać, popilować, beſſern, ausbeſſern, verbeſſern, feilen. Mowa ta była taka, że iuż po niey nie było co pociesywać. *Biel.* 539. Siła na wierszopisa prawa pociasować. *J. Kch. Dz.* 33. Nie moia rzecz prawa pociasować, iednak wolno w wolnym narodzie wotować. *Star. Vot. B.* Religią wedle zdania swego poprawiali, a iedni po drugich pociasowali i przyczyniali. *Zrn. Pſt.* 3, 605. Wiele w nauce Pańskiey odmieniaią, a iakoby mędrszymi byli, poprawuią i pociasuią. *ib.* 3, 568, corok• poprawuiąc i pociesuiąc. *ib.* 3, 617. Concilium powszechnego nie może ani Hus, ani Luter, ani Kalwiu, ani kto inny pociesować. *Hrbſt. Odp. G. b.* Oni pociosuiąc go, lepszym i sprawiedliwszym go mieć chcą. *Sekl.* 51. Nie chcieyże pociosywać sprawy iego. *Sekl.* 126. Gdy Kleomen powiedział, że przyiaciołom dobrze, nieprzyiaciołom źle czynić, Ariſton tak iego mowę pociosał: i owszem przyiaciołom iednać się z niemi. *Bud. Ap.* 77.

•POCIEŚĆ, -ścia, -*m.*, *consocer.*, n. p. Pocieściowie mogą bydź zwani ci, którzy dzieci swoie wespołek złączyli, ieden dał dziewkę a drugi syna. *Mącz.*, (*ob.* rieść, teść); der Mitſchwiegervater; cf. •naciot, •pociot.

•POCIEŚNIĆ, *Rs.* помѣснить *ob.* Ciśnić.

POCIESZALNY, -a, -e, pocieszaniu służący, Troſt-, Condolenz-, *Slo.* poteſitelni. Trzebaby do niey pisać list pocieszalny, zarywaiący na to, co zowiemy kondolencyą. *Kras. liſt.* 2, 72. •POCIESZLIWY, POCIESZNY, -a, -e, POCIESZLIWIE, POCIESZNIE *adv.*, *Boh.* poteſitebný, pociechę, ulgę w kłopocie daiący, maiący; *Vd.* odshalni, troshtni, ohshalen, odshaleshen, poveselitliu, troshtliu; *Rs.* отрадный, утѣшительный; tröſtlich, tröſtend, troſtvoll. Cesara list pocieszny do Atanazego dał, w którym niewinność iego wyſtawia. *Sk. Dz.* 204. Listy swe do męczenników pocieszliwe posyłali. *Smotr. Lam.* 168, *Baz. Hiſt.* 10. Woła do nas pan pocieszliwie. *Rey. Ap.* 82. — §. ukontentowanie i radość sprawuiący, freudenreich, *Ec.* радосмомърный. Co może bydź pocieszliwszego i słodszego nad owe słowa Pańskie? *W. Poſt. M.* 10. Pocieszliwa obietnica. *W. Poſt. W.* 85. Cieszmy się obietnicami, a przykłady pocieszliwemi. *Rey Ap.* 39. Pocieszliwe nowiny dochodzą do uszu naszych. *Rey Pſt. Jii* 2, *ib. Tt* 4. Pocieszliwe rzeczy: *ib. B* 1. Słowa święte a pocieszliwe. *ib. Rr* 1. O nim prorok pocieszliwie powiada. *ib. C* 5. Wiara o żywocie wiecznym, tobie pociesżna. *Katech. Gd.* 27. Pocieszliwe było pierwsze przyyście Chryſtusowe. *W. Poſt. IV.* 24. Ten kielich gorzki namniéy słodyczy pocieszneý do siebie miewał zmieszaneý. *Bzow. Roz.* 64. Na używanie rozumu dobrego, nigdy żadna fortuna niepocieszna i smutna nie bywa. *Warg. Wal.* 129. — Pocieszny, ucieszny, uciechę daiący, sprawuiący, zabawny, luſtig, luſtig machend, Luſt

gewährend; (*Rs.* помѣшный огонь feierwerk, помѣшникъ feierwerkier, 2) żartowniś; помѣшной szlachcic z kompanii artyleryſtów). „Cóż to za pocieszna figura! *Teatr* 36, 93. Powiedz mi tę tak pocieszną śmiechu pobudkę. *Teatr* 6, 19. Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, każdą brał na się postać, był wszystkim pocieszny. *Jabł. Tel.* 224. – b) *passiv.* pocieszny, pocieszanie, pociechę przyymuiący, tröſtbar, tröſtlich, ſich tröſten laſſend, *consolabilis Cn. Th.*; *Vd.* odshalitu, tushilu; *Rg.* tjesciv, utjesciv, utaxiv *placatilis*, utjesnos, utaxivos *placabilitas*. POCIESZYĆ, *F.* pocieszy *Act. dk.*, Pocieszać *ndk.*, *Pocieszywać *Frequ.*; *Bh.* potješiti; *Slo.* potéšit, potešení; *Sr.* 1. troſtupu; *Vd.* potashiti, potroshtati, odshalliti, tushiti; *Bs.* rasgovoriti, utješiti, narajdanje, naslaghjenje; *Rg.* tàxiti, tjèsciti, utješiti, utaxiti; *Ec.* услаждить, услаждать; *Ross.* помѣшать, frasunku odeymować, kłopotu komu ulżywać, tröſten, pociechę i ukontentowanie sprawować, erfreuen. Gdybyś sama była, za czyim pocieszaniem Żałość byś znosiła? *Otw. Ow.* 22. Seneka o pocieszaniu, *de consolatione*, przekładania Hr. *Oſſol-ſkiego*. Zwykło niebo dobrze ufaiące serce pocieszać. *Poſt. F.* 51. Kogo bóg zasmuci, tego i pocieszy. *Zegl. Ad.* 81. Cóż to Panie, żeś tak smutny, nic cię wcale nie pociesza. *Teatr* 53 *b*, 67. Pocieszywać. *Sekl.* 75. POCIESZYCIEL, - a, *m.*, *Bh.* potéšitel; *Slo.* potéšitel; *Sr.* 1. troſtik, pjerrtjitwar; *Vd.* odshalnik, tashnik, troshtar; *Bs.* razgovoritegl, utješitegl; *Sla.* utishitelj; (*Rs.* помѣшникъ; żartowniś), który pociesza w frasunku, der Tröſter. Duch Ś. pocieszyciel. *W. Poſt.* 101. POCIESZYCIELKA, - i, ż., die Tröſterinn; *Vd.* odshalniza, troshtarza.

POCIĘTY *ob.* Pociąć.

POCILNICA, - y, ż., potnik, *Bh.* potnice, *Vd.* potivniza, *Sr.* 1. potna wagna, *Ross.* помывная баня, holonb, mieysce, izba do pocenia, łaźnia, wanna sucha. *Wlod.* das Schwitzbad, die Schwitzſtube. *Cn. Th.* 1081.

POCINAM *ob.* Począć. POCINEK, - nku, *m.*, pocinanie się, pocieranie się z sobą, walka, das Hauen, das Fechten mit einander. Wyzwał Francuz husarza raz do pocinku, Rozumiejąc, że się z nim rozprawi w pocinku. *Pot. J. w.* 227.

POCIOSAĆ, POCIOSIĆ *ob.* Pociesać.

*POCIOT, - a, *m.*, wuv, der Onkel. Oheim. Stryi, Stryienka, pociot ciotka. *Jabł. Her.*, *ob.* pocieść, naciot.

POCISK, - u, *m.*, ciśnienie, ciſkanie, das Werfen, Hinwerfen; der Wurf, Hinwurf; *Rg.* potiska *impulsio*; *Crn.* potis *pondus*, *vis*; *Vd.* potisk, porinenje, porivalishe, shok, poshok). Kamień cisnął na głowę iego z dachu; na ten pocisk ani się poruszał Ś. Dominik. *Birk. Dom.* 89. Kto szt wie ki dwa pociski zrobić iedaym głazem; Niemieysza i ta sztuka dwóch oszukać razem. *Min. Ryt.* 3, 311. cf. iednym pociskiem dwa wroble zabić; *ob.* ieden). – b) Pocisk, ktory ciſkany, womit man wirft, *missile*, Wurfſpieß, Wurfpfeil, Ladung mit Schießgewehr ꝛc. *Cro.* sila; *Bs.* strijela, darda, oruggje; *Sr.* 1. ſtapat, mjestatina bron. Nazwisko pocisku daie się wszelkiemu rzuchadłu, które będąc wyrzucone iakąkolwiek siłą, ieſt oraz rożnie sile ważności. *Jak. Mat.* 2, 143. Każde które mi mowi słowo, ieſt piorunowym pociskiem dla mnie, *Teatr* 47 *c*, 84. (Blitzſtrahl). O pociskach, które mi z armat zwykło się ſtrzelać. *Jak. Art.* 1, 244, (o naboiach, kulach, ładunkach). POCISKNY, POCISKOWY, - a, - e, pociskowi służący, *iaculabilis*, *missilis*. *Cn. Th.*, Wurfs; Spieß; *Slo.* wyhoditelný, co ſe může wyhoditi; *Sr.* 1. cjiſtanitè, cjiſkacjné; *Rs.* метательный, бросовый, бросальный (cf. proca), кидалій, кидоль). Pociſkna broń, *missile*: *Mącz.* Pociſkowy żołnierz, *iaculator*, *ib.* 1447, der ein Wurfs, oder Schießgewehr führt. Pociſkowa rana, nie sztychem, lecz pociſkiem sprawiona, eine Wurfwunde, Schußwunde. *Tr.* POCISNĄĆ, pocisnął, *F.* pocisnie *Act. idntl.*, Pociſkać *ndk.*, Pociſkiwać *Frequ.*; pociſkiem rzucić, cisnąć, *Ross.* побросить, побрасывать, werfen mit etwas. Pocisnąłem wróbla, ugodziłem kamieniem. *Hod.* – b) Pociſkać; *Sr.* 1. potjiſkjujpu; *Vd.* potesnit, potiſkuvat; *Rg.* potisnuti; *Rs.* помискать, помискивать, pogłaczać, natłaczam. *Cn. Th.*, etwas drücken, allmählich preſſen. Jabłko to swą ostrością wilgoć z żołądka na dół pociska. *Spicz.* 124.

POCISZY, po ciszy, po cichu, niegłośno, ſtille, im Stillen. Już o spisku na śmierć swoię słyszy, Lecz się boi poufać, i robi pociszy. *Jabł. Tel.* 104. POCISZYĆ, *Vd.* potihati, potihuvati; *Cro.* potiſsùjem; *Dl.* utiſujem, *ob.* Ciszyć, Uciszyć.

POCUKROWAĆ, POCUKRZYĆ, *Act. dk.*, powiedz cukrem, *Vd.* pozukrati, posladkoriti; mit Zucker überziehen. Migdały iak pocukrzyć. *Slesz. Ped.* 102. Gwoździków kramnych pocukrowanie. *ib.* 103.

POĆWICZYĆ *cz. dk.*, poćwiczać *ndk.*, nieco przećwiczyć, etwas üben. Nasłuchasz się o takich szlachetnych pogańſkich krolach, iżcieby się mogli i chrześciańscy z nich czasem poćwiczyć. *Rey Zw.* 43 *b*, W czterech znakach osobliwie się poćwicza prawdziwy kościoł. *Rey Poſt. A u* 4.

*POĆWIERDZIĆ *ob.* Potwierdzić.

*POCYRKLOWAĆ *cz. dk.*; *Vd.* pozirklati, pokroglivati, pokroglati, *ob.* Cyrklować, ocyrklować.

*POCZ; z Po co, wornach, wozu, warum, *praesertim praecedente negatione* ni: n. p. Po coś tam chodził? Ni pocz. *Cn. Th.*, ohne Urſache, um nichts; (cf. ocz, cf. ni). *Etiam sine negatione*; Gdzie idziesz, albo pocz? *Rey Wiz.* 159. Przyacielu pocz tu siadasz? *Rey Poſt. Dd* 5. Młodzieńców, gdy kiedy szli, ſtarsi pytali, gdzieby szli, albo pocz? *Kosz. Lor.* 78 *b*.

POCZĄĆ, - ął, - ęli, *F.* poczne *Act. idntl.*, Poczynać *ndk.*, *Bh.* počiti, počal, počnu, počinati. *Etym. obs.* čati, čiti, čnu; *Slo.* počinam, početi; *Sr.* počjeći, zpotjinam, chopinam, choppinaći; *Sr.* 2. chopiſch (cf. chopić, pochop); *Crn* pozhęti, pozhnem, pozhinjam, pozhejam, sazhem, *obsol.* zhnem; (*Crn.* pozhyti, pozhyem, pozhivam, z odpocząć, spocząć); *Vd.* sazheti, pozheti; (*Vd.* pozhiti, pozhivati, z spocząć); *Cro.* pocheti, pochinyam, pochimlyem, nachinyati, pricheti, prichinyam, prichimlyem, (*Cro.* pochivati, pochivam, pochinuti, pochahnújem, z spocząć); *Dl.* pocsinyem; *Bs.* počęti, jati (*ob.* iąć); (*Bs.* pociunuti, pocivati *quiesco*); *Rg.* počêti; (*Rg.* pocinuti, pocivati *vacare*, *Sla.* pocsivati); *Rs.* почать, починать, начать, начинать, (*Rs.* заночивать, *Ec.* починъ, почию odpocząć, spocząć); z za ząć, rozpocząć, początek robić, anfangen, den Anfang machen. Kiedy kmiecie poczynaią żąć, dać im pokoy tydzień, aby zaś drugi tydzień, kiedy w dworze poczną, dzień podle dnia robili

Haur. Ek. 69. Należy na mądrego, niż co pocznie, piérwey obaczyć, iakie ona rzecz weźmie dokonanie. *Ezop.* 53. Od boga poczynay, *a Jove principium. Rys. Ad.* 51. Od małych rzeczy poczynay. *Cn. Ad.* 772, do wielkich rzeczy zaraz się rzucić, głupstwo). Niedosyć iest począć, ieślibyśmy aż do końca nie wytrwali. *Modl. Gd.* 113. Niedość iest dobrze począć, trzeba coraz daléy dobrze postępować, chcąc dóyść doskonałości. *Pilch. Sen. list.* 274. Wiele ludzi dobrze pocznie, a źle kończy. *Sk. Kaz.* 373. Począwszy, trzeba dokonać. *Cn. Ad.* 867. Począć nayciężéy. *Rys. Ad.* 51, początek naytrudnieyszy, początek dobry, połowica roboty, cf. nayciężey się ochynąć). Jeno począć trzeba, a resztę, rzecz sama dokona. *Pilch. Sall.* 41. Kto dobrze pocznie, połowę ma wygranéy. *Pot. Arg.* 645. Niewiem, zkąd ia mam począć. *Rys. Ad.* 49. Jeszcze nie począł. *Cn. Ad.* 319. - §. Poczynam wino piwo, beczkę, chleb, bochen, sér, postaw *Cn. Th.*, anfangen, anzapfen, anschneiden ic. Z poczętey beczki trunek zwietrzały. *Kchow. Tr.* 72. Poczyna się co, początek bierze, *Sr.* 1. zpotjnu ſo; *Recipr.*; es fängt etwas an, hebt an. Powietrze, byle się poczęło, miasto i królestwo całe prędko ogarnie. *Lach. Kaz.* 1,308. Poczęła się granica synów Neptalim od Helef. 3. *Leop. Jos.* 19,33, zaięła się. 1 *Leop.*). - §. Co poczne z nim, abo Nie wiem co z nim począć. *Cn. Th.* 87, co z nim robić, iak sobie z nim poradzić, *Cro.* kaj chu, ich weiß nicht, was ich mit ihm anfangen soll, wie ich mir helfen soll. Wszystko co chciała z nim tak iako z barankiem sobie poczynała. *P. Kchan. Orl.* 1, 26. Nie wiem, coby w tym począć. *Warg. Radz.* 343. Niech ieno pomyślę, iak tu sobie począć. *Teatr* 5 *b*, 6. - §. Poczynać sobie dobrze, źle, z postępować, poradzić sobie dobrze, źle; stawić się, sprawować się, sich betragen, aufführen, verfahren, handeln. Mądry człowiek poczyna sobie mądrze. *Sekl.* 61. My iednak tak na świecie poczynamy sobie, Że rzadko abo nigdy nie myślem o grobie. *Groch. W.* 402. Głupieś w tym sobie począł. *Radz.* 2 *Kron.* 16, 9. Naylepiey sobie począł, nayrozumniey rzeczy swe obwarował. *Gor. Sen.* 330. Mądrze sobie poczynał we wszystkich sprawach swych. *Radz.* 1 *Sam.* 18, 14. Dawid we wszystkich drogach swoich rostropnie sobie poczynał. *Leop.* 1 *Reg.* 18, 23. W woysku nie mały czas bawił, znacznie sobie poczynaiąc w potrzebie z nieprzyiacioły. *Papr. Ryc.* 101. W kilku potrzebach rządnie sobie poczynał. *Biel.* 718. W żadnéy rzeczy sobie niestatecznie a niemężkie nie poczynali. *Kosz. Lor.* 126. W niczym sobie miękko i pieszkliwie poczynać nie powinien. *Pilch. Sen. list.* 389. Za złe mu miano, że tak marnie sobie począł. *Biel.* 485. Bądź mężny, a mężnie sobie poczynaymy o lud nasz. *Budn.* 1 *Chron.* 19, 13. Mężnie sobie w bitwie poczynał. *Warg. Cez.* 112, w boiu. *Krom.* 42. Męstwem nie zdradą poczynać, siłami, nie fortelami woiować. *Warg. Cez.* 10. Na cudzéy strawie hoyno sobie poczynać, z cudzéy skóry szerzéy rzemień kraiać. *Kosz. Lor.* 41 *b*. - §. b) poczyna niewiasta, poczęła białogłowa, zaszła płodem, (cf. zastąpić), brzemienia dostała, brzemienną została, sie hat empfangen, ist schwanger geworden: *Bh.* počéti, zaroda; *Slo.* počéti; *Crn.* spozhęti, spozhnêm, spozhetje; *Vd.* spozheti, spozhetik, spozhetje; *Sr.* 1. pobjacj; *Rg.* zacêti, savàrchi; *Dl.* zacaetye; *Bs.* zacetje ù utrobbi; *Cro.* zanosújem, zachèt, zachetje; *Rs.* зачáтіе, зачáтый. Kiedy z uplodnienia zarodku w samicy staie się zawiązek na przyszły płód, tedy to iest poczęciem, *conceptio. Zool.* 76, die Empfängniß. Adam poznał żonę swoię, która począwszy porodziła Kaima. 1 *Leop. Gen.* 4. Nayświętsza Panna z Ducha S. poczęła. *Kucz. Kal.* 163, cf. *Ross.* зачáточникъ, зачáточница. Niepokalane poczęcie, *Vd.* zhistu spozhetje. Bez grzechu poczęta, Marya święta. Każda białogłowa z nasienia biegiem przyrodzonym poczyna. *Biol. Post.* 254. Ot poczniess w żywocie, i porodzisz syna. *Sk. Kaz.* 533.

POCZAROWAC *cz. dk.*, czarów narobić, *Vd.* pozoprati, sazoprati, nach einander hinzaubern, czarami obłożyć bezaubern. W Sobotę wielką ognia i wody naświęcić, wszystkie kąty w domu poczarować, u nich iest rzeczą pilną. *Rey Pst. Pp* 5.

*POCZĄSTKA, - i, *f.*, n. p. Czego gdy zaniecha, lepiéy od nas słyszeć będzie, i u swoich na większą się począstkę sposobić może. *Smotr. El.* 9, *Rs.* почестьица честь, poczesne, honor; kleine Ehre, Ehrenbezeugung.

POCZĄTEK, - tku, *m.*, *Bh.* początk; *Slo.* počátek, začiatek; *Sr.* 1. zpotjatk, spotjatek, sapotjatk, spotjatk, s'chopene; *Sr.* 2. sachopene; *Crn.* sazhętk, ar, as, arrezh; *Vd.* pozhetik, sazhetik, sazhetje, vreuz, svirk, arezh, ass; *Cro.* pochétek, prichétek, nachètje, zachetek; *Rg.* počêtak, počêtanak, počêlo, načêlo; *Bs.* pocetak, pocelo, pocetje, istočnik, uzrosz; *Slo.* počiatok; *Ross.* начатіе, начáтіе, начáткомъ, начáнь, зачинъ, начáло, починъ; первобытіе, глáвизна; (*Rs.* почáткомъ kądziel); *Ec.* зачáло, начáло; poczynanie, zaczynanie, rozpoczynanie, der Anfang, das Anfangen. Dobry początek połowa roboty. *Past. F.* 3. Dobre początki stoią za połowę dzieła. *Pilch. Sen. list.* 275, *observ. Plural.*). Na początku zależy, kto ten dobrze sprawi Połowicę wygrywa, i na tym wiek trawi. *Sim. Siel.* 70. Kto początku zaniedba, ten końca przypłaci. *Pot. Arg.* 154. Początek w każdey rzeczy ciężki. *Petr. Ek.* 120, *Kras. Pod.* 2, 39, *Slo.* każdi počatek twrdi; počátek wždicki biwa twrdi; naytrudniey się ochynąć). Rozumie, że już koniec złego; początek to. *Bard. Tr.* 327. - *in Plurali* początki, der Anfang. Chwała bogu, początki dobre! *Boh. Kom.* 1, 25. Jeszcze to nie, dopieroć to początki. *Cn. Ad.* 320. ieszcze to nie koniec, przyydzie gorzéy). Licz iuż, dla początku, day Boże szczęśliwie. *Alb. n. W.* 8, sposób mówienia kramarzy, przestaiąc na podaney cenie, *boni ominis gratia.* Każda rzecz, która iest stworzona, ma początek i dokonanie. 1 *Leop.* 4 *Esdr.* 9, 5. Tak wszystko powichrzył, że niemasz ani początku ani końca sprawy. *Gil. Pst.* 18, nie wiedzieć zkąd zacząć). Na początku, zaraz na początku, gleich im Anfange. Na początku potrzeba chorobie zabiegać. *Opal. Sat.* 74. Początkowi zabiegay, bo spozdne lekarstwo nie tak pożyteczne, *Rey Zw.* 80, *Cro.* pochetkusze protti sztavi, bosze sztaro teško bavi, *principiis obsta.* Z początku, od początku, na początku, początkowo, anfänglich, von Anfang; *Rs.* спочáла, снача́ла; *Ec.* изначáла, искони, сь начала, испервá *ob.* pierwszy). - §. Początek, wszczątek, der Anfang, Ursprung. Początek człowieczy z co naylepszey krwi i nayzacnieyszey, która ciało ożywia. *Birk. Zyg.* 23. Żydzi od Abrama maią początek. *Karnk. Kat.* 294. Bóg początkiem wszystkiego, sam początku nie ma. *Bies. Roz. A* 2. Z Boga iest początek i pochodzenie. *Baz. Hist.* 130. Początek wszystkiego, *Ec.* всеначáльный. Jeśli kto o

tobie źle gada, tedy pomyśl, czy nie s ciebie początek? *Pilch. Sen. Gn.* 242, źrzódło, przyczyna, powód). Początek, wszczątek rzéki, *Rs.* верхóвье. – *Phys.* Ciepło i wilgoć, te dwa istotne każdego płodu początki. *Stas. Buff.* 167, żywioły, zarodki, Urprincipien). Te same żywioły, ktore nam za pierwsze początki Chimicy daią, są z inny h złożone, a zatym nie mogą bydź pierwszemi początkami. *R. gl. Dos.* 1, 8. Te istoty, na które się ciała rozkładaią, nazywaią się początkami, *principia*, albo częś iami składaiącemi. *Krumł. Chy.* 10. – *Metaph.* Początek, prawda pewna i oczywista, będąca gruntem wielu innych prawd. *Sniad. Alg.* 1, 1, Grundlehre, Princip. Nie zapomnijcie o tych początkach, na któreście obadway przysłali. *Zabł. Roz.* 69. Podług iego początków, na wszystkoby nieczułym bydź należało. *Mon.* 73, 160, cf. przypuszczenie, wniosek). – §. Początek, początki iakiéy nauki, die Anfangsgründe. *Orzech. Qu.* 146. Nie umiem, tylko początki arytmetyki. Początteczki *zdrbn.* – §. *Personif.* początek, *de homine*, wszczynacz, Urheber, Quell. Szymon Magus, oyciec i początek heretyków. *Sk. Dz.* 66. (*Ec.* зломачáльникъ, началовлóбный, *Gr.* ἀρχηγὸς *origo s. autor malorum*). *POCZĄTKODAWCA, - y, *m.*, poczynaiący co, daiący początek czemu, autor, der Urheber, Anfänger. Początkodawca zgromadzenia narodow Greckich był Amfitryon. *Nah. Fil.* 192. POCZĄTKOWY, POCZĄTECZNY, *POCZĄTNY, - a, - e, POCZĄTKOWO *adv.*; *Boh.* počatečný, *Sr.* 1. zpotjinatjné, zpotjatkowné; *Vd.* zazhetlìu, pozheten, perven, vreuzhen, zuzhetmo, od zazhetka; *Cro.* pochétni; *Rs.* почúнный, начáльный, изначáльный, первобы́тный; *Ec.* искóнный; od początku, Anfangs-, anfänglich, ursprünglich. Rzecz by też naylepsza, coś mieć musi od samego początkowego dzieła. *Nag. Cyc. praef.* 20, od źrzodła, wszczątku swego, von ihrem Ursprunge). Nic nie poiął napisu, bo niezupełne słowa wyrażone były, tylko początne litery. *Jabł. Ez.* 4. Początkowa, wersalna litera, *Rs.* прописная буква. Początkowe, pierwiastkowe słowo, *Slo.* počínatlivé, počatečlivé slowo. Xiążęta Ostrogscy początkowy rod prowadzili od Xięcia Kiiowskiego. *Steb.* 1, 3. Chrzest iest ustanowiony, aby był znakiem początnym albo napierwszym ludu bożego. *Zygr. Con.* 229, głownym, rodzaiowym). W początkowym ieszcze wzroście miasta. *Hul. Ow.* 37, w zaczynaiącym, wszczynaiącym się). Początkowe wiadomości. *Lesk. praef.* Geometrya początkowa (*elementaris*), i wyższa. *Geom* 2, 13. Liczba początkowa *radix*, Grundzahl, Wurzelzahl, przez siebie multyplikowana daie kwadrat. *Os. Fiz.* 81. – *Subst.* Początkowy, poczynacz, poczynaiący, der Anfänger; *Boh.* počatečník, *f.* počatečnice, prwnice; *Sr.* 1. zpotjitič; *Crn.* pozhętnek; *Vd.* pozhetnik, prezhetnik, pervi zazhenjavez, *f.* prezhetniza, pozhetniza, perva zazhetniza; *Cro.* zachetnik, pochetnik; *Rs.* начинáтель, начинщикъ, зачинщикъ. Dzieło to służyć może początkowym za przygotowanie do wyższey nauki. *Lesk. praef.* *POCZĄTKOWOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* počatečnosť, właściwość tego, co iest początkowym, die Anfänglichkeit.

POCZCIĆ, POCCIĆ, *F.* poczci *Act. dk.*, *Bh.* poctíti; *Rg.* pocitati, posctovatti, pocjaſtitti, sctovatti, cjaſtiti, citati; *Crn* poshtujem, sposhtujem, (*Crn.* aposhtuvanje, aposhtya *reuerentia*); *Vd.* poshtovati, poshtuvati, pozhaſtiti, zhaſtiti; *Cro.* poſtuvati, poſtujem; (poſtenye, z cześć; poſtuvani *venerandus*, poſtuvanoszt *veneratio*); *Dl.* ſtujem; *Hg.* tisztelem; *Sla.* poshtovati (poshtovanje, z godność, dostoieństwo); *Bs.* posctovati, pocjaſtiti, pocitati (cf. poczytać; *Bs.* posctovanie, pocitanje *observantia*); *Rs.* почти́ть, почитать, почествовать, (*Rs.* почте́ніе poważanie; почте́нный, почти́тельнъ szanowny), potykać kogo iakim dowodem uszanowania, honoru, szczycać go czym, szczycić, einen womit beehren. Żebyś nas też dary swemi Poćcił błogosławionemi. *Groch. W.* 29. Poczciy ofiarą i ślubem boginią. *Chrość. Ow.* 391. Poczczą ofiarą Nemezę w Ramuncie. *Pot. Sył.* 173. Tym gdy mię poczcić raczysz móy wdzięczny Panie, Za dar to sercu memu naydroższy stanie. *Ryb. Gęśl. D* 3, U Rzymian wdowy, które nie więcey iuż poszły za mąż, wieńcem zachowałego wstydu poczczone bywały. *Petr. Ek.* 65. Rycerz kilka kroć był tym poczczon od pani, żeby się albo do muzyki przesiadł, albo rozmową iaką się bawił. *Gor. Dw.* 24, *Jag. Gr. B* 2. Gdy na plac gonitwy przyiechał, poczczono go, albo wprzód skoczył ku pierścieniu. *Ban. M.* 2. Gdy kogo na uczcie wyższém mieyscem poczczą, ma się piérwéy wymówić. *Eraz. Ob. E iij.* – *§. Gdy wszystkie narody zawsze to za rzecz wzgardzoną miały, tedy nie może być to za lekką rzecz poczciono. *Eraz. ięz. D* 8 *b.*; poczytano, dafür halten, achten. *POCZCICIEL, wielbiciel, der Verehrer, *Vd.* poshtuvauz, pozhaſtnik. POCZCIWIEC, - wca; *m.*, poczciwy człowiek, *Ross.* прямикъ, ein guter ehrlicher Mann. Kto z nas nie rad za mędrca poczciwca bydź miany? *Zab.* 7, 334. Bardzo się na tym oszukuią ci poczciwcy. *Zab.* 9, 322, *Zab.* 8, 333. Cnota nędznych poczciwców na świat wyprowadza z kąta. *Teatr* 43 *b*, 78, *et* 1, 18. Czy się ty poczciwcze do prawdy nie kochasz? *Tręb. S. M.* 94. Niepoczciwiec. *Tr.* POCZCIWOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* poctiwoſt; *Slo.* poctiwoſt, pocta; *Hg.* tisztelet; *Crn.* poshtènoſt, poshtenje; *Cro.* poſtenye; *Dl.* chasst (*ob.* cześć); *Rs.* почестнъ, 1°) poczczenie, zaszczycenie, zaszczyt, cześć, honor, poczciwe, die Verehrung, Beehrung, die Ehre, (cf. poczesność, poczliwość). Poczciwość, iako i cześć, znaczy imię między ludźmi dobre; zkąd mówiem: idzie mi o poczciwość; idzie mi o to, aby o mnie źle nie rozumiano. *Petr. Ek.* 307. Prokuratorów w wielkiéy poczciwości maią, czcią, ważą, raczą, by więc pany kasztelany. *Glicz. Wych. N* 4. Jaka to poczciwość, że pospólstwo ci się kłania! *W. Post. W.* 2, 223. Poganie bożkom swym pod dębem poczciwość wyrządzali. *Biel.* 45. Ku większey poczciwości, ku większéy ozdobie Ziela wonnego przy twym nasadzimy grobie. *Zim. Siel.* 173. Sprawisz szaty święte Aaronowi dla poczciwości i ochędostwa. 3 *Leop. Ex.* 28, 2, ku ozdobnéy okrasie iego). Opatruie go bogactwy a poczciwościami. *Rey Pst. Kk* 4, dostoynościami). Domy ich poczciwościami ozdobione. *Rey Pst. Aaa* 3. Wszędy starożytnych domów ludzie są we czci wielkiéy, a w tym cnocie poczciwość się czyni. *Gor. Dz.* 104. W poczciwości kogo mieć. *Bud. Ap.* 79, we czci). Stara przypowieść, że poczciwość chowa nauki, *honos alit artes. Modrz. Baz.* 538. Jeśli równego albo podléyszego czapeczką albo poczciwością uprzedzimy, tym nie będziemy podleyszymi, ale owszem obyczayniejszymi. *Eraz. Ob. G iij*, grzecznością, maniernością). Abraam z poczciwością pogrzebał żonę

swoię; i Jozefa, i Jakóba, i samego Pana naszego, i inne poczciwe ciała poczciwie chowano. *Re, Fft. B b* 3, z uczciwością, przyzwoicie). Niechay chlebowi poczciwość wyrządzą, Komu go żądzą. *Kłon. Fl. C* 3 *b*, niech mu się kłania, niech mu służy, nadskakuie). Trzech, którzy byli na wydało mieysce ustąpili, z niepoczciwością zepchniono. *Krom.* 536, *turpiter*, z znieważeniem). - §. poczciwość, uczciwość, *honestum, honestas*, die Ehrlichkeit, Redlichkeit, Rechtschaffenheit; *Vd.* poshtenost, zhastlivost, resnizhnost, nesaprlazhnost, pridnost, pravednost, praavdelanost; *Crn.* pravédnost; (*Sr.* 1. poczciwości, czystości czystość *castitas*; *Sr.* 1. poczciwości, człowieczności *humanitas*); *Cro.* poshtenozt; *Hg.* tiszteség; *Rg.* posctenje, *Rs.* чистоду́шіе, чистосерді́е, праводу́шіе, незло́ба. Z dobroci wypływa poczciwość, czyli co iedno znaczy, sprawiedliwość, przez którą szanuiemy innych należytości. *N. Pam.* 24, 326. Stoikowie trzymaią, iż poczciwość sama doskonałym iest szczęściem. *Kosz Cyc.* 172. A poczciwość? - ten przymiot służył czasom dawnym! *Kras. sat.* 20. Poznasz, co to są za ludzie, poczciwościami poczciwi! *Mon.* 64, 75, iak naypoczciwsi). Człowiek poczciwościami poczciwy. *Mon.* 70, 181. Rzadko się niepoczciwość, tak iak zacznie kończy. *Kras. sat.* 34. - *Juramenti, obligandi:* Na poczciwość, pod poczciwością, z iakem poczciwy, bey meiner Ehre, bey meiner Treue, ſo wahr ich ehrlich bin. Na honor i poczciwość ci mowię; wielkie słowo. *Teatr* 21, 188. Na moię poczciwość. *ib.* 15, 41. Zamku ma do ostatniego bronić, pod gardłem i poczciwością. *Gwagn.* 306, pod utratą życia i honoru, bey Verluſt des Lebens und der Ehre). Wszystkie te artykuły pieczęciami, przysięgami, poczciwościami swemi i potomstwa swego waruiemy. *Herb. Stat.* 692. POCZCIWY, -a, -e, POCZCIWIE *adv.*, *Bh.* poctiwý, poctiwě; *Slo.* poctiwý, co ćest přináſſi, a poctiwého čini; *Hg.* tisztességtévő; *Rg.* cjaſtan, posctèn; *Cro.* pôſten; *Dl.* chasstan; *Vd.* posteni, zhasten, zhastivrieden; *Ross.* почетный). - 1°) cześć, to iest honor czyniący, zaszczycaiący, ehrebringend, ehrenvoll. Te zmarszczki od żelaza i poczciwe blizny Swiadczą, co on przed laty czynił dla oyczyzny. *Morszt.* 102. Cwiczenie nauk poczciwych. *Petr. Pol.* 154. Obiad od trunku zaczynać, nie przystoi, bo ta rzecz obyczaiom nie poczciwa, i zdrowiu szkodzi. *Erax. Ob. C.* - §. poczciwy, dobrego imienia, dobrey sławy, ehrlich, von gutem Namen. Kto uciekł z boiu, ten iuż nigdy między poczciwemi mieysca nie miał. *Star. Ryc.* 18. On nie wart poczciwego wspomnienia. *Teatr* 1, 118. Pożądliwość iest silny nieprzyiaciel poczciwey sławie twoiey, *Rey. Zw.* 36. - *Titul. obsol.* Nauczciwsi i wszey (wszech) poczciwsi naygodnieysi w Panu Chrystusie Oycowie, Wielmożny Arcybiskupie etc. *Herb. Stat.* 17, wielebni, przewielebni; cf. zacny, uczciwy). - §. Zaczął rozmowy niebardzo poczciwe. *Wys. Aloy.* 123, nieprzystoyne, niepoczesne, nicht ehrbar). - §. Poczciwy, moralnie uczciwy, cnotliwy, *honestus*, ehrlich, rechtſchaffen, redlich; *Slo.* ctný, poctiwý, *Hg.* tisztes, *Sr.* 1. cjesny; (*Sr.* 1. poczjtiwé, cjwopecjné *humanus*); *Crn.* poshtèn, pravédn; *Vd.* poshten, zhastlju, zhasten, priden, pravdelan, praveden, resnizhen; *Sla.* poshten; *Rs.* чистоду́шный, чистосерде́чный, праводу́шный, незло́бный, незло́бивый. Poczciwy człowiek kocha honor i cnotę, tak mocno, żeby nawet życie ofiarował za nie. *Mon.* 75, 615. Poczciwy człowiek w cnotach swoich stały. Nie żąda broni murzyńskiey, ni lizały. *Lat. Hor.* 29, *integer vitae*. Człowiek poczciwy, wszystko dla drugiego i ludzi Gotowy uczynić; iego nędza bliźnich budzi, Dobro ludzi iedynym dziełem iego celem, On prawdziwym i dzielnego rodu przyiacielem. *Dmoch. Szt. R.* 74. Kto iest człowiek poczciwy, ważyć ieśt jak święty. *Zabł. Fir.* 79. Poczciwe lata oyców nie widzieli Nasi, o zdradach żadnych nie wiedzieli. *Bard. Ir.* 87. Strawił wszystko przez poczciwe serce. *Teatr* 27 *c*, 37, dobre serce, dobra dusza). Poczciwa Marysia, niech iey bóg płaci za dobre serce. *Teatr* 54 *c*, 2. Mowisz to, iak człowiek poczciwy, pódź, niech cię ucałuię. *Teatr* 30, 26. Przyrzekasz to słowem poczciwym. *Teatr* 14, 113, słowem honoru, pod poczciwością). Często słyszałem to słowo; iakem poczciwy! i rozumiałem, że ludzie w Warszawie poczciwsi, niż indziey bydź muszą. *Mon.* 65, 452. Nie miey mnie za poczciwego, Bym nie miał wetować swego. *Petr. Hor.* 2, Q 2. Poczciwy grosz mieszka się trzyma. *Dwor. E.*, poczciwie nabyty). Poczciwy handel. *Falib. P.* - §. *Latius transl.* poczciwa sokna etc., uczciwa, iaka powinna bydź, porządna, należyta, ordentlich, gehörig, ſauber. Koczyka poczciwego nie masz. *Teatr* 19 *b*, 11. Sukni poczciwey na sobie nie ma. *Teatr* 29 *c*, 71. Od wczorayszego dnia iakem przyiechał, ieszczem z nikim poczciwie się nie rozmówił. *Teatr* 22, 16. Poczciwie tak panu memu. *Teatr* 25 *c*, 66, dobrze mu tak). - §. POCZCIWE *Subſt.*, uczciwe, honor, dobre imię, dobra sława, cześć, die Ehre, der gute ehrliche Name. Gdy kogo tkną w poczciwe, tam niemasz nadgrody. *Morszt.* 129. *Cro. Prov.* kêm poſtenye neje drago, Jòs neznaju pravo blago, s komu honor nie drogi, Ten nie zna prawdziwego skarba). Krol broni praw dla pożytku i poczciwego wszystkiey Rzpltey. *Geſt. Cor.* 65.

POCZĘCIE; *ob.* Począć.

POCZEKAĆ, *F.* poczeka *Intr. dk.*, *Bh.* počkati, popočkam ſe, počkám; *Sr.* 2. pozakaſch; *Sr.* 1. počjakać; *Vd.* pozhakat, perzhakat; *Cro.* pochakújem, pochakanye; *Hg.* pocekkati; *Ss.* pocekati; *Ross.* подождать, поджидать, подстеречь, подстерегать, попременить, погодить, (cf pogoda); *Ecc.* пожидаю, приожидаю; chcę przeczekać, trochę się zatrzymać, etwas warten, verziehen. Panie *poczkay (poczekay) mało, abym się z swemi pożegnał. *W. Poſt. M.* 557. Wszystko będzie, iedno trzeba poczekać. *Rys. Ad.* 70, miey cierpliwość). Poczekay, aż się dopiecze. *Cn. Ad.* 868, przed czasem chcesz). *Emphat.* Poczekay ieno. *Cn. Th.*, zobaczysz; będę ci to pamiętał). Coż? ieszcze zadaiesz mi kłamstwo w żywe oczy? *Poczkayno ięzykn smoczy! *Zab.* 13, 273, *Trch.* - §. Proszę, poczekay mię, aż to powiem oycu memu. *W. Tob.* 5, 9, czekay trochę na mię, warte ein wenig auf mich). Poczekam cię tu, aż przyydziesz. 1 *Leop. Jud.* 6. - Poczekaiący, *Cro.* pochakávecz.

*POCZEREWIE, *ob.* Podczerewie; cf. *Rs.* черёва trzewa; *ob.* Czerewo); n. p. Pioruna bałwana potym bito poczerewie kiymi. *Stryik.* 132, może brzuch.?

POCZERNIĆ, *F.* poczerni *Act. dk.*, Poczerniać *ndk.*, *Boh.* počerniti; *Vd.* pozherniti; *Ss.* poçarniti, poçrrinti; *Hg.* pozarnitti, pozargnetti; *Cro.* pochernújem; *Ross.* почернить,

нать, посурмить; (*Ec.* похéрнваю, почéрнваю wymazać, zmazać); czarnym poczynić, nach einander ſchwarz machen, ſchwärzen. POCZERNIEĆ *neutr.*, über und über ſchwarz werden; *Rs.* посмуглѣть. W pieczarach ksiądz [illegible] raymniéy nienaruszone, tylko poczernione leżą. *Gwag.* 329. Biała łabędzi gromado poczernie z żalu; wszak kir ieſt przyzwoitą żałobie paradą. *Tel S.t.* 56.

POCZERPAĆ. *F.* poczerpnie *cz. idntl.*; Poczerpać *ndk.*, *Vd.* [illegible]. *Rs.* почерпнуть, почерпать; trochę wyczerpać, etwas ſchöpfen, heraus ſchöpfen. Nie dopuśćcie mi poczerpnąć w tarey ſtudni wody. *Gor. Sen.* 298. Samarytanka przyszła dla poczerpania wody. *Pocies* 339. *POCZERPAŁO, - a, *n.*, *Ec.* почерпáло, czerpadło, czerpak, ein Schöpfgeſchirr, Schöpfeimer. *Krasowolia iedno łóbek, albo iako Słowianie nazywaią *miernia czasza albo poczerpało. *Pim. Kam.* 341.

POCZERWIENIĆ *cz. dk.*, czerwonym uczynić, *Cro.* pocherlyenújem, röthen, roth machen. Skóry baranie poczerwienione. 1 *Leop. Ex.* 25, czerwono farbowane. 3 *Leop.*). POCZERWIENIEĆ *niiak. dk.*, czerwonym poznać, *Ross.* покраснѣть, erröthen, roth werden.

POCZESAĆ, *Rg.* potessati; *Sla.* pocesahljati; *Cro.* pochesájem, pocheszalem, *ob.* Czesać.

POCZESNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* počeſtnoſt *honeſtas*, *Sr.* 1. tjeſtjnoſcj; cześć, honor, *poczciwość (cf. poczliwość), zaszczycenie, zaszczyt, Ehre, Ehrwürdigkeit, Verehrung, Ehrenbezeugung. Takich ludzi wszyscy chwalą i w poczesności maią. *Petr. Pol.* 135, *Bud. Ap.* 79. W osobie twéy taką poczesność, poważność, dzielność, baczę, że.... *Ryb. Gest. ded.* Królowie dzieciątku (Jezusowi) wielką uczciwość i poczesność uczynili. *Sk. Żyw.* 20. Posłuszni synowie wszelaką poczesność oycom wyrządzać maią. *Smotr. Lam.* 194, uszanowanie). Powinnéy poczesności mu nie oddawał. *Bzow. Roż. pr.* Odbieray, co tobie naznaczono, państwo, władzę, moc, poczesność, królestwo, narody. *ib.* 90. Powiedz, czyś ty Messyasz? twéy bowiem osobie Wielka poczesność ztąd pewnie przybędzie. *Odym. Sw.* 2, *E* 3 *b.* Gdy na urząd był wybran, przyszli trębacze, chcąc mu ku poczesności trąbić. *Ezop.* 105. Rayca przysięga praw, przywileiów, poczesności i też pożytku miasta strzedz. *Sax. Porz.* 11, honoru, poczciwego). Brody nie golą, bo za poczesność ią maią urody. *Paszk. Dz.* 122, za ozdobę). - §. niepoczesność, niedołężność, ułomność, Hinfälligkeit, Mangelhaftigkeit. Jezus ze strony tey, iż był dziecię, t. i. iż postać człowieczéy niepoczesności przyiął, musiał rość. *Bial. Ps.* 157. (II. Poczesność, *ob.* Doczesność).

POCZESNY, *POCZESTNY, *POCZĘSTNY, - a, - e, POCZEŚNIE *adv.*, *Bh.* počeſtny, počeſtně; *Sr.* 1. potjeſtné, tjeſtwanité, poczejny, tjeſtné; godny czci, *honorabilis Vqcz.* (*ob.* poczciwy 1.), ehrenvoll, ehrbar, achtungswürdig, ehrwürdig. Zelżonym ieſt dla nas, aby nas chwalebnymi i poczesnymi uczynił. *Bzow. Roz.* 79. Dostatek i zamożność ludzie uczyni poczesne. *Petr. Ex.* 40. Dobry to człowiek, poczesny mąż, i święty, mądry i sławny. *Smotr. Ap.* 81, czcigodny). - *Opposit.* niepoczesnik, n. p. Dokądże teraz między *niepoczesnikami* mieszkać mi dopuścisz? *Bzow. Roz.* 98, cf. bezecnik). Każdemu ustępował mieysca pocześnieyszego. *Wys. Aloy.* 339. Miasto to pocześnieysze ieſt od tamtych, iż w nim rezyduie sam parlament. *Boter* 39. Farao Jozefa na wóz poczesny posadzić, i po mieście wozić kazał. *Bzow. Roz.* 84, Ehrenwagen. Masz chować takie hostye w puszce poczętney. *Sak. Persp.* 29, uczciwey, porządnéy). W kapłańskim ubiorze, w poczesney ſtule, kapłan przed ołtarzem ſtanie. *Pot. Syl.* 187. Z poczesnemi orszaki, z wyborem strzelców pierwszą straż prowadził. *Pilch. Sall.* 199. Ma poczesną drużynę i piękny dom, obszerne mienia. *Pilch. Sen. list* 316, okazałą, ansehnlich. Listy patryarchy do króla poważne były, poszanowane i wielce poczesne. *Cbr.* 40, pełne uszanowania). Przystąpiwszy kniéy pocześnie, przepowiedział iéy orędzie niebieskie. *Zyw. Jez. B, b*, ze czcią, z uszanowaniem, mit Ehrfurcht. Samego niepoczęstnie wepchnęli do ciemnicy. *Groch. W.* 174, zelżywie, ſchimpflich, verunehrend. Dla potwarzy niektórych oszczerców, poczesne i niepoczesne, dobre i złe, zarówno cenić zwykli. *Pilch. Sall.* 55, dobre i złe imię, sławę i niesławę). W rzeczach niepoczesnych sługa nie powinien pana swego słuchać. *Gorn. Dw.* 107, nieuczciwych, czci czyli honorowi przeciwnych, ehrlos, ehrenrührig. Gdyby nayemnik w naiętym domu niepocześnie się rządził. *Sax. Art.* 40, nieuczciwie, nieporządnie, nieprzyzwoicie). - §. Poczesny, pociechę przynoszący, pocieszaiący, rozraduiący, tröſtlich, erfreulich. Nowina ta piekielnemu ſtraszna, i miłosna niebieskiemu, i ziemskiemu gminowi poczesna ieſt. *Bzow. Roz. pr.* Ludziom żebyśmy się dobrze pocześnie postawili, z nas aby im słowo dobre i pociecha dobra urosła. *Glicz. Wych. O* 1 *b.* - §. Figura niepoczesna, niemiła, nie podobaiąca się, unanſehnlich. Na twarzy był niepoczesny, ale w nogach skory. *Dmoch. Jl.* 263, *ob.* pocieszny).

POCZESNE *Subſt.*, *poczta, podarek panu, zwierzchności abo godnéy osobie, *honorarium. Cn. Th.*, pokłon, ein Ehrengeſchenk. No idźże na poczesne. *Teatr* 36 *c*, 66, cf. tryngielt, na piwo, na wódkę. (cf. *Ec.* почестникáмень, *Gr. βραβευς, qui dat praemium certaminis*). POCZESTOWAĆ, POCZĘSTOWAĆ, *F.* poczęſtuie *cz. dk.*, potraktować, (cf. podeymować czym), tractiren. Będą ci tam radzi, i winem cię starym poczęſtuią. *Teatr* 7, 36. Poczęſtuy mię tabaczką. *Teatr* 256, 1. Ledwo mię pięścią nie poczęstował. *Teatr* 7, 15. - Przyiechał woiewoda przed żupę, i kazał sobie dadź poczeſtowanie. *Herb. Stat.* 101, (*ob.* poczesne), s *POCZĘSTE, - a, *n.*, n. p. Jeſt to dla nayczyſtszych duchow poczęſtem niedarmem, I może się przyiemnym stać dla nich pokarmem. *Przyb. Milr.* 156.

POCZET, - czstu, *m.*, *Bh.* počet liczba, anzet rachunek, početnj liczebny, arytmetyczny, počitarſtwj arytmetyka, ſčiſti, ſčtu, ſčjtam zliczyć, *ob.* *czcić, czytać; cf. poczytać); *Slo.* počet *numerus*, početne mено *numerale*; *Crn.* shtivenje, shtivilu; *Vd.* shtivenje, broi, (*Vd.* shteti, shteu, shtiem, shtejem, s liczyć; *Ross.* чéмъ frakcya, para; чéмъ или нечéмъ cetno, licho, *ob.* cetno; (чéмъ rachunek, yчемъ obrachunek; чéмки rożaniec; чúслить liczyć, числo liczba, числосло́віе arytmetyka; *Ec.* прочéмъ rejeſtr, spis); liczba, rachunek, obrachunek, rejeſtr, spis, szereg, liſta, die Zahl, die Rechnung, Berechnung, das Verzeichniß, die Reihe, Folgereihe, die Liſte. Przeliczcie lud, że będę wiedział poczet ludu. *Lud.* 2 *Sam.* 42, 2. Czwarte księgi Moyżeszowe, *Numeri*

księgi pocztów abo liczby. *Leop. Num.* Nieprzyiaciele, acz go nierównie pocztem przenosili, iednak od niego porażeni. *Krom.* 17. Ten lud Moyżeszow rozmnożył się tak bardzo, iż nas przechodzi pocztem i mocą. *Biel. Hſt.* 27. Poczet dni ludzkich naywięcéy ſto lat. *Leop. Syr.* 18, 8. Usiadło mężów w poczcie, iakoby pięć tysięcy. *W. Poſt. W.* 185. Radości używa zbor niebieſki nie tylko nad wielkim pocztem nawróconych, ale nad naymnieyszym nędzniczkiem, który się uzna w upadku swoim. *Rey Pſt. F* 3. Nie idzie to w poczet. *Kłok. Turk.* 61. Nie szły mi, Halcyono, twoie w poczet modły, *nil opis nobis tua vota tulerunt. Zebr. Ow.* 288, nic nam było po nich). Masz bogu dadź poczet wiary swéy. *Biał. Poſt.* 96, liczbę dawać). Bogu kiedykolwiek z spraw swych uczynić poczet macie. *J. Kch. Dz.* 68. Przyszedł, i dał poczet nauki swéy, i oni słuchali go. *Baz. Hſt.* 7, sprawował się a niéy, tłumaczył). W poczet Swiętych wszedł. *Groch. W.* 265. Zgromadzenie chrześcian za poczet głupich było poczytane. *Bals. Nied.* 1, 44. I woiewoda nasz w poczet uczonych poyśdź może. *Birk. Chod.* 36. Pisany *in album nobilitatis*, albo w poczet szlachecki. *Star. Ryc.* 14. Poczet sług, świta, orszak, *Rg.* druxenje, drúxtvo, sadrúxenje, drúxina, *ob.* drużyna; Gefolge. Przyiechał z wielkim pocztem sług i przyiaciół. *Tr.* Antoni Cesarz nigdy się nie zwykł wyprawiać z poczty swemi, mówiąc, że poddanym ciężkie są poczty i każdego pana dwor. *Kosz. Lor.* 109 *b.* Poczet żołnierzy, rota, *turma equitum Cn. Th.*, Schwadron; *Rag.* cetta; *Ec.* чета, полкъ, рота пѣшихъ людей, четоводникъ rotmiſtrz. – §. Poczet Rzymſki, piętnaſtu lat obrót, którego Rzymscy cesarze przedtym zażywali, i do tych czas papieże zażywają. *Rog. Doſ.* 2, 282, die Römerzahl, Zinszahl. *POCZETNIK, – a, *m.*, *arithmeticus*, ein Zahlmeiſter *Murmel* 178, *Slo.* početnik rachmiſtrz.

POCZĘTY, *ob.* Począć.

*POCZLIWY, – a, – e, poczesny, *poczciwy, czci pełen, ehrwürdig, ehrenvoll, angeſehen. Chcą więcéy ozdobić ięzyk swóy, niż też myśl swą, a samych siebie poczliwemi a dobremi obyczaymi a uczynki. *Eraz. Jęz. E* 5 *b.* Duża niepoczliwa a niemądra. *Leop. Syr.* 23, 6, nieuczciwa, nie czuiąca się do czci). – §. możny, bogaty, mächtig, reich. Brzemię na się kładzie, kto z poczliwym rad się towarzyszy. 3 *Leop. Syr.* 13, 2, który z poczliwszym nad się towarzyszy. 1 *Leop. ib.*). POCZLIWOŚĆ, – ści, ż., poczesność, uczciwość, *poczciwość, Ehrbarkeit. Niewieści gniew ieſt niepoczliwość i zhańbienie wielkie. 1 *Leop. Syr.* 25, 29.

POCZOS, *ob.* Podczas. POCZOSAĆ, poczesać, *ob.* Czesać.

1) POCZTA, – y, ż., *Bh.* pocta; *Slo.* pocta, poctiwoſt; *Hg.* tiszteletet; *Rs.* почесть; cześć, czczenie, uczczenie, die Verehrung. Z naywiętszą czcią pana naszego Jezu Chryſta, ciało iego przyymiemy, a nietylko nie grzeszemy, *poczty* bożą iemu czyniąc, ale gdybyśmy iéy nie czynili, barzobyśmy w tym grzeszyli. *Urbſt. Odp. M m* 3 *b.* Obyczaie dobre budują wiarę, pocztę bożą, zgodę, miłość. *ib. N n* 4 *b.* – §. *Bh. et Slo.* pocta, poctenj, dar ku poctiwoſti dany; *Rs.* поклонное; poczczenie podarunkiem, poczesne, pokłon, podarek godney osobie, *honorarium*, ein Ehrengeſchenk, eine Verehrung, etwas, das man jemanden verehrt. Panom dla cnot ich dary daiemy, iakoby im cześć, chwałę dary naszemi wyrządzaiąc; to pocztą, pokłonem, upominkiem zowią. *Petr. Hor.* 2, *L.* 3. Kryſtyna między innemi podatkami i ten wymyśliła, aby sielanie na święta pocztę *honoraria munera*, to ieſt, kurczęta, kapłuny, gęsi etc. do śpiżarni znosili. *Krom.* 165. Aby oświadczyli miłość swoię przeciwko królowi, złożyli się na 150,000, i onę pocztę królowi oddali. *Birk. o Ex.* 31. Przedtym nic nie dawano, darmośmy pasali, Bryndzę tylko abo sér na pocztę naszali. *Sim. Siel.* 102. W. K. Mość nie pocztę, iako ieſt mała, od poddanego, ale chęć moię, iako ieſt wielka, od sługi wdzięcznie przyymiesz. *Gor. Dw. ded.* Tę lichą p acą, miasto poczty drogiéy, I godnéy Twoiéy Pańskiéy doſtoyności, Racz przyiąć. *Odym. Sw. ded.* Kazimierz oblubienicy swoiéy miasto poczty abo upominku weselnego, 5000 grzywien rocznego dochodu ukazał. *Krom.* 593.

2) POCZTA, – y, ż., *POSZTA *Cn. Th.*, *Boh. et Slo.* poſſta; *Sr.* 2. poſt; *Cro. et Hg.* pošta; *Crn.* poshta; *Vd.* poshta, posta, pismonosniza; *Ross.* почта, пóрóнь; *Gall.* poſte, *Lat. med.* posta, *a positis equis*; *Ger.* die Poſt. (cf. ſtoyka, podwoda, cf. rozſtawione konie). Poczta, uſtanowienie po drogach koni dla prędszego doyścia listów lub przeiazdu podróżnych. *Kras. Zb.* 2, 374. Z Cyropedyi Xenofonta widzimy, że podobno Cyrus wynalazł pocztę, czyli ieżdżenie przemianą koni. *Czack. pr.* 63. Miasto podwod czworo pieniądze podwodne oddawać każemy, a za to p ządną pocztę po całym króleſtwie ſtanowimy. *Vol. Leg.* 4, 109. Pocztą iechać, mit der Poſt reiſen. Biegam, iak na poczcie; szkoda biedney szkapy. *Teatr* 52 *d*, 120. Poczta wozowa. *Teatr* 26 *c*, 15, (cf. diligence), die fahrende Poſt. Poczta liſtowa abo konna, die reitende Poſt. Pisał na pocztę do niego. *Min. Kyr.* 2, 103, przez pocztę, mit der Poſt. Wczak co dziś przyszło z poczty, iuż zgadłem we Wtorek. *Niemc. P. P.* 84, co z pocztą przyszło, co przywieziono z wiadomości, was die Poſt mitgebracht hat, was mit gekommen iſt. Oddawać na pocztę, Dadź na pocztę, auf die Poſt geben, aufgeben. Pocztą zabawiony do siebie odszedł. *Kras. Pod.* 2, 229, wyprawą pocztową, listami na pocztę). Wielkie koszty łożył na wiadomości i taiemne poszty. *Pot. Arg.* 236, doniesienia, nowiny, korrespondencye). Poczta, n. p. dziś poczta, dzień pocztowy, Poſttag. Niemasz tego tygodnia, i téy poczty, żebyśmy nie mieli od niego doniesienia. *Mon.* 75, 682. – Poczta, dom pocztowy, ſtacya pocztowa, Poſt, Poſthaus, Poſtſtation; *Ross.* ямъ (cf. iama). – – (3. POCZTA, – y, ż., żołnierze pocztowi *Dudz.* 52, plac, mieysce, ſtanowiſko, gdzie żołnierza poſtawiono. *Tr.*, poſterunek, der Poſten eines Soldaten. – 4. poczta, rodzay ogniſtych kul w feierwerkach. *Dudz.* 52, eine Art Feuerräder beym Feuerwerk. Ogniſta po sznurze puszczona poczta. *Tr.*). – – POCZTAMT, POSTAMT (*Tr.*), – u, *m.*, z *Niem.*, das Poſtamt; *Vd.* poshtaripho. POCZTARZ, POSZTARZ, – a, *m.*, (*Cn. Th.*), *Bh.* poſtýř (*diſig.* počtář rachmiſtrz, *ob.* poczet), *Cro.* poštar, liſtonosz; *Vd.* poshtni jesdar; *Ss.* ulaka, kgnigonoscja na kognu tekuchi; *Rs.* почтмейстеръ, почтарь, ямщикъ; co na poczcie bieży, u nas podwodnik, albo po-

slaniec, kursor *Cn. Th.*, co koło poczty zatrudniony, do poczty służący, der mit der Poſt zu thun hat, poſtylion od litewéy poczty, der Poſtbote, Briefbothe, Poſtknecht, der Poſtilion von der Briefpoſt. Pisarze i posztarze ustawicznie przy sobie miał, dla roznoszenia listów. *Sk. Dz.* 768. Czas zdradny pocztarz Odwinieć drugdzie złe gazety w liście. *Wad. Dan.* 96. – §. Pocztarz, co konie z urzędu daie; u nas burmistrz, podwodny urzędnik. *Cn. Th.* 794, Poczt mayſter, der Poſtmeiſter; *Vind.* poſtar, poshtnar: *Slo.* poštar. – §. Żydzi płacący pogłówne, od dziatyw, hyberu, *pocztarzów*, i od wszelkich innych podatków wolni bydź maią. *Vol. Leg.* 5, 643, od składki na pocztę). POCZTARKA, – i, ż., pocztą trudniąca się, die mit der Poſt zu thun hat, roznosicielka listów, gazet z poczty; lub też żona pocztarza, die Briefträgerinn, Zeitungsträgerinn, Poſtbothinn, Briefträgers Frau, Poſtilionsfrau; *Slo.* poštarka. POCZTARSKI, – a, – ie, od pocztarza, *Bh.* poſtýřſký; *Cro.* poſtarszki; *Rs.* почтарскій, почтаревъ, Poſtboten-, Poſtilions-. – §. b) pocztowy, Poſt-. Pocztarskie konie. *Tr.* Ukazały się okręty, które zwykły uprzedzać i oznaymować o nadchodzącey flocie, zowią ie *pocztarskiemi*. *Pilch. Sen. liſt* 2, 259, Poſtſchiffe. POCZTMISTRZ, POCZTMAYSTR, POSTMAGISTER, POSZTMAGISTER; POSTMAYSTR, – a, *m.*, *Slo.* poštar; *Vd.* poſtar, poshtnar; *Cro.* poſtameſter; *Rs.* почтмейстеръ; pocztę trzymaiący, der Poſtmeiſter. Na pocztmayſtra się gniewał, że nas nierychło expedyował. *Teatr* 8, 63. Posztmagister. *Vol. Leg.* 6, 62. Pocztmistrz z St. Menehoud poznał ujeżdżaiącego Ludwika. *Gaz. Nar.* 1, 229. Poſtmagiſter generalny ziem Pruſkich. *Vol. Leg.* 5, 599. POCZTMAYSTROSTWO, – a, *n.*, POSZTMAGISTROSTWO. *Vol. Leg.* 6, 62, urząd pocztmayſtra, das Poſtmeiſteramt. – §. b) *collect.* pocztmayſter z żoną, der Poſtmeiſter mit ſeiner Frau. POCZTMAYSTROWA, – y, ż., utrzymuiąca pocztę, lub też żona pocztmayſtra, die Poſtmeiſterinn. POCZTMAYSTROWNA, – y, ż., corka pocztmayſtrowa, die Poſtmeiſters-Tochter. POCZTOWIEC, – wca, *m.*, gołąb, *columba tabellaria*, tak przywiązany do mieysca swego wychowania, iż na inne mieysca go zawiozłszy, przez niego nazad przesyłano listy. *Zool.* 226, die Briefſtaube, Poſttaube. 1) POCZTOWY, – a, – e, *Boh.* poſtowſký (*diſtg.* počtowy, početny rachunkowy), *Vd.* poſtni; *Rs.* почтовый; od poczty, Poſt-. Pocztowy traktat. *Teatr* 19, 8, *Rs.* ямской. Pocztom naszym brakuie tylko wozów pocztowych. *Mon.* 73, 495, *Crn.* kripa (cf krypa). Pocztowym powozem iechał. *Zab.* 14, 546. Pocztowa zapłata *Rs.* прогонной, прогоны. Dzień był pocztowy; więc był dyskurs o wiadomościach, któreśmy odebrali. *Kras. Pod.* 2, 110. – §. Pocztowe kule, któremi za spolną umową udzielano sobie wiadomości w listach do nich przyłączonych. *Jak. Art.* 3, 308.

2) POCZTOWY, – a, – e, od pocztu, *turmalis*. *Cn. Th.* 729, (*Bh.* počtowy, početní rachunkowy; *ob.* Poczet); zum Gefolge, zur Schwadron gehörig. POCZTOWY, – ego, *Subſt masc.*, szeregowy, sługa towarzysza, der Reitknecht eines Towarzyſz. Pocztowy albo Poczetowy, *Turmalis*, poczet zaś *turma*; może się Pocztowy nazywać *Vicecommilito*, gdyż pocztowy iest półtowarzysza. *Chaniel.* 1, 82. Piąta kawaleryia składała się z towarzyszów, pocztowych czyli szeregowych, i łuzaków. *Czask. pr.* 1, 215.

POCZUBIĆ, *F.* poczubi *cz. dk.*, potrząść za czub, ein wenig an den Kopf kriegen und zauſen. Trochę go poczubił. *Teatr* 28, 93. Poczubić się *recipr.*, einander beym Kopfe nehmen. Ten obieś nadszedł, i małośmy się nie poczubili. *Teatr* 17, 84.

POCZUĆ, *F.* poczuie *med. dk.*, Poczuwać *ndk.*, *Bh.* počytit, počíti, počíl, počígl, počýtjm; *Vd.* poshutit, obshutiti, sashutiti (*Vd.* poshutik *sensus*); *Cro.* pochutujem; (*Bs.* pochjutiti, *Sla.* pochútiti *auscultare*, cf. czuć, z słyszeć); *Rs.* почувствовать; чувствовать, ощущать, ощущать (cf. ocucić), чувствованіе (чувство zmysł), ощущаемая; nieco uczuć, etwas empfinden. Mnieć to nie bardzo boli, ale ty poczuiesz. *Cn. Ad.* 510. Już żądło poczułem miłości. *Paſt. F.* 74. Nie może dłużey zcierpieć urazy poczutéy. *Przyb. Luz.* 117. Począć zmysłami, węchem etc., empfinden, ſpüren, riechen. Powąchay, poczuiesz proch, siarkę, saletrę. *Teatr* 11 *b*, 5. Czyste wino iak kryształ; iak iuż miły zapach iego z daleka poczuwam. *Teatr* 55 *d*, 7. Szmer i wrzawę nieprzyiacioł za sobą poczuł. *Pilch. Sall.* 219. Kołat obozowa warta poczuła. *Warg. Cez.* 232, usłyszała, ſie verſpürte, merkte. Nie zdarzyło się złodzieiowi, abowiem poczuto, gdy chodził a łętnął. *Eraz. ięz. M* 6 *b.* – §. b) poczuć, pobaczyć, zrozumieć, pomiarkować, wnieść, merken, wahrnehmen, auf etwas ſchlieſſen. Z nocnego zgiełku o drodze nieprzyiaciela poczuli. *Warg. Cez.* 111. – §. Poczuwać się w czym, lub do czego, nieobojętnym bydź względem czego, ſtaranie na to łożyć, na pieczy to mieć, ſich zu etwas gedrungen fühlen, nicht gleichgültig dabey ſeyn, Sorge darauf verwenden. Z przykładow pogańskich się buduymy, A wżdy się w tym poczuymy. *Prot. Jał.* 29. Posłał do niego wierzyciel, aby się w oddaniu długu poczuwał. *Haur SA.* 249. Któż ma tak kamienne serce, aby się nie porzuwał do wzaiemnego darowania wraz osobiſtych! *Kott. Liſt.* 173. – §. porzuwać się w czym albo do czego, na sumnieniu winnym się czuć czego, ſich in ſeinem Gewiſſen getroffen fühlen. Kiedy ia się do niczego nie poczuwam, to ia żartuię z tego, co ludzie o mnie niesłusznie gadaią. *Teatr* 15 *c*, 4. Ani zgryzota, ani poczuwanie się do iakiego występku złego nie przerywa mu snu. *Teatr* 48, 5. Gdy cnotą i godnością nie mógł w ustawicznych grzechach swych poczuwaiąc się, *conscius sibi*, srogością państwo sobie umacniał. *Krom.* 46.

POCZWARA, – y, ż., potwora, obłuda, *Rs.* урóдъ, урóдина, урóдецъ, урóдищо; eine gräßliche Geſtalt, ein Schreckbild, eine Mißgeburt, Geſpenſt. Cóż za poczwary tak niegodny na ciebie wydały dekret. *Teatr* 49, 70. – §. POCZWARKA, – i, ż., *dem.*; – *Hiſt. Nat.* Zaſklepiona gąsienica zowie się poczwarką, *puppa*. *Zool.* 98, *Kluk Zw.* 4, 14, die Larve, Puppe des Schmetterlings; *Rs.* куклa, куколка, златница.

POCZWARZYĆ się, *F.* poczwarzy się *rec. dk.*, Poczwarzać się, Poczwarować się *ndk.*, faire beaucoup de façons, badiner, *Tr.*, viel Umſtände machen, tändeln, (*ob.* Cwarzyć się).

POCZWARTE, *ob.* Czwarty, po czwarte. POCZWORKA, – i, ż., sprzężay poczworny koni, ein Viergeſpann, Vierſpänner. Koni stadnych, iezdnych, formanek, po-

czworek pełno w ſtayniach. *Mon.* 73, 764. POCZWORNY, -a, -e, POCZWORNO *adv.*, z czterech złożony, viersach; *Bh.* cztwerý; *Vd.* zhvetern, shtiriguben, shtiri vpreshen, na shtiri vpreshliu; *Sla.* csetveroſtruk; *Rag.* cetveroſtruk; *Cro.* chetvèri; *Ec.* чемверáкїй; *Rs.* ab чемыре рада, чемверокїй. Rytmy poczworne, *tetraſticha. Min. Ryt.* 4, 105. Poczworny groſz Polſki, czwartak. *Cn. Th.*, ein Viergroſchenſtück. Poczworny wóz, *quadrigae. Warg. Wal.* 28, ein vierſpänniger Wagen. Ujrzałem, cztery poczwórne wychodziły; w pierwszym poczwornym konie rydze, we wtórym poczwórnym konie wrone etc. *W. Zach.* 6, 2. Już powſtała zorza, iuż Apollo wypędza swe poczworne z morza. *Kulig. Her.* 3. Poczwórny cug koni, poczwórne konie. *Cn. Th.*, vierſpännige Roſſe. Wjeżdżał do Rzymu tryumfator poczwórnemi białemi na wozie złocistym. *Warg. Wal.* 59. Poczworno, z a czterema końmi, vierſpännig. Jeżdzić ludno, poczwórnó w karocie. *Bach. Epik.* 29. POCZWORZYC *cz. ndk.*, poczwornym uczynić, poczwórno podrożyć, vervierfachen. Za Zygmunta III. zaczęto obwiniać tych, którzy kupuiąc tanio zboże, toż samo w poczworzonéy cenie przedawali. *Czack. pr.* 1, 326.

POCZYNAC, *ob.* Począć. POCZYNACZ, -a, *m.*, poczynaiący, który co poczyna, *inceptor. Mącz.*, der Anfänger; *Bh.* počatečnjk, *f.* počatečnice, prwnjce; *Sor.* 1. zpytjtjel; *Crn.* pozhętnek; *Vd.* prezhetnik, pozhetnik, peryi sazhenjavez, *f.* prezhetniza, pozhetniza, perva sazhetniza; *Cro.* zachetnik, pochetnik, prichétnik, *f.* prichetniza; *Rs.* начинáтель, начúнщикъ, починальникъ. POCZYNIC *cz. dk.*, *Bh.* počélati, *Crn.* podęlam, *ob.* Czynić.

POCZYSCIC *czyn. dk.*, *Bh.* počiſtrugi; *Cro.* pochischijem; *Rs.* почúстить, *Bs.* pociditi, (pocist, hk *purgatio*); *Ec.* сочищáти, *ob.* czyścić, oczyścić.

POCZYTAC, *POCZYSC, *POCZCIC, *F.* poczyta *cz. dk.*, Poczytuie *pr.*, Poczytywać *frequ.*, (*Bh.* počíſti *numerare*, *referre*, počitati, ſčiſti, ſčitam zliczyć; *Bs.* pocitati, pocjaſtiti *venerari*, *Rg.* pocitati, poctovatti, pocjaſtitti, ctovatti *honore afficere*, *ob.* *poczcić; *Cro.* zpochitávam *obilicio*, *exaggero*; *Rs.* почúтить, почúтать poważać; почти, почúтай ledwie nie, prawie). - 1) policzyć między czym, kłaśdź w poczet, rechnen zu etwas, unter etwas, in Rechnung bringen, anrechnen; *Vd.* koga med hudobne vdrushiti, vmienjati, shteti, persoditi, tromkati; *Rs.* счéсть, сочúть, считáть, чúслить, чúслю. W milę iednę poczytaią dwie godziny wolnego chodu. *Biel. Sw. A* 1 *b*, rachuią na milę). Te xięgi zamykaią w sobie poczytanie ludu. 1 *Leop. Numer.* 1, poczet, obrachunek). Nie poczytałeś się rozsądkiem swym. 2 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 48, nie osądziłeś się. 3 *Leop.*, nie obrachowałeś się). Grzegorz papież między święte poczytany. *Sk. Dz.* 701. Dwanaście patryarchów możesz *poczyść za pół liczby tych, którzy uczyli w ſtarym zakonie. *Rey Ap.* 45. - Błogosławiony, któremu pan grzechu nie poczytał. *W. Rom.* 4, 8, nie przypisał, nie przywłaszczył, anrechnen, zurechnen, beymeſſen. Niech te rzeczy, które się potrafiły, poczytaią, nie ku zatraceniu, ale ſkaraniu narodu naszego. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 12, niech ie maią nie za zatracenie, lecz ſkaranie). - §. Poczytam to za zyſk, za despekt, z mam to sobie za zyſk. *Cn. Th.*, pokładam sobie, für etwas halten, es ſo anſehen, beträchten. Nie poczytay mi tego za winę. *Teatr* 9 *b*, 4, nie miéy mi za złe, nimm es mir nicht übel. Ludzie od tak wielu wieków to zawsze za rzecz ohydną mieli; tedy nie może bydź to za lekką rzecz *poczciono. *Eraz. Jęz. D* 8 *b*, poczytano). Ja pomieruość za naywiększą poczytuię cnotę. *Siem. Cyc.* 376. - §. 2) poczytać trochę, przez czas nieiaki czytać, ein wenig leſen, etwas leſen; *Rs.* почúтывать, почитывать.

POD, (Pode *pluribus consonantibus inſequentibus*, e. gr. podemną); *Bh. et Slo.* pod, pode; *Sr.* 2. pod, pot, spodè, podzpode; *Sr.* 2. pod, ſpod, ſpodi, ſpoſi; *Crn.* pod, spod, spòdej, sdol, sdolej (cf. z dołu); *Vd.* pod, spodai, spodai, odspodai, sdolai, sdolei, tuspoda, ispod, spod, (*Vd.* pod, dnu, z spod, dno, tło); *Cro.* pod, zdola; 2. pòd, tle, z podloga, tło); *Sla.* pod, nixje (*ob.* niżéy, niſko); *Bs.* pòd, ozdol (cf. z dołu), ozdal, odzdál; (2. *pavimentum*, 3. *laquear*); *Rs.* подъ, cf. *Ger.* Boden, *Angl.* bottom, *Suec.* batton, z spód; cf. *Gr.* βυθος); Pod, *praepositio regens Localem vel Accusat.*, *respectu quietis in loco*, *vel motus ad locum*, (*oppos.* nad); z niżéy czego inszego, blizko czego wyższego, unter, nahe bey etwas höhern, bey. 1) *cum Locali*, *respectu loci*, pod czym, niżéy czego, unter etwas. Zoſtawiłem ich piianych pod ſtołem. *Teatr* 7, 12 *d. Czart.* Kto bywa na koniu, bywa i pod koniem. *Rys. Ad.* 24, *Rey Zw.* 144. Doczekam się, choć pod ziemią tego. *Paszk. Dz.* 43, w grobie). Widziałeś konia, którego miał pod sobą. *A. Kch. Wirg.* 248, na którym iechał). Miał 500 koni wozowych pod rzeczami, które z sobą wiózł. *N. Pam.* 14, 146, w wozach, na których rzeczy były). Pod maiem, z omaiony. *Cn. Th.* 394. Upewniam cię zawczasu, że umrzesz pod murem. *Teatr* 27, 15, pod niebem, pod płotem, na dworze, na ulicy, auf der Straße, unter freyem Himmel. Nie nie miał, i ſtarość w ſpitalu, albo pod murem kończył. *Teatr* 19, 52. Będę na wieczerzy pod białem orłem. *Teatr* 41 *b*, 205, w oberzy pod znakiem białego orła, beym weißen Adler, im Gaſthauſe zum weißen Adler. Szukaliśmy ich, a oni tu pod naszemi oczami. *Teatr* 1 *c*, 58, przed oczami, vor unſern Augen, unter unſern Augen. Boże wspomoż mię, oto moie niebezpieczeńſtwo podemną ieſt. *Sk. Zyw.* 2, 341, tuż). Mruknie pod nosem. *Mon.* 73, 723, cf. półgębkiem, przez zęby). Nie chciałbym widzieć dzieła mego pod plackami. *Mon.* 64, 636, użyte na placki). Pod barwą, iedney maści, *ob.* barwa. Spoyrzyy na te okrucieńſtwa, które się pod twoim imieniem dzieią. *Stas. Num* 1, 131, twoim imieniem, pod pokrywką twego imienia, unter deinem Namen, in deinem Namen. Pod liczbą, *ob.* liczba. Zoſtawić co pod wątpieniem. *Warg. Wal.* 276, w wątpliwości, wątpliwie, zweifelhaft. Lekkiemu sercu i otucha, i dobra myśl, i nadzieia dobra, wszyſtko to u niego pod wątpieniem. *Rey Zw.* 87. Pod iedną planetą, kto się z kim urodził. *Cn. Th.*, pod iedną gwiazdą). - Pod pokrywką, pod płaszczykiem, pod pozorem. - Pod polewką mięso. *Cn. Th.*, Fleiſch in der Suppe. Pod kluczem ieſt co, z w zamknieniu, unter dem Schloſſe, verſchloſſen. Pod kluczem chować. *Petr. Li.* 6. Żonę swoię pod kłódką zamyka. *Teatr* 31 *c*, 78. - §. Pod; *dependentiae*, unter, abhängig von. Pod kim bydź. *Cn. Th.* Wolałbym pod Turczynem bydź, niż pod

takim rządem. *Klok. Turk. praef.* Pod iednym prawem z kim siedzieć, einerley Rechten unterworfen ſeyn. Wszyscy pod tym prawem siedziemy śmierci. *Dar. Lot.* 2. – §. *obst.* wziąć, dobyć czego pod kim, z pod kogo, wziąć co, nad czym on panował, einem etwas nehmen, worüber er Herr war, das unter ihm war, ihm unterthänig war. Kazimierz wziął pod biskupem Kuiawskim Kcyc, Lelowski też powiat pod Bolesławem woiewo', wziął też Lenfską ziemicę pod Piaſem. *Biel.* 150. Dwieście miast wziął pod chrześciany Mahomet. *Paszk. Lz.* 94. Upatrzywszy swóy czas, gdy Mieczysław iechał do Poznania, ubiegli Kraków pod nim i osadzili. *Biel.* 111. Ktoby pod kim co u nas uprosił, a to trzeciy, pod kim to on sobie uprosił, pierwéy było nadane, tedy pierwszy przywiley przy mocy ma odać. *Stat. Lit.* 51. – § Pod, *conditionis et acceſſorii*, bey, mit, unter. Pod pewną kondycyą obowięzuie się. *Kras. Ob.* 1, 466, unter einer gewiſſen Bedingung. Nie odpuszczę się całe od tego zadania; lecz pod pewną taxą. *Pilch. Sen. liſt* 3, 211. Tyś Panie wszystkie rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. i *Leop. Sap.* 11, 21, rozrządził. 3 *Leop.*). Pod rękoymią, gegen Bürgſchaft. Pod przyſięgą, mit einem Eide. Pod moią cnotą, z iakom dobry, na poczciwość. Pod zakładem się spierać. Pod gardłem, pod kiem, pod chłoſtą, pod klątwą, pod łaską lub niełaską, pod winą, pod posłuszeństwem, pod grzechem zakazuię, zakaznię, ſtanowię. *Cn. Th.*, bey Lebens-, Stock-, Bannſtrafe, bey meiner Ungnade, bey Verantwortlichkeit u. ſ. w. etwas anbefehlen. Każdy powinien pod kuotem, pod wiarą, położyć, czego w bitwie dostanie. *Tarn. Uſt.* 264. Pod grozą. *Gor. Dw.* 353, *ob.* groza. II) *cum Accusat.*; *ſignificans motum ad locum*, unter. Pod ziemię śmierć każdego tłoczy. *Burl. A* 2. Każdy pod się garnie. *Teatr* 43 c, 3. Pies ogon pod się. *Jabł. Ez.* 68, cf. ogon). Bierze Julią pod rękę, i odchodzą obaie. *Teatr* 30 *b*, 116, er nimmt ſie unter den Arm. Złe głosy nie idą pod niebiosy. *Teatr* 55 *d*, 19, kaznodzieiom, nie dochodzą niebios, bimmelan. Pod kiy mu przyszedł, nawinął mu się er kam ihm unter den Stock, er kam ihm in den Wurf. Skoro mu świnia pod kiy, skoczy na owych z zasadzki. *Pot. Pocz.* 484, iak tam przyszli nieprzyiaciele, gdzie na nich czyhał). W małym poczcie pod woyſko Litewſkie podbieżał. *Papr. Gn.* 1071. Wyprawił rotmistrza pod ludzie dla ięzyka. *Biel.* 682, *ob.* lud) Przychodzi i śmiecie mi się pod nos. *Teatr* 36, 31, w oczy). – §. Och tnie szli wszyscy pod miecz. *Sk. Zyw.* 1, 216, na ścięcie, ſie giengen (unter das Schwert) zum Richtplatz unerſchrocken. Wszyscy pod miecz oddani, miano pod ogień. *Birk. Zyg.* 10, na ścięcie, na spalenie ſkazane, zum Schwertſtreiche, zum Feuer beſtimmt. Póydziesz pod szubienicę, i pod prawa żwawe męża zapalczywego. *Hor. sat.* 250, im bydziesz oddanym, du wirſt ihnen dahin gegeben, überliefert werden. – Niemasz takiego rozkazu, syna iedynaka brać pod żołnierzy. *Teatr* 8, 29, na żołnierkę, zum Soldaten. Pod nierówne się rzeczy siłom swoim poddawali. *Zrn. Pſt.* 3, 6536. Okup za nas pod grzech zaprzedane uczynił. *Zrn. Pſt.* 95. – §. pod *usus, conſilii*, zu, für. Grunt pod len ma bydź kruchy i tłusty. *Lad. II. N.* 91. Z iaworowego drzewa czynią kuſ.ki pod pokoſt, *Cresc.* 466, do pokoszczenia, zum Zirneißen, die überzirneißt werden. Wozów tyle nie było, ile ich potrzeba pod chorych wyciągała. *Perz. Cyr.* 5, 18, Wagen für die Kranken, die Kranken darauf zu legen. Trzeba mu będzie konia pod czł. *Teatr* 30 *b*, 65, ein Reitpferd (unter) für den Reitknecht. Trzeba mu i drugiego konia pod wozek. *Boh. Kom.* 1, 143, zum Wagen, vor den Wagen zu ſpannen. Koń pod wierzch, *ob.* wierzch). Koń ieszcze chroma; nie można go brać pod siodło. *Teatr* 19 *b*, 67, kulbaczyć i na nim ieździć). Pod polewkę mięso. *Cn. Th.*, unter die Suppe. – §. *Temporis*, pod czas, z za czasu, zur Zeit, unter, während. Pod czas seymu. *Mon.* 64, 359. Pod czas *Te Deum*, armaty słyszeć się dały. *Uſt. Konſt.* 1, 161. Zabił go pod dobrą myśl na rozmowie. *Stryk.* 309, pod czas uczty, *ob.* dobramyśl). Z laty ulywa pod ſtarość zdrowie. *Zab.* 13, 295. Pod wieczor, z ku wieczorowi, gegen Abend. Pod wieczor ciało święte maścią pomazano. *Dzieſ.* 75. – §. *Dimenſionis*; wedle, nach, pod sznur, *ad amuſſim Cn. Th.* Wszystkich tych ziół pod iednę miarę zpołem uważyć. *Cresc.* 534. Natura wszystko pod wagę i ſtych słuszności i sprawiedliwości ułożyła. *Pilch. Sen. liſt* 5, 216. – §. *Numeri*, pod tło, dziesięć, około ſtu, gegen, auf, an, ungefähr ſo viel. Pod siedmtysięcy wyborney piechoty Za szwaycarami poszło prawą ſtroną. *P. Kch. Jer.* 19. Pod tysiąc Turków było z pażami. *ib.* 217. Pod tysiąc koni iazdy z nim iechało. *ib.* 295. Godzien mąk piekielnych pod tysiąc tysięcy. *Aul. Her.* 25. Pod ſto lat żył. *Warg. Wal.* 276. Pod zeszły móy wiek, pod lata moie ſtare, iuż iedną nogą ſtoię w grobie. *Smotr. Nap.* 24. III) *Cum aliis praepoſitionibus*, z pod czego, z czego wydobywaiąc, unter etwas hervor. Dołądź się z pod wod Neptunie, i doday pomocy. *Bardz. Tr.* 510. Z pod koni wyrzuci się gnoy co dzień; z pod wołow dwa razy w tydzień. *Klok Zw.* 1, 153. – II) POD-, *praepos. Inſepar.*, *adiungit verbis vel nominibus directionem actionis ſub aliquid*, u. p. podpisać, podpis, podlewać, podpaśdź, podławać, poddanie, poddaństwo. – §. b) *exprimit haud magnum adhuc incrementum actionis non multum proceſſae*, ein wenig, etwas, podpić sobie, podweselić, ſich ein wenig berauſchen, luſtig machen; *cum nominibus* podkrzewina, podrost, *respondet* nie do, *approximationis*; podrostek, ieszcze nie wyrostek. – §. Pod, *permutationem ſtatus inferioris in ſuperiorem*, podrosnąć, podymolz, podrastować. – §. *notionem ſecreti*: podglądać kogo, podkraśdź, podſłuchać, podsłuchać. – §. *permutationis ſecretae*; podkwić, podrzucić, podsunąć, podrzut, podsunięty testament.

Pochodz. *spod, spodni, spodnie*; *naspodni*, odspodni, *podspodni*; *podławie, podſtole i t. d.* (*Rs.* половникъ cegła ogniſkowa w piecu).

PODADŻ, podł. *T.* poda cz. ob., Polaie *fr.*, Podawać *frequ.*, *Bl.* podati, zdáti, wdati, wzdawati, zdawáti, podatnauti, podatati, podatovati; *Sr.* 1. podaci, podawam, podadm, zdicju. *Cn.* podàiam, zbędam, odrajtam; *Vd.* podajati, napreidat, zbresrozhiti, zbredati, prezhdati, prieddati, totaidati; *Rg* podatti, *Cro.* podati, polalszem, podajem, podavam, podavati, predati, izruchiti (*ob.* wręczyć, wyręczyć); *Sla.* pridati; *Rs.* подать, подавать, предать, предавать, сдать, сдавать, сдавывать; podawać co komu, hingeben, über-

geben, hinreichen, zureichen, überreichen. Rękę mu podał. *Star. Dw.* 51. Kiedy komu słowy co obiecuiemy, ręce sobie na znak pewnéy swéy wiary podawamy. *Sax. Tyt.* 157. Jemu i wody podadź niewart. *Teatr* 21, 84. Podawać piłkę, nadawać, *ob.* grać. Z rąk do rąk podawać. *Wiśn.* 182, *Ross.* вручáть, вручáмь, wręczyć. Raz żagle podadź Zefirowi, Drugi raz krzywić ie ku Notowi. *Bard. Tr.* 87. Z lecem nie rozumie Jak go podać lub przybrać, *nec frena remittit, nec retinere valet. Zebr. Ow.* 33, popuścić, nachlassen, fahren lassen, fallen lassen, schießen lassen den Zügel. Wąż to w kląb niezmierzony zatokiem się zwiia, To się iak nagły potok okrutnie podawa, *impetu fertur. Zebr. Ow.* 56, napada, wysuwa się pędem, schießt hervor. – Podaię tył, z uciekam, n. p. Wyście tył podali, i pierwsi z bitwy pouciekali. *Bard. Luk.* 157, *terga dare*). Mam ci sekretnie do wykonania niektóre podadź rozkazy. *Teatr* 6, 54, zlecić, Befehle geben, auftragen. Na pierwszym mieyscu u stołu pannę całowano, Także do końca podawać kazano. *J. Kch. Tr.* 16, daléy koleyno przez cały stół tak czynić kazano, man ließ es so weiter gehen bis zu Ende. Adamowa wina, przez podawanie rodzaiu na nas ścieka. *Sal.* 4, 387, przez udział, komunikacyą plemienia, durch die Fortpflanzung bis auf uns. Acz ci zmysły co inszego podawaią, ciebie niech umocni wiara. *W. Post. W.* 245, stawią, pokazuią, ofiaruią, presentuią, darbieten, vorstellen, darreichen. Podawała się między dwoma obozy wielka równina. *Ustrz. Kruc.* 2, 272, ofiarowała się niby, zdarzyła się, es präsentirte sich zwischen den Lagern eine große Ebene. Owo iest Ergast, iakoć mi go nieba Podały w ten czas, gdy mi go potrzeba. *Past. F.* 319, zdarzyły, nastręczyły). – *Verb. neutr.*, n. p. Obaczył Jonatas, że mu *czas podaie*, a dopomaga, .. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 12, 1, na rękę przypada, służy). – Podawać kogo na urząd, zalecać go na ten urząd, prezentować, einen zu einem Amte vorschlagen, vorstellen. Cesarz, acz heretyk, czcząc iakokolwiek kościoł Rzymski, po śmierci Liberyusza, nie podał na papieztwo, aryana. *Sk. Dz.* 233. Podawanie plebana, plebanii, ołtarza, beneficyum iakiego, *actio*, kollacya, prezentowanie. *Cn. Th.*, proponowanie, das Vorstellen, Präsentiren zu einem Amte. Podawania plebana prawo, kolatura, das Präsentationsrecht, władza podawania urzędów duchownych. *Veryf. pr.* 2, *ius patronatus*, n. p. Zjednali sobie Polacy u papieża wolność podawania dziewięćdziesiąt urzędów duchownym, *conferendi. Krom.* 574. W podawaniu kapłana wiedzieć potrzeba, ieśliby kościoł wakował, a podawca przełożonego nie obrał, pókiby cztery miesiące nie upłynęły, traci i kościoł i lenno; a biskup poda, kogo będzie chciał. *Szczerb. Sax.* 303, *Biel. Sw.* 82 *b.* – Podawać komu iaką myśl, iakiś proiekt, einen Gedanken mittheilen, einen Vorschlag machen; *Rs.* выразýмить, надоразýмить. Będę mówił, co mi kolwiek myśl poda. 3 *Leop. Job.* 13, 13, potknie. 1 *Leop.*). Podobało mu się to podanie. *Radz. Gn.* 34. 18, ta propozycya, ten wniosek, proiekt, der Vorschlag. – *Math.* podanie, *propositio. Geom.* 1, 13. Iest wiele podań, których dowiedzenie gruntuie się na równości pewnych tróykątów. *Jak. Mar.* 1, 47, mathematische Aufgaben. – Podawać się abo kogo w pośmiech. *Cn. Th.*, einen dem Gelächter Preiß geben. Podawać kogo abo siebie w języki ludzkie, otwierać na się gęby ludzkie, dawać przyczynę do mówienia o sobie, ins Gerede bringen. Kto w pańskiéy niełasce, z tego wszyscy dworuią, a iak poczną, tak go będą sobie podawać, nosić, piastować, aż do pacholąt przyydzie. *Gor. Dw.* 124, cf. po kolędzie nosić). Będą go sobie z tyłu palcem ukazować, wszędzie gdzie się zeydą, będą go sobie podawać. *Kosz. Lor.* 16 *b.* Podawać po sobie, z dadź znać po sobie, sich etwas merken lassen, an sich verspüren lassen. Jam milczał, choćby mię zabito, nie podałem po sobie. *Jabł. Tel.* 29. – Podanie kościelne, tradycya. *Cn. Th.*, die Tradition, mündliche Ueberlieferung; *Slo.* podáni, odewzdáni; *Sr.* 1. podahtjo, podahwizna; *Rs.* подáча (сдáча wydanie, oddanie, предáнïе, предавáнïе zdrada). Cnoty Woyciecha S. przez 900 lat trwaiącym podawaniem przyszły do nas. *Bals. Nied.* 1, 202. (*Ec.* отцепредáнный, *Gr.* πατροπαράδοτος, *a patribus traditus*). Podaię między ludzie, z ogłaszam, głoszę. *Dudz.* 52, unter die Leute bringen, bekannt machen. Radby się rycerz w téy okazyi podał światu, radby się oraz i królowi spodobał. *Pot. Arg.* 296, radby się wsławił u świata, oznaymił światu, unieśmiertelnił, er möchte sich gerne der Welt bekannt machen, sich berühmt machen. – §. Podawać, oddawać, poddawać, dahin geben, hingeben, weggeben, übergeben, ergeben. Mówisz, iż podaiąc Pan Chrystus Piotrowi owce, apostołów samych iemu nie poruczył. *Smotr. Ex.* 53. Podaię kogo katu; podaię bestyom na pożarcie; podaię kogo w niewolą; podaię szyię. *Cn. Th.* Nie podam rąk na więzy; wolę gardło ostablom podadź, niż ciało w niewolą. *Birk. Zbar. A* 3, nie dam się więzić). Jezus na krzyżu nakłoniwszy głowę, podał duszę. *Leop. Jan.* 19, 30, oddał, wypuścił, gab seinen Geist auf. Pan go na takie ubóstwo podał, iż chleba prosił. *Sk. Dz.* 851, przepuścił nań takie ubóstwo). Życzę, żebyś się w takie niebezpieczeństwo nie zawsze podawał. *Boh. Kom.* 3, 159, sich in Gefahr begeben. Sam swe życie podał w niebezpieczeństwo, żeby mógł Wc Pana ratować. *Boh. Kom.* 3, 97. Gwałtowny wiatr nie dawszy przybić do lądu, podał ich daleko na morze czarne. *Zabł. Ros.* 23, zapędził z niebezpieczeństwem ratunku). Jest rzeczą głupią gwałtem się silić, i niby nie podawać chorobie. *Perz. Lek.* 340, cf. nie dadź się; nie ulegać, nie ustąpić). Tak się dumie podał, że go niemożna cierpieć. *Warg. Cez.* 22. Podaię się smętkowi, przypuszczam do siebie smętek. *Cn. Th.* – §. Gdziemkolwiek *oko podał*, na pował leżały trupy. *Zebr. Ow.* 179, *quocunque acies oculorum flexeram*, gdziemkolwiek oko obrócił, wohin ich nur meine Augen blicken ließ. – §. Podanie, podawanie, powzdanie, zdawanie kupna, maiętności, oddanie rzeczy prawne abo kontraktowe. *Cn. Th.* 808, das gerichtliche Tradiren, Ueberliefern, Einhändigen, Abtreten. – §. podawać w targu, targować, targuiąc postępować, bieten, handeln, ein Gebot thun auf etwas, warum man handelt. Podawanie, das Bieten, das Gebot, *Sr.* 1. podahwk. Kto więcéy poda, ten otrzyma, *qui pluris licitatur, si addicetur. Mącz.* Podaię więcéy, podkupuię kogo, postępuię więcéy od niego, einen überbieten, cf. pędzić, podbić kogo. – §. Podadź się do kogo, podobnym mu się

robić, formować się według niego, ſich nach einem bilden, ſich nach einem richten, ſich einem Vorbild gleichförmig machen. (*Mon.* 70, 61, cf. udadź się). Ten młody kawaler arcywspaniałą posiada duszę, bynaymniéy się do oyca swego nie podał, który kutwą i ſknerą. *Teatr* 7 c, 70. Widamy u ſtworzenia rozmaitego, że się oddziela a w różność podaie ród od rodziciela. *Gil. Kaz.* B b 4. *PODACIE *adv.*, hoynie, okwicie, *abundanter. Pulg.*, reichlich, überflüſſig.

PODAGRA, PEDAGRA, - y, ż., z *Greckolac.*, dna nożna. *Cresc.* 617, *ib.* 163, *Sien.* 107, das Podagra, das Zipperlein in den Füßen. *Bh.* dna w nohach, poleſnice, bolezn nemoc; *Vd.* podegra, potegrom, podogrom, podegran; *Cro* kert, kretica (*al.* kret), *Cro.* vulog, vulozi; *Bl.* guta; *Rs.* gutta; *Rg.* neggobol, *Sla.* kostobolja, ulozi; *Rs.* подагра; *Ec.* камчyгъ, подагра, ногоболѣніе. O podagrze i innym boleniu nóg. *Sienk. Fed.* 219. Podagra bardziéy ludziom doſtatnim niż ubogim przypada. *Haur Sk.* 215. Czasu Hippokratesa mało ich było, coby podagrą niemagali, a to dla miernego używania. *Kosz. Lor.* 119 *b*, *ob.* *niemoc). Podagra na pół zleczona, Gdy często aż do potu robotą znużona. *Jak. Bay.* 105. Wrzaſkliwa podagra. *Ryb. Cgsl. C.* PODAGRYCZNIK, - a, *m.*, ziele, konia ſtopka, *aegopodium, podagraria*, dawniey zażywane na bole w ſtawach. *Sr.* 112, *Aluk Dyk.* 1, 9, Geißfuß, Gerſch. PODAGRYCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, od podagry, Podagra-, podagriſch; *Bh.* podagrowatý; *Vd.* potegrait, potegrau; *Cro.* vulozlyiv; *Rg.* nogobolan; *Rs.* подагрическій. PODAGRYK, - a, *m.*, podagryczny człowiek, podagrę cierpiący, *al.* guttavaç; *Cro.* vulozliveca; *Rs.* подагрикъ; der das Podagra hat. Przez niego trzy podagrykowie zostali uzdrowieni. *W. Poſt. W.* 3, 84.

PODAIĘ, *ob.* Podadź. - (*POD-ALSTUSZYK, *Rs.* подгалстушникъ, alsztuk do podwięzywania, ein Unterhalstuch, Halstuch zum Unterbinden. POD-AMINEK, *ob.* Aminek Polski). - - PODANIE, PODANY, *ob.* Podadź.

PODAREK, - rku, *m.*, PODARUNEK, - nku, *m.*, PODARZE, - a, *n.*, PODARUNECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Slo.* darunek; *Sr.* 1. podahek; *Bh.* wzatij, wzatki (wziątek); *Vd.* darovishtvu, darovitje, darſtvu, obdaritje, daruvanſtvu; *Cro.* prikaz, prikazen; *Rg.* cjas (*ob.* cześć, *poczta), dobrarúka; *Bs.* uadar; *Rs.* подаренье, подаренице, подарокъ, подарочекъ, даровщина, взятки; *Ec.* посулъ, подарокъ, обу́тца, издоманіе, благодѣ́ніе; co się komu daruie, daie, das Geſchenk. Ugiaſkali Tatarów wkraczaiących podarkami. *Boter* 3, 63. Podarunki dawać, *Rs.* кланя́ться, поклони́ться (*ob.* pokłon). Podarki oczy zaślepiają, język wiążą. *Cn. Ad.* 871, złotym szydłem wnet przekolesz; cf. ślinogorz). Podarki brać podłego iest serca. *Cn. Ad.* 870. Podarkami partzi, *ob.* nieprzedarowany). Podarek od nieprzyiaciela, podeyźrzany. *Cn. Ad.* 869, *timeo Danaos et dona ferentes*). Swiat chytry wielu zawodzi, Nieiednemu nawet przy podarzach szkodzi. *Kul. Her.* 242. Podarza żadnego nie mamy, cobyśmy mu dali. *Leop. Genes.* 33, 10. Przyniosł mi brat podarzą i upomiuki twe. 1 *Leop. Hier.* 1. Uczcił ich tak znamienitym podarzem. *W. Poſt. Mn.* 69, drogim podarzem. *W. Poſt. W.* 3, 122. Spodziewała się większego ieszcze podarza. *Gor. Dw.* 283. Podaruneczki daie swoiéy kochance. *Teatr* 30 *c*, 11. Dostaię podaruneczki od pani. *Teatr* 16 *c*, 6. Podarunki szły mi od pana. *Kras. Pod.* 2, 144. Podarek zaletny, miłośniczy podarek. *Dasyp. X x* 1 *b*. - §. Darowizna, którą mąż swoiéy nowéy małżonce pierwszego rana po ślubie daie, nazwana *podarunkiem rannym*, Morgengabe. *Gal. Cyw.* 2, 154. *PODAREMNIE, *Sr.* 1. podarmo, *ob.* Daremnie, Darmo, Nadaremnie. PODARKOWY, - a, - e, od podarka, *Sr.* 1. dahrowé, dahrowſki; *Vind.* daruvatliu, dodelitliu; Geſchenks-, Gaben-. Ofa królestwo swoie podarkowe papieżowi uczynił, z każdego domu pieniądz śrebrny postępuiąc. *Sk. Dz.* 734, podarki daiące, do podarków obowiązane, Geſchenke gebend. PODAROWAĆ, *PODARZYĆ, *F.* podaruie *czyn. dk. verti* Darować, darem dadź, w darowiznie dadź; Podarowywać *frequ.*, ſchenken, als Geſchenk hingeben; *Vd.* podaruvati; *Rs.* подарить. (*Bh.* podařiti ſe, z zdarzyć się, udadź się dobrze). Przyymiy podarzenie z rąk moich. *Leop. Genes.* 33, 10, podarze, podarek). Prokurator ieśli nie zobaczy częstéy pocsty, podarzenia, czestowania, bardzo zlenieie. *Sax. Porz.* 117. - *tr.* winę podarować, wybaczyć, odpuścić, die Schuld ſchenken, ein Verſehen verzeihen, vergeben. Hoy nie podaruię mu tego. *Teatr* 13, 7. Bądźcie miłosierni, podarowywaiący sobie, iak i bóg z łaſki podarował wam. *Bud. Ephes.* 5, 2. Znoszaiąc i podarowywaiąc ieden drugiemu, ieśliby kto na kogo miał żal, iak i Chryſtus podarował wam. *Bud. Coloſſ.* 3, 13. Prawo Rzymſkie nawet karę śmierci podarowywało temu, kto się zbrodni w piiaństwie dopuszczał. (*Sſr. Pr. Kr.* 1, 47. - (PODARTY, *ob.* Podrzeć). PODATEK, *PODAWEK, - tku, *m.*, *Bh.* auloha (cf. nałożyć); *Sr.* 1. dahwk, zſwatwaté dahwk; *Vd.* podauk, tribut, gornasloshba, nalosliba, gornaklad, naklada; *Cro.* podányek, ſtibra; *Rs.* подать, налогъ, кинсóнъ, уроkъ, dań, pobor, czynsz, myto, cło, dymowe, czopowe, powołowszczyzna etc., *nam eſt vox generalis*, die Abgabe, Steuer. Wielkie nałożył podatki na poddanych. *Ld.* Podatku, pogłowia i dani dawać nie chcieli. *Bud. Ezdr.* 4, 13. Król włożył dań na duchowne, i ktemu z kościołów śrebro pobrano krom Krakowa, bo na ten *podawek biſkup Krakowſki nie chciał przyzwolić. *Biel. Sw.* 244 *b*. - *§. Rodzicom każdy winien iest cześć, posłuszeństwo, *podatek. Hrbſt. Nauk.* 178 *b*, poddanie się, Unterthänigkeit, Ergebenheit. PODATKOWAC, - ał, - uie, *intr. cont.*, podatki płacić, ſteuern, Abgaben geben. Im się bardziéy zaludnia kray, tym więcéy iest podatkuiących. *Kluk Kop.* 1, 65. Geta musi podatkować gruby. *Mon.* 71, 391. - §. PODATKOWANIE, - ia, *n.*, sposob nakładania podatków, obrachowanie ich, das Steuerſyſtem. Nauka podatkowania znacznéy ważności sprawa dla dobra pospolitego. *Mon.* 73, 493. Wzrosła w podatkowaniu nierówność, fiskalność, słowem osaukanie i uciążliwość. *Uſt. K.* 1, 82. PODATKOWY, - a, - e, do podatków należący, *Rs.* податный, die Abgaben betreffend, Steuer-. PODATNIK, - a, *m.*, podatki płacący, der Abgaben zahlt, ſteuerbar iſt. Od Tatarów Rusacy sami, chociaż to ich towarzysze i podatnicy byli, bez szkody bydź nie mogli. *Krom.* 297. PODAWAC, PODAWANIE,

ob. Podadź. PODAWCA, -y, *m.*, PODAWACZ, -a, *m.*, *Boh. et Slo.* podawać; *Sr.* 1. podahtjer, podahwar, podahwacjeŕ; *Vd.* podajaus, podajaunik; *Cro.* podavàveca; *Rs.* подáтель, сдáтчикъ, вручúтель; *Ec.* подáвецъ, подáтель; powszechnie podawaiący cokolwiek, der Hingeber, Hinreicher, Ueberreicher, Uebermacher. W ten czas piłka bieg swóy dobrze odprawuie, i trwa gra długo, gdy między podawaczem a odbiiaczem taka. iest miara, iż i ten grzecznie podaie, i tamten rozumnie odbiia. *Gorn. Sen.* 87, co piłkę gali, der den Ball einschenkt. Podawca rzemieślniczy, pomocnik, der Handlanger. Podawca iakiéy wiadomości, *traditor*; n. p. Cokolwiek przedtym było wątpliwe, teraz przez mię podawcę ma bydź pewne. *Sien.* 491. Grecy byli podawcy zacnymi praw i obyczaiów narodowi ludzkiemu. *Jan. Olsz. D* 3 *b.* Podawca plebana, plebanii, *ob.* kolator, der Verleiher, Vergeber einer Pfründe. Dotknienia duchownego iest podawcą zwierzchność duchowna, a beneficii iest podawcą zwierzchność świecka. *Obr.* 50, udzielaczem). Prezentacya iest persony przez podawcę biskupowi słuszne wystawienie. *Veryf. pr.* 2. Senat rozkazuie podawcom albo wytrykuszom kościelnym, aby ... *Baz. Hist.* 92. Patronowi albo podawcy należy obrona praw kościelnych. *Szczerb. Sax.* 303, *Rey Pst. E* 3. Łakomy podawca za dary takie pasterze owieczkom daie, że te obumierać muszą przez niedostatek nauki. *Rey Ap.* 55, *Rey Pst. E* 3. – Podawca lenna. *Szczerb. Sax.* 212, der Lehnsherr. PODAWACZKA, -i, *f.*, która podaie, die Uebergeberinn, Ueberlieferinn; *Bh.* podawačka; *Vd.* podajauka, podajauniza; *Rs.* подáтельница. PODAWCZY, -a, -e, służący do podawania kogo na co, Bestallungs-, Einsetzungs-, Verleihungs-. List podawczy służy do oddania królewszczyzny uprzywileiowanemu. *Kras. Zb.* 2, 51.

PODAWIĆ, *F.* podawi *cz. dk.*, *Bs.* podaviti, udaviti; *Cro.* podavljújem, podaviti; *Ross.* подавить, подавлять, *Bh.* podawiti; iednego po drugim udawić, einen nach dem andern erwürgen. Wszystkich braci swoich kazał podawić. *Star. Dw.* 48. Niewinne ptaki podawił do końca. *Biel. S. M. A* 3 *b.* W nocy podawiły się same. *Warg. Wal.* 190. PODAWICIEL, -a, *m.*, *Eccl.* подавлятель, der Erwürger.

PODBECHTAĆ, *F.* podbechta *czyn. dok.*, Podbechtywać *frequ.*, *Rs.* подговáривать, подтравливать; podduszczać, poddymać, aufhetzen, anhetzen. Za podbechtywaniem Krzyżaków, *incitantibus Crucigeris. Krom.* 503. PODBECHTACZ, -a, *m.*, poduszczyciel, podżegacz, der Aufhetzer; *Vd.* nahuskavez, naganjavez, podshuknik, napraulavez; *Ross.* подговóрщикъ, смутникъ, *fem.* смутница. PODBESTWIĆ, *F.* podbestwi *cz. dk.*, rozjątrzyć na kogo, gegen jemanden wild und zornig machen, aufwiegeln, aufhetzen. Kazimierz gniewem przeciwko Władysławowi podbestwiony, pokoy stanowić rozradził. *Krom.* 748. Muchа ziemię Ruską wojował, ieśli nie za podbestwieniem, tedy pewnie za przebaczeniem Stonie za podbestwieniem. tedy pewnie za przebaczeniem Stofana, *si non concitante, saltem conniuente. Krom.* 750.

PODBIAŁ, -u, *m.*, ziele, *tussilago*, Huflattig, rodzay, do którego należy lepiężnik. *Kluk Dyk.* 2, 244, *ib.* 3, 137, grzybienie nimeyan, Car ziele. *Comp.*, cf. kniat), *Vd.* podbel, kopitnyak; *Rs.* подбѣлъ, мать мачиха,

мать-мачихи, бѣлокопытникъ. PODBIAŁOWY, -a -e, Huflattich-. Woda podbiałowa. *Haur Sk.* 300.

PODBIC, *F.* podbiie *cz. dok.*, Podbiiać *niedok.*, *Bs. et Rg* podbitti; *Cro.* podbiam; *Ross.* подбивать, подколачивать, подклинить, подколачивать; pobiiaiem co pod czym drugiem uderzyć, unter etwas hinein schlagen. – §. Podbiiać licytuiącego, wzbiiać go, podwyższać, einen steigern, treiben, in der Auction; *Vd.* svishati, povishati, navishati, shteigvati, gorvdarjati. – §. podbić kogo pod siebie, pod moc swoię, zhołdować kogo, podmanić, *Zh. et Slo.* podmaniti, podmanugi (cf. man); *Crn.* obládati, spodwyem, spodnôsem; *Vd.* sebi podvrzezh, podvrezhi, poddati; *Ross.* подклонять, подклонить, подвергнуть, подвергать, осилить, осиливать, порабощить, порабощать; *Ec.* овладѣти, покорить, завладѣти; sich unterwürfig machen, unter seine Gewalt bringen, bezwingen. Nieprzyiaciel, chociaż podbity pod nogi, Może ieszcze bydź, swóy czas opatrzywszy, srogi. *Morszt.* 137. Żeby był cały świat podbity, Kato ieden nieużyty. *Lib. Hor.* 42. – §. b) podbiiać oczy, gębę, posinić, wund schlagen, blau schlagen. *Cn. Th.* Koń mu się podbił na grudzie. *Pot. Pocz.* 224, nogi sobie porasił, przetarł, das Pferd hat sich die Beine wund gelaufen. Bydlę tuczone na miękkiey i oparzyłéy paszy, prędko się podbiia. *Pilch. Sen. list* 392. – §. Podbić komu nogę, przyprawić kogo o upadek, einem ein Bein unterschlagen; *Sr.* 1. podraju; *Rs.* подшибить, подшибать, подшибить, подшибать; *Ec.* подбиваю ногою, *subst.* запинáтель. – §. podbiiać komu bębenka, *ob* bębenek. – §. c) podbiiać co czym, podszywać, unterfuttern, füttern. *Diptois*, płaszcz drugim suknem podbity. *Mącz.* Król w atłasowéy szubce, podbitéy rysiami. *Stryik. Henr.* – *fig.* Miał smok ten brzuch chropawym iaszczurem podbity. *Tward. Def.* 18. – §. d) podbiiać się, wzbiiać się, unosić się, sich schwingen, empor schwingen. Gołębie podbiwszy się w górę, znikły mi z oczu. *Stas. Num.* 2, 107. Wysoki lot poety Greckiego, gdy się do nieba samego podbiia. *Lib. Hor.* 92. PODBICIEL, PODBIIACZ, -a, *m.*, który co sobie podbiia, *podbojca*, der Ueberwältiger; *Rs.* порабощúтель, покорúтель (*ob.* pokorzyć). Gornomyślni kraiów inszych podbiiacze są niesprawiedliwi. *Zab.* 9, 213 *et* 221. Gdzież są ci podbiciele, których Bosfor rodzi! *Zab.* 12, 178. Wielbią podbicielów kraiu. *Zab.* 9, 230. Tchnął żądzą tytułu niezwyciężonego w każdym rodzaiu *podboycy. Pam. Warsz.* 4, 52 *Cztr.* PODBICIELKA, -i, *f.*, die Ueberwältigerinn.

PODBIEDZ, PODBIEGNĄĆ, *F.* podbieży, podbiegnie *intr. dk. et idntl.*, Podbiedz *ndk.*, Podbiegać *contin.*, *Bh.* podbíhnu, podběhl; *Slo.* podbéhugi; *Ross.* подбѣжать, подбѣгивать; *Ec.* подбѣгаю (*ob.* podrec); biegać aż pod co, przybliżać się, bis unter etwas hin laufen, hinzu treten. Owi co do zamku z ogniem podbiegli ... *Bard. Lul.* 576. Woysko pod Kapitolium podbiegało. *P. Kch. Ord.* 1, 62. – §. Podbiedz kogo, zdybać, podchwycić, einen erhaschen, erwischen, einholen. Podbiegł śmielca, i kędy śmierci nasnadniejsze przeście, Łono mu przeiął wieprz dwiema szczękami. *Zebr. Ow.* 201, *occupat audacem*). Słońce twarz powlokło swoią barwą śmiadą, Bo miesiąc ciemnym podbiedzał ie kołem. *Miask. Ryt.*

Ryt. 139. - §. b) podbiegło iakie mieysce ciała krwią, ociekło, die Wunde iſt mit Blut angelaufen. Członek naderwany krwią podbiegnie. *Perz. Cyr.* 1, 112. Podbiegły, - a, - e, *partic.*, ociekły, angelaufen. Jak się z sińcami krwią podbiegłemi obchodzić. *Perz. Cyr.* 1, 67.

PODBIELEC, *F.* podbielenie *neutr. dk.*, *Rs.* подбѣлиться, bielawym się ſtać, na biały kolor póyśdź, weißlich werden. Wiewiorki podbielałe. *Ban. J.* 2, od spodu białe. (*Cro.* podbeljújem *subcortico*).

PODBIERAĆ, *ob.* Podebrać. PODBIEŻENIE, *ob.* Podbiedz.

PODBIJAĆ, *ob.* Podbić. PODBÓY, - oiu, *m.*, (cf. *Rs.* подбой podszéwka), podbiiianie pód moc swoię, zhołdowanie, zawoiowanie, das Ueberwältigen, Unterwerfen, Bezwingen, Erobern, die Eroberung; *Vd.* podvershba, podvershenje; *Cro.* podlosenye; *Rs.* покорéніе. Dziś mocarze iuż nie czynią rozległych podboiów. *Zab.* 9, 217. Chciwość czuwa wśrzod samych podboiów. *ib.* 15, 76. Na Portugalii podboie Hiszpańſkie iakby suchą działy się ręką. *Zab.* 16, 401. Dla podboiu kraiów. *Nar. Tac.* 2, 302. PODBÓYCA, *ob.* Podbiiacz. PODBÓYCZY, - a, - e, podbiiaiący sobie, zwycięzki, erobernd, ſiegreich. Day sobie owę gracką i podbóyczą minę, Która do poddania się zniewala dziewczynę. *Tręb. S. M.* 93. (*Rs.* подбóйный od pobiiania, подбойщикъ co bóty pobiia).

*PODBOCZYĆ się, *ob.* boki podeymować, *Rg. et Bs.* podboccitise *applicare bracchia ad latera*; *Rs.* подбочениться, подбоченивaться; die Hände in die Seite ſetzen. (*Cro.* podbochèn *ansatus, bracchiatus*, *ob.* uchaty).

PODBOŚĆ, *F.* podbodzie, podbodę, *cz. dk.*, od dołu pobość, von unten hinauf ſtechen, ſtoßen; *Rg.* podbadati, *Bs.* podbadati, potiçati, *Cro.* podbadam, podbolszem, *incitare*, *ob.* poduszczyć, podbechtać. (*Rg.* podbádalaz, *Bs.* podbadilaç, *Cro.* podbadávecz *impulsor*, *f.* podbadávka; *ob.* poduszczyciel, *ob.* podbechtacz).

PODBOŻEK, - żka, *m.*, półbożek, ein Halbgott. Bogowie i podbożkowie. *Teatr* 29 *b*, 42.

PODBRADZAĆ, *ob.* Podbrodzić.

PODBRAŻYĆ sobie *intr. dk.*, (od brahy), podchmielić sobie, podpić, ſich berauſchen, ſich einen Rauſch trinken. Gdy sobie człowiek zbytecznie podbraży, To po Łacinie raz *u*, *ee* dwa razy. *Bratk. D* 4 *b*, t. i. *sus*).

PODBRODEK, - dku, *m.*, *Bh. et Slo.* podbradek, lalek, *Slo.* podbuba; *Vd.* podbradek, podbrada, podbradjak, ſkranja, (*Vd.* podbradishe, = spodnia żuchwa); *Cro.* podbrádek; *Bs.* podbradak; *Rg.* podbrídak; *Rs.* подбородокъ, подбородочекъ; *Ec.* подгорлиіе, подбородокъ, нижная челюсти часть, das Kinn, das Unterkinn, die Unterkehle. Podbrodek iest część niższa pod wargą niższą; u mężczyzn dorosłych włosami czyli brodą pokryta. *Krup.* 2, 337. Język do podbrodka ſtrzała, a podbrodek do gardła samego przywdzia. *Orw. Owid.* - §. Podgardlek, der Kader, Kober, Gober, die Wampe. Patrz, iak im wiszą brzuchy z onemi podbrodki, Co ie tam wytuczyli snadź waszemi snopki. *Rej Wiz.* 161. Nie było z czego żyć Wikaryuszom, Nie znali co mieć troiły podbrodek. *Pulp.* 5. - §. Podbrodek albo łańcuszki, część munsztuka. *Hipp.* 60, die Kinnkette am Pferdezaume. Munsztuki maią bydź z podbrodkiem okrągłym albo kwadratowym pobielanym, nieoſtrym. *Hipp.* 39. PODBRODNY, - a, - e, od podbrodku, Kinns. Łańcuch podbrodny końſki, łańcuszek, *Vd.* bersda, bersdna ketenza.

**PODBRODZIĆ, *F.* podbrodzi *cz. dk.*, Pobrodzać, Podbradzać *ndk.*, podtopić, untertauchen. Podbrodzał mdłe konie Febus na Iberſkim brodzie. *A. Kch. Wirg.* 335, *tingit gurgite equos*. W Afryce Febus ſtroni od widoku naszego, podbradzaiąc koni. *Chodk. Koſt.* 2. Dobrze iest konia podbradzać w wodzie, aż do kolan. *Cresc.* 519.

PODBRONOWAĆ *cz. dk.*, bronuiąc zakryć, beeggen, mit der Egge bedecken, *Vd.* podvlazhiti, *ob.* podwlec.

PODBRZEŻE, PODBRZEŻNY, *ob.* Pobrzeże. PODBRZEŻNIAK, - a, *m.*, ślniak grzyb, borowik, *Jundz.* 564, eine Art Erdſchwämme; *Bh.* podbrjſſek.

PODBRZUSZE, - a, *n.*, *Vd.* podzhrovu, spúdnji trebuh, podpasje, podpopje; *Ec.* подчрéвіе, подпупіе; *Ross.* подбрюшина; dolna część brzucha, *Perz. Cyr.* 20, der Unterbauch, podpępcze. *ib.* 1, 156, podołek, łono. PODBRZUSZNY, PODBRZUCHOWY, - a, - e, den Unterleib betreffend; *Ec.* подпупный, подчревный. (*Ross.* подбрюшникъ poprąg). Żyła podbrzuszna. *Perz. Cyr.* 1, 189, podbrzuchowa. *Krup.* 3, 78.

PODBUDOWAĆ, *F.* podbuduie *cz. dk.*, budowanie iedno podprowadzić pod drugie, podjechać budowaniem pod drugie, *Sr.* 1. podtwarz; *Vd.* podzimprati; unterbauen. PODBUDYNEK, - nku, *m.*, podprowadzony budynek, podbudowanie, podjechanie, die Unterbauung, der Unterzug, *substructio*. *Cn. Th.*

PODBUDZIĆ, *F.* podbudzi *cz. dk.*, Podbudzać *ndk.*, podnuszczać, poddymać, aufregen, aufwiegeln; *Rs.* подстрекать, подстрекнуть. Władze podbudzaiące, które działaią na ieſtestwa ożywne. *Sniad. Teo.* 249. Sprzysięgli podbudzaią pospólſtwo. *Gaz. Nar.* 1, 202. PODBUDZICIEL, *Rs.* подстрекáтель, der Aufreger, Aufwiegler.

PODBURZYĆ, *F.* podburzy *cz. dk.*, Podburzać *ndk.*, podbuntować, podbechtać, aufrühreriſch machen, aufgebracht machen; *Rs.* подмолóкнуть, подмáлкивать, возкрамóльствовать. Uciemiężony lud, do podburzénia łatwy. *Przeſtr.* 330. Płomień wiatrem podburzony pożera co napada. *Paſt. F.* 30. PODBURZYCIEL, - a, *m.*, *Vd.* gorpadu. *Paſt. F.* 30. PODBURZYCIEL, - a, *m.*, *Vd.* gorabodúvauz, goravertuvauz; *Rs.* смутúтель; der Aufrührer; *w rodz. żeńſk.* Podburzycielka, *Rs.* смутúтельница.

PODCECHOWAĆ, *F.* podcechuie *cz. dk.*, podnaznaczyć taiemnie, a nic rzkomo nie bacząc baczyć, *subnotare*. *Mącz.*, insgeheim bemerken, anmerken.

PODCERULIK, - a, *m.*, cyrulika pomocnik, der Unterchirurg, *Rs.* подлѣкарь.

PODCHĘDOŻYĆ *cz. dk.*, Podchędażać *ndl.*, nieco obchędożyć, etwas reinigen, von unten rein machen. Ule na wiosnę podchędażać. *Haur Ek.* 137.

PODCHLEBA, PODCHLEBNY, PODCHLEBOWAĆ, *ob.* Pochlebca.

PODCHMIEL, - u, *m.*, *ob.* Pochmiel, podpicie sobie, der Rauſch, das Räuſchchen; *Vd.* pianoſtiza, pianſtvize) *Rs.* хмѣль; (*Rs.* похмéлье ból głowy z podchmielenia). Nie ieſtem piiany, ieſtem tylko w podchmielu. *Zabł. Zbb.* 5.

PODCHMIELIĆ sobie *cz. dk.*, Podchmielać sobie *cont.*, podpiiać sobie, podweselić sobie, *Slo.* podchmelit', podru-

ſiť ſa: (*Bh.* ochmeliti nekogo okpić, oszwabić); *Rs.* подгулять, подгуливать, подкуликать, (*Rs.* хмѣлѣть, охмѣлѣть upoić się, хмѣлевый, хмелёнъ pijany, опохмелять po piiańſtwie co tęgiego zadawać); ſich ein Räuſchchen trinken. Zdaie mi się, żeś sobie podchmielił. *Teatr* 46 c, *Rs.* онъ подъ хмѣлькомъ. Kto się na chléb żołnierſki, kto na nędzę żali, Kiedy sobie podchmieli, a nie raczéy chwali Cnego Bacha z Cyterą? *Hor.* 1, 96 *Nar.*, *Bud. Ap.* 111. Skrzypińſki ſławny był zwykłym podchmielaniem, *Stryik.* 417. – §. b) *transit.* Chłopek mozg podchmieliwszy iedzie krzyczące z miaſta. *Ryb. Gęſ.* B. 2, mozg zalawszy, den Kopf benebeln. – §. c) podchmielić *proprie*, chmielem zaprawić, mit Hopfen anmachen. *Tr.*

PODCHÓD, -u, *m.*, *Rs.* подходъ, podchodzenie, podbieżenie, zbliżenie pod co, podeyście, podstęp, das Anrücken, Naherücken, Untertretung unter etwas, Berückung. Admirał nie wątpiąc, że nowe podchody Maury czynią, wraz ku nim zwracać każe przody. *Przyb. Lux.* 55. PODCHODZIĆ sobie *cz. ndk.*, Podchadzać sobie *frequ.*, *Rs.* подходить; trochę zmordować się chodzeniem, ſich ein wenig müde gehen. Podchodziłem sobie, *ambulando aliquantum sum fessus. Cn. Th.* Atom nalazła dziewczę, podchodziwszy sobie, *en quaesita dis tandem mihi reperta est. Zebr. Ow.* 121. – §. 2) Podchodzić pod co; Podchodzić kogo, *ob.* Podeyść.

PODCHORĄŻY, -ego, *m.*, namieſtnik chorążego, der Unterfähndrich. *Tr.*, *Rs.* подпрапорщикъ.

PODCHOWAĆ, *F.* podchowa *cz. dk.*, odchować cokolwiek, ein wenig groß ziehen, aufziehen. Zwierzęta ſkoro się urodzą i trochę podchowają, potrzeby swoie same sobie opatrzyć mogą. *Sk. Kaz.* 633. Chlewik ma być dla prosiąt podchowałych. *Haur Ek.* 112. – §. Podchowawszy konie, poiedzicm do Lwowa. *Czach. Tr. L.* 2, trochę im wytchnąwszy, odpocząwszy, odżywiwszy ich, ein wenig raſten laſſen.

PODCHWYCIĆ, *F.* podchwyci *cz. dk.*, Podchwytać, Podchwytnie *contin.*, Pochwytywać, *Pochwytawać *frequ.*, *Bh.* podchvatiti, podchvcugi, podchycowati (z 2. podpierać); (*Sr.* 2. podchiſchiſch podrzucić?); *Ec.* подхищаю, подкрадываю; *Ross.* подхватить, подхватывать; podchwycić, z nienacka uchwycić, ułapić, przeiąć, unvermerkt auffangen, aufgreifen, ertappen, erhaſchen. Jdmonową corę, która się z gorliwości wielkiey obiesiła, Zawisłą dobrotliwa Pallas podchwyciła. *Zebr. Ow.* 141, *pensilem dentem leuauit*, podniosła, do góry trzymała). Podchwytuie słowa, i naymnieysze śpieguie ruszenie. *Teatr* 28, 75. Zaczęłem go podchwytać w słowach, i nieznacznie pewności uczyć. *Mon.* 64, 150. Faryzeuszowie radzili się, iakoby Jezusa podchwycili w mowie. *Sk. Kaz.* 431, wie ſie ihn in der Rede fangen könnten. Jedno słowo wyrzekłem do niéy, i to podchwycono. *Teatr* 5 *b*, 64. Przychodzą na kazanie, nie dla nauki, ale na podchwytanie słow. *Sk. Dz.* 281. Podchwytywali Cycerona krytycy, że aż nad to rzęto perjody swoie kończy tym pięknym spadkiem: *esse videatur. Pir. Wym* 256, zdybali go na tym). Na tak grubym podchwycony kłamſtwie, zawſtydził się. *Mon.* 70. 526. Chciał go podstąpić a podchwycić w iakich omyłkach iego *Rey Pſ. Ne* 1. Barzo tego byli pilni, aby go w iakiey omyłce podchwycili. *ib. Pp* 5. *Captare aliquem*, pilnować na kogo, podchwytać. *Mącz.*, auf einen paſſen, ihn zu fangen ſuchen; ihm aufpaſſen. – §. Podchwycić kogo, z urwać kogo, podeyść go z nienacka, einen berücken, erwiſchen. Niedeyść go z nienacka, aby nie był podchwycony. *Jak. Bay.* 215. Synowie Stefana w królestwie oycowſkim podchwyceni będąc, do Polſki się uciekli. *Krom.* 153, *fruſtrati*). – §. Podchwytywać co, nach etwas haſchen. Bywaią momenta, gdzie poſtępek nagły dokazuie wszyſtkiego, iakoby podchwytuiąc nagle, czego zwyczaynym trybem idąc, nie można dokazać. *Uſtrz. Kruc.* 5, 115.

PODCHWYTACZ, -a, *m.*, pochwytaiący co, godzący na co, der Aufpaſſer, Auflauerer, der etwas aufzufangen trachtet. Na wykrętną mowę niesławy trzeba odpowiadać dla podchwytaczów. *Bud. Ap.* 29. Któż się takowych podchwytaczów na świecie przesłucha? *Pim. Kam.* 310. PODCHWYTKA, -i, ż., podchwytywanie, podrywka, łapka, sidło, Falle, einen zu fangen, Schlinge, Fallſtrick. Chytrości a podchwytki, *captiunculae. Mącz.* PODCHWYTLIWOŚĆ, -ści, ż., chytrość pochwytywaiąca, Verfänglichkeit. Zdrady a podchwytliwości, *captiones. Mącz.* PODCHWYTLIWY, -a, -e, PODCHWYTLIWIE *adv.*, chytrze godzący, aby podchwycił, verfänglich. Filip ſtarał się uwodzić przez naypodchwytliwsze oświadczenia tych, na których godził zgubę. *Nag. Fil.* 59. Umysł podchwytliwy. *Fred. Ad.* 94. *Captiose*, chytrze, podchwytliwie. *Mącz.*

PODCHYLIĆ *cz. dk.*, pod co nachylić, podgiąć, unter etwas hinbeugen, *Es.* подклонять.

PODCIĄĆ, podciął, *F.* podetnie *Act. idntl.*, Podcinać *ndk.*, *Bh.* podtíti, podtál, podtnu, podtínám; od spodu przyciąć, odetnąć, von unten behauen, aubauen, abhauen, einhauen. Urodziwe cyprysy bystrą siekierą u spodu podcina. *Uſtrz. Tro.* 45. Dąb podcięty z ogromnym rumorem się wali. *Tward. Wład.* 92; *Sło.* podtatý. Pnie podcięte, aby ſtatkom płynącym nie szkodziły. *Pam.* 85, 1, 320. Z siekierą idę do lasu na dzień cały; tam podcinam, ścinam, rozcinam. *Teatr* 54 *b*, 8. Zboże na tym polu kosą podetną, zbiorą i do ſtodoły zwiozą. *Podw. II r.* 24. Trawa kwitnąc rano, w wieczor podcięta, obraca się w siano. *Ryb. Ps.* 180. Dzik Anceusa kłem srogim podciena. *Bard. Tr.* 102. Błędu korzeń podcięty. *Sk. Dz.* 645. Podcinać żyły, *subneruare Cn. Th.*, podrzynać, abſchneiden, einſchneiden. Dawid podciął żyły woźnikom. 1 *Leop.* 1 *Par.* 18, 4. Podcinanie ięzyka przyrosłego. *Perz. Cyr.* 2, 194, podrzynanie, das Löſen der angewachſenen Zunge. Podcięte nogi, nietylko chybkość swą tracą, ale też ieszcze kalectwa doſtaią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 217. Goni śmierć i uciekaiącego i podcina golenie. *Birk. Kaz. Ob. I.*, die Schenkel lähmen). – *fig.* Wszyſtkim podciął szumny Bachus nogi. *Pot. Sył.* 220, z nóg ich zwalił, er lähmte ihnen die Beine. – Krol Pruſki biſkupowi Warmieńſkiemu doplaszcz bardzo podciął. *N. Pam.* 4, 67, ſkrócił, t. j. dochód iego zmnieyszył.

PODCIĄG, -u, *m.*, sieſtrzan, belka wielka, drugie mniey sze poprzecznie utrzymuiąca. *Wlod.*, *Dudz.* 52, *Swirs. bud.* 870, der Unterbalken, Tragebalken, auf dem die Querbalken ruhen. PODCIĄGNĄĆ, *F.* podciągnie *cz. idntl.*, Podciągać *ndk.*, *Sr.* 1. podciągnu, podciahati; *Rs.* подмягнуть, подмягивать; pod co podciągnąć, ſich unter etwas hinziehen. Krzyżacy iak świeckie rzeczy, tak i duchowne podciągali pod swoię władzą. *Nar. Hist.* 5

30. Sukcessyą swoię pod prawo dożywocia przyszłéy małżonki moiey podciągam i kładę. *Teatr* 26, 91. Prawda ta pod żadną wątpliwość podciągniona bydź nie może. *Mon.* 69, 103.

PODCIEC, Podciekną, podciekł, *F.* podciecze, podciekanie *intr. ifrtl.*, Podciekać *ndk.*, *Vd.* podtezhi, podtiekati, sputeshi; *Cro.* podtéchem; *Ec.* подмнгаю; *Rs.* подмечь, подмекать, ciekąc podpłynąć, unter etwas hinfließen. *Sottermeat pontes fluuius* podcieka. *Cn. Th.*, podpływa. *Wlod.*, *Alluo* podciekam. *Urs. Gr.* 249. Podciekły *vd.* potrzeben, podkładem. *PODCIEKACZ; *Vd.* podtekar, spudtekavez.

PODCIĘCIE, Podcinanie, *ob.* Podciąć.

PODCIĄGACZ, – a, *m.*, (cf. *Rs.* подтяжка, z podciągnąć), poprąg, pas, którym konia ściągaią. *Wlod.*, der Sattelgurt.

PODCIENBITKA, *ob.* Podsiębitka.

PODCIENIE, – ia, *n.*, mieysce cieniem okryte, ein beſchattéter Ort. Wyszedł na podcienie. *Zab.* 15, 272. (*Eccl.* подсѣнію, подстѣнію *obumbro*, *Gr.* ὑποσκιάζω).

PODCIERAĆ, *ob.* Podetrzeć.

PODCIERPIEĆ *med. dk.*, nieco pocierpieć, ein wenig leiden. *Ezop.* 25.

PODCIEŚ, przycieś, *ob.* Podwalina. PODCIĘTY, PODCINAĆ, *ob.* Podciąć. PODCIOS, *ob.* Podwalina; *ob.* Podczos. PODCIOSAĆ, *PODCZOSAĆ *cz. dk.*, podcinać, unter etwas hin hauen oder zimmern, *Rs.* подсѣкать, подсѣчь. – *fig.* Podczosać języka, mówiąc o ludziach, *Eraz. ięz.* Y 4, hamować, skracać.

PODCISNĄĆ *cz. idntl.*, Podciskać *ndk.*, podrzucić, podmieść, unter etwas hinwerfen; *Sr.* 1. podcijȇnu, *Rg.* podtisnuti, podtiskati *submittere*; *Rs.* подтолкнуть, подмигивать. – §. podgnieść, unter etwas drücken, *Sr.* 1. podcijȇjem *supprimo*; *Vd.* podtisniti, podtiskivati.

PODCYCOWY, – a, – e, pod cycami się znayduiący, unter den Säugwarzen befindlich, *Ec.* подсосенный, *Gr.* ὑποστόμιος, *submammillaris*.

PODCZAS *adv.*, czasem, niegdy, tedy owedy, zuweilen, bisweilen, dann und wann. I głupi podczas mądrze odpowie. *Cn. Ad.* 873. Podczas w podłey sukmanie, naydzie się pańskie zdanie. *ib.* Podczas dowcip wyborny w kącie leży. *Cn. Ad.* 872. Rzadko, ale przecię podczas to bywa. *Fur. Uw. G.b.* – §. pod czas, *ob.* Pod.

PODCZASTWO, – a, *n.*, urząd Podczaszego, das Mundschenkenamt, szynkowstwo; *Bh.* ſſenkſtwi; *Cro.* peharnicija (cf. puhar) *Lc.* шинкарство. PODCZASZANKA, – i, ż., PODCZASZANICZKA, – i, ż., *demin.*, córka podczaszego, des Mundschenken Tochter. Śliczna podczaszanéczka. *Teatr* 3a *b*, 60. PODCZASZY, – ego, *m.*, *Bh.* čſſnik, nalewać, ſſenk, čeſſiř; *Kg.* podcjasnik; *Sr.* 1. točila, točita (*ob.* toczyć); *Vd.* nalivar (*ob.* nalewać), *Crn.* lokeb, lykeb (cf. ljtkup); *Bs.* podcjasnik, peharnik (cf. puhar); *Cro.* pehárnik; *Hg.* poharnak; *Dl.* podchaſnik, peharnik, *Fr.* подчáшій, виночерпій, виночерпитель, виночерпій, предкусúтель; *Ross.* чрочникъ (*ob.* чара); *Ross.* подчашникъ; der Mundschenk, urzędnik dworu królewskiego, maiący w straży trunki dla stołu monarchy. *Kras. Zb.* 2, 374. Gdy podczaszy przyniósł pierwszą czaszę przed króla z napojem, król kazał dać biskupowi. *St. Zyw.* 2, 230. Przewinili coś dwaj urzędnicy królewscy, podczaszy i piekarz, 3 *Leop. Gen.* 40, 1, szynkarz. 2 *Leop.*), (cf. Cześnik).

PODCZASZYC, – a, *m.*, syn podczaszego, des Mundschenken Sohn. PODCZASZYNA, – y, ż., żona podczaszego, *Boh.* čſſnice, *Cro.* peharnikovicza; (*Cro.* pochasnicza *potoria cantilena*); des Mundschenken Frau.

*PODCZEREWIE, – ia, *n.*, n. p. Bobrowego podczerewia, od jednego . . . *Inſtr. C. L.* Futra bobrowe podczerewia. *Vol. Leg.* 4, 356, *ob.* Poczerewie). *Rs.* черевій, черéвчатый мѣхъ brauchowe skóry wiewiórcze, tchorzowe, lisie.

PODCZERNIĆ *cz. dk.*, czarno podfarbować, unter etwas hin ſchwärzen; *Rs.* подчернить, подчернивать, подсурмить.

PODCZESAĆ *cz. dk.*, czesząc pod co podkładać podsuwać, unterkämmen; *Rs.* подчесать, подчесывать.

PODCZOS, – u, *m.*, (cf. *Rs.* подчесъ szparag), Kohl, oder Krautſproſſe, *protoromus* podczos, naypierwszy głąb, młoda kapusta. *Mącz.* *Cyma* młode czosyki albo łodygi, które się na kapuście albo też na innych ziołach na ostatek puszczaią, podczos. *Mącz.*, *Cro.* czima; *Bs.* cimule, vrhisi, varsi, versi (cf. wierzch). Skąpiec żył tylko podczosem i zieleniną. *Zab.* 9, 64. Dożrzałe z grząd zrzyna kapusty podczosy. *Zab.* 10, 50 *Koſſ.* *PODCZOSAĆ *cz. dk.*, podciąć, *ob.* Podciosać. PODCZOSOWY, – a, – e, podczosowi podobny, *cymosus*. *Cn. Th.*, ſproſſig, wie Krautſproſſen.

PODCZYŚCIĆ *cz. dk.*, *Rs.* подчистить, подчищать, подчищивать, nieco poczyścić, etwas reinigen, aus dem Gröbſten rein machen.

PODDAĆ, *F.* podedmie *cz. dk.*, poddymać *ndk.*, *Crn.* podpihujem; *Cro.* podpuhávam; *Rs.* поддуть, поддувать; dymać na co od dołu wzniecając, aufblaſen, anblaſen. Jeśli podedmiesz ogień, rozżarzy się, a jeśli plunięsz nań, będzie zgaszon. 1 *Leop. Syr.* 28, 14. Poddęty płomień wznosi się w obłoki. *Norzst.* 2. Włoch, co miechy poddymał na kuźnicy. *Star. Vot. E* 2 *b*, miechy ciągnął poddymaiąc ogień, der den Blaſebalg zog. Bóg stworzył kowala, poddymaiącego węgle na ogniu. 1 *Leop. Jez.* 54, 16. – *fig.* poddymać, podpuszczać, nadymać, aufgeblaſen, ſtolz machen. Nauka iego poddyma go. – *transl* poddymać, podnuszczać, anhetzen. Lud burzyć i poddymać. *Gaz. Nar.* 1, 147.

PODDACHOWANIE, – ia, *n.*, mieysce pod dachem, *ob.* poddasze, poddaszek, die Bedachung, ein bedachter Ort. *Subgrundatio*, poddachowanie, podsienie, przedsienie. *Bięcz.* PODDACHOWY, PODDASZNY, – a, – e, pod dachem, dachem nakryty, bedacht, mit einem Dache bedeckt. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. podtjeſchné; *Rs.* подволочный, чердашный.

PODDADŹ, *F.* podda *cz. dk.*, Poddawać *ndk.*, *Bh.* poddati, poddawati, obewdati; *Slo.* poddávám; *Sr.* 1. poddahm; *Vd.* poddati, podat, zhriesdati, zhriesdajati; *Crn.* poddam; *Cro.* poddati, poddajem; *Sla.* pridati (*ob.* przydadź); *Rs.* сдать, сдавать, сдавывать (*ob.* zdadź), поддать, поддавать; kładź pod co, unter etwas legen, darunter hinlegen. Snadźby przyszło pod Etnę poddadź mi ramiona, I włożyć na wysoką Ossę Peliona. *Tward. Wlad.* 1. – §. poddawać co komu, z. pod rękę mu podawać, podsuwać, einem insgeheim etwas zuſtec-

ben, hinſchieben, unterſchieben. Nieznacznie coraz ſumki poddawał komissarzowi *Aras. Pod.* 2, 44. (*Rs.* наподдáмь, наподдавáть polewaniem wrzącą wodą pomnożyć gorącość w łaźni). — §. poddadź pod moc czyię, *Ec.* покарáю, повинýть (cf. powinąć, cf. powinny); ergeben, übergeben. Bóg wszyſtko Chryſtusowi *poddał* pod *nogi* iego, i poſtanowił go *głową* nad wszyſtkiém. *Salin.* 2, 470. Nie mogąc obronić fortecy, poddał ią. *Ld.* Poddanie, die Uebergabe, *Vd.* poddanje, poddaja, predaja, zhriesdaja, zhesdauk; *Rs.* сдáніе, сдача. Poddać ſię, *Rg.* podattise, *Bs.* pridattise (cf. przydać ſię), *Ross.* сдаться, сдаваться (cf. zdadź ſię), *Ec.* покарáюся (cf. pokorzyć ſię), повинуться, повинуваться. Poddadź ſię, uniżyć ſię, ukłonić ſię komu. *Cn. Th.* 873, *Rs.* подданство uleganie, uſtępowanie). Poddadź ſię swey-woli, smutkowi, z oddadź ſię, ſich dem Uebermuthe ergeben. *PODDAŃCZUCH, -a, *m.*, *contemt.*, poddanik, poddaniec, podległy komu, ein Unterthan, Untergebner. Sąd grodzki w ręku poddańczucha, ekonoma. *Przeſtr.* 156. Król ten, swoich trzebieńców poddańnch. *Stas. Num.* 1, 122. PODDANIEC, -ńca, *m.*, PODDANIK, -a, *m.*, który ſię poddał, iako ieniec, der Untergebne, der ſich ergeben hat. Przemysł poddaniki Sasy z Drzenia wolno wypuszcza, *dedititios. Krom.* 279, *Cn. Syn.* 267. — §. poddany, podległy komu, der Unterthan; *Vd.* poddanik, poddan, podloshnik, podvershenik; *Crn.* podloshnèk; *Cro.* podlòsnik; *Slo.* podloxnik; *Eccl.* подручникъ. Otwórz twe serce królu, gdyć ſkargi poddańcy niosą. *Zab.* 13, 323 *Jakub.* Co mi ztąd, że mi liczny poddańców tłum kolana nagnie? *Zab.* 13, 232 *Nar.* PODDANKA, -i, ż., która komu poddana, podległa, *Cro.* podlosnicza, die Unterthaninn. Wiem, iż ieſtem twoia, że do ciebie należę, poddanką twoią ieſtem. *Teatr* 54, 10. PODDAŃSKI, -a, -ie, od poddanych, Unterthanen-, *Ross.* подданнический. Zuchwałość poddańſka. *Nar. Tac.* 2, 414. PODDAŃSTWO, -a, *n.*, PODDANOŚĆ, -ści, ż., *Bh.* poddanoſt, poroba (cf. parobek, cf. *rab, robota); *Slo.* poddanoſt; *Crn.* podloshnoſt; *Vd.* podanoſt, poddanje, podvershenje, podloshnoſt, ponishnoſt, podvershba, podvershenje; *Bs.* podlogh, podloga, podjarmenſtvo; *Cro.* podlosnoszt, podlosenye; *Rs.* подданство, подлáстіе, повиновéніе; poddanie ſię, uznanie podległości komu, posłuszeńſtwo, die Unterthänigkeit, der Gehorſam. Berengaryus poddańſtwo Ottonowi oddawszy, na króleſtwo przywrócony był. *Sk. Dz.* 872. Nieprzyiaciele prosili łaſki, i poddaność uczynili. *Bielſk.* 66, ſie ergaben ſich, unterwarfen ſich. Wybrali Giedymina na księſtwo, i poddaność mu iako własnemu dziedzicowi uczynili. *Stryik.* 342. Oddaycie mu upominki i poddaność waszę. *Sk. Zyw.* 1, 19. Albrecht z poddańſtwem swym Zygmuntowi ſię deklarował, takim sposobem, aby z miſtrza Pruſkiego był od króla uczyniony księciem lennym. *Biel.* 500. Wszyscy królowi, i wiarę, i poddańſtwo przysięgą odnowili. *ib.* 503. Siła miaſt w poddańſtwo wziął. *Warg. Cez.* 227. W rządzie Rzpltéy nic dobrego być bez posłuszeńſtwa i poddaności nie może. *Sk. Kaz.* 61. Świetność oko ludu razi, Ta nayſkuteczniéy ducha poddańſtwa mu wrazi. *Teatr* 15 *d*, 19 *Wyb.*, cf. pokora, posłuszeńſtwo). Za taką ich upornością, Słowom mym niepoddanością, Nie przyymę na wieki ża-

dnego. *Ryb. Ps.* 189. — §. Jeśli poddaność według prawa iest, i ieśli słuszna? *Petr. Pol.* 22, cf. niewola, niewolſtwo, podległość). Poddańſtwo nie iest z prawa przyrodzonego. *Mon.* 76, 842. — §. 2) *collect.* poddańſtwo, z Poddani, die Unterthanen. Słudzy płakali, poddańſtwo wesołemi okrzykami głosiło powrót dziedzica. *Kras. Dol.* 254. Dodali im z poddańſtwa chłopców kilku. *Torz. Szk.* 104. Król nie ieſt przez się królem, ale przez poddańſtwo, To niszcząc, sam się niszczy. *Jabł. Tel.* 175. PODDANY, -a, -e, *Bh.* poddany; *Slo.* poddaní; *Sr.* 1. podahuſki, poddahnſki, poddahn, poddahnk; *Vd.* poddan, podoblaſtujen, podloshen, podvrshen, podviršen, ponishen; *Sla.* podloxan; *Bs.* zusgjagn, rob; *Rs.* подданный, подвлáстный, подначáльный; *Eccl.* начáльствуемый, начинáемый; podległy komu, unterwürfig, unterthänig, ergeben. Nigdy po dobréy woli, aż woyſkiem przymuszeni, poddanemi bydź chcieli. *Warg. Cez.* 227. Azaż nie bogu poddana będzie dusza moia? 4 *Leop. Ps.* 61, 1, podrzucona. 2 *Leop.*). — §. Nie był pyszny, ale iako pokornemu przyſłoi, poddany, spokojny, w mowie łagodny. *Sk. Zyw.* 1, 232, unterthänig, willfährig, powolny, dogodny). — *Subſtant.* Poddany, -ego, *m.*, z poddanik, der Unterthan (*ob.* *Oyczyc). Poddanemu z panem trudno walczyć. *Gwag. Siel.* 163. Kto nigdy nie był poddanym, rzadko bywa dobrym panem. *Cn. Ad.* 390. Poddanemu każdy pan ciężki. *Cn. Ad.* 872, poddany zawsze skwierczy). *Prov. Slo.* gali pan, taki trám, gaci pani, takowi poddani, iaki pan, taki kram. *Slo. Prov.* kdè ſa pánі zwadá, muſá ſa feblári za wlaſi ruwat', kiedy się panowie wadzą, na poddanych włosy trzeszczą.

PODDASZE, -a, *m.*, PODDASZEK, -szku, *m.*, mieysce pod dachem, poddaszne, ſtrych, podſtrzesze, der Ort unter dem Dache, der Boden, der Söller; *Bh.* bůro (góra), půda, poudbj, pátro (cf. piętro), podkrow; *Sr.* 2. jurſa, pſchetſch; *Crn.* svisle; *Vd.* nahise, podſtrehina, podſtrehje, podſtreshnik; *Cro.* podcziglèni; *Rs.* загрóбка, надвúбщя, подволóка (cf. podwalina), чердáкъ, чардакъ, чердачéкъ. Poddasze, t. i. wszyſtkiego budynku góra. *Haur Fk.* 11. — Na ſtrychu na poddaszu była polepa gruba. *Haur Sk.* 94. Dachy Włoſkie nie mogą mieć dobrego poddasza. *Switk. bud.* 111. — §. Poddaszek, przeddaszek, przed dom wychodzący, a od cieczenia na ścianę broniący, *suggrunda. Mącz.*, ein Wetterdach. PODDASZNY, *ob.* Poddachowy.

PODDAWACZ, -a, *m.*, PODDAWCA, -y, *m.*, który co poddaie, *Vd.* zheadajauz, der Uebergeber, Unterwerfer. (*Rs.* подливальщикъ w łaźni, nalewacz wody wrzącey dla pomnożenia gorąca).

PODDENNY, -a, -e, pod dnem się znayduiący, unter dem Boden eines Geſchirres befindlich; *Rs.* поддóнокъ *poddennek, z podſtawek pod dno.

PODDEPTAĆ *cz. dk.*, depcąc podgnieść, untertreten; *Vd.* podteptati, podzepetati, podmesgetati, podmanzati; *Rs.* подмúть, подмúнать, podmiąć.

*PODDIAKON, -a, *m.*, *Vd.* poddiakon; *Ec.* подиáкъ, пдіáкъ. Ordynował go na wszyſtkie ordines klerickie, iak niepoświęconego laika, czyniąc go zaklinaczem, świeconością, poddiakonem. *Fund.* 74, Subdiaconus. — Poddyakon. *Sk. Dz.* 497.

PODDŁUBAĆ *cz. dk.*, dłubaniem poddrożyć, von unten ausheblen, *Rs.* подолбить, подолбливать.

PODDMUCHNĄĆ *cz. idntl.*, Poddmuchać *ndk.*, poddąć, dmuchaniem podniecać, *pr. et fig.*, von unten anblasen; *Cro.* podpuhujem.

PODDOIĆ, *F.* poddoi *cz. dk.*, nadoić trochę, ein wenig melken, ábmelken. – *transl.* Poczekay Panie Instygator, poddoimy my cię tak, iak zy innych doiza. *Teatr* 14, 95. Nasienio przywiezie pieniądze; iak się dorwę iego sekatury, poddoić ią należycie. *Teatr* 22, 63.

PODDOMNY, -a, -e, pod domem będący, unter dem Hause befindlich, podziemny, unterirrdisch; n. p. *Hypogeon*, iakima pod ziemią, piwnica albo śpiżarnia poddomna. *Mącz.*, *Vd.* podhisha, spudnja hisha, = *poddomie.

PODDUPNIK, -ka, *m.*, pieluszek poddupny, eine Windel unter dem Hintern der kleinen Kinder; *Rs.* подгузокъ. PODDUPNY, -a, -e, *ob.* Dupa; podzadkowy.

PODDYAKON, *ob.* Poddiakon.

PODDYMAĆ, PODDĘTY, PODDĘCIE, *ob.* Poddąć.

PODDYMACZ, -a, *m.*, poddymaiący co, der Anblaser, Anfacher. Poduszczyciel, der Anheger. Ow poddymacz, przyiaciel omylny, będzie cię przestrzegał i upominał, aby na swoy młyn wodę obrócił. *Rey Zw.* 91 *b.* PODDYMIĆ, *F.* poddymi *cz. dk.*, Poddymiać *ndk.*, przykopcić *sufflamigo Mącz.*, etwas räuchericht machen. PODDYMKA, -i *ż.*, fachel *sufflatorium. Mącz.*, wachlarz kuchenny, wachel, ein Feuerwedel, Feuerfächer. (*Rs.* подъимки, подымье czas, w którym w izbach chłopskich palą).

PODDZIAŁ, -u, *m.*, PODDZIAŁEK, -łku, *m.*, *dem.*, nowe dzielenie na mnieysze części rzeczy iuż podzielonéy, część znowu podzielona, die Unterabtheilung; *Bh.* padil, padílek; *Vd.* poddiel, spudni pou; *Rs.* отдѣленіе; *Ec.* подраздѣлéніе. Poddziały *subdiuisiones. Geom.* 1, 228. Są w niektórych mowach Cycerona podziały na części, i tychże części poddziałki. *Gol. Wym.* 132. Podziały mowy znowu na poddziałki drobić lubią. *Pir. Wym.* 146. PODDZIELIĆ, *F.* poddzieli czynione *dokonane*, podzielone część i znowu podzielić, unterabtheilen; *Vd.* poddeliti, meddeliti; *Cro.* podrazdelyujem, *Ec.* подраздѣляю, (подраздѣлительно *subdistinguendum*); (*Sr.* 1. poddjilam, poddjiwam *subigo*, *Rs.* подѣлать, подѣлывать pod-robić, konterfakcye robić, pofałszować; *Rs.* подѣть, подѣвать pod spód brać na siebie). Bonifacyusz cztery biskupstwa założył, i na cztery pasterstwa ie poddzielił. *Sk. Dz.* 706.

*PODDZWIERZE, -a, *n.*, mieysce pode drzwiami, lub niższe drzwi, *Vd.* poddurje, spudne dure, der Ort unter der Thüre; die Unterthüre.

PODDŹWIGNĄĆ, *F.* poddźwignie *cz. idntl.*, Poddźwigać *ndk.*, w górę podnosić, podważyć, *Sor.* 1. podźihnu; *Cro.* podigujem, podisem, podigelszem. (*Rs.* пододвинуть, подавлять podsunąć).

PODEBRAĆ, *F.* podbierze *cz. dk.*, Podbierać *ndk.*, *Boh.* podebrati, podbírati; *Cro.* podbiram; *Rs.* подобрать, подбирать; z dołu wybrać, od spodu brać, von unten her nehmen, wegnehmen, abnehmen. Uważać trzeba, iak głęboko chłop lemieszem podbiera, i zaymuie. *Haur Sk.* 12. Podbieranie *Ec.* подбирка. Podebranie gniazda. *Stas. Num.* 2, 45, ein Nest ausnehmen. Na séry niesbyt bardzo podbierać śmietany, aby twarog nie był iałowy *Haur Ek.* 129, abschöpfen. Żeglugi morskie niemało mu sił i zdrowia podebrały. *Pilch. Sen. list* 2, 25. Każdy dzień, każda godzina ciebie przemienia, podbiera. *Pilch. Sen. list* 3, 342. – §. Rzeka podbiera, podlizuie, podmywa, podrywa, abspühlen, unterspühlen, wegspühlen. Dom móy na mocnéy skale zbudowany; rzeki gruntów iego nie podbiorą. *Sk. Zyw.* 1, 81. Cicha woda brzegi podbiera. *Cn. Ad.* 78. Grunt ten zda się bydź mocnym, lecz gdy go podbierze (rzeka), razem w przepaść upada. *Jabł. Tel.* 290. Podbieranie wody *Sr.* 1. wodě nastorkowánie. – §. Podbierać pod siebie, podgarnywać, an sich reißen, unter sich nehmen, in seine Gewalt bringen. Maiętności biskupie pod władzą swoię podbierał, *in potestatem redegit. Krom.* 716. – §. Podbierać miód, podbierać pszczoły, łaźbić, iak bartnicy mówią. *Cresc.* 695, *ib.* 605, die Bienenstöcke beschneiden, den Honig ausschneiden. Podbieranie czyni się po wyięciu dymem pszczół z ula; a spód się odrzyna. *Kluk Zw.* 4, 208. Podbieranie miodu naylepsze w przymrozki. *Kack. Pas.* 34. Nie trzeba przez chciwość w podbieraniu wyzuć pszczół z potrzebnéy na zimę karmi; tyle tylko podbierać można, ile pszczołom zbywa. *Zool.* 125. Podbieranie miodu; *Sr.* 1. łuskano. Do beczek chowa miody podebrane. *Lib. Hor.* 110. Wiią się, niby pszczoły podebrane. *Wad. Dan.* 2, *Klok Turk.* 75, którym miód podebrano. (*Rs.* подборъ zbiór; подбиратель zbieracz; подборный zebrany, n. p. o kartach).

PODEDMIE, *ob.* Poddąć. PODEFALKOWAĆ, *ob.* Defalkować. PODEGNIE, *ob.* Podgiąć, Podginać.

PODEGNAĆ *cz. dk.*, pod co zagnać, bis worunter hin treiben; *Cro.* podegnavam, podegnalszem *subigo*, *adigo*; *Rs.* подогнать, подгонять (подгонъ bydło na przedaż przypędzone; подгонный na przedaż spędzony).

PODEGRZAĆ, *F.* podegrzeie *cz. dk.*, Podgrzewać *niedok.*, *Rs.* подогрѣть, подогрѣвать; nieco podpalić, ein wenig warm machen. – *tr. fig.* Milych sąsiad drużyna wesoła, W szczérey poufałości podegrzeie czoła. *Hor. sat.* 241.

z PODEŁBA na kogo patrzeć, z pod oka, einen von unten ansehen. Ledwie z podełba na mnie spoyrzał. *Xiądz.* 32.

PODELGNĄĆ, *F.* podelgnie, *intr. idntl.*, pod czym przylgnąć, *Rs.* подольнуть, подлипать, sich unterhalb anlehen, ansetzen. Gdy koniowi w zimie śnieg lgnie w podkowę, wlać mu w podkowę roztopionego łoiu, tak mu to podelgnienie nie będzie więcéy przeszkodą. *Haur Sk.* 470.

PODELŻYĆ *cz. dk.*, nieco ulżyć, etwas erleichtern; *Eccl.* подлегчáю.

PODEMDLIĆ, PODEMGLIĆ, *F.* podemdli *cz. dk.*, nieco ademdlić, przymdleyszym uczynić, etwas schwächen. *Subdebilitatus*, podemglony, przyzemglony. *Mącz.*

PODEMKNĄĆ, *F.* podemknie *cz. idntl.*, Podmykać *ndk.*, podsunąć, posuwać, *Rg.* podmaknutti, podmaknivati; *Bs.* podmaknuti; *Cro.* podmeknuti, podmécham; unter etwas hin schieben, unterrücken, heran rücken. Podemkniy stołek pod stół. *Tr.*, podemknął kilka reimentów pod miasto. *ib.* Podemknął się nieprzyiaciel pod mur. *ib.* – §. Skoczy z konia, drzeweczko podemkle wytargnie. *Papr. Gn.* 506,

podrosłe, cienko wyrosło, które w górę wystrzeliło. *X. Kam.*, aufgeschossen, schmächtig.

PODEMNĄ, z *Pode mną*, unter mir. Zdradę podemną zrobiła. *Teatr* 17, 147, *ob.* Pod. PODEMNIE. *N. Pam.* 16, 17, *ob.* Pod.

PODEPNIE, *ob.* Podpiąć.

PODEPRZEĆ, podparł, podparty, *F.* podeprze *czyn dk.*, podpierać *ndk.*, *Bh.* podepriti, podpirati, podkytiti, podkvcovati (cf. podchwycić); *Slo.* podpierám; *Sr.* 1. podpru, podpěram, zrodzietjuyu; *Crn.* podpręti, podprem, podpiram; *Vd.* podpreti, podprit, podpirati, podperl, podprém; *Cro.* podpirati, podpiram; *Rg.* podaprjěti, podprjěti, podporitti; *Bs.* podapriti, podporiti, naslonitti; *Rs.* подпереть, подпирать, поддержать, подпержывать, подкрупить, подкручивать; *Fc.* оиирaю, подбутверждати, подкрѣпять, помощи, сплошать, доволить; od spod wspierać, wesprzeć *pr. et fig.*, unterstützen, stützen. Stare domostwo podpierać trzeba. *Teatr* 6, 62. Naymowali kowale i ślosarze, aby co poczynało upadać, tego z ś podparto. *Leop. a Par.* 24, 13. Podparłszy me łokciem utrofkane ciemię. *Kul. Her.* 81. Atlas wielki nieba z gwiazdami podpiera. *A. Koh. W.* 104. Noga nogę podpiera, ręka rękę myie. *Pot. Arg.* 625. Podparcie, z podpieranie i to co podpiera, podpora, das Unterstützen, die Unterstützung, die Stütze. Sami na obie nodze chromią, a drugim w podparcie się stawią. *Smotr. Lam.* 14. Podaiże podparcie serca i myśli temu nędznemu człowieczeństwu naszemu. *Rey Pst. Sz* 3, posiłek, pokrzepienie). - Podpierać się czym, wspierać się czym, *inniti. Cn. Th.* 744, *Slo.* podpirám se; *Sr.* 1. na netjo ꝺo zlehuyu, piiprociuyu ꝺo; *Crn.* slonęti (cf. słoń); *Vd.* gornaslonitise, gorp slonitise; *Cro.* naszlanyamsze; *Bs.* naslonittise, prislonitise). Stary podpiera się laską. *Prot. Kont. B.* Podparłszy się na łokciu. *Orw. Ow.* 335, *Rs.* подгорюнившися podparłszy się łokciami dumać. - §. Podeprzeć boków, *fulciri cibis. Cn. Th.* 737. Rzekł wilk: obym ia dostał mięsa tego, Podparłbym iako tako boku zgłodniałego. *Papr. Kol. I.* 4 *b.* (*Vd.* se podpirat, z puszyć się).

PODEPTAĆ, *F.* podepce *cz. dk.*, Podeptawać *frequ.*, nogami na co nastąpić, podeptać co ze wzgardy, z szkodą, z nieobaczka, mit Füßen treten; *Sr.* 1. potepcu, potepcem, poteptam; *Crn.* poteptám, pomendrám, (potępam se *vagari*); *Vd.* pozepetati, pomanzati, manzati, dolpozetati, dolpotreti, dolpotirati; *Cro.* poteptávam, pogazújem, potepchujem, (poteptanye, z marnowanie, rozrzutność); *Hg.* eltapodom; *Dl.* potreptati; *Rg.* potepatti; *Bs.* potlaciti (*ob.* potloczyć), poplesati (poplązać), plesati, tlacciti, zgaziti, (potepstise *illido*, *offendo*); *Rs.* помоптать, помаптывать, истоптать, изтаптывать, попрѣть, попрàть, попирать (cf. poprzeć). *Deculco* podeptawam, o ziemię rozcieram. *Mącz.* Końskim kopytem zmarłych podeptali. *Bard. Tr.* 529. Podeptać, z błotem zmieszać, zelżyć. *Cn. Th.* 875, in den Koth treten. Sprawiedliwości niemasz, podeptane sądy. *Groch. W.* 1. Nieprzyiaciele podeptał; nad ięteмi się zmiłował. *Pieśń.* 82. Mieli bohatyry Moskiewskie podeptać, i z błotem zmieszać. *Birk. Zam.* 5. Oyczyzno, iuż dawno byłby bezecny Tatarzyn nogami twoiemi podeptany, *Birk. Podz.* 15. Cieszmy się z czarta zwyciężonego, z piekła podeptanego. *W. Post. M.* 522. Do cnoty iść trzeba, wszystkie pożytki podeptawszy. *Gor. Sen.* 226. PODEPTACZ, - a, *m.*, *Cro.* poteptavecz; *Eccl.* попрàтель; der Niedertreter.

PODERWAĆ, *F.* poderwie; *czynne dokonane*, Podrywać *ndk.*, *Sr.* 1. natwelnu; *Rs.* подорвàть, подрывать, подрасть; od spodu porywać, wyrywać, von unten fortreißen, wegreißen. Powietrzem iestem poderwana, *acta per auras euehor. Zebr. Ow.* 45. Palcami wału podrywaią się w górę ślępory. *Jak. Art.* 3, 321. Dębowi sztukę z boku poderwała zjadła starość; połowa go już odleciała. *Bardz. Tr.* 371. Cicha woda brzegi podrywa. *Opal. sat.* 47, *Zegl. Ad.* 32, podbiera, podmywa, podlizuie, spühlt die Ufer aus; (stille Wasser haben tiefe Gründe).

PODERZNĄĆ, *F.* poderznie *cz. idntl.*, Podrzynać *ndk.*, *Bh.* podrezati, podrezavati; *Slo.* podrezugi; *Bs.* podrizati; *Rg.* podrèzati; *Cro.* podrezati, podrezújem, podrezalcem; *Rs.* подрѣзать, подрѣзывать; od spodu podciąć, przyciąć, von unten beschneiden, nach oben zuschneiden. Zelżywość im uczynili, połbrody im goląc, a szaty ich krotko podrzynaiąc. *Sk. Zyw.* 2, 161. Zakazano księżom z zapuszczoną brodą chodzić, żeby ią podrzynaiąc, dali znak, że o tę zabawę nie dbaią. *Sk. Dz.* 343. Za ciepła podrzynaiąc (podbierаiąc), kiedy miód miękki, ssa się go rozpłynie. *Kęck. Pr.* 33. Nożyczki do poderznięcia języka przyrosłego. *Czerw.* 10, die Zunge zu lösen. Gardło mu iako owcy poderznął. *Sk. Dz.* 691, er schnitt ihm den Hals ab. Porwawszy oryzoryk, gardło sobie nim poderznął. *Mon.* 70, 746. Poderznięcie *Ross.* подрѣзка. Do podrzynania подрѣзный, (подрѣзь naramięcie; wykroiona podesewa; szyna pod sannicami).

PODESCHNĄĆ, *F.* podeschnie *neutr. idntl.*, Podsychać *ndk.*, *Ross.* подсохнуть, подсыхать, подсохлый; ode spodu po woli odeschnąć, von unten allmählig austrocknen. Podsycha, owszem iuż podeschło.

PODEŚCIE, *ob.* Podeyść.

PODESŁAĆ, *F.* podeśle cz. *dk.*, Podsyłać *ndk.*, *Rs.* подослать, подсылать, pod ręką przysyłać, heimlich zuschicken, zustecken. Podesłany *Rs.* подсылъный. Podsyłaiący kogo *Ross.* подсылщикъ. PODESŁANIEC, -ńca, *m.*, taiemnie wysłany, ein heimlich Abgeschickter, ein heimlicher Bothe.

PODEŚLAĆ, *F.* podśle *dk.*, Podścielać *ndk.*, *Bh.* podestlati, podstirati (*ob.* rozpościerać); *Sr.* 1. podścjewu; *Vd.* podstlat. *Cro.* podsztreti, podsztiram, podsztrlszem, podgrinyam (cf. podgarnąć); *Rs.* подослать, подсылать; słać pod kim, posłanie pod kim robić, unterstreuen, unterbetten, unterlegen, unterpolstern. Krówki wydoię i świeżo podścielę. *Teatr* 52, 8. W stayniach pod bydło podściela się słoma. *Kluk Rośl.* 3, 170. Przez zimę bydłu dla ciepłego im na ten czas wyleżenia, podścielaią. *Haur Sk.* 30. Podesłanie, podkładka, Unterlage, Unterstreu, *ob.* posłanie, *Sr.* 1. podśmano; *Cro.* podsztil; *Rs.* подсилка. Jednę opończę obróciłem na podesłanie, drugą na kołdrę. *Pilch. Sen. list* 2, 422, *Boh. djab.* 2, 305. - *transl* podścielać, podrzucać, unterwerfen. Aż wszystkie nieprzyiaciele Pod nogi twe bóg podściele. *Groch. W.* 519, cf. podnóżek). - Wenera często wadzi same bogi; czasem odsadzi własną żonę, a sama abo się nadawa, abo insze podściela. *Tward Pasq.* 44.

PODESSAĆ *czyn. dokon.*, Podsypać *niedokon.*, nieco wy-

ysać, etwas aussaugen, absaugen, *Ross.* подсосать, подсасывать.

PODESZCZWAĆ, *F.* podeszczwa *czyn. dok.*, Podszczuwać *ndok.*, podeszczwać psa, puścić go szczcuiąc na kogo, losbetzen, anhetzen, *Ross.* подправить, подправлять. Podszczwali niektórego szczekacza, aby go swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Baz. Hft.* 7. – §. Pobudzać, podbechtać, przeciwko komu, cf. poduszczyć, aufmuntern, reizen zu etwas Böses. Podeszczwani od niektórych, wpadli w kościoł. *Sk. Dz.* 739. Podeszczwał nań jego powinnego; który go poimał. *ib.* 514. Własne myśli nasze do złego nas podszczuwają. *W. Post. IV.* 2, 57. On to podszczuwa cię na nas. *Bud. Jer.* 43, 3. Czart zawsdy podszczuwa a poduszcza ludzi świata tego. *Rey Fft. E* 5, *Baz. Hft.* 7.

PODESZŁOŚĆ, – ści, ż., wieku podeszłość, podstarzałość, das Betagtheit, Betagtheit; *Bh.* sessłost; *Ec.* многодѣтство; *Gr. πολυημερία.* – §. b) podeszłość rany krwią, podciekłość, das Unterlaufen mit Blut. PODESZŁY, – a, – e, podeszły w leciech, w lata, letny, podstarzały, podżyły, *Bh.* letitý, stařecký; *Slo.* letitl, pojitý, starolesný, starobylý; *Sr.* 1. lětné; *Vd.* perleitni, perleiten, velkolieten; *Crn.* perlejtn; *Rg.* vremenit; *Bs.* vrjemenit; *Ec.* пожилый, многодневный; betagt, bejahrt, nicht mehr jung. Jeśt to człowiek w wieku podeszłym, jak mi się zdaie, to musi już mieć przeszło lat 50. *Teatr* 34 *c*, 5. Niepodeszły człowiek *Rs.* неосмóрлъ. – §. b) podeszły czym, krwią etc. podciekły, angelaufen, unterlaufen mit etwas, mit Blut. Rana otokiem podeszła. *Tr.* Podeszłą łzami, skoro wspomni sobie Swoię kochankę, ociera zrzenicę. *Pot. Syl.* 320, podlaną łzami, mit Thränen benetzte, in Thränen übergehendes Auge.

PODESZWA, – y, ż., *Bh.* podšew, płoska nohy, chodidlo, chodidlo; *Mor* podeffwa; *Slo.* podešwa, spodek nohi; *Sr.* 1. podéch; *Sr.* 2. podaschwel, podaschej; *Crn.* podplat, lopáta; *Vd.* podplat, podplati; *Cro* podplát; *Rg.* podplát, poplát; *Bs.* podplat; *Sla.* ſtupallo. *Rs.* подошва, плёсна; *Ec* плесна, плеснища, подлабѣнїе, членъ тѣла что подъ плюсною, подошва; spód stopy. *Zool.* 58, die Fußsohle, die Sohle. Od podeszwy, aż do wierzchu głowy, nie naydzie się w nas zdrowe mieysce. *Eraz. ięz. Kk* 6. Chociażby mię kto pod podeszwy upiekł, nie powiedziałbym. *Teatr* 16 *c*, 57. pieczenie pod podeszwy, gatunek mąk czyli tortur). Znak uciekania, nogi podeszwę pokazać. *Chmiel.* 1, 68. Podeszwa u obówia, u pończoch, die Sohle an Schuhen, Strümpfen. Wyrznięta z skóry podeszwa *Rs.* подошвъ. Podeszwa w obuwiu wewnętrzna *Vd.* sout; *Rs.* настилка, die Brandsohle. Podeszwa nowo podzylowana *Rs.* полмёнка. Podeszwy podzylować *Vd.* podplatiti). *Szwiec, kiedy się na skóry zadłuży, tedy podeszwami się wypłaca. *Rey Zw.* 167 *b*. **Podeszwica. Urs. Gr.* 134. Podeszwa u kołacza, spód. *Wlod.*, der Boden eines Kuchens, die Unterrinde. Podeszwa w budowaniu, podwalina, die Unterſchwelle. Po zgorzeniu domu, na ciepłym jeszcze pogorzelisku, podeszwy na dom ludzie zakładaią. *Gorn. Sen.* 575. Podeszwę do młyna, którą wiele chłopstwa u iednego końca podnosiło, on u drugiego sam tylko snadnie podnosił. *Papr. Ric.* 3-o. Po drugiey stronie drzwi między podeszwą i ścianami ma być komorka zapierzona. *Torz.* 16. Układać podeszwy dębowe na ziemi. *ib.* 13. PODESZWOWY, PODESZWIANY, – a, – e, *Rs.* подошвенный, do podeszwy należący, Sohlens, Fußſohlens. Nerw podeszwowy idzie po wewnętrzney stronie podeszwy. *Krup.* 3, 228. Podeszwianą puchlinę iak rozganiać. *Spicz.* 125.

PODETKAĆ *czyn. dokon.*, Podtykać *niedokon.*, pod czym przytkać, tkaniną podsadzić, unter etwas hin weben, *Vind.* podtekati, medtekati; *Sor.* 1. podtkayn. Podtykać, podplatać *subtexere. Mącz.*, unterweben. PODETKNĄĆ, *F.* podetknie *Act. idntl.*, Podtykać *ndk.*, *Sr.* 1. podtéknu, podtkám; *Boh.* podstrciti, podstrkowati; *Vd.* podtekniti, podtisnuti; *Cro.* poutkávam; *Rs.* подоткнýть, подтыкать, podsuwać, podkładać, poddawać, unterſtecken, unter etwas hinſtecken, hinſchieben. *Subiectus ignis*, ogień podetkniony, podłożony. *Mącz.* Zapewne przyiechał hołysz, żebyś mu co podetknął. *Teatr* 25, 80. Sprawie swey nie ufaiąc miasto, prócz pieniędzy, obciążony wós wybornym winem podtykało. *Nies.* 1, 38, sekretnie poddawało, obarowało, heimlich zuſtecken, zuſchieben.

PODETNIE, *ob.* Podciąć.

PODETRZEĆ, *F.* podetrze *cz. dk.*, Podcierać *ndk.*, *Rs.* подмереть, подмирать, od spodu obcierać, wycierać, unten abreiben. Piłą pod ierać, podrzynać, unten abſägen, von unten abſägen. Litwa w lesie drzewa podtarłszy, Krzyżaków poraziła. *Biel.* 211. Wołochowie zasadzkę na Polaków uczynili, i drzewa w lesie na to podtarli. *Biel.* 436, każde drzewo *spodcierali. *Biel. Sw.* 218 *b*. Woły aby były na karkach nie podcierane. *Torz.* 24.

PODEWRZEĆ, *F.* podewrze *Intr. dk.*; Podwierać *ndk.*, podgotować się, etwas aufſieden, aufkochen. Podwiera co; niech podewre; *subferuefio. Cn. Th.* 749.

PODEYMOWAĆ *ob.* Podjąć. PODEYMACZ, PODEYMOWNIK, PODEYMICIEL, – a, *m.*, podeymuiący stołem, domem, czeladownik, *Ec.* подя́мель, der Aufnehmer, Empfänger, Beherberger. *Parochus* podeymownik, przystaw, którego urząd iest posły przyymować, gospodą i wszelakiemi potrzebami do kuchni, do piwnicy i do stayni opatrować. *Mącz.* Oycowie cierpieni od dawnych podeymaczami i rękoymiami zwani bywali. *Kucz. Kat.* 2, 525. – *tr. fig.* Bog podeymiciel moy, i ucieczka moia. *Leop.* 2 *Reg.* 22, 3, ochrona moia).

PODEYRZANIE, PODEYRZENIE, PODEŻRZENIE, – ia, *n.*, *Bh.* podezření; *Sr.* 1. mnéńliwano, zle wobmyślenó; *Crn.* sum, sumnya, (cf. zamnienie); *Vd.* sijanje, sum, sumnja, dousheuje, sumnenje; *Cro.* szumlya; *Ross.* подозрѣнїе; *Ec.* подираніе, подрѣнїе, подозрѣніе, подозрѣніе, подозрѣніе, подозрѣніе, омышлéнїе, зломышленіе, зломнѣнїе, нещéдѣнїе; złe o czyiéy poczciwości rozumienie na sam domysł, der Verdacht, der Argwohn. Podeyźrzenie, obawianie się czego albo do kogo z rozumienia niedoskonałego sporządzone. *Lub. Roz.* 299. Żona nietylko uczynku złego, ale i podeyźrzenia ma się chronić. *Petr. Ek.* 18. Podeyrzenia się strzeż o drugich; o sobie drugim nie day przyczyny. *Cn. Ad.* 875. Wielce podeyrzani są ci, co każdego maią w podeyrzaniu. *Zab.* 13, 76. Posła Francuzkiego Turcy wzięli z gołego podeyrzenia, iakoby się przyłożył do ucieczki Konierpolskiego. *Klok. Turk.* 100. PODEYRZANY, PODEŻRZANY, – a, – e, PODEYRZANIE *adv.*, *Bh.* podezřelý, podezřele; *Sr.* 1. złe wobmyślené;

Crn. sumnir; *Vd.* dousbliu, sioun, sumnitliu, sumniu, obdousbliu; *Cro.* szúmnyen; *Rs.* зазóрный (cf. zayrzeć), подозрительный, *Ec.* зломнимый; o kim podeyrzanie maią, abo kogo w podeyrzaniu maią, na kogo podeyrzanie maią lub mieć powinni, verdächtig. Osobom podeźrzanym nie ma bydź wolny do domu przystęp, iako są dworzanie, nierządni pachołcy, żacy, baby, żydówki, które na cnotę białych głów czuwaią. *Petr. Ek.* 18. Listy te bez podpisu bardzo podeyrzane. *Teatr* 5, 76. Ze wszech stron przymierze podeyrzane mamy, A ledwie nie codzień woyny wyglądamy. *Star. Vot. D.* 3 *b.* Fortunę tak skorą, miał za podeyrzaną. *Tward. Wład.* 55. PODEŹRZEC, *F.* podeźrzy, *Med. ndk.*, Podzierać *Kontyn.*, (*Etym. Obsol. źrzeć qu. v.*). 1°) *proprie* z dołu na co patrzeć, przypatrywać się czemu wyższemu *suspicere*, (cf. podglądać, *Ec.* подзарѣти, подзирати °podzierać, podstrzegać, śpiegować); von unten hinauf schauen, oberwärts betrachten, nach oben schauen; (*Rs.* подозрѣть звѣря zoczyć zwierza). Niebem bóg otoczył wszytko swoie dzieło, Które podeźrzeć ze wszech stron miło. *Klon. Fl. A* 3 *b*, — 2) podeyrzeć kogo o czym, z w podeyrzeniu go mieć *Tr.*, einen in Verdacht haben, Argwohn hegen, argwöhnen, *Bh.* podhljdati, domnjwati se; *Sr.* 1. ménkluvu, zlewolmosłu; *Crn.* natovzújem, skumam; *Vd.* sumniti, sumnivati, vokuvati, zijati, doushiti, hudupomenjati, zasumniti, sazijati, savunkuvati, savokuvati; *Cro.* szumlyati, szumlyivati, szumnimsze; *Sla.* sòmljiti; *Bs.* sumgniti; *Ec.* подсмышля́ти, зломнительствую; *Rs.* подозрѣть кого въ чемъ. PODEYRZLIWOŚĆ, -ści, ż., skłonność do miania kogo w podeyrzeniu, die Argwöhnischkeit, der Hang zum Argwöhnen; *Crn.* sumlivost; *Vd.* doushlivost, zijounost; *Rs.* недовѣрчивость. Częściey podeyrzliwością, niżeli rzeczywistością biedzimy się. *Pilch. Sen. list.* 89. PODEYRZLIWY, PODEZRZLIWY, -a, -e, PODEYRZLIWIE *adv.*, *Bh.* podezřiwy; *Sr.* 1. ménkluvité; *Crn.* dimliv, sumliv, sumeshliv; *Vd.* sumniu, zijaoshen, doushezhen; *Bs.* sumgnivaç; *Cro.* szumnyiv; *Rs.* подозрѣвающій, недовѣрчивый, подозри́тельный; *Ec.* подзирательный, подзрителенъ, зломни́тельхъ, зломни́тельный; podeyrzeniem narabiaiący, argwöhnisch. Podeyrzliwy źle wszystko wykłada. *Cn. Ad.* 663. Nieszczęśliwy podeyrzliwy, *ib.* 662. W swiedzonych dudków rzędzie Podeyrzliwy wkrótce będzie. *Teatr* 52 *d*, 8. PODEYRZON, PODEYRZAŁ, PODEŹRZON, -u, *m.*, ziele *Osmunda lunaria*, gatunek długosza. *Kluk. Dyk.* 2, 160, *Rs.* черной папоротникъ, klein Mondkraut. Podeyrzon żółty, Psia cebula, *ob.* Psi.

PODEYSDŹ, podszedł, podeszli, *F.* podeydzie *Intr. dk.*, Podchodzić *ndk.*, Podchadzać *Frequ.*; *Slo.* podgiti, podchádzjm; *Sr.* 1. podon'du, podzandu; *Rs.* подойти, похаживать, iść aż pod co, przybliżać się aż do, podstępować pod co, bis unter etwas hingehen, anrücken, sich annähern. Planety pod słońce, i iedne pod drugie podchodząc, zaćmienie czynią. *Boh. Pr.* 8 *p.* Planety iedne nad drugie są wyższe, gdyż iedne pod drugie podchodząc iedne drugie zasłaniaią, iedne na drugie cień rzucaią. *ib.* 2 *p.* Rzéka ta spada z takim pędem ze skał, iż tam spodkiem podeyść można, nie smaczawszy się. *Boter.* 246. Z woyskiem pod same ogrody i przedmieścia podchodził. *P. Kch. Orl.* 1, 70. Woyska na nich szturmowały I chorągwie Austryyskie pod mur podchadzały. *Groch. W.* 536. Arabowie podeszli aż na przedmieścia Carogrodzkie. *Sk. Dz.* 748. — §. podchodzić pod co, i zakradać się pod co, sich unter etwas hinschleichen. Z strzelbą w ręku, szukaiąc, czy się nie nagodzi Zdobycz, łakomy myśliwiec podchodzi. *Przyb.* — §. podeyść, zdybać, podchwycić, chytrze, taynie, szybko uchwycić, übertumpeln, erwischen, erhaschen. Janczarowie kryiomką podeszli to miasto. *Baz Sk.* 219. Myślą, iakoby cię w czym podeszli, ułowili, podchwycili. *Dambr.* 445, — b) *transl.* podchodzić kogo, oszukiwać kogo, z mańki zażywać, einen hintergehen, übervortheilen, bevortheilen, berücken, betrügen; *Rs.* подкладывать (cf. podsadzić), подплести, подплетать, (cf. podpleść), обманýть, обма́нывать, (cf. obmamić). Wet za wet oddaiem, Gdy tranta sztucznie podchodzimy wzaiem. *Zab.* 16, 69. Bydź zdradzon a °podeydzion, *capi re aliqua. Mącz.* Bogatego gdy podeydą, wiele ma nagrodzicielów szkody; z ubogiego, choć iuż oszukano i °podeszło (*Gerund. Praet.*), ieszcze go fukaią. *Bial. Post.* 296. Rozumieli, że ich w tym °podeszło. *Radz. Genes.* 43, 18. Człowiek obłudny usty podchodzi przyiaciela swego, i *Leop. Prov.* 11, 9. Każdy brat podchodząc podszczepi a podeydzie, a każdy przyiaciel na zdradzie będzie postępował. i *Leop. Jer.* 9, 4. Naywiększey sztuki dokazuie, kto potrafi nieprzyiaciela podeyść. *Papr. W.* 1, 171. Król miał dobrze nagrodzić, Ktoby mógł tego zucha fortelem °pochodzić (podchodzić). *Papr. Gn.* 702 *et* 700. Podeyście, °Podeście, oszukanie, podstęp, podsada, das Hintergehen, Bevortheilen. Nie pracą, lecz podeyściem maiętność pomnożył. *Kras. sat.* 96. Chytrym podeyściem szkodzić się ośmiela. *Min. Auz.* 121. — 2) Rana krwią podchodzi abo podeszła, = podcieka. *Tr.*, mit Blut unterlaufen. — 3) Podchodzić sobie *ob.* Podchodzić.

PODEŻRZANY *ob.* Podeyrzany. °PODEŻGĘ, °PODEŻŻY, *ob.* Podżegnąć, Podżegać.

PODFARBOWAĆ *cz. dk.*, podbarwić, aż pod co pofarbować, nieco pofarbować, bis unter etwas hin färben, ein wenig färben, *Rs.* подкрасить, подкрашивать, подцвѣтить, подцвѣчать, подцвѣчивать.

°PODFORA *ob.* Potwora.

PODFUTROWAĆ, *F.* podfutruie *Act. dk.*, futrowaniem wewnątrz opatrzyć, *Vd.* podkladati; unterfüttern, ausfüttern mit Brettern, Steinen, &c. Przekop wewnątrz kamieniem ciosanym podfutrowany. *Wargi Radz.* 103. Obił a podfutrował ściany kościelne wewnątrz forsty cedrowemi. i *Leop. 3 Reg.* 6, 14. — §. *fig. tr.* Tęcza, gdy się po dżdżu słońcem podfutruie Krzywym swym łukiem wielką część nieba zfarbuie. *Otw. Ow.* 217, podszywa się słońcem, promienie słoneczne w się wbiera).

PODGARDŁO, PODGARLE, -a, *n.*, PODGARDŁEK, -dka, *m.*, (cf. Półgardłek); część przednia szyi pod gardłem, der Vorderhals, die Vordergurgel; *Bh.* podbrdlek, lalok, lalaučck; *Slo.* podbrdli, lalek, lalok; *Crn.* lalok; *Sr.* 2. podgardlo, podgarlo; *Sr.* 1. podbordwo; *Vd.* podvrat, podvratje, (*Vd.* podgerlika, z gruczoł podgardłowy); *Rg.* podvratak); Podgardłek abo przodek, przednia część szyi, *augulum. Kirch. An.* 3. Niektore wody czynią wielkie podgardła. *Urzęd.* 429, cf. wole). Otyłe podgardki i rozturzone brzuchy ich, znać dawaią, iakiey miernośći naśladuią. *Zrn. Pst.* 101 *b.* Wziął na się postać byka,

Kląb się nad szyię wydał z łopatek; schowałe Pogarle się zwiesiło. *Otw. Ow.* 99, podgardlek wołowy, skóra obwieszona pod gardłem, *Cro.* ſam, ſlamovina, podvratek; *Vd.* volovju podgerlishe; *Rs.* подбородокъ; die Wamme, die Wampe. Podgardle wieprzowe, skopowe, cielęce. *Wiel. Kuch.* 221. Podgardlek, podozorze, Kehlbraten. *Ern.* 546. Podgardlek u kura, nadpierszek. *Cn. Th.*; der Hahnenbart. - b) podgardle, rzemień podgardlowy u munsztuka k[illegible]go. *Tr.*, der Kehlriemen am Pferdezaum. PODGARDŁOWY, PODGARLANY, - a, - e, od podgardla, *Cro.* podgutni, Vorderhals-, Vordergurgel-, Wammen-. Podgarlane kiszki, *X. Kam.*, z podgardla wieprzowego. PODGARLICA, - y, *ż.*, wole gołębie, der Kropf einer Taube. Przemienia się w gołębicę, Gdzie piersi były, tam się gładko ciągnie podgarlica. *Zab.* 15, 194.

PODGARNĄĆ, *F.* podgarnie *Act. idntl.*, PODGARNYWAĆ, *Freq.*, podsuwać, podkładać pod co, unter etwas hinſchartren, hinſchieben, hinraffen. Podgarnąć ogień, *Vd.* oginj pogrievati, sgrievati). Pompeiusz wszystkie morza pod moc swoię podgarnął. *Mon.* 70, 554, podbił. (*Cro.* podgrnjam, podsztiram, s podścielam).

PODGĘŚCIĆ *cz. dk.*, nieco pogęścić, ein wenig verdicken; *Rs.* подгустить, подгущать.

PODGIĄĆ, podgiął, podgięty, *F.* podegnie *Act. idntl.*, Podginać *ndk.*, *Crn.* podganiti, podgânem; *Ross.* подогнуть, подгибать, *Ec.* подгинаю; od spodu odginać, von unten hinauf biegen. Podginać szatę, s podkasać, aufſchürzen. Kwiatki szczypiąc Kupidek kładnie w fartuszek podgięty. *Nar. Dz.* 2, 180, *Zab.* 4 142.

PODGLĄDAĆ, *F.* podgląda *Act. dk.*, *Vd.* lukati, skrivnu gledati, kukati, pogleduvati, shpegati; *Cro.* napazujem; *Rs.* подглядѣть, подглядывать, приглядѣть, приглядывать, *Ec.* подърѣти. подзирати. (cf. podeyrzeć), соглядати, смотрѣти; pilno oko mieć na kogo, na oku kogo mieć a to taiemnie, nieznacznie, podstrzegać, podchwytywać, śpiegować, heimlich ein Auge worauf haben, heimlich beobachten. Margrabia mię podglądał. *Teatr* 41 c, 356. Daremnie się mężu biedzisz, Nigdy żony nie wyśledzisz, Czatuy, dybay, strzeż, podgląday, Ślubów, przysiąg, po niéy żąday. *Mon.* 74, 126. Podglądanie, *Rs.* приглядка, подзоръ, подсмотръ; *Ec.* соглядѣніе. Podglądający, *Rs.* подзорный, *Ec.* подсмотрительный i. p. кор бъ, *ob.* obserwacyyny. PODGLĄDACZ, - a, *m.*, podstrzegacz, podchwytacz, śpieg, der heimliche Beobachter; *Cro.* napazitel, *Rs* подглядчикъ, подсматривальщикъ, подсмотрщикъ, *f.* подглядчица, подсматривалница, *Ec.* соглядатай, соглядатель, соглядникъ, сходникъ, подзорщикъ, шпіонъ, подзирати, подсматрівательница. Rozmawiać z nią niemożna, dla tysiącznych podglądaczów i Szpiegów, *Mon.* 69, 286.

PODGŁASKAĆ *cz. dk.*, Podgłaskiwać *konstyn. et frequ.*, głaszcząc podnieść, podgarnąć, unter etwas hinſtreicheln, nieco podgłaskać, ein wenig ſtreicheln. Tył głowy podgłaskiwać, *Trz. Ch. Giij.*

PODGŁODAĆ *cz. dk.*, podgryźć, nieco podgłodać, ein wenig annagen, von unten benagen, *Rs.* подглодать, подгладывать.

PODGŁOWNY, - a, - e, pod głową będący, unter dem Kopfe liegend. Tak myśli, a cichy sen z podgłównego

wału Zkradłszy się, myśl i oczy mrużу mu pomału. *Pot. Arg.* 606, cf. wezgłowie; (cf. *Bh.* podhlawnice poduszka, *Ec.* подъглавникъ, подушка, подглавіе; *Rs.* подголовокъ, изголовокъ, приголовокъ skrzynka podgłówna, z pochyłym wiekiem; - b) podgłówny, po głównym idący, nieprzedni, średni, mittelmäßig, Mittel-. Wina są rożne, ścłowe, średnie, główne, podgłowne. *Haur. Sk.* 510. (*Rs.* приголовокъ, подголовокъ pierwszy ciek wódki, wyſkok).

PODGNIĆ *med. dk.*, aż pod jaką część pognić, nadgnić, bis unter etwas hin anfaulen, ein wenig verfaulen, *Rs.* подгнить, подгнивать.

PODGNIEŚĆ *cz. dk.*, gniotąc podciąnąć, bis unter etwas hin kneten, ein wenig eindrücken, *Sr.* z. podcišćeju, *Vd.* podtisniti, podriniti, podshokati, spudpotleshi.

PODGNIEWAĆ sobie *Intr. dk.*; trochę się rozgniewać, etwas böſe werden. Podgniewawszy sobie, rzecze z trzaskiem, wyleciéł to. *Wys. Kat.* 159.

PODGOLENIOWA żyła, *vena poplitea. Krup.* 3, 80, pod golenią będąca, unter dem Schienbein befindlich.

PODGOLIĆ, *F.* podgoli *Ac. dk.*, od spodu nieco ogolić, *Rg.* podbriâti, podbriciti, podbricivati; *Cro.* podbrijati, podbrivam; *Ross.* подбрить, подбривать, *Ec.* подголю; von unten etwas hinauf raſiren. Z brodą i z głową skronie podgolone. *Susz. Pieś* 3, *F* 4 *b.*, *pr. et transl.* podſkubać, einen rupfen, zauſen, Jeśli ty się opuściss na wszetęczną wolą, Uyrzysz, że cię ci miſtrze by błazna podgolą. *Rey. Wiz.* 175. Ty rozum opuściwszy udasz się w swowolą, Ale wierz mi, w tey łaźni prędko tam podgolą. *Rey Wiz.* 29. Nietylko podgolić, ale i spalić człowieka nieprzekonanego prawem, daią. *Bud. Ap.* 110. Podgolili, co było pierwéy bardzo długo, dziś nazbyt krótko. *Falib. R.* 3, poderznęli.

PODGÓRCZYK, - a, *m.*, podgórzanin, na podgórzu mieszkaiący, der am Gebirge wohnt. *Cn. Th.* PODGÓRNY, - a, - e, *Rs.* подгорный, pod górą leżący, mieszkaiący. am Fuße des Berges wohnhaft, oder belegen. PODGÓRZANIN, - a, *m.*, na podgórzu mieszkaiący, podgórczyk, der unter dem Gebirge wohnt; *Bh.* podhorák, podhorelec, *Cro.* podgórecz); Podgorzanin niezgrabny maiący dobre serce, szacowniejszy iest od podłego dworaka. *Zab.* 16, 22. - b) goral, podgorzanin, z Podgórza Krakowskiego, ein Südreuſſe, *ob.* Podgórze 2) - PODGÓRZANKA, - i, *ż.*, kobieta z podgórza, eine aus dem Untergebirge, z. B. bey Krakau ꝛc. Podgórzanka przy swoiéy prostocie, nie znaiąca obłudy, szacowniejsza iest od obłudnéy dworzanki. *Zab.* 16, 22. PODGÓRZE, - a, *n.*, *Slo.* podhori *submontana regio*; *Sr.* z. horšti nazhčhv; *Bs.* podgorje; *Cro.* podgórje; (*Ec.* подгорїе dolina, *Rs.* подоль, подолїе pochyłość góry, *ob.* padol, *ob.* Podole); *Rs.* подгорїе, kray bliski gór podgórzem nazywamy. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 108, das Untergebirge, der Fuß, Abhang eines Gebirges, die Landſchaft am Gebirge, dolina pod przyſtępem góry leżąca. *Mącz.* Podgórze lub przedgórze, iest rzędem górzystości nayniższym, która począwszy od równin, następnie wznosić się nie przestaie. *Mier. Mſkr.* (*ob.* Przedgórze). - 2) *Nom. propr.*, część województwa Krakowskiego i ziemi Przemyskiey, pod górami Karpackiemi. *Dyk. G.* 2, 293, die Landſchaft am Abhange des Carpatiſchen Gebirges; an der Ungeriſchen Gränze in Gallizien; *Ruſsiam australem et submontanum tractum vocat Cromer.* - b) mia-

ſko naprzeciwko Krakowa, z drugiéy ſtrony Wisły, die Stadt Podgorze. – bb) Podgórze, miaſto w Inowrocławſkim, niedaleko Dybowa. *Dyk. G.* 2, 293; naprzeciwko Torunia.

PODGORZEC, *F.* podgore *Neutr. dk.*; Podgorywać *Frequ.*, *Rs.* подгорѣть, подгорать, od spodu się palić, von unten auf brennen. Lasy i chroſty dla gorąccści z korzenia podgorywały; *radicitus ardebant. Krom.* 709.

PODGRABIĆ *cz. dk.*, grabiami podgarnąć *pr. et fig.*, unterrechen, mit dem Rechen unterſcharren, *Rs.* подгрести, подгребать.

PODGRODZIE, -ia, *n.*, *Rs.* подградїе, kraina pod grodem, to ieſt miaſtem, przedmieście, die Gegend bey einer Stadt. Zbieglo się tam wszyſtko podgrodzie. *Zimor. Siel.* 259, wszyscy, co pod miaſtem mieszkali, *podgrodzanie, przedmieszczanie, Vorſtädter. PODGRODZIĆ *cz. dk.*, aż pod co zagrodzić, bis unter etwas hin einzäunen, *Vd.* podgraditi, medgraditi; *Cro.* podgragyújem.

*PODGRUCHOTAĆ, *Ec.* подгрохотать *sub ſtrepo.*

PODGRUDZIĆ, *F.* podgrudzi *Act. dk.*, podgrudzać *ndk.*, na grudzie nogi podbić, auf den Eroſchollen wund gehen, wund laufen. Gdy się psy na grudach lub oſtrym śniegu podgrudzą, omyią się im łopy wodą, w którey się tytuń gotował. *Kluk. Zw.* 1, 396.

PODGRYŹĆ, *F.* podgryzie *Act. Dk.*, podgryzać *ndk.*, Podgryzuie *Cont.*, od spodu ogryźć, unten her benagen, bebeißen; *Cro.* podgrizújem; *Ec.* подгрызаю; *Rs.* подгрызать, подгрызывать. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rossadę. *Haur. Ik.* 41.

PODGRZEŚĆ *cz. dk.*, Podgrzebać *ndk.*, *Sr.* 1. podhrébu podkopać, unterſcharren, untergraben.

PODGRZONĄĆ, *F.* podgrzonie *Act. idntl.*, podgarnąć, (cf. odgrzonąć), unten hinſcharren. Żeby były trzewa lepiey upieczone, samem wągli podgrzonął. *Bard. Tr.* 312.

PODGRZYBIAŁY, -a, -e, podſtarzały, ſtarością podchyłony, prawie zgrzybiały, vom Alter etwas gebückt. Król Czeſki Jan, podgrzybiały, i iednego oka iuż pozbawiony. *Krom.* 350.

*PODHARACZYĆ *cz. dk.*, podbiwszy haracz nałożyć, podjarzmić, zinsbar machen; *Bs.* podharacen *tributarius.*

PODHETMANI, -iego, *m.*, hetmanowy namieſtnik, der Unterfeldherr. Pódhetmani polny, albo iego namieſtnik. *Mącz.* Był więcy trzydziestu lat iuż rotmiſtrzem, iuż połkownikiem, iuż podhetmanim, iuż też hetmanem. *Pilch. Sall.* 115; *Papr. Rys.* 296. Podhetmani Dońſkich Kozaków, *Rs.* есаулъ.

PODHOŁDOWAĆ, *F.* podholduie *Act. dk.*, podbić pod władzą swoię, podjarzmić, unterjochen, ſich unterwürfig machen. Antychryſt te tyrany pożrze, a i oſtatek świata łacnie podholduie. *Bial. Poſt.* 22.

PODHOROSZCZYZNA, -y, *ż.*, podatek, który na Wołyniu, Podolu, Ukrainie, opłacał włościanin, kiedy nie odbywał drogi, którą był rocznie obowiązanym odbywać. *Czr. Mſk.* Podróże, które chłopi dla pana czynić muszą w woiewództwach Ruſkich, podhoroszczyzny zowią. *Oſtr. P. C.* 1, 52; (za talar bity chłop o kilkadziesiąt mil iechać musi), Frohnreiſen, die die Unterthanen für ihren Herrn thun müſſen.

PODJĄĆ, podjął, podjęli, *F.* podeymie *Act. dk.*, *Podeymać *Contin. ndk.*, Podeymować *Cont.*; *Vd.* gorjemlati, gorjemati; *Sr.* 1. podymam; *Cro.* podjemlyem, podjeszem; *Ec.* подымати, подъемлю, поднимаю; *Rs.* приподнимать, приподымать, приподымать, подымать, podnieść, aufheben. Podparłszy się na łokciu, i podjąwszy głowę, zaczęła swą mowę. *Otw. Ow.* 315. *Bs.* podnimitise *niti in cubitum*). Na kogo wynosiłeś głos, i podeymałeś ku górze oczy twoie? *Bud. Jes.* 37, 23. Podjął mię duch, a uwiódł mię do bramy. *Bud. Ezech.* 11, 1. W momencie chwytne kotwice podjęto. *Przyb. Luz.* 54, die Anker lichten. Do podjęcia czyli podniesienia, *Ec.* подъёмный; *Rs.* подъемный, *podjemny). – §. Podeymuię boki, podjąwszy boki chodzę, szumno ſiąpam *Cn. Th.*, *Ross.* подбочениться, подбоченивaться; die Hände in die Seite ſetzen. Junak, górno o sobie trzymaiący, gdy ſtanie między doſtoynieyszemi, tedy acz boki podeymuie, przecięż w drobnieyszym być się widzi pierzu. *Pilch. Sen. liſt.* 326. *Recipr.* Pod boki się podeymować. *Eraz. Ob. B.* – §. podjąć upadaiącego, podkładać mu rękę, podeprzeć, wesprzeć go, unterſtützen. Będzie tobie Jezus w zachwianiu podporą, w poślizgnieniu się podjęciem. *Sk. Zyw.* 1, 3, wsparciem). – b) podeymować pracą, etc., brać na się pracą, übernehmen, auf ſich nehmen; *Sr.* 2. podymaci, podymam so netjoho; *Bh.* podnikati, podnikati; *Vd.* na se vseti; (*Bs.* podnitise *agere, se gerere*). Jaka rzecz podła, dla którey wy taki kłopot i taki trud podeymiecie. *P. Kch. J.* 357. Panie, nie podeymuy pracy, bom ci nie ieſt godzien, abyś wszedł do domu mego. *Sekl. Luk.* 7; nie zadaway sobie pracy, łatygi, nie łatyguy się). Chryſtus dobrowolnie śmierć podjął. *Karnk. Kat.* 38. Podeymuię karanie, karzą mię, karę cierpię, Strafe leiden. Podeymować szkodę, szkodować, Schaden leiden. Od nieprzyiaciół szkodę woyſka swego podjął. *Sk. Dz.* 735, *Bzow. Ros.* 36. Od nich wiele podeymował. *Kanc. Gd.* 284, wiele cierpiał; *Rs.* подъяти, подъемлю znosić, cierpieć). Szczére iego pragnienie podjęcia nawet męczeństwa, ieśliby się bogu tak podobało. *Sk. Zyw.* 2, 43. – *Recipr.* Podeymować się czego, z brać na się, über ſich nehmen, auf ſich nehmen, ſich einer Sache unterziehen. Trzeba pilnie zważyć, czego *się podeymuiemy*, i siły nasze z temi rzeczami, które *biérzemy na się*, znieść i pomiarkować. *Pilch. Sen. Gn.* 292, *quid valeant humeri*). Nie podeymuy się brzemienia cięższego nad twą moc. *Radz. Syr.* 13, 2. Nie podeymuy się, czego nie umiesz. *Cn. Ad.* 636., (cf. nie podeymuy się szaszku legawego pola). Czego się kto podjął, to czyń. *ib.* Podeymowanie się czego, *Vd.* navsetje, nasevsetje, podjemanje, podſtoplenje). Podeymuiąca się śmiałość, *Rs.* предпріимчивость, Unternehmungsgeiſt, *adj.* предпріимчивый. – b) Podeymować kogo, ſtrawować, żywić kogo, cf. częſtować u siebie, bydź mu rad u siebie, einen unterhalten, aushalten, Unterhalt geben, bewirthen; *Vd.* goſtiti, goſtuvati, ogoſtuvati, pogoſtuvati (*ob.* gościć); *Rs.* уподчивать, отпочивать, поподчивать, подчиваю, подчую. Ja ciebie podeymować u siebie będę wszyſtkiemi potrzebami. 1 *Esop. Jud.* 10. Przyiąwszy nas, przez trzy dni łaskawie podeymował. *ib. Act.* 28, 7. Wsadźcie go do ciemnicy, a podeymuycie go chlebem z smutku, a wodą ucisku. 1 *Esop.* 3 *Reg.* 22, 27. Porta kosztem swym podeymuie wszyſtkich zagranicznych miniſtrów, ktoro tylko na gruncie iey

ſtaną. *Gaz. Nar.* 1, 192. Dawniey posłowie Turecey przez wszyſtek czas swoiego bawienia przy dworze Polſkim, kosztem Rzpltey podeymowani byli. *Skrzet. P. P.* 2, 291. Wielka to wielmożność iest, wiele ubogiey szlachty podeymować stołem swoim, a nie na raz, ale zawsdy. *Petr. Rt.* 211. Często go Menelaus w domu podeymował, Kiedy przyſzedł z Krety do nas pozieglował. *J. Kch. Dz.* 52, *Odn. Pr.* 132, er bewirthete ihn oft in ſeinem Hauſe. Podymowanie, *Ec.* угрѣжденіе, угрѣзеніе, das Bewirthen, die Bewirthung. Podeymuiący, *Ec.* угрѣждатель, угрѣзитель, der Bewirther. – *transl.* Aby nie tak wygnane ucieſkało Władysława, puścił mu Konrad maiętności niemałe, zkądby żonę, dzieci i siebie podeymować mógł, *sustinere*, *Krom.* 174, utrzymywać, żywić. *fig.* Hymenes i miłość szczodremi z pochami ognie podeymują, *largis satiantur odoribus ignes. Zebr. Ow.* 102.

PODJACHAĆ *ob.* Podjechać. PODJADAĆ *ob.* Podjeśdź.

PODJADEK, – dka, *m.*, robak korzenie podgryzuiący, ein Wurm, der Wurzelnager. *Tr.*

PODJARZEMNY, – a, – e, PODJARZMI, – ia, – ie, PODJARZMOWY, *Sr.* 1. podjążné; *Vd.* jarmeni, podjarmou, *Subſt.* jarmevez, podjarmeu vol; *Cro.* podjarmen, podjarmni, podhamni; *Rs.* подъяремный, яремный, ярмоносный, *Subſt.* подъяремникъ, *dem.* подъяремникъ; pod iarzmem ciągnący, im Joche gehend, Joch-, Iſtbar. Siedzi na oślicy i na oślęciu, synu podjarzemney. *Sk. Kaz.* 148. Mułów dwieście i podjarzemnych (wołów) pięć tysięcy. *W.* 3 *Ezdr.* 5, 43. PODJARZMIĆ, *ob.* Ojarzmić, unterjochen; *Slo.* podmanugi; *Sr.* 1. podjáhnu; *Crn.* jarmam; *Vd.* jarmati, podjarmati; *Rg.* podjármiti; *Bs.* podjarmiti, (podjarmenſtvo *armis domatio*); *Cro.* podjarmújem, naklenújem, nakleplyem; *Rs.* подклонять, подклонить, подвергнуть, подвергать, порабощать, порабощать; *Ec.* повинуть. PODJARZMICIEL, – a, *m.*; *Rs.* порабощитель, der Unterjocher.

PODJAWOR, *ob.* Podklon.

PODJAZD, – u, *m.*, podsłuch nieprzyiacielski, żołnierze na prześpiegowanie wysłani, Streifpartheyen. (*Rs.* подъѣздъ podjechanie, przybliżenie). Nieprzyiacielskie podjazdy nazad odpędzać. *Leſk.* 238. Udał się tak daleko naprzod, iak tylko dla nieprzyiacielskich podjazdów można było. *ib.* PODJAZDOWY, – a, – e, od podjazdów. Streifs-, zur Streifpartheye gehörig. Letki żołnierz służy do tych wszystkich czynności, które pospolicie podjazdowemi nazywaią. *Jak. Art.* 2, 463. – *fig.* n. p. Takowe dzieło wyciągnąłby nie *podjazdowéy*, lecz przysiedziałéy pracy. *Czr. Biſtli* 169, *Coll.* à cheval; cf. byle zbyć, od ręki, dorywczo, oben hin. PODJECHAĆ, *F.* podjedzie, podjadę *Intr. dk.*, Podjeżdżać *Cont. et Frequ.*; *Ross.* подъѣзжать, подъѣхать, przyiechać aż pod co, bis unter etwas hin fahren, reiten. Pod Kamieniec, aby go oglądał, podjeżdżał. *Birk. Kaz. Ob. F* 2 *b.* O północy podjeżdża kareta pod iéy okno. *Teatr* 27, 3. Z ludźmi swemi pod nieprzyiaciela podjechał dla języka. *Biel.* 656. •Podjachaliśmy podjechaliśmy) nawą, podpłynęliśmy. *Cn. Th.* – §. Podjechać budując, podbudować, podmurować, bis unter etwas hin bauen, mauern, mit der Mauer bis darunter hin fahren. Podjachanie, podbudowanie, podbudynek. *Cn. Th.* 734.

PODJĘCIE, *ob.* Podjąć.

PODJESDZ, Podjeść, podjadł, podje, podjedzą *Act. dk.*, Podjadać *ndk.*; *Cro.* podjeszti, podjédam; *Rs.* подъѣсть, подъѣдаю, podgryzać, von unten abfreſſen. Ani myszy, ani kretowie szkodzić swym podjadaniem nie mogą, gdy ziała piołunową wodką pokrapiasz. *Syr.* 347. – b) podjeść. głodu z naywiększa zbywać, prawie się naieść, *cf.* podkarmić, den gröſten Hunger ſtillen, ſich ziemlich ſatt eſſen. Kozy, gdy podjedzą, napoisz ie w źrzódle. *Nag. Wirg.* 521. Ja i swoięcy podjem. *Teatr* 53 *b* 65. Chłop odbywa dzień za pieniądze nadto tanie, gdyż za nie i podjeść dobrze nie może. *Mon.* 69, 196.

PODJĘTY, *ob.* Podjąć.

PODJEZDEK, – dka, *m.*, podły mały konik, ein Klepper, ein ſchlechtes Pferd, *Sr.* 1. tupotali, małwe śpieſzne kone (cf. Zmudzinek, cf. hetka); (*Rg.* jedek *equus edoctus*). Podjezdka, na którym sługa panu swemu służy, i na nim ieździ, dwudziestą szelągów płacą. *Szczerb. Sax.* 453. Podjezdka pod sobą miał ladaiakiego. *P. Kch. Orl.* 1, 196. Podjezdka nie uczyni dzielnym koniem bogate siodło. *Pilch. Sen. liſt.* 356. Niechże iuż pielgrzym na podjezdka siada, Jdąży truchtem do wieczyſtey chwały. *Zab.* 14, 249 *Szym.* Pędzi, aż się od biegu podjezdkowie pocą. *Klon. Wor.* 21. Nie ma gdzie rozsiodłać podjezdka. *ib.* 56. PODJEŻDZAĆ, *ob.* Podjechać.

PODJĘZYCZNY, PODJĘZYKOWY, – a, – e, *Rs.* подъязычный, pod ięzykiem będący, unter der Zunge befindlich. Gruczołki podjęzyczne, *sublinguales. Kirch. An.* 49, podjęzykowe. *Krup.* 1, 25 *et* 2, 343. •Podjęzycze, *Ecc.* подъязычіе, *Gr.* ὑπογλωττιον.

•PODJMIENNIK, *Rs.* подъимянщикъ, posiadaiący co pod cudzém imieniem.

•PODKA, •PODKAĆ *ob.* Potkać, Potyczka.

PODKACIE, – ia, *m.*, pod katem służący, pomocnik kata, der Unterhenker. *Quaeſtionarius* forytarz złoczyńców, oprawca, podkacie. *dłącz.*

PODKADZIĆ, *F.* podkadzi *Act. dk.*, podkadzać *ndk.*, podkadzywać *czſt.*, ode spodu pokadzić; *Slo.* podkadzim; *Cro.* podkagyújem; von unten beräuchern. Słomą i siarką trupów podkadzanie. *Wad. Dan.* 224. U ſtarych medyków podkadzywania albo kurzenia bardzo do chorob rozmaitych ważne bywały. *Ocz. Prz.* 15. – §. Podkadzić komu, co pochlebnego powiedzieć. *Wol.*, ein wenig Weyrauch ſtreuen. PODKADZICIEL, – a, *m.*, który podkadza, *Cro.* podkaditel, der unter etwas hinräuchert, der Beräucherer.

PODKANCLERZY, – ego, *et* – a, *m.*, *Cro.* podpiszecz, der Unterkanzler, Vicekanzler, Miniſter. Miniſter królestwa Polskiego; zastępuiący mieysce kanclerzów wielkich. *Kras. Zb.* 2, 375. PODKANCLERZYNA, – y, *ż.*, żona podkanclerzego, die Unterkanzlerinn. PODKANCLERSTWO, – a, *n.*, godność lub urząd podkanclerzego, pieczęć mnieysza, die Unterkanzlerwürde. – b) *collect.* państwo podkanclerstwo, podkanclerzy z żoną, der Unterkanzler mit ſeiner Gemahlinn. PODKANCLERZANKA, – i, *ż.*, córka podkanclerstwa, die Unterkanzlerstochter. PODKANCLERZYC, – a, *m.*, syn ich, der Unterkanzlerſohn. PODKANCLERSKI, – a, – ie, do podkanclerzego należący, Unterkanzlers.

PODKANONIER, – a, *m.*, w artyleryi podoficyer, der Unterkanonier. W iednéy kompanii artylerzystów dziewięć bombardyerów, 100 pierwszych kanonierów, 50 podkanonierów, ma się znaydować. *Pam.* 84, 706.

PODKARM, – u, *m.*, podkarmienie, podpasanie, dawanie

tyle, by sobie podjeśdź, mäßiges Füttern, wenn man nur etwas zum Vorbeißen giebt. Podkarm, pokarm, popas w drodze, das Futter, das Füttern auf der Reiſe. Podkarm, mieysce popasu, ſtanienie, das Futter, der Ort, wo man auf der Reiſe füttert. *Cn. Th.* PODKARMIĆ, *F.* podkarmi *Act. dk.*, Podkarmiać *ndk.*, dadź podjeśdź, od biedy nakarmić, ein wenig füttern, zu eſſen geben, eſſen laſſen. Kokosze młode podkarmić, *Haur Ek.* 72, karmiąc podchować; auffüttern, füttern, bis etwas aufwächſt. *ob.* Popasać, podpasać. *Cn. Th.*

PODKASAĆ, *F.* podkasze *Act. dk.*, Podkasuie *Pr.*, Podkasywać *Freq.*, Podkasany *et* Podkasały *Part. Perf.*, *Boh.* podkaſaný; podpasać, podgiuać na sobie szaty, podgarnąć, podwiązać, aufſchürzen, untergürten; *Sr.* 1. podkašuvu; *Vd.* gornapasati, gorsagerniti, podpasati; *Crn.* podvihan; *Rg.* izadjèvati, zadjeevam, prirûciti; *Cro.* prigernújem, prigernuliszem, zgernújem; *Rs.* поддёрнуть, поддергивать. Spieszą pilnie, szat swych aż ku piersiom podkasawszy, *Otw. Ow.* 217. Podkasało podołki u sukień. *Sk. Żyw.* 2, 30. Gdy się podkasuie, książki, które miał w zanadrzu, wpadły w wodę. *Birk. Dom.* 11. Szlachcic w kontuszu podkasałym. *Nag. Dem.* 35. Błotu łaie, kiedy się upluska; a co błoto krzywo? a czemuś się nie podkasał? *Rey Zw.* 78 *b.* — §. Kur maiąc podkasałe biodra swoie. *Leop. Prov.* 30, 30, wysokie a cienkie, hoch und dünn. Jeleń podkasały. *Hor.* 1, 85. Chart z brzuchem podkasałym. *Otw. Ow.* 111, cienkim. PODKASANIEC, – nca, *m.*, wskasany, krotki, kęska *curtus*, *succinctus*. *Mącz.*, ein Aufgeſchürzter. PODKASKA, – i, *ż.*, *Sr.* 1. podkaſk; taśma, binda lub pas, do podkasywania służąca, ein Gürtel, eine Leibbinde zum Aufſchürzen, Aufbinden des Kleides. *Tr.*

PODKĄSAĆ *cz. dk.*, Podkęsywać *kontyn. et frequ.*, *ob.* podgryźć, *Rs.* подкусить, подкусывать.

PODKŁAD, – u, *m.*, PODKŁADKA, – i, *ż.*, *Rs.* подкладка podszewka, подкладъ iayko podłożone), *Boh* podkladek; *Sr.* 1. podkwab, podłoże, co się pod drugą rzecz podkłada, das Untergelegte, die Unterlage, die Grundlage; *Vd.* podloshba, podloshik, (*Vd.* podlog, s kętnary, legary; *Vd.* podloga, podklada, s poiszewka; *Cro.* zkladnyi, s legary; *Rs.* подкладина kętnary); *Rs.* подкладка, подкладочка. To ciało, na którym się dźwignia wspiera, nazywamy podkładką. *Hub. Mech.* 86. Dobre maxymy ſtaną się edukacyi podkładem, i czyſtey wiary podporą. *Mik. Turk.* 414. Wyobrażenie nasze o rzeczy iakiey niczym nie ieſt, iak zbiór wyobrażeń poiedynczych, ile zjednoczonych w iednym podkładzie. *Cyank. Log.* 54. — *Math.* Podkład *basis*. *Wyrw. G.* 263. Podkład pod siodło, woyłok, ein Filz, den man unter den Sattel legt. Podkład pod dno naczynia, *Ross.* поддóнокъ. — §. Podkładki, jaia, białe raki. *X. Kam.*, Cyer. PODKŁADAĆ *ob.* Podłożyć. PODKŁADACZ, – a, *m.*, ktory co podkłada, podłożyciel, *Ec.* подкладчикъ. *PODKŁADEK, – dka, *m.*, n. p. Oszwabił ich ręku fortelnym podkładkiem, *supposita manu*. *Zebr. Ow.* 103, podsunięciem, machlaniną, Unterſchlagen, Unterſchleif. PODKŁADALNY, – a, – e, *P.* подкладный, *Ec.* подкладочный, mogący być podłożonym, zum Unterlegen, das ſich unterlegen läßt, *suppositorius Cn. Th.* 1044.

PODKLAROWAĆ, *F.* podklaruie *Act. dk.*, nieco klarowniey-

szym uczynić, ein wenig klar machen. Złe wino pić potrzeba, gdy się ieszcze mąci, Ledwie się podklaruie, zaraz octem trąci. *Pot. Jow.* 205, kaum wird es ein wenig klar, ſo —

PODKLEIĆ, *F.* podklei *Act. dk.*, *Rs.* подклеить, подклеивать, spodem do czego przykleić, unterleimen, unterkleben. Na maſki zażywamy skóry podkleionéy płotnem. *Teatr.* 24, 29 *Czartor.* Mappa płotnem podkleiona, eine auf Leinwand aufgeklebte Karte. Podkleienie, *Ross.* подклéйка.

PODKŁÓĆ *cz. dk.*, od dołu pokłóć, von unten ſtechen, *Rs.* подколоть, подкалывать.

PODKLON, – u, *m.*, gatunek iaworu, niewysoko wyrastaiący, podklon, czyli podjawor. *Mon.* 74, 747, eine kleinere Art Ahorn.

PODKLUCZOWE kości leżą nad piersiami w każdym boku iedna, na kształt *S* skrzywione, niby iak klucze. *Kirch. An.* 108 *et* 129, *Krup.* 3, 59, die Schlüſſelknochen. Żyły podkluczowe *arteriae subclaviae*. *Kirch. An.* 33. Żyły *podkluczowne. *Boh. diab.* 2, 34. *PODKLUCZNIK, podpiwniczy, *Rs.* подключникъ, der Unterkellner.

*PODKNĄĆ *ob.* Potknąć.

PODKOLAN, – u, *m.*, ziele, dwóylist, parlist, *ophris*, Zweyblatt. *Syr.* 1472.

PODKOLANEK, – nku, *m.*, u człowieka, i u zwierząt w przednich nogach, część ciała pod kolanem, *poples Cn. Th.*, die Kniekehle, *Boh.* podkolení; *Rg.* podkogljeniza, podkoljeniza, podkoljeno; *Rs.* podkoljeniça; *Cro.* podkoleno, podkolenicza, szlukonòsje; *Crn.* shibra; *Rs. et Ec.* подколѣнокъ. Łysty mięsiste podkolanek zwykł wiązać łylisty. *Otw. Ow.* 226. — §. Podkolanek, względnie pod kolana, ein Kniepolſter, ein Kiſſen unter die Kniee zu legen. PODKOLANKOWY, – a, – e, pod kolanem będący, *Cro.* podkolenichni; *Ross.* подколѣнный; unter dem Knie befindlich. Żyła na zgięciu kolana nazywa się pulsową podkolankową. *Perz. Cyr.* 1, 47.

PODKOMENDA, – y, *ż.*, niższe dowództwo, das Untercommando, *Ec.* подначáлíе, *Ross.* чаſтоначальство. PODKOMENDANT, *Ec.* подъупрáвитель, podrządzca. PODKOMENDNY, podrządny, *Ec.* подначáльный, подчинúтельный, untergeordnet im Commando.

PODKOMISARZ, – a, *m.*, pomocnik komisarza, pod nim pracuiący, der Untercommiſſarius. *Subdelegatus* podkomisarz. *Mącz.*

PODKOMORZY, – ego, *m.*, der Kämmerer, der Kammerherr; *Bh.* Podkomorj; *Vd.* jispnik, jispni gospud; (*Vd.* podkamra, podjispiza, s niższa komora); *Rs.* камеръ (cf. kamerarz), постельникъ, постельничей (cf. Pościel). W Polszcze do sądzenia spraw granicznych wysyłał król swoich dworzan, którzy będąc przy *komorze*, t. j. dworze króla, byli komornemi, komornikami. Podkomorzy Koronny był u dworu pierwszym Komornym, wprowadzał posłów cudzoziemskich do króla, obrządków dwornych był sprawcą, a w pospolitém znaczeniu był pierwszym z podkomorzych, którzy sprawy graniczne sądzili, a zwyczay każdego szambellana czyli komornego nazywał podkomorzym. — Podkomorzowie koronni, nie mogąc brać tytułu komorników, bo iuż namieſtnicy podkomorzych toż samo urzędu nosili nazwisko, woleli zostać przy tytule podkomorzych. *Czack. pr.* 2, 203. PODKOMORSTWO,

-a, *n.*, urząd podkomorzego, die Kammerherrenwürde; *Bh.* podkomorstwj. Podkomorstwo, urząd w Polszcze w rozmaitych kopniach i obowiązkach uważany. Podkomorzowie wielcy, Großkämmerer, w rzędzie urzędników krawych, są najwyższemi królewskiego gabinetu rządcami. Podkomorzowie dworni, Hofkammerherren, Kammerherren, którzy z szambellanami nazywaią, zawsze przytomnemi są do zawołania królewskiego; i znakiem ich klucz złoty przy sukni zawieszony. Podkomorzowie ziemscy, Landkämmerer, maią urząd znaczny w woiewództwach, ziemiach i powiatach, gdzie sprawy o granice między obywatelami sądzą. *Skrzet. P. P.* 197, *Kras. Zb.* 2, 375, *A. Zam.* 20. *PODKOMORZA, -y, ż., panna służebna *vestispica. Mącz.*, die Kammerjungfer, *ob.* Garderobianka; panna, szamia. PODKOMORSKI, -a, -ie, do podkomorzego należący, *Bh.* podkomorský, *Ross.* камеръ-юнкерскій, посмѣшный. Kämmerers-, Kammerherren-. Znakiem podkomorskiego dostoieństwa iest klucz złocisty. *Skrz. Pr. P.* 1, 198. Sądy podkomorskie sprawy graniczne w woiewództwach sądzą. *ib.* 2, 400. PODKOMORSTWO, -a, *n.*, urząd podkomorzego, (*ob.* podkomorzy), die Kammerherrenwürde. - b) *coll.* państwo podkomorstwo, podkomorzy z żoną, der Kammerherr mit seiner Gemahlinn. Wieraz do J. W. Piaskowskich, Podkomorstwa Krzemienieckich. *Zab.* 11, 150. PODKOMORZANKA, -i, ż., córka ich, des Kammerherrn Tochter. Panny podkomorzanki obiedwie powykradać się dały. *Teatr* 16 *b*, 11. PODKOMORZYC, -a, *m.*, syn podkomorstwa; *Vd.* jinoch mlodensh; des Kammerherrn Sohn. PODKOMORZYNA, -y, ż., żona, die Kammerherrinn. Podkomorzyne, cześnikowe, burgrabine, chorążyne będą nas odwiedzać. *Teatr* 25 *c*, 107.

PODKONIUSZY, -ego, *m.*, po koniuszym idący, der Unterstallmeister. *PODKONNIK, -a, *m.*, *calo*, drab, podkonnik drudzy mówią. *Mącz.*, der Reitknecht.

PODKOP, -u, *m.*, *Rg.* podkòp, prokòp; *Sr.* 1. podkopano, podbréjo; *Vd.* podkop; (*Vd.* rudni podkop, rudna jamina, podkopalishe, kopalnia, stola); *Rs.* podkop; *Cro.* podkop; *Rs.* подкопъ, podkopanie, podkopane mieysce, *milit., minn. Jak Art.* 3, 302, *Sla.* łagùm; *Cro.* oja; die Untergrabung, die Unterminirung, die Mine. Podkopy, miny, ganki i galery podziemne, podsadzaią się prochem, żeby były na powietrze wyrzucone. *Jak. Art.* 3, 308. Podkopy używaią się przeciw fortecy; przeciwpodkopy, *contramines*, służą do obrony fortecy. *Jak. Art.* 2, 173. Podkopy albo miny, naykrótszy sposób do dobycia miast. *Archel.* 2, 152. W królestwie bożym podkopów żadnych niemasz; ziemia tam nie drży od strzelby. *Birk. Kant. C* 4 b. - §. *transl. fig.* podkop, doł pod kim kopany, dołek, łapka, sidło, eine Grube, Falle, Schlinge. Taiemne podkopy zdrady zgubić cię usiłuią. *Zab.* 7, 376. Prywata oyczyznę zdradliwym podkopem osłabia. *Oss. Mow.* 61. Pytania na zdradę i podkop. *Th. Tel.* 24 *et* 473. PODKOPAĆ, *F.* podkopie *Act. dk.*, Podkopuie *Pr.*, Podkopywać *Inf.*, *Bh.* podkopati, podkopawati; *Slo.* podkopáwam; *Vd.* podkopati, podkopuvati; *Bs.* podkopati; *Crn.* podjędim; *Rg.* podkopatti; *Cro.* podkopati, podkapam; *Sr.* 1. podbréjm; *Rs.* подкопать, подкапывать; od spodu odkopać, von unten losgraben, untergraben. Podkopawszy drzewo, obalili go na ziemię. *Cn. Th.* Podkopali mur, i prochem podsadzili *Tr.*, unterminiren. Podkopać się, sich untergraben. Jeśliby złodzieia zastano, a on wyłamuie dom, albo się podkopywa, .. *Leop. Lx.* 22. Woćmie pod cudzy dom się podkopywa. *Chrość. Job.* 89. Podkopawszy się pod mury, wpadli do miasta. *Papr. W.* 1, 49. - *fig.* Jeden pod drugim sztucznie podkopywał dołki. *Zab.* 14, 37. Gruben unter einem graben. PODKOPCA; -y, *m.*, PODKOPNIK, PODKOPOWNIK; -a *m.*, *Vd.* podkopauz; *Cro.* podkàpavecz; *Rg.* podkopâc, prokopâc; *Sla.* łagumczia; *Ec.* подкопáмель; *Rs.* подкопщикъ; co się podkopuie, der sich untergräbt. - *Milit.* podkopnik, minier. *Jak. Art.* 3, 302, der Minirer. Sporządzone komory dla zasłony podkopców. *Nar. Hst.* 3, 120. Rzymianie przy woyskach swoich miewali podkopowników, którzy ziemię na kształt królików podkopywali. *Papr. W.* 1, 49. PODKOPNICZY, -a, -e, podkopnikom służący, Minirers. Naczynia podkopnicze, których używaią podkopuicy. *Jak. Art.* 3, 303. PODKOPNY, -a, -e, podkopany, podziemny, untergegraben, unter der Erde, unterirdisch; *Cro.* podkòpni; *Rs.* подкопный. Ganek podkopny. Galerya podkopna. *Tr.*

PODKORZENNY, -a, -e, znayduiący się pod korzeniem, unter der Wurzel befindlich, *Eccl.* подкóренный, *Gr.* ὑποῤῥιζος, *subiectus radici.*

PODKOŚCIELNY, -a, -e, pod kościołem będący, bey der Kirche befindlich, unterhalb der Kirche. Wstąpiliśmy na plebaniią, przed obchodzeniem domów podkościelnych. *Xiąż.* 104. Dziadek podkościelny, *ib.* 191, pod kościołem przesiaduiący).

PODKOSIĆ *cz. dk.*, aż pod co pokosić, nieco pokosić, bis unter etwas hin mähen, ein wenig abmähen, *Rs.* подкосить, подкашивать.

PODKOSTNY, -a, -e, pod kościami się znayduiący, unter dem Knochen befindlich, *Rs.* подкóстный.

*PODKOSZULE, -a, *n.*, spodnia koszula, das Unterhemde, *Vd.* podkikel, podsraiza, interfat.

PODKOWA, -y, ż., *Bh. et Slo.* podkowa; *Sr.* 1. podkówa, potkow; *Sr.* 2. potków; *Vd* podkou, potkou, podkva, koinsku shelesu; *Hg.* patko; *Cro.* podkòva; *Dl.* plochya; *Rg.* podkòv, ploccja; *Bs.* podkov, potkov; *Sla.* podkova, plocsa; *Ec.* подковъ; *Rs.* подкова; żelazna ochrona kopyta końskiego, das Hufeisen. Podkowy są wielorakie, pospolite, pantofle, miesiączki, zawiaskowe. *Kluk. Zw.* 1, 181. - *fig.* Podkowy za kim zbierać, pograbiać za nim, pokłosie zbierać, to co on upuścił pozbierać; nach einem Nachlese halten. Ja zbieraiąc podkowy za pierwszemi z lekka, Niewiem ieszcze co tego dzieła mego czeka. *Pot. Arg.* 226. Męstwo naszych przodków, Za któremiśmy w sławie nie zbierali podków. *Pot. Arg.* 665. PODKOWAĆ *ob.* Podkuć. PODKÓWKA, -i, ż., *Rs.* подковка okucie); *dem. Nom.* podkowa, ein kleines Hufeisen, ein Hufeischen. Podkówki u botów *Cn. Th.*, Eisen an den Stiefeln. Szydzą z podkowek Polskich, iakobyśmy się niemi iak konie kowali. *Mon.* 65, 359. - §. Bywaią też wędzidła otworzyste, iak nasi zowią z podkówką, a i te troiłego kształtu, iedne zowią gęsią szyią, drugie kotczą nóżką, trzecie kurzą stopką. *Hipp.* 60, eine Art Gebiß. - 2. Podkowka ziele, PODKOWNIK, wytrych, klucz, otwieracz, nasienie coś na podkowę pochodzi; baią też, że to ziele podkowy koniom z nóg zdziera, *Syr.* 769; *coronilla securidaca*, Beil-

krant, Pelkſchen. PODKOWNIK, - a, *m.*, rzemieślnik czyli kowal od podkow, der Hufſchmid, (*Bh.* podkownik *clauus solearis*), *Vd.* podkouni kovazh, (*Rs.* подбойщикъ co boty podkowa czyli podbiia). PODKOWOWY, - a, - e, od podkow, Hufeiſen-, *Bh.* podkowni; *Vd.* podkouni.

PODKRAŚDZ, podkraść, podkradł, *F.* podkradnie *Act. idntl.*, Podkradać *ndk.*, *Cro.* podkradam, podkrađujem; *Ec.* подкрáдываю, подхищáю; (*Rs.* подкрасться, подкравшися wkraśdź się), nieznacznie okraśdź, podchwycić, heimlich beſtehlen. *Suppilo* podkradam, taiemnie kradnę, łupię i zdzieram po trosze. *Mącz.* Boię się, żeby on mnie nie podkradł w sercu Karoliny. *Teatr* 22 *b*, 29, cf. podeyśdź kogo); *Rg.* podkradaz *defraudator*.

PODKRASIĆ *cz. dk.*, nieco pokrasić, pofarbować, ein wenig färben, *Rs.* подкрасить, подкрашивать.

PODKRAY, - aiu, *m.*, *Bh* podkraj kraina, prowincya, das Gebiet, die Landſchaft. Lubityno! ty co krolestwo twe rozciągasz w podkraiu księżyca. *Zab.* 9. 221.

PODKREŚLIĆ, *Podkrześlić, *F* podkreśli *Act. dk.*, Podkreślać *ndk.*, kreską podznaczyć, *Vd.* podrisati, podpotesati; *Cro.* podbrisati; *Ross.* подчеркнуть, подчеркивать, отмѣчить; unterſtreichen, mit Unterſtrichen bezeichnen. Za drugim, trzecim etc., czytaniem, dziwował się, iż niektóre mieysca w podkreślaniu opuścił, które w piękności dawnieyszym nie ustępowały, i oneż podkreślał; postrzegł z czasem całą swoię księgę od początku do końca podkreśloną. *Mon.* 64, 816. Podkreślenie, *Rs.* подчеркка, подчерченïе.

PODKROIĆ, *F.* podkroi *Act. dk.*, Podkraiać *Contin.*, Podkrawać *Freq.*; *Boh.* podkrogiti, podkragowati, od spodu odkroić, poderznąć, von unten abſchneiden. Złotą głowę bałwanowi miecz Syryyski podkroił. *Bals. Sen.* 15. Pszczołom miód podkrawać. *Cresc.* 605, podbierać, podrzynać.

PODKRÓLI, - ego, *m.*, wicekról, *Vd.* podkral, podkraluvaus, kralou nameſtnik; der Unterkönig, Vicekönig. *Warg. Radz.* 330. Podkróli Syryyski, *Leop.* 3 *Ezdr.* 6, 3. Farnabaza Daryusz, iakoby podkrolim na pomorzu udziałał; *summum imperium maritimae orae, etc. Warg. Kurc.* 34.

PODKRZEPIĆ *ob.* Pokrzepić.

PODKRZESAĆ, *PODKRZOSNĄĆ, *F.* podkrzesze *Act. dk. et idntl.*, Podkrzesywać *Frequ.*, podetnąć, od spodu obciąć, von unten beſchneiden, z. B. Laub, Bäume. Drzewa podkrzesywać, odcinać dolne gałązki. *Kluk. Rosl.* 2, 113. W sadach gałązki zbytnie podkrzesywa. *Lib. Hor.* 110. Lasy dla prędszego wzrostu podkrzesane, z gałęzi i zawalin oczyszczone. *Xiąd.* 53. Rutę dwakroć każdego roku nożem podkrzosnąć. *Syr.* 523.

PODKRZEWINA, - y, ż., *Boh.* podkřj; *Vd.* germouje, shibje, protje; (cf. pręt); die Staude; (cf. *Gall.* sou-bois). Podkrzewiny środek utrzymuią między krzewiną a zielem, maiąc ciało między miękkością ziela i tęgością krzewiny pomiarkowane. *Kluk. Rosl.* 1, 5. PODKRZEWNY, - a, - e, ſtaudig. Pień podkrzewny, *caulis suffroticosus*, kiedy z korzenia kilka wyrasta pniaków drzewiastych, aż do korzenia co rok ginących. *Botan.* 38.

PODKSIĘŻYCZNY, - a, - e, pod księżycem będący, podmiesięczny, unter dem Monde. Już stanął na opasie podksiężycznego sklepienia. *Przyb. Milt.* 128.

PODKUĆ, *F.* podkuję *Act. dk.*, Podkować *ndk.*; *Vd.* podkovati; *Rg.* podkovatti; *Bs.* potkovati, podkovati, ukovati kogna; *Cro.* podkovati, podkàvam; *Hg.* patkòlok, patkolnyi; *Rs.* подковать, подковывать, odespodu okuć, podbić, von unten beſchlagen; konia okuć, ein Pferd beſchlagen. Dla ubezpieczenia nóg końskich czyni się podkowanie. *Kluk. Zw.* 2, 181. Koń ułaskawiony da sobie nogi macać i podnosić ku podkowaniu. *Cresc.* 518. Podkowanie koni ma bydź podkowami rownemi ku kopytom. *Cresc.* 520. Podkuty, *Slo.* podkowany; *Hg.* patkòlt; *Slo.* podkovan.

PODKUCHARZ, - a, *m.*, (*Alok. Turk.* 229), PODKUCHMISTRZY, - ego, *m.*, podkuchmistrzuiący, der Unterküchenmeiſter. *Vol. Leg.* 5, 170., *Vd.* podkuhar, spudnji kuhar.

PODKUP, - u, *m.*, *Rs.* подкупъ, подкупанïе, перепорщка, podkupowanie się pod kogo, wargielt *Cn. Th.*, das Ueberbieten, das Auslaufen der Waaren; *Vd.* predkupp, przedkupzhnia, - b) taiemne przekupienie, n. p. sędziów podkup, przedarowanie, das Beſtechen, Erkaufen. PODKUPIĆ, *F.* podkupi *Act. dk.*, Podkupować kogo *ndk.*, *Boh* podkupym, podkupugi; *Sr.* 1. pießadju kupu; *Vd.* priedkupiti, predkupuvati; *Bs.* prikupiti; (*Bs.* podkuppiti *colligere subtus*); *Rs.* подкупить, подкупать, откупить, откупать, перепорговать, перепоргованать, PODKUPOWAĆ się, (*Rec.*), pod kogo, *Cn. Th.*, podawać, postępować więcey w targu, mehr bieten, einem die Waare auslaufen, einen uberbieten. Na targach, gdyby kto kogo w czym podkupował, ieden drugiego w cenie podchodził; *Haur St.* 245. Podkupowanie, kiedy ieden przed drugim kupuiąc podwyższa, albo naddaie więcey nad drugiego. *Mącz.* Petrylo u Sultana starał się o hospodarstwo, podkupuiąc Jwonię, Sultan do Jwoni posłał, aby on mu tyle dał, ile inszy daie, albo iemu ustąpił. *Biel.* 653. Nie pięknie, kogo podkupywać w targu. *Teatr* 23 *b*, 37. - b) podkupić kogo, taiemnie go przekupić, przedarować, *Vd.* naperkupiti, pomizhiti, podmasati, pomasati, einen heimlich beſtechen, erkaufen. Miasta dobył prędko, przez zdradę stróża iednego, ktory dał się podkupić. *Biel.* 148. PODKUPNIK, - a, *m.*, *Boh.* podkupnik, *f.* podkupnice; *Vd.* predkupez; *Bs.* prikupitegl; *Ec.* подкупщикъ; *Rs.* перебойщикъ, перепорóщикъ, куплкъ; co się pod drugiego podkupuie, der Ueberbieter, Auslaufer der Waaren; który nad drugiego więcey podaie, *licitator. Mącz.* - b) co kogo przekupuie, der Beſtecher, Erkaufer. PODKUPNY, - a, - e, od podkupowania się pod kogo, überbietend, auslaufend, Auslaufs-. Podkupne *Subſt.*; *auctarium contra alium emtorem oblatum Cn. Th.*, das Uebergebot, der Auslauf. - 2. podkupny, przekupny, od przekupienia, Beſtechungs-, Erkaufungs-. Urągali naszym nieprzyiaciele, iż ich pieniądze podkupne z szturmu wyzwolily wołaiąc; *auro se redemisse, ne oppugnarentur. Krom.* 620. PODKUPSTWO, - a, *n.*, przekupstwo, die Beſtechlichkeit, Beſtechung. Seymy powinny bydź od przekupstwa wolne. *Biel.* 621.

PODKUREK, - rka, *m.*, czas koło którego kury w nocy pieią, i śniadanie które koło tey godziny ku porankowi na nocnych ucztach daią, der Hahnenwecker, ein Frühſtück derer, die die Nacht hindurch bis zum Hahnengeſchrey geſchwärmt haben. Przy wieczerzy trzymał się, lecz jak na podkurek, krzyknął na Błażcia; cy sam gorzkie gomułki! *Teatr* 43 *c*, 76

PODKURZYĆ, *F.* podkurzy *Act. dk.*, Podkurzać *ndk.*, *Bh.* podkaditi, podkurovati; *Slo.* podkadim; *Ec.* подкуѣ-вамъ; ole spodu okurzać, podkadzić, von unten beräuchern. Zielu kładąc na węgle, łono rodzącey podkurzaią; kotym poronieniem płod zamarły wygnasz. *Spicz.* 195., Ruka aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy. *Cn. Th.* 959. Podkurzanie *suffumigatio. ib.*, podkadzenie, *podkurzaczka*, *Cn. Th.* 959. Podkurzać przezdy, dym od spodu na nie puścić, cf. wykurzyć). Ogień podkurzać. *Pam. Q.*, ogień podkładać). Piorun podkurza. *Biel. Sen.* 7. Uiekli na ieżę, chcąc się ratować; ale gdy ich nasi ogniem podkurzyli, musieli się poddać. *Biel.* 386. Król Stefan podkurzył Wielkie Łuki. *Pypr. Tr. D* 2., brandschatzen.

PODKUT. *ob.* Po kuć.

PODKWAS, -u, *m.*, *chym.* ciało, które ma tyle kwasoroda, iż zaczyna być kwasem, nie będąc iednak tym pierwiastkiem nazywane. *Sniad. Chym.* 196, Sauerstoff. Podkwas siarczany *acidum sulphurosum. Sniad. Chem.* 233, *N. Pam.* 6, 520. Podkwas saletrowy, *acidum nitrosum. Sniad. Chem.* 239. PODKWASIĆ *cz. dk.*, nieco nakwasić, ein wenig säuern, *Ross.* подквасить, подквашивать.

PODLA *ob.* Podle.

PODLAĆ, podlał. *F.* pod-leie *Act. dk.*, Podlewać *ndk.*, *Bh.* podliti; *Slo.* podlijem, *Cro.* podlevam; *Rs.* подлить, подливать, polo wylać, unter etwas giessen. Podley masła pod pieczenią *Tr.* Konstantynopol, miasto Helespontem i Propontydem, podlane. *Stryik.* 589, beströmt, benetzt. - §. Podlać taflę sposobem zwierciadlnika cyną i merkuryuszem. Tafla podlana, czyli zwierciadło. *Mng. Mst.*, Glastafeln, Spiegeltafeln, mit Zinn und Quecksilber begiessen. - §. Podlać, z nieco polać, ein wenig begiessen. Ryż polewką mięsną podlany. *Syr.* 1001. Dano na stół prosię, czarną polewką podlane. *Teatr* 22 *b*, 108, ein Ferkel in der schwarzen Sauce. Z wina dobra myśl rościo, a frasunek podlany Taie by śnieg zagrzany. *J. Kch. Dz.* 228. Podlać sobie, z podpić sobie, podchmielić, sich ein Räuschchen trinken. Stary łacno odmłodnieie, gdy sobie trochę po lieie. *Cn. Ad.* 1102. Podlawszy sobie trunkiem spało co żywo. *Nar. Hst.* 5, 249.

PODŁAKNĄĆ *med. idntl.*, nieco załąknąć, etwas hungern, *Ec.* подавлену *subesurio.*

PODŁAMAĆ, *F.* podłamie *Act. dk.*, Podłamuie *Pr.*, Podłamywać *Frequ.*; *Rs.* подломить, подламывать, *Bh.* podlamati, podlamovati, *Slo.* podlomiti; ode spodu odłamać, von unten abbrechen, aubrechen, anknicken, *suffringere Cn. Th.* Podłamanie, *Rs.* подлóмъ; (*Bh.* podlom *pampinatio*) Podłamacz, *Bh.* podlamatel.

PODLASIE, PODLASZE, Polesie, -ia, *n.*, Kray blizki lasow podlesiem nazywamy. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 108. eine Landschaft unterhalb den Wäldern, Unterwalden; *Rs.* подлѣсокъ. - §. *Nom. Propr.* Podlasie, *Podlachia*, Woiewództwo Podlaskie, graniczy z Wdztwem Brzeskim Litewskim. *Dyk. G.* 2, 293, die Woiwodschaft Podlachien. Podlasze abo od lasów gęstych, abo też ztąd nazwane, iż iest Lachom abo Polakom przyległe. *Biel.* 88, *Stryik.* 181; *Gwagn.* 337. Polesie albo Podlasze. *Krom.* 249. PODLASKI, -a, -ie, Podlachisch. Woiewodztwo Podlaskie. *Dyk. G.* 2, 293. Na

kilku zagonach, zwyczaynie, iak szlachcic Podlaski. *Teatr* 1 *b*, 39. PODLASJANIN, -a, *m.*, po Ruśku Polesianin, Poleszuk. *Nar. Hst.* 4, 85, ein Podlachier. Podlaszanie. *Stes.* 163. PODLASJANKA, -i, *ż.*, eine Podlachierin. PODLASZCZKA, -i, *ż.*, polny fiołek, ein Waldveilchen, *Rs.* подлѣсокъ. Fiołki są dwoiakie, ogrodne, i płonne podlaszczki. *Syr.* 1446.

PODŁATAĆ *cz. dk.*, łatając podszyć, podsadzić, unter etwas binflicken, unterfetzen; *Rs.* подлатывать, подлачивать.

PODŁAWIE, -ia, *n.*, mieysce pod ławą, *Vd.* podklopje; *Rs.* подларье; der Ort unter der Banke. Jeżową skorą chłopcy gonią psy z podławia. *Pot. Pocz.* 499, *Klecz. Zd.* 67, unter der Bank hervor. Bezbożna ta nauka z piekła, z podławia wyczerpniona. *W. Post. W.* 2, 342. Kroniki nie z podławia wydarte, dowodzą to. *Veryf. pr.* 24. Nielada pismo, godne podławia. *Pim. Kam. pr.* Prochem przypadłe pióra, iak gdyby z podławia wymuią. *Baz. Szk. pr.*

PO-DŁAWIĆ, *F.* podławi *Act. dk.*, podławiać *ndk.*, iednego po drugim udawić, einen nach dem andern würgen. Niechże ie śmierć podławi. *Ryb. Ps.* 104, *Brud. Ost. C.* 12. - b) podławić, potłoczyć, powtłaczać, podrożyć, nach einander drücken, pressen, eindrücken, einpressen. Powierzchnia ciała nawet naygładszego iest zawsze naieżoną chropowaciznami i podławiona wielu wklęsłościami czyli dziurkami. *Jak. Mat.* 4, 359, porysowana).

1. *PO-DŁAZIĆ, *F.* *podłazi *Act. dk.*, (cf. Dłazić); podgnieść, nieco tłoczyć, ein wenig drücken, pressen. Mądrość wszystkich serca mocą swą po-dłaziła. z *Leop. Syr.* 24, 10, potłoczyła. 3 *Leop.*). Doktor weyrzy w szklenicę a ręki podłazi, Lecz wierz mi ten na worek, nie na zdrowie waży. *Rey Wiz.* 61 *b*, pulsu maca).

2. POD-ŁAZIĆ *ob.* Podleźć.

PODLE, *PODŁA, *Bh.* podle; *Slo.* podle, *Sr.* 1. podła, pola; *Sr.* 2. podła, pola, pla, poromè, sporome, pospormè, pospor; *Vd.* polèh, polgi, poleg, vred; *Crn.* poleg, sravn, mému; *Cro.* pòlëg, iszkër, tik, tikcze; (*Cro.* pol, z przy); *Sla.* poleg, pokraj; *Rs.* подлѣ, подлѣ, смѣжно; 1. *praepos. reg. Genit.* (cf. podług); wedla, pobok, obok, przy, u, neben, bey, neben bey. Mistrz miał mieć mieysce w radzie podle króla po lewey stronie. *Biel.* 395. Ciało iego *podła oyca pochowane. *Papr. Ryc.* Kazał mu podle murów ieździć. *Baz. Hst.* 86. We wszystkim się podle swéy hardéy myśli sprawuią. *Eraz. ięz.* 7, podług). Obrzezani podle zakonu Moyżeszowego. *ib. J* i 8 *b.* Dzień podle dnia rozkoszuią. *Leop.* 2 *Petr.* 2, 13, dzień *podle dnia. 1 *Leop.*, dzień po dzień, dzień w dzień, einen Tag nach dem andern). Boże day, abyśmy dzień podle dnia się odradzali. *Zrn. Pst.* 3, 532, *Haur Ek.* 69. - 2. *adverb.* podle mieszka *Cn. Th.*, darneben, neben bey. Już i tobie biada, kiedy tuż podle gore u sąsiada. *Bud. Ap.* 67. Ledwiem się nie pomylił, Bom chciał w podle zanieść. *Teatr* 6 *b*, 21 do sąsiada). Dziewczę wpadłszy z podła, . . *Pot. Jow.* 2, 43 von neben bey. - 3. PODLE *ob.* Podło.

PO-DLEĆ, -ał, -eli, po-dleie *Neutr. ndk.*, Zpodleć, *F.* zpodleie *dk.*, *Sr.* 1. wojpatnu; podleyszym się stawać, schlechter werden. On-ci teraz musi rość, a ia schodzić. *Sekl. Jan.* 3, *not.* „podleć abo umnieyszać się". Takli śmierci, która okropnym walisz ludzi grotem, Zpodlałaś, że i my-

szy nawet łowisz z kotem. *Zab.* 11, 355. W wierze i uſnoſci podleli. *Kanc. Gd.* 292, *Modl. Gd.* 22, *Baz. Hſt. prz.* 6.

*PODLECIE, *Slo. et. Bd.* pobleti, wiosna, *ob.* lato.

PODLECIEC, *F.* podleci *Act. dk.*, podlatywać *Freq.*, *Rg.* podletjetti; *Rs.* подлетѣть, подлетать, wzlecieć, emporfliegen, auffliegen. Chąc rad rozum swóy podlecieć wyżey Do piekła trafi i upadnie niżéy. *Chroſć. Job.* 90.

PODLEDZ, PODLEGNĄC, podległ, *F.* podlegnie, Podlężę *Intr. dk. et idntl*, PODLEGAC *Contin.*, *Sr.* 1. podležham, podlehnu; *Vd.* podleshati, spodaleshati, premagan biti; *Cro.* podlechi, podlésem, podlegam, podlegelszem; *Rg.* podlecchise; *Rs.* подлечь, poddadź się, uledz, uſtąpić, unterliegen, ſich unterwerfen, nachgeben. Miękkości i chuciom ciała podlężę, dogadzaiąc nieco śliskiey namiętności. *Pilch. Sall.* 120. Nie trzeb ciału ulegać, abymu nie podlegać. *Pilch. Sen. liſt.* 98. Podlegać komu, gniewliwemu, dziwakowi, ulegać mu, einem nachgeben. *Tr.* — §. Niewiasta, ktoraby *podległa z bydlęciem, zabita będzie. 3 *Leop. Lev.* 20, 16, ktoraby *obywała z bydlęciem 1 *Leop.*, którąby cielesną sprawę miała. (*Sr.* 1. podležbawcz, *Cro.* podlegavecz *succubus*,. — 2. *Neutr.* podlegać pod czym, z leżeć pod czym, unter etwas liegen; *Ec.* низлежу, *Gr.* κατακειμαι, *humi iaceo*, *subjaceo*; *Ec.* низлежáнїе, *Gr.* χαμευνια *subiectio*. Z góry téy wolny był prospekt na podległe morze. *Pot. Arg.* 259. *subsitum mare*. — *transl.* podlegać winie, podpadać winie, einer Strafe unterliegen, in eine Strafe verfallen. Ktoby to uczynił, winie wyżey mianowaney podlęże. *Stat. Lit.* 24. — §. Podlegać komu, podległym bydź komu, poddanym bydź, *Ross.* подлежать, *Ec.* начальствоваться, unterworfen ſeyn. Koniecznie trzeba, aby ktoś rozkazywał, a wszyscy podlegali. *Zabł. Roz.* 59, słuchali). Cnota szczęściu nie podlega. *Zegl. Ad.* 37. Mądry szczęściu nie podległ. *Cn. Ad.* 462. W szyszaku, w czapce, w turbanie, w kapturze, Wszyscyśmy iednéy podlegli naturze. *Kras. Mon.* 94. Od wyroku tego żaden człek się nie wybiega, Równie mu bohatyr i gnuśnik podlega. *Dmoch. Jl.* 168. *Pod boga wszechmogącego opatrzność rzeczy wszyſtkie *podległy*. *Zrn. Pſt.* 20, od niéy zawisły). Podległy, *Vd.* podloshen, podloshnik, z poddany, poddaniec, *Crn.* pödloshnèk; *Cro.* podlòsnik, *f.* podlosnicza; *Slo.* podloxan, podloxnik; *Ec.* podlosgjan, podlexák; *Ross.* подначáльный, зависимый, покорливый; *Ec.* начáльствуемый, начинаемый, подручникъ. Życie podległe chorobom, piękność odmianie, bogactwo utraceniu, sława uszczerbkowi, przyiaźń obłudzie, miłość niestateczności. *Karp.* 4, 71, wyſtawione na co). Ten, który sam iest podległy, gdy podległego sobie znaydzie, oddaie mu to w tróynasób, co sam od wyższego znosi. *Kras. Pod.* 2, 35. PODLEGŁOSC, ści, ż., dependencya, zawisłość, *Bs.* podlogh, podloga, podjarmenſtvo; *Crn.* podloshnoſt; *Vd.* podloshnoſt, ponishnoſt; *Cro.* podlosnoszt, podlosenye; *Rs.* зависимость, покорливость, die Abhängigkeit, Unterwürfigkeit. Każdy człowiek musi być w podległości czyiéy, i mieć w swoiey zwierzchności kogoś. *Zabł. Roz.* 56. Żony podległość mężowi, *Ec.* подчиненство. Całość, wolność, niepodległość oyczyzny. *Gaz. Rząd.* — *Meton.* Wielkie podległości Syamskiey korony Krętym strumieniem skrapia Mena rzeka. *Przyb. Luz.* 321, krainy tey koronie podległe, państwa iey, ihre großen Provinzen).

*PODLEKARZ, - a, *m.*, pomocnik lekarza, der Unterarzt, *Rs.* подлѣкарь.

PODLEKCZYC *cz. dk.*, od spodu polekczyć, nieco polekczyć, von unten erleichtern, ein wenig erleichtern, *Eccl.* подлегчáю.

PODLEPCZYCA, - y, *ż.*, ziele, *Gallium spurium*, gatunek przytulii, podobna do Lepczycy. *Aluk. Dyk.* 2, 19, eine Art Beyfuß.

PODLEPIC *cz. dk.*, pod spód przylepić, podkleić, unterkleben, *Bh* poblepiti, *Rs.* подлѣпить.

PODLESIADŁY, - a, - e, blisko siedzący, blieki, sąsiedni, darneben ſitzend, nahe benachbart. Ty wierzchołkiem tey gory władasz, i podlesiadłym miastem. *Zab.* 6, 375. *Nar.* PODLESIEDNIK, - a, *m.*, pospołu siedzący, *consessor. Mącz.*, der neben einem ſitzt, der Beyſitzer.

PODLEŚNICZY, - ego, *m.*, dozorca lasów pod leśniczym zostaiący, der Unterförſter, cf. leśniczy, nadleśniczy; cf. gaiowy. PODLESNY, - a, - e, pod lasem leżący, (cf. Podlasie), am Walde liegend. Łąki podleśne. *Aluk. Zw.* 2, 362.

PODLEWA, - y, *ż.*, *PODLEWIE, - ia, *n.*, (*Rs.* подливка, z polewka), czym co polewaią, sos, *Vd.* vlaga, mozhilu, polevka, juha; die Brühe, der Ueberguß, die Sauce. Podlewa czarna, żołta *Cn. Tk.* Ryba do podlewy. *Biel. Myśl. E* 2 *b.* Indyk do podlewy. *Ban. B* 3. Podlewę czyli sos robią z różną zaprawą do indyka pieczonego, daiąc na przyſtawkę osobno. *Wiel. Kuch.* 422. Węgorza z podlewą przyniesiono na niemałéy misie. *Mon.* 74, 680. Pies się o chrząſt nie rozgniewa, Rychley, gdy nie dasz podlewia. *Biel. Myśl.* 4 *b*, cf. parza, ospa. PODLEWAĆ *ob.* Podlać.

PODLEŻĆ, podlazł, podleźli, *F.* podlezie *Act. dk.*, Podłazić *ndk.*, *Bh.* podlezti, podlyzati; *Sr.* 1. podležu, podležu; *Vd.* podleſti, podlazati, spudleſti, saleſti; *Cro.* podlezujem; *Rs.* подлѣзать, подлазить, chyłkiem pod czym przechodzić, *pr. et tr.*, uniżać się, unterkriechen, unter etwas durchkriechen, ſich erniedrigen. Gdy fortuna dusi, Choć kto wysoki, zgiąć się i podłazić musi. *Pot. Arg.* 552. Ja gdzie przeſkoczyć nie mogę, Tam podłazić uczę nogę. *Ryb. Gŕśl. B* 2 *b.* Starodawna przypowieść powieda, Podleźć trzeba, gdzie przeſkoczyć się nie da. *Pot. Syl.* 448, ustąp' mocnieyszemu). Możnieyszemu nigdy się nie przeciw', raczéy ustąp', a gdzie nie możesz przeſkoczyć, tam podleź, bo głową muru nie przebiesz. *Ezop.* 30, *Slo.* ldè ně mojeſ' preſločit', przekroć.

PODLIC się *Rec. ndk.*, spodlić się, upodlić się *dk.*, podło się uniżać (cf. Po-dlec), ſich wegwerfen, herabwürdigen, niederträchtig machen. Jeśli się spodlimy, wolność naszę ſtracimy. *Teatr* 45 *d*, 14 *Wyb.* Gmin ludu spodlony. *Przyb. Luz.* 213, podły). Podlić *activ.*, *Chod. Koſt.* 48.

PODLIPNĄC *niiak. idntl.*, pod czym przylipnąć, unter etwas ankleben, kleben bleiben, *Rs.* подольнуть, подлипать. (*Rs.* подлипала pochlebca).

PODLIZAC, *F.* podliże *Act. dk.*, Podlizuie *Pr.*; *Rs.* подлизать, подлизывать, ode spodu odlizać, wylizać, von unten belecken, auslecken, *de aqua subluente*, rzeka podlizuie, podmywa, podbiera, der Fluß ſpühlt das Ufer aus. Woda odbita od ſkały podlizaney. *Otw. Ow.* 256.

Ka-

Kamienie wodą podlizane. *Lib. Hor.* 89. Rzéka głazy podlizane, krzaki i domy porwane prowadzi z sobą do morza, *lapides a fesos. Hor.* 2, 10 *Min.* (*Slo.* podlizać, *Rs.* подлизать pochlebca).

PODŁO, *adv. adj.* Podły; *Ross.* подло, lăchno, nieprzednie, niemyślący, źle; schlecht, gering, elend. Zdanie dziwne cię uwiodło, Że o twych zionkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. *Mon.* 70, 156. Przecięż mnie w mym wyborze szczęście nie uwiodło, Ulubiwszy Biedosza, trafiłam niepodło. *Teatr.* 43 *b*, 89. - §. podło, zbyt uniżenie, nieszlachetnie, niedrig, niederträchtig. Podło się czuiąć, *Rs.* рабольпствовать. Podło myślący *ob.* podłomyślny.

PÓD-LODOWY, - a, - e, pod lodem się znayduiący, *Rs.* подледный, unter dem Eise befindlich.

PODŁOGA, - i, ż., *POŁOGA, *Boh.* podlaha astrych; *Sg. obs.* dláha *ob.* *dlazić, *Bh.* dlažiti brukować; *Vd.* podlg, z grunt, ziemia, *Vd.* podlog, podłava, z legary, *Vd.* podloga, podkłada, podfuter, z podszewka; *Vd.* podloshka, podloshik, z podkład; *Crn.* podloga, z podszewka; *Cro.* pódlogá, podlosek *substructum, fulcrum*; *Rg.* podloga, *materia*, od actose acto cinij; z materyał; *Bs* podloga, podlogh, z poddaństwo, podległość; *Bs.* poloj, pala, palir *scala doliaris*; *Rs.* подлóгъ podstęp). - *Pol.* podłoga; posadzka, tło sadzone, wyłożone, ein getäfelter Fußboden; *Vd.* pod, tle, *ob. tlo); *Hg.* padlas, *Cro.* pod tal; *Sla.* dolnji tavan; *Rs.* полъ, полкъ, полúще; *Ec.* помостъ, палéжъ. Sadzone podłogi. *Morzt.* 38. W carskich salach krwawe korale między błyszczącemi wdydzą się szmaragdami po cedrowych pologach. *Tward. Wład* 148. Ślepa podłoga, na którey się daie druga podłoga gładka, lub taflowa. *Mag. Mśk.*, *Rs.* подпóлье, *adj.* подпóльный. Trzcinna podłoga, *Vd.* terstni pod, rokitje. - *j. Okręt o troiey podłodze. 1 *Leop. Jes.* 33, 21, o trzech piętrach, o trzech dnach. PODŁOGOWY, - a, - e, od podłogi, Fußboden s. *Rs.* половый.

PODŁOKTEK, - ktka, *m.*, wezgłówko pod łokcie. *Cn. Th.*, ein Armpolster, Kissen unter die Arme zu legen; *Rg.* podlaktnica, podmiscije.

POD-ŁOM, *ob.* Podłamać.

PODŁOMYŚLNY, - a, - e, PODŁOMYŚLNIE *adv.*, myślący podło, niedrig denkend, niederträchtig. Podłomyślny, niedbały o swóy honor. *Petr. Et.* 112. Przewrotne serca, podłomyślne dusze. *Zab.* 11, 30 *Nar.* Podłomyślny niecnota. *Teatr.* 54 *d*, 72. PODŁOMYŚLNOŚĆ, - ści, ż., podły myślenia sposób, niedrige Denkungsart, Niederträchtigkeit.

POD-ŁOPATKOWY, - a, - e, *subscapularis. Krup.* 4, 94, *Rs.* подлопаточный, unter den Schulterblättern befindlich. Myszka podłopatkowa albo łopatkowa tylna. *Krup.* 4 94. Okolica podpaszna albo podłopatkowa, *regio subaxillaris. Perz. Cyr.* 1, 20.

PODŁOŚĆ, - ści, ż., *Sr.* 1. słabnośći, ipatnośći (cf. słabość, szpetność); *Crn.* porednost; *Vd.* odvershnost, ponishlivost, malomišelnost, slabomislivost; *Rs.* подлость, bie-derdachetność, Niedrigkeit, Geringschätzigkeit, Niederträchtigkeit. Podłością nazwiy zbytnie uniżenie. *Mon.* 86, 428. Jaka to podłość, pisać się podnóżkiem czyim. *Zab.* 21, 69. Niechayże nigdy podłość pism twoich nie szpeci,

Można pisać szlachetnie i dla samych dzieci. *Dmoch, Szt. R.* 10.

PODŁOŻE, - a, *n.*; podkład, podkładka, co się pod drugą rzecz podkłada, die Unterlage. Rama czyli podłoże tylko w iednym punkcie, to iest, w środku opory, przymocniona iest do pomostu. *Jak. Art.* 1, 329. PODŁOŻNICA, - y, ż., położnica żonatego, z którą mimo żony swoiéy nakłada, die Beyschläferinn, das Kebsweib. Dzieci, któreby ociec przy własnéy żenie z cudzołożnicą miał, chociażby po śmierci żony tę podłożnicę swoię poiął, nie mogą dziedziczyć. *Stat. Lit.* 86. Baltazar opasan kołem żon i podłożnic. *Kul. Her.* 177, *Smotr. Lam.* 73. PODŁOŻNY, - a, - e, do podłożenia, od podłożenia, podłożony, Unterlage-, untergelegt, zum Unterlegen, *Eccl.* подлагáтельный. (*Rs.* подлóжный podrzutny, podstępny; подлóжность podrzutność). PODŁOŻYC, *F.* podłoży *Act. dk.*, Podkładać *ndk.*, *Bh.* podložiti, podkladati; *Slo.* podložit, podkládám; *Sr.* 1. podkwadnuu, podwojam; *Vd.* podloshit, (podloshiti, spodpoloshiti, podkladati, podstaviti, z podszyć); *Rg.* podloxitti, podlûgati, podlaagam; *Bs.* podlosgitti; *Cro.* podlechi, podlesem, podlásem, podlosilszem; *Ec.* подлагáти, подкладывать; *Rs.* подложить, подлагать, подкáдывать (z 2. podszyć), поджáть, поджимать, kładąc pod czym umieścić, mieysce dadź pod czym, podsunąć, podstawić, podsadzić, unterlegen, eine Sache unter etwas legen. Podłożyć pod kury iay do wysiedzenia. *Ryd.*, Eyer unterlegen. Iay piętnaście naywięcéy kurom się podkłada. *Tom. Rol.* 98, *Boh. djab.* 2, 82. Do podkładania wezną się. iak naygrubsze iaia. *Kluk. Zw.* 2, 103. Poduszkę pod głowę podkłada, aby tym spokoyniéy leżał. *Kosz. Lor.* 50. Wziąwszy kamień, podłożył pod głowę swoię, i spał. *Sk. Zyw.* 1, 245. Podłożona rzecz, *Rs.* подклáдка, подклáдочка (2. podszewka). Podłożony szmat, *Rs.* подвéртка. Jeśli upadnie, nie złucze się, albowiem bóg mu podkłada rękę swoię. *Wrob. Z ft.* 86, „*supponit manum suam*, to iest wspomaga iego"). Gdy iuż zginąć mieli, alić Bóg podkłada moc swoię ku ich pocieszeniu. *Biel. Post.* 120, cf. podpierać, podeymować). Ogień podłożyć, podpalić, Feuer anlegen. Przełomy drzew nakładli, i ogień podłożyli. *Tward. Wład.* 120. - Podłożyć co pod kogo albo komu, poddadź mu, *Rs.* подвертúть, подвернуть, подвéртывать, einem etwas untergeben, unterwerfen. Podłożył mu wszystko pod nogi. *Karnk. Kat.* 53. Czeka, aż będą podłożeni nieprzyiaciele iego za podnożek nogom iego. 1 *Leop. Hbr.* 10, 13. Leszek pod wiarę i opiekę mieszczan zamek Krakowski podkłada. *Krom.* 295. Na ostatnim aż niebie stanęła, Dowcipowi swemu podłożyła wszystek swiat czuyny. *Susz Pieś.* 3, *Q* 4, ogarnęła dowcipem swoim). Pod wolą bożą podłożył swoię wolą. *Bzow. Rox.* 45. Wszystkę nadzieię twoię podłoż mocno pod miłosierdzie a pod świętą opiekę iego. *Rey Pst. X.* 5. Podłożony. *Steb.* 2, 245, *Sla. etc.* podložan, *ob.* poddany, *Ec.* подчинúтельный, podkomendny). Podłożony, *Ec.* подчинúтельный, podkomendny). Podłożonym bydź, *Vd.* podstati, pod kum stati, komu podloshen biti, unter einem stehen. - §. podkładać rolą. *Tom. Rol.* 44, *ob.* pokładać rolą. - b) *aliter.* podłożyć, podsunąć, na mieysce iedney rzeczy drugą podddadź, podrzucić, unterschieben, statt eines andern hingeben, verfälschen. Dobre

i uczone biskupy, wymiatała złe i święte kupce podkładał. *St. Dz.* 1076. Testament podłożony, podrzucony, podsunięty, *Rs.* подложный. (подложность podrzutność, zfałszowanie). – **§. Gabryel swą niewidomą postawę (w niebie) zostawił; A podłożył ią ludzkiemu zmysłowi, Członki człowiecze i twarz sobie sprawił. *P. Koh. Jer.* 5. PODŁOŻYCIEL, -a, *m.*, podkładacz, ktory iedno pod drugie podkłada lub podłożył, der Unterleger, Unterwerfer, Unterordner; *Rg.* podloxitegl, podkładacz *subiector*, *debellator*, *Ec.* подлагатель.

PO-DŁUBAĆ *cz. dk.*, nieco dłubiąc podrzynać, *Rs.* подолбить, подалбливать, etwas meißeln.

PODLUCHNY *ob.* Podły.

PODŁUG *praep. reg. Gen.*, wedle, według, stosownie do, *Vd.* potle, savolo, polek, spoleg, rauno (cf. rowno); *Rost.* сабдун, *Ec.* вокрúй, подлъ, близъ, nach, gemäß. Żyć podług stanu, to iest zwyczaiem rządnie żyiących. *Teatr* 4, 131, według sławu grobla, tak kogo słuie). Miesiąc bierze od słońca światłość, podług tego, iak blizko od niego albo daleko chodzi. *Gor. Dwor.* 410. Roztropnie zbrodnie popełniać, iest to mieć poczciwość podług świata. *Zab.* 7, 36, w zdaniu, mniemaniu, rozumieniu świata). – *§. „Rozkazał pan słudze do siebie przychodzić *podług iak* będzie miał interes", *na co tu* podług, *kiedy iest* iak?. *Gol. Wym.* 210, chyba: podług tego, iak b. m. i.). PODŁUGMYŚLNY, -a, -o, -ie *adv.*, pomyślny, nach Wunsch, erwünscht. Podługmyślne okoliczności. *Nag. Fil.* 22. O thiego go pierwsze szczęście, a sprawy podługmyślne przeciwnemi stanęły. *Krom.* 297. PODŁUGMYŚLNOŚĆ, -ści, ż., zdarzenie podług myśli, pomyślność, erwünschter Erfolg, wenn es jemanden nach seinem Sinne glückt. Tego są zdania, że rzeczy po pijanemu *lepiey się udaią*, zaczym chcąc się popisać w czym, na umor upiiaią się, i dziwna rzecz, że choć im to zawsze prawie wstydem i *niepodługmyślnością* płaci się, przecięż nie porzucaią swoiego zwyczaiu. *Mon.* 73, 63. PODŁUGOWATY, -a, -e, PODŁUGOWATO *adv.*, więcey długości niż szerokości maiący, länglich; *Bh.* obdlaužný, obdlaužený, dlauhatý; *Slo.* podlhovatý; *Sr.* 1. podolbi; *Crn.* podolgast, *Vd.* dangovit, podługi, *Bs.* dugast; *Rg.* podligh, dúgast, *Cro.* podugovat, *Rs.* продолговатый, длинноватый. POLUGOWATOŚĆ, -ści, ż., die Länglichkeit; *Ross.* продолговатость. PODŁUŻ, w PODŁUŻKI *adv.*, wdłuż, in die Länge, länge, der Länge nach. Po łuż muru w chatach mieszkaią. *Tr.* Kołynatykawszy w ziemię na dwie stopy od siebie, pleść między nie chrust w podłużki. *Cresc.* 144. Pasy te niech pozszywa rymarz w podłużki. *Sol. Ar.* 152. PODŁUŻEĆ, *F.* podłużeie *Neutr. dk.*, dłuższym się stać, länger werden. Podłużały latorośli drzewa tego od mnóstwa wod. *Budn. Ezech.* 31, 5. PODŁUŻYĆ, *F.* podłuży *Act. dk.*, podłużać *ndk.*, dłuższym czynić, wdłuż wyciągać, verlängern, *Bh.* obdlaužiti; *Sr.* 1. podolgšam; *Vd.* podougiti, podougovati, sdougiti, *Cro.* podlustjem, *Dl.* produsam; *Rs.* продолжать. Podłużenie; *Cro.* podlusenye. PODŁUŻONY, -a -e, verlängert, in die Länge gezogen, n. p. Plac podłużony na podworze zdatnieyszy iest od czworograniastego. *Switk. bud.* 54, t. i. podługowaty. PODŁUŻKA, -i, ż., każda rzecz w dłuż idąca, zraz podłużny, *Rg.* roxnik; iede lange Sache, ein langes Stück. Korzenie rozporzesz w podłużki. *Cresc.* 62. Rozerznąwszy śledzia; podłużki przyłoż na świerzb. *Sien.* 504. – Podłużka w dachu, tram na wierzchu krokiew, *Cn. Th.*, der Forst im Dache, die Firste.

PODŁY, -a, -e, (PODŁO *adv.*), PODŁUCHNY *intensiv.*, *Rs.* подлый, niewiele wart, niewielkiey ceny, niski, pospolity, prosty, ordynaryyny, lichy, nieszlachetny, gering, schlecht, niedrig; *Sr.* 1. šnadné, špatné (*ob.* snadny, szpetny); *Crn.* niskuobnashne, porčen, *Vd.* neshlahten, podnashen, burn, odverzhen, ponishliu, malomisela, slabomislin. *Rs.* рабскій. Podła rzecz, marna rzecz, fraszka; przyłożywszy szeląg będzie ziemia. *Cn. Ad.* 875, (*Crn.* qvęka, poqveka). Takich przyiaciół można nabyć za podłuchną cenę. *Papr. Pr. A* 4, cf. bez en). Podłuchny przypadek wieczną stratą kładzie. *Ryb. Gęsl. C* 4. Dla rzeczy podleyszey, nie opuszczay godnieyszey. *Cn. Ad.* 15-, dla ścieszki, psuiąca się nie puszczay). Lepsześ opuścił, a do podleyszegoś się obrócił. *Cn. Ad.* 450, lepszy gil, niż motyl). Podleysze rzeczy podczas pożyteczneysze. *Cn. Ad.* 879. Podłych rzeczy mądry się nie wstydzi. *Cn. Ad.* 880, *Zenonium est et lentem coquere*). – Podłego stanu, podłego rodu człowiek *Cn. Ad.* 877, *Ec.* злородный. *Subst.* злородіе). Co rozumiesz, nie trudno to odmienić Panu, Uczynić woiewodę z podłuchnego stanu. *Papr. Gn.* 609. Nie trzeba się z podłemi pospolitować. *Boh. Kom.* 1, 56. – *Moral.* podły, podłomyślny, nieszlachetny, niedrig, niederträchtig, unedel. Cokolwiek piszesz, chroń się pisać stylem podłym, Wszystkich stylow piękności szlachetność iest źrzodłem. *Dmoch. Szt. R.* 10. Podły pochlebca, *Rs.* подлéцъ, прислужникъ, *f.* прислужница, рабольстивователь.

PODMACHNĄĆ *cz. idntl.*, nieco pomachnąć, zamachnąć, *Rs.* подмахнýть, подмахивать, ein wenig schwingen.

*PODMAGAĆ *Tr.*, *ob.* Podpomodz, Podpomagać.

*PODMALOWAĆ *cz. dk.*, od spodu, lub nieco, pomalować, von unten oder ein wenig bemahlen; *Vd.* spudobrasati, vmiesobrasati.

*PODMAMIĆ *cz. dk.*, *Ross.* подманить, подманивать, zwieść, berücken; *ob.* omamić. *PODMAMICIEL, *ob.* Omamiciel, *Rs.* подманщикъ zwodziciel. *Podmamienie, omamienie, *Rs.* подманъ, подманка, подманиванїе, = wabienie.

*PODMANIĆ *cz. dk.*, manem swoim uczynić, podbić sobie, podjarzmić, sich unterthänig machen, *Bh.* podmaniti, podmanim. (*ob.* Man). Maxymilian Niemce, Włochy i inne krainy, aż do Francyi podmanił. *Biel. Sw.* 54.

PODMARSZAŁI, -ego, *m.*, na szlucie, ten co przy marszałku na sztymborku siedzi. *Mag. Mšk.*, der Untermarschall, auf den Flußschiffen.

PODMARSZCZYĆ *cz. dk.*, nieco pomarszczyć, ein wenig fälteln, *Bs.* podvratiti.

PODMARZNĄĆ *niok idntl.*, nieco pomarznąć, ein wenig frieren, *Rs.* подмерзнуть, подмерзáть, подстыдаться.

*PODMAŚLIĆ *cz. dk.*, nieco maslem zaprawić, ein wenig mit Butter anmachen, *Ross.* подмасливать, подмасливать smarować oleiem, maslem.

PODMATUŚKAŁA panna, podstarzała, *exoleta virgo. Mącz.*, eine ältliche Jungfrau.

PODMAWIAĆ *ob.* Podmówić. PODMAWIACZ, -a, *m.*,

który kogo podmawia, poduszczyciel, *Ec.* подговóрникъ, der Aufreder, Aufhetzer.

PODMAYSTRZY, -ego, *m.*, pod mayſtrem robiący, po mayſtrze iłący, *Vd.* podmoiſter, palir; *Rs.* подмастерье, ученикъ; *ob.* podmiſtrzek), der Untermeiſter, der Geſelle. Podmayſtrzy zaſtępuie mieysce mayſtra mularza. *Mg. MR.* Podmayſtrzy, smelcerz u pieca wielkiego. *Or. Zel.* 84.

PODMAZAĆ, *F.* podmaże *Act. dk.*, Podmazuie *Pr.*, Podmazywać *Frequ.*; *Slo.* podmazugi; *Sr.* 1. podmažu; *Rs.* подмазывать, подмазывать, ode spodu pomazać, von unten her schmieren. Żelazo, co się ciężko obraca, łoiem podmazować. *Rey Zw.* 15 *b.* Szydzić z kogo sprawą, ręką, gębę wykrzywiać, ogon przyszyć, gębę podmazać. *Cn. Ad.* 149. Podmazanie, *Rs.* подмазка (z *x.* 1. oc).

PODMIAŚĆ *cz. dk.*, nieco pomiąć, etwas zerknitteln, *Rs.* немного мять, подмимать, poddeptać, podtratować.

*PODMIANA, -y, *ż.*, pod ręką przemiana, wymiana, podmiat. *Rs. et Ec.* подмѣна, подмѣна, *Gr.* ὑπαλλαγμα.

*PODMIENIĆ *cz. dk.*, pod ręką wymienić, podrzucić, *Sr.* 1. podmenu, *Ross.* подмѣнить, подмѣнивать; *Podmieni cz, *Rs.* подмѣнщикъ oszuſt.

*PODMIATA, -y, *ż.*, n. p. Pysznemu ſkoro odeymiesz bogactwa, iakoby nieiaką *podmiatę* iego pychy, wnet nos zwiesi. *Werex. Regl.* 84, *ſubſtratum*, podſtawa, Grundlage, cf podnieta PODMIEŚĆ, podmiotł, *F.* podmiece *Act. dk.*, Podmiatać *ndk.*, Podmietuie *Frequ.*; *Boh.* podmiſti, podmitati; *Rg.* podmetnuti, podmecchyem; *Ross.* подмести, подметывать; 1) podrzucić, iedno za drugie podsunąć, unterſchieben, verfälſchen, ſtatt etwas andern hingeben. Heretycy fałszywe nowe wyklady podmiatają, pismo S. wywracaią. *Sk. Dz.* 113. Plotki baśnie o apoſtołach fałszywi pisarze podmiotali. *Sk. Dz.* 28. Fałsz miasto prawdy podmietuie. *W. Poſt. IV.* 2, 257. Przeciwne wyznania zamiaſt prawdziwych podmiatali i wiele zwiodli. *Sk. Dz.* 273. Niewſtydliwemi podmioty zbory nasze podmietuią. *Zrn. Pſt.* a 6, fałszywie zarzucaią). - b) podmiatać co komu, podawać mu pod rękę, podsuwać mu, nastręczać, einem etwas an die Hand geben, es ihm in die Hände geben, vorlegen. Boże ty rozmaitych pomocy do mego zbawienia używasz, i one mnie podmiatasz. *Sk. Kaz.* 621. - 2) podmieść miotłą, wymieść z pod czego, ausfehren, unter etwas zuſammen kehren; *Ross.* подмести, подметать. Swinie w chlewach codziennie podmiatane bydź powinny. *Kluk. Zw.* 1, 154.

PODMIEŚCIE, -ia, *n.*, mieysce pod miaſtem, der Ort unterhalb einer Stadt. Tybur pod te czasy podmieście, *Fal.* 21; *Rk.* podmieſtj, niższe miasto.

PODMIESIĘCZNY, -a, -e, podksiężyczny, pod księżycem leżący, leżący, *Rg.* podmjesecni; *Rs.* подлунный, подземный, unter dem Monde gelegen. My podmiesięczne kraie. *Pot. Arg.* 241. Podmiesięczne kraie. *Bard. Lac.* 55, *Koch. Pſal.* 30. Bóg. deszcz ziemi urodzayny Gdy z nią skrapia podmiesięczne kraie. *Chroſt. Job.* 24, *Jul. Her.* 293. Krąg nasz podmiesięczny. *Zab.* 5, 327 *Kosc. P.* Niebieſkiemi nad skazitelne i odmienne podmiesięczne rzeczy. *Bzow. Roż. pr.*

PODMIESZAĆ *cz. dk.*, przymieszać pod co, untermiſchen, *Vd.* podmieshati; *Rs.* подмѣшать, подмѣшивать. Podmieszanie, przymieszanie, *Ross.* подмѣска, подмѣсь, (*z* oszukanie).

PODMIGNĄĆ *cz. idntl.*, sekretnie pomignąć, heimlich einen Augenwink geben, *Rs.* подмигнуть, подмигивать.

*PODMIOD, -u, *m.*, *Crn*, podmėd, podmędzeń *puls*; cf. miodowina, miodownik.

PODMIOT, -u, *m.*, PODMIOTEK, -tka, *m.*, *Rs.* подмемъ, wszyſtko co ieſt podrzuconym, za co inszego podemkniętym, podsuniętym, zfałszowanym, zfałszowanie, fałszerſtwo, oszukanie, podeyście, podrzucenie, podsunięcie; etwas Unterſchobenes, Verfälſchtes, Unterſchiebung, Verfälſchung. W wielu rzeczach znayd owały się z dawna fałsze i podmioty, z łakomſtwa i złości ludzkiey. *Syr.* 188. Gdy człowiek co widzi od wymysłów, wnet się obawia podmiotu. *Gor. Dw.* 55. Gdzież kiedy radość bez podmiotu była! *Pot. Arg.* 304. Strzeż się, żebyś miało spraw bożych, nie podeymował się podmiotów szatańſkich. *Zrn. Pſt.* 53 *b.*, cf. podszept). Niewſtydliwemi podmioty zbory nasze podmietuią. *Zrn. Pſt. a. b.* Który dekret ty podmiotem mienisz, ieſt to ieszcze Jagiellowe dzieło. *Smotrz. Ex.* 93, *Smotrz. Lam.* 162. - *de homine*: podmiot, podmiotek, podrzutek, odmieniona dziecię, *ſuppoſititius. Mącz.* Podmiotek, podrzutek, Wechſelbalg. *Ern.* 1387. Żydzi nazywali Jezusa podmiotem. *Farn.* 118. Twierdzi, że własne dziecię, nie iaki podmiotek. *Pot. Arg.* 590. Fałszerz on był i lada podmiot niewieści. *Zward. Wlad.* 21. - b) *aliter*, podmiot, co pod drugie podrzucono, podlegaiący drugiemu, podległy, unterworfen, untergeben, Knecht, Sclave *impr.* Romulus był podmiotem ponurey wściekłości, *en proie à cette fureur. Stas. Num.* 2, 134. - §. Na iedwabnym *podmiecie* rozliczne kolory Stosowane z naydroższych kamieni we wzory. *Pot. Arg.* 176, na gruncie, podkładzie iedwabnym, auf einem ſeidnen Grunde, *Ross.* подлежащее. - §. Strzec się będzie nieieden używania słowa *podmiot* do wyrażenia *materyi*, czyli *argumentu* pracy piśmienney, i nagani dlatego, że nazywa się podmiotem słoma, którą pod bydło ścielą; myśli nie zwracaiąc na tę uwagę, że podmiot *ſubiectum*, tak dobrze iak przedmiot *obiectum*, pochodząc od słowa *miotać*, czyli rzucać, służyć może równie, iak i tamto, w fizycznym i moralnym sensie. Nakoniec ieżeli zdawać się będzie komu to słowo niedosadnem, niech sobie zada pracę wynalezienia dogodnieyszego, a tak potrzebnego słowa. *Czrtr. myśli o pis. Polſk.* 31. - §. *tr. fig.* W tym dziele kiedy będą cudze czytali podmioty, Chwalić w nich all o ganić swe będą roboty. *Pot. Arg.* 225, przymioty i czyny.

PODMIOTNY, PODMIOTOWY, -a, -e, *Rs.* подмѣнный, podrzucony, unterſchoben. *Zim Siel.* 212. Nieieden ociec cudze dzieci podmiotowe za swoie karmi. *Klon. Wor.* 61.

PODMISNY, -a, -e, pod misami bywaiący, unter den Schüſſeln befindlich, *Rs.* подблюдный, cf. Prawda.

PODMISTRZEK, -ſtrzka, *m.*, podmayſtrzy, der Untermeiſter, Obergeſell, *coadiutor magiſtri, Mącz.*, *Rs* подмастерье.

PODMLEĆ *cz. dk.*, nieco pomleć, ein wenig in der Mühle mahlen, *Vd.* podmleti, vmiesmleti

PODMŁÓCIĆ *cz. dk.*, nieco pomłócić, ein wenig abdreſchen. Podmłócić, klosować, przeklosować, co większy, co suchszy lub doyrzalszy kłos obić, co z większa omłócić. *X. Kamsz.*

PODMŁODA, -y, ż., młodzie czyli drożdże piwu świeżo uwarzonemu zadane, Oberhefen, Gährhefen. Zadać piwu, zrobić, młodzie, podmłodę, drożdże zadawać. *Kn. Exp.*, cf. *Rs.* молодить, подмолодить.

PODMŁÓCIĆ, *F.* podmoczy *Act. dk.*, *Rs.* подмочить, подмачивать, od dołu pomoczyć, von unten anfeuchten. Powodzi zdarzają się szkodliwie siarożęć, iż pożytku zwykłego z niey mieć nie mogł. *Stat. Lit.* 299. PODMOKNĄĆ, *F.* podmokuie *Neutr. idntl*, Podmakać *ndk.*, od dołu przemoknąć. von unten naß werden, angefeuchtet werden. Gay ten podmakał wodami stokowemi. *Crw. Ow.* 631. Ustąpił na mizinę podmokłą stokami *ib.* 109; *Rs.* подмокнуть, подмокать, подмокалый; подмочишься, подмачиваться. Podmoknienie, *Rs.* подмочка. (*Vd.* podmok, mlaka, z błoto, kałuża).

PODMORSKI, -a, -ie, pod morzem będący, pomorski, an der See gelegen, *Ec.* подморская каменїя, что подъ водою; podwoduy.

*PODMOŚCIĆ *cz. dk.*, (*Rs.* подмостить, подмащивать, z rusztowanie pod czym wyrównać). *PODMOŚCIE, -ia, *n.*, miesce pod mostem, *Bh* podmostí, *Rs.* подмостье, der Ort unter einer Brücke. (*Rs.* подмощеи rusztowawanie). PODMOSTNY, -a, -e, pod mostem się znayduiący, unter der Brücke befindlich, *Sr.* z. podmostné.

PODMOTAĆ *cz. dk.*, pod co namotać, unter etwas aufwickeln, *Rs.* подмотать, подмативать.

PODMOWA, -y, ż., namowa do czego, zachęcaiąc, podbudzaiąc, das Ueberreden, Zureden. Uczyniła to z moiéy podmowy. *Teatr* 11 *b*, 82. Za iego podmową król woynę tę zaczął. *Nar. Hst.* 3, 261, z podmowy. *Nar. Tac.* 3, 68. PODMÓWIĆ, *F.* podmówi *Act. dk.*, Podmawiać *ndk.*, *Vd.* podmarnuvat; *Rs.* подговорить, подговаривать, подозвать; подзывать. (*Rs.* подмолвить podtakiwać); *Ec.* подбаиваю, уклщаваю; namawiać podbudzaiąc, zu etwas bereden, überreden. *Teatr* 38, 105. - §. Podmowili so'bie, pobiali się. *Dudz.* 52, sie hatten einen Wortwechsel mit einander, überwarfen sich mit einander. - §. Podmawiam się, omylam się, chybię rzeczy, *hallucinor. Mącz.*, sich verreden, versprechen. W wielu mówieniu trudno się ustrzedz, zbyś się nie podmówił, a nie rzekł tego, czego nie trzeba. *Eraz. ięz. R* 5 *b.* PODMOWCA, -y, *m.*, podmawiacz, der Aufreder; *Russ.* заговорщикъ, подговорщикъ; *ob.* podbechtacz.

PODMROZIĆ *cz. dk.*, nieco zamrozić, ein wenig frieren machen, *Rs.* подморозить, подмораживать.

PODMRUKNĄĆ *cz. idntl.*, nieco pomruknąć, ein wenig brummen, *Ec.* подмолкаю, *Gr.* ὑποχρέω, *suberepo.*

PO-DMUCH, -u, *m.*, poddymanie, poddęcie, das Unterblasen, Aufblasen von unten, das Anblasen. Jedna iskierka podmuchem wyżéy nad inne podleciała. *Zab.* 15, 55. Upatrzywszy wiatr do podmuchu ognia służący, wieże oblężeńcom spalili. *Nar. Hst.* 3, 221. - *fig.* Zbuntowali się za podmuchem iakiegoś ambitnego i zuchwałego człowieka. *Nar. Hst.* 2, 246, za poduszczeniem, podbechtaniem, podbudzą). - *transl.* Skrzepłe lody Akwilon gniecie mrożnym podmuchem. *Hor.* 2, 160 *Nar.*, powiewem, frostiges Wehen.

PODMULIĆ, *F.* podmuli *cz. dk.*, Podmulać *ndk.*, od dołu przymulić, mulem podrzucić, unten anschlämmen, Schlamm unten ansetzen. Podmulone brzegi. *Swad.* 2, 28.

PODMURNY, PODMUROWY, -a, -e, pod murem będący, leżący, *Cro.* podzidni, unter der Mauer gelegen. Podmurny plac, PODMURZE, *pomerium. Cn. Th.*, der Zwinger, der Platz unter den Stadtmauern. *Mon.* 71, 295, *Rg.* podmirje; *Cro.* podzidje. PODMUROWAĆ, *F.* podmuruie *cz. dk.*, mur podprowadzić, podbudować, podjechać murem pod co, *Bh.* podzdim; *Vd.* podsidati, spodsidati, *Cro.* podzidávam; untermauern. Piramidy te są cegłą od spodu podmurowane. *Star. Dw.* 11. Wielkie pożytki podmurowania domow drewnianych. *Swit. bud.* 143. Domostwa na wysokiém podmurowaniu, z komnatami na dach wyniesionemi. *Xiądz* 58. Na pałacach i niezmiernych podmurowaniach stawiali gmachy. *N. Pam.* 6, 322.

PODMUSNĄĆ, *F.* podmusnie *cz. idntl.*, Podmuskać *ndk.*, Podmuskiwać, Podmuskuie *frequ.*, od spodu pomusnąć, von unten hinauf streichen mit der Hand. Czuprynę podmuskuie. *Ałon. Wor.* 58. *Sublino*, podmuskuię, przymuskuię. *Mącz.* Miłosną zdięta gorączką Podmuskuie mu brodę rączką. *Zab* 15, 194. PODMUSK, -u, *m.*, podmuskanie, podmuśnienie, das Glattstreichen von unten. Gardlina w podmusk dobrze położona, lat trzydzieści potrwa. *Haur Ek.* 66, gładko.

PODMYĆ, *F.* podmyie cz. *dk.*, Podmywać *frequ.*, *Russ.* подмыть, подмывать, подсосать, подсасывать; od spodu odmyć, pomyć, unten her bewaschen. - *fig.* Ustąpisz z domu i z miłéy dziedziny, Którą ci Tybor podmywa upłynny. *Hor.* 1, 200, *quam Tiberis lauit*, oblewa). *Mon.* 67, 616. - §. Woda podmywa co, z podłuie, podpłukuie, podbiera, podrywa, das Wasser spült etwas von unten aus, reißt es aus, wäscht es aus, reißt es aus. Ot tu bystra rzéka pływa, Wysokie podrywaiąc skał brzegi podmywa. *Bard. Tr.* 403. Woda chwieiąc się wiatrami, Drzewka i młode krzaczki podmywa wałami. *Kołak. Wiek. A* 3. Na podmytym stoi brzegu. *Bard. Tr.* 234. Podmyte w morzu skały. *Bard, Lus.* 84. Ruina zamku przez podmycie wody. *Vol. Leg.* 3, 16. Podmyto mieysce brzegu *Rs* промóина. Podmycie *Rs.* подмывка.

*PODMYCIĆ *czyn. dk.*, podkupić, przekupić, przenaiąć, *Crn.* podmitim, bestechen, erkaufen.

*PODNACZELNY, -a, -e, *Ec.* подначáльный podkomendny, untergeordnet. *Ec.* подначáлїе podkomenda.

PODNAMIESTNIK, -a, *m.*, podrządca, podstarosta, *subregulus. Mącz.*, ein Unterregent, Unterbefehlshaber.

PODNAMÓWIĆ, *F.* podnamówi *czyn. dok.*, podnamawiać *ndk.*, taiemnie podmówić, namówić podbudzaiąc, heimlich zu etwas Bösen bereden. Przyszłaby była zdrada do skutku, by byli na postanowiony ze zdrayćami podnamówionemi czas Krzyżacy przyśpieszyli. *Krom.* 635.

PODNAPRAWIĆ, *F.* podnaprawi *cz. dk.*, Podnaprawiać *ndk.*, sekretnie naprawić do czego, nasadzić na co. heimlich zu etwas abrichten. Podeyźrzenie było, iż Tatarowie od Litwy podnaprawieni, Podole pustoszyli. *Krom.* 577. Krzyżacy przez zbrodniarze podnaprawieni, wiele miast w Polszcze popalili. *Krom.* 476. Mistrz Władysława kędy indziéy obrócił, podnaprawiwszy kursora. *Krom.* 477.

PODNASZAĆ, *ob.* Podnieść.

*PODNIAT, *PODNIATA, *ob.* Podnieta.

PODNIEBIE, -ia, *n.*, mieysce pod niebem otwartym, nadworze, *dium*, ein Ort unter freyem Himmel. Spał na podniebiu. *Wlod.* **Podniebienie*, *dium*, der blaue Himmel. *Cn. Syn.* 304, *Sr.* 1. podnebo; *Vd.*, *Crn.*, *Rg.* podnebje, klima; *Cro.* podnebie *clima*, *cardo coeli*, 2) baldakin; *Br.* podnebje, = baldakin, auffit; *Bh.* ponebí piętro; *Rs.* поднебесье powietrze podniebne, поднебесная ziemia. PODNIEBIENIE, -ia, *n.*, sklepienie naksztalcenia ogarnywaiące co, okrywanie, eine umfchlieffende Wölbung. Coż pięknieyszego nad to podniebienie, ktorym bog swe stworzenie okrył? *Susz. Pieś.* 3. *N* 4. Na ściany wysokie kościoła, iakoby na podniebienie niebieskie wysadzeni. *Hrbst. Art.* 42. Podniebienie w budowaniu, strop, sklep, *Slo.* podnebí w s'wetnici *lacunar*, *B.* podnebje (*Bh.* ponebí piętro); gewölbte Decke, Wölbung. Zasklepił dom tramami i podniebieniem cedrowym. *Bud.* 1 *Reg.* 6, 9. W Egipcie, że deszczów niemasz, to tam domy bywaią bez wierzchow i podniebienia. *Haur Sk.* 122. Pokoik na słupach marmurowych wystawiony wierzch swóy maiąc albo podniebienie. *Star. Du.* 27. Słupy pałacu uczynił srebrne, podniebienie iego szarłatowe. *Bud. Cant.* 3, 10. Wzbudzisz ściany marmurowe, filary diasprowe, zawiesisz podniebienia z Judyyskiego kamienia. *Susz. Pieś.* 3. *N.* 4. Kość słoniowa swym głansem wygładza przedsienie, I lustrowne tło sali; słup i podniebienie Barczą twarde mularty. *Zab.* 15, 29 *Kniaź.* - §. b) *transl. Anat.* podniebienie, *Bh.* podnebí, suchość ust; *Slo.* podnebí, zwrócek ust; *Rg.* nebbo od ustij; *Vd.* vustnu nebu, gout; *Crn.* nębés; *Cro.* ték; (*ob.* tok); *Sr.* 1. zwerschni hort, bilaßna (*ob.* dziąsła); *Rs.* нёбо; *Ec.* хѣлока, нюбо во рту, по книжному, превыспринца; *palat. *Smotr. Ap.* 81; sklepistość w górze gęby się znayduiąca. *Krup.* 2, 338, der Gaumen. *Weych. Anat.* 177, zwierzchnia przesklepiona część paszczęki. *Aluk Zw* 1, 47. Podniebienie, część wierzchna ust, trochę wydrożała. *Sak. Pr.* 94. - *Podniebka* wołowe, u rzeźnika, = podniebienie. *Mag. Mšk.*, Ochsengaumen. PODNIEBIENIOWY, -a, -e, *Sr.* 1. podnebéssi: od podniebienia w uściech, Gaumen-. Kość podniebieniowa (*ob.* radło), leży na tylnéy wyższéy części podniebienia, *os palatinum. Krup.* 1, 64. Nerw podniebieniowy. *Krup.* 3, 167. Gruczołki podniebieniowe. *Kirch. Anat.* 49. PODNIEBIESKI, -a, -ie, *Bud. Ephes.* 6, 72, PODNIEBNY, -a, -e, *Rs.* подлебесный, pod niebem będący, unter dem Himmel befindlich. Wszystkie rzeczy niebieskie i podniebne pięknym porządkiem idą. *Morszt.* 252. Bóg nietylko światu panuie podniebnemu, Ale i gwiazdom niebieskim. *Pot. Arg.* 247. Jowisz Apollina z nieba wypędził na podniebną ziemię. *Tr. Tel.* 29. - §. Podniebny, na podniebiu będący, napodworny, nadworny, *subdialis*. *Cn. Th.* 457.

PODNIECIC, *F.* podnieci *cz. dk.*, Podniecać *ndk.*, *Boh.* podnecowati, podnititi; *Vd.* oginj nashiveti, reshiveti; *Cro.* podnetujem, podnetilszem, podgrinyam; *Ec.* подпалить, podpalać *pr. et fig.*, poddymać, podduszczać, podniecać, anflammen, anfachen, anblafen, anhetzen. Kościoł ogniem podniecili, że zgorzał. *Sk. Dz.* 321. Podniecali popi bunt nieunitów Rusinów. *Ust. K.* 1, 75. Częstokroć mała liczba podniecała krwawe rewolucye. *Gaz.*

Nar. 1, 177. Zewsząd go targaią, zewsząd szczypią, a żałość śmiechem podniecaią. *J. Kch. Ps.* 152.

PODNIESTRZANIN, -a, *m.*, nad Dniestrem mieszkaiący, am Dnieſter wohnend, der Dnieſterbewohner. Kozacy z Podniestrzanami. *Tward. W. D.* 2, 224.

PODNIEŚĆ, podniósł, podnieśli, *F.* podniesie, podniosę *cz. dk.*, Podnosić *ndk.*, Podnaszać *frequ.*, *Bh.* ponesti, ponesu, ponášim; *Sr.* 1. podnoschupu; (*Cro.* podnesti, podnasham, podnashati, z znieść, znosić co; *Cro.* znášam, podisem, podigati (*ob.* podźwignąć), izvissiti, izvishujem (cf. wywyższyć), z podnieść); *Dl.* podnoszim, podneszti; (*Bs.* podniti, podnjeti, podnositi *pati*, *ferre*, podnosiv *tolerabilis*); *Bs.* uſtatti koga, dvignuti; *Ilg.* podnjêti, podnossiti; *Rs.* поднести, поносить, воздѣять, воздѣнять, поносить, приподнять, приподымать; *Ec.* подъяти, подъемлю; podjąć co upadłego, n. p. z ziemi, aufheben von der Erde. U nóg swoich leżącego podniósł. *Tr.* Narzędzie do wklęsłéy czaszki podnoszenia. *Czerw.* 17. Oka w pończosze podnieść. *Mag. Mšk.*, cf. spuścić, zgubić). - *transl.* syna mu ze chrztu podniósł. *Sk. Dz.* 588, aus der Taufe heben, do chrztu trzymał). - *fig.* Potrzebnych ratować, upadłych podnosić. *Petr. Ekon. ded.*, aufrichten. Nędznego podnieść, to iest, spomodz, pocieszyć, *erigere*. *Mącz.* - §. b) w górę co podnosić, wznosić, podwyższyć, in die Höhe heben, aufheben, erheben. Podnoszę co i spuszczam, spuszczam i podnoszę, iak ślązor, żórawi studzienny, tłuk moździerzowy, wiadro wodę czerpaiąc. *Cn. Th.* Gdy wielki dzwon u kościoła podnieść miano, pierwéy go papież przeżegnał. *Sk. Dz.* 879, zawiesić, aufziehen, aufhängen. Na słowo komenderuiącego: podnieście broń! przy trzecim bączku za broń się chwytà, a podnosi się szybko do góry. *Kaw. Nar.* 245. Gdy się obłok podnaszał od przybytku, ruszali się Izraelitowie z mieysca. *Radz. Num.* 9, 17. Łodyga podnosząca się, *ascendens*, na ziemi leży, wierzchołkiem w górę obrócona. *Jundz.* 2, 12. Skrzynia z podniesionem wiekiem. *Szczerb. Sax.* 142, z wypukłém). Podniesienie *Ec.* подношеніе, подносъ; *Rs.* возношеніе. Podnieść się z łóżka, z stołka, ſich aufrichten. - *fr.* podnosi się góra pod same obłoki, wznosi się, erhebt ſich. Jedno wyniosłe drzewo nikogo nie zadziwia, kiedy cały las do téyże podniósł się wysokości. *Pilch. Sen. list* 267. Morze tak się nisko zniża, iako się ziemia wysoko podnosi. *Boter* 3. - Żagle podnieść, do góry wyciągnąć, die Segel aufziehen, aufſtecken. Chciwy kupiec na morze żagle swe podnosi. *Kołak. Wiek. B.* 4. Podniósłszy żagle, wiatrem sporym iechaliśmy. *Warg. Radz.* 30. - Kotwicę podnieść, z morza wyciągnąć, den Anker lichten. Do okrętu wszedłszy, podnieśliśmy kotwice. *Warg. Radz.* 17, *N. Pam.* 23, 144. - Oczy podnieść, die Augen aufheben, empor richten. Na ulgę męce, oczy podnosił do nieba. *Jabł. Tel.* 290. *Podniowszy (podniosłszy) oczy. *W. Num.* 24, 2, *P. Kch. Jer.* 52. - *aliter* nadyma się, i brwi oczu swoich wzgórę podnosi. *Weresz. Rgl.* 83, cf. wyżéy nosa gęba, puszy się). Nędznik musi leżeć wszędy potłoczony, A ci, co im świat służy podnieśli ogony. *Rey Zw.* 269 *b*, zhardzieli). - Uszy podnieść, die Ohren hinrichten. Gdzie się kolwiek obrócisz, a uszy swe pod-

niesiesz, tam usłyszysz, że zginiemy. *Orzech. Qu.* 171. – Podniesieniem ramion mi odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 233, szymaiąc ramionami, Achsel zucken). – Podniesieniem palców przysięgę wykonali. *Stryik.* 689, mit Aufhebung der Finger. – Podnieść ręce ku niebu. *Xiądz.* 24, wyciągnąć, die Hände aufheben, ausstrecken. – *aliter*, podnieść ręce na kogo, porywać się nań, die Hände wider jemand aufheben. Syn Klotaryuszow na oyca rękę i miecz podniósł. *Sk. Dz.* 554. Podnieść piętę, rogi nastawić. *Smotr. Ap.* 10, cf. wieszgnąć, sich aufstehnen. Człowiek ten przeciwko mnie, miasto wdzięczności, podniesie piętę, i hardzie powstanie. *Odym. Sw.* 2 X 2 *b*. Podnoszący się, powstaiący, *Ec.* προσοσμωσόμιϊ. – Woynę podnieść, rozpocząć, wydadź woynę, einen Krieg anfangen. Wandalowie woynę przeciw Chmieleckiemu podnosili. *Birk. Chmiel. C.* 4. Młodością rządzony woynę podniósł. *Sk. Dz.* 874. Konaiąc synom rozkazał, aby na Krzyżaki woynę podnosić, poki mogąc ociągali się. *Arom.* 276, *Star. Ryc.* 22. – Prawo podnieść przeciwko komu. *Chel. Pr.* 90 *et* 91, sprawę z nim rozpocząć, einen Proceß anfangen. – Długów narobiwszy, konkurs podnoszą. *Teatr* 21 *b*, 4, krydę robią, bankrutuią, Krida anfagen, Bankrott machen. – Podnieść summę lub kapitał u kogo leżący, z wybrać, ein angelegtes Capital erheben, aufheben. – Głowę podnieść *pr.*, den Kopf aufrichten, das Haupt empor heben. Podnieście wzgórę i podźwignicie głowy wasze. *Sekl. Luk.* 21. Nie będzie śmiał twarzy podnieść, zwyciężony twemi dobrodzieystwami. *Gor. Sen.* 14. – *fig. tr.* podnosić głowę, wydobywać się z pod czego, wybiiać się, gorę wziąć, sich hervor arbeiten, das Haupt empor heben, die Oberhand gewinnen. W Austryi zaczynaią nauki podnosić głowę, autorowie się pomnażaią, i oświecenie rozpościera się. *Pam.* 85, 1, 692. Już głowy nikt podnieść nie mógł z żadney strony. *Leszcz. Class.* 14. Nie mogą głowy podnieść pod Turecką ręką, Którą są zhołdowani, iak piekielną męką. *Pasz. Dz.* 53. Ubogi głowę podniesie nad pany. *Bard. Tr.* 251. Bałwochwalstwo, które zawsze głowę podnosiło, poniżył. *Sk. Dz.* 535. Choć wszystko zniszczy i w ieden kąt zbiie, Kto mu się oprze, kto podniesie szyię? *Chrość. Job.* 43. – Otwiera marszałek sessyą od podniesienia niektórych proiektów oczekuiących decyzyi. *Gaz. Nar.* 1, 69, od przekładania na nowo, von neuen vortragen). Głos podnieść, odezwać się głośno, z natężaniem głosu, seine Stimme erheben. Dziesięciu trędowatych zabieżało Jezusowi, i podnieśli głos swóy do niego. *Sekl. Luk.* 17. Podnoszących głosy i ręce pod oknem ubogich, kazał odegnać. *Xiądz.* 24. Ach dla Boga, nie podnoś głosu; gdyby nas usłyszano . . . *Teatr* 37, 199, nie krzycz). – Podnosić ton, wyżey go natężać, nastraiać, den Ton höher stimmen. Nie iest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teatr* 19 *c*, 100. – Cenę podnosić, podwyższać. *Cn. Th.*, den Preiß erhöhen. Jutratę dóbr podnieść. *Przędz.*, podwyższyć, powiększyć). – Kto daie nie ma podnosić albo wyliczać dobrodzieystw, a ten kto bierze, ma większe ie czynić, niż były. *Gor. Sen.* 17, uwielbiać, wielbić). – Podnosić kogo na iaki urząd, wynosić, einen zu einem Amte erheben. Roku 1392 Witold był na stolicę W. X. L. podniesiony; a zachowuiąc stare obyczaie podnoszenia wielkich *książąt (książąt), był w czapkę ubrany; tamże mu miecz, i laskę i pieczęć oddano. *Stryik.* 462. – Obieranie i podnoszenie wielkiego księcia Litewskiego, chcemy aby ustało, żeby i znak żaden nie był tego podnoszenia albo inauguracyi. *Herb. Star.* 680. – Łopatkę prawą dacie ofiarnikowi na podnoszenie z ofiar waszych dziękownych. *Budn. Lev.* 7, 32. – Podnieść kości iakiego świętego, die Gebeine eines Heiligen in die Höhe heben, erhöhen und dem Volke zeigen, heilige Gebeine erheben, exaltiren. Roku 1254 podniesione są kości S. Stanisława i omyte w winie, i rozdane do niektórych kościołów w świątości. *Biel.* 146. Posłali do papieża, prosząc o podniesienie kości S. męczennika. *Biel.* 145. Grzegorz IX. Elżbietę Węgierską królewnę za świętą podniósł. *Biel. Sw.* 99 *b*. Jan XXIII. podniosł w relikwiie Tomasza Akwinata. *ib.* 104. Podniesienie krzyża S., Kreuzerhöhung, Święto Katolickiego Kościoła, *ob.* podwyższenie. Podniesienie hostyi poświęconey, cześć mszy. *X. Kam.* – §. Podnoszą się czym, albo z czego, albo podnosi mię co, z nadyma, aufblasen, aufblähen, erheben den Stolz, den Muth. Opanowaniem Nowogrodu Iwan podniesiony, na wszystkie księstwa Ruskie myśl swą zasadził. *Stryik.* 634. Między ludźmi podniesionego serca, zgoda być nie może, gdy ieden drugiemu *poślępić nie chce, ieno chce każdy, aby na iego przeszło. *Krz. ięz. Kk* 3 *b*. Wolę patrzać na szczęścia niestateczne koło, Niż na hardego pana podniesione czoło. *Zab.* 12, 415, podniosłe, wyniosłe). Ci, którzy pychą i dumą nad innych się podnaszaią i nadymaią, naymniey maią rozumu. *Zab.* 13, 72. Kłosy naybardziey się podnaszaiące, są nayprożnieysze. *ib.* 71. Rusacy podniósłszy się w pychę z tego zwycięztwa, wieżdżali do Polski. *Biel.* 116, *Gor. Dw.* 324. Łacniey nieszczęście skromno znosić, niż się w szczęściu nie podnosić. *Cn. Ad.* 409. – Kto wyżey nad stan swoy podnosi się, ten daleko się niżey wydaie rozsądnym ludziom. *Teatr* 15, 5, sich über seinen Stand erheben; cf. piędzią się mierzyć). – Prawda, żeśmy się prędko podnieśli, boię się tylko, żebyśmy ieszcze prędzey nie upadli. *Teatr* 23 *d*, *D*, wznieśli, sich emporschwingen. Kto dom swóy wysoko podnosi, szuka obalenia. *W. Prov.* 17, 16. Miał otuchę, z którey się na wielką nadzitię podniósł. *St. Dz.* 518. – *§. Te-ć nas mędrostki o to przyprawuią, iż Pański *gniew na się podnosimy*, gdyż on zawżdy obiecował pohańbiać te mędrostki ludzkie. *Rey Zw.* 198, ściągniemy na siebie, wzbudzimy, sich zuziehen, gegen sich rege machen, über sich bringen den Zorn des Herrn. – c*) podnieść prawa, znieść, uchylić, Gesetze aufheben, kassiren. Bóg sam ma wolność prawa swoie, które sam stawi, podnosić i onym ubliżyć. *Sk. Dz.* 34. Chrystus prawo postanowił, którego żaden pan na świecie podnieść nie może. *Sk. Dz.* 562. Burzyciele pokoy podnosili na ziemi. *Rey. Ap.* 57, obalili.

PODNIETA, *PODNIATA, -y, ż., PODNIAT, -u, *m.*, *Bh.* podnět; *Cro.* podnet, netilo, netil; *Rs.* подмога, растопка, подгибка, подгибь; czym się ogień podnieca, utrzymuie, żagiew, rzeczy paleniu służące, każda rzecz, co służy do rozniecenia ognia. *Wład.*, podsyta ogniowe, podżoga, podżega, Zunder, Nahrung des Feuers, brennbare Sachen. Podniatę uczyniwszy, zamek spalili. *Biel.* 533, ogień podnieciwszy, podłożywszy, Feuer anlegen. Wybiorą z ofiary na podniatę ognia pańskiego łoy, zapali go kapłan na ołtarzu ku podniecie ognia. *Leop.*

Le it. 3, 14. Biada miastu krwi, którego ia wielki podnat uczynię. *Leop. Ezech.* 24, 9, pożar). Ogień, gdy nie ma podniaty, prędko gaśnie. *Petr. Ek.* 71. Kto słonecznego [illegible] podniety dodaie, Że tak iasnym płomieniem świat nie przestaie. *Zim. Stel.* 213. — *transl. fig.*, podnieta, ponęta, pobudka, bodziec, Reitz, Antrieb, Sporn. Dał iéy szatę za upominek, miłości podniatę. *Zer. Ow.* 221. Abyś do tego miał podniatę abo pobudkę. *Star. Ref.* 154. Takowe biesiady są iakowe podniaty niezrady. *W. Post. W.* 195. Oddaiem bogu z serca skruszonego w tych áymnach obiatę, Oftydłym sercom Polskim nielada podniatę. *Groch. W.* 27. Ztąd mi większa podniata wątpliwości rosła. *Pot. Syl.* 85. Marya nie miała żadney w sobie podniety, ludziom ułomnym zwyczayney. *Bals Niedz.* 1, 97, pokusy). Nie trzeba podniatu długiego, *non est certamine longo utendum. Zebr. Ow.* 10. PODNIETCA, - y, *m.*, podpalacz, poddymacz, poduszczacz, der Anstifter, Anhetzer. Car ludu pobudka i podnietca złości, obiega woysko, żeby znikąd zawziętości nie ginęły. *Bard. Luk.* 123.

PODNIOSŁY, - a, - e, nienizki, przywyższy, etwas hoch, erhöhet, erhaben. Jeżeli świerzopy wielkie będą, podniosłego śladnika potrzebuią; ale podniosłego w ciele, nie wysokiego w nogach. *Hipp.* 13. — *tr.* podniosły umysł, pyszny, dumny *Tr.*, wyniosły nieco, stolz, hochmüthig. (*Rs.* возвышенный do podniesienia, *podniosły, *podnośny). PODNIOSŁOŚĆ, - ści, *ż.*, wysokość, die Erhabenheit. Mieysco iest siedmiogórne, gdzie z swą podniosłością Rzym leży. *Chodk. Kost.* 35, *Dl.* podniosznoszt. - §. nieiaka wyniosłość duszy, ein Grad von Hochmuth. PODNOSZĘ, *ob.* Podnieść.

PODNIŻYĆ, *F.* podniży *Act. dk.*, Podniżać *ndk.*, spuszczać, trochę poniżać, etwas erniedrigen, herablassen, *Bs.* podnizgeti, *Ec.* подниждо. Publikola przed narodem zgromadzonym nawiązki (*fasces*) podniżał *Fal. Fl.* 17.

*PODNO, *ob.* *Pono, Podobno.

PODNOŻEK, - żka, *m.*, *Bh.* podnoj, stupadlo; *Sr.* 1. podnoja, podnojné štólčič; *Sr.* 2. schámel; *Rg.* podnoxje, podnox; *Sla.* podnoxje, klupcsica; *Bs.* podnosgje, stolicch, toujelice; *Cro.* podnòsje; *Vd.* podnushje, podnogannize, podnogaunik, podnogni stolez; *Crn.* pruzhèza; *Rs.* подножіе, подножка. (*Rs.* подножки kobierzec ślubny); *Ec.* скамьй, скамéйка, скамеечка; (*Lat. scamnum*), ławeczka pod nogi, der Fußschámel, Fußtritt. Uyrzawszy iednego cielistego, a on nogi zwiesione z ławy z trudnością trzyma, sam mu podnóżka szukał, i sam go pod nogi iego postawił. *Sk. Dz.* 902. Na podnóżku ozdobnym noga tey spoczywa. *Dmoch. Jl.* 2, 178, *Budn. Ps.* 99, 5. Podnóżki tkacze, *Bh.* podnojky; *Cro.* nichalnicze, thaleckie; *Sr.* 1. tkalčija podnoja, *insilia. Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 436, der Schámel oder Fußtritt der Weber. Podnóżki w warsztacie tkacza, służą do wydeptywania fachy. *Mag. Mšk.* - *Milit.* Ławka, podnożek, w przedpiersieniu, z hołek ziemny, dany z iedney strony wnętrzney, iuż to dla wyrzenia na pole, iuż też do postawienia się na nim przy strzelaniu, maiący strzelać. *Jak. Art.* 3, 300, der Auftritt an der Brustwehre. — *Mathem.* podnożek czyli podstawa. *Zabor. Geom.* 85. — *transl. et fig.* podnożek, PODNOZE, - a, *m.*, co pod nogami leży, Schámel, alles was unter den Füßen liegt. Ja twe nieprzyiacioły złupione ze zbroi, Jako inszy podnożek dam pod nogi twoie. *P. Ach.* *Ps.* 168. Położę nieprzyiacioły twoie podnóżkiem nogóm twoim. *Leop. Math.* 22, 44, *Budn. Ps.* 110, 7. Upadam pod nogi twoie, czyń z podnóżkiem twoim, co zaczyasz. *Sk. Kaz.* 62, mit deinem unterthänigsten Knechte. Podnożkiem bydź u wszystkich, do naypodleyszych posług bydź, *mediastinus. Mącz.*, *ob.* pomiotło). Swięta Temido, i tyś bożką szalę Dała mu w ręce, sławszy się podnożem. *Kniaz. Pocz.* 1, 119. Panie, taki porządek, iaki w niebie znamy, Uczyń na tym podnożku, na którym mieszkamy. *Kanc Gd.* 266, na tym padole). — *tytuł:* W listach dosyć podło, podpisuią się podnóżkiem. *Zab.* 11, 69, cf. ścielę się pod nóżki, pod stopy, upadam do nóg), fußfälliger, unterthänigst gehorsamster Knecht. W listach dziś podpisuią się nayniższemi sługami; nawet za honor sobie maią bydź podnożkami. *Mon.* 64, 461. Jegomość, który za honor poczyta, pisać się moim sługą i podnóżkiem, gniewałby się, gdybym go nie nazwał Dobrodzieiem moim. *Mon.* 64, 461. Odchodząc mówi: Podnóżek Pański! K. kłaniam, szczęśliwey drogi życzę. *Teatr Szd.* 37. — 2. PODNÓŻEK, PODNÓŻNIK, - a, *m.*, podziemny człowiek, na drugiey stronie ziemi mieszkaiący, der Antipode, Gegenfüßler. Podnóżnicy, którzy na drugiey części świata przeciwko nam nogami są. *Mącz.*; *Cro.* podnoszci). Do Indyi i do Japonów, i do podnóżków naszych hoyność trafia. *Sk. Dz.* 91. PODNÓŻKOWY, PODNÓŻNY, - a, - e, od podnóżka, pod nogami będący, *Rs.* скамеечный, Fußschámels. Nikczemne podnóżkowe rzeczy, śmieci, *quisquiliae. Mącz.*, Auswurf, den man unter die Füße tritt. Murzynowie przed nią czołobitnie czynili, a nieprzyiaciele iey proch podnóżkowy lizali. *Birk. Zbar. B b.* — §. Podnóżni ludzie, podziemni; *ob.* Podnóżnik.

PODNUKAĆ *cz. dk.*, nalegaiąc podbodźć, napędzać, antreiben, *Cro.* podnukávam *stimulo.*

PODNURZYĆ *czyn. dokon.*, nurząc podtopić, untertauchen, *Sr.* 1. podmuram, *Vd.* dolpotoniti, podvtaplati, podvtopuvati.

PODOBA, - y; *ż.*, (*Bh.* podoba, z powierzchni kształt; *Vd.* podoba, poduba, obras, furm, model, *imago*, *figura*, *pulchritudo*, *exemplum*; spoduba, spodobnost *iustitia*, podubekasnik, zerzalu, z zwierciadło; *Crn.* podôbà, z wzór, podobność, podobieństwo, *Crn.* podobštvu, z kształt, *Crn.* spodobnost *decentia*; *Rg.* podoba *opportunitas* (cf. *pogoda, doba); *Lc.* подóба, z zwyczay, удобіе sposobność, zdatność, wczesność, pora, pogoda; неподоба niesładność, nieład); *Rs.* подобіе, z podobieństwo, die Aehnlichkeit. Członki w drzewie maią niciaką podobę ku członkom zwierzęcym. *Cresc.* 80. Smak inakszy iest domowych, niżli dzikich zwierząt; iest podoba, iż się też tak zachowywa między roślinami. *Cresc.* 80. Żeby się ustrzedz obmów, pamiętay na przysłowie nie day podoby, uydziesz obmowy. *Mon.* 73, 61 a, unikay podobieństwa, pozoru, okazyi, pochopu nie day. — §. Niepodoba, niepodobieństwo, niemożność, die Unmöglichkeit. Niepodoba ukazuie, aby rodzicom nieposłuszny, miał być posłusznym prawom. *Petr. Ek.* 91. — *§. podoba, kształt, figura, die Gestalt. Chciwemu daiąc obrok oku, Przypatruie się swey panny podobie. *Pot. Syl.* 289. Chcę się koniecznie dowiedzieć, ktoby on był z twarzy i z podoby. *Por. Arg.* 204, Ryby wędręg i klenioch są podoby iednakiéy, iako płocica. *Spicz.* 156. We wsze osoby Darmo się namieni-

wszy, nakoniec podoby Zażył ptaka, co w nogach roznosi pioruny. *Zebr. Ow.* 311, przeobraźał się, przemienił, przekształcił, przewierzgnął). – b) podoba, upodobanie, das Belieben, Gefallen, Wohlgefallen, Behagen Młodź i bogata; możesz mieć męża do swoiéy podoby. *Pot. Syl.* 60. Ty obnażyłeś według twey podoby Żebraka z iego sprzętu i chudoby. *Chrośc. Job.* 80. Czyni, co tylko w iego iest podobie, Ustawy gwałci, zwyczaie wywraca. *Chrośc. Fars.* 12, Woysko przysposobił, że mu ku iego przysięgło podobie. *Chrośc. Fars.* 198, *Chrośc. Job.* 126, *Chrośc. Ow.* 47. Jeśli w sercu twoiém nie znaydzie się, coby przypaść do iego miało niepodoby, Głos twóy do Boga wzniesiesz poufale. *Chrośc. Job.* 43, coby się Bogu nie podobało, was sein Mißfallen erregt; cf. *Ec.* богоугóдіе, *Gr.* θεαρεστία *deo placendi cura*; богоугодіе dogadzanie. PODOBAĆ się *Rec. ndk.*, upodobać się, spodobać się *dk.*, (*Boh.* podobati ſe, podobieństwo mieć *videri*, podobit ſe udawać *simulare*, podobiti odkształcić, wyobrazić *repraesentare*, *exprimere*; *Crn.* podobûjem, s formuię, kształcę; *Crn.* spodôbo meni se *decet*; *Rag.* spodobitti *accommodare*, cf. przypodobać; *Rg.* podobittise komu *conuenire*; *Vd.* podobiti, podobuvati, s kształcić; *Vd.* podobiti, napodobiti, napodobuvati, s podchodzić na co podobieństwem, *Vd.* perpodobuvati, s podobenbiti, s podobnym być; *Ec.* подóбствовати, подобнымъ кому быть, *Ec.* подóбящійся emuluiący; *Ec.* сподóбити, сподобляю zaszczycić; *Ec.* подобаетъ należy się, przystoi; *Rs.* подобáться podobnym bydź). – 1) podobać się komu, do gustu mu przypadać, lubym, miłym, przyiemnym mu bydź, einem gefallen, wohlgefallen; *Sor.* 1. spodobam ßo, lubu ßo, lubi ßo, ni ßo lubi (*ob.* lubić, luby, *Lat.* libet, *Ger.* beliebt); *Sr.* 2. ße ſpodobaſch, ße lubiſch, ße hoblubiſch, hoblubnuſch; *Bh.* ljbiti ſe, ljubit ſe; *Slo.* lubit' ſa, lúbi ſa; *Crn.* dapâſti, dapadem (cf dopaść, przypaść), polûbe sè mi (cf. polubić); *Vd.* dopaſti, se dobru adeti, meni dopade, meni se lubi; *Cro.* dopasztisze, dopádamsze, povolyemsze (cf. powolny); *Bs.* ugoditi (cf ugodzić); *Rs.* полюбúться; благовидѣться, взглядѣться (cf. wzgląd), нрáвиться, понрáвиться (cf. narów), нрáвно, угодно, изволяéться (cf. wola); *Ec.* благоугожáю, благоугóдно. Ci którym my się podobamy, podobaią się nam, przynaymniéy w tym samym, że my się im podobamy. *Zab.* 3, 263. Co się raz podoba, więcéy się nie podobać nie może, *Szczerb. Sax.* 51. Wielom się podobać trudno, a wszyſtkim niepodobna. *Sak. Okul.*, *Bard. Tr. praef.*; *Slo.* ne narodil sa ten, ktereb ſa lúbil wſ'em. Nie iedno się wszyſtkim podoba. *Cn. Ad.* 603, każda głowa ma swóy rozum). Nie iak wielom, lecz iakim staray się podóbać. *Min. Ryt.* 4, 152. Każdemu swoie się podoba, *Cn. Ad.* 336, każda liszka swóy ogon chwali). Podobała mu się kolaſka z letkiego noszenia. *Kras. Dos.* 84. Wszyſtko pozwolić iestem ci gotowy; Boś mi się z tańca swego spodóbała. *Odym. Sw. Dd.* Z tych rzeczy nie podobay się sobie, które też i źli czynić mogą. *Glicz. Jsocr.* J 4. Tak mi się spodobało; moia w tym wola. *Teatr* 11, 51. Bylica roście, gdzie się iéy ziemia spodoba. *Cresc.* 271; cf. kochać się, wykochać się). Podobam się bogu; *Ec.* богоугожáю, *Gr.* θεαρεστέω. Podobaiący się, upodobany, *Cro.* povolyen (*ob.* powolny), *Rs.* любимый (*ob.* luby), *Ec.* благоугодимый. Podobaiący się, czyli upodobany bogu, *Ec.* богоугодный, *Gr.* θεάρεστος. Podobanie *ob.* upodobanie. – 2. Podobać sobie co, upodobywać sobie co, upodobanie pobrać w czym, polubić co, etwas lieb gewinnen; *Rs.* любовáться, залюбовáться. Bogaty wdowiec poznał ią, podobał sobie, i chciał mieć za żonę. *Kras. Dos.* 277. Nikt nierad swemu powołaniu, a podoba zabawy nienależne sobie. *Zab.* 8, 316 *Jéz.* Sokratesa naukę w ustach Alcybiadesa coraz więcey sobie podobała. *Węg. Marm.* 1, 25. – *Passiu.* Dobry przykład i model zaczynał bydź od niektórych podobanym. *Xiądz.*, polubionym, przyiętym). W wdziękach przyrodzonych była podobańsza daleko, niżby się ustroiła w Sydońskie purpury. *Tward. Pasq.* 10, wziętsza, milsza, bardziey luba, gefälliger, lieblicher. – b) Podobać sobie w czym, kochać się w czym, upodobanie mieć w czym, Wohlgefallen an etwas finden. Seneka bardzo sobie w swoim dowcipie podobał. *Gol. Wym.* 74. Z bozkiego podobania sobie w każdey sprawie naszey dobrey, nie mamyż nadgrody? *Lach. Kaz.* 1, 36. Topola podoba sobie na mokrzyznach. *Jak. Art.* 3, 162, cf. Plagować). PODOBIEŃ, PODOBEŃKI, PODOBNIENKI *ob.* Podobny. PODOBIEŃSTWO. – a, *n.*, PODOBNOŚĆ, – ści, ż., *Birk. Dom.* 126; *Bh.* podobenſtwi, napodobnoſt podobieństwo; podobizna obraz; *Slo.* podobnoſt *aequabilitas*, podobenſtwo, podobeninoſt, podobitelka *parabola*, *similitudo*; *Sr.* 2. podoba (*ob.* podoba); *Vd.* podobnoſt, poduba, perpodobnoſt, perpoduba, enakeshnoſt, (*Vd.* podubſtvu, podobuvanje, s rys); *Crn.* podobſtvu, s kształt, forma; *Crn.* spodobnoſt *decentia*; *Vd.* spodobnoſt, spodobljvoſt, s należytość; *Vd.* podobnuſt, spodoba, *imago*, *figura*); *Cro.* szpodóba, szpodobnoszt, priszpodóbnoszt, prikladnoszt (*ob.* przykładność), prilichnoszt; *Rg.* prilicnos, slicnos, prikladnos, slikka, (*Rg.* podobnos *capacitas*), *Bs.* prilicnoſt, prilika, slikka, prikladnóst, slicnóst (cf. śliczność); (*Bs.* podobnoſt *conuenientia*); *Ross.* пóдобіе, слúчáе, схóдство, схóдственность, схóдность (cf. *Rs.* удобность, удобство pora, pogoda); *Ec.* тождеобрáзная; pochodzenie na co w kształcie, die Aehnlichkeit. Podobieństwo różnych rzeczy nie może bydź zgoła równe. *Cn. Ad.* 881, równanie rzeczy nie może bydź we wszyſtkiém). Między podobnemi rzeczami iest przyrodzona miłość, gdyż podobieństwo iest przyczyną miłości. *Petr. Ek.* 90. Podobieństwo, czyli zgodność myśli wyobrażeń. *Mon.* 76, 182, harmonija). Uzbroić się przeciw wykrętom podobności, *analogii*. *N. Pam.* 3, 335. – *Math.* podobieństwo ściąga się tylko do ułożenia boków, nie zaś do wielkości; wszyſtkie kwadraty są podobne do siebie, czy wielkie, czy mało. *Geom.* 1, 1, 176, *Sol. G.* 3. – §. Podobieństwo iakiey rzeczy na zmyślach abo na umyśle wyrażone, idea, wyobrażenie. *Cn. Th.*, die Idee, das Bild von einer Sache, die Vorſtellung. – Podobieństwo iakiey rzeczy na drzewie, kamieniu, tablicy wyrażone, obraz, die Abbildung, das Bild. *Cn. Th.* – Podobieństwo w mowie; przyporównywanie, allegorya, (przypowieść), das Gleichniß in der Rede, die Allegorie; *Sr.* 1. pjirunano, pjirunawka; *Crn.* pergliha; *Vd.* perpoduba, pergliha, napoduba, perpodobnoſt, pripoviſt; *Bs.* pricića, prilika; *Rs.* притчá; cf. przyciąć). Wytławiał prawdę w podobieństwie. *N. Pam.* 13, 99. W Piśmie czytamy, co bóg żałował, to się rozumie, nieiakim podobieństwem wziętym od ludzi. *Karnk. Kat.* 207. To wszyſtko mówił

Jezus

Jezus przez podobieństwa do ludzi; a krom podobieństwa nie mowił im; aby się wypełniło: otworzę usta moie w przypowieściach. *St. Kaz.* 79. Podobieństwo ewanielii o talencie uczy, że dary przyrodzenia pilnością mnożą się. *Modrz. Baz.* 32. Salomon złożył trzy tysiące podobieństw; a pieśni iego było tysiąc i pięć. *Bud. 1 Reg.* 4, 32. Podobieństwo pięknie rzecz zdobi, ale nie dowodzi. *Petr. El.* 134. – §. Podobieństwo do wierzenia, prawdopodobieństwo, die Wahrſcheinlichkeit; *Sr.* 1. wirnobydaczjnosti, *Rg.* ilinoprilicnos, potvardivos; *Cro.* veruványe; *Rs.* вѣроподобіе, вѣроятіе, вѣроятность, вѣроимѣніе, имовѣрность. To iest rzecz bardzo do podobieństwa. *Teatr* 41, 13, bardzo podobna do prawdy). A to cierpliwość nie do podobieństwa. *Teatr* 56 *b*, 42. Niepodobieństwo ku wierzeniu. *Cn. Th.* 514, *incredibilitas*). Bóg same serca widzi; człowiek tylko podobieństw się chwyta. *Pot. Arg.* 264. – §. Podobieństwo do uczynienia, dołączenia, możność uczynienia, *possibilitas. Cn. Th.*, die Möglichkeit. Niepodobność ku czynieniu, niepodobieństwo, *impossibilitas. Cn. Th.* 514. Niepodobieństwo, niepodobne rzeczy, Niesłychana, niewidana to rzecz. *Cn. Ad.* 636. (– POD-OBŁOCZE, – a, *n.*, mieysce pod obłokami, podniebie, ein Ort unter den Wolken; ὑπονέφιον *Cn. Th.* 119. POD-OBŁOCZNY, – a, – e, pod obłokami będący, (cf. podniebny, podmiesięczny), unter den Wolken befindlich), *Ec.* подоблачный. Jednym skrzydłem gościniec mierzy podobłoczny, I gołąb płochopiory i iastrząb żarłoczny. *Nar. Dz.* 2, 198, *Zab.* 12, 237 *Nar.* Czego się Mauzoleom, i ich podobłocznym strukturom dziwuiesz? *Tol. Saut.* 80. – –). PODOBNIE *adv.*, *Bh* podobně; *Slo.* podobne, napodobne; *Rs.* образно; *Eccl.* образнѣ, прикрѣпнѣ, подобнымъ образомъ, точь въ точь, такъ же; *similiter*, rownie tak, na kształt. *Cn. Th.*, ähnlich, auf eine ähnliche Art, faſt ſo. Podobnie ku wierzeniu, *probabiliter*, wahrſcheinlich. *Cn. Th.* – *§. Orfeusz, muzyk *niepodobnie* ala ny. *Otw. Ow.* 388, bez podobieństwa, nie do porównania, unvergleichlich. Charta Lelapsa, niepodobnie rączego, darowała mu. *ib.* 290. Na tey wyspie bardzo niepodobnie bydło się mnoży. *Boter.* 65, nie do podobieństwa, nie do uwierzenia, nie do poięcia). – §. Podobnieyby iemu do mnie przyyśdź, z przytoyniey, łacniey, lepiey wypada, ſchicklicher, füglicher. *Cn. Th.*, *Sr.* 2. podobne ſtarznie. PODOBNO *adv.*, *PODOMNO, *PODNO, *PONO, tak się zdaie, może, bydź może, wahrſcheinlich, vielleicht; *Sr.* 1. pitſcha; *Crn.* bôje, wojè, mende, mendej; *Cro.* bere, jèda, jedàli; *Dl.* bàra; *Br.* jeda, vecheko; *Vd.* morebiti, mordei, lohkei, mari, loshzkei, vaszhe, loshzhe; (*Vl.* spodobno *putare*, cf. nadobno); *Rs.* имовѣрно. On to podobno, co . . . – Podobno o tym mowisz, *Cn. Th.* Ja iuż z iey wyroku nędzny według, Nigdy podomno cieszyć się nie będę. *P. Keh. J.* 17. *Polno się nie mylę. *Zebr. Ow.* 336. Błogosławieni są, którzy miłuią czystość; ale podno takiego żadnego przy dworze nie znaydzie. *Glicz. Wych. J* 3. – §. b*) podobno, możno, możliwie: Wszystko podobno u boga. *Kys. Ad.* 71. *PODOBNOKSZTAŁTY, – a, – e, kształtu podobnego, ähnlicher Geſtalt, *Eccl.* подобовидный, подобообразный. *PODOBNOMYŚLNY, – a, – e, – ie *adv.*, myśli podobnych, ähnlichen Sinnes, *Ec.*

подобосмысленно. PODOBNOSC, *ob.* Podobieństwo. – PODOBNY, PODOBIEN, – bna, – bne; PODOBEŃKI, PODOBIENKI, PODOBNIUCHNY, PODOBNIUTKI, PODOBNIUTEŃKI, PODOBNIUSIEŃKI, – a, – ie; *adv. in* – O; *Boh. et Slo.* podobny, podoben, podobno; *Sr.* 1. porunoſczjiwé, runoſczjiwé (cf. porównać, równać); *Crn.* podobn; *Vd.* podoben, perpodoben, enakeaben, (*Vd.* spodobn, z nadobny, piękny); *Cro.* zpodoben, szpodòben, priszpodoben, prilichen, prikladen (cf. przykładny); *Bs.* podoban, (z 2. *accommodatus, idoneus*), prilicjan, prikladan, slicjan (cf. śliczny); *Sla.* prilicsan; *Rg.* slicni, prikládan, (*Rg.* podoban *habilis, idoneus*, podobni *conueniens, opportunus*; *Rs.* подобный, (подобникъ naśladowca), похóжій, похóжъ, схóдный, схóжій, схожъ, слúчный, эдакой, слóвно; *Eccl.* тожде́нный, точный; pochodzący na co, poszedł na co, trafił się na kogo, ähnlich. Niepodobny, nie trafił się nań, różny. *Cn. Th.* 514. Podobni sobie; ieden drugiego zjadł. *Cn. Ad.* 881, iakby go z oka wyiął; iakby mu z oka wykapał; wykapany; *Slo.* gafobi mu z oku wispadol; cf. kubek w kubek; iednéy kuźni, iednéy mynicy, iednéy faryny). Tak do siebie podobni, iż patrząc na iednego i drugiego, różnicy znaleźć nie można. *Teatr* 35, 124. Twarzą i wszelką postacią był mu podobny, że go wszyscy za brata iego mieli. *Warg. Wal.* 34a. Im pilniey wpatrzyć się, razem czy z osobna, Twarz obóch, gdyby iedna postać tak podobna. *Zab. Amf.* 88. *Slo. Prov.* rowné za podobne ſtogi *unum idemque*; cf. nie kijem, lecz pałką; nie pałką, lecz drewnem; cf. nie biały chleb, lecz bułka). Wyznawanie to iest memu wyznaniu pospolitego ludu równe i podobne. *Salin.* 2, 8. Same między sobą są to rzeczy różne i niepodobne. *ib.* 6; 112. Podobnym być, *Vd.* podoben biti, enak biti, perpodobuvati; *Bs.* prilicitise; *Rs.* походить на кого (*ob.* pochodzić), сходствовать, удаться, удаваться, cf. wdać się w kogo); *Ec.* подобствовати, подобнымъ кому быть. Natura nas różnemi przymiotami darzy, Niemasz dwóch dusz podobnych, iako niemasz twarzy. *Dmoch. Szt. R.* 51. Podobny podobnego sobie smakuie. *Fr. Ad.* 21. Dosyć podobny *Bh.* napodobný. Podobniuteńki człowiek *Bh.* podobnjk, podobnjček. Podobny do kogo, podobny komu, n. p. Spotkałem kawalera podobniuteńkiego do We Pana. *Boh. Kom.* 1, 73, *et* 1, 281, *Teatr* 1 *b*, 115. Podobniuchna w tym kształcie krasney jarzębinie. *Zab.* 6, 164 *Min.* Czart podobniusieńki do ptasznika, co przepiórki wabi. *Bals. Niedz.* 1, 161. Czeski ięzyk bardzo podobny mowie naszéy. *Gor. Dw.* 43. Im miłość podobnieysza do przyiaźni, tym doskonalsza. *Teatr* 48 *d*, 37. Niemasz nic nad spanie, śmierci podobnieyszego. *Zab.* 1, 61 *Alb.* Wszystkie dni nie są do siebie podobne. *Teatr* 45 *b*, 25, nie iednakowe, ein Tag iſt nicht wie der andere. Żaden człowiek nigdy tak do siebie nie był niepodobnym. *Zab.* 13, 62, wcale inszy, tak znacznie się odmienił). – *Math.* Podobne figury, które i iednegoż są rodzaiu, i maią kąty każde każdemu równe, i ściany, które zawieraią równe kąty, proporcyonalne. *Sol. G.* 19, *Jak. Mat.* 1, 91, *Łęſk.* 18. Niepodobne figury, które będąc iednegoż rodzaiu, w angułach maią różnicę. *Solſk. G.* 19. Wszystkie koła i kwadraty są sobie podobne. *Jak. Mat.* 1, 96. Terminy ilkości po-

dobne *Ustrz. Alg.* 9. Terminy ilkości niepodobne, *dissimiles*, są, które się z odmiennych liter składaią. *Ustrz. Alg.* 10. Biegi podobne. *Hub. Mech.* 6. – §. b) Podobny ku wierzeniu, ku prawdzie, wahrſcheinlich; *Sr.* z. wierzicyné, wernohzdacyné; *Crn.* virjętn, virijętn; *Vd.* verjetliu; *Cro.* verùvan; *Rg.* vjerovni, istinopodìbni, istinopodòbni, potvardiv; *Rs.* вѣроподобный, вѣроятный, правдивый; *Ec.* вѣруемый. Iest rzecz prawdzie podobna, iż Bulgarowie od zacności spraw swoich zwali się Sławakami. *Stryik.* 102. Nie podobna, iak pięknie się udało. *Teatr* 8, 61, nie do uwierzenia, es iſt kaum zu glauben. – §. c) podobny ku zrobieniu, dostąpieniu, möglich. Co się u świata niepodobnego zdało, to bóg uczynić raczył. *Bial. Pſt.* 66. Podobać się niektórym, rzecz iest podobna, wielom trudna, wszystkim niepodobna. *Bard. Tr. praef.* Niepodobna, nie sposób, nie można, *Ec.* неудо́бь. Niepodobne rzeczy, *Vd.* plave gosi, selen polš, kaker pet krou za en grosh, z plowe gęsi, zielony pies, pięć krów za ieden grosz). Podobny ku pojęciu, zrozumieniu, z poiętny, wyrozumny, zrozumiały, begreiflich. – §. d) podobny do czego, zdatny, sposobny, ſchicklich, tauglich, geſchickt, füglich. Do boiu podobnym i sposobnym, kazał się ściągnąć. *Warg. Cez.* 82. Mieysce na rzéce ku łowieniu ptaków podobne. *Cresc.* 626. Cielce trzyletne iuż są do roboty podobne. *Haur Sk.* 55. – §. Podobnieyszy ia do niéy, niż ty; ia iestem sobie pański poddany, a ty dziś u nas, a iutro bóg wie gdzie. *Teatr* 54 *c*, *B* 2, lepiéy przypadam iéy, dogodnieyszy, przystoynieyszy, ich bin für ſie ſchicklicher. – §. c) podobny, nadobny, podobany, mogący się podobać, gefallend, ſchön, lieblich. Podobny Astur, *pulcher. A. Kch. W.* 275. Piersi podobne. *ib.* 254. Czyż nie iestem młoda i podobna? *Teatr* 18 *c*, 23. – §. Uyrzawszy męża podobnego, pochwalił sprawy iego. *Papr. Gn.* 202, chwalnego, chwalebnego, löblich, lobenswürdig.

POD-OBOYCZYKOWA żyła, *subclavia. Perz. Cyr.* 1, 44, unter dem Schlüſſelbeine befindlich, *ob.* Obóyczyk.

POD-OCCIAN, -u, *m.*, *acetis*, sol z podkwasu octowego i z zasady solney złożona. *Sniad. Chem.*, Eſſigſauerſalz.

POD-OCHMISTRZY, -ego, *m.*, *Cn. Th.*, zastępca lub pomocnik ochmistrza, der Unterhofmeiſter, Vertreter des Oberhofmeiſters.

POD-OCHOCIĆ, *F.* podochoci *cz. dk.*, podweselić, podchmielić, pod dobrą myśl podpić sobie, ſich guten Muths trinken, ſich Courage trinken, durch Trinken luſtig werden. Wchodzą śpiewaiąc, dobrze podochoceni, każdy z nich maiąc dwie butelki. *Teatr* 55 *e*, 54, *Zab.* 9, 323. Jan Kochanowski w Bachusie nie piiaństwa czcił, ale mierne podochocenie. *Kras. liſt* 90. Tańcuie, gdy sobie podochoci, *ib.* 107.

PO-DOCHODZIĆ, *F.* podochodzi *cz. dk.*, iednego po drugim doyśdź, odkryć, poodkrywać, eines nach dem andern entdecken, ergründen. Iéy intryg wszystkich ciężko podochodzić. *Teatr* 48 *b*, 15.

POD-OCZODOŁKOWY, POD-OCZOJAMISTY, -a, -e, pod ia ną lub dołkiem oczu będący, unter der Augenhöhle befindlich. Kanał podoczojamisty, *Krup.* 1, 75, nerw podoczodołkowy. *ib.*

POD-OGONIE, -ia, *n.*, rzemień pod ogon końſki podchodzący, pochwy, pochwa u konia, der Schwanzriemen am Pferdegeſchirre; *Slo.* podchwoſtina; *Bh.* farkaš; *Rag.* pòhve; *Sla.* podrepina; *Cro.* podrepina, puhvine; *Crn.* podrępnèk, podrepnèza; *Vd.* podrepenza; *Ross.* пахвы. Podogonie nie powinno bydź zbyt krotkie, bo konia pod ogonem kaléczy. *Kaw. Nar.* 393. POD-OGONIOWY, -a, -e, od pod-ogonia, Schwanzriemens. POD-OGONOWY, -a, -e, znayduiący się pod ogonem, unter dem Schwanze befindlich.

PODOIĆ, *F.* podoi *cz. dk.*, iednę krowę po drugiéy oddoić, *Bh.* podogiti; *Cro.* podajam, podoilszem; (*Bs.* podojiti, datti zisu, cf. *doić dziecko); *Vd.* pomusti; nach einander abmelken.

PODOŁAĆ, *F.* podoła *intr. dk.*, Podoływać *ndk. et frequ.*, zdołać, mieć siły po temu, mieć mocy z to abo zeń (*ob.* z), gewachſen ſeyn; *Rs.* одолѣть, одолѣвать. Nie podoła temu ięzyk niewymówny. *Zbil. Lam. B.* 1. Czemu nie podoła kto, zwyczaynie gani. *Min. Ryt.* 3, 338. Ja się daną mi od Pana miareczką kontentuię; w czym z łaski iego przemagam, w tym postępuię; czemu nie podoływam, od tego się wstrzymuię. *Smotr. Ex.* 7. – §. Nienawiszna i *niepodołana była wszystkim Polakom Sieciechowa potężność. *Krom.* 121, nieznośna, unerträglich. Krzyżacy niepodołaną wielkomyślnością nadymaiąc się, naymnieyszéy słuszności zażyć nie chcieli, *intolerabili faſtu tumentes Krom.* 479.

PODOLANIN, -a, *m.*, z Podola obywatel, ein Podolier.

PODOLANKA, -i, *ś.*, *fem.*, die Podolierinn. Podolanka, romans X. *Kraiewſkiego.* PODOLE, -a, *n.*, (cf. *Rs.* подóлъ, подолïе padol, *Cro.* Podolje); Podolien; powiaty Kamieniecki, Latyczowski i Czerwonogrodzki; nie wiadomo, kiedy iest ta część Rusi nazwana Podolem i dlaczego? Zdawałoby się, iż dla różnicy od Rusi górnéy wzięło imię Podola, to iest Rusi dolnéy. *Nar. Hſt.* 6, 238. – *Prov.* Nie potrzeba po guzy ieździć na Podole. *Alb. n. W.* 13, i w karczmie guzow dostanie, nie trzeba na Tatary ieździć). Szkoły wielce są podobne żołnierstwu albo kozactwu, około którego się na Podolu albo na Ukrainie parają zawołani ludzie, aby tam, nie inaczéy, by na iakim żołnierstwie albo Podolu dzieci piérwszego ćwiczenia nabywały. *Gliczn. Wych. K* 7 *b.* – (POD-OLEIOWAĆ, *F.* pod-oleiuie *cz. dk.*, podoleykować, oleykami podmazać, befalben. Dziś patrzą cudzych żonek, muskanych, malowanych, podoleiowanych. *Klon. Wor.* 58.). – – PODOŁEK, -łka, *m.*, *Bh.* podolek; *Slo.* podolek, łuno, klin; *Rs.* подолъ, подольникъ; łono u szaty, kray szaty, pola, der Saum eines Kleides, der Schooß; der Untertheil. W tańcu ptak iéy nie doleci, Gdy podołek rozpuści, wymiecie i śmieci. *Sim. Siel.* 112. Roztoczyli szerokie podołki swoie. *Rey Ap.* 10. Gdy nie mogli iuż chodzić, dzierżeli podołki swoie, 3 *Leop. Lam.* 4, 14, fałdziſte szaty swoie). Przystąpiwszy z tyłu, dotknęła się podołka szaty iego. 1 *Leop. Math.* 9, 20. Los miecą w podołek, ale od pana iest skutek iego. *Radz. Prov.* 16, 33. – §. Na podołku warzyć, prażyć, z w strachu bydź, truchleć, in Aengſten ſeyn. Kiedyby tobie to się działo, co mnie, dawnoby kaszę na podołku warzył. *Pot. Syl.* 11. Komu miłość praży na podołku iagły, trudno zwłokę cierpi. *Pot. Arg.* 690, dogrzewa, dokucza, warm machen, zuſetzen. – §. b) podołek, podbrzusze, brzucha niższa część, łono

w ciele pod brauchem. *Cn. Th.* 368, podpępcze, der Schooß am Körper, der Unterleib. Dziecięciu dasz napierśniczek welniany, aż do podolka długi. *Mon.* 69, 98. – §. *Testiculus*, podołek, jądro w mosznach męzkich. *Mącz.*, die Hode; *mudo*. *PODOLISTY, – a, – e, pełen pęcherzów, voll Thäler. W stronach podolistych i głębokich powietrze bywa mgliste. *Cresc.* 15. PODOLNY, – a, – e, *Rs.* подольный, w dole leżący, tief liegend, niedrig. Drzewa więcey lubią górne mieysca, niż podolne. *Cresc.* 99. PODOLSKI, – a, – ie, z Podola, od Podola, Podolisch. Mnie miodu Podolskie pasieki nie dają. *J. Kch. Dz.* 256. Kamieniec Podolski, *ob.* Kamieniec.

*PODOBNO, *ob.* Podobno. PODOPOŻYCZAĆ, *ob.* Dopożyczyć.

POD-ORAĆ, *P.* pod-orze *cz. dk.*, Pod-orywać *frequ.*, od spodu przeorać, *Slo.* podorati; *Bh.* podworati, podkopati; *Sr.* 2. podworasch; *Sr.* 1. podworaj, podworaci, podworupu, (podwor, podworano *prosciissus ager*); *Cro.* podoram; *Vd.* podorati, okulsorati; *Bs.* podorati; *Rg.* podoratti; *Cro.* podorati, podárjam, podoralszem; *Ross.* подпахать, подпахиваю; von unten durchpflügen, wegackern. W Listopadzie należy gnoy wywieść, worać go, inne pola pod-orać na iarzyny. *Mon.* 67, 207. Łąki stare podorywać, aby z nich lepsze były trawniki. *Haur Ek.* 51. Padły, jak dwa kwiaty różane Rock-ville upadają pługiem podorane. *Groch. W.* 311, *ob.* podciąć, podcięty). – §. Podorać gnoy, oraniem pod ziemię go podprawić, unteracker, unterpflügen. *Subst.* Pod-oranie, *Pod-orka*. PODORYWACZ, – a, *m.*, który pługiem podorywa, der Unteracker, der etwas unteradert. *Tr.* *POD-OREŻE, – a, *n.*, oręż pobożny, Untergewehr, Stichgewehr, *Vd.* podoroshje, spudniuoroshje.

POD-ORGANISTA, – y, *m.*, pod organistą będący, pomocnik iego, der Unterorganist, Unterschulmeister. Mospanie podorganisto, czyby to nie można weselszych rzeczy u zyć? *Teatr* 20, 92.

POD-ORKA, *ob.* Pod-orać. PO-DOROŻNE, *ob.* Podrożne.

POD-OSEK, – ska, *m.*, krzywe one żelaza, któremi się oś do łoża armatnego przyciąga, podkami zowią. *Arch.* 3, 62. *ipsa rotarum fibula, axibus firmandis immitti solita. Mącz.*, die Achsenschiene, das Achsenblech, der Achsenriop, das Achseisen. Okowy drewnianych osi są podoski, złożony z dwoch części z sobą spoionych i opaski podołkowe, (*brebans.*) *Jak. Art.* 1, 272, Achsenringe, Achsreifen.

PODOSIANIK, PODOSOWIK, – a, *m.*, gatunek grzybów. *Jan.* 2. 363, eine Art Pilze.

PODOSTATKIEM *adv.*, dostatecznie, vollauf, hinreichend. Wina iedze podostatkiem? *Teatr* 7, 27. Gdzie wody bywaią podostatkiem, tam wiatraki potrzebne. *Rog. Dof.* 2, 292. Wyłożyłeś podostatkiem bawełny. *N. Pam.* 10, 22.

POD-OSTRZYĆ *cz. dk.*, nieco zaostrzyć, ein wenig schärfen. Pol-odrzany. *Zebr. Ow.* 83.

PODOWIADYWAĆ się *recipr. frequ. dk.*, Podowiaduie się *P.*, iednego po drugim dowiedzieć się, nach einander erfahren. Wiele rzeczy ważnych od nich się podowiadywałem. *N. Pam.* 13, 17. Poki Stryy nie siedział w Warszawie, mogliśmy mu mydlić oczy; ale iuż to kilka mie-

sięcy iak przyiechał, zaczym podowiaduie się o wszystkiem. *Teatr* 22, 98.

POD-OZORZE, – a, *n.*, mięso gruczołowate przy ozorze wieprzowym, cielęcym i t. d. *Wlod.* Pod-ozorze u rzeźnika część od ozora wołowego z grdycą. *Mag. Mst.*, das drüsige Fleisch unter der Ochsen-, Schweins-, Kalbszunge. Pod-ozorze, podgardlek, Kehlbraten. *Ern.* 546.

*PODPACHAĆ, *Rs.* подпахать, *ob.* Pod-orać.

PODPADAĆ, *ob.* Podpaśdź.

PODPAŁ, – u, *m.*, *Bh.* podpal, podnieta ognia, podłoga, podsypta, was zum Unterzünden dient, Nahrung des Feuers, Zunder. (*Rs.* подпалка мąка pod polewkę podmieszana). Ogień bez podpału nie może być. *Sjat. Sst.* 161. Na domy rzucili podpały, Które pożarły domów onéy nocy dwieście. *Zimor.* 248. Podpały woienne u dawnych, *falarica*, podobne bywały do włócani maiąc śpiczaste żelazo, obwinione w kądziel. siarką, smołą i oleiem napioną. *Papr. M.* 1, 196, Wurfbrander, Schießbrander, Brandschüsse. – *fig.* Bogactwa im nic innego nie zostawuią, iedno pobudkę ku rozmaitym zbytkom, a *podpały przeklęctwa bożego. *Rey Pst, H* 6. Już podpałów lubieżności nie czuie, ale ieszcze pycha go nadyma. *Pilch. Sen. list* 2, 324. – §. b) podpał, *actio*, podpalanie, podkładanie ognia, położa, das Anzünden, Unterlegen des Feuers, Feueranlegen; *Boh.* zbařstwj; *Vd.* podshganje, podshaganje (*ob.* położ); *Rs.* зажиганіе, поджиганіе. Nikt o podpaleniu w piecu nie myśli; a kiedyż izbę ciepłą mieć będziemy? *Teatr* 8, 24. Oblężone miasto ledwo od podpału odproszone. *Nar. Hst.* 1, 126. Odkup od podpału, die Brandschatzung. Podpaleniem pieniądze wyłrasząć, brandschatzen. 2) PODPAŁA, PODPALCA, – y, *m.*, PODPALACZ, – a, *m.*, podżegacz, podżognik, podkładacz ognia, *Bh.* palić, žhář (cf. żar); *Slo.* podpalač, ktery tagne a zlotywé podpaluge; *Cro.* palihisa, palikucha; *Sla.* upaljitelj; *Rg.* uzixalaz; *Rs.* зажигáтель, зажигáтельница, зажигальщикъ; *Ec.* зажигáтель; der Feueranleger, der Mordbrenner, *prop. et tr.*, podpuszczacz, der Anstifter, Anstifter. Herostrat, podpalacz kościoła Efezyńskiey Dyany. *Zab.* 1, 34 *Alb.* Nero z siebie winę podpalcy miasta zwalił. *Nar. Tac.* 2, 246. Podpalacz. *ib.* 2, 348. On go na to poduszczył, i sam był podpałą tego złego. *Leop.* 2 *Mach.* 4, 1. Liwiniusz z innemi podpalcami buntu, na wygnanie skazany. *Nar. Tac.* 2, 236. Herszt i podpalca buntu szubienicą życie skończył. *Nar. Hst.* 2, 353. (– PODPAŁACZE, – a, *n.*, *radix palatii. Cn. Th.* 737, mieysce pod pałacem. *Wlod.*, der Platz unter einem Palais. – –). PODPALIĆ, *P.* podpali *cz. dk.*, Podpalać *ndk.*, *Bh.* podpáliti, podpalowati; *Slo.* podpalugi; *Vd.* podshgati, podshagati; *Cro.* podpalyújem; *Rs.* подпалить, подпаливать, подмопить, подмащивать; ogień podkładać, podniecać, Feuer anlegen, von unten anzünden. Herostrat podpalił kościoł Efezyńskiey Dyany. *Zab.* 1, 34 *Alb.* Trzy razy byłem przez złoczyńców podpalony. *Teatr* 21 c, 64. Tyrani dziedzice częstokroć od własnych poddanych bywaią w budynkach podpalani. *Mon.* 67, 200. – *transl. fig.* podżegać, poduszczać, podbudzać, podbechtać, anfeuern, anreißen. Podpalał go do męczeńskiey korony gorącemi słowy. *St. Dz.* 415. Szaleństwo Kleopatry! serce podpaliwać zbroynego gościa! *Bard. Luk.*

180. – §. PODPALAŁY, PODPOLAŁY, – a, – e, (cf. *Bh.* podpalka miano, które ciemnobrunatnym krowom dają), podpłowiały, płowy, fahl. *Flauus*, płowy, nieowaseki żółty, podpolały. *Mącz.*, śmiady). Podpolały, szary. *Dudz.* 52. Podpolały, wilczasty, szary, *rauus. Cn. Th.* 1101. Nie wszystkie są białe fiołki, są brunatne, są i podpalałe. *Sim. Siel.* 29. Podpolały, okopciały, czarnawy, farba taka, iak gdy co dymem okopcą, *pullus. Mącz.* PODPOLAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, okopciałość, czarnawa farba. *Mącz.*, *pulligo*, Rauchfarbe. PODPAŁKA, – i, *ż.*, podpalanie, podniecanie, podnieta, żagiew, das Unterbrennen, das Anzünden. Łuczywo służy na podpałkę w piecach. *Kluk Rosl.* 2, 33. PODPALANIE, – a, *n.*, podkładanie ognia, das Feueranlegen. Kryminał podpalstwa. *Nar. Tac.* 2, 346.

*PODPALOWAĆ cz. *dk.*, palami podsadzić, unterpfählen, *Vd.* podstebrati, podkoljati.

POD-PARAFIA, – ii, *ż.*, parafia od drugiéy głównéy zawisła, *Crn* podfara, die Unterpfarre, Tochterpfarre, das Filial. Plebanie i ogrody niesprzedane, powrócone będą plebanom i xiężom przy podparafiach. *N. Pam.* 21, 312. PODPARAFIALNY, – a, – e, od parafii, Unterpfarr–. Każdy biskup łącznie z prefektem ułoży liczbę i rozległość podparafialnych kościołów, i tyle można utworzyć podparafialnych kościołów, ile potrzeba wymagać będzie. *N. Pam.* 21, 311.

POD-PARCIE, POD-PARTY, *ob.* Podeprzeć.

1) POD-PAS, – u, *m.*, mieysce pod pasem, część ciała pod łonem, *Vd.* podpasje, spudnju telu, cf. podpępie, der Theil des Körpers unter dem Gürtel. (*Vd.* podpas *ilia*). Nie tayne mi są z rybim niewiasty podpasem. *N. Pam.* 22, 107, Syreny). – (2. PODPAS, PODPASAĆ, *ob.* Popas, Podpaść). PODPASAĆ, *F.* podpasse *cz. dk.*, Podpasuie *pr.*, Podpasywać *fr.*, *Slo.* podpasugi; *Vd.* gornapasati, gorsagerniti, podpasati; *Rg. et Bs.* podpasati; *Cro.* podpasujem; *Rs.* подпоясать, подпоясывать; podkasać, podginać, podwięzywać, aufschürzen, aufbinden, untergürten. Stoycie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości. *Gil. Kat.* 317. Podpasanie, *Ec. et Rs.* подпояска, *succingulum.* – Barkę wziąwszy, używali pomocy, podpasuiąc okręt, boiąc się, aby na Syrty nie wpadli. *W. Act.* 27, 17, *Budn. ib.*, przywiązali barkę do okrętu).

PODPAŚĆ *cz. dk.*, Podpasać *ndk*, podkarmić, paszą podsilić, podkrzepić, dadź podjeść, mit Futter, Weide, Nahrung stärken, laben. Jako łuicerz oczy, natężoném patrzaniem utrudzone, uwalnia, zwraca i podpasa; tak i my, powinniśmy niekiedy umysłowi ulgę uczynić, i niejakiemi go rozrywkami podsycić. *Pilch. Sen. list* 2, 22.

PODPASUŻ, Podpaść, *idntl.*, podpadł, *F.* podpadnie *cz.*, Podpadać *ndk.*, *Vd.* popast; *Rs.* подпасть, подпадать; podpaśdź pod kogo, nagle się rzucić pod niego, podwalić się pod niego, ode spodu napaśdź, sich unter einen hinstürzen, hinwerfen, ihn von unten anfallen. Szermuiąc iakoś bardzo blizko Rynald zapędzony, Pod Sakrypanta wszystek podpadł podsadzony. *P. Kch. Orl.* 1, 32. Herkules pod Cerbera podpada srogiego, W zwycięzkiéy ręce groźną buławę trzymaiąc. *Bard. Tr.* 42. Nieprzyiaciel krążył go, ucieraiąc się zawsze podpadaniem i małemi potyczkami. *Ustrz. Kruc.* 2, 371, nagłemi niespodzia-

nemi napaściami). – §. b) Podpadać pod kogo, *vel* kogo, uciekać się pod obronę czyią, do niego się o ratunek udawać, zu jemanden seine Zuflucht nehmen, sich an jemanden um Unterstützung machen, ihn zu gewinnen suchen. Starszy syn Woiewody Mołdawskiego, wygnany od młodszego, podpadł pod Kazimierza o protekcyą. *Tward. Wład.* 54. Xiędza Gwardyana podpaśdź musisz, który gorliwością swoią tatulę nam przeprosi. *Teatr* 27, 127. Moia rada podpaśdź Panny Teresy wuia. *Teatr* 28, 110. Podpadły pod kogo, dla obrony przyięty przyiaciel, *cliens. Cn. Th.* 873. – §. 2) *neutr. passiue*, podpadać pod co, lub czemu, podlegać, zawisnąć, unterliegen, unterworfen seyn. Nie czuiemy żadnéy rzeczy, która pod zmysły nie podpada, to iest, która żył suchych zmysły składaiących nie porusza. *Boh. djab.* 39. – Podpaśdź karze, winie, wpadać w nię, podlegać iéy, unterfallen, verfallen in eine Strafe. Niespodziewanie téy karze podpaśdź mogę. *Teatr* 8, 77.

PODPASEK, – ska, *m.*, podpastuszy, pod pastuchem stoiący, der Unterhirt. Niemasz Dafnisa, na łożu potnicie, Wiernych podpasków konaią nadzicie. *Zab.* 12, 403 *Koff.*

PODPASUIE, *ob.* Podpasać.

PODPASZE, – a, *n.*, mieysce pod pachą, *Vd.* pasduhe, podpasduhi; *Ec.* подпазуха; *Rs.* подмышка; die Achselhöhle. *Wlod.* Ziele to złą wonią podpasza oddala, gdy prochem iego będziesz nacierał pazuchy. *Sienn.* 262. Gdy nań miecz podnosi, ten ugodził go spisą w podpasze. *Nar. Hst.* 4, 314. PODPASZNY, – a, – e, pod pachą zostaiący. *Wlod.*, *Cn. Syn.* 847, Achselhöhlen–; *Sr.* 1. podpaźné; (*Bh.* podpaźnicek piesek damski, mucek, Schoßhündchen). *Hircus*, pot abo cuchnienie podpasze. *Mącz.*, *ob.* parkot). Okolica podpaszna albo podłopatkowa, *regio subaxillaris. Perz. Cyr.* 1, 20.

PODPATRYWAĆ, – ał, *Pr.* podpatruie *cz. dk.*, podglądać, sekretne oko mieć na co, heimlich nachspühren. Dzień i noc nicem nie czynił, tylkom podpatrywał ich sprawy. *Nag. Cyc.* 59.

PODPEŁZAĆ *cz. dk.*, pod-łazić, pełząc pod co podeyść, *Rs.* подползть, подпалзывать, unterkriechen.

PODPĘPCZE, – a, *n.*, podbrzusze, *hypogastrium. Perz. Cyr.* 156, podołek, der Unterleib unter dem Nabel; *Vd.* podpopje, perritovina; *Rs.* подпупье; *Ec.* подпупіе; подчрéвіе. PODPĘPNY, – a, – e, pod pępkiem będący, unter dem Nabel befindlich; *Ec.* подпупный.

PODPIĄĆ, *F.* podpnie *cz. dk.*, Podpinać *ndk.*, ode spodu przypinać, zapinać, unten anschnallen, gurten, aufknöpfen, fest anspannen, anziehen; *Cro.* podpinyam; *Eccl.* подпинаю. Dobrze ieżdżą, którzy dobrze podpinaią. *Hipp.* 39. Niemczyk podpięty, z pręcikiem w ręku. *Teat.* 3, 27, *ob.* opięty, recht glatt angespannt, angezogen.

PODPIĆ, *F.* podpiie *cz. dk.*, Podpiiać *ndk.*, *Bh.* podnapigi se; *Rs.* подпить, подпивать, подкуликàть, нарусàлиться; podchmielić sobie, sich ein Räuschchen trinken. Naprzód dobre wino stawia, a gdy sobie goście podpiią, tedy podleysze. *Leop. Joan.* 2, 10. Teraz sobie podpiiać, teraz czas tańcować. *Lib. Hor.* 39. Nie iest grzech podpić sobie mądrym i uczonym, A wszak Bachus Minerwie był bratem rodzonym. *Kch. Fr.* 48. Jeżelim trochę podpił, kara iuż gotowa, Bo za to mocno boli i cięży mi głowa. *Teatr* 43 *b*, 37. Wino w podpiciu we-

solego czyni. *Jabł. Tel.* 259. Drugi, iakby sobie królestwo podbił, że sobie podpił. *Chmiel.* 1, 62. Mówią czasem, muszę sobie nań podpić, *Sax. Porz.* 151, podochocić się do zalebków, ſich Courage trinken gegen jemanden. Podpicie, *podpitość*, podpitek, krapuła, das Räuſchchen, der Rauſch; *Vd.* pianoſtiza, pianſtvize; *Ec.* подпитіе, попойка; *Rs.* хмѣль. Podpity, podpity, *Bh.* podnapilý, podrauſſílý, *Rs.* припьянъ. – §. Piyże włodarzu! &c. iużem podpił sobie, *J. Kch. Dz.* 200, dosyć się napiłem, ich habe mich ſatt getrunken, cf. podieść sobie.

PODPIEC, podpieki, *F.* podpiecze *cz. dk.*, Podpiekać *ndk.*, od spodu popiec, von unten bebacken, *Rs.* подпечь, подпекать. *PODPIECZE, -a, *n.*, mieysce pod piecem, der Raum unter dem Ofen; *Bh.* podkamní. (*Rs.* подпéчникъ dziura pod piecem).

PODPIECZĘTOWAĆ *cz. dk.*, od spodu popieczętować, unterſiegeln, *Rs.* подпечатать, подпечатывать; (2. przetrukować).

*PODPIEKA, -i, *ż.*, *Rs.* подпека brunatna ſkóra chleba, cf. przyletka, die braune Brotſeite.

PODPIELUSZEK, *ob.* Poddupnik.

PODPIERAĆ, *ob.* Podeprzeć. PODPIERACZ, - a, *m.*, który podpiera, wspieracz, podporca, podpora, der Unterſtützer.

PODPIERSIEŃ, POPIERSIEŃ, - śnia, *m.*, PODPIERŚNIK, - a, *m.*, rzemień pod piersiami końſkiemi, *Boh. et Slo.* podprſnna, prſotiny; *Cen.* podpersnèk, podpersneza; *Vd.* podpersina; *Cro.* podperszina; *Sla.* opêrsine; *Ben.* podprrisje, preseni, poprugh za prrisi od kogna; *Rg.* podparsje; *Ross.* поперстье, нагрудникъ; der Bruſtriemen. Podpiersień ma leżeć nad łopatkami, ażeby koniowi do ſtąpania i wyrabiania nogami nie przeszkadzał. *Kaw. Nar.* 393. Popiersień. *Alb. n. IV.* 9. Siodło ma bydź z pochwami i z popiersieniem rządnym szerokim. *Hipp.* 39.

PODPIĄĆ, *ob.* Podpić.

PODPIŁOWAĆ *cz. dk.*, od spodu przypiłować, von unten durchſägen, *Rs.* подпилить, подпиливать. Pnie te maią bydź tak podpiłowane i podcięte, aby ſtatkom płynącym nie szkodziły. *Pam.* 85, 1, 320. Podpiłowanie, *Rs.* подпи́лка, подпилéніе.

PODPIŁY, *ob.* Podpić. PODPINAĆ, *ob.* Podpiąć.

PODPIS, - u, *m.*, *Bh.* podpiſ; *Sr.* 1. podpiſ; *Vd.* podpiſ, podpiſmu; *Cro.* podpiſs, podpiſszek; *Rg.* podpis; *Ross.* подпись, подписка, рукописáніе, рукоприкладство, рукоприкладываніе, заручéніе (cf. zaręczenie), скрѣпа, закрѣпа, закрѣпка (cf. krzepić), справа (cf. sprawa); podznaczenie imienia pod iakim pismem, die Unterſchrift. Niżéy na podpisie wyrażony. – §. b) podpis na liście, napis na kopercie, adres, *Rs.* надпись, die Aufſchrift auf einem Briefe. PODPISAĆ, *F.* podpisze *cz. dk.*, Podpisanie *praes.*, Podpisywać *freq.*, *Bh.* podepſati, podpiſowati; *Sr.* 2. podpiſaſch; *Sr.* 1. podpiſſu, podezpiſuju; *Vd.* podpisati; *Cro.* podpiſújem, podpiszati; *Bs.* podpisati; *Rg.* podpisati; *Rs.* подписать, подписывать, заручить, заручать (cf. zaręczyć), imieniem swoim podznaczyć, imię swoie pod czym wyrazić, unterſchreiben, unterzeichnen. Ten teſtament dla lepszéy wiary i wagi ręką własną podpisuię. *Teatr* 5, 57. Podpisuiący co, *Vd.* podpisar, podpisavez; *Cro.* podpiszavecz; *Ec.* подписáтель. Podpisany,

co podpisał, *Rs.* подписчикъ, заручи́тель, рукоприкладчикъ. Podpisany własną ręką ſkrypt, *Rs.* заручный. Przywiódłbym i innych wielu, coby téy sentencyi moiéy podpisali. *Biel.* 11, cf. pisać się na co, *oppos.* odpisać się, rozpisać się). Przodkowie nasi nie podpisywali się w liſtach iak tylko bratem; potym powolnym sługą; dzisieysi zaś nayniższymi sługami i podnóżkami. *Mon.* 64; 461. – §. b) podpisać liſt, albo na liście, napisać na nim adres, *Rg.* nadpisati kgnigu; *Rs.* надписать, надписывать; *Ec.* надписую; die Aufſchrift auf einen Brief ſchreiben. Liſt ten zanieś temu, do kogo ieſt podpisany. *Teatr* 38, 269. podług adressu). Podpisać się na tytule księgi, ſich auf dem Titel nennen. Ci, co o wzgardzie sławy księgi pisali, Na tychże tam księgach z pilnością imiona swoie podpisali. *Warg. Wal.* 301. PODPISEK, - ſka, *m.*, *Bh.* podpiſař; *Sr.* 1. wotpiſować, piſarſki pomocznik, zapiſwar; *Cro.* podpiszecz; *Ec.* писчій; *Ross.* подвячей, поддвячей; ſubſtytut pisarza, *amanuensis. Mqrz.*, *tabellarius. Cn. Syn.* 867, der Unterſchreiber, Schreibergehülfe, Untergerichtsſchreiber. Pisarzom ziemſkim inne podpiſki, którzy tylko w pisaniu im pomagać maią, dopuszczamy mieć, iedno żeby sami wszyſtko ręką swą podpisywali. *Herb. Stat.* 401, *Czack. Pr.* 1, 110, *Tarn. Uſt.* 197. Regent kancellaryi w prawdziwéy Polszczyznie zowie się podpisek. *Tręb. S. M.* PODPISKOWY, - a, - e, od podpiſka; *Rs.* подвяческій.

PODPITEK, - tku, *m.*, podpicie, podpiianie sobie, der Rauſch. Na podpitku epiſkopi brodami się wycinaią. *Pim. Kam. pr.* PODPITY, *ob.* Podpić. PODPIWNICZNY, - ego, *m.*, pomocnik piwnicznego, der Unterkellner, *Vd.* podkletar; *Rs.* подключникъ.

*PODPLĄSAĆ *cz. dk.*, nieco popląsać, ein wenig gaukelnd hüpfen und tanzen. (*Rs.* подплясать, подплясывать tańcować do inſtrumentu lub pieśni).

*PODPŁASZCZE, - a, *n.*, *Bh.* podpláſtí, odzienie pod płaszcz służące, eine Kleidung unter dem Mantel zu tragen.

*PODPLĄTAĆ *cz. dk.*, podplątywać *caſtl.*, pod czym poplątać, sekretnie zaplątać, *phys. et mor.*, unter etwas hin verwirren, verwickeln, verflßen, heimlich verflechten. Co mu się ieno podoba w achismatykach broi, zwodzi io, mami, oszukawa, podplątywa, obala, błędy przez nie sieie. *Smotr. Ex.* 27.

PODPLEŚĆ, podplotł, podpletli, *F.* podplatać *ndk.*, pod czym popleść, w czym zapleść, unterflechten, unter etwas hin flechten; *Vd.* podpleſti; *Rs.* подплéсть, подплетать (2. podbić nogę, podeyść, okpić); *Ec.* подплетаю *subnecto.*

PODPŁOKAĆ *cz. dk.*, podpłocze *F.*, płocząc podmyć, podlizać, podbierać, podrywać, von unten beſpühlen, wegſpühlen, ausſpühlen. Budowania na piasku, gdy na nie przyydą nawałności wod, łacno podpłokane bywaią, i wniwecz obrócone. *Gil. Pſt.* 98.

PODPŁOMYK, - a, *m.*, PODPŁOMYCZEK, - czka, *m.*, *dem.*, PODPŁOMIENNY chleb. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 17, 13, *podpopielny*, 1 *Leop. ib.*, PODPŁOMNY, *W. ib.*, *Boh.* podplamenice; *Cro.* pogácha; *Hg.* pogátsa; chléb u samego płomienia pieczony, cf. wychopień, an der Flamme gebóſtetes Brot, Flammenkuchen, Brotkuchen, Aſchenbrot. Podpłomyk i chléb między węglem pieczony, z boków wnet się przypiecze, a we śrzodku surowe ciaſto zoſtaie,

także i popiołu tam się wiele przymiesza. *Cresc.* 159. Podpłomyki przed węglem i płomieniem z wierzchu tylko się popieką. *Sak. Pr.* 200. Placek albo podpłomyk. *Biel. Hist.* 85. Z téy mąki przynieś mi upieczony podpłomyczek. *Sk. Żyw.* 2, 194. Podpłomyk z ięczmiennéy mąki. *ib.* 1, 405. Pokarm ich podpłomyki, pieczone pod żarem, zaprawy mleko świeże, rozkosz y oliwa. *Boter.* 198. Nie wymyślnemi potrawami, ale podpłomykiem prostym i wodą czestuie go. *Pociey* 167. Podpłomyczek na węglu upieczony, a kawałec baraniny, to były półmiski ich. *Rey Zw.* 69 *b.*

PODPŁYNĄĆ, *F.* podpłynie cz. *idntl.*, podpływać *ndk.*, *Rs.* подплыть, подплывать; *Ec.* подплáвам; wodą podchodzić, podcickać pod co, bis unter etwas hinschwimmen, hinfahren, hinfließen. Rzéka, która pod miasto podpływała, ... *Pilch. Sall.* 244. O iak szczęśliwi są, co przed powodzią, Burzliwych czasów uniknęli słoty, Pod ląd spokoyny podpłynęli łodzią, Już ich nie porwie wart w przykre obroty. *Zab.* 13, 220.

PODPOIĆ, *F.* podpoi cz. *dk.*, podpaiać *ndk.*, robić, żeby kto sobie podpił, nieco upaiać kogo, podraczyć go, *Rs.* подпоить, подпоивать; einem ein Räuschchen beybringen, ihn ein wenig berauscht machen. Podpoienie *Koss.* подпойка.

PODPOKORZYĆ, *F.* podpokorzy *czyn. dok.*, podpokarzać *ndk.*, nieco upokarzać, etwas demüthigen. Przyczyną łagodnego i podpokorzonego poselstwa Jeremu to było, iż, *modeſta et submiſſa legatio. Krom.* 621.

PODPOŁAŁY, *ob.* Podpalały. PODPOŁKOWNIK, *ob.* Podpułkownik.

PODPOŁUDNIOWY, -a, -e, ku południu mieszkaiący, mittäglich, gegen Mittag wohnend. Do Afryki zaszedłszy, tam podpołudniowe gromili narody. *Klon. Wor.* 7.

PODPOMÓDZ, podpomógł, *F.* podpomoże cz. *dk.*, Podpomagać *ndk.*, wspomagać, pod ręce podeymować, nie dawać upaść, poddźwigać, na nogi postawiać, podpierać, wspierać, aufhelfen, unterstützen, in die Höhe helfen; *Slo.* napomáhám; *Crn.* perpomorem; *Vd.* podpomagiti, podpomagati, unpomagati, podpreti, podpirati, podstebrati; *Bs.* podpomocchi, podpomagati; *Rg.* podpomochi, podpomocchiti, podpomagam, podprjéti, podaprjéti; *Rs.* подмочь, подмогать, подкрѣпить, подкрѣплять, подпереть, подкручивать; *Ec.* подвупвержавам, помоществовать, споспѣшествую. Wspaniałemu przystoi, żeby podpomagał i czynił ludziom dobrze, *Gor. Sen.* 167. Powinnością iest, żebyśmy bliźnich wszelakim obyczaiem podpomagali. *W. Post. W.* 28. Kazimierz Włochy pieniędzmi gotowemi podpomógł. *Krom.* 577. Podpomożony dobrodzieystwem cudzym. *Biał. Post.* 220. Podpomagali go wszyscy bracia iego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 3, 2. Czymby mdłość swą podpomodz, się pyta. *Kołł. Wiek. C* 1, pokrzepić). Lud żywnością od niego podpomożony. *Prot. Jał.* 28. Te słowa moie wasa na przyszły czas wielce podpomogą. *ib. B* 2 *b.* Proś, aby cię w tym podpomogło święte bóztwo iego. *Rey Pſt. O* o 6. PODPOMOŻENIE, -ia, *n.*, *subſt. verb.*, pomoc, podpora, bie Beyhülfe, Stütze, Unterſtützung; *Vd.* podpomuzh, pomagaviza, pomuzhna srednina, *Rg.* podpomooch; *Rs.* подмаганіе, подмога, помóга, подкрѣпа. Podpomożeniem bliźniemu dogodził. *Prot. Jał.* 27. W którym pasterzu nie będzie podpomożenia ducha S., iuż słabe iest pasterstwo iego. *Rey Ap.* 35. Złe człowiekowi bydź

samemu, ale mu uczyńmy wżdy iakie podpomożenie. *Rey Pſt. H* 3, trzeba mu iakiego podpomożenia. *Rey Zw.* 1 *b.* Uczynię człowiekowi podpomożenie przystoyne iemu. *Radz. Genes.* 2, 18, „*not.* małżeństwo iest naypożyteczniejsze podpomożenie człowiekowi.“ Żadne podpomożenie w smutku a w upadku człowieka nędznego, iemu wierniejsze być nie miało, iedno cnotliwa żona iemu naznaczona. *Rey Pſt. H* 3. PODPOMOŻYCIEL, -a, *m.*, wspieracz, der Unterſtützer, Aufhelfer; *Rg* podpomochnik; *Ec.* подкрѣпáтель, споспѣшникъ, помощникъ. PODPOMOŻYCIELKA, -i, *ż.*, która podpomaga, die Unterſtützerinn. *Biał. Post.* 83.

PODPOPIELNY chleb. *Leop. Judic.* 7, 13, pod popiołem upieczony, *ob.* podpłomyk.

PODPORA, -y, *ż.*, PODPORKA, -i, *ż.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* podpora; *Sr.* 2. podpéra, zapieradwo; *Sr.* 2. podpora; *Crn.* podporna, oppretje, podparina; *Vd.* podpera, podpir, podporna, podpara, podpertje, steber, podsteber; *Cro.* pòdpor, podpòrnya, uporische, podporische, zdersálo, naszlon, podlogà, podlosek; *Dl.* podpor; *Rg.* podpòr, podpórstvo, podpomooch; *Bs.* podpor, podporstvo, podaprenje, pritka; *Ross.* подпора, подпóрка; опорь, опора, подкрѣпа, стойка; *Ec.* подпúрка, подпора, опóрка, подкрѣпка, подкрѣплéніе; to, co drugą rzecz podpiera, *phys. et fr.*, die Stütze. Podpory, przymurki, podpierające mieyscami wewnętrzne wału futrowanie. *Jak. Art.* 3, 308. Wola ludzka dla krewkości swéy ma dwie podpory, rozum i pamięć. *Bals. Nied.* 1, 150. Luby sokn, winko stare, podporą moiéy starości. *Teatr* 55 *d*, 8. Podpora rzeczy domowéy, to iest, na kim gospodarstwo leży, *columna familiae.* *Mącz.*, filar). Podpora wielka Rzpltéy. *Cn. Ad.* 882, *Mącz.*, cf. mur). Niemasz cię oyczyzny swéy wielki miłośniku, Przedtia teyże podporo, i czuyny strażniku. *Groch. W. B* 5. Mam-ci ia teraz z onych starodawnych doktorów podpory tego mego dowodu. *Baz. Hist.* 173, świadectwa). — §. Materya iest podporą wielu własności przez zmysły dostrzeżonych. *Cyank. Log.* 51, podkł. dem, podmiotem, *subiectum*, *basis*, grunt, Grundlage, Unterlage. — Podporki dla płonek, macic winnych, *ob.* tyki. PODPORCA, -y, *m.*, podpieracz, der Unterſtützer. *Gil. Pſt.* 49 *b.* PODPORNY, -a, -e, od podpory; podpierający, Unterſtützungs-, Stütz-. *Rs.* подпорный.

*PODPOROŻE, -a, *n.*, mieysce pod progiem rzecznym, *Rs.* подпорóжье, der Platz unter einem Waſſerfalle, cf. zaporoże.

PODPORUCZNIK, -a, *m.*, *second lieutenant*, der Unterlieutenant. *Vd.* podnamestnik, podleitenant; *Rs.* подпоручикъ. (*Cro.* poporuk *subpraes*). PODPORUCZNIKOWSKI, -a, -ie, *Rs.* подпоручиковъ, подпоручиковъ.

PODPOŚCIERAĆ *cz. dk.*, podczém rozpościerać, unter etwas ausspreiten, ausbreiten; *Sr.* 2. podpieztjeram *subtendo*, *Vd.* podgerniti, podpreſtreti, podshirjati, spodseshirjati.

PODPRACOWAĆ *cz. dk.*, pracuiąc nadmordować się, ſich etwas müde arbeiten, (cf. *Sr.* 2. poddjelam *subigo*).

PODPRAWIĆ, *f.* podprawi *cz. dk.*, Podprawiać *niedok.*, Podprawować *frequ.*, podstawiać, podsadzać, podkładać, wprawiać pod co, unter etwas legen, ſetzen, ſtellen; *Ec.* подправлявам. (*Ec.* подправлявам *corrigo*, *emendo*, po-

prawnię). Lśni kleynot drogi folgą podprawiony. *Groch. W.* 163. Przebiła się na mieczu pod pierś podprawionym. *Otw. Ow.* 557. Broń końcem w piersi podprawiwszy... *Otw. Ow.* 145. Tarcza spodkiem podprawiona [illegible] *ib.* 499, podszyta, unterfüttert. Piłka drukarska [illegible] się na balice sznurkiem albo ćwiekami. *Mag. Mśk.* Ziemię skopawszy, podprawić gnoiem bydlęcym. *Przyd.* 65. Gron, którycheś nie podprawował, zbierać nie będziesz. *Radz. Levit.* 25, 5. – §. Podprawić kogo do czego, podstroić, sekretnie go na kogo nasadzić, podwieźdź, einen wegu anstellen, dazu abrichten, brauchen.

PODPREFEKT, -a, *m.*, *N. Pam.* 22, 41, pomocnik prefekta w powiecie, powiatowy starosta, der Unterpräfect.

PODPROBOSZCZ, -a, *m.*, pod dozorem proboszcza proboszcz zawiaduiący, der Unterprobst. Xiąda podproboszcz. *Węg. Org.* 5.

PODPRÓĆ *cz. dk.*, podporzo *F.*, aż pod co rozpróć, bis unter etwas hin aufstrennen; *Rs.* подпороть, подпарывать

PODPRÓCHNIEĆ, *F.* podprochnieie *neutr. dk.*, od dołu naprochnieć, von unten morsch werden, anfaulen. Drzewko, gdy podprochnieie, trudno go iuż kręcić, Bobyś iuż i z korzenia musiał wszystko strącić. *Rey Wiz.* 88 *b.*

PODPROFOS, -a, *m.*, der Unterprofos. Podprofos ma bydź profosowi posłusznym; przy exekucyi rózgi nosić i żołnierzom rozdawać, kordegardę zamiatać etc. *Kawal. Nar.* 192.

PODPROPORCZYK, -a, *m.*, *ob.* podchorąży, *Rs.* подпрапорщикъ, *adj.* подпрапорщиковъ.

PODPROSIĆ, *F.* podprosi *cz. dk.*, Podpraszać *ndk.*, Podproszam kogo, upraszam pod kim, upraszam taiemnie, *suppero. Mącz*, (*ob.* Pod kim), heimlich um etwas ansuchen, das ein anderer schon hat, durch Bitten und Ansuchen einem andern ein Bein unterschlagen.

PODPROWADZIĆ *cz. dk.*, aż pod co zaprowadzić, taiemnie przyprowadzić, bis wohin unter führen; heimlich herbey führen. Złączywszy się z Tatarami, podprowadził ich wielkie ordy pod Sandomierz. *Stryk.* 3, 35.

PODPROŻE, -a, *n.*, dolny próg, *Vd.* podprag, spudnji prag, die Unterschwelle, *oppos.* nadproże.

PODPRZĘGAĆ *cz. dk.*, pod czym zaprzęgać, przyprzęgać, unter etwas hin anspannen, *Rs.* подпрягать, подпрягамъ.

PODPRZEOR, -a, *m.*, pomocnik przeorski, *Vd.* podpriar, podpriednik, der Unterprior. PODPRZEORYSZA, -y, *f.*, die Unterpriorinn.

PODPRZYSIĄDZ, podprzysiągł, *F.* podprzysięże, podprzysiężnie *cz. dk. et idntl.*, podprzysięgać *ndk.*, taiemnie, chytrze, pod ręką przysięgę złożyć, heimlich, arglistig schwören. Zawiódłszy kogo, nie bóy się podprzysiądz choć krzywo. *Hul. Ow.* 59.

PODPUCHNĄĆ, podpuchł, *F.* podpuchnie *neutr. idntl.*, od dołu napuchnąć, *Bs.* podpuhnuti, von unten anschwellen, verschwellen. On téy nocy nie spał, włosy miał roztargane, oczy podpuchłe. *Teatr* 48, 14.

*PODPUŁKOWNIK, PODPÓŁKOWNIK, -a, *m.*, *Rs.* подполковникъ, namiestnik pułkownika, der Unteroberste, der Oberstlieutenant. Podpułkownik pomocą będzie pułkownikowi swemu we wszystkiém, co się tycze służby. *Kaw. Nar.* 138.

PODPUSZCZKA, -i, *ł.*, PODPUSZCZADŁO, -a, *n.*, co do podpuszczania mleka służy, (*Bk.* podpaušstka, zapotrawka, siekanina, bigos), das Lab, die Milch gerinnen zu lassen; *Bh.* syřiště; *Sr.* 1. Sédrilicjo, Sédrenq; *Vd.* sirshe, sirishzhe, rasol, s' zhem se mlieku vsiri inu sliši; *Cro.* szerische, podlev). Podpuszczka, serzysko, podpuszczadło, mleko zaindle w żołądku cielęcym jeszcze ssącym, którego używaią do podpuszczania mleka. *Sien. wykł.*, *Syr.* 670, *Kluk Zw.* 1, 228, *Krup.* 5, 79, Kälberlab, Kälberlab. Podpuszczka u rzeźnika iest w ślazie cielęcym; używaią iéy do podpuszczania sera. *Mag. Mśk.* – *tr. fig.* Za oblężnych zauszników łagodną podpuszczką, *assentatoribus frigidum, ut dicunt suffundentibus. Krom.* 512. PODPUSCIĆ, *F.* podpuści *cz. dk.*, Podpuszczać *ndk.*, (*Bh.* podpustiti, z mięso dusić); *Bh.* sytiti, posytiti, posytalý; *Sr.* 1. podpuščeju, podpuščiłim, jeżédru; *Bs.* siriti, usiriti; *Cro.* szirim, uszirújem; (*Rs.* подпустить, подпускать, z aż pod co puścić, przypuszczać). – *Pol.* podpuszczać mleko, zaiadłym go czynić, die Milch gähren, gerinnen lassen. Ziele przytulia mléka podpuszcza, właśnie iak serzyśko. *Syr.* 1412 *et* 670. Mléko podpuszczane. *Sien.* 608. Sery podpuszczane, Sahnkäse, Süßkäse, robią z słodkiego mléka, włożywszy w nie nieco podpuszczki. *Kluk Zw.* 1, 228.

*PODPUSZYĆ *czyn. dok.*, (*Rs.* подпустить, подпущать podszyć futrem, подпушка futrzane podszycie); cokolwiek napuszyć, nadąć, podbechtać, aufblähen. *X. Kam.*

POD-RĄBAĆ. *Podrąbić, *F.* podrąbi *cz. dk.*, Podrąbować, Podrąbywać *frequ.*, *Sr.* 1. podrubam, podrubnų; *Rs.* подрубить, подрубать; podsiec, podciąć, od spodu odrąbać, von unten anhauen, weghauen. Chłop nasadziwszy siekierę, począł drzewo podrębować. *Ezop.* 18. My do siekiery, maszt podrąbać. *Teatr* 26, 3. Podnieśli ręce swe na niego; ale upadli, iakby ich podrąbił na ziemi. *Dambr.* 841, iak z nóg ścięci). Gdy siekierą odlew go ciąć kusi, Zadrżał i zaięczał dąb, przed swém podrąbaniem. *Otw. Ow.* 336, *Rs.* подрубка. U myśliwców, gdy kto kształtem innym Mówi poluiąc, musi wnet bydź winnym, I musi z drzewem prawnie osądzony Bydź podrąbiony. *Klon. Fl. E.* 2.

POD-RACZYĆ, *F.* pod-raczy *cz. dk.*, podweselić, podochocić trunkiem, podchmielić, podpoić, ein Räuschchen beybringen, ein wenig besäufen, betrunken machen. Nim ieść zgotuią, tak pan goście podraczy, Co mu ieść dadzą, drugi nie obaczy. *Bratk. T.* 2 *b.* Podraczyć się, albo sobie, podpić sobie, sich ein Räuschchen trinken, sich berauschen. Dzbanie, kto się twoim podraczy sokiem, Sen go łaskawym obeydzie mrokiem. *Hor.* 2, 141 *Nar.* Począł przestronnieysze nad inne spełniać puhary; toż podraczywszy sobie, kazał... *Pilch. Sen. Gn.* 313. Winkiem podraczony. *Hor.* 2, 234 *Kniaź.*, *Anakr.* 69.

PO-DRAPAĆ *cz. dk.*, podrapować *kontyn.*, drapiąc poranić, bekratzen, von oben zerkratzen; *Bh.* podrbati; *Sr.* 1. pobrapuvu; *Ross.* исцарапать, исцарапывать, исчесать. Piersi lekce podrapować i pogłaskować. *Spicz.* 185.

POD-RASTAĆ, *ob.* Podrosnąć.

POD-RATOWAĆ, *F.* pod-ratuie *czyn. dk.*, podpomodz ratunkiem, wspomodz, einem aus der Noth helfen, ihm aushelfen. Brat brata przo drogość niesłychaną, nie mógł podratować. *Star. Vot. B.* 3. Żywności podrato-

wania żebrzą. *Krom.* 478. Tatarowie od książąt Ruskich wywabieni i podratowani, do Polski wpadaią, *exciti et adiuti. Krom.* 349.

*PODRAŻAĆ *cz. ndk.*, n. p Chce, abyś mu w tey rzeczy pochlebiał a podrażał. *Eraz. ięz. F.* 6 *b.* ?

POD-RAZIĆ *cz. dk.*, od dołu zrazić, porazić, von unten verletzen, eins verſetzen, *Bh.* podrazyti, podrazim, podrazým. *subuerto*, *Sr.* 1. podraju *supplanto.*

PO-DRAŻNIĆ, *F.* po-drażni *cz. dk.*, drażniąc poruszyć kogo, einen etwas necken und zerren; *Rs.* подразнить, подражнивать. Podrażnię się z nią trochę. *Teatr* 28 *b*, 56, pokłocę się z nią trochę.

POD-RĘBOWAĆ, *ob.* Pod-rąbać.

POD-RĘCZE, -a, n., poręcze u krzesła, na którym rękę kładą, der Arm an einem Lehnſtuhle. Wyrwała mu małpa poduszeczkę, na ktorey położył był rękę, z podręcza. *Gor. Dw.* 160. POD-RĘCZNY, -a, -e, pod ręką się znayduiący, na doręczu będący, unter der Hand befindlich, bey der Hand; *Rs.* подручный. Druk podręczny większy. *Sol. Geom.* 28, pod rękę pismo, *obliqui characteres. Cn. Th.* 731, Curſivſchrift. - y. b) podręczny (*Rs.* подручный podległy, poddany), wyręczaiący kogo, namiestniczy. Vice-, zaſtępczy, ſtellvertretend. Podręczni rotmistrzów tysięczney, setnicy. *Nar. Hiſt.* 2, 66. Z początku podręczni mistrzow Krzyżackich mieli tylko tytuł komendorow. *Nar. Hiſt.* 5, 316.

PO-DREPCIĆ, *F.* po-drepci *cz. dk.*, małemi kroczkami podeptać, mit vielen und kleinen Schritten nieder treten, zertreten, mit Füßen zerknicken Na podworcu, gdzie ludzie i bydło czętym przechodem podrepcą i potretuią ziemię, ... *Haur Sk.* 30.

PODRĘTWIEĆ, POTRĘTWIEĆ, *F.* -ieie *neutr. dok.*, zdrętwieć ieden po drugim, nach einander erſtarren. Padł. czołem w ziemię, a u zbladłey gęby Kąsaią piasek potrętwiałe zęby. *P. Kch. Jer.* 244.

PO-DROB, -u, *m.*, PO-DROBA, -y, *ż.*, PODROBA *plur.*, Podrobki *zdrbn.*, droby, drobki, wnętrza wyięte z bitych zwierząt, trzewa, das Geſtlinge, (das Bauſchel Oeſterr). Po-droby nazywaią się wątroba, płucka, serce, śledzionka, skopowe, cielęce i t. d. *Wiel. Kuch.* 422. Podroby wodą umyiesz. *Radz. Lev.* 1, 3. Wyymiesz błonę, która iest około podrobów z wszytką tłustością ich. *ib.* 3, 9. Wrzucą w wodę wątroby ofiarowanych bydląt, i insze podroba, Neptunowi ofiarą. *Pot. Arg.* 790. Z krowy zabitey będzie skora, łoy, mięso i różne podroba. *Haur Sk.* 52. Z ryb rożnych podroby i ikry. *Hor. sat.* 221. Każdemu daią rosoł z podrobek rybich. *Boh. djab.* 2, 10. Ty, który mszcząc się bronisz ciałom grobu, Nasyć się w polach śmierdzących podrobu. *Chroſt. Luk.* 258. PO-DROBIĆ, *F.* podrobi *cz. dk.*, *Slo.* podrobiti; *Hg.* darabolni; *Bh.* podrtiti; *Rs.* подробить); na drobne części podzielić, drobno pobić, potłuc, in kleine Stücke zerlegen, zerſchlagen, zerſtoßen. Ktowieki na króciuchne minuty podrobił? *Zim. Siel.* 213. Cóż iuż będzie, ieśli i ten krótki czasu przeciąg, na różne podziały podrobiemy? *Pilch. Sen. liſt* 2, 141. Celonki iego straszliwie podruzgotane, podrobione. *Birk. Dom.* 47, *Rs.* перебивный.

POD-ROBIĆ, *F.* podrobi *cz. dk.*, Pod-rabiać *ndk.*, (cf. *Bh.* podrobiti, s podbić sobie; *Sr.* 1. podbijam, podbijem. *subigo*); trochę obrobić, ein wenig bearbeiten. Drzewo podrobione schnie prędzéy, isk całkie. *Jak. Art.* 3, 170. Pod-robić pończochę, przyrobić część iéy zdartą, einen Strumpf anſtricken. A. *Kam.* - §. podrabiać czym, narabiać czym, przesadzać, etwas übertreiben, überſpannen. Nie pisze z naturalnością, wszędzie nawtyka myśli żywych, podrobionych, wytwornie kształtnych. *Pir. Wym.* 160. - §. podrobić, podrzucić konterfakcyą, pofałszować, verfälſchen, nachmachen. Zmyślone i podrobione zaświadczenie. *Gaz. Nar.* 2, 30 *b*, podrzucone, zfałszowane, verfalſcht, nachgemacht. - §. podrobić sobie. *Cn. Th.* 734, nadpracować się, nieco zpracować się, ſich etwas müde arbeiten.

PODROSŁEK, -łka, *m.*, PODROSŁEK, -łka, *m.*, *Rg.* podrasali, podrasalich, podrâsleh, *f.* podrasshza; *Rs.* подросшокъ, podrosły człowiek, prawie wyrostek, ein aufgewachſener junger Menſch, ein ſchon etwas erwachſener Jüngling Sy przyszły, że wiley nietylko dzieci, ale i słuszyd podrostkowie przybrali *Haur Sk.* 312. Dzieci albo podrostkowie niech takich stroiów używaią *Modrz. Baz* 205. Nie mogą bydź karani dzieci, podrostkowie iednako iak dorosli i starzy. *Petr. Pol* 320. Podrostka trudnemi drogami do cnot wiodą. *Susz. Pieś* 3, *G. b*, *Jan. Oksz. P* 5, *Jan. Ros. D.* PODROSNĄĆ, podrosł, *F.* podrośnie *neutr. idntl.*, Podrastać *ndk.*, *Bh. et Slo.* podrûsti, podrostati *Vd.* podrastiti, vredtise; *Cro.* podrasztujem; *Ec.* подрастаю, подрасташю; *Rs.* подрастить, подростать; dosyć zna zmie wzrastać, podnosić się, *phys. et mor.*, heran wachſen. Animusz przy swobodzie podrasta, a w niewoli odpada. *Pilch. Sen. Gn.* 225. Podrosłe dzieci, od siedmiu lat, gdy iuż zaczynaią mieć baczenie. *Petr. Ek.* 94. PODROST, -u, *m.*, podrośnienie, dosyć znaczny wzrost, das Aufwachſen; *Boh.* podrostelinu Rym moy, któryć, dziecię, niosę, z podrostem twym rość będzie. *Miask. ryt* 3. Z podrostem cuda czynić będzie, Ktore roznosząc rącza slawa wszędzie, Wyprawi za nim. *ib.* 34. - §. b) podrost, ziele, *hypociſtis, quia sub ciſti radice nascitur. Cn. Th.*, ein gewiſſes Kraut beym *Plin. H. N.*

*PODRÓWNAĆ *cz. dk.*, nieco równym uczynić, od spoda wyrównać, von unten ebnen, *Rs.* подровнять, подравнивать.

PODRÓŻ, -y, *ż.*, droga, która się dokąd odprawuie, die Reiſe (*Wegfahrt); *Bh.* ceſta, chûže, chodba, pauti *Slo.* giti, ceſta. *Sr.* 2. reiſa, reiſa; *Crn.* rajsha; *Vd.* potuvanje, raisha, hod, hoja, zeſtuvanje, popotuvanje, pot; *Cro.* potuvanye; *Rs.* путь (*ob.* пятник, путны), повѣдка (*ob.* поiазд), путешéствïе, странствo, повѣдка, повѣдь, повѣдка, странничество, странствïе. Pożegnania smucą i tych, co w podroż iadą, i tych, co zostaią. *Przyb. Lux.* 138, auf die Reiſe gehen, verreiſen. Odwołuię się do każdego, co w naszym kraiu podróże odprawił. *Kras. Pod.* 2, 18. Na podróż trzeba się upić, iak inaczéy opuszczać Warszawę kochaną! *Teatr* 15, 67. Niech ma podróż swoie niewygody, ma ona i rozkosze. *Offol. bay.* 2. Niedługo się w podróż niebieską wybierze: *Teatr* 18, 12. Szczęśliwa podroż! *Zab.* 14, 249. - §. podroż, opisana podróż, opisanie podroży, die Reiſe, die Reiſebeſchreibung. - (PO-DROŻEĆ, *F.* podrożeie *neutr. dok.*, w górę poyśdź, droższym się stać, theurer werden, (*ob. activ.* podrożyć). Teraz wszystko podrożało. *Mon.* 67, 594.

Syk. Wszyſtkie towary tego roku podrożeią, zwłaszcza dla tych, ktorzy io na rejeſte biorą. *Mon.* 68, 111. Żywność podrożała. *Gaz. Nar.* 1, 229. -). PODROŻNIK, -a, *m.*, człowiek podrożny, w drodze będący, drogę odprawuiący, woiażer, ein Reiſender; *Bh.* poćejtnj, paustnik, obpatnik, patny; *Sr.* 1. pućjutk, podrojutk; (*Sr.* 1. podrojnik kmornik, *quidquae libus conductus habitat*, *f.* podrojna podrojnictwo *conductio*); *Crn.* popotnek, *Vd.* popotnik, potnik, potni zhlovick, prehojnik, prehajar, prehajavec, (*Vd* podrushnik, kaplan, odhudnik *diaconus*); *Rs.* подорожникъ, *f.* попутчица, бадокъ, странствователь, странникъ, *f.* странница; *Ec.* путникъ, *f* путница; путеходитель, странствующій, дорожный человѣкъ, путешественникъ, путеходецъ. Europejscy podróżnicy twierdzą... *Wyrw. Geogr.* 144. Podróżnik na ſiatkach, sankach, *Rs.* сѣдокъ, cf. siadacz). - §. b) *Botan.* podróżnik zicle, cykorya, Cichorien, Wegwart; *Bh.* cjalanka, czelanka; *Rs.* солнцева сестра, цикорный бѣлогл. (*Ec.* подорожникъ *seris, intubus*; *Rs.* подорожникъ *emberiza niualis* trznadel; *alauda campeſtris* ſkowronek). Ogrodowego podróżnika korzeń zażywa się od niektórych iak kawa. *Kluk Rosl.* 2, 244. Podróżnik brodawczany, *ob.* Brodawnik. PODROŻNY, -a, -e, drodze służący, nadróżny, Reiſe-; zur Reiſe gehörig, *Bh. et Slo* poczejtny; *Sr.* 1. pućjowné; *Crn.* popotne; *Vd.* popotni; *Ross.* дорожный (drogowy), путный, путевый, заѣзжій (cf. zaiezdny), странническій (cf. ſtrona, ſtronny), странствующій; *Ec.* подорожный, напутный, странный. Podrożne zawady, *ob.* Obłogi. Po podrożnemu *adv.*, w podrożnych sukniach, albo iako podrożnik, reiſemäßig. Jakże się prezentowałeś tak po podrożnemu? *Teat.* 8, 30. - §. Zasadzki podrożne, albo zastępowania na dobrowolnéy drodze. *Szczerb. Sax.* 163, po drodze, na drogach, auf der Straße, Landſtraße. - §. Podróżny, -ego, *m.*, *subſt.*, człowiek w podróży, ein Reiſender. Podróżnego w dom przyiąć. *X. Kam.* PODROŻNE, -ego, *n.*, *Subſt.*, nadróżne, opatrzenie na drogę; ſtrawne, koszt. *Cn. Th.* 457, *Crn.* popotnesa, Reiſekoſten, Reiſegeld. - *fig.* Trzeba umysł podrożnym niebieſkim utwierdzić, abyśmy krzepko piersi na szable pogańſkie ſtawili. *Birk. Dom.* 159, *ob.* wiatyk). - Podróżne, *Podorożne, Ross.* подорожная, paszport, der Reiſepaß. Polo. że wydawała kancellarya królewſka. *Czack. pr.* 61. - §. b) podróżny, podróżnie, w ciągu odprawuiącey się drogi, während der Reiſe, auf der Reiſe. Ciężkie ma było podorożne gorąco. *Birk. Dom.* 57. Śmierć podrożnie w iednym gościncu i Kupido ſtali. *Wad. Dan.* 218. PODROŻOWAĆ, -ał, -uie, *cz. ndk.*, podróże odprawować, woiażować, pątnikować, reiſen; *Vd.* potovati, zapotovati, raishati, popotuvati; *Crn.* rajsham; *Cro.* putovati; *Ross.* путешествовать, странствовать. Nieuhamowana podróżowania żądza władnęła młodym myśl wiekiem. *Teatr* 2 c, 5. Podróżowanie *Ross.* странствіе, странство.

POD-RÓŻOWAĆ *cz. dk.*, rumienidłem podfarbować, von unten roth färben; *Rs.* подрумянить, подрумянивать.

PODROZUMIEĆ *med. dk.*, podrozumiewać *kontyn.*, przy czym dorozumieć się, bey etwas ſubſumiren, dabey verſtehen; *Rs.* подразумѣвать.

PO-DROŻYC *cz. dk.*, droższym uczynić, cenę podwyższyć, vertheuern; *Vd.* dragiti, sdragiti, predragiti, sdrashiti; *Rg.* podráxati, podraxivati. PODROŻYCIEL, -a, *m.*, ktory co droższym czyni, der Vertheurer; *Crn. et Vd.* draginar, predragovez.

PODRUKOWAĆ *cz. dk.*, iedno po drugim wydrukować, nach einander drucken, abdrucken; *Rs.* понечатать (: 2. popieczętować).

PODRUZGOTAĆ, PODRUZGAĆ, *F.* podruzgoce *cz. dk.*, na drobne kawałki porozbiiać, in kleine Stücke zerſchlagen, zerſtückeln, połamać, zerbrechen, zerſchmettern; *Bh.* podrtiti. Porwał krzyż i obraz zbawiciela, i podruzgotał wszyſtko. *Sk. Dz.* 894. Flotta wszyſtka prawie była potłumiona i podruzgotana. *Boter* 3, 201. Skaził i podruzgotał regle iego. 1 *Leop. Lam.* 2, 9, połamał. 3 *Leop.*). Podruzgotał słupy, a lasy powyrębował. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 23, 14, połamał. 1 *Leop.*). Członki iego straszliwie podruzgotane i podrobione. *Birk. Dom.* 47. Podruzgane Samnitskie oręża na tryumfach Rzymskich widywano. *Fal. Fl.* 44, *Rs.* перебитый.

*PODRUNA, -y, *ż.*, *Cro.* podrum, pevnicza pod zemlyum, *Bs.* podrum, izba, pivniça, konoba, ſtrogn *cella vinaria, horreum vinarium*, *Śla.* podrum (: 2. kasamata), *Podruna, piwnica podziemna, loch w ziemi na schowanie żywności, cf. parsk, pasieka, ein Fruchtkeller in der Erde. W podrunach ma bydź dostatek i rząd; a przy wielkich rozchodziech maią bydź dwie, przy większych trzy: iedna zawarta, druga, co z niey wydawaią, ci co rządzą dwory, trzecia ma bydź kuchmiſtrzowa, kędy Pan mieszka albo przyiedzie. *Haur Kl.* 87. Klucze od piwnicy, podruny i śpichlerza. *ib.* 31. Beczki do mąki w podrunie powinny bydź. *ib.* 39, *ib.* 31, *ib.* 17; cf. *Crn.* jamenza, repniza; *Vd.* repnishe, repna jama, bedniza, riepenza, besniza.

POD-RUSZTOWAĆ *cz. dk.*, u cieśli i mularzy, z belek i tarcic robić piętrowanie przy budowli gmachów, lub do ich reparacyi. *Mag. Mecr.*, ein Gerüſte aufſtellen.

PO-DRWIĆ, *F.* podrwi *intr. dk.*, podrwić się. *Cn. Th.*, poszkapić się, pokawić; *Rg.* podrughivatise; einen Bock ſchießen, ein Verſehen machen. Błąd iest ratowiczy żywot; my się ſtrzeżmy, Jako naymniéy pobłądzić i podrwić na świecie. *Opal. sat.* 195. Z zbytniéy łagodności przyszło hetmanowi podrwić i pobłądzić. *Chroś. Fars.* 283. Nie godzi się dwa razy podrwić hetmanowi, Dosyć raz, a podrwi raz, niech nie drwi drugi raz. *Opal. sat.* 86. Na co się przyda bydź uczonym, O iakoś wielu podrwi z królem Salomonem! *Pot. Jow.* 85. Podrwić głową, głupſtwo popełnić, einen dummen Streich machen. Oſtróżnie, żebyś nie podrwił głową. *Teatr* 52 *d*, 79. Długa myśl, nim co zrobisz, bo kto ſkoro zacznie Lub podrwi głową, lub mu rzecz póydzie opacznie. *Zabł. Zbb.* 86. - *Podruiglowſka*, imię wdowy. *Teatr* 42 *c*, 64. - §. Podrwić sprawą lub sprawę, podrwić co, przez głupſtwo popsuć, pogorszyć, etwas verſchlimmern, verpfuſchen. Czy chcesz podrwić sprawą, takie rzeczy gadać! *Teatr* 9, 71. Posłowi źle się domyślać więcéy, niż rozkażą, bo tym nie ieden podrwił wszyſtko. *Biel.* 248.

POD-RYBEK, -bka, *m.*, ryba smaczna, *salmo lacuſtris*, die Lachsforelle. *Krup.* 5, 72, łososiopſtrąg.

POD-RYĆ, *F.* pod-ryie *cz. dk.*, podrywać *cz. idntl.*, *Bh.* podrýt, podrywati, podemlit, podemeti, podmjlati; *Crn.* podję-

dam; *Rs.* подрыть, подрывать; wyryć nieco pod czym, ein wenig untergraben, unterwühlen. Swinia podryła cokolwiek. *Cn. Th.* Drągi żelazne ku podrywaniu a rozwalaniu murów potrzebne. *Baz. Sk.* 374. Ziemia sama od podrycia i podkopów drżała. *Pilch. Sen. lijt* 375. Impet wody arkadę iuż zaczął podrywać. *Mon.* 67, 647, *ob.* poderwać, podmyć, podpłokać). Dziura wodą podryta *Rs.* водорой, водоройна, *Bh.* podemlenina.

PODRYGNĄĆ, *F* podrygnie *cz. idntl.*, Podrygać *ndk.*, Podrygnie *pr.*, *Rs.* подрягать, ruszać sobą, pochutnawać, poskakiwać, zappeln, Sprünge machen, springen, tanzen, hüpfen. Uyrzała królowa Dawida podrygaiącego i tkaczącego przed archą. *Leop.* 2 *Reg.* 6, 16. Cory Syońskie chodziły podrygaiąc a trzewiczkami skrzypiaiąc. *Ratz. Jez.* 3, 16. I laika głogowa, gdy iéy przychędoży Ochotnie z nią tańcuiek podrygaiąc chodzi. *Rey Zw.* 28 *b.* Przy kokoszce iarzębatéy podrygnie kur włochaty. *Teatr* 21, 49. Gdybyś ty taki ciężar dźwigał, Pewnieby ś tak po bruku rześko nie podrygał. *Pot. Pocz.* 349. Kobiety niech się uczą ciągnąć łuk, ieździć na bachmacie, Lepiéy podrygasz. *Burl. B* 4. PODRYG, -u, *m.*, podrygnienie, das Zappeln, Gezapple. *Mon.* 70, 159.

PODRYWAĆ, *ob.* Poderwać (*ob.* Pod-ryć). PODRYWKA, -i, ż., podchwytka, polskie podeyście, łapka, sidło, Berückung, Ueberlistung, Falle, Fallstrick. (*Ross.* подрывъ szkoda, uszkodzenie; mina, podkop). Co po tych chytrościach, zdradach, co po podrywkach? *machinae. Mącz.* Zdrady i podrywki wynaydować, *dolos cudere. Mącz. Dialecticae captationes*, podchwytki, podrywki. *Mącz.* - ÿ. Podrywka, sieć mała do łowienia ryb, o dwóch półkach na krzyż, na długim kiju, która się do góry podrywa. *Mąg. Mśk.*, ein kleines Fischnetz.

PODRZĄDZCA, - y, *m.*, *PODRZĄDCY, *PODRZONCZY, *PODRZĘDCA, pod kim zawiadaiący rządu, zastępczy rządca, der Unterstatthalter; *Rs.* подъ-правитель. (*Rs.* подрядчикъ kontrahent, подрядъ kontrakt). Wielkur ądu a Krakowski z podrzędcym iego. *Vol. Leg.* 3, 424. Podrzędcy Krakowski. *ib.* 5, 170. Tym czasem iuż był pałac królewski naznaczył podrzędcy albrantowi, gdzie prosto poiechał. *Pot. Arg.* 311. PODRZĘDNY, - a, - e, subordynowany, *Ec.* подначальный, *ob.* podkomendny, untergeordnet. *PODRZĄDZIĆ *cz. dk.*, *Bh.* podzridbiti *substituere, subordinare*, *Vd.* podnaredbati, podverstiti, podlagati, podvrezhi. (*Ross.* подряжать, подряжаться kontraktować liwrunek lub pracę z kim).

PO-DRZEĆ *cz. dk.*, podzierać *ndk.*, iedno po drugiem rozedrzeć, eines nach dem andern zerreißen; *Crn.* podręti, podiram, podrèm, podèrem; *Rg.* podrjéti; *Cro.* podiram, podrèm, poderèm, podert; (*Bs.* podrjeti, = wyciągnąć; *Bs.* podrjet *origo, causa, stirps*; *Vd.* podrit *prosternere*; *Vd.* podreti, dolpodreti, = puścić strzelbę). Łąka zasiana koniczyną, użyteczna iest na 6 lat; gdy wyydą lata, podrzeć ią, i zasiać na nowo. *Pam.* 84, 812, poradlić, wzorać, wzrywać). (*Crn.* podir, = przepaść ziemna, przerwa).

PO-DRŻEĆ, podrżał *med. dk.*, nieco zadrżeć, ein wenig zittern, *Rs.* подрожать.

PO-DRZEMAĆ, *ob.* Podrzymać.

*POD-RZEP. - PODRZUCIC.

*POD-RZEPIELIĆ *cz. ndk.*, n. p. rozumów dawcą, winkiem sobie podrzepieliwszy, krzyczą. *Zebr. Ow.* 174. ?

*POD-RZEZAĆ, *F.* pod-rzeże *cz. dk.*, *Bh.* podrezati, podrezavati; *Rs.* подрѣзать, подрѣзывать, podrzynać (*ob.* podrznąć) ode spodu obrzynać, wyrzynać, von unten beschneiden, ausschneiden. Ul otworzywszy podrzeżyy łatki w ulu, a miod wybierz. *Cresc.* 608, *ob.* podbierać miód, pszczoły, *sub* podebrać).

PODRZEŹNIAĆ, Podrzyźniać, - iał, - ia, *intr. niedok.*, (*Rs.* подражать naśladować), przeszydzaiąc z kogo naśladować iego mowę, gestykulacyą etc., einem nachspotten; *Bh.* pretvarěti se; *Vd.* namerkouzhuvati). *Subsanno*, podrzeźniam, naygrawam. *Mącz.* Wy raczéy nam podrzeźniacie, niż naśladuiecie. *Teatr* 38, 9. Djabol ma swoie męczenniki i zakonniki, iakoby podrzeźniaiąc kościołowi bożemu. *Star. Dw.* 49. Tak moiey lutni strony grały. A stronom zawisłane echa podrzyźniały. *Zab.* 9, 311 *Zabł.* Sroka podrzeźnia. *Biel. Myśl. E* 4 *b.* PODRZEŹNIACZ, - a, *m.*, naygrawacz, *subsannator. Mącz.*, der Nachspotter; *Rs.* подражатель. PODRZEŹNIACZKA, - i, ż., die Nachspotterinn; *Rs.* подражательница.

PODRZUCALNY, - a, - e, mogący bydź podrzuconym, hinwerfbar, unterwerflich, unterschiebbar. *Cn. Th.* PODRZUCIĆ, *F.* podrzuci *czyn. dok.*, Podrzucać *ndk.*, *Boh.* podwrhnauti, podwrhnu, podwrcy, podwrhl, podwrhu, podhoditi; *Slo.* podwrhnut', podhazugi; *Sr.* 2. podchitschich; *Sr.* 1. podejibnu, podmènu; *Vd.* podvrizh, podvrezhi, poltishati, poddjati, podkladati, podsdrushiti; *Bs.* podvrtschi, *Rag.* podvèchi, podmetnuti; *Cro* podverchi; *Rs.* подкинуть, подкидывать, подбросить, подбрасывать, подвергнуть, подвергать, подвертывать, подвернуть, подвёртывать, поддёрнуть, подвергать, подмѣнить, подмѣнивать. - *Pol.* podmiatać pod co drugie, unter etwas hinwerfen. Podrzucił wszystko pod nogi iego. *Rey Ap.* 1. Woły, zwierzęta i wszystkie ptaki, podrzucił pod nogi nędznego człowieka *Rey Pśl. Ee* 2. Izali bogu podrzucona nie będzie dusza moia? 1 *Leop. Ps.* 61, 1, poddana. 3 *Leop.*). Ziemia ze wszystkim podrzucona iest pod panowanie nasze. *Rey Ap.* 9. - §. Podrzucić co komu, w iego ręce rzucić, przyrzucić, zuwerfen. Pilkę dzieci wzaiemnie sobie podrzucaią. *Zab.* 13, 71. - §. Podrzucić, sekretnie, zręcznie, szybko, poddawać, podkładać, heimlich hinwerfen. Będę się starał, aby ten bilecik podrzucono mu pod oczy. *Teatr* 52 *d*, 113. Gazeta ta obraziła wielu, ile pod czas seymu podrzucona. *Mon.* 65, 359. Gdyby matka, chcąc się dla wstydu dziecięcia pozbydź, podrzuciła go . . . *A. Zamoy.* 139. ein Kind weglegen, wegstehen. - §. Podrzucać co komu chytrze, zdradliwie, podsunąć co inszego, unterschieben, verfälschen. Jakóbowi Laban podrzucił Liią, z choremi oczyma, za żonę, gdy wieczor był. *Biel. Hst.* 15. Podrzucili wagi *niesprawne. 1 *Leop. Amos* 8, 5. Szatan zwykł co innego, miasto pisma bożego podrzucać. *Wiśn.* 359. Co nie do cnoty wiedzie, podtzucono iest i fałszywie nauce chrześciańskiéy przypisane. *Sk. Zyw.* 1, 33. - §. podrzucać, wzrzucać co od dołu wzgórę, in die Höhe werfen. Neptun do nieba podrzuca wały czarne. *Jabł. Tel.* 80. Wyskakuią z opałki boby abo grochy, Jak ie rolnik podrzuca, a wiatr niesie

płochy. *Dmoch. Jl.* 2, 25. – §. Podrzucać dachówkę, dachy, u mularza, wapnem dach opatrzyć, aby nie przeciekał. *Mag. Mscr.*, mit Kalk verwerfen. PODRZUCICIEL, -a, *m.*, który co podrzuca, der etwas unter eine andere Sache hin wirft, der Unterſchieber, Verfälſcher; *Cr.* podverzitel, podmetavecz; *Ec.* подвергмель; *Rs.* подмѣнщикъ ошиб. PODRZUT, -u, *m.*, *Logic.*, przedmiot, podmiot, der Gegenſtand. Nauki iakiéy podrzut, *subiectum*, przedrzut *obiectum*. *Krumf. Chy.* 1. Odmienienie dzieie się przez wprowadzenie do podrzutu nowey iakości, któréy przedtym w nim nie było. *Cyank. Leg.* 61, *Petr. Pol.* 2, 200. – §. Podrzut, podrzucenie, podsunięcie, das Hinwerfen unter etwas, das Unterſchieben; Verfälſchen; *Vd.* podvershba, podvershanje; *Ross.* подкидка, подмѣнь, подмѣна; *Ec.* подвергъ, подверженіе, подмѣна (*ob.* przemiana). – 2) PODRZUT, -tek, -a, *m.*, PODRZUTEK, -tka, *m.*, rzecz podrzucona, dane, podrzucone, podsunięte fałszywie, etwas Unterſchobenes, eine unterſchobene Sache, ein unterſchobenes Kind. Podrzutek, podmotek, Wechſelbalg. *Frn.* 1587. Podrzutek, czyli dziecię znalezione. *Teatr* 30, *Bh.* należenec, ſchranec, febrancy. *Sor.* 1. namefanz; *Crn.* podvershk, ſuppoſitk; *Vd* naidenk, respotnik, saversh nu dete *Cro.* podverzek, *Rg* podlavak; *As.* подкидышъ, найденышъ; *Lc.* подкидокъ, младенецъ, подверженый, шемнакъ. Dom podrzutków *Rs.* воспитательный домъ, ein Findelhaus. W podrzutku tym historycznym nie ma rządu, ładu, szyku, chronologii. *Nar. Hiſt.* 7, 134. Na zapytanie, czy Borys bratem Beli, iedni go podrzutkiem być mienili, drudzy go utrzymywali. *Nar. Hiſt* 3, 257. Nie chcieli podrzutowi Szuyskiemu służyć nikczemnemu. *Tward. Wład.* 30. PODRZUTKA, – i, *fem.*, *Pot. Syl.* 314. PODRZUTNOŚĆ, -ści, *ż.*, (podła) podległość, uniżoność, Unterwürfigkeit, Unterthänigkeit. Stanęli na tym ſtopniu służebniczéy podrzutności, że... *Mon.* 76, 232. – §. *Rs.* подложность zfałszowanie, die Unächtheit. PODRZUTNY, -a, -e, PODRZUTNIE *adv.*, zfałszowany, fałszywie podsunięty, unterſchoben, verfälſcht, nicht ächt; *Sr.* 1. podwojité, podſwadjenité; *Vd.* podverahlen, podvershen; *Rg.* podmetnut, podrèzen, podſtavljen; *Rs.* подложный, составный. Kanony te podrzutnemi a nie apoſtolſkiemi nazywaią. *Smotr. Lam.* 47. Złośći wnętrzne zwykli zwierzchnią dobrocią zakrywać, albo słowy i podrzutną dobrocią farbować. *Petr. Et.* 143. Podrzutnie, podrzuconym sposobem, *suppoſitio modo. Cn. Th.*

PO-DRZYMAC, PODRZEMAĆ, *F.* podrzymie *intr. dk.*, chwilę przedrzymać, etwas ſchlummern; *Sr.* 1. podrijmam. Podrzym.ć po południu trochę nie szkodzi, tak z pół godziny. *Sen.* 480, *Wtg. Mar.* 3, 60. Leniwcze, mało co podrzemisz, ale przyydzie na cię niedoſtatek. 1 *Leop. Prov.* 6, 9, podrzymiesz. 3 *Leop.*

POD-RZYNAC, *ob.* Poderznąć. PODRZYZNIAC, *ob.* Podrzezniać.

PODSADA, -y, *ż.*, PODSADKA, -i, *ż.*, *demin.*, *Rs.* подсада, подсадка, podsadzanie, podkładanie, abo to co podsadzono, podłożono, das Unterlegen, Unterſtellen, das Untergelegte, Untergeſtellte. Dobył zamku podsadą prochów. *Stryik.* 757, *Papr. W.* 2, 266. Podsada min siarczystych upadek gotuie. *Przyb. Luz.* 91. Wysokie wały, nigdy się szturmów z głębi ni podsad nie bały. *Przyb. Milt.* 47. – §. Podsada, podkład, podſtawa, podſtawek, fundament, bazys, die Unterlage, Grundlage. – §. b) podsada na kogo, podłęp, podeyście, sidło, łapka, podrywka, Falle, Hinterliſt, Schlinge, Berückung. O pokoy trzeba się starać, któryby w sobie żadnéy podsady nie miał; bo ieśli kto, pod zasłoną pokoiu, gotuie przeciw nam woynę, z tymci nie ieſt prawdziwy pokoy. *Modrz Baz.* 414. Uczynili nań chytrze tajemną podsadę. *Papr. Gn.* 803. Nie waż ty lekce złości i fałszu podsady, Zły duch musi bydź chytry i przepłodny w zdrady. *Przyb. Milt.* 269. Podsada woyſkowa, zasadzka, ein Hinterhalt. Zasadzili nań podsadę na wierzchu gór. *Bud.* 1 *Judic.* 9, 25. Ćwiczyć się maią, iak śpiegować rzeczy nieprzyiacielſkich, iako też podsadki na nie zasadzać. *Modrz. Baz.* 441. Day mi połowicę ludu, a ia osadzę ie na podsadzie. *Jer. Zbr.* 146. Baczcie sobie podsadę uczynić miastu. *Bud. Jos.* 8, 4. – §. 3) Podsadka, grzyb pod drzewami rosnący. *Cn. Th.* 216, ein Pilz, der unter den Bäumen wächſt. Posadki albo podsadki. *Syr.* 1394. – (*PODSADLIĆ *cz. dk.*, sadłem podtłuścić, ein wenig mit Schmeer anmachen; *Rs.* подсалить, подсаливать. PODSĄDNY, -a, -e, sądowi podległy, dem Gericht unterliegend; *Rs.* подсудный. -). PODSADZIĆ, *F.* podsadzi *cz. dk.*, Podsadzać *ndk.*, *Rs.* подсадить, подсаживать, podkładać, podłożyć, podſtawić, unter etwas hinſetzen, hinſtellen, hinlegen, unterſetzen, unterſtellen. Podsadzę ia drążek! no! puszczay teraz. *Teatr* 55 *e*, 46. Mądrości prawda iakoby grunt ieſt podsadzona. *Bud. Cyc.* 10. Zadnie nogi podkowami ostro podsadzone. *Ban. B.* 4 *b*, podkute, podbite). Podsadzać pod kokosz, podłożyć pod kurę, nasadzać kokosz. *Cn. Th.*, der Henne Eyer unterlegen. Podsadzać iagnięta, cielęta do ssania, przysadzać, przypuszczać, Lämmer u. ſ. w. zum Saugen unter die Mütter ſtellen, zum Saugen anſetzen, ſaugen laſſen. Pod owieczki stare podsadzać iagnięta. *Jeż. Ek. F.* 1. Na téy wyspie matki nie karmią dzieci piersiami; ale ie podsadzaią pod kozy. *Boter* 60. (*Ec.* подсадница, незаконная жена, наложница nałożnica). – Podsadzić miny prochy, eine Miene unterlegen, untergraben, (cf. podkopać). Już i na niego miny podsadziłem, i w krótce go wysadzę. *Boh. Kom.* 1, 314. Podkopy podsadzone prochami, maią bydź na powietrze wyrzucone. *Jak. Art.* 3, 308. – Podsadzić się pod kogo, zasadzić się pod kim, podchodzić pod kogo, przybliżać się pod kogo, von unten an einen anrücken, ſich unterhalb ſeiner ſetzen, ſich ihm annähern. (*Rs.* подсидѣть podeyść kogo).

PODSALETRAN, -u, *m.*, *nitris*, sól z podkwasu saletrowego powstająca. *Sniad. Chem.* 2, 50, Salpeterſauerſalz.

PODSCIĄGNĄĆ *cz. idutl.*, pod czym zawściągnąć, *Sr.* 1. podciahuju *subſtringo*, unter etwas zuſammen ziehen.

PODŚCIELAĆ, *ob.* Podesłać.

PODSĘDEK, -dka, *m.*, *Vd.* podsodnik, nishi sodnik, der Unterrichter; urzędnik sądowy ziemstwa; ma drugie mieysce po sędzim ziemskim. *Aras. Zb.* 2, 376. Zniesienie tytułu podsędków. *Vol. Leg.* 7, 183. – §. b) *transl.* krótki a gruby brzuchacz, pękacz, ein kurzer Dickbauch. PODSĘDKOWA, -y, *ż.*, żona podsędka, die Unterrichterinn. PODSĘDKÓWNA, -y, *ż.*, córka iego, Unterrichterstochter. PODSĘDKOSTWO, -a, *n.*, urząd podsędka. *Vol. Leg.* 7, 728, das Unterrichteramt. – §. b)

collect. podsędek z żoną, der Unterrichter mit ſeiner Frau. PODSĘDKOWSKI, - a, - ie, PODSĘDKOWY, - a, - e, od podsędka, Unterrichters. Podsędkowe, *n.*, *Subſt.*, zapłata podsędkowi, Unterrichtergebühren. Pamiętne, podsędkowe albo komornicze. *Tarn. Uſt.* 20. PODSĘDKOWICZ, - a, *m.*, syn podsędkoſtwa, Unterrichterſohn.

PODSELOWAĆ, podzelować, podzylować, *cz. dk.*, obuwie podeszwą podszyć, z Niem. beſohlen, unterſohlen; *Bh.* podrazyti; *Vd.* zhreule tumplati, popraviti, podplatiti. Podselowanie, *Bh.* podrazka; *Rs.* подмётка, *adj.* подмепочный.

PODSIAĆ, *F.* podsieie *cz. dk.*, Podsiewać *ndk.*, *Vd.* podsjati, vmieſs sjati; *Rs.* подсѣять, подсѣвать; trochę posiewać, etwas beſäen. Podsiała sobie rutki. *Ryt. Ad.* 57, *ob.* ruta, podlitarzała sobie, podmatuśkała). Miało to wszyſtko prawowierne ieſt; ale kąkolem się heretyckim codzień podsiewa. *Sk. Dz.* 1026. - §. b) podsiewać sitem, przesiewać, ſieben, durchſieben. *Excretum frumentum*, wyczyszczone, podsiane zboże. *Mącz.* Mącznym sitem podsiewają, pytlują. *ib.* Podsiać pszenicę. *Sekl. Luc.* 22, *not.* wypalać, wzmiotać, den Weißen ſichten.

PODSIADAĆ, *ob.* Podsieść. PODSIADACZ, - a, *m.*, który co pod kim podsiada, zabiera, otrzymuie, der Beſitznehmer fremden Eigenthums. Od krainy Assyryyſkiéy podsiadacz obięże ie, a zagubi iednego z nich. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 33, *podwsiadacz. 3 *Leop.*), *Bs.* podsiditegl *obseſſor.*

PODSIARCZAN, - u, *m.*, *sulphis*, sól z podkwasu siarczanego powſtaiąca. *Sniad. Chem.* 2, 50, Sauerſchwefelſalz.

PODSIĘBICIE, - ia, *n.*, PODSIĘBITKA, PODCIEŃBITKA, - i, *ż.*, ſtrop wytworny, ſutrowany, ausſitt, eine gefütterte, getäfelte Zimmerdecke, Gipsdecke. *Chmiel.* 1, 78. Bić podsiębitkę, u mularza i cieśli, do pułapu przybiiać deſki, dla dawania ausſitu. *Mag. Mſk.* Cudem pałacu tego ſtropy, cudem podsiębicie, Tak złotem lite, że w błyſkocie wstyd czynią słońcu. *Morszt.* 38. A w tym ru! podsiębitka na sam ſtół w pokoiach. *Zab.* 8, 342 *Jżyck.* Miasto podsiębitki cienka trzcina z sitem. *Min. Aux.* 19. Ktoby miasto podcieńbitki w pokoiu dał zmalować tympanum astrolabii. *Sol. Arch.* 121.

PODSIEC, podsiekł, *F.* podsiecze *cz. dk.*, Podsiekać *ndk.*, *Bh.* podſekati; *Rg. et Bs.* podsjecchi; *Cro.* podszekújem; *Rs.* подсѣчь, подсѣкать; kosą i t. d. podciąć, von unten weghauen, abhauen. Upadł, iak podsieczony kłos letny dostały. *Groch. W.* 549. Ociec nie tak się z synem pieści, iak matka, a czasem mu i prątkiem podsiecze. *Rey Zw.* 178 *b.* Dowiedziawszy się, iż wiodą z sobą domową woynę, rzekł ludowi: nie kwapmy się z niemi walczyć, aże sobie sami dobrze podsieką, a tak będą potym krótsi, gdy uyrzą, że wnętrzną woyną giną. *Jer. Zbr.* 134, aż się dobrze osłabią, wysilą, wycieńczą). (*Cro.* podszechni *subcisiuus*; *Rs.* подсѣкъ gatunek sierpa ogrodniczego).

PODSIENIE, Podcienie, - ia, *n.*, PODSIONEK, - nka, *m.*, *dem.*, *Bh.* podſvnj, nakrycie przed domami. *Cn. Th.*, die Laube vor dem Hauſe, die Halle, ein bedecktes Vorhaus. *Subgrundatio*, poddachowanie, podsienie albo przedsienie. *Mącz.* U dawnych Rzymian nayprzednieysze ſtany na podsieniu obiedywały. *Warg. Wal.* 42.

PODSIEŚDŹ, PODSIEŚĆ, podsiadł, *F.* podsiędzie *dok.*, Podsiadać *ndk.*, *Rg.* podsjeſti, podsjedam; *Cro.* podszédam *obsideo*, podszèla, podszegyenye *obseſſio*; *Bs.* podsjeſt, podsiſti, s obleżeć; *Ross.* подсѣдаю, подсяду, подсѣсть, s przysieść się; *Rs.* подсидѣть, s podeyść kogo; *Ec.* подсѣдаю *subsideo*); - *§. podsiadać, siedzieć przy kim czas nieiaki, posiedzieć, potrwać, etwas ſitzen bleiben, beharren, ausdauern. Nie ieſt to prawy przyiaciel, który czasu fortuny podsiada, a w nieszczęściu opuszcza. *Ezop.* 107. - §. podsieśdź kogo, wziąć komu prawą rękę, wyższe mieysce, jemanden die rechte Hand nehmen, über ihn Platz nehmen, ihn zurück drängen. Synowie podstarościego w gospodzie służą moim; a w szkole czasem ich podsiadaią. *Kras. Pod.* 1, 44. Dosyć mieć kary król Lidyyſki będzie, Gdy go do żony Eumenes podsiędzie. *Pot. Syl.* 394. Nie bóy się Herodzie, żeby Chryſtus miał cię podsieśdź w krolestwie twoim. *Bial. Poſt.* 161. Zdradliwi nas sąsiedzi podsiadaią. *Sim. Siel.* 105. Pochlebnicy wszyſtkich dobrych w tym, coby dobrego na nie przyyść miało, zwykli podsiadać, z ręku im wydzierać. *Kosz. Lor.* 113. - §. Podsieśdź się, przybliżyć się, podsadzić się, ſich unter etwas hineſetzen, hinſtellen, hinrücken, ſich darunter feſtſetzen. Za przybyciem posiłków, pod ścianę bliżey s ę zamkowi podsiedziono. *Biel.* 716. - §. Mléko takie nigdy się nie podsiędzie, ani nie podstoi. *Tom. rol.* 65, nie zsiędzie, nie ustoi się, die Milch ſetzt ſich nicht, wird nicht klar.

PODSIEWAĆ, *ob.* Podsiać. PODSIEWACZ, - a, *m.*, który podsiewa, der Unterſäer, der unter etwas hin ſäet, *Ec.* подсѣвателъ. PODSIEWINY *plur.*, co się podsiewa, n. p. sitem, das Weggeſiebte, durchs Sieben Abgegangne, *Rs.* подсѣвъ dosianie). Urzędnik ma żyto na gumnie zaraz wyprawować, a wyprawne do śpichlerza chować, aby potym nie wytrącał na podsiewiny. *Haur Ek.* 34, cf. podsitek.

PODSINIEĆ, *F.* podsinieie *neutr. dok.*, od podbicia zasinieć, von unten blau werden, blau anlaufen von Schlägen, Stößen. Oczu podsinienie z stłuczenia. *Sien.* 357.

PODSIODŁOWY, - a, - e, pod siodłem będący, unter dem Sattel befindlich, Sattel-; *Rs.* подсѣдѣльный, *ob.* Podsiadny.

PODSITEK, - tka, *m.*, gatunek sita, eine Art Sieb. Ma mu dać koryta do tłuczenia téy gliny, podsitki do wysiewania iéy z grubego piasku. *Torz.* 104.

PODSKAKAĆ, Podskakiwać, *ob.* Podskoczyć.

PODSKARBI, - iego, *m.*, *Subſt.*, powszechnie, szafarz pieniężny, der Schatzmeiſter; *Bh.* pokladnik, urednik nad pokladem; *Crn.* saloshnishar, blagaynik, pagadùr; *Vd.* saklądni predſtoinik, pagadur, varih zheſte, shazhmaiſter; *Cro.* tárnik, pagadúr; *Rg.* blagahranar, blagajnik, haznadar, (z *Tur.*), *Bs.* haznadar, aznedar; *Sla.* haznadúr, kiecanik; *Rs.* казнохранúтель, казначей; *Ec.* сокровище хранúтель. Pan Bóg u hoynych panów podskarbim ieſt. *Gor. Dwor.* 380. *Quaeſtor* u Rzymian właśnie był podskarbim; podskarbiowie woienni zawiadowali skarbem na zapłacenie żołdu woyska. *Pilch. Sall.* 38. Podskarbi koronny, der Kronſchatzmeiſter, iako korony i skarby królestwa chowa, tak też niechay na sobie pana radnego osobę niesie. On będzie czynił wyprawy, rachunki służebnych, dworzan, on będzie sprawcą monet, któ-

re maią bydź bite. Na dworze, nadworny podskarbi, Hofschatzmeister, będzie skarbów dworskich sekretarzem. *Herb. Stat.* 189. PODSKARBIC, -a, *m.*, syn podskarbiego, Schatzmeistersohn. PODSKARBIANKA, -i, *ż.*, córka, Schatzmeisterstochter. PODSKARBINA, -y, *ż.*, żona podskarbiego, die Schatzmeisterinn, des Schatzmeisters Gemahlinn - §. b) podskarbina klasztoru mniskiego, zawiadująca skarbem klasztornym, die Seckelmeisterinn eines Klosters. *Tr.* *PODSKARBIŃSKI, -a, -ie, *n. p.* urzęd. *Vol. Leg.* 6, 481, *Rg.* blagajnicki, haznadárski, Schatzmeisters, PODSKARBSTWO, -a, *n.*, *Vd.* sluzhba sakladnega predstoinika, sakladnu predstoinishtvu; *Rg.* blagajnictvo, haznadarstvo; *Cro.* pagaduria; das Schatzmeisteramt. Podskarbstwo, urząd a dostoyność podskarbiego, *quaestura. Mącz.* - §. b) *collect.* podskarbi z podskarbiną, der Schatzmeister mit seiner Gemahlinn.

PODSKLEPIĆ *cz. dk.*, podwieść sklepienie, unterwölben. Podsklepiony *Cro.* podboltan.

PODSKOCZYĆ, *F.* podskoczy *cz. dk.*, Podskoknąć *idntl.*, Podskakać, Podskakuie *contin.*, Podskakiwać *frequ.*, *Bh.* skakljvati; *Sor.* 1. podskafuru hore; *Crn.* skaklam; *Vd.* poskozhuvati, poskakati, gorposkakati, gorposkozhuvati, gorskozhiti, gorposkozhiti; *Rs.* подскочить, подскакнуть, подскакивать, подскакать, прянуть, прядать, подпрыгнуть; *Ec.* взыграться; skacząc się podnieść, ze skokiem się porwać, aufspringen, aufhüpfen, hüpfen und springen. Kazał go tak bić, że ciało na powietrze podskakiwało. *Fund.* 76. Żegnam ciebie, moia Chloe mała, Któraś nie raz podskokła, i mnie całowała. *Chod. Gesn.* 123. Rozumiałam, że podskoczysz z radości. *Teatr* 21 *c*, 10, *ib.* 27. 21. PODSKOK, -u, *m.*, *Rs.* скачка, podskoczenie, skok wzgórę, das Aufhupfen, der Sprung, das Hüpfen. Ptaki podskoki robią po gałązkach. *Przyb. Luz.* 323. Podskok ciała uderzającego iest tym silnieyszy, im większa iego będzie sprężystość. *Jak. Art.* 1, 256, *ob.* odbić się), das Abprellen, Abstrinzen. - *transl.* Że mi się, iak to mówią, na pierwszym podskoku nie powiodło, ia przeto fantazyi nie tracę. *Kras. List.* 2, 63, w pierwszym zapędzie, pochopie, beym ersten Anlauf, Ansatz

PODSKÓRNY, -a, -e, *Rg.* podkozni; *Cro.* podkòsni; *Sr.* 1. podkoiowné; *Ec.* полкожный; zaskórny, unter der Haut befindlich. Nerwy podskórne, *subcutanei. Krup.* 5, 154. Podskórne kości. *Ryb. Gesl. D.* Rany podskórne. *Sien.* 292, za skórę aż zasięgaiące, Wunden, die durch die Haut gehen, nicht bloße Hautwunden. Podskorny gus *Crn.* podkoshnèk. *PODSKÓRZE, -a, *n.*, spodnia skóra, podkład pod skórą, das Unterleder, *Vd.* podkoshje, spudni leder.

PODSKROBAĆ, *F.* podskrobie *czyn. dok.*, Podskrobywać *frequ.*, Podskrobuię *praes.*, ode spodu oskrobać, von unten abkratzen, abkratzen, abschaben. Podskrobać drzewa, oskrobać, ochędożyć drzewa. *Wlod.*, *interradere arborem. Cn. Th.*, Bäume beschneiteln, beputzen. PODSKROBEK, -bka, *m.*, placek z reszty ciasta, wyskrobanego z dzieży. *X. Kam.*, ein Kuchen von zusammen gekratzten Teigresten. Wolę szoldry i lada kolacza podskrobek z pokoiem, niż twoie pasztety. *Pot. Jow.* 2, 27.

PODSKRZYDLNY, -a, -e, *Eccl.* подкрыльный; pod skrzydłami się znayduiący, unter den Flügeln befindlich.

Podskrzydlne pióra. *Leop.* 4 *Exdr.* 12, 29, *Ec.* подкрылія, подкрыліще piórko podskrzydlne. *PODSKRZYDLE, -a, *n.*, *Ec.* подкрылїе.

PODSKUSIĆ, PODSKUBAĆ, *F.* podskubie *czyn. dk.*, Podskubywać *frequ.*, Podskubuie *praes.*, szczypiąc podrywać, po trosze wyszczypać, *Cro.* podpukavam, ausrupfen, berupfen, bzupfen, pflücken. Skoro gąsięta maią dwa miesiące, pierwszy raz się podskubuią; ieżeli się zaniedba podskubowanie corocznie, przy pierzeniu pióra idą w marnotrawstwo. *Aluk Zw.* 2, 158. Młodociane gęsi raz tylko podskubować, i do dwora oddawać pierze. *Haur Ek.* 133. Dwakroć w rok, żeby w miękkiéy wyspać się pierzynie Podskubuią od spodku gęsi gospodynie. *Pot. Porz.* 311. - *transl. fig.* podskubać kogo, urwać go, uszkodzić go, einen rupfen, prellen. Musiał on dobrze podskubywać pana, gdy o innych źle rozumie. *Teatr* 29 *c*, 41. Turczyn obchodzi się z Wołochami, iak z baranami, ochrania ich dla wełny, a potym podskubuie. *Atok. Turk.* 75. Gdy komissarz krodnie swego pana, wielkorządczyna równie podskubuie swoię panią. *Zab.* 16, 4, *Teatr* 3 *d*, 60. - Podskubać kogo, albo komu skrzydła, poniżać go, uskramiać, żeby nie wzlatał, nie wzbijał się, einem die Flügel beschneiden. Chodzi by podskubiony, opuściwszy skrzydła. *Rey Wiz.* 56 *b.*

PODSŁODZIĆ, *F.* podsłodzi *cz. dk.*, Podsładzać *ndk.*, *Rs.* подсластить, подслащивать, słodyczą zaprawić, versüßen, *pr. et fig.* Żarty wesołe są zaprawą albo podsłodzeniem życia. *Boh. Zam.* 314, *Pilch. Sen list* 3, 347.

PODSŁONECZNY, *PODSŁOŃCY, -a, -e, pod słońcem leżący, *Rg.* podsúncjan; *Ec.* подсóлнечный; (*Rs.* подсолнечная ziemia; подсолнечникъ parasol); unter der Sonne liegend, *subsolanus.* Kray podsłoneczny między Ekwatorem i tropikami. *Wyrw. G.* 70. Naywyższe góry są w kraiach podsłonecznych między dwoma słońca kresami. *ib.* 12. Czy się im siąść podoba na podsłońcym wzgórku, czy w gaiu cieniistym. *Przyb. Milt.* 74.

PODSŁUCH, -u, *m.*, podsłuchywanie, das Behorchen, Horchen, Belauschen. Kącik od podsłuchów wszelkich uwolniony. *Lard. Tr.* 460. Podsłuch odprawiać. *Teatr* 55 *c*, 10, podsłuchywać, podchwytywać, auf der Lauer stehen, horchen. - Podsłuchy woienne, *posłuchy, straże, obserwacyyne, na podsłuchywanie nieprzyiaciela, Kundschaftsposten, Soldaten, die den Feind beobachten; *Rs.* оподводный караулъ. Patrzą na obóz Trojan czuynemi podsłuchy. Uważaiąc naymnieysze nieprzyiaciel ruchy. *Dmoch. Jl.* 258. Skoro gdzie bęczenie posłyszy do koła, Czuyne ucho nadstawia, iako podsłuch zgoła. *Tol. Saut.* 59. A w tym się cieniu ludzie ukazali, Ci, którzy byli wyszli na *posłuchy. *P. Koch. Jer.* 227. PODSŁUCHAĆ, *F.* podsłucha *cz. dk.*, Podsłuchywać *frequ.*, Podsłuchuie *praes.*, *Vd.* tinku poshlushati, poshlushielati; *Cro.* zachujem; *Rs.* подслушать, подслушивать, прислушать; sekretnie uszu nadstawiać, ły podchwytywać słowa czyie, cf. podglądać, behorchen, horchen. Często niekonteuci odchodzą, którzy podsłuchywaiąc i śpieguiąc kogo, coś na siebie posłyszą. *Teatr* 27 *c*, 66. Skrada się na palcach, aby ie mogł podsłuchać. *Teatr* 52 *d*, 14. Kryiomo i milczkiem podsłuchać. *ib.* 30 *c*, 5. Podsłuchałem go, wiem o wszystkim. *ib.* 55 *e*, 25. Mam o rzeczy wielkiéy z tobą mówić, tylko tu niebezpieczno,

żeby kto nie podsłuchywał. *Boh. Kom.* 3, 72. Hiero nażeby kto nie podsłuchywał. *Boh. Kom.* 3, 72. Hiero nauczał pewne osoby podsłuchować, co kto czyni i mowi. *Petr. Pol.* 2, 60. PODSŁUCHACZ, PODSŁUCHYWACZ, - a, *m.*, *Vd.* poshlushauz, poshlushieler; *Rs.* подслушникъ; sekretny podchwytacz mowy czyiey, der Horcher, Gehorcher. Podsłuchacze, śpiegowie. *Petr. Pol.* 2, 120. Podsłuchywacze pode drzwiami i oknami, końcem rozsiewania baśni. *Ostr. Pr. K.* 1, 216. Służący są za zwyczay podsłuchywaczami swych panow, i wszystko roznoszą. *Teatr* 48, 7. PODSŁUCHACZKA, - i, ż, die Horcherinn PODSŁUCHOWA galerya w podkopach, wychodzi w pole dla posłuchania nieprzyiaciela. *Jak. Art.* 3, 300, die Horchgallerie in den Mienen.

PODSŁUPIE, - a, *n.*, PODSŁUPIEC, - pca, *m.*, pedestał, poitument słupa. (*Callit* 6, *Chmiel.* 1, 77, *Szlobata*, *Rog. Bud.* 24, das Fußgeſtelle der Säule; *Vd.* podpir, podpora, ſteberſka podlaga; *Rg.* podlupje, podſtupie, ſtylobata; *Cro.* podsztup, podsztupje; *Hg.* oszloptalp, oszlopnak; *Rs.* подстолпие, пумба; *Eccl.* стилвилО, подстолпа подъ столпъ. W małéy chatce nie widać ani kabląkow, ani podslupcow. *Rog. Lud.* 17. - §. b) podsłupie, mieysce pod słupami, *porticus*, ein Säulengang, ein Ort zwischen und unter Säulen. Dach nad podsłupiem abo szopą. *Hipp.* 36.

PODSMAŻYĆ *cz. dk.*, nieco posmażyć, ein wenig im Fett backen, ſchmoren, *Bs.* podrigati. (*Bs.* podriga *It.* ſoffritto).

PODSNIEŻNY, - a, - e, pod śniegiem się znidiaiący, unter dem Schnee befindlich, *Rs.* подснѣжный.

PODSOBNY, - a - e, pod kim będący, leżący, unter jemanden befindlich. Jeżeli choremu pościeli nie prześcielają, tedy ow podsobny zadach pod nim zacuchnie, *Haur Sk.* 417. Tak zacnemu ciału na łosie zbywa, Tak przytknięty, nie podsobny ogień, Pompeia porywa. *Bardz. Luk.* 148, nie podłożony). - Koń podsobny. *Pot. Jow.* 2, 25, *Bh.* podjezdni, *Rs.* подсѣдельный, ktorego kto pod sobą ma, siodłowy koń u wozu, das Sattelpferd, ſiodlak.

PODSOKOŁY, - a, - e, pod sokoły zdatny, zum Falkenbeizen tauglich. Za charta podsokolego trzy ruble groszy. *Stat. Lit.* 396.

PODSOLIĆ *cz. dk.*, nieco posolić, ein wenig ſalzen; *Rors.* подсолимъ; *Ec.* подсолень *subsalsus*. PODSOLAN, - u, *m.*, sól z podkwasu solnego powstaiąca, *Sniad. Ch.* 2, 58, Sauerſalz.

PODSPÓD, *adv. loci*, na spodzie czego, na dole, unten darunter. Kto teraz na wierzchu, może bydź podspod; a kto teraz podspod, na wierzchu. *Cn. Ad.* 371, kto bywa na koniu, bywa i podkoniem; cf. wóz; szczęście podmienne; to dzwono raz wysoko, drugi raz iest na dole). PODSPODNI, - ia, - ie, na spodzie będący, dolny, Unter-. Podspodni kamień młyński. *Sekl. Math.* 18.

PODSTAĆ się, *F.* podſtoi się *rec. dk.*, o piekliznach, ustać się nieco, ſich ſetzen, ein wenig klar werden. (*Ec.* подстою *subsisto*, подстоятельный, *Gr.* ὑφεστκος, *quod in naturam rerum cadit*). Winu dadź się przez trzy dni podstać. *Syr.* 588. Wino przetoczone podſtoi się prędko, iż będzie iaśniuczkie. *Cresc.* 344. Wodka, co się podstoi, zły po lekku w chędogie naczynie. *Syr.* 334. Takie mleko nigdy się nie podsiędzie, ani nie podstoi. *Tom. rol.* 65. Sok odszumowany i podstały, abo klary-

ſikowany. *Syr.* 384. PODSTANIE się, *subſt.*, ustanie, das Setzen, Klarwerden. Oczyszczenie soli za zlewaniem rozcieku z męto w na dnie osiadłych, nazywa się przez podstanie się *per subsidentiam*. *Kruml.* 116.

PODSTĄPIĆ, *Podstąpić, *F.* podstąpi *cz. dk.*, Podstępować *ndk.*, (*Bh.* podstaupiti brać na się, podjąć się; *Slo.* podstupugi *subeo*, podstaupiti *praeire*; *Rg.* podlupiti, *Cro.* podsztuplyujem *suggredior*, *Vd.* se podlupit, *Crn.* podstopiti *audere*), *Rs.* подступить, подступать: podchodzić pod co, unter etwas treten, untertreten, bis zu etwas anrücken, ſich bis dahin annähern. Podstąpił pod dach dla deszczu. *Ir.* Już woysko pod fortecę podstępowało. *ib.*, podciągnęło). - §. Podstąpić kogo, podeyść kogo chytrze, podstęp pod kim czynić, cf. dołki kopać, einen mit Liſt fangen, in die Schlinge locken. (*Vd* podstopitise, z przywłaszczać sobie). Wszędy nasadzał się ieden na drugiego, aby go w czym podeyść a *podstępić mogł. *Rey Zw.* 78. Chciał go podstąpić a podchwycić w iakich omyłkach iego. *Rey Pſt. Nn* 1. Fałecznie obchodzili się z nim, chcąc go zawsze podstąpić w rozmowach swoich *Rey Pſt. J* 7. Nie na prostaka trafili; w czym go *podstępić a ułowić chcieli, tym się sami ułowili. *ib. Pp* 5. Oni podstępy nasadzili się na iakie podstąpienie pana tego. *ib. Qq* 1. - §. b) podstąpić co, poiąć co, podług czemu, podpaść, etwas erfinden, über ſich ergehen laſſen, über ſich nehmen. Chrystus z nieba zstąpił, aby śmierć za nas okrutną podstąpił. *Kanc. Gd* 221. Pysznego nie wyrwie hardość, bo śmierć musi podstąpić. *ib.* 261 *et* 7.

PODSTAROSTA, - y, *m.*, *Podstarości, *Rs.* подстароста, der Unterſtaroſt, Unterburgrichter, Unterwogt, cf. Podwoiewodzy. (*Bh.* podstarſſj nayſtarszy prochek browarny). Namiestnikow starostow zowią podstarostami; w Wielkiey Polszcze surogatorami. *Skrzet. P. P.* 2, 411. *Podstarości, substytut grodowego starosty, na iego mieyscu sądy według kadencyi odprawia. *Kras. Zb.* 2, 356. Podstarosta, Berghauptmann, w mnieyszych kopalniach iest tym, czym iest starosta, Oberberghauptmann, w większych. *Kluk Kop.* 2, 285. 2) PODSTAROSCI, - iego, *m.*, *subſt.*, na wsi włodarz, folwarkowy, z kańczukiem nad ludźmi ſtoiący, der Verwalter eines Landguts; *Vd.* majar, Iriſtaunik). Ekonom podstaroście iemu odda pola iaiem, podstarości gumiennemu grożbą, gumienny chłopcu kijem. *Kras podſt.* 2, 55. Mospanie podstarości! W. co podstarości? idź sobie We Pan przed, chybaś sam podstarości. *Teatr* 31 *c*, 101, *ib.* 8, 28. PODSTAROSTWO, - a, *n.*, urząd podstarosty, Unterburggrichtsamt. - §. b) mieysce podstarościego, Verwalterſtelle. Bardzo życzę, abyśmy choć na podstaroſtwie byli u niego. *Teatr* 22 *b*, 60. PODSTARZEC, *F.* podstarzeie *neutr. dk.*, w lata sobie podeyść, podeszłym się stać, *Cro.* posztarijemsze, postarelizem; ältern, alt werden. Podstarzawszy się Abraham, chciał ożenić Izaaka. *Zul. H. T.* 40, podstarzał soba, chciał ożenić Izaaka. *Zul. H. T.* 40, podstarzał sobie. *Cn. Th.* Podstarzeliśmy już oboie. *Mon.* 72, 349. Podstarzały, *Bh.* starecy; *Cro.* posztarel). Podstarzeie wino, z rozkoszą pić ie będziesz. *IV. Syr.* 9, 16.

PODSTATA, - y, ż., *Bh. et Slo.* podstata, bitnost *substantia*, *essentia*, istność, iestestwo, das Wesen, Bóg iest myśl nieśmiertelna, podstata wszystkich rzeczy. *Bud. Af.* 81, *Kanc. Gd.* 4. Podstata, *substantia*, abo istność

chleba materyalnego, zostawa w sakramencie. *Baz. Hst.* 19. cf. chleb nadpostatni; *ob.* Podstawek *Metaphys.*) PODSTAWA, - y, *ż.*, PODSTAWEK, - wka, *m.*, PODSTAWNIK, - a, *m.*, *Bh.* podstawek; *Slo.* postawnik fundament, *basis*; *Crn.* podstava; *Vd.* podstava, podstaja, podstavik, podstopje, podlog (*ob.* podloga), podpor, (*v.* podpor), podpora, poliza (cf. półka); (*Vd.* podstava, podlog, s logary, kętnary; *Vd.* podstava, podloga, podkłada, podfuter, s podszewka; *Cro.* podsztava, s podloga, podszewka; *Bs.* podstava *subductura*; *Rg.* podstava, materia, od sctose scto cinij, s materyał, 2) podszewka, *Sla.* podstava, svitta, s materya). *Ec.* стоя-ло, подставка, стоялое; *Rs.* подставка, подставка, подставочка; podkład, każda rzecz, którą pod co podkładają, podstawiają, albo na którey drugą spoczywa, podpora, die Unterlage, Grundlage, der Stand. Klec, ława, stół, podkład, podstawek, żeby wino pobyć stoiące rażniey toczyć, kętnary. *Cn. Th.* Drąg dźwigalny przez to ulżywa ciężaru, że większą część iego na podstawek przenosi. *Sol. Arch.* 4. Pod ulmi trzeba stawiać klocki albo iakie podstawniki. *Cresc.* 592. Słoniowa kość, aby była dobrym podstawkiem (*fulcrum*), tak ciężkiemu zwierzowi, mocnym ią kleiem złączyła natura. *Porz.* 213, podporą). Na czym podstawki ziemi ugruntowane są? i *Leop. Job.* 38, 6. fundamenta, filary, die Grundpfeiler. Podstawek albo kołek u łapki, siedła, klatki ptaszey, którego ruszywszy, ptak się abo zwierz ułowi. *Cn. Th.*, das Fallholz an einer Falle. Podstawek pod filarem kamiennym, na którym spoczywa, die Grundlage. Podstawek albo stolec słupów śnicerskich abo filarów kamiennych, podsłupiec. *Reg. Bud.* 24, der Schulenjuß, podsłupie, *Rag.* podstupje, *Ross.* подсмолие, смывка. Podnożek czyli podstawa, *statif. Zab. Geom.* 85. Poddawa pod osię *Ec.* подмочиаїе. Podstawek możdzierzowy, fundament, przylany do nóżnego możdzierza, zastępuiący mieysce łoża. *Jak. Art.* 3, 309, der Mörserfuß. Podstawa armatna, obrączka osadzaiąca się w dennev części formy armatnéy, dla utrzymywania drdzenego drąga w położeniu pionowym. *Jak. Art.* 3, 308, ein Reifen im Bodenstücke der Kanonenform. Podstawek pod dno naczynia *Rs.* подбонокъ. - Podstawek u skrzypców, na którym strony spoczywaią. *Kluk Rośl.* 2, 164, der Steg in der Violine. Już ni zrobiono podstawek do onych żołtych skrzypców. *Bah. Kom.* 1, 207. Podstawki maciczne różnego kształtu do połogowania, *pessaria. Czerw.* 56. - *Mathem.* Liniia, na którey wystawiona iest iaka figura, zowie się podstawą, *basis. Geom.* 1, 32, *Jak. Mat.* 1, 99, *Lesk.* 17, podstawek. *Os. Fiz.* 95, Grundlinie. Góry te formuią tróykąt, maiący w swoiey podstawie 25 mil. *N. Pam.* 1, 27. - *Metaph.* podstawek, podkład, podrzut, substancya, podstata, iestestwo, *Rs.* подлежащее, das Wesen, Grundwesen, das einer Erscheinung zum Grunde liegt. Przemienia się chléb i wino w ciało i krew', tak iż same własności chleba i wino bez żadney istoty i bez żadnego podstawka, a bez żadnéy rzeczy podległey zostaią. *W. Post. W.* 214. Natura sama w dzikim ieszcze społeczności stanie, założyła iuż podstawę do nierówności między ludźmi. *N. Pam.* 20, 183, grunt, zasadę, pochop). - §. statek, który podstawiamy, gdy co ciecze, podstawek, skopiec, miednica, czassa. *Cn. Th.* 1064, ein Geschirr zum Untersetzen. - §. 2) Podstawek, *personif.*, zastępca, zastępuiący kogo, wyręczyciel, der einen vertritt, der Stellvertreter. Ustawiamy, aby sami pisarze u sądów siadali, a odprawowali ludzie, nie przez podstawki. *Herb. Stat.* 401. Cesarz rozkazał, aby księża sami msze odprawowali, podstawków zaniechawszy. *Sk. Dz.* 514. PODSTAWIALNY, PODSTAWNY, - a, - e, (*Rs.* подставный podrzucony, sfałszowany); do podstawienia, mogący bydź podstawionym, zum Unterstellen, Unterlegen, Untersetzen. Folga, iest to rzecz pod drugą podstawna. *Warnk. Kat.* 175. Podstawialny kosz, który podstawiaią, zbieraiąc abo trzęsąc owoc, cedząc co etc., *excepturius qualus. Cn. Th.* Podstawne słupy. *Hor.* 1, 300. PODSTAWIĆ, *F.* podstawi *cz. dk.*, Podstawiać *contin.*, Podstawuie *praes.*; *Bh.* podstawiti, podstawovati; *Sr.* 1. podstavwam; *Vd.* podstaviti, podstaulati, spudpostaviti, (podstaviti, podlesahiti, podkladati, podfutrati, s podszyć; *Cro.* podsztavlyam *suppono*; *subduo vestem*, *Bs.* podstaviti *subiicio*, *suffulcio*, podstaviti haglinu *subducere*, *Rg.* podstavitti, podstavit, s podszyć); *Rs.* подставить, подставлять, подставливать; stawić lub podkładać pod co, podpierać pod co, unter etwas stellen, setzen, legen, stützen. Statek podstawiamy, gdy co ciecze. *Cn. Th.* 1064, *Spicz.* 98. Gdzie piasek wybiera, żeby nań ziemia nie spadła, drzewa podstawuie. *P. Kch. Orl.* 1, 310. Podstawił mocne ramiona swoie pod te filary. *Birk. Sk. E* 3. Szyię pod miecz podstawuię. *Bard. Tr.* 54, podłożę, poddam, unter das Schwert hinlegen. Ziemia prawie iest podstawiona podnożkiem nóg iego. *Rey Psł. N.* 6, podłożona, podległa). Anchis, kochanek Wenery, Klacze swe pod niebieskie podstawił ogiery. *Dmoch. Jl.* 121, podłożył). - §. b) podstawić co zamiast czego, podrzucić, podsunąć, przemienić, unterschieben, statt etwas andern hinstellen, vertauschen, an die Stelle hinsetzen. Jrys tarcze odmieniła a Egidę podstawiła, którą zamiast swéy własnéy chciwy rycerz chwyta. *Jabł. Tel.* 230. Zostawuiący dziedzictwo podstawia dziedziców. *Gall. Cyw.* 2, 178, inszych oprócz przyrodzonych sukcessorów postanawia, substytuuie). O dziedzicach podstawionych i fideikomissach. *ib.* 177. Po oddalonym Kolatynie podstawiony był Publikola. *Fal. Fl.* 17, na mieyscu iego nominowany).

PODSTĘP, - u, *m.*, *Vd.* podstop, podstoplenje, s przywłaszczenie; *Rg.* podstúp *oppugnatio*, podstupiza *insidiae*; *Rs.* подсмунъ podstąpienie, podchod, przybliżanie); podeyście, podrywka, zdrada, doł, podkop, Hinterlist, Hinterziehen, Ueberlisten, Bevortheilen, Ränke; *Bh.* podwod, auskok; *Slo.* podwod, lest; *Crn.* potúha (*dissg.* potucha): *Vd.* savitnost, skasnost, potuknost, potuhnjenost; *Rg.* tlápstvo; *Cro.* himba; *Ross.* подлóгъ, забóй, коэнодѣйство, злоухищéнїе; *Ec.* прилóгъ, кóзнь, коэнованїе, коэнодѣйстваїе, хитростнотворéнїе. Padłem mu do nóg, i wyznałem podstępy moie. *Teatr* 4, 116. Nie mogę się przezwyciężyć, abym szedł z kim podstępem. *Teatr* 36, 64, podstępnie). PODSTĘPCA, *ob.* Podstępnik. PODSTĘPIĆ, *ob.* Podstąpić.

PODSTĘPLOWAĆ, Podstemplować, *F.* podstępluie *czyn. dk.*, od dołu podpiętrzyć, podfutrować, podwiązanie dawać, unterstockwerken, von unten ein Stockwerk geben. Podstępłować ścianę lub dach, stęplami czyli podpo-

rami ie wesprzeć w czasie podmurowania. *Mog. Mſk.* Podſtępłować ſłupy. *Torz.* 15. Podſtępłowanie, *contignatio. Krom.* 261.

PODSTĘPNIK, - a, *m.*, PODSTĘPCA, - y, *m.*, podeyſciem narabiaiący, zdrayca, oszuſt, ein Betrüger, Hinterzieher, ränkevoller Betruger; *Bh.* podwodnik, *f.* podwodnice, pokładać, aukladnik, auſtecnik; *Crn.* potuhnen, *f.* potuhnenka; *Vd.* potuhnjenik, savitnik, temnak; *Rs.* кознодѣй, лукавецъ, *f.* лукавица, збойникъ, збойчанъ, пронырa; *Es.* пронырщикъ, проныръ (cf. ponury); (*Fc.* козногадскихъ komedyant). Widział onę pokrytość onych faleszników, a onych podſtępców swoich. *Rey Pſt. Qq* 1. Oni podſtępce, nasadzili ſię na iakie podſtąpienie Pana tego. *ib. Qq* 1. Co oni omylacze a podſtępnicy uczynili. *ib. Pp* 5. Oglądało oko moie podſtępniki moie. *Bud. Ps.* 92, 11, *W. Poſt. W.* 3, 341. PODSTĘPNOŚĆ, - ści, *ż.*, chytrość podchodząca, oszukuiąca, die Hinterliſt, Argliſt; *Bh.* auſtocnoſt, potutednoſt, offemetnoſt; *Vd.* savitnoſt, sasuknoſt, (*Vd.* podſtoplivoſt, z odważność); *Bs. et Rg.* podlibnoſt; *Cro.* shegavost, podlimbènoszt; *Rs.* збойливость, злонырство, лесть, злокознство, лукавство, лукавствїе, пронырливость, пронырство. PODSTĘPNY, - a, - e, PODSTĘPNIE *adv.*, oszukuiący, doły kopiący, podrywaiący, podeyściem narabiaiący, hinterliſtig, berückend, hintergehend; *Bh.* podwodný, auſtecný, offemetný, potutednj; *Slo.* podwodný, liſtivý, ſchytralý; *Sr.* 1. pehacjniwé; *Vd.* sbrisan, savit, prometen, ſkriunosavit, galuſishen, saferlan, saroblen, potuhnjen, sasukan; (*Vd.* podſtopliu, *Crn.* podſtopliv, podſtopne *animosus*); *Rg.* podlibni; *Cro.* podlimbeni; *Sla.* prevarljiv, zloglav; *Bs.* podliban; *Ross.* кознодѣйный, косненный, злокозненный, лестный, лукавный, лукавый, збойливый, пронырливый, злонырный; *Eccl.* козневпой, навѣтный, злоковарный, злокозненный, злоумный. Odwić, oszukać, co komu podſtępnym wydrwić sposobem, to polityka teraźnieysza. *Teatr* 29 *c*, 19. Podſtępnie ſię obchodzić, *Ross.* кознствовать, коздодѣйствовать, пронырствовать, лукавить, слукавить, полукавить; *Ec.* лукавную, лукавствую, кознствую, злокознствую, злоковарствую, навѣтную. PODSTĘPOWAĆ, *ob.* Podſtąpić.

PODSTOLANKA, - i, *ż.*, córka podſtolego, des Untertruchſes Tochter. Ożenił ſię z panną podſtolanką. *Teatr* 19 *b*, 46. PODSTOLE, - a, *n.*, mieysce pod ſtołem, der Raum unter dem Tiſche. On czegoś po podſtolu szuka. *Pot. Jow.* 2, 48. PODSTOLI, ego, - *m.*, namieſtnik ſtolnika, *subdapifer*, der Untertruchſes, Untertafeldecker: *Bh.* podſtolé; *Vd.* misni raunauz, mise prestiravez, misni strieshannik; *Hg.* asztalnok; *Rs.* стóльникъ, скáтертникъ, *adj.* стóльничїй. Pan Podſtoli, tytuł romansu *Kras.* PODSTOLIC, - a, *m.*, syn podſtolego, des Untertruchſes Sohn. Twóy syn, pan podſtolic, boś ty pan podſtoli. *N. Pam.* 16, 117. PODSTOLINA, - y, *ż.*, żona podſtolego, die Gemahlinn des Untertruchſes. PODSTOLSTWO, - a, *n.*, godność podſtolego, das Untertruchſesamt. - b) *collect.* Państwo Podſtolſtwo ubolewali nad iego śmiercią. *Kras. Pod.* 2, 249; = podſtoli z żoną, der Untertruchſes mit ſeiner Gemahlinn. Zaprosił ich do państwa podſtolich. *ib.* 2, 180, lub: do państwa podſtolſtwa).

PODSTROIC, *F.* podſtroi *Act. dk.*, podſtraiać *ndk.*, naſtroić trochę inſtrument muzyczny, ein Inſtrument etwas ſtimmen. Mewi podſtraia Wirgilego lutni, Teraźt rumakiem Achillesa toczy, Zgoła gdzie ſtąpisz, pełno bałamutni. *Zab.* 10, 188 *Zabł.* - b) podſtroić kogo na kogo, z podprawić, einen heimlich zu etwas abrichten, beſtellen.

PODSTRÓŻY, - ego, *m.*, *Subſt.*, namieſtnik ſtroża, der Unterwächter, *subcuſtos. Mącz.*

PODSTRYCHNĄĆ, *F.* podſtrychnie *cz. idntl.*, wyſtrychnąć, podmuchnąć, aufſtreichen, in die Höhe ſtreichen. Tak gwarząc za nieprożnym od flaszek ſtolikiem, Dąl, puszył. podſtrychniętym do góry wąsikiem. *Zab.* 12, 335 *Jężek.*

PODSTRZEDZ, *ob.* Poſtrzedz. PODSTRZEGAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, *Rg.* zamjérati, oplédati, izvidjati; *Rs.* подсмотрѣть, подслѣдить, подмѣтить, подмѣчать, podchwytywać, podglądać kogo, podzierać, sekretnie oko na niego mieć, oczami pilnować, heimlich ein beobachtendes Auge auf jemanden haben, ihn von weiten beobachten, ihm auflauern, aufpaſſen, ausſpähen. Juno zazdrosna męża śpieguie, i ſtoocznemu Argusowi wszyſtkie kroki iego podſtrzegać każe. *Teatr* 52 *d*, 82. Długo będzie podſtrzegał, tak pilnie będzie upatrował, aż ſię wszyſtkiego dowie. *Gor. Dw.* 307. Żona, gdyby nayenotliwsza, nigdy od ſtarego zazdrosnego męża podſtrzeganą bydź nie przeſtanie. *Teatr* 3 *c*, 26. Zły człowiek zwykł podſtrzegać sprawiedliwego, a żąda umorzyć iego. *Wrob. Zol.* 87. Podſtrzegali Jezusa Faryzeuszowie, żeby mieli, z czegoby go oskarżyli. *Leop. Luc.* 6, 7. - §. Równość szlachecka była zawsze w naypilnieyszym przodków naszych podſtrzeganiu. *Dyar. Gr.* 49, pieczołowaniu). PODSTRZEGACZ, - a, *m.*, podchwytacz, podglądacz, podzieracz, śpieg, der Späher, Auflauerer, argliſtiger Beobachter, Spion; *Sr.* 1. ſtroje bladacjer; *Rg.* zamjéralaz; *Ec.* подстрегáтель. PODSTRZEGACZKA, - i, *fem.*, die Späherinn, *Sr.* 1. ſtroje bladacjerka.

PODSTRZELCZY, - a, - e, n. p. Za podſtrzelczego psa trzy kopy groszy. *Stat. Lit.* 396, pod ſtrzelca żdatny pies, für einen Jäger tauglich. *PODSTRZELIĆ *cz. dk.*, ſtrzelaiąc podranić, eine Schußwunde beybringen, ein wenig zuſammen ſchießen, *Rs.* подстрѣлить, подстрѣливать. PODSTRZESZE, - a, *n.*, mieysce pod ſtrzechą, poddasze, der Hausboden, Dachboden: Baba suche z wyszulcem z podſtrzesza prowadzi gulki. *Zebr. Ow.* 209.

PODSTRZYDZ, podſtrzygł, *F.* podſtrzyże *Act. dk.*, Podſtrzygać *ndk.*; *Ross.* подстричь, подстригать, nieco obſtrzydz, od dołu wyſtrzydz, ein wenig beſchneiden, verſchneiden, ſtutzen. Grzywa u konia, gdyby była niekształtna, nieznacznie podſtrzygać ſię może. *Kluk. Zw.* 1, 180. Poganie synom swoim pierwszy włos obrzędnie podſtrzygali i nazwiſko nadawali. *Krom.* 48. Za uwolnienie Kazimierza od zakonu, miał papież tę powinność na Polaków włożyć, aby wkrąg włosy na kształt mnichów podſtrzygali. *Krom.* 89. *ob.* Poſtrzydz, Poſtrzyżyny). Na pierwszym wſtępie chcę podſtrzyc owieczkę i obłatać sobie ſkórę. *Teatr* 16, 110, *ob.* podſkubać.

PODSTYCZNY, - a, - e, *subtangens. Sniad. Alg.* 2, 110; (*ob.* ſtyczna); *Jak. Mat.* 2, 231.

PODSUMOWAĆ *cz. dk.*, u dołu posumować, unterſummiren. Rachunków podsumowanie czyli bilans. *Gal. Cyw.* 1, 100.

POD-

PODSUNĄC, *F.* podsunie *Act. iuntl.*, Podsuwać *ndk.*, podawać pod co, podkładać, podstawiać, podmykać, unter etwas hinſchieben, hinrücken; *Vd.* podtishati, poddjati; *Rs.* подсунуть, подкинуть, подсовывать, подовать, подставлять, пододвигать, подвертѣть, подворачивать, подворотить, поддернуть, подергивать. Podsuń choremu pod głowę poduszkę *Tr.* Nieprzyiaciel się pod fortecę podsunął, podchodził podsuwał się, podsadził się pod nią, przybliżył się aż pod, er ift angerückt. - *fig.* Nigdy nie można nadto napisać, kiedy trzeba podawa wyrazy. *Teatr* 5 c, 31, podaie, nastręcza. W drugiey części tey mowy podsuwa Demoſten środki do odprawienia woyny. *Nag. Hil.* 8, podaie, podkłada, an die Hand geben. - Wychodząc podsunie monety w garść chciwey oblubienicy. *Min. Ryt.* 3, 128, sekretarz iey podaie; w rękę kładzie, er ſchiebt es ihr in die Hand, ſteckt es ihr zu. - b) Podsunąć co na mieysce drugiego, podrzucić, unterſchieben.

PODSUSZYĆ, *F.* Podsuszy *Act. dk.*, Podsuszać *ndk.*, *Rs.* подсушивать, od dołu przysuszyć, nieco wysuszyć, (cf. podsechnąć, von unten etwas abtrocknen, austrocknen. Albańskie ieżeli podsuszysz iagody Wonne m dymkiem żadney w nich nie poniesiesz szkody. *Hor. Sat.* 220, podkadzić). Suszę chudość podsusza, *adducit cutem macies. Zebr. Ow.* 67.

PODSUW, -u, *m.*, podsuwanie, podsunięty podarek, ein zugeſchicktes Geſchenk. Alboż to każdy sędzia podsuw bierze? *Teatr* 46 b, 35. PODSUWAĆ *ob.* Podsunąć. PODSUWACZ, -a, *m.*, podrzucacz, który co podsuwa na mieysce drugiego, der Unterſchieber, Verfälſcher. Testamentow fałszywych chytry podsuwacz. *Nag. Cyc.* 37. PODSUWACZKA, -i, *fem.*, die Unterſchieberinn.

PODSWARZYĆ sobie, *F.* podswarzy *Act. dk.*, trochę pokłócić się z kim, ſich ein wenig überwerfen. *Concertare verbis cum aliquo*, podswarzyć sobie z kim. *Mącz.* Katolicy ich gołębie podswarzywszy sobie, gdy prawdę uyrzą, sami się wspolnie całuią. *Sk. Dz.* 135. Oba sobie przez listy w miłości podswarzyli, i bez gniewu nałaiali. *Sk. Dz.* 282.

PODSWAWOLIWAĆ *cz. czſt.*, nieco poswawolić, ein wenig Muthwillen treiben, *Rs.* подурачиваться.

PODŚWINEK, -inka, *m.*, *Bh.* podświnče, prosię podrosłe, ein etwas groſſes Ferkel. Za świnię 20 groszy, za podświnka 12, za prosię tególetnie 5. *Stat. Lit.* 394.

PODSYCHAM *ob.* Podsechnąć.

PODSYCIĆ, *F.* podsyci *Act. dk.*, Podsycać *ndk.*, *Rs.* подсластить, подсладить); podkarmić, nieco nasycić, etwas ſättigen, *proprie et fig.* Podsyciła mię ta potrawa. *Tr.*, podkarmiła). Podsyciłem się nieco iuż przed obiadem. *Tr.* Wiem dobrze, żeście iadem szatańskim podsycone. *Bzow. Rox.* 98. Ustawiczne rzeki zakręty, podsycaią ciekawość podróżnego, i pozbawiaią nudoty. *N. Pam.* 21, 265. Jak śnicerz oczy, patrzaniem utrudzone uwalnia i podpasa, tak i my powinniśmy niekiedy umysłowi ulgę uczynić, i niektóremi rozrywkami podsycić. *Pilch. Sen liſt.* 2, 22. Kryżacy od pokrewnych Niemców ludźmi i bronią podsycani. *Nar. Hiſt.* 6, 8, posileni). Naprzód dawnieyszych przyiaciół drogiemi upominkami podsycili. *Pilch. Sall.* 138. W nim miłość, a w niey gniew podsycać będę. *Teatr* 46 c, 50. Jeśli twoim przykład-m mą cnotę podsycisz, Większym mię, niż ia

ciebie podarkiem zaszczyciesz. *Teatr* 46 c, 123. Niewieści krzyk i wściekłość podsycona winem. *Otw. Ow.* 126, podegrzane). - b) podsycać czym iaki trunek, przymieszać co do trunku, etwas unter ein Getränk miſchen, ein Getränk mit etwas ſpicken. Szynkarze, żeby się nie ważyli podsycać, albo iakimkolwiek sposobem fałszować wina. *Vol. Leg.* 5, 366.

PODSYŁAC *ob.* Podesłać. PODSYŁEK, -łku, *m.*, podsyłanie, nadsyłanie, co nadesłano, *Rs.* подсылъ, подсылка, подосланіе, das Abſchicken, Zuſchicken, das Zugeſchickte. Poczęli iuż nasi brać górę, lecz Roman podsyłkiem na słabieiące mieysca świeżych ludzi, dokazał, że się znowu walka zrownała. *Nar. Hiſt.* 4, 140. PODSYŁACZ, -a, *m.*, *Rs.* подсылщикъ, pod ręką posyłaiący, ein heimlicher Abſchicker.

PODSYPAĆ, *F.* podsypie *Act. dk.*, Podsypywać *czſt.*, Podsypuie *Pr.*, *Bh.* podtrauſyti (*ob.* potrząsać); *Vd.* podtrositi, spudtrositi; (*Bs.* podsipati, z przekupić); *Rs.* подсыпать, nasypać pod czym, unter etwas hinſchütten. Podsypać prochu na panewkę, Pulver auf die Pfanne ſchütten. Na słowo komenderuiącego: podsyp', proch przewróconą ręką na panewkę się podsypuie. *Kaw. Nar.* 238, *Jak. Art.* 1, 412. PODSYPKA, -i, *ż.*, *Rs.* подсыпка, подсыпанїе, proch nasypany w zapał, przy pomocy którego podaie się ogień naboiowi. *Jak. Art.* 3, 309, das Pulver auf der Pfanne. Przez prędkość zapomniał podsypki. *Pot. Jow.* 2, 70.

PODSYTA, -y, *ż.*, co podsyca, podkarm, podnieta, posiłek, posilenie, *fig.* die Nahrung, Stärkung. Oczy iey czarne srożą się nieco, Maiąc z miłości podsytę. *Anakr.* 31. Żarty spólne; wesoł li kto iest, swą podsytę, Kto-li cichy, zabawy znaydzie przyzwoite. *Gaw. Siel.* 560. Feudalne dzierżawy, dzielna podsyta dla ambicyi prywatnych. *Nar. Hiſt.* 2, 213. Miewali Krzyżacy świeżą zawsze z Niemiec żołnierzów podsytę. *Nar. Hiſt.* 4, 531; dopełnienie, dokompletowanie, pomoc.

PODSZAFARZY, - ego, *m.*, *Subſt.*, namieśnik szafarski *subcurator. Mącz.*, der Unterſchaffner.

PODSZAŃCOWAĆ się, *F.* podszańcuie się *Rec. dk.*; szańce aż pod iakie mieysce porobić, ſich bis hin verſchanzen, Schanzen bis unter etwas hin machen, *Ross.* подокапываться.

PODSZCZAĆ *cz. dk.*, pod czym naszczać, unter etwas hin piſſen, *Cro.* podszczati *submingere.*

PODSZCZEKAĆ *cz. dk.*, podszczekuie *Pr.*, nieco poszczekać, bellen, *Cro.* javkati, javkam.

PODSZCZEPIĆ, *F.* podszczepi *Act. dk.*, Podszczepiać *ndk.*, odespodu zaszczepić, von unten auf ſpalten, pfropfen. - *transl.* podszczepiać kogo, podchodzić go, podejść go, oszukiwać go, podrywać, einem ein Bein unterſchlagen, eine Falle legen. Zakon boży w sercu iego, a pogłębienie iego nie będzie podszczepione. *Wrob. Zoft.* 87, *non supplantabuntur gressus eius*; nie będą podszczepione postępki iego. 1 *Leop. Ps.* 36, 31. Każdy brat podchodzi a podeydzie, a każdy przyiaciel na zdradzie będzie postępował. 1 *Leop. Jer.* 9, 4. Zdrady swe zataiąc, o to będą dbać, aby mię podszczepili. *ib.* 129. Powstań panie, uprzedź go a podszczep go, wyrwiy duszę moię od złośnika. *Leop. Ps.* 16, 12, demüthige ihn, Luth.). Ktory pożywał chleba mego, tenże wielkie uczynił nade-

mną podszczepienie. *Leop. Ps.* 40, 10; tritt mich unter die Füße, *Luth.*). – §. podszczepić co pod kim, s podsunąć co pod kim; einem andern nehmen, entwenden, und sich davon zum Besitzer machen. Powstał przeciw Wszeńdowi Jaropełk, dlatego, iż pod nim wziął i podszczepił dziedzictwo oyczyste księstwa Kiiowskiego. *Stryik.* 170. Skirgayło nie długo się na nowym państwie, pod bratem starszym niesłusznie podszczepionym, weselił. *Stryik* 468.

PODSZCZUWAC *ob.* Podeszczuwać. PODSZCZUWACKI, – a, – ie, od podszczuwacza, Aufhetzers, Aufwieglers. Uważał w nim wszeteczne i podszczuwackie obyczaie. *Bardz. Boę.* 30 PODSZCZUWACZ, – a, *m.*, który podszczuwa, podusza, podszczyciel, der Anhetzer; *Bh.* posstiwać, posstiwáček; *Sr.* 1. jczjuwać; *Cro.* cziaczius, podbadarecz). Wyrzuciwszy podszczuwacza, ustanie ogień. *Leop. Prov.* 26, 21. Nie będziesz potwarcą, ani podszczuwaczem. 3 *Leop. Levit.* 19, 16, *Kucz. Kat.* 3, 194, oskarżaczem ani podszczuwaczem. 1 *Leop.*). Podszczuwaczowi nigdy na dobre nie wyndzie. *Rey Zw.* 50 *b.* Wiele podszczuwacz a pochlebca, chociay cichy a milczący, zledzo sprawić może. *Rey Pst.* Yy 4. Nierozumnych doradzców i podszczuwaczów, pouiechay. *Pilch. Sen. list.* 3, 176. PODSZCZUWACZKA, – i, *ż.*, die Anhetzerinn; *Sr.* 1. jczjuwarka.

PODSZEPNĄĆ, *F.* podszepnie *Act, idntl.*, Podszeptuie *Pr.*, Podszeptywać *Freq.*, nieco komu do ucha podszepnąć, einem etwas einflüstern, zuflüstern, ins Ohr sagen; *Cro.* podsceptavam; *Rs. et Ec.* подшепнуть, подшёптывать. Podszepniy mu, aby nic oycu memu nie wspominał o tym. *Teatr* 27, 149. Boię się, żeby mu djabeł czego nie podszepnął. *ib.* 35 *b*, 109. *tr. fig.* Wyrzućmyż ten artykuł, który sławę maże, Interes go podszepnął, honor zetrzeć każe. *Tręb. S. M.* 52. PODSZEPT *ob.* Poszept.

PODSZEPNIK, – a, *m.*, który co podszeptuie, der Flüsterer, Einflüsterer, Ohrenbläser. Niechay chory wszelkich podszepników i baby stare powygania od siebie, *Perz. Lek.* 325.

PODSZEWKA, – i, *ż.*, (cf. *Boh.* podssew podeszwa); podssiwka; *Crn.* podlôga (cf. podlog); *Vd.* podloga, podklad, podklada, podstava (cf. podklad, podstawa), futer, podfuter (cf. futro); *Bs.* podstava; *Rg.* podstava; *Cro.* podztava, podaztava; *Ross.* подкладка, подкла́дочка, подбой, подби́вка; *Eccl.* подши́тіе одѣжды, подкладка, подпушка; to czym suknia iaka podszyta, das Unterfutter eines Kleides. Poboczna trzewików podszewka, *Rs.* поднаря́дъ, поднаря́дье. PODSZEWNICA, – y, *ż.*, *botan.* rodzay rośliny, *Epidendrum. Kluk. Dyk.* 1, 199, ein Pflanzengeschlecht.

PODSZPOCIĆ *cz. dk.*, nieco przekręcić, ein wenig verdrehen. Góry ktoby nie miał widzieć, albo na niey nogę miał sobie podszpocić, tego ślepocie nie mogę się wydziwić. *Urbst. Nauk. L.* 4 *b*, obrazić o nię nogę.

PODSZTABNICZY, – ego, *m.*, na szkucie podsztabniczy idzie po sztabniku na bakorcie. *Mag. Mſk.* Sztabowi na szkucie zowią się sztabnik, podsztabniczy, marszałek, i podmarszałi. *ib.*, der Untersteuermann.

PODSZYBIE, – ia, *n.*, mieysce przy szybie, gdzie górnicy rudę zwożą; im Bergw., die Unterscheibe, wohin das Erz geführt wird. *Tr.*

PODSZYBOWAĆ *cz. dk.*, szybuiąc podsunąć, unter etwas hin schieben, (*Rs.* подшибе́нь, подшибать ногу komu podbić).

PODSZYĆ, *F.* podszyie *Act. dk.*, Podszywać *ndk.*, *Bh.* podssiwati, podssiti; *Sr.* 1. podsiwam; *Vd.* podkladati, podkladati, podstaviti, podloshiti, podfutrati; *Cro.* podsztaviti, podsztavlyam (*ob.* podstawić); podsvávam, podsilazem; *Kg.* podscitti, podscivati; *Rg.* podstaviti; *Bs.* podstaviti haglinu, podoplatiti; *Rs.* подши́ть, подши́вать, подложи́ть, подкла́дывать, (*ob.* podłożyć), подби́ть, подбива́ть (*ob.* podbić, przybić); ode spodu do czego przyszyć, von unten annähen, unternähen. Podszyć podszewką, unterfüttern. Na sobie miał płaszcz należyty, z gęstego sukna, mocny i dobrze podszyty. *Jak. Bay.* 156. Futrem podszyć, *Ross.* подподши́ть, подши́ть. Suknia futrem podszyta *ob.* Szuba. Podszyć obów', podeszwę przyszyć, przybić. *Cn. Th.*, verſohlen, die Sohle annähen; podzelować, *Vd.* zhrenje tumplati, popraviti, *Bh* pobrazyti. Podszyć boty, do cholewy trzewik podsadzić, vorſchuhen. Podszycie botów, das Vorſchuhen. – *fig. et transl.* Wąs ze spodu podszyty, i do brody długi. Pasmem wiie. *Pot. Jow.* 30. Podszyty chytrym lisem pochlebca *Kor. Hor.* 22, wronami karmiony, front wewnątrz, innerlich ein Schalk). Oni podszywani przyiaciele moi. *Pot. Arg.* 54, farbowani, gleißneriſch). Tchórzem podszyty, *ob.* tchórz. Wiatrem podszyty, *Slo.* wetrem podssiti *ob.* wiatr, wietrznik). Zdradnemu słodkich słów ich podszyciu nie wierz. *Morszt.* 43, iedwabnym słówkom, w bawełnę obwinionym, ihren gleißneriſchen Worten). Pychą podszyty. *Jabł. Ez.* 124, nadęty, napełniony pychą, aufgeblaſen). Kłamstwem podszyty. *Bard. Tr.* 247, nadrabiaiący kłamstwem, lügenhaft, voll Lügen). Prawa niezbożne od niektórych Machiawelem podszytych wnoszone były. *Birk. Sk. C* 2 *b.*, Machiawelem trącących, oddalających, nim tchnących, die dem Mach. athmeten, von ihm und ſeinem Geiſte voll waren). – Podszywać się pod co, s lub czym, przyszywać się, wmieszać się, wtrącać się, ſich mit einmengen, einſchleichen. Boiaźń się ostrożności imieniem nazywa, Nikczemność się pod płaszczyk pokory podszywa. *Min. Rys.* 3, 336. Nie tak szkodzi ten, co się z niechęcią odkrywa, Jak ten, co się obłudną przyiaźnią podszywa. *Min. Auz.* 119. Jakiemi się zdradami nie podszywał, aby tylko królestwa tego dostać mógł. *Jan. Oksz. B* 3, używał wszelkich zdrad). – §. podszywać kogo, ćwiczyć go, przecierać, dawać mu łacinę, dokuczać mu, doymować do żywego, einen durchhecheln, bis an die Seele, bis ans Leben. Ot mię tam, iak podszywał, iako brał na noże! *Pot. Arg.* 791. Było mu, iakoby go podszywał, iak przezeń wlokł siano. *Pot. Zac.* 55.

PODTAIAĆ *med. dk.*, nieco od spodu odtaiać, etwas abthauen, *Rs.* подта́ять, подта́ивать; Podtaianie, *Ec.* подта́лина *liquefactio.*

PODTALERZNY, – a, – e, pod talerzem będący lub bywaiący, unter dem Teller befindlich, *Rs.* подблюдный.

PODTAŃCOWAĆ *cz. dk.*, nieco potańcować, ein wenig tanzen, *Rs.* подпля́сывать, подпля́сывать, *ob.* podpląsać.

PODTARGNĄĆ *cz. idntl.*, podtargiwać *czstl.*, nieco ode spodu potargnąć, ein wenig von unten reißen, zerren, zausen, *Bh.* podtrhnauti, podtrhowati.

PODTARNIOWA myszka, łopatkowa, *infraspinatus musculus. Krup.* 1, 95, der Muskel unter dem Rückgrade.

PODTKAĆ *ob* podtkać.

PODTŁOCZYĆ *cz. dk.*, podtłaczać *ndk.*, *Sr.* 1. podtwotju, pod co potłoczyć, unter etwas hin ſtoſſen, *Vd.* podtiskati, podmiriti, podshukati, spudpolzhi, spudsdrobiti, vdrushiti, spudijati. PODTŁOCZYCIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. podtwotieł.

PODTOCZYC, *F.* podtoczy *Act. dk.*, Podtaczać *ndk.*, *Rs.* подкатывать, подкатывать, toczące podawać, bis hin tollen, bis hin wälzen, ſchleppen, ziehen. Armatę pod dziś podtoczyć, i zaraz z niey palić. *Teatr* 32, *b* 57. (*Rs.* подтачивать, подтачивать, podwecować, pod-ostrzyć; *p.* gryzać, o robakach); *Ec.* подточилие 'podtoczydło, podawa osły.

PODTOPIĆ, *F.* podtopi *Act. dk.*, Potapiać *ndk.*, (cf. *Rs.* подтопить, подтапливать, podpalić); sobą zatapiać, pozalewać, *Vd.* podvtaplati, podvtopuvati, dolpotoniti; unter Waſſer ſetzen, überſchwemmen. Byle taki ſtarek gruntu nie podtapiał. *Torz.* 104. Mieszka ten narod w okrąg podtapiaiącego z wylaney wody Nilu, (*ſtagnans*). *Otw. Wirg.* 465. Podtopić się, *Vd.* podpotopitise, potopitise, vtopitise. PODTOP, - u, *m.*, zalewanie wodą, wylew, zatopienie, das Ueberſchwemmen. Czarny Galezus swoiemi podtopy żołte tam pola odwilża. *Otw. Wirg.* 459.

PODTRĄCIĆ, *F.* podtrąci *Act. dk.*, podtrącać *ndk.*, nieco natrącić, ein wenig anſtoßen, berühren, *Rozs.* подталкивать, подпихивать. - §. podmieszać, mit untermengen. Tu i owdzie ogólne obserwacye podtrącę. *Ustrz. Alg. pr.*

PODTRATOWAĆ *cz. dk.*, poddeptać, unter die Füße treten, zertreten, *Rs.* подмять, подминать.

PODTRZĄSAĆ *cz. dk.*, trzęsąc podmieszać, unterbeuteln, unterſchütten. *Bh.* podtrauiyti, *Vd.* podtrositi, spudtrositi; *Rs.* подтрусить, подтрушиваю, подбалтать, подбалтывать.

*PODTRZEĆ *ob.* Podetrzeć.

PODTUCZYC, *F.* podtuczy *Act. dk.*, Podtuczać *ndk.*, podsycać, podkarmiać, podniecać, etwas ſpeiſen, Nahrung geben, nähren, unterhalten, aufmuntern. Czechowie obietnicami i pochlebkami od Matyasza podtuczeni, na stronę iego przykładniali się, *inescati. Krom.* 699.

PODTULIĆ *cz. dk.*, podtulać *ndk.*, pod co ſtulać, unter etwas ſchmiegen, beugen, andrücken. Chodzi między ludźmi, iak pies, podtulaiąc pod się ogon, czuiąc to na się, że komu sadło zjadł. *Rey Zw.* 65 *b.*

PODTWIERDZIĆ, *F.* podtwierdzi *Act. dk.*, Podtwierdzać *ndk.*, podpierać, wzmacniać, unterſtützen, Kraft geben. Bóg raczy mię podtwierdzić duchem swoim. *Wrob. Zoft.* 120. Miał za to, że ię miał namowami sobie obstalować i podtwierdzić. i *Leop.* - *Mach.* 2.

PODTYC *niiak. dk.*, nieco potyć, ein wenig fett werden, dick werden, *Rs.* подтолстеть, подтолстевать.

PODTYCZYĆ, *F.* podtyczy *Act. dk.*, kami podtwierdzić, tyki podstawić, unterſtützen, unterſtützen, *Bh.* podtrciti, podtrcovati. Chmiel wiedzie, aby go nie podtyczy. *Morszt.* 24; *ob.* Podwiązać. PODTYKAĆ *ob.* Podtknąć. PODTYKACZ, - a, *m.*, podtykacz u mieczuika do podtykania capy do osadzenia. *Mag. Mſk.*, der Unterſtecker.

PODUBIEGAĆ, - ał, - a *Neutr. ndk.*, w czym nagle podupadać, in Abnahme kommen, herunter kommen. Nie z swoiey przyczyny, ale z dopuszczenia bożego, poczęli w gospodarstwie iakoś podubiegać. *Chel. Pr.* 92.

PODUBOŻEC *niiak. dk.*, na maiątku pod-upadać, in Armuth verfallen, arm werden, verarmen. Jałmużnik chodzi do starszych, aby się od nich dowiedział o braci chorey pod ubożałey. *Dzow. Roż.* 127. POD-UBOŻYĆ *cz. dk.*, pod-upadania na maiątku nabawić, arm machen. Naród znacznie pod-ubożony. *Mon.* 71, 308.

POD-UCZYC, *F.* pod-uczy *Act. dk.*, trochę z pierwszey potrzeby, od biedy, nauczyć, nie douczyć, *Vd.* podvzhiti, dopovedeti, (*Vd.* podvuk, = informacya); *Cro.* podvuchiti, *Rs.* подучить, подучать, etwas weniges beybringen, einen Anfang im Unterricht machen, nicht ganz auslehren. Źle ich jeszcze poduczyłeś. *Teatr* 19, 57. Poduczony, *Slo.* pobúcení. PODUCZYĆ się, *in bonam partem*, fundament, początek nauki założyć, einen Grund in einer Wiſſenſchaft legen. Poduczywszy się iuż dobrze w domu grammatyki, do szkół się udaią. *Mon.* 67, 418. W domu w dobrych obyczaiach, a w grammatyce poduczony, do Rzymu posłany był na naukę. *Sk. Żyw.* 2, 220. Kiedyś się dobrze poduczył, wiele tym sobie pomożesz, kiedy uyrzysz rozmaite ludzie teyże professyi. *Gor. Dw.* 37. - *In malam partem*; poduczył się prawa, zarwał prawa, pomazał gębę prawem. *Cn. Th.*, liznął prawa, nie douczywszy się, halb und oberflächlich erlernen, nur ein wenig koſten. POD-UCZYCIEL, - a, *m.*, *Vd.* podvzhenik; cf. uczyciel, nauczyciel.

PO-DUDAĆ *cz. dk.*, *Rs.* подудить, na dudach pograć, ein wenig dudeln, blaſen.

POD-UFAŁY, POD-UFAŁOŚĆ *ob.* Poufały. *POD-UGODA *ob.* Ugoda 2).

PODUMAĆ pod czym *Rec. dk.*, *Vd.* poumlati, napomniti; *Rs.* подумать, zaſtanowić się nad czym, pomyślić nad czym, über etwas nachſinnen. Podumać się nad czym, podziwić się, ſich über etwas verwundern, erſtaunen. Nad tym się podumali oboie. *Otw. Ow.* 334. PODUMACZ; *Vd.* poumlavec.

POD-UPAŚĆ, pod-upaść, *od* upaść, *F.* pod upadnie *Neutr. dk.*, Pod-upadać *ndk.*, na maiątku po części upadać, ubożeć, przyubożeć, *Bs.* ob loszit; *Cro.* ubogáti, *Rozs.* обнищать, обнищевать, etwas herabkommen, in Abnahme des Vermögens kommen, in ſeinem häuslichen Zuſtande zurückkommen, ſinken, fallen, in Verfall kommen. Kiedy człowiek poczciwy podupaduie, nikt w biedzie iego ręki mu nie poda. *Teatr* 8, 73. Ubożia przez niedbalstwo lub hultayſtwo tak podupadli? *Teatr* 8, 64. Wiesz, że nasz dom iest podupadłym, przecięż dałem, ile co może nasz dom iest podupadłym, przecięż dałem, ile co może z familii zamieglem. *Teatr* 35 *c*, 9. Jest to pan zacnością familii zamożny, ale na fortunie podupadły. *Kras. Doś.* 270; *Rozs.* обнищавший. Jest z familii dawney, ale pod-upadley; ociec Wc Pana nadtracił substancyi. *Teatr* 33 *c*, 16, *ib.* 15 *b*, 166. Podupadłym przyiacielem nie pogardzay. *Cn. Ad.* 882, *Teatr* 28, 123. PODUPADŁOŚĆ *ob.* Przyubożałość.

PO-DUSIĆ *cz. dk.*, duszą pobić, nach einander erwürgen, *Rg.* poduſciti; *Ba.* poduſciti, *Sla.* potushiti; *Cro.* poduſiti, *Rozs.* удушать. PODUSICIEL, *Cro.* poduſitel, *ſuffocator*, dujem.

POD-USTNY, - a, - o, wielkich a obwisłych ust, lub warg, von hängenden großen Lippen. *Tr.*

PODUSZCZYĆ, *F.* poduszczy *Act. dk.*, Poduszczać *ndk.*, *Bh.* podſtiwám; hanćim, draźbim, draźbiti, draźbiwam, nawabić niekogo na nieco, poſpolnowati; *Vd.* podhuſkati, ponahabiti nikoho na neco, sahuſkati, navabljuvati, sahuſkati, nashuntati, shuvati, nahuſkati, navabljuvati, sahuſkati, nashuntati,

zashuntati, sasvati, podvertuvati, nadrashit, nanadit, napoštuvat, poshukniti, nagnati; *Crn.* nedsáliti, shuntam; *Cro.* podhusztiti, podhusztujem, nahuszt*ú*jem, podusz*ú*jem, naounnujem, podbàdam, podbolszem; *Bs.* podbadati, potiçati, zadirati, zadrjeti; *Rg.* podbadati; *Rs.* подустить, подущать, возбудить, возбуждать, наустить, наущать, подвинжити, подвигнути, подзадати, задѣть, задѣвать, задорить, подстрекать, подстрекнуть; *Ec.* наважда́ти, наважда́ю, наущу́ю, наущаю, наѣ́тую; do złego pobudzać, podwodzić (cf. podeszczwać, podbechtać), anreizen, erwecken, antreiben, aufhetzen, verleiten zu etwas Böſen. Czart zawsdy podszczuwa a podsuszcza ludzie świata tego. *Rey. Pſt. E.* 5. Okrutnika onego z téy i z owéy ſtrony, przeciwko oſkarżonemu podszczawali. *Kosz. Lor.* 178. Zazdrość gniew we mnie podszcza. *Teatr* 52 *d*, 126, *Tward. Dzf.* 83. Podszczający, i czyniący, równo grzeszy. *Cn. Ad.* 832, poradnik zły, gorszy niż krzywdziciel). Podszczenie, *Rs.* подсѣхъ, замѣй. Szatan ludzi zwodzi, nie, nie przymuszeniem, ale radą i podszczeniem. *W. Poſt. W.* 95. — §. Nad to nie może bydź nic podszczeńszego, albo coby bardziey człowieka gabało, *illecebrosius. Mącz.*, powabnieyszego, reitzender*e*s. Podszczy to w tobie Pan Bóg, z miłosierdzia boskiego swego. *Rey Pſt. a* 6, wznieci, ożywi, erwecken, ermuntern. Duch S. nic innego wam nie przyniesie, ieduo to podszczy w was, com ia rozmawiał z wami. *Rey Pſt. a* 6, potwierdzi. PODUSZCZACZ, PODUSZCZYCIEL, a, – *m.*, który podszcza, podszczuwacz, podbechtacz, podżegacz, podwodziciel, der Anbeţer, Aufbeţer; *Bh.* poſtrkivać, poſtrkivaček, podſtrkivać, nabadać, hrajdil; *Slo.* powzbuditel; *Vd.* podhushkavez, nahushkavez, podshuknik, sahushkavez, naganjavez, napravlavez, nadrashnik; *Crn.* shuntuvavz; *Rg.* podbàdalaz, ponúkalaz, potizalaz; *Bs.* podbadilaç; *Cro.* poduszitel, nahusztitel, nadrasitel, podbadàvecz, zatòchnik, zatekavecz; *Rs.* подустительль, наущникъ, подводчикъ, подстрекатель, смутитель, зачинщикъ, зачетъ, возбудитель, зажига; *Ec.* подустительль, подговорникъ. Nie będziesz oſkarżaczem ani podszczaczem między ludźmi. 1 *Leop. Levit.* 19, 16, podszczuwaczem. 3 *Leop.*). Domyślił się i celu tych przygótowań nieprzyiacielskich, i kto był głównym ich podszczycielem. *N. Pam.* 5, 176. PODUSZCZYCIELKA, – i, ż., podszczuwacka, die Anheţerinn; *Bh.* hrajdilka; *Vd.* sahushkarza, nashuntarza; *Cro.* poduszitelicza, podbadàvka; *Rs.* смутительница, наущница, зачинщица.

PODUSZKA, – i, ż., PODUSZECZKA, – i, ż., *dem.*, *Bh.* poduſka, poduſtička; *Slo.* poduška, poduſka, hlavnice, wankuš; *Sr.* 1. podhwowné zawoł, zawocił; *Sr.* 2. ſaglewk; *Crn.* podglavje, vajkshéuza, jaſtuk, blasina, blasineza; *Vd.* podglannik, podglunisa, paushiza, podglauni vankush, vankushizh, poushterz, vaikushuja, blasiniza, poušter, polſtár; *Cro.* vaikushna, vankus, vajnkushnicza, jaztúk; *Slo.* jaſtuk, vanjkush, uzglavnik; *Hg.* vánkos; *Bs.* blazina, perina, koktao, koktalicch, blaziniça, tudjella, uzglavniça; *Russ.* подушка, подушечка; изголовье, изголовье; *Ec.* подвынникъ, подушка, подгалие; z Zaglowek, wezgłowie, das Kopfküſſen, der Kopfpolſter, das Küſſen. Poduszeczki głowne dla dzieci. *Syr.* 553. Dziś matka synaczkowi o kilka poduszek pu-

chowych musi się ſtarać. *Glicz. Wych. B* 5. Pod żupanem poduszkę musiał mieć, tak był pękaty. *Mon.* 64, 221. Oddzięć córkę do rąk, posaz pod poduszkę. *Teatr* 43 *c*, 166. Dobra iakaś pani bardzo drogo mu poduszkę swą zaceniła. *Gorz. Dw.* 280. Już oſtatnią poduszkę na piaſtwo wyniósł. *Teatr.* 18 *b*, 6. Strzeżże się próżnowania, poduszki szatańſkiey. *Klon. Wor.* 45. Chciała się zabić, nie poduszki rogiem, ale żelazem. *Jabł. Ez.* 194, nie żartem). Poduszecka żołądkowa. *Krup.* 2, 20. Poduszka do ſiedzenia na siéy, podzadnia, *Vd.* podritnisa; *Bh.* podprdelka. Poduszeczka u szorów końſkich, *Rs.* сѣдѣлка. Poduszka od kobiet szyiących do zatykania śpilek używana, iadwichna, iadwiszka, *Cro.* vanykushecz). Poduszka słomą wytkana, *Crn.* plevènza. Poduszka u machiny elektryczney. *Os. Fiz.* 357. *Galerus* poduszka włosiana, iakie panie w czapkach zwykły mieważ. *Mącz.*, Haarwulſt. PODUSZNIK, – a, *m.*, z poduszkami maiący do czynienia, der mit Kopfpolſtern zu thun hat. Z ſławnéy oney iazdy szlacheckiey ſtaliśmy się teraz wozownicy, poduszniey, z łożkami i ſtołkami się włocząc. *Star. Ref.* 41. POD-USZNY, POD-USZOWY, – a, – e, po niżey uszu się znayduiący, unter den Ohren befindlich. Koło uszu pokaznią się gruczołki pod-uszne. *Kirch. Anat.* 49, pod-uszowe. *Krup.* 2, 342. (*dſlg.* po-duszny, *Rs.* подушный, podług dusz, *ob.* pogłowny).

*PODUŻEĆ *niiak. dk.*, wyrównać dużością t. j. siłą, bydź w ſtanie, wydoływać, im Stande ſeyn, vermögen. W oſtatnie iuż ciemności śmierci, ratować nikt cię płaczącego nie podużeie. *Zygr. Gon.* 427, cf. ieſt mi z to.

PODWADZIĆ, *F.* podwadzi *Act. dk.*, Podwadzać *ndk.*, nieco pokłócić kogo z kim, ein Paar Leute ein wenig zuſammen heţen, ſie mit einander ein wenig zanken laſſen. Samem nad wami ſtawał, samem was podwadzał, A żal mi dobrze z głowy oczu nie wysadzał. *Sim. Siel.* 86.

PODWAIAĆ, *ob.* Podwoić.

PODWAŁ, – u, *m.*, PODWALE, – a, *n.*, (*Boh.* podwal fundament, *ob.* podwalina; *Rs.* подвалъ schowanie pod drewnianym budynkiem na graty i sprzęty, *Rs.* сподвалъ hurtem, cf. wahle). – *Milit.* der Unterwall, der niedrigere Platz an einem Walle. Podwale, ſklepy wymurowane pod wałami, z których broni się rów forteczny. *Jak. Art.* 3, 309, kazematy, die Caſematten. – §. Podwale, ulica w Warszawie, eine Straße in Warſchau. Karetę iego widziałem, ſtała na Podwalu. *Teatr* 27, 106. PODWAŁEK, – łka, *m.*, *Milit.* podwalny zastęp, przedpiersień podwałuy, die untere Bruſtwehre am Walle. *Tr.* (*Cro.* podvalek *phalanga*). – b) *Archit.* podwałek, część kapitelu, *ital.* voluolo, *lat.* echinus, lysis; ſkorupa. *Callit.* 7, ein Theil des Säulencapitals. PODWALIĆ, *F.* podwali *Act. dk.*, Podwalać *ndk.*, *Bs.* podvaliti; *Cro.* podvalyújem; *Ross.* подвалить, подваливать, подкатить, подкатывать, podtaczać, wałąc podkładać, unterwälzen, unter etwas hin wälzen. – §. Fundamenta wolności podwalić. *Mon.* 73, 184, *fig.* podkopać, untergraben, erſchüttern. PODWALINA, – y, ż., podeszwa w budowaniu, przyciesz *Cn. Th.*, podcieś, die Unterſchwelle, hölzerne Unterlage eines Gebäudes; *Boh.* podwal; *Sr.* 2. ſchila; *Bs.* podsik, balvan, greda, kojia se ſtavlja pod duvar; *Ross.* кладень, цоколь, переводина, лежень, пролежень, (*Rs.* подволока ſtrzecha); Podwaliny u bu-

dowy bywaią sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 163. – *fig.* Czy wiesz, na czym podwaliny ziemi założono? *Bud. Job.* 38, 6, fundamenta). Do podwalin grobowych zstąpią pospołu. *Bud. Job.* 17, 16. – *Milit.* Podwalina w podkopach; poprzeczna dolna sztuka ramy galeryyney do cembrowania galeryi służąca. *Jak. Art.* 3, 309, die untere Querſchwelle in den Schanzen. PODWAŁKA, – i, ł., opała, kawałek ziemi w oraniu lemieszem nietknięty. *Wlod.*, *Cn. Th.* 63 *a*, ein im Pflügen unberührt gebliebner Flecken Erde. PODWALNY, – a, – e, poniżey walu leżący, unter am Walle liegend. Podwalne opasanie. *Tr.*

PO-DWANASTNY, – a, – e, liczbę dwanaſtu zamykaiący. *Wlod.*, zwölf enthaltend, zwölffach, je zwölf, zu zwölf.

POD-WARCABNY, – ego, *m.*, *Subſt.*, urzędnik żupny, ob. Warcabny.

POD-WARZYĆ, *F.* pod-warzy *Act. dk.*, pod-warzać *ndk.*, nieco pogotować, ein wenig aufſieden, aufkochen. Pod-warzam *feruefacio. Dasyp. U* 2 *b*, *ob.* obwarzyć.

PODWAŻKA, – i, ł., inſtrument do podnoszenia czego, drążek, ein kleiner Heber. Podważka do podnoszenia wklęsley czaszki w głowie, *elevatorium. Czerw.* 17, podważka do podważenia zawięzłego dziecięcia w kroku podczas połogowania, *vectis. ib.* 55. PODWAŻYĆ, *F.* podważy *Act. dk.*, Podważać *ndk.*, od spodu wyważyć, podnosić, podźwignąć, *pr. et fig.*, von unten aufheben, mit dem Hebebaume von unten aufrichten. Urąbie drąg, i za kilka razy, ów kamień straszny z mieysca podważy. *Jabł. Ez.* 28. Górę wielką z nasady podważywszy z dołu, W pół ią chyłą z wszystkiemi sosnami pospołu. *Przyb. Milt.* 182. Drągi służą do podważania drzewa. *Kluk. Rosl.* 2, 169. Choć drzwi zamknięte Były, trafiło dziecko na palnszki wspięte Klamkę sobie podważyć. *Nar. Dz.* 3, 20, przeważyć, otworzyć). – *Fig.* Morze z gruntu wiatr podważa. *Chroſt. Ow.* 287, podburza, podtacza. – *transl.* Prosimy boga, aby nędzne i ubogie podważył. *W. Poſt. W.* 3, 371, podźwignął, podratował, podpierał, wspomagał.

PODWĘGIELNY, – a, – e, pod węglem leżący, unter dem Eckwinkel befindlich. Podbudowaniście na samym iasnym podwęgielnym kamieniu, na Jezusie Chryſtusie. *Bud. Ezh.* 2, 20, Eckſtein, Grundſtein.

PODWESELIĆ, *F.* podweseli *Act. dk.*, Podweselać *ndk.*, *Rs.* подвеселить, pod dobrą myśl podprawić, do wesołości podwieść, etwas erluſtigen, luſtig und aufgeräumt machen. Korzeniem dobrych win głów podweselili. *Orw. Ow.* 176, *ob.* podchmielić, podpić sobie). Muzyka podwesela człowieka, słysząc ią człowiek rozweseli się. *Petr. Pol.* 2, 365, *Leop. Syr.* 40, 19. Teraz potey trwodze, chcę cię latnią swoią cokolwiek podweselić. *Tward. Par.* 72. Dla przyiaciela sobie podweselić. *Cn. Ad.* 157. Biesiada się zawzięła, a goście podweselili. *Arom.* 199. Człowiek do kompanii nieoszacowany, zwłaszcza iak sobie podweseli. *Mon.* 64, 76. Podweselić sobie, podweselić się, podchmielić abo podpić sobie, pod-raczyć sobie, ſich luſtig trinken. Podwesełony, *Ross.* навеселѣ, cambAyrn.

POD-WIĄC, *F.* podwieie *Act. dk.*, Podwionąć *F.* podwionie *dial.*, Podwiewać *ndk.*, ode spodu zawiewać, unter etwas wehen, von unten hinein wehen, anwehen. Włosy, białe na czoło opadłe, lekko Zefirem podwiewane, odkrywały kiedyś niekiedyś twarzicy. *Stas. Num.* 2, 85. Ba-

by wmawiaią w chorych dziwne choroby, czary, kołtuny i podwionienia. *Comp.* 254. Choroby często składaią na zachwycenie, drudzy na podwionienie. *ib.* 100.

PODWIĄZAĆ, *F.* podwiąże *Act. dk.*, Powięzywać *Freq.*, Podwięzuie *Pr.*; *Boh* podwazati, podwazowati; *Slo.* podwazugi; *Sr.* 1. podwieju; *Vd.* podvesati; *Cro.* podvesujem; *Bs.* podvezati; *Itg.* podvèzati; *Rs.* подвязать, поддёрнуть, поддергивать, od spodu przywiązać, zawiązać, unterbinden, von unten anbinden. Opasz się, i podwiąż bóty twoie. *Bud. Art.* 12, 8. Podwiąż brodawkę od spodu, iak natężéy, włosem końskim, lub nicią iedwabną, tedy ci odpadnie. *Perz. Cyr.* 2, 141. Podwięzuię macirę, winnicę, płonki wszelakie *subligo*, *ſtatumino Cn. Th.*, *ob.* podtyczyć). Macica winna uwiązana, przywiązana, podwiązana, wsparta. *Cn. Th.* 378. – *Archit.* podwiązać, wiązanie pod czym dadź, podłużyć, podpiętrzyć, ein Gerüſt unter etwas machen, unterbalken, Balken unterziehen. Komory zwierzchnie cieśnieysze były, bo podwiązanie swe miały na spodnich. *Radz. Ezech.* 42, 5, das untere Gebälke; *Rs.* подвязь, rozstowanie). PODWIĄZKA, – i, ł., PODWIĄZECZKA, – i, ł., *dem.*, *Bh. et Slo.* podwązek; *Sr.* 1. podwązk, kolenowé podwązk, wiązkowé podwązk; *Vd.* podvesa, podvesje, podvese, nogavizhna podvesa; *Cro.* podvesa, podvesje, podvese, nogavizhna podvesa; *Crn.* podvęsa, podvęsje; *Rag.* podvez, podvèza; *Bs.* podveza od bjeçve; *Slo.* podveze; *Rs.* подвязка, подвязочка, przepaska, przewiązka do podwięzywania n. p. włosów na głowie, pończoch na nogach, das Aufbindeband, Strickband, Kniebund, Strumpfband, *Rs.* шлифы cf. szlifa). *Fasciola* mała podwiązeczka. *Mącz.* Przestronna odzież naprzyzwoiciéy młodemu wiekowi służy, więc ani podwiązkami, ni żadnemi iakiemi sznorowadłami ściskać się nie potrzeba. *Mon.* 69, 1091. – §. Podwiązka u cieśli, belka długa, która utrzymuie i wiąże krokwy od całego dachu. *Mag. Mſk.*, der Dachſtuhlbalken. PODWIĄZKOWY, – a, – e, od podwiązek, Strumpfbands-, Kniebands-. Order podwiązkowy w Anglii. *Wyrw. C.* 341.

PODWIĆ, PODWINĄĆ, podwił, podwinął, *F.* podwinie *Act. dk.*, Podwiiać *ndk.*, *Sr.* 1. podwihnu; *Vd.* podviti; *Rs.* подвить, подвивать, w górę powinąć, podgiąć, aufwickeln, aufbinden, aufſchürzen. Podwiniony iest podołek twóy. *Radz. Jer.* 13, 22. Podwinąłem podołek twóy. iż była odkryta sromota twoia *ib.* 26, podkasać), *Ross.* подвивка papilot; подвивки wąsy maticowe winne), – §. Podwinęła się noga, trochę się powinęła; nawinęła, das Bein hat ſich etwas verdreht. Wyplecenie przydawa się, gdy się koniowi noga podwinie z niezwyczaynego obracania. *Cresc.* 544. A gdyby się wam trochę noga podwinęła, Jużby zatym i wszystka moc Rzymska zginęła. *Stryjk. Tur.* K 3. PODWICZKA, – i, ł., *dem. nom.*, Podwika, *qu. v.* PODWICZNY, – a, – e, od podwiki, do podwiki należący, den Weiberſchleyer betreffend. – *Meton.* ... ieśliby podwiczna miłość cię ruszyła; Boć ta nigdy żadnemu nic nie przepuściła, – – *Rey. Wiz.* 44 *b*, miłość białychgłów, kobiet, Weiberliebe).

PODWIECZOR, *Subſt. et Adv.*, czas ku wieczorowi, gegen Abend, *Bh.* podvečer, podvečir. PODWIECZORNY, – a, – e, ku wieczorowi skłaniaiący się. *Cro.* podsechdrni, gegen Abend. Podwieczorny czas, polodwieczerze, albo po

półodwieczerzu, *Cn. Th.* Podwieczerne chłody. *Jabł. Zuk. Pb.* PODWIECZOREK, -rku, *m.*, podwieczorny pokarm, halb Abendbrodt, Vesperbrodt; *Bh.* swačina, swačinka; *Slo.* swačina, wečerni chleb, wowrant, nes'por (cf. niesspory), olewranti; *Sr.* 1. swacjjina, swacjjina; *Crn.* jushèna (*ob.* juzyna), malèza; *Vd.* veshperni kruh, mala vushina, mala jushina, maushina; *Cro.* jusina; *Dl.* usina; *Bs.* ysgina; *Hg.* uzonna; *Rg.* ùxine, rùcjak, uxiniza; *Rs.* пáужинe, пáужинокъ, полдникъ; *Ec.* полудникъ, полуденное ядéніе, предвечерніе. Dobra dziewczyna, trzeba iey zanieść podwieczorek. *Teatr* 16 *b*, 230. PODWIECZORKOWAĆ, -al, -uie *Act. ndk.*, podwieczorek ieść, odprawować podwieczorek, Vesperbrodt essen, halb Abend essen. *Cn. Th.*, *Bh.* swačiti; *Vd.* veshpruvati, veshprati, veshper dershati; *Crn.* jushènàm; *Cro.* jusinati, jusinam, jusinujem; *Dl.* usinam, usinujem; *Rg.* ùxinati; *Bs.* usginati; *Rs.* полдничать, пополдничать. Podwieczorkowanie. *Kosz. Lor.* 24 *b*. PODWIECZORKOWY, -a, -e, od podwieczorku, Abendbrodts, Vesper-, *Sr.* 1. swacijinski.

PODWIĘDNĄĆ *niiak. idntl.*, od spodu nadwiędnąć, von unten anwelken, *Rs.* подрябнуть.

PODWIERAĆ *ob.* Podewrzeć.

PODWIERZGNĄĆ, *F.* podwierzgnie *Act. idntl.*, Podwierzgiwać *Frequ.*, tylnie od spodu wybijać, von hinten ausschlagen. Koń ten zwykł zadem podwierzgiwać. *Hipp.* 51.

PODWIEŚDŹ, Podwieść, podwiódł, podwiedli, *F.* podwiedzie cz. *dk.*, Podwodzić *ndk.*, (*Uh.* podwesti, podwoditi, podwozovati, s podeyść, oszukać), *Vd.* podvoditi; *Rs.* подвесить, подводить, podwodzić kogo leżącego, podnosić, podźwigać, podpierać, aufrichten, aufheben, aufhelfen, unterstützen. Jeśli ieden padnie, tedy drugi podwiedzie towarzysza swego. *Bud. Eccles.* 4, 10 *not.* „wzwieśdź, wzwodzić". Nie może chodzić, aż go kto podwodzi. *Kołak Wiek. C.* 1. - b) podwodzić kogo pod co, podprowadzać, bis unter etwas hinführen, hinzuführen, herbeyführen. Podwiódł woysko pod mur *Tr.* - *fig.* podwodzić kogo do czego, abo na co, ku czemu, podbudzać go, zachęcać, einen zu etwas reitzen, anspornen, anleiten, anführen, *in bonam, et saepissime in malam partem.* Serce mię na coś wielkiego podwodzi, Że to bóg czyni, tak sobie rachuię. *P. Kch. Jer.* 300. Miłość go podwodziła ku wycierpieniu wszystkich niewczasów. *Gor. Dw.* 276. Mię sama miłość na wszystko podwodzi. *Otw. Ow.* 255, *Ustrz. Troi.* 107. Mnie móy umysł i serce taiemnie podwodzi. *Dmoch. Jl.* 2, 328. Coż mię znowu na gniew przyduszony podwodzisz? *Bard. Tr.* 253. Kto cię Kaimie podwiódł na to mężoboystwo? *Birk. Gl. K.* 57, poduszczył, pokusił, podżegł). Podwiedziony do tey zbrodni od drugich rozpustników. *Pilch. Sen. łask.* 56. Djabeł mię podwiódł, a iam uczynił. *Biał. Post.* 252. Co się nie godzi, na to czart bardziey podwodzi. *Cn. Ad.* 11, *nitimur in vetitum*). Ani to Brutus czyni z Kassyuszem, ale ci, co ich do złego podwiedli. *Chrość. Fars.* 31. - Podwodzić kogo na kogo, jątrzyć na kogo, podburzyć, podmówić, poduszczać, podszczuwać, gegen jemanden aufhetzen, aufbringen. Neptun Feba na Achilla podwodzi. *Zebr. Ow.* 312. Podwiódł nań instygatora, że mu na gardło instygował. *Warg. Wal.* 248. Przyiechał poseł Bawarski, podwodząc Kazimierza na Morawię, powiadaiąc, że on z Krzyżakami dzierży. *Biel.* 378. Królowa króla na kanclerza podwodziła, aby mu wziął pieczęć. *Papr. Ryc.* 612. Podwiedzenie, poduszczenie, *Ks.* подвохъ. - *fig.* Podwieśdź kogo, podprawić, podstroić, einen heimlich wozu abrichten. Tedy podwiedli mężę, ktoryby powiadali, iż go słyszeli mówić słowa bluźnierskie, *Leop. Act.* 6, 11, *Biał. Post.* 105. Chłopy podwiodł, aby siedli na karki panom swoim. *Birk. o Exorb.* 10, podburzył).

PODWIESIĆ *cz. dk.*, pod czym zawiesić, worunter aufhängen, *Ross.* подвѣшивать, подвѣшивать, (подвѣска, подвѣсь, nauszница, zauszница, noszenie).

PODWIEW, -u, *m.*, podwiewanie, podwianie, das Unterblasen, Unterwehen - *fig. tr.* Posłuszeństwo z podwiewu iego przemowy wzbudzi się ku gniewu. *Chrość. Fars.* 44, z poddymania, podnierania, podbudzenia iego). PODWIEWAĆ *ob.* Podwiać. PODWIĘZUIĘ *ob.* Podwiązać.

PODWIĄĆ *ob.* Podwić. PODWIKA, -i, ż., PODWICZKA, -i, ż., *dem.*, kwef, zasłona kobieca, *Bh.* pijšťerel, pavča, rauška (cf. ruho); *Slo.* kafkule; *Sr.* 2. podwika; *Sr.* 1. bwowna związczica, zwlawet; *Crn.* pezha, pezholàt, pijzholàn; *Vd.* shlar, hadra; *Cro.* pècha, shlar, pacholat, pokrivacha, koprenicza; *Hg.* patyolat; *Bs.* koprenița, veo, podjelliça, podajeliça; *Rg.* mahràmiza, zavòniza, svileniza, koprènica, koprèna; *Rs.* наволока (cf. pawłoka), ein Weiberschleyer. Wzięto ią zaraz, ręce iey związano, Płaszcz z niey, i z głowy podwikę zerwano. *P. Kch. Jer.* 34. Z korporałów niewiasty ich podwiczki sobie czyniły. *St. Dz.* 1185. Wziąwszy z swéy głowy podwikę, dziecię weń powiła. *Zyw. Jez.* 23. - *Meton.* podwika, warkocz, białogłowa, biała płeć, kobieta, Frauenzimmer, Weibsperson, Weib, Weibervolk. Warować się, by nie takiemu zlecał syna, ktoremuby podwika pachnęła. *Glicz. Wych. L.* 8 *b*. Powiadaią o Kazimierzu, że go nie mierziała podwika. *Biel.* 407. Wolał bieżeć w Moskiewską krainę, Niżeli przy podwice siedzieć na bicsiedzie. *Zimor. Siel.* 274. Straż dzierżał, nie na upatrzenie nieprzyiaciela, ale na upatrzenie podwiki, dla ktorey, bywało tu, iż sila on nocy nie sypiał. *Gor. Dz.* 77. Antoniusz zrzuciwszy zbroię, pilnował podwiki. *Chrość. Fars.* 471, *ob.* podwiczna miłość). PODWINĄĆ, PODWINIONY, PODWINIĘTY *ob.* Podwić. (PODWIONĄĆ *ob.* Podwiać). PODWITY *ob.* Podwić.

PODWINDOWAĆ *cz. dk.*, ode spodu nawindować, podważyć, podnieść, von unten aufwinden, aufheben. Podłożywszy pod ziemię drąg tak, aby iey odległość od podstawku mnieysza była względem długości drąga, niż siła Archimedesa względem ciężaru ziemi, mógł Archimedes ziemię podwindować. *Bok. ufzab.* 77.

PODWINIAN, -u, *m.*, u. p. Podwinian potażu, *tartris potasse*, otrzymuie się do solucyi zwyczaynego potażu, dopoty oczyszczony weinsztein dodaiąc, dopoki burzenie się postrzegamy. *Sniad. Chem.* 2, 94.

*PODWŁADNY, -a, -e, podrzędny, podkomendny, niższéy władzy, untergeordnet, subaltern, (*Ross.* подвластный poddany, подвластіе poddaność, *Vd.* podoblastjen, s poddany).

PODWLEC, podwlokł, *F.* podwlecze *cz. dk.*, podwlekać *ndk.*, wlekąc podciągnąć, wotin unterziehen, ziehen, *Vd.* podvlezli. *Rs.* подвлекать, подволакивать, подъ-

мащить, подмáскивать; *Ec.* подвлещи, подвлекши, подвлачáти. PODWŁOCZYĆ *cz. dk.*, podbronować, unteregen, *Vd.* podvlazhiti. *PODWŁOKA, -i. i., wewnętrzna spodnia powłoka, *Vd.* podvlick, der Unterzug.

PODWŁOSNIK, -a, *m.*, pudermantel, der Pudermantel. Day mi podwłośnik. *Teatr* 56 c, 9. Przyszła krolewna w powłośniku tylko. *Niemc. Krol.* 1, 108, *Teatr* 16 c, 13. Podwłośnik gotowalniany. *Mon.* 72, 320.

PODWODA, -y, ż., *Rs.* подвода, Frohnvorſpann, Frohnfuhre, Dienſtgeſchirre, Fuhrfrohn, Spanndienſt; *Vd.* zhveta, predvpreg, predvpreska; *(dſtg. Bh. et Slo.* podwod, ſt, *ſraus*, podłęp, *ob.* podwieśdź kogo). Podwoda była to powinność wszystkich miast i włości do dawania wozów i koni dla sług królewskich. *Nar. Hſt.* 2, 260, *Skrzet. P. P.* 1, 112, *Krom.* 78, cf. Powóz, odwóz). Podwodą nazywano dawniey tak jak i dziś, wóz chłopski z końmi; czasem też i same tylko konie bez wozu. *Nar. Hſt.* 4, 37. Podwodą albo na podwodzie iechać. *Cn. Th.*, *Vol. Leg.* 2, 673, mit Vorſpann fahren. - **). Kto inny wóz niech ieźdźe, *podwodę świątłości, *quilibet alter agat portantes lumina currus. Zebr. Ow.* 39, roznoszący światło. (2. *PODWODA, -y, ż., hak pod wodą w morzu, eine Sandbank in der See. *Tr.*). PODWODCA, -y, *m.*, PODWODZICIEL, -a, *m.*, *Rs.* подводчикъ, *Boh.* podwodnik, podſtępnik, oszuſt, podwodzący y do czego, podżegacz, der Anſtifter zu etwas, der Anhetzer. Podwodca i dawca śmiałości do złego. *Otw. Ow.* 138. Podwodziciel do złego. *ib.* 501. PODWODZICIELKA, -i. *fem.* -). PODWODNIK, -a, *m.*, czyn podwodzie bieży, *Rs.* подводчикъ, der mit Frohnverſpann reiſt. Wtym wnidzie podwodnik: burmiſtrzu! day konie na podwodę! *Klon. Jud.* 14. Posyła posły, mówiąc: idźcie podwodnicy prędzcy. *Radz. Jer.* 18, 2. Listy te rozsyłano przez posły i podwodniki. 1 *Leop. Eſt.* 8, 10. PODWODNY, -a, -e, od podwod, *Rrss.* подводный, Frohnverſpanns-. Na branie podwod, listu trzeba, który podwodnym zowią. *Vol. Leg.* 2, 673. Kto na podwodzie iedzie, podwodnicy odmieny miiać nie ma. *ib.* Zamiast podwod czynsze pieniądze podwodne na ustawienie poczty dadź kazany. *Vol. Leg.* 4, 108. *Podwodny koń, który tłumoki nosi, *clitellarius. Mącz.*, *ob.* iuczny). Podwodny urzędnik, podwodę dający z urzędu. *Cn. Th.* - *(Bh. et Slo.* podwodny, niżéj podłępny, *ob.* podwieść kogo).

2. PODWODNY, -a, -e, pod wodą mieszkaiący, unterhalb dem Waſſer befindlich; *Cro.* podvodni, *Sr.* 1. trochu podmuvé. Podwodny, *subaqueus. Cn. Syn.* 8, -. Są wistry pod-ziemne, i pod-wodne. *Boh. Pr.* 2, 255. Podwodne zwierzęta. - §. Podwodna farba, Waſſerfarbe. *Tr.*, (cf. *Rs.* подводный камень ſkała morſka; *Eccl.* подморье, каменїя что подъ водою.

PODWODZIĆ, *ob.* Podwieśdź. PODWODZICIEL *ob.* Podwodca.

PODWOIĆ, *F.* podwoi *Act. dk.*, Podwaiać *ndk.*, dwa razy powiększyć, verdoppeln; *Bh.* odwogim; *Slo.* ovaluji; *Vd.* ſtrojiti, dvoiverſtiti, dvoisdrushiti, vkupsdvoiiti; *Cro.* dvoychiti, dvoyduplati, dvoyzstruchiti; *Rg.* dvoſtrucciti; *Ec.* dvoſtruciti, duoſtrucciti, zdupplatti; *Rs.* сугубить, сугублю, усугубить, усугублять; *Ec.* воздвояю. Czem Wenero podwaiasz boleść mą bez miary? *Hul. Ow.* 15. PODWOIE *ob.* Podwoy.

PODWOIEWODZY, -ego, *m.*, *Subſt.*, der Unterwoiwode, Vicewoiwode, Vicegeſpann, Untergeſpann. W Litwie, gdzie woiewoda iest razem ſtarostą, tam iego namiestnik zowie się podwoiewodzym sądowym: w woiewództwach zaś osobnych ſtarostow maiących, są podſtarostowie. *Skrzet. P. P.* 2, 412. Podwoiewodzi dogląda miary, korca, łokcia. *Petr. Pol.* 389, *Vol. Leg.* 3, 36. Woiewodowie abo ich podwoiewodzowie maią pretia rerum czynić. *Goſt. Gor.* 76.

POD-WONIK, -a, *m.*, orzeszek woniiący, ein Balſambüchschen. Alaztyny, podwonki, krymki, należą do stroiu kobiecego. *Haur Sk.* 519.

PODWOREK, -rka, *m.*, mały podworzec, ein kleiner Hof, ein Höfchen. W podworku stoi para koryt, w którym świnie, wypuszczaiąc ie koleyno, karmione będą. *Switk. bud.* 72. PODWÓRNIK, -a, *m.*, dworek trzymaiący, maiący, der einen Adelshof hat. Od gospodarzów abo od podwórników, którzy w domach szlacheckich w miastach mieszkaią . . . *Stat. Lit.* 110. PODWORNY, PODWOROWY, PODWORZOWY, PODWORCOWY, -a, -e, *Rs.* дворцóвый, Hof-, Hofplatz-. Podworny ptak, podworzowy, nie klatczany. *Cn. Th.*, ein Vogel, der auf dem Hofe herum geht, nicht im Käfich gehalten wird. Bóy blady wrota śmierci podwórne otworzył. *Kyb. Gſſl. B.* 2; die Hofflügel, die Thorflügel des Hofes. PODWOROWE, -ego, *n.*, *ſubſt.*, Płacono za Piastów podworowe, to iest, opłatę od placów, na których sobie mieszkania mieszczanie budowali. *Nar. Hſt.* 2, 258, *Papr. IV.* 2, 213, Hofplatzgeld, Bauplatzabgabe. (*Rosc.* подворное podymne, ſtaienne; ſtancya, kwatera). PODWORZE, -a, *n.*, PODWORZEC, -rca, *m.*, podniebny plac przy pomieszkaniu, der Hof an einem Hauſe (cf. Dziedziniec); *Bh.* dwoříſtě; *Sr.* 1. pjibwór; *Vd.* duorishe, duor, prödurje; *Rg.* pridvorje; *Bs.* duorisctc, priduorje; trim; *Cro.* preddvor; *Hg.* pitvar; *Rs.* подворье, надсóрье. U nich przed głównym budynkiem bywa 4 lub 5 podworzów. *Pam.* 83, 565. Podwórze chłopskie dzieli się na mieysce dla bydła i skład drzewa, na mieysce dla gnoiu, a trzecie przy samym mieszkaniu na wjazd i wyjazd. *Switk. bud.* 452. Podworza, któremi posłowie do Sultana idą, są pełne Janczarów. *Klok. Turk.* 106. Drzewo dębowe było sadzone na podworzu zamku. *Otw. Ow.* 33. - §. Na podworzu, na dworze, pod niebem, draußen. Z podworza, od zewnątrz, von außen. *Tr.*

PODWOY, -oia, -iu, *m.*, Podwoie *plur.*, *Bh.* podwog, weteże (cf. wierscia), foſſna; *Slo.* ſtrany dwerni, weteże; *Sr.* 1. wotbérno (cf. odedrzwi), durl wobwozeno, wobbitjo; *Crn.* podwoj, owwoj, obwoj, owoj, ſtropnéza, wanger, *ob.* węgary; *Vd.* ſtropneza, podboi na vratah, vrat podboi, kraina ſtran vrat, barger, nadboi, vratna peta, durni ſteber, durni tram; *Cro.* podboy na vrateh; *Bs.* polosgjaj; *Rg.* pareſtát; *Slo.* nuglovi; *Rs. et Ec.* подвой, косякъ, косякъ, верея; Thürpfoſten, Thürgerüſte, Thürgewändeſtücke, beki drzwi, wiążące prog i nadprożek. *Wlod.*, Podwoie, boki drzwi, wiążące prog i nadprożek. *Wlod.*, węgary. *Cn. Th.* 1253. Mielibyśmy zwać *podboiem* od *podbiiania*, ale zwyczay nie dopuszcza; tedy *przywóy*, albo *podwoy*, *poſtis*, *Mącz.* Podwoie ryte z kosztownych topazow. *Twarď. Wlad.* 148. Forto! byś się podwoiow tych ſto lat trzymała, Nie będziesz iuż tak wielu ubogich widziała. *Groch. W.* 419. *Allidere caput poſti*, ude-

rzyć się w głowę o drzwi, ſtrącić z podwoia wosk, w przypowieści. *Mącz.* Na cóż to między drzwi i podwoie palec wrażać? *Teatr* 30, 25, narażać się na oſtateczności.

PO-DWÓYNY, -a, -e, PO-DWOYNIE *adverb.*, po dwa razy tyle czyniący, wartaiący, znaczący etc., doppelt, zwiefältig; *Boh.* dwanpoćetnj, dwognaſobnj, podwognj; *Slo.* dwognaſobnj; *Sr.* 1. dwoyacjne, topolt (*ob.* dupelt); *Vd.* dvoin, dvieverſten, dvoinoverſten, ſamadruh, duoja verſta (cf. samowtor); *Cro.* dvoydùplan, dvoyeztruchen; *Sla.* dvoſtruk; *Rg.* dvoſtruk, dvoſtrukki, dvodupli; *Bs.* duoſtrukki; *Rs.* двойный, двойственный, сугубый, сугубо (*ob.* sowity); *Ec.* сугубопаѝтный, двоякій, двойный. Podwóyny groſz. *Cn. Th.*, ein Doppelgroſchen. Podwoyny płod. Żołnierz podwóyny, dwóy żołd biorący, ein Doppeltſöldner. Podwóyny, dubeltowy, pełny kwiat, *Rs.* махровый. Podwóyny trop albo ſzlad *Rs.* сдвойка. - §. Chytre umyſły podwóyne. *Zab.* 11, 105, na dwie ſtrony, oboiętne, zweydeutige, auf zwey Seiten. PODWOYNOŚĆ, -ści, ż., dubeltowość, die Zweyfachheit, Zwiefältigkeit; *Bs.* dvoſtrukóſt; *Rg.* dvoſtrukoſt; *Vd.* dvoinoſt, dvoiſtvu.

POD-WOYSKI, -iego, *m.*, *subſt.*, woytowſki ſługa, woźny mieyſki, der Gerichtsdiener. Pod-woyſkiego porpolicie w niektórych mieściech butlem zowią, dlatego, iż ieſt poſłem ſądowym i ſędziego. *Szczerb. Sax.* 305. Na wszyſtkie ſtrony podwoyſkich wyprawią, Którzy tak wielkie roznoszą nowiny. *Pot. Syl.* 228. Gębę swą rozdziewi iak podwoyſki. *Radz. Syr.* 20, 15. Podwoyſkiego u Rzymian zwano fecyalem. *Pot. Arg.* 139. PODWOYCI, -iego, *m.*, *subſt.*, namieſtnik woytowſki, *Vd.* podoblaſtnik, podglavar, der Untervogt, Unterſtadtrichter. Podwoyci w Krakowie, u których o dziesięć grzywien poszywaią się. *Petr. Pol.* 399. PODWÓYTOSTWO, -a, *n.*, urząd podwoyciego, das Unterrichteramt, *Vd.* podoblaſtnia, podglavaria.

PODWÓZ, -u, *m.*, podwiezienie, dowóz pod ręką, das Zuführen, (heimliche) Zufuhr; *Rs.* подвóзъ przywóz, dowóz. PODWOŹNIK, -a, *m.*, *Rs.* подвóзчикъ furman, der Zuführer.

PODWRÓCIĆ, *F.* podwróci *cz. dk.*, Podwracać *ndk.*, od spodu wywracać, *Vd.* pokuzniti, prekuzniti, na kosji rug potozhiti, prevaliti; *Rs.* подворотить, подворáчивать; *Ec.* подвращáю, von unten umwerfen, umkehren. Wichry gwałtowne domy z mieszkaniami podwracaią. *Modl. Gd.* 82. Skały i dęby podwraca. *Otw. Cw.* 262. Ziemia, z którey się rodził chleb, od ognia podwrócona ieſt. *Leop. Job.* 28, 5. Na sierotę się oburzacie, a podwrócić przyiaciela swego usiłuiecie. *Leop. Job.* 6, 27. Podwróciłeś przeciwniki twoie, puściłeś gniew twóy, który ie pożarł iako słomę. *Dambr. Kaz.* 10, *Zygr. Pap.* 254. Nie śpią, aż co złego uczynią, ażby kogo podwrócili. (*Leop. Prov.* 4, 25, przewrócą. 3 *Leop.*). Myślili podwrócić kroki moie, i zakryli na mię ſidło. 1 *Leop. Ps.* 139, 6. Izażby bóg miał podwrócić ząd? *Radz. Job.* 8, 3. - §. b) podwracać kogo, podburzać, poduszczać, poddymać, aufwiegeln. Ten podwraca lud nasz, i zakazuie trybut dawać cesarzowi. *Leop. Luc.* 23, 2, *Wuiek.* PODWRÓT, -u, *m.*, wywrót, podeyście, upadek, *Vd.* pokuz, preverzhik, der Umfall, Umſturz, das Umſtürzen. Nie frantowſkim podwrotem, ale oſtrą bronią zgładźmy

ich. *Pot. Arg.* 277. Tym bardziéy szkodzić można, im mniéy się kto podwrotu spodziewa. *ib.* 271. PODWROTEK, -tka, *m.*, urzędnik żupny, einer von den Salzbergwerksbeamten. Urzędnicy żupni, pisarze, szafarze, podwrotkowie. *Vol. Leg.* 5, 176. *PODWROTNIA, -i, *ż.*, *Rs.* подворóтня deſka pod wrotami, drzwiami.

*PODWSIADACZ, *ob.* Podsiadacz.

PODWYDZIAŁOWY, -a, -e; po wydziałowym idący, unterabgetheilt, Unterbezirks-. Szkoły wydziałowe i podwydziałowe. *Dyar. Cr.* 240, *N. Pam.* 9, 557. W szkołach podwydziałowych znayduie się tylko prorektor, czterech lub trzech profeſsorów i kaznodzieia. *ib.* 159.

PODWYŻ *adv.*, przywyż, pozywyższem, etwas hoch, etwas in die Höhe, aufwärts. Starał się, by bogarodzicy chwałę wzniósł podwyż niebios. *Chod. Koſt.* 12. PODWYŻSZYĆ, *F.* podwyższy *cz. dk.*, Podwyższać *ndk.*, *Bh.* zwyſſiti; *Rs.* подвышить, подвышать, приподнять, приподнимать, приподымать; *Ec.* взимлю; wyżéy podnieść, pomknąć, cf. Powyższyć, *phys. et fig.*, erhöhen, höher rücken, erheben. Naypewnieyszy dowod utraty poniewierstwa, podwyższony fartuszek. *Teatr* 29 *b*, 47. Podwyższenie *Rs.* насыпка. Podwyższenie Krzyża Ś. *Sk. Żyw.* 2, 14, Kreuzerhöhung. Podwyższaiący, *Ec.* высокопарящій. Podwyższać kogo na co, pomykać wyżéy. Podwyższony prędko, z podłego stanu, albo nad zasługę i godność, *novus homo. Cn. Th.* Szczęście podwyższa, szczęście poniża. *Cn. Ad.* 432. Ktokolwiek się podwyższa, będzie uniżon; a kto się uniża, będzie podwyższon. *Sk. Ass.* 346. - §. Podwyższać prawo czyie, z potwierdzać, ſein Recht bekräftigen, beſtätigen. Powołanego, kiedy się stawi i niewinnym okaże, przywrócą ku prawu swemu, i podwyższą prawo iego. *Sax. Porz.* 68, *oppos.* poniżać prawo czyie (*qu. v.*).

PODYBAĆ, *F.* podybie *cz. dk.*, podybuie *praes.*, dybiąc koło czego pochodzić, lauernd um etwas herum gehen. Gdybyś chciał koło tey wdówki podybać trochę, nie byłaby tak surową. *Teatr* 1, 21.

PODYKTOWAĆ, *F.* podyktuie *cz. dk.*, piszącemu powiedzieć, do pisania podadź, ein wenig dictiren. Podyktuiesz mi liſteczek. *Teatr* 3 *b*, 28. Dołoż reszty, co ci rozum i łaſkawe dla mnie serce podyktuie. *ib.* 24 *b*, 24.

PODYMA, -y, *ż.*, w przodkarach wozowych, sztuka drewniana, w końcach sznicow poprzecznie utwierdzona. *Jak. Art.* 5, 309, das Querholz der beyden Deichſelarme. *ib.* 1, 27, ſaſſoire.

PODYMNE, -ego, *n.*, podatek od poiedynczych dymów, (*ob.* dym), *Bh.* podymne, *Vd.* kadiuni denar; *Rs.* дымное, подворное, придворное, пепелъщина; Rauchfangsgeld, Rauchfangsabgabe. Podatek podymnego naprzód 1629 uſtanowiony, wskrzeszony znowu 1775. *Skrzet. Fr. Pol.* 1, 340. PODYMIE, -ia, *n.*, dom z dymnikiem, dym, eine Feuerſtelle, ein Haus mit einem Rauchfange, ein Rauchfang. W iedney wsi będzie kilkaset podymia. *Pim. Kam.* 361. W biſkupiey osiadłości trzy tysiące podymia, z którego to każdego podymia po półkopy czynszu daią. *Wereſz. Kij.* 28.

PODŻĄĆ *cz. dk.*, podżynać *ndk.*, koszą podrzynać, von unten abärnten, (*Rs.* поджáть, поджинать złożyć).

PODZAKONNY, -a, -e, pod zakonem będący, zakonowi podległy, einem kirchlichen Geſetze unterworfen; *Ross.*

подзаконный. Jezus był pod zakonem, aby podzakonne wykupił. *Bud. Galat.* 4, 5, *cf.* Bezzakonny).

PODZAMCZE, - a, *n.*, mieysce pod zamkiem, die Gegend unter einem Schloſſe. W Lublinie żydzi niemal wszystko polskie na przedmieściu sami osiedli. *Gwag.* 198. Zasiadło się tam podzamcze. *Zimor. Siel.* 239, *podzamczanie*, pod zamkiem mieszkający).

PODZARA, - a, - e, nieco ogorzały, ein wenig braun gebrannt von der Sonne. Wy-ście mię wychowały podżare rolanki, Wyście mię zalecały choże podgórzanki. *Zim. Siel.* 188. Krzyczy głośno soweczka i kornet podżary. *Ban. A 2 b.* PODŻARZYĆ, *F.* podżarzy *cz. dk.*, Podżarać *ndk.*, *Rs.* поджарить, поджаривать, поджаренный, поджариваніе, поджаривать, podirati); - podpalić, podżegać, podmuchać, *propr. et fig.*, von unten anzünden. Podżarzyliście ogień ten *Radz. Jer.* 17, 4. Wynidź z domu, bytność twa, ikona i pleśny podżarzy. *Morszt.* 144. Człowiek gniewliwy podżarza zwadę. *Radz. Syr.* 28, 11. Wargi podżarzające zwadę. *Bud. Prov.* 26, 23, *Veryf. pr.* 19.

*PODZCIWOŚĆ, ż *Leop. Gener.* 50, *ob.* Poczciwość.

PODŻEBERNY, PODŻEBROWY, - a, - e, *Rs.* подребёрный; pod żebrami będący, leżący, unter den Rippen befindlich. Błona podżeberna, pleura. *Perz. Cyr.* 1, 45. Myszki podżebrowe, *infracostales*. *Krup.* 4, 67.

PODŻEGA, *ob.* Podłoga. PODŻEGNĄĆ, PODEŻŻYĆ, *F.* podżegnie, podeżży *cz. dk.*, Podżegać *niedok.*, *Crn.* podshigam; *Vd.* podshgati, podshagati; *Cro.* podsisem, podsisavam, podsegan; *Ross.* поджечь, поджигать, наджечь, надожгу, наджигать; podpalić, podżarzyć, von unten anbrennen, unterbrennen, *propr. et fig.* Wynidą z miasta, podżegą a popalą zbroie, tarcze i pawęzy. *Radz. Ezech.* 39, 9. Podżegł go w koło. *Budn. Jer.* 42, 25. *Incende*, podpasca, *podeżży go. *Mącz.* Miła go, żeby affektów iego nie podżegła. *Pot. Arg.* 305. Co za duch na mię zawzięty podżega cię do zdradzania mię? *Teatr* 6, 117. Jeśli twoie serce podżega sława, ia ci do tegó otwieram połe. *Teatr* 46 *c*, 42, podgrzewa). Burzliwi republikanci starają się podżegać pospólstwo. *Gaz. Nar.* 1, 250. Nie podżegay zapalonego. *Cn. Ad.* 637, nie podszczay obruszonego; gniewliwego hamować). Izaliż cię szaleństwo piekła nie podżegło? *Hor. sat.* 130. Szatan, iak którego do czego chciwego wie, tak to iemu przed oczy przywodzi, i ku pożądaniu podżega. *Gil. Kat.* 187. PODŻEG, - u, *m.*, *Ross.* поджогъ, podniета, *ob.* podłoga, *fig.*, Nahrung des Feuers, Zunder. Kray ten, bądź w iego, bądź w waszych ręku, zawsze byłby nieskończonym woyny podżegiem. *Stat. Num.* 1, 183 Od innych podżegi uszczypliwe odbierał *Przeſtr.* 40. PODŻEGACZ, - a, *m.*, poduszczacz, podżymacz, pobudka, *Bh.* žhář; *Vd.* podshuknik, nahujskavec, *Cro.* podsigávecz; *Ra.* зажигáтель, зажигальщикъ, зажúга; der Anhetzer, Anblaſer. Kędyż dobry duch ma bydź podżegaczem do złorzeczeństwa abo podszczuwaczem? *Birk. Ex. D.* 3 *b.* PODŻEGACZKA, - i, ż., *Cro.* podsigavka, die Anhetzerinn.

POD-ZELOWAĆ, Podzylować, *ob.* Podselować. PO-DZIAĆ, *ob.* Podzieć.

PO-DZIAŁ, - u, *m.*, dział, dzielenie, rozdzielenie, podzielenie, część podzielona, *Bh.* podil; *Vd.* poſtraniza, perſtraniza, v'dellenje; *Rs.* паи; die Theilung, Abtheilung. Dane do podziału ilkości. *Ustrz. Alg.* 35. Podziały działow, poddziały, subdywizye. *Czrtr. Myśli* 60. - §. L) podział, podział się, *ob.* Podzieć. PO-DZIAŁAC *cz. dk.*, podziaływać *czſt.*, poczynić, porobić, nach einander machen, arbeiten; *Sr.* 1. podźilam; *Vd.* podelati; (*Cro.* podelavam, *adapto*, *adaequo*); *Rs.* подѣлывать. PODZIAŁKA, - i, ż., *scala. Geom.* 1, 245, *Jak. Mat.* 1, 81, *Łęſk.* 36, n. p. wykreślić podziałkę, = linija do miary na mappie służąca, der Maßſtab auf einer Karte.

PO-DZICZEĆ, *F.* podziczeie *neutr. dk.*, w dziczyznę się poobracać, wild werden, ausarten. Precz wszystko podziczało, sam opich został a łopusze. *Pot. Pocz.* 584.

PO-DZIEĆ, Podziać, podział, *F.* podzicie *cz. dok.*, Podziewać *ndk.*, *Vd.* podat, podivat, podjati, djati, diem, losliti, poloshiti, kladati, (podit, spodit, *s fugare*); *Cro.* dévati, *s* kłaść; *Rs.* подѣвать, раздѣвать; (cf. *Gr.* Θέω *pono*); zostawić co gdzie, porzucić gdzieś, obrócić w coś, etwas wo laſſen, etwas wo hin thun. Wolno im brać co chcą, i podzieć to kędy chcą. *Birk. Ex. G.* 4. Krole Egiptskie, nie maiąc kędy pieniędzy podziewać, nakładali na prożną posławę. *Biel. Sw. C 2 b.* Gdzie oni tak straszne podziewają intraty! *Zab.* 13, 200. Jeżeli rzemieślnik nie ma gdzie podziać tego, na czym pracowicie robił, to wnet straci. *Pam.* 83, 473. Jak się masz przyiacielu? a gdzieś nam pana podział? *Teatr* 10, 77. PODZIEĆ się *rec. dk.*, dostać się gdzie, chować się, zostać się gdzie, wohin gerathen, wo bleiben, stecken; *Bh.* podjti, podĕgi; *Vd.* podatiev, pobratise, savoditisé, (*Vd.* se na kaj podati, z łożyć się na co); *Ross.* засунуться, засовываться. Bolesław, porzuciwszy kray, nie wiedzieć, gdzie się podział. *Nar. Hſt.* 2, 450. Gdzieżeś cnoto, gdzieś prawdo, gdzieście się podziały? Tuście niegdyś naymilsze przytulenie miały. *Kras. sat.* 12. Wiele to rzek wpada do morza, gdzie się te wody podziewają? *Kluk Kop.* 1, 105. Gdzieżeś się Pan u djabła podział? *Teatr* 9 *b*, 45, wo haben Sie geſteckt?

*PODZIECKOWAC, *ob.* Dzieckować. (*Rg.* podjetniti *repuerasco*).

PODZIĘKA, - i, ż., podziękowanie, dzięka, Dankſagung, Dank; *Slo.* poďekováni; *Sr.* 2. wotjekowanė; *Crn.* suhvála; *Ec.* Дарственительное, благодареніе. Huczne niebu śpiewano podzięki. *Kniaź. Peez.* 1, 40. Dał ci bóg, zdrów korzyſtay, a winnéy podzięki Nie omieszkay dla tego, z któregoś wziął ręki. *Nar. Dz.* 2, 203. Ani od téy, któréy bronił wrzkomĕ, odniósł podziękę, ani od innéy strony. *Smotr. Ap. pr.* Za dobrodzieyſtwo podziękę. *Pilch. Sen. liſt* 2, 317. *Slo. Prov.* poďekováni ně naplni mešĕc dzięki nie napełniaią mieszka). Mamy-li dostatek chleba, Ziemianom to samym z podzięką przypisać potrzeba. *Zab.* 15, 303. PODZIĘKOWAĆ, *ob.* Dziękować, *Pam.* 84, 745, *Bh.* poďekowati; *Vd.* zahvalitise; *Crn.* zahvaliti; *Cro.* zahvaliti; *Rs.* поблагодарить. PODZIĘKOWALNY, - a, - e, od podziękowania, Dank-, Dankſagungs-. Wesołe pienia hymnu podziękowalnego; *Te Deum laudamus*, po kościołach się odprawowały. *Mon.* 75, 370.

PO-DZIELIC, *F.* podzieli, *ob.* Dzielić, *Bh.* podĕliti, podĕlowati: *Vd.* podĕlit, vdeliti, sdeliti, noterasdeliti, dodeliti (= udzielić); *Cro.* podeliti, podelyújem, podelujem;

Dl. udiryujem; *Rg.* podjeliti, podjelivati; *Bs.* diliti, podiliti, razdiliti; *Rs.* подѣли́ть, подѣля́ю. Podzielenie *Cro.* podelénye. PO-DZIELACZ, -a, *m.*, PO-DZIELCA, -y, *m.*, PO-DZIELICIEL, -a, *m.*, który co podziela, der Eintheiler. Podzielca, rozdzielca, *distributor. Mącz.*, *Vd.* deliuz, resdielnik, resdelnik, resdeliuz, resdajauz, reslozhnik, resjemauz; *Cro.* podelitel; *Rg.* podjelitegl, *f.* podjelitegliza. PO-DZIELNOŚĆ, -ści, *ż.*, możność bydź podzielonym, die Theilbarkeit. *Hub. Wst.* 374, *Vd.* delitlivoſt, reslozhlivoſt, resdielnoſt, resjemlivoſt; *Rs.* дѣли́мость. Nieograniczoną iest podzielność naymnieyszego ciała. *Rog. Doś.* 1, 63, *Łęsk.* 2, 53. PO-DZIELNY, -a, -e, PO-DZIELNIE *adv.*, daiący się podzielić, theilbar; *Bh.* podilný; *Vd.* delitliu, resdelitliu, reslozhliu, resjemliu, oddrushliu, resdjelen; *Rosr.* дѣле́жный, дѣли́мый, дѣли́тельный; *Ec.* частяемый. Każde ciało iest podzielne. *Mon.* 73, 548. Wszystkie rzeczy, które po swym podzieleniu, przeszłą swą istotę i nazwisko zatrzymuią, zowią się rzeczami podzielnemi, iako to wino, zboże, grunta. *Gall. Cyw.* 2, 15. - §. Podzielna liczba, która się przez inne dzielić może. *Sołśk. G.* 5, 79. Liczba podzielna, czyli do podzielenia dana. *Ustrz. Alg.* 35. Sposób niepodzielnych ilości, *methodus indiuisibilium. Alg. Nar.* 6, 2. Liczba, którą dzielę, nazwana podzielna, *diuidendus. Łęsk.* 2, 8. - *§. Xięgi Paralipomenon, dwoie xiąg podzielnych iest. 1 *Leop.* 1 *Par. pr.*, osobnych, udzielnych.

POD-ZIEMEK, -mka, *m.*, płonka bezlistna, płonka korzeń, bo wszystka korzeń, bezlist, ziemianka, *aracidne. Cn. Th.*, Ohnblatt, ein blätterloſes Wurzelgewächs. Ta orzechy niesie, ta słodkie maliny, Ta doyźrzałe podziemki, ta czarne ieżyny. *Zbil. Zyw. B.* 2; czy nie raczéy poziomki? POD-ZIEMIANIN, -a, *m.*, pod ziemią mieszkaiący, ein Unterirrdiſcher. Ukąsana od żmii, do podziemianów poszła. *Otw. Ow.* 388. - *§. *ob.* podnożek. POD-ZIEMIE, -ia, *n.*, POD-ZIEMICA, -y, *ż.*, *Staz. Num.* 1, 35, *souterrain*, mieysce podziemne, pieczara, ein unterirrdiſcher Ort; (cf. *Rs.* подземе́лье wąwoz pod ziemią, *Bs.* podzemgljuacija, kuchja pod zemgljom, s dom pod-ziemny). Ogień Etny pochodzi od palenia się w podziemiu, siarki, gliny. *Otw. Ow.* 621. W podziemiach Pompei znaleziono wiele ciekawości. *Gaz. Nar.* 2, 189. POD-ZIEMNY, -a, -e, *Bh.* podzemni; *Sr.* 1. podzémacje; *Vd.* podsemelſki; *Crn.* podsemelske; *Cro.* podzemelszki, podzemlyeni; *Bs.* podzemgljuscni; *Rg.* podzemagliski, podzemgljuh; *Rs.* подземный, подземе́льный; pod ziemią albo w ziemi znayduiący się, unterirrdiſch. Węże w zimie ukrywaią się w lochach podziemnych. *Zab.* 12, 206. Piwnica podziemna, *ob.* podruna). Żyła kruszcowa, podziemna, *Eccl.* подзе́мница. Za wami i w podziemne póydę okropności. *Bard. Luk* 25. Budować każdy może wzwyż na troie piętro, iedno pod-ziemne, a dwoie nad nim, tak żeby drzwi od spodniego mieszkania były w kolano nad ziemią. *Szczerb. Sax.* 37. PODZIEMNOŚĆ, -ści, *ż.*, położenie pod ziemią, mieysce pod-ziemne, Unterirrdiſchkeit, unterirrdiſches Weſen, Lager. Padnąć w podziemności pierweybym musiał, niżbym dostatnie to mógł słowy swemi objawić. *Chod. Kost.* 80.

PO-DZIERAĆ, *ob.* Po-drzeć.

POD-ZIERAĆ, *ob.* Podeyrzeć, podglądać. Pod-zieranie, podglądanie, śpiegowanie, *Rs.* подзо́рь, подсмо́трь; Pod-zieraiący, podglądaiący, *Rs.* подзо́рный, *Ec.* подсма́тривательный śpieguiący, obserwacyyny. POD-ZIERACZ, -a, *m.*, podglądacz, śpieg, der Beobachter, Belauſcher, Spion; *Rs.* подзо́рщикъ, подгля́дчикъ, *fem.* подгля́дчица; подсматривальщикъ, подсмо́трщикъ, *f.* подсматривальщица; *Ec.* подзирателй, подтрегітель, согля́дникъ, согля́дателй, сходникъ, подзорщикъ, шпіонъ.

PO-DZIERŻEĆ, *F.* podzierży *cz. dk.*, potrzymać nieco, ein wenig halten. *Cresc.* 583, *Bh.* pozdrjéti, pozdrjugowati, podrjim; *Rs.* подержать, поодержать, пріодержать.

PODZIERZGNĄĆ, PODZIERGNĄĆ, *F.* podzierzgnie *cz. idntl.*, powiązać, zadziergnąć, binden, knüpfen. Włos swóy złoty w perłowy czepek podziergnęła. *Tward. Pasq.* 79. - §. 2) przedziergnąć, przeobrazić, przekształcić, przeformować, przekabacić, metamorphoſiren, verwandeln, umſchaffen. Akteona Dyana w ielenia podziergła. *Tward. Pasq.* 75. Allanta w kamień Gorgona podziergnęła. *Chrośc. Luk.* 307. Niechayby ociec podzierzgnął się w smoka, coby ſtrzegł we dnie swéy dziewki iedynéy. *Tward. Daf.* 40.

PODZIESIĄTNY, -a, -e, *denarius. Cn. Th.*, zehnfältig, *Sla.* deseteroſtruk.

PODZIEWAĆ, *ob.* Podzieć.

PODZIEWIĘTNY, -a, -e, dziewiątny, dziewiątkowy, *enneaticus. Cn. Th.* 167, neunfältig, *Sla.* deveteroſtruk.

*POD-ZIMIE, *POD-ZIMEK, *Slo.* podzimek, gesen', *Cro.* podzimek, jessen, *Bs.* podzimak, jesen, s iesień *qu. v.* POD-ZIMNY, -a, -e, pod zimę się dziciący, gegen den Winter, *Slo.* podzymný *autumnalis* iesienny; *Sr.* 1. podzéhmné méšacztwo Listopad.

POD-ZIOMY, -a, -e, pod-ziemny, unterirrdiſch. Płomień podziome strawił gmachy. *Nar. Tac.* 2, 333.

PODZIŚDZIEŃ, PODZIŚ, *adv. temp.*, po dziś dzień, do dzisieyszego dnia, bis auf den heutigen Tag. I podziś-dzień na tę pamiątkę processyo odprawuiemy. *Star. Ryc.* 52. Podziś wielo na to ludzi żałuie, iż przyiaciołom taiemnic zwierzali. *Erax. ięz. K. b.*

PODZIUBAĆ, *F.* podziubie *cz. dk.*, podziurawić dziubiąc, bepicken, Löcher einpicken. Podziubayże skórę na cebuli szwaycą albo nożem kończystym. *Sien.* 531.

PODZIURAWIĆ, *F.* podziurawi *cz. dk.*, dziurami napełnić, *Rs.* исколка́ть; voll Löcher machen, belöchern, durchlöchern. Mól znacznie księgi to podziurawił. *Pilch. Sen. łask.* 10.

PODZIW, SPODZIW, -u, *m.*, PODZIWIENIE, -ia, *n.*, dziw, dziwowanie się czemu, das Verwundern, die Verwunderung; *Bh.* podiw; (podiwa awantura). Z podziwu zalewa się łzami. *Staz. Num.* 1, 125. Bierze od wszystkich hołdy sprawiedliwe, Który ią kiedy z podziwem uyrzeli. *Kniaź. Posz.* 2, 101. Ty mgły rozrzedzasz, w tępym objaśniasz zadumie, Twóy rozum zmienić podziw w myśl wysoką umie. *Przyb. Ab.* 14. W urodzie postać iéy *równia nie miała, W grzeczności zasię iedno podziwienie była. *Past. F.* 21, (dziw, cud) - W podziw komu bydź, dziwno mu bydź, zastanawiać go z zadziwie-

niem, zadziwiać go, einen in Verwunderung ſetzen, ihm wunderlich vorkommen, ihn Wunder nehmen. Jeśliby tu kto był, komuby to w podziw było. *Gor. Dz.* 61. Dom ten podła bog w baśń u wszystkich narodów i będzie on w podziw, a rzeką: czemu tak pan mu uczynił? *Radz. z Caron.* 7, 21 *et Deut.* 28, 37. Niech gry w podziw ludzki zmyślone, w dzień święty mieysca żadnego nie maią. *Szczerb. Sax.* 426, gry, zabawy zadziwiające ludzi) Na podziw, do zadziwienia, nadzwyczaynie, zum Verwundern, außerordentlich. Bogaty napodziw, i szczęśliwy nie maiący. *Teatr* 65, 61. Musiano mię tu na podziw przed tobą oczernić. *Zab.* 6, 341. Nad podziw, nad spodziw, nad spodziewanie, nad miarę, do zbytku, über alle Maßen. Kocha ią nad podziw, a ona go bardziey nad śmierć nienawidzi. *Teatr* 20, 22. Żywności nad spodziw więcey przysłano. *Pilch. Sall.* 245. Był Chodkiewicz na wszystkie bitwy nad spodziw otwardniały. *Nar. Chod.* 2, 451. PODZIWIC się, *P.* podziwi się *rèc. dk.*, Podziwiać *ndk.*, Podziwować się *contin.*, zadumać się nad czym, admirować co, etwas bewundern, ſich über etwas verwundern; *Rs.* подивиться. Pilnie się tu przypatruiąc, podziwuymy się tym wielkim sprawom bożym. *W. Post. W.* 53. Natura dopuściła nam podziwować się w wielkich mężach bożkiey sprawie. *Gor. Dw.* 317. Tu się przypatrz, a podziwuy świętey iego dobrotliwości. *Rey Pst.* A *k* 5. Z zdumieniem podziwcie się niebiosa temu. i *Leop. Jer.* 2, 12. Tey fortecy nieprzyiaciel może się dobrze podziwować i nadziwować, aby ią otrzymać miał mocą. *Boter* 81. Nie należy się podziwiać iego nieśmiałości. *Teatr* 19 *c*, 92. — **ję. Podziwiać co, admirować, etwas bewundern. W cnotliwych poganach podziwiamy i uwielbiamy cnotę, przeciwieństwami świerdzoną. *Mon.* 70, 350. Podziwienie, *Rh.* podiwenij, *Dl.* caudovanye, das Bewundern, die Bewunderung. Rzecz godna podziwienia i zdumiewania. *Boter A* 2. PO-DZIWNY, SPODZIWNY, -a, -e, zadziwiający, na podziw, wunderbar. Rzecz wielka i podziwna. *Bial. Post.* 78. Potkał się z oną niepodobną śmiałością, z oną podziwną chęcią, aby się popisał. *Gor. Dw.* 290. Spodziwny. *Kosz. Cyc. F b.*

PODZNACZNY, -a, -e, pod znakiem będący, podznaczony, unter dem Zeichen. Ilkość pod znakiem położona, nazywa się podzneczną, *sub signo. Ustrz. Alg.* 158. PODZNACZYĆ, *F.* podznaczy *cz. dk.*, Podznaczać *niedok.*, podpieczętować, *subsignare. Mącz.*, unterzeichnen; sekretnie poznaczać, heimlich anmerken; *Vd.* podznaminuvati, podznaminje.

PODŻOGA, PODŻEGA, -i, ż., podpał, podnieta, *fig.*, Zunder, Nahrung des Feuers; *Vd.* podshiga, podbodnja; *Rs.* зажигательство. Nie może być ogień trwały, ażby ustawiczną miał podżegę; wielki ogień wielkiey podżegi potrzebuie, a mały podżegę niewielką zachowa. *Sjxt. Szk.* 163. Ustawicznemu ogniowi potrzeba ustawicznéy podżegi, a który na niedługi czas ma trwać, niewiele też podpału potrzebuie. *ib.* 163. Ogień nie może być bez podżegi, t. j. bez żagwi. *ib.* 162. Przez drwa, siano, słomę, wiecznego ognia podżogę rozumiał apostoł. *Smotr. Lam.* 158. Podżogi i irrytacye wasze. *Smotr. El.* 12. Woyna się zaięła, za podżogą Matyassa, *subornante. Krom.* 713. Naylepsza piérwszą zaraz podżogę i przyczynę do gniewu odrzucać. *Pilch. Sen. Gn.* 129. Sieciech za Władysława domowéy woyny był podżogą. *Nar. Hst.* 3, 62. Żadnéy nie mieli do niecnoty zaprawy i podżegi. *Pilch. Sall.* 32, *Pilch. Sen. lift* 3, 177.

PODŻOŁĄDKOWY, -a, -e, niżéy żołądka leżący, unter dem Magen liegend. Podżołądkowa strona, *regio hypogastrii. Krup.* 2, 14. Poduszka podżołądkowa. *ib.* 68, *ib.* 3, 40.

POD-ZOR, -u, *m.*, podeyzrzenie, der Argwohn; *Eccl.* подзóрь, подзирательство, подзрúтельство, подзорство, подзрѣнїе, подзиранїе; (*Ross.* подзоръ podstrzeganie, śpiegowanie). Nieprawo o dogmatach piszące i mówiąc, w podzór się herezyi podaie. *Smotr. Ap.* 130.

*PODŻTA, *ob.* Póyść.

PODŻUPEK, -pka, *m.*, namieśtnik żupnika w szybach, der Unteraufſeher in einem Bergwerke. Podżupek, urzędnik maiący dozór nad żupami. *Kras. Zb.* 2, 377. Żupnicy, bachmistrzowie, podżupnikowie. *Vol. Leg.* 5, 175, *Herb. Stat.* 106.

*PODŻWA, *ob.* Póyść.

PODŻWIG, -u, *m.*, podźwignienie, podważenie, podniesienie, das Aufheben, Aufrichten, in die Höhe Stellen. (*Rs.* подвигъ walka, pasowanie się, usiłowanie; подвúжникъ zapasnik). Chodkiewicz w Lubomirskim zdolnieysze nad innych ramiona do podźwigu ciężarów oyczyzny widział. *Nar. Chod.* 2, 417. PODŻWIGNĄĆ, *F.* podźwignie *cz. idntl.*, Podźwigać *ndk.*, *Slo.* pozdvihnúť, pozdvihnúti; *Sr.* 1. pozdȉhnuti; *Crn.* pousdigneti; *Vd.* povsigniti, gorvsigniti; *Cro.* podigati, podisem; *Rg.* podighnuti, podvighnuti, vzdighnuti; *Esn.* podighnuti, podvighnuti; (*Dl.* podvignutise, *Sla.* podignutise, s ozdrowieć); (*Rs.* подвúжити, подвúгнути, подвигать poruszyć, подвинуть, подвигать posunąć, посодѣйствовать, посодѣйствовать, посодвúнуть; podnosić, podważać, podpierać, wystawiać, aufheben, aufrichten. Budował Bolesław zamki dla bezpieczeństwa kraiu, i właśnie w tymże czasie trzy takowe twierdze podźwignął. *Nar. Hst.* 5, 115. PODŻWIGACZ, -a, *m.*, *Rg.* podighnitegl. *f.* podighniteglize, der Aufrichter, Aufheber.

PODZWONIĆ *cz. dk.*, nieco przedzwonić, ein wenig läuten, klingeln; *Vd.* posvoniti; *Crn.* posgvajnam; *Rs.* позвонúшь, позвáниваю, позвенѣть, позвéнивaю.

POD-ZYLOWAĆ, Podzelować, *ob.* Pod-zelować.

POD-ŻYŁY, -a, -e, podeszły, podstarzały, ältlig, etwas alt; *Slo.* pojitý; *Rs.* пожилый. Bydź to może, żem podżyły, Lecz mam z chęci dosyć siły. *Teatr* 56 *b*, 27.

POEMA, -atu, *m.*, z *Grecko-lac.*, rytm, rym, wiersze, *Vd.* smislik, smislenka, smislenje, smishluvanje, das Gedicht. *Kras. Zb.* 2, 377. POETA, -y, *m.*, wierszopis, rymopis, rymodziéy, pisorym, rymotwórca, der Dichter; *Bh.* básnič; *Slo.* spevorečník, wázomluwec, spewomluwník, wazomluwník, wersownik, wazospewník; *Sr.* 1. pésnik, pobeta; *Crn.* spevorezhnek; *Vd.* pesemnik, smishlaus, smislovez, smishlatiz, dichtar, smislenik, smishłuvaus; *Cro.* peznik; *Rg.* pjevalaz, pjesnik, pjesnivaz; *Bs.* poeta, petnik, pjesnik, koji slaga pjesni, pisnik; *Rs.* пúитъ, стихотворецъ; (cf. *Gr.* ποιέω, cf. пѣть, пою piać, pieie). Poeta Łukasza *Opalińskiego*. Poetą bydź, tytuł nieszczęśliwy. *Past. F.* 264. POETKA, -i, ż., rymopiska, die Dichterinn; *Bs.* poetnica, petnica;

Sr. 1. **pohetjina**; *Rg.* pjevaliza. POETYCKI, -a, -ie, POETYCZNY, -a, -e, wierszopiſki, rymopiſki, piſorymſki, rymotworczy, tworczorymy, dichteriſch; *Sr.* 1. **pěběniczki, pohetjiniczki**; *Rg.* pjesnicki. Styl poetycki zależy na nieuſtannych prawie obrazach, na czyſtych a śmiałych przenośniach, na wyrazach mocnych i dosadnych. *Gol. Wym.* 397. Sztuka poetyczna. *Zab.* 6, 369. Widzisz iak to bez pracy i w iak krótkiey chwili Prawie po poetycku wszyſtkośmy zrobili! *Min. Ryt.* 1, 281. POETYKA, -i, ż., nauka poezyi, die Poetic, *Slo.* **ſpewomluwnoſt**, wazomluwnoſt. *Vd.* smishluvanſka znanoſt, vmetalnoſt, *Cro.* pesznoznanoszt; *Rs.* пиитика. Poezya zebraną została w naukę, którą nazwano poetyką. *N. Pam.* 15, 360 - §. klassa szkolna, w ktorey daią poezyą, die Schulklaſſe, wo die Poetic gelehrt wird. POEZYA, -yi, ż., wierszopiſtwo, rymopiſtwo, die Dichtung, Poeſie. Serce czule dało początek poezyi. *Gol. Wym.* 381. Słowo Polſkie rymopiſtwo nie obeymuie całego obrazu, który się w myśli wznieca przez słowo Greckie poezya. *N. Pam.* 15, 363. Uczyniono ten honor poezyi, że ią nazwano sztuką naśladowania natury w rymach. *ib.* 365.

POFAŁDOWAĆ, *F.* pofałduie *cz. dk.*, w fałdy poskładać, porysować, in Falten legen. Twarz, którą wiek pofałdował ſtary. *Zab.* 13, 351 *Druźb*

POFAŁSZOWAĆ, *F.* pofałszuie *cz. dk.*, na złe przemienić, fałszywe podsunąć, verfälſchen; *Sln.* pokváriti; *Rs.* подбавлять, подбавливать. Potrzeba to nowe grosze brać na wagę, aby łatwo poznakowany był, ktoby ie pofałszował. *Star. Mon. A* 3. W sprawie téy pofałszował papiery. *Boh. Kom.* 2, 143. - §. b*) *transl.* Z więzienia, ſtraż pofałszowawszy, umknął. *Krom.* 259, *corrumpere*, *ob.* przenaymować, przekupować, przedarować.

POFANTOWAĆ, *F.* pofantuie *cz. dk.*, pozaſtawiać, nach einander verſetzen, verpfänden. Biſkup Derpſki, dobra kościelne pofantowawszy, do Niemiec uszedł. *Nies.* 1, 86.

POFARBOWAĆ *cz. dk.*, farbą powlec, befärben, anfärben, anſtreichen; *Vd.* pofurbati; *Sln.* pofárbiti; *Rs.* подкрасить, подкрашивать, покрасить, окрáсить, окрáшивать

POFATYGOWAĆ się, *zaimk. dk.*, potrudnić się nieco, ſich ein wenig bemühen, eine kleine Muhe machen, *Rs.* позаботиться, позабóчиваюсь, *ob.* fatygować się.

POFEYDAĆ, pofaydać, *F.* pofeyda *cz. dk.*, posrać. *Mącz.*, beſcheißen, *Rg.* izgovnitti.

POFOLGOWAĆ, *F.* pofolguie komu *cz. dk.*, nieco ulżywać komu, popuścić mu, einem etwas nachſehen, nachgeben, mit ihm etwas Nachſicht haben, es ihm ein wenig leichter machen; *Boh.* poulewiti, poobſewiti, poobſewim. Godziłoby się pofolgować ſtaremu słudze. *Teatr* 26 *b*, 10. Jeśli dziś usłuchasz ludu twego, i pofolguiesz mu, a dasz mieysce prośbie ich, a będziesz do nich mówił łagodnie, będziesz ie miał sługami. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 7. Pofolgowanie, z **POFOLGA, -i, ż., *Chodk. Koſt.* 42, die Linderung, Milderung.

POFORSOWAĆ, *F.* poforsuie *cz. dk.*, mocno przynaglać, forciren, mit Nachdruck betreiben. W trybunale sprawę poforsować. *Niemc. P. P.* 25.

POFORTUNIĆ, *F.* pofortuni *cz. dk.*, Pofortuniać *niedok.*, poszczęścić, beglücken, Glück geben. Przemysława pan bóg na krolestwie nie pofortunił. *Biel.* 179. *Prospero*, poszczęściam, pofortuniam. *Mącz.* Mądre serce w sprawach będzie miało pofortunienie. *Leop. Syr.* 3, 32. Pofortunił go Pan bóg, że Turczynowi tak w szyię ugodził, że głowa odpadła. *Warg. Wal.* 83. Wszyſtkie rzeczy, którekolwiek uczyni, pofortunią mu się. 1 *Leop. Pś.* 1, 3, poszczęszczą się. 3 *Leop.*).

POFORYTOWAĆ, *F.* poforytuie *cz. dk.*, łaſkawie popierać, begünſtigen. Chwała z roſtropnéy powieści pochodzi, a pan ią dobrze poforytuie. *Budn. Sop.* 15, 10.

POFRYZOWAĆ, *F.* pofryzuie *cz. dk.*, iednego po drugim ufryzować, einen nach dem andern friſiren. Ludzie czy się ubrali w paradną liberyą, czy się pofryzowali? *Teatr* 24 *b*, 23.

POFUKNĄĆ, *F* pofuknie *cz. idntl.*, pofukać *ndk.*, połaiać, iednego po drugim wyłaiać, einen nach dem andern ausſchelten. Pofukałem czelnieysze z ludu. *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 17. Przybiegła na ratusz, pogromiła, połukała ustraszone chłopy. *Wer. Regl.* 153.

POGADAĆ, *F.* pogada *cz. dk.*, nieco z kim pomówić, mit jemanden ein wenig reden; *Cro.* pomenkújemsze; *Rosc.* поговорить, поговаривать; (*Rs.* погадать powróżyć, pomyśleć, rozmyśleć). Muszę ia też z tobą pogadać o naszym interessie. *Teatr* 15, 69. POGADKA, -i, ż., gadanie, *Rs.* поговорка, das Gerede. (*Bh.* pohádka zagadka). Sofiłów fałszywe pogadki, nikczemne wywody. *Rey Ap.* 92. Wierz mi, tubyś usłyszał sentencye różne, A rozliczne wywody i pogadki próżne. *Rey Wiz.* 11. Ewanielija przeciwko niepotrzebnym pogadkom o woli bożéy. *Rey Pſt. Aaa* 4. Uczynili taką pogadkę ku niemu. *ib. Qq* 3, przemowę, odezwę).

POGADZAĆ, *ob.* Pogodzić.

POGALONOWAĆ, *F.* pogalonuie *cz. dk.*, galonami pobramować, mit Borten beſetzen. Lokaie ci pogalonowani. *Teatr* 22, 19.

POGALOWAĆ *intr. dk.*, użyć gali, pobankietować. *X. Kam.*, in Gala leben

POGANA, -y, ż., mała nagana, zarzucik, *Rs.* погонка, ein kleiner Tadel, kleiner Vorwurf. Uwalniać się od cienia pogany. *Teatr* 49 *b*, 67.

POGANIAĆ, *ob.* Pogonić. POGANIACZ, -a, *m.*, *Slo.* pohonič, ktery ſprzężoney woluw żene: (*Bh.* pohůnek podpacobek); *Sr.* 1. **pohoncj**, nahanicier; (*Rs.* погонщикъ gonicc, kuryer, ciura); *Ec.* поганяпель, погнáпель, (prześladowca); co bydło, konie pogania. *Wlod.*, der Treiber, Viehtreiber, Pflugtreiber. - §. co za kim goni, za kim w pogoń pędzi, der Nachſetzer. Obeyrzyy się, niemasz za tobą poganiacza na buchmacie żadnego. *Birk. Kant. C.* 4. - Poganiacz, gwiazda północna, *arctophylax, bootes. Cn. Th.*, der Bärenhüter, ein Geſtirn. Ni zachód poganiacza ſtraszny żeglarzowi, Ni kozioł burzotwórca, gdy swóy wschód odnowi. *Zab.* 11, 415. - §. *Meron.* poganiacz, którym woły poganiaią w oraniu, laſka, bicz, koſtur. *Cn. Th.*, oścień, bodziec, der Treibeſtachel. - §. U ſlisów, poganiacze, poboczne kloce, które zabezpieczaią traſtę od rozbicia. *Urm.*, die Seitenbalken des Holzfloſſes. POGANIACZKA, -i, ż., ta, co bydło, woły, konie pogania, die Viehtreiberinn, Pflugtreiberinn; *Sr.* 1. **nahanicjerka**. Czeladź, siadłszy przy ogniu tam na nalepie, Oracz poganiaczkę klepie. *Hor.* 2, 320.

POGANIĆ *cz. dk.*, poganiać *ndk.*, nieco naganić; ein wenig tadeln, *Rs.* погонять, поганивать. POGANI-

CIEL, -a, *m.*, który nagania, der Tadler; *Rs.* порицатель.

POGANIEĆ *neutr. niedok.*, spoganić *dok.*, poganinem się stać, zu einem Heiden werden; *Bh.* zpohaněti. Żydzi z czasem spoganieli, a do cudzych się bogów udali. *Skarg. Kaz.* 191. Nauki i sakramentów nie maiąc, za czasem spoganieli. *Sk. Dz.* 253. *POGAŃCZYĆ, *POHAŃCZYĆ *cz. dk.*, poganinem uczynić, zum Heiden machen. Gwałtu wołaią przeciw zpohańczonemu, zheretykowanemu zpożydziałemu biskupowi. *Zygr. Ep.* 32. POGANIN, *POHANIN, -a, *m.*, POHANIEC, -ńca, *m.*, *Bh.* pohan, neznaboh; *Slo.* pohan; *Hg.* pogány; *Sor.* 1. pohan; *Sr.* 2. tatarí (cf. Tatarzyn); *Vd.* haid, aid; *Crn.* aid; *Cro.* poganin, pogan, (*Cro.* pògan, z nieczysty; *Cro.* pogánim *sordido*, *Cro.* pogànoszt, nęchiaztocha); *Bs.* pogànin, nevjernik, (*Bs.* pogan, ghnusan *foedatus*; Pogan, sotona, vrag *diabolus*, poganniti *foedare*); *Rag.* pogànin, (*Rag.* pogan *sordidus*, opoganiti *inquinare*; *Sla.* pogan, govno); *Sla.* poganin; *Ross.* язычникъ, идолопоклонникъ, нéкрещь, поганецъ, (поганецъ, z a. plugawiec, поганый, поганъ nieczysty, поганить, оскоганить, оскоганивать nieczyścić, profanować); *Ls.* поганинъ, *melius* паганинъ, язычникъ, неверный, идолопоклонникъ; *Lat. paganus*, *Gall.* payen; *Talm.* גוי; der Heide. Za Konstancyusza Cesarza żołnierze, którzy chrześcianami bydź nie chcieli, od woyska odegnani, po wioskach się błąkali, dlatego ie nazwano *pagani* á *pago*, którym imieniem pogan niewiernych zwać poczęto. *Sk. Dz.* 227. Poganie, którzy boga prawdziwego nie znaią. *Karnk. Kat.* 70. Poganie, *narodowie niewierni. *Salin.* 2, 138. Jasna ta gwiazda i obrzydłe pohany do prawdy przywiodła. *Bzow. Ros.* 60. - §. Turków, Tatarów, osobliwie poganinami zwano; n. p. Już tu nie żarty, ostatnim tu szańcem, Ostatnim przyszło ścierać się z pohańcem. *Tward. Misc.* 65. - §. poganin, bezbożny, ein Gottloser, *ob.* pogański syn. POGANKA, -i, ż., *Bh* pohanka; *Cro.* poganinka; *Rs.* поганка; biała głowa w pogaństwie żyiąca, *Wlod.*, die Heidinn. Patrz, iak ta poganka przyymuie strapionych. *Prot. Jał.* 29. Z pokorą wielką przyszła do Pana; bo była poganka, a wielka grzesznica. *Rey Pst. N* 1, - *Contumel.*, bezbożna, niecnota, ein gottloses Weib. Ty się śmieiesz poganko! *Tręb. S. M.* 10. Tybyś go poganko chutnie obłapiła, ale wstyd nie dopuścił. *Zebr. Ow.* 164, *barbara*). - §. b) poganka, tatarka, hryczka. *Syr.* 1004, Heidekorn, Heidel, Buchweitzen. (*Ross.* поганымъ bedika nieiadalna). POGAŃSKI, -a, -ie, *Boh.* pohanský; *Rg.* poganski; *Crn.* ajdove, ajdovske; *Vd.* aidouski; *Cro.* poganski; *Ec. et Ross.* языческій, поганскій; od pogan, heidnisch. Pogańskie, po pogańsku, z *adv.*, pogańskim obyczaiem, auf eine heidnische Art. Ty będąc żydowinem, po pogańsku, a nie po żydowsku żyiesz. 1 *Leop. Gal.* 2, 14. - §. bezbożny, gottlos, verrucht. Okrutny tyran serca pogańskiego. *Bard. Tr.* 581. Co za pogańska wdowa. *Teatr* 42 *c*, 8. Pogański synu! *Pot. Jow.* 195, bezbożniku! niecnoto! nic dobrego! du Gottloser, Verruchter!). *Boh. Kom.* 2, 19, *Teatr* 8, 98. Pogański syn wszystkich zwiódł, i uciekł. *ib.* 32 *b*, 117, cf. psia iucha, psu brat). POGAŃSTWO, -a, *Bh.*, *Slo. et Sr.* 1. pohanstwo, *Hg.* poganyság; *Rg.* pogánstvo, nevjerstvo, (*Bs.*

poganstvo 1. *foeditas*, 2. *idololatria*); *Cro.* poganinastvo, bolvanstvo; *Vd.* aidov'stvu; *Crn.* ajdovshnya, ajdovstvu, ajdovshna; *Ec.* еллинство, многобожїе, язычество; *Rs.* поганство; pogański żywot, pogańska nauka, das Heidenthum. Maximus mistrz, Juliana w pogaństwo wprawił. *Sk. Kaz.* 278. W pogaństwie żyć *Ec.* еллинствовати, быть многобожникомъ, язычникомъ. - §. b) *collect.* pogaństwo, z poganie, Heiden. Pogaństwo S. Pawłowi bożką cześć przyczytać chcieli; lecz on wołał na one proste ludzie, żeby tey czci na niego nie kładli. *Sk. Zyw.* 1, 53. - *praecipue Turci, Tatari*; n. p. Postrzegłszy herby Saraceńskie, a nie krzyże na wieżach, poznał zaraz, że miasto odebrane było przez pogaństwo. *Ustrz. Kruc.* 2, 137. Gotfred tym czasem skończył swe zwycięstwo, Goniąc pogaństwo, które uciekało. *P. Kch. Jer.* 267. - §. *Contumeliose*, pogaństwo, z bezbożniki, gottloses Gesindel. Żydów z kraiu wygnać, dla niepohamowaney złości i łakomstwa tego pogaństwa. *Haur Sk.* 217.

POGARBIĆ *cz. dok.*, w garb pokrzywić, buckig beugen, krümmen; *Rg.* pógarbiti; *Bs.* poghrribiti; (*Sla.* pogêrbitise, z chramać).

POGARDA, -y, ż., pogardzenie, wzgarda, die Verachtung; *Bh.* pohrdání, potupa, opowrženj; *Sr.* 1. zadspeno; (*Vd.* pogerda, sramota, z sromota, wstyd); *Vd.* odvriedba, sanizhuvanje, samezhuvanje; *Bs.* poghrrida *ignominia*, *contumelia*, *deformitas*, *contemptio*; *Rg.* pogarda, pogardjenstvo *probrum*, *iniuria*); *Rg.* nehajstvo (cf. niechać); *Rs.* поносъ, презорство; *Ec.* презóрство, презирáтельство, презираніе, презрѣніе (cf. przeyźrzeć). Z pogardą życia swoiego naywiększe brał na siebie niebezpieczeństwa. *Mon.* 64, 713. POGARDLIWY, -a, -e, -ie *adv.*, pogardzaiący, gardzący, *Bh.* potupný; *Sr.* 1. zadspevaté, zadspenité; (*Rg.* pogardiv *aspernabilis*, pogardni *iniurius*); *Vd.* sanizhliu, samezhliu; *Crn.* sanezhliu; *Ec.* презрительный, презóрливый, презирáтельный; verächtlich, verachtend, voll Verachtung. Wyniosłém i pogardliwém okiem zapatruią się na uboższych od siebie. *Mon.* 74, 237. Z miną srogą i pogardliwą przyięła moię ofiarę. *Teatr* 41 *b*, 251. Jemu zaś odrzekł szatan z pogardliwym czołem. *Przyb. Milt.* 132. POGARDZIĆ, *F.* pogardzi *cz. dok.*, Pogardzać *ndk.*, *Bh.* pohrdati, potupiti (cf. potępić), opowrhnauti, opowrhowati; *Slo.* pohrdám, pohrdánj; *Sr.* 1. zadspu; *Bs.* kuddíti, hulliti, pohulliti, poghrriditi, pogarditi, (*Bs.* pogarditi, pogherditi, poghrriditi *infamare*, *iniuriare*, *deformare*, *contemnere*); *Rg.* nehajati (cf. niechać), huliti, pohuliti, pohuglivati (cf. hulać); (*Rg.* garditti, izgarditti, pogarditti, pogarghivati *alicui conuitium dicere*; *Cro.* pogergyújem *deturpo*, *contemno*); *Cro.* odduriti (cf. odurzyć); *Dl.* nehayati, nehayatise; *Crn.* sashmagam, sanezhujem; *Vd.* sanizhuvati, sanem rdershati, samezhuvati, odvriediti, dolsvriediti; (*Vd.* pogerditi, z pokalać; *Ross.* презирать, презрѣти (cf. przeźrzeć, przezierać), уничижить, уничижать; *Ec.* презорствовати; wzgardzić czym, etwas verachten. Kto kim chce pogardzać, ten sam naprzód wzgardzonym bywa. *Teatr* 23 *d*, 61. POGARDZICIEL, -a, *m.*, POGARDZCA, -y, *m.*, *Bh.* pohrdač, potupnjk; *Vd.* sanizhuvauz, samezhuvaus; *Rg.* pogarditegl; *Bs.* poghriditegl;

Cro. pogerditel; *Rs.* презирателъ, презри́телъ; *Eccl.* презира́тель, презорникъ, уничижитель; wzgardziciel, gardzący czym, der Verächter. Swiata pogardziciel. *Boh. Kom.* 2, 41. Scewola, pogardziciel i nieprzyiaciol i płomieni. *Birk. Krz. A.* 23, *Birk. Dom.* 85. Księgi w prochu pogardzców swych płakały smutnie. *Zab.* 5, 323 *Piram.* POGARDZICIELKA, -i, ż., ta, która pogardza, die Verächterinn; *Rg.* podarditegliza; *Bs.* poghrriteglica; *Cro.* pogerditelicsa; *Rs.* презри́тельница.

POGARNĄC *cz. idntl.*, pogarnywać *czst.*, nieco wciąż zagarnąć, nach einander nehmen, raffen, *Rs.* потечить, (*Vd.* pogernit *regere*).

POGARSZAC, *ob.* Pogorszyć.

POGASIC, *F.* pogasi *cz. dk.*, iedno po drugiém zagasić, einés nach dem andern auslöschen; *Vd.* pogasiti, pogashati, vgasiti, pogashuvati; *Rg.* pogâsiti; *Ben.* pogasiti; *Cro.* pogasújem; *Rs.* погасить, погашать, помутить (cf. potuszyć). Wdzięk się zmazał, i oczy iuż śmierć pogasiła. *Jabł. Tel.* 109. Nie do pogaszenia, *Vd.* nepogasliu. POGASICIEL, -a, *m.*, który pogasza, der nach einander auslöscht, *Vd.* pogashavez, pogashar. POGASICIELKA, -i, ż., die Auslöscherinn. POGASNĄC, pogasły *niiak. idntl.*, iedno po drugim zgasnąć, nach einander erlöschen, *Ross.* погáснуть, погасать, помутнуть.

POGATUNKOWAC, *F.* pogatunkuie *cz. dk.*, na gatunki podzielić, in Klassen theilen. Tabor artyleryczny powinien bydź dosyć obszerny, żeby w nim dały się pogatunkować różne dostatki. *Jak. Art.* 2, 314.

POGĘBEK, -bka, *m.*, policzek, der Backenstreich, die Ohrfeige, Maultasche, Maulschelle; *Bh.* poličék; *Sor.* 1. pohubitzkwan'o, hubitzki dahtzo, hubitzkwano; *Vd.* savushniza, savuhenza, shlaferniza, shleperniza, klofuta, plushka, berlusniza; *Dl.* plyuszka; *Rs.* заушина, заплеуши́на, оплеу́ха, оплеушина, пощечина, пощечи́ница; *Ec.* ланиста́ство, по ланите́ уда́рѣнїе. Krolem Jezusa witaiąc, pogębki mu dawali, w oczy plwali. *Sk. Kaz.* 168, *Morszt.* 118, *Boter* 317. Kazimierz Konarskiemu pogębek darował przy grze zadany. *Bach. Ep.* 16, *Sk. Dz.* 653. - §. b*) pogębek, buzia, całus, gębka, ein Mäulchen, ein Kuß. Dayże, czym ci pochlebuie matka, czym miłość zwykłá pokazować, pogębek. *Past. F.* 87.

POGĘBKOWAC, -ał, -uie, *cz. dk.*, policzkować, popyskować, Ohrfeigen geben, maulschelliren. *Mącz.*; *Sr.* 1. wohubitzkuyu, pohubitzkuyu; *Vd.* shlepiti, oshlepati, vuhniti, lopiti, shofiti, sa vuhu vdariti, treshiti, klofniti, klofutati, tresniti, zhesniti, umsati, pluskati, ovuhati, ozhofiati, berlusniti; *Ec.* ланистствую, по ланите́ ударя́ю. Od anioła szatańskiego był Ś. Paweł pogębkowanym. *Hrbšt. Nauk. f 4 b.* - *fig.* Statysta drugi nie pyta się o to, choć przy nim wiarę iawnie pogębkuią. *Wad. Dan.* 90, krzywdzą, łamią).

POGIĄC, *F.* pognie *cz. idntl.*, Poginać *ndk.*, *Slo.* pohnauti, pohybugi *agitare*, pohybowáni ruch); *Vd.* pogniti, napogniti; *Rs.* погнуть; pognieść nieco, etwas biegen, beugen. Każden sobie pochlebia, że drugiego pognie. *Zab.* 14, 42. - *Botan.* Pogięta łodyga, *flexuosus*, od kolanka do kolanka w przeciwne strony pogięta; a w tych schyleniach otwarte kąty tormuie. *Jundz.* 2, 13.

*POGIMAC, *POGIMANY, *ob.* Poimać.

POGINĄC, *F.* pogine *neutr. idntl.*, *Bh.* pohynauti; *Crn.* pogineti; *Vd.* poginiti, pogubitise, konzveti, poginenje, pogublenje, poguba; *Cro.* poginuti, poginul, pogibati, poginulszem, poginújem; *Rg.* poghinuti, izghinuti, ghinuti; *Sla.* poginuti; *Bs.* poghinnuti; *Rs.* погибнуть, погибаю; wciąż wyginąć, nach einander umkommen. Zły, radby żeby z nim wszyscy poginęli. *Rys. Ad.* 79. POGINIĘTY, -a, -e, *partic.*, *Rs.* погибший, pogubiony, verloren. Zgromadził do siebie grzesznych, iak obłędne i poginięte owce. *W. Post. W.* 219.

POGLĄDAC, -ał, -a, *cz. ndk.*, spoglądać *dk.*, poglądnąć *idntl.*, poglądywać *czst.*, cf. poyrzeć); *Bh.* pohljenauti, pohledeti, pohledati, pohledawati, pohjwam se; *Sr.* 1. hladaci, pohladaci, zrohladuvu; *Crn.* pogledujem; *Vd.* pogleduvati, pogledati, obgledat, gleduvati, gledati; *Bs.* pogledati; *Rg.* poglèdati; *Cro.* pogledati, poglédam; *Rs.* поглядѣть, поглядывать, подсмотрѣть, подсматривать; patrzeć na kogo, wzrok swóy na kogo obracać, auf einen schauen, nach ihm hinsehen, hinschauen, ihn ansehen. Przyrodzenie dało nam oczy, abyśmy niemi poglądali. *Pilch. Sen. list* 420, patrzeli, widzieli). Rzekł do chłopca: wstąp' wyżéy, poyrzyy ku morzu; który gdy wstąpił, i poglądnął, rzekł: niemasz nic. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 43. Scieszki téy nie wiedział ptak, ani na nię poglądnęło oko sępowe. 1 *Leop. Job.* 28, 7, poyźrzało. 3 *Leop.*). Tak każdą rzecz styl dobry w swoich wyrazach kształtuie, iż czytaiącemu zda się czasem, że nie na litery, ale na samę rzecz oczyma swemi pogląda. *Mon.* 73, 213. Poglądała na mię, iako na barbarzyńca z pogardą i krytyką. *Teatr* 19 *c*, 61. Poglądali na mię, iak na rarogá iakiego. *Teatr* 19, 20. Ta panna nadto ciekawie na tego Warszawianina spogląda. *Teatr* 9, 37. Na nic nie spogląday nigdy. *ib.* 52 *d*, 91. Spogląda z niespokoynością po Hersylii, po Tacyi, po Sabinczykach. *Stas. Num.* 1, 213, *Kniaź. Poez.* 1, 57. Na ziemię z góry poglądywa. *Bard. Tr.* 372. Trzeba ich pożenić, bo cóś miłosiernie na siebie z boczka poglądaią. *Teatr* 15, 85. Miłosiernym okiem pogląda, iak czapla schwytana. *Mat. z Pod. C.* 3. Pogląda nań, by wół na rzeźnika. *Rys. Ad.* 59, *Cn. Ad.* 883, niewesoło, krzywo). Na piwo, choć wina nie maią, poglądaią krzywo. *Jeż. Ek. E.* 1. Poglądaią po sobie iak paw'. *Cn. Ad.* 885, sich selbst beschauen, an sich herum schauen. Poglądać iak gap', *Rs.* поглазѣть. Poglądanie, *ob.* Pogląd. POGLĄDACZ, -a, *m.*, patrzacz, patrzyciel, spektator, *Cro.* pogleditel; der Zuschauer. Nawy powietrzney szczesne wybuianie Wznosi radosną poglądaczów wrzawę. *Kniaź. Poez.* 2, 149, *Pilch. Sen. Gn.* 114.

POGLADA, -y, ż., pogładzenie, postroienie, stróy, ozdoba, Zierde, Putz, Schmuck. Te kolumny nie są czasych wynalazków naddatną pogładą, Co ie ręce rozrutne dla widoku kładą, Lecz krzepczą budowę. *Zab.* 9, 115. POGŁADZIC, *F.* pogladzi *cz. dk.*, Pogładzać *ndk.*, *Bh.* pohladiti; *Vd.* pogladiti (pogłaskać), poglihat, poglajati (oheblować); *Rg.* pogladiti; *Cro.* poglágyen, poglágyènye; *Rs.* поглаживать; gładkim uczynić, glatten, glatt machen, glatt streichen. Gdy masz w pałac królewski kowniyśdź, szaty poprawiasz, oczy i chód twóy i wszystko pogładzasz i stroisz. *Sk. Kaz.* 345. - *fig.* Wymową swoią rozróżnione umysły pogładzić i pogodzić umiesz. *Petr. Ek.*

ded., uspokoić, udobruchać, ulagodzić, beſänftigen. Nowéy przyiaźni spoienie, lub rozerwanéy pogładzenie. *Petr. Pol.* 2, 308. – *tr.* pogładzać czego, poprawić, popilować, ausbeſſern, ausfeilen. *Cn. Th.* – §. Kot łowiąc po iednéy myszy, niemało ich pogładził. *Exop.* 66, sprzątnął, poiadł, pożarł, zgładził, połknął, verſchlucken, verzehren; aufreiben.

POGŁASKAC, *F.* pogłaszcze *cz. dk.*, Pogłaſkować *kontyn.*, Pogłaſkiwać *frequ.*, *Bh.* pobłazowati, popieſtati, popieſtovati; *Vd.* pogladit; *Rs.* оглаживать, оглаживать, поглажу; *Ec.* оглаждáти, оглаждáю; głaszcząc rękę po czym pociągnąć, *propr. et fig.*, herab beſtreicheln, ſtreicheln mit der Hand. Piersi lekko podrapować i pogłaſkować. *Spicz.* 185. Uczyniłby konia wierzgliwym, gdyby go pochlebnym pogłaſkiwaniem po skórze nie lechcił. *Pilch. Sen. laſk.* 58. Wstąpił duch w niego, iakby go pogłaſkał po sercu. *Pot. Arg.* 626. Zburczę go, potym pogłaszczę. *Teatr* 42 *c*, 40. Na co uszy me lechcesz? na co milemi pogłaſkiwasz słowy? *Pilch. Sen. liſt* 2, 299. Odgłos, którego się tobie obawiać potrzeba, pochlebnym brzękiem pogłaſkiwa ciebie. *ib.* 1, 254.

POGŁĘBIC, *F.* pogłębi *cz. dk.*, głębokim uczynić, vertiefen. Tedy pogłębię wód ich. *Bud. Ezech.* 32, 14, *not.* „głębsze a przeźroczyſte uczynię".

POGLĘD, POGLĄD, – u, *m.*, *Bh.* pohled, = wyglądanie, kształt; *Crn.* pogled *visus*, *aspectus*; *Vd.* pogled, vgled, nagled, zagled, sameshik, nameshik; *Cro.* poglèd; *Bsn.* pogled; *Dl.* pogléd; *Rg.* pogléd, poghléd); poglądanie na co, poyrzenie, wzgląd, das Hinſchauen, Hinſehen, Anſchauen, Anſehen. Wzaiemne poględy i śmiechy. *Przyb. Milt.* 267. Jeżeli mi nagrodzi posługę nikczemną Twóy litościwy pogląd, to szczęście nademną. *Przyb. Ab.* 44.

POGŁOBIC, *F.* pogłobi *cz. dk.*, poniszczyć, pognieść, einen nach dem andern zuſammen drucken, vernichten. Kiedy zbóycow pogromisz, pogłobisz? *Chroſć. Fars.* 89. Już się ochwiewały kliny pogłobione. *Otw. Ow.* 453, zabite, umocowane. – §. Gdy iednego syna masz, tym tedy więcéy masz się postarać a pogłobić iemu o dobre wychowanie. *Gliez. Wych* E 4, usilować, ſich beſtreben.

POGŁODAC, *F.* pogłoda *cz. dk.*, pogryźć, pokąsać, *Vd.* poglodati, nach einander zerbeißen, auffreſſen. Już kozy gałęzie wszystkie pogłodały. *Sim. Siel.* 106.

POGŁOS, – u, *m.*, POGŁOSKA, – i, ż., wieść, posłuch, das Gerücht; *Rg.* glasa; *Vd.* oglaſs, resglaſs, glaſs, zaslish, govor, riekanje; *Sr.* 1. wuwowano, wuwowanczi-lo; *Rs.* насаливка, разгадка, переговорка; *Ec.* молва. Dworscy pogłoskę o tym małżeństwie po całym mieście rozniośli. *Teatr* 4, 28. Rozchodzi się w całéy gromadzie pogłos o drodze pasterza. *Zab.* 9, 214. W tym gruchnie pogłos, że Getowie Macedoniią plondruią. *Chroſć. Fars.* 80. Na rozsławiony pogłos woyny podniesienia przeciwko poganom, Lankaster do Prus nadciągnął. *Krom.* 417. Na pierwszy zaraz pogłos co nayprędzéy się zjeżdżaią. *ib.* 467. – Stracily kredyt ambony, bo ich pogłosu nie bardzo słuchaią. *Wad. Dan.* 121, ich napominania, ihre Ermahnungen. POGŁOSIC *czyn. dok.*, nieco rozgłosić, *Vd.* poglasiti, ein wenig verkünden.

POGŁOWIE, – ia, *n.*, *Bh.* pohlawí *genus*; – 1°) *collect.* głowy, osoby, liczba pewna głów, sztuk, osób, indywiduow, Köpfe, Stück, Perſonen; eine gewiſſe Zahl von

Individuen. (*Cro.* poglavje, poglavek *caput*, *principium*, poglavar *praeses*, *Crn.* paglovz, paglovzhek, z karzeł; pacholę szlacheckie). Czy to ieno ma bydź ważne, co wiele pogłowia stanowi? *Petr. Pol.* 2, 134. Tatarowie przeszło 70000 pogłówia z Polski do hordy zapędzili. *Gwag.* 278. Jak ich oblegli Persowie, wszystko pogłówie wyszło, i ledwie został który w ziemi. *P. Kch. Jer.* 199. Na dług gromady maią się składać przez pogłowie. *Szczerb. Sax.* 83, *viritim*, поголовно). To wielka wieś, iest tam kilkaset pogłówia. *Rey Zw.* 39. Widział dziewięcioro pogłówia ptaszego. *Otw. Ow.* 468. – §. 2) pogłówie, płeć, rodzay, ród, *genus*, das Geſchlecht. Ja to o żeńskim mówię pogłówiu. *Niemc. Krol.* 1, 139. Niechay będzie obrzezan z was każdy pogłówia męskiego. 1 *Leop. Gen.* 17, 10, każdy mężczyzna. 3 *Leop.*, cf. *Cro.* muska glava, = mężczyzna, cf. *Pol.* białogłowa, = kobieta). Dawnom o tym słychała, w kronikach pisano, Iż niewieście pogłówie w radę wybierano. *Bielſk. S. M.* 5. Tatarowie 40000 ludzi wzięli oboyga pogłówia. *Biel.* 158. Juliia iest chwałą pogłowia swego. *Teatr* 306, 114. – §. 3) Pogłowie, = POGŁÓWNE, – ego, *n.*, *subſt.*, *Vd.* glauna shtibra; *Ross.* поголовная подать, налогъ; *Eccl.* уроkъ; podatek od głów poiedynczych, die Kopfſteuer. Podatku, pogłowia i dani dawać nie będą chcieli. *Budn. Ezdr.* 4, 13. Frasunkom pogłowia nie daie, ani poboru płaci. *Birk. Syn Kor. Bb.* Pogłówne od żydów było z dawna Rzpltéy dochodem. *Skrzet. Pr. P.* 1, 352. Pogłówne nałożyć, *Ross.* обоброчить, обоброчивать. POGŁÓWCZYZNA, *ob.* Główczyzna. – §. b°) pogłówczyzna, = Pogłówne, Kopfſteuer; *Rs.* обоброчка, поголовщина. Pogłówszczyzna i dziesięcina z chrześcian u Turków, *Paszk. Dz.* 50, *ob.* haracz). POGŁÓWNY, – a, – e, podług głów, nach Köpfen, *Rs.* поаушный, cf. dusza). POGŁOWEK, – wka, *m.*, *Boh.* ptihlawk, uderzenie w głowę, policzek, pogębek, eine Kopfnuß, eine Ohrfeige. Za każdy dobry wieraz miał wziąć czerwony złoty, a za zły, policzek albo pogłowek. *Kosz. Lor.* 83 *b*.

POGŁUCHNĄC, *F.* pogłuchnie *Neutr. idntl.*, głuchemi pozostawać, nach einander taub werden. Adieu wszystkie kobiety, bodaieście pogłuchły, poślepły, pochromiały, pobzalały nareście. *Teatr* 55 *b*, 39; (*Ross.* поглохнуть о roślinach zbyt gęsto stoiących).

POGŁUPIEC, *G.* pogłupicie *neutr. dk.*, głupiemi pozostawać, nach einander oder nach und nach dumm werden, vernarren, zu Narren werden. Mędrkowie nowi, którzy gardzą starymi, pogłupieli. *Hrbſt. Nauk. B* 4 *b*. Z wielkiey zazdrości aż pogłupieli. *Teatr* 52 *d*, 62. Sam gospodarz nawy, pogłupiały srodze, przyznawa to, że nie wie, co począć w tey mierze. *Otw. Ow.* 452.

POGŁUSZYC, *F.* pogłuszy *cz. dk.*, iednego po drugim ogłuszyć; *Vd.* poglushiti, einander betäuben. Co za piekielny śmiech! We Pan nas wszystkich pogłuszyss! *Teatr* 12, 37.

POGMATWAC, *F.* pogmatwa *czyn. dk.*, poplątać, pomieszać *propr. et fr.*, zuſammen knüllen; zuſammen drücken, durch einander mengen. Ludzkie i boskie pogmatwałeś prawa. *Groch. W.* 198. Rozdzielić rzeczy trzeba, kto ie chce rozsądzać, Nie w iedno ie pogmatwać. *Pot. Arg.* 635. Wołochowie języka nowego z dawną Rzymską mową pogmatwa-

nego i zfałszowanego używaią *confusa et corrupta lingua. Krom.* 360. Pogmatwał hiſtoryk wyprawę Boleſława z wyprawą Mieczyſława, *confundit. ib.* 68. Podniaty woyny Brandeburſkiey z popiołem równo Długosz pogmatwał, *perplexe attigit originem. Krom.* 275, pomięszwił.

POGNAĆ *ob.* Pogonić.

POGNĘBIĆ, *F.* pognębi *cz. dk.*, do nędzy poprzyprowadzać, poucisкać, nach einander unterdrücken. Starał się nieprzyiaciół swoich pognębić. *Boh. Kom.* 2, 487.

POGNIĆ *F.* pogniie *Neutr. dk.*, *Rs.* погнить, погнивать, zgniłym się ſtać, faulen, verfaulen nach und nach. Cuchną ścierwy pogniłe. *Brud. Oft. E* 4. Pogniły i pokręciły się blizny moie. 3 *Leop. Ps.* 37, 6, rozgniły się. 1 *Leop.*).

POGNIE *ob.* Pogiąć.

POGNIEŚĆ, pogniotł, *F.* pogniecie *cz. dk.*, iedno po drugim lub raz po raz zgnieść, ugnieść, *Vd.* pognjetiti; *Bsn.* pomeciti; *Ec.* согнемѣю, nach einander zerdrücken, zerknillen. Wyciąga pogniecioną kartę z kieszeni. *Teatr* 18, 42. Pogniecione liſty. *Teatr* 4, 73. Moglibyśmy was pognieść, iak mucky. *Jabl. Tel.* 137.

POGNIEWAĆ się na kogo *Rec. dk.*, powziąć chrapkę na kogo, *Vd.* pognjevatise, *Rs.* посердиться, посердить-ся, пріосердиться, подосадовать; ſich über jemanden ärgern. Mądry nigdy się na tych, którzy błądzą, nie pogniewa. *Pilch, Sen.* 200. – §. Pogniewać się z kim o co, poróżnić się z kim, ſich mit jemanden zertragen, entzweyen, ſich mit ihm überwerfen. Rozumiecie, że iuż każdy ewanielikiem ieſt, kto się z xiędzem którym powadzi; mylicie się; bo przecię ieżeli się z iednym pogniewa, na drugie może być łaſkaw. *Twor. Ok. F* 4. Jagiełło pogniewał się z Jadwigą o podeyrzenie występku w małżeńſtwie, tak bardzo, iż mało nie przyszło do rozwodu. *Stryik.* 448. Powinieście się znowu o co pogniewali. *Teatr* 21, 158. *POGNIEWACZ, *Ec.* прогнѣвитель, iątrzyciel.

POGNOIĆ, *F.* pognoi *cz. dk.*, *Boh.* pohnogiti, pomrwiti, (*ob.* pomierzwić); *Vd.* pognojiti, pognoyt, obgnojiti, nagnoj ti, gnojiti; *Rg.* poghnoitti, oghnoitti; *Ross.* перегноить, погноить, ziemię gnoiem potłuścić, bedüngen den Acker. POGNOY, – oiu, *m.*, pognoienie, zaprawa roli gnoiem, das Düngen, Bedüngen des Ackers. Chwaſty przez pielidło powyrywane mogą bydź używane na pognoy. *Kluk. Rosl.* 3, 187. Konicayna poprawia grunt, i ieſt iego pognoiem. *Pam.* 85, 1, 75. W sądzie się rachuie pola proſtego morg za 50 groszy, a morg ziemi pognoiu za kopę. *Stat. Lit.* 217, t. i. gnoyney roli).

POGODA, – y, *ż.*, (*Bh.* pohoda, gásné powětrzí pogoda, pogodny piękny czas, pohodlí *commoditas* wczas, *Slo.* pohodlnoſt *commoditas* wczesność; *Crn.* pogôdba, *Vd.* pogodba, s ugoda, kontrakt; *Cro.* pogòdba, *Dl.* pogoda *conuentio, pactio, concordia, ob.* ugoda, zgoda; *Bsn.* pogoda, pogoghjaj, ugovor *pactum, conditio*, 2. pogohjaj *conspiratio, concordia, consensus*; *Rag.* pógoda, pogòdba, ugovór, pogodjaj *pactum*; pógoda *collusorum partitio*; pogood, pogoda, s dogoda); – *Rs.* погóда, погóдье, s czas czy piękny czy niepiękny, pogoda i niepogoda). – *Pol.* Pogoda, piękny pogodny czas na niebie, ſchönes Wetter; *Bh.* pohoda, gásné powětrzí; *Sr.* 1. wiedro, vedro (cf. *Ger.* Wetter, Witterung, cf. wiatr, powietrze); *Sor.* 2. wadro, gojbe; *Crn.* lepú urême; *Vd.* vedrina, vedruſt, jasnoſt, *Rg.* vedrina, *Bs.* vedrina, vedro, vrjeme; *Cro.* védro, vedrina (cf. wiatr), *Dl.* vedrina; *Rs. vulg.* вёдро; *Ec.* вёдрогнь; вёдрогнь, свѣтлёйшество, благомиріе, благоумиріе. Kiedy niebo będzie wypogodzone, a przy cichym powietrzu słońce będzie świeciło, niezawodnie dobra będzie pogoda. *Zab.* 13, 78. Pogoda ieſt, pogodno, *Crn.* vedrú je, vedry se; *sudum eſt. Cn. Th.* Pogoda morſka, morſkie uspokoienie, ob. cisza, uciszenie). I w pogodę piorun uderzy. *Cn. Ad.* 281. Czasu pogody, bóy się nawałności; *Cn. Ad.* 122. Czasu pogody, boy się wielkiey wody. *Zegl. Ad.* 52. – *Adiuando*, Adieu, iasna pogodo, zorzo, miesiące! *Teatr* 22 *b*, 76, słońce moie, nadzieio moia, s uszczęśliwienie moie). Niepogoda, *ob.* słota, plata, psota, deszcz, burza, nawałność; *Boh.* ſlíčaſ; *Sr.* 1. невёдро; *Rs.* непогóда, непогодь, бездождіе, жестокость. Niepogoda, ktora mi potłukła i potopiła niemało ſtatków, na morzu mię potkała. *Boter* 4, 72. Jadąc w drogę, spodziewać się i niepogody. *Fr. Ad.* 111. Jako więc pracowity oracz wylękniony, W niepogodę piornem srogim ogłuszony, Kiedy iuż trzaſkawica i on grom uſtawa, . . . *P. Kch. Orl.* 1, 23. – §. *Mythol.* Między bożkami Polacy też mieli *Pogodę, hoc eſt Serenum, siue temperiem. Krom.* 55, czas iasny i wesoły. *Nar. Hiſt.* 2, 33, *Crn.* Pahoda, z bogini pięknéy pogody; *Crn.* Grumina (cf. grom), Mozhirna, z bogini niepogody). – §. Pogoda niepewna, niestateczna, *dubium coelum, Cn. Th.*, unbeſtändige Witterung. – §. 2) *transl.* pogoda na co, wczesność, czas dobry, sposobność, sręczność, pora, doba, okazya, gute Gelegenheit; *Crn.* perloshnoſt; *Ross.* врéмя, благовремéнность, удобіе, удóбность, удобство; *Ec.* благовремéнствo, благовремéніе. Pogody na co czekać. *Cn. Th.* 883, die Gelegenheit abwarten; *Rs.* погодúть (cf. pogodzić), временить, извременить, извременюю, изморовúть, изнорівливать, понорóвить (cf. narów). Czekanie pogody do czego, t. i dobrey pory, *Rs.* изморóвка, изморовленіе, изнорівливаніе. Używam pogody, pory, *Eccl.* благовремéненствую, *Gr. ἐυκαιρέω*. Zabawiony sprawami, nie mogłem upatrzyć pogody do dobrze czynienia tobie. *Gor. Sen.* 588, *Sk. Dz.* 1003. Maiąc większą pogodę i wolność niż pierwéy, poczęła więcéy sposobić się do nabożeńſtwa. *Wys. Kat.* 27. Niechay plebani nie opuszczaią pogody, lud do dobrych spraw przywodzić. *Kucz. Kat.* 247. Nie chciał zaspać pogody w odbieraniu swego. *Psalmod.* 41, nie zaspać gruszek w popiele). Kto dziś w ręku trzyma, a upuści pogody, iutro nie poima; łysa mówią ieſt w tyle, z przodu ią brać trzeba. *Pot. Arg.* 296 *et* 367, *Gor. Dz.* 152. Pokóy podaie uczonym pogodę do obmyśliwania o dobru pospolitym. *Gor. Włoch ded.* Przyrodzenie za lada pogodą znowu swoie odzyskuie prawa. *Mon.* 76, 556. – Miał i tę niepogodę, że Scytowie na Sarmatów powſtali. *Sk. Dz.* 186, niepomyślność, złe zdarzenie). POGODNO *adv.*, pogoda ieſt. *Cn. Th.*, *Sla.* vedro; (*Ec.* погодно *tranquille*), es iſt ſchön Wetter. (*Rs.* погодно сорочзнie). POGODNY, – a, – e, – ie *adv.*, POGODNIUCHNY, – a, – e, – a, – e, – ie, POGODNIUTEŃKI, POGODNIUSIEŃKI, – a, – ie, *intens.*, – o *adv.*,

- e *adv.*, *Bh. et Slo.* pohodlny *commodus* wczesny, dogodny; *Rg.* pogodiv *indulgens*); niepochmurny, niewietrzny, iasny, cichy, o czasie, i powietrzu, ſchön, gut, heiter, von der Witterung; *Crn.* védrú; *Vd.* jasen (*ob.* iasny), veder; *Sr.* i. wedrowné; *Dl.* vedriv; *Cro.* vèdren; *Rg.* vèdar; *Bs.* vedri; *Rs.* ведреный, ведряный, благоумѝшленный, погóжій. Pogodny dziś dzień. *Ld.* Pogodnichny dzionek wiosenny. *Przyb. Ab.* 140. Pogodne inwo. *Groch. W. B* 3. Na boku ogrodu Siadłem latem wyiść pogodnego chłodu. *Niemc. P. P.* 120. Po niepogodney zimie piękna wiosna chodzi. *J. Kchan. Dz.* 277. - §. Pogodnego siana z niepogodnym nie mieszać, ale ie mieć w osobności. *Haur Ek.* 50, za pogody lub niepogody zebrane siano). - *actiue* wiatr pogodny, = pogodę czyniący *Cn. Th.*, wypogadzaiący, ſchön Wetter bringend. - b) *transl.* pogodny, wczesny, sposobny, sręczny, zdarzony, geſchickt, bequem; *Crn.* perlosha; *Rg.* podobni (cf. podobny); *Bs.* prigodni, zgodni (*ob.* przygodny, zgodny); *Rs.* угодный, удобный, благовремѐнный. Czas ku twym sprawom pogodny, Grekowie i Łacinnicy słusznym albo własnym zowią. *Bud. Cyc.* 75. Pogodna do czego godzina. *Tr. ob.* pora. - §. *aliter* łagodny, niepochmurny, niepostępny, spokoyny, wypogodzony, freundlich, heiter, ruhig, *Rs.* красный. Ukrywa hańbę swoię pogodną twarzą. *Teatr* 50, 76. Patrzał na niebezpieczeńſtwa pogodnym czołem. *Baz. Nar.* 1, 14. Mina niepogodna, *Vd.* pomerdik). Powinnością kaznodzieyską ieſt upominać pogodnie i niepogodnie. *W. Poſt.* 385, freundlich und unfreundlich. Obwoływszy słowo, pogodnie i niepogodnie, ſtroſuy, proś, fukay. *Bud.* 2 *Tim.* 4, 2, 1 *Leop. ib.*, *Wyz. S. Kat.* 59. POGODZIĆ, *F.* pogodzi *cz. dk.*, Pogadzać *ndk.*, *Crn.* pogodim *contrahere* ugodzić; *Vd.* pogoditi, pogoduvati se; *Rg.* pogoditti, pogâdjati, pogodivati, ugâdjati *obsecundare* dogodzić komu; *Rg.* pogodittise *pacisci*, se pógaadiam; *Cro.* pogoditi, pogáyam, pogadilszem, = pogodzić, 2) zgadywać *coniicere*, pogogyay *coniectura*; *Cro.* pogajatisze, = pogodzić się; *Bs.* pogoditi, pogaghjati, ugoditi *obsecundare*, *indulgere*; *tangere*, *attingere*; *adducere ad concordiam*; *satisfacere*; *Sla.* pogadjatise, = targować się; kapitulować; *Sla.* pogoditise, = zgodzić się na kupno. *Rs.* погодѝть pogody, pory czekać); jednać niezgodnych, verſöhnen, vergleichen, ausſöhnen; *Slo.* zrownáwam, ſmetugi, (*ob.* zrównać); *Vd.* skladati, spraviti, zglihati, zlizovati, perliziti, potolashiti, smiriti, vtolashjti, sperjasniti; *Rs.* примирѝть, примиря́ть, перемирѝть, порядѝть. полади́ть, зала́дить (cf. porządzić, cf. ład). Pogodzenie, *Cro.* pomirenye). Pogodzenie człowieka z bogiem; *Ec.* человѣкопримире́ніе. Łatwość do pogodzenia; *Vd.* potolashliroſt, spraulivoſt, potolashnoſt). Łatwy do pogodzenia; *Vd* potolashliu, spraulia). Nie do pogodzenia; *Rs.* непримири́мый; *Ec.* непримири́тельный. Z dobytym wpadłszy pałaszem między kłócących się, zawołał na nich: pogodzcć ia was. *Mon.* 69, 204. Powinność ieſt chrześciańſka, pogodzić się z nieprzyiacielem. *Mon.* 70, 688. - *§. Mogłoby się temu podobno pogodzić, gdzieby chuć a chciwość była. *Eraz. ięz.* 118, dogodzić, zadosyć ſtać, genug geſchehen. POGODZICIEL, -a, *m.*, co niezgodnych godzi. der Vertragsſtifter, Verſöhner, Ausgleicher; *Bh.* rownać, smirce (cf. równacz, śmierzyciel); *Slo.* smirce, srownawatel; *Vd.* potolashnik, spraulavez, sperjasnovez, vtolashnik; *Bs.* pogoditegl; *Cro.* pogoditel, pomiritel; *Rs.* примири́тель; *Ec.* миродѣ́рный. POGODZICIELKA, -i, *f.*, *Vd.* potolashnica; *Rs.* примирѝтельница.

POGOLIĆ *cz. dk.*, po iaką kreskę ogolić; kilku iednego po drugim ogolić, bis wohin barbieren, einen nach dem andern barbieren; *Vd.* pobriti; *Ross.* побри́ть, побрива́ть. Dlatego się pocechowali, iby i brody sobie pogolili, aby ofiarowanych bałwanów brali. *Rey Pſt. P p* 6.

POGOŃ, POGONIA, -i, *f.*, (*Cro.* pogôn, uratnik *limes decumanus in agris*, *vineis*, *cudo*, *ob.* zagon, uwroć; *Rs.* погонѝй niewod wielki; погоня́ла pobieg, bieg). *Rs.* погонь, погоня, gonienie za kim, das Nachſetzen, Nachjagen, Nachcilen, die Nachjagd; *Cro.* dervenje; *Bs.* potira; (*Vd.* pregon, preganja, preganjſtvu, poditba; *Cro.* pregon, = prześladowanie); *Rs.* догóнка, догóнь, догóня, розгонь, сугóнка, сýгонь (cf. ścigać), заги́вка, нача́чка (cf. naciec, *opp.* uciec). (*Eccl.* погна́ніе *persecutio*). Jak orda pierzchnie, w pogonią za nią poszli. *Kochow. Wid.* 28, ſie ſetzten ihr nach. Boleslaw za Czechami puścił się w pogonią. *Krom.* 66., *Sla.* tirati nepriatelja; *Rs.* погна́лься, погнѝсь, уклады́ть (*ob.* śledzić). Jechał w pogonią za . . *Ld.* - W pogonią ślę *Cn. Th.*, einem nachjagen laſſen. Gdy komenderuią: w pogoń! nachgeſetzt!, i czwarte cugi wybiegaią iak nayszybcéy, i w zawodzie rozsypawszy się dopędzaią nieprzyiaciela. *Kaw. Nar.* 473. Pogoń nazwano obowiązek włościanów gonienia hultaiów i złodzieiów. *Nar. Hſt.* 2, 260. - *fig.* Mądrość ieſt nad mądrościami Widzieć śmiertelną za nami Pogonią, która wyroki Miece na świat bez odwłoki *Zimor. Siel.* 351, śmierć za nami goniąca). - b) *meton.* pogonia *de personis*, *ut* posłał za nim pogonią *Cn. Th.*, goniących go, Nachſetzer, die einem nachjagen. Mocna za nim pędziła pogonia. *Klok. Turk.* 29. *Ross.* опро́нщикъ ścigaiący). - §. pogonia rycerska, gonitwa, Wettrennen. Niech bydła popi na ofiarę kolą. Niech pogrzebowe rycerſtwo pogonie Odprawi. *Pot. Syl.* 396. - *§. Zawziął rok 1473 początek od miotły niebieſkiey, albo pogoni. *Krom.* 703, kometa, ein Wandelſtern. - c) *Herald.*, Wielkie Xięſtwo Litewſkie używa za herb Pogoni, to ieſt męża we zbroi a z mieczem golym na koniu z wszego skoku bieżącego i niby w pogoń zaciekłego. *Biel.* 5, *Nies.* 1, 9, *Wiel. Herb.* 1, 13, *Kurop.* 4, 40, ein Wappen. POGOŃCZY, -a, -e, *Rs.* разго́нный, poganiaiący, w pogoń idący, pogonny, nachſetzend, nachjagend. Czas pogończy potrząsa łat naszych zegary, *Pot. Syl.* 133. POGOŃCZYK *herb*, *ob.* Ogończyk, Powała. POGONIĆ, *F.* pogoni *Act. dk.*, Pognać *Contin.*, Poganiać *ndk.*, cf. Pożonąć; *Bh.* pohanim; *Sr.* i. pohanam; *Vd.* poganjati, preshagnati, napreinčti; *Crn.* poshénem; *Rs.* погна́ть, погоню, погонять, поганя́ть; (*Ec.* поганя́ю, prześladuię). Poganiać konia, osła, wołu, zacinać, treiben, weiter treiben, vor ſich hin treiben. Musi iść, gdy go z tyłu biczem poganiaią. *Paszk. Dz.* 58. Dzieci podrosłe chłopu iuż mogą służyć do poganiania, do paszenia. *Haur. Sk.* 240. Już teraz oracz bezpiecznie pogania w pług swe woły. *Paſt. F.* 224. Kazał tym rychléy wóz swóy poganiać. 1 *Leop. 2 Mach.* 9, 4. Łodź pogania wiosłami długiemi. *Orz. Ow.* 19. - §. Pogonić zbiega, poimać zbiega *Cn. Th.*, dościgać go, einen Flüchtling einholen. - b) *Oeconom.* Po-

ganiaią się krowy, bydlą się, (*ob.* pobiegaią), ſäufiſch ſeyn, ſich beſpringen laſſen, belegen oder beſchälen laſſen; *Crn.* sè goniti; *Vd.* gonitise, naſkoshuvati, naſkakati, pojatise, se poplemenuvati, se plemeniti, se jesditi (o kozlach *Vd.* se perſkati, *ob.* parſk; o świniach, *Vd.* se hukati *ob.* hukać, *ob.* huy, chuy, chuiec; o kotach, *Vd.* shtramlati); *Cro.* gonitisze, gonimsze, tiramsze *catulie, de canibus, lupis etc., cum coitum appetunt*; *Sr.* 2 ſe ganaſch, ganzaſch. (*Rs.* погна́ться, погоня́ться, погнаться ścigać). POGONNY, -a, -e, od pogoni, pogoński, *Rs.* разгонный, nachſetzend. Nie przepłynąłeś Faraonie morza okręty, ni pogonną iazdą. *Wad. Dan.* 203.

POGORCZYK, -a, *m.*, goral, na górach mieszkaiący, pogorny mieszkaniec, ein Bergbewohner, Gebirgsbewohner; *Ec.* погóрный, нагóрный, горожúтель Wygnał Jozue pogorczyki. *Bud.* 1 *Jul.* 1, 19 *not.* „ludzie na górze mieszkaiące".

POGORSZYĆ, *F.* pogorszy *Act. dk.*, Pogarszać *ndk.*, *Boh.* pohorſſiti, pohorſſowati; *Sr.* 1. pohorſchyn, pohorſchecj; *Cro.* pogorsávam, pohuysávam; *Vd.* shuduvati, sahudobuvati, sahuishati, obhuishati, pohuditi, spashiti, ſkasiti, svratati; *Rs.* изгуáяствовать; gorszym uczynić, árger machen, ſchlimmer machen, verſchlimmern. Pogorszyss sobie, *rem tuam deteriorem facis Cn. Th.* — *Recipr.* Pogarsza się co, co daley to gorzéy *ib.*, es wird immer árger, verſchlimmert ſich. Pogorsza się choremu, es wird mit ihm ſchlechter. — *Moral.* pogorszać, pogorszyć, zgorszyć, árgern, ein Aergerniß geben; *Eccl.* соблазня́ми, соблазни́ша, соблажня́ю, соблажня́ю, *ob.* błaźnić). Przeſtępſtwa oycowſkiego dwoiska ieſt wina, Że grzeszy i przykładem złym pogorsza syna. *Kchow. Fr.* 16. Oycowſki grzech synowſkie pogorszenie. *Kchow. Fr.* 16. Jeśli cię ręka twoia pogorsza, odetniy ią. *Leop. Math.* 18, 8, ieśliby ciobie ręka twoia pogorszyć miała. *Rey Pſt. Kkk*:. Pogorszenie, zgorszenie, *Sr.* 1. poborſcheno, poborſchowanj; *Rs* разноóбразíе, блáзнь (cf. błaźnić), соблáзнь; *Ec.* соблазнéнíе. POGORSZYCIEL, -a, *m.*, zgorszyciel, der Verſchlimmerer, der ein Aergerniß giebt, *Vd.* pohudnik, *Rs.* блазнúтель, *f.* блазнúтельница; *Eccl.* соблазнúтель.

POGORTOWAĆ, *ob.* pogurtować.

POGÓRZE, -a, *n.*, mieszkanie lub mieysce na górach, Gebirgelage, Gebirge, Ort auf Bergen. Marya poszła na pogorze. *W. Poſt. W.* 3, 270. Położenie miaſta na pogorzu. *Cresc.* 17.

POGORZEĆ, -ał, *F.* pogore *Neutr. dk.*, Pogorywać *czſt.*; *Bh.* pohoreti, pohorim; *Vd.* sgoreti, pogoreti; *Ra* pogoriti; *Rs.* погорѣ́ть, zgorzeć wciąż, nach einander abbrennen, im Feuer aufgehen. Łuczywa za piecem niechować; bo od tego pogorywaią, gdy się zapalą, wszyſtkie dwory. *Haur. Ek.* 17. Swieżo pogorzeli. *Vol. Leg.* 3, 44. Dosyćesmy iuż do tego czasu niewolą cierpieli; żeśmy prawie przez Amurata pogorzeli wszyscy. *Baz. Sk.* 95. POGORZEL, *POGORZELA, -i, *ż.*, POGORZELINA, -y, *ż.*, pożar, spalenie, zniszczenie ogniem, *Cro.* pogòr, *Vd.* pogorjelishe; die Feuersbrunſt. Pogorzel *combuſtura Mącz.* Miaſto to przez częſtą pogorzelę zniszczało. *Vol. Leg.* 3, 28. Po pogorzelinie abo i zwoiowaniu pozoſtałe domy. *Vol. Leg.* 3, 51. Zbieraiąc z pogorzelin co mogli, ośm korcy śrebra zebrali. *Sk. Dz.* 864. POGORZELEC, -lca, *m.*, pogorzały, który przez ogień swoie ſtracił, *Crn.* pogorélz; ein Abgebrannter. Pogorzelca żadnego nie pozywano o długi przez trzy lata. *Star. Dw.* 74. Pogorzelce czynimy wolnemi od poboru, którzyby świeżo pogorzeli. *Vol. Leg.* 2, 1416 *et* 3, 44. Wydano znaczne summy na wspomożenie pogorzelców. *Pam.* 85, 1, 950. POGORZELISKO, -a, *n.*, mieysce pożaru, zniszczone przez ogień, die Brandſtätte; *Bh.* paleniſtě pohorélec; *Vd* pogorishe, pogorishtvu, ognjishtvu, ogujshe (cf. ogniſko), sharrishe (cf. żar); (*Vd.* pogorielishe, gláunja, s głównia *titio*); *Cro.* pogorèlische; *Ross.* пожари́ще; пепелúще (cf. popiol). Po zgorzeniu domu, na ciepłém ieszcze pogorzeliſku, podeszwy na dom ludzie zakładaią. *Gorn. Sen.* 575.

POGOŚCIĆ *med. dk.*, czas niejaki przegościć, w gościnie bawić, *Ross.* погости́ть, погощу, einige Zeit wo gaſten. (*Rs.* погóстъ cmentarz kościelny; parafialna wielka wieś). *Bh.* pohoſtiti, *Ec.* погостúти, принять кого въ гостú, угостúть gościa poczeſtować.

POGOTOWAĆ *cz. dk.*, iedno po drugim nagotować, narządzić, nach einander bereit und fertig machen. — §. w kuchni pogotować, powarzyć, fertig kochen, *Vd.* pokuhati, *Cro.* pokuhivam, *Rs.* поотпря́тать. POGOTOWIU, na POGOTOWIU *adv.*, *Bh.* pohotowě, na doręczu, na doręczu, gotowo, przygotowano, narządzono, bereit, fertig, in Bereitſchaft, bey der Hand. Może iuż miecz ten ieſt na pogotowiu, który głowę iego ma ſtrącić. *Teatr* 48, 98. Dla córki iuż ieſt posag na pogotowiu. *Kras. Pod.* 2, 236. U Bolesława 40 ſtołów zawsze pogotowiu było nakrytych. *Papr. Ryc.* Była sposobność do przygotowania wszyſtkiego, a gdy ieſt wszyſtko na pogotowiu, bez krzątania obeyść się może. *Kras. Pod.* 2, 51. Pogotowiu ſtały posiłki, na skinienie wodza daly odpór. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 37. Rozkaż im być pogotowiu. *J. Kchan. Dz.* 79. **Contract.* w *poiu, u. p. Nie masz-że go za buntownika; zaś nie ma woyska w *poiu? *Pot. Arg.* 154. — §. łatwo, prędko, leicht, ſchnell. Gdyby kto z pospólſtwa miłością nierządnicy się bawił, pogotowiuć to każdy osądzi, żeć nieprzyſłoyniejsza a marniejsza będzie, gdy sam pan w tymże wyſtępku winnym zoſtanie. *Kosz. Lor.* 63 *b.* — §. pogotowiu, zatym, więc, folglich, mithin. Ateiam zapiera ieſtestwo naywyższéy iſtoty, a pogotowiu żywot przyszły. *Mon.* 69, 107. Widział Jan tego, który ieſt iednéy iſtności, wieczności, wszechmocności, pogotowiu i mądrości z oycem, *Bżow. Roż.* 61. — b) *pogotowiu, z co dopiero, a co dopiero, dopiero, osobliwie, a nade wszyſtko, (cf. *Rs.* погóже нынé bardziey, gorszy), inſonderheit, nicht als alles, vorzüglich; zumal. W każdéy nauce siła należy wiedzieć, iak kogo uczyć, pogotowiu w nauce wiary trzeba tego przeſtrzegać *Karnk. Kat.* 5. Bacżymy bydź rzeczą wielce potrzebną, ieśli *tempore regni*, tedy pogotowiu *interregni*, zgodę i miłość. *Vol. Leg.* 2, 1072. Żołnierze przyymować, a pogotowiu pospolite ruszenie uchwalić, król bez ſtanów nie może. *Vol. Leg.* 3, 163. Takiey nierzetelności żołnierz Polſki nie przywykł w posługach własnéy oyczyzny, a pogotowiu w cudzoziemſkich. *Oſſol. Boh.* 2, 186. Pilne obmyśliwanie około bezpieczeńſtwa iak inszych granic, tak pogotowiu Wielkopolſkich. *Vol. Leg.* 3, 878. Dzierżawca mało ubogiego założy, a arendarz pogotowiu. *Falib. Dis. N* 2. Jeśli inne wigilie pościmy, tedy wiliią do samego zbawiciela pogotowiu z wszelką wſtrzemięźliwością odprawować mamy. *Star. Ref.* 44.

Nie macie ani konia ani dobrey zbroi, Pogotowiu ćwiczenia, bez czego źle boie. *J. Kch. Dz.* 33.

POGRABIĆ, *F.* pograbi *Act. dk.*, Pograbiać *ndk.*, *Bh.* pobrabowati; *Cro.* pograbljujem, pograbiłszem); grabiami pośrągać, hinharken, mit dem Rechen hinziehen. Pograbić siano, słomę. *Ir.* Lada kto mu stodołę przewróci, pograbi, pokosi, porąbie, powynosi. *Zab.* 16, 124, *Nar.* - §. *transl.*; *Conuasso* tajemnym obyczajem zagrabiam, pograbiam *Mącz.*, odbieram, zaymuię; zachwycam, ergreifen, wegraffen, hinreiſſen; (*Bs.* pograbiti, pokrasti *expilo*; *Rs.* порграбить, z plondrować). Spostrzegłem cię: nagle podemną coś pograbiło nogi. *Stas. Num.* 1, 66, odjęło mi nogi. Gdzie kiedy Merkuryusz kogo pograbi, Już go nigdzie na świecie nazad nie podawi. *Petr. Hor. D* 3 *b.* Wszystko mi żołnierz zuchwały pograbił. *Pot. Jow.* 182. - §. Pograbić kogo, zabrać tego rzeczy do skarbu, pokonfiskować *Cn. Th.*, einen pfänden, ihm alles confisciren.

POGRAĆ, *F.* pogra *Act. dk.*, pogrywać *ndk.*, *Boh* pohrati, pohrawati; *Sr.* 1. poraci; *Ross.* поиграть, поигрывать (*ob.* poigrać); przez czas niejaki grać, ein wenig spielen. Pogram z tobą w tę grę, w ktorey czasem serce na ramieniu bywa. *Teatr* 77, 21. Na lutnice pograć. *Key Zw.* 15. - §. Serce mi pogrywa do czego, to pobudza mię do czego, potrzeba, mein Herz treibt mich zu etwas. Młodemu człowiekowi, gdy co foremnego widzi, pogrywa mu więc serduszko do tego. *Key. Wiz.* 64. - *§ Pogrywać z kogo; *ob.* poigrać.

POGRANICZE, - a, *n.*, ukraina, die Landesgränze, der Gränzstrich, das Gränzland, die Gränzprovinz, Gränzstriche; *Rg.* pokraina, *Sr.* 1. pomeze, pomedji (cf. pomiędzy), *Rs.* сумежіе (cf. miedza), *obs.* украй. Pogranicze światłości i nocy. *Zebr. Ow.* 182. POGRANICZNIK, - a, *m.*, *Stat. Lit.* 286, o granicę mieszkaiący, der Gränznachbar; *Cro.* mejaš, kotarnik (*ob.* miedza, kotara; *Ross.* рубежникъ; (cf. ząb). POGRANICZNY, - a, - e, POGRANICZNIE *adv.*, *Sr.* 1. pomezné, *Rs.* пограничный, рубежный, прирубежный, порубежный, украинскій na pograniczu będący, o granicę mieszkaiący, ukrainny, Gränz-, an der Gränze befindlich, wohnhaft, liegend. Sądy pograniczne między Polską a Rossyą. *Skrzet. P. P.* 2, 418. Król Angielski lubo oddzielone od innych królów państwo trzyma, za sprawą okrętów pograniczny iest wszystkich narodów, których się ocean tyka. *Klok. Turk.* 115. Niemal wszystkie pograniczne zwaśnione mamy. *Warg. Cez.* 53, sąsiady).

POGRAWAĆ *ob.* Pograć.

POGRĄŻYĆ, *F.* Pogrąży *Act. dk.*, Pogrążać *ndk.*, *Boh.* pohrjžiti, pohrjžowati, *Crn.* pogrosim; *Vd.* pogrositi, *Cro.* pogrosyti; *Rs.* погрузить, погружать, ponurzać, zanurzać, potapiać, na dno strącać, *propr. et fig.*, unterſinken machen, unterſenken, verſenken. Kiedy nieprzyiaciel po pas w wodę wpadnie, poday mu rękę; ale kiedy tak, iż mu się w gębę lać pocznie, naſtąp' na łeb, a pogrąź do ostatka. *Gor. Dw.* 302, przypowieść Włoska). Chciwych morze żeglarzów pogrąża topielą. *Hor.* 1, 127 *Min.* Jan odpowiedział: ia pogrążam abo zanurzam w wodzie. *Sekl. Jan.* 1, „ia chrzczę"; cf. ponurzyciel, cf. nurzyć). - *transl. fig.* Niech w niepamięci będzie pogrążony wieczney. *Pasł. F.* 118. Nic o tym nie mówiła mężowi, bo był pogrążony w winie. *Zab. H. T.* 165. Jeśli się szczęście zburzy, nie day się pogrążyć. *Min. Aus.* 43. Otóż z iedney przepaści pogrążony zostałem w drugą. *Teatr* 29, 70. *Pogrężony. *Tward. Misc.* 132, *Bh.* pohrjžený. Pogrążony, jak zwyczaynie człowiek pospolity w obecności wielkiego męża. *Stas. Num.* 1, 107, *terrassé*, odurzony, verblüfft. - *Astron.* Pogrążenie gwiazdy, moment, gdy gwiazda przyydzie pod południk mieysca. *Sniad. Jeo.* 73. POGRĄZNĄĆ, *F.* pogrąźnie *Neutr. idntl.*, *Crn.* pogresniti; *Vd.* pogresniti, potonitise; *Ec.* потрѣти, (cf. ponurzyć); *Ross.* отрузнуть, отрузать, погрузнуть, погружать, погрязнуть, погрязать, pogrążyć się, zanurzyć się, potonąć, na dno poyść, unterſinken, verſinken. - *propr. et fig.* Łokietek wszystek w rozkoszach pogrążał; *dedit se voluptatibus. Krom.* 309. Pogrąźnienie, *Ec.* погружéніе. Pogręzły, Pogrąźniony, - a, - e, *Partic.*, pogrążony, verſunken. Z krewkości ratuy pogrąźnionych w złości. *Groch. W.* 32. POGRĄŻNY, - a, - e, do pogrążenia, unterſinkbar, *oppos.* niepogrąźny, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis. Cn. Th.* 514, *Włod.* POGRĄŻYCIEL, - a; *m.*, który pogrąża, der unterſinken macht, der Verſenker, Untertaucher, *Ec.* погружáмехъ, cf. ponurzyciel.

POGROBEK, - bka, *m.*, POGROBOWIEC, - wca, *m.*, (*Rg.* pogrobje, cmentarz, grobowisko); *Bh.* pohrobek, dziecko po śmierci matki lub oyca urodzone, pozmarłe urodzone, pośmiertne, co się przyrodziło, *Sr.* 1. nehobrabk, nehohzabdk (cf. niebo ak, niebożątko); *Bs.* posmrtnje, djete roghjeno po smrtitti otcevoj; Nachwaiſe, ein nach der Mutter oder des Vaters Tode gebohrnes Kind. Dzieci po śmierci matki, przez rozpłatanie brzucha wydane na świat, nazywaią się wyporkami lub pogrobowcami. *Perz. Cyr.* 2, 222. Pogrobek *posthumus*, po śmierci oycowskiey urodzony. *Klon. Wor.* 63, *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 108, *Mon.* 75, 590. POGROBOWCOWY, *ob.* Pośmiertny.

POGRÓDKA, - i, *ż.*, grodzenie koło czego, oplecenie, ogrodzenie, die Umflechtung, geflochtene Bifitzbigurg um etwas herum, Gehäge. Stąpił do ogrodu swego, do pogrodki wonnych ziol. *Leop. Cant.* 6, 1. *et Ezech* 17, 7. - §. pogrodka grządka w ogrodzie *Cn. Th.*, lecha, leszka, eine Terraſſe, ein Gartenbeet. Azaż nie uschnie liliia, gdy ią obwionie wiatr gorący, i na pogrodkach rodzenia swego uwiędnie? i *Leop. Ezech.* 17, 10. - §. pogrodki ławu u młyna, Gatter, Rechen am Schußgatter eines Teiches &c. Pogródki, wiązanie z drzewa przy młynach, w którym są żłoby, którymi woda na koła płynie. *Oſſ. Zel.* 81. W młynach stawidło podniesione pozwala wodzie wybiegu z pogrodek. *Solſk. Arch.* 101. Choć młyn na Wiśle krótki Flis ma gdzie minąć szerokie pogródki. *Klon. Fl. E* 4. Na pogródce u studni coś napisano. *Dwor. K.*

POGROM, - u, *m.*, POGROMEK *dem.*, (*Bh.* pohroma, pohroma *fatum*, *sors siniſtra*; *Bh.* pohrom *tumultus*, nahroma *fatum*, *sors siniſtra*; *Rs.* погромъ poniszczenie, spustoszenie), porażka, paść, klęska, pował, die (Niederdonnerung), Niedermachung, Niederlage. Nieszczęsnemu z przegranego pogromu uchodzić przyszło. *Tward. Wład.* 60. Pogrom Tatarów, tytuł wierszy *Białobock.* Cezar pogromkiem pierwszym urażony - - *Chrośc. Farr.* 222. Cóż chcesz czynić, moy naymilszy bracie, Gdy te *pohromki przypadaią na cię? *Rey Zw.* 116. - §. *Personif.* Pogrom, POGROMCA, - y, *m.*, POGROMICIEL, - a, *m.*,

Ueberwältiger, Sieger, der dem andern eine völlige Niederlage beybringt Ow lud Rzymski, ów całych Włoch pogromca. *Stas. Num.* 2, 157. Jeremiasza Wiśniowieckiego dla dzielności osobliwszey, pogromem Tatarów i Kozaków nazywano. *Ossol. Boh.* 1, 452. Gromili wzaiem Słowianie pogromców swoich. *Nar. Hst.* 2, 82. POGROMIĆ, *F.* pogromi *cz. dk.*, (*Rs.* порошить на кавалки potłuc, spułoszyć); porazić woysko, pobić, eine gänzliche Niederlage beybringen, völlig schlagen, besiegen. Pogromić słowami, piorunuiąc połaiać, donnernd ausschelten. Przybiegła na ratusz, pogromiła, pofukała ustraszone chłopy. *Weresz. Regl.* 153. *POGROMNY, - a, - e, pogramiiący, niederdonnernd, niederschlagend. Pogromne zwycięstwo. *Chodk. Kost.* 57.

POGROZIĆ, *F.* pogrozi *cz. dk.*, Pograżać *ndk.*, Pogrozywać (*Hipp.* 52), *Frequ.*, *Bh.* pohrozovty; *Sr.* 1. porojuvu, porojam; *Vd.* protiti, poprotiti, saprotiti; *Bs.* popritititi; *Rs.* пугрозить, groźbą nieco postraszyć, einem ein wenig drohen. Matka moia pogroziła mi, że mię do klasztoru odeśle. *Teatr* 7 *d*, 23. POGROŻA, - y, *ż.*, POGRÓŻKA, - i, *ż.*, *Bh.* pohrůžka, groźba, die Drohung. Za temi słowami tę pogrożę Bog przydał, nie uydzie ten kaźni bożéy, któryby na rzecz próżną brał imię boże. *Hrbšt. Nauk. p.* 5 *b.* POGROŻNY głos, *Stas. Num.* 2, 189, pograżaiący, straszący, eine dräuende Stimme.

*POGRUBIĆ *cz. dk.*, grubym uczynić, grob oder dick machen, *Rag.* pogrúbiti, *Bos.* pogrubiti, podebeliti *deformare, deturpare*, *Cro.* pogrublyen *deturpatus*. *POGRUBIEĆ *niiak. dk.*, grubym się stać, grob oder dick werden, *Rg.* pogrúbjeti, pogrubivati; *Rs.* погрубѣть, подолстѣть.

POGRUCHOTAĆ, *F.* pogruchoce *cz. dk.*, gwałtownie potłuc, zerschmettern. Kości ci pogruchocę. *Teatr* 7, 11. Łotra iednego, pogruchotawszy młotami golenie, Toż uczynili potym u drugiego. *Odym. Sw.* 2, *K 4 b.* Naprawili pogruchotane mury i wieże. *Nar. Hst.* 3, 159. Choćby upadł świat pogruchotany, Bez boiaźnibym poległ i odmiany. *Lib. Hor.* 62.

POGRYŹĆ, *F.* pogryzie *cz. dk.*, pokąsać, *Bs.* pogristi, pogristi, nach einander beißen. Ledwie sobie palców nie pogryzł ze złości. *Teatr* 11, 36. Gdyby mi ięzyk pogryźć przyszło, to nic iey nie odpowiem. *ib.* 6 *b*, 56.

POGRYZMOLIĆ, *F.* pogryzmoli *cz. dk.*, pobazgrać, vollschmieren, mit Schmierereyen vollschreiben. Pogryzmolony papier. *Teatr* 20 *b*, 99.

POGRZAĆ *cz. dk.*, pogrzewać *ndk.*, grzeiąc ciepłym poczynić, nach einander wärmen, warm machen, *Rg.* pogrijati, pogrijvam, *Bs.* pogriati, smlaciti, *Rs.* погрѣть, погрѣвать.

POGRZEB, - u, *m.*, POGRZEBEK, - bku, *m.*, *zdrbn.*, *Bh. et Slo.* pohřeb; *Sr.* 1. pohřeb, pohřebné wobchod, (*Sr.* 1. pohřebadźe, pohrebarna cmentarz); *Crn.* pogreb; (pogrebshèna, = ftypa); *Vd.* pogreb, pokop, sprevod mertvega telesa, sedmina (of. siódmy); *Cro.* pokòp, pokapanye, sprevod; *Dl.* ukop; *Sla.* pratnja; *Bs.* ukop, sprovod mrtvacki; *Rg.* sprovod; *Ec.* погребальная; *Rs.* похороны, схороненіе (cf. chronić, pochronić, pochować), погребеніе; (*sed Rs.* погрѣбъ, погребокъ, piwnica, podziemne pieczary); chowanie umarłego, das Begräbniß. Poganie za wielką rzecz mieli pogrzeb, tak, iż ktoby go nie miał, dusza tego nie mogła bydź w raiu. *Petr. Hor. E.* 3. Ludzi mężnych szczęśliwszy iest pogrzeb, niżeli gnuśnych żywot. *Warg. Wal.* 156. Na xiędza pełno hałasu, że coś złupi za pogrzebek, exorteczkę, i t d. *Xiądz.* 53. Jałmużny dawał i pogrzeby stroił. 1 *Leop. Iob.* 2, 16. na pogrzeby koszta łożył). Pogrzeb kosztowny słemu nie pomoże. *Cn. Ad.* 884. Godzien przeklęctwa, na dróg rozchodzie pogrzebu. *Kulig.* 12. Tegoż czekay, kto wesoł na cudzym pogrzebie. *Pot. Jow.* 59. Koronacyą nowego króla uprzedza pogrzeb zmarłego, *Skrzet. Pr. P.* 1, 97. - *§. Osądził wyroki to przeciwne za martwe, i godne głębokiego pogrzebu. *Birk. Dom.* 157, milczenie, zapomnienia). POGRZEBACZ, - a, *m.*, POGRZEBACZKA, - i, *ż.*, kosior, koczarga, *szorulec, pociask, der Schürstock; *Bh.* pohrabáč, hrable; *Sr.* 2. grable; *Sr.* 1. pěčne ričbwo; *Crn.* oggrębàlza, burkle; *Vd.* podgrinjalu, pogernivalu, peshna grebelza, kreula, krieula, popeshnjak, postergalu, derškalu, derkalu, derkavilu; *Cro.* greblicza, podgringyàlo, popechek; *Dl.* grebalo; *Bs.* grebbo, popecjak, osgegh, vatragl; (*Ec.* гребло, весло wiosło). Pogrzebacz do czyszczenia rudy iest szyna żelazna, długa na całów 13, na końcu zahartowana. *Os. Rud.* 43, *Jak. Art.* 2, 289. - (*POGRZĘBIĆ, n. p. Moc iego piekła rozciąga się głębiey, A zrozumiesz-li za co cię pogrzębi? *Chrośc. Job.* 53, pogrąża.? -) - POGRZEBIENIEC, - ńca, *m.*, którego grześć maią, der begraben werden soll. Dziś pogrzebieńca do iego złożenia W błogosławione wprowadźmy przedsienia. *Chrośc. Fara.* 42. Róża i pogrzebieńcom czyni folgę w mogile. *Anakr.* 75. Jako aktor rzecz skończywszy, Tym zamyka: mówiłem; Tak do kresu iuż przybywszy, Mów pogrzebieńcze: żyłem! *Bals. Sen.* 8. POGRZEBISKO, - a, *n.*, n. p. Umierać tu przy swoich prawie pogrzebiskach odważeni. *Leszcz. Claff.* 79, grob podły, nikczemny, ein schlechtes Grab. *POGRZEBNICA, - y, *ż.*, *Bh.* pohřebnice); (cmentarz, der Kirchhof. *Tr.* POGRZEBNIK, - a, *m.*, który pogrzebuie, der Begräber, Leichenbestatter, *Slo.* pohřebnik *pollinctor*; *Crn.* pogrębz, pogrebnik, vojlègar; *Vd.* pogribz, pogrebes; *Cro.* pokàpavecz, pokopnik, pokòpich; *Rs.* погребáльщикъ; *Ec.* погребáтель. (*Rs.* погребщикъ piwniczny, piwnicę utrzymuiący, winiarz). Pogrzebnicy z drzewa stos ogromny wznieśli. *Dmoch. Jl.* 2, 289. POGRZEBNY, POGRZEBOWY, - a, - e, *Bh. et Slo.* pohřebny; *Sr.* 1. pohřebné, pohřebno browné; *Cro.* pokopni; *Rg.* martacki, nagrobni, ukopni, sprovòdni; *Rs.* похорóнный, погребáльный, прогробный, (погребный, погребовый piwniczny); od pogrzebu, Begräbniß-, Leichen-. Kazanie pogrzebne. *Birk. Zbar. A 2 b*; *Vd.* mertlishna prediga). Świece pogrzebowe. *Teatr* 5, 3. Różne są śpiewania pogrzebne od weselnych. *Petr Pol.* 276. Pogrzebny, zaduszny obiad, *ob.* ftypa; *Sr.* 1. pohřebna hoštijna; *Cro.* karmina; *Dl.* martschka gozba. POGRZEŚĆ, pogrzebł, *F.* pogrzebie *cz. dk.*, Pogrzebać *ndk.*, Pogrzebować *kont.*, pogrzebywać *czest.*, *Bh.* pohřbiti, pohřbovati, pohřbiti, pohřbim, pohrobim; *Slo.* pohrebugi; *Sr.* 1. pohrebaci, pohrebam, pohrebuyu; *Vd.* pokopati, podsemluvati (*ob.* ziemia); *Cro.* pogreblyujem, pokopati, zakopati; *Bs.* pokopati; *Ec.* гребу умéршаго. погребаю, похраняю; *Rs.* погрести, погребти, погребати, хоронить, схоронить, похоронить, похоронять (*ob.* chronić,

schronić), właściwie, w ziemi trochę grześć, gmerzyć, iak kury, die Erde auffraßen, wie die Hühner. Tak pisze, iakby kura nogami pogrzebała. *Haur. Sk.* 180. Pismo szpetne, do czytania trudne, iak kokoszy pogrzebały. *Cn. Ad.* 851. – §. Umarłego w ziemi chować, beerdigen, begraben. Wiedział Zamoyski, iż Moskwa nechce swych na placu poległych pogrześć, ponieważ ma to sobie za nayświętszą powinność; uczynił tedy na nich zasadzki. *Boh. Zam.* 143. W Tracyi dzień narodzenia opłakiwali; a gdy zaś pogrzebli którego, wesołość znaczną pokazywali. *Prot. Kont. D.* 4. Niechay umarłych *pogrzeżą. *Sekl. Luk.* 9, pogrzebią). Abraam z *poczciwością pogrzebał żonę swoię; i Józefa i Jakoba, i samego pana naszego, i inne *poczciwe ciała, poczciwie chowano. *Rey. Pſt. B b* 3. Pogrzebali pierworodzone swe, które był pobił pan. 1 *Leop. Num.* 53. Pochowywanie a pogrzebowanie ciał ludzkich przystoyne, starodawne, a nie nowotne iest. *Zrn. Pſt.* 3, 798. Na krzcie z Panem Chrystusem bywamy pogrzebowani. *Hrbſt. Nauk. D* 8 b.

*POGRZESZYC *cz. dk.*, grzechy popełnić, nach einander ſundigen, fehlen, *Rs.* погрѣшить, погрѣшать; *Boh.* pohřiſim pobłądzę; *Crn.* pogręsham, pogreshim, pogreshujem *obſeruare aliquid deeſſe.* *POGRZESZNY, *Ec.* погрѣшительный, погрѣшный błędny.

POGRZMIEC, *F.* pogrzmi *cz. dk.*, Pogrzmiewać *ndk.*, *Vd.* pogermati; *Rg.* pogarmjetti; *Rs.* погремѣть, przez czas nieiaki grzmieć, *pr. et tr.*, etwas donnern. Niebo pogrzmiewa. *Tward. Wład.* 48. Piechoty porządne szły szeregi, w bębny swe pogrzmiewaiąc, *ib.* 200.

POGRZYBIEC, *F.* pogrzybieie *neutr. dk.*, zgrzybiałym się ſtać, alt und krumm werden. Słudzy ſtarzy, którzy na posługach domu twego pogrzybieli. *Falib. Dis.* Q 3.

POGUBIC *cz. dk.*, gubiąc potracić, nach einander verlieren; *Bh.* pohubiti *devaſtare*; *Crn.* pogubiti, pogonobiti, = zgubyć nabawić; *Vd.* pogubiti *damnare*; *Rg.* pogubiti, pogubitti; *Rs.* pogubiti, umoriti, ubiti, satrititi, = zatracić; *Cro.* pogublyujem; (*Cro.* pogiblyem, pogibam *debilitor, perichtor*; *Rs.* погубить, погублять, zgubić; *Ec.* нагубаю, погубляю, спогубляю *simul perdo.* *POGUBA, zguba, ſtrata, utrata, das Verlieren, der Verluſt; *Crn.* pogûba *pernicies*; *Vd.* poguba, pogublenje, poginenje, pokonzhanje, konzjemanje, konzvaetje; *Cro.* pogibel, pogibelnoſt, *periculum*; *Cro.* pogublenye, = ſtracenie złoczyńcy; *Rg.* poguba, poghibil *damnum, periculum*; *Dl.* pogibil *clades*; *Bs.* poghibia *periculum*; *Rs.* нагуба zguba; morowe powietrze; погибель zguba, śmierć; *Ec.* нагуба, погибель. POGUBICIEL, - a, *m.*, który pogubił, der Verlierer; *Rg.* pogubitegl, *f.* pogubitegliza; *Cro.* pogubitel, *f.* pogubitelicza; *Rs.* погубитель, нагубникъ, *f.* погубительница, нагубница; *Ec.* нагубникъ, нагубница. *POGUBNY *ob.* Zgubny.

POGURTOWAC, *F.* pogurtuie *cz. dk.*, gurtami pozwięzywać, begürten, mit Gurten feſt ſchnallen. Wielbląd, gdy na nim ciężary ułożą i pogurtulą, sam wſtanie. *Haur Sk.* 32.

POGWAŁCIC, *F.* pogwałci *cz. dk.*, gwałty poczynić, gwalt wyrządzić, Gewalt anthun, anthun. Ammon nieczyſty w Dwarze prawa pogwałcił natury. *Zab.* 15, 219, gwałtownie połamał).

POGWIZDAC *F.* pogwiźdże *cz. dk.*, nieco przegwizdać,

eine Weile pfeifen, Kiedy sobie wesoło ſkaczę i pogwizduię, powiadaią, żem głupi. *Teatr* 53, 13. Wszelki, który póydzie mimo nie, będzie pogwizdał nad oną plagą iego. 1 *Leop. Jer.* 19, 8. POGWIZD, *ob.* Pochwiſt, Poświſt.

POHAFTOWAC, *F.* pohaftuie *cz. dk.*, poszszywać, der Reihe nach zuſammen heften. Rany nicią do kupy pospaiać czyli pohaftować: *Perz. Cyr.* 1, 84.

POHAŁASOWAC kogo, *F.* pohalasuie *cz. dk.*, połukać kogo, połaiać go z hałasem, einen Lärmend ausſchelten, mit einem Lärmen. Pan paſterza pohałasowawszy, potym począł przeklinać wszytko. *Haur. Sk.* 56. – §. Pohałasować sobie, hałas robić, ein Lärmen oder Geſchrey machen. *Tr.*

POHAMOWAC, *F.* pohamuie *cz. dk.*, powſtrzymywać, etwas hämmen, bändigen. Od anioła był pohamowany Abraham, że nic nie uczynił Izaakowi. *Odym. Św.* 2 *Hh b.*, wſtrzymany). Pohamuy ięzyka twego od złego mówienia. *Biał. Poſt.* 144. POHAMOWNY, - a, - e, - ie *adv.*, do pohamowania, mogący być pohamowanym, zu bändigen, hemmbar. Męſtwo ich srogiemi na nieprzyiaciela i niepohamownemi czyniło. *Jan. Okſz. B* 4 *b.*

POHAŃBIC, *F.* pohańbi *cz. dk.*, Pohańbiać *ndk.*, *Bh.* pohanbiti, pohaneti; *Vd.* pogerduvati; *Rs.* позорить, опозорить; hańby nabawić, zelżyć, einem einen Schimpf anthun, ihn ſchimpflich behandeln, Schimpf und Schande über ihn bringen, ihn ſchänden, entehren. Jawnie się pohańbiali poganie z swemi bogami. *Sk. Dz.* 82. Bóg zawszdy obiecował pohańbiać te mędrośtki a wymysły ludzkie. *Rey Zw.* 198. Pohańbienie tylko w ten czas ioſt, gdy kto wykroczy przeciwko swéy poczciwości. *Gor. Wl. M.* 3, Gahańba, zelżywość, obelga, Schande, Schimpf. – §. Gatunek ten okopów może bydź pohańbiony, *insultâ. Jak. Art.* 2, 504. Takie okopy są bezpieczne od pohańbienia, *insultationis. ib.* 2, 504, od zelżywéy napaści, ſchimpflicher Ueberfall.

*POHANIEC, *POHANIN, *POHAŃCZYC *ob.* Poganin.

POHARTOWAC *ob.* Hartować. – b) *tr.* Na usługi oyczyzny swe dobra pohartował. *Off. Boh.* 213.?

POHASAC, *F.* pohasze *cz. dk.*, wesoło lub swywolnie poſkoczyć, muthwillig umher ſpringen. Pohasawszy iednę i drugą godzinkę, wymknieny się z kompanii. *Teatr* 24, c, 59. Na koniec uſtał iak ów źrzebek luźny, Pohasał trochę, i spoczynku szukał. *Kniaź. Pocz.* 2, 69.

POHEBLOWAC *cz. dk.*, hebluiąc pogładzić, glatt hobeln; *Ross.* построгать, постружить (postrugać), поскребть, поскоблить, поскабливать, соскоблить, скабливать.

*POHIBIEL, *POHYBEL, - bla, *m.*, (cf. *Rs.* погибель zguba, *ob.* *poguba), der Untergang, das Verderben. Dymitr w słowie umorzony, żywym się ſtawi na pohibiel swemu zdraycy Szuyſkiemu. *Groch. W.* 593. – b) szubienica, der Galgen; cf. *Boh.* pohybowati *mouere*). Pohybel, które sprawiedliwość święta się nam dzieie. *Kchow. Fr.* 13. Gdy Amana wieszano, żydowſka hałaſtra Przy pohyblu wołała; sic itur ad aſtra. *ib.* 135.

POHOŁDOWAC, *F.* pohołduie *czynne dokonane*; hołdownym sobie uczynić, podbić sobie, podjarzmić, ſich unterwürfig machen, ſich abhängig machen, ſich unterwerfen.

Boże weyrzyy, aby nie rzekł nieprzyiaciel, poholdowałem (o. *Radz. Ps.* 135.

*POHONCZY *ob.* Pogończy. POHROM, POHROMEK *ob.* Pogrom,

POHULAĆ, *F.* pohula *Jntr. dk.*, (*Rg.* pohùliti *improbare*; *Bs.* pohulliti *contemnere*; *Rs.* погуляти, погуливать pospacerować; подгуляти, подгуливать podchmielić sobie); nieco się rozpuścić, poszaleć, poszumieć; *Ks.* помотать, помотываю (cf. pomotać); ein wenig locker und lustig leben. Pohulay teraz, z tryumfem wybrnąłeś z przepaści. *Teatr* 7 *c*, 58.

POIĄĆ, poiął, poięli, *F.* poymie *cz. dk.*, Poymować *ndk.*; *Bh.* pogiti, pogmaut, pogimari; *Bs.* pojati, poimati; *Ec.* поняти, поймаю; *Rs.* понять, понимать; (*Crn.* pojęnam, z odeymnię), pogarnąć, objąć, umfaſſen, umgreifen. Poymiy a ogarniay wiarą tę łaskę tak wielką. *W. Post. W.* 2, 36. Było tam 50 galer, oprocz bark i innego mnieyszego poięcia. *Ustrz. Kruc*, 2, 307, mnieyszego objęcia, objątku, naczynia, flatków. von kleinern Umfange. — §. Naypierwey go klem za grabiet Melanchetes poiął. *Zebr. Ow.* 61, uchwycił, uciął, ermiſchen, einen Hieb verſetzen. — *§. poiąć z sobą, wziąć z sobą, mit ſich nehmen. Poiął z sobą Jezus Piotra i Jakuba i Jana, i wiodł ie na gorę wysoką osobno. 1 *Leop. Marc.* 9, 2, wziął ie z sobą. 3 *Leop.*). Rzymianie zwykli byli syny swe z sobą brać a poymować. *Glicz. Wych. K.* 5 *b*. Apollonius, poiąwszy z sobą trzy tysiące iezdnych, poszedł. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 77. — §. Poimować kogo, Poimać, poymać, *pogimać, *Rs.* имать, imać, brać w niewolą *Cn. Th.*, gefangen nehmen, wegnehmen, ergreifen. 15000 ludu w niewolą poimali. *Stryik.* 99. Idą-li o pokóy, *zjmayciez ie żywo; ieśli też ku bitwie, także ie żywo poimaycie. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 18. By na iakiego łotra wyszliście z mieczami i z kyjmi, poimować mię. 1 *Leop. Math.* 26, 55. Gdy Jesus w kościele nauczał, chcieli go poimać, a nikt go nie iął. *Sekl. Jan.* 7. *Pogimawszy go, przysłał krolowi. *Papr. Gn.* 1192. Rzeczy chełznaiące i *poymawaiące wszelki rozum. 1 *Leop. list. Hier.* 3, krępuiące). Ziemię puſtoszyli, zabiiali, do poimania brali. *St. Dz.* 841; do poymaństwa, ieństwa, do niewoli, in die Gefangenſchaft). Diogenes, gdy był w poimaniu, wywiedziono go przedadź. *Bud. Ap.* 41. — §. Poymować żonę, z żonę sobie brać, żenić się, eine Frau nehmen. Nie upatruią tego, aby żony mieli poymować z domów zacnych, *Starow. Dw.* 46. Równą sobie poymuy, żebyś żył w zgodzie. *Budn. Ap.* 51. Chce ią poiąć za żonę, *Teatr* 64, 17, *Boh. Kom.* 4, 115. Godną damę miałem za żonę poymować. *Mon.* 67, 624. Widząc się uszczęśliwionym przez poięcie tey damy, oddałem iey rząd zupełny domu moiego. *ib.* 623, przez zaślubienie sobie za żonę). Czasem się z niewiadomości poymuią ci, którzyby się poymować nie mieli. *Szczerb. Sax.* 225, pobieraią się). Były przeszkody do poymowania się im w małżeństwo. *Pim. Kam.* 166. Obwarowano prawem, aby powinni nie poymowali się w małżeńſki stan. *Petr. Lk.* 56, cf. poiemszczyzna). *Poymować męża, z iść za mąż, einen Mann nehmen, heirathen. Kobiety to rzekomo sobie mężo spoymowały, ale po prawdzie w cudzołostwie żyły. *W. Post. W.* 65. Przymusił ią, aby poięła go za męża. *Beh. djab.* 2, 127. — §. *absol.* poymuie koń, z zaczyna ciągnąć wóz. *Wład.*, nie zasadza się, z mieysca zaraz dobrze rusza, ein Pferd zieht gut los, fängt gut an, fängt gleich von der Stelle an raſch zu ziehen. — b) *Metaph.* poiąć, poymować myślą, zrozumieć, rozumem objąć, mit dem Verſtande auffaſſen, begreifen, verſtehen, faſſen; *Sr.* 1. podymam; *Bs.* oglavitse; cf. w głowę brać); *Crn.* zastopiti (cf. zastąpić), zapopasti, zapopâdem (cf. popaść); *Vd.* objet (*ob.* objąć), zapopasti, poprimiti (cf. poprzymować), zastopiti; *Ks.* вразумѣтися (w rozum brać). Nie poiąć, *Ec.* изумѣвати (cf. zdumiewać), недоумѣвать, недоумѣватися. Nie poymuię tego, nie mogę zrozumieć, nie chce mi to w głowę wieść. *Cn. Th.* 516. Im się to poiąć i wyrozumieć nie dało. *Smotr. Nap.* 45. Poięcie, poymowanie, objęcie myślą, rozumem, zrozumienie, das Begreifen, Verſtehen; *Sr.* 1. podpetio; *Bh.* pochop; *Crn.* dasdevk; *Vd.* zapopadik, zapopad; poprimenje; *Rs.* понятіе, разумѣніе. To ieu rzecz do poięcia trudna. *Teatr* 8 *c*, 28. Nie możesz przyyść do ułanego zrozumienia i poięcia. *Salin. pr.* 4. Poięcie, das Auffaſſen, iest naypierwszą siłą duszy, zaprzątnioney wyobrażeniami. Inni używaią tu słowa myśli; lepiey iednak użyć wyrazu poięcia, w którym rozum na zwyczay iest przez się bierny, nie mogąc się uchronić poznać to, co w samey rzeczy poymuie. *Cyunk. Log.* 22. Gdy rozważam, co się dzieie w moiey duszy, sam siebie poiąć nie mogę. *Teatr* 60 *c*, 61. Nie tego poiąć nie mogę; czy po Hebrayſku gadasz? *Teatr* 14, 66. Nauka gdy smakuie, sporo i prędko się poymuie. *Cn. Ad.* 544, chwyta się). Nie mogłem się poiąć z ukontentowania. *N. Pam.* 11, 230, nie posiadałem się). Lud nie poymuiąc się z radości, bierze na ręce krola swego, *transporté de joie et Stes. Num.* 1, 96, es faßt ſich nicht vor Freuden, *Teatr* 55 *b*, 41. Nie poymie się z radości, gdy mu powiesz. *Teatr* 33 *d*, 15. Niepoięty, niepoiętey, niebięty rozumem, *Cn. Th.* 514, nie do poięcia, unbegreiflich. Rzecz niepoięta, iakiey Pan iest dobroci. *Teatr* 8 *b*, 86. Chrystus, w wielkości mały i w nikczemności wysoki, niepoięty w dziełach, nieograniczony w uczynkach. *Pocicy* 333. Traktuią o bardzo subtelnych i niekażdemu poiętych rzeczach. *Mon.* 73, 387, nicht jedem verſtändlich. Poięty, do poięcia, *Rg.* dohitiv.

*POIACHAĆ *ob* Poiechać.

POIADAĆ *ob.* Poieść. POIADACZ, -a, *m.*, który co poiadł, der Aufeſſer; Verzehrer; *Vd.* pojedus; *Cro.* pojedávecz; *Bc.* поядатель.

POIAŁOWIEĆ, *F.* poiałowieie *Neutr. dk.*, iałowym się stać, niepłodnym, unfruchtbar werden. Grunta poiałowiały, spuſtoszały lasy. *Niemc. P. P.* 72. Gdy owce trzy lata porządkiem rodzą, rok potym poiałowiawszy, pożytecznie się na rzeź przedadzą. *Kluk. Zw.* 1, 260.

POJAŚNIĆ *cz. dk.*, nieco objaśnić, helle machen, beleuchten, *Rs.* поясняти, поясняти. Pojaśnienie, *Rs.* поясненіе.

POIĄTRZYĆ, *F.* poiątrzy *cz. dk.*, nieco rozjątrzyć; *pr. et tr.*, ein wenig eitern machen. Na co się tykać poiątrzoney rany. *P. Koh. Ort.* 1, 155.

POIAWIĆ się, *F.* poiawi się *Rec. dk.*, poiawiać się *ndk.*, *Rs.* появиться, появляться; pokazywać się iawnie, ſich offenbaren, ſich zeigen, ſich ſehen laſſen, *Rg.* pojâviti, opojâviti *revocare spiritum*). Gwiazda się poiawiła, Co królów prowadziła. *Piel. Kat.* 24. Poiawi się wiele obłudnych ludzi, którzy między rozmaitemi stany rozterki czynić będą. *Ber. Dek. A* 4 *b*. Już się znaki rychłego iego

przybycia poiawiaią między nami. *W. Post. Mn.* 386. Już w polach robota wszelka poiawia się. *Gaw. Siel.* 363. **POIAWA, -y, ż., *Chodk. Kosf.* 53, **POJAW, -u, m., *Przyb. P.* 5, 10, poiawienie, zjawienie, die Erſcheinung, das Vorzeigen. **POIAWNY, -a, -e, do poiawienia, mogący być poiawionym, erhellbar, erleuchtbar. W zaćmach nic nie poiawnych. *Chodk. Kosf.* 67.

POIAZD, -u, *m.*, POIAZDA, -y, *ż.*, a) *actio*; poieżdżanie, poiażdżka, poiechanie, (*Rs.* поѣздъ, поѣздка podróż; komitywa uroczysta; *Ecc.* нóздъ, поѣздъ, поѣздка droga, podróż), das Hinfahren, das Fahren, die Reiſe. Nic snadnieyszego, iak poiazd do piekła, Lecz na wstecz wrócić, nie wielom to *dziło się przytrafiło. *Kchow.* 301. Cyntya w złocistey po niebie karocy poiazd swóy czyni. *Kulig.* 253. Poiazd rączym krokiem Faeton odprawował po niebie wysokiem. *Kul. Her.* 136. Nawy do poiazdy prędkie. *Warg. Cez.* 85. Okręty te prędkością z poiazdą przodkowały. *Warg. Cez.* 62. Życie ludzkie nie iest żywotem, ale poiazdem do śmierci. *Psalmod.* 49. Ciemna noc w krepę z głową zawitą Uszła poiazdą gwiazdami litą. *Zab.* 9, 348 *Zabł.*, drogą, gościńcem, Weg, Bahn, Straße. – 2) *Metonym.* poiazd, którym jeżdżą, *generice* wóz, kareta, kocz i. t. d., *Bs.* kola, kocie, kolasiçe, *Sla.* privoz, *Rs.* сѣдло; ein Fahrzeug, ein Wagen, eine Kutſche, Kalèſche. Poiazdy są różne, karety, kolaski, bryki, wozy etc. *Kluk. Zw.* 1, 186. Poiazd, siła artyllieryczna do przeprowadzenia wielkich ciężarów. *Jak. Art.* 3, 309. – 3. Poiazdy, wiosła, *Mag. Mſk.*, *Chmiel.* 1, 79, Ruder. Miasto skreseli, dla pewnieyszey iazdy. Przy burtach obu rozsadził poiazdy. *Klon. Fl. D.* 4 *b.* Żeglarz tłucze wart morza błędnemi poiazdy. *Hul. Ow.* 81, *Mon.* 76, 4. Na bakier do lądu poiazdami natrę, *dextris adducor litora remis. Zebr. Ow.* 73. Maytki, nie szanuiące potu, Dodali lekkim wiatrom poiazdami lotu, *Pot. Arg.* 203. Dźwigną żagle, i wodę poiazdami siekli, *ib.* 611. Na zwłokę Ceix gdy słyszkuie, każdy dwurzędne do swych pierśi ſłosuią poiazdy, i raz w raz morze kraią, *reducunt ordinibus geminis ad fortia pectora remos. Zebr. Ow.* 282.

POIAZDOWY, -a, -e, od poiazdu, *ob.* poiezdny, wozowy, Fahrzeugs-, Wagen-, *Ec.* колесничный. POIAŻDŻANIA, -i, ż., poieżdżanie, przeieżdżanie przez czas niejaki, eine kleine Fahrt, *Ec.* поѣздъ, поѣздъ, поѣздка. Zabawy nieiednakie, wieyskie poiażdżki, i t. d. *Pilch. Sen list.* 427.

1) POIĆ, -ił, -i, poię *-ęs. dk.*, napawać, upaiać, *Bosn.* pojiti, napajiti, datti pitti; *Rg.* poitti; *Cro.* poim, napajam; *Vd.* napit; *Rs.* поить, tränken, zu trinken, oder zu ſaufen geben, berauſchen. Konie poić, *Ld.*, die Pferde tränken. Mieysce, gdzie konie poią, *Vd.* napojishe, napajalishe; *Rg.* pojniza, die Tränke. Który bydło poi, *Ross.* поилецъ. Co dzień bankiet stroił, i w domu swoim traktował i poił. *Chrośc. Job.* 7. Poi cię teraz matka pierśiami swemi. *Bzow. Rez.* 56, karmi, *doi, ſäugen. – *fig.* Więzy Hymena króla Kastylii *poią. *Przyb. Luz.* 215, odurzaią). – §. *tr.* Zbytkiem radości się poią. *Kar.* 1, 64, ſich nähren. cf. karmią się). Słodką tą poię się myślą, żem się przyłożył do szczęścia waszego. *Gaz. Nar.* 1, 321. Wśród żon i dzieci swoich obywatele poili się nadzieią przyszłego szczęścia. *Ust. Konst.* 1, 160. – (*distg. Bh.* pogim, spogim, *Rs.* напить spoić, spaiać).

2) *POIĘ *ob.* Piać.

POIECHAĆ, *POIACHAĆ, *F.* poiedzie *cz. dk.*, *Bh.* popoǵeti, popogijdeti; *Crn.* pojęsdem, *Vd.* sajesditi, odjesditi, *Rs.* поѣхать, n. p. poiechał gdzie, odjechał, wozem, wierzchem, okrętem, hinfahren, hinreiten, hinreiſen, abfahren, abreiſen, wegfahren, wegreiten, wegſchiffen. Poiechał cielęciem, wrócił się wołem. *Rys. Ah.* 54. – b) poiechać, Poieżdżać, Poieździć, *Crn.* podirjam, *Vd.* napreipelatise, napreivositi, *Ross.* поѣздить, поѣхать, daley ruszyć wozem, koniem, okrętem, zufahren, vorwärts fahren oder reiten. Poieżdżay daley z górą! *Pr.* iakże? gdy uwiązłem! *Pot. Jow.* 65, fahr zu! vorwärts! Łowczy poiedź wytrębywa, Podź za nim myśliwczyk krzyczy. *Kchow.* 25. Kwapił się, poieżdżaiąc śpiesznie. *P. Kch. Orl.* 1, 132. Śpiesznie poieżdżali, Aż pod mury same przyiechali. *ib.* 133 *et* 80. Tak poieżdża lotnie, Że iego koło zda się bez obrotu. *Jabł. Tel.* 66. Uyrzał przed sobą rycerza, kłosem wielkim poieżdżaiącego. *P. Kchan. Orl.* 1, 327. – § Chciał poieżdżać z konia. *Pr.* Niech on mię z kozła wozi. *Teatr* 43 *c*, 59 *Wyb.*, powodować końmi, kutſchieren. – c) Poieździć wiele świata, kraiów, miast, zwiedzić, zjeździć, *pokresić kraie, *Cn. Th.* 1055, viele Länder nach einander bereiſen. W tym też król Antyochus poieżdżał wierzchne krainy. 1 *Leop.* 1 *Mac.* 6, 1. Wyiachał Jonatas, a poieżdżał miasta z onéy strony rzéki. *ib.* 11, 60. – §. Poieżdżać, i tam i sam ieździć, hin und her fahren, oder reiten. Każ wyznaczyć furmankę do spaceru dla pana, bo chce po sąsiadach poieździć. *Teatr* 19, 41. – *fig.* złośliwy ich ięzyk poieżdża sobie po przyiaciołach nieprzytomnych. *Mon.* 76. 400, paſtwi się nad niemi, er macht ſich über ſie her. Jeśli na iaką górę nad tym, którego zaczepił, poieżdża po nim bez miłosierdzia. *Mon.* 69, 46. – d) *salire* poieżdżać, iako gdy konia do *świerzobki przypuszczaią. *Mącz.*, beſpringen, belegen, beſchälen, (von den Hengſten). *Subatio* poieżdżanie świni *Mącz.*, kiernozowanie, das Ranzen, die Brunſt. (cf. pobiegać, poganiać się, bekać się). – §. Poieżdżać co, n. p. poiazd, konia poieżdżać, iazdą nadwątlić, durch Fahren oder Reiten abnutzen. Poieżdżony, *Vd.* pojesden.

POIĘCIE *substant. verbi* Poiąć, *qu. v.*

POIEDNAĆ, *F.* poiedna *cz. dk.*, (cf. *Bh.* pogednati, poaednawati *exsequi*), niezgodnych z sobą pogodzić, uneinige ausgleichen, verſöhnen; *Vd.* ediniti, sediniti, sdruzhiti, enakiti, enakovati; *Cro.* pojednachújam; *Sr.* 1. wupcdnam, (cf. wyiednać); *Rs.* помирить. Łacnom się do tego nakłonił, abyśmy się poiednali, a na wieki między sobą *pomierzyli, aby ona starodawna nasza przyiaźń ożyła. *Baz. Hſt.* 527. Bóg poiedna się a pomierzy z służebniki swoiemi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 7, 33. Obudwu bardzo zaiątrzonych bacząc, starałem się, iakoby ich poiednać. *Warg. Radz.* 180. Z wielkiey swady piękniejsze poiednanie bywa. *Min. Ryt.* 4, 134. Poiednani przyiaciele bardziey się miłuią. *Cn. Ad.* 884. Poiednana przyiaźń, iak Marcowy lód. *Rys. Ad.* 57; cf. żyd chrzczony, przyiaciel iednany). Do poiednania, *poiednalny, verſöhnlich, *Vd.* potolashliu; *Subſt.* potolashlivoſt, spraulivoſt, potolashnoſt. POIEDNOCZYĆ, *F.* poiednoczy *cz. dk.*, połączyć w iedno; *Ross.* сообщить, сообщать, in eins verbinden. Chrystus bóstwo swoie z naturą ludzką poiednoczył. *Psalmod.* 99. Kości w ciele pospaiane i poiednoczone. *Perz. Cyr.* 1, 24. Nie do poie-

dnoczenia, *Rs.* несоединимый. POIEDNOKROTNY, -e, -e, POIEDNOKROTNIE *adv.*; ras tylko uczyniony, zdarzony, einmalig. Warowały prawa nasze niepoiednokrotnie prerogatywy cudzoziemskich posłów. *Ostr. P. Kr.* 1, 100. Upominał go niepoiednokrotnie. *Pilch. Sen. Gn.* 339. POIEDNYWACZ, POIEDNACZ, - a, *m.*, zgodziciel, niezgodnych iednaiący, der Aussöhner, Versöhner. Poiednywacz wszelkich kłótni. *Pir. Pow.* 49; *Sr.* 1. wupednawnik, wupednar, *f.* wupednawnicżja, wupednarka; *Cro.* pojednachitel; (*Cro.* pojedinàvecz *syncretista*). POIEDYNCZY, -a, -e, POIEDYNCZO *adv.*, po iednemu, einzeln, einfach; *Boh.* gednopočetnj, gednoduchý, gednanasobný; *Slo.* gednásobni; *Sr.* 1. penujki, penaki, sam a sam; *Rg.* jednostrúk, jednoxicni; *Sla.* jednostruk; *Bs.* jednostrukki, ugnali; *Crn.* enugubnè; *Vd.* posamen, poenem, enosten, vsakiposieb, sam, koeden, enoversten, enogubon; *Rs.* одинóдный; *Ec.* поединому, наединѣ. Ilość niesktadana poiedyncza. *Ustrz. Alg.* 7, *Hub. Mech.* 3. Korzeń poiedynczy, *simplex*, bez żadnych podziałów. *Jundz.* 2, 6. Poiedyncza sztuka czego, *Rs.* одиначка, cf. iedynaczka). *Gramm.* liczba poiedyncza, *singularis*, n. p. Pismo S. w liczbie *poiedynczéy* mowi: „kto iest malutkim"; a nie w liczbie *towarzyskiey*: niech przyydą małuczcy". *Bals. Niedz.* 1, 156. POIEDYNCZOŚĆ, -ści, ż., nieskładaność, die Einfachheit, Einzelnheit; *Sr.* 1. penakosćj; *Rs.* одиначество; *Ec.* единáчество. Matematyka powszechności i poiedynczości rzeczy winna swoię oczywistość. *Stas. Buf.* 20. POIEDYNEK, -nku, *m.*, liczba iedno zamykaiąca, (iako dziewiątek, dziesiątek). *Cn. Th.*, ein Einer, eine einfache Zahl, die Eins. - b) poiedynek, potyczka poiedynkowa, bitwa sam na sam, das Duell, der Zweykampf; *Bh.* saubog, dwibog, bjwog, bitwa mezy dwauma; *Sr.* 1. dweyu-bitwa; *Cro.* majdan, meghdàn (cf. maydan), zatok (cf. zatok); *Rg.* zatocisote; *Rs.* поединокъ, одинобóрство; *Ec.* самобóрство, пóле (cf. Pole). Wyzywałem go po kilka razy na poiedynek; ale podły tchórz nie chciał wychodzić. *Mon.* 74, 45. Wyzywał Goliat na poiedynek żołnierzy Saulowych, aby się z nim sam na sam który potkał. *Sk. Zyw.* 2, 158, cf. na rękę wyzywać). Nieszczęsne poiedynki zawsze dwóch ludzi gubią. *Teatr* 29, 127. Bitwa poiedynkiem. *Gor. Dw.* 30. - 2) Dzik samiec średni ieszcze zowie się poiedynek; stary odyniec. *Kluk. Zw.* 1, 346; der Bacher, Keiler, ein zweyjähriges wildes Schwein. Odcinki, dwuletnie dziki, odłączaiące się iuż od stada, poiedynki. *Ryd.* - §. *Adverb.* Poiedynkiem, s poiedynczo, s po iednemu, einzeln. Urzędnicy przystępuią poiedynkiem po starszemu. *Starow.* 71. Cokolwiek one w sobie bohatyrki miały Poiedynkiem, to wszystko w ciebie nieba wlały. *Leszcz. Class.* 27. O gdyby czas, który uciekał cicho poiedynkiem, mógł się powrócić razem. *Kulig. Her.* 121, *et* 323. To artykuły, ani za spólnym zezwoleniem, ani poiedynkiem od którey strony nie maią nigdy bydź wzruszane. *Herb. Stat.* 693. O tych rzeczach natknęło się teraz ogółem; poiedynkiem zaś o nich mówić czas nie pozwala. *Petr. Pol.* 40. Nie chcę was bawić wyliczaniem poiedynkiem wszystkich dowodów. *Nag. Fil.* 162, *Pilch. Sen. list.* 292, *ib.* 270; *Oczk. prz.* 295. POIEDYNIEC, -ńca, *m.*, poiedynkiem się biiący, der Zweykämpfer. Poiedynców uyrzano w zapasie. *Przyb. Milt.* 186; *Cro.* majdanik, meghdangia; *Rs.* единобóрецъ, поединщикъ, предпоединжникъ, пóльщикъ; *Ec.* самобóрець, самоборствующій. POIEDYNKOWAĆ się, -al, -ie *Red. nd.*; Poiedynkować cz. *ndk.*, bić się z kim sam na sam, ſich duelliren; *Sr.* 1. dwoyoh: bitwu djerjin; *Rs.* единобóрствовать, переколóться; *Eccl.* самоборствовати. Damon poiedynkował z Kleantem; ostatni został śmiertelnie raniony, a Damon drapnął. *Teatr* 30 *b*, 5. POIEDYNKOWNIE *adv.*, Poiedynczo, pojednemu, einzeln. Nie ogólnie, lecz poiedynkownie, każdą rzecz z osobna biorąc. *Petr. Pol.* 156, szczególnie, wyszczególniaiąc). POIEDYNKOWY, -a, -e, jednemu służący, albo sam ieden bez drugiego, poiedynczy, ieden szczególny, einzeln, einfach. Sąd partykularny albo poiedynkowy. *Smotr. Ap.* 27. Przyiaźń wszystko czyni między nami spólne; niemasz między nami ani powodzenia, ani nieszczęścia poiedynkowego; żyiemy za iedno. *Pilch. Sen. list.* 362. Od poiedynkowey liczby wielka się zaczyna. *Fr. Ad.* 39. Miasto iest rzecz cała, a iego cząstki są ludzie poiedynkowi, i domy. *Petr. Pol.* 12. Tam to słowo iest poiedynkowe, to zaś dwuskładne. *Pilch. Sen. Gn.* 177. Miał oko nie tylko na powszechne kościoła potrzeby, ale i na poiedynkowe osoby. *Sk. Dz.* 589. Opuście swoie pożytki poiedynkowe *Sk. Kaz.* 138, prywatne). Obawiam się, aby niektórych poiedynkowa Jugurty przyiaźń z toru słuszności nie zwróciła. *Pilch. Sall.* 144. Po Tarkwiniuszu panowanie Rzymskie miasto ustawicznego roczne, miasto poiedynkowego, na dwie osoby rozdzielone było. *Fal. Fl.* 16. Piwo poiedynkowe, niedubeltowe *Tr.* - b) od poiedynków, t. i. od bitwy sam na sam, Zweykampfs, Duells. *Rs.* единобóрный. Plac poiedynkowy. - c*) Dobra świeckie porzuciwszy, poiedynkowy żywot prowadził. *Sk. Zyw.* 2, 249, osobny, pustelniczy, samotny, ein einsames, einsiedlerisches Leben. POIEDYNOKROTNY *ob.* Poiednokrotny. POIEDYNSTWO, -a, *n.*, poiedynczość, iłność poiedyncza, die Einheit, Einfachheit. Jeden iest bóg, iedno w iednym poiedyństwie są trzy osoby. *Sk. Kaz.* 276.

POIĘKAĆ *cz. dk.*, czas nieiaki przeiękać, eine Zeitlang seufzen, *Vd.* pojokati, poplakati, *ob.* popłakać. - §. poiękać, poięknie; poiękiwać *czst.*, iąkaiąc się powiedzieć, herstammeln. Tak poiękuie Tyrca, wryte maiąc oczy, w trwożący widok. *Przyb. Ad.* 191.

POIEMNY *ob.* Poiętny. *POIEMSZCZYZNA, -y, ż., n. p. Arendy, stawszczyzny, poiemszczyzny. *Tward. W. D.* 57. Imię podatku poiemszczyzna iest od słowa poięcia żony. *Czack. pr.* 2, 23, Heirathssteuer, Abgabe für die Erlaubniß eine Frau zu nehmen.

POIENIĘ, *ob.* poić.

POIEŚDŹ, Pojeść, poiadł, poiedli, *F.* poie, poiedzą cz. *dk.*, Poiadać *ndk.*, *Bh.* pogjsti; *Sr.* 1. pojwsći, pojwm; *Sr.* 2. pojrsći; *Crn.* pojem, pojędl, pojęsti; *Vd.* pojesti; *Bs.* pojisti, popojisti; *Cro.* pojédam; *Ec. et Rs.* поѣсть, поѣдать, пожирать, закушать, закушивать; zjeść iedno po drugim, nach einander auffressen, aufzehren, auffessen. Szarańcza poiedła, co pozostało od gąsienicy a chrząszcz poiadł, co pozostało od szarańczy. *Radz. Joel.* 1, 4. Odjął wilkowi owcę, a sam ie poiadł. *Biel. Sw.* 119 *b*. Często insi poiedzą, co oni okubią. *Pot. Pocz.* 201, inszy sieie, inszy żnie). Mówili bestyi: wstań, a poiedz mięsa bardzo wiele. 1 *Leop. Dan.* 7, 5. Nie bóycie się ludzi tych, bo nie inaczy iak chleb możemy ie poieść. *Leop. Num.*

Num. 14, 9. Więcéy panów sludzy, niż psi poiedli. *Cn. Ad.* 1058. Mieczem i ogniem wszytko się poiadło *Jabł. Tel.* 233, poniszczono). Stroynat zabił Mindaka, Stroynata Woysak, Woysaka Lew, i tak się to potym zle samo poiadło. *Biel.* 152. Gada, iakby całego świata rozumy poiadł. *Teatr* 14, 107 *et* 35, 108, als wenn er die Weisheit gefressen hätte. Faryzeuszowie rozumieli o sobie, że wszytkie rozumy na świecie poiedli, i chcieli być za nayuczeńsze widziani. *Dambr.* 453, *Teatr* 16 *c*, 78, *ib.* 26 *b*, 61. - §. Poiadać po czym, *superedere. Cn. Th.*, nach etwas essen, nachbeißen. - §. Poiadać sobie, *passim esitare. Cn. Th.*, mit Gemächlichkeit langsam essen. Przyszedł tam z ludem swym spracowany, a tam poiedli i *odpoczynęli. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 14. Wwiedź go do domu twego, aby poiadł chleba, 1 *Leop.* 3 *Reg.* 13, 18. - §. Poiść się z kim, pogniewać się, do zęba pokłócić się, sich mit einem entzweyen. Wrakomo się poiadła z mężem, *odium cum coniuge assimulat. Zebr. Ow.* 169.

POIĘTNOSC, POIĘTOSC, POIĘTLIWOSC, - ści, ż., łacność poięcia rozumem, Leichtigkeit zu begreifen, Fassungskraft, Gelehrigkeit; *Boh.* gemnost, rozumitedlnost, schopnost; *Slo.* schopnosť; *Vd.* sapopadnost, sapopadezhnost, primezhnost, perkladnost, navushlivost, podvuzhlivost, umnost, primlivost, sastoplivost; *Ross.* понятіе, понятность, переимчивость; *Ec.* достижное, понятіе. Poiętność miałem wielką; ale wstręt od nauk ieszcze większy. *Kras. Doś.* 24. Poiętliwość, którą mię obdarzyła natura, posłużyła mi do tego, żem prędko rozumiała język Polski. *Kraj. Pod.* 11. Że bóg, wszystkich rzeczy początek, iest dobrym, pospolita ludzkich rozumów dowodzi poiętość. *Bardz. Bee.* 88, sam prosty rozum). - §. *passiue*, n. p. Przedtym zawiłość, niewyrozumiałość i ciemność, wszystkich nauk czyniły ozdobę; teraźnieysi o samę staraią się łatwość i poiętość. *Mon.* 73, 133, zrozumiałość). Niepoiętość, niemożność być poiętym, niedościgłość, *Rs.* непостижимость, непостижность. POIĘTNY, - a, - e, POIĘTNIE *adv.*; 1) *phys.* poiętny siecią, ręką, którego łacno dosiać, poimać, *comprehendi facilis. Cn. Th.*, leicht aufzufangen, leicht zu umfassen, zu fassen; (cf. *Ross* понятые chłopi, co pomagaią chwytać zbiegów). Niepoiętny, niepoięty ręką, nieuięty. *Cn. Th.* 514. - §. b) *actiu.* poiętny, *poiemny, obeymuiący, umfassend, in sich fassend. Bańka poiemna, iest ta, w którą wódka cieczo, gdy w drugiey palą, *vas recipiens. Sleszk. Ped.* 408. - §. 2) *Metaph.* a) *passiue* poiętny rozumem, ku poięciu łacny, wyrozumny. *Cn. Th.*, fasslich, leicht zu fassen, verständlich; *Bh.* obsáhlý (cf. osięgnąć), podpitedlný, postihlý, rozumitedlný; *Slo.* wistihit, dolní; *Vd.* sapopadliu, primliu; *Ros.* понятный; *Ec.* поятный, (*Ec.* поятельно *comprehendendum est*). Niepoiętny, niepoięty, nieobięty rozumem. *Cn. Th.* 514, pod zmysły niepodpadaiący. *Wlod.*, *Vd* nesapopadliu, neprimliu, nesastopliu; *Rs.* непостижный, непостижимый, непостигаемый; *Ec.* непоятельнъ, необумѣнный. Chciał mówić, nie domawiał, często iąkał słowa; Przerwana, niepoięta, i bezsensna mowa. *Jabł. Tel.* 86. (cf. *Rs.* понятое zapłata przynoszącemu instrukcyą albo ukaz). - §. b) *actiue* poiętny człowiek, poymuiący rozumem łacno. *Cn. Th.*, poiętliwy, gelehrig, von offnem Kopfe, schnell begreifend; *Bh.* genuó, schopný; *Slo.* schopný; *Vd.* navuzhliu, podvuzhliu, umen, sapopadezhen, primezhen, dershezen, perkladen; *Rs.* переимчивый, одумчивый. Niepoiętny, tępy, niedowcipny, nieczuły. *Cn. Th.* 514, *Ross.* несвѣдомый, *Ec.* злопоятный. POIĘTY, *ob.* Poiąć.

POIEŻDZIC. *ob.* Poiechać. POIEZDNY, - a, - e, Poiazdowy, od poiazdu, von der Kutsche, oder irgend einem Fahrzeuge. Słyszysz, iuż skrzypią poiezdne zawiasy. *Hor.* 2, 87 *Nar.*

POIEZNY, - a, - e, do iedzenia, śniedny, iadalny, eßbar. Z pszenicy wąsatki karmią, iż iest ostra, nie iest bydłu sprawna i poiezna. *Haur St.* 57.

POIEZUICKI, - a, - ie, przeszłoiezuicki, dawniéy do Jezuitów należący, nach den Jesuiten heimgefallen, ehemals jesuitisch, exjesuitisch, nachjesuitisch. Dobra poiezuickie na fundusz edukacyi obrócono. *Skrzet. P. P.* 2, 258.

PO-IGRAĆ, *F.* poigra *cz. dok.*, Poigrawać *kontyn.*, poigrywać *frequ.*, (*Rg.* igratti, poigratti, *Bs.* poigrattise, igratti, *Rs.* поиграть, поигрывать, z grać, pograć; *Vd.* pojigranje, jigra, z gra); czas nieiaki przeigrać, pobawić się, pożartować, nach einander spielen, tändeln, spaßen. Nie uchodzi z śmiercią dwa razy poigrać. *Fred. Ad.* 68. Przechodzi się tam Kupidynek, łucznikiem poigrywaiąc. *Tward. Pasq.* 5. Pole poigrawa ziół barwami, *ridet ager. Zebr. Ow.* 381. Tegoż dnia, którego na morzu nawy wesoło poigrawały, pogrążone w nim zostały, *Pilch. Sen. liść* 21, podskakiwały, kołysały się). Tak lekko sobie chrześciany ważą, że też rozlewaniem krwi naszéy poigrawaią sobie, iako chcą. *Jan. Olsz. J* 3 *b.* Trudy krwawe, które z gardłem co minuta poigrawaią. *Birk. Zbar. C.* 3 *b.* Heretycy śmieli poigrawać z oyca. *S. Birk. Dom.* 73, naigrawać). Z możnemi fortuna niestateczna poigrawa. *Pilch. Sen. Gn.* 343. Fortuna z nami poigrywa, czyli raczéy z nas igrzyska czyni. *Pilch. Sen. liść* 2, 205. Szczęście *pograwa (poigrawa) z kochanki, To ie zrzuca, to wsadza, na złocone blanki. *Miosk. ryt.* 2, 64. Poigrawa w swéy przedmowie z napisu mego. *Zygr. Papr.* *Xx* 2, przedrwiwa).

POIMAĆ, *ob.* Poiąć. POIMACZ, - a, *m.*, który kogo ima, chwyta, bierze, der einen fängt, nimmt, gefangen nimmt. Dziewka, którą Kuman za sobą na koniu uciekaiąc uniósł, broniła potym swego poimacza. *Biel. Sw.* 128. POIMANIEC, POYMANIEC, - ńca, *m.*, ieniec, do niewoli wzięty, der Gefangene. Wziął wiadomość pewnieyszą od poimańców. *Warg. Cex.* 227, cf. język). Duchownych i świeckich poymańców nabrano. *Sk. Dz.* 851. W tryumfie go, iako poimańca prowadził. *Warg. Wal.* 220. Poimańca upuścił *Pasz. Dz.* 82. POIMAŃSTWO, *POYMAŃSTWO, - a, *n.*, ieństwo, wzięcie do niewoli, niewola, die Gefangenschaft. Słonie, nie bez czucia poymańśtwa swego, zwiesiwszy głowy, za zwycięznemi woźnikami postępowały. *Fol. Fl.* 44.

POINACZYC *cz. dk.*, poodmieniać, inaczéy przerobić, nach einander verändern, *Bh.* poondim.

*POIRZEC, *ob.* Poyrzeć, Poglądać. POISKAC, *ob.* Jskać.

*POISC, *ob.* Póyść.

POIUCZYĆ, *F.* poiuczy *cz. dk.*, iuki pogurtować, mit dem Saumsattel satteln. Serafkier wielbłądy poiuczył. *Jabł. Buk. J.* 2 *b*, *ob.* Juki).

w *POIU, *ob.* Pogotowiu.

POIUSZYC, *F.* poiuszy *cz. dk.*, iuchą pokalać, mit Jauche

beſudeln, blutig machen. Spadł z konia, i ziemię krwią poiuszył srogie. *Otw. Ow.* 226. Już się była puściła z iadowitéy gęby Posoka, i zielone trawy poiuszyła. *Otw. Ow.* 105.

POIUTRZE *adv et subſt.*, dzień po iutrzeyszym duiu następny, Uebermorgen; *Bh.* pozegtrij, pozevtrij; *Slo.* pozaitra, pozaitri, pozitri, zazutro, ponazegtrij, pozitra, pozitertu; *Sr.* 1. zavutjischen, sajuzischim. *Sr.* 2. psches witsche; *Crn* pojutreshnem; *Vd.* pojutershnem, pojutrishnem, zh spatru; *Cro.* pozutra, prekzutra; *Dl.* prikozutra; *Sla.* prikosutra; *Rg.* prikosùtra, òndan (cf. ondy, onegday); *Bs.* prikosjutra, prikosjuttra; *Rs.* послѣ завтра, завтра. POIUTRZEYSZY, -a, -e, übermorgend; *Slo.* pojutrajschi; *Crn.* pojutren; *Vd.* pojutreshni, pojutershen, zhespatern, pojutern; *Rg.* prikosjutrasegni; *Rs.* послѣзавтрѣшній. Poiutrzeyszy dzień, *Bh.* pojutrek.

POKĄD *adv.*, *Rh.* pokud; *Slo.* pokud; *Ross.* покудова; *tempor. et loci*, poki, wie weit, wie lange. Pokądże będzie się wywyższał nieprzyiaciel nademną? *Radz. Ps.* 13, 3. Bellona! a pokądże twa wściekłość szalona Okrutnio niesczęśliwy lud nasz niszczyć będzie? *Zab.* 15, 146. Do pokąd duch w ciele, wieczna przyiaźń. *Teatr* 43 c, 165, poki izno). - §. potąd - pokąd, = poty - poki, ſo lange - bis. Potąd tu zoſtaniesz, pokąd nie zapłacisz. *Tr.*

POKADZIĆ *czyn. dok.*, po czym okadzić, chwilę nakadzić, etwas beräuchern, ein wenig räuchern; *Sr.* 1. pokadjam; *Vd.* pokaditi, pokadivati, povoditi, povojati; *Cro.* pokagyújem; *Rs.* покадѣть. Pokadzenie *Vd.* pokadilu.

POKAIĆ się, *F.* pokai się *rec. dk.*, Pokaiać się *ndk.*, upamiętać się w grzechach, przykład sobie do ſkruchy brać, z żalem poprawić się, ſich ein Beyſpiel zur Beſſerung nehmen, Buße thun, das Gethane bereuen und ſich beſſern; *Bh.* pokanj činit; *Bs. et Sla.* pokajatise *taedet*; *Cro.* pokajatisze, pokajamsze *conteror*, *poenitet me*; *Rs.* покаяться; *Rs.* покаяніе pokuta, покаянникъ pokutujący; покаянная izba ſkazanych na śmierć). Grzech iawny widzimy; ale pokaiania grzeszącego i prędkiéy odmiany nie widzimy. *Sk. Zyw.* 1, 68. Pokay się od téy złości twéy. *Bud. Act.* 8, 21. Pokaycie się, bo przybliżyło się krolestwo niebieſkie. *Bud. Math.* 4, 17. Nayprzednieysza broń nasza w pokaianiu a modlitwie. *Modrz. Baz.* 509. Odpuści nam to bóg, bez pokaiania naszego? *Orzech. Qu.* 180. Żadna insza nadzieia nie ma być nasza, iedno w uznaniu grzechu, a w pokaianiu iego. *Rey Pſt. B* 5. Słusznie odniósł za swe okrucieństwo i niepokaiane serce karanie. *Sk. Zyw.* 107 *b.*

POKAŁ, *ob.* Puhar.

POKALECZYĆ, *F.* pokaléczy *cz. dk.*, poranić, verwunden. Trzewiki bardzo ciasne nogi mi pokaléczyły. *Boh. Kom.* 2, 381.

POKALIĆ, *F.* pokali *cz. dk.*, Pokalać *ndk.*, *Bh.* pokaliti, ufaliti; *Slo.* poſſkwrnuti, *ob.* poſkwernić; *Vd.* poſkurniti, pogerditi, obmadeshuvati; *Sla.* zamerljati; *Bsn.* iſkaglijati, pohallaviti, ohallaviti, oghnusiti, izghnusiti, izbergljati; *Ec.* оскаля́ти, (*Rs.* оскáливать osrać), *Rs.* осквернить, скверня́ть, замаря́ть, замáрывать; poplugawić, posmolić, nieczyſtym uczynić, ponieczyścić, beſudeln, beſchmieren. Posoką psią na większe naśmiewiſko, ciało iego pokalili. *Birk. Gl. K.* 23. Paw' bardzo się ſtrzeże, aby swego gdzie nie pokalał ogona. *Haur Sk.* 231. Nie to, co wchodzi w uſta, pokala człowieka; ale to, co wychodzi z uſt, pokala go. *Radz. Math.* 15, 11. Prawo tych mieczem karało, którzy cudze małżeństwo pokalali. *Kosz. Lor.* 64. Co tego chleba ieść będą, pokalaią się. *Radz. Hor.* 9, 4, *Sekl.* 77. Niepokalany, czyſty, bez plamy, unbefleckt, *Ec.* безскверенъ, нескусобрачный, нескусобрачная, нескусомужная (cf. prawic, prawiczka, panna, dziewica). Panienkę z łoża od siebie niepokalaną wypuścił. *Sk. Dz.* 173. Niepokalana Marya, bo ieſt panną. *Zach. Kaz.* 1, 181. Niepokalane poczęcie *Vd.* zhistu spozhetje.

*POKAMIENIĆ, *ob.* Pobrukować.

POKAPAĆ *med. dk.*, przez chwilę nakapać, ein wenig worauf hin träufeln; *Vd.* pokapluvati; *Rs.* покáпать.

POKĄPAĆ *cz. dk.*, iedno po drugim chwilę wykąpać, nach einander hin baden; *Rs.* покупáть.

POKAPŁUNIĆ, *F.* pokapłuni *cz. dk.*, iednego koguta po drugim okapłunić, einen Hahn nach dem andern kapaunen. - *fig.* Jakoby ich powarzył, iakby pokapłonił. *Pot. Arg.* 675, ſkrzydła zwiesili, ſie ließen die Flügel hängen, wie kapaunte Hähne.

POKARAĆ, *F.* pokarze *cz. dk.*, *Bh.* pokarati, potreſtati; *Dl.* pokarati *caſtigare*; *Bs.* pokarati, pokoriti *caſtigo*, *obiurgo*; *Cro.* pokarati *obiurgare*, *reprehendere*, pokaranye, = ſtrofowanie; *Rs.* карáть, покарáть, = karać, ukarać; (*Ec.* покаряю *subiicio*, *subdo*; покаряюся *submitto me*, *obedio*); raz po raz ukarać, nach einander ſtrafen, beſtrafen; *Vd.* poshtrafati, pokashtigati). Bóg pokarał złość tego gubernatora, naprzód trudem, ... *Boter* 4, 201. Pokarać na życiu *Ec.* показнить (*ob.* kaźń). Jezus tak pokarany, ile były zasłużyły grzechy nasze. *W. Poſt. W.* 292. - §. Pokarać kogo z czego, ſtrofować go, obwinić, zaſkarżyć, jemanden eines Verbrechens (ſtrafen) ziehen. Tego nikt z grzechu pokarać nie może, kto mówi prawdę. *Rey Pſt. P.* 2. (*Cro.* pokarávecz *obiurgator*). Jezus, którego żaden z grzechu pokarać nie może, cierpi za grzechy. *W. Poſt. M.* 436.

POKARBOWAĆ, *F.* pokarbuie *cz. dk.*, karby poczynić, porzezać, Kerben machen, bekerben, einkerben. Skórę iakby pokarbował. *Bard. Tr.* 497. Kogo iuż szóſte pokarbują krzyże, próżno się ſtroi. *Pot. Jow.* 136.

POKARESOWAĆ, *ob.* Karesować.

POKARM, -u, *m.*, POKARMECZEK, -czku, *m.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* pokrm; *Cro.* hrana, hranenye; *Dl.* hrana; *Rs.* прокормъ; karmia, ſtrawa, die Nahrung, die Speiſe. Jak pokarm, którym człowiek posila ciało swoie, rozmaity ieſt, tak i pokarm duszy. *Karnk. Kat.* 425. Żadne złączenie tak mocne nie ieſt, iak pokarmu z ciałem naszym, który się obraca w kości nasze, w żyły i w każdy członek nasz. *Sk. Kaz.* 285. Pokarm, wszyſtko to, co my pożywamy. *Salin.* 4, 434. Pokarm zdrowie zachowuie Pomierny, a zbytni psuie. *Cn. Ad.* 885. Duchowny pokarm, ciało i krew' Pańska. *Karnk. Kat.* 163, cf. obrok duchowny. *Sk. Dz.* 145. Sakrament ciała bożego pokarmem podróżnych ludzi zowią, że ieſt duchownym pokarmem, którym się w pielgrzymowaniu tego żywota zasiłamy, i iż nam drogę do wiecznéy szczęśliwości gotuie. *Kucz. Kat.* 2, 403, cf. wiiatyk). - Wyymuy pierś rychło do iego uſteczek, Z któréy wyssać zwykł swóy

pokarmeczek. *Groch. W.* 363. Doktor chciał widzieć pokarm matki iego. *Teatr* 18 *b*, 44, mleko z piersi). Niewiastom pokarm zginął. *Warg. Rodz.* 211, mleko w piersiach do karmienia niemowląt). Przytrafia się nabrzmienie piersi tym, które iuż odkarmiwszy dziecię, pokarmu stracić nie mogą. *Perz. Lek.* 288. – *fig. transl.* Życie osobne dodaie pokarmu melancholii. *Hist. Turk.* 165, podnieta, żywioł). Ogień bez żagwi albo pokarmu nie może wytrwać. *Syxt. Szk.* 151, *ob.* podnieta, podżoga). – §. 6, pokarm, podkarm, popas, mieysce popasu koni w drodze, die Futterungsſtation, das Futter. Wyprowadził go na pierwszy pokarm z miasta, i tu się z nim pożegnał. *Lub. Roz.* 525. Rotmistrze aby się na noclegach i pokarmach skromnie zachowali. *Vol. Leg.* 3, 790. POKARMIĆ, *F.* pokarmi *cz. dk.*, Pokarmiać *ndk.*, Pokarmować, pokarmuie *kontyn.*, *Bh.* pokrmiti. *Ross.* покормить, покармливать; podkarmić, dać nieco podjeść komu, ein wenig füttern, ein wenig zu freſſen oder zu ſpeiſen geben. – *fig.* Patrząc na całowanie, na ściskanie, za bodźce, za pochoduie, za pokarmowanie szaleństwa bierze wszystko, *pro cibo furoris. Zebr. Ow.* 152, *ob.* podnieta, podżoga). Pokarmiać w drodze, s popasać, Futterung halten, Futter machen, einkehren, um die Pferde zu füttern. Już czas był pokarmiać konie. *Wys. Aloy.* 173. Po drogach swe maią stanowiska, tam warzą, pokarmiaią. *Paszk. Dz.* 109. Dwanaście mil iechał, nie pokarmuiąc. *Syr.* 725, bez popasu). Diogenes pokarmuiąc w karczmie, widział przeieżdżaiącego Demostenesa. *Lub. Roz.* 12. POKARMOWY, -a, -e, od pokarmu, Nahrungs-, Speiſes; *Bh.* pokrmný. Pokarmowy kanał w gardle się poczyna; nim pokarm i napóy przechodzi do żołądka. *Kluk Zw.* 1, 38; gardziel. *Wer. An.* 112.

POKARNY, -a, -e, przykładnie karzący, exemplariſch beſtrafend. Pomsty pokarney wyroki nieuchronne zgubę za zdradę ci gotuią. *Zim. Siel.* 336. Za takie występki gardłem, uczciwością, konfiskatą karzą, albo iak *iurisperiti* zowią, winą pokarną abo kryminalną. *Vol. Leg.* 3, 69. *Actio criminalis*, występna albo pokarna, dlatego tak rzeczona, iż karanie niesie onemu, który występił, gdy będzie pokonan. *Szczerb. Sax.* 4.

POKARTOWAĆ, *ob.* Kartować.

POKĄSAĆ, *Pokęsać, *cz. dk.*, kąsaiąc pogryźć, pogłodać, nieco ukąsić, bebeiſſen, nach einander beiſſen, anbeiſſen; *Sr.* 1. pokušam; *Rs.* покусывать, покусывать. Liszka, iżby nie sama tylko była *kęsa, radziła inszym, aby sobie także ogony *pokęsiły. *Ezop.* 61.

POKASLEĆ, pokaszleć, *F.* pokaśle *intr. dk.*, Pokaszluie *kont.*, Pokaśliwać *cont. frequ.*, raz po raz kaśleć, öfters nach einander huſten; *Rs.* покашливаю, покашляю. Kiedy niekedy pokaszluie. *Teatr* 37, 152. W mówieniu często pokaśliwać, przykro iest. *Eras. Ob. a.* Ustawiczne pokaśliwanie suche, znakiem suchot. *Krup.* 5, 573. Częste pokaśliwania wielką sprawuią niewygodę. *Haur Sk.* 422.

POKASZCZAĆ, *ob.* Pokościć. POKATECHIZOWAĆ, *ob.* Katechizować.

POKĄTNIK, -a, *m.*, pokątny, taiemny człowiek, który się kryie po kątach, ein Winkelhocker, ein einſamer Menſch, ein verſteckter Menſch; *Boh.* potmĕchut, potmĕſſil; *Sor.* 1. cimowal; *Crn.* temnâk; *Rg.* tamnik (cf. ciemny); *Cro.* temnyak; *Rs.* taman, tamgnak; (*Ec.* темникъ podrzutek). Sami się odszczepieńcy wydaią, że nie są powszechnicy, ale pokątnicy. *W. Poſt. W.* 407. POKĄTNOŚĆ, -ści, *ż.*, potaiemność, kryiomość po kątach, die Verſteckheit. Znak umyślonéy kradzieży iest pokątność, albo skryte rzeczy uniesienie, lub oneyże zaprzenie. *Oſtr. Pr. Kr.* 1, 317. POKĄTNY, -a, -o, POKĄTNIE *adv.*, *Bh.* pokautny, pokautně, potaiemny, kryiomy, verſtohlen, verſteckt, heimlich. Pokątnym mieszkaniem daie się okazya do złego mniemania. *Sk. Dz.* 483. Ci, którzy się z porządnego małżeństwa nie rodzą, ale z pokątnego złączenia. *Petr. Pol.* 424. Maiąc żonę piękną i cnotliwą, pokątnie się umizga. *Teatr* 15, 110. Pisańſwo, tak iawne, iak pokątne. *Rey Pſt. II* 5. Opowiadał słowo boże niepokątnie, ale iawnie. *Dambr.* 457. Prawda ma być iasna, ale nigdy niepokątna. *Rey Zw.* 84, skryta, ciemna). Człowiek pokątny, albo osobca. *Fredr. Ad.* 94, pokątnik, cf. odludek). – §. Kamień pokątny. *Bzow. Roż.* 64, kątowy, węgielny, Eckſtein.

POKATOWAĆ, *F.* pokatuie *cz. dk.*, katowskim obyczaiem pomęczyć, pokaleczyć, auf Henkers Art zerſtümmeln, zerfetzen, zermartern. Tak go pokatowali, że mieysca nie było na nową ranę. *Tr.*

POKAWAŁKOWAĆ *cz. dk.*, na kawałki po-drobić, zerſtücken, in Stücke zerlegen. *Mon.* 69, 586.

POKAWIĆ, *F.* pokawi *cz. dk.*, podrwić słową, poszkapić się, einen Bock ſchießen, ein Verſehen oder einen Verſtoß machen, einen dummen Streich ſpielen. Wiecznie on podrwi i pokawi. *Chrośc. Fars.* 491. Za późno poznał, że pokawił. *Pot. Zac.* 13. Ani iednego mu nie dali żołnierza, W czym pokawili pułkownicy znacznie. *Chrośc. Furs.* 451. Wiem ia, com zgrzeszył, com pokawił czynem Swym, przetom zwać się twym nie godzien synem. *Min. Ryt.* 3, 285. Malarz pokawił. *Pot. Syl.* 400, chybił portretu.

POKAZ, -u, *m.*, *Ross.* показъ, pokazanie, okazanie, okaz, das Zeigen, Erzeigen, Erweiſen. (*Eccl.* показъ przykład, wzór, 2. dowód). Swóy naymnieyszy pokaz łaski, postawą abo wzrokiem, chce, iżby za drogi skarb przyymowali. *Gor. Dw.* 309 *et* 231. POKAZAĆ, *F.* pokaże *cz. dk.*, Pokazywać *frequ.*, Pokazuie *praes.*, *Boh.* ukazati (cf okazać); *Crn.* kasâti, kâshem (*ob.* kazać); *Vd.* kasati, pokasati, kashem, perkasuti, naozhititi; *Sr.* 1. pokažuvu, nopokažuvu, dopokažu; *Sla.* kazati; *Rg.* kâzati, ukâzati, kazovatti, pokâzati, pokazivati, ukazivati; *Bs.* kazati, kaziuati, ukazati, pokazati, prikazati, (cf. przykazać); *Cro.* kasati, kasem, skazati, skasújem, izkazati, izkasujem, pokazati, pokasújem; *Rs.* казáмъ, показать, кажу, выказать, выказывать (*ob.* wykazać); *Ec.* кажю, показю, сказую; (*Ec.* казáмъ, s karać, skasać); dadź komu co widzieć, ukazać mu co, zeigen, weiſen, ſehen laſſen. Pokaż mi list. *Tr.*, *Crn.* zhaj). Pokazować co wszystkim za nowinę, albo za dziw, s po kolędzie co nosić. *Cn. Ad.* 887. Smierć pokaże, co kto ma. *Rys. Ad.* 64, objawi, okaże). Wielkie bóstwa swego pokazanie uczynił Jezus, gdy wodę w wino przemienił. *Sk. Kaz.* 49, dowód daf). Na pokazanie rzecz dana od kupca, próba, na oglądanie. *Cn. Th.* 821. – *Math.* pokazanie, *demonſtratio. Os. Fiz.* 63, *Sr.* 1. dopokazano, dowodzono

nie, das Darthun, Erweiſen. - Głowa moia, dziś masz pokazać, co umiesz. *Teatr* 29, 62, dziś masz się popisywać). Pokazywać po sobie, z siebie, dawać znać po sobie, an ſich verſpüren laſſen, merken laſſen. Nie pokazuycież tego po sobie, żeście z tego kontenci. *Teatr* 24 *c*, 14. Xiążę Halicki, pokazuiąc z siebie, iż śmierci Woysiłkowéy nie był winien, z wielką tego żałością używał. *Stryik.* 294. Pokaże się to, da się to widzieć, es wird ſich zeigen. Żebym ia miał póyśdź precz? ia! to się nigdy na mnie nie pokaże. *Teatr* 8, 55, tego się nigdy nie doczekacie). Pokazuie się, *Ec.* ѩвлѣѣтъ, *ob.* widać). Pokazać się komu na oczy, ukazać się, einem vor die Augen kommen. Idź niegodny synu, nie pokazuy mi się nigdy. *Teatr* 1, 135, *ib.* 24 *c*, 21. - Starałem się, abym Litewską hiſtoryą nie z domniemania, ale z pewnych dowodów na świat pokazał. *Stryik.* 234, na iaw' wydał, ans Licht ſtellen, heraus geben. Trzeba mi sukien uczciwszych, żebym się przynaymniéy między ludźmi mógł pokazać. *Teatr* 14, 113, ſich unter den Leuten zeigen. Miał dostatki, a nie pokazował się z niemi iedno tam, gdzie była tego potrzeba, na zjazdach, przed cudzoziemcami. *Star. Zad. D. b.* Pokazywać się z czym, chełpliwie, popisywać się, chełpić się, wyſtawować się, wyſtąpić, mit etwas Staat machen, paradiren. Tam się pokazować, gdzie nikt nie widzi, abo gdy nie trzeba; gdy trzeba nie widać go. *Cn. Ad.* 1157, śmiały bez przeciwnika; iunak; Tu się pokazuy, tu się popisuy; wyſtąp' na plac, wſtąp' w szranki). Nie pokazuy się, czymeś nie ieſt. *Cn. Ad.* 638, (*Bsn.* kazatise *simulare*). Manicheyczyk ten za uczonego bardzo pokazywał się. *Sk. Zyw.* 2, 149, udawał bardzo uczonego). Pokazowanie się chełpliwe, z pompa, wyſtawność. *Cn. Th.* *POKAZALNY, - a, - e, do pokazania, mogący być pokazanym, zu zeigen, zeigbar; *Sr.* 1. pokazacjne *monſtrabilis*; *Rg.* pokaxiv; *Ross.* показуемый; *Ec.* показательный. POKAZAŁOŚĆ, -ści, ż., - a) obraz rzeczy pokazanéy, wyobrażenie, das Bild von einer gezeigten Sache. Rozum tworzy sobie wyobrażenia ogólne, uważaiąc ie iako pokazałości i cienie oderwane od wszelkiéy innéy rzeczy. *Gank. Log.* 27, cf. Odciągnienie). - §. a) okazałość, poſtawa, pozor, wyſtawność. *Cn. Th.*, das äußere Anſehen, vortheilhaftes Aeußere. POKAZAŁY, - a, - e, POKAZALE *adv.*, okazały, pozorny, na oko wspaniały, paradny, anſehnlich, prächtig. Miał wiele nad insze hetmany, Nad przeważne w cnotach pokazałe pany. *Groch. W.* 556. Początek ma bydź dobry, pilny, pokazały. *Cn. Ad.* 866, na początku się trzeba popisać). - §. b) Różnica między poziomem prawdziwym i pokazałym. *Jak. Mat.* 1, 298, t. i. pozornym horyzontem, der ſcheinbare Horizont.

POKAZIĆ, *F.* pokazi cz. *dk.*, Pokazać *ndk.*, *Bk.* pokazoti; *Sr.* 1. pokażu, pokażuyu; *Crn.* pokasim); popsuć, iedno po drugim skazić, nach einander verderben, vernichten. Przez Styczeń i Luty tego roku sady kwitnęły, ale Marca wszyſtko pokaził mróz. *Biel.* 432. Woyska pokaziły wiele zbóż, iż ludzie mało co mieli żąć na polu. *ib.* 96. Czym sobie chciał naprawić, tym więcéy pokaził. *Rey Pſt. R* 5. Pokaził drogę lud twóy. *Bud. Exod.* 32, 7. Pokaził twierdze nad rzéką, aby lepszy przyſtęp miał do miaſta. *Biel.* 418. Wielkie się przez ten czas naiazdy stały i pokażenie imion. *Vol. Leg.* 2, 884. *Deprauata iudicia*, pokażone sądy, w których iakoby dary, pochlebſtwo albo moc z gwałtem panuią, sprawiedliwość wywołana ieſt. *Mącz.* - §. *Teſtes refellere*, pokazić świadki, okazać, że ich świadectwo wedle prawa nie może bydź przyięte. *Mącz.*, odrzucić świadków, die Zeugen verwerfen. 1) POKAZICIEL, - a, *m.*, skazicіel, który pokazi, zgubiciel, zniszczyciel, der Verderber, Vernichter; *Sr.* 1. pokażenik, *f.* pokażenicza.

2) POKAZICIEL, - a, *m.*, ukaziciel, co pokazuie, *demonſtrator. Cn. Th.*, der Weiſer, Zeiger, Vorzeiger, Vorweiſer; *Sr.* 1. pokazowacjk, pokazwak; *Cro.* pokazávec, pokazitel; *Bs.* kazalac; *Rg.* pokazitegl; *Rs.* показамель, указáмель, обнажимель. POKAZICIELKA, - i, *fem.*, *Rg.* pokazitegliza; *Rs.* обнажимельница.

POKAZUIE, POKAZYWAĆ, *ob.* Pokazać.

*POKĘSIĆ, *ob.* Pokąsać.

PÓKI, *POKO *adv. temp. et loci*, pokąd, tak długo iak, ſo lange als, ſo lange; *Bh.* pokud, dokud; *Sr.* 1. donij; *Crn.* daunod; *Vd.* taku dougu, tezhaſe, dozhaſe, dokler da; *Cro.* dokle, doklam; *Dl.* dòk (cf. *Lat.* donec); *Bs.* docem, dokle, donle, do onamo, (*Bs.* pokle, pokli, *Jt.* pojche, *Lat. poſteaquam*); *Rg.* docijm, dòkle, pòkli, pòkle; (*Rg.* pak *poſtea*); *Rs.* пока, покамѣстъ, донéже, донéлѣже, доколь, докóлѣ; *Ec.* донéлеже. Póki będziesz miał co, będziesz zacnym; ale ſkoro wszyſtko ſtracisz, i zacność ni zacz. *Falib. F* 3. Pókim grosz miał, to mię każdy bratem zwał. *Jag. Gr. Bb.* Szczęśliwym nikogo, póki żyie, zwać nie potrzeba. *Warg. Wal.* 236. Spodzieway się śmiele, póki dusza w ciele. *Cn. Ad.* 1079, póki ieno człowiek siewa, wszyſtkiego się niech spodziewa). Poki gorąca szyna, nie puści iéy z pod młota kowal, aż swoie zrobi. *Pot. Syl.* 428. Co masz czynić, dziś uczyń, *pokoć ieſt na woli, Potym, ktoś wie, czy czynić, choćbyś chciał, pozwoli. *Kchow. Fr.* 49. *Poko. *Chroſć. Job.* 120. *Puko. *Haur Sk.* 40. Zabawisz się tam, póki ci się podoba. *Teatr* 9, 6. - §. *Cum Genitiuo*, n. p. Boiaźń Pańska trwa póki świata. *Ryb. Ps.* 32, do końca świata, bis ans Ende der Welt. Będziemy wszyscy prosili boga za We Panią, póki życia naszego. *Teatr* 38, 36. Oy co pamiętam, to pamiętam, i będę póki życia pamiętał. *ib.* 10 *b*, 60. - §. Póki, - póty, z pokąd - potąd, ſo lange, - ſo lange; wie lange - ſo lange, - als. Póki dar, póty i pamięć dobrodzieyſtwa ſtoi. *Gor. Sen.* 37. Póki byłem ubogi, póty i szczęśliwy. *Boh. Kom.* 2, 455. Póki w mieszku twym co czuią, Póty cię wszyscy szanuią. *Cn. Ad.* 886. Póki chodzisz, póty się godzisz. *Cn. Ad.* 885. Póki żyta, póty byta. *Papr. Ryc.* 108, cf. żyto). - *Cum praepoſitione*, n. p. Od pókim się ſtracił, do póty nie miałem momentu bez żałości. *Węg. Mar.* 3, 132, od tego czasu, od téy chwili, ſeit. - Póki póty, z nie wiedzieć iak długo, iako tako długo, długo czy krótko, wer weiß wie lang, kurz oder lang, lang oder kurz. Zbożny pobyt będziem mieć na tym świecie póki póty, ale po tym żywocie rayſki przebyt. *Birk. Kaz. Ob. B.* - §. Póki?, Pókiż?, a iak długo? wie lange? A pókiż tego do djabła? *Teatr* 36 *b*, 52. Pókiż to tych We Pana konceptów? *Zabł. Fir.* 51. - §. Póki nie, z pokąd nie, ſo lange bis; bis. Póki nie umiesz, póty się ucz; owszem póty, póki żyiesz. *Pilch. Sen. liſt* 2, 239. Każdy

ieſt mniemany za niewinnego, póki winnym uznanym nie będzie. *Gaz. Nar.* 1, 277, *donec*). Wypchnęła mię z domu z tym biletem, i potąd mi się wracać nie kazała, póki go nie oddam. *Teatr* 15, 62. – *Obserues omiſſam negationem*, Sześci chłopów pilnowało, póki wyydzie z łaźni książę. *Stryik.* 314. Prosił ich, aby nie poddawali zamku, pókiby on przyszedł im na odsiecz. *Stryik.* 311.

POKIEŁZNĄC, Pochełznąć, *ob.* Kiełznąć. *POKIEŁZNĄC się, *ob.* Kiełznąć się.

POKINĄĆ, *F.* pokinie *cz. idntl.*, *Rs.* покинуть, porzucić, odrzucić, hinwerfen, wegwerfen, verwerfen, verlaſſen, fahren laſſen. Co nie możesz utrzymać, pokiń dobrowolnie. *Min. Ryt.* 4, 117. Leszek księſtwo pokinął, żeby Goworka nie oddalić. *Opal. sat.* 55. Pokiń żale i płacz swóy Andromacho! *Bard. Tr.* 226. Wy męzkiego umysłu, niewieści pokińcie płacz, *muliebrem tollite luctum. Hor.* 2, 352 *Min.*, *et Min. Ryt.* 1, 263. Pokinąwszy swą Minerwę i za broń oſtrą się uiąwszy, Od pulpitu do bębnów, od pióra do piki, Stanął między ogromnie Marsowemi szyki. *Tward. Misc.* 154. – §. Pokinąć czym, n. p. Moſkwiciu przymierzem poſtanowionym z Zygmuntem pokinął, i gorącą woynę przed się wziął. *Biel. Kr.* 470. – §. b) Pokinąć, n. p. na kogo ręką, *pokiwnąć. Tr.* Pokiwać *kontyn.*, kiwaiąc ruszać czym, womit wadeln, rühren, winken; *Bs.* pokimmati glavam; *Cro.* pokimavam glavam; *Rs.* кивнуть, кивать, покивать; *Ec.* покивами, тамать, качать, z kołysać). Kto tam póydzie, zdziwi się bardzo, i będzie pokiwał głową swoią. 1 *Leop. Jer.* 18, 16, będzie kiwał. 3 *Leop.*).

POKLĄC *cz. idntl.*, poklnie *F.*, klnięciem obciążać, mit Fluch belegen; *Vd.* pokleti, pokounem; (*Rs.* поклясть ся, zakląć się). Nierozum, kto takowe dziecię poklnie, mówiąc, nie będzie z tego nic dobrego, nie zginie to swą śmiercią, nie urośnie. *Dąbr.* 84. Ociec bez winy z miasta mię zbył, i arodze poklął idącego, *hoſtili caput prece deteſtatur. Zebr. Ow.* 389.

POKŁAD, -u, *m.*, *Bh.* poklad, *Rs.* покладка, pokładanie, pokładanie, zwalanie, das Hinlegen, Hinſtrecken, Niederlegen, Niederſtrecken. (*Cro.* pokladi, poklady, meszopuszt, *Dl.* poklada, poklade, *Sla.* poklade, z mięsopuſt *liberalia*). Bruków pokładem wielki bity gościniec torowały. *Przyb. Milt.* 68. Kędy krok swóy zwinął, przez krwawe zawody, Słał smutnym gmin pokładem oręż śmierciorody. *Hor.* 2, 288, *ob.* pokos). Na nikczemne uderzcie gromady, Za iednym ciosem ścielcie na pokłady. *Chroſt. Luk.* 215, na kupy, pokosem, ſtreckt ſie in Haufen hin. – §. Pokład w budowaniu powszechnie, *ſtratum. Cn. Th.*, die Unterlage, die Lage. Blacha leżąca na pokładzie żywicy. *Scheidt.* 54. Pomosty czyli pokłady z drzew. *Leſk.* 91, Holzlagen, Bretterlagen, Boden oder Bedeckung von Holz; *Sr.* 1. zabeſkwano, zbeſkwano; *Vd.* poklad, ſklad, pod; *Rg.* pòd, ohaijt). Piętro, przęsło, pokład. *Cn. Syn.* 868. Zdało się, iakoby nietylko już ludzie, ale i ściany i tło z pokład dźwięk wydawały. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 1, taflowanie). Pokład drzewiany wkoło. *ib. Ezech.* 41, 16. – Pokład okrętowy, das Schiffsverdeck. Kazał tych nieszczęśliwych wynieść na pokład okrętowy, aby ich na dnie woda nie zalała. *N. Pam.* 11, 159. – Pokład, warſta, szychta czego, eine Lage, Schichte. Porządek różnych pokładów ziemi i kamienia, nim się do soli dostanie, ieſt następuiący. *N. Pam.* 24, 344. – Pokład, rzecz pod czym położona, podłożona, irgend etwas Untergelegtes, eine Unterlage, z. B. ein Geſäß, ein Sitz. Pokład pod człowiekiem nieczyſtym, nieczyſty będzie aż do wieczora. 1 *Leop. Levit.* 15, 9, siodło. 3 *Leop.*) – Pokład, ułoiny, co się układa, uława, Satz, Bodenſatz, Bodenlage. Wino przedtym mętne, staie się klarowne; w ten czas tworzy się pierwszy pokład, zwany lagier, z iſtot osiadaiących na dnie. *N. Pam.* 5, 137. Słowo *osad lepiéy na pokład zamienić. *ib.* 6, 320. – §. pokład, skład, zbiór rzeczy składanych, skarb, depozyt, die Niederlage, Hinterlage, niedergelegte Güter, Schätze; *Rg.* pohrana; *Bs.* manet; *Rs.* полагалище, (кладъ skarb); *Ec.* клáжа, полóгъ, положенїе (cf. polog), покла́жа, наборное, покладежъ, покладъ, закладъ (cf. zakład), вещь для соблюденїя кому наборная. Wielkich pieniędzy wielka troſka naśladuie, A im człowiek w pokładzie swoim więcéy czuie, tym ieszcze więcéy pragnie. *J. Kchan. Dz.* 234, *Hor.* 2, 113. Do każdéy sprawy ieſt rzecz bardzo potrzebna, mieć pieniądze w pokładzie. *Modrz. Baz.* 491, *Orzech. Qu.* 57. Te bogactwa, o których rozumiemy, iakoby nasze były, są tylko pokładem, który nam fortuna na nieiaki czas do rąk złożyła. *Mon.* 70, 209. Ganią tych, co długów płacić nie chcą, a ogradzaią niewdzięczność ludzi, którzy pokładu tego oddać opatrzności nie chcą, którego im na czas tylko powierzyła. *ib.* 209. Troiſtym zamkiem ciężkie waruie pokłady. *Zab.* 12, 167 *Zabł.* Bogactw Krezusowych, ani pokładów Midy nie pragnę. *Psalmod.* 25. Nie wierz żaden fortunie, nie ufay w pokłady, A na każdą godzinę spodzieway się zdrady. *Pieśń. Kat.* 165. Nie skarbcie sobie tam, kędy złodzieie Wykopywaią, i kradną pokłady, Gdzie skarb od molów i od rdzy niszczeie; Lecz w niebie, gdzie się nie trzeba bać zdrady. *Odym. Sw. U* 2. Pokłady zmarłych, zwłoki złożone, niedergelegte Gebeine. Uczciwość wyrządzali onemu pokładowi świętemu. *Wys. Aloy.* 402. Życie położymy przy grobach, przy ołtarzach i pokładach drogich braci naszych. *Tward. W. D.* 54. Nastąpił séym koronacyi, gdzie drogie pokłady Świeżo Władysławowe między wielkie dziady Naypiérwéy wnieść przyſtało. *Tward. W. D.* 43, pogrzeb przed koronacyą). – §°. Pokład mieysca, położenie, sytuacya, die Lage einer Gegend. Pokład gór, dolin, mile rozmaity. *Przyb. Milt.* 198. Sam pokład mieysca straszny z swéy postaci. *Chroſt. Luk.* 82. – §. Pokład roli, pokładanie roli, das Stürzen des Ackers, die Felge. POKŁADAĆ, -ał, -a, *cz. kontyn.*, Pokładź, pokładł, *F.* pokładnie, pokładzie *czyn. ndk.*, (cf. Położyć); *Bh.* pokladati; *Slo.* pokladat'; *Bs.* pokladiti; *Rs.* покладывать, полагать; kłaść co na czym, hinlegen, hinſtellen, hinſetzen. (*Dl.* pokladdujevati *Bachanalia agere*). Na karcie pokładł kondycye, pod któremi pieniędzy pożycza. *Boh. Kom.* 5, 168. Pokładać marmurem, z marmurować, marmurem zadzić. – Pokładać tarcicami, pomościć, *Croat.* popogyújem, popodilszem; *Sor.* 1. zbeſkuyu. Łatami pokładać *Ross.* починить, обременить. Pokładać posadzką, posadzkę kłaść. – Jadwiga z Gwilelmem ieszcze w kolebce pokładana była. *Stryik.* 439, *ob.* pokładziny). W tobie ie-

dnéy pokładam nadzieię. *Teatr* 6 *b*, 56. *Niemc. Kr.* 2, 122; *Rs.* понадѣяться. Lepiéy iest nadzieie swoie pokładać w panu, aniżli mieć ufanie w książętach. *Wiśn.* 445. Nadzieię swoię w bogu będę miał; niechay nadzieie swoie w tobie pokładaią Panie. *Gil. Kat.* 53. Nadzieie pokładali, albo ufali w tobie. *Dambr.* 361. Kłaść ciało ramieniem swoiém, t. i. pokładać nadzieie swoie w samych ludzkich siłach swoich. *Salin.* 2, 554. Pokładać się na kim, ulegać na kim. *Cn. Th.*, ſich auf einen ſtützen, lehnen. – Pokładać równo z ziemią, hinſtrecken, hinlegen. Wiatr łamał lasy, pokładał drzewa bardzo wielkie, z korzeniami ie wyważaiąc. *Boter* 5, 93, 1 *Leop. Jes.* 27, 10. Pokłada się zboże od deszczu. *Cn. Th.*, es legt ſich. Delikatni ludzie, poczuwszy małą słabość, prędzéy się pokładaią. *Krup.* 5, 471, ſie legen ſich eher, (zu Bette, *ob.* położyć się na łóżku). Przez to święta niewiasty z mężmi pokładania Strzedz się zwykły, iak rzeczy godnéy zakazania. *Otw. Ow.* 411, mieszania się, sprawy cielesnéy). – *§. Ja kładę duszę moię, abym ią zasię wziął; żaden iéy nie bierze odemnie; ale ia *pokładam* ią sam od siebie; mam tę moc *położyć* ią, i mam też zaś moc wziąć ią. 1 *Leop. Joan.* 10, 17, złożyć, oddać, puścić, abgeben, weggeben. – *§. Prawodawca prawu się pokłada. *Bzow. Roz.* 38, poddaie się, ſich unterwerfen. – §. Pokładać co u kogo, w depozyt u niego składać, bey einem etwas niederlegen, deponiren. *Cn. Th.* – §. Pokładać rolą, podkładać, ſkiby wywracać, den Acker felgen, umwenden, ſtürzen. W Podgórzu Krakowſkiém rolą ugórowaną naprzód pokładaią, albo podkładaią, potym odwracaią albo uwracaią, (*ob.* uwrot), nakoniec orzą. *X. Kam.* Trzeba uważać, iak chłop orze i pokłada rolą, i iak na niéy równo ſkiby ſkłada. *Haur Sk.* 12. Pokładanie na zimę z iesieni roli, abo piérwsze na rżyſkach oranie, na któréy się pługiem dla ugnoienia i odleżenia wywracaią ſkiby. *Haur Sk.* 21. Jak się z tym chlebodaynym obchodzić żelazem, W iakiéy porze go użyć, sposób, iak nim władać, Gdzie trza orać głęboko, gdzie tylko podkładać. *Tom. roln.* 44. – §. Pokładać byki, konie, kleszczyć, trzebić, wałaszyć, caſtriren, verſchneiden, wallachen, *Rs.* холостить, охолостить, холощу. Pokładanie, wałaszenie, *Ross.* кладéнïе, клáжа (cf. klacz). Pokładany *Rs.* кладéный. Byczki wcześnie się pokładaią, odłączywszy, które się bykami zostać maią. *Kluk Zw.* 1, 209. U wołów samiec cały, byk; pokładany wół. *Kluk Zw.* 1, 202. U koni samiec cały ogier; pokładany koń. *ib.* 156. – §. *Metaph.* Pokładać sobie co za co, z pocżytywać za co, für etwas halten, achten, ſchätzen. Wyrodkowie nie inaczéy maią bydź pokładani, iednoiak potwory, co się nad przyrodzenie rodzą. *Modrz. Baz.* 165. Zdrowia ich miasto nie mogłoby pokładać za rzeczy lichą. *Warg. Cez.* 177. Nieostróżni byli i lekce sobie nieprzyiaciela pokładali. *Biel.* 122. Ludwik spraw Polſkich zaniedbywał, i lekce ich pokładał. *Krom.* 573. Nielekce sobie pokładay tego utrapienia, co ogarnęło nas. *Radz. Nehem.* 9, 32. – §. Pokładać, kłaść, utrzymywać, sądzić, osądzić, für etwas halten, behaupten. Sekta iego była sprosna, abowiem pokładał, ludzkie dusze pospołu z ciałem umierać. *Biel. Sw.* 27 *b*. – §. Na pożytek Rzpltéy robić maią, i sami siebie w tym użytecznemi a potrzebnemi pokładać i okazować. *Glicz. Wych. A* 2, ſtatt się użytecznemi). POKŁADALNY, -a, -e, mogący bydź pokładanym, ſich hinlegen laſſend, *suppositorius. Cn. Th.* 1044, raczéy Podkładalny. (*Slo.* pokladatelni *subiunctiuus*). POKŁADNICA, -y, -ż., *Bh.* pokladnice, *Slo.* pokladnice, skarbnica, die Schatzkammer, der Schatz. Eliazyb uczynił sobie pokładnicę niemałą. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 5, skarbnicę. 3 *Leop.*). Złą rzecz uczynił Eleazyb Tobiaszowi, że mu uczynił pokładnicę w kruchtach domu bożego. *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 7. Pobrał Achaz pokładnicę a skrzynią kościelną, którą był postawił w kościele. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 18. Do pokładnicy w domu skarbu będą odnosić zboża, wina i oleiu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 10, 38. Kilkanaście tysięcy złotych z pokładnicy pana swego zkorzyścił. *Klon. Wor.* 17. Pan na cię woła, aby pokładnica twoia a skarb twóy był w sercu a w myśli twoiéy, w onym skarbie niebieſkim. *Rey Pſt. Yy* 2. POKŁADNIK, -a, *m.*, pokład przyymuiący, *depositarius. Cn. Th.*, (*Bh.* pokladnik, z podskarbi; *diſig. Bh.* pokładać, podwodnik, *Slo.* pokladač *aeruscator*, który lidi podwodnę o penize ſtrogi a pokłada); *Rg.* pohranitegl, poloxitegl; *Ec.* пололожникъ; bey dem etwas niedergelegt wird. Zostaniesz ich taiemnic pokładnikiem i sercem panem. *Tr. Tel.* 281. – §. pokładnik, co pokład u kogo pokłada, *depositor. Cn. Th.*, der Niederleger, Hinleger eines Depots. POKŁADNY, -a, -e, das zur Schau hingelegt wird. Chleby pokładne na ſtole pokładnym. *Radz. Exod.* 25, 30, „ten chleb poświęcony i poślubiony Panu Bogu u żydów zawżdy leżał na onym ſtole, a dlatego był zwan *pokładnym* chlebem"; *Ec.* предложéния хлѣбы; Schaubrot, Schautiſch im alten Teſtamente. *Leop. Exod.* 25, 30, cf. Przedobliczny, Przekładny). *Ponex. praepositionis. Karnk. Kat* 167, (cf. Obliczność). *W. Poſt. W.* 3, 127. Chleby pokładne. 3 *Leop. Math.* 12, 4, chleby wykładów albo obliczności. 1 *Leop.*). Stół pokładny. 3 *Leop.* 2 *Par.* 29, 18, ſtoły wykładów, 1 *Leop.*). – §. pokładny, położony, hingeſtreckt, hingelegt. Nieprzyiaciel liczył tysiące trupów swych pokładnych. *Jabł. Buk. S. b.* (*Rg.* pokladni dan *giorno di carnovale*, *ob.* pokładziny). – §. POKŁADNE, -ego, *subſt.*, *n.*, płata od pogrzebu na cmentarzu, Grabegeld für die Grabſtätte auf dem Kirchhofe. Gdy nie było czym zapłacić, chciwy pleban garść im ziemi żałuie; pokładnego nie uſtąpi fara. *Min. Ryt.* 3, 113. POKŁADOWY, -a, -e, od pokładania ziemi, Felgen-, Stürzungs-. Pokładowe ſkiby. *Haur Sk.* 24. POKŁADZINY *plur.*, piérwsze pokładanie nowożeńców, die Haltung des Beylagers. (*Bs.* pokladdi *bacchanalia*, *lupercalia*, *liberalia*, mięsopuſt). Xiąże Finlandzki brał ślub z królewną na zamku; gdy do pokładzin przyszło, Myszkowſkiemu król oddadź u łoża królewnę kazał, który w te słowa mówił: ... *Gorn. Dz.* 153. Pokładziny Xiężny Mantuańſkiéy, oblubienicy Zygm. Aug., którego w Wiedniu zastąpił Woiewoda Wileński: „Po tańcach szli do łożnicy, tam król Ferdynand Woiewodzie położyć się kazał tak iak chodził; potym rozkazał córce, iżby się podle niego położyła, która zawſtydziwszy się, położyć się nie chciała; zatym ociec wziąwszy ią w pół, położył ią wedle Woiewody. Zaraz potym się porwała i wstała. *Gor. Dz.* 56. Wenus, Junc i Hymeneus przy tych pokładzinach były. *Otw. Ow.* 383. Niegodne pokładziny cudzołożnika. *Otw. Ow.* 242 *et* 570. Tybyś był iedy-

ny; z kimbym chętnie zatarła wdzięczne pokładziny, *cum quo sociare cubilia possem. Zebr. Ow.* 263. POKŁADZINNA piosnka, *epithalamium Cn. Th.*, ein Hochzeitlied.

POKLASNĄĆ, *F.* poklasnie *cz. idntl.*, Poklaskać, Poklaskuie *ndk.*, Poklaskiwać *czstl.*, oklaskiem pochwalić, beklatschen, zuklatschen. Swiat mu cały ogromnie poklasnął. *Zab.* 15, 297. Odbieraiąc bilet na teatr darmo, czy też nie iest duszna poklaskiwać? *Teatr* 39, 261. — Czarnemi chmury poklaskuie powietrze, *Jupiter atras increpuit nubes. Zebr. Ow.* 295.

*POKLAT, -u, *m.*, (czy nie raczéy Poklad? lecz może też od klécenia, z klétka), z POKLETNICA, -y, *ż.*, dasek, szczyt, zasłona, zasklepienie, budka, altanka, ein Dach, Bedachung, Decke, Gewölbe. Przechadzki zapuszczaią winem albo inszemi drzewki, aby tak była przechadzka, iako pod poklatem albo pod sieniami domowemi. *Cresc.* 492, *Spiez.* 19. Laterośle, chcąc robić chłodnicę, iedne ku drugim przychylay, aby się na wierzchu zeszły iakoby poklat. *Cresc.* 322. Bania roście wysoko ku górze, gdy będzie miała przy sobie iakie drzewo, albo płot, albo poklat, za którym się pnie ku górze. *Sien.* 49. Na odkryte mary bez poklatu, ma być umarły włożony. *Brow. Roż.* 114. *Tenza*, pięknemi oponkami nakryta kolebka albo poklat, pod któremi poganie swe świątości w processyą wynosili. *Mącz. Jugum*, szranki na winnicach na kształt pokletnicy albo poklatu, po których się wino puszcza liściem i iagodami pokletnicę nakrywa. *Mącz.*

POKLAYSTROWAĆ, *F.* poklaystruie *cz. dk.*, klaystrem pomazać, mit Kleister beschmieren, bekleistern.

POKLECIC *cz. dk.*, iedno po drugim sklecić, nach einander zusammen basteln. Mieszkaią w chałupkach małych nikczemnie pokleconych. *Boter* 128.

POKLĘKNĄĆ, *F.* poklęknie *intr. idntl.*, Poklękać *ndk.*, Poklękiwać *czstl.*, *Boh.* pokleknauti; *Sor.* 1. poklaknuc; *Crn.* poklękniti, pokloniti; *Vd.* pokleknit, se perklonit, klezhet; *Ben.* pokleknuti; *Cro.* pokleknuti, poklękam; (*Rg.* poklęknuti, z upadać, pogorszyć się); czas nieiaki przyklęknąć, hinknien, niederknien. U grobu świętego poklęknąwszy, modlił się. *Sk. Dz.* 572. Tego mieysca nie minie, by poklęknąć nie miał. *Paszk. Dz.* 90. Poklęknąłem na kolana moie, i rozciągałem ręce moie ku Jehowie. *Bud. Ezdr.* 9, 5. Sromasz się poklęknąć przed zbawicielem twoim. *W. Post. W.* 263. Poklękły *part.*, klęczący, knieend. — *Astron.* Nie daleko od głowy okrutnego węża, Widać żałosny wyraz poklękłego męża. *J. Kch. Dz.* 3.

POKLEKOTAC *intrans. dk.*, i to i owo naklekotać, viel herschwatzen, *Rs.* покалякать.

POKLEPAĆ, *F.* poklepie *cz. dk.*, Poklepywać *frequ.*, Poklepuie *praes.*, tu i owdzie ręką klepać, hier und dort mit der Hand beklopfen. (*Bs.* poklopiti, *Cro.* poklaplyem *operculo*, *Cro.* poklòp, *Bs.* poklop, poklopać *operculum*; *Rs.* похлопать, похлопывать w ręce poklaskać). Koniom po pięknych piersiach poklepuią masztalerze. *A. Kch. Wirg.* 340. Poklepywać ręce iéy pozwala swoich piersi. *Otw. Ow.* 100.

POKŁOC *cz. dk.*; tu i owdzie skłóć, iednego po drugim, nach einander stechen; *Sr.* 1. pokalaci; *Bh.* popichati, popichowati; *Rs.* поколоть, покалывать. — §. Leszczyny grubsze *pokłuć na dwoie. *Torz.* 81, poszczepać, rozszczepać, zerspalten.

POKŁOCIĆ, *F.* pokłóci *cz. dk.*, poswarzyć, *Rs.* ссорить, ссóрю, перессорить, перессоривать, smutnić, smucać (cf. smucić, cf. mącić), zusammen hetzen. Potrafiłeś nas pokłócić, ale pogodzić nie potrafisz. *Boh. Kom.* 1, 68. Pokłócili się, poswarzyli się, sie geriethen mit einander in einen Zank; *Vd.* se s'kum seshtatiti; *Rs.* зассориться, поразсóриться; разбраниться, побраниться, браниться, бранивaться, посдóрить, раздóрить (cf. koty drzeć), поругáться (cf. urągać), поразмóлвиться; *Ec.* разкомпорóвáтися, разбраниться, разсориться, POKŁOCICIEL, -a, *m.*, który drugich pokłocił, der Zankstifter, *Rs.* раздорщикъ, смутникъ (cf. męt, mącić). Pokłócicielka *Rs.* смутница.

POKŁODNE, -ego, *n.*, *subst.*, płata od kłody, Blockgeld, Strafgeld für den Block, worin ein Gefangener gesessen. Od więźniów polańcusznego albo pokłodnego. *Stat. Lit.* 133.

POKŁON, -u, *m.*, *POKŁONA, -y, *ż.*, *Bh.* poklona, klanění, *Slo.* poklona *adoratio*; *Vd.* perklonstvu, perklonenje, pognenje, perpognuvanje, *Rag.* poklen, priklon *genuflexio*, *Bs.* poklon, priklon, *inclinatio*, *reverentiae significatio*; *Cro.* poklòn, naklon, klanyanye; *Rs.* поклонъ, поклóненъ; *Ec.* мемáнїе (*ob.* mieść, miotać); ukłon na znak uszanowania, czci, uniżoności, grzeczności, die Verbeugung, Verneigung, jeder Ausdruck der Verehrung, Hochachtung, Höflichkeit. Biers Chrystusie od nas czci i pokłony i uniżenia, i wszelakie wyznanie, iżeś król nasz. *St. Kaz.* 286. Mędrcy upadli na kolana swe, przez które klękanie czcili Krystusa, iako pana swego i króla; bo królom na wschód słońca takowa pokłona bywała wyrządzana. *Zrn. Pst.* 47 *b.* Pokłon bozki, samemu bogu oddawan bydź ma. *Sk. Dz.* 897, adoracya, modlitwa, Anbetung. Słoń, gdy iutrzenka powstawa, pokłon iéy nizki oddawa. *Dar. Lot.* 26. Pokłon czynić komu, upadać przed nim, padać do nóg, czołem bić, ein unterthäniges Kompliment machen, einen Fußfall thun. Wybił pokłon Rutki przed nim. *Off. Str.* 3. — §*. pokłon, poczesne, *poczta, *Rg.* polòn, dár; *Dl.* pokłon; *Bs.* poklon, dár, cjaft, (*Bs.* na poklon, na dar, nacjaft, *Cro.* naplon, z darmo); *Rs.* поклóнное: ein Ehrengeschenk. Pokłon iest datek od niższego wyższemu, n. p. arendarz nigdy nie posiedł do pana swoiego, aby mu głowy cukru w pokłonie nie poniósł. *Pam. Warsz.* 4, 36 *X. Boh.* Panom dla cnot ich dary daiemy, iakoby im cześć, chwałę dary naszemi wyrządzaiąc, te pocztą, pokłonem, upominkiem zowią. *Petr. Hor.* 2, *L* 5. Obiecał pop panu abo pokłon przynieść, abo niedźwiedzia ramoty nauczyć. *Petr. Ek.* 43. POKŁONIĆ, *F.* pokłoni *czyn. dok.*, *Slo.* poklonugi se *procumbo*; *Sr.* 1. pokłonu po, pokłonam po; *Crn.* perklònem se, (*Crn.* pokloniti, z. poklęknąć; *Vd.* se perklonit, pokleknit, klezhet, z klęczeć); *Vd.* perklonitise; *Cro.* poklanyamszz, poklanilszemszo; *Bs.* klagnatise, poklonittise *colere*, *venerari*; pokloniti, 1. darovati, z darować, 2. *adoro*, *veneror*; poklagnati, davati *offero*; *Sla.* pokloniti, z darować; *Rg.* poklonittise *venerari*; poklonitti *donare*, poklonitti, poklagnati, prikazàti *offerre*, *Koss.* поклонити, поклонятти, кланяться (2. *vulg.*, *donare*), *diſig.* подклонить, под-

кланять podbić, podjarzmić); *Ec.* соприкланони́тися, склониться, умиляться; kłaniać, ukłonić, pozdrawiać, ein Compliment machen, eine Empfehlung ausrichten. Pokłoń iéy odemnie. *Teatr* 9, 10. Proszę mu pokłonić odemnie. *Teatr* 21, 59. - §. Niech się tu momencik zatrzyma, zaraz mu pokłonię. *Teatr* 55 *b*, 20, pokłon móy oświadczę, attencyą moię oddam, ich werde ihm gleich meine Aufwartung machen. Pokłonić się *rec.*, kłaniać się, ukłonić się, ein Compliment machen. Kazał mi, ażebym mu się od niego pokłonił. *Teatr* 31 *c*, 17. Woiewoda Mniszech, wyprawuiąc córkę na tron Mofkiewfki, w obecności króla, rzekł do niéy: Maryno: pokłoń się królowi. *Mon.* 64, 459, upadniy mu do nóg, thu ihm einen Fußfall. *POKŁONICIEL, - a, *m.*, który się lubi kłaniać, ein Complimentenfchneider, (*Rg.* poklonitegl, *f.* poklonitegliza *dicator*; *Rs.* поклонникъ módlca; *Eccl.* поклонникъ *adorator*. POKŁONNY, - a, - e, od pokłonów, Complimenten-; *Rs.* поклонный, поклонливый, pełen ceremoniy, grzeczności; *Ec.* поклонѝтельный, adorowania godny. Cerkiew' po liturgii wieczernią, i modlitwy, iako oni zowią, kolano-pokłonne odprawuie. *Pim. Kam.* 260.

POKŁOPOTAĆ się *rec. dk*, Pokłopoce się *F.*, poróżnić się, pokłócić się, mit einander in Streit, Zank und Verdruß kommen, Oeſterr. ſich zertragen. Prędko się z Połowcami Ruś pokłopotała, i potym wielkie walki między sobą wiedli. *Biel.* 63. Apostołów o większość pokłopotanie między sobą. *Gil. Pſt.* 250, sprzeczka, spór). - *§. Pokłopotać kogo na się, rozgniewać, zjątrzyć, einen auf ſich unwillig machen. Rzekł krukowi orzeł, by milczał, On przedsię swym głosikiem mierzienie gogotał, Aż potym wszystkie ptaki na się pokłopotał. *Papr. Kol. M* 3 *b*.

POKŁOSIE, - ia, *n.*, (*Boh.* poklasný pierwszy młócek), kłosów zbieranie, pograbianie po żeńcach. *Cn. Th.*, das Aehrenleſen, die Nachleſe, *spicilegium*; *Vd.* klasobranje, pobiranje klasou od shenia oſtanch, sadnja shetva). Pokłosie zbierać (cf. podkowy po kim zbierać), *Rg.* páljetkovati kláse, *Vd.* pobirati klase). Zbieraiący pokłosie *Rg.* paljetkovalaz, *f.* paljetkovaliza.

POKŁUĆ, *ob.* Pokłóć.

POKŁUSIĆ, *F.* pokłusi *intr. dok.*, (*Boh.* poklusati klusem poieździć; *Boh.* pokliſka, pokléſek krok schybiony, pośliznienie się). - *tr.* uciekać się, ſeine Zuflucht nehmen. Ja teraz umrzeć swoią ręką muszę, Albo zbywszy czci w leda kąt pokłuszę. *Pot. Syl.* 45.

POKLWAĆ *cz. dk.*, dzióbem pokłóć, mit dem Schnabel beſticken; *Rs.* поклевáть poieść ziarna, поклюю, поклевывáю, *ob.* pozobać.

*POKNIZYĆ, *POKNIAZIĆ *czyn. dk.*, kniaziem poczynić, *Bh.* poknijene hrabie, *Ger.* gefürſteter Graf.

POKNOWAĆ *cz. dk.*, chytrze powymyślać, Ränke ſchmieden, *Rs.* посумáжничать.

*POKO, *ob.* Póki.

POKOCHAĆ, *F.* pokocha *cz. dk.*, mocno polúbić, lieb gewinnen; *Bh.* pomilowati, zamilowati; *Rg.* obgljúbiti (*ob.* oblubieniec). Was równie jak moię pokochałem córkę. *Teatr* 48, 23. Radość i pokochanie swe z tego okazał. *Baz. Sk.* 344, miłość, ukontentowanie. POKOCHAĆ się w kim (cf. *Bh.* polochati ſe *paulúlum delectari*), zakochać się, *Bs.* sdúscitise (cf. iedna duza); *Vd.* salubitise, sasiatise; *Rs.* влюбляться, влюбляюсь, влюбчиваюсь, сразиться; ſich etwas verlieben. Dyana, lasów bogini, w pasterku się pokochała. *Teatr* 55, 55.

POKOCIĆ się, *ob.* Kocić się. 2) Pokocić się, *źle zamiaſt* Potoczyć się. *Dudz.* 29.

POKOCZOWAĆ *cz. dk.*, tu i owdzie kocząc wałęsać się, *Rs.* покочевать, nomadiſch herum ziehen.

POKOIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, spokoić, uspokoić *dk.*, Pokoić się *recipr.*, uspokaiać, spokoynym czynić, beruhigen, beſänftigen; *Bh.* pokogiti; *Slo.* pokogim; *Sr.* 1. spokopoſciu, spokopoſcjam; *Vd.* spokojiti, dopokojati, pokojiti, podobruvati, potolashiti, odjesiti, pomizhiti, pomirnati, spokojatise, dopokojatise; *Rg.* pogaghjatise; *Bs.* spokoitise, smiritise; *Ross.* покоить. Język pobudza wszystkie złe rzeczy, tenże zasię pokoi wszystko. *Eraz. ięz. A a* 6 *b*. Język kasi, przewraca miasta i króleſtwa; zasię ie też pewni a pokoi. *ib. A a* 7. Senku ludzi pokoiący, Przychodź do dziecięcia rączéy. *Groch. W.* 366. Serce spokoił. *Wad. Dan.* 126. Im tam większy hałas, bardziey się pokoi. *Pot. Arg.* 656. Już były wiatry ucichły szalone. I niepogoda iuż się spokoiła. *P. Kch. Jer.* 197. - Niepokoić, pokoiu pozbawić, niespokoyności nabawić, uniespokaiać, *Boh.* znepokogiti; *Rag.* nepokoiti; *Vd.* nepokojati, pashiti, spakati, nemiruvati, nepokoj delati; *Ross.* помребожить, помребожествать (cf. potrwożyć), beunruhigen. Boże day, aby byli wycięci, którzy was niepokoią. *Radz. Gal.* 5, 12. POKOIK; - u, *m.*, POKOICZEK, - czka, *m.*, *deminutiva nominis* Pokoy, z izdebka, izdebeczka, gabinecik, ein kleines Zimmer, Zimmerchen; *Boh.* pokogik, pokogicek; *Slo.* pokogik; *Ross.* покоецъ. Pokoiki małe, kształtnie robione, na słupach marmurowych wyſtawione, *Star. Dw.* 27. Jeſt on w tamtych pokoikach, ale go nie znaydziesz. *Boh. Kom.* 4, 10. Dwa pokoiki wygodne. *Boh. Kom.* 1, 274. Jeſt tam ieden pokoiczek, który kosztował 100000 cekinów. *Star. Dw.* 33. Pokoiczek ku noszeniu uczynił sobie Salomon z drew Libańskich. z *Leop. Cant.* 3, 9, cf. lektyka). Wzdychał pod iarzmem urzędu swego, żałuiąc pokoiczku swego na puszczy. *Sk. Zyw.* 2, 7. - §. 2) Pokoik, *demin. nom.* pokoy *pax*, spokoyność, uspokoienie po woynie, ein kleiner Friede, etwas Frieden, ein kurzer Friede. Nieprzyiaciela pogromiwszy, i iakikolwiek pokoik sobie obmyśliwszy... *Fal. Fl.* 264. POKOIOŁOMCA, - y, *m.*, który pokóy łamie, der Friedebrecher, Friedeſtörer; *Vd.* mirolomovez, przelomca mira, *Rs.* своячникъ. POKOIOŁOMNY, - a, - e, pokóy gwałcący, friedebrechend, *Vd.* mirolomezhen. POKOIOLUBNIK, - a, *m.*, *Ec.* покоелюбѝтель, lubiący pokóy, der den Frieden liebt; *adj.* pokoiolubny, - a, - e, *Ec.* всемирный, весма склонный къ миру, миролюбивый, friedliebend, cf. Lubomirski). POKOIOWA, - éy, *ż.*, *subſt.*, POKOIOWKA, - i, *ż.*, *dem.*, panna służąca, garderobianka, die Kammerjungfer; *Boh.* komorná, komornice; *Crn.* pèrla; *Vd.* jispna dekla, perla, zimra, jispna dekelzh; *Cro.* divojka; *Rs.* горничная, горнишная. W Warszawie nayliczniey pokoiowéy nie wspominay o śpiżarni. *Teatr* 22, 110. Jakaż to wyszczekana pokoiówka. *Teatr* 14, 158, *Pam.* 83, 435. POKOIOWIEC, - wca, *m.*, *Bh.* komornik (cf. komornik), pokoiowy sługa, kamerdyner, der Kammerdiener. Tu u mnie pokoiowiec

iego

iego stancyą naiął. *Zab.* 13, 204. Z chłopca zostałem pokoiowcem. *Kras. Podśt.* 2, 143. POKOIOWY, - a, - e, (cf. *Bh.* pologny, spokoyny); *Rs.* покоевый izdebny, łożniczy, *Sla.* sobni; Zimmer=, zum Zimmer gehörig. Drzwi pokoiowe. - Pokoiowy, - ego, *Subśt., m.*, pokoiowiec, kamerdyner, der Kammerdiener. Jeden teraźnieyszy lokay lub kamerdyner więcey kosztuie, niż przedtym dwóch dworzan albo pokoiowych. *Kras. Pod.* 2, 173. U panów teraz w Polszcze zabrali mieysce dworzan, pokoiowych, kamerdynery, lokaie, laufry. *Kras. Pod.* 2, 275. - 2) Pokoiowy, od pokoiu, uspokoienia po woynie, *Rs.* мирный, мирень, Friedens=, den Frieden belangend. Nieszczęście na drogach ich, a drogi pokoiowéy nie uznali. *Leop. Act.* 3, 15. Tak woienne rzeczy, iako pokoiowe Mądrą siłą prowadzisz, aby były zdrowe *Zebr. Ow.* 3 *b.*

POKOLANEK, - nka, *m.*, w działobitni, część przedpiersienia, miąższość ziemi od wnętrznego wyrznięcia strzelnicy aż do ziemi; tak nazwana, iż puszkarze w tym mieyscu zasłania tylko po kolano. *Jak. Art.* 3, 309, das Knieſtück in der Batterie.

POKOŁATAĆ, *F.* pokołace *cz. dk.*, *Vd.* poterkati; *Cro.* pokuchiti, pokuchim; *Rs.* поколотить, поколачивать, raz po raz zakołatać, nakołatać się, nach einander klopfen, anpochen. I ty sam pokołaczesz i drugich zawiedziesz, a drzwi tobie nigdy nie otworzono. *Rey Ap.* 39. - b) *transit.* pokołatać, podruzgotać, pobić, nach einander zerklopfen, zerprügeln, zerſchlagen. Czart żydów, co go wypędzali, pokołatał i poranił. *Sk. Dz.* 39. Wziąwszy kij, wszystkie lampy pokołatał. *ib.* 577.

*POKOŁEM *adverbial.*, na około, w koło, kołem, rundherum, in die Runde. Przez śpiące pokołem sługi przystąpił do łożka iego. *Sir. Qu.* 92. ? *ob.* pokotem.

POKOLEBAĆ *cz. dk.*, pokołysać, nach einander wiegen, ſchaukeln; *Vd.* posibati; *Rs.* покачать, покачивать.

POKOLENIE, - ia, *n.*, *Boh.* pokolení, kolено, (*ob.* kolano); *Slo* pokolení, kmen; *Sr.* 1. swoyba (cf. swoy; *Sr.* 2. szlachta (*ob.* szlachta); *Sla.* kolino, (*Sla.* pokolénje *genus*; *Rg.* kogljeno *tribus*; *Cro.* pokolénye; *Rs.* колѣно, поколѣніе; *Ee.* порождéніе, rod, linija czyli stopniowanie rodu, rozrod, plemię, das Geſchlecht, der Stamm, die Abſtammung. Gdy iedni pokolenie pierwsze kładli w oycu i matce, a wtóre między rodzoną bracią, kościoł S. stopnie te cieśniey postawił, i oyca z matką nie licząc, ale isko korzeń krewności kładąc, pierwszy stopień i pokolenie między rodzonemi postawił. *Sk. Dz.* 1044. Dwanaście pokoleń Izraelowych. - *§. Nie macie ieść soyki wedle rodzaiu iéy, i iastrzęba wedle pokolenia iego. 1 *Leop. Lew.* 11, 18, wedle rodzaiu iego. 5 *Leop.*). POKOLENNY, -a, -e, od pokolenia, Stamm-, Geſchlechts-. *Rs.* поколѣнный.

POKOŁYSAĆ *cz. dk.*, pokołebać, iedno po drugim kołysać, nach einander wiegen, ſchaukeln, *Vd.* posibati, *Rs.* покачать, покачивать.

POKOMOSIĆ, *F.* pokomosi *cz. dk.*, pokłocić, poiątrzyć, entrüſten machen, entzweyen, aufbringen, in Harniſch jagen. Sposobem tym pokomoszę wszystko pospólstwo, płaczą zabitego, A prośbą iako wzywaią świętego. *Chrośc. Fars.* 92.

POKONAĆ, *F.* pokona *cz. dk.*, Pokonywać *Freq.*, ponękać, powalić, porobić kogo. *Cn., Th.*, sił go pozbawić, dobić, einem den Garaus machen, ihn völlig niederſchlagen *Crn.* pokonzhâm *deſtruo*; *Vd.* pokonzhat *deuaſtare*; pokonzhat, konz vset *perire*). Xiąże Halicki nieprzyiacioł, xięstwo naieżdżaiących, po kilka razy pokonywał. *Steb.* 78. Nieprzyiaciel pokonan. *Sk. Dz.* 722. Pokorą mocnieyszego pokona. *Cn. Ad.* 887. Niewiasty pokonały naywiększych rycerzów; nie dziw że i iego kobieta zwyciężyła. *Teatr* 9, 54. - §. pokonać kogo słowy, dowodami, = przekonać *Cn. Th.*, einen überzeugen, überführen. Kto inwentarza nie uczyni, ten przez to w oszukaniu bywa pokonan. *Groi. Obr.* 169. POKON, - u, *m.*, pokonanie, zguba, koniec, der Untergang, das Ende. Do pokonu świata. *Mon.* 71, 711. POKONACZ, - a, *m.*, *confector.* gr. *ferarum*, *Cn. Th.*, der Aufreiber, Ueberwältiger, der den Garaus macht. POKONCZYĆ, *F.* pokończy *cz. dk.*, iednemu po drugim koniec uczynić, po iednemu do końca doprowadzić, nach einander beendigen. (*Bs.* pokuciti, nakriviti *inflecto*). Jużem wszystkie roboty pokończyła. *Teatr* 52, 56. Wc Pan będziesz się żenił! ale czy też wiesz, że przy zakoń zeniu tych związków małżeńskich i pieniążki nasze się skończą, i tak razem ślicznie pokończemy interessa. *Teatr* 7 *c.* 27.

POKONEWSKIE *n.*, POKONEWSZCZYZNA, - y, *f.*, Zmudź nazywała zamianę powinności osobistey służby na pieniądze, Pokonewskie, bo to zastępowało służbę konnych. *Czack. pr.* 1, 202, Geldabgabe ſtatt perſönlichen Kriegsdienſt zu Pferde. Miasto Drohiczyn otrzymało od Zygm. Aug. przywiley, aby nie wymuszano pokonewszczyzny opłaty. *ib.* 202, *ob.* sierebrzeszczyzna.

*POKONOPIĆ *cz. dk.*, *Rs.* поконопатить szpary w okrętach poznytkać n. p. konopnemi kłakami, calfatern.

POKOPCIĆ *cz. dk.*, kop'ciem powlec, mit Ruß beſchmutzen. POKOPCIEĆ *niiak.*, kop'ciem zajść, vom Ruß ſchmutzig werden, *Rs.* посмуглѣть.

POKOPAĆ *cz. dk.*, pokopywać *czśt.*, pokopuie *pr.*, iedno pu drugim zakopać, lub nakopać, nach einander hin graben, *Rs.* покопать, покапывать; - *Cro.* pokâpam *defodio*, pokapati, = pogrześć, pochować; *Cro.* pokápavecz, pokòpich, pokopnik *sepultor*; *Cro.* pokòp; *Dl.* ukop, = pogrzeb; *Cro.* pokopni, = pogrzebowy; *Crn.* pokopûjem; *Vd.* pokopati, podsemluvati *sepelire*; *Vd.* pokop, = pogrzeb; *Vd.* pokopalishe, pokopuiza, = grob; pokopalishe, mertlishe, britof, = cmentarz; *Rg.* pokopatti, vkopatti, zakopatti, zaklopitti ù grob; *Rg.* pokop, pokòpje, gròbje, = cmentarz; *Bs.* pokopati, ukopati *sepelire*.

POKORA, - y, *ż.*, *Boh. et Slo.* pokora, uniżenie, skromność pokorna, *Ross.* смиренїе, смиренномудрїе, die Demuth; *Vd.* pokura *poenitentia*, *Vd.* spokura, = odpokutowanie; *Crn.* pokôra, pokura, = pokuta; *Sla. et Bs.* pokora; *Cro.* pokôra *poenitentia*). Pokora, gdy kto o sobie mało rozumie, a dobre sprawy drugiego okrom zazdrości opowiada. *Bial. Poſt.* 161. Pokora wszędy wydzie. *Cn. Ad.* 887. Pokora mury łamie, dawne to prayslowie. *N. Pam.* 16, 118. Pokora niebiosa przebiia). Wilcza pokora *ob.* Wilczy. - *Herald.* Pokora karkiem do góry, nad ocylami klucz duży poprzek położony, między iego zębami krzyż. *Kurop.* 3, 40, ein Wappen. POKORNICZEK, - czka, *m.*, POKORNIS, - ia, *m.*, pokorniuchny człeczek, ein ſehr demüthiger Menſch. Nędzny pokorniczek. *Lub. Rodz.* 28. *Vd.* pokornik, spokornik, *f.* spokornica; *Cro.* pokornik, *f.* pokornicza, po-

korniza *poenitens*; *Cro.* pokorniejar *poenitentiarius*. POKORNOSC, -ści, ż., *Sr.* 1. pokornoſt; *Rs.* покорство, покорность, uniżoność, pokora umysłu, die Demüthigkeit, Unterthänigkeit; *Crn.* ponishnoſt, pohlevshena (cf. pochlebić); *Vd.* ponishnoſt, pohlennoſt, pohlenshina, mirnoſt, dopushnoſt, mirovitnoſt; *Cro.* pohlevnoszt; *Eccl.* смиренство, худость, смирéніе, cf. chudość, śmierzyć). (cf. *Crn.* pokorshéna; *Vd.* pokorshina, pokornoſt, *obedientia*; *Vd.* spokornoſt, spokoritnoſt, s pokuta; *Cro.* pokornozt, pokornoszt *obedientia*; *Rs* покорливость posłuszeństwo). Dziękuymy dziś w pokorności Z tak wielkiey iego miłości. *Piet.* 18. POKORNY, -a, -e, POKORNIE *adv.*, *Bh* pokorny, pokorně; *Sr* 1. pokorny, pokorně, ponizny; *Cro.* ponishn, pohlevn; (cf. pochlebny); *Vd.* pohlevn, miroviten, dopushen, ponishen; *Rs.* priklonit, sniseu; *Rs.* смиренный, смиренно, покорный, uniżony, demüthig, POKORNIUCHNY *intensiv.* POKORNIUCHNO *adv.*, (*Crn.* pokorn *obediens*; *Vd.* pokorn, pokoren, bogajozhen, s posłuszny, *Vd.* spokorn, spokoriten, pokórski, s pokutny; *Sln.* pokoran; *Cro.* pokoren *obedient*; *Cro.* pokórni *poenitentialis*; *Rg.* pokórni *poenitens*; *Rs.* покорливый posłuszny; *Rs.* корнь krotki). Lepszy iest mąż pokorny nad męża mocnego. *Żyw. Jez.* 52. Kto pokorny, ten i mądry. *Cn. Ad.* 887. Niemasz miecza na pokorne o; a dawna się mówi: pokornéy głowy miecz nie siecze. *Ired. Ad.* 50, *Rys. Ad.* 58. Król twóy, Syonie, idzie tob'e pokorny, siedząc na oślicy. *Sekl. Math.* 21, *not.* „cichy albo potulny". Gdybyśmy droższemi byli, iakby to w ten czas te niebożątka pokorniuchne były. *Teatr* 29, 72. Wilk srogi szarpie duszę moię, Jako owieczkę pokorniuchną swoię. *Post. F.* 196. Pokorniuchno się skłoniła, iako panna skromnéżliwa. *Piet.* 16. POKORZYĆ, -ył, -y, *cz. dk.*, *Bh.* pokořiti; *Sr.* 1. pokoriu, pokorim, zpokoram, wspokoram; *Vd.* ponishati, pohlevniti (cf. pochlebić); *Crn.* ponisham; *Rs.* смирить, смирять (cf. śmierzyć), покорить, upokarzać, uniżać, demüthigen; (*Crn.* pokorim se, s pokutować; *Vd.* pokoriti, spokoritise *id.*; *Bs.* pokoriti, pokarati *castigo*, *obiurgo*, *exprobro*, *punio*; *Etym.* kara, karać, (*distg. Bs.* pokorriti, uciniti korru *intrusto*; *Cro.* pokorim *poenitentiam impono*; pokorenszem *obedio*; *Ec.* покарямо *subiicio*, *subdo*; покаряюся *submitto me*, *obedio*; *Rs.* покореніе podbicie, dobycie). Pokorzący, cf. *Sr.* 1. zpokoracjné *mitigatorius*. POKORZYĆ się *Rec.*, *Sr.* 1. pokurjam §o, pokorim, §o pokoracj; *Rg.* pokorittise; *Ec.* корити ся, покоряться; *Rs.* смириться; sich demüthigen. Układnie papieżowi się pokorzył, *summisse pontifici se exhibuit*. *Krom.* 692. Chrystus upokorzył się, i stał posłusznym aż do śmierci krzyżowéy. *Salin.* 2, 177. POKORZYCIEL, -a, *m.*, który kogo pokorzy, der Demuthiger, *Bs.* pokoritegl *exprobrator*, *Rs.* покоритель podbiiacz, dobywca.

POKOS, -u, *m.*, *Rs.* покось pokoszenie, koszenie, sieczenie trawy, zboża, das Mähen, Abmähen, Hinmähen, Hinſtrecken, Hinlegen *pr. et tr.* Przyszła szarańcza, gdy pierwsza trawa odrastała, po pierwszych pokosiech traw królewskich. *Radz. Amos.* 7, 1. - §. Pokos, tyle trawy lub zboża, ile iednym kosy cięciem pokoszą i położą. *Rs.* укóс (cf. ukos), der Schwaden, ſo viel Gras, Getreide, als mit einem Senſenhiebe hingeſtreckt wird. Kośnik kosą coraz daley postępuiąc, koszoną trawę na porządnych zostawia pokosach. *Kluk. Rośl.* 3, 294. Sieczeniem na grabki zboża, pokosy równo się składaią. *Haur. Sk.* 80. Gdy deszcze panuią, zboża pożęte, które są na garściach albo na pokosach, często przewracać trzeba. *Haur Sk.* 17. Trawa posieczona ma leżeć na pokosiech dzień albo dwa. *Cresc.* 483. Słały się pod kosą żniwiarza pokosami kłosy. *Stas. Num.* 1, 150. - *figur.* Bolesław widząc gęste swoich pokosy, z bitwy uciekł. *Nar. Hſt.* 3, 154, szeregi posieczone, położone, pokłady trupów). Tam wycięty kwiat w pokos niezliczoney młodzi, Już nie w roſie, lecz w krwawey opływa powodzi. *Min. Ryt.* 3, 4. - §. Pokosem, POKOTEM, *adverb.*, pokładem, pokosząc, pokosiwszy, posiekłszy, obaliwszy, powałem, pomostem, na pował, (*Rs.* покатать, s potoczyć); hingeſtreckt. Jednych iędze pokosem Gradywowi ścielą, Drugich morze pogrąża. *Hor.* 1, 127 *Min.* Dla Eryfilli niefortunnym losem Poległ okropnym cały ród pokosem. *Hor.* 2, 121 *Kniaź.* Myślił on o tym, że i iego śmierć kiedyś położy pokotem? *Min. Ryt.* 1, 284. Leci po ziemi trup iako pokotem, Cezaryanom ścinać rąk nie stawa. *Chroſć. Luk.* 2, 38. Spi pasterz, pies drzymał, owce pokotem leżały, Iledwie nie wszystkie spały. *Jak. Bay.* 93. - b) pokos, łąka lub pole świeżo skoszone. *Wlod.*, ein abgemähtes Feld.

POKOŚCIĆ, *F.* pokości *cz. dk.*, Pokoszczać, *Pokaszczać, Pokoſtować *Tr.*; *ndk.*, pokoſtem powlec, pomalować, *pr. et fig.*, überfirniſſen, befirniſſen; *Vd.* zhesfirnashati, obfirnashati; *Rs.* алифить. Pokoſtem malowania pokaszczaią, aby dłużey trwały. *Sien.* 226, *Spicz.* 128. Chcesz-li co pokościć, aby prędko uschło, tak rób . . . *Haur. Sk.* 371. Malarz karetę pokoszczaiąc . . . *Krup.* 5, 694. Z bukowego drzewa kufel utoczony, Wszyſtek po wierzchu żółtym woſkiem pokoszczony. *Otw. Ow.* 332. Pokoszczone twarzyczki. *Mon.* 70, 732, porużowane, malowane). Od pokaszczanéy twarzy niech płacą złoty ieden. *Lek. C.* 4. Ogląday onę twarz Pańską cierniem przebodzoną i krwią pokoszczoną. *W. Poſt. W.* 291. Owoce złotą pokoszczone korą. *Przyb. Milt.* 110.

POKOSIĆ, *F.* pokosi *cz. dk.*, Pokoszać *ndk.*, Pokoszywać *Frequ.*, *Bs.* pokositi; *Rg.* pokossitti; *Cro.* pokossújem; *Rs.* покосить, покашивать; kosą posiec, hinmähen, abmähen, mähend hinſtrecken. *Defalco* pożynam, pokoszam. *Mącz.* Nocą ścierń lekko posiekiwać, Nocą i łąki suche lepiey pokoszywać. *Otw. Wirg.* 387. POKOSNY, -a, -e, od pokoszenia, koszący, posiekuiący, hinmähend, hinſtreckend. Kwitnęli ludzie pod cnoty zaszczytem, Czas ią pokośnym uciął i zniosł płytem. *Zab.* 10, 8 *Jakub.*

POKOSMACIEĆ, *F.* pokosmacieie *Neutr. dk.*, kosmatym się stać, rauch und zottig werden. Pokosmaciałe ciało. *Pot. Jow* 111. POKOSMACIĆ *cz. dk.*, kosmatym uczynić, zottig machen. *X. Kom.*

POKOST, -u, *m.*, farba, którą niby lakiem rzeczy powlekaią, der Firniß; *Bh.* fermež; *Crn. et Vd.* firnash; *Rs.* алифа (*Bh.* pakoſta po kościach łamanie cierpiący; *Ross.* испакостить popaskudzić). Pokoſty są rożne żywice, które się rostapiaią w iakim rozcieku. *Rog. Dos.* 1, 155. Pokoſt ieden czynią z soku iałowcowego, i oleiu lnianego; drugi z oſtatków bursztynu. *Sleszk. Ped.* 419. - *fig.* pokoſt, pozor, powierzchowna barwa, płaszczyk, der Anſtrich, die Außenſeite. Nie sądź o rzeczach z zwierzchniego po-

łoku. *Pot. Jow.* 55. Pokoſtem gorliwości barwi ambicya. *Przyb. Milt.* 51. Rzadki, by obcym nie błyszcząc pokoſtem Szedł po honory zasług torem proſtym. *Zab.* 12, 12 *Szoſt.* POKOSTNIK, -a, *m.*, który pokoſtem powleka, maluie, der Firnißmacher. *Tr.* POKOSTUIE, POKOSZCZONY *ob.* Pokościć.

POKOSZTOWAĆ, *F.* pokosztuie *cz.* *dk.* trochę zkosztować, probować, *Vd.* pokoshtati, ein wenig kosten, verſuchen. Na pierwszym pokosztowaniu, gdy się naprzód kusił, *susceptione prima. Mącz.* Pokosztować się z kim, *decurrere cum aliquo. ib.* Pokosztuymy znowu woyny, dobądźmy sobie, zbierzmy woyska. *Badz. Sk.* 574, potentuymy.

POKOTEM, z Pokosem, *ob.* Pokos. POKOWAĆ *ob.* Pokuć.

POKOY, -oiu, *m.*, (*G.* *pokoia), *Boh.* pokog; *Slo.* pokog, mír (*ob.* *mir); *Hg.* bekeség; *Sr.* 2. pokoi, mér; *Sr.* 1. pokop, pokoi; *Crn.* pokoj, poshink; (cf. spoczynek), poshytk, sprava (*ob.* sprawa), gmah; *Vd.* pokoi, poshitek, mir, gmah, gmach; *Cro.* pokoj, pokòy, mir; *Bs.* pokoj, mir; *Rg.* mir, jedinstvo (*ob.* jedność); *Slu.* mir; *Rs.* покой, миръ, угомóнъ, (cf. gomon), *Ec.* покоище (pokoy, odpoczynek, i mieysce odpoczynku, *ob* 2) pokoy, izba, прохлаждéнїе, прохлáдъ (cf. przechłodzić, z spokoyność, die Ruhe, der Frieden; (*obsol.* Gemach Adlg.). Zaprowadził ich na odwach, iak burzycielów pokoiu. *Teatr* 7 *d*, 42. Cypryan Ireneusza gwałtownikiem pokoiu nazwał. *Zygr. Pap.* 291, Ruheſtörer, *Vd.* smotnik, nepokoinik, readiraves pokoja). Królowi przyſtoi, żeby ſtrzegł pokoiu pospolitego. *Gor. Włoch. E.* 2. Pokóy społeczny, czyli społeczna miłość. *Rey Pſ. Kkk* 5. Zwyczayne żydów pozdrawianie, pokóy wam. pokoy temu domowi, iak u nas Pomoga bóg. *Sekl.* 43. W dom wszedłszy, tak pozdrawiaycie go: niech się domowi temu pokoy ſtanie. *Odym. Sw. Ce b.* Pokoy temu domowi, a będzie li tam syn pokoiu, odpocznie na nim pokoy wasz. 1 *Leop Luc.* 10, 6, zjści się wasze życzenie). Burgrabia zagaia ząc ząd, przykazuie pokoy Pana Boga wszechmogącego, pokoy Nayraśnieyszego Pana! - ten pokoy ieślby kto mieczowym słowem albo inną krzywdą naruszył, tedy ... *Sax. Porz.* 36. Dzień i noc nigdy całek pokoiu nie ma. *Teatr* 8 *b*, 17. Pokoy od burdy, pokóy od prawa, pokóy od zbytków, pokóy od innych niebezpieczności świata tego, ten nadobnie ſtatecznemu ſtarcowi przyſtoi. *Rey. Zw.* 164 *b*. Bóg pokoia niech was na wszyſtkim pośwęci. *W. Poſt. W.* 3, 108. Niechże odbieram drogi pokoy moiey duszy. *Teatr* 51 *d*, 58. Ruhe der Seelen, Seelenruhe. Niepokoy, niespokoyność, *Vd.* nepokoi, nepokojanje, nemirovanje, nemir, rauda, raſka: *Hg.* nepokoj, nemir, Unruhe. Lepsza trocha w pokoiu, niż wielka hoyność w niepokoiu. *Cn. Ad.* 449. Póki była żywa Judyt, nie był nikt, któryby czynił niepokoy Jndowi bożemu. *St. Zyw.* 2, 337 *b*, któryby go niepokoił, unieapokaiał, beunruhigen Nie wiem, co w swych zamysłach krolowa układa, Ale ią ſtraszny, Panie, niepokóy napada. *Teatr* 45 *c*, 73, Unruhe, Angſt. Dostąpił dziwnego pokoia na duszy swoiey. *Wyr. Jgn.* 83. Możeż bydź większe złe, iak pokóy w grzechu! *Lach. Kaz.* 1, 77. Wieczny pokóy, niebo, *Rs.* упокой, ewige Ruhe. (cf. *Rose.* покоинный, покоинникъ, z nieboszczyk; 2) покойный, покоенъ wygodny, wczesny, *Sla.* pokojni, z nieboszczyk).

Day mu Panie pokóy wieczny. *Teatr* 55 *a*, 11. Dowiedziałem się o śmierci iego: duszy iego wieczny pokoy! *Teatr* 52 *b*, 3; cf. panie świeć duszy iego). I moia matka, (wieczny pokoy duszy), Nayczęściey tą mi gadką nabiła uszy. *Zab.* 11, 373 *Zabł.*, cf. świętey pamięci; nieboszczka). - §. Po wielkich pracach na pokóy poszedł. *Sk. Dz.* 147, umarł, er iſt heim gegangen). Na wieczny pokoy possedł. *Sk. Dz.* 824. - §. Day mi pokoy. *Teatr.* 8 *b*, 72, *Sr.* 2. daj pokoj, nie przeszkadzay mi, nie zaczepiay, laß mich mit Frieden. Niechby on patrzył sobie podobnych, a nam dał pokoy. *Mon.* 64, 282. Czyń co chcesz, a day mi pokoy. *Teatr* 26 *c*, 42. Przymuy wszędy doktory, a na ich rozsądku przestaway; albo ieśli nie chcesz tego, day im dobry pokoy. *Hrbſt. odp. G* 3, won! precz! daleko ztąd!) - Dadź pokoy czemu, iakiey rzeczy, porzucić ią, odstąpić od niey, poprzestać, *Sr.* 2. pe loßowasch; *Vd.* nehati, pustiti; etwas mit Frieden laſſen, aufgeben, zufrieden laſſen, unterlaſſen. Daymy pokoy tym ceremoniom. *Teat.* 34, 8. Bagatele! daycie tym rzeczom pokoy! *Zabł. Zbb.* 14. Radzę, żebyś tym proiektom dał pokoy. *Teatr* 26 *c*, 75; *ib.* 30, 5. Odciągnęli i oblężeniu pokoy dali. *Warg. Cez.* 120. Zelżywość będzie, ieżeli temu dobywaniu damy pokoy. *Warg. Cez.* 164. - §. Jeżeli ty masz za pana Juliana, miey sobie z nim pokoy; my innego pana nie mamy iedno boga. *Sk. Zyw.* 1, 430, miey go sobie, nie przeszkadzamyć, bodaybyś z nim zdrów był, gehabe dich dabey wohl). - Pokóy, *κατ' ἐξοχήν*, *oppositum* woynie, niebytność woyny, albo uspokoienie po woynie, mir, der Friede. Choćby naydłużey trwała woyna, nakoniec pokoy ſtanie; a ten pokoy trwać będzie, pókl iedna z partyy zerwać go nie zechce. *Zab.* 13, 80. Koniec woyny pokoy, a koniec pracy *odpoczynienie. *Gorn. Dw.* 365. Za posłuszeństwem i czasu pokoia i czasu woyny każdy się w pokoiu wysiedzi. *Gor. Dz.* 79. Pokoiem państwa kwitną. *Nar. Dz.* 1, 22. Nie wiecoto pokoy, kto woyny nie skosztował. *Ryc. Ad.* 44. Pokoy przekłada nad zwycięstwo. *Jabł. Tel.* 151. Xiąże Alkudia, pierwszy minister Hiszpański, tytułem Xiążęcia Pokoiu zaszczycony, *del Pace. N. Pam.* 4, 113. - §. Za pokoiem, w pokoiu, z pokoiem *adverbialiter*, z spokoynie, bez przeszkody, napaści, kłótni, woyny, zaczepki, *Rs.* смирно, ruhig, in Ruhe, mit Frieden, ungeſtört. Świat ninieyszy, iak morze, rzadko z pokoiem stoi. *Bial. Post.* 239. Żydzi żeby od każdey osoby za pokoiem byli; bo ktoby im nie dał pokoiu, ma bydź karan. *Vol. Leg.* 5, 648. Wyszło z zamku dobytego 400 knechtów, których nasi odprowadzili aż do Królewca, aby byli za pokoiem. *Biel.* 585. Czechowie Władysława królem obrali, tym sposobem, żeby Jerzy do śmierci swéy na królestwie za pokoiem był. *Biel.* 402. Rozruchów tu żadnych się nie boiem, Ale zgoła w swych państwach siedziem za pokoiem. *Groch. W.* 398. Przed nim nikt się w pokoiu wysiedzieć nie mógł. *Pim. Kam.* 101, każdego zaczepił. Matyasz nie chciał bydź z pokoiem; chociaż miał przymierze z królem Czeskim, przedsię go szarpał. *Biel.* 428. Woyna dlatego bywa czyniona, aby ludzie za pokoiem siedzieć mogli, i od sąsiadów prz-nagabania żadnego nie ponosili. *Star. Woj. A.* Z pokoiem żyć, *Ec.* мировáти, мирствовáти, жить жирно. - §. 2) pokoy, z mieysce spokoyne, *otium Cn. Th.*; ein Ruheort: *Cro.* pokoische; *Ecc.* покоище. Aby każdy, gdy sie ma na pokóy obrócić, roz-

ważył sobie, ieśli co dobrego przez on dzień uczynił. *Bzow. Roz.* 105, spoczynek, złożenie). – §. Pokoy, budowanie dla uspokoienia, mieszkanie spokoyne, izba, (cf. gabinet), das (Gemach Abtg. 1.) Zimmer; *Boh.* pokog, świetnice, świetlica, świetnica; *Sr.* 1. drewno (cf. drewio, derewnia); *Cro.* hisa (*ob.* hyz, chyza); *Dl.* komora; *Hg.* kamora, (*ob* komora); *Sla. et Bs.* sobba (cf. sobie, się, u siebie, *Gall.* chès-lui, cf. osobny); *Vd.* hram (cf. chronić, schronienie), kasha; *Rs.* свѣтлица, комната (*ob.* komnata), горница (cf. góra), покой. (*Ross.* покойный, покоенъ wygodny, wczesny). Teraz każdą izbę pokoiem nazywaią, gdzie się nawet naywiększe niepokoie dzieią. *Wlod.* Pokoie, po staroświecku izby. *Kras. List.* 2, 147. Pokoy wielki, przestrony, sala. *Xiądz.* 75. Pokóy z kredensem, kredens, *Ross.* скаперпнак. Pokóy iadalny, iadalnia, stołowa izba; cf. Wiecsernik. Pokoy sypialny, sypialnia, łożnica. Pokoy bawialny, bawialnia. Pokoy od roboty, robotnia. Pokoy od pisania, pisarnia, pisarya, pisownia. – Paulino! idź do pokoiu kompanii, będziesz przyymowała przyieżdżaiących. *Teatr* 37, 205. Oddał corkom wszystkie ubiory łożnicy swéy, i innych pokoiów. *Biel. Sw.* 220. Droższy teraz pokoy, niż przedtym wioska. *Zab.* 13, 210. Biorąc ciebie do pokoiu i do boku moiego, chcę żebyś samego tylko mnie kochała. *Teatr* 19 *b*, 22, do domu mego, lub za żonę). – §. Pokoie Pańskie, Królewskie, w których bywaią assemble, *metonym.* same assemble, z dwór, Zimmer an den Höfen, Assembleen, Cour. Jakże? nie odwiedzisz dworu? bydź przecię musisz na pokoiach! *Teatr* 32, 51. Wszystkich minut strzedz będę; pierwszy na pokoie równo z świtem pobieżę; ostatni dostoię. *Hor. sat.* 128. Niegdyś mię oto ieden na pokoiach spyta, Mości Panie, cóż to za Muza iadowita – – *Nar. Dz.* 3, 129. Spytałem się przyiaciela, powracaiącego od dworu, czyli liczne były pokoie? *Zab.* 3, 204. Aby sobie wystawić dworu naszego wielkość, trzeba było widzieć piérwsze pokoie, które były po rozwiązaniu królówey. *Pam.* 35, 1, 542.

POKOŻLIĆ czoło, *F.* pokoźli *cz. dk.*, kosła na czele pokazać, die Stirne verfinstern, runzeln. Niemiło na się patrzeli, pokoźliwszy czoła. *Pot. Arg.* 131.

POKRAIAĆ, *cz. dk.*, pokraie *F.*, *Sr.* 1. potrąu, pokrajem, *Rs.* искроить, искраивать, покрошить, porozrzynać, na sztuki pociąć, zerschneiden. Sermaty, iak dopadną, to potną, pokraią. *Teatr* 43 *c*, 22. Pokraiać pieczenią, pieczyste, rozebrać, tranchiren. (*Rg.* pokraina, z pogranicze cf. ukraina; *Vd.* pokraina, okrai, okuliza, z okolica, okres); na POKRACZKI orać, z zostawuiąc mieysca nieorane. *Dudz.* 52, zwey Furchen ackern, und wieder zwey überhüpfen; *Bh.* okrocmo, okrocmě. Na pokraczki orać, dwie skiby na zagonie zorać, a dwie skiby odłogiem zostawić. *Haur Sk.* 23. Na *pokrackach. *Haur. Ek.* 19. (*hodie dicunt*: na okraczki orać, od okraczania).

POKRĄGLIĆ *cz. dk.*, okrągłym poczynić, rund machen, abrunden, *Vd.* pokroglivati, pokroglati, obzirklati.

POKRAKA, –i, *ż.*, pokrakanie, krzyki na kogo, mruki, unwillkes Geschrey wider jemanden, lautes Murren, Schelten. Znowu według swego zwyczaiu W bunt na Moyżesza powstaią pokraki, Znowu mu wielkie lud świadczy niesmaki. *Leszcz. H. S.* 162. Co to za pokraka! *Mon.* 71, 794. Miałem z nim pokrakę *Tr.*, zwadę, kłótnią, Zank, Streit.

Pokraka, *tragicus euentus*, żałosna rzecz. *Cn. Th.*; ein trauriger Ausgang, trauriges Ende, trauriges Ereigniß. Ciężka na mię napadła pokraka. *Tr.* POKRAKAĆ, *F.* pokraka *cz. dk.*, Pokrakuie *Pr.*, Pokrakiwać *Frequ.*, z krakaniem pokrzykać, nach einander krächzen. Nuż zaiąc w śmiechy z żołwia nieboraka, W Wielkieyby Polszcze mówiono, pokraka. *Jabł. Ez.* 50. – *§. Pokrakuie. *Zebr. Ow.* 242, *ob.* pokroczyć.

POKRAPIAĆ *ob.* Pokropić.

POKRASDŹ, Pokraść, pokradł, *F.* pokradnie *cz. idntl.*, *Sr.* 1. pokradnu; *Bs.* pokrasti; *Ross.* покрасить, iedno po drugim ukraśdź, mehreres nach einander stehlen. Kto rzeczy te pokradł? *Tr.* Pokraśdź kogo, einen bestehlen.

POKRASIĆ *cz. dk.*, pobarwić, krasnym uczynić, schön machen, beschönigen; *Ross.* покрасовать. (покрасоваться postroić się; покраснѣть poczerwienić się).

POKRĄTKI; *ob.* Nérki.

POKRAYKI *licz. mn.*, skrayności, skrayne ostateczności, *Vd.* krainik, krajez, Endseiten, Enden. W tęczy iedno prawie a iedno, co się z sobą styka, Ostateczne pokrayki rożnica zamyka, *tamen ultima distant. Zebr. Ow.* 128.

POKRĘCIĆ, *F.* pokręci *cz. dk.*, Pokręcać *ndk.*, *Bs.* posukati; *Rs.* посучить, посучивать, (cf. sukno), повертить, повертѣть, повертывать (cf. powiercieć), покрутить, (cf. *Bh.* potrčit rameny, szymać ramionami); kręcąc obwieśdź, herumdrehen. Na tymże rynku stoią trzy węże pokręcone, z śpiży odlane. *Star. Dw.* 11. Pies pokręca ogonem, i wyie, iak gdyby nie mogąc wystarczyć swoiéy radości. *N. Pam.* 23, 185. – *transl.* Już się tedy pokręciwszy po mieście, zaszedłem na pokoie pańskie. *Zab.* 13, 208. Wyiechawszy z Dubna, pokręciliśmy się trochę po Wołyniu. *Teatr* 28, 93, włóczyć się i tam i sam.

*POKRESIĆ, POKREŚLIĆ, *POKRZEŚLIĆ, *F.* pokresi, pokreśli *cz. dk.*, *Bs.* pomrrisiti; *Rs.* покрижить, krescami opisać, popisać *Cn. Th.*, mit Strichen bezeichnen, beschreiben. Wziął pędzel, pokreślał. *Faliq. Dis. R.* 2. Pokreślić papier piórem. Gwiazdarz figury pokreślił *Tr.* – §. *tr.* pokresić pola, schodzić pola, lasy, miasto, złazić, zwiedzić, *peragrare Cn. Th.*, bewandern, umwandern, umgehen.

POKRĘT, –u, *m.*, Pokręcenie, das Herumdrehen, Umdrehen, Umwinden. Brzegi rękawka lekkim pokrętem łączone. *Kniaź. P.* 1, 86. POKRĘTNY, –a, –e, pokręcony, kręcący się, herum gewunden, gedreht, sich herum windend. Ozdobo twarzy, pokrętne wąsy. *Kniaź. P.* 1, 84.

POKREWIEŃSTWO, –a, *n.*, związek po krwi, przyrodność, cf. powinnowactwo; die Blutsfreundschaft; *Slo.* pokrewnosť; *Bh.* příbuzenstwí, příbuznosť; *Vd.* sujnje, rodjanstvu, rodjanosť, shlahta, poshlahtnosť, perrod, rodbina (*ob.* rod, rodsina, rodzeństwo, szlachta); *Crn.* palta; *Cro.* rodbinsztvo, szvóita; (cf. swóy); *Dl.* rood; *Rg.* urodjácenje; *Bs.* rodbina, roćbina, svoita; *Ross.* кровность, родня, родство, сродство, свойство; (*Ec.* ужичество, (cf. użyć), близочество, (cf. bliskość). Między pokrewieństwem waśni zawsze nayiadowitsze. *Zab.* 7, 248 *Koss.* W iakim stopniu iednego z małżonków pokrewieństwo zachodzi, w tymże stopniu drugiego powinnowactwo. *Ostr. Pr. C.* 1, 68. POKREWNIĆ się z kim *Rec. ndk.*, spokrewnić się *dk.*, *Rg.* vrodbittise, vrodjacitise; *Vd.* sasvakatise, sashlahtatise, poshlatatise, sasvakuvatise; *Rs.* породниться, (cf. porodnić); powinnowacić

się, ſich befreunden mit jemanden. Jeſtem iego przyiaciołka tym czasem, nim się z nim pokrewnię. *Teatr* 26, 74. W tym ſtopniu spowinowacony ieſtem z mężem, w którym z żoną iego spokrewniony. *Oſt. P. C.* 1, 68; *Sla.* priateljit, cf. przyiaźnić). POKREWNOSC, -ści, ż., pokrewieńſtwo, die Blutsfreundſchaft. *Tr.* POKREWNY, -a, -e, *Bh.* příbuzný; *Vd.* shlahten, rodjan, rodjanſki, rodjaken, poshlahten, rodjak, poshlahtnik, vshlahtnik; *Rs.* сродничій, сродичь, сро́дникъ, сро́дственникъ, сродница, сро́дственница; po krwi do kogo należący, verwandt, zur Blutsfreundſchaft gehörend. Pokrewni *consanguinei* ci się rozumieią, którzy od iedney osoby albo rzepu początek przez urodzenie biorą. *Oſtr. P. C.* 1, 176, cf. Powinnowaty. – §. Pokrewny *Subſt. masc.*, der Blutsfreund. Pokrewna *Fem.*, die Blutsfreundinn.

POKROCIC *cz. dk.*, wciąż ſkrócić, nach einander abkürzen, *Cro.* pokrachújem, pokratilszem.

*POKROCZ, -u, *m.*, *POKROK, -u, *m.*, pokroczenie, das Vorwärtsſchreiten, Hinſchreiten. Za każdym iey nogi wysunkiey pokrokiem. *Przyb. Luz.* 45. Oczy moie daley za ścigały w pokroczu. *Przyb. Mil.* 121. POKROCZYC, *F.* pokroczy *cz. dk.*, *pokrakuie *kontyn. Praes*, *Slo* pokračugi; *Rs.* шагать; krocząc poſtąpić, vorwärts ſchreiten, hinſchreiten. Czasem pokroczę z wolna i zuchem się cieszę, Czasem z większą rozkoszą biegaiąc krok śpieszę. *Przyb. Milt.* 244. Zwycięztwo przed niemi gdzie póydą pokroczy, A kupy nieprzyiacioł pod ich nogi stoczy. *Przyb. Luz.* 295. Co daley, to sobie sporzéy pokrakuie, *sequitur maiori gradu. Zebr. Ow.* 242.

POKROP, -u, *m.*, n. p. Kto pokrop robi, gdzie piasek wybiera, Ziemię nad sobą wszędzie wiesza i podpiera, Iżeby nań nie spadła, kiedy swey pilnuie Nieoſtrożney roboty, drzewa podſtawuie. *P. Kch. Orl.* 1, 310, ? czy tu nie Podkop?) *Bh.* pokrop, nakrop, ukrop, krop; *Vd.* pokrop, nakropki, *Rg.* pokróp *aspersio*, z pokropienie, pokrapianie, das Beſprißen, Aufſprißen. POKROPIC *F.* pokropi *cz. dk.*, Pokrapiać *ndk.*, *Bh.* pokropiti, pokrapati, pokrapam, pokrapáwam; *Sr.* 1. potrepam, pokrepu; *Vd.* pokropiti, pokropuvati; *Rg.* pokropitti, posctrapati; *Cro.* poſkropiti, poſkroplyújem, oſkroplyújem; *Bs.* pokropiti, posckropiti; *Dl.* pokropiti; *Rs.* кропи́ть, покропи́ть, воскропи́ти, воскропя́ти; ponakrapiać, kropiąc polewać, beſprengen, beſprißen. Deszcz pokrapia ziemię, a czyni ią płodną. *Radz. Jes.* 55, 10. Łuczek przesadzony, trzeba żeby był wodą albo gnoynicą pokropiony. *Syr.* 1220. Racz mię pokropić Panie Izopem, a będę oczyszczon; ten wiersz kapłan przed processyą w Niedzielę zaczyna, kiedy kropi. *Wrob. Zołt.* 119. Ja i w kościelę i w domu pokrapiany bywam. *Teatr* 9 *b*, 41, w domu mię ćwiczą). – *Intrans.* Zdaie mi się, że deszcz pokrapia. *Teatr* 37, 252, krople padaią. POKROPICIEL, -a, *m.*, co pokrapia, der Beſprißer, Aufſprißer, *Bh.* kropić.

POKROSTAWIEC, *F.* pokroſtawieie *Neutr. dk.*, kroſtami się osypać, mit Blattern bedeckt werden. Już cała twarz pokroſtawiała. *Pot. Jow.* 2, 83.

POKRÓTCE *adv.*, w krótkości, kürzlich, in der Kürze, kurz. Opowiedziałem mu pokrótce wszyſtko. *Xiądz.* 278.

POKROTOCHWILIC *cz. dk.*, nieco wciąż krotochwile ſtroić, nach einander Kurzweil treiben, *Bh.* pokratochwiliti.

POKROWIEC, -wca, *m.*, POKROWCZYK, -a, *m.*, *dem.*,

Zasłona do pokrywanie czego, futerał, powłoka, pokrywka, Decke, Ueberzug über etwas Futteral: *Bh.* přikrow (krow dach); *Sr.* 1. pokrév, pjikrév; *Sr.* 2. pokſchiwadlo; *Vd.* pokrou, pokriu, pokrovez, pokrouzhiah, pokrovauka; *Crn.* pokrovz, pokryválu, pokrov; *Cro.* pokróvecz, pokrov, zákrov; *Dl.* pokrovacz; (*Hg.* pokrotz *cento*); *Rg.* (pokróv, záſtor *velum*), krovniza, pokriv, záklop; (pokrovniza, z koldra); *Bs.* pokrovaç, pokrovcicch, bigl, (*Bs.* pokrov, z dach); *Sla.* pokriváca; *Rs.* покровъ, чехо́лъ, чехо́лъ, *ob.* czechlo); *Ec.* покро́вецъ; (покровъ dach). Na puklerzy był pokrowiec piękny atłasowy. *P. Kch. Orl.* 1, 47. Szkapa-ć się będzie cudna zdała pod cudnym pokroweem, a gdy go odkryiesz, alić kłapouchy. *Rey. Zw.* 165, (cf. *Prov. Dl.* goszpodar ak' nema neg dinar, alli je goszpodar, Oszlovacz ak' ima zlat pokrovacz, allije oszlovacz', z gospodarz, choć niema szeląga, przecięż gospodarzem, oślarz choć złoty ma pokrowiec, z tym wszyſtkiem oślarzem). Pokrowiec ſkórzany, *Crn.* urbas). Pokrowiec na topor, *Rs.* топо́рникъ. Kryiąc się pod owcze pokrowce Wysunęła zgraia Ulissa, i poszła w manowce. *Min. Ryt.* 1, 326. Pokrowczyk z ſkóry dębowe-kładzie na kwiatki. *Kchow.* 167. – §. Pokrowiec maciczny abo pochwa. *Perz. Cyr.* 2, 258. die Mutterſcheide. POKROWCOWY, -a, -e, od pokrowca, Decken-, Ueberzug-, Futteral-, *Rs.* чехо́льный.

POKROWNE, -ego, *n.*, *Subſt.*, podatek od krów, der Kuhzehend, die Kuhſteuer, Abgabe von Kühen. Pokrowne, t. i. dziesiąta od poddanych krowa. *Petr. Ek.* 29; cf. Powołowszczyzna).

POKRUSZYC, *F.* pokruszy *cz. dk.*, na okruszyny połamać, podrugotać, zerknirſchen, zermalmen. Tak dobrze nieprzyiacioł rąbie, tak ich siecze, Że mu się dwa na trzaſki pokruszyły miecze. *Pot. Pocz.* 416.

POKRWAWIC *cz. dk.*, wciąż ſkrwawić, nach einander blutig machen, *Slo.* pokrwawugi.

POKRYC, *F.* pokryie *cz. dk.*, Pokrywać *ndk.*, *Boh.* pokrywati; *Sr.* 1. pokrévam; *Sr.* 2. pokſchiſch; *Vd.* pokriti; *Cro.* pokriti, pokrivam, poklápyem; *Bs.* pokritti, pokrivati; *Sla.* pokriti, *Rg.* pokritti, pokrivati, pokrijvam; *Rs.* покрыть, покрывать, выкрыть, выкрывать, (cf. покровительствовать protegować); *Ec.* осѣнити (cf. sień, cf. cień), po wierzchu nakryć, okryć, von oben bedecken. Noc pokrywa ſkrzydły swemi Barwy rozliczne na ziemi. *Groch. W.* 41. Tak dobrze czeka pokryć może słoma, iako ſtrop złoty. *Pilch. Sen. liſt.* 49; dachem zasłonić). Domy słomą pokryte były. *Kras. Poſt.* 2, 16. Zasługa i cnota pokrywa się nędzą i łachmanami. *Teatr* 49 *d*, 30, odziewa się). – Pokrywać, wyraz malarſki, n. p. kolor zbyt rzadki gruntu nie pokryie. *Mig. Mſk.* – Pokrywać co, taić, geheim halten, verdecken, verhehlen. Pokrywam swoie wady, cnoty, krzywdy, nie pokazuię po sobie, wrzkomo nie wiem, nie widzę. *Cn. Th.* Choć pokrywa co czuie, i nic nie gada, iednakowoż znać po niéy, iak ieſt pomieszana. *Teatr* 19, 25. POKRYTY, -a, -e, *Partic.*, Gadki pokryte. *J. Kchan.*, zagadki trudno do rozwiązania. *X. Kam.* – *tr.* nieszczéry, obłudny, verſteckt, heimlich, heimtückiſch. Żydzi nie dobrym umyſłem, ale pokrytym, do Jana słali, a wżdy go na zdradzie pięknemi tytuły zdobili, aby go w czym ułowili.. *Bial. Poſt.* 56. Każdy snadnie obaczy pochlebſtwo twoie, a one pokryte pokłony twoie. *Rey Pſ.*

5 s 5. Nie przyydzie przed oblicznoſć Páńſką żaden pokryty człowiek. 1 *Leop. Job.* 13, 16, obłudny, 3 *Leop.*). Namnożyło się ludzi złośliwych, niezbożnych, pokrytych. *W. Poſt. W.* 95. 1) POKRYCIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, *Sr.* 1. pokretjo; nakrycie, nakrywanie, pokrywanie, das Bedecken, *actio.* – §. b) to co pokrywa, powleka, dach, *Ill.* guba, guber; *Rs.* pokrov, *Ec.* покровъ, die Bedeckung, Bedachung, das Dach. Wynalazł Adam pokrycie, którymby nagość swą przyodział. *Pec.* 83, odzież, cf. ogarnąć się). Pokrycie święte, to ieſt, zakonny ubiór przyięſs. *Sk. Zyw.* 1, 177. Pokrycie abo dach, bez fundamentu oſtać się nie może. *Smotr. Ap.* 12. Pokrycie domów po wsiach ze słomy bywa takie, iż ani w zimie od śniegu, ani lecie od deszczu bronić nie może. *Kras. Pod.* 2, 16. Na dworze pisał, ale dla deszczu pod pokrycie uſtępował, aby papier nie zmokł. *Sk. Dz.* 1119. Gdzie w sercu fundamentu do pokoiu niemasz, przyiaźń iako trawa na pokryciu usycha. *Sk. Dz.* 1156, na dachu). – 2) POKRYCIE *adv.*, nieodsłonięte, *tr.* skrycie, nieszczerze, nieotwarcie, bedeckt, verdeckt, verſteckt, heimlich. Kto larwę tę odsłoni, szczérzeli w tym poganin, pokrycie-li chodzi? *Tward. Wł.* 132. POKRYCIEC, – ćca, *m.*, skryty człowiek, nieotwarty, nieszczéry, obłudny, obłudnik, ein verſteckter Menſch, ein heimtückiſcher Heuchler, *Boh.* pokrytec; *Slo.* pokrytec, oſſemetnik; *Rg.* pokrivalaz). Żaden pokryciec nie przyydzie przed oblicznoſć bożką. *W. Poſt. W.* 2, 88. Pokryciec, a obłudny człowiek; *ib.* 2, 210. Patrzayże, co ten pokryciec panu powiadać raczy. *Rey Pſt. Nn* 1. POKRYCTWO, POKRYTSTWO, – a, *n.*, *Boh.* pokrytctwj; *Slo.* pokrytctwj, oſſemetnoſt; obłuda, hypokryzya, die Heucheley. Strzeżcie się od kwasu Faryzeyskiego, który ieſt pokrytctwo. *Radz. Luc.* 12, 1, obłuda *Bibl. Gd.*). Kłamſtwo ma w sobie pokrytſtwo, chytrości i zdrady. *Rey Pſt. T* 4. Pilnuiąc nauk czartowskich, w pokrytctwie kłamſtwo mówią. *Zygr. Pap.* 283. POKRYIOMU, POKRYIOMKO *adv.*, skrycie, taiemnie, heimlich, verſtohlen. Pokryiomu powrócił nazad do domu. *Teatr* 55 *b*, 42. Pokryiomko wchadzali na zamek. *Leop.* 2 *Mach.* 8, 1. POKRYTOŚĆ, – ści, *ż.*, skrytość, nieszczerość, Verhohlenheit, Verſteckheit, Heimtückigkeit. Odkryła się wszyſtka pokrytość i złość nieprzyiaciół Chryſtusowych. *W. Poſt. W.* 49. Widział pokrytości serca ich, które u niego żadne tayne nie ieſt, iż się oni *fałeszne a pokrycie obchodzili z nim, chcąc go zawsze podſtąpić w rozmowach. *Rey Pſt. J* 7, pokrytość onych fałeszników a podſtępców swoich. *ib. Qq* 91, pokrytość i przykrytość. 2 *Leop. Gal.* 2, 13. Ludziom zdawali się sprawiedliwemi, ale wewnątrz byli pełni pokrytości i niesprawiedliwości. *W. Poſt. Mn.* 301. Faryzeuszowie zewnątrz oſtrego żywota, wewnątrz pokrytości pełni. *Sk. Dz.* 2. POKRYTY, POKRYWAĆ *ob.* Pokryć. POKRYWACZ, – a, *m.*, *Bh.* pokrywać; *Sr.* 2. ſchúlz; *Vd.* krivez, pokrivez; *Cro.* pokrivách); który co pokrywa, der Bedecker. Pokrywacz dachów, *Rs.* кровельщикъ, der Dachdecker. (*Ross.* покровитель; *f.* покровительница protektor; ангелъ покровитель anioł stróż); pokryciec, nieotwarty obłudny człowiek, obłudnik, ein heimlicher, heimtückiſcher Menſch. POKRYWA, – y, *ż*, POKRYWKA, – i, *ż. dem.*, *Boh.* pokličla; *Sr.* 2. pokſchiwadlo, pokſchywaj; *Crn.* pokrov, pokrovz, pokryvâlu, ahkrídla, (cf. ſkrzydło), ręna (cf. renka); *Vd.* pokrivauka, pokrevauka, pokrou, reina, pokroves (cf. pokrowiec); *Cro.* pokrov, pokrivâlo, (pokrivacha *peplum*), riglya, *Dl.* gibka; *Rg.* pokriv, pokrivâc; *Sla.* pokriváca; *Bs.* pokrivač, zaklopač; *Ec.* покрывало; *Ross.* покрывало, покрывашка, każda rzecz drugą pokrywaiąca; nakrywa, *phys. et moral.*, die Decke, Bedeckung, der Deckel. Pokrywka garńca, *Vd.* babinjak; die Stürze, der Deckel. Pokrywa, naczynie miedziane do przykrywania rondlów, kotłów, saganów, garków miedzianych; są też pokrywy gliniane do garków i rondlów glinianych. *Wiel. Kuch.* 423. Pokrywy blaszane, do przykrywania potraw na półmiſkach. *Mag. Mscr.* Pokrywy kruszcowe naczyń chymicznych. *Kruml. Chy.* 54, cf wieko). Chymik na pogotowiu ma pokrywki, aby tygiel przykrywał. *ib.* 47. Ty nie wiesz pod pokrywką co się w garńcu kurzy, Tak też w owcy pod ſławie, co się we łbie burzy. *Rey. Wiz.* 141. Gdyby mi co pan Syrena szeptać chciał, odłożę do iutra, aż się dowiem, co tam w tym garku pod pokrywką wre, ieśli piołun, ieśli szałwia. *Rey Zw.* 83 *b.* – *fig.* Ludzkich wyſtępków szukaią pokrywy. *Zab.* 10, 30 *Nar.*, *ob.* płaszczyk, barwa, Deckmantel). Bogactwa, ród i godności, są piękne pokrywki złości. *Cn. Ad.* 31. Pod pokrywką prawdy boskich ciche zdrady knuią. *Bard. Tr.* 378. Bez pokrywki, e otwarcie, iawnie, öffentlich, unverhohlen. »Nie umiem pozorami grzeczności zaprawiać mowę; wynurzam co myślę i bez pokrywki. *Teatr* 6, 99. cf. bez ogrodki). *ib.* 38, 146. Bez pokrywki prześladować ich zaczął. *Sk. Dz.* 465. – §°. Nie mogę wiedzieć, cobyś zakrył tą pokrywką. *Zimor. Siel.* 132, tą zagadką, Räthſel). POKRYWCZANY, – a, – e, *Vd.* pokrouni; *Rs.* покрывальный, od pokrywki n. p. kuchenný, Stürzen-, Deckel-. W pokrywkę garńca rób dziurę, a w tę dziurkę pokrywczaną wprawiay rurkę. *Sien.* 454. POKRYWECZKI *ziele*, *ob.* Rącza wietrzna.

POKRZĄKAĆ, *F.* pokrząka *cz. dk.*, pokrząkować *kontyn.*, Pokrząkiwać *częſt.*, raz po raz odkrząkać, nach einander grunzen. On nad nami z maczugą pokrząkaiąc chodzi. *Sim. Siel.* 107. Bez przyczyny kaſłać, pokrząkować. *Eras. Cb. G iij.* POKRZEP, – u, *m.*, pokrzepienie, posiłek, co pokrzepia, die Stärkung, Erfriſchung. Szukaiąc pokrzepu we śnie, na dol spadła. *Przyb. Milt.* 250. POKRZEPIĆ, POKRZEPCZYĆ, *F.* pokrzepi, pokrzepczy *cz. dk.*, Pokrzepiać *ndk.*, krzepczeyszym uczynić, posilić, krzepkości, siły, męſtwa, serca, otuchy dodać, ſtärken, kräftiger machen; *Boh.* pookřegi; *Sr.* 1. wołjewam, wołjawicj; *Crn.* pokrepiti, pokreplyujem, okrepiti, okreplyujem; *Rg.* pokrjêpiti, krjepiti, utvarditi, uzjàciti, okrjêpiti; *Bs.* pokrjepiti, posnaagiti; *Sla.* pokripiti; *Eccl.* покрѣпляю, ажнаяпи, усилить; *Ross.* окрѣпить, окрѣпляю, укрѣпить, укрѣпляю. Jeſtem na czczo; nie mogłbym się tu czym pokrzepić? *Teatr* 13, 110. Mowa twoia pokrzepia nadwątloną nadzieię moię. *Teatr* 5 *b*, 44. Chcąc Rzpltą pokrzepczyć i wzmocnić poborami, sprzymierzeńcami . . . *Nag. Fil.* 213, *Pilch. Sall.* 177. Gdy się na państwie pokrzepił, i on prześladował. *Sk. Dz.* 753. Pokrzepiam się, przychodzę k sobie, wzmagam, posilam się. *Cn. Th.* Gdy się był nieiako pokrzepił z choroby, zaraz

się do swykłych pokut wrócił, dlatego odpadł drugi rdz i trzeci raz. *Wys. Jgn.* 19. Pokrzepiaiący, posilny; *Ross.* укрѣпительный. POKRZEPICIEL, -a, *m.*, który pokrzepia, der Stärker, Erquicker, Befeſtiger; *Rg.* pokrjepitegl, utvarditegl, *f.* pokrjepiteglica; *Sr.* 1. wołjewiciel, wocjawił, *f.* wołjawica.

POKRZESLAĆ *ob.* Pokreślić. POKRZOSAĆ, Pokrzesać, *F.* pokrzese *cz. dk.*, Pokrzesywać *Freq.*, Pokrzesanie *Pr.*, pomesać, poobcinać, poobrąbywać drzewo, behauen, beſchneiden. – *tr.* popiłować czego, *Cn. Th.*, poprzesować, ausfeilen, ausbeſſern. – *fig.* Członki dniem zwątlone pokrzesa na pracą, *nutrit reparatque labori. Zebr. Ow.* 86, pokrzepia, posila.

POKRZYK, -u, *m.*, pokrzykanie, krzyk powtórzony, *Bh.* pokřik), das Geſchrey, Schreyen, Lärmen. Echo, na pokrzyk się ozywa. *Zab.* 16, 189. – b) *Botan.* pokrzyk, pokrzykowe ziele; korzenie, o którym wiele baśni; powiadaią, że gdy go kopią krzyknie. *Urzęd.* 201, *Syr.* 1378, *W. Genes.* 30, 14; *mandragora*, Alraun; *Sr.* 1. Otrama; *Vd.* mandora; *Crn.* dlesqva, nadlishk, darſtlivke; *Rs.* мандрагóра, сóнная одýр, *Ec.* покрыкъ. Pokrzyk, wilcze iagody, *atropa belladona*, *Kluk Dyk.* 1, 63, *Rs.* красавица права, Tollbeere. POKRZYKNĄĆ, *F.* pokrzyknie *cz. idnt.*, pokrzykać *ndk.*, Pokrzykuie *Contin.*, *Bh.* pokřiknauti, pokřiceti, *Rs.* покричать, покрикивать, покликать, krzyki powtorzyć, nach einander ſchreyen, ein Geſchrey erheben.

POKRZYWA, -y, *ż.*, POKRZYWKA, -i, *ż. dem.*, *Bh.* kopřiwa cf. Koprzywnica w Sandom.; cf. koper, koprzywa; ſabawka żegawka; *Sr.* 1. kopſchiwa; *Sr.* 2. kopſchiwa, ſchagaize, ſchagaize; *Crn.* kopriva; *Vd.* kopriva, kropliva, kropiva, shgaviza, shagolza; *Cro.* kopriva, osegavicza; *Dl.* segavicza; *Rg.* kopriva, xigaviza; *Sla.* kopriva; *Bs.* kopriva, sgigaviça, osgigaviça; *Ec.* крапи́ва; *Rs.* крапи́ва, крапи́на, крапи́нка; *urtica*, die Neſſel, paraząca zdatna iest do nacierania członków paraliżem ruszonych; druga iest głucha albo nieparząca; płótna się z nich iak ze lnu robić daią. *Kluk Rosl.* 2, 244. Pokrzywa głucha, martwa, iasnotka, trędowaciec. *Urzęd.* 149, *Crn.* mertviza. Już wełnę, już i iedwab' i płotno z pokrzywy, Neſſeltuch, Człowiek wynalazł dobrze na pożytek chciwy. *Kmit. Spyt.* 448. Pokrzywa drobna, dzika, żagawka albo żegawka, bo dożega, *Cn. Th.*, die kleine Brenneſſel. By pokrzywę nabarziéy kropił i żegnał, tedy iednak każda parzy. *Rey Pſ. Fff* 1. Pokrzywa, im nazieleńsza, tym nagorzętsza. *Smotr. Ap.* 81. *Vd. Prov.* kropliva tudi mladiza shje; sguda pozhne shegati, kar kopriva ozhe oſtati; zhlovek kasha v' mladoſti, kai ozhe biti v' ſtaroſti, z pokrzywa z młodu parzy, cf. tarnek za młodu się oſtrzy). Muszę bydź kontent, iak nagi w pokrzywie. *Zatł. Amf.* 60. – *fig.* pokrzywa, rzecz zła, szkodliwa, złe, (cf. kąkol), Neſſel, Brenneſſel, etwas Schädliches, Unkraut. Z winnicy pańskiey wymiece pokrzywy Wyrzuci ciernie i miedlne głogi. *Groch. W.* 440. Pewna ich pomsta goni, chociaż wolno, W krótce się sierpa doczeka pokrzywa. *Chroſt. Fors.* 280. Baczny człowiek w każdych przypadkach swoich ma uważać, co łopian, a co pokrzywa. *Rey. Zw.* 17. Może pochlebca parzącą pokrzywkę Szatwią nazwać, włożywszy pokrywkę. *Rey Zw.* 216 *b.* cf. myszołayno za pieprz przedawać). Czegoż wykrętny nie sfałszuie ozór, Alboż w pokrzywę nie obróci miętki? *Zab.* 15, 247, *Pasz. Dz.* 112, *Gwag.* 713. Potwarca miętkę w pokrzywy, złoto czyſte w miedź obraca. *Pot. Arg.* 499; białe w czarne). Jakoby mieszał pokrzywy kto w miętki, Kiedy w pociechach przypomina smętki. *Pot. Syl.* 226. Słowa iedwabnemi kwiatkami przytrząsaią; ale uczynki ich trącą pokrzywami. *Pilch. Sen. liſt.* 121. Znam cię ziołko, żeś pokrzywka. *Cn. Ad.* 1363. – 2) Pokrzywka, POKRZYWNICZEK, -czka, *m.*, gatunek pliszki, *motacilla troglodytes*, ptaszek bardzo mały, gniazdko ściele nizko między rokicinką, pokrzywą etc. *Kluk. Zw.* 2, 248, *Zool.* 229. Pokrzywniczek uciesany. *Bon. J.* 5, der Neſſelkönig, Zaunkönig, Meiſenkönig POKRZYWCZY, -a, -e, od pokrzywki, od pokrzywniczka, Zaunkönigs. Kukułka iaia swe kładzie w gniazdo pokrzywcze; Więc łacinnicy zowią *Pokrzywkami* owe Oyce, co żywią cudze dzieci podmiotowe, Karmią bękarty od żon zmamieni mężowie; *Pokrzywnikami*, Baſtard, Polak takie dziecka zowie. *Klon. Wor.* 61. – b) Pokrzywnik, *papilio urticae*, motyl u nas naypospolitszy, dzienny; gąsienica żyie na pokrzywie. *Zool.* 140, der Neſſelſchmetterling, ein Tagfalter. POKRZYWIANY, -a, -e, od pokrzywy, z pokrzywy, Neſſels. Nasienie pokrzywiane małżeński uczynek pobudza, piiąc ie. *Urzęd.* 314, *Spicz.* 95. Pokrzywiane płótno, Neſſeltuch, *Sla.* kopriva, *Rs.* кисея. POKRZYWNY, -a, -e, od pokrzyw, Neſſels, voll Neſſeln, *Boh.* kopřiwowý; *Rg.* koprivni; *Ross.* крапи́вный, крапи́вный, крапи́вистый; (*Rg. et Cro.* koprivgnak *urticetum*).

POKRZYWDZIĆ *cz. dk.*, krzywdy poczynić, nach einander Unrecht thun, bevortheilen, (*Cro.* pokrivlyujem, z obwiniam). POKRZYWDZICIEL, -*m.*, krzywdę wyrządzaiący, der Bevortheiler, (*Cro.* pokrivitel, z obwiniciel); *Rg.* okrijvgljenik, okrijvgljeniza. POKRZYWIĆ, *F.* pokrzywi *cz. dk.*, Pokrzywiać *ndk.*, *Bs.* pokuciti, nakrivjti; *Rs.* покривить, nieco nakrzywić, etwas krümmen, krumm machen.

POKRZYŻOWAĆ, *F.* pokrzyżuie *cz. dk.*, a) *ob.* Krzyżować; b) na krzyż przegrodzić, durchkreuzen, über Kreuz zuſammen heften. Dwie, trzy, cztery intrygi razem pomieszane, pokrzyżowane. *Teatr* 20 *b*, 57.

POKSYKAĆ, *F.* poksyka *cz. dk.*, poksykuąć *idnt.*, ksykaiąc pokrzykać, anziſchen, beziſchen, ziſchend verſpotten. Pobiię ie, a złożę ie na zdziwienie i na poksykanie i na pustynie wieczne. *Leop. Jer.* 25, 9. POKSYK, POKSZYK, -u, *m.*, poksyknienie, das Geziſche. Z poksyknem sporym straszliwie smok szermował ięzorem, *fero ſtridore. Zebr. Ow.* 219.

POKUĆ, *F.* pokuie *cz. dk.*, kuiąc porobić, nach einander hin ſchmieden, *Rs.* покова́ть, покова́ивать. Był to zbrodzień, co wioski poniszczył okolne, I w kaydany niewoli pokuł ludzie wolne. *Chodk. Ges.* 220. – §. Już ruszył Sułtan na bachmatach pokowanych. *Jabł. Buk. G.* 4, podkowanych, podkutych, beſchlagen.

POKUDŁAĆ, *F.* pokudła *cz. dk.*, pomierzwić, rozczochrać, zerzauſen, *Rs.* клочи́ть, склочи́ть, cf. kłócić). Białogłowy włosy umyślnie pokudławszy, nie czesząc i nie plotąc, samych się kozubów na głowie nabawiaią. *Petr. Wod.* 21. Stał z pokudłaną głową. *Ufirz. Troi* 5. Chimery pokudłane. *Tward. Wład.* 6. Peruki różno pokudłane. *Tward. Parq.* 48.

POKULAWIĆ, *F.* pokulawi *cz. dk.*, kuláwemi uczynić, po-

chromić, lahm machen. Nie waż sobie lekce naderwania żył, bo to iuż wielu nogi pokulawiło. *Perz. Cyr.* 2, 51.

POKUM, - a, *m.*, kmotr, kum, dobry towarzysz, kompan, kamrat, spólnik, kollega, der Genoſſe, Gefährte, Spießgeſell. Ktokolwiek był pokumem tych buntow, rotmistrze mieli go wydadź. *Chrośt. Fars.* 100. - w POKUMY, z w towarzyſtwo, do kompanii, zur Geſellſchaft. Tekielemu ciągnąć ma w pokumy zgraia Tatarów. *Jabł. Buk. E b.* POKUMAĆ się z kim, *Rec. dk.*, ściśle się poprzyiaźnić, pobratać, Brüderſchaft machen, ſich verbrüdern, genaue Freundſchaft machen. Litwini, pobratawszy się i pokumawszy z Rusią, puſtynie Ruſkie osadzali. *Stryik.* 228, *Paszk. Dz.* 21. Mnich z mniszką się pokumał, i nazwał to pocaciwym małżeńſtwem. *W. Poſt. W.* 233. Niewiaſty wnet się z ſobą kim pokumają; ukłoni się iéy kto, iuż mniema, że dośtała przyiaciela. *Petr. Ek.* 89. Heretycy pokumali się z czartem. *Zrn. Pſt.* 3, 740 *b.*

*POKUNDZIOWIE, rubieszowie, kubieszowie, w ziemi Inflantſkiey, po naszemu *Włodarze* (*qu. v.*), *Vol. Leg.* 3, 49 *et* 330. Gutsverwalter.

POKUNSZTOWAĆ, *F.* pokunsztuie *cz. dk.*, sztuki porobić, künſteln, Kunſtſtücke machen. Chcesz-li pokunsztować, aby się mięso zrąbane w garncu zrosło, ... *Sien.* 611.

POKUP, - u, *m.*, das Aufkaufen, Zuſammenkaufen. *Hul. Ow.* 53; *Vd.* pokup, gorſkup; (*Rg.* pokùp, *s* zbiór); *Rs.* покупáнїе, покупка. Mularze zwykli na niepokup swego kunsztu ſtyſkować. *Haur Zk.* 373, na niezarobek). *ob.* pokupność. POKUPIĆ, *F.* pokupi *cz. dk.*, Pokupować *Contin.*, *Bh.* pokaupiti, *Vd.* pokupiti, gorſkupiti; *Rag.* pokùpiti; *Cro.* pokupujem; (*Bs.* pokuppiti *colligo*; *Sla.* pokupiti, *s* posprzątać); *Rs.* покупать, ſkupować, nach einander einkaufen, aufkaufen, kaufen. Pokupił zboże na droższe przedanie. *Tr.* - §. *Jurid.* Jeśliby aktor i pozwany nie ſtanęli, tedy obadwa winę sędziemu pokupuią. *Szczerb. Sax.* 320, *ib.* 380, *ib.* 72, zapłacą, Geldſtrafe zahlen. POKUPNIK, - a, *m.*, który co pokupuie, der Zuſammenkäufer, *Sr.* 1. pokupnik, kupcz, *Vd.* pokupez; *Cro.* skupitel. POKUPNOŚĆ, - ści, *ż.*, dobry odbyt iakiéy kupi, guter Abgang einer Waare, wenn ſie häufig gekauft wird. Niepokupność, *Rs.* безпорóчица nieodbyt. POKUPNY, - a, - e, dobry odbyt maiący, dobrze przedayny, płatny, co płaci, popłaca, gut abgehend, geſucht (von Waaren), *Rs.* покупнóй; *Ec.* покупáмелень, покупáмельный „Towar bardzo pokupny. *Ld.* - Smiałość, na niepokupną rzecz tak wiele łożyć. *Hor. Sat.* 185. Niepokupny dziś rozum, trzeba wszyſtko ſtrawić, Kto go chce na papierze przed światem objawić. *Nar. Dz.* 3, 141.

OKURCZYĆ, *F.* pokurczy *cz. dk.*, *Rs.* покóрчить, krótszym uczynić, pościągać, kürzer machen, verkürzen, zuſammenziehen, pokrzywić, zuſammen krümmen. Eskus się i Radamant byli Dawnemi swemi laty bardzo pokurczyli. *Otw. Ow.* 370, cf. zgrzybieć). POKURCZ, - a, *m.*, gatunek psów, z brytana i charta, *Rydel*, ein Baſtardhund, von Dogge und Windſpiel.

OKURZYĆ, *F.* pokurzy *cz. dk.*, nieco okurzyć; etwas beräuchern; *Boh.* ukaditi; *Rs.* покурить, покуривать. - §. Sam go Bóg zwalczy, sam go z wami zburzy, W proch się pokurzy. *Stryik. Gon. T.* 2, rozsypie się, et wird in Staub zerfallen, zerſtieben. - *§. Lubo ſtać nie władnął z rany, Pokurzył żadną raną nie zahamowany. *Zebr.*

Ow. 517, *fugit*, drapaka dał, drapnął, et entfloh, machte ſich aus dem Staube.

POKUSA, - y, *ż.*, POKUSKA, - i, *ż.*, *dem.*; pokuszenie, pobudka, pobudzanie, poduszczenie, do czego nieprzyſtoynego, die Verſuchung; *Bh.* pokuſſenj, pokauſſenj, zkauſſenj; *Sr.* 1. zpotwanſtwo; *Sr.* 2. ſpúttowane, cf. pytać, spytać się); *Vd.* ſkushnjava, napaſt, (cf. napaść), verdjanje, (*Vd.* pokushnja *guſtus*; cf. kusić, kąsać); *Cro.* zkúſsnyà, nápaszt; *Rg.* nâpas; *Rs.* искушéнїе, искусъ, испытанїе, поползновéнїе, поползновéнность. Przez pokusę abo pokuszenie rozumiemy, nietylko szatańſkie, ale cokolwiek bóg przepuszcza doświadczaiąc kogo. *Sekl. Luk.* 8. Pokusa ieſt probowanie i doświadczanie boże w wierze naszéy, i w pełnieniu woli iego. *Hrbſt. Nauk* 67. Pokusa okazuie wiarę, przygoda przyiaciela. *Zrn. Pſt.* 70. Pokusę mam, czuię, cierpię, z kusi mię kto. *Cn. Th.* Pokusę mam do czego abo na co, chce mi się, żądam barzo, zachciało mi się tego. *Cn. Th.* Przyszła nań pokusa cielesna o rozkoszy. *Sk. Zyw.* 2, 407. Mówią, gdy co zbroią, tak mi Pan Bóg naznaczył, albo pokusa mię uwiodła. *Bud. Ap.* 60. Była wielka pokusa mdleyszym w wierze, gdy patrzyli na mieysc świętych zdeptanie. *Sk. Dz.* 625, zgorszenie). - §. Pokusa *m. et fem.*, *personif.*, pokusiciel, sekator, ein Verſucher, ein Plagegeiſt. Wielki z ciebie ieſt pokusa. *Zabł. Zbb.* 86. A to pokusa, nie człowiek. *Teatr* 33, 43. - §. Są w tym domu pokusy, ſtrachy, obłudy, czarci, Plagegeiſter, Geſpenſter. Gdy niewod zapuścili w przerębli, pokusę albo cudo iakieś okrutnie ſtraszliwe wyciągnęli. *Stryik.* 302. Pokuſka, ſtrzydło po górach dokazuiące, Bergmännchen, ein Bergeſpenſt. *Tr.*, *Vd.* gorſki moshiz, rudni vrag, *Cro.* shkrat, shkratèl. *Adag* Pokusy nie wadzą, w gębę nie dadzą. *Rys. Ad.* 55; nie tak ſtraszny djabeł, iak go maluią). POKUSIĆ, *F.* pokusi *cz. dk.*, Pokuszać *ndk.*, (*Bh.* pokuſyti pocierpieć); *Bh.* pokauſſiti; *Vd.* pokusit, pokoſtuvat, pokusuvati; *Rs.* покусить, покушать) pokosztować, skosztować co, pieśdź trochę, pożywać, koſten, ſchmecken, genießen, anbeißen. Niech mię bóg potępi, ieżeli przed zachodem słońca pokuszam chleba albo czego. *Bud. 2 Sam.* 3, 35. - b) pokusić, pokuszać, doświadczać, probować, próbę czynić, probiren, verſuchen, auf die Probe ſtellen, in Verſuchung führen; *Bh.* okuſyti, zkuſyti, pokuſyti; *Vd.* pokusit, ſkushati, naskushati; *Sr.* 1. zpotupu; *Cro.* skushavati, zkuſsávam, zkussati, napasztujem, *Rg.* nâpaſtovati (cf. napaſtować); *Bs.* napaſtovati; *Ross.* искусить, искушать. Pozoſtawił pan niektore narody pogańſkie, aby przez nie pokuszał Izraelczyków. *Radz. Judic.* 3, 1. Nie wprowadź nas w pokuszenie, *ob.* Pokusa). Doświadczay mię Panie i pokuszay, wywiedz się serca moiego. *Radz. Ps.* 26, 2, Jeden z nauczonych w zakonie pokuszał go. *Rey Pſt Mm* 6, tentował, examinował, doświadczał). Pokuś pierwey słowy, niż sięgniesz do głowy. *Rys. Ad.* 56. Rytygier, wszyſtkich pokuszaiąc sposobów, serca swych od boiu dalekie bydź widzi. *Krom.* 37. Kryżacy z naszymi złożyli zjazd w Kaciążu, aby tam pokusili zgody między sobą. *Biel.* 308. Pokuś tego. *Gor. Dw.* 4. POKUSIĆ się o co, *Rec.*, *Bh.* pokauſſet ſe o něco, pokuſyt ſe; *Ross.* покуситься, покушаться, кушáться, искусить, искушáть; *Ec.* кушáться, покушáться, отважáться, odważyć się na co, ośmielić się do sprobowa-

wania czego, einen Verſuch wagen, ſich an etwas wagen. Nie wadzi pokusić się, spróbować. *Cn. Ad.* 688. Na to się pokusaymy, czemu sprostać możemy. *Exop.* 7. Nie każdy z Greków śmiał się pokusić o oręże Achillesa. *Opal. sat.* 31. O to się żaden nie pokusi, albo pokusiwszy się przegrać musi. *P. Kch. Orl.* 1, 102. Konstantyn pokusił się o miasto Bizancyum, i wziął ie. *Sk. Dz.* 184. Pokuszenie się, Pokuszenie, próba, doświadczanie, der Verſuch. *Crn.* skushnâva; *Vd.* s'kushnava, skushnjava, sk...anje; *Rs.* покушéнїе, искушéніе, первоу́чи-ни, первоу́чинка, первоу́чка; *Ec.* окуѣ, искуѣ, искуѣство, искушеніе, опытываніе, опытываніе. POKUSICIEL, POKUŚNIK, - a, *m.*, kuszący kogo, poduszczyciel, pobudka, doświadczyciel, der Verſucher; *Bh.* pokuſitel; *Sr.* 1. zpotwar; *Sr.* 2. ſpúttowatznik, ſpúttowalnik; *Crn.* skushnavz; *Vd.* skushnjauz, vardjauz; *Cro.* napasztnik (cf. napaſtnik); *Ban.* napaſtnik; *Rg.* nâpasnik; *Rs.* искуси́тель; *Ec.* кусúтель, искусúтель. Czart, pokuśnik, wnet ofkarca ludzkiego rodzaiu. *Przyb Milt.* 101. POKUSICIELKA, - i, ż., die Verſucherinn, *Vd.* skushnjauka, vartivarza. POKUSKA, *demin. nom.* pokusa. POKUSNY, - a, - e, pokuszaiący, ſkuszaiący, verſuchend, in Verſuchung führend, *Rg.* napasni.

POKUTA, - y, ż., (*Bh.* pokuta *poena*, kara); cnota chrześciańska, żal wewnętrzny grzechów dopuszczonych. *Karnk. Kat.* 207, Buße, Reue und Leid; *Sor.* 1. *et* 2. pokuta; *Boh.* kani, pokáni, pykani (*ob.* kaiać się); *Slo.* pokáni; *Crn.* pokóra, pokura (*ob.* pokora); *Vd.* pokura; *Cro.* pokóra; *Sla. et Ban.* pokora; (*Ban.* pokoriti, pokarati, s pokarać); *Rg.* pokòra, boléſt; *Rs.* покаáнїе. *Poenitentiam Wuiek* nie chciał tłumaczyć, ani upamiętanie, ani pokaianie, lecz pokutę. *Wuiek bibl. praef.* Pokuta iest człowieka grzesznego od niepobożności prawdziwe a szczyre, a obrzydzeniem sobie grzechu, nawrócenie. *Zrn. Pſ.* 17 *b.* - §. Pokuta, pokazanie żalu wewnętrznego zewnętrznym znakiem. *Karnk. Kat.* 207, die Buße, das Bußthun. Pokuta dobrowolna prywatna, n. p. pokutę czynić, zadać sobie iaką pokutę, udaść się na pokutę, Buße thun, ſich eine Buße auflegen. Gdy częstokroć ruszało sumnienie Bolesława o zabicie Zbigniewa, udał się na pokutę ciężką, pościł w wodzie tylko a w chlebie, we włosiennicy chodził, iałmużny dawał; na ostatek udał się na pielgrzymstwo, gdzie więcéy pieszki szedł, niżli na wozie siedział. *Biel.* 83. Dopuścił papież ciało Bolesławowe przenieść na święcone mieysce, gdy umarł na pokucie. *Papr. Ryc.* Wielu ludzi, ufaiąc sobie, nie idą do Pana, i nie chcą pokuty ſtroić maiąc się za święte. *Sekl.* 99, *ob.* Stroić). Pokuta kościelna iawna albo taiemna, od spowiedzika naznaczona, kaźń, karanie, dość czynienie, Kirchenbuße; *Rs.* епитимїя. Zwyczay iest w kościele, iż księża, rozgrzeszaiąc ludzi, karanie im iakie albo pokutę zamierzaią. *Karnk. Kat.* 291. Wielom wyklętym do komorek ich chodząc, naukę i pokutę dawał. *Sk. Dz.* 1065. Pokutę małą im dano, aby we Środę i Piątek pościli, i 50 kroć na dzień przyklękali. *Sk. Dz.* 832. Pokuta sakrament. *Karnk. Kat.* 208, das Sacrament der Buße. Pokuta zawiera w sobie skruchę, spowiedź, i zadosyć czynienie. *Sk. Kaz.* 140. Trzeba czynić dobrze, aby pokuta była zupełna. *Zach. Kaz.* 1, 198.

- *fig.* Poczekayno figlarzu, będziesz ty u nas na pokucie. *Jak. Bay.* 183. - *Slo. Prov.* kaźdi hrich ma ſwogu pokutu, cf. każda choroba ma swoie lekarstwo. POKUTNIK, - a, *m.*, pokutniący, der Bußfertige, Büßer, der Buße thut; *Vd.* pokornik, spokornik; *Cro. et Rg.* pokornik; *Russ.* покаáнникъ; *Ec.* трýдникъ (cf. trud). Pokutnik nocy na placu za grzechy przepędza. *Przyb. Ab.* 207. Umieraiący niepokutnik. *Lach. Kaz.* 1, 244, *Rs.* непразкáянный. POKUTNICA, - y, *fem.*, die Büßende, die Büßerinn; *Vd.* spokorniza; *Rg.* pokorniza; *Cro.* pokornicza. POKUTNY, - a, - e, POKUTNIE *adv.*, od pokuty, Buß-, bußfertig; *Bh.* kagicý; *Crn.* pokorn (cf. pokorny); *Vd.* spokorn, spokoriten, pokurſki; *Cro.* pokórni; (*Cro.* pokoren *obediens*); *Rg.* pokórni; *Rs.* покáянный, (покаáнная изба ſkazanych na śmierć). W złościach naszych niepokutnie trwamy. *Wad. Dan.* 174. - Psalmy pokutne, die Bußpſalmen. POKUTNOŚĆ, - ści, ż., ſtan serca pokutuiącego, ſkrucha, die Bußfertigkeit; *Boh.* kagicnoſt; *Vind.* spokornoſt, spokoritnoſt. POKUTOWAĆ, - ał, - uie, *czt kont.*, (*Bh.* pokutowati, s karać), pokutę czynić, Buße thun, büßen; *Sr.* 1. pokutjam; *Vd.* pokuro delat, pokuro ſtorit, pokoriti, spokoriti (cf. pokorzyć), *Crn.* spokorim, pokorimse; (*Cro.* pokorenszem *obedio*, pokorim *poenitentiam impono*); *Rg.* pokoriltise; *Rs.* каяться, покаяться. Lepiéy nie grzeszyć, niż pokutować. *Cn. Ad.* 440; *Frn.* 145.

POKWAP, - u, *m.*, POKWAPA, - y, ż., pokwapienie, pośpiech, das Eilen, die Eile. W niesłychanym się ztamtąd pobiera pokwapie. *Pot. Zac.* 13. Buia pszczołka po łące, i do świeżych kwieci Z ulubioną pokwapą na swą zdobycz leci. *Gaw. Siel.* 583. POKWAPIĆ się, *Sr.* 1, potwatam, *ob.* kwapić się. POKWAPLIWOŚĆ, - ści, ż., pośpieszaność, prędkość, das Eilen, die Eilfertigkeit, die Haſt. POKWAPLIWY, - a, - e, *ob.* Kwapliwy. Niepokwapliwy w sprawie. *Zbil. Dr. F* 3, powolny.

POKWASIĆ *czyn. dok.*, kwaśnym poczynić, nach einander ſauer machen; *Vd.* pokiseliti; *Russ.* покисáть. - *fig.* Dawne to były ich umizgi; ale coś pokwasiło ich potym; nie wiem, iak są teraz. *Teatr* 19 *c*, 2, poróżniło, veruneinigen.

POKWEFIĆ *cz. dk.*, kwefem pokryć, beſchleiern, *Vd.* obpezhati, popezhati, objadrati.

POKWĘKAĆ *med. dk.*, chwilę przekwękać, eine Zeit hinſtöhnen, cf. *Crn.* poqvęzheti, poqvęzham *atterere, consumere*, poqvęka *contorta vilis res.*

POKWILIĆ, *F.* pokwili *cz. dok.*, Pokwilać *ndk.*, kwiląc nucić, weinerlich wehklagen, wimmern, während klagen. We krzu słowik milutki Sam sobie wdzięcznym pokwila głosem. *Kniaź. Poez.* 3, 111.

POKWITNĄĆ *med. idntl.*, tu i owdzie zakwitnąć, chwilę kwitnąć, nach einander hin blühen; *Vd.* pozveteti; *Ban.* poçvaſti, proniçati.

POKWITOWAĆ, *F.* pokwituie *cz. dk.*, iednego po drugim zakwitować, nach einander quittiren, *propr. et fig.* Jeszcześmy się z sobą nie pokwitowali. *Teatr* 36 *b*, 88. Jeszcze i u nas dosyć obrotu, umiemy pokwitować za swoie. *Teatr* 10, 98, zapłacić, powetować, nagrodzić.

POŁ, PUŁ *adv.*, *Bh.* pûl; *Slo.* pol-, puł; *Hg.* feel, fél; *Sr.* 2. pol, *Sr.* 1. pol, *vulg.* pow, na pow; *Crn.* pol, napol, pou; *Vd.* pou, enpou, napou, (*Vd.* spol, rod, s

rodzay, ob. spolny, płeć); *Dl.* pool; *Cro.* pól, polovicza, (*Cro.* pol *apud*), (*Cro.* zpol, zpòl *genus*); *Bs.* pò, polovića, na pó, (*Bs* spol, z rodzay); *Sla.* ù pòl, (*Rg.* spool *sexus*); *Rs.* полъ, въ пóлы, напóлы, попóламъ (полъ rodzay, cnóлье granice pol, cf. spolny, cf. pole; (*Ec.* пóлъ rod; ſtrona, okolica, cf. pole); *Ec.* вполы, пóлма, на полы, по поламъ, на двѣ части, по полу, по половинѣ, вполу, въ половину, (*dyig. Ec.* пуло, пуль, *Gr. οβολος* pieniądz, пулька kulka); cf. *Chld.* פלג *diuisit*, *Hbr.* פלג *dimidium*, cf. *Ger.* halb; – §. polowica czego, dzieląc na dwie równe części, halb, halber; *Adv. et Subſt. Indecl. cum genitiuo subiecti*, die Hälfte, ein Halbes; *in Plurali* POŁY, zwey Hälften, die Hälften. 1/2, z połowa albo pół. *Jak. Mat.* 1, 60. Pół tego, pół owego. *Cn. Th.* Pol psa, poł kozy, niedowiarek boży. *Dwor. E* 4, iedaym słowem: pastut. *Rydel.*, halb Hund, halb Ziege. Dam ci procent pół na pół. *Teatr* 27, 5, to iest po 50 od sta. – Na poły, z na pół, na dwie połowice dzieląc, in zwey Hälften, halb, in der Mitte zertheilend, mitten entzwey. Ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319. Rozdarł szaty swe na dwie poły. *Bud.* 2 *Reg.* 2, 12. Włosy z głowy rozrzuci i w poły potarga. *Pot. Arg.* 5. Na poły, z do połowicy, do pół, w pół, w poły, halb, zur Hälfte. Na poły cały, *semiinteger. Cn. Th.* 470. Siedzę na poły, na poły stoię albo wiszę, siedzę na połsanku. *Cn. Th.* 994. Kto na poły śpi, różne mu się snuią widziadła. *Pilch. Sen. list* 410, drzymiącemu). – Woysko wszystko na poły umierało, z przyczyny choroby hetmańskiey. *Warg. Wal.* 107 prawie, ledwie nie, es war halb todt. Powiedli wszyscy, iakoby im w poł dusze nie stało. *Smotr. Ex.* 17. Trafiłem na człowieka ieszcze na poły katolika. *Zebr. Zw.*, er war noch ein halber Katholik. Odjazdem swym życie nam do puł odjął. *Zab.* 12, 106. Rozszarpał szaty w puł na sobie. *Chrość. Jób.* 10. Na w półby ma szczęśliwość dopełniona była, gdyby . . . *Teatr* 45 *b*, 22. – *§. Nie z pół lub nocy, lub dnia, nie ze wschodu, ani czekamy pana od zachodu. *J. Kch. Dz.* 240, nie z północy, nie z południa, nicht von Mitternacht, noch Mittag her. – §. *In numerandis horis*, poł do pierwszey (sc. godziny, halb Eins), albo: w poł do pierwszey, drugiey, trzeciey etc. Około pół do dziewiątey godziny. *Gaz. Nar.* 1, 225. *Numeralibus usque ad* 20 *ab initio iungitur, et quidem Genitiuo numeri Ordinalis*, n. p. pułtóra funta, półtrzecia łokcia, półtóra kieliszka, półdziewiętnasta garnca; *in feminino* półtórey mili, półtrzeciey uncyi. *Excedentibus numerum* 20, *postponitur*, *e. gr.* 20 1/2, z dwadzieścia i pół; 21 1/2, z dwadzieścia ieden i pół. – §. 2) pół, z środek; w poł z, w środek, w śród, in die Mitte, mitten, in der Mitte, mitten in, auf, an. Len nie w pół, ale przy główkach wiązany bywa. *Przędz.* 22. Zchwyciwszy go za ramię, w pół samego niesie. *Hor. sat.* 236, mitten um den Leib. Uchwycił mię w pół, ściska, całuie. *Mon.* 70, 62. On ią w poł wziął, ona poczęła krzyczeć. *Teatr* 30, 27, er umarmte ſie. Precz z temi od kolan rękami, Owszem w puł, iak należy, obłapmy się sami. *Bardz. Tr.* 316, *ib.* 56. Przy drzwiach kościoła kilkanaście przybitych poprzegiem żelaznych obręczy, na szyię, na ręce, na nogi i na poł. *Xiądz.* 32, przez ciało, eiſerne Reifen um den Leib. Okrutny to żart, kiedy drugiego w poł serca dotyka. *Zab.* 12, 269, w samo serce, mitten ins Herz. W pół kościoła postawili grób S. Stanisława. *Sk. Kaz.* 562. W pół kresu utonął. *Warg. Cez. A* 2. Bóg takiego w pół biegu nie opuści, żeby go nie ratował. *Smolc.* 47. Wchodzi do w pół rozebrany. *Teatr* 30, 9. W iarzmie nie zgadzają się woły, Gdy ieden rosły a drugi mu w poły. *Chrość. Ow.* 215. – *Observ. Substantiua con uncta cum* Pol, *fere semper reperiuntur in Genitiuo e. gr.* półtuzina, półwiersza, półwiadra, półfunta, półgarca, półgrosza, półkorca; *inde omnia talia nomina Nominatiuum Singularis amittunt; nonnulla, parua commutatione flexionis facta, Nominatiuum retinuerunt, ut*: południe (*sed cf.* półdnia), półaferze, półjedwabie, półkadek, półkufek, półmisek, *Pauciſſima reperiuntur cum Nominatiuo originali, ut* północ, półbrat etc. – – 2) POŁA, – y, ż., Poły *plur.*; Dwie sieci dobrze długie i szerokie, któremi ptaki łowią. *Cresc.* 628, ein zweyflügeliges oder zweywändiges großes Netz, Vögel zu fangen. Lepy, sidła i dwoiſte poły Stawiają na drobnieysze ptaſtwa i kwiczoły. *P. Kch. Orl.* 1, 78, *Nar. Dz.* 3, 206. Gdy powrozem potargniesz obie się poły podniosą. *Cresc.* 628, beyde Wände. *Jabł. Ex.* 182. Ciągłemi połami ptaków nałowił. *P. Kchan. Orl.* 1, 249. – §. Poły, płotna grube wysokie i długie, któremi się kniei iak murem obſtawia. *Kluk Zw.* 1, 396, Jagdtücher, Zeug. – §. Poły namiotu, z ściany, die Wände eines Zeltes. Poły namiotu podwieszono, aby każdy łatwieyszy miał przystęp. *Gaz. Nar.* 1, 372, cf. *Rs.* полка, полка skrzydło, klapa u stołu. – §. Pola sukni, podołek, *Rs.* полка, полка, (cf. polica), der Schoß am Kleide, der Rockschoß. U sukni poły do samey ziemi. *Teatr* 26 *d*, 28. Jak się letnika rozerwała pola, Wysypały się z szaty nazbierane ziola. *Zebr. Ow.* 117. Lewą ręką polę sukni swoiey do góry podnosi. *N. Pam.* 4, 57. Chłopiec talerze liząc, resztę zjada, potym ie polą zciera. *Hor. sat.* 221. Z pełney poły dzielił orzechy między przyiacioły. *ib.* 195. – *fig. tr.* Skończywszy dzienne prace wszyscy oczekuią snu pod nocy połą. *Jabł. Tel.* 173, pod zasłoną, pod skrzydłem nocy, pod iey płaszczem, unter dem Mantel der Nacht.

Pochodz. *półtóra, półtrzecia etc.*; *połowa, połowka, połoweczka, połowisa, półk, półkownik etc., społem, wespoł, w spół, pospołu, pospólſtwo, pospolity, Rzeczpospolita, pospolitować się, pospolitość, spólnik, spolny, społka, spolnica, społeczny, społeczność, społeczeńſtwo; społkować. Połać, półtownik, połeć, urwipołeć. – Płeć.*

POLABIE, – ia, *n.*, kraina po Elbie czyli Labie, Polabien, die Gegend an der Elbe. POLABIANIN, – a, *m.*, mieszkaniec nad Elbą, ein Elbebewohner. POLABSKI, – a, – ie, nad Elbą będący, Elb-, an der Elbe; *Bh.* Polabſtń.

POŁAĆ, – i, ż., pierzeia, rząd domów, połowę ulicy składaiących (*ob.* Połownik), die Reihe Häuſer, die die eine Seite einer Straße ausmachen, (Oeſterr. die Zeile); cf. *Vd.* poloſt, palazh, z sala (cf. palar), *Dl.* polacsa, *Hg.* palota, z sień; *Cro.* polacha, palacha, z sala, dwor, pałac; *Bs.* polaç, dvór *palatium*, *Hg.* polaccja, polàcza, z pałac; *Rs.* палáта wielka izba; taiemna rada Carska; sądowa izba: палáтка namiot; *Ps.* палáтный izdelny). Połać domów u Zaporogów курень; u Rossyan курень znaczy kompaniią garkuchników). Prędzey ruinie pod-

legle narożne, niż w połaci kamienice. *Haur Sk.* 87. – § *transl.* połać, kraina, dystrykt, powiat, *regio*, der Landstrich. Oyczyzną mą Grecya, rodziłem się w Rodzie, Jeden z przednieyszych miał tamtey połaci. *Pot. Syl.* 148. Za ya Niestrem od téy Sarmackiéy połaci, co Rusią Podolem zowiemy, dzieli się. *Krom.* 359. Między Dunami a Dunaiem, wielka bardzo gruntów znayduie się połać, ktora imieniem ziemi Węgierskiéy się szczyci. *Bart.* 10.

POLAĆ, - ał, *P.* poleie *cz. dk.*, polewać *ndk.*, *Bh. et Slo.* [illegible], polivati; *Sr.* 1. poblivam; *Vd.* politi, poliuat; *Cr.* polati, pòlém; *Bs.* politi, polivati; *Rg.* politti, poljevati, poljeevam; *Cro.* polejati, polévam; *Rs.* поливать, поливать, (cf. *πολέω verso*). Polewać, z wierzchu wodą nalewać, oblewać, begießen. Cesarz wyznaczył 1600 Ryńskich na polewanie ulic w Praterze. *Gaz. Nar.* 2, 62, *ob.* polewisć). Naczynie od polewania, nalewka, *Rs.* поливальница. Polanie wodą na chrzcie, *Sk. Dz.* 591. Ciasto to serem tartym potrząsaią, a maslem rozpuszczoném polewaią *Syr.* 949. Polewać naczynia czym, napuszczać, powlekać, pokoszczać, Geschirre mit etwas übergießen. Polewać beczkę smołą, z nasmolać. *Cn. Th.*, bepichen, mit Pech ausgießen, begießen. Polewać garce, z glazurować, *Vd.* nalizhiti, glasirati, s' gorezhizo obmasati; *Rs.* муравить; Töpfe glasiren. Naczynia gliniane pospolicie są polewane, i kolorem iakim ozdobione na kształt farfur. *Kluk Kop.* 1, 314, *ob.* Polewa). Polewać blachy, żelazo, cyną, z pobielać, verzinnen. Polewać śrebrem, *ob.* pośrebrzyć; złotem, *ob.* Pozłocić. – §. *fig.* Polewać ognisko, po przenosinach uczte w nowym pomieszkaniu dawać, einen Einzugsschmaus halten. *Tr.*

POŁACIĆ *czyn. niedk.*, Połacać *kont.*, łaty na krokwach dać, poprzybijać, belatten, mit Latten belegen. *Consigno*, tamuię, połacam, tramy abo dyle wespołek stawiam. *Mącz.* Nie zna Dak konsulów, z których rozkazu miasteczka połacił. *Chrośc. Luk.* 221, pobudował.

POŁĄCZYĆ. *P.* połączy *cz. dk.*, łącząc iednoczyć, złączyć, *Vd.* kupskleniti; *Rs.* сключить, сключать, соединять, соединять, сочетать, сочетавать, сопрячь, сопрящи, сопрягать (cf. sprzęgać); *Ec.* сообщать, сообщаю, сключать, сключать; verbinden, vereinen. Trzebaby nas połączyć, bylibyśmy silnieysi wszystko dokazywać. *Teatr* 19 *c*, 11. Niecierpliwie wyglądam momentu, który serca nasze połączy na zawsze. *Teatr* 56 *c*, 87. My w zdaniach się dwoimy; trzebaby nas połączyć. *Teatr* 19 *c*, 11, poiednać). POŁĄCZYCIEL, - a, *m.*, który połącza, der Vereiniger, Verbinder; *Rs.* соединитель, *f.* соединительница.

POŁAIAĆ, *F.* połaie *czyn. dok.*, nieco wyłaiać, etwas ausschelten; *Sr.* 1. poštvarić; (cf. poswarzyć); *Ross.* похулять, поносить, пожурить, побрюзжать, побранивать, побранивать. Połaiał córkę o to. *Tr.* (*Rs.* ругать zaszczekać, *Vd.* polajati). POŁAIACZ, - a, *m.*, który drugiego połaiał; der Ausschelter; *Ec.* похулитель.

POLAK, *POLANIN, - a, *m.*, *Bh.* Polak, Polan; *Slo.* Polak; *Sr.* 1. Polak; Poblak, (2. Polak kraycar); *Crn.* polak (2. posiadaiący wiele pol czyli rol); *Vd.* poljak, leh; *Cro.* polak, polyak, leh, lengyel; (*Cro.* polyak *agricola*); *Hg.* lengyel, lengiel; *Bs.* pogljak, lèh; *Sla.* pôlak; *Rg.* pogljak, lèh; *Rs.* полякъ, w Polszcze urodzony, obywatel Polski, der Pole. Nazwisko Polaków ledwie od 7 abo 8 set lat do używania weszło. *Krom.* 1. Imię to abo od pola, równiny, lub polowania, lub woiowania w otwartym polu, albo też od Lecha abo Lacha wzięli. Ruś i Moskwa dotąd nas nie Polakami, ale Lachami zowią; a Węgrzy Lengelami, iakoby Lechelami. *Biel.* 7, *Krom.* 28, *Star. Ref.* 77. – *Prov.* Po szkodzie Polak mądry. *Boh. Kom.* 2, 45. Polakom każdy stróy wolny. *Cn. Ad.* 888. – Trudno w Polszcze o Polaka. *Fred. Ad.* 76, cf. staropolska cnota). – Sławne Paie Pola, sławne są Smoleńskie Grody, Gdzie Polanin Tryońskie mężnie bił narody. *Gaw. Siel.* 389. *Mali Polacy. *Biel.* 436 *et* 361 *et* 100, (*ob.* Małopolanin, ein Kleinpole). Polacy wielcy. *Biel.* 100, z *Wielopolanie. *Herb. Stat.* 26, die Großpolen, *ob.* Wielkopolanin. POLACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, ein kleiner Pole. Już ten Polaczek nawet iéy teraz pachnie. *Teatr* 19 *c*, 100. POLACZYNA, - y, *m. et ż.*, biedny iakiś Polak, ein armseeliger Pole. POLACZYSKO, - a, *m.*, *contemn.*, nieforemny iakiś Polak, Sarmata, ein ungeschlachter Polake, (cf. Niemczysko, Włoszysko). Jakieś Polaczysko kręciło się tam w domu. *Teatr* 19 *c*, 8 *et* 35 *c*, 45. POLAKIERYA, - yi, *ż.*, Polskie iunactwo, nałog Polski, (*ob.* Polska, Polski, Polka, Polszczyzna).

POŁAKOMIĆ się *rec. dk.*, nieco rozłakomić się, ein wenig gierig werden. *Rs.* полакомиться, etwas näschig seyn.

POŁAMAĆ, *P.* Połamię *cz. dk.*, Połamywać *czśl.*, *Bh.* polamati, podruzgotać, na kawałki złamać, *Bs.* isprilamati; *Crn.* pozheti, pòzhem (cf. począć); nach einander zerbrechen, zerstücken. Jozyas połamał słupy. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 23, 14, podruzgotał. 1 *Leop.*), *ib. Lam.* 2, 9. Zdrayco, kości w tobie kiiem połamię. *Teatr* 55 *d*, 9 *et* 24 *c*, 70, *Boh. Kom.* 1, 246. Kości połamane zwykły się w cztery do sześciu niedziel do kupy zrastać. *Perz. Cyr.* 94. – Dość, gdy się piérwsze lody połamało. *Teatr* 43 *c*, 167, das Eis brechen. – *Impr.* Siła okrętów morze połamało. *Warg. Cez.* 87, przepłynęło, przebyło). Prawie cały tak chorobami był połamany, że ani ręką, ani nogami władnąć nie mógł. *Steb.* 2, 348, nadwątlony, zrobiony). Na urząd nie może być obrany, niedołężny, trędowaty, głuchy, ślepy, połamany. *Szczerb. Sax.* 344, ułomny, gebrechlich. Szyki komu połamać, pomylić, z zbić go z iednochody, einen aus dem Gleise bringen, ihm das Konzept verrücken. Szalenie mu się szyki połamały. *Teatr* 28 *b*, 90. POŁAM, - u, *m.*, *w górn.*, dalsze śledzenie żył kruszcowych w iakiéykolwiek wytni. *Mier. Nsk.*, der Nachbruch.

POŁAŃCUSZNE, - ego, *n.*, płat więźnia od kaydan, w których go więżą, Kettengeld. Od więźniów poturemnego, połańcusznego płacą. *Stat. Lit* 133.

POŁANEK, *ob.* Połanek. POLANIE, *ob.* Polać.

POŁANIEC, - ńca, *m.*, mierne miasto w Woiew. Sandomirskim. *Dyk. Geo.* 2, 296, ein Sandomirisches Städtchen. POŁANIECKI, - a, - ie, od Połańca, von Połaniec. Łosoś Połaniecki lepszy od Sądeckiego. *Sien.* 323, Kasztelanowa Połaniecka.

*POLANIN, *ob.* Polak.

POLANKA, - i, *ż.*, *n. p.* Nieprzyiaciel nasze polanki przy-

szedł znosić. *Star. Woy. A* 4, cf. Palanka). – Drzewa rozrzucone po pięknéy polance. *Karp.* 3, 40. *POLANO, -a, *n.*, Drewno. *Dudz.* 51, (cf. południa), ein Stück Holz; *Rs.* полѣно, полѣнцо, полѣнище szczepa; полѣница ńós drzewa). (*Vd.* polenu, glauna, ogorek, *Cro.* poleno, glavnya, z głownia palącá się).

POLANY, *ob.* Polać.

POŁAP, PUŁAP, -u, *m.*, strop, powała, eine hölzerne Stubendecke, Zimmerdecke, die Decke einer Wohnung, (cf. Sufit); *Sla.* tavan; *Rs.* накáтникъ, потолокъ. W czasie pożaru cały się pułap zapadł. *Perz. Cyr.* 3, 195. Runął obciążony ołowiem pułap galery. *Nar. Tac.* 2, 221. Kładłem w iednę szalę cnotę, w drugą bogactwa; bogactwa podniosły się do góry, i uderzyły prawie o pułap. *Gaz. Nar.* 1, 80. Pułap w pomieszkaniach bywa sosnowy. *Kluk Rośl.* 2, 163, *Haur Ek.* 7. – §. Pułap na kozłach podławiony pod łudnią. *Jak. Art.* 2, 427.

POŁAPA, PUŁAPA, -y, *ż.*, POŁAPKA, PUŁAPKA, -i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* połećka, łapica, łapka, eine Falle, ein Fangeisen. Na myszy nastawiaią różne połapki. *Kluk Zw.* 1, 308. Sobole łapią w pułapy. *Zool.* 321. Liszka w połapkę wpadła. *Kniaź. Poez.* 3, 138. Skrycie mu pułapkę stawią. *Teatr* 10 *b*, 7, sidło, kluczkę, dołek). Wszędy kredytorowie na niego z processem, iak na mysz z pułapką czekaią. *Teatr* 16, 25. Teraz wpadłem iak mysz w pułapkę. *ib.* 16 *b*, 112. POŁAPIĆ, *F.* połapi *cz. dk.*, Połapać *ndk.*, *Bh.* polapiti; *Vd.* vjeti, notervjeti (ci, uiąć, wziąć); pochwycić, erhaschen, ergreifen, auffangen. Zły duch odwiódłszy nas od pasterza prawdziwego, chce nas połapić, rozdrapać, pożrzeć. *W. Post. W.* 446. Nie zawsze, kiedy pomyślisz, możesz wiarę i pokutę połapić. *Zygr. Gon.* 323, uchwycić). Mieczem nań z boku uderzy, I w pas długą prawicą połapi potężnie, *amplectitur. Zebr. Ow.* 309. – Połapać ryby, połowić, *Vd.* poribiti.

POŁAPOWY, PUŁAPOWY, -a, -e, od pułapu, Stubendecken, *Rs.* накáтный. W wierzchu balka pułapowa. *Jak. Art.* 3, 305.

PÓŁ-ARKUSZA, *sine nominat.*; PÓŁ-ARKUSZEK, -szka, *m.*, ein halber Bogen Papier. Arkusz dzieli się na półarkusze, ćwiartki, półćwiartki. *Off. Wyr.* Tafla tak wielka, iak półarkusza rygałowego papieru. *Torz.* 172. Gazeciarze troszczą się, ażeby półarkuszek na dzień pocztowy napchali. *Mon.* 71, 215. PÓŁ-ARKUSZOWY, -a, -e, z półarkuszów złożony, na półarkusza, foliałowy, in Folio. Półarkuszowa księga, foliał, ein Foliant. Księga arkuszowéy łamanéy, abo pół-arkuszowéy formy. *Cn. Th.* 443.

POLARNA gwiazda, gwiazda morska, *Crn.* Hervor, *Vd.* buronah, der Polarstern, *ob.* gwiazda). Bądź zdrowa, gwiazdeczko polarna! *Teatr* 28 *b*, 116, słońce, gwiazdo, nadzieio moia, uszczęśliwienie!

PÓŁ-ARSZYNOWY, -a, -e, pół arszyna wynoszący, einen halben Arschin groß, *ob.* arszyn; *Rs.* полуаршинный; *Ec.* полъаршинный.

POŁATAĆ, *ob.* Polecieć.

POŁATAĆ, *F.* połata *cz. dk.*, *Rg.* pokàrpiti; *Rs.* уплатить, уплачивать, исплатить, искропàть; posporu złatać, zusammen flicken. – *fig.* Potrafimy tę biedę połatać. *Teatr* 33, 29. Zbity Konrad dla połatania woyska do Mazowsza ustąpił. *Krom.* 231.

POŁATKA, -i, *ż.*, flaterka, blaszka złota, śrebrna, na głowach lub sukniach białych głów, które za każdym ruszeniem chwieią się, *crepitulum. Mącz.*, potrząsek, *Rg.* trepetlika; Flitter, Goldflitter, Silberflitter. POŁATYWAĆ, POŁATUIE, *ob.* Polecieć. POŁATUCHA, -y, *ż.*, wiewiórka latająca, ein fliegendes Eichhorn, nayduie się w Litwie i w Moskwie; ma między nogami skórę obwisłą, którą rozciąga, gdy z drzewa na drzewo skacze. *Zool.* 354, *Kluk Zw.* 1, 326.

POŁAWECZNIK. *Instr. Cel. Lit.* – ?

POŁAWIAĆ, *ob.* Połowić.

POŁAWIE, -ia, *n.*, POŁAWNIK, -a, *m.*, poduszka na ławie podłożona, Bankpolster, das Polster einer Bank. Pierze kurze godzi się na poławie ku siedzeniu. *Cresc* 583. Pięknie ochędożono i ściany; ławy Spalerni, poławniki, a sukno zielone rozciągnione na stole. *Rey Wiz.* 109. – §. *Subsellium*, nizkie ławy, poławie niskie. *Mącz.*, *distinguas* Podławie).

PÓŁBABEK, -a, *m.*, n. p. Owo śliczne dziewczę i hoże, Staie się dużym, iak mówią, półbabkiem i zwiędłym kwiatem. *Jabł. Ez.* 8, na babę poszła, ein halb altes Weib; schon zur Hälfte altes Weib.

*PÓŁBARANCZE, -a, *n.*, n. p. Jeśli się kiedy dowie o biesiedzie, Choć nieproszona, w półbaranczu iedzie. *Pot. Syl.* 25, (cf. *Rs.* полубáрочекъ półbarka); półkrytek, pojazd na kształt barki zrobiony. *X. Kam.*, ein Halbverdeck. ??

PÓŁ-BARYŁY, PÓŁ-BARYŁKI, *Cn. Th.*, *Cro.* meriča, *Lat.* metreta; ein halbes Faß, *ob.* Baryła.

PÓŁBECZEK, -czka, *m.*, *Vd.* polounjak, eine halbe Tonne. Półbeczek ma garcy 36, ćwierćbeczek albo antal 18. *Jak. Mat.* 1, 5, *Skrzet. P. P.* 2, 196, *Łęsk.* 2, 26.

PÓŁ-BELI, n. p. papieru, ein halber Bogen. *Gost. Gor.* 111.

*PÓŁBIAŁY, -a, -e, *Ec.* полъбѣлый, *ob.* białawy.

PÓŁBŁONISTA myszka, w półskórna, *musculus semimembranosus*; cała niższa iéy część iest błonista. *Krup.* 4, 132, halbhäutig, zur Hälfte von Häuten.

PÓŁ-BOGA *nominat. car.*, PÓŁ-BOŻE, -a, *m.*, PÓŁBOŻEK, -żka, *m.*, PÓŁBOŻEC, -żca, *m.*, ein Halbgott; *Bh.* polaubúh, polobúh, poloboha; *Rg.* polubogh; *Rs.* полубóгъ. Troiaki rodzay bogów pogańskich; iedni, których właśnie całemi bogami rozumiano; drudzy byli półbożkami; trzeci mnieyszemi bogami. *Otw. Ow.* 592. Sylwiego prawie półboga naszego, Obchodźmy ten dzień na pamiątkę iego. *Past. F.* 223. Stał się im ledwo nie półbogiem. *Past. F.* 323. Rzplta nie może bydź dobrze rządzona iedno od ludzi czelnieyszych, którzyby byli iakoby iakie pół-boże. *Modrz. Bax.* 47. Lud przywykł do bohatyrów półbogów. *Zab.* 2, 162. Ciebie półbożcowie pragną, i wszyscy w górach Albańskich bogowie. *Zebr. Ow.* 368. PÓŁBOGINI, -i, *ż.*, die Halbgöttinn; *Rg.* poluboxiza; *Rs.* полубогиня.

PÓŁ-BOKU, PÓŁBOKÓW *plur.*, środek boku lub boków, die Mitte der Seite, bis in die Mitte. Skała, co do pół-boków w morzu stoi. *P. Kch. J.* 231. Tak mocnie skała grom i wiatr odpiera, Co do pół-boków z wód morskich wyziera. *Zab.* 14, 270.

POŁBOTEK, -tka, *m.*, bócik, ein Halbſtiefel. W półbotkach chodzą, brzękaiąc ostrogami na pół-łokcia. *W. Pol. V.* 2, 103, cf. ciżma.

POŁBOZKI, -a, -ie, *Ec.* полбо́жный, od półbożków, halbgöttiſch. Była Nimfa z Rodu, i z półbozkiego wychowana płodu. *Chrość. Ow.* 55. POŁBOŻYC *cz. ndk.*, zpołbożyć *dk.*, półbożkiem uczynić, zum Halbgotte machen. Niech te dwa geniusze, nieśmiertelnie znane, Zpołbożą bohatery, od siebie śpiewane. *Przyb. Luz.* 167.

*POŁBRAT, -a, *m.*, brat iedney matki, oyca inszego. *Cn. Th.*, przyrodzony, der Halbbruder; *Vd.* poubrat, napoubrat, popovi brat, nepriſten brat; *Sla.* polubrat, poltubrat; *Bs.* polubràt). Braci od iedney matki od innego oyca, Polacy półbracią zowią. *Sax. Tyt.* 30, *Rs.* сведéнцами. Jeśliby twoia matka umarła, a ociecby drugą żonę poiął, i miałby z nią dzieci; tedy one dzieci nie będą z tobą w iednym stopniu, ale tylko półbracią albo półsiostrami. *Szczerb. Sax.* 185, *ib.* 416, *ob.* Półsiostra.

*POŁBRODATY, -a, -e, brody niecałey, *Ec.* полъбрáдый.

POŁCEGŁY, *nominat. car.*, *semilater. Cn. Th.*, ein Halbziegel, *Rs.* полови́нь.

POŁ-CERKLA, *nominat. car.*, półobrączki, *semicirculus. Mącz., Cn. Th.*, ein halber Cirkel; *Sor.* 1. pów koleſa.

POŁ-CERKIELNY, -a, -e, pół-obręczny, *semicircularis. Mącz.*, z POŁ-CERKLOWY *Cn. Th.*, półcyrkielny, halbzirkelig.

POŁCHŁOP, -a, *m.*, *Jabł. Ez.* 8; Połchłopowie, rzezańcy. *Dudz.* 52, trzebieńce, Verſchnittene. Półchłopa rozciętego, *dimidium hominem. Cn. Th.* 761.

POŁ-CIĘCIWIE, -ia, *n.*, *Geometr.*, die halbe Sehne, der Sinus. Połcięciwie zupełne, ieſt wymiarą węgła proſtego. *Krup.* 4, 12 *et* 3, 12.

*POŁCIENIE, *Rs.* полутѣнь, cień mierny niewielki, ein geringer kleiner Schatten.

**POŁCIO-SZARP, -a, *m.*, z Batrachomyomachii, myss, мрегворгыгъ. *Przyb.*, cf. Szynkodrap; *ob.* Połeć.

POŁ-CUDZOZIEMCA, *nominat. car.*, *semibarbarus. Cn. Th.*, ein halber Ausländer.

POŁĆWIARTKI, n. p. papieru, z kartka *in octauo*, ein Octavblatt. Połćwiartkowa książka, z *in octauo*. POŁĆWIERCI, *nominat. car.*, *Crn.* polzhetertinka, polzhetertnik; *Rs.* полчетверти́на; osma część czego, ein halbes Viertel. Poł-ćwierci funta waży 4 łotow. *Leſk.* 2, 26. Połćwierć morołomy. *Jak. Art.* 2, 212, *ob.* Morołom.

POŁ-ĆWIERCIENNY, -a, -e, *Mącz.*, halbviertelig.

POŁĆWIERTNIE, -ia, *n.*, miara poł-ćwiercienna. *Mącz.*, ein halb Viertel Maß.

w POŁ-CZASU, *nominat. car.*, (*Rs.* полчаса, z pół-godziny); w śrzód, w pośrzód czasu iakiego, w przeciągu czasu, Zwiſchenzeit. Hospodar w pół-czasu (*intermedio tempore*), do króla Węgierskiego odciął się. *Krom.* 646.

POŁCZEK, PUŁCZEK, -łczku, *m.*, mały półk, ein kleines Regiment. Rotmistrz Feretańskiego pułczku. *Fal. Fl.* 59.

POŁ-CZŁOWIEKA, *nominat. car.*, POŁCZŁEKA, POŁCZŁECZE, -a, *n.*, *semihomo, Bh.* polaučlowěk; *Ec.* получелове́ка; ein Halbmenſch, ein halber Menſch. Nieuczony człowiek tylko ieſt półczłowieka. *Cn. Ad.* 685. Obrazie szpetności, co cię z półkozy i z półczłeka złożyła natura. *Paſt. F.* 111. Téy uwagi to, że tak rzekę, półczłecze, nie ma i mieć nie może. *Mon.* 71, 482; *adj. Ec.* получелове́чный, *Gr.* ἡμιανθρωπος.

POŁ-CZWARTA, *cum masc. et neutr.*, POŁ-CZWARTEY *cum fem.*, czego, *Vd.* poushterta; *Sr.* 2. połſtworzta; z trzy i pół, viertehalb. Półczwarta łokcia. Półczwartéy mili. POŁ-CZWARTNY, -a, -e, półczwarta zamykaiący w sobie, *semisquartus. Cn. Th.*, viertehalbig, viertehalb enthaltend.

POŁ-DARMO *adv.*, bardzo tanio, za bezcen, halb umſonſt. Kupczyki, kiedy ładna dziewczyna w ſklepie co kupuie, gotowi wszyſtko na półdarmo przedadź. *Teatr* 15, 64. Świadków do tey sprawy na półdarmo dostanie. *Klok. Turk.* 96.

POŁ-DJABŁA, drugi djabół, do niego podobny, ein halber Teufel. Że myśliwcy zwierzęta morduią i szarpią, nie dziw, iż ich półdjabły chłopskiemi przezywaią. *Kosz. Lor.* 134 *b.* - §. figlarz, trzpiot, ein Poſſenmacher. - §. Półdjabłe Weneckie, *Diabolus Cartesianus*, *ob.* Djabół.

*POŁDNIE, -ia, *n.*, *Bh.* połedne, południe; *Rs.* полдень; połowa dnia, ein halber Tag. Półdnie tam zabawił. - *§. południe, z południe *qu. v.*) Srzodek dnia, der Mittag, die Mittagszeit. Co żywo w południe w znoiu uciekała. *Wad. Dan.* 227. Krzyż na powietrzu stanął w pół do południa przed objady. *Sk. Dz.* 230. - *§. powiat świata południowy, der Süden, der Mittag, die Mittagsſeite. Zamek ten ku Wschodowi na Podole patrzy, ma i z pół-dnia widoki bardzo piękne. *Tward. W. D.* 52. Z wschodu i zachodu, z południa i północy. *ib.* 2, 140. Suchy Notus, z południa i północy. *ib.* 2, 140. POŁDNIOWY, co z południa przedyma. *Zab.* 13, 138. POŁDNIOWY, -a, -e, połowę dnia zabieraiący, trwaiący, halbtägig. Południowa robota. - §. b*) południowy. *Sk. Dz.* 235, z południowy, *Ec.* полъде́нный, mittägig. Zawszeście przedtym południowego czasu Przybiegali kupami do mego szałasu. *Zimor. Siel.* 188, cf. *Południec.

POŁDRAGMY, *nominat. car.*, *semidrachma. Cn. Th.*

POŁ-DUPKI *plur.*, die Arſchbacken, *nates. Kirch. An.* 3, *Bh.* podbitel; *Slo.* obritne lica; *Vd.* ritnjak, sadnjak; *Rs.* ягодицы. Wyniesienia tylne nazwane są półdupkami. *Krup.* 3, 127. POŁDUPKOWY, PÓŁDUPNI, -ia, -ie, od półdupek, Arſch-, die Arſchbacken betreffend. - *Anat.* Myszki wielkie półdupkowe. *Kirch. An.* 120. Arterya półdupnia. *Krup.* 3, 43.

POŁDWOYNY, -a, -e, *subduplus. Alg. Nar.*, cf. Półtoraczny.

POŁDYAMETRU, *Rs.* полупоперечникъ półpoprzecznik.

POŁDZIAŁKO, -a, *n.*, armatka pomnieysza, eine Halbkanone. Dwoie półdziałek na naszych wystrzeliło. *Arom.* 454, cf. Pułhak.

**POŁDZIENIEC, -ńca, *m.*, wiatr *Auſter*, południowy. *Zebr. Ow.* 3, der Südwind.

POŁDZIESIĄTA *cum masc. et neutr.*, PÓŁDZIESIĄTEY *cum fem.*, dziewięć i pół, zehrtehalb; *Rs.* полдесята. Półdziesiąta łokcia. Półdziesiątéy mili. PÓŁDZIEWIĄTA *cum masc. et neutr.*, PÓŁDZIEWIĄTEY *cum fem.*, ośm i pół, neuntehalb. Półdziewiąta łokcia, półdziewiątéy mili.

POLE, -a, *n.*, *Bh.* pole, popluji (cf. plug); *Slo.* pole; *Sr.* 1. polo, pohlo; *Sr.* 2. pohlo; *Crn.* pojlle, pulè, poj-

le, (*Crn.* pojlane, ż równina; *Crn.* pojlůk, ż pol wiele maiący; Polak; *Crn.* pojlanz, *f.* pojlanka, ż mieszkaiący przy polach; *Vd.* polè, puêle, pule, polle; *Cro.* polye, (*Cro.* polyak, ż Polak; rolnik); *Dl.* polye; *Hg.* fold, *Sl.* polje; *Bs.* poglje, pogljanna, poglize *planities*, pogljar *ruſticus*; *Rs.* поле, (*Rs.* поль, полый otwarty, goły, próżny); *Ec.* лéда, лядá, лядúна (*ob.* lada), поле, село, весь (*ob.* sielo, wieś); (*Ec.* полъ brzeg, kraina, okolica; *Ec.* поле, по образцу сларянскаго сускаго языка значилъ поединокъ poiedynek, коимъ между собою разбирались исперь объ отвѣтчикомъ въ случаѣ неимѣнія свидѣтелей и послуховъ. *Stow. Cerk.* 2, 524; польщикъ poiedynkarz, *ob. niżéy* pole bitwy); *Eſthon.* põld; *Germ.* Feld; *Gr.* βελτη). Pole ieſt ziemia do zasiewów służąca. *Wyrw. Geo.* 13, das Feld, Ackerfeld. Mąż w polu, żona w domu pracuie. *Jabł. Tel.* 118. Grunta gospodarſkie na trzy części dzielą, to ieſt: pole na ugor, Brachfeld; na iarzynę, Sommerfeld; i pole na oziminę, Winterfeld. *Mon.* 64, 288, *ib.* 67, 188. Pola albo role są troiakie, na oziminę, na iarzynę, na ugor, według kadencyi, iak na który rok przypadną. *Haur Ek.* 18, cf. rola, niwa). Wiele pola maiący, polisty, *Ec.* полнстый, гдѣ поля, польѣй, польный, полевый. Początek pol; *Rs.* вспóлье. Pola graniczące, *Rs.* спóлье (cf. spólny). Pole przy wsi, *Rs.* почúнокъ, cf. spoczynek). – Pole, równina, płaszczyzna, *oppos.* gora, Feld, Gefilde, Ebene. Galilea pola piękne ma, aż ie przerywaią góry. *Warg. Radz.* 58, cf. Polak). – *Prov.* Ja z nim w pole, a on przecię do lasa. *Rys. Ad.* 20, natura wilka do lasu). Lepsze ubogie pole, niż bogate miasto ściśnione. *Arch.* 2, 76, choć głodno i chłodno, ale żyiem swobodno). – §. Pole, pewna miara gruntu, ein Feld, ein gewiſſes Maß Ackerfeldes. Pole ma ſtay 12. łokci 1008. *Oſtr. Pr. C.* 2, 297. Łan Polſki dzieli się na 3 pola, w każdym polu wzdłuż ieſt ſtay 4; wszerz zagonów 24. *Jak. Mat.* 1, 4. – §. Kray nieosiadły i do zasiewów niezgodny, nazywa się dzikim polem. *Wyrw. G.* 13, pola bez roli, puſtynią i dzikiemi polami miannią. *Haur Sk.* 5, cf. puſtynia, puszcza, Wildniß, ungebautes Feld. *Haur Sk.* 5. Tatarzyn Wołochów gromił w dzikim polu. *Stryik. Gon. X* 3. Dzikie Pole, *Campi deſerti*, kraina nowéy Serwii, między Polſkiemi granicami i Dnieprem, pełna ſtepów, mało mieszkana od Tatarów. *Dyk. Geo.* 1, 180, ein Steppenland am Dniepr. – §. *Venatorum*, pole, mieysce polowania, polowanie, die Jagd, das Feld, wohin man auf die Jagd geht; auch das Jagen. Z chartami iechał w pole. *Groch. W.* 488. Już darmo w pole, kiedy zaiąc w sieci. *Pot. Syl.* 477. Masz pole, masz zaiąca. *Pot. Arg.* 625, chwyć się okazyi). Zdara Dyano pole szczęśliwe. *Tward. Daf.* 8. Krogulca układaią do pola na kuropatwy i przepiórki. *Lad. Il. N.* 81. Z krogulcem pole ieſt osobliwe i ucieszne. *Haur Sk.* 268. Na S. Bartłomiéy poczyna się ucieszne pole z krogulcem. *Zaw. G.* Na czarne *pole*, albo na czarny zwierz iechać, *in apros. Mącz.*, auf Schwarzwild jagen. – *fig.* Podjąłeś się szaszku legawego pola. *Bach. Epikt.* 53, cf. legawy, szaszek; *ne sutor ultra crepidam*; *quid valeant humeri*), Wcześnie, iakoby szczenię iakie z rodu myśliwe pokazował się, ku iakiemu on się urodził polu; spraw boiowych się przysłuchywał, hetmanów się dzierżał. *Orzech. Tar.* 22. R. 1529 Sieniawſki, Latalſki z towarzyszmi swemi iechali w kozactwo pod Oczakow; oni to zowią w pola albo w łowy. *Biel. Sw.* 288, *ob.* kozactwo, cf. na harc). Syn zbywszy się rodzica ſtraży, Swoim się gonić polem poważy. *Tward. Il lad.* 48, cf. swoim dworem, na swoię rękę; sam sobie pan, für ſich allein etwas unternehmen; auf ſeine eigene Hand. – Pole ptaśnicze, *ob.* Polko. – §. *Militari ſenſu*, pole, plac obozowania, bitwy, bitwa polna, der Kriegsplatz, das Feld, Schlachtfeld, auch: die Feldſchlacht, das Treffen. Mnie ani szabla w polu zwyciężyły, ani złoto w domu łowi. *Warg. Wal.* 122. Żadnéy nadziei bitwy nie maiąc, zjechali z pola. *Warg. Cez.* 26. Pola z nieprzyiacielem pilnować. *Jag. Rud. A* 2 *b*, zu Felde liegen. Gdy się król polem w Pomeranii bawił, i włoś i dalsze spalił, nieprzyiaciel tym czasem miasto opatrzył. *Nar. Hſt.* 3, 219. Myśl iego, choć i na ſtarość nie zalegać pola, a otrzeć się o mury Stambulſkie. *Groch.* W. 542. Nieprzyiaciel naszym dotrzymać pola nie mogł. *Warg. Cez.* 16 *et* 103, utrzymać się przy placu bitwy, das Feld behaupten. Kawalerya nie może długo utrzymać pola dla swéy prędkości. *Lub Roz.* 546. Poczęła Litwa pierzchać, gdy pola daléy nie mogli wytrzymać. *Biel. Sw.* 271, *idem Biel. Kr.* 468. Likowie dłużéy pola nie dostali. *Dmoch. Jl.* 2, 130, *ob.* dostać do końca). Pole ſtraciwszy, w miastach się bronili. *P. Kch. Orl.* 1, 387. Rozum przeciwko chciwości walcząc ſtracił pole. *Gor. Dw.* 306. das Feld verlieren. Zginął Decyusz, a przecięż nieprzyiaciel, choć potężny, dadź pole musiał. *Lub. Roz.* 552, ustąpić z mieysca). Hetman, pole otrzymawszy, iuż bez wątpi nia zwycięzca. *Pilch. Sall.* 298. Napadłem na tchórza, trzeba go koniecznie w pole wyciągnąć. *Mon.* 67, 403, *ob. wyżéy Ec.* noxe poiedynek). – Pole, bitwa, n. p. Ciągnie na nas bezpiecznie pysany, duray, zbroyny, Pola chce, bić się gotów i spróbować woyny. *Pet. Arg.* 12. Nieprzyiaciel z swoich block wyleźć i nam pola dadź nie chciał. *Warg. Cez.* 26, er wollte es zu keinem Treffen kommen laſſen. Po zamkach się pozawierali, a bitwy nam nigdzie polem dadź nie chcieli. *Biel.* 181, w otwartym polu walnéy bitwy). Harcuy koniu mężnie sobie, Boć ieſt kleynot wielki w tobie, Czyń pole, harcuy szeroko, By cię znać było daleko. *Kosz. Lor. pr.* Polem się potykać; iawnie bitwę zwieść, *aperto Marte. Mącz.* Tak się mocno Troianie w murach swych zaperli, Tak długo polem się bić z nami nie chcieli, Ażeśmy tego dziesięć lat czekać musieli. *Otw. Ow.* 510. Kiedy Józef polem się bił z Rzymiany, Wespazyan tym czasem nadsyłał pod miasto lud. *Jer. Zbr.* 63. Nieprzyiaciel pole nam ſtawił. *Pot. Arg.* 831, bitwę ofiarował). Z Longobardami nie polem czynić nie mógł, mocy z nie nie maiąc. *Sk. Dz.* 565. Nie zostało im, iedno się z sobą polem rozprawić. *Biel.* 309. Pisałem krwawe woyny i Marsowe pole. *Pot. Jow.* 61. On traktat, który naród wolny szpeci, Polakom zerwać polem przyszło iawnym. *Jabł. Buk. A* 6. Wiemy co za pole wygrał Jagiełło po mszy S. *Hrbſt. Nauk. R*, iaką bitwę). – §. *transl. fig.* pole do czego, plac, okazya, mieysce, zdarzona sposobność, zręczność, Raum, Spielraum, Feld, Gelegenheit. Otwiera się pole pochlebſtwom, plotkom, zdradom. *Mon.* 64, 158. Pożądał władzy, woyska, woyny, gdzieby męſtwo iego mogło mieć pole. *Pilch. Sall.* 105.

Jeśli twoie serce podżega sława, ia ci do tego otwieram pole. *Teatr* 46 *c*, 42. Dano oboiéy stronie pole do rozprawy w senacie. *Pilch. Sall.* 138. Wolne myślom twoim pole zostawuię. *Teatr* 5 *c*, 46. Naylepiéy w świat z oczyma; potrzeba dadź pole Żalowi; mniéy to boli, co w oczy nie kole. *Sim. Siel.* 86. Ile razy siła ludzka mniey może, tyle razy daie pole do większego poznania mocy bożkey. *Lach. Kaz.* 1, 490. W wielkie pole bieduje przyszli, zkąd trudno było wybrnąć. *Syr.* 285. - W pole go wywodzić, wyprowadzać, z za nos go wodzić, *Cracc. c.* einen ins weite Feld führen, ihn herum ziehen, bey der Nase herum führen, herucken. Wywiedli go w pole, żeby nigdy do domu nie trafili. *Teatr Sob.* 20, *Pot. Arg.* 734, *Nosz. Lor.* 55, *Boh. Zam.* 18. Nie dasz się wywieśdź w pole. *Lub. Roz.* 95. - §. 2) *trop de variis rebus*, Pola szachowe, Schachfelder. (*Rs.* шахматныя поля, шахматныя клѣтки). Na szachownicy pol 64. *J. Kch. Dz.* 85. Pole kwiatowe, Blumenfelder, są to owe kwatery ceratami wysadzone lub kwiatami kształtnie upstrzone. *Kluk Rosl.* 1, 73. W reitszuli, prowadzić konia w *pole*, t. i. w większe koło. *Mag. Mst.* Pole pod herbem, pod malowaniem, pod haftowaniem, florysowaniem, pod tkaniem, wyszywaniem. *Cn. Th.*, grunt, duo, der Boden, der Grund, das Feld. W herbach Polskich pol czerwonych naywięcéy. *Wiel. Hist.* 4, Wappenschilde. - *Artill.* Między obręczami i obrączkami armaty są pewne pola; tak między dennemi obręczami i zapałową obrączką iest pole zapałowe; między obręczami drugiego spadku a średnią obrączką iest pole średnie. *Jak. Art.* 1, 139, *et* 3, 309, *et* 1, 338, *Lesk.* 2, 240, die Felder zwischen den Reifen einer Kanone.

Pochodz. *Polko*, *polować*, *polowanie*; *polowy*, *polny*, cf. *Polak*, *Polska*.

*POLEBOCZNY, - a, - e, poboczny, von der Seite. Mieczysław Opawę polebocznéy przyiaciołce swoiey wiecznym prawem darował. *Krom.* 178.

POLEC, - ca, *m.*, *Bh.* polet, polt, polta, cf. *Bh.* rozpoletiti wepie na dwé rozplatać, *Etym.* pól; *Sor.* 1. porcij; *Crn.* boh; *Vd.* tousta stran; *Cro.* terbussina szvinszka; *Rs.* полома; pobocznica wieprzowa wędzona, *ob.* polotowe mięso, die Speckseite, Obd. Backen. Wiszą polce na balkach dymem okopcone. *Zab.* 10, 72 *Koff.* Na wsi polce i schaby i zawiędłe szynki. *Zab.* 9, 375 *Eyff.* Polciem słoniny do półrocza się chowa. *Falib. P* 2. Wiązawszy się do komory, bierze polce, sadło. *Klon. Wor.* 35, cf. Urwipolec, Oberwipolec). Nie rusz cudzego polcia. *Burl. A* 3. - *Dicter.* Złote tłuste lata, kiedy z kiełbas płoty pleciono, a polciami i gomołkami domy pobiiano. *Podw. Wroż.* 24. Tłusty polec smarować. *Rys. Ad.* 66, *soli lumen dare*, drwa do lasa nosić, wody do morza). - *Joc. personif.* a na cóż ci moia Zalusiu stary szperka, kiedy mnie młodszego całym u nóg swoich widzisz polciem? *Teatr* 16 *b*, 37, co lepsze to lepsze). - §. Polcie mięsa, szroty, pasy, grose Schrotstücke Fleisch, längliche Fleischspalten. Mięso polciami przedawać. *Zaw. Gosp.* - §. Polciem leżeć, położyć, przez polec, po polcie, *in longum*. *Cn. Th.* 1021, in die Länge, der Länge nach. Ogłuszała iako niema na polec leżała, *Otw. Ow.* 3-9.

POŁECHTAC, *F.* polechce *cz. dk.*, *Bh.* polektati, polektawati; *Rs.* полгехомать, nieco łechtać, ein wenig kitzeln. Ten tryumf własną miłość tym żywiéy polechce. *Teatr* 51, 5. - *tr.* Osłowi pan gnaty połechtał. *Zab.* 15, 178, kiiem pokropił).

POLECIC, *F.* poleci *cz. dk.*, Polecać *ndk.*, rekomendować (cf. poruczać), empfehlen, anempfehlen; *Vd.* porozhiti, perporozhiti; *Sla.* priporucsiti; *Bsn.* priporuciti; *Cro.* preporuchati; *Sr.* 1. porucijjam; *Rs.* одобрить, одобрять, одабривать. Gdyby kto komu sługę polecił, a listownie abo ustnie ręczył, że będzie wiernie służyć, ma starać się, aby tego zbiega, gdy ucieknie, stawił; gdyby zaś pan, nie szukaiąc przykażey, sam zbiegłego łapać kazał, wolen będzie polecaiący. *Czack. pr.* 2, 223, z statutu Lit.). Bogu to polecić. *Zegl. Ad.* 22, *permitte Diis caetera. Hor.* Polecać się łasce czyiéy, sich jemanden zu Gnaden empfehlen. Polecenie, cf. zaleta, die Empfehlung; *Vd.* perporozhenie; *Cro.* preporuchanye; *Bs.* priporuka). Polecenia godny, *Sr.* 1. porucijjenité. Polecaiący, cf. zaletny, *Rs.* препоручительный, одобрительный. Polecaiący czyli rekomendacyyny list, *Vd.* perporozhnu pismu. - *§. Pozwolić się to dworzaninowi może, aby póki młody, polecał się tak iako drudzy. *Gor. Dw.* 415, pani swoiéy służył, zalecał się, umiegał się, einer die Cour machen. POLECICIEL, - a *m.*, ten, który poleca, *commendator. Mącz.*, der Empfehler, Anempfehler. POLECICIELKA, - i, *ż.*, *ib.* die Empfehlerinn.

POLECIE, - ia, *n.*, czas po upłynieniu lata następuiący, der Nachsommer, die Zeit nach dem Verfluße des Sommers, *ob.* poletek). Cóż to za łąka i ten las zielony, Słodkie tu iakieś, lecz smutne polecie. *Kniaź. Poez.* 1, 251. Drzewa swe polecie z mieyscem odmieniały. *Karp.* 3, 62.

POLECIEC, *F.* poleci, polecę *Intr. dk.*, Polatać *Cont.*, Polatywać *Frequ.*, Polatuie *Pr. ndk*; *Bh.* politowat; *Bs.* poletiti, politati, odletiti; *Cro.* poletavam; *Ross.* полемлю, полемливаю, полемать; lotem oddalić się, pośpieszyć gdzie, hinfliegen, hineilen. - *pr. et tr.* Skowroneczek ku niebu w górę polatuie. *Sim. Siel.* 103. Wróblik polatywaiąc to tam, to sam, przeszkadzał kazaniu. *Birk. Dom.* 88. Mile po wietrze ptaszek polatował, *mouit per aëra pennas. Zebr. Ow.* 378. Polatuiące grady. *Furm. F.* 3. Wiatr ciepły z polataniem śniegu. *Sien.* 435. Prędzey od wiatru polecę. *Teatr* 12 *b*, 98; poskoczę).

POLĘCZ, *herb*, dwa skrzydła nierozciągnione, barkami do lewego boku tarczy obrócone; przez nie belka. Nad hełmem osoba w koronie; suknia na niey szachowana. *Kurop.* 3, 40, ein Wappen.

POLĘCZYĆ *cz. dk.*, nieco wyleczyć, lub iednego po drugim, nach einander hin heilen oder curiren; *Ross.* полѣчить, полѣчивать, попользовать.

POLEDNIA, POLEŃ, - i, *ż.*, dwie żerdki w chacie chłopskiéy, na kształt policy lub legarów zawieszone, gdzie rozmaite rzeczy kładą; (*Ross.* полѣно szczapa drzewa, polano), eine Schwebe, Hängestange, etwas darauf zu hängen. - *tr.* Na poledni zawiesić. *Cn. Ad.* 1349, schować, włożyć za piec, pod ławę; na kołku zawiesić, etwas an den Nagel hängen; es schlafen lassen).

POLEDZ, POLEGNĄĆ, poległ. *F.* polegnie *Neutr. idntl.*, Polegać *Cont.*, *Bh.* polehnauti, popolehnauti, pepolehati,

spolehnauti, spoleham, zpolehnu; *Slo.* spoljham; *Crn.* pospolehnauti, spoleham, zpolehnu; *Slo.* spoljham; *Crn.* polegam, polegajem, (polega *concubitus*): *Sr.* 1. poljham, polegam, polegajem, (polega *concubitus*): *Sr.* 1. poljham, polegnu, polegnem, zlehupu so; *Sr.* 1. polágnusch se; cf. położyć się), *Eg.* poljégati *colitare*); upadłszy leżeć. hinfallen und liegen, ſich hinlegen, ſich legen, liegen bleiben, erliegen. Wszyscy poleguiemy przy twoich nogach; będziemy żyć tylko dla ciebie. *Stas. Num.* 2, 148. Poległo drzewo, i rozkorzeniony pień usechł. *Groch.* IV. 443. Poległ broniąc oyczyzny. *Teatr* 4, 82. Poległ od nieprzyiacielskiey ręki, lub, nieprzyiacielską ręką. *Dudz.* 12, er blieb von Feindes Hand. Gdyby nie on, byłbym poległ pod natarciem tych zaboyców. *Teatr* 4, 86, ich wäre erlegen. Pod ciężarem fatalnych poległciosów. *Teatr* 49, 4. Choćby nie chcieli, musieli polegać ze śmiechu. *Zab.* 12, 269, pękać, boki rwać, vor Lachen auf der Stelle bleiben. - b) Polegać, spolegać na czym, podpierać się czym, odpoczywać na czym, ſich auf etwas lehnen, ſtützen. Jedną ręką polegaią na kiiu, w drugiey prowadzą dziecię. *Stas. Num.* 2, 157. Pacierz, na którym głowa spolega, nazywa się unoszącym. *Perz. Cyr.* 1, 31. - *tr.* Polega co na czym, zawisło na czym, es beruht darauf, hängt davon ab. Oni mówią, iż ten, który na samey wierze *zawiesił się* (*pendet*), przeklęty iest; apostoł powiada tych, którzy na samey wierze *polegli* (*qui innituntur*), błogosławionymi być. *Zygr. Gon.* 126. Na radzie wodza męstwo polega żołnierzy. *Min. Ryt.* 4, 132. - §. Polegam na kim, spuszczam się na niego, ich ſtütze mich auf jemanden. Polega i przestaie na rozsądku swych starszych. *Teatr* 23, 54.

POLĘDŹWICA, POLĘDWICA, - y, ż., sztuka mięsa lub pieczenia z lędawi, *Rs.* ссёкъ, der Lendenbraten, Stück aus den Lenden, (Oesterr. Lungelbraten). Polędwica, część wołu przy forszlaku, przy którey leżą cynadry. *Mag. Mſk.* Polędźwica wieprzowa, wołowa. *Wiel. Kuch.* 422.

POLEGAĆ, POLEGŁY *ob.* Poleg. POLEGŁOSC, - ści, ż., pochodziſtość *deuexitas. Mącz.*, die Abhängigkeit, Abſchüſſigkeit. *Brachia montium* poległość gór, gdy się daleko rozciągaią i rozwloką gory. *Mącz.*

POLEIEK, - eyku, *m.*, wino poleiem zaprawne, Poley-Wein, *Cn. Th.* 764.

POŁEK, *Cn. Th.*, POŁK, PUŁK, - u, *m.*, *Bh.* pluk *cohors, legio, Dalem.* 202, 296; *Crn.* pulk, puk, *antiquissimi Illyricorum termini*, ſolk, *Germ.* Volk, *populus, plebs*; *Vd.* puk, folck, ſkupshina, mnoshtvu, nishi ludſtvu; *Cro.* pük, chelyadina *plebs, vulgus*, cf. pospólſtwo; *Sla.* pük, = lud; *Bs.* pük, mnoſctvo gljudi, (*Bs.* pucjanin, = mieszczanin, *Bs.* pucjanſki *vulgaris*; *Rg.* puuk *plebs*; *Ross.* полкъ rejment, cf. ополчи́ть, ополчать uzbroić, ополченіе woyſko, walka (*sed cf.* palka); *Ec.* полчище reyment, woyſko; ополчаю *cohorte cingo*); cf. *Tat.* pulk gromada, *Ger.* Volk, Adlg.; *lat.* vulgus). - Pułk, reyment żołnierzy, legiia, *Ec.* чемя, полкъ, рома, полна людей, ein Regiment Soldaten. *Durich.* 1, 380, *Kaw. Nar.* 141. Hetmani go w potrzebach wielkich używali, połek woyſka porzuciwszy pod moc. *Petr. Pol.* 2, 393. W półku króla JMści ieſt chorągwi lekkich dziesięć; w półku hetma na wielkiego koronnego chorągwi pięć. *Tr.* (*ob.* Polkown ik).

POLĘKAC się, *recipr. dk.*, Polękiwać się, *czſt.*, nieco zalęknąć się, etwas erſchrecken, nach einander hin Schrecken haben. P. oraźeni mocą bożą polękali się, posłabieli i po-

omdlewali. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 3, 24. Serce moie tego ſię polękiwa, żebyś marnie nie zginął. *Papr. Kol. D.*

POLEKCZYC, *F.* polekczy *cz. dk.*, Polekczać *ndk.*, *Boh.* polehčiti, polehčowati, polehčugi; *Crn.* polâhkam, polahzhâm; *Vd.* polohkuvati, polosheishati, polohkeishati, slosheishati, losheishi storiti; *Sr.* 1. polochſchu, poloſchſcham; ulżywać, lżeyszym uczynić, leichter machen. Polekczali okrętu, wyrzucaiąc pszenicę w morze. *Rad. Act.* 27, 38. W téy chorobie polekczenie przez czas nieiaki wziął. *Pim. Kam.* 197, alge, Linderung, Erleichterung; *Vd.* pololeishanje, polagoja. POLEKKU *adv.*, *Bh.* polehku, polehanku, po malu, gemach, allmählig, ſachte, langſam. Polekku lepiey zrobisz. *Cn. Ad.* 889, cf. nie zaraz to; Skwapliwość szkodliwa; Po malu daley zaydziesz). Nie zabiiaycie go zaraz, ale po lekku każdy z osobna członek uciąwszy, przed oczy moie porzućcie. *Birk. Dom.* 13, *Fur. Uw. F* 3.

POLELA, POLELUM *ob.* Lela.

POLEMICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, od *Graec.* πολεμος woyna, więc woienny, zatym sporny, n. p. Polemiczne pisma, które w zaprzeczoney kweſtyi lub propozycyi wychodzą nawzaiem, a mianowicie w materyach teologicznych; dwie ſtrony albowiem ścieraią się o lepszość swego zdania, woiuią z sobą. *Czrtz. Myśli* 26, polemiſch.

POLEŃ, *ob.* Poledna. POLENIĆ się *rec. dk.*, ociągać się, nieochoczym być, ſaumſelig ſeyn, *Rs.* лѣнишься. Świadectwa te tu szérzéy przywieść, nie polenię się. *Zygr. Pap.* 359.

POLEPA, - y, ż., oblepa, polepienie tła, ſtropu, ściany *Cn. Th.*, die Bekleibung, z. B. von Kalk, Gips. Oblepa czyli polepa gruba ścian głos traci. *Cn. Th.* Polepa mówi się tylko o lepieniu gliną, (nie iak *Troc* pisze, o wapnie na murze, ponieważ ta nazywa się wyprawa lub tynk); tak polepa na piecu, na pułapie. *Mag. Mſk.* - Owe śkła, które wyſtawione bydź maią na goły ogień, nie mogą goło nagley mocy ciepła znieść, przeto oblepiaią się gliną; ktora to polepa nazywa się zbroią. *Krumł.* 39 POLEPIĆ, *F.* polepi *cz. dk.*, Polepiać *ndk.*, oblepić, *Rs.* удѣлать, удѣлять, bekleben, bekleiben, mit Kalk, Gips ꝛc., bewerfen. *Cn. Th.*

POLEPSZYĆ, *F.* polepszy *cz. dk.*, Polepszać *ndk.*; *Bh.* polepſſiti, nadlepſſim; *Sr.* 1. polepſcham; *Sr.* 2. polepſchiſch, polepſchowaſch; (*Crn.* polepshim, s piękrzę, pięknieyszym czynię), *Crn.* pobulsham; (*Vd.* oblepshati, polepshati, slepshati, s piękrzyć); *Vd.* pobulshati, sbulshati, ispobulshati, vunsbulshati, pobielshati, popraviti; *Cro.* pobolshati, pobolſsati, pobolſsávam, zbloſsávam; *Bs.* poboglscjatti; *Rs.* поправить, исправить, починить, сдобрить, сдабривать; w lepsze odmienić, poprawić, verbeſſern. Czyż nie mogę iey losu biednego polepszyć? *Teatr* 4 *b*, 140. Polepszam w targu, *adiicio ad pretium Cn. Th.*, zulegen. Polepszam myta. *ib.* Polepsza się choremu, lepiey mu się dzieie, wzmaga *Cn. Th.*, es wird mit ihm beſſer, er beſſert ſich. - *Moral.* polepszyć się, poprawić się, cnotliwszym się stać, ſich beſſern. Bóg nas karze, abyśmy się polepszyli. *Karnk. Kat.* 402. Polepszenie, das Beſſern, Verbeſſern, die Beſſerung, *Cro.* pobolſsicza; *Ec.* управленіе, исправленіе, изъ худаго состоянія къ лучшему прехожденіе. Do polepszenia, **polepszalny*, poprawny, *Vd.* sbulshliu, pobulshliu, popraulju, sgurshliu.

POLEPSZYCIEL, - a, *m.*, poprawiciel, poprawca, napra-

prawiciel, *emendator. Mącz.*, *Bh.* zlepſſitel, *Vd.* pobulshavec, sbulshavez, *Cro.* pubolſsávecz, der Verbeſſerer. POLEPSZYCIELKA, - i, ż., die Verbeſſerinn.

POLER, *ob.* Polor. POLEROWAC, - ał, - uie, *cz. ndk.*, *Slo.* paletugi; *Sr.* 2. politowaſch; *Sr.* 1. tjelu; *Crn.* likam; *Vd.* likati, osvietliti, ſkamulirati, obrusiti; *Cro.* paleram, palerujem, oszvetlyujem, szvetlati, zchisztujem, zchiszti; *Hg.* pallérozom; *Rg.* ogladiti, oplágnatti; *Be.* svitlati (cf. światło, światły, świecić); *Ross.* полировать, сглáдить, сглáживать, лощить, лощу, полощить, вылощить, вылáщивать, сабмать, высабмать; polerować, *błyskogladzić. *X. Kam.*, gladzić, poloru dodawać, poliren, glätten, *propr. et tr.* Poleruycie włócznie. *Leop. Jer.* 46, 3. Żelazko lub ſtal od polerowania, *Crn.* likavnek, *Vd.* likannik, likalu, *Rs.* воронило. Złoto, gdy się w ogniu pięknie poleruie, Tym zawżdy wdzięczniejszy glanc oczom ukazuie. *Rey Wiz.* 141 *b*, czyścić, reinigen, ſäubern. Nasienie gorczyczne *flagmę z głowy ściąga, za czym zmysły się poleruią. *Syr.* 1204. Wódka ta krew' zepsowaną wiele polernie. *Syr.* 279. Bardziéy ciało, niż umysł poleruią. *Klok. Turk.* 51, doſkonalą, kształcą, ćwiczą). *POLEROWNIK, - a, *m.*, co poleruie, der Politer, *Cro.* szvetlávecz; *Sr.* 1. tjelilcjet; *Vd.* likavec likar; *Rs.* гладильщикъ, лощильщикъ, полировщикъ, *ob.* Gładziciel. POLEROWNY, POLOROWNY, - a, - e, POLEROWANY, wygładzony, błyszczący, gładki, geglättet, polirt. Gdzie twa zbroia polerowna? *Jag. Wyb.* C 2. Bełty Jowiszowe w przykre polorowne błyſki. *Zab.* 12, 24. - *fr.* ucywilizowany, utartych obyczaiów, okrzesany, ociosany, geſittet, civiliſirt (gehobelt). Polerowne narody, które żyią pod rządem politycznym, maią obyczaie prawem umiarkowane, w naukach i kunsztach są wyćwiczone. *Wyrw. G.* 128, cf. dziki, gruby). POLERUNEK, - ku, *m.*, polor, politura, glanc, błyſk połyſk, gładkoblaſk, błyskogladnia. *X. Kam.*, *Rs.* лощéніе, полировка, die Politur, das Poliren; die Cultur, Geſittetheit. Cnota bez polerunku i nauk, ma w sobie coś ostrego. *Lub. Roz.* 4.

POLESIE, - ia, *n.*, kraie pod wielkiemi lasami leżące. *Dyk. G.* 2, 269. Waldland, Walddiſtrikt. - §. Zwierzęta w polesiech swoich leżą. *Bud. Ps.* 104, 22. (cf. kotlina), w legowiskach leśnych, Waldlager. - b, *Nom. Propr.* Polesie, część woi. Brzesk. Lit., część woi. Wołyńsk., i część póln. woi. Kiiowsk., naywięcéy obfituiące w drzewa. *Dyk. Geo.* 2, 269; cf. Podlasie, Podlachien. POLESKI, - a, - ie, n. p. Gać winnowy poleſki. *Stat. Lit.* 217.

POLETEK, *ob.* polecie, n. p. Póydziemy potym na poletek, dokończemy żąć żytka. *Teatr* 52, 55.

POLETEK, - tka, *m.*, *zdrbn. rzeczwn.* poleć; połowiczna część czego, n. p. Skoro zobaczysz bolączkę powietrzną, rozciąwszy gołębia, przyłóż tak ciepły poletek; aż pocznie on poletek zielenieć, i łyrzysz z poletka ciekącą wodę zieloną, która iest owym iadem powietrznym. *Sien.* 542.

POLEWA, *POLIWA, - y, ż., czym naczynia, osobliwie gliniane, polewaią, pobielaią, *glazura, *Vd.* gorezhiza, nalizhik, glasura; *Rs.* муравa; die Glaſur, Topfglaſur. Polewa na garki robi się z cyny i z ołowiu ukalcynowanych. *Kluk, Kop.* 1, 314. Poliwy garncarſkie. *Torz.* 322, *ib.* 202. U nas polewy nayſławnieysze są Zakroczymſkie, Jarosławſkie. *ib.* 315. Przeyrzeć się można było w polewie naczyń nabiałowych. *Wyg. Mar.* 1, 276, *Hor. sat.* 191. POLEWAC, *ob.* Polać. POLEWACZ, - a, *m.*, który co czym polewa, pobiela, der Begieſſer, Verzinner, Tüncher. POLEWACZKA, - i, ż., die Begieſſerinn; Polewaczka, naczynie od polewania. *X. Kam.*, Gieſſfaß, Gieſſkanne. POLEWCZASTY, - a, - e, POLEWCZANY, to, co z polewki ieſt, *iurulentus. Mącz.*, ſuppig, von Suppe, mit Suppe; *Slo.* polewečný; *Rs.* похлебочный. Wziąwszy koźlę i potrawy polewczaſte, ofiarował ie panu. *Sk. Żyw.* 2, 1. Polewczaſta kasza. *Syr.* 1001. Nie będziesz zaraz pił po mięsie *poliwczaſtym. *Eras. Ob. F.* POLEWKA, - i, ż., POLEWECZKA *dem.*, *Bh.* polywka; *Slo.* polewka, polewečka; *Hg.* lév, levesike; *Sn.* 1. polivka, zupa; *Vd.* polivka, shupa, vlaga; *Crn.* polyvka; *Cro.* jûha (cf. iucha); *Sla.* jûha, csorba, chorba; *Rs.* полевка, подлéвка (*ob.* podlewa), жижа, похлебка, похлебочка, (похлебáть łyżką ieść; cf. pochlebić, cf. chlipać,); *Ec.* жка, уха; supa, supka, die Suppe. Polewka migdałowa, winna, grzybowa, grochowa, z kloſków nadziewanych, mięsna, zielna, mleczna. *Wiel. Kuch.* 423. Polewka z chleba, wody i soli. *Teatr* 8, 40. Z kaszy ięczmiennéy polewki iéy słodkiéy udzieliła. *Otw. Ow.* 202. Z piwa bywaią polewki na kształt winnych zupek, z żółtkami, z cynamonem i szafranem. *Syr.* 948, *Haur Sk.* 163, Bierſuppen. Mięsna polewka. *Sien.* 153, abo i innych potraw. *Cn. Th.*, Brühe, Sauce; cf. Rosół). Dano na stół prosię, czarną polewką podlane, czyli czerninę. *Teatr* 22 *b*, 108. Szczupak z żółtą polewką czyli sosem. *Wiel. Kuch.* 423. Z tłuſtego mięsa tłuſta polewka. *Rys. Ad.* 74; *Slo.* lacné maſſe, tiblá polewka *merces pretio correspondet*). Im ſtarsza kura, tym lepsza polewka. *Pet. Jow.* 2, 43. Dobra ieſt rzecz, polewki albo iuchy z kur pożywać, z żółtkiem iayczynym. *Spicz.* 185. Im mięso, a nam polewka. *Bratk. G.* 3, dobra Matyaszowi plotka). Chlubią się z mięsa, a ono i polewki nie widzieli. *Gor. Dw.* 272. Komu się ryby nie doſtanie, ten na polewce przetłanie. *Rys. Ad.* 25. Znam dworską polewkę, i potrafę z kim wypić, i kapłuna na powietrzu rozebrać. *Teatr* 32 *b*, 47. Wiele ieſt takich, którzy za polewką idą. *Kosz. Lor.* 72 *b*, cf. pochlebca, cf. *Rs.* похлебка polewka; cf. patrzą, gdzie się z komina kurzy); *Bh.* polivšak, geny chodi na polivku *polewkarz; *Vd.* lopazh, lopanz, shupojedec, vlagozhrup). Pod polewkę albo pod polewką mięso, z polewką, z podlewą. *Hlod.*, Fleiſch in der Suppe.

POLEY, - eiu, *m.*, *Bh.* poleg; *Morav.* polegla, polagka; *Sr.* 1. polij; *Crn.* polaj, shmarn, slák; *Vd.* polai, drobna metiza; *Be.* polej; *Cro.* polajca, pulayticza; *Hg.* pole, polej, polaj, tsombor; *Ec.* полéй; *Rs.* полей; *Angl.* poly, *Ital.* puleggio, *Lat.* mentha pulegium, der Poley, roślina pachnąca, rozściela się po ziemi, liście maieranowym podobne; służy do lekarſtw. *Kluk Rosl.* 2, 245. Polny poley; polna miętka, biała lebiodka. *Urzęd.* 209 *et* 65, *Kluk Dyk.* 2, 119. Gęsi poley, pieniężnik. *Syr.* 302.

POLEŻEC, *F.* polezie *cz. dk.*, Polaźć *kontyn.*, *Bh.* poleźti; *Crn.* polęsém; *Vd.* napreilesti, napreilasiti; *Rs.* полáзать; łażąc iść, ein wenig hinkriechen. Grzegorzu, póydź robić! *Gr.* A nie mogę chodzić! *A.* Póydźże ieść! *Gr.* Toć muszę poleźć. *Rys. Ad.* 15.

POLEŻEC, *F.* poleży *neutr. dk.*, *Bh.* polejeti; *Sr.* 1. polejm, polejim; *Ross.* полежáть; czas niejaki przeleżeć,

eine Weile liegen, liegen bleiben, (cf. Poleds). Lepiéy, że gospodarstwo przez dwa, trzy dni poleży, iak że chory potym przez niedziel kilka w łóżku będzie leżeć musiał. *Perz. Lek.* 341. Poleżeć sobie, ein wenig faullenzen, ruhen, odpoczywać sobie. Po kąpieli, niechay się położy; kiedy poleży godzinę i będzie się pocił, po obtarciu niech poleży znowu, aż sobie odpocznie dobrze. *Syxt. Ekl.* 256.

POŁFASEK, - ſka, *m*, n. p. ſaſki, półfaſki do nabiałów. *Haur Ek.* 180, polowa faſki, ein Halbfaß.

POŁFUNTA czego, i POŁFUNCIE, - ia, *n.*, *Cn. Th.*, ein halbes Pfund; *Slo.* pûlfunta; *Hg.* felfont; *Sr.* 1, półwpunta; *Rs.* полуфунтовикъ; *Ec.* полли́тріе; полфу́нта. POŁFUNTOWY, - a, - e, halbpfündig. Półfuntowa kula armatna. *Tr.*

POŁGAŁKI, Półkręgu, *haemisphaerium. Cn. Th.*, eine Halbkugel.

POŁGARCA *Nominat. car.*, POŁGARCÓWKA, - i, *ż.*, *Cro.* polich; ein halber Topf. Garniec ma dwa półgarca. *Vol. Leg.* 7, 331. Trzy półgarcowek wódki. *Syr.* 250. POŁGARCOWY, - a, - e, von einem halben Topfe. Półgarcowa miara. *Cn. Th.* Flasze półgarcowe. *Torz.* 103.

POŁGARDŁEK, - dłka, *m.*, środek podgardła, die Mitte des Vorderhalſes. Parys niemęzki półgardłek miał ściągniony Meońſkim kapeluszem. *A. Kch. Wirg.* 96. Półgardłek komu przeciąć. *Chel. Pr.* 173.

POŁGĘBEK, - bka, *m.*, niecała gęba, ein halbes Maul. Półgębkiem mówić, półgłosem, halb laut, verbiſſen, nicht recht vernehmlich. Przyyść do niego z gołą ręką, to kwaśno patrzy, i półgębkiem gada. *Teatr* 15, 83. Uśmiechła się do niego półgębkiem *Off. Str.* 3. Jabym była filozofka? rzekła półgębkiem ſkromna Lucylla. *Węg. Mar.* 1, 242. Poseł nie powinien gadać półgębkiem. *Gaz. Nar.* 2, 52. Usiłuią go wprowadzić w rozmowę, ale on półgębkiem odpowiada. *Zab.* 3, 257. POŁGĘBNY, POŁGĘBKOWY, - a, - e, półgłośny, niewyraźny, halb laut, halb verbiſſen. Precz ztąd poczcie kudłogady Ślepych podsłuchów, szeptow, półgębnych uśmiechów. *Nar. Dz.* 1, 122. Przez uśmiech półgębkowy pozwalała. *Zab.* 11, 91.

POŁGĘSEK, - ſka, *m.*, połowica gęsi, eine halbe Gans. Połgęſki wędzone bez wszelkiéy innéy przyprawy i surowo iadać się mogą. *Kluk Zw.* 2, 155. - *Contumel.* Mnie półgęſkiem czyli raczéy półgłówkiem nazwał. *Boh. Kom.* 1, 833, głupszym od gęsi, dumme Gans, Gänſekopf.

POŁGŁOSEM *adv.*, półgębkiem, nie na cały głos, półgłośno, halb laut, halb verbiſſen. Hrabia czyta półgłosem. *Teatr* 41, 48, *et* 14 *c*, 46. POŁGŁOSNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Ec.* полгла́сный,

POŁGŁOWEK, - wka, *m.*, pół głowy. ein halber Kopf. *semicaput* puł głowy. *Urs. Gr.* 180, *Ec.* полгла́вїе, полови́на главы. - *Contumel.* tępéy głowy, któremu klepki iednéy nie ſtaie, głupi iak sak, ein dummer Kerl, ein Schafskopf, ein Schöps, ein Einfaltspinſel, *Rs.* полуда́рье, полоумный. Półgłowek, półmędrek, *sciolus*, *saperda. Mon.* 75 590. Wierutne półgłówki i gaduły, prawią ni to, ni owo. *Teatr* 25, 93. Co za utrapienie z tym półgłówkiem! *Boh. Kom.* 4, 107. Jakiś półgłowek, ktory nieco liznął w szkołach fizyki, chciał się popisywać. *Teatr* 34 *c*, 35, *Pam.* 84, 404. W oczy mu powiedziałem, że półgłówkiem, że mu się rozum pomieszał. *Teatr* 55, 46, *Boh. Kom.* 1, 55. POŁGŁOWNY, - a, - e,

połowy głowy się tyczący, halbköpfig, den halben Kopf betreffend. Połgłownemu bolu lekarſtwo. *Syr. reg.*, *ob.* migrena, halbſeitiges Kopfweh. POŁGŁOWSTWO, - a, *n.*, połgędrſtwo, Schafköpfigkeit, *Rs.* полоу́мїе.

PO-ŁGAĆ, *F.* połgę, połże *cz. dł.*, iedno po drugim nałgać, nach einander hin verlügen, *Rs.* подолга́ть, подолга́ть.

PO-LGNĄĆ, *F.* po lgnie *neutr. idntl.*, ulgnąć ieden po drugim, pogrążnąć, nach einander ſtecken bleiben, einſinken, verſinken. Polgnęli w smrodziech swoich. *Leop. Sophr.* 1, 12. W ślepim łakomſtwie polgnęli. *Paszk. Dz.* 116. Już polgnęli nieprzyiaciele moi w tym zarażeniu, które mi zgotowali, *infixi sunt. Wrob.* 18.

POŁGODZINY *Nominat. car.*, *Slo.* pól hodini; *Cro.* pol vure; *Rs.* полчаса, (полго́да, z półrocze), eine halbe Stunde. Połgodziny po czwartéy, Połgodziny do piątéy na zegarze. *Cn. Th.*, z pół do piątéy. POŁGODZINNY, - a, - e, halbſtündig, *Rs.* получа́совый. Półgodzinne kazanie.

POŁGOLENI *Nominat. car.*, połowica goleni, halbes Schienbein; Mitte des Schienbeins. Do półgoleni suknia. *Tr.*

POŁGRANATU *Nominat. car.*, POŁGRANACIE, - ia, *n.*, grubsze sukno granatowe, ſchlechteres dunkelblaues Tuch. Półgranacia drożéy nie maią przedawać łokieć nad złotych 5. *Vol. Leg.* 3, 370, cf. Granat). Woźnice w półgranacie, pacholey w bławacie. *Bies. B.* 2.

*POŁGRECZYN, - a, *m.*, *Eccl.* полгре́къ, полугре́къ, ein halber Grieche.

PÓŁ GROSZA *Nominat. car.*, PÓŁ-GROSZEK, - szka, *m.*, PÓŁGROSZÓWKA, - i, *ż.*, *Crn.* dnarizh; ein halber Groſchen; cf. piorunek). Półgroszki nazywały się w Polszcze kwartnikami. *Czack. pr.* 129. Darmo, iuż nie poradzisz, kiedy się pół-grosze. *Pot. Arg.* 77, dzięgi, pieniążki). Powywożono one ſtare półgroszki. *Grod. Dis. G* 2*b*. W monecie miedzianéy, trzygroszówki, groszówki, pułgroszówki. *Vol. Leg.* 7, 451.

PÓŁ-GRUBRYNA *Nominat. car.*, (*ob.* Grubrya), materyyka Turecka, ein Türkiſcher Seidenzeug. Od czamletu, pułgrubryna, szie . . . *Vol. Leg.* 4, 557.

POŁGRUNTOWNY, - a, - e, pół prawdziwy, halb ächt. Kamień półgruntowny, *Rzecz. Złot. C. b.*

PÓŁ-GRZYWNY *Nominat. car.*, eine halbe Mark, *haemimnaeum. Cn. Th.*

PÓŁ-HAK, PUŁHAK, PUŁAK, - u, *m.*, gatunek muszkietu, rusznicy, ein Doppelhaken, eine Art Feuerröhre. Za panowania Ludwika Węgierſkiego, Niemiec ieden Arselbę śpiżaną, co od grzmotu hucznego, pułakami nazwano, wymyślił; *bombardas. Krom.* 385. Pułhak. *ib.* 441. Mieyscy ludzie maią mieć pułhaki, działka, działa, miecze i wszyſtko, co do obrony piechoty należy. *Petr. Pol.* 454. Stoi za pułhak, albo za działa naymocnieysze, modlitwa do boga. *Gil. Pſt.* 198 *b*

*PÓŁHETKOWA głowa, n. p. Tychcesz koniecznie w swoiéy półhetkowey głowie bibliotekę założyć! *Haur Sk.* 2, *ob.* hetka; cf. półgłowek, Schafskopf.

POLICA, - y, *ż.*, (cf. *dem.* Polka); *Bh.* police; *Vd.* poliza; *Rs.* полица; szafa z rzędami czyli półkami, ſchelbig, ein Schrank mit Fächern, ein Fächerſchrank. Police do kładzienia serów, czy w sérniku, czy zimą w izbach suszyć się maią, naylepsze są z ram tęgo płotnem wybitych. *Kluk Zw.* 1, 229. *Panarium*, śpiżarnia chlebowa abo kosz, wie-

szadło abo polica chlebowa. *Mącz.* Polica, niecka, dzieża. *Volck.* 513. Police, rzędy, półki, Fächer, Reihen von Brettern. Wsuwaią się w piec suszoney police, na których się owoce suszyć maią. *Kluk. Rośl.* 1, 170. - §. Polica, *Es.* полица, наплечникъ (cf. nabiodki), część nabiedrana ornatu wyższego duchowieństwa (*ob.* stoła); das Hüftstück des Ornats der hohen Geistlichkeit der Russ. K. Ta polica iest insignium archimandryta. *Sak. Srb. B.* 1 *b.* Rektor szkół Kiiowskich z policą służył i chodził, *Sakow. Srb. B.* 2, *ib. B.* 1 *b.*

POLICYA, - yi, *f.*, 1°) z Grecк. znaczy rządzenie miastem, państwem. *Petr. Ek.* 1, die Regierung. *Orzech. Mscr.* - §. policya, rząd wolny Rzeczypospolitéy. *Modrz. Baz.* 11, *Petr. Pol.* 222, freye Regierung, Freystaat. - 2) Policya, rozrządzenie wewnętrzne bezpieczeństwa, spokoyności, wygody miast lub kraiów, *Vd.* polisia, vludnost, die Polizey. Policya, kunszt dobrego rządzenia ekonomicznego. *Mon.* 67, 306. Komissya Policyi ustanowiona dla utrzymywania powszechnego w kraiu porządku, tak co do bezpieczeństwa i spokoyności, iako i co do wygody publiczney. *S. Gr.* 2, 77. POLICYANT, - a, *m.*, POLICYYNY urzędnik, ein Polizeybeamter.

POLICZEK, - czka, *m.*, *Bh.* policíl, część twarzy, iagoda, *Vd.* lize, zheluſti (*ob.* lice); *Rg.* obraz (*ob.* obraz); *Slo.* obrazi; *Rs.* ланита, щека, (cf. szczęka); die Wange, der Backen. Człowiek ma policzki wypukłe. *Zool.* 285. Policzek bezwłosy, *impubes genae. Zebr. Ow.* 67. Uderzył go w policzek. *W.* 3 *Reg.* 22, 24, *Birk. Kaw. Malt. Cb.* Twarz skrapiona rumieńcem, policzek nadobny, Róży w śnieżyſte mleko rzuconey podobny. *Zab.* 9, 328. - *Trans.* policzki szyszaka, *bucculae. Cn. Th.*, die Backen am Helme. Zadnie policzki, półdupki. *Perz. Chr.* 1, 170, die Arschbacken. - §. Abo mię do ciebie twych piersi policzki Wabią, iakie u klaczy cycki? *Petr. Hor.* 2, *O* 3 *b*, wypukłości, die Wölbungen der Brüste. - Policzki w ſtrzelnicy, dwie poboczne wnętrzne nachylone płaszczyzny ſtrzelnicy. *Jak. Art.* 3, 309, die Seitenwände der Schießscharte. Policzek koła, iest płaszkość zwierzchnia abo spodnia koła, na którey szpry ſtoią ku górze albo ku ziemi. *Sol. Arch.* 49, die Radfläche, Fläche eines Rades. Koło młyńſkie wewnętrzne ma kołki albo na boku czyli według młynarzów na policzku, albo też na obwodzie, na czole. *Os. F.* 343. - 2) policzek, pogębek, uderzenie w policzek, w twarz, w gębę, policzkowanie, die Maulschelle, Ohrfeige; *Bh.* políček, poblawek, ſlink, kloffce, ſacka; *Slo.* políček, poblawek; *Sr.* 1, blinka (cf. *Sr.* 1. hubicjkwano całowanie); *Sr.* 2. ſlinka; *Grn.* szlafernèza, ſértenúsa, sauh, berlusnèza, kloferniza; *Vd.* savushniza, shlafferniza, shlepernitza, kloſuta, savuhenza, pluſka, *Cro.* polichnicza, plyuzka, plyuseka, pluzka, zavuſsniza; *Rg.* zausenitza, poliſka, zamlatnica; *Dl.* plyuszka, bliha; *Sla.* chushka, pluſka, zaushnica; *Es.* paljuſka, zausenica, policnica, zamlatnica; *Rs.* затушина, заплеушина, оплеуха, оплеушина пощечина; пощечина; *Ec.* ланитство, по ланитѣ ударéніе. Jezus policzek wziął u Annasza wielki. *Fiesk Kat.* 68. Wycinali mu policzki. 1 *Leop. Joan.* 19, 3. Podpiły, policzek mu dał. *Sk. Dz.* 713. Wyrina mu policzek. *Teatr* 24 *c*, 31. Biſkup bierzmowanemu daie policzek. *Karnk. Kat.* 160. Pomazany ręką biſkupią z lekka bierze policzek, aby pamiętał, iż ma być gotowym do

wycierpienia rzeczy przeciwnych dla imienia Chrystusowego. *Kucz. Kat.* 2, 397. - *fig.* Dopiero z placu ordę i Turczyna Zephnęli, dobre dawszy mu policzki. *Jabł. Buk. O* 2, plagi, cięgi). Wielka hańba, ieśli król tak wielki maiestatu swego policzek mimo się puści. *Orzech. Qu.* 164, urazę, krzywdę, uszczerbek maiestatu). Prorok tu dał prawie policzek starym zwyczaiom zakonu ſtarego. *Rey Pſt. C* 2. By każdy uważył sobie odmienność fortuny, pewnieby dał policzek przyrodzeniu swowolnemu, a nie dałby mu się za nos wodzić. *Rey Zw.* 66. POLICZKOWAĆ, - ał, - uie *cz. ndk.*, zpoliczkować, upoliczkować, *F.* zpoliczkuie, upoliczkuie *dk.*, policzki dawać, wycinać, w policzek bić, popyſkować, pogębkować, Maulschellen geben, ohrfeigen; *Boh.* políčkowati, poblawkowati, ſackowati, baukowati; *Sr.* 1. zplacjam, zſlinkam, pęſtuyu, (cf. pięść, cf. piaſtować); (*Sr.* 1. pohubicjkuyu całuię); *Grn.* berlusnem, klóſnem, kloſtanje, zhoſiti, zhóſem, shloſim; *Vd.* shlepiti, oshlepati, vuhniti, lopiti, zhoſiti, za vuhu vdariti, treshiti, kloſniti, shlepiti, tresuiti, zhesuiti, musati, pluſkati, kloſutati, ovuhati, ozhoſati; *Rs.* заушити, пглюшнуть, пглюшкати (cf. плюскać), зaглюсетіti, zaglјuscetiti; *Rg.* pgljusnuti, pigljúſkati, zaúsciti, zauscivati, zamlâtiti; *Cro.* plyuszkam, plyusznulszem, zplyuszkávam, ztreszkávam; *Dl.* blihnuiem: *Rs.* заушить, заушать, дать кому пзюлю, пзюлить, помузить, ланитствую, по ланитіе ударяю. Przywieśdź ią do siebie, policzkować i w twarz popluć kazał. *Sk. Dz.* 256. Twarz upluwana, upoliczkowana. *Karnk. Kat.* 42, *Sk. Dz.* 1207. Upoliczkowali mię sromotnie. *Radz. Job.* 16, 10, *Szczerk. Sax.* 347. Poszyjkowali go i policzkowali i *Leop. Math.* 26, 68. Skoroś taki tchórz, godzieneś bydź zpoliczkowanym, *Teatr* 31, 83. Policzkuiący, *Cro.* plyuszkávecz *alapator.* POLICZKOWY, - a, - e, od policzków, Backen-, Wangen-. Policzkowy raz. *Cn. Th.*, ein Backenſtreich.

POLICZYĆ, *P* policzy *cz. dk.*, Policzać *ndk.*, zliczyć, przeliczyć, überzählen, zuſammenzählen, berechnen, *Vd.* pozhteti; *Bs.* pobroiti; *Cro.* pobraiat; *Rs.* счесть, сочтy, считать; *Ec.* сочтдáти. Rządu znak, i całości, kto policza swoie, Ty nie wiem, ieźli zliczyć potrafiłbyś swoie krowy. *Gaw. Siel.* 377. Niepoliczony, nie idzie w liczbę, w poczet. *Cn. Th.* 515, nicht mit gezählt, nicht mit gerechnet. Niepoliczony, niezliczony, *niepoliczny*, nie do policzenia, nie do zliczenia, unzählbar, *Rs.* несчётный, безсчётный. Z niego niepoliczne dobra, iak z źródła czerpamy. *Kanc. Gd.* 45. - §. Policzyć kogo między, albo za, z poczytywać za co, unter etwas rechnen, zu etwas zählen, für etwas halten. Czeſki język u nas iest wzięty i policzony za naycudnieyszy z wszyſtkich. *Gor. Dw.* 47. - §. Kato radził, aby Pompeiuszowi wszyſtka władza była policzona. *Eraz. Jęz.* B *b*, poruczona, oddana, anvertraut, übergeben.

POŁ-JEDNEGO *Nominat. car.*, n. p. ieden za dwu stoi, drugi ani za poł-iednego. *Cn. Ad.* 309, ieden, i ten niedobry, niecały, Einer, und der nur ein halber, kein ganzer, kein wahrer, kein rechter.

POŁ JEDWABIE, - ia, *n.*, *subsericum. Cn. Th.*, *Boh.* polaubedwabí; *Crn.* kedif; Halbſeide. POŁ-JEDWABNY, - a, - e, halbſeiden; *Rg.* napesvioni; *Rs.* полушелковый.

POLIP *ob.* Wielonog.

POLISTY, -a, -e, pełen pol, *Eccl.* полистый, гдѣ поля, полаcїй, полный, полевый, voll Felder, Aecker. Oczyścili nowe swoie siedliſko, i w polisty a żyzny kray zamienili. *Nar. Hiſt.* 2, 326. Wszyſtka ziemia Galileyſka ieſt poliſta i równa. *Jer. Zbr.* 2, 129.

POLITOWAĆ się, POLUTOWAĆ się *Rec. dk.*, politoie się *F.*, powziąć litość nad kim, ſich eines erbarmen; *Boh.* politowati; *Rs.* сболѣзновать, сожалѣть, сострадать, состражду. Politowanie, Polutowanie, litość, miłosierdzie, das Erbarmen, das Mitleid, *Rosc.* сожалѣнїе, со страда́тельство, сострадательность; *Ecc.* сострадованїе, соболѣзнованїе, сострáстїе, сердоболїе. Nie mogę mieć politowania dla We Pana, kiedyś dla mnie niemiłosierny. *Teatr* 9, 42. Przeciw heretykom żadnego nie miał politowania, surowym lwem przeciwko nim był. *Birk. Dom.* 139. Politowanie maiący, ſich erbarmend, mitleidig, *Rs.* сострада́тельный, соболѣзнова́тель, *Ec.* сострадáтельный, сердобольный.

POLITURA, -y, ż., polor, glanc, łysk, połysk, gładkoblask, błyskogladnia, *X. Kam.*, die Politur, *Rs.* шлифовка (cf. szlifować; *Rs.* полимура tektura).

POLITYCYZM, -u, *m.*, politykowanie przesadne, das Politiſiren, Kannengießern. Od seymików aż do seymu politycyzm w Polszcze panuie; ieſt to coś na kształt febry peryodyczney. *Kras. Liſt.* 2, 40. Niemasz nadziei, żeby go z tey manii politycyzmu wywieśdź. *Teatr* 26 c, 80.

POLITYCZNY, -a, -e, POLITYCKI, -a, -ie; Polityki rządowéy się tyczący, politiſch, Staats-. Roſtropnością polityczną Rzeczypospolite bywaią do większey doſkonałości dowiedzione. *Petr. Pol.* 56. Prawo polityczne, publiczne, powszechne, Staatsrecht, zawiera prawidła, podług których miaſto, prowincya lub naród iaki ieſt rządzony. *Skrzet. Pr. P.* 1, 1, *Wyrw. G.* 105, *Przeſtr.* 57. Prawo polityczne zamyka formę rządu, ſtanów w narodzie, prerogatywy, opisy handlow, obrad publicznych, religiią etc. *Oſtr. Pr. C.* 1, 7; *Zab.* 6, 221. Geografia polityczna, ieſt opisanie różnych rodzaiów panowania na ziemi. *Wyrw. G.* 2, die politiſche Geographie. - b) polityczny, utarty, dworny, geſchliffen, politiſch, weltklug. Poseł drugi politycznieyszy był od tamtego. *Auszp.* 49. Politycznieysza niesprawiedliwość. *Zach. Kaz.* 1, 211. Niepolityczny, *Ec.* негражда́нственъ. POLITYCZNIEC *Neutr. nied.*, spolitycznieć *dk.*, politycznym się ſtać, wygrzecznieć; politiſch werden; ſich abſchleifen. Dziś spolitycznieła całe Polſka. *Kchw.* 254. POLITYK, -a, *m.*, człowiek znaiący się na rządach Rzpltéy, i sposobny do rządzenia państwem. *Wlod.*, *Vd.* sloshtnomoder; der Staatsmann. Politycy, ſtatyſtowie, z małych rzeczy często nayważnieysze wnioſki czynią. *Bals. nied.* 2, 365. *In deteriorem partem*, udaiący polityka, lubiący politykować, ein Kannengießer. Na Floryańſkiéy u Szmida ulicy, Gdzie uczęszczaią nasi politycy; *Pot. Jow.* 123. - §. człowiek polityczny, dworny, *Rg.* kollovódja; ein Politicus, Hofmann, Weltmann. Polityk ieſt to zwierzę rozumne o dwóch nogach, tak służące bogu, aby djabła nie rozgniewało. *Zab.* 5, 142. Politykiem ten, kto szalbierzem ieſt i niewdzięcznikiem. *Jabł. Ez.* 218. Zadawano Rusi, że się nie uczą, dlatego są proſtakami, niepolitykami. *Pim. Kam.* 375, *ob.* nieokrzesaniec, grundychwał, grubianin. POLITYKA, -i, ż., nauka, iak Rzpltą rządzić i zachować wcale. *Petr. Ek.* 44, die Politik, die Staatskunſt; nauka poznawania spraw i potrzeb państw; abo roſtropność podaiąca rządzącym środki do wykonania zamysłów przedsięwziętych. *Wyrw. G.* 98. Przeciw dobréy polityce z ludem postępuiemy. *Leszcz. Gl.* 101, przeciw rozsądkowi, roztropności). - §. Polityka, politykowanie, polityczne wybiegi, dworność, dworska sztuczność, polor, politiſches Weſen, Klugheit, Welt. Polityka ieſt ucieczką słabych albo wybiegiem złośliwych. *Stas. Num.* 2, 200. Szkodzić komu przez subtelne podſtępy, ieſt wielkim obrotem i głęboką polityką. *Mon.* 76, 530. Polityka uczy subtelności w traktowaniu z ludźmi. *Lub. Roz.* 3. Z kim sprzymierzona oblúda, niedościgłe wyrabia polityki. *Mon.* 73, 795; wybiegi, fortele, maiaki, Kunſtgriffe, Kniffe). Polityka nie ieſt występkiem; ale szczerość zbyteczna wadą bywa częſtokroć. *Teatr* 25 *b*, 9, polityka, grzeczność, maniérność, obyczayność, Geſchliffenheit, Höflichkeit, Manieren. Taka to grzeczność tego grubiaúna! pfe! nie umie polityki. *Teatr* 24 *b*, 15, *Pocicy* 20. Poszedł grzech w politykę, w grubiaństwo cnota, W zbytek potrzeba, z męſtwa ſtała się pieszczota. *Pot. Pocz.* 669, w obyczayność, w modność). Przez frantowſką politykę złą intencyą zdobią. *Leszcz. Gl.* 68. To mi polityka, kiedy ia i sam czynię, co z moią ieſt wygodą, i gościom w tym wolność zoſtawuię. *Boh. Kom.* 2, 98. POLITYKOWAĆ, -ał, -uie *Intr. ndk.*, o polityce gadać, politycznie rozprawiać, lamengießern, aus der Politik ſchwatzen. Słyszałem kwestarza głęboko politykuiącego. *Teatr* 33, 18. - §. grzecznością czyli dwornością narabiać, den Hofmann machen, aus Politik höflich, freundlich ſeyn.

*POLIWKA *ob.* Polewka.

POLIZAĆ, *F.* poliże *cz. dk.*, Polizнąć *idntł.*, Polizować, polizuie *ndk.*; *Sr.* 1. polizam, poliju; *Vd.* polisati; (*Vd.* polisniti, polisuvati, z łakotnym być); *Bs.* polizati; *Rg.* poliznuti; *Rs.* полизать; z wierzchu oblizać, belecken. *Otw. Ow.* 430. Już na wszyſtkich obrazach polizał pokoſty. *Nar. Dz.* 3, 118, *ob.* liziobrazek). Choćby łeb Salomona niebo komu dało, Musi łapy polizać, gdy ma w trzosie mało. *Tręb. S. M.* 48, cf. łapa). Niewiele na to psie polizanie po ukąszeniu dbaiąc, z gniewem odszedł. *Birk. Zbar. D. b.* POLIZACZ, -a, *m.*, *Bh.* polizač, polizáček, *Cro.* lizavčez; n. p. Polizacz misek, talerzów. *Cn. Th.*, der Belecker, Tellerlecker.

POŁK *ob.* POŁEK.

POLKA, -i, ż., kobieta z Polſki, eine Polinn; cf. Polak, Polſka); *Boh.* Polačka; *Slo.* Polka, Polačka, Polkina; *Ross.* по́лька, ля́хиня, полячка, *Lechowna. *Weresz. Rgl.* 142.

POŁKA, PUŁKA, -i, ż., polna linka, lina, którą do góry ſtatek holuią. *Mag. Mſk.*, das Zugſeil am Flußſchiffe.

POŁKA, PUŁKA, -i, ż., *dem. nom.* Polica; *Bh.* polička; *Slo.* police pro knihy; *Hg.* póltz; *Sr.* 1. polza; *Sr.* 2. poliza; *Crn.* poliza; *Vd.* poliza, meſtaze, hranviza; *Cro.* policza; (*Dl.* policza, *apocha* kwit); *Bs.* poliça, policiça, z szafa); *Rs.* полка, полочка, (cf. *Rs.* полка panewka ſtrzelby; połowa ſkóry); rzęd w szafie iakiéy, lub w szelblągu, das Fach in einem Schranke, die Reihe. Zawadziwszy o pułkę, garnek na niey ſtoiący, zrzucił. *Teatr* 22 *b*, 108. W pułkach leżą kraianki, gomułki. *Kras. sat.*

78. Zdięte śrebra z półki Co żywo zwinne chędożą pachołki. *Hor.* 2, 270, z kredensu). Półka trzewików. *J. Kch. Ps.* 85. – §. U Hisów zowie się połka, bal nad syzą, ktory leży na mieczach. *Mog. Msk.*, ein Queerbalken auf den Flußschiffen.

POŁKADEK, – dka, *m.*, przykadek, kadka. *Cn. Th.*, *Bs.* polovniça; ein halbes Traubettig. Bachus z gron pławi, od prasy, sok w półkadek winny. *Miask. Ryt.* 2, 185.

POŁKACZKI, *Nominat. car*, eine halbe Ente. – §. Połkaczkami, *Mergi*, nazywaią się te ptaki, które z kaczkami iednakowe nogi maiąc, tak ie maią w tył osadzone, iż chodzić nie mogą. *Kluk. Zw.* 2, 66, Tauchenten.

*POŁKAFTAN, *Rs.* полукафтáнье, spodnia suknia księża lub Kozacka.

POŁKARETKA, – i, *ż.*, n. p. karety i półkaretki. *Mon.* 74, 77, Halbkutschen.

POŁKARTAUNA, n. p. Połkartauny zowią burzycielami. *Chmiel.* 1, 238, *ob.* Kartauna.

POŁKIRYSNIK, – a, *m.*, na poły we zbroię ubrany, *semiermis. Mącz.*, ein Halbkürassierer, ein halb Gehartnischter.

POŁKMIECTWO, – a, *m.*, połrolnictwo, zagrodnictwo. *Swink. Bud.* 467, gdy chłop nie za całego kmiecia osadzony, cf. połownik, półtanik, półszlednik, półrolnik); das Halbfröhnen, Halbhüfnerey.

POŁKNĄĆ, *P.* połknie *cz. idntl.*, Połykać *ndk.*, łykaiąc przez gardło przepuścić, *Bh.* poltnauti, poll, pollnu, spoltnauti, ljkám, poljkám, poblititi, poblitim, poblcowati; *Slo.* poblcugi; *Vd.* pogmiti, pogoumuvati, poshreti, poshirati, (*cf.* pożrzeć), notershreti, vshirati, gorslokati, gorpolokati; *Crn.* poshiram; *Sla.* proxderati; *Cro.* posirati; *Rs.* поглотúть, поглощáть, глонýть, глотáть, сглонýть; herabschlucken, verschlingen, verschlucken. Jedząc, żeby się w pole co wskok brali, Dwa kroć brać z misy, raz połknąć kazano. *Auszp.* 36. Kiedy pigułka tak dobrze ozłocona, trzeba ią połknąć. *Teatr* 22, 93. Połykam co rzadkiego narkaiąc, *sorbeo*, herabschlürfen. Darmo! tylko ślinki połykaią. *Past. F.* 5, *ob.* ślinka. Uyrzawszy lulki ciągnących, pytali się, co to za ludzie, którzy ogień połykaią, a dymem oddychaią? *Boh. djab.* 2, 219, w siebie wciągaią. – Połykać słowa. *Pilch. Sen. Gn.* 315, w mówieniu pomiiać, Worte verschlucken. Ty mi słowa przekręcasz, i sylaby połykasz. *Pilch. Sen. list.* 364. – *fig. transl.* Ratuy mię, abym od morskich wirów nie został połkniony. *Kulig. Her.* 2, pochłoniony). Już niemasz żadney nadziei, tylko albo połknąć kulę, lub się utopić. *Zab.* 13, 26 *Gawdz.*, w łeb sobie strzelić). Stefan, ów Stefan dziełami wsławiony, Połknął śmierć w Grodnie z ustawnego szynku. *Kras. Mysz.* 99, *Steb.* 77. Przyydzie za tak złą pogodą (na morzu) Śmierć połknąć z wodą. *Zab.* 13, 139, utonąć). Jedzą, piią, huczą, graią, A wsie całkiem połykaią. *Kchw.* 190, trwonią, marnuią). Ottoman słabych sąsiadów swoich połknął. *Klok. Turk.* 3. Jeden drugi równie mędrca połyka, i tego, co nic nie umie. *Zab.* 13, 245 *Nar.*, pożera, kryie). Drży z strachu, chce się utaić, duch w sobie połyka. *Jak. B.* 202, nie wypuszcza go, w sobie go zamyka, zatrzymuie). Nie wstydzicie się w pół serca mię tykać, A ia to muszę koniecznie połykać. *Chroś. Job.* 67, w sercu taić). Ja żal móy połykaiąc, mimo swey rozpaczy, Nad miłość przełożyłam swą powinność raczey. *Min. Ryt.* 1, 56. Co myślę, nie połykam skrycie, *Zab.* 15, 184. POŁKNIENIE, – ia, *n.*, der Schluck, *Crn.* poshirk; cf. łyk.

POŁKO, – a, *n.*, *dem. Nom.*, pole, rolka, *agellus Mącz.*, *Bh.* pûlko; *Sr.* 1. polko; *Bs.* poglíçe; *Rg.* poglize, gnivisa, (*ob.* niwa); *Cro.* polcze; *Rs.* полянa, полянкa, ein kleines Feld, ein kleiner Acker. – §. W Polszcze zowią polko, co na Mazowszu pręt kopany. *Grzep. Geom. L.* 4. Część gruntu wymierzona prętem wzdłuż i wszerz. *Sol. G.* 2, 145, ein gewisses Feldmaß, bestimmtes Stück Acker. Pertyka, pręt miernicży, maiący w sobie wszerz i wdłuż łokci półósma kwadratowych kupieckich; nazywa się pospolicie polko. *Haur Ek.* 25. – §. Polka ptaśnicze, gaik ptaśniczy, *Bh.* čjihadlo; *Crn.* tizhènza, der Vogelheerd; są to mieysca upatrzone i przysposobione, na których różnym sposobem, osobliwie zaś sieciami, ptastwo się obficie łowi. *Kluk. Zw.* 2, 354.

POŁKARCIE, – ia, *n.*, połowa karty papieru, ein halbes Blatt Papier. Chcesz w pułkarciu spisać cnoty niezliczone. *Warg. Radz. praef.*

POŁKOŁA, *Nominat. car.*, POŁKOLE, – a, *n.*, półcyrkułu, półokręgu, ein halber Kreis, ein halber Zirkel; *Sr.* 1. powkolesa. Liczne zasiadły widze w niezmiernym półkolu. *Dmoch. Jl.* 2, 293. POŁKOLNY, *Sr.* 1. napow kolesné *semicircularis.*

POŁKONIA *herb*; iedno co herb Rokosz. *Kurop.* 3, 40.

POŁKOPY *Nominat. car.*, sztuk trzydzieści; ein halbes Schock. Z każdego podymia po pułkopy Litewskim czynszu daią. *Weresz. kij.* 28.

POŁKORCA *Nominat. car.*, POŁKORCZE, – a, *n.*, POŁKORCZYK, – a, *m.*, *Sr.* 1. polorcijo; *Bs. et Rg.* polovgnâk; *Cro.* polovnyak, *medium dolium*, *apud Croat. urnarum* 6; ein halber Scheffel. Korcem ięczmienia i *połkorczym ięczmienia. *Leop. Hoseas* 3, 3.

POŁKORNECIE, – ia, *n.*, mnieyszy kornet białogłowski; eine kleinere Weiberhaube. Koron kobiety używaią na kornety, na połkornecia, na bonety. *Haur. Sk.* 354.

POŁKOSZEK, – szka, *m.*, Wagenflechte, Wagenkorb; cf. *Ger.* Benne, Banse, Wanne, cf. wasąg; *Bh.* korba. Połkoszki na wozach plecione bywaią złotowierzbowe. *Kluk. Rosl.* 2, 163, *Haur. Ek.* 136 *et* 164. POŁKOSZKOWE wozy. *Kluk. Rosl.* 3, 120, Korbwagen, Flechtenwagen. POŁKOSZOKOP, – u, *m*, *demisappe. Jak. Art.* 2, 341, (*ob.* Koszokop), ein halber Schanzenkorb.

POŁKOWAĆ, – al, uie *Intr. ndk.*, w połkach stawać, in Regimentern aufziehen. Z chorągwiami, z bębny, iuż biała płeć połkuie. *Falib. O.* POŁKOWNICZY, – a, – e, od połkownika, *Rs.* полковúчiй, Obersten-. Ty pod tytułem swoim połkowniczym, Tatarom iesteś piorunem i biczem. *Jabł. Buk. C. b.* POŁKOWNIK, – a, *m.*, PUŁKOWNIK, cf. Półtownik; *Vd.* perveshnik, priednik, sprednik, narvishnik; *Sla.* obêrſter; *Rs.* полковникъ, *Ec.* голова; przełożony nad półkiem, der Oberſte. Szef reymentu iazdy lub piechoty, do którego należy prowadzić swóy reyment, mieć baczność nad nim. – – *Papr. W.* 1, 478. Pułkownik starać się powinien, aby pułk iego powierzony komendzie zawsze w iak nayl. pszym utrzymany był porządku. *Kaw. Nar.* 141. POŁKOWNIKOWA, – y, *ż.*, żona połkownika, die Oberſtinn. POŁKOWNIKOWAĆ, – al, – uie *Intr. ndk.*, pułkownikiem bydź, Oberſter ſeyn. Pułkownikował Rzymianom. *Zab.* 9, 84, cf. hetmanić). PUŁ-

KOWNIKOWICZ, - a, *m.*, syn pułkownika, des Obersten Sohn. *Teatr* 30, 15, *Zab.* 9, 86. PÓŁKOWNIKOWNA, - y, ż., córka półkownika, des Obersten Tochter. PÓŁKOWNIŚ, - ia, *m.*, *dem. nom.* Półkownik, *blande adulando*, Oberstchen. Panowie zowią mię przyiacielem, a kokietki pułkownisiem. *Teatr* 1, 87, *ib.* 1, 106. PÓŁKOWNIKOWSTWO, - a, *n.*, stopień pułkownika, die Oberstenstelle. - b) *collect.* Państwo półkownikowie. o przyiechali, : półkownik z żoną, der Oberste mit seiner Gemahlinn. PÓŁKOWY, - a, - e, *Rs.* полковый, od pułku, reimentowy, Regiments-; *legionarius Cn. Th.*, cf. *Rs.* полковникъ woiak, żołnierz.

PÓŁKOZIC *herb*, głowa ośla; na hełmie półkozy z korony wyskakuiącey. *Kurop.* 3, 40; ein Wappen. PÓŁKOZY *Nom. car.*, eine halbe Ziege. *Prov.* Połpsa półkozy, niedowiarek boży. *Dwor. E.* 4, pszut, ni ciepły, ni zimny). Obrazie szpetności, co cię z półkozy i z połczłeka złożyła natura. *Past. F.* 114. *Adiectiu.*, n. p. Pan półkozy, *semicaper Pan. Zebr. Ow.* 363, : PÓŁKOZIEŁEC, - lca, *m.*, bożek *Pan. Otw. Ow.* 436; *et* 582, der Halbgott Pan.

PÓŁKRESU *Nominat. car.*; połowa czyli środek kresu, biegu do mety, die Mitte der Laufbahn, die Hälfte des Weges. Ciemne obłoki, a noc za chmurami W półkresie swym zakryła księżyc i z gwiazdami. *A. Kch. Hirg.* 81.

PÓŁKRĘŻE, - a, *n.*, PÓŁKRĘGU, pół okręgu, półcyrkla, półgałki, *Vd.* poukroshje; *Rg.* polukrug, polunèbje, poukolisc *hemisphaerium*; *Rs.* полукруглое; *Ec.* полукружие, половина круга; der halbe Kreis, halbe Zirkel. Szykuią się na teatrze w półkręże. *Teatr* 11 *b*, 110. Amfiteatrum miało figurę półkręża *semicirculi. Nar. Tac.* 2, 243. Bog widząc światło dobre, ktorem świat zweselił, Wraz światło od ciemności w półkrężu rozdzielił. *Przyb. Milt.* 219. - W *górn*: nachylenie żyły, iest oznaczeniem stopni na półkręgu, Gradbogen, ile ta zbaczać może od linii poziomey, i właściwego sobie kierunku. *Mier. Mft.* PÓŁKRĘŻNY, - a, - e, halbzirkelig. n. p. Część Cyklu półkrężna. *Nar. Tac.* 2, 238.

PÓŁKRUSZEC, - szcu, *m.*, minerał na kruszec pochodzący, ein Halbmetall; *Slo.* Polkow, polruda.

PÓŁKRYTEK, - tka, *m.*, pojazd n.pół kryty, ein Halbverdeck, halb gedeckter Wagen. Brudny iakiś półkrytek zawadził o moię karetę Angielską. *Teatr* 1, 42 : PÓŁKRYTY wóz, n. p Przyieżdżam tu czterema końmi półkrytym wózkiem. *Teatr* 22, 111, cf. bryczka kryta, cf. kocz.

PÓŁKSIĘŻYCA, - y, ż., księżyca kwadra, *Ec.* двосѣчéная лунà, ein Mondsviertel, halber Mond. *Jak. Art.* 3, 309. PÓŁKSIĘŻYCZNY, - a, - e, kształt półksiężyca maiący, halbmondig; (*distinguas* półmiesięczny).

PÓŁKUFEK, - fka, *m.*, półkufy, eine halbe Kufe, ein halbes Bottich, cf. Półkadek.

PÓŁKULI *ob.* Półkręże, *Rs.* полукрúгіе.

PÓŁKWADRANSU *Nominat. car.*, ósma część godziny, półćwierci godziny, eine halbe Viertelstunde. PÓŁKWADRANSOWY, - a, - e, pół ćwierci godziny trwaiący, halbviertelstündig. Słuchałem z gołą głową półkwadransowego komplementu iego. *Mon.* 64, 240.

PÓŁKWARCIE, - ia, *n.*, pół kwarty, ein halbes Viertel flüßiger Sachen; (cf. Garniec, beczka). Kmin warzony w półkwarciu wina. *Syr.* 430. Ledwie pół kwarty bute-

leczka trzyma, a za kwartową przedaią. *Teatr* 22 *b*, 106. POŁKWARTOWY, - a, - e, obeymuiący półkwarty halbquart. Flaszki kwartowe, szklanki półkwartowe. *Torz.* 103. Półkwartowe, trzykwaterkowe, kwartowe, półtorakwartowe, trzykwartowe i t. d. *ib.* 103. Po czarce półkwartowéy wina dać im każą. *Pim. Kam.* 543.

PÓŁŁANEK, - nku, *m.*, płotno na pół z lnianéy, i konopney przędzy. *X. Kam.*, Halblinnenzeug; *adj.* Połłankowy, n. p. prześcieradło połłankowe.

*PÓŁ-ŁANEK, - nka, *m.*, półdupki, zadek, der Hintere. Na krześle przesiadać się na ten i na ow półłanek. *I raz. Ob. E iij.* Obsiadły iey gęsto zmarszczki czoło, I sprosne połłanki ziaią koło dołu, Jak kuper u prostego wołu. *Petr. Hor.* 2. *O* 5 *b.* - §. Siedzę na poły, na poły stoię albo wis ę, siedzę na połłanku, *aliqui dicunt, translatum verbum ponentes pro proprio minus honestom partem corporis significante. Cn. Th.* 994, kauern, hocken. Siedzieć na połłanku, nie całym sobą, ale połową siedzieć, iako gdy dwoch na iednym stołku. *Duaz.* 52.

PÓŁŁANU, połowa łanu. ein halber Lahn, eine halbe Hufe, *Bh.* polaulanj. cf. *Bh.* polaulanjk, na połłanu siedzący, półkmieć, *Ger.* ein Halblähner, pół łanik, połownik, półrolnik.

PÓŁ ŁATA *Nominat. car.*, połowa lata, der halbe Sommer. - b) środek lata, die Mitte des Sommers. *Cn. Th.*

PÓŁLESZCZE *plur.*, attyny, biało ryby do leszcza podobne. *Kluk. Zw.* 3, 182, halb Brassen.

PÓŁ LIBRY *Nominat. car.*, 12 arkuszy papieru, ein halbes Buch Papier. - §. półlibry aptekarskiey, kwaterka aptekarska *Cn. Th.*, drey Unzen Apotheker Gewicht.

PÓŁ-ŁOCIE, - ia, *n.*, Półłóta, ein halbes Loth.

PÓŁŁOKCIA, *Nom. car.*, eine halbe Elle. Nie ieden za połłokcia ziemi gotów krew swych poddanych rozlewać. *Boh.* 3, 236. PÓŁŁOKCIOWY, PÓŁŁOKIETNY, - a, - e, na połłokcia, *Bh.* půlloketnj, *Ec.* полълáкотный; eine halbe Elle lang, groß ꝛc *Wod.*

PÓŁŁUN, *Crn.* Polel, *ob.* Lelum.

PÓŁŁYSY, - a, - e, niezupełnie obłysiały, halb kahl, *Ec.* полълáтинный, полълáтный.

PÓŁMACEK, - cka, *m.*, *Crn* mirnèk, eine halbe Metze. Półmaczków 32 na kłodę. *Cn. Th.* 282.

*PÓŁMAŁŻEŃSTWO, - a, *n.*, n. p. Maią Turcy pewne mby półmałżeństwo; to iest, kiedy kto żonę bierze na miesiąc, na dwa, albo na iakikolwiek czas opisany, o który strony się godząc, stanowią zaraz u sędziego cenę. *Klok. Turk.* 186.

PÓŁMANCIE, - ia, *n.*, mętlik, salopka, ein kleiner Weibermantel. Manty, półmancie, stroy kobiecy. *Haur* St. 519.

PÓŁMARTWY, - a, - e, na pół nieżywy, halb erstorben, halb todt, *Rs.* полумертвый; *Ec.* обумóрень, полумертвь.

PÓŁMĘDREK, - rka, *m.*, (cf. półgłowek), ein Halb-Gelehrter, Halb-Gescheuter. Półmędrek, półgłowek, *sciolus, saperda. Mon.* 75, 590. W rozmowie chciał dać dowód swéy umieiętności; ale się półmędrkiem raczey, niż mądrym pokazał. *Mon.* 69, 273, *Czack. pr.* 2, 180, *Mon* 75, 586. Szkodliwi półmędrkowie. *Pir. Wym.* 99.

PÓŁMĘŻA *Nominat. car.*, połowa męża, półstarka, ein halber Mann, die Hälfte eines Menschen. - *tr.* półmęża, niecałkiem mąż, trzebieniec, ein Entmannter, Verschnittner; *Ec.* полумужный; *Gr.* ἡμίανδρος, *semivir.* Zginął od Nar-

sets półmęża, to iest rzezaúca. *Sk. Dz.* 549, *Bardz. Tr.* 272, *Bardz. Luk.* 143.

POŁ-METALLE *plur.*, Halbmetalle, podobnież iak metalle z kruszców się wytapiaią, i wiele podobieństwa do nich maią, iednak pod młotem się kruszą i w ogniu ulatuią. *Kluk. Kop.* 2, 224, *ob.* półkruszec, *Slo.* polkow, polruda.

POŁMIAREK, -rka, *m.*, *Crn.* polish, ein halbes Maaß. Kłodzma w sobie ćwierci 4, a półmiarków 8. *Cn. Th.* 282.

POŁMIESIĄCA *Nominat. car.*, *Rs.* полумѣсяцъ, полумѣсячіе; połowa miesiąca, ein halber Monat. — §. b) środek miesiąca, die Mitte des Monats; (*disting.* Półksiężyc). POŁMIESIĄCZEK, -rka, *m.*, półksiężyca, ein halber Mond. Przy korzeniu paznokci znayduie się plamka biała półmiesiączkowi podobna, *lunula. Perz. Cyr.* 1, 16, : POŁMIESIĘCZNIK *Tr.* — POŁMIESIĘCZNY, -a, -e, od połowy miesiąca, halbmonatlich. — §. b) półmiesięczny, półmiesiączkowaty, : półksiężyczny, na kształt półksiężyca, wie ein halber Mond. Szczypce półmiesięcznego kształtu, do wyymowania z gardła części uwiązłych, *forceps semicirculoris. Czerw.* 21. *Lunula digiti*, półmiesiączkowaty kabłączek u paznokci. *Perz. Cyr.* 1, 158.

POŁMILE, -a, *n.*, połowa mili, eine halbe Meile. Gospoda była od przewozu w półmilu małym. *Warg. Radz.* 346.

POŁMISEK, -ska, *m.*, misa średnia, przystawka, eine Mittelschüssel, eine gewöhnliche Schüssel. Sześć mis, do tego sześćdziesiąt półmisków, sto flasz a tysiąc do tego kieliszków. *Bratk. K b*, *Fabl. N.* 2. Zatłok, gdy się obeżrze i opiie. nie dba o półmiski. *Birk. Fx. B* 2 *b.* Komu mieca goły nad stą szyią leży, Strwożon nayleprzych półmisków odbieży. *Petr. Hor.* 2, *D* 2 *b.* Insza prawda w uściech, insza pod półmiski. *Pot. Pocz.* 668, *ob.* Prawda. Rozpościera i rozkłada na półmisku swoię politykę. *Mon.* 70, 66, szerzy się gadulstwem przy stole). POŁMISKOWY, -a, -e, od półmiska, Mittelschüssel-, Schüssels. Półmiskowe abo średnie szczupaki, *ob.* Szczupak.

POŁMUROŁOM, -u, *m.*, ein Mauerbrecher. Półmurołomy 24 funtowe kule strzelaią. *Jak. Art.* 1, 212, cf. Murołom.

POŁNAGI, -a, -ie, na pół obnażony, halb nackt; *Rs.* полунагій; *Ec.* полънагій.

POŁNIEBA *Nominat. car.*, POŁNIEBIE, -ia, *n.*, połowica nieba, widoma, niewidoma. *Cn. Th.*, *Rg.* polunebje, der halbe Himmel. — §. b) środek nieba, die Himmelsmitte, der Mittelpunkt des Himmels. Ołów, co w półniebiu z procy wystrzelony, zwykł się kurzyć, *medio coelo. Zebr. Ow.* 373. Południeba, środek nieba nad głowami naszemi, punkt średni, *Zenith. Cn. Th.*, Scheitelpunkt, północnieba, środek nieba pod ziemią, *Nadir. ib.*, Fersenpunkt. POŁNIEBNY, -a, -e, n. p. półniebna zorza. *Chodk. Kost.* 2.

*POŁNIEDBAŁY, n. p. stróy. *Pam.* 84, 749, negliże, das Negligée.

*POLNIK, -a, *m.*, n. p. Marcyonity, Walentyniany, Gornicki albo Polniki *Herb. Art.* 16, sekta pewna chrześciańska, Montanisten, eine christliche Secte.

POŁNOC, -y, *ż.*, *POŁNOCEK, -cka, *m.*, *POŁNOCE, -a, *n.*, *Bh.* půlnocy; *Slo.* polnoc; *Crn.* polnozh; *Vd.* ponnozh, pounuzh, pou nozhi; *Sla.* pònochi; *Cro.* polnoch, polnòchje; *Rg.* polunnoch, poonocchi, sjever; *Rs.* полночь, сѣверъ (cf. Siewierz, cf. Syberya); *Ec.* полуночь, полуночіе; POŁNOCY *Cn. Th.*, (*Nominat. car.*), czas północny, koło środka nocy, die Mitternacht. Sessya ta trwała do drugiéy godziny z północy. *Gaz. Nar.* 1, 13 *b*, po północy, nach Mitternacht. Pili z północka do wtóréy. *Pot. Jow.* 189. Mówiąc rozmaicie do północa przyszło. *Warg. Cez.* 111. O północy, *Cro.* ob polnoch. — §. b) północ, północne położenie, kraina świata północna, *Vd.* pounozhna stran svieta, sever (*ob.* Siewierz), pounozhishe, pounozhie; *Cro.* polnochnyak: der Norden, die Mitternachtsseite, die Mitternacht. Ze wschodu, południa i północka. *Star. Vot. D*, 4 Jedna strona idzie ku Austrowi, druga ku śnieżnemu patrzy północkowi. *Bard. Tr.* 473. PÓŁNOCNICA, -y, ż., *Północnica *Sak. dusz.* 157; *Ec.* полуночница, *Gr.* μεσονυκτικὸν, *preces quae in media nocte fiunt*, das Mitternachtsgebet. Modlitwy też mawiamy *in officio nocturno*; na północnicy po naszemu. *Ex.* 48. Na iutrzni, po północnicy, na chory śpiewaią Bog hospod. *Pim. Kam.* 304. PÓŁNOCNIK, -a, *m.*, człowiek z północy, obywatel północny, *Vd.* is pounozhne dezhele, severnik, severnjak, pounozhnodeshelnik, ein Nordländer. Zim tęgość, przykre rządy, nieroztropne boie, Z gniazd własnych, północników wypędzały roie. *N. Pam.* 20, 230, *ib.* 3, 290. PÓŁNOCNOWSCHODNI, -ia, -ie, między północą a wschodem, nordöstlich, *Ross.* сѣверовосточный. Kray ten od strony północnowschodniéy i od wschodu z Chinami graniczy. *N. Pam.* 23, 131. Północnowschodnie wiatry. *Przyb. Milt.* 107, wiatr wschodniopółnocny, któren uderza między wschodem i północą. *Sniad. Jeogr.* 348. PÓŁNOCNOZACHODNI, -ia, -ie, nordwest, *Rs.* сѣверозападный. Kray ten rozciągał się od strony północnozachodniéy ku południowschodniéy. *N. Pam.* 22, 131, *ib.* 23, 131. PÓŁNOCNY, -a, -e, *Bh.* půlnoční; *Slo.* polnocni; *Sr.* s. wots powuoczne; *Crn.* polnozhne; *Vd.* pounozhen, prutipounozhi, pounozhnostranski, severni, severski, pounozhnodeshelski; *Rg.* sjeverni; *Cro.* polnòchni; *Ross.* полу́ночный, полночный, сѣверный; *Ec.* сѣверскій; o północy, koło północy przypadaiący, mitternächtig (von der Zeit), Północna godzina, północna chwila. — §. b) północny, na północnym kraiu świata leżący, albo z niego pochodzący, nördlich, mitternächtlich. Czyżby to północni, dlatego, że północni, mieli bydź mniéy szczęśliwi nad tych, co południowi, zachodni, lub wschodni? *Kras. list.* 2, 8. Północny kray, *Vd.* pounozhne deshele, severska semla, cf. Siewierz. Gwiazda północna, morska, polarna, *Vd.* buroush, *ob.* Gwiazda). Wiatr północny, który płynie po samym południku od bieguna północnego. *Sniad. Jeo.* 348, *Crn.* gerbin, garbin, burja (cf. *Boreas*, cf. burza); *Vd.* juh, samurcjan, niemez, melternik, slanjak, garbin, sever, bura, burja, pounozhni veter; *Cro.* bura, szever, kozomor veter; *Dl.* burra, szever; *Bs.* burra, sjever; *Rs.* борей, сѣверный вѣтръ, w Archanjel. gubern. побережникъ, der Nordwind. Zorza północna, *Bh.* cjerwánky (cf. czerwony); *Crn.* burjàva; *Vd.* burjava, severska svietloba; *Ross.* сполохи огнеобразные, сѣверное сіяніе, das Nordlicht, *ob.* zorza.

POŁNOGI, – a, – ie, POŁNOŻNY, – e, – e, *Ec.* полнóгій, halbfüßig.

POLNY, – a, – e, *Bh. et Slo.* polnj; *Sor.* 1. polné; *Crn.* polſki; *Vd.* polſki (cf. Polki); *Rg.* poglſki, pogljar; *Cro.* polyszki; *Ec.* польный, польскій, *Rs.* сельный (*ob.* sielki), полевый, od pola, Feld=. Tatarzyn polny, w polu otwartym mieszkaiący, im freyen Felde wohnend. Lepiéy polnych Tatarow dawny zwyczay niesie, U ktorych każdy swoy dom wozi na kolesie. *J. Kch. Dz.* 202. – U ſłusow, polna linka, *ob.* Polka. – *Milit.* Hetman polny (cf. hetman), der Unterfeldherr. Hetmanów polnych powinnością było dawniéy granic od nieprzyiaciela pilnować, a osobliwie od Tatar i Moſkali; ztąd hetmanami granicznemi nazwali się. *Skrzet. P. P.* 1, 176. Buława polna, *ob.* Buława. – Pisarz polny, *ob.* pisarz. – Artyllerya polna; Feldartillerie. Armaty od 4funtowéy kalibry zowią regimentowemi albo polnemi. *Papr. W.* 1, 259. Fortyfikacya polna, *paſſagere*, sztuka umacniania na iaki czas tylko mieysca iakiegokolwiek, iako to, obozu, ciasnin etc. *Leſk.* 2, 219. – *Natur.* polny, nieogrodowy, dziki, leśny, Feld=, wild, auf dem Felde wild wachſend. Rozmaryn polny albo dziki. *Syr.* 170. Mysz polna, *Rs.* жúтникъ, *ob.* mysz.

PÓŁ-OBOZU *Nominat. car.*, połowa obozu, die Hälfte des Lagers, das halbe Lager. – §. b') śrzodek obozu, die Mitte des Lagers. Królewic pod czas zamieszania w półobozu na górze z namiotów wypadłszy, patrzał na tę tragedyą. *Jerz. Off. Dyar.*, w śrzodku obozu. *Off. Boh.* 70.).

PÓŁOBRĄCZKI *Nominat. car.*, półcyrkla, *semicirculus. Mącz.*, ein halber Cirkel. PÓŁOBRĘCZNY, – a, – e, półcyrkielny, *semicircularis. Mącz.*

POŁOCK, – a, *m.*, ſtolica woiew. w Rossyi. *Dyk. G.* 207, die Stadt Połoſk. POŁOCKI, – a, – ie, od Połocka, n. p. S. Jozafat biſkup Połocki. *ib.* POŁOCZANIN, – a, *m.*, obywatel Połocki, ein Połoſzer. Połoczanie, Nowogrodzianie, Grodzianie i t. d. *Sreb.* 163.

*PO-LODNIĆ *cz. dk.*, śodem powlec, *Crn.* polódim, beeiſen, mit Eis überziehen.

PÓŁ-ODZIANY, – a, – e, do połowy odziany (cf. półnagi), halbgekleidet, *Rs.* полуодѣтый.

PÓŁODWIECZERZE, – a, *n.*, połowa czasu od południa do wieczora, die Mitte des Zeitraums zwiſchen Mittag und Abend, die Zeit gegen Abend. Będzie połodwieczerze po maluchney chwili. *Alb. n. IV.* 17. Po połodwieczerzu, *die iam in vesperam declinante. Cn. Th.* 719, cf. Połwieczorny.

POŁOG, – u, *m.*, (*Rg* pològh, poloxak *ovum index*, *che si tiene nel nido*; *Cro.* jaycze polog ili polosay; polosay vratna peta *cardo*, polosay pràg *poſtis*, *Ec.* полóгъ, положéніе, вещь для соблюденія кому завѣренная poklad, depozyt; *Rs.* пóлогъ, положокъ, ſiranka koło kolébki); – Połóg leżenie matki po rodzeniu, die Sechswochen, das Wochenbett, *Bh.* poloh, Sſeſtinedéle (cf. *sześcioniedziałka), *Sr.* 1. pohrob, pohrobniczke nedjele; *Vd.* porodna poſtel, dieteta roditje, porodnu vreme, obablenje, dietezhna poſtel, rojenje, roditje, roiſtvu; *Rs.* родúльный, родъ. W połogu leży. *Cn. Th.* Z Mnemozyny zrodzone połogu, Naciąguiycie mi ſtron ku téy potrzebie, I text podaycie pieśni. *Jabł. Buk. A.*, Muzy, cory Mnemozyny). Blizko połogu, *Rs.* на сносѣхъ. – §. I w połogu, nie zapomni na-

łogu. *Bratk. D* 4, bez poprawy). *POŁOGA *ob.* Podłoga. POŁOGI, – a, – ie, POŁOGO *adv.*, pochyły na dol, spadziſty, położyſty, pochodziſty, *Bh.* polojitò; *Rs.* отложистый, отлогій, разлогій, разложистый, покосый, покосень, раскатистый, скатистый, понурный; cf. *Ger.* láge, cf. Lage; abhángig, abſchüſſig. Grunta przy rzekach są zawsze pochyłe i połogie, *Stryj. Staw. B 6.* Na pograniczu wysoka gora ſtała; doley tamtamia połoga. *Pot. Arg.* 144. Z Etny wylatują kamienie na niwy połogie. *ib.* 286. – *fr.* Z głupim a pyszným radę iśdź połogo. *Pot. Art.* 500. POŁOGOŚĆ, – ści, ż., pochodziſtość, die Abhängigkeit, láge Lage, *Boh.* polojitoſt, *Rs.* полóгость, разлогость, раскать, схóдъ, покóсъ, уклонъ, понурность. POŁOGOWANIE, – ia, *n.*, Sztuka POŁOGOWA, sztuka położna, sztuka babienia, die Hebammenkunſt. Narzędzia do połogowania, *pro arte obſtetricia. Czerw.* 35. Chirurgiia i sztuka połogowa. *S. Grodz.* 2, 67.

PO-ŁOIĆ *cz. dk.*, łoiem posmarować, mit Talg beſchmieren; *Rg* poloitti; (*Bs.* poloiti *sebo*, *ungo nauem*; *assentor*); *Rs.* усáлить, cf. Sadło).

POŁOKAĆ *cz. dk.*, łokaniem wciągnąć, *Ross.* полокать, lecken ſaufen, ſchlabbern.

PÓŁ-OKRĄG, – ęgu, *m.*, półgałki, półcyrkułu, *Vd.* poukroshje, der halbe Kreis. Połokrąg nieba, pod którym mieszkamy. *Rog. Dok.* 1, 318.

*POŁOŁOMNY wół, *Otw. Ow.* 203, pole orzący, plugiem łamiący, ackerpflügend. *POŁOŁOWNI Faunowie. *Otw. Ow.* 233; *not.* „bogowie polni i leśni". POŁOMIERCA *ob.* Ziemiomierca. POŁOMIĆ *ob.* Połamać. POŁOMNY, – a, – e, do połamania, mogący bydź połamanym, brechbar, zu brechen, zerbrechlich; *fig.* Dziwuiemy się, iż słudzy mamy niegdy w tych rzeczach, gdy im co dobrze rozkazuiemy, niezwyczayne, niepołomne, gdyż się od nas samych uczą tych rzeczy nieprzyſtoynych. *Eraz. ięz. Cc 6 b*, niepowolnych, krnąbrnych, nieposłuszuych, unfolgſam, widerſpänſtig. Pismo to proroka pełniło się za Kryſtusa i za apoſtołow w ludziech niepołomnych. *Zrn. Pſt.* 3, 548.

*POŁON, – u, *m.*, plon, zdobycz, łup, *Bh.* plen, koriſt; (*Cro.* plen *mulcta*, *vadimonium*; *praeda*); *Bs.* plin, pljen; *Crn.* pljen; *Rs.* полонъ, die Beute. Litwini Ruś okrutnie splundrowawszy, łupów i połonu nabrali wielką wielkość. *Strzyk.* 86. Ludu wielkość w połon zagnali. *ib. et* 184, w niewolą, w ięctwo, cf. jassyr).

POŁONESKA, – i, ż., n. p. Miałam mieć połoneſkę koloru brunatnego, garnirowaną gazą w około. *Teatr* 14 *b*, 14. gatunek damſkiéy sukni, eine Art Damenkleid.

POŁONGA, – i, ż., miaſto Zmudzkie, Polangen. August II. w Połondze na Zmudzi nad morzem zamyślał port założyć. *Papr. W.* 2, 284.

*POŁONKA, – i, ż., płonka, *zdrbn. rzeczwn.* płonia; mieysce nie zamarzaiące na ſtawie, rzéce, eine Eisblende. Przez połonki na ſtawie czynili gacie. *Papr. Rye.* 352.

POŁONNY, – a, – e, od polonu lub plonu, łupu, zdobyczy, z ięty, zabrany, erbeutet, gefangen. W koło Giedyminowney sali więźniowie Polscy wolno puszczeni; których samych połonnych ludzi 24,000 było. *Strzyk.* 361, ieńców, niewolników.

POLOR, – u, *m.*, Poler *Tr.*, glanc z gładkości, blaſk, gładkość, obyczayność, die Politur, die Glätte, Geſchliffenheit.

keit, *propr. et fig.* Jak polor złota z probierſkiego pieca, Tak cierpliwością cnota się oświeca. *Chroſć. Job.* 5. Co ukształci natura, sztuka poloru doda. *Zab.* 15, 91. Oycowie nasi mniey mieli poloru, niż my, ale więcéy cnoty. *Kras Pod.* 2, 213. Szydząc z świętéy poczciwych swych przodkow proſtoty, Za blaſk czczego poloru zamienili cnoty. *Kras. Sat.* 13. Od Grecyi cały świat polor swóy otrzymał. *Zab.* 1, 22.

Pochdz. *polerować, wypolerować; polerowny, polerunek.*

PÓŁ-ORŁA *herb*, tarcza w poł przedzielona; na prawéy stronie nic nie masz; na lewéy pół orła. *Kurop.* 3, 40, ein Wappen.

POŁOS, *ob.* Połoz.

POŁOSIA, - i, ż., *dem.*, imię białogłowſkie, podobno Apolonia, ein Weibername. Do Połosi go wrodą, aby u niéy był w areſzcie. *Zab* 11, 285 *Zabł.*

POŁOT, - u, *m.*, połatywanie, wałatanie, polecenie, *Rs.* полетъ: *Fc.* грай шипчь, полетъ шипчей, das Hinfliegen, Hinſchießen, *pr. et tr.* Prawie iednym połotem ſtanął w swym domu. *Mon.* 70, 644. Dopiero chodził, podpiſał, tańcował, dopiero szumiał, poloty sprawował. *Bratk. X.* 2, *Przyb. Milt.* 31. POŁOTA, - y, ż., *herb*, ręka na tarczy w lewą z pochodnią goreiącą w polu czerwonym strzałą przeszyta, nad helmem wieża o dwóch wierzchach, a z nich dwie chorągwie wywieszone. *Kur.* 3, 40, ein Wappen: POŁOTNY, - a, - e, - ie *adv.*, łotem pędzący, łotny, dahin fliegend, ſchnell, flüchtig. Już wiatr połotny, uiąwszy mię z niska Płochemi wiosły pod obłoki ciſka. *Zab.* 6, 237. Połotny bieg konia. *Hul. Ow.* 112. Omyla wiek połotny i ſkrycie ucieka. *Hul. Ow.* 55. Miniącą połotnie godzina. *N. Pam.* 14, 247.

POŁOTROWAĆ *F.* połotrzyć cz. *dk.*, łotrem kogo uczynić, nach einander liederlich und räuberiſch machen, zu Lottergeſindel machen. Do końca ich tem kacerstwy połotrowali. *Birk. o Exorb.* 14. — Połotrować sobie, pozwolić sobie łotrostwa, liederliche Streiche machen. *Wol.* POŁOTROWAĆ się *rec.*, zu Lottergeſindel werden, räuberiſch werden. Połotrowali się mieszkaiąc między łotry. *Birk. Kaw. Malt. B* 2 *b.*

POŁOW, - u, *m.*, obłów, n. p. ryb, *Vd.* polou, polovenje, ſtellen, die Fang, die Beute, Aufbeute. Jak nayaięcey zebrał towarzyſtwa dla połowu dusz. *Wys. Jgn.* 47, dla poławiania, zyſkania dusz). Dobry połów miałem. *Cn. Ad.* 185, poszczęściło mi się). Ruś plon zowie połowem. *Gwag.* 536. W ten czas pilnuie szatan swego połowu, iako w cichéy wodzie, zarzucaiąc wędy i sieci swoie. *Damb.* 170, zdolyczy, plonu).

POŁOWA, - y, ż., połowica, pół, *Boh.* půla, polowice, hälfte; *Vd.* pou; *Sr.* 2. polojza; *Sla.* polovika; *Cro.* polovica, polovina; *Rs.* половина; *Ec.* полчасти: die Hälfte. Połowa skóry, *Ross.* полка. Połowa gęsi lub kaczki, *Rs.* половокъ. Każda rzecz ma dwóch twarz ſwą. Przez połowę w niéy wdzięki, a w połowie wady. *Zal.* 15, 187 *Nagl.*, zur Hälfte, na pół, *Rs.* половамъ, наполамъ, *Ec.* полма, на двое. — Smok iedzą do połowy iako zwierzę, a do połowy, iako ryba. *Sk. Zyw.* 2, 70. — Połowa ludzi nie wie, iak druga połowa żyie. *Zab.* 3, 177. Nieprzyiaciół tylko przełamał w połowie. *Przyb. Milt.* 2.

POŁOWAĆ, - ał, - uie; *czyn. ndk.*, polem czyli łowy się bawić, *Rs.* полевать, полюю, jagen, auf die Jagd gehen, auf der Jagd ſeyn. Polowanie, łowy, łowienie, die Jagd, das Jagen; *Bh.* honba (*cf.* gonić); *Sla.* lav, *Rs.* охота (*ob.* ochota); *Ec.* ловъ, охота псовая. Przez polowanie rozumie się ucięcie wszelkim sposobem zwierza dzikiego. *Oſtr. Pr. Cyw.* 1, 101. Zakazane są w kraiu naszym polowania do Ś. Bartłomieia; więc iak S. Bartłomiey minie, chęć powszechna polować. *Kras. Liſt.* 187. — *fig allegor.* Przyrzekam na twoim ugody nie polować gruncie. *Teatr* 28, 167, nie umizgać się do twoiéy żony). — *aliter* Sławni Polacy, co tak polowali; O wolność drogą zawżdy woiowali. *Stryik. Gon. G* 3; cf. pole, bitwa). — §. b) *Oeconom.* byki, krowy polują, pobiegaią się, von Stieren und Kühen: rindern, ochſen, ſtieren, ſich begatten, belaufen. Stadniki mogą po-polu chodzić z krowami, i polować, kiedy się im podoba, (tak się zowie czas ich łączenia się); ale tych krów, po których się cielęta chować maią, nie należy dopuszczać polować, aż w Maiu. *Kluk Zw.* 1, 207. Krowa może zacząć polować w trzecim roku. *Ład. H. N.* 82.

POŁOWCZYK, - a, *m.*, Połowieczcy abo Połowczycy od pola nazwani, narod pogański, z Rusią graniczący; lub też Połowczycy nazwani od plonu, który po Ruſku połów; albo też od łowów, któremi się bawili. *Krom.* 96, *Biel.* 64, *Gwag.* 536, *Nas. Hiſt.* 2, 394, *Steb.* 61, die Polowczyker, eine heidniſche, den Reußen benachbarte Nation.

POŁOWIĆ, *F.* polowi cz. *dk.*, Poławiać *frequ.*, łowiąc połapać, mehrere nach einander fangen, fiſchen; *Vd. et Bs.* poloviti; *Rg.* polovitti; *Cro.* polovljújem, popadam; *Rs.* половить, полавливать. Połowić ryby, *Vd.* poribiti, gorsribiti. Połowić wędą, *Rs.* поудить. Ryby z pobrzeża poławiano wędką. *Przyb. Luz.* 174. W rzéce téy perły się poławiaią. *Wyg. Mar.* 5, 277. W też doły źli wpadali, co ie na insze kopali, W tymże się sidle połowili. *Ryb. Ps.* 15, *J. Kch. Ps.* 12.

POŁOWICA, - y, ż., Połowina Połowinka, - i, ż., *zdrb.*, *Bh.* polowice; *Sr.* 2. polojza; *Crh.* poloviza, spolovina; *Vd.* poloviza, en pou; *Bs.* poloviça, pò, (*Bs.* polovniça, s półkadek); *Rg.* poloviza, polovina; *Sla.* polovika; *Cro.* polovicza, pol, polovina); połowa, pół, die Hälfte. Połowica gęsi lub kaczki *Rs.* половокъ. Połowicę rynku zastąpił, z pół rynku. *Cn. Th.* 1057. Połowicę czynię, uymuię, biorę, mam, ważę, żyię, połowicy dochodzę, *dimidio. Cn. Th.* 767, *Bh.* půliti; *Rs.* половинить, уполовинить, уполовлять, Połowicą, um die Hälfte, *Eccl.* пополу, пополамъ, пополовинъ, исполу, ab половину. Tamże przez odemknione połowicą wrota, Siła było w otwartych sieniach widać złota. *Orw. Ow.* 176. Połowicą mnieyszy. *Cn. Th.* 1057. POŁOWICZNY, - a, - e, *Bh.* połowičny; *Cro.* polovni; *Sr.* 2. powrocjné: *Rs.* половинный, половичный, наполовный; *dimidius. Mącz.*, halb, zur Hälfte. *Perz. Lek.* 2, 6. Połowiczny handel. *Tr.*; spółka, Maskorcy.

POŁOWINA, - y, ż., połów nieznaczny, mizerny, ein elender Fang, eine elende Beute. Rzecze rybakowi karpik: mizerna ci zemnie połowina. *Jak. Bey.* 129.

POŁOWNIK, - a, *m.*, (*Rg.* polovnik *partiarius*), *Rs.* половникъ. Połownik, półrolnik, połowicę tego wszystkiego ma, co kmieć cały. *Haur Sk.* 43, der Halbhüfner, Halbbauer; *ob.* Pół-łanik, półszlednik. — §. b) połownik, POŁOWNIAK,

zboże zmieszane, pół owsa, pół ięczmienia, halb Haber, halb Gerſte. (*Crn.* polovnik *medius modius*, *ob.* półkorcą; *Ross.* половникъ półcegły). Końskiego nawozu, ieżeli pod ięczmień zwieziesz, to z tego ledwo nie połownik będzie, to iest pół owsa z ięczmieniem. *Haur Sk.* 29. Nowiznę taką połownikami a ięczmionami sieią. *ib.* 28.

POŁOWNY, -a, -e, połów dobry daiący, guten Fang gewährend. W obszernych dziedzictwach nie same tylko widzieć żyzne pola, połowne wody. *Nar. Hſt.* 2. *praef.* Z ieziora niepołownego sieci wyiął, boiąc się, aby przy tak głębokiey wodzie sam nie utonął. *Sk. Zyw.* 249 *b.* - §. b) połowu chciwy, beuteſüchtig, gewinnſüchtig. Połowny Icyk (żyd) przedał dyament z zyskiem w ręce Ormianina. *Zab.* 13, 249 *Nar.*

POLOWY, -a, -e, polny, od pola, Feld-, Land-; *Rs.* полевый. Z pracy polowey lud iest rzadziwieyszy, niż bywa w mieście. *Jabł. Tel.* 171. To są suknie moie polowe. *Teatr* 51 *c*, 28, Landkleider, Feldkleider, Jagdkleider. Artylerya polowa. *Jak. Art.* 2, 458, Feldartillerie. Działo polowe, *ob.* Polny. Polowa bitwa. *Klok.* 219. - POLOWY, -ego, *subſt.*, dozorca robotników w polu, der Feldvogt, Stoppelvogt.

POŁOZ, -a, *m.*, POŁOS, -a, *m.*, Rodzay drugi czołgaiącego się gadu, *Boa*, nazywam połozami, że on zamyka gad nadzwyczayney wielkości; a u nas z umiemania o nieiakich wielkich wężach na Ukrainie to urosło imię. Te węże maią bydź długie na 10 łokci; w stepach bez nóg do góry się wzdieraią, potym rzucaią się na ludzi i zwierzęta; trudno o świadka. *Kluk Zw.* 3, 29-73, die größte Schlangenart. Na Ukrainie znayduią się srogie węże, które tameczni obywatele zowią połosiem. *Haur Sk.* 328. - *fig.* Od niego mniey srogi tuczny z Kadma sług połoz obrokiem. *Hor.* 2, 220 *Nar.*, *ob.* leźć, łazić.

POŁOŻENIE, *ob.* Położyć. POŁOŻNICA, -y, ż., kobieta w połogu zostaiąca, °sześcioniedziałka, die Sechswöchnerinn; *Bh.* šautnice (*ob.* kąt), šestinedělka; *Slo.* šestonedělka; *Sr.* 1. nedjelnicijja; *Sr.* 2. hopowniza; *Slz.* diterodsica; *Crn.* otrozhnica (*ob.* otrok), *Vd.* otrozhniza, lutvana, mladorodnisa, di-tetniza, kimpatarza; *Rs.* родильница, роженица; (*Bs.* polosgnica, rafklad *propago*, latorośl winna). Na położnicę ciężkie niemocy przychodzą, w którey łożysko zostawa. *Sien.* 453. Proszek położnic. *Krup.* 2, 237. Położnicę odwidzieć, *Vd.* na sibel jiti, na sibcu priti. - °§. Mąż traci posag żony, ieśliby w domu swym położnicę iaką chował, a odprawićby iey nie chciał. *Szczerb. Sax.* 458, nałożnicę, eine Beyſchläferinn, Concubine. - §. °b) położnica, łożnica małżeńska, die Schlafstube der Eheleute, das Ehebett, Brautbett. Nie wczas iuż, kto się w położnicy rozmyśla, *serum eſt in thalamo cunctari. Mącz.* POŁOŻNICZY, *Cn. Th.*, POŁOŻNY, -a, -e, *Rs.* родильницынъ, роженицынъ, od położnicy, połogowy, Wochenbetts-. (*Ec.* положительный *ponendus*, положённый *positivus*). Cyrulik położny. *Perz. Cyr.* 2, 267. Kobiety położne, t. i. dzieci odbieraiące. *Perz. Lek.* 336, cf. Babić, Baba). Położna nauka. *Perz. Cyr.* 2, 258, die Hebammenkunſt. Naypięknieysza kobieta niechayże raz i drugi położne sekreta odprawi, iuż nie ta. *Pot. Pocz.* 336. POŁOŻNIK, -a, *m.*, lekarz połogowaniem bawiący się, *accoucheur*, Accoucher, Hebammenarzt. Cyrulicy i położnicy ratuią w wielu przygodach życie. *Mon.* 73, 525. Baby maią się w rok do piérwszego położnika zgromadzać, temu nadzwyczayne w ciągu połogów przypadki opowiadaią, i t. d. *N. Pam.* 5, 288.

POŁOŻYC, *F.* położy cz. d., (cf. Pokładać), *Bh.* položiti; *Slo.* položit'; *Sr.* 1. položu, položim, powoju, powojim; *Crn.* pokládam; *Vd.* poloshiti; *Cro.* polositi, polasem; *Bs.* polosgiti; *Rg.* polozitti, polagam; *Rs.* положить, полагать, покласть; kładź co gdzie, ſetz was wo hin legen. Bierzesz, czegoś nie położył. *IV. Luk.* 19, 21. Nie bierz, gdzieś nie położył. *Cn. Ad.* 557, cudzym rzeczom day pokoy). W przybytku był ołtarz i położenie chlebów. 3 *Leop. Hebr.* 9, 2, wyłożenie chlebow. 1 *Leop.*, chleby pokładne, Schaubrote. Pożycz mi chleba, przyiaciel przyszedł do mnie, a nie mam co przed oń położyć. *W. Luk.* 11, 6, 1 *Leop. ib.*, nie mam go czym częstować, ich habe nichts ihm vorzulegen, vorzuſetzen. Położyć się, ſich hinlegen, hinſtrecken; *Sr.* 2. polagnuſch še, polenu, polenem; *Vd.* obleshati, doulezhi; *Ec.* нилагаться. Pies legawy, dosyć iuż blisko maiąc przed sobą kuropatwy, położy się na ziemi, z mieysca tego nie postępuiąc daley, żeby ich nie spłoszył. *Haur Sk.* 284. Nie mógłoby to się skończyć na kilku batogach; sam się położę. *Teatr* 29, 97. Położyć się na łożku, w łóżku, ſich zu Bette legen. Muiema się bydź chorym, i położył w łóżku. *Zabł. Zb.* 67. Po kąpieli, niechay się położy w pościeli, i niechay poleży godzinę. *Syxt. Skł.* 256. Z łóżka, na którymeś się położył, nie wſtaniesz. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 1, 6. - §. Ugory, aby przed S. Janem były nietylko położone, ale też i sprawione. *Haur Ek.* 18, *ob.* pokładać, podkładać rolą, den Acker ſtürzen. - §. Położyć pieniądze, złożyć, wyliczyć, *Vd.* doloshiti, dolpoloshiti, das Geld erlegen. Obiecał pieniądze dnia pewnego położyć bez czyiey przeszkody. *Chel. Pr.* 133. Przyszedł dzień, którego wedle obietnicy pieniądze miał położyć. *ib.* 136. Położyć w rejestrze, na rejestrze, napisać, mieścić, in der Rechnung anſetzen. Przynaymniey z piętnaście tysięcy położę w regiestrze. *Teatr* 3 *b*, 58. Każdy z nich położył imię swoie w porękę dzieła zbawiennego. *Ust. K.* 1, 144, podpisał). - Nogę, stopę gdzie położyć, z postawić, ſeinen Fuß wohin ſetzen. Na ślizkim gruncie położyli nogę. *Groch. W.* 438. Łaskawość monarchy, gdzie iedno swą stopę położy, wszystko natychmiast ulagodzi. *Pilch. Sen. łask.* 56. Gdzie ty kolwiek stopę swą położysz, Obfitość mnożysz. *J. Kch. Ps.* Gołota, nie ma gdzieby stopę położył. *Cn. Ad.* 263, nie ma gdzieby stąpił, gdzieby konia rozsiodłał, schronienia nie ma). - §. Położyć gdzie woysko, obóz, granicę, oblężenie, z założyć, nieder ſetzen, nieder legen, feſt ſetzen Jagiello, położywszy woysko w boru na wyspie pod Toruniem, iął z Krzyżakami rokować. *Biel.* 268. - Położyć się, z stanąć obozem, ſich lagern, ein Lager aufſchlagen. Bolesław pod Łuckiem położył się. *castra ponit. Krom.* 103. Olbracht, gdy się nie mógł przez las z woyskiem przeprawić, położył się tamże w lesie. *Krom.* 436. Sułtan R. 1529 położył oblężenie przed Wiedniem. *Niemc. Kr.* 4, 167, er legte ſich vor Wien, es zu belagern. Nie zna swey dumie iak położyć granic. *Zab.* 16, 140, Grinzen ſetzen, ſtecken. - Położyć gdzie dobrodzieystwa swoie, ulokować, uplacować, ſeine Wohlthaten anbringen (gut, ſchlecht placiren). Źle położone dobrodzieystwa, nie odnoszą wdzięczności. *Gor. Sen.* 2. Potrzeba, abyś w ty-

wszystkę opatrzność położył, kiedy kto godny karania, masz go karać, ale rzeczy iego nie masz tykać. *Szczerb. Saz.* 392, abyś iey użył, okazał). – Położyć co na woli czyiey, zdać na iego wolą, es auf jemandes Willen beruhen laſſen, darauf ankommen laſſen. Położyli na woli iego, aby sobie wybrał co chciał. *W. Poſt. Kin.* 22. – Położyć kogo, obalić, zwalić, porazić (cf. *niiak.* poleda), *Vd.* dolpoloshiti, polosbiti, dolpoklasti, dolpokladati, einen hin ſtrecken. Wieprz dziki, kogo dopadnie, śmiertelnie położy. *Tward. Wład.* 20. W nieprzyacielu taką klęskę sprawił, że iakoby go położył mostem po ziemi. *Tward. Wład.* 79. – Położyć głowę swoię, umrzeć, ſein Haupt hin legen, ſterben. Znaydę ieszcze pana, przy którym głowę położę. *Teatr* 19 *b*, 27. – *alter* Głowę, życie, gardło, zdrowie położyć, postradać, odważyć, poświęcić, narazić, na szańc stawić, ſein Leben ꝛc. dahin geben, aufopfern, dran ſetzen. Zginąć, abo gardło swe położyć. *Hiſt.* 138. Podle boku króla naybitnieysi gardła swe położyli. *Warg. Cez.* 64. By byli mieli i po trzy gardła, radziby ie byli przy nim położyli. *Wer. Rgl.* 42. Większey miłości nad tę nikt nie ma, żeby kto położył żywot swóy za przyiaciele swoie. 1 *Leop. Joan.* 15, 13. Za oyczyznę każdyby i życie chętnie położył. *Uſt. K.* 1, 144. Wilkom owcę odeymuiąc, zdrowie swe za nie położył. *Biał. Poſt.* 75. Że Pan duszę swą za nas położył, my także mamy kłaść duszę swą za bracią. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 16. Frasunkiem i gniewem strapiony, żywota położył. *Krom.* 548. – Położyć, odłożyć, odrzucić, hinlegen, ablegen, weglegen, wegwerfen. Serce nie day się pożyć żalom, które raz położyć trzeba. *Paſt. F.* 29. Ja kładę duszę moię, abym ią zasię wziął żaden iey nie bierze odemnie, ale ia pokładam ią sam od siebie; mam moc położyć ią, i mam też zaś moc wziąć ią. 1 *Leop. Joan.* 10, 17. – §. Położyć co czym, s pokładać, kłaść co nad czym, mit etwas belegen, beſetzen, bekleiden. Sadzawka około kamieniem kwadratowym położona. *Warg Radz.* 104. Twardą skałę wydrożył, i wierzch darniem położył. *Miaſk. Ryt.* 6. Dachówkę marzurową zdiął z kościoła Junony, a położył nią kościoł Fortuny. *Warg. Wal.* 9. W Anglii mało nie wszystkie dachy są blachami ołowianemi położone. *Baz. Hiſt.* 59. Położon blachami kościoł. *Bielſk.*, pokryty). Tło kościelne położył tarczicami iodłowemi. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 15, cf. *Cro.* tablam, podim, z deszkami pokrivam; *Hg.* deskizom, *oś.* taflować). *Jnde* **Położenie*, **położa*, Podłoga, Posadzka, der Fußboden; n. p. *Purgare pauimentum*, umieść tło albo położenie w gmachu. *Mącz.* Dobrze odnowić stare położenie w gmachu po ziemi, to iest, stare położenie wyrzucić, a nowym położyć. *Sienn.* 470. – Położyć kogo równo z kim, s równać go z kim, w równey go randze kłaśdź, einen jemanden gleich ſtellen, gleich machen. Takeś boże człowieka uczcił i przyochęcił, żeś go z anioły tylko nie położył. *J. Kch. Ps.* 9, *ecl.* równo, w iednéy dostoyności). – Położyć kogo między, s policzyć, einen zu etwas zählen. Położyć co sobie w zysku, za zysk poczytać sobie, für einen Gewinn achten, anſehen, betrachten. Nie liczyć lat cudzych, ale swe łaskawie szacować, i w zysku ie położyć. *Cor. Sen.* 370. – Położonym bydź u kogo dobrze, źle, kiedy dobrą lub złą opinią o kim maią, gut oder ſchlecht bey jemanden angeſehen ſeyn oder angeſchrieben ſtehen, Credit bey ihm haben oder nicht haben, viel oder wenig gelten. Dobrze hrabia u dworu iest położony. *Boh. Kom.* 4, 63. Szacuią cię, kochaią, i dobrze iesteś położonym. *Teatr* 3 *b*, 46. Staray się bydź dobrze położonym u oyca mego. *Teatr* 7, 6. Wszak wiesz, iak u mnie położonym iesteś. *ib.* 30 *b*, 37. Jakże moy brat u niego położony? *Teatr* 25 *b*, 10, Oeſterr. wie ſteht er bey ihm in der Gnade? Dobrze położony iest w sercu iego. *Teatr* 29, 13. Położenie, w którym kto u kogo, łaska, niełaska, kredyt, niekredyt, opinia o nim dobra, zła, das Anſehen, der Credit, oder Mißcredit, worin man bey jemanden ſteht. Mam u niey wielkie położenie, ale z tego powodu, żem officyer, *Teatr* 21, 73, cf. Względy). – §. Położenie *quasi paſſ.*, s sytuacya, *Bh.* poloha, polojenj; *Vd.* leshezhnoſt, leshezhje, leshiahtvu, postava czego kraja; *Rs.* положеніе, мѣстоположеніе. (*Slo.* polojenka *poſitio grammatica*; *Bh. et Slo.* polojitoſt *deuexitas*, pologość); die Lage, in der ſich etwas befindet oder liegt. Położenie miasta, mieysca piękne, niepiękne. *Cn. Th.* 767. Położony zamek, miasto, *ſitus. Cn. Th.* Położenie sfery, pochyłość równika do poziomu. *Sniad. Jeo.* 87. – *tr.* położenie, okoliczność, okazya, die Gelegenheit zu etwas. Złe położenie dobrego psuie, *occasio facit furem. Rys. Ad.* 77. – §. Położyć co, s kłaśdź za pewną, supponować, tymczasowo przepuścić, dać, zezwolić, den Fall ſetzen, annehmen, gelten laſſen, voraus ſetzen. Położmy, s duymy, geſetzt den Fall. Położmy, że Leonora porozumiała się z tym gachem. *Teatr* 31, 26. Położmy, że syn stróżów rozegnał, i oyca wybawił; położmy tak, że sam oyca zastąpiwszy, wziął się na iego męki. *Gor. Sen.* 212.

POŁOŻYSTY, -a, -e, pologi, spadzisty na dół, równo pochyły, in gleicher Fläche abhängig, abſchüſſig. Ścieszki kręte, położyste, Drzewa spore, gałęziste. *Kras. Liſt.* 2, 152. Chroń się i pol nadto położystych i gór zbyteczanie nierównych (*champs trop unis*; *de Lille*). *Karp.* 3, 12. Grunt położysty. *ib.* 160. Są położyste pola, są skaliste Tatry. *Pot. Pocz.* 690. – §*. Promienie bardzo się odrażaią od górnych boków położystych przeciwko słońcu. *Cresc.* 135, położonych).

POŁPALCA *Nominat. car.*, ein halber Finger. Na pół-palca wysoki, wielki. *Cn. Th.* 761, s Polpalcowy, -a, -e, *Bh.* půlprſtný. Nie dopytasz się teraz axamitu pulpalcowego. *Mon.* 69, 600.

POŁPANEK, -nka, *m.*, niedopanek, pana udaiący, ein halber Herr (der gern was ſeyn möchte und nicht iſt). Mam pod panem mieć ieszcze panków i połpanków, póydę z tego domu. *Teatr* 19 *b*, 42.

POŁPANTOFLE *plur.*, gatunek podków, które się daią na kopyta od przodu wyższe. *Kluk Zw.* 1, 182, Halbpantoffel, eine Art Hufeiſen.

POŁPEŁNY, -a, -e, do połowy napełniony, *Ec.* полнополовный, halb voll.

POŁPIECZONY, -a, -e, do połowy upieczony, halb gebraten, *Ec.* полужáреный.

POŁPIENIĄŻKA *Nominat. car.*, (cf. półszeląga), *Ec.* полполтинникъ, полденги, ein halber Scherf, ein halber Heller. POŁPIENIĘŻNY, -a, -e, *semiobolaris. Cn. Th.*, für einen halben Heller.

PÓŁPIĘTA, cztéry i pół, fünftehalb; *Sr.* 2. polpęta. PÓŁPIĘTAK *Tr.*, *ob.* Półtorak; *Sr.* 2. polpętnik siedmnastówka. PÓŁPIĘTNY, - a, - e, cztery i poł zamykaiący, fünftehalb enthaltend.

PÓŁPIĘTRZE, - a, *n.*, połowa piętra, ein halber Stock eines Hauses. *Tr.*

PÓŁPIIANY, - a, - e, podpiły, halb betrunken, halb trunken, *Ec.* полупьяный, полупья́нь. PÓŁPIWEK, - wku, *m.*, podpiwek, gatunek lżeyszego piwa, cf. szlacheckie piwo, cf. cienkusz, Halbbier, *Rs.* полпивo.

PÓŁPLISZU, trypa, *Rs.* полуплúшь, gatunek materyi, Halbplüsch.

PÓŁPŁYNNY, - a, - e, niezupełnie płynny, halb fliessend. Woda taka, do pewnego stopnia wygotowana, staie się istotą półpłynną, trzęsącą się, która się nazywa kleykiem. *Kruml. Chym.* 167.

PÓŁPOKŁADNY, PÓŁPOKŁADANY, - a, - e, z pokładami do połowy, halb geschäftet, o broni, *Rs.* полуложенный.

PÓŁPOPRZECZNIK, - a, *m.*, Półprzedział. *Tr.*, półdyametru, der halbe Diameter oder Durchmesser; *Rs.* полупоперечникъ.

PÓŁPOSĄŻE, - a, *n.*, *Jak. Bay.* 143, bust, das Brustbild; *Ec.* полный образъ, полъобразный, *ob.* popiersie). Wystawiono w Wiedniu dwa półposąża cesarza. *Pam.* 85, 1, 863.

PÓŁPOŚCIE, - ia, *n.*, pół postu, śrzodek postu, śrzodopoście, Mitfasten. Synod wielki złożył na półpoście, *Sk. Dz.* 1081. Do Konfluencyi zjachali się na połpoście. *Sk. Dz.* 1132. Ltwa różne zamki aż do Rewla w półpościu zburzyli. *Stryik.* 273. - §. b) Połpoście, pół postu, połowa postu wielkiego, die Hälfte der Fasten. Połpostu tylko odpościć. *Cn. Th.* Po połpościu, *inclinante ieiunio. Cn. Th.* 719. - §. b *b*) Połpoście, pół postu, nie ze wszystkim post, nieostre, surowe poszczenie, halbes Fasten. *Tr.*

PÓŁPRZEZROCZYSTY, - a, - e, do połowy lub nie ze wszystkiém przeźroczyły, halb durchsichtig, *Ec.* полупрозрáчный. Woda ta do pewnego stopnia ugotowana, staie się istotą półpłynną, półprzeźroczystą, trzęsącą się, która się nazywa kleykiem. *Kruml. Chy.* 167.

POŁPSA *Nominat. car.*, ein halber Hund. Półpsa, pół kozy, niedowiarek boży. *Dwor. E.* 4, pfui! ni śmierdzi, ni pachnie, letni). Niech idzie na katowskie co prędzey powrozy, Ten połpsa półkozy *Pot. Arg.* 442, Achselträger, *Oesterr.* Bedienter.

PÓŁRĘKAWEK, - wka, *m.*, mały rękawek, Halbärmelchen, Aermelchen. *Tr.* POŁRĘKI *Nominat. car.*, połowa ręki, die halbe Hand. - §. b*) Środek ręki, die Mitte der Hand. Co to za rany Panie w półręku twoich? *Sk. Kaz.* 103.

PÓŁROCZE, - a, *n.*, pół roku, *Bh.* polaletj; *Cro.* poletje; *Rs.* полгóда, полугóда, полугодокъ; das halbe Jahr. Zeszło cale półro ze na ustawicznych utarczkach. *Nar. Hist.* 4, 315. Daléy półrocza nie miał tam bawić. *Paszk. Dz.* 27. Przed półroczem. *Star. Ref.* 147. PÓŁROCZNY, - a, - e, - io *adv.*, od pół roku trwaiący, co pół roku przypadaiący, halbjährig; *Bh.* polaletnj, polletnj, polaletnj, pülletnè; *Slo.* pulročnj, šesťmesačný; *Vd.* poulieten, pouletu; *Rs.* полгóдичный, полугодовáлый, *Cc.* полѣтнный.

*POŁRODZONY, - a, - e, przyrodny, n. p. Kiedy ani braci, ani sióstr rodzonych, albo połrodzonych niemasz, tam biorą wszyscy, którzy są w równym stopniu, iednako. *Szczerb. Sax.* 118, cf. półbrat, półsiostra, Halbgeschwister, *Vd.* popovi brat inu sestra; (*Vd.* popoustareishi, nepristni starvish, z połrodzice, oyczym z macochą, Stiefvätern, *Ec.* полвродный *semigenius, imperfectum genus habens*).

PÓŁROLNIK, - a, *m.*, połownik, pół-kmiecia, pół-łanik, półszledník, ein Halbhüfner, Halbbauer; *Bh.* polanik. Półrolnicy czyli zagrodnicy gospodarstwo połową mnieysze maią od kmieciów. *Sanit. bud.* 441, *Haur Sk.* 43. PÓŁROLNICTWO, *ob.* Półkmiectwo.

PÓŁRYBA, - y, ż., ein Halbfisch. Flondry i podobne im ryby na Ukrainie zowią połrybami. *Aluk Zw.* 3, 163. - §. Pół-ryby, połowa ryby, ein halber Fisch.

PÓŁRZECZY *Nominat. car.*, bagatela, frazka, eine Kleinigkeit. Albo się to komu półrzeczy zda, tak ciężki i niesłychany ciężar konfederacki? *Falib. Ps.* 3. To nie półrzeczy w tak wolnym królestwie długo bez króla bydź. *Biel.* 616. Nie półrzeczy iest, mieć dobrą sławę, *non mediocris. Mącz.* Człowieka zgubić, nie półrzeczy. *Cn. Ad.* 446. Nie półrzeczyś filozof. *Smotr. Ex.* 22, nielada filozof.

PÓŁ-RZYĆ, - i, ż., PÓŁRZYTEK, - tku, *m.*, półzadku, półdupki, der halbe Arsch, eine Arschbacke. *Tr.*, *Ern.* 66. Bańki na połrzytkach stawić. *Spicz.* 164.

PÓŁ-SERCA *Nominat. car.*, połowa serca, das halbe Herz. - §. b) Środek serca, die Mitte des Herzens. W półserca mi bół bije. *St. Zyw.* 2, 197, mitten ins Herz.

PÓŁ-SETEK, - tka, *m.*, pół sta, 50 sztuk zamykaiąca liczba, ein halb Hundert. Połsetek śpilek. *Tr.* - §. połsetek płótna, ma arszynów 40. *Solsk. G.* 3, 136, ein halbes Schock Leinwand. Na płótno lniane cienkie wchodzi w połsetek sztuk 8, sztuka po łokci 12. *Przędz.* 28, *ib.* 91. Nim wybielone płótno zwinięto będzie na półsetek, krochmalem przyprawione być powinno. *Przędz.* 91.

PÓŁ-SFERZE, - a, *n.*, półkręgu, półgałki, die Halbkugel, halbe Sphäre Ekwator świat dzieli na dwie równe części, z ktorych się iedna zowie połsferzem północnym, druga półsferzem południowym. *Wyrw. G.* 41, *Przyb. Luz.* 341, *Zab.* 6, 129 *Min.* Niebo wydaie się żłobkowate, na kształt połsferza, w którego środku iest patrzący. *Boh. Pr.* 3 *p.*

POŁSIÓDMA, sześć i pół, siebenthalb, *Ross.* полседмá, полсемá.

*POŁSIOSTRA, - y, ż., die Halbschwester; *Vd.* popovi sestra, nepristna sestra; *Sla.* polluasestra, poluasestra; *Rag.* polusèstra; *Bs.* poluasestra; *Rs.* сестренúца (cf. siestrzenica), cf. сведéнницы. Siostry od iedney matki, od innego oyca, albo iednego oyca, ale inney matki, Polacy połsiostrami zowią. *Sax. Tyt*, 30. Pasierbica albo połsiostra. *Szczerb. Sax.* 140.

POLSKA, - i, ż., Polen; *Bh.* Polsko; *Slo.* Polska, Polsko; *Sr.* 1. *et* 2. Polska; *Sla.* Poljska; *Bs.* Polonia, Pogljacka zemglja, Lesicka zemglja; *Cro.* Lehzka, Polyska zemlya, Lengyelszka zemlya, (*Hg.* Lengyel, z orszak); *Rs.* полúша. Polska iest dwoia, iedna mała, druga wielka. *Cwicz* 194. W obudwu Polskach. *Krom.* 371. Póki Polska Polską będzie, imię iego nie zgaśnie. *Star. Zad. C.* W Polszcze. *Fol. R.* 5; dziś piszą w *Polszce*. POLSKI, - a, - ie, Polnisch; *Bh.* Polsky; *Crn.* Pojlske; *Vd.* Polski, Poljaku, Leh-

(*Vd.* po'ski, » polny); *Cro.* Polyzki, Lehzki, Lengyelszki; *Hg.* Lengyeli; (*Cro.* polyzki, » polny); *Sla.* poljski; *Rg.* Léscki, (*Rg.* poglski, » polny); *Rs.* Пóльскій; *Eccl.* Лѧшскїй, Лимовскїй, Полскїй; (*Eccl.* полнскїй, полѧскїй). W pierwszym d pieio Dytmarze pierwszy ś d Polskiego imienia znaydziemy; bądź nam to imię Cesarowie od polania chrzestną wodą nadali, bądź one od Ladowa sami sobie włożyliśmy. *Nar. Hst.* 2, 4, 10 Polk, Łan Polski, *ob.* Łan. Złoty Polski, *ob.* Złoty. - *Prov.* Polski nadt, Niemiecki polt, Włoskie nabozeństwo, wszystko to błazeństwo. *Cn. Mil.* 883. Po Polsku, Polskim zwyczaiem, słowiem, ięzykiem, Polnisch, auf Polnische Art, in Polnischer Kleidung, in Polnischer Sprache. Przyszedł tu ieden po Polsku w kontuszu. *Teatr* 29, 25. Nowię ci to po Polsku! rozumiesz! *Teatr* 15, 86, cf. Polaczyzna, cf. *Ger.* Deutsch mit einem sprechen.

PÓŁ-SŁOWA, PÓŁSŁÓWKA *nominat. car.*, ein halbes Wort. Nie powiadayże mu nic o tym, ani półsłowa. *Teatr* 14, 13, cf. pianę). Ani półsłowa z nim nie mówiłem. *ib.* 22, 77.

PÓŁSOKOŁA *Nominat. car.*, ein halber Falke. - *Artill.* półsokoły, działka, dwu- albo trzyfuntowe kule strzelaiące. *Jak. Art.* 1, 212, Zwey- oder Dreypfünder, kleine Kanonen, Falconetten.

PÓŁSPALONY, -a, -e, na pół spalony, halb verbrannt, *Fc.* полусожжённый

PÓŁSPIĄCY, -a, -e, na pół śpiący, *Rs.* полусóнный, halb schlafend. Słu używam bardzo krótkiego, i to iakby tylko w półśpiący. *Pilch. Sen. list* 2, 358.

PÓŁSTAIE, -ia, *n.*, n. p. roli półstaie, półowa staia, ein halber Morgen Ackers.

PÓŁSTOPY *Nominat. car.*, *semipes. Mącz.*, ein halber Fuß, *Ros.* полустóпа. PÓŁSTOPNY, -a, -e, na półstopy długi, szeroki, *semipedalis. Mącz.*, halbschuhig.

PÓŁSUKNO, PÓŁSUKIENKO, -a, *n.*, gatunek lżeyszego sukna, halbtuch, *Rs.* полусукнó.

PÓŁSYTY, -a, -e, na pół nasycony, halb satt, *Ross.* полусытóй.

PÓŁSZCZYZNA, -y, ż., zbiór tego wszystkiego, co się Polskim zwać może, ięzyk, obyczay, strój, sposób iaki bydlowania, iedzenia Polski, das Polnische; Polnische Sprache, Gewohnheit, Sitte, Tracht; *Bh.* Polstina (cf. Polszczyzna). Skarga Baroninesza roczne dzieie Polszczyzną drukował. *Birk. Sk. D.*, na Polski ięzyk przełożył). Służyć im przy Greczyznie, Słowiańszczyznie, Polszczyznie, i po Łacinie umieć. *Pim. Kam.* 375.

PÓŁSZELĄGA *Nominat. car.*, półpieniążka, ein halber Heller. O oż nie dam mu i półszeląga. *Boh. Kom.* 1, 143.

PÓŁSZKARŁACIE, -ia, *n.*, halb Scharlachtuch. Półszkarłacia drożey nie maią przedawać łokieć nad złotych 7. *Vol. Leg.* 3, 370, *ob.* Szkarłat).

PÓŁSZKRUPUŁU waga, *Cn. Th.*, ein halber Scrupel Apothekergewichts.

PÓŁSZKUTEK, -tka, *m.*, PÓŁSZKUTECZEK, -czka, *m., dem.*, mała szkutka, ein kleines Flußschiff. Półszkutek. *Bies. C.* 2. Gdy się żyta własnego dorobisz, Sprawdzas abo półszkuteczek. *Klon. Fl. D.*

PÓŁSZLACHCICA *Nominat. car.*, nieprawy szlachcic, szlachcic od matki albo od oyca tylko, ein halber Edelmann.

PÓŁSZLEDNIK, -a, *m.*, w Wielkiey Polszcze, posiadaiący pół szladu roli, *ob.* szlad; dlecz zowią też poślednikami; cf. półrolnik, połłanik, półkmiecia, polownik.

PÓŁSZORKI, -ów *plur.*, mnieysze szory na konie, Halbgeschirre auf die Pferde. Do wózków parokonnych półszorki. *Kluk Zw.* 1, 186.

PÓŁSZÓSTA *adv.*, pięć i pół, sechstehalb. Półszósta łokcia Polszófley mili. PÓŁSZÓSTAKA *Nominat. car.*, trzy grosze, ein halber Sechser, ein Dreygroschenstück, ein halber Kaisergroschen; *Ec.* полшестáкъ *semisextarium.*

PÓŁSZYI *Nominat. car.*, połowa szyi, der halbe Hals. - §. b) środek szyi, die Mitte des Halses. Strumień zalewaiąc aż do pół-szyi. *Leop. Jes.* 30, 28. PÓŁSZYIEK, -yyk, *m.*, w narożniku, przedłużenie zasłony aż do promienia, czyli połowa wchodu do narożnika. *Jak. Art.* 3, 309, der bedeckte Eingang einer Bastion.

PÓŁTALAREK, -rka, *m.*, półtalara, ein halber Thaler; *Sr.* 2. poltolara.

PÓŁTERCYANA, -y, ż., gatunek gorączki (*ob.* Tercyana). *hemitritaeos febris. Cn. Th.* 767, das halbe Tertianfieber.

PÓŁTONU *Nom. car.*, ein halber Ton in der Musik. W muzyce półtonów czyli semitonów iest pięć: cis, dis, fis, gis, be. *Mag. Mśk.*

PÓŁTÓRA, ieden i pół, anderthalb; *Boh.* půl druhého; *Sr.* 2. poltora; *Sr.* 1. powdra; *Vd.* poudrugi, poderugi. *Sla.* podrug; *Cro.* poldrúg; *Ross.* полтора, полтора. Półtora funta, półtóra garnca etc. *Cn. Th.* Miasto długie na półtórey mili. *Warg. Radz.* 39. Pół-tórey godziny. *Cn. Th.*, *Slo.* poldruheg hodini, *Cro.* poldrugi). Półtórey głowy, *sesquicaput. Urs. Gr.* 180. Nadął się iak półtóra nieszczęścia. *Teatr* 21, 151, kaducznie, ze kąty). PÓŁTORACZNY, PÓŁTORNY, -a, -e, -ie *adv.*, iedno i pół zamykaiący, *Rs.* полуторный, anderthalbig. Półtoraczny poiazd, którego koley półtoraczna. (*Rs.* полуторникъ poiazd na dwie osoby ciasny, cf. soliterka). - Półtoraczna linka, ma po 12 nitek w każdym żebrze, *Jak. Art.* 3, 42. PÓŁTORAK, -a, *m.*, moneta, ieden i pół grosza ważąca, *Bh.* półturak; *Crn.* poltrák, poltára; *Cro.* poltúrak, penez Polszki, pultúra penez Ugerszki; ein anderthalb Groschenstück; Czeski grosz. *Cn. Th.* PÓŁTORO-, *adv.*, *in compositis*: PÓŁTOROĆWIERCIENNY, -a, -e, *sesquimodialis. Mącz.*, anderthalbviertelig. PÓŁTORODNIOWY, -a, -e, anderthalbtägig. Półtórodniowa robota. *Cn. Th.* PÓŁTOROFUNTOWY, -a, -e, anderthalbpfündig. *Tr.* PÓŁTOROKUFNY, -a, -e, anderthalb Bottich enthaltend. PÓŁTOROKWARTOWY, -a, -e, *Torz.* 103, anderthalb Quart enthaltend. PÓŁTOROMIESIĘCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Cn. Th.*, anderthalbmonatlich. PÓŁTORONITNY, -a, -e, półtorodrotowy, anderthalbfädig. Aksamit półtoronitny. *Gost. Gor.* 107. PÓŁTOROSTOPNY, -a, -e, anderthalbschuhig. - - etc. etc. -

*POŁTOWNIK, -a, *m.*, (cf. Półkownik), przełożony nad połacią miasta, der über eine Reihe Häuser oder über eine Straße vorgesetzt ist, der Vorgesetzte eines Stadtviertels. Miasto rozszykować trzeba na ćwierci, ćwierci na półtowniki, półtowniki na dziesiątki. *Petr. Pol.* 267. Półtownikiem i dziesiątnikiem tylko ten ma bydź, który sam pod posłuszeństwem półtownika i dziesiątnika swego Kozacką służył. *Petr. Pol.* 208.

POŁTOWY, -a, -e, (od połć), wieprzowy, Schweine: Poltowe mięso, szołdry, udźce. *Sax. Tyt.* 13. Mięsa poltowe w Turczech przez dni 24 wolno chrześciianom kupować, bo Turcy mięsa świniego nie iadaią. *Star. Dw.* 14.

POŁTRZECIA, dwa i pół czego, *Sr.* 2. poltschescha; *Sr.* 1. powtjetja; *Vd.* poutretka, poutretku, *alj.* poutretki; *Rs.* полтрета; drittehalb. Pół-trzecia ila lat. *Zab.* 15, 234. Poltrzeciéy stopy. *Cn. Th.* - Poltrzecio-, *adv.*; *in compositis:* POŁTRZECIODZIENNY, -a, -e, drittehalbtägig. *Krup.* 5, 554. - - etc. etc.

POŁTUMU, *ob.* Tum.

POŁ-TUZINA *Nominat. car.*, sześć; albo połowica od dwunastu. *Cn. Th.*, ein halbes Dutzend.

POLUBIĆ, *F.* polubi *med. dk.*, upodobać sobie kogo, co, etwas lieb gewinnen; *Bh.* zalibiti; *Sr.* 1. zalubuju, (*Sr.* 1. polubam, ślubu obiecuię, ślubuię); *Cro.* zalublyújem, (*Cro.* zalyubitisze, e zakochać się); *Ross.* полюбить, подружиться, позáриваться (cf. *Slo.* pelibiti, boffati, *Bs.* pogljubiti, busnuti, *Slo.* poljúbiti, *Rg.* pogljûbiti, zelûnuti, zelivat, s całować, pocałować). On ią bardzo sobie polubił. *Teatr* 54 *c*, 11 *d*. (cf. *Zlubił sobie Lot kraiuę około Jordana. 1 *Leop. Gen.* 13, 11, obrał sobie. 3 *Leop.*). Polubiły się od dawnego czasu, iak siostry. *Teatr* 48, 24. Polubienie, *Ross.* полюблéнïе, s. miłość; skłonność. - *§. Póydę, a polubuię sobie obficie w rozkoszy, a używać będę lubych rzeczy. 1 *Leop. Ec.* 2, 1, rozkocham się. 3 *Leop.*, bonować będę, rozkoszować, ſich ergötzen. Ty iesteś syn móy miły, w tobie mi się polubiło. 1 *Leop. Luc.* 3, 22, w tobie mam upodobanie, rozkosz). - §. Nie możemy przeciw temu, co się bogu polubiło, mówić. *Leop. Genes.* 24, 50, co się bogu upodobało, was Gott gefällt, beliebt; *Crn.* polûbe sè mi, s podoba mi się; *Rs.* полюбúться podobać się). Jeśli będzie wolno każdemu, co się mu polubi, czynić, wkrótce zniszczenie wszystko. *Hrbšt. Art.* 98. *POLUB, -a, *m.*, POLUBNIK, -a, *m.*, ulubiony, kochanek, amant, der Geliebte; *Cro.* zalyubit-l; *Rs.* полюбовникъ, *f.* полюбóвница. Same niewierne kobiety stawały przeciwko małżonkom, z przywykienia do nowych polubów. *Nar. Hst.* 2, 436. Na ten ryuek w wieczor schodzą się polubnicy tego trunku. *Pam.* 85, 1, 139, amatorowie, co go lubią. POLUBOWNY, POLUBOWY, -a, -e, POLUBOWNIE *adv.*, (*Rs.* полюбовный łagodny, łaskawy); rozjemczy, *ob* obermański, oberman; ſchiedsrichterlich; *Ross.* примирительный. Sąd polubowny, kompromissarski, kompromis, gdy obie ſtrony spór prawny z sobą wiodący, dobrowolnie od zwyczaynych iurysdykcyi odſtępuiąc, same sobie sędziów umawiaią. *Skrzet. P. P.* 2, 422, *Ostr. Pr. Cyw.* 2, 96, *Vol. Leg.* 6, 490. Wszystkie spory polubownie kończymy; ksiądz pleban iest nasszym superarbitrem, i godzi nasze spory. *Xiądz.* 164. Sędzia polubowy, *Crn.* reslozhnik; *Vd.* odsodnik, reslozhnik, sposnauski mozh, resdvojez; *Ec.* судия полюбовный.

POŁUBRANY, -a, -e, pół-odziany, na pół odziany; *Rs.* полуодѣтый, halb gekleidet; cf. Półnagi.

POŁUCZONY, -a, -e, *Eccl.* получéнъ, средоучéнъ, niezupełnie uczony, cf. niedouk, halb gelehrt.

*POLUDNIĆ *czt. dk.*, *Vd.* poludſtvati, obluditi, *ob.* zoludnić, ludem osadzić, bevölkern.

POŁUDNIE, -ia, *n.*, *Bh.* poledne; *Slo.* poludn'a, poludni, poledni; *Sr.* 2. powdno, powomo; *Sr.* 2. poldno, polno, powno; *Crn.* poldan; *Vd.* puldan, ponden, poodne, poune, pou dni, vuden, opouni; *Cro.* poldan; *Sla.* pódne; *Rg.* pòdne; *Bs.* poludne, pladne, podne, po dné; *Rs.* полдень; *Ec.* полудие, полдень, средодневное; cf. Pol-dnie, *Etym.* dzień) czas południowy, der Mittag, die Mittagszeit. Głodnemu zawsze południe. *Cn. Ad.* 244, nie pyta się: która godzina? cf. zegar, naypewnieyszy, brzuch). Do południa, *Bh.* dopoledne; *Vd.* dopoudna, dopouna; *Cro.* do poldneva; *Rs.* до полудни. O południu, w południe; *Crn.* obpoldne, *Cro.* ob poldan, *Sr.* 1. pjipolnire. Po południu, *Vd.* povdenji, popoudni, *Cro.* po poldan. - *Metonym.* południe, s objad, das Mittageſſen, der Mittag. Przygotowała mu śniadanie i południe. *Stas. Num.* 2, 48. - *fig. transl.* Już człowieku minęło południe. *Pot. Arg.* 126, młodość; poranek życia minął, die Jugend iſt vorüber, der Mittag des Lebens iſt da. Wiek moy iuż do południa dąży. *Mon.* 65, 95. Południe życia, naywiększość życia, *maximum. Sniad. Jeo.* 186. - §. 2) południe, położenie względem nieba, der Süden, der Mittag; *Vd.* poudnu, pounu, poudneunjak, poudenishe; *Rg.* pôdne; *Rs.* юго. Okna w budowaniu na południe bydź maią. *Cn. Th.* POŁUDNI, -ia, -ie, POŁUDNIOWY, -a, -e, *Bh.* poledni; *Slo.* poludni, południegſſi; *Sr.* 1. pjipowdné, *Crn.* poldanske; *Vd.* poudenski, obpouden, vudenski, poudanski, poudnen, na poune; *Cro.* poldnévni; *Bs.* poludnevni; *Rg.* poludnèvni, polùdnji; *Ross.* полдневный; *Ec.* полденный, средодневный - a) względem czasu, Mittags-, um die Mittagszeit. Południowy czas. *Cn. Th.* Linija południowa. *Hub. Wſt.* 24, die Mittagslinie. - §. b) względem położenia na południe, ſüdlich, mittäglich; *Crn.* jûshné; *Vd.* jûshen, pouneshen, poudneuni, vudeshni; *Cro.* jusni, jusen, zdolnyi (cf. zdolny); *Hg.* déliszeles; *Bs.* jugovicch, juaggni; *Rs.* южный, южскïй, полуденный. Wiatr południowy, *południeniec. *Zebr. Ow.* 3, *Crn.* jug; *Vd.* jug, juh, obpoudni veter, acuz, juhovez; *Cro.* jûg, zdolez; *Hg.* déli-szél; *Dl* yugo; *Rg.* jûgh; *Bs.* jug, jugo, scilok, smoraç, vjetar poludnevi. Wiatr południowy, który płynie po samym południku od bieguna południowego. *Sniad. Jeo.* 348. Linija południowa, wypadaiąca z przecięcia poziomu od południka. *ib.* 70. Narody z kraiu południowego. *Burd. Luk.* 2, 24. Południeysze kraie. *Syr.* 102. Przyszedł do ziemi *południennéy. *Bud. Genes.* 20, 1. Ryba południa, gwiazda. *J. Kchan. Dz.* 15 *et* 24. POŁUDNICA, -y, *f.*, latawiec, wieczernica, wiedma, ein Mittagsgeſpenſt, Drude, Scherzel, Weiblein; *Bh.* poledunice, wecerunice; *Sr.* 1. pjipowniczja przypołudnica. POŁUDNIK, -a, *m.*, *meridian. Hub. Wſt.* 27, *Stas. Buff.* 109, *Eſk.* 2, 162. Południk piérwszy, od którego uważamy i rachuiemy odległość południków inszych. *Sniad. Jeo.* 73. (*diſtg. Rs.* полдникъ podwieczorek). POŁUDNIKOWY, -a, -e, od południka czyli merydyanu, Meridian-, Mittagslinien-. Astronom postrzegł w swym inſtrumencie południkowym maleńką gwiazdkę. *N. Pam.*

17, 191. **POŁUDNIOWAC**, -ał, -ano, *cz. ndk.*, objadować, odpoczywać koło południa, *Vd.* vudenjati, vushinati, jushinati, kositi (cf iużyna, cf. kąsać); Mittag machen, Mittag halten, Mittagéschlaf halten. Koniom sypią pleny i między kopy ich południują. *Chrośc. Job.* 88, cf. Popas). - *Slo* poledn'owati, po poledni spáti *meridiari*; *Ec.* полудневáніе, спаніе полдéнное; *Bh.* pol dnie spanie popołudniowe; (*Rs.* полдничать, полудня ть podwieczerzać). **POŁUDNIOWIEC**, - owca, *m.*, mieszkaniec południowy, ein Südländer. Na południowców, pochodzących od Rzymian i Germanów, iakiemi są Francuzi, Włosi, Hiszpani i t. d., *N. Pam.* 3, 290. **POŁUDNIOWOWSCHODNI**, - ia, - ie, *Ross.* юговосточный, южновосмóчный, od południa na wschód leżący, südöſtlich. Południowowschodnia część Indyi. *N. Pam.* 3, 190. *Subſt. Rs.* юговостóкъ, Südoſt. **POŁUDNIOWOZACHODNI**, - ia, - ie, od południa na zachód leżący, ſüdweſtlich, *Rs.* югозападный, южнозáпадный, *Subſt. Ross.* югозáпадъ, Südweſt.

POŁUIE, *ob.* Polować.

PÓŁ-UMARŁY, - a, - e, *Boh.* polomrtwý, polojiwy, na pół nie żyjący, halb todt.

PÓŁ-UNCYI *Nominat. car.*, łót, waga, dragm 4, skoycy półtora. *Cn. Th.* 370, eine halbe Unze; *Ec.* полýнцый.

***POŁUNOCNICA**, *ob.* Północnica.

POŁUP, - u, *m.*, łupienie, plon, Raub, Plünderung. Posłałwo na połup kościołów rękę niezbożną rozwierało. *Krem.* 443. **POŁUPAC** *cz. dk.*, połupywać *czſt.*, iedno po drugim przełupać, porąbać łupaniem, nach einander ſpalten, zerſpalten; *Ross.* колупнýть, колупáть. (*cf.* и релóпаться, полопáться pękać się, spadać). **POŁUPIC**, *F.* połupi *cz. dk.*, wyplundrować, ausplündern. Nie może nikt ſtatku mocarza iakiego, wszedłszy w dom iego połupić, ieśliby piérwéy iego nie związał. *Sest. Mark.* 3. Szatan Adama z Ewą srodze zraniwszy nie bom, połupił. *Gil. Pſt.* 189.

PÓŁ-URCIE, - ia, *n.*, piętak, grosz popiętny; ale teraz więcéy nały. *Cn. Th.* 695, cf. Urt, ein halbes Ort.

PÓŁUTOWAC, *ob.* Politować.

PÓŁWAŁCZYK, - a, *m.*, obóyczyk, w ozdobach architekt koniczanych wąska opaska iakiéy powierzchni, wypukła w postać *półwalca*. *Jak. Art.* 3, 309, eine Halbwalze, eine architect. Verzierung.

PÓŁWIADRA *Nominat. car.*, połowa wiadra, mokrych rzeczy miara. *Cn. Th.* 768, ein halber Eimer.

PÓŁ-WIECZE, - a, *n.*, przeciąg czasu 50 lat, ein halbes Jahrhundert. Trzecie to było w tym półwieczu od pogańskich sąsiadów Polski zniszczenie. *Nar. Hſt.* 5, 206.

PÓŁWIECZORNY, - a, - e, (cf. Pół-odwieczerze), blizki wieczora, halb Abend, gegen Abend. O godzinie półwieczorney. *P. Kch. Orl.* 1, 400.

PÓŁWIERSZA *Nominat. car.*, *hemiſtichion. Cn. Th.* 768, ein halber Vers; *Rs.* полустишíе.

PÓŁ-WŁÓCZEK, - czka, *m.*, pół włoki roli, eine halbe Hufe Landes.

PÓŁ-WŁOSA *Nominat. car.*, *fr.* iak naymniéy, o naymniejszy włosek, um ein Haarbreit. Szynwaga, aby o półwłosa nie chybiła. *Stroy. Staw. C.*

POŁWOZIE, - ia, *n.*, połowa wozu, die Hälfte des Wagens. Półwozie przednie, der Vorderwagen; tylne, der Hinterwagen. *Tr.*

PÓŁWYROSTEK, - ſtka, *m.*, *Ec.* полвóзрастный, всéредовичь, cf. niedoroſtek.

PÓŁWYSEP, - ſpu, *m.*, **PÓŁWYSPA**, - y, *ż.*, die Halbinſel; *Bh.* polauoſtrow; *Slo.* poloſtrow, półſigot; *Hg.* félig-sziget; *Vd.* pouodtok, napouodtok; *Crn.* polottok; *Rg.* poluotók, *Rs.* полуóстровъ. Półwyspa, część ziemi ze trzech ſtron wodą oblana, a czwartą z lądem ſtykaiąca się. *Wyrw. G.* 11. Zaludnienie półwyspu Krymu. *Gaz. Nar.* 1, 224.

POŁY, *e. g* na poły, *ob.* Pół *et* Poła.

POŁYK, - u, *m.*, połykanie, połknienie, das Schlucken, Herabſchlucken. Czopek w gardle, w połyku. *Sien. Rej.*, t. i. w mieyscu połykania, cf. łyk. **POŁYKAC**, *ob.* Połknąć. ***POŁYKAŁ** *Tr.*, **POŁYKACZ**, - a, *m.*, połykaiący, pochłaniacz, pochłon, ein Verſchlucker, Verſchlinger, *Ec.* поглотúтель. **POŁYKALNY**, - a, - o, do połykania, ſchluckbar, zu ſchlucken, *Eccl.* поглощáтельный.

POŁYSK, - u, *m.*, połyſkanie, blaſk, das Glänzen, Blitzen, Schimmern. Przy połysku iednéy lampy przędła. *Stas. Num.* 2, 4. Połysk kwiatów. *Wtg. Mar.* 1, 249. Lśniącym połyskiem raziła źrzenicę. *Przyb. Ab.* 50. - Połyſk, gładkoblaſk, błyſkogładnia, łyſk, glanc, politura. *X. Kam.*, die Politur **POŁYSKAC**, *F.* połyſka *ndk. tr. dk.*, Połyſkuie *pr.*, Połyſkiwać *fr.*, lſnąć się, błyſnąć, glänzen, ſchimmern, blitzen. Bez przymieszania światła, nic się nie lśni i nie połyſkuie. *Pilch. Sen. liſt* 256. Błyszczay się ſtarca głowa, iego broda siwa, Wdzięcznym xiężyca blaſkiem mile połyſkiwa. *Chodk. Gesn.* 20. Gdy wszyſtkie zędry znikną, pokazuie się śrebro w własnym swoim kolorze *błyszczące* się; w ten czas mówimy; że się kruszec *połyſkuie*. *Krumł.* 535. Połyſkuiący *Ec.* поблещáющій. Połyſkuią się w tylnéy ſtraży rozwieszone znaki. *Przyb. Luz.* 120. Same się tylko iasne gwiazdy połyſkały. *Otw. Ow.* 261. Słońce na lazurowym niebie złociſtemi ieszcze połyſkuie cieniami. *N. Pam.* 21, 344. Zemstą zapalony krwawym połyſka wzrokiem, groźnym ciosem godzi. *Dmoch. Jl.* 106. Ślizkie się węzów szyie połyſkaią. *Otw. Ow.* 168. Wąż nową ſkórą na wiosnę odziany Połyſkuie się przeciw słońcu. *P. Kch. Jer.* 184. Łotr złotem, wiłk połyſka siercią z cudzéy szkody. *Nar. Dz.* 3, 154. - *fig.* Marsa sieciami przyrzucił Wulkan, a sam połyſkał rogami. *Sim. Siel.* 26, świecił rogami, rosam połyſkał rogami). - *Impersonal.* Połyſkuie się, z błygalem iawnym zoſtał). - *Impersonal.* Połyſkuie się, z błyſka się. *Cn. Th.*, es blitzet, wetterleuchtet, łyſka się. **POŁYSKLIWY**, - a, - e, - ie *adv.*, połyſkaiący, blaſkliwy, *Ec.* подблещающій; ſchimmernd, blitzend. Połyſkliwe pancerze. *Przyb. Luz.* 20. Połyſkliwe drogie kamienie. *ib.* 211.

POŁ-ZEGARZE, - a, *m.*, zegar, na którym tylko 12 godzin, dla różnicy od wielkiego niby całego zegara o 24 godzinach, eine Zwölf-Stunden-Uhr, zum Unterſchiede von der 24 Stunden-Uhr; *Bh.* pálerloge, (cf. Zegar). U szynkarzów żaden picia żadnego naydaléy godziny ósméy na półzegarzu, a na całym zegarze do czwartéy w noc szynkować nie ma. *Vol. Leg.* 5, 648. O dwunaſtéy na półzegarzu dopiero wſtaie. *Cpal. sat.* 42, *Biel.* 614, *Vol. Leg.* 2, 844, *et* 845, *et* 3, 756.

PO-LŻEYSZYC *czyn. dk.*, POLŻYC, nieco ulżyć, lżeyszym uczynić; nach gerade leichter machen, erleichtern, *Vd.* polosheishati, polohkuvati, polohkeishati, losheishi storiti. – Polżeyszenie, ulżeyszenie, ulga, folga, *Vd.* poleishanje, polagoja, polosheishanje; *Cro.* polehchicza.

PÓŁZIEMNY, – a, – e, śrzodziemny, mittelländisch: Półziemne morze, *mediterraneum. Krom.* 321. Od Afryki zaszli za półziemne wody. *Klon. Wor.* 7. Polska, kraina półziemna, *mediterranea regio. Krom.* 84.

PÓŁZŁOTÓWKA, – i, ż., PÓŁZŁOTEK, – tka, *m.*, ein halber Gulden (Polnisch); *Bh.* půlzlatník. Półzłotówki, 160 z grzywny feynu, czynią 15 groszy miedzianych. *Vol. Leg.* 7, 451.

PÓŁ-ŻWIERZA *Nominat. car.*, PÓŁŻWIERZYC, PÓŁŻRZEBIC, – a, *m.*, chłopokoń, chłopogier, *Centaurus. Otw. Ow.* 488 *et* 491, *Rs.* полужербъ.

PO-LŻYC, *F.* połży *cz. dk.*, pohańbić kogo, zhańbić; schimpflich behandeln, einen Schimpf anthun. Nic nie udziałali nierycerskiego, czymby się połżyli. *Warg. Cez.* 43. Urząd swóy okrutnie połżył. *Warg. Cez.* 64. – *§. ob.* połżeyszyć.

POŁŻYWY, – a, – e, półumarły, halb todt, halb lebendig, *Bh.* polojiwý, polomrtwý; *Ec.* полуживій

POMACAC, *F.* pomaca cz: *dk.*, *Bh.* pomačkati, pomalati; *Sr.* 1. pomaßam; *Vd.* potipati, poshlatati, potapati, potikati (cf. potykać); *Rs.* popippati, opippati; *Cro.* popipavam *Rs.* помушать, i tu i owdzie macać, nach einander betasten, befühlen. – *tr.* Weyrzyy, w się, rtkuiy, pomacay się sam. *Cn. Ad.* 824.

POMACHAĆ *cz. dk.*, pomachnąć *idntl.*, czym zamachnąć, womit nach einander hin schwenken, schlenken, hauen, *Crn.* pomáham; *Rs.* помахать, помахивать. – *Intransit.* pomachnąć dokąd, szybko pośpieszyć, hineilen, hintraben.

POMACHLOWAC, *F.* pomachluie cz: *dk.*, pofalszować, pomylić, verfälschen. Drukarz albo pisarz pomachlował, gdzie Galenus o tym zielu mówi. *Syr.* 47.

POMĄCIC *czyn. dk.*, mętnym poczynić, nach einander hin trübe machen; *Rg.* pomûtiti, zamûtiti, izmutiti, smûtiti; *Rs.* помутить, смутить, смущать, баламутить, взбаламутить, *ob.* balamucić.

POMACZAC *cz. ndk.*, pomoczyć *dk.*, w ciąż umoczyć, nach einander hin einweichen, nässen; *Crn.* pomákam; *Vd.* pomozhiti, pomokuvat, pomokriti; *Rg.* pomocitti, pomocivati, pomocijvam; *Rs.* помочить, помакать, помакивать.

POMĄCZYC *cz: dk.*, mąką potrząść, bemehlen, mit Mehl bestreuen. *Bh.* pomaučiti; *Rg.* pomûciti, omûciti.

POMAGAC, *ob.* Pomodz: POMAGACZ, *POMAGIER, – a, *m.*, *Bh.* pomahač, pomagaiący drugiemu czego; pomocnik, der Helfer, der Gehülfe. Byliśmy pomagaczami iego. *Birk. Gl. K.* 42. Pomagier bywa dany sternikowi do rudla dla pomocy. *Mag. Mst.* Pomagacz mularski, podawacz, der Handlanger: POMAGACZKA, – i, ż., pomocnica, die Helferinn, die Gehülfinn: Dwie pomagaczki snopki wiązały. *Teatr* 52, 54.

POMAGRAN, – u, *m.*, *Cresc.* 420, POMAGRANAT, *W. Deut.* 8, 8, *Radz. Ex.* 28, 33, *Eud. ib.*, POMOGRAN, *Leop. Num.* 13, 24, malogranat, *malum Punicum. Cresc.* 423, *Cro.* pomegrane, der Granatapfel, jabłko granatowe. POMAGRANOWY, – a, – e, *Cro.* pomegranszki, Granatapfel-.

POMALOWAC, *F.* pomaluie cz. *dk.*, *Vd* pomalati, pobrasati; *Koss.* крáсить, крашу; bemahlen, *pr. et tr.* Pomalowanie sprzętom należycie wyschłym arcy pomocne. *Jak. Art.* 3, 174. Jasno pomalować, *Rs.* расцвѣтить. – Żywe te rumaki Tył nie iednemu pomaluią błotem. *Jabł. Buk. B* 3 *b.*

POMAŁU *adv.*, pomałuśku, pomaluczku, pomaluchnu, pomaleńku, pomałusieńku, pomalusineczku *intens.*, *Bh.* pomalu, pomaličku, lekko, polekku, powoli, wolno, gemach, sachte, nach gerade. Pomału owoce doyźrzewaią. *Teatr* 56, 18. Pomału daley zaydziesz. *Cn. Ad.* 889. Ja ciebie powiodę wszędy po maluśku. *Rey Wiz.* 22 *b.* Do sprosności tey ludzie nie zarazem, ale pomaluczku a po kąsku, postępkiem czasu, przyszli. *Zrn. Pst.* 3, 536. Kościoł boży iuż nieiako zastarzały, a pomaluchnu się od prostoty Apostolskiey wyradzaiący. *Zrn. Pst.* 7. – §. pomału, mało, niebardzo, nieznacznie, wenig, nicht sehr, nicht merklich. Ja nie pomału się za to na nim zemszczę. *Teatr* 56, 43. Kto kogo pomału miłuie, tego też pomału miłuią. *J. Kch. Dz.* 194. Kazał ią męczyć niepomale, i niekrotko, ale przez dni 19. *Sk. Dz.* 2, 191.

POMARANCZA, – y, ż., *Ital.* pomo d'Arancio; *Bh.* pomeranč; *Vd.* pomeranzha, pomoranzhe; *Slo.* narânčsa; *Bs.* naranc̃ja; *Cro.* narangya; *Rs.* померанецъ; *Ec.* помарáнецъ; die Pomeranze, drzewo i owoc; iedne pomarańcze są kwaśne, drugie słodkie; odmianą tylko są apelcyny. *Kluk Dyk.* 1, 135. Pomarańcza wielka, cytryna rayska, der Adamsapfel. *Gn. Th.* POMARAŃCZARNIA, – i, ż., śklarnia ogrodowa na pomarańcze, cytryny, das Gewächshaus, Oranżerya. *Tr.* POMARAŃCZOWIEC, – wca, *m.*, *coccus hesperidon*, maleńki owad na liściach osiadaiący drzewek w oranżeryach chowanych. *Kluk Zw.* 4, 389, die Pomeranzenmade. POMARAŃCZOWY, – a, – e, Pomeranzen-: *Bh.* pomerančowí; *Cro.* narangyni; *Rs.* померанцовый. Pomarańczowe drzewa. *Kluk Rośl.* 1, 158. Pomarańczowe skorki zażywaią się do pomarańczowego likworu, *Kluk Dyk.* 1, 135. Pomarańczowy przekupień, *Crn.* pomaranzlac. Pomarańczowy kolór, Pomeranzenfarbe. Pomarańczowe sukno, o koloru pomarańczowego, pomeranzenfarbiges Tuch.

POMARLICA, – y, ż., pomorek, mor na bydło, das Viehsterben. *Simon. Siel.* 83.

POMARMUROWAC *cz: dk.*, marmurem powlec, mit Marmor bekleiden: Gmachy pomarmurował, poalabastrował. *Rey Zw.* 167.

POMARNOTRAWIC, POMARNOWAC, *F.* pomarnotrawi, pomarnuie cz: *dk.*, przemarnować wszystko, nach einander durchbringen, verschwenden; *Rs.* помотать, помаливать. Syn Albinus pomarnotrawił wszystko. *Hor. sat.* 72.

POMARSZCZYC *cz. dk.*, w zmarszczki pofkładać, *Rs.* поморщить, поморщивать, in Falten legen. U starych wszystkich oblicze iednakie, Szpetne, i pomarszczone, iako fałdy iakie. *Prot. Kont. B*, fałdziste, runzelig. Damy różnych ziół do umywania zażywaią, nie uważaiąc nawet, że te mogą twarz prędko pomarszczyć. *Mon.* 73, 643. Smutek pomarszczył mi w drobne fałdy skórę. *Kul. Herc* 85. Pomarszczenie, *Ec.* посмóрщивание, смóрщение.

POMARTWIC, *F.* pomartwi cz: *dk.*, Pomartwiać *ndk.*, zgryzoty ponabawiać, bekümmern, mit Herzeleid betrüben.

Jakze

Jakże mi ich żal, iak oni są pomartwieni. *Teatr* 28, 15x.
*POMARTWIEĆ *neutr. dok.*, zdrętwieć, nach einander ersterben, erstarren. U wszystkich poległych razy były w piersiach; niektorzy tak nad nieprzyiaciołmi swemi pomartwieli. *Falisz. Fl.* 41. Członki strachem przerażone pomartwiały, Strętwieniem nagłym ogarnione. *Otw. Ow.* 103. Od strachu pomartwieli. *Groch. W.* 11.
POMARZNĄĆ *niiak. idnst.*, mrozem być tkniętym, nach gerade erfrieren; *Boh.* pomrznauti, pomrzł, pomrznu; *Vd.* pomerzniti; *Ross.* померзнуть, померзать. Ludzion od zimna twarze wyschły, ręce pomarzły. *Baz. Sr.* 39.
POMAŚCIĆ, *F.* pomaści *cz. dk.*, pomaszczać *ndk.*, Pomazywać *frequ.*, *Boh.* pomastiti, (pomast *unguentum*; *Vd.* pomastiti, z pośpikować); *Rs.* помазывать, помазывать, помасливать, помасливать; iednego po drugim, albo raz po raz namaścić, nach einander salben, besalben, mit Salbe beschmieren. – *fig.* Słowa kaznodzieyskie z duszy rdzę grzechów wypaliwaią, a zaraz pomaszczywaią grzeszniki na pokutę. *Birk. Sk. B.* 2.
POMASKOWAĆ *czyn. dk.*, maską pokryć, maskiren, *Ern.* okrabanosit.
POMAWIAĆ, *ob.* Pomówić.
POMAZAĆ, *F.* pomażę *cz. dk.*, Pomazuie *pr.*, Pomazywać *fr.*, *Bh.* pomazati, pomazowati, umazati; *Slo.* pomazuge, zmazuge. *Hg.* bemázolom, meg-mázolom; *Sr.* 1. pomazuyu, pomazam, iambuyu, pomaiu, pomajem; *Sr.* 2. pomasasch, hujadlawisch, hujawawisch, *Vd.* pomasati, omasati; *Cro.* pomazujem, pomazujem, pomazati; *Rg.* pomázati; *Bs.* pomazati; *Rs. et Ec.* помазать, помазывать; namazać czym, naamarować, pomaścić, salben, besalben, beschmieren. Gdy pościsz, pomaż oleykami głowę twoię 3 *Leop. Math.* 6, 17, uglaszcz oleykami gł. tw.). Pomazać oleiem Ś., *Ec.* похризмити, помазать миромъ или елеемъ, муропомазовать, (cf. chrzyżmować, biersmować). Krolowie żydowscy pomazowani od kapłanów na stan królewski. *Biał. Post.* 154, gesalbt. Pomazanie, das Salben; *Slo.* pomazánie; (*Vd.* pomas, *Cro.* pomaz, z płatr). – Zwyczay iest oratorski, kapłaństwo nazywać pomazaniem, a kapłana pomazańcem, względemześcia nań ducha świętego, które się też pomazaniem w pismie Ś. nazywa. *Pim. Kam.* 161. – Pomazanie ostatnie, namaszczanie ostatnie, sakrament kościelny, który kapłan daie oleiem Ś., niebezpiecznie chorym. *Karnk. Kat.* 250, die letzte Oelung; *Vd.* posliedni olei, shliedni, sveti olei; *Cro.* poszledno mazanye; *Sla.* poslednje pomazanje; *Rs. et Ec.* молитвоелéй, елеосвящение, молитвомасліе, маслосвящéніе, соборование (масломъ). Ostateczną świątość świętym oleiem albo ostatecznym pomazaniem zowiemy. *Hrbst. Nauk. Z* 7. *Masloświaszczenie, masloświęcenie abo ostatnie pomazanie. *Sak. Sob. A* 4 *b*, *et B* 1. Siódmy sakrament, pomazanie, ktore chorym odprawuiemy, pomazuiąc ich oleykiem. *Gal. Alf.* 321. – §. Plugawo pomazać co czym, poplugawić, beschmutzen, besudeln, beflecken; *Rs.* помарать, помарывать. (*Sla.* pomazan, z próżny, próżnuiący). Nie to, co wchodzi do ust, plugawi człowieka, ale to, co wychodzi z ust, toć pomazuie i plugawi go. *Leop. Math.* 15, 11. Ręce wasze pełne krwi, a pomazane złościami. *Rey PA. Mmm* 2. Pomazanie przez sen, gdy przyrodzone nasienie odchodzi. *Syr.* 491, sen plugawy, lubieżny, pollucya, die Pollution. Pomazanie ciała dobrowolne, psota, samogwałt, die Selbstbefleckung. – Strzeżcie Soboty moiey, ktoby ią pomazał, niech umrze. *Hrbst. Nauk. p.* 7, ktoby ią zgwałcił). Nie przepuścili żadnemu, ale wszystkich ogółem pomazali i oszkalowali. *Smotr. Lam. pr.* – §. *fig. tr.* Pomazać sobie gębę nauką iaką, liznąć iey tylko, skosztować, pod-uczyć się a nie doczyć, eine Wissenschaft nur ein wenig kosten. Tu u was, gdy kto sobie Łaciną pomaże Gębę, zaraz uczony, zaraz człowiek godny. *Opal. sat.* 65, *Mon.* 65, 34. Trochę pismem S. gęby sobie pomazali. *Biał. Post.* 163 POMAZANIEC, -ńca, *m.*, *Ross.* помазанникъ, cf. *Hbr.* מְשִׁיחַ meccia Messyasz; cf. *maslo, *Hbr.* mesa, z oley); pomazany uroczyście na godność naywyższą, n. p. królewską, der Gesalbte. Krol, pomazaniec Pański. *Ld.* Słowko Greckie Chrystus, po żydowsku Messyasz, wykłada się po naszemu pomazaniec. *Hrbst. Nauk. C* 5 *b*. Zwyczay iest oratorski, kapłana nazywać pomazańcem. *Pim. Kam.* 161. POMAZANICA, POMAZANCA, -y, ż., *Ross.* помазанница, die Gesalbte. Boża pomazańca była ta pani. *Groch. W.* 525. POMAZANKA, -i, ż., *Bh.* pomazanice, pomazanka; *Sr.* 1. pomazka; kawał chleba maslem pomazanego, ein Stück Butterbrot, ein Butterschnitt. *Tr.* Pomazanka dobra, kto ieść chce. *Ern.* 145. *POMAZOWNIK, -a, *m.*, *Reunctores*, pomazownicy, którzy się przed czasy oleykami dali nacierać do pasowania. *Mącz.*, der sich zum Klopffechterkampfe salben und einschmieren lässt. – §. b) *potius actiue*, pomazownik, pomazacz, ktory kogo abo co pomazuie, der Salber, Beschmierer; *Ec.* помазаникъ.
PO-MDLEC, *F.* pomdleie *neutr. dk.*, Pomdlewać *ndk.*, z sił spadać, kraftlos werden. Już mu pewne znaki tuszą, Że wnet członki pomdleią. *Bal. sen.* 23. Prorocy pomdlewali na naymnieysze słyszenie głosu Pańskiego. *Rey Ap.* 15. Pomdleią i zginą od oblicznośći twoiey. *Leop. Ps.* 9, 4. – Po-mdlić *cz. dk.*, mdłym uczynić, schwächen, ohnmächtig machen. Potkawszy się z przeciwniki, pomdliwszy i pokaziwszy ich moc, tak iż się nam prawie iedno iuż leżąc bronią, naukę nam zostawił, iak ich iuż prawie iedno dobiiać mamy. *Rey Pst.* a 5.
POMĘCZYĆ *cz. dk.*, przez chwilę męczyć, nach einander hin martern; *Bh.* posaužiti; *Rs.* помучить.
POMĘDRKOWAĆ *cz. dk.*, fałszywą mądrością nadrabiać, klügeln; *Rs.* поумничать.
POMEK, -mka, *m.*, POMYK, -a, *m.*, *Bh.* pomeć, (*Etym.* Mknąć, *ob.* pomknąć), nieiaka siatka, którą ptaki porywaią i łowią, sidło. *Mącz.*, ein Sprenkel, Vögel zu fangen. Pomyk, gatunek sieci mnieyszych na łowienie ptastwa. *Kluk Zw.* 2, 377. Pomyki golębie łowią. *Cresc.* 688, cf. pola). Ryby wędą imuią, a ptaki pomkiem łowią. *W. Post. IV.* 5, 132. Dwie drodze są, iako dwa pomki, któremi djabeł łowi dusze ludzkie. *W. Post. W.* 281. Łapay Tomku, póki na pomku. *Cn. Ad.* 849, *Rys. Ad* 34, pilnuy czasu; okazyi nie opuszczay; żelazo kuć, póki rozpalone; łyka drzeć). – §. Na pomku, na dorędziu, tuż, bey der Hand, bereit. Kto w gorączce nie dosłyszy, śmierć takiemu na pomku. *Cziach J* 2. – *§. Sidła nieoyrzane ludzkiemi oczami robi, te by za lekkim pomkiem zwierzały się sprawił, *ut leues tactus, momentaque parua sequantur. Zebr. Ow.* 84, za lekkiem pomknięciem, posunięciem, Berührung.

POMERANIIA, -ii, ż., ziemia Pomorska, Pomorze, Pommern; *Bh.* Pumry; *Sla.* Pomeranja; *Sr.* 2. Pommerska. *Pomerani, quasi marini, sive accolae maris. Bohor.* Nazwisko Pomeranii nosił od czasów niepamiętnych kray po nadmorzu Baltyckim, między uyściami Wisły i Odry, a biegiem Noteczy i Warty. *Nar. Hst.* 2, 158. Pomeraniia dzieli się na Pruską i Szwedzką. *Wyrw. G.* 207, *ob.* Pomorczyk, Pomorski.

POMERSKAĆ *cz. dk.*, *Bh.* pomrſſtiti, *ob.* Merſkać.

*POMETKI *życzkowey bunt. Jnſtr. Cel. Lit.*?

POMĘTLOWAC *cz. dk.*, n. p. nieprzyiaciel między zawiedzionemi pomętlował, powiebrzył, że niemasz początku ani końca. *Gil. Pſt.* 18, powikłać, pogmatwać, pomącić, Durchſtecketeyen treiben, verwickeln, verwirren.

POMEZANIIA, -ii, ż., Pomeſanien in Preußen; *Forsan ab Etym.* między, *Ec.* межь, cf. pomiędzy, *ob.* między, cf. miedza). POMEZANIN, -a, *m.*, ein Pomeſanier. Pomedzo, ieden z synów Wedemunta, księcia Pruskiego, miał dzielnicę swą między Wisłą, Elblągiem i Wezerą, i nazwano ią Pomezanią od niego. *Biel.* 46, *Stryik.* 46. Nazwisko Pomezanów zdaie się, iż urosło z zdałszowanego Słowiańskiego Pomorzanie. *Nar. Hſt.* 2, 387. POMEZAŃSKI, -a, -ie, von Pomeſanien. Biskupi Chełmińscy pisali się razem biskupami Pomezańskiemi. *Nar. Hſt.* 2, 386.

PO-MGLIĆ *cz. dk.*, *Bs.* pomaghliti; *Cro.* pomeglyújem *obnubilo*; mglą powlec, benebeln, bewölken, *diſig.* pomdlić). Azaż nie miałeś dosyć napomnienia śmiertelności, gdyś baczył oczy pomglone? *Exop.* 133.

PO-MIĄĆ *cz. dk.*, pomnie, pomnę, *F.*, pomiętosić, pognieść; iedno po drugim zmiąć, nach einander hin drücken, reiben, winden, knütteln; *Vd.* pomiesiti, permiesiti; *Rs.* помять, помну. Miąższy u gęby Lucypra wąs wisiał pomięty. *P. Kchan. Jer.* 79.

*POMIAN, -u, *m.*, hasło, godło, die Parole, das Loſungswort. Stanowniczy musi każdego wieczora pomian albo hasło brać od hetmana. *Archel.* 2, 42. - §. b) Pomian *herb*, żubrza głowa czarna w polu żołtym; miecz przez nią z góry na dół przechodzi. W hełmie ręka zbroyna z gołym mieczem. *Kurop.* 3, 40, ein Wappen.

POMIAR, -u, *m.*, *POMIARA, -y, ż., pomierzenie, das Abmeſſen, Ausmeſſen, die Ausmeſſung. Przy sądzie, przy pomiarzech, przy wagach i przy miarach, sprawiedliwie się obchodźcie. *Radz. Levit.* 19, 35. Nikt w gruntach pewnego pomiaru ani własnych granic nie ma. *Warg. Cez.* 160. Pomiarą na mię przypadło dziedzictwo znaczone. 1 *Leop. Ps.* 15, 6, działem, udziałem, wydziałem, es iſt mir zu Theil geworden, zugefallen; *ob.* *pomiaro. - §. pomiar, porównanie iedney wielkości do drugiey, proporcya. *Uſtr. Alg.* 51, ſtosunek, das Verhältniß; symetrya, die Symmetrie; *Vd.* permera, pergliha, perpodoba, ſkladnomernoſt, ſkladnorednoſt. - §. pomiar, pomiarkowanie, mierność, umiarkowanie, zahamowanie, wstrzemięźliwość, Maß, Mäßigung. Każda rzecz z swego kresu wyſtąpiła; w niczym pomiaru nie pytay. *Fol. Fl.* Cokolwiek z słuszney pomiary wykroczy, to iż wszystko grzech być musi. *Rey Zw.* 58 *b.* Niechay będzie kto ozdobion i statecznością i pomiarą, a ieśli prawdy nie będzie, nie wiem, do czego się zdał. *Weres. Rgl.* 117. Gdy zachowasz na wszem stateczną pomiarę w sobie, nic to tobie wszystko szkodzić nie będzie. *Sk. Zyw.* 26 *b.* W cichości, w skromności a w nadobney pomierze, wszystkie rzeczy swe sprawuie. *Rey Zw.* 139 *b.* Dosyć skromnie maiątkiem szafował, i bardzo pomiarem żył. *Palb. E.* 3, miernie, mäßig. *Birk. Ex. II* 2 *b.* POMIARKOWAC, *F.* pomiarkuie *cz. dk.*, pomiarkować co do czego albo czym, pomierzyć, porównać, w miarę przyſtosować, ausmeſſen, vergleichen, zuſammen halten, zuſammen ſtellen. Proporcya abo pomiarkowanie (pomiar) złota do srebra. *Summ. Um. B b.* Trzeba siły nasze z temi rzeczami, które bierzemy na się, znieść i pomiarkować. *Pilch. Sen. Gn.* 292. Pomiarkuy się z sobą, toż z tym, co myślisz rozpocząć. *Pilch. Sen. Gn.* 293. Pomiarkowanie czasów, chronologiia, die Zeitrechnung. Bonfinius nie zgadza się zawsze z sobą w pomiarkowaniu czasów, *Krom.* 60, *ratio temporum. Krom.* 52. - §. Pomiarkować niezgodnych z sobą, pogodzić, Streitende mit einander ausgleichen. Cesarz tuszył, że Władysława z bracią obecny miał pomiarkować, *reconciliare. Krom.* 172. Książęta Śląskie za usilnym staraniem panów radnych pomiarkowali się z sobą. *Krom.* 325. Sprawa ta przez ugodę przyiacielską pomiarkowana bydź nie mogła. *Krom.* 659. - §. Pomiarkować, utemperować, umiarkować, temperiren, mäßigen; *Sr.* 1. pomérnoſciu, pométam. Skoro się pomiarkowały z sobą wilgotność z ciepłem, wszystkie rzeczy początek swóy wzięły. *Otw. Ow.* 26. Jesień pomiarkowana. *Dar. lot.* 19, cf. *Rs.* благоразмерённый; благоразмерёнie powietrze pomiarkowane). Pomiarkowanie, umiarkowanie, mierność, wstrzemięźliwość, *Sr.* 1. pomernoſći, pomérneno; *Vd.* rednosmernoſt, triesnoſt, mernoſt, mesa, sdershliveſt, domernoſt; *Cro.* mertuchlivozt; *Rs.* умѣренность. Chcesz li mieć zdrowie, żyy z pomiarkowaniem. *Nar. Dz.* 1, 52, miernie, mäßig. Pomiarkowanie iest prawidłem cnoty; ten tylko cnotliwy, kto pomiarkowany. *Zab.* 2, 82. Pomiarkowanie zbytkości wymuie, a niedostatkowi przydaie. *Leszcz. Gl.* 21. Mądry, i w uciechach pomiarkowany. *Boh. Kom.* 5, 231. Pomiarkowany, *Vd.* rednosmeren, triesen, sdershliu; *Rs.* умѣренный. Pomiarkowanym być, *Ec.* мѣрнствовати. Młodość niepomiarkowana wprawiła mię w stan nieszczęśliwy. *Boh. Kom.* 4, 409. - §. b) pomiarkować, postrzedz, poiąć, bemerken, wahrnehmen, gewahr werden, ermeſſen, erwägen; *Vd.* pomerkati, samerkati, savanzhati, povanzhati, odvanzhati, svanzhati, sasnaminuvati, sazlediti, oslediti, sazhutiti, obzhutiti; (*Crn.* pomirkash *animadversor*, postrzegacz); *Cro.* zamerkávam; *Rs.* опознáчимъ. Sama pomiarkować nie mogę, co się dzieie w moiéy duszy. *Teatr* 41 *b*, 277. Co Wc Pannę trapi, wcale pomiarkować nie mogę. *ib.* 9 *c*, 6. Nie mogę przyyśdź do siebie, ledwo się pomiarkować mogę. *Teatr* 28, 85, ich kann mich ſelbſt nicht begreifen, faſſen. Błądzi, nie może się pomiarkować, zaszedłszy w nieprzedarte gęstwiny. *Stas. Num.* 2, 188. Przednieyszych pomiarkowaniem wszystkie się rzeczy odmawuią. *Warg. Cez.* 134, zdaniem, *naydowaniem, Gutbefinden, Ermeſſen. POMIARKOWANIE *adv.*, *Cro.* zmirum; *Rs.* умѣренно; z pomiarkowaniem, miernie, z miarą, mit Mäßigkeit, gemäßigt, mäßig. Porozumiawszy, iak się mógł pomiarkowanie obeyśdź, zbytki odrzuciwszy, ostatek na iałmużnę obracał. *Sk. Zyw.* 2, 124.

*POMIARO, -a, *n.*, dział na kogo przypadaiący, der Antheil. Znaczne na mię przypadło pomiaro. *Tr.*, czy to nie omyłka w *Trocu*, pochodząca ze źle przeczytaney cytacyi z *Leopolity*, którą wyżéy pod słowem *pomiar* znaydziesz). POMIAROWY, -a, -e, od pomiaru, miernicy, Messungs, zum Messen gehörig. Dłuża téy ziemi ma 20,000 lasek pomiarowych. *Radz. Exech.* 45, 1, geometrycznych, Meßruthen. Prawo pomiarowe u Rzymian *Star. Vot. A 4 b*, *leges agrariae.*

POMIATAĆ, -am, -a, *cz. ndk.*, Pomieść *dk.*, *Bh.* pomiśtiti; *Vd.* pomesti, pometati, pomietati, pométem, pometel; *Crn.* pomêšti, pomêdem, pomętam; *Rg.* pomêsti, pometém; *Bs.* mesti, pomesti; *Cro.* pomètam, pomèchem; *Ec.* мамy; помемáю; *Rs.* помемать помемывать; miotać, rzucać, ciskać dokąd, porzucać co, zarzucać, hinwerfen, wegwerfen; *Rs.* побрóсить, побрасывать. Który wielu niepogrzebionych pomiatywał, sam też bez pogrzebu był wyrzucony 1 *Leop.* 2 *Mach.* 5, 10. Miasto Jeruzalem przez Tytusa obalone i o ziemię pomieciono. *Sk. Dz.* 57. Stary płaszcz pomiatają. *Cn. Ad.* 1088. - Powiewy cichy wiatr pomiata. *Przyb. Lux.* 136, rusza niemi, er weht sie hin und her. Pomiatać czym, rzucać czym, ruszać czym, machać czym, hin und her werfen. - *tr. fig.* pomiatać co, zarzucać z pogardą, pogardzać czym, za nic nie ważyć, (cf. pomiotło), verächtlich verwerfen, nicht achten, verachten. Wóz pomiata, kto na mieysce doiechał. *Sk. Kaz.* 18. Stare pomiatają, gdy młodzi nastają. *Cn. Ad.* 1089. Wszystkę pilność swoim rzeczom daie, a państkie pomiata albo niedbale odprawuie. *Sk. Kat.* 465. Nie waż się królów śmiałym pomiatać ięzykiem. *Dmoch. Fl.* 38, lżyć, schmähen. - *cum Instrum.* Pomiatać dawnemi autorami dlatego tylko, że są dawni. *Mon.* 64, 809. Pomiatają nami, ale nie giniemy. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 4, 10, bywamy porzuceni. *Bibl. Gd.* Egiptczykowie brzydzą się i pomiatuią wszystkimi pasterzmi owiec. 1 *Leop. Gen.* 46. Prawo sobie przywłaszczaią pomiatania innemi ludźmi. *Zab.* 7, 188. Pomiata radą, urzędami i miałem, iako nieprawym. *Nar. Tac.* 2, 415. Niesprawiedliwość prawami pomiata. *Mon.* 70, 150. - §. b) Pomiatać płód, poraniać, porzucać martwy płód, verwerfen, zu frühe Junge werfen; *Bh.* pometala, n. p. krava; *Sr.* 1. pometam; *Rg.* izmetnut, izjalovitise; *Cro.* jalovitisze (cf. iałowy). Gdy się brzemienney biegunka przyda, trzeba się bać, by nie pomiotała. *Spicz.* 182, by nie poroniła). Owce, gdy grom usłyszą, od strachu pomiatają. *Sien.* 271. - §. 2. Pomieść miotłą, po wierzchu lub dokąd zamieść, überkehren, hinkehren mit dem Besen. Pomieciona słoma. *Węg. Mar.* 3, 112. POMIATACZ, -a, *m.*, który pomiata, porzuca, der Hinwerfer; pomiatacz miotłą, zamiatacz, der Hinkehrer; *Vd.* pometavez, pomietar, *f.* pomietarza; *Cro.* pometávecz, pometach; *Ec.* помемáмель.

*POMIECHRAĆ; n. p. Był ci też owo bażant nadobnie upierzony, A patrz, iako mu istrząb' pomiechrał ogony! *Rey Wiz.* 72 *b.* ?

*POMIEDZIĆ *cz. dk.*, miedzią pokryć, überkupfern, mit Kupfer überziehen, *Rs.* помѣдить.

POMIĘDZY, *ob.* Między.

POMIĘKCZYĆ *cz. dk.*, miękkim uczynić, nach gerade weich machen, erweichen; *Vd.* pomishiti, omishiti; *Rg.* pomekšajati; *Bs.* pomekšajati.

POMIELAM, POMIELĘ, *ob.* Po-mléc.

1) *POMIENIĆ, *F.* pomieni *cz. dk.*, Pomieniać *ndk.*, wymienić, po imieniu zwać, wołać, *Vd.* pojimenovati, nennen, beym Namen rufen, anführen. (*Vd.* pomienit *definare*). Gdy go wyrzał mimo idącego, rzekł do niego: zdaj' trochę, pomieniwszy go imieniem iego. *W. Rut.* 4, 1. Pomienia Ptolomeus miasta Illiryckie. *Krom.* 7, po imieniu wspomina, er führt sie namentlich an. Rzéka pomieniona, *ib.* 8, wspomniona, gedachter oder genannter Fluß.

2) POMIENIĆ *cz. dk.*, Pomieniać *ndk.*, zamianę uczynić, zamienić, vertauschen, *Rs.* обмѣнять, обмѣнивать. Pomienić się z kim, mit einem einen Tausch treffen.

POMIERA *gdzie*, *neutr. impers.*, umierają gdzie ludzie, zaczyna się powietrze. *Wlod.*, pomor, pomorek, pomarlica się pokazuie, es ist da ein kleines Sterben, eine kleine Seuche, cf. Pomrzeć.

POMIERNIK, -a, *m.*, miernik ziemi, *geometra. Mącz.*, der Messer, Feldmesser. POMIERNOŚĆ, -ści, *f.*, pomiar, proporcya, wielkości miary albo liczby iedney do drugiey podobność albo różność. *Cn. Th.* 824, *Sr.* 1. proporcionalitosci; *Rg.* razmjèrje, skladnos, skladnomjèrje, skladnoredje; *Rs.* соразмѣрность, умѣренность, размѣрность, спройность, сообразность, соотвѣтственность, соотношеніе; das Verhältniß des Maßes, das Größenverhältniß, symetrya. - §. b) pomiarkowanie, mierność, wielkość nie bezmierna lecz w miarę, die Mäßigkeit, Ermeßlichkeit, Begränztheit; *Sr.* 1. pomernosci. Pomierność złota obdarza szczęściem maiey znakomitym, ale bezpieczniieyszym *Zab.* 7, 68. Zważ z iedney strony pomierność iey posagu, a z drugiey obfitość szczęścia, które ią spotyka. *Teatr* 38, 188, średni stan, Mittelmäßigkeit. Ja oszczędność, t. i. pomierność, i pomiarkowanie za naywiększą poczytuię cnotę. *Siem.* Ojc. 3-6, wstrzemięźliwość). Niepomierność, niemierność, zbytek. *Wlod.* POMIERNY, -a, -e, POMIERNIE *adv.*, według pomiaru, działu, podziału, stosownéy wielkości, proporcyonalny, proportionirt, von gehörigem übereinstimmenden Maße, symmetrisch; *Vd.* permerliu, perpodoblin, podobliu, perspodoben, skladnomeren, skladnoreden, pernak; *Rg.* razmjerni, slicjan, skladnorèdni, *Cro.* merliv; *Hg.* megmérlető; *Rs.* соразмѣрный, размѣрный, умѣренный, умѣренно, равномѣрный, измѣримый, сообразный, сообразительный, соотвѣтственный, стройный (cf. stroyny); *Ec.* смѣренъ. Pomierna linija, luneta, angul, *commensurabilis*, które maią spólną miarę z drugą. *Sol. Geo.* 5. Niepomierne linije, lunety, anguły, *incommensurabiles*, których żadna spólna miara cała albo zupełna, podzielić nie może. *Solsk. Geo.* 4. - §. Pomierny, w miarę, niebezmierny, umiarkowany, pośredni, mäßig, gemäßigt. Pomierne rzeczy Rzpltą twierdzą, a niemierne zgubić ią muszą. *Gor. Wł. T.* 2. Zawsze pomierna rzecz dłużéy wiekuie. *Bard. Tr.* 244. Miłość w rodzicach ku dzieciom rzadko iest prawa, prosta, rządna i pomierna. *Sk. Kaz.* 590. Lepiéy częściéy, ale pomierniéy ieść. *Krup.* 5, 370. Im sobie człowiek więcéy pomierny umnie, Tym

mu więcéy od boga z łaſki przyſtępuie. *Hor.* 2, 113 *J. Kch.*; ſkromny, wſtrzemięźliwy). Niepomierne rozkoszy nie nasycaią, ale dręczą. *Pilch. Sen. liſt* 296. Nienasycony umysł kusił się o rzeczy niepomierne, niepodobne i nader wysokie. *Pilch. Sall.* 10. Miaſto to ma niebo pomierne, bo tam się rodzą morele, oliwy, cytryny. *Boter* 66, łagodne). Dzięki tobie, móy boże, niechay będą wieczne, Żeś mi z pomiernym ſtanem dał mieysce bezpieczne. *Nar. Dz.* 2, 65. - §. Pomierne dni żywota, *mensurabiles*, które zmierzyć, nie przechodzące miary, nie niezmierne. *Cn. Th.*, meßbar, ermeßlich, möglich zu ermeſſen - §°. pomierny, mierniczy, do pomiaru, do pomierzenia służący, Meß:. W ręce iego sznur pomierny, z którym szedł mierzyć pola. *Bud. Zach.* 2, 1. - §. Korzec pomierny, podług którego się insze wymierzyły miary. *Tr.*, das Eich:Maß, der Eich:Scheffel, nach dem die andern geeichet werden. - Pomierne myto, z POMIERNE, -ego, *subſt.*, *n.*, podatek od miary, płat od mierzenia, Meßgeld. Szlachta żadnych myt wodnych, targowych, pomiernych nie płacą. *Herb. Stat.* 271.

POMIERZCHLIWY, -a, -e, *Rs.* померкный, mierzch na około rozpościeraiący, zacimiaiący, Dunkelheit verbreitend, dunkel machend, verfinſternd. W pomierzchliwych tumanach dym się na nich taczał. *Przyb. Milt.* 177.

POMIERZCHŁOSC, -ści, ż., zacimienie, das Verfinſtern, *Ross.* померкаосмь. POMIERZCHNĄĆ *niiak. idnel.*, z wolna zmierzchnąć, nach gerade dunkel werden; *Cro.* pomerknújem; *Rs.* померкнуть, померкать.

*POMIER-ZIC się z kim, z pokłócić się z kim, ſich mit jemanden überwerfen, zertragen, verzürnen. Gdy się z kim pomierziss, zoſtaw iaką drogę do przyiaźni. *Fr. Ad.* 117.

POMIERZWIĆ, *F.* pomierzwi *czyn. dok.*, mierzwą pokryć, mit Wirrſtroh bedecken, *Boh.* pomrwiti, pohnojim, pognoić, nagnoić, düngen. - §. pokudłać, rozczochrać, verfilzen, verzauſen, verwirren. Piekielna bladość oblicze iéy szpeci, Włos pomierzwiony w kołtuny się wiie. *Chrośc. Luk.* 190, *Chrośc. Ow.* 158, *Pot. Syl.* 251, *Chrośc. Ow.* 45. Len rozwiązany z pęków pomierzwi się. *Przędz.* 12. Leżą i w snopach i na pół przebite Na boiewisku pomierzwione kłosy. *Morszt.* 76. - *fig.* Hiſtoryą pomierzwił i popsował. *Syr.* 34, pogmatwał). Nawymyślałeś wiele ustaw, któremi słowa bożego nauka zaćmiona, nabożeństwo dobre pomierzwione, i ludzie od boga odwiedzieni byli. *Gil. Kat.* 296.

POMIERZYĆ, *F.* pomierzy *czyn. dk.*, Pomierzać *ndk.*, *Bh.* pomĕřím; *Sor.* 2. pomeram; *Vd.* pomeriti, permerjati, perpodobiti; *Rs.* помѣрить, сообразить, сообразовать, соображаю; miarą pomiarkować, ſtosunku miary dochodzić, abmeſſen, meſſend vergleichen. Jakim kształtem pomierzać sobie czas. *Bzow. Reź.* 108, podzielić). Pomierz się swą piędzią. *Cn. Ad.* 889. Stan tak piękny i tak ma dobrze pomierzony, Jako tylko zmaluie malarz nauczony. *P. Kch. Orl.* 1, 171, proporcyonalny). Pole się chwieie zbożem niepomierzonym. *Twarď. Wł.* 200, niepomiernym, bezmiernym, niewymierzonym, nie do zmierzenia, unermeßlich. - *fig.* świat pomierzyć, z świedzić kraie, bereiſen. To królewska zabawa świat pomierzyć, żeby cudzym relacyom nie wierzyć. *Twarď. Wł.* 144. - *aliter* Po drogach wiele trudności *pomierzyli*, i zasię ie, nic nie sprawiwszy, nazad iadąc, przemierzyć muszą. *Kosz. Lor.* 101, ponieśli, pocierpieli, erleiden. - §°. *tr.* pomierzyć kłótnią, pomiarkować, uśmierzyć, cf. °pomirzyć, einen Streit beylegen, vergleichen, ausgleichen. Była rożnica między książętami Szląskiemi, wszakże pomierzył to wszystko Kazimierz. *Biel.* 103. Łacnom się do tego nakłonił, abyśmy się poiednali, a na wieki między sobą pomierzyli, aby ona ſtarodawna nasza przyiaźń ożyła. *Baz. Hſt.* 527. Pan Bóg zaś poiedna się a pomierzy z służebniki swoimi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 7, 33. Warchoły, które się między bracią wszczynały, dziwną roſtropnością swą pomierzył. *Baz. Hſt.* 26. Ty, iak widzę, pomierzyłeś Amuratowe niezgody. *Baz. Sk.* 99. Jechał tam, aby, ieśliby się iakie odmiany wszczęły, które pospolicie przy obieraniu króla bywaią, on ie pomierzyć mógł. *ib.* 332. - §. Pomierzyć do czego, dokąd, z zamierzyć, na cel brać, celować, hinzielen. Z drzewczkiem nadobnie poigrać, do pierścionka, albo do czapeczki pomierzyć; bo ztąd krotofila i ćwiczenie urość ci może. *Rey Zw.* 113.

w POMIECIE, *ob.* Pomiot. POMIEŚĆ, *ob.* Pomiatać.

POMIEŚCIC, *F.* pomieści *czyn. dk.*, *Rs.* помѣстить, помѣщать, размѣстить, размѣщать, (*Rs.* помѣсь, помѣстье dobro leżące, wieś, folwark, *Bs.* pomiſtiti *mouere*); mieyscem opatrzyć, przyzwoite mieysce wyznaczyć, mieyscem ogarnąć, placiren, Platz geben, beherbergen, Raum geben. Nie więcéy zapraszać gości, niźli ich wygodnie pomieścić można. *Kras. Pod.* 2, 58. Ja sobie tego w głowie pomieścić nie potrafię, iak ... *Teatr* 52 *d*, 89, nie ogarnywam myślą, nie poymuię, ich kann's nicht faſſen, nicht begreifen. °POMIESTNY, -a, -e, (*Rs.* помѣстный possessyonat), partykularny, particulair. Pomieſtne, to ieſt, partikularne cerkwie. *Smotr. Lam.* 179. Czytaliśmy ustawy wszystkich siedmiu powszechnych i pomieſtnych między niemi synodów. *Smotr. El.* 34. Przyymuiemy święte sobory powszechne i pomieſtne. *Sow.* 68, *Smotr. Ap.* 58, *Veryf. pr.* 62.

POMIESZAĆ, *F.* pomiesza *czyn. dk.*, *Sr.* 2. pomíſchu, pomíſcham; *Vd.* pomieshati, permieshati, zamieshati, smieshati; *Bs.* pomjesciati, pomiscjati, miscjati; *Cro.* pomeſávam; *Rs.* помѣшать, помѣшивать, помѣсить, побалмать, побалмывать; (*Rs.* помѣшать przeszkadzać); różne rzeczy z sobą zmieszać, pogmatwać, unter einander miſchen, vermiſchen. Wszystko ieſt pomieszane na tym świecie, złe i dobre. *Zab.* 5, 47. Gdzie oni, tam niebo z ziemią, ziemia z niebem pomieszane. *Birk. Ex. E.* 3 *b*. Pomieszałeś tu wszystko, iak groch z kapustą. *Pim. Kam.* 69. Inaczéy to będzie, pomieszam ia to, wywrócę na nice. *Cn. Ad.* 327, do góry nogami). Polacy ze wszystkiemi narody obyczaie, ubiory i po części język oyczysty pomieszali. *Stryik.* 107. Pomieszał wszystko, nogami wzgórę obrócił. *Cn. Ad.* 890. - §. Pomieszać komu koncepty, pomylić mu szyki, zbić go z iednochody. *Cn. Ad.* 893, einem das Concept verrücken, ihn aus dem Gleiſe bringen, den Plan vereiteln. - §. Na rozumie pomieszany. *Pilch. Sall.* 230, waryat, verrückt; *Vd.* smieshan, obnorjen, nespameten; *ob.* głowa mu się skaziła; w głowę zaszedł, cf. nie staie mu piątéy klépki; nie wszystkie doma). W twoiéy głowie musiało się co pomieszać. *Teatr* 27 *c*, 42, zwaryowałeś). Nagle iako-

weś nieszczęście pomieszało mu zmysły. *Teatr* 48, 74. Polglowek, rozum mu się pomieszał. *Teatr* 55, 46. Pomieszanie zmysłów, waryacya, *Vd.* smieshujava, obnorfiva, nespamet; *Rs.* помѣшательство. – §. b) pomieszać kogo, zmieszać, zatrwożyć, ambarassować, einen beirrt, confus, verwirrt, irre machen. Cóż ci to, czegoś tak pomieszany! *Teatr* 25, 114. Nie postrzegłem tego, bo iestem teraz cokolwiek pomieszany. *Bch. Kom.* 4, 198. Choć to pokrywa i nic nie gada, iednakowoż zmieszało po niéy, iak iest pomieszana. *Teatr* 19, 25. Niech to pomieszanie z twarzy twojéy ustąpi. *Teatr* 49 c, *A.* 2, – POMIESZANIE *adverb.*, *confuse. Cn. Th.*, unter einander, vermischt; *Bh.* wesmés; *Vd.* miesama, smiesama, en sebo, enu med to drugu, zmiesa, vse na miesa, enu med drugim; *Slo.* pomishano. POMIESZANIEC, *Otw. Ow.* 431, *ob.* Mieszaniec. (*Cro.* pomesšávecz *temperator*).

POMIESZKAĆ *gdzie*, *F.* pomieszka *neutr. dk.*, *Bh.* pomessstiti; *Rs.* помѣшкать; pobyć gdzie, eine Weile verbleiben, sich eine Zeitlang aufhalten. *Glicz. Wych. L 2 b.* Pomieszkanie, *s* pobycie gdzie, pobyt, *commoratio brevis. Cn. Th.* 769, ein kurzer Aufenthalt. – §. b) Pomieszkanie, mieysce mieszkania, dom, stancye, der Wohnort, das Wohnhaus, die Wohnung; *Bh.* obydli, obyt; *Slo.* przibytek (*ob.* przybytek), obydli; *Vd.* prebivalshe, prebivalishe, pohishtvu, pohishtvo, prebivanje; *Cro.* prebivalische, dom, stan (*cf.* stancya); *Crn.* prebivalshe, stanuranje; *Rg.* pribivaliscte, stanje, stan; *Bs.* pribivaliscte, longiscte, stan, staniscte, kuchja; *Hg.* szállás (*ob.* szallas); *Ross.* жило, жилье, обитилище, обитѣ́ніе, жилище, хра́мина; *Ec.* оби́тель, селе́нна, селе́ще, свок, сноѣси, кровъ. Bardzo piękne pomieszkanie. Dużo tam ma pomieszkania. – §. c) Rozłączyć małżonków od pomieszkania i łóżka. *Tr.*, żeby z sobą dłużéy nie mieszkali, von Tisch und Bett scheiden. POMIESZEK, -szku, *m.*, pomieszanie, przymieszanie, die Vermischung. Nie sądził za poczciwe urodzone w nieprzytności mężów z pomieszku krwi lichéy plemię. Bolesław. *Nar. Hst.* 2, 437. POMIESZKALNOŚĆ, -ści, *ż.*, lokalność, das Locale.

*POMIĘTNY, *ob.* Pomiąć. POMIĘTOSIĆ, *ob.* pomiąć, pogniesć.

POMIETLISKO, -a, *n.*, mieysce, gdzie śmieci, pomioty zmiatają, n. p. w kuchni, na ognisku, gdzie popiol zmiatają, der Kehrichtort, der Ort, wo man alles zusammen kehrt; auf dem Heerde in der Küche, wo man die Asche zusammen scharrt. Kotka w kuchni na pomietlisku leżąc, zapaliła sobie bok. *Haur Sk.* 95. S. Kostka wszelki zakal świata miał w pomietlisku. *Chodk. Kost.* 39, w pogardzie, odrzucił ie. – §. brzydkie pomiotło, *qu. v.*).

POMIGNĄĆ *cz. idntl.*, Pomigać *kontyn.*, miganiem poznaczyć, winkend bedeuten, wohin winken; *Rs.* помани́ть, помахивать, помахать, помавать; *Ec.* помизáти. Pomigający, *Rs.* помавательный; pomigacz, *Ec.* помизáтель.

POMIĄĆ, *ob* Pominąć.

POMILCZEĆ, *F.* pomilczy *cz. dk.*, *Bh.* pomlčjti, pomlkowati, *Rg* pomúcjatti; *Rs.* помолчать; czas nieiaki przemilczeć, eine Zeitlang schweigen, etwas still schweigen. Uczyniwszy w zgromadzeniu pomilczenie, czytano pismo S. *W. Post. IV.* 3, 86. – POMILKNĄĆ, *F.* pomilknie *neutr. idntl.*, nach einander verstummen. Pomilkli wszyscy.

POMILNE, -ego, *subst.*, *n.*, płat od mili, Meilengeld. Jeśli widz gdzie iedzie za kilka mil, tedy iemu płacić maią pomilnego, na milę po groszu. *Stat. Lit.* 133. Woźniowie maią nad przepis, iako pomilnego, tak inszych dochodów nie brać. *Vol. Leg.* 3, 113.

*POMIŁOWAĆ *med. dk.*, *Bh.* pomilowati pokochać; *Vd.* pomiluvati, *s* sprzyiać, *Vd.* pomiluvanje, *s* sprzyianie; *Rg.* pomillovati, smillovatise, *s* zmiłować się; *Bs.* pomillovati, gladiti *blandiri*; *Cro.* pomilujem *condoleo, adblandior*; *Rs. et Ec.* помиловать, милую, помилую litować się, помиловаться zmiłować się, ulitować się, помилованїе, омилованїе litość, miłosierdzie). Hospody pomyłuy, t. j. panie zmiłuy się. *Pim. Kam.* 106, Господи помилуй.

POMIMO, *ob.* Mimo. POMIMOWOLNY, -a, -e, POMIMOWOLNIE *adv.*, nie dobrowolny, poniewolny, mimo własnéy woli i chęci, unwillkührlich. Pomimowolnie każda rzecz przywodziła iéy na myśl kochanka. *Niemc. Kr.* 1, 165. POMIMOWOLNOŚĆ, -ści, *ż.*, die Unwillkührlichkeit; *oppos.* dobrowolność, samowolność. POMINĄĆ, *F.* pominie *cz. idntl.*, Pomiiać *ndk.*; *Bh.* pominauti; *Slo.* pominauti, pomigim; mimo puścić, übergehen, umgehen, überhüpfen. Co przez miłość własną pomiiali w sobie, ganili w królu. *Nar. Hst.* 2, 433, przeoczyć, przeyrzeć.

*POMINEK, *ob.* upominek, *Rs.* поми́нокъ. *Pominki, *Ross.* поми́нки, przypominki, czytanie z ambony zmarłych parafianów, i modlitwy za nich, Ablesen der Todtenliste, unter Gebet. Dadź na przypominki. *X. Kam.* Pamiątki za umarłe, abo *pominki trzeciodniowe, dziewięciodniowe czynimy, także czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Ap.* 147. *POMINALNY, -a, -e, od *pominków, Todtenfeyer. Pominalne modlitwy za zmarłe w dni pominalne. *Smotr. Lam.* 175.

POMIOT, -u, *m.*, pomiecenie, porzucenie, rzut, co się wyrzuca, pomiata, wymiata, brak, das Hinwerfen, der Hinwurf, der Wurf, der Auswurf. Piaszczyste w Liberyyskich puszczach wiatr pomioty rzuca. *Dmoch. sąd.* 79. – *Abortio* pomiot, porzucenie. *Mącz.*, poronienie, das Verwerfen der Jungen. – *aliter* pomiot, oszczenienie się, der Wurf, das Werfen der Hunde, das Ferkeln der Säue; *Ross.* помет. Pies dobrego pomiotu. *Jak. Bay.* 201. Patrzay na tę zgraię świnków, Co tu córek, co tu synków, A wszystkie iednym pomiotem. *Kras. list.* 127. Rozkazał Bolesław żonom niewiernym szczenięta do piersi przysadzać, aby tak z uwieszonym psim pomiotem na bańbę chodziły. *Nar. Hst.* 437, Hundebrut. – §. Pomioty *excrementa*, *Rs.* помет. Żywot iego zgnił, i pomioty nie dołem, ale przez usta górą wyrzucał. *Birk. Ex. G* 3 *b.* Zwierząt, co są mięsożrące, pomioty, nadto na rolą są gorące. *Tom. roln.* 40, cf. gnóy, nawóz). – *tr.* pomiot, wyrzutek, śmieci, brak ostatni, der Auswurf, Auskehrig. Gdy zagrzmi trąba i nieba wzruszy, Niech pomiot zbrodni, Rozpacz truchleie. *Kniaź. Poez.* 1, 218. – §. W pomiecie u kogo bydź, w pomiotle, w śmieciach, pod ławą, pogardzonym w kącie leżeć, gering geachtet und verworfen seyn. Szlachetne i nieszlachetne w jednym pomiecie byłyśmy. *Pilch. Sall.* 40. POMIOTEK, -tka, *m.*, martwe dziecię, porzutek. *Cn. Th.*, niedochodek, niedonoszony, niedoszły płód, poroniony płód, poroczę, zaśniad, eine todte Leibesfrucht, eine zu frühe Frucht;

ob. Niedonosek; *Sr.* 1. pometanĺ, netjaßné jiwota pwób; *Rg.* izmetak, izmèt; *Cro.* izmetek, izmet, izvérsuk; *Rs. et Ec.* извергъ, выкидышъ. POMIOTŁO, - a, *n.*, *Bh.* pometlo; *Vd.* pometalu, metla; *Rs.* помело, помелышце, помелище; miotła piekarska, do chędożenia pieca chlebowego, der Backofenbeſen, Backofenwiſch. *Cn. Th.* - *tr.* Kometa, pomiotło ogniſte ku zachodowi roztrząsaiąca, *face ad occid. versa. Krom.* 529, cf. miotła, der Schweif des Kometen. - §. *fig. tr.* Za pomiotło ia u niego, pociera moją kąty. *Cn. Ad.* 864, pogardza mną, do oſtatnich posług używa, er ſchätzt mich ſehr gering, zählt mich unter den Auswurf der Menſchheit, cf. Pośmiat; *Rg.* smetl.scte). Tam wzgarda ludu i pomiotło pospólſtwa. *Sk. Kaz.* 102. Niech ia będę w pomiotle, byle Chryſtus był w sławie. *ib.* 21. Widzą się teraz w wzgardzie i w pomiotle u króla i narodu. *Pot. Arg.* 545. Magiſtrat każdy u was w pomiotłech. *Birk. o Ex.* 10. Z tą pretensyą zoſtaniesz w pomiotle. *Pot. Arg.* 315, cf. na koszu). Cnotę masz w pomiotle. *Wad. Dan.* 165, *Gor. Sen.* 566, *Wad. Dan.* 32. - §. Staie się wyuzdanéy nemiętności igrzyſkiem, i głupiéy żądzy pomiotłem. *Stas. Num.* 1, 73, że nim miata, rzuca iak piłką, Fangeball. - Ow niewolnik, oſtatnie ono pomiotło. *Pilch. Sen. Gn.* 372, wyrzut ludzkości, brak, pomyie, smród, Auswurf der Menſchheit.

POMIRZYĆ *cz. dk.*, pogodzić, uśmierzyć, poiednać, cf. pomierzyć niezgody, ausgleichen, verſöhnen; *Cro.* pomirújem; *Dl.* umirivam; *Rs.* помиримъ, мирю, помирю. U iednych krwią, u drugich pomirzeniem słynie. *Sak. Persp.* 1 *b pr.* *POMIRZYCIEL, - a, *m.*, pokoiodawca, der Friedensſtifter; *Cro.* pomiritel, *f.* pomiritelica.

POMKLISTY, POMKŁY, - a, - e, pomykalny: daiący się pomknąć, posunąć, *Rg.* pomicni; ſich hinſchieben laſſend, ſchiebbar, beweglich. Starzy przy burzeniu miaſt mieli wieże pomkliſte z mieysca na mieysce. *Petr. Pol.* 2, 413. Prędko pomkłe sidło, ktore szybko zapada. *Włod.*, *ob.* Pomek. POMKNĄĆ, pomknął, *pomkł, *F.* pomknie *cz. idntl.*, Pomykać *ndk.*, *Bh.* poſtrčiti, popoſtrčiti, poſtrkotati; *Crn.* pomakniti, pomekam, (*Crn.* pomikam, pomikat, z czesać len); *Vd.* pomekniti, pomikuvati; *Cro.* pomeknuti, pomeknújem; *Bs.* pomaknuti, poſkitnuti; *Rs.* подвинуть, (cf. *Rs.* помыкать кого posyłać kogo prędko, pchać go dokąd; помчать prędko powlec), posuwać, daléy ruszać, hin ſchieben, fort ſchieben, fort rücken. Chyło się woda pomyka od źrzódła. *Zab.* 13, 424 *Zabł.* Część się nieba pomyka, część się zmyka. *Pilch. Sen. liſt* 3, 579. Mowa twoia aby się raczéy składnie pomykała, niżeli wylewała. *Pilch. Sen. liſt* 308. Smiałym się krokiem ku niemu pomyka bohatyr. *Zab.* 13, 268. Pomykać obóz, *Cn. Th.* Pomknął się zaiąc, gdy się przed ſtrzelcem z mieysca ruszył. *Rydel.* Pomykanie, pomknienie kogo na godność, *promotio. Cn. Th.* 770, die Beförderung. Sprawę daléy pomykać, appellować, ruszać, appelliren, den Proceß weiter fortführen. Odesławszy sprawę do radzicc miaſt, iuż ztamtąd nikt sprawy nigdzie pomknąć nie może. *Krom.* 358. - §. Rozpisuię rok, pomykam roku, awłóczę sprawę. *Cn. Th.* 930, den Termin weiter hinaus rücken. Pan pomknął czasu śmierci iego w niemocy iego. *Rey Pſt. Xa* 2.

Żebyśmy czasu nie pomykali, ale téy godziny patrzyli, kiedy nam łaſka boża świeci. *Gil. Pſt.* 195. - Pomknąć komu czego, przyczynić mu, hinzu thun, hinzu fügen. Czekał bóg żydom dosyć długo, i niemało im czasu ku pokucie pomknął. *W. Poſt. W.* 2, 167. Dla szczęśliwych posług, senat pomknął mu ieszcze daléy hetmaństwa. *Warg. Wal.* 131. Nalegali na króla, aby im prawa poprzysiągł; a wszakże król prosił ich, aby mu ieszcze do roku tego pomkli. *Biel.* 549. Niemasz żadnego kunsztu, ani takiéy w nim biegłości, iżby się daléy pomknąć nie mogła. *Pilch. Sen. liſt* 3, 219, do większéy doſkonałości przyyść). - §. Pomykać się do czego, z rzucać się do czego, porywać się do czego, *Cn. Th.*, ſich hinter etwas hermachen, ſich an etwas machen.

PO-MLĘC, *F.* pomiele *cz. dk.*, pomielać *ndk.*, doszć namléc, nach gerade genug malen, in der Mühle fertig machen

POMŁOCIĆ *cz. dk.*, Pomłacać *ndk.*, iedno po drugim, lub czas nieiaki przemłócić, nach gerade hin dreſchen; *Bh.* pomlatiti; *Vd.* pomlatiti; *Bs.* potlacciti, pocepati; *Rs.* помолотить, помолачивать.

POMŁODNIEĆ *niiak. dk.*, wciąż młodym się ſtawać, *ob.* odmłodnieć, wieder verjüngen, jung werden; *Cro.* pomladújemsze; *Ec.* помладѣти, помолодѣть. POMŁODZIĆ *cz. dk.*, wciąż odmłodzić, młodości ponabawiać, *Bs.* pomladniti; *Vd.* pomladiti, omladiti, pomladitje; *Cro.* pomladújem; *Rg.* pomlâditi. POMŁODZICIEL, - a, *m.*, *Rg.* pomladitegl), z który pomładza, der Verjünger.

POMŁOSKI *plur.*, *Bh.* pomíſky, pamíſky; łakotki, Leckerbiſſchen. Milszy mi Chryſtus, niż świata tego wszyſtkie pomłoski. *Biał. Poſt.* 124.

POMŁOTNY, - a, - e, POMŁOTNIE *adv.*, teraz: namłotny; w młóceniu obfite ziarno daiący, ausgiebig im Dreſchen, ergiebig. Kazałeś We Pan iuż młócić? iestże zboże pomłotne? *Szumſk.* 145.

*POMŁOŻYĆ, n. p. Rękę do uſt przytyka i oczy pomłoży. *Pot. Arg.* 741.? może: pomrożyć.

POMNAŻAĆ, *ob.* Pomnożyć. POMNĘ, pomnie, *ob.* Pomiąć.

POMNIEĆ, pomniał. - i, *cz. kontyn.*, *Bh.* pomníti, (*Sr.* 1. pomenicj, *pomienić, mianować; *Crn.* poméniti, pomnem *significare*, *consulere*; pomuiti, pomnem, pominam *memini*; *Crn.* pomin, apomin, *memoria*, pamięć; *Vd.* pomeniti, pomiènit, pomenem, apominit, apumlet, apumuat, apuminiti, z pamiętać, *Vd.* apomin, apomenik *memoria* z pamięć; *Bs.* pametiti, pantiti, apomegnivatse, apomenatise, *Bs.* pamet, apomena *memoria*, *Sla.* apomenaj; *Rg.* pominati, apominati, apoménuti, pomniti; *Rg.* pomgniti *curam habere*, *Dl* pomniti *curare*; *Cro.* pomnim; *Rs.* помнить, помянуть, поминать, (*Rs.* помниться przypomnieć sobie, мниться, помниться sdawać się, мнить, помнить, мню mniemać); pamiętać, gedenken, im Gedächtniſſe behalten. Temu, co się oplotł w koło laſki moiey, przypatrz się dobrze wężu i uważ go prawie, abyś go pewnie pomniał, *ut cognoscere poſſis. Zebr. Ow.* 394. Pomni i zapomnieć nie może oyczyzna twoich prac. *Arch. ded.* Obrazę wszyscy długo pomniemy, a dobrodzieyſtwa wnet zapomniemy. *Cn. Ad.* 159. Pomniycie na łuk Feba, ſtrzelaiący z

góry, Weźcie okup, nie przeczcie oycu iego córy. *Dmoch. Jl.* 3.

POMNIEYSZY, -a, -e, nieco mnieyszy, etwas kleiner, geringer. Równy błogosławionym bóztwem oycu swemu, Lecz według człowieczeństwa iuż pomnieyszy iemu. *Groch.* W 299. (b., pomnieyszy, *compar. adj.* Pomny). POMNIEYSZYĆ, *F.* pomnieyszy *cz. dk.*, pomnieyszać *ndk.*, mnieyszemi poczynić, nach einander kleiner machen; *Sr.* 1. pomenjam; *Vd.* pomenshati, pomenjat, smenshati, permenshati; *Cro.* pomenssati, pomenssávam; (cf. *Bs.* pomnokti, ne ſtati docchi na magne). POMNIEYSZYCIEL, -a, *m.*, który co pomnieysza, der Verminderer, *Vd.* pomenshavez.

POMNIK, -a, *m.*, (*Cro.* pomnik *curator*; *Dl.* pomnik, ekonomissarz; *Rg.* pomnik, *chi tien cura d' qualche cosa, curator*, *f.* pomnitegliza, *Rg.* pómnik sirotinſki, opiekun; *Crn.* pomenk *significatio*; *Vd.* spomin, spomenik, znamik, spominſtvu, spomenishtvu, spominſki obras, pamiątka); 2 monument dla pamięci lub na pamiątkę wyſtawiony, pamiątka czego zachowana, wiekopomnia, ein Denkmal, Monument, Andenken. Dla zebrania pamiątek zgasłéy oyczyzny, szukaliśmy także Kopernika pomników. *N. Pam.* 20, 222. Oglądamy się na pomniki szanownéy ſtarożytności. *Przyb. Pis.* 1.

POMNISZYĆ, *F.* pomniszy *czyn. dok.*, na mnicha poſtrzyc, zum Mönche machen, einkleiden. Myśli się kiedy pomniszyć. *Pot. Pocz.* 109. – §. Pomniszyć wieprzki, maciory, *ob.* mniszyć, omniszyć.

POMNOŻNY, -a, -e, pomnażaiący, powiększaiący, vergrößernd. Chciwość nienasycona, co zamiaſt źrzenicy, Siło pomnożne na śrzodku głowy nosi. *Zab.* 12, 235.

POMNOŻYĆ, *F.* pomnoży *cz. dk.*, pomnażać *ndk.*, *Vd.* pomnoshiti, pogmerati, sarediti, mnogokratiti, velikukratiti; *Rg.* uzmnáxati, uzmnoxiti; *Cro.* pomnosujem, pomnosilszem; *Rs.* помножить, помножать, умножить, умножать, сугубить, сугублю; do mnogości przyczynić, w mnogości powiększyć, vermehren, vervielfältigen. Pomnażać kogo w czym, n. p. w bogactwach, *augere aliquem diuitiis. Cn. Th.*, bereichern mit etwas, an etwas reicher machen. – *§. Panna porząwszy duchem świętym, porodzić albo *pomnożyć miała zbawiciela. *Zrn. Pſ.* 3, 673 *b*, wydać na świat, gebähren. – Pomnożenie, *Cro.* povekshanye; *Rs.* умноженїе; *Ec.* уробзенїе. – §. Pomnażać się w czym, rozrastać, an etwas wachſen, zunehmen. Jezus się pomnażał w mądrości i w wzroście i w łasce u boga i u ludzi. *Sk. Kaz.* 38. Pomnażanie lat Chryſtusowych. *Bial. Poſt.* 136, przybywanie, das Zunehmen. W naukach prędkie pomnożenie wziął. *Sk. Zyw.* 1, 93, wzroſt, poſtępek). Ci, którzy ćwiczeni bywaią, w mądrości pomnożenie biorą. *Rey Pſ. II.* 1. POMNOŻYCIEL, -a, *m.*, der Vermehrer; POMNOŻYCIELKA, -i, *ż.*, die Vermehrerinn; *Vd.* povezhavez, pogmeravez, sarednik; *Rag.* uzmnoxitegl, uzmnoxalaz, *fem.* uzmnoxitegliza, umnoxitegliza; *Ross. et Eccl.* умножитель.

POMNY, -a, -e, Pomnieyszy *compar.*, (*diſting.* Pomnieyszy a mniéy); (*Rg.* pomni, pomgniv, poman *providens, induſtrius*; *Sla.* pomljiv *diligens*; *Bs.* pomgniv, poman *sedulus*); – a) *act.* pamiętaiący, denkend an etwas, eingedenk. Biſkup, uczyniwszy mowę, iż pomnieyszy bogu ieſt, niż ludziom, ſkazał heretyka. *Ger. Dz.* 42. Niepomny, niepamiętaiący, niepamiętliwy. *Cn. Th.* 512, uneingedenk. Zamiłowanie nauk niepomnym mię i niedbalym o ciało uczyni. *Pilch. Sen. liſt* 2, 373. Wyprowadza ich ztąd zgoła życia przeszłego niepomnych. *ib.* 288. – *§. Niepomny, pamięci pozbawiaiący, vergeſſen machend, des Gedächtniſſes beraubend. Smoka iak przeżegnał ziół niepomnych sokami, a trzy razy przegnał słowa sen zawodzące, sen czule oczy zbiegł. *Zebr. Ow.* 165, *sparsit lethaei gramine succi*). Konie Plutonowe po czarnym Erebie błądząc wolnym krokiem, Syczą się gnuśnéy Lety niepomnym potokiem. *Zab.* 15, 33 *Kniaź.* Kto się raz dotknie zdroiu niepomnego, Próżen ieſt wszelkich troſk, i frasunku złego. *Kmit. Tr. B* 4. Zdróy niepomny, *Lethe. J. Kch. Dz.* 111, niepamiętny zdróy. *J. Kch. Dz.* 239. – §. *paſſ.* pamięci godny, co się pamięta, denkwürdig, deſſen gedacht wird. Narody Kaſtylii okrutnemi pomne łupieztwami. *Przyb. Luz.* 241. Firleiów, których brzmią dzieie i pomne u nas zwycięſtwa. *Kniaź. Poez.* 1, 141, cf. wiekopomny). Niepomny, niepamiętny, pamiętnika niema, dawny. *Cn. Th.* 512, deſſen nicht gedacht wird, ohne Andenken. Niepomne Chaos, co przed światem wprzody, Długo się tłukło z wszech rzeczy nieładem. *Zab.* 16, 305 *Zabł.* Lecz co to za trzaſk? co za grzmot niepomny? Rozdarł się obłok, padł piorun ogromny. *Zab.* 16, 308, iakiego nie pamiętaią, bez równego mu, ohne gleichen. – §. Niepomny, którego nie wspominaią, zapomniany, deſſen man nicht gedenkt, erwähnt, vergeſſen. Jak wielu bohatyrów legło sanu niepomnym, Nikt o nich nie pamięta; bo zawisna razem Śmierć tymże, co i kości, ſtarła imię głazem. *Nar. Dz.* 3, 92.

POMOC, -y, *ż.*, *Bh. et Slo.* pomoc, pomucka; *Sr.* 1. pomoš, pomocj; *Sr.* 2. pomoj; *Crn.* pomosh, perpomozh; *Vd.* pomush, perpomuzh, napomuzh, pomuez, pomuezh; *Bs.* pomocch; *Cro.* pomoch; *Dl.* pomoch; *Rg.* pomonch; *Rs.* помóга, помочь, подмóга, подмоганїе, вспоможéнїе, вспомоществованїе, спомоществованїе, благопоспѣшенїе, подспóрье, приспóрье, выручка, разстановка; *Ec.* пособїе, пособство, пособствованїе, споборство, сбóрство; wspomożenie, wsparcie, posiłek, ratunek, die Hülfe. Hey Janie, Macieiu, Michale, hey na pomoc, gwałtu! *Teatr* 30, 24, zu Hülfe! rata). Wziąwszy Pana Boga na pomoc. *Kras. Pod.* 2, 146, ufaiąc pomocy bozkiéy, za pomocą bozką, mit Gottes Hülfe. Dość dla serca pociechy bydź pomocą nieszczęśliwéy. *Teatr* 4 *b*, 24, podporą, ratunkiem). Prosili Ruśniacy Bolesława o pomoc ludźmi przeciw Litwie. *Stryik.* 276, o posiłki, Hülfstruppen. Pomoc woienna, nazywa się mieczem. *Gal. Alf.* 319. Wielkie prace dla kościoła bożego na pomoc zbawienną poddanych swoich podeymowali. *Skarg. Kaz.* 308, na ratunek duszny). – *Prov.* Z pomocą rzéki płyną, *magnus ope minorum. Rys. Ad.* 78, z ſtrumyczków bywaią ſtrumienie). Nogi na pomoc wziąć, *Dambr.* 843, nogi za pas wziąć, uciekнąć, drapnąć). – §. Na wielką chorobę różne pomocy. *Haur Sk.* 385, ratunki, lekarſtwa pomagaiące, Hülfsmittel, Heilmittel. (*Rs.* помочи paſki dziecinne). – §. Pomoc, w gospodarſtwie wieyſkim, tłuka, szarwark, eine Art Frohndienſte, Frohnhülfe. Gdy pomocy żynaią, za dzień i za pomoc po dwoygu wychodzą. *Haur Ek.* 72. POMOC, pomódz, pomógł, *F.* pomoże *intr. dk.*, Pomagać *ndk.*; *Bh.* pomoc, pomahati, pomogit, ſpomocy, ſpomohł, ſpomahati; *Slo.*

pomáhám; *Sor.* 1. pomhacz, pomham, zpomoju; *Sor.* 2. pommoz, pommogaſch; *Crn.* pomozh, perpomozh, pomágam; *Vd.* pomagat, perpomagati, napreipomagati, napreipelati, perpriduvati; *Cro.* pomochi, pomagati, pomásem, pomogelszem; *Dl.* pomochi; *Bs.* pomocchi, pomagati; *Rg.* pomocchi, pomàgati, pomaagam; *Sla.* pomochi, pomagati; *Rs.* помочь, помогать, подмóчь, подмогать, помоществовать, вспомóчь, вспомогать, вспомоществую, вспомогáю, блaгопоспѣшать, пособить, пособлять, пособствовать, упóльовать; *Ec.* подвигверждати, подкрѣплять, помоществовать; pomagać komu, pomoc mu dawać, wspomagać, wspierać go, einem helfen. Pomożmy sobie nawzaiem. *Teatr* 17 *b*, 18. Kiedy dway dźwigać sobie wzaiem pomagaią, Jako ieden pożytek, iednę szkodę maią. *Pot. Jow.* 20. Drugim często pomoże, kto sam czego nie może. *Zegl. Ad.* 68, cf. osła sama nie siecze, a ostrzy). Komu bóg pomaga, ten wszystko przemaga. *Zegl. Ad.* 112. Tak mi Panie Boże pomoż, i iego S. ewanieliia. *Weresz. Rgl.* 12, uroczyste stwierdzenie przysięgi, so wahr mir Gott helfe. Jam tego uczynku niewinien, tak mi boże pomoż, i wszyscy święci. *Szczerb. Sax.* 338 *et* 339. Pomaga Bóg, *vel potius* Pomagay Bóg, *Ruff.* Pomahay, *vel* Pomay Boh, pomóż Bóg, pomoż ci bóg. Panie Boże pomoż, szczęść Boże, *salutatio*, hilf Gott, Glück zu, Glück auf! *Sekl. Math.* 28, *Teatr* 24, 99, *Ec.* рáдуйся, здрáвствуй. Przychodzi on, i rzecze: pomaga Bóg, Panie. *Rey Wiz.* 96. – *Dicter.* I pomaga bóg nie dałbym za to. *Bielaw. B* 2 *b*, nawet nie, bóg zapłać, Gott bezahls, zahls Gott! – Pomaga komu co do czego, na co, przeciw czemu, służy, skutkuie, es hilft, dient, ist dienlich, behülflich. Heretykowi pomaga imię chrześciańskie, iako łysemu grzebień, ślepemu zwierciadło, głuchemu piszczek. *Birk. Ex. E* 4 *b*. Nie pomoże, nie zawadzi. *Cn. Ad.* 638. Ani pomoże, ani zaszkodzi, barszczyk. *Urzęd.* 7, *Slo.* to ani ne pohrize, ani ne poluje; ni śmierdzi, ni pachnie). – Pomoże, by umarłemu kadzidło. *Rys. Ad.* 53, łyżka po obiedzie; lekarstwo po śmierci). Rzadko cnota pomaga ludziom do bogactwa. *Teatr* 46 *b*, 13. – Pomagać ku czemu, z do czego pomagać, pomoc z siebie dawać, przykładać się, mithelfen zu etwas. Jako kto może Niech ku pożytku dobra spolnego pomoże. *J. Kch. Dz.* 250. – Pomagać komu czym, ratować go czym, mit etwas aushelfen, retten, unterstützen. Fałszem sobie pomagaią, gdy prawdą nie mogą. *Sk. Dz.* 577. Jarosław zbity, ucieczką zdrowiu swoiemu pomógł. *Stryik.* 159, ucieczką życie ocalił). Nigdy sobie nikt u niego ani zacnością, ani powinowactwem, iedno prawdą pomógł. *Sk. Zyw.* 1, 207. – Pomagać komu czego, dzielić z nim pracę etc., spólnikiem iego bydź, einem in einer Unternehmung beystehen, sein Gehülfe in etwas seyn. Nie widać było, którzyby mu tych iego zamysłów pomagali. *Warg. Wal.* 90. Prośby téy iego wszystek mu senat i dwór cesarski pomagał. *Sk. Zyw.* 429, sie unterstützten seine Bitte, nahmen Theil daran. Rozumieli żydzi o Jezusie, iakoby on grzesznikom pomagał ich grzechów, a do ich się złości przymieszywał. *Sk. Kaz.* 295. – Elamitom dziwno było, aby miał kto z niemi mowy pomóc oyczystéy. *Koch. Roż.* 59, w oyczystéy mowie ich rozmawiać, rozprawiać, sich mit ihnen in ihrer Mutterſprache unterhalten. Pomagać komu żywota, dzielić z nim sposób życia, towarzyszyć mu, mit einem leben, die Lebensart mit ihm theilen, mit ihm in Gemeinſchaft ſeyn. Już miał towarzyszów kilku, którzy mu żywota pustelniczego pomagali, i zgodnie z nim mieszkali. *Sk. Zyw.* 1, 325. Nie chcesz-li mi takiego życia pomagać, nie chcéy mi do niego przeszkadzać; a on drugi rzecze: nie odstąpię cię wierny towarzyszu, a tegoć życia pomóc chcę. *Sk. Zyw.* 1, 52. Pomagać komu kompanii, towarzystwa, einem Geſellſchaft leiſten; *Ross.* сопомáриществовать. Niemasz iak inaczéy, musi albo biesiady pomoc, albo co takiego zmyślić. *Hrbſt. Nauk.* 1. 5. – §. Pomagać za kim, stać przy kim, popierać kogo, es mit jemanden halten, ihm beyſtehen, ſich für ihn verwenden. Pan Bóg za nami pomagać będzie, a sam potłumi nieprzyieciela. *Popr. Ryc.* 110. Za nami życzliwe niebo pomaga, i za was woiuie. *P. Kch. Jer.* 194. Sędzia, żeby za swym przyiacielem nie pomagał. *Gor. Wł. H* 4 *b*. Zawsze więcéy za tym, który krzywdę uczynił, niżeli któremu uczyniono, pomagaią. *Star. Ref.* 145. *POMOCENSTWO, -a, *n.*, pomoc, Hülfe. Bieży na nieprzyiaciela, z prawego skrzydła wziąwszy pomoceństwo. *Jabł. Buk. K* 3 *b*, posiłki; cf. *Vind.* pomuzhlivoſt, pomagajoshnoſt, z *pomocność. POMOCNICA, -y, ż., POMOCNICZKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* pomocnice, spomocnice; *Sr.* 1. pomocnica; *Vd.* pomozhnizа, podajauka, postrieshnizа; *Bs.* pomocchnica; *Rg.* pomochnizza, pomositegliza; *Cro.* pomòchnicza: *Rs.* помощница; pomagaiąca do czego, die Helferinn, Gehülfinn, Unterſtützerinn. Bóg, bacząc, że nie dobrze bydź człeku samemu, stworzył mu pomocnicę. *Kanc. Gd.* 269. Ewa towarzyszka albo *pomocniczka, z żebra Adamowego wywiedziona. *Smotr. Lam.* 212. Żona ma bydź mężowi żywota towarzyszem, nabycia maiętności pomocnicą. *Petr. Ek.* 70, pomocnicą do szczęśliwego życia. *Modrz. Baz.* 127. Marya, *pomocniczka opuszczonych. *W. Post. W.* 3, 336, *Bardz. Luk.* 87, *Pieś.* 11, 1 *Leop. Rom.* 16, 3. Stałość w przygodzie wielka pomocnica, Bo każda przez nię złomi się teſknica. *Rey Zw.* 211 *b*. POMOCNICZY, -a, -e, pomagaiący, posiłkuiący, posiłkowy, hülfes. Podania do innych głównieyszych pomocnicze, *subsidiaria. Geom.* 2, 27. POMOCNIK, -a, *m.*, *Bh.* pomocnik, napomocnik, spomocnik; *Slo.* pomocnik; *Sor.* 1. pomocznik, pomognik, mocnik; *Crn.* pomozhnik, perpomozhnik; *Vd.* pomozhnik, pomagavez, napreipelauz, podajauz, postrieshnik; *Cro.* pomòchnik; *Dl.* pomochnik; *Bs.* pomocchnik; *Rg.* pomochnik, pomositegli *Rs.* помощникъ, вспомогáтель, вспомоществователь, пособникъ, посóбщикъ; *Ec.* поспѣшникъ, пособникъ, помощникъ, содѣлователь, сдѣйственникъ, сдѣйствúтель; pomagaiący komu, wspieraiący go, der Helfer, Gehülfe, Beyhelfer, Beyſtand, Unterſtützer. Pomocnikami łupieżcy są ci, którzy pomagaią pełnić żądzą drugiego, i choćby nic więcéy nie uczynili, ieno żeby się wiadomością albo gospodą do tego przymieszali, albo kradzionych rzeczy dział brali, tedy tak są winni, iako i złoczyńca. *Szczerb. Sax.* 156. Takich słów ledwoby pod wiechą Bartek pomocnik do Magdy pomywaczki zażył. *Teatr* 84, 76, pomagacz, n. p. mularski, Handlanger. Pomocnik, pomocnica, noszą dla mularza na rusztowanie cegłę, wapno i t. d., i przy robocie

bocie są im do pomocy. *Mag. Mſt.* POMOCNY, - a, - e. POMOCNO *et* POMOCNIE *adv.*, *Sr.* 1. pomocny; *Vd.* pomuzhliu, pomagajozh, pomagliu, pomuzhen, dopomagliu, odpomagliu, napreipelatliu, napreipelazh, priden; *Crn.* perpomorn; *Rg.* pomochni; *Ks.* помощный, подможный, вспомогательный, пособивый, поспѣшительный; *Ec.* помога́тельный; pomoc daiący, pomagiący, helfend, behülflich, Hülfe gewährend. Jedna ręka drugiey pomocna. *Psalmod.* 86; ręka rękę myie, noga wspiera nogę). Na tym świecie, na tey ziemi, Bądźmy obie pomocnemi. *Jak. Bay.* 218. Wszechmocny Panie, przybądź nam pomocnie. *Teatr* 44 *b*, 84, na pomoc, zpomocą, zu Hülfe). Choć ma dość wszystkiego, ale ó mu pomocno, gdyż jakby nic iego! *Pot. Jał.* 29, na co mu się zda, was nützt ihm! - *Jurid.* pomocna rzecz, ważna, legalna wymowa, eine triftige Entſchuldigung. Pomocne rzeczy, albo *legalia impedimenta*, cztery są, więzienie, choroba, pielgrzymowanie w cudzych ziemiach i wyprawa woienna. *Szczerb. Sax.* 310. Nie ſtanąwszy przed sądem trzy razy, nie może się ratować, tylko przez wniesienie pomocney rzeczy, to iest, przyczyny słuszney, dla którey nie ſtanął, *legale impedimentum. Sax. Porz.* 68. *Szczerb. Sax.* 77, *ib.* 310. - °b) Za Piastów podatki w Polszcze nazywały się powszechnym nazwiskiem pomocne; *auxilium. Nar. Hſt.* 6, 199 *et* 205, Hülfsſteuer, Hülfsgelder, Hülfsabgaben. Skarb królewſki za Piastów składał się z podatków pieniężnych, z dani w rzeczach, z posług albo służby, z lasów, z połowu ryb i bobrów; wszystkie te rodzaie dannicze nazywały się w ſtarych przywileiach pomocne. *Nar. Hſt.* 2, 258. - §. pomocne, był to podatek w rzeczach lub pieniądzach, nieprzywiązany do czasu, lecz nakazywany, kiedy się tylko panuiącemu podobało. *Nar. Hſt.* 4, 279 *et* 2, 86. To co nazywało się w Polszcze pomocne, miało w Litwie imię dziakła. *Czack. pr.* 1, 66.

POMOCZYĆ *ob.* Pomaczać.

POMODLIĆ się, *F.* pomodli się *Rec. dk.*, (cf. *Rs.* помолзаться послубовать), czas nieiaki przemodlić, *Bs.* pomolitise; *Rg.* pomollitise; eine Zeitlang beten, nach einander beten, anbeten. Jehowo, tobie się klaniać będą i tobie się pomodlą. *Bud. Jes.* 45, 14. Posiedźcie tu, aż ia pójdę tam, i pomodlę się. 1 *Leop. Math.* 26, 36.

POMOGRAN *ob.* Pomagran.

POMODRZEĆ *niiak. dk.*, modrym się ſtać, blau werden, *Bs.* pomodritti,

POMOKNĄĆ *niiak. idntl.*, w koło zamoknąć, nach gerade naß werden, *Rs.* помокнуть. POMOKRZYĆ, *F.* pomokrzy *cz. dk.*, poszczać, bepiſſen. *Tr.*, *Vd.* pomokriti, spowilżyć, pomoczyć.

POMOR *ob.* Pomorek.

POMORCZYK, - *m.*, *Bh.* pomoran; *Bs.* pomoraç; *Rg.* primoraz, primoranin, pomoranaz (pomoraz *nauta*); *Ross.* поморянинъ; *Ec.* морежи́тель, помо́рецъ; z pomorskiey lub przymorskiey krainy człowiek, koń, pies, i t. d. *Wlod.*, ein Menſch, Pferd, Hund ꝛc., aus einem Küſtenlande bet. *In specie* z Pomeranii, Pomorczyk, ein Pommer. *Sinik. Gon. K.* 3. - §. *aliter*; Już weselsze nad zwyczay światło Tytan miece, Puściwszy płomieniſtym pomorczykom lece. *Pot. Arg.* 823, koniom swoim mor-

ſkim, co noc w morzu się ochynaiącym, die Sonnenroſſe tauchen ſich in die See; alſo Seetaucher. - b) *Botan.* Pomorczyk, ziele, *ob.* Sytka.

POMORDOWAĆ, *F.* pomorduie *cz. dk*, - °§. pomordować, pozabiiać, nach einander hin morden. Holofernes pomordował mieczem wszystkich, ktorzy mu się przeciwili. 1 *Leop. Jud.* 2, 16, pobił 3 *Leop.*). Siedmiu ich trucizną pomordował. *Zygr. Pap.* 13. - §. morduiąc czyli katuiąc zabić, zu Tode quälen. Synowie twoi iednym cięciem od sprawnéy poginą ręki katowſkiey, synowie zaś hetmańscy nie tak są pobici, iako raczéy pomordowani. *Sir. Qu.* 83. - §. mocno pofatygować, *Ross.* помомить, ſehr ermüden. Żona i służebnica pomordowały się długą podróżą. *Teatr* 42 *d*, *d*. POMOREK, - rku, *m.*, POMOR, - u, *m.*, pomarlica, gdy trochę pomiera, początek albo koniec albo odnowienie moru, albo powietrza, przymorek *Cn. Th.*, eine Seuche, eine kleine Peſt. *Sr.* 2. mretwa; *Crn.* pomor, (pomorſtvu *clades*); *Vd.* pomor, pomoria, moria, kuahna bolieſen; *Cro.* pomòr, razloy; *Rg.* pomòr, pomorènje, pomoornoſt; *Bs.* pomor, pomorſtvo; *Rs.* падёжь; (cf. Pomucha). O powietrzu, zarazach i o pomorkach na ludzi. *Perz. Lek.* 250; osobliwie na bydło, trzody, das Viehſterben. Kiedy owce, bydło, świnie o iednym czasie iedne po drugich choroba napada, nazywaią gospodarze pomorkiem. *Wolsz.* 18. Srogi pomorek na bydło uiął kmieciom sposobność do uprawy roli. *Nar. Hſt.* 5, 260.

POMORGOWAĆ *cz. dk.*, na morgi podzielić, Ackerland in Morgen eintheilen. Seym Grodzieńſki 1568 R. rozkazał z dziesięciu włok pomorgowanych dać iednego iezdnego żołnierza. *Czack. pr.* 219.

POMORKA *ob.* Pomorszczyzna 2.

POMORSKI, - a, - ie, przymorſki, *Boh.* primorſſky; *Crn.* premurſke, permurſke; *Rg.* pomorſki; *Fs.* помориани; *Ross.* поморскій, am Meere gelegen, Ufer-, Küſten-. Piołuny pomorſkie, że na brzegach morſkich rosną. *Syr.* 359. Abraham wierzy, że go Bóg iak piasek pomorſki rozszerzy. *Pot. Jow.* 2, 10, der Sand am Meere. Mieszkał Jezus w Kapernaum mieście pomorſkim. *Leop. Math.* 4, 13, Seeſtadt. Kray blizki morza, ziemia pomorſka, s POMORZE. *Sk. Dz.* 1115, *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 109, *Gwag.* 367, *Warg. Cez.* 101; *Es.* pomorje, primorje, mieſta blizu morza; *Rg.* pomorje, primorje; *Rs.* поморіе; Küſtenland, Land am Seeufer. Pomorze, przeſtrzeń osuszonego lądu. *Sniad. Jeo.* 229. - 2) *Nom. propr.* POMORSKA kraina, POMORZE, POMORSTWO, - a, *n.*, Pomeraniia, Pommern. *Krom.* 189, *Boh.* pomoří, pomory. Komissarze do Węgier, Śląska i Pomorſtwa. *Vol. Leg.* 3, 803. W Pomorzu. *Syr.* 946. - §. Pomorze Polſkie, woiew. Pomorſkie, *Pomerellia*, prowincya Pruska, graniczyna półn. z morzem Balt. *Dyk. G.* 2, 299, Pommerellen. - Pomorſki, Pommeriſch. POMORSZCZYZNA, wszystko co nad morzem, alles was am Meere iſt, Küſten-, wiatr Küſtenwind, Seewind, von der See her. Kiedy w tył Pomorszczyzna wieie, Już Polak pełen iest dobrey nadzieie. *Klon. Fl. E.* 1 *b*; *not.* „*encolpias, ventus, qui spirat ex sinu Venedico vel ex quovis alio sinu*". - b) Pomorszczyzna, Pomorka, wiatr zwyczaynie deszcz przynoszący. *Ryd.*, Regenwind. POMORZANIN, - a, *m.*, z Pomeranii ro-

dowity, ein Pommer. *Krom.* 189, *ob.* Pomorczyk. POMORZANKA, -i, ż., kobieta z Pomeranii, die Pommerinn, *Sr.* 1. Pomeriza.

POMORT, -u, *m.*, piszczałka naygrubsza basem oddaiąca, sztort, z Włosk *bombare*, der Baß-Pommer, der Brummer. Do dętych instrumentow należą pomorty, puzany, kornety i t. d. *Warg. Wal.* 306. Puzany, pomorty, szałamaie, i wszelakie wielkiego głosu piszczele. *Petr. Pol.* 2, 374. Pomorty a puzany, to wszystkich zaglusza. *Rey Wiz.* 16 *b.* Pomorty, iako chłopi, gdy się swarzą, ięczą. *Rey Wiz.* 25 *b.* „*Vidi complures Varsaviae ingentis magnitudinis et inflari audiui Stephano rege Mosci legatum conuiuio excipiente*". *Cn. Th.*

POMORZYĆ, *F.* pomorzy *cz. dk.*, *Bs.* pomoriti; *Cro.* pomoriti, pomarjam; *Vd.* pomoriti, pomorjati, pomorivati, vmoriti, vmorivati; (*Rs.* помориmь, z głodem umorzyć), życia pozbawić, pozabiiać, ums Leben bringen. Czemuście nas wywiedli na tę pustynią, żebyście oto wszystek gmin głodem pomorzyli? 1 *Leop. Ex.* 16, 3. Czemuś nam kazał wyyść z Egiptu, abyś nas pomorzył? *ib.* 17. Męże swoie trucizną zdradliwie pomorzyły. *Warg. Wal.* 42. Noc iedna wszystkich żyiących pomorzy, I grób za bożym rozkazem otworzy. *Chrość. Job.* 130.

POMOŚCIANA, -y, ś., most na ziemi leżący, nie na palach, iakie na mieyscach zapowatych bywaią. *Os. Zel.* 81, eine flach aufliegende Bretterbrücke, wie ein Fußboden.

POMOŚCIĆ, -ił, -ić *cz. dk.*, pokładać tarcicami *Cn. Th.*, mit Brettern belegen, bebrücken; (*Rs.* помостить, помащивать, pobrukować, *Rs.* помостить rusztowanie robić). Pomoszczenie, pokładanie tarcicami, *Cro.* potablanje, das Bebrücken, Belegen mit Brettern. - §. Pomoszczenie, z POMOST, -u, *m.*, POMOSTA, -y, ś., (*Cn. Th.*), pokład; *Sla.* pomost; *Ross. et Ec.* помостъ, podłoga, mozéwie brukowanie, dylowanie); eine Bretterbebrückung, ein Bretterboden, Belegung mit Brettern, Fußboden, Unterlage. *Lesk.* 91. Pomost w działobitni, podłoga z legarów i dylów, na którey armata stoi. *Jak. Art.* 3, 309. Pomost pod końmi naylepszy iest bruk z drobnych polnych kamieni, abo ceglany. *Hipp.* 34. Położyć piasku na pomost z heblowanych deszczek zbity, i trochę ukośnie postawiony. *Torz.* 221. Po chrzcie wodę święconą pod pomost każe cerkiewny wylewać. *Pim. Kam.* 9. Już na wszystkich obrazach polizał pokosty, Podziurawił łysiną cerkiewne pomosty. *Nar. Dz.* 3, 118, podłogi). Pomoszczenie albo ganek na powietrzu prawie wystawiono, u naywyższego budowania mocno go przykrępowawszy. *Kosz. Lor.* 105 *b.* - §. *tr.* Pomostem leżeć, pokosem, powalem, na pował, mostem, hingestreckt. Wichry walą odwieczne dęby, wraz z mdłym chrostem, Co wspaniale wprzódy stało, to leży pomostem. *Dmoch. Sz. R.* 5. Codziennie śmierć rycerzów obala, pomostem. *Dmoch. Jl.* 2, 199.

POMOSKWIĆ, *F.* pomoskwi *cz. dk.*, w Moskala obrócić, zum Russen machen. Horacym mym pomoskwionym panów przywitałem. *Petr. Hor. praef.* NB. Petrycy tłumaczenie swoie choć Polskie, ale że w Moskiewskiey niewoli zrobione, dla tego niby to Moskiewskie zowie.

POMOTAĆ, *F.* pomota *cz. dk.*, *Bh.* pomotam; *Rg.* pomotatti; *Rs.* помотать, поматываю; zawikłać, pomierzwić, pogmatwać, verwirren, verfitzen, verwickeln *pr. et fig.* Łokietka tak gęste trudności w ieden raz pomotały, że

każdą z osobna wywikływaiąc, zaledwie mógł wydołać. *Krom.* 327. Małpy łacno połapać, gdy się w pollawionych botach same pomataią. *Rey Wiz.* 47 *b.* Oni się pomotali i padli; a my wstali. *Leop. Ps.* 19, 9.

POMÓWIĆ, *F.* pomówi *cz. dk.*, Pomawiać *ndk.*, *Boh.* pomluwiti; *Cro.* pogovarjam (*ob.* gaworzyć); *Vd.* pogovoritise, pogovarjatise, pomarnuvatise; *Ross.* поговорить, поговаривать; (*Rs.* помóлвить obiecać); pogadać nieco z kim, eine Weile reden, ein wenig mit jemanden sprechen. Pan Mazepski chce się z panem widzieć. *Resp.* Prosić go, muszę z nim pomówić. *Teatr* 24 *c*, 46. Pozwolisz mi, abym śmiał z tobą pomówić. *Teatr* 37, 38. Tylko z nim kilka słów pomówię. *Tr.* - b) pomawiać po kim, *loquentem imitari, per iocum*, podrzeźniać *Cn. Th.*, jemandes Sprache nachmachen, ihm nachspotten im Reden. - §. pomówić, opowiedzieć, osobliwie niegruntownie, wieścić, wieść roznosić, erzählen, besonders vom Hörensagen, ohne Grund. Pierzchali do Litwy, a pomówili, żeby krol Polski i z Witołtem, i z wszystkimi był porażon. *Biel. Sw.* 252. Krol Władysław w lesie słowika słuchał do północy; doktorowie pomówili, by przeziąbł. *Biel. Sw.* 237, rozgłosili, lub też osądzili. - 2) pomawiać kogo o co, *Bh.* pomlauwati, *Slo.* pomluwám, *Rs.* порицать, поперу, попрещи.; obmawiać go, posądzić, zadawać mu co sromotnego, einem etwas Böses nachreden; einen bereden, beschuldigen. Kucharz obaczył, iż mu pieczenią wzięto, iął obu pomawiać. *Ezop.* 21. Bez wstydu, i krom boiaźni bożéy was pomawiaią. *Smotr. Lam.* 29. Ten iest nayważszy szczęścia przeciwnego ciężar, gdy o iaki strapionych ludzi pomówią kryminał. *Bardz. Boe.* 17. Nikogo nie pomawiay, czego nie dowiedziesz. *Bud. Ap.* 10. Nie trzeba nikogo pomawiać niewinnie. *Teatr* 7, 100. Wyznał się winowayca, i pomówił drugiego, ale się ten do tego nie przyznał. *St. Dz.* 562. Pokaże-li się niewinność obwinionego, tedy ten, kto takowego pomówił, sam tey winie podlega, *Stat. Lit.* 5. Żwawy napasnik obrótnego łgarza, Wilk niegdyś lisa o kradzież pomówił. *Kniaź. Poez.* 3, 129, *Birk. Ex. H* 3 *b.* POMOWA, -y, ś., POMÓWKA, -i, ś., *dem.*, POMOWISKO, -a, *n.*, *indignat.*, zadanie komu czego, obmowa, *Boh.* pomluwa; *Slo.* pomluwáni; *Vd.* pogovor, pogovorjenje, pomarinj, popomnanje, prepomlanje, opraulanje; *Rs.* обносъ; (*Rs.* помóлвка umowa, ugoda, zrękowiny; попóвка rozmówka; pogłoska; wieść; sentencya), üble Nachrede, Beschuldigung, Schuldgebung. Bez uwagi na pomowę ciemnych gadułów. *Pam. W.* 3, 338. Teraz osierociała, (taka Jowiszowa wola była) zostaię. Na cóż ta pomowa? na co ten grzech na Jowisza kładę? *Ustrz. Trei.* 44. Na pomowę świadka iednego, nikt nie ma bydź tracon. *Radz. Deut.* 17, 6, *Stryik.* 526. Jeśliby pozwany potwarnie był odniesion, oskarżyciel za pomowisko gardło traci. *Stat. Lit.* 6. *Smotr. Lam.* 87. Pomimo wszelkiey ostrożności, nie uszedłem przecięż pomowy. *Xiądz.* 93. POMÓWICIEL, -a, *m.*, obmówca, potwarca, posądziciel, der Nachreder, Verläumder, *Slo.* pomluwač.

1) POMPA, - ś., *Ital.* pompa, *Gall.* pompe, *Angl. et Suec.* pomp, *Finland.* pampu, *Hisp.* bomba; *Bh.* pumpa, žumpa; *Ger.* die Pumpe; wodociąg, cf. studnia, die Wasserpumpe; *Slo.* nástrog, kterym wodu táhnau; *Sr.* 1. *et* 2. plumpa; *Vd.* pumpa, pumba, naliuniza, vodesajemniza.

Rs. насóсъ, насосецъ (cf. наѣать), шприцъ, (*Rs.* пумпа *lunto va skora*). *Pompa* pospolita składa się z rury, iednym końcem w wodzie zanurzonym, z klapy, z siępla, etc. *Hub. Wst.* 206, *Os. Fiz.* 325, *Kluk. Rosl.* 2, 163, *Sanit. bud.* 344, (cf. studnia). *Pompa powietrzna, antlia pneumatica. Hub. Wst.* 209, powietrzociąg, die Luftpumpe.

2) POMPA, – y, *f.*, z lac. wystawność, pokazowanie się, wielmożność. *Sk. Żyw.* 2, 40. der Pomp, die Pracht, das Aufsehen; *Boh.* pych cf. pycha); *Vd.* pompanashtvu, prangovanju, pompa, velka naprava, kasanje smoshnosti velikoshe, gospodashni sprevod; *Rg.* vrès, hvasta; *Rs.* щегольство, щегольство, щегольство, великолѣпіе, великолѣпіе. Na stroie, na pachołki, na poszosne, na zbytki, nakłady wielkie czynią, pompę swoię kosztem rozmaitym ukazuią. *Dombr.* 513. Pompy dziwne pogańskie stroimy. *Hrbst. Nauk. E.* 7 *b.* Pompa i pycha rycerstwa iego. 1 *Leop. Jer.* 47, 3. Asya pompy pełna. *Susz. Piet.* 3, *H* 4. Podnoszą się w pychę z podziwną oną nadętą pompą. *Gor. Du.* 324, *Jalib.* Q Szacowniczyszcie iest, co sama natura dała, niżeli pompa odęta iak pęcherz. *Mon.* 76, 84. POMPATYCZNY, POMPASTY, – a, – e, POMPATYCZNIE *adv.*, wystawny, pompeux, prunkend; *Rs.* щегольный, великолѣпный, великолѣпный. Pyszny i pompasty człowiek. *Hrbst. Nauk. d* 8. Mędrek nudzi tylko pompatycznemi swemi andronami. *Zab.* 5, 102. Pompatyczna do herbownego kleynotu alluzya. *Mon.* 65, 302.

POMPIARZ, – a, *m.*, rurmistrz pompowy, rzemieślnik od pomp, der Röhrenmeister, Pumpenmeister. Przybyli pompiarze dla naprawienia szkody w studniach. *N. Pam.* 3, 276.

POMPOWAĆ, – ał, – uie *cz. contin.*, za pomocą pompy dobywać, pumpen; *Bh.* jumpovati; *Vd.* pompati, vunvlezhi, vunpoteguvati). Narzędzie do pompowania. *Czerw.* 26. Bieżcie co tchu, pompować wodę z okrętu. *Przyb. Luz.* 191.

POMROCZNY, PAMROCZNY, – a, – e, – ie *adj.*, *Rs.* помрачённый, ciemno zachmurzony, zaćmiony, paciepny, dunkel, umwölkt, verfinstert, verdunkelt Pomroczne dni. *Tar. Uw. E.* 2. Noc pomroczna. *Teatr* 49 *b*, 76. Pomroczne wieczora zmierzchnienie *Przyb. Milt.* 297. POMROCZYĆ *cz. ndk.*, pomrocznym uczynić, zaćmić, finster überziehen; verdunkeln, verfinstern, *Vd.* pomrazhiti; *Cro.* pomrakujem; *Rs.* помрачать, потамнити; *Rg.* pomarcjatti; *Rs.* помрачить, помрачать. POMROK, PAMROK, – u, *m.*, PAMROKA, – i. *f.*, mrok, ciemność, *Crn.* pamrák; *Eg.* pomraka, pomarka, *Bs.* pomrcika. Dunkelheit, Düsterheit. Noc pomrokiem swym woz słoneczny zasępiła. *Zab.* 15, 15 *Kniaź.* Zmienny księżyc, co dzisiay ciemnym pomrokiem nudzi, Jutro blask dumny rozświeca. *Zab.* 12, 29 *Kniaź.* Przyszłość ciemnym bog przed ludźmi zasłonił pomrokiem. *Hor.* 2, 194 *Kniaź.* Zawikłanie mowy zaćmiło sens, i niby pomroką pokryło. *Pr. Wym.* 235. Pamrok nocy gruby. *Przyb. Luz.* 125 Bezdennéy przepaści pamroki. *Przyb. Milt.* 49.

POMROWIE, PAMROWIE, – ia, *n.*, Robactwo, z którego na wiosnę ślaią się chrząszcze. *Kluk. Rosl.* 3, 204, Brachkäfer. Także ślimaki nagie poziemne od niektórych pomrowie zwane. ib. 4, 495. nackte Erdschnecken. Na wędę pamrowia na karmią nastrożą. *Cresc.* 647.

POMRÓZ, – u, *m.*, mały mrozek, przymrozek, ein kleiner Frost, *it.* wilgt z trzęsieniem się, das Schaudern, kalter Schauder.

Gdy zagrzmi trąba, choć honor (bohatyra) zagrzéwa, Pomróz go iednak na wstępie porywa *Kniaź. Poez.* 3, 147. POMROZIĆ, *F.* pomrozi *cz. dk.*, Pomrażać *ndk.*, *Rs.* помораживать, mrozem przenikać, frieren machen, mit Frost durchdringen. Gdy ich lód przez czas pewny w około pomraża..., *Przyb. Milt.* 55. – *fig.* Wspaniałych zmysłów szwank w nim nie pomrozi. *Chrośc. Luk.* 232, nie ostudzi).

POMRUGLIWY, – a, – e, – ie *adv.*, mrużny, blinzelnd. Oko wypukłe pomrugliwe znaczy serce boiaźliwe. *Comp. Med.* 698. POMRUGNĄĆ *cz. idntl.*, pomrugać *kontyn.*, pomrugiwać, *czstl.*, mruganiem poznaczać, zuwinken mit den Augen, hinwinken. Pomrugiwali na siebie. *Mon.* 70, 245. Który pomruga okiem, stroi złości. 1 *Leop. Syr.* 27, 25. Zbiegłec mówi ustami przewrotnemi, pomruga oczyma, zaciera nogą, palcem mówi. 1 *Leop. Prov.* 6, 12.

POMRUK, – u, *m.*, mruk, mruczenie, das Brummen, Gnurren. Słyszeli iego pomruk z dala. *Przyb. Ab.* 17. POMRUKNĄĆ, *F.* pomruknie *Intr. idntl.*, Pomrukiwać *Freq.*, *Rs.* побрюзжать, czas niejaki mruczeć, nach einander murren, gnurren, murmeln. Jasny i wolny strumieniu Pomrukiwały memu brzmieniu. *Kniaź. Poez.* 1, 116. mrucząc akompaniuy, wtoruy, begleite murmelnd meinen Gesang. POMRUKLIWY, – a, – e, – ie *adv.*, nieco mrukliwy, ein wenig brummisch, gnurrig. Pomrukliwych obmowców uniknąć posądzenia. *Mon.* 70, 304.

POMRUŻYĆ, *F.*, pomruży *cz. dk.*, iedno oko po drugim zamrużyć, (die Augen) nach einander zumachen, die Augendeckel schließen. Oczy pomrużyła. *Tward. Daf.* 52. Pomrużony, *Ec.* помжáренный.

PO-MRZEĆ *med. dk.*, pomierać *kontyn.*, Pomrzewać *czstl.*, (cf. pomrzewa gdzie *imperson.*). iedno po drugim zamrzeć, nach gerade hin sterben, absterben, *Boh.* pomříti, pomřel, pomru; *Crn.* pomręti, pomerjém; *Vd.* povmreti, povmirati, odmreti; *Cro.* pomiram; *Rs.* померетъ, помру; *Ec.* помирáю. Wąż mię zwiódł, on że nie pomrzewa Zapewne twierdził; iam go usłuchała. *Odym. Sw. B* 3.

POMŚCIĆ się, *rec. dk.*, Pomścić się *F.*, *Bh.* pomstiti; *Ross.* выместить, вымещать, отмстить, отмщать, отмщевать; semścić się, sich rächen. Miło się pomścić; pomsta smaczna rzecz. *Cn. Ad.* 892. Pomściliśmy się tego *Biel. S. M. C* 2. Pomścił się nad nieprzyiacielem. *Tr.* Matatyasz ołtarz pogański zburzył, i pomścił się zelżywości zakonu. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 25, rozżalił się zawisną miłością zakonu. 1 *Leop.*). POMŚCICIEL, – a, *m.*, mściciel, der Rächer; *Ross.* отмститель, отмститель. Pomściciel krwi, *Bud. Joz.* 20, 5, der Bluträcher. POMŚCICIELKA, – i, *f.*, die Rächerinn; *Rs.* отмстительница. POMSTA, – y, *f.*, *Boh.* pomsta; *Sr.* 1. ráchа; *Vd.* mashovanje, mashovanje; *Rg.* óaveta; *Cro.* fantenye; *Ross.* мщéніе, мéсть, отмéстіе, отмщéніе. Mszczenie, zemsta, die Rache. Pomsta i na chromym dojedzie. *Cn. Ad.* 892, kara nie minie). *Kchow.* 136. Pomsta, niecudna rzecz. *Cn. Ad.* 892; *Slo.* pomsta človéka na mnoho néše, pomsta człowieka do wielu unosi). Za to odnieśli pomstę od niego. *Rey Posł. Rr* 5, karę, ukaranie). Jakie się srogie pomsty nad królem i nad królestwy o łzy ludzkie dziewały! *Rey Zw.* 43, kary, klęski, Strafen, Strafgerichte). Pomsta nie tuczy. *Pot. Arg.* 121. Rzecz, którąby pomsty krwi potrzebowała, królowi zachowana bydź ma. *Herb. Stat.* 581; kara śmierci, Blutrache. –

§. Póyć sobie do pomsty! *Teatr* 22 *b*, 103; do djaska, do kata, geh zum Henker, *ad malam crucem.*

POMSZYĆ się, *F.* pomszy się *Rec. dk.*, pokudlać się, naieżyć się iak mech, meßig werden, zuferig werden. Ta materyyka bardzo się pomszyła, t. i. barwa na niey powdała. *X Kam.* Charonowi wąs siwy z brodą wielką pomszył się. *A Kch. Wirg.* 156.

POMUCHA, - y, ż, pomucha padła na bydło, zaraza; gdy bydło zdycha, od chodzi *Ryd.*, pomarlica, pomorek, eine Viehſeuche, Seuche. *fig. tr.* Taka pomucha padła na nasze nieporządne miasto, Kto duższy z dzieżą bierze starszemu ciasto. *Zab.* 15, 247. Dziś na wszystek świat ta pomucha padła, Że choćby serce na łańcuchu wodzić, Byle prywacie małżeństwem dogodzić. *Pot. Syl.* 492. By był Antyoch rady słuchał dawniey Nigdyby to nań nie spadła pomucha. *Pot. Syl.* 421. - §. *pomuchem* uciekać, co tchu, in vollen Athem. Jego ustraszona duchem, Uciekła z pola precz orda pomuchem. *Susz. Piel.* 3, *L* 3.

POMUCHLA, - i, ż., tak w Prusiech zowią rybę Dorsz, qu. v., Dorsch, Pomochel, ein Fiſch in der Oſtſee. *Vid. Kuch.* 423.

POMULIĆ, *F.* pomuli *cz. dk.*, Pomulać *ndk.*, mulem abo błotem pokalać, mit Schlamm und Koth beſudeln, beſchlammen. *Tr.*

POMURNY, - a, - e, przymurny, po murach będący, auf Mauern befindlich, Mauer-. Pomurne ziele, pościenne ziele, *parietaria*, rośnie na gruzach, rozwalinach i starych murach, Glaskraut, Mauerkraut; *Syr.* 855, *Urzęd.* 238; *Kluk. Rosl.* 2, 245, *Krup.* 5, 144; *Sr.* 1. nościj ha djen; *Cro.* schirlcza; *Rg.* drjènak, zrikvina; *Bs.* drjenàk, crniquina, carquina, schjerenica; *Ec.* рябь.

POMURZYĆ *cz. dk.*, z wierzchu umurzyć, poczernić, nach einander hin ſchwarz machen. Pomurzony. *Chodk Kat.* 2.

POMUSIĆ, *F.* pomusi *cz. dk.*; Pomuszać *ndk.*, przymuszać, poniewalać, zu etwas nöthigen, zwingen; *Boh.* pobiżym, pobiżeti, pobidnauti, *Crn.* posileti; *Vd.* posiliti, obsiliti, pomurati; *Rs.* понуждить, понуждàть. Który się bez przyczyny gruntowney wzbrania opieki, karą pieniężną, a nawet aresztem pomuszony bydź ma. *Gall. Cyw.* 1, 83.

POMUSICIEL, *Rs.* понудитель.

POMUSNĄĆ, *F.* pomusnie *et* pomuszcze *cz. idntl.*, Pomuskać *ndk.*, Pomuskawać, Pomuskiwać *Freq.*, Pomuskuie *Pr. Cont.*, trochę z lekka pogłaskać, pomazać, leicht überſtreichen, beſtreichen; (*Rg.* pomûsti, omûsti, izmûsti; *Cro.* pomuzivam; *Bs* pomusti, musti, z *Lat.* mulgere, *ob.* doić). Podługowatą brodę pomuskował, *caesariem deduxit. Zebr. Ow.* Skoro czarownica laską wierzchów naszych włosów pomusnęła, . . . *Otw. Ow.* 568. Powyymuie się chleb z pieca, i dla zarumienienia pomuszcze się po wierzchu piwem. *Kluk. Rosl.* 3, 263. Chleb stary, pomuśniony piwem, i w piec wsadzony, oświeża się. *Kluk. Rosl.* 3, 263. To wyrównanym skrzydłem pomuśnie przepaści, To znow nagle wybuia przez zwinne podskoki. *Przyb. Milt.* 56. Nie zburzy dzieła tego czas potomny, Chocia żartkiemi skrzydły go pomuska. *Hor.* 2, 200 *Nar.* Pomuskuię abo potynkuię wapnem *Mącz.* - *fig.* Pomuskany, upiększony człowiek *Mącz.*, geſchniegelt. Pomuskana poſtawa. *ib.* - *Sublinere os*, oszukać, zdradzić, miasto skosztowania pomusnąć komu po gębie. *Mącz.*, einen äffen. - §. Musi ostrze pisać na falszerze, bo próżno pomuskawać. *Gil. Pst.* 177, w bawełnę lub w iedwab' obwiiać, koło płotu chodzić, pochlebiać, ſchonen, ſchonend behandeln.

*POMY, z Poydźmy, *ob.* Póyść.

POMYĆ, *F.* pomyie *cz. dk.*, Pomywać *ndk.*, *Vd.* pomivat; *Ross.* помыть, помываю, iedno po drugim wymyć, obmyć, nach einander auswaſchen. Pomyy kieliszki. *Teatr* 52 *c*, 16, popłocz. POMYDLIĆ *cz. dk.*, wciąż omydlić, beſeifen, nach einander einſeifen, *Vd.* posheſati, *Rs.* помылить POMYIE *plur.*, *Bh.* pomyge, ſpina; *Slo.* ſpina, pomyje; *Vd.* pominjo, pomivalu; *Crn.* pomyo; *Dl.* pomia; *Cro.* pomiva, operina; *Rs.* помои; (*Rs.* помывки, обмывки mydliny); *Ec.* помывки, помóи; wyleway od pomywania, das Spülicht. Jagiełłę, gdy się w Toruniu po mieście przeieżdżał, kucharka wszystkiego pomyiami plugawemi z kamienicy zlała. *Strył.* 485. - §. *In Singulari non usurpatur, nisi translate, ut cum impro bo vel vili homini dicunt.*: o smrodzie! *Cn. Th.*, plugawcze, gnoyku, (Oeſterr. o du Miſtvieh!) du Schweinhund! POMYJOWY, - a, - e, *Bh.* pomegný; *Rs.* помойный, od pomyy, Spül-, naczynie pomyiowe. POMYYNIK, POMYIAK, - a, *m.*, ſtatek od pomyy. *Cn. Th.* 770, narzędzie do pomywania naczyń kuchennych; *Vd.* pomynk, pominjak; *Rs.* помойникъ; das Spülfaß. - b) ſtek domowy. *ib.*, der Gußſtein; odbyt kuchenny, pomyinik wypuszczony za dom. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. zpuścienc.

POMYK *ob.* Pomek. POMYKAĆ, *ob.* Pomknąć. POMYKALNY, - a, - e, - ie, *adv.*, pomkły, pomkliſty, mogący bydź pomkniętym, ſchiebbar. *Sol. Arch.* 189; *Rog. Dos.* 3, 50.

POMYŁKA, - i, ż., *Sr.* 1. pomulka, zmulka; omyłka, der Irrthum, der Fehler, das Verſehen. Pomyłki i zwłoki szkodliwe. *Ust. K.* 2, 100, *Ura. Gr.* 132. Inna iest pomyłka w literze, inna różność w samych rzeczach. *Smotr. Lam.* 61. POMYLIĆ, *F.* pomyli *cz. dk.*, Pomylać *ndk.*, pomieszać, verwirren, in Unordnung bringen. Pomylono mu szyki. *Cn. Ad.* 893, pomieszano koncepty; inszą mu zagrano, man hat ihm das Concept verrückt. Pomylić się, oszukać się, ſich irren, ſich betrügen. On się pomylił na tym człowieku, *Bh. Kam.* 4, 98. - *§. Abyśmy nie rozpuszczali języka ku prędkiemu mówieniu poniekąd, iedno z małym a z nieiakiem **pomyłkawaniem*, a z rozmysłem. *Eraz. Jęz. D d* 8 *b.* może: powątpiewanie, wahanie się.

POMYSŁ, - u, *m.*, *Vd.* pomislik, pomislenje, povanzhanje, spomenik; *Ec.* помыслъ, воумѣніе; myśl przypadaiąca komu, zamysł, koncept, ein zufälliger Gedanke, Einfall. O śmierci, gdy ani bywa w pamięci naszey pomysł, na ten czas przybywa. *Kul. Her.* 282. Pomysł to był wielki a prawie przyſtoyny mocy Alexandra Wielkiego. *Gor. Dw.* 381. Przyiął na się ciało nieśmiertelne, Prędkie nad pomysł, iasne i subtelne. *Odym. Sw.* 2, *Ll* 2. POMYSLIĆ, *F.* pomyśli *cz. dk.*, Pomyślać *ndk.*, *Pomyślawać *Frequ.*: *Boh.* pomyſliti, poſaudjti ſy (cf. posądzić); *Sr.* 1. pomyſliu, pomyſlim, pomyſlicj; *Crn.* pomishlujem; *Vd.* pomishliti, pomishluvati, spomislit, poumlati, napoumiti, naposhinjati; *Cro.* pomisslyujem; *Rg. et Bs.* pomisliti; *Dl.* pomiſsliti; *Sla.* promisliti; *Rs.* помыслить, помышлять, обмыслить, обмышлять, одуматься, одумываться, погадать, обдумать, обдумывать, смекнуть, смекать; *Ec.* спомышляю, воумѣти, погадумишися, погадумяюся, разсуждать, размышлять, подумать сь собою, воумѣти; o czym pomyślać, coby, iakoby etc., myślą się zastanawiać, nachdenken, nachſinnen. Trzeba naprzód umieć dobrze pomyślic, ażeby dobrze napisać. *Gol. Wym.* 233. Pomyślawał.

komuby to dzieło ofiarować miał. *Wyr. Kat. praef.* Naprzykład, pomyślmy sobie o człowieku dzikim. *Bals. Niedz.* 1, 352, wystawmy sobie w myśli, ihn uns vorstellen und über ihn nachdenken. Ginę w moich domysłach, nieśto razy pomyślałam sobie, może to wszystko igraszka. *Teatr* 11 *b*, 70. – §. Pomyślić o kim, staranie mieć koło kogo, nie zapomnieć go, brać go na siebie, für einen sorgen. Oddaymi go, ia pomyślę o nim. *Teatr* 13, 58. – §. Pomyślić co, wymyśli przed się wziąć, umyślić, etwas zu thun gedenken, an etwas denken. Pomyślacie o takiey reformacyi, którey iescze słońce nie widziało. *Birk. Sk. C b.* – §. Pomyślić do czego, ku czemu, w myśli dążyć do czego, in Gedanken nach etwas trachten, mit seinen Gedanken einer Sache nachhängen. Na oyczyznę swą patrząc, ku niey pomyślaią, Do niey z niewoli wyyścia, w niey żyć pożądaią. *Paszk. Dz.* 53. – §. Pomyślać do czego, *in malam partem fere usurpatur, ut* pomyślał do mieszka, pomyślałem do noża, do rusznicy, *subibat mihi caedem patrare. Cn. Th.*, domyślić się robić co, den Einfall haben etwas zu thun, auf den Gedanken zu etwas kommen. – §. Pomyślić o czym, o kim, do myśli przypuścić, spodziewać się, sich in Gedanken kommen lassen, vermuthen, hoffen Ah godny pan, zacny pan, w tym zepsutym wieku, Ktoby mógł był pomyślić o takim człowieku. *Tręb. S. M.* 80. – *§. Niepomyślona wdzięczność. *Sk. Kaz.* 6, nie do objęcia myślą, niepojęta, lub też niespodziewana. POMYŚLNOŚĆ, – ści, ż., *1) zdolność myślenia, *Vd.* pomislenost, prevanzhlivost, pomislivost, premislivost: die Kraft zu denken, Denkkraft, (cf. umyślność). Pomyślności zwierzęta nie maią. *Tr.* – b) pomyślność, podług myślności, zdarzenie wedle myśli, życzenia, die Erwünschtheit, erwünschter Fortgang, guter Erfolg. Cnota od człowieka zawisła; pomyślność od przeznaczenia. *Gaz. Nar.* 2, 31. Spełnić kielich pomyślności, aby nam się dobrze działo! *Ld.* POMYŚLNY, a, – e, POMYŚLNIE *adv.*, w myśl wniyść mogący, o którym można pomyślić, *cogitabilis. Cn. Th.*, gedenkbar; (*Sr.* 1. pomosłné *mentalis*; *Vd.* pomislenu, pomislen, prevanzhlivu, pomislu, premislu, z rozważny); *Ec.* pázymбmeльное. Wszystkie takowe grzechy są niepomyślnie większemi. *Sekl.* 82, nieporównanie, daleko, nie do poięcia). – b) podługmyślny. *Krom.* 55; dobrze zdarzony, erwünscht, glücklich; *Sr.* 1, po mośli. Co za naypomyślnieysza nowina! *Teatr* 22, 136. Pomyślny wiatr, powiewny; *ob.* Powiatr.

POMYWAĆ, *ob.* Pomyć. POMYWACZKA, – i, ż., służąca od pomywania statków, die Aufwäscherinn; Oesterr. das Küchenmädel; *Rs.* судомóйка. POMYWALNIK, – a, *m.*, kuchenne koryto, do pomywania statków, łoszow, koryto czworograniaste, dryfus. *Cn. Th.*, luszof, das Waschfaß, Scheuerfaß; *Sr.* 1. sflarnica; *Vd.* omijauniza, pomiuk, pominjak, omivalu; *Rg.* sudopèriscte; *Es.* pillo. POMYYNYK *ob.* Pomyinik.

POMŻYĆ *ob.* Mżeć.

PON, z po niego, *Crn.* pojn, *Ec.* nóna, *ob.* Po –, Pona, z po na, *ob.* Po. – §. *In verbis Compositis cum praepositione* Na, *praemissum* Po *non significat nisi iterationem actionis.*

PONABIEGAĆ, raz po raz lub iedno po drugim nabiegać, nach einander auflaufen. Żyły mocno ponabiegały. *Perz. Cyr.* 238. – PONABIJAĆ trzosy dukatami. *Zab.* 11, 188, nach einander einpacken, einladen, voll stopfen.. – PONABYWAĆ cessyy od dłużników. *Kras. Pot.* 2, 45, nach einander an sich bringen. – *PONACHODZIĆ, z ponaydować, *Vd.* ponahoditi, nach einander finden. Powróciwszy z Troi Greccy bohatyrowie na łonach żon swych śmierć ponachodzili. *Jabł. Tel.* 145. PONACINAĆ, ponasiekiwać, nach einander zackig machen. Krata gęsta i w ostre kolce ponacinana. *Teatr* 11 *b*, 77.

PONAD, z po nad; *ob.* Po. PONADBRZEŻNY, – a, – e, – ie *adv.*, nad brzegiem się ciągnący, am Ufer sich hinziehend, längs dem Ufer. Strumień bieli swą pianą ponadbrzeżną trawę. *Chod. Gas.* 23.

PONAGNIATAĆ, *cz. czśl. dk.*, nach einander eindrücken. Wole, gdy się dostatecznie ponagniatają, częstokroć dobrowolnie giną. *Perz. Cyr.* 2, 207. PONAKAZOWAĆ *cz. czśl. dk.*, nach einander Befehle geben. W ręce włocznie zielone brać ponakazował. *Zebr. Ow.* 78. PONALĄTAĆ *cz. czśl. dk.*; nach einander worauf hin fliegen, *Vd.* ponaleteti. PONALEWAĆ *cz. czśl. dk.*; nach einander aufgießen, hingießen, *Vd.* ponaliti. PONAPADAĆ *med. czśl. dk.*, *Vd.* ponapasti, nach einander auf etwas hinfallen, über etwas herfallen. PONAPEŁNIAĆ *cz. czśl. dk.*, n. p. ponapełniała rany otworzone łzami. *Otw. Ow.* 144, nach einander anfüllen. *Perz. Cyr.* 1, 132. PONAPOŻYCZAĆ pieniędzy u wielu ludzi. *Boh. Kom.* 2, 469, viel nach einander aufborgen. PONAPRAWIAĆ śatki albo drogi *Cn. Th.* 722, nach einander zurecht machen, ausbessern, *Boh.* ponapraviti; *Rg.* ponapraviti, ponapravljati (ponapravitegl *recognitor*); *Cro.* ponaprávlyem. PONARASTAĆ, z czasem wzrosnąć, allmählig auswachsen, einen Auswuchs formiren. Ponarastałe i grzybowate działa. *Perz. Cyr.* 2, 193, pełne narośków, voll Auswüchse. – PONAROWIĆ konie. *Xiądz.* 39, die Rosse nach einander verwöhnen, verderben; (*Ross.* понаровишь przez szpary patrzeć, ulegać; pory czekać). – PONARZĄDZAĆ wszystko, czego trzeba. *Teatr* 7 *b*, 46, *Jak. Art.* 11, 512; nach einander veranstalten, zubereiten. (PONARZEKAĆ *cz. dk.*, nach einander klagen, wehklagen, *Bh.* ponařikati; *ob.* Narzekać. PONAŚCIELAĆ *cz. czśl. dk.* n. p. stodoły wyprzątać, wymłócić, świeżą ponaścielać słomą. *Haur Ek.* 39, nach einander hin ausbreiten, aufbetten, Streue oder Lager machen. PONASZPILAĆ *cz. czśl. dk.*, n. p. Herkules ponaszpilawszy bodnych w klawę głogów, Nemeyskie z strachu uwalnia koszary. *Mon.* 71, 154, ponasadzawszy, nach einander hinein spicken, einsetzen. PONATĘŻAĆ *cz. czśl. dk.*, *Rs.* понапружить, nach einander anstrengen. (PO-NAWIAĆ, *ob.* Ponowić). PONAWOZIĆ *cz. czśl. dk.*, nach einander zu fahren, hinbringen, hinführen, hinfahren, *Vd.* ponavositi, ponapelati. (PONAŻYĆ *cz. dk.*, iedno po drugim obnażyć, nach gerade hin entblößen, *Vd.* ponagiti, do nagega slezhi). PONAZYWAĆ *cz. czśl. dk.*, nach einander benennen. Chrystonoścami się oni, prawdolubcami i prawosławcami ponazywali. *Smotr. Ap.* 81.

PONCYNY *plur.*, u introligatora, formy żelazne, któremi dawniey na marginesie posłacanym u książek, wzorki wybiiano. *Mag. Mśk.*, *Ger.* Bunzen, Punzen.

PONCZ, PUNCZ, – u, *m.*, (*Malab.* pansha), *Ger.* der Punsch; trunek mocny z araku, cytryn etc., uwarzony. – Z araku robią napóy, poncz nazwany. *Wyrw. G.* 379. Hey żywo ponczu, wina, Niech się radość poczyna. *Kniaź. Poez.* 1, 104. PONCZOWA essencya, Punschessenz. Ponczowe zdanie; szumne, bez gruntu.

PONCZOCHA, – y, ż., PONCZOSZKA, – i, ż. *dem.*, *Bh.* punčocha; *Slo.* pančocha, strumfla; *Vd. vulg.* punzhuh; cf.

Germ. Wundschuh Abſg., der Strumpf; *Sr.* 2. ſchtrumpa; *Sr.* 1. vijdjelnicza (cf. piszczel), ſtrumpa; *Crn.* nogoviza (*ob.* negawica), shtumf; *Vd.* nogaviza, shtumf, shok, vesen, vesliu zhreul (cf. trzewik, cf. wiązać); ſtumpfi, ſtromi, ſtromize; *Cro.* ſtumpfi, dosztegnyáche, hlachicze, naułachki (cf. nawlec), dokomlenyache; *Dl.* kopitcza (cf. kopyto), bichve, bichvicze; *Hg.* kapcza; *Bs.* bicua, bjeçua; *Sla.* charape, csorape; *Ross.* чулóкъ, чулóчекъ. Pończochy, łyſtcianki, nagolenice *Cn. Th.*, nogolenka. *X. Kam.* Pończocha spodnia, pod spód, *Vd.* podnogaviza, Unterziehſtrumpf. Część pończochy od kolan do pięty, *Rs.* наголенокъ, наголенки (*ob.* Goleń). Płotnisko do obwiiania nóg chłopſkich zamiaſt pończoch, *Rs.* портянка, портяница, cf. portki, *ob.* parć). Pończochy robić, dziać, ſtricken, *Crn.* shtrikam, setkam, figam, fatkam; *Vd.* spletuvati, pleſti, fatkati, figati, shtrikati, setkati, jiglati, na jigle spletati; *Rs.* вязáть, (*ob.* wiązać), свясти, связáть, свяжу, яззу. Oko w pończosze, *Ross.* петля, петелька, пéтлица, *ob.* oko, cf. pętlica). Pięta u pończochy, n. p. zarobić piętę, nawlec piętę. *Mag. Mſk.* Para pończoch iedwabnych, a para pończoch bawełnianych. *Goſt. Gor.* 110 *et* 129. *Pańczoszka iedwabna. *Opal. sat.* 137. Wolą, niżeli na grzbiet kiryś włożyć twardy, W miękkich lekkich pończoszkach tańcować galardy. *Pol. Pocz.* 564. *Prov.* Doktor pończoszka. *Zegl. Ad.* 65; cf. promot, a nieuk; niekażdy co się po doktorſku ſtroi, placu doſtoi; papierowy doktor; cf. *Ger.* Strumpf głupiec). *Slo.* ttes fuge ſa, gako paučucha za klobuk, cf. iak pięść do oka. POŃCZOCHOWY, POŃCZOSZNY, - a, - e, od pończoch, POŃCZOSZKOWY, - a, - e, od pończoszek, Strumpf-, Strümpfchen-, *Rs.* чулóчный. POŃCZOSZNIK, PONCZOŚNIK, - a, *m.*, *Bh.* punčochař, co pończochy robi, rzemieślnik ako kupiec od pończoch, der Strumpfwirker, Strumpfhändler. *Tr.* Pończosznik, co pończochy na drótach robi, *dzieie, der Strumpfſtricker, *Crn.* setkavz (cf. siatka), figar; *Vd.* spletuvauz, pletez, shtrikar, pletnik, jiglavez, fatkar, figar, nogavizar, nogavizhni pletnek; *Rs.* чулóчникъ; *w rodz. żeńſk.* Pończosznica, pończoszniczka, *Bh.* punčochářka; *Vd.* nogavizarza, nogavizhna pletniza, pletariza, spletuvauka, shtrikarza; *Rs.* чулочница, вязея. POŃCZOSZNICZY, - a, - e, *Bh.* punčochářſki, od pończosznika, Strumpfmacher-. Pończoszniczе rzemiosło, POŃCZOSZNICTWO, das Strumpfweberhandwerk, *Bh.* punčochářſtwj.

PONĘCIĆ *cz. dk.*, iedno po drugiem przynęcić, nach einander hinlocken, *Vd.* naſtaviti vabno jed). Ponęcić się *recipr.*, dać się przynęcić, ſich hinlocken laſſen. Wieprz się był w zbożе ponęcił. *Ezop.* 43. Ponęcił się ieden młodzieniec na iabłka do ogrodu. *ib.* 130. Do żony Apollina był się ieden młodzieniec ponęcił. *Biel. Hſt.* 22.

PONĘDZIĆ, *F.* ponędzi *cz. dk.*, co raz nędznieyszym poczynić, nach und nach elend machen. Przypadki nas ponędziły. *Otw. Ow.* 578. Czego Tatarowie nie spuſtoszyli, to swoi do oſtatku pokazili i ponędzili. *Biel.* 141. Król Syryyſki ponędził syny Izraelſkie. 2 *Leop.* 4 *Reg.* 13, 22, trapił. 3 *Leop.*).

PONĘKAĆ, *F.* ponęka *cz. dk.*, Ponękiwać *Freq.*, *Bh.* ponaukati, *Rs.* понукáть, ponukać, pomusić, pobudzić, antreiben, nöthigen zu etwas. Czerſtwe woły za ponękaniem abo uderzeniem wnet się ruszą, *Cresc.* 554. - b) ponękać kogo, pokonać go, porobić, powalić *Cn. Th.*, einem den Garaus machen, ihn nieder treten, völlig bezwingen. By cię nie ponękali nieprzyiaciele. *Ow. Chroſć.* 115. Jagiello Krzyżaków woyną ponękiwać zamyślał. *Krom.* 427. Tak gdy ieden o zgubę drugiego się lęka, Nędznych w wzaiemney trwodze śmierć obu ponęka. *Min. Ryt.* 2, 306. Sąsiada abo pieniactwem, abo przemocą ponękał. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 76.

PONĘTA, - y, *ż.*, każda rzecz przynęcaiąca do siebie, wab, powab, die Reitzung, Hinreitzung, Anreitzung, Lockung, Lockſpeiſe; *Bh. et Slo.* ponůtka, ponukuti, náſtraha, vnada; *Crn.* vada (cf. wnęt, *diſig.* wada); *Vd.* ribná jedba, vabna naſtava na ribe, vabiuna jed; *Rg.* mâma, (cf. mamić); *Rs.* мáна, поманка, примáна, примáнка, *примань*, замáнка, нажúва, примáва, помóйка, прикормка, прикормъ, жуклевáнецъ. Na lekkich soszkach ciągnąc poły Chciwe ponęty usidla kwiczoły. *Mon.* 70, 303. Jako ryba pod naſtrogą wędę, tak i mizerny świat pod ponętami zatracenie bierze. *Zrn. Pſt.* 3, 707. Polubił Boleslaw, iak drugi Annibal w Kapui, Kiiowſkie ponęty. *Nar. Hiſt.* 2, 432. Powabił się iey pociągaiącemi ponętami. *Mon.* 65, 568. Powab i ponęta są tak bliskoznaczne wyrazy, iż trudno ieſt właściwe im położyć granice; oznaczaią tę władzę, którą wyższe nad pospolitość dary natury, maią nad sercami ludzkiemi. Zdaie się atoli, że ponęta ma coś naturalnieyszego, powab zaś więcéy sztuki. *Pam Warsz.* 4, 44. Wcale nie mam do niey ponęty. *Teatr* 52 *d*, 25, pokusy). Cnota się przedaie, byle ponęta z obietnicy lub datku była. *Bals. Niedz.* 1, 71. PONĘTNY, - a, - e, - *adv.*, od ponęt, Köder-, *Rs.* нажúвный.

PONEWKA; *ob.* Panewka.

PONIECHAĆ, *F.* poniecha *cz. dk.*, Poniechywać *Freq.*, *Bh.* ponechati; *Sr.* 1. wonacham, na twilu pjeſtabnu; czas niejaki zaniechać, pokoy dadź czemu, eine Zeitlang bleiben laſſen, unterlaſſen. Poniechał zaczętey sprawy. *Tr.* Wróćcie się do nas, albo przynaymniey poniechaycie nas w pokoiu. *Smotr. El.* 30. Poniechali go. 1 *Leop. Jer.* 38, 27, dali mu pokóy). Siódmego roku poniechasz ziemię twoię, a dasz iéy odpoczynąć. 1 *Leop. Ex.* 23. Życieby prędko zgnuśniało, gdyby się to wszyſtko, co iedno obrazić może, poniechało. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 314. To usłyszawszy, gniewu poniechał. *Obr.* 13, oplonął, udobruchał się).

PONIEDZIAŁEK, łku, *m.*, *Bh.* pondělí, pondělek. *Slo.* pondelok; *Sr.* 2. ponczjele; *Sr.* 1. pondjela; *Vd.* pondelek, ponedelek, pondelik; *Cro.* pondélek, pondelyek; *Sla.* ponediljak; *Rg.* ponedjeglnik, parvidan; *Bs.* ponedigljnik, prvidan; *Fc.* понедѣлокъ; *Rs.* понедѣльникъ; der Montag; od: po niedzieli; domyślaiąc się, dzień pierwszy. *Kpcx. Gr.* 3, 32. Niedziela święto; Poniedziałek dzień płókania zębów; Wtorek odpoczynku, etc. *Teatr* 32 *b*, 70. Żeby w Poniedziałek z domu nie wyieżdżać. *Mon.* 73, 182. PONIEDZIAŁKOWAĆ, - ał, - ie *Intr. ndk.*, Poniedziałek obchodzić, blauen Montag halten. Trzeba poniedziałkować, kto się spił w Niedzielę; trzeba klin klinem wybić. *Teatr* 43 *c*, 92 *Wyb.*, (*Rs.* понедѣльничать w Poniedziałek pościć). PONIEDZIAŁKOWY, - a, - e, montäglich, Montags-; *Rs.* понедѣльничный.

PONIEKĄD *adv.*, *Boh.* poněkud, donekud, poněkudni, gdzieniegdzie; *Sr.* 1. nekaj; *Dl.* nikoliko); po części, z niektórey

ſtrony, *partim Mącz.*; nie ze wszyſtkiém, *einiger maaßen.* Jeſt to prawda poniekąd, a tym wszyſtkim mnie się zda, że.. *Mon.* 64, 710.

PONIEMIEĆ, *F.* poniemieie *Neutr. dk.*; oniemieć ieden po drugiém, *nach einander verſtummen.* Retorowie poniemieli, Cycerona nie słychać, Sallust, Hortens ochrapieli. *Bal. Sen.* 46. On milczy, ale i drudzy poniemieli. *Psalmod.* 62.

PONIEŚĆ, poniósł, *F.* poniesie *cz. dk.*, Ponosić *ndk.*, *Sr.* 1. ponesu, ponoſchu, ponesem, ponoſchem; *Rg.* ponjèti; *Crn.* ponositi, ponesem *deterere*; *Vd.* ponositi; *Cro.* penáſsam, (ponashatisze, s sprawować się); *Bs.* poneſti, poniti, (ponositise *gloriari*; *Sla.* ponosit, s ambitny; *Rs.* понести, поносить, понашивать; *Ec.* поносити, поношу, нѣсколько времени носить кого или что (*Rs.* ношу, *Es.* поношаю, поносить łaiać, ganić, obmówić, potwarzyć, *cl.* nosić kogo między ludźmi; *Rs.* поносный potwarny, поноситель potwarca, поноб pogarda; поношенной, o sukniach, znoszony, używany); trochę zanieść, zaprowadzić, eine Weile hintragen, hinführen. Tak długo wilk nosi, aż też samego niekiedy poniosą. *Exop.* 118. Nie tylko ich od obozu odbili, ale w pole daleko na szablach ponieśli. *Tward. Wład.* 250. Póydę, gdzie mię żal poniesie. *Morszt.* 69, wo mich meine Augen hinführen. Wasz ia wszędy, Kameny, gdzie mię krok poniesie, Czy to w chłódney Prenesie, czy w Sabińskim lesie. *Hor.* 2, 45. - *§. Leszek w karmieniu i poniesieniu ciała, był pomiarkowanym. *Krom.* 40, *in victu cultuque*, w noszeniu ciała, w ubieraniu, in ſeiner Kleidertracht. - b) ponosić, znosić, brać na się, cierpieć, ertragen, dulden, leiden. Gdy od kogo ponosisz bicia i zniewagi; - *Bach. Epiſt.* 26. Nędzę tę niewinnie ponoszą. *Pilch. Sen. Łaſk.* 97. Ciężkie rany cierpliwie poniósł. *Bardz. Tr.* 78. Czego ten święty mąż nie poniósłby był? *Smotr. Ap.* 135. Cokolwiek przyydzie na nas, równie *poniesiewa, (*ferimus*), A ieden pąd szerokiém morzem popłyniewa. *Zebr. Ow.* 281. - §. Ponieść szkodę, doznać szkody, wziąć szkodę, Schaden leiden, Schaden nehmen. Taſle żeby się nie zakurzyły ſtoiąc, i innéy nie poniosły szkody. *Torz.* 16. - *§. Chcę łaſkawie ponosić i dziękować nie pomału, ieśliby kto pewnieyszego co pokazać miał. *Krom.* 30; przyymować wdzięcznie, gut aufnehmen, dankbar annehmen.

PONIEWALAC *ob.* Poniewolić.

PONIEWAŻ *conj.*, *Bh.* ponewadj, zagiſte (cf. zaiſte); *Slo.* poniewadj, poniewač; *Sr.* 1. dokelj; *Sr.* 2. dokul, dokulj, dokulaj, dokulanj; *Crn.* kè, dokler; *Vd.* dokler, dokliender, doklei (cf. dokąd, dopóki) potehmal, sakai, aku, satu, satorai, satiga vojlja, temkai, tukei, tortu, kir, (cf. *Gall.* car); *Cro.* ar, kajti, ſtoti, pokehdób; *Dl.* jere, jerbo, ſtoti, ér, jér, *maritim.* zàch; *Bs.* pokle (cf. *Jt.* pojche), kadbo, ar, jer, zascto, jere, jerbo; *Rg.* jérbo, jère; *Rose.* помому что, понеже, показместь, поелику; *Ec.* занѣ, занéже, заéже, елмà, понéже, weil. *Quandoquidem*, gdyż, gdyż więc, niektórzy z Czeſkiego mowią: ponieważ. *Mącz.* Na téy powolności naywięcey szkodował, ponieważ, gdyby wtedy niektóre poſtrącał był głowy, miałby spokoyność. *N. Pam.* 13, 12.

PONIEWAŻYĆ, *F.* ponieważy *cz. dk.*, poniewažać *ndk.*, zniepoważyć, nieuczcić, verunehren, verächtlich behandeln, für nichts achten. Na szlachtę żwawie naſtępował, iuż w szczególności, iuż w powszechności wszyſtkę poniewažał. *Pilch. Sall.* 256, łzył. - Poniewaženie zwierzchności, obelżenie, nieuszanowanie króla, urzędu, *maieſtatis reatus. Cn. Th.*

PONIEWIERAĆ, -ał, -a, *cz. Cont.*, kogo albo kim; zaniedbywaiąc rozrzucać, kąty kim pocierać, zamiatać, zarzucać i tu i tam, roztyrać, herumſtoßen, verwerfen, für nichts achten. *Fortuna cię zmienńicza zawsze poniewiera, Co iedną ręką daie, to drugą wydziera. *Pilch. Sen. liſt.* 52. Oycowſkie popioły nogi poniewierasz. *Stax Num.* 2, 41, *foulant aux piéds.* Jakże, zawoła, los mną poniewiera! *Kniaź. Poez.* Ażeby się Rzymianom przypodobał hardy (Antoni) Chce mię (Kleopatrę) tak poniewierać, te mi czynić wzgardy! *Min. Rzt.* 1, 125, *Mon.* 76, 840. Obywatel teraz po świecie po cudzych kątach poniewierany, schronienia szuka. *Karp.* 7, 26. PONIEWIERAĆ się, *Rec.*, tłuc się, tułać się, ſich herumſtoßen, herumziehen in der Welt. Latona dla nienawiści Junony, nie mogąc spokoynie urodzić, po świecie się poniewierała. *Otw. Ow.* 229. - Rzecz w swoim mieyscu leżąca, nie poniewiera się. *Zab.* 16, 20; nie zawieruszy się, kommt nicht in den Miſt. PONIEWIERCA, -y, *m.*, PONIEWIEREK, -rka, *m.*, tułacz, tułaiący się, der ſich in der Welt herumſtoßt, ein Herumzieher, Herumtreiber. *Tr.* PONIEWIERKA, -i, *ż.*, poniewieranie się, tułanie, roztyranie się, das Herumſtoßen in der Welt, Herumziehen. My domy, my oyczyznę, my rzucamy wioſki, Idziemy w poniewierkę. *Nag. Virg.* 483. Niechay niezbożny Jowisz błąkaiącą (Cererę) widzi, Niech Juno z poniewierki swéy rywalki szydzi. *Ustrz. Klaud.* 62. - b) mienie albo trzymanie czego w poniewierce, w zaniedbywaniu, za nic nie poczytuiąc, gänzliche Zurückſetzung, Verachtung, Hintanſetzung. Do swey kochanéy Muzy szczére wziąwszy serce, Inne wszyſtkie nauki trzyma w poniewierce. *Węg. liſt.* 2. Żony przeto, że własność, maią w poniewierce. *Zabł. Amf.* 72. Nayprzacowitszy rodzay ludzi, miany w poniewierce. *Kras. liſt.* 27. Nasze oycy poczciwe dobre mieli serce, Nie chcieli nawet baiek trzymać w poniewierce. *Kras. Wiersz.* 34. Czyż twoia piękność, twoie dobre serce, Warto zoſtawać w takiey poniewierce! *Kniaź. Pocz.* 2, 193.

PONIEWOLI, PONIEWOLNIE *adv.*, z musu, niedobrowolnie, mimo woli, wider Willen, gezwungen. Za nią ze ſtrachu idę poniewoli. *Bard. Tr.* 569. Paście trzodę bożą nie poniewolnie, ale dobrowolnie. *Sk. Zyw.* 174. Bogu z dobrey woli swey, a nie poniewolnie służyć mamy. *ib.* 132. Wszyſtko wykonywa Bóg w wybranych swoich, nie poniewolnie, ale dobrowolnie. *Salin.* 3, 121. Nie ten nędzny, który z rozkazu co czyni, ale ów, który poniewolnie czyni. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 51. PONIEWOLI, -a, -ie, PONIEWOLNY, -a, -e, mimowolny, niedobrowolny, przymuszony, przymuszny, unfreywillig, unwillkührlich, gezwungen. Poniewolim miotem. *Stax. Num.* 1, 205. Niedoćwiczony móy ięzyk z poniewolnemi biedzi się słowy. *Swad.* 2, 21. Niechciał tego uczynić, lecz się poniewolnym widział. *Nag. Fil.* 224. Bóg gotów zbawić człowieka nie poniewolnego, albo niechcącego, ale chcącego. *W. Poſt. W.* 3, 162. PONIEWOLIĆ, *F.* poniewoli *cz. dk.*, Poniewalać *ndk.*, przymuzić, nöthigen, zwingen. *Mącz.*, *Gor. Sen.* 166. Poniewolał ośla glinę wozić i drzewa. *Exop.* 121. Siedzieńca spotwarzała, by ią miał

poniewalać gwałtem. *Biel. Sw.* 60. Gdyią chciał poniewolić, broniła swoiey czci. *Biel. Hft.* 25, zgwałcić, Gewalt anthun. Nie tylko galerę Turecką, ale i innych bardzo wiele z swoim ludem poniewolił. *Bzow. Roz.* 38, w niewolą wziął, gefangen nehmen, wegnehmen). PONIEWOLNOŚĆ, - ści, ż., mus, Zwang, Unwillkührlichkeit. Wiadomość boska, ani teraźnieyszym, ani przyszłym rzeczom poniewolności nie przynosi. *Bardz. Bóg.* 165.

PONIK, - a, *m.*, *os subterranei meatus, vel cuniculi, quo flumina labuntur, os voraginis, quo flumen subter terram absorbetur. Cn. Th.* Loch podziemny, w którym niknie rzeka, a o kilka mil znowu się wynurza. *Dudz.* 52, ein unterirrdischer Schlund, wo sich das Wasser verliert. Znayduią się tam pieczary abo poniki pełne wod. *Boter.* 314. - §. promyk wodny z pod ziemi wynikaiący, ein feiner unter der Erde hervorbrechender Wasserstrahl; *Slo.* pramen *fons, scatebra*). Cienkim się woda dobywszy ponikiem, Ledwie że mieyscem z kamyków się zdziera. *Pot. Syl.* 51. Aretuza poczyna się niedaleko Pizy, a potym zaś ginie wpadaiąc w ziemię; ponikiem iednak podziemnym bieżąc, wydziera się zaś na wierzch ziemi w Sycylii. *Otw. Ow.* 200. Dzisia woda ma ponik, iutro struszkiem spada, Poiutrze tamy łomie i groble rozbada. *Pot. Arg.* 399. Jaki szczep taki owoc, przeźroczyste zrzódło Mętnych z siebie poników nigdy nie wywiodło. *Zab.* 10, 320 *Kniaź.* 2) ponik, skryta ścieszka, podkop, cf. lat. *cuniculus*, ein versteckter unterirrdischer Gang. Obóz dużym na około waruie okopem i skrytemi poniki. *Tward. Wład.* 241. Nad swe mniemanie nieprzyiaciel z ukrytych poników dobre wziął witanie. *Tward. Wład.* 250. Przez kopane kryiomo poniki do miasta się skradali. *Tward. W. D.* 77. Tatarzy w rowach coraz się ponikiem i czołgiem wykradłszy, bardzo naszych razili. *Tward. W. D.* 69. - b) Poniki, zdrady, sidła. *Dudz.* 52, Fallen, Schlingen. Jak ptasznicy zastawiaią poniki i sidła na poimanie ludzi. *W. Jer.* 5, 26, cf. Pomek, Pomyk. PONIKNĄĆ, *F.* poniknie *Neutr. idntl.*, Ponikać *ndk.*, (*Rg.* niknuti *erumpere*; *Ec.* поникнуть, поникать oczy spuścić, пониклый przerażony, zasmucony); na czas nieiaki niknąć, sich einige Zeit verlieren, verschwinden. Ponika woda, rzeka, niknie, wpada gdzie, że iey nie widać. *Wlod*, wsiąka. *Dudz.* 52, ein Fluß verliert sich in die Erde. We dnie się iey pozwala paść; lecz gdy ponika w głębią pod ziemię słońce, mocno ią zamyka. *Otw. Ow.* 37.

PONISZCZYĆ *cz. dk.*, wciąż niszczyć, nacheinander hinvernichten, *Crn.* pogonobim, pokonabam.

PONIŻ, PONIŻU *adv.*; po niżéy, *Ec.* пониже, unterhalb. Zebrali 2000 konnych, poniż od Cezara 30000 krokow. *Warg. Cez.* 147. Opanowawszy wyższe górzystości na poniż rozsianych nieprzyiacioł uderzył. *Fat. Fl.* 36. PONIŻYĆ, *F.* poniży *cz. dk.*, Poniżać *ndk.*, *Boh.* ponijiti, ponižowati; *Sr.* 1. ponijam (ponižnosć pokorność, ponižny pokorny); *Crn.* ponisham, iz pokorzę, *Cro.* ponishnost, z pokorność; ponishn, z pokorny; *Vd.* ponishati, pohleuniti, z pokorzyć; *Vd.* odvrieditи, dolevrieditи; *Bs.* poniegiti; *Rg.* poniziti, ponizivati; *Sla.* poniziti; *Cro.* poniziti, ponizújem, ponizujem; *Ross.* понизить, понижать, обнизить, обнижать, уничижить, уничижать, разубнить: niższym uczynić, ująć wysokości, *phys. et tr.* niedriger machen, erniedrigen. Bałwochwalstwo, które za-

wsze głowę podnosiło, poniżył. *St. Dz.* 335, upokorzył). Spuszczała oczy ze wstydem i poniżeniem. *Teatr* 48 *d*, 74. Sam się poniżył, stawszy się posłusznym aż do śmierci na krzyżu. *Pocies* 380. - *§. prawo czyie poniżać, znosić, kassować, niszczyć, das Recht, das jemand hat, kassiren, aufheben, ungültig machen. (oppos.* podwyższać). Gdy zbiegły mężobóyca się nie stawił, upadł w swey rzeczy i prawo iego poniżamy, żonę skazuiemy bydź wdową, dziatki sierotami. *Sax. Porz.* 54.

*PONO, Podobno *adv.*, vielleicht. Gdzie poszedł nie wiemy; pono wszystko diabli wzięli. *Teatr* 51 *c*, 14, *Min. Ryt.* 4, 9.

PONOCNIK, - a, *m.*, nocą dokazuiący, *Vd.* ponozhnik, mrazhnik; ein Nachtschwärmer. Nierządu po nocy patrzący, fryerz; zdzierżwa w nocy patrzący, łupieżca; z pijaństwa szaleiący. *Cn. Th.* - §. *Noctambuli* ponocnicy, lunatycy. *Chmiel.* 1, 685. PONOCNY, - a, - e, nocny, *Crn.* ponozhne; nächtlich. Ponocny grassant. *Nag. Fil.* 152. Ponocna straż, *Bh.* ponucka; (ponocarna izba dla straży); Ponocny stroż, *Bh.* ponocný, *f.* ponocná. Ponocny czas, *Vd.* nozhni zhas, ponozhje. *PONOCOWAĆ *cz. ndk.*, *Bh.* ponocowati *vigilias agere*; *Vd.* ponozhuvanje, ponozhnu delu, z lukubracya, *ponocowanie.

PONOSZĘ *ob.* Ponieść. *PONOSKA, *Rs.* поноска co psom rzucaią do aportowania. *PONOSNY; *Rg.* ponossan *arrogans, animo elatus*, ponosnos, ponossitós *arrogantia*. *Ec.* поносный haniebny; *Rs.* поносный powiewny o wiatrach, поносъ wiatr powiewny.

PONOTOWAĆ, *F.* ponotuie *cz. dk.*, konotować, nach einander anmerken, aufnotiren. Ponotowałem, cokolwiek mogłem zebrać. *Auezp.* 6.

PONOWA, - y, ż., PONOW, - u, *m.*, PONOWEK, - wka, *m.*, ponawianie, ponowienie, odnowa, rozpoczęcie na nowo, *Cro.* ponovlenye. die Erneuerung. Pragną mieć ponowu cudów. *Chod. Kość.* 84, chcą znaków ponowy. *Odym. Sw.* Z 4. Znowu do ponowy woien się zbierze. *Chrość. Luk.* 233. To mniemane szczęście byłoby moiego utrapienia ponową. *Stas. Num.* 2, 71. Ponowa ginących codziennie cząstek, utrzymuie ciała. *Susz. Pies. B. O. b*; *Wad. Dan.* 70. Wężowie zbywaią skór starych, gwoli młodości ponowie. *Odym. Sw. Cc* 2. Na pierwszym ponowku wiosny przyiechał, *vere nouo. Krom.* 655. Dla zimy zatrzymał się cały post, czekaiąc ponowy, pókiby Dniepr nie roztonął. *Tward. W. D.* 74 nowéy wiosny). - §. Ponowa, u myśliwców, trop zwierząt ranny na spadłym w nocy śniegu. *X. Kom.*, frische Wildspur. PONOWIĆ, *F.* ponowi *cz. dk.*, Ponawiać *ndk.*, *Vd.* ponoviti, ponaulati, ponouluvati, snoviti, noulenje, ponoulenje, ponovitje, novina; *Cro.* ponoviti, ponavlyati, ponavlyam, ponavlyújem; *Bs.* ponoviti; *Rg.* ponovitti, ponávgljati; *Rs.* поновить, поновлять: odnowić, odświeżyć, erneuern. *Chrość. Job.* 132. Ponawia się co złego, n. p. powietrze, *integrascit. Cn. Th.* 770, beginnt von Neuem; *Rs.* новбть, поновбть. PONOWICIEL, - a, *m.*, odnowiciel, der Erneuerer; *Vd.* ponovitnik, ponaulavecz; *Bs.* ponovitegl; *Rg.* ponávgljalaz, ponovitel; *Cro.* ponovitel). Ponowiciel rzeczy przyrodzenie, Snadnie iedno z drugim ulepi stworzenie. *Zebr. Ow.* 385, *novatrix* PONOWICIELKA, *Cro.* ponovitelicza, *Rg.* ponovitegliza. *PONOWNY, *Cro.* ponóvlyiv *renouatiuus*.

PONSOWY, - a, - e, PONSOWO *adv.*, różowy, iasnoczer-

czerwony, poncoreth. Rożą niegdyś białą Wenus krwią zabitego Adonisa w ponsową zamieniła. *Ustrz. Klaud.* 30.

PONTA, -y, ż., z Franc. *pointu*; broda kończasta, czyli włosy na brodzie kształtem klina kończące się. *Wład.*, ein Spitzbart. Kazał na hak onego wieść Chamaleonta, Nie pomogła mu siwa ani rydza ponta. *Pot. Arg.* 61. Ponty kozio. *Pot. Arg.* 62.

PONTAŁ, -u, *m.*, PONTALIK, -a, *m.*, *zdrobn.*, noszenie drogie dla ozdoby szyi, uszu. *Cn. Th.*, *Dudz.* 52, Anhängsel zur Zierde, Halsgeschmeide, Ohrengeschmeide; cf. *Ital.* puntale). Co owych nałożo dziwnych pontalików, feretów; a snadź iuż drudzy nietylko na głowie; ale i na nogach te pontały a te ferety sobie przyprawuią: *Rey Zw.* 57 *b*. Srebrny pontał na czele misternie przywity wstęgą, na nieyże trzpiotał. *Zebr. Ow.* 246, *bulla*). Co po tych stroiach! nieszczęsne wasze bręty i wasze pontały. *Groch. W.* 113. Pontał złoty. *Syr.* 751. U niewiast teraz łańcuchy na szyi wiszą, około szat pontały, na uszach perły i na ręku manele. *Petr. Pol.* 2, 197. Pontały na szacie i na birecie, należą do stroiu białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 6, *Lek. C.* 4: - *fig. tr.* Z tey choroby, abo na mieysca wstydliwe kwiaty wynikaią, abo też pontałami głowę nasadzi. *Syxt. szk.* 307, guzami, wrzodami).

*PONTAŁOWAĆ *cz. ndk.*, pontałami przyozdabiać, mit Anhängseln zieren: Gdzie kogo opoi szatan, mieiednego sobie nacechuie, temu nie dostawa palca, tego uszczono, trzeciemu nogę ugolono, drugiemu czuprynę przeczechrano; takci to swoie braterstwo pontałuie ten mistrz czysty. *Gil. Pst.* 130.

*PONTOK, n. p. Jako kiedy w skorupy ubrany pontokiem Rak do brzega niesporym postępuie krokiem . . . *J. Kch. Orl.* 1, 308. ?

PONTON, *ob.* Mostołodź. *Jak. Art.* 3, 302.

PONTYFIKAŁ, -u, *m.*, z Łac. *pontificale*; księga zamykaiąca przepisy nabożeństwa dla biskupów, die Agende für die Bischöfe. Weyźrzyy w pontyfikał, a koronacyą królewską czytay. *Orzech. Qu.* 142. PONTYFIKALNY, -a, -e, PONTYFIKALNIE *adv.*, biskupi, biskupowi przynależący, einem Bischofe anständig, bischöflich. *Tr.*

PONUDZIĆ, *F.* ponudzi *cz. dk.*, przez czas nudów nabawić, etwas lange Weile machen; (*Crn.* ponudeti, z obarować co komu; ponudba, z obarowanie czego, ofiara, *Vd.* ponuditi, ponujati, ponujam *offerre alicui aliquid*; *Rs.* понудить, понуждать ponusić). - §. b) Ponudzić *med.*, trochę się nudzić, etwas lange Weile dulden, sich ein wenig ennuiren. Myślę, iak się wyrwać nayprędzey, ale trzeba będzie ponudzić, cóż robić? *Teatr* 19, 30.

*PONUKAĆ, *F.* ponuka *cz. dk.*, *Bh.* ponukuguti, ponaukati; *Slo.* ponaukám; *Cro.* ponukávam; *Bs.* ponukovati; *Ross.* понукать, понудить; понуждать; ponękać, pobudzić, anspornen, anreitzen. *Podniata i ponukanie do niecnoty. *Alon. Wor.* 8. (*Rg.* ponúkalas, z podúszczyciel).

PONUMEROWAĆ *czyn. dk.*, n. p. ponumerować wszystkie domy miasta. *N. Pam.* 11, 210, w numery podciągnąć, benummeriren, mit Nummern versehen.

PONURA, -y, ż., PONUROŚĆ, -ści, ż., (*Rg.* ponor *profunditas*, *ob.* nory, nury; *Rs.* понурность spadzistość, pochyłość); pochmurność czoła, twarzy, posępność, niewesołość, Finsterheit, trüber Blick, finstere Miene. Ponurość iakąś na twoiey twarzy widzę. *Teatr* 4, 4. PONUROWATY, -a, -o, -e *adv.*, nieco ponury, ein wenig trübe und finster. Gdy widzę sług posępnych, ponurowatych, poznaię, iż panowie ich muszą być obyczaiów grubych. *Mon.* 68, 932. PONURY, -a, -o, PONURO *adv.*, *Rg.* ponórni *profundus*; *Rs.* понурый, z spadzisty); posępny, tiefhängerisch, finster, trübe, unfreundlich. Ponury człowiek, tetryk, *Rs.* понурь. (cf. *Bc.* прóнырь, прóнырщивъ *affutus*). Ponuro, *Rs.* понурно. Ponura świnia głęboko ziemię ryie. *Cn. Ad.* 78, skryta złość). Wesoła myśl rada wdzięczność czyni, A ponurą postawę oddamy ią świni. *Rey Wiz.* 42. Ponuro patrzy; patrzy iak złodziey. *Cn. Ad.* 895, cf. *Rs.* сенпнобрёмъ смотрѣть. Swięta cnoto! tyś nie iest ponura i dzika. *Kras. list* 2, 100. Nie zawsze wzrok ponury i posępne czoło Miał Kato, owszem nieraz żartował wesoło. *Min. Ryt.* 3, 349. - §. b) ponury most w upuście, albo w pogrodkach, po którym woda spływa. *Os. Zel.* 81, die Fallbrücke bey der Schleuse, über welche das Wasser herab fällt. PONURZYĆ, *F.* ponurzy *czyn. dk.*, Ponurzać *ndk.*, *Sr.* 1. podnuram; *Rg.* ponoritti, ponorijvam; *Bs.* ponoriti; *Cro.* pondiram, (pondúrek *merges*, *fulix*); *Ross.* понырнуть, окунуть, окунать (*ob.* ochynąć); *Lc.* пронырнно: zanurzać, untertauchen, *pr. et tr.* Pożądliwość cielesna ponurza nas w błocie nieczystości. *W. Post. W.* 170. W ciemnościach obłędliwości ponurzeni. *ib.* 3, 6. Ponurza w ciele bożkim bicze srogie, Raz w raz trafiaiąc, a wszystko szkodliwie, Zuchwały żołnierz. *Odym. Sw.* 2, *Ff* 4 *b*, zatapia, topi biczuiąc Jezusa). - Ponurzyć się, potonąć, *Ec.* понрѣтнн. *PONURZNIK, -a, *m.*, nurek; nowochrzczeniec, anabaptysta, der Wiedertäufer. Wszyscy ponurznicy, plemię Symona Maga są. *Bial. Post.* 3. - §. Ján PONURZYCIEL. *Bud. Math.* 11, 12, chrzciciel, der Täufer; cf. Nurzyć). *PONURZEŃSKI, -a, -ie, nowochrzceński, Wiedertäufer. *Smotr. Ap.* 96.

PONUTA, -y, ż., n. p. Bog sam liczy czasy i minuty, Nie potrzebuiąc żadnéy z nas *ponuty. *Leszcz. H. S.* 595. ? cf. ponęta.

POO-, POOB-, POOD-, *addit Verbis Compositis notionem iterationis actionis*; n. p. POOBALAĆ, *F.* poobala *cz. iterat. dk.*, iedno po drugim obalić, poprzewracać, nach einander hin strecken, hin werfen, umwerfen; *Bh.* podraziti, poklopiti, poklopovati; *Rs.* перебороть; *Lc.* поверпнуть, повергать. Ołtarze twoie pohańcy poobalali. *Birk. Kant. A* 4 *b*. POOBEYMOWAĆ *cz. iterat. dk.*, iedno po drugim obeymować, *Ec.* сообнмáю, nach einander hin umfassen, begreifen. POOBCIOSYWAĆ, *F.* poobciosa *cz. iter. dk.*, wielu obciosać, nach einander behauen. Drzewa poobciosane. *Jabł. Tel.* 97. POOBJAWIAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander offenbaren, *Ec.* сообнвляю.

POOBIEDNI, -ia, -ie, POOBIEDNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Bh.* půbědni: po obiedzie przypadaiący, (cf. popołudniowy), nach Tische, nach dem Mittagsessen, nachmittäglich. Przesypianie się poobiednie, sen abo spanie przypołudniowe, *meridiatio*. *Cn. Th.* 859, der Mittagsschlaf. Czas ranny do wszystkiego iest sposobnieyszy, niż poobiedny. *Boh. Kom.* 2, 309. *Poobiedzna przechadzka, *pomeridiana*. *Mącz.* Dobrzeby iść na poobiednie kaza-

nie. *Hrbſt. Nauk. r.* 7. (*Bh.* poobědwati *paululum prandere*, poobiadować).

POOBŁOCZYĆ *cz. iterat. dk.*, obłokami pookrywać, *obnubilare*, nach einander hin bewölken; *Cro.* poobłachújem; *Vd.* poobłakati. - §. poodzi-wać, nach einander bekleiden.

POOBŁUPOWAĆ, *F.* poobłupuie *cz. iter. dk.*, nach einander beſchälen. - Nakładł Jakób prętów, które był poobłupował do koryt. *Bud. Genes.* 30, 37. POOBMIATAĆ, *F.* poobmiata *cz. iter. dk.*, i tu i owdzie obmiatać, nach einander abkehren. Weź szczotki, kanapę, krzesła, lustra, ściany i wszędzie poobmiatay. *Teatr* 15 *c*, 10. POOBRACAĆ, *F.* poobraca *cz. iterat. dk.*, *Bh.* poobratiti, obracać kilku iednego po drugim, nach einander umwenden, verwandeln. Ten będzie kamień, temu przydam ſkrzydła, A tych zaś w nieme poobracam bydła. *P. Kchan. Jer.* 270, poprzemieniam, poprzeobrażam). POOBRYWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hin abreißen, bereißen. Suknią mi poobrywał, boki obszturchał. *Mon.* 68, 721. POOBSTĘPOWAĆ *cz. iterat. dk.*, n. p. Nimfy boginią do koła poobſtępowały. *Zebr. Ow.* 59, nach einander um einen herum treten. POOBUDZAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander aufwecken. Poobudzać się *recipr.*, nach einander aufwachen. Ledwo co wczesne ptaſtwo poobudzało się, Ty wſtałaś. *Chod. Ges.* 79. POOBWIESZAĆ, *F.* poobwiesza, *cz. iterat. dk.*, iednego po drugim obwieszać, nach einander aufhenken. Wszyſtkich was poobwieszać każę. *Teatr* 1 *b*, 126. POOBWINIAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander beſchuldigen, *Ec.* сообвиняю. POOBWODZIĆ, *F.* poobwodzi *cz. iterat. dk.*, wciąż obwodzić, nach einander hin umgeben, umfaſſen, einfaſſen. Skrayne brzegi haftowaney poſtawy poobwodziła w okrąg drzewy oliwnemi. *Otw. Ow.* 219. POOCISZAĆ chroſtem chlewy. *Haur Ek.* 111, poogradzać, nach einander hin *befriedigen, umzäunen. POOBBYWAĆ, *F.* poobbywa *cz. iterat. dk.*, pokończyć, nach einander abfertigen, beendigen. Będzie na cały dzień roboty, niżeli to poobbywasz, na cożeś wyzwany. *Teatr* 10, 11. POODCHODZIĆ *intrans. iterat. dk.*, nach einander abgehen, weg gehen; *Slo.* poobchadzat', (poobiſt' *aliquantum discedere*, *Bh.* poobegbu *paululum abire*); *Ec.* сообходу. POODCIĄGAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hin abziehen; *Bh.* poobtahowati, (*Bh.* poobtahnauti *paululum abſtrahere*). POODDALAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander entfernen, *Rs.* поотдалять, поотдалять. POODDAWAĆ, *F.* pooddawa *cz. iterat. dk.*, iedno po drugim oddawać, nach einander abgeben. Bilety pooddawały. *Teatr* 10, 22. POODDZIERAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander abreißen, *Rs.* поотодрать, поотдирать. *POODDŹWIGIWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander abheben, *Rs.* поотдвинуть poodsuwać. POODEYMOWAĆ *czyn. iterat. dk.*, nach einander abnehmen, *Eccl.* сообъемлю. POODGNIATAĆ, *F.* poodgniata *cz. iterat. dk.*, nach einander abbrücken, abwetzen. Drabina ta djabelnie ciężka, musiałem sobie nią ramiona poodgniatać. *Teatr* 55 *e*, 39. POODKŁADAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander ablegen, verlegen, aufſchieben, verſchieben, *Bh.* poodkládati, poodložiti. POODMAWIAĆ, *F.* poodmawia *cz. iterat. dk.*, nach einander abreden, abſprechen, abwendig oder abſpänſtig machen. Poodmawiali im parobków na żołnierkę. *Teatr* 15, 44. POODMIENIAĆ *czyn. czſtl. dk.*, nach einander

verändern, abwechſeln, *Bk.* pozměniti. POODMRAZAĆ, *F.* poodmraza; 1) *czyn. iterat. dk.*, raz po raz odmrozić, nach einander abfrieren machen. 2) *neutr.* n. p. Często naszym rybitwom nosy, uszy poodmrzają. *Haur Sk.* 394, nach einander abfrieren, erfrieren. POODPADAĆ *med. iterat. dk.*, nach einander abfallen. POODPĘDZAĆ, *F.* poodpędza *cz. iterat. dk.*, nach einander weg jagen. Lepiebyś poodpędzał wszyſtkich darmoiadów. *Teatr* 36, 36. POODPINAĆ, n. p. oſtrogi. *Warg. Radz.* 342, *cz. iterat. dk.*, nach einander abknöpfen. POODSĄDZAĆ, *F.* poodsądza *cz. iterat. dk.*, Poodsądzywać *freq.*, nach einander gerichtlich abſprechen Wszyſtkich pościnał, wsi ich spalił, czci poodsądzywał. *P. Kch. Orl.* 1, 241. POODSADZAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander abſetzen, *Bh.* poodſtaupiti. POODSIEDNIAĆ, *F.* poodsiednia *cz. iterat. dk.*, nach einander wund reiben. Jukami bydlęce poodsiednia boki. *Hor. sat.* 101. POODSTĘPOWAĆ *intrans. iterat. dk.*, nach einander abtreten, abweichen, abfallen, *Bh.* poobſtaupim. POODSUWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander abſchieben, *Ross.* поотодвинуть. POODZYSKIWAĆ, *POODYSKIWAĆ *Sowit.* 20, *cz. iterat. dk.*, nach einander wieder gewinnen.

*POOŁOWIĆ *cz. dk.*, *Cro* poolovlyújem *plumbo*, ołowiem pokładać, bebleyen, mit Bley belegen. POOMDLEWAĆ *niiak. iterat. dk.*, nach einander ohnmächtig werden. Porażeni mocą bożą, polękali się, posłabieli i poomdlewali. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 3, 24. POOPADAĆ, *F.* poopada *neutr. iterat. dk.*, nach einander herab fallen. Ptaſtwo z drzew poopada. *Tward. Wład.* 190. - *act.* poopadać kogo, nach einander über etwas her fallen. POOPANOWAĆ *cz. iterat. dk.*, *Vd.* poobłaſtiti, ſich nach einander unterwürfig machen. POOPLEWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander reinigen, jäten, jätend reinigen. Zboża pooplewać w polu. *Haur Ek.* 34.

PO-ORAĆ, *F.* poorze *cz. dk.*, Poorywać *frequ.*, wciąż orać, nach einander hin ackern; *Vd.* poorati; *Ross.* попахать. Poorywać gnóy, nasienie, *inarare. Cn. Th.*, einackern, unterackern. Poorywać wesſłe zboże, überpflügen, überackern. *ib.* - *fig. tr.* Ciało ze wszech ſtron poorane ranami *Teatr* 42 *d*, *a*, porysowane, durchfurcht. Na katowni skorupami ostremi poorany, żadney boleści po sobie nie pokazał. *Sk. Dz.* 254. Poorane biciem boskie ciało, Nie ranne, lecz się iedną raną ſtało. *Odym. Sw.* 2, *Ff* 4 *b*. Marszczki twarz poorały. *Zab.* 6, 208, poradliły.

POOSADZAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander beſetzen, anſetzen. Poosadzać osadników, anſiedeln; *Rs.* понаселять.

POOSME *adverb.*, ósmy raz, zum Achten. *Cn. Th.* POOSMNY, -a, -e, ośmkrotny, achtmalig, achtfältig. *Cn. Th.*, *Sla.* osmerostruk.

POOSMYKAĆ, *F.* poosmyka *cz. iter. dk.*, Poosmykiwać *frequ.*, smykaiąc czyli ciągnąc po łodydze palce lub rękę poobrywać, nach einander herupfen. Główki lnu poosmykiwać na grzebieniach drewnianych. *Przędz.* 11.

POOSTRZYĆ *cz. dk.*, ostrym poczynić, nach einander hin ſchärfen, ſcharf machen; *Rg.* poosczitti; *Vd.* pooiſtriti, pooiſtruvati; *Rs.* поострить, поощрять pobudzić, zachęcić; поощритель *pooſtrzyciel, pobudziciel, *f.* поощрительница; *adj.* поощрительный pobudzający.

POOTWARZAĆ, POOTWIERAĆ, *F.* pootwiera *cz. iter.*

dk., nach einander öffnen; *Bh.* poobewru, pootewru, poatewriti, pootwirati. Drzwi wszystkie pootwarzał. *Ryb. Ps.* 153. POOŻYWIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander beleben, *Ec.* соожизиотворяю.

POP, -a, *m.*, *Bh* pop *Dolemil.* 279; *Sr.* 1. pop; *Sr.* 2. poop; *Crn.* póp *sacrificulus*; *Cro.* pòp, mefsnik, (*Cro.* popek, z nurek, ptak); *Hg.* pap, (*Hg.* papsagh *sacerdotium*); *Bs.* pòp, misnik, (pop zlatar *cantharis*); *Rg.* pop, popich *sacerdos*, *presbyter*; (popstvo, popopstvo *sacerdotium*); *Rs.* попъ, священникъ; greczniey świeszczennik, cf. *Coxe Voy.* 2, 323, (*Etym.* papa, *Gr.* παππας, cf. papież, *Lat.* papa, *Sax. Inf.* pape, *Angl.* pope, *Syr.* אבא abba *pater*; *Germ.* Pfaffe); kapłan Grecki, Ruski, ein Griechischer, oder Reußischer Priester. Pop pogański, *Crn.* malish. Pop Syberyyski, *Rs.* шаманъ. Pop złożony, wyświęcony, *Rs.* рапопъ. - *Prov.* Czart swoie, pop swoie. *Zab.* 15, 182, ieden sasa, drugi do lasa; nieaforni; alluzya do exoreyzmów). Żona moia zawsze mówi nie, a ia zawsze mówię tak! Pop swoie, czart swoie. *Teatr* 53 c, 28. Jednemu się pop podoba, a drugiemu popadya. *Rys. Ad.* 19, nie podobna wszystkim dogodzić). - §. Pop Jan, Xiądz Jan, w Abyssynii. *Klok. Turk.* 69, *Sk. Dz.* 1179, *Bofer.* 224, der Priester Johannes. - *In malam partem*, Pop, księżysko, ein Pfaffe. Masz-li być ladziakim popem, raczéy bądź dobrym chłopem. *Rys. Ad.* 39. Lepiéy ci być dobrym chłopem, niżeli złym popem. *Glicz. Wych. O.* 6. (*Vd.* popovi ozha, s oyczym). Nie grzech popa słupić. *Alb. n. IV.* 4. - §. 2) w szachach pop, der Laufer im Schachspiele. W szachach po rycerzu popi stoią. Białe i czarne pola, co na ukos idą, Na popy społem wszystkie pola przyydą. *J. Kch. Dz.* 86, cf. *Nies. pod pierzchała.*

*POPACHAĆ, *Rs.* попахать; *ob.* poorać, *ob* *pachać.

POPĄCHAĆ się, *F.* popącha się *recipr. dk.*, o psach etc., powąchać się wzaiemnie, einander beriechen (von Hunden u. s. w.). *Wlod.*, *Rs.* перенюхаться, перенюхиватьса. - *transl. ad homines praesertim improbos*, spiknąć się, stowarzyszyć się. *Cn. Th.*, ein böses Einverständniß haben, sich mit einander verstehen.

*POPAD, -u, *m.*, napadnienie na kogo, der Ueberfall, Anfall. (*Vd.* popad, popadenje, z uchwycenie, ukąszenie od psa). - *Medic.* popad, popadnienie, paroxyzm, n. p. Day to lekarstwo wypić choremu przed popadem febry. *Spicz.* 236. (*Crn.* popadk *dolores partus*; *Cro.* popadlivi *prehensor*, *raptor*; cf. napastnik). POPADAĆ, *ob.* Popaść. POPADLINY *plur.*, rozpadliny, Borsten, aufgeborstne Stellen. Popadliny w rękach abo w nogach ziele to leczy. *Syr.* 540, *ob.* popadanie, popaśdź.

POPADYA, -yi, *f.*, *Bs.* popadia, popova sgena; *Rs.* попадья; des Popen Frau, die Popinn. *Petr. Ek.* 43. Popadya iedna Grecka. *Mon.* 76, 455. Jednemu się pop podoba, drugiemu popadya. *Rys. Ad.* 19, nie wszystkim się iedno podoba, *de gustibus non est disputandum*).

*POPĄDZAĆ, *ob.* Popędzać. POPĄDZCA, -y, *m.*, albo znalezca, pies, który umie zająca znaleźć. *Ostror. Myst.* 30. Trafił popądzca Melamp sarnę. *Kchow.* 323, der Stöber, der Jagdhund, der das Wild aufstöbert. POPĄDŹ, -ia, *m.*, miano psa. *Bielaw. B 4 b*, der Name eines Hundes.

POPAKOWAC *cz. dk.*, wiele zapakować, nach einander einpacken, packen, bepacken; *Crn.* pospraveti; *Vd.* potovoriti.

POPALIC, *F.* popali *cz. dk.*, iedno po drugim spalić, *Bh.* popaliti; *Sr.* 1. popalim (cf. popiel); *Cro.* popalyújem; *Bs.* popaliti, pogoriti; *Vd.* posbgati; *Russ.* попалить, попалять, (попаляшать postrzeliwać); nach einander verbrennen. Nieprzyiaciel popalił, pokaził, zburzył Kiow. *Biel. Sw.* 168. - Nie mniemay, gdzie się ogień popali, woda potopi, aby to tobie zkąd inąd rosło, ieno z prawdziwych dekretów bozkich. *Rey Pft. Uu* 3, gdy zgorzeiesz, gdy się spaliss). POPALICIEL, -a, *m.*, der Verbrenner, *Ec.* попалитель.

POPAMIĘTAĆ, *F.* popamięta *cz. dk.*; przez czas w pamięci zachować, eine Weile gedenken. Popamięta ten, kto mi w czym będzie krzywy. *Teatr* 24 c, 56. Niechnoby tak -; popamiętałbyś -! *Teatr* 31, 30.

POPAR, -u, *m.*, rozparzenie czyli rozgrzanie ziemi nawiezieniem gnoiu. *X. Kam.*, Erwärmung des Erdreichs durch Dünger. Na roli możesz sobie na prędkie zboża uczynić popar, gdy nań wywieziesz nawós. *Haur Sk* 22. Za nawiezieniem nawozu, siać możesz wszelkie jare zboża, albowiem popar, gnóy, popiera buynością pożądanego pożytku. *Haur Sk.* 25. O POPAROWYCH rolach. *Haur Sk.* 25, o nawozem rozparzonych, posilonych, pognoionych, wohl gedüngt.

*POPARLOWAC *cz. dk.*, pogadać osobliwie ięzykiem Francuzkim, nach einander parliren. Nie znacie swoiey matki wolności i prawa, Poparlować, poszprachać, mądrość się wam zdawa. *Mon.* 70, 103.

POPARSZYWIEĆ *nitak. dok.*, parszywemi się stać, nach einander räudig werden. Owce wam poparszywiały. *Smotr. Lam.* 12.

POPARZELINY *plur.*, sparzeliny, mieysca sparzone, Brandstellen, verbrannte Flecke oder Stellen auf der Haut. Poparzeliny od pokrzyw oleiek różany goi. *Syr.* 1408. POPARZYĆ, *F.* poparzy *cz. dk.*, *Vd.* popariti; *Rg.* poparziti; *Rs.* попарить, iedno po drugim sparzyć, nach einander berühren, abbrühen, versengen. Jakoby muchy poparzył ukropem. *Jabl. Buk. J* 3 *b*. Poparzenie się, das Verbrennen, iest to nacisk ognia lub płynnych wilgoci wrzących, Verbrühen, na powierzchowności ciała uczyniony. *Perz. Lek.* 283.

POPAS, -u, *m.*, podpas, podkarm, koni w drodze, albo mieysce podkarmienia. *Cn. Th.* 737, *Ec.* посполнїе (cf. postać, postoię), das Füttern unter Wegens; die Abfütterung der Pferde auf der Reise; der Ort, wo man füttert, der Futterungsort, das Futter. Gdy było blizko południa, stanęliśmy na popas. *Kras. Pod.* 2, 123. Gdy czas popasu nastąpił, rozkazałem wyprządz konie. *Pam.* 85, 1, 615. Niemasz popasu naszemu koniowi. *Susz. Piel.* 3, *K* 4. - §. 2^c) popas, -a, *m.*, *lurco*, żarłok, utraciciel swego dobra. *Mącz.*, ein Schlemmer, Fresser. - POPAŚĆ, *F.* popasie *intr. dk.*, Popasać *ndk.*, Popasywać *frequ.*, *Bh.* popasti, popasati; *Vd. et Bs.* popasti; *Crn.* popasti, popâsem; *Rg.* popâditi; *Cro.* popasati, popasújem); podpasać, podkarmiać. *Cn. Th.* 744, etwas weiden, etwas füttern, etwas fressen lassen. - §. b) popasać, popasywać w drodze, popas odprawić, koniom wytchnąć i ieść dawać, Futter machen, füttern unter Wegens. Nie bawiąc tu zawita; popasywał ztąd o dwie mile. *Boh. Kom.*

2, 140. Popasywaliśmy w pewnym miasteczku w karczmie. *Mon.* 64, 221. – §. c) popasać gdzie, s bywać, bawić gdzie, ſich aufhalten, verweilen, einen Ort beſuchen. Nie popasay mi tu, s nie byway. *Cn. Th.*, laß dich hier nicht betreten. Wiem, co zrobię, nie będzie ona mi tu długo popasała. *Teatr* 51 *b*, 71, *et* 21, 106, *et* 21, 98. W które serce iskierka miłości wpadła, iuż tam nikczemność nie może popasać. *Gor. Dw.* 289. – §. 2°) Cnota, wiara zgasła, Wszyſtko złość, wszyſtko swawola popasła. *Pot. Arg.* 19, pochłonęła, zjadła, ſie hat alles verſchlungen, verzehrt.

POPAŚĆ, POPASDŹ, popadł, *F.* popadnie *idntl.*, Popadać *ndk.*; – a) *active* popadać kogo, napadać nań nagle, über einen herfallen; *Bh.* popadnauti, popadati *capere, prehendere, invadere*; *Sr.* 1. popadam, popadnu, popadnecj *capio*; popad, popadnęno *captura*; *Crn.* paſti, spasem, popàſti, popadem, popàdam *aggredi, mordere*; sapopaſti, sapopàdem *intelligere* poiąć; *Vd.* popaſt *capere*; *Vd.* popaſti, s o psach, ugryźć, ukąsić; *Vd.* popadezhen, s kąsający pies; *Vd.* popad, napad, s napaść; *Vd.* popadati, s macać w pociemku, *Vd.* sapopaſti, objet, s poiąć, objąć, mąć; *Rg.* popaſti; *Cro.* popádam, zapopádam, zapopaſti; *Rs.* попасть, попадать. *Corripio*, popadam, prędko uchwycam. *Mącz.* Upatrzywszy czas, popadłszy spis, ſkoczył do namiotu, i zabił kanclerza. *Weresz. Rgl.* 143, *Rey Zw.* 86 *b*. Lizymach lwa za gardło popadłszy, udawił go. *Rey Zw.* 80 *b*. Żuraw' nozem popadł zaiąca. *Papr. Kol. K* 3 *b*. Popadłszy swego dłużnika, dusił go. *Sekl. Math.* 17. Popaść kogo za włosy, za łeb, *rapere sublimem. Mącz.* Syna mego duch nieczyſty przez wiele czasów popadał. 1 *Leop. Luc.* 8, 29, duch popada mi go, i gwałtem krzyczy, a on go tłucze i rozdziera, tak iż piany toczy, a zaledwie odſtępuie, natargawszy ſię go. 1 *Leop. Luc.* 9. 38, *Sekl. ib.* Popadło mię co. *Cn. Th.*, mich hat etwas befallen, mir iſt etwas zugeſtoßen. Mię drżączka popadła, ſtałem iak bez duszy. *Otw. Ow.* 564. Wszystkę naturę naszę ciężka była choroba popadła. *W. Poſt. IV.* 2. Wielkie szkody Ruskie kraie popadły od Tatar. *Papr. Gn.* 1238, wzięły szkodę). – §. 2) *Neutr.* Popadać, poupadać, nach einander hinfallen. Uczyńże pomſtę nad tym woyſkiem, niechże popadaią od miecza. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 38. – Popadać w co, wpadać w co, in etwas fallen, verfallen. Nie spodziewałem ſię popaść w nieszczęście. *Teatr* 25 *c*, 122. Już i dnia czasu niemasz do popadnięcia w naywiększe nieszczęście. *Teatr* 23 *b*, 79. – Popadać szkodę, winę, s wpadać w szkodę, w winę, podpadać szkodzie, in etwas verfallen. Zyſkiem człowiek zwać musi, w czym nie popadł szkody. *J. Kch. Dz.* 130. Władza Leszkowa koniecznie abo zgubę abo niebezpieczeńſtwo popadać musi. *Krom.* 207. Nieszczęsna po morzu przyydziesz, i zasię popadniesz złe rzeczy. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 59, weźmiesz. 3 *Leop.*). Gdzie na lekkiego żołnierza dowód o szkody przyydzie, tedy i karanie i lekkość popadnie. *Tarn. Uſt.* 271. Niech winę popada, rok siedzenia w wieży. *Star. Vot. C.* 4. 2 §. 3) Popadać ſię, padać ſię, rozpadać ſię, aufbörſten, Riſſe bekommen. Ziemia spragniona na koniec od swoiéy popada ſię suchości. *Haur Sk.* 103. Lekarſtwo nogom popadałym. *Syr.* 540. Popadane brodawki. *Perz. Cyr.* 2, 209. Polewka ta zgorszałość ust i popadanie ięzyka, co *szkołą abo brain drudzy zowią, wychędaża. *Syr.* 982, das Börſten, Aufbörſten. – *§. Z nieprzyiacioły ziemiorodnemi siewby swoiey popadnie, *concurret suae segeti. Zebr. Ow.* 261. ? będzie walczył.

POPASKUDZIĆ *cz. dk.*, poplugawić, verunreinigen; *Cro.* poszmragyújem (*ob.* posmrodzić); *Rs.* испакостить.

POPASNY, -a, -e, opasny, dobry popas lub dobrą paszę daiący, gutes Futter gebend. Buyna łączka popasna dla trzody. *Zab.* 11, 227. (– 2. Popasny, aż po pas (*ob.* pas), *Bh.* popáſni, n. p. popáſni kabát), bis an den Gürtel.

POPATRZYĆ *cz. dk.*, patrząc szukać, naydować, oczami szukać, mit den Augen ſuchen; *Bh.* podjwati ſe; *Rs.* посмотрѣть, посматривать. Wszyſtka Grecyi młodzież sprzysięga ſię, iż mego syna po całym świecie popatrzą. *Uſtrz. Troi.* 108.

POPAWA ziele, *ob.* Papawa.

POPCHNĄĆ, *F.* popchnie *cz. idntl.*, Popychać *ndk.*, *Rs.* пихнуть, пихать, пихивать, pchnięciem posunąć, *Vd.* poganjati, porinjati, huzkkati, hin ſtoßen, weiter ſtoßen, fort ſtoßen. Nie trzeba z góry popychać, samo ſię toczy. *Cn. Ad.* 681. Scisk wielki, każdy ſię drze, iak kto może, ieden drugiego popycha. *Teatr* 20 *b*, 121. Aby nas nieprzyiaciel nie zaiechał, a nie popchnął upadku na nas. *Leop.* 2 *Reg.* 15, 14, Jmdn auf den Hals bringen, über uns ſtürzen. Kto chce upornie w dół, ieszcze popchniy. *Cn. Ad.* 371, chcącemu żadna krzywda). Ba, raczéy popchnąć ieszcze, kiedy które ſtoi nad przepaścią. *Teatr* 33 *d*, 32. Fałsz sam, choć go nie popychasz, szyię łomie. *Pilch. Sen. liſt* 3, 316. Nie pozwalay naturze, do czego ią chęć popycha. *Boh. Kom.* 2, 70. Gdzie mus popycha, tam ſię wszyſtko opieszale wlecze. *Pilch. Sen. liſt* 4, 176. – **§. Przecz męża pchnąwszy, i mnie bogowie nie popchniecie w węża? *cur non me quoque in eundem vertitis anguem? Zebr. Ow.* 97, nagle przewierzgnąć, przekabacić, przeobrazić, ſchnell verwandeln. *POPCHNICA, -y, ż., szuflada. *Tr.*, der Schubkaſten.

POPĘD, -ędu, *m.*, pęd, popędzenie, das Antreiben, der Antrieb, Hintrieb. Strzała z mocy i popędu natężoney cięciwy wylatuie. *Bals. Niedz.* 1, 337. W niebezpieczeńſtwo ślepym popędem lecą. *ib.* 1, 134. Gwałtowny popęd mnóſtwa przychodzącego. *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 9. Ludzie maią pokusy od ciała przez popędy bydlęce. *Bals. Niedz.* 1, 71. Wszelaki zapał cielesności ugaszony był w nim, iż ani pierwszych popędów nie uznawał. *Birk. Dom.* 153, *Birk. Gl. K.* 19. POPĘDLIWOŚĆ, -ści, ż., *Bh.* popudliwoſt; *Vd.* vganiozhnoſt, hitroserdnoſt, nagloserdnoſt; *Rs.* вспыльчивость, вспáлка; *Ec.* опальство, яростъ отъ гнѣва происходящая; zbyteczny zapęd, prędkość, żwawość, porywczość, Ungeſtüm, Hitze, Haſtigkeit, Jähheit. Pale obrócił przeciwko sile i popędliwości Renowéy. *Warg. Cex.* 81. Popędliwość towarzyszką ieſt gniewowi, która rzeczona być może gwałtownieyszą, i dłużéy trwaiącą nad gniew, maiąc w sobie popędliwe wrzaski, zazdrość, nienawiść. *Rey Pſ. T* 4. Za gniewem idzie popędliwość natarczywa. *Pilch. Sen. Gn.* 182. O popędliwości! przeklęta passyo! *Teatr* 33, 61. Takowe słowa pobudzaią i podpalaią popędliwość iego. 3 *Leop. Jud.* 8, 22, pierś-

chliwość. 1 *Leop.*). Stan rycerski przy niepomiarkowanej wolności, udaie popędliwość za żarliwość o dobro pospolite. *Leszcz. Gl.* 59. POPĘDLIWY, POPĘDNY, -a, -e, POPĘDLIWIE *adv.*, *Bh.* popudliwy; *Slo.* popudliwj, pohnutelný; *Sr.* 1. palecijé; *Vd.* nagel, prehter, hitzoserden, serditliu, naglojesen, popaden, jesaft, nagjozhen, nagloserden; *Rs.* вспыльчивый, гнѣвонепослушный; *Ec.* опальчивъ, яросчивъ, яръ, нагласчивъ; pędem idący, żartki, porywczy, gorący, gorąco kipiany, ungeſtüm, dahin ſchießend, haſtig, hitzig, lub Popędliwsza nad wiatry. *Otw. Ow.* 545, szybsza). 2) przez popędne wzbudzony ruszenie. *Przyb. Milt.* 24. Popędliwa myśl nie zahamowana. *Paſt. Pid.* 12. (rzadko popędliwi nic prawie dzieciom swym przepuścić zechcą, ieno ileby na nie wezrzeli, tyle chłoſt zadaią. *Glicz. Wych. G* 3 *b.* POPĘDZIĆ, *POPĄDZIĆ, *F.* popędzi cz. *dk.*, Popędzać *ndk.*, poganiać, pędząc ruszyć, hin treiben, vorwärts treiben, jagen; *Bh.* popudim; *Slo.* spuzowati, popuzugi; *Rs.* понудить, понуждать, понудить, помурлинать, помордовать; *Ec.* воспрямити. Od Zefira popędzony. *Otw. Ow.* 522. Gdy gdzie indzie galerę popądzali, pokarał galerników. *ib.* 130. Woda wodą bywa popądzana. *Otw. Ow.* 613. Medykamenta czyszczenie miesiączne zaſtanowione popędzające. *Krup.* 5, 197. Popędzić zaiąca, ruszyć go, gonić *Dudz.* 53, einen Haſen auftreiben, aufſtören. — §. Popędzić psa na kogo, poszczuć, den Hund anhetzen nachzujagen, mit Hunden nachjagen. *Dudz.* 53. — Popędzić *intrans.*, maczać, pośpieszyć, *Bs.* porinnuti; eilen, jagen. Już ani słychać, ani już ią widno, Tak on popędził z tą porwanką biedną. *Min. Ryt.* 2, 140. Przykazała słudze: popędzay, a pośpieszay się, abyśmy nie zmieszkała w drodze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 24. — Popędzić się za kim, w pogoń za kim iść, einem nachjagen. *Cn. Th.*

POPEK, -pka, *m.*, gil, ptaszek, der Dompfaffe, der Gimpel. Popek maleńka ptaszyna, Ciężarem swym trzcinę ugina. *Zab.* 3, 193 *Kobl.* (*Cro.* popek *mergus*, *phalaris*).

POPĘKAĆ, POPĘKAĆ się *neutr. dk.*, *Bh.* popukati ſe), nach einander zerplatzen. Od huku armaty okna wszystkie popękały się. *Gaz. Nar.* 2, 148. Łodyga popękana, *c. rimosus*, korę ma w głębokie szpary popękane. *Jundz.* 2, 15.

POPEŁNIĆ, *F.* popełni *cz. dk.*, Popełniać *ndk.*, *Rs.* пополнить, пополнять, popełnić grzech, nieczystotę, *semper in malam partem sumitur*, *ut* zbroić, begehen, verüben. Hola, hoyno, popełnisz Waść głupstwo. *Teatr* 3 *d.* 46, *Glicz. Wych. B.* 4.

POPEŁZNĄĆ *med. idntl.*, wyblakować, kolor utracić, die Farbe verlieren, nach gerade verſchießen. (*Rs.* поползать, поползнать połazić). — Popełzły, -a, -e, spełzły, spłowiały. *Włod.*, (von Farben) verſchoſſen. Suknia pochełzła, wytarta, popełzła. *Ern.* 21.

POPĘTAĆ *cz. dk.*, pętami powiązać, *pr. et impr.*, zuſammen feſſeln, *Rs.* испутать. Woły ſtoią niebożąteczka w tamie popętane. *Papr. Kol. R* 2 *b.*

POPI, -ia, -ie, popowy, od popa, *Hg.* papi, paphozvalo; *Bs.* popovo; dem Popen oder Pfaffen zuſtändig, Pfaffen-. Schniesz od zawiści, Popie, iak mówią, masz oczy. *Kniaź. Poez.* 2, 278. — *Botan.* Popie iayka, Popia główka, mniasza główka, papawa, ziele, gdy okwitnie kosmatą główkę ma, a gdy ie wiatr obwieie, główka iak u mnicha zoſtaie, *leotondon taraxacum*, Löwenzahn, Pfaffenblatt. *Syr.* 1154 *et* 565; *Ross.* попова скуфья, попово рунецо.

POPIĄĆ, *F.* popuie *cz. idntl.*, Popinać *ndk.*, po czym napiąć, dopiąć, *pr. et tr.*, anheften; *Cro.* popeti, popinyam; *Bh.* popnu, popinati. Ani serce na lewym boku, ani w swey miękkości Flaki się koło tłustych popięły wnętrzności. *Bardz. Tr.* 363. — *tr.* dosiądz, dokazać, erreichen, durchſtechen. Takie to złoto; kto z nim rozpoczyna, W dniu rzecz popina. *Zab.* 9, 96.

POPIASTOWAĆ, *Rs.* попѣтновать, *ob.* Piaſtować.

POPIĄTNOWAĆ *cz. dk.*, piątnem poznaczyć, *pr. et impr.*, gebrandmalen, gebrandmarken, bezeichnen. Członki ściągał o czoła, nosy powklepował, usta ciągle babskiemi zmarſki popiątnował, *peraravit. Zebr. Ow.* 350, pobrożdził, befurchen.

POPIĆ, *F.* popiie *cz. dk.*, Popiiać *ndk.*, *Bs.* popitti; *Cro.* popiem; *Rs.* попить, поцивать; iedno po drugim wypić, nach einander trinken. Popiłem wiele z aptek syrupów. *Comp. Med.* 380. — §. Popili się, z upili się tak ieden iak i drugi, ſie haben ſich mit einander betrunken. Mąż z żoną się popili. *Comp.* 396. — §. Popiiać sobie, po kąſku pić, *subinde*, *per intervalla bibere*. *Cn. Th.*, *Rs.* распить, распивать, сусать; ganz gemach trinken. Popiiać po czym, nachtrinken, auf etwas zu ſich Genommenes nachtrinken. Używszy lekarſtwa purguiącego, rosołem popiiać, niż lekarcye się zaczną. *Krup.* 5, 191.

POPIEC, *F.* popiecze *cz. dk.*, iedno po drugim piec, upiec, nach einander backen; *Vd.* popekli; *Rg.* popecchi, popeccem; *Rs.* попекать. — Podpłomyki się przed węglem i płomieniem, z wierzchu tylko popieką. *Sak. Pr.* 200, po wierzchu wypiekuią, bebacken, anbacken. POPIECZĘTOWAĆ, *F.* popieczętuie *cz. dk.*, *Vd.* popezhatati, posnaminuvati, opezhatati, obsnaminuvati; *Rs.* попечатать, (z 1. podrukować); iedno po drugim zapieczętować, nach einander beſiegeln, verſiegeln. Po śmierci iego wszyſtko popieczętować kazali. *Xiądz.* 88.

POPIELARZ, -a, *m.*, *Boh.* popelář, który popioł pali, zlicza, przedaie, der Aſchenbrenner, Aſchenmann, Aſchenhändler. Popielarze dawali panom za pozwolenie palenia w ich lasach popiołu, ... *Pam.* 84, 763. Popielarze. *Vol. Leg.* 2, 997; *w rodz. żeńſk.*, *Bh.* popelářka. (POPIELAĆ, popleć, *ob.* Pleć, pielę). POPIELIĆ, spopielać *cz. ndk.*, spopielić *dok.*, w popiół obrócić, veraſchen, zu Aſche brennen, *Crn.* pepélim, *Vd.* vpepevati, napepevati, dopepevati, (= w perzynę obrócić); *Cro.* popelim; *Rs.* испепелить; *Ec.* пепелю, изпепелю, опепелим, преобразить въ пепелъ. Kruszcowi wszyſtkie te nieczyſtości odebrał ogień, gdy go spopielał. *Torz. Szk.* 145. (*Bh.* popéliti ſe w piaſku grzebać, o kurach). POPIELANIE, POPIELENIE, ZPOPIELANIE, SPOPIELANIE, -ia, *n.*, *Vd.* vpepevanje, pepelniza; die Veraſchung. Alchimicy roztwarzanie kruszców w żywym śrebrze nazywać zwykli zpopielaniem, *incineratio*. *Kruml.* 159. Zpopielanie względem węgli ma mieysce, które na otwartym powietrzu, za pomocą ognia, obracaią się w proch szary. *Kruml.* 418. Niektóre ciała spalone obracaią się w popiół; tę odmianę nazywamy popiele-

leniem, *incineratio*. *Hub. Wst.* 370. POPIELATY, POPIELASTY, POPIELISTY, -a, -o, myszasty, kolorem na popiół pochodzący, aſchfárbig. *Zool.* 353. Popielaſte, popieliſte, myszowe sukno, *Ern.* 69, *Bh.* popelaty; *Slo.* popelowý; *Crn.* popelnat; *Vd.* pepeun, pepeunaſt; *Cro.* pepelnaszt, pepelnate farbe, sziv, szúr; *Dl.* pepèlni; *Rg.* pepelni; *Sla.* pepeljiv, pepeljiva boja; *Ec.* пепелúстый; *Rs.* пепеловатый. - §. popieliſty, pełen popiołu, wiele popiołu daiący, viel Aſche gebend, aſchig, *Rs.* золúстый. POPIELEC, -lca, *m.*, popioł poświęcony, geweihte Aſche. W wſtępną śrzodę na popielec póydę. *Pot. Jow.* 158, na poświęcenie popiołem, Eináſcherung. - *Poët.* Lub w ciężkości Hekuba popielców Hektora iedynego doszła, i z sobą zachowane w zanadrzu wyniosła. *Zebr. Ow.* 328, *cineres*, popioły, zwłoki na popiół spalone). Po popielcu zebrane przyciſkaią k sobie popioły, i padaiąc kładą się po grobie. *Zebr. Ow.* 205, *poſt cinerem*, po spaleniu na popioł). - *Meton.* Popielec, *Bh.* popelec; *Slo.* popelec, popelna aneb ſtarcha ſtreda; *Sr.* 2. pobjahniza, (*Sr.* 2. jahnuſch bić); *Crn.* pepelniza; *Vd* pepeuniza; *Sla.* ciſta srida; *Rg.* ciſta srjèda; *Cro.* chiszta szreda, pepelnicza; *Rs.* пепельная среда, такъ называется у католиковъ первая среда великаго поста; dzień popielcowy, *ut* będę tam na popielec, (choć go nie weźmę). *Cn. Th.*, der Aſchermittwoch. Jednakie przyiaźń mieć powinna gusty, Tak przy Popielcu, iak kochać w zapusty. *Mon.* 71, 345, w radości i w smutku zarówno). - *adject.* Popielcowy, -a, -e, *Boh.* popelcowý), den Aſchermittwoch betreffend. - §. 2) *Botan.* Popielec, ziele, *Cineraria*, błotny rośnie na błotach, górny zaś na pagórkach. *Kluk Dyk.* 1, 151, das Aſchkraut. POPIELEĆ, -eć, -eie, *neutr. ndk.*, zpopieleć, spopieleć, *F.* zpopieleie *dk.*, w popioł się obracać, zu Aſche werden. Ziemia bardzo wilgotna wypalaniem ſtaie się suższa; bowiem, gdy ziemia z wierzchu spopieleie, tam się woda nie zaſtanawia. *Cresc.* 79. Żar, który popieleie. *Torz.* 44. Spopielały, *Ec.* спепелúвшій. POPIELICA, -y, ż., *Bh.* popelice, popelka; (*Slo.* plch, plech, plſ'ica *mus noricus*, *Crn.* povh, polh); *Vd.* popeliza, harmelin, z gronoſtay; *Rs.* popjelliça, serdava, *Rg.* zerdava, samur, zbilijn *mus ponticus*; *Cro.* puh, z szczur polny); biela, die Bilchmaus, der Bilich (Jehe), *Irland.* polhi, *sciurus vulgaris cinereus*, *Rs.* сóня; wielkością i kształtem podobna do wiewiórki, ale popielata; futro popielice, Bilichfelle, dosyć piękne. *Zool.* 353. Wywiórka z popielicą po cichu pryſkały. *Ban. J.* 2 *b.* Popielice po tysiącu przedaią, a maią niektóre znaki nad głową i nad ogonem, ieśliże dobrego czasu są łowione albo nie. *Gwag.* 476. POPIELICZY, POPIELICOWY, -a, -e, *Boh.* popelič, od popielicy, Bilich-, (Jehde-). POPIELNICA, -y, ż., POPIELNIA, -i, ż., naczynie do chowania popiołu spalonych trupów, (*Cro.* pepelyúh, pepelnyák, kruh pod pepelom pechen); der Aſchenkrug, die Urne. Zebrane popioły oycowſkie nieśie do tegoż grobu, gdzie popielnica matki. *Stas. Num.* 1, 206 *et* 34. Złota popielnica, w którey brata zamknięte były popioły. *Tr. Tel.* 338. Wieńce pobożne zawiesiły siostry na popielnicy. *Przyb. Ab.* 214. Słusznie wdzięczna potomność czci i nieśmiertelni Poetę, przy powitey w ſtary bluszcz popielnicy. *Przyb. Ab.* 6. - §. popielnia, popielnik, schowanie na popioł, das Aſchenbehältniß. Sulera szuflą pryſk od luftlochów powybiera, i do zamurowaney popielni zasiesie. *Torz.* 110. POPIELNIK, -a, *m.*, co popioł nosi przedaiąc, albo robi. *Cn. Th.*, popielarz, der Aſchenhändler, Aſchenbrenner, Aſchenmann. - §. b) mieysce zbierania popiołu, der Ort, wo ſich die Aſche ſammelt. Piec taki ma kanał spodni czyli popielnik, i nad nim rosat czyli kratę z cegieł. *Swiet. bud.* 303. Popielnik, *cinerarium*, karmię spaloną odbiera i przypuszcza powietrze. *Kruml. Chy.* 21. *Popieliſko, *Bh.* popeliſtě; (*Rs.* пепелúще pogorzeliſko).

POPIENIĆ *cz. dk.*, pianą powlec, beſchäumen, mit Schaum bedecken, *Vd.* popeniti.

POPIENIĘŻNY, -a, -e, *Bh.* popenežný, po pieniążku kupny, za ieden pieniądz ſtoiący, einen Heller werth oder koſtend. *Cn. Th.* 690, *Hod.*

POPIERAĆ, *ob.* Poprzeć. POPIERACZ, -a, *m.*, który kogo lub co popiera, ſorytarz, der Beförderer, Unterſtützer, Beförderer; *Vd.* napreivpraulenik, napreipelauz, povishar; *Rs.* поспѣшествователь.

POPIERDNĄĆ *cz. idntl.*, popierdnie *kontyn.*, pierdole puszczać, nach einander farzen, *Rg.* pardjetti, popardivati.

POPIERSIEŃ, *ob.* Podpiersień. POPIERSIE, -ia, *n.*, POPIERŚNIK, -a, *m.*, buſt, półposąże, *Rs.* поясный портретъ; *Ec.* поясный образъ; das Bruſtbild. Popiersiosłup, *Hermes. N. Pam.* 3, 319, *ib.* 4, 53.

POPIERZCHNĄĆ, popierzchli, *ob.* pierzchnąć, prysnąć, uciec. - §. *Popierzchnąć się, *Rs.* поперхнуться, поперхаться, zakrztusić się, zachłysnąć się. *Dudr.* 51, ſich verſchlucken, ſich räuspern, huſten.

POPIERZYĆ, *F.* popierzy *cz. dk.*, popierzać *ndk.*, *Vd.* poperjati; *Boh.* poperiti; upierzyć, voll Federn machen. - *fig.* Popierzył śnieg ziemię, potrząsł, okrył. *Wlod.*

POPIĘTNY, -a, -e, liczbę pięciu zamykaiący, pięciorak. *Wlod.*, *Rg. et Sla.* peterostruk; fünffach, fünf enthaltend. Popiętna liczba, pięciornik, pięciorka, pięć sztuk, fünf Stück.

POPIĘTRZYĆ, *F.* popiętrzy *cz. dk.*, piętra porobić, *Cro.* popersznichávam; *Sla.* tavanim; Stockwerke machen. - *fig. tr.* na kształt piątr ſtopniami podwyższyć, aufthürmen, über einander aufhäufen. Gdy przechodził morze Moyżesz, dwa mury ſtały popiętrzoney wody. *Pot. Jow.* 101. Popiętrzone ieleniowe rogi, *ramosa cornua. Nag. Wirg.* 512. Koral popiętrzony w gałęziſte rogi, *Pot. Arg.* 145.

POPIĄĆ, *ob.* Popić.

POPILNY, -a, -e, nieco pilny, nalegaiący, etwas dringend. Gdy niemasz popilnych robot, myśliſtwo ieſt przyiemne. *Bud. Cyc. Star.* 28. POPILNOWAĆ czego, POPILNOWAĆ, *F.* popilnuie *cz. dk.*, trochę bacznym bydź na co, ein wenig Acht auf etwas haben, es ein wenig abwarten. *Wlod.* Drugi za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuie, więcey *pochycić może, niż ten, któryby próżnował, za kilka lat. *Glicz. Wych. N* 2 *b.*

POPIŁOWAĆ czego, *F.* popiłuie *cz. dk.*, pogładzić, pokrzosać, pociosać, *tr. Cn. Ad.* 896, *Vd.* popiliti; *Ross.* пилúть; aufeilen, nachfeilen. Popiłować wierszów, pisania. *Wlod.*

POPIÓŁ, -u, *m.*, *Boh.* popel; *Slo.* popel; *Sr.* 2. popił; *Sr.* 1. popel, popew; *Crn.* pepęl; *Vd.* pepeu, pepieu, pe-

pel, (pepeulina, shehtni pepeu, lugni pepeu, s łużyny); *Sla.* pepeo, lûg (*os.* lug); *Cro.* pepèl, pepely; *Dl.* popely, lûg; *Bs.* pepeo; *Rg.* pépeo, *G.* pepela; *Ec.* пепеλъ; *Rs.* зола, пепелъ; (*Etym.* palić, popalić); die Aſche. Niektóre ciała spalone obracaią się w popioł. *Hub. Wſt.* 571. Okręt (podpalony) w popioł idzie, bo suchy i smolny. *Jabł. Tel.* 98, w perzynę się obraca, z dymem idzie, geht in Feuer auf. *Teatr* 18 *c*, 26 *et* 14. Jak wiele miaſt spalonych, wsi w popioł obróconych! *Pociey* 174. Maiętności popiołem leżą. *Falib. Q*, pogorzały). Popioł gorący, = zarzewie, glühende Aſche, Glut. W gorący popioł kładą kasztany nakrawane, żeby się upiekły, i różne potrawy stawiaią na gorącym popiele. *Wiel. Kuch.* 423. Kiedy ogień pod popiołem, uprzątać należy wszyſtko, co wzmożenie iego ułatwiać może. *Gaz. Nar.* 1, 172. Popioł z piecow hutnych, glutniak. *Torz.* 200. Popiołem posypać, *Bs.* popretati, poprechjati. - Popioł święcony, popiołec, geweihte Aſche. Poſt i trzeźwość zabawa, Popioł z chlebem to potrawa. *Pieſ. Kat.* 147, znak pokuty). Popioły trupa spalonego, po dzisieyszemu zwłoki, *os.* popielec, die Aſche eines verbrannten Leichnams (die Gebeine). W tey popielnicy zamknięte były popioły brata iego. *Tr. Tel.* 338. Zebrane popioły oycowſkie niesie do grobu matki. *Stat. Num.* 1, 206. - §. Ludzie prochem i popiołem są. *Birk. Gl. K.* 4, zukomemi, Staub und Aſche. Popiołu garſtka lichego, mówić ma do twórcy swego. *Dar. Lut.* 4, 5. - *Dict. Prov.* Kto sam sypia w popiele, drugiego ożogiem maca. *Pot. Arg.* 25, kto sam w piecu lega, drugiego w piecu szuka; z siebie sądzimy o drugich, nach ſich beurtheilt man andere. - W popiele leżeć, s pod ławą, w kącie, w śmieciach, zarzucanym bydź, verworfen ſeyn, im Kehricht, im Winkel liegen. Kiedy tak sroga na ludzi godnych; pewnie ci, którzy nie są godni, w popiele u niéy leżeć muszą. *Gor. Dw.* 309. Potomſtwo ich w popiele leżeć musi. *Gor. Sen.* 302. Każdy naypilniéy ſtrzeże własnego swego, a Rzplta w popiele zagrzebiona leży. *Rey Zw.* 194. - Lata myślami po niebie, po powietrzu, a zadek w popiele. *Opal. sat.* 26, aſtronom w gwiazdy się wpatrzywszy, wpadł w dół; wysoko sięgasz, a co pod tobą nie widzisz). Myśl w niebie, a nogi zostaną w popiele. *Pot. Arg.* 319. - Zasypiać gruszki w popiele. *Klok. Turk.* 61, okazyą opuścić, die Gelegenheit verſäumen, verſchlafen. Szkoda, gruszki w popiele zasypiać. *Pot. Arg.* 289. POPIOŁEK, -łku, *m.*, *dem.*, ein kleines Aſchenhäufchen. Popiołek miesięczny, *spodium*, Graunichts, das ſich an die Wände ſetzt, wo Kupfer geſchmolzen wird. *Tr.*, cf. Urewiec. - §. Popiołek ziele, *ob.* Popielec ziele. POPIOŁOWY, -a, -e, od popiołu, Aſchen-; *Bh.* popelný; *Slo.* popelowý; *Sr.* 1. popelné; *Rg.* pepelni; *Cro.* pepèlni; *Ross.* пепельный. Wtenczas mię z tego łóżka, a położcie mię na popiołowym łóżku. *Sk. Dz.* 1185, do grobu).

POPIS, -u, *m.*, (*Cro.* popisz, *Vd.* popisanje, popisovanje, s opis, opisanie); popisowanie ludu, głów, maiętności, do hodów, każdego z osobna czynsz, *census*, das Aufſchreiben, Verzeichnen des Vermögensſtandes eines jeden, die Volksſchätzung. Wyszedł wyrok od Augusta, żeby był popisan wszyſtek świat; Józef tedy szedł z Maryą na popis do Betlemu. *Bial. Poſt.* 62, *Ec.* согласіе. - §. b) popis woyſkowy, okaz, okazowanie, die Muſterung und Enrollirung. Z wieku Gotyckiego był zwyczay, iż każda prowincya robiła corocznie zjazd polny z obywatelów zgromadzaiących się na pewne mieysce, i tam szlachta popisywała się z swoiemi rynsztukami, końmi i zbroiami. Popisy te były tym samym, co dzisieysze kampamenta. *Jez. Wyr.* Woysko na popis przechodzi. *Teatr* 13, 2. - §. b *b*) Popis szkolny, öffentliches Schuleramen, Examen, Prüfung; *Rs.* свидѣтельствованіе. Uſtanowione są po szkołach examina miesięczne i roczne; toż publiczne popisy z całorocznego postępku, w przytomności gości zaproszonych. *Dyar. Gr.* 155. W przytomności Nayiaśnieyszego Pana odprawił się w tuteyszéy szkole rycerſkiéy popis, naprzód z nauk, a potym z rozmaitych ćwiczeń. *Gaz. Nar.* 1, 258. Ścisły popis odbywać. *N. Pam.* 11, 175, *examen rigorosum*). Akademiia Berlińſka wydała na popis dla piór uczonych ważne to zapytanie. *ib.* 9, 290, na konkurs). - §. *fig.* Chełpliwie z czym na popis wyieżdżać. *Pilch. Sall.* 210, ruhmredig mit etwas angeſtochen kommen, mit etwas groß thun, ſich damit hervor thun wollen. Nie masz dla czegobyś na popis z dowcipem twoim wyieżdżał. *Pilch. Sen. liſt* 42. Ze swoim, iako mówią, wyieżdżaią na popis, z cudzym do kąta, choć dobre. *ib. pr.* - Na tym świecie nieprawi synowie we wzgardzie, a w podłym popisie są. *Glicz. Wych. B* 3, w lichéy cenie, Geringſchätzung. POPISAC, *F.* popisse *cz. dk.*, Popisuie *pr.*, Popisywać *frequ.*, *Slo.* porſiſowat'; *Vd.* popisati, popisovati; *Cro.* popiszati, popiszovati, popiszavszem; *Rs.* пописать, пописывать; jedno po drugim napisać, nach einander aufſchreiben. Popisać hiſtoryą, *condere hiſtoriam. Mqcz.* Popisywać ludzi, maiętności, dochody ludzkie, popis poborowy, albo czynszowy urzędownie czynić, ein Volksſchätzung halten, zur Steuer aufſchreiben; *Ec.* сочинáмu. Cztery kroć Serwiusz Tulliusz, wieleby gospodarzów było, a iak który wielką maiętność miał, popisował. *Warg. Wal.* 93. Oktawiusz rozkazał w krainach swoich ludzi popisować, aby wiedział liczbę swoich poddanych i maiętność ich. *Bial. Poſt.* 68. Szli tedy wszyscy, aby się popisali, każdy do miaſta swego. *W. Luc.* 2, 1-3, ſich ſchätzen zu laſſen. Popisał a policzył pachołki xiążąt powiatów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 15. Popisywać żołnierza, musztrować i spisywać na okazowaniu, die Soldaten muſtern und enrolliren. Ktoby komu pożyczył do okazu *popisanego konia, zbroi etc. *Stat. Lit.* 51, popisowego, do popisu woyſkowego, do okazowania, do musztry, rewii). Dadź iuż pokoy radom, trzeba teraz wszyſtkie ziemie objechać, na woynę zawołać, lud przebrać, i woysko popisać. *Baz. Sk.* 71. - §. Popisać wiele papieru, pismem napełnić, verſchreiben, beſchreiben (viel Papier). Popisać ściany. *Cn. Th.*, die Wände beſchreiben. - §. Popisywać się komu czym, s a°) zalecać się czym, przymilać się, ſich mit etwas zu empfehlen ſuchen. Dobrym umysłem dla narodu, podjąłem nieco pracy, abym mu się też czymkolwiek popisał. *Gor. Dw. ded.* - §. b) popisywać się czym, z czego, s pokazować się, pamiętnego co czynić, wyieżdżać z czym, *Vd.* so ſkasati; *Rs.* отличиться, отличать-ся, отличать себя; ſich mit etwas hervor thun, auszeichnen. Chęć popisania się mocnym iest bodźcem do pilnego postępku. *Dyar. Gr.* 155, *Gil. Pſt.* 122 *b.* Uyrzym, kto się z nas lepiéy popisze. *Teatr* 52 *d*, 85. Wiem

ia o tym, żeś klotnik, niemasz się z czego popisywać. *ib.* 54 c, 2, niemasz się z czego chełpić, chwalić). W czym kto przodkuie, tym się rad popisuie. *Cn. Ad.* 93. Było popisowania dosyć z chęciami swemi ku Rzpltéy, ieden nad drugiego z oracyą się wynosząc. *Biel.* 556. Mogę się tym popisać. *Cn. Ad.* 515, dobrzem się sprawował; mogę się chwalić). Na złym się razie popisz, sztukę pokaż. *Cn. Ad.* 547. (POPISKAĆ cz. *dk.*, popiſkuie *konryn.*, chwilę wciąż piszczeć, nach einander zischen, pfeifen, sausen. Rozpalone żelazo kowal topi w wodzie; to zatym pryska, samoczone; J. popiſkuie w mokrzy ciepley zegrążone, *sibilat.* *Zebr. Ow.* 302). POPISNIK, – a, *m.*, który co spisuie, popisuie, der Beſchreiber; *Vd.* popisar, popisavec; *Cro.* popiszàvecz; *Ec.* сочинитель. *Geographus*, popisnik ziemi, który wie o położeniu ziem, morza i krainy popisuie. *Mącz.*, ziemiopis. POPISNY, – a, – e, do popisania, mogący bydź popisanym, aufſchreibbar. — §. *proscriptus*, konfiskacie podpadły, in Confiscation verfallen: To z dóbr ieszcze popisanych zostało, To gwoli placy żołnierſkiey sprzedáwa. *Chroſć. Fars.* 335 *et* 178. (*Vd.* nepopisliu, s: nie do opisania). POPISOWY, – a, – e, od popisu albo popisowania, Schätzungs-, Schatz-. Popisowy urzędnik, co lud według dochodów popisował, a oraz obyczaiow postrzegacz, *censor.* *Pilch. Sall.* 45. Popisowy woienny, *conquisitor.* *Cn. Th.*, der Kriegskommiſſarius, der Muſterungsherr.

POPIWNY, – a, – e, n. p. popiwna biesiada. *Glicz. Wych.* C 1, piiana, trunken, Trunk-.

POPŁACIC, *F.* popłaci *cz. dk.*, Popłacać *ndk.*, iedno po drugim zapłacić, nach einander bezahlen, abzahlen; *Vd.* poplazhati, poplazhovati; *Rs.* поплатишься; *Bh.* poplatiti ſe. Ludziom popłaciwszy, naiąłem furmana. *Warg. Radz.* 350. Wszyſtkie długi swoie popłacił. *Tr.* – §. b) *Neutr.* popłaca co, płaci, iest w pieniądzach, ma cenę, es wird bezahlt, es bezahlt ſich, es iſt im Werthe, im Preiſe. Teraz i cnota nie popłaca bez złota. *Boh. Kom.* 4, 330. Co popłaca, z tym na targ uczęszczaią. *Fr. Ad.* 42. Nie to u boga popłaca, kto się wielkim domem sławi. *Sk. Żyw.* 1, 205. Dziś worek, nie głowa popłaca. *Boh. Kom.* 4, 301. POPŁACICIEL, – a, *m.*, który popłaca, der Bezahler, Abzahler, *Vd.* poplazhnik, poplazhauz.

POPŁAKAĆ, *F.* popłacze *cz. dk.*, Popłakiwać *czſt.*, Popłakuie *pr.*, *Rs.* поплакать; *Vd.* poplakati, pojokati; *Rg.* propłakkati; *Bh.* popłakati; czas nieiaki przepłakać, eine Weile hin weinen, eine Zeitlang weinen: Wdowy popłakiwały za mężami swemi. *Tward.* 259. Idę do siebie, abym czas miała na swoie nieszczęście popłakiwać. *Teatr* 6 *b*, 14. Oglądaiąc się na dom, gorzko popłakiwa. *Przyb. Ab.* 231. Dźwignął na swe barki ciało, Popłakuiąc, iż na nich żałośnie ciężało. *Przyb. Ab.* 180. Dziecinne popłakiwanie. *Kanc. Gd.* 49.

POPŁAMIĆ, *F.* popłami *cz. dk.*, Popłamiać *ndk.*, płamami napełnić, popłakudzić, beflecken, beſchmutzen; *Bh.* poſſworniti, poſſwornowati; *Sla.* zamerljati; *Ben.* poscrtrapati; *Cro.* umachkati; *Rs.* замарать, замарáмь, замáрывать. Małpa popłamiła kanapy, potłukła zwierciadła. *Zab.* 16, 62.

POPŁASAĆ *cz. dk.*, chwilę płąsaniem przepędzić, nach einander gaukelnd tanzen; *Rs.* попляcáть, поплясывать, s potańcować; *Bs.* poplesati, s podeptać.

POPŁAT — POPLESC.

POPŁAT, – u, *m.*, popłacenie, die Zahlung, Bezahlung. Mieć popłat, z popłacać, płacić, w cenie bydź, ſich bezahlt machen, im Preiſe oder Werthe ſtehen. Futra wiewiorcze owego czasu miały popłat. *Nar. Hſt.* 5, 289. POPŁATEK, – tku, *m.*, płat, pobór, czynsz, dań, *Boh.* popłatky), Abgabe, Steuer. Wybierać popłatki. *Leop.* a *Paralip.* 10, 18. Podatków żadnych i popłatków nie wkładano. *Radz.* 3 *Fzdr.* 8, 26; *Bud. ib.*, i *Leop. ib.* (*Bh.* popłatnj czynszownik).

POPŁĄCAĆ cz. *dk.*, w ciąż splątać, popętać, nach einander verwickeln; *Vd.* pomreshati; *Rs.* мочумлять.

POPŁATAĆ, *F.* popłata cz. *dk.*, spłatać, zbroić co złego, verüben, ausüben. Tylo sąsiad złego popłatawszy Polszcze, nie przestaie ieszcze na tym. *Kur. P.* 121. – §. b) rozpłatać, rozsiekać, zerhauen, zerſpalten. Uciekay, pokiś cały, bo ia cię na sztuki popłatam. *Teatr* 28, 116.

POPŁATNY, – a, – e, płat maiący, popłacaiący, zahlbar, gültig, belohnend (*Bh.* popłatnj *vectigalis*). Służba nie bardzo popłatna. *Teatr* 6 c, 37. Były popłatne te rzeczy. *Nar. Hſt.* 5, 289.

POPŁAW, – u, *m.*, popłynienie, das Hinfließen, Hinſchwimmen, Hinſchiffen. (*Rg.* poplava, poplaviza *alluuio*, *Cro.* poplàva *inundatio*, *diluuium*, *Bs.* poplaviça *inundatio*). Między tym lasem wesołym popławem toczy się Tyberyn do morza. *A. Kchi* 182. Od morza przeciwnym popławem Dunaia do Wołoch przypędzony, *aduerso Danubio.* *Arom.* 521. Płyń popławem szczęśliwym w ktorekolwiek strony. *Błaż. tl. a*, POPŁAWIĆ, *F.* popławi *cz. dk.*, Popławiać *ndk.*, *Rs.* поплавать, przez chwilę pławić, nach einander ſchwemmen. (*Bs.* poplaviti, potopiti, *Cro.* poplavlyújem *inundo*). Popławić się, z popływać, *Bs. et Rg.* poplivati; *Vd.* poplávati; hin ſchwimmen, hin ſchiffen. Z sobą się po szerokich morzach popławiemy. *Otw. Ow.* 450. POPŁAWNY, – a, – e, płynienia służący, dem Schwimmen oder Schiffen dienlich. (*Cro.* poplavlyiv *irriguus*). Ni szkuta, na hak fortunę i zdrowie wniósłszy, nie bez swéy rusza się ruiny Na wart popławny, z prądu lub z rafiny. *Wad. Dan. pr.* Wiatr popławny, z pomyślny, ein günſtiger Wind. Rzeka popławna, spławna, ein ſchiffbarer Fluß. *Tr.*

POPŁAZAĆ, *F.* popłaza czyn. *dok.*, poniżyć, erniedrigen. Żeby was tak Cezar pognębił, popłazał. *Chroſć. Fars.* 109. (*Bs.* poplazitise *elabi*; poplaziça *lapsio*).

POPLECZNIK, – a, *m.*, który komu plecy trzyma, (cf. *Vd.* saplezhnik, s. pasorzyt; saplezhuvati, s pasorzycić, pochlebić); der Rückenhalt, der Beſchützer, der Unterſtützer. Spodziewał się w swym processie poplecznika. *Teatr* 46 c, 2. Czynią sobie przyiaciół, aby mieli niecnoty swoiéy popleczników. *Bals. Niedz.* 1, 249, *Przyb. Luz.* 95, *Steb.* 2, 392, *Mon.* 68, 452.

POPLENIĆ, *F.* popleni *cz. dk.*, (*Bh.* poplenìti *devaſtare*, *Bs.* poplíniti, porobiti *praedari*, poplinitegl *praedator*, *Cro.* poplenyen *expilatus*); *Rs.* полонить; w niewolą zabrać, in die Gefangenſchaft führen; (*Ftym.* plon). Poplenią ie pleniciele ich do ziemi nieprzyiacielskiéy. *Bud.* 1 *Reg.* 8, 46, „*nor.* zapędzą zapędzicielowie". Da Jehowa nieprzyiaciela w ręce twoie, że poplenisz plon iego. *Bud. Deut.* 21, 10.

POPLESĆ, *F.* poplece cz. *dk.*, zpleść, zawikłać, *Vd* poplesti; *Rs.* поплести, поплетать; zuſammenflechten, ver-

verwirren. Tak się z sobą wszystkie cnoty poplotły, że ich rozeznać trudno. *Gor. Dw.* 86. Uyrzała na ołtarzu boginią siedzącą. Poplotłe na kolenie palce trzymaiącą. *Zebr. Ow.* 227, poplątane). - 2) popleść, dużo napleść, nagadać ni to ni owo, nach einander hinschwatzen, herplaudern. Nie wiedział, co oni poplełi. *Sk. Dz.* 813. Dochodzę wszystkiego, zapewne starościna co poplełła. *Teatr* 28, 50. Ah hultaiu! coś ty poplótł. *Teatr* 6, 43.

POPŁOCH, -u, *m.*, *Bs.* plahost; płaszczuost; *Rs.* расплóхъ; trwoga, zamieszanie, das Schüchternmachen, das Aufschrecken, Schrecken, Furcht, Schüchternheit; (*Sr.* 2. popłoch rozruch, *Rs.* полóхъ wrzask, hałas). Pierzchliwość, popłoch, fałszywa trwoga; popłoch nieiednę osobę, ale często bez żadnéy przyczyny mnogie popada hufce, *Pam. Warsz.* 1, 29 *Niemc.* Wszędzie było popłochu, wszędzie pełno trwogi. *Zab.* 15, 48. Wszystko, co iedno z przyrodzenia dzikie iest, ledz popłoch miesza i trwoży. *Pilch. Sen. Gn.* 356. Przestraszone z mieysc swoich wychodzą gromadnie, A gdzie i iak kto może z popłochu przepadnie. *Wtg. Org.* 15.

POPŁOCZYNY *plural.*, popłókanie, das Nachspülen; Nachgurgeln. Na popłóczyny W gębę oknem wlano mu pełen trzop uryny. *Pot: Jow.* 2, 26.

POPŁODZIĆ, *F.* popłodzi *cz. dk.*, Popładzać *ndk.*, zpłodzić, erzeugen. Miasto płodu wiatr płonny od nas iest popłodzony. *Gęb. Hym.* 321. Skarby zabrał, i wiele innych złych uczynków popłodził. *Kosz: Lor.* 61 *b*, nabroił).

POPŁÓKAĆ, *F.* popłócze *cz. dk.*, Popłókiwać *Freq:*, po woli spłókać po czym, nachspülen, allmählig abspülen; *Rs.* полоскáть, полоскивáть. Popłókać gardło, - *fig.* Turcy mocą swą na mię (Polskę) się obrócą, I do końca iuż ogniem me włości popłóczą. *Biel. S. M. B.* 4, wyniszczą).

POPŁOSZYĆ, *cz. dk.*, popłaszać *ndk.*, iedno po drugim spłoszyć, popłochu nabawić, nach einander scheuchen, wegscheuchen, schüchtern machen; *Bs.* poplasciti; *Rg.* poplašiti, poplascivati, uplasciti (płáscilo, z straszydło); *Cro.* poplašújem; *Rs.* попугáть.

POPŁOTA, -y, *f.*, plecienie, plecionka, Flechtwerk. Stroisz, u rybaka, kiie grube, w ziemię wbite na około iazu, popłotą grabową przeplatane. *Mag. Mst.* POPŁOTŁY *ob.* Popleść.

POPŁOTNIEĆ, *F.* popłotnieie *Neutr. dk.*, iak płótno pobledniec; nach einander wie Leinwand weiß werden, blaß werden. Prawie przyniewolony, popłótniało wargi otworzył. *Pot. Arg.* 233.

POPŁOWIEĆ *niiak. dk.*, wciąż spłowieć, popełznąć, nach einander bleich und gelb werden, verschießen, die Farbe verlieren; *Bs.* poplaviti *flauesco.*

POPLUGAWIĆ, *F.* poplúgawi *cz dk.*, poplamić, popaskudzić, schmutzig machen, beschmutzen; *Bh.* poſſiſſmati; *Vd.* pogerditi, poskurniti; *Cro.* poszmragyújem; *Rs.* испакостить. Odchodził wrot swoią zdradą zmazanych i poplugawionych. *P. Kch. Orl.* 1, 57.

POPLUNĄĆ, *F.* poplunie *cz. idntl.*, POPLUĆ *dk.*, poplwać *ndk.*, Popluwać *Contin.*, *Bh.* popliti, popljvati; *Vd.* popluvati; *Rg.* popljuvati; *Cro.* poplyuvam; *Rs.* испле-вáть, поплевывáть, plwocinami poplugawić, bespeyen,

bespucken. Poplwał się wszystek, *P. Kch. Orl.* 1, 60. Lepiey popuszczaiąc, niźli popluwaiąc. *Rys. Ad.* 35. - *tr. fig.* Furyusz mroźne Alpy śniegiem poplwa siwym. *Zab.* 12, 97, popierzy). - *Intrans.* Popluwam, często wypluwam, oft nach einander hin ausspucken. Owych, co nie z potrzeby, ale z nałogu często popluwaią, dotyka ono przysłowie: czy to deszcz, czyli rosa. *Eraz. Ob. a.* Popluwam sobie, pochrachywam sobie, *magnifice constreabo. Cn. Th.*, vor sich gravitätisch hinspucken.

POPLUSKAĆ, *F.* poplúska *cz. dk.*, pluskiem poplugawić, besprützen, beschmutzen. Ziele to na kałużach rośnie, przeto poplúskane błotem bywa. *Sien.* 140. Poplúskam ich na ulicy błótem. *Baz. hst.* 333. Jesień maluią poplúskaną wydeptywaniem iagod winnych. *Otw. Ow.* 54. Miał to ieśli nie pokalać, tedy wżdy nieco poplúskać. *Gor. Sen.* 571, *Otw. Ow.* 109. Skałę świeżą poplúskał posoką. *Otw. Ow.* 42.

*POPŁUŻNE, -ego, *n.*, *Subst.*, *Rs.* полужное podatek w zbożu od stałania; *adj.* полужный.

POPŁYNĄĆ, *F.* popłynie *Intr. idntl.*, popławić się, wodą poiechać, *Vd.* poplavati, naplavati; *Bs.* poplivati; *Rg.* poplivati; hinschwimmen, hinfahren auf dem Wasser, hinschiffen. Wszystkoć, iakoby z wodą, do domu popłynie. *Banial. E.* 4. Cokolwiek przyydzie na nas, równie *poniesiewa, A w ieden pąd szerokiem morzem *popłyniewa, *feremur. Zebr. Ow.* 281.

POPOCIĆ się; *recipr. dk.*, wciąż się pocić, nach einander schwitzen, *Rs.* попотúться; popotnieć, nach einander schwitzig werden.

POPOD-, *duplex praepositio inseparabilis, concilians verbis, quibus adiungitur, notionem unicuique ex his servientem; verba vero talia sunt iteratiua dokonane; e.gr.*

POPODBIIAĆ, *F.* popodbiia *cz. Iterat. dk.*, nach einander von unten auf schlagen, wund schlagen. Gdy się mąż z żoną popiią, iedno drugiemu oczy popodbiia. *Comp. Med.* 396. - §. popodbiiać państwa, kraie, poopanować, pozawoiować, nach einander unterjochen, bezwingen. POPODKŁADAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander unterlegen. Do téy Grammatyki każdy według swego oyczystego ięzyka, słowa i sposoby mówienia popodkładali. *Mon.* 67, 323.

POPODLEWAĆ, *F.* popodlewa *cz. iter. dk.*, nach einander von unten begießen. Popodlewałem zioła. *Teatr* 24 *c*, 21. POPODNOSIĆ, *F.* popodnosi *cz. iter. dk.*, nach einander aufheben. Popodnosił summy od żydów. *Zab.* 13, 205. POPODSMALAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander von unten schmutzig machen, besengen. Pożar w tym kraiu zwykły, młodzież pozostałą popodsmala. *Torz.* 19. - *etc. etc.*

POPOIĆ, *F.* popoi *cz. dk.*, upoić iednego po drugim, *Rs.* попоить, попаивáть. (попóйка piiatyka); nach einander besäufen: Popoił ich wszystkich winem. *Czach. Tr. E.* 2. Popoię ich, aby posnęli. 1 *Leop. Jer.* 51, 39. Na baranka niewinnego czuhaią, iakoby się krwią iego popoić mogli. *Bzow. Roż.* 66.

POPOŁUDNIE, -ia, *n.*, *Vd.* popoudni, povdenji; *Sla.* poslipódna; *Cro.* popoldan; *Rs.* полудни *adv.*; czas po południu, der Nachmittag. Konie niech będą na popołudnie. *Teatr* 32, 24. POPOŁUDNIOWY, -a, -e, *Bh.* popołédnj; *Sr.* popowdnischi; *Vd.* poudenski, popouden; *Rg.* poludnèvni; *Cro.* popoldnevni); = odwieczorny. *Cn. Th.*, nachmittägig; cf. poobiedni.

POPONA, -y, ż., (*Rs.* попона, попонка дека на коня, *Etym.* piąć); opona wozowa *Cn. Th.*, nakrycie wozu, puklat *Wlod.*; *Dudz.* 16, die Wagendecke, eine Plane von Leinwand oder Leder. - §. Dwory i łożnice poponami upstrzą. *Birk. o Ex.* 29, zamiotkami, powilonami). Moyżesz on przybytek z popon rozpięty uczynił. *Zrn. Pst.* 2, 461 *b.* Kolébki z szarlatnemi poponami. *Rey Zw.* 58 *b.* POPONOWY, -e, -e, od popony, die Wagendecke betreffend; n. p. Poponowy gwozdź.

POPÓR, -u, *m.*, popieranie; podpora, das Unterstützen, die Stütze. - *fig.* Udania tego taki kładą popór. *Pot. Pocz.* 51. POPORZE *ob.* Poprzć.

POPOŚCIĆ *med. dk.*, nieco, chwilę p ścić, nach einander fasten, *Rs.* попостишься, попоститься.

POPOWA, -y, ż., Popadya, *Cro.* popovicza, des Popen Frau, die Popinn. POPOWIC, -a, *m.*, *Rs.* поповичь, popa syn, des Popen Sohn. Przez konstytucyą 1764 R. o popowicach, synowie kapłanów Ruskich, nie applikuiący się do nauk lub rzemiosł, za poddanych własnym kollatorom przeznaczeni. *Gaz. Nar.* 2, 13. - *Vol. Leg.* 7, 75. POPOWIEC, -wca, *m.*, Filipponi rozdzielili się na dwa główne podziały, *Popowców* i *Dyakowców*; pierwsi maią kapłanów, drudzy tylko sług kościelnych. *Czack. pr.* 301, *Ross.* поповщина, eine Secte in der griechischen Kirche. POPÓWNA, -y, ż., *Rs.* поповна, corka popa, des Popen Tochter. *Prov.* Kwapi się by popówna za mąż. *Rys. Ad.* 24, śpieszno mu; doczekać się nie może) POPOWSKI, -a, -ie, *Cro.* popovszki; *Ross.* поповскій, Popisch, den Popen angehend, Popowskie obrzędy. *Bud.* 2 *Reg.* 23, 5. Popowski urząd, POPOWSTWO, -a, *n.*, das Popenamt, Priesteramt, *Rg.* popovstvo, popstvo; *Bs.* popovstvo; *Cro.* popóvsztvo, popsztvo, *Rg.* papsàg; *Ec.* попóвство, свящeнство. Po zdaniu był złożon z popowstwa. *Baz. Hst.* 52, *ib.* 89.

POPOWIADAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander hersagen, *Ross.* поосказать. POPOZNAWAĆ *cz. iter. dk.*, iedno podrugiém poznawać, nach einander erkennen.

POPRAĆ, poprał, *F.* popierze, popiorę *cz. dk.*, iedno po drugim wyprać, nach einander auswaschen. Przędziwa ze lnu dadź poprać, aby tym bielsza przędza była do robienia płótna. *Zaw. G.* Poprali odzienie swoie. 3 *Leop. Num.* 8, 21, zeprali 1 *Leop.*); *Ec.* попрáмель podeptacz).

POPRACOWAĆ *cz. dk.*, nieco, niejaki czas pracować, nach einander arbeiten, *Sr.* 1. podzilam, *Vd.* napreidelati, podelati; *Rs.* попрабóтать.

POPRĄG, POPRĘG, -ęgu, *m.*, *Bh.* poprúh; *Dl.* poprugh; *Crn.* hoprúg; *Vd.* podvesa; *Cro.* poprùg, podprùg, zaprega, tapkòr; *Sla.* poprug, kolan; (cf. kolano); *Rg.* poprugh, opreghgljaccja, zagargnjaccja, zâstor, zâstriza; *Bs.* poprugh; *Rs.* подпруга, подбрюшникъ, подсѣдéльникъ; pas do podpinania kulbaki na koniu, der Bauchriemen, Sattelgurt am Pferdezeuge. Popręg nie powinien bydź ani nadto mocno, ani nadto wolno podpięty; w pierwszym przypadku koń nie ma zupełnego oddechu, w drugim przekręca się kulbaka. *Kaw. Nar.* 593. Siodło ma bydź z dobremi krzyżowemi popręgami. *Hipp.* 39. - *fig.* Poprąg, z krócenie, hamowanie, krępowanie, Beschränkung, Einschränkung, Zaum, Zügel. Dopiął nam nieprzyiaciel popręgów ieszcze cieśniey. *Tward. W. D.* 76, ścieśnił nas ieszcze bardziéy, er hat uns noch enger be-

schränkt, eingeengt, noch mehr in die Enge getrieben. Myśli mu dopinać popręgu. *Chrośc. Luk.* 42. Serca nasze będą murem tęgim, gdy ie nie ciasnym uciśniesz popręgiem, Nie niewolniczą srogością, Ale uymiesz oycowską miłością, *Tward. Misc.* 107, cf. w kleszcze uiąć). Zawzięli się Polacy, by Turkom popręgów przypięli. *Kak. Pob. B ij.* Za iego prośbą swoiemu gniewowi przybiorą popręgi. *Pot. Arg.* 758, powściągną go, den Zügel anlegen.

POPRASOWAĆ *cz. dk.*, prasuiąc pogładzić, nach einander pressen, glätten, plätten. Poprasować żelazkiem, *Ross.* поутюжить.

POPRAWA, -y, ż., POPRAWKA, -i, ż., *dem.*; *Ross.* поправка, поправленïе, перепрàвка, испрáва, исправка, выпрáвка; *Vd.* poprava, sbulshanje, pobulshanje, sgurshanjo; *Crn.* poprâva; *Cro.* pobolshanye, pobolsicza; *Ec.* управлéнïе, исправленïе, изъ худаго состоянïя въ лучшему прехожденïе; (*Boh.* poprawa *supplicium*, odprawa winowaycy), poprawianie, naprawianie, polepszenie, *phys. et mor.* das Bessern, die Besserung. Nie śmierci złych nam potrzeba, ale poprawy. *Fr. Ad.* 15. Bóg starca tak mądrego zesłał na naprawę moich błędów, i czynów moich poprawę. *Jabł. Tel.* 147. Koniec pism naszych iest poprawa obyczaiów. *Mon.* 64, 214. Nigdy nie należy Rozpaczać o poprawie nadpsutey młodzieży. *Tręb. S. M.* 142. Błąd, który się na woynie dzieie, nie ma poprawy. *Warg. Wal.* 232, nieodwetowany). Poprawa omyłek drukarskich, *Eccl.* спрáва, спрáвка). Niechay poprawiaią mieysca pokażone w domu Pańskim, któreby widzieli potrzebować poprawy. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 5, naprawy, Ausbesserung, Reparatur). O poprawie lasów. *Mon.* 74, 701, o polepszeniu ich, Verbesserung. Poprawa myta, zapłaty, podwyższenie, postąpienie, Verbesserung, Erhöhung, Zulage. - §. Niepoprawa, n. p. w piśmie tym było wiele pięknych rzeczy, ale i wiele niepoprawy. *N. Pam.* 22, 103, zaniedbanie, Unkorrectheit. Patrząc na upartą niepoprawę życia Magdaleny. *Bals. Sw.* 2, 125, niepoprawność, Unbußfertigkeit, Mangel der Besserung. - §. Dom poprawy, *Rs.* смирительный домъ, cuchthaus, das Zuchthaus. Domy poprawy, albo cuchthauzy, są sposoby wyborne przyprowadzenia młodzieży do rozumu. *Mon.* 74, 488, *S. Grodz.* 2, 84. Do domu poprawy tychbym winowayców posłał był na lat kilka. *Zab.* 14, 37. POPRAWCA, -y, *m.*, (*Bh.* poprawce *sarnifex*, oprawca), poprawiacz, ppprawiający co, der Verbesserer. Omyłki w drukowaniu ztąd poszły, iż my pewnego i ustawicznego poprawcy albo korrektora dostać nie mogli. *Bud. Bibl. praef.* - b) *Venator.* Poprawca, pies, który zaiąca przypadnionego umie poprawić. On powinien ślad co nayświeższy w kole tym, w którym psi koło upadłego zaiąca założyli, wyprawować. *Ostror. Myśl.* 35, ein Leithund, der dem aufgestöberten Wilde nachsetzt, und die verlorne Spur immer wieder findet, der Nacharbeiter. Poprawca Melamp. *Kchow.* 523. POPRAWDZIE *adv.*, bez żartu, serio, w saméy rzeczy, im Ernste, ohne Scherz, Scherz bey Seite, in der That. Syn będzie poprawdzie oycowskiey dzielności i rozumu. *P. Kchan. Orl.* 1, 72. Poprawdzie, zwycięstwa zagraniczne maią coś nad zwycięstwa domowe. *Nag. Cyc.* 101, *Nag. Fil.* 49. - *Inter.* Poprawdzie? *Teatr* 43 *c*, *Wyb.*, wirklich? - §. Już ci poprawdzie nie tak byli stroyni, Ale broń mieli lepszą. *P. Kch.*

Jer. 428, w prawdzie, *quidem*, zwar). POPRAWIACZ, POPRAWICIEL, - a, *m.*, poprawuiący co, polepszyciel *Mącz.*; *Bh.* oprawitel; *Rg.* ispravitegl, ponapravitegl; *Sr.* 1. poředjal; *Vd.* pobulshavez, zbulshavez; *Cro.* popravitel, pobolšávecz; *Ec.* поправитель, справщикъ; *Rs.* исправитель; der Verbeſſerer. Rozsądny poprawiacz błądzących. *Pilch. Sen. Gn.* 200. Starzec, twardy młodych poprawiacz, wszystkiemu przygania, Czego użyć nie może, młodości zabrania. *Dmoch. Szt. R.* 76. Poprawiciel drogi. *A Zam.* 110. Bóg sam iest wodzem mądrości, i mądrych poprawcą. *Leop Sap.* 7, 15. Poprawiciela dekret. *N. Pam* 22, 110. POPRAWIACZKA, POPRAWICIELKA, - i, *f.*, die Verbeſſerinn, *emendatrix. Mącz.*, *Bh.* poředjerka; *Rs.* исправительница. POPRAWIĆ, *F.* poprawi cz. *dk.*, Poprawiać *ndk.*, Poprawować *Cont.*; *Bh.* oprawiti, oprawowati; *Sr.* 1. poředjam cf. porządzić), (*Sr.* 1. poprawin, popraju, poprawim, popraiim *recito, refero*, *ob.* prawić); *Crn.* popraviti, popravem, popravlam, pobulsham; *Sr.* 2. poreiiſch; *Sla.* popraviti; *Vd.* popraviti, popraulati, pobulshati, abulshati, podelati, sgurshati, vunsbulshati, ispobulshati; (*Vd.* popraulati, vunpopraulati, z wyłaiać); *Rg* ispraviti, izpraviti; *Bs.* ponapraviti, ponaciniti, poboglecjatti; *Cro.* popraviti, poprávlyam, pobolšati, pobolšávam (poprávlyati, z kierować); *Ross.* поправить, поправлять, направить, направлять, выправить, выправлять, *Ec.* подправляю, возправляю, справляю; naprawić, polepszyć, beſſern, ausbeſſern, beſſer machen, verbeſſern. Łodź w Delii, że ią ustawicznie łatają i poprawiają, na długie wieki trwa. *Birk. Chod.* 22. Pióra poprawić *Tr.*, Federn corrigiren. Malarz przyszedł poprawić portret, *Wtg. Mar.* 1, 188. Nudna praca poprawiać druki. *Teatr* 63 c, 31, korrekty trzymać, die Correctur beſorgen). Przeszłych rzeczy żałować możem, poprawić nie możem. *Gor. Dz.* 66, co się iuż stało, odstać się nie może). Nie poprawisz i stem lat minuty. *Pot. Syl.* 172. Czego nie możesz poprawić, lepiey cicho w sobie strawić. *Cn. Ad.* 124. Poprawić chcąc, pogorszył. *Cn. Ad.* 897, strugał, aż przestrugał). Religiią, affektom swoim godząc, wedle zdania swego poprawiali, a iedni po drugich pociasowali i przyczyniali. *Zrn. Pſt.* 3, 605. - W Chemii, gdy się rozcieńki, przez destylowanie czystszemi staią, ta praca nazywa się poprawianiem, *rectificatio. Kruml.* 221. Poprawić *moralnie*: n. p. Cierpliwie bywałem od was poprawowanym. *Teatr.* 19 e, 81. W czymże młodzieniec będzie poprawował obyczaiów swoich, iedno gdy się zachowa wedle słowa bożego. *Radz. Ps.* 119. 9. Grzéch umnieysza, kto wcześnie się poprawia. *Min. Ryt.* 4, 155. Odtąd królu prawidłem twoiém słuszność będzie, Niemała i w tém wielkość, poprawić się w błędzie. *Dmoch. Jl.* 2, 197. Wiele mówią, a nigdy przecię nie myślą się poprawować. *W. Poſt. W.* 2, 198. Poprawić się, nie sromota. *Cn. Ad.* 898. Poprawić sławy. *ib.*, starać się o dobre imię). *Iron.* Poprawił się z pieca na szyię. *Cn. Ad.* 892, nieleda poprawa, postępek; z dżdżu pod rynnę; suknią zastawił, koszulę wykupił. Poprawiło mu się, co do zdrowia, z wzmagа, es iſt beſſer mit ihm. - Poprawiam w piecu, poprawiam pasa, poprzęgu, czapki, zurechte legen, ſchieben, ſetzen *Cn. Th.* Poprawiam świecy, ucieram świecę, das Licht putzen, daß es beſſer brenne. *ib.* - §. *aliter.* Daley

iechać niechciał, ieślibyśmy mu nie poprawili myta. *Warg. Radz.* 159. podwyższyli, den Lohn erhöhen. - §. *Illud peculiare eſt*: Poprawiemy na wieczerzy, i. e. będziem lepszą mieć wieczerzą, *coenare licebit rectius. Cn. Th.*, odwetuiemy, powetuiemy, wir wollen uns am Nachteſſen erholen, den Schaden erſetzen, das Verſäumte einbringen; *ob.* Poprawiny. *Dudz.* 53. - §. Poprawiać, powtarzać lepszym sposobem, powtarzaiąc polepszać, noch einmal und beſſer wiederhohlen. Niech się poprawię, i. e. znowu lepiey rzekę, napiszę, strzelę. *Cn. Th.* Poprawiam komu; poprawię-ć, z uderzę cię drugi raz, poprawię się, wart! ich will dir noch beſſer geben, zeigen; du ſollſt's noch beſſer fühlen! *Cn. Th.* Opalonym kiiem lepiéy mu poprawił. Trzy czterykroć chrząnąwszy, wierzch głowy roztrącił. *Zebr. Ow.* 303. Gdy dziecię przyszło skarżyć na onego, który go dla występku iakiego skarał, zaś mu ieszcze ociec przydał i poprawił. *Glicz. Wych. E.* 7. - b*) poprawić czego czym, potwierdzić, stwierdzić, bekräftigen, beſtätigen. Nie wiem o pozwie; gotowem tego sumnieniem poprawić. *Gor. Wł. R.* Przysięgą tego poprawił. *Biel.* 231. Witold, aby ugody z Jagiełłem skutkiem poprawił, zapalił Krzyżakom zamek. *ib.* 237. Znał nieprzyiaźń, od którego się powinney i krwią poprawioney życzliwości spodziewał. *Sk. Żyw.* 1, 35. Przodków godności chwałą tylko temu są, który oycowskiey zacności skutki swemi poprawuie. *Orzech. Tar.* 33. Nie tylko to zwykli mówić, ale i skutkiem tego poprawiać. *Kosz. Lor.* 366. Gotowem tego i ręką poprawić. *P. Kch. Jer.* 265, ręką o to czynić, bić się o to). Czci a sławy swoiéy bronić albo ręką poprawować, iak niektorzy mówią, *famae certamen habere. Mącz.* - bb) *Venator.* Zagray naylepszy iego był ogar, ponieważ pierwszy poprawiał w kniei, iak psy ucięły. *Pod.* 63, *not.* „pierwszy trop znalazł, gdy go inne psy straciły!"; der Leithund arbeitet nach, hängt der Fährte nach, ſucht die verlorne Spur auf; *ob.* Poprawca pies. - II* poprawić, pogadać, przez chwilę prawić co, nach einander ſprechen, peroriren, diſputiren. Kęs z żoną poprawił, I tak bogom Filemon spólną chęć objawił, *pauca locutus. Zebr. Ow.* 211. POPRAWICIEL *ob.* Poprawiacz. POPRAWINY *plur.*, ucsta u pana młodego nazaiutrz po weselu *Wtod.* Poprawiny, o piciu, gdy nazaiutrz lepiey sobie poprawuią. *Dudz.* 53, der Nachſchmaus; den andern Tag nach dem erſten, um ſeine Sachen noch beſſer zu machen. *Repotia*, poprawiny. *Urs. Gr.* 129. Poprawiny, przenosiny po weselu *Cn. Syn.* 766, *Sr.* 1. polwasna hoſtjina. POPRAWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, mogący bydź poprawionym, *Slo.* naprawitelný, polepšitelný; *Rg.* ispravgliv; *Vd.* popraulju, pobulshliu, sbulshliu, sgurshliu; *Ec.* направный; verbeſſerlich. (*Bh.* poprawni, od stracenia winowayców, n. p. poprawni meć, poprawiſſé *locus supplicii*). Niepoprawny, którego trudno poprawić, naprawić, *Wtod.*, *Cn. Th.* 515; *Vd.* nepobulshliu, nepobulshan, obresen; *Ec.* неисправный. O niepoprawny, bez wstydu, bez czoła, bez serca. *Zab.* 11, 24, nicht zu beſſern. Zabezpieczenie obywatelów, przeciwko niepoprawnym złoczyńcom. *N. Pam.* 20, 244. W sbrodniach swoich żyli niepoprawnie. *Chroſć. Job.* 62. - Jáż po klęsk tylu, niepoprawna szkoda. *Chroſć. Luk.* 2, 77, nieodwetowana, unerſetzlich. - b) poprawny, poprawiony, *Rs.* поправленный. verbeſſert, corrigirt. Czyta sekretarz poprawny proiekt ko-

missyi. *Gaz. Nar.* 1, 200, po dwa razy był poprawionym). Poprawnie pisze, *correcte*. POPRAWNOŚĆ, - ści, ż., sposobność do poprawy, die Verbeſſerlichkeit; - niebyt wad, omyłek, błędów, die Correctheit.

POPRAŻYĆ cz. *dk.*, wiele naprażyć, posmażyć, nach einander pregeln, *Bs.* poprigati, svrigati; *Rs.* попряжить.

*POPRĘCINA, - y, ż., długi pręt, żerdź, eine lange dünne Stange. Pasonka grunt dna rzecznego długiemi popręcinami dla znaku miałkości ponatykawszy, do Litwy powraca; rybołowie zaś popręciny natknione wyymują i w mieyscu głębszym utykaią. *Krom.* 354, *praelongae ſtipites*; (cf. *Ec.* поприще miara 115 stóp).

POPRĘG *ob.* Poprąg. POPRĘGOWY, - a, - e, od popręgu, Gurt-, Bauchgurt-; *Ross.* подпружный. POPRĘŻNICE *plur.*, żyły u konia poboczne. *Hipp.* 103, die Seitenadern eines Roſſes. Upuścili ſtadnikowi z poprężnic nieco krwi. *Hipp.* 17. POPRĘŻYĆ cz. *dk.*, dosyć naprężyć, nach einander ausſpannen, ausſtrecken, dehnen; *Bs.* popreghnuti kogna *cingere*, *incingere*; *Cro.* poprèsem, popregelszem, peprechi *cingulo*, *conſtringo*.

POPROĆ, poprół, *F.* poporze cz. *dk.*; wciąż rozpróć, *Rs.* испороть, nach einander auftrennen, in einer Strecke hin zerſchneiden. Łąki iasnemi popróte ſtrumyki. *Pot. Arg.* 207. Ale cóż? ieśli mu się nie po szwie poporze? *Pot. Syl.* 300, nie podług myśli powiedzie!) POPRÓCHNIEĆ, *F.* poprόchnieie *Neutr. dk.*, powiotszeć, wciąż przeprόchnieć, nach einander morſch werden. Kości moie poprόchniały. *Radz. Ps.* 31, 11.

POPROSIĆ, *F.* poprosi cz. *dk.*, *Crn.* poprôsem, poprositi; *Vd.* poprositi; *Rs.* попросить, попрашивать, powtarzaiąc prosić, upraszać, ein wenig bitten, erſuchen, *tentare precibus*. Jać pisać nie umiem; ale ia sobie kogo poproszę. *Teatr* 22 *c*, 30. - §. Poprosić gości, zaprosić, zuſammenbitten, einen nach dem andern bitten. (*Crn.* poprosnik, z orędownik, proszący za kim).

POPROSTU *adv.*, prostym sposobem, grade zu, ſchlechtweg. Poprostu trzymali się iedney drogi. *Susz. Pieś.* 3 *K*. Poprostu co mówić, czynić, niewytwornie, wyrozumnie. *Cn. Ad.* 877.

POPROSZYĆ cz. *dk.*, prochem posypać, napełnić prochem, pokurzyć, beſtäuben; *Bh.* poprassiti; *Vd.* poprashiti; *Bs.* poprasciti; *Rg.* poprâsciti; *Cro.* poprasùjem.

POPROWADZIĆ, *F.* poprowadzi cz. *dk.*, zaprowadzić gdzie czas niejaki, *Crn.* popêlâm, popęlem; hinführen, hinbegleiten. Jutro poprowadzić go z innemi rekrutami do Kamieńca. *Teatr* 15, 88. Damon poprowadził Juliią na reduty. *Teatr* 30 *b*, 5. - Szczęśliwy będziesz, i u boga wsięty, Gdy żywot według cnoty poprowadzisz święty. *Grock. Kemp.* 5.

*POPRÓŻNICY, Po próżnicy *adv.*, *POPRÓŻNU, *incassum*, darmo, wniwecz *Mącz.*, *Sr.* z. poprosnem; Próżno, darmo, daremnie, nadaremnie, umſonſt, vergeblich. Jeśli Pan nie zbuduie domu, poprόżnicy robili ci, którzy go budują. *Leop. Job.* 126, 1. Przeczże się tak poprόżnicy pracować mam? *Radz. Job.* 9, 29. Poprόżnicy się morduiesz. *Otw. Ow.* 156 *et* 175: *Leop. Job.* 35, 16 *et* 6, 16. Zamku Toruńskiego Krzyżacy poprożnicy dobywali, gdyż go warunki Polskie potężnie broniły, *nequicquam*. *Krom.* 466 *et* 558. Gdy nasi poprόżnicy czas w Pomorzaniech trawią, tym czasem, ..., *frustra tempus terere*. *Krom.* 633. Słowa po próżnicy tracę, ;a to żale. *Bardz. Tr.* 72. Nie stworzył bóg ziemi po próżnicy, ale ią sprawił ku mieszkaniu. *Radz. Es.* 45, 18, (bez celu, pożytku). *Otw. Wirg.* 474. - §. Uyrzał ich na rynku poprόżnicy stoiących. z *Leop. Math.* 20, 3, *Bial. Poſt.* 269, próżnuiących, bezrobotnie, müßig. POPRÓŻNOWAĆ, *F.* poprόżnuie *Intr. dk.*, chwilę nie pracować, czas nieiaki przepróżnować, einige Zeit müßig ſeyn, (cf. *Ec.* попраздничество *poſt ſolennitatem repotia*). Jak robić, tak też wzaiem trzeba poprόżnować, Kto chce życia swoiego dobrze bieg miarkować. *Gaw. Siel.* 364, *Lub. Roz.* 479 *et* 483, *Jabł. Tel.* 315. *POPRÓŻNY, - a, - e, próżny, daremny, marny, n. p. Czas on nie użyteczny, ale marny, a poprόżny będzie. *Gliez. Wych. N* 1 *b*, ſtracony, eitel, vergeblich, umſonſt, verloren.

POPRYSNĄĆ, *F.* poprysnie cz. *idntl.*, Popryskać *ndk.*; *Bh.* poprſkati; *Bs.* poprriscjati; *Rs.* попрыскать, попрыскивать, побрызгать, побрызгивать, упрыскать, упрыскивать, спрыснуть, спрыскать, спрыскивать; beſprützen. (*Rs.* поприще mieysce gonitwy; miara 115 stóp). POPRYSZCZEĆ się, *ob.* Pryszczeć.

POPRZĄŚĆ, Poprząśdź, *F.* poprzędzie cz. *dk.*, nieco uprząść, czas nieiaki przędąc przebyć, nach einander hin ſpinnen; *Vd.* poprести; *Rg.* poprèsti; *Bs.* poprести, popoprести; *Rs.* попрясть, попряду.

POPRZĄTNĄĆ, *F.* poprzątnie cz. *idntl.*, Poprzątać *ndk.*, iedno po drugim uprzątać, ſtatki, naczynia ledaiako leżące na swoie mieysca poodſtawiać, nach einander wegräumen, abräumen, aufräumen; *Vd.* spraviti, triebiti, ſtriebiti, potriebiti, ispotiti; *Ec.* опрямаю. Każda rzecz ma na swym mieyscu leżeć; boć to zły gospodarz, kiedy na co patrzy, a nie poprzątnie. *Haur. Ek.* 10. Tym czasem tu poprzątaycie, niech zamieciono będzie pięknie. *Teatr* 15 *c*, 9. Potrawy i stół poprzątnęli. *P. Kch. Orl.* 1, 174 POPRZĄTACZ, - a, *m.*, który poprząta, der Aufräumer, *Vind.* spraulavez, ſtriebnik.

POPRZE -, *duae praepoſitiones inſeparabiles, verbis compoſitis, quibus praefiguntur, conciliant notionem unicuique propriam, actionem vero iteratiuam, completam, e. gr.* POPRZEBIERAĆ cz. *iterat. dk.*, nach einander vollends ausleſen, auswählen, ſo daß nichts mehr übrig bleibt. Mieysca na gruby, na pal drwa poprzebierane, *nec locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes. Zebr. Ow.* 179, *ob.* przebrało się.

POPRZEĆ, poprzał, poprzało, *F.* poprzeie, *niik. dk.*, czas nieiaki przaniem zayść, ſich nach einander erbrämſen, ertzihen; *Rs.* попрѣть pogotować się, ugotować się). Na kury poślady chować, coby nie poprzały. *Haur Ek.* 75.

POPRZEĆ, poparł, *F.* poprze cz. *dk.*, Popierać *ndk.*, z usilnością daley posuwać, popychać, poprowadzać, *pr. et tr.*, *Vd.* napreipelati, napreivpraviti, napreisaribati, poviabati; *Ross.* поспѣшествовать, (*ob.* pośpieszyć); weiter treiben, nachdrücklich fort ſchieben, nachhelfen; *Boh.* popiram, zapiram, z zapieram się, *nego*; *Rs.* попрѣть, попрать, попираю potratować). Awantury miłości są poparciem punktu honoru. *Weg. Mar.* 1, 93; cf. sprężyna, Triebfeder). Patron przez miłość popierał iey obrony. *Teatr* 30 *b*, 68. Żadney sprawy iego adwokat bez honorarium popierać niechce. *ib.* 3 *b*, 75. Popieranie sprawy,

Rs. произвóдство. Niech zaprzestanie popierać swych chęci. *Teatr* 49, 30. Nie dosyć iest wygrać, ale wygraną poprzeć, popartą utrzymać, aby nic nie zostawić w popiele, coby nieutłumione wybuchnąć mogło. *Lub. Roz.* 564. Popierający co, *Vd.* napreipelatliu, pomuzhliu, napreipelazh. - §. Słowa przysięgą poparła swoiego. *Bard. Tr.* 211, potwierdziła, *poprawiła, bekräftigen. - §. Dla bydła rzyska ochraniać, aby się dobrze na poparcie nabiału, który w zimie zszupleie, nasyciło. *Haur Sk.* 56, na pomnożenie nabiału, Vermehrung). - 2) Poparł nieprzyiaciela, pogonił się za nim. *Cn. Th.* 775, zurückdrängen, zurückdrücken, hintreiben (den Feind). Skanderbeg, pobiwszy z przodu Turków co namężnieyszych, łacno drugich poparł. *Baz. Sk.* 363.

POPRZECIĄGAĆ, *F.* poprzeciąga *cz. Iter. dk.*, nach einander durchziehen. Poprzeciągał miąższemi rzeki łańcuchami. *P. Kchan. Orl.* 1, 422. POPRZECIERAĆ, *F.* poprzeciera, *cz. Iter. Dk.*, nach einander durchreiben, przepiłować, durchsägen. Dawid poimanych królów poprzecierał piłą. *Bud.* 1 *Chron.* 20, 3. POPRZECINAĆ, *F.* poprzecina *cz. Iter. dk.*, nach einander durchschneiden. Drogi rowami poprzecinać. *Łęsk.* 2, 236.

POPRZĘCKĘ, POPRZĘCZKĘ *ob.* Przęcka.

POPRZECZ, POPRZEK, POPRZEKI *adv.*, *Sr.* 1. práti; *Slo.* opřeť, wopřeť, *Bh.* přjć; *Vd.* poprek, na krish, opak, krishama; (*Cro.* póprek, = ogólnie, ogółem); *Bs.* priko, to iest, wone strona; (*Sla.* popriko, = krótka droga, *ob.* poprzeka); *Rs.* поперекъ, (*Rs.* попрéкъ wyrzut); wszerz przegradzaiąc, in die Queere, queer durch. Dwa drągi w ziemię wkopano, trzeci poprzek na wierzch; to było *iugum*, pod to ieńców przepędzono. *Warg. Cez.* 7. Poprzecz albo poprzeki niech będzie orana góra. *Cn. Th.* Zagrzanie przez tarcie po ciele płatami, wzdłuż i poprzecz. *Ocz. prz.* 43. POPRZECZE, - a, *m.*, szerz, die Queere. Kopyto końskie grube bywa na iedno poprzecze palca. *Dyk. Med.* 5, 314. POPRZECZKA, - i, *ż.*, rzecz w poprzek drugiéy idąca, n. p. drewno, ein Queerholz u. s. w. Berło pod ptaka, albo laska długa z krzyżem albo poprzeczką. *Chmiel.* 1, 80. POPRZECZNICA, - y, *ż.*, przecznica, droga albo ulica poprzeczna, *Rs.* переýлокъ, проýлокъ, переýлочекъ, проýлочекъ; ein Queerweg, eine Queergasse. Drogi na górę prowadzące, poprzecznicami (*traverses*) albo rowami poprzecinać trzeba. *Łęsk.* 2, 236. Szła do niego nie poprzecznicami, ale rynkiem. *Bals. Sw.* 2, 108, *et* 1, 364. POPRZECZNIK, - a, *m.*, linija poprzeczna, diameter, *Rs.* поперечникъ; (*Rs.* поперечникъ przeszkodnik, *f.* поперечница); der Durchschnitt, Queerschnitt. *Tr.* POPRZECZNOŚĆ; - ści, *ż.*, położenie poprzeczne, die Queerlage, Lage in die Queere, Queerseite. *Tr.* POPRZECZNY, - a, - e, - ie, - o *adv.*, w poprzek idący, Queer-; *Slo.* opřečný; *Vd.* popreken, poprezhen, poprek obernjen, krishamni, postranski; *Ecc.* прéкїй, попереченый; *Rs.* поперечный; (*Rs.* попрéчный, попрекáтельный wyrzucaiący, wymawiaiący). Poprzeczny tram, *Rs.* поперечина, перекла́дь, перекла́дина. Poprzeczną ulicą umarłego do grobu niesiono. *Star. Ben. B* 4 *b.* - *§. Pamiętać na to maią, iż iako dziecię zaraz powiiaią, aby krzywo albo poprzeczno nie rosło. *Glicz. Wych. K* 1, na poprzek, na bok). - *§. Sara namawiała Abraama, aby Izmaela wypędził, *prze poprzeczne zachowanie. *ib. B* 3, dla nieprzyzwoitego sprawowania się, cf. sprzeczny). POPRZECZYZNA, - y, *ż.*, rozległość w poprzek, die Ausdehnung in die Queere. Gdy mię wyrozumiesz, dłużyzny i poprzeczyzny łatwo stąd porachować możesz. *Czack. Pr.* 2, 206.

POPRZEDNI, - ia, - ie, POPRZEDNICZY, - a, - e, POPRZEDNIE, POPRZEDNICZO *adv.*, *Bh.* poprzedu; *Crn.* poprejshen; (*Crn.* poprẹd, poprẹj, = piérwéy); *Vd.* poprejshen, priedni, poprejni, predjidezhen, predhodezhen; *Ross.* прежный, предупредительный, предупредительно, предварительный, предварительно; *Ecc.* предúчный, предподлежáщїй, предшествующїй; uprzedzaiąc, supponowany, przypuszczony, prealable, vorläufig. Poprzedniśmy to widzieli, iż. - *Hub. Mech.* 10. POPRZEDNICA, - y, POPRZEDNICZKA, POPRZEDZICIELKA, - i, *ż.*, poprzedzaiąca kogo, przed nim idąca, *Boh.* předkyně; *Vd.* predhodniza, predhoika, predhajarza, spredniza; *Rs.* предшéственница; die Vorgängerinn, Vorfahrinn, Vorbotinn. Starość poprzednicką śmierci. *Zab.* 5, 107. O filozofio, prawdziwego światła poprzedzicielko. *Bardz. Boe.* 109. Poprzednica, żniwiarka, *ob.* Przednica. POPRZEDNIK, POPRZEDZICIEL, - a, *m.*, (*oppos.* następca), poprzedzaiący kogo, przed nim idący, der Vorgänger, Vorfahre, Vorläufer; *Boh. et Slo.* předchudce; *Sr.* 1. prezkhodzicier, predkownik, predbéżicier; *Vd.* spredhik, priédnik, poprejnik, predhodez, predhajavez, priedhodnik, predhajar, predstopavez, predstopnik, napreihojauz; *Cro.* predhodecz, predhoditel; *Rs.* предшéственникъ, предварителя, предъúтникъ; *Ec.* предúтеча. Marszczki twarz pooorały, wzrok stępiał, wszystkie te śmierci poprzedniki ostrzegaią mię, iż się niesadłuko skończy czas przechodu moiego. *Zab.* 6, 208. Zmrok, nocney poprzedziciel pory. *Przyb. Milt.* 230. Jedno nieszczęście iest zawsze poprzednikiem drugiego. *Teatr* 36 *b*, 116. Poprzednik na urzędzie, *antecessor. Cn. Th.*, cf. Przodek). - *Math.* Z dwóch stosunków pierwszy zowie się poprzednik, *antecedens*, drugi następnik *consequens*. *Jak. Mat.* 1, 136, *Łęsk.* 2, 69, *Alg. Nar.* 173, *Geom.* 1, 156; der Vorderſatz. **POPRZEDZEŃSTWO, - a, *n.*, istność poprzedzaiąca drugie, pierwiastek, Erstling der Wesen, der Schöpfung. Ciebie śpiewali stworzeń poprzedzeństwo, Jednorodzony synu, boga podobieństwo. *Przyb. Milt.* 86. POPRZEDZIĆ, *F.* poprzedzi *cz. dk.*, Poprzedzać *ndk.*, uprzedzić kogo, przedzey t. i. pierwey przed nim iść, wprzod iść, robić etc., vorhergehen, vorgehen, zuvorkommen; *Slo.* předgiti; *Vd.* priedjiti, priedhoditi, popreijti, predhajati; *Cro.* predidem; *Rs.* передúть, опередúть, опережáть, предшествовать, предупредúть, предупреждáть, предускорúть, предускорять, предубъдúть, предубъждать, варять; *Ec.* впредбыти, бытъ въ переди, выпередить, предшещи, шеку, предтекаю, предварить. Jutrzenka wschodzące poprzedza słońce. *Tr.* Rozum często poprzedza lata. *Fred. Ad.* 12. Wolno zawsze upadek własny poprzedzić zgubą zdraycy. *Ufirz. Kruc.* 1, 428. Bóg skutki przyrodzenia, kiedy chce, poprzedza władzą swą. *Karnk. Kat.* 21. Poprzedzaiący, przyszły, przed tym idący, *Ross.* предъúдущїй. - §. Poprzedzić co czym, n. p. znakiem iakim *praemittere*, kłaść przed nim taki znak, vorausschicken, vorausſetzen. Ilości poprzedzone znakiem + są twierdzące;

poprzedzone znakiem — są przeczące. *Jak. Mor.* 2, 9. Poprzedzam w tym rozdziale inne o zwierzetach wiadomości z podziałem ich zyftematycznym i gospodarskim. *Kluk. Zw.* 1, 81. POPRZEDZICIEL *ob.* Poprzędnik.

POPRZEGRYZAĆ, *F.* poprzegryza *cz. iter. dk.*, nach einander durchbeißen. Poznasz spruchniałość, gdy kość nie gładka, owszem poprzegryzana wygląda. *Perz. Lek.* 133.

POPRZEK *ob.* Poprzecz. POPRZEKA, - i, *ż.*, sprzeczność w poftępowaniu, zdrożność, Verkehrtheit; (*Sla.* popriko, z krótka droga). Dzieci znaiąc, poprzeki oyca swego, ledwie po części go szanuią. *Zabł. Roz.* 142. Niebaczność iest źrzódłem błędów i głupftwa, przez nią opuszczamy istotne dla uchwycenia przypadkowych rzeczy; te poprzeki są pospolite ludziom. *ib.* 118. Poprzeki umysłu. *ib.* 158.

POPRZEKŁADAĆ, *F.* poprzekłada *cz. iter. dk.*, nach einander überfetzen, übertragen. Prawie wszyftkie narody Ezopowe bayki w swoim poprzekładały ięzyku. *Jabł. Ez. A* 3, przetłumaczyły). POPRZEKRAWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander zerfchneiden. Poprzekrawał w poły szaty ich. *Dambr.* 469. POPRZENOSIĆ, *F.* poprzenosi *cz. iter. dk.*, nach einander übertragen, verfetzen. Zaliss dla ciebie świat zaginie cały, I z mieysc się swoich poprzenoszą fkały! *Chroft. Job.* 64. POPRZEPASYWAĆ, *F.* poprzepasywa *cz. iter. dk.*, nach einander umgürten. Piękna poftać nie iednego chudeusza Monsieur le Comte zrobiła i wręgami poprzepasywała. *Teatr* 17, 6. POPRZESTAĆ, *F.* poprzeftanie *cz. dk.*, Poprzeftaie *Praes.*, poprzeftawać *Contin*; *Bh.* poprefstati; czas nieiaki poniechać, einige Zeit unterlaffen, aufhören. Dla niey poprzeftałem bydź paftorzem. *Teatr* 55, 34. Poprzeftanie, przeftanek, przeftawanie, *cessatio. Cn. Th.* 867. POPRZESTRAIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander umkleiden, anputzen. Wszyscy Panowie po Niemiecku poprzeftraiali się. *Mon.* 73, 143. POPRZETARGIWAĆ *cz. iter. dk.*, nacheinander austreißen, zerreißen, durchziehen, *Bh.* popretrhuanti *dirimere.* POPRZEWIĘZOWAĆ, *F.* poprzewięzuie *cz. iter. dk.*, nach einander durchbinden, queer über feft binden. Wiązki te powinny bydź z dobranego chroftu należycie poprzewięzowane. *Jak. Art.* 1, 370. POPRZEWRACAĆ, *F.* poprzewraca *cz. iter. dk.*; poobalać, nach einander umwerfen, umkehren, verkehren, verdrehen. Stoły im poprzewracał, pieniądze rozsypał. 1 *Leop. Jan.* 2, 15. Dziś się wszyftkim mózgi poprzewracały. *Teatr* 30, 66.

POPRZY -, *duae praepositiones inseparabiles, concilientes verbis compositis significationem unicuique inseruientem, et actionem iteratim completam exprimentes*, e. gr. POPRZYCHODZIĆ, *F.* poprzychodzi *Intrans. iter. dk.*, nach einander gegangen kommen, ankommen, (zu Fuße). Dano znać, że goście poprzychodzili. *Teatr* 32 c, 18. POPRZYGOTOWYWAĆ *cz. iter. dk.*, ponarządzać, nach einander zubereiten, zurichten. Nie małośmy poprzygotowywali fortelów. *Teatr* 32, 4. Mamy iuż wiele poprzygotowywanych środków. *ib.* 34, 5.

•POPRZYIAĆ, Posprzyiać *med. ndk.*, sprzyiać, życzliwym bydź komu, gewogen feyn. Stanął przyftaw, i cicho, racz poprzyiać, wyrzekł, *faueas mihi. Zebr. Ow.* 147. POPRZYIAŹNIĆ, •POPRZYIACIELIĆ. *F.* poprzyiaźni *cz. dk.*, przyiaźń porobić, Freundfchaft machen, ftiften, befreunden. Poprzyiaźnić się, *Rg.* spriateglittise, aducitise, sgljubitise; *Bs.* aducitise, s'poznatise zajedno, spriateglitse; *Ross.* дружиться (cf. drużba, drugi); подружиться. Poprzyiaźniony содружественный, содружебный. •Poprzyiacielić się, złączyć powinowactwo, *coniungere necessitudinem cum aliquo. Mącz.*

POPRZYIEŻDŻAĆ, *F.* poprzyieżdża *Intr. iter. dk.*, nach einander gefahren kommen, ankommen (zu Pferde, zu Wagen). Dano znać, iż goście poprzyieżdżali. *Teatr* 32 c, 18. POPRZYKRYWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander bedecken. Niedomurowane mury porządnie na zimę poprzykrywać. *Haur Ek.* 8. POPRZYŁAMYWAĆ, *F.* poprzyłamywa *cz. iter. dk.*, nach einander etwas abbrechen, abftoßen. Gałęzie poprzyłamywane. *Fors.* 27. W tym uftawicznym biegu cząfteczki musiały na siebie nacierać, i za tym musiały się poprzyłamywać ich boki. *Rog. Dof.* 1, 15. POPRZYPRAWOWAĆ, *F.* poprzyprawnie *cz. iter. dk.*, nach einander anmachen, anfetzen. Z obu ftron koń miał fkrzydła poprzyprawowane. *P. Kch. Orl.* 1, 84.

POPRZYSIĄC, *F.* poprzysięże, poprzysięgnie *cz. dk.*; poprzysięgać *Contin.*; *Sr.* 1. wobpříßahom, poprzysięgać kogo, przysięgą przyciskać do czego, abo o co, einen beſchwören; zaklinać. *Mącz.* Poprzysięgam was, abyście mu to oznaymili. 3 *Leop. Cant.* 5, 8, obowięzuię was przysięgą, 1 *Leop.*). Będziem wolni a niewinni téy przysięgi, którąś nas poprzysięgła. 1 *Leop. Joz.* 2, 20, poprzysięgała, 3 *Leop.*). Poprzysiągł Saul lud, mówiąc, 1 *Leop.* 1 *Reg.* 14, 25. Dla niéy cię poprzysięgam, abyś nie przeftawał, utrzymywać go w tak piękney ſkłonności. *Mon.* 76, 610. Takie iest prawo, że na ranach ma ten przysiąc, kogo raniono, i tego poprzysiąc, kogo obwinił. *Gor. Wł. M.* 4. Niewiafty ięły Rzymian poprzysięgać. *Warg. Cez.* 182. Poprzysięgam cię na boga. *Cn. Th.* Poprzysięgam cię przez boga, abyś mnie nie męczył. *Sekl. Math.* 5. Poprzysięgam cię djable, przez tego, którego w rękach niosę, żebyś ztąd wyszedł. *Birk. Dom.* 17; *Exorcyzm*, zaklinanie, właściwiéy wykłada się *poprzysiężeniem*; poprzysięga bowiem i zaklina kapłan duszney nieprzyiaciela, aby z człowieka wyftąpił. *Hrbft. Nauk. T* 2. Poprzysiężony *iuramento adftrictus.* - b) poprzysiągł mu wierność, przyiaźń, pod przysięgą mu przyobiecał, mit einem Eide gelobt. Wiarę swoię poślubuią i poprzysięgaią. *Rey Ap.* 80. Przez wszyftkiego ftworzenia początki i żywioły, przez pięć ran poprzysięgać. *Kosz. Lor.* 91. POPRZYSIĘGACZ; - a, *m.*, zaklinacz. *Mącz.*, der Beſchwörer. Poprzysięgacz umarłych, *necromanticus*, który poprzysięga umarłych i radzi się ich. *Mącz.*

POPRZYSUWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander hin ſchieben, *Ross.* попродвинуть, понадвинуть. POPRZYSYCHAĆ, *F.* poprzysycha *Neutr. iter. dokonane*, nach einander eintrocknen. Poprzysychały skóry im do kości, i równe drewnu stały się w twardości. *Chroft. Job.* 198. POPRZYWŁASZCZAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander zueignen, anmaßen. Grunty biskupie sobie za swą własność poprzywłaszczali. *Weresz. Kii.* 5. POPRZYYMOWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander annehmen, *Vind.* poprimiti, z poiąć).

POPSNĄĆ się, *F.* popsnie się *zaimk. dk.*, potknąć się, poszkapić, ſtolpern, einen Verſtoß machen. Noga mi się popsnęła, i upadłem. *Zabł Roz.* 85. Jak prędko się iaki nieborak popsnie, pieniędzy mu braknie; iuż po przyiaźni. *Teatr* 32 b, 22.

POPSTRZYĆ *cz. dk.*, pstrym poczynić, pstro pomalować, przyozdabiać, bunt machen, *Bs.* nascjarati, scjarati, *Ross.* расцвѣтить, расцвѣчивать. Ciało osutką, krostami i potociami popstrzem. *Haur. Ek.* 178.

POPSUĆ, *POPSOCIĆ, *F.* popsuie *cz. dk.*, popsować *ndk.*, gorszym uczynić, nach einander verderben, ärger machen; *Sla.* pokváriti; *Cro.* pokvarújem, pohablyújem; *Ross.* попредить, повреждать, омбездѣлювать, переѓадить, попортить, испортить. Człowiek narobi się, zorze, przeorze, a grad, piorun, rożne przypadki wszystko popsuią. *Karnk. Kat.* 422. Religiia wassa popsuła narodów wiele, i nauczyła ich rozkoszy pilnować więcey niż boga. *Birk. o Ex.* 6. Uźrzał bóg, że się wszelkie ciało popsowało. 3 *Leop. Gen.* 6, 12, odstrzeliło było od drogi swoiey na ziemi. 1 *Leop.*). Popsuty, *Sla.* pokvaren). Obyczaie z dnia na dzień popsutsze. *Teatr* 49 *b*, 5; gorsze, verderbter, ärger). Ziarno bez wilgoci Wzniydzieli, to go zła chwila popsoci. *Chrośc. Job.* 65. Tak pewien iestem o twoiey dobroci, Że iey namnieysza zmaza nie popsoci. *Chrośc. Ow.* 388. Swiat się popsocił. *Chrośc. Luk.* 274. POPSOWACZ, - a, *m.*, *Cro.* pohabilel, *f.* pohabilelicza; *Rs.* попредитель, *corruptor.*

*POPUDA, - y; *ż.*, Wszeteczna popuda długo nań dybie. *Pot. Syl.* 7, (o lubieżnéy kobiecie)? *POPUDNY, - e, - e, Gdzie przedtym stały karczmy, folwarki, wsi ludne, Teraz wszystko pokryły popioły popudne. *Zimor. Siel.* 230. ? POPUDROWAĆ *cz. dk.*, nieco upudrować, nach gerade pudern, bepudern, *Rs.* попудрить.

POPUKAĆ, *F.* popuka *Neutr. dk.*; *Bh.* popukati se; pęknąć, rozpukać się, nach einander aufplatzen. Popukałe ospice mąką ryżową posypować. *Syr.* 1003.

POPULARNOŚĆ, - ści, *ż.*, z *łac.* podobanie się ludowi, wziętość u ludu; *Rg.* pucjanstvo, Volksgunst. Lepiey mieć spokoyność sumnienia, niż popularność, lepiey bydź ostatni raz posłem a skutecznie do szczęścia Rzpltey przykładać się, niż dla przypodobania się komużkolwiek pochlebiać uprzedzeniom. Poydę zawsze śmiało przeciwko takiey popularności, która przeszkadza do zrobienia doskonałey formy rządu. *Gaz. Nar.* 1, 101. Popularność u nas zwyczaynie iest uięcie publiczności za słabość przekonywaiącą ią w powszechney opinii. *Jez. Wyr.* POPULARNY, - a, - e, POPULARNIE *adv.*, ludowi upodobany, wzięty u ludu, *Rs.* пучки; dem Volke gefällig, vom Volke begünstigt, das Volk begünstigend. Aby was pochlebna nie łudziła swym blaskiem sława popularna. *Hor. Sat.* 195. Popularne czyli gminne rządzenia, iak w Rzeczypospolitey Ateńskiey. *Mon.* 65, 342, demokracya). POPULARYSTA, - y, *m.*, przyiaciel ludu, demokrat, (*publicola*), *Rg.* púcjanin, der Volksfreund. Traci popularysta, bankietuie, daie, rozprasza fortunę. *Mon.* 65, 48.

POPUŚCIĆ, *F.* popuści *cz. dk.*, Popuszczać *ndk.*; *Bh.* pustiti, popaustěti, slewiti, slewomati (cf. ulżyć), poulewiti; *Slo.* popaustim; *Sr.* 1. popuścju, popuschciu, popuschcjim; *Crn.* popustim, popûsham *relinquo*; *Vd.* popustiti, odpustiti, dolpustiti; *Cro.* popuschati, popúscham, oprosztranújem (cf. rozprzestrzenić); *Rg.* popûstiti, popuctávati, popûctati; *Bs.* popustit, propustiti (popustise *elabor*); *Rs.* попустить, попущать, попускать; nieco pofolgować, etwas nachlassen, ablassen. Popuścić cugli koniowi. *Leszcz. Class.* 34. Nakarm' ty wilka, niech popuści pasa, A wilka ciągnie natura do lasa. *Bratk. M.* Iestem mocno ściśniony, panie popuść, zmiłuy się. *Teatr* 17 *b* 48. - §. Popuszczać komu wodze, *transl.* rozpuszczać kogo, pobłażać mu, (*oppos.* na wodzy trzymać), einem den Zügel schießen lassen, seiner Ausgelassenheit nachsehen. Każdy popuszczał ięzyka ile chciał, gadaiąc na tę woynę. *Klok. Turk.* 242, ließ der Zunge den Zügel schießen. - b) Popuścić *absolute*, nie módz strzymać uryny abo miąższego, fahren lassen, sich unrein machen, nicht länger verhalten, streichen lassen, in die Hosen gehen lassen. Z strachu czasem ludzie popuścić muszą, iż gorącość wewnątrz do kupy się ściągnąwszy, pędzi wilgotności. *Petr. Et.* 247. Od strachu aż popuścił. *Cn. Ad.* 772, puściły zamki, nity). Lepiey popuszczaiąc, niźli popluwaiąc. *Rys. Ad.* 35, lepiey dołem, niż górą).

POPUSTOSZYĆ, *F.* popustoszy *cz. dk.*, porzinować, *Vd.* popushavati, obpushiti; *Bs.* pobarati, popljeniti; nach einander verwüsten. Skanderbeg wtargnąwszy w ziemię Turecką, bardzo wiele powoiował i popustoszył. *Baz. Sk.* 110, POPUSTOSZEĆ, *F.* popustoszeie *neutr. dk.*, nach einander verfallen, wüste werden, verwüsten. Dwory i pyszne pokoie popustoszeią. *Ryb. Ps.* 132.

POPYCH, - u, *m.*, popchnienie, das Hinstoßen, Fortstoßen. Styska z łez rzewnych ku niebu popychem. *Przyb. Ab.* 218. POPYCHAĆ *ob.* Popchnąć. POPYCHACZ, - a, *m.*, który popycha, der Hinstoßer, Fortstoßer, *Bh.* pchacz.

POPYLIĆ *cz. dk.*, pyłem pokryć, bestäuben. POPYLONY *botan.*; gatunek przetacznika, *Veronica Jncana. Kluk. Dyk.* 3, 152, eine Gattung Ehrenpreis.

POPYSKAĆ, *F.* popyska *cz. dk.*, pyskiem poryć, mit dem Rüssel wühlen. Rycie i popyskanie ziemi przez świnie. *Haur. Sk.* 9. Poiąłem szkapę tę na łące popyskaney, na świnim ugorze, *Klon. Wor.* 19. *POPYSKLAĆ, *F.* popyskle *cz. dk.*, spyskłać, poniecżyścić, poplugawić, verunreinigen. Nie dotykaycie się tych rzeczy, abyście się nie popyskłali. *Leop. Levit.* 11, 43. Słowo boże popyskłane było. *Zrn. Pst.* 3, 524. POPYSKOWAĆ, - ał, - uie *cz. ndk.*, po pysku bić, policzkować, pogębkować maulschellliren, ohrfeigen. Im bardziey cierpiał, tym bardziey łaiała, Często i za łeb, i popyskowała. *Jabł. Ex.* 201. POPYSZCZKAĆ się *Rec. ndk.*, o gołębiach, pocałować się, sich schnäbeln. Gołębie pierwey się popyszczkaią, nim się mięszaią. *Kluk. Zw.* 2, 176.

POPYT, - u, *m.*, popytanie, pytanie powtarzane, opyt, die Nachfrage. Ten towar tylko dla popytu mamy. *Tr.*; *Rs.* попытка próbka, *essay*). POPYTAĆ się, *F.* popyta się *Rec. dk.*, *Sr.* 1. popotupu; *Vd.* poprashati, pobarati; *Rs.* попытать próbować; попытаться, ośmielić się na co), dowiadywać się, nachfragen. Popytay się, iakbyś mógł trafić do niego. *W. Tob.* 4, 22. Idźcie, popytayciież się go. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 1, 2, poradźcie się, 3 *Leop.*), *ib.* 3 *Reg.* 22, 5.

1) POR, - u, *m.*, z *Gr.* πορος; kanał potowy, dziurka przeduchowa, tok transpiracyi, *Vd.* potiuna luknjiza, putna jamiza, potnu dehalze; *Cro.* lyuknyicza, odehalcze; *Hg.* lyukatika; *Rg.* rùpiza, der Porus, das Schweißloch, Schweißkanal. Pory, które są w ciele człowieczym, w zimnie zawarte bywaią. A te pory są dziurki subtelne, których człowiek nie doyrzy w ciele, a z nich włosy wyra-

ſtaią. *Biel. Kr.* 2, *Biel. Hſt.* 335, *Gwag.* 2, *ob.* Sierotki. — §. por, kanał, tok, tor; n. p. rzeki *Cn. Th.* 776.

2) POR, — u, *m.*, *allium porrum*, Łuk, łuczek, gatunek czosnku. *Kluk. Dyk.* 1, 21, *Crosc.* 213, der Porree; *Sło.* por zabradni, pojitla; *Hg.* párhagyma; *Sla.* porluk; *Crn.* por; *Cro.* porluk.

PORA, — y, ż., *Rs.* пора, czas pogodny do czego, sam czas do czego, dogoda, dogodność, *Gr.* καιρος, ευκαιρια, *Lat.* opportunitas, die gelegne Zeit, die rechte Zeit zu etwas; *Crn.* perloshnoſt, *(adj.* perlosha, z. dogodny); *Vd.* perloshnoſt, priloshnoſt; *Bs.* hora, vrieme podobno; *Rg.* podoba; *Rg.* удобіе, удобность, удобство, время, благовременность; *Ec.* благовременство, благовременіе. Pieniądze w porze woyſku rozdane, pewnymi ich wierności czyniły. *Zab.* 2, 113. Zatrzymaymy się trochę, by przyyście nasze do niego mimo pory nie było. *Teatr* 42 *d*, *D. b*, zur Unzeit, nie wczas) Pory czekać, *Rs.* временить, назременить, назременяю, изпорокмъ, изпоравлиать. Czekanie pory, *Rs.* изпорока, изпороблéніе, изпоравлианіе. Ot, tak właśnie też teraz pora po temu, kiedy się wszyſtko odkryło. *Teatr* 10 *b*, 38. Pilno mi było ciebie, i nie byłeś w porę; *Teatr* 27 *c*, 22. Zły żart, kiedy nie w porze. *Jak. Bay.* 115, nie à propos). Nieba zdarzyły porę; oni ią chwycili, Oyczyznę z pod ciężkiego iarzma wydobyli. *Niemc. P. P.* 11, okazyą, sposobność). Nie zasypiaymyż pory, późna sprawa za nic. *Przyb. Milt.* 12; nie zasypiay gruszek w popiele; *Ecc.* благовременствую, *Gr.* ευκαιρέω. — §. Pora, czas, *Ross.* пора, время, die Zeit. Wiosna ieſt porą, w któréy woyſka odprawuią rewiie. *Gaz. Nur.* 1, 156. Pić bez pragnienia, kochać bez pory, oto ieſt, czym się od innych różnimy bydląt. *Teatr* 20 *b*, 96. Pora teraz nie zdrowa. *Tr.* — §. w porze, w uſtanowionéy mierze, w mierze, im beſtimmten Maße der Größe ꝛc. W saméy porze lat i sił. *Jabł. Tel.* 65; *Rs.* въ поръ. Gdy była w naylepszey porze gładkości swoiey, on się w niey niesmiernie kochał. *Klok. Turk.* 25. Nie należy żadnego bydlęcia do ciężkiey zażywać roboty, aż gdy iuż ſtanie w saméy porze. *Kluk. Zw.* 1, 155. Jeżeli zwierz przez pokarm tyle odbiera innych części, ile utraca iednych, zoſtaie w porze. *Kluk. Zw.* 1, 121, ani rośnie, ani maleie, chudnieie; cf. równowaga). Nieuſtawnie w iedney porze granice Polſkie zoſtawały. *Krom.* 34; nie w iedney wielkości, nicht immer in einer Größe.

PORĄB, — ębu, — u, *m.*, *BA.* poruba, paruba; *Rs.* порубка; (*Rs.* порубéжие pograniczne miaſto; *Bs.* porub *limbus*, *ob.* rąb); porębienie, pocinanie, cios, das Hauen, der Hieb. Kaci, zciąwszy gniewem zęby, w subtelnym iego ciele rąbią okrutne poręby. *Pot. Zac.* 100. — 2) porąb, *PORĘBA, — y, ż., miejsce w lesie, gdzie drwa wyrębuią na potrzebę, das Gehau, der Hau, der Holzſchlag; *Bh.* paruba, paſeka. *Lignatio* *poręba, miejsce w lesie, gdzie drwa rąbią. *Mącz.* Rzadko się przydawa, aby na onéy porębie zasię wyrosły takie drzewa, iakie były pierwey które wyrąbano. *Cresc.* 63. Wenus kwoli iemu wóz porzuciła i gdzieś tam w porębie ſtała się myśliwą. *Tward. Pasq.* 85. Wenerze w wesołey na wiosnę porębie I drzewa same miłością palają. *Tward. Daf.* 26. — 3) porąb, drwa porąbane, pocięte *Cn. Th.*, gefälltes Holz. Dęby wywrócone drobnieysze chróſty i poręby sobą głuszą. *Tward.* *Wład.* 232. (PORABIAĆ *ob.* Porobić). PORĄBIĆ, *F.* porąbi cz. *dk.*, Porąbać *ndk.*, Porębować *Freq.*; *Bh.* porauhám, porauhiti, *Sr.* z. porubaſch; *Cro.* porubati, (*Bs.* porubiti *limbum consuere*, porûb *limbus*, *ob.* rąb; *Rg.* porûbiti *raffilare*; *Rs.* порубить, pocinać, n. p. drzewa, nach einander umhauen, fällen, zwalić, spuszczać drzewo, einen Baum fällen. Porąbać na sztuki, porozbiiać, in Stücke zerhauen. Porąbać drzewa do kuchni, do pieca, rozszczepać, łupać, Holz ſpalten, Holz hauen. — *tr.* w piiaństwie wielu z przytomnych porąbał, i pokaléczył biiąc, posiekł, nach einander zerhauen, zerfetzen; *Bh.* poſſawiewati (*ob.* szabla), Dla Boga, czy go nie porąbał? *Beh. Kom.* 1, 35. Porąbana głowa. *Perz. Cyr.* 3, 5. Porąbali się, biiąc pokaléczyli się; ſie haben ſich einander zerhauen, wund gehauen. Ja was tu porąbię, daycie mi ieno sami bicz na się. *Dambr.* 491, pobiię).

PORABOWAĆ cz. *dk.*, *Vd.* poropati, obropati; nach grade rauben, berauben.

PORACHOWAĆ, *F.* porachuie cz. *dk.*, policzyć, rechnen, berechnen; *Vd.* porashunati; *Crn.* pobôtam; *Bs.* pobroiti; *Cro.* pobrájam; *Rs.* запесть, запимать. Dni każdego człowieka są porachowane, i miesiące życia człowieczego obliczone. *Gil. Pſt.* 309. Przyszedłem, abyśmy się porachowali. *Teatr* 36, 39. Porachować się z sobą, z sumnieniem swoim, mit ſeinem Gewiſſen Rechnung halten; cf. liczbę dawać).

PORADA, — y, ż., radzenie się, naradzanie, das Zurathe ziehen, das Berathen, Rathfragen, die Berathſchlagung. Mieć albo chować kogo od porady, t. i. od radzenia, albo brania, pytania rady, abym się go radził. *Cn. Th.* Mądrość w poradzie mieszka. *St. Kaz.* 37. Porady użyć bez zdrady. *Cn. Ad.* 900. — §. rada *eſt effectus consultationis*, *ut* dał mi dobrą radę albo złą; *aliqui haec confundunt*, *ut*: uczyniłem to za iego poradą, i. e. radą, auf ſein Anrathen; *et* uczyniłem z iego *i. e.* porady, nach dem ich ihn zu Rathe gezogen hatte. *Cn. Th.* Gotowe nieszczęście zła porada. *Fred. Ad.* 3. — §. Wniydzie-li mądrość w serca twoie, porada ſtrzeże cię będzie. 3 *Leop. Prov.* 2, 10, poradność i *Leop.*, mądrość w radzeniu, Klugheit, Weisheit im Rathen. — Wielu on był z senatu oycowską poradą. *Chodk. Koſt.* 7, poradnikiem, Rathgeber.

PORADLIĆ, poradli *F.*; cz. *dk.*, radłem poprzeorywać, nach einander hin zwiebrachen. — *fig. tr.* Czas nas wszyſtkich zmienił, I mnie czoło poradlił i głowę wylenił. *Trſb. S. M.* 78, pooral, durchfurcht. PORADLNE, *RADELNE, (*Krom.* 384), — ego, *n.*, *Subſt.*, łanowe, Grundſteuer, Landſteuer, Pflugſteuer. Ludwik kazał, aby mu poradlne, królewszczyzną to pierwey zwano, dawano, z łanu po 12 groszy Praskich. *Biel.* 207. Podatki pieniężne za Piaſtów nazywano poradlne, regale, roſtrale. *Nar. Hſt.* 2, 258, (*ob.* Królestwo 4).

PORADNICA, PORADNICZKA, i, ż., *dem.*, która radzi, rady daie; *Vd.* svitnicza, svituvauka, die Rathgeberinn. Poradnicy lub poradnice; które lekarſtwa zalecaią. *Perz. Lek.* 322. PORADNICZY, — a, — e, od porady, radny, Raths —, rathgebend, rathſchlagend. Orszak ich z okolic w poradniczym gronie. *Niaś. Poez.* 2, 117; *N. Pam.* 21, 296. PORADNIE *adv.*, z uwagą, za rozwagą, überlegt: *consulto* poradnie, dobrze *Mącz.* Nieporadnie, bez porady. *Wład.* PORADNIK, — a, *m.*, co radzi, radę daie, od porady calo-

człowiek, *Vd.* posvituvauz, svitadajauz, svituvauz; der Rather, Rathgeber. Czymże ten poradnik takowéy rady swoiéy nam dowiedzie? *Baz. Hft.* 306. Poradnik ieden dobry, stoi za kilku mocnych. *Cn. Ad.* 900. Poradnik zły, gorszy iak krzywdziciel. *ib.* Przyiaciele poradnicy za zwyczay kochaią swóy tylko worek i siebie samych. *Mon.* 70, 734. Rada poradnika na złe, bywa obrocona na szyię iego. *Gil. Pft.* 137. PORADNOSC, -ści, *f.*, zdatność do dawania rady, *Vd.* svitujezhnost, svitovednost, svitosnanost; Fähigkeit zum Rathgeben, *peritia consilii. Cn. Th.*, Oberd. Beyráthigkeit. Wnijdzieli mądrość w serce twoie, a umieiętność podoba-li się duszy twoiéy, poradność ſtrzedz będzie ciebie. 1 *Leop. Prov.* 2, 10, porada. 3 *Leop.*). PORADNY, -a, -e, -ie *adv.*, radzić umieiący, (Oberd. beyráthig), wohlrathend, guten Rath ertheilend, geſchickt im Rathgeben; *Vd.* svitlium, nasvitliu, doratliu, resumen, svitujezhen, svitepoun, svitoviedezh; *Sr.* 1. bupokoradjiczné. W mądréy radzie, iakoż był bardzo poradny, królowi był wielce pożyteczny. *Sk. Żyw.* 1, 283. Był Wespazyan człowiek mądry, a w sprawach woiennych woyſku swemu poradny i pożyteczny. *Jer. Zbr.* 135. Oto Simon brat wasz, wiem, że ieſt mąż poradny. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 65. Poradny Nestor. *Hor.* 1, 83 *Nor.* Upada lud, kędy niemasz rady; ale się tam dobrze dzieie, gdzie ieſt wiele ludzi poradnych. *Radz. Prov.* 11, 14. Czy papież to czynić ma, czyli nie; to nie móy rozum; na ſtarsze się i poradnieysze spuszczam. *ib.* 2, 448. Rozum poradny. *Karp.* 1, 162, *St. Dz.* 433, *Boh. Kom.* 3, 149, *Biel. Poſt.* 67. I z nieprzyiacielem gniew musi być, ale rozmyślny a poradny gniew. *Rey Zw.* 76 *b*, nie bez rozumu.

PORADOWAC się, *F.* poraduie się *rec. dk*, ucieszyć się nieco, ſich ein wenig ergötzen; *Ross.* порадоваться. Wszedł młodzieniec, aby się poradował z nagrawania iego. *W. Poſt. W.* 3, 136. Marya poszła Elżbietę nawiedzieć, i z iéy poczęcia poradować się. *Zyw. Jez.* 14. Wy-ście chcieli na godzinę poradować się w światłości iego. 1 *Leop. Joan.* 5, 35. – Jeśli to powietrze ieszcze na waszę Polskę nie przyszło, zdało mi się tym pismem poradować się szczęściu waszemu. *Erus. ięz. A* 3, oświadczyć radość moię, winszować, ſeine Freude zu erkennen geben. Z dwóch towarzyszów ieden biſkupem wybrany; przyszedł kniemu on drugi, aby mu się z tego poradował. *Ezop.* 105, aby mu winszował, radość iego dzielił, ſeine Freude zu theilen. – Poradowanie, uciecha, ukontentowanie, Freude, Vergnügen. Wolność ieſt wielce poradowania godna. *Baz. Sk. prz.* Z synów twoich masz poradowanie, Gdy w naukach i cnocie płużą nieprzerwanie. *Chodk. Koſt. pr., ib.* 82. – Uczyniwszy poradowanie albo przywitanie ... 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1, powinszowanie.

PORADZIC, *F.* poradzi *cz. dk.*, rady podawać, *Rs.* напазумать, надоразумать; Rath geben, rathen. Nie mam człowieka, ktoryby mi mądrze poradził. *Boh. Kom.* 3, 410. Nayłatwieysza rzecz poradzić, ale uſkutecznić to sztuka. *Teatr* 7, 83. Biegnę zaraz do niego, sama mu poradzę, By tobie był powolnym, i czcił twoię władzę. *Dmoch. Jl.* 2, 64. Drugim dobrze wnet poradzimy, a sami sobie nie umiemy. *Cn. Ad.* 216, drugim mądry, sobie głupi). Dobrześ sobie poradził. *Cn. Ad.* 193, dobregoś się domyślił; umknąłeś się). – §. Poradzić się kogo, rady iego szukać, *Vd.* posvituvatise, obsvituvati; *Crn.* posvjetújem se; jemanden zu Rathe ziehen, um Rath fragen. Nie zawadzi się czasem i sługi poradzić. *Zegl. Ad.* 178. Musisz się pierwéy poradzić, niżli poczniesz, *consulto eſt opus. Mącz.* Chcecieli mnie tu słuchać, poradzę się głowy, Mogę-li co przypomnieć iego słodkiéy mowy. *J. Kch. Dz.* 39. Poczekay, poradzę ia się swoiéy głowy. *Beh. Kom.* 1, 192, cf. poſkoczyć do głowy po rozum). – Poradzić czemu, komu, a dać mu radę, pomoc, Rath ſchaffen, helfen, abhelfen. Poradzić sobie, *Bh.* potázati ſe; nie poradzić sobie, *Rs.* неумѣть. Co ten chłop poradzi, co pańszczyzny ma na sobie sześć dni? *Mon.* 68, 196. Ja wam poradzić nie mogę, powinności moiéy zadosyć uczynić muszę. *Teatr* 8, 65. Już mi ty nie poradzisz; czuię, że umieram. *Stas. Num.* 1, 226. Cóż ty poradzisz w boiu? twoie słabe ręce ieszcze włócznі i podnieść nie mogą. *Stas. Num.* 1, 152.

PORANEK, -nku, *m.*, PORANECZEK, -czku, *m.*, zaranie, *latius aliquando pro tota parte diei ante meridiem. Cn. Th.*, przedpołudnie, der Morgen, die Frühe, (der Vormittag); *Bh.* gitro (*ob.* iutro), *Sla.* jutro; *Vd.* jutru, juterni zhaſs; *Crn.* jutru; *Cro.* jutro, juternicza; *Rs.* утро; *Ec.* утренникъ, утренница, утренная, утро, утреннее время. Co poranek przedpokoy zawsze pełny kupców. *Teatr* 37, 275. Z poranku aż ku południowi. *Bud. Ap.* 10. Jak ślicznym nowe słońce porankiem nas wita! *Przyb. Ab.* 263. Porywa mię i mami poraneczek złoty, Lecz milsze są mi ieszcze dobrych ludzi cnoty. *Chod. Ges.* 13. Dusza twoia czarnemi nietknięta narowy, Piękna ieſt, iak pogodny poranek maiowy. *ib.* 1. Poranek przepędzić, *Ec.* обýтрить. – *fig.* Poranek życia na tych miłych pędziłam rozkoszach. *Mon.* 65, 94, pierwiaſtki, początki). Kto pierwsze życia otruł wam poranki! *Teatr* 43 *b*, 92.

PORANIAC, *ob.* Poronić.

1) PORANIC, *F.* porani *cz. dk.*, Poraniać *ndk.*, *Bh.* poraniti; *Rs.* поранить, изранить; *Ec.* пронзить, пробить ранами; pokaleczyć, rany zadać, verwunden, Wunden beybringen. Czart żydów, co go wypędzali, pokołatał i poranił. *Sk. Dz.* 59. Poranili się, posiekli się, porąbali się. *Cn. Th.*, ſie haben ſich einander verwundet.

2) PORANIC się, *F.* porani się *rec. dk.*, Poraniać się *ndk.*, rano się brać do czego, rano wſtać, rano pośpieszyć, *Bh.* přiwſtanati ſobě; *Rs.* подранить, уранить *anteluco*; *Cro.* podranújem; ſich früh an etwas machen, früh aufſtehen, früh hin eilen. Rano wſtaie Ewander; równie się poranił Eneasz, *matutinum se agebat. A. Kch. Wirg.* 227. Jeśli się poranisz do boga... *Bud. Job.* 8, 5, „*not.* ieśli rano szukać go będziesz"). Próżno wam poraniać się wſtaiąc, a długo omieszkawaiąc siadać. *Bud. Ps.* 127, 1. *Sekl. Luk.* 21. My się tu do was iutro poraniemy, Skoro śpiewaka z długą szyią usłyszemy. *Sim. Siel.* 119. Bardzo rano a równo ze świtem, Poraniła się Marya do grobu. *Groch. W.* 232, *Smotr. Ap.* 1. Nazaiutrz, skoro goście się poranią ... *Pot. Syl.* 168, powſtawaią). *Omiſſo* się, n. p. Biada, którzy poraniaią, aby pili hilwa naśladowali, którzy się bawią aż do mroku, aż ie wino rozpali. *Zrn. Pſt.* 2, 397 *b*. – §. poranić się z czym, do czego, śpieszyć się, pośpieszyć się, pokwapić się, eilen, hin eilen. Będzie-li zimia wilgotna, nie trzeba się z

bobem poraniać, gdyż w takowéy rychło wschodzi. *Cresc.* 169. Uyrzyaszli gdzie człeka mądrego, porań się do niego. *Radz. Syr.* 6, 36. Poranić się za rzecz dobrą pokładał sobie, aby tak oycowski przyiazd uprzedził. *Krom.* 748. PORANKOWY, PORANNY, - a, - e, zaranny, Morgen-s, Früh-s; *Crn.* jutern, jutrén, sajtrén; *Rg.* jutargni; *Ec.* утренный; *Rs.* утренній. Boga wielbiały porankowe zorze. *Chrośt. Job.* 147, die Morgenröthe. Gwiazda porankowa. *Leśk.* 2, 53. Rozalia, w sukni porankowéy przy gotowalni. *Teatr* 49 *b*, 20, szlafrok, Schlafrock, Morgenrock. - §. Porankowych ludzi człowiek, mówiono na niestatecznych, albo którzy póki trzeźwo na coś słusznego poszli. *Fred. Ad.* 20, Leute, mit denen nur in der Frühe was zu machen ist. PORANU *adv.*, *Rs. obs.* поранy, z rana, od rana, przed południem, in der Frühe, in der Morgenzeit, Vormittags. Polepszyło mu się onéy nocy, iż poranu iuż był uszedł niebezpieczeństwa. *Wyr. Aloy.* 430. Nazaiutrz wszyscy Xięża i plebani Do biskupów się poranu zebrali. *P. Kch. Jer.* 275. Było poranu. *Radz. Joa.* 18, 28. Gdy niebo z poranu czerwone, w wieczor deszcz przypadnie. *Zebr. Zw.* 150, von früh Morgens an.

PORASTAĆ, *ob.* Porosnąć.

PORATOWAĆ, *F.* poratuie *cz. dk.*, ratunek podadź, podźwignąć, aufhelfen, aus der Noth helfen und retten. (*Ec.* поранованъ powoiować). Przebóg! nikt to nas nie poratuie! gwałtu! *Teatr* 13, 84. Prosił S. Jrzego wieśniak, aby go w szkodzie poratował, iż mu wół zdechł, a innego nie miał. *Sk. Zyw.* 1, 255. Możecie tego kapitału użyć na poratowanie siebie. *Teatr* 30, 32. Aby mógł zdrowie swoie poratować. *Past. F.* 257. Temi słowy tak się poratować zdał, iak gdy ciężar zdeymą z karku komu. *Jabł. Tel.* 160, pokrzepić, stärken. PORATOWNIK, - a, *m.*, który ratuie, der Retter, Helfer. Obrońce cerkwi, wspomożce iéy i poratownicy. *Smotr. Ap.* 58.

PORAY, - aiu, *m.*, *herb*, róża biała o pięciu liśtkach w polu czerwonym. *Europ.* 3, 40, ein Wappen.

**PORAZA, - y, *ż.*, PORAŻKA, - i, *ż.*, *Bh. et Slo.* porażka; *Sr.* 1. wóyske pobitje; *Vd.* poboi, dolpobitje, pobijenje, pomorstvu; *Cro.* poraz; *Rg.* poraza, poraz; *Sla.* izgubljenje; *Bs.* poraz, udorac; *Rs.* ражéніе; porażenie, klęska, pogrom, pobicie, das zu Boden Schlagen, das Niederschlagen, die Niederlage. Nayslawnieysze zwycięstwa, te krwawe porazy, Państwom zadaią wiekiem niezleczone razy. *Teatr* 51, 10. Wziął wielką klęskę a porażkę na woysku swoiem. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 35. Tam ieno harcowne porażki były. *Biel. Sw.* 236 *b*, utarczki. PORAZIĆ, *F.* porazi *cz. dk.*, Porażać *ndk.*, *Bh.* porazeti, omračiti; *Slo.* porážim, porážugi; *Sr.* 1. porážu, porážem, porázem; *Bs.* poraziti, udrjetti; *Rg.* porásiti, porazivati; *Cro.* porasújem; *Rs.* поразить, поражать, сразить, сражать, уразить, уражать, комнить, прикомнить; pobić, uderzyć, zwalić, hinschlagen, hinstrecken, zu Boden schlagen; *Vd.* dolpokonzhati, pokonzhati, dolpobijati, pregnati, pretirati, v' bieg perpraviti; *Sla.* rastirati). Ten w bok, ów w oboyczyk i w pół porzelony, Albo w szwanku od koni leży porażony. *Tward. Wład.* 235. Przysięgam na to: bodayby mię poraziło. *Off. Sr.* 1, niech mię piorun trzaśnie, der Blitzstrahl soll mich treffen! Porazić nieprzyiaciela, pogromić, rozgromić, den Feind aufs Haupt schlagen. Klaudyusz Gotów w Macedonii prawie na głowę poraził. *Strzyk.* 42. Porazil, pogromił, pobił one wszystkie nieprzyiaciele swoie. *Rey Pst. M m m* 3. Sławni hetmani więcéy rozumem swoim porażali, niżli czasem mocami. *Rey Zw.* 163. Pszczoła rani, zła mrówka, szarańcza poraża. *Tol. Saul.* 4, klęskę czyni). Porażony. *Bar. Hst.* 142, *Ec.* сразимый. PORAZICIEL, - a, *m.*, pogromiciel, *Cro.* porazitel; *Rg.* porazitegl; *Rs.* поразитель; der einen zu Boden schlägt, zgładziciel, *deletor. Mącz.* PORAZICIELKA, - i, *ż.*, *deletrix. Mącz.*, *Rag.* porazitegliza. (*Rg.* porazni *damnificus*, *Rs.* поразительный porażaiący).

PORCELANA, - y, *ż.*, (*Portugal.* porcellana, z filiżanka Journal des Luxus 1795, 10 St. 448), das Porzellan; *Vd.* porzlan; *Sla.* porcelan; *Crn.* majólka; *Rs.* фарфóръ (cf. farfury); są to owe kosztowne różne naczynia, w przelamaniu nieiaką śklanność pokazuiące, w pół przeźroczyste, pospolicie biało. *Kluk Kop.* 1, 309, *Krumt.* 523. Jadać na Chińskich porcelanach. *Teatr* 28 *b*, 132, na Chinszczyznie. *Teatr* 48 *b*, 14. Saśkie, Japońskie, Chińskie porcellany, W dzbanach i wazach pięknie zdobią ściany. *Zab.* 9, 138 *Skrzet.* PORCELLANOWY, - a, - e, *Vd.* porzlanski; *Ross.* фарфóровый; von Porzellan, Porzellan-s. Tabakierka porcellanowa. *Teatr* 49 *d*, 7. Glina porcellanowa iest subtelna biała albo iasno siwa, lekka. *Kluk Kop.* 1, 251. Szkło białe porcelanowe, z koloru podobne do porcelany. *Torz.* 269. Porcelanowa muszla, *Ross.* змѣиная головка, ужовка, *cypraea caput serpentis*,

PORCYA, - yi, *ż.*, z *Lac.*, sztuka czyli część wyznaczona dla kogo, udział, die Portion; *Crn.* part; *Hg.* darab (cf. drob); *Rs.* пай, пáекъ. Żydzi chłopkowi, zamiast iednéy lub drugiéy porcyi wódki, pięć, sześć przypiszą. *Mon.* 73, 587. Racye, porcye żołnierskie, *ob.* Racya. - §. *tr.* Wiśniowiecki Otomańskiéy stolicy niestrawną był poreyą. *Tward. Wład.* 57, sztuczką, kąskiem, ein unverdaulicher Bissen.

PORDZEWIEC, *F.* pordzewieie *neutr. dk.*, rdzą zayść, pośniedzieć, *Vd.* poerjoveti, poerjavitise, poerjavinatise, betosten, vertosten. Chędożą oręże co tydzień, aby nic pordzewiałego nie nalazło się. *Star. Dw.* 34. Złoto i śrebro wasze pordzewiało. 1 *Leop. Jak.* 5, 3.

PORĘBA, *ob.* Porąb. PORĘBNICZY, - a, - e, do porębnika należący, Holzschlager-s. *Cn. Th.* Porębnicze, *n.*, *subst.*, płat porębnikom, Holzschlagerlohn, Haulohn. *Tr.* (*Rs.* порубéжный graniczny, *ob.* rąb). PORĘBNIK, - a, *m.*, co drwa w lesie gotuie do budowania, u nas cieśla to czyni pospolicie, *materiarius. Cn. Th.*, leśnik, *lignator. Mącz.*, der Holzfäller, Holzschlager; insbesondere der Bauholzfäller, der Zimmermann. PORĘBUiE, *ob.* Porąbić, Porąbać.

PORĘCZ, - y, *ż.*, PORĘCZE, - a, *n.*, *Bh.* opiradlo, opirátko, drjadlo, zabradlí, zábradlo; *Vd* slonja, naslon, naslonja; *Bs.* drrisgjak (*ob.* dzierżak), rucica; *Rs.* опоръ, опорчень, держалка, опоръ; *Ec.* опора; wspora, podpora, Lehne, Geländer. Krzesła z poręczami. *Kras. Pod.* 2, 128, mit Armlehnen. *Teatr* 6, 62. Poręcze u krzesła, *Ec.* мышцы. Krzesło z poręczami,

Cen. naslón). – Dwie ławki dla patronów, poręcze dla słuchaczów. *Teatr* 20 *b*, 125, przegrodzenia, Geländer. Podpory u wschodów, Treppengeländer, Stiegengeländer, u mostów, Brückengeländer, *Rs.* перила, перилца, których się trzymamy, abyśmy się nie stoczyli albo nie upadli, poręcze właśnie zowiemy. *Mącz.* Poręcze u wschodów bywaią iesionowe i grabowe; u mostów sosnowe. *Aluk Resl.* 2, 163. Poręcze na barkach, *Rs.* наплечьи. *PORĘCZNIE *adv.*, po ręce, na rękę, pomyślnie, nach der Hand, erwünscht. Nam tedy teraz tak się poręcznie wszystkie rzeczy stosuią, że się bezpiecznie zwycięztwa spodziewać możemy. *Krom.* 336. Chcą oni koniecznie woyny; byłoby im wcale nieporęcznie, gdyby trwał pokoy. *Pam.* 85, 1, 330. PORĘCZNIK, *PARĘCZNIK, – a, *m.*, (*Bh.* poručnjk dozorca, opiekun; *Rs.* поручникъ *hodie* porucznik, *obsolet.* rękoymia); *Vd.* porok, zaobiezhavec; *Rs.* поручителъ; *Ec.* поручникъ, *f.* поручница, порука; der Bürge, der Cavent. Trzecia osoba, która między dwoma kontraktuiącemi, zaręcza, poręcznikiem, kautorem albo rękoymią zwana bywa. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 245. *Paręcznik. *Pilch. Sen. list* 3, 246. PORĘCZNY, – a, – e, z poręczami, *Rs.* перильный, mit Lehnen, Geländer. Siedząc na krześle poręcznym. *Teatr* 1 *b*, 83, Lehnstuhl, Armstuhl.

POREGIESTROWAC, *F.* poregiestruie *cz. dk.*, w regiestra powpisywać, nach einander einregistriren, eintragen in die Register. Poregiestruy, co komu za co winien jesteś. *Teatr* 19, 72. Po iego śmierci zaraz wszystko poregiestrować i popieczętować kazano. *Xiądz.* 88.

PORĘKA, *PARĘKA, – i, *ż.*, (*Vd.* poroka, z ślub weselny); *Rs.* поручительство, порука; *Ec.* поручéнїе, порýка; ręczenie za kogo, kaucya, die Bürgschaft, das Bürgen, Gutstehen für etwas. Gdy mię kredytor srogi brał w łańcuchy, On mi nie dał paręki. *Hor. sat.* 39. Pisma paręką wsparte. *Zab.* 7, 224. Każdy podpisał imię swoie w porękę tak zbawiennego dzieła dla oyczyzny. *Ust. K.* 1, 144, *Obr.* 49, *Czack. pr.* 2, 132. PORĘKAWICZNE, – ego, *n.*, *subst.*, podarunek żenie przy kupieniu czego od męża, Schlüsselgeld, Handschuhgeld, Nadelgeld. Wymówił sobie w hucie pięćset butelek porękawicznego. *Torz.* 23. Ponieważ brat iéy był bezżenny, iéy więc należało całe porękawiczne. *Ossol. Str.* 5.

PORNĄĆ *med. idntl.*; n. p. Niedościgły boga wysokie rozumy anielskie, a gdy się zanurzyły w kontemplacyi, aż do piekielnéy pornęły głębiny. *Pociey* 243, runęły.

PORNOŚĆ, – ści, *ż.*, moc zapachu, smaku, (*fortassis a* Por 2.), *Rs.* пряность, пряноламотность, strenger Geruch, Geschmack. Kozłek wielki, ziele z swą pornością zaraźliwe iadem powietrze *odpędza. *Syr.* 53. PORNY, – a, – o, – o *adv.*, mocnego zapachu, smaku, *Rs.* пряный, пряноламый; streng von Geruch, stark riechend; *Bh.* čipawý. (*Bh.* čipim, čpiti *grauiter olere*). Ziołko to, ma mocny i porny zapach w sobie. *Syr.* 712. Opich w zapachu pornieyszy iest, tak że swą porną wonnością obraża głowę. *Syr.* 1078.

Pochodz. *cf. Piernik etc.*; *cf. Pieprz, pieprzny.*

POROBIC, *F.* porobi *cz. dk.*, Porabiać *ndk.*, *Es.* porobiti, popljeniti *praedari*, porobitegl *praedator*, *Rg.* porobbiti *praedari*, porób *praeda*, *Cro.* poroblyújem *depraedor*, porobitel *praedator*; *Rs.* порабóтать popracować, służyć, поработить, порабощать podbić sobie); chwilę nieiaką robić i to i owo, *Sr.* 1. podjilam; *Vd.* podelati; *Rs* подѣлать, подѣлывать; nach einander machen, verfertigen, arbeiten. – §. Co porabiasz teraz? *Teatr* 34 *b*, *B* 2, co robisz, czym abo jak się bawisz, was machst du? Cóż Henryka porabia? *Teatr* 55 *e*, 21. Pytała się go, coby porabiał. *Zab.* 11, 92. A Jeymość Pani Fircykiewiczowa co tu porabia? *Teatr* 34 *b*, *E* 2, po co tu przyszła, czego tu chce?). – §. b) Porobić kogo, zrobić go, pokonać, zwyciężyć, upokorzyć go. *Cn. Ad.* 900, einen nieder arbeiten, hinstrecken, überwältigen. Nieraz nosił styk w ręce ogrubiałéy wielce, Rzekłbyś, że świeżo rozprzągł porobione cielce. *Zebr. Ow.* 367. Nie trzeba było dział Tureckich na naszę zgubę, same niewczasy i trudności przeprawy byłyby nas porobiły. *Birk. Podz.* 16. Ten sam, kogo porobiono, wyznawa, iż iest zwyciężonym. *Gor. Sen.* 332. Znamienity ów rycerz każdego z osobna w tym porobił, w czym sobie dank przypisywał. *Gorn. Dw.* 32. Pismem S. szatana porobicie. *Dambr.* 147. Datkiem pragnął mię porobić, *praeterrumpere*. *Zebr. Ow.* 351, przekupić, zjednać sobie). POROBKA, – i, *ż.*, wątek, der Einschlag, Eintrag bey den Webern. *Ryd.* POROBNIK, PORUBNIK (*Cn. Th.*), – a, *m.*, PORUBCA, – y, *m.*, *Tr.*, (cf. *Gr.* πορνεία, πορνος, πορνειον, πορνη), który wolny z wolną nierząd płodzi. *Cn. Th.* 779, porobnik, kurewnik, *expugnator pudicitiae*. *Mącz.*, *Crn.* hotnik; *Es.* блудникъ, блудный, блудодѣй. Porubnik. *W.* 1 *Tym.* 1, 9, *Sk. Dz.* 110, der Hurer, Hurenjäger; ein Unverheiratheter, der mit einer Unverheiratheten huret. POROBSKI, PORUBSKI, – a, – ie, *Rs.* блудодѣйный, hurerisch, Huren-. Szczęśliwy, że nie skusisz w młodości łoża porubskiego. *Bard. Luk.* 2, 20. POROBSTWO, PORUBSTWO, – a, *n.*, nierząd z wolną, die Hurerey; *Rs.* putenі grzech; *Ross.* блудливость, блудодѣяніе, блудъ (cf. błąd); *Ec.* кровосмѣсмно, кровосмѣшеніе. Lepiéy żonę mieć, aniżli w swéywoli i w porubstwie żyć. *Petr. Ek.* 55. Dzieci w porubstwie i cudzołostwie spłodzone. *Krom.* 105. Aby się porobstwa strzegli... *St. Dz.* 35. (Porubstwo, o wszeteczeństwie pasierba z macochą. *Pet. Syl.* 45. Mirha z oycem popełniła porubstwo nieczyste. *Ban. G.* 5, kazirodztwo, Blutschande). – *tr. fig.* Szkatułę swoię porobstwami oyczyzny ładowali. *Birk. Krz. K.* 38, plonem.

POROCZKI, sądy ziemskie (*ob.* Roki ziemskie). Jurydyka, poroczki, roki, Tagefahrt. *Ern.* 1140. Poroczki maią bydź cztery razy do roku, które sędzia z podsędkiem i z pisarzem sądzić mogą. *Tarn. Ust.* 14. Woiewodowie roki wielkie sądzić maią; a to gdy wyydą dwoie poroczki, tedy po nich trzecie roki maią być sądzone. *ib.* 70. Gdzie rozum, wymowę, Wiała zarazem Pallas w iednę głowę, Znały to grody, poroczki i seymy. *Miask. ryt.* 2, 125. – §. b) Poroczki, roczny zapas z przeszłego roku, vorjähriger Vorrath. Z wierzchem każe nalać piwa, Poroczki mu dosły żniwa. *Bielow. A.* 4 *b*.

POROD, – u, *m.*, PORODA, – y, *ż.*, (*Rs.* порода, *Ec.* порождéнїе, *Vd.* porodstvu, perrojenstvu, z rod, zatunek, plemię); *Bh.* porod, *Sr.* 1. pobrod, *Crn.* porod, *Cro.* pórod, *Rg.* porod *partus*, (z *proles*, *generatio*, *Es.* porod, poroghjaj *posteritas*, *stirps*, z PORODZENIE,

-ia, *n.*, rodzenie, płod, das Gebähren, die Geburt. Piérwéy bywa poczęcie, potym rodzenie, na oſtatek porodzenie. *Wroś. Zoft.* 14. Brzemiennym, gdy iuż nade dniem chodzą, dla łatwieyszego porodu, dobrze się myć. *Sien.* 459, *Spicz.* 182. Siedmdziesiąt i ośm dzieci miała iednym porodzeniem. *Stryik.* 296. Wroć mi duch dwakroć dany, przodkiem przez porodę, *partu*, ... *Zebr. Ow.* 204. – §. 2) poród, płód nadzwyczayny, dziwotwor, monſtr, potwora, ein Ungeheuer. Nayzroższe porody. *Zab.* 10, 155 *Zabł.* (*Ec.* нápодокъ cierpki owoc). *PORODNY, -a, -e, *ob.* rodzayny, *Crn.* porodn, *Rg.* porodni *foetidus*, (*Rg.* porodiv *quod gigni poteſt*); *Cro.* porodni *genitalis*). PORODZIĆ, *F.* porodzi *czyn. dk.*, płód na świat wydać, gebähren, *ob.* Rodzić, urodzić, *Bh.* poroditi; *Sr.* 1. porodjicj, pohrodjam; *Vd.* poroditi, perroditi; *Bs.* poroditi; *Rg.* poroditti, porádjati, porághjati; *Cro.* porájam; *Rs. et Ec.* породить, произродúть, произраждáть. Panna począwszy duchem S., porodzić miała zbawiciela. *Zrn. Pſt.* 673 *b*. Przyrodzenie chce, aby na świat ludzie porodzeni rośli. *Kucz. Kat.* 2, 389. Porodzić niedoszły płód, *ob.* Poronić). Gdy góra porodzi, tedy się myszka narodzi. *Exop.* 11. PORODZICIEL, -a, *m.*, który rodzi, cf. rodzic, płodziciel, *Rg.* poroditegl *generator*, der Zeuger, Erzeuger; *w rodz. żeńſk.* PORODZICIELKA, *Zyw. Jez. Bb*, *Rg.* poroditeglisa. PORODZINY *plur.*, urodziny, rodzenie się, die Geburt, Geburtszeit. Takie były oyczyzny nieba porodziny. *Przyb. Milt.* 174.

POROGACIEC *niiak. dk.*, rogatym się ſtawać, nach einander Hörner bekommen. Gród Ewrypielow, gdzie porogaciały Royſkie matki, gdy ſtada Herkulſkie ściągały, *cornua gefferunt. Zebr. Ow.* 172.

*POROH, *ob.* Próg. *Dudz.* 29.

POROŃCZĘ, -ęcia, *n.*, PORONIĄTKO, -a, *n.*, płód poroniony, pomiotek, porzutek, nieduchodek, zaśniad, odchodczę, niedonoszony, niedoszły płód, niedonosek, eine unzeitige Leibesfrucht; *Bh.* potracenec, nedochudce; *Sr.* 1. pometank, netijaſné jiwota pwód; *Rg.* izmètak, izmèt; *Rs.* извергъ, выкидышъ. Poroniątko. *Cziach. prz. f* 3. Paniom, które porończęta miewają, ziele to użyteczne. *Syr.* 1344. Przeklęte porończę Babilońſkiéy wilczycy. *Pot. Pocz.* 46, *Chroſt. Luk.* 343. Nieszczęsne ia płochéy fortuny porończę, nie donosiła mnie do naznaczonego kresu. *Pot. Syl.* 112. *PORONCZY, -a, -e, *Ec.* изверáмелный, poroniony, poraniający, porzucaiący, nieſtateczny, unzuverläſſig, unbeſtändig, abweichend. Dni i szczęśliwość wróci im porończą, Że lata swoie chwalebnie zakończą. *Chroſt. Job.* 138. PORONIA *herb*, liliia biała w polu czerwonym, po bokach dwie róże białe; na helmie trzy pióra ſtrusie. *Kurop.* 3, 41, ein Wappen. PORONIĆ, *F.* poroni *cz. dk.*, poroniać, poraniać *ndk.*, poroniwać *czſtl.*, *Bh.* potratiti, potracowati (*ob.* potracić); *Sr.* 1. poranu, woranu, pometam; *Crn.* jalovy se (cf. iałowy); *Bs.* jalovitise, izjalovitise, izvricchi djete, ischittise; *Rg.* izmetnut; (o krowach: *Rg.* izjalovitise); *Cro.* izvergujem, izverchi, izmechem; (*Rs.* поронúть, сронúть upuścić, uronić, porzucić). Poronić nie chcąc, porzucić płód nad wolą, porodzić niedoszły, martwy płód. *Cn. Th.*, *Rs.* недоносúть, выкинуть, выкидывать; *Ec.* извергну-

ти, изверáмение, изверáло; mißgebähren, ums Kind kommen, abortiren. Niektóre białogowy płodu donosić nie mogą, i przed czasem poraniaią. *Petr. Wod.* 16. Jeśli która zwykła przed czasem płód poroniwać, tedy nad tą wodą parzyć. *Syxt. šk.* 228. Poronienie, *abortus*, das Abortiren, der Mißfall, kiedy płód niedoſkonały pozbywa się. *Comp.* 527, *Crn.* spak, spaka, sènki; *Ec.* извержéнïе. Poroniony płód. *Radz.* 1 *Cor.* 15, 8. – §. *de animalibus*, verwerfen. Głos Jehowy czyni, że poroniaią łanie. *Bud. Ps.* 29, 9. – §. b) poronić chcąc, płód w żywocie ſtruć chcąc, *abigere foetum. Cn. Th.*, das Kind abtreiben. – §. c) *fig.* Widzę, twoia mózgownica iakiego dziwoląga poroni. *Teatr* 1 *b*, 82, zawcześnie wyda, zplodzi, zu früh ausbecken. – §. *ogólnie:* porzucić, uronić, abwerfen, wegwerfen, fallen laſſen, fahren laſſen. Jeleń rogi ma gałęziſte, które corok porania. *Sien.* 282. PORONNY, -a, -e, dla poronienia, n. p. lekarſtwo poronne, poronienie czyniące. *Cn. Th.*, die Leibesfrucht abtreibend.

POROPIĆ się *recipr. dk.*, ropą zayść, nach einander eitern, *Bs.* ogbnojitise.

POROŚCIĆ *cz. dk.*, obrosłym uczynić, *Rg.* porossiti, porâscjati, bewachſen machen. Krwią kreta na głowę oblinialą dla poroszczenia, dobrze pomazować. *Sien.* 288.

POROSIĆ *cz. dk.*, rosą pokropić *pr. et tr.*, *Bh.* poraušám, *Vd.* porositi, bethauen. Krwią porosżon. *Chodk. Koſt.* 61, cf. Porosza.

POROŚL, -i, ś., POROŚLINA, -y, ś., mieysce obrosłe, (*opposit.* Golizna), ein bewachſener Ort. Porośl, mieysce trawą obrosłe, bądź na płaszczyznie, bądź na pagórku; murawa zaś o płaszczyznie tylko zielonéy mówi się. *Wlod.*, cf. Trawnik). Porośl zielona siano-żęciów bynaymniéy go nie rozweselała. *Zab.* 84, 11, *Bh.* porošlina, *Rs.* порослúнъ zarośl). – §. 2) Porośl, POROST, -u, *m.*, narost, każde narośnięcie, Auswuchs, Anwachs, ein Gewächs auf einem andern Körper. Hubka nie ieſt siele, ale porośl na drzewie. *Syr.* 1351. *Callus*, narost kości, porost. *Perz. Cyr.* 1, 147. – §. b) Porost, Porośnienie, podrost, porastanie, das Aufwachſen, der Wuchs. Pszenica w piérwszym swoim poroście może znieść naywiększe mrozy. *Stas. Buff.* 45. Nogi Renu i Dunaiu w ich poroście zaplątał. *Bals. Sen.* 26. Wierzch przepaści za mroznym porostem, Bez żadnych podpor ukrzepcza się mostem, *Chroſt. Job.* 151, za mroznym złączeniem się z sobą, pomoszczeniem). – §. 3) *Botan.* Porosty, *algae*, Aftermoos, rośliny skrytopłciowe; pośrednie między bedłkami i mchami. *Botan.* 168, *lichen*, Flechte, rodzay, wiele gatunków pod sobą maiący; naypospoliciéy rosną na korach drzew; tu należy porost płucnik, czyli granicznik, gwiazdosz, Lungenflechte. *Kluk Dyk.* 2, 79, *Syr.* 1350, *et* 1351, *Rg.* плóсникъ. Porosty dzikie, zielska grube. *Stas. Buff.* 45. Porosty błotne, *ulua paluſtris. Otw. Wrg.* 427, *Cro.* rèsza (cf. rzęsa); *Dl.* voga; *Sr.* 1. wohbnjwć zele; *Eccl.* луунца; (*Rs.* порослъ, Kirchgras). Porost morſki, mech morſki, trawa morſka, Meermoos. *Syr.* 1418, *Bh.* ſſarzina, *Vd.* morska resa, halnga, *Ross.* собачей лишáй. – *fig.* Miasto fruktów dzikie chrosty grzechów, I innych zbrodni powstały porosty. *Kul. Her.* 145. POROSTOWY, -a, -e, od porostu, narostu, Auswuchs-, Gewächs-, aus-

wáchſig. *Callosus*, poroſtowy, nabrzękły, naroſtowy. *Perz. Cyr.* 147. – §. 2) od poroſtu rośliny, *algosus*, flechtens, Aſtermoos, aſtermooſig. *Cn. Th.*, *Ec.* порóстовый. POROSNĄĆ, *Porość, *F.* porosnie, *porośćie *neutr. dk.*, Porastać *ndk.*, *Crn.* porâsem; *Vd.* posrastiti, porastiti, naperrastiti, napreirastiti, perrastuvati, posrastuvati; *Rg.* porastjeti; *Rs.* порости; warosnąć, obrosnąć, aufwachſen, bewachſen. W koło ciebie porosły pokrzywy i oſty. *Kul. Dem.* 69. Owce tak ſtrzyżony z wełny, iżby znowu porastać dla nas mogły. *Mon.* 64, 319. Kamień na mieyscu porasta. *Mon.* 70, 650. Kamienie mchem porastają. *Prot. Kont. C.* 2. Te drzewa pod ciężarem swego plonu zgięte, Te role buynym kłosem w koło porośnięte. *Chod. Ges.* 19, obrosłe, pokryte). Ma nad tobą rządy dziewka podła; dobrze iéy z tym, bo w pierze przy tobie porosła. *Mon.* 70, 175. Jeden porasta, drugiego fortuna goli. *Pot. Arg.* 538, cf. Pierze). – §*. Porosłe od deszczu zboża, długo w gumnie chować nie można. *Haur Sk.* 17, wyrosłe, ausgeleimt, ausgewachſen. POROSTNICA, – y, *ż.*, *Marchantia*, rodzay rośliny do ſkrytopłciowych należący. *Kluk Dyk.* 2, 109.

POROSPOCZYNAĆ, POROSPOŻYCZAĆ etc., *ob.* Porozpo-.

*POROSZA, – y, *ż.*, *Ross.* порóша, piérwszy śnieg na końcu iesieni, (*Etym.* prószyć, proch), der erſte Schnee zu Ende des Herbſts. Lato odprawiwszy, za piérwszą porosą Mrą starzy, i drugiéy się wiosny nie doprosą. *Pot. Jow.* 34.

PORÓWNAĆ, *F.* porówna *czyn. dk.*, Porównywać *frequ.*, *Bh.* urownati; *Slo.* frownáwati; *Sr.* 1. porunoſcjam, (*Sr.* 1. porunoſcjam ſo *aemulor*); *Vd.* poraunati, poraunivati, raunu ſloriti, perpodobiti, permerjati, podobiti, perglihati; *Cro.* poravnávam; *Rg.* porâvniti; *Rs.* поровнять, уровня́ть, уравнивать, сравня́ть, сравнивать, оборовня́ть, обравнивать, сноровить, сноравливать, верстать, поверстáть, поверстывать, выверстать, выверстывать, уподобить, уподобля́ть, сличи́ть, сличать; *Ec.* сынышáти, сравнивать; równemi czynić, do iednéy wielkości przyprowadzić, gleich machen. Porównać może szabla chociaż nierównych. *Bardz. Tr.* 431. Porównać się z kim, równym mu się uczynić, ſich einem gleich machen, gleich ſtellen. Chciałać też była z pawy porównać się wrona. *Rey Wiz.* 98. Porównać ulice w ogrodzie. *Tr.*, poprościć, gleich, eben, gerade machen. Porównywanie, porównanie, równości czynienie, das Gleichmachen. – §. Porównanie, *effectus*, równość uczyniona, die Gleiche, die Gleichheit. Praw porównanie, i iedna z naywiększemi książęty wolność. *Tward. Wł.* 216. Porównanie dnia z nocą, albo nocy z dniem, *aequinoctium*. *Hub. W.* 39, die Tag- und Nachtgleiche, (*ob.* Nocorówna). Porównanie, proporcya. *Solſk. Geom.* 3. – §. Porównywać, porównać co do czego, dochodzić równości dwóch rzeczy, przyſtosować iedno do drugiego, eine Sache mit der andern vergleichen. Żaden nie iest ubogi, tylko porównany do bogatego; iak żaden nie iest bogatym, tylko porównany do ubogiego. *Xiądz.* 239. Porównanie, przyrównanie, przypodobienie, die Vergleichung; *Sr.* 1. zrównawáginoſt, (*Sr.* 1. porunoſcjeno naśladowanie); *Vd.* permera, mera, pergliha, perpodoba; *Ross.* сноровка, сравнéніе, нрим'ѣръ. Wielkość i małość, wysokość i niskość, okazałość i podłość, naywięcéy pochodzi z porównania. *Pilch. Sen. liſt* 525. Porównania godny z kim, *aequiparabilis*. *Cn. Th.*, vergleichungswürdig. Do porównania, mogący bydź porównanym, zu vergleichen, vergleichbar; (*Sr.* 1. porunoſcjiwé podobny); *Vd.* perpodobliu, permerliu, podobliu; *Rs.* уподобля́нный, сличительный; *Ec.* сужда́емый. – *Opposit.* nieporównany, nie do porównania, nie mogący być porównanym, unvergleichlich; *Sor.* 1. nepjirunoſcjiwé, neporunoſcjiwé; *Rs. et Ec.* неприкла́дный, неприм'ѣрный, несравни́тельный, несосу́дный. Ow nieporównany Nestor z tobą woiuie. *Jabł. Tel.* 144. Spodziewam się, że sprawa ta nieporównanie (*adverb.*) póyść powinna. *Teatr* 9, 23. Porównywaiący, *Ec.* сосу́дный, сравнительный. W grammat. ſtopień porównywaiący, ſtopień wyższy, *gradus comparatiuus*, *Slo.* zrownawagíci ſtupeň; *Rs.* уравни́тельный сте́пень, сравнительный; *Eccl.* разсудительный сте́пень. – §. b*) *Porównać niegodnych, pomiarkować, pogodzić, vergleichen, ausgleichen, *Bh.* porownati. Pilnie się starał o pokoy i porównanie Cesarza z kościołem. *Sk. Dz.* 1113. Jeśli kto chce porównać którą niezgodę, tedy wiele ktemu pomaga milczenie. *Erax. ięz. I.* 7 *b.* Woysko rozpuścił, a z królem się zjechawszy porównał. *Sk. Dz.* 1097. Do pokoiu ich przywiódł, i z niemi się porównał. *ib.* 1184. Woyna ta, 6 razy porównana, znowu się odnawiała. *Lat. Kom. E.* 4. – Niech porównanie będzie, ubodzy nas na onym świecie do swoich maiętności przypuszczą; a my ie tu do naszych. *Sk. Kaz.* 336, t. j. ugoda, układ, ein Vertrag. – §. *Verb. Neutr.* Porównać z kim, z równym mu bydź, wielkością etc., dosiąc go, einem gleich kommen, gleich ſeyn. Kto na ziemi porówna z tobą, kto na niebie, Wszyſtkie rzeszy niebieſkie lękaią się ciebie. *J. Kch. Ps.* 130. Nie pniy się, bo z pany nie porównasz. *Opal. sat.* 150. Rozumiałem, że żadna boleść z moią nie miała porównać. *Cor. Dw.* 11. Olgierd z onemi Greckiemi królami w męſtwie i w dzielności porownał. *Stryik.* 424. Lepsza mądrość, niż perły, i wszyſtkie rozkoszy nie porównaią z nią. *Bud. Prov.* 8, 12.

PORÓWNACZ, – a, *m.*, *Ec.* уравни́тель, który co porównywa, der Gleicher, Ausgleicher. (*Sor.* 1. porunik *aemulus*). Zwierzchny pan ma być sporów i niezgod między obywatelami ustawicznym porównaczem. *Modrz. Baz.* 82, pogodziciel. PORÓWNICZY, – a, – e, od porównywania, Ausgleichungs-. Chociaż komissye porównicze nastąpią, podatki nigdy dosyć nie wyniosą. *Przeſtr.* 315.

POROZ––, POROS––, po–, roz–, *Praepoſitt. insepar.*, *ob.* Po *insepar.* – Po *facit verba cum* roz–, *composita iteratiua*, nach einander zer-, ver-. POROZBIEGAĆ się *rec. iterat. dk.*, ſich nach einander verlaufen. Dzieci mi się gdzieś porozbiegały. *Teatr* 52, 55. POROZCHODZIĆ się *recipr. iterat. dk.*, nach einander aus einander gehen; *Rs.* порасходи́ться. POROZDAWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander vertheilen. Porozdawał wszyſtko ubogim. POROZDZIERAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander zerreiſſen. Porozdzierajcie szaty wasze, a obleczcie wory. *Bud.* 2 *Sam.* 3, 31.

POROŻE, – a, *n.*, rogi na głowie, die Hörner, das Geweihe, Gehörn. Złocą poroże białym iałowicom. *Pot. Sył.* 294. –

allegor. parchowaty kozieł niechay nam daléy porożem ſtraszny nie będzie. *Psalmod.* 71. - *tr. fig.* porożem potrząsać, rogi pokazywać komu, zęby pokazywać, hardym, zuchwałym mu się ſtawić, die Hörner zeigen, die Spitze bieten, trotzig und übermüthig dräuen. *Rys. Ad.* 56. Niech co dziś porożem trzęsą, karki harde zniżą, I nóg twych proch uliżą. *Tward. Misc.* 9. Kaycie się grzechów, upominam, kaycie, Ani porożem nazbyt potrząsaycie. *J. Kch. Ps.* 109. Nie podnoście się ku górze, ſtrząsaiąc porożem waszym. *Radz. Ps.* 25, 6. Poddany przeciw panu potrząsa porożem. *Groch. W* 465. - *Metonym.* poroże, hardość, zuchwałość, rogi, der Uebermuth, Stolz. Gdy nic przed bogiem tayno bydź nie może, Podobać mu się wasze ma poroże? *Chroſć. Job.* 48. Pokruszę wszyſtkie poroża niepobożnych. *Radz. Ps.* 25, 11, cf. rogi ucierać komu). - b) *simil.* Już się na uslane loże Wdziawszy złote Lucyna prowadzi poroże. *Nar. Dz.* 2, 82, *not.*, „poroże, księżyc na nowiu"; półksiężyca rogatego, Hörner, Spitzen des halben Monds. - 2°) poroże, POROŻEC, - żca, *m.*, *fig. ob.* Pocisk, oręże. *Cn. Th.*, ſpitzige Waffen, Geſchoß, Gewehr. Dla boga, cóż już daley czart wymyślić może Nad to tak oſtre ludzi nikczemnych poroże! *Pot. Zac.* 65. Słynie poety pamięć ieszcze świeża prawie, Gdy porożec zdobywcy pleśnieie w kurzawie. *Przyb. Ab.* 7.

POROZGRADZAĆ *cz. iter. dk.*, die Zäune nach einander umwerfen. Naśle łotrów naiemnych, pograbi, pokosi, porąbie, porozgradza, spali, powynosi. *Zab.* 16, 124 *Nar.* POROZJEŻDŻAĆ, *cz. iter. dk.*, nach einander zerfahren, mit Fahren zerſtreuen. Silnie kołami ſkiby porozjeżdżone były, *turba rotarum mollierant glebas. Zebr. Ow.* 143. - Porozjeżdżać się, nach einander aus einander fahren oder reiten. POROZKOPYWAĆ, *cz. iter. dk.*, nach einander zergraben, aus einander werfen. Proroki twoie pozabiiali, ołtarze twe poroskopywali. *Bud. Rom.* 11, 3. POROZMAWIAĆ, *czyn. iter. dk.*, nach einander ſich unterreden, *Rs.* поразмóлвиться. POROZMIATYWAĆ, *cz. iter. dk.*, porozrzucać, nach einander hinaus werfen, zerſtreuen. W téy ſtronie śpice się z kol porozmiatywały, tam oś leży złamana. *Otw. Ow.* 10, porozlatywały się.

PORÓŻN, POROŻNIE *adv.*, *Rs.* порознь, *Bh.* potúžnu; z osobna, einzeln, allein, jedeś für ſich. Agaty, którey oczki, brwi, nos, uſta, szyia, Poróżn piękne, cóż razem!... *Zab.* 10, 67 *Koſſak.* Nie w kupie, ale poróżnie żywot swóy wiodły. *Gor. Sen.* 269. POROŻNIĆ, *F.* poróżni *cz. dk.*, pokłócić, *Bh.* rozlmotriti (cf. kmotr, cf. kum, pokumać się, cf. rozbrat); *Vd.* resediniti, resdrushiti, seſtovarshati, reslozhiti; *Ross.* раздружить, раздружать, разссорить, разссóриваю, ссорить, ссóрю, поссорить, поссóривать, перессорить, пересóривать; *Ec.* раздрышáми; entzweyen, veruneinigen. Poróżnić się *rec.*, *Bh.* pohobnu ſe; *Vd.* se s' enem ſkriegati, (Oeſter. ſich mit einem zerkriegen); *Bs.* ozlobitise; *Rs.* разбранúться, поосердúться, пріосердúться; *Ec.* разкоторовáмися, разбранúться, разсорúться. (*Rs.* порознúться, roſtać się, w różne drogi się udać). Poróżnił się z swoią familiią. *Teatr* 7, 26 *et* 23, 9. POROŻNICIEL, - a, *m.*, poklóciciel, der Entzweyer, *Rs.* раздоротворець.

POROŻNIEMAGAĆ się, *rec. iter. dk.*, porozchorowywać, nach einander erkranken. Panny porozniemagały się, a ona śliczność ich zmieniła się. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 1, 27. (POROŻOWAĆ *czyn. dk.*, różem powlec, pofarbować, roth bedecken, rougiren, *Rs.* порумянить). POROZPLATAĆ, *cz. iter. dk.*, nach einander aufflechten, (*Etym.* pleść). Kawałki ſtarych porozplatanych lontów. *Jak. Art.* 2, 112. POROZPOCZYNAĆ, *cz. et neutr. iterat. dk.*, nach einander anheben. Tu tylko świat porozpoczynał. *Wad. Dan.* 164. POROZPOŻYCZAĆ, *cz. iterat. dok.*, nach einander alles ausleihen, verborgen. *Cn. Th.* POROZPROWADZAĆ, *cz. iter. dk.*, porozdzielać, verſchiedentlich vertheilen, verſetzen. Te rzeczy, gdy już z ciemnéy wydźwignął gromady, Porosprowadzane na różne rozsady. *Otw. Ow.* 5. POROZPRUWAĆ, - ał, - ie, *cz. iter. dk.*, nach einander zertrennen. Wrzód wzdłuż porozpruwać. *Perz. Cyr.* 152. POROZPRZESTRZENIAĆ, *cz. iter. dk.*, nach einander erweitern. Porosprzeſtrzeniał kanały, aby więcéy wody szło niemi. *Star. Dw.* 2. POROZPYCHAĆ, *cz. iter. dk.*, nach einander zerſtoßen, von einander ſtoßen. Porozpychawszy kupy zgromadzone na się. *Otw. Ow.* 481. POROZRÓŻNIAĆ, *cz. iterat. dk.*, nach einander unterſcheiden. (*Ross.* поразрóзнить ſtro się ubierać, поразрóзниться odmienić zdanie o kim). POROZRUSZAĆ, *cz. iter. dk.*, nach einander in Bewegung ſetzen, *Rs.* поразшатáть. POROZRZUCAĆ, *cz. iter. dk.*, unter einander werfen. Stoliki i ſtołki porozrzucane. *Teatr* 9, 21. POROZSADZAĆ, *cz. iterat. dk.*, nach einander aus einander ſetzen, zerſetzen, zerlegen, *Rs.* поразсадúть. POROZSTAWIAĆ, *cz. iterat. dk.*, *Rs.* поразстáвить; nach einander verſchiedentlich hinſtellen. Widać tam porozſtawiane doniczki z kwiatami różnego gatunku. *Teatr* 54, 3. Snopki konopne porozſtawiać. *Przędz.* 43. POROZSYPOWAĆ, *cz. iterat. dk.*, nach einander verſchütten. Bankierom, co tam handlowali, ſtoły awywracał, i porozsypował pieniądze. *Odym. Sw. L.* POROZSZARPYWAĆ, *cz. iterat. dk.*, nach einander zerfleiſchen, zerreißen. Grunty biſkupie sobie za własność poprzywłaszczali, a między się porozszarpywali. *Weresz. Kii.* 5. Wszyſtkie ſkarby między się buntownicy porozszarpywali. *Jer. Zbr.* 122. POROZSZCZEPOWAĆ, *cz. iterat. dk.*, nach einander aufſpalten. Melony porozszczepować. *Syr.* 1181.

POROZUMIEĆ, *F.* porozumie *cz. dk.*, Porozumiewać *ndk.*, *Bh.* porozumiti, porozumjwati; zrozumiewać, rozumem poymować, mit dem Verſtande faſſen, einſehen. Wszyſtkich do siebie przychodzących więcéy dusz, aniżeli ciał sprawy porozumiewała. *Wys. Kat.* 175. Aby się to lepiéy porozumiało, mamy wiedzieć... *Petr. Pol.* 85. Z porozumienia taiemnic chrztu S., człowiek siebie samego nayznadniéy poznaie. *Hrbſt. Lek. A* 4 *b.* - §. Porozumienie o kim, na kogo, domyśl, mniemanie, zdanie, opiniia, Meynung, Muthmaßung. (*Slo.* porozumitelka *synecdoche*). Cóż to tu porabiacie, cóś nie dobre o was mam porozumienie. *Teatr* 3 *b*, 14. Będąc Zbigniew nagle umarły znaleziony, na różne osoby padły porozumienia iego śmierci. *Perz. Cyr.* 3, 32. - §°. porozumieć komu, poiąć iego czucia, sytuacyą etc., begreifen, wie einem andern ſey, wie ihm zu Muthe ſey. Gdy widzą, aby miał bydlę swoie furman obciążać, tedy na niego samego

ten ciężar włożą, aby potym umiał porozumieć bydlęciu. *Star. Dw.* 74. – §. Porozumieć się z kim, porozumienie z nim mieć, spiknienie, znoszenie się. naradę, (cf. konszafty), ſich mit einem verſtehen, mit ihm ein Einverſtändniß haben. Myśl o ſkutecznych w téy mierze środkach, porozumiewszy się zemną. *Teatr* 33, 28. Leonora porozumiała się z tym gachem. *ib.* 51, 26. *POROZUMY *plur.*, porozumienia z kim, konszafty, Verſtändniſſe, Einverſtändniſſe, Durchſtechereyen. Chcąc, żeby Cezar Rzym odziedziczył, Kładli korony na iego ołtarze, I przez te figle, przez te porozumy Macali szlachty i pospolſtwa tłumy. *Chrośc. Fars.* 10. *POROZUMNY, -a, -o, -ie *adv.*, *Sr.* 1. porozemné *rationabilis.*

POROZWIĘZYWAĆ, *cz. iterat. dk.*, nach einander aufbinden, zerlegen. Konopie wyciągaiąc z wody, porozwięzywać snopki. *Przedz.* 43. POROZWIJAĆ się, *recipr. iterat. dk.*, ſich nach einander entfalten, entwickeln, *Boh.* porozwinauti. POROZWOZIĆ, *czyn. iterat. dk.*, nach einander verſchiedentlich hinführen, an verſchiedene Orte hinbringen. Ziarnek różnych zmieszanych, ieżeli Psyche nie porozwozi każde na swą kupę, śmiercią Wenus grozi. *Morszt.* 86, porozſtawiać, porozkładać.

POROŻYSTY, -a, -e, *Rs.* порожистый, pełen porohów, to ieſt progów, spadków wodnych, katarakt, voll Waſſerfälle. Dniepr porożyſty. *Zab.* 3, 234 *Kossak.* – §. 2) porożyſty, pełen rogów, poroża, rogaty, voll Hörner, gehörnt; n. p. Nieporożyſte czoła młodych iagniąt. *Pot. Arg.* 65, *ob.* gomoły.

PORT, -u, *m.*, z *Lac.*, der Hafen, Seehafen, *ob.* *przystanie; *Bh.* přiſtawadlo, přiſtaw (cf. przystaw), cierpadło; *Slo.* přiſtaw lodj; *Sor.* 1. morſki wuyezd, tiowmiſti zlhow; *Crn.* zhovnishe (*ob.* czoln); *Vd.* brod (*ob.* brod), prod (cf. prąd), prevodishe, brodishe, ladjovishe, barkalishe, morſku gradishtvu, murſku brodishtvu, ladjoſtaja; *Hg.* rév-part; *Rg.* lúka; *Bs.* porat, luka; *Cro.* brodische, priszstoische; *Dl.* luka; *Rs.* порть, пристáнище, пристанъ; гáвань; *Ec.* заимиїе, оимиїе (cf. zacisze); część morza między ziemią zamknięta, do którey okręty wchodzą, i od burzy morſkiey bezpieczeńſtwo znayduią. *Wyrw. G.* 17, *Kras. Zb.* 2, 392. Z mnóſtwem okrętów przez *port* albo *przewóz* Trypolimſki ciągnął. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 1. Bez portu, *Ec.* безпристáнищный. – §. *fig. tr.* mieysce spokoyne, mieysce ucieczki, der Hafen, Ruheort, Zufluchtsort. Małżeńſtwo nierządney miłości ieſt naypewnieyszy port a przyſtęp, do którego się każdy garnie, który bogu dobrze służyć chce. *Glicz. Wych. P* 1 *b.* Przyiaciel port przyiacielowi. *J. Kch. Dz.* 63. Śmierć mi portem, tam koniec moiey biedy będzie. *Bardz. Tr.* 485. Przywiedź do portu rzeczy opłakane, Niech koniec wezmą szkody nieoszacowane. *Groch. W.* 593. Wszelkiego utrapienia ieſt portem cierpliwość. *Min. Ryt.* 4, 134. Tedy iako w porcie iuż zdały się bydź rzeczy. *Tward. Wład.* 17. – §. 2°) W ziemi Pomorſkiey dań, która portem, alias Marsard za ſtarym poſtanowieniem książąt Polſkich była zwaną, kassuiemy. *Herb. Stat.* 747, Hafenzoll.

PORTA, -y, ż., (*ce mot signifie en Perse, la cour du roi ou celle des gouverneurs des provinces. Anachars.* 1, 166, *Xenoph. Cyrop.* 8, 201.). Od wielkiey bramy, którą do saraiu Sułtana wchodzą, państwo Tureckie nazwane ieſt *Portą Ottomańſką. Wyrw. G.* 258, die Ottomanniſche Pforte; *Bh.* brana Ottomanſka, *ob.* brama); cf. *Lat.* Porta. – §. Porty i mocy piekielne nigdy téy wiary nie przemogą. *W. Poſt. W.* 261, die Pforten der Hölle.

PORTATYL, -a, *m.*, ołtarzyk podróżny do mszy świętéy sprawowania. *Cn. Th.*, z Łac. *portare*, ein kleiner tragbarer Altar. *Pim. Kam.* 124 *et* 126. – §. 2) Portatyl, kamień poświęcony w ołtarzu każdym, na którym mszą Ś. odprawiaią. *X. Kam.*, der geweihte Altarſtein.

PORTKI, *G.* portek *plur.*, PORTECZKI, -eczek, *zdrbn.*, PORTASY, -ów *zgrubiałe*, (*Rs.* порты gatki, портной krawiec, портнáя, портнúха szwaczka, портнúна grube płótno, z którego chłopſkie pludry bywaią; *Etym.* parć; *Ec.* портнò, порты gatki, порты łachmany, портнúще *pannus*); pludry, spodnie, die Hoſen; (cf. Oberd. Bruch, *Scyth.* βρακας Adlg., *Vd.* bregeshe, *Crn.* braghesse, hlazhe; *Cro.* hlache, (z spodnie Węgierſkie; *Cro.* gache, z Węgierſkie gatki; *Cro.* gege, z Niemieckie spodnie); *Ross.* шаравары, шаравáшки; (морбáсы długie spodnie Kamczadalſkie; cf. torba; cf. pludry, cf. szarawary). Gdyby też mężom chodzić bez portek kazano. *Papr. Przyk. C b.* Z ferezyi kazał sobie robić portki. *Pot. Jow.* 2, 67.

PORTOWNY, -a, -e, port maiący, *portuosus*, Hafen-, einen Hafen habend; *Sr.* 1. wuyezdowité. Portowne miaſto. *Sk. Ds.* 419, eine Hafenſtadt. Nieportowny, *inportuosus. Cn. Th.* Nieportowny, nie maiący lądu łatwego do przybiiania okrętom. *Wlod.* PORTOWY, -a, -e, od portu, do portu należący, Hafen-, vom Hafen; *Rs.* портовый; *Eccl.* пристáнищный. Portowe rzéki. *Czack. pr.* 210, do portu prowadzące, ſpławne, ſchiffbar. Nie mam po blisku rzéki portowéy, którąbym mógł spuszczać drzewa do budowli okrętowéy. *Torz. Sk.* 2. Portowy *subſt. masc.*, *scil.* urzędnik, der Hafenmeiſter. PORTOWE, -ego, *n.*, *subſt.*, zapłata od ſtania w porcie, Hafengeld, *Rs.* опрáльное.

PORTRET, -u, *m.*, PORTRECIK, -u, *m.*, *demin.*, z *Franc.*, obraz osobę wyrażaiący, das Portrait; *Crn.* kip; *Rs.* óбразъ. Kto chowa portret, pokazuie, że kocha oryginał. *Teatr* 9, 18. Przekopiiował ią z portreciku w miniaturze. *Teatr* 41, 11. PORTRETOWY, PORTRETNY, -a, -e, od portretu, Portrait-. Malarz portretowy, *Ec.* человѣкописéцъ, *Gr.* ἀνθρωπογράφος.

PORTUGAŁ, -u, *m.*, czerwonych złotych 10, 20, 30 etc.; bywaią i mnieysze, iako i dukaty, po trzech, pięciu, siedmiu złotych. *Cn. Th.*, jedes größere Goldſtück, goldene Schaumünze. Darował Jan Zamoyſki na weselu swym gościom portugały złote, na których była twarz królewſka, a na drugiéy ſtronie żałosna figura o wzięciu Połocka. *Gwag.* 180. Uyrzysz, ieślić pomogą portugały ony, Cóś ie marnie szafował na rozliczne ſtrony. *Rey Wiz.* 122 *b.* PORTUGALCZYK, -a, *m.*, z Portugalii rodem, *Rs.* португальцъ, der Portugieſe. PORTUGALIIA, -ii, ż., dawna Luzytaniia. *Wyrw. G.* 370, Portugal, *Rs.* португáлія. PORTUGALKA, -i, ż., kobieta z Portugalii, eine Portugieſinn. PORTUGALSKI, -a, -ie, Portugieſiſch, von Portugal, *Rs.* португáльскій. Król Portugalſki w Afryce, w Ameryce, i w Azyi znaczne ma państwa. *Wyrw. Geog.* 369. Po Portugalſku *adv.*, Portugieſiſch.

PORTULAKA, - i, ś., kursa noga, tłustosz, ziele, *Vd.* tushjak, trava sa mersliso, der Portulak, das Burzelkraut, *portulaca Linn.*, należy do ogrodowin, których się i liścia zażywaią. *Kluk Rosl.* 1, 218,

PORTUNAL, - u, *m.*, głos pewny w organach. *Mag. Mscr.*, eine gewisse Orgelstimme.

PORTYER, *ob.* Wrotny, Oddźwierny. PORTYERA, - y, *ż.*, *Greckolac.* prothyrum; zasłona drzwi z sukna, z iedwabnéy materyi etc. *Cn. Th.*, *Rg.* zástor; ein Thürvorhang, Thürtuch. Drzwi portyerą zasłonione wiodły do pokoiu sypialnego. *Kras. Pod.* 2, 129. Wszedł w namiot, i portyerę za sobą zawinął. *Pot. Arg.* 41, zapuszczenie, den Vorhang, die Thüre des Zelts. - §. Okienna portyera, firanka, Fenstervorhang. Z każdego okna tych pokoiów wisiały portyery złotogłowowe. *Warg. Wal.* 305. - *fig.* Umknąwszy zwierzchnéy portyery serc ich i uszu odmyka kwatery. *Chrośc. Job.* 124. PORTYK, - u, *m.*, z *Lac.*, ganek przedsieniowy, ein Vorhausgang, *Rg.* pridvor, pridvorje, trjém). Domczek, w którym siadał, gdy miał sądzić, był wpośrzod portyku. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 8, w pośrzód sieni. 1 *Leop.*).

*PORUBIE, - ia, *n.*, *Rs. obs.* порубь, więzienie (*cf.* poráb'), das Gefängniß. Po śmierci Jarosławowéy synowie iego wypuścili stryia Sudisława z porubia. *Stryik.* 165.

PORUBCA, PORUBNIK, PORUBSTWO, *ob.* Porobnik.

PORUCH, - u, *m.*, poruszenie, das Rühren, Bewegen, in Bewegung Setzen; *Slo.* pohnutosť. Nerwy poruch w myszkach sprawiaią. *Perz. Cyr.* 1, 54. Poruch mimowolny, *motus inuoluntarius. Perz. Cyr.* 1, 56. Zdał się podnosić twarzy, za poruchem wody. *Otw. Ow.* 464. PORUCHAĆ, PORUCHIOWAĆ, PORUCHIWAĆ, *ob.* Poruszyć.

PORUCZEŃSTWO, - a, *n.*, *Bh.* poručenstwj, opieka, dozor, poruczenie, *Crn.* porozhilu *commissio*; (*Cro.* poruchánsztvo *sponsio*, *cautio*); Obhut, Aufsicht. Lewitowie wszyscy byli pod poruczeństwem Asafa. *Budn.* 2 *Chron.* 5, 12. W Gnieznie śpital rycerzów bożogrobskich iest w poruczeństwie proboszcza Miechowskiego. *Biel.* 149. Zostawił wszystkie one rzeczy w poruczeństwie króla. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 22. - §. zlecenie, Auftrag, Befehl. *Przykazanie* wziąłem od Pana, abym szedł do ludu Izraelskiego, a gdym do nich przyszedł, wyrzucili mię, i wzgardzili *poruczeństwo* Pańskie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 2, 33. Dam mu poruczeństwo, by pobrał łupy. 1 *Leop. Jez.* 10, 6. Dał im pan to poruczeństwo do synów Izraelskich. 1 *Leop. Ex.* 6, 13, rozkazanie. 3 *Leop.*), *ib.* 2 *Mach.* 11, 20. Aniołom swym poruczeństwo dał o tobie, aby cię strzegli na wszystkich drogach twoich. 1 *Leop. Ps.* 90, 11, poruczył o tobie. 3 *Leop.*). Prokurator, któryby do takiéy akcyi osobnego poruczeństwa nie miał, . . . *Groi. Obr.* 76. - §. Gdyby na trwogę zatrąbiono, tedy każdy rotmistrz z swém poruczeństwem ma się na placu stawić. *Tarn. Ust.* 275, z ludźmi sobie poruczonemi, z komendą swoią, mit seinem Commando. PORUCZNIK, - a, *m.*, (*Bh.* poručnik, *f.* poručnice dozorca, opiekun; *Slo.* poručník *mandatarius*, *manceps*, który poručení prigima; *Rs. obs.* поручникъ); któremu co poruczono, dem etwas anvertraut worden, namiestnik czyli zastępca starszych, der Stellvertreter. Każdy w chrześciiaństwie prze-

łożony, iest porucznikiem z namieśnikiem bożym. *Kosz. Lor.* 8 *b.* Dominika S. możemy nazwać porucznikiem albo namiestnikiem papieskim. *Bzow. Roż.* 16. Był posłuszny porucznikom, którzy moc na rozkazowanie od starszego tego klasztoru mieli. *Wys. Aloy.* 217. *Fidei commissarius*, porucznik wierny, któremu się testamentnik woli swéy zwierzył. *Sax. Tyt.* 169, *Groi. Obr.* 194. - *Praesertim quo ad militaria*: Wybierzemy poruczniki w każdym woiewództwie, którzy to poruczniey będą spisować i obierać ludzie rycerskie wedle zdania swego. *Herb. stat.* 92, t. j. plenipotentów, kommissarzów woyskowych, Kriegskommissaire. Porucznik ieden, który miał w poruczeniu swym od hetmana niemałe woysko. *Bud. Ap.* 64, komenderuiący, komendant. *Eligemus cum sepitanco generali praefectos militum*, *hoc est* poruczniki, *in quolibet palatinatu. Herb. Stat.* 41, officyerów). *Hodie* Porucznik *lieutenant*, officyer rangę nad podporucznikiem maiący, *Sla.* laitnant; *Bh.* zastupnjk; *Rs.* порутчикъ; der Lieutenant. Porucznik pułku przedniéy straży, iest drugą osobą w chorągwi po rotmistrzu. *Kaw. Nar.* 100. Porucznik kawaleryi narodowéy iest gospodarzem i głową swoiéy chorągwi. *ib.* 106. PORUCZNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, ein Lieutenantchen. PORUCZNIŚ, - ia, *m.*, *blande*, n. p. Konam z radości, że mego kochanego porucznisia oglądam zdrowego. *Teatr* 21, 157. PORUCZNICZY, - a, - e, PORUCZNIKOWSKI, - a, - ie, *Rs.* порутчиковъ, порутчій, порутчическій; do porucznika należący, Lieutenants-, den Lieutenant zustándig; (*Bh.* poručenský opiekunski). PORUCZNIKOWA, - y, *ż.*, *Rs.* порутчица, żona porucznikowska, die Lieutenantinn. PORUCZNIKOWAĆ *intrans. dok.*, porucznikiem być, Lieutenant seyn. *Chmiel.* 1, 81. PORUCZNIKOWNA, - y, *ż.*, córka porucznikowska, des Lieutenants Tochter. PORUCZNIKOWSTWO, PORUCZNISTWO (*Cn. Th.*), - a, *n.*, ranga porucznikowska, die Lieutenantsstelle; (*Bh.* poručnjctwj opiekunstwo). - §. b) *coll.* porucznik z żoną, der Lieutenant mit seiner Gemahlinn. Oboyga porucznikowstwa nie było. *Teatr* 16 *c*, 22. PORUCZYĆ, *F.* poruczy *cz. dk.*, Poruczać *ndk.*, *Bh.* poručeti, poručim, poručim; *Slo.* poručit, poručím *imperare*; *Rg.* porûciti *mandata dare*, *far intendere*, porucivati, priporûciti, priporucivati; *Sr.* 1. porutjam, poručijam *impero*, wotporutju, pjirutjam *mando*; *Crn.* porozham, porozhim, (narozham, narozhim, z nakazuię); *Vd.* porozhit, saporozhit, sarozhit, perporozhiti, gordati, gornesti, (*Vd.* porokuvati, z zaręczyć); *Cro.* preporuchati, preporucham, (*Cro.* poruchiti, porûcham, oznanujem, z oznaymuię, (porukujèmsze *vador*); *Dl.* priporuchiti, *Sla.* priporucsiti, (*Sla.* porucsiti, z kazać, oznaymić); *Bsn.* priporuciti, (*Bs* porociti, po uciti, poruk se uhititi *fide iubeo*; *mentio*, *significo*); *Rs.* поручить, поручать, препоручить, препоручать, (*Rs.* поручаться ręczyć za kogo; *Ec.* запоручáти, запоручити obiecać); (*Etym.* ręka); w ręce drugiego sprawę czyli rzecz iaką oddawać, polecać mu, zalecać mu ią, einem etwas übertragen, auftragen, heimstellen, empfehlen. Poruczam tobie cały ten interes. *Ld.* Mówisz, iż podaiąc Pan Piotrowi owce, apostołów samych iemu nie poruczył. *Smotr. Ex.* 53. Nayświętsza Panno, ia twoiey łasce żywot i

koniec

koniec żywota mego poruczam. *Eraz. Dw. C.* Jezus na krzyżu zawołał oycze, w ręce twoie poruczam ducha mojego. *Sekl. Luk.* 23, in deine Hände empfehle ich meinen Geist. Poruczam cię Bogu, żegnam cię, bądź zdrów. *Cn. Th.*, ich will dich dem lieben Gott empfehlen, lebe wohl. Aniołom swym poruczył o tobie, aby cię strzegli na wszystkich drogach twoich. 3 *Leop. Ps.* 90, 11, poruczeństwo dał o tobie. 1 *Leop.* Poruczaiący, zalecaiący, Auftrags-, Empfehlungs-, Anempfehlungs-, *Slo.* poručitelni *imperativus* (poručanliwi, poručanliwec tryb rozkazuiący), *Vd.* perporozhna, n. p. piamu; *Cro.* preporùchni; *Rs.* препоручительный. Poruczenie, polecenia godny, zaletny, *Sr.* 1 poručjenité *commendabilis*, Poruczenie, alecenie, komis, der Auftrag; *Slo.* poručeno; *Vd.* perporozhenie, sarozhenje; *Crn.* porozhilu; *Sr.* 1. porutjeno, łazna, porutjenstwo; *Cro* preporuchanye; *Rg.* poruka, priporuka; *Bs.* priporuka). Posłał posłów z poruczeniem i nauką, aby . . – *Sk. Dz.* 501. Posłowie takie poruczenie mieli, aby się o wszystko kusili. *Sk. Dz.* 1014. Apostołowie mięli tę moc i to poruczenie, aby mogli odpuszczać grzechy. *W. Post.* IV. 540. Wielkie dary Bozkie tym pasterzom nadane, którzy się wiernie będą sprawować w tym świętym poruczeniu iego. *Rey Pst. X* 3. – §. poruczenie, poruczeństwo, opieka, dozór, komenda, Aufsicht, Commando. Porucznik ten miał w poruczeniu swym od hetmana niemałe woysko, *Bud. Ap.* 64. Osobliwą rostropnością lud w swym poruczeniu sprawował. *Gwag.* 27. PORUCZYCIEL, - a, *m.*, który co komu poruca, poleca, zleca, der Auftrager. Anempfehler, Empfehler: *Slo.* poručitelnik, štaftownik, *testamentarius*; *Crn.* narozhnik; *Sr.* 1. porutjer, *f.* porutjerka *praeceptor*; *Rg.* porucitegl, priporucitegl; (*Rg.* porük, jámaz *fidei iussor*); *Cro.* proporuchitel, *f.* preporuchitelicza *commendator*, (poruchitel *accersitor*); *Rs.* препоручитель.

PORUMIENIC cz. *dk.*, rumianym uczynić, röthen, nach gerade roth machen, *Rs.* порумянить.

PORUSZYC, *F.* poruszy cz. *dk.*, Poruszać, *Poruchać, Poruchuie *ndk.*; Poruszywać, Poruchiwać *Freq.*; (*Bh.* porussiti, porussowati, porussim, porauchám, zaruszyć, popsuć; *Cro.* porushiti, z obalić, zwalić; *Crn.* porushim *aequare*; *Vd.* porushiti, resvaljat, z rozwalać; *Ec.* порумить, z uszkodzić, podrobić); *Pol.* Poruszyć, z mieysca wyruszyć, von seiner Stelle wegrücken, rühren; *Crn.* porušújem, porušiti; *Bh.* pohybowati; *Slo.* pohybugi; *Sr* 2. wabiti (cf. wabić); *Rs.* пошевелить, пошевеливать, порывать, *ob.* porwać), подвижити, подвигнути, подвизати, пронуть, трогать, затрогать, помахать. Kamień, który często z mieysca poruszaią, nierad mchem obrasta. *Gliez. Wych. L* 2 *b*, cf. częsta mieysc odmiana). Słowacy przenieśli się na siedliska Wandalow, od Stylikona poraszonych, i z oyczyzny wyiachałych. *Krom.* 10. Na wiosnę zgraia ptastwa poruszać się z ciepłe swych imie. *Tward Wład.* 103, aufbrechen von einem Orte. – §. por szyć, wzruszyć, robić że się co raza, in Bewegung setzen. Jeleń od psów wyśpiegowany i poruszony, leci na nie. *Boh. Kom.* 2, 295. Zefir śrebrne lekuczko poruszyła piany. *Twar l. Daf.* 2. Naciera, co w nim potęgi i siły, Kiedyby można poruszyłby piekła. *Jall. Buk. R* 3 *b*, poszczwałby; puściłby na niego). Wszystkich djabłów poruszy, żeby dokazać swego. *Teatr* 30 *c*, 54.

Złe kiedy się uciszy, nie poruszay. *Fred. Ad.* 43. Nie poruszay, będzie bardziey śmierdziało. *Cn. Ad.* 641. Ziele to poty, mokrz i inne naturalne odchody porusza. *Jundz.* 305. Szalony, musiał mu się mózg poruszyć. *Teatr* 56 *c*, 4, wzruszyć, naruszyć, in Confusion kommen). – *aliter.* Poruszać się w chorobie abo wamagaiąc, *irritare morbum ambulando. Cn. Th.*, odpadać w chorobę, sich zu früh heraus machen und ein Recidiv zuziehen. Poruszenie się, obraza zdrowia słabego po chorobie, *Cn. Th.*, das Herauswagen gleich nach einer Krankheit, wenn es noch gefährlich ist. – *Cum. Instrum.* Wywarte z Eolii wiatry lasem wszystkim poruszą. *Tward. Wład.* 79. Myszki czasem mimo naszey woli poruchiwać się zwykły. *Perz. Cyr.* 1, 56. Jesion ftary w koło obrąbiony, sobą tam i sam poruszywa. *A. Kch. Wirg.* 52, wahe sie, wankt hin und her. Nie bądźcie odmienni, iak ci, którzy się lada za wiatrem, iako trzcina, tam i sam poruchuią: *Dambr.* 569. Skoro wiatr naymnieyszy powstaie, tam i sam się poruchuie. *ib.* 20. – §. Poruszyć co, czego, dotknąć się, berühren, anrühren. – *Attingo* dotykam, porucham *Mącz.* Nie czuiemy żadnéy rzeczy, która pod zmysły nie podpada, t. i., która żył suchych nie porusza. *Boh. djab.* 59. Ten, co ze złey żądzy poruszył cudzego, niech nagrodzi czworna-sob. *Star. Vot. E* 4. – Poruszać ziemię, wskopywać, die Erde rühren, umrühren, graben, aufgraben. *N. Pam.* 17, 230, *Haur. Ek.* 203. – §. *Metaphys.* poruszać, wzruszać, pobudzać, umysł wzbudzać, rühren, das Herz, das Gemüth, bewegen, ans Herz greifen. Jeżeli cię nieszczęście moie porusza, lituy się nademną. *Teatr* 50 *b*, 70. Twoie kalectwo nikogoby nie poruszyło, aby ci choć kubek wody podał. *ib.* 4 *b*, 124. Mało takich, których cudza bieda porusza. *ib.* 54 *c*, *A* 2. Teraz tak ludzie twardzi iak kamień, niczym ich nie poruszyć. *Teatr* 22, 106. Poruszaiąca mowa, *Vd.* nagiblezh govor, omezhliu govor; cf. buduiący). Poruszaiąc, *Rs.* умильно. Ten dawny amant, boię się, żeby cię poruszyć nie zdołał. *Teatr* 5 *b*, 69. Poruszam się, z niepokoy na umyśle czuię, *turbor. Cn. Th.*, ich gerathe in Gemüthsbewegung, cf. zatrważać się). – PORUSZANIE, PORUSZENIE czego, wzruszanie, dotykanie się, *Vd.* ozhutenje, obzhutje, srushenje, sgibanje; das Anrühren, Berühren, in Bewegungsetzen; (*Ec.* порýха naruszenie, uszkodzenie). – *Effect.* poruszenie, poruch, *Cro.* genenye; cf. giąć); die Bewegung. Arystoteles nie mogąc znaleźć przyczyny poruszania morza, nad tym życie stracił. *Boter.* 11, odlewu i wylewu). Rewolucya wielkiego narodu inaczey uskutecznić się nie może, iak przez wielkie poruszenia. *Gaz. Nar.* 1, 178. Poruszenia ciała. *Pilch. Sen. Gn.* 182. Tak ią słabość wzięła, Że w żadnym poruszeniu sobą nie władnęła. *Min. Ryt.* 131. Poruszenia umysłu, affekta. *Pilch. Sen. Gn.* 180, Gemüthsbewegungen. Niezawsze bywamy panami pierwszych naszych poruszeń. *Teatr* 47, 7. Wzbudzasz wemnie poruszenia gwałtowne, iedno po drugim. *ib.* 9 *b*, 109. PORUSZONY, - a, - e, którego poruszono, w poruszeniu, bewegt, in Bewegung. – Poruszony, do poruszenia, mogący być poruszonym, zu bewegen, beweglich. Arystoteles i Ptolomeusz czynili ziemię nieporuszoną. *Wyrw. G.* 7, unbeweglich. Gwiazdy nieporuszone nazywaią się te światła niebieskie, które iedne względem drugich zawsze są w równéy odległości, chociaż zdaią się obra-

cać około ziemi z wschodu na zachód. *Wyrw. G.* 151. – *Fiz. i Moraln.* Nieporuszony, NIEPORUSZNY, NIEPORUSZLIWY, – a, – e; Nieporuszenie, Nieporusznie, Nieporuszliwie *adv.*, s stały, niewahający się, mocny, unbeweglich, fest. *Fixus* przybity, nieporuszny, tęgi. *Mącz.* Nieporusznie, stale, mocno. *Wład.* Nieporusznie, mocnie, twardo, *immobiliter. Mącz.* Bądźcie stałemi, a nieporuszliwi, 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15, 58, unerschütterlich. Trwaycie wiarą ugruntowani, i nieporuszliwemi od nadziei ewanielii. *Budn. Colosz.* 1, 23. Tobiasza wiara czyniła we wszystkich nieszczęściach nieporuszonym. *Zat. Test.* 268. Nieporuszeniem stała i stoię na tey mocney opoce. *Smotr. Lam* 20. Ten święty obyczay cerkiew' przez tak wiele wieków nieporuszenie trzymała. *Pim. Kam.* 175. Boiaźń sama uczyniła go nieporuszonym. *Boh. djab.* 3, 193. Udaią upór za nieporuszony statek. *Leszcz. gł.* 59. Insza nieporuszony umysł, insza bezczuły. *Fredr. Ad.* 16. Prawa nieporuszone zachowane były. *Obr.* 64, nieporuszne zachowane były, *ib.* 75, *Veryf. pr.*, bez naruszenia, ciągle. – *Subst.* NIEPORUSZONOŚĆ, NIEPORUSZNOŚĆ, -ści, ż., *immobilitas*, Unbeweglichkeit, Unerschütterlichkeit. Stałość i nieporuszoność umysłu w pośrzod naywiększych na siebie burzy, utrzymywał. *Mon.* 73, 373. We Pana nieporuszoność warta być modelem dla potomności. *Teatr* 29, 23. – *§. Wiara nam ze wschodu cała nieruszona iest podana; więc chcemy, aby i my ią w teyże całości i *nieporuszności* po nas będącym podali. *Smotr. El.* 31, nieuaruszoność, Unverletztheit. PORUSZYCIEL, – a, *m.*, który co albo kogo porusza, (*Bh.* porušitel naruszyciel, skaziciel); der Rührer, Beweger, der in Bewegung setzt; *Cro.* porussitel; *Ec.* движимель. Żeby złączona siła nasza była czynna, trzeba iey dać poruszyciela, któryby posiadał zaufanie ludu *Gaz. Nar.* 225. PORUSZYCIELKA, – i, *fem.*

PORWAĆ, *F.* porwie *cz. dk.*, porywać *Freq.*, (*Vd.* porivat, porinit *trudere*; *Bs.* porinnuti *impellere*; *Cro.* porivam, porinuti *protrudere*; *Ec.* порѣваю, порываю *truvam*, porinuti *protrudere*; *Ec.* порѣваю, порываю *trudo*, *propello*); *Rs.* порвать, порывать, порѣвать, порывать co, kogo, z zachwyciwszy unosić, *Sr.* 1. zapjiti: porywać co, kogo, z zachwyciwszy unosić, *Sr.* 1. zapjiti: mnu; *Vd.* mikniti, sukniti; *Bs.* smuçati, potisati; *Cro.* zgrabiti, zgrabljvnjem (cf. zagrabić); wegraffen, wegreißen, hinraffen, hinreißen. Dwaj się wadzą, a trzeci porwał. *Cn. Ad.* 1115, Dwaj za łby, a trzeci za kaletę; zwarzcie się wy, a wilk w owce). Kamienie porywane lecą. *Tward. Wład.* 126. Porwał Zosię w taniec. *Dwor. K.* 3. Porwanie kogo, uniesienie, uprowadzenie, die Entführung, *Bh.* unos. Porywaiący, gwałtowny, *Rs.* порывистый. Zginął iak dym, gdy go porwie i rozmiecie. *Teatr* 45 *d*, 65 *Wyb.* Porwał on rządy z niemałą chciwością. *Siem. Cyc.* 299, przywłaszczył sobie, er riß die Herrschaft an sich). Nędza porywa mię z łona matki. *Teatr* 18, 147, wypędza mię). Niech go kaci porwą, z iego bałamuctwami. *Teatr* 33, 49, niech go kaci wezmą, der Henker hohle ihn). Niechże mię też teraz wszyscy porwą kaci, ieżeli nie prawda. *Teatr* 42 *c*, 57. Piiacy klną się, żeby mnie djabli porwali, ieżeli wrócę więcey do szynkowni. *Teatr* 52 *c*, 26. Żeby cię licho ciężkie porwało. *Teatr* 24 *c*, 87. Bodayby mię w siornaście porwali, ieżeli ... – *Off. Str.* 1, cf. porwan, porwon, zarwon). – §. Gdy z gniewem kogo odprawuiem, mówimy *vale*, wieź się precz, wynoś

się precz, poryway wodze. *Mącz.*, machay! – *Metaph.* porywać kogo, unosić, zachwycać, gwałtownie poruszać, sehr rühren, hinreißen. Męstwo w cierpliwości same pogany do dziwów porywało. *Birk. Krz. K.* 23 Powodzią wegany do dziwów porywało. *Birk. Krz. K.* 23 Powodzią wewnętrzney niezgody porwany, Oyciec z synem, brat z bratem do siebie zmierzali. *Groch. W.* 536. Porywaiący, powabny, zachwycaiący, *Rs.* увлекательный. – §. Porwać czego, uchwycić, ergreifen, erwischen, zu packen kriegen. Jak porwę kiia, to ci skórę wytrzepię. *Teatr* 7, 66. Porywam za łeb kogo, za brodę. *Cn. Th.*, einen an den Kopf, an den Bart kriegen. *De morbis*, porwać kogo, napaść, brać kogo, überfallen. Których swyki kaduk porywać, wcześnie miarkuią, że się niemocszliża. *Pilch. Sen. Gn.* 303. Kiedy duch Pański zły iął porywać Saula, Dawid grał na harfie. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 23, gdy go iął nędzić). Porwały ią rodzenia boleści. *Stas. Num.* 2, 128. Porwany iest gorączką śmiertelną. *Birk. Dom.* 58. Skoro to usłyszał, mdłości go porwały. *Teatr* 36 *b*, 110. Żeby go frebra porwała. *Teatr* 36, 26, *ib.* 7, 54. Żeby go choroba porwała, tego natręta. *ib.* 25 *c*, 40, bodayby skapał!) – **§. Kamienie ostrości zapoczęły zbywać, A miękczeć, i powoli postaci porywać, *ducere formam. Zebr. Ow.* 14, nagle na się brać). – PORYWAĆ się zkąd albo dokąd, sich aufraffen, plötzlich auffahren: *Bh.* zchytiti se, wztyčiti se; *Sr.* 1. zeberu so dahlep; *Vd.* se pobrati, se pobegniti). Ocknie się, i porywa, bieży iak sparzony. *Zabł. Tel.* 124. Porwał się z krzesła *Tr.* Porwał się w nogi. *Dwor. H* 3, er nahm die Füße zu Hülfe. Dokąd, dokąd źli ludzie, tak się porywacie. *Petr. Hor.* 2, *O.* 3, *quo ruitis!* – §. Porwać się na kogo, rzucić się nań, targać się nań, popędzać się, sich über einen her machen, auf ihn los gehen. Ktoby się był spodział, że królewic na mię się porwie. *Teatr* 5 *b*, 64. Niewnet się porywać nań. *Tward. Wład.* 65. Od słów do porywania się przychodzi. *Lach. Kaz.* 2, 309. – §. Popędzać się do czego, rzucać się do czego, über etwas herfallen, sich darüber machen, sich dran machen, dran wagen. Nie poryway się, kiedy nie umiesz. *Fred. Ad.* 55. Nie ten popłaca, co się porwie, ale co dokończy. *ib.* 70. Sam się na obronę kościoła porwał. *Sk. Dz.* 787. On się bić porywał. *Dwor. H.* 3. – Porywać się do pałasza etc., nach dem Pallasch ꝛc. greifen. Jak się porwie do szpady .. *Teatr* 35 *c*, 56. Próżno się na nich do kiia porywasz. *Zab.* 13, 70. On się nań do szabli porwał z ładu. *Warg. Wal.* 75. – §. Porwała się nawałność wielka przy Ptolemaidzie. *Birk. Dom.* 161, nagle się zebrała i wybuchła, schnell hervorbrechen, ausbrechen. Znagła porwał się deszcz wielki. *Warg. Wal.* 260. Porwanie, Porywanie, *Poryw, *Rs.* порывъ, uderzenie nawalne wiatru; n. p. Wiatr, gdy przedrze obłok swym *porwem nieskromnym .. *Chodk. Kosz.* 16. Pędzony był prędkogwałtownym porwem. *ib.* 57.

PORWAN, PORWON, ZARWAN, ARWAN *Interj.*, (*Rg.* arvatti, s rwać); Pila go! idź do złego, geh zum – –. Porwon djabłu tytuł, wolę ia swóy pokóy. *Opal. Sat.* 120, niech djabeł porwie, weźmie tytuł, der Henker hohle ihn. *Mat.* s *Pod. A* 2. – Arwan tam djabłu. *Teatr* 18 *b*, 70. Porwonże tam djabłu! *Rey Zw.* 236. Nie suszcie mi głowy, porwon lichu. *Teatr* 23, 154. Porwoneś iuż katu. *Pasz. F.* 235. Arwanże kata na reszcie wszystko. *Teatr* 33 *d*, 7. Nie psuy oczek sobie, Porwan ten płacz zły chorobie. *Groch. W.* 359. Porwono łakomstwo fraszce. *Ryb. Geil.*

E 2 *b*. Znowu woyny; gospodarz się wierci, Porwonieście zabitey naoſtatek śmierci. *J. Kch. Dz.* 221. Porwonoć to bogu, *Deo haec sint curae, Cn. Th.*, porzućmyż to Panu bogu, dem lieben Gott anheim ſtellen, empfehlen. Na oſtatku tym zamkniemy; porwan bogu, a to mu iuż odpuszczam. *Gor. Sien.* 570. Porwon Neptun bogu, Gdy Ceres w brogu. *Klon. Fl. C* 3. – „Porwon *mihi Participium olim vitiebatur esse, ut wzgardzon, pro* wzgardzony; *sic* Porwon *quasi* niech będzie abo ieſt odemnie porzucon, abo porzuczon temu abo owemu; niech go potwie tam kto chce; *sic* Zarwon, niedbam oń; *Et sane variatur per genera, casus, numeros*; Porwon, Porwoni, Porwoneś, Porwoniście, Porwone grzechy; Porwona, Porwonaś, Porwoneście, Porwono to rzemiosło katu, Porwone bogactwa poganom; *ubi sensum imperantis aut potius optantis modi Grammatici habet*; Porwonoć psom abo ſiemu to pasorzyctwo". *Cn. Th.* PORWANIEC, -ńca, *m.*, porywacz, który porywa, der Hinreißer, Ergreifer, Hascher, Häſcher. Naſłał porwańców swoich, aby go poimali. *Pim. Kam. pr.* Naſłał na mię na gospodę swoich porwańców, chcąc i mnie i konie ze wszyſtkiém zagrabić. *Sak. persp. pr B* 3, łapaczów, ceklarzów. – §. *passiue* Porwaniec, którego porwano, der Entführte. PORWANKA, -i, ż., którą porwano, wykradziono, uwieziono, uniesiono, die Entführte. Porwanka Plutona Prozerpina. *Kniaź. Poez.* 1, 115. Już ani słychać, ani iuż ią widno, Tak on popędził z tą porwanką biedną. *Min. Ryt.* 2, 140. Srogi to ieſt wſtyd i sromotne wzmianki, Domową gardzić, a lubić porwanki. *Chroſć. Ow.* 62, branki. PORWISZ, – a, *m.*, miano, które daią chartom; ein Name für Windhunde: Pacan! *Otw. Ow.* 111.

PORY *ob.* Por, *ob.* Pora.

PORYĆ *cz. dk.*, ryiąc poorać, pobróżdzić, nach gerade graben, durchgraben, befurchen, *Rs.* порыть, порóю. Przez takie uſterki musisz tę chropawą i porytą drogę przebyć. *Pilch. Sen liſt.* 3, 375.

PORYCZEĆ *cz. dk.*, Porykać *ndk.*, przez chwilę ryczeć, nach einander brüllen, *Rs.* пореветь. Jowisz wziął na się poſtać byka, I z iałowicami poryka. *Otw. Ow.* 99. Bydlętom, gdy dzieci pobiorą, tedy poryczawszy kęs, pobiegawszy, powierciawszy się, snadnie zaś wszyſtkiego zapomną. *Rey Zw.* 150 *b*. PORYK, – u, *m.*, porykanie, ryknienie, das Brüllen, Gebrülle. Myśliwiec umie poryk ieleni, sam się w gęſtwie kryie, Na głos idzie płochy zwierz, on z rusznicy biie. *Bielow. D* 3.

PORYSOWAĆ, *F.* porysuie *cz. dk.*, *Rs.* порисовать, ryſunek porobić, etwas hinzeichnen; *Vd.* sarisati, porisati. – b) porysować, rysy, szczeliny porobić, poroszczepać, Riſſe, Spalte machen. Pałac porysowany, miſternie zawiesiwszy fundamenta, ratuie. *Gor. Sen.* 428.

PORYWAĆ *ob.* Porwać. PORYWACZ, – a, *m.*, zmyk, który co porywa, n. p. ludokradzca, *Rg.* silnik, grabiaż, der Wegraffer, Wegreißer, Entwender, Entführer. Na porywacze panienek srogie prawo uczynił. *Sk. Dz.* 186. Dopóki porwana ieſt w ręku porywacza, dopóty małżeńſtwo nie może bydź prawne. *Czack. pr.* 2, 42. PORYWCZOŚĆ, -ści, ż., nierozmyślność, ſkwapliwość, die Haſtigkeit, Eile, Haſt; *Vd.* naglosrdnoſt, nagloſt, nagelza, prehitroſt, hitroserdnoſt; *Ross.* вздетчивость, вспыльчивость, вспалка, *Ec.* яростъ. Zła porywczość, złe zbytnia zwłoka w każdey sprawie. *Pot. Arg.* 154. Prędka dowcipu porywczość miaſto wybawiła. *Warg. Wal.* 242. Wszyſtko to, co odwadze służy, ieśli rychło ukrócone nie będzie, przewróci się na porywczość i zuchwalſtwo. *Pilch. Sen. Gn.* 212. PORYWCZY, – a, – e, PORYWCZO *adv.*, porywaiąc ſkwapliwy, popędliwy, gorący, prędki, hinreißend, haſtig, eilig, ſchnell, jäh; *Vd.* nagel, oiſtèr, hud, jesaſt, popaden, hitroserden, serditiiu (cf. sierdziſty), nagloserden; *Re.* вспыльчивый, гнѣвонеистовый, взметчивый, рьяный; *Eccl.* острояростный, яровидный, яростивый, ярый, ярь. Od afektu spokoynego, od wſtrzemięźliwości, do drugiego, nieinakszego, w uczciwości prawie mu równego, nieco przecię goręszego i porywczeyszego, idę, do miłości małżeńſkiey. *Warg. Wal.* 136. Od oſtatniey konſtytucyi nie trzeba bydź tak porywczym do dawania wexłów, bo ie zapłacić każą. *Teatr* 7 *c*, 20, Porywcza młodość wyprowadza nas częſtokroć w przepaść zguby. *Teatr* 7, 8, Sąd porywczo nie idzie. *Zabł. roz.* 55, nie kwapi się). Sukcessy porywcze zrazu Dymitrowe. *Tward. Wład.* 48, prędkie, iedne po drugich). Porywczo losem córki nie zechcesz rozsądzić, Raczysz wprzód zięcia poznać, i zdatność osądzić. *Niemc. P. P.* 17. Rzeczy te od autorów zacnych szerzey, niżeliby się porywczo obaczyć mogły, opisane. *Warg. Wal.* 1; na prędce, in der Geſchwindigkeit. – Na porywczą, w porywczą *adv.*, na prędce, dorywczo, in der Eil. Hetman nieco iezdnych na porywczą będących rozesłał, *quos ad manum habebat. Krom.* 785. W porywczą zebrany żołnierz. *Tr.* PORYWKA, – i, ż., n. p. między garncarzami wielkie o to porywki powſtawaią, że bękartowie rzemiesła robić nie maią. *Glicz. Wych. B* 4 *b*, zalebki, zatargi, Händel, Raufhändel, Streitigkeiten.

PORYZAĆ *ob.* Porżeć.

*PORZĄD *adv.*, *Bh.* pořád. Porządkiem, iedno po drugim, rzędem, po rzędzie, po kolei, nach der Reihe, nach der Ordnung. Przyszedł ten czas, aby wszyſtkie panny na porząd wchodziły do króla. 2 *Leop. Eſt.* 2, 12. Cztery i dwadzieścia Greckich liter na pamięć przywodził a porząd mówił. *Kosz. Lor.* 140 *b*. Trzeba, abyś tę książkę porząd czytał, z przodku zacząwszy aż do końca. *Grzep. G.* Sędziowie maią wszyſtkiego porząd z obu ſtron przesłuchać. *Sax. Poſt.* 29. Gdy się obeszli porząd onemi biesiadami. *Radz. Job.* 1, 5, koleyno). Głód trwał zupełnie trzy lata porząd. *Leop.* 2 *Reg.* 21, 1, wciąż, nieprzerwanie). – §°. Na porząd *idem*; n. p. Przez siedm dni na porząd praśny chleb iadali. *Sekl.* 131. Pytał nas na porząd o naszym rodzie. 1 *Leop. Genes.* 43, 7, naprzód, 5 *Leop.*). – Na tę drapieżynę na porząd wszyscy udali się. *Gil. Pſt.* 30, wszyscy a wszyscy, bez wyiątku; cf. na urząd). – §°. porząd, po tym, naſtępnie, in der Folge. Stało się porząd, iż Jezus chodził po miaſtach każąc. *Sekl. Luk.* 7. *PORZĄD, – ędu, *m.*, z PORZĄDEK, – dku, *m.*, PORZĄDECZEK, – czku, *m.*, *zdrbn.*; *Boh.* pořad, pořádek, pořádj; *Slo.* pořádok; *Vd.* naredba, red, ordninga; *Crd.* vorènga; *Rs.* порядъ, порядокъ, расположéніе, урядство, урядъ, устроéнство, благоустроéніе, чинъ; die Ordnung, die Folgereihe Porządek ieſt położenie a poſtanowienie rzeczy na słusznych a właśnie przyległych mieyscach swych. *Budn. Cyc.* 74. Przez porządek rozumiemy rozporządzenie

wielu rzeczy, ściągaiące się do pewnego iakiego celu, i zgodnie umiarkowane, do wyprowadzenia żądanego skutku. *Mon.* 75, 654. Ten który ma pórządek w przyzwoitym względzie, Wie co na którym mieyscu stosownieyszym będzie, Co w początku, co w środku, co położyć potym. *Dmoch. Szt. R.* 8. Myślą wywracać porządek natury. *Boh. Kom.* 4, 129. U pana mego niemasz w głowie porządku. *Boh. Kom.* 145, niemasz dobréy loiki). Cerkiew P. Chrystusa, która się nazywa woyskiem *uszykowanym*, bez *porządku* iako się ostoić może? *Smotr. Ap.* 158. Nieporządek, nieład, Unordnung; *Rs.* злочи́нїе, безчи́нїе, *Ec.* неполáба, неприспóйность; безлáдїе, нескладность. Dom pełen nieporządku, kucharzów zgraia. *Teatr* 7 *c*, 38. Prosił o przebaczenie, że go zastał w takim nieporządku. *Lub. Roz.* 55. On w samym nieporządku porządnym być umie. *Dmoch. Szt. R.* Fracę twoię nazywaią nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groi. Obr. pr.* *Porzędem co powiedzieć, *ordine Mącz.* porząd, porządkiem, iedno po drugim, nach der Reihe, nach der Ordnung; *Sr.* 2. po reje; *Sr.* 1. poŕiadu, pořadu; *Crn.* sporędàma; *Vd.* poveršti, poredi, poredama, redau; *Cro.* udily; *Ross.* почерéдно, послѣдовательно; порядкомъ, *Ec.* по чи́ну, чинно. – Począwszy Piotr, powiadał im *porządek, mówiąc: iam był w mieście Joppe i t. d. z *Leop. Act.* 11, 4, porządkiem, nach der Reihe). – §. Gdy w mowie swoiey Burke powstawał na rewolucyą, zewsząd zaczęto wołać: do porządku! *Gaz. Nar.* 1, 180, do materyi, do rzeczy, o którą idzie). – §. Porządek sztuki budowania, *architect. ordo. Rog. Bud.* 24, die architect. Ordnung. Trzy mamy porządki budownicze, Doryckí, Jońskí, i Koryntskí; przydaią się do nich Toskańskí, i Rzymskí czyli składany. *Rog. Bud.* 44. – §. Porządki, urządzenia, rozrządzenia, Anstalten, Anordnungen. O mennicy koronnéy bywały różne porządki i konstytucye. *Gost. Gor.* 53. Pisać o sprawach i porządkach narodów. *Krom.* 6. Helżbieta zażywaiąc nad Polską niewieściego porządku, wielu ludzi cnotliwych z urzędów porusza, *muliebri usa consilio. Krom.* 374. – §. Porządki, *passiue*, co urządzono, przyrządzono, Anstalten, Einrichtungen, Geräthschaften. W każdym mieście porządki ogniowe maią bydź utrzymywane w dobrym stanie. *S. Grodz.* 2, 82, Feueranstalten. *Praesertim* Porządki domowe, sprzęty, narzędzia do przystoynego życia i gospodarowania potrzebne. *Gall. Cyw.* 2, 207, potrzeby, häusliche Einrichtungen, Geräthschaften. Któryż młodzian stara się mieć porządki? *Teatr* 33 *d*, 31. Zkąd maią porządki, pieniądze? *ib.* 21 *c*, 39, meble). Niech zostanie sługą; lecz porządeczku, iak nazywaią, nie ma. *Mon.* 69, 308. – §. *aliter* Porządek, rząd, poczet, pasmo, eine Reihe nach einander. Długi przyiaciół porząd wylicza. *Modrz. Baz.* 222. – §. porząd, koley, die Reihe, die einen trifft, die an einen kommt. Widziemy umieraiących około nas, a nie uważamy, że też i na nas porządek przyydzie. *Fur. Uw. E. b.* – b) porządek, rząd, klassa, die Classe; *Bh.* tříba; *Rs.* чинъ. Trzy porządki mieyskie, rada, ława, i gmin. *S. Grod.* 2, 107. Wszystkie obywatele, którzygożkolwiek stanu, dostoieństwa i porządku. *Vol. Leg.* 2, 762. Jak syn iest porządkiem do oyca i dostoieństwem wtóry; tak Duch S. do syna porządkiem i dostoieństwem wtóry iest, a do oyca trzeci. *Smotr. Ap.* 74. Zawsze ludzie wyższego porządku umieli korzystać z niewiadomości ludu, *Przyb. Luz.* 533. Porządki kościelne, różne stopnie kapłaństwa i święcenia. *Karnk. Kat.* 261 *et* 271. Damon, iest to gach z pierwszego porządku. *Teatr* 30 *b*, 7, na urząd). – §. Porządki mieyskie, rzemieślnicze *ob.* Cech. PORZĄDKOWY, – a, – e, od przestrzegania dobrego porządku, Ordnungs-. *Ec.* чинимельной, чиновныхъ; *Rs.* урáдныхъ; (cf. urządziciel, cf. urzędnik); *Sr.* 1. pořadošćer; (*Sr.* 1. zporedžnik, poredjal naprawca). Komissye porządkowe, *Gaz. Rząd.* – *Gramm.* liczby porządkowe *numeri ordinales Tr.*, *Slo.* porádkowe počétné mено. PORZĄDNOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* pořadnost, zwyczay dobrego porządku, Ordentlichkeit, Ordnungsliebe, (*Sr.* 1. pořadošćeno *ordinatio*; *Crn.* poredńost *vilitas*); *Rs.* благочи́нїе, уборность, приборчивость; *Ecc.* чи́нность; *ob.* rządność. PORZĄDNY, *PORZĄNNY, – a, – e, PORZĄDNIE, PORZĄDNO *adv.*, *Boh.* pořadny, pořadně; *Slo.* pořadný; *Sr.* 1. pořadné; (*Sr.* 1. poředžné *reparabilis*); *Crn.* saporedn, sapored; (*Crn.* porędn, s ordynaryyny, nierządny); *Vd.* reden, poreden, poverlen, vredjen, v'red postaulen, ponapraulen, poredama, poredi; *Cro.* zrédom, rededelno; *Hg.* rendes; *Sla.* uredan, uredno; *Bs.* porędan, izreghjeno, sredno; *Ross.* порядочный, порядоченъ, распоря́дочный, добропоря́дочный, уря́дный, благоустро́енный, чи́нный, чинно, благочинный, приборчивой; *Ec.* поря́ду, порядкомъ, чинно; w dobrym porządku, wohl geordnet, ordentlich. Oglądaliśmy izby; wszędzie zastałem porządno. *Kras. Pod.* 2, 57. – *actiu.* porządny, porządek miłuiący, chowaiący, ordentlich, Ordnung liebend, beobachtend. Poddarości bardzo porządnym był w urzędzie swym. *Falib. R.* – *aliter* porządny, według prawa, zwyczaiu, prawy, legalny, gesetzmäßig, legal. Miey posłuszne porządnym starszym twym serce. *Sk. Zyw.* 1, 12. Czy godzi się królowi porządnemu, ale źle panuiącemu, bydź nieposłusznym? *Petr. Pol.* 440, *not.*, "królowi porządnie wstępuiącemu na państwo". *Oraz trzey byli papieżowie (razem trzech było papieżów), a który z nich był porządny, (*legitimus*), trudno było rozeznać. *Zygr. Pap.* 230. Iż był z nieporządnego łoża, mieli go w zarzuceniu. *Pilch. Sall.* 127, z nieprawego łoża). – §. porządny, czysty, dobry, iaki powinien bydź, wahr, ächt, brav in seiner Art. Porządny woiennik, iako w starciu mężny, tak bywa po wygraney ostróżny. *Psalmod.* 90. – §. *burlesq.* porządny, tęgi, *comme il faut*, (cf. na urząd), tüchtig, derb, stark. Kilku chłopów wartę trzymało, opatrzonych w porządne kiie. *Xiądz.* 32. Turcy bez skrupułu i Emira wybiią porządnie. *Klok. Turc.* 139. *PORZĄDZIĆ *cz. ndk.*, *PORZĄDZAĆ *kontyn.*, *Bh.* pořadati, ſriditi, sporádám; (cf. sporządzić); *Sr.* 1. zporedjam, pořadošćam; (porędjam naprawiam); *Sr.* 2. poredjiſch; *Crn.* poréduàm, poreditі, reditі, nareduvati, poredivati; *Vd.* ordnati, po redi postavit; *Hg.* rendelem; *Rs.* сади́ть, сажа́ть, (cf. ład), устро́ить, устроя́ть, строи́ть, устроя́ть, rządzić, urządzenia porabiać, Einrichtungen treffen, regieren. Ostatnią biedę cierpi żona, gdy metressy w mężowym domu porządzaią. *Bardz. Tr.* 253. Ten, który porządza serce, stałe i mocne czyni, iestci Pan Bóg. *Gil. Pſt.* 26 *b*, który kieruie serca). Jakośmy słyszeli porządzenie, które Pan postanowił w domu swym ze strony dobr swych, obaczmy też zatym sprawę sług iego. *Zrn. Pſt.* 3, 510, urządzenie, rozporządzenie). –

§. Filip poſtanowił u ſiebie z Greckich państw iedne opanować, drugie osłabiać, a wszyſtkiemi niemi się porządzać. *Nag. Fil.* 1, raz po raz potęgę swoię powiększać, ſich ſo nach und nach zu vergröſſern.

*PORZAZAC *ob.* Poznąć. PORZĘ *ob.* Prość.

PO-RŻEC, *F.* po-rże *cz. dk.*, Poryzać *ndk.*, Poryzować *kontyn.*, przyryzać, rżeć ciągle abo raz po raz, rżeć do drugiego konia, hinwiehern, an wiehern, nach einander wiehern. (*diſtg. Ross.* порещи, порекy, порицамъ, ganić, naganić, zarzucić). Konie same żałosnie poryzaiąc grube ły z oczu upuszczały. *Tward. Wład.* 209. Koń się silnym czuie, a swobodny sobie poryzuie. *Chroſć. Job.* 156. *tr.* (na niego poryza i ſuka, ieśliby to uczynił. *Pot. Arg.* 252.

*PORZECZE, -a, *n.*, *Rs.* порѣзье; brzeg rzeczny, okolica nadrzeczna, das Ufer. Pochlebſtwo z nieprawdą na iednym *porzeczu siedzą. *Weresz. Regl.* 114, na iedney ſtronie).

PORZECZKA, -i, *ż.*, PORZECZKI *plur.*, wino S. Jana, *ribes, Crn.*, kalina (*ob.* Kalina), kalinje, grosdijzhe; *Vd.* kriesnu grosdje, kresne grosdize, ribselni; *Cro.* kalina; *Sla.* metlijkovina; *Rs.* смородина (cf. smrodynia); Johannisbeere, krzewinki niewielkie; iagodki czerwone albo białe na długim prątku porządkiem wiszą. *Kluk. Rosl.* 2, 61. Porzéczkę górną, *ribes alpium*, ogrodnicy rozynkami drobnemi nazywaią. *Jundz* 172. Porzeczka Syberyyſka, *Rs.* мараyника. PORZÉCZKOWY, -a, -e, Johannisbeer-. *Ross.* смородинный. Trunek porzéczkowy. *Kluk. Rosl.* 2, 189. Powidło porzeczkowe. *Krup.* 5, 161, *Rs.* смородиновка. Porzeczkowy kiszak, *Ross.* смородинникъ. PORZECZANIN, -a, *m.*, po nad rzéką mieszkaiący, nadbrzeżanin, der Küſtenbewohner, Flußbewohner. Porzeczanie Renu. *Nar. Tac.* 2, 463. PORZECZNY, -a, -e, *Bh.* potjčný; nadrzeczny, pobrzeżny, (*Rs.* порѣзье pobrzeże, porzecze), am Fluſſe gelegen, Waſſer-. Porzeczne gaie. *Groch. W.* 549. Szczęśliwy podobien drzewu porzecznemu. *P. Kch. Ps.* 1. - §. W Mazowszu osep owsiany nazywał się porzeczne. *Czack. pr.* 66.

*PORZEKAC *cz. dk.*, (*Rs.* порещи, порекy, порицать ganić, zarzucić). Porzekał ięzyk martwieiący, *verba execrantia edidit. Zebr. Ow.* 108.

PORZNĄC, *F.* porznie *cz. idntl.*, Porzynać, *Porzezać, *Porzezać *ndk.*; *Bh.* pořezati; *Slo.* porezugi; *Rg.* porezati (porez *faciei vulneratio*); *Bs.* isprisizati, isprisiçati; *Rs.* порѣзамъ, порѣзывамъ, (*Rs.* порѣзъ rana); pokraiać, pocinać, nach einander ſchneiden, zerſchneiden. Cięciwy im u kusz porzazać miał. *Biel.* 176. Cięciwy porzezane, *ib.* 177. Dał sobie robić kabat porzezany. *Zbyl. Zyw. A* 3 *b*, powycinany kunsztownie, ausgeſchnitten, künſtlich gezadelt). Oyca we śpią zabił i synów dwoch porzezał. *Stryik.* 286; zarznął, ſchnitt ihnen die Kehleab). Spią tego, iakby ich porzezał. *Cn. Ad.* 1078, iak zarznięci; nie dowołasz się ich). - PORZYNAC się dokąd, = przerzynać się wciąż, drogę sobie torować, uprzątaiąc trudności, ſich wohin durchſchneiden. Przez Dardanelle porznie się do Porty. *Jabł. Buk. A* 5.

PORZUCIC, *F.* porzuci *cz. dk.*, Porzucać *ndk.*, pomiatać, pociſkać, hinwerfen; *Slo.* hádzat' (cf. godzić); *Bh.* powrci, powrhl; *Ross.* побросить, побрасывать. Do nóg królewſkich porzucony, o przywrócenie dziedzictwa prosił. *Krom.* 575. Kapłanowie w ubierzech kapłańſkich porzucili się na ziemię przed ołtarzem. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 3, 15.

- Porzucić, odrzucić, puścić, zoſtawić, wegwerfen, fahren laſſen; *Cro.* oztavitisze; *Ross.* отмстить, отмстно, cf. odſtać). Już czas prywatne interessa o ziemię porzucić, a myślić o duszy. *Kłok. Tur.* 27. Porzucone trupy po roſtaniach zbieraią. *Tward. Wład.* 186. Gdy pies iaką pieczenią porwie, wołaią nań: porzuć, porzuć. *Sk. Kaz.* 224, upuść, laß fahren!) Do czego się iuż nawykło, tego albo cale się nie chce porzucić, albo też ledwie nieledwie się porzuca. *Mon.* 71, 361. Porzucenie urzędu, *Ec.* умноотставленіе. - §. Porzucić żywy płód, *exponere. Cn. Th.*, ein Kind ausſetzen, (cf. Podrzucić). Porzucić martwy płód, poronić, mißgebähren, um die Leibesfrucht kommen, verwerfen. Porzucenie, to ieſt niedonoszenie płodu. *Sien.* 457, *Spicz.* 181. *Crn.* spak, spaka. Krowa poczęła, a nie porzuciła; iałowica się ocieliła, a nie ſtradała płodu swego. 1 *Leop. Job.* 21, 9. - §. Porzucić kogo, rozſtać się z nim, opuścić go, einen verlaſſen. Żonę swoię porzucił w domu przy nadziei, *Teatr* 27 *c*, 62; er hat ſie ſitzen laſſen). Ja ciebie rzucam, i ty mnie porzucasz. *Jabł. Tel.* 97. - §. Porzucać co, przeſtawać co czynić, poniechać, unterlaſſen, fahren laſſen, aufgeben. Trzeba złe porzucić, a wziąć się do dobrego. *Teatr* 21 *c*, 88. Cóż przymuszać się do kochania? kiedy się podoba, kochać; kiedy się przykrzy, porzucić. *Wig. Mar.* 1, 227. PORZUT, -u, *m.*, porzucenie, pomiot, das Hinwerfen. - §. Choćby po porzucie, trzeba koniecznie krowę doić dla przyſuszenia wymion. *Haur. Sk.* 52, poronienie, das Verwerfen. PORZUTEK, -tka, *m.*, porzucone dziecię żywe, nalezionek. *Cn. Th.*, podrzutek, ein ausgeſetztes Kind, ein Findelkind. Porzutek, pomiotek, porzucony martwy płod, poroſlę, niedochodek, zaśniad, niedonosek, eine todte Leibesfrucht. PORZUTKA, -i, *ż.*, która porzuconą ieſt, die Verlaſſene. Kto mię porzutkę w mym pocieszy żalu! *Chroſć. Ow.* 30 *et* 57. - b) porzutka, krowa lub klacz, niedonosząca płodu. *Ryd.*; eine Kuh oder Stutte, die verworfen hat.

PORZYGAC się, *F.* porzyga się *Rec. dk.*, Porzygnąć *idntl.*, rzygaiąc popluć się, zrzucić, womitować, ſich beſpeien, erbrechen, brechen, ſich übergeben.

PORZYNAC *ob.* Porznąć.

POSAD, -u, *m.*, POSADA, -y, *ż.*, mieysce osadzenia, osada, der Anſiedelungsort; (*Bh.* poſada koiec; *Bs.* posada *virgetum*, *plantarium*; *Rg.* pósada *plantarium*). Nad Gangiesem był niebieſki posad pierwszego człowieka. *Przyb. Luz.* 201. - b) położenie mieysca, *Vd.* leshezhnoſt, leshezhje, leshishtvu, poſtava enega kraja, die Lage eines Orts. Twierdza ta posiada lardziey mieysca, niżeli sztuką warowna. *Nar. Hiſt.* 3, 117, *et* 2, 161. Posada tego miaſta na on czas była z téy ſtrony rzeczki. *Steb.* 146. Na kształt wierzchołka Europy wpada w oko Luzytańſkiego kroleſtwa posada. *Przyb. Luz.* 74 Nie sądźcie tego mieysca z posady dzisieyszey, Bo to ledwie cień zoſtał ozdoby przednieyszey. *J. Kch. Dz.* 32, z ſtanu dzisieyszego. - *§. Kościoł boży ieſt wielki i szeroki w posadę. *Pod. Sion. Q* 3 *b*, w objątku swoim, in ſeinem Umfange. - b*) posad, posada, *Rs.* посадъ, посадье *obſol.* pomieszkania mimo fortecy, die Wohnungen außerhalb der Feſtung. Do zamku szturmowali i przedmieście albo posadę spalili. *Stryik.* 253. Stali na pogorzeliſkach, gdzie

miasteczko byli Tatarowie spalili i z posadami. *Biel. Sw.* 284 *b.* - §. miasteczko, ein Städtchen, Flecken. Nasi spalili Sudylko i inne posady, gniazda buntownicze. *Tward. W. D.* 49, *Boter.* 7, *Miask. ryt.* 80. Moskiewski więcey sobie leda posadę ważył, aniż ludzie, i nie chciał zamku podać. *Biel.* 727. - b) *Oecon.* Posad zboża na boisku, tyle ile na ieden raz do młócenia położą, Strohlage zum Ausdreschen, *Sr.* 2, **posada**. Na ieden posad pięć snopków żyta omłócił. *Ryd.* - *§. Pytaią się iaka iest *posada* wszystkich przymiotów ciała? *N. Pam.* 23, 252; *subiectum*, podsada, Grundlage, was zum Grunde liegt. POSADKA, *Tr.*, grzyb, *ob.* Podsadka. *Syr.* 1394. - (POSADNIC, *F.* posadni *cz. dk.*, osadnić, wund reiben. Lepiey wieprze karmić, niż w harapie szyię nałomić, konie posadnić. *Lek. D b.* Ramiona ich posadnione są. *Radz. Ezech.* 29, 18, otarte, skaleczone). - *POSADNIK, *Kmit. Sp. A 3 b*, *ob.* Osadnik. (*Ross.* посадникъ komendant miasta, dawniey burmistrz n. p. Pskowski, Nowogrodzki; посадничество burmistrzostwo; *Ec.* посáдница, благородная жена matrona, wielka Pani). POSADZIĆ, *F.* posadzi cz. *dk.*, *POSADOWIĆ, - Posadzać *ndk.*; *Boh.* posáditi; *Bs.* posaditi; *Rg.* possáditi, posáditi, posaditi; *Crn.* posadim; *Cro.* poszagyújem, poszadim, *Sr.* 1. **poßedam**; *Rs.* посадить, посажáть, postawić na ziemi, odsadzić, hinsetzen, hinstellen, wegsetzen. Posadzam kogo, iako dziecię, którem nosił, *depono Cn. Th.* Posadzać kogo na stołku, na ławie, na ziemi *collocare ib.*, pomieścić, umieścić, sitzen machen, Platz nehmen lassen, placiren. Posadziwszy go w krześle, tak mu powiadała... *P. Kch. Orl.* 1, 233. Wenus w poiedynku Parysa obroniła, I posadowiła go w łożnicy osobney. *J. Kch. Dz.* 57. - Posadzać na tronie, na stolicy, auf den Thron setzen, erheben. Nie kolébka na tronie posadzi, ale głosy rycerstwa. *Psalmod.* 26. Wysoko posadzony, ieszcze wyżey chciał. *St. Dz.* 581; podwyższony, uniesiony, hoch erhoben). Filip, pospolitym posadzonych wysoko trybem, wielu miał pochlebców. *Nag. Fil.* 83. - Posadzać kogo, z osadzać więźnia, *Cn. Th.*, wsadzać, einen einsetzen, einsperren, gefangen setzen. Sędzia, o swoię krzywdę, kiedy się swarzyli, Kazał wszystkie posadzać, że go nie uczcili, Winy kazał odkładać. *Papr. Kol. T* 3. - §. Pawimenta marmurem posadzone. *Ban. A 4 b*, pokładane, mit Marmor eingelegt. (*ob.* Posadzka). - Zamek na wysokiey posadzony skale. *Tward. Wład.* 116, osadzony, położony). - §°. Posadzić co przeciw komu, założyć się z nim o co, *pignus Mącz.*, postawić co w zakład, setzen, (beym Wetten). - §°. Przy dziale tych dobr powinni będą przyiacielskie posadzenie uczynić, i o nie się ugodzić, *Vol. Leg.* 2, 611, pomiarkowania, porównywania, ugody, freundschaftliche Vergleiche, Ausgleichungen.

POSĄDZIĆ, *F.* posądzi *cz. dk.*, Posądzać *ndk.*, *Bh.* posuzowati; *Rs.* посудить, предосудýть, предосуждáю, пересудить, (пересýдъ posądzenie; *Ec.* посуждéнïе, пересудъ rewizya processu; złe tłómaczenie słów lub postępku drugich), z samego podeyźrzenia kogo osądzić, w sumnieniu swoim kogo potępiać, na niego rzucić podeyźrzenie, böse beurtheilen, in Verdacht haben, üble Meinung hegen, beschuldigen; splitterrichten; (*Bh.* posaudili se *considerare, reputare*; posudek zły sąd, posądzenie; *Crn.* sodliv, z posądzaiący; *Cro.* poszuditi, poszudujem, z pożyczyć). Przez to dasz pochop ludzkim ięzykom, że cię niewinnie o to posądzą. *Teatr* 9 *b*, 16. Dawno mówią, że szkoda w grzech człowieka wpądza, Gdy nie wiedząc złoczyńców niewinnych posądza. *Pot. Arg.* 203. Żona od męża niewinnie posądzona. *Teatr* 31 *b*, 85. Posądzaiący, *Rs.* предосудительный. Posądzaiąc deputacyą rządową o duch nowości, oddzielnéy żądali deputacyi. *Ust. Konst.* 1, 120. Nie posądzaycie, a nie będziecie posądzeni. *Sk. Kaz.* 278, *W. Rom.* 2, 1; richtet nicht, so werdet ihr auch nicht gerichtet. Nie posądzay nikogo, póki go pierwéy nie przekonasz. *Teatr* 48, 40. Odmiatać mamy lekkomyślne posądzenia. *Bals. Niedz.* 1, 102, podeyźrliwości, Verdacht, Argwohn. Darmo przytulenia prosi ubostwo; posądzenie i wzgardę ponosi. *Teatr* 44 *c*, 31. - *§. Jeślibyś nie był sędzią, i władzy sądowéy na sobie nie miał, tedy posądzać nie masz. *Szczerb. Sax.* 176, sądy odbywać, Gericht halten. POSĄDZICIEL, - a, *m.*, który drugich posądza, der Splitterrichter, *Vd.* malupravizhen sodnik, presievavec, obriekavec; *Rs.* пересудчикъ.

POSADZKA, POSACKA, - i, ż., (*Cro.* poszadische *sedes*, *Rs.* посáдка posadzenie); tafla do posadzania podłogi, ściany, drewniana, kamienna, marmurowa, eine Tafel zum Einlegen der Fußböden, Wände von Holz, (Parkettafeln), Marmor &c. Posadzka drobna wytworna, *sectilia*; posadzka kwadratowa, *tessera*; posadzka na storcz i ukośnie kładziona *spica reticacea*; posadzka sześćgraniasta *fauus. Cn. Th.* Widzą tam podwoie ryte, I tło posadzką wytworną sadzone. *Odym. Sw.* a, *Q* 2 *b*. - b) *collect.* posadzka, podłoga posadzana, posadzkami pokładana, *Vd.* podnizja, ein eingelegter Fußboden, Parketboden. Posadzka w pomieszkaniach bywa sosnowa; ieśli z tafli, dębowa, lub sosnowa z dębowemi lisztwami. *Kluk. Rośl.* 2, 163. Posadzka w kościele i w portykach cudownym rzemiosłem sadzona. *Star. Dw.* 6. Duś przepędza na pięcie, wyciera posadzki. *Teatr* 52, 25; cf. na bruku, cf. na dyxslu. - *§. Posadzka ścian, futrowanie kamienne. *Cn. Th.*, Tafelwerk an den Wänden. POSADZKOWY, - a, - e, podłogowy, Fußboden-. Posadzkowa cegła bywa tak szeroka iak długa. *Kluk. Kop.* 302.

POSAG, - u, *m.*, Posażek *dem.*, *Siles.* posáh; *Bh.* wybytek, obbytek, wenbawa (cf. wyprawa); *Sr.* 1. wudahtjna pomocz; *Crn.* obdejl, bir, jutrenina, jutrina; *Vd.* zakonski diu, nevestni dar, diel, ara, nevesten zaklad, shinski diu; *Cro.* data; *Rg.* parchija; *Bs.* prricchia; *Slo.* **wénо** (*ob.* wiano); *Rs. obs.* посагъ, (*Etym.* сягнуть sięgnąć; посягнуть за кого, посягать, z iść za mąż); придáное (cf. przydadź); *Ec.* прúда, придáное, вéно; der Brautschatz, der Mahlschatz. Posag iest dar mężowi za żoną dany, ku znoszeniu przypadłych ciężkości w małżeństwie, *dos. Sax. Tyt.* 1. Posag białogłowa, albo rodzice iéy mężowi, dla brzemienia małżeńskiego daią, aby był przy mężu, póki małżeństwo trwa. *Szczerb. Sax.* 457. Nie myśli o posagu, gdy kto kocha szczérze. *Niemc. P. P.* 72. Oddaięć córkę do rąk, posag pod poduszki. *Teatr* 43 *c*, 166, gotowy). Gdy prędkie śluby, Posagu zguby. *Bratk. A 2 b.* Posag bardzo piękny pannie, Jest cnotliwe wychowanie. *Cn. Ad.* 901, *Boh. Kom.* 4, 330. Posagu teraz pytaią, o cnotę mało dbaią; (ma-li co? - *virtus post nummos*; złe mięso bez chleba, *ob.* Mięso. - *Slo. Prov.* Krásna

panna, połowica wena, piękna panna iest połowicą posagu). Posagu niemaiąca *ob.* Bezposażna. Posag dawać *ob.* Wyposażać. – §. *fig. tr.* Cały posag drogiey perły należy na tym, aby była wielka, biała, okrągła, gładka, ciężka. *Bals. Sw.* 2, 71, zaszczyt, ihr ganzer Vorzug, Werth. Rusacy wielkie szkody w Polszcze poczynili, ale Bolesław prędko ich skarał, a owak i z posagiem ono wtargnienie do Polski im oddał. *Papr. Ryc.*, heynie, sowicie, reichlich, doppelt, zwiefach.

POSĄG, – u, *m.*, statua, obraz słupowy, die Statue, das Säulenbild, die Säule; *Crn.* malik; *Vd.* pild; *Cro.* kip (cf. kibić); *Bs.* kip; *Rg.* kip; *Rs.* болванъ (cf. bałwan), истуканъ. Siłaż to naydziesz panów, co są iak posągi, Próżne, nadęte, w samey rzeczy proste drągi. *Jak. Bay.* 143. Posąg świętego, *Sr.* 1, święcio. POSĄGOWY, – a, – e, od posągu, Statuen-, *Rs.* болва́нный.

POSAGOWY, – a, – e, POSAŻNY, od posagu, zum Brautschatz gehörig. Posagowy zapis, *Rs.* ря́дная, ря́дная запись. Posagowe summy. *Ld.* Namówiłem go, aby cit ego wieczora dał summę posażną. *Boh. Kom.* 4, 81. – b) posażna panna, posag z sobą przynosząca, die dem Manne was zubringt, einen Brautschatz hat; maiąca chleb do mięsa (*qu. v.*). POSAŻEK, – żku, *m.*; *dem. nom.* Posag, ein kleiner Brautschatz. Ona może mieć posażek niezepetny. *Teatr* 30, 6, *et* 52 *c*, 24, *Boh. Kom.* 4, 154. – *fig.* Lichwa bezbożna, Judaszow posażek. *Klon. Wor.* 79.

POSĄŻEK, – żku, *m.*, mały posąg, eine kleine Statue, *Rs.* болва́нчикъ. *POSĄŻNIK, – a, *m.*, posągowy artysta, śnicerz, der Statuarius; obraznik. *Volck.* 9, 37, *Cro.* kipotvorecz, kipodubecz, *Rg.* kipotvoraz, (kipotvorstvo *statuaria*); *Bs.* kipotvorać. *Rs.* ста́мъ́йщикъ.

POSARKNĄĆ *cz. idntl.*, Posarkać *ndk.*, nieco wsarknąć, ein wenig einschlürfen; *Bs.* posrrikati, posrrikavati, poserkati, posrrinuti, posernuti, posarkati *absorbeo*; *Rg.* posarkati, posarkgnivati *sorbillare*; *Cro.* poszerkújem *absorbeo*; (*Crn.* posréb, ręba *absorbitiuncula*). Posarkać na kogo, wiele narzekać, über einen klagen, wimmern.

POSAŻYĆ *cz. ndk.*, (wyposażyć, uposażyć *dk.*, *qu. v.*) posagiem opatrzyć, ausstatten, mit dem Brautschatz versehen; *Crn.* obdejlim; *Ec.* приданое даю, приданствую. Umarł w ubóstwie wielkiém, i corkom posagu nie zostawiwszy, które aż panowie przez niedostatek posażyli. *Kosz. Lor.* 150.

POSCHNĄĆ *niiak idntl.*, Posychać *ndk.*, po wierzchu, lub po woli iedno po drugim wyschnąć, nach gerade hin trocknen, trocken werden, *Vd.* poschniti, poschnjen, z poschły; *Bs.* posahnuti, posahao, – la, – lo; *Rg.* posahnutti; *Cro.* poszehnúti, poszehnújem; *Rs.* посо́хнуть, посыха́ть.

POSCHODZIĆ się *recipr. iter. dk.*, powoli się schodzić, allmählig zusammen kommen. – §. Poschodzić, na dół zeyść powoli, nach einander herunter gehen; *Ross.* посойти, посойду. – §. *transit.* poschodzić n. p. suknie, używaniem niszczyć, nach gerade abtragen, abnutzen.

*POSCHOWAĆ *cz. dk.*, nach einander verwahren; (*Bh.* poschowim, z ochraniam, pilęgnuię).

POŚCIĄGAĆ, *F.* pościągnie *cz. idntl.*; Pościągiwać *czstl.*, nach einander herabziehen. Jedni pierścienie z palców drudzy manele pościągali, *Klok. Turk.* 26.

POŚCIAŁKA *dem.*, *Cn. Th.*, *ob.* Pościel.

POSCIANKA, – i, *ż.*, pobocznicżka, eine kleine Seitenwand. Ołtarz drzewiany był, a węgły, dłuża i pościanki iego były drzewiane. *Radz. Ezech.* 41, 22. POŚCIANNY *ob.* Pośiienny.

POŚCIĆ, – ił, – i *Intr. ndk.*, *Poszczywać, Pościwać, *Paszczać *Freq.*, *spościć *dk.*, *Bh.* postiti se; *Sr.* 2. pe sposchćisch; *Sr.* 1. postju so; *Slo.* postim se, zdrjugi se ob gidla: *Crn.* postiti se, pôstem; *Vd.* se postit, postiti se; *Cro.* poszti, posztim; *Rg.* postitj, xexinatti; *Bs.* postiti, sgesginati; *Sla.* postiti; *Rs.* поститься, воздержничать, стоять; *Ec.* посимося, постничествую, гоняю; *Finl.* paaston, *Suec.*, *Isl.* fasta, *Holl.* vasten, *Angl.* to fast; cf. *Gr.* ἀνηστος, cf. *Goth.* fastan, *Ger.* fasten. Poszczę, *vulgari sensu*, nie iem, że nie mam co, abo nie chcę ieść, abo nie mogę, nichts essen, fasten. Poczekay, dziś będziesz mi pościła, nic ci ieść nie dam. *Teatr* 55 *d*, 11. – §*. Pościć się, pościć, nie ieść, n. p. Gdy się pościł czterdzieści dni i nocy, potym łaknął. 1 *Leop. Math.* 4, 2. Są którzy gdy do dziewiątéy godziny, t. i do wieczora, sposzczą, rozmaitych potym pokarmów używaią. *Zygr. Gon.* 347. Jeśli ie odeślę tak głodne i poszczące się, tedy ustaną na drodze. *W. Post. W.* 220, gdy nic nie iedli. – b) pościć z cnoty, dla utrapienia ciała, abo z rozkazania bożego, kościelnego, abo starszych, aus frommer Meynung fasten, die Fasten beobachten. *Przecz my pościmy często, a uczniowie twoi nie paszczaią. *Radz. Math.* 9, 14. Dawne chrześciiaństwo paszczało. *Kanc. Gd.* 69. Mikołay S. niemowlęciem będąc, Srzody i Piątki poszczywał, i raz piersi w te dni tylko zażywał. *Pies. Kat.* 149. W Piątki pościć, *Rs.* поститься. Paszczam dwa kroć w tydzień. *Sekl. Luk.* 18, *et* 13. Piątek ieden spościć z trudnością nam dziś przychodzi. *Wys. Kat.* 44. Pościć do iakiego Święta. *Star. Dw.* 69, w Wiliią, den Vortag zu einem Feyertage fasten. Pościć przed wieczerzą Pańską, *Rs.* говѣть, Poszczenie przed wieczerzą P., говѣнье. Udał się na pokutę, i pościł w wodzie tylko a w chlebie. *Biel.* 83, fasten bey Wasser und Brot; cf. Suszyć). *Sk. Dz.* 1028. Pościć, od mięsa się wstrzymywać, rozumie się. *Pim. Kam.* 312. Poszczę, z a postem jem, z postem iestem, Fastenspeisen essen. – §*. Pościć się *Rec.*; *id.*; Żałowali i płakali, i pościli się aż do wieczora. *W.* 2 *Reg.* 1, 12. – *transl.* Nade wszystko niech się dusza pości od grzechów a od swywoli. *W. Post. W.* 153, niech się wstrzyma, sich enthalten von ...

POŚCICIEL *ob.* Postnik.

*POŚCIE *ob.* Póyść.

POŚCIEBAĆ, *cz. dk.*, ponawlekać, auffädeln, aufreihen. Gdulę poprzecinawszy na kęsy, pościebawszy na nić, suszą. *Syr.* 624.

POŚCIEL, – i, *ż.*, POŚCIAŁKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* postel, łuże *ob.* łoże, łożko; *Slo.* postel; *Sr.* 2. postola; *Sr.* 1. postelscjo, posleścjo, posleschko; *Sla.* postelja, krevet, loznica; *Vd.* postel, postela, postelza, (*Vd.* postelishe, z łożko drewniane; *Vd.* dietezhna postel, z połog); *Crn.* postela; *Cro.* postela, poszteliya, posztélya; (*Cro.* posztely, drevo posztelyno, posztelicza; podsztil *substramen*); *Bs.* posteglja, odar, postegliça, odriç, (postegliça, z łożysko dziecęce); *Rg.* postègljа, pòstegliza, postegliciza, odriz; *Dl.* odar; *Rs.* постель, постелька, (*distg. Ross.* постилàà sok iabłczany, iagodny z miodem ugotowany, w tworzydłach uformowany i ususzony); posłanie na łóżku, bett, das Lager, Bettlager, die Betten, das Gebette. Poką-

pieli niechay się położy w pościeli, i nakryć go dobrze, i niech poleży godzinę, *Syxt. Sk.* 256. Pościel spodnia, *Vd.* podpostel, spodna postel; *Cro.* nastely, blasina. Pościel wierzchna, *Rs.* одѣяло, одѣяльго. U nas każdy gość pościel z sobą, a czasem i łóżko, przywozi. *Kras. Pod.* 2, 57. Niemówlęta w schronieniu zamkniętych pokoiów na miękkiey pościalce swoiey umieraią. *Zab.* 7, 127, *Falib. N.* 2. - *tr.* śmiertelna pościel, das Todtenbette. Odjeżdżał leżącego w śmiertelney pościeli, Teraz go iuż zapewne wieczność od nas dzieli. *Tręb. S. M.* 56, *Szczerb. Sax.* 61. Ból srogi z ran i z żalu położył go na śmierci pościeli. *Jabł. Tel.* 239. - *Metonym.* Popiołu wsypać w kadź, w ktorey na spodzie ma bydź pościel taka, iaką robią do piwa. *Torz. Skl.* 170, lagier, Lager, Grundlage. POŚCIELE *ob.* Posłać. POSCIELNY, -a, -e, od pościeli, Bett-; *Bh.* postelný; *Cro.* posztelni; *Rs.* одѣяльный. W osobnéy skrzyni pościelne rzeczy do pologu miała. *Szczerb. Sax.* 141. Koperta pościelna, *Vd.* plahuta, postelnu nakrivalu, erjuha. (*Slo.* postilać *lectisternator*; *Cro.* posztelyár *lectarius*; posztelyonoszecz *lecticarius*; *Ec.* постельникъ, постельничей komornik, szambelan; постéльная sypialnia; *Kg.* posteglniza, podpor postèglni *lectifulcrum*).

POŚCIENNY, POSCIANNY, -a, -e, po ścianach znayduiący się, an den Wänden befindlich, Wand-. Pościenna mąka. *Sien.* 522. Pościenne albo pomurne ziele, na murach i na ścianach rośnie, *parietaria*, Mauerkraut, Glaskraut. *Urzęd.* 238, *Syr.* 855. *POŚCIENIE, -ia, *n.*, mieysce pierwsze izby przy ścianie głównéy, naprzeciw drzwi, sofą i t. d. przystroionéy, *X. Kam.*, die Hauptwand im Zimmer, die Ehrenwand. Modlitewnik w pośrzodku domu na pościeniu był nagotowany. *Bud.* 1 *Reg.* 6, 19, w domu wewnątrz). Serbskie skrzypki i dudy ostatek zagłuszą, Gdy z maskami ode drzwi do pościenia kłuszą. *Miask. ryt.* 2, 183.

POŚCIERAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander abreiben. (*Rs.* оскирать poprać bieliznę). Dla pośpiechu nogim sobie pościerał. *N. Pam.* 11, 228.

**POŚCIEŻ, -i, ż., ścieszka, der Fußsteig. Jako w pięknym ogrodzie wiele iest pościeży A każda do naypierwszey różną stroną bieży. *Dmoch. Szt. R.* 65.

POŚCIG, -u, *m.*, pościganie, poścignienie, pogoń, das Nachjagen, Nachsetzen, Einholen. Polacy zmyśloną ucieczką ustępowali; nie było w Czechach ochoty do pościgu. *Nar. Hst.* 3, 190. W stołecznym nawet mieście bezpiecznym nie był, dla pościgu nieprzyiaciół. *Nar. Hst.* 2, 188. Zwierz zchwytany pościgiem prędkim charta rączego, *Past. F.* 6. POŚCIGNĄĆ, *F.* poścignie *cz. idntl.*; *Boh.* postihnauti, *Ross.* постигнуть, постигать, погнáться, погонять, погонюсь; ugonić, einholen, erjagen, erreichen. Wstań a ścigay te męże, a gdy ie pościgniesz, mówże im, czemużeście oddali zle za dobre? 1 *Leop. Gen.* 44. Goniwszy go przez siedm dni, poścignął go na iedney górze. *W. Genes.* 31, 23. Poścignąwszy go ieden człowiek, pytał... *Wyz. Jgn.* 11. Młócenie zboża poścignie zbieranie wina. 1 *Leop. Lewit.* 26, wyścignie, póydzie na wyścigi). Bóg upadłą podźwignął, biegącą przeiął, uciekaiącą pościgał, nawróconą przyiął. *Pocies* 330. - Pies niepościgniony. *J. Kchan. Dz.* 168, nie do poścignienia, którego nie dościgną, nicht einzuholen. - *tr.* Ilem pobaczyć, poścignąć mógł, *assequi*, *Mącz.*; myślą dóyść, doścignąć). Pościgniony, POSCIGŁY, poięty, do poięcia, erreichbar; *Boh.* postihlý, pochopitelný; *Ec.* постижимый, постижáмельный. Imię Boga iest niepościgione, którego istności nie poiąwszy, iako imię iego poymiemy? *Smotr. Lam.* 101. Nieogarnione sądy boże, i niepościgniony drogi iego. *Zabł. Mł.* 429, niedoszło drogi iego. *Biał. Pst.* 66. Jaka mądrość niepościgła w tak małych leciech! *Bzow. Roz.* 61. - *Aliter.* Nie powetuiesz tego; nie pościgniesz. *Cn. Ad.* 630, szkoda nieodwetowana). POŚCIGAĆ kogo, *cz. ndk.*, gonić za kim, einem nachsetzen.

POSCINAĆ, -ał, -a *cz. dk.*, ścinać, pozrzynać, nach einander zerhauen, köpfen. Na grobie Anchizesa pościnay tę parę, Bogowie i Eneasz przyymą tę ofiarę. *Jabł. Tel.* 11, pozarzynay, abschlachten. - Kat pościnał zbóycow, hat sie nach einander getöpft. Maryusz, gdy dopinał konsulatu, tysiące głów Rzymskich pościnał. *Hor. sat.* 60.

POSEŁ, -sła, *m.*, *Bh. et Slo.* posel; *Sr.* 1. posol, possol, posow, poselstnik; *Sr.* 2. posol; *Crn.* sél (*ob.* słać, ślę), poslanik, slapot, (*Crn.* posl *famulitium*); *Vd.* poslan, poslanik, poshiljanik, sel, nasnanuvauz, (*Vd.* posel, slushabnik, z służebnik); *Cro.* sell, poszèl, posła, (2. *negotium*, *res*, *munus*); *Hg.* posao, posla, poklisár, (*Hg.* poszao, poszla *negotium*, posàlak *negotiolum*); *Dl.* pokliszar; *Sla.* poslanik; *Bs.* poklisar, (*Bs.* posal *negotium*, *officium*); *Ec.* посóлъ, посóлъ; *Ross.* посолъ, (*Etym.* słać, cf. *Gr.* ἀποστολος); posłany w jakiéy kolwiek sprawie, der Bote, der Gesandte. Biegun biegunowi w drogę zaydzie, a posel potka się z posłem. 1 *Leop. Jer.* 51, 31, *ob.* posłaniec). Cokolwiek godności ma goniec, ku czci posła wielkiego. *Smalc.* 14. Poseł publiczny, walny, ordynaryyny, extraordynaryyny. *Kras. Zb.* 2, 394, der Großbothschafter, Gesandte, Bothschafter einer Macht. Turcy nie czynią różnicy między posłem, rezydentem, agientem. *Klok. Turk.* 112. Zachować posłów cało, każe prawo narodów. *Petr. Ft.* 554. Na ugruntowanie unii, przysłani byli na seym wielcy posłowie z Litwy, z zupełną mocą od wszystkich stanów. *Vol. Leg.* 2, 646, plenipotencyarze, Bevollmächtigte. - Poseł do nieprzyiaciela o pokoy albo o woynę, legat, herold z Niemiecka *Cn. Th.*, der Herold, Kriegsgesandte. - §. Poseł ziemski, der Landbote, Reichstagsgesandte; posłów ziemskich wybiorą na seymikach do zasiadania na seymach, i składania tam izby poselskiey. *Arom.* 689, *Kras. Zb.* 2, 394. - §. Posłowie królewscy, po zagaieniu seymiku, listy królewskie w środ koła rycerskiego przynoszą, z wyrażeniem punktów do instrukcyi. *A. Zamoy.* 106, königliche Boten mit den Instructionen an die Landtäge. - §. Poseł urzędowy, cf. Woźny, sługa mieyski. - §. *Prov.* Przez posły wilk nie tyie. *Cn. Ad.* 951, *Rys. Ad.* 55, *Teatr* 22 *b*, 11, cudze ręce niespore). - Poseł, iak osieł, co nań włożą, to niesie. *Rys. Ad.* 56. - *fig.* W miłości oczy same, iak pewni od serca posłowie, siła sprawić mogą. *Gor. Dw.* 298, posłanniki). - §°. *transl.* Praecursor Christi Joannes, poseł przed panem Chrystusem. *Mącz.*, uprzedziciel, przodek, Vorläufer. POSEŁEK, -łka, *m.*, *dem.*, ein kleiner Gesandte. Niektórzy posełkowie odmieniaią zlecenia swoie, przydawaią etc. *W. Post. Mn.* 18. Pan nas znaki obwieszcza, a iakoby nieiakie posełki do nas śle, abyśmy się cnili. *Zrn. Pst.* 6 *b*, przestrogi). POSEŁKA, POSEŁKINIA, -i, ż., którą posłano, posłanka, posłanica, die Abgesandte, die Gesandtinn; *Boh.* poselkyně, poslice; *Slo.* poselki-

selkin'a; *Rg.* poklisarizza). Białym głowom nie każesz na seym bydź poselkiniami. *Gor. Dw.* 236. – §. Marya z Salomą iak były naprzod poselkami śmierci, tak potym stały się poselkami zmartwychwstania pańskiego. *W. Post. W.* 320, obwieszczycielki, Verkündigerinnen. Nietylko się Pan naprzód niewiastom pokazał; ale świadkami i poselkiniami zmartwychwstania swego dla apostołow uczynić ie raczył. *Zrn. Pst.* 186 *b.* POSELSKI, -a, -ie, *Bh.* poselný; (*Vd.* poselni, posloví, z czeladni); *Rs.* посольскій, посолов, посланников; posłańczy, od posła, Boten-, Gesandten-, Abgesandten-. Poselska wyprawa, strawne, *ob.* Poselszczyzna. Poselska izba, die Landbotenstube, sala, gdzie posłowie ziemscy na seymie pod prezydencyą marszałka swego, obrady publiczne sprawuią, nim się z senatem złączą. *Kras. Zb.* 2, 395. POSELSTWO, -a, *n.*, *Bh.* poselství; *Slo.* poselstwo; *Sr.* 1. posselstwo, powesci (cf. powieść); *Crn.* selstvu, posélstvu, slapotstvu; *Vd.* poslanje, poslanstvu, nasnanenje, nasnanstvu, osnanstvu; *Cro.* posselsztvo; *Rg. et Es.* poklisarstvo; *Es.* посланство, посолство; *Rs.* посольство; to z czym wyprawiaią, co zlecaią sprawić, orędzie, die Botschaft, womit man geschickt wird, die Nachricht. *Cn. Th.* Posłał nas do ciebie z tym poselstwem, iż ... 1 *Leop. Luc.* 7, 20. – Poselstwo, legacya, urząd poselski, sprawowanie legacyi, die Gesandtschaft, das Amt eines Gesandten, Landboten ꝛc. Jadąc morzem w poselstwie, wpadł w ręce nieprzyiacielskie. *Warg. Wal.* 88, als Gesandter. Żaden rotmistrz z zamku żołnierstwa swego w żadne poselstwa nie ma się ważyć wdawać. *Gwag.* 306, w żadne posyłki, zu keinen Schickereyen gebrauchen. – §. Poselstwo *coll.*, posłowie, Gesandten, Abgesandte. Poselstwo wyprawuie. *Cn. Th.* POSELSZCZYZNA, POSŁOWSZCZYZNA, -y, ż., strawne poselskie, Gesandtschaftszehrung, Landbotengehalt. Posłowie niektórzy dobrowolnie poselszczyznę im wedle prawa i zwyczaiu na teraźnieyszy seym należącą darowali. *Vol. Leg.* 3, 970. Posłom na seymy woiewództwa posłowszczyznę uchwalały. *Vol. Leg.* 5, 155.

POSĘP, -u, *m.*, zachmurzenie, pomrok, *phys. et metaph.*, das Verfinstern, Finsterwerden, die Finsterniß, das Dunkel. Posęp, ćmy, szumy wałów morskich, stawiły w oczach obraz śmierci oczywistéy. *Przyb. Luz.* 193. O kto w posępie świeżo zaniesionym Nie tuszył burzy? *Tward. Miss.* 106. Na mieysce ochoty twarzy wnet surowe, i posępy, i czoła kwaśne Saturnowe pokażą mu. *Tward. Wł.* 132. POSĘPIĆ, •POSUPIĆ, *F.* posępi, •posupi *cz. dk.*, Posępiać *ndk.*, zachmurzyć, pomroczyć, verfinstern, finster überziehen. – Pochmurzaią abo posupiaią twarzy swoie, aby ludzie wiedzieli, iż poszczą. *Sekl. Math.* 6. Zmarszczy się, i zkoślone czoło posępi. *Pot. Arg.* 234; *Rs.* посупить-ся spuścić oczy; принахмуриться, принахмуриваться, хмурить, хмурю, угрюмить, сенмавріиъ смотрѣть. POSĘPNIK, -a, *m.*, posępny człowiek, ponury, ein finsterer Mensch, ein Griesgram. A Waść Mos Panie posępniku. *Teatr* 20 *b*, 176. POSĘPNOŚĆ, -ści, ż., pochmurność, ponurość, *Russ.* угрюмость, die Finsterheit, Düsterheit. Blask księżyca, gdy się pomiędzy rozłożyste gałęzie przebiiał, sprawił miłą posępność. *Kras. list* 2, 20, *et* 134. POSĘPNY, •POSĘPISTY, -a, -e, POSĘPNIE *adv.*, pochmurny, ponury, *Rs.* угрюмый, угрюмоватый; *Ec.* подосуленъ, прикручинема, прикручинно; düſter, finſter. Dzień dziś posępny. *Tr.* Wszystko iest w milczeniu posępnym, oznaczaiącym smutek. *Teatr* 5, 3, *Stan. Num.* 1, 163. *Vultuose*, pochmurnie, posępiło. *Mącz.*

POSERZYĆ *cz. dk.*, w sér obrócić, robić, że co skrzepnie, zu Käſe machen, gerinnen laſſen; *Bh.* posýtiti *coagulare*; *part.* posýtalý posérzały.

POSESYA, POSESOR, *ob.* Possessya, Possessor. POSFOROWAĆ, *ob.* Posworować.

POSIAĆ, *F.* posieie *cz. dk.*, Posiewać *ndk.*, *Bh.* posýti, posýtý, posátý, posetý; *Vd.* posjati, posemenati, zhriesnajati; *Rg.* posjati, posjeevam; *Rs.* усѣять, усѣнать, посѣять; siemieniem posypać, beſäen. Oracz, gdy posiewa rolą nasieniem spodziewa się etc. *Psalmod.* 24. Kto piękną bez cnot wziął oblubienicę Dla cudzych wróblów ten posiał pszenicę. *Nar. Dz.* 1, 221. Od oka twego lubieżnieysze iest sielone posianie. 3 *Leop. Syr.* 40, 22, •posienie. 1 *Leop.*, siewba, die grüne Saat. – *transl.* Zakazał wieszczkom, aby taiemnic bałwochwalstwa nie posiewali. *Sk. Dz.* 186. – §. Posiewać iuż zasiane albo na zasianym, *superserere. Cn. Th.*, noch einmal überſäen. – §. *general.* Posiewać co czym, z potrząsać, posypać, mit etwas beſtreuen, beſchütten. Pianą się posiewać, szumieć, pleśnieć, *muscescere. Mącz.*

POSIĄGNĄĆ *Tr.*, *ob.* Posięgnąć.

POSIĄŚĆ, POSIEŚĆ, posiadł, *F.* posiędzie, posiądę *cz. idntl.*, Posiadać *ndk.*, *Bh.* posednauti; *Sr.* 1. wobsénu; *Crn.* posędem, posesti, podsędem; *Vd.* posédet, possideti, (*Lat.* possidere); *Rg.* posjesti, posjeedam; *Rs.* посѣсть. – a) posiadać kogo, wyżéy niego osiadać, *Ec.* посѣдаю кого, предсѣдаю; einem vorſitzen, ſich über einen ſetzen, den Platz über ihn beſetzen, ihm den Rang nehmen. Za udaniem Kasanowskiego, że starsze daleko pokoiowe u stołu posiadam, rozkazał królewic marszałkowi, aby rząd u stołu uczynił. *Boh. Offol.* 57. Po téy stronie, gdzie biała płeć siedziała, królowa Węgierska posiadła matkę, gdyż królestwo Węgierskie przed Polskim ma mieysce. *Gor. Dz.* 57. Dziwnoby było gościa posieść, *Pot. Arg.* 308, gościowi piérwsze mieysce). Każdy myśli się nad równego sobie wysadzić; tak król, żeby króla, szlachcic żeby ziemianina, kmieć kmiecia, i mieszczanin posiadł mieszczanina, *Pot. Pocz.* 580. – §. Posiąść się *rec.*, posunąć się, weiter hinauf rücken; *Bh.* poposednauti. Usiądź na poślednieyszym mieyscu, to rzeką tobie: posiądź się wyżéy. *W. Luk.* 14, 10, *Leop. Luc.* 14, 10. Starzec na igrzyskach Ateńskich, gdy się mu żaden z Ateńczyków nie posiadł, szedł do posłów Lacedemońskich; ci go między sobą na przednim mieyscu posadzili. *Warg. Wal.* 135. – §. Posiadać *neutr.*, osiadać, usiadać, ſich ſetzen, nieder laſſen. W Hiszpanii wiele narodu Gotskiego zostało, posiadło, i ostało, i są. *Biel. Sw.* 62 *b.* Tak się wadzili, że ieden na drugiego gardle chciał posiadać. *Birk. Ex. E b.* – §. 2) Posiadać co, osiadać, osięgać, podbiiać sobie, przywłaszczać, in Beſitz nehmen, ſich bemeiſtern, zueignen. Wacław się •stroił z woyskiem do Polski na Łokietka, iż mu oyczyznę posiadł. *Biel. Sw.* 150. Gliński przyrzekał Bazylemu, że posiędzie wszystkę Litwę, ieśli iego rady słuchać będzie. *Biel. Sw.* 265. Ow głupi,

co świat posiadł, a posiadłszy płacze, Bo iuż nie miał co posiąść; Niechby Jowisz stworzył ieszcze świat drugi, a właśnie dla niego, Posiadłby go. i płakał, iż niemasz trzeciego; Nie posiądziem my świata Alexandry nowe, A choćbyśmy posiedli cały lub połowę, I takby nasza słuność była nieszczęśliwa. *Kras. Liſt.* 2, 99. Pogonin mało nie wszystkę Angliią posiadł, *St. Dz.* 844, *Jabł. Tel.* 296, zawoiował). Toć iest dziedzic, zabiymy go, i posiądźmy dziedzictwo iego. *Sekl. Math.* 21, „*not.* odzierżmy"). Dobra gdyby kto komu gwałtownie posiadł, a takby ie gwałtownie trzymał, tedy wszystko prawo, któreby iedno do onych dobr, które wydarł, mógł mieć, traci. *Szszerb. Sax.* 102. Cudzy maiątek przez pieniactwo posiąść spodziewa się. *Pilch. Sen. liſt* 10. Czy nie to iest ociec twóy, co cię posiadł sobie, I stworzył dobrotliwy w onéy pierwszéy dobie? *Groch. W.* 14. Serce twoie, ani się wielkością dzieła ulęknie, ani próżnéy ambicyi posiąść nie dozwoli. *Kell. liſt.* 1, 5. Posiadły, Posiedziony *partic.* (*Bh.* posedlý), in Beſitz genommen. Wasil nietylko że dotrzymał posiedzionych kraiów, ale dosiągł i dalszych. *Tward. Wład.* 7, zawoiowane kraie). – §. b) Posiadać co, w dzierżeniu czego być, panem tego być, beſitzen, im Beſitze von etwas ſeyn; *Vd.* posedeti, oberzhati, apopasti, poseduvati; *Bs.* posjedovati, poseduvati; *Rg.* posvoitti; *Ec.* обдержáти, принимáти. Lepsze iedno posiadane, iak tam dziesięć spodziewane. *Teatr* 18 *b*, 36. Powiada o nim prorok, iż posiędzie stolec Dawida. *Rey Pſt. C* 4. Często posiada zbrodzień, co należy cnocie. *Teatr* 43 *b*, 50. Mała posiadaiący, gołota, *Rs.* мáлокомбстный. Już nie on pieniędzmi włodał, Lecz go własny zbiór posiadał. *Jak. Bay.* 151. Tak Bion przymówił łakomemu sknerze: nie on posiada dobra, ale dobra iego posiadaią. *Pilch. Sen. liſt* 48. Nie zna miary, ani wodzy cierpi, kogo gniew posiada. *Mon.* 76, 194. Jeśli serce twoie na zawsze posiędę, zapomnę na troski moie. *Teatr* 56 *c*, 71. Bohatyr ten mężny, ięzyk Arabów posiadał. *Przyb. Lux.* 19, er hatte die Sprache in ſeiner Gewalt. – „*Nie dobrze się mówi:* posiadać rozum, posiadać sławę, talenta, dowcip, sekret; *bo się lepiéy u Polaka gruntowe dobra, niż umysłowe posiadaią.*" *Gol. Wym.* 208. – Nie posiadam się z radości. *Teatr* 34, 109, nie iestem panem swoiéy radości, iestem zachwycony, porwany nią, uniesiony, ich kann mich vor Freuden nicht faſſen. W naywyższym stopniu swoich życzeń nie posiada się; z swoich poruszeń. *Stas. Num.* 1, 186. POSIADACZ, –a, *m.*, który co posiada, *ob.* possessor, possessyonat, *Sr.* 1. wobſtédnik, ſedlak, *f.* wobſtédniczka; *Vd.* posednik, poseduvauz, *f.* posedniza; *Rg.* posjednik, *f.* posjedniza; *Ec.* посбдáтель; *Rs.* содержáтель, *f.* содержáтельница. POSIADLCA, –y, *m.*, staraiący się posiadać cudze, przywłaszczyciel, napasnik, *Cro.* poszvoitel; *Dl.* poszednik; *Rg.* posjednik; *Ec.* пристяжáтель; der Anmaßer, Beſitznehmer fremden Guts. Karól Sudermanczyk posiadlca tronu Szwedzkiego. *Petr. Et.* 175, *ob.* państwochwyt). POSIADŁO, –a, *n.*, co kto posiada. *Pam. Warsz.* 4, 105, das Beſitzthum, Eigenthum; *Vd.* posedba, poseſtvu, posedenje, poseduvanje; *Bs.* posedio, *ob.* possessya.

POSIARCZYĆ *czyn. dk.*, siarką posypać lub zaprawić, beſchwefeln, mit Schwefel beſchütten, anmachen, *Vd.* shveplati, poshveplati.

POSIEC, posiekł, *F.* posiecze *cz. dk.*, Posiekać *ndk.*, Posiekiwać *frequ.*, Posiekuie *cont.*, *Bh.* posékati, posęci, posecy, posécti; *Vd.* posezhi (z pokosić), posekati, posekuvati, dolposekati, dolpobiti; *Bs.* posjecchi; *Rg.* posjecchi, posjecchi; *Cro.* poszechi, poszekújem; *Rs.* посѣчь, посѣкáть, поминáть, поминáвать; siekąc podrobić, klein hacken, zerhacken. Posiekay to mięso drobniuchno. *Tr.* – §. Posiekł wszystkich szablą. *Tr.*, porąbał, zerfetzen, wund hauen. – §. Posiec kosą, pokosić, hinmähen, abmähen. Trawa posieczona ma leżeć na pokosiech dzień ieden. *Cresc.* 483. Człowiek iest iak siano, które posiekuią. *Kanc. Gd.* 322. – §. Posiec biczem, rózgą dzieci. *Cn. Th.*, peitſchen, ſchlagen mit der Ruthe oder Peitſche: cf. smagać, ćwiczyć. POSIECZ, –y, *ż.*, posieczenie, rzeź, das Zerhauen, Zerfetzen, Metzeln, das Gemetzel, (*Bh.* pasęka, z wrąb). Krwawe ziomków posiecze. *Hor.* 2, 159 *Nar.* Reszta woyska uszedłszy do zamku dała tym większe barbarzyncom do rabunku i posieczy bezpieczeństwo. *Nar. Hſt.* 5, 184. Co za posieczy ta nieszczęsna szabla Tatarska w ziemi Węgierskiéy czyni! *Jan. Pos. C* 2. – §. b*) posiecz, POSIEKA, –i, *ż.*, zasiek, (cf. Pasieka), ein Verhau. Zamek ten przykre skały i posieczy około gęsto opasały. *Tward. W. D.* 52. Były posieczy nad iedną się doliną ciasną wieszaiące, gdzie część woyska utaił. *Tward. Wład.* 133. Ku iasnéy Idzie się udała, Mirty gdzie nizkie i rzedsze posieki. *Tward. Daf.* 57.

POSIEDLIĆ *cz. dk.*, *Rs.* посели́ть, посели́ть, (*Etym.* siało), osadzić, anſetzen, anſiedeln, nieder ſetzen, wohnen machen. Szukał Palemon mieysca, kędy mógł posiedliwszy się, w pokoiu mieszkać. *Stryik.* 56, ſich niederlaſſen und wohnen.

POSIEDMNY, *ob.* Posiódmny.

POSIEDZIEĆ, *F.* posiedzi *neutr. dk.*, *Bh.* posédĕti; *Slo.* posedét; *Crn.* posędam; *Cro.* poszedam; *Bs.* posjediti, posiditi; *Rs.* посидѣть, посиживать; chwilę przesiedzieć, eine Zeitlang ſitzen, ſitzen bleiben. Ale ty godziny iedney na mieyscu posiedzieć nie możesz. *Teatr* 14 *d*, 5. Po różnych kraiach ieździł, nigdzie nie posiedział. *Jabł. Tel.* 228, mieysca nie zagrzał). Posiedzisz ty tu, *sedebis satis diu. Cn. Th.* Posiedziały, *Rs.* сидѣлый. Nie miał czasu z przyiaciołmi posiedzieć, cieszyć się a krotofilić. *Eraz. ięz. Cc*, bawić się, kompanii dopomagać). Posiedzenie, siedzenie przez czas, das Sitzenbleiben, Sitzen eine Zeitlang, *aliter* POSIEDZENIE, *Vd.* sesed, vkupsed, seja, sedenje, sedetje; *Bs.* posjed; *Cro.* poszèd, szed lyudih; *Rs.* сосѣдáнїе, засѣдáнїе, посидѣнки; sessya, die Sitzung, die Seſſion. Uwagi o sposobie wprowadzenia nauk, zabierały pierwszych posiedzeń komissyi edukacyynéy robotę. *Zab.* 14, 193. *Rogalińſki* fizykę swoię dzieli na posiedzenia. – §. posiedzenie, kompaniia, eine Geſellſchaft, (cf. *Rs.* посѣтитель gość). Znayduwałem się w bardzo miłym posiedzeniu; kompaniia była dobrana. *Mon.* 64, 49. W miastach towarzystwo a zatym miłe posiedzenia łatwieysze. *Kras. Pod.* 2, 101. Pierwsza reguła posiedzenia iest, nie być mu przykrym. *Kraj. Pod.* 1, 265; *Teatr* 49 *d*, 39. *POSIEDZICIEL, –a.

m., posiadlca, przywłaszczyciel, der Beſitznehmer, Anmaßer, Uſurpator. Giedymin nie był zaboycą pana swego, ani gwałtownym posiedzicielem W. X. L., ale własnym synem i dziedzicem Witennowym. *Stryik.* 341. POSIEDZIONY, *ob.* Posiąść.

POSIĘGNĄĆ, Posiągnąć, *F.* posięgnie *cz. dk.*, Posięgać *ndk.*, rękę po co wyciągać, by wziąć, nach etwas hin reichen, hin langen. (*Ks.* посягнуть за кого, посягать, z iść za mąż, посагъ posag; 2. посягнуть powstawać na kogo).

POSIEKA, *ob.* Posiecz. POSIEKĄĆ, *ob.* Posiec. POSIEKACZ, - a, *m.*, który co posiekuie, der Kleinhacker, *Ec.* посѣкáмель.

POSIELNY, - a, - e, od sioła, wieyski, *Rs.* посельскій. Posielnych abo wieyskich gruntów powinności. *Szczerb. Sax.* 17, *ib.* 109. Chłop starszy w posielnym sądzie sądzi. *ib.* 68.

POSIENNY, *ob* Posiewny. POSIEPAĆ, *ob.* Siepać.

POSIERPOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt sierpa, ſichelförmig. *Tr.*

*POSIESTRZYĆ *cz. dk.*, iak siostry połączyć (cf. pobratać), verſchwiſtern, *Vd.* posestrim, sasestriti.

POSIEW, - u, *m.*, posianie, czym posiano, sieyba, das Beſäen, die Saat, *Ross.* посѣвъ. POSIEWAC, *ob.* Posiać. POSIEWACZ, - a, *m.*, który posiewa, der Beſäer, *Rg.* siác, sialaz, *Ec.* посѣмель. POSIEWKI, albo Siewki, ptaki w iesieni tylko się pokazuiące, wielkością indyczętom równe, kształtem do dropiów podobne; maią podwóyne skrzydła; gdzie się lotki kończą, niby osobnym stawem poczynaią się drugie skrzydła. *Kluk Zw.* 2, 327, gewiſſe Herbſtvögel in Polen, mit gleichſam doppelten Flügeln. POSIEWNY, *POSIENNY, - a, - e, od posiania, co się daie posiać, Saat-, ſábar. Ziarno drobne posiewnieysze iest. *Haur Sk.* 10. Posienne owoce. *Tur. Uw. F* 2 *b*, z zboża, iarzyny.

POSIKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, posczać, bepiſſen. *Permingo*, wszędzie posikam, poplugawiam. *Mącz.*

*POSIŁECZNY, - a, - e, Posilkowy, Hülfs-, zu Hülfe geſchickt. Kazimierz z prawego rogu przypadł do lewego z posiłecznym ufcem. *Biel.* 104. Odstąpiwszy skrzydła, na którym był iako posiłeczny stanął, na blizkim pagórku usiadł. *Warg. Wal.* 244. Ufy posiłeczne bieżały, wołaniem serca swoim dodaiąc. *Warg. Cez.* 204. POSIŁEK, - łku, *m.*, (*Vd.* posilje, z gwałt, *Rg.* posiglje *oppressio*), posilenie, co posila, die Stärkung; *Bh.* pośyla; *Vd.* oshivlenje, reshivlenje, oshivetje, reshivitak, islohkota, polohkota; *Rs.* опрáда. Dobre do posiłku, na posiłek. *Cn. Th.* Nie zawadzi posiłek. *Teatr* 18 *b*, 20, cf. kordyał). Oliwa na posiłek ognia. *W. Exod.* 35, 14, na pokarm, zur Nahrung des Feuers. - §. Posiłek woienny, żołnierz posiłkowy, *Slo.* pomocnj wogſko; *Vd.* pomuzhna shounirashina; *Eccl.* сбóрнмо, посóбнмо, спобóрнмо, Hülfsvölker, Hülfstruppen. Obwarował obóz częścią posiłków albo ratunków obcych. *Warg. Cez.* 33. Podzielił woysko na trzy zastępy, z których dwa w posiłku postawił, a trzecim pod mury podciągnął. *Nar. Hist.* 3, 102, na odwodzie do posiłkowania, im Rückhalte. POSILIĆ, *F.* posili *cz. dk.*, Posilać *ndk.*, sił dodawać, pokrzepiać, ſtärken, Kräfte vermehren, Kraft geben; *Bh.* pośpliti, pośilniti, pośplnowati, pośplowati; *Slo.* pośplnugi; *Sor.* 2. moćelnam; *Vd.* oshiveti (*ob.* ożywić), reshiveti, pomozhniti, poterditi, saterditi, poterduvati, obmozhiti,

mozhneishati, pomozhneishati, reshiulati, islohkotiti, polohkuvati, (*Vd.* posiliti, obsiliti, z pomusić, *Crn.* posileti); *Cro.* jachiti, objachiti; *Sla.* lagoditi (*ob.* łagodzić); *Bs.* pokriepiti, otasctati; *Ec.* вжнлнтн, усплнтъ. Polewki posilaiące, lub bulliony. *Kruml.* 173, Kraftſuppen. Wino posila żołądek, a mdły puls potwierdza. *Urzęd.* 457. Rozum posilać, tak iak ogień właśnie trzeba, bo gdy się nie pomnaża, gaśnie. *Zab.* 11, 149. Posil się, z bierz co, iedz, piy cokolwiek na posilenie, genieße etwas, nimm etwas zu dir. POSIŁKOWAĆ kogo, - ał, - uie, *cz. ndk.*, posiłkami wspierać kogo, posiłki mu dawać, na posiłek mu przybywać, *Cn. Th.*, Hülfe leiſten, Hülfe geben, verſtärken. POSIŁKOWNIK, - a, *m.*, który posiłki daie, alliant, der Hülfe leiſtet, Hülfsvölker hergiebt. POSIŁKOWNICA, - y, *ż.*, alliantka; n. p. Woysko iego Hamstwa, zdrady posiłkownicy. *Birk. Ex. D* 4 *b.* (*Bm.* posilnik, usionik *tyrannus, euersor libertatis*). POSIŁKOWY, - a, - e, *Posileczny, od posiłkowania, Hülfs-; *Ross.* подмóжный; *Ec.* помогáмельный. Posiłkowy żołnierz, posiłek woienny. *Cn. Th.* Ludzie posiłkowi z stron pouchodzili. *Bard. Luk.* 2, 58. POSILNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Bs.* posilnoſt *tyrannis*), własność pomnażania sił, pokrzepiania, die Nahrhaftigkeit, ſtärkende Eigenſchaft, Kraftgebung. *Cn. Th.*, *Rs.* питáмельность. POSILNY, - a, - e, - ie *adv.*, (*Vd.* posilen, z konieczny, musany; *Bs.* posilni *tyrannicus*; *Rs.* посильный, z wedle sił); siły dodaiący, posilaiący, kräftig, Kraft gebend. *Cn. Th.*, *Rs.* питáмельный, укрѣпительный, омрáдный.

POSINIEĆ, *F.* posinieie *neutr. dk.*, sinością zayść, braun und blau werden, (von Schlägen, Krankheit). POSINIĆ, *F.* posini *cz. dk.*, sinym uczynić, *Cro.* pomodrujem; *Rs.* посинить; braun und blau machen, ſchlagen. Często mi twoie posiniałe wargi, Swe przekładaią żałobliwe skargi. *Chrośc. Ow.* 181. Posinienie mieysca tego, które gwałt wytrzymało, znakiem bywa złamaney kości. *Perz. Cyr.* 1, 90.

POSIODŁIĆ, *F.* posiodli *cz. dk.*, posiodłać *ndk.*, pokulbaczyć, nach einander ſatteln. Konie były zawsdy posiodłone. *P. Kch. Orl.* 1, 337.

POSIODMNY, - a, - e, POSIEDMNY, siedmioraki, *Wlod.*, siedm zamykaiący, ſiebenfach. *Chmiel.* 1, 178, *Sr.* 1. ſedem, *Vd.* sedemgubi, sedempremni, sedemverstni, sedemstrozhni, sedem barti telkai.

POSIWIEĆ, *F.* posiwieie *neutr. dk.*, po woli osiwieć, *Crn.* posivetise; *Rs.* посѣдѣть; nach einander grau werden. Oycowie Rzymian posiwieli w ubóstwie. *Teatr* 45, 7.

POSKAKUIE, *ob.* Poskoczyć.

POSKARŻYĆ *cz. dk.*, raz w raz oskarżyć, nach einander anklagen. Poskarżyć się *rec.*, narzekać, ſich beſchweren, beklagen, *Bs.* potusgitise, *Cro.* poteschavamsze, potusujemsze). Bez poskarżenia zachowaliśmy się wam. 1 *Leop.* 1 *Theſſ.* 2, 10, bez nagany. *Bibl. Gd.*). Jam się zachował bez poskarżenia. 1 *Leop. Fil.* 3, 6, bez przygany. *Bibl. Gd.*).

POSKŁADU *adv.*, po składu, składnie, rymownie, rymem. *Cn. Th.* 965, in gebundner Rede, gereimt, in Verſen. *Poskładniéy, Comparat.*, n. p. artykuł ten pasterzowie zgromadzeni poskładniéy dla heretyków objaśnili *Gil. Kas. B* 3, dokładniéy, umſtändlicher. POSKŁADAĆ,

-ał, -a, cz. *iterat. dk.*, iedno po drugim kładać, nach einander zuſammen legen, zuſammen ſetzen, ſtellen. Liczby bardzo poſkładane, przyprowadzić do rachunku liczb proſcieyszych. *Jak. Mat.* 1, 15. Wszyſtkie zbyt poſkładane silnie są kosztowne. *Jak. Art.* 1, 285.

POSKLENIC, POSKLANIC, *F.* poſkleni cz. *dok.*, ſklem powlec, ſklaną ſkórką obwieść, überglaſen, mit einer Glaſtinde überziehen. Z gliny ulepiony obraz garncarz wziąwszy 'gi poſklanił i wypalił, iako kachel. *Gil. Kax. Aa 4 b.* Choway to lekarſtwo w naczyniu poſklenionym. *Sien.* 496.

POSKLEPIC cz. *dk.*, ſklepienie poczynić, ſklepieniem pokryć, bewölben, *Rg.* poklopitti, priklopitti *operculare.* (*Cro.* porosenichan, z poſklepiony).

POSKOCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, poſkakuiący, *Sr.* 1. z poſzłokom; *Cro.* poszkokcse; hüpfend, ſpringend. Poſkoczny ſtrumyczek. *Klon. Fl. A 3.* Tam czyſta woda nurtem poſkoczanym wypływa. *Dmoch. Jl.* 2, 133. Trudno, ażeby pieszy żołnierz mógł ochoczą, a równinami poſkoczną iazdę doścignąć, *facilitate camporum praevenientem. Nar. Tac.* 2, 797. Nazbyt poſkocznego albo buynego młokosa figle, ninacz się nie przygodzą, chyba uciekać, a przed gusem uſkakować. *Rey Zw.* 164. Poſkoczne czytanie, powierzchowne ziąg przebieganie, potrawy ſkwapliwie pożywane a nieżute, w żytość nie idą. *Pilch. Sen. liſt pr.*, urywkowe). POSKOCZYĆ, *F.* poſkoczy *intr. dk.*, Poſkakuie *cont.*, Poſkakiwać *freq.*, *Bh.* poſtociti, poſtakowati; *Sr.* 1. poſtakuyu; *Rg.* poſkocitti, poſkakivati; *Bs.* poſkakivati, popoſkociti, ſkakochiatti; *Cro.* poszkakújem; *Rs.* поскокнуть, поскочить, поскакать, поскакивать, попрыгать, попрыгивать; nieco i niewysoko sobie ſkakać, hüpfen, aufſpringen, aufhüpfen. Pieſku mały, Na dwu nóżkach poſkakuiesz. *Groch. W.* 360. Erato poſkakuiąc nogi kształtnie ſtawia. *Zbil. Dr. G.* 1. Chciałbyś w taniec poſkakować, gdy drudzy w grob wſkakują. *Bal. Sen.* 97. Gdzie który kuf poſkoczył, zawsze na téy ſtronie nieprzyiaciel ginął. *Warg. Cez.* 112. (*Cro.* poszkochnicza *cantio saltaria*). - §. Mieszkańcy ziemi Szwabſkiéy, przez kupiectwa i handel, poſkoczyli do państw znacznych. *Boter* 112, wbili się, ſich empor ſchwingen. - §. Poſkoczyć do głowy po rozum, *ob.* Głowa. POSKOK, -u, *m.*, poſkoczenie, poſkakiwanie, *Vd.* ſkok, ſkak, poſkok, ſkozhitje, poſkozhenje, ſkoshina; das Hinhüpfen, (cf. podſkok). Szemrze poſkok ſtrumieni. *Hor.* 2, 246 *Kniaź.* Noga za nogą idź w twoiéy drodze, Gdyć zakazano poſkokiem. *Karp.* 2, 90. Nieſkładnie w poſkoku padnie, Związane maiąc nogi pętliſkiem. *Zab.* 11, 265 *Zabł.* Jednemu się chce pokoiu a czytania, drugiemu tańca, a rozmaitych poſkoków. *Rey Zw.* 12 *b.* Muze! na złotym dźwoniąc bardonie Sztucznéy poſkokiem dłoni. *Hor.* 2, 215 *Kniaź.* - (*Bh. phras.* geſt na poſkoku, na gotowie, gotowiuteńki, er iſt auf dem Sprunge. (*Vd.* poſkok, preſkok, z robactwo ſkoczne; *Bs.*, *Rg.*, *Sla.* poſkok, z żmiia, *Cro.* poszkók kacha; cf. padalec).

POSKOMLIĆ cz. *dk.*, przez chwilę ſkomlić, nach einander winſeln, wie ein Hund, *Ec.* поскомлить, заскулать, взлаять; нам проижжать.

POSKORUPIC *cz. ndk.*, ſkorupą powlec, mit einer Schale überziehen. Jaie warzone iak poſkorupić. *Sien.* 610. POSKORUPIC się, POSKORUPIEC *paſſ.*, ſkorupą zayść, mit einer Schale überzogen werden, eine Schale bekommen. Takim sposobem iaie warzone prędko się poſkorupi. *Sien.* 610. Tłucz, żeby przała, aż poſkorupieie. *Oſtr. Myſl.* 16.

POSKROBAĆ, *F.* poſkrobie *czyn. dk.*, Poſkrobnąć *idntl.*, *Sr.* 1. pożkrabu; *Vd.* poſkubiti, poſtrugati, oberſkati, obſtrugati, poderſkati; *Rs.* поскрести, поскребу, поскоблить, поскабливать, соскоблить, соскабливать; wciąż oſkrobać, nach einander hin beſchaben. Neptunie tylkoż tróyzębem wod gładkich poſkrobniy, aż murynarze biią ofiary. *Mon.* 71, 347, pobiy, poſkrom', pohamuy). - §. Poſkrobał się po głowie. *Off. Str.* 3, podrapał się, er hat ſich im Kopfe gekratzt. Ey poſkrobie on się teraz. *Boh. Kom.* 1, 360. *POSKROBEK, *Rs.* поскребокъ, подскребокъ, поскребышъ, *ob.* oſkrobiny.

POSKROMIĆ, *F.* poſkromi *cz. dk.*, ſkromnieyszym uczynić, pohamować, wſtrzymać, wściągać, hemmen, bändigen, mäßigen. Poſkrom' namiętność, która cię uniża. *Teatr* 18, 132. Na sędziów trzeba ludzi poſkromionych we wszyſtkich passyach. *Gaz. Nar.* 2, 1, umiarkowanych). Radbym ten liścik przeczytał; ale się poſkromię. *Teatr* 35, 53, gwałt sobie uczynię nie czytaiąc, przerwycięzę się, ich will mir Gewalt anthun. Poſkromiony, pohamowany, gemäßigt; *aliter* Poſkromiony, do poſkromienia, mogący być poſkromionym, zu bändigen, zu mäßigen. Poſkromienie *adv.*, *oppos.* niepoſkromienie, nie do wſtrzymania, unaufhaltſam, n. p. Odciąć te części, które całemu ciału ſtały się niepoſkromienie szkodliwemi. *Mon.* 67, 456. - *§. Mięsa u żydów nie kupować; bo *poſkromiwszy i poplugawiwszy, chrześciianom przedaią. *Sak. Sob. B.* 1, może: poſkwierniwszy.

POSKRUDLIĆ, *F.* poſkrudli cz. *dk.*, pobronować, powlec, hineggen, übereggen. Na odwrotach poſkrudliwszy albo uwleksy, sieią niektórzy. *Haur Sk.* 9.

POSKRZEGOTAĆ *czyn. dk.*, chwilę nakrzegotać się, nach einander krächzen. Ptakom, gdy dzieci pobiorą, u gniazdeczek swoich, poſkrzegotawszy kęs, zasię sobie ſkaczą. *Rey Zw.* 150 *b.*

POSKRZYPIEĆ *niiak. dok.*, przez chwilę ſkrzypieć, nach einander knarren, *Rs.* поскрыпѣть, поскрипывать.

POSKUBNĄĆ *cz. idntl.*, Poſkuść *dk.*, Poſkubuie *Pr. kontyn.*, Poſkubywać *czſtl.*, nach einander bezupfen, berupfen, *Vd.* popipati; (*Vd.* poſkubiti, z poſkrobać); *Rs.* поскобливать, поскабливать.

POSKWIERCZEĆ, *POSKWIRCZEĆ *cz. dk.*, chwilę ſkwierczeć, nach einander hin pfeifen, zwitſchern, wimmern. Ptakom, gdy dzieci pobiorą, u gniazdeczek swoich *poſkwirczawszy, poſkrzegotawszy kęs, zasię sobie ſkaczą. *Rey Zw.* 150 *b.*

*POSKWIERNIĆ *cz. dk.*, *Bh.* poſſrwrniti; *Slo.* poſſtwrnugi; *Vd.* poſkurniti, pogerditi; *Rs.* сквернить, сквернать; popaſkudzić, pomazać, poplamić, beſudeln, verunreinigen. Żydzi, którzyby się od umarłego poſkwiernili i onieczyścili ... *Sak. Ok.* 2. Niepoſkwierniony, niepowalany, *Slo.* nepoſtwrneni.

POSŁABIĆ, *F.* posłabi *cz. dk.*, Posłabiać *ndk.*, (*oppos.* posilić), *Vd.* poslabiti; (*Rs.* послаблять laksować, purgować; przez szpary patrzeć); wciąż osłabić, nach einander ſchwächen. Zatrwożyli was, posłabiaiąc dusze wasze. *Radz. Act.* 15, 24. POSŁABIEC *niiak. dk.*, PO-

SŁABNĄĆ *idntl.*, słabym się stawać, nach gerade schwach werden. Porażeni mocą bożą, polękali się, posłabieli i poomdlewali. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 3, 24.

1) POSŁAC, *F.* pościele *cz. dk.*, Pościelać *ndk.*, posłanie robić, *Bh.* podstrati; *Sr.* 1. pościelu, pościemu, posłaju, postiem, postam, poswam, pościelu, pościelam; *Sr.* 2. posłaćh; *Crn.* postilam, pogrinam; *Vd.* postlàt, postielat, postilat, postelom, gorpostlati, gorpostielati, nastielati, setlati; *Bs.* prostriti odar (*ob.* rozpostrzeć); *Cro.* podsztreti, podsztiram, podsztierlszem; *Rs.* постилать, постилаю; betten, das Lager machen, das Bette machen. Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz. *Rys. Ad.* 17, *Zegl. Ad.* 95, *Cn. Ad.* 293, *Comp.* 703, *Крсх. Gr.* 5, *p.* 91, *Teatr* 21, 33, *Vd.* kaker si postelesh, taku bosh leshau; *Slo.* gako kdo si postila, tak spi, cf. iaki dzień, taka noc; iak zasiejesz, tak będziesz żął). Kres ukaże, kto dobrą drogą bieg prowadzi, Kto sobie źle pościele z razu, sam się zdradzi. *Sim. Siel.* 94. – *§. Pachole stół ma przychędożyć, obrus biały pościele, prawdę w pośrzodku położy. *Eraz. Ob. Z*, rozpostrze, nakryie, über etwas ausbreiten, ausspreiten.

2) POSŁAC, *F.* pośle *cz. dk.*, Posyłać *ndk.*, *Bh.* poslati; *Sr.* 1. pošlać, pošciewu; *Sr.* 2. pošlasch; *Crn.* poslati, poshlem, poshilam; *Vd.* poslati, poshlem, poshielati, poshilati, (naposhilati, z liwrować; *Vd.* poshilar, poshilavez, poslaus, z liwrant); *Cro.* poszlati, poshilyam, posilyam; *Dl.* salyem, poszlati; *Rg.* poslatti, posciglјem, posilati; *Bs.* poslatti, posilati; *Sla.* poslati; *Rs.* посылать, посылаю, усылаю, усылать; wyprawić kogo po co, albo słać co komu, schicken, hin schicken. Nie może bydź posoł większy, niż ten, który go posłał. *Sekl. Jan.* 13. Albośmy to mało ludzi posłali na tamten świat? *Teatr* 11 *b*, 5. Muszę posłać po krawca. *Boh. Kom.* 2, 361. Posyłam kilku razem, *Eccl.* спосылаю, *Gr.* συνεκπέμπω. Co moment posyłać, raz w raz, *Ross.* поминутно, поминутно.

POSLACHCIC, POSZLACHCIC, *F.* poszlachci *cz. dk.*, Poszlachciać *ndk.*, uszlachcić, veradeln. Jeśliże swego pięknie nie poślachcisz gniazda, Tedy pewnie zagaśniesz, by przy słońcu gwiazda. *Rey Wiz.* 99 *b*. Którzy panowie dobremi cnotami poślachcone sługi chcą mieć, piérwéy się sami niechay za też cnoty imą. *Kosz. Lor.* 70 *b*. Zakrywać a poślachciać będziesz każdy stan bliźniego swego. *Rey Pst. Ff* 6.

3) POSLAD, *POSLADY, POSLEDŻ *adv.*, *temp. et loci*, Poślednéy *comp.*, *Boh.* posledz, na posledz, napostedy, *Slo.* napoštedy, napoštedi nakoniec; posledność *terminatio*; *Sr.* 1. pošlydne, navpošlebè; *Sr.* 2. šlèst, našlètku, na pošlètku nakoniec; (šlètk, našlètk, našlètku nazad); *Crn.* naposled, narposled *postremum*; *Vd.* sliednu, nasliedne, k' sliednem, h' posledniмo, h' slenimo, nakonzi; *Rg. et Bs.* posli; *Sla.* posli *post*, *postea*, po; *Rs.* напослѣдокъ; *Ec.* впослѣдокъ, въ послѣднее или въ послѣдующее время; впослѣдствіи, послѣ, на послѣдокъ; (*Rs.* послѣдовательно наступнie). – a) *loci* za czym, w tyle czego, po czym, nach, hinter, im Rücken. Poślad idę, z za kim idę. *Cn. Th.* Jehowa powrócił serca ich poślady. *Bud.* 2 *Reg.* 18, 37. Siedzi poślad, siedzi daléy, niżéy. *Wlod.* – §. b) *temporis*; poślad, późniéy, spätet, nach. O zacności wprzód powiem, o bitności poślad. *Farn.* 126. Toby dobrze pośledz po S. Hieronymie być musiało. *Biel.* 10 *et* 396. Te nazwiska pośledzéy w używaniu były. *Krom.* 7. Gospodarzowi trzeba rano wstać, a pośledź się kłaść. *Petr. Ek.* 13. Pośledź ci wyszli, iednak tamtych uprzedzili. *Otw. Ow.* 111, *et* 443. Wszystkich nas grób czeka, czy prędzéy, czy pośledzey zegarek docieka. *Lib. Hor.* 44, *Klok. Turk.* 70. Napośledź po wszystkich mężach umarła też i niewiasta. *Krop. Moth.* 22, 27, napośledyi. *Sekl. Luk.* 20. – §. c) pośledź, uśiępuiąc, mniéy znacznie, lichszéy, schlechter. I druga strona darowała sędziego, nie pośledzéy nad piérwszego. *Petr. Ek.* 34. 2) POŚLAD, – u, *m.*, obsiewiny, der Ueberkehr, leichte schlechte Körner, Auswurf vom Getreide. Po wywiewaniu zboża, piérwsze od wiatru iest czoło, ostatnie od plew pośład dla drobiu. *Aluk Rosl.* 3, 233. Pośłady zbóż, owe to podłe ziarna, pośrzotowane daią się wołom, wieprzom, całkowite sypią się drobiu. *ib.* 275. Jeśli na młocków oka mieć nie będziesz, więcéy będzie pośladu, aniżeli przedniego zboża. *Haur Sk.* 20, *Haur Ek.* 32. POŚLADEK, – dku, *m.*, (*Bh.* pošledek, pošlez, *Rs.* послѣдокъ koniec, ostatek, послѣдки reszta, ostatki, послѣдіе, послѣдъ *la suite*); powszechnie, tył. *Cn. Th.*, das Hintere, der Rücken, der Hintertheil. Koń nachyla, uważa, upada na pośladek. *Cn. Th.* 453. Pośladek domu, okrętu. – §. b) pośladek, zadek, zad, *podex*. *Perz. Cyr.* 1, 177, *Kirch. An.* 23, der Hintere, der Arsch. *Syr.* 30, *Sr.* 1. pošledk, tiej. Pośladki wołów. *Bud.* 1 *Reg.* 7, 75, *W.* 3 *Reg.* 7, 25. Pośladek cielęcy; obie razem ćwiartki zadnie cielęce. *X. Kam.* Pośladek wypina ten zapamiętalec. *Zab.* 15, 178. Piianice gębę swą, co i wstyd powiadać, w pośladek obracaią. *W. Post. W.* 3, 254. Jeden radził choremu, aby dał sobie pośladek kryfterować; ten na to: mnie głowa boli, a oni mi chcą pośladek leczyć. *Esop.* 120. POŚLADKI, POŚLADKOWE policzki, *nates*. *Perz. Cyr.* 1, 20, półdupki, die Arschbacken. – *§. Oni miłuią pośladki iagod winnych. 1 *Leop. Oze.* 3, 2, beczki winne. 3 *Leop.*). – §. b) pośladkowy, *ob.* Pośledni. POŚLADOWAC, POŚLAKOWAC, POSZLAKOWAC, *F.* pośladuie, pośłakuie *cz. dk.*, (*Rs.* послѣдовать naśladować), śladem doyść, ausspüren, entdecken. Po śniegu prędko zaiąca pośłakować można. *Zaw. G.* Gdziekolwiek urzędnicy takich swowolników pośłakuią, maią ich imać. *Vol. Leg.* 3, 14. Widział, że chociaż kłama, nikt go nie poszlakuie. *Pot. Arg.* 96, nie wyśledzi, doyźzie, odkryie). Potrzeba te nowe grosze brać na wagę, aby się zaraz wydał, i łatwo poszlakowany był, któryby ie pofałszował. *Star. Mon. A* 3. Żaden nie iest tak doskonały, aby w nim iakiéy poszlakować nie miano przywary. *Mon.* 70, 126. Niepośłakowany, nie do pośłakowania, unausspürbar, unentdeckbar, *Sr.* 1. nebošledjite, *inuestigabilis*. *Cn. Syn.* 497. On o żaden dotąd występek niepośłakowany. *Nar. Tac.* 1, 279. Kościoł boży zyskał żarliwych obrońców i mężów nieposzlakowanych. *Kras. Pod.* 2, 155, bez plamy, bez nagany, czystych). – *§. Gdziekolwiek iest sąd, tam musi być albo nagroda, albo karanie, *pośladuiące sądowi. *Smotr. Ex.* 20, podlegaiące, następuiące za iego wyrokiem, POSŁAŃCZY, – a, – e, od posła, posłańca, Bothens. POSŁANICA, – y, ż., *Cn. Th.*, POSŁANKA, – i, ż., *Rs.* посланница; *Vd.* poslanka, nasnannvanka; *Bh.* po-

ſlice, poſelkiné; poſelka, poſelkinia, die Abgeſandtinn. (*Sla.* poſlanica, liſt, *Bs.* poſlaniça, piſtula, liſt, kgniga, *Rg.* poſlaniza, lijſt, kgniga, = liſt). Przyiemna poſlanka taka. *Przyb. Milt.* 81. Jrys, bogów poſlanka. *Dmoch. Jl.* 2, 69. Jrys, chytka bogow poſlanka. *Tr. Tel.* 309. Poſlanica Junony, Tęcza. *Zetr. Ow.* 9. Poſlanka niebios, krokom ich przodkuje Sława. *Dmoch. Jl.* 32. POSŁANIE, posyłanie, *ob.* Posłać, Posyłać. (*Vd.* poslanje, poshilanje, liwerunek). (2. POSŁANIE, *ob.* Posłać, pościele. – §. b) posłanie (pościel), *Bh.* ſtlani, ſtelliwa, (mrt poſlanie z liścia w lesie, cf. mierzwa); *Sr.* 2. poſlani, poſwani, ſlani, ſwani, podſwano, naſwatje: *Crn.* naſtila; *Vd.* ſtela, naſtelje, naſtel, (houje, mrina, = poſlanie dla bydła); *Cro.* poſztil, poſztilek, podſztil, naſztily, ſtàja; *Rs.* постилаиїе, постилка, постилочка, подстилка, łoże poſlano, das Gebette, die Streu. Słoma się bierze na poſłanie tak ludziom iak bydlętom. *Kluk Rosl.* 3, 133). – – POSŁANIEC, – ńca, *m.*, POSŁANNIK, – a, *m.*, POSŁANEK, – nka, *m.*, kursor, *ob.* umyślny; (*Boh.* poſlanec, = woźny); *Boh.* poſyłář; *Sr.* 1. poſoł, poſelſtnik, *f.* poſelſtnicżja; *Sr.* 2. bet; *Vd.* poslan, poslash, poslanik, pot, zeitinger, (*Vd.* posel, slushabnik, = służebnik); *Crn.* pôt, liſtar; *Cro.* sell, (poszlenik *famulus*, poszlen *negotiosus*, poszlek *negotiolum*; *Rg.* poslaanik, poslanik, (*Rg.* poslenik, = osieł); *Ross.* посланецъ, посольникъ, посланной, посыльщикъ, разсыльщикъ (cf. przesłaniec), позовникъ, нарочный, вѣстовщикъ, вѣстникъ, *f.* вѣстница; ходокъ; *Ec.* посóльникъ, посланный; którego za iakim interessem, lub z iakim uwiadomieniem posyłaią, ein abgeſchickter Bote, ein Expreſſer. Posłaniec ieszcze nie powrócił z odpisem. *Ld.* Prześladuią posłanniki do ciebie bożkie. *Smotr. Ex.* 47. Wysłano posłaniki do króla Tatarſkiego. *Birk. Dom.* 36. Posłaników Szwedzkich zdradliwych z miaſta wypędzono. *Tward. Wład.* 189. Prośby zanoszę nayżywsze do tronu, wiem nie odrzucisz prośb' twego posłanka (Merkurego). *Zab.* 24, 168. POSŁANY, *ob.* Posłać.

POSLAPAĆ, Poszlapać, *F.* poślapie *cz. dk.*, *Bh.* poſſlapati; *Slo.* poſſlapávám; podeptać, potretować (o koniach), niedertreten, mit den Füßen zertreten (von den Pferden). Zrzuciły królową z okna, a końskie kopyta poślapały ią. *Leop.* 4 *Reg.* 9, 33. Precz ty mierziony ośle, zawadzasz koniowi; odſtąp', albo cię poślapi nogami. *Ezop.* 14.

POSLEDNI, – ia, – ie, POSLEDNIE *adverb.*, *Bh.* poſledni; *Slo.* poſledni oſtatni; *Sr.* 1. poßleni, poßlédni, poßlédniſchi, *Sr.* 2. ßlédni, ßléni; *Crn.* poslędn; *Vd.* posledni, sleni, sadni *ultimus*, *Vd.* posliedni den, sodnji den, z sądny dzień, sąd oſtateczny; *Cro.* poszlèdnyi, *Bs.* poslidgni *poſterus*, *Rg.* posledgni, pòzni; *Sla.* poslidnij; *Rs.* послѣдный; nieprzedni; mieyscem, czasem, godnością uſtępuiący, nachſtehend. – a) *loci*; tyl ny, zatylny, zadni, hinter, poślednie koła, die Hinterräder. *Bies. C.* 4. Nie wierz fortunie, co siedzisz wysoko, Miéy na poślednie koła pilne oko. *J. Kch. Dz.* 234, *Petr. Ek.* 97, *Lek. A* 3 *b.* – §. b) *temp.*; późny, *compar.* późnieyszy, ſpät, ſpäter. Na oſtatku przyszły też i one poślednieysze panny. 3 *Leop. Math.* 25, 11, on oſtatek panien. 1 *Leop.*). Kato poślednieyszy, *iunior*. *Warg. Wal.* 115. Afrykan poślednieyszy. *Warg. Wal.* 148. Zgadzaią się na to ſtaroda-

wni i poślednieysi lekarze. *Syr.* 450. Pozwany aktora poślednie cytuie. *Paszk. Dz.* 114, potym). Wygładzę poślednie domu iego. *W.* 3 *Reg.* 16, 3, potomki. *Bibl. Gd.*). – §. c, *pretii*; Naczynili sobie kapłanow z naypośledniieyszych ludzi. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 32, z nawzgardzeńszych ludzi. 1 *Leop.*). Poślednie wino, poślednі chleb, podleyszego gatunku, von ſchlechter Art, ſchlecht. Przy dworach mieszaią żyto z ſiekłosą, a tak to zboże mianuią poślednim abo chlebnym zbożem. *Haur Sk.* 36, (cf. Poślad, *subſt.*, obsiewiny). POŚLEDNIK, *ob.* Półszledmk. *W POŚLEDNICY co kłaść, poſtponere*, nachſtellen. W poślednicy pożytek kładę, przekładaiąc uciszewe. *Bud. Cic. Pow.* 36. POŚLEDZ, POŚLEDZEY, *ob.* Poślad. POŚLEDZIĆ *intr. dk.*, poślédź ść, upośledzać, opóźniać, nachkommen, hinter der angeſtochen kommen. Lepiey poprzedzić, niż poślédzić. *Cn. Ad.* 441, lepiéy przed czasem, iak po czasie; cf. iak klamka zapadnie; cf. łyżka po obiedzie).

POŚLEPIĆ, *F.* poślepi *czyn. dk.*, ślepym uczynić, nach einander blenden, blind machen. Każdemu z nich oko prawe wyymować kazał, i poślepione do robot odsyłał. *Sk. Dz.* 170. POŚLEPNĄĆ, *F.* poślepnie *neutr. idntl.*, poślnąć blind werden Bodaieście wszyſtkie pogłuchły, poślepły. *Teatr* 55 *b*, 59.

POŚLINIĆ *cz. dk.*, śliną powilżyć, mit Speichel befeuchten, *Rs.* измуслить, суслить.

POŚLISKO, *ob.* Puśliſko. – POŚLIZNĄĆ się *rec. idntl.*, Pośliznąć się *ndk.*, wyśliznąć, potknąć się, ausgleiten; *Bh.* ſmeknaut ſe (cf. zemknąć); *Crn.* dersnem, dersniti, poderſhim, oppotâknem ſe, popolsniti, spodlejtat se; *Vd.* popuſknuti, pousiti, popousniti, opadati, sderkuiti, sderkuvati; *Sla.* ispratiti; *Cro.* zklizavamsze, poſkalyújemsze, popuzújem; *Rs.* поскользнуться; *Ec.* поцолзѣлся. Noga mi się pośliznęła, i upadłem. *Teatr* 15, 37. Pośliznąwszy się, *Vd.* sderknovez, sderkuvauz, pousovez, opadavez. – *fig. tr.* powinąć się, potknąć się, szwankować, omylić się, ausrutſchen, wanken, verſtoßen, ſtraucheln. Nie ieſtem tak trwały, By się pośliznąć kroki me nie miały. *Chrość. Job.* 36. Kto się raz z góry pośliznie, z kamienia na kamień leci. *Sk. Zyw.* 108. Sama się na swym ledzie złość pośliznie. *Pot. Syl.* 201. Ledwiem się nie pośliznął do grzechu, tym się obrażaiąc, iż złych bóg nie karze. *Sk. Kaz.* 3, Bóg miłuie sprawiedliwe, gdy się też iako inni pośliznią. *Sk. Kaz.* 479. Żeby się w niebezpieczeństwo iakie z ſtrony sumnienia nie pośliznął. *Birk. Dom.* 91. Niebacznie pośliznąwszy się w słowie, sekret wydał. *Hul. Ow.* 135. Tam się w téy bitwie królewſka trochę pośliznęła fortuna. *Susz. Pieś.* 3. *K*, nachyliła, upadła, nadwerężyła). Niepośliźły, który się nie pośliznął, n. p. Skoro niepośliźłéy wiary Przybierzesz dziéwkę iaką do swéy pary, . . . *Chrość. Ow.* 390.

POŚLNĄĆ, *F.* pośłnie *neutr. idntl.*, poślepnąć, nach einander erblinden, blind werden. Ryby w wodzie pośłną. *Crese.* 647.

POSŁODNY, – a, – e, słodkawy, ſüßlich. Trawa mannia-na smaku posłodnego. *Syr.* 1313 *et* 1012. Jedno piwo gorzkie, drugie słodkie, drugie posłodne. *Syr.* 985. POSŁODZIĆ, *F.* posłodzi *cz. dk.*, Posładzać *ndk.*, *Vd.* posladiti, posladkurati, sasladzhiti, zasladkuvati; *Rs.* подслащивать; posłodzić, ſüß machen.

POSŁONECZNY, -a, -e, -ie *adverb.*, *Ec.* пόсолонь, такимъ образомъ какъ солнце ходитъ отъ востока на западъ, po słońcu idący, iak słońce, od wschodu na zachód, mit der Sonne gehend.

POSŁOWA, -ey, *ż.*, *Boh.* poslowa, żona posła, die Gesandtinn, Gemahlinn eines Gesandten. POSŁOWAC, -al, -uie, *intr. ndk.*, *Ross.* посолствовать, posłem być; Gesandter, Reichstagsgesandter, Landbothe seyn; (*Rg.* poslovati *laborare*, *Bs.* poslovati, djellovati, trudit, *Cro.* posluvati, poslujem *labore*, *opus facio*; *Sla.* poslovanje, = działanie, sprawowanie). Na seymie posłuiąc. *Nies.* 1, 13. Posłował na seymie; *ib.* 36. Posłował od króla Stefana do Jana króla Szwedskiego. *ib.* 17.

POSŁOWSZCZYZNA, *ob.* poselszczyzna. POSŁOWY, -a, -e, od posła, *ob.* poselski; *Rs.* посольскій.

POSŁUBIC, *F.* poślubi cz. *dk.*, Poślubuie *pr.*, Poślubiać, Poślubiować *frequ.*, (*Krom.* 713), ślubować co komu, n. p. Bogu, geloben, angeloben. Wedlug obietnicy słowem iego poślubionéy, wysłuchani bywamy. *Kat. Gd.* 48. Czystość Bogu poślubił. *Tr.* Wiarę swoię poślubuią i poprzysięgaią. *Rey Ap.* 80. On sługa, który siedzi sobie na stronie, nie wdawaiąc się w żadne posłuszeństwo, nie wdawaiąc się w żadne poślubienie, iedno tak wolnie patrzy obchodu swoiego; .. *Rey Pst. N* 2, nie wchodzi w obowiązki służby, er läßt ſich in keine Dienſtpflichten ein, nimmt keine Verbindlichkeiten über ſich. — §. poślubić komu córkę, zrękować, verloben, zur Frau verſprechen. Poślubioną pannę każdy chce mieć za żonę. *Rys. Ad.* 58.

POSŁUBINY *plur.*, akt poślubienia, zrękowania komu ktorey za żonę, zrękowiny, das Verlöbniß, Eheverlöbniß. Slub wiarołomnym czyni się sposobem, A dzień poślubin iest miłości grobem. *Zab.* 14, 375.

POSŁUCH, -u, *m.*, posłuchanie, słuch, słuchanie, ucho, *Bh.* poſluch; *Crn.* poshlush, *Vd.* posluh, poslush, shlishanje *auditus*; (*Bs.* poslúh, *Crn.* poszlùh *obedientia*, posłuszeństwo; *Ec.* пόслухъ świadek, ręko-myia, *Ross.* послушество świadectwo); das Anhören, das Gehör, aufmerkſamer Ohr. Boski nauczycielu, baczniem twemu słowu każdemu posłuch dawał. *Przyb. Milt.* 160. Propozycya ta na posłuch luba, i coś w sobie ma okazałego. *Petr. Pol.* 116, uszy łechce, kitzelt die Ohren, iſt ſchön anzuhören. — W posłuch iść, baczne ucho znaleść, Gehör finden. Do podania rzeczy ludziom, trzeba człowieka wziętego, iżby to, co powie, szło w posłuch. *Gor. Dw.* 5. Każdy się wzdrgnął, tylko Rombaldowi Poszło to w posłuch, który na te błędy przystał. *P. Keh. Jer.* 271. — §. b) posłuch, pogłoska, wieść, das Gerücht, die Rede, die Sage, die Nachricht. Pewne posłuchy są, iż Amurat wielkie woysko iako naypilniéy zbiera. *Baz. Sk.* 70. Spodziewał się samym posłuchem nadjeżdżania swego sprzymierzeńcom serca dodać, *sola fama*. *Krom.* 742. Posłuchy słysząc i takie i owakie. *Biel.* 418. Patrzyła na to Ryga, szło to w posłuch do cudzych narodów. *Birk. Chod.* 3. — §. c) Posłuch, *ob.* Podsłuch. POSŁUCHAC, -al, -a, *intr. cont.*, *Bh.* poſlechnauti, poſlauchati; *Slo.* poſluchám; *Crn.* poshlusham; *Vd.* posluhati; *Sr.* 1. poſluchaći, poſluchám; *Bs.* poslusejati, poslushivati, pochjuti, *Cro.* poszlushati, poszluhnuti, poszlusam, poszluhnulszem, (2. *obsequor*); *Rs.* послушать; (*Ec.* послухъ świadczyć); chwilę niciaką słuchać, ucho

dawać, uszu nadstawiać, anhören. Bayki wam niosę, posłuchaycie dzieci. *Kras. B.* Za pozwoleniem Pańskim, momentik posłuchania. *Zabł. Dz.* 83. Mniemaią, że iuż dosyć powinności swéy uczynili, iż muzyczki posłuchali, nie dbaiąc na to, iż brat obrażony płacze. *Zrn. Pst.* 2, 338 *b*. — §. Pszczoły króla sobie obieraią: którego miłuią, i posłuchaią *gi*. *Spicz.* 153, posłusznym mu są, słuchaią go, ſie gehorchen ihm. POSŁUCHACZ, -a, *m.*, który posłucha, chwilę czego słucha, der etwas anhört; *Slo.* poſluchač; *Vd.* posluhauz; *Ec.* послухмателъ, *a* (2. posłuszny).

POSŁUGA, -i, *ż.*, posługowanie, *Vd.* ſtrieshba, poſtrieshenje, poſtrieshba (cf. Postrzeżdz), der Dienſt, die Dienſtverrichtung, Aufwartung, Bedienung. (*Ross.* подачка, *a* pochlebstwo). Chłopiec od posługi, Aufwarteburſche. *Tr.* Dzień posługi u króla dziś na mię przypada. *Ir.*, Aufwartetag, Dienſttag. Umarł na posługach Kapłéy, in Dienſten des Staats. Ciała posługi używamy. *Pilch. Sen. liſt* 99. pomocy; nim się posługuiemy *l.* — §. Posługa dobra, zła, posługuią komu dobrze, źle, gute oder ſchlechte Bedienung. — §. *personif.* Z Pańskich chęci wzór biorąc, rozmaicie domowa się kręci posługa. *Ustr. Troi.* 140, służący, domownicy, czeladź, Aufwärter, Bedienten, Bedienung, Dienſtboten, Geſinde. — §. Posługa komu świadczona, przysługa, Dienſt, Gefallen, Gefälligkeit. Kto was zabiie, będzie mniemał, iż posługę wdzięczną czyni bogu. *W. Pośl. Mn.* 243. Ta iest posługa familii Gerszońskiéy. 5 *Leop. Num.* 4, 28, uczynność, 2 *Leop.*). Dziś mu iuż ostateczne posługi czyniemy, Dziś to szlachetne ciało do grobu kładziemy. *Groch. W. A* 2, den letzten Dienſt erweiſen, die letzte Ehre anthun, zu Grabe beſtatten. — *Prov.* Jaka posługa i robota, taka też bywa i płata. *Pilch. Soll.* 179. POSŁUGACZ, POSŁUŻNIK, -a, *m.*, *Vd.* poſtrieshnik; ſtrieshaunik; *Crn.* ſtręshnek; *Rs.* послужникъ; posługuiący komu, od posług będący, der Aufwärter. Małżonek iuż za posłużnika. *Brat. G. ś.* Napadłszy go swywolne kupy, do dalszych swoich występków go przybieraią, i iego pierwszym do złego wyznaczaią posługaczem. *Mon.* 73, 791. Posługacz mularski, *ob.* pomocnik, der Handlanger. POSŁUGACZKA, -i, *ż.*, POSŁUŻNICA, -y, *ż.*, *Rs.* послужница, die Aufwärterinn. Z koszałką zboża Idzie do drobiu folwarczna posługaczka hoża. *Tom. roln.* 100. I posłużnicę za łeb wywłóczył pod czas na ulicę. *Jabł. Ez.* 211. POSŁUGUIĘ, *ob.* Posłużyć.

POSŁUSZEN, *ob.* Posłuszny. POSŁUSZENSKI, -a, -ie, n. p. U pana patrz przełożeńskiéy, u sługi posłuszeńskiéy dobroci. *Petr. Pol.* 62, do posług, do posługowania, Dienſt-. POSŁUSZEŃSTWO, -a, *n.*, POSŁUSZNOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bh.* poſluſſenſtwi, poſluſſnoſt; *Slo.* poſluſſnoſt; *Sr.* 1. poßuſchnoſcj, poßwujenſtwo; *Crn.* pokorshina (*ob.* pokora, pokorność), wuglivoſt, *Vd.* pokorshina, pokornoſt; *Bs.* posluh (*ob.* poslush); *Rg.* poslch, poslucjenje, priklon, priklonitvo, priklonitos (cf. skłonność); *Cro.* poszlúh, pokornoszt; *Rs.* послушность, послушáнїе, неослушáнїе, (ослушáнїе, ослýшество, ослушательство, слушáнїе, неповиновенїе niepos łuszeństwo), повиновенїе, повúнность (cf. powinność), покорливость, покорствованїе (cf. pokorność); — słuchanie kogo, pełnienie iego woli, rozkazu, der

Gehorſam. Posłuszeństwo to, co rozkażą, czyni, nie za swym smakiem i upodobaniem idąc. *Sk. Zyw.* 2, 567. Każdy powinien posłuszeństwo cnocie, poczciwości i przystoieństwu. *Gor. Dw.* 324. Król posła do papieża z posłuszeństwem wyprawił. *Sk. Zyw.* 2, 587, z poddawaniem się). - §. Jam nie iest posłuszeństwa Rzymskiego, alem iest posłuszeństwa Greckiego. *Birk. Ex. C* 4, *ritus*, obrządku). Ludzie zachodniego posłuszeństwa, religii Rzymskiéy. *Sow.* 73. - §. b*) *Meton.* Posłuszeństwo, więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, (w miastach dla mieszczan), der bürgerliche Gehorſam, das Kämmerchen, der Bürgerarreſt. POSŁUSZNIK, -a, *m.*, *Rs.* послушникъ, *f.* послушница; *Ec.* послушникъ; który słucha, posłusznym iest, ein Gehorſamer, *oppos.* nieposłusznik, *Rg.* neposluscnik; *Rs.* непослушникъ, прослушникъ, прослушникъ. Kara dla zbrodnia i nieposłusznika, nie dawać mu sposobności więcéy wykraczać. *Mon.* 74, 51. Nieposłusznicy kościoła Ś., nazwani są złymi syny. *Bial. Pſ.* 248. Bóg nad nędzą człowieczą, nad nędzą nieprzyiaciela i nieposłusznika swego złutował się. *Hrbſt. Odp. L.* - §. W klasztorach Greck. posłusznik, *Rs.* послушникъ, *f.* послушница, z pokory lub dla pokuty drugim usługuiący, in den Griech. Klöſtern: ein Aufwärter, aus Demuth, oder der Buße wegen. W którym monastyrku nie będzie braci 8 z posłusznikami, będzie pod naczałem *inszego większego monastyrku. *Sak. Sob. B* 3 *b.* Ja iako posłusznik w nawiedzenie iego posłany byłem. *Veryf. pr.* 15. POSŁUSZNY, *POSŁUSZEN, -a, -e, POSŁUSZNIE *adv.*, *Boh.* poſluſſen, poſluſſny; *Slo.* poſluſni, poſluſſný; *Crn.* pokorn (*ob.* pokorny), wugliv; *Vd.* pokorn, voln (*ob.* powolny), bogajozhen; *Sr.* 1. поſлушнé; *Cro.* poszlúſsen, pokoren; *Rg.* poslúscni; *Bs.* posluscjan; *Sla.* pokoran: *Rs.* послушный, послушливый, послушáтельный, благопослýшный, непослýшный, покорливый; *Ec.* покорный; słuchaiący i pełniący rozkazy, zlecenia, rady; powolny, gehorſam. Prawdziwie posłuszny, nie ma swego chcenia, nie ma swego niechcenia. *Sk. Zyw.* 2, 369. Pomimo twoiéy woli, musisz być posłuszną. *Teatr* 35 *b*, 115. Posłusznym być trzeba, inaczéy nic dobrego na woynie nie sprawisz. *Star. Ryc.* 38, cf. karny, karność). Dzieci, kiedy nad sobą grozy nie widzą, mało z tego co dobrego i posłusznego bywa. *Falib. A* 2. Posłusznym być komu, słuchać go, *Cro.* poszlúſsati, poszlúszam, pokorenszem; *Rs.* слушаться, покорствовать; *Ec.* покоряюся; einem gehorchen. Nie być posłusznym, niepostusznym być, nie słuchać, ungehorſam ſeyn, nicht gehorchen; *Rg.* neposluscjati, neslisćjati; *Rs.* ослушаться; *Eccl.* прослушати, прослушаться; Posłusznym uczynić, *Rs.* корить, корю (*ob.* korzyć); *Ec.* покаряю, cf. pokarać). Któż iest posłuszen słowom moim? *W. Poſt. W.* 203. Chrystus posłuszen na krzyżu Bogu Oycu swemu. *Rey Pſt. R* 4. *Nec audiendi quidam*, nie trzeba słuchać niektórych, nie iść za radą ich, nie być posłusznym temu, co mówią. *Cn. Th.* - *Obsol.* posłuszny czego *cum Genit.*, n. p. Króla swego posłusznym będąc. *Orzech. Qu.* 193. Ciebie wszyscy iesteśmy posłuszni. *W. Poſt. W.* 3, 203, ciebie słuchamy). Wina ma być brana z tych, którzy nie są posłuszni mandatów. *Herb. Stat.* 176. Nie był posłuszny państkiego rozkazania. *Gor. Dw.* 109, *Baz. Hſt.* 18.

POSŁUŻYC, *F.* posłuży *cz. dk.*, Posługuie *pr.*, Posługiwać *frequ.*, *Bn.* pεſlauſiti, poſluhowati; *Sr.* 1. поſлужи-ти, поſлужим; *Rg.* poslúxiti; *Bs.* posluzgiti; *Vd.* poslushiti, poſtrezhi, obſtrezhi (cf. poſtrzedz), ſtrezhi, ſtrieshem (*ob.* ſtrzedz); *Crn.* ſtrẽzhi, ſtrẽshem; *Cro.* poszlúsujem, dvoriti; *Ross.* послужить, сослужить, (*Rs.* подслуживаться pochlebiać; *Ec.* подслýживаю *subsero*, *subminiſtro*); posługować, czas nieiaki usługiwać komu, einem eine Zeit dienen, einen bedienen. Dobrze mi ten chłopiec posługował. *Tr.*, er hat mich gut bedient. Posługować do stołu. *ib.*, aufwarten bey der Tafel, służyć do stołu. - *§. Tuśmy herb dzielności naszych, i rzeczy od nas dobrze posłużonych, wystawione mieć chcieli. *Jan. Okſz. N. b*, dobrze sprawionych, piastowanych, dowiedzionych, dokazanych). - §. Posłużyć komu, przysłużyć mu się, ihm einen Dienſt erweiſen. Nie chciał gubić nieprzyiaciela sposobem nieprzystoynym, i lekarza, co gotów był dobrze posłużyć, nie wydawać. *Warg. Wal.* 206. Skutek nadsiei iego nie posłużył, *non responderat. Krom.* 713, nicht begünſtigt. Zdrowie mu posłużyło. *Ld.*, wciąż czas nieiaki służyło, war ihm günſtig. - §. Posługować się kim, z używać iego posługi, ſich jemandes Dienſte bedienen. Posługuię się małym chłopczykiem, zur Bedienung haben. Królowie często i złych ludzi cierpieć muszą, i kultaiem muszą się posłużyć potrzebuym. *Jabł. Tel.* 70.

POSŁYSZEĆ, *F.* posłyszy *cz. dok.*, w ciąż usłyszeć, nach einander hören; *Rg. et Bs.* posluscjati; *Rs.* послышать. Jego krzyki aż na kończynach morskich posłyszane były. *Przyb. Luz.* 178. (*Rs.* послышаться zdawać się, widzieć się).

*POSMAK, -u, *m.*, posmakowanie, smakowanie, das Schmecken, Koſten. Pszczoła nazbierawszy miodu ku żywności sobie, drugiemu go też do posmaku użycza. *Papr. Ryc.* - §. Dla nikczemnego w uporze swym posmaku, zguby nie chronią się. *Falib.* 264, smaku, guſtu, Behagen, Wohlgefallen an etwas. POSMAKOWAĆ, *ob.* Smakować.

POSMAROWAĆ, *F.* posmaruie *cz. dk.*, pomazać smaruiąc, beſchmieren; *Rs.* помазать, помазывать, посалить, посаливать. - *fig.* Trzeba mu ręce posmarować. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 82, nie pracuie, nie zrobi, bez wziętéy wprzód zapłaty). Kto posmaruie, ten poiedzie. *Teatr* 32 *b*, 108.

POSMAŻYĆ *cz. dk.*, w ciąż czas nieiaki smażyć, nach einander pregeln, backen, ſchmoren; *Bs.* pofrigati, poprigati; *Rs.* поприжить.

POSMELCOWAĆ, *F.* pośmelcuie *czyn. dk.*, poprzetapiać, nach einander umſchmelzen. Monetę starą, dobrą, pośmelcowali. *Goſt. Gor.* 3. - §. śmelcem, farbą czarną metal powlec. *X. Kam.*, ſchwarz anlaufen laſſen.

POŚMIANIE, -ia, *n.*, POŚMIECH, -u, *m.*, POŚMIECHOWISKO, -a, *n.*, pośmiewisko, naśmiewisko, urąganie, *Bh.* poſmĕch, poſmiſſek, auſmeiſky, *Slo.* poſmĕch; *Vd.* posmieh, spokiek, osmehuvanje, posmehuvanje, sasmehuvanje, poshiekanje; *Cro.* poszmehávanye; *Rg.* posmjĕh; *Rs.* посмѣяніе, посмѣхъ, насмѣшка, насмѣшничанїе, насмѣшничество, насмѣшливость; *Ecc.* посмѣшество, посмѣяніе, подсмѣхъ, насмѣшка, ругательство, поношеніе, издѣвка, поглумленіе; das Auslachen, Verlachen, Verſpotten, das Gelächter. Na iego większe pośmianie, Wdział nań z pawłoki odzienie.

dzienie. *Pieſ.* 60. Nie day ſię na pośmiech. *Cn. Ad.* 570, *Gor. Dw.* 400, *Pasz. Dz.* 126. Bóg krai tey niewinney na pośmiech nie podał. *Groch. W.* 262. Pośmiechowiſko w Europie z narodu Polſkiego zrobiono. *Przeſtr.* 157. POSMIAT, - u, *m.*, śmieci, wyrzuty, Auswurf, Miſt, Kehrig. Stracił bogactwa, i ieſt u ludzi pośmiatem. *Hor. sat.* 117, cf. pomiotło). POŚMIECIĆ ſię *Res. dk.*, POŚMIEDZIEĆ, POŚNIEDZIEĆ *Neutr.*, śmiadym czyli śniadym ſię ſtać, zbrudnieć, apleśnieć, pordzewieć, ſchmutzig anlaufen, von Roſt anlaufen. Mosiądzowe naczynia ſuzem tym posmarować, to zawsze będą czyſte, nie pośniedzieią, nie poczernieią. *Haur. Sk.* 353. Zbroia pośmiedziała, zapluga ſiła ſię rdzą, *arma aequallent. Mącz.* Przy téy wodzie śrebrne i miedziane naczynia wszyſtkie prędko pośniedzieią. *Syxt. Szkl.* 210. Kiedyby tak we śrzodku iako z wierzchu świecił, Ale albo zgnił cale, abo ſię pośmiecił. *Pot. Pocz.* 359. O iakoż pośmiedziałe ieſt złoto, a odmieniona ieſt bryła złota szczérego. *Radz. Lam.* 4, 1, *Wuiek. ib.*; *Bud. ib.* Pośmiedziały, *aequalidus Cn. Th.* Pośmiecenie, *Rs.* copéнiе. POŚMIEDZIAŁOŚĆ, POŚNIEDZIAŁOŚĆ, - ści, *f.*, śniadawość, rdzawość, angelaufne roſtige Farbe, Schmutz.

POŚMIENNY *Tr.*, *ob.* Pośmiewny.

POŚMIERTNY, - a, - e, po śmierci ſię znayduiący, będący etc., nach dem Tode ſich ereignend, zutragend ꝛc. *Cro.* poszmërtni; *Rg.* posmàrtni. (*Rg.* posmartcjak, posmartnik, posmarce; *Bs.* posmrricje, dijete roghjeno po smrritti occevoj *proles poſthuma*, pogrobek, pogrobowiec). Ku czci nieboszczykom ofiary pośmiertne czyniono. *Otw. Otw.* 525. Pośmiertne mu zoſtawiła dary. *ib.* 524. Orland, przekładania Piotra *Kochanouſkiego*, dzieło pośmiertne, *opus poſthumum*, pogrobowcowe. - POŚMIERTNOŚĆ, - ści, *f.* ſtan po śmierci, der Zuſtand nach dem Tode. *Tr.*

POŚMIERZYĆ *cz. dk.*, ciągle przez chwilę uśmierzyć, nach einander hin beſänftigen, *Sr.* 1. pejm'ëram, *Bs.* pomiriti, *smiriti.* POŚMIERZYCIEL, - a, *m.*, *Bs.* pomiritegl, *Rg.* pomiritegl, umiritegl, smiritegl, mirotvoraz, *Vd.* potolashnik. spraulavez, sperjasnovéz, vtolashnik; der Beſänftiger; *w rodz. żeńſk.* Pośmierzycielka; *Bs.* pomiritegliza, *Rg.* pomiriteglіza, umiriteglіza, smiriteglіza, *Vd.* potolashniza.

POŚMIESZNY *ob.* Pośmiewny. POŚMIEWAĆ ſię, - ał, - a *Intr. dk.*, a°) uśmiechać ſię, śmiać ſię społem, śmiechem poświadczać *Cn. Th.*, lächeln, zulächeln; *Vd.* posmejatise, na smich se derhati, posmihovat; *Bs.* posmiatise; *Sr.* 1. pośmeju, pośmejem; *Rg.* posmjehivatise, posmjehnùtise. - b) pośmiewać kogo, pośmiewać ſię z kogo, *Bh.* pośmivati ſe; *Crn.* posmehujem se; *Vd.* posmiehati, posmehuvati, posmihavat, sasmehuvati, posmehuvatise; *Bs.* posmihovatise; *Rg.* posmiattise, posmjehivatise; *Cro.* ossmehavati, poszmehávamszé; *Rs.* посмѣяться, посмѣиваться, подсмѣять, подсмѣивать; *Ecc.* посмѣхотворити, осмѣивати, насмѣяться, надъяшося; naśmiewać ſię, z śmiechem urągać ſię, auslachen, verſpotten. Tym sposobem dyssymulować, ieſt iakoby Pana Boga naigrawać, który nie może być pośmiewan. *Wer. Rcſ.* 21. Przybrawszy w purpurę Pana, pośmiewaią. *Pieſ.* 75. Pośmiewaiąc ſię przed nim kłaniaią. *Kanc. Gd.* 92. Kłaniaiąc ſię przed nim naigrawali go. *Sekl. Math.* 27, *not.*, pośmiewali ſię z niego. Wszyscy ſię z niego pośmiewaią, i za błazna go maią. *W. Poſt. M.* 564. Stał dom wysoki na górze I grozę niebios pośmiewał. *Kniaź. Poez.* 1, 210. Mało dziś świątości znaią, Jeszcze ſię z nich pośmiewaią. *Rey Zw.* 255. Słowy ią witała gniewliwemi i pośmiewaiącemi. *Wys. Kat.* 162. POŚMIEWACZ, - a, *m.*, POŚMIEWCA, - y, *m.*, *Boh.* pośmiewač, pośmiewaček, *Slo.* pośmiewač; *Vd.* posmejazh, nasmiehavez, osmehuvauz, posmehuvauz, posmiehar; *Rs.* насмѣшникъ, *f.* насмѣшница; *Ec.* посмѣяхель, подсмѣяхель, насмѣшникъ, насмѣяхель; szyderz, naśmiewacz, naigrawacz, der Spötter, Verlacher. Pośmiewca każdy ieſt brzydkość Pańska, z proſtemi ludźmi rozmowa iego. *Leop. Prov.* 3, 32. Długoż ſię będą pośmiewce kochać w swych śmiechowiſkach? *Radz. Prov.* 1, 22, *Budn. Ap.* 45. Łotr ieden, iuż na krzyżu wiszące, był pośmiewcą Chrystusowym. *Biał. Poſt.* 277. Jawne bluźnierce syna bożego, i pośmiewce ewanielii iego. *Baz. Hiſt. pr.* 6. Błogosławiony, kto na ſtolicy pośmiewców nie siedział. 1 *Leop. Ps.* 1, 1, na ſtolcu zaraźliwym. 3 *Leop.*). POŚMIEWISKO, - a, *n.*, pośmiech, pośmianie, *Rs.* посмѣяние, das Gelächter, Geſpötte. Będzie pamiątka iego w pośmiewiſku. *Psalmod.* 34. Bałwany Sarmatyzmu przez dwieście lat naród nasz czyniły pośmiewiſkiem uczeńszych. *Mon.* 65, 235. Masz teraz czas, abyś ſię pomścił onych pośmiewisk Amuratowych, które on sobie ſtroi. *Baz. Sk.* 95. POŚMIEWNY, °POŚMIESZNY, - a, - e, *Bh.* pośmiſný, pośmiewačny; *Rs.* посмѣшительный, осмѣяльный, насмѣшливый, насмѣшливый, szydny, urągaiący, verhöhnend, verlachend. W pośmiewnym szarłacie ſkazuie Piłat Pana ludowi: oto macie człowieka! *Kochow. Roz.* 39. Pośmieszne albo uszczypliwe rzeczy o królu mówili. *Eraz. Jez. L* 4 *b.* Że u Midasa osłowe uszy, pośmieszne przysłowie. *ib. D* 7 *b.*

POSMOLIĆ *cz. dk.*, właściwie smołą powlec, bepichen, beteeren, *Bh.* pośmoliti, uśmoliti; *Vd.* posmoliti, sasmoliti, osmoliti, smoliti; *Bs.* popakliti, opakliti; *Rs.* посмолить, перегрязнить. - §. pobrudzić, poplugawić, beſchmieren, unſauber machen. Jedwabne pończochy błotem posmolone. *Mon.* 71, 831, powalane, pobryzgane.

POSMRODZIĆ *cz. dk.*, smrodem ponieczyścić, smrodliwie poplugawić, beſtänkern, unſtäthig machen, *Vd.* posmraditi; *Cro.* poszmragyujem; *Ec.* посмрадити, осквернить. Matka, gdy widzi dzieciątko swoie plugawościami posmrodzone, dzieciątka dla smrodu nie zamietuie, ale smród on omywa. *Zon. Pſt.* 3, 668 *b.*

POSMUKNĄĆ, *F.* posmukuie *cz. idntl.*, Posmukać *ndk.*, Posmukuie *Cont.*; smykaniem zerwać, osmyknąć, abſtreifen, (*Bs.* posmuçati *raptare*; *Vd.* posmekzhati *premere*; *Crn.* pomikam *depexo linum*). Chłop, który na polu kłoſki posmukuie, iak złodziey bywa karan. *Hour Sk.* 230. - §. posmuknąć nitami, zachęcić, podniecić klaſkaiąc ięzykiem, ſchnalzend anfriſchen, dem Pferde die Zunge geben. Zazdrość chuciom nie ſkróci cugli, lecz posmuknie. *Zab.* 14, 42, popuszcza). POSMYCZ, - y, *f.*, POSMYK, - u, *m.*, szybkie poślizgnienie, ſchnelles Hingleiten, Herabgleiten. Czy wygodniéy drzewa z wozu posmykiem, czy wywroteм zepchnąć? *Rog. Doſ.* 3, 33. Chybkim grzebykiem puszcza posmykiem przez cienkie nici. *A. Kch. Wirg.* 181. Pięknieyszy widok, gdy ſię rzeka posmyczą lekką kędzierzawi, iak gdy ogromne głazy miece. *Nar. Dz.* 2, 58. Wartką Tybr płynie posmyczą. *Mon.* 71, 80. Ganges prze-

ciw Euru burzliwe posmyki pomyka. *Bard. Luk.* 40, powodzi). Pożoga posmykiem ulice przebiegaiąc, i tamtych domów dobrała. *Krom.* 439. Jak słońce z niebem biegaią posmykiem! *Wad. Dan.* 29, hingleitend. Niebezpiecznym na nawy posmykiem, Błędne się cory Atlantowe wiią. *Bard. Tr.* 2. POSMYCZNY, - a, - e, poślizaiący, popędzaiący, hingleiten machend, forttrückend, forttreibend. Posmyczne wiatry nam pomagały. *Warg. Radz.* 401, powiewne). Maytki na wiatr posmyczny liny i żagle rozpuszczali. *Tr. Tel.* 445. Żagle graią tknione wiatry posmycznemi, *flatu secundo. Zebr. Ow.* 328. Wieszaią się na wiatrów płochości, i na posmycznym z płynnéy wody płazie. *Mon.* 71, 799.

*POSMYSŁ, - u, *m.*, przemysł, talent, Gewerbgeiſt, Talent. Niektóry człowiek bogaty, ale nieuczony, sam posmysłem swym niemało skarby zebrał. *Kosz. Lor.* 8. Z iednych szkaradnych postępków w drugie idzie, aż iako zaślepiony we zły posmysł przyydzie, w grzechu ociętnie utwierdzony. *ib.* 68, nałóg, narów, böſe Gewohnheit. *POSMYSLNY, - a, - e, przemysłny, sprytny, voll Geiſt, Talent. Bóg posmysłnieysze przyrodzenie iednym daie, niż drugim. *Kosz. Lor.* 17 *b.*

POSNĄĆ, *F.* pośnie *Neutr. dk.*, *de pluribus* usnąć, nach einander einſchlafen. Popoią ich, aby posnęli, i spali sen wieczny, a nigdy nie powstali. 1 *Leop. Jer.* 51, 39, *Miask. r* 2, 163.

*POŚNIADAĆ *cz. dk.*, poieść (*Etym.* śniedny, *radix* ieść); etwas eſſen. Tu po przeszłym kęs pośniadaycie głodzie. *P. Kch. Jer.* 395. - §. Witawszy to wnet *śniadać*, *pośniadawszy* zasię obiad, po obiedzie do kart. *Kosz. Lor.* 24 *b*, zjadłszy śniadanie, nachdem man gefrühſtückt hat.

POŚNIEDZIEC *ob.* Pośmiedzieć.

POŚNIEŻYĆ *cz. dk.*, śniegiem posypać, mit Schnee beſtreuen, beſchneyen, *Vd.* posneshiti.

*POSNICZESTWO, - a, *n.*, z Słowieńska posniczestwo iest poszczénie, wstrzymywanie się od mięsa. *Pim. Kam.* 312, das Faſten. POŚNIK, - a, *m.*, a°) pośnik wieczorny postny, *cibus vespertinus exiguus*, n. p. day mi pośnik, małym miał pośnik *Cn. Th.*, geringes Faſteneſſen Abends. - b) iadło, strawa, potrawa, das Eſſen, das Gericht. Nad Ambrozyyskie pośnik ten śniadanie, I za niebieskie nektary mi stanie. *Tward. Daf.* 64. Miłość pośnik wdzięczny da upragnionemu. *ib.* 27. Żeby pośnikiem iakim ią ukontentował, za stolikiem prosi trochę posiedzieć. *Tward. Pasq.* 67. Pod cień chłodnika wzywaią mnie letne pośniki. *Gaw. Siel.* 361. Słodkiego nawet zbrania mu pośniku, Tak ią z miłością dręczy żal niebogę. *Chrośc. Luk.* 168. POŚNIKOWAĆ, - ał, - nie *cz. ndk.*, pośnik wieczorny postny ieść, eine Faſtenabendmalzeit thun. Niepospolita sztuka, na post ieść mało oraz, żebyć mógł pośnikować drugi raz. *Wys. Aloy.* 197. - §. zpośnikować, *dk.*, zjeść, aufſpeiſen, verzehren. Wilk ulapiwszy kozła, chciał go zpośnikować, Kozieł prosił, iżby mu raczył pofolgować. *Papr. Kol. K* 4.

POSNOWAĆ, *F.* posnuie *cz. dk.*, wciąż osnować, nach einander umwinden. Posnowane bluszczami bramy i ulice. *Tward. Misc.* 123. Ganki bluszczem w około posnowane. *Tward. Pasq.* 5.

POSOBNIE, POSOBICĄ *adv.*, po sobie, następnie, n. p. mówili, czytali, szli, z ieden za drugim. *Cn. Th.*; *Włod.*, nach einander, nachfolgend. POSOBNOSC, - ści, ż., następność *Tr.*, die Folge; (*Bs.* posobnoſt, posobitoſt, vlastitoſt, *proprietas* osobistość; właściwość; *Rg.* posòbstvo, posòbnor, posòbitos, *id.*, *Ec.* посо́бство pomoc, posiłek, plecy za sobą). POSOBNY, - a, - e, następny, idący za czym abo kim. *Cn. Th.*; *Włod.*; nach einander gehend, nachfolgend. Nieposobny, nienastępny *inconsequens. Cn. Th.* (*Rg.* posobni, osobit, posobit *particularis, proprius*, osobisty, właściwy, *Rg.* posobnik *proprietarius*; *Bs.* posobiti, vlasctit *singularis*; *proprius*; *Cro.* posòbni *praecipuus*, osobliwszy; *Rs.* посо́бный pomocny, посо́бникъ, посо́бникъ pomocnik, посо́бать, посо́бствовать pomagać).

POSOCH, - u, *m.*, POTOCH, *Rs.* по́сохъ, laska, palcat, (посо́шекъ laseczka; *Ec.* посо́шникъ ceklarz, oprawca); der Stab, Steken. Popi Ruscy, kiedy kędy idą, to laseczkami, które oni potochami zowią, rękoieść maiąc nakrzywioną, na kształt macsuszki, podpieraią się. *Gwag.* 501. Tak go długo trzepał, aż mu się on posoch na kęsy spadał. *Gwagn.* 557. Posochem wziąć po łbu. *ib.* Biskupi posoch. *Nar. Dz.* 1, 210, kurwatura, der Biſchofsſtab, paſtoral. *Zab.* 8, 243. Biskupim teraz musisz posochem rozumne kierować owce. *Zab.* 12, 29, *Kniaź.* Mahomet posoch pasterski sam z rąk swych patryarsze podał. *Obr.* 14. Zamiast posochów piastuią oręże. *Zab.* 16, 212, *et* 10, 323; cf. *Rs.* посоха gatunek pasiszczyzny, cf. socha). - §. Posoch czyli berło nasi w Moskwie wzięli. *Nar. Chod.* 2, 14, das Scepter. Kniaź w lewéy ręce dzierżał laskę, na któréy krzyżyk, którą oni zowią posoch. *Biel. Hſt.* 435.

POSOCZYĆ *cz. ndk.*, uposoczyć, sposoczyć *dk.*, posoką poplamić, poniecżyścić, mit Bluteiter beſudeln. Posoczyło n całą drogę za sobą moią krwią własną. *Star Num.* 2, 129. - *Cruentare se*, skrwawić, zjuszyć, albo sposoczyć się krwią. *Mącz*, Ociec, co się krwią syna sposoczy. *Zab.* 14, 383. Uposoczony, ukrwawiony, *Mącz.* Dopiero gdy się upośoczy, Tym śmieley nieprzyiacielowi zayrzał w oczy. *Pot. Arg.* 375. - §. *aliter.* Ten u nas bywa posoczony i poszlakowany, który na szkodę czyią czyha. *Smotr. Nap.* 8. *ob.* osoczyć, potwarzyć). - (II. POSOCZYĆ, pozoczyć, zoczyć, postrzedz, erblicken, wahrnehmen. Niedoskonałą naukę moię w tym dziele posoczywszy, szydzić semnie będą. *Hipp.* 40. Nie dosyć maiąc na przymiotach, z których posoczyć może konia dobrego, trzebaż też wiedzieć, iakiego kształtu być ma. *ib.* 12). - - POSOCZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen posoki, ropiły, voll Eiter. *Cn. Th.*; *Sr.* 1. krawobrzywaté. POSOKA, - i, ż., otok, ropa, der Bluteiter, die Eitermaterie; *Slc.* (aufkrwice; *Sr.* 1. tawow, krawé nov; *Cro.* szukervicza). Posoka ciecze z ciała, z rany, z wrzodu, *exsaniatur cara*; *Cn. Th.* Ciało bez krwi trupem iest, krew też bez ciała posoką iest. *Hrbſt. Odp. Kk* 6, *Gil. Kat.* 355. Gdy z ciała żolesca były wyciągane, juszył posoką stoły postawiane. *Otw. Ow.* 181. Nieraz od Polskiéy posoki zmienił barwę księżyc Ottomański. *Oss. Mow.* 30, *color*). Niejeden się z was posoki napiie. *Steb.* 2, 212, cf. łucha).

POSOLIĆ, *F.* posoli *cz. dk.*, Posalać *ndk.*, solą posypać, *Bh.* posoliti; *Vd. et Bs.* posoliti, *Rg.* possolitti; *Rs.* посоли́ть, beſalzen, mit Salz beſtreuen. Owcom ziele to dawać posalaiąc. *Sien.* 139. - *tr.* Każda mowa wasza niech będzie posolona. *Sk. Kaz.* 393.

POSOWA, - y, ż.; (*Etym.* sunąć, suwać), pomost tarcicami na balkach, strop prosty. *Włod.*, poklad, pomost pro-

Boy chałupy. *Dudz.* 53, die Bretterunterlage der Decke oder auch des Fußbodens in einer Bauernwohnung. Nie trzeba żadney szpary zostawić między ścianami i posową, na ktorey się daie ta z gliny podłoga. *Switk. bud.* 69. Staynia ma posowę albo z lepianki na strychulcach między balkami utrzymuiących się, albo też z żerdek na balkach kładzionych i lepianką przykrytych. *ib.* 77. Różne gatunki posow, i różnica ich od suffitów. *ib.* 148, *Rogal. Dos.* 1, 92. Nie stworzą cię panem skarby, Ni świetna w czubie korona, Ni w posowach złote grona. *Ryb. Gesl.* C 3, w suffitach). - *ś. Kozieł, łata, tram, *posowa *tignus. Volck.* 1003, ein Balken.

POSOWIEC, *F.* posowieie *Neutr. dk.*, posępieć, finster, trübe werden. Oblicze twoie oznacza iakieś nieukontentowanie; nos ci się przeciągnął, oczy posowiały. *Teatr* 33 *d*, 17.

*POSOWISTY, POSUWISTY, - a, - e, posuwaiący się sporo, hinschiebend, hinschreitend. Posowistemi kroki po klasztorze Doktor płynął. *Kras. Monach.* 35.

POSPAĆ *niiak. dk.*, przez chwilę spać, nach einander hin schlafen, *Sr.* 1. pośpiu, pośpim; *Rg.* pospatti; *Cro.* pospáram; *Rs.* поспать. Leniwcze! mało co pośpisz, mało co podrzemiesz, mało co złożysz ręce twoie, abyś uznał, ale przyydzie na cię ubóstwo, i *Leop. Prov.* 6, 9.

POSPACEROWAĆ *intransit. dk.*, nieco spacerować, nach einander hin spatzieren, spatzieren gehen, *Rs.* погуляти, погуливать.

POSPADAĆ *niiak. dk.*, wciąż po iednemu zlecieć, nach einander herab fallen, *Rs.* поспасть, поспадать.

POSPAIAĆ cz, *ndk.*, połączyć, spaiaiąc złączyć, nach einander zusammen fügen. Rany plastrzykami lipkiemi pospaiać lub igłą pohaftować. *Perz. Cyr.* 1, 84. Kości w należytym porządku w człowieku z sobą pospaiane, i poiedynczone bywaią. *Perz. Cyr.* 1, 24.

*POSPAĆ cz. *dk.*, przez sen pomarzyć, nach einander träumen. Musiał, pisząc to, iednego ieszcze wierszyka nie dospać a przeto co pośpił wymówił, iak ze snu porwany. *Zebr. Zw.* 14.

POSPIEĆ, - iał, - ieie *Neutr. ndk.*, *Rs.* поспѣть, поспѣвать, nadążać, nachkommen, nacheilen, gleich kommen, nicht zurück bleiben. Drewi tłukł kolany, Iż nie pośpiał otworzyć chłopiec zawołany. *Pilch. Sen. Gn.* 302. Wciągnął Niemcy do Zmudzkiey ziemi, a Giedymin nie pośpiał rychło woyska przeciw im zebrać, iako na nowym państwie będąc. *Stryik.* 342. Są ludzie, rozumem obrotni do nayglębszych nauk, a ciałem nic nie pośpieią, i układać się przystoynie nie mogą. *Petr. Pol.* 2, 364. Jeśliby kogo nie mogąc albo nie pośpieiąc do urzędu iechać, kogo innego posłał . . - *Stat. Lit.* 185. Nie pośpiałem ia ieszcze był za próg oyczyzny, on zamieszanie w cerkwi uczynił. *Smotr. Ap.* 9, cf. *źle wyiechał, skoro wyiechał, ieszcze nie ze wszystkiem). POŚPIECH, - u, *m.*, POŚPIECHA, - y, *f.*, skorość, pośpieszanie, śpieszność, kwapliwość, ukwapienie, *Bh.* pospěch, chwat; (cf. chwatać, chwytać); *Slo.* pospíchánj; *Sr.* 1. spěch; *Rg.* pospich, pospieha, pośpiesnost; *Cro.* poszpeha, berzina, poszpesanoszt; *Bs.* plohost (cf. płochość); *Vd.* hitrust (cf. chytrość), berzanost (cf. *barzy), hitanje (cf. chwytać); *Dl.* harłość; *Eccl.* спѣхъ, поспѣхъ, поспѣшество, скоростъ, *Graec.* σπουδή; (*Rs.* успѣхъ postępek); *Rs.* поспѣшность, по-

спѣшительность, поспѣшливость, die Schnelle, die Eile, Eilfertigkeit. Możemy tym pośpiechem całą sprawę popsować. *Boh. Kom.* 4, 61. Nagły pośpiech zwykł miewać zawady. *Teatr* 32 *c*, 27. Już swą nauki moc wrodzoną biorą, Cnota z pośpiechą w sercach wzrasta skorą. *Zeb.* 13, 18, *et* 14, 116. Przydałem, za swego nieszczęścia pośpiechą, więcey pochlebstw. *Zebr. Ow.* 186, *sic me mea fata trahebant*). POSPIESZNY, - a, - e, - ie *adv.*, śpieszny, prędki, rażny, schnell, flink; *Rg.* pospjésacjan; *Cro.* poszpesèn, hiter, bërz; *Ross.* поспѣшный, поспѣшливый, наспѣхъ; *Eccl.* благоуспѣшный. Osoba naypośpieszniieysza wybiera się na pułtawnirę. *Kluk. Rosl.* 3, 216. - *Jurid.* Kiedy do dziedzictwa nie należy ani brat, ani siostra, tedy wszyscy w iednym stopniu krwi będący, równą część biorą; te w prawie Saskim dziedzicami pośpiesznemi, *haeredes accelerantes*, zowią, dlatego, iż się dziedzictwo do nich na dół śpieszy. *Szczerb. Sax.* 117. POSPIESZYĆ, *F.* pośpieszy *Jnt. dk.*, Pośpieszać, *ndk.*; *Bh.* pospiššiti; *Slo.* pospíchám; *Sr.* 1. pospěchuju; *Bs.* pospjesiti, potesgjatise, potesgitise, hititi; *Rg.* pospjesciti, pospjescitise; *Cro.* poszpesaiti, poszpesávjem, poszpesilszem; *Vd.* napreihitati; *Rs.* поспѣшить, (*Rs.* споспѣшествовать pomagać, popierać, forytować; *Ec.* споспѣшествую *coopero*); śpieszyć się, śpieszno co czynić, eilfertig seyn, eilen Pośpieszay ale z wolna. *Dmoch. Szt. R.* 18, *festina lente*). Z ciernistego wyleciawszy siadła Bystrym pędem sęp głodny pośpiesza do padła. *Zab.* 6, 160 *Min.* - b) *transit.* pośpieszać co, przyśpieszać co, zwiiać się koło czego, sich mit etwas tummeln, etwas schnell betreiben. Pośle do krawca, żeby mi czym prędzey nowe suknie pośpieszał. *Boh. Kom.* 2, 361. Postanowiono Lewitów, aby z pilnością pośpieszali robotę około kościoła. 3 *Leop.* 1 *Ezdr.* 3, 8, aby przytykowali robocie). Pośpieszanie, przysparzanie; cf. *Rs.* споспѣшествованіе; z przyczynienie, poparcie. Pośpieszaiący, cf. *Rs.* поспѣшительный pomocny, popieraiący. POSPIESZYCIEL, - a, *m.*, który pośpiesza, der Eiler, Beförderer, *Cro.* poszpesitel; (*Rs.* поспѣшествователь pomocnik, popieracz; *Eccl.* поспѣшникъ, ускоритель który przyśpiesza; поспѣшникъ, споспѣшникъ, сомощникъ, пособникъ *adjutor*).

POŚPIEWAĆ, *F.* pośpiewa *cz. dk.*, Pośpiewuie *Pr.*, chwilę prześpiewać, nach einander eine Weile singen; *Bh.* pospiwati; *Sr.* 1. pospěwam, pospěwkuju; *Vd.* popeti; *Crn.* popęvam, (*Crn.* popevka *cantilena, Musa*); *Es.* popivati, zacinati, (*Bs.* popivkigna, zacinka, popivkigniça, z piosnką; *Ross.* попѣть, попѣвать. Nie źle pośpiewać czasem sobie gwoli W pracy, ucisku, lub kiedy co koli. *Zab.* 9, 119. Szły zakonniki pośpiewuiąc nokturny grobowe. *Tward. Wład.* 203. - (II) POŚPIEWAĆ, *ob.* Pośpiać).

POŚPIKOWAĆ *cz. dk.*, wciąż śpikować, bespicken, nach einander spicken, *Vd.* podslaniziti, podmastiti, pomastiti.

POSPINAĆ *cz. dk.*, wiele spinać, spinaiąc pospaiać, nach einander zusammen heften. - *pr. et fig.* Już azron ostry pospina na brzegach komiegi. *Miosk. ryt.* 2, 168.

POSPLETAĆ, *F.* pospleta *cz. iter. dk.*, wciąż spletać; nach einander zusammen flechten, binden. Zbiorę czym prędzey, pospletam róże. *Kniaź. Poez.* 1, 185.

*POSPOLICIE *adv.*, nayczęściey, nayzwyczayniey, posta-

remu, *Vd.* vsednu, povsednu, skori vselei, vsounu, mnoshnu, veshdiel, skori vsigdar, *Sla.* návlastito; gemeiniglich, insgemein. Troiakiego stanu ludzie pospolicie w mieściech bywaią. *Biel. Sax.* 344. Pospolicie mowią, dawno mówią, stara przypowieść *Cn. Th.*, es ist eine gemeine Sage. Mowa pospolita; pospolicie prawdziwa. *Cn. Ad.* 519; niedarmo ludzie mówią). POSPOLICIĆ *ob.* Pospolitować. POSPOLICIEĆ *neutr. ndk.*, spospolicieć *dk.*, zpowszednieć, gemein werden. Która rzecz spospolicieie, nie ma powagi. *Biel. Sw.* 99 *b.* W tym domu honor ten nie iest gościem, ale spospolicial. *Tr.* Spospolicialy, *Spospolitowały*, spowszedniały, gemein geworden. Przeszkadzaią nam naywięcéy trzy grzechy, bardzo na świecie spospolitowałe i szkodliwe. *Gil. Pst.* 3 *b.* POSPOLITAK, -a, *m.*, prostak, z pospólstwa, bez wychowania, plebeiusz, *Rg.* sèbar, rabûgljak; *Rs.* простолюдинъ; einer vom gemeinen Volke, ein Plebejer. Zdumiały nad napisy i nad portretami, Coż my insi, a insi z pospolitakami! *Zab.* 9, 82 *Zyck.* Skonfederowani towarzysze pod okna senatorów na koniu biegaiąc krzyczeli, zabiiać tych pospolitaków! *Swad.* 1, 212 *A Zal.* POSPOLITO *adv.*, n. p. Pospolito iest co, iest to w używaniu, czynią tak, mówią, chodzą, *usurpatur. Cn. Th.*, im Gebrauche, in der Gewohnheit, gebräuchlich, gewöhnlich. POSPOLITOŚĆ, -ści, *f.*, powszechność, ogólność, die Allgemeinheit, *Ueberhauptheit. Nadania przodków naszych w wszystkich punktach, tak iakoby wszystkość a pospolitość osobliwości, a osobliwość pospolitości i wszystkości nic nie uymowała, zachowamy. *Herb. Stat.* 769. Rzemieślnicy, a w pospolitości mieszczanie, maią posłuszni bydź zwierzchności radzieckiey. *Sax. Porz.* 26. Powołanie do naśladowania Krystusa, służy nietylko wezwanym w osobliwości, ale i inszym wszystkim w pospolitości. *Zrn. Pst.* 3, 502 *b.* Opisać duszę w pospolitości, *in genere. Sak. dusz.* 2. - b) spólność, die Gemeinschaft, die Gemeinheit. Co ma który przyiaciel, to wszystkich iest w pospolitości. *Gor. Sen.* 507. Pospolitość żon i dzieci. *Petr. Pol.* 91. - §. społeczność, społeczeństwo, (gemeinschaftliche) Gesellschaft. Narody Greckie trzeba było iakowym węzłem zjednoczyć i w iednę spoić pospolitość. *Nag. Fil.* 192. Wszystkie pospolitości nie stanowiły się dawniey tylko przez cnotę i męstwo. *Leszcz. Gl.* 179. W pospolitościach zakonnych są dotąd społeczne dochody. *ib.* 21. Te świece maią się zostawać przy pospolitości. *Bzow. Roz.* 114, przy towarzystwie, przy zgromadzeniu, przy gminie - §. pospolita rzecz, rzeczpospolita, stan, państwo, der Staat. Oby kiedy pospolitość się nad sobą ulitowała, krzywdy, które przez niektórych ponosi, obaczywszy. *Grod. Dis. A.* 2 *b.* POSPOLITOWAĆ, POSPOLICIĆ *cz. ndk.*, spospolituie *F.*, pospolitym czynić, gemein machen. *In malam partem* profanować, profaniren, entweihen, entheiligen. Pogany wprowadził do kościoła, i spospolicił święte mieysce to. *Budn. Act.* 21, 28. Co bóg oczyścił, ty nie pospolituy. *Bud. Act.* 10, 15. Świętych rzeczy nie pospolitować, nie każdemu pokazować. *Cn. A.* 1120. Homer bogów bardzo pospolituie; że większe uszanowanie dla swych bohatyrów, niżeli dla bóstwa sprawia, *Gol. Wym.* 484; postponuie, upośledza) - §. Pospolitować kogo z czym, oswaiać go z czym, woran gewöhnen. Moc nałogu pospolituie człowieka z naywiększemi kryminałami. *Mon.* 72, 710. - §. Pospolitować z kim, obcować, przestawać, Umgang haben, Umgang pflegen, umgehen. Nie pospolituią żydzi z Samarytany. 1 *Leop. Joa.* 4, 9. - §. Pospolitować się z kim *Rec.*, obcować z kim niższym, przestawać z nim, poufale wdawać się z nim, sich zu einem herablassen, mit einem gemein machen. Przełożonych, którzy się z mnieyszemi spospolitowali, chwalicie. *Gor. Wt. G.* 2. Mam to dufanie, że krol będzie się ludzkie sprawował, i że się z wami spospolituie. *Leop.* 2 *Mach.* 9, 27; łaskawie się obchodzić będzie. *Bibl. Gd.*). Nie trzeba się ze złemi pospolitować. *Klok. Turk.* 191. - §. Niech się też synek z tobą nie pospolituie, Aby cię i na potym szanował i matkę. *Opal. sat.* 5, niech powinnych względów dla oyca nie zapomni, cf. *bezpieczny). - §. Pospolitować się *Passive*, pospolicieć, pospolitym się stać, gemein werden, im Gange seyn, in Gang kommen, im Schwange gehen. Zbrodnie spospolitowawszy się, za nic teraz iuż nie stoią. *Gor. Sen.* 169. Henryk arcybiskup księży żon, także kucharek, co się było spospolitowało między niemi, nie dopuścił. *Biel.* 111. Za panowania Tyberyusza spospolitowało się to wielce, donosić do cesarza. *Gor. Sen.* 190. - Pospolitowanie *Subst. Verb.*, - b) pospolitość, udzielenie, uczęstnictwo, die Gemeinschaft, die Gemeinheit, die Theilnahme. Kazano go w pospolitowanie kościelne znowu przyiąć. *Sk. Zyw.* 1, 268. Zowią sakrament ciała, pospolitowaniem, komuniią, bo przezeń mamy społeczność z Chrystusem. *W. Post. W.* 252. - §. Pospolitowanie, obcowanie, przestawanie, bywanie, uczęszczanie, der Umgang mit jemanden. Wiadomość z pospolitowania między ludzi siły bierze, gdy się kto między ludźmi *schowa. *Glicz. Wyc. L* 3. W takich się pospolitowaniach kochay, któreby cię i mędrszym uczyniły, i u drugich dobre mniemanie zgotowały. *Glicz. Jeokr. Ji* 4. SPOSPOLITOWAŁY *ob.* Pospolicieć. POSPOLITY, -a, -e, gemein, a) wielom albo wszystkim służący, spólny, *Sla.* opcheni, opchinski, (*ob.* *obec, *obcy*); *Cro.* púchki, (cf. pólk); *Ec.* посполитный, общій; *Rs.* общій, общъ, всенародный; allgemein, gemeinschaftlich, gemeinsam. Sarmacya wszystkich narodów Słowiańskich, iest oyczyzną pospolitą. *Krom.* 29. Gdybyś była ty radość widziała tę pospolitą! *Past. F.* 322. Pospolite ruszenie, w czasie nagłéy woyny, przez wici zwoływane bywało. *Kras. Zb.* 2, 395, das allgemeine Aufgebot. W państwie rządnym spólna a pospolita swoboda bydź musi. *Gor. Dw.* 354. Pospolita rzecz, wielu spólna, eine gemeinschaftliche Sache. Pospolite i wszystkim wolne rzeczy, tanie. *Cn. Ad.* 902. Niepospolity, niespólny, niespółkuiący, nieudzielny, e. gr. *incommunicabile nomen Dei*, ucześnika nieprzyymuiące, ktorym żadnéy rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.* Ludzie żądzom folguiąc, niespoleczniste a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. 1 *Leop. Sap.* 14, 21, za bogi mieli). - §. Pospolita rzecz, rzecz pospolita, *ob.* Rzeczpospolita, *Rs.* посполитна, κατ' ἐξοχην, z Polska), społeczeństwo rządne, stan, państwo, rząd, das gemeine Wesen, der Staat, *Vd.* sloshtvu; slolishtvu). Starał się o to, iakoby był postanowił rzecz pospolitą dobrze. *Biel. Sw.* 104. Radzili około tego, iakoby dobrze rzecz postanowili pospolitą. *ib* 101. Czytay, w iakiéy Katylina albo inni złośnicy pospolitéy rzeczy sławie zostawali. *Rey Zw.* 38. Nie odstrzelił się Sergiusz od poprzedników w sprawie po-

spolitéy rzeczy. *Biel. Sw.* 80, w sprawowaniu rządu, in der Staatsverwaltung, Regierung. Badać się żonie nie godzi o tayemnicach pospolitey rzeczy. *Petr. Ek.* 18, rządowych, Staatsgeheimniſſe. Tylko własnych pożytkow z pilnością szukaią, A o pospolitą rzecz, o tę nic nie dbaią. *Biel. S. N.* 3, um den Staat unbekümmert. Pożytek pospolitey rzeczy. *Petr. Pol.* 247, Staatsnutzen. Pospolity, kraiowy, rządowy, ſtanu, państwa, oyczyzny się tyczący, Staats-. Wynieśli go nad wszyſtkie prawa i boże i pospolite, dawszy mu tę wolność, iż może prawa odmieniać; poprawiać. *Zrn. Pſt.* 3, 569 *b*, i duchowne i rządowe). Ładysław naprawił wiele pospolitéy rzeczy dobréy królestwu Węgierſkiemu. *Biel. Sw.* 127 *b*, w rządzie, in der Staatsverfaſſung). Urosł godnym ku rzeczy iakiéy pospolitéy bękart; zacierano zatym rodzice niepewne a niesłuszne a na bogi składano. *Glicz. Wych. B* 5, ku posłudze publicznéy, Staatsdienſt. Przysięga rayca Bogu, królowi, sędziemu, i wszyſtkiemu gminowi pospolitemu, bogatemu i ubogiemu. *Szczerb. Sax.* 345, w obec zebranemu, kraiowemu, der ganzen Landesgemeinde. Poginiecie, i domy wasze na rzecz pospolitą pobiorą. 1 *Leop. Dan.* 2, 5, *ob.* na ſkarb, fiskus, Staatsſchatz, Fiſcus. W tym mieście ieſt dom pospolity, albo ratusz mieyſki, niemaley piękności. *Boter.* 83. Radzili dla pospolitéy rzeczy chrześciańſkiéy. *Biel. Sw.* 276, dla powszechnego interessu chrześcian, allgemeine Sache des Chriſtenthums. Pospolitym rzeczom i użytkom byli wielkiemi przeciwniki. 2 *Leop.* 3 *Mach.* 3, allgemeines Intereſſe und Vortheil. Dobro pospolite, das gemeine Beſte, Staatswohl, *Ross.* община (*ob.* obec). Lepsze są dobra pospolite, niżeli domowe własne. *Petr. Pol.* 2, 405. Pospolite rzeczy nad prywatne przekładay. *Cn. Ad.* 903. Dla pospolitego dobra odbieżeć swego prywatnego. *Paſt. F.* 283. Zawsdy o dobrym pospolitym pilno myśli, który się nie o swe dobro, ale o dobro wszech ludzi ſtara. *Kosz. Lor.* 9. Kto domu rządzić nie umie swoiego, Nie podeymuy się pospolitego. *Cn. Ad.* 395. Białym głowom nie należy wiedzieć rady pospolite. *Petr. Ek.* 19. Zadano hetmanowi, iakoby sobie przywłaszczał pospolite pieniądze. *Klon. Wor.* 17, Staatsgelder. - §. Pospolity, publiczny, iawny, öffentlich. Wiele pospolitego budowania poſtawił. *Sk. Dz.* 511. - §. powszechny, ogolny, allgemein, überhaupt. Wyymuiemy szlachtę od wszyſtkich podatków, tak pospolitych, iak osobliwych. *Herb. Stat.* 579. Nauka pospolita i osobliwa o sprawianiu rol. *Crese.* 149, w ogólności i szczególności). - b) pospolity, zwyczayny, ordynaryyny, prosty, niewytworny, powszedny, potoczny, gminny: gemein, gewöhnlich, ordinär, ſchlecht; *Bh.* běžný (cf. bieżny); *Sr.* 1. zromadnoluďſki; *Bs.* pucjanſki, kako púk cini, opcnienſki; *Rg.* priprosni, sebični; *Sla.* opchenj; *Rs.* простолюдный, простонародный. Pospolity człowiek, ieden z pospólſtwa, plebeius. *Cn. Th.* W Rzymie *plebeii*, to ieſt, lud pospolity. *Biel. Hſt.* 105. Troiakiego ſtanu ludzie w mieściech bywaią; bogaci, którzy panuią, ubodzy, którzy służą, i pospolici, którzy między bogactwem i ubostwem środek trzymaią. *Szczerb.* 344. Chce, żeby go za kogoś niepospolitego miano, dlatego, że urodziwy. *Teatr* 2 *b*, 48, cf. nie Janayżo mi, nie Piotray mi, bom ia *-ſki*, albo *-cki*, Jego mość, Pan ſtarosta. *Cn. Ad.* 664). Jam nigdy nie iadł żadnéy rzeczy pospolitéy i nieczyſtéy. 1 *Leop. Act.* 10, 14, prawem żydowſkim zakazanéy, cf. niekoszerne). Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaie, wybornym zaś samą rzadkością iedna zaletę i szacunek. *Pilch. Sen liſt.* 319. Co chcesz, żeby ci wdzięczne było, niechay nie będzie pospolite. *Gorn. Sen.* 42. Na poczciwość, piękna, i niepospolitéy piękności! *Teatr* 9, 7. Pospolita rzecz, zwyczayna, cf. praktyka, *Rs.* обыкновение. Rok pospolity, to ieſt, ani przybyszowy, ani przeſtępny. *Przyb. Miser.*, das gewöhnliche Jahr. U żydow nie było między gwałtownemi śmierciami pospolitszey nad kamienowanie. *Zach. Kaz.* 35. Pospolitym ięzykiem, z mową proſtą *Cn. Th.* 787. - *Collect.* Zdradą Jezusa poimali, bo bali się pospolitego człowieka, *W. Poſt. W.* 257, ludu). Lud pospolity traktuiemy iak niewolników. *Leszcz. Gl.* 100, pospólſtwo, *plebem*, lud). *POSPOLNY, - a, - e, pospołu będący, spólny, wspólny, powszechny, beyeinander zuſammen befindlich, allgemein, geſammt. Rzeczpospolitą tak poſtanowili, żeby każdy pilnuiąc swego, tą drogą łacniéy dobra pospólnego i zgody mógł bronić sąsiedzkiéy. *Jan. Okſz. G.* Czynili to dla pospólnego pożytku. *Glicz. Wych. O* 1 *b*, dla woiennych przygod pospolnych. *Jan. Okſz. D.* 3. Bogarodzica, pospolną się matką wszelkiemu człowiekowi ſtała. *Bzow. roż.* 14. Wszyſtkie te rzeczy warz w oleiu pospólnym. *Sien.* 494; razem, *Boh.* pospolný *simultaneus*, pospołu. POSPÓLSTWO, - a, *n.*, a*) pospolitość, społeczeńſtwo, towarzyſtwo, die Gemeinheit, Gemeinſchaft, Geſellſchaft. Gawron ptak siedli się w pospólſtwie, tak iż na iednym drzewie kilkanaście gniazd będzie. *Sien.* 296, *Spicz.* 151. Około bractw albo cech, widziemy, iż te pospolſtwa albo bractwa, wszędzie dotąd cierpiane są. *Herb. Stat.* 307. - §. pospólſtwo, zgromadzenie, schadzka, zjazd, die Verſammlung, Zuſammenkunft. Ktoby, gdy na pospolſtwo zadzwonią, do pospolſtwa nie przyszedł, ten winy przepada sześć pieniędzy; a ieśliby był do pospólſtwa obwieszczon, tedy pięć szelągów przepada, *Szczerb. Sax.* 342. Rayce mogą schadzkę albo pospólſtwo zgromadzić z radą ſtarszych, kiedy chcą. *ib.* - §. Przedsięwziąłem to tłumaczenie, żebym pospólſtwu z iakieykolwiek pracy méy pożytek zjednał. *Petr. Ek. ded.*, społeczeńſtwu, publiczności, dem Publico. Rzeczy niepewnych nie mógłbym pisać, a w pospolſtwo wydać. *Sien.* 491, cf. na iawią wydać, na świat). - b) pospólſtwo, lud, pospolity lud, człowiek pospolity, das Volk, das gemeine Volk; *Boh.* lid; *Sr.* 1. zromadné lud; *Crn.* ſkup; *Vd.* nishi ludſtvu, mnoshtvu, puk, ſkupshina; *Cro.* púk, (cf. połk), lyutztvo, púchtvo; Rg. puuk; *Sla.* pûk; *Rs.* простонародіе, простолюдинство. Bardziey mi się podoba władza iednego człowieka, niż władza albo pospólſtwa, albo z pospólſtwa wybranych. *Gor. Dw.* 355; bardziéy monarchiia, niż demokracya). Kazimierz W. królem pospólſtwa był nazwany. *Krom.* 358, królem chłopſkim). Pospólſtwu miły, przyiemny, *popularis. Cn. Th.*, popularny). - Prélaci, książęta i szlachta, i wszyſtko pospólſtwo króleſtwa Polſkiego Jagiełłę za króla sobie wzięli. *Herb. Stat.* 663, wszyſtek lud). - *In malam partem*: Kto się pospólſtwu podoba, ten się mądrym nie podoba. *Cn. Ad.* 398; mów ludzkich nic nie waż sobie, gdy rozum, cnota, przy tobie). Pospólſtwa rozsądkiem albo zdaniem mądry gardzi. *Cn. Ad.* 903. Nie wiele tam ſtali, co pospólſtwo chwali. *Cn. Ad.* 903, cf. motłoch, gmin, ga-

wiedź, chałastra. POSPOŁU *adv.*, *Bh.* pospolu, pospolem, pospolku; *Slo.* spolu, pospolu; *Vd.* vkup, vkupei, kupei, skup, vred; *Sr.* 2. pospolu, sobu, grommaje; *Sr.* 1. zpowu, romadje, jenedobo; *Ec.* собóрно; społem, spólnie, wespół, naspół, razem, w kupie, złącznie, z sobą, (*Etym.* pół), zuſammen, bey einander, mit einander, gemeinſchaftlich. Pospołu to rzeczy chodzą, dym za płomieniem, grzech za lubieżnym poyrzeniem. *Cn. Ad.* 904. Gdy szli, Jezus się przybliżywszy, szedł pospołu z niemi. *Sk. Kaz.* 189.

POSPORZYĆ cz. *dk.*, wciąż przysporzyć, nach einander hin befördern, gedeihen laſſen. Wszyſtkoć się poszczęści a posporzy z opatrzności Pana. *Rey Pſt. Ss* 2, zdarzy ci się, es wird dir gedeihen, gelingen, guten Fortgang haben.

POSPRAWIAĆ, *F* posprawia *cz. dk.*, Posprawować *ndk.*, poułatwiać sprawunki, nach einander abthun, abfertigen, (ſeine Geſchäfte); *Crn.* pospraveti, pospravem, z popakować *componere*, *convasare*). Uwinę ia się szybko, interesa posprawiam, *Teatr* 10, 22. — b) posprawiać sobie porządki, suknie, opatrzyć się w nie, nach einander anſchaffen. To są sprzęty, które posprawiał. 1 *Leop. Ex.* 38.

POSPRZĄTAĆ, *F.* pospráta *cz. dk.*, Pospráątnąć *idntl.*, poodſtawiać, *Sla.* pokupiti; nach einander wegräumen. Posprzątawszy ze stołu, póydźcie do roboty. *Kniaź. Poez.* 3. 199. Już pospráątała wszyſtko. *Teatr* 52, 5.

POSPUSZCZAĆ, *F.* pospuszcza *cz. iter. dk.*, nach einander herablaſſen, ſinken laſſen. Gdy bóg dla nas zrządzi dzień pociechy, i oni także pospuszczają wiechy. *Chroś. Job.* 182. Pospuszczać psy, *fc.* z łańcucha, nach einander loslaſſen. Pospuszczały się konie, krowy, t. i. z uzdzienic, z postronków, ſich losmachen. *X. Kam.*

POSRAĆ, *F.* posra *cz. dk.*, posrydać, beſcheißen. *Rey Zw.* 234 *b.*; *Bh.* posráti; *Vd.* posrati; *Rg.* posratti).

POSREBRZYĆ, *F.* pośrzebrzy *cz. dk*, pośrebrzać *ndk.*, śrebrem oblec, *Rs.* posrebrriniti, srebrom pokritti; *Boh.* poſtříbiti, poſtříbřeny; *Slo.* poſtříbřený; *Dl.* posrebarnyen; *Rg.* posrebarniti; *Crn.* posreberniti; *Cro.* poszrebernújem; *Rs.* посеребрить; *Ec.* посеребрю; überſilbern, verſilbern. — *fig.* Wodne ſtworzenia łuszczką pośrebrzane. *Sasz. Pieś. P.* 4. POŚREBRZYCIEL, — a, *m.*, który pośrebrza, złotnik, der Verſilberer; *Rg.* posrebarnitegl; *Rs.* серебряльщикъ.

POSROMIĆ, POSROMOCIĆ, *F.* posromi, posromoci *cz. dk.*, Posromacać *ndk.*, sromu ponabawiać, nach einander beſchämen; *Sr.* 2. pośromaſch; *Vd.* posramotiti, posramuvati, posramotenje, posramota, obsramotnoſt; *Rg. et Bs.* posramiti; *Rs.* посрамить. Żebyśmy nie byli posromoceni między narody, które nas nienawidzą. *Bud. Nehem.* 5, 9. Skarżyli się na łon i dziewek haniebne posromocenie. *Stryik.* 592. Nie raczysz mię posromacać, *confundere*. *Wrob. Zołt.* 280. Obiecał posromacać zawżdy wszyſtkie mędrki świata tego. *Rey Poſt. Dd* 5. — §. Jawnie bluźniono a posromacano było święte imię iego. *Rey Pſt. K k* 4, znieważane, verunehrt. POSROMICIEL, — a, *m.*, który posromaca, der Beſchämer, Verunehrer, *Rs.* посрамитель, *f.* посрамительница. POSROMNY, — a, — e, do posromocenia, zu beſchämen. *Kanc. Gd.* 270. — §. *act.*, posromacaiący; *Rs.* посрамительный, zawstydzaiący, beſchämend.

POŚRZEDNI, — ia, — ie, śrzodkuiący, śrzedni, die Mitte haltend, mittel, *Bh.* proſtřední; *Sr.* 1. pośredni, mośredni; *Sla.* osridnji; *Cro.* poszredny; *Rs.* середовый; *Ec.* междуный, состоящій между двумя вещьми. Pośrednia proporcyonalna liniia, między dwiema skrayuemi śrzodkuiąca. *Sol. Geom.* 5. — *Jurid.* Dekret, którym skażą, iż dobra pozwanego maią być przedane, nie iest dekret *konieczny*, ale *pośredni*, *non eſt* definitiua, *ſed* interloquutoria *ſententia*; przeto za słusznemi przyczynami może być wstrzymany. *Szczerb. Sax.* 67, tymczasowy, doczesny, einſtweilig. — §. Pośredni, pośredniczy, nieprosty przez siebie, mittelbar. Ci co twierdzą, iż Fryderyk I. niewiele w sposobie bezpośrednim do wzrostu monarchii Pruskiey przyłożył się, zaprzeczyć nie mogą, iż wpływ iego pośredni w tey mierze bardzo był wielkim. *N. Pam.* 9, 313. POŚRZEDNICA, — y, ł., POŚRZEDNICZKA, — i, ł., *dem.*, *Vd.* sredniza; *Rg.* sredoſtaniza, srjedniza; *Ec.* ходáтайца; *Rs.* посредница; orędowniczka, die Vermittlerinn. Marya pośredniczka. *Sk. Kaz.* 601. Śmierć u was drugiego żywota pośredniczką. *Bard. Luk.* 12. — b) Pośrednica, liniał żelazny, przechodzący przez środek wnętrzny wydętości kuli mosiężney, służącey do kształtowania w piasku formy na bombę. *Jak. Art.* 3, 590. das eiſerne Linial, das mittten durch die hohle meſſingene Kugel zur Bombenform durchgeht. POŚRZEDNICTWO, — a, *n.*, *Boh.* proſtřednictwí; *Slo.* proſtrednictwo; *Vd.* posreditje; *Rg.* srjedoſtaanje, hodotajſtvo; *Rs.* посредничество, das Mittleramt, die Vermittlung. Między dwoma sporami ludzi obiera się pośrednictwo trzeciéy osoby, *Jez. Wyr.* Króla Pruskiego bardzo interessuie stan Rzpltéy Hollenderskiey; ale się spodziewa, że przywróci zgodę przez pośrednictwo swoie. *Pam.* 85. 1, 52, wdawaniem się). POŚRZEDNIE, POŚRZEDNICZO *adv.*, mediate; za pośrzodkowaniem czego, lub kogo, mittelbar; *Vd.* sriedshnu, sredeshnu, sesrednu, s' pomushjo, se srednino, sredninsku; *Crn.* is umejskam; *Rs.* посредственно, посредствомъ. Rzeczy które pośrzednie nad nami dokazuią. . . *Cyank. Log.* 53, Pośredniczo. *Perz. Cyr.* 1, 159, cf. Bezpośrzednie, Beźrzednie. POŚRZEDNICZY, — a, — e, pośrzodkuiący, pośrednie dzieiący lub dzieiący się, *mediatus*, mittelbar; *Slo.* proſtřední; *Vd.* sriedni, sriedni, srednen, posreden, srieden; *Cro.* szredoſtayni; *Rs.* посредственный; *Ec.* ходатайственный. Kości w człowieku iedne się łączą sposobem pośredniczym, to iest, za pomocą chrząstki; drugie bezpośredniczo, niby szwem iakowym spaiając się. *Perz. Cyr.* 1, 24. — *Chem.* Powinowactwo pośredniczе, *affinitas intermedia*, maiąca mieysce między dwoma ciałami, za pośrednictwem trzeciego. *Sniad. Chem.* 22, aneignende, vermittelnde Verwandtſchaft. — §. W niektórych miastach sprawy przeciwko urzędnikom sądzone bywaią w sądach pośredniczych starościńskich. *Skrzet. P. P.* 2, 109. POŚRZEDNICZYĆ *med. ndk.*, pośrzednikiem być, pośrzednictwem się trudnić, vermitteln, den Mittler machen, unterhandeln; *Boh.* zproſtředkowati, ſproſtředkugi; *Vd.* sredit, sasrediti, posrediti, sreduvati; *Rs.* посредствовать, *Ec.* посредствую, средствовати, посредственникомъ быть, находáтайствую; cf. Pośrzodkować. POŚRZEDNIK, — a, *m.*, *Boh.* proſtřednik; *Slo.* proſtrednik; *Crn.* sredněk; *Vd.* srednik, sasrednik, sreidnik; *Cro.* szredoſtaynik; *Bs.* sredgnik, srednik, pogoditegl; *Rg.* posrjednik, sjreednik, srjeduſtavnik, hodotaj; *Sla.* medjugovornik; *Rs.* посредникъ, ходáтай; *Ec.* посредственникъ; der Mittler, Vermittler. Pismo P. Jezusa zowie

pośrzednikiem, to iest, iednaczem stron rozróżnionych. *Bals. Nied.* 2, 48, *ob.* Orędownik). Chrystus iest pośrzednikiem, rzecznikiem i iednaczem naszym. *Baz. Hft.* 117, *Salin.* 4, 207. – b) pośrzednik, w środku będący, der in der Mitte ſteht. Arabczyk miasto tych słów *twarz w twarz*, ma te słowa, bez *pośrzednika*. *Boh. Przyd.* 38. Toć są ci lotni, toć są ci pośrzednicy, co się wieszają w wątpliwościach. *Rey Ap.* 43, neutraliści). – *Math.* pośrzednik, pośrzedni punkt, *centrum Tr.*, der Mittelpunkt. POSRZEDNIKOWY, – a, – e, do pośrzednika należący, Mittlers-, Vermittlers-. – b) Mittel-, den Mittelpunkt betreffend, central. Angul pośrzednikowy *Tr.* POSRZEDNOŚĆ, – ści, *ż.*, środek, znaydowanie się w środku, *Bh.* prostředność, *Sr.* 1. pośtrednosći; *Cro.* posrédneszt; die Mitte, das Befinden in der Mitte *Tr.* – – (°POSRZENIE; *ob.* Pośrzenie). – – POSRZOD, °OSRZOD *adv.*, *Boh.* prostřed, uprostřed; *Sla.* posrid; *Vd.* tovariedi, tonasriedi, tovmiess, tonasried, med tem; *Cro.* poszrèd; *Ec.* посредѣ, въ промежкахъ (cf. pomiędzy, między); *Rs.* промежду, промéжь, посрѣди; we środku czego, in der Mitte, mitten. Pośrzod ieſt ogród *Tr.* Pośrzod ogroda ſtoi fontana. *ib.* – *Tempor.* n. p. Nie widzimy i °ośrzód lata, aby miały być wody w rzekach gorące. *Syxt. Skł.* 129. Porażono nieprzyiaciela, °ośrzod postu. *Biel. Sw.* 238 *b.* POSRZODEK, – dka, *m.*, *Slo. et. Bh.* prostředek; *Cro.* poszrèdek; *Rs.* посредство, pośrzednictwo), środek, pośrzedni punkt, die Mitte, der Mittelpunkt. Ziemia cała, począwszy od centrum, t. i. od pośrzodku w głąb aż do wierzchu. *Syxt. Skł.* 151. Pośrzodek osi, średnia kwadratowa część osi, między dwoma iey wrzecionami. *Jak. Art.* 3, 310. Trudno wymacać on prawy pośrzodek, gdzie cnota między zbytkiem a niedoſtatkiem siada. *Gor. Dw.* 385. Na pośrzodku wód. *Otw. Ow.* 327. Puścił się pieszo przez pośrzodek Francyi, *Wys. Jgn.* 41, Tom ia o początku narodu z głębokiey wydźwignąwszy ciemności, ſtawić w pośrzodek rozumiał. *Krom.* 30; na świat, na iaw' wydać, vortragen, vorlegen). – §. Obrali iednego z pośrzodku siebie, z liczby swey, z gromady, z pomiędzy siebie. *Cn. Th.*, einen aus ihren Mitteln. Posłów z pośrodka siebie deputowali. *Vol. Leg.* 3, 35. Na co brać nieznaiomych, gdy w pośrzodku macie Godnego, który was zna, i którego znacie! *Jabł. Tel.* 78. – §. pośrzodek, pośrzednicszy sposób, środek dopomagaiący do czego, ein Hülfsmittel, Mittel. Bóg z ludźmi mawiał zawsze przez iaki instrument, albo przez proroka, albo wżdy przez iaki pośrzodek do tego godny. *Rey Ap.* 4. Nieśmiertelność chcąc sobie zjednać, zapamiętałych prawie do tego pośrzodków użyli. *Warg. Wal.* 301. Pośrzodków używał do uciekania sposobnych. *Zrn. Pſt.* 3, 549 *b.* Udziela nam się Chrystus przez pośrzodek nayś. sakramentu. *W. Poſt. W.* 243, vermittelſt. – *personif.* n. p. Jam między Panem i wami był iednaczem i pośrzodkiem. 1 *Leop. Deut.* 5, pośrzednikiem, Mittler, Vermittler. POŚRZODKOWAĆ, – ał, – ano *cz. ndk.*, środek trzymać, *ob.* pośrzednicszyć, die Mitte halten. Między iedynaſtą szóſta liczba pośrzodkuie. *Bals. Sw.* 2, 264, *Bud. Ezech.* 46, 10. – §. Za pośrzodkowaniem miłości boskiey, *Bals. Nied.* 1, 72 *et* 136; za pośrzednictwem. POŚRZODKOWY, – a, – e, do pośrzodku należący, albo w pośrzodku czego, choć sam ieden leżący, (średni ieſt względem takich drugich wielu albo dwu). *Cn. Th.* 789, zur Mitte gehörig, in der Mitte befindlich.

POSRZONIĆ, *F.* pośrzoni *cz. dk.*, śrzonem pokryć; *propr. et impropr.*, bereifen. Wiekiem pośrzonione włosy. *Stas. Num.* 2, 93.

POSSAĆ *cz. dk.*; Posysać *ndk.*, chwilę ſsać, nach einander hin ſaugen; *Sr.* 1. pocjcam; *Rg. et Bs.* posisati; *Ross.* ногосать, ногосывать. W las iako wszedł, a ciała obaczył nieżywe, Węża przytym obwyż w ciele aporem Ran posysaiącego iuszyſtym ozorem; rzecze. *Zebr. Ow.* 56.

POSSESSOR, – a, *m.*, a *fac.*, maiący co w aktualnym posiadaniu, der Beſitzer, w szczególności zaś, *ob.* Dzierżawca, arendarz dóbr, der Pächter; *Vd.* navzetnik, najemanz; *w rodz. żeńſk.* POSSESSORKA, – i, *ob.* Dzierżawczyni, die Pächterinn. POSSESSYA, – yi, *ż.*, POSSESSYYKA, – i, *ż. dem.*; posiadanie, i to co się posiada, posiadło, das Beſitzen, der Beſitz; *Crn.* possęa, possęsa; *Sr.* 1. wobſzencno, ſedliſzo, wobſzenenſzko, ſtliſzlo; *Vd.* posedba, poseſtvu, posedenje, poseduvanje; *Bs.* posedio; *Ec.* спажáнїе; posſesya ziemska ściśle wzięta, własność dóbr ziemskich dziedzictwem aktualnie dzierżonych. *Ostr. P. C.* 1, 23; Grundeigenthum. Miał nieszpetną posseſsyykę, poltrzeciey włoki i młynek. *Teatr* 26, 76. – b) posſesya, dzierżawa, naięcie, arendowanie dóbr drugiego dziedzicznych, der Pacht, das Pachten. *Kras. Zb.* 2, 395, *Vd.* navzetje, najemshina). Wielkiemi posſessyami szedł, aż się dorobił znacznego dziedzictwa. POSSESSYONAT, – a, *m.*, posiadaiący dobra dziedziczne, osia ły, der erbliche Güter beſitzt; *oppos.* Golota); *Boh.* ſtatečnſtwí; *Vd.* posednik, poseduvanz; *Ross.* помѣщикъ, помѣстный; *oppos.* безпомѣстный; *Ec.* недвижимельный; *w rodz. żeńſk.* POSSESSYONATKA, – i, *ż. Vd.* posednica, *Rs.* помѣщица.

POST, – u, *m.*; *Bh.* půſt; *Slo.* pôſt, půſt; *Hg.* böjt; *Sla.* póſt; *Bs.* poſt, pokorra u jitju; *Rg.* pooſt, xexin; *Cro.* poszt, post; *Sr.* 1. pôſt; *Crn. et Vd.* poſt, poſten zhaſs, poſtni dni, bila, (*diſtg. Crn. Vd.* puſt, puſtni dni *carnevale* zapusty, *Crn. et Vd.* Puſt, *Bachus*, cf. pusty, cf. puścić, rozpuścić, rozpusta); *Rs.* постъ, (cf. *Gr.* ἄνασις); poszczenie, *Ec.* безпищїе, ze Słowiańſka pośniczeſtwo. *Pim. Kam.* 312; das Faſten. Poſt, powściągnienie od rozkosznych potraw, iako od mięsa, zwłaszcza czasów od kościoła naznaczonych. *W. Poſt. W.* 138. Poſt, powściągnienie od pokarmów i napoiów rozkoszniejszych, *Smotr. Lam.* 216. Przy każdym poście naydziemy dwoię rzecz, °ſtrzymawanie od iedzenia i picia, a obieranie potraw do postu przyſtoynych. *Hrbſt. Odp. Rr* 7. Nie takie nasze posty, iak owe niegdyś puſtelnicze, o korzonkach i wodzie. *Kras. Pod.* 2, 266, poszczenie, *ob.* pościć). Ja dziś z poſtem, a ia poszczę, iem tylko poſtne potrawy, *Ecc.* пóстно, пóстническки, ich faſte heute, eſſe bloß Faſtenſpeiſen. Zaſtawiono ſtół z poſtem. *Kras. Pod.* 2, 265, poſtnym iedzeniem. Poſt suchy *ob.* Suszyć. Poſt złamać, zgwałcić, *Rs.* скоромиться; das Faſten brechen, nicht beobachten; n. p. Poſt ku narodzeniu Pańskiemu złamał. *Sk. Dz.* 556. (cf. *Rs.* скоромить, оскоромить dawać komu ieść z mięsem w poſt; скоромъ, скоромный w poſt do iedzenia zakazany). Poſt zachowuię, poszczę, *Ec.* пóстничествую. Zakończyć poſt, znowu pierwszy raz z mięsem ieść, *Rs.* разговѣться, разговѣвaться, за-

rosaймься, затовбмься. Post, czas postu, wstrzemięźliwości na ublaganie miłosierdzia bozkiego ustanowiony. *Kras. Zb.* 2, 395, Fastenzeit. *Poście, s w poście, pod czas postu, zur Fastenzeit. Nie dlatego zakazuie mięsa *poście, (cf. *lecie, s w lec e), iakoby złe było, ale abyśmy przystoynie pościli. *Hrbst. Odp. Ss.* Post; s dzień postu albo postny, ein Fasttag. Mamy w ten tydzień trzy posty. *Cn. Th.* Post, s Post wielki czterdziestodniowy, kwadragezyma, *Sla.* korizma, *Cro.* korizma, poszt 40 dan, *Dl.* posztna chëterdeszeticza, *Rs.* чемыредесятница, *ob.* czterdziestnica, czterdziesiątnica, die Fasten. Kościół przez 40 dni post wielki obchodzi. *W. Post. W.* 150. Innocent III. uiął postu wielkonocnego Polakom, ktory post, gdy niedziel 9 zupełnych starodawnym trybem zachowywała Polska, od czasu onego pół siódmey tylko pości. *Krom.* 257, *Haur. Sk.* 507, *ob.* Starozapustna niedziela). Post Wielki, siedm niedziel przed Wielką Nocą. *Hrbst. Odp. Rr 8 b.* Kościoł post walny złożył na czas wiosny, kiedy na nas takie odmiany powietrza, iakie zimie, nie napadaią. *Petr. Wod.* 218. Nie ma teraz różnicy między Piątkiem i niedzielą, ani między Wielkonocą i postem wielkim. *Mon.* 64, 5. Jeżeli nie w Zapusty, to w post przynaymniéy. *Mon.* 76, 149, doczekam się da Pan Bóg). – §. Post mnieyszy przed Bożym narodzeniem, adwent, *Sk. Dz.* 1033, das Fasten vor Weihnachten.

Pochodz. *pościć, *paszczać, poszczywać, pościciel, poſtnik, poſtny; przepościć, wypościć się; śrzodopoście; śrzodopoſtny; ſtarozapuſtny, zapuſty, zapuſtny, mięsopuſty.*

POSTA *ob.* Poczta.

POSTAĆ, –i, ł., kształt, figura, postawa, *Vd.* postava, telesna dougust, vishina telesa, shtatura, *Cro.* kip (cf. kibić); *Rs.* стамъ, осáнка, обрáзъ, (cf. obraz); *Ec.* уподоблéніе, (cf. podobać, upodobać się), die Gestalt, Figur. – *Math.* Ułożenie między sobą boków iakiego ciała, nazywamy kształtem czyli postacią. *Rog. Dos.* 1, 67. – Postać na się brać, kształcić się, formować się, *Ecc.* вообразúться. Zwierzchnia postać ludzi oszukiwa. *P. Kch. Jer.* 11 b, nie wszystko złoto, co się świeci z góry). Zewnętrzna postać bardzo iest zwodniczą. *Teatr* 28 *b*, 87. Postać święta, hayduckie zamnienie. *Opal. sat.* 47, cf. broda iak u proroka). Djabeł w swoiéy postaci; tytuł książki *Bohomolca*; t. i. w prawdziwéy swoiéy istności, in seiner wahren Gestalt. *Teatr* 20, 105. – Gdy iuż w Europie pokóy panuie, on w postaci ieszcze woienney zostaie. *N. Pam.* 13, 126; na etacie woiennym). – *Theol.* W sakramencie, pod postacią chleba i wina, ciało i krew Pańska, unter der Gestalt des Brots und Weines im Abendmale. Ty iesteś Panie w osobach troiaki, Jednak bogiem iesteś w postaci iednaki. *Kanc. Gd.* 5. – *Rhetor.* Wszelka osobliwość albo w iednym słowie, albo w kilku słowach czyli w mowie, zowie się postać, *figura. Kpcz. G.* 2, 22. – *b) gatunek, różnica, podział, die Gattung; *species*; n. p. Jagoda winna ma w sobie trzy różne postaci. *Cresc.* 331. Rzeczy nayduiące się *in una specie*, w iedney postaci. *Petr. Et.* 19.

POSTAĆ, *F.* postoi *Intr. dk.* Postawać *Contin.*; *Bh.* postati, postawati; *Slo.* postať *aliquantum stare*; *Bs.* postati, stati malo vrjemena; *Sr.* 1. postȇjȋm, postȇjem; *Cro.* postajem, postentávam *subsisto*; (*Vd.* postati, obstati, stanoviten biti, poterpeti, wytrzymać, wytrwać, *Vd. et Crn.* postòjna, s orzeł); *Vd.* postati, postajati; (*Crn.* postati, postânem *fieri*, *existere*; postâjam, *incipio fieri*, 2) *subsisto*); *Rs.* постоять, постоивать; (cf. *Ec.* постоянïе popas, cf. *Ec.* непостоянствую, *Gr.* ἀστατέω niestatkiem być). – *Pol.* stać czas nieiaki, stać spokoynie chwilę, eine Weile stehen, auf einem Flecke bleiben. Postóy tu na chwileczkę przy téy ofierze. 1 *Leop. Num.* 22. Mięszanina ta, niech tak postoi poki się nie ustoi. *Haur. Sk.* 359. Postoię-ć tam trochę. *Cn. Th.*, nie tak prędko się odprawię, ich werde da ein Weilchen stehen müssen. – §. Postóy, zatrzymay się, zastanawiay krok, halt! steh ein wenig. Ale postoyno trochę, Panie Jakubie. *Teatr* 30, 90, poczekay!). – Postawać idąc, zatrzymywać się, zastanawiać, im Gehen stehen bleiben. *P. Kch. Orl.* 1, 64. Nie postawaiąc nigdzie, prostom do domu szła. *Wys. Kat.* 18. W tym postawa za progiem, i niby wątpliwa Oglądaiąc się na dom, gorzko popłakiwa. *Przyb. Ap.* 231. Pilnie na niego Armida patrzała, Lubo się ruszył, lubo co postawał, Twarzy i wzroku iego pilnowała. *P. Kch. Jer.* 96. Pośpieszay co rychléy, nie postaway. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 20, 30. Cały gmach iey furyi nie znosi, Bieży, koli, postawa. *Bard. Tr.* 448. – §. Kazali wstać a chodzić chromourodzonemu człowiekowi, który daléy niż od czterdziestu lat na nogach swych nie postał. *Rey Pst. Bb b* 2, nie podniosł się na nogach, nie stał, er hat nicht auf seinen Füßen gestanden – 2) Postać gdzie, postawać, *F.* postanie, postoi, *usitatius cum negatione*, nie postawać gdzie, nie bywać, nie pokazać się, sich wo nicht blicken, nicht betreten lassen. Nigdzie iako żyw, nie postał na świecie. Doma się schował *P. Kch. Jer.* 90, er ist gar nirgends hingekommen. Nic do rzeczy mi bydgoszcza, poszedłem, i więcéy u niéy nie postanę. *Teatr* 22 *b* 102. Już odtąd noga moia nie postanie w tym domu. *Teatr* 22 *b*, 11, mit keinem Fuße mehr hinkommen. Powiedz mi prawdę, inaczéy noga moia w domu twoim nie postanie. *Boh. Kom.* 1, 294. Około Lwowa od kilkuset lat noga ich nie postała. *Star. Pod. Bb.* Prowadził nas po dzikich polach, w których nigdy podobno nie postała noga ludzka. *Zab.* 13, 115. Gada o dworze, w którym nigdy noga nie postał. *Mon.* 76, 597. Nade wszystko zaś to ci przykazuię srogo. Żebyś u Izmenii nie postał i nogą. *Min. Kyt.* 1, 189. Na teatrach nic takowego postać nie powinno, coby uszy obrażać mogło. *Teatr* 26, 25, mieysca mieć nie ma). Kłamstwo nigdy w uściech nie postało moich. *Teatr* 5, 81. Tak podła myśl niegodna postać w umyśle obywatela. *Kras. Pod.* 2, 211. Nie postało nawet w myśli moiey, frasować W Panią. *Teatr* 3 *d*, 61. Srogość w myśli moiey nigdy nie postoi. *Teatr* 55 *d*, 53. Nie iadłem chleba, ani mięso ani wino postały w ustach moich. 1 *Leop. Dan.* 10, 3.

POSTANOWIĆ, *F.* postanowi *sz. dk.*; postanawiać *ndk.*, *Sr.* 1. postȃvam, (*ob.* postawić); *Vd.* ostanovit; *Rs.* постановить, постановлять; stanowić, stawiać, hinstellen. Nimfa zwiódłszy go z światła, w cieniu postanawia młodzieńca. *Otw. Wirg.* 471. – §. Postanowić, ustawia, uchwalić, *Bh.* ustanowiti; *Sr.* 1. postȃvȋm; *Vd.* napostaviti, napovedeti, nakouzhati, doskleniti, (*Vd.* postanoviti, obstanoviti, saterditi, poterditi, postaviti, potwierdzić); *Cro.* odluchújem, odlucham, dokonchati; *Dl.* odlucsiti; *Rs.* опредѣлить, опредѣлять; *Ec.* законополагáти, законоположý, (cf. *zakon); beschließen,

verordnen, feſt ſetzen, anſetzen. Teraz w Warszawie poſtanowiono, aby dobrym ludziom wszyſtko darmo dawano. *Bok. Kom.* 2, 29. W każdéy prowincyi pretora poſtanowiono. *Pilch. Sall.* 58, osadzono. O poſtanowieniu dnia na zapłacenie. *Chel Pr.* 137. – Poſtanowić, z uregulować, rozporządzić, uporządzić, uporządkować, ułożyć, einrichten, eine feſte beſtimmte Einrichtung geben, ordnen. ubiedzisz po prozy z rozmaitemi a nie poſtanowionemi nazwiski swemi. *Rey Pſ. Aa* 1. W tych młodych leciech niemasz żadnego dobrego rozumu, i żadnego poſtanowienia. *Gliez Wych. J* 5 *b*. ułożenia, porządku, statku). Młody pies uczyć się poſtanowi. *Key Zw.* 90, włoży, wprawi). Zjechali się Polacy do Gniezna dla poſtanowienia rzpltey. *Krom.* 55. Miało to rządzi się tak pięknemi porządkami i takiemi prawy, iż może mieć zazdrość w innych Rzeczypospolitych, choć też dobrze poſtanowionych. *Boter* 65. Posłał Judasz do Rzym, aby poſtanowili a °zięli z niemi przymierzeństwo, a prosili, aby zdięli z nich iarzmo Greckie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 8, 17. Co gdy się poſtanowiło, natychmiaſt wyszli z miaſta. *Baz. Sk.* 58. Jozyasz poſtanowił kapłany według porządku dni, obleczone w białe szaty. 3 *Leop.* 3 *Ezdr.* 1, 2, °narzą dzał. 1 *Leop.*, 5. Gdy na oddawkę poſtanowią oborę, ośm skowey krowy ſtatka masła ma bydź oddana. *Haur tk* 120. urządzą, umowią, wypuszczą). Mam być jeszcze u pana moie miesięczne, ſtrawne, moie usługi, moie suchedni, i to wszyſtko, co panowie sługom na poſtanowieniach pisać, a nie dawać zwykli. *Teatr* 52 *b*, 11, naymując, godząc ich). Sługa, poſtanowiwszy z panem, dobrze i cnotliwie ma służyć... *Star. Pet.* 156, ugodziwszy się z nim mit ihm dahin übereinkommen. Poſtanowić, wiele pocztu ma lasek trzysążniowych wyorać. *Mon* 64, 212. Poſtanowienie, *effectus*, wypoſtanowienie, die Einrichtung Verfaſſung, cf. ułława uchwała; *Sr.* 1. poſtajeni, poſtawieni. (poſtawiznę uławy, ſtatuta); *Vd.* poſtavljenje, sazdovljenje, ſtavljenje, nareienje, zavredba, poredba, zavkaz, zazhreda, *Cro et Dl.* odluka (cf. odłączyć) *Rs* уставленіе, установленіе, управленіе, узаконеніе. Opisać rządy i poſtanowienie państwa ktorego. *Klok. Turk* 61, konſtytucyą). Przedziwne Rzpltey poſtanowienie, potęgi iey przyczyną było. *Fal. Fl.* 272. Poſtanowienie pisanie *Arom* 2, plan, zamiar). Nie chcą przestawać na tych ordynkach poſtanowieniu życia abo rzeczy. *St. Zyw.* 1, 21, Lebensordnung, Lebenseinrichtung. Poſtanowić życie sposob życia swego ułożyć, einen Lebensplan feſtſetzen. Wezwanie i ſtan swoy ma każdy poſtanowić. *Gliez Wych. F* 2 *b*. Zabiegają niezgłowi ma się każdy poſtanowić, a ſtan sobie słuszny wybrać. *ib O* 5 *b*. Kto nie poſtanowi żywota, zawsze chodzi koło płota. *Cn. Al.* 386, kto nie nacz nie zmierza, w nic nie uderza; cf. żyć na pamięć, nie iąć się niczego). Poſtanowić się, dan życia sobie obrać, przyiąć. *Cn. Th.*, ſich eine Lebensart wählen, einen gewiſſen Stand ergreifen. *Praecipue* poſtanowić się, w ſtan małżeński wkroczyć, osieść, ożenić, usadowić się, ſich verehlichen und wo nieder laſſen. *Cro.* nasztanitise *uxorem ducere*; *Bs.* naſtanitse, osgnit'se, udomitse *uxorem ducere*, udomatiti, udatti, nadaniti, *marito collocare in matrimonium*, *Bs.* udatisse *domicilium sibi conſtituere*). W pierwszey krucyacie ſtała bardzo Francuzow

małżeńskim ślubem poſtanowiło się w Paleſtynie. *Ujazd. Kruc.* 2, 45. Już na spokoynieyszy żywot się udawaj, poſtanowiłem się z woli Bożkiey. *Pasz. Dz.* 46. Przyiaciel ten, poſtanowiłże się już? *Teatr* 30, 48. Synu! obrałeś sobie poſtanowienie, a nie powiedziałeś oycu. słowa! *Star. Num.* 1, 224, partyą, żonę!). Już We Panna dosięgasz wieku przyzwoitego damom do poſtanowienia. *Teatr* 10 *c*, 41, do póyścia za mąż). Roztropna matka mowi o dobrem poſtanowieniu corki swey. *N. Pam* 19, 51. Może on w czasie iaką corce dać pomoc, zrobić poſtanowienie. *Teatr* 48 *b*, 37. – *Actiu.*, Oiciec każdy syna swego poſtanowić ma, a żadne poſtanowienie bezpieczniejsze nie iest iedno małżeństwo. *Gliez. Wych. P* 3 *b*, *etablir*, *etabliſſement*). – §. Poſtanowić co u siebie, z umyślić. *Cn. Th.*, bey ſich beſchlieſſen. Poſtanowienie umysłu, albo na umyśle, albo u siebie, *propoſitum*, *Cn. Th.*, zamysł, przedsięwzięcie, os. umienić). Pewien swego poſtanowienia, ſtoi nieporuszony i nieſtraszony. *Pilch. Sen. liſt* 340. Krol Szwedzki °poſtanowiony iest zwołać ſtany w przyszłym miesiącu. *Gaz. Nar.* 1, 280. (*Gall.* il eſt determiné, *potius* umyślił, zamyślił, myśli, ſklon y i elt). – §. *aliter*, Miodyć on, ale sędziwym na umyśle, albo, że tak rzekę, poſtanowiony. *Lub. Roz.* 442, ułożony, ſtatkuiący, ſtateczny, geſetzt, von geſetztem Character. Bez ćwiczenia człowiek zdziczeie, i nigdy się nie poſtanowi. *Gor. Dw.* 18, nie ułatkuie się, nie przyydzie do swoiey pory, er wird niemals geſetzt, bekommt nie einen beſtimmten Character. (cf. *lat.* nullo modo mihi, *Gr.* ἀστάτῳ, niedatkiem iestem). – §. Poſtanowienie nieba, powietrza, miejsca, kraiu, *qualitas*, *temperatura coeli*, *Cn. Th.*, klima, das Clima. Niebo w takim poſtanowieniu się prezentuie, wschod osiada wodnik, a zachod lew. *Fur. Uw. F* 3 *b*, t. i. konſtellacya). Poſtanowienie ciała, konſtytucya. *Dudz.* 53, die Leibesconſtitution. Komplexya, ciała przyrodzone poſtanowienie. *Cz. prz.* 2. Powietrze zimne i zdrowe, daie Szwedom poſtanowienie ciała mocne. *Wyru.* 6. 513. Chcę, aby dwor anin miał kształt i dobre poſtanowienie w ciele. *Gor. Dw.* 29, cf. poſtać). Choleryccy maią poſtanowienie ciała gorące i suche, flegmatycy zimne i wilgotne; a to zowiemy kompleksyą. *Petr. Et.* 139. POSTANOWICIEL, – a, *m.*, ktory co poſtanawia, uſtawiciel, ordnender, der Feſtſetzer, Beſtimmer, Begründer, Anordner. Bog i ft poſtanowicielem zakonu. *Anax. Kat.* 3, 4; *w rodz. żeńſk.* Poſtanowicielka.

POSTĄPIĆ, *F.* poſtąpi *intr. dk.*, Poſtępować *ndk.*, *Boh.* poſtaupiti, poſtaupati, poſtupowati, *Sr.* 1. poſtupyn, poſtupiu, poſtupim, poſtupam, ſtupam prédk, poſtupowano *proceſſio*; *Bs.* poſtopit, naprijdovati *Kg.* poſtupiti, naprédovati; *Cro.* posztuplyujem, napredujem; *Vd.* napreipriti, (*Vl* poſtopiti, z podeptać, *Cro* poſtopam, z próżniując walęsam się; poſtopazh, z przenak), *Ross.* nocaynyrь поступать; *Bs.* прегазнѣ; kopy swoie daley posunąć, pokroczyć, weiter ſtreiten, fort ſchreiten, *phys. et impr.* Nie mogła poſtąpić, tylko z kolami pod ramiony. *Wiss. Al.* 450 keinen Schritt vorwärts thun. Ręką nie władną, nie poruszą nogą. *Orzech. W.* 261. Tyś iuż niektore słowa wymawiała, I poſtępować iużeś poczynała. *P. Kch. Jer.* 308, chodzić, gehen. Stąpienie ieſt Kopiń do poſtąpienia; poſtąpienie zaś do dostąpienia. *Lud. Roz.* 101. Każde poſtąpienie twoie mody nie

bezpieczne ieſt. *Rey Ap.* 37. Układ, poſtępowanie, trzymanie się aktora, nie może być toż samo w tragedyi, co w komedyi. *N. Pam.* 2, 225. – Poſtępowanie na ſtopnie wyższe, n. p. podług porządku ſtaraześńſtwa. *N. Pam.* 11, 162, awans). Poſtępuią z błędu w błąd. *Wiśn.* 396, brną coraz to bardziey). Poſtępuiesz z siły w siłę, z fałszu w fałsz, z obłudy w obłudę, *Smotr. Ex.* 47. Stopniami trzeba poſtępować. *Teatr* 19 *b*, 76. Nie doyść ieſt dobrze począć, trzeba coraz daley dobrze poſtępować, chcąc doyść doſkonałości. *Pilch. Sen. liſt* 274. Poſtępować, poſtępek czynić w czym, in etwas fort ſchreiten, Fortſchritte machen; *Bh.* proſpěti; *Slo.* proſpívám (cf. poſpiać). Ilekroć poznać zechcesz, iżaliś poſtąpił, uważay, czy do tegoż samego dąży chęć twa dzisiay, do czego dążyła wczoray. *Pilch. Sen. liſt* 280. Ow chłopiec poſtąpił zaczęcie w kołarſtwie, i był wielką pomocą swemu maystrowi. *Mon.* 64, 142. Uczący się języków na trzy części są podzieleni: poczynaiących, poſtępuiących i doſkonałących się. *Dyar. Gr.* 155. Nie poſtępuie praca, nie awansuie, *Ес.* не спорúмъ, не спорúмься (cf. sporo), es geht nicht vorwärts. – Skoro białogłowa *w brzemię poſtąpi*, tedy choroba miesięczna uſtanie, *Szczerb. Sax.* 225, w płod zaydzie, poymie, pocznie, brzemienną czyli ciężarną, lub w ciąży zoſtanie, ſobald ſie empfängt, ſchwanger wird, in die Schwangerſchaft tritt. Nie godzi się z położnicami łączyć, bo się przez to i na zdrowiu psuią, i potym z trudnością poſtąpić mogą. *ib.* 225, począć. – §. poſtępować prawem, *lege agere. Cn. Th.*, gerichtlich verfahren. – §. Poſtępować sobie dobrze, źle, mądrze, poczynać sobie dobrze etc., sprawować się, verfahren, handeln. Jakżeś sobie w tey mierze poſtąpił! *Teatr* 3 *d*, 22. Poſtępuię z kim surowie, łaſkawie, chytrze etc. obchodzę się z nim, *Cro.* baratati; mit einem verfahren, umgehen, einen behandeln, gut, ſchlecht ꝛc. Jak to ludzie umieią obłudnie z drugiemi poſtępować! *Boh. Kom.* 2, 191. W niewoli go trzymał, i z nim iak z bydlęciem poſtępował. *Teatr* 54 *c*, 2. Sam nie wiem, iak mam poſtępować z temi natrętnikami. *Boh. Kom.* 2, 306. – §. 2) *Actiu.* Poſtąpić komu co lub czego, zezwolić mu, ugodzić się z nim na co, przyznać mu, einem etwas zugeſtehen, bewilligen, mit ihm darum einig werden. Posłał do Fabrycyusza Pirrus posły swe, poſtępuiąc mu niemało i dzierżaw i złota, aby z nim uczynił kontrakty iakie, a zoſtawił go w pokoiu. *Rey Zw.* 101 *b*. Radul prosił Mahometa o pomoc przeciw Matyaszowi, poſtępuiąc posłuszeńſtwo i *ołd. *Biel.* 246 *b*, ofiaruiąc, przyrzekaiąc). Tamże mowa była, co posłom poſtąpić do Carogrodu. *Sak. Sob. B* 2 *b*, co im wyznaczyć). Iż on człowiek, iako proſtak tak rozumiał, poſtąpił mu tego, i rzekł . . . *Glicz. Wych. M* 4, zezwolił na to). Poſtępować, n. p. w targu, więcey podawać, poprawić, przyczynić, mehr geben, zulegen. Podkupuię się pod kogo, podaię, poſtępnię więcey w targu. *Cn. TH.* 738. Poſtąpiono mu rocznéy pensyi. *Tr.*, podwyższono). – §. 3*) poſtąpić skąd, z uſtąpić, Platz machen, weichen. Poſtąpisz z włości drogo zapłaconych, Poſtąpisz z dworu i gmachów złoconych, A co zebrania twego kolwiek będzie, To wszyſtko przyszły namiaſtek osiędzie. *J. Kch. Dz.* 243. Między ludźmi podniesionego serca zgo a być nie może, gdy ieden drugiemu *poſtępić nie chce, w dobrych rzeczach, ieno chce każdy, aby na iego przeſtało. *Eraz. ięz. K* 1 *b*; uſtąpić, uledz, nachgeben.

POSTARAĆ się *rec. dk.*, ſtaranie na co łożyć, ſich worum bemühen, Mühe geben; *Bh.* poſtarati ſe; *Vd.* pomnjati se na kai, obmujati se, podobiulati, mujati se, shelit; *Bs.* pomaitise, hajatise, popohajati; *Ross.* постараться. POSTAREMU, *Crn.* poſtârah, *ob.* ſtary. – – (POSTARZ, *ob.* Pocztarz). – – POSTARZEĆ się *rec. dk.*, w lata poſtępować, zachodzić, nach gerade alt werden, altern, älteln; *Crn.* poſtâram se, (poſtarn *senex*); *Vd.* poſtaritise, oſtaritise; *Bs.* poſtaratise; *Rs.* устарѣть, устарѣлый.

POSTATA, POSTATNI, *ob.* Poſtawa. POSTAW, – u, *m.*, (*Bh.* poſtaw warsztat tkaczy. 2. wał sukna; *Sla.* podſtava, z tkanina, materya; *Bs.* poſtav, platno, *tela, linteum*; *Cro.* posztav, platno, = płótno; *Rg.* poſtâv *tela*; *Hg.* poſato, = sukno; *Ec.* постaвъ, = половинка сукна, 2. пеленый, 3, орудіе ткательное; *Ross.* постaвъ, = skrzynia). – *Pol.* Poſtaw, wał sukna, *Vd.* sukmanb, = skrzynia). – *Pol.* Poſtaw, wał sukna, *Vd.* suknena bala, svitek sukna; ein ganzes Stück Tuch, Tuchballen, eine Tuchrolle, ein Tuchpack im Laden. Poſtaw, w Słowiańſkim służy wszelkim rzeczom, które się tylko zwiiać daią; w Polſkim samemu suknu. *Klecz. Zd.* 48. Bela sukna ma w sobie poſtawów 20; poſtaw sukna ma w sobie łokci 32. *Chmiel.* 1, 161. Nalazła w skrzyni sztukę albo poſtaw sukna. *Szczerb. Sax.* 140. Głupi który przysiągł w gałgany się ſtroić, Mogąc sukną z nowego poſtawu wykroić. *Nar. Dz.* 3, 169. – *§. Uczynił zasłonę z modrego poſtawu z pawłoki. 1 *Leop.* 2 *Par.* 3, 14, z modrey sztuki cienkiey tkaniny). – §. b) *transl.* według trybu i poſtawu woiennego. *Pilch. Sall.* 198, poſtanowienia, porządku, Einrichtung, Gebrauch, Herkommen. POSTAWA, *POSTATA, – y, *f.*, POSTAWKA. POSTAWECZKA, – i, *f.*, *zdrbn.*, *Vd.* poſtava, telesna dunguſt, vishina telesa, shtatura; *Boh.* poſtawa; poſtać albo kształt zwierzchni człeka pokázały. *Cn. Th.*, poſtura, das Anſehen, die äußere Geſtalt, die Figur, beſonders eines Menſchen. (*Vd.* poſtava, *Crn.* poſtâva, *lex*, uſtawa, *Vd.* poſtava enega kraja, = posada, położenie, pozycya; *Ban.* poſtàva, zaklad *depositum*, *ob.* pokład). Jak się drzewkom przydawa, tak też i dzieciom, iakie z ziemi wyroſtą krzywe albo proſte, tęż poſtawę, gdy ich nie oprawią, i ſtare miewaią. *Spicz.* 184. Poſtatę matki pszczelnéy między roiem tak upatruią; ma ona być na kształt osy farby szarawéy . . . *Hour Ek.* 137. – Poſtawa, okazała poſtawa, n. p. Poſtawa, a daléy nic. *Cn. Ad.* 905, urody dość, a serca, rozumu mało; wrzkomo coś). Poſtawy-é tylko djaboł ma dosyć, ale mocy niewiele. *Herbſt. Lek. K*,, cf. nie tak ſtraszny djaboł, iak go maluią, ſtraszniejszy djaboł w farbach, niż w saméy iſtocie). Nie patrz na poſtawę, ale na człeka sprawę. *Cn. Ad.* 632, niepozorny, ale wyborny). Pan poſtaw widomych nie tak potrzebuie, iako się przypatruie sprawom a myślom serca każdego. *Rey Pſt L* 1 5. Nie sądźcie według poſtawy, ale sądźcie sądem sprawiedliwym. *Radz. Joan.* 7, 24, bezwzględnie na o oby; bezparcyalnie, bezſtronnie). – §. Turcy kształtną poſtawę rozmaitą pod czas modlitwy biorą, zakładaią ręce, chylaią się, czołem biią, chwieią głową. *Kłok. Turk.* 192, różne figury, układanie, łamania ciała, Gebärden, Geſtalten, Figuren. Klanianie ieſt zwierzchnia poſtawa uczciwości i poddaności. *Gil. Poſt.*

67 b. Świętą wieczerzą powinniśmy z wszelaką nieczistością przymować; a to nietylko czapką, klęczeniem, postawą nabożną, twarzą iakoby płaczliwą, ale posłuszeństwem. *Gil. Kat.* 334. Pokrywaią one marne żywoty swoie, ukazuiąc po sobie postawę nabożeństwa i pobożności, a w sercu przecię dalek. *Rey Pſ.* E e 6, pozor, powierzchowność. Nadobnemi farbowanemi słowki, a oną nieboską postawką pokrywa fałsz *Rey Zw.* 83. Nie trzeba postawie niczyiey wierzyć, nie trzeba nikogo z postawy, ani z odzienia szacować, gdyż często pod owczą barwą taią się wilcy drapieżni. *Krzyp.* 121, pozorom nie wierzyć, pozor oszukuie) Od takich się zbawiciel kazał nam wystrzegać, Co w owczych postawieczkach będą u nas bywać. *P. pr. Kol. H* 4. Upraść postawę. *Pilch. Sall.* 49, powagę stroić, ſtą ſich iak z tabulatury, iak paw', ſich ein Anſehen geben, figuriren. Faryzeuszowie umieli-ć postawkę stroić świętobliwości, zdali się ludziom nabożni, a w rzeczy obludą pachnęli. *Damb.* 362. Zdała się, iakby stroić postawę myślił. *Zebr. Ow.* 251. Nadymać postawę swoię. *Rey Zw.* 18, pysznić się, ſich aufblähen, dick thun. Niechay się rozmyśli, długoli tu będzie mu wolno tak nadymać tę postawę swoię. *Weresz. Kgl.* 82. - §. *Affectatio*, wystawność, postawa, sadzenie się na co. *Mącz.* Strzeż się, abyś nazbyt pomału, a z postawą nie chodził, iak owi, co potrawy iakie niosą, gdy się boią, by czego nie rozlali. *Kosz. Lor.* 4 b. Krolowie Egipscy, nie mając kędy pieniędze podziewać, nakładali na próżną postawę. *Biel. Su.* C 2 b, chelpę, dumę, pychę, eitler Stolz Postawą *adverbial.*, pozorem, pozorno, powierzchownie, na pozor, zum Scheine, ſcheinbar. Dziewki płaczą, idą za mąż, postawą ale się serce śmieie. *Biel. Hſt.* 21. - *Personif., Affectator*, pyszny, wysoko a wystawnie się noszący, sadziciel postawa. *Mącz.*, t. i ten, ktory postawę sobie uprządł, der ſich ein rechtes Anſehen giebt - §. postawa, osobliwie o twarzy, mina, die Gebärde, Miene, das Geſicht, das man macht, oder von Natur hat Ma postawę surową. *Teatr* 18, 145. Gdy tak dawał sprawę Surową Gotfred czynił mu postawę. *P. Kchan. Jer* 115. Krzywo nań patrzy, i srogą czyni mu postawę. *P. Kch. Orl.* 1, 21. Pokaz lski postawą albo wzrokiem. *Gor. Dw.* 305. - *fig. tr.* Prawda na się fałszu postawę wziąć musi, aby ie ludzki rozum przyjął; fałsz zaś własny kształt zachowuiąc, przystęp znayduie. *Zab.* 367, barwę, płaszczyk, powierzchowność die Geſtalt, der Schein. - Serca sobie dodawali, by tylko po szańcach mogli stanąć, a polacy nigdzie obrony ukazać. *Warg.* (ez 150, podobieństwo, pozor, einen Schein von Vertheidigung. Acz iuż widział bitwę straconą, przecię mu na postawie nie zeszło, *Biel.* 114, nie stracił fantazyi). Teraz los nasz pomyślnieyszy wzięcie postawę. *Teatr* 56 e, 25, kształt, minę, obrot, eine günſtigere Miene, Wendung Emilusz utraciwszy obu synow, w rowney umysłu postawie zachował się *Zab.* 3, 96, w rownowadze, im Gleichgewichte, ganz gleichmüthig. - §. a) Postawa, *Bh.* postawec *Sr.* t. postawa; *Rs.* nocmanъ u tkaczow, przędza wzdłuż miasto gruntu, na płótno lub sukno nagotowana. *Orw. Ow.* osnowa, nawicie tkacze, (cf. osnowę postawić), der Aufzug, das Scheergarn, die Kette die Wärſte. Postawą zowią płocienniey przędzę wzdłuż miasto gruntu na płotno nagotowaną. *Pilch. Sen. liſt* 5, 62. Postawa, podłużna przędza w warsztacie tkaczym. *Mag. Mſk.* Osobno obiedwie się stawią, I parę postaw z przędzy cieniuchney naprawią, *intendunt. Zebr. Ow.* 128. Taśmę tę swemi rękami utkała, A rożnych nici postawę snowała. *P. Kch. Jer.* 404. Wszędy trzymać się trzeba zdrowego rozsądku, By wątek był postawy wart, postawa wątku. *Dmoch. Szt. R.* 5. Postawy dosyć, wątku mało. *J. Kch. Dz.* 200, *Rys. Ad.* 54, *Opat. sat.* 116, *Chroſt. Ow.* 236, *Gor. Dw.* 346, viel Geſchrey und wenig Wolle; więcey huku, niż puku). - POSTAWAĆ, *ob.* Postać. POSTAWEK, - wka, *m.*, *dem. nom.* Postaw; n. p. sukna, płotna, ein kleiner Ballen oder Pack, Stück, Tuch, Leinwand; wałek. POSTAWIĆ, *F.* postawi *ex. dk., Bh. et Slo.* postawiti; (*Bh.* postawěti pobudować); *Sr.* t. postabnam, postawiam, postawiu, postajem, postaju, postabnu, (postajeni, postawieni postanowienie); *Cro.* postaveti, postavem, postavlam; *Vd.* postaviti, postavljati; *Cro.* posztaviti, poztavljati; *Slo. et Bs.* postaviti; *Rg.* postáviti; *Rs.* поставить, поставлять; (*Rs.* поставка postawienie, t. liwunek, cf. przystawić); stawiać co na pewnym mieyscu, hin ſtellen, hin ſetzen, ſtellen, errichten. Czarny ſioł przed sobą postawić kazał *Weresz. Kgl.* 149. Beczkę na dno postawił. *Tr.* Most drewniany na palach postawiony. *Warg. Wal.* 73. Postawić kręgle. *Tr.*, Kegel aufſetzen. Na nogi postawić, na nogach postawić, *fig.* podnieść, wznieść, pokrzepić, auf die Beine ſtellen, aufheben, aufrichten; *Slo.* na krčla ako na noghi ho postawil. Młoda Sołtanowa chciała na nogi postawić powagę swego syna; stara swoię zatrzymać. *Alch. Turk.* 16. Bohwochwalstwo na nogi postawił. *Skarg. Dz.* 371. Ludzką słomność na nogach postawia. *Wad. Dan.* 53. Niełaszną sprawę na nogach postawił. *Pilch. Sall.* 147. - One Tarnowskie, Tęczyńskie, Odrowąże, tak wielkie królestwo nam postawili. *Jan. Oksz. G* 4 b. - §. Prosił mię, abym mu konia w swey ſtayni, na iego grosz, postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 281, mieścić, in den Stall ſtellen, einſtellen. - §. Na iednę kartę sto, dwieście Hollenderskich postawił. *Teatr* 15 c, 22, sadzić, stawić, ryzykować, odważać). - Osnowę postawić, osnować krosna. *Cn. Th.* 642, bey den Webern: den Aufzug aufſpannen, anſcheren, die Anſchere, die Wärſte machen. *Telam ordiri*, przędzę nasnować, postawić, t. i. zacząć co trudnego i długiego. *Mącz.* - Linie krzyżowe zrysować albo postawić. *Solſk. G.* 29, aufzeichnen, in den Grund legen, aufſtellen - §. Wnet to w niesmak Jeymości, wnet kozła postawi. *Łęcz. Zw.* 16, na czele kozła pokaże, czoło zkozli, zkrzywi, ein finſters Geſicht machen. - §. Cypryan na biskupstwo w Kartaginie postawiony. *St. Dz.* 122, postanowiony, ustanowiony, osadzony, in dem Biſthume angeſetzt, angeſtellt. - Syn krola pytał, kiedyby boy a bitwę postawić wolą miał? *Fraz. Jez. K* 7, bitwę wydadź, ſich in Schlachtordnung ſtellen, eine Schlacht liefern. - *§. Musieli się w Betleem *postawić na on czas, gdy... *Rey Pſ. C* 6, stawić się, stanąć, stawać, ſich wohin ſtellen, daſelbſt einfinden. - §. b) *Intr.* postawić na swoim, trzymać się swego zdania, upierać się przy nim, ſeinen Satz behaupten. (*Cro.* postavimo, z daymyż, supponymyż). Przemakoni idzie częstokroć iedynie o to, żeby na swoim postawił, i przeciwnika przeparł. *Kras. Pod.* 1, 222. Serce moie w tym razie tak mu się oparło, Że na

swoim postawię, choćbym miał dać gardło. *Zabł. Zab.* 96. – §. c*) Postawić się komu łaskawie, niełaskawie etc., ukazać mu się, sich einem gnädig, ungnädig erweisen. Zo- ne Alexandrowa wojewodzianka wdzięcznie przyięła, a Alexandrowi mężowi iey, także łaskawie mu się postawił. *Gorg.* 111. Starey się, abyś na początku wnet dobrze się postawił, a mieszanie o sobie dobre uczynił. *Gor. Dw.* 30. Ludziom wspolek, żebyśmy się dobrze poczesnie postawili, z nas mowy im słowo dobre, i pociecha dobra urosła. *Gliczn. Wyc. O.* 16. Ach mnie nędznemu! iakim mi się Pan Bog postawi; iżem się go zaprzeć śmiał! *Sk. Żyw.* 216. POSTAWICIEL, - a, *m.*, ktory co postawia, der Hinsteller, Hinsetzer, Feststeller. *Sr.* 1. postawiciel; *Vd.*

POSTĘPNY, -a, -e, postępuiący, fortschreitend. Bieg postępny, *motus progressionis. Hub. Mech.* 10. - §. b°) postępny, poważny, postawny. *Tr.*, gravitätisch. POSTĘPOWAĆ, *ob.* Postąpić.

POSTMAGISTER, POSTMAYSTER, *ob.* Pocztmistrz.

POSTNIK, -a, *m.*, *Cro.* posztitel; *Rs.* постникъ: poszczący, postu przestrzegaiący, der Faster, Beobachter der Fasten. S. Jan, on tak surowy postnik i ostrego żywota mistrz. *Sk. Aaz.* 463. Wielki ten postnik nie iadał ani chleba, ani mięsa. *Ustrz. Kruc.* 1, 179, *Pim. Kam.* 46, *Sk. Dz.* 271, *et* 103. POSTNICA, -y, *ż.*, die Fasterinn, *Ross.* постница. POSTNICZESTWO, -a, *n.*, *Ss.* постничество; poszczenie ścisłe, poszczenie, sposob życia, postem zaiętego, das Fasten, fastendes Leben. Czerńcy ślub czynią, aby w postniczestwie do śmierci żyli; koniecznie mięsa im jeść nie potrzeba. *Pim. Kam.* 312. POSTNY, -a, -e, *Bh.* postni; *Slo.* póstni; *Vd.* poſten; *Sla.* poštui; *Bs.* posni; *Rg.* pòsni; *Cro.* pósztni, korizmèni; *Rs.* постный; od postu, Faste, Fasten-. Nigdy nie widziałem u niego w dni postne mięsa na Kole. *Kras. Pod.* 2, 263. Postne potrawy, postny objad. *Cn. Th.* Proszę na wigiliią dzisieyszą postną do siego roku. *Hol.*, objad w wiliią bożego narodzenia). - *fig.* Jego komedye zdaią się bydź chude i postne. *Teatr* 34 *b*, *Bij*, suche, czcze, niesmaczne, iałowe). POSTOŁOMCA, -y, *m.*, zgwałciciel postu, der die Fasten bricht. Prawo okrutne na postołomców od Chrabrego ustanowione. *Nar. Hst.* 3, 29.

POSTOŁY *plur.*, kurpie, łapcie. *Cn. Th.* 348, (*Bh.* postoły boty; *Cro.* posztola, pachmaga, papucha, pantoflin, s pantofel; *Rag.* postòl, srevglja, s trzewik; postolár, s szewc; *Dl.* pòstol, s trzewik, postolar, s szewc; *Bs.* postol, posto, postole, postoci-ch, çrevia *calceus*, postolar, çrevgljar, s szewc; postolarstvo, s szewstwo; *Sla.* postolàr, s szewc; cf. *Germ. vulg.* die Pastele); Bastschuhe. Czuhay wziąwszy Ruski, i gunkę i postoły, drogi się téy podeymuie. *Tward. Hr. D.* 77. Posztoły abo kurpie na nogach. *Wys. Jgn.* 9.

POSTÓY! *ob.* Postać, Postawać. - POSTPAST, *ob.* Wety.

POSTPONOWAĆ, -al, -a, *cz. kont.*, upośledzać kogo, pogardzać, za nic nie mieć, za pomiotło, kąty nim pocierać, *Rg.* ostaviti; *Cro.* szaposztaviti, saposztavlyam; einen hintan seßen. *Morszt.* 326, *Chrość Luk.* 2, 62. Jakie naród nasz do postponowania innych narodów mieć rozumie prawo! *Mon.* 65, 332. I ziemianinowi na czas trzeba biblioteki nie postponować. *Haur Sk.* 165. POSTPOZYCYA, -yi, *ż.*, *Morszt.* 293, postponowanie, upośledzanie, odrzucanie, pogarda, die Zurücksetzung.

PO-STRĄCAĆ, *cz. iterat. dk.*, w ciąż strącać, na dół potrącić, nach einander hin nieder werfen, hin strecken, hinunter stoßen. To wszystko postrącał, cokolwiek było tamą iego zapędowi. *Mon.* 71, 820. Na powolności król szkodował; bo gdyby wtedy, iak wypadało, niektóre postrącił był głowy, na co sobie wielce zasłużyły, miałby spokoyność. *N. Pam.* 13, 12, cf. zwalić.

POSTRACH, -u, *m.*, strach, postraszenie, rzecz postrasząca, der Schrecken. Otrząsa się w krótce z tak blahey postrachy. *Stas. Num.* 2, 7. Wszystkie postrachy We Pana nic nie pomogą. *Teatr* 7, 89, groźby, Drauungen.

POSTRADAĆ czego, *F.* postrada *med dk*, (*Rs* постpадать cierpieć, znosić), utracić, verlieren, einbüßen; *Rs.* терять, потерять. Przykro było krolowi postradać tak walecznego męża. *Teatr* 46, 150. Przyiaciela postradać, naywiększa to strata. *Min. Ryt.* 4, 124. Cięższy postradać, niż nie dostać. *Cn. Ad.* 457. Nie znamy co mamy, aż postradamy. *Cn. Ad.* 201.

POSTRASZYĆ, *F.* postraszy cz. *dk.*, Postraszywać *frequ.*, nieco nastraszyć, et was schrecken, drohen, in Schrecken seßen; *Sr.* 1. potrasiti; *Vd.* postrashiti; *Ec.* остpашати; *Rs.* постpашать, попyгать. Matyasz postraszywaiąc Czechy, na swoię stronę przeciągał, *territando. Krom.* 700. POSTRASZNY, -a, -e, postrasaiący, nieco straszny, ein wenig schreckend, Schrecken einjagend. Ten, co z dziećmi igrał, niechay twarz na nie zakryie, albo iaką postraszną ukaże, tedy wnet przed nim uciekaią. *Rey Zw.* 78 *b.*

POSTROFOWAĆ *cz. dk.*, nieco strofować, nach einander hin strafpredigen, schelten, ermahnen; *Vd.* postrafati, s pokarać.

*POSTROGA, -i, *ż.*, p zestroga nieznaczna, eine Erinnerung, leise Ermahnung. Jest postroga i upomnienie was oddtępców naszych; a naszéy niewinności oświadczenie. *Smotr. El.* 12. - §. W ręku patryarchy iest postroga praw duchownych. *Obr.* 67, opieka, straż, Obhut, Schutz, *ob.* postrożca). Należą do soboru krolowie, iak obrońcy cerkwi, w postrodze pokoiu pospolitego. *Smotr. Ap.* 58.

POSTROIĆ, *F.* postroi *cz. dk.*, poubierać, ustroić iednego po drugim, nach einander anputzen, ankleiden. (*Rs.* построить pobudować, *ob.* Stroić). Każe się postroić wszystkiemu dworowi iak naykosztowniéy, i sam się też ubierze iak w naybogatsze szaty. *Star. Dw.* 43, *Rs.* построенный.

POSTRONIE, -ia, *n.*, (*Bh.* postranice pobocznica); pobocze, ubocze, ustronie, die Seitengegend, alles, was auf der Seite liegt. Tu iuż panowanie Kazimierza W. kończąc, pośledniejsze księgi z postronia u nas rządzącym krolom poświęcamy. *Krom.* 369.

POSTRONEK, -nka, *m*, (*że* po stronach dobytku idzie. *Cn. Th.*), *Bh.* postranek; *Sr.* 1. postronk; *Sr.* 2. sztrank, (*Ger.* Strank), pąśl; *Crn.* shila (cf. *Ger.* Seil, ct. żyła, farshile; *Vd* verv, vesilje, povesenza; *Bs.* konop, konopaç (cf. konop'), uzo (cf. więzy); *Ec.* обора (cf. obora), вépeв, вepёвка; der Strick, das Seil. Postronki, wszelkie sznury splecione prosto za iednym razem z samych tylko żeber niciianych; liny zaś splecione są dwa razy. *Jak. Art.* 3, 225, *et* 310, *et* 43. POSTRONKOWAĆ, -ał, -ano, *czyn. ndk.*, postronkami więzić lub bić, mit Stricken fesseln, binden, schlagen. Ludzie biedni, więzieniem i postronkowaniem mordowani, i pieniężnym penowaniem ciemiężeni. *Smotr. El.* 30. POSTRONKOWY, -a, -e, od postronków, Stricke. Lina splecona z postronkowych żeber. *Jak. Art.* 3, 299. Postronkowa więzź. *Haur Sk.* 229. Osądzono go na śmierć postronkową. *ib.* 261, na szubienicę.

POSTRONNOŚĆ, -ści, *ż.*, odległość na stronę, die Entfernung seitwärts. Pies ieden się ma do postronności, t. i. stroni od konia i myśliwca; drugi przeciwnie nadto konia pilnuie. *Ostr. Myśl.* 40. POSTRONNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Bh.* postranny; *Slo.* postranný; *Sr.* 1. postron-

ſti; *Vd.* ſtranſki, poſtranſki, vſtranjen, poſtrani, naſtran; naſtrani, perſtrani, naſtranſku; *Cro.* sztránszki; *Rs.* смороннын, посторонъ, стороною; *Fc.* странный; po ſtronach, granicach będący, graniczący. Seiten-, an der Seite, angränzend, benachbart. Rzplta w ziemi swéy sprawiedliwością ma bydź rządzona, a po ſtronach, od nieprzyiaciół poſtronnych mieczem broniona. *Modrz. Bax.* 598. Ma z czterema ludźmi poſtronnemi dobremi niepodeyrzanemi przysięgać. *Stat. Lit.* 344. – §. Poſtronny, *Rs.* посторонный, obcy, zagraniczny, cudzoziemski, fremd, ausländiſch. Tak to bywa, poſtronni lepsze szczęście maią. *Sim. Siel.* 18. Od Ludwika do tych czasów poſtronni monarchowie Polakom rozkazowali. *Krom.* 370. Iż Messyasza żydzi poznać nie chcieli, zrządził sobie pan poſtronne ludzie, którzy przyszli poznawać go. *Biał. Poſt.* 155. Tymże był wzruszony poſtronny i odległy człowiek, czym i my wpośród Rzpltéy urodzeni i zawsze bawiący się. *Siem. Cyc.* 352. Nauki poſtronne przeciw kościelnym ustawom. *W. Poſt. W.* 2, 190. – §. *Venator.*, pies poſtronny. *Oſtror. Myſl.* 40, t. j. od myśliwca ſtroniący, do poſtronności się maiący, ein Jagd- und, der das weite Revier liebt. Pies poſtronny, co na każdy dzień wycieczo, a długo goni. *Rey Zw.* 90.

POSTRÓŻCA, -y, *m.*, ſtrzegący czego, ſtróż, opiekun, der Bewacher, Behüter, Beſchützer Patryarcha iest praw naszych synodalnych poſtróżcą. *Veryſ. pr* 63, *ib.* 31. Nic bez naywyższego duchownych praw swych poſtróżcy, patryarchy Konſtantynopolſkiego, czynić nie mogą. *Obr.* 66.

POSTRUŻYĆ, *F.* poſtruży *cz. dk.*, Poſtrugać *ndk.*, *Vd.* poſkubiti, poſtrugati, obſtrugati, z poſkrobać; *Rs.* посшружить, посшрогать, z poheblować); wciąż oſtrużyć, nach einander beſchnitzeln, ſchnitzeln, ſchneideln *Rs.* соскобливать, соскабливать. Nawóz z poſtrugania na podworcu, wprzód na kupy kłaść treba, ażby się uleżał. *Haur Sk.* 30.

PO-STRWOŻYĆ, *F.* po-ſtrwoży *czyn. dk.*, Poſtrwagać *ndk.*, trwogi ponabawiać, beſtürzt machen. Pospólſtwo w zadumaniu poſtrwagane ſtało. *Pot. Arg.* 21.

POSTRYCHNĄĆ, *F.* poſtrychnie *cz. idntl*, Poſtrychować *ndk.*, potynkować, beſtreichen, anſtreichen. Poſtrychnąwszy pień miniią i farbą, uczynił barwę iego czerwoną. *Radz. Sap.* 13, 14, *Wuiek., Bud., Leop. ib.* Gdy się tą mieszaniną iakie malowania poſtrychuią, będą glancowne. *Haur Sk.* 372.

POSTRZAŁ, -u. *m.*, (*Rs.* посмрѣлъ apoplexya, szlak, b) porwon!), ſtrzelenie, ſtrzała, lub kula w ciele zawięzła, rana od ſtrzelenia. *Wład., Crn.* ſtrelaj; der Schuß, die Schußwunde. Obchodząc mury, dla wyśledzenia mieysc słabszych, wziął poſtrzał. *Pilch. Sen. liſt* 2, 40, był poſtrzelonym). Wszędzie szafuie gęſtym z dział poſtrzałom. *Jabł. Buk. C.* Zły poſtrzał z wysoka, a w piekło droga szeroka. *Smotr Lam.* 192. – §. Poſtrzały nabożne w niebo posyłać, modlitewki, *orationes iaculatorias. Wys. Al.* 389, Stoßgebete; cf. ſtrzeliſte modlitwy.

POSTRZAŁOWY, -a, -e, od poſtrzału, Schuß-. Poſtrzałowe rany. *Perz. Cyr.* 1, 74.

*POSTRZEC, *ob.* rozpoſtrzeć, rozpościerać.

POSTRZEC, POSTRZEDZ, poſtrzegł, *F.* poſtrzeże, poſtrzegnie, poſtrzegę *cz. dk.*, spoſtrzedz *idntl.*, poſtrzegać, spoſtrzegać *ndk.*, (*Crn.* poſtręzhem, poſtręzhi *inſeruire, Vd.* poſtrezhi, poslushiti, z posługiwać; *Vd.* poſtriezhenje, poſtriezhba, *Crn.* poſtręzhba, z poslu.a); obaczyć, zobaczyć, zoczyć, wahr nehmen, gewahr werden; *Sr.* 2, hupútaſch (cf. pytać), *Sr.* 2. pytſiu, pytſem; *Vd.* obzhutiti, vanzhati, svanzhati, povanzhati, ssvanzhati, zasnaminovati, samerkati, pomerkati (*ob.* miarkować, pomiarkować), svedeti (cf. wiedzieć); *Cro.* samerkavam; *Rs.* усмотрѣть, усматривать, замѣтить, замѣчать, примѣтить, примѣчать Wszedłem do pokoiu, poſtrzegłem na ſtole spory worek czerwonych złotych. *Kras. Pod.* 1, 231. Nie trzeba, żeby bramą wchodził, mógłby bydź poſtrzeżonym od gości. *Teatr* 11 *b*, 61, zoczonym, widzianym). Otoż i ona, spoſtrzegam ią, z tamtéy ſtrony tu idzie. *Teatr* 54, 52. Nie poſtrzeże złodzieia, iako ten, co kradnie *Pot. Zac* 203 ozogiem drugiego maca, kto sam w piecu legaj. Odſtąpi swych zamysłów, i placu odbiegnie, gdy cię naprzeciw sobie śmiałego poſtrzegnie. *Węg. Orl.* 10. W poſtrzeżoną sieć lisa nie nażeniesz. *Pot. Syl.* 448. Pożno poſtrzegać szkody, błąd to pospolity. *Teatr* 43 *d*, 45, po szkodzie mądry). Poſtrzegaiący łatwo, baczny, czuyny, uważny, *Vd.* obzhutezhen, avanzhliu, vanzhoviten, vanzhojozhen, merkishen, vglavovseten, spomliu; *Rs.* примѣтливый, замѣтливый, замѣтливъ. Łatwość w poſtrzeganiu, *Vd.* vanzhovitnoſt, vanzhajozhnoſt, vglavovsetnoſt, spominoſt, permyslenoſt. *Rs.* примѣтливость, замѣчаніе, duch obserwacyyny, Beobachtungsgeiſt. – §. Poſtrzegać *contin.*, ſtarać się by spoſtrzec. baczne mieć na co oko, baczyć, uważać, pilnować, ſtrzedz, *Rg* paziti (cf. patrzyć); beobachten, obſerviren, wahr nehmen, in Acht nehmen. Ten człowiek iest podeyrzany, muszę go poſtrzegać. *Teatr* 56 *c*, 27. Nie niemasz złego, ieżeli wielu tam iest psów, gdzie wielu poſtrzegać, i wielu utrzymywać potrzeba. *Siem. Cyc.* 102. Turcy tak tego poſtrzegaią, aby patryarchowie żadnych o zjednoczeniu namów i traktatów z papieżem nie czynili, iako poſtrzegać zwykli całości swego państwa. *Smotr. Ap.* 117. Do domu się udał, i gdyż ty Alexandryyską wiódł woynę, twoiego poſtrzegał pożytku. *Siem. Cyc.* 358. pilnował go, ſtarannie koło niego chodził, er nahm deinen Nutzen wahr. Tak gościnnych praw poſtrzegał Jowisz. *Siem. Cyc.* 365, zachowywał, pełnił, in Acht nehmen, halten, beobachten. Dobre rady cyrulikom podaie Borelli w swych poſtrzeganiach fizycznolekarſkich, w poſtrzeganiu dwudziestym. *Perz. Cyr.* 1, 83. Poſtrzeżenie, Spoſtrzeżenie, obserwacya, *Fg.* opaza, obzir, opp: *Rs* примѣчаніе; die Beobachtung, Wahrnehmung. Takie poſtrzeżenia na różnych mieyscach uczynione, przywiodą nas do poznania ... *Hub. Wſt.* 7. – Niepoſtrzeżenie, niebaczność, nieuwaga, niedopilnowanie się, Unachtſamkeit, Unbedacht. Co tu robić z tym obiadem nieszczęśliwym, na który ich z niepoſtrzeżenia zaprosiłem. *Boh. Kom.* 3. 164. – § Poſtrzegać kogo, zastanawiać, przeſtrzegać, upominać, einen warnen, aufmerkſam machen. Przydano Konetablowi Monkada, ażeby go poſtrzegał i poddawał zawsze nowe sposoby. *Nieme Kr.* 1, 195. Abyście na to pamiętać mieli, ociec Borecki poſtrzega was, i upomina. *Smotr. Il.* 13. Patrzał, co się u nich dzieie, ieśliby ie z czego poſtrzec mógł. *Sk. Dz.* 151, ſtrofować, ganić, tadeln, verweiſen.

POSTRZEC się, - s) *Paſſ.* być poſtrzeżonym, beobacho-

nym, wahr genommen werden. Co się nie łatwo postrzega, tym łatwiey się gubi. *Lach. Kaz.* 1, 164. – §. b) *Recipr.*: Postrzec się w czym, poznać się na czym, gewahr werden, wahr nehmen. Czy przetoli mam pisać źle, że rzadki będzie Co się w mego postrzeże rymopistwa błędzie! *Kor. Hor.* 14. Oszukuią go nayzręczniéy, i postrzec się nawet nie może. *Teatr* 22, 25. Tak chcą go złowić, że się biedny ani postrzeże. *Teatr* 10 *b*, 7. Postrzeżony, postrzegłszy, strzegący się, przestrzeżony, durch Wahrnehmen gewarnt. On się temu razowi postrzeżony Umknął, i w stronę uskoczył skwapliwy. *P. Kchan. Jer.* 495. – §. postrzec się, obaczyć się w czym, upamiętać się w czym, in sich gehen, sich besinnen, sein Vergehen einsehen. Postrzegłam się niewcześnie, żem się nadto twarcą pokazała. *Węg. Mar.* 1, 171. Postrzeżesz się po czasie. *Teatr* 9, 72. Już masz rozum, czasby ci się postrzec, a zacząć żyć uczciwie. *Boh. Kom.* 3, 270. Każdy się spostrzega, I z wyznaniem swych błędów do ciebie przybiega. *Zab.* 15, 301. POSTRZEGACZ, – a, *m.*, (*Vd.* postrieshnik, strieshaunik, s posługiwacz), który co albo kogo postrzega, obserwator, *Crn.* pomirkash (cf. pomiarkować); *Rs.* примѣчáтель, замѣчáтель; der Beobachter. Naybiegleyszemu postrzegaczowi zmylić się zdarzy w swoich wnioskach. *N. Pam.* 11, 199. We wszystkich sprawach trzeba sobie postawić poważnego iakiego męża, iakby postrzegacza obecnego. *Pilch. Sen. list* 73. Postrzegacz ustawiczny. *Węg. Mar.* 3, 164, cf. podstrzegacz). – Dociekłeś mego sekretu; iesteś dowcipnym i niebezpiecznym postrzegaczem. *Teatr* 41 *c*, 344. Pedagogowie, dozorcy postępków Rzymskiéy młodzieży, i postrzegacze obyczaiów. *Pilch. Sen. Gn.* 227. Censores, obyczaiów postrzegacze. *Pilch. Sall.* 45. POSTRZEGACZKA, POSTRZEDNICZKA, – i, *ż.*, postrzegaiąca, die Beobachterinn. Wam cnota będzie postrzedniczką. *Zab.* 11, 102. POSTRZEGŁY, – a, – e, – o *adverb.*, POSTRZEŻNY, – a, – e, – ie *adv.*, przeyźrzały, którego może postrzec, przeyźrzeć. *Cn. Th.* 863, bemerkbar, möglich zu bemerken. Niepostrzegle, nieznacznie, znagła, milczkiem. *Wlod., inobseruate. Cn. Th.* Niepostrzegły, niepostrzeżony, *inobseruabilis. Cn. Th.* 516. On legł, potomnym niepostrzeżny okiem, Pod niepamięci ciemnéy grubym mrokiem. *Zab.* 14, 268. Bawili się szczęśliwi miłym rozhoworem, Aż niepostrzeżnie z pięknym uyrzą się wieczorem. *Przyb. Ab.* 36. Na widowiska każdy wybiera się dla rozrywki, i *niepostrzeżenie (niepostrzeżnie, niepostrzegle) znayduie naukę złączoną z przykładem. *Teatr* 24, 60 *Cztr.*

POSTRZELIĆ, *F.* postrzeli *cz. dk.*, Postrzelać *ndk.*, *Boh.* postřeliti; *Vd.* postreliti, postrielati, dolpostreliti, vstreliti; *Rs.* пострѣлять, пострѣливать, попадывать; strzelaiąc ugodzić, hin schießen, weg schießen, schießen und treffen. – *fig.* Leci iak postrzelony. *Teatr* 52 *d*, 112, iak waryat, wie geschossen, wie einer, der den Schuß hat. W łeb postrzelony świstak. *Teatr* 6, 6, *Vd.* on je osmojen; *Rs.* полудурье. Nie chcę mieć zięciem trzpiota, chłopca w łeb postrzelonego, szaleńca. *Teatr* 7 *b*, 40. Nieznośne trzpiotostwo tych postrzelonych mózgów. *Teatr* 27 *b*, 97. (*Rs* придурь zarywanie waryacyi).

POSTRZEMIENNY pies, którego przy strzemieniu uwiązanego myśliwiec prowadzi, ein Leithund, der an den Steig-

bügel des Jägers angehängt wird. Wywiera on ogarów zgraie, A szczwacze pełni nadziei Z postrzemiennemi iadą w koło kniei. *Achow.* 25. Szczwacze, którzy chartów postrzemiennych nie maią, maią też charty na smyczy pobrać. *Ostr. Myśl.* 51. Rażna, postrzemienna. *Ban. A 2 b.*

POSTRZYC, postrzygł, *F.* postrzygnie, postrzyże *cz. dk.*, Postrzygać *ndk.*, *Boh.* postřihati; *Rg.* postricchi; *Rs.* подстричь, подстригать; postrzyc owce, sukno, nożycami po wierzchu obstrzyc, mit der Scheere beschneiden, Schafe, Tuch scheeren, bescheeren. Rzemiosło postrzygackie robili, sukna postrzygaiąc. *Dub.* 187. Z wełny postrzygaią owieczki. *Lib. Hor.* 110. Postrzygać włosy, ucinać, die Haare beschneiden. Poganie miasto chrztu postrzygali dzieci swoie, i imiona im dawali. *Sak. Persp.* 2. U pogan był zwyczay w siedmiu lat dzieciom włosy pierwsze postrzygać, i imię dawać. *Stryjk.* 138. Piast prosił tych dwóch mężów na mianowiny; postrzygli mu ono dziecię, i mianowali Semowit. *Biel. Kr.* 30, *Biel. Sw.* 161 *b*. – §. Postrzygać kogo na mnicha etc., koronę, plesz na głowie mu wystrzygać, omniszyć go, einen zum Mönche ꝛc. scheeren. (cf. *Rs.* постричься). Poimał go i postrzygł, i do klasztoru wepchnął. *St. Dz.* 870. Matkę z państwa złożył, i na mniszkę postrzygł. *St. Dz.* 1013. W czerńce go postrzygł. *Stryjk.* 194. W zakon czerniecki go postrzygł. *ib.* 205. Wielu na wygnanie wyrzucił, i do klasztoru postrzygł. *St. Dz.* 757. – *Phras.* na błazna go postrzygł, na dudka go wystrychnął. *X. Kam.* Powolność zbytnia ściąga nam wzgardę, lub też nas w dudki postrzydz dopuszcza. *Mon.* 70, 258. W błazna postrzyżony. *Past. F.* 131, na błazna wystrychniony, man hat ihn zum Narren gemacht. Mów prawdę, to cię między postrzygą natręty. *Nar. Dz.* 3, 125, do natrętów cię przyliczą). – §. Postrzyc co na drobno kawałki, klein schneiden mit der Scheere. Kto ten papier tak postrzygł? *Tr.* – *tr.* Myszy tę książkę postrzygły, drobno przegryzły, stoczyły; zernagt. POSTRZYGACKI, – a, – ie, do postrzygacza należący, Scheerers, Tuchscheerers. Rzemiosło postrzygackie robili, sukno postrzygaiąc. *Dub.* 187. Postrzygacka barwica. *Sien.* 600. POSTRZYGACZ, – a, *m.*, *Bh.* postřihač; *Sr.* ɔ. tjihar; *Vd.* suknastrishnik, strishovez; *Ec.* постригáмель; który postrzyga, der Scheerer, Bescheerer, Wollscheerer, Tuchscheerer. Znaią cię postrzygacze, znaią i balwierze. *Burl. A.* 3, co włosy strzygą; po teraźnieyszemu fryzerowie). Weźmiesz barwicy u postrzygacza funt ieden. *Sleszk. Ped.* 315. Kupił łokieć sukna u postrzygacza. *Jeż. Ek. F.* 2, 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 11. POSTRZYGACZKA, – i, *ż.*, *tonstrix. Mącz.*, *Ec.* постригамельница, die Scheererinn, Wollscheererinn, Tuchscheererinn. POSTRZYGALNIA, – i, *ż.*, warsztat postrzygania sukien, die Tuchscheererwerkstatt. (*Ec.* постригáльня, цирюльня barwiernia). Przywileio miastu Wileńskiemu na postrzygalnią publiczną nadane. *Dub.* 187. POSTRZYGALNY, – a, – e, mogący być postrzyganym, *tonsilis Cn. Th.*, *Eccl.* постригáемый; bescheerbar, beschneidbar. (– POSTRZYKNĄĆ, *F.* postrzyknie *cz. idntl.*, Postrzykać *ndk.*, Postrzykiwać *frequ.*, *Boh.* postříkati, ustříkati; *Vd.* poshterkati, poshverkati, oshterkati; s pokropić iak z sikawki, bespritzen. Twarz czerwono nakrapiana, iakoby ią kalinami postrzykał. *Syr.* 946. – *fig.* Strach z pociechą w serce go po-

ſtrzyknie. *Pot. Arg.* 728. - §. W poſtrzykiwaniach, piſawek używać się zwykło. *Perz. Cyr.* 2, 131, gdy po ſtawach ſtrzykuie. Zucken in den Gliedern. - -). POSTRZYŻENIEC, - ńca, *m.*, *Rs.* постриженникъ, постригженецъ, do klaſztoru poſtrzyżony, mnich, der Mönch, der zum Mönche geſchoren worden. Wpadli do klaſztoru buntownicy, wyprowadzili owego poſtrzyżeńca mimo usilne sprzeciwianie się mnichów, ażeby im iako syn królewſki przywodził. *Nar. Hiſt.* 3, 46. POSTRZYŻNIK, - a, *m.*, poſtrzygacz, który owce, wełnę poſtrzyga. der Scheerer, Schafſcheerer. *W.* 1 *Reg.* 25, 11. POSTRZYŻONY, *ob.* Poſtrzyc. POSTRZYŻYNY *plur.*, *Bh.* postřižiny; *Sr.* 1. ſtřihano; - 1) wełna odpadła od ſukna poſtrzyganego, barwica. *Cn. Th.*, Scheerwolle, Abfallſel vom Tuchſcheerer. - §. 2) *Actiu.* Poſtrzyżyny, ſtrzyżenie, ſtrzyganie, das Scheeren, Beſcheeren. Poſtrzyżyny wełny, gdy owce ſtrzygą. *Cn. Th.*, die Schafſcheerung. Poſtrzyżyny włosów, das Haarabſchneiden, Haarſcheeren. Slepota Mieczysława trwać miała aż do ſiódmego roku, kiedy mu ociec obrządkiem narodowym uroczyſte sprawił poſtrzyżyny. *Nar. Hiſt.* 2, 7. Zwyczay był u Polaków w ſiedm lat ſtrzyc czupryny, I zwano to, sprawiwszy bankiet, poſtrzyżyny. *Pot. Pocz.* 190, *ob.* Mianowiny). - Poſtrzyżyny, ſtrzyżenie laika na duchowny ſtan, *tonsura sacra. Cn. Th.*, omniszenie, okapturzenie, das Scheeren zum Geiſtlichen, die Einkleidung. Poſtrzyżyny muiszki, poſtrzyganie; *item* ceremonia, feſt, bankiet przy poſtrzyganiu. *Cn. Th.*, die Feſtlichkeit bey der Einkleidung.

POSTUDZIC cz. *dk.*, chwilę ſtudzić, oſtudzić, nach einander hin kühlen, ſtoßen; *Rs.* постудить, постуживать, постуживать.

POSTUKAĆ cz. *dk.*, chwilę ſtukać, nach einander hin klopfen, ſtoßen; *Rs.* постукать, постукивать, постукивать.

POSTULAĆ, *F.* poſtula cz. *dk.*, ściſkać, zuſammen drücken. Już w zakład sobie prawe ręce dali, I dano oba wspolnie mocno poſtulali. *Otw. Ow.* 240. Poſtulały się z sobą niesięczne rogi, krauiec z siebie czyniąc cały. *Otw. Ow.* 404. Poſtulali palce z palcy ściſkaiąc się. *Otw. Ow.* 362.

POSTUMENT, Poſtumencik, *ob.* Podsłupie, Podſtawek.

*POSTURA, *POSTÓRA, - y, ż., pozytura, z *Lac.*, Poſtawa, die Poſtur, die Geſtalt, Figur. Nie zawsze chwalebna, nadęta i ciężka poſtura. *Lub. Roz* 500. Ogromna rycerza poſtura *Stos. Num.* 1, 55. Oblokłszy się zuchwały osieł we lwią skórę Przed pastuchy udawał straszną lwią poſturę. *Min. Kyt.* 4, 109. Inszy wewnątrz daleko, inszy na poſtórze. *Pot. Pocz.* 429. Naymilsza z sioſtr iego, wdzięczney poſtury i oblicza pięknego. *Kras. Off. B* 3*b*. Stoi przed nią w poſturze bardzo pokorney. *Kłok. Turk.* oo.

PO-STWARZAĆ, *F.* po-ſtwarza cz. *iter. dk.*, iedno po drugim porobić, ſtworzyć, nach einander erſchaffen, ſchaffen. Ryczą kusze, armaty, możdzierze, te działa niszczące, co ie ludzka wściekłość poſtwerzała. *Przyb. Luz.* 298.

PO-STYKAĆ się, *recipr. dk.*, wzaiemnie się ſtykać, zuſammen ſtoßen, an einander ſtoßen. Trzy było nocy wytrwać, by się poſtykały rogi (księżyca) i krańcem zeszły, *ut coirent, et efficerent orbem. Zebr. Ow.* 165.

POSTYLA, - i, ż., (z *Lac.* poſt illa), die Poſtille; *Sr.* 1. poſtilla, wukwadwano bożoho ſwowa, předwarſka kniha; zbiór kommentaryuszów, wykładów, niby to kazań na ewanieliie lub epiſtoły roku. *Kras. Zb.* 2, 396. Poſtyla, to ieſt, wykład ewanicliy na niedziele i święta *X. Białobrzeſkiego*; tę synod Kuiawſki 1586 zalecа wszyſtkim plebanom. *Nies.* 1, 80. - *Wuyka* poſtylla katolicka większa i mnieysza. - By nie Rzymſkie poſtyle, nie pokwapiłbyś się krasomowco na kazalnicę, i gęby rozdziewić nie umiałbyś. *Smotr. Ex.* 6. - §. Miaſto splugawione tylą zabobonami, żeby ich poſtylą nie ogarnął. *Pot. Pocz.* 9. *POSTYLARZ, - a, *m.*, *POSTYLISTA, - y, *m.*, autor poſtyli. I b zasadzają się nańkę na poſtylach, ein Poſtillenſchreiber, Poſtillenprediger. Zbiliśmy iednę zawadę; deſpa jeszcze szkodliwszą poſtylarze naſtrożyli *Żyw. Pjt.* 2, 343. Walczymy na kościoł Rzymſki, którego dach, iak poſtylliſtowie świadczą, są odpuſty. *ib.* 30 *b*.

POSTYLION, *ob.* Pocztarz, der Poſtillon. POSTYLIONKA, - i, ż., Pocztarka, die Poſtillioninn. - *fr.* Przepadły wiecznie ty poſtylionko z piekła. *Teatr* 52 *d*, 15. POSTYLIONSKI, - a, - ie, Pocztarſki, Poſtknechts-. Po poſtylionſku z harapem w ręku. *Teatr* 52, 35, *Rs.* по-почтовски, почтарски; iak poſtylion ubrany, wie ein Poſtillion.

POSUĆ, *F.* posuie cz. *dk.*, posypać, wysypać, *Sla.*, *Bs.*, *Vd.* posuti, *Rg* posúti, posúti, posijpam; aufſtreuen, aufwerfen. - k to twierdzy wał posuły. *Tward. II lad.* 160. - *fig.* Kuity kuźnie tyſiące proiektów nakuły. Miecze, zdrady, potwarzy, honory posuły. Już wszyſtko zgotowane, by zginął król. *Teatr* 45 *d*, 12 *Wyb.*

POSUCHA, *ob.* Posusza.

POSUŁ, - a, *m.*, POSUŁY *plur.*, *Ross.* посулъ, (*Etym.* słać, posłać), podarunek na przekupowanie sędziego, Geſchenke fur den Richter, um ihn zu beſtechen. Dar, abo posuł sędziom. *Bud. Prov.* 17, 8. Sędziom posuły lecą od całego kraiu. *Rey Wiz.* 77. Sprawiedliwość nie są posuły i dary, ale wedle prawa powinna się zachowywać. *Vol. Leg.* 6. 474. Nie z przyiaźni, nie z waśni, nie za posuły i dary, ani się spodziewaiąc na potym darow, sądzić będę. *Stat. Lit.* 115, *et* 116, *et* 125 Ten rad łupi Rzpltą, kto ią za posuły kupi. *Alen. IVer.* 16, kupione urzędy). *Sak. Sob. A* 3 *b*, *Kosz. Lor.* 52 *b*, *N. Pam.* 12, 344.

POSUSZA, POSUCHA, - y, ż., susza, czas zbytnie suchy, die Dürre, gar zu trockne Witterung. Wielka posusza była. *Jabł Ez.* 226. Teraz we mnie wstępuie dusza, Jak kiedy ogrodniny wypali posusza, A potym spadną miłe deszcze, co ie chłodzą. *Zab.* 9, 248 *Exſſ.* Czasu posuchy zbiegłe i małe wody, ſtatkom na zawadzie. *Pam.* 8*b*. 1, 320. Rzeka brożdziſta była na ten czas dla wielkiey posuchy. *Krom.* 726, *et* 685, *Chwiel.* 1, 176. W czasie suchego powietrza, czyli posuch, panuią różne gorączki. *Perz. Lek.* 91. POSUSZYĆ, *F.* posuszy czyn. *dk.*, posuszać *ndk.*, *Vd.* posušiti, posúšivati gorpodk., posuszać *ndk.*, *Vd.* posušiti, posúšivati gorpo-, *Rg* posúsciti; *Cro.* poszuszati poszusujem; *Rs.* сушить, высушивать; nieco nadsuszyć, iedno po drugim przesuszyć, ein wenig austrocknen nach einander trocknen, trocknen laſſen. Jesień liście posuszyła. *Teatr* 13, *b*.

POSUTY, *ob.* Posuć. POSUNĄĆ, *F.* posunie cz. *idntl.*, Posuwać *ndk.*, *Vd.* napotisnáti, napretisnáti, prehtisnáti; *Cro.* porinuti, porivam; *Rs.* посовать, посовывать

вять, посодви́нуть, подвинуть, подвигать, посунуть; *Ec.* подвигать, подвигивать (cf. poddźwignąć); daléy ponknąć, vorwärts ſchieben, weiter rücken, hin rücken. (Graiący w szachy:) sam posunął tu, We Pan tam. *Teatr* 7 *d*, 8 *Czartor.* Nalegania twoie zbyt daleko posuwasz. *Teatr* 51 *d*, 14, popędzasz, natężasz, du treibſt es zu weit. Kiedyś się ztąd oddalał, byłem ieszcze chyży, Ale się wiek posuwa, i koniec się bliży. *Tręb. S. M.* 78, das Alter rückt vor. - §. W tańcu nogę posuwać po ziemi, den Fuß ſchleifen, im Tanzen. POSUWISTY, POSUWNY, - a, - e, *ob.* posowity. - §. mogący być posuniętym, ſchiebbar, beweglich. Pod warunkiem komor posuwiſtych na walcach, podsuwali się pod mury. *Nar. Hiſt.* 5, 156. Jeśli serce ieſt rzeſkie i ſkore, tedy krok się posuwnieyszy zaraz naydzie. *Pilch. Sen. liſt* 4, 70. - §. Krok posuwny w tańcu, *Tr.*, ein Schleifſchritt im Tanze. - §. Turek w posuwiſtym ſtroiu do koſtek. *Min. Ryt.* 2, 299, posuwaiący się, spadaiący, herabfallend.

POSWAR, - u, *m.*, POSWAREK, - rku, *m.*, *demin.*, sprzeczka, ein Wortwechſel. Stał się poswarek między Apoſtoły, któryby z nich zdał się być większy? 1 *Leop. Luc.* 22, 25, *W. Poſt. Mn.* 532. Stał się za dni naszych między nami a Rzymſkim kościołem poswar, względem przyiętéy z nim iedności. *Smotr. Ap.* 94. W tylu domach pod pozorem miłego pokoiu, uſtawiczny poswar i sprzeczki. *Teatr* 49 *b.* 4, Gezänke. POSWARKOWY, - a, - e, Zank-. Koncept poswarkowy. *Nar. Tac.* 2, 460. (*Vd.* posvaritliu, posvarliu, svaritliu, z zarzucaiący, łaiący). POSWARZYĆ, *F.* poswarzy *cz. dk.*, pokłócić, zuſammen hetzen, ein Paar Leute mit einander zanken machen (*Sr.* 1. pośwarić połaiać; *Vd.* posvariti, svariti, z zarzucać, zarzuty czynić, *Vd.* osvariti, z obwinić). Poswarzyć się *rec.*, *Vd.* posvariti, svariti, sprekarjatise; ſich mit einem überwerfen, zanken, einen Wortwechſel mit ihm haben. Kto się poswarzy, niech bity będzie. *St. Dz.* 196. Miałam dwóch synów, a poswarzyliſta się (*Dual.*) oba na polu, i zranił ieden drugiego. *Bud.* 2 *Sam.* 14, 6.

POSWAT, - a, *m.*, Swat, dziewosłąb, der Brautwerber. Związków tych miłość nie była poswatem. *Zab.* 16, 338.

POSWATAĆ, *F.* poswata *cz. dk.*, *Vd.* posvatuvati; *Rs.* посватать; dziewosłąbić, ſkoiarzyć parę, ein Paar zuſammen bringen, den Freywerber machen. Poswatać się *rec.*, *Vd.* svakuvati, se posvachiti, v' shlahto ſtopiti, shlahto narediti, ſkumplatise shenitvo; *Rs.* посвататься, pokrewnić się, ſich mit einem verſchwägern. Z królem Gotſkim poswatał się Auguſtus. *Biel.* 16. Może kiedyś ta ſioſtra przeſtanie być tak oſtrą, i zemną się poswata. *Teatr* 54, 8.

POSWAWOLIĆ, *ob.* Poswywolić.

POSWIĄCIĆ, *ob.* Poświęcić.

POSWIADCZYĆ, *F.* poświadczy *cz. dk.*, Poświadczać *ndk.*, *Bh.* poświědčiti; *Sla.* posvidocsiti; *Rs.* posvidoctiti; *Cro.* poszvedochiti, poszvedochujem); przyświadczyć za czyią powieścią, jemandes Rede bezeugen, beſtätigen, ihm beypflichten; *Vd.* poprizhati; *Sr.* 1. pjiwohlam ſo; cf. przyzwolić). Panny tę prawdę poświadczały. *Ban. B* 4. Sam Pan Bóg tego mu poświadcza. *W. Poſt. Mn.* 9, *Gorn. Dw.* 355. - Słucha z poświadczeniem, kiedy dziaduś prawił. *Pot. Arg.* 820, *Rey Ap.* 38. Tego wam poświad-

czam, i oczybyście byli sobie wyłupowali, a dalibyście ie mi byli. 1 *Leop. Gal.* 4, 15, zaświadczam wam, ich gebe euch das Zeugniß. POSWIADCZYCIEL, - a, *m.*, *aſtipulator. Mqcz.*, der Beyſtimmer, Beypflichter, der etwas mit bezeugen hilft. POSWIADCZYCIELKA, - i, *ż.* - - POSWIADOMY, - a, - e, wiadomość czego maiący, świadom, wiſſend, kennend, erfahren. Starzec iedyny w dziedzinie poświadomy. *Zebr. Ow.* 48.

POSWIATA, - y, *ż.*, światło niebieſkie, das Himmelslicht. (*Cro.* poszvét, = pochodnia, latarnia). Obsiadły poświatę gwiazdy nocne dniową. *Bord. Tr.* 49. - §. Poświata, *lux lunae. Cn. Th.*, księżycowe przyświecanie, der Mondſchein. Poświata iasna, noc iasna, widna. *Dudz.* 53, eine helle Nacht, Mondenlicht. Po poświecie iechać, po gwiazdach, w iasną noc. *Dudz.* 51, *Cn. Th.* 179, *Cro.* meszechina; *Rs.* мѣсячно. Poświata szara, noc przyciemna, mdłe światło księżycowe, *Wlod.*, ſchwacher Mondſchein, eine etwas dunkle Nacht. Lekarſtwo tym, którzy w nocy, bądź przy szarey poświacie, bądź przy świecy, widzieć nie mogą. *Syr.* 524. - - (POSWIĄTNY, *ob.* Poświętny). - - POŚWIECARZ, - a, *m.*, który komu przyświeca, der Leuchtenträger, Leuchter, Laternenträger. *Tr.* POŚWIECARKA, - i, *ż.* POŚWIECIĆ, *F.* poświeci *cz. dk.*, Poświecać *ndk.*, *Bh.* poſwjtiti; *Vd.* svietiti, posvietiti; *Crn.* posvejtiti, posvejtem; *Bs.* posvititi; *Rs.* свѣтить, посвѣтить; przyświecić komu nieiaki czas, świecąc prowadzić kogo, einem leuchten, vorleuchten, ihm wohin leuchten. Jeśli dziś nie wskoczę, zlecę Zgodnieyszéy chwili, wytrwam, nadskoczę, poświecę. *Zab.* 10, 351 *Język.*

POŚWIĘCIĆ, *F.* poświęci *cz. dk.*, Poświęcać, *Poświęcać *ndk.*, *Boh.* poſwětiti, poſwěcowati, poſwěcenj; *Slo.* poſwětiti, poſwěcugi, poſwecenj; *Sr.* 2. hußmjeſchiſch; *Vd.* posvetit, posvezhuvati, svetuvati, posvezhenje, posvezhuvanje, posvetitje; *Crn.* posvétim, posvętshujem, posvetshenje, posvętshuvanje; *Cro.* poszvetiti, poszvechújem, poszvechenye; *Dl.* posvetyenye; *Bs.* posvetiti; *Rg.* posvětiti, posvetivati, posvechivati, posvetillovati; *Sla.* posvetenje; *Hg.* szentelem, beszentelés, fel-szentelés; *Rs.* посвятить, посвящать, освятить, освящать; *Ec.* освящевати, посватить, принесть даръ богу; oddawać co Bogu na chwałę, etwas Gott heiligen, weihen, widmen. Poświącaycie się, a ſtańcie się świętymi. 3 *Leop. Lev.* 20, 7. Za wieku ſtarego ludzie, gdy co albo Bogu, albo też i Rzpltéy, ku czci i chwale kosztownie zbudowali, te swoie zbudowania bogu poświącali, ażeby one mieysca tym zacnieysze i świątobliwsze u pospólſtwa były. *Orzech. Qu.* 90. Poświącanie poświąca drugiego, a poświęcone, chociay ieſt samo świętym, drugiego poświącać nie może. *Urbſt. Odp. L* 16. We dni Wielkanocne i Świąteczne, woda chrztu poświęcona bydź ma. *Kucz. Kat.* 2, 363. - Ślubem poświęconéy nie żałuy miłości, lecz umiéy ią miarkować. *Teatr* 50, 77, ślubem upoważnionéy, durch die Trauung geheiligte, bekräftigte Liebe. Poświęcać kogo na kapłaństwo, zum Prieſter weihen, einweihen; *Vd.* vshegnati, notershegnati; *Ec.* пропуществую, рукоположю, посвящю. Na biſkupy ich poświęcał abo ręce kładł. *St. Dz.* 178. Poświęcanie na kapłaństwo, die Prieſterweihe, *Slo.* poſwěcenj kněžſtwa. Poświęcić kościoł, eine Kirche einweihen. *Sien.* 331. Po-

święcenia kościoła rocznica, *ob.* Kiermass, die Kirchweihe. Święto poświęcaiące kościoła, iest pamiątką onego po- święcenia, ktore czynią biskupi. *Hrbst. Nauk. R 8 b.* Poświęcenie znieść porządnie, obrócić co na świeckie używanie porządnie, *evocare sacra*; Poświącać znowu zmieyszone sprofanowane, *expiare violata. Cn. Th.* W sa- kramencie poświęcaią, to iest żegnaią chleb. *Sk. Dz.* 179. – *impr.* Mahomet one okrutne królowania swego począ- tki krwią braterską poświęcił. *Baz. Sk.* 340, zagaił od tego). – §. U wszystkich narodów osoba posła iest rzecz poświęcona. *Klok. Turk.* 105. t. i. święta, nietykalna. – §. Po- święcić co na co, oddać na to, odżałować na to. zu etwas weihen, bestimmen, aufopfern, hingeben. Słodka chluba krew' miley poswięcić oyczyznie. *Hor.* 2, 12. Prace swoie pożytkowi narodu swego poświęcił *Pilch. Sall.* Maiątek, familią, zdrowie i osobę twą, poświęcić musisz na ocalenie oyczyzny. *Kolł. List.* 1, 4. Dzieło to przy- iaciela waszego, wam go więc poświęcam. *Teatr* 49, 13.

POSWIĘCICIEL, - a, *m.*, *Slo.* poświetitel; *Vd.* posve- zhenik; *Sla.* posvetitev; *Cro.* poszvetitel; *Rg.* posveti- tegl, posveetnik, (posvęchjenik, posvechjenik *sacerdos*, *ob.* świaszczennik); *Rs.* освящитель; który co poświęca, *consecrator. Cn. Th.*, der Heiliger, Einweiher. Idzie nam o sławę Ducha S., mistrza prawdy, pocieszyciela, i poświęciciela naszego *Gil. Kat.* 5, *Bar. Hst.* 65, *Verf. pr.* 30. POSWIĘCICIELKA, - i, ż. – POSWIĘCINY *plur.*, (*Rg.* posvetilscte, svetilscte, posvetniza, svedba, zàrtva *sacrificium*; *Cro.* poszvetilische *sacrificium*); akt poświęcenia, die Heiligung, Weihung, die Weihe. Przy- wykay odbierać wcześnie poświęciny. *Przyb. Lux.* 6. Iak ofiara w przyięciu poświęcin wesoła, Czekał syn, rychło wielki ociec go zawoła. *Przyb. Milt.* 82.

POŚWIĘGOTAĆ *cz. dk.*, chwilę świegotać, nach einander hin zwitschern, *Rs.* покалякать.

POSWIERKA, - i, ż., ptak nieco większy od trznadlów; kolor też ma wcale odmienny, *emberiza miliaria. Kluk Zw.* 2, 251, der Gerstenammer, graue Ammer.

POSWIĘTNY, POSWIĄTNY, - a, - e, poświęcony, ge- heiligt, geweiht, gewidmet; *Bh.* poświatny; *Rs.* освятительный. (*Rg.* posvetiv *quod potest consecrari*). Cylla, miasto słońcu poświętne. *Bard. Tr.* 193. Ofiarować ofia- rę poświątną panu. *Leop. Levit.* 2, 1. Piérwiastki panu poświątne. *W. Ezech.* 45, 1. Pilnuy przykazania bos- kiego i obrzędów poświętnych iego. *Leop. 3 Reg.* 2, 3. Każde poświątne, które oddaie człowiek Jehowie, nie może być odkupione, bo święte nad świętym iest. *Bud. Levit.* 27, 28. – §. Poświątne *subst.*, nadania kościelne. *Herb. Stat.* 156, Kirchengut, Kirchengrund. *Ecclesia- rum dotationes alias* poświątne; *fundi ecclesiis dotati, alias* poświątne. *Vol. Leg.* 1, 578. Statut 1543 R. od- dał sądom biskupim sprawy o grunta kościoła, czyli o po- świętnym, t. i. piérwszym funduszu w posiadaniu kościoła będącym, *Czack. pr.* 311, *N. Pam.* 13, 85.

POŚWIST, - u, *m.*, Poświstanie. (*Rs.* посвистъ, по- свистилка piszczałka), das Pfeifen, des Auspfeifen. Po- świst wiatru, das Pfeifen des Windes. Poświst tamuią wydrożone skały. *Przyb. Milt.* 45. Że wszystkim na po- świst pustkami spustoszona została,... *Kul. Dem.* 80, na po- śmiech). – §. 2) Poświst *herb*, *ob.* Osorya. – §. 3) Po- świst, Pogwizd, Bożek, *ob.* Pochwist. POŚWISTAĆ,

F. pośwista *cz. dk.*, *Poświstować *ndk.*, *Vd.* poshvishgati; *Ec.* позвиздати, освистать, освёзать; *Rs.* посви- стать, посвистывать, pogwizdać, anspfeifen. Zie- mia ich zostanie w spustoszeniu, i na wieczne poświsto- wanie. *Radz. Jer.* 18, 16. Od ludu na pośmiewisko i na poświstanie podany będzie. *Smalc.* 63. POŚWISTAK, - a, *m.*, świstak, wietrznik, ein Windbeutel. Z onego poświstaka, wysoki, widzę, zrobił się Teolog. *Teatr* 21, 185.

POŚWOROWAĆ, *F.* posworuie *cz. dk.*, iednego psa po drugim na sworę poprzywięzywać, die Hunde nach einan- der zusammen koppeln. Posworować psy rozsworowane. *Tr.* W Trakach lutnista uczony (Orfeusz), Gdy ielenie posworował, Choć lękliwe, z lwy srogiemi, Smiało za- iąc z psy zjadłemi, Przy muzyce stał takowéy. *Bardz. Boe.* 197.

POŚWYWOLIĆ, *F.* poswywoli *intr. dk.*, swéy woli tro- chę cugle puścić, ein wenig übermüthig seyn; *Bh.* pods wadèti; *Rs.* поблажить, поблажить (*ob.* pobłażać), порѣзвиться, пошалить. Gdzie nie zachodzi świę- tość małżeństwa, tam się poswywolić godzi. *Hor. sat.* 19.

POSYŁAĆ, *ob.* Posłać. POSYŁACZ, - a, *m.*, który co posyła, der Sender, Hinsender, Hinschicker. *Rg.* posci- gljalac, *f.* poscigljalaziza. POSYŁKA, - i, ż., *Bh.* po- sylka; *Rs.* посылка; posyłanie, posłanie, (cf. posul), das Schicken, das Geschicke. Po rożnych wzaiemnie posyłkach i umowach, stanęło na tym, że... *Nar. Hst.* 4, 193. Kmieć musiał sprzężay swóy dawać na podwody; niszczy- ły się konie posyłkami. *Nar. Hst.* 4, 41.

POSYPAĆ, *F.* posypie *cz. dk.*, Posypować *ndk.*, *Bh.* pos sypati, posypawati; *Sor.* 1. posipu, posipam; *Crn.* shtu- pâm; *Rg.* posipati, posipati, posijpam, posûti (*ob.* po- suć); *Br.* posjpati; *Cro.* poszipati, poszipljujem; *Rost.* посыпать, усыпать; potrząsać czym, bestreuen. Po- syp solą lakomą piiawkę, co się krwi naszéy chciwie opiła. *Psalmod.* 71. Posypię wonnym kwiatkiem ten grob głuchy. *Miask ryt.* 2, 8. Pogrzebowym głowę po- sypawszy popiołem. *Bard. Luk.* 25. Popiół w wstępną śrzodę bywa posypowan na głowę. *Sien.* 331, *ob.* Po- pielec). Posypać piaskiem listy. Piasek do posypowa- nia, *Bh.* posypadło; *Vd.* trosni piesek, shrob; *Cro.* po- szipalo; Streusand. (*Cro.* poszipalnicza, *Rag.* posipâc, s piaseczniczka). – §. Posypować kurczętom, nasypo- wać, den Hühnern vorstreuen, hin streuen. *Cn. Th.* PO- SYPEK, - pka, *m.*, ziele *Ambrosia Artemisifolia*, ga- tunek Bożego bytu; u nas rośnie na piaskach. *Kluk Dyk.* 1, 29, Traubenkorn, Tausendkorn. POSYPKA, - i, ż., nęta, zob, ponęta. *Cn. Th.*, *pr. et fig.*, Vogelaß, Lock- speise, (*disting.* podsypka); *Rs.* посыпка.

POSYSAĆ, *ob.* Possać.

POSZAFRANIĆ *cz. dk.*, szafranem zaprawić, safarbować, saffranen, mit Saffran anmachen, gelb machen. Choroba ta, którą żółtą niemoc zowią, ciało iego poszafraniła. *Sak. probl.* 206.

POSZALEĆ, *F.* poszaleie *neutr. dk.*, szalonym zostać, sza- ryować, verrückt werden. (*Rs.* помалишать począć kraść i poswawolić). Bodayeście pogłuchły, poślepły, poszala- ły. *Teatr* 55 b, 39. Patrzą, czy ten chłop poszalał! *Falib. L.* 3, *Zab.* 14, 275. – §. b) poszaleć, pohulać, possumieć, poswywolić, cugle puścić wesołości, ein we-

nig tollen, ſich rauſchend ergötzen. Mieszay z mądrością nieco głupiwa płoche, Miło, gdy pora ieſt, poszaleć trochę. *Hor.* 2, 274 *Min.*, *et* 1, 220, *Lub. Rux.* 500, *Kras. Pod.* 2, 141. POSZALIĆ kogo, *cz.*; szalonym uczynić, *Bs.* pomamiti; *Cro.* pomamlyujem (*cf.* pomamić); einen verrückt machen. Tak djabeł lud poszalił, iż woli w insze dni mrzeć głód, a w dzień święty wszyſtko przepić. *Bial Poſt.* 174. Poszalił ich czarnoksięſtwy swemi. *W. Act.* 8, 11.

POSZAŃCOWAĆ się, *F.* poszańcuie się *rec. dk.*, poszczęścić się, zdarzyć się, wieść się, glücken, gelingen, gerathen. Ufamy Bogu, że nie poszańcuie się im w tym. *Bial. Poſt.* 151. Żadna wielka rzecz, nie może się nikomu dobrze poszańcować, iedno dobrze rozpatrzywszy wszyſtko. *Mod. Baz.* 103. Jeśliby mu się na téy woynie poszańcowało, a ieśliby Białogrod od oblężenia wyzwolił, obiecał im wielkie dary. *Baz. Sk.* 391.

POSZANOWAĆ, *F.* poszanuie *czyn. dok.*, Poszanowywać *frequ.*, (*Krom.* 647), uczcić kogo, poważać go, einen hochachten, verehren. Poszanowany był tak dalece, iż się ani przyczyny pytali, czemu co mieli robić. *Birk. Zam.* 2. Poszanowanie, poważanie, uczczenie, *Vd.* zhaſtliuoſt, poſtenje, poſtovanje; die Hochachtung, Verehrung. Bądź poszanowania godnym, a będziesz szanowanym. *Kras. Pod.* 2, 219. Nieposzanowanie względem kapłanów. *Bals. Niedz.* 1, 107. Do zelżenia należy łaianie, fukanie, złorzeczenie, i to wszyſtko, przez co ludzie podeymuią nieposzanowanie. *Petr. Pol.* 114, Verunehrung.

POSZANOWNY, -a, -e, pełen poszanowania, hochachtungsvoll. Liſty patryarchy pisane do króla, poważne były, poszanowne i wielce poczeſne. *Obr.* 40.

POSZARGAĆ, POSZARZAĆ, *F.* poszarga *cz. dk.*, powalać, pobryzgać błotem od dołu, beſchlumpern. Dam ci tę suknią, iak tylko ią ieszcze trochę poszarzam. *Teatr* 36 *b*, 99.

POSZARPAĆ, *F.* poszarpie *cz. dk.*, podrapać, zerfetzen, zerfleiſchen, *Rs.* исщекамь. Balwierzu, głowęś mi poszarpał, iak nowinę na odłogu. *Dwor. K* 2, porznąłeś goląc.

POSZASTAĆ, *F.* poszaſta *cz. dk.*, (*Rs.* помазáмь porucać, pochwiewać), poplatać, zerſpalten, zerhauen, zerhacken. Wół, nie czekaiąc, aż go pop w sztuki poszaſta, Uciekł z kościoła. *Pet. Pocz.* 252. - §. Poszaſtać się, i to i owdzie szaſtaiąc się włoczyć, ſich hin und wieder herum tummeln, *Rs.* помазáться.

*POSZCIE, -ia, *n.*, Poyście, chód, pochód, wszczątek, der Gang, das Gehen; das Herkommen, Abſtammen. Wszelkie poszcie człowieka sprawiedliwego Pan Bóg lędzie rządził. *Wrob. Zołt.* 86. Szlachcic swe poszcie od przodków szlacheckich dowodzić ma. *Herb. Stat.* 237.

POSZCZAĆ *cz. dk.*, szczerem popaſkudzić, bepiſſen; *Boh.* počat, poſtim, poſcawam, počurati; *Vd.* poszati, poszatim; *Bs.* popiscjati; *Rs.* насцать, обосцать. Poszczać się, podłać się, *Cro.* poszcávámsze. (*Cro.* poszcávez *submejulus*).

POSZCZE, *ob.* Pościć.

POSZCZEBIOTAĆ, *F.* poszczebiota *cz. dk.*, głosy szczebiotaiąco wydawać, nach einander hin girren, zwitſchern. Nie umie dusza słowić swéy wdzięczności Panie, Tylko przez czucie, tylko przez poszczebiotanie. *Przyb. Ab.* 209.

POSZCZĘDZIĆ, *F.* poszczędzi *cz. dk.*, Poszczędzać *ndk.*, nieco oszczędzać, ochraniać, pololgować; etwas ſchonen. (*cf. Rs.* пощадa, пощажение litość). Nie ſolguie oko moie tobie, ani cię poszczędzi. *Bud. Ezech.* 7, 4.

POSZCZEGÓLNIE *adv.*, w szczególności, poiedynczo, im einzelnen. Nic sobie poszczególnie, ale w obec wszyſtkiey Rzpltéy pożytek mnożyli. *Pol. Fl.* 276.

POSZCZEKAĆ, *F.* poszczeka *cz. dk.*, Poszczekiwać *freq.*, Poszczekuie *pr.*, czas nieiaki szczekać, *Vd.* polajati, *Rs.* полáять (*cf.* polaiać, łaiać), nach einander bellen. Psi około pasterzów ogromnie poszczekuią. *Tward. Parg.* 57.

POSZCZENIE, -ia, *n.*, *subſt. verbi* Pościć, zachowywanie postu, post, *Rs.* поженïе (*ob.* poſtniczeſtwo), das Faſten. Magdalena w poszczeniach surowe prowadziła życie. *Bals. Nied.* 1, 421. Wielkie poszczenie było. *Leop. Act.* 27, 21.

POSZCZEPAĆ, *F.* poszczepa *cz. dk.*, *Rs.* пощенáть, пощенáмь, naszczepać, nach einander ſpalten, aufſpalten. Klocki narznięte poszczepali w kilku mieyscach powierzchownie. *Jak. Art.* 3, 168.

POSZCZERBAĆ, *F.* poszczerba *czyn. dk.*, szczerb narobić na czym, nierównym uczynić, ungleich und uneben machen. Wąwoz poszczerbany wyrwiſkami. *Off. Str.* 9.

POSZCZĘŚCIĆ, POSZCZĘŚLIWIĆ, *F.* poszczęści *cz. dk.*, Poszczęszczać *ndk.*, zdarzyć, szczęściem obdarzyć, błogosławić, *Slo.* poſtéſtugi; *Vd.* posrezhiti, posrezhuvati, posrezhati, posvelizhati; beglücken, Glück und Segen geben. *Secundo*, poszczęściam, poszczęśliwiam. *Mącz.* Niech ci Pan Bóg poszczęści. *Sk. Dz.* 1096. Szukał poszczęścienia synów Izraelskich. *Leop.* 2 *Esdr.* 2, 20, uszczęśliwienia, szczęścia). Godzien za to wszelkiego na świecie poszczęścienia. *Corn. Dw.* 272, dobrego powodzenia). Błogosławieńſtwem Boskim bywaią rozmnożone i poszczęścione wszyſtkie rzeczy. *W. Poſt. Mn.* 308. POSZCZĘŚCIĆ się *recipr.*, *Bh.* poſtéſtiti ſe, zdarzyć się, wieść się dobrze, glücken, gelingen. Deliberuiący ma uważać, ieżeli rzecz zaproponowana poszczęściwszy się więcéy pożytku, czyli nie poszczęściwszy więcéy niebezpieczeńſtwa przyniesie. *Lub. Rox.* 457. Wszyſtkie rzeczy, którekolwiek uczyni, poszczęścią mu się. 3 *Leop. Ps.* 1, 3, pofortunią mu się, udadzą się dobrze).

POSZCZUPLIĆ, *F.* poszczupli *cz. dk.*, Poszczuplać *ndk.*, szczuplejszym uczynić, ſchwächen, verkleinern, kleiner machen. Piękne na nice poszły obyczaie, Zesłabły siły, poszczuplały kraie. *Zab.* 10, 247.

POSZCZWAĆ, *F.* poszczwa, POSZCZUĆ, *F.* poszczuie *cz. dk.*, Poszczuwać *ndk.*, *Bh.* poſtwati, poſtivati; psami gonić za kim, psy pobudzić, (die Hunde) anhetzen, mit Hunden hetzen; (*diſſg.* Podeszczwać, Podszczuwać). Zająca poszczwać. *Teatr* 3, 61. Miałam stadko owiec, do których naięłam pasterza, a on wilki i psy poszczwał. *Biel.* 101. Wiem nie daleko na ieduo poszczwanie Upatrzonego zwierza. *Tward. Daf.* 6.

*POSZCZWARZYĆ się, *F.* poszczwarzy się *rec. dk.*, n. p. Jeśli dobrze chart zbieży, pomogą ogarzy, Lis i zaiąc późno się nogami poszczwarzy, *Bielaw. Myśl. D.* 4.

POSZCZYPAĆ, *F.* poszczypie *cz. dk.*, Poszczypywać *ndk.*, *Bh.* poſtipati; *Vd.* poshshipati; *Rs.* пощипáть, пощи-

nasamb; szczypiąc poobrywać, nach einander bepflücken, abpflücken. Ktoby sad owocowy gwałtownie potrząsł albo poszczypiał, płaci za rubli groszy *Stat. Lit.* 315.

POSZEDŁ, *ob.* Poyść, cf Pochodzić.

POSZEDZIEC *niiak. dk.*, *Rs.* посѣдѣть, szedziwym się stać, posiwieć, *ob.* *szadź, grau werden. Każdą rzecz, którą biehć chcesz, ze śrebra uczyuioną, do ognia włóż, a często na wszystkie strony obracay, aż poszedzieie, iako popioł. *Sien.* 604. (*Vd.* posajati, z sadzami pokryć).

POSZELĘŻNY, -a, -e, po szelągu idący, za ieden szeląg stoiący. *Wlod.*, zu einem Schillinge.

POSZEPT, -u, *m.*, poszeptanie, cichе do ucha gadanie, das Flüstern Geflüstre, das ins Ohr Sagen. Jawnie gadaiąc, niepotaiemnie, ani poszeptem. *Bial. Post.* 160. 'On grzech swóy, nie przed samym Josuem wyznał poszeptem w ucho, ale przed wszystkiemi syny Izraelskiemi. *Zrn. Pst.* 121 *b*, *Zygr. Pap.* 197. Ofiary skończywszy, cichym tylko poszeptem każdy z swoiéy strony czcił Dianę. *Otw. Ow.* 224, *Bh.* posspmo. - §. *alit.* podszczenie taiemne, podszept, nabechtanie, heimliches Anhetzen. Z poszeptu Czechów bunt podniósł. *Nar. Hst.* 2, 336. POSZEPNY, POSZEPTNY, -a, -e, poszeptany, flüsternd, geflüstert. Cichym poszeptem przemówił; iam też mu rzekł poszepnemi słowy. *Otw. Ow.* 230. POSZEPTAC, *F.* poszepie *cz. dk.*, Poszeptywać *frequ.*, Poszeptuie *pr.*, *Bh.* posseptati; *Rg.* poscjaptatti; *Bs.* poscjaptati); cicho do ucha gadać, ins Ohr flüstern. Poszeptał mi to do ucha w wielkim sekrecie. *Fr.* Jak na drzewie koników grono słodko gwarzy, Tak na wierzchołku bramy poszeptuią starzy. *Dmoch. Jl.* 1, 72. Ludzie nayniegodziwsze prośby poszeptywaią bogom. *Pilch. Sen. list* 71. POSZEPTACZ, -a, *m.*, cicho do ucha szepcący, der Flüsterer, Einblaser. *Tr.* (souffleur).

*POSZEW, -szwy, ż., POSZEWKA, -i, ż., (cf. Poszwa, Pochwa, *Etym.* chować, cf. szew, szyć; cf. *Rs* пошивка poszycie, szycie), powłóczka pościelna poduszkowa, die Bettziehe, Küssenzieche, Polsterzieche. *Ern.* 1469, *Bh.* fowel; *Sla.* vankushnica; *Rs.* наволочка. - *tr.* Kwaśnym ich piwem z starey czestuie poszewki. *Pot. Jow.* 166 ? POSZEWNIK, -a, *m.*, posswarz, co poszewki robi. *Tr.*, *Ern.* 1469, der Ziechenmacher.

*POSZEWY, -a, -e, -o *adv.*, pochyły, nachylony, nakrzywiony, geneigt, gebeugt, gekrümmt. Było słońce na zgonie, i w Hesperskie brody Dyszlem parło poszewym, . . . *inclinato tenebat Hesperium temone fretum.* *Zebr. Ow.* 275. Teraz wiek kwitnący Nieś na szańc Arkto, gdzie Philax nierączy Poszewym dyszlem oś walną obwodzi, A nie zachodzi. *Miask. ryt.* 2, 65. *Imo Rugen, albo się na lewo Puści poszewo, Albo na prawo, gdzie idzie odnoga do Kopenhaga. *Klon. Fl.* C 1. Nagdzie tu kieruie Wisłę, gwałtem ią poszewo Pędzi na lewo. *ib. F.* 1.

POSZKAPIĆ się, *F.* poszkapi się *recipr. dk.*, potknąć się, podwić głową, *tr.*, stolpern, einen Verstoß begehen, einen Bock schießen. Poszkapił się, źle stanął, nie popisał się, szwankował, przemędrzał. *Cn. Th.* Trudno poprawić, kto się raz poszkapi. *Pot. Syl.* 316. Nie sądź niwić, kto się raz poszkapi. *Pot. Syl.* 316. Nie sądź nikogo po minie, bo się w sądzeniu poszkapisz. *Zab.* 13, 286 *Tręb.* Coreczka mu się poszkapiła. *Teatr* 30 *b*, 128. Brzydkoś się poszkapił. *Teatr* 1, 65, *Kras. Mon.* 46, *Tręb. S.-M.* 126. Żebyś się nie poszkapiła z obiadem. *Teatr* 53 *b*, 56.

POSZKARADZIĆ, *F.* poszkaradzi *cz. dk.*, poszpecić, szkaradnie, häßlich verunstalten. Obaczył poszkaradzonego, w swoieyże własney krwi twarzą miecącego. *Otw. Ow.* 182. Poszkaradził pościel iego. *Biel. Hst.* 18, poplugawił). Naywyższy kapłan Joiadas, był poszkaradzon bałwochwalstwem. *Biel. Sw.* 144 *b*.

POSZKODZIĆ, *F.* poszkodzi *cz. dk.*, szkody narobić, *Vd.* oshkodíti, oshkodovati; *Cro.* poškodújem; *Dl.* oštetujem, mehreren Schaden stiften. Naiedzie go, porani, poszkodzi w domu, albo też i zabiie. *Star. Ryc.* 47. Sułtan tak wiele razy przez Tatarskie exkursye nas poszkodził. *Star. Woy. a 4.* Powozy były złe, karety poszkodzone. *Kras. Pod.* 2, 144, popaute, schadhaft, beschädigt; *Cro.* poškoden.

POSZLAKA, -i, ż., ślad, trop, znak, die Spur. Wprzód i w tył patrząc, wyzierali tylko poszlaki, aby kogo idącego z pieniędzmi dostrzec. *Zab.* 13, 188. Zbrodzień dał poszlakę, że się ku waszym granicom puścił. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 57. POSZLAKOWAĆ, Poślakować, *ob.* Pośladować.

POSZŁA, POSZŁO, POSZŁY, POSZLI, *ob.* Póyść. POSZŁY, -a, -e, (*part.*), pochodzący, herstammend, abstammend, herkommend. Starożytność familii Woynów, ieszcze od książąt Zamhlińskich z Wołynia poszłych. *Petr. Pol.* 80. - §. b) który poszedł, weggegangen. Nawiedzić przyydzie i dusz ztąd poszłych cienie. *Petr. Hor.* 2, C *b*.

POSZOSNY, POSZOSTNY, -a, -e, -o *adv.*, liczbę sześciu składaiący, *Sla.* shesterostruk; *Vd.* shestversten, shestgubni, shestpriemni, shestviren; sechsfach. Poszosny grosz, *ob.* Szóstak. *Urs. Gr.* 358. Poszosne skrzydła w koło toczą. *Susz. Piel.* 3, C 3 *b*. Poszestne konie, wozły, = trzy cugowe, sechsspännig; *Vd.* shestvpreshni, sestshest konjami; *Rs.* шестерня. Ta ieździ czterema, owa poszóstnemi. *Groch. W.* 567. Samych karet z poszosnemi było kilkadziesiąt. *Falib. C.* 1. Woźniki poszosne. *ib. Q.* Marnie tracą maiętność na possosne zbytnie, na kocze. *Petr. Pol.* 163, *Falib. C.* 1. Na stroie, na pachołki, na poszosne, na zbytki, nakłady wielkie czynią, pompę swoię kosztem rozmaitym ukazuią. *Dambr.* 513. Teraz bez poszosnych karet do obozu iuż iechać nie chcemy. *Star. Ref.* 41. Ow poszostny panicz przyszedł do parokonnego szlachcica, pożyczać pieniędzy. *Mon.* 72, 779, zwyczayny poszosno ieździć). - *fig. tr.* Precz ztąd piechury, poszostnemi słowy Na pałac Feba wjeżdżam Parnasowy. *Mon.* 76, 372, possuwistemi, ogromnemi.

POSZPECIĆ, *F.* poszpeci cz. *dk.*, oszpecić, poplugawić, verunstalten, häßlich machen. (*Cro.* pospotávam *deludifico*, *ob.* szpocić). Jedna chorobka, wrzód, rana, krosta, Tak ślicany obraz poszpecić sprosta. *Susz. Piel.* 111. Abyś ty chłopcze piękny ciała swego urody przez grzechy nie poszpecił. *Jabł. Ez.* 157. POSZPECIEC, *F.* poszpecieie *neutr. dk.*, szpetnym się stać, garstig werden *Cn. Th.* Poszpecił młodzian, zeszpetniał. *Wlod.* Poszpeciały, *Rozs.* подурнѣвшій POSZPECICIEL, -a, *m.*, który szpetnym czyni, szkaradziciel, der Häßlichmacher, Verunreiniger. Grzech poszpecicieł i zagubiciel cnoty. *W. Post. W.* 2, 257. POSZPECICIELKA, -i, ż.

POSZPRACHAC cz. *dk.*, pogaworzyć, z Niem. nach einan-

der ſprechen, parliren. Nie znacie swoiéy matki wolności i prawa, Poparlować, poszprachać, mądrość się wam zdawa. *Mon.* 70, 103.

POSZREDNI, POSZRODEK, *ob.* Pośrzedni, Pośrzodek.

POSZRENIC *cz. dk.*, szronem posypać, bereifen, *Vd.* poslaniti.

POSZROTOWAĆ *cz. dk.*, na szroty podzielić, podrobić, zerſtücken. Poszrotował, *secuit. Zebr. Ow.* 2.

POSZTA, POSZTARZ etc., *ob.* Poczta. POSZTOŁY, *ob.* Pośtoły.

POSZTURCHIAĆ, POSZTURSAĆ, *F.* poszturchnio *cz. dk.*, łokciem, ręką, lub nogą potrącić, ſtoßen, mit dem Ellbogen, mit dem Fuße; *Slo* poštrkovat'; *Sr.* 1. predšiorstju. Na pikniku zleią i poszturchaią. *Teatr* 43 *c*, 89 *Wyb.* Szuka syna, żaby go zfukał, żeby poszturſał. *Kniaź. Poez.* 2, 208.

POSZUKAĆ, *F.* poszuka *cz. dk.*, chwilę czego szukać, *Vd.* pojiskati, gorsjiskati, isjiskuvati, napojiskuvati (*cf.* *iskać), *Rs.* поискать, пріискать, пріискивать, пошáрить, nachſuchen, ein wenig ſuchen. Poszukay. *Cn. Th.* Poszukanie, *Rs.* поискъ.

POSZUMIEĆ, *F.* poszumi *intr. dk.*, *Rs.* помумѣть, szumno żyć, pohulać, ein wenig rauſchend und luſtig leben, ſchwärmen. Możem pos umieć na nowo. *Teatr* 29, 88.

POSZWA, *ob.* Pochwa, *ob.* Poszew, Poszewka. POSZWARZ, *ob.* Poszewnik.

POSZWANK, -u, *m.*, szkoda, uszkodzenie, szwank odniesiony, das Schwanken, Straucheln, Schadennehmen, die Verletzung. Kto nie zwątpił w przeciwnym poszwanku, Ten w drugim obwiodł skroń oliwą szranku. *Miaſk. Ryt.* 77.

POSZWEDZIĆ się, POSZWEDZIEĆ *neutr. dk.*, w Szweda się obrócić, zu einem Schweden werden, Schwediſche Manieren annehmen. My cośmy się rodzili wolnymi dotąd, teraz iawnie poszwedzili, wyzuwszy swe Sarmaty. *Tworz.* IV. *D.* 2, 132.

POSZYBOWAĆ *czyn. dk.*, szybuiąc posunąć, hin ſchieben, *Vd.* poganjati, porinjati, huzhkati). Poszybowanie, *Vd.* potisniza, poganjaliza, potiſkali h.

POSZYĆ, *F.* poszyie *cz. dk.*, Poszywać *ndk.*, *Bh.* ſzijiti; *Vd.* shivati, poshivati; *Rs.* пошивать, пошивка, сшочить, склонить, склáнивать, склонка; nach einander nähen; *ob.* Szyć. – §. b) Poszywać chałupę, szopę. słomą nakrywać, *Bh.* ſzijiwati), das Dach mit Stroh decken. Chłopa trzeba pilnować, żeby, skoro trzeba, dachy poszywał snopkami. *Haur Sk.* 44, *Zaw. G.* Chata słomą poszyta. *Otw. Ow.* 202. Wierzch domu żytną słomą po prostu poszyty, Ogrubną warstą śniegu cały stał okryty. *Chod. Ges.* 14. – *figur.* Rozpusta wolnością poszyta. *Nar. Tac.* 3, 41, okryta; pod płaszczykiem wolności). POSZYCIE, -ia, *n.*, *effect.* dach słomą nakryty, das Strohdach, die Strohbedachung. Szczęśliwsza pod poszyciem lichym wieyska chata. *Hor.* 2, 7 *Nar.* Miły zagon oyczysty, lub pracą nabyty, Mile proſte poszycie i dom nie nakryty. *Bach. Fpikt.* 64. – §. Dwóch wzięli się za boże poszycia, zdużał młodszy starszego. *Fal. J.* 3, t. i. za czupryny, ſie kriegten einander an den Schopf.

POSZYIEK, -yyka, *m.*, uderzenie w szyię, *Bh.* zaſſijek, policek; *Rs.* подзатыльникъ; ein Schlag an den Hals. *Cn. Th.*, *cf.* Pogębek, policzek. POSZYIKOWAĆ, POSZYYKOWAĆ, -al, -nie, *czyn. kontyn.*, po szyi bić, auf den Nacken ſchlagen, Nackenſtöße geben, (*cf.* pogębkować, policzkować). Jeden go policzkuie, drugi poszyikuie. *IV. Poſt. Mn.* 151. Kazał go sędzia poszyikować i bić pięściami. *St. Zyw.* 357, *Leop.* 2 *Cor.* 12, 7, *Skarg. Dz.* 861. Syn boży przed książęty sławion, pośmiewan, uplwan, poszyykowan, i ubiczowan. *Baz. Hiſt.* 134.

POSZYPLAĆ, *F.* poszyple *intr. dk*, powoli i zmudnie w czym postępować, marudzić, ciułać, langſam klauben, zaudern, mit Zaudern die Zeit verlieren. Krzyżacy około Raciąża musieli poszyplać, niż go wzięli, bo go im dobrze broniono. *Biel.* 182.

POT, -u, *m.*, *Bh.* pot; *Sr.* 1. pot; *Sr.* 2. ſnoj, *ob.* znoy; *Vd.* pot, put, puet, snoi, snui; *Crn.* put; *Cro.* pòt; *Dl.* znúy; *Rg.* pout; *Bs.* pot, znoj; *Ross.* потъ; der Schweiß. Parowanie, gdy ieſt tak obfite, iż się w krople zbiega, nazywa się pot. *Zool.* 39, *Kluk Zw.* 1, 34 *et* 36. Smiertelny pot na mię bie. *Kulig. Her.* 90, Todesſchweiß. Mię zimny pot przekropił. *Przyb. Milt.* 142; *Crn.* kurjeput *sudor algens.* Zimny i gorący pot na mnie biie. *Teatr* 9, 80. – *Plural.* poty, znaczny pot, ſtarker Schweiß. Z niego w tańcu dziesiąte iuż padaią poty *Pot. Jow.* 34. Dobył szpady i iuż mierzy, Martwe poty na mnie biią. *Zabł. Z. S.* 74, Angſt- und Todesſchweiß. Już w nim siły ustały, i ostatnie poty na twarz biły. *Jabł. Fel.* 106. Niech pan póydzie do łóżka, damy mu na poty. *Zabł. Zbb.* 65, na *potenie*, zum Schwitzen eingeben. Lekarstwo na poty, ein Schweißmittel. Octy poty sprawuią. *Krup.* 5, 204. Wziąć na poty, zum Schwitzen einnehmen. Prace niech daie na poty. *Pilch. Sen. liſt* 389. Kiedy dobyte z ciemnych łochów głazy Silnemi trzeba kować i obrabiać młoty, Zaleią robotnika czoło krwawe poty. *Zab.* 14, 186 *Sak.* – *tr.* Pot, Poty, znoy, trud, trudy, prace, ſchwere Arbeit, Schweiß. Co letko przychodzi, nigdy nie szacuią, Miło wspomnieć pot przeszły, ſtarte łzy smakuią. *Zab.* 13, 316 *Zabł.* Drudzy z wielkim potem leda co czasem zrobią. *Lub. Rox.* 482. Z poczciwego potu sława płynie. *Gor. Dw.* 26, cnota sławą się płaci). Troiſtym dziedzicowi skarbią potem. *Pot. Jow.* 71. Próżne były znoie, trudy poty, Kiedy fortuna matką być nie chciała. *Mon.* 65, 69. – §. pot, co z potem, znoiem, trudem zarobiono, zarobek, krwawo zarobiony maiątek, kawałek chleba ciężko zapracowany, ſauer Schweiß, mit Schweiß erworbnes Eigenthum. Urzędnicy, ieśli ku wyssaniu potu, t. i. maiętności nabytych wielką pracą ubogich ludzi, na łwiey skórze mało miewali, przydawali kniéy i liią. *Kosz. Lor.* 54 *b.*

Pochodz. *pocić się*, *potnieć*, *spotniały*, *przepocić się*, *wypocić*; *pocielnica*, *potny*, *potnik.*

POTACZAĆ, *ob.* Potoczyć.

POTĄD *adv. temp. et loci*, póty, ſo lange; *Slo.* podtiaľ, podtál, posawád; *Boh.* posawáb, (*adj.* posawádni potąd będący) *Rs.* помыдо. Potąd piękna była; póki i piękne dukaty miała. *Teatr* 25 *c*, 57. Potąd mi się wrócić nie kazała; póki biletu iemu nie oddam. *Teatr* 15, 62, nieprędzéy, nicht eher, als bis. §. Potąd nie był u mnie. *Tr.*, dotąd, do tego czasu, bis jetzt; *Bh.* potad.

POTAFLOWAĆ *cz. dk.*, taflowaniem pobić, betäfeln, mit Tafelwerk bedecken; *Vd.* potablati, satablati, sadilati, podilkati.

*POTAHŁY, -a, -e, n. p. Kiedy się temu potahłemu dwo-

rzaninowi na piękną twarz weyrzec potrafi ... *Gor. Dw.* 416, cf. Pociągły. ?

POTAIAĆ *niiak. dk.*, chwilę taiać, nach einander hin tauen, anftauen; *Bs.* potajati; *Rg.* potâjati; *Cro.* potajam; *Rs.* помаивать, обмазать, обманывать.

POTAIĆ *cz. dk.*, wciąż utaić, nach einander verbergen, verheimlichen; *Sr.* 1. potawić, tawić. POTAIEMNOŚĆ, -ści, *ż.*, fkrytość, *Cn. Th.*, *Sr.* 1. potaynoſći; *Rs.* помаенность; die Heimlichkeit. POTAIEMNY, -a, -e, POTAIEMNIE *adv.*, *Sr.* 1. potaini, potainy, potaynć, zathowadnć; *Sr.* 2. potaimni, potaimne, potajne; *Rg. et Bs.* potajni; *Rs.* помаенный; taiemny, fkryty, tayny, heimlich, geheim. Chciała z nim mieć potaiemną sprawę. *Kraj. Chym. A.* 3, cf. pokątny. (*Bs.* potajnik, koji krije, koji piace potajne ſtvari gospode, = sekretarz).

POTAKIWAĆ *intr. fregu.*, Potakuie *pr.*, *Vd.* pojajati; *Crn.* jakujem, jakuvâti; (*Rg.* potakuutti *incitare*, *Cro.* potakavam *innuo*); *Rs.* мáкать, макаю, подмакнуть, подмакивать, поддакнуть, поддакивать, помакнуть, помакать, помворить, помворствовать; *Ec.* макóсствовати; (*Rs.* примакнуть, примакивать doradzić); na wszyſtko zezwalać, na cudze zdanie przyſtawać, zu allem Ja ſagen. Nikt tego We Panu nie zgani; owszem według zwyczaiu zagęszczonego potakiwać każdy będzie. *Teatr* 2 *b*, 134. We Panny potakiwanie nadto ieſt niewczesne. *Teatr* 18, 112, *Ross.* помáчка. POTAKIWACZ, -a, *m.*, *Crn.* jakuvavz; *Vd.* poterduvanz, poterdovez (cf. potwierdzić); *Rs.* помачникъ, помаковщикъ, подмáкальщикъ, дáкальщикъ, мáкальщикъ; *Ec.* помворникъ, na wszyſtko zezwalaiący, ein Ja-Herr, der alles bewilligt. POTAKIWACZKA, -i, *ż.*, *Rs.* помачница, мáкальщица, помворница; die zu allem Ja ſagt.

POTAŃCOWAĆ, *F.* potańcuie *cz. dk.*, chwilę tańcować, ein wenig nach einander tanzen; *Rs.* попансовать, попансовать. – *tr.* Ty synu, potańcuiesz semną trochę, rozumiesz? *Teatr* 30, 103.

POTANIEĆ, *F.* potanieie *neutr. dk.*, tańszym się ſtać, z ceny spadać, wohlfeiler werden. – *tr.* Potaniały nauki, *iacent ſtudia. Mącz.* Obyczaie wieku naszego złe, pokażone, potaniałe. *Mącz.*

•POTĄPIĆ, *ob.* Potępić.

POTARCIE, *ob.* Potrzeć. POTARCZKA, -i, *ż.*, *Boh.* potrſila; mała utarczka, ein kleines Scharmützel. Sześćmi potarczkami Tatarów pogromił. *Lat. Kom. A* 3 *b.* Zabito w tey potarczce z nieprzyiaciół tysiąc. *Stryik.* 628. hetman czatami i potarczkami pole otworzył. *Fal. Fl.* 195, *Stryik.* 166, *Sk. Dz.* 277. Sądowe potarczki szkodliwe. *Glicz. Jsocr. Jj* 3.

POTARGNĄĆ, *F.* potargnie *cz. idntl.*, Potargać *ndk.*, *Bh.* potrhnauti, potrhati; *Vd.* potergati; *Ross.* подéрнуть, подергать, подергивать, попродéрнуть, истерзывать, истерáть, истеребúть, истеребливать, помацкать, помацкивать; pociągnąć, ziehen, zupfen. Przybliżywszy się, potargnął ią, mówiąc, co ty tu czyniesz? *Wyc. Kat.* 6. – §. potargać, nieco roztargać, nach einander zerzupfen, zerreißen. Kleszczami kazał na nim ciało potargać, powiadaiąc ludziom, że go szczury zjadły. *Bas. Hſt.* 271.

POTARGOWAĆ, *F.* potarguie *cz. dk.*, kupować, targować się nieco, *Ross.* помоторговать, помоторговывать, um etwas handeln. Kupisz, nie kupisz, nie zawadzi potargować. *Teatr* 22 *b*, 80. Radbym serce We Pana potargował. *Teatr* 7 *c*, 30.

POTARTY, *ob.* Potrzeć.

1) POTAŚ, POTAŻ, -iu, *m.*, z *Franc.*, rosol, Potage, Suppe, Brühe. Złapał kucharz gąsiora, nóż mu do szyi przymierza, Potaż z niego chcąc gotować. *Jak. Bay.* 109. Źle zgotowany potaż. *Zab.* 16, 21. – (POTASOWAĆ, *ob.* Tasować).

2) POTASZ, -u, *m.*, z *Niem.* die Pottaſche; *Bh.* potaš; *Crn.* erusòl; *Vd.* erusol, kotouni pepeu, v' soli kuhan pepeu; *Rs* помазь; popiół z drzew palony i ſtopiony. *Aluk Rosl.* 2, 172. Potaż, blauaż i waydaż ieſt alkaliczna sól, ktorą robią z popiołów dębowych. *Pam.* 84, 761. Potaż dzieli się na korytowy czyli blauaż, i na machlugę czyli waydaż. *ib.* 84, 764. Gdyby nie było potażu Nie byłoby ekwipażu, Skarb to niedosyć wielbiony, Z popiołów mamy galony. *Kras. Liſt.* 170. POTAŻARNIA, POTAŻNIA, -i, *ż.*, *Bh.* ſtuſárna, mieysce, gdzie się potasz pali, die Pottaſchſiederey, das Flußhaus. W Prusiech tu i owdzie wielkie potażarnie w lasach znayduią się. *Pam.* 84, 762. Na tym mieyscu być ma browar, gorzelnia, potażarnia. *Swit. bud.* 481. Osoby w smolarniach, w potaźniach, płacą ... *Vol. Leg.* 5, 179.

•POTCIWIE, z *Leop.* z *Mach.* 9, 1, *ob.* Poczciwie.

POTĘCHNĄĆ, *F.* potęchnie *neutr. idntl.*, Potęchać *ndk.*, (*Rs.* помухнуть згаснąć), z opuchnienia opadać, die Geſchwulſt verlieren, zuſammen fallen. *Deturgeo*, opadam, potęcham. *Mącz.* Chory ocknąwszy, widzi, iż członki wszyſtkie potęchły, zawoła: iż do zdrowia przyszedł. *Birk. Dom.* 107. – §. potęchnąć, wciąż ſtęchłym się ſtawać, dumpfig werden. Do budy, gdzie są legumina, aby pod czas deszczów nie ciekło, a gdzie się trafi pogoda, aby nie potęchło, przesuszyć. *Haur Ek.* 174. Pomieszane ieſt wino, potęchnął oley. i *Leop. Joel.* 1, 10, wyschł oley. 3 *Leop.*).

POTĘGA, -i, *ż.*, potężność, moc, *Cro.* zmòsnost, die Stärke, Macht, Kraft. Potęga, połączenie w naywiększey zupełności i wielkiem objęciem, władzy, mocy i siły, a zatym właściwie rządzącym tylko narodami przyznaną być może. *Pam. Warsz.* 5, 576 *Lip.* (cf. potencya). Sprawiedliwość na woynie naywiększa potęga. *Pol. Arg.* 147, naypotężnieysze woysko). Ja w tych waszych okopach słabą potęgę widzę. *Falib. U.* 2, niepotężną obronę). – §. na potęgę, na gwałt, co żywo, aus allet Macht. Za czasów tego pana wszyscy na potęgę czytaią, i tłumaczą cudzoziemskie księgi. *Zab.* 10, 226. Kielich za kielichem lata, ochota się wzmaga, piią na potęgę. *Zab.* 13, 213. – §. *Arithm.* potęga, die Potenz. Potęga, liczba sama przez siebie mnożona. Liczba względem swoich potęg nazywa się pierwiaſtkiem. *Sniad. Jeo.* 19. Mnożyć ilość przez się, nazywa się w arytmetyce wynosić ią do potęgi. *Sniad. Alg.* 1, 49 *et* 50.

POTEM, *ob.* Potym. POTEMNOŚĆ, -ści, *ż.*, okazya po temu, pora, doba, dogodność, sposobność, ręczność, die gute Gelegenheit, Bequemlichkeit, Schicklichkeit; cf. przytomność). *Opportunitas* potemność, pogoda a czas ku któréy rzeczy. *Mącz.*, *Volck.* 388, *Sor.* 1. ꝑi prahwnoſći. POTEMNY, -a, -e, -ie *adv.*, po temu bę-

dący, dogodny, wczesny, gelegen, bequem, tauglich, paſſend; *Sr. 1.* pjiprahwné (*cf.* przyprawny). Potemny, przytrafny, godny, słuszny, *habilis. Volck.* 383. Potemny, godny, *conformis. Mącz.* Nic potemnieyszego i zrządnieyszego, jak przyrodzenie, *natura nihil aptius, nihil descriptius. Mącz.* POTEMU *adv.*, po temu, stosownie do tego, dogadzaiąc temu, dem gemäß, gewachsen, verhältnißmäßig dazu; (*cf.* Ten). Nie miała lat potemu, ażeby mogła zle poznać. *Teatr* 43 *d*, 8. Mamy głowy potemu. *Teatr* 29, 19. Otóż teraz czas potemu. *Jag. Wyb. C b, Birk. Chod.* 6.

POTENCYA, - yi, ż., z *Lac.*, eine Potenz, eine Macht, ein Staat. Potencyą nazywaią się wszyſtkie państwa czy to monarchiczne, czy aryſtokratyczne, czy demokratyczne. *Wyrw. G.* 123. – §. b) potęga, siła, moc, die Macht. Jak wielka ieſt potencya króla Pruſkiego. *Wyrw. G.* 587. Grachus swoię potencyą raczéy, niżeli Rzpltey całość woląl. *Warg. Wal.* 138. POTENTAT, POTESTAT, - a, *m.*, mocarz, panuiący, ein Herrſcher. Gdy Lechowe zeszło pokolenie, zjechawszy się do Gniezna panowie potentaci, zgodzić się nie mogli, *proceres. Krom.* 33. Oligarchiia, rząd kilku osób możnych, potentatów. *Petr. Pol.* 135, 1 *Leop. Ps.* 19, 7, *Baz. hſt.* 203. Poteſtat. *Rey Ap.* 8.

*POTĘPA, - y, ż., potępianie, (*Bh.* potupa pogarda, *Slo.* potupa *dehoneſtumentum*); die Verdammung; *Cro.* oszùda.. Przyſiągł na większą potępę swéy wiary. *Otw. Ow.* 438. Nie bóycie się potępy ludzkiéy. *Rey Pſt. F* 3. Wszech iednak żal człowieczéy potępy obchodzi *Zebr. Ow.* 9. POTĘPIC, *Potąpić, *F.* potępi *cz. dk.*, Potępiać *ndk.*, (*Bh.* potupiti pogardzić; *Rs.* помупить очы спиcить). Potępiać kogo wyrokiem, ſkazować przeciw komu, osądzać być winnym czego. *Cn. Th.* 1001, einen verurtheilen, verdammen. *Slo.* tupim *damno*; *Bh.* zatratiti (*ob.* zatracić); *Sr. 1.* zatamam; *Vd.* obsodit, persodit, sasodit, ferdamati, pogubit; *Cro.* oszuditi, odsuzugujem; *Ross.* осуждáть, осужáть, приговорить, приговáривать. Sąd przeciw niemu ſkazał, i na trzyſta go złotych potępił. *Sk. Dz.* 572. Na kopanie kruszców, na wyspy, na więzienie potępieni, *Sk. Dz.* 29. Do galery go potępili. *Birk. Dom* 6. – §. Bóg potępia złe ludzie, oddaie na wieczne potępienie, Gott verdammt, übergiebt die Böſen der Verdammung. *Cn. Th.* Znaydziesz wiele mieysc pisma S., które niemierne a piianice *potąpiaią. *Rey Pſt. H* 5. Potępienie, n. p. wieczne, Verdammniß; *Bh.* obsojenj; *Slo.* zatraceni; *Vd.* obsodba, persodba, obsojenje, persojenje; *Sla.* odsùdjenje. Potępienia godny, *Vd.* obsodlin, sasodlin, *Subſt.* obsodlivoſt, sasodlivoſt. – §. Potępiać kogo, posądzać go na sumnieniu. *Cn. Th.* 782, einen bey ſich innerlich verdammen, ihn im Herzen für ſchuldig halten. POTĘPICIEL, - a, *m.*, POTĘPCA, - y, *m.*, (*Bh.* potupnjk pogardziciel; *Slo.* potupnjk *calumniator*); potępiaiący kogo, *Cro.* oszuditel; der einen verdammt. Każdemu zdraycy szkoda przepuszczać, i potępcy swemu. *Papr. Kol. J* 4 *b.* Bisurmaniec potępiciel wiary chrześciańſkiéy. *Gwag.* 623. Jexus był potępca a zniszczyciel szatańſki. *Biał. Poſt.* 44. POTĘPICIELKA, - i, ż., die Verdammerinn. O nieprzyiaciołko nasza, o potępicielko, hanbo nasza. *Birk. Dom.* 20. POTĘPIENIEC, - ńca, *m.*, piekielnik, *Bh. et Slo.* zatracenec; *Rg.*

obłąkjenik; *Rs.* осуждéнникъ, осуженникъ, ein Verdammter, ein Höllenbrand.

POTERAĆ, *ob.* Potyrać.

POTĘSKNIWAĆ, - al, - a, *intr. cont.*, tęskno żądać, mit Sehnſucht begehren, ſich nach etwas hin ſehnen. (*Bs.* posusgitise, susgitise, *Vd.* potoshitise, s skarżyć się, żalić się; *Rs.* помучаться cіемнѣть, brudnieć). Pierwsze polki zrażone uciekać znacznie potęſknuwały, *ad fugam spectare coeperunt. Krom.* 292. Liczbą nieprzyiaciół przelęknieni, ku łodziom uchodzić potęſkniwali, *ad naues respectabant. Krom.* 617.

POTESTAT, *ob.* Potentat, Mocarz.

POTĘŻNOŚĆ, - ści, ż., moc, siła, potęga, Macht, Kraft, Gewalt. Sposób pisania S Piotra, duchowną mieszką moc i potężność w sobie zamyka. *Smalc.* 103. Bog się wszelaką potężnością brzydzi, Którą się o co złego kuszć widzi. *Petr. Hor.* 2, *B* 3, przemocą). W cerkiewnym rządzie nadętość i potężność nie ma panować. *Otr.* 75, przemoc, aryſtokracya). Niewiasty mniéy zdatne do boiu, dla niepotężności natury swoiéy. *Petr. Pol.* 157, dla słabości, Schwäche. Uznał wielką niepotężność i mizeryą iego. *W. Pſt. W.* 2, 324. Cesarz go wymawianiem niepotężności męstwa troſkał. *Sk. Dz.* 295, niedoſtatkiem męstwa, brakiem iego, Mangel der Tapferkeit. Małe dziatki iuż w sobie nieiakie znaki pokazuią, ku temu, co gorszego ieſt, skłonności, w tym wszystkim, co lepszego ieſt, niepotężności. *Zrn. Pſt.* 3, 515, niezdolności, niechęci). – *Jurid.* Niepotężność, kaléctwo pozbawiaiące członek który swoiéy władzy, Verſtümmelung. Jeśliby komu usta tak bardzo były uranione, żeby z blizny usta krzywe zostały, tedy to rozumiemy być niepotężnością członka. *Chełm.* 172. Jeśliby komu z przednich zębów był który złamany tak, żeby raniony z téy przyczyny źle wymawiał, tedy ta rana ma należeć do niepotężności. *ib.* 173. Jeśliby ząb, abo sztuka zębu pchnięciem była złamana, tedy się to nie ściąga do niepotężności, ale za krwawą ranę bywa miano. *ib.* 173. Jeśliby kto był w rękę raniony krwawą tylko raną, a ztąd palce abo członek strętwiał, tedy rana niepotężność członka znaczy. *ib.* 174. Był w rękę raniony, a ztąd niepotężność palców wyrosła. *ib.*, niewładza. POTĘŻNY, POTĘŻLIWY, - a, - e, POTĘŻNIE *adv.*, możny, mocny, silny, tęgi w siłę, *Cro.* zmòsen; kräftig, mächtig, ſtark. Wody potężny wiatr burzy. *Lis. Hor.* 105. Pamiątka rycerzow Kryſtusowych, którzy potykaią się mężnie w boiu, zwyciężyli naieźniki potężliwe, ciało, świat i szatana. *Baz. hſt. pr.* 8. Cudowną wymową i potężną wszystkich przywiódł do podziwienia. *Birk. Dom.* 154. W więzach go trzymano potężnie. *Zab.* 14, 114, mocno bardzo, twardo, ſtark, ſehr hart. Tak potężnie przyiął nieprzyiacioł, że z nich mało co z pogromu uszło. *Nar. Hſt.* 5, 475. Ręka mu potężnie opuchła. *Perz. Cyr.* 3, 156, mocno, bardzo, heftig, ſehr, ſtark. Wielkie dowcipy, im daléy rzecz którą od siebie odkładaią, gwoli iakiéy uciesze, tym potężniéy, gdy ią znowu przedsiębiorą, kończą. *Warg. Wal.* 98, tym usilniéy, um ſo kräftiger. Zagray odezwał się huf, huf, zabiegałem sam, i na oczy moie widziałem potężnego dzika. *Teatr* 19 *b*, 72, nád zwyczay wielkiego, mocnego, silnego, einen mächtigen Eber. Klodę baranią, oraz z potężnemi soki w kocioł wiedma wwaliła. *Zebr. Ow.*

170), silne, skuteczne, kräftige Kräuter. Pan Bóg tego męczennika chciał mieć potężliwym świadkiem prawdy ewanielii. *Baz. Hft.* 40, poważnym, znakomitym). – *cum Dativo*: Potężny komu, z *z niego siły lub potęgę maiący, w znaki mu się daiący, einem gewachſen (an Macht). Wołodimierz wszystkie księstwa Ruskie w iedno ciało spoiwszy, był potężny wszelkim nieprzyiacielom. *Stryik.* 184. Tatarom i Wołochom mężnym się znać dawał, Acz ie sobie także sam potężne poznawał. *Papr. Gn.* 7209. – §. Potężny do czego, z silny, siły do tego maiący, ſtark zu etwas. Gdy się myśl do wielu spraw rozrywa, do żadney w osobności potężna nie bywa. *Sk. Zyw.* 1, 163. POTĘŻYĆ kogo, (*vel potius* potężnić), cz. *ndk.*, spotężnić *dk.* Potężać *ndk.*, *Tr.*, potężnym czynić, einen mächtig machen. *Tr.* Teraz się widzę spotężnili. *Jabł.* *Buk. H* 2. POTĘŻNIEĆ *neutr. ndk.*, spotężnieć *dok.*, potężnym się stać, mächtig werden. Tak iedynaście półków popisawszy W nowym do Rzymu wrócił spotężnieniu. *Chrośc. Fars.* 373, w nowéy sile, mit neuer Verſtärkung.

•POTKA, – i, ł., Potkanie, zdybanie, das Begegnen. Pies wilka uyrzawszy, uciekaiąc, towarzysza swego osła w onéy potce opuścił. *Kosz. Lor.* 91. – Potyczka, das Gefechte, *Bh.* pûtka bitwa; (*Rg.* pòtka *licium*). Nieprzyiaciele bardziey o biegu, niż potce myślili a pierzchali. *J Kch. Ps.* 69. Był rozkaz potkę z trzecim mieć nieprzyiacielem. *Chodk. Koſt.* 46. POTKAĆ, *F.* spotka *cz. dk.*, Potykać, spotykać *ndk.*, (cf. Potknąć); *Bh. et Slo.* potkati, potkawati, potkany; (*Rg.* potkatti *intexere*; *Vd.* potikati, z pomacać; *Bs.* potukkati, potiççati, potaknuti *urgere*; *Ross.* помыкать, z tyk nasadzić). – Potkać kogo w drodze, zeyść się z nim, zdybać go, einem begegnen auf dem Wege; *Vd.* pruti, priti, shrezhat, prutipritje, srezhanje; *Sla.* na koga se namiriti; *Bs.* sresti, susresti, susristi, skobiti, ukobiti, sretanje, srittenje, susrittenje; *Sr.* z. makaſch, ſmakaſch; *Cro.* zeztati, zeztajem; *Ec.* омязати. Bolesław w drodze, kiedy chłopa potkał, zaraz go spytał... *Papr. Ryc.* Co czynić ma dziecię, ieśli go kto na drodze, uszanowania godny potka *Eraz. Ob. g ij.* Potykaiący kogo, *Ec.* пригодный potka, *Rs.* перепутникъ. Wilka potkał. *Cn. Ad.* 497, wilk go ozionął; milczy od strachu). Upiwszy się ranił na potkaniu człowieka. *Petr. Ek.* 109, na zetkaniu się z nim, na zeyściu się z nim, zdybawszy go, beym Begegnen, Zuſammentreffen. Spotkanych o We Pana się dopytywali. *Teatr* 36 *b*, 98. Ciekawe między nami będzie to spotkanie. Gotuię Jegomości nie iedno pytanie. *Nieme. P. P.* 36, dieſes Zuſammentreffen). Wrożkom, potykaniom i snom wierzył. *Sak. Pr.* 238, cf. zaiąc przebiegł). Potkać się z kim, zdybać się z nim, *Bs.* socitise, ſostattise saſtattise (cf. zaſtać). Potkanie się, *Bs.* kob, *Rg.* skoob, susrètatise, namjeritise, nailùpiti na tkoga, ſtise s' kime, susretatise, nahòditise, snachise, snaſkobittise, sostattise, snáchise, srètatise, snachise, snahodimse; *Rs.* повстрѣчаться; ſich einander begegnen. *Cn. Th.* – §. Potkać się z kim po nieprzyiacielsku; bić się z nim, ścierać się, bitwę stoczyć, ſich in ein Treffen oder Gefecht einlaſſen, ſich mit einem ſchlagen: *Bh* potekati se, potekam se, potykam se, potkati se s neprìtelem; *Slo.* potkám se; *Dl.* boybiti, *Sr.* 1. jtrétnuu, biju ſo wo bitwe. Potkali się dobrze nasi, *Biel.* 365. W ręce się miecami potkali. *Cn. Th.* Nie pòydziesz przez moię ziemię, abo więc woiennie a zbroyno się z tobą *podkam. 1 *Leop. Num.* 20, 18, zabieżę ci. 3 *Leop.*). – Może się też i on z kim *potykał*? &c. onby się o takie bzdury *poiedynkować* miał. *Teatr* 30 *b*, 35. Kto mi takie słowa powie, na naymnieyszymbym się spotkał płaszczu. *Teatr* 30, 38. Potykay się w imię boże, na toś to brał żołd niebożę. *Rys. Ad.* 55. – *fig.* Jak okropnie u Lacedemonczyków ludzkość z srogością praw spotyka się. *Gaz. Nar.* 1, 334, walczą z sobą). – *tr.* zobaczycie, iak dzielnie z kielichami się potkam. *Teatr* 7 *c*, 32. – *Potkanie*, Potka, potyczka, boy, ścieranie się, das Gefechte, das Treffen. Gdy zatrąbią, woyna i *podkanie z przeciwniki bywa. *Wiśn.* 245. Pierwsze potkanie rzeskie, daley nic. *Cn. Th.* 838. Nie dba o wygranie, tylko o mężne potkanie. *Rys. Ad.* 45. – Carpułki do *potkanéy* zagrzewa. *Bard. Luk.* 2, 31, do potkania się z nieprzyiacielem, do boiu, zum Treffen, cf. wygrana, przegrana). Krzykną w tym potkanego, *canunt signa. Arom.* 92, do zaczepki, natarcia na nieprzyiaciela, zum Angriffe. – § *tr.* Potykać kogo czym, podeymować go czym, przyymować czym, uprzedzać go czym, *Vd.* ponuditi, ponujati, doponuditi, naponuditi; einem mit etwas entgegen kommen, ihm damit begegnen, ihn damit aufnehmen. Łagodnemi go słowy potkawszy, do wspólnego tronu zapraszał. *Ustrz. Troi.* 110. Żartami go potykał i szyderstwy. *Birk. Dom.* 15. Gniewała się, i zelżywemi słowy potykała ich. *ib.* 84, czestowała ich). Młodzieniec temi go potkał słowy. *Otw. Ow.* 208. Jeśliby mię ieszcze kto tym potkał, że dobrodzieystwa oycowskie zwycięzone dobrodzieystwy synowskiemi być nie mogą; to... *Gor. Sen.*, ieśli mi to zada, zarzuci, z tym przeciwko mnie wyiedzie, wofern er mir damit entgegen kommt, mir den Einwurf macht. To łaska boża, kogo bóg śmiercią przed złym czasem potyka, a patrzeć na upadek nie da. *Sk. Zyw.* 2, 296, śmiercią nawiedzi, wem Gott mit dem Tode heimſucht. – §. Potykać kogo czym, ofiarować co komu, racyć kogo czym, einem etwas antragen. Buntownicy do Władysława posyłaią a zaraz z monarchiią potykaią go, *ei deferunt*, *Krom.* 280. Mikołaia arcybiskupa z katedrą Rzymską usilnie potykano, ieno że iey przyiąć nie chciał, *ib.* 479. – §. Potyka mię co, z trafia mię, przypada, pada na mnie, mir begegnet etwas, widerfährt etwas, ſtößt mir zu, trift mich. Jakom robił, taka mię też i kara potyka. *Psalmod.* 95. Czego się wam chciało, to was potkało. *Cn. Ad.* 124. Co drugiemu wyrządzał, to samego potkało. *Cn. Ad.* 90. *Prov. Slo.* co koho má potkat', to hoć ugdè, cf. co komu przyznaczono, to go nie minie). Wielkie go szczęścia za żywota potykały. *Warg. Wal.* 302. Nie każdego to szczęście potkał *Cn. Ad.* 606; nie każdemu się to zeydzie). Mnie wielka fortuna spotyka, a ty zawsze będziesz gołym. *Boh. Kom.* 3, 253. Co też kiedy kogo za iego cnotę wielkiego potkało! *Warg. Wal.* 301. Choć go plagi nie raz duże u moiey żony potkały, Przecię się wraca w zaloty suchwały. *Jabł. Ez.* 50. – To cię od syna potyka, coś ty rodzicom czynił. *Sk. Dz.* 1007, *Tward. Wład.* 96, *Pol. Pocz.* 46. Myślmy patrząc na zdrożność, czy wielką czy małą, I nas to mogło potkać, co innych spotkało. *Iras. liſt.* 2, 104. POTKLIWY, – a, – e, – ie *adv.* uſteklivy, często się potykaiący chodząc, *Bh.* kleſawý; *Vd.* napotekliu napoten, pohnishliu, spotekliu, spotekliuz, spotikuvanz; *Rs.* спотыкающій, ſtolpernd, oft mit den Füßen anſtoßen. *Cn. Th.* Koń potkliwy,

tkliwy *ob.* Pies na nogi. Niepotkliwy, pewny na nogi. *Cn. Th.*, co się nie potyka. *Wlod.* Muły niepotkliwe. *Knłaź Poe.* 1, 65. Ktożby się miał gniewać, że kto w nocy w omacku potkliwie chodzi. *Pilch. Sen. Gn.* 297. – *fig.* Cnota dźwiga potkliwych, słabym pomoc daie. *Zab.* 6, 18. *Min.* – *Niepotkliwość Cn. Th.* 516, pewność w nogach. POTKNĄĆ, *F.* potknie co komu *cz. dk.*, Potykać *ndk.*, poddawać co komu, nieznacznie pod rękę podsuwać, einem etwas zuſtecken, unvermerkt in die Hand drücken; (*Cro.* poti hem, poteknuti *impello, promoveo*; *Bs.* potaknuti, potiççati *excito, urgeo, irrito*). Każdy, który mu co do rąk potknął, został kapłanem. *Radz.* 1 *Reg.* 13, 33. Gdy ubogiemu potkniem sztuczkę chleba, rzeczeć, płać ci Boże z nieba. *Lib. Sen.* 13. Będę mówił, co mi kolwiek myśl potknie. 1 *Leop. Job.* 13, 13, poda. 3 *Leop.*). – §. Potknąć się *Rec. dk.*, Potykać się *ndk.*, uſtyrkać się, utykać, chodząc nogą uderzać, zawadzać o co, *pr. et tr.*, ſtolpern im Gehen; *Bh.* kleſnauti, klopeytnauti, klospeytati; *Slo.* potkýnam ſe; *Sr.* 2. ße potokoniſch; *Sr.* 1. potmu bo, na nejto poſtorcijju, zawadjam; *Crn.* potękam se, oppotaknem se, oppotękam te; *Vd.* se spotekuit, se opoteknt, spotikuvatise, opoteknitise, napoteknitise, oviset, se oppotakniti, oppotaknil, oppotáknem, spotikovat, se spotikait; *Cro.* popikavámsze, popiknutisze, zadévatisze; *Dl.* pondriti; *Bs.* potakuutise, nasrinuti, udritti na kamen, potepſtise, potipatise, posrrichjati; *Rg.* potaknuttise; *Rs.* напнýться, напинаться, попкнýться, спопкнýться, спопыкáться, запнýться, запинáться, обстýпиться, вспопкнýлься, вспопыкáюсь; *Ec.* поподзнýться, преткнýться. Rwał się galopem, choć się potknął, drugi raz potknąć się nie chronił. *Zab.* 14, 53. Kto z prędka bieży, potknie się. *Radz. Prov.* 19, 2. Potknął się, i upadł. *Warg. Cez.* 117. Kto chodzi w dzień, nie potknie się, iż widzi; kto chodzi w nocy, potyka się, że światła niemasz. *Bud. Jan.* 11, 9. W długiey drodze niepodobna nie potknąć się. *Fr. Ad.* 110. Koń ma cztery nogi, a potknie się. *Cn. Ad.* 1168, *Slo.* nekdi i kon' dobri na ſ'tiroch nohách ſa potkne; *Cro.* y konyusze prigodi na chetireh nogah popiknuti). Trafi się i naymędrszemu się potknąć. *Cn. Ad.* 1168, *Biel.* 99. *St. Kaz.* 478; *Slo.* i ſtari tkalec nekdi prádzu zmate, i ſtary tkacz niekiedy przędzę zmata, *quandoque bonus dormitat Homerus.* Szwankować, omylić się, pośliznąć się, poszkapić się, podrwić głową, einen Stolper machen, einen Verſtoß begehen, einen Bock ſchießen; *Rs.* пропукивать. Gdy co nietrafnie uczyni, tedyć to więc tak mówią; że się nie obaczył, że się nieco podknął. *Kosz. Lor.* 25 *b.* Chlubny, że wszystko umie i przenika, A sam na bitéy drodze się potyka. *Zab.* 14, 284. Mogą się mędrcy iak my mylić, i potknąć na grudzie. *Morst.* 112. Potknął się tu Lambert Szafneburgenczyk, *hallucinatur. Krom.* 57. Potknąć się w mowie, łatwo, trudno odwołać. *Bach. Ep.* 38, *Slo.* podrekнut ſa, podtknut' ſa. Jeſt takowy, który się potyka ięzykiem, ale nie z umysłu. *Leop. Syr.* 19, 16, co się potyka w ięzyku. *Wulek. ib.* Jeſt takowy, który *się potka* ięzykiem, ale nie z umysłu; albowiem kto ten ieſt, któryby nie *szwankował* kiedy ięzykiem swoim? 1 *Leop. Syr.* 19, 16. Lepiey się potknąć nogą, niż ięzykiem. *Bud. Ap.* 60. Błogosławiony, kto się nie potknął w słowie ust swoich. *IV. Syr.* 14, 1, kto się w żadnym słowie nie myli).

Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onéy między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie się, uſtanie, zmyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówił, iakoby trzy po trzy baiał. *Glicz. Hiych. K* 7. Żyd przysięgaiąc, ieśli się potknie trzy kroć, tak wiele wierdunków traci; a ieśli czwarty raz, tedy zostaie winien w oney rzeczy. *Herb. Stat.* 377, t. i. zacina się, zaiąka się, ſtottern im Reden). – Potknienie, uſtérk, das Stolpern, der Stolper, der Verſtoß; *Bh.* poklesek, poklisa; *Crn.* sadętje; *Vd.* spotik, spotiklei, spoteknenje, spotikuvanje, napotik, naporin, opotik, opoteknenje, *Bs.* posrrinutje; *Rs.* поподзновéнїе, поподзновéнность; *Ec.* подткновенїе, преткновéнїе, претыкáнїе. Pierwsze potknienie, miewa odpuszczenie. *Cn. Ad.* 839. Jakickolwiek w słowie potknienie radzi wymawiamy. *Hrbſt. Nauk. e b.*

POTŁOCZYĆ, *F.* potłoczy *cz. dk.*, Potłaczać *ndk.*; *Boh.* potlačiti, potlačowati; *Slo.* potlačugi; *Vd.* potlazhiti, dolpotlazhiti, doltishati, ſtiſkuvati, podſtlaniti, potlazhiti, podſtiſkuvati, satreti; *Eg.* potlaciti; *Bs.* potlaciti, potlacci, pomeriti, poplesati, pocepati; *Cro.* potlachiti, potlachújem; *Rs.* помолочить, tłocząc pognieść, nach einander zerdrücken, zerpreſſen, zuſammen drücken; *propr. et fig.* Hardego a upornego potłoczy Pan. *Rey. Pſt.* yy 3. On osądził, potłoczył, wszystkie książęta, wszystkie możności tego świata. *ib.* y 5. Stanowią złośliwe prawa, aby na sądzie potłoczyć ubogie mogli. *Podw. Sion.* Q 4 *b.* Nędznik zawżdy potłoczony leży. *Rey. Zw.* 65, uciśniony). On okrutny szatan, był zburzon, zniszczon, a na ziemię potłoczon. *Rey Pſt. N* 5, o ziemię zgruchotany. POTŁOCZYCIEL, – a, *m.*, *Bh.* potlačitel; *Cro.* potlachitel; *Rg.* potlacitegl); pogniecziciel, uciemiężyciel, der Unterdrücker. Alexander, pan świata, potłoczyciel Medzkich, Perſkich króleſtw. *Biel. Kr.* 11, *Biel. Sw.* 157. Potłoczycielka, *Rg.* potlacitegliza.

POTŁUC, potłukł, *F.* potłucze, potłukę *cz. dk.*, Potłukać *ndk.*, *Bh.* potlauct; *Bs.* potucchi; *Cro.* potüchen; *Ross.* помолочь, помолкнýть, помолкать, помалкивать, измолóчь; kilka rzeczy ſtłuc iednę po drugiéy, nach einander zerſchlagen. Małpa ta poplamiła kanapy, potłukła zwierciadła. *Zab.* 16, 62. Już nam kilka karet potłukli. *Teatr* 22, 56. – Potłuc w moździerzu, tłukąc drobić, roztłuc, zerſtampfen. Zioła te pokraiawszy i z gruba ie potłukszy . . . *Perz. Cyr.* 2, 533. – Potłuc się uderzaiąc, spadaiąc, ſich wund ſchlagen, ſich zerſchlagen. Potłuczenia i pogniecienia, z wolna goić należy. *Perz. Lek.* 293. Klacz mię zrzuciła, potłukłem boki. *Teatr* 24 c, 54. – §. Potłukać się, poniewierać się, cudze kąty pocierać, tułać się, ſich in der Welt herum ſtoßen, *Boh.* potlaukati ſe.

POTŁUMIĆ, *F.* potłumi *cz. dk.*, Potłumiać *ndk.*, pognieść, pocisnąć, unterdrücken, zuſammenzwängen, erſticken, bändigen. Usilnie się starali, iakoby słowa nauki iego do gruntu wykorzenić i potłumić mogli. *Damlr.* 490. Świat uśmiecha się, aby był srogim, wynosi, aby potłumił. *Birk. Ex. E* 4. POTŁUMICIEL, – a, *m.*, POTŁUMIACZ, obciążyciel, *oppressor. Mącz.*, który co potłumia, der Unterdrücker, Bändiger. Swego czasu Jezus sądzić będzie krzywdzicielów waszych, potłumicielów waszych. *Bals. Nied.* 1, 259. Bogacze są potłumiciele ubogich. *IV. Poſt. W.* 2, 368. POTŁUMNY, – a, – e, – ie *adv.*, do

potłumienia, mogący być potłumionym, unterdrückbar. Niepotłumnych trosk żadnym nie ucieszę płodem. *Zab.* 15, 14 *Kniaź.*

POTNĘ, POTNĄ *ob.* Pociąć.

POTNIEĆ, potnieie *Neutr. ndk.*, spotnieć *dk.*, pocić się, potem zayść, ſchwitzen. Doktor pyta się, ieśli chory spał, potnial, i iak puls bieży. *Zab.* 12, 405. Pić i potnieć, ieſt znak z gruntu zepsutego żołądka. *Pilch. Sen. liſt.* 113. Ciało S. Salomei po śmierci wonny zapach czyniło, i wonnym oleykiem, potniało. *Krom.* 275. Jakem spotniał, iakem się uział. *Zab.* 9, 563 *Eyſſ.* – *fig.* Ziemia krwią naszą tak rzędo potniała. *A. Kch. Wirg* 51. Powoli biały role kłos odzieie, Jagoda cierznie, miodem dąb spotnieie. *Miaſk. ryt.* 41, opływa). POTNIK, - a, *m.*, *Bh.* potnik pocilnica. *Cn. Th.*, *Crn.* putnika, putnishe; *Vd.* putnik bober, putnishe, potiuna kopela; das Schwitzbad, die Schwitzbank. – b) pliſh pod siodło, która potem przechodzi, woyłok, *Rs.* потникъ, die Filzdecke unter dem Sattel. *Cn. Th.*; *Wlod.* POTNY, - a, - e, od potu, *Bh.* potni; *Sr.* 1. potné; *Vd.* potn, poten, potliu, potiun, puten, potiunaſt, znoin; *Cro.* poten, potni, oznojen; *Dl.* znojan, *Rg.* potni; *Bs.* potan, znojan; *Rs.* потный, потливый; od potu, pełen potu, spocony, Schweiß-, voll Schweiß, ſchwitzig. Potne dziurki na ſkórze włosami obrosłe. *Perz. Lek.* 18. *ob.* pora, *Vd.* potiuna luknjiza, putna jamiza, potnu odehalze). Chuſtka potna, od ocierania potu, Schweißtuch, *Vd.* putabrisa, potni robez, antvela. – § Praca potna. *Haur St.* 41, poty kosztuiąca, wyciskaiąca, ſchweißkoſtend; (*Rs.* потливость, łatwość pocenia się). (*POTOCH *ob.* Posoch). **POTOCIECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, ciekący potem, ſchweißtriefend. Potocieczne znoie. *Mon.* 73, 363.

POTOCZEK, - czka, *m.*, *dem. Nom.* Potok; *Bh.* potuček; *Vd.* potoshik; *Bs.* potocjaq; *Sla.* potocsich; *Cro.* potochecz; *Hg.* potakotſka; *Rg.* potoccish. *Rs.* проточина; ein Regenbächlein. Jeden potoczek, który idzie pod domy, nie tylko dogadza ludziom: ale też do umocnienia miaſta służy. *Boter.* 83. Mógłbym wszyſtkie potoczki nauk kacerſkich iednym słońcem kościelnym wysuszyć. *Herb. Art.* 16. Mizerny potoczek tamował nieraz broń Ottomańſką, którey Ocean cały nie mógł utrzymać. *Kłok. Turk.* 241. POTOCZNIK, - u, *m.*, ziele, bobownik, rzeżucha, *baccabunga*, Bachbungen. *Syr.* 1134; *Cro.* krész. (*Boh.* potočnjk opich; *Crn.* potozhnéze. *Vd.* potozhnize, potuzhnicza, = niezapominayki). POTOCZNOŚĆ, - ści, ż., POTOCZYSTOŚĆ, *volubilitas caeli, cylindri*, *Cn. Th.*, obrotność, die Umwälzbarkeit; die Beweglichkeit im Umwälzen, *Sr.* 1. wahlenitoiei. Po zaność obrotów niebieſkich. *Tr.* – *fr.* Śmieszna ieſt ta potoczyſtość słów, ta szybkość mowy, bez wiadomości wielu rzeczy. *Pir. Wym.* 215. Potoczyſtość dobrze wyprawnego ięzyka. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 67. Aktorowie geſtem chibką potoczyſtość ięzyka dościgaią. *ib.* 4, 176. – b) potoczność, zdarzenie, dzieie, obrot, Begebenheit, Ereigniß. Drugi potym rok żadną potocznością osławiony nie ieſt. *Krom.* 542. Był przy tych wszyſtkich potocznościach komendator Toruńſki, *interfuit his omnibus. Krom.* 522. Ale te potoczności i odległych narodow i późnieyszych czasów są, *verum haec et externa sunt, et etc. ib.* 476. POTOCZNY, - a, - e, POTOCZNIE *adv.*, POTOCZYSTY, POTOCZYSTO, co

się łatwo toczy, *volubilis. Cn. Th.*, potaczaiący się, koluiący; *Cro.* potkotáchen, podkrusen; *Sr.* 1. wahlenité (cf. walać); (*Bh.* potoční, od potoku, potokowy; *Slo.* potočný; *Cro.* potóchni; *Vd.* potoken, potozhen; *Ross.* помочный; leicht zu wälzen, fortzuſchieben; ſich fortwälzend. Sfer okrągłych potoczne obroty. *Kulig. Her.* 7. Gwiazdy maią kształt okrągły i potoczyſty, ożywione bozką mocą, drogi swe odprawuią. *Zab.* 2, 22. Niepotoczny, który z ciężkością się toczy, n. p. kula, wał. *Wlod.* Artyllerya potoczyſta, *roulante. Jak. Art.* 2, 459. Drąg potoczny, osadzony na dwóch kołkach, służy do podźwignienia armaty. *Jak. Art.* 3, 47. Mazury przy potocznych nasiekach, z kopiiami ſtroyno na koniach siedzą. *Tward. Wład.* 108. Kamień wielki potoczny. *Bud. Ezdr.* 5, 8, *not.*, „którego nielza podnieść, aż musi toczyć“. Chmury potoczne łagodny Fawoni Za czarny Euxyn wolnym ſkrzydłem goni. *Zimor.* 182. Fortuna na potocznéy obręczy. *Pot. Arg.* 514. Krótkie powieści, na kształt wierszów potoczyſte, lepiéy się wpaiaią. *Pilch. Sen. liſt.* 270, okrągłe, gładkie). Prędkomówność gani, a pochwala z wolna potoczyſtą mowę. *ib.* 301. Fabian mawiał bardziéy potoczyſto, niżeli pośpieszno. *ib.* 308. Mówić gładko i potoczyſto, *ore rotundo loqui. Czrtr. Myśli* 43. – §. *Jurid.* Potoczny sąd, extraordynaryyny, dla wypadku iakiego, außerordentliche Gerichtshaltung. Potoczny sąd, albo iak zowią potrzebny, ieſt ten, który okrom ułożonych pewnych dni na żądanie czyie bywa. *Sax. Porz.* 48. Sądy potoczne w sprawach pomnieyszych dla prędszey sprawiedliwości sam burmiſtrz z pisarzem w domu swoim odprawiać może. *Strzet. Pr. P.* 2, 109. – §. Potoczny, przypadaiący, wypadaiący, przypadkowy, przytrafiaiący, zdarzaiący się, pospolity, zwyczayny. *Bh.* běžný; *Sla.* obicajni, opcheni; ſich ereignend, gewöhnlich, gemein. Niepotoczny, nadzwyczayny. *Wlod.* We wszyſtkich sprawach swoich, chociaż przez się potoczne są, albo domowe, Boga wzywać mogą. *Smalc.* 191. Prosili posłowie o poſtanowienie obrony potoczney takowéy, którąby rok od roku na granicach koronnych trzymana bydź miała. *Vol. Leg.* 2, 616. Rozmowy potoczne zaſtanawiaią się za zwyczay na opowiadaniu tego, co się ſtało, są więc opisem dzieł, rzeczy, mieysca. *Kras. Pod.* 2, 103. Materyą rozmów niekiedy są rzeczy potoczne, niekiedy ważne. *ib.* 2, 102. POTOCZYĆ, *F.* potoczy cz. *dk.*, Potaczać *ndk.*; *Rs.* помочить, помачивать, покатать, покатывать, покатить, катить, (помащить powlekać, potargać); taczaiąc posunąć, hinkollern, hinrollen, hinwälzen. (*Vd.* potokuvati, valiti, tezhi, = ciec). Taka ciżba była, iż można było iabłko po ludziach potoczyć. *Gwag.* 574. – *fig.* Jemu z miłosiernych oczu Łzy ſtrumieniem frasunek potoczy. *Zimor.* 138, *Kochow. Roż.* 103. – *aliter.* potoczyć wino, wodę, krew', = wytoczyć, odtoczyć, nach einander abzapfen. Krew' potoczę, miecz niosąc dobyty. *Teatr* 45 *d*, 52 *Wyb.*, rozleię, wyleię. POTACZAĆ się *Rec.*; *Bh.* potáceti se, chodząc chwiać się i tam i sam, kaczki zaganiać, taumeln, torkeln. Potacza się, iakby miał być winem spoiony. *Otw. Ow.* 620. Jakoby pili ni i szaleni na ziemię potaczaiąc się, ieść ani pić nie chcieli. *Wez. Zap. C.* 1. Pierwéy dziesięć garncy wypiwszy, nic mu nie szkodziło; teraz ledwie ośmiu dociągnie, a czędo mu się potoczyć przyydzie. *Mon.* 68, 205. Nie

może się utrzymać na nogach, chwieie, potacza się, pada na ręce Numy. *Stas. Num.* 2, 27. Na iednę nogę potknąwszy się, potoczył, ale się drugą podparł, iż nie upadł *Sk. Żyw.* 1, 31. Z opilstwa owa bladość, chwieiące się nog stąpanie, i takie potaczanie, iakby zawsze był pijany. *Pilch. Sen. list.* 3, 190. - *§. *Potoczenie*, z potoczystość, potoczność, n. p. To przepowiadanie nie na krotki czas będzie, ale zamknie w sobie wszelkie potoczenie czasow, *volubilitatem. Hrbst. odp. T 4 b*, wszystkie kolieje. - *§. Struchlał, że się nie tak potoczyło i stało z ludem Izraelskim iak był chciał. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 4, 27, nie powiodło się, nie zdarzyło się, nie szańcowało się, nie szło tak smakownie. POTOCZYSTOŚĆ, POTOCZYSTY, *ob.* Potoczność, Potoczny. POTOK, - a *et* - u, *m.*, *Bh. et Slo.* potok; *Hg.* patak; *Crn.* potok; *Vd.* potok, dishni potok, ricka, velik potok, potokje; *Cro.* potòk; *Sla.* potok, potak; *Bs.* potok, rjeka, koja ne tece vasda, potocjeç, rjeciça; (potok od rjeke, po komu rieka tece *aluus fluuii* koryto); *Rg* potòk, poplaviza; *Cro. barb.* jàrak; *Ross.* поmоkъ, пpомókъ, mokъ, (cf. ciek, tok), die Feldfluth, der Gießbach, Regenbach; woda bystra z gór lecąca, z deszcza albo śniegu topniącego zebrana, za ktorych ustaniem wysycha. *Wyrw. G.* 16. Potok z wierzchołka góry płynący z hałasem. Śmiał się z rzeki; spokoynie płynęła tym czasem; Nie stało wód u góry, gdy śniegi stopniały, Aż z owego potoka strumyk tylko mały. *Kras. Bay.* 7, *Zab.* 16, 190 *Wtg.* Niepogody z plutą podbudziły bystre potoki. *Groch. W.* 555. Błotniste potoki. *Gaw. Siel.* 361. Łzy po iagodach moich iako potoki rzeczne cieką. *Smotr. Lam.* ? - *fig.* Potok łez, strumień łez, ein Thränenbach, Thränenstrom. - §. Woda potokiem się leie. *Hog. Bud.* 13, iak potok, strumieniami, *Vd.* popotozhuu). Zapalaiąc rycerzy obiega namioty, Pragnie, ażeby krew ich iała się potokiem. *Dmoch. Jl.* 2, 11. - §*. Potok *Tr.*, 05. Otok, Posoka. - b) Potok, naczynie do prania chust. *Cn. Th.*, ein Waschfaß, eine Balge. Potok *excoquendis sordibus e pannis potius, quam lauandis seruit. Cn. Th.* Do przędziwa maią mieć takowe naczynia: miądlice, ciurlice, kądziel, wiaiuło, kocieł, potok, kianki. *Haur. Ek.* 77, *et* 56. POTOKOWY, - a, - e, *Bh.* potoční; *Slo.* potočný; *Cro.* potochni; *Vd.* potoken, potozhen; *Rs.* прoтoчный. пoтoчный, od potoka, Regenbach-. Krwią płynącą będzie pił wodę potokową. *J. Ach. Ps.* 168.

POTOMEK, - mka, *m. Bh.* potomek, (*Sr.* 1. potómnik następca, potomnik *posteri*); *Vd.* napopridenik, odrojenik, nuzhat, sadrushnik, podrojenik; *Ec.* пoмoнoкъ; *Rs.* пoмóнoкъ, пoмoмкa, plemiennik, syn albo córka, wnuk abo wnuczka, z przodka iakiego idący, następca, der Nachkomme. Wnidź do żony brata twego, abyś wzbudził potomka bratu swemu. 3 *Leop. Gen.* 38, 8, abyś spłodził plemię bratu swemu. 1 *Leop.*). Przodki sławne zły potomek szpeci. *Cn. Ad.* 951. Komieci potomek barki w złoto stroi, A możnych książąt krew u cepa stoi. *Zab.* 12, 121 *Nar.* POTOMNOŚĆ, - ści, ż., potomny czas, *Bh.* potomnost; *Vd.* saavietje; *Sla.* posli dnji; (cf. pośledz); die Nachwelt. O czasie przytomnym nazbyt dobrze sądził, A nie wyrzał w potomność z swoim rozumem. *Zab.* 15, 295. POTOMNY, - a, - e; POTOMNIE *adv.*, *Bh.* potomni; *Sr.* 1. potómne; *Ec.* пoмoмный, пocлѣдoрóдный; (*Rs.* пoмoмственный dziedziczny); który potym będzie, albo był kiedy po kim, następny. *Cn. Th.*; (*Etym.* ten, tém, tym); nachkommend, nachfolgend. Tak pospolicie potomni ludzie czynią, iż więcey coś o przeszłego wieku ludziach rozumieią. *Gor. Dw.* 224. Począł się rozmyślać na potomne czasy, mówiąc, cóż ia będę czynił! *W. Post. Mn.* 317. Potomni ludzie, potomkowie, potomstwo. - b) potomne małżeństwo, potomstwo maiące, nie bezdzietne, nie bezpotomne, Nachkommenschaft habend. Gdy między małżeństwem potomnym rozwod zapada, dożywotna dla żony substancya, po śmierci oboyga rodzicow, prawnym dostaie się potomkom. *Ostr. P. C.* 1, 226. - *§. Trudno *ugodzić przeciwney naturze ludzkiey, a zawsze bogu *niepotomney. *Gil. Pst.* 171, niedogodney, nie stosuiącey się do boga.?). POTOMSTWO, - a, *n.*, *Bh.*, *Slo. et Sr.* 1. potomstwo; *Bs.* porod, poroghjaj, traga, koline (cf. pokolenie, rod, rodzay); *Rg.* poròd, vnuzzi, (*ob.* wnuk), poroghjaj; *Vd.* napopridshina, nuzhatnia, nuzhati, podroshina, podrodstvu, otrozi, erbi, shlata (cf. otrok, cf. szlachta); *Ross.* нoмáйe, пoмoмcтвo. - *collect.* Potomkowie, dzieci, die Nachkommenschaft. Pierwsze dobro w małżeństwie iest potomstwo, t. i. dzieci, które się rodzą z własney a prawey żony. *Kucz. Kat.* 2, 664, konsolacya, błogosławieństwo). Rozmnożę potomstwo twoie, iak gwiazdy na niebie. 3 *Leop. Gen.* 16, 10, plemię twoie. 1 *Leop.*). Weźmiesz żonę, to tysiąc zgryzot ci przyczyni, Masz potomstwo, masz nowe kłopotów zadatki. *Zab.* 15, 171. Zgraia niecnie zrodzonego potomstwa. *Bard. Tr.* 392. *Soboles* płód, *potomkowstwo, pokolenie, rodzay. *Mącz.*

POTONĄĆ, *F.* potonie *Neutr. idntl.*, *Bh.* potonauti; *Vd.* potonitise, vtonitise, sapotonitise, pogresniti; *Bs.* potonuti; *Rg.* potonutti; *Cro.* potonújem; *Ec.* пoнрѣти; *Rs.* пoмoнyть, pogrążnąć w wodzie, potopić się, utonąć, im Wasser untergehen, ertrinken. Szkoda, którą mieli w potonęłych bydlętach. *W. Post. W.* 2, 266.

POTOP, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* potopa, zátopa; *Sr.* 1. potopeno; *Vd.* potuep, potup; *Cro.* potòp, poplàva, neplàv; *Bs.* potop, poplaviça; *Rg.* potòp, poplaviza; *Sla.* potop; *Ross.* пoмoнъ, пóдoпoлъ, вoдoпóлье, powódź wielka całe kraie zalewaiąca, eine große Wasserfluth. Z tak ciężkich razów i potopów łódka Piotrowa wybawiona iest. *Sk. Dz.* 1115. Za Noego był potop przez 40 dni na ziemi, i wezbrały wody, i podniosły korab', i wzmogły się wody i pływał korab' po wodach, a wody okryły wszystkie góry wysokie. *Bibl. Gd. Gener.* 7, 19, potop świata, die Sündfluth; *Slo.* potopa sveta; *Vd.* veliki potup, griehnu potopje, griehou potoplenje, potopitje; *Ec.* вceнoрyбáнiе, - §*. Żyd, któryby do Cypru przyszedł, albo i z potopu wypłynął, był zgubiony. *Sk. Dz.* 75, z toni, z rozbicia, aus dem Schiffbruch, aus der Wassersnoth. (*Vd.* potuep *naufragium*). Upominał go, żeby tey iazdy na morzu zaniechał; bo panie, mówił, potopem zginiesz. *Sak. Pr.* 244. - §*. Jan Kazimierz obicie szpalerowe, *alias* Potop nazwane, Rzpltey należące, u pewnego obywatela Gdańskiego zastawił. *Vol. Leg.* 5, 115. POTOPIĆ, *F.* potopi *cz. dk.*; *Bh.* potopiti; *Sr.* 1. potópam; *Crn.* potopim; *Vd.* potopiti, povtopiti, potoniti, otopiti, obtopiti, savtopiti, vtoniti, vtopiti, potopuvati, podvtaplati, podvtopuvati, podpotoniti, povoduvati, obvoduvati; *Bs.*

potopiti, poplaviti; *Rg.* potopitti, potaspam; *Cro.* potáplyam, poplavlyújem; *Rs.* помопить, помопля́ть; (*Rs.* помапля́ть nieco topiąc rozpuścić; nieco podpalić w piecu); wodą zalać, zanurzyć, untertauchen, überſchwemmen. Nie mniemay, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, aby to tobie zkąd inąd rosło, iedno z prawdziwych dekretów pana twego. *Rey Pſt. Uu* 5. POTOPIEŃ, – pnia, *m.*, który tonie. topień, der in Waſſersgefahr iſt oder war; ein Schiffbrüchiger. Ty (Cezarze!) dochodząc oſtatniego ſtopnia Na świecie, w morzuś chciał być za potopnia. *Chroſć. Luk.* 163. POTOPOWY, POTOPNY, – a, – e, powodziowy, *Rg.* potopni; *Cro.* poplavlyiv; *Ross.* помопный, водопольный. (*Ec.* помопный pogubny, zgubny); die Waſſerfluth oder Sündfluth betreffend. *Tr.*

POTOWARZYSZYĆ *cz. dk.*, kilku ztowarzyszyć, nach einander hin zuſammen geſellen, *Vd.* potovarshati.

POTOWY, – a, – e, od potu albo do potu, dla potu *Cn. Th.*, Schweiß-, *Bh.* potowý; *Rs.* помовый, cf. Potny. Potowe krosteczki, potówki, Schweißbläſterchen, Hitzbläſterchen. Potowe dziurki, pory, *ob.* Sierotki. *Cro.* potonoszni *sudorifer.*

POTRĄBIĆ, *F.* potrąbi *cz. dk.*, Potrębować *ndk.*, chwilę trąbić, *Sr.* 1. potrubiu, potrubim; *Bs.* potrubiti; nach einander hin trompeten, in die Trompete oder ins Horn ſtoßen, blaſen. Potrębuię po zegarze, *ad sonum horologii tuba sano Cn. Th.* 796, die Stunde vom Thurme abblaſen. W pisaniach swoich na woynę potrębuią, a ſtany naprzeciwko zwierzchności pobudzaią. *Zrn. Pſt.* 3 *A* 2. Myśliwiec psom potrębował, auf die Jagdhunde blaſen. *Tr.*

POTRACIĆ *cz. dk.*, wciąż utracić, nach einander hin verlieren, einbüßen; *Vd.* potratuvati; (*Vd. et Crn.* potratiti, z rozmarnować; *Crn.* potrâta, z rozrautność; *Bh.* potratiti, potracowati poronić, potracenec, nedochubce poroniątko); *Dl.* potratiti; *Bs. et Rg.* potrattiti; *Ross.* помранить.

POTRĄCIĆ, *F.* potrąci *cz. dk.*, potrącać *ndk.*, potrącać gwoździa, klina, czopu, z pobiiać. *Cn. Th.*, *Cro.* porinuti, porinulszem, porivam; einen Nagel ꝛc. hineintreiben, nach einander einſchlagen. – §. Potrącić kogo koniem, wozem, *proterere. Cn. Th.*, poszturknąć, uderzyć, *Cro.* porivati, *Rs.* помрогать, помрогнать, ксюмть, кóлать. an einen anſtoß.n, einen ſtoßen. W ciżbie go nadeptał albo potrącił. *Gor. Sen.* 414. Mimo idąc, potrącił go. *Mon.* 64, 222. Potrącony zawankowałem ku upadku; ale pan przyiął mię. 3 *Leop. Ps.* 117, 13, wypchniony 1 *Leop.*). Potrącenie, szturknienie, *Ross.* cомóкъ, cомóчекъ. – §. Potrącić w rachunku, odtrącić, *Rs.* вычесть, вычитать, abziehen, abrechnen. Niechże coś potrącę, bo ieszcze do wyługi braknie dwa miesiące. *Teatr* 56 *b*, 14, *Mon.* 64, 190. Potrącenie, odtrącenie, *Rs.* вычетъ.

POTRAFIĆ, *F.* potrafi *cz. dk.*, Potrafiać *ndk.*, Potrafuie *Lontyn.*; °a) potrafić kogo, potkać kogo, trafić na kogo, zdybać go, znachodzić, spotkać, auf jemanden treffen, ihn begegnen, auf ihn ſtoßen, mit ihm zuſammentreffen. *Reperio*, naydуię, z trafunku potrafiam; n. p. Gdzie naydę Pamfilusa, gdzie go mam szukać, gdzie go mam potrafić? *Mącz.*; *Offendo*, naydуię kogo, potrafuię się z kim, n. p. potrafiłem się z mego ſtanu człowiekiem. *Mącz.* Potrafił Jezus w kościele uzdrowionego przez siebie, i powiedział mu: otoś się zdrowym ſtał, nie grzeszże daléy. *Sekl. Jan.* 5, „nayduie abo naydzie". U drzwi samych potrafił młodzieńca młodego. *Birk. Dom.* 104, *Bud. Ap.* 29. Poszedłszy przed drzwi, potrafi Dominika S. *Birk. Dom.* 102. Więźniowie Polacy uderzyli na Litwę z tyłu, pobrawszy z przygody potrafione oręża ich. *Struik.* 313; przypadkiem znalezione). Jeśliby potrafił oćiec takową niewiaſtę, niechby ią synowi swemu zrafił. *Glicz. Wych. P* 5 *b*, ieśliby znalazł, odkrył). Na tym mizernym świecie dosyć bardzo potrafi oyców niepewnych, synów bez oyca. *ib. B* 5, znaydzie, man findet, trifft an. Niech te rzeczy, które się potrafiły, poczytaią nie ku zatraceniu, ale ſkaraniu narodu naszego. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 12, które się zdarzyły, działy, ſich ereignen. – 2) potrafić, być w ſtanie zrobienia czego, dokazać, sprawić, dość uczynić, dogodzić, zdołać, módz, vermögen, im Stande ſeyn, treffen, ausrichten, ausführen, machen. Potrafiłeś nas pokłócić, potrafiłeś brać od nas pieniądze, ale tego nie potrafisz, żebyś ztąd na sucho poszedł. *Boh. Kom.* 1, 68. Czego też kobieta nie potrafi? *Teatr* 18 *c*, 96. My Polacy nigdy tego nie potrafimy, co Francuzi. *Teatr* 34, *b*, *F* 2. I iabym tak potrafił. *Zegl. Ad.* 92. Tyś cieszył innych w podobnéy przygodzie, Potraf' sobie dopomóc w teraźnieyszéy szkodzie. *Zab.* 9, 287 *Szost.* Wytworni żarłocy potrafiaią rozeznawać przypraw rozmaitość w iednéy potrawie. *Mon.* 72, 340. Żywym dowcipu pędzlem szacunek cnoty, i występku maszkarę malować potrafiasz. *ib.* 69, 382. Jeden moment potrafił zniszczyć tylu lat prace. *Stas. Num.* 1, 73. Znay niewinnieyszey rzeczy ludzie potrafiaią się zgorszyć. *Teatr* 36 *c*, 90. – Potrafić w co, potrafić z czym albo z kim, zdołać czemu, poradzić, radę mu dać, Rath ſchaffen zu etwas, zu etwas helfen, einer Sache abzuhelfen wiſſen. Potrafię ia w to, dokażę, że i kochać cię będzie, *Boh. Kom.* 1, 376. Potrafiemy w to, będzie wszyſtko dobrze, *Teatr* 26 *c*, 92. Nie frasuy się, ſtaranie moie w to potrafi. *Teatr* 42 *d*, *D.* W to potrafiay, żeby się nieprzyiaciele w tył mieli. *P. Kch. Orl.* 1, 419. Boże nasz, w to potrafić umiesz. *Psalmod.* 24. Pozwaliśmy Krzyżaków przed cesarza; lecz miasto odnieść nia sprawiedliwości, tedy oni w to potrafili, że nas ieszcze cesarz winnymi nalazł. *Biel.* 353. Łacno to; każdy w to potrafi. *Cn. Ad.* 413. Niekażdy w to potrafi. *Cn. Ad.* 608. Potrafię ia z tym paniczem, byłem go tylko gdzie bezbronnego napotkał. *Teatr* 28, 108, dam sobie radę z nim, poradzę sobie). – *Cum Datiuo*: Ty lekarſtw, ani ziół nie zażywaiąc, Możesz wszelkiey potrafić chorobie, Każdą z nich iednóm słowem oddalaiąc. *Odym. Sw.* 2 *K.* – *Cum idea imitationis*, nachahmen, nachmachen. Łacniey potrafić uyrzawszy, niż wymyślić nie słychawszy. *Cn. Th.* 410, cf. kto co wprzód wynalazł, godzien chwały; kto za nim idzie, niegodzien nagany). Naymędrsze teraźnieyszego wieku pismo iest biegłe tylko potrafienie dawnego. *Nag. Cyc. praef.* 14, naśladowanie, kopiiowanie, Nachahmung, Kopie. – §. Malarz go nie potrafił; Malarz go dobrze potrafił *Tr.*, trafił go, abo nie, der Mahler hat ihn getroffen. °POTRAFNIE *adv.*, miernie *attemperate. Mącz.*, w miarę, pomiernie, nieprzesadnie, grade recht, getroffen.

POTRAPIC *cz. dk.*, wciąż trapić, nach einander quälen. Wszystkie złoczyńce rozmaitemi mękami potrapił. *Biel. Sw.* 187.

*POTRĄSYWAC; *ob.* Potrząsnąć.

POTRATOWAC *cz. dk.*, tratuiąc potłoczyć, podeptać, nach einander niedertreten; *Dl.* potreptati; *Vd.* dolpotreti, dolpotirati, dolpozepetati; *Rs.* попрѣть, попрать, попрать.

POTRAW, -u, *m.*, siano iesienne, das Nachgras, das Afterheu, das Grummet; *Bh.* wotawa; *Sr.* 2. wottawa; *Sr.* 1. wotáwá; *Crn.* otâva, mirva, mervèza (cf. mierzwa); *Vd.* otava, otavez, otauzhish; *Cro.* otava; *Ross.* отава. Potraw niektórzy zowią iesienne siano, gdy drugi raz na tymże mieyscu siano bywa sieczone, *cerdum*; *Mącz.*, gdy po zebranym pierwszym sianie podrosłszy nieco trawy znowu skoszą. *Kluk. Rosl.* 3, 288. Pierwsze koszenie łąki iest na siano; drugie i trzecie na potraw. *ib.*; *Zaw. G.*

POTRAWA, -y, *ż.*, POTRAWKA, POTRAWECZKA, -i, *ż.*, *dem.*, (*Rs.* потрава, spasienie trawy); *Bh. et Slo.* potrawa iadło, strawa, warza, ein Gericht, ein Essen, eine Speise; *Crn.* jestnina, rihta, mal; *Vd.* rihta, spisha (cf. śpiż), jed, jesteina; *Sr.* 2. ričhta, żarobа; *Cro.* jestvina; *Sla.* jillo; *Bs.* obrok, smok; *Ec.* пошрава. Różność potraw mięsnych i postnych. *Wiel. Kuch.* 424. Brzemienna niech używa potraweczek lekkich. *Czia. przy. G* 2. Nie trzeba w potrawach przebierać. *Jabł. Ez.* 5, Ryba woda, rybki grzybki, kaszka fraszka, chleb trawa, mięso tylko samo dobra potrawa. *Haur. Sk.* 507. Potrawa smaczna, do powtórzenia wzywa. *Sk. Zyw.* 2, 276. Dosyć sposobne życie swoie maią, Co na oyczystych potrawkach przestaią. *Lib. Hor.* 53. Gdy drudzy dwoie potrawek miewali, on na iedney przestawał. *Birk. Dom.* 79. Azaż tam nie rozkoszy maią, gdy się do iedney gospody z potraweczkami nadobnemi snoszą? *Rey Zw.* 26 *b*, cf. piknik). - §. Korzonków tego ziela potrawą używaią. *Syr.* 760, za potrawę, iako potrawę, als eine Speise. - 2) *aliter.* Potrawka; drobno mięsiwa pod polewką, Eingemachtes; *Crn.* snsek, bratęt; *Vd.* vlashnokuhanu, podkuhalu, sazhinstru, kiselu kuhanu. POTRAWIĆ, *F.* potrawi *cz. dk.*, (*Vd.* obtraviti, potraviti, z ozielenić trawą; *Vd* odtraviti, potraviti, travo popalti, z spaść trawę; *Rs.* попасти, paść bydło na trawie); strawić, zjeść, verzehren, aufzehren. Już potrawił nas prawie nieprzyiaciel nasz. *Kanc. Gd.* 162. Roztrwonił wszystkę maiętność swą, żyiąc rozpustnie; a gdy iuż wszystko potrawił, stał się głód wielki w oney krainie. i *Leop. Luc.* 15, 13, strawił. 3 *Leop.*). Maiętność wszystkę przemarnował, i cokolwiek wziął od oyca potrawił. *Odym. Sw.* 2 *c.* Rozproszył maiętność swoię żyiąc marnie; a gdy on wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć. *Sekl. Luk.* 15. Młodzieniec zbytni, tak był oycowe mienie potrawił, iż tylko w iedney sukni został. *Ezop.* 72. Patrzcież, byście się sami zobopolnie nie potrawili. i *Leop. Gal.* 5, 15. POTRAWNY, -a, -e, *Bh.* potrawny, co do potrawy należy, *cibarius. Mącz*; die Speisen betreffend, Speise-.

POTRĘBUIĘ *ob.* Potrąbić. *POTRĘCAC, *Rey Zw.* 203; *ob.* potrącić.

*POTREFIC włosy. *Zimor. Siel.* 297, pokędzierzyć, pofryzować, frisiren, toupiren. - §. Potrefić, *ob.* strefić.

*POTREST; *ob.* Potrzos.

POTRĘTWIEC; *ob.* Podrętwieć.

POTROIC *ob.* Troić.

POTROSZE, z po trosze (*ob.* trocha), po mału, po woli, po kąsku, z nienagła, (zu wenigem), allmählig, nicht viel auf einmal, nach und nach. Potrosze robiąc, niby nitkę do nitki przykładaiąc. *Pilch. Sen. list. pr.* Ociec rozumny swe wszystkie bogactwa nie o ieden raz dzieciom daie, lecz potrosze. *Mon.* 70, 609. Zdaie mi się, że się domyślam potrosze. *Teatr.* 54, 16. Z księgi potrosze czyta, i zaś im wykłada. *Star. Dw.* 18. Jeszczem myślił się żenić, i na te potrosze Zostawić sukcessora przez długi wiek grosze Zbierane. *Pot. Jow.* 57.

POTRÓYNIK, -a, *m.*, z Potróyny grosz, pieniądz, srebrny grosz, Czeski, ein Silbergroschen *Tr.*, *Ern.* 34, *trigrossus*, potroyny grosz, albo troiak, dudek. *Urs. Gr.* 358. Reały na Czechy, potroyne, orciki przerobiono. *Gost. Gor.* 3, *Ec.* тройникъ potroyny bliźniak, troiak. POTROYNY, -a, -e, -io *adv.*, trzy zamykaiący, dreyfach; *Bh.* třinásobný; *Crn.* trojne, troj; *Vd.* troin, troinast, troizhen, trybart, trigube; *Rg.* trostrúk; *Sla.* trostruk; *Cro.* troydúpel; *Rs.* тремячный, тройнъ, въ тройнъ, тройгубо; *Ec.* трегубый. Szostaki potroyne. *Grod. Dis.* 2. Leżący w lochu Cerber, potwora straszliwa, Cały Ereb potróyną paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 3, 347. Horacyuszom i Kuryacyuszom potróynym braci, oboiego narodu nadzieię poruczono. *Faliss. Fl.* 7. - Potróyny cug koni albo wóz *Cn. Th.*, dreyspännig; *Sr.* 1. třijpřjažné wóz. Potróyny powróz, z trzech żeber skręcony, dreydrathig. - §. *Botan.* Wdówki, brat i siostra, Potroyny kwiat, ziołko na którym listki troiakie. *Urzęd.* 303. *Flos trinitatis*, Stiefmütterlein.

POTRUĆ *cz. dk.*, wciąż otruć, nach einander vergiften. - *§. Miałam stado owiec, naięlam pasterze dla niego, którzy mi ie wilki a psy potruli, tak żem ku wielkiey nędzy przyszła. *Biel. Sw.* 186, potyrali, wniweczyli?

POTRUCHLEĆ, *F.* potruchleie *Neutr. dk.*, struchleć, potrwożyć się mocno, *Ross.* напугаться, sehr erschrecken, vor Angst starren. Car Rzym opuścił w trwogach potruchlały. *Bard. Luk.* 42.

POTRUDZIĆ, *F.* potrudzi *cz. dk.*; *Bs.* potruditi; *Rg.* potrúditi; *Vd.* obtruditi, podobiulati, pomujati, obmujati); trudami pomordować, mit Strapatzen ermüden. Gdy mię noc potrudzi, ali we dnie cięży mdleię. *Kanc. Gd.* 290. Potrudzić się, posatygować się, *Cro.* potruditisze.

POTRWAĆ *med. dk.*, chwilę trwać, etwas hin dauern, ausdauern, beharren.

POTRWOŻYĆ, *F.* potrwoży *cz. dk.*, *Potrwogać *ndk.*, zatrwożyć, trwogą napełnić, pomieszać kogo; *Vd.* obrizatrwožyć, trwogą napełnić, pomieszać kogo; *Vd.* obrivati, porivati, pogrimati, obshaloſtiti, pokemrati; *Ross.* напребожить, напребожиать, beſtürzt machen, Furcht einjagen. Cięciwa od łuku zabrzmiała, która oprócz Nioby wszystkich potrwogała. *Otw. Ow.* 227. Uchodzi przed iastrząbem kaczor potrwogany. *Otw. Ow.* 465.

POTRYKSAC *ob.* Tryksać.

POTRZĄS, POTRZĘS, -u, *m.*, POTRZĄSEK, -sku, *m. zdrbn.*, rzecz potrząśniona, rozrzucona, na przykład, gnóy, słoma. *Wlod.*, herum geſtreutes, herum geworfnes Zeug. Gardlina na dachu dobrze położona, lat trzydzieści trwawszy, potrzęsem będzie. *Haur Ek.* 66, póydzie na gnóy, geht in den Miſt. Widły do gnoiu, drabiny do żyta, sia-

na, do potrzęsu. *ib.* 22; (*Crn.* potrès, z trzęsienie ziemi). Na rzepisku i na potrzęsu jęczmień zwykł się dobrze zdarzyć. *Haur Et.* 33, na pognoiewisku; auf dem Miſtfelde. Potrząski rozliczne, pozłotki, farby, malowania dziwne, snadźby ich mógł nie zwać twarzami, ale obrazki iakiemi malowanemi, *Rey Zw.* 58 *b*, trzęsidła na głowie, flaterki, polatki, Zitternadeln, Flitter. – §. Czasem też na iakim leguchnym wózeczku bez potrzęsów a bez poskoków nie wadzi się przeieżdżić. *Rey Zw.* 167 *b*, bez zbytniego trzęsienia, ohne Stuckern, Geſtuckere, Stoßen auf dem Wagen.

POTRZĄSAC *ob.* Potrząsnąć.

POTRZĄSK, – u, *m.*, Klatka do łowienia ptaków, którey drzwiczki, iak tylko ptak w nię wlézie, natychmiast się za nim zatrzaskuią, ein Käfich, Vögel zu fangen. Rozszczepem albo potrząskiem imaią się mali ptacy. *Cresc.* 688. Ptaszki chwytaią w potrząski. *Jak. Bay.* 19. Chcąc biedną ułowić ptaszynę, stawiaią potrząsk z wabikiem w środku zamkniętym. *Mon.* 69, 241. POTRZĄSKAC co, *F.* potrząska cz. *dk.*, w trząski obrocić, pogruchotać, *Cn. Th.*, zerſchmettern, zertrümmern.

POTRZĄSNĄC, POTRZĄSC, potrząsł, *F.* potrząśnie cz. *dk.*, Potrząsać *ndk.*, *Potrząsować *Contin.*; a) *Boh.* potrauſyti; *Crn.* potręsam, trôsèm, shtupâm; *Vd.* potreſti, potrositi, obtrositi, gorſtrositi, gornatrositi; *Bs.* potrusiti, posuti; *Rg.* potrûsiti, potrusivati; *Cro.* potrusúsiti, posuti; *Sr.* 1. potrúſcu; *Rs.* потрясать, потрясти; trząsnąc posypać co czym, posać, mit etwas beſtreuen. Ciaſta te sérem tartym potrząsaią, a maslem rozpuszczonem polewaią. *Syr.* 949. Zioła te solą potrząsaią. *Pasz. Dz.* 62. Stoły potrząsnąć wdzięcznemi różami. *Lib. Hor.* 38 *et* 79. – §. Potrząsać czym, laską, brodą, głową, *quatere. Cn. Th.*, *Bh.* potrésati; *Rs.* потрясти, потрясать, потрясывать, ſchütteln, z. B. mit dem Kopfe, mit dem Stocke. Niekażdy kąsa, Kto na drugiego wąsami potrząsa. *Jabl. Ez.* 125. Umie skakać, i cztery razy potrząsnąć nogami, nim na ziemi stanie. *Mon.* 69, 39. Jeździec, który dobremu koniowi wodzą potrząśnie, w sprawie swéy stanąć musi. *Gor. Dw.* 547. – Potrząsać czego sypiąc, miary, korca, woru. *Cn. Th.*, ſchütteln, rütteln; *Vd.* ſtreſti, poſtreſti; *Cro.* potreszújem; *Rs.* потрясать, побалтывать. (*Ec.* непотрясный *niepotrzęsny *inconcuſſus*). Miarę dobrą, i natłoczoną, i potrzęsioną, i wierzchowatą dadzą w łono wasze. z *Leop. Luc.* 6, 38. – §. *tr.* potrząsać czym, *ut* szlachectwem, nauką, z wyieżdżać z tym, popisować się z tym, mit etwas greifen. Kto swą siłą potrząsnie, Ten sam sobie śmierć gotuie. *Bach. Ep.* 24. Poddany przeciw panu potrząsa porożem. *Groch. W.* 465, *ob.* Poroże). – §. Potrząsa charakterem, iak żyd ſtarym fantem, Wczoray był royalistą, dziś republikantem. *Nar. Dz.* 3, 159, mieni, frymarczy, verändern, vertauſchen. – *§. Niesłusznieście nas zdraycami oyczyzny potrząsywali. *Obr.* 39, łżyli, ſchänden, ſchimpfen.

POTRZEBA, – y, ż., POTRZEBKA, – i, ż., *Bh. et Slo.* potréba; *Crn.* potręba, potrieba, potrębnoſt, potrebshéna, pomankanje, sroshèna; *Vd.* potreba, potrieba, potrebuvanje, sroshnoſt, sromazhnoſt, sila, terdoba, ſtradanje, pomenkenje; *Sr.* 1. potréba, nuja; *Sr.* 2. treba; *Rg.* potreba, nevòglja (cf. niewola); *Bs.* potriba; *Cro.* potrebocha; *Rs.* потребa, нуждa, нуждица, надобность, надобье (cf. nadoba); *Ec.* требованїе; potrzebowanie czego, das Bedürfniß, die Nothwendigkeit, die Noth. Co do utrzymania życia należy właściwie, to iest rzeczy nieuchronnéy potrzeby. *Stas. Zam.* 17. Dwoie są potrzeby, iedne przyrodzone, drugie wedle stanu. *Sk. Dz.* 334. Potrzeba iest matką przemysłu. *Zab.* 4, 166. Słabości ludzkiéy naypotężnieysze są siły potrzeba. *Warg. Wal.* 54. Potrzebie ustawy ustępują. *Cn. Ad.* 913. Potrzeba zakon, prawa i racye łamie. *Pot. Arg.* 609, *Rys. Ad.* 54, *Bial. Poſt.* 236, Noth bricht Eiſen, Noth kennt kein Gebot; *Cro.* potrebocha nema zakona, *Slo.* moč jelezo lámle Potrzeba nie czeka pogody, wczasu. *Cn. Ad.* 911, komu pilno w drogę, nie czeka, aż się towarzysz trafi). Potrzeba rozkoszy nie patrzy, ozdoby nie szuka. *Cn. Ad.* 911, komu przynagla co gwałtownego, nie zatrzyma go nic błazeńskiego; Głodny nie przebiera). Potrzebie łacno dogodzić, pieszczocie, zbytkowi trudno. *Cn. Ad.* 912, dla ozdoby i uciechy więcey się czyni, niż dla potrzeby). Nas lada pogróżka, lada potrzebka, lada zabawka, lada szkodka do grzechu przywodzi. *Sk. Kaz.* 626. Leda potrzebki swe doczesne, marne swe pożytki i rozkoszy, nad tę nayświętszą potrzebę przekładaią. *Wiśn.* 204. Potrzeba wyrodow nie słucha. *Cn. Ad.* 912. Z potrzeby cnotę robić. *Kras. Dod.* 26, z musu cnotę; co muszę, to rad czynię; ieśli nie możem iak chcemy, chcémyż iak możem). Nie trzeba dzieci wprawiać w potrzebę napicia się gdzie po drodze. *Teatr* 3 *d*, 10, w nałog, w zwyczay, Bedürfniß aus Gewohnheit, Angewöhnung. Mogą się oni obeyść słusznie w swym obrębie, koń, szata byłyby tu, i potrzeba gębie. *Stryik. Tur. B.* x, pokarm, potrzebne wyżywienie). – §. Potrzeba potoczna przyrodzona, ieść, spać, na dwór iść, natürliches Bedürfniß. Potrzeba, taiemna potrzeba, die (geheime Nothdurft; *Sr.* 2. treba; *Rs.* отходъ; *Ec.* нужникъ, нужное мѣсто. Na taiemną potrzebę poszedł. *Sk. Dz.* 209 *et* 621, na przechod, na prewet, sekret, na retyradę, na dwór, er gieng ſeine Nothdurft verrichten; *Slo.* na potrebu giti, potrebu délati. Gdy kto idzie na potrzebę przyrodzoną . . . *Star. Dw.* 57, *Alok. Turk.* 35. Z łóżka na potrzebę wstawać. *Krup.* 5, 366. Przyszła mu potrzeba przyrodzona, pytał się o taiemnym mieyscu. *Sk. Zyw.* 1, 269. Niech cię tam zrobi swoią garderobianką, kawiarką, pokoiową, nareszcie albo czym chce, byle tylko nie od potrzeby. *Teatr* 53 *c*, 17, nie od stolca). – §. Z potrzebę, z ile trzeba, dosyć, dostatecznie, ſo viel nöthig iſt, hinlänglich, genug. Tym dwiema dziewkom sama z potrzebę pokarmu dać nie mogła. *Wys. Kat.* 2. Nie rozpomniały się na to niemądre dziewice, że im oliwy, ieśli iey co miały *z potrzebę, nie miało dostać. *Zrn. Pſt.* 3, 442. Dawid był mężem wedle serca bożego, a wżdy miał frasunków z potrzebę. *Bial. Poſt.* 231. – §. Potrzeba, sprawa potrzebna, sprawunek, interes, das Anliegen, Begehren, Geſchäft, Angelegenheit. Do Azyi bez urzędu wszelkiego, tak sam po swoiéy potrzebie iechał. *Warg. Wal.* 222. Króla potrzeby do Litwy oderwały. *Biel.* 470. Gdy kto w poselstwie iechał, albo po potrzebie Rzpltéy . . . *Biel.* 103. Posłowie nasi u papieża odprawili potrzeby koronne przeciw Krzyżakom. *Stryik.* 719. Bolesław w drodze, kiedy chłopa potkał, zaraz go spytał, ieśli nie miał iakiey potrzeby do niego? *Papr. Ryc.* Potrzebka, sprawka, *negotiolum. Mącz.* Siedzieli u barwierza, gdzie wiele ludzi, co przyszli myć, golić

się, a po potrzebie mówili między sobą. *Eraz. ięz. N*, iak wypadało). – §. *Meton.* Potrzeby, rzeczy potrzebne, dostatki, Nothwendigkeit, das Nöthige. Ma wszystkiego dostatkiem, czego iono żąda, Kto się na samę tylko potrzebę ogląda. *Pilch. Sen. list.* 4, 9. Nie iest ubogim, kto może opędzić potrzeby domowe. *Mon.* 75, 279. Ubogi nie iest, któ ma potrzeby. *Cn. Ad.* 912; kto ma swego chleba, Jle czeku trzeba, Może nie dbać o wielke dochody. *J. Kch.*). Potrzeby do czego, przynależytości, porządki, naczynia, narzędzia, sprzęty, *Rs.* прuборъ, Geräthſchaften. Okręty bez powrozów, bez kotwic i innych do żeglowania potrzeb, zastał. *Warg. Cez.* 87. Nasłał wiele ochędostwa i potrzeb kościelnych, ornatów, kielichów, ksiąg i innego do służby bożey naczynia. *Sk. Dz.* 611. Tłómoki i potrzeby obozowe. *Warg. Cez.* 68, obłogi, bagaże). Skoro wiatr ucichł, zabrawszy potrzeby moie, płynąłem daley. *Warg. Radz.* 177. Potrzeby u sukni *etc.*, guziki, sprzączki, podszewka, wyłogi, *etc.*, Zubehör zu Kleidungsſtücken. Czy uważałeś potrzeby u mych sukien? *Boh. Kom.* 2, 260. Czamarka czarna z potrzebami niebieskiemi. *Gaz. Nar.* 1, 155. – b) Potrzeba, niedostatek, ubostwo, Mangel, Bedürfniß, Dürftigkeit. Tych zbytek, tamtych potrzeba ucisza. *Kras. W. Ch.* 101. – c) potrzeba, przygoda, niebezpieczeństwo, mus, niewola, Noth, Drangſal, Zwang. Starzawszy się iuż nie doznałem tego, żeby tak ciężka kiedy potrzeba przychodzić miała na sprawiedliwego. *Ryb. Ps.* 67. Gwałtu woła po potrzebie. *Mat. z Pod. A* 1. – d) Potrzeba, potyczka, akcya, bitwa, die Action, das Treffen, die Schlacht; *Rs.* стычка. Rycerz dziękować ma bogu za zwycięstwo, i co ślubował idąc do potrzeby, ma iak nayprędzey z wdzięcznością oddać. *Star. Ryc.* 53. POTRZEBA, *POTRZEB iest, *Imperson.*, *Boh.* potřebj; *Vd.* trebu, potrebnu; *Ss.* potribuje, potribnoje, odpotrjbeje; *Rg.* potrebaje, potrebuje; *Sr.* 1. ҳодіі ҕо, бѣгбі ҕо; *Ec.* прѣбѣ есмь, потребне есмь; *Rs.* Δόλжно. Potrzeba iest, trzeba, potrzebno iest, trzeba czego; es iſt von Nöthen, es iſt nöthig, nothwendig. Kto więcey mieć nie pragnie, iak kawałek chleba, Temu bardzo niewiele do życia potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 4, 8. Tylko pilności a rządu potrzeba *Star. Vet. D.* 2. Do mierzenia klina, potrzeba iest wiedzieć, iak wielki iego diameter. *Grzep. Geom. J.* 5 *b*. Przyiechał Woiewoda do króla do Wilna, daiąc znać, iż króla do Polski potrzeba. *Gor. Dz.* 150. Kaifasz, dał radę żydom, iż *potrzeb iest, aby ieden człowiek umarł za lud. *Leop. Jan.* 18, 14. Jako Moyżesz podniósł węża na puszczy, tak *potrzeb iest syna człowieczego być podniesionego. *Rey Pſt. Cc* 2. *Potrzeb iest ztąd, nietylko same one Izraelity być uczonemi, ale też i obce mogą być uczone z *Leop. Syr. pr.*, wypada ztąd). – Tchórz iak potrzeba. *Zabł Zbb.* 8, *comme il faut*, na urząd, doskonały, całą gębą, nie można lepiey, więcey, bardziey. – (POTRZEBIĆ, *ob.* Trzebić). – *POTRZEBIZNA, – y, ż., niedostatek *indigentia Mącz.*, *Crn.* potrebshéna, *Vd.* potrebshina; Mangel, Bedürfniß. *POTRZEBIZNOSCI *plur.*; potrzeby do czego, na co, *necessaria*; *Mącz.*, Nothwendigkeiten, Zubehör. POTRZEBKA *ob.* Potrzeba. POTRZEBNOSC, – ści, ż., potrzebowanie czego, bycie potrzebuym, die Nothwendigkeit, das Nothwendigſeyn, das Bedürfen, das Bedürfniß; *Boh.* potřebnoſt; *Sr.* 1. potřebnoſcj; *Crn.* potrębnoſt; *Vd.* potrebnoſt, potrebota, trebnoſt, ſtradoſt, potrebuvanje, ſtradanje; *Ross.* нопребность, (cf. *Rs.* непотрѣбство łaydactwo, rozpusta); *Ec.* прѣбованїе. Ktemu końcu wiodła ich słuszna potrzebność. z *Leop. Sap.* 19, 4. POTRZEBNY, – a, – e, POTRZEBNIE *adv.*; *Boh. et Slo.* potřebny; *Sr.* 1. potřebné, potřebacze, nuzné; *Vd.* potrèben, potrebliu, muren, potriebshni, ſtradaviten, sromazhen, sromashki, posilen; *Crn.* srôshn; *Cro.* potrében; *Sla.* potriban, *egens*, potribit *necessarius*; *Ss.* potriban *pauper*, potribni *necessarius*; *Rg.* potreban, potrebni, odpotrebni; potrebit, potrebnik, *pauper*, potrebahan *pauperculus*; *Rs.* потребный, надобный, надобенъ, благопотребный, (*Ross.* непотрёбный niepotrzebny, brzydki, nikczemny, łaydacki); *Ec.* нужденый, нищённый, (*Ec.* потрёбозателный *abusiuus*); którego potrzebuią, czego potrzeba, nöthig, nothwendig. Niedoskonałość nasza sprawuie, żeśmy sobie wzaiemnie potrzebni. *Lub. Roz.* 95. Pięknieyszy Liwiusz, ale nam potrzebnieyszy Kromer. *Fr. Ad.* 5. Potrzebny, iak djabeł w Częstochowie. *Teatr* 14 *b*, 17, *ib.* 32 *b*, 88, iak Piłat w kredzie. *Zabł. Bal.* 27; iak piąte koło, *Vd.* taku trebi, kaker tern v' peti, z iak cierń w piętę. – §. Niżby był z Tungienem co potrzebnego król uczynił, wprzód odjechać musiał, *prius quam operae pretium ullum faceret. Krom.* 714, czego potrzeba było, do rzeczy co, ważnego co, etwas erhebliches, erkleckliches. Król miasto to pod władzą swoię osiągnął, co się bardzo potrzebnie trafiło, *peropportune*. *Krom.* 551; bardzo na rękę, przydało się bardzo, ſehr erſprießlich). Jeszczebyś tu mógł potrzebnie spytać, . . . *Szczerb. Sax.* 165, do rzeczy, słusznie, sprawiedliwie, mit Recht. Troiacy ludzie są, którzy prawem czynić i skargę kłaść potrzebnie powinni. *ib.* 2. Była S. Małgorzata w wierze mocną, w radzie potrzebną, w przygodach cierpliwą. *Sk. Zyw.* 1, 375, użytecznie radząca, nützlich, abhelfend, hülfreich; cf *Vd.* potriebshni perjatel, perjatel za potriebo, potriebshni pomozhnik, pomagavez v' potrebi, z potrzebny, od potrzeby, w potrzebie przyiaciel, pomocnik; Nothfreund, Nothhelfer. – *ż. Potrzebny sąd: *ob.* Potoczny. – §. Potrzebne mieysce, naczynie, z potrzeba, na które chodzą, prewet, stolec, dwor, das geheime Gemach, die Retirade, der Leibſtuhl. Nayniższe posługi, mieysca nawet potrzebne umywaiąc i wynosząc, czyniła. *Sk. Zyw.* 2, 100. Ścierwy wrzucone do mieysc potrzebnych. *Mok. Turk.* 133. W świtanie do komorki szła pani potrzebnéy. *Pot. Jow.* 2, 50. Dawne panegiryki teraz czeladne pokoie albo potrzebne mieysca zdobią. *Mon.* 74. 11. – 2) Potrzebny, potrzebuiący czego, bedürftig, dürftig. Bogacz pereł, ubogi potrzebuie chleba, Oba potrzebni; lecz mniey ubogiemu trzeba. *Min. Ryt.* 3, 104. Skarby iego szły na wsparcie potrzebnych; żaden go nędzny bez skutku nie wezwał. *Kras. Liſt.* 2, 153, cf. ubogi, niedostatni). Potrzebny, co nie ma, albo pożyczyć chce, głodny, chory, niechay z pracy naszey pożytek maią. *Sk. Kaz.* 603. POTRZEBOWAC, – ał, – uie *Med. ndk.*, *Boh.* potřebowati, potřebowawati; *Slo.* potrebugi; *Sr.* 1. potřebam; *Crn.* potrebûjem; *Rg.* potrebovati; *Sla.* potriboyati; *Vd.* potrebovati, potrebuvati, potrebujem, grieshati, pomankati, ſtradati; *Cro.* potrebuvati, potrebûjem; *Rs.* нуждаться, (*Rs.* употребить, употреблять, z użyć,

zażyć; *Ross.* непотребствовать laydaczyć się); *Ecc.* требую, (потребляю *abolco*, *depravo*); potrzebę mieć czego, potrzebnym być czego, bedürfen, nöthig haben. Nie potrzebuie on nic od nikogo, a wszystko wszystkim daie. *Psalmod. A b.* Podobny bogom, który mało potrzebuie. *Bud. Ap.* 1. Ten naymniey potrzebuie, który naymniey pragnie. *Min. Ryt.* 4, 142. Dom iego domem ubogich i potrzebuiących. *Sk. Zyw.* 1, 286. Bóg zawżdy na więtszéy pieczy miał ubożuchne a potrzebuiące ludzie, niżli wszystkie stany świata tego. *Rey Pst. S S* 5; *Vd. Prov.* Vasha Gnada, kruha strada, s Wasza Wielmożność chleba potrzebuie, cf. huczno buczno, a w pięty zimno). Mospanie, czego potrzebuiesz? *Teatr* 35, 49; was beliebt Ihnen (Oestrr. was schaffen Sie?). – §. Potrzebować kogo, żądać go, wołać go, *Ross.* потребовать, einen verlangen, zu sprechen wünschen. Potrzebuią We Pana. *Tr.* – *§. *alter* Lepiey żeby u ciebie dzieci twe potrzebowały, aniżbyś ty s rąk ich czego patrzeć miał. *Radz. Syr.* 33, 22, żeby szukały potrzeb swoich, daß sie bey dir ihre Bedürfnisse suchen. – §. Potrzebować czego po kim, w kim, wymagać po kim, żądać, von einem fordern, erfordern, verlangen; *Vd.* tirjati, dotirjati; *Cro.* potrebuvati; *Rs.* потребовать, требовать, требую, истребовать; *Rs.* требованïe żądanie). Widzisz w przodkach twoich te, których po tobie oyczyzna potrzebuie, cnoty. *J. Oss. praef.* Im kto wyżey posadzony, tym większey doskonałości ludzie po nim potrzebuią. *Gor. Dz. ded.* Na walkę z Carem Tatarskim miał iechać Kniaź, gdyby tego po nim potrzebował. *Biel.* 425. Potrzebuiemy po hetmanach, żeby sami na tych sądach zasiadali. *Vol. Leg.* 5, 349. Kto lekkomyślnie po kim potrzebuie czego, uczy go odmówić. *Lub. Roz.* 331. Znowu do niego obróciwszy koniem, iaką śmierć miał Poliarch, potrzebuie po nim. *Pot. Arg.* 38; dowiaduie się z niego, pyta się go). W tym człowieku wszystko obaczyć możem, Czego Cycero w wielkim imperatorze potrzebował. *Papr. Gn.* 1237. Niemniey ia w żołnierzu potrzebuię posłuszeństwa, niż męstwa. *Warg. Cez.* 184. Były w ten czas na zamku Krakowskim rozmaite krotofile sprawiane, zwłaszcza gonitwy, kunszty puszkarskie, tańce i wszelkie inne, których takowy czas potrzebuie. *Biel. Sw.* 289. Niepobożność iest przeciwna pobożności, bo ta, tak iako potrzebuie prawdziwe nabożeństwo, słusznie Pana Boga wzywa. *Rey Pst. D* 4, iak wymaga, z sobą niesie, wie es der Name mit sich bringt, erfordert). – §. Potrzebować kogo w czym, żądać od niego pomocy, przysługi, jemandes Hülfe, Dienste verlangen. W czym mnie potrzebuiecie? „żebyś nas darował Pieśniami, któreś teraz niedawno uknował". *Zimor. Siel.* 139.

POTRZEĆ, potarł, *F.* potrze, potrę, *cz. dk.*, (Pocierać *ndk.*, *qu. v.*); *Bh.* potrïti; *Sr.* 1. potruwam; *Rg.* potarti; *Bs.* potrritti; *Cro.* potreti, potiram, poterlszem; *Hg.* eltörlöm; *Vd.* pobrissti; *Rs.* помереть, po wierzchu obetrzeć, bereiben, nach einander abreiben. – *pr. et tr.* Podniesione są na chwilę, a nie ostoią się, a poniżone będą, iako wierzchy kłosów potarte będą. 1 *Leop. Job.* 24, 24. Potkali się pod górami, potarł król niążęta, iako suche siano. *Biel. Sw.* 181. Uderzyli na Tatary, ale tak są od nich potarci, iak zboże od gradu. *Gwag.* 50, *Biel. Sw.* 194 *b*, *Jan. Lig. H* 3, *Weresz. Pob. D* 4 *b*, porażeni, aufgerieben. Bestyą tę w mocy iey potarł, z mocy iey wszystko wydarł. *Biał. Post.* 246, pokruszył, skruszył, połamał, zerknirschen. Uzdrowię potarcia ich, 1 *Leop. Ozea.* 14, 5, szkody, uszkodzenia ich, ihre Schäden. POTRZEC się z kim, (*ob.* Pocierać się z kim), w zapasy z kim iść, walczyć z kim, mit jemanden anbinden, kämpfen, ringen. Z sprzysiężnikami potarłem zię żwawo, Którzy i na mnie dość byli zawzięci. *Chrośt. Fars.* 74. Rażna się z Renilerem potarła. *Ban. A* 3. Szczupła nauka moia z poważnym Kromerem potrzeć sie nie mogła. *Krom. Błaż.* 786.

POTRZECIE *adv.*; *Rs.* померемно, trzeci raz, zum Dritten, zum Dritten male. Przysięgam podrugie, potrzecie. *Teatr* 43 *c*, 94 *Wjb.* POTRZECIC *cz. ndk.*, trzeci raz robić, cf. potroić, zum drittenmale etwas wiederhohlen. Można to powtórzyć i potrzecić. *Perz. Cyr.* 2, 140.

POTRZEPAĆ *cz. dk.*, *Bh.* potrepati, *Rs.* помереть, *ob.* trzepać.

POTRZĘS; *ob.* Potrząs.

POTRZOS, – a, *m.*, POTREST, wróbel trzcinny. *Dudz.* 53, der Rohrsperling. Potresty świerczą. *Ban. J* 3 *b*. Potresty śmierdzące. *ib. J* 3.

POTRZYMAĆ, *F.* potrzyma *cz. dk.*, Potrzymywe *Pr.*, Potrzymywać *Freq.*, chwilę przetrzymać, eine Weile halten; *Bh.* podržeti (*ob.* dzierżeć); *Rs.* подержать, поодержать, пріодержать. Potrzymay mi kapelusz. *Tr.* – b) Śniegi aż do nowiu potrzymaią *Tr.*, potrwaią, anhalten, dauern.

POTUCHA, – y, *ż.*, otucha, ufność, serce, nadzieia, Trost, Muth, Herz. *Dudz.* 16. (*Crn.* potúha *stellionatus*, *Vd.* potuhujenost, s podstępność). Mieszczanie maią nieiaką potuchę i pomoc z fortecy. *Boter.* 250. Potucha, s POTUCHINIENIE, – ia, *n.*, dodanie rady, *commonitio Mącz.*, potuszenie, Aufmunterung. Nie trzeba młodym dodawać potuchy. *Alb. n. W.* 1.

POTUCZYĆ *cz. dk.*, *Crn.* porédim, *ob.* Tuczyć.

POTUŁ, n. p. Nie day się w potuł, uymiy affekt w kluby. *Pot. Syl.* 18. Żaden który ieno nie chciał, nie podał się im w potuł. *Jan. Ołsz. D* 2 *b*. Śliczne oblicze twoie, coć boginią w potuł iść przyciska, *quae facit, ut supplex tibi sim dea. Zebr. Ow.* 359, pokorzyć się; sich demüthigen.

POTULIIA, – ii, *ż.*, *Valantia*, rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 3, 146, Valantin, ein Pflanzengeschlecht. POTULNY, – a, – e, – ie *adv.*, cichy, łagodny, rochmanny, skromny, cierpliwy, still, geduldig, sanft, (*Vd.* potolashliu, s łatwy do pogodzenia, udobruchania, *Subst.* potolashlivost, potolashnost; *Vd.* potolashnik, vtolashnek, s pogodziciel; *f.* potolashnica; *Vd. Verb.* potolashiti, vtolashiti, s pogodzić; *Vd.* se potuhniti, potuhuvatise, s łasić się; *Rg.* potulitise, *adj.* potuugljen; *Rs.* помолкаться wałęsać się, tłuc się). Pokorny, cichy abo potulny. *Sekl. Mat.* 21. Żwaweńka Jeymość, muszę ia być potulnym. *Teatr* 25, 30. Ja twa potulna paina, lizę nogi. *Zab.* 11, 6 *Koss.* Potulnym znoszeniem uymiesz sobie troski, *ferendo placide. Off. Sen.* 58. Tilis wierna, potulna. *Kniaz. Poez.* 1, 142.

*POTURAĆ *cz. ndk.*; (*Rs.* помурлыкать naglić kogo, napędzać). Potyrać, poniewierać, Pocierać, pogardzać, odrzucać, herum werfen, verwerfen, verachten. Kości długo poturane. *Zebr. Ow.* 174. *iactata diu.* Nowiny zawsze woli człowiecza natura, Powszechne rzeczy gardzi, stare

już

iuż potura. *Zegl. Ad.* 92, *ex Pot. Zac.*). Wszyscy go nienawidzą, i król go potura. *Pot. Arg.* 472. Przyymiy mię, ani sobie poturay Tytanowéy córy. *Zebr. Ow.* 359, *nec despice*). Zacnych dość (nie poturay), k sobiem paniąt miała. *Zebr. Ow.* 45, *ne me contemne.*

POTURBOWAC, potrwożyć, pomieszać, uniepokoić, beunruhigen, in Verwirrung bringen. Powstały w cerkwi nocne strachy z wielkim poturbowaniem. *Sk. Zyw.* 2, 213, z wielkim niepokoiem.

POTURCZYC, *F.* poturczy *cz. dk.*, Poturczać *ndk.*, pobisurmanić, na Mahometańską wiarę przewrócić, *Rg.* poturciti; zum Türken machen. Kiedy kogo maią poturczyć, do Kadego go przyprowadzą. Kady sawóy mu na głowę włoży; potym z pompą przez miasto prowadzą; potym go w osobnéy komorze obrzezuią. *Gwag.* 703. Co pięć let w Stambule z każdego chrześciańskiego domu wybieraią dzieci za dziesięcinę, które poturczaią. *Paszk. Dz.* 50, *Stryik. Tur. C* 3, *Weresz. Pob. D* 3 *b.* POTURCZYC się *rec.*, *Bh.* poturčim se; renegatem się stać, Mahometańską wiarę przyiąć, ein Mahometaner werden. W niewoli u Turków będąc poturczył się. *Papr. Ryc.* 48, *Ilok. Turk.* 104 *et* 131. Afryka poturczona. *Mon.* 73, 813. Był przedtym Chrystusowéy wiary, Ale zaś potym został poturczony. *P. Kch. Jer.* 27, *Wyrw. G.* 270, *Vd.* poturzhen. POTURNAK, -a, *m.*, reneget, poturczony, pobisurmaniony, *Rg.* poturcenik; ein Renegat. Zwiedzieni poturnacy chrzest wodny brzydką obrzeszką zakrwawili. *Psalmod.* 69, *Ilok. Turk.* 41.

POTUREMNE, -ego, *n.*, płaca od turmy, wieży, więzienia, *Rs.* пожелѣзное, Thurmgeld, Gefängnißgeld. Poturemne, płaca urzędowi do opatrzenia więźnia. *Stat. Lit.* 133, *Ostr. P. C.* 2, 178. POTUREMNY, -ego, *m.*, stróż turmy, der Stockmeister. *Ern.* 1119, *Vd.* turnar, jezhni moister, jetnizhni predstoinik, pot.

*POTURNIAK, -a, *m.*, n. p. Francus poturniak. *Mon.* 68, 22, świstak.?

*POTURNY, -a, -e, n. p. Kniaziom, boiarom, poturnym, i inszym bogatszym, więcéy podymnego naznaczyć trzeba, niż zagrodnikom. *Vol. Leg.* 3, 651.

POTUSZYC, *F.* potuszy *cz. dk.*, Potuszać *ndk.*, (*Crn.* potuhnèn *obstruxus*, potúha *stellionatus*; *Rs.* помутить pogasić, помухнуть pogasnąć); potuszyć komu czym, otuchą go napełnić, dobrze mu tuszącego pobudzić go, serca i nadziei dodawać, *Vd.* nasershiti, posershiti, vjunashiti, serze storiti; einem Muth zu etwas machen, ihn mit Hoffnung anfrischen. Kiedy się Turczynowi zda, że się Multan dobrze iuż odchowali, potuszy trochę Tatarom, którzy wrzkomo zwywolą wpadszy odzieraią ie do skóry. *Klok. Tur.* 75. Piérwsza wygrana mu dalszemi potuszyła zwycięstwami. *Tr.* - *cum Accusat.* Wielu ich do tego potiiisza. *Chrość. Fars.* 435.

POTWARCA, -y, *m.*, POTWARZNIK, -a, *m.*, POTWARZYCIEL, a *m.*, obmówca, osocznik, ożuwca, oszczerca, der Verläumder; *Bh.* pomluvač, pomlavljač; *Slo.* pomluwač, utrhač, potupnik; *Sr. l.* mudrvvač, falschne wumétwař. *Vd.* obriekavez obmarnuvauz; *Cro.* potvoritel, muzuvir, nalágavecz, krivogovorécz, zloglaszitel; *Rag.* potvoraz, potvoritegl; *Bs.* potvoritegl, potvoraç, muzuvir, pagnkavaç; *Dl.* potvornik; *Hg.* patvaros, patvarkodó; *Sla.* psovárs; *Rs.* наговорщикъ, оболгáтель, навáдникъ, злословéцъ, злословéсникъ, злословéсникъ, злословéсник

obraz, cień, Schattenbild, Geſtalt. POTWARZYĆ, spotwarzać cz. *ndk.*, spotwarzyć *dok.*, Potwarzać *kontyn.*, twarzać cz. *ndk.*, spotwarzyć *dok.*, Potwarz nań rzucać komu co fałszywie, osorzyć go, potwarz nań rzucić, einen verläumden; *Bh.* pomlauwati; *Slo.* pomluwam, potwárám, hanjm; *Sr.* 1. balſchne wumetuju, mudruju, potwarám, hanjm; *Rg.* potvoriti, potvârati, tvoritti, zloglàsiti; *Dl.* potvoriti, korechim; *Cro.* potvarjam, potvorilszem, nalagam; *Hg.* patvarkodom; *Bs.* potvariti, potvoriti, muzuviriti, pagnkati, pankati, napankati, nalagati, namuzuviriti; *Vd.* potvarjati, obrezhi, obriekati, obmarnuvati, obsierati; *Crn.* oppravlam, sashmagam; *Rs.* клеπать, поклепать, взклепáть что на кого, наклепать, наклéпываю, приклепáться, влеветать, клевещу, влеветничáть, вáдить, важдать, взнести, взносить, насказáть, наскáзывать, наговорúть, наговáривать, марáть, навéтовати, оболгáть, облыгать, облыгáю, облыгáю, оболгать, обáлгывать, безславить, обезславить, обезславливать, злословить, озлослáвити, злославити, вредословить, наушничать, лихováть, облиховáть, ябедничать, наябедничать; *Ec.* обождáти, обважданти, обаждати, поносить, поношаю, лжеоклеветать, обличúти, злонзычествую, дïаболствую. Chryſtusa potwarzali, djabelſtwo mu przywłaszczali. *Wiśn.* 283. Sieſtrzeńca swego zabił z potwarzy swéy żony, abowiem go spotwarzała, by ią miał poniewalać gwałtem. *Biel. Sw.* 60. Ciężko spotwarzony złością człowieka niewſtydliwego. *Ryb. Ps.* 67.

POTWIERDZIĆ, *F.* potwierdzi cz. *dk.*, Potwierdzać *ndk.*, *Boh.* potrwdjti, potrwrzowati, twrditi, gistiti, zgistiti, opodstatnjm; *Slo.* potwrzugi; *Sr.* 1. pokrutju, wobkrutjam, zkrutjam; *Crn.* poterdèm; *Vd.* poterditi, poterduvati, sadobruvsoti, saterditi, *Cro.* potverditi, potvergyújem, potverdilszem, otverdgyújem; *Dl.* potvarditi; *Bs.* potvarditi, potvriditi, potvrrighinati, pokrjepiti, posnasgiti; *Rg.* powarditti; *Ross.* потвердить, подтвердить, подтверждать, утвердить, утверждать, закрѣпúть, одобрúть, одобрять, добрю; *Ec.* соутверждáю, сблагословúти. Potwierdzać czego, co się rzekło, uczyniło, *affirmare. Cn. Th.*, beſtätigen, bekräftigen. Związek wasz matka twoia potwierdzała przed śmiercią. *Teatr* 49, 32. Potwierdzał go w tym urzędzie. *Groch. W. A* 3. Potwierdzający, *affirmatiuus, Slo.* zkrucjenitué; *Rs.* подтвердúтельный; *Ec.* нарицательный, нарицательно. Potwierdzenie, *Vd.* poterdenje; *Slo.* potwrzenj; *Ross.* закрѣпка, благословéніе. (*Slo.* potwrdjugičnoſt *affirmatio*). Bierzmowanie potwierdzeniem zowią, iż przez to bóg w nas potwierdza, co na chrzcie zaczął. *Karnk. Kat.* 158. Potwierdzić co przysięgą, poprawić przysięgą, eidlich beſtärken. – §°. potwierdzić, pokrzepić, posilić, ſtärken, erquicken. Kazał woyſku konie i siebie iedzeniem potwierdzić. *Biel.* 468, *Gwag.* 278. + *tr.* Potwierdziwszy rycerze swą mową, kázał w bębny uderzyć ku potkaniu. *Biel.* 103. °Poćwierdzić. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 2, 7. - POTWIERDZICIEL, –, a, *m.*, potwierdzający co, *Vd.* poterduvanz, poterdovez, saterdnik, saresnizhar; *Rg.* potvarditegl; *Cro.* potverditel, otverditel; der Beſtätiger, Beſtätiger. *Cn. Th.* POTWIERDZICIELKA, – i, *ż.*, *Rg.* potvarditegliza.

POTWORA, – y, *ż.*, °POTWOR, – u, *m*, *Bh. et Slo.* potwora; (*Bh.* potwornoſt awantura, zpotworiti dziwnych kształtów nabrać); *Sla.* utvora; *Sr.* 2. nimonaturſki pohrob; *Vind.* ſtrashna poduba, ſtrashilu, plashilu, nevred, sperna svier, averenſtvu, divjina, divjazhina, zhemerni rod, poshaſt, spaka, neroiſtvu, grosovishtvu, gnusovishtvu, gnusnoſt; *Bs.* nakazao; *Rs.* чудовище i *Ec.* чудо; dziki płód, niezwyczayny, monſtrum, eine Mißgeburt, ein Ungeheuer. Potwora leśna, *satyrus. J. Kch.* Leżący w lochu Cerber, potwora ſtraszliwa, Cały Ereb potróyną paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 3, 347. Ileż to ludzi ſtraszny ten potwor napasował! *Dmoch. Jl.* 2, 107. Niektóre wyspy są puſte od ludzi, dla potworów, które mają ſtraszliwe urody. *Biel. Sw. B* 2 *b.* O potworach w nocy się ukazuiących. *Ząbk. mł.* 287, *ob.* larwy, ſtraszydła). – *tr.* Głupie samego zwyczaiu, nierozumu potwory, porywały się na swoie dobrodzieie. *Przeſt.* 38. Ludzkich wymyślów °podfory (potwory), przeciwne prawdzie, puścić, a na saméy prawdzie przeſtawać mamy. *Wiśn.* 578. POTWORNY, POTWORLIWY, – a, – e, POTWORNIE, POTWORLIWIE *adv.*, *Boh.* potworny, (z. awanturniczy); *Slo.* potworný; *Vd.* ſkuren, sporn, gerd; *Bs.* nakazan, sablazan, nakazni; *Ec.* двнонотправшный; przeciwprzyrodzenny, niezwyczayny, niefortemny, ungeſtaltet, abſcheulich. – *tr.* Odszczepieńcami, bałwochwalcami, antychryſtami i innemi potwornemi tytuły nazywać was będą. *W. Poſt. W.* 3, 444; *Zrn. Pſt.* 3, 704 *b*, *ib.* 4 *b*, *Baz. Hiſt.* 1 *b*. Długo mię nadzieią uwodząc, potworliwie rzecz wywraca. *Pilch. Sen. Gn.* 365. – §. 2°) Potworny, podwoyny, doppelt (cf. powtórny). Potworna trąba, puzan. *Tr.*, Pacholcy suknie i czapki potwornie używaią, iedne spuszczaią, drugie podnoszą. *Zebr. Zw.* 94. - POTWORNOSC, – ści, *ż.*, niekształt, kształt potworny, *Bh.* potwornoſt (awantura); *Vd.* ſkurnoſt, spornoſt; die Abentheuerlichkeit. POTWORZYĆ cz. *dk.*, wciąż stworzyć, nach einander ſchaffen, hervor bringen. (*Rs.* помворить, помворствовать przez szpary patrzeć, wybaczyć).

POTY *plur.*, *ob.* Pot.

PÓTY *adv. temp. et loci*, (cf. Póki, pokąd), potąd, do tego czasu, do tego mieysca, bis hierher, bis zu dieſer Zeit, ſo lange; bis zu dieſem Orte, ſo weit; *Sr.* 1. hacj n'et, hacj ſém, hacj (cf. aż); *Cro.* donle, do onde; *Dl.* do onami; *Rs.* доздѣ, досéлѣ, *vulg.* помá. Póki nie umiesz, póty się ucz; owszem póty, póki żyiesz. *Pilch. Sen. liſt* 2, 239. Poty się człowiek w pięknéy rzeczy kocha, poki piękniieyszey nie uyrzy. *Sk. Zyw.* 2, 297. Poki dar, póty i pamięć dobrodzieyſtwa ſtoi. *Gor. Sen.* 37. Męztwo póty ieſt cnotą, póki nim kieruie mądrość. *Jabł. Tel.* 163. Witold w pół Dniepru z koniem zaiachał, i szabli dobywszy, rzekł: póty moie! *Birk. Chmiel. C* 3. Póty kres. *Cn. Ad.* 913, dość iuż masz). Dasz mu póty, a on chce póty. *Cn. Ad.* 408, dano kurowi grzędę, a on chce wieży). – Od póki, – do póty, ſeit – (ſo lange). Od pókim cię ſtracił, do póty nie miałem momentu bez żałości. *Węg. Mar.* 3, 732. – §°. Póki póty, niejaki czas, czy dłużéy, czy krócéy, einige Zeit, lang oder kurz. Zbożny pobyt mamy na tym świecie póki póty, ale po tym żywocie rayſki przebyt. *Birk. Kaz. Ob. B.* °POTYCHMIAST, *Kosz. Lor.* 80 *b*, aż do póty, do tego mieysca, bis hierher.

POTYC, *ob.* Tyć.

POTYI, -ego, *m.*, *Ruthen.*, *Hippatius. Jabł. Her.*

POTYCZ, -y, *ż.*, POTYCZE, -a, *n.*, n. p. Wszystko do polowania gotowe, koń, strzały, psy, potyczy, sieci. *J. Kch. fr.* 74, może patyki, tyki, któremi ściany wielkich sieci się osadzają). — *Ir.* Wtoż wpadł, co i ty Wenery potyczo. *Pot. Syl.* 363, w sidło). Po długim czasie bierze się zbieg do ludzi z tey dziczy, Ale cóż? zaraz wpadł złey fortunie w potyczy. *Pot. Pocz.* 151. POTYCZKA, -i, *ż.*, potkanie, potykanie, ścieranie się, potrzeba, bitwa, *Bh. et Slo.* potřkání; *Rs.* стычка, (потыкчка częste posyłanie, wyliczanie); das Treffen (Potaczka. *Hipp.* 27 etc.). Potyczka walna, *Mars apertus. Cn. Th.*, cf. Pole. Codzień były potyczki, harce i potrzeby. *Jabł. Zel.* 229. Przez ten czas, lubo żadnéy bitwy generalnéy nie było; urywczo iednak potyczki często bywały. *Papr. W.* 2, 80, utarczki, Scharmützel. — §. 2°) Potyczki, część stroiu białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 7. POTYCZKOWY, -a, -e, do potyczki należący. *Włod.*, *concursatorius. Cn. Th.*, od potyczki, zum Treffen gehörig, Schlacht-. Śpiewali pieśń Marsowi, bożkowi woyny, *canticum congressiuum*, t. i. potyczkową zowiąc. *Chmiel.* 1, 462. POTYK, *ob.* Patyk. POTYKAĆ, POTYKAM, *ob.* Potkać, Potknąć. POTYKACZ, -a, *m.*, *insueta vox*, co się potyka, *sed Substantiuum latina vocabula postulant*, *consertor*, *praeliator*, *concursator. Cn. Th.*, der Kämpfer, der ein Treffen liefert. POTYKANIE, Potkanie, *ob.* Potkać.

POTYKIWAĆ komu, *intr. cont.*, wciąż komu tykać, Ty komu powiadać, nie We Pan, nie Dobrodziey, einen duzen. *Tr.* POTYKIWACZ, -a, *m.*, der Duzer. *Tr.*

POTYLICA, -y, *ż.*, *occiput*, tył głowy, potylica. *Urs. Gr.* 180, zatylek, der Hinterkopf, das Hinterhaupt; *Sr.* 1. tłowné zadk, téwo.

POTYM *adv.*, z POTÉM, z po tym, następnie, poślednie, darauf, hernach; *Bh.* potom; *Slo.* potom, pozatim, potomitě; *Sr.* 1. *et* 2. potom; *Crn.* potęm, potlej, potler, poklej; *Vd.* potom, potiem, satiem, putle, potler, natu, naprei; *Cro.* potom; pàko (cf. *pak, pòki), potlam, potle; *Dl.* pesalye (*ob.* pośledz), potom; *Bsn.* potom, potom toga, pokle, posle, pàka, odsle, nakon, osin dobba, odsàd naprid; *Rg.* potòm, pòtom, pak, paka za tjém; *Sla.* pak, pakonda, posli; *Rs.* потомъ, спустя, ужо, *Ec.* тожъ, также, тожде (cf. toż, tuż). Słonecznik obraca się za słońcem zaraz zrana, i potym cały dzień. *Syr.* 1527. Kiedy tak na początku, co to będzie potym. *Teatr* 19, 25. Nie że źle teraz, i potym tak będzie. *Mon.* 70, 210, *non olim sic erit. Hor.* 1, 232 *Min.* Potym o tym zobaczemy, iak się to stanie. *Teatr* 54, 98. To potym, to potym, nie bądź tak gorący. *Teatr* 18, 69. Zbytnie nie pytay, co będzie potym, Żeś dziś zdrów, zysk iest, miey dosyć o tym. *Petr. Hor. B.* 3 *b.* I próżno myśleć o tym, Co z nami będzie potym. *J. Kch. Dz.* 216, cf. Kiedy, Jutro, Przyszłe. — Na potym, na przyszłość, w przyszłości, *Slo.* na potom; *Sr.* 2. na pśihodźi, dopotomna; *Slo.* dahle potom; *Crn.* posehmal; *Sla.* vnapridak; *Rs.* впредь; in Zukunft, ins Künftige. Wszystka moia myśl iest o tym, Jakoby dobrze było mi na potym. *Zimor.* 308. Nie dba Kupido, co będzie na potym. *Horszt.* 98. Mrówki uczą nas przezorności na potym, iak zawczasu potrzebie zapobiegać. *Kras. Pod.* 2, 256.

POTYNKOWAĆ, *F.* potynkuie *cz. dk.*, tynkiem posztrychować, *Vd.* polizhiti, polikati, tinshi obmasati; *Cro.* poflaftrávam; übertünchen, betünchen. Kamienie te potynkuiesz wapnem. *Bud. Deut.* 27, 2. Gdy potynkować dał kościoł, cały zapis się zamazał. *Papr. Ryc.* 264.

POTYRAĆ, POTÉRAĆ *cz. ndk.*, (cf. *Ross.* помирать, *Bh.* potírati pocierać; *Rs.* померять potrzeć, помéръ strata; *Bs.* potira *insectatio*, *Cro.* potira *fugatio*; *ob.* poturać); poturać, pomiatać, poniewierać, za nic nie mieć, vernachläſſigen, herum treiben laſſen, auftreiben, zu Grunde richten. Zboża wszystkie potyrawszy, nie mieli się czym żywić. *Warg. Cez.* 18. On wszystko potyra, i marnie przetrawi, Tak że nawet szeląga w kieszce nie zoſtawi. *Pilch. Sen. liſt* 4, 168, rozrzuca). Starcowie młode syny będą grześć, a żony Lada gdzie potyrają płód niedonoszony. *Sim.* 55. Wszystko nieprzyiaciel spalił, muszę się w mieście burkiem potérać. *Falib. U* 2, cf. Kąty pocierać). Herezyami Francya ginie, Flandrya zniszczała, Dania i Szwecya się potyrała. *Sk. Kaz.* 74.

POUCHODZIĆ *cz. iter. dk.*, nach einander weg gehen. Pouchodzą od okrutnéy ręki. *Bard. Tr.* 483. Ludzie posiłkowi z stron pouchodzili. *Bard. Luk.* 2, 58. POUCIEKAĆ *intr. iterat. dk.*, nach einander weg laufen. Oni tył podali, i pierwsi z Ematskich pol pouciekali. *Bard. Luk.* 157. POUCIERAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander abreiben, abwiſchen. Wszystkim, iakby patykiem poucierał nosy. *Teatr* 16, 212. POUCINAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander abſchneiden. Kosteczki w ranie szczypczykami poucinać. *Perz. Cyr.* 2, 40. W czym go ułowić chcieli, tym się sami ułowili, a prawie się sickierą swą, iako ono mówią, poucinali. *Rey Pſt. Pp* 5, cf. bicz na się dadź). Żarty ich niesmaczne, słowa poucinane i powywracane. *Mon.* 68, 96, poukąsane).

POUCZYĆ, *F.* pouczy *cz. dk.*, Pouczać *ndk.*, nauki dawać, *Bh.* pouciti, poućovati; *Sr.* 1. pohutjnyu; *Vd.* pouzhiti; *Rg.* poucitti; *Rs.* поучить, поучать; lehren, die Lehre geben, belehren. Poucza mała nas mrowka, wzór prac wielkich, iak o sobie dbać. *Zab.* 8, 319. Chleb iest i kielich, co wam też i oczy wasze *oznaymuią*; ale w czym wiara ma być *pouczona*, chleb iest ciałem. *Dambr.* 195, tego was wiara nauczyć musi). Nie uczta to była, lecz pouczenie. *Pilch. Sen. liſt* 3, 230, lekcya, nauka, pouka). Zwykli z młodu tylko trochę się pouczyć, a potym nic innego, iedno ieść, pić, spać. *Hrbſt. Nau.* 156. — (*Ec.* поучитель nauczyciel, поучительный *peritus docendi*).

POUFAĆ, PODUFAĆ komu *med. dk.*, poufywać *kontyn. et freq.*, ufność w kim pokładać, ſeine Hoffnung ſetzen, vertrauen. Szczęśliwy bywa, kto bogu podufywa. *Ryb. Ps.* 73. — §. Poufać czego komu, *F.* poufa *cz. dk.*, powierzyć, anvertrauen. Siostrze swoiéy kochaney poufałem Miłości, skrycie którą iuż pałem. *Paſt. F.* 68. Sekretu tego kilkom tylko poufawszy... *Pot. Arg.* 475. Poufać się komu, ſich jemanden anvertrauen. *Tr.* POUFALEC, PODUFALEC, -lca, *m.*, poufały czyy, wiernek, *Rs.* мимоходець, временщикъ, der Vertraute. Cmą pochlebstwa opętany właśnie Na wiarę podufalca łagodniu-

chno zaśnie. *Zab.* 15, 79 *Nagt.* POUFALIC sobie kogo *cz. ndk.*, spoufalić *dk.*, poufałym sobie uczynić, vertraut machen. *Tr.* 2208. – Nie spodziewałem się nigdy tak zpoufalić z tym paniczem. *Teatr* 28 *b*, 125, przyyść do téy poufałości. POUFAŁOSC, PODUFAŁOSC, – ści, ś. ufność, zaufanie, wiara, powierzanie komu (cf. zażyłość, zachowanie), familiarność, bezpieczność, *Cro.* zaúffanoszt; *Vd.* savuplivoſt, sanashlivoſt; *Rs.* доброжелательство; die Vertraulichkeit, das Zutrauen. Poufałość długą przyiaźnią ugruntowana, nie uwalnia nas od grzeczności obowiązków. *Zab.* 4, 154 *Bienk.* Przestrzegałem się o zbytnią do mnie poufałość. *Teatr* 33 *d*, 47. POUFAŁY, PODUFAŁY, POUFNY, – a, – e, POUFALE, POUFNIE *adv.*, familiarny, bezpieczny, vertraut, vertraulich; *Vd.* savuplin, sanashliu, *Ross.* дружный, закадычный. Idę z tobą poufną szczerością. *Past. F.* 113. W twarz się podufałym czyni bratem, a z tyłu sięga puinałem. *Kulig. Dem.* 239. Zkąd? że cię spytam poufnie i skromnie. *Chrośc. Ow.* 401.

POUGŁASKAC *cz. iterat. dk.*, *Bh.* poukrotiti, *ob.* ugłaskać.

*POUKA, – i, *ż.*, pouczanie, nauka, die Lehre, Belehrung. Wrożby straszne z szkaradnéy pouki. *Przyb. Ab* 28.

POUKOŃCZAC *cz. iterat. dk.*, nach einander hin beendigen. Wszystkie dzieła iego nie-poukończane. *Przyb. Milt.* 88. POUKRĘCAC *cz. iterat. dk.*, nach einander abdrehen. Wielki cud, iż nam karków nie poukręcano. *Teatr* 7 *c*, 56. Aby mi się tylko w ręce dostali, iby im poukręcano. *Teatr* 9 *b*, 44. POUKRUSZAC *cz. iterat. dk.*, nach einander zerbröckeln, zermalmen. Gryząc sucharki poukruszał sęby. *Teatr* 11 *b*, 10. POUŁATWIAC, *ob.* Pouspokoić.

POULICZNY, – a, – e, *Bh.* pouličný, po ulicach się nayduiący, Straßen-, auf den Straßen befindlich. Pouliczny żebrak. *St. Dz.* 29.

POULŻYWAC *czyn. iterat. dk.*, nach einander erleichtern, lindern, *Bh.* poulewiti. POUMIERAC *med. iterat. dk.*, nach einander hin sterben, *Vd.* povmreti. POUMIZGAC się, *F.* poumizga się *recipr. dk.*, chwilę się umizgać, eine Weile caressiren. Czy go już djabli tak prędko przynieśli, ani się można poumizgać przed nim. *Teatr* 55 *b*, 7.

POUNIIOWY, – a, – e, po zapadłéy unii zdarzony, nach der Union geschehen, verfügt ꝛc. (*ob.* Unija). Summy przedunijowe i pounijowe. *Gaz. Nar.* 1, 199.

POUPIERZAC *cz. iterat. dk.*, nach einander beflebern. – *tr.* Kto wichry poupierzał w skrzydła niestanowne? *Nar. Dz.* 3, 88. POUPODOBAC się *rec. iterat. dk.*, nach einander gefallen, *Ec.* соугождáю *complaceo.* POURADZAC *cz. iterat. dk.*, spólnie uradzić, gemeinschaftlich beschließen, *Ec.* совѣщáю. POURAŻAC *cz. iterat. dok.*, nach einander verwunden. Młode iagnięta wiążą za szyię czym miękkim, by snadź przez cały dzień skacząc nie porażały się. *Cresc.* 562. POURZYNAC *cz. iter. dk.*, nach einander abschneiden. Ogolił ich, i pourzynał im szat od pośladku aż do nóg. 2 *Leop.* 2 *Par.* 29, 4. POUSIADAC *intr. iterat. dk.*, sich nach einander hin setzen, nieder sitzen. Jako zdzie kto mógł, pousiadali. *Zab.* 12, 268.

POUSPOKAIAC, *F.* pospokai *cz. dk.*, spokoyność i pokoy zabawiać, nach einander beruhigen; poulatwiać, nach einander abthun. Pouspokaiał swoie interessiki cichuteńko. *Teatr* 3 *d*, 29.

POUSTAWIAC *cz. iterat. dk.*, nach einander festsetzen, bestimmen. Na same miasteczka summy poustawiać. *Star. Vot. B b.* POUSTĘPOWAC *med iterat. dk.*, nach einander hin abtreten, ablassen, weichen; *Bh.* poustaupiti, poustaupim. POUSUWAC *czyn. iterat. dk.*, nach einander weg schieben. Stoły pousuwać w kąty. *Teatr* 33 *d*, 19. POUTRACAC *czyn. iterat. dok.*, nach einander verlieren. Maiątki z marności poutracaią. *Glicz. Wyck. O* 3 *b*: POUWOZIC *cz. iterat. dk.*, nach einander entführen. Panny Podkomorzanki pouwozić się dały nocą. *Teatr* 16 *b*, 88. – (POUZDAC, *ob.* Uzdać). – POUŻYNAC *cz. iterat. dk.*, nach einander abärnten, *Rs.* пожинать.

*POWA, n. p. Rzekł: powa co nayprędszy, móy miły staruszku. *Rey Wiz.* 22 *b*, *pódźwa, poydźmyż, *ob.* Póyść.

POWAB, – u, *m.*, *POWABA, – y, *ż.*, nęta, ponęta, wab, der Reiz, die Anlockung, hinlockende Anmuth; *Sr.* 1. nawabenstwo. *Ec.* вáвь; *Rs.* примáна, примáнка, привлекательность. Powab i ponęta wyrazy są bardzo bliskoznaczne, oznaczaią tę władzę, którą wyższe nad pospolitość dary natury maią nad sercami ludzkiemi. Zdaie się atoli, że ponęta ma coś naturalnieyszego, powab zaś więcéy sztuki. *Pam. Warsz.* 4, 44. Miłość powab do wszystkiego. *Cn. Ad.* 502, wszystkiego nauczy). Do czego iest powaba częsta, temu się odjąć trudniéy, niżli do czego rzadka powaba. *Petr. Et.* 128. POWABIC, *F.* powabi *cz. dk.*, powabiać *ndk.*, ponęcić, wabiąc pobudzić, reitzen, anmuntern, anregen; *Sr.* 1. powabici, nawabam; (*Vd.* povabit *invitare*); *Ross.* помани́ть, помáнивать, заманúть, заманúвать. Bóg dał nam te doczesne dobra, aby nas do prawdziwéy znaiomości swoiéy *pobudził*, a do siebie temi dobrami swemi *powabił*. *Zrn. Pst.* 2, 309. Bystry orzeł przed dziećmi lichemi Lata, powabiaiąc ie z gniazda skrzydły swemi. *Groch. W.* 15. Powabiono go, żeby to pisał. *Wys. Al.* 96. Z głosem trąby krzykliwéy wjeżdżaią do miast, aby oczy ludzkie ku przypatrowaniu się pompy swéy obracali i powabiali. *Zrn. Pst.* 249 *b*, ściągnąć na się). Sędzia, gdyby złoczyńców nie karał, powabiałby gniew Boży. *Szczerb. Sax.* 176, wzbudziłby). Męczennik ten katow ieszcze na szarpaninę ciała swego powabiał. *Birk. Dom.* 69, pozniatrzył ich ieszcze). Powabić się *rec.*, dać się uwieść, sich hinreißen lassen. Powabił się iéy pociągaiącemi poneętami. *Mon.* 65, 568. – §. Powabiać kogo na rękę, na poiedynek, wyzywać go, einen heraus fordern. By też kto naywięcéy słowa dotkliwe sławie przymawiaiąc drugiego na rękę powabiał, a on nie póydzie, wszystkie te słowa dobremu mniemaniu iego szkodzić nie mogą. *Stat. Lit.* 330. Ktoby się ważył powabić, gardłem ma być karan, także i powabiony, nie ma się pod tąż winą stawić. 1, 348. Zabicie za powabieniem abo wyzwaniem na rękę. *Stat. Lit.* 328. W takiéy nieprzyiaźni byli, iż się na koniec na bezecny poiedynek powabili. *Birk. Dom.* 22, *Warg. Wal.* 52 *et* 80. POWABICIEL, POWABNIK, – a, *m.*, który powabia, der Anlocker, Anreitzer. (*Vd.* povabloves, z zaprosiciel); *Rs.* прельститель. Powabiciel, wywabiacz, *provocator. Mącz.*, wyzywacz, der

Ausforderer zum Zweykampf. – §. 2°) Gdzie żniwa nastaną, kasać wszystkim wychodzić ogrodnikom, komornikom, chałupnikom, *powabnikom*, kaczmarzom. *Zaw. G.* Gdy nastaie żniwo, aby wszyscy według powinności i osady wychodzili, mianowicie kmiecie, zagrodnicy, chałupnicy, *powabnicy*. *Haur Et.* 52. ? POWABNICZKA, – i, ż., która powabia; die Anlockerinn. POWABKA, – i, ż., *dem. nom.* powab, ein Reitzchen, ein kleiner Reitz. – §. °b) wyzywanie na poiedynek, die Herausforderung zum Zweykampf. Powabki i poiedynki w woysku nie maią mieysca. *Vol. Leg.* 2, 1698, *z artyk. kasm.*). POWABNOŚĆ, – ści, ż., powabianie, przymiot powabiający, przyiemność do siebie przyciągaiąca, das Reitzende; *Sr.* 1. nawabnosći; *Rs.* привлекáтельность, привлекáмельность. Georgianki wszelką swą powabność nieuruszoną prawie do starości utrzymuią. *Mon.* 69, 658. POWABNY, – a, – e, POWABNIE *adv.*, powabiaiący, pociągaiący, reitzend, anziehend, anlockend; *Bh.* wábicy, wnábicy; *Sr.* 1. nawabenst, nawabenstné; *Vd.* perlishen; *Rs.* мáнный, взмáнчивый, приманный, приманивый, пáфнительный, прелéстный, привлекáтельный. Ten iakikolwiek pożytek przeto tylko tak powabny, że widoczny i blizki. *Mon.* 64, 319. Jeszcze nie minęły dla nas powabne dni uciechy. *Teatr* 4, 116.

POWĄCHAĆ, *F.* powącha *cz. dk.*, popąchać, węchem doświadczać; *Vd.* povohati; *Eccl.* обонявáти, обонюжáти, обонúти; *Rs.* понюхáть, (понюхивáть zażywać tabaki); beriechen. Ledwieby pies powąchał, co czasem ci niebożęta ieść muszą. *Haur Sk.* 507. Nie targuy mego bukietu, nie powącha go nos ladaiaki. *Teatr* 61, 22. Powąchay, poczuiesz proch, siarkę, saletrę. *Teatr* 11 *b*, 5. *Explorare*, doświadczyć, powąchać, co się gdzie dzieie. *Mącz.* POWĄCHACZ, – a, *m.*, *Vd.* povohavez, povohnik, der Beriecher.

POWADZIĆ, *F.* powadzi *cz. dk.*, pokłócić, poswarzyć, *Ec.* свáживати, zuſammen hetzen, zuſammen bringen, zanken machen. Powadzić się *recipr.*, *Bh.* powaditi se, podowaděti; *Bs.* zavaditise, svaditise. Poswarzyć się, ſich mit einem überwerfen, mit ihm zanken. Kto nie zna swey żadney wady, niech się powadzi z sąsiady. *Cn. Ad.* 389. Rozumieią, że iuż każdy ewanielikiem iest, kto się z księdzem którym powadzi. *Tworz. Ok. F* 4.

POWAGA, – i, ż., (*Bh.* powaha iakość, *conditio, qualitas, ratio*; *Slo.* powaha *habitudo*); poważność, znaczenie, poważanie, w którym kto albo co, waga, kredyt, die Wichtigkeit, das Gewicht, das Anſehen; *Boh.* zřeni, zřetel; *Vd.* poshtenje, nagledashtvu, mogoshtvu, oblast; *Rs.* знамь. Powaga, iest dobre ludzi rozumienie o chwalebnych i zdatnych czyich przymiotach. *Boh. Zam.* 58. Tylko przez wagę wchodzim w powagę. *Lub. Roz.* 216. Otto miał iuż powagę do rozkazania, ale do zakazania złego ieszcze nie miał powagi; ztąd znać, że i dwie są powadze (*dual.*). *ib.* 234. Domatorskie rady nie maią nigdy inszéy powagi, tylko które od szabli biorą. *Klok. Turk.* 206. Bóg iest sędzia, a niemasz u niego powagi osoby. *Leop. Syr.* 35, 15, względu, osobistości, Anſehen der Perſon. Powagę czynić komu, upoważniać, Anſehen und Gewicht geben. – §. Powaga osobista, stateczność powierzchnie się wydaiąca, die Gravität. Insza powaga, insza wyniosłość albo pycha. *Fred. Ad.* 15. Tak miłość każe: precz stąd, precz powagi wynioſłe broniące swywoli. *Hul. Ow.* 99. Nadto powagi, hardości iest znakiem. *Nar. Dz.* 1, 54. Powagi, godności przestrzega, poważny. *Cn. Ad.* 914, er hält auf ſein Anſehen. Powagę stroi, uprządł sobie postawę, stąpa z tablatury. *Cn. Ad.* 914, er giebt ſich ein rechtes Anſehen, gar eine rechte Figur. Równym mi się czyni, wszelakiego stroienia powagi zaniechawszy. *Gor. Sen.* 76. Fałszerze swoiéy powagi nadstawiaią sobie, szerokiemi płaszczami, długouchatemi myckami. *Gil. Pst.* 41 *b*. Powagę stroić, *Rss.* пріосáниться.

POWAŁ, – u, *m.*, POWAŁA, – y, ż., (*Rs.* повалъ pomorka, epidemia); *Rs.* повалка, *Cro.* povâl *prostratio*; powalenie, *tr.* pokoszenie, pokos, pobicie, *active et passive*, das Hinſtrecken, Hinſchlagen. Zkąd poszedł on pował, który ziemię Moskiewską, Tatarską, Wołoską tak często gromił? *Jan. Oksz. B* 4 *b*, nawał, nawalność). Szatan zobaczył naszych powałę rycerską. *Przyb. Milt.* 197. Na pował, pomostem, pokosem, ſtosami powalono, *Rs.* поваломъ, in Haufen hingeſtreckt, aufgethürmt, ſtoßweiſe. Zazdrość wszędzie zboża kładzie na pował kwitnące, I wielkim gwałtem pali trawy zieleniące. *Otw. Ow.* 96. Leżą na pował buyne ziemskie urodzaie. *ib.* 203. Na pował leżą po ziemi trupy. *J. Kch. Ps.* 117. *Groch. W.* 438. Na pował leżały trupy, iak robaczywe kiedy obleciały iabłka za trząśnieniem rózg. *Zebr. Ow.* 179. Wszystkie heresty Krzyżackie trupem na pował złożono, *ducibus extinctis*. *Krom.* 459. Ludzie nagłą śmiercią prawie na pował marli. *Krom.* 556. Spadaiąc na nich na pował wszystkich walili orężem. *Ustrz. Kruc.* 2, 12. Tak w się oba uderzyły konie, Że iako zdechłe na pował leżały. *P. Kch. Jer.* 144. Na słowo: iam iest! grzbietem wstecz bieżą, I tak na pował po ziemi leżą. *Miask. ryt.* 56. Na pował grzbietem leżących podźwigał. *Odym. Sw.* 2, *C c* 4. – §. *aliter* słać się komu powałem, z pomostem, bardzo się przed nim uniżać, uniżonym dla niego być, ſich vor jemanden hin ſtrecken, erniedrigen, ſehr unterthänig thun. Boga nie chciałem mieć przyiacielem, gdy mi szczęście się powałem stało. *Min. Ryt.* 2, 293. – §. 2) Powała, *Bh.* powal, strop drewniany, *Rs.* накáтъ, eine hölzerne Zimmerdecke. (*Slo.* powala *astrych*). Tarcice na powały do izb powinny być suche. *Switk. bud.* 40. Dla ozdoby powały malowane w pałacach. *Lub. Roz.* 16. – §. 3) Powała *herb. Kurop.* 3, 41, *ob.* Ogończyk. POWAŁAĆ *cz. dk.*, po wierzchu zwalać, pobrudzić, poplugawić, beſchmieren, beſchmutzen, unſáthig machen; *Vd.* navmazati, vmasati, pogerditi, nanevshediti; *Rs.* выпáхать, замарáть, замáрывать, грязнúть. POWALIĆ, *F.* powali *cz. dk.*, Powalać *ndk.*, *Bh.* powaliti, powalowati; *Rg.* povâliti; *Bs.* povaliti, oboriti *sterno*, *deiicio*; *Cro.* povalyújem, povaliti; *Sr.* 1. powahln, zpowahlam; *Vd.* prevaliti, dolmetzi, dolvrezhi; *Rs.* повáлить, повáливать; *Ec.* спúти, спúнáти, низложúть, низлагáть; obalić, z nóg zwalić, pokonać, hin werfen, hin ſtrecken, nieder drücken Wiatr był tak wielki, że ludzie i konie powalał. *Biel.* 579. Mężne rycerstwo, teraszże zapalay krzosem zapalay a Moskwę powalay. *Pasz. Bell. B* 3 *b*. Powalić się *recipr.*, obalić się, upaść, runąć, *Ben.* povaglјatise, obrachjatise; hin ſtürzen, hin fallen. Osieł idąc kamienistą drogą, powalił się pod ciężkiem

brzemieniem. *Exop.* 122. Dom chroboce, nim się powali. *Pilch. Sen. list* 3, 329. Gdy się Baszowie powalą, wszystko z niemi oraz upada. *Atek. Turk.* 87. Łacno bić tego, co się powali. *Cn. Ad.* 421, łacno nad umarłym dokazywać; komu się noga powinie, leda kto się go nabiie; na pochyle drzewo kozy skaczą). (*Rs.* познавное estrof od piianego, którego na ulicy podniesiono). POWALICIEL, - a, *m.*, obaliciel, *Sor.* 1. zpowahlnik; *Cro.* povalitel, der Umwerfer, Hinſtrecker, *w rodz. żeńsk.* powalicielka. POWAŁKA, - i, *ż.*, każda rzecz w kupę zgnieciona, niby w wałek, ein Kloß, ein zuſammen gedrücktes Etück. Orać trzeba ziemię na drobne kawałki, Nazad się obzieraiąc nie robić powałki. *Pot. Pocz.* 358. - §. Powałka chlebna, gniotka, bochenek mały, *paſtillus*, Powałuszka, Powaleczka. *Mącz.*, ein derber gemeiner Brotwecken. A w tym odebrał iadło i powałki cieple od gościa z plecionéy kobiałki. *Wad. Dan.* 269. Mnich plecie, bredzi, mata i na on kościołek Nawyludza powałek, pieniędzy, gomołek. *Klon. Wor.* 47. POWAŁKOWAĆ *cz. dk.*, chwilę wałkować, nach einander walken; *Rg.* povàgljati, povaglivati; *Rs.* повалять, покатаю, покатывать.

POWANIAĆ, *ob.* Powonić.

*POWAPNIĆ *cz. dk.*, wapnem powlec, pobielić, bekalken, *Bs.* ojapniti, japnom oklaçniti, pobjeliti. Powapniony, *Ec.* повапленный.

POWARCHOLIĆ *cz. dk.*, powadzić, poklócić, gegen einander aufbringen, zuſammen hetzen. To przyszło z rozerwaniem iednéy cerkwi, a powarcholeniem braci iednego i tegoż narodu. *Veryf. pr.*

POWARTOWAĆ, *F.* powartuie *cz. dk.*, śledząc poprzewracać, herum ſuchen, durchſtöbern. Wszystkie skrytości ziemi powartował, a nic nie znalazł. *Warg. Radz.* 31.

POWARYOWAĆ *czyn. ndk.*, poodmieniać, poprzewracać, umändern, umſtoßen. Księgi ziemskie Kiiowskie bardzo były powaryowane. *Vol. Leg.* 3, 293, pofałszowane). Zła śmierć koncepty mu powaryowała. *Kchow. Fr.* 29, szyki mu pomyliła). - §. *Neutr.* Powaryować, poszaleć, pomieszanego mózgu być, w głowę pozachodzić, verrückt werden, ein wenig verrückt ſeyn. Powaryowany iest trochę. *Teatr* 24, 102.

POWARZYĆ, *F.* powarzy *cz. dk.*, Powarzać *ndk.*, *Bh.* powáriti; *Vd.* povariti; *Crn.* pouréti, pourém, pourel; *Bs.* povariti, popovariti; *Rs.* повáрить, повáривать, посварúть; wiele nawarzyć, pogotować, viel nach einander ſieden, kochen. Powarzył potraw na kilka dni. *Tr.* (*Rg.* povarzak *ovum ultimo procreatum*). Powarzyć czym, poparzyć, *fig.* verbrühen. Jakby, ich powarzył, wszyscy zwieszą nosy. *Pot. Arg.* 600, *Zegl. Ad.* 93. Ci, co go oskarżyć chcieli, Jak powarzeni wstydzić się musieli. *Leszcz. Hſt.* 503. Żołnierze zmieszani, strachem powarzeni, Swoją własną boiaźnią są wpół zwyciężeni. *Min. Ryt.* 1, 147. Jak powarzeni chodzą, rady sobie dadź nie mogąc. *Smotr. Ap.* 10. - §. Powarzył mróz ziola; kwiat, drzewa; *aduſſit frigus herbas. Cn. Th.*, pomarszczył, der Froſt hat die Pflanzen verührt, zuſammen geſchrumpft; *Bs.* oparhnuti, opprihnuti). Twardym mrozem drzewa powarzone Moich oczu okropem ożyią skropione. *Zab.* 8, 303 *Nar.*

POWAŚNIC cz. *dk.*, powadzić, poklócić, gegen einander aufbringen. Filip, chcąc Grecyą opanować, pierwéy co przednieysze miasta między sobą powaśnił. *Dambr.* 162.

POWĄTLIĆ, *F.* powątli *cz. dk.*, osłabić, wątłym uczynić, ſchwächen. Dzieńeśmy wczoray nieszczęśliwy mieli, Ten nam powątlił i pomieszał rzeczy. *P. Kch. Jer.* 261.

POWĄTPIĆ *intr. dok.*, *Powątpić *niedok.*, Powątpiewać *frequ.*, wątpliwie się zastanawiać, *Sr.* z. poczwubiupu; *Bs.* posumgniti; *Rag.* posúmgniti, posumgnivati; *Ross.* усумнишься, усумнѣваюсь, сомнѣваюсь, сумнѣваюсь; *Ec.* прiусумнѣваюся, недоумѣваюся; etwas zweifeln, in zweifelnden Bedenken ſtehen. Wolę iuż bydź raz pewnym, aniżeli zawsze w powątpiewaniu. *Teatr* 15, 98. Kto często powątpiewa, Ten mądrości nabywa. *Zegl. Ad.* 200. Powątpiają, był-li Dominik Ś. fundatorem rożańca Ś. *Birk. Dom.* 18. O iakaż to móy boże siła na mnie powątpionym a iakby umorzonym. *Gęb. Hym.* 323. POWĄTPIEWACZ, - a, *m.*, wątpiciel, der Zweifler. Hypokondryą cierpiący i powątpiewacze. *Perz. Lek.* 357.

POWĄZ, - ęza, *m.*, *Bh.* pawúza; *Sr.* z. powoś; *Crn.* shért; (*Ross.* наузокъ gatunek barki); pawężnik. *Dudz.* 50, drąg którym siano na wozie się przyciska, der Heubaum. Powąz do przyciśnienia, n. p. siana na wozie, bywa brzozowy, osowy. *Kluk Rosl.* 2, 163. Widły, powęzy i iarzma na woły. *Morszt.* 76. - - (POWAZAĆ, POWAŻANIE, *ob.* Poważyć). POWĄZKA, - i, *ż.*, (*Rs.* повязка podwiązka do włosów), chuſta do cedzenia mléka świeżo udoionego. *X. Kam.*, das Seigtuch zur friſchen Milch. Skotopasowie miasto powązki i cedzidła, używaią ostrzyny do cedzenia mléka. *Syr.* 557. POWĄZKI *plur.*, nazwisko małéy wioski pod Warszawą, gdzie Xiężna Generałowa *Czartoryſka*, dzieci iéy i przyiaciołki maią każda osobny domek swóy z wierzchu słomą pokryty i prosto postawiony; wewnątrz zaś nayguſtowniéy umeblowany. *Karp.* 2, 85, ein Landgütchen der Fürſtinn Czartoryſka bey Warſchau, berühmt durch ſeine äußere Schlichtheit.

*POWAŻCZE, - a, *n.*, płat od ważenia, od wagi, Wagegeld. Szafarze Wileńscy, którzy w wadze zasiadaią, żadnych nowych exakcyy nad samo tylko poważcze czynić nie maią. *Dub.* 210.

POWAŻNIĆ się *rec. ndk.*, powagi sobie przyczyniać, powagę stroić, ſich ein Anſehen geben. Poważnić się względem wyższych, iest zuchwałość. *Kras. Pod.* 2, 11. POWAŻNIEĆ *neutr. dk.*, spoważnieć *dk.*, poważnym się stać, *Rs.* степенниться, осепенниться, gravitátiſch werden. Komedye te nie maią ducha komicznego, i tak bardzo spoważniały, że do tragedyi podobne. *Teatr* 5, 6, *F.* 2. Przecięż doczekaliśmy się ciebie doktorze, zawsześ tak spoważniały, że można umrzeć, czekaiąc twoiéy pomocy. *Teatr* 20 6, 12, du biſt ſo gravitátiſch, autoritátiſch. Dziś wszystko iuż inaczéy, wszystko spoważniało. *J. Kch. Dz.* 200. POWAŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, waga, powaga, znaczenie, poważenie, *Vd.* poshtenoſt, shtimaulivoſt, jimenitoſt, nagledashnoſt; *Rs.* степéнность, степенность (cf. stopień); das Gewicht, die Wichtigkeit, das Anſehen. Ociec nad dziećmi ma mieć poważność, grozę, aby mi posłuszni byli. *Petr. Ek.* 206. Każdy urząd poważności potrzebnie. *Petr. Pol.* 191. Dla poważności i ſtałey koncyliom. *W. Poſt. W.* 230. Takowa bowiem iest poważność pism świętych. *Dambr. Kaz.* 3, *autoritas*). - Poważność wydaiąca się po kim, w iego mowie, w iego

posłępkach, w iego postawie, *grauitas*, die Gravität, die Würde. Z iakąś poważnością miłości przykazała to wszystkim. *Wys. Kat.* 437. Tu mamy iasny przykład stałości, poważności i godności prorockiey S. Iana. *W. Post. Mn.* 22. Belgowie poważnością, męztwem i liczbą woiennego ludu pierwsi są. *Warg. Cez.* 58. Miał w sobie ludzkość, zmieszaną z poważnością, i twarz między ludźmi przystoynie wesołą, i we wszystkich postępkach osobną uczciwość. *Sk. Żyw.* 1, 227. Brata miał człeka wielkiey poważności. *Warg. Val.* 6v. POWAŻNY, -a, -e, POWAŻNIE *adv.*, pełen powagi, ważny, znaczny, *Slo.* powajitedlnj; (*Bh.* powajlivj wahający się); *Vd.* poshten, shtimanliu, jimeniten, navidliu, nagledashen; *Rs.* степенный, степенно; *Ec.* почтителенъ; wichtig, ernsthaft. Wielkich rzeczy a poważnych niechay w krotochwilną rozmowę nie wtacza, ani w poważną rozmowę żartów. *Gor. Dw.* 232. W sprawie tak poważnéy śmiać się nie trzeba. *Teatr 7 b*, 30. Niemasz pod słońcem nic tak poważnego, coby ieszcze nad się poważnieyszemu podlegać nie miało, *omne sub regno graniori regnum est. Lub. Roz.* 237. Żaden naród człowieczy, nie iest tak poważny, do któregoby się tak blisko przybliżali bogowie iego, iako się Pan nasz przybliża ku każdemu zawołaniu naszemu. *Key Pst. L* 3. Powaga idzie za cnotą; w ten czas iesteśmy naybardziéy poważnemi, kiedy naybardziéy przykładnemi. *Lub. Roz.* 198. Poważne zdanie, wotum, wyrok. *Cn. Ad.* 914. - §°. Koszta poważne. *Falib. A* 2, znaczne, wielkie). - §. Poważny względem postawy, mowy, gravitätisch, ernsthaft. Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny. *Jabł. Tel.* 224. Poważny *in utramque partem*: powagi, godności przestrzega, er hält auf sein Ansehen, *et* Powagę stroi, uprządł sobie postawę, słupa iak z tablatury. *Cn. Ad.* 914, er giebt sich ein rechtes Ansehen, geht wie auf Stelzen. POWAŻYĆ, *F.* poważy *cz. dk.*, Poważać *ndk.*, (*Bh.* powažiti, *Sr.* 1. pomajnyn rozważyć, uważać); nieco na wadze odważyć, ważąc odmierzyć, abwägen. Klucznica przędziwa poważywszy, ma je oddać do schowania. *Haur Ek.* 30. Poważywszy na słusznéy wadze, coś mu zaczynił, sowicie to wszystko odczyni. *Bzow, roż.* 70. - §. poważyć, rożnie uważać, rozbierać, erwägen, betrachten. Poważywszy każdego potrzeby i żądze. *Nar. Tac.* 3, 35. Każdy to snadnie u siebie rozeznać i poważyć może. *Key Pst. Gg* 1. - §. Poważać kogo, ważyć sobie kogo, szanować, wysoko cenić, *Vd.* poshtuvati, poshtenje skasati; *Bsn.* poctovati, pocitati, pocjastiti; *Rs.* почитать, почитаю; hochachten, hochschätzen. Poważa on osobę We Pana, szacuie piękne iego przymioty. *Teatr* 21, 4. Poważa mię, mam u niego mieysce, wagę, zachowanie. *Cn. Th.* Poważam We Pana zdanie, ale w moim nikt mnie nie przekona. *Teatr* 34 *b*, *F* 2. On cię sobie poważa. *Zab.* 13, 82. Poważaiący, szacuiący, cf. cziciel, der Schätzer; *Eccl.* благопочитáемый. Poważany, szanowany, *Vd.* naviden, shtiman). Poważenie, uszanowanie, szacunek, die Hochschätzung; *Crn.* sposhtuvanje, sposhtya; *Vd.* poshtenje, poshtenja skasanje, poshtuvanje, sramoshlivost, preshtimanje, visókuzhastenje, zhastitezhnost, poshtujezhnost, zhastnobojezhnost; *Bs.* pocitanje, posctovanie; *Cro.* prestimanye, doztójnozt; *Rs.* почтéніе, достопочтéніе. Pełen poważania, *Rs.* почтительный. Zostaię z naywiększym poważaniem JW Pana nayniższym sługą. *Ld.* Poważania godny, *Rs.* почтенный, достопочтéнный, высокопочтéнный. Poważenie, powaga, poważność, kredyt, das Ansehen, das Gewicht. Ku takiemu poważeniu przyszedł, że mu się wszyscy kłaniali i łaski u niego zabiegali. *Biel.* 536. - §°. poważyć co letko, za rzecz lekką, nie szanować, za nic nie poczytać, za pomiotło mieć, gering schätzen. Jeśli się nie sławi poważany, I wszystko w lekkie puści poważenie ... *P. Kch. J.* 121, Geringschätzung. Co ieśli kto za rzecz lekką poważy, i mimo siebie puści, ia tego lekco nie ważę, ale czuć o tym i dbać chcę. *Veryf. pr.* 30. POWAŻYĆ się czego, odważyć się na co, etwas wagen, sich unterfangen, erkühnen, erdreusten. Tak wielkiego się niebezpieczeństwa nie poważał dla samego tylko ciała, ale dla sławy. *Gor. Dz.* 287. Wiele nadtracił ludu, tak że się potym szturmować nie poważał. *Birk. Poda.* 9. Poważyli się wielkich rzeczy. *Birk. Kr. A.* 25.

POWCIĄGAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hinein ziehen. Plenipotent pana swego w różne graniczne kondescensye powciągał. *Zab.* 13, 194. POWCISKAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hinein werfen, hinein drücken. W pośrzód nieprzyiaciół wszystko powciskaycie, *arma medios mittantur in hostes. Zebr. Ow.* 518.

PO-WDOWIEĆ, *F.* po-wdowieie *neutr. dk.*, owdowieć, verwaist werden, verwaisen, verwittwen. Wszystkich synów powdowiały domy. *Bard. Tr.* 273.

POWDZIEWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hinauf ziehen, aufstecken. Ptaki na drewnie długim po iednemu powdziewa iednego po drugim. *P. Kch. Orl.* 1, 249.

POWĘDROWAĆ, *F.* powędruie *intr. dok.*, *Rs.* поскитáться, wędrując poyść, hinwandern. Jakbyś nie miał powędrować Tam, gdzie wszyscy wędrują. *Bal. Sen.* 97, *Bard. Tr.* 132.

POWĘDZIĆ, *F.* powędzi *cz. dk.*, nawędzić, *Vd.* povoditi, v' dimi posushiti, nach einander räuchern, in den Rauch hängen. Część bitéy krowy powędzić, część nasolić. *Haur Sk.* 52.

POWEREK, -rka, *m.*, (cf. Werek; *Etym.* wierzch), drążek do noszenia cebrów lub wiader. *Dudz.* 53, die Trägerstange, Joberstange. Osęki, haki, drągi, powerki. *Brud. Ost. D.* 5.

°POWET, -u, *m.*, powetowanie, odwet, odwetowanie, nagroda, Vergeltung, Ersatz, Schadenersatz; *Vd.* sadenik; prutisadetje, prutisadievanje; *Rs.* возпаждéніе, замѣна, замѣнъ (cf zamiana); *Ec.* изкѣна. Wkrótce powet straty wypadnie ci działem. *Przyb. Milt.* 132. Słuszność tego wyciąga, aby każdemu co iego iest wypłacono, za dobrodzieystwo podziękę, a za krzywdę powetowanie, albo przynaymniéy wznupkę. *Pilch. Sen. list* 2, 317. POWETOWAĆ, *F.* powetuie *cz. dk.*, odwetować, nagrodzić szkodę, (wett machen Adlg.), wieder gut machen, wieder ersetzen, einbringen; *Vd.* prutisadeniti, prutisadievati, sadobrustoriti, sadostistoriti, nadomestiti, podobroti, podobruvati, doverniti, povrashati; *Rs.* замѣнять, замѣнить, заверстáть, заверстывать. Nie powetuiesz tego. *Cn. Ad.* 630, nie pościgniesz). Myślał o tym, Jakby utrat swych powetować potym. *Paszk. Dz.* 45. Naprawił, co uszło z swéy kluby; Co zginęło, koszlownéy powetował zguby. *Tward. Wł.* 196. Powetowany, do powetowania, °*powetowny*, ersetzlich, *Rs.* возмѣ-

врашимый. Strata czasu ieſt niepowetowana. *Zab.* 5, 97. Im więcéy usiłuiesz mię przekonać, tym niepowetowańszą daiesz mi uczuć moię ſtratę. *Teatr* 10c, 32. Co za ſtrata niepowetowanie upływaiącego czasu! *Mon.* 67, 77, bez powrotu.

POWEŹMIE, *ob.* Powziąć. POWIAĆ, Powiewać, *ob.* Powionąć.

*POWIACZ, -a, *m.*, n. p. Towarzysz odtąd nie ma żadnych expens czynić na roſtruchany, powiacze, donatywy. *Vol. Leg.* 6, 346.?

POWIADAĆ, *ob.* Powiedzieć. POWIADACZ, *POWIEDACZ, -a, *m.*, opowiadaiący co, *Sr.* 1. powedar; *Vd.* govornik, riekavez; *Cro.* povedavecz; *Rg.* poviedalaz, povjèdaoza, ſkazalaz; *Hg.* vádalo, béado; *Rs.* повѣдатель, повѣствователь; der Erzähler, Berichter, Sager. Kto chce być dobrym powiadaczem, trzeba żeby wprzód był dobrym ſłuchaczem. *Rys. Ad.* 24. Na dobrym powiadaczu ſiła należy. *Rys. Ad.* 42. Odrzuciwszy niepewną o tym powieść, prawdziwą z pewnieyszych powiadaczów przytomnych i wieku onego żyiących przełożemy. *Sk. Dz.* 1177. I tyś, widzę, powiadacz niepewny. *Morszt.* 321. Wiara przy powiedaczu, *credita res auctore suo eſt. Zebr. Ow.* 310, *penes auctorem fides*). Wszech rzecz taka, i powiedacz ruszył, *cunctos et res, et moverat auctor. ib.* 211. Bynaymniéy mnie ten powiadacz nie cieszył. *Pot. Syl.* 236, *Smotr. Lam.* 75, *Orw. Ow.* 232. POWIADACZKA, -i, ż., die Erzählerinn. *POWIADOMY, -a, -e, *Tr.*, Wiadomy, Świadomy, n. p. Duch S. wszyſtkiego ieſt powiadomy; głębokości bożkich nikt nie zna, iedno duch, który ieſt w nim. *Gil. Kat.* 39, kundig, erfahren.

POWIARA, -y, ż., *Bh.* powéra, powérky; *Sr.* 1. pjimera; (*Rs.* повѣрка próba, doświadczanie); zabobon, powieranie, *Rs.* суевѣріе, суевѣрство, суевѣрміе, суевѣрность, изувѣрство; der Aberglaube. Jęło się ludzi bałwochwalſtwo abo powiara, jako też niektórzy wykładaią. *Mącz. Superſtitio*, fałszywa boża chwała, powiara Czechowie mówią. *ib.*

POWIĄSŁO, POWIĄZŁO, -a, *n.*, (*Crn.* povęsmu, *Cro.* povezmo, z kądziel łniana); obwiąsło, powrosło, *Bh.* powřiſło, pobřiſło, probřiſło, prowřiſło; *Mor.* obřiſło; *Vd.* poresiu, slamna sveza, slamni pas; das Strohband, die Garben zu binden. Powiąsła z słomy do wiązania snopów zbóż na polu. *Kluk Rośl.* 3, 132 *et* 218.

POWIASTKA, -i, ż., *dem. nom.* Powieść, *Bh.* powidačka; *Sr.* 1. powedanczko; *Rs.* разказы; (*Rs.* повѣсмка nakaz, ogłoszenie); opowiedzenie czego krótko, powieść przykrótsza. *Wlod.*, eine kleine Erzählung, ein Hiſtörchen. *Mącz.* Ezop w powiaſtki żartobliwe naycelnieysze prawdy zamknął. *Zab.* 6, 364, *ob.* bayka.

POWIAT, -u, *m.*, część, podział woiewództwa, w którym sądy ziemſkie bywaią, der Kreis, Diſtrict, der ſein Adelsgericht hat; *Bh.* čuda; *Vd.* deshelshina, deshelſtvu, deshela, opir, okrai, opietje; *Cro.* varmegyia, kotár, ország (cf. kotara, orszak); *Dl.* hatar; därsava, dërsava (*ob.* dzierżawa), súpa (cf. żupan); *Sla.* vilayt; *Bs.* kotar, hatar; *Rs.* область (cf. władza), волость (cf. włość), уѣздъ (cf. ujazd), уроčище (cf. uroczyszcze). Rozumieią, że za ich powiatem lub ziemią świat deſkami zabity. *Teatr* 19, 50 *c.* - §. Rzymianie Galliią w powiat obrócili, *in prouinciam redegerunt. Warg. Cex* 203. - Powiat duchowny, biſkupſtwo, dyecezya. POWIATNIK, POWIETNIK, -a, *m.*, obywatel tegoż powiatu, der aus dem Kreiſe und Diſtricte iſt. W ciągnieniu woiewoda tego ma ſtrzec, aby powietnicy iego nikomu żadnéy szkody nie czynili. *Stat. Lit.* 43. Kasztelan ieśliby zarazem z szlachtą w powiecie swym zjechać się nie mógł, tedy ma co nayrychléy w drodze z chorążym i z powiatnikami ściągać się. *Stat. Lit.* 42, *Kosz. Lor.* 107, *ib.* 101. Cieszą się powietnicy Oszmiańscy ze względów W. K. M. *Dyar. Gr.* 285. POWIATNY, POWIATOWY, -a, -e, Kreis-, Diſtricts-; *Vd.* deshelſtvi, deshelshen, deshelſki, deshevſki; *Cro.* orszáchki; *Rss.* уѣздный, областный, окружный. *Provincialis*, powiatny, ieden z poddanych ſtarościwa, krainy a powiatu którego. *Mącz. Provincialia negotia*, powiatne sprawy. *ib.* Prawo powiatowe. *Chel.* 418. Seymik powiatowy, *ob.* Seymik. - Spahowie u Turków mogą się kawaleryą powiatową nazwać. *Klok. Turk.* 218. Biſkup gdy się obłądzi, może go koncylium powiatne poprawić, a to zasię koncylium ma uſtąpić powszechnemu. *Hrbſt. odp. G.* To wyznanie wiary podali parlamentowi powiatnemu, *Baz. Hſt.* 66.

POWIATR, -u, *m.*; *Rs.* попутеръ; *Ec.* благопутріе; pomyślny wiatr, powiewny, ein günſtiger Wind; w tył wiatr, *secundus venius. Mącz.* (*Ec.* благопутрный, *Gr. ἐυανεμος ventum secundum habens*).

POWIĄZAĆ, *F.* powiążę *cz. dk.*, Powięzuie *pr.*, Powięzywać *fr.*, związać pospołu, zuſammen binden, mit einander verknüpfen; *Rg.* povézati, povezujem; *Crn.* povésújem; *Cro.* povezati, povesújem; *Rs.* повязать, повязывать, сплотить, сплочивать (*ob.* spleść), сопокупить, сопокупать. Kto z tobą w spółkę iaką zaszedł, abo z tobą czym powiązany. *Gor. Sen.* 462. Licznie się narody przy nim powiązały. *Przyb. Luz.* 90. Od powiązania wszyſtkich części, które są razem prawidłami rozumu, iſtotnie dobroć poematu zależy, *N. Pam.* 2, 215. *POWIĄZACZ, -a, *m.*, *Eccl.* повязитель, der Verbinder, Verknüpfer. **POWIĄZ, -ięzu, *m.*, powiązanie, związanie, die Verbindung. Rzędy drzew owocowych w zbyt gęſtym powięzie, Daleko rozciągały pieszczone gałęzie. *Przyb. Milt.* 148.

POWIĆ, powiła, *F.* powiie, *spowiie *czynne dokonane*, (cf. Powinąć), *trop.* powić dziecię, zległać z dziecięciem, *Crn* povyam, povyati, povyem; niederkommen mit einem Kinde. Gdy która powiie mu syna, posyła iéy Sułtan 5000 cekinów. *Star. Dw.* 48, ieśli powiie córkę, to nic. *ib.* Powiła, zległa, *Vd.* ona je rodila, ona se je v' postel vderla, ona je povila, se je reslozhila, se k' otroku joka). Niewiaſta iedna mówiła na biſkupa, iakoby z nim dzieciątko, które nosiła; powić miała. *Sk. Żyw.* 1, 85. *Rs.* повивальный, od babienia, n. p. повивальное искуство sztuka babienia. - *tr. fig.* Interessa Francuzkie to nieszczęście powiły. *Tr.*, przyczyną tego były).

POWICHŁAĆ, *ob.* Powikłać.

POWICHER, -chru, *m.*, zawichrzenie, ſtürmiſche Verwirrung. Pierwszego pędu powicher między Padem i Tycinem zachrupiał. *Fabſſ. Fl.* 67. POWICHRZYĆ, POWICHROWAĆ, *F.* powichrzy, powichruie *cz. dk.*, zawichrzyć,

chrzyć, pomierzwić, *sr.* verwirren, zerzausen. Straszna twarz czarownika, włos kręto powichrzony, i dzikie poyrzenie. *Zab.* 5, 539 *Koff.* Dziwnie się powichrzyły w naszym kraiu rzeczy, Wszystko wspak idzie w srogim rozrachu. *Zab.* 13, 419. Nieprzyiaciel między nami pomętlował, powichrzył, że niemasz początku ani końca. *Gil. Pst.* 18. Nieumiarkowana pożądliwość wszystko nam powichrować musi. *Rey. Zw.* 91 *b.*

POWICIE, - ia, *n.*, (*Rs.* повой babienie). a) *actio*, powijanie *ob* Powinąć, das Einwindeln; *vix usurpatur hoc sensu Cn. Th.*, *Dudz.* 21. - b) porodzenie, zlegnienie, rodzenie, die Niederkunft (*ob.* Powić). Niemasz żadnego braku do nieba w powiciu. *Pot. Jow.* 210. *Rg.* iz povitka *ab incunabilis.* c) Powicie *effectus fasciandi* pieluchy obwinione, powoynik, die Windeln, *Bh.* powigadlo, facel; *Slo.* powigadlo; *Sr.* 1. powijak, powijacji; *Cro.* povoy; *Ec.* повой. Powicie pierwszym iest odzieniem, pierwszą człowieka suknią. *Zab.* 7, 124.

POWIDŁO, - a, *n.*, POWIDEŁKO *dem.*, eingesottner Obstsaft, Salse; *Bh.* powidla; *Crn.* sukanz). Do powidła bierze się soku z świeżych owoców wyciśnionego części 10, cukru iedna, i smaży się do zgęstwienia. *Aluk. Dyk.* 1, 14. Smażenie powideł z śliwek, z wisień, gruszek, iabłek. *Kluk. Rosl.* 1, 171. Powidło bzowe lekarstwem. *ib.* 2, 181. Warzą śliwy w kotlech, potym leią w durszlak, tedzą sok ich gęsty od kostek i od skórek, potym suszą w piecu albo na słońcu, i sowią to powidłami. *Cresc.* 391; *Crn.* popèrz). Powidła porzeczkowe, trześniowe, śliwkowe, iabłczane. *Krup.* 5, 161. Saladanie lektwarzu, to iest powidłek z soku różanego. *Sien.* 343 *et* 354. POWIDŁOWY, POWIDLNY, - a, - e, od powidła, Salsen; *Bh.* powidłowý.

POWIECZERZE, - a, *n.*, wieczerza druga. *Cn. Th.* 1245 *comessatio*; *Sla.* poslivecaerè. (*Rg.* povecergna; *Rs et Ec.* повечерїе, повечерница *completorium*, *post coenam preces*; *ob.* Kompleta; *adj.* повечёрный *powieczorny.*

POWIECZY, - a, - e, od powiek, Augenlieder-. Uwiędła starość przed snem lekkim drzwi zamknie powiecze. *Hor.* 1, 243.

POWIEDACZ, *ob.* Powiadacz.

POWIĘDNĄĆ *niiak. idntl.*, przez chwilę więdnąć, nach einander hin welken, *Rs.* повянуть. Powiędli wszyscy, iakoby im w pół duszy nie stało. *Smotr. Ex.* 17.

POWIEDZIE się, *ob.* Powodzi się, *ob.* Powieść się.

POWIEDZIEĆ, *F.* powie *cz. dk.*, Powiadać, *powiedać (ob. *Peda) *ndk.*, rozpowiadać co komu, ustnie opisywać iak co etc. opowiadać, erzählen; *Bh.* powědjti, powjdati; *Sr.* 1. powědam, powiedam, pojedam, powiem; *Cro.* povędati, povędal, povęm; *Vd.* pouedet, pouèdat, poviedati, spovedat, napovèdat, praviti; *Crn.* povedati, povèdam; *Rg.* povidjeti, povjedati; *Bs.* poviditi, recchi (rzec); *Dl.* kasem (*ob.* kazać); *Sln.* kazati; *Rs.* повѣдать, сказать, скажу, сказать, сказываю; *Ec.* повѣстовать, повѣствую, сказую, изглаголати. Pozor bawienia przyczyną iest powiedania baiek dzieciom. *Mon.* 65, 102. Przeszłe rzeczy powiada, przyszłe prorokuie. *P. Kch. Orl.* 1, 59. W kompanii on bardzo zabawny, ma co powiedzieć. *Mon.* 64, 77. W powiadaniu wielce był zabawny, i miło go było słuchać. *Kras.*

Pod. 2, 62. Powiedźże mi przecię co nowego z drogi. *Teatr* 22 *b*, 6. Powiedziałem mu, co mi się zdało być prawdziwego. 3 *Leop. Joz.* 14, 7, zwiastowałem 1 *Leop.*, oznaymiłem, doniosłem). Poczekay tu iedno, iedno te rzeczy powiem oycu memu. 3 *Leop. Tob.* 5, 9, zwiastuię 1 *Leop.*). Powiedział mu onę wielmożność Symonową i wszystko co widział. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 36, wyprawił a zwiastował mu. 1 *Leop.*). Listy są nayżywszym wizerunkiem przyiacielskiego powiadania i obcowania. *Pilch. Sen. list* 301, rozmowy, Unterhaltung). - Gdziekolwiek tę ewanieliią będą kazać a *powiadać* po wszem świecie, będzie powiedziano i to, co ona uczyniła. 1 *Leop. Math.* 26, 13, opowiadać, przepowiadać, zwiastować, das Evangelium verkündigen, predigen. Powiadaią, z słychać, wieść, pogłoska iest, rozgłasza się, gruchnie, *dicunt*, *aiunt*, *ferunt*; *Vd.* on je djau *dixit*. - *Poet.* Króla powiem wielkiego w woynie i w pokoiu. *Tward. Wład.* 1, t. i. śpiewam, pieię, opiewam, besingen. - §. *General.* powiedzieć co komu, mówić mu, einem etwas sagen. Nie powiaday, mówi, nikomu, a sam powiada każdemu. *Cn. Ad.* 640. Nie wszystkiego powiaday, co wiesz. *ib.* 489. Bodaieć był mniey o Karynie wiedział, I ia mniey pytał, i ty mniey powiedział. *Past. F.* 295. Ale Wc Pan tego nie powiaday przed siostrą! *Teatr* 35, 94. Nie powiem nikomu, co mówił. *Cn. Ad.* 290, nic nie zrozumiałem; nic nie pamiętam; byłem na Niemieckim kazaniu). Powiedz mi, czybyś nie chciała póyść za niego? *Teatr* 55 *b*, 6. Szczęśliwy, że może powiedzieć, mam żonę! *Teatr* 52 *d*, 78. Co powiesz, Agatko? *Niemc. P. P.* 100. Dobry dzień Bartku! a co tam powiecie? *Teatr* 52, 9, *scil.* nowego, dobrego? was bringst du Gut's? Przychodzę, dzień dobry powiedzieć Wc Panu. *Teatr* 29, 62. Powiedz prawdę. *Cn. Ad.* 915, nie day się męczyć). Powiem ci prawdę. *ib.*, przyznam ci się, nie zataięć nic). Co w zdaniu moiém względem nich powiedzieć można, iest ... *N. Pam.* 13, 117, wyrzec, wyroczyć, sagen, einen Ausspruch thun. Powiadayże! mówże, a będzieszże mowił! rede! - Powiadam, *grożąc*, Toć powiadam, wieds wiedząc. *Cn. Th.*, Potór! das sag ich dir! - §. Powiadać komu do ucha, ratować pamięć czyię poszeptem, poszeptać, einflüstern. Powiadać piszącemu, dyktować. *Cn. Th.*, in die Feder sagen. - §. Powiedzieć na kogo, wydać kogo, winę nań składać, obwinić go, auf einen etwas aussagen. Złodziey na złodzieia nie powie. *Rys. Ad.* 81. Żaden na się nie powie. *ib.* 77, nie wyda, nie przyzna się).

POWIEKA, - i, ż., migawka, das Augenlied, der Augendeckel; *Slo.* wicko (*ob.* wieko); *Bh.* wjčko, klapka; *Sr.* 1. powoko, wiko; wokowa wolencjta, babo wiczko; *Crn.* klup, klupki; *Vd.* oshesni sapertik, pokritik, trepaviza; *Rg.* trepavisa; *Cro.* zaklopnicza, okëry, (cf. brew), oberva, obervi, trepavicze; *Dl.* trepavicza; *Bs.* trepaviça, trepaviçe, vie; *Ec.* вѣжда очная, вѣко. Powieki, są dwie pokrywki do zasłaniania oka. *Kirch.* 81, *Krup.* 2, 279, *Zool.* 47, *Weych.* 159. Powieki nie dobrze dowarte u śpiącego, nie są dobrym znakiem zdrowia. *Krup.* 5, 512. Zemdlał, oczy powieką zmrużywszy. *Przyb. Mill.* 360.

POWIEKOWY, - a, - e, Powieczy, od powiek, *Cro.* oberveni, Augenlieder-. *Botan.* 58, liście powiekowe, *folium ciliatum*, ma około brzegów włoski drobne, iak na powiece.

POWIĘKSZYC, *F.* powiększy *cz. dk.*, Powiększać *ndk.*; większym uczynić, vergrößern; *Bh.* powětſſiti; *Slo.* zwětſſugi, rozwětſſiti; *Crn.* povęksham, povękshujem; *Vd.* poveshati, povekshovati, povekshati, aveshati, povelshati, povezhti, naveshati; *Cro.* povekshavati, povekſsávam; *Rs.* увеличить, увеличивать, сугубить, сугублю. Każda ilość odmieniaiąc się, nie może tylko albo się powiększać albo zmnieyszać. *Sniad. Alg.* 1, 80. Powiększenie, *Cro.* povekshanye. Powiększaiący, *Rs.* увеличивáтельный, увеличúтельный. Robotę tak delikatną tylko przez powiększaiące śkła doyrzeć można. *Gaz. Nar.* 2, 189, cf. *Drobnowidz*). Niech nikt nie rozumie, że rzecz powiększam. *Kras. Pod.* 2, 18. POWIĘKSZYCIEL, - a, *m.*, który powiększa, der Vergrößerer, *Vd.* povezhavez, pogmeravez, gmeravez, saredník; *Cro.* povekſsávecz.

POWIELIĆ, *F.* powieli *cz. dk.*, Powielać *ndk.*, w liczbie pomnożyć, vervielfältigen, in der Zahl vermehren. *Tr.*

POWIENIE, Powionę; *ob.* Powionąć. *POWIENNY, *ob.* powiewny.

POWIERANIE, - ia, *n.*, Powiara, zabobonność, *Sr.* 1. pšíwera; *Vd.* prevera, babja vera; der Aberglaube. Oni nieprawość mówią przeciw sprawiedliwemu w pysze i w powieraniu, *W. Ps.* 30, 19. (*Es.* повѣрка próba, sprawdzenie, повѣренность ufność).

POWIERCIĆ *cz. dk.*, wiercąc podziurawić, nach einander hin bohren; *Rs.* посверлить. 2) powiercić się, *Rs.* повернуть, повéртѣть, повертѣзать, pokręcić się, ſich nach einander drehen. Zwierzętom, gdy dzieci pobiią, tedy poryczawszy kęs, pobiegawszy, powierciawszy się, snadnie zaś wszystkiego zapomnią. *Rey Zw.* 150 *b*, pokręciwszy się.

POWIERZAĆ, *ob.* powierzyć.

*POWIERSZ, POWIERZCH, - u, *m.*, POWIERZCHNIA, - i, *ż.*, POWIERZCHOŚĆ, POWIERZCHOWNOŚĆ, - ści, *ż.*, wierzchnia zewnętrzna ſtrona, die Oberſeite, Oberfläche, Außenſeite, das Aeußere; *Bh.* powrchnoſt, ſwrchek; *Slo.* twárnoſt, ſwrch każdé wécy; *Sr.* 1. zwerſchnoſci (cf. zwierzchność); *Crn.* poversh̀nina; *Vd.* vershnina, averhna raunina, povershnina, posverhnoſt; *Rg.* povàrsc, povarscje; *Rs.* поверхность, (*Rs.* повéрхъ, nad); внѣшнее, внѣшность. Morze, gdy nagłym wichrem się zamąci I grunt na mętne przerzuci powiersze . . . *Nar. Dz.* 2, 75, *et Zab.* 10, 114 *Nar.*, *superficies*. - *Math.* To czym ciało geometryczne ograniczonym ieſt, nazywa się powierzchnią. *Łęſk.* 2, 169. Rozległość w długości i szerokości tylko, nazywamy powierzchnią, równiną albo płaszczyzną. *Jak. Mat.* 1, 4. Mierzyć powierzchnią, ieſt to wynaleźć wiele razy ta powierzchnia mieści w sobie iaką powierzchnią wiadomą. *Jak. Mat.* 1, 103, Flächen meſſen. Powierzchość, pole figur, osobliwie pełnych, *superficies. Solſk. G.* 5, (cf. Obiętność). - *General.* powierzch, powierzchowność, ſtrona pokazuiąca się, zewnętrzna, w oczy wpadaiąca, die Außenſeite, das Aeußere; *Rs.* наружность, лице; *Ec.* исница. Wiele powierzchem pociągnieni czynim. *Zab.* 12, 2 *Sak.* Nie sądź z powierzchowności. *Teatr* 5 *b*, 93. Patrz na niego, zdaie się, iż sama cnota nim rządzi; ach iak się na powierzchowności oszukać można. *Teatr* 53 *b*, 43, nie wszystko złoto co się świeci z góry). Nie chcieyże nigdy w tym zepsutym wieku, Z powierzchowności sądzić o człowieku. *Niemc. P. P.* 128. Powierzchowność iego przyiemna, *Teatr* 41, 79, poſtać, poſtawa, figura, mina). Prawdziwa miłość nie dba o powierzchowności, przecięż z granic przyſtoyności nie wychodzi. *Kras. Pod.* 2, 24, o powierzchne oświadczenia, znaki, äußerliche Erklärungen, Ceremonien). - §. Naprzód rzecz tę z gruba i z powierzchu uważemy. *Petr. Pol.* 205, zewnętrznie, nie wchodząc w szczegoły, w rozbiór, oberflächlich, nur von Außen. POWIERZCHOWNY, *POZWIERZCHOWNY, POWIERZCHNY, POZWIERZCHNY, - a, - e, POWIERZCHNI, *POZWIRZCHNI, - ia, - ie, POWIERZCHOWNIE, POWIERZCHNIE *adv.*, *Bh.* powrchnj, powrchnė, powrchu; *Slo.* powrchnj, powrchnė; *Sr.* 1. zwerſchne, zwérſchniwė, nekebjbne; *Rg.* povarscni; *Crn.* povèrh, poverhkje; *Vd.* poverhesken, prehitliu, posverhen, po verhi, po averhnem; *Rs.* поверхностный, внѣшу, внѣшу, наружный, наружно; na wierzchu leżący, niewnętrzny, zewnętrzny, *pr. et fig.* äußerlich. Sprawy nasze dwoiakie, iedne wnętrzne, drugie powierzchowne. *Bach. Ep.* 1. Uczciwość nie tylko ta, która w *pozwierzchnich sprawach zależy; . . . *Rey. Pſt. H* 1. Który szczepi, *powierzchnie pracuie. *Rey Pſt. b* 4. Drzewa szczepiącym przywłaszcza ewanieliia chwałę *powirzchnią. *ib. b* 4. Sakrament od sługi kościelnego bierzemy obyczaiem widomym, *pozwierzchnym wedle znaków widomych. *Zygr. Gon.* 260. Turcy w powierzchownym miłosierdziu się kochaią. *Warg. Radz.* 36. Bóg na powierzchney posłudze i uczynkach nie przeſtawa. *Mod. Gd.* 52. Głupi powierzchownie szacuią cnoty wnętrzne. *Sk. Zyw.* 2, 231. Junacy pierzchliwość swoię powierzchowną zuchwałością i haydamackim ſtroiem nadſtawiaią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 287. Na oko kto co czyni, powierzchnie, na pozor; maszkary ſtroi. *Cn. Th.* 445. Mówię o iedności doſkonałéy, nie malowanéy i pozwierzchownéy. *Sak, Persp. pr. A* 4 *b*. - §. Możesz zasięgnąć rady w tym rozdziale, nie przelatuiąc go zaś powierzchownie, lecz z uwagą czytaiąc. *Łęſk.* 239, lekko, z powierzchu tylko, nie wchodząc w rozbiór, oberflächlich.

POWIERZYĆ, *F.* powierzy *cz. dk.*, Powierzać *ndk.*; *Slo.* ſwérugi; *Bh.* ſwéritl; *Vd.* navupati, dosavupati, perporozhiti, sarozhiti; *Cro.* zaufati, izruchiti, izrúcham, *Bs.* uvjerriti, datti ù vjerru; *Ross.* повѣрить, повѣрить, вѣрить, вѣрáть; wiarę dawać komu, poufać, trauen, anvertrauen. Nie spróbowawszy, złemu nie powierzay. *Jabł. Ez.* 99. Równie ieſt rzeczą naganną, powierzać się wszystkim, iako też i nikomu. *Pilch. Sen. liſt.* 11. Powierzać komu czego, poufać mu czego, ufnie mu udzielić, einem etwas anvertrauen. Przyiaźń w wzaiemnym powierzaniu nieszczęść słodzi nayprzykrzeysze kłopoty. *Stas. Num.* 2, 97. Który chciał ręką szczęścia poprawić, odmieniwszy umysł nogom zdrowia powierza. *Psalmod.* 90, wysiekł się nogami, er ſuchte ſein Heil in der Flucht). - Powierzać czego komu, do wiernych rąk oddawać, pokładać co u kogo *Cn. Th.*, bey einem hinterlegen, depeniren. Powierzona rzecz, pokład, depozyt, das Depot. - §*. Wyprawuie tam ludzie powierzone. *P. Kch. J.* 502; t. i. wiernych, którym ufał, vertraute treue Leute. POWIERZYCIEL, - a, *m.*, powierzaiący co komu, *clienſ*, der einem etwas anvertraut. - *b) ktoremu czego powierzaią, konfident, dem etwas anvertraut wird. Słuszna abym wam

dawał rachunek z tych dobrodzieystw, których mię powierzycielem robicie. *Stas. Num.* 1, 13. POWIERZYCIELKA, - i, *fem.*, n. p. Uczyniłam ią powierzycielką wszystkich moich skrytości. *Teatr* 38, 93. konfidentką.

POWIEŚC, - ści, ż., Powiastka, *fem.*, *B h.* powěść; *(Slo.* powěst *fama)*; *Sr.* 1. powieści, powieści, powesci, pojesci, powědano, wobnowano, wotmanc,to. *Crn.* povist, povědba; *Vd* povedba, besedva, povisedanje, praulenje; *Rg.* besjedda; *Rs.* повѣсть, повѣданіе, повѣствованіе, (повѣствить, повѣщать obwieszczyć), сказаніе, сказываніе, сказка; *Ec.* пріповѣсть, повѣсть; opowiadanie, rozpowiadanie, ustne opisywanie czego, die Erzählung, das Erzählen. Powieść dzieiopisma być tak iak zwierciadło, wiernie to oddawać ma, co przyymuie. *Aras. list.* 2. 122. - §. Powieść, wieść, gadanie, pogłoska, das Reden, Gerede, die Sage. Którzy z powieści ludzkiey pisali, w wielu rzeczy pobłądzili. *Warg. Radz.* 335, vom Hörensagen. - §°. powieść, *fama*, sława, imię dobre, lub niedobre, der Ruf, in dem man ſteht. Nie bardzo mu idzie o dobrą powieść, *parum abhorrens famam. Mącz. Eximere notae*, ratować kogo w iego sławie a dobrey powieści. *ib. Eximere honoribus* rzucić się komu na dobrą powieść, abo uwieść komu czci. *Mącz.* Ubliżać komu w dobrey powieści czyiey powagi, czci. *Kosz. Lor. pr.* Język złośliwy targa się na ludzi cnotliwych sławę a powieść. *Fraz.ięz. E* 4. - §. Powieść, to co mówiono, powiadano, nowina, doniesienie, wyrok, słowo, das Geſagte, Erzählte, die Erzählung, die Nachricht, der Ausſpruch. Bayki i powieści *Krasickiego.* Dobra powieść, gdy mówią: ieść! *Cn. Ad.* 164, dobra nowina, dwunasta godzina). Któż uwierzy powieści od nas słyszanéy! *Sekl. Jan.* 12; ewanielii od nas przepowiedzianéy). Powieść znamienita, *apophthegma Cn. Th.* Krotkie a węzłowate powieści *Budnego.* - Powieść do obyczaiów należąca, sentencya, *ob.* Przypowieść, Sittenſpruch.

*POWIESDŹ, *POWIEŚĆ, *powiódł, *F.* powiedzie *cz. dk.*, *powodzi *praes.*, *powodzić *ndk.*, cf. powodować, wieśdź chwilę, lub po iakim mieyscu, nach gerade hin führen, leiten, lenken, *Br.* povrsti, *Rg.* povèsti, povodim, *Ross.* водить, понажитать. - §. POWIEŚĆ się, powiódło się, *F.* powiedzie się *Jmpers. dk.*, Powodzić się, Powodzi się *ndk.*, n. p. Jakże ci się powodzi, iak mi się miewasz? *Teatr* 30 *b*, 73, wie geht es dir? *comment va?* Jakoż ci się przez ten czas powodziło? R. o bardzo licho! *Teatr* 30 *b*, 89. Powiedzże mi przecię co nowego z drogi, iak się wam powodziło? *Teatr* 22 *b*, 6, wie iſt's euch gegangen? Dobrym źle, złym dobrze się na świecie powodzi. *Cn. Ad.* 171. Jeśli na wszystkim dobrzeć się powodzi, Nie bądź zbyt wesoł, radość smutek rodzi. *Erat. R* 2. Mos Panie Kupiec, iak się mu na handlu powodzi? *Teatr* 52, 21, wie geht's mit Ihrem Handel? - b) Powodzi się co, szczęści się, udaie się, zdarza się, idzie, es gelingt etwas, geht von Statten; *Vd* srechnu jiti, od rok jiti, vsrezhatise, *Ross.* сходиться, сойдется, удастся, благоуспѣшествовать; *Ec.* благоденствуетъ ми ся, благоденствую, добродѣйствовати, жить счастливо; *Gr.* ευημερέω, благоденствіе ευημερία. Często co się iednemu powiodło, drugiemu się nie powiedzie. *Lub. Roz.* 449. Kiedy bóg zechce, zazdrość nie

przeszkodzi, Kiedy nie, praca nic się nie powodzi. *Rys. Ad.* 29. Gdy się raz pierwszy co nie powodzi, drugi raz się zaś poprawić godzi. *Cn. Ad.* 233. Miey ztąd naukę, gdyć się co szczęśliwie powodzi, iż cię też i nieszczęście oczekiwa, *Żyw. Jez.* 41. Powodzący się dobrze, *Rs.* благоуспѣшный, удачливый, удачный. Nie powodzi się, *Crn.* srata mene; *Vd.* meni se skasi, ne gre po roki). Gdy mu się woyna szczęściem nie powiodła . . . *Nies.* 1, 67. - *Absolute*: Powodzi mu się, z szczęści mu się, dobrze się ma, es geht ihm gut. Rozumiem, że mu się powiedzie, bo umie się znaleźć. *Teatr* 18 *b*, 31.

POWIESIC, *F.* powiesi *cz. dk.*, *Sr.* 1. powěßiſch, powesſcham; *Vd.* obesiti, obieshati, gorobesiti, gorobieshati; *Cro.* poviesavam; *Rs.* увѣшать, увѣшивать; *Ec.* собѣшивати, собѣшиваю; zawiesić, obiesić, aufhängen, aufhenken. Zwiesić, hängen laſſen. Kto się bardzo rozbuia w pogodę, Ten zasię skrzydła powiesi w przygodę. *J. Kch. Dz.* 101. Powiesili nos, i spuścili głowy, Bo im farbowal iagody z styd płowy. *Miask. rzyt.* 2, 149. - Powieszenie a) *actio*, b) *effect.*; powieszenie, noszenie, co na sobie wieszaią i noszą, talisman, ein Anhängſel. Pospólstwo w różnych powieszeniach ma zaufanie i wiarę. *Krup.* 5, 566.

POWIESISTY, - a, - e, zawiesisty, zwiesisty, herabhangend, *Rs.* повѣсистый. Wynidę sobie między powiesiste gaie nad brzeg rzeki. *Kul. Her.* 220. Dotąd ieszcze skargami w powiesistym gaiu Brzmią góry, brzmią i lasy w okolicznym kraiu. *Zim. Siel.* 170.

POWIETNIK; *ob.* Powietnik.

POWIETRZE, - a, *n.*, *Bh.* powětří, powetříj; *Slo.* powětrí; *Sr.* 1. webro, wetjik, loft, luft, (cf. wietrzyk, luft); *Sr.* 2. wabro; *Crn.* będ, dushk, luft, *Crn. obsol.* srâk; *Vd.* srak, pish, vuft, vreme; *Cro.* srak, srák, ajer; *Dl.* povetarcze, aër; *Rg.* povjetarze; *Sla.* zrâk; *Bs.* vjetriç, povjtarçe, povjetarçe, vlagga (cf. *wilgi, cf. flaga), ajer, srák; *Rs.* воздухъ, зракъ; *Ec.* аѣръ; ieden z żywiołów, wiatr, którym oddychamy, po którem ptaſtwo lata, die Luft. Nasza ziemia ieſt zewsząd rzeczą przezroczystą i płynną otoczona, którą powietrzem zowiem. *Kluk. Rośl.* 3, 75. Powietrze świeże, zdrowe, aura, *Rs. et Ec.* благовоздушіе; *adj.* благовоздушный. - Powietrze chłodzi, żywi, otrzeźwia człowieka. *Rey Ap.* 78. Powietrze piękne, pogoda, ſchöne Witterung. Gdy wielkie powstało powietrze, chcąc aby mu się łodzia nie zalała, wszystko z niéy wyrzucił. *Ezop.* 59, wiatr, burza, nawałnica). *Nigdy* powietrze nie było pięknieysze I łagodnieysze, iako dnia onego. *P. Kch. J.* 527. Na powietrzu coś pokazać. *Gor. Wł. D.* 3. - *tr.* bardzo daleko, co niewyraźnego, niepewnego, (dudki, gruszki na wierzbie, na kościele), mamić kogo, einem etwas in der Luft zeigen, ganz in der Fern, unausſuchmlich; einem ein Blendwerk vormachen. Na powietrzu pokazałeś nam coś, czego nie widzi, ieno twoie oko. *Gor. Dw.* 235. - Na powietrzu zamki budować. *Paſt. F.* 144, po powietrzu zamki sobie kreślić. *Tward. W. D.* 8, *Slo.* w powetri ſtawá; domy z piasku abo na ledzie, Schlöſſer in die Luft bauen, uroienia). Nadzieia tyle dostarcza ludziom imaginacyi, że maią zawsze z czego budować pałace wielkie na powietrzu. *Mon.* 70, 181. - *Slo. Prov.* w powetri ribi lowit', a we wodě ptáki lapat, na powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać; na opak wszystko). - Powietrze niedobre, niezdrowe, *Ec.* вѣмпроблѣніе, ungeſunde Luft. Nie służy

mi tu to powietrze. *Cn. Th.* Gdyśmy ſtanęli u brzegu, Wenecki Praetor chciał wiedziec, ieśliśmy z dobrego powietrza? *Warg. Radz.* 19, z mieysca zdrowego, nie zarażonego. — §. Powietrze złe, zarażone, morowe, *Boh.* morní nedub; *Crn.* shlęsa, kuga; *Sr.* 1. peſtilencija; *Vd.* kushna bolieszen, pomoria, pomor, moria, kuga, shlesa, vmoria, kushni tvur, prekush; *Rg.* kùga; *Rs.* kugga, bubba, cjumma; *Cro.* kuga, nemoch szmèrtna; *Rs* повѣтріе, моровое повѣтріе, моровая язва, чумà, нагубa, die Seuche, die Peſt. Powietrze morowe ieſt plaga boża, mówią, iż ieſt para nieiaka iadowita, z powietrzem pomieszana, duchowi żyiącemu nieprzyiazna. *Dambr.* 1029. Powietrze nie ieſt osobna iaka i szczególna, różna od drugich choroba; ale ze wszyſtkiemi mogąc się sprząść, w ten czas powietrzem się ſtaie, kiedy tę albo ową chorobę od iednego do drugiego przenosi, i nią ludzi zarażaiąc, więcéy ich gubi, niż na świecie zoſtawia. *Petr. Wod.* 19. Nauka iak się uſtrzec powietrza zarażonego, to ieſt morowego. *Sien.* 475. W Rzymie, gdyraz złe powietrze wiele ludzi morzyło, w iednym domu zarażony był młodzieniec. *Sk. Zyw.* 2, 182. Powietrze, gdzie panuie, mrą ludzie. — O powietrzu, zarazach i pomorkach na ludzi. *Perz. Lek.* 250. Od powietrza, głodu, ognia zachoway nas Panie. *Teatr* 56 *b*, 76. Od nich iak od złego powietrza uciekam. *Kul.* 65, iak od zgniłego psa). Ja tobą brzydzę się, iak morowym powietrzem *Teatr* 11, 59. Bodayże tak złych panów powietrze porwało. *Zab.* 15, 179 *Nagl.* Powietrza się obawiasz, lecz upewniam Pietrze, Na powietrzu ty umrzesz, a nie na powietrze. *Kchow. Fr.* 102, Na szubienicy, nie na morową zarazę). — §. Powietrze kogo ruszy, zaraża, zabiia, paraliż, ślak, die Lähme, die Lähmung, der Schlag, (die Gicht). Paraliżu, to ieſt, zabicia powietrzem leczenie. *Sien. Reg.*. Lekarſtwo przeciw zarażeniu wszystkich członków, iak pospolicie mówią od powietrza. *Cresc.* 242. Przykładać szalwiią na członek powietrzem, iak mówią, zabity. *Cresc.* 253. Zwali tego filozofa paralitykiem, iż był powietrzem zarażony. *Baz. Hiſt.* 41, powietrzem ruszony. *Oczk. prz.* 423. Sługa móy leży w domu powietrzem zarażony. *Bial. Paſt.* 223, *W. Poſt. W.* 72, *Math.* 8, paraliżem zarażony *ib.*, gichtbrüchig, Luth.), *Radz. Mar.* 2, 3. Gdy się rozgniewał, ruszyło go powietrze, i w kilka dni umarł. *Biel.* 276. POWIETRZNIA, - i, ż., *atmosphaera. Jak. Art.* 1, 49, *Geom.* 1, 336, *Mier. Mscr.*, der Luftkreiß, Dunſtkreiß, *ob.* Powietrzokrąg. POWIETRZNIK, - a, *m.*, wietranik, chorągiewka abo co podobnego, na dachach, wieżach, z wiatrem się obracaiąca. *Wlod.*, wiatraczek, ein Wetterhahn, eine Wetterfahne. Nie pomogą złemu mieczowi nowe pochwy, ani spróchniałemu domowi ſkrzypiące powietrzniki. *Rey Zw.* 155 *b*. Wszędzie pieśni wesołe słychać i muzyki, Nie dziw, bowiem za wiatrem idą powietrzniki. *Pot. Arg.* 784. Starych powietrzników zebrawszy kawałce, Z nich sobie rzezać każą sygnety na palce. *Pot. Poez.* 143. — §. *akter.* Powietrznik Blanchard. *Kniaź.* 2, 71, powietrzny pływacz, żeglarz, der Luftſchiffer. POWIETRZNOŚĆ, - ści, ż., mnóſtwo powietrza, viel Luft, Luftigkeit. Proszek ten powietrzności grube wygania. *Spicz.* 129, wiatry, Winde, Blähungen. POWIETRZNY, - a, - e, - ie, *adv.*, *Bh.* powětrný; *Vd.* vetern, sraken, srashen, vuften, srakni; *Sr.* 1. loſtjané; *Rg.* povjetarſki; *Cro.* szráchni; *Rs.* воздушный; od powietrza, Luft-, luftig. O myśliſtwie powietrznym i ziemnym. *Haur. Sk.* 267; na powietrzu i na ziemi, in der Luft und auf der Erde). Powietrzne ptaſtwo. *Otw Wirg.* 430, po powietrzu latające). Powietrzne ierzyki. *Ban. J.* 5. Ludzie w powietrznym wędrują balonie. *Kniaź. Poez.* 2, 111, idącym po powietrzu, Luftballon. Dziś Blanchard odprawił powtórną powietrzną swą podróż. *Gaz. Nar.* 1, 276, ſeine zweyte Luftreiſe. Niebo powietrzne, *Ec.* воздушное. Dziura powietrzna, od powietrza, luft, *Cro.* zrachniak). Opony powietrzney barwy. *Leop. Eſt.* 1, 6, niebieſkiey, bladawey, modrawey. — b) powietrzny, morowy, Peſt-, Peſtilenz-; *Sr.* 1. peſtilenczki; *Crn.* kushn; *Vd.* kugan, kushen, kugoviten, nalesliu; *Rg.* kuxni; *Rs.* заразительный. Powietrzne ziele *perasitis*, Peſtilenzwurz. *Krup.* 5, 206. POWIETRZOCIĄG, - u, *m.*, pompa powietrzna, *antlia pneumatica*, die Luftpompe. *Hub. Mech.* 253, *Hub. Wſt.* 209. POWIETRZOKRĄG, - ęgu, *n.*, powietrze na około ziemi rozlane, *atmosphaera. Hub. W.* 148, powietrznia, *Bh.* paſjokriſſlek, *Crn.* obſtrętna; der Dunſtkreiß. *Rog. Doſ.* 1, 320, *Dmoch. Sąd.* 77, *Botan.* 19. Kiedy para z rośliny wychodząca miesza się z otaczaiącym powietrzem aż do pewney odległości, czyni powietrzokrąg rośliny. *Bot.* 71. Proszkokrąg. *Rog. Doſ.* 1, 113. POWIETRZOMIAR, - u, *m.*, *barometer. Rog. Doſ.* 2, 436, *ob.* Wiatromiar; *Crn.* vrêmęnek; *Rs.* воздухомѣръ.

POWIEWAĆ *ob.* Powionąć. POWIEW, - u, *m.*, powiewanie, das Hinwehen, Wehen. Pałac, zaiąwszy się płomieniem, za silniejszym wiatru powiewem, klęską swoią okoliczne mieysca ogarnął. *Nar. Hiſt.* 3, 197. POWIEWACZKA, - i, ż., *Tr.*; Wachlarzyk, ein Fächer. *POWIEWNOSZATA Mus drużyna, wiersch Parnassu skocznym tańcem zamiata. *Zab.* 6, 372 *Nar.*, *Nar. Dz.* 2, 115, w długich, powiewnych szatach, in langen luftigen Gewanden, *cf. fluitans amictus.* POWIEWNY, - a, - e, - ie *adv.*, *actiu.* powiewaiący, *Rs.* поносный, попутный, hinwehend, fortwehend, durch Wehen hintreibend. Wiatr mieli powiewny. *Pot. Arg.* 194, posmyczny, pomyślny, popędzaiący, powiatr; *Rs.* попутн. Nawa portu za wiatrem *powiennym doſtaie. *Chod. Koſt. ep.* — Powiewne ſkrzydła. *Zab.* 7, 155 *Węg.*, unoszące się, ſich ſchwingende Fittige. — b) *Pass.* powiewny, powiewaiący się, za wiatrem obracaiący się, *Ec.* позвѣмряемый; flatternd, luftig, flatterhaft. Powiewne włosy, *Szym. Sw. W.* 6. Liſtek powiewny chrząſtnął. *Birk. Kaz. Ob. L* 2 *b.* *Hor.* 1, 111 *J. Kch.* Powiewna trzcina. *J. Kch. Dz.* 171, chwiejąca się od wiatru). Jak ufać tak powiewney ze słomą wierności? *Tward. W. D.* 97.

POWIEŻĆ *ob.* Powozić.

POWIĘZNĄĆ, *F.* powięznie *Neutr. idntl.*, uwięznąć, pogrąznąć, polgnąć, nach einander ſtecken bleiben, backen bleiben. Ptaki na lepie powięzną na gałązkach. *Cresc.* 635. POWIĘZUIE. *ob.* Powiązać.

POWIIAĆ, POWIĆ, *ob.* Powinąć. POWIIACZ, - a, *m.*, który iaką rzecz powiia, obwiia, der Umwickler, Umwinder. — §. *Pass.* Centaurów tam Nefele brała w powiiacze Złączywszy myśli z Ixyonem chętne. *Chroſć. Luk.* 186;

powicie, pieluchy). Obwiń chustkami połamane kości, potym powiiaczem obwiiay nogę całą. *Perz. Cyr.* 1, 92; mit Binden, (Oeſterr. Faſchen).

POWIKŁAC, Powichlać, *F.* powikle *cz. dk.*, zawikłać, pomierawić, verwickeln, verwirren. Z wozu wyrzucony, w rzemiennych tecach powikłał był ręce. *Otw. Ow.* 633. Co za pogrom srogi powichlał drzewa, pozawalał drogi. *Kniaź. Poez.* 1, 19. – *tr.* Zgubi bóg mocy nieprzyiaciół, i rady ich i rozumy powichle. *Sk. Kaz.* 519, pomięsza, pomyli). Powiklanie *Subſt. Verb.*, das Verwickeln. Smocy dziwne węzły i kręty i powichłania, ciałem swym wyprawuią. *Wer. Rgl.* 115. – b) POWIKŁANIE *adv.*, zawito, verwickelt, *implicate.*

POWINĄC (cf. Powić), powinął, powił, Powity, *F.* powinie, powiie, *spowiie *cz. dk.*, Powiiać *ndk.*, *Bh.* powiti, powigeti, facowati; *Slo.* powigati; *Crn.* povyati, povyem, povyam; *Vd* poviti, povijati; *Sr.* 1. powijam; *Bs.* povitti, saviti; *Rg.* povitti, poviati; *Cro.* poviám, povilszem, poviti, *Rs.* повить, повиваю, obwinąć osobliwie dzieci pieluchami (cf. Powicie), umwickeln, einwickeln, windeln, ein Kind einwickeln. Należy się, aby dziecię dobrze powiiano, dla położenia ciała wszyſtkiego, *Glicz. Wych. D* 5 *b.* Skoro się dziecię urodzi, onego członki maią powiiać, aby proſto a nie krzywo rosły. *ib. K* 2, cf. wyżey *powić).* Dowody przeciw zwyczaiowi powiiania dzieci. *Zab.* 7, 122. Niemówlęta nigdy powite być nie maią. *Zab.* 7, 126. W dzień narodzenia twego wodą cię nie smyto, ani w pieluchy spowito, *Bud. Ezech.* 16, 4. – *tr. fig.* Wszyſtek ten naród niechay miecz razem powinie, A ich imię niech z niemi pospołu zginie. *P. Kch. Ps.* 166, niech ich miecz pogarnie, ogarnie, pochłonie, das Schwert ſoll ſie hinraffen. – *§. Przyiechali w dziewoslębſkie do Zygmunta, aby córkę Edwigi wziął za małżonkę, o czym iuż przedtym była umowa między niemi, przeto tę rzecz za pewną mieli powić do końca. *Biel. Sw.* 269 *g*, dobić, dotrzeć, zu Ende bringen. – 2) Powiiać czym, obracać czym, uwiiać, wywiiać, machać czym, kiwać czym, mit etwas wedeln, in der Luft herum ſtreichen. Tobie Bachusie, gdyś błysnął rogiem uzłoconem, Pochlebnym Cerber powiiał ogonem. *Hor.* 1, 308. – 3) Powinąć nogę, wywinąć trochę, nadwinąć, *Rs.* повихнуть, den Fuß ein wenig verrenken. *Plerumque transl.* nogę powinął, powinęła mu się noga, poślizgnął się, szwankował, potknął się, der Fuß iſt ihm ausgeglitten, ausgerutſcht, er hat geſtrauchelt, einen Stolper gemacht. Raz powinąwszy nogę, trudno powstać. *Zegl. Ad.* 215. Woyna ta nieszczęśliwa pochodziła z powinienia nogi iedney naszey. *Tward. W. D.* 103. Sam tę woynę wypowiedział, na któréy mu się noga powinęła. *Pilch. Sall.* 146. Jeśli się im w tym noga powinie, mnogie opieki ochroną im są i podporą. *ib.* 258. Komu się noga powinie, ledaj kto się go nabiie. *Cn. Ad.* 356, na pochyłe drzewo kozy lézą). Prosił boga, ieśliby kiedy przyszło nodze powinąć się naszey, żeby zginąć mógł naprzerwey. *Tward. Wlad.* 74. Można Rzpłta i was ubogaci, A gdzie się ta powinie, tam swe każdy traci. *J. Kch. Dz.* 156.

POWINIEN *ob.* Powinny. POWINNOŚC, – ści, *ż.*, *Boh. et Slo.* powinnoſt; (*Rs.* повинность żal za grzech, posłuszeństwo, неповинность, niewinność, повиновéніе poddaność, posłuszeństwo); obowiązek, posługa powinna; die Pflicht, die Schuldigkeit; *Crn.* dolshnoſt; *Vd.* doushnuſt, sadershnoſt, sadoushnoſt, slushva, sadershba; *Sla.* dúxnoſt; *Cro.* duxnozt; *Rs.* должность (cf. dług, dłużny). Powinność każdego pana w powszechnych klęſkach ratować poddanych. *Teatr* 8, 66. Jakim umysłem ty mnie dobrze czynisz, takim się powinności odemnie nadziewsy. *Gor. Sen.* 6; odsługi, Gegendienſt). Powinności, powinne podatki, płaty, ſchuldige Abgaben. Powinności, iako to motki, kury, kapłuny, iayca, uczynią 3 złote. *Mon.* 64, 203. Z każdego zagonu dzień pańszczyzny odbyć muszą; prócz tego są powinności, gwałty, szarwarki. *Mon.* 67, 198. – §. Muszę iść na powinność, porucznik mówi, i odchodzi. *Teatr* 47, 30, na służbę, na mieysce gdziem powinien pełnić teraz swoie obowiązki, ich muß in den Dienſt, (ins Amt) gehen, an meine Pflicht gehen. – 2°) Powinność, powinowactwo szwagierſkie, die Verwandtſchaft, Schwägerſchaft. Na powinowactwo w małżeństwach uczynione są prawa, aby żaden nie śmiał praw przestępować, tak w krewności, to iest, z linii oycowſkiey, iako też z *powinności* po żonach i mężach. *Sk. Kaz.* 49. Z kmoszką i duchowną powinnością złączoną mieszkać się nie godziło. *Sk. Dz.* 576. POWINNY, POWINIEN, powinna, – e, POWINNO, *Powinnie *adv.*, *Bh.* powinný, powinen; *Slo* powinen; (*Rs.* повинный winny, неповинный niewinny); obowiązany do czego, ſchuldig, verpflichtet; *Vd.* obdoushen, doushen, (*ob.* dłużny), sadoushen, sadershan; *Rs.* обязанный, должный, досюдолжный. Bydź powinnym, albo bydź obowiązanym, są to słowa iednegoż znaczenia. *Mon.* 75, 219. Żaden nie powinien być bogatym, ieno cnotliwym. *Rys. Ad.* 77. Powinienem (powinien iestem) pisać do brata; z mialbym, byłoby obowiązkiem, potrzebą, należałoby się; *Rs.* должно). Tak tedy ciało *powinnie* poddane ma być głowie swéy. *Wiśn.* 560, z powinności, należycie, iak wypada). – §. Powinny na co, powinny czego, powinny co, obowiązany do czego abo na co, zu etwas verpflichtet. Nayświętsza Panna na to prawo wywodzenia się białych głow nie była powinna. *Sk. Kaz.* 524. My na większe wyższych cnot i gorętsze naśladowanie powinni iesteśmy. *Sk. Zyw.* 1, 1. Wszyscy ludzie powinni mu cześć. *Wiśn.* 589. Nikomu inszemu nie powinnieyszy ślubu a wiary, iedno iemu. *Rey Pſt.* y, 4. – §°. Powinnym być komu, obowiązanym mu być, einem ſchuldig ſeyn, ihm zu leiſten verbunden ſeyn. Oyczyſtéy wolności więcey, niż sobie iestem powinien. *Warg. Cez.* 175, *debeo).* Komuś powinnieyszy, temu pierwey dogadzay. *Rys. Ad.* 26. – *aliter*: *powinnym być komu, *Rs.* повинный, podlegać mu, einem verpflichtet, unterthänig, unterworfen ſeyn (*Ecc.* повинуть podbić sobie, повинуться, повинуваться poddać się). Xiążęta Rzeszańscy w wolnym państwie wolne z dawna panowali, a żadnemu inszemu monarsze nie byli powinni. *Stryik* 352. Były wielkie *różnice między Ślęzaki, Węgry a Czechami, około ołdu abo posłuszeństwa, któremu królestwu ma być powinne Śląsko. *Biel. Sw.* 269. – §. Powinnym być komu za co, obowiązanym być za co, für etwas verbunden ſeyn. Jeśliś za dobrodzieyſtwa powinien iest człowiekowi, iako więcey powinien Panu Bogu. *Bial. Poſt.* 2. Ani słońcu, ani miesiącowi nie iesteś nic powinien, bo nie dla ciebie krążą po niebie. *Gor. Sen.* 438. Powinnieyszy iest temu, kto go ubezpieczył, niż temu, co go ozdobił. *Gor. Sen.* 160.

Prosili Polacy Henryka, aby Kazimierza wyprawił na królestwo Polskie, obiecuiąc mu być za to wielce zawżdy powinni, i z nim. *Biel.* 51. Urban Ludwikowi miał być za co powinien, bo król posłał mu był woysko swoie na pomoc. *Biel.* 216, *Opal. Sat.* 128, *Gor. Dw.* 364. Za co wstydzisz się być powinien, tego nie bierz. *Gor. Sen.* 105. - §. Powinnym być komu co, winnym mu być co, zawdzięczać mu, einem zu verdanken haben. Wiem, że powinienem cnocie twoiey moię wolność. *Węg. Mar.* 1, 147. - b) Powinny *passiue*; należny, należący się, gehörig, ſchuldig, was man ſchuldig iſt. Co przed ślubem było dobrowolnym, po ślubie staie się powinnym. *Sk. Zyw.* 1, 197; t. i obowiązkiem). Co iest w pożyciu naszym powinnieyszego, iak bliźniemu ratunku nie uwłaczać? *Teatr* 30 *b*, 41. - *Ellipt.* *Co się z samey natury powinno (, z należy) sługom, to panowie maią dawać z powinności sługom; z natury powinna się (należy się) strawa, więc - - - *Petr. Ek.* 109, gehört ſich, gebührt ſich, kommt zu. - *aliter* To powinno tak być, z to ma tak być, das ſoll ſo ſeyn. - 2) *Powinny, powinowaty, krewny, należący, verwandt, angehörig. Powinne swoie, bracią, stryie, kupiwszy od nich maiętności, za chłopy iuż maią. *Gor. Wł. M.* 3. Czechowie, Polaków powinni. *Krom.* 36, *Fund.* 13, *Groi. Obr.* 6. Powinnemu starościnnemu oko wybito. *Sk. Zyw.* 1, 126, *Groch. W.* 427, *Wys. Al.* 208. Jakób mnieyszy, brat powinny Pana Jezusa. *Sk. Dz.* 47; przyrodzony). - §. Jesteśmy sobie krwią powinni, nie godzi się nam w niezgodzie żyć. *Sk. Zyw.* 1, 201, krwią do siebie należący; Blutsfreunde. - NB. *Observ. Unum hoc, et alterum* Rad, *credo inueniri Adiectiua, quae Nominatiuum Accusatiuum et Vocatiuum Pluralis Feminini et Neutrius generis finiant in* Y, *cum regularis terminatio sit in* E. Dobre żony powinny kochać mężów swoich; *sic etiam in Masculino non uiuentium*: Domy nie powinny być wyższe nad 2 piętra; kury nie rady na wesele, ale muszą. - POWINOWACIĆ *cz. ndk*, spowinowacić *dk*, powinowatym uczynić, pokrewnić powinowactwem, verſchwägern; *Sla.* spriatelit; *Vd.* saſtriziti, poſtriziti, sasvakati, poshlabtati, sasvakuvati; *Ross.* породнúть. POWINOWACTWO, - a, *n.*, POWINOWATOŚĆ, - ści, *ż.*, *przybużeństwo, krewność, die Verwandtſchaft, Schwägerſchaft, Verſchwägerung; *Sr.* 1. swakowstwo; *Cro.* szvachinsztvo; *Rs.* сватовство, свойство. Powinowactwo po oycu, przyrodność, *agnatio*, powinowactwo z małżeństwa *affinitas. Cn. Th.* W iakim stopniu iednego z małżonków pokrewieństwo zachodzi, w tymże stopniu drugiego powinowactwo. *Ostr. P. C.* 1, 68. Prawo krewności, albo powinowactwa. *Chel.* 123. Uważaią, ieżeli nie w powinowactwie cielesnym albo duchownym, ci którzy się poymuią, są. *Pim. Kam.* 166. - Powinowactwo *chemiczne*, siła utaiona w ciałach, za którey pomocą przyciągaią się wzaiem, lub zbliżyć się do siebie usiłuią. *Mier. Mſk.*, chemiſche Verwandtſchaft. Powinowactwo, atrakcya, uważana w ciałach drobnych ziemskich. *Sniad. Chem. K* 4. Powinowactwo pośrzednicze, *ob.* Pośrzednicży. - b) *Collect.* powinowactwo, powinowaci, rodzina, die Verwandten. *Cn. Th.* - 2*) Powinowactwo, z powinność, obowiązek, die Verbindlichkeit, die Pflicht, die Schuldigkeit. Aby każdy tym lepiey powinowactwu swoiemu dosyć uczynił, - *Vol. Leg.* 2, 688. Powinowactwo Woiewodze około ustaw rzeczom. *ib.* Którzyby w powinowactwie swym, około uczynienia sprawiedliwości, niedbali byli . . . *ib.* 689. Urzędnicy niech urzędy według powinowactwa wypełniaią. *Herb. Stat.* 126 *et* 8, *Orzech. Qu.* 18, *Bial. Poſt.* 273, *Kosz. Cyc.* 136. To iest nayważsze nasze powinowactwo, abyśmy się im daléy tym więcey w wierze utwierdzili. *Baz. Hſt.* 132. Który sługa dwiema panom służyć chce, nigdy taki iednemu wiernie a wedle powinowactwa swego zachować się nie może. *Rey Pſt. S* 2. POWINOWATY, *POWINOWAT, - a, - e, maiący z kim powinowactwo, sięgaiący kogo powinowactwem, bliski, należący, verwandt, *Bh.* powinowat, powinnowan; *Slo.* pribuźni (*ob.* przybużeństwo); *Sr.* 1. pjimezné; *Rs.* сватъ, сватья (cf. swat). Powinowaty po oycu, przyrodzony po oycu *agnatus*; powinowaty z małżeństwa *affinis. Cn. Th.* Powinowaci, *affines*, są krewni męża z iednéy, a żony z drugiey strony. *Ostr. P. C.* 1, 176. Rzekł Anioł Maryi: Elżbieta, powinowata twoia, poczęła . . . *Bial. Poſt.* 61. - §. *Powinowat, winny, powinny, obowiązany, obligowany, ſchuldig, gehalten, verpflichtet. Ceremoniie powszechne maią być od wszystkiego chrześciiaństwa chowane; ale na osobliwe, które przy niektórych tylko są kościołach, nie są wszyscy powinowaci. *Hrbſt. odp. Pp* 6 *b*. Jeszcze z dzieciństwa twego zawżdyś iest powinowat posłuszeństwo Bogu, a zawżdyś iest powinowat chodzić wedle woli świętéy iego. *Rey Pſt. K* 5. W nas dziś wdzięczności powinowatéy nie znaydzie. *Herbſt. Lek. D* 2, należnéy, słusznéy.

POWINSZOWAĆ, *F.* powinszuie *cz. dk.*, złożyć winszowanie swoie komu, ſeinen Glückwunſch abſtatten; *Vd.* srechovoshiti; *Rs.* поздравить, поздравлять, (cf. pozdrowić). POWINSZOWANIE, gratulacya, der Glückwunſch; *Vd.* voshenje, srechovoshnoſt; *Cro.* raduvanie (cf. radować się); *Rs.* поздравленïе. Dobywszy biletów pięknym charakterem poprzypisywał: Nowy rok z powinszowaniem. *Zabł. Z. S.* 23. Złożyłem moie powinszowanie. *Kras. Pod.* 2, 238. **POWINSZOWNY, - a, - e, winszuiący, gratulacyyny, glückwünſchend. Ziemia nam powinszowne wyrasiła znaki. *Przyb. Milt.* 252.

POWIONĄĆ, *F.* powienie, powionę *cz. idntl.*, Powiać, *F.* powieie *dk.*, Powiewać *Cont.*, *Rs.* повѣять; 1) *Intrans.* chwilę wiać; po czym wiać; wehen, hinwehen, beweben. Wiatr, gdy powieie, Na kształt morskich bałwanów pole się zachwieie. *Tward. Wł.* 200. Między tropikami powiewa ustawicznie wiatr pewny wschodni trwale i stałecznie. *Boter.* 16. Co mię tylko otacza, zarazą ozionął, Boię się słońca, chmury, wiatru, co powionął. *Karp.* 1, 182. Z wyspy téy powiewa wdzięczna wonia, która pochodzi z mnóstwa wonnych drzew. *Boter.* 67, zalatuie). Strwoży cię by nayleksze liścia powienienie, Nieraz gdzie trwogi niemasz, porwie cię zadrżenie. *Tot. Saut.* 56. Zefir miłym powienieniem chłodzi. *Bard. Tr.* 347. Wiatry mile powiewaią. *Lib. Hor.* 65. Nigdy się nie pysznij czasu fortuny, być zaś nie ustał, gdy inszy wiatr powienie. *Ezop.* 49. - *tr.* Jeśli szczęście powienie. *A. Kch. Wirg.* 212, powiewne, pomyślne będzie, sprzyia, wenn das Glück günſtig iſt). - 2) *Actiu.* Powiewa co wiatr, rusza tym, der Wind bewegt, ſchüttelt etwas. Wiatr lekki włosy iey powiewa. *Kras. Off. C* 2 *b*. Powiewa mię wiatr, z chwiewam się, *ventis agitor. Cn. Th.*, der Wind ſchüttelt mich

Powiewaiący się od wiatru, *fluitans amictus ib.*, *ob.* powiewny, *ob.* *powiewnoszata Muz drużyna). Wiara twa, z trciną się powiewa. *Tward. Wład.* 50, chwieie się. – §. Powiewać co albo na co wachlarzem *Tr.*, mit dem Fächer anwehen, anfächeln. Powiewać się wachlarzem *Rec.*, sich fächeln. – §. Powiewać zboże zmłócone, wiać, wyiwiać zboże. *Tr.*, das Getreide wannen, schwingen. *X. Kam.*

*POWIRZCHNIA *ob.* Powierzchnia.

POWIŚLANIN, – a, *m.*, mieszkaiący po nad Wisłą, ein Weichselbewohner. Powiślanie, *Klon. Fl. Eb.* POWIŚLANKA, – i, *fem.* POWIŚLNY, – a, – e, po nad Wisłą, an der Weichsel hin belegen. Miasta powiślne. *Klon. Fl. E, 1 b.* Z tey tu powiślney strony. *Tward. Wład.* 2, 229.

POWISIEC, *F.* powisi *Neutr. dk.*, przez chwilę wisieć, *Rs.* повисчуть; eine Weile hängen. Jagody winne, gdy powiszą, a od wilgoci przeschną . . . *Cresc.* 533.

*POWISZOWANO *adv.*, pomierzwiono, powikłano, verworren. Co u starego tłumacza nieporządnie pomieszano i powiszowano było, tośmy na swe mieysca porządnie wstawili. *Radz. praef.*

POWIT, – u, *m.*, witanie, przywitanie, der Willkomm, die Bewillkommung. Przyim, o mey duszy połowo Sewerze, Powit od tego, co cię kocha szczérze. *Zab.* 15, 385. POWITAĆ, *F.* powita *cz. dk.*, przywitać, einen bewillkommen. Wchodzący król na sessyą powitanym został radosnym publiczności okrzykiem. *Ust. K.* 1, 145. POWITACZ, – a, *m.*, który kogo powitał, der Bewillkommer, *Sr.* 1. powitał. POWITALNY; – a, – e, – ie *adv.*, witaiący, od powitania, Bewillkommungs-. Zaczynam mowę powitalną do nowowjeżdżaiącego gościa. *Mon.* 73, 59.

POWITY *ob.* Powić *et* Powinąć.

POWKLĘKAĆ, *F.* powklęka *Neutr. dk.*, Powklęknąć, *F.* powklęknie *idntl.*; = powklęsnąć, powklęsać, powpadać w iaką wklęsłość, hinein fallen, sich eindrücken. Potłuczone w lipki mózg powklękały kości. *Otw. Ow.* 483.

POWKLEPOWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander einklopfen. Członki ścianął od czoła, nosy powklepował, Usta ciągłe babskiemi zmarszki popiątnował, *contudit. Zebr. Ow.* 350.

PO-WŁADAĆ *cz. dk.*, władzę mieć, władnym być, herrschen, lenken, regieren. Nie rozumiéy, by nie umiał powładać czym inszym. *Zebr. Ow.* 308. Boi się krętych Jxyona wężów, i strasznego koła, także kamienia niepowładanego. *Otw. Wirg.* 421, *non exsuperabile saxum*, niezwyciężny.

POWŁAZIĆ, *F.* powlézie *intr. dk.*, nach einander hinkriechen. Te przeklęte gadziny nie omieszkaią powłazić w okna. *Teatr* 33 *d*, 39.

POWLEC, *F.*, powłazi *cz. dk.*, Powłóczyć *n. dk.*, Powłaczać, Powlekać *Contin.*; *Bh.* powláčim, powjecy, powlečugi; *Bs.* pouuchi; *Vd.* napreivlezhi; *Crn.* poulizhi, poulęzhem; *Rg.* povûchi; *Rs.* поволочить, поволакивать, помаскать, помаскивать, помащить; pociągnąć, hinziehen, hinschleppen. Syrop tak zgęstnie, iż się powlecze za warzeszką iako nić. *Cresc.* 497. Weźmiesz brzytwę, i będziesz powłaczał po głowie twoiéy, i po brodzie twoiey, *W. Ech.* 5, 1, *Bud. ib.*, drüber hinziehen. Trzoda nikczemnych pochlebców tyie, i ledwo brzucha powleka. *Zab.* 13, 234 *Nar.*; *Nar. Dz.* 2, 195. O bok iego oparta, Ewa się powłoczy. *Przyb. Ab.* 189, wlecze się). Powlec okiem, powlec oko, z wolna oko do czego nakierować, das Auge worauf hinziehen, langsam hinrichten. Wymownym na boginią powłoczy weyrzeniem, Twarz poważną przyiemnym miłąc uśmiechnieniem. *Szym. S. W.* 8. Tego uśmiechem ludzi, ku temu powłoczy Niezgasłą niby miłość udaiące oczy. *ib.* 18, *Kras. W. Ch.* 87. Powłóczyła oczyma, zawieraiąc ie do połowy w pozór mdleiący. *Mon.* 69, 56. Umizgalska powłóczenie miłosne mdleiących oczu z powabnym mruganiem układała. *Mon.* 69, 55, *Rs.* поволока. – §. *Deocco*, dobrze włóczę, powłaczam drugi raz. *Mącz.*, *Sr.* 1. polocjiei; *Vd.* polazhiti, dolpolazhiti, übereggen, noch einmal durcheggen. – §. Ktoby cudze ieziora powłóczył, tedy ma temu, czyie iezioro, płacić za ryby. *Stat. Lit.* 310, włokiem wyłowić, mit dem Zuggarne ausfischen. – §. Powlekać, odwlekać co, przeciągać, in die Länge ziehen, aufschieben. W długą procesa powlecze się lat kilkanaście. *Falib. F.* 3. – §. Powłóczyć się, poniewierać się, włóczyć się, tułać się, sich herumtreiben. Moie po świecie powłaczanie. *Petr. Hor.*, włoczęga). Oszy głód i ustawne cierpią powłóczenie. *Zab.* 16, 67. – 2) Powlekać co czym, nakrywać, pokrywać czym, oblekać w co, *Bh.* postriti; *Slo.* obtáhnauti; *Ross.* обмазывать, обмягчать; mit etwas überziehen. Ściany i stropy cieniuchną powlekaią ozdobą. *Pilch. Sen list* 4, 99. Dziwuiemy się ścianom cienkim marmurem powleczonym. *ib.* 4, 98. Słońce noc czarna powlecze, lecz ią prędko iasny dzień rozpędzi, *ib.* 1, 289, zakrywa, zasłania). Katowską ręką *zwłóczą* odzienie Temu, co nieba *powlokł* obłokiem. *Miask. ryt.* 63. Rzéczka ta śniadością grunt swóy, i zioła pobliższe sobie powłóczy. *Petr. Wod.* 10. O powłóczeniu cukrem rozmaitych rzeczy. *Sien.* 526. Spełzł mi żywy rumieniec, uwiądł kwiat młodości, Skórą tylko zostały powleczone kości. *Hor.* 2, 359 *Min.* Ludzkie przypadki wyrok ciemnym obłokiem powleka. *Teatr* 51 *d*, 53. Powlec się skorupą, zaskorupieć, *Rs.* подернуться. POWŁOCZKA, – i, *ż.*, *dem. Nom.* Powłoka; skóreczka, ein feiner Ueberzug, ein feines Häutchen; (cf. *Ross.* поволочка, z targanie za włosy po ziemi). Powłóczki ciała ludzkiego. *Perz. Cyr.* 1, 14 *et* 15. Powłóczka na poduszkę, poszewka. *X. Kam.* – b) Byłam u sąsiadki po powłóczkę farbowaną. *Teatr* 30, 7, kręcone Tureckie iedwabie do haftowania, Stickerseide. POWŁÓCZYNY *plur.*, włóczęga, tułanie, poniewierka, das Herumtreiben. W spokoyności spoczywacie, Powłóczyn, niedostatku żadnego nie znacie. *Łącz. Zw.* 4. POWŁOK, – u, *m.*, POWŁÓCZEK, – czka, *m. zdrbn.*, włók czyli sieć do przykładania kuropatw, der Tirass, ein Zuggarn, Streichnetz Rebhühner zu fangen. *Tr.* Paiąk więzy na muchę porobił, coś na kształt powłóczka. *Tol. Sout.* 58. – §. Krzyżownice z żaglami każe podnieść skokiem, A w górę ku masztowi podnosić z powłokiem. *A Kch. Wirg.* 143, powlekaiąc, posuwaiąc, hinziehend. POWŁOKA, – i, ź., a°) wleczenie, włóczenie się, tułanie, das Herumziehen, Herumtreiben; (cf. *Ross.* поволока toczenie oczu, *ob.* Powłóczyć okiem). Latonę w ciężkiéy powłoce Delos ogarnęła, *erratica Delos accepit. Zebr. Ow.* 144. Niektórzy powłóki do cudzych kraiów dziatek ganią. *Petr. Pol.* 2, 338. Dlategośmy pracą i powłóki tak wielkie i długie podjęli. *Petr. Hor.* – §. Powłokiem *adv.*, wlekąc, ziehend, schleppend. Pozbywszy wszystkiéy prawie siły Krok powłókiem i leniwo niesie. *P. Kch. J.* 496. Idąc powłókiem do dziardynu mierzy. *Pot. Syl.* 416. – §. Powłoka czasu, odwłoka, odwleczenie, der Aufschub, das Ver-

ziehen. - b) Powłoka, Posswa, nakrycie, którym co powlekaią, *Bh.* powlaka, powlok, pawlak, frow; *Sr.* a. polewka; *Vd.* oblieka, obvliek, zhresvliek, obklad, verbaſa, urbaſa; *Rs.* наволока, наволочка, покрышка, обшяжка, чехóлъ, чехолокъ; *Ec.* повлока, опона, багóрь, багрянца, багрянка, хламúда; der Ueberzug. Powłoki abo nakrycia pospolite ciała, które okrywaią ciało człowiecze, *Kirch.* 9. Futro bez powłoki, *Rs.* наголънный. W kłosach plewy czyli powłoki powierzchowne ziarn. *Brzoſt. Duch.* 45a. Wszyscy równi na świecie, odmienna powłoka Nie potrafi omamić przezornego oka. *Wſg. liſt.* 7, szata zwierzchnia, pozor powierzchowny -). Powłoka na pościel *ob.* Poszewka; *Bh.* стрфа, *Vd.* poſtelna obvleshilu, oblieka vankushna; *Rs.* подбивка. - Powłoka w ludwisarni, mieszanina z gliny, którą powłóczy się wsór gliniany armaty abo moździerza. *Jak. Art.* 3, 310. - *tr.* Czy to serdeczna szczerość, czyli też udanie i powłoka, t udno zgadnąć. *Pilch. Sen. luſk.* 1, płaszczyk). Taka myśli moie ciemna otacza powłoka, że tego nigdy nie doścignę. *Teatr* 4, 58; pomroka, zasłona, Hülle, Decke. POWŁOKOWY, POWŁOCZNY, - a, - e, od powłoki, Ueberzugs-; *Rs.* чехóльный, опонный, наволочный.

POWMIATAĆ, *F.* powmiata cz. *iter. dk.*, powrzucać, nach einander hinein werfen. Łuki i ſtrzały ich połamał, w rzékę powmiatał. *Warg. Wal.* 322. Powmiatali bogi ich do ognia. *Radz.* 2 *Reg.* 19, 18. Rzuciło się w Krakowie pospólſtwo na żydy; wybrawszy im domy, zapalono, a same powmiatano w ogień. *Biel.* 247.

POWNĘTRZNOŚĆ, - ści, ż., wewnętrzność, das Innere, Inwendige *Tr.* POWNĘTRZNY, - a, - e, POWNĘTRZNIE *adv.*, wewnętrzny, innerlich, inwendig. *Tr.*

POWÓD, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* puwod; *Rg.* povód; *Ross.* поводъ; powodowanie, poprowadzenie, prowadzenie, das Führen, Leiten, die Führung. Rzemień do powodu konia. *Tr.* - Koń na powodzie, powodny koń, którego na ręce, na rzemieniu przy drugim prowadzą, naręczny, *Bh.* opratni kún'; *Rg.* kogn ù pòvodu, povodni kogn; das Leitpferd, Handpferd, powód, rzemień do prowadzenia konia powodnego, *Bh.* powobec, oprat, oprátla; *Crn.* vajet; *Vd.* vajat; *Rs.* повóдъ; das Zugſeil, der Zugriemen, Leitriemen. Widział w tyle sługę, konia na powodzie prowadzącego. *Boh. djab:* 3, 176. Tatar każdy ma koni wiele na powodzie, a gdy mu ieden ustanie, na drugiego wsiędzie. *Biel.* 577. Królewſki koń, co szedł na powodzie, utonął. *ib.* 435. - *fig.* Gdzie się rozum z cnotą swawolnemu przyrodzeniu zmocni, pewnie iuż mu trudno wierzgać, a pewnie krótko iuż leda na wędzidłku, na powodzie chodzić musi. *Rey Zw.* 155. By nam ieno kto leda czaczko ukazał, damy się wieść na powodzie, kędy iedno każą. *Rey Zw.* 194 *b.* Kto z chęcią iść nie chce, pójdzie na powodzie. *Pot. Arg.* 141; kto nie dobrowolnie, to z musu). - *fr.* powód, powodzenie, kierowanie, Leitung, Führung. Przychodzą trzéy mędrcowie od wschodu słońca, za powodem nowéy gwiazdy. *Zach. Kaz.* 1, 137. Jego zaś sfera powodem gwałtownym Leci zapędem w koło niewymownym. *Susz. Piet.* 3 Q 3 *b.* Za iego radą i powodem wszyſtko odbyło się szczęśliwie, *Teatr* 45 *d*, *D.* - 2) powód do czego, pobudka, powab, nagoda, nadatek, okazya, pochop, Anlaß, Veranlaſſung, Gelegenheit, Ursache, Bewegungsgrund; *Boh.* pûwod, pohnutka; *Slo* puwod; *Crn.* arrezh, spodvódk; *Vd.* napel, napush, napushnoſt, perloshnoſt, naperloshnanje, razhun, naganja, naganjſtvu, pregenitje, nageneshtvu, genitje, prezhetik, arezh, srok, urshah; *Bs.* uzrok, podrjet, vrutak, glava; *Rs.* виновáтье. Do złego powód łacny. *Cn. Ad.* 412, łacno wilk na barana znaydzie przyczynę; łacno kiy naleść). Powodu do złego ſtrzeż się, iak samego. *Cn. Ad.* 915. Nie day powodu. *ib.* 570, nie napomykay, nie żartuy z niepewnym, psa nie drażnić; licha nie budzić). Nieszczęście, nędza, przygody, często dobremu powody. *Cn. Ad.* 660, *Podw. Wrox.* 16. - *translate ad hominem:* *Boh.* pûwod; *Vd.* narednik, arezhnik, pozhetnik, zezhetnik, prezhetnik, arezhnik, vrazhunar, urshahar, *f.* narednica, arezhnica, pozhetnica, prezhetnica, perva zezhetnica; *Rs.* зачинщикъ, творúтель, винóвникъ, *f.* творúтельница, винóвница. Umarł, który był powodem i przyczyną tego. *Chełm.* 206. Trzeba się mieć na pieczy, aby rodzice dobrym powodem ſtawali się dzieciom swym. *Glicz. Wych. E* 2 *b.*, dobrym przykładem). Tyś mi był powodem do złego, *auctor*, sprawcą *Cn. Th.*, powodzcą, Veranlaſſer. Powodem być, powód dawać, *Crn.* arrezhim, *Vd.* napraviti, verazhunati, vsrozhiti, narediti, arezhiti, srokuvati, napuſtiti, naperloshnati; *Cro.* zrokuvati. - 3) Powod, - u, - a, *Jurid.* Aktor abo powód, osoba sprawę przed sąd wnosząca. *Oſtr. Pr. C* 2, 21. Powodem nazywaią tę osobę, która przed sądem żałuie na kogo. *Sax. Porz.* 24, aktor, der Kläger; *Bh.* pûwod; *Slo.* jalobnik; *Rg.* pozivalaz; *Rs.* истецъ, исцúцъ. *Si quis citaverit aliquem sine legitimo actore, vulgariter* bez powodu . . . *Vol. Leg.* 1, 12. Nie może na iednym sądzie tenże być powodem, tenże być sędzią. *Orzech. Qu.* 141. - 4°) powod, powodzenie; szczęszczenie się, Ergehen, Befinden, Wohlergehen &c. Schickſal. Każdy z nich prawi o powodzie swoim. *Pot. Syl.* 230; iak mu się powodziło, wie es ihm gegangen. Pomyślne woyſka powody. *Zab.* 9, 224. Rychléyby ozzalał, za tak szczęśliwym rzeczy powodem. *Jan. Oksz. B* 3. Niektórych panow szczęśliwy powód się zachwieie. *Fur. Uw. F.* POWODCA, - y - *m.*, s POWODNIK, - a, *m.*, iezdny drugiego konia próżnego wiodący *Cn. Th.*, *desultor*, der Führer eines Handpferdes. Ten przychod pomnaża liczbę karet, wozów, wielbłądów i innych zwierząt od ciężarów, z ich powodcami. *Pam.* 83, 554. cf. woźnica. POWODEK *ob.* Wodza, pobocz na konia. POWODNY, - a, - e, nagodny, powod daiący; *Vd.* srozhni, srokovitni; anlåßlich, Anlaß gebend, führend, lenkend. (*Bh.* pûwodni pierwiaſtkowy; *Rs.* поводáтый do kierowania; *diſtg. Crn.* povodn, z wodny, *Bh.* powodnieny nadwodny). Za powodnym szczęściem a cnotą waszą, rad bardzo póydę przed wami. *Birk. Chod.* 10. Powodne i przychylne szczęście daie pochóp dumnym do odchodzenia od rozumu. *Nag. Fil.* 183, powodzące się, sprzyiaiące, günſtiges Glück. - b) Powodny koń, którego na powodzie prowadzą, *Rg.* povodni kogn; *Rs.* заводная лошадь; das Handpferd, Leitpferd Powodny koń, na którym nikt nie siedzi, *inanis equus. Mącz.* Bieganie (*cursus*) było albo wozami, albo końmi, bądź z poiedynkowemi (*singulares*), bądź powednemi (*desultorii*). *Nar. Tac.* 2, 259. - 3) *Jurid.* Strona powodna, ta która ſkarży, *actor Mącz.* powód, die klagende Parthey, der Kläger, *Rs.* истцовый.

Powo-

Powodna i odporna ſtrona. *Sax. Porz.* 22. Powodna i zaposwana ſtrona. *Wyrw. G.* 565. POWODOWAĆ, – ał, – uie, *cz. ndk.*, kogo, czym, *Rs.* поводить, prowadzić, kierować, führen, leiten, lenken. Osoba w pół łańcuchem ściśniona, za który czarny ią murzynek powodował. *Nies.* 1, 7. Daiesz się powodować, iak dziecko. *Teatr* 39, 220. Łatwy do powodowania nim, *Rs.* поводливый. Żołnierz powoduiącego officera bodźcem ruszony, wierzga. *Klok. Turk.* 31. Pierwszy raz, iak żyię, dałem popędliwości powodować sobą. *Teatr* 23, 124. – Powodować się komu, albo kim, dać mu się prowadzić, ſich leiten laſſen. Nadto powolny ſtarzec, każdy go żałuie, Że się tak regentowi temu powoduie. *Tręb. S. M.* 97. Nie mam zwyczaiu, cudzym powodować się zdaniem. *Teatr* 33 *d*, 87. Powodować się okrutnym dziwactwem. *Niemc. Kr.* 3, 128. POWODYR, – u, *m.*, *Vd.* porodnik, n. p. Klekcse powodyr swym u karku dzwonem. *Zab.* 9, 249 *Eſſ.*, byk, wódz trzody). Tenże sam będzie mu powodyrem. *Mon.* 76, 806. der Leiter, Führer. POWODYRSTWO, – a, *n.*, n. p. Uczyniecie mi wielką przyiaźń, kiedy będziecie chcieli zaiąć się iego powodyrſtwem. *Teatr* 19 *c*, 28, kierowaniem nim, Leitung, Führung.

POWODZ, – i, *ż.*, *Bh.* powoden', zátopa; *Slo.* powoden; *Sr.* 1. powohdj, wohdna wudrenzha; *Crn.* povòdu, preplitje; *Vd.* povudn, povodnia, potup, potop, povoden, povoduvanje, savoduvanje, pretupje, gortiek, gortok; *Cro.* povòdnya, poplàva, náplov; *Bs.* naplov, poplaviça; *Rs.* водополь, водополье, наводнéнïе, поéмь; *Ec.* поводіе, половодіе, наводненïе, n. p. отъ велíкаго дождя; wezbranie wód wielkie, potop, eine Waſſerfluth, Ueberſchwemmung. Powodź ieſt ciche wod przyraſtanie, że rozeznać nie może, iak wiele na który czas przybędzie. *Szczerb. Sax.* 485. Choć bóg dał brzegi i warowne góry, Między lądami rozlawszy powodzie, Jednak to przeſkakuią łodzie. *Kniaź. Poez.* 2, 158. Bardzo się bała powodzi rzeki. *Otw. Ow.* 351. Powodzią zalać, *Vd.* povodeniti, povoduvati, obvoduvati, obtopiti, potopuvati, ob. potopić, zatopić. Mała powodź, zwyczaynie poprzedzaiąca wielką, *Ross.* наплыва. – *transl. fig.* Iey serce bez dżdżu i bez żadney chmury Powodzi smutku niepowściągłe leie. *Susz. P.* 2, *D* 4 *b*, ſtrumienie łez, Thränenfluthen. Sułtanowie wymyślili sposób ususzać złotą powódź, która tak często do szkatuły Wezyrowéy spływa. *Klok. Turk.* 61, Goldſtröhme, Goldbäche.

POWODZCA, – y, *m.*, powod daiący, powoduiący kim, der Anlaſſer, Anleiter, Führer. Idą za przykładem swych rodziców, początkowych powódzców. *Teatr* 48, 29. POWODZENIE, – ia, *n.*, dobre lub mniéy dobre szczęście, kiedy się co dobrze lub mniéy dobrze powodzi, (*ob.* Powieść się). ſkutek, udanie się, szczęście, pomyślność, *Slo.* zdarſenje, dobrý proſpěch; *Vd.* shreza; *Rs.* удача, доброденствіе, благополучіе, прокъ, (*Rs.* поведеніе справованіе się); *Ec.* благоуспѣшество; der Erfolg, das Glücken, das Glück. Czemu się złym dobrze na świecie powodzi, A na powodzeniu dobrym zawsze schodzi? *Kchow.* 248. Turcy zwykli rzeczom wagi dodawać albo uymować z ſkutku i powodzenia. *Klok. Turk.* 117. Powodzeniem ludzie sprawy mierzą, nie mądrym baczeniem. *Cn. Ad.* 916. Czekam powodzenia, ale w gotowości przyięcia

przeciwności. *Pilch. Sen. liſt* 2, 12. Powodzenie i nieszczęścia wasze, są od Rzpltéy nierozdzielne. *Nar. Tac.* 1, 277. Z początku tak dobrego, można sądzić o dalszym powodzeniu. *Teatr* 15, 54. POWODZI, POWODZIĆ się, *ob.* Powieść się. POWODZISTY, – a, – e, spadziſty, herabhangend. Pomoſt pod koniem ma być na przedzie ku głowie wyższy, ku zadowi powodziſtszy. *Hipp.* 54. POWODZTWO, – a, *n.*, zapozwanie, pozwanie, aktorſtwo, Ladung, Vorladung, Klage. Gdy kto kogo pozowie do sądu ziemſkiego o granice, takowy w powództwie ma ieno pozwać o granice. *Tarn. Uſt.* 8. Arcybiſkupi Gniezn. wyiednali sobie przywiléy, że maią zawsze pierwszeńſtwo w powództwie o granice. *Czack. pr.* 2, 179.

POWOINCZYK, *ob.* Powoyczyk.

POWOIOWAĆ, *F.* powoiuie *cz. dk.*, *Rs. et Ec.* покоевать, покорить, завоіовать, woiuiąc podbić, erobern. Skanderbeg wtargnąwszy w ziemię Turecką, bardzo wiele powoiował i popuſtoszył. *Baz. Sk.* 110, wszyſtkie krainy powoiował. *ib.* 179. Alexander Wielki, że powoiował świat. *Petr. Pol.* 192. Od powoiowaney Afryki Scypio Afrykanem przezwany był. *ib.* 81.

POWOŁAĆ, *F.* powoła *cz. dk.*, Powołuie *pr.*, Powoływać *freq.*, *Bh.* powolati, powolawati; *Slo.* powolawati, powoláwam; *Sr.* 1 powołać, (powowatinć *Vocatiuus*); *Sr.* 2. powołuſch; *Vd.* poklizhati); wzywać kogo do czego, einen berufen, einladen. Powołano Absalona, a wszedł przed króla. 2 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 33; zawołano, 3 *Leop.*). Powołał wszech przyiaciół swych. 2 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 10. Zgotował wieczerzą wielką, i wielu ich na nią powołał. *Rey Pſt. Dd* 3. *Sed hoc sensu nunc Deo tantum tribuitur*, einen wozu berufen (von Gott). Od początku ſtworzenia bóg każdego wieku ludzie do zbawienia zadnie powoływać raczył. *Zygr. Gon.* 53. Kapłan porządnie powołany. *W. Poſt. Mn.* 272, *Rs.* возозваннный. Powołanie, wezwanie, wzywanie, das Berufen, die Berufung. Powołanie bożkie na iaki ſtan. *Cn. Th.*, *Ross.* Богозваніе. *Si te fata vocant*, ieśli pan bóg chce, ieśli to ieſt twoie powołanie. *Męcz.* – *Effect.* powołanie każdego człowieka, ſtan iego, powinność, der Beruf eines ieden; *Sr.* 1. powowano, powoleni; *Vd* poklic, poklizhanje; *Crn.* pokliz; *Rs.* возваніе. Ktoryż z powołania winni robić, innych dochodów nie maiąc, iedno z pracy ręki swoiéy żyią. *St. Dz.* 38. – §. 2) Powoływać kogo o kradzież spólną, albo inszy występek, *participem furti etc. diuulgare. Cn. Th.*, den Mitſchuldigen angeben; *Rs.* оговорить, оговариваю. Powołany, pozwany, *Sr.* 1. powowane. Powołanie, *Rs.* оговоръ. Gdyby złodziéy kogo powołał, tedy powołany, może się odwieść przysięgą. *Sax. Art.* 31. Złodziey, gdy go wieszaią, radby wszyſtek świat powołał. *Cn. Ad.* 1344. Prawne powołanie winowaycy od aktora przed sąd przyzwoity; pozew; w sądach królewſkich mandat. *Oſtr. Pr.* C. 2, 39. – Powoływać kogo o głowę, den Urheber der Mordthat anrufen und vorfordern. Powołanie, Powoływanie o głowę, *proteſtationis eſt species in funere occiſorum, per magiſtratum fieri solita contra auctorem necis. In quibusdam oppidis audiui in funere occisi, a cognatis eiusdem occentari dirasetlamenta in homicidam. Cn. Th.*, Zetergeſchrey. – Powołanie, ſkazanie sędziego, wydane na

zbiegłego złoczyńcę. *Sax. Porz.* 53, der Richterſpruch gegen den flüchtigen Mörder. - §. Za Piaſtów nakazywali czasem książęta podatek nadzwyczayny, który się wyrazem powszechnym nazywał *powołanie*. *Nar. Hſt.* 2, 159, *et* 1, 86, eine außerordentliche Steuer unter den alten Herzogen. POWOŁANIEC, -ńca, *m.*, którego powołano, którego bóg powołał, der Berufene. Czemuż się też ty królu miły, będąc członkiem bożym, przeyźrzeńcem, powołańcem iego, masz się lada o co frasować? *Weresz. Rgl.* 156.

POWOLEŃSTWO, -a, *n.*, powolność, posłuszeńſtwo, ſtosowanie się do czyiey woli, uleganie, Willfährigkeit, Gehorſam. Prosił Dymitr o córkę, powoleńſtwo swoie obiecuiąc. *Gor. Dz.* 68. Czy może być większe powoleńſtwo? *J. Kchan. Dz.* 161. POWOLI, a), ; podług, woli, po woli; *ob.* Wola. - §. b) Powoli *adv.*, z wolna, pomału, gemach, langſam, allmählig; *Bh.* poznenáhla, zdlauha; *Br.* iſtiha, polako, polagahno; *Rs.* мѣшкотно. Jść powoli, *ob.* telepać się. Powoli nayudaley zaydziesz. *Fr. Ad.* 8, kto się bardzo śili, prędko ustać musi). Powoli po rząſtce doſtaiemy całości. *Pilch. Sen. liſt* 4, 2. Powoli rzeczy przychodzą do doſkonałości. *Teatr* 34 *b*, *B.* 2. Kto miłuie powoli, tego głowa nie boli. *Rys. Ad.* 25, kto miłuie rzewnie, ten szaleie pewnie). Niechcę ia ani tego, aby się mowa powoli, iakby kroplami, sączyła, ani też, aby pędem leciała. *Pilch. Sen. liſt* 303. POWOLNIEĆ, -ieję, -ieie, *neutr, ndk.*, łagodnieć, gelinder werden. Wszyſtkie ſtworzenia tam powolnieią. *Przyb. Milt.* 228. POWOLNOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bh.* powolnoſt, zpozdilost; nieprędkość, niepośpiech, die Langſamkeit; *Crn.* kesnóba; *Vd.* kesnoſt, pozhasnoſt, pomudnoſt; *Rg.* kasnos, kasnenje, polagahnos; *Bs.* kasnoſt; *Rs.* косность, коснѣніе, медленность, медлительность. - §. b) uleganie, dogadzanie, ustępowanie, łagodność umysłu, (*Vd.* povola *libertas*, *Rg.* povoglja *liberum arbitrium*); *Vd.* pohleunoſt, dopushnoſt, pokornoſt, slushovolnoſt, radovolnoſt, pervolnoſt, povolnoſt, volnoſt; die Willfährigkeit. Pobłądził, ale z nazbyt posłuszney radcom powolności. *Jabł. Tel.* 164. Powolność każe przepuszczać urazom. *Kras. Mysz.* 40. POWOLNY, -a, -e, POWOLNIUCHNY, POWOLNIUTEŃKI, POWOLNIUSIEŃKI, POWOLNIUTKI, -a, -ie, *intensiv.*, POWOLNIE *adv.*, POWOLNIUCHNO, POWOLNIUSIEŃKO, POWOLNIUTEŃKO, POWOLNIUTKO *intensiv.*; *Bh.* powolny, zpozdilý, zdlauhawý, dlauhawý; *Slo.* meſkawý (cf. mieszkać); *Crn.* meshkov, kasne, kesn; *Vd.* pozhasn, kassan, pozhassen, kesen, pomuden; *Cro.* polagahan; *Rg.* kassan; *Bs.* kasni; *Rs.* кóсный, кóсень, медлúтельный, мéдленный, мѣшковáтый, мѣшкотный, мѣшкотно, кóноткій, кóномонь; *Eccl.* кóсень, медленъ; nieśpieszny, pomału robiący, idący, langſam. Powolnemu nazwisko gnuśnego daiem. *Zab.* 13, 65. Muły powolne. *Banial. J.* 2. Lżey powolnie znoszą się ciężary. *Hul. Ow.* 10. - §. b) powolny, łagodny, ulegaiący, dogadzaiący, willfährig, ſanftmüthig; *Slo.* powolný; *Sr.* 1. podwohlně, (podwohlam ſo dogadzam); *Crn.* povôln; *Vd.* radovolen, pervolen, povolen, volen, slushovolen, radoslushliu, pokorn, pohleun, dopushen; *Cro.* povolyen, (povolyemsze *placeo*); *Rg.* povóglni; *Rs.* снисходительный, услужливый. Człowiek powolniuchny, by dziecię, *leniſſimus. Męcz.* Bywaią tak niepowolni, iż żadną miarą, ani poradą, nie mogą bydź ukarani, aby się nie przeciwili. *Ezop.* 42, uparci, krnąbrni). Pochlebców naywięcey ſtrzeda trzeba, gdy się i poſtawą, i mową naypowolniey ſtawią. *Kosz. Lor.* 49 *b*. Biegnę zaraz do niego, sama mu poradzę, By tobie był powolnym, i czcił twoię władzę. *Dmoch. Jl.* 2, 64, by ci ulegał). Panu Bogu we wszyſtkim powolnemi byli. *Kucz. Kal.* 88, k woli. *ed. rec.*). Moia matuleńka powolniuteńka ieſt, iak aniołek. *Teatr* 30 *b*, 59. Podpisuią się pod liſtami: powolnym sługą. *Mon.* 64, 491. Powolny zefir pomiędzy kwiaty się wwija. *Węg. Mar.* 1, 57, łagodny, ſanft.

POWOŁOWSZCZYZNA, -y, *ż.*, POWOŁOWE, -ego, *n.*, dawny podatek od rogaciżny. *Papr. IV.* 2, 213, Hornviehſteuer. Rodzay podatku opłaty od wołów, nazywał się powołowszczyzna. *Czack. pr.* 203. Powołowszczyzna, to ieſt, dziesiąty od poddanych wół we trzy lata. *Petr. Ex.* 29. Za Władysława IV. powołowszczyznę corocznią, którą przedtym w dziesiąć lat ieno, potym w siedm, saś w pięć, we trzy znowu, aż nakoniec co rok wybierać poczęto, ustanowiono. *Star. Ref.* 100; *Herb. Stat.* 271. - §. 2) Powołowszczyzna, rogacizna młoda, junges Hornvieh. W domach szlacheckich wolno cudzoziemcom woły zimowane, karmne i powołowszczyznę kupować, i bez myta z granic wypędzać. *Vol. Leg.* 2, 685.

POWOŁYWAĆ, *ob.* Powołać.

POWONIĆ *cz. dk.*, powaniać *kontyn.*, węchem poczuć, riechen, mit dem Geruche empfinden, berlechen, durch den Geruch einziehen; *Crn.* poduham, mirisati; *Rs.* обонять, нюхнуть, нюхать. Powoniaiący, *Rs.* обонятельный. POWONIENIE, -ia, *n.*, woniania zmysł, *Bh.* čijch, čf. cuch); *Slo.* čuch, čitedelnoſt; *Crn.* podush, podúh; *Bs.* voguanje, jedno od pet chjuchjenja; *Sla.* mirisanje; das Riechen, der Sinn des Geruchs. Narzędzie powonienia ieſt nos. *Krup.* 4, 75. Jeſt to znak złéy komplexyi w człeku, gdy powonienia nie ma. *Sak. prob.* 51. Psy maią powonienie bardzo ostre. *Rog. Doſ.* 1, 50. Powonienia ostrego, czułego, *ob.* Bystry; z POWONNY, -a, -e, ſcharfen Geruchs. Psiarnia powonna. *N. Pam.* 8, 232.

POWOSZCZYĆ *cz. dk.*, woſkiem powlec, bewichſen, mit Wachs beziehen, *Rs.* вощить, вощавать. Powoszczony, *Vd.* povoſkan.

POWOY, -oiu, *m.*, *Bh.* ſwlačec; *Sr.* 1. pjazka; *Crn.* slák; *Rg.* telivikka; *Ec.* повой трава; *Rs.* колокольчики павилúчные, (*Rs.* повой powicie, *Cro.* póvoy, povojecz, z przepáſka); ziele, wiiące się po drzewach, roślinach, zamyka pod sobą bardzo wiele gatunków, *convoluulus. Linn.*, die Winde, das Windeglöcklein, Winderkraut. *Sien.* 185, *Kluk Rosl.* 1, 287, *Kluk Dyk.* 2, 97, *Syr.* 1323 *sqq.* Powóy ieſt ziele wiiące się po drzewie, albo po zielu, które bliſko roście, *Spicz.* 95. Powóy płotowy, *ob.* Liliia płotowa; Dzwonki płotowe, *Rs.* звонки. - Powóy wielki, *ob.* Chobotna wyka. - Powóy wonny, kozi, *ob.* Przewiercień; *Crn.* trobelóka. - Powóy zamorſki, *ob.* Socznica. - Powóy miesiączkowy, *ob.* Barwinek krzyżowy. - Pieczary krętym powoiem uwite. *Zab.* 14, 150. - §. 2. Powoy, -oia, *m.*, gąsiennica winna, eine Weinrebenraupe. Powoie winną gryzą macicę. *Tr.*

POWOYNIK ziemny, POWOINCZYK, -a, *m.*, *elatine*,

Klettenkraut. *Syr.* 1328. - §. 2) Powoynik, pielucha długa, eine breite Windel; *Boh.* powijadło, powijak, fáček; *Slo.* powijadlo, *Sr.* 2. powitka; *Crn.* povoj, povojnèk; *Cro.* povoy, povojecz; *Dl.* peleu; *Bs.* pouoj, pouiç; *Rg.* povoj, povojaz, povoich, povojak, povoiech; *Ec.* ловоѫ, (*Rs.* повой babienie; повойникъ chustka na głowie okręcana prostych kobiet, zawoy). Herkules dzieckiem ieszcze będąc w powoyniku pogniotł srogie węże. *Chrość Cw.* 119. Leży w żłobie, w powoynik powity Pan Panow, i krol nieograniczony. *Odym. Sw. F* 2 *b.* Na tacach niosą pieluchy czyli powoyniki królewskie. *Min. Ryt.* 1, 42. Złotym dziecię ściągnie powoynikiem. *Pot. Arg.* 549. Ściska powoynik rządcę niebieskiego. *Groch. W.* 356. POWOYNIKOWY, - a, -e, pieluszny, Windel-. Wiąże baczki, ręce, nożki W powoynikowe związki. *Groch. W.* 69

POWÓZ, - u, *m.*, wóz, fura, das Fuhrwerk, die Fuhre, der Wagen; *Rs.* повозъ, повозка. Ogrodnicy mieszaią na powozie gnoie końskie, ośle etc. *Cresc.* 76. - §. b) *actio*, powóz, powiezienie, poiazd, poiechanie, das Fahren, Fuhrwerken. Nie trzeba odwabiać poddanych od pilnych robot do powozów nieużytecznych. *Petr. Ek.* 24. - §. Powóz, za Piastów, nazywano powinność dawania podwód pod dwór, kiedy krol iechał gdzie, a odwoz, kiedy powracał. *Nar. Hist.* 4, 37 *et* 3, 365, *et* 2, 86. *POWOZANIN, - a, *m.*, woszczyk Ruski, furmański chłop, ein Fuhrmannsknecht im Reußischen. Naywięcey było u Kozakow ochotnikow z leśniczych, powozan etc. *Zimor. Siel.* 252. **POWÓZCA, - y, *m.*, który powozi, powodnie końmi, der Kutschirer, der selbst kutschirt. Tym czasem Tytan sam powozca, iedzie. *Knieź. Poez.* 1, 240. POWOZIĆ, - ił, - i, *cz. kont.*, Powieźć *dokonane*, *Boh.* powoziti, popowezti; *Vd.* povoziti, prezhpelati, napreipelati, prezhvoziti), powozić końmi; powodować końmi, kutschiren, fahren. Przeklęty wynalazek poiazdu, na ktorym gdy powoźnik z iadącym usiędzie, Jak na przepaść uporznie powozić cię będzie. *Mon.* 70, 796. Powozić wiosłem, wiosłem robić, rudern. - §. Powozić pole, gnoiem, z nawozić, gnoić, mit Dünger befahren, düngen. POWOŹNIK, - a, *m.*, (*Bs.* vozaç *remer*); *Rs. et Ec* повозникъ; który kogo powozi, ktory końmi powozi, der Kutschirer. Zły powoźnik dobre ponarowi konie. *Fr. Ad.* 35. Ranny Klitus, powoźnik Polidama śmiały. *Dmoch. Jl.* 2, 80. Ceran w Likcie urodzony sławnym, Był koni Meryona powoźnikiem sprawnym. *ib.* 2, 154. Powoźnik doskonały. *ib.* 1, 95. Cóż było, nim się w górę wzbił powoźnik iasny? *Zab.* 5, 355 *Koff.*, Faeton, słońce!). - §. Powoźnik na wodzie, wiosłowy robotnik. *Cn. Th.*, der Ruderer. Powoźnicy pieniłe wiosła mi tłukli wały. *Tr. Tel.* 39. POWOŹNY, - a, - e, do powozu, do powożenia służący, zum Fahren, Kutschiren gehörig. - §. Wiatr powoźny. *Hor.* 1, 75, powiewny, posmyczny, pośpieszaiący powożenie na wodzie, ein günstiger, forttreibender Wind. - §. Wiosła powoźne. *Hor.* 1, 74, flatek popędzaiące, forttreibende Ruder. *Zab.* 4, 400.

POWPADAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hinein fallen. W dol powpadali. *Rib. Ps.* 108. POWPISYWAĆ *czyn. iterat. dok.*, nach einander einschreiben. *Teatr* 21 *b*, 76. POWPLESĆ *cz. iterat. dk.*, Powplatać *ndk.*, nach einander einflechten. Winowayce na kołach powpleceni. *A. Kch. Wirg.* 168. Niektórych poćwiertowano, w koła powpleciono, powieszano. *Pam.* 82, 59. POWPROWADZAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hinein führen. Pana swego plenipotent w prawne interessa powprowadzał. *Zab.* 13, 195. POWPRZĄGAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander einspannen. Głaszcząc w nieznaiome iarzma ie powprzągał. *Otw. Ow.* POWPYCHAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander hinein stoßen. Te co robili złości, powpycha sam pan w dol za złości. *Ryb. Ps.* 105.

POWRACAĆ, *ob.* Powrócić.

POWRAŻAĆ, *F.* powraża *cz. dk.*, nach einander hinein stecken, hinein pressen. Palce mu w wiarołomne oczy powrażała. *Otw. Ow.* 532.

POWRÓCIĆ, *F.* powróci *cz. dok.*, Powracać *ndk.*; *Bs.* urachjati, pouratiti; *Rg.* povrâtiti; *Sla.* povratiti, povrâtitise; *Cro.* povrácham, povranulszem, (povernuti, povracham, z odwrócić; *Sr.* 1. powrocju, powrocjam, powrocjicj *subverto*; *Crn.* pourazham, poverniti *reddere*, pourazhilu, z nagroda, odwet; *Vd.* poverait *compensare*, *restituere*, povrazhenje *compensatio*; *Slo.* nawrátiti se *redire*; *Ross.* возвращить, возвращать, возворотить, возворочать, возворачивать; wrócić co, oddawać, odstawiać, odwetować, wieder geben, zurück stellen. Morze, co wydziera na wschodzie, to powraca na zachodzie. *Stas. Buff.* 40. Ty powrócisz mi wszystko, com stracił. *Stas. Num.* 1, 58. Czas przeszły już nie powrócony. *Mon.* 71, 330, nie do powrócenia, nie do odwetowania, unersetzlich. - *aliter* Nie tak prędko powraca pasterka swéy nogi, Kiedy gdzie blizko węża zobaczy u drogi, Jak . . . *P. Kch. Orl.* 1, 5, cofa, odwraca, odsuwa, zurück ziehen. - §. 2) Powrócić *neutr.*, nazad się wrócić, zurück kehren, zurück kommen. Powrócę; idę teraz dla interessu. *Teatr* 9, 24. Powrócić się. *Tr.*, *id.* Nie piérwéy na wolność powrócisz, Aż nam piérwéy iednę piosneczkę zanócisz. *Chod. Gesn.* 43. Zważ krąg rzeczy coraz do siebie powracaiących, a uyrzesz, że wszystko koleią zapada i wstaie. (*Pilch. Sen. list* 289. Powrócony do domu, ludziom moim, com słyszał, opowiedziałem. *Xiądz.* 112, powróciwszy). POWRÓCICIEL, - a, *m.*, który co powraca, der Wiederhersteller, *Cro.* povernitel.

POWROSŁO, - a, *n.*, *Bh.* powřisło, pobřisło, probřisło, promřisło; *Mor.* obřisło; *Sr.* 2. powraslo; *Sr.* 1. powreslo, powlysiwo; *Crn.* prevęslu, poręslu; *Vd.* poreslu, slamna svesa, slamni pasa); powiąsło, obwiąsło, powróz z słomy ukręcony do związania snopków. *Włod.*, *Dudz.* 53, das Garbenband, das Strohseil, die Garben zu binden. Gdzie w kopach dziesięcinę oddawaią, tedy powrosło, którym snopy wiążą, ma być długie na dwa łokcia, a to kiedy oziminę wiążą. *Szczerb. Sax.* 126. Po omłocie lnu zaraz snopki powrosłem związać potrzeba. *Przędz.* 10. - §. Roztargnął Samson wici, iakoby miał rozerwać zgrzebne powrosło ogniem przepalone. *Radz. Jud.* 16, 9.

POWRÓT, - u, *m.*, *Ross.* возворотъ, wrócenie czego, zwrót, powracanie, wrócenie się, die Rückgabe, Rückkehr, Rückkunft; *Slo.* nawrácenj se; *Rg.* zàvrata, vzrata; *Cro.* povrácsek, povernenye; *Ross.* возвратъ, возворотъ, (*Rs.* обратно nazad); *Eccl.* возвращенїе, возвратъ. Prawo odkupienia przedanéy rzeczy, zowie się kupno z

powrotem. *Gal. Cyw.* 3, 92, cf. wyderkaf). Powrót Posła, komedya *Niemcewicza*. – Chyba w Lipcu spodziewany iest z powrotem do stolicy. *Gaz. Nar.* 1, 192, że powróci, man erwartet seine Rückkehr nach der Hauptstadt erst im July. Tak prędko z powrotem? *Teatr* 5, 23, tak prędko powracasz? so geschwinde wieder zurück? Prosimy z powrotem. *Teatr* 9, 23, powracaiąc nie minąć nas, do nas wstępować, auf der Rückreise, auf dem Rückwege einzusprechen. 1) POWROTNY, – a, – o, od powrotu, powracaiący, powrócony, Rückkehr-; *Rs.* возворотный, возвратный, обратный, возвратимый. (*Rag.* povratni, savratni, *Cro.* povrachni *reciprocus*, wzaiemny); *Cro.* povrachlyiv *reparabilis*. Hiszpania zachowała sobie traktatem Utrechtskim prawo powrotne do Sycylii. *Wyrw. G.* 483. Meandra powrotnego córa Cyane. *Zebr. Ow.* 231, *redeuntis*). Z brzegu niepowrotnych wod śpiesznie umyka. *N. Pam.* 3, 347, uplywaiących. 2) POWROTNY, – a, – e, n. p. Powrotne, – ego, *n.*, *Subſtantive*; płaca od wrot, od bramy, Thorgeld, Thürengeld. Ma magistrat Wileński imieniem powrotnego od kamienic w rynku i na większych ulicach po złotemu, na pobocznych po groszy 20 wybierać. *Dub.* 192.

POWRÓZ, – u, *m.*, (*Etym.* wrócić), postronek, sznur, lina, der Strang, das Seil; *Bh.* prowaz (*Etym.* wiązać); *Slo.* prowaz, powraz; *Sr.* 2. powroś; *Sr.* 1. powreſtwo, jztrét, jztreciſt; *Vd.* ſtrik, very; *Crn.* prevûsa, vesilje, povesonza, konop (cf. konop'); *Cro.* veru, vervu, vúse, motus (cf. wiązać, motać), ſtronga, konòp; *Dl.* pouras, konop; *Bs.* konop, konopaç; úsge, trák; *Rg.* vés, zavezaj, ùza, konòp; *Rs.* верёвка, вéрвie, канáтъ; *Ec.* уже, ужúще. Powróz konopny, *Rs.* крѣпчúна. Powrozy u niewodu, *ob.* Oprotki. Powrozy robić, *Vd.* konope pleſti, delati, spletuvati, vesilati. Dla nas Chrystus się sromotnie w powrozach prowadzić dopuścił. *W. Poſt. W.* 260, w pętach). Nigdy cię do niéy matka w powrozie nie wiodła. *Pot. Syl.* 296, nie przymusiła, gwałtem nie pociągnęła). Żeby z nici nie kręcili powrozów. *Mon.* 73, 102, żeby z muchy słonia nie robili). Gdzieby synowie na słowa nie dbali, nie wadzi do grozy przydać też powrozy, bo mówi Salomon: wabieray boków syna, póki młod. *Zrn. Pſt.* 53 *b*, plagi, baty, korbacze, Hiebe, Schläge, Peitſche. Powróz do obieszenia kogo, der Galgenſtrang, der Strick, der Strang. Osądziła przypowieść ſtara do powroza, Co ni pies, ni koza. *Pot. Pocz.* 362. Jeśliby kto kradł drzewo budowne, ma być sądzon łykiem albo powrozem. *Szczerb. Sax.* 521, szubienicą). Kiedybyście za Jagiełła tak bluźnili, pewnieby kto z was drgnął nogą na powrozie. *Twor. Ok.* c 1, na szubienicy). Powróz kuglarski, das Leintanzerſeil. Był ieden Turczyn, który po powrozie chodził. *Warg. Radz.* 173. – §. *tr.* Powrozie! *Cn. Th.* 1034, obiesiu! du Galgenſtrick!

POWROZEK, – zka, *m.*, *dem.*, *Bh.* prowazec, prowazel; *Slo.* prowázek; *Bs.* konopcicch, tracjaç, uzica; *Cro.* konopëcz; *Dl.* konopcbich; *Rg.* konopcich; *Rs.* верёвка, верёвочка; sznurek, ſtryczek, ein Strickchen. Powrozek trudno się przerywa, *vis unita maior. Sk. Dz.* 845. Powrozek w troie pleciony. *Gal. Al.* 37. – *tr.* Powrozek pępkowy. *Krup.* 2, 198, die Nabelſchnur, Pępowina. – Powrozek nasieniowy. *Krup.* 2, 132, der Samenſtrang.

POWROZIANY, – a, – o, POWROZI, z powrozów, von Stricken, Strick-. Powroziana drabina. *Tr.* Psy powrozim biczem wyganiać. *Zrn. Pſt.* 3, 753 *b*. – – (POWRÓŻKA, – i, ż., wróżba, wieszczenie, die Wahrſagung. Rzymski i Kartagineński naród iednego czasu rógwnemi powróżkami i siłami, panowania świata sobie winszowali. *Faliſſ. Fl.* 53). – – POWROZKOWY, – a, – e, od powrozków, ſtryczkowy, Schnur-, Schnürchen-, Strickchen-. Częstokroć pustelnicy paciorz i Zdrowe Maryc na powrózkowych paciorkach, nabożnie rozmyślali. *Bzow. Roz.* 1. POWROZNICTWO, – a, *n.*, rzemiesło robienia powrozów, *Bh.* prowaznictwi; *Vd.* konoplaria, vesilništvu, das Seilerhandwerk. Wyborne pismo Pana du Hamel o powroznictwie. *Jak. Mat.* 4, 447. POWROZNICZY, – a, – e, od powroznika, *Boh.* prowazniczy; *Vd.* konoplarſki; *Sla.* uzárski; Seiler-. Warsztat powroźniczy, rzemiesło powroznicze. POWROZNIK, – a, *m.*, *Bh.* prowaznik; *Slo.* powraznik, prowaznik; *Sr.* 1. jztrakowník; *Crn.* prevusar, salar; *Vd.* konoplar, vesilar, vesilopletez, shalar, shaller, preyusar, vervar, ſtrikar, shnurodelaux, spletenizhar, vesosukavez; *Cro.* vusár, konopár; *Dl.* pouraznik, konopar; *Rg.* konoppâr, uxâr, konopas, konopcja, konopcjar; *Bs.* konopar, usgjar; *Sla.* uzár; *Rs.* верёвочникъ, верёночникъ, канáтчикъ; rzemieślnik od powrozów, der Seiler. Powrozy kupuię od powroźnika. *N. Pam.* 16, 30. Powroźnik przed użyciem konopi, powinien każdą garść wytrzepać. *Jak. Art.* 3, 221, *Zab.* 16, 365. POWROŹNICZKA, – i, ż., *Bh.* prowaznice); die Seilerinn. *POWROZOBIEGUN, – a, *m.*; kuglarz powrozowy. *Cn. Th.*, *Mon.* 75, 590, der Seiltänzer; *Bh.* prowazolezec; *Rg.* konoppohòdaz; *Cro.* konopohodecz, vusotanczna, vusar; *Vd.* povervški rejavez, jigraus, po vervi ſkakavez, hodez. POWROZOBIEGUNKA, – i, ż., die Seiltänzerinn. POWROZOWY, – a, – e, od powrozu, *Rs.* канатный, верёночный; vom Stricke, Strick-, Strang-. Cięga powrozowa. *Tr.* Prowadzono złodzieia na śmierć powrozową. *Opal. sat.* 87, *Pilch. Sen. liſt* 2, 434, t. j. na szubienicę, zum Galgen. POWROZOWATY, – a, – e, – o *adv.*; *Rs.* верёвчатый, na kształt powrozu, ſtrickartig.

PO-WRZEĆ, powrzało, *F.* powre *med. dk.*, nieco przez chwilę wrzeć, etwas nach einander ſieden, kochen, aufkochen; *Vd.* povreti, savreti; *Rg.* povretti; *Bs.* pouritti, mallo vritti.

POWSCHODZIĆ *med. iterat. dk.*, nach einander aufgehen. Rośliny te powschodzą, i trawę wypuszczaią. *N. Pam.* 17, 206.

POWSCIĄG, – u, *m.*, powściąganie, hamowanie, wstrzymywanie, hamulec, das Hemmen, Bändigen, Mäßigen, Einhaltthun; das Hemmmittel, *tr.* die Hemmkette. Nieokrócona pogańska dzikość dzielnieyszego powściągu nad wiarę nie miała. *Nar. Hiſt.* 2, 18. To dla obu stron dumy powściągiem być powinno. *Nar. Tac.* 2, 320. Każdy poczciwy rady na powściąg swywoli szukał. *ib.* 3, 94. Zawarte broni zawieszenie nie było dla nieprzyiaciół powściągiem, ażeby nie zbierali woyska. *Nar. Chod.* 1, 233. Wiary zażywał na więzy, na *powściągi woli z namiętnościami. *Chodk. Kat.* 13. POWSCIĄGACZ, – a, *m.*, *Cn. Th.*, powściągaiący co abo od czego. *Wlod.* Powściągniciel, *repreſſor. Mącz.*, der Zurückhalter, Abhalter, Hemmer. POWSCIĄGLIWOŚĆ, *POWSCIĘGLI-

WOŚĆ, -ści, ż., wstrzemięźliwość, umiarkowanie, (opp. rozpusta); *fig.* vzdrżnutje; die Hemmung, Mäßigung, Enthaltung, Enthaltſamkeit. Powściągliwość nie należy w iakości pokarmow, a ieśli ich w mierze używasz. *Zrn. Pſt.* 103. Gallenus przez dietę czyli powściągliwość w iedle i napoiu, doszedł miłey starości. *Pilch. Sen. liſt* 2, 26. Powściągliwość, t. i. umartwienie ciała, maią za fundament, na ktorym insze cnoty budują, żaden z nich przed wieczorem ani ie, ani pije. *Pim. Kam.* 298. Prawo do raiu utraciliśmy przez niepowściągliwość w smaku matenki naszey. *Mon.* 70, 814. Z rozpustności i białych głow siła się złego rodzi, gdzie mężczyńſka niepowściągliwość nigdy tak światu szkodzić nie może. *Gorn. Dw.* 265. Dziewictwu dziwuiemy się i powściągliwość chwalimy. *Sk. Dz.* 248. I poganie dziewictwo i powściągliwość czcili. *ib.* 10. Gdy pracą leniſtwo, a powściągliwość i równość nierząd i pycha posiądą, fortuna razem z obyczaiami mienić się musi. *Pilch. Sall.* 4. Powściągliwość ieſt nieprawie doſkonała cnota, bo też ma w sobie i to i owo żądzy. *Gor. Dw.* 346. Naywiększa ieſt dobroć w królu wstrzymawałość a powściągliwość od pieniędzy a od maiętności poddanych swych. *Kosz. Lor.* 84. POWSCIĄGLIWY, *POWSCIĘGLIWY, -a, -e, POWSCIĄGLIWIE *adv.*, wstrzemięźliwy, umiarkowany, *Rag.* vſteeghnut; enthaltſam, mäßig; *continens. Mącz.* Kto na urzędzie, nietylko ręce od brania podarków, ale i oczy od weyrzenia bestliwego trzeba mieć powściągliwe. *Gor. Dw.* 269. Obrzezuycie gęby od iadła i picia zbytniego, niechay nie będą łakome, ale powściągliwe od obżarſtwa, od piianſtwa, od łakoci. *Dambr.* 60. Strzeżesz się na wykiełznanym koniu siedzieć; ależ daleko więcey niebezpieczności ieſt od niepowściągliwego ięzyka. *Kosz. Lor.* 57 *b.* Codzień się w większą a niepowściągliwszą nieczyſtość rozpuszcza. *ib.* 62 *b.* POWSCIĄGNĄĆ, *F.* powściągnie *cz. idntl.*, Powściągać *ndk.*, hamować, wstrzymywać, zurück halten, anhalten, hemmen, mäßigen. Polacy dawniey miani byli za iedyny munsztuk powściągaiący potęgę Moſkiewſką. *Klok. Turc.* 118. Krwawy kamień, to ieſt krwi powściągaiący kamień. *Sien.* 332. Przez Styxa wody przysięgła, Przysięga ta Jowiasa samego powściągła (powściągnęła), *adſtrinxit. Jabł. Tel.* 98. Poſt albo powściągnienie od pokarmów i napoiów rozkosznieyszych. *Smotr. Lam.* 216. Stóy, a gniewu powściągniy, wstrzymay impet srogi. *Bardz. Tr.* 90. Szczęśliwy kto swe powściągać umie Chęci i żądze wrodzone, Kto namiętnościom w mężnym rozumie Wkłada wędzidła ſtalone. *Zab.* 12, 310 *Nar.* Objąwszy urząd, nie będzie mógł namiętności swoich powściągnąć, kto w prywatnym życiu ich uśmierzyć nie umiał. *Mon.* 70, 561. POWSCIĄGNĄĆ się od czego, wstrzymać się, hamować się, ſich einer Sache enthalten, von etwas enthalten. Karząc kogo, od gniewu się powściągać mamy. *Kosz. Cyc.* 55. Słysząc to, powściągnąć się od gniewu nie mógł. *Sk. Zyw.* 2, 110.

POWSCIEKNĄĆ się, *F.* powściecze się *recipr. dk.*, Powściekać się *ndk.*, w wściekłość powpadać, nach einander toll werden, wüthend werden. Z bozkiego ukarania, mieszczanie tego miaſta się powściekali. *Klon. Jud.* 10.

POWSIADAĆ *med. iterat. dk.*, ſich nach einander aufſetzen.

Wſtali i powsiadali każdy na muła swego, i uciekli. *Bud. 2 Sam.* 13, 29.

POWSINOGA, -i, *m.*, biegun, wszędybył, tułacz, mieysca nie zagrzeie, wszędzie go pełno, ein Herumſtreicher, Herumtreiber. *Cn. Th., Mon.* 75, 590, *Boh.* powaleč; *Crn.* rokomavhar; *Vd.* potepuh, ſterz, okulpleſtovez, okultepnik, mrazhnik, motavilnik, (*cf. Vd.* veſs jiti, veſs hoditi, = za gamractwem chodzić); *Cro.* preszkochipiot; *Rs.* бродяга, побродяга. - *Femin.* Sprosna rzecz, kiedy z panny siedzi *powsinoga*, *Mátrey* wszędzie pełno. *Dambr.* 620, tułaczka, eine Herumtreiberinn.

POWSTAĆ, *F.* powſtanie *med. dk.*, Powſtaie *pr.*, Powſtawać *contin.*, wſtawać poleżawszy, posiedziawszy, aufſtehen, auftreten, ſich erheben; *Bh.* powſtati, *Sr.* i. poſtanu, poſtanem, powſtawam, powſtahaм, powſtam; *Vd.* povſtati, povſtajati, gorvſtati; *Rs.* возстáть; *Ec.* пръвостáмъ, пръвостáвамъ. Ilekroć był z nóg zwalony, tylekroć żwawszy na nogi powſtał. *Pilch. Sen. liſt* 88. Gdy ewanieliią w kościele czytaią, wszyscy ludzie powſtaią. *Hrbſt. odp. F. b.* Powſtano ku nim na widokach. *Cn. Th.* Niech przed ſtarszemi ze czcią powſtaią. *Pilch. Sen. Gn.* 226. Z choroby powſtaiący, wielki apetyt miewaią. *Krup.* 5, 370. Popoię ich, aby posnęli i spali sen wieczny, a nigdy nie powſtali. i *Leop. Jer.* 51, 39. Związki śmierci roserwawszy, powſtał do nowego żywota. *Groch. W.* 238. z martwych wſtał, auferſtanden von den Todten. *Powſtał od piérwszego przedsięwzięcia swego, i zabawek niepobożnych, a naśladował pana. *Zrn. Pſt.* 3, 682, odſtał; porzucił ie). - Włosy powſtaią, ieżą się, die Haare ſtehen zu Berge. Naywymowniieyszemu krasomowcy, nim rzecz swą rozpoczął, włosy powſtały. *Pilch. Sen. Gn.* 181. Dym powſtaie, z wzbiia się, ein Rauch ſteigt auf. Czuyni byli, nietylko patrząc, gdzie gore, ale gdzie i co mało dymu powſtaie. *Sk. Dz.* 560. - *Math.* Funkcya powſtaiąca, *ascendens*, w ktorey potęgi nieznaney ilości rosną. *Sniad. Alg.* 1, 292. - §. *transl.* powſtawać z czego, wszczęwszy się wzbiiać, entſtehen, empor ſteigen, empor kommen, ſich erheben, empor ſchwingen. Z małych rzeczy często wielkie powſtaią. *Lach. Kaz.* 1, 292. Można gniew z ciężkiey nawet dolegliwości powſtały ukryć. *Pilch. Sen. Gn.* 317. Mur wysoki z małych cegiełek powſtawa. *Opal. sat.* 148. Zabraniamy sąsiadom weyścia w powſtaiące miaſto, ieszcze nie ze wszyſtkim ubezpieczone. *Teatr* 50, 10. Żebrak milszy mi ieſt, aniżeli z cudzego nieszczęścia powſtały. *Teatr* 49 *c*, *A* 2, który się wzbił w bogactwa). - §°. Usilną applikacyą w wielkiego mówcę powſtał. *Nies.* 1, 59, na wielkiego mowcę wyszedł). - §. b) Powſtawać za kim, abo przeciw komu, auftreten für oder wider etwas. Bóg powſtaie, gdy ludzka pomoc uſtaie. *Sk. Dz.* 498, na pomoc, na ratunek, Gott hilft. Rozboynik powſtawa na gardło brata swego. *Rey Pſt. M m m* 3. - Powſtawać na kogo, przeciw komu nieprzyiaźnie, oburzać się, *Rs.* возставáть, мятéжничать, gegen jemanden oder gegen etwas auftreten, ſich auflehnen, darauf losgehen, losziehen. Brat na brata powſtaie, sąsiad na sąsiada. *Zab.* 15, 299 *Swięt.* Powſtanę i powſtawać będę na łakomce, piiaka, złoczyńcę. *Mon.* 65, 398. Wolno iednemu powſtawać na rząd Turecki, drugiemu na Chiński, trzeciemu na Indyyſki. *Gaz. Nar.* 1, 177. - Po-

wstanie, das Aufstehen, Auftreten, Anflehnen, der Aufstand; *Slo.* powstáni; *Vd.* gorvstaja; *Ec.* возстáнїе, возстанáнїе, возстáнїе; (*Ec.*, = stworzenie, twor).

PO-WSTRZYMAĆ *cz. dk.*, powstrzymywać *kont.*, chwilę wstrzymywać, nach einander hin zurück halten. Religiia jest mocnym hamulcem do powstrzymania nas od złego. *Mon.* 74, 208.

POWSTYDZIĆ, *F.* powstydzi *cz. dok.*, Powstydzać *ndk.*, *Rg.* postiditi; *Vd.* posramuvati; *Rs.* постыдить, постыдить, стыжать, остыдить, остыжать. (постыдный powstydliwy); nieco zawstydzić, ein wenig beschämen. Powstydzić się *rec.*, Powstydać się *nak.*, zawstydzić się, sich etwas schämen. W tobie panie wszystkie nadzieie pokładamy, Co się pewnie wiekuiście nie powstydamy. *Kanc. Gd.* 9. Niemasz ich tylko dziewiętnastu; ale też za to dobrani; upewniam, że nie powstydzimy się za nich. *Teatr* 15, 44. Jabym się nie powstydził, tę sztukę na teatrze produkować. *Teatr* 53 *b*, 64.

POWSZEBYTNY, -a, -e, POWSZEBYTNI, -ia, -ie, po wsze czasy bytny, wieczny, zawsze trwaiący, immer während, ewig. Ten porządek chce bóg w świętym a powszebytnym kościele swoim. *IV. Post.* IV. 56. To nie iest powszebytni chrześciiańśki kościoł. *Baz. Hist.* 80.

POWSZECHNIĆ *cz. ndk.*, zpowszechnić, upowszechnić *dk.*, powszechnym uczynić, *Rg.* opchiti (cf. obec), allgemein machen, gemein machen. Zpowszechniona maxyma. *Mon.* 71, 201. POWSZECHNIEĆ, -iał, -ieie, *neutr. ndk.*, powszechnym się stawać, pospolicieć, szerzyć się, allgemein werden. Krzywoprzysięztwo bez kary powszechnieie. *Przestr.* 162, cf. Powszednieć). POWSZECHNIK, -a, *m.*, *catholicus*, der Katholik. Zli powszechnicy są chrześciianie malowani, nie są prawymi chrześciiany. *Hrbst. Nauk. A* 5. Źle żyiący powszechnik prawym nie iest chrześciianinem. *ib. A* 5 *b*. Nazywaią wiernych przepowiadaczów S. Ewanielii, nie powszechniki, ale pokątniki. *Zrn. Pst.* 245. Sami odszczepieńcy się wydaią, że nie są powszechnicy, ale pokątnicy. *IV. Post.* IV. 407. POWSZECHNOSC, -ści, ż., ogoł, ogolność, *Bh.* obec, obecnice, obecnść (*ob.* obec); *Sr.* 1. wśtichzromadnośći; *Rg.* opchina; *Dl.* opchina; die Allgemeinheit. Powszechność kraiowa iest społeczeństwo. *Gall. Cyw.* 1, 3. Jakie są wszystkich stanów w powszechności, i każdego obywatela w szczególności obowiązki względem oyczyzny. *Mon.* 73, 50. Każdy w szczególności, w powszechności wszyscy, gaimy oszczerców. *Mon.* 72, 634. – *Dialect.* powszechność *genus*, *ut: cogere in genus diffusum aliquid*, do powszechnego, do kupy zebrać co rozległego; *Quaestio uniuersi generis*, pytanie o wszystkiey powszechności główne; *genus in species partiri*, powszechność na różnice rozłożyć; *animal est genus homini et brutis commune*, Zwierzę, *i. e.* to słowo, abo iego poięcie, iest powszechność człowieku i niemym żywocinom pospolite. *Cn. Th.* – Powszechność u Platona *Uniuersale*. *Petr. Et.* 18, cf. Wizerunk). Nie tak tu bierzem powszechność, iako dialektowie biorą, którą z wielu poiedynkowych iednakich rzeczy spaiaią i stanowią; ale powszechność zowiemy kształt poznania i rozumienia. *Petr. Et.* 65. – §. b) Powszechność, publiczność, das Publikum; *Sr.* 1. wobsławności. Zaręczyć możem obywatelskiey powszechności, iż skutków prac naszych wkrótce używać będzie. *Zab.*

15, 135 *Pir.* Podjąłeś się pisać, szanuy czytelnika, szanny sąd spółczesnéy i przyszłéy powszechności. *Pir. Wym* 346. – §. Seym 1788 R. wolność wyboru rabinów, powszechnościom żydowskim zostawił. *Czacz. pr.* 1, 109, zgromadzeniom, gminom, społeczeństiom ich, kahalom. POWSZECHNY, -a, -e, POWSZECHNIE *adv.*, wsze obeymuiący, generalny, uniwersalny, allgemein; *Boh. et Slo.* obecni (cf. obec, w obec); *Sor.* 1. wschdzromadné, wsrichzromadniczki, czele wschon, czele wsycha, czele wsse; *Cro.* vsekupne; *Vd.* povsoden, povsodashen, vsoden, vsakodashen, povsednu, skori vselei, vsesunu, vezidiel; *Dl.* opchen; *Sla.* opchenj; *Rg.* opchjeni, sebieni; *Sla.* opchenski; *Rs.* общій, обшь, всеобщій, общенародный, всенародный, всемірный, вселенскій, повальный; *Ec.* вселюдный, соборный, повсемѣстнный, посполитый. Prawa naturalne są powszechne, t. i, iż bez żadnego wyięcia wszystkich obowięzuią ludzi. *Mon.* 75, 556. Ceremonie powszechne maią być od wszystkiego chrześciiaństwa chowane, na osobliwe, które przy niektórych tylko są kościołach, nie są wszyscy powinowaci. *Hrbst. Odp. Pp* 6 *b*. Wyrazy ogolne i powszechne: wiele, wszystko. *Kpcz. Gr.* 3, 3. Słowo człowiek iest coś powszechnego, do którego ściągaią się szczególne osoby, iako to Jan, Piotr, Gaweł. *Petr. Et.* 66. Pierwszy synod Carogrodzki ósmym ekumenickim, generalnym abo powszechnym nazwał. *Sk. Dz.* 845. Imię powszechnego patryarchy samemu papieżowi służy. *Sk. Dz.* 617. Biskup Konstantynopolski powszechnym się naypiérwéy otytułował. *Smotr. Fl.* 20. Powszechny kościoł iest po wszem świecie rozszerzony, i na czas wszelaki trwaiący. *Hrbst. Nauk. A* 4 *b*, *ob.* Katolicki; *Rs.* соборная церковь. Augustyn S. dlatego kościoł zowie powszechnym, iże zupełnie abo na wszystkiem iest doskonały, a na niczym nie chramie. *Baz. hist.* 315. – §. powszechny, powszechności służący, własny, pospolity, publiczny, nieprywatny, *obcy, dem Publiko gehörig, gemein, öffentlich. Mądry powszechnych rzeczy zażywa iak swoich, a swych iak powszechnych. *Opal. sat.* 155.

PO-WSZE-DNI, = po wszystkie dni, *ob.* Wsze, Wszech-, Wszystek. – *§. Na *powszedni daleko świetniéy chodzi, niż we święto zwykł chadzać. *Kosz. Lor.* 103 *b*, na powszednie dni, auf Alletage. POWSZEDNI, -ia, -ie, *POWSZEDZIENNY, Powszedniowy, -a, -e, POWSZEDNIE *adv.*, codzienny, alltäglich, täglich; *Boh.* wssedni; *Sr.* 1. wssednć, sskednii, sskednio; *Sr.* 2. sschodne; *Vd.* vsakidanski, vsakiden, vsedsini, vsakdani, vsednemni; *Cro.* uszagdasnyi; *Bs.* svakdagni; *Sla.* svagdasnj; *Rg.* svakdágni; *Rs.* вседéнный, вседневный, повседневный, будничный, насущный, сущный; *Eccl.* подневный. Oprocz całopalenia powszedniego ... *Bud. Num.* 29, 6. Chleba naszego powszedniego day nam dzisiay. *Radz. Math.* 6, 11. Nie prosimy chleba rocznego, ale tylko powszedniego, a na każdy dzień, na każde dziś tego chleba prosimy. *Hrbst. Nauk. d* 7 *b*, *Kucz. Kat.* 3, 361. Uciechą chłopek cieszy się powszednią. *Morszt.* 210. Bez tych wymysłow idzie drogą średnią. *Morszt.* 210. – *Theol* Powszedni grzech, nie śmiertelny, eine tägliche Sünde, Alltagssünde, keine Todsünde. Mnieysze grzechy pospolicie poszednieini zowiemy. *Kucz. Kat.* 2, 596. My mężczyzny chcemy, aby iedneż grzechy nam były powsze-

dnie, a czasem ku chlubie, a białymgłowom za śmiertelnt. *Gor. Dw.* 266. Niemasz przyczyny, aby imię powszedniego dawało nam większą wolność do popełnienia grzechu. *Kach. Kaz.* 1, 61. Insza iest mieć wady powszednie, insza na głowne urażonego maiestatu zarabiać kryminały. *Psalmod.* 34. Powszednie (*adv.*) zgrzeszyć, *venii digna peccare. Cn. Th.* - §. Powszedni dzień, (*opp.* Odświętny, Święto), Werkeltag; *Slo.* wssedni den; *Vd.* delounek, delouni dan; *Bs.* din posleni; *Rs* будни, будь день. Powszednia szata, ein Alltagsrock. U mnie t. maxyma, być takim w święto, iakim w dzień powszedni. *Kras. Pod.* 2, 71. POWSZEDNIEC *neutr. niedok.*, spowszednieć, *F.* spowszednieie *dk.*, pospolicieć, alltäglich werden, gemein werden; *Bh.* owssednjm. Co się łatwo nabywa, łatwo zpowszednieie. *Lach. Kaz.* 1, 175. Spowszednieie, kto się spółknie. *Zegl. Ad.* 236. Póty wisi na kołku, póki nowe sitko, Wszytko z czasem na świecie powszednieie wszytko. *Pot. Arg.* 147, *Boh. Kom.* 1, 2, *Mon.* 64, 26. Z daleka miłość płuży, powszednieie z bliska. *Pot. Jow.* 23. Smutek iuż zpowszedniały. *Nar. Tac.* 2, 415, cf. Powszechnieć.

POWTARZAC, *ob.* Powtórzyć. POWTARZANKA, -i, ż., powtarzanie, powtórzenie, repetycya, die Wiederhelung. Doweipna w Cesnerze tychże samych myśli powtarzanka. *Kniaź. Poez.* 3, 232. POWTARZALNY, -a, -e, powtarzaniu abo odnawianiu służący, powtórzony, *inflauratiuus, iteratiuus. Cn. Th., Crn.* supetliu, *Ross.* повторительный, zu wiederhohlen, wiederhohlt, wiederhohlbar. Chrystus iest ofiarą błagaiącą niepowtarzalną. *Zygr. Gon.* 285. Powtarzalne słowo, częstotliwe, *iteratiuum, Slo.* opetliwe slowo, *Rs.* увеличительный глаголъ. POWTÓRE *adv.*, drugi raz, po drugie, *Ross.* вторичю, опять; zum zweyten Mal. Dałem to dzieło powtóre z wykładem obfitszym wydrukować. *Wrob. Zelt. praef.* Na POWTÓRKI *adv.*, ieszcze raz, noch ein Mal; powtarzaiąc, wiederhohlt. *Faliff. Fl.* 116. Nie odrzucę z sałatą cielęcia, lub na powtórki Po sałacie i ogórki. *Hor.* 2, 319, *Pot. Jow.* 1, 2. Porwać się do czego na powtórki. *Kłok. Turk.* 189. POWTÓRNY, -a, -e, POWTÓRNIE *adv.*, drugi raz odnowiony, wiederhohlt, zum zweyten Male; *Vd.* speten, drugozhen; *Rs.* вторичный. Powtórną o to do ciebie wnoszę prośbę. *Tr.* **POWTÓRNOMOWNY, -a, -e, *tautologique. Tr.* POWTÓRZYC, *F.* powtorzy *cz. dok.*, Powtarzać *ndk.*, *Bh.* opałowati, opáciti, naopałowati (cf. opak), opetowati; *Slo.* opakugi; *Sr.* 1. zaß tjinu (cf. zaś); *Crn.* supetújem, supetvam; *Cro.* podrugachújem; *Bs.* zapovrrinuti, zapovrrinuti; *Rs.* повторить, повторить, твердить (cf. twierdzić), домърдить, домърживать, промърдить, промпержиеать; znowu co czynić, wznawiać, rozpocząć, wiederhohlen. Jeszcze raz powtarzam, że wiem, kto ieśtem. *Teatr* 2 *b*, 118. Jedno będziesz przychodził powtarzać sto razy. *Teatr* 46 *b*, 2. Ten mędrkiem się iakimsi stawiąc, toż a toż, iak kozieł młóta się naiadłszy, przeżuwaiąc powtarzasz. *Pim. Kam.* 101. *Juris consulti* mówią, powtórzonéy mowy iest moc większa. *Smotr. Lam.* 65. Powtórzyć się godzi, co się do czego zgodzi. *Cn. Ad.* 917, dobre się nigdy nie sprzykrzy). Powtórzyć się znowu zgodzi, co nie łacno w pamięć wchodzi. *Cn. Ad.* 917. Powtórzenie, *Slo.* opałowatella, opetowatella. Prawo na to, które trzeci raz małżeństwo powtarzaią. *Sk. Dz.* 858. Włosy targała, i piersiom zadawała razy powtarzane. *Otw. Ow.* 203, częste). - §. Echa słowa moie powtarzaią. *Teatr* 56 *c*, 97, podrzeźniaią. POWTÓRZYCIEL, -a, *m.*, ktory powtarza, der Wiederhohler, *Rs.* повторитель. POWTYKAC *czyn. iterat. dk.*, nach einander hincin stecken, *Rs.* помыкать, помыкивать, помотать. POWYBIERAC *cz. iterat. dk.*, nach einander heraus nehmen. Sulerz pryśk od lufitochów powybiera. *Torz.* 110. Czechowie śo klasztorów powybierali, a popalili. *Biel. Sw.* 151 *b*, wyrabowali, ausrauben. POWYBIIAC *cz. iter. dk.*, nach einander ausschlagen, heraus schlagen; *Bh.* powyrazyti. Jeżeli tych karesów więcéy będzie, wszystkim członki zo stawow powybiiam. *Teatr* 1 *b*, 56. POWYDAWAC *cz. iterat. dk.*, nach einander ausgeben, *Bh.* powdati, = powydawać córki. POWYDOBYWAC *cz. iter. dk.*, nach einander heraus bringen. Kosteczki z ran obcążkami powydobywać. *Perz. Cyr.* 2, 40. POWYDRAŻAC *cz. iterat. dk.*, nach einander aushöhlen, ausgraben. Powydrażane tablicaki z onyxu. *Chrośc. Fars.* 485. POWYGANIAC *cz. iterat. dk.*, nach einander hinaus jagen. Niechay chory stare baby powygania od siebie. *Perz. Lek.* 325. POWYGRYWAC *cz. iterat. dk.*, nach einander gewinnen. W konnych gonitwach bardzo wielkie powygrywał zakłady. *Mon.* 67, 391. POWYKOPYWAC *czyn. iterat. dk.*, nach einander heraus graben. Powykopywał drzewa, kamienie, trupy. *Tr.* POWYKRADAC *czyn. iterat. dk.*, nach einander wegstehlen. Panny Podkomorzanki obie dwie powykradać się dały. *Teatr* 16 *b*, 11. POWYKRĘCAC *cz. iterat. dk.*, nach einander ausdrehen, verdrehen, verrenken, Niechcę menuetu tańcować, bobym sobie nogi powykręcał. *Teatr* 24 *c*, 74. POWYKRAWAC *czyn. iterat. dk.*, nach einander ausschneiden. Na łbie u koguta mięsa kawał, iakby go kto powykrawał. *Zab.* 13, 285 *Tręb.* POWYLATOWAC *niiak. iter. dk.*, nach einander heraus fliegen. Z rąk ziele powylatowało. *Zebr. Ow.* 358. POWYŁUPOWAC *cz. iterat. dk.*, nach einander heraus schälen, zerren, reißen; *Ross.* вохлупать. Palce mu w oczy powrażała, I źrzenice z iagód powyłupowała. *Otw. Ow.* 532. POWYMYKAC się *rec. iterat. dk.*, nach einander hinaus schlüpfen. Jeden za drugim, iak raki z kobiela powymykali się. *Mon.* 71, 263. POWYMYWAC *cz. iterat. dk.*, nach einander auswaschen. Nim naczynia dobrze powymywaią, toby szedwaser glanc obgryzł. *Torz.* 162. POWYNAYDOWAC *cz. iter. dk.*, nach einander auffinden, ausfindig machen. Gdy waze inne członki powynaydowali, między gardłem a barkiem odgórnym zbywało mieysce. *Zebr. Ow.* 149. POWYNOSIC *cz. iterat. dk.*, Powynaszać *ndk.*, nach einander hinaus tragen: *Bh.* powynesť. Naśle łotrów, pograbi, pokosi, porąbie, powynosi. *Zab.* 16, 124. Wszytko z domu powynosił. *Tr.* Ztąd dla oszczędności powynosiło się wiele familiy na przedmieścia. *N. Pam.* 14, 155, powyprowadzało się, find nach einander ausgezogen. POWYPADAC *neutr. iterat. dk.*, nach einander heraus fallen. Ręce iéy zmartwiały, Aż przęślica z wrzecionem z nich powypadały. *Otw. Ow.* 148. POWYPŁACAC *cz. iterat. dk.*, nach einander auszahlen. Byłoby czym przynaymniéy długi powypłacać. *Teatr* 22 *b*, 53. POWY-

PRÓCHNIEĆ *neutr. iterat. dk.*, nach einander ausfaulen, morsch und mürbe werden. Starzy ludzie, którym zęby powypróchniały. *Syr.* 954. POWYPROWADZAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander hinaus führen. Ja ich z rozumu powyprowadzam. *Teatr* 10, 11. POWYPYCHAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander hinaus ſtoßen. Nie śmiéycie się, bo was do djabła powypycham. *Teatr* 7 *d*, 22. POWYRASTAĆ *niiak. iterat. dk.*, nach einander auswachſen; *Bh.* powyrůſt, powyroſł. POWYRĘBOWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander aushauen. Lasy powyrębował. *Leop.* 4 *Reg.* 23, 14, *ib.* 2 *Par.* 31, 1. POWYRYIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander ausgraben. Ściany powyryiał rozlicanym ryciem i wydrożeniem. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 29. POWYRYWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander ausreißen. Resatę sobie włosów ze łba powyrywa, iak się o tym dowie. *Teatr* 7 *c*, 44. Powyrywać zęby. *Perz. Cyr.* 2, 191. POWYRZYNAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander ausſchneiden. Rowy, które deszcz nawalny powyrzyna między górami. *Torz.* 96. POWYSKAKIWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander heraus ſpringen, *Rs.* повыскакивать. POWYŚLEDZAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander ausſpühren. Powyśledzane łożyska zwierzów. *Zab.* 14, 262. POWYSYŁAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander ausſchicken. Ludzie są powysyłani. *Teatr* 18, 100. POWYSZCZYPAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander ausknéipen. Ziele to liścia długiego, po kraiach iakoby powyszczypanego. *Syr.* 562. POWYTARGIWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander ausźerren, ausreißen; *Rs.* повыдергать, повыдергивать. POWYTŁACZAĆ *czyn. iterat. dk.*, nach einander ausdrücken. Tu posiome chrościny, tu lasy osadził, Doliny powytłaczał, góry wyprowadzał. *Nar. Dz.* 3, 48. POWYTRZESZCZAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander aufſperren, aufreißen (die Augen). Wszyscy na mię oczy powytrzeszczali. *Teatr* 7, 98. POWYWRACAĆ *cz. iterat. dok.*, nach einander umwerfen. Stołki połamał, kanapy powywracał. *Teatr* 52 *d*, 74. Stoły powywracał. *Leop. Math.* 21, 12. Liſt ten papiezki hiſtoryk dziwnie powywracał. *Sk. Dz.* 845, pofałszował). Słowa poucinane i powywracane. *Mon.* 68, 96, poprzekręcane). POWYZABIJAĆ *cz. iter. dk.*, (*observa. tres praepositiones inseparab.*), nach einander tödten, aufreiben. Nie pierwéyeśmy się krzywdy mścić przeſtali, Ażeśmy ich iednę część powyzabijali. *Otw. Ow.* 493. POWYZDYCHYWAĆ *neutr. iter. dok.*, (*tres praepositiones*), nach einander wegſterben, krepiren. Tak rok bydła za własnym zaniedbaniem powyzdychywały. *Sim. Siel.* 111.

POWYŻEY, *ob.* Wysoko, wyżéy, *ob.* Powzwyż. POWYŻSZYĆ, *F.* powyższy *cz. dk.*, Powyższać *ndk.*, *Bh.* powyſſiti, powyſſowati; *Slo.* powyſſugi; *Sr.* 1. pobuſcham; *Crn.* poviksham, viksham; *Vd.* povishati, povishuvati; *Cro.* zviszити, zvishavam; *Rs.* повышать, повышаю; wyższym uczynić, podnosić, *ob.* podwyższyć, erheben. Każdy, który się powyższa, poniżon będzie, a który się poniża, będzie podwyższon. *W. Poſt. Mn.* 349, *Wrob. Zolt.* 39. Uprzedzali się do onych mieysc powyższeńszych. *Rey Pſt. pp* 4, wyższych, wyniosłych, erhöhter, höher. Przeſtrzega, by się takiéy nadętey myśli, a takich powyższonych mieysc ſtrzegli. *Rey Pſt. P p* 4. - Po narodzeniu P. Maryi, powyższenie bywa S. Krzyża. *Hrbſt. Nauk. R* 4, Kreuz-Erhöhung. *POWYŻSZONOŚĆ,

*POWYŻSZENNOŚĆ, - ści, *ż.*, wyniosłość, hoher Sinn, Hochmuth, Hofart. Ewanielija przeciwko powyższonośći świeckiéy. *Rey Pſt. Ggg* 5. Krewkość nasza zawsze nas wiedzie na powyższenności a na pochlubki świata tego. *ib. Eee* 2. POWYŻSZYCIEL, - a, *m.*, który powyższa, der Erhöher, *Vd.* povishar.

POWYŻYMAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander ausdrücken, *Rs.* повыжимать, повыжму.

POWZDAĆ, *F.* powda *cz. dk.*, Powdawać *ndk.*, wydawać, zdać, oddać, abgeben, übergeben, abtreten. Romunt zbiwszy Dawmunta, powdał państwo Litewskie rycerstwu wszystkiemu, wymawiaiąc się być ich panem. *Biel.* 128. Powdanie, oddanie rzeczy prawne abo kontraktowe, *emancipatio, traditio. Cn. Th.* - §. *tr.* Chocia nauczyciele pracy swoiéy przydawaią, wszakże wszystkę chwałę Panu Chrystusowi powdawać maią. *W. Poſt. Mn.* 299.

POWZDYCHAĆ *cz. iterat. dk.*, ein wenig, eine Weile ſeufzen, *Vd.* posdihuvati, obsdihuvati.

POWZIĄĆ, *F.* poweźmie *cz. dk.*, (cf. pobrać, cf. iąć, wziąć), pobrać, osiągnąć, dostać, pochwycić, *trop.*, empfangen, erhalten, nehmen, faſſen. Wiadomość powziąć. *Kras. Pod.* 2, 55, odebrać). Uszanowanie mu inszych myśli powziąć nie dało. *Stas. Num.* 2, 92. Powziąwszy ku mnie dobre serce, częściéy mię nawiedzał. *Kras. Doś.* 216. Więcéy coś niż dobrą przyiaźń ku mnie powzięła *ib.* 44.

POWZWYŻ *adverb.*, na wysokość, wzwyż, nach der Höhe zu, in die Höhe. Mirt powzwyż zagęſtwiony. *A. Kch. W.* 61.

POXYKAĆ, *ob.* Pokszykać.

*POY, POYCIE, POIĘ, *ob.* Piać.

POYMANIEC, POYMUIE, *ob.* Poiąć, poimaniec.

**POYNY, - a, - e, pity, poiący, trinkbar, durſtlöſchend. Poyne złoto toczą w korytach iéy rzeki. *Przyb. Milt.* 93.

POYRZEC, POYŻRZEC, *POIRZEC, *POŹDRZYĆ, *intr. niedok.*, spoyrzeć, *F.* spoyrzy *dokon.*, Pozierać *kontyn.*, okiem na co rzucić, patrzeć, (cf. poglądać), *Boh.* pohlednauti, pohlidnauti; *Crn.* posiram se; *Vd.* vgledati, gleduvati, sameshati, *Cro.* pogledam; *Bs.* pozriti, pogledati; *Rg.* pozritti, posiram; *Ross.* позарѣть, позарю, взираю, взглядывать, (*Rs.* позоровать patrzeć na widowiſkach); *Ec.* позрѣти, взираю; hin ſchauen, hin blicken. Rzekł do chłopca swego, wstąp' wyżéy, *poyźrzyy* ku morzu! który gdy wstąpił i *poglądnął*, rzekł: niemasz nic. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 43. *Poyźrzałem* oczyma swemi, i *uyźrzałem* niewiaſtę po prawéy ſtronie. *ib.* 4 *Ezdr.* 9, 38. Ścieszki téy nie wiedział ptak, ani na nię poyźrzało oko sępowe. 3 *Leop. Job.* 28, 7, poglądnęło. 1 *Leop.*). Nie tylko aby się tam cisnąć abo iść mieli, ale ani tam pożrą. *Rey Pſt. Dd* 6. Poyrzawszy na siebie zamilczeli. *Falib. Q.* 2. Pawik, gdy ogon roſtoczy ubogi Wnet mu myśl zginie, gdy poździrzy na nogi. *Rey Zw.* 219. Ubogi człowiek żałobliwie na mię pośrzał (pożrzał, poyrzał). *Sien.* 491. Nie śmieią mi już śmiele poyźrzeć w oczy. *Ryb. Ps.* 10. Kalipso z oka pozierała na Mentora. *Jabł. Tel.* 9, *ob.* Oko). Słucha go, a pozierа nań z oka. *Jabł. Ez.* 32. Marsem spoyrzawszy, krzyknie groźnie. *Teatr* 29, 71. Eliza wczoray ostro spoyrzała, Możem dał powód urazy. *Kniaź. Poez.* 1, 34. Poirzyy, iakie to budowanie. *Sekl.* 13, „*not.* wei! uważay, zwa-

swaźay, bacz). Wysłuchał mię bóg, i poyźrzał na pokorę moię i baczył na frasunek moy. *Leop. Ezdr.* 9, 43. Spoyrzyy wysoko, spoyrzawszy uważ głęboko, kto te niebiosa budował, *Dar. lot.* 3, 23. Spoyrź na ludzkie zabawy po świecie, co ich za sprawy. *Dar. lot.* 6. Trzeba im przebaczyć, i na te ich zbrodnie poyźrzeć z oka. *Tward. Wł.* 84, patrzeć, przez szpary). – Poyrzenie, Spoyrzenie, Pozieranie *subst. verb.*, weyrzenie, das Hineinsehen, Hineinschauen; *Bs.* gled, pogled; *Rg.* pogléd, izgled. *Vd.* vgled, pogled, sagled, nagled, namesbik, samesbik; *Cro.* pogléd, vid; *Ross.* взоръ, взглядъ, взглядываніе. Z tey wieży było poyźrzenie na dół bardzo przykre. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 5. – §. b) to, na co poglądamy, co widzimy, pozor, der Anblick, die Gestalt. Nie sądźcie wedle poirzenia, ale sądźcie sprawiedliwie. *Sekl. Jan.* 7. Był Frydryk poyźrzenia wesołego i wspaniałego. *Arom.* 774. Z poyrzenia bywa poznan mąż, a po obliczu bywa poznan mądry. 1 *Leop. Syr.* 19, 26. Strasznego nazbyt był poyrzenia, iak błyskawica. *Odym. Sw.* 2, *Ll* 3. – §. Poyrzenie, plac niezasłoniony, do patrzenia wolny, prospekt. *Cn. Th.*, die Aussicht. Koło tego miasta poyrzenie wszędy wesołe. *Biel.* 720. Z mieysca tego na miasto piękne poyźrzenie. *Warg. Radz.* 46. Z pagórków na morze blizkie poyrzenie było. *Warg. Cez.* 64. Poyrzenie komu odjąć, światło mu odjąć. *Cn. Th.*, einem die Aussicht, das Licht benehmen.

POYSĆ, POYSDŹ, *POISĆ, poszedł, poszła, *F.* póydzie *intr. dk.*, (*ob.* Jść *ndk.*, *ob.* Pochodzić *cont.*), *Bh.* pogiti, posel, pogdu, pugdu, (popogiti, popossel, popogdu *paulum progredi*); *Sr.* 2. pojhjsch; *Sr.* 1. ponydu, ponhdjem; *Crn.* pojdem; *Vd.* poiti, poidem; *Bs.* pocchi, pojiti; *Rg.* pòchi; *Dl.* poyti; *Cro.* pohájam, pohodilszem; *Ru.* поити, пошелъ, пойду, походить, похожу, похаживать; cf. *Gr.* ϕοιτᾶν, *Jon.* ϕοιτεειν, *Celt.* pedd); póyść gdzie, póyść dokąd, wohin gehen, kommen. *Podźwa, *Poydziewa, *Podźma, *Ponty, Podźta, *Dual. obs.*, z póydzmyż, póydźcie, gehen wir! laßt uns hingehen, geht hin! Podźma Tytyrze, podźma, a błagaymy modlitwą boga. *Past. F.* 51. Posłoy! gdzie idziesz? *poydziewa zarazem. *Zebr. Ow.* 289. Podźwał o duszo moia wziąwszy krzyż swóy za tym panem. *Groch. W.* 196. Rzekł ieden do drugiego; iuż *pomy wyżey na tę górę. *Rey Wiz.* 165. Podźwa do igrania. *Past. F.* 70. Wszystko odprawiwszy, do kościoła *poszto, tamże dzięki bogu czyniono. *itum est. Krom.* 678, man gieng in die Kirche; es wurde in die Kirche gegangen. Póydź Kubo do woyta! *Cn. Ad.* 882, *ad iudicium adsis*, Śmierć nieubłagana). Sówka woła: póydź. *Cn. Ad.* 1075, sówka na dachu kwili, komu umrzeć po chwili!). Na pokóy z ciała poszedł. *Sk. Dz.* 507, na wieczny pokóy poszedł. ib. 824, do oyców, do przodków, do nieba poszedł, t. umarł, er ist beim gegangen, gestorben. Charlał, charlał, aż i poszedł. *Rey Zw.* 60. Podźno Wc Pan prędzey. *Teatr* 7, 96. Póydź sam tu! *Zabł. Amf.* 40, *Bh.* pòj sam; *Dl.* hodisemo; komm her! (geh her!). Uczyń panie doskonałe *poszcie (póyście) moie w drogach twych, aby się nie poruszyły ślady moie. *Wrob.* 31, *gressus meos*, chod móy, kroki moie). Poszło mu w pięty, *ob.* Pięta. – Póyść za kim, iść za iego śladem, einem nachfolgen, *pr. et tr.* Za nim iuż wszędy dobrowolnie póydzie, jak baranek za owcą. *Gor. Dw.* 349. Za mężem póydziesz? *Pr.* Idą przed mężem poczciwe, (giną, umierają). *Bard. Tr.* 479, *diſſg.* póyść za mąż, *ob.* niżey). Dobrze mówisz, póydę za radą twoią. *Teatr* 30 *b*, 11, iey się będę trzymał, ich werde deinem Rathe folgen. *Philtrum*, trunek, ktory w gamractwie dla miłości bywa zadawan, *nasięźrza, szalona miłość, póydź za mną, niektorzy zową. *Mącz.*, ein Liebestrank. Trunek miłości, podź za mną, zadanie miłości. *Volck.* 702, podarek zaletny, miłośniczy podarek. *Dasyp. Xx* 1 *b*, *Ec.* благодатіе. – Póydź precz! geh weg! Póydź mi z oczu, niecnoto! *Boh. Kom.* 1, 64. Póydź odemnie daleko, odtąd ciebie ani widzieć, ani chcę słyszeć. *Zabł. Amf.* 70. Nie potrzebuie ciebie, póydź sobie! *Teatr* 41 *c*, 333, geh deiner Wege! Kiedy tu tylu panów, póydę z tego domu! *Teatr* 19 *b*, 42. Przyszedłeś, widziałeś, poszedłeś, *Zab.* 7, 212 *Koff.*, cf. *venit*, *vidit*, *vicit*). *Slo. Prov.* urobił źle, i ſ'el vtec, źle zbroiwszy poszedł. Nie potrafisz, żebyś ztąd na sucho poszedł. *Boh. Kom.* 1, 68, żebyś uszedł, umknął się, du ſollſt nicht ungeſtraft weg kommen, davon kommen. *Emphat.*, Poszedł, z uciekł, w nogi, umknął, er hat Reißaus genommen. Orzeł poszedł w powietrze pióremi lotnemi. *P. Kch. Orl.* 1, 97, wzbił się, er ſchwang ſich in die Lüfte. – §. Póyść w grę iaką. *Teatr* 1, 24, wdawać się, zaczynać iaką grę, ſich in ein Spiel einlaſſen, mitgehen, Parthie machen. Czy Pan Błażéy nie póydzie w karty? *Teatr* 52 *d*, 103. Z sąsiadem poszliśmy w pikietę. *Pot. Jow.* 190. *Similiter*, Siostr uczonych spytała, w te słowa poszedłszy, *doctas sic eſt affata sorores. Zebr. Ow.* 112, taką mowę zagaiwszy). – §. O zakładbym poszedł, że... *Teatr* 27 *c*, 76, eine Wette anſtellen. – §. Poszli do broni, ledwieśmy ich rozwadzili. *Warg. Radz.* 180, porwali się do broni, ſie griffen zum Gewehr, fiengen ſich an zu hauen. Chciał więcéy mówić, ale woysko na wrzawę poszło. *Zab.* 15, 270, zaczęło wrzawę robić, fieng an zu lärmen. – Póyść na kogo, natrzeć nań, auf einen losgehen. Słuznieś poszedł w tym piśmie na heretyków. *Twor. Wie.* *a* 2. – §. Póyść z kim, postępować, czynić z kim, mit einem verfahren, zu Werke gehen. Póydźmy z sobą otwarcie. *Teatr* 38, 272. – §. Pamięć tak wielkich rzeczy była trwalsza, i na potomne czasy poszła. *Birk. Dom.* 113, utrzymała się, rozszerzyła się, iſt auf die Nachwelt gekommen. – §. Póyść, minąć, przeminąć, zginąć, zniszczeć, vergehen, vorüber gehen. Poszło wszystko. *Cn. Ad.* 908; iuż po wszystkim). Przypatrz się ieno ludziom i domom bogatym, poszło! niemasz nic! *Hrbſt. Nauk. C* 2 *b*. Dymem poszło. *Cn. Ad.* 909, in Rauch aufgehen. Wiele miast z dymem ku górze poszło. *Falib. U.* Jak kościół tak fara poszła ku górze dymem. *ib. U.* Rady ich w dym poszły. *Sk. Dz.* 371, w dym się obróciły, zu Rauch geworden. Cały okręt w popiół poszedł. *Zab.* 3, 265, zu Aſche geworden, w perzynę). Zapędy ich na wiatr poszły. *Pilch. Sall.* 56, in die Lüfte verflogen. Żagiel okrutnym wichrem rozerwany, poszedł w nawałności. *Birk. Dom.* 111, porwany przepadł, wurde von den Fluthen fortgeriſſen. Póydą traktaty do bicia, ieśli mu nie odda towarzysza. *Biał. Od.* 17. Te wydatki czy póydą na darmo! *Teatr* 33 *d*, 54, czy marnie przepadną, umſonſt verfallen. Żadna dobra rzecz nie póydzie bez

pomsty. *Wrob.* 7, nie zostanie, ohne Belohnung hingehen, ausgehen. Mahometa dziwy wszystkie w bayki poszły. *Paszk. Dz.* 78, pokazały się być baykami, obróciły się w bayki, stały się niemi, sind zu Fabeln geworden. W co póydzie moy honor, co ludzie powiedzą? *Boh. Kom.* 1, 240, was wird aus meinem guten Namen werden? wie wirds mit meiner Ehre stehn? W cożby poszedł Jeyl miły, Gdyby przez twą śmierć iego trudy marne były? *Min. Ryt.* 2, 220, w coby się obrócił? was würde aus ihm werden? Naypięknieyszy z kozłów poydzie tobie bogini na ofiarę! *Stas. Num.* 2, 63, obrócony, poświęcony będzie na ofiarę). Już wszystko com wycierpiała, poszło w niepamięć. *Stas. Num.* 2, 103, oddane iest niepamięci, ist der Vergessenheit übergeben. Poszły bogów przybytki w opryszków rozboynie. *Hor.* 1, 159 *Nar.*, przemieniły się, verwandelten sich. Furya onéy choroby nieiako uśmierzyła się, i w dłużą poszła. *Wys. Al.* 368, zog sich in die Länge. Poszedł grzech w politykę, w grubiiaństwo cnota, W zbytek potrzeba, z męstwa stała się piesaczota, Poszło w ceremoniią nabożeństwo stare. *Pot. Pocz.* 669, uchodzą za to, für etwas passiren, gelten. – Teraz to w modę poszło, źle o drugich mówić. *Teatr* 15 *c*, 5, w modę weszło, es ist Mode geworden, zur Mode geworden. – §. Póyść na co, (cf. Pochodzić na co), podobieństwem do czego się zbliżyć, podobnym być albo się stać do czego, wyyść na co, nie uyść czego, auf etwas hinausfallen, ausgehen, einer Sache gleich kommen, ähnlich werden, an Aehnlichkeit bekommen. Drzewo to gałęziste, wysokie, smagle, kształtem na drzewo dębowe poszło. *Jer. Zbr.* 2, 100. Coś na bohatéra strasznego poszedł. *Klok. Turk.* 117. Język Arabski siła poszedł na żydowski i Chaldeyski. *Paszk. Dz.* 149. Poszliśmy na chorego, który niesmacznych lekarstw zażywać nie chce. *Leszcz. Gl.* 2. Liczą ustawicznie dni i kwarty, więcéy coś poszli na kupce aniż na żołnierze. *Birk. Kaz. Ob. G* 2 *b*. Bardzo na to poszli synaczkowie twoi, W postawie, w obyczaiach, iakby byli moi. *Biel. S. M. C.* To coś bardzo na ten poszło. *Gor. Dw.* 407, *Comp.* 698. Długi kamień, na stół coś poszło, stał we środku. *Pot. Arg.* 282. – *aliter*, Trunek, który północnemu na zdrowie póyść może, byćby mógł dla Włocha trucizną. *Ostr. Pr. C.* 1, 47, do zdrowia służyć, zur Gesundheit dienen. – §. Póyść za kogo *de feminis*: nubere, (einen Mann) heirathen, einen zum Manne nehmen, ihm seine Hand geben. Jeżeli nie póydziesz za Walerego, to za nikogo więcéy. *Teatr* 36, 64. Ociągała się póyść za niego, boiąc się pasierba. *Pilch. Sall.* 31. Kasia źle bardzo poszłaby za mąż, ieżeli nie za mnie. *Zabł. Bal.* 13. Widział stracone swe nadzieie przez za mąż póyście królowéy. *Niemc. Kr.* 2, 43, durch die Heirath. – §. Póyść zkąd, s Pochod swóy mieć zkąd, wszczątek zkąd mieć, (*ob.* Pochodzić z kogo, od kogo), herkommen, abstammen, sein Herkommen haben. Człowiek ten z uczciwych rodziców poszedł. *Baz. hst.* 31. Z Abraama poszedł Jasak. *Sekl. Math.* 1, „*not.* narodził się." Syn Boży swoie rodzenie, *poszcie (póyście) z boga być mieni. *Biał. Post.* 84, *poszczie. *Kucz. Kat.* 164. Ten, który *poście swoie ma z oyców wedle ciała, t. i. który się człowiekiem urodził, iest bogiem nade wszystkie. *Salin.* 2, 393; *ib.* 2, 161. – §. Poszło mu oko, białkiem mu zaszło, *laborat glaucomate. Mącz.*, das Auge hat den Staar bekommen, es hat sich ein Häutchen darüber gezogen. Oczy mu bielmem poszły. *Bud. Tob.* 6, 8, bielmo ma na oczu. *Bibl. Gd.*). Oczy moie poszły *bilmem. 1 *Leop. Job.* 16, 17, powieki moie zaćmiły się. 3 *Leop.*), oczy pochodziły zaćmieniem. *Ezop.* 95. Oczy koniowi mgłą poszły. *Cresc.* 540. Oczy iego już były poszły, tak że już nie mógł widzieć. *Leop.* 1 *Reg.* 3, 2, poczęły się były zacimiać. *Bibl. Gd.*, seine Augen waren dunkel worden. – §. Poszło co dobrze, źle, powiodło się dobrze lub mniey dobrze, es geht, geht von Statten, gut, schlecht; *Rs.* сходиться, сойдеться. Że było pieniędzy dostatkiem, poszło wszystko i prędko i dobrze. *Kras. Dos.* 256. Nie poszło mu to. *Cn. Ad.* 640, nie padło iako chciał; nie poszczęściło się; omyliła go nadzieia). Myśli fortecy dobywać; ieśliby im to nie poszło, przyległości pustoszyć. *Warg. Cez.* 42, gdyby się to im nie udało). Porozumiéymy się, za czym nam dobrze rzeczy póydą. *Teatr* 24 *c*, 38, cf. smarownie). O przedziwnie nam poszło. *Teatr* 30 *b*, 8. Widzę, że poszła dobrze moia prośba. *Warg. Wal.* 185, skutkowała). Zapomniy o nim, a wszystko lepiéy póydzie. *Teatr* 9 *b*, 99. Datek boży zostawa sprawiedliwym, a pomnożenie iego będzie miało *poście na wieki. 1 *Leop. Syr.* 11, 17, powód dobry. 3 *Leop.*, powodzenie, postępek dobry). – Obraza mego bóztwa nie póydzie bezkarnie, Wzniecę pożar niezgody, a ty zginiesz marnie. *Dmoch. Jl.* 83, nie uydzie, wird nicht für genossen hingehen. Nie póydzie tedy ta obmowa żadnemu heretykowi, nie póydzie; ale raczéy każdy taki starać się winien, aby srogiego dekretu bożego uszedł. *Smotr. Ap.* 17, nie płaci, nie służy). – §. Poydzie-li mi o rzecz małą, tedy tę dam, a póydzie-li o wielką, tedy się wymówię. *Gor. Sen.* 314, *ob.* idzie o co, gra idzie o co, es ist um etwas zu thun; es geht um etwas Großes, Kleines.

*POYSRZODEK, *ob.* Pośrzodek.

POZABIEGAĆ *intr. iterat. dk.*, nach einander vorbeugen, verhüten, verbauen. Pozabiegał kupcom, aby mi nic na kredyt nie dawali. *Teatr* 34 *b*, D 2. POZABIERAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander aufnehmen, auffassen. Zkąd to Waść tych znaiomości pozabierał. *Teatr* 26 *b*, 79. POZABIIAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander todt schlagen. (*Cro.* pobiti, pozablyújem *obliuiscor*, pozapominać). Oni dla tego zabiiani i mordowani bywaią, dlaczego męczennicy pozabiiani byli. *Zrn. Pst.* 244 *b*. Boię się, że są poimani, abo czego strzeż boże pozabiiani. *P. Kch. Orl.* 1, 84. Pozabiiać gwoździami. *Tr.*, nach einander vermachen, verschlagen. Okna nietylko okiennicami, ale i kobiercami pozabiiali. *Sak. Persp.* 33.

POŻĄC, *F.* poźnie *cz. dk.*, Pożynać *ndk.*, *Bh* pojiti, pojinati; *Vd.* poshenjati, vkopuvati; *Rg.* poxetti; *Bs.* posgetti; *Cro.* posèt, posinyam, poselszem; *Rs.* пожать, пожинать; żniwo odprawić, pokosić, abmähen, abmähen. ten. W Egipcie poczynaią żąć w Kwietniu, i pożynaią nim się skończy May. *Boter* 215. – *fig.* Jego zwycięzka ręka mnóstwo ich pożęła. *Przyb. Luz.* 75. (*distg. Rs.* пожать, пожинать pościskać). Pożęcie, *Vd.* poshetje, *ob.* żniwo. Do pożęcia, mogący być pożętym, *Ec.* можно жать, которого жнуть или жать можно.

POZACHODZIC *intr. iter. dk.*, nach einander untergehen,

vergehen, vorgehen, vortreten. Czyście w głowy pozachodzili? *Teatr* 186, 27, czyście oszaleli, seyd ihr verrückt? Wiele szkła w hucie dymem pozachodziło. *Terz.* 52, powlekło się, zaszło dymem). POZACIEŚNIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander verengen, enge machen. Ciał nie prowadzą na pogrzeb życzony, Którym pozaciśnione nayprzestrzeńsze brony, *neque capiebant funera portae. Zebr. Ow.* 179. POZACZYNAĆ *cz. iterat. dok.*, nach einander anfangen. I cóż ci prawodawcy dobrego zrobili? Wszystko pozaczynali, a nic nie skończyli! *Nieme. P. P.* 15.

POZAD, *POZADŹ *adv. loci, Bh.* pozadu; *Rs.* позади, ozíąb; na zadzie, w tyle, w tył, hinten, von hinten, im Rücken. Uyszrzał ią pozadź daleczko. *Wys. Kat.* 5. Co było pozad, to zaś będzie wprzód. *Gorn. Sen.* 346. Radzono królowi, nieprzyiaciela sobie pozad nie zostawić. *Biel.* 435. Nie nowina to tym pisarzom, w pozad to położyć, co na piérwszym mieyscu miało być położono. *Salin.* 2, 94. Pozad, na zadzie ob kładę, idę, stoię, *retro pono. Cn. Th.* Pozad idący, *secutor. ib.* Wszystko to pokazuie się z wyższych słów i z pozad idących. *Salin.* 5, 6. Bóg potwierdził mowę tę przez cuda pozad idące. *W. Mar.* 16, 20, „za tym", następuiące, durch nachfolgende Wunder. Cokolwiek z wieku naszego pozad, to ma śmierć w swéy dzierżawie. *Pilch. Sen. list* 3.

POŻĄDAĆ, pożąda *czyn. niedk.*, Pożądnąć, *F.* pożądnie *idntl., Bh.* pojadati; *Sr.* 1. pojatam, pojadoścam; *Rg.* požúdjeti; *Br.* posgjuditi, posgeliti, pohljepiti, hlepati, hlipati; *Cro.* poseletisze, poselyújem; *Vd.* sheliti, sheluvati, poshéliti, poshéluvati, radimeti, raduvatise (*cf.* radować się); *Rs.* пожелать, позарúться, позáриваться; *Ec.* вожелѣти, вождѣлѣти, похотствовать, похотствую; zęby na co ostrzyć, oskomę mieć, pragnąć czego, nach etwas lüstern, sich gelüsten lassen. Ten pożądnął, co tamtem obmierził, *concupiuit. Off. Sen.* 10. Wszystko ma ten, który niczego nie pożąda. *Warg. Wal.* 129. Kto nie będzie pożądał, ten na swym dosyć maiąc, nie będzie cudzego pragnął. *Kucz. Kat.* 3, 208. Bóg zakazuie pożądać cudzéy żony. *Karnk. Kat.* 367. Kogo szczęście tuczy, Taki złych rzeczy pożądać się uczy. *Morszt.* 209. - §. W tych słowach wszystko mamy, czego kiedy bóg po nas pożądał. *W. Post. W.* 2, 253, po nas *potrzebował, wyciągał, wymagał, nam rozkazał, od nas żądał, begehren, verlangen, fordern. - Pożądanie, żądanie, ślina, pragnienie, oskoma, das Gelüsten, die Lüsternheit nach etwas; *Sr.* 1. pojadani, pojadaństwo. *Vd.* poshelitje; *Ec.* похоть, пожданїе, желанїе, пожелѣнїе. Często kobietki w pewnym zwłaszcza stanie, Śmieszne lecz żywe maią pożądanie. *Zab.* 14, 240. Pożądany, pożądliwy, upragniony, pomyślny, erwünscht, gewünscht, begehrt; *Slo.* winšowatedelni (*cf.* winszować); *Sor.* 1. wintjwanité, wintjuwanité, (wintjuwaté *optatiuus*); *Vd* pervoshliu, voshliu; *Bs.* posgeliv; *Cro.* poselyiv; *Rs.* желáтельный, вожделѣнный, благожелáемый; *Eccl.* жадíтельный, благовождѣлѣнный. Błagamy Naywyższego o naypożądańsze dla was powodzenie. *Gaz. Nar.* 1, 215. Jako wam była pożądańsza w oyczyznie umrzeć, tak piękniejsza za oyczyznę lodz. *Warg. Wal.* 154. Kto z królów pożądańszy, nieswyciężony woiennik, czyli też nie znaiący woyny? *Jabł. Tel.* 69. POŻĄDACZ, -a, *m., concupitor, appetitor. Cn. Th.*, s POŻĄDNIK, pożądaiący czego, pożądliwy, der nach etwas lüstert, der Lüsterer, der Begehrer; *Cro.* poselitel; *Rg.* poxuditegl, poxudnik; *Bs.* pohljepnik; *Rs.* похотникъ, прихотникъ, *f.* похотница, прихотница. Wzgardziciel ziemskich rzeczy, a pożądnik niebieskich. *W. Post. W.* 87. POŻĄDANIE, a) *subst. verb.* Pożądać, *qu. v.* - b) *adv.*, s pożądnie, pożądliwie, *optate, optabiliter. Cn. Th.*, erwünscht. POŻĄDLIWOŚĆ, - ści, *f.*, POŻĄDNOŚĆ, pragnienie czego, życzenie, das Verlangen, Begehren, Sehnen, Lüstern nach etwas; *Sor.* 1. pojadości, pojadaństwo, zaiojtwano; *Crn.* poshelénje; *Vd.* silnoshelnoſt; *Bs.* pohljepóst, posgjuda, łakomoſt; *Rg.* poxudnos, poxuda; *Rs.* похотливость, прихотливость. W sercu miłość, pożądliwość, i inne affekty, siedlisko swoie maią. *Sak. dusz.* 61. Pożądliwość iest nieiakie wzruszenie umysłu, za którym przywiedzeni ludzie, onych wdzięcznych rzeczy pożądaią, których nie maią. *Kucz. Kat.* 3, 214. Nie każda pożądliwość grzechem, ale tylko cielesna i nieporządna. *Karnk. Kat.* 370. Między pożądnością ludzkiéy woli, żadna rzecz nie iest pożądliwsza, iak pokoy. *Herb. Stat.* 717. - §. Pożądliwość zła, żądza, siła pożądliwa rzeczy lubych nie według rozumu. *Cn. Th.*, die böse Lust, Fleischeslust. Zła pożądliwość pragnie tego, co z przyrodzenia rozumowi przeciwne. *Karnk. Kat.* 124. Każdy bywa kuszony, od własnéy pożądliwości przynęcony; a pożądliwość, gdy pocznie rodzi grzech. *W. Jak.* 1, 14. Zapalili się starcowie pożądliwością Susanny. *W. Dan.* 13, 8. Załamuy w sobie twardém wędzidłem wszystkie pożądliwości cielesne, bo cię to wiodą na pychę, na gniew, na pomstę, na łakomstwo, na opilstwo, na obżarstwo. *Rey Zw.* 56. POŻĄDLIWY, POŻĄDNY, - a, - e, POŻĄDLIWIE, POŻĄDNIE *adverb.*; - 1) *pass.*, pożądany, upragniony, życzony, wyglądany, erwünscht, gewünscht, mit Sehnsucht begehrt. Przyydzie on Messyasz pożądliwy od wszystkich narodów. *Bial. Post.* 4. Ratunek związanym pożądliwy dali. *Stryik.* 319. Nad pokoy nie może być nic na świecie droższego pożądano i pożądliwszego proszono. *Herb. Stat.* 700. Pożądliwsze to iest niźli złoto i drogie kamienie. 5 *Leop. Ps.* 18, 11, skupnieysze. 1 *Leop.*). Sposoby te chwalenia boga są bardzo dobre i pożądliwe. *Kucz. Kat.* 3, 56. Ma ci dać ziemię pożądliwą i dziedzictwo zacne. 1 *Leop. Jer.* 3, 19. Uczynili ziemię tę tak wdzięczną i pożądliwą, pustynią. 1 *Leop. Zach.* 7, 14. Kiedy się święte miasto pokazało, Wszyscy wesołe krzyki wypuszczaią, A Jeruzalem pożądne witaią. *P. Kch. Jer.* 56. On cię spanoszy, i w nim pożądnych zażyiesz rozkoszy. *Chrość. Job.* 83. Niech po śmiertelnym życia mego biegu Mam kres pożądny u twoiego brzegu. *Zab.* 6, 243, *Gor. Sen.* 76. Któżby tych skarbów pożądnych nad wszystko nie żądał. *Farn. pr.* - §. 2) *act.* pożądliwy, pożądny, pożądaiący, pożądliwości pełen, do niéy skłonny, begehrend, wünschend, strebend, lüstern nach etwas; *Vd.* preshelen, silnoshelezhen, pretert, presbernoshelen; *Bs.* posgjudan; *Rs.* похотливый, прихотливый. Dobrey sławy, więcéy niż żywota, mężowie maią być pożądliwi. *Stryik.* 319. Pan obaczył pożądliwe i wierne serca ich, i wypełniał one pożądliwości ich. *Rey Ps. Nn* 5. Bóg nad każdym wiernym, gdy ieno uyrzy pożądliwe serce iego, ieszcze więc-

céy miłosierdzia ukaże. *Rey Pſł. H* 8, chęć, ochotę). Patrzayże tego miłościwego pana, iak on iest chciw a pożądliw zbawienia naszego. *ib. Dd* 6. Miałem do niéy trochę przypożądliwą ochotę. *Wyg. Mar.* 5, 144, ſtroiłem sobie apetyt). Poſt iest powściągnienie pożądnych ludzi od zbytku i rozkoszy cielesnéy, i ukromienie ciała naszego. *Zygr. Gon.* 356, lubieżnych, zmysłowych). W ziemię i w wodę i w każde ſtworzenie Pożądną miłość lało przyrodzenie. *P. Kch. Jer.* 401. - *Bot.* Pożądne ziele, *ob.* Lubszczyk. *Syr.* 103.

POZADOWY, -a, -e, na zadzie będący, zadny, tylny, hinter=, im Rücken. Mezapus przednie czoło wiedzie; pozadowi Hufcom są przełożeni synowie Tyrrowi. *A. Kch. IV* 210.

POZADUSIWAĆ *cz. iterat. dok.*, nach einander erwürgen. Rozkazał Faraon babom, aby dzieci Izraelitſkie pozadusiwały. *Leszcz. H. S.* 99. POZAGRADZAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander verzäunen, verſperren. Drogęm sobie na wszyſtek świat pozagradzała, Żebym do saméy Krety wolny przyſtęp miała. *Otw. Ow.* 303. POZAIEŻDŻAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander vorfahren, vorreiten. *Transitiue*, n. p. Pozaieżdżałam konie, zgromadzaiąc sama Woyſka Greckie, na Troi zgubę i Pryama. *Dmoch. Jl.* 88, *ob.* zaieżdżać konie, nach einander zu Schanden reiten.

POŻAKOWAĆ *cz. ndk.*, n. p. Odbierzmy księżom co maią, abo ich naiachawszy, pożakuymy. *Star. Ref.* 128. Wywabiwszy z zamku oblężonych, wszyſtkich pozabiiał, dobra pobrał i grunty na około pożakował. *Opal. sat.* 30.

POZAKRZYWIAĆ *cz. iterat. dok.*, nach einander krumm beugen. Barau z rogami koło ſkroni pozakrzywionemi. *Otw. Ow.* 268.

POŻALIĆ się *recipr. dok.*, *Rs.* пожалѣть, litość mieć, zmiłować się, ſich erbarmen. Pożal się boże! daß ſich Gott erbarme! Bóg się pożal, z rozpaczy gotowéy, Poświęcili swe imię wierze Mahmetowéy. *Paszk. Dz.* 65. Boże się pożal obyczaiów a nawet i samego miaſta Ateńſkiego. *Pam.* 85, 1, 2016. Pożal się boże, dawać co do roboty naszym rzemieślnikom! *Mon.* 64, 58, broń boże!). Pożal się boże pieniędzy za to Monitory. *ib.* 64, 197. Pożalenie, litość, daß Erbarmen. Heretyctwo tak pomieszało i rozerwało siły ich, że więcéy są godni pożalenia, a niż zazdrości. *Boter* 29. (*Rs.* пожалуй zmiłuy się, raczł, bądź łaskaw). POŻAŁOWAĆ *med. cont.*, nieco żałować, żal mieć, (*Rs.* пожаловать obdarzyć, *Ec.* пожалованье *donatio aliqua re*, *factus per gratiam alicuius*, *Gr.* κεχαρισμένος); etwas bedauern; *Vd.* poshaloſtiti, poshaliti, poshaluvati; *Bs.* posgjalliti; *Rg.* poxaliti; *Ross.* погоревать, погрустить. Ten coby mu krzywdę śmiał czynić, mógłby tego pożałować. *Teatr* 13, 134. Pożałowania godny, *Vd.* poshalujezhliu, *Bsn.* posgjaliv, bedauernswürdig. - *impr.* Gdyby kucharz drwa rąbał w ſtatku, trzebaby mu dać pożałowanie Moſkiewſkie. *Haur Ek.* 173, napomnienio oycowſkie, baty, plagi, korbacze, den Ruſſiſchen Segen, Kantſchue.

POZALUDNIAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander bevölkern; *Rs.* позаселить. POZAMAKAĆ *neutr. iter. dk.*, nach einander naß werden. Od deszczu broń i prochy pozamakały. *Nar. Chod.* 1, 151. POZAMORDOWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander ermorden. Daryus Baltazara opilego pozamordować kazał. *Wer. Rgl.* 70.

POZAMORSKI, *ob.* Zamorſki.

POZAMUROWYWAĆ *czyn. iterat. dk.*, nach einander vermauern. Kazał drzwi wszyſtkie pozamurowywać. *Star. Dw.* 7. POZAMYKAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander zumachen; *Bh.* uzamykati. Okna i drzwi pozamykawszy. *Haur Ek.* 127. Będziemy się tu mogli należycie pozamykać. *Teatr* 36 *b*, 100. W kłodę nogi ich były pozamykane. *Gil. Pſł.* 269 *b*. POZANIEDBYWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander vernachläſſigen, *Bh.* pozanechati. POZANOSIĆ *cz. iter. dk.*, nach einander hin tragen. Prezenta pozanoś. *Teatr* 10, 22.

POZAOCZY *adv. loci*, w tyle kogo, hinter dem Rücken. W oczy i pozaoczy. *Pir. Pow.* 53.

POZAPADAĆ *niiak. iter. dk.*, nach einander verfallen, einfallen. Oczy mam pozapadałe z téy uſtawicznéy zgryzoty. *Teatr* 16 *b*, 100. POZAPIECZĘTYWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander verſiegeln. Pozapieczętywano wszyſtkie ſtancye. *Teatr* 5, 30. POZAPIEKAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander verkruſten, mit dürrer Rinde überziehen. Niebo iako miedź zakowane ogniem słonecznym zagony pozapiekało. *Modl. Gd.* 79. POZAPISYWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander verſchreiben, voll ſchreiben. Jużem wszyſtkie próżne mieysca pozapisował. *Teatr* 21 *b*, 77. POZAPOMINAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander vergeſſen; *Bh.* pozapomenauti; *Cro.* pozabiti, pozablyújem. POZAPRAWOWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander ausbeſſern. Już i mury założyli i ściany pozaprawowali. *Bud. Ezdr.* 4, 12.

POŻAR, -u; *m.*, *Rs.* пожарь; (*Bh.* pojarý, *Rs.* пожарище, s pogorzeliſko); pożoga, ogień wielki pożerający, die Feuersbrunſt; *Slo.* zapáleni, oben'; *Vd.* pogor, gorishtvu; *Cro.* pogòr, pogorèlische; (*Bs.* posgjar, drrivo suho, koje se mosge lasno usgecchi, s susa; *Rg.* poxâr, súho darvo *lignum siccum*; *Rg.* xârtva, s ofara, całopalenie); *Eccl.* палѣжь, запаленїе, пожарь. Pożar wszyſtko to, cokolwiek mu się tylko z natury swoiéy oprzeć nie może, pali, pożera i niszczy. *Mon.* 73, 301. Bywa z iſkierki pożar. *Fred. Ad.* 33. Pożar w cudzym raczéy domu ugasić, niżeli w własnym zapalić. *Off. Mow.* 42. Wilgotne schowane siano pożar sprawić może. *Kluk Rosl.* 3, 295. - §. *tr.* Odcinaią te członki, które tak nakażone są, iż i drugie pożarem chorobnym zarażaią i suszą. *Birk. Zyg.* 17, Entzündung, zaognienie. - §. Pod gardłem zapowiedzieć, aby w ów czas, kiedy pożary gorywaią, żaden ognia nie śmiał niecić w boru. *Haur Ek.* 9, upały, gorąca, susza, Hitze, Dürre. - §. Pożarem iść, paląc szerzyć się, (wie Feuer und Flamme) um ſich greifen. Gdyby Sułtan sam nie posłał dworu swoiego, do gaszenia ognia, którzy obrąbali na około wszyſtkie budynki, że nie mógł ogień pożarem iść, dostałoby się było i szaraiowi. *Star. Dw.* 74. Przymiot z wierzchu do wnętrza, a ztamtąd zaś po wszyſtkiém ciele pożarem idzie. *Oczk. prz.* 4.

POZARAŻAĆ *cz. iterat. dok.*, nach einander inficiren, anſtecken. W czasie woyny pozarażawszy się francą miaſta i wsie, do dziś dnia ta zaraza nie uſtąpiła. *Perz. Lek.* 113. Jadem szkodliwéy swéy mowy sami się pozarażaią. *Ryb. Pe.* 280. Pelagius wiele ludzi pozarażał swą nauką. *Biel. Sw.* 61 *b*.

POŻARCIE, POŻARTY, *ob.* Pożrzeć. POŻARNICE *plur.*, ospice białe, *Cn. Th.* 643, *Ern.* 684, kur, odra, die

Maſern; *Vd.* lezhize, lezhe, snemeze, maroga, pika. (*Bs.* posgjariça, s ogień piekielny).

POŻARTKI, - ów, *plur.*, żarciki, Späßchen. Prawie iakoby iakie pożartki z niego czynił. *Rey Pſt. Ll* 4. Bez tego być nie mogło, aby w takich mądrych a poważnych rozmowach czasem i pożartków pomiernych nie było. *Rey Pſt.* 15 *b*. POŻARTOWAĆ *cz. dk.*, nieco żartów sobie pozwolić, ein wenig ſcherzen, *Bh.* poſmijati; *Vd.* poshertati; *Rs.* подшутить, пошучивать.

POŻARZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, pożarem idący, palący, brennend, um ſich greifend. Uczynię z nich ogień, który pali las, płomień pożarzysty, który pali góry. 1 *Leop. Ps.* 82, 14. (*Rs.* пожáрить nieco upiec).

POZASADZAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander nieder ſetzen, anſetzen, beſetzen. Bóg rybami pozasadzał wody. *Mon.* 74, 628. POZASIADAĆ *intr. iterat. dk.*, ſich nach einander hin ſetzen, nieder laſſen. Zaſtaliśmy przygotowane ſtoliki do gry; pozasiadało wielu, iam się wymówił. *Kras. Pod.* 2, 67. POZASPOKAIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander befriedigen, abthun. Wszędzie długi pozaspokaiałem i regiſtra poodbierałem. *Teatr* 22 *c*. 34. POZASUWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander zuſchieben, vorſchieben, verriegeln. Będziemy się tu mogli należycie pozamykać i pozasuwać. *Teatr* 36 *b*, 100. POZASZYWAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander vernähen, einnähen, zunähen. W guzikach u szlafroku grosze pozaszywane były. *Teatr* 22 *b*, 12. POZAWIERAĆ *cz. iter. dk.*, *Bh.* uzawirati; *Bs.* ispozatvoriti; nach einander zuſchließen, einſchließen. Krzyżacy wszędzie się na zamkach pozawierali, a bitwy dać nie chcieli. *Biel.* 181. POZAWIERCAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander anbohren. Od czarów bydłu pozawiercaią rogi, i ziela święcone włożą. *Haur Ek.* 121. POZAWIIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander einwickeln. Pozawiiać papiloty. POZAWODZIĆ *cz. iter. dk.*, nach einander anführen, hintergehen, täuſchen. Ten co miał wypłacać wszystkim, sam zawiedziony, pozawodził drugich. *Zab.* 13, 189. POZAWRACAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander verkehren, verdrehen. Kobietom pozawracał głowy. *Teatr* 11 *b*, 65. POZAWSTYDZAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander beſchämen, *Ross.* постыдить, постыжать. POZAZDROŚCIĆ, POZAYRZEĆ *cz. iter. dk.*, nach einander beneiden. Pozazdrościłem tego zaszczytu i szczęścia obcym. *N. Pam.* 12, 373. - *§. Pozayrzyy świętym onym przodkom twoim, a otrzyy od serca twego rdzę niedbalſtwa. *Smotr. Lam.* 2, emuluyże z niemi). POZAŻYWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander genießen. Pozażywać tabaki, *Rs.* понюхать, понюхивать, nach einander ſchnupfen.

*POZBADNĄĆ, n. p. Konie obrok ten pozbadły. *Chroſć. Ow.* 118. ?

POZBAWIĆ, *F.* pozbawi *cz. dk.*, Pozbawiać *ndk.*, ogołocić kogo z czego, *oppos.* nabawić, jemanden einer Sache berauben; *Bh.* zbawiti (cf. zbawić); *Cro.* izbauiti, izbáulyan, mentuvati; *Bs.* odbaviti, uliseiti, uhiliti, izbaviti od ſtvari draghe, uzeti actogo drago, pegljati, oteti; *Sr.* l. по нѣчіе рїнеѣи, worubu; *Ec.* лишати, лишать, отнимать. Pozbawiony, *Ec.* наступи́тельный, лишенный. Tam go wszystkiego co miał, nakoniec i zdrowia pozbawili. *Wys. Kat.* 377. Ukrytą go sztuką śmierć życia pozbawia. *Zab.* 10, 191. - §. Pozbawić czego złego, *ob.* Wybawić, zbawić.

POZBĘDĘ, *ob.* Pozbyć. POZBĘDNY, - a, - e, do pozbycia, którego zbyć można, abzufertigen, los zu werden. Pewna wróżka niepozbędnéy zguby. *Zab.* 9, 243, niezbędnéy, unabwendbar.

POZBIEGAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander umlaufen, durchſtreichen. Szukaiąc oyca, morza wszyſtkie pozbiegałem. *Jabł Tel.* 11. Pozbiegać się, *recipr.*, nach einander zuſammen laufen. Pewnie ofiarę będą oddawali Znaczną, po to się wszyscy pozbiegali. *Paſt. F.* 278. POZBIERAĆ *cz. iter. dk.*, *Vd.* pobrati, gorpobrati, gorpobirati; nach einander zuſammen leſen. Dzieci mi się porozbiegały; muszę ich pozbierać. *Teatr* 52, 55. PO-ZBIIAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander zuſammen ſchlagen; nach einander nieder ſchlagen; *ob.* zbić. POZBLIŻAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander annähern, näher bringen, anrücken. Podemknąwszy piechoty, działa pozbliżano. *Leszcz. Claſſ.* 70.

POZBYĆ, *F.* pozbędzie *med. dk.*, Pozbywać *ndk.*, *Bh.* pozbyti; *Rs.* сжить, сживать, POZBYĆ się, POZBYWAĆ się *rec.*, oddalić co od siebie, wyzwolić się z tego, etwas los werden. Pozbyć kłopotu, ciężkości, złego. *Cn. Ad.* 917. Rano wſtawszy, o to się ſtarać, aby ciężar żołądka i żywota wszyſtkiego był precz pozbyty. *Syxt. Skł.* 278. Wkrótce się ich z domu pozbędę. *Teatr* 7, 71. Jednego złego pozbędziesz, a dziesięcioro nastąpi. *Cn. Ad.* 313. Łacniéy pozbyć złego, niż dochować dobrego. *Cn. Ad.* 411. Gdziekolwiek ieno będziesz, siebie nigdy nie pozbędziesz. *Cn. Ad.* 765, *coelum, non animum mutant, qui trans mare volant).* Pozbyć czego potrzebnego, dobrego, z utracić, verlieren, einbüßen. Tak pędził, że aż tchu pozbył. *Teatr* 28 *b*, 160. Światła miłego pozbyła, I z tobą się nad swoie zdanie rozłączyła. *Ustrz. Troi.* 47. Dwu rzeczy znadno pozbyć, ale trudno nabyć, grosza a zdrowia. *Jag. Gr. A.* 2. I co było i co nie było, wszyſtko się pozbyło, *perdidi plus quam mihi fuit boni. Cn. Ad.* 280, ſtraciło się *paſſ.*).

*POŻDAĆ, *POŻDNY, *ob.* Późnić, Późny.

PO-ZDARZAĆ się *recipr. dk.*, wciąż się zdarzać, nach einander glücken, gelingen. Jaka iest w rodzicach pociecha, gdy się dziatkom ich wedle myśli ich, a zwłaszcza w obyczaiach dobrych, co pozdarzać a poszczęszczać będzie. *Rey Pſt. Uu* 6.

*POZDOBIĆ, *POZDOBIENIE *Chodk. Koſt.* 81, *ob.* ozdobić, ozdoba.

POZDROWIĆ, *F.* pozdrowi *cz. dk.*, Pozdrawiać *ndk.*, *Bh.* pozdrawiti, pozdrawowati; *Crn.* pozdraviam; *Vd.* pozdraviti, pozdraulati, dobre shlusve poslat, si srok dat; *Sla.* pozdraviti; *Rg.* pozdravglivati; *Bs.* pozdrauiti; *Cro.* pozdravljati, pozdravljujem. *Rs.* поздороваться, здороваюсь. *Ec.* поздравляю. цѣлую (cf. całuję); (*Rs.* поздравить, поздравлять, = winszować; *Slo* pozdraviti *medico*, *ob.* ozdrowić); ukłon komu oświadczyć z dobrym życzeniem, einen grüßen, begrüßen. Przystąpiwszy młodzieniec, pozdrowił go pięknie: Zdarz ci Pan Bog móy Panie wszyſtko dobre wiecznie. *Rey Wiz.* 185. Żydzi pozdrawiali ieden drugiego, wchodząc do domu iego, życzeniem pokoiu, iak u nas pomocy bożéy. *Szkl.* 43. cf. Pomaga Bog, *Ec.* радуйся, зрáвствуй, *Gr.* χαῖρε. Oblubienicę Zygmunta przywitał naprzod Jan Łaſki; potym ią pozdrawiał Łacińską oracyą legat papiezki. *Stryik.* 711, er begrüßte ſie. Między namioty się witali, i troszkę

pozdrowiwszy ieden drugiego, na konie wsiedli. *Gor. Dz.* 57. Gdyśmy przyszli, będąc od nas pozdrowiona, Pozdrowieniem też swym nas pozdrowiła ona. *Otw. Ow.* 568. Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Maryi, rozradowało się dzieciątko w żywocie iey. *Bial. Poſt.* 61, den Gruß; *Slo.* pozdraweni; *Sr.* 1. ſtroweni; *Vd.* posdrava, posdravlenje, posdravik, dobro vsdajanje, dobre shlusve; *Sla.* pozdravljenje; *Cro.* pozdravlenye; *Rs. et Ec.* Здоровъ, цѣлованїе (*ob.* całowanie). Swemi *pozdrowami* nas każdy miesiąc obwieszczali. *Chodk. Woſt.* 55, pozdrowieniami). Pozdrowienie Panny Maryi przez anioła, der engliſche Gruß; *Slo* pozdraweni andelſké; *Cro.* pozdravlenye angelzko; *ob.* Zdrowaś Marya). Pozdrawiać kogo przez list, przez posła, ſchriftlich grüßen, oder durch jemanden grüßen. Pozdrowcie iedni drugich w pocałowaniu świętym; pozdrawiaią was zbory Chrystusowe. *Bud. Rom.* 16, 17. Pozdrawiaią was wszyscy bracia; pozdrówcie ieden drugiego w świętym pocałowaniu. *Pim. Kam.* 269. Pozdrówcie iedni drugich z pocałowaniem świętym. *ib.* 269. Umarłego prosili, aby raczył na onym świecie pozdrowić ich przyiaciele, oyce, matki, bracią. *Stryik.* 148, cf. pokłonić, kłaniać się od kogo; cf. 'Oblap' go odemnie, z uściſkay). Pozdrawiam tego, co mię pozdrowił, odpowiadam na iego pozdrowienie, einen wieder grüßen. Pozdrawiam cię, a ty mnie nie pozdrawiasz Panie, Bądźże mi raz na zawsze zdrów Pontylianie. *Min. Ryt.* 3, 93. – §. Pozdrawiać odchodząc; bądź zdrów powiadać, Panu Bogu oddawać, *valere iubere*, żegnać kogo, Lebewohl ſagen, den lieben Gott befehlen. Jetro pozdrowiwszy Moyżesza zięcia, odszedł od niego. *Biel. Hiſt.* 32. Wolę kiedy pozdrawia, niżli mię kto wita. *Pot. Jow.* 23. Nie poszła spać, aż pierwéy matkę pozdrowiła, I zdrowie rodziców swych bogu porzuciła. *J. Kch. Dz.* 119. – §. Pozdrawiać kogo w domu iego, z nawiedzać go, odwiedzać, cf. pokłonić mu, einen beſuchen, ihn in deſſen Wohnung begrüßen. Chciałem pozdrowić mego chłopka, alem go iuż widzę w domu nie zastał. *Teatr* 52, 10. POZDRAWIACZ, POZDROWICIEL, -a, *m.*, der Begrüßer, Grüßer, Beſucher; *Cro.* pozdravitelica, *f.* pozdravitelicza; *Ec.* цѣлованмель; (*Rs.* поздравитель, поздравлялщикъ winszuiący, gratulant). Dosyć mam w domu pozdrawiaczów. *Bud. Ap.* 86, odwiedzicielów). *Salutator*, pozdrowiciel, ukłoniciel. *Mącz.* Jakże niewolnicy maią szanować panów, czy iako klienci, czy też iako pozdrawiacze? *Pilch. Sen. liſt* 359.

*POZDRZYĆ, *ob.* Poyrzeć. PO-ZDYCHAĆ *niiak. iter. dk.*, nach einander crepiren, *Bh.* pozdychati, poſcypnauti, *Rs.* околѣть. Gdy cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oborze pozdycha, nie zkąd inąd ci to rośnie, iedno z prawdziwych dekretów Pana twego. *Rey Pſt. U u* 3.

POZDZIERAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander abreißen. Odważył się wewnętrzne skrytości przezierać, I ozdobne maszkarki z ludzi złych pozdzierać. *Hor. sat.* 153.

*POŻDZIĆ, *POŻDZIAŁY, *POŻDZIE, *ob.* Poźnić, Poźny, Poźno. POŻĘCIE, *ob.* Pożąć.

*POŻEGA, *ob.* Pożoga. POŻEGAĆ *cz. dk.*, popalić, nach einander verbrennen, verbrennen, verſengen; *Vd.* posahgati; *Rs.* posgecchi; *Cro.* posisem, posgalszem, posgán.

POŻEGLOWAĆ *cz. dk.*, żegluiąc popłynąć, hin ſegeln, hin ſchiffen; *Vd.* polaljati, napreiladjati (cf. łodź), prezhjadrati.

POŻEGNAĆ, *F.* pożegna *cz. dk.*, *Bh.* pojehnati, pojehnawati. – a°) pobłogosławić, einen ſegnen, ihm Segen geben; *Sr.* 1. pojehnávám. Pożegnay oycze niebieski nas. *Kanc. Gd.* 327. Pożegnayże was boże, naymilsi moi. *ib.* 224. Boże zmiłuy nad nami, a pożegnay nam. 1 *Leop. Ps.* 66, 1, racz nam dać błogosławieństwo. 3 *Leop.*). To wszystko im pożegnawa. *Rey Pſt. Hh* 6. Będą w nim pożegnane wszystkie pokolenia, wszyscy będą wielmożyć iego. 1 *Leop. Ps.* 71, 17. Pożegnanie, błogosławieństwo, der Segen; *Slo.* pojehnani. Za pożegnaniem i pomocą bożką na tym seymie mamy iuż zgodnie obranego króla. *Vol. Leg.* 2, 855. Znaczne iest twoie pożegnanie nad ludźmi sprawiedliwemi. *Kyb. Ps.* 8 *et* 35. Postawiłeś mię wzorem twego pożegnania, W radościach swych na wieki nie uznam przerwania. *J. Kch. Ps.* 27. – §. *Theol.* Pan Bóg pożegnany, z błogosławiony, uwielbiony, gebenedeit. Panie nad ludem twym wybranym, z twéy opieki będziem cię na wieki, wyznawać pożegnanym. *Kyb. Ps.* 5 *et* 3. – §. 2) Pożegnać kogo, Pożegnać się z kim, przy rostaniu, odchodzeniu, odjeździe, dobrego mu życzyć, Bogu go polecać, bądź zdrów powiedzieć, Abſchied nehmen; *Bh.* rozjehnati ſe, rozjehnawati; *Sr.* 1. pojenowaci; *Vd.* sloviti, slaviti, slovojemati, slovovaeti, slovodati, posloviti, lozhiti, dolozhiti, dovoljatise; *Rs.* отказываться, прощаться, распрощаться; *Ec.* отрекаюся, отрекаюся, сказаться, простишься аб дворы, откланяться. Sprasza do siebie przed wyiazdem na bankiet gości, chcąc się z niemi pożegnać. *Zab.* 3, 108. Pozwol mi ciebie pożegnać: upadam do nóg. *Teatr* 24 *b*, 37. Wyiechaliśmy zimniéy ieszcze pożegnani, niż przyięci. *Kras. Pod.* 2, 49, noch kälter entlaſſen, als willkommt. Pożegnanie, der Abſchied; *Vd.* slovitje, slavenje, slova, slovodanje, slovovsetje, posloulenje, spushenje, doldatje, odpushenje, loshik, doloshik, dovoljanje; *Rs.* прощанїе. Pożegnanie modne grzeczne: oddaię mię łasce We Pana etc. *Mon.* 64, 458, Abſchieds complimente. Jeśliby sługa odszedł Pana, nie uczciwszy i nie pożegnawszy go, tedy trzy dni w łańcuchu siedzieć ma, a potym pana swego uczciwie pożegnać. *Stat. Lit.* 387, cf. Abszyt, von ſeinem Herrn Abſchied nehmen; *ob.* Odstać). – §. *transl.* Pożegnać co, pożegnać się z czym, porzucić, rozbracić się, rozbrat czynić z czym, verlaſſen, fahren laſſen, Abſchied nehmen von etwas. Świat pożegnał. *St. Dz.* 1165, umarł, er hat das Zeitliche geſegnet. Przyszła wieść, żeby Antyochus pożegnał się z żywemi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 5, 5, umarł. 3 *Leop.*). Kto się nie pożegna ze wszystkiemi rzeczami, które ma, nie może być uczniem moim. *Sekt. Luk.* 13. Rozsypała się w gruzy ona wieża, kto się na on czas z karkiem nie pożegnał! *Kniaź. Poez.* 2, 180, kto nie miał się iuż za zgubionego! powątpił o życiu swoim!). Pożegnać się z kim, wypowiedzieć mu przyiaźń, towarzystwo. *Cn. Th.* 939, einem die Freundſchaft aufſagen. POŻEGNALNY, -a, -e, od pożegnania, Abſchieds-; *Vd.* slovovsetni, slouni, slovojemni; *Rs.* прощальный.

POŻENA, *ob.* Pożonąć.

POŻENIĆ, *F.* pożeni *cz. dk.*, małżeństwo skoiarzyć, *Vd.*

poshenzhiti, poshenzhati, poshenſkati; *Ross.* пережениться; eine Ehe ſtiften, ein Paar zuſammen verheirathen. Szukaymy iakiego patrona, żeby w momencie tu przyszedł, to ich pożeniemy. *Teatr* 15, 85. Nie brak niczego, ten młody, ta młoda, Pożeńmy teraz ich z sobą. *Kniaź. Poez.* 2, 236. POŻENIĆ się *rec.*, *Ross.* пожениться; ślub wziąć, ſich mit einander ehelich verbinden, einander heirathen. Dzisiay się ieszcze pożenicie bez żadney odwłoki. *Teatr* 28, 130. Nie turbuycie się, i nadto prędko się pożenicie. *ib.* 15, 8.

POŻER, -u, *m.*, *Tr.*, żer, pasza, der Fraß, das Futter. POŻERAĆ, *ob.* Pożrzeć. POŻERACZ, POŻYRACZ, -a, *m.*, POŻERCA, POŻYRCA, -y, *m.*, POŻERCIEL, -a, *m.*, pożerający co, żarłok, pochłoniciel, der Verſchlinger; der Freſſer, *Vd.* poshrenz, poshiravez; *Cro.* poserûh, posiravecz; *Dl.* prosdro; *Bs.* prosgdor, prosgdoraç, agderallo, posgiravec; *Eccl.* пожирáмель, пояздáмель; (*Slo.* pajerál, pojeradlo, *Cro* posirak, = gardlo). - *tr.* Pożyracze ludu moiego. *Bud. Ps.* 53, 4. Lichwiarzów nazywaią pożercami ludzkiemi. *Kosz. Lor.* 89. Złodzieie, zbóyce, pożerce. *Eraz. ięz. Hh* 5. Inflanczyki Litwę wydziercami i pożyrcami dóbr swoich mianuią. *Gwag.* 414. Antychryſt, tyran i pożérca świata. *Bial. Poſt.* 20. Achab winnic cudzych pożerca. *Birk. o Ex.* 28; wydzieracz). Naymiłosiernieyszy śnie, czasu pożyrco! *Zab.* 14, 156. POŻERACZKA, -i, *ż.*, pochłonicielka, die Freſſerinn, Verſchlingerinn. Pożéraczką ludzi ieſteś i dawiąca narod swóy. *W. Ezech.* 36, 13, *Bud.* POŻERAK, -a, *m.*, kamień rzadki, wiele dziurek maiący, albo piasek gruby, w który woda wpływaiąc ginie. *Os. Zel.* 81, kleine Steine oder grober Sand, worin das Waſſer verſickert. POŻERNY, *PAŻERNY, -a, -e, żarłoczny, pochłaniaiący, verſchlingend, gefräßig Zwierz pożerny. *Pot. Arg* 64. Mars pożerny. *Pot. Pocz.* 112. I pażernéy naturze na obroku zeydzie, *edaci. Zebr. Ow.* 386. Pażerny ogień, *rapax. ib.* 215.

POŻĘTY, *ob.* Pożąć.

POZEW, -zwu, *m.*, POZEWEK, -wku, *m.*, *Bh.* obſtawa, dábon, páhon; *Sr.* 1. prahwano, wecjwano; *Crn.* posze; *Vd.* v' sodbo klizanje; (*Cro.* pozvanye, = zaproszenie); *Rg.* pozòv; *Rs.* позывъ, (2. apetyt, chęć, ochota); присывъ, сыскъ, сыскная, срóчная (cf. rok, roczyć); die Vorladung, gerichtliche Ladung, Citation vors Gericht. Wezwanie osoby wedle prawa przez przysięgłego sługę mieyſkiego przed obliczność sędziego. *Sax. Porz.* 62. Prawne powołanie winowaycy od aktora przed sąd przyzwoity; w sądach królewſkich mandatem nazywa się. *Oſtr. Pr. C.* 2, 39. Pozwy inaczéy nazywano obwieszczalne liſty. *Czack. Pr.* 2, 204. Gdy prawa ſtawili przodkowie nasi, pozewek był na trzy palce, a minutka na dłoni. *Rey Zw.* 189 *b.* Położenie pozwu należy do woźnego. *Vol. Leg.* 3, 75. Pozew nadworny, tylko gdy król w któréy ziemi ieſt, bywa. *Herb. Stat.* 28. - *tr. fig.* Starość ieſt śmierci pozwem własnym. *Prot. Kont. D* 4. POZEWNY, POZWOWY, -a, -e, od pozwu, Ladungs-, Vorladungs-; *Boh.* páhonný, dábonní; *Cro.* pozovni; (*Rs.* позывистъ posłuszny zawołaniu, *apud venator.*). Pozewny, -ego, *m.*, = woźny, der Gerichtsdiener. Pozwać kogo do sądu przez pozewnego publicznego. *Chelm.* 30. (*Ross.* позовникъ umyślny, posła-

niec). POZEWNE, -ego, *n.*, płaca od pozwu, Vorladungsgeld. Sep, naraz, pozewne, nieſtane, przewod etc. *Papr. Ryc.* 469.

POZEYMOWAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander weg nehmen. Podźcie, nie mieszkaycie, pozeymowawszy te szaty żałobne. *Groch. IV.* 443. POZGARBIĆ *cz. iter. dk.*, nach einander krümmen, beugen. Wąż pozgarbiony na okrągłe zatoki. *Otw. Ow.* 63. POZGINAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander herab beugen, neigen Widzisz, iak okrył śnieg Soraktę biały, Jak pod ciężarem swoie pozginały Gałęzie drzewa! *Hor. P.* 1, 47 *Min.* POZGRZYTAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander mit den Zähnen zerknirſchen; *Rs.* поскрежетáть.

POZIĘBIĆ *cz. dk.*, przez chwilę ziębić, nach einander erkalten laſſen; *Rs. et Ec.* познобить, познобля́ю. POZIĘBNĄĆ *niiak. dk.*, chwilę ziębnąć, nach einander erkalten; *Rs.* познóбнуть.

POZIELENIĆ *cz. dk.*, zielonym poczynić, grün machen, begrünen; *Bs.* pozeleniti; *Rg.* pozelenitti; *Ross.* позеленить. Pozielenić się, Pozielenieć *niiak.*, nach einander grün werden; *Vd.* poselenitise; *Rs.* позеленéть.

**POZIEM, **POZIOM, -u, *m.*, płaszczyzna po ziemi, eine Fläche. Piękny z ziemi i murawy ułożono poziom. *Niemc. Kr.* 3, 53. - §. Ziemia znacznie wyniesiona nad poziem morza, wſtrzymuie iego zapędy, *niveau. Stat. Buff.* 42, die Flächenhöhe. - §. Rożnica między poziomem prawdziwym i pokazałym, *horizont. Jak. Mat.* 1, 298, *N. Pam.* 19, 71, der wahre und ſcheinbare Horizont, widokres. POZIEMKA, POZIMKA, POZIOMKA, -i, ż., POZIEMECZKA, POZIMECZKA, -i, *ż.*, *dem.*, die Erdbeere, die rothe Erdbeere, cf. borowki, czarne iagody); *Slo.* gahoda; *Sr.* 1 truſkalza (cf. truſkawka); *Vd.* jagodiza; *Sla.* jagode; *Bs.* posgegljak; *Rg.* pozegljak; *Cro.* jagoda; *Rs.* земляника, земляница, земляничка, клубни́ка; *Ec.* земленúца. Poziemki, po ziemi roſtące; abo Pozimki, po zimie pierwsze. *Cn. Th.* Poziomki ogrodowe co drugi rok przesadzać trzeba; dzikie rosną w lasach. *Kluk Rosl.* 1, 224, *Kluk Dyk.* 2, 10. Gatunek poziomek trawnych, *Bh.* trávnice. Odmiany ogrodowe poziomek, truſkawkami się zowią. *Jundz.* 273. Truſkawki, pozimeczki. *Rey Wiz.* 24. Lecie mleko, w ieſieni iabłko z gronem wina, Na wiosnę poziemeczki, zimie do kómina. *Sim. Siel.* 38. Poziemki szczykać *Nag. Wirg.* 496, *ob.* Poziomkowy. POZIEMNY, POZIOMNY, POZIOMY, -a, -e, POZIEMNIE, POZIOMNIE, POZIOMIE *adv.*, *Bh.* pozemſky; *Rs.* поземный, поземистый, приземистый; po ziemi się znayduiący, nizki, niegorny, auf der Erde befindlich, niedrig, nicht erhaben. Wąż poziemny. *Sekl.* 30, po ziemi łażący). - *fig.* Kto ma dowcip ściśniony i gęboniusz suchy, Tego Pegas poziomy, temu Febus głuchy. *Dmoch. Szt.* 2. Gardzi rodem poziomym, a złotemi pióry Gwiazd sięga. *Hor.* 2, 12. Poziomy rym. *Zim. Siel.* 203, płaſki, podły). Stylem pisać poziomym i czołgającym się. *Mon.* 75, 646. Nasz wiek syt w zbytki, w iſtocie poziomy, Zrządził, iż zniosłszy dumne grubiaństwo, Utraciliśmy i cnotę i państwo. *Kras. Liſt.* 160. - §. b) poziemny, lądowy, niewodny, Land-. Poziemne zwierzęta, Landthiere. *Tr.* - §. 2) *Mathem.* poziemny, poziomny, horyzontalny, wagerecht, waſſerrecht, horizontal. Powierzchnia pozioma, do któréy pionowa iakiego

mieysca iest prostopadłą. *Hub. Wst.* 22. Płaszczyzna pozioma. *Geom.* 1, 252. Linija poziemna. *Jak. Mat.* 1, 296. Stolik geometryczny ustawić poziemnie. *Geom.* 1, 258, *Krup.* 4, 9, *Rog. Dos.* 2, 84. Stolik poziomie postawiony. *Hub. Wst.* 71. O windach poziemnych i piosnowych, *sucula*, *ergata*. *Jak. Mat.* 4, 311. Położenie horyzontalne abo poziomne. *Sol. Geom.* 2, 4. Strzelenia poziomne, gdy armata stoi równolegle z poziomem. *Jak. Art.* 1, 437, *opp.* nawiasowe). - *Botan.* Korzeń poziomy, *horyzontalis*, nie idzie prosto w głąb, ale się pod ziemią szerzy i rozciąga. *Bot.* 32, *Jundz.* 2, 8. - §. 3) Rychard wielki poziemny podatek na całą Anglią nałożył. *Wyrw. G.* 450, *Rs.* поземельный, поземельное, поземельныя деньги; czyn z gruntowy, łanowe, Grundzins, Abgabe von Grundstücken, Ländereyen.

POZIERAC, *ob.* Poyrzeć, Poyźrzeć.

*POZIEW, - u, *m.*, wyziew, wyduch, der Anshauch, Duft. Róża wieńcem lubości śmiertelnych ludzi, On słodkim poziewem i bogow budzi. *Anakr.* 74. POZIEWNĄC, *F.* poziewnie *intr. idutl.*, Poziewać *ndk.*, ziewać, zieważąc gębę rozdziewiać, gähnen. Za poziewaiącemi gębę rozdziewasz. *Pilch. San. taśk.* 101. Nie poziewaszże, widząc drugiego poziewaiącego? *Teatr* 17 *b*, 37. Powiedziałbym: idź spać, temu, który poziewa. *Teatr* 20, 95. Poziewanie, *Rs.* позѣваніе. - §. Poziewać na co, pragnąć czego, nach etwas schnappen. Zygmunt na królestwo braterskie łakomie poziewaiąc, własnego ostradał, *fraterno regno inhiane*. *Krom.* 432. - §. Poziewać czym, s oddychać, dychać czym, hauchen, duften. Tu wiosna długim Zefirem poziewa, Tu ostre Grudnie Jupiter ogrzewa. *Hor.* 1, 217 *Nar.* POZIEWACZ, - a, *m.*, der Gähner. Nie stoią mi w oczach ciężcy poziewacze, kiedy chcę, to śpię. *Pot. Syl.* 27.

PO-ZJEŻDŻAĆ się *rec. iter. dk.*, nach einander fahrend oder reitend zusammen kommen. Pozjeżdżało się tego co niemiara. *Teatr* 28, 92.

POZIMEK, - mku, *m.*, początek wiosny zaraz po zimie następuiący, der Nachwinter, der erste Anfang des Frühlings; *Rs.* оттепель; (*Sr.* 2. Posimsti Marzec). Nie bierz się wcześnie do roboty, dopoki zupełnie zdrowia nie odzyskasz, zwłaszcza z pozimku i w iesieni. *Perz. Lek.* 313. POZIMKA, POZIMECZKA, POZIOMKA, POZIOMY, *ob.* Poziemka, Poziemny. POZIOMEK, - mka, *m.*, *carabus*, rodzay zawieraiący chrząszcze, po większéy części nie latаiące, lecz po ziemi szybko biegaiące. *Kluk Zw.* 4, 52, Lauftäfer, nicht fliegende, sondern auf der Erde schnell herum laufende Käfergeschlechte. POZIOMKOWY, POZIMKOWY, POZIEMKOWY, - a, - e, *Ec.* земляничный, клубничный; od poziemek, Erdbeers. Poziomkowe ziele, das Erdbeerkraut. *Kluk Rosl.* 2, 246, *Rs.* земляничникъ, клубничникъ.

POZŁOCIĆ, *F.* pozłoci *cz. dk.*, pozłacać *ndk.*, *Bh.* pozlatiti, pozlacowati; *Slo.* pozlatiti; *Sr.* 1. pozwotjam; *Vd.* poslatiti, preslatiti, obslatiti; *Rg.* pozlâtiti; *Bs.* pozlatiti; *Cro.* pozlachújem; *Rs.* позлащивать, позолотить; *Ec.* озлатить, озлащаю; po wierzchu ozłocić, vergolden. Wart iesteś, żeby ci tę głowę pozłocić. *Teatr* 32 *b*, 56, cf. Pozłócić). POZŁOCISTY, - a, - e, - o *adv.*, złocisty, pozłacany. *Cn. Th.*, złotem obleczony, *Slo.* pozlatiti, pozlácený; *Ec.* златомóчень; (*Sr.* 1. podmoßazné, cf. mosiądz); vergoldet, übergoldet. *Imbracteatus auro*, pozłocisty spero abo blachą złotą pokryty. *Cn. Th.* - §. Pozłocisty, złocistego, by też nie umiał i kozie ogona zawięzać, alić go na urzędy sadzaią, alić go iuż z rady nie wyganiaią. *Rey Pst.* 70 *b*, złoto maiącego, bogacza pieniężnego, ein Reicher. POZŁOTA, - y, *ż.*, POZŁOTKA, - i, *ż.*, *dem.*, POZŁOTEK, - tka, *m.*, *Morav.* pozlátka; *Boh.* pozlátko; *Rg.* pozlata; *Rs.* позолота; powłoka złota na czym, blaszka złota, die Vergoldung, der Goldüberzug. Czémże się tedy chlubią? pozłotką samą, ktora tylko z wierzchu za złoto się udaie, a wewnątrz iest szczery mosiądz, albo kontrafał. *Podw. Sion. Al* 3 *b*. Zna bóg ołów pod pozłotą. *Pot. Pocz.* 267. Potrząski rozliczne, pozłotki, farby, malowania dziwne. *Rey Zw.* 58 *b*. - *tr.* Nie znaydziesz w moich słowach blasku ni pozłoty, Lecz znaydziesz prawdę szczerą, honoru i cnoty. *Teatr* 43 *c*, 161 *Wyb.*, pozoru, barwy, iedwabiu, bawełny, upiększenia, piękrzydła, Verschönerung, Schminke, Anstrich. Miłość własna pochlebnym omamia nas pozłotkiem, iż do każdego urzędu zdatność w sobie widzimy. *Mon.* 65, 189. - §. Pozłota, okrasa w kuchni, omasta, *Rs.* наварa, das Fett zum Aumachen der Speisen. - §. *actio*, Pozłota, pozłacanie, das Vergolden. Pokost na wszelką pozłotę. *Sleszk. Ped.* 304. - §. O wy głowy do pozłoty, znać, że wam mózgu brakuie. *Teatr* 52 *d*, 59, głowa dla kształtu tylko, czcza pusta choć kształtna głowa, iak u lalki Norymberskiey, ein Strohkopf, ein leerer faber Kopf. Ta głowa nie do pozłoty. *Teatr* 33 *d*, 90 Często z złotym barkiem do pozłoty głowa. *Zabł. Amf.* 48, *Tręb. S. M.* 30. POZŁOTNIK, - a, *m.*, *Bh.* pozlatnik; *Crn.* slatár; *Vd.* poslatnik, prealatar, prealatnik; *Rg.* pozlatitegl; *Cro.* pozlatitel; *Russ.* золотильщикъ; der Vergolder; rzemieślnik od pozłacania POZŁOTNY, - a, - e, do pozłoty służący, zum Vergolden. Pokost pozłotny nie tylko na skóry, ale też na śrebro służący. *Sleszk. Ped.* 302.

*POZMARLE *adv.*, n. p. Dziecię pozmarle urodzone, t. j. które się po śmierci oycowskiey urodzi, *Szczerb. Sax.* 113, *ob.* pogrobek, pogrobowiec, pośmiertne, co się przyrodziło, *Bs.* posmrritje, nach des Vaters oder der Mutter Tode gebohren. Gdy się białogłowa przy pogrzebie męzowym, abo we trzydzieści dni opowie, że brzemienna, i potym porodzi; tedy ono dziecię tak pozmarle urodzone, dziedzictwa oyca swego doydzie. *ib.* 24.

PO-ZMARZAĆ *niiak. iterat. dk.*, nach einander erfrieren. Sroga była zima, i od mrozu wszystko pozmarzało. *Zygr. Pap.* 320. POZMIATAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander abwerfen Mosty wszystkie przed Tatarami pozmiatano. *Biel.* 135. POZMYŚLAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander erdenken, erdichten. Szalbierz pozmyślał listy. *Tr.* POZMYKAĆ *cz. iterat. dk.*, nach einander los lassen (die Hunde vom Leitseile). Na lisa charty z smyczy pozmykali. *Otw. Ow.* 292.

POZNAĆ, *F.* pozna *cz. dk.*, Poznawać *ndk.*, *Bh.* poznati, poznawati: *Sr.* 1. poznawam, posnaci (posnasch wyznać, posnasche wyznanie); *Crn.* posnâm; *Vd.* posnat, sposnati; *Rg.* poznatti, (*Rg.* spoznatti *praemio afficere*, spoznanje *praemium*; *Cro.* poznati, poznavam, zpoznávam, zpoznati; *Dl. et Sla.* poznati; *Bs.* poznati, poznavati, (spoznattise, vratitise ù se *resipisco*, upamiętać się; *Bs.* uzaznati

znati *rescio*); *Rs.* познать, познавать; сознать, сознаю, *Ecc.* благознáмелствую; poiąć rozumem, zrozumieć, wyrozumieć, erkennen, einſehen, begreifen. Nie poznawali, nie poznaią albo przynaymniey nie chcą poznać tego panowie, iż od dobrego mienia poddanych ich własna możność zawisła. *Kras. Pod.* 2, 257. Poznanie, wiadomość, poięcie, die Erkenntniß; *Bh.* poznanij; *Sr.* 1. poznatije; *Vd.* sposnanje, sposnanoſt; *Dl.* poznavanye; *Cro.* poznanye; *Ec.* познанïе, благознáнïе. Poznanie abo myśl, ieſt wyobrażenie rzeczy. *Boh. djab.* 30. Im więcey człowiek ma poznania, tym ściśléy rzeczy na uwagę bierze. *Zab.* 14, 82. Bóg na puszczy dał zakon i poznanie imienia swego i woli swey Moyżeszowi. *Sk. Zyw.* 1, 306. – Poznać człowieka, przyiaciela, gruntownie go wymiarkować, einen kennen lernen, recht kennen. Człowieka nie zaraz poznać. *Cn. Ad.* 134. Poznać ludzi iſtotna, naypierwsza nauka. *Kras. Liſt.* 101. Naywiększey wagi nauka, umieć poznawać ludzi. *Stas. Num.* 2, 194. W przygodzie przyiaciela nayrychley poznamy. *Biel. S. M. B* 3 *b. Emphat.* Poznasz mię kiedy; poznasz tego tchorza, którymeś mię nazwał, Poznasz wołk. *Cn. Ad.* 918, dam ci się w znaki, du ſollſt mich ſchon kennen lernen!) Pozna on, z kim ma sprawę. *Boh. Kom.* 1, 41. – Day iey do poznania, że się w niey kochasz. *Teatr* 52 *d*, 91, niech pozna, wie, pomiarkuie, laß es ſie merken. – Poznawać z czego, po czym, pomiarkować, poſtrzec, an etwas erkennen, verſpühren, *Cro.* zeznati; *Vd.* sposnati, svanshati; *Sr.* 2. huſnaſch, (*ob.* uznać). Boże iam cię naypierwey poznał po dobroci. *Karp.* 1, 189. Z poyrzenia bywa poznan mąż, a po obliczu bywa poznan mądry. 1 *Leop. Syr.* 19, 26. Poznać wnet z mowy, iakiéy kto głowy. *Cn. Ad.* 917, cf. mowa wydaie ludzkie obyczaie; *Slo.* ptáka po perí, wlka po ſrſti, človeka po reči poznať. Z oczu moich poznawał, że iuż był kochanym. *Teatr* 48 *b*, 6. Z owoców ich poznacie ie. *Leop. Math.* 7, 20. – §. Poznawać kogo, iuż dawniéy znanego, abo to, co się iuż znało, *Ross.* опознать, опознавать, wieder erkennen, erkennen. On ich iakby nie poznał, i czapki nie zdjął. *Teatr* 19, 24. W szczęściu nie poznaie człowiek ludzi, a w nieszczęściu nikt się do niego nie przyznawa. *Mon.* 71, 24. Jeſt pewna sztuka niepoznawania ludzi znaiomych sobie. *Zab.* 3, 205. W saméy rzeczy, nie poznałem Wc Pani. *Teatr.* 17, 133. Poznała go po głosie. *Pieſ.* 140. Twarz moia była niegdyś okrągła; dziś schudłam, i zaledwie ieſtem do poznania. *Chod. Ces.* 107. kaum zu erkennen. Co za ſtratę ponieśliśmy z wysłania go do Warszawy, do niepoznania chłopca. *Teatr* 19, 66, odmienił się tak, że go nie poznać). Do poznania, mogący bydź poznanym, kenntlich, zu erkennen, *Vd.* posnanliu, snanliu; *Ec.* благознáемый Łatwość bycia poznanym. *Vd.* posnanlinoſt, snanlivoſt, sposnanitnoſt, sposnanlivoſt, die Kenntlichkeit, Kenntbarkeit. – *Moral.* Choroba poznana iuż na połowę ieſt uleczona. *Teatr* 34, 43. Samo poznanie błędu bywa karą oſtrą. *Teatr* 42 *c.* 63. – Omylić się w poznaniu kogo, brać kogo za kogo innego, *Vd.* preposnati, presposnatise, einen verkennen. – §. Poznawać kogo. Poznawać się z nim, znaiomość z nim robić, zaznaiomić się; *Crn.* snanèti se, snánem; *Rs.* здружитисе, з'познатисе zajedno, spriateglitse; *Rs.* сознáмься, познакомимся; einen kennen lernen, Bekanntſchaft mit ihm machen. Chcesz poznać się z iaką ładną kobiétką, poczęſtuy tabaczką; iuż

ci znaiomość. *Teatr* 35 *b*, 4. Poznawać kogo z kim, znaiomość mu z kim robić, zaznaiomić go; *Rs.* познакомить; einen mit jemanden bekannt machen. Byłem przez niego poznawany z sąsiadami moiemi. *Xiądz.* 138. – §. Wielka cierpliwość Józefa, że tak długo poznanie swoie z bracią odwłoczyć mógł. *Sk. Zyw.* 1, 323, nim się im dał poznać, die Zuerkennengebung. – °§. Poznać żonę, poznać męża, cielesną sprawę mieć, fleiſchlich erkennen, ſich fleiſchlich vermiſchen. Adam poznał żonę swoię Hewę, ktora począwszy, porodziła Kaima. 1 *Leop. Gen.* 4, *Vd.* svojo zheno sposnati). Na iedno poznanie niewiaſta poczęła, i wiławszy odeszła. 1 *Leop. Gen.* 38, zeszcie 3 *Leop.* Ona nie miała woli nigdy męża poznać. *Rey. Pſt. Zz* 3. Rzekła panna do anioła, iakbym ia rodzić miała, a wszak ia męża nigdy nie poznawam. *Rey Pſt. Zz* 2, ſintemal ich von keinem Manne weiß. Luth.). POZNACZYC, *F.* poznaczy *cz. dk.*, Poznaczać *ndk.*, wciąż oznaczyć, nach einander bezeichnen, beſtimmen; *Boh.* poznamenati; *Vd.* posnaminuvati, sasnaminuvati; *Cro.* poznamenuvati, poznamenujem; *Ross.* отмѣтить, отмѣчáю. Słońce do kresu sobie poznaczonego się obraca. *Bzow. rox.* 89. Szatan uszanować musi tych, którzy przy chrzcie S. *poznaczani* są, bo zbawienną *cechę* noszą. *Dambr.* 247. Ku porozumieniu rozdziałów, annotacya albo poznaczenie rzeczy co główniey-szych, przy boku położone, niepomału pomogą. *Smotr. Lam. pr.*, przypiſki, Anmerkungen, Randnoten. Poznaczenie. *Rey Ap.* 17, znaki położone. POZNAK, -u, *m.*, POZNAKA, -i, *ż.*, znak, oznaka, po czym poznaią, Zeichen, Kennzeichen, Merkmal. Naymnieyszego boiaźni nie dał poznaku. *Przyb. Luz.* 135. Żadney zmieszania poznaki nie dał. *Nar. Tac.* 3, 28. Z poznaków na chorym wnosi sobie lekarz o rodzaiu choroby. *Perz. Lek.* 66. Miał się znaydować na tym zjeździe dla niedania poznaki, że się lęka. *Nar. Hſt.* 4, 222. Uwaga ta w następnych wiekach dla myślących będzie doſtatnią poznaką, iaki był umysł narodu. *Przeſtr.* 114. Zjawiły się na niebie i ziemi okropne przyszłych losów poznaki. *Nar. Tac.* 3, 9. – §. Okoliczność niepoznaki przywiązania naszego, ubliżyła mi szczęścia widzenia ciebie. *Teatr* 9 *b*, 4, nie poznania, nie poznawania, der Umſtand des Nichterkennens, nicht Bemerkens). Odziany w mniszy habit dla niepoznaki. *Nar. Hſt.* 4, 208, żeby nie być poznanym). Zmienił imię dla niepoznaki. *ib.* 2, 276.

POZNAŃ, -ia, *m.*, die Stadt Poſen; *Bh.* Poznany. Z potomków Lechowych ieden rzeczony Pozny, (cf. pożny), to ieſt pośthumus, założył Poznań nad Wartą, a od swego imienia dał mu imię; i dziś ieſt miasto znamienite, a wszyſtkiey Wielkiey Polſki głowa. *Biel.* 22. POZNAŃCZYK, -a, *m.*, z Poznania rodowity, der Poſner. Poznańczycy, Warszawianie, Lublinianie. *Goſt. Gor.* 88. POZNAŃSKI, -a, -ie, Poſners, von Poſen. Woiewództwo Poznańſkie.

POZNASZAC *cz. iter. dk.*, nach einander aufheben, zuſammen bringen, tragen. Morzem i ziemią bitne narody poznasza. *Hor. sat.*

POZNAWAC *ob.* Poznać. POZNAWACZ, -a, *m.*, POZNAWCA, -y, *m.*; *Sr.* 1. poznatier; *Vd.* posnaus, posnuvaus. *f.* posnaviza, posnauka; *Bg.* poznavalac; *Ec.* познáмель, знамелúтый, благознáмелень; *Ross.* искусникъ; który co poznawa, der Erkenner, der Kenner. Bóg poznawca serca. *W. Syr.* 7, 5. Sofoniasz stroż i poznawca taiemnic Pańſkich. *Leop. liſt. Hier.* 7. Boże

który ieſteś taiemnych rzeczy poznawaczem. 1 *Leop. Dan.* 13, 42, uznawaczem. 3 *Leop.*). – §. Ukazał się Mikroll ciekawym poznawaczem materyy modnych. *Zabł. Roz.* 111, ſtaraiący się dowiedzieć, poznać). – §. poznawacz, co się zna na czym, konnesor, znawca, der Kenner. Kto nie ma sposobności ſtania się prawdziwym poznawaczem, nie naygorzey sądzić będzie o podaney sobie rzeczy przez porównanie iey z drugą, którą prawdziwi poznawacze za doſkonałą osądzili. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 169. Zdanie to ieſt Horacyusza, naylepszego w tey mierze poznawcy. *N. Pam.* 19, 370. POZNAWCZYNA, – y, ż., konnessorka, die Kennerinn.

POŹNIĆ, POŻDZIĆ, *cz. dk.*, *POŻDAĆ *Cont.*, spóźnić *dk.*, (*Bh.* pozdi ſe *vesperascit*, zpozdilost *tarditas*, zpodilý *tardus*); *Vd.* posdniti, poshniti, saposditi; *Rs.* поздить, opóźniać, opóźniać się, spóźniać się, verſpäten, verweilen. Czemu powrot pożdzi? *Pot. Arg.* 707. Pożdał Noe siedm dni ieszcze, i wypuścił gołębicę. *Bud. Genes.* 8, 12, czekał, zatrzymał się). *Smotr. Ex.* 37, *ib.* 26. Późnienie, *Ec.* пожданїе, медленїе, ожиданїе; *Cro.* poznina). Niemasz do poczciwości czasu zpóźnionego. *Bardz. Tr.* 252. *POŻDZIEĆ *niiak. ndk.*, spożdzieć *dk.*, opóźnionym być, verſpätet ſeyn. O niewierniku, a spożdziałego serca nędzniku. *Rey Pſt. Tu* 3. POŹNIAK *herb*, mąż ſtrzałą przez pierśi przebity, ręce opuszczone maiący, w szyszaku. *Kurop.* 3, 41, ein Wappen. POŹNIK *botan.*; *ob.* Narcyz; *Bh.* pozdnjče, pożno się rodzący, ein Spätling. – – (PO-ZNIKAĆ *Neutr. iter. dk.*, nach einander verſchwinden. Szczyty gór wkrótce z oczu naszych poznikały. *Przyb. Luz.* 146). – POŹNY, *POZDNY, – a, – e, POŹNO, *POZDNO, *POZDZIE, *adv.*; POŹNIEY, *POZDNIEY *Comp.*; *Bh.* pozdnj, pozdě, pozdilý, zpozdilý. *Compar.* pozdnějſſí, *Etym.* dzień, dnia, (*Bh.* způznost niechęć, způzny niechętny); *Slo.* zpozdilý, pozdě; *Sr.* 1. pozdni, pozdje, (posdji w nocy); *Sr.* 2. poſdje; *Vd.* posdi, posnu, posdu, pozhassen, kassan; *Crn.* pósn, posdnu, kesn, kasne, pozhasn, pozhasi; *Cro.* pòzen, keszen, kesnu, keszno, kësno, keszno; *Hg.* késő, kiseún; *Dl.* doczne, kaszan, kaszno; *Bs.* kasni; *Rg.* pozni, kasni, (*Rg.* pòzni, posledgni, *poſterus*, = pośledni); *Sla.* kasno; *Rs.* поздный, позденъ, позднопѣлый, позденякїй, поздно, поздо; *Ec.* позденъ, вечерный, поздо бывающїй, cf. *Ger.* Obd. ſpat, *Ulphil.* sped), nierychły, ſpät. Deszcz ranny i pozdny. *IV. Osea.* 6, 3, Frühregen und Spatregen. Pózdna pokuta rzadko ieſt prawdziwa. *W. Poſt. W.* 2, 293. Późno lepiey, niż nigdy, *Cn. Ad.* 170. Co późno, to próżno. *Rys. Ad.* 8. Tu mieć ma swe pokoie Pózdne potomſtwo twoie. *Gęb. Hym.* 314, nayodleglevsze, naydalsze w następſtwie). Pomoc już późna i po czasie. *P. Kch. Orl.* 1, 242, łyżka po obiedzie). Początkowi zabiegay, każdey chorobie w czas zabiegay, bo pózdne lekarſtwo nie dobre bywa. *Rey Zw.* 73 *b*, *Slo.* pozdě bila honit *sero sapiunt Phryges*, iuż zaiąc za górą). Poźnoś przyszła, iuż się lekcya skończyła. *Teatr* 37, 164. Po szkodzie późna mądrość przychodzi. *Ezop.* 9, *Slo.* uſ'ge pozdě, mill Dreſdě, *poſt feſtum*). Patrząc na zabóy swoich, czuł żal późny. *Tward. Wlad.* 134, niewczesny). Tales tym matkę odprawił; iż iuż pożdzie i nierychło się ożenić mu było. *Glicz. Wych. O* 8. Późne drzewa naylepsze przynoszą owoce. *Teatr* 35, 70. Bardzo późno w noc ſtanęliśmy wczora. *Teatr* 49, 8, *Vd.* terda nuzh, globoku y' nozhi, dougu v' nuzh. Miaſto od wschodu górami zatoczone; ku takowemu słońce późno przychadza. *Cresc.* 17. Drzewo ku budowaniu ma być rąbane miesiąca Liſtopada, chociaż i późniéy. *Cresc.* 35. Późniéy, prędzey, früher oder ſpäter. Późniey czy prędzey, i trwożny i śmiały, Póydą tam, kędy pokóy wiecznotrwały. *Kras. Oſſ. G.* Do późna, do późney godziny, do późney nocy, bis ſpät in die Nacht. Grałem z nim w karty do późna. *Mon.* 67, 284. Jednego wieczora zabawiony urzędem swoim do późna, gdy przechodził koło kapitularza, . . . *Bh. djab.* 3, 193. Za pozno, *Vd.* presposadi, zu ſpät. Za późno wyiechawszy, chcą pośpiechem opóźnienie nagrodzić. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 137. POŹNOSC, – ści, das Spätſeyn, die Verſpätung; *Bs.* kasnóſt, uçknenje; *Cro.* keszenoszt; *Rs.* поздность.

*POŹDNO, s Podźno, s póydź no; *ob.* Póyść.

*POŻOBAĆ, *F.* pożobie *cz. dk.*, *Rg.* pozobatti, pozobati; *Vd.* posobati; *Cro.* pozoban *digitis vel roſtro absumptus*; *Ross. et Ecc.* позобать, склевать, зобъ набивать, поядать, *Ross.* поклевать, поклюю, поклевываю, zobiąc pożrzeć, zjeść, (o ptakach, cf. zob, dziób); aufſchnäbeln, auffreſſen (von den Vögeln). Posyp przed sidłem kilka ziarnek, które gdy ptak pożobie, przyydzie do sidła. *Cresc.* 632. Zboże to będzie abo podeptane, abo od ptaków pożobane. *W. Poſt. Mn.* 100. Gdy siał, iedno upadło podle drogi, a ptacy powietrzni pożobali ie. *W. Math.* 13, 4, *Sk. Kaz.* 93, *Dambr.* 123. Człowieka zabić, nie mówią zabić, ale uśpić, pożrzeć, pożobać, jak mak posiec *Kosz. Lor.* 145 *b*. POŻOBACZ, – a, *m.*, der Aufſchnäbler, *Vd.* posobauz.

PO-ZOCZYĆ *cz. dk.*, spoſtrzedz okiem, erblicken. Pozoczywszy młodzieńca . . . *Chodk. Koſt.* 35.

POŻOG, – u, *m.*, POŻOGA, *POŻEGA, – i, ż., *Vd.* poshganje, poshaganje; *Rs.* пожерь, podpał wielkiego pożaru, zapalenie, Mordbrennerey, Feuerlegung, Anſtiftung einer groſſen Feuersbrunſt. (*Rs.* пожега nowizna spaleniem wykarczowana; *Ec.* жерь, жной, жарь; *ob.* żar, znoy). Przekonany o pożogę, o tak zły i okropny uczynek, ma być spalon. *Sax. Art.* 32. Zwalę cię z ſkał, i uczynię cię górą pożegi. *Bud. Jer.* 51, 25. POŻOGNIK, – a, *m.*, *POŻOŻA, *POŻOSZCZA, – y, *m.*, podkładacz ognia, podpalacz, podżegacz, *Vd.* poshagovez, poshagar; der Mordbrenner, Feueranleger. Wierżono; że pożogniki one Krzyżacy na spalenie maiętności Czeſkich umyślnie byli podesłali; (*incendiarios*). *Krom.* 627. Pożoża ma być wszędy poiman, i w kościelech. *Tarn. uſt.* 134. Bałwochwalnią Eſeſkiey Dyany pożoszcza ſtopił do dna. *Miaſk. ryt.* 2, 71, Heroſtrat). POŻOGOWY, – a, – e, od pożogi, podpalny, feueranlegend, zündend. Z piekła pochodnie pożogowe. *Birk. Ex. E* 3 *b*, Zündfackeln.

POŻÓŁCIĆ, *F.* pożółci *cz. dk.*, żółto powlec, *Bs.* posgjutiti; gelb überziehen, (cf. Pozłocić). Pożółconą za złoto między czlek weźmie głupi. *Pot. Pocz.* 267. POŻÓŁKNĄĆ, POŻÓŁKNIEĆ, *F.* pożółknie, pożółkniesie *Neutr. dk.*; *Bh.* pojlautám ſe, pojlautlý; *Bs.* posgjuchivati, posgjuchjen, posgjut; *Rg.* poxútiti; *Rs.* пожелкнуть, пожелтѣть, посолонѣть, посмугатѣть, żółto zayść, żółtym się stać, gelb werden. Maczay tą wodą

włosy, a pożołkną-ć iak złoto. *Sien.* 492. Ciało iey przez uſtawiczne poſty pożółkło było. *Krom.* 250. Blizny iuż pożółkniałe. *Paſtr. F.* 55. Gay pożołkniał, co się wprzód wesoło zielenił *Nar. Dz.* 3, 74. Słonecznik miewa iąderka białe abo pożołkniałe. *Syr.* 1036. Pożółkłe drzewa tego liście z gałęzi na gałąź opada. *Stes. Num.* 1, 46.

POŻONĄĆ, *F.* pożenie, pożonę cz. *idntl.*; *Crn.* poshênem; *Ec.* пожену-ти, пожена-ти; *Bh.* pożenu; pognać, hintreiben, fortztreiben. Którzykolwiek za granicę woły Podolſkie pożeną . . . *Vol. Leg.* 3, 534. Tuli iutro pożeniesz? czy na inną ſtronę? *Bp.* Gdzie ty będziesz pasł, tam i ia swoie przyżonę. *Sim. Siel.* 51. Na zgubę Rzymu lud zażarty Zbiwszy, pożenie przed swym wozem Party. *Hor.* 1, 64 *Nar.*

POZÓR, - u, *m.*, (*Bh.* pozor baczność, dozor, *Bh.* pozorowati pilnować; *Slo.* pozorowati dozorować; *Crn.* posir *attentio*, posiram se *attendere*; *Rg.* pozór, pogląd *intuitus, aspectus*; *Rs.* позоръ spektakl, widowiſko, wſtyd, hańba, позорища-мы patrzeć na widowiſku; позорить, опозорить zawſtydzić; *Ec.* позоръ, позорище, зрѣлище widowiſko); a*) poyźrzenie, pozieranie, poglądanie, wzrok, das Hinſehen, das Sehen, das Geſicht, der Blick; *Crn.* blish, vides; *Rg.* prilika, uzrók; *Rs.* взглядъ. Orlemi lub smoczemi w bystrości pozory W przyiaciołach szlakuiem przywary. *Zab.* 8, 328 *Życk.* Oba pozór ponury, iako dwa koguci Wlepią w się. *Pot. Arg.* 740. Pozoru ani głosu męża tego, nikt wytrzymać nie mógł. *Fal. Fl.* 107. - *§. pozór, baczność, uwaga, Aufmerkſamkeit. Jak gdyby nas bóg na tym ſtopniu posadził, abyśmy tylko presbytery poświącali, a na co inszego w cerkwi iego mały pozór mieli. *Smotr. Ap.* 108. Na samego tylko pana boga pozor im będzie, a na samego się tylko Boga obrócą, i w nim samym osiędą. *ib.* 35. - b*) pozor, poyrzenie, prospekt, widok, die Ausſicht. Tu łąki nieprzezorne okiem, tu wesoły Pozór, tu z pasz do rzéki same idą woły. *Sim. Siel.* 34. Z góry tak wysokiéy Mieli pozór dość szeroki. *Papr. Gn.* 36. Wisi nad portem na pozorze morſkim poſtawione mieyſkie teatrum. *Fal. Fl.* 38. - c*) pozór, co się widzieć daie, kształt, figura, pokazałość, poſtawa, die Geſtalt, die Figur. Draewka pomarańczowe przeplatane figami, piękny oczom pozór czyniły. *Ban. O.* 2. Chude krowy zjadły tłuſte, a pozór ich był zły, iak pierwey. *Bud. Genes.* 41, 21. Iſkierki koło niego, iak pozór miedzi rozpalonéy. *W. Ezech.* 1, 7, na kształt). Pięknym chorągwie wywieszą pozorem. *Pot. Syl* 198, pięknym kształtem, sposobem). Pozór ludzki, poſtawa ludzka, poſtura, *praecipue, quoad vultum*. die Geſtalt, Figur, (Mine eines Menſchen). Wolność w człowieku serce podnosi, twarz wesołą, śmiałe oko, pozór i pochod ochotny w nim czyni. *Orzech. Qu.* 136. Okrąg wszyſtek lica zupełnego, miarę przeſtąpił pozoru ludzkiego. *Susz. Piel.* 3, *F 4 b.* Wita go z twarzą pańſkiey powagi, pańſkiego pozoru. *P. Kch. Orl.* 1, 170. - §. *Hodie plerumque usurpatur tropice*, pozór, powierzchowność, barwa, blask, płaszczyk, äußerliches Anſehen, äußrer Schein, Schein; *Bh.* foch, zastępſł *Vd.* zvetloba, zvetluſt, leſk, blish, videsh; *Rosst.* наружность, предъ́оръ; *Ec.* личина, прикрове́ніе, ложный видъ. Więcey częſtokroć działa pozór, niżeli istota. *Arat. Liſt* 66. Pozory rzeczy uwodzą. *Oſtr. P. Kr.* 2, 95. Fałszywe dziś pozory wielu zwodzą ludzi, Nie

wszyſtkoć to ieſt złoto, co wzrok błaſkiem łudzi. *Min. Ryt.* 3, 309. Ich dowody w pozorze są coś, lubo w rzeczy są nic. *Pilch. Sen. liſt.* 46. Pozoru piękności przy rozwiązłych obyczaiach cierpieć nie mogę. *Teatr* 5 *b*, 46. Ludzie sądzą z pozoru. *Teatr* 5 *d*, 19 *Wyś.*, nach dem Scheine. Na pozór, z no oko, zewnątrz, dem Anſcheine nach, von außen. Piękny widzę na pozór, kiedyby tak wewnątrz. *Opal. sat.* 7, broda iak u proroka, hayduckie sumnienie). - *aliter.* na pozór, udawaiąc zewnętrznie, na oko, *Vd.* na videsh, na vides, na ozhi, na lize, navideshnu; *Crn.* barle, na barle, tshêsh; zum Scheine. Na oko kto co czyni, powierzchnie, na pozór, maszkary ſtroi. *Cn. Th.* 445. Trzymay się swego, choć na pozór, zamyślay przecię. *Teatr* 56 *c*, 70. Na pozór tylko cnotliwa. *Teatr* 5 *b*, 44. Kobietki często na pozór udaią gniew. *Teatr* 15, 70. - §. Zmyślasz; pozoru nawet nie ma do prawdy. *Teatr* 23, 82, podobieńſtwa, Wahrſcheinlichkeit. POZOREK, - rku, *m.*, POZORCZYK, - a, *m.*, *dem.*, mały pozor, pretexcik, płaszczyk, Schein, geringer Anſchein; Deckmäntelchen, kleiner Vorwand. Słusznie lękasz się ogadywania; bo tu, aby pozorek, iuż potępiają. *Teatr* 27 *c*, 25. POZORNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Bh.* pozornoſt *intentio animi*), powierzchny kształt, *Vd.* navideshnoſt, ſkasavnoſt, svietlivoſt, ſkasavitnoſt, die Außenſeite, der äußere Schein. *Sien.* 226. - §*. Popiel przeniósł ſtolicę do Kruświcy, że pozorność polną lubował, *apertis campis delectabatur. Krom.* 45, cf. pozór, poyrzenie, prospekt, widok, Ausſicht. POZORNY, - a, - e, POZORNIE *adv.*, (*Bh.* pozorny buczny; *Ross.* позорный haniebny, wſtydliwy). a*) maiący dobre poyźrzenie, czyli prospekt, widok, *Vd.* navideshen, naozhliu, ſkasliu, ſkasaviten, ſkasaun, von einer ſchönen Ausſicht, einen guten Proſpect gewährend. W pozorney równinie Lech pierwsze miaſto poſtawił, *in patentissima planitie. Krom.* 31. Ciało Wandy milę od Krakowa, na wydatnym i od miaſta na pozornym mieyscu pochowane ieſt, *editiore loco e conspectu urbis. Krom.* 38. - b) pozorny, okazały, świetny, w oczy wpadaiący, anſehnlich, in die Augen fallend. Rany świt pozorny, *J. Kch. Ps.* 91. Na czele poſtawili pozorne pokoie, *Otw. Ow.* 14. Nie pozorny, ale wyborny. *Cn. Ad.* 632, nie patrz na poſtawę; Chłopa w korzec nie mierzą). Lepiey pożytecznie, niż pozornie. *Cn. Ad.* 441. - bb) pozorny, powierzchownie tylko pokazały, udany, nieiſtotny, ſcheinbar. Pozorny bieg słońca; *apparens. Hub. Wſt.* 23. Pozornie, *Crn.* barle, warle; *Rs.* мнимо. *POZORZYSTA gwiazda kosmata, *cometa. Mącz.*

POZOSTAĆ, *F.* pozoſtanie *med. dk.*, Pozoſtaie *Pr.*, Pozoſtawać *Cont.*, *Bh.* pozůſtati, pozůſtawati, zoſtać się nazad; zurück bleiben. Pozoſtaię w drodze, *remaneo retro. Cn. Th.* - *fig.* Filozofia Turecka daleko od naszey pozoſtała. *Klok. Turk.* 42. - §. Pozoſtać, ieszcze się zoſtać, übrig ſeyn, noch übrig bleiben. Pozoſtały dług, długów oſtatki, reszta. *Cn. Th.* Pozoſtałe, reszta, *Rs.* остатокъ. Pozoſtały, *Rg.* oſtauli, (*ob.* oſtać). Pozoſtaię po śmierci drugich *supersum Cn. Th.*, *ob.* Przeżyć. POZOSTAŁEC, - lca, *m.*, który się po kim został, resztuiący, ein Uebriggebliebner. Gdzie to mieysce, gdzieby pozoſtałców Słowiańſkich nie było? *Sien. wykł.* POZOSTAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* pozoſtaloſt, co się zoſtało, resata, *Rs.* остатокъ, das Ueberbleibſel, der Ueberreſt. Po śmierci plebana dzie-

kan kazał zabierać ad officium pozostałość. *Xiądz.* 86; pośrianę. POZOSTAWIC, *F.* pozostawi *cz. dk.*, Pozostawiać *ndk.*; *Bh.* pozůstawiti, pozůstawowati, rozmaicie po swoiu zostawić, nach einander zurück laſſen. Nie chcieli stworzyć Pana, iż nie zarzucili brzydliwości oczu swoich, ani porzostawili bałwanów Egipskich. *Gil. Kaz. A a 5.* POZOŻA, *POŻOSZCZA; *ob.* POZOWIC *ob.* Pozwac. Pożognik.

POZRYWAC *cz. iter. dk.*, nach einander abreißen. Zastałem wszystkie pozrywane obicia. *Mon.* 64, 147. – §. Gdy ci powiem wszystko, boki pozrywasz od śmiechu. *Teatr* 12, 102, pęknies od śmiechu. du wirſt börſten vor Lachen.

POŻRZEBIŁY się klacze, ożrzebiły się iedna po drugiey, die Stuten haben nach einander gefohlt, geworfen. Klacze, gdy się iuż pożrzebią, tychże z maciorkami paſtwiſk mieć zażywają źrzebięta. *Hipp.* 23.

POŻRZEC, *F* pożrze *cz. dk.*, Pożerać *ndk.*, *Boh.* požrjti, požrati, poſtrati, (pożerablo paszcza); *Slo.* poſtrám; *Sr.* 1. požraci, požrtecj, požeram, požru, žcjeru, *Sr.* 2. požresch, požraich; *Vd.* poshrit, poshreti, poshrem, poshirati, nepožreshreti, vshirati, gorposhreti, gorseshreti; *Crn.* poshreti, poshreiti, poshrèm, poshram, (poshirk, z połknienie, połsarkati; *Rg.* proxdrjèti, *Sla.* proxderati; *Bs.* prosgdriti, prosgdirati; *Ross.* пожрать, żrzeć iedno po drugim, pożeść, połknąć, auffreſſen, verſchlingen, verſchlucken. (*Ec.* пожертв, 1) ab жертву принесенъ ofiarowany, cf. żar, 2) поглощенъ połkniony, pożarty). Krokodyl ten pożarł był więcey niż 100 ludzi. *Boter.* 221. Rybki mało wielkie pożerają. *Biał. Poſt.* 239. Bodayby go ziemia żywo pożarła! *Paſt. F.* 100. Ptaſtwo pożarło nasienie. *Sekl. Luk.* 8; poiadło, pozobało). – *tr. fig.* Płomień pożera co napada. *Paſt. F.* 30. Pożar wszystko, cokolwiek mu się tylko z natury swoiey oprzeć nie może, pali, pożera, niszczy. *Mon.* 73, 301. Ogień browarny ieſt ogrzewaiący, hutny ieſt pożeraiący. *Torz.* 61. Nie będziecie tak czynić, pewnie śmierć a miecz pożrze was. *Rey Pſt. M m m* 2. Miecz ich pożarł srogi. *Auszp.* 31. Oczyma doſtatki moie pożerają. *Teatr* 48 *d*, 36. Pożeracie domy wdow. *Sekl. Math.* 23, marnuiecie, trwonicie). Klęli się i łaiali, iakby się pożrzeć sami chcieli. *Jabł. Tel.* 256. Pytałem się go, coby go za smutek pożerał! *Teatr* 9 *c*, 9, *ob.* gryźć, frasować). Prędko smutkiem pożarty umarł. *Sk. Dz.* 1133, von Gram verzehrt, aufgerieben vor Gram. Ona wszystko tai i pożera w sobie. *Teatr* 14, 98, połyka, ſie verſchluckt alles). *Pożrzeć się *Rec.*, żarłocznym się stać, verfreſſen werden, freßgierig werden. Skarżemy się na sługi, iże się pożarli, Trzeźwi słudzy z trzeźwymi pany iuż pomarli. *Petr. Et.* 13.

POŻRZYCIEL, – a, *m.*, pożeracz, pożérca, pochłoniciel, der Freſſer, Verſchlinger. Pożrzycielowie ludu mojego. *Bud. Ps.* 14, 4.

PO-ZRZUCAC *cz. iterat. dk.*, nach einander herab werfen, zuſammen werfen. Pozrzucać z urzędów, *Ec.* сонзвергнути, сонзверграмъ. POZSIADAC *Intr. iter. dk.*, nach einander abſteigen. Zjechawszy z góry, z koni pozsiadali. *P. Kch. Orl.* 1, 96. – §. Sciany z wód pozsiadałych, ścieły się śrzonem. *Pol. Arg.* 282, t. i. pozmarzłych, zuſammengefrornes Waſſer. POSZSSAC *cz. iter. dk.*, nach einander ausſaugen, *fig.* Po-sszawszy wina, z stółków powstawali. *Zebr. Ow.* 312, *repetito munere Bachi.* PO-ZSZYWAC *cz. iter. dk.*, nach einander zuſammen nähen, *Rs.* сшивать, сшивывать.

POŻUC, *F* pożuie *cz. dk.*, pożuwać *ndk.*, przez chwilę żuć, eine Zeitlang kauen, *Rg.* poxvàtati; *Rs.* пожевать. Dziwaczne winowayey docieczenie przez pożucie chleba lub séra kawałka, na którym ewanieliią wypisywano. *Oſtr. P. K.* 2, 172.

POZWABIAC *cz. iter. dk.*, nach einander zuſammen locken. Pieniem lasy, źwierz przy tym zuchwały Tracki prorok pozwabiał, i pochopne skały, *ducit. Zebr. Ow.* 267. – §. Jozue wszystkim żydom się pozwabiać kazał, i w życzliwość się im przysposabiać. *Leszcz. H. S.* 170.?

POZWAC, *POZOWIC. *F.* pozwie, *pozowie *cz. dk.*, Pozywać *ndk.*; (*Bh.* pozwati zaprosić *invitare*); *Bh.* pohnati, pojmu *citare*, *Bs.* pozvatti; *Rg.* pozvatti, pozivati (pozvatti, zijvgljam, = wyzywam); *Cro.* pozvati, pozavati, pozavam; *Dl.* pozvati; *Vd.* v' sodbo klizati, priedklizati, priedpoklizati, pridtirjati, predvabiti, priedvabiti, sapriedpoklizati, pridtirjati, predvabiti, priedvabiti, sapozvati; *Sr.* 1. powówam pjed ſud; *Rs.* позвать, позывать, дозвать, дозывать, потребовать, pozwać do sądu, na sąd, przed sąd. *Dusz.* 12, zapozywać, vorladen, gerichtlich belangen, vor Gericht fordern. Bóg nalprzod Adama pozwał, t. i. wezwał go do siebie, o przestąpienie mandatu swego. *Groi. Obr.* 89. Pozwany ieſt ten, który na zaskarżenie powoda sądowi usprawiedliwia się. *Oſtr. Pr. C.* 2, 21. Jak on mię pozwie, to ia go wyzwę. *Teatr* 22 *b*, 37. Zapłać pierwey, niż cię pozwą. *W. Poſt. W.* 2, 348, *cf.* Pozew). (POZWALAC *ob.* Pozwolić. POZWALACZ, – a, *m.*, przyzwoliciel *assensor. Mącz.*, der Bewilliger, *Ec.* изволитель). – POZWANIE, Pozywanie; *ob.* Pozwać *et* Pozew. POZWANIEC, – ńca, *m.*, zapozwany, obwiniony *Wlod.*, obżałowany u sądu *Cn. Th.* 582; *Sr.* 1. powowane; *Rg.* pozvanik, der Geladene, Citirte.

POZWIERAC *cz. iter. dk.*, pozamykać, nach einander zuſchließen. Gdy wyrok śmiertelności tobie i mnie pozwiera oczy . . . *Chroſć. Ow.* 10. (*POZWIERZCHNY, *POZWIERZCHOWNY, *ob.* Powierzchny, Powierzchowny). POZWIESZAC *cz. iter. dk.*, nach einander herabhängen, herab hängen laſſen. Liszek li chytrych, wilków-li nagoni, Z iakim tryumfem pozwiesza ich z koni! *Tward. Daf.* 7, *Otw. Ow.* 161. POZWIJAC *cz. iter. dk.*, nach einander zuſammen binden, zuſammen drehen. Kawałki starych lontów w pęczki pozwijane. *Jak. Art.* 2, 112. POZWODZIC *cz. iter. dk.*, do kupy wieść, nach einander zuſammen bringen. O wy chodzące na koło trzody, Gdy was tu piękna pasza pozwodzi, Ach oszczędzaycie ten bluszczyk młody. *Chod. Gas.* 11. – §. zwodzić, omamić, nach einander berücken. Żony pozwodzone. *Teatr* 23 *b*, 94.

POZWOLIC, *F.* pozwoli *cz. dk.*, Pozwalać *ndk.*; *Boh.* povoliti, powolowati, dowoliti, dowolowati; *Slo.* powoliti; *Sr.* 2. swohliſch, *Sr.* 2. ße podwohliſch, poſtawiſch; *Vd.* pervoliti, pervoliti, perpuſtit, voshit, proſtunehati, proſtupuſtiti, napuſtiti, pasirati; *Rs.* позволить, позволять, (повелѣть, повелѣвать rozkazać); *Ec.* обязвити, попустити на что; przyzwolić na co, erlauben. Kto mogąc grzechu bronić, nie broni, pozwala. *Bard. Tr.* 196. Łaskawość okrutna, szkodliwych rzeczy pozwolić. *Cn. Ad.* 428. Siana z obroku swego pozwolwa (*Dual.*, = pozwólmy) pod boczki iego. *Groch. IV.* 335. Zaraz ci rozwólmy

wers napiszę, godzinki mi tylko pozwol czasu. *Teatr* 1 *c*, 55. By mu był bóg pozwolił dłużey zdrowia, mógłby był co słusznego ukazać. *Talib. P.* 2, gdyby go był obdarzył nim). Nie chciał pozwolić synowi do klasztoru. *Sk. Zyw.* 1, 417. Jagiełło posłał do Witolda, żeby oyca do zgody przywiódł; który do tego pozwolił. *Biel.* 219, na to zezwolił; przystał na to). Jeśliby cię namawiali grzesznicy, nie pozwalay im. *Bud. Prov.* 1, 10, nie przyzwalay. *Bibl. Gd.*). Nie do pozwolenia, *Vd.* nepovolitliu). Pozwalaiący, *Rs.* позволительный; *Ec.* промѣнный. - §. Nie pozwalam, *veto*, formuła uroczysta zrywania seymów; ich protestire! Jeden oyczyzny całey trzymał w ręku wagę, Powiedział. „Nie pozwalam!“; i uciekł na Pragę. *Nieme. P. P.* 11. Pozwolić sobie, nie żałować sobie, ſich ein wenig erlauben, ſich etwas vergönnen. Teraz maiąc się lepiey, możemy iuż sobie cokolwiek i pozwolić. *Kras. Pod.* 2, 146. Cóż to? boicie się tę łopatkę baranią kraiać? pozwólcie sobie, iakby w własnym domu. *Teatr* 42 *D*, *a*. Ci Jchmość sobie pozwalaią. *Teatr* 52 *c*, 23, ſie nehmen ſich was heraus. Mowa twa nieroſtropna, nadto sobie pozwalasz. *Teatr* 15, 72. POZWOLENIE, - ia, *n.*, *POZWOLENSTWO, - a, *n.*, zezwolenie, wolność na co dana, die Erlaubniß; *Slo.* powolitelka, zanechawatelka, *Vd.* perpushanje; *Cro.* dopuschenye; *Sla* dopushtenje; *Ross.* позволéнїе (позелѣнїе rozkaz), благоволенїе, спрóсъ. Z pozwoleniem, *Vd.* s' slovessom, mit Erlaubniß. Dostałem od Pana Ekonoma pozwoleństwo, za granicą kupić sobie drzewa. *Teatr* 16 *c*, 64. POZWOLICIEL, - a, *m.*, *subscriptor*, ten, który przy kim ſtoi w iakiéy rzeczy. *Mącz.*, zezwoliciel, der Bewilliger.

POZWOWY, - a, - e, od pozwu, Citations-, Ladungs-, *Rs.* призывный, сыскный.

POZWYCIĘŻAĆ *cz. iter. dk.*, nach einander beſiegen. Gedeon, Barach, Samson, przez wiarę pozwyciężali królestwa. 1 *Leop. Hebr.* 11, 33.

POŻYĆ, *F.* pożyie *Med. ndk.*, spożyć *dk.*, *Rs.* пожить, czas nieiaki przeżyć, eine Weile durchleben. O iakbym szczęśliwie spożył wiek w tym ſtanie, Któren nie wie, co to serc nierówne kochanie. *Zab.* 5, 358 *Koss.* - Pożycie, - ia, *n.*, ciągłe życie, das Fortleben, das Leben, die Lebensart. Zerwali mu pożycia sprężynę, (zabili Cezara). *Chroſć. Fars.* 63. Pożycie dobre w małżeństwie od podobieństwa charakterów zawisło. *Kras. Pod.* 1, 272, cf. mieszkać dobrze z żoną). Chcąc uczciwe sobie zrobić pożycie, odemnie samego powinieneś oczekiwać pomocy. *Teatr* 6, 22, postanowienie życia, *Ross.* прожúтокъ, *adj.* прожúточный. Umarł, dzieciom nie zoſtawiwszy żadney pomocy, ani nawet sposobu dalszego pożycia. *Teatr* 9 *c*, 11. *Pożyły*, który kiedy żył, der gelebt hat; *Slo.* pojilý *grandaeuus*; *Rs.* пожилый podeszły; пожилое komorne). Pisze o tym nie z siebie samego, ale z Świętych, przed nim pożyłych doktorów tę naukę wziął. *Smotr. Ap.* 29, *Veryf. pr.*, *Obr.* 12, - 2) Pożyć kogo, czego, *actiue*, *dk.*, pożywić *ndk.*, (*ob.* pożywić pożywić się), dać mu radę, sprostać mu, pokonać go, zbić, mit einem oder mit etwas fertig werden, ſich zu rathen wiſſen, jemanden oder etwas unter ſich kriegen, überwältigen. Musi o tym myślić, iakoby onego zuchwalca pożył. *Gor. Wt. Dz.* Czasem dobrą wolą rychłéy *pożywisz*, czego złością nie *zmożesz*. *Ezop.* 55. Tylko zawoiem straszy, niechayże

mu spadnie; Poznasz, iż chłopsko płoche, pożywiesz go snadnie. *Stryik. Tur. C* 3. Czy się godzi nieprzyiaciela zdradą pożyć! *Petr. Et.* 2, 244. Przyiaciół moich wszystkich spożywał; pościnał, wsi ich spalił, czci poodsądzywał. *Pilch. Orl.* 1, 241. Woyną trudno go pożyć, bronią trudno zwyciężyć. *Baz. Sk.* 573. Snadno pożyć, kto się nie spodziewa. *Pol. Pocz.* 327. Chwali Apollo swą strzałę, że nią tak iadowitey pożył bestyi. *Tward. Daf. praef.* Siekierą rąbiąc wierzbę zawiłą, chcąc iéy rychléy pożyć, z niéy klinów naciosał. *Ezop.* 75. Pożyć sęku, *conficere nucem. Cn. Th.*, cf. zgryźć orzech). Te lata są żelazne, skalitte, twarde, trudne, których nie łodziako pożyć; iuż tu wszystko iako z kamienia kował. *Podw. Wrześ.* 24. *Perfunctus sum maximis laboribus*, pożyłem wielkich prac. *Mącz.*, überſtehen. - Day odpór, nie rzecz dać się wielkiéy pożyć biedzie. *Bard. Tr.* 403, nie day się, nie podłogay, nie poddaway się, laß dich nicht aufreiben; unterliege nicht). Serce, nie day się pożyć żalom. *Paſt. F.* 29. Niespożyty, Niepożyty, nie daiący się spożyć, niezwyciężny, unbeſiegbar. Stwardniały i niespożyty na wszystkie krzywdy i obelgi. *Pilch. Sen. Gn.* 289. Co ze mnie ma, wieczno iest, i nie winno skazie, ni płomieniom pożyto, *nulla domabile flamma. Zebr. Ow.* 225. Ten iako kamień niepożytéy skały, Odpiera deszcze, wiatry, gromy, wały. *P. Kchan. Jer.* 231. Niepożyte żelazem skorupy. *Nar. Tac.* 3, 90. Niepożyte w tylu woiennych przypadkach półki. *ib.* 2, 251. Pamiętne i wiekami niepożyta dla następców nauka. *Dyar. Gr.* 135. Niepożyte srebro. *Smotr. Lam.* 26.

POZYCYA, - yi, *ż.*, *z łac.*, *ob.* Położenie mieysca, sytuacya, pokład; *Vd.* leshozhnoſt, leshezhje, leshishtvu, postava. - §. *Jurid.* Pozycya czyli leżenie ksiąg ziemſkich przed każdą kadencyą. *Vol. Leg.* 8, 288. die Eröffnung der Landrechtsprotokolle für jedermann, und die dazu beſtimmte Zeit. - Pozycya w grammatyce, *Slo.* polojenka.

POZYCZALNIK, POŻYCZNIK, - a, *m.*, co pożycza komu, wierzyciel, kredytor, der Gläubiger, der einem etwas leihet, borgt; *Rg.* zâjmitegl, zâjamaz; *Vd.* posodnik, posojovez, sadelius, dodelnik, sadajavez, podalnik, *f.* dódelniza, sadeliuka; *Cro.* poszáditel, zajémnik; *Ross.* заемщикъ; *Ec.* заимодáвецъ. Niemiłósiernie pożyczalnik; czyli kredytor, na ubogą wdowę następował. *Sk. Zyw.* 2, 213, *Sk. Kaz.* 653. Pożyczalnik wziął dwu synów moich za niewolniki. *W.* 4 *Reg.* 4, 1. Niektóry pożycznik miał dwu dłużników. *Sekl.* 7, *Sk. Dz.* 204, *Zab.* 9. 61 *Jżyck.* Ci Jchmościowie trzymaiąc summy cudze, biorąc od nich po dziesięć od sta, nie chcą ani po pięć wypłacać swoim pożyczalnikom. *Mon.* 74, 423. Mniéy haniebno iest nie uiścić się pożyczalnikowi, niżeli uczynioną z siebie dobrą nadzieię omylić. *Pilch. Sen. liſt.* 285. - b) który u kogo pożycza, dłużnik, der bey einem leihet, borgt, der Schuldner; *Ec.* заéмникъ, должникъ, заимщикъ. Ubogi pożycznik. *Leop. Prov.* 29, 13. POŻYCZALNY, - a, - e, *Cro.* poszudni; *Rs.* ссудный; *Ec.* заéмный, którego ia komu albo mnie kto może pożyczyć, pożyczkowy. *Cn. Th.*, leihbar, das ſich verleihen, borgen läßt. POŻYCZEK, - czka, *m.*, pożyczona rzecz, pożyczenie, *Crn.* posvojenga, posvojilu, das Borgen, Leihen, die geborgte oder geliehene Sache. Pożyczek z przyiaciela czyni nieprzyiaciela. *Cn. Ad.* 918, nie pożycz, ty-

dzień gniewu: pożycz, cały rok). Pożyczek mały dłużnika, wielki iedna przeciwnika. *ib.* 919. POŻYCZKIEM *adverbial.*, pożyczanym sposobem, *commodato. Cn. Th.*, geborgt, geliehen, entlehnter Weise. POŻYCZKA, - i, *ż.*, pożyczanie, das Leihen, die Anleihe, *Boh.* půjčka; *Sr.* 1. poſchtjwano, poſchtjeno; *Crn.* posodba, posvoja, posvojenje, posvojuvanje; *Vd.* posojenje, posodba, naposvojenje, posvojuvanje; *Cro.* poszúdba, zajem; *Bs.* zajam; *Rg.* zàjam; *Sla.* posodba, naposod, posoditvu, vlehendanje, vlehenvsetje; *Cro.* poszúdba, zajem; *Bs.* zajam; *Rg.* zàjam; *Sla.* posocsek; *Rs.* заёмъ, заимствованіе, ссуда; *Ec.* взаймъ даяніе, заемное, заимодавство, заимство, въ долгъ бранїе. Pożyczka, *commodatum*, kontrakt, którym użycia pewnéy rzeczy dozwalamy drugiemu, z obowiązkiem powrócenia iey w czasie umowionym. *Ostr. Pr. C.* 1, 244. Pożyczką wziąć. *Smotr. Ap.* 95, *ob.* Pożyczkiem. POŻYCZNY, - a, - e, pożyczony, entlehnt, geborgt. O rzeczy pożyczney albo zaſtawney. *Chel.* 99. Utracił pieniądze pożyczne. *ib.* 102. Twe światło iasnościczne Ni u kogo nie pożyczone. *Groch. IV.* 340. Brał on z kościołów sposobem pożycznym. *Chrośc. Fars.* 347. POŻYCZYĆ, *F.* pożyczy *cz. dk.*, Pożyczać *ndk.*; *Boh.* půjčim, půjčiti, půjčowati; *Sr.* 1. poſchczju, poſchczjim, poſchtjupu, poſchczjuju, poſtjupu, rucijam; *Crn.* posvojam, posvojem; *Vd.* posodit, possodit, naposoditi, dodeliti, sadeliti, podeliti, sadajati; *Cro.* poszuditi, poszudujem, poszugyújem, poszúgyam, poszudilszem, zaimlyem, zaimati; *Rg.* zàimati, udúxiti, zadúxiti; *Bs.* zajmati; *Sla.* uzájmati; *Rs* занять, займу, занимствовать, ссудить, ссужать, посудиться, посужаться; *Ec.* заимствую; pożyczać komu czego do używania, do oddania, einem etwas borgen, leihen, lehnen; *Vd.* vlehen dati, na posod dati; *Es.* datti ù zajam; *Ecc.* взаймъ даю, заимодавствую, заимствую. Pożyczana rzecz iest, gdy mi czego tak dasz, żem ci iuż oney rzeczy wracać nie powinien, ale tylko iey podobną. *Szczerb. Sax.* 322; *Sr.* 1. poſchtjwana wecz. Pożyczanym sposobem, pożyczką, pożyczkiem, *Ec.* заёмно; cf. wzaiemnie). Chcesz li przyiaciela ſtracić, pieniędzy mu pożycz. *Rys. Ad.* 6, pożyczek z przyiaciela czyni nieprzyiaciela). Pożyczywszy człeku złemu, zgryziesz się, nie przyyydziesz kswemu. *Cn. Ad.* 918. Nie pożyczywszy na tydzień gniewu, pożyczywszy na cały rok. *Rys. Ad.* 46. Masz pieniążki braciszku, pożycz kochanku. *Zab.* 13, 199. Pożyczysz, dobryś! niemasz, daremne wymówki. *Pol. Jow.* 23. - b) Pożyczać czego u kogo, von einem borgen, leihen; *Boh.* wpůjčiti ſe, *Bs.* uzeti ù zajam, *Vd.* na posod vseti, vlehen vzeti, na posod jemati, *Rs* занять, занимать, взаймствовать, одолжить, одолжать Bogaty ubogim rozkazuie, a kto czego pożycza, sługą iest onego, ktory mu pożycza. 1 *Leop. Prov.* 22, 7; *Prov. Sr.* 2. ja ſom plowi pojůžowal, a zitu pſchenzu derbim hoplaſchowaſch, plew pożyczyłem, a mam czystą pszenicę oddadź, cf. plewy). Pożyczać, a nie wiedzieć zkąd oddać, iest to tak dobrze iak ukraść. *Teatr* 24, 95 *Czartor.* Lepiey mieć, niż pożyczać. *Cn. Ad.* 459. Każdemu w swey sukni cudniey, niż w pożyczonéy. *Cn. Ad.* 337. - *tr. fig.* Czego mu natura nie dała, u pracy pożyczył. *Warg. Wal.* 272. Nie iest trwała pożyczana i nie maiąca własnego korzenia potęga. *Klok. Turk.* 57. Gładkich, a pownie pożyczanych dobiera wyrazów. *Teatr* 2 *b*, 100; nie swoich, nie swe-

go wynalazku). Ma serce niepożyczane. *Dwor. C* 3, śmiałe, nie tchórz).

POŻYDZIEC *niick. ndk.*, zpożydzieć *dk.*, żydem się ſtać, ein Jude werden, zum Juden werden; *Crn.* pojudem se). To iest bayka żydow i zpożydziałych kacerzów. *Zygr. Pap.* 249. Gwałtu wołaią przeciw zpohańczonemu, zheretykowanemu i zpożydziałemu biſkupowi. *Zygr. Ep.* 32.

POŻYŁY *ob.* Pożyć.

POŻYNAĆ *ob.* Pożąć.

*POZYNGOWAĆ, *F.* pozyngnie *cz. dk.*, pomazać, postrychnąć; überſtreichen, beſtreichen. Pierniki pozyngowawszy piwem po wierzchu, kładź do pieca. *Comp.* 668.

POŻYNKI *plur.*, wyrzynki, wieńczyny, obrzynki, uciecha po pożęciu, po ukończonym żniwie, das Schnitterfeſt, Aerndtefeſt; (*Bh.* pojnky *amputatio frumenti*). Idą proſto na pożynki. *Off. Str.* 5.

POŻYRAĆ, POŻYRCA, *ob.* Pożrzeć, Pożerca.

POZYSKAĆ, *F.* pozyszcze *Trans. dk.*, Pozyskować *ndk.*, zjednać sobie, nabyć, gewinnen, ſich Nutzen und Gewinnſt verſchaffen. (*Vd.* pojſkati, *Rs.* поискать, = poszukać). Co swym kłamſtwem pozyszczesz, języku wszeteczny, Jeno ludzką nienawiść, a gniew boży wieczny. *J. Kch. Ps.* 184, cóż tobie z kłamſtwa! *Karp* 6, 164). Trzeba sobie umieć pozyſkować łaſkę ludzką. *Falib. Dis. R* 3. Dla chwały boga samego, abyśmy bliźnich Panu Bogu pozyſkowali. *Zygr. Gon.* 189.

POŻYTECZEK, - czku, *m.*, *dem. Nom.* pożytek, ein kleiner Vortheil, kleiner Nutzen, ein Profitchen *Quaeſticulus*, mały zyszczek, pożyteczek. *Mącz.* Panowie leda pożyteczek swóy więcey sobie ważą, niż spolne dobro poddanych. *Biel.* 288. POŻYTECZNIEĆ, - iał, - iejo *Neutr. ndk.*, pożytecznym się ſtać, nützlich werden, Nutzen bringen. To śrebro abo złoto, ktore w kraiu ma pożytecznieć, zaraz znowu wywożą. *Grod. Dis. Bb.* POŻYTECZNOŚĆ, - ści, *ż.*, bycie pożytecznym, przynoszenie pożytku, die Nützlichkeit; *Sr.* 1. pjiprawnoſti; *Rg.* prùdnos, uhaarnos, uhaar; *Vd.* pridnoſt, nuznoſt, dobizhlivoſt, dopridnoſt, dopridlivoſt, pridajezhnoſt, (*cf.* przydatność); sadapernesenje, perpridnoſt, perdelanje; *Ec.* полезность. Nieczynność i niepożyteczność przez swoię niesposobność usprawiedliwić chce *Men.* 73 431. POŻYTECZNY, - a, - e, POŻYTECZNIE, POŻYTECZNO *adv.*, z pożytkiem, użyteczny, pożytek przynoszący, nützlich, erſprießlich; *Boh.* pjijitečný, proſpěſſný; *Sr.* 1. wujitné, wójiwenité; *Crn.* pridn, pridne, *Vd.* pridan, nuzen, slushliu, dobizhliu, dopriden, dopridliu, pridadajezh, perpriden; *Bs.* koriſtan, haznovit, uharno, korisno; *Sla.* haznovit, valjan; *Rg.* uhàran, prùdni, vrjeedan; *Cro.* hasznovit; *Dl.* koriſztan; *Rs.* корыстный (*ob.* korzyſtny), полезный, благополезный, выгодный, (*ob.* wygodny). прыбыточный, прибыточеденый, (*ob.* wygodny). прыбыточный, прибыточеспѣвенный, наживочный, наживный. Gruszkę niał niepożyteczną. Ktora owocu nigdy nie dawała. *Groch. IV.* 581. Pożyteczny i-ſtem komu, pożytek mu czynię, *prosum Cn. Th.* Każdy być może pożytecznym w społeczeńſtwie. *Zab.* 3, 219 *Off.*, *Bh.* proſpěti; *Sr.* 1. wujitkupu, ſom wujitkey; *Vd.* perpridnuvati, h' pridu biti; *Cro.* haszniti; *Rs.* пользовать, употреблять, *Ec.* полезствовати. Pożyteczno iest, *expedit Cn. Th.*, *Vd.* mi tezhi, tezhi, meni h' teku gre; es iſt nützlich. Bog

daie, nie, gdy człowiek chce, ale kiedy mu pożyteczno iest. *Fer. Uw. H* 3 *b.* – °§. Żona być może zła w pożytecznym mężowym, *Subst.*), iż albo wydaie z domu, albo dopuszcza kradzieży przez niepilność. *Petr. Ek.* 62; w pożytku iego, w interesie iego, im Nützlichen, in ſeinem Vortheil, in ſeinem Verdienſte). POŻYTEK, -tku, *m.*, *Bh.* pojitek; *Sr.* 1. wujitk; *Crn.* pridu, nuz; *Vd.* prid, nuz, perdelok, vteknoſt, koriſt; *Cro.* hár, haszën, hasen, koriſt; *Dl.* koriszt; *Sla.* hasna; *Bs.* hár, koriſt, *Rs.* пожитокъ, нажи́ва, (нажитый nabyty), полъза, прибы́токъ, ну́нъ, про́къ, вы́года (*ob.* wygoda), покорм́ка; zyſk, korzyść, rzecz zyſk przynoszącą, der Gewinn, der Nutzen. Pożytek sprawy lub szkody sprawcę wydaie, *fructus negotii prodit auctorem Cn. Ad*, 919. Ani tobie, ani matce twoiey ieſt to z pożytkiem, o co prosisz. *Sk. Zyw.* 2, 349. Nie upuszczaią okazyi do pożytku. *Warg. Radz.* 120. Wszyſtek czas nad rachunkiem swych pożytków trawi. *Teatr* 46, 34. Dlatego się pocechowali, iby i brody sobie pogolili, aby pożytki z ofiary z onych bałwanów brali. *Rey. Pſt. Pp* 6; *ob.* zyſk, intratę ciągnąć). Niepożytek, z szkoda, ſtrata, utrata, Schaden, Verluſt. Przypatrz się pilnie, co masz za *pożytki*, ieśli Chryſtusa masz, a co za *niepożytki*, ieśli go nie masz. *Bial. Pſt.* 47. Celnicy z cudzych *niepożytków* sobie *pożytki* czynią. *W. Pſt. W.* 3, 393. Gdy Bolesław z Rusi, zdobyczy pełen nazad odwrócił, rychło takiż *niepożytek* od Rusaków, *uszkodzenia* swego wetuiących, na swych dzierżawach odniosł. *Krom.* 296. Dziś nie pamiętaią na to, co za niepożytki piiaństwa. *Bial. Pſt.* 198. – §. Pożytki (*Ross.* пожитки mienie, maiętność), ſłada, trzody, ziemi, sadów, ogrodów, (cf. przychowek); *Rs.* уро́жае, Gewinn in der Land- und Feldwirthſchaft, Frucht, Nutzen, Früchte; Szedł im pożytek z bydła domowego Mleko z owiec, łoy z skopów. *Groch. W.* 15. Bóg rozmnożył na wsiach i w domu maiętność iego, i błogosławił pożytkom iego. *Sk. Zyw.* 1, 321. *praesertim* urodzaie, owoce, Früchte, Baum-, Feldfrüchte. Rola iego obfite pożytki rodziła. *W. Luc.* 12, 16. Robaki wszyſtkie ogrodne pożytki psowały. *Sk. Zyw.* 1, 352. Zima tak ciepła była, iż miesiąca Lutego ogrodne pożytki rosły. *Biel.* 271. Cwikła może być siana, takiąż i insze pożytki. *Cresc.* 225. – §°. Była na seymie rozmowa z obojey ſtrony o religii; lecz do pożytku nic nie przyszło. *Biel.* 527, nic nie pomogło, na nic się nie zdało, do ſkutku nie przyszło). – §. Zdała się żona taka żywot małżonka swego do lepszego pożytku przywieść, *ad meliorem frugem reducere. Krom.* 46, do lepszey ryzy, in eine beſſre Lebensordnung. POŻYTKOWAĆ, -ał, -uie *med. Cont.*, pożytek brać, mieć z czego, zyskać, Nutzen ziehen; *Cro.* hasznati, prudити. *Dl.* koriszt̀iti, (*ob.* korzyścić); *Rs.* пользоваться, воспо́льзоваться. Ten naylepiey pożytkuie z bogactw, ktory ich naymniey potrzebuie. *Pileh. Sen. liſt* 109. Pożytkowanie ieſt prawo pobierania pożytków z iakiey cudzey rzeczy. *Gall. Pr.* 135, der Nießbrauch, der Genuß. POŻYTKOWY, -a, -e, pożytki daiący, rodzący *Cn. Th.*, Nutzen bringend, Frucht bringend. Ubogiemu chłopu dać choć pożytkową krowę, ażeby z niey oddał półfasek masła, półkopy sera i cielę; potym dopiero iego będzie krowa. *Haur. Sk.* 44. Ule w wieczor dobrze opatrzyć, aby pszczoły pożytkowe nie wychodziły, przetakiem około założyć. *Haur. Ek.* 138.

POZYTURA, *Sla.* ſtrúk, ſtas; *Sr.* 1. żiwotné zrostnoſcz; *Rs.* возрастъ, *ob.* postać, postawa, kształt, wzrost.

POŻYTY *ob.* Pożyć.

POZYTYW, -u, *m.*; POZYTYWKA, -i, *ż.*, *dem.*, inſtrument muzyczny na kształt małych organ, das Poſitiv. Pozytyw, pozytywka, organy małe przenośne; bywaią o kilku głosach. *Mog. Mscr.* Grać na pozytywie. *Tr.* – b) *tr. burl.* Wziąwszy srzotem w zadek, długo na tym pozytywie siedzieć nie mógł. *Haur. Sk.* 160, cf. cymbał, zadek, ſtara pani, sepet, chałupa, der Allerwerthеſte, der Hintere.

POZYWAC *ob.* Pozwać,

POŻYWAC *cz. Cont.*; *Bh.* pojiwati; (*Rs.* пожива́ть, пожи́ть *ob.* Pożyć); *Sr.* 1. pojewam; Zażywać pokarmu, ieść; Speiſe genieſſen, zu ſich nehmen, eſſen. Z każdego drzewa rayskiego *pożyway*, ale z drzewa wiadomości złego i dobrego, abyś nie *iadł.* 1 *Leop. Gen.* 1. Dobra rzecz, polewki z kur pożywać z żółtkiem iaiecznym. *Spicz.* 185. Potrawy skwapliwie pożywane, a nieżute, w sytość nie idą. *Pilch. Sen. pr.* Nayzdrowszy ieſt ten powszedni pokarm, który my pożywamy. *Sall.* 4, 434. Cóż za *pożytek* z rolnictwa, gdy iego produktów nie ma kto *pożywać* i *używać? Pam.* 83, 373. Chryſtus wszedł w dom ieden w sobotę, aby pożywał chleba. *Kucz. Kat.* 3, 362. Żaden prawie nie chce w pocie czoła chleba swego pożywać. *Star. Ref.* 57. Pożywaycie w pokoiu, co bóg daie każdemu, w miarę. *Teatr* 52, 17. Rzekł Jezus: kto pożywa ciała mojego i piie krew' moię ... *Sekl. Joan.* 6. °°POŻYW, -u, *n.*, pożycie, pobyt, das Leben, der Lebenswandel. Stały mir z bogi związał: równo czeka Czy pożyw wieczny blizko, czy z daleka. *Zab.* 3, 235 *Koſſ.*. °°POŻYWA, -y, *ż.*, pokarm, Nahrungsmittel. (*Ross.* пожи́вка pożytek). W górze wznosi się ogień lekki, przenikliwy, a nie cierpiący żadney nieczyſtey pożywy. *Przyb. Luz.* 176, podniety, podżegi. – (POZYWACZ, -a, *m.*, który kogo do sądu pozywa, *Cro.* pozòvich, *f.* pozovkinya; *Rg.* pozóvnik, pozivalaz; *Vd.* priedvablovez, predvabnik; der Vorlader, Vorforderer vor Gericht, der einen citirt. Niech wszyscy wasi ſtaną pozywacze. *Zab.* 15, 250, oſkarżyciele). POZYWANIE *ob.* Pozwać). – – POŻYWIC *cz. dk.*, pozywiać *ndk.*, żywnością utrzymywać, życie pokarmem zachowywać, karmić, nähren, ernähren, *Rs.* пропита́ть, пропитывать, (*Crn.* poshivim, z posilam, rozweselam). Abyśmy żonę i dziatki nasze pożywili, gardłować po ziemi i po morzu nie lituiemy. *Hrbſt. nauk. D* 8, – §. Pożywić co przeciwnego, *ob.* Pożyć. – §. Pożywić się, *Rec.*, (*Rs.* пожи́ться, пожива́ться, zbogacić się), do utrzymywania się, dosyć żywności należć, podkarmić się, *propr. et fig.*, *Rs.* пропита́ться; ſich ziemlich nähren, ziemlich fortkommen, ſein Auskommen finden. Jeden, łacno się pożywi. *Cn. Ad.* 307. Nauką się wszędy pożywisz. *Cn. Ad.* 189. Nie pożywisz się tu. *ib.* 640, nie utyiesz, nie wskórasz. – Pożywienie, ſuſtentacya, der Unterhalt, die Lebensart; *Ross.* пропита́ніе, прокормъ. Trudne teraz pożywienie. *Cn. Th.* Mądry aptekarz ma w cenie Zioła, z których bierze pożywienie. *Paſt. F.* 193. Pożywienie, żywność, karmis, pokarm, die Nahrung. To moie wszyſtko pożywienie. *Cn. Th.*

tr. Bogactwa dodaią występkom nowych pożywień. *Zab.* 13, 292, podniet. POŻYWNY, - a, - e, pokarmowy, pokarmny, od pożywienia, Nahrungs-. Sok pożywny przerabia się w cząstki ciała zwierzęcego. *Zool.* 33. Sokami pożywnemi roślina tak żyie, iak zwierz pokarmem i napoiem; *succus nutritiuus. Bot.* 20, cf. Miazga; mleczkowy, mleczny sok). Wiedzieć potrzeba, dla nasycenia człowieka, iak wielka ilość rzeczy pożywnych iest konieczną, ile i iaki sposób gotowania czyni rzeczy pożywnemi. *N. Pam.* 3, 285. Dla chorego nadto pożywnych dowala się czasem pokarmów. *ib.* 12, 330. - §. Gawrony pożywne. *Ban. J* 3, pożerne, gefräßig.

*POŻŻEC, *F.* pożże *cz. dk.*, *Rs.* пожжечь, пожигать popalić, spalić, verbrennen. Bałwany ich pożżecie ogniem. *Bud. Deut.* 7, 5; bałwany ich pożżesz ogniem. *ib.* 7, 25.

POŻŻYMAĆ *cz. iter. dk.*, poskurczać, nach einander zuſammen ziehen, zuſammen ſchrumpfen machen. Czuyne smutki nędzne wycieńczyły ciało, I zchudzenie zmarſkami skórę pożżymało. *Otw. Ow.* 120.

P R.

1. PRA, pre, *ob.* Przeć.
2. PRA -, *Boh.* pra -, (*Boh.* praſſelma arcyszelma); *Ross.* пра -, (*Rs.* прамàтерь Ewa, прародитель Adam; *Ecc.* прáотецъ dziad; *Ross.* прáзеленъ zielonawy); cf. *Lat.* pro -, e. gr. *pronepos* prawnuk, *Cro.* prevnuk; *sed abnepos, pronepotis filius, Croat.* závnuk, zadnyivnuk, szin prevnuka). Pra -, = przed -, Ur-; *inseparabilis particula, componens nomina nonnulla consanguinitatis gradus significantia, ut*: PRABABA, - y, ż., PRABABKA, - i, ż., przedbaba, *Bh.* prábaba. *Slo* prababa, bábowa baba, stareg matki stara matka (*ob* praprababa); *Vd.* predbaba, predbabiza, teta (cf. ciotka); *Crn.* predbabeza; *Cro.* zabàba; *Rg.* prababba, pragospa; *Sla.* prababa; *Ross.* прабабка, прабабушка, die Urgroßmutter, mego dziada abo baby matka. *Sax. Porz.* 124, cf. Pradziad, cf. Praprababa, Prapradziad; Prawnuk etc. PRABABIN, - a, - e, do prababy należący, *Bh.* prababin; *Slo* prababini; *Rs.* прабабкинъ, urgroßmütterlich.

PRABUT, - a, *m.*, miasto *Riesenburg* w wschodnich Prusiech. *Tr.*; Rieſenburg in Oſtpreußen.

PRAC, prał, pierze, piorę *cz. ndk.*, uprać, sprać *dk.*, Pierać *czstl.*; *Bh.* prati, peru, (pranice bitwa, zalebki, Peraun, Peron, Perun Jowisz, cł. piorun). *Sla.* prati; *Cro.* perem, pralszem; *Crn.* práti, pral, pèrem; *Vd.* prati, pral, perem, s'prat; *Sr.* 1. peru, pieru; *Sr.* 2. praſch, preſch, = 1) pieprzyć 2) bić); *Ec.* прáмти, пepy, пpy, monцy, тнемы (cf. przeć, prę-; bić, uderzyć, obkładać kiiem, plagami, ſchlagen. Prać kogo kiiem. *Dusz.* 22, einem den Buckel auswaſchen. Pyſki ci spierę. *Zal. Amf.* 18, spiorę). *Per tempora, per casus*, praliśmy się w pyſki. *Mon.* 70, 103. W pierś prać się pomierzyła, *tentat ferire pectora. Zebr. Ow.* 96. Chodkiewicz Szwedow wielkość często pierał W Liflanciech, działa, obozy odbierał. *Stryik. Gon. U.* Turczyna i Wołoszyna Mielecki z Sieniawſkim pierał. *Stryik. Gon. L* 3. Mindog przemożny kniaziów burzy Ruſkich, Liflandſkich pierzo Krzyżaków i Pruſkich. *ib. O* 3. - 2) prać bieliznę, chuſty; *Boh.* prati, (prádlo chuſty, bielizna); *Slo.* prat', perem, *Sr.* 2. palkaſch, pawlaſch; *ob.* pałka, cf. płókać; *Vd.* prati, perem, shehtati. *Cro.* prati, perem, opiram, opralszem; *Rg.* pratti, opratti, pèrem; *Bs.* pratti; *Ec.* прáти, пepy, нспрáти; *Ross.* стирать, стирýю, стирать (*ob.* zetrzeć); (*dijling.* myć); Wäſche waſchen. Piorę chuſty, *proprie: percutio lintea ligneâ tabulâ inter lauandum; sed vulgo usurpatur eo sensu, quo laua lintea. Cn. Ih.* 602. Zeprali odzienie swoie. 1 *Leop. Num* 8, 21, poprali 3 *Leop.*). Heliogabal płotna się żadnego, które raz prano nie dotykał, mieniąc, iakoby to była żebracza rzecz, spieranego płótna używać. *Kosz. Lor.* 106 *b.* Reszta mydła po praniu, *Bh.* zpěrek. - *Prov.* Upierz mi kożuch, a wełny nie maczay. *Rys. A.* 68.

Pochodz. *pracz, praczka, praczy; pralnia; pierzyna. Doprać, dopierać, oprać, wyprać. Piorun, piorunować.*

PRACA, - y, ż., *Bh.* práce, (*dem.* prácyčka dziełko); *Slo.* práce; *Sr.* 1. proza, procza, djewo, djelo; *Sr.* 2. prozza, jezlo; *Crn.* dęlu; *Vd* delu delanje, opravilu, muja; *Cro.* delo, trud, sashafanie, raunanje; *Bs.* tegh, poslovanje, trúd; *Rs.* трýдъ, страдà; *Ec.* тяжáнїе; (cf. robota, trud, dzielo, działanie). Praca, zatrudnienie pożyteczne. *Xiądz.* 221, die Arbeit, die Mühe, der Fleiß, arbeitſame Beſchäftigung. Żyć będziesz z pracy rąk twoich. *Teatr* 12 *b*, 27. Coż bez pracy bóg kiedy daie! *Birk. Podz.* 12. Bez prace, nie będą kołacze. *Zegl. Ad.* 14; *Slo.* żaden bez práce, nè ge koláce; nagprw mlátá, potom platá). Komu placa słodka, praca też bez piołunu. *Chmiel.* 1, 63. Praca lat skraca. *Mon.* 71, 597. Wspaniałym duszom praca iest zasileniem. *Pilch. Sen. list.* 256. Praca ustawiczna wszystko przemoże. *Cn. Ad.* 920; kto robi, ten się dorobi). Praca zawsze popłaca. *Duor. J.* 3. Praca każda ma zapłatę; rozkosz aromotę, utratę. *Cn. Ad.* 919. Za pracą i niebo kupić. *Fr. Ad.* 9. Praca chleb naypewnieyszy, kto się spuści na nię, I za żywota ma chléb, i po nim zostanie. *Sim. Siel.* 80. Za pracą idzie sława. *Lub. Roz.* 207. Praca wielka, ustawiczna, nieskończona, *Herculeus labor. Cn. Ad.* 920. Praca, trud, trudność, Mühe, Schwierigkeit. Im z większą co pracą przychodzi, Tym też większe pociechy rodzi. *Kołak. Wiek. B* 4. Na te prośby poniewolnie i z wielką pracą pozwolił. *Sk. Zyw.* 1, 236. Z pracąm się uwiarował zamieszania tych materyy. *Eraz iz-A* 4 *b*, z trudnością, pracowicie, usilnie). - Praca, pracowitość, Arbeitſamkeit, Fleiß. Kto ma zdolność, przy pracy, wszystko mu się uda, Zdolność z pracą nie dzieli, lecz robi z dzieł cuda. *Dmoch. Szt. R.* 15. - §. Jaka praca, taka płaca. *Cn. Ad.* 286, iaka robota, taka nagroda, wie die Arbeit, ſo der Lohn. - §. praca, ſkutek pracy, zarobek, to co zrobiono, zarobiono pracą, Arbeit, Erarbeitetes, Verdientes, Verdienſt. Dziedzic moy panować będzie w pracach moich. 3 *Leop. Eccl.* 2, 19, nad statkiem mym. 1 *Leop.*, cf. dobytek, cf. nabycie). Dam wszystkę maiętność iego i wszystkę pracą iego w ręce nieprzyiacioł. 3 *Leop. Jer.* 20, 5, wszystko robotowanie iego. 1 *Leop.*). - §. Ja przyymuię to dziecię na swą pracą. 1 *Leop. Gen.* 43, pod swoię opiekę, na swóy koszt.

Pochodz. *pracować, dopracować, napracować się, popracować, przepracować, wypracować, spracować, upracować; pracownik, pracownica; pracowity, pracowitość; spółpracownik.*

*PRA-

*PRACEL, -cla, *m.*, obarzanek, z Niem. der Bretzel; *Bh.* preclik, preclíček; *Slo.* preclik; *Sr.* 1. praczel; *Crn.* prégla; *Sla.* peretac; *Lat. med.* bracellus). Sprężystość zawisła od cząstek kręconych niby w pracel samego ciała. *Rog. Dos.* 1, 245.

PRĄCIANY, -a, -e, z prącia. *Cn. Th.*, von Reisern; *Bh.* prutěnný; *Rs.* прутяный. PRĄCIE, *PRĘCIE, -ia, *n., collect.*, (*Bh.* prutina *fruticetum*; *Ec.* пруàи, пружïе, вершаи съ дрена, cf. prąga, pręgierz); *Bh.* prantí, prauticlo; *Sr.* 1. prutjina, prutjané lerť; *Crn.* protje; *Vd.* protje, shibje, germovje; *Bg.* prûtje, pruutje; *Cro.* prutje; *Rs.* прутняк, баложье; rózgi drobne gibkie do związania czego, do plecienia witek, koszyków, feine Gerten, Korbgerten. Z prącia pleść kosze. *Zaw. G.* Kto dworzec swóy *prącem* grodzi, ten powinien *prącie* albo *gałęzie* na swą stronę obracać. *Szczerb. Sax.* 301. Kto imienie swoie *prącem* grodzi, ma ku gruntowi swoiemu *końce prącia*, albo iako mówią *płocinę* obrócić. *Sax. Rej.* Domami ich iaskinie bywały, J gęsty chróst i prącie, łykami wiązane. *Otw. Ow.* 9. Snopek pręcia. *Ezop.* 23. Gdy się z kwiatu rozwiną kielich i korona, dadą się widzieć nieiakie prącia ze dna kwiatowego wychodzące, iedne się zowią słupki, drugie pręciki. *Bot.* 107. PRĄCIK, *ob.* Pręcik.

**PRACOMOŻNI Troianie. *A. Kch. W.* 255, *duri*, trwali, wytrwali trudów, hart, ausdauernd in Strapatze.

PRACOWAC, -ał, -uie, *cz. kont.*, *Bh.* pracowati, dělati, *ob.* działać, dzieło; *Slo.* pracovat', pracugi; *Sr.* 1. djewam, proczupu ßo, dzielacj; *Sor.* 2. jclaſch, jewaſch; *Crn.* dęluvati, dęlujem, dęlam; *Vd.* delati, opraulati; *Cro.* delati, poszluvati, poszlujem, tésam, tesim; *Rag.* poslovatti (cf. posel, posłować); *Bs.* poslovati, djellovati, truditi, tegjati (cf. ciężki); *Sla.* ráditi (cf. rad, radzić); *Rs.* дѣлать, сдѣлать, задѣлать, дѣлаю, мрудитьсѧ; помрудитьсѧ, мружду, *vulg.* мружусь (cf. trud, trudnić), (cf. *Gr.* πράσσω, πραττω, πραξω). - Pracować, robić *absolute*, arbeiten. Pracować wyraża ciągłe natężenie władz umysłu, lub siły ciała. *Pam. Warsz.* 3, 312 *Niemc.* Oracz musi *drzewiey pracować, niż chce owoce brać. *Bud.* 2 *Tym.* 2, 6. Muszę dzień i noc pracować iak wół. *Teatr* 88, 17, cf. harować; haru! haru!). Póydźcież do mnie wszyscy, którzy pracuiecie, a ia was posilę. 3 *Leop. Matth.* 11, 28, którzy robotuiecie, i *Leop.*). Pracować na co, pracą swą ku czemu dążyć, auf etwas hinarbeiten, losarbeiten. I w kaydanach nawet na wsparcie rodziców pracował. *Teatr* 49, 85 *Bogusł*, na nich robił, zarabiał. Dobrześć to, pracować na kawałek chleba; ale żebym miał być parobkiem tych, co po mnie wezmą, nie będzie z tego nic. *Kras. Poet.* 2, 141. Twórca tych tylko kocha, którzy pracuią na szczęśliwość tego świata. *Stan. Num.* 2, 167. Codziennie pracuie na to, aby się stał doskonalszym. *Zab.* 7, 268 *Alb*, usiłuie, usilnie się stara). - §. Pracować czym, mit etwas arbeiten. Uczeni ludzie głową pracuią. *Kras. Pod.* 2, 190. Chłopem, iak bydlęciem pracuiemy. *Leszcz. Gl.* 100, do pracy zażywamy). Ramiona i ręce srodze sobą pracują. *Pers. Łuk.* 148, gwałtownie sobą ruszaią, pasuią się, walczą iakby, w konwulsyach, die Arme arbeiten gewaltsam mit sich selbst, haben Verzuckungen. Bokami pracuie albo robi k[illegible], *ob.* Bok, *ob.* Dychawiczny.

Delficka nad trzynogiem xieni Pracuie bóstwem, i w siebie duch ima. *Kniaź. Poez.* 2, 148, bóg ią gwałtownie nadyma, bogiem natchniona pas ie się z sobą, ſie kämpft, arbeitet mit dem ſie erfüllenden Gotte. Jowiszowe cory, wy pierśiami pracuycie, wy dodaycie wdzięku. *Tward. Wład.* 1, natchnijcie piersi śpiewaka). - §. Pracować się abo kogo, z trudem mordować, bardzo fatygować pracą, mit Arbeiten und Strapaße müde machen, ermuden. Na koniu sołzowatym nie godzi się *ieździć* ani go pracować. *Cresc.* 531. Nigdym się nie pieścił, częstom na koniach pracował. *Ostror. Myśl.* Dla zysku cierpi niepogody, pracuie się po drogach. *W. Post. W.* 2, 187. Nie pracuy się dla zbogacenia. *Bud. Prov.* 23, 4. Piotr bez pana nic nie mógł usilną pracą swą wskórać, próżno robił, próżno sieci miotał, darmo się czuciem nocnym pracował. *Zrn. Pst.* 2, 330 *b.* - Pracować się o co, usiłować, ſich bemühen, anſtrengen, *Sr.* 1. proczupu ßo. O to się pracować trzeba, aby młodemu buyność lat płochych nie zawadziła. *Kosz. Lor.* 3 *b.* Pracowali się, iakoby znaleźli przyczynę na niego. *Bud. Dan.* 6, 5. Będzie się o to pracować, żeby zbożnych obrócił w pogaństwo. *Bud. Dan.* 7, 25. Tyberyusz II. Persy poraził, i pracował się, aby zasię Włochy wyzwolił od Longobardów. *Biel. Sw.* 686. - §. Pracować się w połogu, n. p. Gdy się pracowała przy porodzeniu, rzekła baba: . . . *Radz. Gen.* 35, 17, *Bh.* ku porodu pracowat, *partu laborare*, bóle mieć, chorować, in Kindesnöthen liegen. Cuda około białych głów, które się dziatkami pracuią i niebezpieczne rodzenie maią. *Wys. Ign.* 175. - §*. Pracować się o czym, z bardzo zatrudniać się czym, ſich mit etwas ſehr beſchäftigen. Len każdy zna, bo się niewiasty o nim pracuią. *Urzęd.* 192.

PRACOWALNIA, -i, *ż.*, PRACOWNIA, izba do pracy, osobliwie chymicznéy, aptekarskiéy, *laboratorium*. *Kruml.* 23, das Arbeitszimmer, robotnia; *Bh.* pracowní poloy; *Eccl.* дѣлательница, лавка; *Ross.* рукодѣльня. Pracownia, *laboratoire*, mieysce przeznaczone do robot chimicznych, opatrzone w narzędzia, naczynia, i we wszystkie dla pracuiących wygody. *Mier. Mscr.*, cf. warsztat). PRACOWITOŚĆ, -ści, *ż.*, skłonność do pracowania, kochanie się w pracy, die Arbeitſamkeit; *Bh.* pracowitoſt; *Sr.* 1. zprocznosczj; *Crn.* dęlovnoſt; *Vd.* radodelnoſt, delajozhnoſt, delatlivoſt, mujaſtnoſt, teshkota, teshkuſt, nujepounoſt, sitnoſt, vtrudlivoſt, nadleshnoſt; *Rs.* трудолюбïе, ретивость; *Ec.* люботрудïе. PRACOWITY, PRACOWNY, -a, -e, PRACOWICIE; PRACOWITO *adv.*, *Bh.* pracowitý, pracný, dělný (cf. dzielny); *Slo.* pracovitý, pracovni; *Sr.* 1. zpreczne, dielne, djelawy, djilawy; *Crn.* dęlovne; *Vd.* delajozhen, delatliu, radodelen; *Rs.* трудолюбивый, рукодѣльный, ретивый; *Ec.* люботрудный, благотрудный, помщальнъ, помщательный, прилѣжень, исправенъ, рачителенъ; lubiący pracować, robotny, kochaiący się w pracy, arbeitſam. Pracowity, robotny; naydzie zawsze co robić. *Cn. Ad.* 921. Pszczołka pracowna, co ſie kwiatów poty, Leci roiem przed weyściem słońca do roboty. *Zab.* 5, 541 *Koſſ.* Ziemi pługiem pracownym nie próli rolnicy. *Pilch. Sen. liſt* 3, 75. - §. Do chłopa pisząc: „Pracowitemu N. N.“ *Kraj. Pod.* 112, dem arbeitſamen N. N. „Prädicat eines Landmannes.“ - §. b) *Paſſ.*, pracowity, pełen pracy, z pracą, trudny, *Vd.* umjaſten,

teshek (*ob.* ciężki), umjepoun, vtrudliu, siten, nadleshen, boleſtruvaun, poteshen; *Ec.* помудненный, прилѣжно трудованный; arbeitſam, mit Arbeit, Mühe, mühſam. Czyli wy nie tak wiernie i tak pracowito miley oyczyznie służycie, iak wiernie i pracowito służyli przodkowie wasi? *Smotr. Ap.* 124. Pracowita robota, co z pracą przychodzi albo przychodziła, trudna, ciężka. *Cn. Th.*, zmodua, mühſam. Oddech pracowity. *Perz. Lek.* 147, ciężki). PRACOWNIK, - a, *m.*, PRACOWNICZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*; PRACOWNICA, PRACOWNICZKA, *fem.*, co pracuie, pracować lubi, der Arbeiter; die Arbeiterinn; *Boh.* dělnik, *f.* dělnice; *Sor.* 1. djelacjer; *Sr.* 2. jelaſcher; *Vd.* delauz, *f.* delauka; *Cro.* tesak; *Rg.* truudnik, *Bs.* trudnik, poslovaç, tesgjak; *Rs.* дѣлова́тель; *Ec.* дѣлатель, *fem.* дѣлательница; тяжатель, тяжательникъ (*ob.* ciężki, *ob.* ciągnąć), прудникъ, к тому прудами своими пищу промышляетъ. Lekarz ten niespracowany około zdrowia ludzkiego pracownik. *Gaz. Nar.* 1, 305. Zapomniały, i dary niegodzien ubożnego, Kto swego z pługu prosto wywiodłszy krzywego Zamorzył pracowniczka, *uricolam. Zebr. Ow.* 379, wołu roboczego.

PRACZ, - a, *m.*, co pierze, *Bh.* pradli, pradlec; *Crn.* perishnek; *Rg.* pàlaz, perâc; *Cro.* prálecz, opiràvecz; *Rs.* портомой; der etwas wäſcht, der Wäſcher, *fullo. Cn. Th.* - §. 2) pracz, z PRACZYK *dem.*, pralnik, kiianka. *Dudz.* 31, *Cro* pralyka; *Crn.* perûla, pràlyka, perilnèk; ein Waſchbläuel. - Baby pozabiiały ich pralnikami abo praczami. *Aur. P.* 205. Żaba rodzi się na kształt kianki albo praczyka. *Zool.* 80. PRACZKA, - i, ż., *Bh.* pradlena, pradli, *Slo.* pradlena, pradlenka; *Crn.* periza; *Cro.* pralya; *Bs.* praliça, koja hagline pere; *Rg.* praliza, praglia; *Rs.* портомо́я (cf. paré), бѣломо́йка, бѣлильница, прачка; kobieta od prania, die Wäſcherinn. Zarowno z bogactwem po śmierci praczka siedzi i plewiaczka. *Comp.* 708. - §. b) *actio*, praczka, pranie, das Waſchen, die Wäſche; (*Bh.* pračka, pranice bitwa, załebki); *Bh.* prádlo; *Crn.* perilu; *Cro.* pranye; *Ross.* стирáнїе, стирка, cf. ścierać, ścierka). Koron i forbot praczka albo wypranie z brudu. *Haur Sk.* 354. PRACZY, - a, - e, *Bh.* pračí; *Rs.* прачешный; pracom służący. *Cn. Th.*, Wäſcher -.

PRĄD, - prądu *et* prędu, *m.*, *Bh.* praud, sam pęd wody, wart, nurt, *Vd.* teshishe, ſtruga; *Rs.* стéрженъ, стержéнекъ; стремлéнїе; der Schuß, Strom, der Gang oder Lauf eines flüſſigen Körpers. (*Vd.* prod, z piaſek, hak, nalazéce, wyspa, brod, dziarſtwo; *Cro.* prúd *sabulum, glarea*; *Sla.* prúd, z hak rzeczany; *Ec. et Rs.* прудъ, прудокъ, прудокъ, прудище, z ſtaw, rybnik; прудъ, бурливый, burzliwy, прудный pełny ſkał i haków, прудить, пружу wodę tamować, ślużować, пружить nabrzmiałym uczynić, cf. prężyć, упрудить, упружить zatamować). Prędy morſkie, bieg morza ciągle poſtępuiący poziomy. *Sniad. Jeo.* 262. Ryba rzeczna prądem rzéki była zaniesiona w morze. *Ezop.* 45. Byſtry prąd przeszła dusza nasza, snadźby była przepłynęła dusza nasza wodę nieznośną. *Leop. Ps.* 123, 5. Gotów na morſkie gonitwy i prądy. *Chroſć. Fars.* 196, - §. b) Drzewa, które się iuż rozſtały z lądem, Już drzewem nie zow, ale ie zow prądem. *Klon. Fl. E.* 3 *b*, prąd, drzewo lub korzeń w wodzie ukryty. *Mag. Mſk.*, ein Baum unter dem Waſſer, der den Schiffen gefährlich iſt; cf. karpa). Prądu aby rotman i ſternik pilnie praeſtrzegał, dla szwankowania. *Haur Ek.* 171. Ni szkuta na hak, fortunę i zdrowie wniosłszy, nie bez swéy rusza się ruiny Na wart popławny z prądu lub z rafiny. *Wad. Dan. pr.* Bodaybyś nawą nie uszedł prądu. *Przyb. Kob.* 91. *PRĄDAC się *recipr.*, n. p. To do źrzódeł, to i do morza się prąda, Flagi błędne trybuiąc, *versus. Zebr. Ow.* 193, popływa). PRĄDNIK, - a, *m.*, (*Bh.* praudník głowacz ryba), rzéczka pod Krakowem, nad którą Kanclerz Samuel Maciejowſki dom piękny zmurował. *Gor. Dw.* 1, ein kleiner Fluß bey Krakau. *Gornicki* rozmowy o dworzaninie, wyſtawuiąc iakoby miane u Maciejowſkiego na *Prądniku*, ztąd *Prądnickiemi* nazywa ie. *Gor. Dw. ded. et* 1-9. PRĄDOWINA, - y, ż., Prądowinami zowią liſciowie, drzewa poobalane w rzéki, na których się więc i ſtatki wodne rozbiiaią. *Otw. Ow.* 127, cf. karpa, prąd), ein Baum unter dem Waſſer verſenkt. Oſtrego brzegu nurt rad się trzyma, lecz wina do niego, bo w nim bywa prądowina. *Klon. Fl. E* 2 *b.* (*Cro.* prûden *sabulosus*).

PRADZIAD, - a, *m.*, Naddziad, *Bh.* praděd; (*Slo.* predědo, dědow dědo *abauus* prapradziad); *Crn.* preddęd; *Vd.* pridid, preddedia, prededei, preded, pridid, ſtria (cf. ſtryy); *Sla.* pradid; *Cro.* zadëd, cheterti ded *tritavus*, *atavus*, arded *avus*, preded *proavus*); *Dl.* sadid; *Ben.* pradid, otao didov; *Rs.* прадѣдъ; der Urgroßvater, mego dziada albo baby ociec. *Sax. Porz.* 124. PRADZIADOWSKI, PRADZIADZI, - ia, - ie, PRADZIADOW, - a, - e, *Bs.* pradidov; *Cro.* predédov; *Rs.* прадѣдовъ, прадѣдный, прадѣдскій; urgroßväterlich, Pradziadowa sława, albo niesława, ani pożytku, ani szkody prawnękowi nie niesie. *Szczerb. Sax.* 113. Pradziadowy brat, *Bh.* praſtrýc (cf. ſtryy). Mąż w pradziadzich zwyczaiach nadto ſtały. *Off. Sen.* 24. Zamiaſt oſtryg po *pradziadowſku śledziki dawano. *Teatr* 33 *d*, 20, po staroświecku). PRADZIADOWE, - ego, *n.*, *subſt.*, spadek po pradziadzie, das Urgroßväterliche (Vermögen, Erbgut).

*PRĄG, - u, *m.*, *PRĄGA, PRĘGA, - i, ż., pręgierz, der Pranger. (*Ec.* пружи́е, пруги, верёвки съ дрова, cf. prącie). Lichwiarze bezsumienni niechay będą u prągi miotłami iawnie karani. *Chełm.* 106. Rzezimieszek ma być u prągi bit miotłami. *Szczerb. Sax.* 521. Taki ma być karan siedzeniem u prągi na rynku, wszakże tam nie ma być bit miotłami, gdyż u prągi nie śmigaią iedno o kradzież. *Szczerb. Sax.* 382. Będą-ć zawsze złodzieie, choć nieioden u prągi zoſtanie Małchusem. *Klon. Wor.* 37. Łotr, szubienicznik, godny u prągi usieczenia. *Mącz.* U prągi rózgami weźmie chłoſtę. *Szczerb. Sax.* 176, *ib.* 570. Tego u prągi chłoſtą przypłaci. *ib.* 111. Nieposłusznego kazał morſkać u pręgi aż do śmierci. *Gor. Dw.* 110. Przyprowadzono dwu licowanych złodzieiów pod pręgą. *Pot. Zac.* 60. Byli u prągi wiązani i wygnani. *Baz. Hiſt.* 78. Żołnierze go do prągi pchali. *Miaſk. ryt.* 63. Ci, którzy się prądze, szubienicy odkupuią, bezecni są, gdy w tym sądownie pokonani będą. *Szczerb. Sax.* 17. 2) *Prąga, *ob.* Pręga.

PRAGA, - i, ż., *Bh.* Praha, *Ger.* Prag in Böhmen; ſtolica Czech nad Moldawą. *Wyrw. G.* 236. Od progu, *Bh.*

práh. *Gwag.* 462. - §. b) Praga, miasteczko pod Warszawą, z drugiéy strony Wisły, Prag bey Warschau. Pochodz. *Prazki*, *Prażanin*, *Prażanka*.

PRAGLEC, -glca, *m.*, rannieyszy len, z którego prędko się nasienie wypraża, ieszcze w roli, gdzie braniem nie był uprzedzony; główki się otwieraią, zaczym nasienie wypada. *Syr.* 1020, *Kluk Kosl.* 3, 324. Zowią go też *Praiec*, *Prziec. Przędz.* 108; *Przędlec. Cresc.* 188, *Vd.* pershei, liter z; der Frühflachs, dessen Samenknospen auf dem Felde von selbst aufplatzen, wenn man dem nicht zuvor kommt. Dwoiaki iest lnianego nasienia rodzay, ieden się zowie słowień, drugi prężec, *alias* prażec. *Haur Ek.* 178, cf. Słowień, Wielkoleń.

PRAGNĄĆ, -ął, -ie, *med. cont.*, (*Bh.* prahnauti schnąć', *Bh.* žizniti (cf. żyzny); *Slo.* žižnim; *Crn.* sheja me; *Vd.* shöjat, sheiń bit, shejo imeti; *Cro.* segyati, sejati, sejam, segyam; *Dl.* sednim; *Rg.* zednitti, zednjetti; *Sla.* zedjati; *Bs.* sgeghjati; *Rs.* жажда́ть, жажду и́мѣть; czuć potrzebę picia, dürsten, Durst haben. Pragnę, *ob.* Pić mi się chce. - Kiedy kanal pokarmowy niedość iest wilgotny, wtedy zwierz czuie pragnienie. *Zool.* 54, das Dürsten, der Durst; *Bh. et Slo.* žižeń'; *Sr.* 1. łaznosći, pitja hczéjcio, pitja ztradano, zaczuosći; *Crn.* sheja; *Vd.* shója, sheja, shejanje; *Cro.* sèja; *Rg.* xéghja; *Bs.* sgeghja, sgedia; *Ec.* жажда. Z pragnienia umrzeć, verdürsten, *Vd.* od sheje vmreti, preshejati). Pragnienie ugasić, *Vd.* shejo vgasiti, pregnati). Nie mogę pragnienia ugasić. *Teatr* 18 *b*, 20. Pragnący, dürstend, durstig; *Bh. et Slo.* žižniwý; *Sr.* 1. hczéyaczé pici, zaczné, lacny; *Crn.* shejn; *Vd.* shein, shejo terpesh; *Bs.* sgedan; *Sla.* zédan; *Eccl.* жа́дный. - §. b) pragnąć czego, żądać czego, chciwie pożądać, nach etwas dürsten, begierig verlangen, begehren; *Slo.* dychtim; *Crn.* dehlim; *Cro.* sèlem, selelszem, selenye, selya, pohlepluyiem; *Dl* xeliti; *Bs.* hlepati, hlipati, hlipanje, hlipnóst; *Ross.* жадничать, жа́дный, алчущій, жадность. жажда; *Ec.* вожелѣ́ти, вождѣ́ти, рачу̀, рачи́тельствую, похоте́ть, пожела́ть. Ja tego iak kania dżdżu, a ieleń źrzódła pragnę. *Teatr* 24 *b*, 48. Ah iak kania dżdżu pragnę ciebie. *Teatr* 29, 20. Kto cudzego pragnie, tedy swe traci. *Biel.* 93, *Psalmod.* 40. Kto czego nie pragnie, równo iakby miał. *Cn. Ad.* 375. Wszystko mam zpełna, kiedy nic nie pragnę. *Hor.* 2, 119 *Nar.* Czci pragnienie, ambicya, gornochciwość, czcichuć, Ehrdurst, Ehrsucht. Wszyscy się iego czci pragnieniem nieporządnym brzydzili. *Sk. Dz.* 901. Pohamowanie hardéy czci pragnienia, *ib.* 222. Czci pragnącym duchem stolicę sobie przywłaszczył. *ib.* 853, ambitnym, górnochciwym, ehrsüchtig. - §. Pragnąć do czego, tęsknić, sich nach etwas sehnen. Niech mi smakuią niebieskie obietnice; abym do nich pragnął. *St. Kaz.* 147. Boże day, abyśmy tu do ciebie i wieczerzy twoiéy pragnęli. *ib.* 294. Pragnęła dusza ma do boga żywéy studni. z *Leop. Ps.* 41, 3. PRAGNICIEL, -a, *m.*, *sititor. Cn. Th.*, der Dürster, der nach etwas dürstet. PRAGNICIELKA, -i, *i.*

PRAKTYCZNY, -a, -e, -io *adv.*, od praktyki, doświadczeniu, wykonaniu służący, ptractisch. Doktor ten nie ma ieszcze biegłości praktyczney, i niedawno zaczął na swoię rękę kurować. *Pe. z. Lek.* 328. Geometrya praktyczna, umiętność przystosowania teoryi do wymiarów ziemnych.

Zabor. G. 1. PRAKTYK, -a, *m.*, bieglec, biegły, sprawny w czym. *Cn. Th.*, praktykę maiący, der Praxis, Erfahrung hat. Praktyk prawny, prawnik, adwokat, rzecznik, patron, ein practischer Rechtsgelehrter, ein Advocat. Krolewscy praktykowie, *procuratores*. *Arom.* 644, cf. Prawobrońca, *Sr.* 1. zakona hutjownik. Praktyk podły, rabula, brzechayło. PRAKTYKA, -i, *i.*, z Greckolac. *praxis*, wykonywanie teoryi, die Praxis, die Ausübung, Uebung. Szanuymy teoryą, iako doskonalszą, ale nie zaniedbuymy praktyki, iako powszechnie potrzebnieyszéy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 72. - §. Zwyczayne wykonanie, uskutecznienie, Ausübung, Bewerkstellung, Ausführung. Dla hardości Elżbiety, radzili o innym królu, ale gdy to przyszło na praktykę, obaczyli, iż to były niebezpieczne rzeczy. *Biel.* 228, gdy to miano w praktykę obrocić, uskutecznić). - §. praktyka, wprawa, wzwyczaienie, zwyczay, doświadczenie, Fertigkeit, Geübtheit, Gewohnheit, Erfahrung. Były o tym wątpliwości u uczonych w prawie, którzy praktyki, to iest, biegłości prawnéy nie mieli. *Herb. Stat.* 470. Czas i praktyka odmieniła dobrowolną ofiarę w zwyczay i obowiązek. *Nar. Hst.* 2, 340. Nie darmoć się Turek ogląda na to ludzie nasze, a snadź i praktykę ma, od nich zginąć. *Biel.* 15. Na ludzi poznanie praktyka iest potrzebna i ich zażywanie. *Jabl. Tel.* 325. Ja ci z praktyki własnéy powiem, czym się miłość płaci. *Zab.* 14, 145. Piérwsza na świecie praktyka podobno takowéy odpowiedzi. *Teatr* 52, 58, piérwszy przykład; rzecz niepraktykowana; *Rs.* перемя, пе́ремка. Praktyka, rzecz praktykowana, znana, zwyczayna, oklepana, *Ross. vulg.* видáльщина. - §. b) *transl.* praktyka, z kunszafty, zmowy, spiski, chytrości, intrygi, doły, sidła, łapki, Practiken, Ränke, Anschläge, Streiche; *Bh.* praktyky, partyky, n. p. dělati intrygować; *Ross.* каверзы, происки, конв. Patrzaycie, iakich dziwnych praktyk Herod używa, żeby zatracić Jezusa. *W. Post. Mn.* 60. O praktykach Ruskich książąt, gdy się dowiedział Bolesław, zatrwożył sobą bardzo. *Stryik.* 188. Na praktyki się rozmaite udawamy, targi o to, co naszego nie iest, czynimy, a na cudze się rzucamy. *Lek. B* 4 *b*. Bardzo się w koło poselskie zakradła pani praktyka, która nam w Polszcze wszystko psuie. *Orzech. Qu.* 18. W Rzymie śmiał praktyki robić, iakoby senat wytracić. *Warg. Wal.* 344. Pomieszay ich praktyki, niech się im pomylą szyki. *Ryb. Ps.* 61. Dobrze chmielowi, gdy się trzyma tyki, Nie tego ziołka rzecz czynić praktyki. *Bial. Od.* 11, - §. c) praktyka, opowiadanie przyszłych abo skrytych rzeczy, wróżka, wieszczba, (Practic: Abfg.), Wahrsagung, Zeichendeutung; (*Vd.* pratika, kolender, *Crn.* pratèka; *Sr.* 1. protika, pratika; *Sr.* 2. pratija, z kalendarz). Babylończyki nic nie poczynali, iedno w praktykę weyrzawszy, iako się miało poszaficować. *Petr. Hor. C.* Przestrzegał snów, trzymał się praktyk z ptaszego lotu, zabawiał się około czar. *Leop.* z *Paral* 33, 6. Wypełniła się praktyka wieszczków, którzy mu przepowiedzieli, co się stać miało. *Papr. Ryc.* Odeymę zabobony z ręki twoiéy, i gusła albo praktyki nie będą więcéy w tobie. z *Leop. Mick.* 5, 12. Praktyka, praktykerska nauka gwiazdarzów, die Wahrsagerkunst, Sterndeuterkunst. Dla astrologii i gwiazdarskiéy praktyki z miasta wypędzony. *Sk. Dz.* 80.

- §. *aliter*, Powracaiącego Kazimierza, iak zdrowie swoie, szczęśliwemi praktykami, głosy i łzami radośnemi przyymuią, *fauſtis omiuationibus. Krom.* 90. PRAKTYKANT, - a, *m.*, PRAKTYKANCIK, - a, *m.*, *dem.*, praktykę w lekarſtwie, w prawie maiący, prawidła swoiey nauki wykonywaiący. ein Practicus, Practicant. Lekarſtwo to bardzo użyteczne, według zdania mądrych i uczonych praktykantów. *Syr.* 285. Praktykant lekarſki, *ib.* 280. *ob.* doktor, medyk) - §. h *in malam partem*, co praktyki, zmowy, knuiący ſpiſki czyni. ein Ränkenmacher, Practikenſtifter; *Bh.* praktykář, partykář, oszuſt, intrygant). Jechali oni pokątni praktykanci do Opola. *Biel.* 157. O praktykantach, z ktoby od tego czasu w praktykach z kimkolwiek około posadzenia czyiegokolwiek na tron doznan był, o to ma być pozwan. *Vol. Leg.* 2, 1396. PRAKTYKARKA, - i, ź, wieszczbiarka, wróżka, die Wahrſagerinn. Onéy niebożątku zachciało się być praktykarką, a wiedzieć przyszłe rzeczy. *Rey Zw.* 2. Praktykarka Apollinowa to mu praktykowała, że mu bez pomiły nie miało zeyść. *Kosz. Lor.* 16. PRAKTYKARSKI, - a, - ie, od praktykarza, praktykowania, wieszczbiarſki, zeichendeutertiſch, wahrſageriſch; *Bh.* praktykářſký, partykářſký intrygantſki). Próżność nauki praktykarſkiey, która z aspektów, gwiazd, opowiada ludziom przyszłości. *Zebr. Zw.* 143. PRAKTYKARSTWO, - a, *n.*, praktykowanie, nauka praktykarſka, wieszczbiarſtwo, Wahrſagerey, Zeichendeuterey. Nie paraycie się wieszczbami, ni praktykarſtwem. *Radz. Lev.* 19, 26. PRAKTYKARZ, - a, *m.*, wieszczbiarz, wieszczek, z oznaków przepowiadaiący, dochodziciel nadprzyrodzony, *Crn.* pratèkar (z 2. kalendarznik), ein Zeichendeuter, Wahrſager. Lud ten słucha praktykarzów i wieszczków. *Leop. Deut.* 18, 14. Niech się u ciebie nie naydzie praktykarz i wieszczek i czarownik. *Bud. Deut.* 18, 10. Cycero był augurem, to iest, praktykarzem. *Kosz. Cyc.* 170. Praktykarze niebiescy, co się po gwiazdach znaczą, i którzy opowiadaią, co na każdy miesiąc ma być, *Bud. Jes.* 47, 13, „*not.* patrzyciełowie na gwiazdy," Sternſeher, Sterndeuter. Praktykarz z gwiazd zabobonny *aſtrologus*, niezabobonny *aſtronomus*, (gwiazdziarz), praktykarz z twarzy, fizyonom. *Cn. Th.* Tobie nędzniku grzeszny, pewnieyszego praktykarza nie trzeba, iedno własne serce a sumnienie twoie. *Rey Poſt. Sz* 6. PRAKTYKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, spraktykować *dk.*, wykonywać, sprawować, *Vd.* dopernashati, vdelati, vshleikati; practiciren, ausüben, vollziehen. Postanowił raz codziennie wizytować siedm kościołów, co przez lat 14 praktykował. *Sk. Zyw.* 2, 145. Co ſtarzy tragikowie piszą o Medeach, wszystko to się iści I wszystko praktykuie temi teraz czasy. *Opal. sat.* 46, wypełnia się, bywa, dzieie się). Ażem zdrętwiała na taką w domu moim niepraktykowaną hiſtoryą. *Teatr* 80, 60, bez praktyki, bez przykładu, *niebylica, Rs.* перница, небывица. - §. b) knować, intrygować, *Rs.* канверзить, накаверзить, сканверзить; ſchmieden heimliche Ränke, Practiken machen. Raz na mię zdradliwie w tayney radzie praktykuią, to zaś drugi raz woyſka przeciw mnie szykuią. *Ryb. Ps.* 279. Na dobre praktykuią, niewinnych na śmierć ſkazuią. *ib.* 187. - §. spraktykować sobie kogo, z na swoie kopyto przerobić, przekabacić go, na swoię ſtronę przeciągnąć, einen auf ſeine Seite krie-

gen. Wpadł Gustaw do Inflant, przez pewne osoby wprzody sobie Ryżany spraktykowawszy. *Star. Ref.* 181. Pospolſtwo zawiedzione, od hersztów spraktykowane. *Zrn. Pſ.* 3, 778 *b.* - §. spraktykować się z kim, z zmówić się, spiknąć się chytrze i sekretnie, ſich heimlich verbinden, verſchwören. Spraktykował się ieden kniaź z kilkądziesiąt Tatarow na życie Dymitra. *Zołk. Mscr.* 76. Wybieranie urzędników trudne; bo gdy niektórzy spraktykuią się, choć nie w wielkiey liczbie, wybiorą których będą chcieli. *Petr. Pol.* 206. Chcieli niektórzy panowie koronacyą iak naydłużéy zwlec, żeby się lepiéy spraktykowali. *Biel.* 306. - §. c) wróżyć, prophezeyhen, wahrſagen. Niech cię teraz zbawią, którzy praktykuią z nieba, którzy się zapatrzali na gwiazdy, aby z nich praktykowali, co na cię miało przyyść. *Leop. Jes.* 47, 13. Praktykował Kazimierzowi aſtrolog, iż miał długo być żyw, ale nieszczęśliwy. *Biel.* 286, *Kosz. Lor.* 16. Olechowi praktykowali wieszczkowie śmierć podjąć od swego konia. *Stryik.* 116. Widząc raz ſtraszliwy, Już sobie sam swą śmierć praktykował. *P. Kch. Jer.* 111. O przyszłym zwycięstwie sobie praktykował. *Krom.* 252, tuszył).

PRAŁAT, *PRELAT, - a, *m.*, der Prälat; *Sr.* 1. prélata; *Bh.* prelát; *Vd.* pralot, duhouni predſtoinik; *Sla.* prelat; *Rg.* redoglavnik; *Rs.* прелать, знатная духовная особа; nazwisko urzędników wyższych w hierarchii kościelnéy, z Łac. *prae* et *fero*. Pospolicie daie się biſkupom, arcybiſkupom, nawet dygnitarzom katedr i kollegiat. *Kras. Zb.* 2, 400. Tak świetcy, iak prelaci, Wszyſtkim śmierć równie płaci. *Kanc. Gd.* 293. - §. b) *transl. vulg.* Śliczny mi prałat, w targi chciał wchodzić o żonę. *Nieme. P. P.* 93, piękny ptaszek, ein ſauberer Vogel. Pewna ieſtem, iż ten prałat (marszałek) nie dla We Pani. *Teatr* 17, 86. PRAŁATSKI, - a, - ie, Prälaten-. PRAŁATURA, PRELATURA, - y, ź., *sacerdotium pinguius, dignius. Cn. Th.*, die Prälatenwürde, Prälatur. - §. *iocando*, pralatura, *ob.* preposytura, brauch.

PRALNIA, - i, ź., *Bh.* prádlo; *Rg.* pralło; *Cro.* opiralische, opiralnicza; *Rs.* прачечная; mieysce, budynek, izba, gdzie piorą, der Waſchort, das Waſchhaus. Gdzie ieſt dwór pański, tam też być powinna pralnia; naylepiéy pralnią założyć na wzgórku iakim. *Switk bud.* 286. PRALNIK, - a, *m.*, pracz, praczyk, kijanka. *Dudz.* 31, der Waſchbläuel; *Crn.* perúla, prályka, perilnèk, perivnèk; *Cro.* prályka; *Rs.* валекъ (*ob.* wałek). Baby posabiiały ich pralnikami czyli praczami. *Kur. P.* 205. (*Vd.* periúniza, z baliia). PRALNY, - a, - e, od prania, Waſch-; *Bh.* prádelſký; *Rs.* стирáльный.

PRAM, pra, prę, pre, *ob.* Przeć. 2) PRAM, - u, *m.*; *ob.* Prom.

*PRAMATKA, *Ross.* прамáтерь, прародительница; z Ewa, die Urmutter; *adj.* прамáтерный, cf. *Praociec.

*PRAMO, n. p. Co należy do tego muszę mówić *pramo, Zawzdy wazak szydło z woru wykole się samo. *Petr. Hor.* 2, *P.* 4 *b*, *Rs.* прямо proſto, szczérze, uprzeymie.

PRANDOTA, - y, *m.*, imię Staropolſkie. *Jabł. Her.*, ein Altpolniſcher Mannsname.

*PRANDYPURA, - y, ź., ubiór iakiś męzki, eine Mannstracht. Dla niego krawcy szyią telety, kraią złotogłowy, A z nich zaś prandypury, kontusze, hazuki. *Opal. sat.* 115.

PRANIE, *ob.* Prać, Praczka. PRANY, *ob.* Prać.

PRAOJCIEC, -ojca, *m.*, *Ec.* пра́отецъ, дѣдъ dziad, пра́отческій, дѣдовскій dziadowski, Праотецъ, прародитель Adam). Przy świętéy niewinności potrzeba było praoycom naszym w rozkosznym raiu przenosić się na wieczne wésele. *Pocies* 3, piérwszym rodzicom naszym, *Ec.* прародителя; Urälter, Stammvater. Onoż praoyce w otchłani ięczące. *ib.* 92. Praoycowie nasi są, którzy od Pana Chrystusa pod czas zmartwychwstania iego z Adu wyprowadzeni byli. *Smotr. Fx.* 41. PRAPRABABA, -y, ż., *Bh.* prapрabába, mego pradziada abo przedbaby matka. *Sox. Porz.* 124, die Urgroßmutter, Urältermutter, trzecia baba; *Slo.* prebaba, bábowa baba, ſtarey matki ſtara matka; *Cro.* zabába; *Dl.* sababa; *Eccl.* прапрáбаба. PRAPRABABI, -ia, -ie, do praprababy należący, die Urältermutter angehend. *Tr.*, *Bh.* praprabábine. PRAPRADZIAD, -a, *m.*, PRAPRADZIADEK, -dka, *m.*, *dem.*, *Boh.* prapradéd; *Slo.* prebédo, bábow bédo; *Vd.* predozhjak; *Cro.* zadëd, cheterti ded; *Dl.* sadid; *Bs.* sadjed, sadid, trecchi did; *Rs.* прапрадѣдъ; mego pradziada albo przedbaby ociec. *Sax. Porz.* 124, *Petr. Pol.* 198, der Urgroßvater, Urältervater; trzeci dziad. PRAPRADZIADOW, PRAPRADZIADOWY, -a, -e, PRAPRADZIADOWSKI, -a, -ie, *Bh.* prapradédów; *Slo.* prebédow; *Rs.* прапрадѣдовъ, прапрадѣдовскій, dem Urgroßvater gehörig. Prapradziadow ociec, dziad pradziada mego abo prababy, *atauus*, czwarty dziad, *Bs.* scjukundih; *Rg.* scjukundjéd; der Großältervater. Prapradziadowa matka albo prababa mego pradziada abo prababy, *atauia*, czwarta baba, die Großältermutter. Prapradziadow dziad, dziad piąty, *tritauus*, der Urältervater ic. - *Burlesq. in infinitum*: Iego to praprapraprapradziadek X. Alwar, słynie Łacińską grammatyką. *Teatr* 21, 183, Urururururgroßvater. PRAPRASZCZUR, *ob.* Praszczur. PRAPRAWNĘCZKA, PRAPRAWNUCZKA, -i, ż., która się rodzi od mego prawnęka albo prawnęczki. *Sax. Porz.* 124, *Eccl.* прапрáвнучка; die Urenkelinn. PRAPRAWNUK, -a, *m*, który się rodzi od mego prawnęka albo prawnęki. *Sax. Porz.* 124, *Crn.* podnuk; *Ec.* прапрáвнукъ; der Urenkel. *PRARODZIC, *ob.* *Praociec. *PRARODZICIELKA, *ob.* *Pramatka.

PRASA, -y, ż., z Niem. die Preſſe, tłoczarnia, (*Angl. et Suec.* preſs, cf. *Lat.* pressus, pressare), *Bh.* prés, ciężeń, tiś; *Slo.* preś; *Hg.* prés, prees; *Sr.* 1. praßa, ciśnienczа, teptanczа; *Sr.* 2. praßa, preßa; *Crn.* pręsha, ſtiſka, ſtiſkavneza, (*ob.* ciśnąć, ciſk, ścisk); *Vd.* presha, persha, trot, tiſtauka, ſtiſka, ſtiſkalu, ſtiſkuniza; *Cro.* presha, pressa; *Dl.* tiszk; *Rg.* tjés; *Bs.* tjeſk, utjeſk, sciahtov; *Rs.* тиски, прессъ, жомъ, жомло; narzędzie z tablic i szrub złożone, do wygniecienia soku z iagod etc. *Kluk Rośl.* 3, 345, *et* 2, 163. Prasą bywaią tłoczone iagody Sycyońskiéy oliwy. *Otw. Wirg.* 418, die Oelpreſſe; Oleiarnia. *Syr.* 1205. Olcie za pomocą prasy z ciał wyciśnione bywaią. *Kruml.* 132. Prasa winna, winnicza, *Rs.* точи́ло (*ob.* toczyć); *Fc.* пра́са ви́ноградная, точи́ло ab не́мже ви́нограда́ть мо́гутъ; die Weinkelter, Weinpreſſe. Nasadził sobie winnicę, i wkopał też w niéy prasę. *Leop. Math.* 21, 33. Bez ciężkich cepów, bez prasy, bez tłoki, Nie dóydziesz smaku i w zbożu i w winie. *Merszt.* 2. Prasa abo przyłoga na tworzenie sera. *Cresc.* 560, die Käſepreſſe. Prasa od gładzenia materyy, kalandra, *Rs.* плющи́лка. - §. Prasa papiernicza, drukarska, *Rs.* станокъ, станъ; die Buchdruckerpreſſe. Prasa drukarska składa się z balek, ścian, szruby z drągiem, panewki, tygla, wózka, korby, fundamentu, ramy, dekla, i ramki do zamykania arkusza na klamkę. *Mag. Mſk.* Wszystkie te pisma pod prasę drukarską podsuwać, rzecz była niepodobna. *Mon.* 65, 364. Tyle rytmów, że im drukarskie prasy wystarczyć nie mogą. *Dar. Lot. A* 2. Jęczą prasy, i biedni drukarze się pocą. *Weg. Liſt.* 23, drukarnie, die Buchdruckereyen, *Bh.* tiſkarna. Wolność prasy, z wolność druku, Druckfreyheit. - §. b) *fig. tr.* prasa, ciśk, ucisk, ciżba, tłok, Gedränge, Bedrängniß, Drangſal: *Rs.* давка (cf. dawić). Telemak, który w żalu siedział pod te czasy, Uwalnia serce, z swego frasunku, iak z prasy. *Jabł. Tel.* 227. Tamże ieden drugiego dusił w tym hałasie, Jeden drugiego krwią swą napawał w téy prasie. *Zimor.* 237. Równéy serce podpada ich prasie. *Zab.* 4, 365 *Sap.* Ubogich w prasie poddaństwa trzymamy. *Wad. Dan.* 93. - §. *tr.* Damy, rozumieiąc, że subtelność naywybornieyszym iest ich urody wydoskonaleniem, w prasę ciała swe biorą. *Zab.* 7, 134, *ob.* sznorówki, in die Enge, in die Klemme einpreſſen, einſchnüren.

Pochodz. *Praſka*, *prasować*, *wyprasować*, *prasowy*, *prasny*, *prasownia*, *prasownica*, *prasownik*.

PRASK! *interiectio sonum percutientis exprimens, ut* trzask, plask, puk! *Cn. Th.*, plaß! perdauß! Prask, -u, *m.*, *subſt.*, *Sr.* 1. praſt, praßt; *Cro.* prászka; *Dl.* praſekanye; *Bh.* praſk, praſkot. - §. Trafił na prask, na raz trafił, na sam cios przyszedł. *Dudz.* 46, er kam gerade zurecht, zum größten Rummel, zur größten Gefahr; er kam gerade recht in den Wurf. Ale czy kaci na sam prask brata idą przynieśli? i on pod aresztem trzymany. *Teatr* 13, 102. Porywczy, żwawi, częściéy na prask przychodzili. *Mon.* 70, 177, narażali się, wyławiali). - *in bonam partem*: na prask trafić, z wczas, *opportune venire*. *Rys. Ad.* 66, *Cn. Ad.* 1170, *quanquam* na prask *infortunium plerumque significat*. *Cn. Th.* 446, gerade gelegen kommen. PRASKAĆ *cz. ndk.*, Praſknąć *idntl.*, z praskiem uderzyć, klatſchen, platzen, mit einem Klatſcher, Klatſcher woran ſchlagen; *Bh.* praſkati; *Sr.* 1. proſſam; *Cro.* pràszkam, praschim; *Rg.* pràſkati, praetjetti; *Bs.* praſkati, pucçati; (*Vd.* praſkati, z skrobać, *Rs.* пощелкать, пощелкивать krzykiem pewnym zachęcić psy poluiąc). W twarz pięściami trzaska, Szaty na sobie drapie, w piersi ciężko praska, *ferit. Zebr. Ow.* 289. (*Bh.* praſkać bicz trzaskiem). Praskanie, *detonnation*, iest to skutek zdarzany w pracach chemicznych tyle razy, skoro iakie ciało odmienia nagle kształt swóy stały, przybierając postać rozparu. *Mier. Mſk.*, trzask, Platzen, Knall.

PRASKUR, *ob.* Proskur, opłatek. PRASNIK, PRASNY, *ob.* Przaśnik.

PRASNY, -a, -e, prasowy, do prasy albo prasowania należący, Preß-; *Cro.* preſni; *Sr.* 1. ciſiſcierſki; *Ross.* плющи́льный, плющи́льный, утюго́вый. Prasny drąg, *ob.* prasa drukarska, *Vd.* preshnu sleme, preshpan, Preßbaum. Prasna szruba. *Tr.*

PRASOŁ, -a, *m.*, (*Rs.* прасолъ przedaiący ryby, t. i. nasolone), przekupień solny, co sól przedawa, ein Salz-

verkäufer, Salzfactor, Salzhöcke; *Bh.* slanec, solnář, soliwařič; *Vd.* solnar, sounar; *Rs.* солянщикъ. Prasoł, który solą kupczy, płaci po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 984. Książe Oświecimski miał grzywnę iedną z przekupniów albo z prasołów solnych. *Herb. Stat.* 324. Prasołowie, od każdego wozu, którym sól wożą na przekup, płacą po gr. 12. *Vol. Leg.* 2, 1642. W Ruskich kraiach po wsiach nayduią się słone wody, z których prasołowie warzą sól, i w tolpy formuią. *Syxt. Sk.* 104. PRASOŁKA, -i, ż., przekupka solna, die Salzhöckinn, *Bh.* solnářka. - §. Prasołka, z PRASOŁSTWO, -a, *n.*, *Dudz.* 54, handel solny, przekupstwo solne, der Salzhandel, die Salzhöckerey. Z prasołki żyć. *Zimor.* 252. - §. Prasołka, podatek od prasolstwa. *Vol. Leg.* 3, 902, die Steuer vom Salzhandel.

PRASOWAĆ, -ał, -uie, cz. *kont.*, wyprasować *dk.* (*qu. v.*), w prasie wyciskać, pressen, auspressen; *Bh.* presugowati; *Sr.* 2. prašowaſch; *Vd.* preshati, stiskati; *Cro.* pressam; *Rs.* сжимать, жать. Soki wyciśnione, to iest prasowane. *Krup.* 5, 256. Niżeli kto oley zaczyna prasować i tłuc, wprzód wszystko przygotować powinien. *Krup.* 5, 31. Wino prasować. *Petr. Ek.* 107, *Vd.* preshati, trotuvati; den Wein keltern. Prasowany kawiar, *Rs.* плотная икра. Prasować książki, drukować, wybiiać, Bücher drucken, unter die Presse nehmen. Xiążki Erazma, iż są bardzo pożyteczne ku czytaniu, ażeby się też ięzyk Polski szerzył, prasowałem ie z pilnością. *Eraz. ięz. iii*, powydawałem). - §. Prasować żelazkiem bieliznę, glätten, plätten, bügeln; *Vd.* gladkati, gladiti, gladkuvati se shelesam, peglati; *Rs.* площить, площу, площить, умножить, вымножить. Żelazko do prasowania, *Vd.* gladilu, gladnu shelesu, gladezhnu shelesu, Plätteisen, Bügeleisen; *Rs.* умнóжь, умножóль. Ja dla niéy nieraz duszę od prasowania grzałem. *Teatr* 36, 50. Nie znali Włoskiego wąsów żelazem prasowania albo zakręcywania. *Pim. Kam.* 68, przypiekania). PRASOWNIA, -i, ż., gdzie prasy są, mieysce prasowania, das Preßhaus. *Torcular*, prasownia, to iest, dom, gdzie wino prasuią, wyciskaią. *Mącz.*, (*ob.* Tłokarnia), die Kelter; *Rs.* площильня *laminoir*. PRASOWIDEŁKO, -a, *n.*, ryba w Dnieprze z czarnego morza przychodnia, *pleuronectes platessa*. *Ałuk Zw.* 3, 169, die Platteise, ein Fisch; Płaszczka. PRASOWNIK, -a, *m.*, co koło pras robi. *Wład.*, der Presser; *Vd.* preshavez, stiskavez, preshar; *Cro.* pressar, *f.* pressaricza; *Sr.* 2. сјиjецjицjеr, teptarnik. Prasownik w drukarni, z presser, wybiiacz, der Drucker; *ob.* Tłokarz. PRASOWY, *ob.* Prasny.

*PRASTRYY, *ob.* Stryy.

PRASZAĆ, *freq. verbi* Prosić.

PRASZCZĘ, -ęcia, *n.*, (*Rs.* прамa proca), prątek, pręt do ćwiczenia kogo, rózga, eine Spießruthe, Spießgärte; *Bh.* prut, pračata, (spraskati merskać, śmigać). Ten kiymi na śmierć zbity, a tamten z praszcząt uciekaiący, w fryczki wpadł oprawców nocnych. *Hor. sat.* 15. Puścić żołnierza przez (na) praszczęta, z przez rózgi, Spießruthen laufen lassen. *Tr.* Od drzwi Pańskich przez muszkietę ich, iako przez praszczęta noszono. *Mon.* 69, 578. - §. b) *fig. tr.* praszczęta; bieda, dokuczanie, Noth, Elend, Pein. Rodzice serca maiąc zarażone tym dziecięcym przypadkiem, na dożywotne puszczaią się praszczęta. *Pot. Syl.* 83, zgryzoty, frasunki, Gram. Miał Dawid zagrać, ile razy Saul wpadnie w te praszczęta, kiedy zły go duch opęta. *Leszcz. H. S.* 254. Z prowincyi téy Bitynikus nie chciał ustąpić, aż na praszczęta i szturm przyszło twardy. *Chrośc. Fars.* 225. Przy nim naybardziéy trzymali się młodzi, Nie chcąc przychodzić przez seym na praszczęta. *ib.* 23.

*PRASZCZUR, -a, *m.*, (*Rs.* прадѣдъ прародитель, прапрадѣдъ прапрадзіада ociec), praprawnuk. *Biel.* 8, der Urenkel. Umarł Noe, oglądawszy syny z prawnuków i z praszczurów. *Stryik.* 8, cf. *Szczurzy*).

PRĄSZKA, PRĄSZKOWATY, *ob.* Prążka. *PRĄT, *ob.* Prąd.

PRĄTEK, -tka, *m.*, PRĄTKA, -i, ż., *demin. nomin.* Pręt, z PRĄTECZEK, -czka, *m.*, *dem. sec.*, *Rs.* прутикъ; *Boh.* prautek, pręcik, cienki pręt, ein dünnes Aerthchen, Ruthchen, Stiel, Stängel, Zweig. Popilius prąteczkiem, ktory w ręku nosił, Okrążył Antyocha. *Papr. Pr. B 2 b*, laseczką). Ociec nie tak się z dziecięciem pieści iak matka, a czasem mu i prątkiem podsiecze. *Rey Zw.* 178 *b*, rózgą). Otóż to iest ten ieiion, co go w małey prątce, Zaszczepił wdzięczny Dafnis wiekom ku pamiątce. *Zab.* 11, 260 *Zabł.* Tyś buynym prątkiem, a bez sęku, onym Co w Jessowym zakwitnął ogrodzie zielonym. *Miask. ryt.* 24. Tu buyna trawa wspina prątki. *Hor.* 1, 204 *Nar.* Stoię nad krzaczkiem róży, Co ieszcze oczkiem nie uży, I w samym tylko wzrasta prąteczku. *Zab.* 13, 325 *Zabł.* Ziele to ma prąteczki między liśtki obdłużne i wyniosłe. *Syr.* 1130. - §. b) *transl.* Prątek, w pośrzodku wag stoiący, prawą wagę ukazuiący, *examen. Mącz.*, ięzyk w pośrzodku wagi, das Zünglein in der Wage.

PRAUSZKA, -i, ż., w drukarni, po Niem. Initialstöckchen; ozdobka, która się kładzie na początku pisma. *Mag. Mśk.*

PRAW, *ob.* Prawy.

PRAWDA, -y, ż., *Bh. et Slo.* prawda; *Sr.* 1. prawda, (prabwda sprawiedliwość), wirnosci, wiernosci (cf. wierność), wernoscjiwosci; *Sr.* 2. wirnosci; *Crn.* resniza (cf. rzecz, rzetelność), (*Crn.* pravda, z proces, sprawa, prawo); *Vd.* praviza (*ob.* prawica), resnisza, (*Vd.* prauda, prauduvanje, prazes, z proces); *Cro.* isztina (*ob.* isty, istny); (*Cro.* pravda, z spór, *dica*, *lis*); *Dl.* isztinoszt, pravnoszt, (*Dl.* pravda *aequitas*, *ius*, *aequum*); *Rag.* istinós, istina, pravizza, (*Rg.* pravda, pràvo, pravizza *iustitia*, *iustum*, *processus*); *Bs.* istina, praviça; (*Ban.* pravda *iustitia*, *aequum*); *Sla.* istina; *Rs.* правда (z 2. *ius*, *iuramentum*), истина, истинна; die Wahrheit, (cf. *Dur.* 1, 208). Prawda myśli, zawisła na tym, żeby to o rzeczach sądziły, co w nich rzetelnie znayduie się. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 72, *oppos.* Fałsz). W słowach iego szczéra tchnie prawda. *Teatr* 33 *d*, 29. Za wiecznym światłem póydę z prawdą śmiele. *Pasz. Dz.* 112. Prawda lepsza, niż pozór. *Cn. Ad.* 923, zmyślone rzeczy same się wydadzą). Zmyślone rzeczy za prawdę wydą. *Cn. Ad.* 1360. Prawdy zdobić nie trzeba. *Cn. Ad.* 925. Prosta iest mowa prawdy, nie potrzebuie wielkich zalotów i wywodów, sama się zaleca i okazuie każdemu. *Gil. Ps.* 99 *b*. Prawda rozmysłu nie potrzebuie. *Cn. Ad.* 924. Prawdzie trudno się przeciwić. *ib.* 925. Kto przy prawdzie, ten

na poły ma wygraną. *Rys. Ad.* 25. Prawda na światło wychodzi. *Cn. Ad.* 923, prawdę trudno zataić; nie zatai się szydło w miechu; oliwa na wierzch wychodzi; fałsz w ciemności uchodzi). Prawda iest córką czasu; czas nieprawdę psuie. *Pot. Arg.* 166. Prawda zawżdy gorą latać musi, iako orzeł. *Weresz. Rgl.* 111. Czekam na ów dzień, kiedy się prawda na wierzch dobyć, i ciemność fałszu rozpędzić ma. *Pam.* 84, 1031. Taka-ć iest prawda, że nie umie, iedno zwyciężyć. *Zygr. Pop.* 295. Żadna rzecz nigdy więcéy ozdobić nie może stanu każdego nayzacnieyszego, iedno prawda, a żadna go też zasię więcéy nigdy zelżyć nie może, iako przykrytość a omyłka iego. *Rey Pst. Uu* 1. Prawda, rzadka rzecz między ludźmi. *Cn. Ad.* 924, dom Prawdzickich małolicany w Polszcze). Prawda, pokora, nie ma mieysca u dwora. *Cn. Ad.* 923. Dawne ale prawdziwe czyż nas przysłowie, Że piiany a dziecię małe prawdę powie. *Pot. Jow.* 151, *et* 150. Dziecię a piiany radzi prawdę powiedzą. *Glicz. Wych. J.* 6. Prawda prawdą zawsze, nie dla osob, ale dla samey swéy istoty. *Zygr. Pup.* 180, prawda zawsze iest prawdą, choć i od czarta idzie z ust. *ib.* 183, *non quis, sed quid).* Źle mówią, że to prawda, iż ten i ten przysiągł; bo nie tak, ale takby mieli mowić: wierzę iż to prawda, ponieważ ten przysiągł. *Szczerb. Sax.* 108. Prawda nie głaszcze, prawda w oczy kole; prawdę mówić, a nie obrazić, trudno. *Cn. Ad.* 922, *Teatr* 4 *b*, 13, *Jez. Ek. B.* 4, *Pot. Jow.* 94, *Rys. Ad.* 53; *Slo.* prawda oči kole; powec prawdu, prebigu ti hlavu. Prawdy dla ludzi nie ustępuy. *Skarg. Dz.* 1077. Przyiaciel iest, co prawdę mowi. *Cn. Ad.* 924, przyiaciela napomniy, gdy przystoyności zapomni). Co prawda, to nie grzech. *Pot. Jow.* 199, *Zab.* 16, 400, *Teatr* 20 *b*, 185. – Nieprawda, fałsz, kłamstwo, łgarstwo, Unwahrheit, Lügen, Trug, Falschheit; *Ec.* мужество, неправда. Już to próżno, kto się nieprawdę powiadać przyzwyczai, nigdy prawdy mówić nie może. *Pim. Kam.* 23. Nieprawda, którą mawia pochlebca, to w Panu zbuduie, iż nietylko rzeczy zwierzchnich, ale sam siebie znać nie będzie. *Gor. Dw. K.* – §. Kto z nas ma prawdę? *Xiąż.* 143, kto ma racyą? sprawiedliwą? wer hat Recht? Zdaie mi się, iż ona ma prawdę. *Teatr* 37, 166. – §. *Affirmat.* Ho, co to, to istna prawda. *Teatr* 8 *b*, 81, die reine Wahrheit. Mogę cię upewnić, że iak amen w pacierzu, tak to prawda. *Teatr* 31, 59. Umiem 53 rzemiosł, a iednak z głodu umieram; to czysta prawda. *Teatr* 17 *b*, 15, To nie prawda! *Falib. F* 2, fałsz! łżesz!). Chwała bogu, że iuż skończyliśmy! *R.* Oy prawda! *Teatr* 32, 8, Ey ja! freylich! A prawda! prawda! ale nie wiem co; *iocantis, approbantis quae nescit. Cn. Ad.* 7. – §. *Mechan.* U szalę wagi liniia ta, na którey nić z kulką stawa, zowie się liniią prawdy. *Solsk. G.* 2, 4, die Perpendicularfalze in der Schrotwage. – §. Do prawdy, z do prawdy, po prawdzie, od prawdy, z prawdy, z serio, bez żartu, w samey rzeczy, w samey istocie, zaiste, *Boh.* oprawdu, oprawdowě, (*Bh.* oprawdowost *serietas*, oprawdowý *serius*). *Slo.* ozaj, ale ozaj; *Sr.* 2. woprawdzie, woprawdze, woprawdu, zawerno, cjwoda, acj rohda; *Vd.* poprawi, saresnizo, saresa, riesen, resnizhnu; *Sla.* ù istinu; *Lc.* пойстинѣ; im Ernste. Długom to brał w żarty, ale dochodziłem na koniec, że to *po prawdzie* mówiono. *Mon.* 70, 247. Czy ona mówi do prawdy, czy tylko na drwiny? *Teatr* 41 *b*, 281. Powieda do prawdy, ieśli nie żartuiesz? *Past. Fid.* 99. Czy do prawdy? *R.* nie inaczéy! *Teatr* 7, 46. Do prawdyż on to chce uczynić? *Teatr* 21 *c*, 13. Żartem na czas do prawdy przyyść można do chleba. *Zab.* 16, 149 *Nagl.* Ja to do prawdy utrzymuię. *Zab.* 6, 340. On chce się do prawdy ożenić. *Teatr* 2 *b*, 6. Gdyby się to rzeczy działy do prawdy, nie śmiałby się, ale płakać należało. *Zab.* 12, 265 *Dudz.* Z do prawdy obawiać się zacząłem. *Niem. Kr.* 4, 206. Czy on to żartuie, czy on to z do prawdy mówi? *Teatr* 26 *c*, 70. Czy to żartem, czy z prawdy powiadasz? *ib.* 42 *d*, 13. Jakże? z do prawdy nie chcesz iść za mnie? *Teatr* 54 *c*, *ij*. Z do prawdyć to nie złe nowiny. *ib*, 24, 106. Wszakże iednak po prawdzie i siostra moia iest. 1 *Leop. Gen.* 20. To cztek głupi, może on ode prawdy tu sprowadzi Dorenta. *Boh. Kom.* 4, 233. – §. Po prawdzie, w prawdzie, *prawdzie, z prawdę mówiąc, uznaiąc, pozwalaiąc, *Slo.* ſiće, ſic; *Sr.* 1. čtě; *Ec.* убо, но истинно; *certe, quidem*, die Wahrheit zu ſagen; zwat. Biskup ten po prawdzie domu podlego, ale umysłu wspaniałego. *Krom.* 511. Już ci po prawdzie nie tak byli stroyni, Ale broń mieli lepszą. *P. Kch. J.* 425. O dobre czasy, gdy trwała prostota, Wprawdzie-ć nie było tak kształtnie i grzecznie, Lecz żyli wesoło, żyli bezpiecznie. *Kras. Ant.* 68. Przebrakował woysko, 700 motłochu do domu wrócił, a z garścią wprawdzie ludzi, ale dobrych się został. *Biel.* 588. Żałość, a *prawdzie wielka mię trapi. *Szow. Roż.* 92. – §. 2) Prawda stołowa. *Cn. Th.*, kraniec pod misy, der Schüſſelring, Schüſſelkranz. *Kurop.* 341, *Ern.* 587, *Crn.* skledněk; *Ross.* подблюдный кружечекъ. Pacholę stół ma przychędożyć, obrus biały pościele, prawdę w pośrzodku położy. *Eras. Ob. E.* – §. b) Postaw na prawdzie talerz, z na faiercu. *Tr.*, Feuerforge, Feuerpfanne, Kohlpfanne. – §. c) Prawda *herb*, *ob.* Prawdzic. *PRAWDOŁÓWCA, – y, *m.*, n. p. Pytagoras, dowcipny prawdołówca. *Petr. Hor. E.* 2, „*not.* który subtelnemi domysłami wynayduie w każdéy rzeczy, co iest prawda". *Dudz.* 19, der Wahrheitsforſcher. PRAWDOLUBNIK, – a, *m.*, PRAWDOLUBCA, – y, *m.*, n. p. Chrystonoścami się oni, prawdolubcami ponazywali; ale prawdziwie według spraw swych są fałszlubcami. *Smotr. Ap.* 81, Wahrheitsfreund; *Rs.* правдолюбецъ. PRAWDOLUBNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Rs.* правдолюбный. PRAWDOLUBNOŚĆ, – i, ż., *Rs.* правдолюбіе, die Wahrheitsliebe. PRAWDOMÓWCA, – y, *m.*, który prawdę powiada, der Wahrheitsſprecher. Prawdomówca, nie trzeba aby był wielomówcą. *Zab.* 7, 240 *Koff.* Mało oni tego szczérego prawdomówcę znaią. *Mon.* 65, 479. Powstawa nieprawdomówca przeciw obliczu memu, odpieraiąc mi. *Leop. Job.* 16, 9, łgarz, kłamca). Potrzeba mieć iakiegoś ostrzegacza i prawdomówcę rozumnego, i przy wrzawie fałszywych baśni, nadstawować ucha iednemu prawdziwemu głosowi. *Pilch. Sen. list* 3, 169, *Mon.* 75, 590. Król z prawdomówców radzoow wysutym bywa. *Jabł. Tel.* 159, z prawdomównych). PRAWDOMÓWNOŚĆ, – ści, ż., PRAWDOMÓWSTWO, – a, *n.*, szczérość w mówieniu, die Wahrhaftigkeit im Reden; *Boh.* prawdomluwnost. Prawdomówność ludzka osłabiona przez niesbożność. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 68, PRAW-

DOMÓWNY, PRAWDOSŁÓWNY, - a, -e, - ie *adv.*, *veridicus. Mącz., Bh. et Slo.* prawdomiuwnj; *Sr.* 1. wernobretjaté; *Bs.* istiniti; wahrredend, die Wahrheit sagend. I baiąc człek może być prawdomówny. *Zab.* 8, 318 *Jżyck.* Prawdomówna satyra. *Hor. sat.* 153. Wieszczek prawdomówny. *Otw. Ow.* 468. Bóg prawdomówny. *Farn.* 1. Prawdomównym być, *Ross.* истинословами, горомнимъ, огорóмнимъ. - §. Prawdomówna nauka, = Logika. *Tr.* PRAWDOPODOBIEŃSTWO, - a, *n.*, *Cyank. Log.* 164, PRAWDOPODOBNOŚĆ, - ści, *ż.*, podobieństwo do prawdy, *Rg.* istinoprilicnos, potvardivos; *Rs.* иновѣроность, вѣроятіе, вѣроятіе, правдоподобіе; die Wahrscheinlichkeit. Przewidzieć skutki sprawy swoiey z niejaką prawdopodobnością. *Mon.* 75, 650. Miał o tym iaką prawdopodobność. *ib.* 76, 39. PRAWDOPODOBNY, *PRAWDOPOZORNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rg.* vjerovni, istinoprilicni, istinopodobni, potvardiv; *Rs.* правдоподобный; do prawdy podobny, wahrscheinlich. *Prawdopozorne niebezpieczeństwo. *Gall. Cyw.* 2, 140. Trzeba się nayczęściey kontentować zbiorem prawdopodobnych przyczyn. *Mon.* 76, 353. PRAWDOWIERNY, *ob.* Prawowierny. *PRAWDZIC, - a, *m.*, prawdomówca, ein Wahrheitssprecher, Wahrheitsfreund. Zrozumiałeś, iako ten to prawdzic swoię upatrzoną prawdę na nio wywarł? *Smotr. Lam.* 164. Sewerus bardzo się temi nieprawdzicy brzydził. *Weresz. Rgl.* 120. - §. Prawdzic, Prawda, *herb*; lew żółty z muru czerwonego po połowę wychodzi, w przednich łapach trzyma prawdę czyli koło. *Kurop.* 3, 41, ein Wappen. PRAWDZIC, sprawdzać, *cz. kont.*, sprawdzić *dk.*, weryfikować, iścić, wykonywać, wypełniać, verificiren, erfüllen, wahr machen. Tak postępuią, prawdząc o sobie, co napisano. *Xiądz.* 264. Sprawdzay boże, co wielkiego życzy dusza. *Zab.* 4, 387 *Pir.* Sprawdzenie, *verificatio. Alg. Nar.* 5. (*Rag.* opravdati *culpa liberare*, *Rs.* оправдáть, оправдывать usprawiedliwić). PRAWDZIC się *rec.*, iścić się, wypełniać się, in Erfüllung gehen, wahr werden. Często się prawdzi, co poeci baią. *Zab.* 13, 354 *Drużb.* Żarty często się prawdzą. *Zabł. Fir.* 62; *Teatr* 29 *c*, 70. **PRAWDZICKI, - iego, *m.*, prawdomówny, Wahrheitsfreund. Dom Prawdzickich małoliczny w Polszcze, rzadko się kiedy odzywa. *Mon.* 65, 409, prawda rzadka rzecz między ludźmi). PRAWDZIWOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rg.* istinós, istinitos, praavnost; *Cro.* isztina; *Dl.* isztinoszt, pravnoszt; *Ross.* правдивость, щиросты, подлинность; *Ec.* рѣзнота; prawdolubość, szczerość, die Wahrhaftigkeit, Liebe zur Wahrheit. Powinność życia towarzyskiego zależy na prawdziwości w mowie i na poczciwości w sprawach. *Pir. Pow.* 109. - §. niesfałszowanie, die Aechtheit; n. p. Rękopisma prawdziwość dowiódł. PRAWDZIWY, - a, - e, PRAWDZIWIE *adv.*, *Bh.* prawdiwý, prawdiwė; *Slo.* wlastni, právoscziwé, szwoda; *Sr.* 2. wérne; *Crn.* ręs, resnizhn (cf. rzecz); *Vd.* pravi, popraven, poroden, saresa, riesen, saresnizo; *Cro.* pravi, pràvden, isztinski, isztinìti, isztini, prav; *Rg.* praavi, istin, istini, istinit, istinik, istinom, ù istinu; *Sla.* istinit; *Bs.* prav, pravi, istiniti; *Rs.* правдивый, правдиво, истинный, истинно, истинно, щирый, прямый, прямо, подлинный, сущій, настоящій; *Ec.* истовый, воистинну; prawy, isty, niefałszywy, wahr, ächt. Żebra dzielą na prawdziwe i fałszywe. *Kirch.* 103 *et* 123. Wystawuięć w *istotnéy* barwie *prawdziwe* obrazy Bez wszelkich *fałszów* pozornéy zarazy. *Past. F.* 49. Opiszę ci sposób życia prawdziwych Warszawianów, ale to, co się zowie prawdziwych Warszawianów. *Teatr* 22, 17. Nic prawdziwszego, = nic pewnieyszego, nichts ist gewisser. Prawdziwie, w saméy istocie, wirklich, in der That, wahrlich. Prawdziwie Wc Pan masz niezwyciężony upór. *Teatr* 36 *c*, 75. Prawdziwie, to iest wielkie szczęście. *ib.* 26 *b*, 6, zaiste). Prawdziwie, że już schnę z tęsknoty, *Teatr* 52 *d*, 44, wierz mi, da-li pan, na poczciwość). - §. człowiek prawdziwy, rzetelny, szczéry, aufrichtig, wahrhaftig. Z samym się cesarzem rozmówić chciał, słysząc, iż iest mądry i prawdziwy. *Sk. Dz.* 855. Trafia się to i prawdziwemu, że go ludzie za kłamcę rozumieią. *Gor. Dw.* 136. Nie miłuymy słowem tylko, albo ięzykiem; ale skutkiem i prawdziwie, 1 *Leop.* 1 *Jan.* 3, 18, uczynkiem i prawdą, *Ec.* прнсно. - §. Woyska iuż sprawione stanęły, aby czyia prawdziwsza pokazała szabla. *Warg. Wal.* 86, czyia sprawa sprawiedliwsza, lepsza, wessen Sache gerechter wäre.

PRAWIC, - ił, - i, *cz. kont.*, *Bh* prawiti; *Slo.* prawim; *Sr.* 1. prawicj, prajticj, prawiu, prawu, praju, prawim, prajim, (poprawiu, poprału, poprawim, poprajim *recito*, cf. poprawić), (*Sr.* 1. patam, *Lat. paro*, *praeparo* przyprawiać); *Crn.* praveti, pravem; *Vd.* praviti, poviedati, (*Vd.* praviti se, = mianować się, nazywać się; *Vd.* pravizhiti, = pośredniczyć); *Bs.* praviti, govoriti; *Rg.* pràviti, pravgljati; (*Rs.* правити sprawować, władać, cf. *Arab.* ברה *dixit*, *finxit*, *concinnavit*; *Hbr.* פתר *aperuit os*, cf. *Ger.* *baren, offenbaren); opowiadać, ciągle mówić, szerzyć się w mówie, (cf. pry), anhaltend reden, erzählen, ein Langes und Breites vorreden; *Rs.* сказать, сказывать; *Ec.* сказую. Długoż będziesz prawił I wielorakim dyskursem nas bawił? *Chrość. Job.* 32. Ona widzę, kazanie zacznie prawić; Musiał idy temi zdaniami Xiądz Pleban głowę nabić. *Teatr* 22, 57, cf. perorować). Piękne bayki nam prawisz. *Teatr* 51 *c*, 51. Począł prawić Warszawskie awantury. *Mon.* 64, 76. Dzieciom, nie mnie, można prawić tak letkie baśnie. *Teatr* 46 *d*, 5. Ah, co ty głupstw prawisz! *Teatr* 29, 58. Co mi tam wszystko o nieboszczykach prawisz! *ib.* 26 *c*, 99. Prawisz mi pono, coć się dziśiay śniło. *Past. F.* 321. Prawisz iak w gorączce. *Teatr* 9 *b*, 43. Gaduły prawią ni to, ni owo. *Teatr* 25, 93. Prawią trzy po trzy czasem, aż złość człeka bierze. *Mon.* 70, 103. Ot prawisz właśnie ciele piele, Jeść, pić nie daiesz, tylko mówisz wiele. *Bratk. E.* 2. Gdy nieprzyzwoitemi rzecz swą słowy prawi Aktor, z siebie śmiech w szlachcie, iak i w gminie sprawi. *Kor. Hor* 7. Mówi, prawi, a drudzy iedzą. *Cn. Ad.* 517, cf. mówcie wy, a ia będę iadł!). - §. *In meliorem partem:* Niech nam prawi bard stary oyców naszych dzieła. *Kras. Off. H* 4 *b*, niech opowie, opicie, śpiewa, er soll uns sagen, erzählen, singen die Thaten - - - . PRAWICA, - y, *ż.*, *Bh.* pramice; *Sr.* 1. prabwicza, prawiza, prawa ruka; *Sr.* 1. pschawiza; *Ross.* правица, правша; *Ec.* правица; prawa ręka, prawa, die rechte Hand; *Crn.* desniza; *Vd.* desniza, desna roka, prava roka; *Bs.* desnica; *Rg.* dèsna, desnizza; *Cro.* dészna, desznicza). - (*Crn.* praviza *iuſtitia*, *Vd.* praviza *iuſtitia*, *ius*; predpraviza,

visa, poschna pravize, z pierwszeństwo prawa do czego, bliższość; *Cro.* pravicza; *Dl.* pravda *ius, aequitas, aequum, fas*; *Be.* praviça, pravda *veritas, iustitia*; *Reg.* pravizza, pravda *iustitia, veritas*; *Sla.* pravice *iurisprudentia*). – Posadź się na prawicy moiéy, to iest, weź równą zemną cześć. *Sk. Kaz.* 396, *Karn. Kat.* 55. Prawicę moię ściska na dowód braterstwa. *Zab.* 8, 65 *Alb.* Prawicą przyymowanie, witanie, ściskanie, *Ecc.* десноприимїе; *Gr.* δεξίωσις, δεξιωσις *susceptio per dextram*; десноприимель *susceptor per dextram*). Dziecię nie znaiące prawicy i lewicy. *Sk. Zyw.* 1, 311, bes poznania ieszcze). Chodkiewicz zwał tego rycerza swoią prawicą. *Jag. Wyb. A* 2 *b*. – b) Prawica, PRAWICZKA, – i, *ż.*, prawa panna, nieskaruszona, dziewica, eine reine Jungfer; *Eccl.* неразкусомужная, неисповѣдная. PRAWICTWO, PRAWICZEŃSTWO, *os.* panieństwo, die Jungfrauschaft, (*Rg.* pravicnos *simplicitas*, pravicni *purus*). *PRAWICZNY, – a, – e, od prawicy, na prawéy ręce będący, prawy, rechts, rechter Hand befindlich, recht. Dzisia będziesz zemną w raiu, mówił Pan do łotra prawicznego. *Gil. Pst.* 298 *b*. *PRAWICIEL, – a, *m.*, *Rs.* правитель, sprawca, rządca, der Regent, Verwalter, Vertreter. Borys przez siostrę swoię namiestnikiem Włodzimirskim, a potym prawicielem wszystkiey ziemi to iest, gubernatorem został. *Zołk. Mscr.* 3 *et* 55. PRAWIDŁO, – a, *n.*, PRAWIDEŁKO, – a, *n.*, *dem.*, *Bh.* prawidlo, prawidło; *Slo.* prawidlo; *Vd.* redba, naredba, visha, narauna, domernost, domeritje; *Crn.* plajba; *Rs.* правило, правильцо, (правáло charci ogon, cf. osmyk), настаовление; *Ec.* прáвило, (правильница rejestr, index, tablica); wszystko co służy do prostowania czego, fizycznie i moralnie, reguła, linija, forma, maxyma, Regel, Form, Richtschnur. Prawidło, iedno co liniiał, das Lineal; że zaś przy stolikach geometrycznych łączy się z celownikami, dlatego odmiennego tu używamy nazwiska. *Geom.* 1, 258, das geometrische Lineal mit Dioptern. Prawidło budownicze, z krzodwaga, *Vd.* visna, raunaviza, plaiba, sodna mera, merna shnura; die Schrotwage, Bleywage. Pan stał na murze zbudowanym pod sznur, maiąc w ręce prawidło. *Radz. Amos.* 7, 7; *not.* „prawidłem naprawuią to, co się uchybi przy budowaniu, aby się mur nie chylił, ani na tę, ani na ową stronę". Cieśla rozciągnął prawidło, i wyformował bałwana piłą, wymierzył go węgielnicą i cyrklem go otoczył. 1 *Leop. Jer.* 44, 13. – *§. Nie czyńcie nic przewrótnego w sądzie, w prawidle, w wadze i w mierze. *W. Lev.* 19, 35, w rozmierzaniu *Bibl. Gd.*, mit der Elln. *Luth.*, łokieć). – Prawidło w ludwisarni, deska do wykształtowania ozdób na glinianym wzorze armatnym. *Jak. Art.* 3, 310, das Musterbrett. – Prawidła szewskie do botów, drewna, *Rs.* правилье, die Stiefelhölzer. – Prawidło przepisane, reguła, przepis, Vorschrift, Regel. Śpiewam ze wszystkich prawideł, iakie się tylko mogą znaleźć znaiome muzykom *Teatr* 366 *b*, 39. – §. Moralne prawidło, maxyma, przepis, przykazanie, Regel, Vorschrift, Grundgesetz, Grundsatz. Cnota sama powinna być prawidłem wszelkich naszych uczynków. *Bok. Kom.* 4, 326. Nauka religii miarą powinna być i prawidłem wszystkich spraw ludzkich. *Klok Turk.* 155. Rozum, prawidłami zdobiony z ślepiony *B. Is. Nied.* 1, 149. *Slo.* prawidlami nacpat hlawa, gako krupami selko *regulis superfluis*

onerare). Prawidło wyborne, pewne, *canon norma. Cn. Ad.* 926. Prawidło złe, fałszywe, niepewne, *plumbea regula, ib. Prawidło* albo *Kanon* Apostołów Świętych. *Pim. Kam.* 277. Kanony, prawidła albo artykuły religii. *Smotr. Lam.* 27, *Sowit.* 42, *Pim. Kam.* 305. Podług *prawideł*, kanonów, z *PRAWIDLNY, – a, – e, – ie *adv.*, regularny, foremny, vorschriftsmäßig, regelmäßig; *Vd.* ponareden, naredliu, poreden, narauni, ponameren, ponavishen, redoun, smeren, popravishen; *Ross.* правильный. Po elekcyi prawidlnéy. *Veryf. pr.* 20. Zostali od pasterza z cerkwi bożéy prawidlnie elimitowani. *Ver. pr.* 31. Za zezwoleniem patryarchy mogło się to prawidlnie stać. *ib.* 15. (*Slo.* nepravidelne słowo *irregulare*, nieforemne). *PRAWIDLNOŚĆ, – ści, *ż.*, regularność, foremność, stosowność do prawideł, die Regelmäßigkeit; *Vd.* ponaredenost, naredlivost, perlizhnost, napraunost, ponarauno st, naraunost, poredenost, ponavishnost, smernost; *Rs.* правильность. (*Eccl.* правильникъ, z *Prawidlnik, regulament; сказатель или наложитель правилъ церковныхъ, kanonista). PRAWIE, *adv. adj.* Prawy; *Boh.* prawé, témeř, gednak; *Slo.* talméř, temeř; *Hg.* tsaknem; *Vd.* prau, po pravizi; *Crn.* lupriav; *Cro.* upràv; *Ross.* убойчиво, исправно. (*Rs.* прáво prawdziwie); *iakmiara, iak potrzeba, w raz, grade recht, eben recht. Prawie w czas przyszedł. *Tr.* Zrobił mu suknią prawie w miarę. *ib.* Krzyżacy, wystrzeliwszy kilka ruszenic, które tego czasu, (około 1315) prawie były wymyślone, do Tatarów przytarli. *Stryj.* 345. – §. Prawie, z ledwie nie, bez mała, fast; *Vd.* perpadnu, perraimnu, nagodnu, nevzhakanu; *Rs.* почти, почитай. Było prawie o szóstéy godzinie. 3 *Leop. Luc.* 23, 44, było *malem o szóstéy godzinie, 1 *Leop.*). Prawie tak dobrze strzela, iak ia. *Tr.* Prawie tak się stroi, iedno że . . . *Tr.* Prawie nie upadł. *Tr.* – §. Prawie, należycie, wie sichs gehört, recht, richtig. Przypatrz mu się *dobrze*, i uważ go *prawie*, abyś go pewnie pomniał. *Zebr. Ow.* 394. Chrześcianie prawie chwalebni, *orthodoxi. Herb. Art.* 118, prawowierni). Prawie liczyłem. *Tr.* Prawie odebrałem. *Tr.* – §. Prawie, ze wszystkim, zgoła, całkiem, völlig, gänzlich. Te dwie rzeczy nieprawie równe. *Tr.* Gdy się pod drzewem rozciągnął, posyłaią iednę, aby doznała, ieśliż prawie umarł. *Exop.* 48, prawdziwie). Był on nieprawie trzeźwy. *J. Achan. Dz.* 139. Była mu ona nieprawie posłuszna. *ib.* 139. – §. Bay prawie, *ob.* bayprawie, *ob.* Ba. *PRAWIEĆ *niiak. ndk.*, prawym się stawać, rechtlich werden, gerecht werden; *oppos.* nieprawieć, *ndk.*, znieprawieć *dk.*, unrechtlich oder ungerecht, unredlich werden. Zgrzeszyliśmy Panie, znieprawieliśmy i zniezbożnieliśmy. *Zrn. Pst.* 119 *b*.

Pochodz. pod: *Prawy*.

PRAWNĘCZKA, PRAWNĘK, *ob.* Prawnuczka, Prawnuk.

PRAWNICTWO, – a, *n.*, nauka prawa, trudnienie się prawem, die Jurisprudenz, Juristerey, *Sr.* 1. prahwa rozemnoscj; *Vd.* praudosnanje, pravize vuzhenost, prauduvanstvu, prauduvanje; *Rs.* законоискусство, правоискусство, правословцемво, cf. iurystostwo. PRAWNICZEK, – czka, *m.*, *dem. nom.* Prawnik; praktykancik prawny, ein Advocatchen. *Alb. z W.* 4. PRAWNICA, – y, *ż.*, PRAWNICZKA, – i, *ż. dem.*, ozdoba prawicy, t. i. prawéy ręki, ein Schmuck des rechten Arms, ein Armband. Niewiasty dodały manelle, nauszmice, prawnice. *W. Exod.* 35, 22,

not., „było to iakoby zarękawie". Obuła pantofle, i wzięła prawniczki. *W. Judit.* 10, 3, ozdobę ramion. *Bibl. Gd.*). PRAWNICZY, -a, -e, -o *adv.*, od prawnika, iuryſtowſki, Rechtsgelehrten-, Rechtserfahren-; *Vd.* prauduiten, prauduvanſki, praudarſki. PRAWNIE, *adv. adj.* Prawny. PRAWNIK, -a, *m.*, *Bh.* právnik, prawowec; *Sr.* 1. ꝑrahwa hutjenè, ꝑrahwa retinik, ꝑakona hutjowni k. *Rag.* zákonak (cf. zakon, zakonnik); *Crn.* pravdnik, praduvanz, praudorzednik, praudash, odvetnik; *Cro.* pravdáš, pravdash; *Rs.* законникъ дѣлецъ, правоискусникъ, правовѣдецъ, законоучитель, стряпчей; *Ec.* законникъ, согласобникъ, стряпчій, ходатай, винословецъ; prawny praktyk, ein Rechtsgelehrter, Advocat. *Cn. Th.* Prawnicy truią między domami spokoyność. *Jez. Wyr.* Prawnik na tym zasadza całą swoię sławę, Gdy nayniesprawiedliwszą chytrze wygra sprawę. *Mon.* 67, 70, cf. iur; cf. Magdebura, kausyperda. PRAWNOŚĆ, -ści, ż., bycie prawnym, podług praw, ſtosowność do prawa, ſłuszność prawna, należytość wedle prawa, die Rechtlichkeit, Rechtmäßigkeit; *Rag.* pravnoſt, pravednós, (*Rg.* praavnoſt, istinós, s prawda; *Dl.* pravnoszt *veritas*), *Sr.* 1. ꝑchaubośćj. *Nieprawność* ieſt przeſtępſtwo w dochodzeniu ſłuszności w niedokładnym ſażyciu prawa; *nieprawość* ieſt przeſtępſtwo prawa. *Jez. Wyr.* Prawność lat, letniość *Tr.*, pełnoletniość, Mündigkeit, Volljährigkeit; *opp.* Małoletność. - §. *cum vitup.* prawność, trzymanie się zbytecznie liter prawa, Rechtsbuchſtäblerey, juriſtiſche Pedanterey. Dwa tylko zarzuty przeciw konſtytucyi, iożeli nie z obywatelſtwa, to przynaymniey z prawności pochodziły. *Uſt. K.* 1, 151; z formalności prawney).

PRAWNUCZKA, *PRAWNĘCZKA, -i, ż., *Bh.* prawnučka; *Crn.* prenuknéna; *Vd.* prenuzhiza, prevnuka, prednukinja, predvnuzhiza; *Sla.* praunuka; *Cro.* zavnúka; *Rs.* правнука, правнучка, die Urenkelinn, która się rodzi od mego wnęka albo wnęczki. *Sax. Porz.* 124. Umarła Jagiełłowi córa iego Jadwiga, prawnęczka Kazimierzowa. *Biel.* 298. PRAWNUK, *PRAWNĘK, -a, *m.*, *Bh.* prawnuk; *Slo.* prawnuk, wnuków ſin; *Hg.* unokám fia; *Crn.* prêdnúk, prenúk; *Vd.* prednuk, predvnuzhat, predvnuzhek, prevnuk, prenuzhis; *Sla.* praunuk; *Cro.* prevnuk, (*Cro.* závnuk, zadnyi vnuk, szin prevnuka *abnepos*, praprawnuk); *Rs.* правнукъ, правнучекъ, der Urenkel; ktory się rodzi od mego wnęka albo wnęczki. *Sax. Porz.* 124. Późne prawnęki. *Pot. Arg.* 106. Prawnuk. *Jabł. Her.* Pradziadowa ſława albo niesława, ani pożytku, ani szkody prawnękowi nie niesie. *Szczerb. Sax.* 113. PRAWNUCZĘTA *plur.*; *gener. comm.*; *Rs.* правнучата, Urenkel. Zbiorę me dziatki, wnuczki z prawnucząt orszakiem. *Zab.* 1, 186 *Nar.* Ona powinna iuż mieć dotąd prawnuczęta. *Teatr* 28, 36.

PRAWNY, -a, -e, PRAWNIE, PRAWNO *adv.*; *Bh.* prawny; *Slo.* právni; *Sr.* 1. pozakonſki, poprahwowſki, zakonſki, z prahwom, zbobne; *Sr.* 2 ſ' pſchawom; *Crn.* pravdarſke, pravdne; *Vd.* prauden, praudarſki, poſtaun; *Cro.* zakónszki (*ob.* zakon), *Rg.* praav, zákonit; (*Sla.* pravedan, z sprawiedliwy); *Bs.* zakoniti; *Rs.* законный, законно, законъ; *Ec.* благозаконно; do prawa należący, Rechts-, Gerichts-. Księgi prawne. *Gaw. Siel.* 398. Prawny dzień, *Slo.* prawný den. Prawny ſkrypt, moniment. *Cn. Th.* Poſtępek prawny *ib.* W Atenach konſtytucya kazała prawnie przeciwko niewdzięcznemu czynić i rozpierać się z nim. *Warg. Wal.* 163. Prawnołaciński ięzyk. *Zabor. G.* 357, iurydyczna łacina). Tu leży prawny człowiek; nie wiem ieśli prawy? *Gaw. Siel.* 398. - §. prawny, wedle praw, odpowiadaiący przepisom prawa, geſetzlich, nach dem Geſetze, nach dem Rechte. Cokolwiek się *prawnie* dzieie, *sprawiedliwie* się dzieie. *Szczerb. Sax.* 56. Sławny prawników wyrok: sprawa *sprawiedliwa*, ale nie *prawna*, na tym się zasadza, iż maiątek może być nabyty *sprawiedliwie*, płacąc zań właścicielowi umówioną sumnię; ale dla niedopełnionych prawa solennośći w téy przedaży, *nieprawnie* posiadać się będzie. *Oſtr. Pr.* Cyw. 2, 254, *Jer. Wyr.* Nie chcąc czynić różnicy między sprawą prawną a sprawiedliwą, wolała ile maiętnieyszą szkodować, niż być przyczyną szkody ubogim. *Kraſ. Doſ.* 53. Cudzy maiątek przez pieniactwo *prawnie* a niesprawiedliwie posiąść spodziewa się. *Pilch. Sen. liſt* 10. Prawne posiadanie w ten czas ieſt, kiedy na ſtałéy zasadzie prawa polega. *Gall. Zyw.* 2, 20. w PRAWO *adv.*, z w prawą, *ſc.* ręką, *ob.* Prawy. PRAWO, -a, *n.*, *Bh. et Slo.* prawo; *Sr.* 1. prawo, prahwo; *Sr.* 2. pſchawo; *Vd.* praviza, pravishnoſt, oblaſt, (cf. prawica); *Cro.* pravicza; *Dl.* pravda (cf. prawda); (*Rg.* právo, pravda *iuſtum*); *Rs.* право, należytość czyia, prawo, które ma kto do czego, albo z przyrodzenia, iako bóg do ſtworzenia, oyciec do syna, albo z uſtawy ludzkiéy, zwyczaiu, umowy, iak Pan do sługi: *sic dicimus*: nie masz do mnie prawa; *Ille eſt primus sensus vocis Polonae*; *vicinum* Juryzdykcya. *Cn. Th.*, das Recht zu etwas, gerechter Anſpruch, Berechtigung. Kapituła Wrocławska spuściła Krzyżakom swoie prawo na wieś Wyszyn. *Biel.* 119. Prawo komu do czego dadź, uprawnić go, einen berechtigen, *Vd.* napravizhati, popravizhati. Nadawanie prawa do czego, *Vd.* popraviza, die Berechtigung. Maiący prawo do czego, *Vd.* napravizhan, kiri ima praviso). Bezecni, albo ci, którzy prawo swe utracili. *Szczerb. Sax.* 18, cześć, obywatelſtwo). Śmierć ma prawo i na nas i na wszyſtkie rzeczy. *Kor. Hor.* 5, władzę, moc). Srogi Charon w prawie swoim, *Zbil. Lam. A.* 4, Wyzuią kogo z pieniędzy, nie dbaiąc nic na to, ieśli to dobrym prawem albo wilczym będzie. *Wer. Rgl.* 97. Za iakiemi prawy Piotrawin trzymasz? myśmy są dziedzice! *Groch. W.* 254, za iakim prawem, z iakim prawem, mit welchem Rechte? Tam prawo, gdzie potęga. *Bard. Tr.* 145. Lepsza trocha w sprawiedliwości, niż mnoſtwo dochodów bez prawa. *Budn. Prov.* 16, 8; bez sprawiedliwości, ohne Recht und Gerechtigkeit). *Ec.* правдно и право *ius et fas*, ὅσιον καὶ δίκαιον. - §°. Ci którzy się nie czuią być winnymi, wydą sprawy swoim prawem, to ieſt, przysięgą. *Chel.* 170. - 2) Prawo, uſtawa, das Geſetz; *Slo.* zakon; *Bh.* zakon, zřízení, nařízení, uſtanowení, prawo; *Sr.* 1. zakon; *Sr.* 2. łaiu (cf. każń); *Crn.* poſtáva (*ob.* uſtawa, poſtanowienie); *Vd.* poſtava, naredba (cf. urządzenie); *Cro.* zakon, pravda, (cf. prawda, prawidło); *Bs.* zakon; *Rg.* náredba, (cf. narządzić), zákon; *Rs* законъ, правда, уложеніе (cf. ułożyć), оправданіе. Prawo ieſt poſtanowienie sprawiedliwości od zwierzchniego pana na poddane swoie. *Sax. Porz.* 2. Prawo, rozumne poſtanowienie, ugruntowane na przyrodzeniu, które każe, co ma być czyniono, a zakazuie, co być czyniono niema. *Gor. Wł. G.* 4 *b.* Prawo, uſta-

wa, rozrządzenie, albo porządne poſtanowienie panuiącego między poddanemi. *Szczerb. Sax.* 325, prawidło przepisane od naywyższéy głowy towarzyſtwa dla poddanych, wkładaiąc na nich obowiązek czynienia lub nieczynienia pewnych dzieł, pod karą pewną. *Mon.* 75, 239. Prawa cóż są innego, ieno nakazy z przydanemi pogróżkami? *Pilch. Sen. liſt* 3, 155. Na złego prawa zawżdy wytawiano *Rey Zw.* 222, dobrzy praw nie potrzebuią). Prawo u Rzymian było uſtawa całego ludu, powszechnie od autora proiektu zwana, n. p. *lex Julia. Oſtr. P. C.* 1, 15. Roku 1530 Litwie dane są prawa pisane z uchwałą wszyſtkich ſtanów. *Stryik.* 742. Natura i uczciwość maią swoie prawa, Więcey warte, niż wasza w Herburcie uſtawa. *Tręb. S. M.* 51. Prawa, które maią za cel sprawiedliwość, są od boga. *Kłok. Turk.* 123. Kazimierz na seymie Wiślickim uſtawił prawa w Polszcze, któremi się ieszcze i dziś sądzimy. *Biel.* 192. *Slo. Prov.* nowim prawom ſtare ſą łoż, nowemu prawu dawne uſtępuie). Dobre prawa, *Ec.* благозаконіе, *Gr. ευνομία, recta legum conſtitutio*; благозаконюся, *Gr. ευνομέομαι bonis legibus regor*; благозаконствую, благозаконю, *ευνομέω, bonas leges fero.* Wyrok prawa, *Ec.* правдословіе, правды изреченіе. Wyroki prawa duię, *Ecc.* праведносло́вствую, пра́ведная глаго́лю. Oktawiusz, ieśli na zdrowiu nie duż był, tedy doma leżąc a sądząc, prawo wydawał. *Kosz. Lor.* 101, wyroki wydawał). Potrzeba prawa łamie. *Sk. Zyw.* 2, 159, *Pot. Arg.* 609, potrzebie uſtawy uſtępuią. *Cro.* potrebocha ne ma zakona; Noth hat kein Gebot; bricht Eiſen). Prawo nie pomoże, gdy lewo przemoże. *Gol. Wym.* 195. Gdzie idą prawa, tam nic po lewie. *Zab.* 15, 246, *ob.* Lewy). Prawa przeſtąpienie, *Ec.* законопреступлéніе; Prawa przeſtępuię законопреступствую, законопреступлю. – §. b) Prawo, z praw i uſtaw zebranie. *Wyrw. G.* 99. Uſtawy, któremi się iakie zgromadzenie rządzi i sądzi. *Cn. Th.*, *Rs.* правда; die Geſetzſammlung, Rechtsſammlung, das Recht. Prawo natury czyli przyrodzenia; prawo polityczne i prawo narodów; cywilne; ziemſkie; municypalne; prawo Magdeburſkie; prawo kościelne czyli kanoniczne, duchowne, *Vide suis in locis*) – §. Siedzi kto pod prawem szlacheckim, używa prawa szlacheckiego, er iſt unter dem Adelsgericht, genießt das Adelsrecht. Prawa albo przywileie. *Biel. Hiſt.* 234. Miaſta za własnym prawem siedząc, miały przyſtęp do dostoieństw w Rzymie. *Warg. Cex.* 240. Wszyscy pod tymże prawem siedzimy; Smierci dług równie płacimy. *Dar. lot.* 2, cf. Siedzieć) – §. c) Prawo, nauka prawna, *iurisprudentia. Cn. Th.*, *Sln.* pravice; *Ec.* законовѣдство; die Rechtsgelehrſamkeit. Prawo iest nauka albo ćwiczenie dobrego i słusznego. *Szczerb. Sax.* 324. Praw. się uczy. *Ld.*, O. P. D., = Oboyga Prawa Doktor, *Juris Utriusque.* – 3) Prawo, prawowanie się, sprawa, proceſs, der Rechtsſtreit, der Prozeß; *Crn.* pravda (cf. pravda); *Vd.* prauda, prozeſa, praudanje; *Rg.* právda, pravdanje, pàrba; *Bs.* parba; *Rs.* дѣло, тяжба, исковъ. Sierota może prawo podnieść przeciwko sukceſsorom opiekuna. *Chel.* 91. Nie wchodź zemną w prawo i sąd, bo każdy z tobą przegra. *Sk. Kaz.* 3. Wiódł z nim prawo o pobranie sieci na rzéce. *Papr. Ryc.* 248. Nie wygrawszy prawa, nakłady wracać musiał. *Gor. Wł. N.* Chce-ć się prawa zemną, dam ci go doſtatek, nie uſtąpię-ć kroku. *Sax. Porz.* 78. Dłużnik, ieśli się chce pozwanemu wierzycielowi sprawić, albo prawo dać, prawo wziąć ... *Sax. Tyt.* 106 *et* 125. Ciężkim go prawem dłużnicy gonili, Jam swą niewolą wyrwał go z baſtyli. *Zab.* 13, 249. Prawo gorące, *ob.* Gorący). Przodkowie nasi *prawowali się*, na iednym wózku ieżdżąc, i z iedney miſki iedząc, nierzkąc żeby sobie mieli około *prawa* gardła pobierać. *Sekl.* 22, prawuiąc się z sobą, u sądu). Lepsza ołowiana zgoda, iak złote prawo. *Mon.* 71, 429. Prawo przewieśdź, *ob.* Przewieśdź. – §. b) prawo, sąd; sędziowie; mieysce, gdzie się prawuią, grod, forum, iurysdykcya, das Gericht; *Bh.* prawomocność. Powinni tym, którzy się na nie skarżą, w onym prawie, do którego należą, odpowiadać. *Herb. Stat.* 71. Powód winowaycy powinien szukać w własnym prawie iego, *actor sequitur forum rei. Sax. Porz.* 24. Mieszkać pod iedném prawem; iako mówią, pod iednym dzwonem. *Groi. Obr.* 71. Jedney iuryadykcyi albo iednego prawa tych pospolicie zowią, którzy pod iednym panem są. *Szczerb. Sax.* 265. O długi pozwano go do iego należnego prawa. *Gor. Wł. J 2 b.* Skoro go ułapiono, tak o nim prawo osadzono. *Biel.* 74. Kazał wodzom zasieść na tym prawie W śród obozu, i dekret uczynić w téy sprawie. *Otw. Ow.* 497. Zaraz póki prawo siedzi, trzeba apellować. *Sax. Porz.* 105. Do prawá przyiechał, nie z prawem, *si fueris Romae, Romano vivito more. Rys. Ad.* 10, *Wad. Dan.* 89, *ob.* Prawoboyny). Do prawa, iednego woru z pieniędzmi, a drugiego z pilnością trzeba. *Rys. Ad.* 11. Masz przyiaciela ze swoiey ſtrony w prawie bardzo poczciwego. *Teatr* 15 *c*, 6, u sądu, bey Gerichte. Pytam na prawie, ieśli to nie ieſt obywatel, który podatki daie? *Szczerb. Sax.* 138, sądownie, gerichtlich. Żyd inszéy chrześciianina zastąpić nie może, ażby prawo odmienił, t. i. ułstąpiwszy prawa swego, chciał iako chrześciianin odpowiadać. *ib.* 535, prawnych zwyczaiów i przywileiów żydowſkich). – Ławnicy, ieśliby gdzie indziéy w inszém prawie, niźli tam, gdzie są na urzędzie, ſkargę kładli, tam też powinni *prawo dadź, prawo wziąć*, iako i insi ludzie, i ieśliby na nich żałowano, powinni odpowiadać. *Szczerb. Sax.* 201, prawnie odpowiedzieć i postępować). Gdzie kto *prawa żąda*, tam też *prawo dadź*, to ieſt, usprawiedliwić się ma. *ib.* 283. PRAWOBIERCA, -y, *m.*, który od kogo prawa i przepisy bierze, poddany, der ſich Geſetze vorſchreiben läßt. Wnet nasi prawobiercy wymkli się z hołdu. *N. Pam.* 22, 111. PRAWOBOYNY, -a, -e, prawa i uſtawy szanuiący, den Geſetzen gehorſam. Chce obcy mieszkać, ma być prawobóyny, Niech tu do prawa, nie z prawem przybędzie. *Wad. Dan.* 89, cf. Bogoboyny). PRAWOBRONCA, -y, *m.*, patron, rzecznik, adwokat, der Advocat, Sachwalter. Prawobrońcy królewscy przed sąd wyſtąpili, *procuratores regii. Krom.* 644, cf. Prawotrzeźca. *PRAWOCZESNY, -a, -e, czesny *tempeſtiuus Mącz.*; wczesny, prawie w czas, grade zu rechter Zeit, gelegen. PRAWODAWCA, -y, *m.*, prawotwórca, uſtawotwórca, der Geſetzgeber; *Bh.* zakonodarce, zákona, práwa wydawatel; *Sr.* z. zakonadahwacjer; *Crn.* poſtavar, poſtavnèk, sapovednik, sapovdnik; *Vd.* dajaux teh poſtau; *Cro.* zakonitel; *Bs. et Rg.* zakonitegl (*ob.* zakonodawca); *Rs.* законодáтель, за-

конодáтель, законоположникъ, законоположи-тель, *Ec.* правдодáтель. Bog wysoki w mocności swoi[illegible] żaden mu nie iest podobny między prawodawcami. 3 *Leop. Iob* 36, 22, między wydawcami praw. 1 *Leop.*). Prawodawcą być, *Rs.* законодáтельствовать NB. *in feminino* Prawodawca: prawodawczyni, die Gesetzgeberinn; *Sr.* 1 zakonadabiwacierka, *Rs.* законодáтельница Grecy nazwali zydę prowodawcą, iakoby pierwszą wynalazcą praw *Ora. Ow.* 44. PRAWODAWCZY, -a, -e, prawo daiący od prawodawstwa gesetzgebend, *Rs.* законодáтельный. Władza prawodawcza, wykonawcza, sądownicza, *Gaz. Nar.* 1, 158 PRAWODAWSTWO, a, *n.*, dawanie praw, die Gesetzgebung; *Rs.* законодáтельство. Zburzy sży władze konstytucyyne, i prawodawstwo i wykonawstwo i sądownictwo pod siebie podgarnął. *Ust.* 1 2, 61. *PRAWODUSZNY, -a, -e, *Rs.* праводушный, szczery, redlich, moralnie prawy. PRAWOKĄT, -a, *m.*, Prostokąt, ein rechter Winkel, *Tr.*, *Vd.* raunovogel. *PRAWOKĄTNY, -a, -e, prostokątny *Tr.*, rechtwinkelig; *Vd.* raunovoglast, *Cro.* pravovuglasti. PRAWOKRZCA, PRAWOŁOMCA, -y, *m.*, gwałciciel praw, der Gesetzbrecher, Uebertreter; *legirupa. Cn. Th.*, *Bh.* zakona wamat Znaylepszym poznaniem naturalney sprawiedliwości, sędzia może być prawołamcą w kraiu swoim. *Zab.* 5, 411, *Mon.* 75, 590. PRAWOŁAMSTWO, -a, *n.*, PRAWOŁOMNOSC, -ści, *ż.*, gwałcenie praw, das Uebertreten der Gesetze. Prawołomstwo. *Mon* 75, 590. Prawołamstwo, *tyrannis. Fr. Ad.* PRAWOŁOMNY, -a, -e, -ie, *adv.*, prawa gwałcący; występny, übertreterisch, gesetzwidrig. *PRAWOMYSLNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Vd.* praumislezh, praunamislen: *Rs* правомыслящий, wahrdenkend. *PRAWOMYSLNOSC, -ści, *ż.*, *Rs.* правомыслие, der Grabsinn; richtige Denkungsart, *Gr.* ορθογνωμία. (*Ec.* правомышлю, правомудрствую, *Gr.* ορθογνωμία *recte sapio*). *PRAWONACZELNICTWO, -a, *n.*, *Ec.* закононачáлïе, *Gr.* νομαρχία. *PRAWONACZELNIK, -a, *m.*, *Ec.* закононачальникъ, *Gr.* νομαρχης. *PRAWOPIS, -a, *m*, pisarz praw, prawa piszący, *Ec* законописецъ, der Schreiber oder Verfertiger der Gesetze. - §. *Ec.* правописецъ, *Gr.* ορθογράφος. *PRAWOPISMO, *PRAWOPISTWO, -a, *n.*, pisownia *Kpcz.*, *orthographia*, *Crn.* pravopisnost; *Vd.* praupisanje, pravopisnoſt; *Sla.* pravopisanje; *Rs.* правописанïе. *PRAWOPRZESTĘPCA, -y, *m.*, *ob.* prawołomca, der Gesetzübertreter, *Ec.* преступзаконникъ. *Prawoprzestępcą iestem преступзаконствую. *PRAWOPRZESTĘPSTWO, -a, *n.*, die Gesetzübertretung, *Ec.* преступзаконïе, *Gr.* παρανομία. *PRAWORADZCA, -y, *m.*, *PRAWORADNIK, -a, *m.*, *Jurisconsultus. Mon.* 75, 286 *et* 590. Labeon i Sulpitius, sławni iuryskonsulowie czyli praworadzcy. *Min. Aus.* 21; *adj.* *praworadny, n. p. sąd. *Min. Aus.* 21. PRAWOSC, -ści, *ż.*, *Bh.* prawość; *Crn.* pravednost, pravednoſt; *Vd.* praviza, pravizhnoſt, pravednoſt, pridnoſt, prauvdelnoſt; *Bs.* pravednoſt, nepravednoſt; *Sln.* pravednôst; *Cro.* pravichnoszt; *Ross.* правость, правота, исправность, *Ec* правыня, правота, правость, *Gr.* δικαιοσύνη, dzisiay dokazują grosse. *Teatr* 3 *b.* 63. W Bogu iest wrodzona taka miłość, która słuszność i prawość nazwana być może, *aequitas et rectitudo. Sal.* 4, 164. Prawość duszy, *Rs.* праводýшïе, *adj.* праводу́шный, *ob.* prawoduszny). Wszelka niepra[illegible]ość iest grzech, 1 *Leop. Joan.* 5, 17. Nieprawość iest przestępstwo prawa. *Jez. Wyr.* Nienawidzisz wszystkich, którzy nieprawość płodzą. *Ver. pr.* 42. Nieprawi wszyscy synowie ludzcy, a niemasz w nich prawdy, i w swéy nieprawości zginą. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 37. Słusznością państwa stoią, nieprawością giną, Prędzéy późniéy złoczyńcy twe kary nie miną. *Zab.* 10, 26 *Skrzet.* - *§. Prawość, położenie na prawéy stronie, *Ec.* дéсность *dexteritas*, *Gr.* δεξιότης. PRAWOSŁAWNY, -a, -e, -ie, -o *adv.*, prawowierny, *Rs.* православный, правовéрный, prawdziwéy wiary się trzymaiący, rechtgläubig. Otoż nam prawosławni cerkiewni wiernicy Pięknie wiary bronili Greckiey i świątnicy. *Zim. Siel.* 250. Obrona prawosławnéy wiary Chrystusowey. *Sk. Zyw.* 1, 31. Grecy starożytni prawosławni. *Vol. Leg.* 4, 638. Prawosławni spółwyznawcy nasi. *Ver. pr.* 32. Prawosławna starożytna wiara. *Pim. Kam.* 576. *Subst.* PRAWOSŁAWCA, -y, *m.*, PRAWOSŁAWNIK, -a, *m.*, n. p. A toż to panie prawosławniku, cerkiewne katolickie iest dogma! *Smotr. Ex.* 25. Prawdolúbcami się, bogolubcami i prawosławcami ponazywali, ale prawdziwie są krzywosłówcami. *Smotr. Ap.* 81. (*Ec.* православïе pierwsza Niedziela postu wielkiego). PRAWOSTAWCA, -y, *m.*, ustawotwórca, der Gesetzgeber. Przez boga prawostawce sprawiedliwe rzeczy skazuią. *Leop. Prov.* 8, 15, *stanowacze praw. 1 *Leop.*). Prawostawce stanowią sprawiedliwość. *W. ib.* PRAWOSTAWNIA, -i, *ż.*, śrzrodwaga, równowaga, die Schrotwage, Bleywage. *Tr.* PRAWOSTAWNOSC, -ści, *ż.*, prostopadłość, perpendykularność, die senkrechte Stellung. *Tr.* PRAWOSTAWNY, -a, -e, PRAWOSTAWNIE *adv.*, prostopadły, perpendykularny, senkrecht, bleyrecht, lothrecht. *Tr.* PRAWOSTRZEŻCA, -y, *n.*, stroż prawa, (cf. straż), der Gesetzeswächter; *Rs. et Ec.* законоблюститель, законохранитель. Prawostrzeżcy, albo strzeżoprawowie, praw przestrzegaią, *νομοφύλακες*, *legum custodes. Petr. Pol.* 2, 150. Urząd prawostrzeżcy, *Rs.* законоблюстительство. PRAWOTWÓRCA, -y, *m.*, ustawotwórca, prawodawca, prawostawca, der Gesetzgeber. Likurg prawotwórca dał prawa surowe na próżniaków. *Klon. Wor.* 44. Cieszyć się tam będę z Ozyrysem, Minosem, Likurgiem, Solonem, z wszystkiemi temi prawotwórcami. *Zab.* 16, 138; *Zab.* 4, 23. *Off.* Wróciwszy pokoy ziemi, prawotwórca pobożny, i uchwał nastawi. *Zebr. Ow.* 400. PRAWOWAC się z kim o co, *Rec. Cont.*, prawnie z nim czynić, *Crn.* pravdam se; *Vd.* prauduvati, se praudati; *Bs.* praudatise, prittise. (cf. przeć, prza); *Rg.* pravdatise; *Cro.* praudatisze, pravdàmasze; *Sr.* 2. prawowacz; *Rs.* посудиться, просудиться, тягáться, тягáюсь, тяжусь. (cf. pieniać się); mit einem rechten, procebiren. *Klecz. Zd.* 76. Przodkowie nasi prawowali się, na iednym wózku ieżdżąc, i z iednéy miski iedząc, i ze dzbanka iednego piiąc, nierzkąc żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sękl.* 22. Prawuiący się, *Rg.* pravdâc, právdalaz, pravdaccja, *f.* pravdalsza: cf. pieniacz. *PRAWOWIEDCA, -y, *m.*, *Cro.* pravdoznanecz; *Rs.* правовéдецъ, iurysta, prawnik, znaiący prawo, ein Rechtsverständiger. PRAWOWIEDZTWO, -a, *n.*, *Cro.* pravdoznanoszt; *Ross.* правовѣдѣ-

cmso, nauka prawa, die Rechtsgelehrſamkeit. PRAWOWIERNY, -a, -e, PRAWOWIERNIE *adv., ob.* Prawosławny, rechtgläubig; *Sr.* 1. prahwe weraczé, prahwe ßo zmößwaczé; *Crn.* pravovirn; *Vd.* pravoveren, pravoverjezh; *Bs.* pravvovjerni; *Rg.* pravovjeran, pravovjerske; *Rs.* правовѣрный, благовѣрный; *Ec.* добровѣрный. Prawowiernym być, *Rs.* благовѣрствовáть. PRAWOWIERNIK, -a, *m.*, *Vd.* pravoverez; *Rg.* pravovjernik, pravovjeraz; *Ross.* праведный, исправный, непрáвень, правовѣрникъ, ein Rechtgläubiger. PRAWOWIERNOSC, -ści, *ż.*, *Sr.* 1. prahwa wiera, prahwa zmößwanoßcz; *Vd.* pravoverſtvu; *Rg.* pravovjeernos, pravovjerſtvo; *Rs.* правовѣрство, правовѣрïе, благовѣрïе; *Ec.* добровѣрïе. die Rechtgläubigkeit.

PRAWY, *pr. Apocop.* PRAW, -a, -e; *Boh. et Slo.* prawý *aequus*, *Crn.* prave *rectus, verus*, pravédn, s poczciwy; *Vd.* pravi, prau, praveden, pravishen, prauishnu *iuſtus, rectus, idoneus, genuinus, verus*, *Sr.* 1. prawi *rectus*; pſchawi, *Sr.* 2. prawi, pſchawi sprawiedliwy; *Cro.* prav, pravi *certus, verus, rectus*; *Dl.* prav; *Rg.* pràv, praavi, pràveden *rectus, innocens*; *Sla.* právi, s prosty; pravo *iuſte*; *Bs.* prav, pravi *verus, iuſtus, innocens*; *Rs.* правый, (cf. *lat.* probus, *Gr.* βραβυς, *Germ.* brav; - *oppos.* krzywy, cf. *Dur.* 1, 208); należyty, iaki powinien być, w należytym ſtanie, prosty, sprawiedliwy, *moral.*; recht, gerade, gehörig, wie's ſeyn ſoll. Prostą rzecz Polacy ſtarzy prawą zwali, I prawo od prostości rzeczono być znali, Prawo iak modła i sznur ieſt sprawiedliwości Statecznie wyciągniony bez wszelkiey krzywości. *Klon. Wor.* 66. Rozciągniy sąd twóy sprawiedliwy, A uznay, kto z nas praw ieſt, abo krzywy. *J. Kch. Ps.* 48. Niechay rozważnie sądzi, kto praw ieſt, a kto krzywy. *Gor. Dz.* 85. - Dzieci z prawego małżeńſtwa. *Kusz. Kat.* 2, 636, z legalnego). Jeśli kto nieprawo wyrozumiawszy wiary dogmatów, nieprawo o nich mówi, a przez swóy błąd w herezyą wpada, .. *Smotr. Ap.* 130, fałszywie, mylnie, unrichtig). Prawa wiara, *ob.* prawowierność, *Rs.* правосла́вïе. Człowiek prawy, *Ec.* правожи́вущій. комо-рый живетъ благочестно, ein rechtlicher Mann, Biedermann. Życie prawe, *Ec.* правохожденïе; правоáвлéнïе. Prawo żyć, prawe życie prowadzić, *Ec.* правохождéнïя, прáвдованïи. Prawy sędzia, *Ec.* правосýдецъ; prawym sędzią ieſtem правосудствую. - Jeszcze nie był prawy dzień, iak do obozu przyiechał. *Baz. Sk.* 209, ieszcze nie se wszyſtkiem dzień, dopiero dniało, świtało, es war noch nicht recht Tag; cf. *źle). Numa Pompiliusz rok na 12 miesięcy, na prawe i nieprawe dni podzielił. *Fal. Fl.* 6, *faſtos et nefaſtos*, sądowe i niesądowe, gerichtliche und ungerichtliche Tage. Wyprawili do Kasimierza powtóre posłów, aby go iuż prawą rzeczą na królestwo przyzwali. *Stryik.* 579, po prostu, bez okoliczności dalszych, gerade zu, ohne weitere Umſtände. Prawe pieniądze, prawa zapłata. *Tr.*, richtige Zahlung. Prawy do czego, na co, czas, s pogoda, pora, grade die rechte Zeit. Trzewik mi nie praw na nogę *Tr.*, nie w miarę, nicht paſſend, nicht gerecht. - Prawy, prawdziwy, iſty, właściwy, słuszny, niesfałszowany, szczéry, ächt, lauter, wahr; *Bh.* ſuté; *Rs.* сущій. Naymniey panowie prawych maią przyiaciół, a naywięcey pochlebników. *Sk. Kaz* 19. Sprawiedliwy bóg i prawy, i niemasz w nim nieprawości, *Sk. Kaz.* 4. Aryſtyd prawym sercem, Temiſtokl dzielnym słynął orężem. *Zab.* 13, 418. Nie z prawego serca przyszło to oświadczenie. *Krom.* 608 *et* 699. Nikanor miłował Judę z prawéy myśli. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 24. Sprzeciwia się złości prostota a szczérość umysłu, mówiemy więc pospolicie dusza prawa. *Rey Pſl. T* 4, *ob.* prawoduszny). Nieprawi wszyscy synowie ludzcy, i nieprawe ich wszyſtkie ſkutki, a niemasz w nich prawdy, i w swoy nieprawości zaginą. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 37. Prawym panem ieſt, nie ten, co ma wiele, ale co umie sobie roskazować. *Gor. Dw.* 2. Prawy Polak. *Cn. Th.* Prawy biſkup. *ib.* Mowa nieprawa iakiego ięzyka, (*ut* prawy Polak w mowie), mowa cudzoziemcem pachnąca. *Cn. Th.*, *nicht rein*). Prawda bez nakładu i u prawa nie dóydzie by nayprawsza ładu. *Jag. Gr. B* 3 *b.* Tu leży kiąg prawnych wiadomca, Tu leży prawny człowiek, niewiem ieśli prawy? *Gaw. Siel.* 398, poczciwy, uczciwy, redlich. Jeden na drugiego winę zgania, a podobno obadwa w téyże rzeczy nieprawi. *Gor. Dw.* 118, nie niewinni, nieczyści. nicht unſchuldig, nicht rein. I nayczyſtsza cnota na świecie ma swoie czasy nieprawe. *Zab.* 13, 245. Zuchwalec zaprzy, przysięże, i tak o wszyſtko praw będzie. *Gor. Wł. L* 2 *b*, czyſty, niewinny, oczyszczony, von allem rein, unſchuldig. - §. Praw komu (*opp.* krzyw komu; a co ia ci krzyw? *Bh.* gſem praw, s ręczę, odpowiadam za to; *Bs.* prav, praveden, pokriv *innocens*); s który obowiązki względem kogo wypełnił, dogodził komu, zadosyć mu uczynił, sprawiedliwy względem kogo był, nie krzywdził go, der ſeine Pflicht gegen jemanden erfüllt hat, ihm nichts ſchuldig iſt, alles abgethan hat. Tobie przy wszyſtkim zborze o Boże łaskawy, Chcę w obietnicach swoich być prawy. *J. Kch. Ps.* 174, śluby wypełniać będę. *Karp.* 6, 148). Niektórzy mu to zadali, iakoby oyczyznie praw nie był. *Birk. Zam.* 35. Niepraw mi, *iniuſtus mihi*, ἀνάιτιος, *quasi* przywinnieyszy, trochę winien. *Cn. Th.* 517. Jeśli komu w czém niepraw, wroć, popłać, niechay nikt na cię nie narzeka. *Dambr.* 965. Niesłusznie Szachmat na króla ſtyskuie, sam on sobie we wszyſtkiém niepraw, cokolwiekby złego dolegało go. *Krom.* 778, *ipsum sibi sua culpa conciliasse*. Bylbym niewdzięczen, i wierze mey niebyłbym praw, gdybym to zamilczał. *Gor. Dz.* 117. Ktoby się bić nie chciał, nie wiem iakoby praw był zawołaniu rycerſkiemu. *Gor. Dw.* 31. Lubo Apollo niezawsze mi prawy, Nie przeſtanę zaczętey z sielankami sprawy. *Zim. Siel.* 128, niezawsze mi sprzyia, nicht immer geneigt, günſtig). - *§. Kmiecia żadnego o dług w mieście ciążać nie maią, pod winą 6 grzywien; o którą winę każdy taki w mieyſkim sądzie ma być praw. *Tarn. Uſt.* 110.? - 2) PRAWA, s prawa ręka; s Prawica, die rechte Hand; *Slo* prawý *dexter*; prawice, prawá ruka; *Sr.* 1. prahwé, prahwiza, prawa ruka; *Crn.* dęsne; *Vd.* desen, pravi, praveden, desniza, disniza, desna roka, prava roka, desna ſtran; *Cro.* deszni, -a, -o; dészna, deszniczа; *Rg.* desnicza; désni; *Bs. et Sla.* desni; *Rs. et Ec.* Десный. Prawa za broń! prawą ręką pod kurkiem chwyta się za broń. *Kaw. Nar.* 234. Scewola prawą rękę położył na ogniu. *Warg. Wal.* 88. - Prawa ręka, s prawa, s prawa ſtrona, die rechte Hand, die rechte Seite. Na prawey ręce nam był. *Otw. Ow.* 131. Lewa ſtrona wchodzącym do kościoła ſtaie się siedzącemu u ołtarza biſkupowi prawą. *Sk. Dz.* 455.

Prawą w tył! w prawą ſtronę na korkach w tył obracaią ſię. *Kaw. Nar.* 247, rechts um! W prawą! obracaią ſię na obu korkach w prawą. *ib.* 251. W *prawo (w prawą) ſię siec mieczem, i odlew uczyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 89. Poyrzę w *lewo albo w *prawo, Nie ſtawi ſię nikt łaſkawo. *Ryb. Ps.* 282. Niektórzy lepiey mańką, niżeli prawą ręką robią. *Sak. probl.* 110. (*Bh.* prawak, *f.* prawačka, s robiący ręką prawą, *oppos.* lewak). W prawą, na prawą, po prawey, *Sla.* na desno; *Rg.* na desnu; *Sr.* 1. po prahwohſtranſki; *Rs.* направѣ; *Rosc.* надѣсно, одѣсную, (*Ec.* дѣсносмь *dexteritas*). Z prawa, s z prawey ſtrony, von der Rechten, rechts her. J z prawa i z lewa gwardyo ſtały. *Pot. Arg.* 18. - §°. We wszyſtkim i ręką i maiętnością, i *prawem* i *lewem*, ochotnie ſtawić mu ſię obiecał. *Gwag.* 561, wszelkim sposobem, wszyſtkiemi siłami, auf alle Art. (cf. Lewy). - §. *aliter* prawa ręka czyia, *fig.* wielka iego pomoc, *ob.* ręka, die rechte Hand jemandes, ſeine große Hülfe, Hauptbeyſtand. Ty córko, ieſteś moia prawa ręka. *Teatr* 24 *b*, 25. Tatarzy są prawą ręką Sułtanowi. *Star. Woy. A* 4. Ci dway kanonicy byli biſkupowi swoiemu prawym ramieniem, ciężarów iego pomagaiąc dźwigać. *Sk. Zyw.* 1, 48.

Pochodz. *Prawda etc., prawdzić, prawdziwy; prawić; prawica, prawidło; prawie; prawnik, prawniczek; prawność, prawny; prawo etc.; bezprawie, bezprawny, doprawić, naprawić, naprawiać, naprawa, naprawiciel; oprawić, oprawa, oprawca; odprawić, odprawa; poprawić, poprawa, poprawiciel; podprawić, podprawa; przeprawić, przeprawa; przyprawić, przyprawa; rozprawić, rozprawa; uprawić, uprawa; wprawić, wprawa, wprawny, wprawność; wyprawić, wyprawa, wyprawny; zaprawić, zaprawa, zaprawny; sprawić, sprawa, sprawny, sprawować, sprawca, sprawiedliwy, sprawiedliwość; usprawiedliwić.*

PRAŻAĆ; *ob.* prażyć.

PRAŻANIN, - a, *m.*, *Bh.* praian, z Pragi rodowity, ein Prager. Jan Huſs, i Hieronym Prażanin. *Wyrw. G.* 251, *Pragensis.* PRAŻANKA, - i, ż., z Pragi rodowita, *Bh.* prajanka); die Pragerinn. PRAZKI, PRASKI, - a, - ie, z Pragi, od Pragi, Prager-; *Bh.* Prajſký.

PRĄZCZASTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen prążek, voll Streifchen. *N. Pam.* 13, 65; *Bh.* prauſkowatý, prążkowaty.

PRAŻE, *ob.* Prażyć. PRAŻEC *ob.* Praglec. PRAŻEN, próżen; *ob.* Próżny.

PRĄŻKA, - i, ż., PRĄSZKA, *Bh.* prawek; *demin. Nom.* pręga; ein kleines Streifchen, ein kleines Strichelchen. Sprążki bywaią w perełki albo w prążki. *Os. Rud.* 559. Lew z ieżystą grzywą, i tygrys z prążkami. *Przyb. Ab.* 47. Prążka na ręce przyrodzona, *incisura manus Cn. Th.*, lineamenta na dłoni. *Dudz.* 54. PRĄŻKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Bh.* prauſkowatý; prążczasty, pełen prążek, w prążki zrobiony, *Wlod.*, voll Streifchen, klein geſtreift; *ob.* pręgaty, pręgowaty.

PRAŻMO, - a, *n.*, prażone kłosy niedoyźrzałe, Aehren, geröſtete noch nicht völlig reife Aehren; (*Ec.* пражмо; ciasto). Łacińskie *far*, wykłada ſię wszelkie zboże zdrobione albo kruszone, iako są krupy, prażmo albo nowe krupy. *Cresc.* 181. Prażmo z pszenicy, póki ieszcze ziarno ma w sobie nieco mléka, w kłosiu nad ogniem uprażone abo w piecu pieczone, albo na słońcu ususzone, i między ręko-

koma wytarte. *Syr.* 928. Krupy żytne z prażma, to ieſt, z ziarna niedoſkonale doyrzałego w kłosiu zeraniętego, i na słońcu albo w piecu suszonego. *Syr.* 914. Kogo poimano, kradnąc snopy z kop, abo prażmo rznąc pod kłos ..., *Stat. Lit.* 415. Siadła z boku żeńcom, a dali iey prażmo i iadła. *Bud. Rut.* 2, 14. Wymniąwszy sobie prażmo z kłosów, iadła. i *Leop. Rut.* 2, 14. Chleba i prażma i nowego zboża ieść nie będziecie, *Bibl. Gd. Levit.* 23, 14, *diſling.* Przaśny chleb).

PRAŻNIK, - a, *m.*, (*Rs.* праздникъ święto, праздничество uroczyſtość, попраздничество nabożeńſtwo po odświęceniu wielkiego święta, *oppos.* wilija; праздничать świątkować, праздный próżny, праздновать próżnować; *Vd.* prasnik, nediel, s święto, *Vd.* prashnik, s Czerwiec; *Sr.* 1. prajnik, praine niedzieło Lipiec. *Cro.* praznik, s kurwiarz). Die Kirchmeſſe, das Kirchweihfeſt. *Kiermasz* z Niemieckiego ieſt; *prażnik* zaś ieſt prawdziwe Słowiańſkie, od *prażmow*, które na ofiarę noszono, albo raczey od *próżnowania*, że ſię w Święto nie robi. *Klecz. Zd.* 76. *cf. Niedziela* od nie *działania*). Czymże cię na tym kierchmaszu albo na tym prażniku czeſtować będę? *Orzech. Qu.* Jeśliże chcesz nas hoynie na tym prażniku czeſtować, masz wszyſtkiego dosyć. *Orzech. Qu.* 92. Święto iakie zacne albo *patrocinium*, prażnik iakiey cerkwi. *Sak. Persp.* 31. Hospodſkie prażniki, t. i. Samego Pana święta abo Nayświętszéy Panny. *Pim. Kam.* 112. Wkrótce wszyscy doroczne odprawiwszy żniwa, Póydziemy po prażnikach do dobrego piwa. *Zimor. Siel.* 147. - §. *fig. tr.* Tegom zaniechał, co Kaſtylion o mnichach mówi, bo teraz maią księża tak wiele prażniku, iż go przysparzać im naymniey nie trzeba. *Gor. Dw. praef.*?

PRAŻUCHY, - ów *plur.*, gatunek klusek prażonych, eine Art gedörrter Mehlklöße. PRAŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, uprażyć, sprażyć, *dk.*, Prażać *Cont.*; *Bh.* prajiti; *Slo.* prajim; *Hg.* pergelem; *Sr.* 1. prajn, prajaté *torridus*; *Crn.* prasheti, prashil, prâshem, frigam, zrèti, zrém, (cf. żar); *Vd.* praſkat, *Cro.* prásim, frigam, frigati, zprásen *toſtus*; *Bs.* prigati, frigati, isprigati, poprigati, posrigati; *Rog.* praxiti, parxiti (cf. parzyć), spraxiti, prigati; *Rs.* прежить, упряжить, испряженный; *Ec.* пряжѹ, жарю; (cf. *Gr.* βράζω. φρύγω; *Chald.* פרך perach *siccari*). (*Germ. vulg* prägeln, brägeln); nad ogniem piec, suszyć, ſkwarzyć, über dem Feuer röſten. Mąki uprażyć, i aby ſię równo uprażyła, razy kilka przemieszać. *Mon.* 70, 57. Uprażyć sól na patelni do nasolenia ryb; uprażyć groch, migdały. *Wiel. Kuch.* 424. Proby żelaza, przez cementacye albo prażenie. *Terz. Szk.* 184. Prażenie *toſtio* względem roślin i zwierząt ma mieysce. *Krumf.* 417. W ogniu prażą wici, żeby ſię łatwiey kręciły; ale pilnować należy, żeby ani przepalone, ani niedoprażone nie były. *Jak. Art.* 1, 372. - *fig.* Słońce praży zboże na polu *Tr.*, suszy, żołci, die Sonne dörrt das reifende Getreide. Słońcem uprażona kraina. *Leszcz. Cl.* 12. Pali mię, piecze, praży glanc nadobney cery Jaśnieiącey nad marmur Paryyſki Glicery. *Hor.* 1, 98 *Min.* Gniewy zawiſtne tak cię prażą, pieką. *Min. Ryt.* 1, 131, neidiſcher Aerger macht dir ſo warm. Złych sąsiadów męztwem i fortelem prażał. *Parz. Bell. A* 4 *b*, dokuczał im, dał im ſię w znaki, er hat ihnen warm gemacht, *Vd.* prashiti, zvreti, zvrem). Skanderbeg Turków wielkość bił, często ich porażał, ałych

sąsiadów prażał. *Stryjk. Gon. T* 3. Kiedy go Polak wczora prażył, Dziś się na niego natrzeć nie odważył. *Jabł. Buk. N b.* Na morzu Kassyusz dwa kroć Dolabellę prażył. *Chrość. Fars.* 197, zbił, pobił, poraził, aufs Haupt ſchlagen. - §. Prażyć kogo, z gorąco nań ſtrzelać, bić nań z ſtrzelby gęſto często, ſcharf auf einen feuern, kanonieren, ein entſetzliches Feuer machen, ihn ſcharf beſchießen. Nasi oblężonych ze wszyſtkich szańców prażyli. *Gwag.* 168. Wrzawa przy armacie, z którey Tureccy prażyli puſzkarze. *Jabł. Buk. R* 2 *b.* Tatary naturczywe prąży, Ognia z pułaków ile wyda razy. *Susz. P* 3, *L* 3. (*Rs.* пряженецъ, пряженчикъ paszтet w maśle smażony).

PRĘ, przo, przy, parł *ob.* Przeć. PRE, Prze, pra, zaprzało *ob.* Przeć 3. - *PRĘ, *pry, *prył *ob.* Pry.

PREBENDA, - y, ż., *z łac. mediae aetat.*, w prawie duchownym, część maiętności katedralnego lub kollegiackiego kościoła, udzielona duchownemu do używania z przyczyny urzędu przy kościele. *Kras. Zb.* 2, 403, die Präbende, Pfründe. PREBENDARZ, - a, *m.*, duchowny prebendą opatrzony, der Geiſtliche, der eine Präbende hat. *Tr., Slo.* duchowni kanyan. PREBENDARSKI, - a, - ie, od prebendarza, einen ſolchen Geiſtlichen betreffend.

PRECEDENCYA, - yi, ż., pierwszeństwo, pierwsze mieysce, Vorrang, Vortritt. Powstał rozruch na sali, szło o precedencyą. Pani Sędzina za to, iż Pan Skarbnik pierwszy z Panią Regentową tańcował, odmówiła z nim tańca. *Kras. Pod.* 2, 129, *Mon.* 65, 361.

PRECEPTOR, - a, *m.*; nauczyciel, uczyciel, der Lehrer. Kallimach preceptor Olbrachta. *Biel.* 434, *Sk. Zyw.* 1, 293. Przyszedł czas nauk panicza; sprowadzono guwernera Francuza, preceptora Szwaycara, i dwuch metrów matematyki i tańców. *Kras. Pod.* 2, 47.

PRĘCIK; - a, *m.*, PRĄCIK; *dem nom.* Pręt; z prątek; *Bh.* prautek, prautećek; *Slo.* prutek, prautek; *Sr.* 1. prutjik; *Rg.* prûtas; *Bs.* prutać; *Vd.* shibika, rueteza; *Rs.* хлыстъ, хлѣстъ, хлыстикъ, прутикъ, eine kleine Gerte, Ruthe. Koszyk pleciony na głowie miewał, którymby sobie oczy zasłaniał, a przez prąciki patrzał na ludzie. *Star. Ryc.* 18. Korzenia tego oſtatnie cieniuchne pręciki. *Gor. Sen.* 201. Cyrulik potrzebuie prącików bardzo cienkich do przepychania subtelnieyszych kanalików. *Czerw.* 39. *Gnoman*, prącik żelazny, który ukazuie godziny na słonecznym zegarze. *Urs. Gr.* 143. - §. *Botan.* Pręciki pospolicie na dnie kwiatu około słupków są osadzone; maią na końcu główkę pełek zawieraiący, *flamina. Botan.* 108, die Staubfäden. (*Sr.* 1. prutjikopité *surculosus* pręcikowaty).

PRĘCIUCHNY *ob.* Prędziuchny, Prędki.

*PRECYA wydawać nauczycielowi. *Glicz. Wych. J* 6, *ob.* nagroda.

*PRECYPITOWAĆ *cz. ndk.*, *ob.* na dół *spędzić. N. Pam.* 61, 318.

PRECYZYA *ob.* dosadność, ścisłość.

PRECZ *adv.*, *Bh.* preć, pryć; *Slo.* preć; *Sr.* 1. prec; *Sr.* 2. pſchcz, pſchecz; *Crn* prezh; *Vd.* prozh, prezh, od tod prezh, toprezh, naprej, spoti; *Sla.* pazi, bixi; *Rs.* прочь, долóй (cf. daley; cf. *Rs.* прочій reszta; cf. prysnąć, pierzchnąć; cf. *Lat.* procul); na bok, na ſtronę, daleko, oddalaiąc, weg; fort. Za Wezpazyana filozofowie z Rzymu musieli poyść precz. *Kras. Hſt.* 149. Precz się brać, wybrać się zkąd, ſich wegmachen. Ten czas uchodzi i ztąd się kwapiąc precz bierze, iakoby ſkrzydlaſte nogi miał. *Fur. Uw. E b.* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato Precz się bierze. *Ryb. Gęsl. B* 4. Niech się precz do drugich uſtąpi. *Paſt. F.* 282. Niechay się ztąd porywa, niechay się ztąd precz wiezie. *Mącz.*, er ſoll machen, daß er fort kommt. - Precz *imperand.* fora! won! fort! weg! weg damit! Precz z wywole, precz z igraszki, Żarty, śmiechy na ſtronę. *Brud. Oſt. B* 2. Precz ztąd, ani przyſtępu, precz z gminie światowy! *Zab.* 11, 413 *absis!* Precz odemnie złoto przeklęte! *Teatr* 54 *d*, 28. Precz od was fałsze szczerością pokryte. Precz z panowania przepych! *Tward Misc.* 175. Precz go, precz z nim, wyrzuć! *Cn. Ad.* 926. Preca! won! wieź się ztąd, prowadź się ztąd, *apage. Cn. Th.*; *Vd.* poberi se, poidi prezh, jidi spoti, jidi prezh, ſtriebi se od tod, jidi ispred oshi; *Crn.* pobéri se; *Ere* идй прóчь, идй пропади, рѣшь гнѣва; *pacz bich weg!* - *Ellipt.* Tak żyią, iakoby iutro precz! *Mod. Baz.* 502, iak gdyby iutro ruszyć mieli, als wenn ſie morgen weg ſollten, aufbrechen ſollten). - §. Kazać komu precz, z oddalać go od siebie, odpędzać, odprawić, einen weg gehen heißen, ihn abfertigen, von ſich entfernen. Kuchcikom z obozu precz roskazał. *Warg. Wal.* 50. Kazawszy temu precz, kazał przyyść drugiemu. *Leop. Dan.* 13, 55. Mąż żonie poczciwość odeymuie, gdy iey, od siebie precz każe; *Gor. Dz.* 100. (*cf.* Rozbrat). Jednemu służdze, kiedy pan precz kazał, przyiaciele powiedzieli, a cóż on nieborak oycu powie; dlaczego mu precz kazano? *Gor. Dw.* 189. Musi ona przyymuiąc iednego, drugiemu precz kazać. *Gor. Sen.* 566, *Warg. Wal.* 123. - §°. Puścić precz, mimo puścić, omiiać, auf die Seite ſchieben, übergehen, vorüber laſſen. Puśćmy precz krzywdy ſtarodawne I tylko świeże weźmy. - *P. Kch. J.* 80. Onego płacz ich bynaymniey nie ruszy, Prośby puszcza precz mimo zatwardziałe uszy. *A. Kch. W.* 103. - §°. Od Rzpltey daleko, w głębokich naukach precz od tumultów seymowych bawić się myśli. *Birk. Zam.* 26, oddalony od, entfernt von, fern von).

2) *PRECZ, *Przecz *qu. v.*; z przez co, dlaczego.

**PRĘDANIE, - ia, *n.*, (może od: Prześć, pre, pra); palenie, grzanie, das Brennen. Wrzodow prędanie tulić. *Sien. Rei.* Prędanie sadzelów niezebranych uśmierzyć. *Sien. Rej.*

*PREDDWERIE *ob.* Przededźwierze. *PREDIŚCA *ob.* Przedjścа.

PRĘDKI, (*PRĘTKI *Cn. Th.*), - a, - ie, Prędszy *Compar.*, Prędziuchny, Prędziuteńki *intensiv.*; (*Boh.* prudky *vehemens*; *Slo.* prudký, prutki *nimius, impetuosus*, cf. *Lat. praeceps*; *Ital.* presto; *Ger.* ſprengen); *Ec. et Rs.* прытkій (cf. prysnąć); rączy, chyży, raźny, żwawy, rzeźwy, szybki, ſkory, zwinny, niepowolny, geſchwind, ſchnell; *Boh.* hbitý, rychlý, brzký (cf. rychły, cf. *barzy); *Slo.* brſky; *Crn.* bers, bersh, bershezh, bitr (cf. chytry); *Vd.* hiter, jadern, bersh, bersen, bersden, lohek (cf. lekki), rozhen (cf. rączy); *Cro.* bërz, hiter, pospesèn; *Dl.* bârz, hitar, hittar; *Bs.* brriz, brrisgi; hitan, hitar, botriv, prik, hrilli, pospiescjan; *Sla.* frixak; *Rg* barz, prescní, harli, hittar, ſirjelovit, prescni; *Sr.* 1. thétré, ſwijné; *Rs.* борзый, бóрзостный; *Ec.* нарýчный, наглый, скорb, проворный. Murzyn ſkokiem prędki i chyży. *Warg. Radz.* 123. Prędka Jrys. *Dmoch. Jl.* 72. Prędki, prędkonogi, niedościgły, biegun wielki. *Cn. Ad.* 927. Prędd-

szy ten co ucieka, niż co goni. *Cn. Ad.* 929, pilniey tomu co ucieka). Prędki bieg, *Rs.* прыгъ. Prędszy bieg od biegu iest, kiedy rzecz iaka w iednymże czasie więcey mieysca przechodzi, niż druga. *Sol. Arc.* 50. – §. Prędki, porywczy, jáh, schnell. Prędki iest, iak siarka. *Teatr* 8 *b*, 82, gorący, gorąco kąpany). Prętki ięzyk. *Zab.* 15, 409 *Zabł.*, niewstrzemięźliwy). Tyberyusz lepszy był na prędkie odpowiedzi, niżli na rozmyślne. *Sk. Dz.* 67; na prędce dane odpowiedzi). Prędka rada żalu iest matką. *Boh. Kom.* 2, 476. Prędka robota z ręku pada. *Rys. Ad.* 59. Duch iest prędki; ciało zaś niedołężne. *Kucz. Kat.* 3, 336, „chutki", *ed. rec.*). – §. Prędki, rychły, nagły, schneller, geschwinder, ehe erfolgend. Prędsza nadgroda, kiedy prędsza praca. *Zab.* 9, 227. Jeśli co dobrze czynisz, czyń prędko, bo płaci Skutek prędki; nierychła łaska wdzięczność traci. *Min. Ryt.* 3, 100. Prędkiego uczynku do prędkiey myśli trzeba; a kto z myślą leży Drugi go bez rozmysłu długiego ubieży. *Zimor. Siel.* 176. Prędka śmierć, *Rs.* скоропостижная смерть. PRĘDKO *adv.*, Prędzéy *Comp.*, Prędziuchno, Prędziuczko, Prędziusieńko, Prędziuseńczko, Prędziuteńko *intensiv.*, rąźno, szybko, skoro, w lot, geschwinde, schnell, hurtig; *Boh.* brzce, brzy, brzo, brzko, honem, *Comp.* brziw, brziwegi (*ob* *drzewiéy); *Slo.* brzo, skorí'eg, (*ob.* skoro), spiší'eg (śpiesznie); *Sr.* 2. marsno, iesno, sterrej; *Crn.* prezej, prezkij; *Vd.* jadernu, sdaizi, kmalu; *Bs.* brijzo, barzo, brrisge; *Sla.* sisiko; *Rs.* скоро, поскорѣе, поскоромъ, поспѣшномъ, хвáтомъ, хвáтко, похвáтски, похвáтски. Co czynisz, czyń prędko, a niekwapliwie, *Zegl. Ad.* 39. Prędko, wziąwszy nogi za pas; na moich nogach! *Cn. Ad.* 928, żywo! machay, ruszay! cf. iak z procy; iak strzelił). Im prędzey, tym lepiey. *Zegl.* 205, co prędzéy, to lepiéy. *Teatr* 14, 90, *Vd.* prei je, bulshi je). Dosyć prędko, gdy dosyć dobrze. *Hipp.* 35. Prędko sądzisz Halino, a kto prędko sądzi, Niewinnie, lecz niebacznie pospolicie błądzi. *Zab.* 11, 387 *Zabł.* Co prędzéy wyprawił po okręty. *Zbil. Dr. H* 2, iak nayprędzey). Prędziuseńczko, *vestigio temporis, Mącz.* Bóy się prędkiey straty Prędko bogaty. *Klon Fl. C* 3, prędko przyssło, prędko odeydzie). Prędziuchno tak wielkie osiadłości potracił. *Warg Wal.* 269 Lekkie nasze utrapienie prędziuczko chwałę wiekuistą nam sprawuie, *Pocicy* 145. Pobiegł zaraz, i narwał onego ziola *prętciuchno, pięknie pachniącego. *Past. F.* 317. – §. Prędzey, rychléy, eher, früher. O iuż po siodmey, a miałem tam być prędzey. *Teatr* 30 *b*, 109. Przecięż przyszedł, prędzey go się spodziewałem. *Teatr* 22, 61. Czego się człowiek boi, pewnie zawsze prędzéy przyydzie, niż to czego sobie życzymy. *Teatr* 52 *c*, 31, snadniéy). Można prędko ten ciężar zrzucić, rozwieść się, i kwita. *Teatr* 19 *b*, 37, snadnie, iak pióro opalił, na iednéy nodze, igraiąc). – §*. Pozwól mi prędzey odeyść i pogrześć oyca moiego. *Sekl. Math.* 8; pierwey, wprzód, vorher). – Na prędce, z prędka, sprędka, w prędce, urywczo, w prędkości, in der Geschwindigkeit, in der Eile, schnell. Wierszyk na prędce. *Zab.* 15, 332. Arnobius księgi na pogany z prędka pisał, ieszcze nauki Chrystusowey nieświadomy. *Sk. Dz.* 159. Błyskawica z prędka się rozświeca. *W. Post. W.* 2, 342. Czego krzywego, gdy kto *z prętka*, a iakoby ścinaiąc sęby, a nie *z lekka* naprasza, rychléy złomi, niż naprości. *Gliez. Wych. G.* 1, *Chodk. Kost.* 54. Na prędce co robić, od ręki; *Rs.* скоропостижно. *PRĘDKOCIEKŁY, – a, – e, prędko ciekący, нёрный.

prędkopłynny, schnell fließend, laufend, *Rs.* скоропостижный. (*Rs.* скоропостижность szybkość). PRĘDKOLOTNY n. p. piorun. *J. Kch. Tr.* 33. Czas prędkolotny. *Fur. E 6*, szybko przemiiaiący, schnell fliegend. Wóz prędkolotny trzyma sam stateczny Sprawca, i rządca wszego świata wieczny. *Bardz. Boe.* 112. Nie mógł prędkolotnego biegu Bogarodzicy doścignąć. *Bzow. roż. pr.* Prędkolotni mieszczanie niebiescy. *ib.* 45. Prędkolotni mówcy wiele maią pustoty i marności. *Pilch. Sen. list* 304. PRĘDKOŁUCZNA Dyana, *Pasz. Dz.* 10, łukiem szybko strzelaiąca, schnell mit dem Bogen schießend. PRĘDKOMOWNOŚĆ, – ści, ż., *volubilitas linguae Cn. Th.*, Schnellzüngigkeit, Schnellredenheit. Prędkomówność gani, a pochwala z wolna potoczystą mowę. *Pilch. Sen list.* 301. PRĘDKOMÓWNY, – a, – e, – ie *adv.*, *solutus ad dicendum Cn. Th.*, von geläufiger Zunge, schnell redend. PRĘDKONIKŁY, – a, – e, krótkotrwały, *Rs.* скоропреходящий; *Ec.* скоропостижный; schnell verschwindend Przeydzie wszystko na kształt prędkoniklych cieni. *Dmoch. sąd.* 16. PRĘDKONOGI, – a, – ie, wiatronogi, schnellfüßig; *Bh.* rychlonohý; *Rg.* berzonógh; *Cro.* berzonog; *Rs.* скороногій. Prędkonogie łanie. *Ban. J* 2. Faunus prędkonogi. *Lib. Hor.* 26. Achilles prędkonogi *J. Kch. Fr.* 3. *Birk. Chod.* 11. Koń prędkonogi. *Kraj. Ch. B.* 2. PRĘDKOOKI n. p. strach. *Kmit. Spit. C* 4, wielkooki, wielkie oczy strach ma, więcey widzi, niż iest, schnellängig. *PRĘDKOPIORY ptak. *J. Kch. Ps.* 19, prędkolotny, schnell fliegend. Orzeł prędkopiory. *Gęb. H.* 310. W oko mu bełt wpadł prędkopiory. *P. Kch. Jer.* 287. PRĘDKOPIS, – a, *m.*, prędko albo tytłami piszący, der Geschwindschreiber, *Rs.* скоропишущій, *Ec.* ocmponucyuщь. PRĘDKOPŁYNNY, – a, – e, *Rs.* скоропостижный, schnell fließend. U nich krew' iest żywa i prędkopłynna. *Pilch. Sen. Gn.* 219. PRĘDKOPŁYNNOŚĆ, – ści, ż., *Rs.* скоропостижность, Schnellflüßigkeit. PRĘDKOPOMKŁY, – a, – e, PRĘDKOZAWRZYSTY, szybko się pomykaiący, zamykaiący, schnell zuzumachen, zuzuziehen. Prędkopomkłe sidło. *Tr.* PRĘDKOŚĆ, – ści, ż., (*Boh.* prudkost *vehementia*), *Rs.* прытность, szybkość, chyżość, raźność, rzeźwość, żwawość, rączość, die Geschwindigkeit, Hurtigkeit, Schnelligkeit; *Bh.* gbitost, rychlost; *Sr.* 1. swiżnosci; *Crn.* hitrost; *Vd.* hitrust, hitrost, hiternost, hitanje, prehitrost, jadernost, bersnost, rozhnost, naglost, nagelza; *Cro.* hitrozt, berzina, berzocha, poszpeha; *Dl.* hitroszt, harloszt; *Rg.* harlós, baralna, hitros; *Bs.* hrrilóst, hitnost, hitgna, hitenje, brizochja, brrizochja, berzenje, pospjesenost; *Rs.* бодрость; *Ec.* скороходность, мореnь, (cf. trop). Umyślnie z prędkości nieco upuścił. *Warg. Cez.* 120, spowolniał, et liess nach). Prędkość, porywczość, Jähigkeit, Schnellheit. Z prędkości znać spytała . . . *Teatr* 43 *b*, 84. Żałeś ich nie pozwał przez twoie prędkości? *Jabł. Tel.* 506. *PRĘDKOSKOKI chart. *Bielaw.* 4 *b*, schnell springend. PRĘDKOWIĘDNE kwiaty. *Hor.* 244, schnell welkend. PRĘDKOWIERNOŚĆ, PRĘDKOUFNOŚĆ, – ści, ż., łatwowierność, Leichtgläubigkeit; *Ec.* скоропостижие. Ganił i łatwowierność. *Mon.* 73, 676. Jam też ufał; teraz dobrze płacę tę moię prędkowierność. *Teatr* 43 *c*, 109 Wyb PRĘDKOWIERNY *ob.* Łatwowierny; *Ecc.* скоропостижный, schnellgläubig. Ślepa w rozsądku prędkowierna młodzi. *Zab.* 16, 370. Wiarołomna strona z prędkowierney szydzi. *Mon.* 75, 695. PRĘDZIUCHNY *etc.*, *ob* Prędki.

PREDYKANT, - a, *m.*, kaznodzieia protestantski, ein protestantischer Prediger. (*Sr.* 2. pratlar, pretčar kaznodzieia; *Crn.* pridegar; *Vd.* prediger, predishnik, duhouni besednik; *Sla.* predikatur; *Cro.* prodekátor). Luterski predykant. *Haur Sk.* 424, cf. Minister. (*Crn.* pridèga, Predigt, kazanie: *Crn.* pridegújem, pridegovam, *Vd.* predigati, prediguvati, *Cro.* prodekuvati, prodekújem, *Sr.* 2. pritkowasch, *Germ.* predigen, kazanie prawić, cf. przepowiedzieć.

PREEXISTOWAĆ *niiak. ndk.*, z *Lac.*, przed czym bydź, *Ec.* предъимѣмъ, предбываю.

PREFEKT, - a, *m.*, z *Lac.*, przełożony, der Vorgesetzte, n. p. Prefekt biblioteki. *Mon.* 70, 88.

PREFERENCYA, - yi, *ż.*, pierwszeństwo, prym, Vorzug, Vorrang, *Ec.* предпочтéніе, предпочитáемое. Rodzice iey dla zażyłości zemną, skłonieni są uczynić tobie preferencyą nad innych, którzy dziś od nich determinacyi proszą. *Teatr* 19 *b*, 57.

*PREFIKA, *Kchow.* 136, *Tward. D.* 59, *ob.* Załobnica, Płaczka, Płacznica.

1) PRĘGA, *BRĘGA, PRĄGA, - i, *ż.*, *dem.* Prążka; strefa, pasek, kresa, kreska, ein Streifen, ein Strieme; (*Boh. et Slo.* prúha, prauha *cicatrix*); *Carn.* proga; (*Sr.* 2. pranj cięga); *Vd.* proga, shtraimnu; *Cro.* modrisa; (*Eccl.* прутъ, пружіе азарафска; пружіе, пруган пąkowie). W rudzie gnieździstéy pręgi brunatne widzieć się daią. *Os. Zel.* 40. Ułowił pstrąga, Co owo przezch bywa, iako złota prąga. *Rey Wiz.* 65 *b.* Lampard ma ku dołowi plamiste bręgi. *Kluk Zw.* 1, 77. To był iunak nayznacznieyszy, im więcéy prąg ode rdzy zbroi miał na kurcie swoiéy. *Star. Ryc.* 44. Włożę na niebo znakomitą pręgę. *Kanc. Gd.* 308, tęczę). - §. U rzeźnika, pręga od ćwierci przedniéy wołu, iest od łopatki do kolana z rurą. *Mag. Mśk.*, das Vorderviertel vom Ochsen. - §. 2) Pręga, Prąga, Pręgierz, *ob.* Prąg.

PRĘGATY, PRĘGOWATY, - a, - e, prążkowaty, pełen prąg, w pręgi, w paski, *Crn.* bręsast, shtrálast; *Vd.* progast, brasdast; *Rs.* дорожчатый; *Boh.* pruhowaty, pruhowity; *Sla.* prútani; gestreift. Wąż pręgaty. *Nag. Herg.* 497, *Miasik. ryt.* 41. Ma ten ptak ogon biały, czerwono pręgowaty. *Gwag.* 697. (*Bh.* prujáš goląb' nieboieski z białemi pręgami).

PRĘGIERZ, - a, *m.*, prąg, pręga, prąga, z Niem. der Pranger; *Bh.* pranyř, planyř, plaup; *Slo.* prang'iar, *Hg.* polenger; *Sr.* 1. preugel: *Sr.* 2. prangel, kół; *Vd.* terlica, ogerlin, oberlin, kłada; (*Vd.* pranger, z pal); katowski słup, u którego winowayców na hańbę publiczną wystawuią, smagaią, piętnuią etc. *Jeżeli* się nie zjszczę, pozwalam smagać mię na wieczną hańbę pod pręgierzem. *Jal. Bay.* 223. Katowskie pręgierze. *Kul. Her.* 318. PRĘGIERZOWY, - a, - e, Pranger-. Franciszek S. ciągnąć się, kazał do kamienia pręgierzowego. *Bals. Sw.* 586.

PRĘGOWAĆ, Bręgować, - ał, - uie, *cz. kont.*, pręgami pstrzyć, streifen, mit Streifen bunt machen. Skrzydła wpoprzecz czarno pręgowano. *Zool.* 262. Tygrys na żółtym dnie czarnemi plamami bręgowany. *Kluk Zw.* 1, 77.

PRĘGOWATY, *ob.* Pręgaty.

PREIUDYKATA, *ob.* Sekwela. PREKOP, *ob.* Przekop. PRELAT, *ob.* Prałat. PRELIMINARNY, *ob.* Przedugo-

dny. PREMONSTRATEŃSKI zakon naśtał od Norberta Lotaryńskiego R. 1140. *Teof. Zw. B* 4, der Prämonstratenser-Orden. *PREMUDRY, *Smotr. Ex.* 31, przemądry, *ob.* Mądry. PRENUMERATA, - y, *ż.*, płacenie z góry na co, n. p. na dzieło, które ma być drukowanym, die Pränumeration. PRENUMEROWAĆ, - ał, - uie, *cz. kont.*, z góry płacić na co, pränumeriren. *Tr.* Prenumeruiący, PRENUMERANT, der Pränumerant, *Bh.* na-předplatce. PREPAROWAĆ, *ob.* przygotować, nagotować, zaprawiać. PREPOZYTURA, - y, *ż.*, z *Lac.*, przełożeństwo, die Oberaufsicht. - *Burleq.* n. p Człowiek z czworograniastą i oblaną twarzą, z *prepozyturą* zaokrągloną. *Pam. Warsz.* 3, 321 *Czr.*, z bizuchem, Wamst, Bauch. PREROGATYWA, - y, *ż*, zaszczyt, prawo nad inne, *Rg.* vrjédnos; *Rs.* преимущество; das Vorrecht, der Vorzug. Do ziemi Krakowskiéy prerogatywa naywyższéy zwierzchności była przyłączona. *Nar. Hst.* 4, 1. PRESER, PRESSER, *ob.* Prasownik; Preser, drukarz, który formę narządza na prasę i wybija. *Mag. Mscr.*, der Presser. PRESKRYPCYA, - yi, *ż.*, dawność, przedawnienie, *Vd.* polietenje, polietuvanje; *Bh.* zletnění); die Verjährung. *A. Zam.* 139. Tu żadna za wymówkę nie może służyć preskrypcya lub dawność. *Mon.* 68, 302. Preskrypcyi podpaść, *Vd.* polietiti, polietuvati, zalietuvati, verjähren.

PRĘŚLICA, *ob.* Prześlica.

*PRESTOŁ, - a, - u, *m.*, (*Rs.* престолъ tron). Do prestoła albo ołtarza idą. *Pim. Kam.* 150, der Altar. Na prestole, t. i. na wielkim ołtarzu. *ib.* 92, Hochaltar.

PRESZBURG, - a, *m.*, Presburg, stolica Węgier. *Dyk. G.* 2, 313, *Slo.* Pref'poreč. PRESZBURCZYK, - a, *m.*, z Preszburga, *Slo.* Pref'porčan; *fem.* Preszburczanka, *Slo.* Pref'porčanka. PRESZBURSKI, - a, - ie, Presburger-, *Slo.* Pref'porški.

PRĘT, - a, *m.*, *Bh.* prut; *Slo.* parato; *Sr.* 1. prut, pritja, prenczel; *Sr.* 2. pschut; *Crn.* prôt; *Vd.* prutiza, shiba, shibiza, rueta; *Cro.* prút, pruticza, siba, sibicza; *Rg.* prút, mladizza; *Cro. barb.* bir; *Bs.* prút, scibika, scibikka, scibicięa (cf. szybki, gibki); *Rs.* прутъ, лоза, лозка; (cf. *Lat.* pertica, *Ger.* Pritsche); cienka laska, rózga, eine Gerte, ein Stecken, eine Ruthe. Patrzyły owce kotne na one pręty, i rodziły pstre iagnięta. 1 *Leop. Gen.* 30, 30, na one rózgi. 3 *Leop.*). Zlęknie się, prętem uderzony. 3 *Leop. Jes.* 30, 31, chabiną uderzony. 1 *Leop.*). Syna bije prętem. *Wad. Dan.* 11. Z zbytniéy łaskawości, monarchowie pręty na się przynoszą. *Pot. Arg.* 554, bicz na siebie daią). Tyś panie przy mnie, nie boię się złego, Ciesząc się prętem rządzenia twoiego. *Ryb. Ps.* 40, berłem, Scepter. - §. *Botan.* Łodyga, kiedy liści żadnych nie ma, ale samo tylko kwiaty niesie, zowie się pręt, *scapus*, iak u konwalii. *Bot.* 37, Stängel, Stiel, Schaft. Mydelnik ziele byle abo pręt ma wełnisty. *Syr.* 620. - §. *transl.* Pręt drotowy. *Czerw.* 21, ein steifer Draht, eine eiserne Ruthe, oder dünne Stange. Pręt smuklerski iest na duszy iedwabiem, złotem i t. d. pokręcany, służy na kordony, węzły i t. d. *Mag. Mśk.* Pręt, czyli tłępel u pompy, która od wierzchu aż do połowy rury idzie. *Switk. bud.* 345, die eiserne Stange in der Pumpenröhre. Pręt u wagi, z język. Pręt u słonecznika. Metalle w prętach, w la-

fkach, Metalle in Stangen, in Barren. Monetę złotą i pręty ze złota odlewane wywiozł. *Star. Dw.* 3. - §. Staw' się szczęściu prętem. *Chruść. Luk.* 216, nie ulegny, bądź tęgim, giebt nicht nach, biet ihm die Spitze. - §. *Geom.* Miernicży pręt, bierzemy podzielony na 10 stop, stopę na 10 calów, cal na 10 linii. *Łęsk.* 3, *Vd.* merna palica; *Cro.* semlyomernitza; die geometrische Ruthe. Pręt abo laska, = 7 1/2 łokci. *Łęsk.* 2, 26, *Czack. pr.* 2, 202, *Geo.* 3, *Grzęp. K* 3, cf. Sznur). Pertyka, pręt miernicży, ma w sobie wszerz i wdłuż łokci półósma kwadratowych kupieckich, nazywa się pospolicie połko. *Haur Ek.* 25. Pręt Litewski dzieli się na pręcikow 10; pręcik na 10 lawek. *Zabor.* 14.

Pochodz. *pręcik, prącik, prącie, prąciany; Prętownik, Prętowy.*

PRETENSYA, *ob.* roszczenie prawa.

PRETEXT, *Jabł. Ez.* 129, *Teatr* 55 *c*, 13, pozor, barwa, płaszczyk, udawanie, *Rs.* предлóгъ, Vorwand. Pod pretextem, *Rs.* назóмомъ. Pod pretextem cnoty, ludzi oszukują. *Lub. Roz.* 115.

PRĘTKI, w PRĘTCE, PRĘTKO, PRĘTCIUCHNY etc., *ob.* Prędki.

PRĘTKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt prętków, ruthenartig, *Bh.* prautkowátý. PRĘTOWNIK, - a, *m.*, *virgator*, ktory rozgami siecze. *Mącz.*, der mit Gerten oder Ruthen peitscht. PRĘTOWY, - a, - e, od pręta, Stecken-, Gerten-, Ruthen-; *Bh.* prutnj. Prętowe kule, dwie połowice kuli złączone, iak łańcuchowe kule. *Jak. Art.* 3. 310. Kołko prętowe u smuklerza, do kręcenia prętów smuklerskich. *Mag. Mscr.*

PREWENCYA, *Mon.* 63, 117, *ob.* przesąd, uprzedzenie.

PREWET, *ob.* Prywet.

PREZBYTER, - tera, *m.*, *Ec.* священнопредстоятель. *Smotr. Ap.* 108, *ob.* Kapłan. Prezbyter Jan, *ob.* Pop Jan w Abissynii. *Dudz.* 54. Prezbyteryum, *Rg.* redovnischto.

•PREŹDEŚWIASZCZENNY, - a, - e, *Ec.* преждеосвящённый, *praesanctificatus. Sak. persp. rej. C 4 b*, vorher geweiht. Liturgia prezdeświaszczenna, *praesanctificatum sacramentum. Pim. Kam.* 79. (*Ec.* преждеосвященная обѣдня, литургія, msza przez poit w Srzody i Piątki odbywana). Co u nas na początku prezdeświaszczennéy służby odprawuie się nieszpor z czytaniem lekcyy i proroctw, to we mszy Wielkopiątkowéy czytanie proroctw i passyi. *Pim. Kam.* 82. Że służba prezdeświaszczenna bez nieszporu odprawować się nie może, dlatego wieczorną ofiarą się nazywa. *ib.* 86, *Sak. persp.* 28. We wszystkich dniach ś. czterdziesiątnicy postu, niechay będzie odprawowana święta prezdeświaszczenna ofiara. *Pim. Kam.* 84.

PRĘŻĘ, *ob.* Prężyć. PRĘŻEC, Prażec, *ob.* Praglec.

PREZENCYA, - yi, ż., przytomność, obecność, die Gegenwart. Prezencya umysłu, przytomność umysłu, Geistesgegenwart. Prezencya iest sposobność mówienia lub czynienia bez trwogi i pomieszania umysłu. *Mon.* 72, 748. Nie potrzeba młodemu psuć prezencyi, niech będzie wesoły. *Bals. Nied.* 1, 8, cf. fantazya). Dziecko boiaźliwe, nie potrzeba go naglić, żeby prezencyi nie straciło. *Mon.* 65, 88. - §. prezencya powierzchna, pozór, postawa, Anstand, Ansehen, Aeußerliches. Powierzchna panieńskiego wstydu, oraz i pomiarkowaney prezencyi układność dziwnie go

zdobiła. *Sk. Zyw.* 390. - §. PREZENCYA, PREZENTA, PREZENTACYA, - yi, ż., Prezenta albo ukazowanie. *Chmiel.* 1, 82, stawienie, przełożenie, n. p. na sessyi prezenta pism podanych zapisuie się na wierzchu tychże, die Präsentation, Vorlegung; prezenta, z data pregenty, das Datum der Präsentation. - *Theol.* podawanie kogo na beneficyum etc., die Präsentation, Vorstellung zu einem Amte, einer Pfründe. Prezenta w duchownym prawie, podanie osoby duchowney od kollatora biskupowi na beneficyum. *Kras. Zb.* 2, 406. Prezentacya iest osoby przez podawcę biskupowi słuszne wystawienie. *Veryf. pr.* 2. Młody i obrotny kapelanik prezenty chwytał. *Xiądz.* 57. Dali mu prezentę na plebaniią. *Xiądz.* 42. Przyięta została prezenta, dana mi od kollatorów, i moia nastąpiła instytucya. *ib.* 87. PREZENT, - u, *m.*, - u, *m.*, *dem.*, podarunek, ein Präsent, Geschenk. Wielkie mu prezenta od księżny obiecał; ale on odpowiedział: niech się księżna schowa z swemi prezentami. *Sk. Zyw.* 2, 431. Co prezent nie sprawi i złoto! *Jabł. Ez.* 159, cf. złoty orzeł wszędzie doleci, cf. złota szwayca). Ofiarowałbym mu mały prezencik, *Teatr* 9, 19, pod. runeczek. PREZENTOWAĆ, - ał, - uie, *cz. kont.*, prezentować kogo, stawić przed kim, przedstawiać, *Vd.* priedpostaviti, napreiperuesti, presentirati; vorstellen, aufführen. Przyzwoicieyby było, żebyś mię We Pan Dobrodziéy prezentował Jmci. *Teatr* 8, 29. Prezentować kogo na urząd, s podawać, cf. forsztellować, einen zu einem Amte vorstellen. Prezentować się, pokazywać się, ukłon swóy z wizytą oddawać, pokłonić, sich präsentiren, seine Aufwartung machen. Tego momentu poiadę prezentować się królowi. *Teatr* 53 *b*, 43. Jakże się prezentować tak po podróżnemu! *Teatr* 8, 30. Dawał iałmużnę wszystkim ubogim prezentuiącym mu się. *Sk. Zyw.* 2, 146, pokazuiącym się, nawiiaiącym się, przybliżaiącym się do niego, die sich ihm präsentirten, zeigten. Pod dobrym rządem można prezentować się ze swemi dostatkami. *Klok. Turk.* 100, pokazywać się, popisywać się, sich damit sehen lassen. - §. Prezentować broń. *Kaw. Nar.* 247, skwerować bron, das Gewehr präsentiren.

PREZENTYMENT, Presentyment, *Min. Ryt.* 1, 104, *ob.* Przeczucie. PREZERWA, PREZERWATYWA, *Rs.* предохранéнïе, *Perz. Lek.* 347, *Wyr. G.* 144, zapobieganie, uchowanie; n. p. Wstrzemięźliwość naylepszą dla zdrowia prezerwatywą. *Kras. Pod.* 2, 182. PREZERWOWAĆ, *Rs.* предохранить, предохранять, *ob.* ochronić.

PREZES, - a, *m.*, naczelnik magistratury, głowa iéy, piérwsze mieysce zaymuiący, der Präses, (cf. Prezydent, Prezyduiący); *Bh.* přednosta; *Sr.* 1. předstojicel; *Cro.* preszedh; *Rg.* nadstojnik; *Vd.* priedstoinik, priedsednik; *Rs.* предсѣдáтель; *Ec.* посѣдáтель, первосѣдальникъ, первосѣдникъ. Prezes wieca, *Rs.* вечникъ. PREZESKA, - i, ż., która prezyduie, die Präsessinn; *Sr.* 1. předstojicjerka. PREZESOWA, - éy, ż., żona prezesa, die Gemahlinn des Präses. PREZESOWSTWO, - a, *n.*, urząd prezesa, *Ross.* пред ѣдáтельство, die Präsesstelle. PREZESOWSKI, - a, - ie, od prezesa, Präses-; *Rs.* предсѣдательскій. PREZUMPCYA, *W. Post. W.* 260 *et* 261, uprzedzenie, przesąd, *Cro.* prevzetnoszt, cf. zawziętość.

PRĘŻYC, •PRUŻYC, *cz. kont.*, sprężyć *dk.*, *Bs.* prusgiti,

prostriti; *Rg.* prùxiti *extendere*; *Bh.* opráhnanti se, opráhati se *extendere, intendere manum*; *Cro.* pruzim *volutim incedo*; *Vd.* progou, s sidlo; *Rs.* пружить, s puszyć, nabrzmiałym uczynić, упрудить, упружнять затамować; *Ec.* пружатися usiłować, пружао sidlo, cf. *Ger.* Sprengel); - Prężyć, wyprężać, wyciągać, natężać, spannen, ſpreitzen. Moie prężone skrzydło. *Przyb. Milt.* 260. - *transl.* Zgińcie mi z oczu, gdy was chętka pręży. *Chrośc. Luk.* 148, bodzie, uwedzi, ſpornen, anreitzen. Wodzowie, gdy ich zbrodzień taki pruży, Woysk Cesarowych znieść nie mogą dłużey. *Chrośc. Luk.* 110. - §. b) prężyć się na bok, spaczać się, ſich krumm biegen, krumm laufen, werfen, krumm werden (von Bretern, Tiſchen ꝛc.). Liniia ta stolarska ma być na trzy palce szeroka, aby się nie prężyła. *Sol. Geom.* 2, 2. Każdy bloch iest trzema rzemi obity, aby się drzewo nie sprężyło, abo popękało. *Arch.* 3, 61. Gonty na dachu wnet się prężą. *Haur Ek.* 66. Prężyć się wzgórę, wyprężać się, *tr.*, podnosić się, potrząsać porożem, powstawać, ſich erheben, aufſtehen. Uciekł, choć się przedtym nader prężył. *Jabł. Buk. B.*

PRĘŻYNA, *ob.* Sprężyna.

PREZYDENT, -a, *m.*, przełożony miasta, der Präſident; *Vd.* priedstoinik, priedsednik; *Rs.* президентъ, предсѣдатель. PREZYDENCYA, -yi, *ż.*, urząd prezydenta, die Präſidentenſtelle; *Rs.* предсѣдáтіе, предсѣдáтіе. PREZYDENTKA, -i, *ż.*, prezydencyą zaszczycona, die Präſidentinn; PREZYDENTOWA, -éy, *ż.*, żona prezydenta, des Präſidenten Frau. PREZYDOWAĆ *intr. contin.*, pierwsze mieysce na sessyi zaymować, präſidiren, den Vorſitz haben; *Sor.* 1. prědšědam; *Rs.* предсѣдательствовать, предсѣдать, предсѣжду. Prezydujący, zaymuiący pierwsze mieysce, cf. Prezes. Prezydowanie, *Rs.* предсѣдáтельствованіе; *Ec.* первосѣдáтіе, предсѣданіе. Fortuna prezydowała ich urodzeniu. *Teatr* 37, 56, przewodniczyła.

*PRO-, s *Praep. Inſepar.*, *Bh.* pro-; *Rs.* про, s prze-; *Apud nos non reperitur, nisi in uno verbo:* Prowadzić, *Etym.* wieść, wiodę.

PRÓBA, -y, *ż.*, PRÓBKA, -i, *ż*, *dem*, *Bh.* průba, zkauſſa, zkuſſka, zkauſſeni, zkuſſeni (cf. kusić, skusić, *sakus); *Slo.* průba, *Crn.* próba, skushna; *Vd.* skusnoba, skusnia, vardjanje, vardievanje, skushnoſt, skushanſtvu, skusenje, podoba, preddelu, priednu delu, napried delanje; *Sr.* 1. proba, wspytzmo, zpotano, spyttowani; *Sor.* 2. proba, probba; *Ilg.* proba probalas; *Cro.* kushanye; *Bs.* izgléd; *Rg.* kuscjanje, izkusjanje, ogled, okusjaj; *Rs.* проба, покушéніе (od. pokusić), искýсъ, первоучúна, первоучúнка, первоýчка, опытъ, повѣрка; *Eccl.* искýсство, искусъ, окусъ, искушеніе, опытованіе, опытываніе; *Ital.* pruova, *Suec.* pröf, *Angl.* proſe, *Gall.* preuve, *Ger.* die Probe; Próba czego, próbowanie, doznawanie, doświadczanie, das Prüfen, die Prüfung, das Probiren, die Probe, der Verſuch. Na małey rzeczy próbę robić; ieżeli się ta uda, dopiero na większe się odważyć. *Kras. Pod.* 2, 84, cf. na małe ma probować, Kto się boi szkodować). Piszczałkę z nazniętéy trzciny składa, i iéy probę czyni. *Ustrz. troi.* 51, probuie iey). Wezmę suknią tę na próbę, czy mi w niéy będzie dobrze. *Teatr* 48 *b*, 13, sprobuię iéy, ich werde das Kleid anprobiren. Córkę na próbę do klasztoru dała. *Tward. Pasq.* 19, auf die Probe geben. Już od dwóch lat w klasztorze na próbie. *Teatr* 46, 3, cf. Nowicyat). Weźmiy na próby swoie Nayskrytsze myśli moie. *Ryb. Ps.* 44, doświadczay, roztrząsay, nimm ſie auf die Probe, prüfe ſie, unterſuche ſie. Tedy cnota nayiaśniéy poznawać się daie, kiedy na śliskie próby iest wystawiona. *Dyar. Gr.* 552, *Stan. Aug.*, doświadczania, pokusy, Proben, Prüfungen, Verſuchungen. Jézus był wystawion na pokusę a na probę szatana. *Rey Pſt. Pp* 6. - §. Próbki, igły probierskie, blaszki obdłużnocz worograniaste, zrobione według różnego umiarkowania śrebra. *Krumf.* 61, Probiernadeln. Próba, kamień probierski, der Probierſtein. Złota próba osełka, a człowieka złoto. *Cn. Ad.* 1347, złoto doświadcza się na kamieniu probierskim). Jak złoto w ogniu, tak w przeciwności wiara ma próbę. *Paſt. F.* 165. Przeciwny los, iak złotu kamień daie probę, W nim poznać, kto fortunę, kto kocha osobę. *Nar. Dz.* 1, 172. - *Arith.* Próba liczby, die Rechenprobe, doświadczanie, ieżeli wyrachowana liczba nie ma omyłki. *Sol. G.* 3, 79. Dodawanie i odciąganie służą sobie wzaiemnie za próbę. *Leſk.* 2, 10. To co się nazywa próbą działania arytmetycznego, iest inne działanie, które czyni się na doświadczenie, ieżeli wypadek z piérwszego iest taki, iaki powinien być. *Jak. Mat.* 1, 23. - §. Próba prochowa, *Rs.* мортúра; silnia służąca do próbowania mocy prochu. *Jak. Art.* 3, 310, die Pulverprobe. - §. próba, próbka, u gorzelnika, inſtrument szklanny lub metallowy z gradusami do poznania mocy wodek, spirytusu, piwa i t. d. *Mag. Mscr.*, die Branntweinprobe. - §. Próba, próbka, na próbę rzecz iaka dana abo wzięta od kupca, szynkarza, na skosztowanie, oglądanie, pokazanie, *Bsn.* izgled, ogled (cf. oględziny), prilika; *Ross.* образчикъ; eine Probe, ein Pröbchen von etwas, ein kleiner zur Probe dienender Theil. Latać po całym mieście z próbką, i dobierać po sklepach. *Teatr* 10, 45. - *fig.* Nie sądź z téy próbki o całéy Warszawie. *Teatr* 19 *c*, 60. Pokazałem próbkę, z któréy można sądzić o ostatku. *Kłok. Turk.* 158. - §. Próba drukarska, piérwsza karta wybita, abo piérwsze wyrażenie liter dla przeglądania i poprawy. *Cn. Th.*, arkusz do korrekty, korrekta, *Gall.* epreuve, der Correcturbogen, die Correcte. - §. Próba, naczynie rozmaite do ciągnienia złoczyńców abo podeyźrzanych dla wyciśnienia czego od nich, kluba, kołowrot, drabina, skrzypiec. *Cn. Th.*, Folter, Tortur. Król dawszy ich na próbę, gdy się przyznali, kazał ich wieść na śmierć. *IV. Eſter.* 12, 5. Złodziéy na probie powiedział, co komu był ukradł. *Gor. Dz.* 134. - §. Próba na śrebrze, złocie, die Silberprobe, Goldprobe. Śrebro czyste dzieli się niby na 16 części, ztąd czyste zowie się szesnaſtéy proby; ieżeli 15 części będzie śrebra a iedna miedzi, wtedy śrebro iest proby piętnaſtéy etc. *Kluk Kop.* 2, 175, *Leſk.* 2, 86, *Jak. Mat.* 1, 89. Grzywna złota ma w sobie 24 karatów czyli stopniów czystości, a za tym może być piérwszéy, drugiéy etc. aż do 24téy proby. *Ustrz. Alg.* 160, *Jak. Mat.* 1, 87. - §. Próba, dowod, okaz, okazka, *Rg.* pokaza, rázlogh; der Beweis. - Wielkich stopnie dostoieństw nie są probą cnoty, Częściéy ta w naypodleyszym mieszkaniu się kryie. *Kras. W.* 65. PROBACYA, -yi, *ż.*, próba klasztorna, die Kloſterprüfung. Przyięty był do klasztoru w ubiorze świeckim piérwéy, iako gość, aby się do probacyi przyprawował. *Sk. Zyw.* 2, 25, cf. nowicyat.

PROBALNIA, -i, *ż.*, piecyk probierski, der Probier-

ofen. *Tr.* PROBANT, - a, *m.*, doświadczony, bywalec, ein Erfahrner. W chytrey świata byl probantem szkole, *Kul. ner.* 250. - §. w klasztorze na probie będący, der auf der Kloſterprobe iſt. PROBANTKA, - i, ż., doświadczona, eine Erfahrne. Wierzay mi, ieſtem w tych materyach probantka. *Teatr* 1, 35. Wdowa, iuż będąc ſtanu małżeńſkiego probantką, wie iak w téy mierze sobie poſtąpić. *Haur Sk.* 239. Już ia tego probantka, że trzeba rzeczy łagodzić, nie drażnić, żeby gorzéy nie popsuć. *Teatr* 10, 46. - §. b) probantka, ktora w klasztorze na próbie, nowicyuszka, die auf der Kloſterprobe iſt. Zrzeklam się odtąd nosić probantki ubioru, Wyprzysięglam się w myśli wiąpić do klasztoru. *Teatr* 46, 22. PROBATA, - y, ż., *iurid.* dowód, dowiedzenie, der Beweiß, Erweiß. Jasna probata. *Tr.* PROBATYCZNY, - a, - e, od probowania, probuiący, Prüfe-, Prüfungs-. Pokazuią dziś ieszcze w Jeruzalem mieysce, kędy sadzawka probatyczna była. *Adr. Jer.* 99. PROBIERNIA, - i, ż., doświadczanie, probowanie, die Probe, die Prüfung, das Prüfen. Nikt się nie wyda w swéy poſtaci wierzyć, Chyba nań długiey użyiesz probierni. *Nar. Dz.* 2, 174. (*Bh.* zkauſſebna mieysce lub dom do próbowania czego. Probehaus). PROBIERNY, PROBNY, - a, - e, PROBIERSKI, - a, - ie, od probowania, probowny, Probier-, *Bh.* prúbnyſtý; *Vd.* ſkusni, *Rs.* пробирный, пробный. Piece chymiczne doświadczalne czyli probierſkie. *Kruml.* 23. - *fig.* Kłopot i niesmak probierne są piece, W których się cnota hartuie i czyści. *Morszt.* 3. - Kamień probierny, na którym przez nadcieranie dowiaduie się czyſtość i dobroć złota lub śrebra, *lapis Lydius. Kluk Kop.* 2, 86, *Otw. Ow.* 92. Krzemienie probierſkie. *Kruml.* 61. Probny kamień. *Cn. Syn.* 548. *Vd.* probſtain; *Sr.* 1. zwotobo dopolezarſki bruzk. Kamień złotniczy probny polerowny. *Cn. Th.* 260. Wino ludzkich serc probierſki kamień *Zabł. Zbb.* 5, *in vino veritas*). Szalki probierſkie, die Probier- oder Kornwage. *Kruml.* 62. Igły probierſkie, probki *ib.* 61. Proch probierſki. *Jak. Art.* 1, 83. Nauka probierna, *docimalia mineraruum*, uczy iak rzeczy kopalne doświadczać, co i wiele czego w sobie maią. *Kluk Kop.* 1, 13. PROBIERNY, - ego, *m.*, *subſt.*, = PROBIERZ, = PROBIER, - a, *m.*, *Bh.* prúbyř, probyř; *Vd.* ſkusnik, ſkushavez, vardievar, vardjauz (cf. ſkusiciel); *Rs.* пробирщикъ; doświadczyciel, rozsądnik, rozeznawca prawości lub zfałszowania metallów etc., *pr. et fig.*, der Probierer, Prüfer. Moneta żeby przez urzędniki i probierne przysięgle doświadczana była. *Goſt. Gor.* 47, Münzwardein. Probierze, doględacze, któr yby niesfałszowaney monety przeſtrzegali, w każdym mieście przełożono. *Krom.* 546. Złoto powinny szacunek odbiera, Miedź się wydaie miedzią przez probiera. *Zab.* 12, 14.

PROBLEMA, - atu, *m.*, z *Grec.*, zagadnienie. *Uſtrz. Alg.* 50. Problema, zagadka. *Cn. Syn.* 715, *Sor.* 1. wudatjo; *Rg.* inàda, mudrosumgna; *Cro.* mudroszumnya; *Bs.* pricija, pricïça, kojom se iſtine ischje; ein Problem; *adj.* problematyczny, - a, - e, - ie *adv.*, potrzebuiący ieszcze dowiedzenia, *Rg.* inaadni, mudrosumguiv, *Cro.* mudroszumlyiv, problematiſch.

PROBOSZCZ, - a, *m.*, z Łac. *praepositus*; *Angl.* provoſt, *Suec.* proſt, *Gall.* prevoſt, *Ger.* der Propſt; *Bh.* proboſſt;

Slo. prépoſt; *Sr.* 1. probſt; *Hg.* prépoſt; *Sla.* preposit; *Cro.* prepoſt, predpoſztavlenik; *Vd.* prosht, opreshnik; *Crn.* oppreshnek). - Proboszcz, dygnitarz kapituły katedralney, maiący pod iuryzdykcyą swoią mansyonarzów. Proboszczowie parafialni są, w których kościołach ieſt fundowany kurs albo officyum o N. P., śpiewane przez mansyonarzów. *Kras. Zb.* 2, 410. Prepozytów po prowincyach proboszczami. *Modrz. Baz.* 523. Proboszczoſtu zowią proboszczami. *Modrz. Baz.* 523. Proboszczowie mniemam, że byli szafarze, a onych rzeczy sprawcy, któreby kanoniki od nauk odrywać mogły. *Modrz. Baz.* 526. PROBOSTWO, - a, *n.*, *Crn.* proshtya; *Vd.* proshtnia; *Cro.* prepuſtia; *Hg.* prépoſtság; *Sr.* 1. probſtwo; *Slo.* prepoſ'ſtwo; władza czyli godność proboszcza, przełożeńſtwo, die Propſtey, pröpſtliche Würde. - §. pomieszkanie proboszcza, die Wohnung des Propſtes, die Propſtey. PROBOSZCZY, - a, - e, PROBOSZCZOWSKI, - a, - ie, od proboszcza, pröpſtlich, Propſt-.

PROBOWAC, - al, - uie, *cz. kont.*, sprobować, *F.* sprobuie *dk.*, *Bh.* prúbowati, zkuſyti, zkuſſowati; *Sr.* 2. probirowaſch, bopútaſch, ſputtowaſch, ſpúttowaich; *Sr.* 1. spútam, ſpttujem, poſſpottam (cf. pytać); *Rg.* kuscjati, izkuscjati; *Vd.* pokusit, ſkushati, s'kusit, s'vedat, vagati, vardjati, vardievati, povardjati, nekai seſtaulati; *Cro.* probujem, kussam, kushati; *Hg.* próbálom, kostolom; *Rs.* пробовать, искусить, искушать, прикушать, прикушивать, опытáти, пытаться; cf. *Lat.* probare, *Ger.* probiren, prüfen; doświadczać, rozbierać przez probę, roztrząsać, prüfend unterſuchen, probiren, prüfen. Kupiec konia przeieżdżał i probował. *Szczerb. Sax.* 180. Probować armatę, *Rs.* пропыжить, пропыживать. Kamień probuie złota, złoto cnoty. *Fr. Ad.* 31. Kruszców probuią na kamieniu probierſkim. *Summ. C* 2. Probować ludzi złotem. *Lach. Kaz.* 1, 349. Czekay ratunku z nieba, Które cnot nie probuie, tylko poki trzeba. *Morszt.* 111, kusi, pokusza, auf die Probe ſtellen. Złoto bywa ogniem próbowane, a ludzie utrapieniem doświadczani. *Radz. Syr.* 2, 5. Zły człowiek dlatego żyie, żeby przezeń dobry był spróbowan. *W. Poſt. W.* 2, 312. Jako śrebro *probuią* w ogniu a złoto w kominie, tak pan *doświadcza* serc. 1 *Leop. Prov.* 17, 3, cf. *Slo.* kamen' złato probuge, złato luði. Każdego roboty, iaka ieſt, ogień sprobuie. *Pociey* 290. Nie wierzcie każdemu duchowi, ale probuycie duchów, ieśli są z boga. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 4, 1, doświadczaycie. 3 *Leop.*). Pokusa ieſt probowanie i doświadczanie boże w wierze naszéy i w pełnieniu woli iego. *Hrbſt. Nauk.* c 7. - §. Probować, probkę robić, na probę co czynić, zur Probe etwas machen, probiren. Na małe ma probować, kto się boi szkodować. *Cn. Ad.* 536, cf. małey rzeczy probę robić). Kto rad przed sprawą probuie, rzadko na placu szwankuie. *Cn. Ad.* 392. Rzadko ten szwankuie, ktory wprzód próbuie. *Cn. Ad.* 117. Kto nie chce wierzyć, niech probuie. *Poſt. F.* 68. Sprobuymy, może wſkóramy. *Teatr* 17 c, 17. - §. Próbować smakiem, smakować, kosztować, koſten, ſchmecken; *Rs.* окусывать, опробовать, опробывать. Kiedy wiele w kuchni kucharzy, to oni samym próbowaniem potraw więcéy zjedzą, iak na ſtół dadzą. *Teatr* 6 *b*, 80. - §. *tr. fig.* Napierał się u hetmana, aby s. częścia z nieprzyiacielem prolował. *Falib.* Q 2, das Glück verſuchen. Chcę się spotkać z Wc Panem, proszę nie bawić; tu na

tym mieyscu żelaza sprobuiemy. *Boh. Kom.* 3, 212, den Degen verſuchen. Sprobuy się kiedy chcesz, ale na golo iby. *Teatr* 33, 23. Wnet się w czuby sprobuiemy. *Teatr* 52, 60. Doznasz, gdy sprobuiesz. *Cn. Ad.* 209. Kto czego przedtym nie spróbuie, bardziey poczuie. *Cn. Ad.* 375. Pierwey spróbuy, potym strofuy. *Rys. Ad.* 55. Spróbowawszy, psa obiesić. *Rys. Ad.* 64. – §. Probować, sprobować, okazać, ukazać, dowieśdź, *Rg.* potvarditti, doistiniti, pokàzati; erweiſen, beweiſen. Któryby człowiek tak się nie sprobował, i takowym się bydź nie nalazł,... *Gil. Kat.* 404. PROBOWNY, – s, – e, probny, od proby, Probe-. Gdyby z klasztora wyszedł, poki rok probowny nie wyydzie, tedy... *Szczerb. Sax.* 249, das Probejahr, cf. nowicyat.

PROĆ, PRUĆ, prół, porze, pruie *cz. ndk.*, *PRODLIĆ; *Bh.* práti; *Sr.* 2. projſch; *Sr.* 1. param, poru, pruju, prujem; *Crn.* param; *Vd.* porgat; *Cro.* páram; *Rs.* порошь, порю, cf. *Rs.* портной krawiec, cf. parć; Parać *in Composit.*; cf. *Arab.* pharaka, *Hebr. Chald.* barak; cf. Parka; cf. *Lat. separo*, *Gr.* σπαράσσω, cf. *Ger.* brechen). – Próć, rozparać nożem, trennen, auftrennen eine Nath. Jeden szyie, drugi porze. *Cn. Ad.* 308, *Xpcz. Gr.* 3, *p.* 91; *Slo.* geben ſíge, bruhi para; ieden tak, drugi owak; ieden buduie, drugi psuie). – *fig.* Po szwie się porze, z powodzi się, pomyślnie się udaie, zdarza się, es geht nach Wunſche. Kto kosztownie iada a źle orze, Temu się żadna rzecz po szwie nie porze. *Falib. A* 2. Gdy widzieli, że się im nie po szwie prało, dumę spuścili. *Gwag.* 176. Że mu się nie po szwu porze, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. Gniewali się, iże się nie prało po ich woli. *Zrn. Pſt.* 3, 548 *b.* – §. Każdy swe porze. *Cn. Ad.* 344, każdy w swą; każdy do swego dąży; na swoie koła ciągnie, jeder hat ſein Steckenpferd; jeder folgt ſeinem Triebe, ſeinem Nutzen. Mnich gada o kapicy, rycerz z tarczą wnet na plac wyiedzie, Tak każdy więc swą porze na każdéy biesiedzie. *Rey Zw.* 6 *b.* Dziś iako w wierze tak i w pospolitéy rzeczy Każdy swą porze, każdy swoie ma na pieczy. *J. Kch. Dz.* 152. Uparł się, chce swe przewieść, swego dokazać, swoie porze. *Cn. Ad.* 1205. Skończył napominania; ów przecię swą porze, *dictis tamen ille repugnat. Zebr. Ow.* 30. – §. *transl.* Próć bydlę, trupa, rozpłatać, otwierać, aufſchneiden, aufmachen, öffnen, ſecíren. Gdy ią po śmierci prato, wszystkie w niéy wnętrze spalone znaleziono. *Haur St.* 508. O dziatkach z żywota prutych. *Chel.* 77, wyprótych, *ob.* Wyprótek). Chcą pruć branch baranowi. *Teatr* 5, 47. Wilk łapcz barana, i zębami go porze. *Zab.* 15, 274 *Trçb.*, rozdziera, rozszarpuie, kruszy, zerreißen, zerfleiſchen, zerſtücken. – §. *transl. fig.* Ziemię pługiem pracownym prali rolnicy. *Pilch. Sen. liſt* 3, 75. Chłopek ziemię *prodli, *arat. Zebr. Ow.* 174. Okręt morze porze. *Zbil. Dr. C* 4, das Schiff trennt die Wellen, furcht das Meer, cf. brożdzić). Prodląc bałwany morza głębokiego, *findens. Zebr. Ow.* 344. Długo za okrętem bieżącym patrzała, A ten prół szumne wody, wiatr go z tylu gonił. *Sim. Siel.* 98. Tam prodli morze, usiadłszy w okręcie Wichrom na wstręcie. *Klon. Fl. C* 1 *b.* Rozegnany okręt, sztabą wody prodli, *sulcat aquas. Zebr. Ow.* 101. W tym kopisku porzą się gady iadowite i ryią kiernozy sprosne. *Przeſtr.* 128, rozparaią się, wiią się, sunią, wimmeln, durchkreuzen einander, ſind in einander verflochten. Tam się Wołha porze na 70 przekopów, i wpada w to morze. *Paszk. Dz.* 11, przedziela się, dzieli się, ſie trennt ſich, zertheilt ſich. – §. *alit.* Trucizna iéy wnętrzności pruie. *Teatr* 46, 72, rznie, trze, das Gift ſchneidet, reißt ihre Eingeweide. Zoſtaw mię bez pociechy, niech mię żal, iad porze. *Jabł. Tel.* 91, niech mię dręczy, zgryzie, aufreiben, verzehren. Słyszymy, że się okręt porze na ſkale. *Jabł. Tel.* 80, rozbiia się, ſcheitern. Nie porz dobrych zamysłów, dogodź méy potrzebie. *P. Kch. Orl.* 1, 93, nie psuy, nie przeciwiay się, nie niszcz, verderben, verhindern.

Pochodz. *doprué*, *napruć*, *nadpruć*, *obpruć*, *odpruć*, *odparać*, *popruć*, *poparać*, *przepróć*, *przeparać*, *rozpróć*, *rozparać*, *rozpór*; *spruć*, *spruty*; *wypróć*, *wyparać*, *wyprotek*.

PROCA, – y, ż., *Bh.* prak, házhlo, hezeſla; *Slo.* prak; *Cro.* prèchа; *Hg.* parittia; *Dl.* prachya; *Rg.* pracchja; *Bs.* prachja; *Vd.* preshа, preshа, frazha; *Crn.* frazha; *Sr.* 1. protzawa, pobbordno; *Rs.* пращa; (*Etym. Boh.* praſſtiti, *Ec.* пращу *iacio. Dur.* 1, 387; *Rs.* бросить, бросать, бросательный rzucić, бросáльный rzutny); narzędzie do rzucania pocisków, die Schleuder; *Rs.* бурдáло; *Ec.* камнемётница, косница (cf. ukos). *Proki, iak zowie Długosz, abo *proce*, na dziwy wielkie nasi nasadziwszy, kamienie wielkie do miasta miotali. *Biel.* 296. Proca woienna staroświecka, murowa wielka, *funda talentaria*. *Cn. Th.* Proca pospolita mała. *ib.* Procą bić, z procy ciskać. *Cn. Th.*, *Vd.* preshati, s' preshо metati; *Rs.* лукамъ, лукáмись. Posprawiał Ozyasz woysku tarcze, i proce, na ciskanie kamienia, 2 *Leop.* 2 *Par.* 26, 14. Jak z procy, w lot, szybko, vogelſchnell, wie ein Stein aus der Schleuder, im Fluge. Ciągnie śpieszno, iak z procy rzucony kamień, albo iak lot strzały wypuszczony. *Bard. Luk.* 7. Jak go zoczył, iak z procy do niego skoczył. *Paſt. F.* 199. Na każde zapytanie dał odpowiedź z procy. *Min. Ryt.* 1, 283 *et* 3, 270, *Chrość. Fars.* 151, iak z bicza, iak z rękawa, *ex nunc*, ſporuſtreichs. PROCARZ, *PROCZARZ, PROCNIK, PROCOWNIK, – a, *m.*, *Bh.* prakownik, *f.* prakownica; *Sr.* 1. prohawnik; *Vd.* preshar, preshavez; *Cro.* prechár; *Hg.* paritjás; *Rg.* pracchjár; *Bs.* prachjar, koji se prachjom biie; *Rs.* пращникъ, бросáтель, бурдáльщикъ; co procą ciska, der Schleuderer. Procnik okręciwszy koło głowy procę z kamykiem, puści ieden koniec... *Papr. W.* 1, 20. Obtoczyli miasto *proczarzmi (procarzami), a wielką część go zburzyli. *Leop.* 6 *Reg.* 3, 25. Obtoczone iest miasto od procników. *W. ib.* Przed woyskiem szli *procownicy (procownicy) i strzelce. *W.* 1 *Mach.* 9, 11, procarze. 1 *Leop. ib.*). Procownik kamienie z chybkiéy wypuszcza procy. *Tr. Tel.* 286, *Warg. Cez.* 9.

PROCEDER, – u, *m.*, postępowanie, Verfahren, Hergang der Sache. Kto na świecie kiedy słyszał o tym procederze! *St. Zyw.* 1, 271. PROCENT, *ob.* Interes, Prowizya, lichwa, sowitość, *Rg.* kamata, kamatiza. PROCES, – u, *m.*, postępek prawny, sprawa, *prza, prawo z kim, der Prozeß. *Kras. Zb.* 2, 411, *Wys. Aloy.* 15, cf. Pienia); *Vd.* prazeſa, prauda (cf. prawda, prawo), prauduvanje; *Crn.* pravda; *Bs.* párba; *Rg.* pârba, právda, pravdanje; *Rs.* дѣло, тяжба, *obs.* тязка; *Ec.* по-

мнзáнїе, судное дѣло, пра, правежь, спорь. Proces, sposób postępowania. *N. Pam.* 6, 318. Rozpocząć proces, *Rs.* заплатить. Proces czyy prowadzić, *Rs.* спрянать. PROCESSOWAĆ się, *ob.* prawować się, *Crn.* pravdam se; *Vd.* praudovati, se praudati; *Rs.* тяжáться, тяжáлось, тяжкых. PROCESSOWY, - a, - e, od procesu, Proceß-; *Vd.* praudni, praudarski, praudarfki, po-prauden. - - PROCESSYA, - yi, ż., uroczysty obrząd kościoła katolickiego, którym duchowieństwo i lud zgromadzony wyznaczone mieysca z śpiewaniem obchodzą. *Kras. Zb.* 2, 411, die Proceſſion. *Slo.* procesſija; *Crn.* prezesija, obhod; *Vd.* prezesia, boshji pot; *Hg.* protzessio; *Ec.* покрéстїе; *Rs.* хóдъ. Obchod abo processya około cerkwi, ma być na wspak. *Sak. Sob. A* 4 *b.* Od kościoła do kościoła z processyą chodzimy. *Hrbſt. Nau. O. b*, in Proceſſion gehen, mit der Proceſſion gehen. Mieysce, ktore z processyą obchodzą, *Crn.* obhodishe. Processya idzie abo prowadzi sakrament N. abo umarłego. *Cn. Th.* Poważnie ſtąpał idąc powoli, iak za processyą. *Zab.* 13, 61, iak z reiestru, z partesów). - §. To sromotna processya, gdy człowieka ku szubienicy prowadzą. *Teatr* 15 *c*, 15. - §. b) Processya Ducha S. *Kras. Zb.* 2, 411. *ob.* Pochodzenie.

PROCH, - u, *m.*, *Bh.* prach, prſt (cf. proszek, proszyć); *Slo.* prach; *Hg.* por; *Sr.* 1. *et* 2. proch; *Crn.* prah, (*Crn.* perſt, z ziemia, grunt, cf. prochnica); *Vd.* prah, smiet (cf. śmiecie, prashilu; *Cro.* prah; *Dl.* praah; *Rg.* prâh; *Sla.* prâh; *Bs.* práh; *Ec.* прахъ, пепелъ; *Rs.* порохъ, пылъ, пылáть, (cf. *Chald.* פרך prach, = *fregit, rupit*, *Hbr.* עפר aphar *pulvis*); pył, der Staub. Na niewdzięcznych żydów Paweł proch z nóg swych otrzęsał. *Skarg. Dz.* 33. Proch-eś, z prochu-ś wziął, w proch się obrócisz. *Pot. Pocz.* 452. Są ci, co się w Olimpie prochem przykurzają, Którzy na prędkich kołach do znaku biegają. *Lib. Hor.* 9. Starłbym go na proch. *Teatr* 12, 108, *Vd.* sprashiti. Niech nieprzyiaciel górę ma nademną, Niech mię w proch zetrze. *J. Kch. Ps.* 7. U nas brat nasz, iak proch pod nogą. *Sekl.* 19. Raczeyby gardła dali, niźliby pana miał z iakiéy ſtrony i zły proch zalecieć. *Rey Zw.* 46, toż samo *Weresz. Rgl.* 57, złe powietrze zawionąć). Na niego wy i prochu paść nie dopuszczacie. *Smotr. Ap.* 125, iak oka w głowie pilnuiecie). Wiele czego iak prochu. *Cn. Ad.* 1235, iak piasku, iak maku). - Na iednym gdybyś ſtosie ciała palił, Poszłyby *prochy* w rozdwoienie, Rozſtrzygłyby się zawzięte płomienie. *Mon.* 75, 690, popiół, Staub, Aſche. - §*. Proch do krzesania ognia, prochno, żagiew. *Cn. Th.*, der Zunder, Feuerzunder. - §. 2) proch ruśniczny, ſtrzelecki, puszkarski, das Pulver, Schießpulver; *Sr.* 1. proch, polver; *Vd.* pulber, purbel, pukshni, ſtrelni, boini prah, pukshen purbel; *Crn.* purfel; *Rg.* bojni práh, oghgneni; *Sla.* bárut; *Rs.* порохъ, зéлье, cf. ziele). Proch, mieszanina z saletry, siarki i węgli do ſtrzelania. *Kluk Kop.* 2, 333. *Papr. W.* 1, 243. *Jak. Art.* 3, 310. Proch wynalazł 1330 Bartold Schwarz. *Papr. W.* 1, 243. Piſtolety prochem tylko były nabite. *Teatr* 7 *b*, 63. Prochy *plur.*, ammunicya, Ammunition. PROCHNICA, PRUCHNICA, PRUSNICA, - y, ż., ziemia spróchniała, (cf. *Bh.* prſt, *Crn. etc.* perſt, z ziemia); morſches, faules Erdreich. Nawóz na roli rędzinnéy, na twardych prośnicach, iłach, glinkach, długo trwać może.

Haur Sk. 29, *Haur Ek.* 19. PROCHNIEĆ, PRUCHNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, spróchnieć *dk.*, *Bh.* prachniwěti, zprachniwěti, zetlíti; *Slo.* ſprâchniwéti; *Sr.* 1. prochnu; *Vd.* ſtrohniti, ſtrohlivati, sgniti, segniti, okerhniti, perhkuvati, kerhkuvati; *Cro.* zperhnujem); to co bótwieć, wiotszeć o sukniach, ſkorach, to próchnieć o drzewach, mürbe werden, morſch werden. Drzewo na budowanie po pełni księżyca rąbione, nie próchnieie, *carie non officitur. Mącz.* Zaraz poczniy budować, niźli drzewo *zgnieie*; ieśli iuż prochnieie, co rychléy z prochem precz; ale ieśli naoſtatek wszyſtko sprochniało, z czegoż będziesz budował? *Hrbſt. Nauk. K* 7 *b.* Mirrą ciała umarłych pomazowali, aby nie próchniały. *Biel. Poſt.* 198. Żely od żakału zakażoney flegmy pruchnieią i drpnieią. *Lraz. Ob. a.* Gdy ząb próchnieć zaczyna, wyhędożyć go. *Perz. Cyr.* 2, 190. Prochnienie, = spróchniałość. *Cn. Th.*, die Mürbigkeit, Morſchheit; *Sr.* 1. prochniwości. *Bh* zprachniwěloſt. Sprochniały, *Bh.* zprachniwělý, prâchniwý; *Sr.* 1. prochniwé. PROCHNO, PRUCHNO, - a, *n.*, *Sr.* 2. pora; *Rs.* порохно; próchnienie, spróchniała rzecz, eine faule, morſche Sache, Morſchheit. Prochno, błaźniąc coś ludzkie oczy, plugawą będąc spiłką, z wierzchu się widoczy. *Pot. Pocz.* 288. Kto sieie ziarnem na błotnistą rolą, w próchno się to obróci. *Haur Sk.* 10. Próchno drzewowe, które się w nocy świeci. *Haur Sk.* 375, faules Holz; *Crn.* terhleuina). Jeśli drzewo iuż spróchnieie, co rychley z prochnem precz. *Hrbſt. Nauk. K* 7 *b.* Znay co drzewko zielone, co zbutwiałe pruchno. *Teatr* 42 *c*, 35. Sama natura mierzi się takim złączeniem, W którym kwiat z prochnem, młody z babą braci się. *Petr. Ek.* 73. Pamięć naszego woiewody prochna nie uczuie. *Birk. Chod.* 55, nie zgaśnie, nie zginie, wird nie vermodern. - §. Prochno z szczypców. *Haur Sk.* 347. Lichtſchnuppe. - §. Prochno, żagiew do krzesania ognia. *Cn. Th.*, *Slo.* prâchno; *Crn.* zundr; *Sla.* kerpa; *Cro.* netilo, netil; *Rs.* трутница, трутъ; Zunder, Feuerzunder. PROCHOWKA, - i, ż., rodzay grzybów. *Urzęd.* 149, eine Art Schwämme, oder Pilze. PROCHOWNIA, - i, ż., *Bh.* prachárna, prachyrna, prachowna; *Slo* prachárenſ, prachárn'a *Vd.* pulberni mlin, *Rs.* пороховой заводъ, пороховой магазинъ; mieysce, gdzie proch robią lub składaią, die Pulvermühle, die Pulverniederlage, das Pulvermagazin, der Pulverthurm. Młyn z ſtępami do robienia prochu, *alias* prochownia. *Chmiel.* 1, 227. Prochownia dawna w Warszawie służy za więzienie, Gefängniß Przydawna *ad domum correctionis*, *alias* do prochowni. *Teatr* 52 *b*, 95. Marszałek dał mi ſtół i ſtancyą darmo w prochowni. *Teatr* 17 *b*, 22. Dłużnika niemogącego wexlu opłacić, do prochowni zapakuią. *Teatr* 7 *c*, 20. PROCHOWNICZKA, - i, ż., *dem.*, *Cro.* praſenik; *Rs.* пороховница; puszka, naczynie na proch ruśniczy, die Pulverbüchſe, Pulverflaſche, das Pulverhorn. *Alb. n. W.* 11. - §. Prochownica, = młyn prochowy. *Tr.*, die Pulvermühle. - §. Prochowniczka piaſtka, piaseczniczka, die Streuſandbüchſe. W ſtoliku pisarſkim ma być kałamarz, prochowniczka, piora etc. *Haur Sk.* 168. PROCHOWNIK, - a, *m.*, *Slo.* prachár; *Vd.* pulbernik, pulbers; *Rs.* пороховщикъ, пороховáкъ; co proch robi. *Archel.* 2, 58, der Pulvermeiſter, Pulvermüller. PROCHOWY, PROCHOWY, - a,

- e, od prochu, *Cro.* prasni; *Rs.* пороховый, зелёный; *Ec.* прашный; Pulver. Młyny prochowe. *Jak. Art.* 3, 86 *et* 307. Magazyn prochowy. *ib.* 3, 93. Miarki prochowe, pudełka walkowéy postaci, blaszane. *Jak. Art.* 3, 301. Flasza prochowa kanonierska, *Rs.* натруска. Prochowy dozorca, *Rs.* зелейщикъ. Mączka prochowa; proch mialko roztarty i przesiany. *Jak. Art.* 3, 301. Prochowny kamień. *Sian.* 585.

Pochodz. *proszek, proszyć, rozproszyć, przyproszyć, naproszyć.*

PROCIE, *ob.* Próć.

PROCNIK, *ob.* Procarz. PROCNY, PROCOWY, - a, - e, od procy, Schleuder; *Vd.* prezhni; *Rs.* прашный, каменометный. Procny raz, procne uderzenie. *Cn. Th.*

PRÓCZ *praepos. Genit.*, s oprócz, außer; *Rg.* prl, prèma; *Vd.* svuna (cf. wan, won); *Sla.* osim; *Cro.* svan, izvan, svun, zvuna; *Dl.* izlog; *Rs.* разъ (cf. roz-), сверхъ (cf. wierzch); *Ec.* осимъ, кромъ, опричь, извонъ, янъ, свънъ; (cf. *Lat.* praeter). Próca nas było ich pięciu. *Tward. Wł.* 53. Któż bóg kromia pana? abo który bóg prócz boga naszego? 1 *Leop. Ps.* 17, 32. Prócz mnie niemasz innego boga. 3 *Leop. Jez.* 45, 6, chyba mnie. 1 *Leop.*).

*PROCZARZ, *ob.* Procarz. *PRODLIĆ, *ob.* Próć.

PRODUKCYA, - yi, *ż.*, PRODUKT, - u, *m.*, *Rs.* произведéніе, dzieło, skutek z czego wynikły, etwas Hervorgebrachtes, ein Product. Różnicę między owemi wiekami i teraźnieyszym ukazuią produkcye oboyga. *Niemc. Kr. praef.* - §. Produkty ziemi, owoce, pożytki, urodzaie, Landesproducte. Nayceluieyszym kraiu Polskiego produktem iest wszelkiego gatunku zboże. *Skrzet. P. P.* 2, 200. Produkt samorodny, niekunsztowy, *Rs.* самородка. - §. *Arithm.* Produkt, liczba rosiąca z multyplikacyi dwóch liczb. *Sol G.* 5, das Multiplications-Product.

PROFANOWAĆ, - ał, - uie, *cz. kont.*, sprofanować, *Fut.* sprofanuie *dokonane*, niecześcić, bezcześcić, entheiligen; *Slo.* poskvrnuji (*ob.* poskwiernić); *Sr.* 1. zas nešvetiju; *Vd.* odsvetuvati; *Cro.* odszvechujem; *Bs.* opoganiti; *Rg.* oskvarnitti, oskvarngnivati, opogàniti; *Rs.* осквернить, оскверняшь, поганить, опоганить, опоганиваться, cf. poganin). Sprofanować świętego co, na pospolite i świeckie używanie obrócić. *Cn. Th.* 1052. Dom boży chcieli zburzyć albo sprofanować. *W. Post. W.* 3, 116. Sprofanowany wstyd się nie nagrodzi, Ktokolwiek się w nim aby raz uszkodzi. *Chrość. Ow.* 63. (*Rg.* oskvarniv *profanabilis*, opoganitegl, oskvarnitegl *profanator, f.* oskvarniteglisa). - - PROFES, - a, *m.*, zakonnik, co ślub iawny uczynił. *Cn. Th.*, ein Ordensbruder, der schon die Profession abgelegt hat, öffentlich in den Orden eingetreten ist. PROFESSOR, - a, *m.*, nauczyciel, który w publicznych szkołach trzyma katedrę, daiąc lekcye uczącym się. *Kras. Zb.* 2, 412, der Professor. W Paryżu lat pięć *ius Canonicum* iako professor czytał. *Birk. Dom.* 153. PROFESSORKA, - i, *ż.*, die Professorinn. PROFESSORSTWO, - a, *n.*, katedra professorska, urząd nauczyciela akademickiego, die Professur. PROFESSOWANY, - a, - e, który albo która złożyła professyą, der oder die den Ordenseid abgelegt hat. Kazimierza Polacy z klasztoru wyprosili, iuż professowanego. *Papr. Ryc. Obstrictus religione voti*, professowany, który ślub uczynił. *Mącz.* PROFESSYA, - yi, *ż.*, wyznanie publiczne wiary; w zakonach, ślub publiczny, po czasie próby czyli nowicyatu, który osobę tę nierozdzielnie do zgromadzenia zakonnego przyłącza. *Kras. Zb.* 2, 412, das Glaubensbekenntniß; b) das Ordensgelübde. Wy zakonnicy apostatami iesteście od religii, i professyi i reguły i przysięgi i czerniectwa swego. *Smotr. Fl.* 28. - §. professya, powołanie, stan, rzemiosło, Stand, Beruf, Profession, Handwerk. Każdy w swoiey professyi powinien być doświadczonym. *Lub. Roz.* 446. Człowiek iakiekolwiek professyi nie powinien się wstydzić iéy. *Teatr* 9, 132. Jestem człowiek poczciwy, professyi krawieckiéy. *Teatr* 11, 87. PROFESYONALISTA, - y, *m.*, PROFESYONISTA, rzemieślnik, der Handwerker. Professyonalista, osobliwie goździarz i t. d. szkodzie na tym, że żelaza w pobliżu brać nie może. *Pam.* 83, 622. - - PROFIL głowy, *ob.* Obwod głowy. - - PROFIT, - u, *m.*, zysk, pożytek, korzyść, zarobek, co się okroi, der Nutzen, der Gewinn. Plutonowi Park włokna w proficie bogatém Ustawną korzyść niosą pracownym warsztatem. *Zab.* 15, 9 *Kniaź.* PROFITKA, - i, *ż.*, blaszka z trzema sztyfcikami, między które świeca wstawiona dopala się do samego szczętu. *Mag. Mscr.*, der Lichtknecht. Ogarek na profitce postawić. *Tr.* PROFITOWAĆ, - ał, - uie, *intr. cont.*, zyskać, profitiren, Nutzen ziehen. Będę się starał profitować z okazyi. *Teatr* 3 *c*, 48. Z drugich nieszczęścia profitować, *ib.* 3 *b*, G 2, cf. po szkodzie mądry). Rzadki z ustawnych podróż profitował, Kto zyskał, temu szczęściem się udało. *Kras. Mysz.* 83. PROFOS, - a, *m.*, (*Gall.* prevoſt, prevôt, *Lat.* praepositus, cf. Proboszcz), der Profos; *Bh.* profaus; *Sla.* profùs; *Vd.* shibavez, tepstnik, jezbar, jezhni moistar; *Cro.* pandur; *Rs.* профосъ. Stopień profosa ma być dany w rzadzie unterofficerskiéy wysłużonemu szeregowemu; iego powinnością zapisywać i dopilnować aresztantów . . . *Kaw. Nar.* 192, *ob.* rózgonoś, łopka.

PROG, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* prah; *Sr.* 2. prog; *Sr.* 1. proh; *Crn. et Vd.* prag; *Cro.* pràg; *Fg.* pràah; *Bs.* prugh; *Ec.* прагъ; *Rs.* порогъ, (cf. *Rs.* порожный próżny, cf. *Gr.* φραγμος. *Dur.* 1, 231), prog u drzwi, die Schwelle, Thürschwelle. *Bud. Mat.* 3, 10. - *fig.* Muzy text podaycie pieśni w piérwszym progu. *Jabł Buk. A*, w piérwszym wstępie, beym Eingange, Anfange. - Próg *meton.*, dom, pomieszkanie, Schwelle, Haus, Wohnung. Takich nie chcę prosić, Co lubią za prog mowy przyiaciół wynosić. *N. Pam.* 17, 254, za drzwi, za dom, na ulicę, między ludzie). Kto dłużen, nienawidzi progu kredytora. *Min. Ryt.* 4, 159. O wdzięczno progi, o oyczyzno święta! *Archel.* Pociera sobą cudze progi. *Bard. Tr.* 71, cudze kąty, stößt sich in fremden Hänsern herum. *Poranić się radzi nam, i drzwi mężów rozumnych progi nogami naszemi trzeć. *Smotr. Ap.* 1, często mieszkania ich odwiedzać). Przed progiem Pańskim stoi, a czasem się na nim i prześpi. *Rey Zw.* 158, pilnuie iego drzwi, nieodstępny). - §. O ho ho! wysokie to progi, na moie nogi. *Teatr* 24 *b*, 44, za wysokie proiekta, zu hohe Dinge. - §. *aliter* Z galer rwą obiema rękami progi, Z mieysc swych wygnawszy flisów, i niemi się biią *Bard. Luk.* 5 *o*, dyle, ławy, Dielen, Bänke. - §. b) Rzeczne progi, z których woda z wysocza z wielkim szumem spada. *Bud. Malach.* 3, 10, Felsen, über.

welche die Ströme herab ſtürzen, Waſſerfälle, *cataractae*; *Rs.* порóгъ, наáунъ, водопáдъ. Z pomiędzy inszych rzek Dniepr sławny iest progami; są to wielkie skały, przez które woda, iakoby kędy z wysokich grobel spada. *Papr. Ryc.* 103, *Guag.* 3, *Conſtant. Porph.* 2, 9, *Paszk. Dz.* 21, *Hub. W.* 81. Na Nieprze są progi kamienne, których przebyć trudno kto inszy ma, oprócz samych Kozaków, co się temu zwyczaili. *Biel.* 3. Kozacy Zaporoszcami się zowią od kamiennych *porohów Dnieprowych. *Tward. Wł.* 61, cf. Zaporożcy. Kozacy). Progi wodne mnieysze, *Rs.* перебóры.

Pochodz. *Progowy*; *prożek*; *Praga*, *Prażanin*, *Prazki*; *nadprożek*, *naprożnik*; *zaporoże*.

PROGNOSTYK, - u, *m.*, oznak, ein Wahrzeichen; *Boh.* prawoſtwá; *Ec.* предвѣдѣмелное, предзнаменательное. Prognoſtyk wesoły orzeł podał, z szelestem skrzydeł rznąc na poły obłoki. *Min. Aus.* 10. Poczciwość szczęścia pewnym prognoſtykiem. *Zab.* 11, 52 *Nar.* Prognoſtyk w chorobie, owe widzenia, z których różne przemiany przyszłe lekarz przepowiedzieć może. *Krup.* 5, 13. PROGNOSTYKA - i, ż., wróżba, wrożenie, wieszczba, praktykowanie, Wahrſagung, Zeichendeutung. Prognoſtyką się nie baw. *Bach. Ep.* 23. PROGNOSTYKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. kontyn.*, wróżyć, z oznaków przepowiadać, vorausſagen, wahrſagen. Nauka przepowiadania albo prognoſtykowania lekarzowi pożyteczna. *Krup.* 5, 483. Prognoſtykuiący, *Bh.* pranoſitař, planetnik.

PROGOWY, - a, - e, *Slo.* prahni; *Sr.* 1. probowé; (*Rs.* порóжнiй próżny), od progu, Schwellen-, Progowy bożec, *Janus. Cn. Th.*

PROGRESSYA geometryczna, arytmetyczna, *ob.* Postęp.

PROIEKT, - u, *m.*, PROIEKCIK, - u, *m.*, wniosek, ein Vorſchlag, Project. Żądza twoia w proiektach się gubi. *Zab.* 16, 191 *Wsg.* Naywiększą część życia człowiek trawi na układaniu proiektów, a nabudowawszy zamków Hiszpańskich, zaledwie na schyłku dni swoich przyydzie do posessyi biedney chaty, gdzieby mógł spocząć. *Mon.* 70, 181. Wykonanie proiekciku naszego. *Teatr* 55 *c*, 54. PROIEKCISTA, - y, *m.*, proiekta czyli wnioski roiący, ein Projectmacher. Proiekciści czczego plody imaginacyi swoiey podaią za rzeczy łatwe. *Teatr* 26 *c*, 73. Nieieden wietrznikom i proiekcistom uwierzywszy, swoie stracił. *Kluk Kop.* 1, 70. PROIEKTOWAĆ *cz. ndk.*, Uproiektować *dk.*, proiekt knować, układać, wnioskować, uplantować, projectiren. Czegobyśmy za miesiąc nie wymyślili, to te dwie dziewczęta w mgnieniu oka uproiektowały. *Teatr* 27, 87. - - *PROKIMEN, - u, *m.*, n.p. w cerkwi śpiewają wiersze z psalmów, które *prokimenami* zowią. *Pim. Kam.* 229, in der Russ. Kirche, gewiſſe Geſangsſtrophen aus den Pſalmen. *ib.* 113, *et* 245. PROKLAMA, PROKLAMACYA, *ob.* Obwołanie, Ogłoszenie, zapowiedź. PROKOP, - a, *m.*, *Bh.* Prłoš; imię zwyczayne ſternikom. *Klon. Fl. F* 3 *b*, *et H.* 3. - *Prov.* Prokopie nie morduy. *Rys. Ad.* 55. ? - PROKURACYA, - yi, ż., PROKURATORSTWO, - a, *n.*, *Vd.* oblaſtnia, poſkerbnia, oblaſtnoſt; *Rg.* naredbènſtvo, radidba, náſtojanſtvo; *Rs.* смотрѣтельство; rzecznictwo, praktyka prawnicza, das Advociren, juriſtiſche Practicken. Cnota ma być we wszyſtkich naukach przed oczyma mianą, w prokuratorſtwie, w oratoryi..., *Petr. Ex.* 52,

PROKURAT, PROKURATOR, - a, *m.*, prawobronca, rzecznik, der Advocat, Sachwalter; *Hg.* prókátor; *Cro.* prokurator; *Dl.* govorchin, paracz, pravdoznanecz; *Vd.* oblaſtnik, oſkerbnik, poſkerbnik; *Bs.* paraç; *Rg.* naſtojnijk, náſtojalaz, naredbenijk, *f.* naredbeniza, naſtojniza; *Rs.* стрянчей. Patronów za Zygmunta III, ieszcze prokuratorami nazywano, a zażywano na to ludzi zacnego urodzenia. *Orzech. Tur.* 84, *Boh.*). Prokurator cudze sprawy z poruczenia pryncypała swego sprawnie. *Sax. Porz.* 20. Prokuratowi ſtatut z ręku wydarła. *Biel. S. M. B.* Trzeba żeby u pana służył dobry iaki mówca, a prokurator, ktoryby od rady panu był, tudzież od spraw wazetor lakich. *Glicz. Wych. N* 4. Prokuraci z ſtronami torelnie kugluią, Onemi wykręcały, onemi dekrety, Był miał naysprawiedli szą, a nie miał kalety, Albo lisa w sanadrzu, albo wuia w prawie. Przeprasz. *Paszk. Dz.* 114. Ano krzyk, narzekanie, ano się łzy leią, A prokuraci patrząc iawnie się śmieią. *Paszk. Dz.* 114. PROKURATOROWY, - a, - e, PROKURATORSKI, - a, - ie, rzeczniczy, patronowy, Advocaten-, Sachwalters-; *Rs.* стрянческий. Prokuratorſki urząd *Sax. Porz.* 20. Prokuratorſka przysięga. *ib.* Powinność prokuratorſka. *Chel.* 73. Na prokuratorowych słowach przestawał. *ib.* 73. PROKUROWAĆ co komu, *ob.* ſtręczyć, naſtręczać mu, einem etwas procuriren, verſchaffen; *Vd.* perpraviti, perpraulati, perſkerboti; *Rs.* подрáдить. - *ij. Kaplani nie mogą prokurować (i sarzmi oni podpiſki, i nie mogą się w sprawy wdawać. *Tarn. Uſt.* 197, posługiwać się nimi, rządzić nimi. - (PROLI, PROŁO się, *ob.* Proć). - PROLOG, *ob.* Przedmowa, Przemowa. PROLONGACYA, PROLONGOWAĆ, *ob.* Przedłużenie, odwłoka, odroczenie.

PROM PRAM, PRUM, - u, *m.*, *Bh.* prám; *Rs.* порóмъ, плотъ, плотúще; *Ec.* прáмъ, порóмъ, большое плоскодонное судно, для перевозу чрезъ рѣку; *Ger.* der Prahm, die Fähre; cf. *Gr.* πέραμα *Conſ. Porph.* 2, 9, *Dur.* 1, 252; *Angl.* prawm, *Holl.* praam; *Crn.* harma, moſtovina, cf. plta). Prom wielki, *Rs.* запóзня; mały плотикъ; *Bh.* pramice. Żeby wozy z końmi prowadzić po wodzie, Więc na to chłopſki wynalazek mamy, Szerokie pramy. *Klon. Fl. B.* 3, „*not.* czyli promy"). Niech tam będzie prom z iakiego chce drzewa, dosyć, że ieſt zgodny do tego, aby cię przewiozł na drugą ſtronę. *Buls. Nied.* 1, 119, cf. Przewoz). Prum moſt osobny, ty ſtóy, a on póydzie, Aż brzegu dóydzie. *Klon. Fl. B* 3 *b.* Promy, czołny pływaią po wodzie. *Groch W.* 556.

PROMENADA, *ob.* przechadzka, spacer, *Rs.* гуляньe. Prowadzi ią na promenady publiczne. *Teatr* 38, 32.

PROMIEŃ, - ia, *m.*, (*Bh. et Slo.* pramen źrzódło; *diſtg.* proména, *Rs.* промѣнъ przemiana; *Lg.* pram, pramen *capillamentum*); Promyk *demin.*, *Sor.* 1. promo; linija światła słonecznego, *radius solis*, ein Sonnenſtrahl, ein Strahl; *Bh.* paprſlek; *Slo* paprſlek, paprſlek, pramen ob ſunce; *Crn.* sharji; *Vd.* sonzhni trak, sonzhni shar, shark, bleſk, leſk, shtriem; *Lg.* zrák, zrakka, zrocich, *Es.* zdrak, zrakka, zrák; *Rs.* лучъ. Wiele ieſt promieniów słonecznych, a światłość przedsię iedna. *Herb. Art.* 14. Słoneczny promień od gnoiu się nie maże. *Sk. Dz.* 374. - *fig.* Gdzie promień bije, tam żywsza i cnota *Zab.* 14, 98 *Nar.* Dość kiedy w oczach twoich promień prawdy świeci.

świeci. *Teatr* 46, 41. Promień nadziei, *ob.* Promyk. Promienie koło obrazów świętych, koła iasne, *nimbus*, der Heiligenschein. – §. *Translate de rebus longis subtilibus*; W zgrzebiu częstokroć wiele znayduie się promieni czyli włokna. *Przyd.* 46, Fasern, Strahlen im Hanfe; cf. z trzech promyków powrozek, *Bh.* trzipramenný prowaz, z troynitay). *Stamina*, kosmaciny albo promienie na ziołkach i drzewach. *Mącz.*, Fäden, Fasern. Nisus w wierzchu głowy w swych siwych włosach promień miał karmazynowy. *Orw. Ow.* 298, *purpureus crinis*, Haarschopf. W błonie rybiéy skrzeli są wzdłuż ości widoczne, promieniami *(radii membranae)* zwane. *Zool.* 172, Fischkiemenstrahlen oder Adern Wódka ta pobrónatniała pręgi abo promienie po piersiach rozgania. *Syr.* 716, plamy podłużne, längliche Flecke. – Same guziki mleko wytryskaiące u zwierząt, ludziom podobnych, są brodawkami, u innych promieniami. *Kluk Zw.* 1, 49, Euterstrahlen, Euterenden, Striche, Strichel. U krowy doynéy uważay, czy się z wszystkich czterech promieni doi! *Kluk Zw.* 1, 205. – Rzeka się tam rozchodzi na wiele promieniów. *Boter* 74, na wiele odnog, Arm eines Flusses. – *Mathem.* Linie proste, które idą od środniego punktu cyrkułu do okręgu, zowią się promienie, *radii. Jak. Mat.* 1, 8, *Łęsk.* 7, *Geom.* 1, 7, *Solsk. G.* 6, der Radius eines Cirkels, der halbe Durchmesser. – §. *Meton.* Wspoyrzał Pan na Szymona, dniem dobrym uraczył, Ażci Szymon w promieniach, śmieie się i mruga, Jan go kocha serdecznie, Piotr nayniższy sługa, Bartłomiéy go uwielbia, a Krzysztof go ściska, Wszyscy hurmem do niego z daleka i z blizka. *Kras. sat.* 90, opływa, iak pączek, et schwimmt im Wonnegenusse; er strahlt vor Freuden. PROMIENIC *intrans. ndk.*, promienie wypuszczać, strahlen, Strahlen schießen; *Bh.* paprščowati, paprščugi, paprščugi, (*Bh.* prameniti se *scaturire*); *Vd.* sharzhiti, presvetluvati, svierle trake spushati, posievati; *Sr.* 1. promena mot so bahwam; *Rs.* лучи испускать, бликать, сіять. W tym miesiącu niebo nie naygorzéy promienić i powolnym powietrzem przemieszywać będzie. *Fur. Uw. A* 3 *b.* (*Slo.* paprščowánj *radiatio*). PROMIENISTOŚĆ, -ści, *ż.*, mnóstwo promieni, rzucanie promieniów, das Strahlenschießen, strahlendes Wesen. *Tr.* PROMIENISTY, PROMIENNY, -a, -e, PROMIENISTO *adv.*, promienie wypuszczaiący, pełen promieni, *ob.* promyczny strahlend, Strahlen werfend, voll Strahlen; *Sr.* 1. promenaté, (*Bh* pramenitý *scaturiginosus*); *Rg.* zraczni, *Vd.* sharzhen, lesketezhen; *Rs.* лучистый лучеобразный Promieniste słońce. *Teatr* 8 *c*, 67. Promienne po niebie iasności dyamentową źrenicą błyskaią. *Wad. Dan.* 21. Godna czci bez końca Pod promienistą lampą tego słońca. *Groch. W.* 258. Już Cyterea z taneczнemi koły Pod noc promienną wychodzi paradnie, *imminente luna. Hor.* 1. 25 *Kniaź.* Gwiazda promienista. *Birk Gl. K.* 50. Pokoy na promiennym czele mu osiada. *Przyb. Ab.* 174. PROMIENIOKRUSZ, -u, *m.*, kruszec śpiglasowy. *Kluk Kop.* 2, 240. Strahlerz.

PROMOCYA, -yi, *ż.*, PROMOTA, -y, *ż.*, forytowanie, popieranie kogo, podwyższanie, das Befördern, die Beförderung. Nie opuściss do końca tego, ktoregoś wziął na swoię promotę. *Off. Boh.* 290. Promocye akademicka. *Cn. Th.* PROMOT, -u, *m.*, podwyższony na iaką godność, ein Promovirter, Graduirter. Z niepromotem iako promot dysputować nie chciał. *Zebr. Żu.* 74. – *Adag.* Promot, a nieuk. *Cn. Ad.* 930, *artem profitetur, in qua non exercitatus*; niekażdy, co się po Doktorsku stroi, placu dostoi; Doktor pończoszka, papierowy doktor). PROMOTOR, -a, *m.*, forytarz, popieracz czyy, opiekuiący się nim, der Beförderer, Beschützer, Begünstiger. Bez promotora, cnotę ubogą wypchnięto ze dworu. *Wad. Dan.* 66, *Zegl. Ad.* 13, *Cn. Ad.* 16. Bez iakiego promotora i godny nie wskóra u dworu. *Zegl. Ad.* 13; *w rodz. żeńsk.* PROMOTORKA, n. p. nie przesłanę bydź życzliwą W. M. Pana promotorką. *Mon.* 70, 586. – PROMOWOWAĆ, -ał, -uie, *cz. kontyn.*, forytować, popierać kogo, einen befördern. Niejednemu żal, że podłego i lichego promowował. *Lub. Roz.* 49, do godności dobliżał. *Mon.* 65, 190). Moyżesz Jezuego z woli bożéy na urząd promowował. *Sk. Zyw.* 1, 332. Nie źle swóy interes promowuie; nieznacznie się przymówił, i... *Teatr* 27 *c*, 84, nie źle go prowadzi, popiera).

PROMOWNIK, PRUMOWNIK, -a, *m.*, przewoźnik prómowy. *Tr.*, der Fährmann. PRÓMOWY, PRUMOWY, -a, -e, od promu, die Fähre betreffend. (*Bh.* prámove, worowe drjwj tratwowe drzewo).

PROMYK, -a, *m.*, *dem. nom.* promień; PROMYCZEK, -czka, *m.*, *dem. sec.*, ein kleiner Strahl. Słońce balwan Serapisa promyczkiem pozdrowiało. *Sk. Dz.* 324. Oczy miał tak słabe, że naymnieyszego promyczka światła cierpieć nie mógł. *Wys. Jgn.* 171. – *fig.* Niezmiernie się różnimy od zwierząt tym boskim promykiem, którym nas objaśniła naywyższa istność. *Stas. Buff.* 238, der Göttersunke. Niewidać by promyczka chrześciiańskiego po tamtych włościach. *Birk. Gl. K.* 1, ani iskierki, auch nicht ein Fünkchen. – *§. Powrozek ze trzech promyków niełatwo się rozerwie. 1 *Leop. Eccl.* 4, 12, drotów. 3 *Leop.*, ein Strick aus drey Fäden, drey Drähten; dreydräthig; *Bh.* trzipramenný prowaz trzydrótowy. PROMYCZNY, -a, -e, n. p. promyczna gwiazda. *Chodk. Kost.* 581, *ob.* promieniisty.

PRONOMEN, *ob.* Zaimek. PRONUNCYACYA, *ob.* Wymawianie, Wymowa.

*PROPEK, -pku, *m.*, z Niem. der Pfropf, der Stöpsel; *Rs.* пыжъ; zatyczka, korek. *Tr.*

PROPINACYA, -yi, *ż.*, z *Greckolac.*, szynk, przedaż trunków, der Schank, Verschleiß verschiedener Getränke. Żydom w miastach królewskich wszelkiéy propinacyi zabroniono. *Skrzet. P. P.* 2, 118. Propinacya tam nie iest zarendowana, ale administrowana pod dozorem kommissarza. *Pam.* 83, 557.

PROPONOWAĆ *cz. kontyn.*, zaproponować, *F.* zaproponuie *dk.*, przekładać, wnosić, podawać do przyimowania, vorschlagen, angeben. Nieszczerość proponuiącego zaraża tąż nieszczerością radzących. *Lub. Roz.* 452. PROPORCYA, -yi, *ż.*, pomierność, wielkości miary abo liczby iednéy do drugiéy podobność abo różność; rzeczy dwu abo wielu różnych miar abo liczby z sobą zkładność; Kształt abo pomiar każdéy części w ciele, w budowaniu przyzwoity; Przyiemność, piękność z wielu części abo rzeczy różnych przyzwoicie złożonych pochodząca. *Cn. Th.*, die Proportion, das Verhältniß; *Sr.* 1. porunitosçj;

Vd. permera, mera, pergliha, perpodoba, perspoduba, perspodobnoſt, perenakoſt, ſkladnorednoſt, ſkladnomernoſt, prutisadershnoſt; *Rg.* razmjerje, ſkladnos, ſkladnorèdje, ſkladnomjerje; *Rs.* соразмѣрность, пропорція. Według proporcyi członków Herkulesowych wymierzył ciała wielkość z krokow stąd od niego zamierzonego, *secundum competentiam membrorum debitam modificatus eſt. Cn. Th.* Naylepsze woły, gdy maią członki wielkie rowne, iż między niemi będzie prawa proporcya, to ieſt zgodność i rymowanie. *Cresc.* 686. Okna i drzwi dobrey proporcyi. *Kras. Pod.* 2, 138. Proporcya, porównanie dwóch względów. *Petr. Et.* 338. Proporcya, porównanie albo pomiárkowanie iakie. *Sol. G.* 6. Proporcya między złotem a śrebrem, rozumie się uſtanowienie wielości grzywien śrebra, za którą można kupić grzywnę złota Gdy ta proporcya ſtanowi cenę czerwonego złotego w ſtosunku z monetą śrebrną, wszelkie zatym prawidła panuiących o ſtopie mennicznéy, w miarę napływu iednego lub drugiego kruszcu, zmieniać się muszą. *Czack. pr.* 2, 174. Pycha i próżność człowieka ieſt proporcyą iego niewiadomości. *Teatr* 49 *d*, 35, ieſt miarą, podaie miarę, iſt der Maßſtab von ſ. U. - *Math.* Cztery ilości, których piérwszych dwóch ſtosunek równy ſtosunkowi dwóch drugich, czynią proporcyą. *Geom.* 1, 157. Proporcya arytmetyczna, geometryczna. *Jak. Mat.* 1, 138, *Uſtrz. Alg.* 160, *Leſk.* 2, 70, *Mon.* 64, 451. - Proporcya wielka, proporcya śrzednia, proporcya mała, takty w muzyce; tak się wyrażaią: 3/2, 3/4, 3/8. *Mag. Muſ.* PROPORCYONALNOŚĆ, -ści, *ż.*, ſtosowanie albo podobieńſtwo dwoch proporcyi. *Sol. Geom.* 6, gehörige Verhältniß; pomierność, ſtosowność, *Rs.* соразмѣрность, стройность. PROPORCYONALNY, -a, -e, PROPORCYONALNIE *adv.*; maiący porównanie albo pomiarkowanie iakie. *Sol. G.* 6, pomierny, verhältnißmäßig; *Vd.* perspodoben, ſkladnomeren, ſkladnoreden, perenak; *Rg.* razmjerni, slicjan, ſkladnoredni; *Rs.* стройный, соразмѣрный. Wydatek być powinien proporcyonalny do ſtanu. *Zab.* 16, 49. PROPORCYONOWAĆ *czyn. ndk.*, proporcyonalnym uczynić, das gehörige Verhältniß geben. *Mon.* 69, 589.

PROPORNIK, PROPORCZNIK, -a, *m.*, *Bh.* praporečnjk; *Crn.* prapognek; *Rs.* прапорщикъ. Chorąży. *Cn. Th.*, der Fähndrich. *Klon. Wor.* 28. Proporcznik, chorąży, *aquilifer. Męcz.* PROPORZEC, -rca, *m.*, PROPORCZYK, -a, *m.*, *dem.*, *Bh.* praporec, praporečck; *Ross.* прапоръ, прапорчикъ; chorągiew', chorągiewka, die Fahne, das Fähnlein. (*Bs.* praporaç *tintinnabulum*). Proporce, czyli różnego koloru chorągiewki, dla szeleſtu i sprawienia zamieszania w śrzodku nieprzyiaciela wprowadzone. *Czack. pr.* 1, 216. Szczęśliwsi ci byli, których on woyną zwyciężył, niż ci, do których iego proporzec nie przyszedł. *Gor. Dw.* 383, iego woyſko). Proporzec albo hołd Pruſki, rytm Jana Kochanowſkiego, z przyczyny wypełnienia przysięgi wierności Pruſkiéy. *Kras. liſt.* 85. Proporce rozciągać, rozpościerać. *Cn. Ad.* 930, potęgę swoię szerzyć, ſeine Macht ausbreiten, ſeine Herrſchaft erweitern. Grzechy chcą na sercu naszym proporce rozpościerać. *Birk. Zam.* 5, *Smotr. Ex.* 3. - *oppos.* Zwinąć proporce, ulegać, uſtępować, nachgeben. Jak niewinie proporców swych tak szerokich duchowieńſtwo, woyna domowa pewna. *Birk. o Ex.* 1. - §. Przekupniom na rynku wolno dopiero kupować po zdięciu proporczyka mieyſkiego z ratusza, który proporczyk ma trwać do godziny dziesiątéy. *Vol. Leg.* 5, 648, kleine Rathhausfahne. Proporczyk płócienny na masacie. *Klon. Fl. G* 3 *b*, die Schiffsflagge, flaga, bandera. - PROPORCOWY, -a, -e, od proporca, Fahnen-, *Rs.* прапорный.

PROPOZYCYA, -yi, *ż.*, PROPOZYCYYKA, -i, *ż.*, *dem.*, założenie albo grunt rzeczy, o któréy kto ma mówić. *Cn. Th.*, *Kras. Zb.* 2, 415; *Sr.* 1. predstahwenje, predk dahtjo, predk powojeno; *Vd.* prednosek, prednoshnja; die Propoſition, das Thema. Propozycya w mowie, ieſt to w krótkich bardzo słowach zebranie i wyrażenie rzeczy całéy, o któréy się ma mówić. *Mon.* 73, 803. Propozycya ieſt naypiérwsza uwaga rzeczy, o któréy rada ma się formować, ieſt niby pytanie roſtropne. *Lub. Roz.* 450, wniosek, przekładanie, podawanie, der Vorſchlag. Gdybyś chciała przyiąć niektóre niewinne małe propozycyyki. *Teatr* 48 *b*, 53. Od pewnego Jegomości pewne iéy propozycyyki uczynił. *ib.* 53 *b*, 56.

PROROCKI, -a, -ie, *Bh.* prorocký; *Crn.* prerokovarſke; *Vd.* preroken, prerokou; *Cro.* prorochni; *Rg.* proròcki, proròcni, prorocjanſki; *Rs.* пророческій, пророчій, пророчественный, пропиталельный, богоглаголивый; *Ec.* пророчь; od proroka, prorokuiący, prophetiſch. Miał ducha prorockiego, i wiele rzeczy przyszłych opowiedział, które się po iego śmierci sprawdziły. *Sk. Zyw.* 2, 46, *Ec.* пророчьство prorocki dar, dar przewidzenia. PROROCTWO, -a, *n.*, *Bh.* proroctwj; *Sr.* 1. prophetſtwo; *Bs.* prorocjanſtvo; *Rg.* prorocjànſtvo, alùtjenje; *Rs.* пророчество, пророчество, предвѣщіе; *Ec.* предвозвѣщеніе, предвозвѣщеніе, предвозглашеніе, наименіе; prorokowanie, wróżenie, wróżba, die Prophezeihung. Proroctwo, widzenie, *visio. Boh. prz. dja.* 32. Dał mu bóg dar proroctwa, iż wiele rzeczy, niż się ſtały, przepowiedział. *Wys. Jgn.* 113. Już się sprawdziło proroctwo o Messyaszu. *Tr.* - §. b) *collect.* proroctwo, z Proroki, die Propheten, (der Propheten Schaar). Już się ſtało, co proroctwo prorokowało. *Cn. Th.* PROROCZNICA, -y, *ż.*, μαντικη, aſtrologiia. *Zebr. Zw.* 155, praktyka, Wahrſagerkunſt; cf. wrożbiarſtwo, wieszczbiarſtwo. PROROK, -a, *m.*, *Bh.* prorok; *Crn.* prerok, prerokuvavs; *Vd.* prerok, prerokuvaus, boguvaus; *Cro.* proròk; *Rg.* proròk; *Sla. et Bs.* prorok; *Sr.* 1. prophéta; *Sr.* 2. prophet; *Rs. et Ec.* пророкъ, прорицатель, предвозвѣстникъ, предвозвѣстникъ, богоглаголивникъ, богопровидецъ; (*Etym.* rzec, rzekę, *ut Graecum προφητης, a προ, et φαω*); osoba natchnięta od boga do przepowiedzenia rzeczy przyszłych. *Kras. Zb.* 2, 415, der Prophet; *ob.* Przepowiadacz, wróżek, wieszczek). Prorocy nazywani byli widzący. *Boh. prz. dja.* 32. Oprócz czterech proroków większych, ieſt ich ieszcze 12 mnieyszych. *Zal. Teſt.* 319. Prorok męczennik, n. p. Jeszaiasz, *Rs. et Ec.* пророкомученикъ. A prorokowi co? *Zegl. Ad.* 8, *Cn. Ad.* 7, *vates secum auferat omen*; Ruſkie przysłowie: na proroki *pubi.' Pim. Kam. pr.*). - Broda iak u proroka, a cnota iak u draba. *Rys. Ad.* 3, *Pot. Zac.* 52, cera iak u dworaka, cnota iak u hayduka; poſtać święta, hayduckie sumnienie). Mów sam, czego chcesz, ia nie prorok, nie

zgadnę. *Boh. Kom.* 3, 599. Bodaiem był fałszywym prorokiem! *Kras. Pod.* 2, 33, bodayby się nie sprawdziły słowa moie!). PROROKINI, -i, ż., *Boh.* prorokyně; *Crn.* prerokèna; *Cro.* prorochicza; *Rg* proròcisa; *Ben.* prorocița; *Sr.* 1. prophetjina; *Sr.* 2. prophetowka; *Ross.* пророчица; która prorokuie, przepowiadaczka, die Prophetinn. Pryscylla i Maxymilla były prorokiniami szatańskiemi. *Sk. Dz.* 89. O Annie prorokini. *Rey Pſt. Z* 2. O nie będziesz We Pani dobrą prorokinią, zamężcie pani moiey nie sprawdzi tego proroctwa. *Teatr* 7 *c*, 8. PROROKOWAC, -ał, -uie, PROROCZYC, -ył, -y, *cz. kontyn., Bh.* prorokowati, prořekowati; *Sr.* 1. prorokuju; *Crn.* prerokújem; *Vd.* prerokuati, prerokuvati, napriedpoviedati, boguvati, prerokuvan, priedpoviedan; *Cro.* prorokuvati, prorokújem; prorokuvanye; *Bs.* prorokovati; *Rg.* proròkovati, slùtiti, sarecchi, prirecchi, gonètati; *Rs. et Ec.* пророчать, пророчити, пророчествовать; предрещи, предрекать, предсказать, предсказывать, назначенiи; po prorocku przepowiadać, wróżyć, *pr. et tr.*, prophezeihen, vorausſagen. Prorokowany, *Ec.* пророковѣщательный, сказуемый отъ пророка. Marka Tulliusza xięgi prorokowania. *Bardz. Boe.* 162, *de diuinatione*). A nie mówiłem ia, i nie prorokował, co się iuż dzieie? *Jabł. Ez.* 114, nie przepowiedziałem ia?). Jemu iuż serce prorokowało, Że ich co złego w rychle potkać miało. *P. Kch. J.* 129, dyktowało mu serce; przeczuł). Słysząc takie pochwały, że z niego drwią, tak sobie proroczy. *Pot. Arg.* 733, wnosi). - §. Nie tylko żywot Elizeusza, ale i ciało iego prorokowało, to iest, cuda czyniło. *Sk. Żyw.* 2, 230.

PROSBA, PROŻBA, -y, ż., *Bh.* prośba; *Sr.* 2. pſchoßbe; *Sr.* 1. proſtwa, proſcheno, modlitwa; *Crn.* proshna; *Vd.* proshnia, poproshja, proshna; *Cro.* proshnya, proſsnya; *Dl.* pomolenye; *Rg.* pròzba, proscgua; *Rs.* молитва, просьба; proszenie, albo to, o co proszą, die Bitte. Pańska prośba rozkazaniem pachnie. *Cn. Ad.* 820, *Rys. Ad.* 58, prosi, a musi tak być; proszę, a niech inaczéy nie będzie) Jeśli nie prośbą, tedy groźbą. *Cn. Ad.* 931. Prośbą nie groźbą. *ib.* 933, nie wyſukasz; miłości nie wyjednasz). Maleńka prośba, *Rs. et Ec.* прошеница. Z prośbą, proszący, *Ross.* просительный. (*Sr.* 1. po proſtwe *precarie*). Na prośbę iego to uczyniła. *Gor. Dw.* 413. Prośba za kim, *ob.* przyczyna, inſtancya, die Fürbitte; *Vd.* predproshnja, saproshnja.

Na PROSC *adv.*, w proſt proſto, gerade. Obwód nie idzie na proſć, ale koli. *Grzep. G. I.* 3 *b.* - (PROSCA, *ob.* Prosiciel). PROŚCIC *czynne niedokonane*, sprościć, uprościć, wyprościć *dokonane*, (*Rag.* proſtitti, prèactati, oproſtitti *ignoscere*, proſtitegl *condonans*; *Ben.* proſtiti, praschhjati, prasctati, oproſtiti *parcere, ignoscere*; *Ross* прощать, простить, opuścić, wyſtępki darować, *Rs.* прощать, прощаться, прощальный pożegnalny) i proſtować, proſtym uczynić, gerade machen. Będą krzywe rzeczy sprostowane, a chropowate drogą gładką. *Leop. Luc.* 3, 5. August uprościł starożytne drogi. *Nar. Tac.* 3, 39. Słuchaiąc to, nic się nie przeciwi, Raz tylko czoło sprości, drugi raz go skrzywi. *Pot. Arg.* 506. Czoła Merope na ludzi nie sprości, *Pot. Syl.* 480, zawsze krzywo patrzy). PROSCIEC, -iał, -ieie, *neutr. ndk.*, sprościeć, *F.* sprościeie *dk.*, proſtym się ſtawać, gerade werden; proſtakiem się ſtawać, einfältig werden. *Tr.* PROŚCICA, -y, ż., n. p. Łotewki szorce prościcami zowią. *Gwagn.* 414, fartuch, das Vortuch, die Schürze; *Bh.* paſnice). Za prościcę siną albo czerwoną 20 groszy; za prościcę czarną ośm groszy. *Stat. Lit.* 395. PROSCINA, -y, ż., droga proſta, ein gerader Weg. Prościny, góry, rzéki, wszystko to niech hetman zważy. *Popr. W.* 1, 81. - §. b) PROSCINA, PROSCINKA, PROSCINECZKA, -i, *n.*, proſtaczek, proſtota. *Wtod.*, Proſtaczek, prościna. *Ern.* 199, ein ſchlichter, einfältiger Menſch. Cnotliwy to młodzieniec Jakubie nieboże, Wſtydliwy prościneczka, tak iako być może. *Klon. Wor.* 59. Cóż prościno, szyię mi łamiesz rączynami? *Zebr. Ow.* 30, *ignare*). Tenarówie prościnka, a chciwy do gry, porwie się po krąg, *imprudens. Zebr. Ow.* 248. PROSCIUCHNY, PROSCIUTEŃKI, PROSCIUSIEŃKI, *ob.* Proſty. PROSCIZNA, -y, ż., proſtaczka, proſtota, eine ſchlichte, einfältige Frau. Pod czas choć będzie dobrá żona, będzie prościzną, niedowcipną. *Petr. Ek.* 76. - §. Prościzna, proſtota, nieukrzesaność. Schlichtheit, Einfalt. Głupſtwem prościznę szkolną nazywaią. *Paſt. Fid.* 263, cf. szkolność, pedanterya.

PROSIAK, *ob.* Prośniak.

PROSIANY, -a, -e, prosowy, od prosa, Hirſen-; *Bh.* prosnj; *Sla.* prosenj; *Rg.* prossenj; *Bs.* prosni, proſseni; *Cro.* proszeni; *Rs.* просяный, пшонный (*ob.* pszono, cf. pszenny, pszeniczny). Łodyga prosiana, *Vd.* prosenika; *Crn.* prosénza, prosénika; *Cro.* proszenicza *ſtamen milliaceum.* (*Cro.* Proszinecz, s Styczeń, *Januarius*; *Dl.* Proszinecz, *Bh.* prosynec, prasynec, *Slo.* praſinec, *Sla.* prosinac, *Bs.* prosinaç, s Grudzień *December*, *Crn.* Prosenz *Janus*, *Januarius*, Prosénika, s święto Janusa). Prosiana kasza, *Crn.* praséna kasha, *ob.* Jagły. Kolacz prosiany, *Rg.* prosseniza; *Bs.* proſseniça, pogaccja od proſsa; *Cro.* proszenyacha. Chléb prosiany, *Cro.* proszenyak; (*Rs.* просяница *emberiza miliaria*, *ob.* trznadel). Prosiana włóć, *solidago*, trank, Guldenwunderkraut. *Kluk Dyk.* 3, 90, *Krup.* 5, 202; *Rs.* золотая розга, золотень, золотушникъ, золотарникъ.

PROSIĄTKO, -a, *n.*, *dem. nom.* Prosię; *Bh.* prasátko; *Slo.* prasátko; *Sr.* 1. proßatko; *Sr.* 2. proßetko; *Vd.* prashichek; *Rg.* prasccich; ein Ferkelchen, ein kleines Ferkel. Małe prosiątko piękne. *Cn. Ad.* 469, młode rzeczy przyiemne).

PROSIC, -ił, -i, *cz. ndk.*, Prosić *frequ.*, *Bh.* proſyti, proſywati, praſyti; *Slo* proſit' *petere*, *rogare*; *Sor.* 2. pſchoßiſch, pſchoßu; *Sr.* 2. pſchaſchesch *interrogare*; *Sr.* 1. proſchu *precor*, *oro*, proßpej modlić się, żebrać, praſcham *interrogo* pytam, praſcheno *interrogatio*; *Crn.* prositi, prosem *rogo*; *Crn.* prasham, prashat, isprashat *interrogare*, prashanje, poprashk *quaeſtio*; *Vd.* prositi, prosim *rogare*, prosezhnu, poprosheu *rogans*, prashati, vprashati, = pytać; *Cro.* proziti, pròszim, *Rg.* prossitti, *Bs.* prositi, pitati (*ob.* pytać); *Dl.* pitam, molim (cf. modlić się); *Sla.* mollim; *Ec.* прошю; *Ross.* просить, испребовать; (*Rs.* вопросить, вопрошать, вопрошать, pytać, *interrogare*), cf. *Lat.* *proco, *precor*, *Ital.* pregare; cf. *Hbr.* ברך parasch *explicuit*, cf. *Gr.* φράζω, *Ger.* fragen, forſchen. *NB.* Zastanawiać się nad

leży, że wyobrażenia *prośby* i *zapytania*, w słowach *prosić* i *pytać*, po dyalektach Słowiańskich, tak są z sobą związane i zmieszane, iak w Łacińskich słowach *petere*, (ob. pytać), *quaerere*, *rogare*, *interrogare*, cf. *Germ.* (ob. pytać), *quaerere*, *rogare*, *interrogare*, cf. *Germ.* (ob. pytać), ſuchen, erſuchen, anſuchen, i. e. bittend anfragen). – Prosić czego u kogo, albo prosić kogo o co, bitten. Usty własnemi prasałem go. *Leop. Job.* 19, 17, *Vol. Leg.* 2, 609. To ieſt, o co cię żądam Panie, i o co proszę. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 46. Proszący, Prosząc, z prośbą, *Bh.* prosebný; *Slo.* prosební; *Rs.* просительный. *Corrogo*, zewsząd proszę, zewsząd 'sproszywam. *Mącz.* Białe głowy, które bywaią proszone, nigdy na prośbę nie czynią; a te, których nikt nie prosi, same zasię proszą. *Gorn. Dw.* 413. Proszony, nie uczyni, nie proszony uczyni. *Cn. Ad.* 933, cf. Chcesz? nie chcę! Niechcesz? chcę!). Proś o to, co ieſt słusznego, a nie naydziesz mię trudnego; Kto o co trudnego prosi, sobie winien, gdy nie odnosi. *Cn. Ad.* 930, *Cro.* koj vnogo prossi, malo noszi). Proś co naywięcéy, a weź coć dadzą. *Cn. Ad.* 930. Prosi, a musi tak być; Proszę; a niech inaczéy nie będzie. *Cn. Ad.* 931, pańska prośba za rozkaz stoi). Co ieſt nieprzyſtoynieyszego, iak chcieć rządzić one, którzy cię o to nie proszą. *Modrz. Bas.* 425. Prosił o Gertrudę w małżeńſtwo. *Sk. Zyw.* 177. Proszę z sobą. *Teatr* 55 *b*, 50, *ec.* iść, ich bitte mitzugehen, mich zu begleiten. Pan Mazepski chce się z Panem widzieć; *Rz.* Prosić go! muszę z nim pomówić. *Teatr* 24 *c*, 46, *ec.* do mnie, do mego pokoiu, herein bitten. Prosić za kim, przyczynić się, inſtancyą zanosić, *Vd.* priedprositi. Proszący za kim, *Vd.* predproshnik. Proszę cię, z móy ty, bądź łaskaw, racz, *particula blandientis, amabo. Cn. Th.*, *Sr.* 1. lube, *plur.* lubi; *Rs.* пожáлуй, пожáлуйте; ſey ſo gut, ich bitte. – *aliter* Proszę, z pytam, *cedo, dic mihi. Cn. Th.* Co się stało? proszę! – Prosić bardzo, z modlić się, ſehr bitten; *Cro.* sznúbim, cf. suplikować, *Sr.* 1. wòbnutnoscjam. Prosić przez co, przez bóg, um Gotteswillen bitten. Nędza mi wielka dokucza, zmiłuy się, proszę dla Boga. *Birk. Dom.* 80. Proszący usilnie, *Ross.* молúтельный; (*Rs.* молитвельное письмо suplika). Prosić na co, zu etwas bitten, einladen. Proszę na kralkę. *Teatr* 52 *d*, 105. Proszę na obiad, na kolacyą. – Gdzie kogo nie proszą, kiiem go wynoszą. *Opal. sat.* 50, *Haur Sk.* 515, ungebetene Gäſte ſetzt man unter den Tiſch; *Slo.* kdo není zwan, nech jde wan. Gość na bankiet nieproszony, niebardzo bywa uczczony. *Cn. Ad.* 266. Żołnierz miia włości swoie, a do księdza nie raz, nie dwa, na śniadanie nieproszony wieżdża. *Birk. o Ex*, 28. – Chleba prosić, żebrzeć, betteln. Otożeśmy na koszu osiedli, chleba prosić będziemy. *Teatr* 6, 127. Ma, a u drugich prosi. *Cn. Ad.* 480, *Vd.* ne kradi, raiski prosi, kar sprosish, s' miram nosish, PROSIĆ się *recipr.*, bardzo się modlić, z naleganiem prosić, *Rs.* кучúться, молúться, gar ſehr bitten. Schwycił koguta śpiącego na grzędzie, Ten mu się prosi, iako może z cicha, Coć przewiniła głowa moia licha. *Zab.* 12, 308. Przeſtańmy na tym co mamy, a nie prośmy się nikomu. *Teatr* 9 *c*, 28, nie kłaniaymy się). Prosić się do czego, wprasząć się, ſich wozu einladen, dazu zu kommen ſuchen, Eintritt ſuchen. Poznał opat, gdy się kto do iego klasztora prosił, ieśli do tego duchem bożym wzruszony był. *Sk. Zyw.* 2, 26. Do potkania z nieprzyiacielem piérwszy się prosił, dufaiąc dobremu sumnieniu. *Sk. Zyw.* 1, 260. Po polach kwiaty główki swe wznoszą, i sameż w niebo się proszą. *Dar. Lot.* 7.

Pochodz. *prośba, prosiciel, prosicielka; doprosić, doprasząć; naprosić, odprosić; poprosić; przeprosić; sprosić, sprasząć; uprosić; wprosić, wprasząć; wyprosić; zaprosić.*

2) PROSIĆ się *rec. ndk.*, Oprosić się, *F.* oprosi się *dok.*, *Rs.* опоросúться, опрóситься; prosięta płodzić, ferkeln. Po spuszczeniu świnia prosi się w 4 miesiące. *Kluk. Zw.* 1, 285.

PROSICIEL, – a, *m.*, PROŚCA, – y, *m.*, *Sr.* 1. naprośnik; *Vd.* prosnik; *Crn.* proshnavs; *Bs.* prositegl; *Rg.* profsitegl; *Cro.* prositelj; *Dl.* pitalaz; *Rs.* просúтель; prosząc o co, der Bitter, Bittſteller, ſupplikant; (*Sr.* 1. proſchet, *Sla.* prosják, *Ec.* прошáкъ żebrak, *ob.* *proszek, *ob.* *proszeniec). Prośca. *Chodk. Koſt. ep.* PROSICIELKA, – i, *ż.*, *Rg.* profsitegliza; *Cro.* prossitelicza; *Rs.* просúтельница; die Bitterinn, ſupplikantka).

PROSIĘ, – ięcia, *n.*, Prosiątko *dem.*, *Bh.* prasatko, (*Bh.* prase świnia); *Slo.* prasa, prasátko *porcellus*; *Sr.* 1. proſso, ſwinatko; *Sr.* 2. proſe; *Crn.* prasz, prèsę; (*Crn.* prosiza, prosizhèza, z maciora świnia; *Crn.* proshiah, z wieprz); *Vd.* prase, prashish, prasshi, prasez, kozhei, (*Vd.* pressiza, presse, prasisa, prashzhja svina, z maciora świnia; *Vd.* prashizh, nericsan prasez, z kiernoz); *Cro.* práse, praschich; (*Cro.* prasecz, *f.* prassicza, z świnia; *Cro.* prasecz divji, z dzik); *Dl.* miklóscze; *Rg.* praseccich, *f.* prafsiciza; (*Rg.* prásaz, z wieprz, kiernus; prassisza, z świnia; *Rg.* práz, óvan, *aries*, baran; prazij *arietinus*; *Bs.* práz, brav, ovan, z baran; prazji, z barani); *Bs.* prasaq, prase *porcus*, *sus*, *dem.* praseccich, *f.* prasicica; *Sla.* práse; (*Sla.* prasica, z maciora); *Rs.* порося, хрюшка; *Ec.* свинéнокъ, порося́нокъ; młode świniey maciory, das Ferkel. Trudno ma być u świni chudéy prosię tłuste. *Pot. Jow.* 116. Prosię tuczne, *Bh.* ſele, ſelata, ſlátko. Matka dziecię karmi, iak Marcowe prosię. *Rey Zw.* 178 *b*. Mieyskie dziecię, iak prosię, a szlacheckie iako szczenię. *Rys. Ad.* 40. Komu prosię zginie, temu w uszu piszczy. *Rys. Ad.* 23. Kocha się w tym, iak ubogi w prosięciu. *Cn. Ad.* 349, kochanie to iego; żywot iego). Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie parszywe prosię. *Rys. Ad.* 42, *Pot. Jow.* 190, *Pot. Arg.* 159, świerzbiał cię pokóy). Dano na stół prosię, czarną polewkę podane; takowa potrawa nazywa się czernina. *Teatr* 22 *b*, 108. Pochodz. *Prosiak, prosiątko, prosić się, oprosić się, prosny; sprosny, sprosność.* PROSIĘCINA, – y, *ż.*, *Rs.* поросятина; mięso prosięce, Ferkelfleiſch. Staruszkom wołu, młodszym cielęcinę, Nayſtarszym wieprza, młodszym prosięcinę. *Bratk. P.* 3 *b*. PROSIĘCY, – a, – e, od prosięcia, vom Ferkel, Ferkels; *Boh.* ſelecý; (*Cro.* práschyi *porcinus*, *suinus*; *Rg.* ſtaddo praseccje, xirni ſkot, z wieprze, cf. żer). PROSIENNIK, – a, *m.*, PROSIENNICZEK, – czka, *m.*, *botan.*, świni mlecz, leśny mały, *hypochaeris porcellia*, Ferkelkraut. *Syr.* 1168.

*PROSKOMIDYA, – yi, *ż.*, *Grech.* προσκομιδή, *oblatio*, podawanie, ofiarowanie, w Nayś. Sakram., *ob.* *przynoś, die Darbringung, Darreichung im Sacram. W tym kanonie nie proſkomidyą odprawować dyakonom zakazuią,

ale eucharystyą przed episkopami wziąwszy, kapłanom podawać. *Pim. Kam.* 120. Proskomidya, = text proskomidyi. *Pim. Kam.* 100. Proskomidya nie od Złotoustego iest złożona, ale od Jakóba S. *ib.* 130, *ib.* 51. *PROSKOMIZOWAC *czyn. ndk.*, z *Greck.*, n. p. Zabroniono dyakonom proskomizować, t. i. oblacyi czynić. *ib.* 120, das Sacrament darreichen. PROSKURA, PRASKURA, -y, ż., *Ross. et Eccl.* просвира, просфора, z *Greck.* προσφορα, u Rusinów święcony chleb do mszy S. niby Opłatek, geweihetes Meßbrot, Oplate. Chleb do sakramentu poświęcony Ruś Proskurą zowią. *Gwag.* 502. Prosphory *corrupte* proskurami zowią. *Smotr. Lam.* 173. Pop na żertowniku wyrzezawszy z pośrzodku proskury hostyą albo *ahnec, kladzie na patynie. *Sak. Persp.* 16. I bez wyrysowania słów na proskurze, może być hostya albo *ahnec wyięty i poświęcony. *Pim. Kam.* 74. Gdy hiskupa chowano, *prosphorę albo oblatę na piersi mu kładziono. *ib.* 38. Dziś miasto proskur kupuią sobie popowie bulki na rynku pszeniczne. *Sak. Persp.* 12. Xcia Michayła humien *praskurem otruł. *Stryik.* 582. PROSKURNICA, -y, ż., n. p. Chleb ten do poświęcenia, który Ruś proskurą zowie, niewiasty czynią, i te nazywaią proskurnicami. *Gwag.* 507, *Rs. et Ec.* просвирня, просвирница; die Meßbrotbäckerinn, Oplatenbäckerinn. Proskuraica cerkwi Krotoszyńskiéy. *Zim. Siel.* 235. (*Rs. et Ec.* просвиренная opłatkowa czyli poskurowa izba lub piekarnia). *PROSKURNY, PROSFORNY, -a, -e, n. p. Coć tu zawadziło wyrysowanie téy prosfornéy figury? *Pim. Kam.* 146, t. i. na proskurze, lub iaka bywa na proskurze.

PROSNA *herb*, lew żółty w polu błękitnym z paszczęką otwartą z ięzykiem wywieszonym; na grzbiecie trzy wieże; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 41, ein Wappen.

PROSNA świnia, płod nosząca, eine trächtige Sau; *Boh.* sprasná, saupraſna; *Slo.* prasná, ſprasna ſwin'a; *Sor.* 1. ſeproſchna. Swinia póki prośna iest, nieskąpe ma mieć pożywienie. *Kluk Zw.* 1, 285. Prośne maciory, cielne łanie, kotne saruy. *Mon.* 64, 187. Nie wybiegały się przed zapalczywością tych myśliwców, prośne maciory, cielne łanie, kotne saruy. *Mon.* 68, 187. *PROŚNY, PROSNOSC, *ob.* Sprosny. PROŚNIAK, PROSIAK, -a, *m.*, *Rs.* просенокъ, podrosłe prosię, ein etwas großes Ferkel. Maciora i prośniaki. *Jak. Bay.* 49.

PROSNIANKA, -i, ż., słoma prosowa, Hirſenſtroh. PROSO, -a, *n.*, *Boh.* proſo, miſſeno (*ob.* pszono); *Crn.* prasú, *quibusdam* prosu; *Vd.* prosu, prossu, jeglizhi; *Sor.* 2. ꙗсмѣнѡ, jagli (*ob.* iagły); *Sor.* 1. jaly, ꙗячмѣ; *Cro.* pròszo, sito (*ob.* żyto); *Dl.* proſso; *Hg.* borso; *Bs.* proſso; *Sla.* proso; *Rg.* prosso; *Rs.* просо, пшено (*ob.* pszono, cf. pszenica); *Pers.* ersen; *Germ.* Hirſe; *panicum miliaceum, milium.* Proso ma grubą kolankowatą łodygę z liściami długiemi, z nich wiszą ziarneczka podłużnookrągłe. *Kluk Rosl.* 3, 141. Proso, póki w swych kiściach iest, abo w miękkinach i łuszczynach, prosem go nazywaią, a gdzie będzie otłuczone, iaglami mianuiemy; drudzy kaszywem prosianem, inni pszonem. *Syr.* 1005. Proso wróble, *ob.* Wróble proso. Wodne proso, gatunek śmiałka, *aira aquatica*, trawa, iedna z naypożyteczniejszych; siano z niéy dobre. *Kluk. Dyk.* 1, 19, Waſſerhirſen, eine Grasart. - *Prov. Bh.* lepſſi proſo, niż *bet*; lepsze iest proso, niż ber. - Oganiamy cudze proso, a nasze ptacy skubą. *Falib. X.*, pracować za kogo innego). Obaczywszy, że mu od prosa zabieżono, cofnął woysko. *Bud. Ap.* 69, że się go ustrzeżono). - Szpetny, iak straszydło; Mógłby go nad prosem postawić. *Cn. Ad.* 1144, bobo, ein Scheuſal; ſo häßlich, die Kinder zu ſchrecken. Proso wiercić, z wahać się, wanken, unentſchloſſen ſeyn. *Tr.* PROSOWNICA, -y, ż., *milium*, rodzay. *Kluk Dyk.* 2, 121, das ganze Hirſengeſchlecht. PROSOWY, -a, -e, od prosa, prosiany, Hirſen-. Z gorączką i kaszlem przyłączyła się wysypka prosowa. *N. Pam.* 20, 196. (cf. *dyalekta pod:* Prosiany).

PROSPEKT, *ob.* Poyrzenie, widok. Prospekt dzieła, cf. plan, ogłoszenie, *Rs. et Ec.* предзрѣніе главизное, оглавленіе.

PROST, w prost, na prost, z prostość spoyrzenia abo drogi, prościna. *Cn. Th.*, die Gerade, gerade Richtung. W prost iechać. *Cn. Th.*, geradezu, geraden Weges. Podnieś oczy twoie na prost. 1 *Leop. Gen.* 13, 14, proſto. 3 *Leop.*). - *§. Weź na prost żałosny płacz. *Leop. Jer.* 7, 29, narzekay głośno na mieyscach wysokich. *Bibl. Gd.*).

PROSTACKI, -a, -ie, PROSTACZY, -a, -e, po prostu myślący, niewytworny, ſchlicht, ſchlecht, einfältig; *Bh.* ſprostný; *Slo.* naſprostý; *Sr.* 1. wolborné; *Crn.* perprost; *Vd.* priproſten; *Cro. et Sla.* priprost; *Rs.* простонародный. Wolą prostacką cnotę, niż grzecane występki. *Kras. Dos.* 16. Chciałbym mym rymem opisać rozmowy prostacze. *Zab.* 16, 81 *Wyg.* PROSTACTWO, -a, *n.*, proſte, niewytworne obyczaie, Geradheit, Schlichtheit, Einfältigkeit, prostota, *Bh.* ſprostnoſt; *Crn.* perproshèna, perproshnoſt; *Vd.* preproshina, preprostnoſt; *Cro.* priprosh ina; *Sor.* 1. wolbornoſcj; *Ross.* простонародность. Prostactwo wielkie, *Ross.* пренародие; *Eccl.* пренародство. - §. b) *collect.* prostactwo, prostacy, ſchlichte, einfältige Leute; *Rs.* простонародье. PROSTAK, -a, *m.*, PROSTACZEK, -czka, *m.*, *dem.*, PROSTACZYNA, -y, *m.*, *Bh.* prosták, ſprosták; *Crn.* priproſten, namelen, abotnek; *Cro.* proschak, priproschak, priproszt; *Hg.* paraszt; *Bs.* priprôst, dobricjak (cf. dobruchny); (*Rs.* простецъ sieuczony, laik); *Rs.* простакъ, простякъ, простякъ; człowiek prostych niewytwornych obyczaiow, ein ſchlichter, einfältiger Menſch. Prostak, co oyciec i matka rzekli, Ja to wypełniam w moiéy prostocie. *Kras. list.* 2, 80. Nadto gdyś dobry, nazwą cię prostakiem. *Nar. Dz.* 1, 54. Porzciwy kto, rzetelny, to go prostakiem nazywamy. *Zab.* 13, 65. Prostaczek, prościna. *Ern.* 199. Prostaczek wierzy każdemu słowu. *Radz. Prov.* 14, 15. Nie na prostaka trafili, w czym go oni ułowić chcieli, tym się sami ułowili. *Rey Pſt. P* p 5. Czuli, że byli nie z prostakiem rzeczy zaczęli, bo ich do iednego słowa odprawił. *Zim. Pſt.* 3, 683 *b*, cf. ćwik, ma we łbie, ma oléy w głowie; nie da się zjeść w kaszy). Zadawano Rusi, że się nie uczą, dlatego są prostakami, nie politykami. *Pim. Kam.* 375. Nie umieć nic, to będziesz u ludzi prostakiem, Zaś nad xięgami olśniy, nazową cię żakiem. *Stryik. Gon.* Y 2. Lepszy prostaczek wieśniak, który z pokorą bogu służy, niżli pyszny i nadęty doktor. *Groch. W.* 182. Nietylko uczeni ludzie, ale też i prostaczkowie ięzykiem swym mogą ten zołtarz czytać. *Wrob. praef.* Prostaczek kmiotek. *Birk. Gt. K.* 29. Wzruszony miłosierdziem dobry prostak, odwiązał wisielca. *Dwor.*

H 3, poczciwa dusza). Prostak wielki; nie wie, gdzie go przedano, zostawiono; nie wie, co się z nim dzieie. *Cn. Ad.* 931, prosty Biernat). Dziś ten wielki prostak, co pieniędzy nie ma. *Hul. Ow.* 221. PROSTACZKA, - i, ż., kobieta prostych niewytwornych obyczaiów, eine ſchlichte, einfältige Weibsperſon. Mała prostaczko, z serca cię żaluie. *Past. F.* 152. Nie róbże mię prostaczką; przecięż nie iestem parafianką. *Teatr* 19 c, 74. - (*PROSTHESIS, *fig. grammat.*, *Slo.* predpodalka). - PROSTO *adv.*, Prościéy *comp.*, Prościuchno, Prościuteńko, Prościusieńko, Prościutko *intensiv.*, *Bh.* prostě, přimo (cf. uprzeymy); *Slo.* prosto; *Sor.* 1. prosczi, prosze; *Sor.* 2. pschosto; *Bs.* uprav (cf. prawy, prawo); *Sla.* uprávno; *Vd.* verstnu, raun, paredi; *Ec.* напрáвь, прáмо; *Rs.* просмо, прáмо; w prost, niekrzywo, gerade, nicht krumm, in gerader Linie. (*Cro.* proszto *libere*, *solute*, *Vd.* prost uspustiti, = wolno puścić, wolnością darować). Podnieś oczy twoie prosto. 3 *Leop. Gen.* 13, 14, na prost. 1 *Leop.*). Leci prościuteńko na mnie. *Boh. Kom.* 2, 295. Dobywa szpady i mierzy mi w samo serce prościuteńko. *Iś.* 3, 93. Biegły przedemną prościuchno doliną. *Przyb.* *A* 5, 57. Poiedziemy prosto do Warszawy. *Teatr* 55 e, 56. Tam, tam! prościuteńko, blizko hultayskiéy ulicy na krzywym kole. *Teatr* 7 c, 49. Zastałem go stoiącego *prosto zwierciadła. *Teatr* 12 *b*, 43, prosto naprzeciw, dem Spiegel gegenüber. - *fig.* Czemuż zawsze w koło płota chodzisz; Nigdy prosto, ni iasno, a nigdy nieszczérze. *Teatr* 43 c, 137. Prosto, szczérze, bez ogródki mówić, *Rs.* горóмнмъ, огорóмнмъ. - §. Prosto, bez przydatku, po prostu, niewytwornie, gerade weg, ſchlecht weg, ohne Zuſatz. Jadł mało i po prostu, iak żołnierz. *Jabł. Tel.* 241. Prawda nayrychléy po prostu się zrozumie. *Rzecz. A* 2. - §. Z prosta, z po prostu, prosto, prostym sposobem, *Slo.* sprosto, po sprostu; *Rs.* спрóста; ſchlicht, ſchlecht weg. Z prosta, krótko, lecz wdzięcznie każdéy odpowiada. *Jabł. Tel.* 83. Bierzemy to dziś sobie za krzywdę, ieśli kto z prosta do nas mówi: miléy nam, gdy kto mówi do Jasności, Wielmożności, Wielebności etc. *Modrz. Baz.* 237. Mów z prosta, prostości prawda potrzebuie. *Stryik. Henr.* a 5. Prawda malowana bywała z prosta, płtrocin farbowych; w sobie nie miewała. *Birk. Kant. C.* Z prosta wierzący. *Kanc. Gd.* 281. Kto nie potrafi niebios, nie hay ziemię mierzy, A kto nie teologiem, niech po prostu wierzy. *Dmoch. Szt.* *R.* - §. Prosto co stoi, *i. e.* w niebo abo ku ziemi, *ad perpendiculum respondens*, *Cn. Th.*, pionowo, prostopadło, perpendykularnie, ſenkrecht, bleyrecht. Pijanica prosto idzie do karczmy, z karczmy krzywo chodzi. *Dwor.* *D* 4. - §. *tempor.* Prosto z nawy przyszli do nas, z zaraz, *e naui rectâ*. *Cn. Th.* 1388, gerade vom Schiffe, sogleich. - §. Prosto iak, właśnie iak, gerade wie, juſt, alsob. Pszczoły, prosto iakoby rozum ludzki miały, w takiey czci swoię królową maią. *Gor. Dw.* 353. Co ieno rzecze, to się wnet iest czemu śmiać; prostoby się miał na to tylko urodzić. *Gorn. Dw.* 104. PROSTKA, - i, ż., wódka prosta, ordynaryyna, ordinärer Branntwein. *Bndtk.*, *X. Jabł.* 3 *tab.* PROSTODROŻNE biegi. *Hub. Mech.* 3, w prost idące, geradwegig. PROSTODZIÓBEK, - bka, *m*, der Geradſchnäbler. Prostodziobki, *fringillae*, ptaki maiące dziób ostrokrągły, prosty, kończasty, iak wróbel, szczygiel, czyż. *Zool.* 221.

PROSTOKĄT, - a, *m.*, *Math.*, der Rechtwinkel, eine rechtwinkelige Figur, *Vd.* raunovogel); figura, któréy kąty są równe, a boki przyległe nierówne. *Jak. Mat.* 1, 99, *rectangulum*. *Łęsk.* 2, 134. PROSTOKĄTNY, - a, - e, PROSTOKĄTNIE *adv.*, rechtwinkelig; *Vd.* raunovoglast; *Rs.* прямоугóльный. Jeżeli trzykąt zawiera w sobie kąt prosty, zowie się prostokątnym, *triang. rectang. Geom.* 1, 24. *Jak. Math.* 1, 45, *Łęsk.* 17. PROSTOKREŚLNY, PROSTOKRYŚLNY, - a, - e, PROSTOKREŚLNIE *adv.*, PROSTOLINIIOWY, - a, - e, geradelinig. Kąt między liniiami zbiegaiącemi się z sobą nazywa się prostokryślny, *rectilineus*, albo krzywokryślny lub też rożnokryślny, gdy liniie, które go obeymuią są albo obie proste albo obie krzywe, albo też iedna prosta a druga krzywa. *Jak. Math.* 2, 11 *et* 1, 45, *Łęsk.* 25, *Jak. Math.* 1, 43, *Geom.* 1, 14, *ob.* Prostościenny). O ruchu ciał prostoliniiowym. *Jak. Mat.* 4, 64. PROSTOMOWNY, - a, - e, - ie *adv.*, bez ogródki, otwarcie mówiący, *Bh.* prostomluwný, prostořečný; *Ec.* простобесѣдно, какъ обыкновенно разговариваютъ. PROSTOPADŁY, - a, - e, - o *adv.*, pionowy, *perpendicularis*, ſenkrecht, bleyrecht, lothrecht; *Vd.* po svinzi, raunomernu; *Rs.* отвѣсный. Prostopadła liniia na drugiéy tak iest wystawiona, że się na żadną iéy stronę nie nachyla. *Łęsk.* 8, *Jak. Mat.* 1, 16, *Rog. Dol.* 1, 222, *Geom.* 1, 11, *Stas. Buff.* 96, *ob.* prostostawny. *Tr.* PROSTOŚĆ, - ści, ż., niekrzywość, die Geradheit. *Cn. Th.*, prostość, prostota, obyczaiów niewytworność, die Geradheit, Schlichtheit, Einfalt; *Rs.* прямость, прямизна; (*Vd.* prostoba, = wolność, swobodność). Wszystkie do Polski przysały tu wykręty, Gdy się u Gdańska zjawiły okręty; Prostość oyczysta i niewinność ona Jest przewierzgniona. *Klon. Fl. B* 3 *b.* Uczy się w prostości serca twego chwalić imienia Pańskiego. *Rey Pſ. Aaa* 3. My na prawdzie a prostości słowa bożego przestawamy. *Zygr. Gon.* 338. Mów z prosta, prostości prawda potrzebuie. *Stryik. Henr.* a 5. PROSTOŚCIENNY tryangul, = z liniy prostych złożony. *Sol. Geo.* 5, *ob.* prostokreślny. PROSTOSTAWNY, *Tr.*, *ob.* Prostopadły, perpendiculär, prawostawny. *Tr.* PROSTOSTAWNOŚĆ, - ści, ż., *Tr.*, pionowość, perpendiculäre Richtung. PROSTOSZCZÉRY, - a, - e, PROSTOSZCZERZE *adverb.*, *Vd.* prostoserzhen, prostoumen; *Rs.* прямосердечный, прямодушный; prostego serca, aufrichtig, offenherzig. Naylepsza prostoszczéra cnota, *Opal. sat.* 47. Na to wożnego prostoszczére słowa Smiech iakiś lekki nasze przebiegł twarze. *Kniaź. Poez.* 2, 125. Człowiek prostoszczéry. *Zab.* 11, 252. PROSTOSZCZEROŚĆ, - ści, ż., serca otwartość prosta, Geradheit, Biederſinn; *Vd.* prostoserzhnost, prostoumnost; *Rs.* прямосердечіе, прямосердéчность, прямодýшіе. *PROSTOSZNUR, - a, *m.*, sznur od prostowania, die Richtſchnur. Prawidło to, przyięte od autora za prostosznur w pracy iego, nieraz do mylnych doprowadza wniosków. *N. Pam.* 9, 293. PROSTOSZYI, - yia, - yie, szyię prosto trzymaiący, abo z choroby, *retanicus*, abo dobrowolnie, z powagi szyię napięta prosto trzymaiący, *olſtipus*. *Cn. Th.*, geradhalſig, die Halsſtarre habend; *Sr.* 1. pachlíwcz. PROSTOTA, - y, ż., *Bh.* prostota, prostest, sprostnost; *Bs.* priprostina, priprostnost; *Kg* prayicnos; *Rs* прямота, прямость, прямизна; prostość obyczaiów, niewykwin-

tność, die Schlichtheit, Geradheit, Einfalt. Insza prostota szczéra, cnotliwa, przystoyna; insza prostota, co ią głupstwem zowią. *Fred. Ad.* 19. Prostota rozumna i rozsądna, to prawdziwa mądrość. *Lub. Roz.* 23. Sprzeciwia się złości prostota a szczérość umysłu, mówiemy więc pospolicie: dusza prawa. *Rey Ps.* T 5. Sprawował okrąg ziemi w prawości i sprawiedliwości, i w prostocie serca. 3 *Leop. Sap.* 9, 3, w °naproszczeniu serca, 1 *Leop.*). Prostota ona dawna, przysady wszelakiéy i ambicyi próżna. *Birk. Dom.* 86. O dobre czasy, gdy trwała prostota, Wprawdzieć nie było tak kształtnie i grzecznie; Uprzeymość wszystko kształciła i cnota, Żyli wesoło, żyli i bezpiecznie. *Kras. Antim.* 68. Ta niewinna w prostocie, choć tyle nie umie, Sama mi się iéy przecię prostota podoba. *Hul. Ow.* 121. Lubiący prostotę, *Ec.* простомыслящій, который простоты любитъ. Dzisiay zowią prostotą, co przedtym szczérość, skromność i cnota. *Fred. Ad.* 13. Jaka niepojęta w tym człeku prostota, Nie dość, że żonę kocha, ieszcze patrzy ota. *Teatr* 48 *b*, 29. Prostoto! iakichem próśb, iakich nie czyniła lamentow! *Ustrz. Troi.* 37. - §. 2) *personif.* prostota, prostactwo, lub prosty, gemeiner Mann, gemeines Volk. Dla prostoty to tylko, Mości Panie, dla prostoty są kazania. *Boh. Kom.* 1, 58. O iak ci miło, kiedy prostota królem cię swoim i oycem zowie! *Zab.* 15, 35. PROSTOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, uprostować, sprostować *dk.*, Prościć, napraszczać, *Vd.* poverstiti, vraunati, raunu storiti; *Rs* прямить, попрямить, спрямить, спрямляю, спрáмить, справлять; gerade richten, gerade beugen; (cf. *Slo.* zprosst'ugi *libero*, zprostitel *liberator*; *Vd.* prostiti, poprostiti, prostu storiti, = uwolnić; *Cro.* oproztiti, oprascham, = wybaczyć, winę darować; *Cro.* proschenye, *Dl.* prostenye *indulgentia*, *Bs.* oprostiti *ignossere*, proctenje, oprosctenje *venia*, *Sla.* oprostiti *id.*). Krzywe drewno prostuiąc, na drugą stronę ie przeginaią. *Gor. Dw.* 386. Rekruta stawiaią tyłem do ściany, i prostuią iego ciało, głowę, kark, ramiona, kolana i nogi. *Kaw. Nar.* 226. Cyprys prostuie głowę w niebo na kształt piramidy. *Przyb. Luz.* 280. Sprostować liniią krzywą; wynaleść liniią prostą iéy równą. *Jak. Mat.* 3, 110. Prostuiący się po nagięciu, przychodzący ku swéy prostości, iak łuk, miecz, laska. *Cn. Th.*, sprężysty, elastisch, voll Federkraft, Schnellkraft. - *fig.* Rozumem żywot prostuie. *Cn. Th.*, dyryguie, kieruie, richten, lenken, leiten. W doyrzałych leciech od mądrego być nauczanym i prostowanym, nie iest sromota. *Pilch. Sen. list* 278. Jedne nauki zaostrzaią dowcip, drugie go prostuią albo kształcą. *Gol. Wym.* 113. Oświecony naukami rozum, a uprostowane szlachetnemi obyczaiami serce. *Zab.* 4, 99 *Rad.* Pasterz owce laską i głosem prostuie. *P. Kch. Jer.* 501, rządzi). Prostować do czego, ku czemu, = kierować, hinleiten. Troyden wszystek żywot swóy do woyny i krwi rozlania prostował. *Stryik.* 301. Życie ku większéy cześci i chwale boga prostował. *Wys. Jgn.* 9. PROSTOWIERNY, - a, - o, - ie *adv.*, po prostu wierzący, (cf. łatwowierny, prędkowierny); geradezu glaubend, den Köhlerglauben besitzend. Prostowierne baby. *Mon.* 65, 522. PROSTOWŁOSY, - a, - e, °PRZEZTOWŁOSY, °BEZTOWŁOSY, *Bh.* prostovlasý, rozprostowlasáti; *Rs.* простоволосый; *Ec.* про-

монашеский; z rozpuszczonemi włosami, kosami, bez czepca, na znak panieństwa, mit fliegendem Haare, ohne Haube, zum Zeichen der Jungfrauschaft. Wo duie, w nocy, przy ziemi pod niebem kuczała, Naguczko bezstowłosa, pomierawiwszy włosy, *nudis incompta capillis*. *Zebr. Ow.* 86. Dąbrowka chodziła zawsze prostowłosa, iako iest obyczay w Czechach abo w Niemcach *Gwagn.* 30, °przestowłosa. *Biel. Sw.* 166 *b*, chodziła zawsdy przestowłosa w wieńcu i w koronie. *Biel. hst.* 344. Grysina przestowłosa chodziła na sześć lat szedłszy za Leszka. *Biel.* 157. Przestowłosa komu Radź w swoim domu? *Petr. Hor. A* 4 *b.* - §. *transl. fig.* Jeszcze dobrze zgrzybiały świat się nie odmłodzi. A iuż wiosna po łąkach prostowłosa chodzi. *Zimor. Siel.* 215, panieńska. PROSTPOŁOŻENIE, - ia, *n.*, n. p. W prostpołożeniu z słońcem iest księżyc na nowiu i pod czas pełni, gdzie albo w złączeniu, albo w przeciwpołożeniu bywa. *Hub. Wst.* 299, *in syzygiis*, w prostym położeniu względem słońca, w prostéy linii z nim, in gerader Richtung.

PROSTY, - a, - e, Prostszy, Prościeyszy *Comp.*, Prościuchny, Prościuteńki, Prościutki *intensiv*; *Boh.* prostý, přímý, (cf. uprzeymy); *Sr.* 1. runy (cf. równy); *Vd.* vraven, proverſten, povsignjen; *Sla.* právi; *Rg.* priprost; *Bs.* upravan, prav; *Rs.* простый, (cf. °prosty *Ablg.*); niekrzywy, °prawy, grade, nicht krumm. (*Crn.* prost *liber*, *caelebs*, Prostnik *Liber Baro*, Prostnya *baronia*, resprostiti, = *liberare*; *Vd.* prost, sam svoi, nepodloshen, = sobie pan; *Vd.* poprostiti, = uwolnić; *Sr.* 1. wobprostnu, zaprostnu *obtorpesco*; *Cro.* prost, prószt *liber*, *solutus*, *incoactus*; *Cro.* oprascháti, = wybaczyć; *Rg.* pròst *sui iuris*, *licitus*; *Sla.* prost, = wolny; *Sla.* oprostiti *ignoscere*; *Bs.* prost *liberalis*, *licitus*; *Rs.* простить, прощать wybaczyć, прощай bądź zdrów; *Ec.* простимый, прощаемый *ignoscendus*). Proste liniie zawsze iednakowy kierunek zachowuią, są zatym naykrótszą drogą między dwoma punktami. *Lesk.* 5, *Jak. Mat.* 1, 5, *Geom.* 4, *Grzep. C* 2. Nieprosta liniia może być okrągła, zatoczona, krzywa, zamotana. *Grzepsk. Geom. C* 2. Liniia prosta krewności *ob.* Liniia. - Kąt prosty *rectus*, gdyiedno z iego ramion nie nakłania się ku drugiemu. *Jak. Mat.* 1, 15, *Haur Ek.* 24, *Lesk.* 9. - Droga prościuteńka. *Teatr* 22, 113, schnurgrade, Oesterr. kerzengrade; *Rs.* прямица. Kto idzie prostą drogą, ma swe stanowisko ostateczne; błąkacz nie zna terminu. *Pilch. Sen. list* 125. Który prostą drogą sprawiedliwą idzie, nazywaią go symplakiem. *Teatr* 22 *b*, 126. - *Prov. Sr.* 2. rowno ako motele, tschiwe ako teschene, proste iak motowidło, krzywe iak wrzeciono, *contradictoria*, *impossibilia*. Przekop prostemi ścianami brany, gdy tyleż na dnie strona od strony, ile na wierzchu brzeg od brzega. *Warg. Cez.* 197. Prosty wzgórę, = prostopadły, perpendykularny, pionowy, *Vd.* ràun, glih'hor, hor'glih, gorstegnjen, gorsraunan; senkrecht, grade in die Höhe. Cedr drzewo, wysoko, prościuśieńko, gładko bez sęków roście. *Chmiel* 1, 639. - §. Prosty, niesłożony, einfach, grade, nicht zusammengesetzt: Ilość prosta, *quantitas incomplexa*, która iedną lub kilką liter wciąż bez żadnego znaku lub związku wyraża się, *Ustrz. Alg.* 7. Reguła trzech prosta. *Jak. Mat.* 1, 154. Prosty takt w muzyce, ma w sobie cztery ćwierćnoty, czyli fuzy proste. *Mag. Msk.* - *W grammat.* stopień prosty, *Ec.* положи-

ний, *Gradus Positiuus.* - §. Prosty, bez przysady, po prostu zrobiony, grade, ohne Beyſatz, ſchlicht. Kitayki duplo złociec złotych 2; prostéy groszy 10. *Gost. Gor.* 78; poiedynczey, ordynaryyney). Zapisał mu prostym długiem na wiosce kilka tysięcy. *Kras. Def.* 64, realnym, rzetelnym długiem, iak gdyby mu w gotowiznie pożyczono, grade Schuld. Pozwany może rok przewlec prostą niemocą, (zwyczayną, przypadkową, ktorey dowodzić nie trzeba), a wtory prawdziwą niemocą; a potym przysięże, iż na ten czas był niemocen prawdziwą chorobą. *Herb. Stat.* 460. Prostemi słowy mu to obiecał. *Chel.* 136, po prostu, grade zu, mit dürren Worten). - §. niewytworny, pospolity, ſchlicht, ſchlecht, nicht trefflich, gemein. Nie prosteyeś roboty człek, nie prostey mamki, Domy, wsi tobie stawiać i zakładać zamki. *Gaw. Siel.* 365. Bogacą się nie sposobami przystoynemi, przynaymniey kształtnemi, ale tak prostym zdzierstwem, iak się spodziewać można po ludziach podłego rodu. *Ałok. Turk.* 78. Jak mię już z prostego wziął regestru...! *Teatr* 43, 122, z ostatniego reiestru; ostatniemi słowy mię wyłaiał, auf die niedrigſte Art). Prosta iest mowa prawdy, nie potrzebuie wielkich zalotow i wywodów, sama się zaleca i okazuie każdemu. *Gil. Pſt.* 99 *b.* Wyłączył nowicyusze i prostą, która czytać nie umie, bracią. *Birk. Dom.* 145, *Vd.* preprost, *Hg.* parasst *incultus*). Co lepiéy iest, prostym być, czyli czystym a uczonym człowiekiem! *Glicz. Wych. H.* 4. Prosty, prostego stanu, gminny, prosty człowiek, gemeiner Mann, prosty żołnierz, gemein, ein gemeiner Soldat, ein Gemeiner; *Slo.* (prosti); *Sla.* prosti; (*Hg* parasst, - chlop), *Rs.* рядовый, рядовичь, простолюдный, простонародный, простолюдинъ, простолюдинка. U boga w równym szacunku nayprostszy kmiotek z monarchą naywyższym. *Boh. Kom.* 5, 278. Prościuchna i wieyska lud, *Rs.* простолюдинство. Woysko Rossyyskie, co do prostego żołnierza składa się z ludzi kraiowych. *Pam.* 84, 263. Kiedyż sztuce natura dobre wzory daie? W ten czas, kiedy panuią proste obyczaie. *Dmoch. Szt.* 84, niewykwintne, nieprzesadne, niewinne, skromne, prawe, ſchlichte, grade, biedre Sitten. Job uprzeymy, a prosty, i boiący się boga. *Leop. Job.* 1, 1, *et* 2, 3. Z szczerym a prostym do boga sercem, szli przodkowie nasi na pogańskie żelaza. *Sk. Zyw.* 1, 253. Gdy wolą naszę czynimy, serce krzywe mamy; ale gdy wolą swą woli bożéy poddajemy, w ten czas prostego serca bywamy. *Hr. St. Nauk. d* 4 *b.* Prosty człowiek, starego świata abo wieku, *Cn. Ad.* 932. Prosty człowiek, niechytry, starego świata, starych ludzi *Cn. Th.*, cl. staropolski; *Cro.* priproszt, lagodén, *Rs.* прямый, прямикъ. PROSTYNIA, - i, ż., prostość, prosta płaszczyzna, eine grade Fläche. U szynwagi uważay, aby doskonała była prostynia. *Stryy. Staw. C.* Owieczka stracona nie umie na drogę dobrą sama przez się nawrócić się, a prostyniami sprawować. *Gil. Pſt.* 195, prostą drogą iść. Po łodz. *prościć; naprościć, naprasczczać, naprostować, sprostać, sławnoprost; wyprostować; rozprostować; bezprostowny.*

PROSZAK, - a, *m.*, natrętny prosiciel, ein zudringlicher Bittet. Sprosne iest proszenie urzędu, nie tylko temu, który prosi, ale i tym, co takowym proszakom pobłażają; ale łacno wszeteczność takowych proszaków zahamować, *Modrz. Baz.* 173. Prosżak, *precax. Cn. Syn.* 715. (*Sla.* prosják, *Ec.* прошáкъ żebrak; *ob.* proszeniec.

PROSZCZEK, - szczka, *m.*, *abrotonum sylvestre*, wilde Stabemurz. *Tr.*

PROSZĘ, *ob.* Prosić.

PROSZĘ *ob.* Prószyć, Pruszyć. PROSZEK, - szka, *m.*, Proszeczek, - czka, *m.*, *Dem. Nom.* Proch; *Bh.* práſſek, (*Bh. etc.* prſt *terra pulverea*); *Sr.* 1. prószek; *Sr.* 2. proschk; *Cro.* prassecz; *Hg.* porotska; *Bs.* prasejak; *Rg.* prásejak; *Vd.* prahes, drob-n prah, shtupa; *Ks.* порошокъ *pulisculus, atomus*, pelek, *Rs.* пылинка; ein Stáubchen, Sonnenſtáubchen. Żadnego proszka nań upaść nie radziby. *Glicz. Wych. E* 4, ſtrzegą iak źrzenicy, iak oka w głowie). Powiadali, duszę być *ex atomis*, z owych w słońcu pokazuiących się proszeczków. *Sak. Dusz.* 28. Ostro widząc, w inszych proszek, a w sobie tramu nie bacząc. *Sekl.* 27; (*Rs.* порошина, порошинка siarnko prochowe). - *Medic.* Proszek, medykament wnętrzny suchy, na subtelne części utarty. *Krup.* 5, 271, ein Pulver aus der Apothéke. Oszustowie noszą proszki farby różne maiące, które Berlińskiemi, Halskiemi, Paryzkiemi nazywaią. *Krup.* 5, 560. - (*PROSZENIEC, - ńca, *m.*, prosiciel, prośca, der Bittet; cf. proszak). Ten proszeńcem, kto prosi. *Zebr. Ow.* 67). - PROSZKOKRĄG, - ęgu, *m.*, *atmosphaera. Rog. Dos.* 1, 113, *Torz. skl.* 117, Powietrzokrąg, der Dunſtkreis. PROSZKOWAĆ, - ał, - uie cz. *ndk.*, w proch lub proszek obracać, *Vd.* sesprashiti; *Slo.* práſſiti, na prah rozetříti; *Hg* porrátenni; *Ec.* прáшу, ав прахъ обращáю; pulvern, pulveriſiren, zu Pulver ſtoßen. Proszkowanie, pulweryzacya, rozdrobienie iakiego ciała, za pomocą narzędzi, na naymnieysze cząstki. *Mier. Mscr.* PROSZNISTY, PROSZYSTY, - a, - e, polen pełu, prochu, voll Staub, ſtaubig; *Boh. et Slo.* prašný; *Hg.* poros; *Sr.* 1. proschnivé; *Crn.* prashan; *Vd.* prahen, praha poun, prahen, prashno; *Cro.* prafsni; *Rg.* prasciv; *Rs.* пылевый, пылеватый. Szkodliwe iest chodzenie pod czas drog proszystych suchotnikom. *Krup.* 3, 573. Skiby proszniste lato piecze słońcem rospalone. *Otw. Wirg.* 377. Ziemia proszysta, *Bh.* prſt, *Ec.* перстъ, земля чистая и мѣлкая. PROSZYĆ, PRUSZYĆ, - ył, - y cz. *ndk.*, prochem posypować, okrywać; *Boh.* prášiti, *Crn.* prashim, prashil, prashiti; *Vd.* prashiti, smietiti, (cf. *Vd.* perahi, *Boh.* prſſi mży, drobny deszcz pada, iak proch); *Cro.* prashiti, prássim; *Dl.* prasiti; *Hh.* porosni; *Bs. et Rg.* prasciti; *Rs.* порошить, пылить; bestáuben, mit Staub bedecken Swą pamięć popiołem proszę. *Kul. Her.* 282, cf. Kurzyć, przykurzać). Zima zawieruchą kręci, Śniegiem po chatach puszcza i lodolach. *Jabł. Buk. U b et R 2 b.*

PROTEGOWAĆ kogo, cz. *ndk.*, szczycić go, pod obronę go brać, opiekać się nim, einem Schutz angedeihen laſſen; *Rs.* покровительствовать, ходатайствовать. PROTEKCYA, - yi, ż., obrona, ochrona, szczyt, opieka, Schutz; *Rs.* опáка, покровительство, ходáтайство. Dufała protekcyi książęcia. *Sk. Zyw.* 2, 433. Pieniędzmi łatwo protekcyi nabyć. *Teatr* 49, 38. PROTEKTOR, - a, *m.*, obrońca, opiekuiący się kim, der Beſchützer; *Vd.* obvarai gospud, obranenik, savetnik, branezhi gospud; *Cro.* zaschitnik; *Rg.* odvjetnik, braniteg!, zasctiteg!, obraniteg!; *Rs.* покровитель, ходáтай, предстáтель, спо-

соб-

собственникъ; *Ec.* противникъ, защитникъ, покровитель. Polska miewała iednego z kardynałów w Rzymie swoim protektorem, który w interessach iey u dworu papiezkiego wdawał się. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 106. *w rodz. zeńsk.* Protektorka, *Rg.* od. jetniza, braniteglіza, obraniteglіza, *Rs.* покровительница, ходатайца, предстательница *ob.* orędowniczka. PROTESTACYA, - yi, ż., oświadczanie sądowe, die gerichtliche Proteſtation. Manifest, inaczey proteſtacya, ſkarga, żałoba, ieſt oświadczenie przed aktami woli naszey, albo ku zapobieżeniu szkody publiczney, albo ku zaſkarżaniu iuż udziałaney. Niegdyś proteſtacya do samych spraw uczynkowych, manifeſt zaś tylko do spraw *iuris* ściągał się. *Oſtr. P. C.* 2, 38, *Kras. Zb.* 2, 417. PROTESTANT, - a, *m.*, luter, wyznania Ewanielicko - Augsburſkiego, od proteſtacyi na seymie w Spirze 1529 R. zaniesionéy; po pokoiu Weſtfalſkim i Ewanielickoreformowanych pod tym nazwiſkiem objęto, *Slo.* protestant, *Hg.* proteſtáns, der Proteſtant; *adj.* PROTESTANTSKI, - a, - ie, proteſtantiſch. PROTESTOWAĆ, *Inter. ndk.*, PROTESTOWAĆ się, *Rec. ndk.*, proteſtacyą czynić, oświadczać się, proteſtiren. Proteſtować się przeciwko iakiey materyi. *Leszcz. Gl.* 75.

PROTOKÓŁ, - u, *m.*, spis, spisek, *Rg.* mattiza; das Protocol. Protokoły są księgi, w których transakcye i prawne wyroki sądowe umieszczaią się. *Oſtr. Pr. C.* 2, 44. W protokole co zapisać. *Leszcz. Gl.* 79. PROTOKOLISTA, - y, *m.*, protokoł utrzymuiący, der Protocoliſt; podpisek. *Cn. Syn.* 867; *Sr.* 1. zapiſiwar, *Ross.* письмоводитель, *Ec.* книговодитель.

PROTOPOP, - a, *m.*, *Gr.* πρωτοπαπᾶς, pop Ruſki z przeduich, pierwszy pop, ein griechiſcher Oberprieſter. *Birk. Ex. C* 3. *Podobnież* Protoarchimandryta, t. i. pierwszy z archim: der Oberarchimandrit. Protoarchimandrya czyli generalſtwo. *Steb. pr.*, godność protoarchimandryty. - *adj.* protoarchimandryczny, *Steb.* 2, 440. - Protomęczennik, pierwszy czyli celny z męczenników, *Rg.* parvomucceník, *protomartyr.* - Protomedyk, pierwszy z lekarzów, *Rg.* parvoljekár; *Ec.* архиатръ; urząd protomedyka, *Rg.* parvoljekarſtvo. - Protonotaryusz, *Rg.* glavnopisalaz; *Rg.* parvopisarſtvo, z urząd protonotaryusza. - - - i t. podobn.

PROTUNKOWY, - a, - e, PROTUNKOWO *adv.*, z *lac.*; doczesny, dorazny, na ten raz, tymczasowy, für dießmal, einſtweilig. Protunkowo naznaczono polióra pogłownego żydowskiego. *Gaz. Nar.* 172. W czasie niewoli lub śmierci hetmana, do seymu należy nominacya wodzów protunkowych. *Nar. Hiſt.* 7, 69.

PROTY, Pruty; *ob.* Prót.

PROWA, - y, ż., n. p. Obywatele morza Niemieckiego Radogoſta, Światowita, ktemu Prowę za bogi wyznawali. *Krom.* 56, eine Gottheit der Oſtſeebewohner. *cf. Lat.* Proba.

PROWADZIC, - ił, - ić; *cz. ndk.*; *Bh.* prowesti, prowoditi, prowazeti; *Dl.* zprovoditi; *Vd.* voditi (*ob.* wieśdź, wodzić), vosit, vishati, pelat, pòlat; *Crn.* pelàm, pélàti, pęlem, tùram; *Cro.* szprevagyam, pèlyam, pelyati (*Cro. szprevájam comitor*); *Rg.* sprovoditti *parentare*); *Bs.* prattiti; *Ross.* проводить, (*Rs.* спровáдить, спровáживаю sekretnie na bok sprzątać, *cf.* uprowadzić). Prowadzić kogo, co, wieść, führen, leiten, *phys. et moral.* Za rękę kogo dokąd prowadzić. *Kłok. Turk.* 122. Z sobą prowadzić, *Rs.* совести, совожду. Drugich prowadzimy a sami błądzimy. *Cn. Ad.* 213, sami błądzimy, a drugich rządzimy; sobie głupi, drugim mądry). Jzali może ślepy ślepego prowadzić, azaż nie obadwa w dół wpadaią? *Sk. Kaz.* 273, *W. Math.* 15, 14, drogę ukazać, den Weg zeigen, führen. Ogrodnik wody po ogrodzie swoim, iak i kędy chce prowadzi; każe im czasem do góry: idą; każe kołem: idą kołem. *Birk. Pod.* 3. W sztucznych prowadzeniach wody w górę, (Waſſerleitungen), wiele czyni przycisk powietrza na wodę. *Kluk. Kop.* 1, 99. Prowadzić rów, einen Graben führen. *Cn. Th.*, *ob.* bić rów). Prowadzić kogo z świecą, poświecać mu, przyświecać, einem vorleuchten. Odchodzi Antałowicz, którego Wydrwicz prowadzi oczyma. *Teatr* 24, 99 *Czartor.*, oczy iego za nim patrzą, er begleitet ihn mit ſeinen Augen. Jużże się nie baw', łutościwe nieba Niech cię prowadzą szczęśliwie, gdzie trzeba. *Paſt. F.* 148. Niech cię Pan Bóg prowadzi. *Teatr* 34, 101, niech cię ma w swoiey opiece, der Himmel geleite dich. Pierwsze złoczyństwo do drugich prowadzi. *Stas. Num.* 2, 29, drogę toruie). - §. *tr.* prowadzić, z utrzymywać co, ciągle co kontynuować, wciąż robić, wykonywać, führen, fortſetzen, anhaltend machen, treiben. Juliia, iakim to mowę prowadzi sposobem, iaki to rozum! *Teatr* 30 *b*, 97, das Geſpräch führen, unterhalten. Krotko, lecz mocno Atryd rzecz swoię prowadził, Jchoć młody, na słowa nie wiele się sadził. *Dmoch. Jl.* 75. Tobieli tylko uydzie to samemu Długie dyskursy prowadzić po swemu? *Chrośc. Job.* 42. Usłyszałem u drzwi rozmowę dwóch osób, którzy dość ią głośno prowadzili. *Teatr* 30 *c*, 88. Z Syrenami żart, zemną dyskurs prowadził. *Uſtrz. Troi.* 55. Przypomniałem mu na czym mówić przeſtał; on zaś tak daley rzecz prowadził. *Kras. Pod.* 2, 155, er fuhr ſo fort. - Prowadzę sprawę iaką, *persequor. Cn. Th.*, eine Streitſache führen, fortſetzen. Do sądu przychodzą, sprawy swo prowadzić. *Szczerb. Sax.* 1, wytoczyć). Prowadzić co do końca bez przerwania, konać co, dokonywać. *Cn. Th.*; etwas durchführen, durchzuſetzen ſuchen. Prowadzić życie, z pędzić życie, leben, ein Leben führen. Starożytnemi postępkami i cnotą staropolską wiek swóy prowadził. *Falib. A.* 1; dni swoie pędził, er brachte ſo ſeine Tage hin. - Prowadzić handel. *Teatr* 27, 14, bawić się, trudnić się handlem, utrzymywać handel, kupczyć, einen Handel führen. Na opatrzenie zdrowia swego koszt wielki prowadził. *Falib. D* 3, ciągle łożył, wytrzymywał, große Koſten anhaltend verwenden auf etwas. Dobrze umiała dom swóy prowadzić. *Kniaź. Poez.* 3, 117, rządzić, utrzymywać, das Hausweſen führen, leiten, erhalten. Okropną figurę prowadzić musi żona taka. *Zab.* 16, 45, okropną rolę grać, figurę prezentować, eine ſcheußliche Figur ſpielen, vorſtellen. Chce większą nad stan swóy figurę prowadzić. *Teatr* 34 *b*, *B ij.* Janych to gniewa, którzy tyleż maią wyniosłości, ale mniéy intraty, niż ów, który figurę większą większym kosztem prowadzi. *Mon.* 70, 355. Wielką okazałość małym kosztem prowadzą. *Mon.* 73, 761. - §. Od początku prowadzić co, z przodku poczynać. *Cn. Th.* 1352, wywodzić, wyprowadzać, *ab ouo*, anheben, ableiten, herleiten. - §. Prowadzić kogo poczesnie, odprowadzać, *prosequi abeuntem Cn. Th.*, einem das Geleite geben. Prowadzenie kogo poczesne, *pompa ſolennis*, *deductio alicuius. Cn. Th.* Prowadzić kogo do grobu, *ducere funus*

alicui Cn. Th., zu Grabe geleiten; *ob.* niżéy *Prowad.* PROWADZIĆ się *Recipr.*, przeprowadzać się, przenosić się, wyprowadzać się, umziehen, ausziehen, einziehen. Prowadź się ztąd, = precz ztąd, fora, won! *Crn.* pobèri se! hebe dich weg, packe dich fort! Prowadź się ztąd Katylino, uczyń koniec naszym trwogom. *Nag. Cyc.* 19. – §. Prowadzić się, iść wspaniale, na palcach stąpać, boki podeymować, einher stolziren. *cf. Talem se laeta ferebat. Cn. Th.* 240. – §°. Acz mu się tak prowadziły rady, Jednak przeciwko śmierci nie nalazł porady. *Groch.* IV. 549, wiodły się wciąż, ciągnęły się pomyślnie, nie urwały mu się; sie glückten ihm anhaltend. °PROWAD, – u, *m.*, *Apocop.*; = prowadzenie, das Führen, Leiten, Geleiten. Widzę nieszczęsny prowad płci oboiéy, Słyszę płacz, i skwierk, w stryczkach młodzi twoiéy. *Miask. ryt.* 2, 73. Przez prowad nocny, i żałosne trwogi, Kat polewał krwią nieszczęsną progi, *ib.* 132. Przez dalszy prowad, i łysèy wierzch skały, Gdzie niźli doszedł, siły w nim ustały. *ib.* 137. Słuchaymy trochę o prowadzie ciała Do grobu; Gdy się tedy ruszą konie z trumną . . . *Opal. Sat.* 20; Leichenbegängniß, Geleitung zu Grabe; kondukt, *Boh.* průwod, *Rg.* sprovod, spravodiscte, ukòp, *(Rg.* sprovodni, ukopni *exequialis)*, *Cro.* szprévod *comitatus*, *funus*, szprevodni *funebris*, *exequialis)*. Poglądaymyż często na ten żałosny prowad młodzieńca zmarłego. *Dambr.* 436. Ten prowad uyrzeć nie zawadzi, *videamus miserabile funus. Zebr. Ow.* 371. PROWADZICIEL, – a, *m.*, *Vd.* vodnik, pelaus, vishar; *Cro.* pelyávecz; *Rs.* проводникъ, наставникъ, który kogo abo co prowadzi, der Führer, Geleiter. Boga miał za prowadziciela. *Leszcz. H. S.* 207; za wodza, przewodnika. – Prowadziciel czyy poczesny, *deductor. Cn. Th.*, der Ehrenbegleiter; cf. Przystaw; *Cro.* szprevoditel, sprevagyavecz *assecla*, *comes.* – *w rodz. żeńsk.* Prowadzicielka, *Vd.* visharzha, vodniza; *Ross.* наставница.

Pochodzi pod *Wieść*, *wiodę*.

PROWANA, *herb*, orzeł biały, na piersiach trzyma tarczę na 4 części podzieloną, w pierwszey kolumna, w drugiey winna latorośl̨ka z trzema winnemi gronami; w trzeciey znowu kolumna; w ostatniey taż latorośl; na helmie kolumna. *Kurop.* 3, 41, ein Wappen.

PROWENT, – u, *m.*, intrata, dochód, urodzay, krescencya, Einnahme, Einkünfte; *Boh.* wynos, wynosek, *(cf.* wynosi co). Między prowentami skarbu iest pogłówne żydowskie policzone. *Leszcz. Gl.* 128. PROWENTOWY, – a, – e, od prowentów, dochodowy, Einnahme-, Einkünfte-, *Boh.* wynosný. Pisarz prowentowy. *Kras. Pod.* 2, 24. – PROWIANT, – u, *m.*, municya, żywności woyskowe, der Proviant; *Sr.* 2. probiant; *Bh.* śpiże (*ob.* śpiża); *Crn.* frónta, hrana; *Vd.* profiant, fronta, sakláda, shaloshenje, jedni salog, jestvina, hrana, hranje, *Cro.* profunt, brasno: *Rs.* припасы, провіантъ, хлѣбный запасъ. PROWIANTMAGISTER, – stra, *m.*, der Proviantmeister; *Sr.* 1. proviantmiitar, żywność zastępuie; *Crn.* hranik; *Cro.* profuntár, brasnár; *Ec.* живохранимехъ; *Rs.* провіантмейстеръ (cf. °picownik). PROWIANTOWAĆ *cz. ndk.*, uprowiantować *dk.*, w żywność opatrywać, proviantiren. Chléb i wino, to potrzebnieysze, niż bielizna; iakżeś mi się przednie uprowiantowała. *Teatr* 3a *b*, 84. PROWIANTOWY, – a, = e, od prowiantu, do żywności należny, °picowny, Proviant-. Prowiantowy wóz. *Tr.* PROWIDOWAĆ, kogo *cz. ndk.*, uprowidować *dk.*, = opatrzyć kogo, einen versorgen. Zawsze prowiduie sług swoich opatrzność. *Sk. Zyw.* 1, 398. O prowidowaniu woyska. *Papr. W.* 1, 433. Fregata uprowidowana na 6 miesięcy. *ib.* 1, 377. PROWINCYA, – yi, *ż.*, (cf. powiat), eine Provinz; *Rg.* darżàya (cf. dzierżawa) rusàgh; *Rs.* область (cf. władza). Część krainy znaczney składaiąca powszechność znamienitego państwa. *Kras. Zb.* 2, 418. Polska zawiera trzy wielkie prowincye: Wielkopolską, Małopolską, Litewską. *Leszcz. Gl.* 41. Państwa które lud Rzymski woyną podbił, nazywano prowincyami. *Pilch. Sall.* 138. Prowincya duchowna, zakonna, powiat duchowny, die Provinz eines geistlichen Ordens. *Kras. Zb.* 2, 418. *ob.* Prowincyał. – §. *tr.* Ja tylko sposoby do nabycia fortuny pokazuię; jak się przy niey utrzymać, iuż nie wchodzi w moię prowincyą. *Teatr* 1, 31, iuż nie mego urzędu, nie do mnie należy, ist meines Amtes nicht. PROWINCYAŁ, – a, *m.*, *Sr.* 1. krayowne przełożoney; *Rg.* darżàvnik (cf. dzierżawca); przełożony nad klasztorami iedney zakonney prowincyi. *Kras. Zb.* 2, 418; der Ordensprovincial. PROWINCYALSKI, – a, – ie, do prowincyała należący, dem Provincial gehörig. PROWINCYALNY, – a, – e, od prowincyi, Provincial-; *Rg.* darżavski; *Rs.* областный; (cf. Powiatowy). Różnili się dawniey więksi kasztellanowie od mniey-szych, rozległością iurysdykcyi, ztąd pierwszych prowincyalnemi, drugich powiatowemi zwano. *Skrzet. P. P.* 1, 165. PROWINCYALSTWO, – a, *n.*, godność prowincyalska, die Würde eines Provincials. – PROWIZOR, – a, *m.*, opatrzyciel śpitalny, aptekarski etc., der Provisor eines Hospitals, einer Apotheke ꝛc. *Tr.* – PROWIZYA, – yi, *ż.*, PROWIZYYKA, – i, *ż. dem.*, prowizya żywności, opatrzenie w żywność, śpiża, prowiant, zapas, Mundprovision, Vorrath. Nazaiutrz wiele żywności do klasztoru przyszło, i powiadali ci, którzy tę prowizyą przyprowadzili, iż ta była od pewnych panów. *Sk. Zyw.* 2, 26. Prowizya, na stan iaki opatrzenie, dochód, Versorgung, Besoldung, Gehalt. *Cn. Th.*, cf. °obrok. – §. Prowizya w prawie, zysk od summy pożyczoney, wracaiący się pożyczaiącemu; nad miarę wyciągniony staie się lichwą. *Kras. Zb.* 2, 419; procent, interes, °sowitość, Interessen, Zinsen, Provision; *Cro.* haszen od penez, interesh, (cf. płat, w płat wziąć, cf. °płatować, z prowizyą płacić. Prowizye od prowizyi nigdy brane być nie maią. *Gall. Cyw.* 3, 224. Wielkie summy i na prowizyach i w gotowiznie zostawił. *Kras. Pod.* 2, 29. Trwożył się, czy z prowizyyką panicz nie pieczе. *Kras. sat.* 45. – – PROWOKOWAĆ *cz. ndk.*, odwoływać się, sich abberufen. Do samego pisma prowokuię. *W. Post. W.* 3, 190.

PROZA, – y, *ż.*, mowa niewiązana, die Prosa, *Sr.* 1. tłomaczona, nie wiązana retą. W cerkwi na godzinach zamiast psalmów proza czytana bywa, *Pim. Kam.* 226, text prozą ułożony, *prozaiczny*.

PROZAPAS, = na zapas, wprozapas, na doręczu, in Vorrath, auf den Nothfall. Żołnierz aby miał amunicyą i kartusze prozapas. *Tr.*; *ob.* Zapas.

PROŻBA *ob.* Prośba.

PROŻEK, – żka, *m.*, *dem. Nom.* Próg; *qu. v.*, eine kleine Schwelle; *Ross.* порожекъ. – §. Prożek, Prożeczek u

ſkrzypców, na którym ſtrony leżą *Tr.*, das Greifsbret auf der Violine.

PROŻEN *ob.* Próżny.

PROZERPINA, - y, ż, bogini piekła, *Boh.* Ninwa; (cf. Nya; z Pluto); *Crn.* Ninga, Hudina, Noshniza.

PROZEUGMA, *Slo.* przedowázalka.

PRÓŻNIA, - i, ż., próżne mieysce, der leere Raum. Ciała w próżni (*In vacuo*) spadaią bez żadney odmiany biegu sprawionego ciężkością. *Hub. Mech.* 19. PRÓŻNIACKI, - a, - e, - ie. PRÓŻNIACZY, - a, - e, nieroboczy, gnuśny, *Slo.* zabalcíwý; *Ross.* празднолюбый; müſſiggängeriſch, müſſig, faullenzeriſch. Błaznować wolą niż robić, tym talentem się spodoba każda próżniacka osoba. *Zab.* 15, 179 *Nagl.* Zagęściły się rozboie dla zuchwałości próżniaczego hultayſtwa. *Nar. Hiſt.* 6, 9. Żyć iak szlachta umyślili, po próżniacku. *Jak. Bay.* 90. PRÓŻNIACZKA, - i, ż., kobieta nierobocza, próżnuiąca, lubiąca próżnować, eine Müſſiggängerinn. Zalotnice, kartownice, próżniaczki, ſtroyniste, zbytnickie. *Mon.* 71, 609. PRÓŻNIACTWO, - a, *n.*, *Ross.* праздность, празднолюбство, празднолюбїе, тунеядство; prożnowanie, niepracowitość, der Müſſiggang. - §. *collect.* ludzie próżniaki, próżniacy, müſſiges Volk, Müſſiggänger. Próżniactwo woli ſtać i nic nie robić, niżeli się dać tanio naiąć. *Lach. Kaz.* 1, 324. PRÓŻNIAK, - a, *m.*, *Bh.* zahalec; *Sr.* ispraznik; *Rg.* izpraznik; *Sr.* 1. próżnik; *Dl.* prasnik; (*Cro.* praznik *fornicator*); *Crn.* poſtopásh, *Vd.* bresdelnik, pohajenik, baidou, (*ob.* bayda); mahovez; (*Rs.* порожнякъ prożny wóz); *Rs.* празднолюбецъ, шалберъ (cf. szalbierz) lubiący próżnować, próżniiący, nieroboczy, ein Müſſiggänger, Faullenzer. Tylko próżniacy są przyczyną złego w społeczności; w towarzyſtwie każdy próżniak iest znakiem pewnym, że iakiś obywatel krzywdę cierpi. *Przeſtr.* 137. Szczéry próżniak, kart, tutunu i kieliicha pilnuiący. *Mon.* 65, 33. *Prov. Vd.* baba gobe shenje, dedei ſtershe korenje, ein poushe ſtriela, hzhi pushe diela; z *Pol.* baba gąbki zbiera, dziad ſtruże korzenie, syn ślimaki ſtrzela, córka lalki dziala, a wszyscy prożniacy, cf. bąki ſtrzelać. - §. Próżniakiem, z próżniiąc, müſſig. Jakoby nie było co robić, próżniakiem u wrot ſtoisz. *Teatr* 42 *d*, *D'd.* W domu tylko próżniakiem siedzi, i nic dobrego nie czyni. *Lach. Kaz.* 1, 70. *PRÓŻNIC, *PRAŻNIC, - ił, - i *cz. ndk.*, *Boh.* prázdniti; *Sr.* 1. prożnu; *Cro.* praznim; *Crn* prasniti; *Vd.* prasniti, sprasniti, poprasniti, isprasnuvati; *Rs.* порожнить, wypróżniać, prożnym uczynić, leeren, leer machen Swiatło i ciemnota w wieczyſtey przemianie Zaſtępuiąc i prożniąc wzaiemne mieszkanie Przyiemne dla nas w chwilach sprawuią kolei. *Przyb. Milt.* 175. *Praca głupich iszalonych miłości nie *prażniss? *excutis. Zebr. Ow.* 240, pozbawić miłości, wyzuć z miłości). PRÓŻNICA, - y, ż., próżność, prożnota, próżna rzecz, eine leere eitle Sache. Starać się dziś o przyiaźń, mam to za próżnicę, Chleb a grosz pobratają z pany i woźnice. *Jag. Gr. B* 3 Niech człek pogardzą tą wszyſtką próżnicą. Ażeby się stał dla boga świątnicą. *Leszcz. H. S.* 120. - §. W swych chwilach odetchnienia czuię iakąś, że tak rzekę próżnicę, którą naylepiey iedyna przyiaźń iéy napełnić potrafi. *Mon.* 6, 761. czczość, Leere, Leerheit. - §. *Po próżnicy. ob.* Popróżnicy PRÓŻNO *adv.*, Próżniuteńko, PRÓŻNIUSIEŃKO, Próżniuchno, Próżniutko *intensive*; *Bh.* prázdno; *Sla.* prasnu; *Rs.* праздно, nic nie zawieraiąc, czczo, goło, leer. Próżno idę, nie niosę nic, z gołemi rękami. *Cn. Th.* - §. darmo, daremnie, bezſkutecznie, *Bh.* напрáздно; *Crn.* sabſtojn, sadiloin; *Vd.* sabſtoin, saſtoin, obſtoin, sauman, uman, prasen; *Cro.* sauman, zahmán; *Dl.* za ludu; *Rg.* màni, mân, zalûdu, zamán; *Rs.* напрáсно, всуе, суе, суетно, втунѣ, тщетно; *Ecc.* вотщѣ, запщее, тыше; vergebens, vergeblich. Piotr bez Pana nic nie mógł usilną pracą swą wskórać, próżno robił, próżno sieci miotał, darmo się czuciem nocnym pracował. *Zrn. Pſt.* 2, 330 *b.* Próżno temu skrzypać, co nie chce wykrzykać. *Cn. Ad.* 934; cf. mów ty ścienie; cf. groch na ścianę rzucić); Głuchemu próżno co powiadać, bo nie słyszy. *Biel.* 336; nie pomaga głuchemu piszczek; cf. *szkoda). Próżno wyglądam, i nie mogę postrzec Klarysy: *Teatr* 6, 55. Próżno co czynić, wodę z morza przelewać, *litus arare. Męcz.*, cf. drzwi do lasa; piasek liczyć). Ten, który się próżno bawi, niemało przynosi szkody. *Pilch. Sen. liſt* 263, nieużytecznie). Strzała twoia nigdy próżno nie wyszła, a miecz twóy niedarmo się zamierzył. *Sk. Káz.* 444. Bodaybyś nigdy z łuku mego próżno nie strzelał. *Bard. Tr.* 516. Co się stało, to iuż próżno. *Biel.* 184; darmo, przepadło; nie odstanie się, co się stało, es iſt ſchon vorbey, ſchon umſonſt. - Na próżno, nie wiedzieć na co, nadaremnie, niepożytecznie, umſonſt, unnütz. U nas na próżno sługi chowaią dla zwyczaiu. *Petr. Ek.* 11. Przez niego grosz ieden na próżno expensowanym nie został. *Gaz. Nar.* 1, 185. Na próżno szukał Germowila w iego domu. *Zab.* 14, 353. - §°. Próżno, z próżniując, w próżnowaniu, müſſig. *Cn. Th.* 829; *Ec.* праздно. PRÓŻNOGŁOWKA, - i, *m. et ż.*, czcza głowa, człowiek niegruntowny, wietrznik, cf. półgłowek; ein leerer Kopf, ein Windbeutel. *Falib. Dis. R.* PRÓŻNOIAD, - a, *m.*, próżny chleb, darmoiad, darmoſłoy, z PROŻNOSTRAWA, - y, *m. et ż.*, *Mon.* 75, 590, der das Brot nicht verdient, eine unnütze Erdenlaſt. Panowie wodzą za sobą próżnoiadów wiele, co zbytek i utrata wielka. *Petr. Ek.* 11. Szalone próżnoiady. *Teatr* 18, *c*, 67. PRÓŻNOMÓWCA, - y, *m.*, gaduła, brzechayło, trzpiot, słowosieyca, *Rs.* празднословецъ; *Ec.* блядословникъ; ein Schwätzer, Plauderer. Próżnomówce, zwodziciele. *Leop. Tit.* 1, 10. PRÓŻNOMÓWNOSC, - ści, ż., *Rs.* празднословіе, *Ec.* мнѣсловіе, czcza gadanina, gadulſtwo, *vaniloquentia*, Plauderhaftigkeit. Wielomówność i próżnomówność tych mistrzów, którzy wiele obiecuią, a mało ało nic nie czynią dobrego i skutecznego. *Syr.* 333. PRÓŻNOMÓWNY, - a, - e, Próżnomównie *adv.*, *Sr.* 1. prożnotežnivè; *Ec.* блядословный; *Rs.* празднословный; gadatliwy, trzpiotawy, ſchwatzhaft, geſchwätzig. Próżnomówni ludzie. *Bud. Tit.* 1, 10; *Sk. Dz.* 41. O święty Oyciec! utniy bluźnierstwa i chlubę próżnomównych ludzi. *Herb. Art.* 168. Próżnomownym iestem, *Ecc.* праздословлю, блядословлю *vaniloquor.* PRÓŻNOŚĆ, - ści, ż., PRÓŻNOTA, - y, ż., *Bh.* prázdnoſt; *Slo.* prázdnoſt; *Sr.* 1. prożnoſći, prożnota; *Crn.* prasnoſt, prasnóta; *Vd.* prasnoſt, prasnoba; *Cro.* praznócha *vacuitas*; (*Cro.* praznoszt, praznovanye *fornicatio*); *Rg.* praznòcchja, praznós; *Bs.* praznochja, ispraznóſt; (*Rs.* праздность; próżnowanie) z czczość, die Leere, Leerheit; *ob.* Próżnia, Próżnica. - §. *z próżności*, die Eitelkeit, Vergänglichkeit; *Vd.* prasnoſt, sabſtoinoſt; *Rs.* тщета, тщéтность, суетность; *Ec.* суемнѣніе,

cyemiie, cyemcmso. Co widziemy na tym świecie, nic nie iest, wszystko próżność. *Sk. Zyw.* 2, 181. Próżność nad próżnościami, a wszystko próżność. *Radz. Eccles.* 1, 2. Domniemanych bogów próżność. *Groch. W.* 300, *Wrob.* 1. – §. Próżność, *Próżnostka, zdrbn.*, chełpliwość, ambicya, Eitelkeit, Ruhmsucht; *Vd.* prasnost, napost, shemernost; *Rs.* тщеславіе, суесловіе; cyemà; *Ec.* славохвѣніе. Hołd cofnięty obraża prędzéy próżnostkę wielu kobiet, niż hołd złożony pochlebia. *Pam. Warsz.* 4, 62 *Cstr.* – §. Próżnota, próżnowanie, próżniactwo, Müssiggang. (*Rs.* непраздность, *Ec.* непраздносмо zatrudnienie; 2) brzemienność, ciężarność, ciąża). Obmierzła próżnota. *Zab.* 11, 296, *Smotr. Ex.* 3. *PROŻNOSIEDZKI, -a, -ie, siedzący próżnuiąc, müssig sitzend. Jeymość PP. Próżnosiedzkie, stolikowych zabaw uayprzywiązańsze doglądaczki. *Mon.* 70, 132. *PROŻNOUMNY, -a, -e, bezrozumny, leer an Verstande. Taki próżnoumny pop, iak i ty sam iesteś. *Pim. Kam.* 66. PROŻNOWAĆ, -ał, -uie *Intr. Contin.*; (*Rs.* праздновать święto obchodzić, праздничать biesiadować, cf. Praznik), próżnym być, niezaiętym, wakować, leer seyn, eröffnet seyn, unbesetzt seyn; (*Vd.* prahati, prashiti, isorati na prutilietje, z ugorować). Próżnowało po śmierci Jwona dwie lecie biskupstwo Krakowskie. *Krom.* 237. Po wszystkim Krakowie ofiary mszy świętey próżnowały, dokąd aż Czechowie nie wyiechali; *a sacris cessatum est. Krom.* 694. – §. *de hominibus* próżnować, *in utramque partem, in notionem otii et desidiae usurpatur*, nie zabawnym być, niezatrudnionym być, łacnym być, nie mieć do czynienia, Muße haben, müßig seyn; nie pracować, nie pracowitym być, prożniakiem być, müßig gehen, faullenzen. Próżnować, iest próżen być sprawowania; zaś nic nie czynić, iest w próżnych rzeczach czas trawić; skąd powiedział Kato: lepiey iest próżnować, niż nic nie czynić. *Petr. Et.* 120. Praca i robota mała, kiedy iest z uciechą robiącego, często stoi za próżnowanie. Ludzie zacni po wielkich myślach maią swe drobne zabawy, które mnieysi w nich upatruiąc, próżnowaniem nazywaią. *Lub. Roz.* 481. Scypio nigdy mniéy nie próżnował, iedno gdy próżnował. *Kosz. Cyc.* 168, *Lub. Roz.* 511. Powołanie każdego pokazuie, ieśli kto próżnie. Kto robi, co iego powinność wyciąga, nie próżnuie; kto robi co nie powinien, choć pracuie, próżność robi i próżnuie. *Lub. Roz.* 480. Wielka doskonałość iest, umieć pięknie próżnować. *ib.* 483. Są co niby próżnuiąc naywięcey sprawuią, Są co na kształt czyniących, wybornie próżnuią. *Min. Ryt.* 4, 204, *Fred. Ad.* 1. Próżnowanie nieprożne, pożyteczne, uczciwe, *otium negotiosum. Cn. Ad.* 934. Próżnowanie nieprożnuiące, tytuł wierszów lirycznych *Kochowskiego.* – *In deteriorem partem*, próżnować, próżniakiem być, nic nie robić, leżeć, müssig gehen, nichts thun; *Bh.* zabaleti; *Crn.* prasnujem, postopam (cf. stopa); *Rg* praznovatti, plánditi, dangùbitti; *Br.* praznovati, za ludu stati, ne poslovati, plandovati, pocivati; *Cro.* práznújem, praznuvalszem (1. *fornicor*, 2. *otior*), mangujem, manguvati; *Dl.* praznujem, plandujem, dangubim; *Ross.* праздолюбствовать, гулять (cf. hulać), кубарить; (*Vd.* prasnuvati, posvetuvati, *Rs. et Fc.* праздновать, праздничать świątkować; NB. iak w Polskim *Niedziela* od *Niedziałania* iest rzeczona, tak w Cerkiewnym праздникъ święto oznacza właściwie упраз-

днѣніе отъ дѣла, próżnowanie, łacność, wolność od roboty). Próżnowanie, das Müssigseyn, Müssiggehen, der Müssiggang; *Boh. et Slo.* zabálka; *Crn.* nauarnost; *Vd.* prasnovanje, prasnuvanje, bresdelnost, nedelasnost, postopanje, delaprasnost, (*Vd.* prasnuvanje, posvetuvanje, z świątkowanie); *Bs.* praznovanje, ispraznost; *Rg.* praznovanje, danguba, (zguba dnia), làst (cf. leżuch), zalùdnos, plandovanie: *Dl.* praznovanye, dangube; *Cro.* manguvanye; *Rs.* бездѣлье. W domu zawżdy trzeba co czynić, próżnować nigdy. *Hrbst. Nauk. O* 6. Jezus odpowiedział: ociec moy działa do tego czasu, i ia też działam; iakoby rzekł: nie próżnuie-ć ociec moy, stworzywszy świat, ale działa, i ia też syn iego nie próżnuię. *Sekl. Jan.* 5. Drugi uczeń za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuie, więcéy *pochycić może, niż ten, któryby święcił a próżnował za kilka lat. *Gliez. Wych. N* 2 *b.* Siła *szkodzien w dalszy czas, kto próżnuie w lato. *Gaw. Siel.* 364. Przez długi czas próżnuiąc Łokietek, udał się z próżnowania na wszelakie rospusty; także iego żołnierze nic nie czynili, łotrostwa stroili. *Biel.* 171. Próżnowanie nikczemnym czyni człowieka ½ połowę uymuie próżnowanie wieku. *Gaw. Siel.* 364. Próżnowanie powód do złego. *Cd. Ad.* 934; *Rs.* праздность есть матерь всѣхъ пороковъ; Müssiggang ist aller Laster Anfang, und des Teufels Ruhebank. Próżnuiący. 1 *Leop. Math.* 20, 6; *Bh. et Slo.* zabálčiwý; *Vd.* prasa, miesik). Próżnuiący musi kraść. *Cn. Ad.* 935. Próżnowanie w rychłą nędzę przychodzi. *Rys. Ad.* 57. Próżnowanie nie utuczy. *Fr. Ad.* 9. Próżnowanie żywego człowieka grobem. *Kul. Her.* 143. – §. *transl.* Tym czasem czemu twóy próżnuie kielich? *Teatr* 42 *d*, a., czemu się nie obraca po ręku? müssig stehen. **PROŻNOWIAD, -a, *m.*, próżne, czcze rzeczy wiedzący, der leere unnütze Kenntnisse hat. Próżnowiadom praktykarzom nie wierzyć. *Zebr. Zw.* 143. *PROŻNOWIATR, -a, *m.*, wietrznik, ein Windbeutel. Szkodaż na to, w czym się i sam nie zgadzasz, iako próżnowiatrowi odpowiadać. *Pim. Kam.* 66.

PRÓŻNY, PROŻEN, *PRAŻEN, -żna, -żne, Próżniuchny, Próżniutki, Prożniusieńki, Próżniutenki, Próżniusieneczki, Próżniuteneczki, -a, -ie, *intensiv*, *Bh.* prazdný, *Slo.* prázdný, prázni; *Sr.* 1. prozné, prosny; *Sr.* 2. prosni; (*Sr.* 1. prozniwé *supervacuus*); *Crn.* prashn *tener, subtilis*); *Bs.* prazan, isprazàn; *Cro.* prázen; (*Hg.* parazna *libidinosus*); *Rg.* prazan *vacuus*; *Vd.* prasen, prasn, s'prashnen, gol, golen; *Rs.* порожній, порожній, праздный. (*Etymologice cf.* Prócz, Precz; cf. *Vd.* prashnik, z miesiąc Czerwiec; *Vd.* praha, pozhivanje, prashna gniva, z odłog, cf. *Ger.* brach, Brachfeld). Próżny, czczy, nic nie zawieraiący, leer. Próżne mieysce na świecie od wszelkiey rzeczy stworzoney, gdzieby ni wiatru, ni wody, ni żywiołu żadnego a zgoła nic nie było, *vacuum. Cn. Th.*, próżnia, der leere Raum. Mamy za próżne wszystkie naczynia, które niczym innym tylko samym powietrzem są napełnione. *Rog. Dos.* 2, 176. Wós *próżny* daie cła połowicę tego, co daie wós *nałożony. *Szczerb. Sax.* 49. Próżna beczka dzwoni. *Pot. Arg.* 68. Brzmi głośno próżna beczka, a wiatrią obala. *ib.* 617. Nie napiiesz się z próżnego naczynia. *Haur. Sk.* 174. Kłosy naybardziey się podnaszaiące są nayprożnieysze. *Zab.* 13, 71. Prożen poseł nic nie nada. *Zab.* 11, 287 *Zabl.*, bez podarunków, z prożnemi, gołemi rękami, mit leeren Händen. Żebraka z próżnemi rękami nie wypchniesz.

Psalmod. 54. Gość nie z próżnemi rękoma, Umaio naydzie wszyſtko doma. *Cn. Ad.* 266, (cf. gość, który nic nie przyniesie, Niech ſię prześpi w polu, w lesie). – §. Próżny, niezaprzątniony, niezabawny, lacny, wolny, *Crn.* namarn, nemarn; *Vd.* bresdelen, delaprasen, bres dela, miesik; *Sla.* pomasan; leer, müſſig, frey, ledig. Prożny, wolny czas, *Vd.* prasen zhaſa, delaprasnoſt, perkladnoſt. (*Ec.* непрѣздень есмь, дѣло дѣлаю *occupor*). Próżne pola, z nie zasiane; *Rs.* полый, поль. – Próżny, pusty, leer, wüſte. *Prov. Slo.* prázni ge horni zámek, nemi pána doma, *arx deserta.* – §. Próżny czego, od czego, wolny, daleki od tego, frey von etwas, befreyt, los, leer, ledig. Bezpiecznie, próżni troſki i boiaźni dobrych wczasów zażywali. *Pilch. Sall.* 69. Przy tobie w mnieyszéy będę położon boiaźni, Któréy z sobą niebytni *niepraźni. *Petr. Hor.* 2, *N.* W trunnach próżne ducha kości. *Groch. W.* 421; pozbawione ducha). Próżna krwawego boiu Zakwitła Polſka w pokoiu. *ib.* 485. Chudoba a nieszczęście zazdrości próżne. *Falib. P.* 3. Proſtota przysady wszelakiey i ambicyi próżna. *Birk. Dom.* 86. Nienaruszone panieńſtwo, wszelakiey cielesności próżne zachowali. *Birk. Dom.* 77. Bez daru Ducha S. ty tego grzechu nigdy *prażen być, ani ſię uwiarować możesz. *Rey Pſl. QQ* 2. Sówka próżna światłości. *Paſt. F.* 131. Niepodobna, żebyśmy kiedy próżni być mieli każdéy trwogi. *Groch. W.* 19. W kraiowym zamieszaniu nic nie było bezpiecznego, ani nikt nie był próżen nieszczęścia. *Krom.* 86. Nietylko rzeczą samą, ale i podeyźrzenia złego chciał być próżen. *Papr. Ryc.* 390. O żadnym poſtronnym nieprzyiacielu mówić nie chcieli, ażby domowego próżni byli. *Biel.* 538. – §. Próżny, *naprażny, *napraśny; marny, nadaremny, bezſkuteczny, na nic, niepotrzebny, vergeblich, eitel, zu nichts dienend, unnöthig; *Slo.* puhy; *Sr.* 1, proznoſcjiwé, zahinité; *Rg.* izpràzan, ispraazni; *Cro.* zahmánszki, zabasztunyszki; *Rs.* напрасный, тщій, тощь, тщéтный; *Ec.* тщій, тощь. *Napraśne były nasze wrzaſki, i do króla bezpotrzebne dokuki. *Veryſ.* 65. Jak wiatr mierzyć, czas gonić, groch na ścianę miotać Próżna, tak o to, co ſię nie wróci, kłopotać. *Kchow. Fr.* 52. Głuchemu próżne słowa. *Sk. Dz.* 771; głuchemu szkoda mówić). Co tu próżnego gadania! *Teatr* 36, 105. Bez siły próżny gniew. *Tward. Wład.* 13, *vana sine viribus ira*; cf. sierdit a nie duż). Lecz widzę nie pomogą plankty, próżna mowa, Już moie próżne treny, odeszła królowa. *Groch. W.* 527. Próżną ſię nadzieią karmić; *Ec.* суетствовать. Próżnym uczynić; *Vd.* oprasniti, vereiteln. Próżne ſtatuty uſtawnie kruiemy. *Lib. Her.* 83. Mieczysław kazał balwany wszyſtkie próżnych bogów popalić. *Gwag.* 30, fałszywych zmyślonych bożków). Niemasz ſtworzenia próżnego na ziemi. *Kluk. Zw.* 1, 11, bez celu, coby do niczego nie służyło). – §. Próżny chleb, darmoiad, próżnoſtoy, próżnuiący, próżniak, eine unnütze Erdenlaſt. Nic zacnego nie pomyśli panicz, próżny chleb i ciężar ziemi. *Birk. Ex.* 30. Ubogich z domu wyżenieſz, a na to mieysce błaznów, dudów, maszkarnikow, owych próżnych chlebów napuścisz. *Bial. Poſt.* 200. W szkołach tych obcuią nie teologowie, ale próżni chlebowie, nie professorowie, ale łapitrunkowie. *Zrn. Pſl.* 251 *b.* – §. Próżny, chełpliwy, ambitny, *Crn.* prasnoſkerbn; *Vd.* prasen, napoſten, preiden, pretiden; eitel, ruhmſüchtig. Mąż próżny podnosi ſię w pychę. 1 *Leop. Job.* 11, 12. Że cię próżnym być mniema, dlatego cię chwali. *Fabl. Tel.* 45. Próżną chwałą mądry gardzi. *Cn. Ad.* 934. Próżna chwała i pieczucha ruszy. *ib.* 933, każdy chce, by go pochwalono). Próżnym ſię ſtać, *Ec.* осуетитися. – §. *Lupanar* *próżny dom, nierządny. *Urs. Gr.* 147, cf. sprosny, cf. *Cro.* praznoszt, praznovanye *fornicatio*, praznujem *fornicor.*

Pochodz. *upróżniać, zapróżniać, wypróżniać.*

PROZODYA, *ob.* notnia; *Slo.* dobrowiſlownoſt, *Vd.* glasomirrya; *Rs.* колччество; *Ec.* прилѣміе.

PROZOPOPEIA w grammat., *Slo.* cudzomenowka. Prozopopeiia, figura imponuiąca, *Ec.* лицеприимнорство.

PROŻYSKO, – a, *n.*, *contemn. a Nom.* Próg; eine häßliche Schwelle, Diele. Septimius głowę Popeia na krzywym prożyſku wygina. *Bard. Luk.* 146.

PRUĆ *ob.* Próć. PRUCHNIEĆ, PRUCHNO *ob.* Próchnieć, Próchno. PRUCHAWKA *ob.* Purchawka. PRUCIAĆ *ob.* Pryciać. PRUIĘ *ob.* Próć. PRUM etc. *ob.* Prom.

PRUS *herb.*, 1, półtora krzyża białego, w hełmie ręka zbroyna z mieczem; inaczey ſię zowie Turzyna. 3. dwie kosy na z mieczem; białe ostrzem złożone, w hełmie ręka zbroyna z mieczem, z Wilcze kosy. 3. Nagoda; po prawey ſtronie kosa, po lewey półpodkowy; na hełmie złota noga zbroyna z ostrogą. Wszyſtkie te herby z Prus przyszły. *Kurop.* 3, 42, Name verſchiednet Wappen.

PRUSKI, – a, – ie, od Prus, Preußiſch, *Bh.* Pruſky; *Cro.* Praiski; *Sla.* Praiſki; *Rs.* прусскій. Królestwo Pruskie. *Wyrw. G.* 574. – §. Budynek ſtawiany z Pruſka, czyli z drzewa, i cegieł, między nim dawanych. *Swiſk. bud.* 144, *Rs.* мазанка, Fachwerk, eine Mauer von hölzernen Fächern mit Ziegelſteinen ausgefüllt. Z domów w Pruſki murować Pruſkim ſtrychem, pod jedną proporcyą. *Wer. Kit.* 18. Aby miał każdy mieszczanin w czym chodzić, i czym ſię po Pruſku budować. *Wer. Kit.* 30. – *Chem.* Kwas Pruſki, *acidum Pruſsicum*, imię tak niewłaściwe nadane ieſt kwasowi temu od farby Berlińſkiey, którey ieſt częścią ſkładaiącą. *Sniad. Chem.* 2, 37, Preußiſche Blau-Säure.

PRUSAK, *PRUSANIN, – a, *m.*, *Boh* pruſſak, pruſſan, pruś; *Sla.* praiz; *Cro.* preiz; *Rs.* прусакъ; z *Pruſs* rodowity, ein Preuße. Przymorscy Prusacy. *Rjb. Geſl. D* 2 *b.* PRUSKA, – i, ż., z Pruſs rodowita, eine Preußinn. PRUSKA ziemia, z PRUSSY; *G.* Pruſs, *Bh.* Pruſy; *Sr.* 2. Pſchuſka; *Sla.* Praiſka; *Rs.* пруссія; Preußen. Właściwie to ieſt Pruſka ziemia, która między Wisłą, Drwęcą, Oſą i Niemnem, a między przerwą morza Baltyckiego leżąc, od Litwy i Mazowsza, gęſtemi dzieli ſię puszczami. *Krom.* 75. Pruſy rozmaicie wywodzą, to od Bruktego. Tymże Pruſsom panował Pruteno, a od niego Łacinnicy ich nazwali Porusami, że przy Rusi mięszkali. *Nar. Hiſt.* 2, 160.

PRUSNICA, Pruchnica *ob.* Próchnica. PRUSZYĆ *ob.* Prószyć.

PRUT, - u, *m.*, rzeka w Moldawii, od starych Hierafsus zwana. *Biel.* 196, der Pruth, ein Fluß in der Moldau.

PRUTY, Próty *ob.* Prość. *PRUZYC *ob.* Prężyć.

*PRY, *PRI *obsol.*; prawi, mowi, *ait*, *inquit*; *Boh.* prý, prým, prál; *Bs.* velim, govorim; *Cro.* velim; *Dl.* dim; er fagt, fagt er. Dobrze, pri, czynicie mężowie. *Modrz. Baz.* 190, *Kosz. Cyc. B 2 b*, pry. *P. Kch. Jer.* 25. Lucyl nie chciał, żeby iego pisma nieukowie i nader uczeni ludzie czytali, że, pri, nieukowie, nie będą nic rozumieć, a uczeni więcey niż ia. *Modrz. Baz.* 3. Tak pogaństwo mówiło do chrześcian, co z katowni ciała męczenników wyrywali, będą ie, pry, za bogi chwalić. *Sk. Kaz.* 441. Szukać inszego pańitwa rozkazował. Bo to, pry, małe, ktore mam. *Opal. Poet.* 15. Barkami rodzica za szyię ściskaiąc, day, pry, naymilszy oycze. *Zebr. Ow.* 16, *J. Kch. Fr.* 25.

PRYCIAĆ, PRUCIAĆ *cz. Cont.*; węchem czego szukać, śladować *Cn. Th.*, tropić wittern, ſchnuppern, wie die Jagdhunde, der Witterung oder Spur nachrennen. – *propr. et fr.* Idź gdzie się lęgą rysie, pruciay po gęstwinie, I na dzikie nacieray z brytanami świnie. *Tol. Saut.* 29. Krytycy z niewypowiedzianą pilnością tam wszędzie ryią, pruciaią, gdzie rozura lub cnotę postrzegą. *Mon.* 70, 242. Czy nie wolisz wesołych dni w domu swym zażyć, Niż po świecie nie wiem gdzie latać, pruciać, szukać Mizernego nabycia. *Opal. sat.* 8. Obecnie owo do czynienia coś maią, traktuiąc, pruciaiąc coś takiego; wielkie nic. *Opal. sat.* 50 *et* 164. PRYCIANIE *indago. Cn. Th.* PRYCIACZ, - a, *m.* śladownik, *inueſtigator*; *Cn. Th.* 1014.

PRYCZ, - u, *m.*, PRYCZA, - y, *ż.*, z *Niem.*, die Pritſche, Britſche in den Wachſtuben, die hölzerne Lagerſtatt, tarczan żołnierski, *Rs.* нары. Niech śpi na pryczy, i niech pije wodę. *Teatr* 8, 83. Na goley pryczy spać. *ib.* 8, 41. Na pryczu wyleżeć się. *ib.* 32 *b*, 78.

*PRYCZASTNIK *ob.* przyczęſtnik.

PRYKI *plur.*, u flisów, okowy żelazne na końcach niektórych lasek, aby się można niemi z grzędy spychać. *Mag. Mſk.*, eiſerne Reifen an den Enden der Bootsſtangen; (cf. *Ger.* Prieche socha). PRYKOWAĆ *cz. ndk.*, podprykować *dk.*, prykami podeprzeć, utrzeſli. *X. Kam.*, mit Stangen unterſtützen.

PRYM, - u, *m.*, przodek, pierwszeństwo, der Vorrang, Vorzug; *Rs.* преимущество; *Ec.* предпочтéние, предпочитáтельство. O prym, kto lepiey śpiewa, szedł szczygieł z słowikiem, Stanęły więc obadwa przed sędzią rzyżykiem. *Kras. Baz.* 57; cf. Mieć przed kim; nie dać nikomu wprzód; mieć przodek. Prym maiący; *Ec.* предъимущій, который всѣхъ превосходитъ или предъимѣетъ. – *PRYMA, - y, *ż.*, z łac. znaczy nam piérwszą godzinę, któréy Pan do Pdata odwiedzion i niesprawiedliwie był oskarżon. *Hrbſt. Nauk. P* 5 *b.* cf. jutrznia, tercya, sexta, nona, nieszpor, kompleta. *Wrob. Zoſt.* 295; das erſte Tagesgebet der Geiſtlichen, die Prima. PRYMARYA, - yi, *ż.*, pierwsza rana msza codzień, die Frühmeſſe. Pytam, gdzie idzie? odpowiedziała, że na prymaryą. *Teatr* 26 *b*, 25. PRYMAS, - a, *m.*; *Boh.* Prýmas, hoſpodarz miaſta; *Cro.* pervosztolnik; *Rg.* parvoſtolſtvo; der Primas. Prawo duchowne zowie prymasami tych, którzy w iakim narodzie są pierwszymi nad arcybiſkupy, biſkupy; w Hiszpanii, Prymas iest arcybiſkup Toletański, w Anglii Kantuaryeński, w Węgrzech Strygoński, w Polszcze arcybiſkup Gnieznieński. *Biel.* 607 *et* 608, *Skrzet. P. P.* 1, 152, *Krom.* 479. Mikołay Trąba, arcybiſkup Gnieznieński, naprzód prymasem się iął pisać. *Biel.* 282. PRYMACYALNY, - a, - e, PRYMATSKI, PRYMASOWSKI, - a, - ie, od prymasa, dem Primas zuſtändig, Primatiſch. Prerogatywy prymacyalne. *Vol. Leg.* 7, 69. Godność prymatska. *Stryik.* 755. – Prymasowski pałac w Warszawie. PRYMASOSTWO, - a, *n.*, godność i władza prymasa, die Primaswürde; *Rg.* parvoſtolſtvo, parvoſtolje; *Cro.* pervosztolje. – PRYMICYE *plur.*, pierwsze nowo święconego księdza odprawianie mszy S., die erſte Meſſe é nes angehenden Geiſtlichen. Na prymicyach iego uczeni ludzie w sobie przedziwne nabożeństwo. *Sk. Żyw.* 1, 392; cf. Pierwiaſtki.

PRYNCMETAL, - u, *m.*, z *Niem.*, das Prinzmetall; mieszanina metaliczna albo biała albo żółta. *Kluk. Kop.* 2, 333. PRYNCMETALLOWY, - a, - e, von Prinzmetall.

PRYNCYPAŁ, - a, *m.*, *iściec, początek daiący sprawie iakiey, początek, głowa, przełożony, der Principal. Apoſtołowie byli prynCypały religii naszey. *Zrn. Pſt.* 3, 738 *b.* Wielka różność posła od prynCypała. *Leszcz. Gl.* 136. Kiedy kto stawi rękoimiego, aby na pewny dzień płacił, a dłużnikby nie zapłacił, tedy naprzod prynCypał ma być pozwany. *Chel.* 143. Książe Kaliski zamku dobywać nie chciał, i chodząc, aby go prynCypałem w rozerwaniu przymierza nie rozumiano. *Krom.* 277; cf. herſat). Tłumacz powinien iść torem swego prynCypała. *Bard. Tr. praef.*, oryginału) – PrynCypał, głos pierwszy w organach. *Mag. Mſcr.*, der Grundton in der Orgel. PRYNCYPALNY, - a, - e, główny, przedni, *przodkowny, Haupt-, vornehmſter. *Mon.* 65, 232. PRYNCYPIA *plur.*, zasady, początki, elementa, *Rs.* начáло.

PRYPEĆ, - cia, *m.*, - eci, *ż.*, rzeka w Litwie. *Wyrw. G.* 21, ein Fluß in Litthauen.

PRYSCYANOWI dał po gębie, *Prov.*, *contra grammaticam peccauit. Cn. Ad.* 937.

*PRYSID; - u, *m.*, *ruſſor*, podskok, *Ross.* прыгъ, прыжокъ, ein kleiner Sprung, das Hüpfen. Poskoczmy z sobie, co robić z *bidy, Daley, kochanie, chodźmy w *prysidy. *Zabł. Bał.* 78.

PRYSK, - u, *m.*, (*Bh.* prſk piec); *Sr.* 1. prósk *sonus bombardae explosae*; *sonus succensi pinguioris vel humidi ligni*; *Ec.* прыскъ, отпрыскокъ дерева odrosłe, latorośl; *Rs.* прыскъ rzecz popryskana; pryśnienie, pierzchnienie; *Vd* preshganiza, z sparzelino). Prysk, zarzewie, głębienie do Kohlen, glühende Aſche. Powinien sulerz glutlochem żar wszyſtek z pieca po kątach wiszący, wygarnąć, tym porządkiem, naprzód szufią prysk od luftlochow powybierała, i do popielni zaniesie, a natychmiaſt świeżego żaru nagarnie. *Torz.* 109, *ib.* 110, *ib.* 111, *ib.* 44; (*cf.* glutniak). Kozacy sypali im węgle i prysk za pazuchę, żeby się przyznali. *Zimor.* 248. Zkąd te gniewy, Jakby mu kto nasypał prysku za cholewy? *Zabł. Fir.* 74. Każe kości te palić na ogniu, prażyć na Kolchickim pysku. *Hor.* 2, 328, *Mon.* 69, 682. Marony w prysku pieczone. *Mon.* 71, 205. Kasztany w prysku trzaskają. *Zab.* 10, 72 *Koſſ.* Bróżdy schnące z słońca prysku. *Hul. Ow.* 237, t. i. ze przanie parzenie, skwaru, Brennen, Hitzen. – §. naszkutach: prysk, naczynie płatkowe. *Haur Sk.* 170. PRYSKAĆ *ob.* Prysnąć. PRYSKACZ PRYSKAŁ, - a, *m.*, który co pryskuie, der Beſprützer. *Tr.* PRYSKIRNIK *ob.* Pryszczeniec. PRYSKOWAĆ, - al, = uie *cz. dont.*, piętnować,

piątno wypalać, *Vd.* preshgati, prevshgati, vshgati znamen; *Bs.* sgigati, oparovati; *Rg.* zigati; brandmarken. Złodzieia niedorośłka naprzód rózgą karzą, A wtóry raz odchodzi z pryskowaną twarzą. *Alon. Wor.* 37. Mieli być na czołach pryskowani, i z miasta wygnani. *Bardz. Boe.* 13. Nie słychać, żeby kiedy w Polszcze o potwarz pryskowano kogo. *Gor. Wł. K* 4 *b.* Sędzia kazał go pryskować, nozdrza mu kazawszy katu rozerznąć. *Star. Dw.* 74. Pryskować konia, nozdrze mu przerzynać. *Cn. Th.*, einem Pferde die Naſe aufſchlitzen. PRYSNĄĆ, prysnął, prysł, prysnie *intrans. idntl.*, Pryskać, spryszczać, *kontyn.*, Poprysnąć *dok.*; *Bh.* pršati (cf. *Bh.* prš, pršća deszcz, mżenie, pršeti, pršiwati, pršća mży deszcz); *Slo.* pršám; *Vd.* perskati, plunuvati; *Rg.* pràškati *scintillare*; *Bs.* spruçati, proskropiti; *Rs.* прыснуть, прыскать, упрыскать, упрыскивать, брызгать, брызгаю, брыжжу, (прыскалка penzel iatroligatorski do popryskiwania brzegów książki; прыскъ popryskanego co, cf. *Ital.* spruzzare, *Lat.* aspergere, ſpritzen, ſprengen. – Pryskać, płuskać, bryzgać, bryździć kogo błotem, wodą, mit Geräuſche beſpritzen, klatſchend ausſchütten auf jemanden. Poprysnąć kogo błotem. *Tr.* Cieplicana woda żelazo iakoby błotem oblacza i spryszcza. *Petr. Wod.* 6. – §. z odgłosem rozsypać, laut umherſpritzen. Trzy razy błysnął płomień, i żywe iskry po powietrzu prysnął, *apicemque per aëra duxit. Zebr. Ow.* 252. – *fig.* Złośliwe pióra nie przestaią aż dotąd pryskać swym iadem przeciwko waszey robocie. *Gaz. Nar.* 1, 174. – §. *Intrans.* woda pryska, wytryska, hervorſprudeln. W Salcburgu z kamienia pryskaiące cieplice na świat wszystek sławne. *Tward. Wład.* 151. Tam gdzie wesołe pryskaią cieplice Tessalskiey Tempy z Nimfami się myiesz. *Tward. Daf.* 50. Krew' Święta do oka ślepego prysnęła, i wzrok prywróciła, *Odym. Sw.* 2, *Kk* 2, *Vd.* berlati, berluvati, ſprudeln. Niegaszone wapno, gdy na nie wody nalejesz, to wre i pryska. *Dambr.* 228, ſprudelt. Rozpalone żelazo, gdy kowal topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone J *popiskuie w mokrzy ciepłéy zagrążone. *Zebr. Ow.* 302, *Crn.* ſerzhy, es ſprüht. – *fig.* Pryska mu stwarzy zdrowie. *Kras. Wiers.* 14. Z oczu pryska mu męstwo, *brille, Stas. Num.* 1, 88. – §. Prysnąć, pęknąć, niknąć, nagle przepaśćź, platzen, vergehen, verſchwinden. Tak bąbelek na wodzie napuszony pryska. *Zab.* 16, 189 *Sak.* Przeciął do razu Fingal tarcz na dwoie, Prysła w kawałki. *Kras. Off. F.* 3. Ten list do mnie należy, wnet ta pieczątka prysnie. *Teatr* 37, 230. Nadzieie me prysły. *Min. Ryt.* 1, 102. Jeśli to cokolwiek odemnie zawiśnie, Upewniam, że ten iego nowy związek prysnie. *Tręb. S. M.* 75. I samo hartowne żelazo pryska w nawałnościach. *Teatr* 6, *b*, 69. – *transl.* prysnąć, pierzchnąć, uskoczyć, uciec, drapnąć, *Bh.* prchnauti; *Rs.* упрыснуть, спорхнуть, (*Rs.* прыскъ ucieczka, прытки prędki; порхнуть, порхать przelatywać się; *Rg.* parhnuti, farhnuti, parhnijvam, farhnijvam *ſtrepere volatu*); Reißaus nehmen. Prysła w strony boiaźnią kupa rozproszona. *Zab.* 4, 351 *Koſſ.* – §. Pryskać, Parskać nozdrzami, ſchnauben, mit der Naſe ein Geräuſch machen, brauſen. Piasek kopyty w prędkim biegu ciska J rże ogromnie i nozdrzami pryska. *P. Kch. Jer.* 243. Mniemasz hippocentaurem mnie bydź panie bracie, Jż siedzę na tym koniu, co to prysnął na cię. *Papr. Pr.* C 3 *b.* Osiełek, co cię niesie, pryska, Czym ci wesołe powitanie zyska. *Susz. Pieſ.* 2, *E.* Wywiórka z popielicą po cichu pryskały. *Ban. J.* 2 *b.* – *tr.* Ledwie śmiechem iuż nie pryska. *Pot. Syl.* 458. Te co pierwey na siebie pryskały, Dziś się czuło całowały. *Niemc. P. P.* 125 – (*PRYSUD *ob.* *Przysąd). – – PRYSZCZ, PRYSZEC *G.* Pryszcza, *m.*, PRYSZCZEL, – a, *m.*, *Bh.* pryſkýř, plíſkýř, přiſeſp; *Slo.* prisahch; *Rg.* prischt, prictich; *Cro.* prisch; *Bs.* prisc, prischt, puhviça, priscticch, bubolica; *Vd.* spraufka, sprunfka, mehir; *Crn.* spuhaj; *Sr.* 1. pétjejko; *Sr.* 2. tſchoſka, tſchoſka; *Rs.* прыщъ, прыщикъ прыщовина, пупырь, пупырышекъ, волдырь, валдырь; bębel, pęcherz od ognia, wrzód etc., eine Brandblaſe, Blaſe auf der Haut, eine Schwäre, Geſchwür. Przykładane pewne lekarstwa na niektóre części ciała, zwykły pryszcze ostrą ciekłością napełnione naciągać. *Perz. Cyr.* 2, 134. Będą na ludziach i na bydlętach wrzody i pryszczele nadęte. *W. Exod.* 9, 9, pryszcze. *Leop. ib.*, *Rey Wiz.* 11. Wszelakich pryszczów i krost z twarzy gubienie. *Sleszk. Ped.* 45. Pryszcze morowe. *Sien.* 485, *Sleszk. Ped.* 164. – §. Pryszczel na chlebie. *Cn. Th.*, eine Blaſe auf dem Brote. PRYSZCZEĆ, – ał, – y, cz. *kont.*, popryszczeć *dk.*, spryszczać, spryskać, pryszczów naciągać, *Vd.* praſkuvati, popraſkati, opraſkati; *Cro.* prischim, poprischem, poprasújem, jzprichiti, jzprischujem; *Dl.* izranivam; *Bs.* poprasgiti, poprrisgiti, sprrisgiti, oprrisiti; *Rg.* opriscttitise, prijsctim; Blaſen ziehen, mit Blaſen bedecken. Sok tego ziela ciało potężnie pryszczy. *Syr.* 185. Zmiłuy się, bo mię kat spryska. *Teatr* 10 *b*, 42, pali, żega), PRYSZCZEĆ się, POPRYSZCZEĆ się *recipr.*, pryszcze z siebie wyrzucać, *Cro.* sprischitisze, prischimsze; *Rs.* прыщеватъ; Blaſen werfen. Przyydzie na całą ziemię Egiptską świerzb pryszczący się. *Radz. Ex.* 9, 9. Po przydaniu się róży, zwykło zawżdy wprzód popryszczenie się, a potym dziury następować. *Perz. Let.* 275. Sparzelinę od ukropu, póki się nie spryszczy, tak wyléczysz ... *Slesz. Ped.* 225, *Haur Sk.* 384. O bardzo-ć ostre żądła ci więc bący mają, A pewnie się wnet spryszczy, kogo ukąsaią. *Rey Wiz.* 102. PRYSZCZENICA – y, ż., ziele, rozchodnik pryszczący, Pryszczyrnica, pryszczyrnik, *acizoum urens*, Katzentäublein, Mauerpfeffer. *Syr.* 1314, *Crn.* homulèze, homulje). Pryszczenica, *Clematis flammula*, gatunek powoiu; przyłożona ciało czyni pryszcze. *Kluk. Dyk.* 1, 137. Pryszczenica Jaskier, *ranunculus*, (*Bh.* pryſkýřník). *Syr.* 876, Hahnenfuß; *Rs.* прыщеницъ. PRYSZCZENIEC, – ńca, *m.*, PRYSKIRNIK, – a, *m.*, *flammula Jovis*, ziele to usta bardzo rozpala i pryszczy, Brennkraut. *Syr.* 317. PRYSZCZOWY, – a, – e, od pryszcza, Blaſen-, Schwären-. Gaz pryszczowy. *Bud. Levit.* 13, 28. PRYSZCZOWATY, – a, – e, – o *adv.*, na kształt pryszczów, wie Schwären, voll Schwären; *Crn.* prischàszt; *Rs.* прыщеватый.

Pochodz. *opryſk*, *opryſkliwy*, *oprysnąć*, *poprysnąć*, *popryſkać*; *spryszczać*, *sprysz*, *wyprysnąć*, *rozprysnąć*.

PRYSZKA, – i, ż., Pryscylla, imię białogłowskie, ein Weibername. Pozdrówcie Pryszkę. *W. Rom.* 16, 3. – §. Na odpusty – li to iadę? na roki, na pryszkę. *Kchow.* 168. Chcesz widzieć tych oszustów, poiedź na trzy króle Do Krakowa, albo na Sandomirską pryszkę. *Opal. sat.* 186, (musiał być wielki odpust z iarmarkiem w dzień S. Pryszki). – §. Pryszki ielenie, albo wołowe, nazywaią

mordę i uszy, które pokraiawszy, ugotuią z octem winnym, pieprzem i cynamonem. *Wiel.* 424, Hirſch-, oder Ochſenmaul und Ohren, klein geſchnitten mit Weineſſig.

PRYTNĄC, - ął, - ię, *intr. idntl.*, podſkoczyć, aufſpringen. Oſieł sobie bryknął, wierzgnął, prytnął. *Zab.* 13, 274 *Treb.*, *Rs.* прыгъ bieg, pęd, прыгкій prędki.

*PRYTWOR, *ob.* Przytwor.

PRYWAT, - a, *m.*, prywatny człowiek, bez urzędu w Rzpltéy, *Rg.* posobnijk; *Rs.* опричникъ; *Ec.* особникъ; ein Privatmann, der kein Amt bekleidet. Prywatem ſię ſtać, prywatem być, nie mieć urzędu; *remouere se negotiis publicis. Cn. Th.*, *Modrz. Baz.* 9, cf. Domak). Przyſłoyna; abym ſię tak ſtawał prywatom, będąc cesarzem, iakiegobym sobie życzył cesarza będąc prywatem. *Bud. Ap.* 90, poddanym). PRYWATA, - y, ź., własny pożytek, osobiſta szczególna korzyść, samoiſtwo, szukanie dla siebie tylko korzyści, *Vd.* laſten prid, laſten dobizhek; der Privatnutzen, der Eigennutz. Oyczyſtą miłość zatarła prywata, Skaził umysły zyſk z chęcią mamony. *Nar. Dz.* 2, 141, (cf. na swoie koła ciągnąć, na swoy młyn wodę obracać, na swóy kl4b' zwiiać, na swoie zwiiać motowidło). Prywatę za interes publiczny udaią. *Leszcz. Gl.* 60. Jedna świętа prywata, ta dziś nayplatnieysza u nas, a na tęśmy wszyſtkie rady swe założyli, nie bacząc to, iż ieśli publika zginie, prywata ſkakać musi, iako iéy *zagądą. *Rey Zw.* 188. Każdy swoiéy prywaty i własnéy sprawy pilnował, a żadnego ſtarania około Rzpltéy nie mieli. *Strjik.* 679, *Tward. Misc.* 76. U wielu religiia bywa płaszczykiem prywaty. *Boh. Zam.* 45. Każdego prywata uwodzi, aby raczey zalecił brata, niżeli obcego. *Star. Vot. E.* 3. Na tym tylko ſtarania sadzi, co się tknie iego prywat, o to nie dba, co zdrowia spólnego. *Blaz. Tl. B* 4. Nie tak armaty i ſtraszne owe boie Jako więcéy prywaty zgubiły nas swoie. *Tward. W. D.* 2, 141. Z saméy prywaty przywiedli kray do przyſtąpienia do neutralności. *Pam.* 83, 2, 439. - §. b) prywata, życie niepubliczne, niepublika, samotność, *Bh.* domácnoſt, *Vd.* osebnu shiulenje, Privatleben, Eingezogenheit, Einſamkeit. Prayiaciół nie miał, prywat przeſtrzegał, expensy nie robił. *Zab.* 13, 197. Jak ſasno świecą ci w senacie, Tak w cieniu owi i wdzięcznéy prywacie, Ten Jezusowym kompanem, Ow prałatem i godnym kapłanem. *Tward. Misc.* 77. - §. c) Prywata zakonnicza, własnomaiętność, gdy zakonnik swoię własną maiętność ma, prócz społeczeńſtwa klasztornego, das perſönliche Eigenthum eines Ordensbruders. *Cn. Th.* PRYWATNIK, - a, *m.*, prywaty pilnuiący, na swe koło wszyſtko ciągnący. *Cn. Th.*, ein eigennütziger, ſelbſtſüchtiger Menſch. Elżbieta mieysca w radzie swemi prywatnikami osadziła. *Nar. Hiſt.* 7, 149, ſtronnikami. PRYWATNY, - a, - e, Prywatnie *adv.*, niepubliczny, domowy, *Sr.* 1. pjišobné; *Vd.* oseben, saseben; *Rg.* posobni; *Rs.* опричный, частный; Privat-, häuslich. Prawo szczególne abo prywatne ma za cel sprawy szczególne obywatelów wziętych w osobności. *Wyrw. G.* 105, cf. osobliwy). Dla pospolitego dobra odbieżeć swego prywatnego. *Paſt. F.* 283. Prywatny żywot naylepszy. *Cn. Ad.* 498, wszędy dobrze, ale doma lepiéy). Akt weselny miał się prywatnie odprawić. *Kras. Pod.* 2, 51. Sułtan, kiedy prywatnie iedzie, w ten czas nie ma wielkiéy

gwardyi koło siebie. *Star. Dw.* 41. - §°. Chwalą królewica, iak mężny, dobry, nieprywatny, niepyszny, z każdym za brat. *Pot. Arg.* 309, nieprywatny, e popularny.

PRYWET, PREWET, - u, *m.*, wychod domowy, wychodek, potrzeba, retyrada, dwór, ganek, sekret, der Abtritt, das Privet. *Perz. Cyr.* 3, 188, wychód, wychodek, pilat. *Mon. Turc.* 1, 112, *Boh. et Slo.* záchod; *Vd.* sralishe, sralniza, heiselz, sranſki kotez, sahod, laibil, sishel, ſkrivon krai; *Cro.* komernyak; *Bs.* zahod, mjeſto potribno; *Sla.* izhod; *Rs.* захóдъ, отходъ, нужникъ, нужное мѣсто. Nie chcieli go do celi inaczéy przypuścić, iedno żeby wszyſtkich braci prywety wymył, i plugaſtwa za pokutę wyniósł; a ten wnet na miotłę się i inne naczynia zdobywszy, wszyſtkie prywety chędożył, nic się nie wſtydząc. *Sk. Zyw.* 1, 297. PRYWETNIK, - a, *m.*, *cloacarius. Cn. Th.*, *Bh.* pohodnj; *Vd.* lainosnashavez, shiſtitnik sahoda, jeushlak; *Crn.* jevshlar, usráné (cf. złotnik); der Privetfeger, der Nachtkönig. PRYWETNY, PRYWETOWY, - a, - e, wychodowy. *Cn. Th.*; Privet-. PRYWETNE, - ego, *n.*, od prywetu zapłata, *cloacarium. Cn. Th.*, Privetgeld.

PRYZMA, figura i narzędzie matematyczne, fizyczne, *Rs.* призмъ.

*PRZA, - y, ź., *Bh.* pře, por (*ob.* spor), rozepře (*ob.* rozprza); *Slo.* pře, rozepře; *Ilg.* por; *Vd.* prepir (cf. przeprzeć); *Cro.* prija; *Dl.* pria; *Ss.* pria, parba, prenje, dava; *Ec. et Rs.* пря, прекà (cf. przeko, sprzeczny), распря, комора, ссора, помязаніе, судное дѣло, правежъ, споръ; spór, sprzeczka, (*Etym.* przeć), der Streit, Hader. Niech pan będzie sędzią, i niechay rozdeymie tę przą moię z tobą. *Radz.* 1 *Sam.* 24, 16, *Bibl. Gd. ib.*, *Wiśn.* 279. Ten co sądzić wszyſtek świat zasiędzie, Przą moię za mnie odprawować będzie. *Kanc. Gd.* 221. Nie o toć ieſt prza. *Gil. Pſt.* 169, nie o to idzie, nie o tym mowa). Żądali, aby ich przed cudzoziemcom, a nie onéy ziemi obywatelom, ku rozsądzeniu były zlecone. *Modrz. Baz.* 298. Przę w prawie miał; i prosił krola, aby tey sprawy doma przesłuchał. *Kosz. Lor.* 165 *b.* Ociec bardziéy miłuie syny, niżli sędzia tych, co się przed ń ze swą przą przywiodą. *Gor. Wł. J* 4 *b.* Po dosyć długiéy przy, wotowano. *Biel.* 739. O przach i odeprzach, *Herb. Stat.* 496, o ſkargach, żałobach i odwodach, Klagen und Gegenklagen. Gdy będzie rozsądek trudny między krwią a krwią, przą i odeprzą ... *Leop. Deut.* 17, 8, między sprawą, a sprawą. *Bibl. Gd.*).

*PRZĄC, przągł, przęże, przęgnie, *czyn. idntl.*, *Ross. obsol.* прягать, прягу, iednoczyć, łączyć, verbinden, vereinigen. Deriuanda Composita: *zaprząc, zaprzęgać; wyprzęgać, rozprzęgać; przeprzęgać, sprząc, sprzężaj, sprzęg; przęcka, przęcka, sprzączka.* - PRZĄCKA, *ob.* Przęcka.

PRZĄDAĆ, *ob.* Prząść. PRZĄDKA, - i, ż., *Bh.* předlice, přaſtewnice; *Vd. et Crn.* predizа; *Bs.* prelica, prelja; *Rg.* preliza; *Cro.* prélya; *Dl.* prelicza; *Rs.* прялка; Przędziarka, kobieta co przędzie, die Spinnerinn. Póty prządka nić ciągnie, póki ma przędziwo. *Zabł. Amf.* 77. Prządki życia ludzkiego, Parki. *Otw. Ow.* 322 *et* 89, *Bh.* ſudice, ſudicka; cf. sędzina; *Crn.* rojnèze, cf. rojć). O boday duszo moia nigdy z twéy pamiątki Nie wychodziły myśli onéy życia prządki Ludzkiego, która nici rwie ludzkiego wieku.

ku. *Kul. Her.* 282. - §. *Hiſt. Nat.* Niektóre gąsienice, maiąc się ſtać poczwarką, robią zaſklep, snuiąc sok z siebie wypuszczony nitky iaką przędzę, którą w około siebie w kłąb zwiiaią; i te nazywaią się prządki, *bombyces. Zool.* 144, *Klok Zw.* 4, 96, Spinnraupen, Spinnerinnen. PRZĄDEK, - dka, *m.*, PRZĄDCA, - y, *m.*, *Bh.* pradlj, prâſtewnjk; *Vd.* predez, prednik; *Rs.* прядильщикъ; który przędzie, der Spinner. *Tr.* PRZĄDNY, - a, - e, od przędzenia, Spinn-, *Bh.* pradelnj. Prządna izba, *Bh.* prâſtwa *prządnia. PRZĄDZIONO, *ob.* Przędziono.

PRZAŁKA, - i, *ż.*, gatunek gruszek, eine Art Birnen. Pasowki i przałki. *Zimor. Sial.* 128.

PRZĄSC, PRZĘSC, prządł, przędła, przędzie, przędę *cz. idntl.*, *Prządać *kontyn. et frequ.*, *Bh.* prjſti, prędl, prędu; *Mor.* prâdu, prâſti, prâdl; *Sr.* 2. pſcheſcj, pſchedl, pſchedu; *Sr.* 1. pſchacj, pjaſcj, pjadu, pſchadu, pſchedjem; *Crn.* pręſti, prędi, prędem; *Vd.* preſt, preſti, predel, prédem; *Cro.* proszti, prelszem, predem; *Rg.* prèſti, prédem; *Bs. et Sla.* preſti; *Rs.* прясть, пряду; przędzę robić, len, iedwab' etc. na nici lub nitki przérabiać, ſpinnen. Żona moia przędzie nici na kołowrotku. *Teatr* 51 *b*, 3. Pallas naypiérwéy żonom wymyśliła prząść kądziel i płótno tkać. *Biel. Sw.* 8 *b*. Z niewiastami kądziołki prządali, albo wzorki szyli. *Rey Zw.* 23. Sardanapal w niewieścim odzieniu między nierządnicami prządał. *Kosz. Lor.* 77. Herkules, w bogów umieszczony rzędzie, U nóg Omfali sniewieściały przędzie. *Kras. W. C.* 51. Parki pod ziemią siedząc przędą ludzkie lata. *Zbil. Dr. F.* 2. - *fig.* Ow nieborak iuż cienko przędzie, iuż przemysłami idzie, a przecię nie doſtawa. *Falib. F* 2, iuż cienko śpiewa, spuścił z kwinty, cienko koło niego, oſtatnim goni, ieſt na schyłku, es iſt auf der Neige. - §. *transl. fig.* prząść co w głowie, roić sobie, snować, układać, knować, etwas im Kopfe ſpinnen, ausdenken, im Sinne haben, im Schilde führen. Dumą a ogniem miłosnym uwiędła, Dzikie układy w próżney głowie przędła. *Hor.* 1, 171. Wykłady pisma dziwne zmyślali i przędli. *Farn.* 157. Co za srogie obrazy, iak okropne przęścia Myśli smutney, na wzmiankę moiego nieszczęścia. *Zabł. Amf.* 78. Przędą to sobie w głowie, iż w kompanii miléy ginąć ieſt, niż bez drugiego. *Nag. Cyc.* 50. Milczę, aż to do ſkutku przyydzie, co ma głowa przędzie. *Teatr* 46 *c*, 98. Cóż tedy sobie za chwały Umysł móy przędzie zuchwały? *Dar. Lor.* 4, 26. Niech on próżną nadzieię w głowie swoiéy przędzie, Że chwała iego wierszów na wieki trwać będzie. *Chod. Gesn.* 3. Już dekret z świadków wysłuchanych przędą. *Pot. Syl.* 80. Bogatą zdobycz przędli w głowie. *Jabł. Buk. H.* 3. Niech sobie w głowie iak chce przędzie. *Leszcz. Claſſ.* 27. Coś piérwéy w głowie dziką dumę przędła, Będziesz też u drzwi szlochać, babo zwięd!a. *Hor.* 1, 119 *Nar.* Kto sobie inszą poſtawę przędzie a zmyśla, taki co złego myśli. *Kosz. Lor.* 44 *b*. Jak więc sobie z nim równość w pysznéy przędziesz głowie, Z nim, przed którego mocą wszyscy drżą bogowie? *Dmoch. Jl.* 2, 70. - §. Kto słowy przędzionemi przyiaźń pokazuie, Nie wierz mu nigdy, bo cię sercem nie miłuie. *Modrz. Baz.* 261, t. i. upſtrzonemi, udawanemi, sztucznemi, w iedwab' lub bawełnę uwinionemi, iedwabnemi, słodkiemi, gekünſtelte Worte. PRZĄŚLIĆ konopie *cz. kont.*, czesać, czochrać konopie, Hanf hecheln. *Tr.* PRZĄSŁKA, - i, *ż.*, Przęśla, ziele, koniogon *qu. v.*, cf. Skrzyp. PRZĄŚNICA, - y, *ż.*, przęślica, *Rs.* прясница, прялка; kądziel, der Spinnrocken, die Spindel. Siedząc u prząśnicy Śpiewa niewiaſta i zbywa tęſknicy. *Zab.* 9, 120.

Pochodz. *Przędza*; *Prządka, przędziarka, przędziono, przęśło, naprzędać, naprząść, oprzędać, oprząść; uprzędać, uprząść, wyprzędać, wyprząść.*

PRZAŚNY, *PRZEŚNY, - a, - e, PRZAŚNO *adv.*, *Boh.* přesnj; *Vd.* opresen, nekvasen, nekisan; *Crn.* oppręsn; *Rg.* prjeesni, prjesni, nekissio; *Bs.* priesan, prisan, prisni, prjesni, nekiſseo, kakoti krûh nekiſseo, (a. *recens, crudus*). *Rs* пръсный; niekwaszony ungeſäuert. Chleb ieden kwaśny, drugi przaśny. *Karnk. Kat.* 167. Ciaſto przaśne. *Cresc.* 158. Naczynili podpłomyków przaśnych, bo nie mogły być zakwaszone, dla pośpiechu. *W. Exod.* 12, 39, *Sk. Zyw.* 1, 261 *et* 315. Częſtował ich, napiekłszy chleba przaśnego. *Leop. Genes.* 19, 3. Przaśno ieść będą na mieyscu świętym, *Bud. Levit.* 6, 16, bez kwasu). Sol czyni oſtrość pokarmów, które same z siebie są przaśne. *Sok Prob.* 191. Rossyanie w kwaśnym chlebie celebruią sakrament eucharyſtyi, nie w przaśnym. *Fund.* 2, *Smotr. Ex.* 45. Przaśny chleb, z PRZAŚNE, - ego, PRZASNEK, - nka, *m.*, PRZAŚNIK, - a, *m.*, PRZAŚNICA, - y, *ż.*, *PRZASNYSZ, - a, *m.*, (*Bzow. roż.* 54), ungeſäuertes Brot; *Crn.* oppresnek; *Vd.* opresnik; *Cro.* pogacha; *Hg.* pogátsa; *Bs.* prisnać, prrisnać, prjesnać *libum*, *Rs.* опрѣснокъ, *adj.* опрѣсночный. W te dni powinni byli ieść *azymos panes*, t. i. przaśniki, *vulgo* macę, *alias* placki, nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. *Chmiel.* 2, 1067, *Smotr. Ap.* 43. Takim chlebem być nie może przaśnik, iakim ieſt kwaśnik. *Smotr. Ex.* 44. Chwali ich, iż w przaśnym służą, choć od Greków prześladowani. *Skarg. Dz.* 1073. Święćmy nie w kwasie dawnym, ale w przaśnikach czyſtości i prawdy. *Bud.* 1 *Cor.* 5, 8. W przaśnicy szczérości i prawdy. *Sk. Kaz.* 157, *Sk. Dz.* 1026, Süßigkeit. Apoſtoł wiernych bożych azymami, t. i. przaśnikami abo bezkwaśnymi nazywa. *Smotr. Ap.* 153. - Święto przaśników, Święto przaśnic, w ſtarym teſtamencie przed wielkonocnym dniem, gdzie się nie godzi żydom nic kwaszonego nie mieć w domu. *Karnk. Kat.* 167, *Sekl. Math.* 26, *et Mark.* 14, *Bh.* přesnice; (*Vd.* prasnik, presnik, z święto; *Vd.* prasnuvat *fenari*, *ob.* próżnować, próżny). Nadchodził już dzień święty przaśnic, który *zową wielką nocą. 1 *Leop.* 22, 1. Uroczyſtość przasnic będziesz ſtrzegł; siedm dni będziesz pożywał chleba przaśnego. *Leop. Exod.* 23, 15, *et Radz. ib.* - §. Przaśny miód, z niesycony, niepity, ungeſeimter Honig. Od beczki miodu przaśnego nierozsyconego, którego kichlarze na miodowniki wyrabiaią, po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 480. Prześny miód. *Sien.* 122. PRZAŚNOSC, - ści, *ż.*, niekwaszoność, słodkość, die Ungeſäuertheit, Süßigkeit, *Rs.* пръсность. Przaśność albo słodkość z kwasem, nie zeydą się, ani zgodzą. *Gil. Pſ.* 74 *b*. Nie rozumiemy, żeby przaśność tak potrzebna była, iż gdyby iéy chleb nie miał, nie mógłby być sakrament ciała bożego sprawo-

wan. *Kucz. Kat.* 2, 413. Smak, t. i. kwaśność abo przesność, iako i małość i wielość, kwadrangul i okrągłość, *accidentia* są, a nie iłuość. *Smotr. Nap.* 36.

2) *PRZE. *praep. reg. Accus.*, s dla, przez, za, wegen, durch, bey; *Bh.* pre; *Sło.* pre; *Rs.* про; (cf. *Lat.* pro, per; *Ger.* für). – a) *causſale*; durch, aus, von, wegen. Kytyg er prze nieznośny żal od swoiey ręki zginął. *Bud. Ap.* 137. Kara ie panie prze ich zdrady. *J. Kch. Ps.* 6, za ich zdrady. *Kurp.* 2, 10). Pan zabił Ozę prze śmiałość, iż wyciągnął rękę ku skrzyni przymierza. *W. 2 Reg.* 6, 7. Prze tę przyczynę. *Biel.* 48. *Papr. Rfc.* Uczyni on to, nie prze moię chudobę i nikczemną osobę, ale prze miłość naymileyszey oyczyzny. *Orzech. Qu.* 31. Za chuć twą u mnie inszą trudność wziąć nagrodę Prze mieszek spuszczony i moię chudobę. *Papr. Przyk. A.* 2. Owieczki obumierać muszą, prze niedostatek obroku. *Rey Ap.* 55, cf. *Przecz). – §. *obtecrandi*, prze bóg! dla boga! bey Gott, um Gottes Willen! Prze bóg, *affectum exclamandi exprimit, sed subaudito* proszę, pytam. *Cn. Th.* Oycze! spraw przebóg! by nie umierała. *Paſt. F.* 276. Prze żywy Bóg! Prze bóg was proszę, proszę ia was. *Cn. Th.* Ba! prze boga, i dlategoż ia to mam czynić. *Gor. Sen.* 274. Chcieyże się zmiłować prze bóg nademną. *Paſt. F.* 112. Prze żywy bóg, co to za śmiałość. *W. Poſt. W.* 2, 52. Poczuycie się tedy prze bóg żywy, iakoście daleko od cnoty przodków ustąpili. *Star. Pob. B. b.* Ale prze bóg żywy, dayże mi pokóy. *Teatr* 24 c, 17. Boże moy, ty bądź zemną, prze imię swoie, Ty mię ratuy, bo wielkie są łaski twoie. *J. Kch. Ps.* 167. Prze naszey łożnicy mir drogi, Prze me, prze niebieskie bogi, Prze ieślim ci w czym prawą, prze lubo już ginę, Serdeczną zawsze miłość, męy śmierci przyczynę, Aury ani przypuszczay do moiey łożnicy. *Zebr. Ow.* 187, *per*. Prze bóg kogo prosić, modlić się człowieku, bardzo) pokornie się prosić, um Gotteswillen bitten. *Cn. Th.* – *aliter*, prze bóg prosić, s żebrać, betteln. *ib* 831, prze bóg dawać, s iałmużnę dawać, Almoſen (um Gotteswillen) geben; prze bóg brać, s iałmużnę brać. *ib.* – §. Nie wiedziało, co z niewolnikami czynić, puszczano ich prze bóg. *Biel.* 494, s darmo, za Panie Boże zapłać, umſonſt. *Biel. Sw.* 280. Jeśliby niewiasta w c orobie gieradę księdzu oddała z rąk swych, krewne swe od tego odaliwszy, nie bez krzywdy ich, zowie się to *prze bóg* darować. *Szczerb. Sax.* 143. – §°. *Conſilii, usus*, *prze kogo, dla kogo, für jemanden, zu ſeinem Beſten.* Bóg syna nam swego dał prze nasze zbawienie. *Canc. Gd.* 22. Jeślić nie stanie chleba prze cię i prze czeladź twoię ... *W. Poſt. W.* 289. Rozkazał nagotować prze wszystek lud, tak prze małego, iak i wielkiego, gody. *Rads. Fſtr.* 1, 5. On prze nie sprawił cześć wielką. *ib* 2 *Reg.* 6, 23. – §°. Prze zdrowie czyie pić prze z zdrowie czyie. *Cn. Th.* 697. auf jemandes Geſundheit trinken. – §. 2°) prze, s przed, vor. Prze cię, przeń, s przedeń, przed niego, n. p. kładę potrawy. *Cn. Th.* Przymieszz z chęcią, co z łaski bożey. Ziemianin chudy prze cię położy. *Miaſk. ryt.* 2, 24. – 3) *Inſeparab.* prze-, *Bh.* pře, *Sr.* 1. pře-; *Cro.* pre-; *Dl. et Sla.* pro-; *Crn.* pre; (ob. przez); *Rs* пере-, пре-, про-, *Lat.* per-, prae-; *in compoſitionibus verborum actionem per ſpatium vel tempus aliquod ad finem deducit; e. gr.* prze-płynąć, przeczytać, przebiec, przedrzymać kazanie, durchſchwimmen, durchlaufen, die ganze Predigt durchſchlafen; *Sor.* 1. pje-; *Vd.* pre-, skus-, *e. gr.* prekopati, skuskopati, s przekopać; *Rs.* про-. – a *b, prodigitatis absorbentis*, przebudował maiątek, przemarnował, przeczeſtował, przeſtroił, przeprawował, przełotrował, verbauen, verſchwenden ꝛc. – b) *translationem actionis e loco in locum, transformationem*; przenieść na drugą ſtronę, übertragen; przepisać, abſchreiben; przedrukować, przerabiać, przeobrażać, umdrucken ꝛc. – c) *praeteritionem*, s mimo, vorbey. Przeszedł, nie wstępował; przemycić, cf. *diſſert. noſtram de etymologia*, §. 95, *ubi de Boh. etc.* pre *et* pre. – d) *superationem*, über-, przewyższyć, przechodzić kogo, übertreffen. Nie przekonasz go, nie przegadasz, nie przesiedzisz, nie przeswarzysz, *non superabis illum sermone, contentione etc. Cn. Th.* 518. – e) *interruptionis vel eruptionis, quasi ex abrupto*: przemówić, przebąknąć, przebudzić. – f) *exceſſi*: przebrać miarę, przepełnić, przekarmić, przejeść się. – g) *modici usus*: przejeść czego, przekąsić, przegryźć. – 2) prze, s przed-, vor. Przekładać co komu, *proponere*, vorlegen, przewidzieć. – 3) Prze-, *cum Adiectiuis, exprimit gradum abundantiae, vehementiae*, s bardzo, mocno, arcy, ſehr, przebogaty, przesilny, przewielebny, *Sło.* pre-, n. p. premili, przebobri, przewelitl; *Crn.* prè-; *Vd.* pre-, slu, mozhnu, e. gr. predober; *Cro.* pre-, n. p. prevuchen, s nayuczeńszy; *Dl.* prem-; *Rs. et Ec.* пре-, преблагій, пребогатый, пресильный; s все-, s мре-, cf. *wsze, cf. trzy, Gall.* très-. *Cum Superlat.*, Przena, s Przenay-, n. p. Przenadoſtoynieyszy, Przenayszacnieyszy, przenaywielebnieyszy.

PRZĘ, *ob.* Przeć.

*PRZEBABA, – y, ż., n. p. Naszymby zdaniem dać winowaycom mieysce do przebaby, Gdyż nie ze złości przewinili na nim, Nie żadney zemsty zwiódły ich powaby. *Chrośc. Fars.* 16.?

PRZEBACZYC, *F.* przebacsy *czyn. dok.*, Przebaczać *ndk.*, Przebaczywać *frequ.*; 1°) przeoczyć, zapomnieć, zapamiętać, zaniedbać, überſehen, vergeſſen, vernachläſſigen. Odchodząc, ze strzałami powziąć przebaczyła zaydaka, *oblita eſt. Zebr. Ow.* 41. Lub lata doięły człowieku, i rzeczym gwałt przebaczył, w pierwszym znanych wieku, pomnię wzdam co z większego. *Zebr. Ow.* 299. *multa me fugiunt, plura tamen memini*). Rodzice zapamiętali, przyiaciele zaniedbali, ale mnie pan nie przebaczył. *J. Kch. Ps.* 36. Nie na wieki pan przebaczy Upadłego człowieka. *J. Kch. Ps.* 12. Swiat was przebacza; ale bóg na was dobre oko ma. *Zrn. Pſt.* 22. Powiedziało się, a ieśli co przebaczonego zostało, tu się powiedzieć może. *Gor. Sen.* 495. Paweł S. nie zakazował małżeństwa, a wszakże pożytków nie przebaczył czystości. *Bial. Poſt.* 195. Synowie upadłszy, na rodzice narzekaią, przeto iż ich w wychowaniu przebaczali *Glicz. Wych. B* 6, zaniedbali, zapomnieli o niey). Za wielki to sobie miały skarb, gdy im bóg dał co młodego, powiadaiąc, iuż pewnie wiemy, iż bóg na nas łaskaw, gdy nas tym nie przebacza. *Glicz. Wych. C* 2 *b*, nie mija, owszem obdarza). Gdzieśbym od ciebie w téy prośbie moiéy był przebaczon i z niczém odepchnion, tobym ... *Smotr. Nap.* 81, cf. *przeyrzan, nie uważany; za nic miany. – §. 2) Przebaczyć

komu, z darować mu winę, wybaczyć, *Vd.* saneſti, zashonati, nasameriti; einem verzeihen. Jeśli się synom Aaronowym nie *przepiekło*, cóż mniemasz tym czarownikom sprawiedliwość boża *przebaczyć ma? Wiſn.* 515. Przebaczenie, ieſt kary zasłużoney odpuszczenie. *Pilch. Sen.* 102. Twóy ociec przebaczył mych win. *Kanc. Gd.* 227. Przebaczay wady cudze równe, Gdy sam do siebie czuiesz główne. *Cn. Ad.* 937. – §. Przy prawdzie ſtoycie, a ieśli teraz czasowi przebaczaſcie, na potym prawdy nie taycie. *Sk. Zyw.* 1, 14, ulegacie, do czasu się ſtosuiecie, ſich in die Zeitumſtände fügen, nachgeben. – §. c) przebaczyć, z uwagą przeyrzeć, rozważać, aufmerkſam durchſehen. Na ten czas shańbion nie będę, gdy pilnie przebaczę wszyſtkie przykazania twoie. 5 *Leop. Ps.* 118, 6, przeglądnę. 1 *Leop.*). – §. Przebaczać, (°przedbaczać), przeglądać, przewidzieć, przeczuwać, voraus ſehen. *Cn. Th.* PRZEBACZNY, -a, -e, wybaczaiący, do darowania winy ſkłonny, verzeihend. Mości Hrabio, raczże być przebacznym temu chłopcu. *Teatr* 20 *b*, 81, Prawa przebaczne panom, twarde dla chudych. *ib.* 20 *b*, 123. – §. *Paſſiue*, przebaczny występek, odpuszczalny, mogący być przebaczonym, darowanym, verzeihlich; *Ec.* прεвнмелный, прεвнмεльно.

1) PRZEBADAC *cz. dk.*, Przebadywać *frequ.*, przyszłe rzeczy wybadać, vorher ausforſchen. Ludwik Węgierſki niektóre rzeczy z aſtrologii zwykł był przebadywać. *Krom.* 389.

2) PRZEBADAC, *ob.* Przebość.

PRZEBĄKNĄC, PRZEBĘKNĄC, PRZEBĘCZYC, przebąknął, przebąkł, *F.* przebąknie, przebęknie *czyn. dok.*, Przebąkać *ndk.*, Przebąkuie *pr.*, Przebąkiwać, przebękiwać *frequ.*, półgębkiem odzywać się, pisnąć, trunąć, etwas mucken, einen kleinen Laut hervor brechen laſſen, ſich kurz und leiſe melden. Nawet nie przebąkłem nic *Zab.* 7, 203. Dosłyszałem słowa, Co tam Waść przebąknąłeś, coś na kształt paubrata! *Zabł. Amf.* 96. Kto Francuzkim ięzykiem przebęknie, wraz musi być i mądrym i grzecznym. *Boh. Kom.* 1, 106. Waść widzę coś nadto przebąkuiesz, znasz się Waść na sobie. *Teatr* 26 *b*, 6. W tym ſtaruszek podochocony zaczyna przebąkiwać, żarcikami pluskać. *Zab.* 13, 199. Jak wiele ieſt ludzi cnotliwych, co o nich ani przebąkną słowa, a wiele ladaiakich, co za pieniądze sławy nabywaią. *Lub. Roz.* 242. Jeden panicz, chcąc z światłem swym się popisywać, Przeciw wolnym elekcyom zaczął przebąkiwać. *Niemc. P. P.* 85. Już i słówka więcey nie przebęknę. *Boh. Kom.* 1, 17, Nie mógłbyś ty choć przebęczyć iako, kiedy czytać nie umiesz. *Teatr* 30, 5. W paniankach młodych czasem sama natura przebąkuie. *Teatr* 10, 64. Zamieszania u nas w domu wielkie przebękiwaią, że wesela nie będzie. *ib.* 27 *c*, 65, przepowiadaią, prorokuią.

PRZEBALOWAC *cz. dk.*, baluiąc przepędzić przemarnować, mit Bällen durchbringen. Niechże nam łeymość przebalowane odda pieniądze. *Teatr* 24 *b*, 74. PRZEBALOWAC się *recipr.*, baluiąc zabawić się, przetańcować się, ſich mit Bällen erluſtigen. Poczekaycie no, podobno przebaluiemy się wszyscy. *Teatr* 33 *d*, 19.

PRZEBANKIETOWAC *cz. dk.*, bankietuiąc przemarnować, verſchmauſen; *Vd.* ſajeduvati, ſagoſtuvati; *Rs.* прокутить.

nami. Strzedz trzeba, abyśmy nie przebankietowali wszyſtkiego. *Star. Woy. B* 2 *b*.

PRZEBARSZCZAC w czym *cz. ndk.*, przekwintować, przebierać, ekel ſeyn, wählériſch ſeyn, gar zu ſehr auswählen, auswählen. Głód nie pyszny, przestaie byle na czym, zgoła nie przebarszcza. *Pilch. Sen. liſt* 4, 148. Łacno przebarszczać, kiedy ieſt w czym. *Rys. Ad.* 34, *Cn. Ad.* 413. – §. przebarszczać nad kim, przewodzić, dokazywać, an jemanden ſeinen Muthwillen auslaſſen, ihn eigenmächtig behandeln. Leda kto nademną przebarszcza, dokazuie. *Cn. Ad.* 429. Odgryza się, nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą przebarszczać. *Cn. Th.* 597. Nieprzyiacielſki kapitan przebarszcza, pieniądze odbieraiąc, co słowo to mówi: trzeba więcey, przyłóż, nie dobra waga! *Birk. Kaz. Ob. C* 2 *b*. Kup' sobie nad kim byś przebarszczał. *Cn. Ad.* 407. Oznaymował Piotr zwrócenie swe na państwo; ale niedługo przebarszczał, ſkoro przyiechawszy umarł. *Gwag.* 648.

PRZEBECZEC *cz. dk.*, beczą przebyć, *Rs.* проблеять; durchblöken. PRZEBĘCZEC *cz. dk.*, bęczeniem przebyć, durchſumſen, *Rs.* промычать. PRZEBĘKNĄĆ, *ob* Przebąkać.

°PRZEBŁEROWAC *czyn. dok.*, przewiercić, prześwidrzyć, durchbohren. Naylepiéy wina kosztować, beczkę we środku przeberowawszy, *Cresc.* 345. Bóg wody krynicę z opoki toczył, onéy nie przeberowawszy. *Bzow. roż.* 52.

PRZEBIC, *F.* przebiie *cz. dk.*, Przebiiać *ndk.*, *Bh.* přebiti, probiti; *Slo.* přebijam; *Sr.* 1. pjebicj, pjebijem, pjerajem; *Vd.* prevdariti, ſkuvdariti (*ob.* uderzyć); *Cro.* prebijam; *Dl.* probijam; *Rg.* probitti, probiati; *Bs.* probitti, prebiati, proboſti, omahnuti; *Ec.* прεбить, прεбивать; *Rs.* перебить, перебивать, пробить, пробивать, прошибить, прошибать; biiąc wskroś przenikać, przekłóc, przeszyć, durchſchlagen, durchſtechen, durchnageln. Jael przebiła gwoździem ſkronie śpiącego Sisary, tak iż przeszedł aż do ziemi. *Radz. Judic.* 4, 21. Przebiwszy na wylot szczypcami pancerolę, pamiłowi łeb urwał. *Mon.* 64, 167. Mieczem ostrym dobrowolnie sam się przebił. *Warg. Wal.* 78, er erſtach ſich. Osy żądłami swemi i skórę na wieprzach przebić mogą. *Sk. Zyw.* 1, 26. Muru głową nie przebiiesz. *Teatr* 43 *b*, 94, cf. Mur). Przebicie, a) *actio*, das Durchſchlagen; b) *effectus*, n. p. Nie uyźrzę-li w iego ręku przebicia gwoździowego, a nie wpuszczę palca mego tam, gdzie były gwoździe, nie uwierzę. 1 *Leop. Joan.* 20, 25, rany przebitéy, *Vd.* prevrzę. 1 *Leop. Joan.* 20, 25, rany przebitéy, *Vd.* prevrzę. 1 *Leop. Joan.* 20, 25, rany przebitéy, *Vd.* prevdar, ſkuvdar; (*Rs.* перебойка gatunek iasów na Woldze). – §. Przebić co przez sito. *Urzęd.* 400, przesiewać, durchſchlagen durch ein Sieb, durchſieben. Przebiiać wełnę, bawełnę, z wybiiać, czechrać, czesać. *Cn. Th.* 1303, die Wolle ſchlagen, durchſchlagen, durchhecheln, karbetſchen. – §. *Metaphor.* Przebiiać, przenikać, durchdringen. To słowa wskroś me serce przebiły. *Jabł. Tel.* 73, przeniknęły, przeraziły, durchdringen, durch und durch verwunden. Przebiia obłoki krzyk i huk mężów. *Stryik.* 191, przenika, przeraża, das Geſchrey durchdringt, durchſchallt. Odgłos wesołego vivat niechay niebiosa przebiia. *Psalmod.* 26. – By był za onego wieku ten grzech ustał, a do nas się nie przebiiał. *Sk. Dz.* 865, do nas nie przyszedł, nie przedarł się, bis zu uns dringen, auf uns kom-

men. – §. Przebiia kolor, przebiia się kolor, z pod drugiego przenika, daie się widzieć, *ob.* przebłyskawać, die Farbe ſchimmert durch, ſchimmert hervor. Przebiia białe, czerwone, *sublucet. Cn. Th.*, piérzy się). Z pod monety, śrebrem powleczoney, prędko się podły kruszec przebiia. *Pilch. Sen. liſt* 276. Na twarzy przebiiały się płomienie ogniа, ktorym się serce iéy paliło. *Teatr* 29, 57. Miłość przebiiała się nieznacznie przez zasłonę uszanowania. *Weg. Mar.* 1, 155. W twarzy i całéy poſtawie coraz odmiennéy znaczna się odmiana umysłu przebiiała. *Pilch. Sall.* 314. – §. *Neutr.* Papier przebiia. *Haur Sk.* 377, zalewa się, das Papier ſchlägt durch. – §. *Recipr.* *Act. u.*; Przebiiać się przez woysko, przez zawady etc., *perrumpere. Cn. Th.*, przedrzeć się, ſich durchſchlagen, durcharbeiten. Mucha uwiązłnie, z bąk się przebiie. *Zegl. Ad.* 147, *Jak. Bay.* 72. – §. 2) Przebić, przekuć, biiąc przerobić, umſchmieden, umprägen. Naszę monetę śrebrną przebiiaią sąsiedzi na swoię. *Pam.* 84, 56.

PRZEBIEC, PRZEBIEGNĄĆ, *F.* przebieży, przebiegnie *ez. idntl.*, Przebieżeć *ndk.*, Przebiegać *kontin.*, *Boh.* przechnauti, přebýhati, probéhnauti, probíhati. *Slo.* přebehnuti, přebéhnauti, probéhnauti, probéhnuti; *Crn.* pretézhem; *Vd.* ſkuszezhi, ſkuszickati; *Bs.* pribighnuti *transfugere* zbiedz; *Rg.* pribjeghnuti, pribighnuti, pribighnijvam; *Cro.* prebegújem; *Sr.* 1. pjebjeżaci, pjebehnu, pſchebijju, pſchebijim, pſzebijham, pjebeju, pjebehnuju; *Ross.* перебѣжать, перебѣгаю, пробѣжать, пробѣгаю, пробѣгивать; *Ec.* пребѣгаю, пребѣкаю, – a) *transitiv.*, przebiegać iaki kray, mieysce iakie, prędko przechodzić, przeieżdżać przez niego, durchlaufen ein Land, einen Ort ꝛc., ſchnell durchgehen. Swiat przebiegaiąc, niszczą braci swoich. *Teatr* 50 *b*, 9. – *aliter*; Boią się, gdy im zaiąc drogę przebieży. *Kras. Pod.* 1, 297, przed niemi przez drogę się przemknie, wenn ein Haſe vor ihnen über den Weg läuft. – *transl. fig.* Przebiegać co krotko czytaiąc, pisząc, powiadaiąc, na prędce przechodzić, dotykać, etwas durchlaufen, eine Schrift, ein Buch ꝛc. *Cn. Th.* Spisał dyalog z Moyżesza i z proroków, w ktorym wszystkie sentencye ſtarego teſtamentu, nam Chrystusa ukazuiące, przebiegł. *Dambr.* 227. Kalliopo słodkouzmiące ſtrony wielkim przebieży palcem. *Zebr. Ow.* 115. Przebiegać oczami, mit den Augen durchlaufen. – §. b) *Intrans.* przebiegać zkąd dokąd, *transcurrere*, überlaufen, von einer Seite auf die andre hinüberlaufen, durchlaufen. Uciekał w tę ulicę, a poſtrzegłszy i tam żołnierzy, przebiega przeſtraszony na drugą ſtronę. *Teatr* 55 *c*, 53. Po dokończeniu piérwszych dni miesiąca, mógłyby oſtatnie przy dobréy pogodzie przebieżeć. *Fur. Uw. H* 2, przeminąć, vorüber gehen. O nayszczęśliwsze dni życia moiego, iakżeście prędko przebiegły! *Star. Num.* 1, 57, przepłynęły, upłynęły, verfließen. Czasy przebiegaią, a po sobie chodzą, I zasię bez przestanku iakoby się rodzą. *Zebr. Ow.* 580, *fugiunt*). – §. Przebiegać, przebiegać się, przewiiać się, *discurrere*, herum laufen, durchſtreifen, herum ſtreifen; *Sr.* 1. pjebjehnuju §0. Obieś uyrzawszy rurala, przyszedł przedeń, tam iął się przebiegać i przechodzić, albo sobie biiać. *Gliez. Wych. H* 8 *b*. Przebiegaiące się po puszczach Dryady *Otw. Ow.* 237. Gdy wyydzie duch nieczyſty od człowieka, przebiega się po mieyscach suchych, szukaiąc odpoczynku. *Sekl. Luk.* 11. Czy nie Spartańſka i w nas krew przebiega? *Kniaź. Poez.* 2, 32, krąży, cirkuliren. Tyſiąc mu myśli po głowie przebiega. *Stas. Num.* 1, 67. Przebieganie, przebieganie się, *discursus*, *percursatio*, das Herumſtreifen, Durchſtreifen. *Percursatio Italiae*, przebieganie się, przeiadzka po Włoſkiéy ziemi. *Cn. Th.* Na śpiegi wysłany, często z drogi zstępował, dla rozmaitego przebiegania. *Warg. Wal.* 331. – *fig.* Poſkoczne czytanie, czyli powierzchowne ksiąg przebiegania. *Pilch. Sen. liſt pr.* PRZEBIEG, – u, *m.*, *Ross.* перебѣгъ, пробѣжка; *Ec.* пребѣгство, пременѣніе; przebieżenie, przebieganie, das Durchlaufen, Ueberlaufen, Durchſtreifen. Pod Jerychem będąc, posłał Jozue na przebiegi, Wywiaduiąc się, sposobnych na śpiegi. *Lesz. H. S.* 173. Po sznurach okrętowych maytkowie wyprawuią przebiegi. *Pot. Arg.* 469, przebiegania się, ſkoki, verſchiedene Läufe, Sprünge, laufen auf und ab. – §. mieysce przebiegania, przechód, ścieszka, przeyście, przesmyk, ein Schleichweg, Schlupfwinkel; (*Sr.* 2. pſchebeg, = golizna w polu). Różno w tych lochach były przebiegi, ścieszki i wycieczki. *Pot. Arg.* 27. Chart przebiegów po górach świadomy. *Otw. Ow.* Masz wiedzieć przebieg niedźwiedzi, Gdzie zaiąc, sarn, ieleń siedzi. *Bielaw. A* 3 *b*. – *transl. fig.* przebiegi, przeſkoki, chytroſtki, sztuki, Kunſtgriffe, liſtige Streiche, Ränke. Jakie to ſtarość ma przebiegi. *Teatr* 52 *b*, 15. Choć ieszcze bez brody Już wie to wszyſtkie przebiegi i sztuki. *Morszt.* 74. Na przebiegach się znaią, i sztukami narabiać umieią. *Mon.* 69, 612. Uprzedziłem te iego przebiegi. *Zab.* 15, 269. Książka o szalotach i różnych przebiegach młodzieńſkich. *Opal. sat.* 36. PRZEBIEG, – a, *m.*, PRZEBIEGACZ, – a, *m.*, PRZEBIEGLEC, – glca, *m.*, *Cro.* prèbeg; *Rg.* pribjeghnik; *Ross.* перебѣжчикъ, ходокъ, перемѣтчикъ; który przebiegł, z drugiéy ſtrony przybiegł, zbieg, ein Ueberläufer, Ausreißer, Deſerteur. Z przebiegów dowiedzieli się o wszyſtkim, *per transfugas. Krom.* 168. Przybiegł ieden przebieglec. *Pot. Jow.* 2, 6. – §. przebiegacz, przebieglec, co się przebiega, przeieżdża, ein Herumſtreicher, Herumreiſender. Ulisses on przebieglec. *Op. sat.* 31. – *tr.* przebieglec, biegły, bywalec, doświadczony, ćwik, ćwiczony, szczawany, kuty, ein verſchlagner, erfahrner, ſchlauer Gaſt; *Sr.* 1. pjeklepané; *Vd.* abrisan, savit, prometen; *Rs.* проклятъ, проклята. Głupiego zwieść, to frasaka, mądrego to sztuka, W niéy miłość za przebieglca miéy, nie za nieuka. *Zab.* 6, 11. Bywa frantów niemało, bywa i przebieglców. *Opal. sat.* 17. Taki przebieglec był na to obrany, aby Rugiera wyswobodził. *P. Kch. Orl.* 1, 78, *Grod. Dis. D* 2 *b*, *Birk. Chm. B b*. PRZEBIEGANKA, – i, *ż.*, przebieganie się, *Rs.* перебѣгъ, пробѣжка; *Ec.* пребѣгство, das Umherlaufen, Herumlaufen. Poszło z drugiemi dziećmi igrać w przebieganкę. *Teatr* 188, 19. PRZEBIEGŁY, – a, – e, szybko przeminęły, ſchnell verlaufen, verfloßen. Płaczę na moie lata przebiegłéy młodości, Żałuię że móy przekwitł marnie may zielony. *Kul. Her.* 121. – §. b*) konia zbytnie przebiegłego i utrudzonego prędką i daleką iazdą, iak ratować. *Let. K.* 66, *Compend.*, przepędzonego, ein übertriebnes Pferd, das man übertrieben hat. – §. c) Przebiegły, = bardzo biegły *qu. v.*, cf. chytry, kuty, szczawany, ćwik.

PRZEBIELIC *cz. dk.*, przebielać *ndk.*, wskroś białym uczynić, durchaus weiß machen; *Bh.* přebíliti; *Vd.* prebieliti; *Rs.* перебѣлить, перебѣливать, пробѣлить, пробѣливать; (*Rs.* пробѣлъ mieysce biało zostawione).

PRZEBIERAĆ, *ob.* Przebrać. PRZEBIERACZ, -a, *m.*, przebieraiący w czym, przebarszczaiący w czym, ein Wähler, Tadler, sehr ekeliger Mensch, Kostwähler, Kostverächter, cf. Papinkarz. *Tr.*, *Rs.* перебиратель, перебо́рщикъ przetrząsacz; пробиратель, пробо́рщикъ wybieracz. PRZEBIERNY, -a, -e, przebarszczaiący, przebieraiący, kostverachtend, leckermäulig, cf. papinkowaty.

PRZEBIERZMOWAC *cz. dk.*, bierzmuiąc przechrzcić, imię przemienić, umfirmeln, umtaufen, einen andern Namen geben. Przebierzmowali go innym imieniem. *Haur Sk.* 187. Imię masz piękne, samaś brzydka, przebierzmuy się radzę. *Pot. Jow.* 142, *Pim. Kam.* 30.

PRZEBIESIADOWAC *cz. dk.*, biesiaduiąc przebyć, przetrawić, *Bh.* prohodovati przegodować; *Vd.* zasjedovati, zagoduvati; *Rs.* пропировать.

PRZEBIEŻAŁY, -a, -e, przebieżony, *part. perf. verb.* Przebieżeć, *ob.* Przebiec. — §. b) *actiue.* przebieżały, który przebiegł, przyszedł, der durchgelaufen hat. Starożytność familii twoiéy wszystkie dostoyności w Rzpltéy przebieżaley. *Petr. Pol.* 81. PRZEBIEŻENIE, *ob.* Przebiec. PRZEBIEŻYSTY, -a, -e, przemiiaiący, vorüberlaufend. Będzie niepogoda z przebieżystemi wiatry. *Fur. Uw. F.* Mogłyby też tędy i owędy ciepło, przebieżyste deszcze pokrapiać. *ib. G. b.*

PRZEBIIAĆ, *ob.* Przebić. PRZEBIIACZ, -a, *m.*, który przebiia, der Durchschlager; (*Rs.* перебо́йникъ iayko, którym we grze wiele innych zbito).

*PRZEBINDA, -y, ź, przepaska, przewiązka, eine Binde, Leibbinde, Leibgurt. Tu iuż przyiedziesz pod Gdańskiem do misternéy Windy, Tu uyźrzysz dziwnych rzeczy na przebindy. *Klon. Fl. G 3 b.*

PRZEBITKA, -i, ź., u *Górników*, dziura prowadząca od iednego dołu do drugiego. *Os. Rud.* 41, loch albo rów podziemny, aby z iednego dołu do drugiego mogli przechodzić. *Os. Zel.* 81, im Grubenbaue: die Oeffnung zwischen zween Gruben.

PRZEBITNY, -a, -e, -ie *adv.*, do przebicia, mogący być przebitym, *Rg.* probitni, probodni, durchschlagbar. Tarcz nieprzebitna. 1 *Leop. Sap.* 5, 20, *W. Pst. W.* 14.

PRZEBŁAZNOWAĆ *cz. dk.*, błaznuiąc przebyć, mit Narrenspossen vertun, verbringen; *Rs.* продурить; (*Ec.* преблазни́ти, обмануть, прельстить zbłaźnić).

PRZEBŁAGAĆ, PRZEBŁAŻYĆ, *F.* przebłaży *czyn. dok.*, Przebłażać *niedok.*, ubłagać znowu, wieder besänftigen. Przebłaży przez swe nieszczęścia boga zawziętego. *Leszcz. H. S.* 293. PRZEBŁAGANY, -a, -e, -ie *adv.*, do przebłagania, versöhnlich. Z niemi, gdzie zachodził zły ich interes, nieprzebłaganie upartym bywał. *Zab.* 15, 197.

PRZEBŁOGOSŁAWIONY, *Sk. Dz.* 270, wielce błogosławiony, nayblogosławieńszy, *ob.* Prze-, *Ross.* пребла-женный.

PRZEBŁYSKAWAĆ *intr. cont.*, Przebłyskiwać *freq.*, kiedy niekiedy z pod chmury połyskiwać, świetlo przebiiać się, unter den Wolken hervor blitzen, wetterleuchten, durchblitzen, durchschimmern; *Bs.* prosjatti, svitlitise kroz koju stvar, *Rs.* просверкать, просверкнуть. Góry się zakurzyły, nad niemi szumiało, Z rzadka przebłyskawaiąc, iuż po trosze grzmiało. *Rey Wiz.* 125 *b.* Chociaż się tam nadobnie z wierzchu przebłyskawa, Ale patrzay, co za grom tam wewnątrz zostawa. *ib.* 89 *b.*

PRZEBODZICIEL, -a, *m.*, który przebada, *Ec.* пробода́тель, der Durchstoßer, Durchstecher.

PRZEBOG, *ob.* Prze-, *praepos.* PRZEBOGATY, *Sk. Dz.* 369, bardzo bogaty, *Vd.* prebogat; *Rs.* преборатый; *Ec.* благоборатый. Przebogate one królestwa. 1 *Leop. list Hier.* 1, wielmi bogate. 3 *Leop.*), *ob.* Prze-, *insepar.*

PRZEBOLEĆ, *F.* przeboli *intr. dk.*, ból przetrwać, chorobę przezwyciężyć, ozdrowieć, *Rg.* préboljeti; den Schmerz überstehen, ausdauern, wieder genesen. Czeladka moia na pował chorowała, ledwie przebolało kilkoro. *Zimor. Siel.* 233.

*PRZEBOREK, -rka, *m.*, przedział na głowie między włosami. *Tr.*, der Haarscheitel, (*ob.* Przebrać); *Rs.* проборъ, (*distg.* перебо́ръ zbytek, *ob.* przebrać miarę).

PRZEBOŚĆ, przebodł, *F.* przebodzie *cz. dk.*, Przebadać, Przebodać *ndk.*, *Bh.* probůšti, probodnauti, promrštiti; *Slo.* probodugi; *Sr.* 1. pjeboćj; *Vd.* prebosti, preboisti, prebodem, skusbosti; *Cro.* preboszti, prebadam, izprebosztі, izprebadam; *Dl.* probadam, izprobadam, izprobosztі; *Bs.* prosti, izbosti; *Rg.* probòsti, probádati; *Ec.* пробо́сти, пробода́ти; bodąc przekłóć, przebić czym śpiczastym na kształt rogów, durchstoßen, durchbohren. Przebodł go wół. *Cn. Th.* Przebodę cię tą szpadą. *Teatr* 36 *b.* 49. Mieczem mu piersi przebada, *rumpit. A. Kch. W.* 254. Zmierza do niego oszczep, i ramię mu przebada. *ib.* 281. Jeśli kto w iednéy wiosce złego ma sąsiada, Gorzéy mu serce niż brzuch trzy groty przebada. *Pot. Pocz.* 126, cf. herb Jelita). Kto przed rycerskim człowiekiem kogo rani, ręka mu ma być przebodziona. *Herb. Stat.* 246. Symeon Maryi to powiadał, Iż iéy serce miecz przebość miał. *Pies. Kat.* 53. Bok mu i serce przebodziono. *Pies.* 49. Większą ma stratę w przebodzionym synie. *Chrość. Luk.* 95. Jezus serce sobie przebość dał. *W. Post. W.* 3, 113. Przebodaią ciało iego ostre ćwieki. *Pilch. Sen. list* 2, 123. Obacz żydzie ręce, któreś przebodł, obacz bok, Rzymianie, któryś przekłół. *Dambr.* 239. Empireyska postać, choć wskroś przebodniona, wnet w chorobie saméy zdrowiele i wrodzoną siłą rany goi. *Przyb. Milt.* 190. Przebodzenie, *Vd.* prebodka, prepehnenje; *Rg.* probòd. — Do przebodzenia, *Rg.* probodni, probodiv.

PRZEBÓY, -oiu, *m.*, (*Rs.* перебой nieporządne bicie zegara, kiedy bez końca bije, пробо́й, пробо́ецъ, пробойникъ klamra, пробо́йникъ gwóźdź, którym kowale żelazo dziurawią), przebiianie się przez woysko, das Durchschlagen, Durchhauen durch eine Armee, von der man eingeschlossen ist. Usadzono rozwlekłym szykiem czoło, skąd łatwy do samego króla nieprzyiacielom przebóy i ostatnie w woysku zamieszanie nastąpiło. *Nar. Chod.* 235. Drużyna odważona na przebóy. *Bard. Luk.* 59. Szlachta zuchwała dowodzi, Przed sobą śmierć na przebóy. *Zab.* 12, 178, na biy zabiy). Cisnęli się tłumem do kościoła na przebóy, niby ubiegaiąc się do słuchania żarliwych kazań. *Mon.* 71, 130, na gwałt). — §. W *górnictwie*, przebóy. Durchschlag, nazwisko uskutecznionego łamania skały w ten sposób, iż złączyć można z sobą dwie lub więcéy naznaczonych w kopalni wytni. *Mier. Mskr.*

PRZEBRAĆ, *F.* przebierse *ex. dk.*, Przebierać *ndk.*, *Boh.* přebrati, přebjrati; *Sor.* 1. pjewuberam; *Rg.* probirati; *Bs.* probirati; *Cro.* prebiram, prebraszem; *Crn.* prebiram; (*Vd.* prebrati, skusbrati, s przeczytać); *Ec.* пребирáю, избирáю; *Rs.* перебрать, перебирать; (*Rs.* пробрáть, пробирать oddzielić, *ob.* przeborek). – *Intransit.* przebierać w czym, brakować, przebaraszczać, auslesen, aussuchen, auswählen, (*Deſtett.* ausklauben). Przywileie tak iak na przetaku groch z wyki przebieramy. *Orzech. Qu.* 15. Kobietki, póki młode, przebieraią w kawalerach iak w gruszkach: ten stary, ten nieszrabny, ten niesładny, ten ubogi i t. d. *Teatr* 22 *b*, 51. Jednemi dziewczętami pogardzaiąc, drugie przyymuiąc, przebierać sobie w nich będę, iak w gruszkach. *Teatr* 55 *b*, 14. Kto się chce żenić, a wiele przebiera, ten nayczęściey djabła w swóy dom dostanie. *Teatr* 54, 82. Która długo przebiera, naygorszey pospolicie trafia. *Teatr* 32, 60. Przebieraią iak w zgnilkach w mężczyznach. *Teatr* 22, 112. Głodny nie przebiera. *Cn. Ad.* 127. Niemasz w czym przebierać; iedno złe, a drugie ieszcze gorsze. *Cn. Ad.* 618, *Rey Wiz.* 163. Przebrany, wybrany, wyborny, auserlesen. Dał mu siedm tysięcy przebrańszego ludu. *Nar. Hſt.* 3, 234. Nie na wielką liczbę, ale na przebraną się sadzę. *Hipp.* 58. Nieprzebrany, nieprzebierany, bez braku zebrany żołnierz, *tumultuarius miles. Cn. Th.* 517. – *Transit.* przebierać, wybierać, obierać co lepsze, etwas ausheben, auswählen, erlesen. Przebrawszy czoło swéy drużyny, szedł do Węgier. *Jabł. Buk. N* 4 *b.* – §. Przebierać oliwki, gruszki, iagody, chędożyć, obierać. *Cn. Th.* 564, belesen, ablesen, säubern Früchte, Birnen ꝛc. – §. Przebierać sobie palcami, *ludere digitis. Cn. Th.* 832, fingeriren, mit den Fingern spielen. Przebierać palcami na piszczałce, *digitos ad numeros mouere. Cn. Th.*, auf der Flöthe fingeriren. Przebierać głosem, gardłem, wycwerkować. *ib.*, Läufer mit der Stimme machen, trillern. Przebieranie głosem, gardłem, s wyćwierki. *ib.*, Läufer, Triller. Wskakuie po szyię w bezdenną głębinę, Pleszcze się, na przemiany przebiera nogami. *Tol. Saul.* 48, nogami robi. – §. b) Przebierać kogo, przeubierać, przestraiać, na inszą płeć, mężczyznę po kobiecemu, kobietę po męzku, umkleiden, verkleiden; *Vd.* preblechi, spreblechi, preoblazhiti, spreblazhiti, preobliezhenje, prebliek; *Cro.* preoblachim; *Rg.* priobûchi, prioblàciti; *Bs.* priobucchi, prioblacit; *Ross.* передѣть, передѣвать, переодѣвáю, переодѣть, переряжать, переряжать. Czasem dla swego ukontentowania przebieram się po damiku; i nie źle w tym stroiu wyglądam. *Teatr* 14 *c*, 23. Poszedł się w kobiecy stróy przebrać. *Teatr* 34, 87. Przebrano go po męzku. *Teatr* 29, 41. Gdy tu przyślę cherubinka, przebrać go, przekobiecić. *Teatr* 20 *b*; 58. – §. c) Przebierać miarę, przebierać, z nad to brać, zbytnie brać, przeładować, przesadzać, *Crn.* preusàmem, preusęti, zu viel nehmen, das Maß überschreiten, über die Schnur hauen, sich überladen. Przebrałeś miarkę, by-ć się dzban nie urwał w ręku. *Opal. sat.* 151. Nigdy miary w napoiach nie przebrał. *Zab.* 2, 168. Publicznie piiaństwa nie cierpią, a prywatnie w apteczkach miarę kropel przebieraią. *Mon.* 64, 247. A kiedyż więcey złość ludzka przebrała miarę, iak teraz? *Psalmod.* 29. Przebieram miarkę w nadziei, którym ią przebrał w niezbożności. *ib.* 101. Miarkę przebrałem mych występków. *Kul. Her.* 54. Żebyśmy pomiernie wina zażywali A miary nad potrzebę swéy nie przebierali. *Lit. Hor.* 27. Naymnieysze w iedzeniu i piciu przebranie bywa przyczyną chorob, *nimia repletio. Męcz.*, zbytek, Uebermaß, Ueberladung. Cnoty nigdy nie przebierzesz; *Cn. Ad.* 85, każdy dobry może być lepszy, *uppoe.* cnota zbytku nie lubi, przeydzieli miarę, imię swe zgubi). Nie przebrał nauki. *Cn. Ad.* 243, za szkołą się uczył; liznął, skosztował trochę nauki; pomazał sobie gębę Łaciną; niedouk). Nie przebierzesz; nie uszkodzisz, ma on tego dość; nie ubędzie tym nic. *Cn. Ad.* 631, nie zubożysz go). – §. Przebrać, biorąc niąć, wybrać, vollends weg nehmen, erschöpfen, nichts lassen. Darów bożych nigdy nie przebiorą. *Sim. Siel.* 101, nie wyczerpną; *Bh.* probrati, probirati *parsim auferre*). Gdy woda mętna w studni zostaie, do pięknéy przebieraiąc ią wody, tłuczoney soli do niey wsypać, aby się tym prędzey czyściła studnia. *Haur Ek.* 16. Tam dni długie, wieki nieprzeżyte, noc minie, dzień i dostatek nieprzebrany nastąpi. *Dambr. kaz.* 11, bez końca, bez granic). – *Passiue*, Przebiera się czego, przebrało się, wyczerpano; już niemasz więcéy, już nie staie, ubyło, zbywa, nie dostaie, brak, man hat schon zu viel genommen, es ist nicht mehr hinlänglich vorhanden, es mangelt schon daran, es ist erschöpft. Niemasz takich dostatków, któreby się przebrać nie dały. *Kras. Pod.* 2, 43, *Slo.* ban'a se ban'a, a prebca sa prebere, leč sa mjbi do negibé; i ban'a sa prebern; i studnia się wyczerpa). Nie dziw, że w Polszcze cnoty bardzo mało, Bo prawdziwych Polaków u nas się przebrało. *Jeż. Ek. D* 2, cf. niemasz). Potomków się Lechowych przebrało. *Rat. Pob. B iij.* Ciężka rzecz dostać poddanych życzliwych, Już się przebrało na sługach poczciwych. *Kras. Mysz.* 96. Jedna polityczna pani Sługom swoim to więc gani, Że skoro czego *nie stało*, *Niemasz* mówić się im zdało; Mówcież rzadzéy: *przebrało się*! Śle zatem po woźnicę dziewczynę, A że był odszedł od dworu, Wedle swéy pani humoru, Ukłoniwszy się iéy dusza: *Przebrało się* i Matusza. *Pot. Jow.* 24. Przez wielkie te zbytki płacy żołnierzowi się przebierało. *Nag. Fil.* 102. – Przebrane wino, przebrany miód, z zbytecznie wodą rozrzedzony, gar zu sehr verdünnt, gewässert. Nieprzebrany miód, *moderate aqua temperatum. Cn. Th.* 517. – §. d) Strach przebiera kogo, przenika, przeraża wskroś, przeymuie, Schrecken ergreift ihn, durchdringt ihn. Z zadumieniem strach go przebiera. *Stat. Num.* 1, 55. – §. e) Przebrać się gdzie, przedrzeć się, przeprawiać się dokąd, przeyść, przebyć, przeiechać, sich wohin durcharbeiten, wohin übersetzen, sich wohin begeben, wohin ziehen; *Rs.* пробирáться. Uchodzących gnali aż do rzéki, a którzy się dla niedostatku łodzi przebrać nie mogli, głód ich i nędza pomorzyły. *Nar. Hſt.* 4, 181. Moskwę z Uli do Suszy się przebieraiącą, poraził. *Nies.* 4, 8. Herszłowie znikneli nagle, wszakże rozumiano, że się przebrali na granicę Turecką. *Pam.* 85, 1, 71. *Nieprzebyta* przepaść, tak dalece, iż ci, którzy chcą ztąd *przeyść* do was nie mogą, ani ztamtąd od was tu *przebrać* się. *Boh. djab.* 124. Niechay do nas za błota się przebierze. *Jabł. Buk. O* 4 *b.* Uiechał król z Paryża, w zamiarze przebrania się do Luxemburga. *Goz. Nar.* 220. – §. f) Przebrać kogo w czym, przewyższyć,

i przezwyciężyć go, przeyść go w czym, celować, jemanden worin übertreffen; (*Vd.* preuseta *fastuosus*, preusetje *superbia*). Rzymianie porządkiem i dostatkiem Greków daleko byli przebrali. *Wer. Rgl.* 76. Oby mi lata dotąd służyć chciały, Ażby cię wspomnieć godnym rytmem śmiały, W tymby Orfeusa mnie Treicki nie przebrał. *Miask. ryt.* 42. Ani Tracki Orfeusz w tymby mnie nie przebrał, Ani Linus na takie siły by się zebrał, *vincet. Nag. Wirg.* 499. – Ułowili wielkość ryb, aż ich przebrać nie mogli. *Rey Ps. Gg* ♦, rady im dać nie mogli, sie konnten ihrer nicht Herr werden.

PRZEBRADZAC, *ob.* Przebrodzić.

PRZEBRAKOWAC, – ał, – nie, *cz. dk.*, przebarszczać, przeb erać w czym, brak uczynić, ausleſen, durchmuſtern, den Ausſchuß abſondern. Przebrakowawszy garderobę, braki póydą na tandetę. *Teatr* 15 *c*, 76. Przebrakował hetman woysko, siedm set motłochu do domu wróził, a z garścią wprawdzie ludzi ale dobrych się został. *Biel.* 588, *Tward. Wład.* PRZEBRAK, – u, *m.*, przebrakowanie, przebieranie, das Ausſuchen, die Auswahl. Układała soczyste owoce z przebrakiem. *Przyb. Milt.* 152.

PRZEBRANIEC, – ńca, *m.*, wybrany, wyborny, ein Auserleſener, Ausgeſuchter. Zołtawiwszy woysko w Czechach, sam z przebrańcami do Pomeranii ruszył. *Nar. Hſt.* 5, 143.

PRZEBRNĄC, *F.* przebrnie *cz. idntl.*, Przebrodzić *dok.*, Przebradzać *ndk.*, *Crn.* prebrédem; *Vd.* prebresti, pregaziti (*ob.* jaz, *ob.* gać); *Cro.* pregaziti, pregazújem, pregazilszem; (*Cro.* prebrògyujem, prebroditi *pernauigare*); *Bs.* prigaziti; (*Bs.* pribroditi *transvehere per aquam*); *Rg.* prigaziti; (*Rg.* pribroditti, pribrodivàti *transfretare*); *Rs.* перебрести, переброжу перебродить, переброживать; *Bh.* přebřísti, přebředu; miałką wodę pieszą przebyć, durchwaten. Przebradzam przez bród, *vado. Mącz.* Może przebrnąć wszędzie iego brody. *Bard. Tr.* 348. – *transl.* przebrnąć, wybrnąć, przecierpieć, przezwyciężyć, überſtehen, überwinden. O iedney łasce krzyżowey przebrodził potok śmiertelny. *Bzow. roż.* 89. PRZEBRÓD, – u, *m.*, przebrodzenie, das Durchwaten. Zdolna rzeka do przebrodu. *Nar. Hſt.* 5, 458. PRZEBRODNY, PRZEBRNIONY, – a, – e, mogący być przebrnionym, *Vd.* pregasliu; *Rg.* pribrodiv; zum durchwaten. Nieprzebrodnego golfu czarne wały. *Przyb. Milt.* 316 *et* 312. Tagus nieprzebrniony. *J. Kchan. Dz.* 165. Jam się tam rodził, kędy nieprzebrniona Woda Tagowa wiedzie swe strumienie. *P. Kchan. J.* 185. Medyterańskie nieprzebrnione brody. *Zbil. Dr. h* 1.

PRZEBRONOWAC *cz. dk.*, bronuiąc przebyć, durcheggen; *Sr.* 1. pielocilci (*ob.* przewłóczyć); *Rs.* перебороновать, перебор ивать.

PRZEBRÓZDZIC *cz. dk.*, brózdami przewlec, durchfurchen, *Rs.* проборозднть, пробораживать, перебороздить, перебораживать.

PRZEBRUDZIC *cz. dk.*, wskroś pobrudzić, durchſchmutzen, *Rs.* перепачкать.

PRZEBRUKOWAC *cz. dk.*, brukiem przebyć; lub też bruk przerobić, mit Steinen durchpflaſtern; umpflaſtern; *Ross.* перемостить, перемащивать.

PRZEBRYKAC *niiak. dk.*, z bryknieniem się wyrwać, ſich

einfallen leſſen auszuſchlagen, Capriolen zu machen. Ma to do siebie szczęście, że przebryka, Gotowo z samym iść w spory Jowiszem. *Mon.* 71, 551.

PRZEBRZĄKAC *cz. dk.*, brząkaniem przebyć, durchklimpern, durchklirren, *Rs.* пробрякнуть, пробрякивать. – §. Przebrząkać nad kim, dokazywać, einem mitſpielen, ihn meiſtern. Może przebrząkać komor nad muchami, Klecha naymędrszy między ratałami. *Mon.* 71, 549.

PRZEBRZYDŁY, PRZEBRZYDLIWY, – a, – e, bardzo obrzydły, *Rs.* пресквернный, ſehr häßlich, ekelhaft. Tak przebrzydłe okrucieństwo. *Prześlr.* 47, *Wys. Kat.* 101. Przebrzydła przywara. *Pilch. Sen. Gn.* 257.

PRZEBUĆ *czyn. dk.*, przebuwać *ndk.*, obuwie przemienić, umſtiefeln, umſchuhen, ander Fußwerk anziehen; *Vd.* preobuti, preobujati; *Rs.* переобуть, переобувать.

PRZEBUCHNĄĆ *niiak. idntl.*, przez co wybuchnąć, durch etwas hervor ausbrechen, *Rs.* проломиться.

PRZEBUDOWAC *cz. dk.*, *Bh.* prestawěti; *Vd.* presidati, prezimprati; *Rs.* простроить, перестроить, перестраивать, перестройка; *Ec.* престроено; budynek inaczéy przestawić, umbauen, anders bauen. – §. b) przebudować wiele, na budowanie wydać, strawić, verbauen, durchs Bauen verthun. Budował a budował, aż też przebudował chudzina i dostatki, i wioski, i wszystko, *Opal. sat.* 58.

PRZEBUDZIC, *F.* przebudzi *cz. dk.*, Przebudzać *niedok.*, *Bh.* probuditi, probujowati; *Crn.* prebúdim; *Vd.* prebuditi, probuditi; *Cro.* prebuditi, prebugyujem, prebudyenye; *Dl.* probudivam; *Rg.* probúditi, probudivati; *Ben.* probuditi, (probudillo, z excytare); *Rs.* пробудить, пробуждать, разбудить, разбужать; пробужать, пробуждать, разбудить, разбужать; sen przerywać, aus dem Schlafe wecken. Przebudzić się, ocknąć, *Rs.* проснуться, aufwachen. Doktor się pyta, czy sen spokojny miewa chory, czy lekki, czy ciężki, czy się często przebudza, czy się zrywa? *Perz. Lek.* 78. Przebudzenie, ocknienie, *Rs.* пробудь; das Erwachen. Życie nasze iest to sen, a śmierć przebudzenie. *Karp.* 1, 151. Przebudzony, mogący być przebudzonym, *Cro.* prebúdlyiv, aufweckbar. Nieprzebudzony, człowiek, albo sen, twardy, nieprzerwany. *Cn Th.* 517. Zasnął snem nieprzebudzonym. *J. Kch. Ps.* 16, umarł). Nieprzebudzenie *adverb.*, n. p. Oni oboiem na to uchem nieprzebudzenie śpią. *Veryf. pr.*

PRZEBYC, *F.* przebędzie *med. dk.*, Przebywać *ndk.*, *Bh.* přebyti, přebywati, přebywám; *Rs.* пробыть, пробывать, пребыть, пребывать przez mniejszy czas być, zostać, przetrwać, eine Zeit hindurch ſeyn, bleiben, ausdauern, währen. *Ec.* время мнѣ Przymuszali go: przebyway z nami, iż ku wie zorowi iest; i wszedł przebywać z niemi. *Bard. Luk.* 24, 29, zostań z nami. *Bibl. Gd.*). Porządnym ludziom przykro przebywać bez zegara. *Solſk. Arch.* 176, obywać się, zostawać). Za Kazimierza spokojne dni przez wiele lat przebywały w Polszcze. *Krom.* 355, trwały, były. die ruhigen Tage dauerten viele Jahre. Szczęśliwy, kto na małym udziale przebywa. Spokojny siadł przy stole wieyskiego warzywa. *Karp.* 1, 77, *ob.* Obywać, mieszkać, przemieszkiwać, wohnen, leben, ſich aufhalten; *Crn.* prebivam, (prebivalshe, z przybytek, mieszkanie); *Vd.* prebivati, stanovati; *Rs.* pribiuati, domeszkanie); *Vd.* prebivati, stanovati; *Rs.* pribiuati, domeuati, stanovati, stati; *Dl. et Rg.* pribivati; *Cro.* prebi-

vati, prebivam; *Rs.* жи́тельствовать *habitare.* My w nim, a on w nas przebywać uſtawicznie będzie. *Rey Pſ.* 82. – §. Przebywać gdzie, ciągle bywać, uczęszczać, frequentiren, oft beſuchen. Jeżeli kiedy będziesz przebywać na wielkim świecie, żebyś porzuciła ten ton dogmatyczny. *Teatr* 38, 178. Krucy chętnie przebywaią między trupami, a pszczoły między kwiatami. *Mon.* 70, 202. – *§. Przeklęty, który przebywa z wszelakiem bydlęciem. 1 *Leop. Deut.* 27, 21, który się schodzi. 3 *Leop.*, któryby obcował z bydlęciem. *Biel. Gd.*, któryby się mieszał, cielesną sprawę miał. – *Transit. cum Accusat.*, przebyć co, *de tempore*, przetrwać co, przeżyć, (eine Zeit) hinbringen, durchleben. Przebywszy panowanie pięciu książąt, umarł, *quinque principes emensus. Nar. Tac.* 3, 59. Przebyć rok, *perannare*; *Ec.* перегодую, перегодую, годъ пережиłаю. Ościelali wierzchy słomą z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. liſt* 3, 58, przemieszkali). – §. b) *Neutr. paſſ.*, przebyć, przeminąć, przeyść, vorüber gehen, vorbey gehen, vergehen, verſchwinden. Co przed nami byli nasi przodkowie, niemasz ich, iuż przebyli. *Gęb. Hym.* 324. – §. *Transit. cum Accusat.*, przebyć co, *de loco*, przeyść co, przeiechać, przeminąć, przeprawić się przez co, *Bs.* probiati, probitti, procchi; Oerter paſſiren, durchgehen, durchwandern, durchreiſen. Przebywszy góry, brody, racki, piaſki, Przebywszy bory, puszcze, krzaki, laſki, Przebywszy miaſta, miaſteczka i wioſki, W oyczyſtym gnieździe z radością ſtanąłem. *Kras. Liſt.* 52. Strumienia tego nie mogłem przebyć, bo się były wzniosły wody głębokiey rzeki, którey nie mogłem zbrodzić. 2 *Leop. Ezech.* 47, 5. Tatarowie przebywaią w pław byſtre rzéki, uwiesiwszy się u końſkiego ogona. *Boter* 166. – *tr.* przebyć zawody, trudności, przezwyciężyć, *Vd.* prebiti, preterpeti, preſtati, durchdringen, überwinden (Hinderniſſe, Widerſtand). Lekka rzecz biedę cierpieć, ale ciężka przebyć. *Bard. Tr.* 306, przebrnąć, wybrnąć). Zapomniy o tym, iuż się to przebyło. *Teatr* 2 *b*, 75, iuż się przecierpiało, przeboleało, es iſt überſtanden; (*Crn.* prebyti, prebyem *emergere, satis habere*; *Vd.* prebyti, zhies oſtat *reſtare*, cf. zbyć, zbywać; *Bh.* przebyti, superare). Przebyta, n. p. droga, z odprawiona, odtęt byta, eine überſtandene, zurückgelegte Reiſe. Po przebytey w niedoſtępnych puszczach trzydniowey podróży. *Nar. Hiſt.* 4, 90. Rzecz iest przyrodzona, cieszyć się z przebytéy biedy. *Pilch. Sen. liſt* 2, 281. – §. Przebyty, = PRZEBYTNY, *peruius, penetrabilis. Cn. Th.* 833, überſteiglich, paſſirbar; (*Ec.* пребышный, долгопребывающій przetrwaiący). Nieprzebyty, przeyścia niemaiący, *imperuius. Cn. Th.* 517, *ib.* 1165, unwegſam. PRZEBYT, -u, *m.*, *de tempore*, przebywanie, przebycie przez czas, mieszkanie gdzie, zoſtawanie gdzie, der Aufenthalt, das Verweilen an einem Orte, cf. przybytek). Day nam na świecie zbożny pobyt; po żywocie rayſki przebyt. *Biel.* 19, (z *bogarodzicy*); to iest: abyśmy po śmierci wiecznie z tobą przebywali. *Sk. Zyw.* 1, 253. Załyłem czasu przebytu mego do poznania obyczaiów kraiowych. *Tr. Tel.* 47. – §. b) przebyt, *de loco*, przeyście, przeprawa, die Durchfahrt, das Durchſetzen, Ueberſetzen. Przez wądolten ciasny przebyt wąską ścieżką wiódł. *A. Kch.* IV. 321. Przebyt był bardzo trudny przez tę rzekę. *Baz. Sk.* 145.

PRZEBYTEK, *ob.* Przybytek.

1) PRZEC, parł, prze, prę *cz. ndk.*, Pierać *kont.*; *Ross.* пру, *Ec.* перу, премь, пру, прáмш; *Germ.* ſperren, ſperriгen Adlg.; cf. *Crn.* prem, oppremsě, s opieram się, *Vd.* priti, pruti, *incontrare*, cf. przeciw, cf. *Lat. perio, aperio, apertus*, cf. odparty; *Hebr.* פער paar *aperuit*, *Gr.* πείρω *aperio*); pchać, popychać, przypierać, drängen, fortdrängen, fortſtoßen, fortdrücken. Parcie, der Druck, od ciężarów wody czasem sprawuie iey pąd w górę. *Hub. W.* 125. Parcie ziemi: ziemia podobnym sposobem prze, iak i woda. *ib.* 134. Poyrzemy, aż dwa węże wiiąc się w zakręty Prą do ſkał fale. *Min. Ryt.* 2, 306. Rzek naywięcey wpada z prawey ſtrony, które prą Wisłę na tamte zagony. *Mon. Fl. Ea b.* Nieprzyiaciela zewsząd parto, i rozpraszano *Pilch. Sall.* 297, *Jer. Zb.* 297. *Proſequor* puszczam się po kim, gonię, prę, pędzę kogo. *Mącz.* Eufrates siła naw piera na swym krętym zaforze *Gęb. II.* 330. Odraſtanie drzewa przeć będzie plaſter, podnoszące po trosze iego brzegi. *Fors.* 92. Mnie też Muza prze do tego, Bym głosił zdraycy upadek Szuyſkiego. *Paszk. Bell. A* 3, napędza, nagli). Parł okrutnik na to, by nie żyła, *exegit. Zebr. Ow.* 105, nalegał, nacierał). Żal go prze i dusi. *Leszcz. H. S.* 205. Przed tobą (łodko) zaoſtrzone pierzchały wprzód groty, Dokądeś tylko parła szczęsne swe obroty. *Zab.* 11, 347. Nie wszyſtek klęſkami upadłem Emackiemi, Nie tak mię prą fata, bym głowy nie miał podnieść. *Bard. Luk.* 137. Prą się proporce, trą się tarcze. *Stas. Num.* 1, 25. Nasze uprzedzenia prą się przeciwko oczywiſtemu światłu. *Preſtr.* 258; opieraią się, przeciwią się). – §. Parcie w żołądku, z kolika. *Sleszk. Ped.* 141, die Kolik. 2. PRZEC, przał, przeli, przy, przę *cz. ndk.*, powiedzieć że nie, przeczyć, zapierać, przeciwnie utrzymywać, negować, läugnen, verneinen, widerſprechen; *Sr.* 1. preci, zapreci, prn, zaprn, (*Bh.* ſpřti, ſpřel, ſprn (przeciwić się); *Slo.* tagjm (*ob.* taić); *Hg.* tagadom; *Crn.* tajim; *Vd.* tajit, obtaijt, vtajiti, nikati, satajiti, sanikati, odpóueti; *Bs.* tajati, pacitti, zapacitti; *Cro.* taim). Znać albo przeć powinien o co będzie obwiniony. *Sax. Porz.* 39; ieśliby przał, przyſięga bywa ſkazana. *ib.* Sędzia może obwinionemu ſkazać, aby albo się znał, albo przał. *Szczerb. Sax.* 426. Kiedy na niego ſkarżą, zaraz powinien znać albo przeć. *ib.* 6. Przyznał się, iż miecz i kaletę wziął, ale trzech groszy przał. *Tarn. Uſt.* 134. Saduceuszowie, dusza, iż z ciałem umiera, twierdzili, A żeby była nieśmiertelna, przeli. *Odym. Sw.* 2, O 4 *b.* Chryſtus to ſtwierdził, a ty Pietrze przesz! *Smotr. Lam.* 54. Przeli, że cię nie znali. *W. Sap.* 16, 16. I my nie przym, iż pod obiią osobą ſtary kościoł ſakrament ludziom dawał. *Sk. Kaz.* 595. Przy Strabo, aby Rzymianie kiedy przez Elbę przeprawiać się mieli. *Krom.* 73. Świadczą o tym Eutropius, Prokop, Tacyt, nie przy ani Krancyus. *Krom.* 11. On i przącemu dobrodzieyſtwo, dobrze czyni. *Gor Sen.* 447. Antychryſt będzie przał oyca i syna. *Bial. Poſt.* 20; będzie się ich zapierał, wird ſie verläugnen. Sługa bl ższy iest myto swe otrzymać, gdyby mu go dziedzic, bądź na cały rok, bądź na pół roku przał. *Szczerb. Sax.* 257. Przący, nie zezwalaiący, nie pozwalaiący. *Cn. Th.* PRZEC się czego *Rec.*; zapierać się, wypierać

się,

się, abläugnen, verläugnen, verneinen; *Bh.* przim se, přiti se; (*Rg.* přjećitise *opponere se*; *Bs.* prititse *litigare*; *Ec.* προπιμοκ, προcb. Jeśliby się obwiniony przał, niech niewinności swoiey dowodzi. *Chel.* 6. On się nie tylko nie przał, ale . . *Pot. Arg.* 232. Czego nie widzisz, to wierzysz, a tego się przysz, co widziasz! *W. Poſt. Mn.* 235. O Pietrze, iuż się to pana przysz! *W. Poſt. W.* 273. Też ci się ia prę częſto syna Twego, Od niego śpiesząc do nałogu złego. *Miaſk. ryt.* 147. Przy się, a odſtępuie od Pana Chrystusa. *Gil. Kat.* 401. Uczynkami swemi przą się boga. *Biul Poſt.* 247, ſie verläugnen Gott. Dzień ten ſtraszny będzie tym, co się pana przeli. *Kanc. Gd.* 23. Głos kura ſtroſnie boga się prących. *Groch. W.* 32. – §. Przeć się, prawować się, dysputować się, spór wieść, mit einander ſtreiten, diſputiren, hadern. Stóycie, że się z wami będę parł u prawa przed Panem. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 12, 7. Iemi słowy parły a swarzyły się przed królem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 3, 22. Jeśliby się dwoy o iakie opatrzenie z sobą parli, a każdyby z nich mówił, że to iest iego własne lenno; . . *Szczerb. Sax.* 212. – §. 3, PRZEĆ, przał, pre *Neutr. ndk.*, Prać, pra, pram *kont.*, uprzeć, rozeprzeć *dk.*, (cf. *Germ.* brämſen, Brämſe, Bräme), *aeſtuare*, z gorąca potnieć, rozpalać się, więdnąć, słabieć, große Hitze haben, ſich erhitzen, erhitzt ſeyn, ſich entzünden; *Crn.* pareti, pârem, (*Sr.* 2. pariſch parzyć; *Bs.* pram, plamen, z płomień; *Ross.* пръть, пръло, пръдый, упръть, упрѣвать, перепръть, перепрѣвать, подопръть, подопрѣвать. Gdy słońce przykro pieczе, i od tego pre, aż się ludzie pocą i nudnieią, deszcz pewny. *Haur. Sk.* 101. Jako gdy pre pod obłokiem palącym, tak pokoleniu ich zwiędnąć każesz. 2 *Leop. Jes.* 25, 5. Niedosałe zboża w sąsiekach gniłyby, przały i bótwiały. *Haur. Sk.* 15, *Vd.* shitu, seno, se vpari, se vgrie. Ziola te w alembiku moczyć, żeby nie wrzały, ale tylko przały. *Syr.* 270. W piwowarſtwie wiele znaczy, aby słody dobrze uprzały. *Haur. Sk.* 161. W podpłomykach ciaſto będzie przało, że bardzo szkodliwe są. *Sak. pr.* 200. Przekładane ſkiby, chwaſtem przerosłe, na spodku u ziemi przią i gnoią się. *Haur. Sk.* 24. Pod pachy i indzie mieysca preiące prochem tym pocierać. *Sien.* 520. Ziemia przez całą zimę namokła, na wiosnę rozeprzała. *Cresc.* 143. Smok z zimna wprzód oblenialy, a prożen srog ści Rozeprzał, i w iad nowy zaprzągł z gorącości. *Zebr. Ow.* 32, *incaluit.*

Pochodz. *prać, pierze, piorę; praczka etc.; dopierać, doprać, napierać, naprzeć*; Bh. prſt *palec, naparſtek; opierać, oprzeć; odjierać, odeprzeć, odjór, odporny; popierać, poprzeć; prza, przeczyć, przeczny, przeciw, przeciwny, sprzeciwić się etc.; poprzecz; poprzek, przek, przeki, przeko, przekobiały, przekoczarny, przekogniſty; prze, przez, podeprzeć, podpierać; podpora, przeprzeć, przrpierać; przyprzeć, przypierać, rozeprzeć, rozpierać; rozpór, rozpróć, rozparać, próć, prué; spierać, spór, sprzeczka; spory, przysparzać; upierać się, upor, uparty, uporny; wpierać, weprzeć; wypierać, wyprzeć; zapierać, zaprzeć, zapora, zapieradło; wspierać, wesprzeć, wsparty, wsparcie.* – (*cf. Precz, próčz, proca, prág, prět, prędki*). – 2. *uprzałem, zeprzałem.*

PRZECACKA, PRZECADZKA, – i, ż., cedzawka, cedziworek, durszlak, przetak, *Bs.* proçid, proçidillo; der Seiher, Durchſchlag. Trzaſki bryzelii warz, a gdy wywrą przecedź, a wyymiy on gąszcz z przecacki. *Sien.* 590.

PRZECEDZIĆ, PRZECADZIĆ, *F.* przecedzi *cz. dk.*, Przecedzać *ndk.*, przez cedzawkę przepuścić, *Boh.* prozcedim; *Slo.* přeceżugi; *Sr.* 1. pjeczedjam; *Sr.* 2. pſchrzejeżiſch; *Vd.* presódit, prezediti, szediti, ſkuszediti, prezeduvati; *Crn.* preziditi; *Bs.* proçiditi; *Cro.* preczejati, preczejam, preczedilszem; *Rs.* перецѣдить, перецѣживать, процѣдить, процѣживать; durchſeihen. Przecedzić przez durszlak, sito lub chuſtę czyſtą, iaki sos, rosół, likwor. *Wiel. Kuch.* 424. Przecedzacie komora, a wielbląda połykacie. *W. Math.* 23, 24. PRZECEDZICIEL, – a; *m.*, co przecedza, der Durchſeiher. *Tr.* PRZECEDZICIELKA, – i, *fem.*

*PRZEĆCIĆ *Biel. Hiſt.* 124, *ob.* *Czcić, czytać, przeczytać

PRZECENIĆ, *F.* przeceni *cz. dk.*, Przeceniać *ndk.*, abytaczaną cenę podawać, überbieten, zu viel bieten. *Tr.*: *Bh.* přeceniti, procenitl; *Vd.* preshtimati, sheſshtimati; *Sla.* prieiniti; *Bs.* procjeniti; *Cro.* preczènyam, preczenilszem, (preczemba, z taxa); *Rs.* перецѣнить, перецѣнивать inaczéy taxować; ganić); *Rs.* запросить, запрашивать (cf. zaprosić) *ob.* Przesolić, przepieprzyć. PRZECENICIEL, – a, *m.*, der Ueberbieter, *Cro.* preczenitel.

PRZECHABRY, *Veryf. pr.*, *ob.* Chabry, Chrobry.

PRZECHADZAĆ, Przechodzić *ob.* Przeyść. PRZECHADZKA, PRZECHACKA, – i, ż., (*Boh.* přechazka *transitus*), *Bh.* procházka; *Slo.* procházka; *Sr.* 1. pjelhadjenczа; *Crn.* prehôja, sprehod, vojdéshe; *Vd.* pohaja, prehoja, sprehod, pohajalishe, prehajalishe, hodishe, voidishe, hodalishe, obhodishe; *Dl.* hódyenye; *Bs.* proscetanje, scetgna, scetgniça, proscetniça, mjeſto od scetgne; *Hg.* sétalás; *Ross.* прохаживаніе, гулянье, сульба, прогулка, разгулка, гульбище; przechadzanie sobie, spacerowanie, spacer; das Spaziergengehen, der Spaziergang. Piękny czas dzisiay, póydźmy na przechadzkę między lipy. *Teatr* 96, 57. Witawszy, przechadzki ſtroi, bawi się wieściami. *Klon. Wor.* 35. Przechadzek przykre bronić poczęło powietrze. *Wtg. Mar.* 1, 110. Gdy słońce mniey się przykrzyło swemi upałami, wyszli na przechadzkę. *Zab.* 14, 304. Do ogroda na przechadzkę poszli. *Gor. Dw.* 428. Resztę dnia trawił na przechadce ogrodu. *Mik. Ob.* 202. – b) mieysce do chodzenia, przechodnik, der Ort zum Spazieren, der Spazierplatz, Spaziergang. Drugdzie czynią iakoby chłodnice małe z wina abo przechadzki, iakoby zaſklepione. *Cresc.* 320, cf. allea, ulica.

PRZECHARSŁY koń, z z gwałtowney pracy drganie cierpiący. *Dyk. Med.* 1, 708, ein abgetriebnes, übertriebnes Pferd, *cursu exhauſtus equus. Cn. Th.* Przecharsła koza. *Kmit. Spit. B* 2. PRZECHARSNIENIE końſkie, drgęga, drganie. *Dyk. Med.* 1, 708, *Czach. Tr. L* 3, das Zittern, die Krankheit eines übertriebnen Pferdes.

PRZECHĘDOŻYĆ *cz. dk.*, chędożąc przeczyścić, durch und durch reinigen, ſäubern, *Cro.* preszvetlyati.

PRZECHERA, PRZECHYRA, – y, *m. et ż.*, (cf. chyrny), mądrością narabiaiący, mędrek, ein Naſeweis; *nasutus. Cn. Th.* Świat nie będzie szczęśliwy, póki nim filozofowie, nie przechyrowie, rządzić nie będą. *Starow. Ref.* 54. U przeciwników naszych baczę wielkość ludzi chytrych, biegłych przechyrów. *Gil. Pſt.* 181. Śmierć masz chytrą przechyrę. Co na cię ostrzy siekierę. *Rey Zw.* 232. PRZECHERNY,

PRZECHERNY, -a, -e, fałszywie mądry, mędrkowaty, klug ſeyn wollend. Przechyrne wykręctwa. *Furm. Uw.* Przechyrna iego głowa, co innych pogubiła, i ciebie zgubić chciała. *Jabł. Tel.* 184. Jezioro Arkadſkie ... tem słynie, Przechérną wodą groźne, *ambiguis suspectum aquis. Zebr. Ow.* 385. PRZECHYRSTWO, -a, n., chytrość, szalbierſtwo, Argliſt, Betrügerey, Trug und Liſt. Ale cię przechyrſtwo twoie nie wspomoże. *Obr.* 69. PRZECHŁODZIĆ *cz. dk.*, przechładzać *ndk.*, chłodząc odświeżyć, kühlend erfriſchen, *Bh.* prochladiti; *Vd.* prehladiti; *ds.* прохладить, прохлаждать. W gorączkach przechładzaią, choć ciepłe syropki. *Petr. Wod.* 31. Przechładzaiący, *Rs.* прохладительный, прохладный; (a. wczesny, wygodny); *Ec.* прохла́дный. Przechłodzenie, *Rs.* прохлада, (прохолодь przymrozek); *Ec.* прохлажде́нїе, прохла́дь, (a. pokoy, odpoczynek; *Rs.* прохладь wczesność, wygoda). Przechłodzić się, s PRZECHŁODNĄĆ, ſtać się chłodnieyszym, kühler werden, ein wenig abkühlen; *Bh.* prochladnauti; *Rs.* прохладѣть, прохолодиться, прохлажда́ться. PRZECHŁODZICIEL, -a, *m.*; der Abkühler, *Ec.* прохлади́тель.

PRZECHŁOŚCIĆ, *F.* przechłości *cz. dk.*, Przechłóstać *ndk.*; *Rs.* прохлеснуть, прохлыснуть, rózgą lub prętem przećwiczyć, mit Ruthen oder Gerten durchpeitſchen, durchprügeln. Kazał mu zewlec z siebie szaty i grzbiet nadſtawić, maiąc go własną swą ręką przechłostać. *Pilch. Sen. Gn.* 308. - *tr.* Pompeius cały wschód woyną przechłościł. *Chrośc. Luk.* 264.

PRZECHLUBIAĆ się *rec. ndk.*, bardzo się chlubić, überaus prahlen, ſich rühmen. Kędy ieſt ów bóg wasz, którym się przechlubiacie z ufnością swą wszędy! *Kanc. Gd.* 118.

PRZECHÓD, -u, *m.*, przechodzenie, przeyście, *Bh.* průchod, průchodiſtě; *Slo.* prochod, průhod; *Sr.* 1, pjelhod, pjendjeno; *Crn.* ſkushoja; *Vd.* prehod, zhreshod, zhreshoja, ſkusihod, ſkusihoja, ſkusihodishe; *Cro.* prehòd; *Dl.* prohod; *Rg.* prohòd, prohòdiscte; *Bs.* prohodiscte, mjeſto, kúd se prohodi; *Rs.* переходъ, проходъ, (переха́ды gallerya, ganek); *Ec.* хо́дение, проходъ; der Durchgang, Durchzug; mieysce, którędy przechodzą, der Durchweg, Durchgang. Od swéy oyczyzny zapomnieni, i przechody maią wszędy zastąpione. *Tward. Wład.* 82. Wiatry kryniczne przechody do morza rozprzestrzeniaią. *Otw. Ow.* 19. Okręty pływaią, a straszných w morzu przechodów szukaią. *Lib. Hor.* 13. Nieprzyiaciół wiele wdarło się do miasta lochem, t. i. ziemnym przechodem. *Jer. Zb.* 298. - §. *actio* przechod, przeciągnienie, przechodzenie, das Durchziehen, Durchgehen, der Durchzug, Vorübergang. Woyna sprawuie podatki częſte, i przechod ustawny żołnierza. *Haur. Ek.* 178. Lubię patrzyć na te przechody woyſka. *Teatr* 13, 2. Wszyſtkie te śmierci poprzedniki, ostrzegaią mię, iż się nie zadługo skończy czas przechodu moiego. *Zab.* 6, 208; przeyścia mego, przebytu mego). - b) przechód, wyyście na dwór, dwór, ganek, retyrada, prywet, *Bh. et Slo.* záchod; *Sr.* 1. wotstup, ſtrącj; *Vd.* zahod, sralishe; *Sla.* izhod; *Bs.* zahod, mjeſto potrébno; *Rs.* отхо́дъ, задхо́дъ; das auf die Seite gehen, Abtreten, auf die Nothdurft gehen, die Nothdurft, die Retirade. Rybołowa nocnego trzeba często na przechód obudzać. *Haur Sk.* 544. PRZECHODNI, -ia, -ie, PRZECHODZISTY, -a, -e, przechód maiący, do przechodu służący, Durchgangs-, einen Durchgang habend, *Boh.* průchodný; *Vd.* prejitliu, prehajatliu, prehoditliu, ſkusihodliu, ſkusihoden, povsodon; *Rg.* prohòdni; *Cro.* prehòdni; *Sr.* 1. pjelhadjné; *Rs.* проходный, проходи́мый, прохо́жій; *Ec.* преходный, проходный. Przechodnia galerya w podkopach służy do przechodu z iedney galeryi do drugiey. *Jak. Art.* 3, 310. Handel przechadni czyli transytowy. *Pam.* 85, 1, 176. *PRZECHODNIA, -i, ż., PRZECHODNIK, -a, *m.*, allea, przechadzki mieysce, ulica ogrodowa, eine Allee, ein Schattengang; *Sr.* 1. pjelhadjwanicja ganek). Macice winne puszczaią po drzewie, albo na chłodniki, albo przechodniki rozpinaią. *Cresc.* 317 *et* 253. Miłego odpoczynku doznaie człowiek, spoglądaiąc na zieloność tey długiey i pysznéy przechodni. *N. Pam.* 15, 300. PRZECHODNIOŚĆ, -ści, ż., możność przeyścia, die Durchgangbarkeit; *Rs.* проходи́мость. PRZECHODOWAĆ, -ał, -uie *cz. dk.*, przyrodzoną potrzebę odbyć, ſeine Nothdurft verrichten; *facere oletum Męcz. Deiectio alui* przechodowanie. *ib.* Pobudzić przechodowania *mouere aluum. ib.* PRZECHODZIĆ *ob.* Przeyść. PRZECHODZICIEL, -a, *m.*, który się przechodzi, der Herumgeher, Herumſpatzierer, *Vd.* pohajavez, prangavez. (*Slo.* prebchádzalka, prebchádzatelka preokkupacya). PRZECHODZISTY *ob.* Przechodni. PRZECHODZIEŃ, -dnia, *m.*, przechodzący gdzie, passażyr, der Durchreiſende, Durchpaſſirer, Paſſagier, *Vd.* prehoinik, prehajar, prehajavez; *Rs.* прохо́жей, *Ec.* проходникъ (cf. przychodzień). Przechodniowieśmy, nie mamy tu trwaiącego mieysca, ale przyszłego szukamy; pielgrzymi ieſteśmy. *Dambr.* 801. Podobnyś do owego pierwszego przechodnia w ewanielii, który widząc zranionego, nie zlitował się nad nim. *Mon.* 74, 20. - §. Przechodzień, *PRZECHODZCA, -y, *m.*, przechodzący przed kim, poprzednik, der Vorgänger, Vorläufer. S. Jan przechodzień Chryſtusow. *Bial. Poſt.* 40. Posłałeś przechodzące wóyſka twoiego. i *Leop. Sap.* 12, 8, uprzedzaiące. 3 *Leop.*). PRZECHODZIENIEC, -ńca, *m.*, krużganek, *porticus. Urs. Gr.* 190. PRZECHODZISKO, -a, *n.*, mieysce przechodu, Durchgangsort, Durchzug. Bezpieczniey iść, gdy rzéka ma swe przechodzisko, I mała woda w swoie iuż wpadnie łożyſko. *Otw. Ow.* 326. Rzéka ta na kilka przechodziſk się dzieli. *Otw. Ow.* 587.

PRZECHOROWAĆ *niiak. dk.*, chorując przebyć, nach einander kranken, krank ſeyn; *Rs.* прохворать. (перехворать, прихворать pozachorowywać).

PRZECHÓW, -u, *m.*; *Sr.* 1. zkhow; przechowanie, zachowanie, konserwowanie przez czas, das Bewahren, Aufbewahren, Conſerviren. Przechow, *Przechowek* bydła, przezimowanie. das Ueberwintern. Bydlę dane na przechów z umowy płodu i masła, pożytek panuczyni; ieżeliby przypadkowo na przechowku odpadło, właściciela ieſt szkodą. *Xiąd* 167. - §. *meton.* przechowek, bydło przechowane, przezimowane, überwintertes Vieh; cf. przychowek). - Przechow, skryte schowanie, das Verhehlen, Verbergen, geheime Aufbewahren. Namawiała człowieka, aby dziecko zabił, lecz ten, udaiąc że iey wolą wykonał, oddał dziecię na przechów do klasztoru. *Nar. Hſt.* 2, 266. Obładowany nieprzyiaciel śpieszył dla przechowu plonu do zamków. *Nar. Hſt.* 5, 85. - §. Przechowek, mieysce skrytego schowania, der Schlupfwinkel. PRZECHOWAC, *F.*

przechowa cz. *dk.*, Przechowuie *Pr.*, Przechowywać *Freq.*; Przechowawać *kont.*; *Bh.* přechowati, přechowawati; *Sr.* 1. pschechowam, zalhowam, prezwarnuyu; przez czas chować, zachowywać, *aufbewahren, erhalten.* Prędzéy łotr bogactw dostanie, niż cnotliwy, ale nie przechowa ich długo. *Birk. Ex. H* 2. Gospodyni trzeba umieć maslo przechowywać, które długo trwa. *Hour Ek.* 178. Chcąc migdałki świeżo przechować, trzeba nasypać niemi pełną butelkę. *N. Pam.* 17, 212. Pan na puszczy przez 40 lat żydowską tłuszczą chlebem przechował. *Kanc. Gd.* 142, *Ec.* препитáмъ; utrzymał, zachował, konserwował, er hat ſie mit Brot erhalten. - §. *in malam partem*, przechowywać, przyymować do sekretnego schowania i utaienia, przekrywać, przekradać u siebie, bey ſich verbergen, verhehlen. Ktoby rzeczy kradzione przechowywał, tak iak złodziey ma być karany. *Sax. Porz.* 143. Jeden kradnie, a drugi korzyść przechowywa. *Mon. Wor.* 35. Przechowywanie, *Rs.* укрывáтельство, заéмъ. Złodziéyby nie ukradł, gdyby nie miał mieysca do przechowania. *Haur Sk.* 237; *Slo.* ne bolobi zlodéga, kebi ne bolo ſtrmáča; *Vd.* bi ne biu ſkrivavez, bi ne biu kradlovez). Jeżeli pan móy przechowuie u siebie młodą panienkę, to nie waszym kosztem. *Teatr* 9 *b*, 44; sekretnie trzyma, utrzymuie). *PRZECHOWACZ, *PRZECHOWAWACZ, PRZECHOWYWACZ, - a, *m.*, *Bh.* přechowawać; *Sr.* 1. pschechowacj, przezwarnuwać, zalhowadnik, zalhować; *Rs.* укрывáтель, прикрывáтель; który przechowuie, *der Hehler. Latronum occultator*, przechowawacz łotrostwa. *Mącz.* Równie przechowywacza, iak i złodzieia karzą. *Ostr. P. K.* 1, 59. Aby ich nie rozumiano być życzliwymi ku kacerzom, abo przechowaczmi ich. *Bar. Hſt.* 52. PRZECHOWYWACZKA, - i, *fem.*, die Hehlerinn.

* PRZECHRABRY, *Veryf. pr.*, *ob.* Chrobry.

PRZECHRAPAĆ, *F.* przechrapie *med. dk*, przez czas nieiaki chrapać, durchſchnarchen, eine gewiſſe Zeit verſchnarchen. W nocy nie spał, a potym dzień cały przechrapał. *Hor. Sat.* 31. Całą noc aż do poranka przesiedział, cały dzień aż do nocy przechrapał. *Zab.* 13, 62. O coby dali królowie z swey mocy Za chłopów prostych przechrapanie w nocy. *Jabł. Ez.* 179.

PRZECHRÓSTAĆ, PRZECHRUSTAĆ *cz. dk.*, przegryźć, przedrobnić, durchknorpeln, zermalmen, klein beiſſen, klein machen. Pierwsze trawienie w żołądku iest, gdzie potrawy przechrząstane z gruba się tylko przewarzaią. *Sak. pr.* 202. Żołądek wiele w się potraw bierze, które iako kocieł iaki przechrząstawszy i prewarzywszy, strawi. *Sak. pr.* 138.

PRZECHRZCIĆ, PRZEKRZCIĆ, *F.* przechrzci *cz. dk.*, *Przekrzciwać *kont. et frequ.*; *Rs.* перекрестúть, перекрещивáть, (z. przeżegnać krzyżem), перекрещéніе, перекрéщиваніе; *Ec.* покрещенúти, ав другой разъ кого крестúть; drugi raz ochrzcić, chrzest poprawić, inaczéy ochrzcić, umtaufen. Sofiią z Ruskiego zakonu w Rzymski Polacy przekrzcili. *Fund.* 22. Maryą Polacy przekrzcili na Rzymską wiarę. *ib.* 17. Z Ruskiego zakonu w Rzymski przekrzczona była. *Pim. Kam.* 15. Tego nie napisano, aby znowu Łacinników *przekrzczywać. *Sak. Persp.* 3. - §. Przechrzcić, imię komu odmienić, inaczéy nazwać, przebierzmować, einen umtaufen, ihm einen andern Namen geben. Przechrzcił pewno pany inakszemi przezwiſki, niż iezowią. *Gor. Dz.* 148. *Metonym.* przekrzczenie, przemienienie imienia; gdy śklenica bywa brana miesto piwa, które w niéy iest. *Mącz.* PRZECHRZTA, PRZEKRZTA, - y, *m.*, PRZECHRZCIUK, *dem.*, żyd chrzczony, wykrsta, ein getaufter Jude; PRZECHRZCIANKA, - i, *f.*, żydowka chrzczona, eine getaufte Jüdinn; (*Crn.* prèkerſtena, prekerſtnik; *Ross.* прекрéщенецъ, néрекрестъ, перекрестúтель *anabaptiſta*, *ob.* nowochrzczeniec, *f.* перекрéщенка; *Ec.* перекрещéнныи анавaптиcти.

PRZECHWAŁA, - y, *f.*, chełpa, pycha, zbytnie chwalenie siebie, Ruhmredigkeit. Nie pisałem dla przechwały i okazowania rozumu, ale żeby użytecznym zostać. *Petr. Pol.* 82. PRZECHWALCA; - y, *m.*, chełpiciel, ein Ruhmrediger. O Ajaxie, przechwalco zuchwały! Jakież mi się od ciebie słowa słyszeć dały! *Dmoch. Jl.* 2, 34. PRZECHWALEBNY syn boży. *Sk. Dz.* 50, *Ec.* прeухвáлный, przeblogosławiony, *ob.* Prze... PRZECHWALIĆ, *F.* przechwali *cz. dk.*, przechwalać *ndk.*, bardzo do zbytku pochwalić, (*Ec.* прeвосхвáлно *prius laudo*), sehr loben, erheben. Przechwalać się z czym, chełpić się z czym, *Vd.* prehvaluvatise, mit etwas prahlen. Każdy z swoim się zakonem przechwalał, drugiemu przymawiaiąc. *Sk. Dz.* 1119. PRZECHWAŁKA, - i, *f.*, *Czach. pr.* 206, *ob.* pochwałka na kogo, pogróżka.

PRZECHWYCIĆ, *F.* przechwyci *cz. dk.*, Przechwytać *ndk.*, Przechwytawać *kont.*, Przechwytywać *Freq.*, przechwytuie *Pr.*; *Bh.* přechwatiti; *Slo.* prichitit'; *Vd.* prehlopiti, prepopasti, priedszczki, priedprimiti; *Rs.* прохвáтить, прохвáтывать, перехвáтить, перехвáтывать, przeiąć, aufgreifen, auffangen. Listy przechwycone w drodze, *interceptae. Mącz.* Przechwycił mi urząd, *intercepit*, abo podszedł mię w urzędzie *ib.* Co się nam miało dostać, to tu wszystko przechwyci. *ib.* Rozgniewał się paiąk na iaskółkę, iż mu muchy, któremi on się żywił, przechwytywała. *Ezop.* 99. *Datatim ludere*, przechwytaiąc grać. *Mącz.* Jakób przechwycił błogosławieństwo Ezawowe. *Radz. Genes.* 27, 36. PRZECHWYTACZ, PRZECHWYCICIEL, - a, *m.*, przeymacz, *interceptor*; *Mącz.*, der Auffanger; *Ross.* перехвáтчикъ, *Slo.* prichitlivi.

PRZECHYLIĆ, *cz. dk.*, PRZECHYBNĄĆ, PRZECHYNĄĆ, *PRZESZYNĄĆ *cz. idntl.*, Przechylać, Przechybać *ndk.*, na drugą stronę przeważyć, auf die andre Seite hin beugen. Ciężar nawę przechynie. *Bard. Luk.* 50. Rycerz mdleie, i razem, iako liſt się zwinie, Zgromiony Akwilonem, z konia się przeszynie. *Tward. Misc.* 53. Z byſtrych Enomausz przeszyniony koni, łamie szyię. *ib.* 119. Chwieią się na wsze strony, ciał swych przechylaniem. *Pasz. Dz.* 73, przewagą). Obiesił się na drzewie, chrośnie przeszyniona gałąź pod nim. *Tward. Pasqu.* 122. Nań weganego Cygna Achilles przeszynął Siłą na wznak potężną, i na ziemię zwinął. *Zebr. Ow.* 298, *vertit.*, Wznak przeszynionego zabił. *ib.* 304, *ut iacuit resupinus*); *ib.* 25. Zlękła się klacz, skoczyła w prawą, a on przechynął się na lewą *Teatr* 24 *c*, 44. Przechyl ten słup na tę stronę *Tr.* Wędzidła iedne bywaią całe zupełne, żadnego w pośrzodku przechybania nie maiące, *Hipp.* 60. PRZECHYLISKO, - a, *n.*, mieysce przechylaiące się, zbyt pochyłe, przykro spadziſte, ein ſteiler Abhang. Tam im się poda ku morzu przechyliſko. *Pot. Pocz.* 77. Kto z wiel-

kiéy góry, przechyliska w sobie maiącey zjeżdża, ma drogę niebezpieczną, pochylą. *Otw. Ow.* 56.

PRZECHYRA, PRZECHYRNY *ob.* Przechéra.

PRZECHYTRY, *Rs.* прехи́трый, *ob.* Chytry. PRZECHYTRZYĆ, *F.* przechytrzyć *cz. dk.*; *Bh.* přechytřiti; *Crn.* prevàrim; *Vd.* preshertati, prekvantati, pregalafati, premesti; *Cro.* (*Cro.* prehitrujem *praecelero*); *Sla.* privarriti prevariti, (cf. przywarać); *Bs.* prihinuti, priuariti, privarriti, cjalovati, propadati; *Rs.* перехитри́ть, перехитря́ть, обола́стить, обольща́ю; *Ec.* упремудрити, обмануть, прехи́трити, преухищря́ю, лжеухищря́ю; chytrze podeyść kogo, podlàpić, einen überlisten. Rzekł Zemiska księżnie Ruskiey: przechytrzyłaś mię Holha. *Stryik.* 119. Pan był chytrością młynarską bardzo przechytrzony. *Dwor. J* 2. Przechytrzenie, *Rs.* злоухищре́нїе, злохи́трство, *ob.* podstęp. PRZECHYTRZYCIEL, -a, *m.*, der Ueberlister, *Rs.* обольсти́тель, *Ec.* ухищря́тель, преухищря́тель, лжесостяза́тель, прелести́тель, пролести́тель, умопрелести́тель.

PRZECIĄĆ, *F.* przetnie *cz. idntl.*, Przecinać *ndk.*, *Boh.* přetjti, přetál, přetnu, protjti, prot'al, protnu, protjnati; (*Slo.* pretinalka *caesura*); *Sr.* 1. pjetnu; *Rs.* перепя́ть, перепя́нуть; cięciem przedzielić, rozcinać, przerzynać, przekroić, przesiec, durchhauen, durchschneiden. Bolesław gdy do Kiiowa wjeżdżał, ciął w fórtę złotą, w którey blachę żelazną przeciął. *Biel. Sw.* 173. Rzekł Salomon: przetnijcie dziecię to na dwoie. *Bud.* 1 *Reg.* 3, 25. Tak srodze go ubiczowali, że ciało aż do kości na nim przecinali. *Sk. Zyw.* 228. Kość mu łamie, arterye i żyły przecina. *Bard. Luk.* 146. Jeden drugiemu gębę w poiedynku przetnie, Żałuie kompaniia, że mu będzie szpetnie. *Pot. Jow.* 116. Wziął przez pół od ciemienia aż po pas przecięcie. *Przyb. Milt.* 188. Parki osnowę życia przecinaią. *Zab.* 10, 190. Jednym prędzey, drugim później, Parki przetną wątek przędzy. *Zab.* 9, 286. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokuiesz, Kloto dzisiay może ci nić przetnie. *Tol. Saut.* 62. Przetnijcie kosą życia osnowę. *ib.* 73. Przetnijcie nudne pasmo życia. *Kniaź.* 1, 247, schneidet es ab). - §. Przeciąć ręce w zakład idącym, godzącym się. *Jabł. Ez.* 35, rozjąć, rozciąć, die Hände zweyer, die sich um etwas vergleichen, durchschlagen, aus einander schlagen. - Bytność matki słowa mu przecinała. *Teatr* 46, 23; ucinała mu mowę, nie dopuściła mu mówić, sie benahm ihm die Sprache. Są, którzy sensa przecinaią, i w tym wdzięk iakiś upatruią, gdy myśl zawieszą, i słuchaczowi dorozumiewać się każą. *Pilch. Sen. list.* 4, 76. Śmierć nadzieię iego przecięła. *Tr.* Przecięta komunikacya, *Rs.* отре́зка, отре́зка (cf. odsiecz), abgeschnitten. Przeciąć drogę, *Sla.* prisichi pùt. - *W górnictwie*: Górzystość przecięta, prallend Gebürge, rzęd gór, w poprzek nizinami i wyrwami przedzielany, wzraftaiąc w wysokości po każdey z osobna przerwie. *Mier. Mscr.*

PRZECIĄG, -u, *m.*, przeciągnienie, *Vd.* skusvliek, *Rs.* перепя́ть; n. p. z woyskiem, przechód, der Durchzug, das Durchziehen, der Durchmarsch. Wolny mu przeciąg odmówiono. *Tr.* - Przeciąg czasu, część trwaiącego czasu, der Zeitabschnitt, Zeitraum, die Dauer; *Bh.* protah. W przeciągu trzech dni, binnen 3 Tagen. Każdy przeciąg procederu wycieńcza familiie. *Vol. Leg.* 8, 711, przedłużenie, odwleczenie, *Bh.* průtah; *Rs.* промя́жка; Verlängerung, Aufschub. - W czytaniu i mówieniu zachować przyzwoity przeciąg sylab przed-ostatnich. *Kpcz. Gr.* 6, przedłużenie, cf. ton). - Przeciąg mieysca, część ziemi ciągła, *interuallum, spatium. Cn. Th.*, die Strecke des Raumes, die Weite, das Stück. Wielkim przeciągiem Tureckiego brzegu musieliśmy długo iechać *Warg. Radz.* 316. Jezioro błotne wciąż bez wszelkiey przerwy idące, wszystek przeciąg czyniło obronnym. *Warg. Cez.* 187. Góry, lasy, błota niezliczone w tym kraiu, czynią bardzo wiele przeciągów pustych. *Boter.* 269, *Gliez. Wych. H* 8. Kromer wszystkich historyków Polskich niedoyrzanym przeciągiem celuie. *Krom. Błaż. ded.*, bardzo daleko.

PRZECIĄGŁY, -a, -e, *Rs.* промя́жный, *Ec.* спромя́женный, przeciągniony, przedłużony, wzdłuż wyciągniony, ausgereckt, ausgedehnt, ausgestreckt, in die Länge gezogen. Woły ugor i przeciągłe smugi W zagon kraiały kończystemi pługi. *Chrośc. Job.* 9. Na przeciągłą chorobę insze służą lekarstwa, niż na krótką. *Perz. Lek.* 150. Fatygowałbym czytelników zbyt przeciągłym opisaniem. *Kras. Doś.* 36. Prędko mi upływały, przeciągle zbyt innym godziny, na przestawaniu z Grekami i Łacinnikami. *Zab.* 7, 157. (*Rs.* промя́женность możność być przeciągnionym). PRZECIĄGNĄĆ, *F.* przeciągnie *cz. idntl.*, Przeciągać *ndk.*, *Bh.* přetahnauti, přetahowati, protahnauti, protahowati; *Sr.* 1. pjecjahnu, pjecjahupu, pschecjanu, pschecjaham, pschesćjanu, pschesćjaham, pjeśtrić; *Vd.* pretegniti, prenategniti, pretesati, preteguvati; *Bs.* priteghnuti, proteghnuti, protezati, rasteghnuti, prostriti; *Cro.* pretésem, pretegnulszem; *Rg.* pritéghnuti, pritézati; *Rs.* перепя́нуть, перетя́гивать; *Ec.* премяга́ть, премяжу́, (*Rs.* промя́гать, промя́жить przepieniać); przeciągać co przez co, *Cn. Th.*, przewlekać co przez co, eine Sache durch etwas durchziehen. Przeciągniy linę przez kołko. *Tr.* Przez okno go przeciągnęli. *ib.* - *Passiu.* Rzuca ziarno kmiotek na uprawną rolą, worem zboża przeciągniony, który iak szarfa silne zdobi mu ramiony. *Tom. roln.* 47, przez się ociągniony, maiąc przez siebie zawieszony, umspannt, behängt mit einem Sacke. - Przeciągać na drugą stronę, n. p. do siebie, herüber ziehen, an sich ziehen. Postrachem abo przyłudą nadgrody do siebie przeciąga. *Pilch. Sall.* 331, przewabia, pociąga do siebie). - §. Przeciągać, wyciągać wzdłuż, przedłużać, naprężać, przewlekać, *Ross.* промя́нуть, промя́гивать; in die Länge ziehen, verlängern, ausdehnen. Nazbyt przeciągniony rzemyczek się zerwie. *Kosz. Lor.* 129. Oblicze twoie oznacza iakieś nieukontentowanie, nos ci się przeciągnął, oczy posowiały. *Teatr* 33 *d*, 17. W języku Polskim zawsze prawie przeciągaiąc przedostatnią zgłoskę, o inne mało co dbamy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 40. Przy tym kondukcie usłyszano muzykę przeciągniętą, którey głosy od czasu do czasu wydawane były, przez narzędzie naśladuiące ięk dzwonowe. *Gaz. Nar.* 1, 136. Zdięty żądaniem przeciągnienia życia swego w potomnych wieków pamięci. *Zab.* 1, 145 *Alb.* Moie dni nieszczęsne przeciągnęły się. *Teatr* 18, 74, wlokły się). Ukontentowanie krótko trwało, a kłopot kto wie, iak się na długo przeciągnie. *Teatr* 18, 28. Sokrates i Sozomenus przeciągnęli pisanie historyi swoiey do roku 439. *Sk. Dz.*, pociągnęli, doprowadzili, kontynuowali, sie haben ihre Geschichte zu dem Jahre ausgedehnt,

fortgeſetzt, hingeführt. Mogłem o kruszcach godzinową przeciągnąć rozmowę. *Xiąż.* 3, wlec, ciągnąć, utrzymywać). – §. Pompeius zoczył na się Cesarskie pułki wychodzące, potrzeby przeciągać nie chcące, *Bard. Lub.* 118, odwlec, aufſchieben. – §. Przeciągać się, ciągnąć się poziewaiąc, *pandiculari. Cn. Th.*, ſich recken, ausſtrecken; *Sr.* 1. ſo pieſtriti; *Crn.* sviram sè; *Rg.* protêghnutise, protêzatise; *Rs.* потягиваться. Przeciąganie się, *Cro.* sztezavicza, raztezavicza, raztezanye; *Ross.* потягота, *ob.* Cię aczka. Przeciągać się z kim, pasować się z nim, ſich mit einem herum balgen, herum zerren. *Cn. Th.*, mocować się, łamać się. *Rs.* потяжка rwanie za włosy. – §. *Medium*, Woysko przez miasto przeciągnęło, s przeszło, durchmarſchiren, durchziehen. *Tr.* Na ▪PRZECIĄŻ *adv.*, przeciągle, rozciągle, ausgezogen. Naczelne ufce na przeciąż opodal wyszykowali, *latius diduxere. Krom.* 784. PRZECIĄŻAĆ, *ob.* Przeciężyć.

PRZECICHNĄĆ, przecichło, *F.* przecichnie *neutr. idntl.*, Przecicha *pr.* – *Imperson.*; uspokaia się, cicho się robi, es wird ſtill, ruhig. Skoro przecichło, obaczą się chudzięta, ale iuż nie rychło. *Pat. Arg.* 651.

PRZECIE, PRZECIĘ, ▪PRZEDSIĘ, (*Cn. Th.*, *Rey Ap.* 2. *etc.*), *cum enclit.* Przecięż; *Bh.* prêdce, prêdcy, prêdc, niemęnć; *Slo.* prêdce, prêdca; *Sr.* 1. pieczę (s zawsze), nébdé pacz, todi pacz, duſchak, tohla; *Sr.* 2. dra, glich, glichol, glicholan; *Vd.* nizhemenje, temunizhmenje, nishtermenje, vunder, sai, vsai, sasho, shevunder, vuner, tako, sai tudi; *Crn.* niahtermejn; *Sla.* opèt; *Cro.* nistarmanye, vendar, ter vendar, podpunòma, neparech; *Rs.* бúмъ, бѣмъ, знай; *Ec.* понѐ, обáче. – a) *Praemisso vel subintellecto*, choć, chociaż, *significat* iednak, iednakowoż, dennoch, gleichwohl, deſſen ohngeachtet. I królowie, choć wielcy, przecięż to są ludzie. *Morszt.* 112. Chociażeś królem, przecięż ieſteś człowiekiem. *Stat. Num.* 2, 195. Przegrawszy bitwy, przecię znowu ludzi na woynę zbieramy. *Gor. Sen.* 7. Już w ręku Rzymian będąc, przedsię śmiało odpowiedziała. *Bud. Ap.* 139. Katon nie brakował wprawdzie potrawami, przecię iadł; ale nasz senator pościł. *Warg. Wal.* 125. – §. *Elliptice*, wszak, wszakże, pomimo, z tym wszyſtkim, gleichwohl, doch, dennoch. Los nasz, co panuiemy, nieszczęśliwy przecię, Trudno nam, czego łatwo dostępuią kmiecie. *Teatr* 46 *d*, 40, unſer Loos iſt doch wirklich unglücklich. Ci ludzie ledwie maią tyle potrzeb, iż przecię żyć mogą. *Pam.* 85, 1, 120, od Liedy, biednie, nędznie; aby tylko żyć). Przecięż to mąż głową w domu. *Teatr* 33, 8, der Mann iſt ja doch das Haupt. Otoż my przecię same, i pewne, że nam nikt nie przeszkadza. *Teatr* 38, 112, iak się spodziewam, iak wnoszę, es verſteht ſich. Miey przecię rozum! *Hul. Ow.* 251, ſo ſey doch nur geſcheut! Przecie z świeżéy natocz beczki. *Teatr* 43 *c*, 63 *Wyb.*, ſo zapf doch ein friſches Faß an! W tym pakietku musi być coś nie złego przecię. *Teatr* 43 *b*, 22, domyślam się). Trzymałem przecię od niego dobra pod Opatowem. *Teatr* 28, 121; ich habe ja doch von ihm Güter in Pacht gehalten. A przecięż żona moia służyła u tego małżeństwa. *Teatr* 30 *b*, 145, *ob.* wżdy). Powiedzże mi przecię co nowego z drogi. *Teatr* 22 *b*, 6, ſo erzähle mir doch was von deiner Reiſe. A tobie też Ludwiku, iak się wiodło przecię! *Teatr* 30 *b*, 90, wie iſt dirs denn gegangen? Kto tam! Ꝛc. Ja!, *A.* któż przecię? Ꝛc. Ja! *Teatr* 27 *b*, 87, cf. któż taki!). Przecię, co za obrót szczęśliwy mógł ci pomoc? *Teatr* 55 *d*, 50, powiedz przecię, niech usłyszę przecię, gleichwohl, ſage mir doch). Są żwawi przecię. *Teatr* 15, 45; ktoby się spodziewał, żeby byli tak żwawi). – §. *effutit*:, n. p. Piérwsza ieſt sekta niczegoiſtów; druga przeciſtów; piérwszych ieſt hasłem to słowo: niczego! drugich: przecię! *Mon.* 68, 235. – §. przecię, s na koniec iednak, tandem iednak, endlich einmal. Ha przyszedłeś przecię półgłówku! *Teatr* 29, 93. Przecięż Wc Pan przyszedłeś, prawdziwie prędzey się go spodziewałam. *Teatr* 22, 61. Przecięż złapałem cię! *Teatr* 10 *b*, 54. Poszedł przecię. *Teat.* 20, 69. Przecię wyszła. *Teatr* 41 *c*, 328. Chwała bogu, że przecię poszedł. *Teatr* 54 *c*, *jj*.

PRZECIEC, PRZECIEKNĄĆ, przeciekł, *F.* przeciecze, przecieknie *Med. idntl.*, Przeciekać *ndk.*; *Boh.* přetéct, protecy, protékati; *Slo.* protékati *perfluere*; *Sr.* 1. pieciſu, cieciju pież *perfluo*, pieciekniu *perfugio*, pieciekneczi *transfuga*; *Vd.* ſkuſtezhi, ſkuſtiekati, ſkuspretezhi, mimu tezhi, pretezhi, zhriestezhi, pretiekati, utezhi; *Crn.* pretekham *praecurro*; *Cro.* pretechi, pretechem, pretekelszem *praecurro*, *praeterfluo*; *Rg.* protecchi (pritecchi *redundare*, *antecedere*, *superare*); *Bs.* protecchi, kappati, protiççati; (*Bs.* pritecchi *praecurrere*); *Ec.* промещи, промчу, пробѣжать, промечь, прерисмáю, премекáю; *Ross.* перемéчь, перемекать, промечь, промекать, ciec przez co, przepłynąć, durchfließen, durchdringen; vom Waſſer. Z blizkich pagórkow przeciekaią zdroie. *Zab.* 16, 186 *Kniaź.* Przeciekło tu. *Tr.*, zaciekło, przekapało, nalało; *Slo.* wprſſeti, naprſſeti, nadrſſiti *impluere*, přeprſſeti *perpluere*). Przeciekaiący, *Ec.* премéчный, премекáтельный, преходный. Przeciecżenie, ▪*przeciek*, *Bh.* průtok; *Vd.* zhrestiek; zhrieſtok, ſkuſtiek. (*Ec.* премéчéніе, пребѣгмво *percursatio*). Przeciekły wodą, *Partic.*, przenikniony wodą, *Crn.* ſkusudárn; vom Waſſer durchdrungen, getränkt. Grunt upragniony piie i rozkwita, Niebieſkim wewnątrz przeciekły żywotem. *Kniaź. Poez.* 2, 259. – §. *tr.* przeciec, przebiec umysłem, przeniknąć, durchlaufen, durchdringen. Przeciekłszy dowcipem sfer niebieſkich kręgi, dzielą z nami swoie odkrycia. *Pot. Arg.* 772.

PRZECIĘCIE *ob.* Przeciąć. PRZECIERAĆ *ob.* Przetrzeć.

PRZECIERPIEĆ, *F.* przecierpi *Med. dk.*, Przecierpiwać *Freq.*, *et Cont.*; *Bh.* přetrpiti; *Sr.* 1. pieczierpu, (pieczierpné *toleranter*, pieczierpnité *tolerabilis*); *Crn.* preterpeti; *Vd.* preterpeti, ſterpeti, zhesterpeti, doterpeti; *Bs.* pritarpiti, pritrripiti, priterpiti; (*ob.* przycierpieć); *Cro.* preterpeti, preterplyujem; *Rs.* перемерпѣть, премерпѣть, перемерпѣвать, do końca wycierpieć, das Leiden überſtehen, darin ausdauern, aushalten. Ludzie ci wyſtępków naszych przecierpiwać nie mogli. *Faliſſ.* 234. – §. Przecierpieć komu. *Eras. ięz. R* 7 *b*, *ob.* ▪cierpieć ▪komu.

PRZECIEŚ *ob.* Przycieś. PRZECIĘŚ *ob.* Przecię; n. p. Przecięś ty król móy. *Mon.* 73, 571.

PRZECIEŚNIA, –i, ż., ciaśnina bardzo wąska, ein ſehr enger Platz, eine groſſe Enge. Radził rotmiſtrzom, aby się gdzie między wodami położyli, gdzieby przecieśnią i sami nieprzyiaciela snadniéy użyć i nieprzyiaciel z niemi szeroko bitwy zwodzić nie mógł. *Gwag.* 285.

PRZECIĘTY *ob.* Przeciąć.

PRZECIEŻ *ob.* Przecie.

PRZECIĘŻYĆ, *F.* przecięży cz. *dk.*, Przeciężać, Przeciążać *ndk.*; *Bh.* přetjjiti; *Vd.* preteshati, napoteshati, napoſtuvati); zbytnie przeważać, przeładować, überlaſten, überladen: Połowicę podatku sam pan wypłacać miał, aby poddanych nazbyt nie przeciężono, *ne praegrauarentur. Krom.* 692. Woysko przeciężone wielkością nieprzyiaciół, *praegrauati*: *ib.* 719. Trzeba znieść ten przeciążaiący nas podatek, *Vol. Leg.* 7, 441. PRZECIĘŻKI, - a, - ie, *Vd.* preteshck, preteshliu, preteshen, nadleshen, napoteshen; *Rs.* priteszki, überläſtig.

*PRZECIKAĆ *intrans. dk.*, n. p. w hucie aby się materyalia zawsze znaydował, tak dla dosypowania tyglów, iako też dla wyrzucenia śkła, ieśliby który zaczął *przecikać. *Tors. Skł.* 121, ? *ob.* przeciec, przeciekać; *cf.* przekipieć.

PRZECINAĆ *ob.* Przeciąć. PRZECINEK, - nku, *m.*, nowe nazwisko iednego ze znamion pisarskich, *comma*; iest pospolicie przedziałem części mnieyszych mowy. *Kpcz. Gr.* 1 *p.* 5, *et* 3 *p.* 154, znak małego przestanku w wymawianiu. *ib.* 4, das Komma, der Beyſtrich; *Slo.* loma, ſtrichla, čárka; *Crn.* potéssaj (cf. pociąg); *Cro.* zárez, zarezek, zacherknya; *Rg.* zarèzak; *Bs.* zariznica, rizak, zarizak; *Rs.* запятая. PRZECIOŚ *ob.* Przecieś. PRZECIOSAĆ *cz. dk.*, ciosąc przeciąć, durchhauen, *Rs.* прометáть (2. przelecieć, *ob.* ciesze), перемещать, перемещáть.

PRZECIOTKA, - i, *f.*, starsza ciotka; mego pradziada albo prababy siostra, *Sax. Porz.* 125, die Urältermuhme, meines Urgroßvaters oder meiner Urgroßmutter Schweſter.

PRZECISNĄĆ, *F.* przeciśnie *cz. idntl.*, Przeciskać *ndk.*, Przeciskawać *Freg.*, przerzucać przez co, miiaiąc, *Boh.* přehoditi; *Rg.* pretisnuti, protiskati, protiſkivati; *Ross.* перемещáть, перемещáть; über etwas werfen, hinüberwerfen. Przeciśniy kamień przez płot *Tr.* - §. ciśnieniem przebić, durchwerfen, zerwerfen, zerſchmeißen, durchſchmeißen. Przecisnął mu wargę kamieniem. *Tr.* - §. Przecisnąć, przegnieść, przetłoczyć, durchdrücken, durchdrängen, *Bh.* protiſknauti; *Vd.* ſkuſtishati, pretishati; *Ross.* промáкивать; промáкивáть, промáкнуть. PRZECISNĄĆ się przez co, *Vd.* priedtishati, perdriniti, *Ross.* промáкнуться, przez ścisk ludzi przeyść, ſich durchdrängen. Kiedy do stołu, ani się można na ten czas przez panów urzędników przecisnąć. *Teatr* 26 *b*, 7. Trudno mi było przecisnąć się do monarchy. *N. Pam.* 11, 136. PRZECISK, - u, *m.*, przeciskanie, przeciśnienie, das Durchwerfen, Durchdrängen. Na przecisk wyskakuią. *Mon.* 71, 237, tłocząc się.

PRZECIURCZEĆ *niiak. dk.*, ciurkiem przeciekać, durchſprudeln, ciurkiem minąć, vorbeyſprudeln, *Cro.* preczurjavam *permano.*

PRZECIW, PRZECIWKO *praep. reg. Dat.*; *Bh.* proti, protiw; *Slo.* proti'; *Sr.* 1. pjecjiwo; *Sr.* 2. pſcheſchiwo; *Crn.* suproti, spruti, pruti, napruti, naspruti, proko, supèr, zhès; *Vd.* pruti, napruti, spruti, naspruti, super, zhes; *Cro.* protì, chez, prék (cf. przeko-), naproti, naprot, szuprot, szuproti; *Dl.* protiv, prot, prema, protiva, szuprotiv, priko; *Rg.* pròtiva, supròch; suprotiva, prèma; *Slo.* suprot, protiva; *Bs.* protiva, pròcch, suprocch, prema; *Rs.* промимо, промимо, сопромимо, cf. *Gr.* κατὰ; *duro sensu*, wider, gegen. Nie iestci nam boiowanie przeciwko ciału i krwi, ale przeciwko xiążętom i mocom, naprzeciwko rządcom ciemności, *naprzeciwko duchom niecnotliwym, 1 *Leop. Ef.* 6, 12. Już i chłopstwo przeciwko nam sprzysięga się i woiuie nas. *Star. Ryc.* 29. Henryk z bratem swym, który przeciw *niego (niemu) był powstał, bitwę stoczył. *Sk. Zyw.* 1, 237. Ta podróż królewska była bardzo przeciw panom Polskim, zwłaszcza przeciw Janowi Tarnowskiemu. *Biel.* 270, t. i. w brew', ſie war ihnen zuwider, entgegen. Przeciw wodzie pływać trudno. *Cn. Ad.* 937, *Rys. Ad.* 69, *Pot. Arg.* 409, wzwodę; cf. ustop' mocnieyszemu, *Slo.* tarmo gè, proti wodé plivat'. Przeciw wiatru, *ob.* Wawiatr. - Na sprawiedliwey wadze zważyss przyczyny za i przeciw. *Zab.* 11, 130, für und wider. Wielka woda rzadko się zatchnie, gdzie przeciw temu mała woda wnet się skasi. *Gor. Dw.* 354, przeciwnie, im Gegentheil. - §. *leniori sensu*, przeciw komu wychodzić, wyieżdżać, *aduersum ire*, entgegen gehen, entgegen reiten, fahren; *Rs.* встрéчаться, встрéчаться. Przeciw wychodzący, *Rs.* встрéчный. Przeciw panu idę. *Cn. Th.* - §. skłonność życzliwa przeciw komu, z ku komu, zu, gegen. We wszystkich bitwach cnoty i przeciwko sobie chęci doznał. *Warg. Cez.* 106. - §. *Comparat.*; z względem, gegen, in Vergleich. Pierwsza boleść widziała mi się nie przeciwko tey wtórey. *Gor. Dw.* 12. Żyć tysiąc lat przeciw wieczności Jakoby dzień ku równości. *Pies. Kat.* 69. To mała pociecha przeciwko tey, do którey teraz idę. *Gor. Dw.* 310. To ieszcze nie przeciwko temu, co przyyść ma. *W. Poſt. W.* 17. - §. Przeciw, przeciwko, naprzeciwko, na przeciwney stronie, gegenüber. Kąty pomorskie Brytanii, które przeciwko Francyi leżą, *ex opposito. Warg. Cez.* 83. Czasem bywa księżyc prawie przeciwko drugiemu planecie. *Sien.* 423. Idźcie do miasta, które iest przeciwko. *W. Luc.* 19, 30, die vor euch lieget. - Z przeciwka, z przeciwia, z tamtey strony, von gegen über. Z przeciwia oglądasz ziemię, ale nie wnidziesz do niey. *Leop. Deut.* 32, 52. Drugi hufl szedł z przeciwia. *Leop.* 2 *Exd.* 12, 37. Lampy aby z przeciwia patrzyły ku stołowi chlebów pokładnych. *W. Num.* 8, 2. Gdy ią uyrzał z przeciwia, rzekł: oto ona! *W.* 4 *Reg.* 4, 25, sprzeciwia. *Bud.* W PRZECIWY iść, z przeciwić się iedno drugiemu, einander entgegen ſeyn. Te dwa przymioty nie idą w przeciwy. *Pryb. Ab.* 127, w kontr. (*NB.* w dyalekcie serkiewnym przedimek ten służy do składania czasowników, i części z nich pochodzących, n. p. промнводѣйствовать *reagere*, промнводѣйствіе reakcya; промнворатовать *rebellare*; w takich składaniach częstokroć toż wyraża, co nasze *od-*, t. i. odwzaiemnienie, n. p. промнводáрствую *remuneror*, *Gr.* ἀντιδωρέω oddarować, промнвоблагодѣтельствую, промнвоблагомолю, промнвополáгаю odwdzięczam; промнволюблю, люблю такожде *redamo*, промнвопривѣтствую odkłaniam *resaluto*. - PRZECIWIĆ się *Rec. ndk.*, sprzeciwić się *dk.*, Przeciwiać się *kontyn.*; *Bh.* protiwiti ſe, protiwim ſe, zprotiwim ſe, ſpriti, ſprel, ſprú; *Slo.* protiwim ſe; *Crn.* prutipoſtávem, superpoſtávem, dolipoſtavlam se, supergovorim; *Vd.* se superſtavit, upirati, (*Vd.* protiti, z grozić); *Cro.* protivemsze, szuprotivèmsze, szuprotztavitisze, zprichavatisze, nozdrimsze; *Dl.* szuprotivitiſe; *Bs.* suprotivitise, protivitise; *Bs.* isprjecjati *in aduersum pono*, isprjecitise *obiurgo*); *Rg.* prótivitise, su-

protivitise, prjećitise; *Rs.* противиться, сопротивляться, сопротивляться, возпротивляться, возпротивляться, запротивиться; *Ec.* противоити, противомятатися, противочинящися; sprzeciwiać się, opierać się komu, entgegen ſeyn, widerſtreiten, ſich widerſetzen. Synowie nie odważą się woli oycowſkiey przeciwić. *Boh. Kom.* 4, 101. Bogu się sprzeciwić trudno. *Zegl. Ad.* 22. Co ia wam każę, czynić będziecie, a żaden z was nie będzie śmiał sprzeciwić mi się. *Nieme. B. T.* 7. Zapomnieć trzeba tego, czemu się sprzeciwiaią nieba. *Paſt. F.* 153. Ogień element wodzie sprzeciwiony. *Bard. Luk.* 51, przeciwny). Niemasz nic, coby się przeciwiało ſkazie, iak sól. *Boter.* 11. Nauki kacerſkie sprzeciwiaią się kościelney nauce. *Kucz. Kat.* 197. Siła ieſt białych głow kamiennego serca, które gwałtownicy się miłości przeciwiaią, niż która w morzu ſkała nawałnym wałom. *Gor. Dw.* 288. Często wyzwałał ich, lecz oni przeciwiali się radą swą. *Bud. Bs.* 106, 43. - *§. Jeżliżeby dłuższe trąbienie z przeciwianiem usłyszeli, maią się ruszyć. *Leop. Num.* 10, 5; z nieiakiem ukracaniem abo przetrębowaniem. 1 *Leop.*; z przerywaniem *Bibl. Gd*, abgebrochnes Blaſen. - b) §°. Przeciwić się komu, chcieć oddać, wyrazić, co drugi czyni, emulować, einem nacheifern, es ihm nachzuthun ſuchen. Kmieć chce być równy przeciwiąc się mieszczaninowi, mieszczanin szlachcicowi. *Lek. A* 2 *b*. Jak widzimy możnieyszego sąsiada bankietuiącego hoynie gości, tak też na półſanku siedząc, chcemy się mu przeciwić. *Star. Ref.* 65. Mężczyczny włosy sobie trefili, przeciwiaiąc się ye wszyſtkim prawie białym głowom. *Biel.* 396. Przeciwianie się komu złe, *aemulatio. Cn. Th.*, Eiferſucht, przeciwianie się dobre, wyrażenia chęć, Nacheiferung. Robotę tę między Polaki i Litwę rozdzielił, aby się przeciwiaiąc ieden drugiemu, tym śpieszniey robili. *Biel.* 714, emuluiąc, na wyścigi, mit einander wetteifernd. W tey krainie się przeciwiaią sobie wesołość z dostatkiem wszelakich rzeczy. *Boter.* 89. Fauni śpiewali, lasy im się odzywaią, A lasom się w około góry sprzeciwiaią. *Sim. Siel.* 27. PRZECIWIENSTWO, *SPRZECIWIENSTWO, - a, *n.*, *Bh.* protiwenſtwi; *Vd.* prutnoſt, naprutnoſt; *Dl.* protivschina; *Rs.* сопротивлéнїе, разнорѣчїе, зложелáтельство; przeciwność, przeciwnorożność, spór, der Widerſtreit, das Gegentheil, das Entgegengeſetzte. One ſkłonności, zdań, ułożenia wnętrznego przeciwieństwa, większą w duszach czynią różność, niż oko nayбyſtrzeysze na twarzach upatrzyć może. *Zab.* 8, 753. W kraiu zawoiowanym trzeba żołnierze zoſtawić, póki się obawiasz sprzeciwieństwa obywatelów. *Modrz. Baz.* 502. Bunty z sprzeciwieństwa bywaią w tym mieście. *Bud.* 4 *Ezd.* 4, 19. Sprzeciwieństwo pożądliwości przeciw rozumowi. *W. Poſt. M.* 407. Niechby mi tylko słowo pisnęła na przeciwieństwo mnie, nauczyłbym ią. *Teatr* 33, 11. Mowy tych ludzi, czyny i całe ich życie, ukazywało mi się przeciwieństwem. *Przeſtr.* 24, sprzeczność). Wyſtawiłeś nas na przeciwieństwo sąsiadom. *W. Ps.* 797, na zwadę sąsiadom. *Bibl. Gd.* PRZECIWKOLISTKOWY, - a, - e, n. p. Euforbiia przeciwkoliſtkowa, *foliis oppositis. Kluk Dyk.* 1, 212, *Rs.* куроцвѣтъ, куроцвѣтъ. *PRZECIW-KOŁOKOPY - *plur.*, Kontrawallacya. *Jak. Art.* 3, 311 *et* 297. PRZECIWKOSTOP, - a, *m.*, przeciwnog, der Antipode, Gegenfüßler. Lgnęli wszyscy na silne Orfeusza pieśni pochopy, I zwierzchni świata ludzie i przeciwkoſtopy. *Dmoch. Szt. R.* 95. PRZECIWLEGŁY, - a, - e, - o *et* - gle *adv.*, z przeciwia leżący, *Rs.* противолежащій, противоположный; *Ec.* сопротиволежащій; gegen über liegend. Kąty w wierzchołku przeciwległe są równe, *adverticem oppoſiti, verticales. Geom.* i, 13, *Leſk.* 11. Przeciwległym ieſtem, *Ec.* противолéжу. Przeciwległo położyć, *Rs.* противоположúть, противополагать. PRZECIWLEGŁOSC, - ści, ż., *oppoſitio. N. Pam.* 19, 86; *Ec.* противоположенїе, противоположность. PRZECIWMÓWNOSC, - ści, ż., *Torz. szk.* 211, sprzeczność w mówieniu, widerſprechende Rede. PRZECIWNATURALNY, - a, - e, - ie *adv.*, widernatürlich, *Sr.* 1. nimonaturſtè; *ob.* przeciwprzyrodzony. PRZECIWNICA, - y, ż, PRZECIWNICZKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* protiwnice; *Rg.* protivniza, oprjecitegliza, suprotivniza; *Cro.* szuprotivnicza, protivnicza; *Vd.* sourashniza, supernisa; *Ec.* сопротивница, противница, соперница, супостатица; przeciwiąca się, nieprzyiaciołka, die Widerſacherinn. Drażniła ią przeciwnica iéy. *Bud.* 1 *Sam.* 1, 6. Widziałże co uczyniła przeciwniczka Izraelſka? *Leop. Jerem.* 3, 6, *Morst.* 1961 20. Przeciwniczka ludzkiéy społeczności. *Mon.* 72, 391. PRZECIWNIE *ob.* Przeciwny. PRZECIWNIK, SPRZECIWNIK, - a, *m.*, *Bh.* protiwnik, protiwec; *Slo.* prot'iwn'ik; *Sr.* 1. pjeczjiwnik, napjecjnik; *Sr.* 2. napſcheſchiwnik; *Crn.* suprotnek, sprutnek, nasprutnek; *Vd.* prutnik, supernik, naprutnik, nasprutnik, suprotnik, protivnik, sourashnik; *Cro.* protivnik, supernik, sourashnik, szouprotivnik; *Dl.* szuprotivnik; *Bs.* suprotivaç; *Rg.* protivnik, suprotivnik, oprjecitegl; *Rs.* противникъ, сопротивникъ, противомыслеинникъ, соперникъ, супостáтъ, сопостáтъ, зложелáтель; *Ec.* противоборникъ, противоборствователь, сопротиводвúжникъ; nieprzyiaciel, der Gegner, der Widerſacher. Każda rzecz ma swego przeciwnika, *Haur. Sk.* 327. Przeciwnik w potyczce, *conſertor*, *ścieracz *proprie*, *sed non usitatum. Cn. Th.* Nieprzyiaciel i sprzeciwnik. *W. Tren.* 4, 12. Czart sprzeciwnik nasz. *W. Poſt. praef.*; *Rey Ap.* 14, *Otw. Ow.* 46, cf. wróg). *Prov. Slo.* Gdé néni protiwnika, tu néni bitki, gdzie przeciwnika niemasz, tam bitwy niemasz). PRZECIWNIKOWY, - a, - e, do przeciwnika należący, od przeciwnika, Gegners-, Widerſachers-. *Rg.* protivnicki; *Rs.* противниковъ, противничíй, противнúческій, соперничéскій, соперничíй, супостáтскій, сопостáтскій; *Ecc.* противобóрный, противоборственный. Każdy się zdumieie na tę potwarz przeciwnikową. *Zebr. Zw.* 127. PRZECIWNOG, - a, *m.*, przeciwnożny, przeciwkoſtop, *antipos*, *Bh.* protinožka; *Crn.* sprutihodnek, prutihojnek, prutinôshnek; *Vd.* prutinognik, prutinogash; *Cro.* podnoszci; *Ec.* противонóжникъ; der Antipode, Gegenfüßler. Pas ziemi południowy, kędy wasi przeciwnogowie. *Zab.* 2, 28 *Alb.* Przeciwnożni mieszkańcy różnią się o 180 ſtopni długością. *Sniad. Jeo.* 80. Zbeſtwionych przeciwnogów podziemne legary Uyrzały mało przedtym, swaiąc światło wiary. *Nar. Dz.* 3, 173, *Klon. Fl. C* 2 *b*. PRZECIWNOSC, - ści, ż., *Boh.* protiwnoſt, protimyſlnoſt; *Slo.* protiwenſtwo; *Sr.* 1. pjecjiwnoſci, napjecjnoſci; (*Vd.* protiunoſt, protenje, z groźba), *Vd.* sourashtvu, sourashenje, supernoſt, hudoba; *Cro.* protivnoszt, protivchina, szuprotivnoszt;

Bs. protivnoſt, suprotivnóſt, suprotina; *Rd.* protívnos, suprotivnòſt, suprótiva, prótiva; *Ross.* противность, противительность, то со przeciw nam ieſt, wszyſtko, co nas razi, niby przeciwko nam powſtaie. *Kpcz. Gr.* 3, 15; przeciwieństwo, die Widrigkeit, das Gegentheil. Przeciwność, przeciwnoróżność rzeczy iakich między sobą. *Cn. Th.*, das Widerſpiel. Wrodzona przeciwność, *contraria natura*, antypatya. *ib.* – §. przeciwność, przeciwne powodzenie, niepomyślność, die Widerwärtigkeit. Takmi iuż w zwyczay poszły przeciwności, Że i wśrzód samych moich szczęśliwości, Trapić się muszę. *Paſt. F.* 332. Cóż ieſt w mękach, i w tym wszyſtkim, co my przeciwnościami zowiemy, złego? *Pilch. Sen. liſt.* 2, 175. W przeciwności dobyway mężności. *Cn. Ad.* 1258. Męztwa dobywać przyſtoi, gdy przeciwność w oczach ſtoi. *ib.* 482. Przeciwność łacno otwiera, co szczęście w sercu zawiera. *ib.* 939. Przeciwność nie smaczna, ale pożyteczna. *Cn. Ad.* 938, gorzko, ale zdrowo). – §°. Gdy księżyc bywa przewie przeciwko drugiemu planecie, to zowiemy przeciwność. *Sien.* 423, z przeciwia ſtanie, das Gegenüberſtehen, der Gegenſchein, *Slo.* protiſebepatréni. PRZECIWNY, – a, – e, PRZECIWNIE, PRZECIWNO *adv.*; *Boh.* protiwný, protymyſlný, naobpor; *Slo.* prot'iwni, protiwný; *Sr.* 1, pjecijiwné, napjecžné; *Crn.* sprutivn, sprutn, supern, napruti; *Vd.* supern, super, sourashen, spezhan, prutnu, napruti, spruti; *Cro.* protiven, szuprotiven, protivno, protivnem nachinom; *Rg.* protivan, suprotivan, protivni, suprotivni, priprjecni; (cf. spreczny); *Dl.* protivan; *Bs.* protivan, suprotivan; *Sla.* protivan, protivnim načinom, pacse; *Rs.* противный, противительный, сопротивный, сопротивительный, (cf. *Rs.* противень brytfanna, *obs.* kopiia, przepis), разнорѣчивый, противительный, эложелательный, вопреки, вопрекй; sprzeczny, nie zgadzaiący się, entgegengeſetzt, entgegen, wider, widerſprechend. Przyrodzenie tego nie dopuszcza, aby dwie °nauce (*Dual.*: nauki) o rzeczy iednéy sobie przeciwne, prawdziwe były. *Sk. Dz.* 311. Przeciwnych przyczyn ſkutki, też między sobą przeciwne, *Gor. Dw.* 356. Przeciwna rzecz iedna drugiéy uſtąpić musi. *Cn. Ad.* 938, trudna zgoda, ogień, woda; cf. Dwoy koci w iednym worze). Przeciwne rzeczy naylepiey wypędzaią przeciwne. *Birk. Dom.* 10. Przeciwna rzecz przy przeciwney bardziey się wydaie. *Cn. Ad.* 938; cf. kontraſt). Dobre i złe, przeciwne są rzeczy. *Bardz. Boe.* 112. To przeciwne rzeczy sobie: dobrodzieyſtwo a krzywda. *Cor. Sen.* 185 *et* 345. To co mi zdrowo było dawniey, teraz ieſt przeciwno. *Prot. Aont. A* 4; szkodzi). Przeciwnie, z przeciwnym sposobem, im Gegentheile. *Cn. Th.* Przeciwnie myśleć, *Rs.* противомыслить. Przeciwnie rozumować, *Rs.* противомудрствовать. Kiedy Pan Bóg za kim, któż przeciwny będzie? *Paszk. Dz.* 56. Przeciwny *Subſt.*, przeciwnik, der Gegner. I w przeciwnym lubiłem szacowne przymioty, Tym bardziey w przyiacielu. *Kras. Off. G.* 3. – §. Przeciwny, przykry, nieprzyiemny, widerlich. Świszcze w lecie smród wydaią tęgi i przeciwny. *Zab.* 12, 188. Co pocznieſz, to przeciwno ludzkiéy myśli wszytko, Tu źle, tu ieszcze gorzéy; tam i myśleć brzydko. *Sryik. Gon.* F 2. – §. Przeciwna fortuna, przeciwność, niepomyślność, Mißgeſchick, Widerwärtigkeit. Złe ten znosi przeciwney fortuny natarczywość, któyr niegdyś samych tylko iéy pieszczot doznawał. *Zab.* 6, 203. Nie oglądali się na żadną przeciwną przygodę. 3 *Leop. Jud.* 8, 11, nietrafną przygodę. 1 *Leop.*). Wiatr przeciwny, niepowiewny, *Ec.* противенъ вѣтръ. – *Arithm.* Przeciwne sobie wielkości, których iedna drugą wzaiemnie niszczy, iak maiątek i dług, *Leſk.* 2, 40, entgegengeſetzte Größen. – b°) przeciwny, = naprzeciwny, naprzeciwko będący, *Ec.* прямый, супротивообличный, супроки, отсупротивны, gegen über befindlich. Miała też tam swóy pałac Wenerze przeciwny Nieiaka Pasquilina. *Tward. Pas.* 5. Przeciwna ſtrona, *Vd.* superſtvu, naprotiſtvú). Twarzą sobie przeciwni, *Ec.* противолицный, *Gr.* ἀντιπρόσωποι, *contrariis frontibus semet aspicientes.* Angul przeciwny, *oppoſitus. Sol. G.* 2, *ob.* Przeciwległy. PRZECIWPODKOPY *plur.*, contremines. *Jak. Art.* 2, 173, *et* 215. PRZECIWPOŁOŻENIE, – ia, *n.*, przeciwległość, das Gegenüberliegen. Księżyc pod czas pełni ieſt w przeciwpołożeniu z słońcem, *in oppoſitione. Hub. Wſt.* 299. PRZECIWPROSTOKĄTNA liniia, *hypothenusa. Leſk.* 28. W trójkącie prostokątnym bok przeciwny prostemu kątowi, zowie się linią przeciwprostokątną. *Geom.* 1, 108. PRZECIWPRZYRODZONY sposób. *Perz. Cyr.* 2, 234, widernatürlich. PRZECIWSKARPA, – y, ż., kontraſkarpa. *Jak. Art.* 3, 311, wybieżka. *Tr.* PRZECIWSTOPNY, – a, – e, gegenfüßleriſch. Mieszkańców ziemi nogami do nas obróconych przeciwſtopnymi zowiemy. *Hub. W.* 11, *ob.* Przeciwkoſtop, Przeciwnóg, Gegenfüßler. (*Slo.* protiſtogka *antithesis*).

PRZĘCKA, PRZĘCZKA, PRZĄCKA, – i, ż., sprzączka, *Bh.* ſprzeſka; *Slo.* prezka; *Rs.* пряжка, пряжечка, die Schnalle. Aby przęczka z znurkowa iedna ku drugiéy mogła się przygodzić. 1 *Leop. Ex.* 26, 5, pętlicska. 3 *Leop.*, cf. klucska). Suknią złożył, od któréy mu przęczka odpadła. *Sk. Dz.* 272. Pasy przęczką zapinane. *P. Kch. J.* 190. Dał mu pas z przęczką śrebrną. *Birk. Dom.* 160. – §. *Anatom.* Przęczka, rura mnieysza goleniowa, *fibula. Kirch.* 15; aprych, aprycha. – §. *Prov.* Po przęckę, *Cn. Ad.* 899, z miarą; póty kres, w karb, miernie, in Schranken; mäßig, begränzt. Wedle Polskiéy mowy, po przęczkę, t. j., we wszyſtkich rzeczach miarę chować, a z brzegów nie wylewać. *Kosz. Lor.* 15. Maią w tym nieiaką dyskrecyą, coby było tak w czas abo w miarę, prawie po przęckę, a nie nazbyt. *Glicz. Wych. G.* 1. Przęczka dla boga kędy? po którą każdy mieć się uważnie, roztropnie i sprawiedliwie powinien, nie spuszczaiąc się z wysokości do podłości, z podłości nie goruiąc na zbytek. *Mon.* 69, 606. Żoniem się umizgać kazał, lecz po przączkę. *Opal. sat.* 93. Ktokolwiek téy niedbałości nie po przęczkę używa, wnet na przeciwną ſtronę przeſaduie. *Gor. Dw.* 39. Szachy lepiey po przęczkę umieć, niż bydź w nich wielkim miſtrzem. *Gor. Dw.* 122. Nie pomiarem i po przęckę rządzić się umieią. *Falib. Dis. E* 2. Wolności po przęczkę nie umieią zażywać. *Klok. Turk.* 189. Prawdać to, ale po przęckę. *Pets. Pol.* 41; nie ze wszyſtkim.

PRZECKNĄĆ się *Rec. idntl.*, Przecknąć *med.*, *Bh.* procznauti, *Rs.* проснуться, przebudzić się, z samego snu ocknąć się, erwachen. Śpi widzę dobrze; uważay pilnie momentu przecknienia iego. *Teatr* 2, 122 *Barſs.* W tym ros-

fozruchu, iakoby ze snu *przecknąwszy, rzecze, .. *Zebr. Ow.* 74. Przecknijcie się groby, a z siebie nam świadki wypuśćcie, *Modl. Gd.* 22. PRZECUCIC *cz. dk.*, przebudzić, aufwecken, erwecken. Słońce za chwilę powróci Ze snu szczęśliwych przecuci. *Kniaź. Poez.* 1, 239. PRZECUCIĆ się, z przecknąć się, erwachen. Gdy mu złodziéy nocy iednéy miesiąc chciał ukraść, przecucił się. *Bud. Ap.* 43.

PRZECUCHNĄĆ *med. dk.*, przestać cuchnąć lub śmierdzieć, aufhören zu ſtinken. Oman ziele, gdy odwarzą, wykładaią go na chusty, żeby przecuchnął z zbytniéy wilgotności wodniſtey. *Syr.* 60, żeby przesechł, ewaporował). – §. Przecuchnąć, cuchem czyli smrodem przeyść, prześmierdnąć. *X. Kom.*, durchſtänkern, ſtinkend werden.

PRZECUDNY, PRZECUDOWNY, -a, -e, Przecudnie, Przecudownie *adv.*, *Cro.* prechúden; *Eccl.* всечудный; do zadziwienia piękny, herrlich ſchön, zu verwundern. Do małżeństwa mam talent przecudowny. *Teatr* 7, 47. We Pan masz zdrowie przecudowne. *ib.* 256, 67. Przecudnieby było, gdyby ią tu można sprowadzić. *ib.* 52 *d*, 87.

Na PRZECWAŁ, z wielkim cwałem, im gröſten Galopp. Spiesznie iechał na przecwał. *Bard. Tr.* 168.

PRZECWICZYĆ, *F.* przećwiczy *cz. dk.*, przećwiczać *ndk.*, dostatecznie kogo wyćwiczyć, einen hinlänglich üben, in etwas unterrichten. Nauką swą i mądrością ludzie grube wieku onego przećwiczył, i do ludzkości sposobił. *Otw. Ow.* 7. Przećwiczenie, zaprawianie w co, *propaedeuma. Cn. Th.* PRZECWICZYĆ się w czym, zaprawić się, ſich worin üben. Za granicą sławy będzie ſtrzegł narodu Polskiego, przećwiczywszy się doma prawa oyczyſtego. *Star. Vot. C.* 2. Idź do innego nauczyciela, przy którym się piérwéy przećwiczysz, a potym do mnie przyydziesz. *St. Zyw.* 1, 308, *Kosz. Lor.* 9 *b.* Chciéy się tylko w méy szkole cokolwiek przećwiczyć, Tysiącami kochanek iak ia będziesz liczyć. *Niemc. P. P.* 53.

PRZECYGANIĆ co *cz. dk.*, po cygańsku przestachrować, verſchachern, wie ein Zigeuner. Strach i żal w serce Judasza rani, Żal że marnie takiego pana przecygani. *Pot. Zac.* 7.

*PRZECZ, z przo co, przez co, dlaczego, za co, weswegen, weshalb, warum? *Bh.* proč, (*Bh.* pro dla); *Slo.* preco, kcemu, proč, (*Slo.* pre, z dla); *Sr.* 1. pſchto; *Sr.* 2. pſche, pſchez, pſchezza; (*Eccl.* прочее, z więc). Niemasz żadney przyczyny, przeczby go słuszuie cudzołożnikiem nazywać miano. *Kucz. Kat.* 2, 660, dlaczegoby, *rec. edit.*). W prawie naszym nie wiem co widzisz takiego, przeczby się tobie podobać nie miało. *Gor. Wł. C* 2 *b*, *Biel.* 39. Przeczżeś nam tak uczynił? *Sk. Kaz.* 38. Przecz myślicie złe rzeczy w sercach waszych? *ib.* 401. Jeśli ani marmur serdecznéy rany Ani ulżą iedwabiem obite ściany, Przecz mam zayrzeć kosztownych pałaców komu? *Hor.* 2, 3 *J. Koch.* Nie mam przecz ganić Rarości, bo zawsze w niéy nabywam od czasu mądrości. *Prot. Kont. C* 4 *b.* Przeczeście dziś tak smętnemi? *Radz. Genes.* 40, 7. Wilk nie przecz innego się między owce ciśnie, iedno aby szarpał. *W. Post. Mn.* 312. Mam przecz pana miłować, który z łaski swoiéy Raczył usłyszeć głos prośby moiéy. *J. Koch. Ps.* 173. Wiesz, przeczem przyszedł do ciebie? *Bud. Dan.* 10, 20. – *§. Przylnie do ciebie, ni przecz, aby się iedno namówił. *Eraz. ifx. F* 2, nie dla czego innego). – §. Ni przecz ni zacz, nie wiedzieć zkąd, czemu, o co, bez przyczyny, ohne alle Urſache, (*vulg.* mir nichts, dir nichts). Padli w onéy bitwie, ni przecz ni zacz. *Birk. Zyg.* 32. Bez żadnego prawa, bez ſkargi, bez dowodu i odwodu, ni przecz, ni zacz kazał mu głowę uciąć. *Gwag.* 547. Boże otwórz tym oczy, którzy ni przecz ni zacz cnoty odbieżą. *Opal. sat.* 73. W ręku była wygrana, ni przecz ni zacz ali Dobrowolnieście pod mieczem szyie swoie dali. *Pot. Arg.* 273, *Zebr. Ow.* 234. *W PRZECZ, z w poprzek, quer durch; (*Sor.* z. prez, prěkosci, preti, z ukosność). W przecz na dwoie ſtay od morza do morza drogę zagradza. *Chroſć. Fars.* 196. PRZECZA, -y, ś., prza, sprzeczka, przeciwieństwo, spór, der Streit, Widerſpruch. Zawsze w przeczy natura i fortuna sobie. *Pot. Arg.* 179. PRZECZĘ, *ob.* Przeczyć.

*PRZECZCIĆ, PRZECZEDŁ, *ob.* *Czcić, Czytać, Przeczytać.

PRZECZECHRAĆ *cz. dk.*, nieco poczochrać, ganz zerzauſen. Czupryny im przeczechrano. *Gil. Pſt.* 130.

PRZECZEKAĆ się *recipr. dk.*, chwilę czekaiąc przetrawić, hübſch lange warten; (*Bh.* přečkati przeżyć), *Bh.* přečekati; *Vd.* pershakati; *Rs.* прождать, пережда́ть, переждать; *Ec.* προσμένω. Przeczekasz się, *exspectabis satis superque, plus satis, diutius quam velles vel opinaris, Cn. Th.* Uyrzała, że się przeczekała, i że upadła nadzieia iéy. *Bud. Ezech.* 19, 5, że iuż czas przeszedł). – *§. Już iawne znaki ukazuie srogości swoiéy, gdyż nie może przeczekać nawrócenia iego. *Rey Pſt. Lll*, doczekać się).

PRZECZERA, *Dudz.* 54, *ob.* Przechéra.

PRZECZERNIĆ *cz. dk.*, wſkroś czarnym uczynić, durchſchwärzen, durch und durch ſchwarz machen; *Rs.* перечернить, перечернивать.

PRZECZERPAĆ *cz. dk.*, do końca wyczerpać, erſchöpfen, völlig ausſchöpfen. Pierśi twoie łask niepreczerpane. *Susz. P.* 1, *D d*, nie do przeczerpania, unerſchöpflich. Niepreczerpany, nieskończony, *inexhauſtus. Mącz.* Niepreczerpany zdrój. *Tr. Tel.* 289, *Zrn. Pſt.* 22.

PRZECZESAĆ, *F.* przeczesze *cz. dk.*, Przeczesować *ndk.*, *Bs.* proceſgljati; *Rg.* proceſsgljatti, priceſsgljatti; *Rs.* перечесать, перечесывать, прочесать, прочесывать; durchkämmen. Szczotką głowę przeczesować. *Syr.* 136.

PRZECZESTOWAĆ *cz. dk.*, czestowaniem przemarnować, mit Tractiren verſchwenden, verſchmauſen, durchbringen. Wszystko zjemy i przeczestuiemy. *Sk. Kuz.* 394.

PRZĘCZKA, *ob.* Przęcka.

*PRZECZKA, -i, ś., sprzeczka, Widerſpruch, (*Cro.* préčka *impedimentum*). Wy słuchacie djabła bez przeczki; i owszem słuchaycie go. *Twor. Wie.* 58. PRZECZLIWOŚĆ, -ści, ś., przeczka, p za, przeciwność, przeciwieństwo, spór, sprzeczka, Streit, Widerrede, Widerſpruch. Po długich przeczliwościach na ostatek król różnicę rozstrzygnął. *Krom.* 780. PRZECZLIWY, *ob.* Przeczny. PRZECZNICA, -y, ś., droga abo ulica, miedza poprzecana, eine Queerſtraße, ein Queerweg; *Bh.* přjčka; *Sla.* popriko; *Bs.* ſtranputiça, zahodiscte; *Vd.* krisbanni pot; *Rs.* перекрёстокъ, проулокъ, переулокъ, проулокъ; *Sr.* 1. prezinitza *aquarius sulcus*, cf. bróda). Którędy ieno miał wjeżdżać, ulice ochędożone, maiem zielonym napełnione przecznice. *Gwag.* 143. Prowadzą

ią z muzyką wszędzie po przecznicach. *Pasz. Dz.* 126, *Birk. Chod.* 1. PRZECZNOKĄTNA liniia *Tr.*, dyagonalna, przekątna, przeciwkątna, narożna, die Diagonallinie. PRZECZNOMIAR, -u, *m.*, diameter *Tr.*, der Durchmesser. *PRZECZNOŚĆ, *ob.* Sprzeczność. PRZECZNOSIĘCZNE liście, *pinnatifidum folium*, dzieli się na różne klapki poprzecznemi wycięciami podzielone. *Boran.* 56, querfiederförmige Laub. PRZECZNY, PRZECZLIWY, -a, -e, Przecznie, Przeczliwie *adv.*, sprzeczny, sporny, przeciwny, widerstreitend, entgegen, streitig; *Rs.* прекословный, оспоримый, прѣпельный, припельный, прекорѣчивый, *Eccl.* разпрачительный. Przeczny ceremoniiom. *Dwor. F.* 2. Słowom twym są przeczliwi. *Kanc. Gd.* 235. Znosili mandaty twoie, będąc przeczni w każdéy mierze. *Kanc. Gd.* 68. Nie po urodzie przecznéy, miłości niespólnéy. *Jag. Wyb.* B 4 b. Trudności wszystkie uprzątnął, ktore mu się w téy rzeczy miały przeczne stawić. *Wys. Jgn.* 55. – §. Przeczne ilości, przeczące, *negatiuae*, verneinend, *ob.* Przeczyć. – §. Przeczny, poprzeczny, w poprzecz idący, queer, in die Queere gehend; *Bh.* přičný; *Sr.* 1. precjné. Przeczny bieg. *Podw. Wroż.* 49. Jeśli kto w oczy przecznie bywa raniony, iż się rana włosami nie zakrywa, a ztądby sprosnéy blizny na twarzy dostał, tedy ta sprosność bywa oszacowana na 12 grzywien. *Chel.* 172. Przeczna rana. *ib.* 172.

PRZECZOS, -u, *m.*, rana od uderzenia, rznięcia, eine Wunde vom Schneiden, Hauen ꝛc. Wódka ta starcie albo przeczosy wstydliwych członków obojéy płci goi. *Syr.* 716. Świerzb drapać, aby potym z przeczosu gnił bez pomocy lekarstw. *Hor. sat.* 6.

PRZECZUĆ, *F.* przeczuie *med. dk.*, Przeczuwać *ndk.*, nie śpiąc przetrwać, durchwachen. Pasterze na dworze noc całą tę przeczuią. *Tward. Pas.* 63. Bezsenną noc na całą tę przeczuią. *Bard. Luk.* 58. Na podbaśniach woiennych przeczuią. *Bard. Tr.* 319. – §. b) Przesłuchach całą noc przeczuie. *Bard. Tr.* 319. – §. b) Przeczuwać co, *Bh.* předčiti, předcytiti; *Sr.* 1. predetjupu, predemerkupu, pjedpoznapu; *Vd.* prezhutiti, priedhoditi, priedjiti, preisazhutiti, presadehnuvati, popreiobzhutiti; *Cro.* ochutiti, prechutim; *Bs.* ochjutiti, (pricjutti *audire*, *exaudire*); *Rg.* pricjutti, (2. *peruerse intelligere*, przesłyszeć się); *Ross.* предчувствовать, предугадывать, послышать; *Ec.* проразудѣть, предугадывать, проразумѣвать; poczuwać przyszłe rzeczy, rozumiewać, vorausfehen, ahnden, vorempfinden, wittern. Przeczuwać zło, *Ec.* предобѣдствовати. Ten człowiek przeczuwał nieszczęście swoie. *Boh. djab.* 3, 115. Przeczuwaiący, *praesagus. Cn. Th.*, *Sr.* 1. pjedznamunvacjné. Przeczuwanie, Przeczucie, das Vorgefühl, die Ahndung; *Sr* 1. pjedznamunvano; *Vd.* prezhutik, prezhutje, *Rs.* предчувствованїе, предчувствїе. Przeczucie iest przeyrzenie, albo imaginacya, przypadkiem uiszczona. *Boh. djab.* 3, 118. Też same przeczucia odzywaią się i we mnie. *Teatr* 54, 78.

PRZECZUĆ, -yl, -y, *intr. ndk.*, Przeczać, -ał, *kont.*, przeciwną stronę trzymać, przeciwić się, widerstreiten, entgegen ſeyn, widerſprechen; *Sr.* 1. zpéram ſo, zapéram ßo; *Vd.* superrezhi, se sprekarjati; *Bs.* pricjatise *contendere*, (*Bs.* priciti *prohibere*; *Cro.* prechiti, préchim *impedire*, *Rg.* prjêcjati *impedire*, prjêciti *transvertere*, prjêtiti, s grozić);

Rg. prjêcitise, prótivitise; *Rs.* противорѣчить, сопротивиться, перекорѣться (cf. przekora), (*Rs.* перечить, поперечить przeszkodzić); *Eccl.* пререщи, прекаться, прерѣщился, противовѣщати, противоглаголать, (*Ec.* претить, прещу grozić). Nabuchodonozor przeczy woli bożéy. *Bach. Ep.* 69. Wykorzenić trzeba To żądze z serca, którym przeczą nieba. *Paſt. F.* 104. Dałem się na rozsądek iego, gdy się służący o co zemną przeczali. 3 *Leop. Job.* 31, 23, gdy się o co zemną *gadali). Nie chcę się ia z tobą przeczać. *Ezop.* 33. Przeczenie się, *Rs.* прѣніе, противорѣчіе. – §. przeczyć czemu, co, s przeć, zapierać się, negować, *Bs.* nikati; *Rg.* njêkati; läugnen. Ja temu bynaymniéy nie przeczę. *Teatr* 8 b, 40. Ja nic z tego, co Pan Hrabia mówi, nie przeczę. *Teatr* 9, 55. – *Mathem.* Liczby przeczące, *negatiui*. *Jak. Mat.* 1, 192. Ilości poprzedzone znakiem + są twierdzące, *positiuae*; ilości zaś poprzedzone znakiem – są przeczące, *negatiuae*. *Jak. Mat.* 2, 9, przeczne.

*PRZECZYŚĆ, Przeczcić, = *ob.* Przeczytać, *Czcić, *czedl.

PRZECZYNIĆ, *F.* przeczyni *ez. dk.*, Przeczyniać *niedok*, przerobić, *Sr.* 1. pjetjinu; *Crn.* predęlam; *Vd.* predelati, prenarediti; *Rg.* pricinitti; *Ec.* пречинити, передѣлать, инымъ образомъ учредить; *Rs.* перечинить, перечинивать (s ponaprawiać прочинить); (*Bh.* pěstiniti zbroić); umarbeiten. Przeczyniam, inszym kształtem czynię, *transformo*. *Mącz.* Medea cory Peliassowe w tę nadzieię wdała, że w młodość trafi starość oycowską przeczynić, (*reuirescere*). *Zebr. Ow.* 170. Przeczynią miecze swoie w radła, a włócznie swe obrócą na sierpy. *W. Poſt. Mn.* 38, przekują). Słowo boże fałszywym wykładem na swóy kształt przeczyniaią. *W. Poſt. W.* 2, 144. Znowu naprawił i przeczynił. *Birk. Kaz. Ob. C.* 3. Ziele to ma moc ocieraiącą i przeczyniaiącą grubych wilgoci. *Spicz.* 14. Przeczynienie, *Rs.* передѣлка, передѣлъ.

PRZECZYŚCIĆ, *F.* przeczyści *ez. dk.*, Przeczyszczać *ndk.*, *Vd.* skushiſtiti, skuszokhediti; *Cro.* prechiszt, prechischujem; *Rg.* prociſtiti, prociſtivati; *Bs.* prociſtiti; *Rs.* прочистить, прочищать, перечистить, перечищать; czystym uczynić, przechędożyć, reinigen, durchſäubern. Przeczyszczenie, *Rs.* перечистка, прочистка. Przeczyścić się, przeczyścić żołądek, purgować, *Ross.* слабить, слабляю (cf. słabić). Przeczyszczaiące lekarstwo, *Rs.* слабительное. Przeczyść purgansem lekkim żołądek i kiszki. *Krup.* 5, 404. Dłubiżębem zęby przeczyszczać. *Teatr* 49 c. *A* 2. O rzékach, przeczyszczać się z kry, z lodu, *Rs.* прочаливаться. Chrześcianie powietrze mieli za karanie i przeczyszczenie grzechów swoich. *Sk. Dz.* 141; Reinigung von Sünden. Z których naszych kubków przedtym przeczyszczali popi; Gorzałkę niemi pili nieszlachetni chłopi. *Zimor*, 250, rozgrzeszyli przy eucharystyi). – Obym zyskał szacunek i miłość tych ludzi, Których smak przeczyszczony wszelką piękność ceni. *Przyb. Ab.* 6, geläuterter Geſchmack. PRZECZYŚCICIEL, -a, *m.*, który co czyści, der Reiniger, Säuberer. Herkules obrońca i przeczyściciel ziemi. *Otw. Ow.* 359. PRZECZYŚCICIELKA, -i, *i.*, die Reinigerinn. PRZECZYSTY, -a, -e, bardzo czysty, ſehr rein. Przeczyste tajemnice komunii. *Sk. Dz.* 31. Nayświętszą Pannę Rusini Przeczystą nazywaią. *Gwag.* 300, *Rs.* всечистая.

Książę Zasław w Kiowie u Przeczystéy, to iest, u Panny Maryi pochowan. *Gwagn.* 316. Marya Kleofe, siostra Panny Przeczystéy. *Sk. Zyw.* 2, 65, cf. Niepokalany.

PRZECZYTAC, *F.* przeczyta *ex. dk.*, (cf. *Przeczcić, *sub* *Czcić, czedł, przeczedł, *Bh.* přečíst, přečetl, přečítba); Przeczytywać *freq.*; przeczytuie *pr.*, *Cro.* prechtevam, preštévam; *Bsn.* procjatati, proactitti, actitti; *Rag.* proactitti, priactitti; *Vd.* prebrati, prebirati, (cf. przebrać, cf. brać), dolbrati, priedbrati, spet brat, skusb ati, (*Subst.* priedbrauz, predberauz, s lektor); *Sr.* 1. pčlajuyu; *Rs.* перечитать, перечитывать, прочитать, прочитывать, (*Rs.* перечесть, перечитать, перечитывать, перечислить, просчитать, прочесть, просчитывать przeliczyć, przerachować); czytaiąc przeyść iakie pismo, durchlesen. - §. przeczytać, być w stanie czytania, doyścia iakiego pisma, charakteru, lesen können, lesend herausbringen, im Stande seyn zu lesen. Czasem ten sam co napisał, ledwie przeczyta. *Haur Sk.* 180. Tak bazgra, że nikt tego nie przeczyta. *Ld.*

PRZED, *inaequentibus pluribus consonantibus* PRZEDE, (n. p. przedemną), *Bh.* před, přede; *Slo.* před, prede; *Sr.* 1. pjed, pje, (prede, prěj przód, priedne pierwey); *Sr.* 2. prěik, psched, pr'otk, presi, prosi; *Crn.* préd, spręd, sprędej; *Vd.* pred, naprei; *Cro.* prèd, prede; *Rg.* prid; *Dl.* prid, prie, pria, (*Vd.* prid *util.tas*); *Bs.* pria, prid; *Sla.* prid, prie; *Rs.* пред, передъ, прежъ, прежде; *Ec.* предѣ; cf. prav, e. g. pradziad, *Crn.* predęd; cf. *Lat.* prae-, *Gr.* πρό); *Praepos. reg. Instrum.* w znaczeniu przodkowania, poprzedzania, vor; - 1) *de temp.*, vor, ehe, eher als, przed rokiem, s tak rok, vor einem Jahre. Bog iuż był, a niźli było wszystko; ieśli był a niźli było wszystko, tedyć był przed wszystkim czasem i początkiem, i był przed wieki i od wieku. *Zrn. Pst.* 25. W Saxonii poczęto przed całą Europą porcelanę robić. *Torz.* 194. Przed śmiercią, s nim umarł; przy śmierci. Masztalerz Daryusza przed tym dzień, wziął konia i klacz, i spuścił ie na mieyscu ustawionym; nazaiutrz, koń ten zarżał napiérwéy. *Biel. Sw.* 24; dzień wprzod, w wilią, den Tag zuvor; *Rs.* наперёдъ сего. Przed trzema dniami, s dziś trzeci dzień. Przed czasem kładę pieniądze, biorę co, *praecipio. Cn. Th.* Nie trzeba przed przekonaniem obwiniać, ale gdy dowiedziesz, w ten czas karać. *Teatr* 15, 61. Rzadko rozum przed laty przychodzi. *Gor. Dw.* 400. Przed laty rozum nietrwały. *Cn. Ad.* 940, cf. Prędkie dowcipy niepewne; Co się prędko wznieci, niedługo się świeci). Przed czasem się frasować szkoda. *Cn. Ad.* 939. Przed chorobą szukay lekarstwa, i przed sądem pytay się sam; bo w chorobie trudno się léczyć, a do sądu przyszedłszy, wszystko mieć gotowo potrzeba. *Sk. Kaz.* 7, pierwéy nim wpadniesz w chorobę albo nim póydziesz do sądu). Muzykę słyszeć z onego zegara przed tym, niż bije. *Boter* 120. Przed morsem i przed ziemią i przed tym niż było Niebo, co potym sobą wszystko obtoczyło, Jedna na świecie była mieszanina. *Otw. Ow.* 2. Przed tym, niż na nas przyydzie starość. *Bud. Oec.* 4. Gdy go uyrzeli z daleka przed tym, niźli do nich przyszedł, myślili go zabić. *Leop. Genes.* 37, 18, nim, ehe als. Maciciowski celował wszystkich pieczętarzów, co przed nim byli. *Gor. Dz.* 51, poprzedników swoich).

- §. Przed tym, s przedtym, dawniéy, *Slo.* předtjm; *Sr.* 1. předě, přejtóhe; *Sr.* 2. prošt, pérwei; *Crn.* prédtęm; *Vd.* pred tem, poprei, nekadai, hunobart; *Sla.* prie; *Cro.* pred tem; ehemals, sonst, vor dem, vormals. Nie bywało tego przedtym. *Mon.* 75, 18. Ja co nigdy nie czytam, lub przynaymniéy mało, Wiem, że tak iest naylepiéy, iak przedtym bywało. *Nieme. P. P.* 12. Już to nie są czasy takie, iak przed tym były. *Teatr* 44, 56. - §. 2) *loci*, vor, *in loco*, *cum Instrum.*; *ad locum*, *cum Accusat.*, Przed kościołem, domem stoi. *Cn. Th.*, er steht vor dem Hause. Przedemną, *Ec.* продомнóю. Trzymano go długo przede drzwiami, nim go wpuszczono. *Warg. Wal.* 115. Wyszedł przed kościol, er gieng vor die Kirche hinaus. *Tr.* Napominała iaka iego matka, aby przed się lazł, a nie wspak. *Exop.* 35, na przod, vorwärts. Z konia we wszystkim biegu, tak przed się, iako i w tył, i po wszystkich stronach, strzelaią. *Klok. Turk.* 36. Prosto, prosto, każdy przed się. *Teatr* 33 *d*, 70. Udali się wstecz, a nie przed się. 1 *Leop. Jer.* 7, 25. Mów im, niech idą przed się. *ib. Ex.* 14. Chrześciianie daleko S. Pawłowi przed miasto zeszli. *Sk. Dz.* 42, wyszli naprzeciw, sie giengen ihm weit vor die Stadt entgegen. Lata przed wszystkiemi iak postrzelony. *Teatr* 52 *d*, 70. Porwano mu ią przed nosem. *Teatr* 54, 42. Przed dziećmi chleb zjadaią paskudne szczenięta. *Pot. Arg.* 69. Przed oczyma, *ob oculos*, *ante oculos. Cn. Th.* Przed kim skarżyć, mówić, vor jemanden, bey jemanden, w iego przytomności, in seiner Gegenwart. Kto o kim przed tobą, pewnie o tobie przed drugim. *Fr. Ad.* 69. Przed sobą mowiąc, niech to będzie między nami, *soli sumus nunc hic. Cn. Th.*, unter uns gesagt; mag das unter uns bleiben. Ostróżny przed sobą i za sobą widzi. *Cn. Ad.* 796, i na przód i w tył, vor sich und hinter sich. Przed sobą pędzić, *prae se agere. Cn. Th.*, vor sich hin treiben. Kazawszy przed się wszystkim, iął im rozkazować. *Aosz. Lor.* 47 *b*, stanąć przed sobą). Przed sobą mam co, *in manibus est*, ich habe etwas vor, in Händen, vor mir. Miał wzgląd na to, żeby maiętność nie przyszła w cudze ręce, i siła innych rzeczy miał przed sobą, a nie to, żeby synowi dał edukacyą. *Gor. Sen.* 215, cf. przedsiębrać, przedsięwziąć). Przed sobą mam co, *de futuro statim*, *instat mihi*, es steht mir bevor. *Cn. Th.* - §. Przed, *significatu praeferentiae*, *excellentiae*; przodkowania, celowania, przewyższania, vor, Vorzug, Vorrang habend. Niezow się doskonałym, ieszcze więcéy przed sobą obaczysz, niźli masz za sobą. *Sk. Zyw.* 1, 221. Kunie futro daleko przed baranem stoi. *Rey Wiz.* 123. Być w czym przed kim, s celować go w czym, einen worin übertreffen. W opowiadaniu rzeczy przyszłych był przed innemi. *Birk. Dom.* 92. - Mieć przed kim, s mieć przodek, prym, przodkować, celować, przechodzić, zum Voraus haben, übertreffen, überlegen seyn; *Ec.* предъимѣ́ти, помоpaти всѣхъ превосходити или превышаемъ. Panie pogodź nas proszę, gdy się dawno swarzym, Czy aptekarz, czy doktór ma przed aptekarzem. *Achow. Fr.* 120. Każdy z nich rozumie, że coś ma przed drugiemi. *Gor. Sen.* 43. Spór iest między nami O to tylko iuż, kto ma przed kim zasługami. *Otw. Ow.* 507. Gallowie siłą mieli przed Niemcy w męstwie, i w nim przodkowali. *Warg.* 136.

Cez. 141. Siła ma przed znużonym świeży. *Pot. Porz.* 484. Macieiowski cnotą, rozumem, nauką miał przed niemałą liczbą pieczętarzów, co przed nim byli. *Gor. Dz.* 31. Kto zacnością ma przed Dymitrem? kto więcéy ręką swą poimał więźniów, kto częściéy Tatary gromił? *Gor. Dz.* 96. Rycerz ten i przed hetmanem ma umieiętnością. *P. Kch. Jer.* 108. Gdy na złym bardzo miesycu naszym przyszło się potykać, wiele miał nieprzyiaciel przed niemi. *Biel.* 357, wiele awantażów, er hatte viel vor ihnen zum Voraus. Całego świata zgodą, Siła ma wino przed wodą. *Pot. Jow.* 211. – Nie chciał w tak pięknéy okazyi dać przed sobą placu do sławy drugiemu. *Ustrz. Kruc.* 3, 66, nie chciał dać wprzód nikomu, er wollte niemanden den Vorsprung lassen. – §. *Impediendo*, przed, vor, wegen, bey, (verbindend). Przed liściem i przed gałęziami dobrze widzieć nie mogłem. *P. Kch. Orl.* 1, 25, ich konnte vor dem Laube nicht sehen. Chciał mówić, ale przed płaczem nie mógł. *Zab.* 6, 217, *et* 12, 39 *Gawdz.*, *et* 13, 377 *Druźb.* Pędzią z domów wychodzić przed drapieżnym zwierzem nie śmieią. *P. Kch. Orl.* 1, 84. Przed Mielsztyńskim i innymi trudno było przyyść do zgody. *Biel.* 308. Ale kiedy u djabła był czas przed interessami? *Teatr* 10, 30. Przed hardością na ludzi patrzeć nie chcą. *Kosz. Lor.* 4 *b*, z powodu hardości). Przed nim nie wiem co czynić, gdzie się przed nim podzieć. *Cn. Th.* Tu pod tą topolą często pasterz przed słońcem spoczywa. *Karp.* 1, 47, chroniąc się go). Skryię się przed nim. *Cn. Th.* 324. Zamykać przed kim, z nie przypuszczać go. *Cn. Th.* 519. *Idiotismus Polonus similis est hebraeae illi phrasi ἀπο τυ προσώπου, ut Ps.* 3. – 2) PRZED-, *Vd.* prei, poprei; *inseparabile; non praemittitur nisi nominibus et adverbiis*, przedmieście, przedpokoy, *significatione locali; cum verbis amittit finalem consonantem, et commutatur cum* Prze-; n. p. przewidzieć, przepowiedzieć, przekładać, przełożyć; *nisi excipias* Przedstawić. *Attamen* Mączyński *antepono verti* *przedkładam iednego nad drugiego, wyżéy ważę; nie „chay się żaden nie przedkłada nad drugiego, nie więcéy o „sobie dzierży, niżli o drugim"; (*ob.* Przełożyć). *Praeficere*, *przedłożyć albo urzędnika dać. *Mącz.* Jezus miasto *przedłożonéy iemu radości, podjął krzyż. *Budn. Hbr.* 12, 2, wystawionéy radości. *Bibl. Gd.*). *Fatendum vero est, Polonos euphoniae permultum hac in re consecrasse: nam* przewidzieć *est peruidere, visu penetrare; praeuidere autem* przedwidzieć, (cf. Cztr. myśli 183); *idem valet de verbis* przepowiadać *pernarrare*, przedpowiadać *praedicere etc. Caeterae dialecti huic euphoniae minus se subiecere; quod e sequentibus nonnullis exemplis apparet: Slo.* predbéhnauti; *Vd.* priedtezhi, priedtekati; *Ec.* предтещи, предтекаю, *praecurrere*, *przedbiec, *przedciec; *Vd.* predtiek, priedtezhenje, z *przedciecze nie, *Vd.* predtiekavez, predtiekar *praecursor.* – *Eccl.* предстроздаю *praestruo*, *Vd.* predsidati, z *przedmurować, *przedbudować. – *Ec.* предхранитель, предсохранитель *praecautor*, *przedchrońca, предохраняюся *praecaueo*, *przedchraniam się. – *Ec.* предпоемлю, предпоемлюю *praeripio*, *przedchwytuię. Przedchwytanie, *anticipatio, prolepsis. Cztr. Myśli* 183. – *Eccl* предобученїя *progymnasmata*, *przedćwiczenia, предобучаю *praeexerceo*, *przedćwiczam się. – *Vd.* preddelu, z *przeddziełó, proba, *essay*; *Vind.* priddelati, z probę robić. – *Sorab.* 1. pjedzabratjo, *Eccles.* предыгрáнїе *praeludium*, *przedgranie, przedgrawek, *Sr.* 1. predigrayu, *Ec.* предыгрáю *praeludo*, *przedgrawam, *ob.* przegrać. – *Slo.* predkupugi *contraliceor*, *Vd.* priedkupiti, predkupuvati, z *przedkupować; *Vd.* predkup, predkupzhnia, der Vorkauf, *Vd.* predkupes, der Vorkäufer. – *Vd.* priedleteti, priedletati, *Ec.* предлетаю *praevolo*, *przedlecieć. – *Vd.* priedmleti, z *przedmleć. – *Slo.* predmýſljim, *Vd.* predmisliti, preipomisliti, popreiresmisliti *praemeditari.* – *Bh.* predočnjm, pred oči ſtawjm *przedoczyć. – *Ec.* предпïю *praebibo*, *przedpiiam. – *Ec.* предплáваю *praenato*, *przedpływam. – *Eccl.* предполагáю *praeficio*, *przedpostawiam, (*ob.* przełożyć). – *Sr.* 1. predepuſchzjim *praemitto*, *przedpuszczam. – *Bh.* predrjſzáwam, *Vd.* preirezhi, z *przedrzec; *Boh.* předřečený, *Vd.* poprejrezhen, z *przedrzeczony. – *Ec.* предосуждáю, предсуждý *praedamno*, *praeiudico*, *przedsądzę, предсуждéнїе *praeiudicium*, *ob.* przesąd). – *Vd.* priedsedeti, priedsesti *praesidere*, *przedsiedzieć; *Vd.* predsedba, predseja *praesidium.* – *Vd.* predposlanik, priednasnanez, predposel, *Ec.* предпосланъ *praemissus*, *Ec.* предпосылáю, *Sor.* 1. przejsciewa *praemitto.* – *Sor.* 1. pjedspéwam, *Vd.* priedpeti, priedpojem, naprejpeti, *Ec.* предпою, предвоспѣвáю, предвоспѣть, предвоспѣвать *praecanere*, *praecantare*, *przedśpiewać; *Sr.* 1. predspéwar, pjedspéwar, zaspewar, *f.* predspewarniczja, *Vd.* predpeuz, priedpoj-zh, *f.* predpeuka, *Ec.* предвоспѣвáтель, пѣнїя начинáтель *praecentor*; *Vd.* predpetje, predpeuka, priedpojenje *praecentio*, z *przedśpiew. – *Vd.* priedpomekniti, priedtisniti, z *przedsunąć. – *Vd.* priedsvietiti, z *przedświecić; *Vd.* predsvietnik, z *przedświeciciel; *Vd.* predsvietloba, predlish, z *przedświatło, świt. – *Ec.* предумирáю, предокончавáюся *praemorior*, *przed-umieram, предумéрый *praemortuus.* – *Eccl.* предвѣдѣнїе, предпознáнїе, *Slo.* predzwedéni *przedwiedzenie, (przedwiedzenie, *prolepsis*, iakiem byli obdarzonymi prorocy. *Cztr. Myśli* 183). – *Ec.* предпознавáю *praenosco.* – *Vind.* priedvertati, priedsvedrati, z *przedwiercić, *przedświdrzyć; *Vd.* priedvertazh, der Vorbohrer. – *Rs.* предвѣстить, предвѣщать, предвозвѣстить, предвозвѣщать, *Ec.* предвосгласити, предвосглашáти *przedwieścić, przepowiedzieć, *Ross.* предвѣщáтель, предвѣстникъ, *f.* предвозвѣстительница, предвозвѣстница *przedwieśnik. – *Sr.* 1. pjedznamo, *Vd.* predobraz, predklad, predform, predpomina, predpoduba; *Rs.* предзнáменїе, предзнаменовáнїе, *Eccl.* предображéнїе, предобразовáнїе typus, *przedznamię; *Sr.* 1. pjedznamuju, pjedznamosćam, *Vd.* prednasnaniti, predpominati, predupominati, predpodobiti, predobrazati, predformati; *Rs.* et *Ec.* предзнаменовать, предображати, предобразовати, пронамечтати, пронамечтавати, продуказать, предуказывать, образовать, предвоспоминаю *praesignificare*, *przedznamionować, *ob.* przefigurować; *Sor.* 1. pjedznamenaté; *Ross.* прообразовáтельный *typicus*, *przedznamionuiący. – etc. etc. etc.

Pochodz. *przedni*; *poprzedzić*, *poprzednik*, *poprzedniczka*; *uprzedzić*, *wyprzedzić*; *przód*, *przodek*, *naprzód*, *uprzód*; *przodkować*; *pra-*, *pradziad etc.*; *przededniowy*; *przedmieście*; *przedmurek*; *przedotiedni*,

przednowek; *przedobozie*; *przedpiello*; *przedpiersień*; *przedpokoy*; *przedsionek*; *przedsobek*; *przedwalny*; *przedwieczny*; *przedworze*, *przedwczoray*.

PRZE-DĄC, *F.* przedmie *cz. idntl.*, Przedymać *kont.*, *Sr.* 1. pjebuhnu, pschedniju, pschebujem; *Rs.* продуть, продувать; przewiewać, durchwehen. Nie zawżdy bystre wiatry morza przedymaią. *J. Ach. Dz.* 157. - §. b) przedmuchnąć, durchblasen. Przedmiy tę rurkę. *Tr.* - §. c) Przedymać piiąc, pić przedymaiąc, im Trinken auf das Getränke blasen. - *tr.* Piy przedymaiąc, z ostróżnie. *Cn. Al.* 853. - §. Klarynet przedęty, który przez złe dęcie fałszywego tonu nabył, fałszywie odpowiada. *X. Kam.*, überblasen.

PRZEDAC, Przedadź, *F.* przeda, *Fut. exact.* sprzeda *cz. dk.*, Przedaie *pr.*, Przedawać *freq.*, *Bh.* prodati, prodavati; (*red Bh.* predati, predavati *nimis multum dare*); *Sr.* 1. pjedaci, pjedahwam; *Crn.* predàm; *Vd.* predati, prudati, priedati, pruduvati, predajati, oddajati; *Cro.* prodati, prodájem, odávam, (*Cro.* predati, predajem *prodo*, *trado*); *Sla.* prodati, (pridati, z podać, wydać); *Dl.* prodavati; *Bs.* prodatti, prodavati; *Rg.* prodatti, prodàvati, (*Rg.* pridatti *tradere*, prodàvatise *esse ostentare*); *Ross.* продавать, продать, продаю, продашь; (cf. *Ross.* предать, предавать podawać, wydawać, więcey nad cenę dawać, предàніе podanie, wydanie, zdrada, передàть wracać, znowu oddawać, передаться przekinąć się; *Ec.* предáмельство zdradzić); cf. *Gr.* παραδω); - Przedać, za pieniądze drugiemu ustąpić, verkaufen. Przedanie iest oddalenie od siebie, a rzeczy swoiéy i prawa swego na kogo inszego wlanie. *Ger. Sen.* 350. Wczoraś przedał baranka, a dziś go masz kupić. *Pot. Zac.* 11. Tanio kupić, a drogo przedać, na tym handel stoi. *Mon.* 66, 290. Ganiąc kupić, a chwaląc przedać. *Rys. Ad.* 13. Często wieś, za iabłko, iak dzieci czynią, przedawamy. *Sk. Zyw.* 2, 297. Takowe puzdra iak ciepła kukiełka przedawać się będą. *Torz.* 124, pokupne będą). Mąką, żyto przedawać do Gdańska, wielki pożytek. *Haur Ek.* 75. Moia kamienica, ani przedana, ani iest do przedania. *Teatr* 7 c, 66, *ob.* na przeday, na przedaż). Nie przedaway niedźwiedzia, aż będzie zabity. *Jak. Say.* 175, *Slo.* ne predavaj z nedvedza koju prw, nejili bo chtil, (*ob.* niedźwiedź). Nie można mi zadać, abym kiedy przedawał sprawiedliwość łokciem, funtem, liczmanem. *Birk. Zyg.* 16. Kto kupuie urząd, przedaie sprawiedliwość. *Klon. Wor.* 15. Za pieniądze przedałby i boga. *Jabł. Ez.* 158, cf. Judasz). Czasem myszę łayno za pieprz, kota za dzia przedaią. *Sien.* 567. Psu oczy przedał, a czartowi duszę. *Jabł. Ez.* 161, bezczelny i bezsumienny). Umie kupować i przedawać, umie się obchodzić, *foro uti. Mącz.*, er weiß mit den Leuten umzugehen. Dlaczego się cnotliwi skarżą na fortunę? iż nie umieią swego towaru sprzedać. *Kras. Doś.* 57. Umie przedawać swoię naukę, umie siebie przedawać, dobrze przedstawiać, pokazywać, popisywać się). Jakom kupił, tak przedaię. *Cn. Ad.* 302; *audita ex fide narro*, *Slo.* tak predávám, gako sam kupił. - Turynus, z którym się rad zabawiał Alexander, tak przedawał Alexandra, że mu państwo iego osławił i zelżył. *Kosz. Lor.* 52, za pieniądze drugim u niego służył). Lokay ten pana swego przedaie; za pieniądze tylko przystęp ułatwia). - §. Przedać się do kogo, albo komu, z oddać się za przenaięciem, przekupieniem, sich an einen verkaufen. Gliński przedał się Moskiewskiéy zdradliwéy ziemi tekeyi. *Tward. Wład.* 25. Za Łokietka Śląskie książęta od korony Polskiéy do Czechów się przedały. *Stryik.* 364. - §°. Obaczywszy Wołyńcy, iż im wodza nie stało, wnet rożno uciekali, a drudzy się do zwycięzców przedawali. *Stryik.* 348, sie übergaben sich, ergaben sich. - §. Ci Ichmość zwykli się przedawać filozofami. *Mon.* 65, 521, udawać za filozofów, sie verkaufen sich für Philosophen, wollen den Philosophen machen. - *°§. W tępy nos utia się przedały, *tenet os rostrum. Zebr. Ow.* 39, przemieniły się, przeobrażały, przewierzgły, poszły w pos).

PRZED-ALPEYSKI, n. p. Przedalpeyska Gallia. *Siem. Cyc.* 235, diesseits der Alpen; *oppos.* Zaalpeyski.

PRZEDARCIE, *ob.* Przedrzeć.

PRZEDAROWAĆ, *F.* przedaruie *cz. dk.*, Przedarowywać *freq.*, darami przekupić, przenaiąć, mit Geschenken gewinnen, bestechen; *Vd.* sadaruvati, sadariti; *Ec.* даромлю, даромлѣніе; *Rs.* умадмть, задобрить, задáбривать, (*Rs.* передарить, передаривать wszystko rozdarować). Filippa Daryusz na Alexandra miał przedarować. *Warg. Wol.* 107. Sędzia był od przeciwnéy strony przerobiony i przedarowany. *Chel.* 56. Przedarowanie sędziów. *Cil. Pst.* 3. Przedarowano go, nasmarowano mu ręce; zatkano gębę; oniemiał od srebrnika; gardło mu srebrogerz zasiadł. *Cn. Ad.* 939, *Krom.* 113, *Bel.* 698, *Petr. Pol.* 170, *Warg. Cez.* 175, *Sk. Dz.* 380 *et* 305, *Prot. Jat.* 10. Żadnym przedarowywaniem uwiedzion być nie mógł. *Paliff. Fl.* 50. Przedarowany, z przedarowny, przedarzany, przekupny, daiący się przekupić, bestechlich, bestechbar. Nieprzekupny, nieprzedarowany, podarkami nie zepsowany, niemięty. *Cn. Th.* Nieprzedarowany, podarkami nie gardzi. *Cn. Al.* 870. Nieprzedarowny miecz sprawiedliwości. *Nar. Dz.* 2, 127. Na sądzie ostatecznym, day nam godnie stanąć, przed sędzią onym nieprzedarowanym. *Sk. Zyw.* 2, 196. - *§. przedarować, rozdarować, verschenken. Dobra swo przegrał, przefryiował, przedarował, rozprószył. *Szczerb. Sax.* 32. PRZEDAROWNIK, -a, *m.*, zakupnik sędziów, *sed durum est. Cn. Th.*, der Bestecher. PRZEDARZNY, -a, -e, przekupny, daiący się przedarować, bestechlich. Cnota iest nieprzedarzna. *Lub. Roz.* 280. - (PRZEDARTY, *ob.* Przedrzeć). - PRZEDAWCA, -y, *m.*, PRZEDAYNIK, -a, *m.*, *Mącz.*, *venditor*, der Verkäufer, PRZEDAŃCA, *Birk. Kaz. Ob. E* 3 *b*, PRZEDAWCZYK, *Birk. Chodk.* 34, PRZEDAWACZ, *Bh.* prodavać; *Sr.* 1. pjedahtjer, pjedahwać; *Vd.* predauz, predajavaz, prudavez, priedavez, predajavez, prudar; *Sla.* prodavaoc; *Bs.* prodavalac, koji prodaje; *Rg.* prodàvalaz, prijprodavalaz; *Cro.* prodavavecz, prodaitel; *Dl.* prodavalacz; *Ross. et Ec.* продáвецъ, продáмель; (*Rs.* предáмель zdrayca, wydawca). Przedawca gęby swéy. *Zygr. Ep.* 69. PRZEDAWACZKA, *Boh.* prodawačka; *Crn.* predajovka; *Vd.* predauka, prudarza; *Cro.* prodavavka; *Bs.* prodavaliça; *Rg.* prodàvaliza, (prodàoniza *taberna*); *Rs.* продавщина, торговка; (*Rs. et Ec.* предательница zdrayczyna); die Verkäuferinn. *PRZEDAY, -aiu, *m.* (*Cn. Th.*), PRZEDAŻ, -y, ż., *PRZEDAŻA, *Bh.* prodag, prodeg; *Crn.* predaj, prudej; *Vd.* predai, prudei, prudaja, predanstvu; (*Vind.* predaja, zhriésdaja, zhesdank, = poddanie); *Cro.* prodàja; *Rag.* prodaja, rasprodaja; *Bs.* prodaja; *Rs.* продажа; *Eccl.* продаяніе; (*Rs.* передача naddatek); przedanie, prze-

dawanie, der Verkauf, das Verkaufen. Przeday publiczny rzeczy na wendecie. *Cn. Th.* Odmiana wszelakich rzeczy na kruszec, od zwierzchności wagą, probą i kształtem nadany, nazywa się przedażą. *Zab.* 4,87, *Offol.* Morskich statków przedaża, gdy kto okręt lub barkę przedaie. *Star. Dw.* 14. - §. Na przeday, na przedaż, *Bh.* na prodeg; *Sr.* 1. na pjedahn; *Cro.* na prudej; *Vd.* na prudai, na prude, h' predanje, na kupzhnio); do przedania, zum Verkauf. *Vol. Leg* 3, 431, *Dudz.* 16, : PRZEDAYNO, feil. Bydło na przeday, *Rs.* полтонъ; *adj.* подгонный. W Rzymie wszystko przedayno. *Pilch. Sall.* 130. Prussacy chcieli Łokietkowi za Pomorską ziemię zapłacić; ale Łokietek z gniewem odpowiedział, iż mu to nie iest przedayno. *Biel.* 177. PRZEDAYNOŚC, SPRZEDAYNOŚC, SPRZEDAŻNOŚC, -ści, ż., podawanie przedaży, przedawanie, sposobność przedazy, die Verkäuflichkeit; *Cro.* prodàynost; (*Rs.* предажность przychylność, предательство zdrada). Sprzedażność dobr powinna być wszystkim pozwolona. *Przestr.* 318. W Polszcze dla niesp zedażności urodzaiów, pożytki z ziemi są nadto szczupłe. *Przestr.* 196, dla niepokupności, Mangel des Absatzes. PRZEDAYNY, -a, -e, PRZEDAŻNY, Przedaynie *adv.*, *Bh.* prodagnj, prodegnj; *Sor.* 1. pjedahtjné; *Vd.* predanliu, na priede; *Cro.* prodiyni; *Rs.* продаемый, продажный; *Ec.* продаёмый, коноторый и, одаешься, продажный, (*Rs.* предательный, предательский zdradziecki, предажный oddany komu, przychylny); do przedania czyli na przeday będący, zum Verkaufe, feil, ausgeboten. Jeśliby kto zaiął na rynku rzecz iaką przedayną, bydło abo towary insze, i chciałby to kupić, co ku przedaniu wystawiono, tedy... *Chel.* 107. To miasto przedayno prędko zginie, ieśli kupca dostanie. *Pilch. Sall.* 181; *Jugurtha*). Przedayne dziś i niebo. *Jag. Cr. C* 2 *b*, cf. odpusty. Przedażne one miłościwe luta, nie są w takiéy cenie, iako były przed tym. *Teof. Zw. D* 2, *Pim. Kam.* 152. Zdrowie za kopę każdemu przedayne maią. *Star. Pob. C.* Ten hultay tak iest przedayny, iak ministrowski szwaycar. *Teatr* 29 *b*, 42. Przedayną ma w sobie duszę. *Teatr* 51 *b*, 86, *ob.* przedarzny. *Gor. Sen.* 315. - §. Towar nowy i stroy niezwyczayny, nayprędzéy przedayny. *Pot. Arg.* 163, nayprędzéy się przeda, pokupny, geht am geschwindesten ab; findet guten Abgang.

•PRZEDBABA, *ob.* Prababa.

PRZEDBORZE, -a, *n.*, mieysce pod borem, die Gegend vor einem Fichtenwalde. Chcieli im albo z portu albo od przedborza przychod żywności oderwać. *Chron. Pars.* 277. - §. *Przedborz*, miasto w Sandomirskim *D. k. C.* 2, 318, Name einer Stadt.

PRZEDBRAMNY, -a, -e, *Cn. Th.*, vor dem Thore befindlich.

PRZĘDCA, *ob.* Prządka. •PRZEDCHILINY, *ob.* Przedchliny.

PRZEDCHORĄGIEWNI żołnierze, *antesignani. Papr. W.* 1, 231, vor den Fahnen fechtend, *ob.* Przedproporník; *Sr.* 1. pjedhoropnik; *Crn.* predwendizhar; *Ec.* предзнамникъ, предзнаменосецъ.

•PRZEDCZASNY, -a, -e, ranny, *praecox. Mącz.*, Przedczesny, zawczesny, zu frühzeitig.

PRZEDDACHOWANIE, -ia, *n.*, *suggrundatio*, wywiedzienie przeddaszku. *Mącz.*, die Vordachung. PRZEDDASZEK, -szku, *m.*, albo poddaszek przed domem, *proiectura. Mącz.*, ein kleines Vordach, Wetterdach. *Subgrundia*, przeddaszek, przedganek, przedsienie, przedszopie. *Mącz.*

PRZEDDNIEPRSCY książęta. *Nar. Hist.* 3, 322, z téy strony Dniepru, von dieser Seite des Dniepr.

PRZEDDOMIE, -ia, *n.*, *vestibulum*, przedsienie. *Mącz.*, das Vorhaus; *Bh.* předdomj. Niewiasta, ktora się w domu swym ostać nie może, teraz na przeddomiu zdrady stroi. 1 *Leop. Prov.* 7, 12, na przedsieniu. 3 *Leop.*).

PRZEDDUNAYSKIE Węgry. *Wyrw. G.* 490, z tey strony Dunaiu, von dieser Seite der Donau.

PRZEDDZIEŃ, G. przeddnia, *m.*, wlia, przedjutrze, der Vortag; *Ec.* предапразднство. Przydąpili pod miasto w przeddzień Bożego narodzenia. *Nar. Hist.* 5, 205. PRZEDDZIENNY, *ob.* Przededniowy.

PRZEDE, *ob.* Przed.

PRZEDECH, -u, *m.*, transpiracya. *Reg. Dos.* 1, 106, die Ausdünstung. Co było zbytecznego snadno na wyziewy Pizz przedech parowało. *Przyb. Mil.* 197, Przeduch; *Bh.* průduh *spiramentum*, *Vd.* dushnik, *Rs.* продухъ, отдушина, отдухъ. Przedechowy, *Bh.* průdušnj.

PRZEDEDNIEM, : nad świtaniem, *Rg.* pridnèvi; *Rs.* зауtра; vor Tages Anbruch. Przyszedł przededniem do klasztoru. *Birk. Chod.* 35. PRZEDEDNIOWY, PRZEDDZIENNY, -a, -e, nadedniowy, *antelucanus*, przed świtem. *Mącz.*, *Slo.* přededni; *Sr.* 1. pjedświtanjši; *Rs.* зауtренний; vor Tages Anbruch zufällig. Jutrzenka przededniowa. *Jabł. Buk. M* 4 *b.* Obchodzą dzień narodzenia Pańskiego nocnemi, przeddziennemi, porannemi, poobiednemi do zboru schadzkami. *Gil. Kaz. Bb* 2 *b.*

PRZEDEDZWIERZE, -a, *n.*, mieysce przed drzwiami, *Slo.* přitwoř; *Vd.* preddvor, preddvorje, prederje, predure; *Cro.* predhisje, predhisnicza; *Es.* pridvorje, trim; *Rg.* pridvor, pridvorje, trjém; *Ec.* предверіе; *Rss.* предверіе; der Platz vor der Thüre, das Vorhaus. Gdy usłyszano, że Jezus w domu iest, natychmiast się wiele zgromadziło, tak iż też i w przededźwierau dalcy się pomieścić nie mogli. *Sekl. Mat.* 11. Gdy Piotr wyszedł na przededźwierze... *Sekl. Mat.* 26. Tydzień ieden przed postem wielkim od mięsa się wstrzymywać, słusznie •preddwerіem albo przysionkiem postu się nazywa. *Pim. Kam.* 317, *ib.* 315.

PRZEDEMNĄ, PRZEDEŃ, *ob.* Przed.

PRZEDEPTAĆ, *F.* przedepce *czyn. dok.*, dosyć podeptać, depcąc przegnieść, durchtreten; *Sr.* 1. pschetepcu, pschetepcem, pschetepcam; *Vd.* sknspodreti; *Rss.* промоптать, промаптывать. Jagody winne średnie przedeptane, włożyć do wanny. *Cresc.* 337.

•PRZEDESZŁY, : Przeszły, *ob.* Przeyść. PRZEDĘTY, *ob.* Przedąć.

PRZEDGANEK, -nku, *m.*, przeddaszek, przedszopie, przedsienie, *propylaeum. Mącz.*, eine Gallerie vor dem Hause.

PRZEDGÓRZE, -a, *n.*, *promontorium*, góra nad morzem się zawieszaiąca. *Mącz.*, *Bh.* předhoří; *Slo.* předhorí, berga, koi se do morie táhne; *Crn.* predgorje; *Vd.* predgorje, predgorishe; *Rs.* мысъ, мысокъ; *Ec.* акимы; wybrzeże, das Vorgebirge. - §. Podgórze lub przedgórze, iest rzędem gorzystości nayniższym, ktora począwszy od rownia, następnie wznosić się nie przestaie. *Mier. Mier.*

PRZEDGRANICZNY, -e, -o, przed granicą leżący, noch innerhalb der Gränze befindlich. *Tr.* PRZEDGRANICZE, -a, *n.*, kraina przedgraniczna.

*PRZEDJACIE, -ia, *n.*; *proscenium*, plac, na którym aprawcy komedye ku graniu przyrządzaią. *Mącz.*, (cf. *jata).

PRZEDJESIEŃ, -i, *ż.*, czas iesień poprzedzaiący, der Vorherbst, *Vd.* predjesen.

PRZEDIMIĘ, -ienia, *n.*, artykuł, w ięzyku Greckim, Francuzkim, Niemieckim, przed imionami się znayduiący. *Wład.*, *Przedimek*, *Kpcz. Gr.*, der Artikel vor den Nominibus; *Vd.* predjime, predjimenik.

*PRZED-ISCA, -y, *m.*, przed kim przechodzący, poprzednik, *Slo.* predchudce, *Vd.* predhodez, predhajavez, spriednik, predstopavez). Jest to własność antychrystowego *przediścy pychą się wynosić. *Smotr. El.* 20.

PRZEDJUTRZE, -a, *n.*, *Bs.* prisdan; *Vd.* predvezher, bila; *Rs.* назавтріе; *Ec.* предпрáздничество; przeddzień, wilia, der Vortag. Przybył w przedjutrze tego święta. *Nar. Hst.* 2, 150.

PRZĘDKA, *ob.* Prządka. *PRZEDKŁADAC, *ob.* Przekładać.

PRZEDKOŚCIELE, -a, *n.*, kruchta, *vestibulum templi. Mącz.*, die Vorhalle; babiniec.

*PRZEDKOSZTOWAC *cz. dk.*, wprzód zakosztować, vorher schmecken, *Sr.* 1. pjewoptam *praegusto*. Przedkosztowanie, cf. antypit, der Vorschmack. Dusza może mieć niby przekosztowanie nieśmiertelności. *Mon.* 76, 264, *Vd.* predduh, preddishanje.

*PRZEDLAS, -u, *m.*, mieysce przed lasem, der Vorwald, Platz vor dem Walde. Którzy małe przedlasy i gaie, chrostami napełnione maią, chcieliby ie w porządny i dobry las zamienić. *Mon.* 74, 713, niedolas, zarośl, Anflug.

PRZĘDLEC, *ob.* Praglec.

PRZEDLECIE, -ia, *n.*, czas lato poprzedzaiący, wiosna, der Vorsommer, *Cre.* protuletje.

PRZEDŁOŻYC, *ob.* Przełożyć.

PRZE-DŁUBAC *cz. dk.*, dłubaniem wydrożyć, durchklauben, mit Klauben, Bohren, Meißeln aushöhlen; *Slo.* prodlabugi; *Sr.* 1. pschebjpu, pschebipem; *Bs.* produbsti *perforo*; *Cro.* predubújem; *Dl.* produbivam *excauo*; *Rs.* продолбить, продалбливать. W wieczor przedłubałem sobie ścianę ręką, i wyszedłem. 1 *Leop. Ezech.* 12, 7, przekowałem. 3 *Leop.*).

PRZEDŁUŻACZ, -a, *m.*, niepospieszny, leniwiec, *cunctator. Mącz.*, *Slo.* prodlewać *cunctator*, der Verlänger: ter, der etwas in die Länge zieht. PRZEDŁUŻNIE *adv.*, przedłużaiąc, z przewłoką n. p. mówić, *producte dicere. Cn. Th.*, gezogen, gedehnt. PRZEDŁUŻYC, *F.* przedłuży *cz. dk.*, Przedłużać *ndk.*, *Bh.* prodlaužiti, prodliti, prodliwati; *Slo.* prodlaužiti, prodlužowat, (prodlévám *cunctor*); *Sr.* 1. podlepschom, pjedówhoscju; *Rg.* produžiti, produgliti, prodigliti; *Bs.* prodigliti, produsgiti; *Bs.* продолжить, продолжать, продлить; *Ec.* задолжáю, продолжáю; ciągnąć wzdłuż, przeciągnąć, przewlec, in die Länge ziehen, verlängern. Zdał się wiekiem być, rok przedłużony. *Kul. Her.* 312. Gdy nastały zimne wieczory przedłużone, nagabała ią tęskność. *Weg. Mar.* 1, 110. Dwa razy mu termin przedłużałem. *Teatr* 48, 61, odroczyłem, odłożyłem). Przedłużył kazania aż do północy. 1 *Leop. Act.* 20, 7, przeciągnął).

Kuam przyyść nie przedłużay, przybądź co rychléy. *Zyw. Jez.* 26, nie mieszkay, nie ociągay się). Przedłużenie, *Przedłużność, *Slo.* predlužilost, zdlužka. Do przedłużenia, mogący być przedłużonym, *Ross.* продолжительный, продолжительный; *Subst.* продолжительность.

PRZEDMIEŚCIE, -ścia, *n.*, *Boh.* předměsti, předhradí; *Slo.* predmestí, podmestí; *Sr.* 1. pjedmĕstjo; *Crn.* predmejstu, predmejstje; *Vd.* predmeistje; *Cro.* podvarasa; *Rg.* várose, zegradje; *Rs.* предмѣстіе, охабень, околóтокъ, посáдъ, посáдье, предградіе, предгóродье, слобода (*ob.* sloboda); *Ec.* краегрáдіе, окрéстіе, окрестность, околица, предмѣстіе вокругъ града, окружность, окружіе; die Vorstadt. Przedmieście są domy przed miastem, albo miasto nieobmurowane przed miastem obronnym. *Bud.* 1 *Chron.* 6, 53 *not.* - §°. *Propolis*, przedmieście, iest niejakie z wosku pszczelne budowanie, które pszczoły przed dziurą ulową czynią. *Mącz.*, der Vorstoß, das Vorwachs; *ob.* pierzga, uliczník, wąza, wiąza, skarzyk. PRZEDMIEŚCIANIN, -a, *m.*, na przedmieściu mieszkaiący, der Vorstädter; *Boh.* předměstan; *Sr.* 1. pjedmĕstjan; *Rg.* zágradaz, várasczanin; *Ec.* подгражданинъ. PRZEDMIEŚCIANKA, -i, *ż.*, die Vorstädterinn. PRZEDMIEYSKI, -a, -ie, *Bh.* předměstský; *Crn.* predmejstne; *Cro.* predvarski; *Rs.* et *Ec.* предмѣстный, предградный, предградскій, пригрáдскій; od przedmieścia, vorstädtisch.

PRZEDMIOT, -u, *m.*, *Bh.* předmět, namet; *Slo.* predklad, predkladka, predloha, predlojka, predhod, predhodka; *Sor.* 1. předkmětjo; *Vd.* prutistavik, prutistan; *Rag.* oghléd, pridgléd, zamjera; *Eccl.* предлежáщее; *Ross.* предмѣтъ; objekt. *Teatr* 24, 69 *Czartor., Geom.* 1, 335, der Gegenstand. Zyskał nasz ięzyk wcielaiąc weń słowo Rossyyskie *przedmiot*, tak wyraźne, tak potrzebne i przyrwoicie do kształtu pronuncyacyi naszéy stosowane. *Cztr. myśli* 195. Nieskończona mnogość przedmiotów do koła Różne czynić wrażenia na mych zmysłach zdoła. *Przyb. Milt.* 255 *et* 252. Wyobrażenie przyrodzone w człowieku powinno przedmiotowi zewnętrznemu odpowiadać. *Perz. Lek.* 192. Przez celowniki patrzy się do przedmiotów. *Jak. Mat.* 1, 245. Przedrzut. *Krumł.* 1, cf. Podrzut, obmiot, obrzut.

PRZEDMOŚCIE, -ia, *n.*, mieysce przed mostem. *X. Kam.*, der Platz vor der Brücke. - §. Przedmoście, = Przedmostowy szańc. *N. Pam.* 2, 235, przed mostem się znayduiący, vor der Brücke befindlich, z. B. Brückenkopf, tête de pont.

PRZEDMOWA, -y, *ż.*, *Bh.* předmluwa; *Slo.* předmluwa; *Sr.* 1. pjedmoweno, pjedrozpraweno. *Crn.* predgovor; *Vd.* predgovor, prednasnanik, predosnanik, prednapoved, predmarin; *Cro.* predgovòr, preglàszje; *Bg.* pridgovòr, priglasje; *Bs.* pridgovor; *Rs.* предисловіе, предвѣщéніе; *Eccl.* предрѣчіе, предсловіе, предисловіе. (*Verb.*, *Slo.* předmluwiti; *Sr.* 1. předmowitj, předrozprawam; *Vd.* priedgovoriti, pridmarnuvati, poprejnasnaniti; *Ec.* предсловствую, предсловлю *praefari*). Przedmowa, piérwsza rzecz przed iakiemi księgami, *praefatio. Mącz.*, die Vorrede. Przedmowa modlitwy Pańskiéy. *Kucz. Kat.* 5, 231, przodek. *edit. antiqu.*). Większa przedmowa, niż księga. *Cn. Ad.* 1234, większa komora, niż stodoła, większa sień, niż dom). Przedmówka *dem.*, *praefatiuncula. Mącz.* *Przemowa. *Gor. Dw.* - §°. przedmowa, = przemowa do kogo, prze-

mówienie, rzecz do kogo, odezwa, die Anrede. Kiedy Agryppa w Cezarei przedmowę uczynił, pochlebcy zawołali, że to głos boży. *Skarg. Dz.* 32. PRZEDMÓWCA, - y, *m.*, który przedmowę w komedyach etc. mówi, pierwsza osoba, *prologus. Mącz.*, der Vorredner; *Vd.* predgovornik, predbesednik. PRZEDMÓWNIK, - a, *m.*, der Vorsprecher. Nauczyciel niech wybiera z pomiędzy dzieci iednego lub dwóch, że tak rzekę, przedmówników, maiących głos miły, każąc dziecięciu wadę w wymawianiu maiącemu wymawiać za przedmównikiem. *Apes. Gr.* 1, 1p. 44. PRZEDMÓWNY, - a, - e, od przedmowy, Vorrede's, *Ec.* предначинáтельный.

PRZE-DMUCHNĄĆ *cz. idntl.*, przedmuchać *kont.*. dmuchnieniem przeniknąć, durchblasen; *Slo.* prefukávati; *Bs.* predúhati, predunnuti, propuhati) *Smotr. Nap.* 17.

PRZEDMUR, - u, *m.*, PRZEDMURZE, - a, *n.*, Przedmurek, - rka, *m.*, murek maly przed większym, mur ieden przed drugim, *Sr.* 1. zewnętrzna mura; *Crn.* predsidje, *Vd.* predsid, predsidje, branishe, zvingar; *Ross.* za gnma (cf. zasuczyt); die Vormauer. Annibal zatrwożył Rzymem, iego iaż przedmury okurzywszy dymem. *Tward. Wład.* 168. - *tr.* zewnętrzna obrona, die Vormauer, Schutzwehre; *Vd.* predbranva, predobranstvu; *Ec.* предоборительство, предборительство, загражение. Umyślili stanąć z tamtey strony Dniestru i ten przedmur od korony zalec. *Tward. Wład.* 71. Obalił przedmur potężny i gruby. *Chrość. Job* 184. Zdało się wiernym, iż się mury i przedmurek u miasta bożego obalił, gdy ten poległ, który się przeciw Saracenom mocno stawił *St. Dz.* 1038. Taki straciwszy przedmur mocny nie mamy inszéy iaż obrony. *Tward. W. D.* 11. Kamieniec Podolski nazywano dawniéy przedmurzem chrześciaństwa. *Skrzet. P. P.* 1, 435. PRZEDMUROWY, - a, - e, *antemuranus. Cn. Th.*, = PRZEDMURNY *Tr.*, od przedmuru, Vormauer=.

PRZEDNAROŻNIK, - a, *m.*, PRZEDNAROŻNY szańc, w fortyfikacyi, półksiężycowy szańc, ein halber Mond. *Tr.*

PRZEDNI, - ia, - ie, *Bh. et Slo.* přední; *Sr.* 1. prénidšfi, predtomné; *Sr.* 2. přédni, preni, pérmi (piérwszy); *Crn.* prędn, spręd, spredńek; *Vd.* priedni, popreini, spredni, (*Vd.* pridu, priden *utilis*); *Rg.* predgni; *Bs.* pridgni, prrivi; *Ec.* предній; *Rs.* передный, передовый; na przedzie będący, przodkuiący, przodkowy, vorder=, vorn befindlich; (*oppos.* tylny, zadny, poślédni). Tę część piechoty i iazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, avantgwardyą. *Archel.* 2, 15, *Vd.* predstrasha, priedna strasha; *Sla.* pridnja stráxa; *Ross.* передовый полкъ; das Vordertreffen. Żeby przednie. *Kirch.* 103 *et* 77, śmieszki, *Vd.* predsobje, predsobishe, priedni sobi). Co się w księgach przednich wypisało, w téy księdze krótko powtórzemy. *Cresc.* 649; w piérwszych, w wyższych, poprzedzaiących). Przedni, piérwszy, naczelny robotnik, (cf. przednica, poprzednica, postawnica); *Ross.* передовщикъ. Przednie koła, *Rs.* передки, переды, *ob.* przodek). - §. Przedni, celny, wyższéy rangi, vornehm; *Cro.* zvèrssen (cf. zwiersch); *Ross.* первостатейный, первостепéнный. Rząd przednich panów, arystokracya. *Pot. Arg.* 100. Panowie przedni, celni w Rzpltéy, *optimates, proceres. Cn. Th.* 667, *Sr.* 1. prédkowniši. Ma szlachcic zasłonę,

kiedy widzi, że przednieysi grzeszą. *Opal. sat.* 11. Ludzie domów przednich. *Warg. Cez.* 5. Przednieyszy = apostołow Piotr Ś. *Kucz. Kat.* 45, *ob.* xiąże apostołów). Przednieysze dwory Europeyskie życzą pokoiu. *Pam.* 83, 2, 60. - §. przedni, zacny, celny, wyborny, znakomity, vortrefflich, herrlich, vorzüglich, ausnehmend; *Slo.* nevpredněišší, zwlaštný; *Vd.* narpervi, naipriedneishi; *Rs.* высочáйшій, наболынній, коновной. Wiele ludzi przednich i iemu życzliwych, nie mogli mu tego rozradzić. *Wys. Jgn.* 41. Ten człowiek do żartów i figlow przedni. *Teatr* 22 *b*, 67. Paulus Diakonus, przedni owych wieków pisarz. *St. Dz.* 733. Już co przednia to przednia mi myśl przyszła. *Teatr* 22 *b*, 74. Głupi bogactwa przedniem szczęściem zowią, a ubostwo za naywiększą nędzę maią. *Warg. Wal* 129. To iest moie przednie kuchanie, chować z pilnością twoie przykazanie. *Ryb. Ps.* 243, naywiększe). Powietrze iest przednią przyczyną żywotowi. *Sak. Pr.* 169. - §. Imię Jezus, chociaż nim i inni nazwani byli, atoli przednie iest i własne zbawiciela naszego. *Karnk. Kat.* 25 *et* 346, *per excellentiam* κατ' ἐξοχήν, ausschließlich eigen. PRZEDNIE *adv.*, *Slo.* prědně, *Crn.* prędn, gurje, gurshi); naprzód, vor allem andern, zuerst, voraus. Źle kiedy urząd o swe pożytki przednie się stara, a o ludzkie poślednie. *Petr. Pol.* 217. - §. b) pryncypalnie, naywięcey, naybardziéy, celnie, naycelniéy, vorzüglich, vornehmlich. Miał te dary, które do ubłagania człowieka przednie mogą, krasomówstwo i cnotę. *Warg. Wal.* 163. Złożyliśmy seym, iak dla innych potrzeb, tak przednie dlatego, abyśmy wypełnili, cośmy obiecali. *Herb. Stat.* 7, *Vol. Leg.* 2, 592. - *Cum particip., adject., adverb.*, z arcy-, gar sehr. Przednie pożądana rzecz się przytrafiła. *Warg. Cez.* 79. Twarz przednie piękna. *Otw. Ow.* 411. Panowie maią być przednie dobrzy, gdy poddanym maią być powodem do dobroci. *Petr. Pol.* 49. Człowiek przednie bogaty. *Sekl. Lus.* 18. Ta ceremoniia przednie ważna iest u nich. *Warg. Cez.* 155. Przednie mocny Panie Boże nasz. *Modl. Gd.* 16. Rodzice miał przednie zacne, ozdoby duszy na wybór. *Warg. Wol.* 228. Po co się bawicie mogąc przednie wielkie szczęście ubiec! *Warg. Cez.* 148. Przednie wdzięczna mowa. *Warg. Wal.* 46, *Rs.* мастерски. PRZEDNICA, - y, ż., PRZEDNICZKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* přednice, przednia czyli przodkowa część, die Vorderseite, der Vordertheil. - §. Odeymie pan corom Syońskim bieretki, podwiązeczki, łańcuszki, przedniczki. *Radz. Jes.* 3, 20, *Bibl. Gd.*, przednice perłowe, kołnierze z przednicami, stroy białogłowski. *Sax. Tyt.* 7, przednie wyłogi, bramowanie, Gebräme, Besatz. - §. Przednica, poprzednica, żniwiarka przez żniwo w żęciu zboża wszystkich wyprzedzaiąca żeńców. *X. Kam.*, postawnica, die erste Schnitterinn, die Vorschneiderinn. PRZEDNIOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* přednosti; *Sr.* 1. prenidbitosti; *Cro.* zvèrssenoszt); wybór, okrasa, *lumen. Mącz.*, wyśmienitość, wyborność, znakomitość, die Vortrefflichkeit. Mówić o przedniości umieiętności, służących dobru pospolitemu. *Mon.* 73, 521.

PRZEDNIEWAĆ *med. ndk.*, dzień przebyć, *Rs.* передневáть; einen Tag zubringen.

PRZED-NOWIE, - ia, *n*, PRZED-NOWEK, - wka, - u, *m.*, czas przed nowym żniwem, die Zeit vor der Aernte, die Vor=

Vorárntezeit; (*similiter Rs.* предновомъсвяіе czas przed nowiem). Gospodarz na przednowku przed żniwami naywięcey z przedaży zboża korzyftać może. *Klus Rosl.* 3, 242. Często na przednowku wieśniacy nie maiąc ftarego zboża, ziarna niedoyźrzałe kruszą. *Krup.* 5, 35. Na przednowku puftki w gumnie. *Rys. Ad.* 51. Z niecierpliwością czekaią w przednowku na żniwo. *Off. Str.* 7.

PRZED-OBIEDNI, -ia, -ie, przed obiadem przypadaiący, vormittägig, vor dem Mittagseſſen gefällig. Przechadzka przedobiedna i fkromne śniadanie pomagaią do zasmakowania w wieyfkich potrawach. *Xiądz.* 76. Trunek przedobedni z oftrym winem mieszał. *Hor. sat.* 216, *promulsis. Cn. Th.* (*Cro.* predobedje, s śniadanie).

PRZED-OBLICZNY, -a, -e, -ie *adv.*, przed-oczny, przed kim położony, vor den Augen befindlich. Chleby przedobliczne, które leżały przed obliczem Jehowy. *Bud.* 1 *Sam.* 21, 6, przekładne. *Bibl. Gd.*, die Schaubrote; *ob.* Pokładny.

PRZED-OBOZIE, -ia, *n.*, mieysce przed obozem, fortyfikacye zewnętrzne przed obozem, das Vorlager, der Platz vor einem Lager, die Außenwerke eines Lagers. *Tr.*

PRZE-DOBRY, -a, -e, bardzo dobry, arcydobry, n. p. uchować nas racz, przedobry Chryfte Panie, od piekła. *Smotr. Ap.* 47.

PRZED-OCZYSTY, PRZED-OCZNY, -a, -e, przed oczami, oczywifty, augenſcheinlich, vor den Augen. Zbawiciel miał przedoczyfty być. *Gil. Pft.* 215. (*Bh.* předěčnjm, přeď oči ſtawjm).

PRZED-ODRZAŃSKA Pomeraniia. *Nar. Hft.* 2, 241, z téy ftrony Odry leżąca, dießſeits der Oder gelegen.

PRZED-ONGI *adv.*, dziś czwarty dzień temu, ehegeſtern. Przedongi, ongi, wczoray, dziś. *Zabł. Zbb.* 22, *Rag.* prikôndan.

PRZED-OSĄDNY, -a, -e, fkwapliwie osądzony, voreilig ausgeſprochen, übereilt. Przedosądne zdanie. *Zab.* 14, 49, uprzedzenie.

PRZED-OSTATNI, -ia, -ie, oftatniego poprzedzaiący, vorletzt; *Crn.* predsàdn; (*Crn.* predpredsàdn *antipenultimus*); *Vd.* predsiedni, predsadnji; *Cro.* preuposzlednyi; *Rg.* pridsagni, priepoſledgni; *Bs.* pridposlidgni; *Eccl.* предпослѣдній.

PRZE-DOSTOYNY, -a, -e, bardzo godny, szanowny, poważny, *Ec.* предостоинъ, ſehr ehrwürdig. Przedoftoyny mąż i prorok święty. *Odym. Sw. Dd b.* Przedoftoyny proroku, naszey duszy zdrowie, Ach nie byli cię godni nieszczęani żydowie. *Groch. W.* 208. Żona Henryka przedoftoyna Kunigunda. *Sk. Zyw.* 2, 154.

PRZEDPIEKŁO, PRZEDPIEKLE, -a, *n.*, mieysce przed piekłem, die Vorhölle; *Bh.* předpeklj; *Slo.* predpekli; (*Ec.* предпещіе, шесткъ *profurnium*, przedpiece). Poetowie wierzyli, że ieft na przedpieklu mieysce przeftronne, zgotowane na odpoczynek ludzi dobrych duszom. *Otw. Ow.* 431 *et* 284. Na przedpiekle byli oycowie święci. *Wrob. Zolt.* 30, *Kosz. Lor.* 116 *b.* Socyniſty, ciemne z przedpiekła sowy. *Kchow.* 120, cf. Przypiekle, otchłań.

PRZEDPIERSIE, -ia, *n.*, mieysce na piersiach, der Ort auf der Bruft. Bachus w pętlę złotą zadzierga przez szyię na przedpiersiu pazury tygrysa. *Zab.* 15, 5 *Kniaź.* PRZEDPIERSIEŃ, -śnia, *m.*, Przedpiersiek, -rśka, *m.*, (*Tr.*), parapet. *Leſk.* 53 *et* 96, wałk usypany z ziemi, którym zaſtawiaią się armaty i żołnierze przed nieprzyiacielem, tak na wałach fortecznych, iak też na działobitniach. *Jak. Art.* 3, 311, die Bruſtwehre; przywałek. *Tr.*

PRZEDPIWNICZE, -a, *n.*, szyia piwnicza, *veſtibulum cellarii. Mącz.*, der Vorkeller.

PRZEDPOKOY, -oiu, *m.*, *PRZEDPOKOIE, -ia, *n.*, (*Cn. Th.*), antichambre, *ob.* Przysionek; *Rg.* pridſtanisa; *Vd.* predjispa, predkamera; *Rs.* прихóжая, передняя; das Vorzimmer. Ktokolwiek do mnie przyydzie z prośbą, przez trzy godziny ſtać ma w przedpokoiu; a gdy ia się pokażę, każdy czołem o ziemię bić będzie przedemną. *Bibl. Tar.* 4. Dni przepędza na pięcie, w przedpokoiach wyciera posadzki. *Teatr* 52, 25. Ociec iego w moim zeftarzał się przedpokoiu. *Mon.* 65, 153, służył u mnie w liberyi). Z przedpokoiu do wysokiego ſtopnia trochę daleko. *Teatr* 52, 46, daleko ztąd do owąd). Przedpokoy przed łaźnią, *Rs.* передбанникъ. Przedpokoy przed sypialnią, *Ec.* предчертóжіе. *PRZEDPOKOYNIK, -a, *m.*, pilnuiący przedpokoiu, der Vorzimmerhüter. Resatę dnia obraczią na to, aby się wetowali z swoiemi przedpokoynikami. *Mon.* 72, 206.

PRZEDPOLE, -a, *n.*, n. p. Są iedni głupcy, co się łatwie czego boią, Że ognie, rzeki, ſkały na przedpolu ſtoią. *Zab.* 9, 60, na drodze).

PRZEDPOŁUDNIE, -ia, *n.*, czas przed południem, der Vormittag; *Bh.* předpolednj; *Crn.* dapoldne; *Vd.* dopoudna, dopouna, predpounam, dopoudni, dopoune; *Sla.* priepódna. PRZEDPOŁUDNIOWY, -a, -e, *antemeridianus. Cn. Th.*, vormittägig, Vormittags-; *Sor.* 1. pjedpowdnifcki; *Rg.* priepoludnévni; *Cro.* predpoldnevni; *Ec.* предполудéнный.

PRZEDPOSTNY, -a, -e, poſtny dzień poprzedzaiący, vor einem Faſttage. Czwartek dzień przedpoſtny. *Teatr* 52 *b*, 70.

PRZEDPOTOPOWY, -a, -e, potop poprzedzaiący, vor der Sündfluth. Kray Armeński był pierwszym siedliſkiem niegdyś patryarchów przedpotopowych. *Mon.* 70, 817. Do tego trzebaby życia przedpotopowego patryarchy. *ib.* 224, cf. Metuzala).

PRZEDPROPORNIK, -a, *m.*, *antesignanus. Cn. Th.*, przedchorągiewnik, der vor der Fahne ficht; *Sr.* 1. pjedchoronjk; *Crn.* predwendirzhar; *Eccl.* предзнаменникъ, предзнаменатель.

PRZE-DRABIĆ *cz. dk.*, Prze-drabować *ndk.*, przebiec, *Vd.* ſkuspotepuvati, ſkuspotiepati; durchſtreifen. Przedrabiwszy Turcy Wołochy, Podolſkich się granic dopięli, *percursata Moldauia. Krom.* 725.

PRZED-RAMIĘ, -ienia, *n.*, część przednia ramienia, der Vorarm, Vorderarm. *Krup.* 3, 208.

PRZE-DRAPIĆ *cz. dk.*, Prze-drapać *ndk.*, drasnąć, skórę przerwać, durchkratzen, *Wlod.*, *Slo.* predrápeti; *Rs.* процарапить, процарапать, процарапывать, прокалывать.

PRZE-DRASNĄĆ *cz. idntl.*, wſkroś zadrasnąć, durchritzen (die Haut); *Vd.* ſkuspraſkati, ſkuspredreti.

PRZED-RATUSZE, -a, *n.*, *veſtibulum curiae. Mącz.*, mieysce przed ratuszem, der Platz vor dem Rathhauſe.

PRZE-DRAŻNIAĆ kogo *Tr.*, *cz. ndk.*, drażnić go mocno, (cf. przedrzeźniać), einen ſehr neiden, ärgern, aufbringen; przekomarzać.

PRZE-DROBIĆ *cz. dk.*, drobiąc przedzielić, durchbröckeln, zerbröckeln, *Sr.* 1. zjedrebu.

PRZE-DROŻNY, -a, -e, *praeuius*, naprzód idący, uprzedzający, przedróżny może być zwan. *Mącz.*, vorwegge-hend. PRZEDROŻYĆ, *F.* przedroży *cz. dk.*, Przedrażać *ndk.*, przecenić, übertheuern. *Fr.*, *Vd.* predragotiti, predragovati, predrashiti. PRZEDROGI, *Vd.* predrag, predragoten. II) PRZEDROŻYĆ, wskroś wydrożyć, durchaus hohl machen; *Boh.* prodrujim, probodnu; *Vd.* skusvotiti, prevotiti; *Cro.* predubujem (*ob.* przedłubać); *Dl.* produbivam; *Bs.* produbsti, probitti.

PRZEDRUKIWACZ, -a, *m.*, który książki przedrukowuie, der Nachdrucker. PRZEDRUKOWAĆ *cz. dk.*, przedrukowywać *cont. fr.*, Przedrukowuie *pr.*, rzecz iuż drukowaną znowu drukować, *Rs.* перепечатать, перепечатывать, подпечатать, подпечатывать; umdrucken. Sztuka budownicza na nowo poprawiona, przedrukowana. *Rog. bud.* Przedrukowanie, *Rs.* перепечатка. (опечатать, опечатывать b'ąd w druku popełnić, ſich verdrucken). Przedrukować cudzą książkę bezprawnie, nachdrucken.

PRZEDRWIWAĆ z kogo, *intr. contin.*, żarty sobie ſtroić, mit einem ſeinen Spaß haben, ihn reriren, necken; *Ross.* цыганить, поцыганить. Ty sobie przedrwiwasz. *Jabł. Ez.* 10. Często z siebie sami przedrwiwali. *Jabł. Ez.* 23. Przedrwiwali ustawicznie z woyska nieprzyacielskiego. *Nieme. Kr.* 1, 196.

PRZEDRZEĆ, *F.* przedrze *cz. dk*, przedzierać *ndk.*, *Rag.* prodrjeti, prodirem, pridrjéti; *Vd.* prelreti, skusvdreti; *Bs.* prodrjeti; *Cro.* predirem; *Dl.* prodiram; *Ec.* предирати, предираю; *Rs.* передрать, передру, передираю, продрать, продирать; diapać, rozszarpać co, durchreißen, von einander reißen. Patrzay, oto rana, oto bok przedarty. *Teatr* 49 *b*, 95, przebity, przekłóty) Przedarcie, przedzieranie, das Zerreißen, Durchreißen. Przedarcie, mieysce przedarte, der Riß; *Vd.* preterg, skusterg, skusvdretje; *Cro.* predora, predira; *Rg* pridor *ruptura*; *Rs.* передирка. Przedzierać oczy, rozdzierać oczy, przebudziwszy się, die Augen aufreißen. *Cn. Th.* Przed zrć się, przecisnąć się, przebić się, ſich durchdrängen; *Bh.* prodrati se. Rzucił nań Ajax dzidę, lecz się nie przedarła Do ciała, bo miedź gruba silny rz odparła. *Dmoch. Jl.* 2, 10. Przedzierają się, cisną się do ust słowa, na wyrażenie, co wdzięczna moia dusza dla was czuie. *Gaz. Nar.* 1, 187 *Stan. Aug.*

PRZEDRZEŹNIAĆ, PPZEDRZYŹNIAĆ kogo, *intr. cont.*, przekomarzać, przeszydzać z kogo, (cf. przedraźniać), einen verſpotten, ihm nachſpotten; *Crn.* pazhem sè; *Rs.* передразнивать, передражнивать. Wsadzono go na muła, prowadzono przez gęste szeregi pospolstwa, którzy go przedrzyźniali. *Alok. Turk.* 29. PRZEDRZEŹNIACZ, -a, *m.*, szyderca. *Tr.*, *Rg.* pricignalas; der Nachſpotter, Verſpotter. PRZEDRZEŹNIACZKA, -i, *fem.*

PRZED-RZUT, -u, *m.*, objekt. *Krumt. Chym.* 1, *ob.* Przedmiot, der Gegenſtand; cf. Podrzut *subiectum*.

PRZE-DRZEĆ, czas nieiaki drżąc przepędzić, *cz. dok.*, durchzittern, zitternd hintringen. Ośmdziesiąt przedrżawszy zim, w my h włosów śniegu, Moia Muza zemdlona i zgrzybiała skrzepła. *Zab.* 15, 336.

PRZEDRZYMAĆ godzinę, noc, *cz. dk.*, *Rs.* продремать, drzymiąc przepędzić, durchſchlummern, ſchlummernd hinbringen. *Cn. Th.* PRZEDRZYMAĆ się *recipr.*, przespać się trochę, ſich ſchlummernd ein wenig erholen. *ib.*

PRZEDŚCIENNY, -a, -e, przed ścianą będący, vor der Wand gelegen. Przedścienny zasznńc, *un rarelin. Tr.*

PRZEDSIĘ, = przed się. - b) *ob.* Przecię. PRZEDSIĘWZIĄĆ co *cz. dk.*, Przedsięweźmie *F.*, Przedsiębrać *ndk.*, brać przed się (*ob.* Brać), *Bh.* predsjewzéti, uminiti, uminowati; *Sr.* 2. prétkwósesch, *Vd.* priedvseti, napreivseti, priedjemati, priedimeti, pred sebo imeti, naprevsetі, pred se vset; *Rg.* odlúciti; *Ross.* возначать; ſtanowić co u siebie, umyślić, ſich vornehmen, vorſetzen. Wolno nam co przedsięwziąć i nie wziąć. *Petr. Et.* 222. Podział wszystkich rzeczy płynnych nayduiesz w hydrologii; ia tylko z niéy same wody, i to wtedy tylko do mego dzieła się ſtosuiące, przedsiębieręę. *Kluk Kop.* 1, 82. Serce szlachetne na piérwsze słowo przedsięwziąć powinno, co ma czynić. *Teatr* 23 *b*, 25. Postanowienie to przed się pod tym teraźnieyszym czasem bierzemy. *Vol. Leg.* 2, 840. Przedsięwzięcie, *Boh. et Slo.* předsjewzetі, uminénі; *Sr.* 1. prétkwzatjo, prétkmétjo, prétkwósesche; *Vd.* priedvsetje, priedjemanje, priedimetje, naprevsetje; *Rg.* odluka; *Rs.* предпріятіе; postanowienie, umyślenie, das Vornehmen, Unternehmen, der Vorſatz. Stały w przedsięwzięciu. *Teatr* 5 *b*, 65. Józef II. wielkich przedsięwzięć Monarcha. *Kołł. Liſt.* 1, 163, ſehr unternehmend. Mocne przedsięwzięcie, *Vd.* terdnu sriesnu priedvsetje.

PRZEDSIENIE, -ia, *n.*, PRZEDSIENEK, PRZEDSIONEK, -nka, *m.*, *dem.*, przedsienie, przedszopie, *propylaeum. Mącz.*, *Crn.* vésha, lópa; *Vd.* predhishje, predhisha, vesha, lopa, predhishtvu, predduriе, musoush, predsala; *Cro.* nadkritnik, prisztrossek; (*Ec.* предсѣнїе mieysce przed namiotem; *Rs.* паперть plac przed cerkwią, cf. babiniec, kruchta). Kość słoniowa szwym glansem wygładza przedsienie. *Zab.* 15, 29. Wyszedł do przedsionka. *Bud. Marc.* 14, 68, cf. przeddomie. 1 *Leop. Prov.* 7, 12. Przechadzał się na każdy dzień po przedsionku onego domu. 1 *Leop. Eſt.* 2, 11. Z przedsienku kościelnego odszedł. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 9, 1.

PRZEDSKLEPIENIE, -ia, *n.*, ſklepienie przed czém dane, das Vorgewölbe; *Vd.* predlokje.

PRZEDSKÓREK, -rka, *m.*, obrzezek, nieobrzezek, napletek, *praeputium. Perz. Cyr.* 1, 177, *et* 2, 240, *et Perz. Lek.* 2, 7, die Vorhaut. Zbyt ciasny przedskórek, *ob.* Stuleyka

PRZEDSŁOWIE, -ia, *n.*, *Boh.* předsłowce, *praepositio. Dudz.* 14, przyimek. *Kpcz.*, das Vorwort, *Rs.* предлогъ, -§. Przedsłowie, *Ec.* предисловіе, предсловіе, przedmowa, prolog. *Czack. pr.* 27, die Vorrede.

PRZEDSLUBNY, -a, -e, ślub poprzedzaiący, vor der Trauung vorhergehend. Przedślubny kontrakt. *Teatr* 43 *c*, 94. Ułożona z obu stron przedślubna transakcya. *Nar. Hst.* 7, 100. Przedślubne ugody. *Tręb. S. M.* 28. Tkliwość, tęskność, nieufność są to przedślubne wierney przychylności dzieci. *Teatr* 42 *c*, 35.

PRZEDŚMIERCIOWY, -a, -e, śmierć poprzedzaiący, vor dem Tode. Przedśmiercіowe rozrządzenia. *Czack. pr.* 2, 62. *Pień przedśmierciowy Lodbroga. *ib.* 1, 10, *ib.* 274, *ib.* 2, 126.

PRZEDSOBEK, -bka, -u, *m.*, kto przed sobą ma, der Vormann, der vor einem iſt. Przedsobek, przednia czyli przodkowa część sukni. *Wlod.*, der Vordertheil des Kleides. Ognia nabral do przedsobkow obu, trzask nazbieral i t. d. *Bardz. Luk.* 148. PRZEDSOBNY, -a, -e, -ie *adv.*, z przodu, na przedzie będący, vorn, von vorn. Czterdzieści ran przedsobnych w piersiach odniósł, zasobnych żadnych nie miał. *Warg. Wal.* 83, *et* 245. Wszyscy od ran przedsobnych polegli. *Pilch. Sall.* 118, *aduersa vulnera*). Przedsobne włosy, *antae. Mącz.* Wierzchu głowy przedsobna strona. *Spicz.* 192. - §. Na przedsobne pagórki pomknęli się. *Pilch. Sall.* 208, przed sobą leżące, auf die ihnen gegenüber liegenden Hügel. (*Rg.* prisobna, prisobniza, z ciężarna, brzemienna).

PRZEDSOBOCIE, -ia, *n.*, dzień sobotę poprzedzający, der Vorſabbather. Tego dnia było przygotowanie do soboty, to iest przedsobocie. *Bud. Marc.* 15, 42.

PRZEDSTAWIĆ *cz. dk.*, przełożyć komu co, einem etwas vorſtellen, vortragen, vorlegen; *Bh.* předstawiti; *Slo.* předstawugi; *Sr. l.* předstajabwam, predstopstajbwu, predstopodabwam, pritkstawiu, pritkstawiam; *Vd.* priedstaviti, priedpostaviti, pred ozhi postaviti, napreipostaviti; *Rg.* pridstaviti, pridstrjéti; *Cro.* prepostávlyam; *Rs.* представлять, представить, предполагать, предположить. Cesarz tak wielkie przedstawił mu obietnice. *Niemc. Kr.* 2, 36. Przedstawić kogo komu, prezentować mu kogo, einen jemanden vorſtellen, aufführen, präſentiren. Królowa przedstawiła księżniczkom wielkiego koniuszego, jak bliskiego ich krewnego. *Niemc. Kr.* 1, 74; *et* 2, 45, *N. Pam.* 13, 22. PRZEDSTAWIACZ, -a, *m.*, który przedstawia, der Vorſteller, *Ec.* представитель. (*Slo.* předstawni, predkladni, predkladagicni *Praepositionalis, Localis Casus*).

PRZEDŚWIĘTNY, -a, -e, przed świętami będący, vor dem Feſte. Liturgiia przedświętna. *Pim. Kam.*, *Ec.* литургія преждеосвященная, na którey się przygotowania robią do święcenia na drugiey mszy Ciała Chrystusowego.

PRZEDŚWITNY, -a, -e, świt poprzedzający, vor Tagesanbruch. Przedświtne roraty. *Mon.* 69, 590.

PRZEDSZOPIE, -ia, *n.*, przedsienie, przedganek, przedaszek, *propyleum. Mącz.* ein Vorhaus, Vorſchoppen.

*PRZEDSZORCE, -a, *n.*, *ventrale*, fartuch, szorc. *Mącz.*, ein Vortuch.

PRZEDTANECZNIK, -a, *m.*, wodzirey, *praesultor. Mącz.*, der Vortänzer. PRZEDTANECZNICZKA, -i, *ż.*, die Vortänzerinn

PRZEDTYM, PRZEDIÉM; *ob.* Przed tym.

PRZEDTYSZAŃSKI cyrkuł Węgierski. *Wyrw. G.* 491, z tey strony rzeki Tyszy, dieſſeits der Theiß.

PRZEDUCH, -u, *m.*, przedech, transpiracya, (*Bh.* průduch *spiramentum*, *Vd.* dushnik, *Ross.* продухъ, омдухъ, омдушина); das Ausdünſten, die Ausdünſtung. Przeduch i parowanie z ciała potrzebne. *Perz. Cyr.* 2, 36. - *ý. Ziemia dobra, w którey potoki, wody, źrzódła i przeduchy wychodzące z dolin i z gór. *Bud. Deut.* 8, 7, przepaści wynikaiące. *Bibl. Gd.*, poniki. PRZEDUCHOWY, dziurki. *Perz. Lek.* 15, *pori*, die Schweißlöcher. (*Bh.* průduſnj oddechowy, luftowy).

PRZED-UGODNY, -a, -e, -ie *adv.*, ugodę poprzedzaiący, preliminarny, Präliminár-, vorläufig. Podpisawszy przedugodne artykuły, przyłączyły obie strony do traktatu. *Boh. Zam.* 232. Zaczęły się przedugodne traktaty od zamiany więźniow. *Nar. Hiſt.* 2, 184, *Pam.* 83, 217. PRZEDUGODA, -y, *ż.*, ugoda preliminarna, ein vorläufiger Vertrag. Przed-ugoda przez Austryą i Hollandyą miała iuż być podpisana. *Pam.* 85, 1, 156, die Präliminarien.

PRZE-DUMAĆ *cz. dk.*, dumaniem przepędzić, in tiefen Nachdenken hinbringen. (*Rs.* передумать zdanie odmienić).

PRZED-UNIOWY, -a, -e, przed unią (*gu. v.*) przypadły, vor der Union vorhergehend. Powieść z manuskryptów przedunioiowych. *Niem. P. P.* 110, ſtarszych od unii Polski z Litwą).

PRZEDWAŁEK, -łka, *m.*, zewnętrzna fortyfikacya, ein Außenwerk. *Tr.* PRZEDWALNY, -a, -e, zewnątrz wału będący, vor dem Walle gelegen. *Tr.*

*PRZEDWARZAĆ, *PRZEDWARZANIE, są to słowa do wyrażenia nagany, albo wyśmiania, używane przez dawnych pisarzów, a mianowicie przez Łukasza Górnickiego. *Czetr. Myśli* 203, durchziehen, durchhecheln.

PRZEDWCZESNY, -a, -e, Przedwcześnie *adv.*, zawczesny, *Crn.* presgudne, presgudej; zu frühzeitig. Nie chciey przedwcześnie sądzić o mym sercu. *Teatr* 43 *c*, 22, przed czasem.

PRZEDWCZORAY *adv.*, onegday, trzeci dzień temu, *Bh.* předwčírem, předwčerejſſy; *Slo.* předwčerom, předwčerem, předwčeregſſem; *Sor.* 1. pjedtjorawſchim; *Sor.* 2. přednijen, prenjen; *Crn.* préduzhirejuem, predsnozhnem; *Vd.* pred vzherashnem, predvzherainjem, predvahera; *Cro.* predevchèrom, prekvchera; *Sla.* prikojueser; *Rg.* pridjucera, prikojucéra; *Bs.* ondan, trecchi dan, prikosjutra; *Rs.* третьяго дня, *vulg.* прежде вчерашняго дня; vorgeſtern. Przedwczoray ieszcze miał szacunek powszechny, dziś i cnotę i chwałę stracił. *Teatr* 49 *b*, 72. PRZEDWCZORAYSZY, -a, -e, onegdayszy, vorgeſtrig; *Boh.* předwčerejſſí; *Rs.* трёхдневный.

PRZEDWESELNY, -a, -e, wesele poprzedzaiący, vor der Hochzeit. Mąż żonie czyni dar weselny, który przedweselnym darem, czasem też szczodrobliwością oblubienicą, czasem wianem zowią. *Szczerb. Sax.* 456.

*PRZEDWIEC, -ia, *m.*, starszy wuy, brat przedbabin. *Sax. Porz.* 125, der Urohkel, der Urgroßmutter Bruder.

PRZEDWIECZNOŚĆ, -ści, *ż.*, PRZEDWIECZEŃSTWO, -a, *n.*, *Rs.* предвѣчность, istność od wieków, Wesen von Ewigkeit her, Ewigkeit ohne Anfang. Przedwieczeństwo a spół-istność z oycem syna bożego. *W. Poſt. W.* 2, 275. Aryanie bóstwu i przedwieczności syna bożego uwłaczaią. *Sk. Zyw.* 1, 53. PRZEDWIECZNY, -a, -e, -ie *adv.*, od wieków będący, odwieczny, von Ewigkeit her; *Rs.* предвѣчный. Przedwieczne fata nie chcą, aby go zguba potkała. *Jabł. Tel.* 122. Przedwieczne baśnie prawił. *Teatr* 35 *b*, 137, bardzo stare, staroświeckie. PRZEDWIEKOWY, od wieków, bardzo dawny, ſehr alt, tauſendjährig. Za cóż w oddziele skarbów zostawiać pamięć przedwiekowéy nieiedności? *Gaz. Nar.* 1, 335.

PRZEDWIECZERZE, -a, *n.*, co przed wieczerzą bywa, Vorabendeſſen, *Sla.* prievecserè. PRZEDWIECZOR, -a,

m., przedjutrze, wilia, der Vorabend; *Vd.* predvezher; *Bs.* pridvecer, prisdan; *Ross.* навечéріе; (*Ec.* предпраздничество).

PRZED-WISLANE Mazowsze. *Nar. Hst.* 2, 328, z téy strony Wisły, dießeits der Weichsel gelegen.

PRZED-WNOSNY, -a, -e, n. p. W syllogizmie pierwsze dwa podania zowią się przedwnośne. *Cyank. Log.* 180, *praemissae*, Vordersätze.

PRZEDWODNIK, -a, *m.*, poprzedzaiący kogo, poprzednik, der Vorgänger, Vorläufer. *Tr.*, *ob.* Przewodnik.

PRZEDWORZE, PRZEDDWORZE, -a, *n.*, dziedziniec, der Vorhof. *Tr.*, *Crn.* preddvor, preddurje (*ob.* przededźwierze); *Sla.* pridvorje; *Ec.* предвратіе.

PRZEDYCHAC *intr. cont.*, przedech wypuszczać, transpirować, ausdünsten. Człowiek zawsze przedycha. *Rog. Dol.* 1, 107. Przedychanie przechodzi przez skórę; oddychanie z ust na przemiany powietrze wypuszcza. *Rog. Dol.* 1, 108.

PRZEDYMAC, *ob.* Przedąć. PRZEDYSPUTOWAC, *ob.* Przegadać, Przeswarzyć.

PRZEDYSTYLLOWAC *cz. dk.*, dystyluiąc przemienić, verdistillren. Człowiek swe własne łayno je przedystyllowane. *Pot. Jow.* 149. Jowisz dla Danai w złoty się deszcz przedystyllował. *Min. Ryt.* 3, 349.

PRZĘDZA, -y, *ż.*; *Bh.* prádle, pradénko, příje; *Sr.* 2. pščéjeno; *Crn.* pręja; *Vd.* preja, predenje, predilu, predvu, nitje, nitouje (*ob.* nici); *Cro.* prèja, predèno, kudèlya, kudelicza (*ob.* kądziel); *Bs.* preghja, predivo; *Sla.* predja; *Rg.* prèghja, predivo, prèden; *Rs.* пря́жа, пряжица, (*Rs.* пря́дь); przędziwo, das Gespinst, das Garn. Przymioty dobrey przędzy są, gdy iest długa, nieostra, czysta, mocna, miękka, i niby śrebrnego koloru. *Kluk Rośl.* 3, 328, *ob.* Prząść). - *Prov. Slo.* jaka prádza, take plátno; jaka przędza, takie płótno. *Slo.* I stari tkadlec nékdi prádzu zmaté, i stary tkacz niekiedy przędzę pomata, *interdum bonus dormitat Homerus.* - *fig.* Przędza dni ludzkich. *Teatr* 1, 78, pasmo, nić, der Lebensfaden. - §. b) *Botan.* Kania przędza, *ob.* Kania.

PRZEDZEY *adv. Compar. Posit.* Przód, z pierwéy, eher, vorher. Mówię wam, iakom i przedzéy rzekł. *Bud. Gal.* 5, 20. Który z was chcąc budować wieżę, nie rozrachuie przedzéy nakładu? *Sekl. Luk.* 13. *PRZEDZIC *cz. dk.*, poprzedzać, zuvorkommen. Niech człowiek przedzi hymnem cześć całéy natury. *Przyb. Ab.* 11. - §. celować, übertreffen. Czy Alexys młody Nie przedzi wszystkich innych w powabach urody? *Chodk. Gesn.* 161, *ib.* 153.

PRZEDZIAC *cz. dk.*, n. p. Na wylot po lędźwiach przedziany, ieszcze swoich do bitwy zachęca. *Chrośc. Fars.* 403, przeszyty, przestrzelony, durchbohrt, durchschossen. Iżby się wrzód przedział, uczyń plastr ten, a przyłóż na wrzód na noc dla przedziania. *Spicz.* 127. *Rs.* продѣть, продѣвать przetkać, przewlec; передѣть, передѣвать przebrać, przestroić.

PRZEDZIAŁ, -u, *m.*, przedzielenie, podział, das Abtheilen, die Abtheilung, Durchtheilung; linija, przegroda. *Cn. Th.*, Abtheilungslinie, Scheidewand; *Crn.* prędal, prędalza; *Vd.* prediel, predal, preddel, prevdur; *Ross.* предѣлъ. Pięć przedziałów, które iak na niebie, tak na ziemi znayduią się, pasami zowią, *zonae. Otw. Ow.* 59. Przedział na głowie między włosami, *discrimen capitis*, der Haarscheitel. *Cn. Th.*, Przeborek.

PRZEDZIAŁAC co *cz. łacin.*, *Boh.* předělati, prodělati, prodělawati; *Sor.* 1. pšhedjjlam, *vulg.* pšhedjjwam; *Vd.* predelati, prevdelati, skusdelati, prenarediti; *Crn.* predęlam; *Cro.* predelávam; *Rs.* продѣлать, продѣлывать, передѣлать, передѣлывать; *Ec.* перечинити, передѣлать, инымъ образомъ учредить; przerabiać, przemieniać, przetwarzać, przepracować, umarbeiten, ummachen, verwandeln. Cyrce chowa na łańcuchach przykowane, raz w wieprze, raz w niedźwiedzie męże przedziałane. *Sim. Siel.* 97. Pan nie tylko sam ma być dobry, ale i poddane ma przedziałać ze złych na dobre. *Gor. Dw.* 353. Hieremi Petryłowi dał się przedziałać, i wziąwszy od niego 30000 czerwonych złotych, dopuścił się mu z Turki przeprawić. *Gwag.* 152, *Biel.* 656, dał się przekupić). Sztucznie postawę przedziałał, *formam novat. Zebr. Ow.* 215. Przedziałanie, *Rs.* передѣлка, передѣлъ.

PRZEDZIAŁOWY, -a, -e, do przedziału czyli przedzielenia służący, Zertheilungs-; (*Rs.* предѣльный ograniczony). Błona przedziałowa, *diaphragma*, przedziela sobą piersi od brzucha. *Perz. Cyr.* 1, 46, das Zwerchfell, Brustfell.

PRZĘDZIARKA, -i, *ż.*, prządka, die Spinnerinn. Płyną ci dni pomyślne a przędziarka Kloto Pasmo życia nawiia na iedwab' i złoto. *Kras. sat.* 30. PRZĘDZIARZ, -a, *m.*, przędzący, lub przędzą się trudniący, der Spinner, Garnspinner, Garnhändler; *Bh.* prádenař, przędźár. PRZĘDZIARNIA, -i, *ż.*, izba od przędzenia, die Spinnstube; *Vd.* predniske, predilniza, predilna hisha.

PRZEDZIELACZ, -a, *m.*, PRZEDZIELCA, -y, *m.*, przedzielaiący co, der Durchtheiler, Abtheiler. *Cn. Th.*, *Ec.* предѣлитель. PRZEDZIELIC, *F.* przedzieli *cz. dok.*, Przedzielać *ndk.*, *Crn.* predęlam; *Cro.* predelyujem; *Rg.* prodjeliti; *Ec.* предѣлю; *Rs.* передѣлывать; przedział uczynić, rozdzielić, zertheilen, abtheilen, absondern. Diaphragma przedziela sobą piersi od brzucha. *Pers. Cyr.* 1, 46. Przedzielać włosy. *Cn. Th.* PRZEDZIELNICA, -y, *ż.*, to co przedziela iedno od drugiego. *Wlod.*, die Theilungslinie; jede Sache, wodurch etwas von einander getheilt wird. Odeymie pan córkom Syońskim noszenia i manelle i przedzielnice. *W. Jes.* 3, 20, śpilki do włosów. *Tr.*, *Rg.* prodjegljàc; *Bs.* prodigljaç, prodio, spilka, kom sgeno vlase razdigljuju. - §. Przedzielnica tkacza, *forago. Cn. Th.*, Fitzfaden, Fitzband. PRZEDZIELNY, -a, -e, mogący być przedzielonym, zertheilbar; *Ec.* предѣльный. - §. b) *actiu.*, przedzielaiący, zertheilend, abtheilend. Przedzielne ściany. *Swit. bud.* 127, przegrody, przepierzenia.

2) PRZEDZIELNY, -a, -e, bardzo dzielny, mocno działaiący, skuteczny, sehr kräftig, wirksam. O dziewico przedzielna, z bogiem nierozdzielna. *Pies. Kat.* 12.

PRZĘDZIENIE, *subst. verbi* Prząść. PRZEDZIERAC, *ob.* Przedrzeć.

PRZEDZIERGNĄC *cz. idntl.*, węzłem przeciągnąć, durchknüpfen, durchschlingen, *Vd.* skuspreplesti, skusviti, skusvijati, skusderaniti. PRZEDZIERGNĄC się, PRZEDZIERZGNĄC się *recipr. idntl.*, Przedzierzgać się *ndk.*, przeobrażać się, przemieniać się, przekształtować się, przewierzgnąć się, sich verwandeln, umstalten. Ras się

Acheloua w węża przedzierzgnął, rsz w srogiego byka, Wnet po wężu i byku wziął postać strumyka. *Bard. Tr.* 450. Razi go mściwe łoztwo i został ieleniem, W kopyta się przedziergną i ręce i nogi. *Kniaź. Poez.* 3, 120. Będziem mieli rozrywkę, wziąwszy nowey fozy Postać, gdy się w kosmate przedziergniemy kozy. *Min. Ryt.* 2, 253. To złote berło, któreś w tym odrzucił czasie Natychmiast ci w żelazną rózgę przedzierga się. *Przyb. Milt.* 172.

PRZEDZIERŻYC *cz. dk.*, Przedzierżać *ndk.*, przetrzymać, *Bh.* předrjeti; *Rs.* продержать, продерживать; überhalten, länger aushalten. Prędko iechać, gdzie trzeba, nie popadnie szkody, Ani ieździec ani koń nie przedzierży wody. *Biel. S. N.* 25. Kto mocnieyszy, ten wygrał u naszego prawa, Musiasz uciec z Pietrkowa, przedzierży się strawa. *ib.* 23, nie wystarczy ci).

*PRZEDZIEWCZYĆ *cz. dk.*, w dziewkę przedziergnąć, in ein Mädel verwandeln. Rzymianie młodych chłopców do uciech przedziewczyli, wyrznąwszy im męzkie rupieci. *Bard. Luk.* 2, 2. Ziele to łono białogłowskie tak ścieśnia, że nie rozeznać przedziewczonych od prawdziwych dziewic. *Syr.* 328.

PRZEDZIKOWY, -a, -e, na przedsobki, czyli przodki sukni służący, zum Vorderbesatz des Kleides gehörig. Od klamu przedzikowego groszy pięć. *Vol. Leg.* 4, 357.

PRZĘDZIONO, PRZĄDZIONO, -a, *n.*, PRZĘDZIONKO *dem.*, czterdzieści pasm przędzy. *Tr.*, ein Strähn oder 40 Gebinde Garn; *Bh.* přádlo, pradýnko; (*Crn.* predèno, z przędza; *Rs.* прядемо kądziel). Dwa motki albo przędzionka przędzy. *Syr.* 427. Baba od kądzieli prządziono zwiia. *Comp.* 253. - *tr.* Przędziono perel. *Pot. Arg.* 813, sznurek, eine Perlenschnur. - *fig.* Nieprawości moie tyś prządzionem na mą szyię włożył, A przez to siłę w piersiach mych zubożył. *Chrośc. Job.* 180. Lud w mieście słysząc o tym, schodzi się w przędziona. *Chrośc. Fars.* 391, w gromady, w kupy, in Reihen, Haufen. Wąż w rozmaite się kręci ogniwa i prządziona. *Wer. Rgl.* 115, kręgi, koła, Krümmungen. PRZĘDZIONY, *particip. verbi* Prząść.

PRZEDZIURAWIĆ, *F.* przedziurawi *cz. dk.*, *Vd.* skusvertati, skusluknjati, prevertati; *Crn.* prediram; *Ross.* продырять, истыкать; *Ec.* продираваю; dziurę przebić, przebość, przekłuć, durchlöchern. Przedziurawiony, *Ec.* продыравный, прокважный. - *fig.* Nierychło po nim albo nigdy nie poprawi Naśiępca, co w krolestwie przodek przedziurawi. *Pot. Arg.* 108.

PRZĘDZIWKOWATY, -a, -e, na kształt przędziwa, garnartig; (*Crn.* prejnat, *Rs.* прядильный, z od przędzy). - *Chyr.* błonka żyłkowata lub przędziwkowata, *choroidea tunica. Perz. Cyr.* 1, 148.

PRZEDZIWNY, -a, -e, -ie *adv.*, bardzo cudowny, sehr wunderbar; *Ec.* предивный, преудивительный. Przedziwne duszy i ciała miał przymioty. *Pilch. Sall.* 167.

PRZĘDZIWO, -a, *n.*, *Boh.* přediwo; *Crn.* prediva; *Vd.* predivu, predivo, predvu, (z *Vd.* lan, len, *ob.* len); *Rg.* predivo; *Cro.* predivo (z. len); *Dl.* szebicza); z przędza, das Gespinst. Pallas, wynalezca przędziwa tak z wełny, iak z iedwabiu i lnu. *Otw. Ow.* 139. Konopie oczesane i wychędożone z paździerzy, przędziwem przednim nazywaią się. *Przędz.* 46. Co się kolwiek dzie prząść, to iednym słowem przędziwem zowiem. *Syr.* 1022. Gdy przędziwo z łatwością od łodygi oddziela się, znakiem iest, że wymokł len należycie. *Przędz.* 12, die Spinnfaden, spinnbaren Theile des Flachses u. s. w. Naczynia do przędziwa: miądlice, kądziel, krężel, wrzeciono, potok, kijanka. *Haur Ek.* 56, do przędzenia, zum Spinnen, Spinnwerkzeuge. PRZĘDZODAYNE rośliny, z których wyprowadza się rzecz sposobna do przędzenia na nici, iak len, konopie etc. *Kluk Rosl.* 5, 323, zwirngebend, garngebend.

*PRZED-ŻNIWO, -a, *n.*; co żniwo poprzedza, *Vd.* predsbetva, die Vorärnte.

PRZED-ZORZE, -a, *n.*, co zorzę poprzedza, *Rg.* pridzorje, *crepusculum matutinum*, cf. świt. (*Rg.* pridzórni *antelucanus*).

PRZE-DZWONIĆ *cz. dk.*, Przedzwoniać *ndk.*, *Rs.* провонить, провонивать, przez czas nieiaki dzwonić, eine Zeit hindurch läuten. (*Rs.* перезвонить, перезванивать w wilią święta dzwonić; dzwonieniem przesadzić). - §. *aliter*, Wpisy własnym domysłem przeciwko prawu, przedzwoniane *per non sunt* być nie powinny. *Vol. Leg.* 7, 324, dzwonieniem odsunięte być nie maią, sollen nicht weggeklingelt werden; mit dem Zeichen der Glocke, mit der der Richter klingelt, beseitigt werden.

PRZEFACYENDOWAĆ *cz. dk.*, facyendą przedać, an den Mann bringen, verschachern. Wszystkie powozy przefacyendowałem hurtem. *Teatr* 19 *b*, 8.

PRZEFAŁSZOWAĆ *cz. dk.*, przekręcić na fałsze, *Sor.* 1. pjehalschuju; *Vd.* prevratati, savratati, prekriviti, sakriviti; verfälschen. Baśnie pogańskie przefałszowane z prawdy biblii S. *Jabl. Ex. A* 2.

PRZEFARBOWAĆ *cz. dk.*, wskroś pofarbować, inaczéy pofarbować, durchfärben, umfärben; *Sr.* 1. pjebarbu; *Bh.* přeličiti; *Rs.* прокрасить, прокрашивать, перекрасить, перекрашивать. Przefarbowanie, *Rs.* перекráска, перекráшеніе, перекráшиваніе.

*PRZEFIGUROWAĆ *cz. dk.*, w figurę inszą przemienić, przekształcić, umstalten. Wiódł ich na górę osobno, i przefigurował się przed niemi. 1 *Leop. Marc.* 9, 2, przemienił się. 3 *Leop.*). - *§. przefigurować, *przedfigurować, *przedznamionować, *Sr.* 1. pjedznamuju, pjedznamovàm, *Vd.* prednasnaniti, predpomnati, prednapomnati, predpodobiti, predobrasati, predformati; *Rs. et Ec.* предзнаменовать, предображать, предобразовать, проначертать, проначертывать, предуказывать, образовать, предвозвещать. Jonas prorok iaśnie przefigurował i łapienie do piekła, i zmartwychwstanie dnia trzeciego. *Hrbst. Nauk. B* 3 *b.* Chrystus przefigurowan był w zakonie i w prorokach. 1 *Leop. Hier.* 5, przeznacson. 5 *Leop.*). Zakonu ewangeliyskiego przefigurowanie. *ib.* 7, przeznaczenie. 3 *Leop.*). Przefiguruiący, *Ec.* противообразный, вместообразный, *Gr.* ἀντίτυπος.

PRZEFORMOWAĆ *cz. dk.*, przerobić, przekształcić, przedziergnąć, przeobrazić, przemienić, *Sr.* 1. pjeformuju; *Eccl.* пречленять (cf. członek); umformen. Rzucaią się na Pana Boga ci, którzy to, co on uformował, przeformować chcą. *Comp.* 83. Któś ią umyślnie czarno po-

farbował, A ów ozdobny obraz w szpetny przeformował. *Kul. Her.* 97. Chrystus dobre wino przeformował z wody. *Pot. Zac.* 187.

PRZEFRYIOWAC *cz. dk.*, fryierstwem przemarnować, vertuhlen, vergeuden; *Vd.* zavesuvati, zalubizati). Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefryiował, rozproszył, ... *Szczerb. Sax.* 34.

PRZEFRYMARCZYC *cz. dk.*, zmienić się na co, gegen etwas vertauschen. Przefrymarczyłem konia na wałacha. *Hipp.* 53. Uznasz, żeś tę perłę nie wiedzieć iak przefrymarczył. *Bals. Nied.* 1, 162, *Smotr. Lam. pr.* Roku tego Olgierd żywot z śmiercią przefrymarczył. *Stryik.* 424.

*PRZEFURMANIC kupie, towary, *cz. dk.*, przetknąć kupie, towar za towar wziąć, *mutare merces. Mącz.*, Waaren vertauschen.

PRZEGABAC *cz. dok.*, Przegabywać *ndk.*, nagabać, pokusić do czego, anfechten, in Versuchung führen. Bolesław zlecił posłom, aby podarkami przegabywali do zdrady Wrocławskie pany niektóre. *Krom.* 283.

PRZEGACIC *cz. dok.*, gać wskroś przeciągnąć, durchaus mit Reisbündel bedrücken; gać inaczey przerobić, die Reisbündel umbrücken, anders legen, das Faschinenwerk ummachen; *Rs.* перетаптывать, перетаптывать.

PRZEGADAC kogo *cz. dk.*, przegadywać *czsł.*, przedysputować, przeswarzyć, einen überdisputiren; *Bh.* přehadati; *Slo.* přehadávám; *Vd.* zapladrati, zajesikati, zaluzhkudrati; *Bs.* nadgovoriti; *Rs.* переговорить, переговаривать, переговаривать, переговаривать, переговорить, переговаривать. Nie nowina, że głupi mądrego przegadał. *Kras. Ba*). 79. Scytowie Egipcyków przegadali i dowodami prawdy i woyną, iż oni są dawnieyszym narodem na świecie. *Stryik.* 68. Dyoklecyan dysputuiąc się z żoną o przyyściu Chrystusowym, od niey był przegadany. *Sk. Zyw.* 1, 105. Język ma dobrze wyprawny, dziesięciu przegada. *Boh. Kom.* 5, 58. Nie przegadasz, nie przeprzesz go. *Cn. Ad.* 632. Nieprzegadany, nie do przegadania, unbesiegbar im Disputiren, unüberdisputirbar. Przez filozofa nie rozumiem półmędrka albo nieprzegadanego egoistę. *Mon.* 73, 488. Oratorki obfite, wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane. *ib.* 72, 422. - §. przegadać czas, gadaiąc przepędzić, *Rs.* проговаривать, заговаривать, mit Reden hinbringen, verschwatzen. Po kilkanaście razy głos na iedney sessyi zabierając, przegadali dwa pierwsze lata seymu. *Ust. Konst.* 1, 69. - §. *intransit.* przegadać, gadać o czym z rozbiorem, gadaiąc rozbierać, trutynować, roztrząsać, rozprawiać, wovon ausführlich sprechen, es zergliedern. Bystrociekawych i próżno bezczynnych umysłów iest rzemiosło i robota, przegadywać o ludziach, o ich życiu, obyczaiach, i krytycznie posądzać. *Mon.* 71, 585. Spory przygotowane i przegadane w obecności ludu, więcey maią łotkotu, niżey poufałego sprzyiaźnienia. *Pilch. Sen. list* 294. PRZEGADYWAC się z kim, przemawiać, dysputować się, *gadać się z kim. *Cn. Th.*, mit jemanden disputiren; *Sr.* 1. wuretjuju §o. Przegadywanie się z kim, przegadywanie, rozpieranie, dysputacya, das Disputiren. Krótko i poufale dawane prawidła, więcey czynią pożytku, niżeli uczone spory i przegadywania. *Pilch. Sen. list* 296. *PRZEGADYWACZ, *Sor.* 1. wuretjwar *disceptator*, *f.* wuretjwarka.

PRZEGALAC, *ob.* Przegolić. PRZEGAMRATOWAC, *ob.* Przefryiować.

PRZEGANIAC, *ob.* Przegonić, Przegnać. PRZEGANIACZ, PRZEGONICIEL, - a, *m.*, *Ec.* прогонитель, прогнáтель; der Durchtreiber, Verbeytreiber.

*PRZEGANIC, *F.* przegani *cz. dk.*, Przeganiać *ndk.*, ganiąc przekonać, tadeln und überzeugen, nicht ohne Grund tadeln. Samym ie pismem Ś. przeganiał i przemagał, *Sk. Dz.* 1083. Chrześciianie pogan w ich bałwochwalstwie wierszami Sybilli przeganiali i przemagali. *Sk. Dz.* 4. - *§. przeszydzać, spotten. Gdy ieden chwalił a drugi ganił, uczciwemi się żartami i mądremi śmiechami w pisaniu przeganiali. *Sk. Dz.* 253. Dwornie se mnie przeganiali, aby się za to naiadali. *Ryb. Ps.* 62. Kiedy rannego obalił Gradyna, Przeganiał z niego, i deptał go nogą. *P. Kchan.* 244.

PRZEGARA, *ob.* Przegorzeć.

PRZEGARBOWAC kogo, *Rs.* прикокошить, *ob.* Garbować.

PRZEGARNĄC *cz. idntl.*, przegarniać *ndk.*, przegarnywać *czsł.*, ręką przeiąć, przechwycić, mit der Hand zusammen weg nehmen, auf die Seite nehmen. (*Crn.* pregerniti, z okryć). Gdy len wzgórę wzraste, plewiąc go, tam gdzie ma być nogami deptanie, aby był rękami przed sobą przegarnion. *Crzsc.* 183. Włosy z czoła na wierzch głowy ręką przegarniać. *Braz. Ob. B.* Kilka razy wąs sobie przegarnywa. *Sak. Dusz.* 117.

PRZEGARZAC kogo czym, *Cn. Th.*, gorzko kogo łaiać, einen bitter schelten, mit herben Worten tadeln. Z utrapionego szydzi, smutnego przegarza. *Pot. Zac.* 84. Jak Joba przegarzali królowie, takoż też temu urągali krewni iego. *Leop. Tob.* 2, 15. Zaczęła naśmiewać się z wszystkiego w Polszcze, przegarzała kraiowe zwyczaie, szydziła narodowy obyczay. *Przesł.* 92. O pieśni ciebie prosim, bo ie wysławiano Aż nazbyt, w czym podobno nas też przegarzano. *Sim. Stel.* 19. Przegarzać komu. *Twor. Ok. a* 2. - §. przegarzać, urągać się, eines spotten, ihn höhnen. Przegarzanie, urąganie się, nagrawanie. *Cn. Th.* 1197. Tkliwe serce uraża owa przegarzaiąca gorność, którą daiący zwykł pokazywać odbieraiącym. *Mon.* 73, 396. PRZEGARZAC się, przedrzeźniać, einem nachspotten. Słowo z ust lotne Echo tey iaskini Sto kroć razy tyle powyła, Kto nie wie, rzekłbyś, że się kto przegarza. *Zab.* 14, 160. Widzieliśmy pasterzów, co na dudkach grają, I mile Echa im się niby przegarzają. *Jabł. Tel.* 14.

PRZEGDAKAC, *F.* przegdacze *cz. dk.*, przegadać, przepaplać, na kształt kwoki, überschnattern, durchschnattern. Ona iak pocznie, przegdacze naywrzaśliwszą kurę. *Pol. Pocz.* 710. Rzeczesz iey słówko, to ona cały tydzień przegdaczo. *Pot. Jow.* 2, 41.

PRZEGDERAC *cz. dk.*, gderaniem przepędzić lub przezwyciężyć, durchgnurren, übergnurren, *Bh.* předrám.

PRZEGIĄC, *F.* przegnie *cz. dk.* Przeginać *ndk.*, = PRZEGIBAC, *Bh.* přáhnu, prohybowati, prehnauti. *Vd.* perpognit; *Sr.* 1. pjehibam; *Rg.* prighnutti, prigh bati; *Cro.* pregibljem; *Ross.* перегнуть, перегибать; na drugą stronę naginać, uginać, umbeugen, durchbeugen. Krzywe drzewo prostuiąc, na drugą stronę ie przeginaią. *Gor. Dw.* 386. *In diuersum curuari*, przegibać abo chłostać sobą

tam *i* sam. *Mącz. Resupino*, przegibam się w znak, krzywię się. *ib.* Gąsienica przeginaiąc się lézie. *Tr.*, in Krümmungen. Przegięty, *Sla.* prignut. PRZEGIĘCIE, PRZEGINANIE, -ia, *n.*, PRZEGIĘCINA, PRZEGIBINA, -y, *ż.*, przegub, mieysce, w ktorym się co przegina, die Umbeugung, die Beugung, Krümmung, das Gelenk. Przegięcie, *inflexio*, gdy krzywizna mała i prawie przystaiąca do linii prostéy. *Sniad. Alg.* 2, 124. Miara ta ma być z giętego metallu, żeby ią można wzdłuż przeginać do przegięciny beczki. *Vol. Leg.* 7, 632. Przegibina goleniowa. *Krup.* 3, 47, *et* 48, *et* 81, *et* 5, 563. Słonie w nogach przegięcia nie maią. *Haur Sk.* 321. PRZEGIĘTKA, -i, *ż.*, szybkie przeginanie, przełamanie się, Beugung, Ueberbeugung. Wężno wszystkiemi czterema (końmi) razem, podsobniego i naręcznego na przegiętkę, a licowego i na czwartni (chodzącego) nakońcem. *X. Kam.* Bracia niedźwiedzie wytrzeszczą ślepie na te iego skoki, Dziwią się tym przegiętkom na obadwa boki. *Zab.* 12, 92.

*PRZEGLĄD, -ędu, *m.*, przeglądanie, przeyrzenie, przewidzenie, das Vorherſehen. On się, mniemam, pomyli w przyszłości przeględzie. *Przyb. Milt.* 190. W takowey przyszłości przeględzie czciycie tego, co umrze, by zyskał wasze zdrowie. *ib* 84. (*Crn.* prèglèd *conniuentia*). PRZEGLĄDAĆ *ob.* Przeyźrzeć. PRZEGLĄDACZ, PRZEGLĘDACZ, -a, -*m.*, który co przegląda, przepatrza, wzrokiem przenika, der Durchſeher, Durchſchauer; *Crn.* pregledarz, *Vd.* pregledauz, *Cro.* pregledávecz, *Lc.* προгλядáмель. Pan bog ieſt przeglądaczem, kto iako rozdaie, A on ieſt sam, co za to płaci i oddaie. *Prot. Jal.* 4. PRZEGLĄDNOŚĆ, PRZEGLĘDNOŚĆ, -ści, *ż.*, dar przewidzenia przyszłego, przezorność, das Vorausſehen, die Vorſicht. Objekt tak główny, nie mógł uyść przeglądności Fryderyka. *N. Pam.* 9, 310. PRZEGLĘDNY, -a, -e, -ie *adv.*, przewiduiący, przezorny, vorherſehend, vorſorgend. Trupy ciągnie Ulisses i składa na stronie, Przeględny, aby do krwi nieprzywykłe konie Szkodliwą nie zostały przerażone trwogą. *Dmoch. Jl.* 270.

PRZEGŁADZIĆ *cz. dk.*, wskroś pogładzić, durchaus glätten, glatt machen, *Bs.* progladditi; *Ross.* прегла́дить, прегла́живать, переглади́ть, переглаживать, przeprasować. PRZEGŁASKAĆ *cz. dk.*, głaskaniem przebyć, durchſtreicheln; *Sr.* 1. pjewabjupu; *Rs.* переласкать, (проласкать przeprasować).

PRZEGŁODAĆ *cz. dk.*, przegryźć, przekąsać, *Vd.* skusglodati, preglodati, durchnagen, durchbeißen. *Radix cauernosa*, korzeń spróchniały, przeglodany od robaków. *Mącz.* PRZEGŁODNIEĆ *niiak. dk.*, głod przecierpieć, lange Hunger leiden, *Bs.* prigladniti; *Cro.* pregladújem, *Ross.* проголодáться. PRZEGŁODZIĆ *cz. dk.*, przegładzać *ndk.*, czas niejaki głodem przemęczyć, eine Zeitlang hungern laſſen. Chcesz wiedzieć, co naylepiey smak do iadła rodzi, Post lub głód, gdyż naysmaczniey je, kto się przegłodzi. *Kchow. Fr.* 13. Ożyw nędzne zemdlone przegłodzeniem. *Kanc. Gd.* 282.

PRZEGŁOSIĆ, *F.* przegłosi *cz. dk.*, Przegłaszać *ndk.*, głosem przeyść kogo, przezwyciężyć głosem, mit der Stimme übertreffen, überſchreyen. Przebiia głos, przegłasza, *peruincit vox vocem*: *Cn. Th.* 832. PRZEGŁOSKOWAĆ, *F.* przegłoskuie *cz. dk.*, Przegłoskiwuie *Pr.*, głoskami, kre-

skami przezwyciężyć, mit Stimmenmehrheit beſiegen, überſtimmen, *Vd.* preglasiti,

PRZEGŁÓWNIK, -a, *m.*, ciosowy kamień mur wskroś na obie strony przechodzący, ein Werkſtück, das von beyden Seiten der Mauer zu ſehen iſt. *Tr.*

PRZEGŁUSIĆ, *F.* przegłusi *cz. dk.*, Przegłuszać *ndk.*, mocno ogłuszać kogo, einen betäubt machen, ihn völlig betäuben. PRZEGŁUCHNĄĆ *niiak. idntl.*, *Rs.* переглóхнуть, *ob.* Ogłuchnąć.

PRZEGNAĆ, *Przełonąć, przegnał, *F.* przegoni, *przełonie *cz. dk.*, Przeganiać *ndk.*; *Bh.* prohnat, přehnat, přehoniti; *F.* projenu, přejenu, přehaneti, přichoniti; *Sr.* 1. pjehonić, pjehnać, pjehanam; *Sr.* 2. pschegnasch; *Vd.* skusgnati, skusgoniti, pregnati; (*Vd.* pregnat, pregainjat; *Crn.* pregajnam *persequi*, *insequi*; *Vd.* pregnan *insidiosus*; *Cro.* pregnati, preganyam, pregnalszem, preganyati, preganyanye, *proseguor*, *propello*; *Dl.* progonim; *Bs.* progoniti, proghnati *insequi*, *mittere in exilium* wygnać); *Ross.* перегнать, перегонять, переганивать, прогнáть, прогонять; (*Ec.* прожену́ти, прожена́ти wygnać); przepędzać, durchtreiben. Przeganiać bydło przez abo za rzekę *Cn. Th.* 851. - *fig.* Serce mu Febus przegnał śmiertelnym żelazem. *Zebr. Ow.* 144, przeszył, *rumpit*). Smoka iak przeżegnał, a trzy razy przegnał słowa sen zawodzące, sen czułe oczy zbiegł. *Zebr. Ow.* 165, *verba ter dixit*, *facientia somnos*. - §. *aliter* Przegnać konie, woły, i zmordować pędząc, poganiaiąc, bieżąc *Cn. Th.* 841, übertreiben, überjagen. - §. Przegnać kogo bieganiem, doścignąć go, einen einholen. A ty nas Dżęga, iak tu mogłeś przegnać, Toć my tam ciebie w mieście zostawili. *Kniaź. Poez.* 2, 199; cf. Przegon. - *fig.* Wrona czterykroć od ielenia wiekiem przegoniona. *Min. Aux.* 61, celowana, übertroffen.

*PRZĘGNAĆ; *ob.* Sprzęgnąć, Zaprzęgnąć.

PRZEGNIĆ, *F.* przegniie *neutr. dk.*, *Bh.* prohniti; *Vd.* skustrohniti, skusgniti, presgniti, skuspregniti; *Ross.* прогни́ть, прогнивать, протлѣться, перегни́ть, перегнивать, gnilizną przeyść, durch und durch faulen, verfaulen. Im dłużéy gnoie gniią a nie przegniią, tym trwalsze z nich nawozy. *Kluk. Rosl.* 3, 169. Moknące długo konopie przegniłyby, i włos nie miałby mocy. *Sak. Art.* 3, 218. Przegnili w rozkoszach. *Mon.* 69, 808. Przegnicie (cf. *Rs.* перегни́й popsuty gnóy).

PRZEGNIEŚĆ, przegniótł, *F.* przegniecie *cz. dk.*, Przegniatać *ndk.*, Przegniatywać *Freq.*, przecisnąć, *Vd.* skusgnjetiti, skusmiesiti, skusmesshiti; *Rs.* перемѣсить, перемѣшивать, durchkneten, durchdrücken. Wiśnie gotowane, cedź a przegniatuy przez durszlak. *Sien.* 525. Przegniecenie, *Rs.* перемѣска.

PRZEGNIEWAĆ, *F.* przegniewa *cz. dk.*, obrazić, rozgniewać kogo, einen erzürnen; *Rs.* прогнѣвить, прогнѣвлять. Snadźbym z domu na ten czas precz odeyść wolała, A niżbym cię me serce w czym przegniewać miała, *Papr. Przyk. C* 2. Proszę, abym cię nie przegniewał, gdy ieszcze co rzeknę. *Radz. Genes.* 18, 30. Jeśli ten lud nie przegniewał boga swego, nie będziem mogli sprzeciwić się im. *Leop. Judit.* 5, 25.

PRZEGNOIĆ *cz. dk.*, gnoiąc przeniknąć, wskroś pognoić *Rs.* перегно́ить, durchfaulen.

PRZEGODOWAĆ *cz. dk.*, godowaniem przebyć, durchbauquetiren; *Boh.* prohodowati; (*Slo.* přehodugi *abligurio*; *Rs. et Ec.* перегодовать, перегодую, годъ переживаю, *peranno*).

PRZEGOLIĆ, *F.* przegoli *cz. dk.*, przegalać *ndk.*, *Rs.* пробрить, пробривать, перебрить, перебривать; ogolić, beſcheeren mit dem Scheermeſſer. Nie ten Kaiądz, co mu pleszą przegolono. *Rey Ap.* 88. Wierzch głowy sobie przegolił. *Rey Pſt. J ii* 5. Uczyń sobie łysinę a przegol syny kochanki swoie. *Bud. Mich.* 1, 16. Nie chcieycie przy pogrzebie drapać na sobie ciała; ani sobie ciemienia przegalaycie. *Radz. Deut.* 14, 1. - *tr. Raritas ſyluae*, rzadki przegolony las. *Mącz.*, przerzedzony.

PRZEGON, - u, *m.*, przegonienie, przepędzenie, das Durchtreiben; *Bh.* průhon, přehanka; (*Bh.* přehanka deszcz przemiiaiący), (*Vd.* pregon, preganja; *Cro.* pregon, s prześladowanie; *Rs.* перегонъ (2. poczta), перегонка, перегонъ. Przegon, przeiazd przez grunt sąsiedzki *Cn. Th.*, der Durchtrieb, freye Trieb durch eines andern Grund. - §. Przegon w oraniu, cug, pasmo proſte w oraniu. *Włod.*, ciąg. *Cn. Th.* 76, der Zug im Pflügen, der gerade Furchenſtrich. Gdzieby kopców potrzeba nie było, iedno przegonienie miedzy było, tam ..., *Stat. Lit.* 290. - §. *tr. fig.* przegon, uganianie się, wyścigi, Wettlauf, Wettrennen. Zwycięzkiemi sławny koń przegony. *Dmoch. Jl.* 2, 259. Konie mogące w szybkim wiatry wyścignąć przegonie. *ib.* 2, 100. W pięknym dowcipów i męstwa przegonie Wziął często poklask i wieśniak przed panem, Kiedy Olimpſkie powytykał błonie Grek samochlubny świetnym z liścia wianem. *Nar. Dz.* 2, 173, *Zab.* 14, 101 *Nar.* Ty co niebezpiecznym ogniem zapalony W śliskie się rymotwórców zapuszczasz przegony. *Dmoch. Szt. R.* 2. PRZEGONIA *herb.*, księżyce niepełne barkami do siebie; między niemi miecz ostrzem na dół; na helmie pół smoka; z paszczy mu ogień wybucha; w tym płomieniu tenże miecz i księżyce. *Kurop.* 3, 42, ein Wappen. PRZEGONIĆ *ob.* Przegnać. *PRZEGONNY n. p. piec, *Rs.* перегонная печь, ein Treibofen.

PRZEGORZEĆ, *F.* przegorzeie *Med. dk.*, Przegarać *ndk.*; Przegorywać *Freq.*; *Bh.* přehořeti, přehořeti; *Rs.* перегорѣть, перегорать, -угорѣть, пригарать, przepalić się, ogniem przeyść, durchbrennen. Przegorzało na drugą ſtronę. *Cn. Th.* Przegorzały, przepalony, ogniem przeszły, durchbrannt, vom Feuer durchdrungen. Olbrzymy w Etnie przegorzałe. *Bard. Tr.* 499. Piasek przegorzały. *Bud. Neh.* 7, 2. Obchodzi rak niebieſki kraie przegorzałe, Libyą ciężko piecze. *Bard. Tr.* 439. - *tr. Fig.* Widzów to przegrzało znacznie, Żeby Cezarſkie imię woyſk nie zwiodło. *Chroſć. Fars.* 229, troszczyło, piekło, es wurmte ſie, es wurde ihnen dabey warm.

PRZEGORZKNĄĆ, PRZEGORŚNIEĆ, *F.* przegorzknie *Neutr. dk.*, *Bh.* přejlutknauti; *Rs.* прогорькнуть, перегорькнуть, gorzkością przeyść, bitter werden, von Bitterkeit durchdrungen werden. Przegorśniały. *Tr.* PRZEGORZKI, *Rs.* прегорькій *ob.* Gorzki.

PRZEGOSPODAROWAĆ *cz. da.*. gospodarowaniem przebyć, przetrawić, durchwirthſchaften, verwirthſchaften, *Bh.* proboſpodařiti.

PRZEGOTOWAĆ *cz. dk.*, gotuiąc przewarzyć, durchkochen; *Bs.* prikuhati, privariti; *Vd.* ſkuſkuhati, preſkuhati, prebavati; *Crn.* prebâvam; *Ross.* перегрѣть, простирать.

PRZEGRABIĆ *cz. dk.*, grabiami przeiąć, durchrechen; *Rs.* прогрести, прогребать.

PRZEGRAĆ, *F.* przegra *cz. dk.*, Przegraie *Pr.*, Przegrawać, *kont.*, Przegrywać *Freq.*, tracić we grze (*oppos.* wygrać), verſpielen; *Bh.* prohrati; *Sr.* 1. přehrayu, přijerati; *Crn.* zaiegràm; *Vd.* zajigrati, zashpilati; *Rs.* проиграть, проигрывать, (*Rs.* переиграть, переигрывать, s ieszcze raz grać pieśń i t. d.). Przegrał Hiszpan do Tenczyńſkiego summę niemałą. *Papr. Ryc.* 55. Grałem, i ustawicznie przegrywałem. *Zab.* 1, 128 *Alb.* - *Prov. Slo.* čo na mitě wihraſ', na tricátku prehráſ', co na cle przyszło, na mycie odeszło). Przegrany, *Rs.* проигрышный. - *propr. et tr.* przegrać grę, zakład, bitwę, sprawę, verſpielen, verlieren. Twa ręka nie przegrała, ale przegrać może. *Morszt.* 126. Pewność, że sam nie przegrasz dość czasu wygrany. *Pot. Jow.* 82. Przegrałam sprawę moię na głowę, straciłam wszyſtko. *Teatr* 49, 38. Nieprzyiaciel przegrał na głowę. *ib.* 21, 153, porażony). Przegrać maiątek. *Rs.* проиграться. - 2) przegrawać (*przedgrawać) *praeludere*, *Mącz.*, ein Vorſpiel machen; *Cro.* preigrávam; *ob.* uwagę pod przyimkiem przed -, na końcu). *Praeludium* pierwsze przegranie albo przebieżenie przed prawém graniem, *Mącz.* - §. przegrywać sobie, grać sobie czasami, ſich etwas vorſpielen. Spokoyny moicy trzody paſterz przegrywałem sobie na fuiarze. *Stas. Num.* 2, 49. Przegrawszy na klawikorcie i odśpiewawszy aryykę, poszłam do ogrodu. *Teatr* 7 *b*, 158, odegrawszy do końca, durchſpielen, durchmachen).

PRZEGRADZAĆ *ob.* Przegrodzić.

PRZEGRANA, - ey, *ż.*, *Rs.* проигрышь, przegrana gra, bitwa, sprawa, przegrany zakład etc.; der Verluſt eines Spiels, einer Schlacht ꝛc., das Verlieren, Nichtgewinnen. Co mieli żałować swey przegranéy, za tryumf sobie poczytali, że pokoiu nabyli, gdy bitwę przegrali. *Jabł. Tel.* 289. (PRZEGRANICZYĆ *cz. dk.*, granicę przeprowadzić, durchgränzen; (*Rs.* перегранычить, перегранычивать przemienić granice) PRZEGRANIEC, - ńca, *m.*, który przegrał, przezwyciężony, der Beſiegte. Sami za przegrańce się znali. *Sk. Żyw.* 2, 444. Przegrańcy ięczą, *dant gemitum victi. Zebr. Ow.* 262. PRZEGRAWEK, - wku, *m.*, PRZEGRAWKA, - i, *ż.*, próbka gry przed samym głównym graniem, *praeludium*, das Vorſpiel; *Cro.* preigra, *ob.* uwagę pod *przed-*); - *pr. et tr.* Wnet odgłos symfonii roſkosznie zaczętéy Dał nayſłodszy przegrawek do ich pieśni świętey. *Przyb. Milt.* 85. Lekkie przegrawki czyniąc różnorymny wieraz zaczynasz. *Nar. Dz.* 2, 114, *Zab.* 6, 370 *Nar.* Obelga posłowi wyrządzana była następuiącey woyny nieiakaś przegrawka. *Nar. Chod.* 2, 307. To chwile śmiertelnego żywota, są owego lepszego przegrawkami. *Pilch. Sen. liſt* 3, 322. Suy okropne nie są znakiem zdrowia, owszem przegrawkiem nieiakim i zabytkiem choroby. *ib.* 2, 8. Nauki te przegrawki są i pierwiaſtki, nie zaś dzieła. *ib.* 2, 3.

PRZEGRAŻAĆ *ob.* Przegrozić. PRZEGRAŻKA *ob.* Przegrożka.

PRZEGRĘPLOWAĆ wełnę *cz. dk.*; przeczesać, durchkrämpeln. Wełny przegrępłowane ſtaią się zdatne do przędzenia. *Przędz.* 55.

PRZE-

PRZEGRODA, - y, ł., PRZEGRÓDKA, - i, ł. *dem.*, *Bh.* přibrada, přibradka; *Sr.* 1. pjet varenjstwo; *Sr.* 2. pacha; *Vd.* polisa, pregraditje, predgrad, zagrad, mestaze, branviza; *Rg.* prigrada, ohsijt; *Crn.* prędal, prędalza, prędęl, prodęvk, *Bs.* prigrada; *Cro.* pregrâja, predôlecz; *Rs.* перегрáда, перегородка, переборка, отгородка, загородка, загородочка (cf. zagroda), простѣнокъ; *Ec.* средогрáдїе, прогрáда, средняя городьба, средостѣнїе, противогражденное, переклѣтъ; przegrodzenie, ściana iakakolwiek przegradzaiąca co, przepierzenie, eine Querwand, Zwiſchenwand. Przegrody w śpichlerzach, abo piętra różne, komorki. *Cn. Th.*, Verſchlag, Abtheilung. Przegrodki abo komorki przegrodzone w szafach księżnych. *Cn. Th.*, *Cro.* pregrayki; die Fächer im Bücherſchranke; *ob.* Półki. - Jądr przegrodki *cellulae. Kruml. Chy.* 139. Przegroda nosowa, *septum narium. Krup.* 4, 47. PRZEGRODNY, - a, - e, do przegrodzenia, abtheilbar; *Ec.* прегрáдный. PRZEGRODOWY, - a, - e, od przegrod, przegradzaiący, Abtheilungs-. Nerwy przegrodowe. *Krup.* 3, 205. PRZEGRODZIĆ, *F.* przegrodzi *cz. dk.*, Przegradzać *ndk.*, *Do.* přehraditi, přehrazowati, přepajiti, přepajowati; *Vd.* pregraditi, pregrajati, savdariti; *Crn.* predęlam; *Bs.* prigaditi; *Rg.* prigrâditi, *Ec.* прегражáмь, прегрáждамь; *Rs.* перегородúть, перегораживать; przegrodą przedzielić, przepierzyć, mit einer Scheidewand abſondern, abtheilen. - *pr. et tr.* Ziemia Duńska morzem przegrodzona. *Biel. Hſt.* 292. Cnotaby, nie rodzenie miało nas przegradzać. *Pet. Pocz.* 213. Wody mineralne skuteczniejsze, gdy w ich używaniu po pięciu dniach kąpiel iedna lub dwie przegradza. *Krup.* 5, 215; przeplata, darzwiſchen gemiſcht wird.

PRZEGROZIĆ, *F.* przegrozi *intr. dk*; Przegrażać komu *ndk.*, Przegrażać się na kogo *Rec.*, odgrażać komu, jemanden dräuen, Drohungen gegen ihn ausſtoßen. Przegrażał się wygubieniem wiernych. *Sk. Dz.* 803. Przegrażał się cesarz, iż Rzym obalić miał. *Sk. Dz.* 821. Bog przegraża, iż będzie się mścił na przestępstwach. *Karnk. Kat.* 305. On się bardzo przegraża na Wc Pana. *Boh. Kom.* 1, 27. Jakoż ziściła samą rzeczą przegrażanie. *Otw. Ow.* 118. PRZEGRÓŻKA, - i, ł., pogróżka, groźba, die Drohung. Słyszałeś srogie przegróżki, ktoby odstąpił od pana tego. *Rey Ap.* 20. Mnogie *przegraſki uczyniwszy, chcieli go od iego przedsięwzięcia odstrzaszyć. *Baz. Hſt.* 11.

PRZEGRYWAĆ *ob.* Przegrać. PRZEGRYWACZ, - a, *m.*, ten co przegrywa, der Verſpieler; *Vd.* sajigrauz, sashpilavez; *f.* sajigrauka, sashpilarza.

PRZEGRYZĆ, Przegryznąć, *F.* przegryzie *cz. dk.*, Przegryzać *ndk.*, *Przegryzować *kontyn. et freq.*, przenikać, przedzielić, przeciąć zębami etc.; *Bs.* prigristi; *Rg.* prigristi, prigrizem; *Crn.* pregrisneti; *Vd.* skusgristi, pregristi, skusgrisaniti; *Cro.* izpregriszti, izpregrizam; *Sr.* 1. pjetrtam; *Ec.* прегрызáю; *Rs.* прогрызать, прогрызáмь, перегрызáть, перегрызáмь. durchbeißen, durchnagen, beißend durchdringen. Lew prosił myszy, aby go wybawiła, przegryznąwszy węzły u sie i. *Krop.* 116. Co za potrzeba przegryzać wargi, gdy kogo chcesz uderzyć! *Pilch. Sen. Gn.* 165, to iest, zębami przyciskać, hineyppen zuſammen beißen. Przegryzaiąc mowić. *Bud. Ap.* 55, żuiąc nieiako słowa, verbiſſen [illegible] przegryzował słowa. *Mon.* 68, 981. Jeśli prawdy nie będzie, a będzie kto słowka dziwnie przegryzował, .. *Weresz. Rgl.* 117, cf. słówka ce-

dzić). - §. *tr. fig.* przymawiać, przycinać, durchſtichteln, durchhecheln, mit Stichelreden zuſetzen. Przegryzają drugich przymówkami swemi. *Mon.* 71, 588. W zwięzłych przymówkach do serca przegryzie. *Kras. W.* 56. Musiał się Job ieszcze bronić przeciwko fałszywym przegryzaiącym go mowom. *Zal. Teſt.* 288. Tam podług woli przegryzano mię, i do żywego dopiekano. *Teatr* 56 *d*, 8. Że wie, iż ią kocham, iuż mię przegryza i dręczy. *Teatr* 55 *b*, 7. Zkąd masz prawo przegryzania nas? *Teatr* 12, 91; przymawiania nam ostre. PRZEGRYZEK, - zka, *m.*, PRZEGRYZKA, - i, ł., przymówka, przycinek, eine Stichelrede. Przegryzki żony Jobowey. *Zal. Teſt.* 284. Opaczne tłumaczenia i przegryzki. *Pir. Wym.* 138. Jeżeli dłużey będzie tych przegryzków, dalibóg .., *Teatr* 8, 11. W przegryzkach samych ma coś wdzięcznego. *Teatr* 53 *c*, 51, *Przyb. Milt.* 299.

PRZEGRZAĆ *cz. dk.*, przegrzewać *ndk.*, wskroś odegrzać, durchwärmen, gehörig wieder aufwärmen; *Sr.* 1. pjehrétu, pjerébacj; *Sr.* 2. pschegrêſch; *Vd.* pregreti, skusgreti; *Bs.* prigriati, opet griati; *Rs.* перегрѣть. - §. Przegrzać, z nadto zagrzać, n. p. przegrzane piwo nie ma smaku, smak traci. *X. Kam.*, übermärmen, zu ſehr wärmen.

*PRZEGRZESZYĆ *ob.* grzeszyć, zgrzeszyć, *Bh.* prohřeſſiti; *Rs.* перегрѣшúть, перегрѣшáть; *Sr.* 2. pschegrêſchiſch ße; *Crn.* pregréshim se. - *Przegrzeszenie, wyſtępek, zgrzeszenie; *Cro.* pregreſka; *Vd.* pregrieshtvu, pregrieha.

PRZEGRZMIEĆ *intr. dk.*, Przegrzmiewać *ndk.*, czas nieiaki pogrzmiewać, durchdonnern eine Zeitlang. *Tr.* Ieździli tak grubo, że noc ta przegrzmiała z wozów i szkap rumoru. *Tward. W. D.* 2, 137.

PRZEGUB, - u, *m.*, PRZEGUBA; - y, ł., przeginanie, przegięcie, przegibina, mieysce, gdzie się co przegiba, das Gelenke, die Krümmung, Beugung, der Fleck, wo ſich etwas beugt, krümmt; *Boh.* přihbj, ohbj, ohyb; *Sr.* 1. zhibadwo; *Vd.* zagib, pognoſt, pognenje, (*Vd. et Crn.* guba, z fald, *ob.* gubać się), *Crn.* prigba, gib; *Cro.* prègibicza, zgibicza; *Sla.* prigib, członak, (z członek; *Bs.* ghib *ruga*); *Cro.* szlukonôsje; *Ross.* изги́бъ, изги́бина, излу́чина, (згиб, перегиб, перегибка fald). Przeguba w łokciu, *flexura cubiti. Perz. Cyr.* 1, 20. Przeguby w łokciach, i u ptaszych nog, i u pośledn ch nóg zwierząt w kolanach, przy kostkach, *suffrago Cn. Th.*, der Hinterbug. Jeśli koń nie zgina przegubu, ma uras w tym ſtawie. *Cresc.* 685. Słoń się nigdy nie kładzie, w nogach nie ma przegubu. *Bielaw. Myſl. C* 4. Puchlinę w przegubach, w kolanach cierpiał. *Wyc. Jgn.* 159. Przeguby złe chore maiący, *suffraginosus. Cn. Th.* - *tr.* Przeguby wężowe, i t. d., koła, kręgi, die Krümmungen einer Schlange u. ſ. w. Pocisk wpośród przegubów grzbietowych utkniony Wpadł do wnętrzności smoka. *Otw. Ow.* 104, Smok brzuch rozwlokły i ogon zbyt gruby Tam gdzie mieliść na drodze rozciągnął, To w się sam wchodził, to wielkie przeguby Wydawał, i sam za sobą się ciągnął, *P. Kch. Jer.* 391. Pląsali około posągu, w różne się przeguby zwijaiąc i wykręcaiąc. *Pilch. Sen. liſt* 4, 6, łamaniny, przełomy). Niektóre ziemiopłazy, gdy ie na wznak przewrócisz, póty się w różne przeguby skręcaią, aż siebie na mieysce odiławią. *ib.* 3, 177. - §. *aliter* Za kśienią rozpuszczone szeroko przeguby oney długiey fuły, sześć par panien podnosi. *Pot. Arg.* 126; falды, falbuły, końce, die Falten, Enden. Przegub abo klin w sukni koszuli *Tr.*, ein Keil im Kleide, im Hemde. - §. Puścili się na morze,

rozpuściwszy przeguby ſterowe. *W. Act.* 27, 40, *not.* „ſtawy ſtérów abo pźwie od ſterow". PRZEGUBNY, - a, - e, mogący być przegiętym, *Sla.* pregibljiv; *dg.* prighibgliv; (*Crn.* gubne, : faldziſty), gelenkig. - Przegubny, : PRZEGUBOWY, - a, - e, od przegub iw, die Gelenke betreffend, Gelenk:. Ziele to oddala boleść po kościach i w członkach przegubnych dla naziębienia suchych żył. *Spicz.* 129.

PRZEGWAŁCIĆ *cz. dk.*, gwałtownie przełamać, mit Gewalt durchbrechen. Winszuie Leo Numie, iż zdołał przegwałcić miłość złośliwey krolewney. *Stas. Num.* 2, 40, przezwyciężyć.

•PRZEGWIZD, - u, *m.*, przegwizdanie, wyśmiewanie, das Auspfeifen, ausſpotten. Eraſt mówi z przegwizdem... *Teatr* 31 *b*, 99. PRZEGWIZDAĆ, *F.* przegwiżdże *cz. dk.*, Przegwizdywać *kont. Freq.*, Przegwizduie *Pr.*, wyśmiewać, wyszydzać, auspfeiffen, verſpotten. Coż to znaczy, W Pan mię przegwizduiesz! *Teatr* 6 *c*, 73. Znosić uſtawiczne przycinki i przegwizdywania. *Teatr* 29, 23.

PRZEGZIĆ *cz. dk.*, n. p. Przeczby nie przegzić; *cur non ſtimuletur? Zebr. Ow.* 92, napędzić, przybość, anſpornen.

PRZEHANDLOWAĆ *cz. dk.*, handluiąc przebyć, przetrawić, przemarnować, durchhandeln; verhandeln, mit Handeln verbringen. Co on z pracą mężnie zagardlował, Toś ty niecnoto wszyſtko przehandlował. *Stryik. Gon. h* 2.

PRZEHARDY, - a, - e, bardzo dumny, überſtolz. Ufay w swych siłach przehardy Wezyrze. *Kchow. Wied.* 30, *Chroſć. Ow.* 48.

PRZEHAROWAĆ, - ał, *F.* przeharuie *cz. dk.*, ciężką pracą przyciſkać, przytrudzać, mit ſchweren Strapatzen abmergeln. Nieprzywykłych nigdy do spoczynku Prącą woienną przeharować myśli. *Chroſć. Luk.* 202.

PRZEHAYTOWAĆ *cz. dk.*, w hucie na popioł przepalić, *ob.* haytować, n. p. To wszyſtko wsypać w oszow, aby się przehaytowało należycie. *Torz.* 202, zu Aſche brennen, in der Glashütte.

PRZEHEBLOWAĆ *cz. dk*, heblem przegładzić, durchhobeln, *Vd.* preglajati, pregladkuvati, preoſtrugati, zhesoſtrugati; *Rs.* перескобли́ть, перескабливать, проскобли́ть, проскабливать.

PRZEHIUCZEĆ, *F.* przehuczy *cz. dk.*, przehukać *ndk.*, huczące przepędzić, mit Juchhe und Jauchzen hinbringen; durchjauchzen, durchjubeln. Przehuczeć całą noc, *Ld.* Godnieyszy ciebie dziedzic, za ſtem kluczy Skryte winko przehuczy. *Hor.* 1, 269 *Nar.* - §. przehuczeć kogo, przekrzyczeć, przegłuszyć, einen überſchreyen. PRZEHULAĆ *cz. dk.*, (przehultaić *Tr.*), *Boh.* prohejřjm; *Vd.* sakoludrati, sagnati; sapraviti, sashertuvati, sapianzhuvati; *Rs.* пегуля́ть, прогуля́ть, прогуливать (*cf.* kulik), прогуля́ть, прогуливать (= przespacerować), (пегу́ля hulanka), hulankami przemarnować, verpraſſen, verbuben, verbublen, verſchwenden. Wszyſtkoście przehulali marnie. *Tręb. S. M.* 70. Jedna wam tylko na śmierć zoſtanie koszula, Pieniądze w ziemi rdza zje, abo kto przehula. *Pot. Pocz.* 162. Utratnicy ci wszyſtkę maiętność przehulali. *Petr, Ek.* 92, *Kul. Her.* 126.

PRZEIĄC, *F.* przeymie *cz. dk.*, Przeymować *ndk.*; *Boh.* přegiti, přegmu, přegimati; *Slo.* zaujmam; *Sr.* 1. přemožmu; *Crn.* prejęjnam, naprejjêmlem; *Vd.* perjet, prevjeti, prevjemati, povjeti, povjemati, zhriesvseti, prevseti, zhriesjemati, prejemati; *Cro.* prevzimlyem, prevzelszem; (*Cro.* prevzimlyemsze *insolesco*; prevzetnoszt *praesumptio*); *Rs.* перенять, перенимать, проня́ть, прои́му, проним аю, *пре́емлю*, перехватываю, (*cf. Ross.* прямый prosty, prawdziwy, szczery, *ob. uprzeymy*; проемь dziura na wylot, пре́емничество naſtępſtwo, dziedzictwo; *Ec.* пре́ёмлю, пре́ёмспвую, пре́ня́ла, naſtępuię, dziedziczę, продвиёмлю *praeoccupo*, пре́ня́тіе, предпрія́тіе *praesumptio*; пре́ёманіе, пре́емство, бы́тіе одного послѣ другаго); - Przeiąć, wskroś przeniknąć, przebość, przebić, przechwycić, przeszyć, durchgreifen, durchfaſſen. Sokol przeiął kuropatwę szponą *Tr.* - *trans.* przeiąć mięso solą, pieprzem, dać mięsu przeyść pieprzem, solą, przesolić, przepieprzyć, einziehen laſſen, als das Salz ins Fleiſch, einpökeln; einwürzen, einmachen. *Tr.* Ciasto drożdżami zbytnie przeięte, chleb czyni niesmacznym. *Syr.* 921; przesadzone, przepełnione drożdżami, zu ſehr mit Hefen überſetzt. - *aliter phys. et mor.* przeiąć, przeniknąć, przeyść, durchdringen. Akwilon szponiſtym swym mrozem przeymie chudego kuryera w głębokiey gdzie puszczy. *Tward. Wład.* 244. Już nieprzyiaciela obozowe nędze przeymowały i zgłodzony kray na około. *Tward. W. D.* 2, 194, dokuczały, dały mu się w znaki, ſie ſetzten ihm zu, *cf.* doiąć komu). Z iadu się kąsał, i iako byk ryknął, Tak mu ból serce przeiął i przeniknął. *P. Kch. Jer.* 771 *idem apud Odym Sw.* 2 *II* 2. Ten widok przeiął mię nayżywiéy. *Stas. Num.* 2, 107. Z boiaźni zimno go przeymą poty. *Chroſć. Luk.* 2, 7, poty na niego biią). Patrzy na trupy, a żal mu przez kości Przeymuie serce wielki przeraźliwy. *P. Kch. Jer.* 232. Przeięty zoſtałem czułością, aż do gruntu serca. *Xiądz.* 46. Przięty ieſtem tym do żywego. *Teatr* 52 *c*, 30, wzruszony, gerührt. Mów ty za mnie, bo ia ieſtem tak zdziwiona, tak przięta, że nie wiem, iak się mam wytłumaczyć. *Teatr* 38, 37. Przeięcie, tkliwość, czułość, poruszenie, die Rührung, völlige Durchdrungenheit des Herzens. O boże, co za radość, iak słodkie przeięcie! *Niemc. P. P.* 40. Całuie ręce icy z przeięciem. *ib.* 82; *cf.* zachwycenie, Entzücken). - §. Przeymuię kogo, porozumiewam, zrozumiewam *Cn. Th.*, przenikam, przewiduię, einen durchdringen, durchſehen, ihn ganz verſtehen. - §. Ogar zaiąca przeiął, ślad znalazł, das Wild auswittern, aufſpühren, (von den Jagdhunden). Przeiemca pies, opowiada zaiąca, że był tam, gdzie go przeiął. *Oſtror. Myśl.* 29. Nie tak się łania od wyżłów przięta Porywa prędko, iak on ſkoczył do paſterki. *Zab.* 13, 423 *Zabł.* Gdzie szukać będę Melampa wiernego, Gdzie trop przeymować kochanka wiernego? *Paſt. F.* 81. Opiniia to heretycka wszędzie w błędzie przięta, i o azwank przyprawiona. *Salin.* 2, 484, wytropiona). - 2) Przeiąć, przechwycić; brać zkąd na insze mieysce, wo anders hin nehmen, übernehmen. Kowalski, gdy mu prawą rękę ucięto, w lewą chorągiew przeiął. *Niesz. P.* 1, 148, przemienił z ręki w rękę, er nahm die Fahne in die linke Hand. Jako dłużnik mógł przeiąć dług, wypłacić go u kogo innego... *Mon.* 76, 134. Służących nie godzi się ani słowy, ani darami, przekupować lub przeymować, ażeby panów opuścili, do których z swéy dobréy woli przyſtąpili. *Kucz. Kat.* 3, 220. - §. Przeiąć drogę, komunikacyą, = przeciąć, den Weg abſchneiden, verrennen. Nieprzyiaciel przeiął drogi na zabronienie żywności. *Tr.* Nie

szekaiąc tego gościa u siebie, przeymuycie mu drogę w Multanach. *Psalmod.* 44. Gdym to słowa, i inszych wiele mowił, przeiął mi rzecz Xiądz Wergeryusz. *Baz. Hist.* 98, przerwał, er unterbrach mich im Sprechen. – *fig.* Sen u nas często przeymuią pacierze. *Pot. Arg.* 772, przeplatają, przegradzaią, durchkreuzen, unterbrechen. – §. Przeiąć listy etc.; *Rs.* перехватить, capnąć, Briefe ꝛc. auffangen. Przeiąłem straszny list od Williamsa do ciotki pisany. *Teatr* 4, 3 c. *Similit.* Co w tych więzieniach mówiono, rozlegało się wyraźnie w iednym gabinecie, gdzie się tyran zasadzał, aby przeiąć rozmowę. *Pam.* 83, 2, 286. Nieprzystoyna z prawdę lubo dla gładkości, Lub dla posagu, cudze przeymować miłości. *Sim. Siel.* 42. Od zboyców na drodze przeięci, do Sulli uciekli się. *Pilch. Sall.* – §. Przeiąć co od kogo, nawyknąć, przechwycić, sich zu eigen machen, erlernen von jemanden, von ihm eine Wissenschaft übertommen. Od Tymeusza naukę Pytagoresową Platon przeiął. *Warg. Wal.* 273. Ja, mówi Leszek, słusznością samą władzę moię kierować, od oyca i przodków moich przeiąłem, *didici. Krom.* 212. Witold u Krzyżaków przemieszkiwaiąc rządów gospodarskich i języka Niemieckiego po części przeiął, *ex parte didicit. Krom.* 414. Horacy pierwszy na łacińskiey trzcinie Alceia przeiął bardon złotoruchy. *Hor.* 2, 200 *Kniaź.* Jeśli świedzi obce kraie Niech przeymuie ich cnoty, nie śmieszne zwyczaie. *Niemc. P. P.* 21. Przeymuiemy tych obyczaie, z któremi obcuiemy. *Pilch. Sen. Gn.* 294, *Zabł. Roz.* 70. – §. Aktor powinien tak przeiąć ton, gesta, ruszenie, wiekowi, stanowi, okolicznościom, w których się w sztuce znayduie przyswoite, żeby spektator omamiony aktora wcale zapomniał, a o osobie tylko udaney myślał. *Teatr* 24, 80 *Catr.*, na siebie wziąć). Przeiąwszy na się postać wspaniałą, rzecze płody myśli swoich udaią za prawidła rzetelne. *Teatr* 26 c, 129, pożyczywszy skąd inąd takiey postaci, von woher erborgen). – §. Lekarz nieuk samym tylko przeiętym zwyczaiem leczy, *empiricus medicus. Krom.* 782, podług tego, co od drugich słyszał; podług podania). – 3°) Przeiąć, zbytecznie wziąć, przebrać, zu viel nehmen, über die Maße nehmen. *Hyperbole* przeięcie, przewzięcie, gdy przeymuiemy rzecz słowy nad miarę i nad podobieństwo, to iest, albo nazbyt wielką albo nazbyt małą. *Mącz.*, przesada). Nigdy się nie przięło albo przebrało zacnych panów. *Mącz.*, nayduie ich ieszcze).

PRZEIADAC *ob.* Przieść.

PRZEIĄKNĄĆ, *F.* przeiąknie *cz. idntl.*, Przeiąkać *ndk.*, iąkaiąc przemówić, hervorstottern, herausstottern. Ah ah! przeiąknie, o iak serce we mnie bije. *Przyb. Ab.* 167. Przeiąkał prośbę ięzyk móy zdrętwiały. *ib.* 110. PRZEIĄKNĄĆ się *Rec.*, potknąć się w wymawianiu, aufstoßen, stottern. Aż do Kazimierza W. ieśliby się kto w przysiędze słowem potknął, albo też i przeiąkał, od sprawy odpadał. *Krom.* 352.

PRZEIASNIC kogo *cz. dk.*, iasnością przeyść, celować, an Helle und Glanz übertreffen. Nieogarniona wielkość boża, nieprzeiaśniony maiestat, nieprzemożona możność. *Gor. Sen.* 515, nie mogący być iasnością celowany, unübertrefflich im Glanze. PRZEIAŚNIEĆ się *Rec. dk.*, Przeiaśniewać się *ndk.*, wypogadzać się. *Rs.* проясниться, *cz.*, sich aufheitern. Po prędkim dżdżu rado się pięknio przeiaśniewa. *Rey Wiz.* 142 *b.* PRZEIASNY, – e, bardzo iasny, überhell. Uryel powracał na przeiasnym promieniu. *Przyb. Milt.* 122, *et* 45.

PRZEIAZD, – u, *m.*, *Bh* průgezd; *Sr.* 1. zjevedz; *Vd.* prepel, prepelanje, zhrespelanje, skuspopotuvanje; *Ross.* проѣздъ, переѣздъ, переѣдка, mieysce, ktorędy przeieżdżaią *Cn. Th.*, der Durchweg, die Durchfahrt. Przeiazd czynię, z mieysce otwieram *ib.* Przeiazd maiący *ob.* Przebyty. – b) *actio* przeiazd, iazda przez co, przeiechanie, das Durchfahren, die Durchfahrt. PRZEIAZDOWY, – e, od przeiazdu, Durchfahrts-. Przeiazdowa ulica. *N. Pam.* 8, 139. PRZEIAZDZKA, – i, ż., Przeiaszczka (*Cn. Th.*), przeieżdżanie się na koniu lub poiazdem, *Bh.* progjizka; *Vd.* sprehaina voshnja, voshnu sprehajanje; die Spatzierfahrt, der Spatzierritt. Stanie za limoniią i za kapary ona wdzięczna przeieżdżka z miłym towarzystwem. *Rey Zw.* 26.

PRZEIECHAC, *F.* przeiedzie, przeiadę *intr. dk.*, Przeieżdżać *ndk.*; *Boh.* přegeti, přegjíždeti, progeti, progel, progjíždeti, přebgeti, přebgjíždeti; *Sor.* 1. pjepedu; *Vind.* skusjesditi, prejesditi, prejesduvati, zhrespelati, prepelati, prebroditi, skuspopotuvati, priedjesditi; *Cro.* prejahati; *Rg.* projahati, projezditi; *Bs.* projahati, procchi jascjucchi; *Rs.* переѣхать, переѣзжать, проѣзжать, проѣхать, przeieżdżać przez iakieś mieysce wozem, koniem, wodą, durchfahren, durchreiten, durchreisen. Przeieżdżać nawą, z przepływać. – Gdy nie można przeiechać, trzeba objechać. *Fr. Ad.* 104. Przeieżdżaiący, *Vd.* skuspopotuvauz, ein Durchreisender. – b) Przeiechać przez kogo, einen überfahren, überreiten. O włos dziada nie przeiechał. *Zab.* 16, 75 *Wsg.* – *fig.* Gęba srogim od ucha przeiechana ciosem. *Pot. Jow.* 30, przeorana, przecięta). Helopa przez skroń na wylot przeiechany spisem, *fixus iaculo. Zebr. Ow.* 304. Których posłyszeli wykraczaiących w mowie przeciw winnemu uszanowaniu maiestatu, gęby takowym pałaszami przeieżdżali. *Mon.* 73, 388. – c) Przeieżdżać, przemiiać iadąc, iechać mimo, płynąć mimo, *Vd.* mimupelati, vorbeyfahren, vorbey reiten, vorbey schiffen, umfahren, umreiten, umschiffen. Walami uniesiony, rano po lewey ręce Brytaniią iuż przeiechaną uyrzał. *Warg. Cez.* 98. Cło, myto przeiechać, przemycić, den Zoll verfahren. – d) Przeieżdżać konia. *Teatr* 15 c, 23, ieździć, ein Pferd zureuten. Stangret konia przeieżdżać poiechał. *Teatr* 4 *b*, 76. – Przeieżdżać konia, na koniu się przeieżdżać, auf dem Pferde herum reiten. Kupiec konia przeieżdżał i próbował, *Szczerb. Sax.* 180. – P. zeieżdżać konia zbytnie, nad siły iego, ein Pferd im Reiten oder Fahren übertreiben. Koniowi zbytnią iazdą zbiegałemu i przeiechałemu, zielem tém nogi nacierać. *Syr.* 990. – §. Przeieżdżać pieniądze, iazdami przemarnować, *Rs.* проканать, проканывать. verfahren, verreiten, verreisen, verthun durch Fahren, Reiten, Reisen. PRZEIEŻDŻAC się *rec.*, ieździć sobie i tam i sam, herum fahren, herum reiten, spatzieren fahren. Na koniach Angielskich przeieżdżali się. *Teatr* 19 *b*, 3. Abo się na koniu przeieżdża, abo na barce po morzu. *Stor. Dw.* 40. Czas piękny, może i pan się przeiedzie. *Teatr* 47 *b A* 4.

PRZEIĘCIE *ob.* Przeiąć.

PRZEIEDNAC, *F.* przeiedna *cz. dk.*, Przeiednywać *konf. et Freq.*, poiednać, pogodzić, wieder versöhnen, ausgleichen, vertragen; *Sr.* 1. wuyednem; (cf. wyiednać). Prze-

iednał nam on srogi gniew iego. *Rey Pſt. C* 4. Przeiednałam twe serce, niechże ieszcze i twóy rozum przekonam. *Teatr.* 38, 142. Obrazić łacno, przeiednać trudno. *Cn. Ad.* 755, *Warg. Wal.* 261. Nieprzeiednany, nie do przeiednania, unverſöhnlich. Taiemnicę wydadź, przez nogę rzucić, na poczciwość się targnąć, nieprzeiednane rzeczy. *Rys. Ad.* 68. Swiętopełk, żeby Prussaków przeciw Krzyżakom nieprzeiednanie zawaśnić mógł, namówił ich, aby wiarę chrześciiańską odrzucili, (*irreconciliabiles*). *Krom.* 251. – §°. Zbigniew zeznawa swóy i przeiednywa występek, *agnoscit et deprecatur. Krom.* 144, przeprasza, et bittet ſein Vergehen ab. – §°. Posłowie od Rzeſkich książąt przyiechali, którzy Gdańszczanom u króla przeiednali, tak iż io król do łaſki przyiął. *Biel.* 692, z króla Gdańszczanom przeiednali, ſie ſöhnten den König mit den Danzigern aus. – §. Przeiednać komu co u kogo, z wyiednać mu, wyrobić mu, einem etwas bey jemanden ausmachen, auswirken. Beneficya uproszone bez liczby, także przeiednane łaſki ludziom narodu rozmaitego, świadczą, wiele on u oyca S. znaczył. *Warg. Wal.* 307.

PRZEIĘKAC *cz. dk.*, Przięknąć *idntl.*, ięcząc przetrwać, durchwimmern, durchſtöhnen, *Rs.* простонáмъ, прóохамъ.

PRZEIEM, G. przeymu, *m.*, *Vd.* prejema, zbresjema; *Rs.* перéемъ, перéимка, zapłata za przięcie zbiega, das Auffangegeld, die Belohnung für das Auffangen eines Flüchtigen. Jeśliby czyia czeladź uciekła, a ten u kogo uiecze, zapowiedziawszy z iakiego przeymu, i goniąc za nią, u kogoby ią nalazł, tedy ma temu przeiem dać, z czego będzie pierwey zapowiadał; a czeladź swą do siebie wziąć, nad przeiem nic więcey nie daiąc. *Stat. Lit.* 384. PRZEIEMCA, – y, *m.*, który co przeymuie, der Aufgreifer, Auffaſſer; *Bh.* přegimač; *Rs.* перéемщикъ, перéимщикъ. Przeiemca, albo łowca, pies, który opowiada zaiąca, że był tam, gdzie go przeiął, i zwoływa towarzyſtwa, aby go z nim szukali. *Oſtror. Myśl.* 29. Przeiemca Pamfag za sarną puści się śladem. *Kchw.* 323. Oniby i z Cerbera przeiemcę uczynili. *Rey. Wiz.* 162. *PRZEIEMNY, – a, – e, do przięcia, mogący być przeiętym, durchfaſſbar, durchgreifbar, (*Ec.* непреéемный nieuſtanny).

PRZEIEŚC, przeiadł, *F.* przeie *cz. dk.*, Przeiadać *kont.*; *Bh.* přegiſti, přegedł, přegeſti, přegedł; *Slo.* progiſti; *Vd.* prejeſti, ſkusajeſti, ſkusjeduvati, sajeduvati, sajeſti, priedjeſti; *Rs.* пробсть, пробдать, перебсть, перебдать, *Ec.* прежда́ю. a) przegryzać, przekąsać, przeglodać, durchfreſſen, durchnagen. Robacy drzewo przeiadaią, aż do drzenia. *Creſć.* 444. Urodziła pospołu i węża i dziecię, który wąż przeiadł ono dziecię aż do wnętrza, tak że dziecię było umarłe, a wąż żywy. *Biel. Sw.* 255. Arszenik wygryza tak mocno, że żelaza przeiada. *Urzęd.* 104. Mieysce przeiedzone, *Rs.* пробдина. Przeiadaiący, *Rs.* пробдчивый. – b) przeieść, trochę podjeść sobie, przekąsać, etwas weniges zu ſich nehmen, genieſſen. Choć chleba tylko z masłem, koło kóminka naiadłszy, przeiadł. *Teatr* 22 *b*, 12. – c) przeieść co, zjeść zupełnie, aufeſſen, gänzlich verzehren. Do iedzenia każdy dzień tak wiele więźniom daią, że tego sami przeieść nie mogą, i strąży się dosyć dostanie. *Star. Dw.* 20 ſie können nicht alles bezwingen. Pan Izraelitom tak wiele przepiórek przypędził, iż ich przeieść nie mogli. *Sk. Zyw.* 1, 333. Miał wszystkie narody przeieść, a w swoie ciało obrócić. *Herbſt. Art.* 130. – §. Przeieść pieniądze, maiątek, iedzeniem przemarnować, przetrawić, przedyſtylować, ſein Vermögen verfreſſen, verzehren. Kaligula 10 milionów iednego dnia przeiadł. *Off. Sen.* 14. Przeiadło się, *Passive* przemarnowało się, man hats verfreſſen. PRZEIEŚĆ się, *Rec.*, obeżreć się, przebrać miarę w iedzeniu, *Bh.* přegiſt ſe; *Vd.* prejeſti se, preshretise; *Bs.* prijſtise; *Rg.* prijeſtise, prijédatise; zu viel eſſen, ſich übernehmen. Liczne choroby z przeiedzenia się pochodzą. *Perz. Lek.* 75. – b) *aliter* przeieść się komu, obmierznąć komu, ekelnem zum Ekel werden. I cukier się przeie. *Zegl. Ad.* 91; *Slo.* čo ſa wzdicki ge, to ſa prege, co się zawsze ie, to się przeie). Już dla ciebie żadna uciecha nie ieſt nowa, owszem wszyſtkie się tobie przeiadły i zbrzydły. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 269. Strzeż się, aby nietylko nie obmierzło twoie towarzyſtwo, ale też aby się ani przeiadło nigdy. *Gor. Dw.* 237.

PRZEIĘTY *ob.* Przeiąć; cf. Przeiemny.

PRZEIEŻDŻAC *ob.* Przeiechać. PRZEIEZDNY, PRZEIEŻDŻY, – a, – e, przeieżdżaiący, mimo iadący, vorbeyreiſend; *Rs.* проѣзжій, проѣзданый; (*Ec.* проѣзжая грáмата rekomendacyyny liſt). Myto od przeiezdnych ludzi. *Stat. L.* 29. Nowe drogi maią być położone, nie ku krzywdzie ludziom przeieżdżym, ale co może być nayprościey. *Stat. L.* 29. – §. Przeiezdny, gdzie przeiechać można, *Sr.* 1. pjevezdné *vadosus*. Szukali go po nieprzeiezdnych puszczach. *Ban. C* 2 *b*. PRZEIEŻDŻACZ, – a, *m.*, który się przeieżdża, der Herumreiter, Herumfahrer. *Tr.* Przeieżdżacz koni, ieźdźacz, der Bereiter. (*Vd.* predjezdec, z foryś). *PRZEIEŻDŻKA; *ob.* Przeiażdżka.

*PRZEIMIENNOŚĆ, – ści, *ż.*, słowo szkolne, *metonymia*. *Wlod.*; *Slo.* bow'tipilka.

PRZEINACZYC, *F.* przeinaczy *cz. dk.*; *Bh.* přeinačiti, přeonačiti, přeinačowati, zonačim, zpinačim; *Vd.* preberniti, predrugiti, premeniti, prebrazhuvati, *Rs.* переиначить; przeobrażać, przemieniać na inakszy kształt, przekształcić, eine andre Geſtalt geben, umformen. Oszuſt, iak chce, tak się przeinaczy. *Klon. Wor. praef.* Kogoby troſka, kogoby zły czas nie przeinaczył! *Pot. Arg.* 257. On przeinaczył Rzymſkie animusze. *Kras. W.* 80.

PRZEISTOCZYC, PRZEISTNOCZYC *cz. dk.*, Przeiſtaczać, Przeiſtnaczać, Przeiſtnoczać *ndk.*, w inszą iſtotę przemieniać, przedzierzgać, przeſtwarzać, in ein anderes Weſen verwandeln, umſchaffen; *Rg.* prisucjanſtviti; *Ec.* пресуществлю. W eucharyſtyi chléb ciałem, a wino krwią Pańską się ſtaie, i przeiſtnacza, *transubſtantiatur. Sak. Persp.* 14. W ciało iſtność chleba się przeiſtnacza. *Pim. Kam.* 137, *ib.* 100. Odmieniła i przeiſtoczyła serce iego. *Teatr* 48, 19. Stan upada, gdy nagle ieſt przeiſtoczony. *Teatr* 45, 5; *Ec.* иначескиваемый. Przeiſtoczenie czego w co, przemienienie ſtoty iedney rzeczy w iſtotę drugiey, *transubſtantiatio. Cn. Th.*; *Ec.* пресуществлéніе. Przeiſtnoczenie chleba i wina w ciało i w krew Chryſtusową. *Smotr. Ap.* 21, *Smotr. Ex.* 49. PRZEISTOCZYCIEL, – a, *m.*, iſtotę rzeczy przemieniaiący, der etwas weſentlich verwandelt, der Umſchaffer. *Tr.*; PRZEISTOCZYCIELKA, – i, *fem.*

w PRZEK, *w PRZEKI, na PRZEK, *PRZEKO, z poprzek, queer durch, in die Queere; *Bh.* přičkem, ſſikmo, na ſſikmo; *Sr.* 1. prieki; (*Sr.* 2. préli, prékosći poprzeczność); *Crn.* prejk, preg, v'prejk *ultra*; *Vd.* v'preg *trans*, preik, na drugim kraiu, z na tamtéy ſtronie; *Cro.* prék *trans, ultra*; (*Cro.* poprek, z ogólnie); *Dl.* priko *trans*; *Rag.* priko *ultra*; (*Rg.* prikosjutrascgni, z poiutrzeyszy; *Bos.* priko, to ieſt s'one ſtrena, *ultra*; *Sla.* priko; (*Ec.* пре-

ná spor, sprzeczka; *Rs.* вопреки, вопреки противно, owszem; *Rs.* упрекъ zarzut, упрекнуть zarzucić). Ramię mu było uderzeniem tym w przeki rozcięte. *Chel.* 174. *Decussatim*, na ukos, gdzie wiele liniy iest na przeki i na ukos leżących, prawie tak, iak kraty bywaią. *Mącz. Transversa tueri*, przeko, zezem albo przez ramiona, patrzać. *Mącz.* Z owych piór iego wyrastały przeko drugie pióra. *Leop.* 4 *Ezdr.* 11, 5, pierze przeciwne. *Bibl. Gd.*), cf. Przekobiały, Przekoczarny, Przekogniły). W przek i wzdłuż kray ten woiował. *J. Kch. Dz.* 289. W przek, s przeciwnie, entgegen. Gdziem ia (cnota) iest, granic nie rozszerza Łotrostwo, z kimem na przek, tam moia broń zmierza. *Ryb. Gęsl. C.* 2 *b.* Wszędzie z fortuną w przek szedłem. *Pot. Arg.* 788, *Pot. Pocz.* 100. Mędrzec nie zaraz w przek idzie zdaniom przyiętym, ale zrazu ulega, i powoli dopiero na nie naciera. *Nag. Fil.* 86. Wielkiego króla to iest sprawa Tak wiele czynić, choć w przek wszystko stawa. *Zab.* 8, 205 *Pir.* Ta powiada, móy żywy syn, a twóy umarły; ta zaś przeko: nie tak, ale twóy umarły, a móy żywy. *Leop.* 3 *Reg.* 3, 23. Nie nawrócił się Jeroboam od drogi swoiey, ale owszem przeko naczynił kapłanów bałwańskich. *Leop.* 3 *Reg.* 13, 33. Doznaliśmy ich w żadney rzeczy nie być winnych śmierci; a owszem przeko należliśmy, że sprawiedliwi są. 1 *Leop. Heft.* 16, 15, opak, 3 *Leop.*). Przeko teraz czynią. 1 *Leop.* 2 *Par.* 20, 11, opak, 3 *Leop.*); *ib. Ezech* 17, 34. Oni inaczey a przeko tę rzecz wykładaią. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 3.

PRZEKABACIĆ, *F.* przekabaci *cz. dk.*, *tr.* przebrać inaczey, przetroić, przerobić kogo, einen umkleiden, auf eine andre Seite bringen, zu einer andern Parthey hinziehen. Ten nam tylko Poczciwski zawadza, ciężko go będzie przekabacić. *Teatr* 1 *c*, 36. Milczałem, żeby mnie z prawey drogi nie strazili, I na swą sektę nie przekabacili. *Chrośt. Job.* 217. – b) przewyższyć kogo, wygórować nad niego, *Cn. Th.*, einen übertreffen. *Dudz.* 24.

PRZEKADEK *ob.* Przykadek.

PRZEKADZIĆ, *F.* przekadzi *cz. dk.*, Przekadzać *ndk.*; *Sr.* 1. pschekadju, pschekadzim, *Rs.* прокоптить, прокадить, przekurzyć, durchräuchern. Izbę przekadzić. *Krup.* 5, 365, ein Zimmer ausräuchern. *Perz. Lek.* 56.

PRZEKAŁAĆ *ob.* Przekłuć.

PRZEKAPAĆ *cz. dk.*, kapiąc się przetrawić, vertröpfeln; *Rg.* prokappiti, prokappati; *Vd.* skuskaplati, prekaplati, – §. Przekapać przez co, przeciec kroplami, durchträufeln, *Bs.* prokappati, protecchi woda ù kuchju.

PRZEKARMIĆ, *F.* przekarmi *cz. dk.*, przekarmiać *ndk.*; *Vd.* prepishati, prefutrati; *Rs.* прокормить, прокармливать, скормить, скармливать; *Ec.* прекорми́ти, прекорми́ти; czas nieiaki karmią utrzymywać, eine Zeit hindurch ernähren, Unterhalt geben. Na wsi żyie, wiatr zdrowe nań powietrze ziele; Pełny tey, że go praca przekarmi, nadziei. *Zab.* 10, 41 *Koss.* Jeśliby kto czeladź swoię niewolną w głód wybił z domu precz, nie chcąc ich karmić, a ta sama się w głód przekarmiła, takowa będzie iuż wolna. *Stat. L.* 386. – b) *nimii*; przekarmiać, zbytecznie ieść dawać, überfüttern. Takie ptaki, zbytnie przekarmiać nie należy, ale też nie zbytnie skąpić. *Kluk. Zw.* 2, 211. – PRZEKARM, - u, *m.*, przekarmienie, przeżywienie przez czas, das Durchfüttern, Ueberfüttern. Bydlę dane na przekarm, z umowy płodu i masła, pożytek panu czyni. *Xiędz.* 167, cf. przechowek).

PRZEKARTOWĄC, *F.* przekartuie *cz. dk.*, karty przemieszać, die Karten mischen, karten. – *tr.* Dobrze przekartowali tę sprawę *Tr.*, ukartowali, sie haben die Sache gut abgekartet.

PRZEKĄS, - u, *m.*, przekęsywanie, przegryzka, beißende Rede, Stichelrede. Mówią ieszcze z przekąsem: bierz, kiedy ci daią. *Teatr* 46 *b*, 40. Niewinność ostrych nie ciska przekąsów. *Kniaz. P.* 3, 89. – §. O włos dziada nie przeiechał, i z przekąsem się uśmiechnął. *Zab.* 16, 75, przekęsuiąc usta, verbissen lächelnd, mit verbissnem Munde, cf. Jałowy śmiech). PRZEKĄSIĆ, *F.* przekąsi *cz. dk.*, Przekąsać *ndk.* Przekęsuie *Pr.*, Przekęsywać *Freq.*; *Bh.* překausnauti, prokausnauti, překausati; *Slo.* prokausati; *Sr.* 1. pjekußaci, pjekußam, pschekußam; *Bs.* prihusnuti; *Rs.* прокусить, прокусывать, перекусить, перекусывать, скусить, скусывать; przegryźć, zębami przedzielić, durchbeißen, zerbeißen, von einander beißen. Przekąsać orzech, kostkę. *Tr.* Natura zwierzętom daie zęby dla przekąsywania potraw. *Sak. Probl.* 72 – §. Przekąsać, kąsząc ranić, szarpać, wund beißen, durchbeißen, zerbeißen. Przekąsił pies nogę, szatę. *Cn. Th.* – §. Chłop to bardzo zuchwały, przekąsałby i psa. *Rey Wiz.* 746, przeszedłby psa kąsaniem, i piesby mu ustąpił, er beißt ärger als ein Hund. – *fig.* Przekąsać, gryźć kogo, przycinać mu, przymawiać, mit beißenden Reden zusetzen, chicaniren. Widzisz, iak się nie możesz utrzymać, być czyię Nie miał kiedy przekąsić słówkiem professyą. *Min. Ryt.* 1, 283. Wtedy Jowisz, by dumną Junonę rozdąsać, Chytre czyniąc stosunki, zaczął ią przekąsać. *Dmoch. Jl.* 87. Oszczercy mnie moi przekęsuią, żem twóy stołownik. *Mon.* 73, 601. Nie godzi się tak szkalować i przekęsować, i znieważać stany święte. *W. Post. IV.* 103. Lubią teraz zwyczaie kościelne przekęsować. *W. Post. W.* 3, 248. – §. Przekęsywać słowa, *fringultire*, *Cn. Th.*, cf. cedzić, die Worte verbeißen. Słowa przekęsywaiąc, mamrzą coś niewyrozumianego. *Pilch. Sen. Gn.* 110. Każde słówko na troie przekąsi. *Rey Zw.* 19 *b.* Jeśli co mówi, to iuż z onym przekęsowaniem słowek, z onym rzekomo zaiąkowaniem, aby tak rozumiano, iż z rozmysłem mówi. *Rey Zw.* 53. – §. Przekąsić chleba. *Cn. Th.*, przeciąć trochę, skosztować, ein wenig verbeißen, etwas weniges essen. – *fig.* Siła ten ma nad inne, który choć trochę przekąsił nauki. *Bud. Ap.* 17, lizнął. – §°. W szemraniu prawie ludzkim krzywdy od panów idące, zwykły się przekęsywać. *Arom.* 383; przecierają się a potym zapominaią.

PRZEKASZLNĄĆ *cz. idntl.*, przekaszleć *dk.*, kaszlaniem przebyć, durchhusten, *Ross.* прокашлять, прокашлянным. Przekaszlał całą noc.

PRZEKĄTNA linija, dyagonalna, poprowadzona od wierzchołka iednego kąta do wierzchołka kąta iemu przeciwległego. *Łęsk.* 30; *Jak. Mat.* 1, 53; *et Jak. Art.* 3, 511; *Geom.* 1, 43, die Diagonallinie; narożna *Tr.*

PRZEKAWĘCZYĆ *cz. dk.*, kawęcząc przepędzić, durchwimmern. Dwa miesiąceśmy w tym tu pokoiu przekawęczyli. *Teatr* 12 *c*, 6.

*PRZEKAZ, - u, *m.*, *PRZEKAZA, - y, *ż.*, *PRZEKAZKA, - i, *ż.*, *Bh. et Slo.* překážka, przeszkoda, das Hinderniß. (*Rg.* prikâzalischte *oblatio*, *Rs.* пережазы плотки; прокаженство трąd, trędowatość). O przekazkach, przez które się można wyiąć, nie stanąwszy do sądu, *legalia impedimenta*. *Sax. Art.* 51, słuszna przekazka ku wymówce. *Mącz.* Iłem był na przekazie, tyleć będę na pomocy. *Biel.* 165. Budował drugi

zamek przeciw nieprzyiacielſkiemu, aby mu był na przekazie, iżby się z niego wychylić nie mogli. *Biel.* 148. Kiedy się iaka przekazka w ich ſtaraniu ſtanie, wnet kłopot i rozpacz na nich przychodzi. *Rey Pſt. a b.* Pocilebpot i rozpacz na nich przychodzi. *Rey Pſt. a b.* Pocilebcy wielką przekazą bywaią do tego, aby człowiek samego siebie poznał. *Modrz. Baz.* 65. Seymy w Piotrkowie niech będą, wyiąwszy, żeby temu co było na przekazie. *Herb. Stat.* 10. W niebie szczere rozkoszy, a dobrego wieczne, Od wszelakiey przekazy wolne i bezpieczne. *J. Kch. Dz.* 128. Dla nędznych ziem abo przekaz iakich od wody, ciągnęli na inszе miejsca. *Gwag.* 432. Po śmierci Lasockiego Gruszczyńſki na biſkupſtwie Włocławſkiem już żadney przekazy nie miał. *Biel.* 345. We czci powszechnéy dla dębu, nie była tak wielka przekaza, żeby go nie ściął. *Otw. Ow.* 337. Żadne nie mogą przekazy sprawić, abyć go na pierwszym potkaniu nie zbiła. *P. Ach. Orl.* 1, 61. Z zimna zbytniego przychodzi chrapota i przekasa mowy. *Cresc.* 4. W tym słoyku więcéy złych rzeczy ieſt, niż w puszce Pandory, i owszem cięższych przekaz umysłom albo duszom ludzkim. *Eraz. ięz. B* 3 *b.* – a) Przekaz, pokaz, pokazywanie, das Zeigen, Weiſen, Vorzeigen. Myślę, czy się ów cudaczek nie da zgłaſkać przekazem łakoci lub cacek. *Przyb. Luz.* 152. Baczným okiem patrzy na przekaz wszyſtkiego. *Przyb. Luz.* 21. Człowiek świetny szaty kapłańſkiey przekazem. *Przyb. Luz.* 237, ozdobą). On w nich zamierza sobie, obłudy przekazem, Na wieki zepsuć cały rodzay ludzki razem. *Przyb. Milt.* 149, udawaniem obłudnym, heuchleriſche Vorſpiegelung. – 5) Przekazka, Odkazka, pogrożka, Drohung. Nie lękay się żadnych ſtrachów ani przekazek. *Rey. Ap.* 85. Jeszcze się z zuchwałemi przekasy odgrażał, Jak gdyby niewolników podłych nas uważał. *Dmoch. Jl.* 2, 250. Wściekły, z groźnym do niego ozwał się przekazem. *ib.* 2, 228. Słownych przekazów drobna obawia się dziatwa. *ib.* 219. Za co nas tak surowym chcesz martwić wyrazem, I za co się tak srogim rozwodzisz przekazem? *ib.* 213. Jeszcze przydawał dumne gwałciciel przekazy, Obrażony o takie czyny i wyrazy. *ib.* 304. – 4*) a) Przekaz, nakaz, rozkaz. *Tr.*, der Befehl, das Anbefehlen. – b) zakaz, das Verbot. – 5) Przekaz, przekazanie czego na kogo, assygnacya, das Uebertragen, Ueberſtellen an jemanden, Aſſigniren. PRZEKAZAC, *F.* przekażę cz. *dk.*, Przekazuie *ndk.*, Przekazywać *Frequ.*, na drugiego odkazać, przenosić, assygnować, przelewać swoie prawa, i t. d., *Vd.* perkasat, povsdati, sadati, (*Rs.* пересказать, пересказывать dalcy opowiadać; пересказный, пересáзный powiadany lub usłyszany od innych), auf einen andern übertragen, aſſigniren. Kiedy kto dług przekazuie, tedy powſtaie ugoda między przekazuiącym (assygnantem) i tym . . . *Gall. Cyw.* 3, 253. – a) Przekazać, *Rs.* пересказать, pokazać, zeigen, vorzeigen. Nikczemna mara, co w naddziennym dreymaniu krótko się przekaże. *Przyb. Ap.* 33, przemignie). – §. przekazować się z czym, okazować się, popisywać się, ſich womit ſehen laſſen, groß damit thun. Z ładną żoną przekazować się niebezpieczna. *Haur. Sk.* 174. – §. przekazać kogo w czym, z przekonać, einen überführen. Ktoby pozwał urząd o iaki występek, a byłby przekazan w tym, iż niesłusznie pociągnął, będzie winien . . . *Vol. Leg.* 2, 605; *Bh.* prolazati, profazowati). Godzi-li się wam Rzymianina nieprzekazanego biczować? 1 *Leop. Act.* 22, 25. – 3) *Jurid.* przekazać, ſkazać na karę iaką, verurtheilen. Ktoby się ważył o inszе rzeczy na seym wyzywać, taki ma być we ſtu grzywien winy ſtronie przekazan. *Vol. Leg.* 2, 605. Burmistrz ma być w 12 grzywien przekazan, ile krotby nie dosyć czynił urzędowi swoiemu. *Vol. Leg.* 2, 689. Gdy pozwany na roku pierwszym nie ſtanie, taki ma być w winie mełtaney przekazan. *Tarn. Uſt.* 9. Pan go nie opuści w ręku iego, ani go przekaże, gdy będzie sądzon od niego. 1 *Leop. Ps.* 36, 33, potępi). – 4) Przekazać, zakazać, verbieten. „Nasznaczymy komissarzów, którzy uczynią granice a ich sądom żadnemi listami zabraniającemi nie będziemy przekazywać. *Herb. Stat.* 71.

*PRZEKAZIC, *F.* przekazi cz. *dk.*, przekażać *ndk.*; *Bh.* prelaſiti, prekazpti, (*Rs.* проказить swywolić), przeszkadzać, hindern, ſtören, hinderlich ſeyn. Sam ieden panował wszyſtkim, i przetoż łatwiey wszyſtkiego dowiódł, gdy mu nikt nie przekasił; lecz póki mu też przeszkadzał Zbigniew, iakie wnętrzne walki bywały za niego! *Biel.* 90. Ośm rzeczy są na świecie, które przekażaią Nam w Rzpltey i szkody działaią. *M. Biel. S. N.* 25. W chrześciiańſkiey powinności nam przekażaią nawięcey trzy grzechy. *Gil. Pſt.* 3 *b.* Kłopoty, rozterki, uciſki, niesprawiedliwości przekażaią a zatrudniaią lud boży. *Rey Pſt. B* 4. On nędznik albo nie śmie pokusić się do ciebie, abo też co innego przekaża mu. *ib. P p* 6. Lud ziemi przekażał im w budowaniu. *W.* 1 *Ezdr.* 4, 4. Po zwycięstwie u Zawichoſta Leszek był wsięt na monarchiią, a już też był umarł Mikołay Woiewoda, co mu w tym przekażał. *Biel.* 114. Staroſtowie nie maią przekażać ani hamować wolnego kupowania koni szlachcic. *Vol. Leg.* 2, 607. Którzy co wielkiego brali przed się, chociaż im szczęście przeciwne było i do ſkutku przekaziło, odnosili przecię wielką chwałę. *Gor. Sen.* 533. Czemu mi tu przekaża? *Biel. S. M. A.* 3 *b.* Złym przykładem swoim przekażaią dobremu. *W. Poſt. W.* 272. Gniewali się, iże się nie prało po ich woli, ale im od ich złego przedsięwzięcia przekażano. *Zrn. Pſt.* 3, 548 *b.* Pan Lubelſki przekaziwszy Boianowſkiemu, tak powiedział. *Gor. Dw.* 14, przerwawszy mu mowę). Pospólſtwo żywność sobie obmyślawa, sprawom ſtarszych nie przekażaiąc ni w czym. *Gwag.* 452, nie mięszaiąc się, nie wdawaiąc, ſie miſchen ſich in nichts). Zwykły częſtokroć być przekazawane i przewłaczane granice. *Herb. Stat.* 71, naruszone). W nieprzekażonych robotach trwał. *W. Sap.* 17, 19, bez uſtąpienia przeszkodom, nieprzerwanie). PRZEKAZCA, – y, *m.*, przeszkodnik, przeszkadzca, der Stöhrer. *Tr. Rs.* пересказчикъ, *f.* пересказница plotkarz). *PRZEKAZYTELNY, – a, – e, n. p. Wszyſtek okrąg ziemi nieprzekazytelnemi sprawami był trayman. 1 *Leop. Sap.* 17, 20, trwał w nieprzekażonych robotach. *Bibl. Gd.*, w ciągłych, nieuſtannych.

PRZEKĘSITYTEL, – tla, *n.*, *vilius eſt vocabulum et aſſutum simul et literatum sonat*, ob. przeżżak, *Cn. Th.* 843, mędrek niedouczony, z głupia frant, co liznął nauki, a przedawać się chce za doſkonałego *Wlod.*, *Dudz.* 54, ein verſchmitzter Halbgelehrter, der ſein Bischen Wiſſen an den Tag zu legen verſteht. Z takowych przekęsitytłów bezpiecznych schismy i herezye mnożą się i pochodzą. *Pim. Kam.* 204. PRZEKĘSYWAC ob. Przekąsać.

w PRZEKI, ob. Przek.

PRZEKIEROWAC cz. *dk.*, przewrócić, umkehren, umlen-

łeu. Oni los wygrancy na naszę przekieruią ſtronę. *Przyb. Milt.* 190. Złoto ſtanowi prawa, i znowu ie psuie, I królów na tyranow snadno przekieruie, *Przyb. Luz* 261, *Smotr. Nap.* 9.

PRZEKINĄC, *F.* przekinie *cz. idntl.*; *Rs.* перекинуть, перекидывать, прокинуть, прокидывать, опрокинуть, опрокидывать. cf. Kidać; (*Rg.* prikidnuti, prikidati *disrumpere*); przerzucić, przewrócić, przewinąć przez nogę, überwerfen, umwerfen, übers Bein werfen. Przekinąć kogo przez nogę. *Rey Wiz.* 26 *b.* Przekinąć się na drugą ſtronę, *Ross.* перекинуться, передаться, przerzucić się, przeyść na drugą ſtronę, zbiec, przeniewierzyć się, zur andern Parthey übergehen, abfallen, überlaufen. Stumant ſtarosta Litewſki do Krzyżaków się przekinął i ochrzcił. *Stryik.* 256. Gliński z zamkami Litewſkiemi do Moſkiewskiego przekinąć się obiecał. *Biel.* 457. Montenegrynowie, ile razy Porta z Moſkwą woiowała, zawsze się na ſtronę Moſkwy przekinęli. *Pam.* 85, 1, 814.

PRZEKIŃCZYK, PEREKIŃCZYK, *PEREKIDCZYK, -a, *m.*, przeniewierca, który się na drugą ſtronę przerzucił, zbieg, der Ueberläufer zur andern Parthey, (*ob.* *perekita); *Rs.* перемѣнчивъ. Kniaź Siemion od Litwy perekińczyk, z wielą ludzi Moſkiewſkich przyciągnął pod Mciſław. *Stryik.* 660, *Tward. W. D.* 95. Perekińczyka zawsze wystrzegay się sługi, Kto raz potrafił zdradzić, potrafi i drugi. *Zegl. Ad.* 227 *Goś ielecki.* Niezbożny perekidczyk Kassyan. *Pim. Kam.* 256, *ib.* 359.

PRZEKIPIEĆ, *F.* przekipie *med. dk.*, wykipieć z garnka, co w nim wre, *Rs.* перекипѣть, переварить, (прокипѣть, прокипать, o przewrzeć,; überlaufen aus dem Topfe, überkochen. - *tr.* Nayszczęśliwsze chwile na twym przekipieć łonie, i wypocząć z nuży. *Przyb. Ab.* 133, przedrzymać, durchſchlummern.

PRZEKISNĄC *miat. d tl.*, kwasem przeyść, durchſäuern; *Vd.* vkisatise, ſkisat se, se prekisati; *Rg.* prikisnuti, prikisjeliti; *Ross.* перекисѣть, перекисать, перекисный, прокиснуть, прокисать; *Ec.* прекисаю.

*PRZEKKOZA, -y, *ż.*, *dama*, zwierzę we wszyſtkim kozie podobne, tylko rogi w przód ma zawiesiſte a nie w tył, iak kozy inne. *Sien.* 282, *et Sien. wykł.*, daniel, der Dammhirſch.

PRZEKLĄĆ, *ob.* *Przeklnąć.

PRZEKŁAD, -u, *m.*, przekładanie, przełożenie, das Umlegen, Umtragen, Uebertragen. (*Slo.* predkládatelka *transpositio*; *Vd.* priklad, z nowozroczny ofiarniczy chleb, *ob.* przedobliczny, przekładowy chleb; *Rs.* перекладка przeſtawienie, przeſtawka, przekładowanie, перекладь, перекладина poprzeczny tram; прокладка przekładana rzecz). Przekład z ięzyka na ięzyk, przetłumaczenie, *Sr.* 1. pjevojeno; *Cro.* preztavlenye; *Ec.* преведёнїе, преводъ, прѣтолкованїе; *Rs.* переводъ; die Ueberſetzung. Orygenes zebrał cztery przekłady Greckie biblii różnych osób. *Sk. Dz.* 116. Z przekładu rocznych dzieiów Baroniusza, wielem rzeczy zrozumiał do poprawy w żywotach SS. służących. *Sk. żyw. praef.* Biblia według Łacińſkiego przekładu, w kościele powszechnym przyiętego, na Polſki ięzyk przełożona, przez *Wuvka*. Przekład z Hebrayſkiego. *Salin.* 2, 225. - §. Przekład, wykład, die Erklärung, Auseinanderſetzung, Erörterung. Delegowanym daiemy wszelką moc z posłem Imperatorowéy wchodzić w wszelkie roz-

mowy i umowy, przekłady i wykłady. *Vol. Leg.* 7, 558. PRZEKŁADAĆ, *ob.* Przełożyć. PRZEKŁADACZ, -a, *m.*, *Bh.* prekladać, prekladatel; *Sr.* 1. pjevojvat; *Ross.* переводчикъ; *Ec.* преводникъ. (*Rs.* докладчикъ referent); tłumacz, der Ueberſetzer. Przekładacz Serapiona. *Syr.* 29. PRZEKŁADNIA, -y, *ż.*, uszykowanie słów, trudnieysze nieco do zrozumienia, *hyperbaton*. *Kprz. Gr.* 1, *p.* 87, die Wortverſetzung. PRZEKŁADNY, -a, -e, mogący być przekładanym, przełożonym, übertragbar, überlegbar, überſetzbar. - §. *aliter*, Chleby przekładne, które leżały na dole pokładnym. *Bibl. Gd.* 1 *Sam.* 21, 6, pokładne, przedobliczne, die Schaubrote. (*Vd.* priklad, z chléb noworocany ofiarniczy).

PRZEKLARYFIKOWAĆ *czyn. dk.*, przeczyścić, abklären. Syrop na wolnym ogniu przeklaryfikować. *Syr.* 280.

PRZEKLEIĆ *cz. dk.*, wſkroś pokleić, lub kleione przerobić, durchleimen, überleimen, anders umleimen, *Rs.* переклеить, переклеивать. Przekleienie, *Ross.* переклейка.

PRZEKLEKOTAĆ *cz. dk.*, klekocąc przebyć, durchplappern, durchſchnattern, verplappern, verſchnattern, *Rs.* проклякать.

PRZEKLEPAĆ *cz. dk.*, klepiąc przebić. durchklopfen. (*Sr.* 1. pjellepaze chytrj (cf. oklepany), pjellepaństwo chytrość).

PRZEKLĘSTWO, PRZEKLĘCTWO, -a, *n.*, PRZEKLĘCIE, -ia, *n.*, *Bh.* prokletj; *Sr.* 1. poklétjo; *Crn.* preklętje, preklętſtvu; *Vd.* prekletva, prekletje, preklinjekletje, preklętſtvu; *Vd.* prekletva, prekletje, preklinjenje; *Cro.* proklétsztvo, proklinyanye; *Rg.* prokletvo, prokletje, proklétsztina, *Bs* prokleſtvo; *Ec.* проклятство; *Rs.* проклятие; das Verfluchen, die Verfluchung, der Fluch. *Dudz.* 16. Choćby i anioł nam inną ewanieliią powiadał, tedy to za przeklęcie mieć mamy. *W. Poſt. Mn.* 310. - §. b) Przeklęcie, *adv. Partic.* Przeklęty. PRZEKLĘTNICA, -y, *ż.*, przeklęta, przemierzła baba, ein verfluchtes Weibſtück. Złośnice, przeklętnice otoż macie! *Teatr* 52 *c*, 5. Przeklętnico, pęknieś zrobiła! *ib.* 56, 78, *et* 25 *c*, 95, *et* 33 *b*, 60, *et* 55 *b*, 77. PRZEKLĘTNIK, -a, *m.*, przeklęty człowiek, *Rg.* prokletaz, prokleetnik; *Cro.* proklétecz, chlovek proklet, ein verfluchter Kerl. A tiś mi hultaiu, przeklętniku. *Teatr* 34, 79. Przeklętnika! żeby cię ziemia pożarła! *ib.* 55 *d*, 9. PRZEKLINACZ, -a, *m.*, przeklinaiący, złorzeczący, der Fluher, Verflucher; *Sr.* 1. kleyicjet; *Sr.* 2. ſluchač; *Vd.* preklinjavec, shentuvauz; *Rg.* proklétaz, proklinalez, *f.* proklinaliza; *Bs.* kunitegl; *Cro.* preklinyavecz; *Ec.* проклинальникъ. Przeklinacz twóy przeklęty będzie, a błogosławiciel twóy błogosławiony. *Budn. Genes.* 27, 29.

PRZEKLNĄĆ, PRZEKLĄĆ, *F.* przeklnie *cz. idntl.*, Przeklinać *niedok.*, *Bh.* prokliti, proklinati, prokletj; *Mor.* proklatj; *Sr.* 1. poklu; *Crn.* preklęti, preklinam, prekovnem; *Vd.* prekleti, preklinjati, sakleti, shentuvat; *Bs.* prokleti, prokliniti, proklinati, zlo rjeti komu; (*Bs.* prokleti, staviti ù prokleſtvo; *Rg.* prokléti, proklinati, proklignati, prikleeti, priklinati; *Cro.* preklinyam, kunem; *Rs.* проклясть, проклинать; *Ec.* окласти, окаивать, окаяти, проклинать, желать несчастия; zlorzeczyć, verfluchen, fluchen. Oni niech przeklinaią; lecz ty błogosław. *Bud. Ps.* 109, 28. Przeklęteś w Carogrodzie, bądź przeklęte i w Rzymie. *Sk. Dz.* 829. Przeklinała go złamaniem nóg: boday nogi złamał! *Cn. Th.*

PRZEKŁÓC, PRZEKLUĆ, *PRZEKLWAĆ, przekłół, *F.* przekluie, przekole *cz. dk.*, Przekalać, Przekluwać *ndk.*, czym śpiczastym przebość, przebić, przepchnąć, durchſtechen; *Bh.* proklati; *Slo.* propchugl, propichávam (cf. przepchnąć); *Sor.* 1. pjeklocj, pjekalacj, pjekolu, pjekalam, pjekawam, pſchekawam, pſchekalam, pſchekawoiu, pſchekolu, pjekwotè; *Sr.* 2. pſchekloiſch; *Cro.* preklyuvati; *Rg.* priklatti, prikogljem; *Bs.* priklatti; *Rs.* перекалывать, перекалывать, проколоть, прокалывать, проспорить, пронзить, пронзать. Włosy trefią, ucha przekalaią. *Petr. Pol.* 2, 199. Subtelniuchną igiełką anguły mappy przekalay. *Sol. Geom.* 2, 128. Przekłóli ręce moie i nogi moie. *Wrob. Zolt.* 48. Obacz żydzie ręce, któreś przebodł, obacz bok Rzymianinie, któryś przekłół. *Dambr.* 259. Owad przekala skóreczkę zawiązku owocowego, i składa tam swe iaia. *Kluk Zw.* 4, 13. Przeklocie, *Ross.* проколка, проколоть. Przekalać, przeszywać szydłem, szwaycą, *perfigere. Cn. Th.* – §. Przeklwać dziobem skorupy iay, durchpicken; *Bh.* proklubati; *Rs.* проклевать, проклевывать. Po trzydziestu dniach pawy się z iay przeklwały i wyległy. *Crese.* 576. (*Rs.* перекалываться poiedynkować się, przekłóć się, spadać się, pęknąć).

PRZEKŁOPOTAĆ *cz. dk*, kłopocąc się przebyć, kümmerlich durchbringen, *Rs.* прокалачивать. Przekłopotałem życie moie.

PRZEKŁOSOWAĆ *cz. dk.*, podmłócić, kłosować, co większy, co suchszy lub doyźrzalszy kłos obić, co z większa omłócić. *X. Kam.*, von oben wegdreſchen.

PRZEKŁUSAĆ *cz. dk.*, Przekłusować *ndk.*, kłusem przemachać, durchtraben. Przekłusawszy to mieysce, nazad się wrócić trzeba. *Hipp.* 41. Niżli ów posłaniec przekłusza, tym czasem się stało. *Chrość. Fars.* 496. – *tr. fig.* Żona go statecznie za łeb przekłusała. *Biel. S. N.* 21, przeczochrała. – §. Przekłusać się, *rec.*, kłusem przeiechać się, ſich im Trapp Motion machen.

*PRZEKO, *ob.* Przek. PRZEKOBIAŁY, – a, – e, białą smugę w poprzek maiący, querdurch weiß geſtreift. Powróci ſlia z Gdańska w sukmanie nowey W szerokiey krayce pięknie przekobiałey. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Byk w miękkim kwieciu leży na bok przekobiały. *Nag. Wirg.* 507, *niveum latus*). Kamień przekobiały, *mesoleucos gemma, quam mediam candida linea distinguit. Cn. Th.* 260. W pstrorożny czarownica ubiera się ubiór przekobiały. *Bard. Luk.* 106. Bystry pies przekobiały. *Bielaw. b* 4. Upatrzy matka dziecię iak prosię, bo tak z młodu bywa, Też piękne przekobiałe potym w błocie pływa. *Rey Wiz.* 88 *b.*

PRZEKOBIECIĆ *cz. dk.*, na kobietę przemienić, in ein Weib verwandeln; umweiben. Przyślę tu Cherubinka, żeby go przebrać, przekobiecić. *Teatr* 20 *b*, 58.

PRZEKOCZARNY, – a, – e, maiący czarną smugę. *Wlod.*, querdurch ſchwarz geſtreift. Kamień przekoczarny, *mesomelas, gemma, quam mediam nigra linea secat. Cn. Th.* 260. PRZEKOGNISTY, n. p. kamień, *balanites, gemma, quam mediam virga flammea secat. Cn. Th.* 261, queer durch geflammt.

PRZEKOCZOWAĆ *cz. dk.*, koczuiąc przebyć, przemieszkać, campirend durchbringen; (*Rs.* проковевать durchnomadiſiren, окочевать koczowiſko odmienić, прокаивать-

ся długo się przeieżdżać). Musiał własną pościel dać dla tych natrętów; sam na materacu noc całą przekoczowawszy. *Mon.* 69, 1045.

PRZEKOŁATAĆ, *F.* przekołace *cz. dk.*, *Rs.* проколачивать, проколачивать, перекалотить, перекалачивать; z kołatem przebiiać, durchklopfen, klopfend durchſchlagen. – *tr.* przekołatać się gdzie, z biedą przedrzeć się, przebić się, mit genauer Noth wohin durchdringen, ſich durcharbeiten. Lękliwie przez las ostatni ubiegli, kędy król iuż się też był przekołatał. *Krom.* 761.

PRZEKOMARZAĆ się *rec. dk.*, przedrzeźniać się, einem nachſpotten. Gdy gadam, echo mi się z kątów przekomarza. *Zabł. Zbb.* 47. (*Rs.* перекоряться sprzeczać się, *ob.* przekor).

PRZEKONAĆ, *F.* przekona *cz. dk.*, Przekonywać *contin., frequ.*; a) do końca doprowadzić, przeprowadzić, pokończyć, beendigen, bis zum Ziele hin führen. Żywot swóy aż do śmierci szczęśliwie przekonać, *proferre beatam vitam ad rogum. Mącz.* Dwieście lat przekonać, przetrwać albo ie zupełnie mieć, *explere. Mącz.* – §. b) Przekonać kogo, pokonać zupełnie, do końca porazić, den Garaus machen, völlig aufreiben. Król bardziey się być klęską oną rozdrażnionym, a niżeli przekonanym powiada. *Krom.* 603, *irritatum magis, quam fractum*). Prussacy rozproszeni i przekonani, władzy Hermana poddaią się, *fusi fractique. Krom.* 113. Obiedwie stronie gonić drugich rzucą się wzaiemnie, iedna o drugiey rozumieiąc, że przekonana ucieka, *alteros victos discessisse. Krom.* 642, *Zebr. Ow.* 57. Wielu woien przekonani, zwyczaili się iakoś przegrawać. *Warg. Cez.* 141. Może i tę przeszkodę przekonamy. *Teatr* 55 *c*, 43, przezwyciężymy). Władysław prośbami biskupów przekonany, Zbigniewa do łaski przyiął, *precibus expugnatus. Krom.* 119. Niewiadomość przekonana, *vincibilis. Bals. Nied.* 1, 352, przekonalna, do przekonania, do zwyciężenia, mogąca być przełamaną). Nieprzekonany, niezbity, *inuincibilis. Cn. Th.* 518. Przyczyna nieprzekonana, z istoty rzeczy wyprowadzona. *Bals. Nied.* 2, 9. Potrzeba nieprzekonana. *ib.* 1, 33. Poważam We Pana zdanie, ale w moim nikt mnie nie przekona. *Teatr* 34 *b*, *F* 2, przeprze). – §. b) przekonać kogo dowodami, przeświadczyć, dowieść mu, einen überzeugen, überführen; *Slo.* preſwedčugl; *Sor.* 1. pjedobedu, pjewihnu, pjepokaju; *Crn.* evisham; *Vd.* preprizhati, previshati, avishati; *Cro.* vputiti; *Bs.* nadgovoriti; *Rs.* убѣдить, убѣждать, приличить, приличать, уличить, уличать, удостовѣрить. Przekonać się, *Rs.* свѣриться, свѣряться, увѣриться; *Ec.* извѣстноваться, устоличиться, обличиться. Ciężko mi się przekonać, aby on nie był głupim. *Teatr* 49 *d*, 5. Ten naymocniey przekona, kto u siebie ieſt przekonanym naymocniey. *Gol. Wym.* 351, *Rs.* извѣщенный przekonany. Przekonywaiący, *Rs.* убѣдительный, уличительный; *Eccl.* препрѣтельный. Czyli się to nazywa być przekonanym, milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę! *Teatr* 19 *c*, 79. Przekonanie, die Ueberzeugung; *Crn.* previsha, previshenga; *Vd.* previshenga, ſkasa, preprishanje, previshanje; *Rs.* улика, убѣдительность. Nie trzeba przed przekonaniem obwiniać; ale gdy dowiedziesz, w ten czas karać. *ib.* 25, 61. Wołochowie despota swego żadnym prawem nie prze-

przekonałego, ani sądzonego, zamordowali *Orzech. Qu.* 141. Nie wymowa tylko, ale przekonywanie z iego ust płynie. *Gaz. Nar.* 1, 11. PRZEKONYWACZ, -a, *m.*, przeświadczyciel, der Ueberzeuger; *Ross.* убѣдитель, увѣщатель.

PRZEKOP, *PEREKOP, *PREKOP, -u, *m.*, *PRZEKOPA, -y, *ż.*, *Bh.* průkop; *Slo.* prékopa, prikopa; *Crn.* prekòp; *Bs.* prokop; *Rg.* prokòp; *Rs.* проконъ, перекопъ, водопроводъ; rów na około czego okopany, lub przez co przebity, ein Feldgraben, ein Graben um etwas herum, oder durch etwas durch. Przekopy około rol, pol, łąk, ogrodów czynić trzeba dla przeiazdu. *Zaw. G.* Winnice i ogrody zamiast płotów, przekopami okopuią. *Cresc.* 142. Przekopą wodę z iakiego strumienia do stawu sprowadzić. *Stroy. Staw. B b.* Trzy wały usypał, i trzy przekopy albo rowy głębokie, przywiódłszy w nie wodę, wykopał, chcąc Litwie naiazdów bronić. *Stryik.* 386. Przy Dnieprze iest przekopa, iakoby na tysiąc i dwieście sążni przegrodzona: tam Tatarowie od tego przekopu nazwani Przekopscy mieszkaią; miasto główne ich Przekop w Taurycie, którą także Przekopem zowią. *Gwag.* 614, *Stryik.* 223. Car Tatarski mieszka w Przekopie. *Boter* 165. Cóż pięknieyszego nad Rzym iest, głowę Europy, Przecięż woli Ordyniec swoie Perekopy. *Mon.* 76, 782, *ob.* Przekopski. PRZEKOPAĆ, *F.* przekopie *cz. dk.*, Przekopywać *frequ.*, *Bh.* prokopati, prokopawati, překopati, překopawati; *Sor.* 1. pjekopaś, pjekopam; *Crn.* prekopavam, ahtiham; *Vd.* prekopati, skuskopati; *Cro.* prekopati, prekòpam, *Bs.* prokopati, prikopati, okopati opet; *Rg.* prokopatti, prikopatti; *Rs.* перекопать, перекапывать, прокопать, прокапывать; rów przeprowadzić, kopiąc przebić, durchgraben. Skarbcie wam skarby w niebiesiech, gdzie złodzieie nie przekopywaią, ani kradną. *Bud. Math.* 6, 20. - *tr.* Widzę gwoździe, widzę rany, Któremiś wskroś przekopany. *Kchow. Roż.* 76, przerżty, przebity.

PRZEKOPCIĆ *cz. dk.*, kopciem przeiąć, durchräuchern, *Rs.* перекопчивать, перекапчивать; *niiak.* przekopcieć, kopciem przeyść, *Rs.* прокопчивать, kopciem przeyść.

*PRZEKONOPCZYĆ *cz. dk.*, *Rs.* проконопачивать, konopiami przetykać, n. p. szpary w okręcie, durchcalfatern.

PRZEKOPIIOWAĆ, *F.* przekopiuie *cz. dk.*, *Nar. Hst.* 2, 534, przeobrazić, przepisać, przemalować, abcopiren.

PRZEKOPISTY, -a, -e, pełen przekopów, von Gräben durchschnitten. - *§. Lubieszowski około przekopistego wyspy wału, tamą zowią, taborem się obmacnia. *Krom.* 617, w przek wysypany wał, quer durch aufgeschüttet. PRZEKOPNY, -a, -e, od przekopów, Graben-. Przekopny piasek, to iest, ten, który bywa wybierán a wywożon na grobłę, *foffitius. Mącz.* PRZEKOPSKI, PREKOPSKI, PEREKOPSKI, -a, -ie, n. p. Tatarowie Prekopscy od Prekopu miasta. *Boter* 163, die Perekoper Tatarn.

PRZEKOR, -u, *m.*, PRZEKORA, PRZYKORA, -y, *ż.*, Przekory *plur.*, (*Bh.* přikor *iniuria*, krzywda; *Rg.* prikor *actio vilis*, *probrum*, *dedecus*, *contumelia*, *ignominia*; prikoritti *detrahere*, *discreditare*; *Bs.* prikor, sramota *dedecus*; cf. *Cro.* okornost *duritas*, *pertinacia*; *Rs.* перекоръ spór, sprzeczka, укора, укоризна, укоръ nagana, zarzut). - Przekor, spór wielki, przeciwieństwo na odpór (cf. Przykorka), großer Streit, Widerwillen, Widerstand. Lepiéy latać dołem, niż z tak odmiennym przekor wieść żywiołem. *Zab.* 16, 321. Milcz niebaczna niewiasto, nie twoia nie warussa mnie przekora. *Teatr* 42 *d*, *B*. Na stronę te przekory, dobądź pałasza. *ib.* 7 *b*, 25. Wypada nieprzyiacielowi z tey strony forteey przygotować iak naywiększą przekorę. *Jak. Art.* 2, 381. Każdy to uzna, kto tylko na przesąd nie chory, Prożen iest ciemnych błędów, i ducha przekory. *Zab.* 11, 43 *Zakł.* Bóg poddaie go gwałtownych tyranek przykorze. *Przyb. Milt.* 384 *et* 115. Przekory narobić, naprzekarzać się komu. *X. Nam.* (*Bs.* prikoriti *exprobrare*). - §. Z szaleństw moich żart czynią i gorzką przekorę. *Teatr* 45 *c*; 65, przekory, *lasciuia. Cn. Th.*, swywola, Muthwille. - Czynił przekorę wielu królom. *Leop.* 1 *Mach.* 3, 7, zaiątrzył). - §. Na przekor, na przekorę, s w kontr, w brew', na złość, *Bh.* nawzbory, na zbory, na truc; *Bs.* na prrikos *invito me*; *Rg.* na prikor *per dedecus*; tebbi na prikor *te invito*; *Crn.* naklubu; *Sr.* 1. ḥbu na pjekor, tjinu na pjekor *contrauenio*, na pjekor retju *obloquor*, *Rs.* пререкаться przerzec się z kim, *ob.* przekomarzać się); sznur stradé entgegen, zum Schur, zum Possen; *Sr.* 2. k' pośnoju, na schalkist. Umysł ludzki z przyrodzenia zbyt iest uporczywy, i niby na kieł wziąwszy, sili się na przekor. *Pilch. Sen.* 77. Na przekorę We Panu wszystkie te sztuki wyrządza. *Teatr* 26 *b*, 30. Na nic nie dba, byleby się zemścił i na przykorę uczynił. *Haur Sk.* 44. Na przekorę nudzącemu mię czasowi, wziąłem się do roboty. *Teatr* 2, 116. Wszystko mi na przekorę czyni. *Teatr* 53 *c*, 45. Choć nieprzestępne kładzie Neptun tamy, Żegiarz go wiosłem by na przekor drażni. *Hor.* 2, 156 *Kniaź.* Henryk chciał, aby Herman królem się pisał na przekor papieżowi. *Nar. Hst.* 3, 4. Użyć nie mogłem tego, co mi iak na przekorę los użyczył. *Kras. Dos.* 187, *Min. Rys.* 1, 82. - §. *Personif.* n. p. Precz ztąd przekoro! niech cię djabli biorą. *Teatr* 52 *d*, 70, sekutnico, djablico, przeklętnico, Zänkerinn. PRZEKORNY, PRZYKORNY, -a, -e, -ie *adv.*, niestworny, niesfromny. *Cn. Th.*, unenthaltsam, unverschämt. (*Rg.* prikórni, prijkorni *inhonestus*; *Cro.* okoren *durus*, *morosus*). Nie mógł się skarskać przykornego kruka. *Pot. Pocz.* 145. - §. sprzeczny, krnąbrny, przeciwny, widrig, widerspänstig. Kąkol iest to ziarno zbożom, osobliwie pszenicy, przykorne. *Haur Sk.* 36. Przykorne z bodliwe bydlę. *Haur Sk.* 53, *Weg. Mar.* 3, 39.

PRZEKORZENIĆ *cz. dk.*, korzeniami przerządzić, verwürzen, (cf. przepieprzyć); *Vd.* zakoreniti.

PRZEKOSTNICA, -y, *ż.*, *unedo*, *fructus arbuti. Urs. Gr.* 145, *ob.* Niesplik.

*PRZEKOW, -u, *m.*, przekucie, okow, kaydany, pęta, *Rs.* перековка. Eisen, worin einer eingeschmiedet ist, Fesseln. Rozerwał ich przekowy. *Wrot.* 254, *vincula eorum diripuit.* PRZEKOWAĆ, *ob.* Przekuć.

PRZEKRACENIE, -ia, *n.*, przegroda, przerąb w stayni na kształt kraty uczyniony, *vacerra. Mącz.*, eine Vermachung, ein Verschlag von Gegitter.

PRZEKRACZAĆ, *ob.* Przekroczyć.

PRZEKRADEK, -dku, *m.*, przekradnienie, przewknienie, das Durchstehlen, Wegstehlen. Krzyżacy przekradkiem cichym przez dzikie manowce przepadli. *Krom.* 44*a*.

PRZEKRASC, PRZEKRASDZ, *F.* przekradnie *cz. ifntl.*, Przekradać *ndk.*, Przekradywać *cont. frequ.*, przemknąć co kryiomo, *Vd.* skusplasiti, skusleſti, skusvijti; durchſtehlen, wegſtehlen, fortſtehlen. Jeśliby kto woła abo owcę przekradł. *Radz. Ex.* 22, 1. Prometeus ogień z nieba do ludzi przekrada. *Pot. Syl.* 309, przekradkiem przenosł, hinwegſtehlen. Przekraść towary zakazane do miasta, Oeſterr. Waaren einſchwärzen. Przekradzione towary, Oeſterr. eingeſchwärzte Waaren. - §. I pani tego domu musi odpowiadać, Że cię śmiała nad zakaz królewski przekradać. *Pot. Arg.* 79, ukradkiem przechować, verhehlen, verbergen. PRZEKRASC się *recipr.*, przekradkiem przeyść, wyyść, wymknąć się, wyśliznąć się, ſich heimlich wegſtehlen, durchſtehlen; *Vd.* se odkrasti, *Rg.* prokratti se kùda; *Rs.* прокрасться я, прокрадываться. Ulisses się waży Przez rożnie rozsadzone przekradywać straże. *Otw. Ow.* 518. Przekradł się odemnie i odwiodł z sobą corki me. *Radz. Gen.* 31, 26. On się lasami pod obóz nasz przekrada, aby go iako ubiegł. *Birk. Chod.* 5. Zazdrosnym mężom żony odpłacaią niewiarą i przekradnieniem się. *Teatr* 10 *b*, 40. Przekradła się iałowka, źrzebica, ktora nie zypuszczana do byka, ogiera, została cielną, źrzebną. *N. Kam.*

PRZEKRASNY, -a, -e, -ie *adv.*, bardzo piękny, ſehr ſchön; *Rs.* прекрасный; *Ec.* многолѣпопный, преукрашенный.

PRZEKRAWAC, *ob.* Przekroić.

PRZEKRĘCIC, *F.* przekręci *cz. dk.*, Przekręcać *ndk.*, *Bh.* prekrnutiti; *Vd.* presukati, okulsasukati; *Rs* перевернуть, переворачивать, переворотить, переворачивать (cf. przewiercić), свернуть, сворачивать, скрутить, просучить; na drugą stronę kręcąc przewrocić, verdrehen, *pr. et fr.* Klucz przekręcić, einen Schlüſſel abbrechen. Przekręcić sprawę; do gory nogami przewrocić. Słowa komu przekręcić, *Rs.* лживить, оболжливать, cf. lżyć). Ty mi słowa przekręcasz, i syllaby połykasz. *Pilch. Sen. list* 364. - §. Gdy się nieco zły los przekręcił, Pokoy do kraiu zawitał luby. *Zab.* 15, 34.

*PRZEKRESLIC, PRZEKREŚLIC, *PRZEKRZEŚLIC; *F.* przekrzesli *cz. dk.*, Przekrzesać, przekreślać *ndk.*, zamazywać, kancellować, durchſtreichen, ausſtreichen, *Sla.* prečrtati; *Cro.* izbriszati, *Rs.* перечеркнуть, перечеркивать, перечеркивать, чернить, очернить, похѣрить, похѣриваю, помарать, помарывать; *Ec.* пречеркивати. Przekresić, kasować, zmazać co; naznaczyć. *Cn. Ad.* 940. *Kapitulę tę myśmy przekreślali obelo, to iest kreślaniem. *Leop. Eſtr.* 10, naznaczyli, bemerken, bezridnem. PRZEKRĘŚKOWAC *czyn. dk.*; przegłoſkować, kreſkami przezwyciężyć, überſtimmen, mehr Stimmen für ſich haben. Emmery obrany prezydentem, czterema głosami przekręſkował Miraba, także żądaiącego prezydencyi. *Gaz. Nar.* 1, 40.

PRZEKROCZYC *cz. dk.*, Przekraczać *ndk.*, *Bh.* prekročiti, prekračovati; *Slo.* prekročugi, *Bg.* prikrocitti; *Bs.* prikoraciti, *Vd.* prekorazhit, v' prek korazhiti; *Cro.* prekoracsjem; *Rs.* переступить; przestąpić, überſchreiten. Przekroczenie, *Cro.* prekorachenye, *Vd.* prekorazhenje, proſtop, *ob.* przestęp, *cl.* występek. PRZEKROCZYCIEL, -a, *m.*, ktory przekracza, przestępca, der Ueberſchreiter, *Cro.* prekersitel, *f.* prekersitelicza.

PRZEKROIC, *F.* przekroi *cz. dk.*, Przekrawać, *sprzekrawać *ndk.*, *Bh.* prekrageti, prekroiti, prekragowati; *Sr.* 1. pschekraju, pschekrajem; *Rs.* перекроить, перекраивать; kraiąc przedzielić, durchſchneiden, von einander ſchneiden Sprzekrawał w pały szaty ich. *Radz.* 2 *Sam.* 10, 4. Przekrojenie, *Przekroy, *Rs.* перекройка; *Ec.* прокрой, прорѣзанная на чемъ нибудь дира; (*Rs. obs.* перекрой мѣсяца kwadra).

PRZEKRÓLOWAC *cz. dk.*, krolując przepędzić, durchregieren als König, eine gewiſſe Zeit als König hinbringen. Umarł Jagiello przekrólowawszy lat beze dwu pięćdziesiąt. *Arom.* 532.

PRZEKROPIC, *F.* przekropi *cz. dok.*, Przekrapiać *ndk.*, *Ross.* перекропить, kropiąc przenikać, durchſprützen, ſprützend durchnetzen - *tr. fig.* Kilka razy go kiem przekropił w ciemności. *Teatr* 7, 64, przetrzepał, przegarbował, er hat ihn mit dem Stocke durchgegerbt.

PRZEKRYC, *F.* przekryie *cz. dk.*, Przekrywać *ndk.*; *Sr.* 1. pschekrèwam, *Crn.* pregerniti; *Rs.* перекрыть, перекрывать; taiemnie przechować, verhehlen, verſtecken. Czerwonym sznurem Rahab domek swóy w Jerycho Znaczy, przekrywszy śpiegi Jozuego cicho. *Pot. Zac.* 105. Przekryyże mię od skrytéy rady złośników. *Radz. Ps.* 64, 3. Siedząc pospolu z inszemi kaletę swoię sam oderżął i przekrył, a udawał, że to iego towarzysze uczynili. *Chel.* 190. Mówi szalony: wody kradzione są słodkie, a chleb przekryty iest smacznieyszy. *Radz. Prov.* 9, 17, przemknięty).

PRZEKRZCIC, *ob.* Przechrzcić. PRZEKRZCIWA się ziemia, *ob.* Przekwila się. PRZEKRZTA, *ob.* Przechrzta.

PRZEKRZYCZEC, PRZEKRZYKNĄC, *F.* przekrzyczy, przekrzyknie *cz. dk.*, Przekrzykiwać *cont. frequ.*, Przekrzykiwie *pr.*, *Bh.* překřičeti; *Sr.* 1. pschekrischtschju; *Vd.* prekrishati, predreti, prevpiti; *Rs.* перекричать, прокричать, прокрикнуть, прокричать, перекликать, перекличу, перекликивать, заговарить; krzykiem przegłosić, überſchreien. - Szczygieł przekrzykuie. *Ban. J.* 3 *b*, odzywa się krzykiem, pokrzykuie sobie przez czas.

PRZEKRZYWIC, *F.* przekrzywi *czyn. dok.*, przekrzywiać *ndk.*, *Rs.* перекривить, na drugą stronę nakrzywić, zakrzywić, przegiąć, umkrümmen, umbeugen. *Cn. Th.*

*PRZEKRZYŻOWAC *cz. dk.*, krzyż przez co uczynić, przeżegnać krzyżem, durchkreuzen, kreuzend ſegnen, *Crn.* prekrisham; *Cro.* prekrisújem, prekrisliszem; *Rg.* prikrixiti; *Bs.* prekrstiti, uciniti krisg na setogod, uciniti na krrisg, *Rs.* перекрестить, перекрещивать (2. przechrzcić).

PRZEKSZTAŁCIC, *F.* przekształci *cz. dk.*, Przekształcać *ndk.*, przeformować, przeobrażać, kształt rzeczy przemieniać, przeinaczyć, przerzezgać, przerobić, *Vd.* premieniati, predrugiti, premeniti, prebrazhivati; *Ec.* переберити, предругити, пременити, пребразхивати; umſtalten, umformen. Fenixie, co cię zwykła śmierć skonem odradzać, I twą starość w niszczącym zarzewiu odmładzać, co się chutnie w zalotnym zagrzebasz popiele, Maiąc zasię ztąd wyniść w przekształconym ciele. *Zab.* 15, 158 *Kniaź.* Nimfa przekształtowana w muchę. *Tol. Saur.* 109. Wybrani są przekształtowani i odmienieni z obrazu Adamowego. *Parn.* 143. Kamienie mianowane ręką Deukaliona w mężczyzny przekształtowane. *Otw. Cn.* 25. Dobrzeby było, gdybyś We Pan z Lorensa chciał się przekształcić na Lrafa. *Teatr* 3 *c*, 7. *Metamorphosis*, przekształtowanie, odmienienie kształtu. *Mącz.*

Metaplasmus, przekształtowanie. *Urs. Gr.* 93. Mogący być przekształconym, *przekształtny, *Vd.* preberaliu, predrugliu, premenliu, prebrazhliu). Możność być przekształconym, *przekształtność, *Vd.* preberaliveſt, premenlivoſt, predrugliveſt, die Verwandelbarkeit.

PRZEKUC, *F.* przekuie *cz. dk.*, Przekować *ndk.*, Przekowywać *frequ.*, *Bh.* překovati, překovávati; *Slo.* překovávám; *Rg.* prikovatti, prikivati; *Cro.* prekováti, prekavam; *Rs.* проковать, проковывать, перековать, перековывать, a) *transform.* kuiąc przemieniać, *Rs.* наварить, наваривать (z nawarzyć), umſchmieden. Pierwey honor za cnotą chodził poufale, Przekuli w ſtal wiek złoty pickelni kowale. *Nar. Dz.* 3, 127. Talery przekowywa na monetę. *Star. Dw.* 39. Przekuty, *Rs.* наварный. Przekucie наварка. - *tr. fig.* Przekować kogo, przerobić go, na swoie kopyto przekabacić, przelać go, einen umarbeiten, umſchmieden, umgießen, auf andere Gedanken bringen. - §. b) *perfigend.* przekuć, przebić, przeniknąć, durchſchmieden, durchſchlagen, durchhauen, durchhämmern. Kazał srogie ſkały przekowywać, by rzekę od miaſta do miaſta prowadzić. *Star. Pob. C* 2. Przekował oſtre karki Niemu. *Tward. Wład.* 60. W wieczor przekowałem sobie ścianę ręką, i wyszedłem. 3 *Leop. Ezech.* 12, 7, przedłubałem. 1 *Leop.*). Przekucie, przebicie, *Rs.* проковка. Nieprzekowany, nie do przekucia, undurchſchlagbar. Wrota żelazne, i nieprzekowane Wyłamał snadnie progi śpiżane. *J. Kchan. Ps.* 162.

PRZEKUKAĆ *cz. dk.*, kukaiąc przekrzyczeć, mit Kuckuck-Rufen überſchreien, überkuckuken. Nocna gęgałka zawsze dzienną przekuka. *Rys. Ad.* 60.

PRZEKUP, -u, *m.*, *Rs.* перекупъ, przekupowanie, mały drobiazgowy handel, PRZEKUPIECTWO, PRZEKUPSTWO, -a, *n.*, *Bh.* hokynářſtwí; *Sr.* 1. pjekupwarſtwo; *Crn.* prékopilu; Höckerey, Trödeley. Przekupiectwo, gdy rzeczy kupuiemy na przeday, dla gości, ktorzy nie zawżdy na targ trafią. *Goſt. Gor. praef.*, *Petr. Ekon*, 128. Przekupſtwo, gdy śniadne rzeczy kupuiemy na przeday. *Petr. Ek.* 127. Dokąd znak zwykły na rynku wyſtawion będzie, dotąd na przekup nic kupować nie maią przekupnie. *Szczerb. Sax.* 332. - §°. Wszyscyśmy iak na przekupie, przedaiem, kupuiem, i po gospodach się włóczymy. *Sk. Dz.* 357, iak na targowiſku, wie auf dem Trödelmarkte. - §. przekup, szacherſtwo, podkupowanie, przekupowanie nieuczciwe, *Bh.* auplatek; *Bs.* podmichjanje, mito, Schacherey, Schacherhandel, Bestechung. Odebrać to macie, co przekupem dostąpił Adraſt. *Jabł. Tel.* 271. Godności, urzędy, sprawiedliwość, wszyſtko to tam szło na przekup. *Stas. Num.* 2, 123. Niechay sędziowie nie potępiają niewinnych, albo też bezkarnie nic wypuszczaią winnych, niechay przekup albo łaſka, niechay nienawiść lub miłość nic ich nie wzrusza. *Kucz. Kat.* 3, 198. PRZEKUPIĆ, *F.* przekupi *cz. dk.*, Przekupiać *ndk.*, Przekupować *Lontyn.*, *Bh.* překupowati, překaupiti; *Sr.* 1. pjekupnpu; *Cro.* prekupújem; *Bs.* prikupit, kupiti za prikrodati; (*Vd.* prekupzhati, = nad to na kupę zbierać); *Ec.* прекупляти; *Rs.* перекупить, перекупать. - a) przed drugiemi zakupić, vorkaufen, auflaufen. Przekupniowie na drogi zabiegaiąc, a tych, co żywność do miaſta wożą, przekupiwszy, na rynku zaś iak naydrożey mogą przedaią. *Vol. Leg.* 5, 648. Wielkie jeſt mnóſtwo przekupniów, zwłaszcza w przekupowaniu dziesięcin. *Modrz. Bas.* 564. - §. Przekupić co, zbyt drogo kupić, przepłacić, zu theuer kaufen, überzahlen. Tak ſtatki leguminą opatrzyć, aby w drodze za gotowe pieniądze nie kupowane, i nie szukano prowiantów, których abo przekupić, abo nie doſtanie. *Haur Ek.* 171. - §. a *b*) przekupować, z przekupniem być, z przekupu żyć, höckern, Höckerey treiben, *cauponari. Cn. Th.*, *Bh.* hokynaříti; *Vd.* bragnarovati, predkuplenu priedati, kupzhlivati; *Rs.* перепродать, перепродавывать, перемторговать, перемторговывать, барышничать. Stan szlachecki teraz winien przekupuie, i kupczy pod pretextem wolności szlacheckiey. *Vol. Leg.* 3, 226, *et* 5, 366. - §. 2) Przekupić sędziego, przedarować, przenaiąć, bestechen; *Crn.* podmitim; *Vd.* podmititi, pomizhiti, naperkupiti, podmasati, pomasati; *Cro.* mitíti, mitím, (*ob.* mycić, myto), podmichújem, podmitenje, zamititi, zamitújem; *Rg.* mititi, podmititi, zamititi; *Bs.* mititi, zamititi, datti mito, podmititi, podsipati (*ob.* podsypać); *Rs.* задарить, задаривать, умздить, задобрить, задабривать, удобрить. Złoto przekupia, warty i zamki otwiera. *Przyb. Luz.* 261. PRZEKUPIEN, -pnia, *m*, *Slo.* prekupnik; *Bh.* překupnjk, hokinar, hokynař; *Sr.* 1. pjekupnik; *Crn.* prékopa; *Vd.* predkupez, kupzhlivar, bragnar, tandlar (*ob.* tandeciarz); *Cro.* prekúpecz, preterácz, podmititel; *Bs.* prikupitegl, priprodavaç; *Rg.* priprodávalaz, prodávalaz; *Rs* перекупщикъ, перепродавецъ, перемторговщикъ, барышникъ; ſkupień, przekupſtwem bawiący się, der Höcke, Trödler, Unterkäufler. Przekupień solny, *ob.* Prasoł. Przekupień ſtarych rzeczy, *ob.* Wendetarz. Przekupień ludzi, *ob.* Ludokupiec, martauz. - *Prov.* Przekupień musi kłamać. *Cn. Ad.* 941. PRZEKUPKA, -i, *f.*, *Bh.* překupnice, hokinarka, hokina, hokyně; *Slo.* prekupnica; *Vd.* kupzhlivarza, bragnarza, tandlarza; *Cro.* filyarka, ſlarka, podmititelicza; *Bs.* priprodavaliça; *Rg.* prodávaliza, priprodávaliza; *Ross.* моровка, барышница; która się przekupem bawi, die Höckinn, Trödlerinn, (Fratſchlerinn *Oeſt.*). Matka iego przekupką była, iarzyny na rynku przedawała. *Warg. Wal.* 95. Już to i przekupki wiedzą, *Corycaeus auscultauit. Mącz.*, baby na trecie o tym gadaią). Jak przekupka się swarzy. *Cn. Ad.* 1114. Ledwieby się dudarzowi albo niewſtydliwey iakiey przekupce na trecie to zeszło. *Pim. Kam.* 105. PRZEKUPNIOWY, -a, -e, od przekupnia, Höckinn-, Höcker-; *Sr.* 1. pjekupczowé, pjekupné. Handel przewozowy czyli przekupniowy. *Pam.* 83, 125, cf. kramarſki. PRZEKUPNY, -a, -e, -io *adv.*, do przekupienia, bestechlich. Nieprzekupny, *Eccl.* неумытный. Nieprzekupny sędzia. *Teatr* 45 *b*, 103. W sprawiedliwości nieprzekupne kwiaty Przybieralem się, iako w ſtroy bogaty. *Chrześć. Job.* 106. Przekupny człowiek, *Rs.* обирóха. PRZEKUPSTWO, *ob.* Przekup.

PRZEKURZYĆ, *F.* przekurzy *cz. dok.*, przekurzać *ndk.*, *Sr.* 1. pschekuriu, pschekurim; (*Vd.* ſkuskuriti, = przepalić); *Rs.* прокурить, перекурить, перекуривать; przekadzić, durchräuchern. Przekurzyć izbę, zapaliwszy suche iałowcowe drzewo. *Krup.* 5, 365. - *fig.* W chwilę tę, przekurzoną śrzonem niespodzianym. *Tward. W. D.* 2, 241, przypruszoną, beſtreut, beſtäubt. - *tr. fig.* Urzędnik żeby sam piérwey rzecz, którą ma do rady podać,

przekurzył i przéyrzał, iak ią podawać. *Petr. Pol.* 384, t. i. przebiec, durchlaufen eine Sache. Tylko się przekurzył w nauce, trochę się pouczył, *leuiter attigit. Mącz.*, liznął, skosztował.

PRZEKUTY, *ob.* Przekuć.

PRZEKWILA się ziemia, albo przekrzciwa, *gornicz.*, gdy w ciągliey albo też w miękiśku pokazuie się kolor od powierschownego odmienny. *Os. Zel.* 82, die Erzader ändert die Farbe, geht in eine andere Farbe über.

*PRZEK - WAGA, *ob.* Srzodwaga.

PRZEKWAS, -u, *m.*, Przekwasy, ciała, które są przesycone kwasorodem. *Sniad. Chem.* 197, *N. Pam.* 6, 320, übersaure Cörper. PRZEKWASIĆ, *F.* przekwasi *czyn. dk.*, (*Bh.* prokvasiti przemarnować); *Vd.* vkisati, skisati, prekisati; *Ross.* перекислить, перекашивать, прокислить; kwasem zbytecznie przeprawić, übersäuern, durchsäuern. Chléb bardzo przekwaszony, naymnicy nie tuczy. *Cresc.* 159. Przekwaszenie, *superoxygenatio*, proces, przez który ciała z większą się ilością kwasorodu łączą, niż do ich nasycenia potrzeba. *Sniad. Chem.* 197, das Uebersäuern, die Uebersäuerung. PRZEKWAŚNY, bardzo kwaśny, übersauer, *Rs.* прекислый.

PRZEKWINTARZ, -a, *m.*, przebieracz, delikatniś, wytworniś pieszczonego gustu, ein delicater Mensch, ein Mäkler, Tadler. Nieprzekwintarz, niewymyślny w iedzeniu. *Wlod.* - §. Z niego przekwintarza, wnet słowo wyszpoci. *Alb. z W.* 17, przedrwiwacz, ein Wortklauber, Silbenstecher. PRZEKWINTY *plur.*, PRZEKWINTOWANIE, -ia, *n.*, zbytnia wytworność, przesadzenie pieszczone, Delicatesse, übertriebene Feinheit des Geschmacks, Ziererey. Zbytnie wydwarzanie, albo iak białegłowy zowią, przekwinty, śmiech za sobą ciągną. *Gor. Dw.* 158. Modna żonka, po tych wszystkich przekwintach, czasem z haydukiem uciecze. *Opal. sat.* 39. *Dicteria*, naśmiewstwa, przekwintowanie, uszczypliwe przymówki. *Mącz.*, Stichelreden, Spottreden. - §. I wrona ma przekwinty, to ścierwik, to żółwik. Zjadłszy choć bez serwetki, kracze, że nie słowik. *Mysl. E* 4. PRZEKWINTOWAĆ, -ał, -nie, *med. ndk.*, zbytnie przebierać, przebaraszczać, przesadzać, mäkeln, tadeln, übermäßig delicat thun. Doma lada co zje, u ludzi przekwintuie. *Cn. Ad.* 198. - *Recipr.*, n. p. Pastuch oborny nie tak się musi z paszą, iak owcarz, przekwintować. *Haur Ek.* 178. - §. *Gannitu aliquem incessere*, nagabać, nazywać kogo albo przekwintować sobie przeciwko komu. *Mącz.*, przeszydzać z kogo, einen verspotten. Gdy chudak pana daruie, djabeł z niego przekwintuie. *Rys. Ad.* 16.

PRZEKWITNĄĆ, przekwitł, *F.* przekwitnie *med. dok.*, Przekwitać *ndk.*, czas nieiaki kwitnąc przetrwać, durchblühen; *Cro.* procvétujem; *Dl.* procvitam; *Bs.* procvasti, procvjetati; *Rs.* процвѣсти, процвѣтать. Żałuię, że móy przekwitł marnie May zielony. *Kul. Her.* 121. - *Effloresco*, *wielmi kwitnę, przekwitam, rozkwitam się. *Mącz.*, aufblühen.

PRZELAĆ, *F.* przeleie *cz. dk.*, Przelewać *ndk.*, *Bh.* přelít, přeljwati, proliti, proljwati; *Sr.* 1. pjehliwam, pjehliju; *Sr.* 2. pjchelasch; *Vd.* skusliti, preliti, prelivati, prelijati; *Cro.* prelèvam; *Rg.* prilitti, priljeevam; *Bs.* prilitti, prilivati, prolitti, proliuati; *Rs.* пролить, проливать, перелить, переливать; *transfund.* przelewać co w

inszy statek; przetaczać, zlewać, umgießen, in ein anderes Gefäß schütten. Byś morza łyżką nie przelewał w dołek. *Mon.* 71, 48. - *fig.* Temi słowy swóy zapał wszystkim w piersi przelał. *Dmoch. Jl.* 2, 8, udzielił). - §. przelewać kruszcowego co, przetapiać, umschmelzen, umgießen. Już ściany odzieraią z rynsztunków, nawet co okrywa kościoły i ołtarze złoto Mars przelewa. *Ustrz. Troi.* 126, obraca na narzędzie woienne, cf. przekuć). - *tr. f. g.* W przeciągu lat kilkudziesiąt przelałby się stan mieyski w szlachecki. *Ust. Kst.* 1, 109, przemieniłby się, przeszedłby, sich verwandeln, übergehen in etwas. Narod Turecki musi upadać, póki albo monarcha obcy nie podbiie go, albo w nim iaki Piotr nie powstanie, któryby go przelewał. *Pam.* 83, 2, 160, przekształcił, przeformował). Dawali im dobra swoie, przelewaiąc na nich prawo własności. *Nar. Hst.* 2, 294, przenosząc, zdaiąc na nich, sein Recht auf einen andern übertragen. - §. 2) *abundant.* przelewać, przepełniać, übergießen, überschütten. Pod miarą lać, aby nie były przelane, ani też nie dolane. *Cresc.* 341. Przelać się, *Eccl.* преизлиятися, преизливатися; (*Sr.* 1. pjehliwam so opływam, pjehliwenje, zbytni zbytni). - §. przelewać krew', = rozlewać. *Cn. Th.* 948, Blut vergießen. - §. Przelewać przez co, durchgießen, durch etwas gießen. - *fig.* Utracam, przez gardło przelewam, *defrigo*, *bona decoquo*, durch die Kehle jagen.

PRZEŁADOWAĆ, *F.* przeładuie *cz. dk.*, przeładowywać *czst.*, zbytnie ciężarami obładować, überladen, zu sehr bepacken; *Vd.* prebasati, prenabasati, preteshati; *Ross.* загрузить, загружать, накрутить, накручивать, перегрузить, перегружать, перегруживать. Wielbłąd, gdy się przeładowanym być czuie, wstać nie chce. *Opal. sat.* 11. Źle gdy łodkę przeładuią, bo utonie; ale też, gdy mało nabiorą, bo ią wiatr popędzi, gdzie chce. *Sk. Zyw.* 231. Przeładowany okręt na dno tonie. *Past. F.* 261. Ładunek ma być według proporcyi statków i wody, nie przeładowywać, aby często gęsiami nie czerpować ślisów. *Haur Ek.* 171. Przeładowanie, *Vd.* preteshа, napoteshа, pretovor, napost, sitnost; *Ross.* загрузка, загруженіе (*ob.* zagrążyć), перегрузка. - *tr.* Przeładowany długami. *Pilch. Sall.* 32, zbytnie obciążony, mit Schulden überladen. Król się boi, żeby poddanych w dań nie przeładował. *Jabł. Tel.* 110. Przeładować żołądek. *Perz. Cyr.* 5, 207, przepełnić, den Magen überladen. Wymioty zbawiennemi bywaią w przeładowaniu żołądka. *Perz. Lek.* 219. - §. *absolute*, przeładować, zbytkować, miarkę przebierać, przesadzać, übermäßig delicat thun, zu viel thun, zu weit gehen. I dobrym przeładuie, kto go zbyt zażywa. *Min. Ryt.* 4, 212. W człowieczym ciele, skoro która wilgotność przeładuie i z miary swéy wyydzie, choroba następuie. *Gor. Wł. T.* 3. Zwierzchni pan, gdy przeładuie, a staie się tyranem, panowanie iego upaść musi. *Gor. Wł. L* 3 *b.* Przeładowaliście panowie Polacy. *ib. L*, 3. Musi ani z téy, ani z owéy strony nie przeładować, ale ugadzać w iakiś pośrzodek. *Gor. Dw.* 230. Hyperbolę mógłbyśmy nazwać przeładowaniem; bo ta figura przechodzi miarę. *Gor. Sen.* 555, *ob.* Przesada. - §. Przeładować z statku na statek, z wozu na wóz, umladen. Przeładowanie, das Umladen, *Rs.* перекладка.

RRZEŁAKOCIĆ, *F.* przełakoci *cz. dk.*, przełakotać *ndk.*; przełakotuie *pr. cont.*, na łakotkach przemarnować, przeieść, vernaſchen. *Tr.*, *Bh.* promlſati, *Vd.* salisati, sapolisati, sajeduvati, sagerluvati, sapomumluvati, saposladkurituvati; *Rs.* пролакомить. *PRZEŁAKOTNIK, -a, *m.*, *Vd.* sajeduvauz, sagerluvauz, der Vernaſcher.

PRZEŁAMAC, *Przełomić, *F.* przełamie, przełomi *cz. dk.*, Przełamuie *pr.*, Przełamywać *frequ.*, *Bh.* prelamati, prelomiti, prelamowati, prolomiti, prolamati, prolamowati, proboriti; *Slo.* prolomiti, (*Slo.* predlomiti *praefringere*); *Sr.* i. pielamaci, piewamam; *Vd.* prelomiti, ſkuslomiti, ſkusprelomiti; *Sla. et Bs.* prilomiti, *Cro.* prolamlyujem, izprelamam, izprelamati; *Rg.* prilomitti, prilaamam; *Ross.* переломить, переламывать, проломить, проламывать; łamiąc rozdzielić, rozłamać, durchbrechen, entzwey brechen. Przełamać laſkę. *Tr.* Lód przełamać, das Eis brechen. Konarſki lód przełamał. *Mon.* 65, 235, drogę utorował). Boię się, żeby chodząc, w pół się nie przełamała. *Teatr* 10, 39. Moyżesz opokę rózgą mógł przełomić. *W. Poſt. W.* 398, otworzyć, że woda wypryſła; cf. **cudopręty). Nieprzełamany, Nieprzełomiony, nieprzełomny, nie do przełamania, niezłomny, *Rs.* непроломный, unzerbrechbar, undurchbrechbar. Nieprzełamana z miedzi blacha go pokrywa. *Dmoch. Jl.* 2, 34. Nieprzełomane ieſt to męſtwo, które oſtatnia potrzeba wycińka. *Pilch. Sen. laſt.* 45. Narody, których potęga zdała się być nigdy nie przełomiona, iuż dzisiay ad zniesione. *Zach. Kaz.* 1, 152. Zasłania piersi swoie tarczą nieprzełomną. *Dmoch. Jl.* 2, 217. W rękach Nestora błyszczy nieprzełomna pika. *ib.* 2, 39. Tym głosem dodał Neptun do boiu ochoty, Nieprzełomne się garną do Aiaxów roty. *ib.* 2, 7. Rozumie, że moc iego nieprzełomna. *Jan. Oksz. D* 3. Mur nieprzełomny. *Bzow. roż. pr.* Nieprzełomanie, Nieprzełomnie *adv.*, n. p. w równy zawsze mierze moc nieprzełomanie trwałą dziedziczy. *Pilch. Sen. liſt* 2, 249. *Subſt. Nieprzełomność*, Undurchbrechlichkeit, n. p. Sprobowano teraz narodu naszego siłę i nieprzełomność. *Swad.* 1, 12. – Przełamanie, *actio*, przełamywanie, das Zerbrechen, Durchbrechen; Przełamanie, przełom, mieysce, gdzie co przełamano, der Durchbruch. Tygle, gdy z ognia wyszły, w przełamaniu były białe. *Torz.* 85. Spoyrzawszy na przełamanie, to każde ſkło pokazuie się być gładkie. *ib.* 179. – §. *tr.* Przełomić prawo, = zgwałcić, przeſtąpić, ein Geſetz brechen. Smiał i to prawo przełomić. *Sk. Kaz.* 47. Jeſlić się przyda, to święte przymierze znowu przełomić. *W. Poſt. IV.* 340. Wkrótce się przekonacie, czym prawdę przełamał; Leca nie! sami uyrzycie, żem w niczym nie ſkłamał. *Dmoch. Jl.* 268. – §. Przełomać, przezwyciężać, górę brać, beſiegen, überwältigen. Niemasz takiey trudności, któreyby pilność ludzka nie przełomiła. *Petr. Ek. ded.* Wszyſtko ſtałością przełamać ſtarali się. *Uſt. K.* 1, 69. Za przewodnika maiąc rozum rzadki, Umieią wszelkie woien przełamać przypadki. *Hor.* 2, 221. Nałóg zadawniony przełamać. *Kras. Pod.* 2, 39. Wprawcie dziatki w przełamanie namiętności. *Bolr. Nied.* 1, 66. To ieſt cnota, gniew przełamać, i w przykrościach pamiętać, żeśmy ludzie. *Sir. Qu.* 190. Przełomił ich mewami, i niedopuścił im powſtać na pomazańca. *W.* 1 *Reg.* 24, 8. Żadna mu męka ſtraszna nie była, któraby serce iego przełomać mogła. *Sk. Żyw.* 1, 24; wzruszyć, poruszyć). Wotowaniem i świadectwem iego przełomiony, iechał na wygnanie. *Warg. Wal.* 118, przekonany). Wielce się w tym przełamał samego, i zwyciężywszy gniew swóy, poſtępował z wielką łagodnością. *Uſtrz. Kruc.* 2, 89. Na reszcie przełamuie się, tłumi łkania, i tak daley mówi... *Stas. Num.* 2, 74. Nieprzełamany, niezwyciężony, nie przerobisz go, nie przekonasz, nie przeprzesz, nie wzruszysz, nie poruszysz, opoka, ſkała, unbeweglich, unerſchütterlich. Co u siebie raz poſtanowił, to z nieprzełamaném wykonywał sercem. *Zab.* 4, 9 *Weg.*, Pacyentki w zdaniach i nałogach swoich nieprzełamanemi były. *Perz. Luk.* 83. Nieprzełamany żadnym faworem umysł. *Nar. Tac.* 2, 314. Jagiełło wyrozumiawszy Witolda nieprzełomiony umysł, posłał do papieża, aby korony nie dał do Litwy. *Stryik.* 531. Człowiek twardy, nieprzełamany, dla zbytku cnoty. *Teatr* 49 *b*, 29, nieużyty, kamień; Kato). Był Moyżesz w pracy nieprzełamany, cały dzień nie iedząc siedział na sądach. *Sk. Zyw.* 333 *b*. – §°. Drażnili boga sprawami swemi, i przełomiło się na nie karanie. *Bud. Ps.* 106, 29, oburzyła się na nie plaga. *Bibl. Gd.*). – §°. Dobrodzieyſtwa Leszkowe przełomić tego na szlachcie Sandomirſkiéy nie mogły, aby nienawiść złożyła, *Krom.* 290, *non potuit vinci beneficiis*, cf. Przewieść. Wymódz). – §. b°) Ewanielije na wiersz Polſki przełomiwszy, do druku podać chciałem. *Falib. D.* 3, z trudnością przerobiwszy, przełożywszy wierszem). PRZEŁAMACZ, -a, *m.*, który co przełamuie, der Durchbrecher, *Vd.* prelomnik.

PRZELANIE, PRZELANY, *ob.* Przelać.

PRZEŁASKAWY, -a, -e, bardzo łaſkawy, übergnädig. O bóztwo przełaſkawe, o dni nader święte. *Bard. Tr.* 117.

PRZELATAC, *ob.* Przelecieć. PRZEŁATAC, *ob.* Łatać.

PRZEŁAWIAC, *ob.* Przełowić.

PRZELAXOWAC *cz. dk.*, przeczyścić żołądek, *Rs.* прочищать, laxiren, abführen. Kto się zbytecznie przeczyścił, ten się osłabił. *Perz. Lek.* 237.

PRZEŁAY, -aia *et* -u, PRZYŁAY, n. p. Niedbale i iakoby z przyłaia czynić, kiedy owo komu nałaią i przyłaią. *Petr. Et.* 120, od ręki, byle zbyć, lekko, eben hin, von der Fauſt weg. – §. przełay, zabiożenie, zaſkoczenie, przecięcie komu drogi, das Abſchneiden des Weges, der Communication. Rozſtawiam sieci, biegaiąc po gaiu, Z któregobym sarn nagnała przełaiu. *Chroſt. Ow.* 42. Pod Brunduzyum na końcu ulegą, W mieyscu od wszego bezpiecznym przełaiu. *Chroſt. Luk.* 58, od obſkoczenia). Propontyda w małey dość gardzieli Euxyn przepuszcza do morſkich przełaiów. *ib.* 319, przesmyków). Nie zgoła, nie iawnie się kuszą, ale fortelem sprzyłaie bitwę ſtaczaią. *Kosz. Lor.* 153 *b*. Laſko w Trębowli z ludźmi zoſtawiony, Pod Janowem ſtał Boguſz na przełaiu. *Jabł. Buk. F* 3 *b*. – §. Na przełay, na łeb na szyię, na złamaną szyię, co żywo, über Hals und Kopf. Gdzie prościeyszą drogę sobie oczę. Na przełay ſkoczę. *Bardz. Tr.* 124. Zemną niech kto na koń wsiada Na przełay do obozu. *Pot. Pocz.* 236. Już chcą na przełay wypaść, niemasz kędy, Bo ich blokauzy obſtąpili wszędy. *Białob. Odm.* 45. Skoczą na przełay tłumem Tatarowie, I za przeprawą z boku się odkryli. *Jabł. Buk. R.* 2. – §. On się obaczywszy, dopieroż z przełaie Jmie się z nim targować. *Prot. Jał.* 23 *b*. Skąpy

ialmużny nie da, choć sprzełaie. *Prot. Jał.* 4. Odszczepieńcy i z teyże ſtrony i z tegoż kąta, iako sprzełaie, do téy owczarni wſtępuią. *W. Poſt. W.* 443. Kto się chce podziwować, a patrzeć sprzełaie Jeśli w którym zwierzęciu takie obyczaie. *Rey Wiz.* 30. Napadli na nie gwałtownie sprzyłaie. *Kmit. Spit. B* 2 *b.* Z przełaie upatrzywszy go, znać mu wolą dała słów niewielą. *Zebr. Ow.* 214, *procul*, z daleka, aus der Ferne. Jeden drugiego, morduie, oba razem zginą, a trzeciemu, który z przełaia patrzał, w ręce się dostaią. *Podw. Wr.* 38. Sylla, baczyć serca niechętne onéy wielkiéy zgraie Rycerzów swych, kopiią porwawszy, sprzyłaie mówił. *Papr. Pr. B* 2 *b.*

PRZEŁAZ, - u, *m.*, PRZEŁAZEK, - zku, *m.*, *Crn.* prężlas; *Rs.* перелазъ, пролазъ, лазей, залазъ, (*Ross.* прола́ъ, прола́за ćwik, chytrzec, przebiegły); przełażenie, mieysce przełażenia, das Uebertriechen, Durchkriechen, der Ort, wo man über einen Zaun überſteigt. Ogrodzenie z ciernia przełazu natrudni. *Kluk Rosl.* 1, 60. Ostrężyny drzewko w plot iest bardzo godne dla przełazów. *Cresc.* 472. Przełazy zakładać. *Cresc.* 40, ławki do przełażenia płotu). Z worem spadł na łeb z przełazku, gdy przez plot z nim łézie. *Pot. Jow.* 28. PRZEŁAŻĘ, *ob.* Przełeść.

PRZELECIĆ, *F.* przeleci *cz. dk.*, Przelecać *ndk.*, bardzo polecać, ſehr empfehlen, recommandiren. Im więcéy on iéy się przelecał, Tym więcéy go nie rada widziała. *Petr. Hor.* 2, *F.* 4 *b.* - §. Remittent może wexel sobie służący na kogo inszego indossować, t. j. przelecić go komu inszemu ku odebraniu pieniędzy. *Vol. Leg.* 8, 193, przekazać, przelewać na drugiego, einem andern zuſchreiben, auf ihn übertragen.

PRZELECIĆ *cz. dk.*, letnym uczynić, przygrzać, lau machen, überſchlagen machen.

PRZELECIEĆ, przeleciał, *F.* przeleci *intr. dk.*, Przelatać *ndk.*, Przelatuie *con'in.*, Przelatywać *frequ.*, *Bh.* preletěti, proletěti, prolitowati; *Sr.* 1. pjelecijici, pjelétjn; *Vd.* preleteti, prelitati, ſkuſeleteti, ſkuſletati, zhriesletiti, zhriesletati; *Rg.* proletjetti, proljétati, priletjetti, prikoletjetti; *Rs.* proletiti, mimoletit; *Rs.* пролетѣть, пролетать, перебрызгать, пролетать, перелетѣть, пролетывать; lecąc mieysce iakie przebyć, przebiec, *pr. et fr.*, durchfliegen, durcheilen. Tak prędko ledwie ptak przeleci. *Pasz. Dz.* 17. Ptaka, który po powietrzu przelatuie, naymniéy niemasz znaku na powietrzu iego latania. *Gil. Pſt.* 256. Kto pszczoły albo ptaki chowa, tedy póty iego są, póki przez ulicę albo przez płot nie przelecą; a ſkoro przelecą, iuż ich gonić nie może. Co rozumieć masz o tych pszczołach, które z barci wylatuią; bo zkądkolwiek wylecą, tedy kto ie piérwéy zamknie, iego będą. *Szczerb. Sax.* 340. *Prov. Vd.* muhà katira perleti, huishi pikni, s mucha, która przelatuie, gorzey gryzie) Promienie słoneczne minuty tylko potrzebuią do przelecenia dwóch millionów mil. *Łęſk.* 2, 53. Musiałem przelecieć mil 40 we 12 godzinach. *Teatr* 41 *c*, 310. W dziesięciu godzinach 56,000 kroków wozem przeleciał. *Siem. Cyc.* 24. Dziwaczne myśli, które ci czasem przez głowę przelatuią. *Teatr* 33 *d*, 87. - Przelecieć z mieysca na mieysce, von einem Orte zum andern herüber fliegen. Ptak chcąc sobie odmienić piérwsze lata, Za słońcem z swoiey ziemi do cudzéy przelata. *Tol. Saut.* 84. Niestateczny motyl z róży na różę przelatuie. *Węg. Mar.* 1, 57. Motyl słodyczą podsycony, z kwiatku przelata na kwiatek. *Teatr* 42 *c*, 36. Piérwszy grot rzuca Fegi, ale raz był mylny, Bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. *Dmoch. Jl.* 111, flog darüber weg. - §. Przelatywać się, latać sobie, herum fliegen, herum flattern; *Rs.* порхнуть, порхать. Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość mieysca znowu one spuszczam. *Tol. Saut.* 69. *Volito*, ustawicznie latam, i tam i sam przelatam. *Mącz.* Nie na iednym powietrzu ptak się przelatywa, Ani też w iednéy wodzie rybka sobie pływa. *Zab.* 9, 202 *Koſſ.* Krogulca z ręki czasem na przelatanie puszczay. *Cresc.* 617, na przelatywanie się).

PRZELĘCZYĆ *cz. dk.*, lécząc przebyć, przetrwać, durchcuriren, *Rs.* проле́чить, проле́чиваю.

PRZELEDWIE *adv.*, n. p. Ledwie przeledwie wyperawadzałem im. *Mon.* 71, 109, z wielką biedą, trudnością, mit groſſer Noth.

PRZELEGAĆ, *ob.* Przeleżeć. PRZELEGŁOŚĆ, - ści, *f.*, przeſtrzeń, die Strecke, die Weite, der Zwiſchenraum. Okropna między niebem a ziemią przeległość. *Off. Sen.* 28. PRZELEGŁY, - a, - e, śrzodkuiący, przegradzaiący, darzwiſchen befindlich. W dniach przeległych między przysposobieniem a zabiciem swoim. *Nar. Tac.* 3, 31.

PRZELĘKNĄĆ, PRZELĄC, *F.* przelęknie *cz. idntl.*, Przelękać *ndk.*; - *§. przeſtraszyć kogo, einen in Schrecken ſetzen, ihn erſchrecken. Przeląkł mię. *Tr.* Przelękniony, Przelękły, erſchrocken. Zatrwożeni iesteśmy niebezpieczeńſtwem, którego się boimy, przelęknieni niebezpieczeńſtwem, którégośmy nie poſtrzegaiąc uszli cali, przerażeni niebezpieczeńſtem przytomnym. *Pam. Warsz.* 1, 30 *Niemc.* Stróże grobu, wielkie przerażenie Na sercach mieli, Tak że się ſtawszy iakoby martwemi, Leżeli długo przelękli na ziemi. *Odym. Sw.* 2, *L l* 3. Przelękły wędrownik, porywa się rączo. *Przyb. Ab.* 183. Nieprzelękły, nie do przeſtraszenia, unerſchreckbar. Nieprzelękłego dowod iasny męstwa Jeſt pracą dostanego cny owoc zwycięstwa. *Zab.* 5, 432. Przelęknąć się, przeſtraszyć się, przerazować się, erſchrecken, in Schrecken gerathen; *Bh.* zbrozoti se; *Vd.* se vſtrashiti, preſtrashiti; *Rs.* перепугаться, испугаться, испужаться, перемо́ститься, морокнуть (cf. trup, cf. ſtrapić się). Poſtrzegłszy to, przelękli się srodze tego niebezpieczeńſtwa. *Uſtrz. Kr.* 3, 112. Uyrzał czart na niéy iakiś znak, na który się przelęknąć musiał. *Sk. Zyw.* 2, 209. Nie tylko się bynaymniéy śmierci nie przeląkł, ale Pana o nią prosił. *Birk. Sk. A* 2. Przelęknienie się, Przelęknienie, *Bh.* ujaſ; *Rs.* испу́га, испу́ганіе; das Erſchrecken, der Schreck. Przelęknienie, nagła trwoga, przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczaynym, lub zdaiącym się grozić niebezpieczeńſtwem. *Pam. Warsz.* 1, 28 *Niemc.*

PRZELEŚĆ, PRZELEŻĆ, przełazł, *F.* przelézie *cz. dk.*; Przełazić *ndk.*, *Bh.* prolezti, prolyzati, přelezti; *Sor.* 1. pjelezu, pjewaju, *Rg.* proläziti; *Vd.* preleſti, zhrieſleſti, ſkuſleſti, ſkuſsleſti; *Rs.* перелѣзать, перелѣзать, пролазить, пролѣзать, пролѣзать; łażąc przyść iakie mieysce, durchkriechen, hinüber kriechen, hinüber klettern. Przełażę przez płot. *Cn. Th.* Przeleść płot, mur, &c. *Tr.* Tą dziurą kot przełazł. *ib.* Umiał tam przeleść, gdzie nie mógł przeskoczyć. *Kur. P.* 15, cf. Podleźć. Nie do przelezienia, *nieprzelezły, *Vd.* nepreleſliu, nepre-

plasliu. - §. Przelazić, z wolna przechodzić, mimo łazić, langſam durchgehen, vorüber gehen, vorbey kriechen. Dla widzenia raz Zelii, musiałem przelazić mało dziesięć razy. *Teatr* 41, 15.

PRZELEW, -u, *m.*, PRZELEWEK, -wku, *m.*, przelewanie, das Uebergießen, Un.gießen, Vergießen; *Bh.* prolewanj, proliti krwe; *Rs.* перели́тіе, перели́вка, перели́вніе, (*Rs.* проли́въ cieśnina morska; *Ec.* проли́ва uyście rzeki). Gdy bok iuż czolna nurza się w przelewie Drugi wał dźwignie, i nie dał zaciekać. *Chrośc. Luk.* 161. - *tr.* Przelewek, przekwintowanie, zbytek. *Cn. Th.*, przesada, übertriebenes Weſen, übertriebene Delicateſſe. - *Prov.* Nie przelewki to. *Teatr* 1, 23, nie żarty, nie przepiecze się to, das iſt kein Spaß; damit iſt nicht zu ſcherzen. Ciągnął Jagiello do Trok; a Witold widząc, iż nie przelewki, boiąc się oblężenia, uciekł do Grodna. *Stryik.* 431, *Pot. Syl.* 91, *Oſſ. Str.* 1. Bacząc nie przelewki, nuż bez sprawy w nogi. *Czachr. Tr. E* 1. Dawid w strachu, iż to nie przelewki, do pokuty się udał. *Falib. T.* Trzeba tu o sobie pomyślić, to nie przelewki. *Teatr* 13, 102. PRZELEWAĆ, *ob.* Przelać. PRZELEWACZ, -a, *m*, PRZELEWCA, -y, *m.*, rozlewca, *Sr.* 1. pjeyliwcz); der Vergießer. Tyran krwi przelewca. *P. Kch. Orl.* 1, 66, *Rs.* кровопроли́тецъ. - §. Przelewacz, z udaiący że na swą potrzebę kupuie, a zawsze odprzedawaiący dla zysku. *X. Kam.*

PRZELEŻEC *med. dk.*, Przelegać *kontyn.*, *Bh.* přeležeti, prolejeti; *Sr.* 1. pśeleju, pśeleješ; *Rs.* пролежа́ть, (*Rs.* переле́чь, переля́гу przewracać się na drugi bok); leżąc przepędzić, przetrwać, durchliegen. Cały dzień przeleżał. - *tr.* Przeleżeć gdzie, przesiedzieć, często bywać, uſtawnie przemieszkać. *Cn. Th.*, immer an einem Orte liegen, ſich aufhalten, verweilen. PRZELEŻEC się, przespać się, leżeć sobie odpoczywaiąc, ſich ſatt liegen, ausruhen, liegend raſten, faullenzen; *Rs.* переле́жаться, переле́живаться. Przeleżenie się, *Rs.* лёжка; *Ec.* прелѣжа́ніе, отдохновеніе на кра́ткое вре́мя. Przeleżawszy się w kąpielach przez godzinę, ruchomość iest skuteczna. *Krup.* 5, 221. Przelegasz się iak niedołężny złaynik na sianie, na ładownych pieniędzmi worach. *Zab.* 5, 216. Gdy Wiślimir z Heligundą według zwyczaiu szli się przelegać, rzekł do nich ... *Papr. Ryc.* 10, przespać się). Na noc pod konia nasłać słomy aż do kolan, żeby się miał na czym przeleżeć. *Crese.* 519. - §. Kędy były mieszkalne mieysca, szerokie się przelegaią puſtynie. *Zab.* 2, 27 *Alb.*, rozlegaią, szerzą się w pośrzodku; leżą między niemi przeſtronno, liegen in der Mitte, breiten ſich aus. Co za Odrą ziem i kraiów przelega się, trzymali Słowianie. *Nar. Hiſt.* 2, 8. - §. Przeleżeć się, leżeniem nadwerężyć się, nadpsuć się, ſich durchliegen, durch Liegen Schaden nehmen; *Ross.* належа́ть. Przeleżały, *Bh.* přeležely. Przeleżałe mieysce, *Rs.* про́лежень.

PRZEŁGAĆ się *recipr. dk.*, Przełże się, przełgę się *F.*, (*Bh.* přelhati, přelhawati *mendacio fallere*, *Ross.* проля́гать, проля́гамъ, проля́гамъ, проля́гамъ); wyłgać się, łgarſtwem się wykręcić. *Tr.*, ſich durchlügen. - §. przełgać się, *crebro mentiendo efficere, ne tibi fides habeatur*, kredyt stracić. *Cn. Th.*, ſich durch Lügen um ſeinen Credit bringen.

*PRZELICHMANIC *cz. dk.*, n. p. Kradzione woły ceni na pół darmo, a wziąwszy iściznę Mknie precz, przelichmaniwszy swą powołowszczyznę. *Klon. Wor.* 19, przedawszy, w pieniądze przemieniwszy, veräußern, in Geld umſetzen. Który swoiego nadtracił, wiele przeprawował, a mało nie wszystko przelichmanił, gdzieby się przeżywić szuka. *Gil. Pſt.* 28 *b*, przemarnował, durchbringen. PRZELICHWIĆ *cz. dok.*, n. p. Cokolwiek syn przegra a przelichwi, takowych długów ociec nie winien płacić. *Tarn. Uſt.* 94, u lichwiarzów pożyczaniem przemarnuie, durchwuchern, bey dem Wuchern durchbringen.

PRZELICZYĆ, *F.* przelicsy *cz. dk.*, Przeliczać *ndk.*; *Vind.* preshteti, sashteti, preshsashteti; *Bs.* pribroiti, pobroiti; *Rg.* pribroitti; *Cro.* prebrajam, prebroiliszem; *Rs.* пересчесть, пересчитать, пересчитывать, просчитать, просчесть, просчитывать, пересчи́тывать; *Ec.* пересчи́таю; liczeniem przeyść, durchzählen, überzählen. Przelicz rany, którem dla oyczyzny poniósł. *Teatr* 54 *d*, 75. Kiedy drugi raz konie przeliczyli. Alić zaś wszystkie konie spełna obaczyli. *Prot. Jał.* 25. Przeliczenie, *Vd.* preshtetje, preshtejenje, *Rs.* пересчётъ. Przeliczony, co przeliczono, durchgezählt, Przeliczony, *Przeliczny*, do przeliczenia, mogący być przeliczonym, durchzählbar. Panie grzechy moie Nieprzeliczone zgładź przez imię twoię. *J. Kchan. Ps.* 33. Nieprzeliczone zastępy. *Ryg. Ps.* 130. Jakoż tey nieprzeliczney nie lękać się zgrai? *Kanc. Gd.* 264. - *alister*; *Przeliczny*, nader liczny, ſehr zahlreich. Przeliczne przykłady. *Smotr. Ap.* 136, *Obr.* 44. - §. Przeliczyć, zbyt wiele naliczyć, przerachować, zu viel zählen, anrechnen. Przeliczyłeś kilka groszy *Tr.* Niemasz szafarza, coby nie przeliczył. *ib.* - §. Przeliczyć się, licząc omylić się, ſich verzählen; *Bs.* pribroitise *errare in numero*; *Vd.* preshtetise, vshtetise; *Crn.* ushteti, ushtejem; *Rs.* пересчесться, просчи́тываться. Summa, w którey się przeliczono, *Rs.* пересчетъ.

*PRZELINY *plur.*, n. p. Mało nie szpetnieysze bywa srebro, kiedy się na nim przeliny z otartego pozłocenia ukażą, niż samo przez się białe. *Rey Zw.* 148, golizny, przetarcia, durchgeriebne Stellen. PRZELINIĆ się *recipr.*; *Rs.* перели́нять, *ob.* linić się.

*PRZELISZ, *PREZLISZ, *PRZYLISZ *adv.*; *Slo.* prilišné, prilíš, welice, (*Bh.* přilišnoſt *abundantia*); *Rs.* лишне; *Ec.* лишше, zbyt, zbytnie (cf. liczyć, liczba). Dym miał wszystkie przykłady mianować, byłoby tego przeliſz wiele. *Eraz. ięz. M.* 8 *b.* Myśl Temiſtoklesa byłaby po iedney stronie bardzo pożyteczna, ale po drugiey przyliſz niesprawiedliwa. *Eraz. ięz. H.* 5 *b.*

PRZELIZNĄĆ *cz. idntl.*, Przelizać *dk.*, liząc przebyć, odbyć, durchlecken, *Ross* переля́зать, переля́зывать. Pochlebca podobny iest do niedźwiadka, który nie ukąsi, aż pierwey przeliże. *Rey Zw.* 89.

PRZEŁKNĄĆ, *F.* przełknie *cz. idntl.*, Przełykać *ndk.*, przez gardło przemknąć, przekąsić, durchſchlucken, verſchlucken, herabſchlucken; *Rs.* проглоти́ть, проглаты́вать; *Ec.* прогла́ю. Jeść nic nie mogę; ledwie trochę rosołu przełknę, i to z niezmiernym bolem. *Mon.* 67, 405. Nie mógłbym kawałka chleba przełknąć, widząc, że ci ludzie głód cierpią. *Teatr* 8, 13. Ludziom ubogim wino tak drogie pić: co przełknie, to grosz; o iaka utrata! *Sk. Kaz.* 323. Wziął sztukę chleba i rzekł: bodaybym tego chleba nie przełknął; i tak się stało, chcąc przełknąć, został chleb w gardle iego, i udawiony został. *Sk. Zyw.* 1,

Sz. - *tr. fig.* Trzeba przełknąć powoli choć tak niestrawny kąsek. *Teatr* 17 *b*, 55, verſchlucken. Ukażcie, że cromotnych potwarzy, nie zwykliście przełykać. *Krom.* 193. Zdało się książętom taić i przełykać do czasu namowy one, ażby pierwey wszystkie potrzeby na woynę sporządzili, *celare et dissimulare. Krom.* 155. Despektu tak obelżywego nikomu uczciwemu przełykać się nie godzi. *Falib. L* 3.

PRZEŁOGA, - i, *ż.*, *cochlea*, oś abo przełoga u prasy. *Mącz.*, die Schraube an einer Preſſe. (*Rs.* перелóгъ odłog przeorany; *Ec.* прολóгъ przełom, skała).

PRZEŁOKACZ, *ob.* Przełykacz.

PRZEŁOM, - u, *m.*, PRZEŁOMEK, - mka, *m. dem.*, *Vd.* skuslom, prelom, skusvdar; *Sla.* prikláni; *Ross.* переломъ, проломъ; *Ec.* прολогъ; mieysce przełamane, przerwa, eine durchbrochne Stelle, ein Durchbruch, eine Oeffnung. Nieprzyiaciel na mury, gdzie iuż znaczne świeciły przełomy i dziury, Tylko co iuż nie wpada. *Tward.* (*W. D.* 2, 191, *Gall.* breches). Przełom od dział abo taranów szturmowych. *Birk. Zyg.* 47. Gdzie się zakradli w te dziury i przełomy drew nakładli i zapalili. *Tward. Wład.* 120. Skoczył na czoło nieprzyiacielskie, siekąc iak drzewa, a gdzie się podał iaki przełom, wdzieraiąc się między gęste szyki. *Nar. Hst.* 3; 150, *Tward. Pas.* 54. Na przełom nieprzyiaciela wspiera, aż i łamie. *Leszcz. Cl.* 78; przebiia się przez szyki nieprzyiacielskie). Spoyrzał na blizki onych gór przełomek. *Chrośc. Luk.* 155, urwisko, ein Bruchſtück). Między skał wysokich przełomy. *Tward. Def.* 73. PRZEŁOMIĆ *ob.* Przełamać. PRZEŁOMIKAMIEŃ, - ia, *m.*, ziele, kropidło, teszuik, kamyczki, kamyk, *filipendula*, Rothſteinbrech. *Syr.* 735. PRZEŁOMIPŁOT, - u, *m.*, PRZEŁOMIWROTA, złodziey, który się w domy włamuie, *vecticularius. Mącz.*, der in die Häuſer einbricht. PRZEŁOMIONY, PRZEŁOMNY, PRZEŁOMNOŚĆ, *ob.* Przełamać.

PRZELOT, - u, *m.*, *Vd.* zhrieslet, prelet, zhrieslietanje; *Rs.* пролётъ, перелетъ, przelecenie, przelatanie; *pr. et tr.*; der Durchflug. Nie mógł się Bolesław wdawać w obcą woynę, dla przelotów Tatarskich. *Nar. Hst.* 5, 10; przebieg, cf. sagon). List Seneki o bystrym przelocie czasu. *Pilch. Sen. list* 370. Żadna rzecz nie iest tak użyteczna, któraby przelotem skutek iaki sprawić mogła. *Pilch. Sen. list* 7. - Na przelot, na wylot, n. p. otwor, durch und durch, *Ross.* насквóзь, (cf. wskróś), *Ec.* сквóзъ. Dziura na przelot, *Rs.* прóломъ. PRZELOTNY, - a, - e, przelatuiący, flatterud, herumfliegend, vorbeyfliegend, *Rs.* перелётный, пролетный. - *pr. et tr.* Lekkość Teokryta, z kwiatka na kwiatek przelotna. *Kniaz. P.* 3, 232. Szerzyły się po ustach przelotne tylko, lecz zawsze z przydatkiem powieści. *Nar. Hst.* 11. - Przelotny, na przelot czyli wylot idący, durch und durch gehend, *Ross.* сквозный, пролетный.

PRZEŁOTROWAĆ *cz. dk.*, łotrowsko przemarnować, *Vd.* saburd-lati, saburdeliti, saahverkati; liederlich verpraſſen, verludern. Syn utratnik, wszystko przeje, i przepije i przełotruie na biesiadach. *Sk. Kaz.* 323. Gdy iuż wszystko przełotruie, kradnie, *Sax. Art.* 62.

PRZEŁOWIĆ, *F.* przełowi *cz. dk.*, Przeławiać *ndk.*, *Vd.* preloviti, skusloviti); uganiać się za zwierzęciem, dem Wilde nachjagen. Jako kiedy napadną na ślad ogarowie, Przeławiaiąc za zwierzem w przykrytey dąbrowie. *Zbył. Zyw. B.* 3. Jak kiedy psi w gaiu głośno przeławiaią, Rozlicznym głosem prędkie zaiące ścigaią. *ib. B.* 3 *b.*

PRZEŁOŻEŃSKI, - a, - ie, *Rs.* наспóдническій, do przełożeństwa należny, Vorgeſetzten-, Regierungs-. Nad zgromadzeniem przełożeńskí urząd chwalebnie sprawuie. *Steb. pr.* U pana patrz przełożeńskiey dobroci, u sługi posłuszeńskiey. *Petr. Pol.* 62. PRZEŁOŻEŃSTWO, - a, *n.*, PRZEŁOŻNOŚĆ, *PRZEŁOŻONOŚĆ, - ści, *ż.*, starszeństwo, władza, panowanie, zwierzchność, *Slo.* zprawowánj, wládarſtwj; *Sr.* 1. zaſtopniczstwo, zaſtabtjo, zaſtopeno, predkſtopenſtwo (cf. doſtoieństwo), bowotſtwo; (*Sr.* 2. ſaſtojane szafarstwo); *Crn.* poglavarſtvu; *Vd.* poglavaria, poglavarſtvu (*ob.* głowa, naczelnik, naczelnictwo); *Cro.* poglavarsztvo; *Rg.* pridſtava; *Ross.* насполнмельство, первонача́лїе; *Ec.* стар'бйшинство; die Oberaufſicht, die Herrſchaft, die Gewalt. Rozlicane są władze i przełożeństwa; ma zwierzchność monarcha nad poddanemi, ociec nad dziećmi, mistrze nad uczniami, rotmistrz nad żołnierzami. *Pilch. Sen. laſt.* 57. Król go wielkiemi maiętnościami i przełożeństwem senatorskim opatrzył. *Stryik.* 192. Brzeście z posłuszeństwa się Polskiego wybiło, i wszystek on kray do Pruskiego przełożeństwa znowu przystąpił. *Stryk.* 199. Urząd abo przełożność nad budowaniem, *aedilitas. Mącz.* Ani siły, ani przełożeństwa, ani mocarstwa nie odłączą nas od miłości bożey. *W. Post. W.* 24. Dał przykład starszym, aby w nadzieię przełożoności a mocy swéy, nie łaiali innych. *Eraz. ięz. H h* 7 *b.* Daią mu uczuć przełożność i dziwactwa swoie, celem go naypodleyszych czyniąc rozkazów. *Mon.* 73, 397. - b) *collect.* przełożeństwo, z przełożeni, starsi, die Obern, die Vorgeſetzten. PRZEŁOŻYĆ, *F.* przełoży *cz. dk.*, Przekładać *ndk.*; *Bh.* přeložiti, překładati; *Sr.* 1. pſchełożu, pſchełożim, pjewożuju; *Slo.* predkladat'; *Crn.* preloshim; *Vd.* preloshit, prekladiti, priedsloshiti, priedpoloshiti, priedklasti, dopoloshiti; *Rs.* переложить, перекласть, перекладывать; проложить, прокласть, прокладывать, предложить, предлагать. - a) *transferend.* Przekładać co w inszy statek, na insze mieysce, wo anders hin legen, umlegen, umpacken, umſetzen, an einen andern Ort hinſtellen. Przekładać na polu kopy. *Haur St.* 18. Szychty przekładać, t. i. te co leżały na czerynie na wierzch położyć, a co były na wierzchu, odstawić do palenia niemi. *Torz.* 109. Stóg siana przekładać, *Ross.* перевершить, перевершивать. - *tr.* Warunek ten w inszą przełożyć trzeba fortecę. *Tr.*, przenosić, an einen andern Ort überſetzen, verſetzen, verlegen. Przekładanie z mieysca na mieysce, z przenoszenie. *Cn. Th.* 843, die Verſetzung, Verlegung. - *aliter.* abyśmy nie dufali w swoie mocy i mądrości, iedno na boga wszystko przekładali. *Biel. Sw.* 3 *b*, iemu oddawali, Gott anheim ſtellen. - §. przekładać z języka na język, tłumaczyć, cf. przewieść; *Bs.* privratiti pismo, obratiti ù drughi jezik; aus einer Sprache in die andre übertragen, überſetzen. Listy Perskie kazał na Łacińskí język przełożyć. *Birk. Dom.* 35. Większą część biblii Angielskim językiem przełożyli. *Bas. Hst.* 223. Na przełożenie statutu z Łacińskiego na Polski deputowano Herburta. *Vol. Leg.* 2, 636, *Cro.* prestavlenye: *Ec.* перевелёнїе, прево́дъ, преложенїе, cf. przewieść, przewod). *ob.* Przekład, Przekładacz). - *§. Przekładać

się

się w co, przeobrażać się, przemieniać się, przekształcić, ſich worein verwandeln. Przełożył się w wołu, buha z bydłem nadobny, bucia w pośród zioła. *Zebr. Ow.* 53, *induitur tauri faciem*). *Ec.* непреложный *niepreložny, *Gr.* ἀμετάθετος *immutabilis*. – b) *interpon.* przekładać co czym, przedzielać, przegradzać, prześcielać, przeplatać, durchlegen, dazwiſchen legen, zwiſchen etwas hinlegen. Przekładać jabłka słomą. *Cn. Th.* 843. – Przekładać książkę białym papierem, ein Buch durchſchießen. Przekładany papierem, durchſchoſſen, *Boh.* proložený papirem. Gdy rym od rymu iest przedzielony, nazywa się przekładanym. *Kpcz. Gr.* 3, 90, unterbrochne Reime, wo ſich die erſte und dritte Zeile u. ſ. w. auf einander reimen. Gdy wiersze, iako idą po sobie, rymuią z sobą, nazywaią się nieprzekładane. *Kpcz. Gr.* 3, 90. Przekładany wiersz, *Ec.* простихованный. – Szykowanie wyrazów iest albo przekładane, albo nieprzekładane. *Kpcz. Gr.* 78. – §. *Absolute intransitive*; Przekłada ziemia, gdy w dole górniczym ziemia nie iednego gatunku. *Os. Zel.* 81, die Erde in der Erzgrube iſt gemiſcht, von verſchiednen Gattungen durchbrochen, ſchichtet ſich. – 5) *Nimii*: przekładać, zbytnie obkładać, przeładować, przepełniać, überladen überlaſten, überfüllen. Przekładać się zbytnim jedzeniem, s objadać się, obżerać się, ſich überladen mit Speiſen. Ludzie zawsze zdatni do roboty, kiedy się ani iodłom, ani piciem zbytnim nie przełożą. *J. Kch. Dz.* 107. Furman przełożył wóz ciężarem. *Tr.* – 4) *praeferend.* Przekładać, *Przedkładać co nad co, s przenosić, prymdawać, vorziehen, den Vorzug geben; *Rs.* предпочѣсть, предпочитать; (*Ec.* предпочтéніе, предпочтáтельство; *Gr.* προτίμησις *praeferentia*, ob. pierwszeństwo). *Antepono* *przedkładam iednego nad drugiego, wyżey wzię. *Mącz.* Niechay się żaden nie przedkłada nad drugiego, nie więcey o sobie dzierży, niżli o drugim. *Mącz.* Jegobym nad wszyſtkich innych przełożyła. *Teatr* 9, 25. Przestawanie z ludźmi musi im być niesmaczne, gdy nad nie przekładaią bawienie się z psami i małpami. *Teatr* 49 *d*, 15. Kto nabożeństwo nad potrzebę bliźniego przekłada, miłości mało w sobie ma. *Sk. Zyw.* 1, 174. Dobrą radę przekładać trzeba nad wszyſtkie skarby. *Zal. Teſt.* 60. Cnotę nad szczęście przekładay. *Cn. Ad.* 84. Dusze miękkie rozkosz cnocie przekładaią. *Jabł. Tel.* 46. Mędrcowie zawżdy mocnie przekładali porzciwe przed pożytecznym. *Rey. Zw.* 65 *b*. Nauka ewanielii ma być nad inne wszyſtkie przekładana, wywyższana, chwalona. *Wiśn.* 409. Nie patrzamy na to, czym przełożył nas bóg nad insze ludzie, ale na to, czy kto ma przed nami. *Gor. Sen.* 140. Przekładaią ieździć karabiem sześcią hetkami, niżeli ładną karetą z parą końmi. *Mącz.* 65. 420, wolą ieździć). Miasto Rzymskie Paweł z Piotrem nad inne wszyſtkiego świata obecnością swoią przełożyli *Sk. Zyw.* 2, 28, zaszczycili, preferencyą mu dali, den Vorzug vor allen andern geben). Żywot Chrystusa, gdy się inne wypisuią, słusznie się tu przełożyć, i iako na czoło wyſtawić ma. *Sk. Zyw.* 1, 1, *praemittere*, vorausſchicken, vorſetzen. – §. Przekładać kogo nad czym, z zwierzchność, przełożeństwo mu dawać, *Slo* przedstawugi; *Sr.* 1. predpostabiti; *Bs.* nadredit; *Rg.* nadstaviti koga; *Ec.* предположить; einen zum Vorgeſetzten machen, ihn über etwas ſetzen. *Praeficere* *Przedłożyć abo urzędnika dać. *Mącz.* Przełożony, *Slo.* správce (cf. sprawca)); *Sr.* 1. predstojeći, pritistewieny, (pritistejem, pritistoju *praeſto, praesum*), zastoinik, bowot; *Crn.* glavar, poglavàr, poglavitnek (*ob.* głowa, naczelnik, cf. czoło); *Vd.* poglavar, vishi glavar, priedpoſtaulenik, priedpoſtaulen; *Cro.* poglavár; *Bs.* poglaviça; *Sla.* superior, ſtareshina; *Rg.* nadſtavgljenik, pridſtávnik, nadſtoinik, pridſtav; *Rs.* настоятель, первоначальникъ, *Eccl.* предстоятель, первосѣдникъ. Przełożona; *Sr.* 1. predstojitejka; *Rs.* настоятельница. Przełożonym być; *Vd.* priedi ſtat, naprei ſtat, zhes eno reza postaulen bit; *Cro.* nadsztoim; *Rs.* настоятельствовать; *Ec.* предстою. Przełożony nad bractwem, abo bractwu. *Dudz.* 12, ſtarszy, der Aelteſte, Vorgeſetzte. Do przełożonych należy porządek dobry utrzymywać. *Boh. Kom.* 3, 390. Chłopi na wsi, a żacy w szkole odmianie przełożonych bardzo radzi. *Rys. Ad.* 7. Przełożony namieſtnik boży. *Cn. Ad.* 942. Przełożony ma mieć uszy na obie ſtrony. *ib.* Przełożonym łagodności trzeba, a przy niey ostrości. *Cn. Ad.* 941. Przełożony wszyſtkim iak cel wyſtawiony; Przełożonych wady wszyscy naylepiey widzą. *Cn. Ad.* 943. Przykład przełożonych ważny. *ib.* 971; iaki pan, taki kram; iaki opat, takie mnichy). Przełożony, wyniesiony nad inne, über andere erhaben, vornehm, ausgezeichnet. Nie maią w sobie pokory daiecinnéy, ale chcą ieden nad drugiego być przełożeńszy. *Sekl.* 87. Nie rozumiem, żeby między apoſtoły był ieden nad drugiego w urzędzie przełożeńszy. *ib.* 42. Apoſtołowie nie mówili, ktoby był przednieyszy między niemi, nie mówili o przełożeniu, nie mówili o maiętności. *Eraz. ięz. K* 3, o preferencyi, o pierwszeństwie). Kto zechce być przełożeńszym a większym, będzie waszym służebnikiem. 1 *Leop. Mrrc.* 20, 43. Próżni ludzie pierwsze i przełożeńsze mieysca miłuią. *W. Poſt. W.* 241. Nie dopuścił Likurg więcéy szat mieć, tylko iednę, aby się ieden nad drugiego pychą nie przekładał. *Biel. Sw. Dab*, nie wynosił). – 5) przekładać co komu, *przedkładać, kłaść przed kim, einem vorlegen. Rzeczy te są tu iako na tablicy przed oczy przełożone. *Wiśn.* 604. Przełoż gościom pieczyste *Tr.*, cf. rozdawać). Stworzenie iest wywiedzienie rzeczy z niczego, t. i., bez żadnéy *przedłożonéy materyi. *Sok. Duśz.* 47, już będącéy i za zasadę służącéy). – *tr.* przedstawiać, pokazywać, przed oczy stawić, rozpowiadać, proponować, einem etwas vorſtellen, vorlegen, vorhalten, vorſchlagen. Jesus miasto *przedłożoney iemu radości, podjął krzyż. *Bud. Hebr.* 12, 2, *Zrn. Pſt.* 3, 599 *b*; wyſtawioney radości. *Bibl. Gd.*). Krotko Wc Panu rzecz całą przełożę. *Boh. Kom.* 4, 237 *et* 296. Słucha chłopka, ze łzami krzywdę swoię przekładaiącego. *Mon.* 64, 139, *Pilch. Sall.* 167. Inaczey znowu rzecz przełożyć, *Rs.* передоложить, передокладывать. *(Slo. Gramm.* predkladni, predkladagiczni *Praepositionalis*, *Localis*, predkladatilni *Praepositivus*). Przekładanie, Przełożenie, wyſtawienie przed oczy, napomnienie, *Sr.* 1. predstabweno, predkdabtjo, predkpomnjeno; *Vd.* pridloshba, predlosbik, predlog, predloshtvu; das Vorſtellen, die Vorſtellung, Ermahnung. Wstrętu iey przełożenie żadne nie zwycięża, Przez żaden sposób nie chce Wc Pana za męża. *Niemc. P. P.* 92. O *przedłożeniu *uma*, t. i., o przedsięwzięciu. *Pim. Kam.* 114, intencya, Vornehmen, Vorſatz. – §. *Venator*, przekładać za zaiącem, mówi się o psie, który z iednéy strony kuieie na drugą za zaiącem się zapędza. *Skrbk.*, cf. zakładać, von

einem Revier ins andre hinüber dem Hasen nachsetzen. *PRZEŁOŻONOSC, PRZEŁOŻNOSC, *ob.* Przełożeństwo. PRZEŁOŻYCIEL *ob.* Przekładacz.

PRZEŁUPAC *cz. dk.*, Przełupie *F.*, łupaniem przebić, przeciąć, durchhauen, durchspalten. – *fig.* Kieliszek z winem na dwa przełupawszy hauły, wypił. *Mon.* 69, 1042. (*Bs.* prolupati, izbiti *verberare*; *Rs.* перелóпаться pękać się, spadać się).

PRZELUTROWAC *cz. dk.*, przecedzić, durchseigen. Naywięcey wodę czyści przelutrowanie. *Cresc.* 12. Potaszu przelutrowanego funt. *Torz. skl.* 203.

PRZEŁYKAC *ob.* Przełknąć. PRZEŁYKACZ, – a, *m.*, der Verschlinger, Verschlucker. *Vorago patrimonii* przełykacz oyczyzny swey, który maiętność swą przełknął, przepił, utracił, *Mącz.*

PRZEŁYSIEC, *F.* przełysiec *Neutr. dk.*, wkroś obłysieć, ganz kahl werden. Mąż, któremu z głowy włosy łażą, łysy iest; a ieśliby z czoła mu włosy obłazły, przełysiały iest; ieśliby na łysinie albo na przełysieniu, biała barwa się ukazała, zda go kapłan za trędowatego. *Leop. Levit.* 13, 40, *Wuiek. ib.*, *Bud. ib.* Kazimierz W. położnicę Czeską, przełysiałą i strupowatą być postrzegłszy, precz od siebie odrzucił. *Krom.* 368.

PRZEMACAC, *F.* przemaca, *cz. dk.*, Przemacywać *ndk.*, *praecontrectare Cn. Th.*, *przedmacać, vorher betasten, gleichsam im Geiste zum voraus schon betasten, berühren. – §. macaniem przeniknąć, durchfühlen, durchgreifen, *Sr.* 1. pschemaßam, *Rs.* перещупать.

PRZEMACHAĆ *cz. dk.*, przemachnąć *idntl.*, szybko przeciec, przebiedz, *Rs.* промахнуть, durcheilen, durchlaufen. (*Bs.* promahati, vjetar procchi, *pasar il vento*; *perflare*; *Rs.* перемахнуть przeszkodzić; промахнуться chybić, промахъ chyb.

PRZEMACHLOWAC *cz. dk.*, frymarcząc oszukać, zamienić z okpieniem, mit Betrug vertauschen. Ślepił kupiec ten prostaki; Przemachlował rzeczy miasto przednich braki. *Klon. Wor.* 67.

PRZEMACZAC *ob.* Przemoczyć.

PRZEMĄDRY, – a, – e; *Vd.* premoder, prepameten; *Rs.* премудрый, преумный, sehr weise. Księgi przenabożney i przemądrey duszy twoiey. *Sk. Dz.* 235. PRZEMĄDRZAŁY, *ob.* Przemędrzeć.

PRZEMAGAC *ob.* Przemoc, przemoże. PRZEMAKAC *ob.* Przemoknąć.

PRZEMALOWAC *cz. dk.*, malowanie przekopiiować, *Vd.* premalati, preobrasati, (cf. przeobrażać), nachmalen, abkopiren ein Gemälde. Przemalowany obraz z drugiego, *apographum. Cn. Th.*

*PRZEMAMIC *cz. dk.*, mamiąc przeciągnąć, przewabić, hinüber locken, ablocken, durch Blendwerk wo anders hinziehen; *Bs.* primamiti *abstraho*; *Cro.* premamljújem *seduco*, (premamljiv *seductilis*, premamitelj *seductor*, *f.* premamitelica); *Rs.* перемануть, перемáнивать, *Subst.* перемáнка, прельстить, прельщать, (промануть, промáнивать, na słowie trzymać).

PRZEMARŁY, – a, – e, *ob.* Przemrzeć.

PRZEMARNOWAC *cz. dk.*, *Slo.* prómrhám; *Sr.* 1. pjeschlamuju pjetjinu, pjetnwjeju; *Vd.* sapraviti, sagnati, sadegati, saremuti, satrebushiti, satrebuhuvati, potroshiti, safaidrati. (*Vd.* premarnuvoti, z namówić), *Rs.* проруáть, проруáнивать (ob. przehulać), промышáрить, размышáрить, измотáть, измотáнивать, промотать, промáтывать; marnie stracić, strawić, przełotrować, przebanketować, przecesztować, przeieść, przestroić, verschwelgen, verprassen, durchbringen. Maiętność wszystkę przemarnował, i cokolwiek wziął od oyca potrawił. *Odym. Sw.* 2 *a.* Wielem przemarnował, ale mnie teraz bieda nauczyła rozumu. *Boh. Kom.* 4, 365. Przemarnowawszy liczne dochody na próżną okazałość, zaciągał długów. *Nar. Hist.* 5, 39. Zniszczony, przemarnował wszystko. *Teatr* 23, 7; poszły pieniążki). PRZEMARNICIEL, – a, *m.*, przetrawiciel, rozrzutnik, der Vergeuder, Verschwelger, *Sr.* 1. pjeschlamuwar; *Vd.* sapraulavez, sagnaus, sadegaus, sapraular, safaidrar; *Cro.* prepruditel, raszipnik.

PRZEMARZAC *ob.* Przemorzyć.

PRZEMARZNĄĆ, przemarł, *F.* przemarznie *neutr. idntl.*; Przemarzać *kont.*, *Bh.* promrznauti; *Crn.* premrèm, premiram, premrěti; *Rost.* перемерзнуть, перемерзать, промерзнуть, промерзать, передорóнуть; mrozem być przerażonym, durchfrieren, vom Froste durchdrungen seyn, starren. W miałkich stawach woda ledwie nie do dna przemarza. *Stroy. Staw. B.* Przemarzły, *Boh.* promrzelý. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż się sam rozgrzeie. *Perz. Lek.* 285. Przemarznienie i odmrożenie. *Perz. Lek.* 284. PRZEMARZLINA, – y, *f.*, mieysce przemarzłe, ein Frostfleck, ein vom Froste gerührter und beschädigter Ort. Rysy czyli rozpadliny ciągnące się wzdłuż łyżek drdzennych w drzewie, leśniczowie nazywaią przemarzliną. *Jak. Art.* 3, 144 *et* 136. Kiedy znayduie się iaka część drzewa uschłego, położona w pośród zdrowego drzenia, nazywaią przemarzliną przerastałą. *ib.* 3, 144. Pospółstwo iakiekolwiek bądź rysy w drzewach nazywa przemarzliną. *Jak. Art.* 3, 147.

PRZEMAŚCIC *cz. dk.*, przeiąć maścią, durchsalben, *Sor.* 1. pjejawbuju; *Rs.* перемасливать, перемаслить.

PRZEMASZEROWAC, *ob.* Przeciągnąć, przeyść, *Vd.* skushoditi, skusihajati, skusmarahirati.

PRZEMAWIAĆ *ob.* Przemówić,

PRZEMAZAC *cz. dk.*, przemazywać *czsł.*, mażąc wniweczyć, przekreślić, durchstreichen, auslöschen, tilgen; *Bh.* přemazati, přemazowati; *Sr.* 1. pjemaju; *Vd.* premasati, preshtrihati, zhriesnamasati, skusabrisati, sbrisati; *Rs.* перемазать, перемазывать, перемарать, перемáривать, чернить, черню, cf. czernić. Przemazanie, *Vd.* skucériss, skusbrisanje; *Rs.* перемазка.

PRZEMĘCZYC *cz. dk.*, męcząc przetrwać, durchmartern, *Rs.* перемýчать.

PRZEMĘDROWAC się *Rec. ndk.*, przesadzać mądrością mniemaną, es gar zu weise machen wollen, es zu weit treiben. (*Slo.* premudrovat' *sapiendo superare*, *Vd.* premodruvati; *Rs.* перемýдривать). Owi co nazbyt rozumy harcuią Bardzo się radzi sami czasem przemędruią. *Rey Wiz.* 90 *b.* PRZEMĘDRZEC, PRZEMĄDRZEC *neutr. dk.*, zbyt mądrym się stać, aż nadto mądrością narabiać, gar superklug seyn, *Ec.* преумудрúться, преумудрúться. Ja iuż do We Panny nie mówię; boś iuż bardzo przemądrzała. *Teatr* 27 *b*, 19. Przemądrzałe Włochy, dopokąd im wolno było, oszczerstwem swoim oszukiwać inne narody, obcy chleb iedli. *Przestr.* 134. – On nad wszystkich innych *przemędrzony. *Chrośc. Fars.* 108; przemędrzały). Można twórcą nieszczęść nazwać przemędrza-

lego nauczyciela. *Czack. pr.* 2, 97. Przemędrzałe dekreta tych półmędrków, potrzebowały albo komentarzów, albo pop awy. *ib.* 180. (*Slo. Prov.* nikdi človek dosť ne premudruje, człowiek nigdy nie iest za mądry).

*PRZEMETAMORFOZYĆ *cz. dk.*, *Pim. Kam.* 39, *ob.* przeobracić, przekształcić, przewierzgać.

PRZEMĘŻNY, – a, – e, bardzo mężny, übertapfer, sehr tapfer. Hetman ten przemężny. *Falisz. Ft.* 58. Serce maiąc przemężne a wymowne usta, *Groch. IV.* 531.

PREMIĄĆ *cz. dk.*, miąc przegnieść, durchkneten, *Rs.* переминать, переминать, промять, промнимать.

PRZEMIAN, waga; *ob.* Beamian.

PRZEMIANA, – y, ż., PRZEMIANEK, – nku, *m.*, *Bh.* promena; *Crn.* spremiinitva; *Vd.* premenik, menjba, ismenja, premena, premenja, premenitje, predrugenje, preberniije, spremenitva, preobrasanje zhredba, ozhredba, prenaredba; *Cro.* promina, premenyarje premenba, izmenba; *Dal.* izmina, promina, zamina. *Bs.* promina, promignenje; *Rg.* promjena, pritvor; *Ross.* перемѣна, перемѣнка, *Ec.* προπαμειπαο, προπαμενïε, подмѣна; przemienianie, zamienienie, odmiana, zamiana, der Wechsel, Tausch, die Veränderung. Jeszcze nie wiesz, iaką moc maią suknie ku przemianie ludzi. *Teatr* 24 *c*, 79. Kto się spodziewa szczęścia bez przemiany, nie zna życia ludzkiego. *Teatr* 18, 46. Abraham dnia obrzezowania swego, przemianek imienia swego przyiął, a iuż nie Abram, ale Abraham był zwany. *Biel. Post.* 144. Handel zależy na przemianie rzeczy. *Petr. Pol.* 65. Z kraiu tego wywożą złota na przemianę za nasze rzeczy. *Bot.* 299. Może się część maiątku w przemianku obracać w inszе rzeczy. *Petr. Pol.* 58. Mieycie między sobą porządek a przemiany we dnie i w nocy na robotę. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 22, łozowanie się, kolеie) Przemianek czynią w noszeniu dla ciężkości. *Szow. Roz.* 112. Poczta, czyli ieżdżenie przemianą koni. *Czack. pr.* 63, przesprzężonemi końmi, cf. rozstawionemi końmi. – § przemiana *alternatio*; n. p. Uważaiąc postępki tego człowieka, niełatwo osądzić, czy go między naywystępnieyszemi, czy między nayboleyrozumnieyszemi ludźmi kłaść trzeba; haniebna dla niego, lecz nieuchronna przemiana. *Ust. K.* 2, 245, alternata: *aut – aut*). Na przemiany, na przemian, na przeymy, z przemieniaiąc, wechselsweise, eins ums andere; *Rg.* na promjena; *Cro.* izmenczé, premenczé, zmenczó, naizmencze, na izmenu; *Dl.* naizmenicze; *Slo.* na izminco; *Vd.* ozhredno, pozhredno; *Rs.* попеременно, смѣнно, по смѣнно; *Ec.* на промѣнъ. Lutnie i krzypce powietrze słodką harmoniią czasem razem, a czasem na przemiany biią. *P. Kch. Orl.* 1, 75. Wesele i smutek chodzą na przemiany. Śmiech i płacz, radość i żal. *Kul. Her.* 215, *Syxt. Skł.* 289. – *Math.* Jeżeli dwie linie równoległe są przecięte przez trzecią, powstaiące z tąd kąty nazywaią się kątami naprzemian, *alterni Lesk* 15. – II PRZEMIANEK, przezwisko, miano przydane, ein Beyname, ein Zuname, eine Zubenennung. Bóg prawdziwy i wieczny i iemu te tytuły i przemianki przyslużą *Biel. Post.* 6. Liviusa niektórzy, przemiankiem Drusus. *Kirk. Zbar. B.* Zbudował kościoł ku chwale Bożey i ku pamiątce i przemiankowi Iana S. *Biał. Post* 116, *Kirk. Dom.* 25, *Petr. Kk.* 118. Krasnym przemiankiem brzydką sprawę ozdabiesz, *speciosa nomina culpae imponis. Zebr. Ow.* 1[illegible], cz. 159. Takiemi przemianki go przezywa. *Jan. Lig. B* 3b. *PRZE-

MIANOWAĆ *cz. kont.*, przezywać, einen andern Namen geben, *Rs.* переименовать; *Ec.* преимен'ую, имя преимѣню; (*Slo.* premenovatelka *transnominatio*). PRZEMIANOWY, – a, – e, na przemian będący, wzaiemny, wechselseitig, abwechselnd. Spoienie piszczela ramiennego z piszczelami łokciowemi nazywa się spoieniem przemianowym; *ginglymus. Perz. Cyr.* 1, 24.

PRZEMIATYWAĆ *ob.* Przemiotać.

PRZEMIĘKNĄĆ, *F.* przemięknie *neutr. Idntl.*; Przemiękać *ndk.*, wskroś miękkim się stać, jak od wilgoci, przemoknąć, durchweicht werden, durchweichen. *PRZEMIĘKCZYĆ *cz. dk.*, bardzo zmiękczyć, sehr erweichen, durch und durch, *Rs.* перемягчать, перемякшать. (*Cro.* premekchujem, z przechudzić). PRZEMIĘKKI, – a, – ie, *Ec.* премягкій, sehr weich.

PRZEMIENIACZ, – a, *m.*, który co przemienia, der Umtauscher, Wechsler, Verwechsler, Umänderer; *Vd.* premenjavez, meinarz; *Cro.* premenitel, izmenitel; *Dl.* izmenilevaz; *Bs.* prominitegl. PRZEMIENIĆ, *F.* przemieni *cz. dk.*; *Boh.* proměniti, proměnowati; *Slo.* proměniti; *Sr.* 1. pjemeniću, pjemenam, pjemenu; *Vd.* premenit, premenit, premenjati, spreminiti, preberniti, prebrazhati, prebrazhuvati, predrugiti, prenrediti; *Crn.* premènim, verstim; *Cro.* premeniti, premènyam, izmeniti, izmenyati; *Rg.* promjêniti, promjegnivati; *Sla. et Bs.* prominiti; *Rs.* перемѣнить, переимять; промѣнять, промѣнивать, мѣнять, сменить, сменять, сменивать, изменить, изменять; *Ec.* преложити, прелагаю, переиагаю; inaze wziąć, *mutuari Mącz.*, przekształtować, odmieniać, przedzierzgać, przeobrażać, przetkać, verändern, umändern, vertauschen, verwandeln. Pod szczęśliwą gracza ręką, miedź się w złoto przemienia. *Teatr* 1, 78. Okręty się w Nimfy *zprzemieniały. *Otw. Ow.* 584. Przemienić się w inszy kształt, *Ec.* преображаюся, переродиться. Przemieniony z mężczyzny w kobietę, *Ec.* премужежёнъ. Przemienieniem szat dawali znać żałość swoię. *Pilch. Sen. Gn.* 154. W sakramencie *transsubstantiatio*, przemienienie istności. *Karnk. Kat.* 185, przeistoczenie. Przemienienie Chrystusa, die Verklärung Christi, na górze w modlitwie będący, Przemienił się na twarzy świecący Jak słońce, przy tym iak śnieg biało szaty. *Leszcz. H. S.* 602. – §. Przemienić z ręki w rękę, *transsumere Cn. Th.*, przeiąć do drugiey ręki, in die andere Hand nehmen. Na znak małżeńskiey wiary, pierścienie abo wieńce przemienia kapłan. *Hrbšt. Nauk. Z.* – §. przemienić, przegrodzić odmianami, na przemiany co odmienić, abwechseln lassen, vermischen. Kaplica złotogłowem i axamitem w przemienione bréty obita była. *Warg. Wal.* 305. PRZEMIENIALNY, – a, – e, *Bh.* promenitebny, *Rs.* смѣнный, odmienialny, zamienialny, do przemienienia, mogący być zamienionym, veränderlich, vertauschbar. Przemienialnych rzeczy miara i sposób stanowi ludzkie rzeczy. *Pet. Fk.* 392. PRZEMIENNOSC, – ści, ż., *Bh.* promènnost, promenitelnost; *Slo.* premenugičnosť; *Sr.* 1. pjemenitosći; *Vd.* preberlivost, premenlivost, predruglivost; *Rs.* переменчивость, переимчивость; niestateczność, odmienność, die Veränderlichkeit. Przemienność powietrza. *Mącz.* Wielkie przemienności a często w królestwach w Azyi bywały. *Biel. Sw. A* 4. Przemienności a chciwości w państwach były bez rozmysłu dobrego. *ib.* 14. Trzeba mieć

barzność na czas, bowiem i przemienność obyczaiów czasem nie wadzi. *Ezop.* 91. PRZEMIENNY, - a, - e, *Bh.* proměnný; *Slo.* premenitedelni, premenitedlni, pretwárliwi; *Sr.* 1. pjemenité, *Crn.* verstliv; *Vd.* preberniiu, predrugiu, premeniiu, prebraziiiu; *Cro.* premenlyiv; *Dal.* promeniv; *Bs.* promignivi, prominiv, ne ſtanovitti; *Rg.* promiegniv, promjeniv, promjenit; *Ross.* перемѣнный, перемѣнчивый; *Ec.* премѣнный, превратный, вращный, перемѣнїе подлежащїй; odmianie podlegly, veränderlich. Przemienny umysł ludu, *mutabilis. Mącz.* Z wodą przemienną upływa. *Zim. Siel.* 208. - b) zamienny, Tauſch-, zum Vertauſchen. Handel odległe kraie przemiennemi kupiami złą za. *Archel. ded.* - °§. Lud w Afryce dziś przemienny iest, bo ich wiele wyszło do Hiszpanii i Arabii. *Biel. Sw. C b*, inny, nie ten co pierwéy.

PRZEMIERAĆ *ob.* Przemrzeć.

PRZEMIERZNĄĆ, przemierzł, *F.* przemierznie *neutr. dok.*; bardzo obmierznąć, obrzydnąć, ſehr zum Ekel werden, abſcheulich häßlich werden. Przemierzła ſtarość. *Petr. Hor. B 3 b, not.*: „iż się i ludziom inszym i samym ſtarym przykrzy"; przebrzydła. - Przemierzły, bardzo obmierzły; *Cro.* przemèrzek; *Rs.* премерзкій. Komu nie iest przemierzły człowiek fałszywy? *Wer. Regl.* 218. PRZEMIERZŁOŚĆ, - ści, ż., obmierzłość, brzydkość odrażaiąca, abſcheuliche Häßlichkeit *Tr.*

PRZEMIERZYĆ, *F.* przemierzy *cz. dk.*, przemierzać *ndk.*; *Boh.* promeřiti; *Sr.* 1. pſchemiriu, pſchemirim, pjemeru; *Cro.* premerujem; *Bs.* primiriti, opet miriti; *Rg.* primjerriti; *Rs.* промѣрить, промѣривать, перемѣрить, перемѣрзывать; *Ec.* премѣряю; mierząc przeyść, miarą wciąż dochodzić, durchmeſſen. Przemierzyć pole, *Ross.* перемежевать, перемежевывать. Przemierzywszy go okiem, rzecze: Mości Panie. *Pot. Jow.* 189, er maß ihn mit den Augen. - *tr. fig.* Przemierzyć drogę, kray, morze, idąc, iadąc, z przeieżdżać, przechodzić, przebiegać, *emetiri iter. Cn. Th.*, *permetiri*, durchwandern, durchziehen. Przemierzali krainy, morza przeieżdżali. 3 *Leop. liſt Hier.*, schodzili prowincye, 1 *Leop.* Często przemierzał kray nasz, *P. Kch. Orl.* 1, 84. Drudzy Moſkwę przemierzyli. *Groch. W.* 495. Dom i oyczyznę porzucił, ziemię z morzem przemierzył, *Pot. Arg.* 87. Na drogach wiele trudności pomierzyli, i zasię ie nic nie sprawiwszy, nazad iadąc, podeymować a przemierzyć muszą. *Kosz. Ler.* 101. - *burlesq.* Żyd na łeb przemierzywszy wschody ... *Pot. Jow.* 2, 27, spadłszy ze wschodów. - §. Przemierzyć się, w mierzeniu omylić się, *Vd.* se premeriti, ſich im Meſſen irren, ſich vermeſſen.

PRZEMIEŚĆ, Przemiatam, *ob.* Przemiotać.

PRZEMIESZAĆ, *F.* przemiesza *cz. dk.*, Przemieszywać *Freq.*, różnie przegradzać, przeplatać, durchmiſchen; *Boh.* promiſſam; *Sr.* 1. pjemeſchuju, pſchemiſchu, pſchemiſcham, pjemyßecj; *Vd.* premieshati, ſkusmieshati (ſkusmiesiti, ſkusmeshiti, z przegnieść); *Cro.* premeſsávam; *Rg.* primjèsiti, primjèscjati, primjescivati; *Rs.* перемѣшать, перемѣшивать (перемѣсить, перемѣшивать przegnieść); умѣшать, умѣшивать, перебалтывать, перебалтывать; *Ec.* премѣшиваю. Spodziewam się tego lata żyzney, mokrością i suchością przemieszaney, pogody. *Fur. F.* Niebo nienaygorzey promienić i powolnym powietrzem przemieszywać aż do pełni będzie, *ib. A 3 b.* Szpetna czar-

na barwa, zieloność z czerwonością przemieszaiąca. *Bern. Dekr. B 3 q.*, Włosy przemieszane siwemi, srokate, szpakowate, *Rs.* просѣдина, просѣлъ. Przemieszanie *Subſt.*, *Rs.* перемѣска, умѣска.

PRZEMIESZKAĆ, *F.* przemieszka *med. dk.*, Przemieszkiwać, Przemieszkawać *Iont. Freq.*; (*Boh.* promeſſkati *negligere*, *Rs.* промѣшкать), przetrwać czas nieiaki, *Ec.* пребывать, durchdauern, ausdauern eine Zeit, verbleiben eine Zeit lang. We dnie kazał, a na czuyności i modlitwie przemieszkawał w nocy. *W. Poſt. W.* 219. Przemieszkać rok, *Rs.* перегодовать. Jeden ſtarzec lat dziewięć dziesiąt przemieszkał na świecie. *Zab.* 15, 199. Dziś ia muszę przemieszkać w domu twoim. 1 *Leop. Luc.* 19, 5, - §. przemieszkać gdzie w pomieszkaniu, domem ſtać przez czas, durchwohnen, eine Zeit wohnen. Przecięż się z domu wyniosą, kiedy im się w nim przemieszkiwać naprzykrzy. *Teatr* 7 *c*, 63. Z większą chęcią żołnierze na takie mieysca zieżdżać się będą, na których będą wiedzieć, że król ich często przemieszkawa. *Modrz. Bas.* 85. PRZEMIESZKAWACZ, - a, *m.*, bawiący gdzie czas nieiaki, der ſich einige Zeit wo aufhält. Ja przychodzień na ziemi, przemieszkawacz, iako i wszyscy oycowie moi. *Bud. Ps.* 39, 12; komornik. *Bibl. Gd.*).

PRZEMIGNĄĆ, *F.* przemignie *Med. idntl.*, migaiąc przeminąć, verflimmern, vorbeyflimmern, flimmernd verſchwinden. Wielkości ſtraszna pycha iako cień przemignie. *Zab.* 16, 201. *Rs.* промигнуть zaniedbać, opuścić; *Rs.* перемигнуться, перемигиваться migi odwzaiemnić; перемиги wzaiemne migi.

PRZEMILCZEĆ *transit. dk.*, milcząc przetrwać, utaić, verſchweigen, *Bh.* promlčeti, promlčovati; *Sr.* 2. pſchemelzaſch; *Rs.* промолчать, промалчивать, смолчать, смалчивать; *Ec.* премолчàти, премолкàти. (*Cro.* premukuujem *raucesco*).

PRZEMINĄĆ, *F.* przeminie *ndk. idntl.*, Przemiiać *nied.*; a) *Act.* mimo puszczać, miiać, przeieżdżać mimo, iść mimo, vorbey laſſen, liegen laſſen, übergehen. Okręty port nasz przeminęły *Tr.* Przemiiaiąc, *in transitu*, *Cn. Th.*, mimochodem, im Vorbeygehen. - *tr.* Przeminął dwa wieraze. *Tr.*, opuścił, (*Bh.* prominauti, promigeti *indulgere*). Roztucznieli i przeminęli mowy moie niecnotliwie. 1 *Leop. Jer.* 5, 28, przeſtąpili. 3 *Leop.*). Bóg odeymuie nieprawość, i przemiia grzech nasz, 1 *Leop. Mich.* 7, 18, przenosi. 3 *Leop.*, puszcza mimo siebie), - b) *Neutr.* Przeminąć, minąć, przeyść, nie trwać, przepłynąć, vergehen, vorübergehen, verfließen; *Rg.* priminuti; *Cro.* preminuti, preminújem; *Bs.* priminuti, umrieti; *Rs.* преминуть. Nic trwałego na świecie, wszyſtko przemiia, *Cn. Ad.* 551. Niebo i ziemia przeminą, ale słowa moie nie przeminą. *Bial. Poſt.* 16. *Leop. Math.* 24, 35. Prędko śmiertelnych rodzaiów na świecie, Przemiia ten kwiat wesołey młodości. *P. Keh. Jer.* 401. Nic nie ma prędszego nad czasu przemiianie; iednak często pragniemy, aby w niektórych okolicznościach ieszcze prędzey przemiiał. *Mon.* 64, 11. Przemiiaiący, *Boh.* pomigitedlný, pominutedlný; *Slo.* pominutedlný, coś rychle zmižý, (*ob.* upłynny); *Crn.* minuzhe; *Vd.* mineshen, prejidezhen, prehoden, prejitliu, pretidliu, posvetni; *Sla.* prohodljiv; *Cro.* preminútni; *Rs.* преминáемый. Przeminęły, upłyniony, przeszły, odeszły, *Vd.* preminjen; *Er.* преминувшій, vergangen, verfloſſen. Człowiek nie wie

przeminęłych rzeczy, a przyszłych nie może się od nikąd wywiedzieć. *Leop. Eccl.* 8, 8. Przeszłe lata i przeminęłe lata. *IV. Post. IV.* 2, 163. Uważa czasy swoie, i przyszłe i przeminęłe. *Rey Ps. H* 6, *Rey Zw.* 12 *b.* *PRZEMINĘŁOŚĆ, -ści, ż., podległość przemijaniu, die Vergänglichkeit, *Vd.* minezhnoſt, prejideshnoſt, prehodnoſt, prejitlivoſt; *Rs.* переменчивость.

PRZEMIOTAĆ, *F.* przemiece *cz. dk.*, przemiatać *lontyn.*, Przemiatywać *frequ.*, *Vd.* premetati, premezhuvati; *Cro.* premêchem; *Rs.* перемести, переметывать, промести, промётывать; przerzucać, durchwerfen, durchſtöbren. Przemiatał po wszystkim namiecie, a nic nie mógł należć. 1 *Leop. Gen.* 31. Wszystkę pościel iego przemiotałeś w chorobie iego. *Leop. Ps.* 40, 4, wszystko leżenie iego odmienił. *Bibl. Gd.*). Rogami żelaznemi będziesz przemiatał ziemię Syryyską, ales ią skaział. 1 *Leop*, 3 *Reg.* 22, 11. - §. Książkę tę często trzeba przemiatywać. *Hipp.* 26, przewartować, durchblättern. - §. Przemieść, przemiotłem, *Bh.* přemesti, přemetl *verrere*; *Rg.* pripomêſti, pripomeetam *reuerro*; *Rs.* промѣсть, промемать, перемести, переметать; miotłą przerzucić, przeczyścić, durchfegen. *PRZEMIOTNY, -a, -e, do przemiotania, przerzutny, herumwerfbar, *Rs.* переметный.

*PRZEMIZGAĆ się *recipr. ndk.*, n. p. Gibką nosową trąbą rożnie się przemizga słoń. *Przyb. Milt.* 113.

PRZEMKNĄĆ, *F.* przemknie *cz. idntl.*, Przemykać *ndk.*, szybko przesunąć, ſchnell durchſchieben, durchrücken; *Vd.* premekniti, premikuvati, presheti, skushemeti; (*Ross.* переменуть, перемыкать przegrodzić, перемыкать, перемыкивать na nowo przeczesać). Po rozłożonym szeroko w koley idzie zodyaku, Każdego stopnie przemykaiąc znaku. *Susz. Pieś.* 3, *p.* 4. PRZEMKNĄĆ się, przesunąć się, ſich ſchnell durchſchleichen, durchbringen, durchſchlüpfen; *Vd.* se skusmekniti, se vunsmekniti, skusmusniti, skuspasniti, skusmukniti, skusleſti; *Rg.* promaknutti se, promizatise; (*Rs.* промчаться szybko przepędzić koło czego). Cicho cicho po kryiomu Ktoś mi się tu przemknął lokiem, *Teatr* 556, 13. Przemkniy się prędko przez ten wąwoz. *Teatr* 31, 16. Odziany w mniszy habit dla niepoznaki, przemknął się przez Polskę do Gdańska. *Nar. Hſt.* 4, 208. Cień co go chmurka miiaiąc rzuci, Tam się i owdzie przemyka. *Kniaź. Poez.* 1, 28, miga się). Przemknie się złoto przez płytkie orzęże, I nayukrytszych tayników dosięże. *Hor.* 2, 120 *Kniaź.* Nawet samego siebie tambym przemknął, gdybym mógł. *Pilch. Sen. liſt* 334. Mali się w każdey sprawie Łatwiey przemkną, prędzey wrażą, Czego wielcy nie dokażą. *Jak. Bay.* 162. - §. *Venator.* Ukradanie abo przemykanie zowią, kiedy pies po zwierzęciu idąc, zbiega milczkiem, a tylko kiedy niekiedy się ozowie. *Ostror. Myśl.* 8, verſtohlnes Schleichen des Jagdhundes, wenn er auf der Fährte ſelten anſchlägt.

PRZEMLEĆ *cz. dk.*, *F.* przemiele; nieco lub nadto pomlec; mieląc przebyć, durchmahlen in der Mühle; *Bh.* přemlit, přemeli; *Vd.* premleti; *Rg.* primljeti, primlivati, *Rs.* перемолоть, перемолóть, перемалывать.

PRZEMŁÓCIĆ *cz. dk.*, młócąc przebyć, durchdreſchen; *Bh.* přemlatiti; *Rg.* promlàtiti; *Rr.* промолотить, перемолотить, перемолачивать.

PRZEMOC, PRZEMÓDZ, przemógł, *F.* przemoże, przemogę *med. dk.*, Przemagać *ndk.*, *Bh.* přemocy, přemohu, přemahati; *Slo.* přemocy, přemahám, zwitězyti; *Sor.* 2. pschemoz; *Sor.* 1. pjemoju, pjedobewam, zamoju; *Crn.* premozhi, premâgam, premoshim, premôrem: *Vd.* premózhi, premagati, premogozhiti, premogèl, premagam, premórem; *Cro.* premochi, premásem, premogelszem; *Rg.* premocchi, primâgati, primagam; *Ss.* primocchi, primagati; *Rs.* перемочь, перемогать, возмочь, возмогáть; *Ec.* премогýщствую, превозмогýщствую. - 1) przemóc co, z mieć z to siły, wydołać, zdołać, vermögen, im Stande ſeyn, leiſten; *Crn.* samórem, glajshtam, glęshtam, utęgniti, uterpęti; *Vd.* samoreti, premozhi, muzh eineti; *Rs.* смóчь, смогáть; *Ec.* мóжествовать. Tyle dai pola tobie, Ile w pług woły wprzągłszy, ode słońca wschodu Do samegobyś przemógł od-orać zachodu, *complecti poſſes. Zebr, Ow.* 393. Wszystko to, co przemogę, czynię z chęcią wielką. *Groch. W.* 335. Toć daię, co mieć z łaſki bogiń mogę; Cny Młodzieiowſki, i to, co przemogę. *Zbyl. Zyw. praef.* Uczniowie mu hoynie, ten to, ów owo, iak kto co przemógł, dawali. *Gor. Sen.* 25. Nie dar iaki kosztowny, ale co przemogę, Dam ci, parę wierszyków, Mielecki, na drogę. *J. Kch. Fr.* 13. Wielu takich iest, którzy temu nie wierzą, czego sami nie przemogą. *St. Zyw.* 2, 516. - Przemóc na co, z zdobyć się na co, einer Sache gewachſen ſeyn. Ubodzy, którzy na wino nie przemogą, niechay z tym korzeniem wodę piią. *Syr.* 311, die keinen Wein zahlen können. - *Absolute;* Tak się zbogacili, że przemogą po sześć kroć ſto tysięcy zł *Goſt. Gor.* 28, że tyle cenić ich można, man kann ſie ſo hoch ſchätzen, anſchen; ſie können ſo viel im Vermögen haben. Pobożność wiele przemaga w sprawowaniu krolestwa. *Skarg. Dz.* 384, wiele może, waży, znaczy, działa, dzielna iest, vermag viel, gilt viel. Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszystko sprawuie, a ieśliby zawszo przykładane było, znać, że mniéy przemogło, *praevaluiſſe. Zygr. Gon.* 285. - Przemożenie, przemoga, moc, siła, na którą się kto zdobędzie, stanie kogo na co, die Kraft, das Vermögen. Bóg chce, żebyśmy mu według możności służyli, a ty nad przemożenie twoie takeś się strapił. *Sk. Zyw.* 1, 93. Podług przemożenia Rzpltéy, potężnych sił przyłożyli do odparcia nieprzyiaciół. *Nag. Til.* 112. Według przemożenia swego, dali nakład na budowanie. *W.* 1 *Ezdr.* 2, 69. - §. Przemoc, przemagać, z mocą przeważać, przewyższać, mocnieyszym być, górę brać, überwiegen, die Oberhand nehmen, mehr vermögen. Sercem i siłą był daleko od niego większy i przemagał. *Warg. Wal.* 147. Większy ieszcze głupiec iak tchórz; głupstwo też w nim przemogło nad tchórzostwem. *Teatr* 11 *b*, 41. - *Nieprzemożony*, nie do przemożenia, niezwyciężny, unbeſiegbar, nicht zu überwältigen. Nieprzemożony Achilles. *Petr. Hor. B.* Człowiek nieprzemożony drugim częſto krzywdę czyni. *Ezop.* 26. Mamy pomoc Boga naszego nigdy nieprzemożonego. *Sk. Zyw.* 2, 294 *b.* Wziął nań nieprzemożony gniew. *Sk. Dz.* 843. - §°. Przemógł się w prożności swéy, *praevaluit in vanitate sua. Wrob. Zoſt.* 122. - §. 2) *Activ. transit.*; przemóc kogo, przezwyciężyć, przemocą pobić, überwältigen, überwinden. Wolą moią przemagam, i pod moc podbiiam; a twoia ciebie przemaga, przetoś iey służebnik. *Bud. Ap.* 42. Mały

wielkiego pod czas przemoże. *Cn. Ad.* 476. Niemałą szkodę w nieprzyiacielach uczynili; ale na koniec przemożeni od wielkości. *Biel.* 152. Skirgayło strzelbą i wielkością Krzyżacką przemożony, ledwie uciekł z pogromu. *Stryik.* 457. Kartagineńczycy od Rzymian przemożeni, z wszystkiéy armaty wyzuci byli. *Star. Pob. B* 4. Komu bóg pomaga, ten wszystko przemaga. *Cn. Ad.* 355. Nie każdy ciężar może być przemysłem ludzkim przemożony. *Sol. Arch.* 32. - §. Przemóc na sobie, = wymóc na sobie, przenieść na sobie, przezwyciężyć siebie samego, über ſich vermögen, ſich ſelbſt überwinden, zu etwas zwingen. Nie mógłem przemóc na sobie, żeby cię nie kochać. *Teatr* 2 *b*, 88. Przemogę ia na sobie, żeby ciebie nie słuchać. *Teatr* 2 *b*, 89. - §. Przemagać się *rec.*, siły swoie natężać, ſeine Kräfte anſpannen, anſtrengen. Zgoła darmo się wszystkich mocy przemagały, I drzazga nie odpadła, pęk strzał został cały. *Jak. Bay.* 146. PRZEMOC, -y, *ż.*, siła przemagająca, przemożenie, przemożność, die Uebermacht; *Vd.* premuch, preoblaſt, premoshnoſt; *Crn.* premornoſt; *Cro.* premogúchnoszt; *Eccl.* премогущество, преможебносша. Głos ten, tak wielką miał na sercu twoim przemoc. *Teatr* 4, 115. Przemocą nazywam twóy poiępek, iż więzisz dwóch niewinnych paterzów. *Teatr* 55, 91. PRZEMOCNY, -a, -e, übermächtig; *Vd.* premoshen, premogozhen, premagosh, preoblaſen, (premagaviz *victor*); *Cro.* premogúch; *Dl.* usmosni; (*Slo.* premáhatel *domitor*). Przemocna męczenniczka. *St. Dz.* 106. PRZEMOCOWAC kogo, *czyn. dk.*, przemocą go pokonać, przemóc, einen überwältigen. *Tr.* PRZEMOCTWO, -a, *n.*, gwałt, przemoc, Gewaltthätigkeit, Uebermacht. Te przemoctwa iednych nad drugimi, ieśli się wcześniéy nie uprzątną, oſtatnim oyczyznie grożą upadkiem. *Mon.* 73, 414. PRZEMOGA, -i, *ż.*, *Rs.* перемога, siła, na którą się zdobędzie, zdolność, die Kraft, das Vermögen. Każdy według przemogi swoiéy ludzi przysławił *Nar. Chod.* 1, 28. - §. wielka moc, przemoc, große Macht, Uebermacht. Poznawali Turcy Polskiego oręża przemogę. *Nar. Chod.* 2, 283. Duma i chęć przemogi rozchełznęła Sieciecha na uciski współobywatelów. *Nar. Hiſt* 3, 44. Niemasz każni, chyba gdzieś w statucie na sbrodnie, Przemoga kuie prawa, słość ie rwie swobodnie. *Nar. Dz.* 1, 5, cf. bąk). PRZEMOCZYĆ, *F.* przemoczy *neutr. idntl.*, Przemaczać *ndk.*, *Bh.* premočiti; *Vd.* premokriti, ſkusmozhiti, premozhiti, (*Vd.* premoshiti, ſkuspesati, presmehkuvati, z przebecować); *Cro.* premáchem; *Rs.* промочить, промачивать, перемочить, перемачивать, mokrością wskroś napoić, durchnetzen. Pan móy iest wierny, i duża iego przemocsona kwiatem naywykwintnieyszéy serdeczności. *Teatr* 6, 35. - (PRZEMODLIĆ *cz. dk.*, modląc przebyć, durchbeten, *Rs.* промолиться). - PRZEMOKNĄĆ, *F.* przemoknie *neutr. idntl.*, Przemakać *ndk.*, *Bh.* premoknaut, promoknauti, promokati; *Sr.* 1. pjemokniu, pjchemoknu, pjchemoknem; *Rs.* промокнуть, перемокнуть; mokrością przeyść, przemiękać, ganz naß werden, durchnetzt werden, durchweichen von der Näſſe. Przemaka chałupa. *Pot. Pocz.* 258. Konopie niebezpieczne trzymać długo pod wodą, bo zbyt przemokną. *Jak. Art.* 3, 218. Do nitkiśmy przemokli. *Teatr* 20, 125. PRZEMOR, -u, *m.*, PRZEMOREK, -rku, *m.*, głód wielki morzący, Heißhunger, Wolfshunger, Todeshunger,

Nigdy srogiemi brzucha zmęczony przemory Nie wlazł wilk krwawożerca do moiey obory. *Zab.* 1, 181 *Nar.* Wilki iuż po wsiach biegać muszą dla przemoru. *Jabł. Buk. S. b.* Wilk, choć w brzuch głodny włożył obrok spory, Przędzie na gębie znać dawne przemory, Sierć krew i język trzyma wywieszony. *P. Kch. Jer.* 251. Kto pożywienie na polach wyszuka Dla łakniącego w swych przemorach kruka? *Chrość. Job.* 152. Znaleść niczego nie mogła Czymby doniekąd był on uśmierzony. Przemor szalony. *Zab.* 19, 141. Nadzieia, że oblężony da się użyć w przemorze. *Pot. Syl.* 95. Chłop obżyrliwy, po długim przemorku, doczekawszy się mięsa, rozumie, że się mu ray otworzył. *Sak. pr.* 152, Toć iest naywiększy rycerz, moie miłe córki; Odjąć ciału rozkoszy, a wytrwać przemorki. *Biel. S. N.* 30. Gust się nayprędzey naprawi przemorem. *Mon.* 71, 715. PRZEMORZYĆ, *F.* przemorzy *cz. dk.*, przemarzać *ndk.*; *Rs* перемаривать, głodem męczyć, zagłodzić, mit Hunger quälen, hungern laſſen. Przemorzeni głodem i pragnieniem. *Pilch. Sen. Gn.* 219. Bym nie był połkniony Od tey bestyi głodem przemorzoney. *Paſt. F.* 81. Naylepszemi przysmaki iest przemorzenie, i nic nie kosztuie, i każdy pokarm czyni bardzo smacznym. *Bud. Ap.* 3. Smaczniéy ie, który się przemorzy. *St. Kaz.* 251, wer recht aushungert. Przemorzenie iest czysty przysmak do iedzia. *Rey Zw.* 26 *b.*

PRZEMOTAC *cz. dk.*, z iednego na drugie motowidło przesnuć, umweifen, überweifen; motaniem przebyć; wciąż zamotać, durchweifen, völlig verfitzen, *pr. et fig.*. *Sr.* 1. pjchemottam; *Kg.* primotatti; *Rs.* перемотать, перемывать, промотать, (промотать, промотанность), перемучить, перемучивать.

PRZEMOWA, -y, *ż.*, (cf. *Ross.* перемовка negocyacya) przemówienie, mowa do kogo, odezwa, *diſling.* Przedmowa), die Anrede, *Boh.* promluwa; *Slo.* promluwenj; *Vd.* nagovor, szmarnuvanje, namarnuvanje; *Cro.* pregòvor; *Rs.* приговоренїе (cf. przywitać). Przemowa imieniem narodu Polskiego, do pierwszego w tym narodzie stanu. *Przeſtr.* 1. Wszystkie przez naszę przemowę Kładąc krolu do nóg głowę. *Papr Tr. B* 3. Czas nie po temu, abym długą iaką przemowę do was czynił. *Birk. Chod.* 6. Bez iego dozwolenia żadna księga nie może być drukowana, ani mówiona przemowa iaka przed papieżem. *Birk. Dom.* 155. PRZEMÓWIĆ, *F.* przemówi *cz. dk.*, Przemawiać *ndk.*, (*Bh.* přemluwiti, přemlauvati *persuadere*), *Bh.* promluwiti; *Slo.* premlawit', přimluwiti ſe; *Crn.* oggovárjam, *Vd.* negoveriti, namarnuvati, zamarnuvati; *Cro.* pregovárjam; *Rs.* заромонить, cinitse cjutti, govoriti; Rog. kliknuti; *Ross.* перемолвить, промолить, загомарить, загомаривать, возгомарить, заказать, заказывать; *Ecc.* проглаголати, проглаголати. Przemówić słowo, przerzec, wyrzec, rozpocząć mówić, zu ſprechen anheben, das Stillſchweigen brechen, mit der Sprache hervorbrechen, ausſprechen, Worte hervorbringen. Niechże sobie Jeymość gada, ia i słówka odtąd nie przemówię. *Teatr* 54 *b*, *G.* 2. Tak się cieszy, że przemówić nie może. *Jabł. Tel.* 148. Przemówić po milczeniu. *rumpere silentium. Cn. Th.*, das Stillſchweigen brechen. Przemówił niemy, *apertum eſt os muti. ib.*, cf. przeyrzeć ślepy). - b) przemówić do kogo, zacząć z nim rozmowę, do niego mowę obrócić, zu einem ſprechen, einen anreden. Nie przemówi ieden ku drugiemu dziś trzech słów, *tria non commutabitis verba Mącz.* - c) Przemawiać co

z kim, przemawiać mu, *przedmawiać, n. p. pacierz, przysięgę *Cn. Th.* 433, einem etwas vorſagen, verſprechen. vorbeten. – d) przemawiać co, wprzod co mowić, pierwey powiadać, vorausſagen, in der Rede vorausſchicken, *praefari. Cn. Th.* 847, *Slo.* premluwiti. – 2) Przemawiać kogo, namawiać na drugą ſtronę, rozmawiać kogo, einen abſpänſtig machen, abreden, abwendig machen, auf ſeine Seite überziehen. (*Slo.* premluwit' *loquendo superare*). By mu był niewolnicę nayliższą przemowił, Winienby mu był zoſtał; cóż kiedy wziął żonę? *J. Kch. Dz.* 71. Gdy kto przemówi dziewicę, a będzie leżał z nią . . . *Bud. Exod.* 22, 16, zwiódł. *Bibl. Gd.*). Tam swych biesiad zażywali, Przemawiając do siebie innym poślubione oblubienice. *Sim. Siel.* 41. Wespazyan brata, który o nim zdradliwie myślił, a iawnie woyſka z uſiłowaniem przemawiał, zabiiać nie chciał. *Kosz. Lor.* 81 *b.* Zakazano, byśmy ſługi czyiego nie przemawiali. *Karnk. Kat.* 373. Przemówiony, *cui aliud persuasum eſt*; *Cn. Th.* 848, auf andre Gedanken gebracht, abwendig gemacht. – 3) Przemawiać ſię z kim, przegadywać ſię, rozpierać ſię, kłócić ſię, ſich mit einem überwerfen, mit Worten an einander gerathen, in Wortwechſel kommen, Oeſterr. mit einander wörteln; *Crn.* beſedem se; *Vd.* se sprekarjati, prepiratise; *Cro.* pregovarjamsze, karamsze, czargamsze, vadimsze; *Dal.* prigovaramsze, inadmsze; *Bs.* prirechisse, karatise, prigovaritise; *Rg.* prigovaratise, nadgovâratise; *Sla.* prigovâratise; *Ross.* размолвиться, поразмолвиться, сомолвиться, смолвиться. Przemowiwszy ſię z ſobą, wyszli na poiedynek. *Mon.* 67, 656. Jego nieſtatek nayczęściey przyczyną bywa, że ſię przemawiamy. *Teatr* 5 *b*, 17. Turczyn przemówiwszy ſię z kapralem naszym, rzucił na niego kamieniem, *Gaz. Nar.* 2, 112. Byłbym ſię tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem ſię przemówił z ſtarym ſługą Jegomościnym. *Teatr* 24, 95 *Czartor.*, *Teatr* 41 *c*, 342. Przemawianie ſię, sprzeczka, *Cro.* pregovarianye. – §. Przemówić ſię, w mówieniu pobłądzić, błąd w mówieniu zrobić, ſich verſprechen, verreden, im Sprechen einen Fehler machen, *Bh.* podrknauti ſe *labi in loquendo*; *Vd.* se sagovoriti, se samarnuvati, sarezhi se, sariekatise; *Rs.* проговариться. Przemowienie ſię, pobłądzenie w mówieniu, *Rs.* проговóрка.

PRZEMÓŻCA, – y, *m.*, zwycięzca, co drugiego przemógł, *Crn.* premagavvz; *Vd.* premagauz, premagavez, premoshnik, predobiunik, predobiular, obladavez, premurovez, presilnik, *f.* premugarza, presilniza, predobiularza, der Ueberwältiger, Ueberwinder. Niesłychana ona przemożców prowincyalnych duma. *Nar. Tac.* 2, 314, berszтów po prowincyach. PRZEMOŻENIE *ob.* Przemóc; Przemoc, Przemoga. PRZEMOŻNOŚĆ, – ści, *ż.*, przemoc, Uebermacht, *Sr.* 1. pjemoinosci, ſamoj; *Vd.* premoshnoſt, premosheнje, preoblaſt, samoshnoſt, mogozhnoſt, samoshenje, samoренje, samoshtvu; *Cro.* obladanye; *Ross.* преможенïе, премога, возмóжность. Już przemożność, iak przedtym, w ſtanach nie panuie. *Zab.* 4, 558 *Koſſ.* – §. przemoga, zdolność, przemożenie, Vermögen, Kraft. Wychowanie ma być miarkowane przemożnością rodziców i ſtanem dzieci. *Bals. Nied.* 1, 387. PRZEMOŻNY, *PRZEMOŻYSTY, – a, – e, – nie *et* – no *adv.*, potężny, przemagaiący, *Sr.* 1. pjemoiné; *Crn.* premóshne; *Vd.* premoshn, samoshen; *Ec.* премогущественный, превелé-

бный, hochmögend, viel vermögend, ſtark, kräftig. Miałow bogactwach i woiennéy przemożyſte sprawie. *A. Kch.* IV. 1. Przemożyſtszym i maiętnieyszym to łacno przyydzie, *Syr.* 966. – §. *passive* przemożny, do przemożenia, mogący być przemożonym, *Slo.* přemožitedlný *superabilis*, zwycięzny, beſiegbar. Fata nieprzemożne. *Kołak. Cat.* C 2. Nieprzemożna dobroć sił. *Gęb. hymn.* 310. Było to bardzo trudno, i ludzkiéy sile nieprzemożno. *Sk. Dz.* 1067. Królestwa tego moc nieprzemożyſta. *Chodk. Koſt.* 75.

PRZEMROZIC *cz. dk.*, mrozem przerazić, mit Froſt durchdringen, durchfrieren laſſen; *Rs.* переморозить, промораживать, перезноби́ть.

PRZEMRUCZEĆ *cz. dk.*, mrucząc przebyć, durchmurren, durchgnurren, *Rs.* проворчáть, пробормотать, (*Vd.* priedmermrati, s *przedmruczeć, *przedmamrzeć, vorbrummen).

PRZEMRZEĆ, przemarł, *F.* przemrze *neutr. dk.*, Przemierać *ndk.*, przemorzyć ſię, wielki głód cierpieć, z głodu umierać, großen Hunger leiden, Wolfshunger haben. *Cro.* zagladújem *adesurio*; *Bh.* promijrati *passim mori.* Kto lecie nie zbiera, zimie przemiera. *Cn. Ad.* 380. Każdy przemiera, co przebiera w smaku. *Bratk. J* 4 *b.* Wilk przemarły źrzobka zobaczył . . . *Klon. Wor.* 45. – §. Przemieram czego, długo czego nie mogę mieć do iedzenia; *ut* Gardzisz chlebem, przemrzesz go niedługo *Cn. Th.* 848, *Dudz.* 54, nach etwas ſehr hungern, ſehr begierig verlangen.

PRZEMULIC, *F.* przemuli *cz. dk.*, przemulać *ndk.*, wſkroś całkiem zamulić, völlig verſchlämmen. Przemulone rowy. *Krom.* 523.

PRZEMUROWAC *cz. dk.*, murem przegrodzić, muruiąc przebyć, durchmauern, *Vd.* presidati; *Rg.* prizidati; *Bs.* prizidati, prigroditi). Pelopones Grekowie murem długim przemurowali od morza do morza, gdy poczęli Turcy mocnić ſię w Europie. *Biel. Sw. C* 4 *b.* *Przemurze, – a, *n.*, *Rg.* prizida *murus intermedius*, *Rs.* просмóнок.

PRZEMYC, *F.* przemyie *cz. dk.*, Przemywać *ndk.*; *Bh.* przemygi; *Vd.* prevmiti, ſkusvmiti; *Sr.* 1. piemíbyu; *Rs.* перемывать, перемывать, промывать, промывать, просмирать, просмирывать; przepłókać, durchwaſchen, abwaſchen, abſpülen. Tym świętym winem krwi swoiey, uſtawicznie przemywa te zaplugawione rany twoie. *Rey Pſt. Nn* 2. (*Rs.* промывáтельное енема).

PRZEMYCIĆ, *F.* przemyci *Med. dk.*, Przemycać *ndk.*, *Rs.* промы́тить, промáмжить; (*Rs.* промы́тарить, размы́тарить przemarnować); cło przeieżdżać, den Zoll verfahren. Płynąc mimo Cypr, gdym zwykłey dani Wzbraniał ſię oddać tameczney pani, Strzelaiąc ku mnie iey dziecko gniewliwe Zerwało cięciwę; Jużem rozumiał, że za tym kwitem Byłem wolnym przed powszechnym mytem, Żem cało uszedł, żem nic nie przemycił, Jużem ſię tym szczycił. Lecz z okrętem mi towary obfite Wzięto za przemyte (za przemycone). *Zimor. Siel.* 324. – *tr. fig.* Łatwiey ieſt iednego, a niż wielu przemycić i pofałszować, *corrumpere. Krom.* 648, przenaiąć, przekupić, erkaufen, beſtechen. – §. Przyiaciele słysząc, iak Jobowi szczęście przemyciło, szli go cieszyć. *Chroſć. Job.* 15, oszukało, nie dotrwało, tyłem ſię obróciło, das Glück hat ihm den Rücken zugekehrt. PRZEMYCIE *Tr.*, *ob.* Przemyta.

PRZEMYKAC *ob.* Przemknąć.

PRZEMYSŁ, - u, *m.*, *Crn.* premislek *consideratio*; *Rs.* промыслъ, rzemiosło, obchód; myśliftwo; opatrzność bożka), przemyśliwanie czynne nad zarobkiem, handlem, gospodarftwem, *Gall. induſtrie*, Gewerbsfleiß, Betriebſamkeit, Induſtrie, Nachdenken und Thätigkeit in Beförderung ſeines Gewerbes, Handels, ſeiner Wirthſchaft; *Slo.* obmyſl; (*ob.* obmyſliť); *Rg.* pomnos (*ob.* pomnieť), hitrós, hitrina, (cf. chytrość); *Bs.* pomgna, pomſtva; *Rs.* промышленность, промыслъ, промыселъ; *Ec.* благоухищрение, (промыселъ, купечество handel). Przemyſł *ad conſilium et voluntatem pertinet*, dowcip *ad naturam*; Przemyſł, *ſolertia cogitandi et agendi*. *Cn. Th.* Przemyſł i dowcip wiele nie tylko do gospodarſtwa, ale do każdey rzeczy pomaga. *Petr. Ek.* 28. Przemyſł w gospodarſtwie dobry ieſt; ale naganny, gdy zbytni; powinien być niesbyt kunsztowny i kosztowny; projekta takowe w gospodarſtwie wielkie nadzieie wznoszą, ale zamiaſt zarobku ſtratę przynoszą. *Kras. Pod* 2, 201. - §. Nieprzyiaciela ni przez krwawe boie Mógł zgładzić, ni przez woynę i przemysły swoie. *Kroj. Chy. B.*, ſtratagemata, fortele, Kriegsliſt. - Prócz tych sposobów, inne są niezliczone przemysły, o których u gospodarzów ſtarych pytać się nie wadzi. *Petr. Ek.* 28, przemyślne, sztuczne sposoby, fortele, Kunſtgriffe; *Bh.* fortel, obmyſł. Nieborak iuż ciemko przędzie, iuż przemysłami idzie, iuż uczciwe w słabéy cenie, iuż *perfas*, *nefas*, a przecię nie dostawa. *Fal. F* 2. Wydrzeć komu własność, ieſt wynalezieniem dowcipnym, i pożytecznym przemysłem, a szkodzić komu przez subtelne podſtępy na substancyi lub sławie, ieſt wielkim obrotem i głęboką polityką *Mon.* 76, 530. - §. Naciera na błędy ludzkie z ostróżnością i przemysłem. *Zab.* 8, 167, z rozmysłem, z rozwagą, mit Bedachtſamkeit. - §. Przemysł wrodzony, dowcip, spryt, Witz, Geiſt, Geiſtesgaben. Przemysł kobiecy ſtawia czasem nayzadrdzieysze na mężczyzny sieci. *Teatr* 51, 5. Kto źle swych zażywa Przemysłów, złego losu ksobie przywoływa. *Gaw. Siel.* 404.

PRZEMYSŁ, - a, *m.*, miasto nad Sanem, od Przemysława założone i przezwane. *Biel.* 26. Nasi pisarze daią Przemysławowi nazwisko to od przemysłu i przez niego Przemyśl budują. *Nar. Hiſt.* 2, 406, die Stadt Przemyśl in Oſt-Gallicien. PRZEMYŚLCZYK, - a, *m.*, obywatel Przemyſki, einer aus Przemyśl. *Sieb.* 67, Przemyślanin.

PRZEMYŚLEĆ, *F.* przemyśli *cz. dk.*, Przemyślać *ndk.*, Przemyśliwać *kontin. Freq.*, *Boh.* przemyſliti; *Sr.* 1. predrozpomnu; *Vd.* premislit, premishluvati, prevanzhuvati, shpekulirati, prespominjati, ſkusmisliti; *Crn.* premishlujem; *Cro.* premishlyavati, premislyâvam, premislilszem; *Rag.* promisliti, promiscglivâti, hitrovati; *Bs.* promiscgljati, promisliti; (*Sla.* promislitise, s przypominać sobie); *Rs.* промыслить, промышлять, думать, думаю; *Ec.* благоухищряю, благоразмышляю. Zaſtanawiać się myślą nad iakim przedsięwzięciem, vorher bedenken, überlegen, nachſinnen. Jęli przemyślawać, iakoby miaſto pod swoię władzą wziąć. *Warg. Wal.* 137. Szczęśliwa Rzplta, w którey mądry senat o wszyſtkich takich rzeczach przemyśława i radzi. *Petr. Pol.* 454. Przemyślanie, *Cro.* premishlavanye). - §. przemyśleć, wprzód obmyśleć, vorher bedenken, beſorgen. Powinieneś każdą potrzebę przed czasem przemyślać,

bo w ten czas, gdy to co ci trzeba sprawnieisz, szkodę cierpieć będzieisz. *Haur Ek.* 4. Bóg przemyśli i ſtworzy człowieka, ociec go będzie miał, a nauczyciel da mu rozum. *Gliez. Wych. N* 8. - Neptun Achillowi niechęcien, o wszyſtkiém złym przemyśława iemu. *Zebr. Ow.* 312, myśli mu źle). - Katusze, tortury, dzikie okrucieństwo przemyśliło. *Pilch. Sen. liſt.* 101, wymyśliło). - §. przemyśliwać nad czym, zaſtanawiaiąc pomyśliwać, über etwas nachdenken. Znaydzieisz wiele w tym rozdziele, nie przelatuiąc go powierzchownie, lecz z uwagą czytaiąc i przemyśliwaiąc nad nim. *Łęſk.* 239. - §. Książkę tę trzeba nie raz przeczytać i przemyśleć. *Pir. Pow.* 135, z uwagą przeyść, durchdenken. PRZEMYSKI, PRZEMYŚLSKI, - a, - ie, od miaſta Przemyśla, von Przemyśl. Biſkup Przemyſki. *Vol. Leg.* 3, 165. PRZEMYŚLNIK, - a, *m.*, PRZEMYŚLNICZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*, przemyślivaiący, człowiek przemyślny, *Cro.* premislyâvecz, *f.* premislyâvka; *Rg.* obartnik, *f.* obartniza (*ob.* obracać); *Rs.* промышленникъ (z. myśliwiec); *Ec.* промышленникъ, промышленникъ, который промышляетъ о чемъ, попечителъ (cf opiekun); ein Derfter, Erfinder, Raffinirer. Niektórzy kłuą pierwszego w świecie przemyślnika, Z którego głowy wyszła woienna taktyka. *Przyb. Lux.* 125. Rożni przemyślniczkowie się poiawili. *Grod. Dis. D* 3 *b.* PRZEMYŚLNOŚĆ, - ści, ż., dar przemyśliwania, zdatność do przemysłu, die Gabe des Nachdenkens, Erfindens; Erfindungsgeiſt. Alboż bronią dzielna ta prawica niewładnie? Mam przemyślność, mam mężność, każdy przyzna słuszdnie. *Zab.* 6, 172 *Min.* PRZEMYŚLNY, - a, - e, - ie *adv.*, przemyśliwaiący, pełen przemysłu, erfinderiſch, nachdenkend, *ſolers*, *induſtrieux*; *Bs.* pomgniv (cf. pomnieć); *Rg.* pomgniv, poman, hittar, (*Rg.* promisgliv *contemplabilis*; *Crn.* premislén *perpensus*; *Rs.* промышленный, замысловатый; *Ec.* благоухищренный, благоковарный, благокозненный, (*Ec.* промышленный, который имѣетъ попеченіе очемъ opiekuiący się czym). Ażeby przemyślnym być, i bawić się handlem, potrzeba mieć pilność. *Mon.* 74, 118. Woyſkie są przemyślnemi Włosi. *Pasz. Dz.* 64. O mądrości przedwieczna, iakażeś dla nas przemyślna. *Zach. Kaz.* 1, 294. Przemyślna w ten czas ieſtem na swe udręczenie, Stawiąc sobie na myśli złe iakie zdarzenie. *Teatr* 46 *b*, 13. PRZEMYSŁOWY, - a, - e, od przemysłu, Gewerbs-. Dom przemysłowy w Monachium, nie ieſt to iakie więzienie, lecz dobrowolne mieszkanie dla trudniących się pracą. *N. Pam.* 4, 154.

PRZEMYTA, - y, ż, *Rs.* промытъ, przemycie, przemycenie, przeieżdżenie cła i kara za to, das Zollverfahren, die Strafe des Zollverfahrens. Dla przemyty i niezapłacenia cła, żaden wisieć nie ma. *Szczerb. Sax.* 50. W przemytach między kupcem i pisarzem celnym rozsądek przy podskarbim ſoſtaie. *Vol. Leg.* 4, 64. Za naymnieyszą przemytą wszyſtko konfiszkować. *Jabł. Tel.* 56. - *tr. fig.* Przyydzie czas, że i ci iść muszą, Bo każdy tę przemytę musi płacić duszą. *Rey Wiz.* 95. PRZEMYTNIK, - a, *m.*, co cło przeiechał, der Zollverfahrer. Przemytników wina, co cło przeieżdżaią. *Herb. Stat.* 97. Przemytnikom towary przepadną. *Vol. Leg.* 4, 102.

*PRZEMYWALNY, - a, - e, - ie *adv.*, do przemycia, durchwaſch-

waſchbar; *Ross.* промывáльный. (*Ross.* промывальня miejsce mycia rudy, *Przemywalnia, Waſchwerk*).

PRZEN, s przedeń, przed niego; n. p. kładę potrawy. *Cn. Th.* 83, vor ihm, *ob.* On, Ona, Ono. - *§.* Skoro przyszedł syn, kazał *przeń zabić cielca karmnego. i *Leop. Luc*, 15, 30, dla niego, *ob.* *przecz.

PRZENABOŻNY kapłan. *St. Dz.* 298, bardzo, arcy, mocno nabożny, überandächtig, ſehr andächtig. Przenabożnie Marya Boga o tę łaskę prosiła. *Zyw. Jez.* 20.

PRZENADOSTOYNIEYSZY, - a, - e, *Modl. Gd.* 23, przenaydostoynieyszy, bardzo, daleko naydoſtoynieyszy.

PRZENAGABAC, *F* przenagabia *cz. dk.*, Przenagabywać *ndk.*, nagabać, pokusić, unterſpokoić, anfechten, beunruhigen, reitzen. Koryat ut, że sobie ziemi Dobrzyńskiey wyjednać nie mógł, wielu do rozruchów nowych przenagabywał, *sollicitabat. Krom.* 494. Odpędziwszy raz Wołochów, przeszli las, nie maiąc od nich więcey przenagabania żadnego. *Biel.* 436. Od pogranicznych przenagabania żadnego nie ponosili. *Star. Woy. A.* Miała przenagabania wiele Penelope od zalotników. *Petr. Ek.* 24, viele Anfechtungen. Nie one przenagabania mieć ze mnie będziecie, Jeśli mi już umrzeć każecie. *Lib. Hor.* 116, pokusy, ſtrachy). Nie dbała na przenagabania, Które od różnych królów i sąsiadów miała. *Pot. Arg.* 872. - *§. Nimii*: Przenagabana cierpliwość obraca się w popędliwość. *Rys. Ad.* 53, przetężona, wyczerpana, erſchöpft, überſpannt.

PRZENAGŁY, - a, - e, - gle *adv.*, bardzo nagły, mocno naglący, *Slo.* přenáhlý *praecepe*; (*Vd.* prenaglit, prenaglavati, s ukwapić).

PRZENAIĄC, *F.* przenaymie *cz. dk.*, Przenaymować *kontyn.*, *Przenaymać *ndk.*, *Boh.* pronagiti, pronagmauti, pronagimati, progednati progednawati; przekupić, przedarować, beſtechen, erkaufen. Stroże przenaiąwszy, uciekł z więzienia. *Papr. Ryc.* Przenaymowali ich pieniędzmi, by tego nie powiadali. *Kanc. Gd.* 112. Zabił Swatopełka szlachcic, lub to namowami i przenajęciem Bolesława uwiedziony, lub też żalem wygnania własnego ujęty. *Kron.* 159. Przenaymuię kogo na kogo. *in malam partem pierunque usurpatur. pretio induco aliquem ad aliquod faciendum, ad caedem alicuius, suborno. Cn. Th.* 840, anſtiften. (*Sr.* 1. pienaymać naymacz). PRZENAIĘTEK, - tku, *m.*, przedarowanie, przekupienie, das Beſtechen, Erkaufen. Karol Wacława, kosztownym przenajęciem podnaiąwszy kurfirsztów, cesarzem uczynił. *Krom.* 384.

PRZENALEŚĆ, przenalazł, *F.* przenaydzie *cz. dk.*, Przenaydować *ndk.*, przed innemi wynaleźć, voraus erfinden. Orkanes napierwey do Europy drogę przenalazł wojować. *Biel. Sw.* 118 *b.* - *§ praeoccupare*, wprzód sobie zjednać, präoccupiren, ſich zum voraus bemeiſtern, vergewiſſern. Rozumieiąc sobie nie być bezpieczną z królem w sąd wchodzić, szukali obyczaiow, iakoby sobie przenaleźli łaskę królewską. *Biel.* 583. Będąc w tym od przyiaciół swoiey niewolnicy przenaydowany, pozwolił iey dać na okup. *J. Kch. Dz.* 133. *Propitior*, iednem, błagam, przenaydnię. *Mącz.* Ofkoczyli kardynałowie, iż musiał rozgrzeszyć zapowiedź, potym oyca S. ałotem przenaleźli. *Biel. Sw.* 147. Sprawą nie przenaydziecie tą żadnego boga, *per tale sacrum, numen placabitur nullum.*

Zebr. Ow. 330. Łaski naszéy ma przenaydować za gleytem naszym. *Stat. Lit.* 13. Nie oddał nikomu skarbu, acz miał wielkie przenaydowania od panów Litewskich, przy tym i hoyne obietnice, że miał mieć wielką nadgrodę. *Papr. Ryc.* 289, *captationes benevolentiae*). *Dies iuſti*, trzydzieści dni, w których ci, którzy w iakim długu byli przekazani, mogli się iednać abo stronę iakokolwiek przenaydować. *Mącz.* Czech ten pieniędzmi przenaydował stronę Władysławową. *Biel. Sw.* 210 *b*, przenaymował, przekupował). Gdy im na gardło stał, myślili mu też źle, przenaydowali i naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych. G* 2 *b.*

*PRZENAŚLADOWAC, *F.* przenaśladuie *cz. dk.*, *Bh.* přenásledowati prześladować; verfolgen. Wszystko mnie goniesz i przenaśladniesz. *Past. F.* 136. Przenaśladował złośniki, pilnie ich szukaiąc. *W.* 1 *Marc.* 3, 6, *J. Kch. Ps.* 166. Niech cię nienawiść i strachy złéy wróżki Przenaśladują. *Kchow.* 22. Pers, gdy Turek do nas ruszył się, z drugiéy strony wszelakiemi siłami przenaśladował go. *Star. Woy. A* 4 *b.* Dzień-li po niebie świecił, noc-li wstała, Krew' go męczeńska przenaśladowała. *Groch. W.* 263. Cnota często złością fortuny przenaśladowana bywa. *Lub. Ros.* 263. Niebezpieczeństwo, miecz, przenaśladowania. *W. Post. W.* 2, 259. *PRZENAŚLADOWCA, - y, *m.*, prześladowca, der Verfolger. Przeszli przez morze, a przenaśladowców ich wrzucił bóg w głębokość. *W.* 2 *Ezdr.* 9, 11.

PRZENASZAĆ, Przenosić, *ob.* Przenieść.

PRZENAYCZYSTSZA ofiara. *St. Dz.* 66, (*ob.* Prze-, *Insep. cum adiect. Superlat.*), daleko, arcy-, bardzo-, überallerreinſte. PRZENAYLEPSZY oleiek. *Bud.* 2 *Reg.* 20, 13. PRZENAYWIELEBNIEYSZY, *ob.* Wielebny. PRZENAYWYŻSZA tróyca. *St. Dz.* 66. PRZENAYZACNIEYSI apoſtołowie Piotr i Paweł. *St. Dz.* 30.

*PRZENAZNACZYC, *W. Rom.* 1, 4, *ob.* Przeznaczyć.

PRZENĘT, - u, *m.*, rodzay rośliny, *Prenanthes*, do niego należy Zaięcy żyr. *Kluk. Dyk.* 2, 229, Haſenſtrauch.

PRZENIAŃCZYC *cz. dk.*, niańką będąc przebyć, als Kinderwärterinn hinbringen, *Rs.* проня́нчить, проня́нчиться.

*PRZENICA, *ob.* Pszenica.

PRZENICOWAC *cz. dk.*, suknią na drugą stronę przerobić, *Rs.* выворо́тить кафта́нъ (cf. wywrocić), ein Kleid umwenden, wenden. Przenicowana suknia, *Sla.* privérnuta hodicha. - *fig.* Filuterya i bezczelność teraz iest przenicowana na cnotę. *Teatr* 1 *c*, 24. - *fr.* przenicować co, sprawę czyią, przekręcaiąc przeszydzić, durchziehen, durchhecheln. Uyrzy prac swoich skutek upodlony zelżywym przenicowaniem. *Zab.* 6, 268.

PRZENIE czego, PRZENIE się czego, s zapieranie się, niepozwalanie. *Cn. Th.*, *ob.* Przeć, przał, przy.

PRZENIECHAC *cz. dk.*, na czas zaniechać, przestać, *Crn.* prenęham; einige Zeit unterlaſſen, unterbrechen. O dobrym dusz i ciał ludzkich zawiadować nie przeniechał nigdy. *Modl. Gd.* 17. (*Sr.* 1. pienecham *pertolero, dissimulo*; pirnechacjne *dissimulanter*).

PRZENIEMCZEC, *ob.* Niemczeć. PRZENIEMCZYC, *Vd.* prenemshkuvati, sanemshkuvati, *ob.* Niemczyć.

PRZENIEŚĆ, przeniósł, przenieśli, *F.* przeniesie, przeniosę *cz. dk.*, Przenosić *ndk.*, *Przenaszać *kontyn.*, *Bh.*

pteneſti, ptenaſſeti, proneſti, pronaſſeti; *Slo.* ptenéſti; *Sr.* 1. pjeneßu, pjenéſej, pſchenesßu, pſchenoſchu, pſcheneschem, pſchenoſchem, nepu pſej. *Sor.* 2. pſchenaſej; *Crn.* prenasham; *vd.* praneſti, preneſti, prenositi, prenashati, zhriesneſti, perneſti; *Cro.* preneszti, prenashati, prenássam, preneszelszem; *Dl.* prinosszim; *Rg.* prinjéti, prinositi, prinossivati; *Bs.* prineſti, priniti, proniti, prinositi; *Rs.* перенести, переносить, пронѣсить, проносить, пронашивать. – a) *per locum vel tempus*, przenoszę co przez co, durchtragen, durch einen Ort, oder eine Zeit hindurch tragen. Przenieście to przez bramę. *Tr.* (*Ks.* проносъ biegunka). Żołnierz ma umieć w biegu konia dosieść, przykopę przenieść, szańce usypać. *Star. Ryc.* 40, przebić, przekopać, przeprowadzić). – §. b) *translat. e loco in locum*, przenieść co dokąd, *Sr.* 1. pjehnuti; *Vd.* prevsigneti, *Cro.* preméscham, premesztiti; *Bs.* primiſtiti, ſtaviti na druggo mjeſto; *Rs.* переносить, перемѣщать (*ob.* mieścić, umieścić, mieysce), передвинуть, передвигать, передвигивать, продвинуть, продвигать, продвигивать; *Ec.* передвигаю, прелучити, перенесть, переставить, передвинуть; von einem Orte zum andern übertragen, verſetzen, verlegen. Łatwo ieſt lekkie brzemię wziąć na barki, i na tę albo ową ſtronę przenosić. *Pilch. Sen. Gn.* 292. Przenieść ſiedliſko, *Ks.* переселить, переселяю; *Ec.* переселяю *przesiedlić). Enoch, gdy chodził w bogiaźni bożéy, przeniesion ieſt, i nie był widzian na ziemi. *Dambr.* 986. Święcą w Krakowie dzień przeniesienia S. Stanisława. *Hrbſt. Nauk. R* 4; *Rg.* prinòs *transportatio*. – *Ec.* перенóсъ *Przenos, przeniesienie świątości z żertownika przez *Siewierſkie drzwi do Carſkich na ołtarz; n. p. Co u nas *Perenos (Przenos) z żertownika do ołtarza wielkiego Nayśw. Sakramentu, to we mszy z ołtarza małego do wielkiego takie przeniesienie Sakramentu bywa. *Pim. Kam.* 82. Nie każdy Laik wie, że z winem niepoświęconém kapłan na *perenosie idzie. *ib.* 77. O przenoszeniu granic i gruntów na mappy i abrysy. *Solſk. G.* 2, 95, o przerysowaniu, przekopiiowaniu, das Uebertragen, Abzeichnen. Nie będziesz przenaszał granic bliźniego twego. *Radz. Deut.* 19, 14. Przeklęty, który przenosi granice bliźniego swego. *ib.* 27, 16, *Bibl. Gd.*, kto odmieni znaki graniczne, gdzie indzie poſtawi, pofalszuie granice, die Gränzſteine verrücken, verfälſchen. Przeniesienie świąt na Niedziele. *Vol. Leg.* 7, 744, das Verlegen der Feyertage auf die Sonntage. Przenieść się *ibesius*, być przeniesionym, übergetragen werden. Widzi, iż się do Saracenów od Franków państwo przenosi. *Skarg. Dz.* 854, że do nich przechodzi, daß die Herrſchaft zu ihnen übergeht. – *Recipr.*; Przenosić się gdzie, przeprowadzić się gdzie, udawać się gdzie indzie, *Bh. et Slo.* preſtéhovati ſe, preſtéhovati ſe; *Rg.* priselitiise; *Br.* priselitise, odselitise, doselitise; ſich wo anders hin begeben, wo anders hin ziehen, umziehen, ausziehen und einziehen. W niebie z mieysca na mieysce przenośić się duszom nie potrzeba. *Smotr. Ex.* 34. Co miesiąc w inszę się pasze przenaszaią. *Pasz. Dz.* 120. Jak mieysca swe znaią, tak się też na nie czasów pewnych przenaszaią. *ib.* 22. Ludzie uſtawicznie z iednych mieysc na drugie się mieyscą przenaszali, szukaią: zyznieyszych kraiów. *Biel.* 7. Jak tylko pokoy ktory w tym dworku skończony zoſtanie,

zaraz się przeniosę. *Teatr* 33 *b*, 61. Pytagoras twierdził, że dusze ludzkie do innych się ciał przenoszą. *Hor.* 1, 127, przewędruią, ummandern, überwandern. Tego roku S. Grzegorz przeniósł się do nieba. *Sk. Dz.* 322, umarł). Na lepszy się żywot w tym roku przeniósł. *ib.* 821. Przenoszą się też na inſze mieysca gołębie. *Cresc.* 588. Opuściła fortuna Daryusza, opuściła i sława; przeniosła się fortuna do Alexandra, przeniosła i sława. *Lub. Roz.* 255. Przeniesienie *Grammat.*, metaphora. *Wład. ob.* Przenośny. – Motyl się nad niemi unosi, Z kwiatka na kwiatek przenosi. *Zab.* 7, 287, przelatuie, er flattert von Blume zu Blume. Duch boży przenaszał się nad wodami. *Radz. Genes.* 1, 2, „*not.* ruszał się z mieysca na mieysce"; unaszał się nad wodami. *Bibl. Gd.*, er ſchwebte auf dem Waſſer. – §. Przenieść wiadomość, wieść, pogłoskę, z drugiemu udzielić, einem andern mittheilen, bekannt machen; *Ross.* пронéсить, проносить rozznieść, (переносщикъ plotkarz). Bywaią w nienawiści, nietylko ci, co taiemnice przenoszą; ale i ci, co ich słuchaią. *Eraz. ięz. K* 6 *b.* Papirusowi, iż rady nie przeniósł a zataił, wielka się cześć za to stała. *ib. J* 5 *b.* – *Recipr.*; e. gr. Więcéy mu szkodzili ci, co z takiemi się taiemnicami przenaszali, niźli ci, co też o nim iawnie mówili. *Eraz. ięz. K* 6 *b*, co się różnie z niemi nosili, roznosili ie, rozgadywali, die ſich damit herum trugen. – §. c) *superand.*; przenosić, daley zanosić, drüber weg tragen, zu weit tragen. Takie działa zawsze albo nie donosiły, albo przenosiły. *Archel.* 24. Umyślnie chybił, kulą przeniósł ptaka tego. *Paszk. Dz.* 36, er ſchoß über den Vogel weg. Palamedes Telemaka położył przed pługiem; ale Ulisses widząc syna, by nie był obrażon, przeniósł go pługiem. *Biel. Sw.* 10 *b.* – *tr. fig.* Przenieść oczyma, *ob.* przeoczyć, przeyrzeć, prześlepić, überſehen, nicht wahrnehmen. Uyrzysz-li osła brata swego, a on padł na drodze, nie przeniesiesz go okiem, ale mu pomożesz dźwignąć. 3 *Leop. Deut.* 22, 4, *W. Deut.* 22, 4, nie przeźrzysz go. 1 *Leop.*), nie miiayże ich. *Bibl. Gd.*), lecz obacz niżéy: przenosić okiem, przerzucać okiem, pogardzać). – *Similiter*; Bóg odeymuie nieprawość, i przenosi grzech twóy. 3 *Leop. Mich.* 7, 18, przemiia grzech twóy. 1 *Leop.*). Skoro Dawid wyznał grzech swóy, usłyszał od Natana: a Pan Bóg twóy Dawidzie, przeniosł też grzech twóy. *Zrn. Pſ.* 120. = § przenosić kogo okiem, przerzucać go okiem, pogardzać nim, einen über die Achſel verächtlich anſehen. Królowa Ryxa Polaki okiem przenosiła, a Niemce zaś swoie, jako mogąc zdobiła. *Krom.* 84. Nie przenoś sługi swego okiem. *Ryb. Ps.* 7, *Zab.* 15, 241, *Kanc. Gd.* 280, *Bud. Ap.* 19, *Wys. Kat.* 55, *ob.* Przenośne oko. Wierszów tych moich oczyma przenieść nie będziesz raczył. *Ryb. Gęſl. ded.* Nie przenośmy pośledniejszych powiatów mieszkańców okiem. *Star. Ref.* 24. – §. *Excell.* Przenosić kogo czym, = przewyższać, przechodzić, celować, einen worin übertreffen, ihm zuvorkommen. Rozkoszny baran w pośród liczney trzody owiec, przenosi swym łbem dumnym ostatek gromadnego stada. *Zab.* 13, 168. Przeniósł pięknym ogrodem Francuzy i Włochy. Nie miał prawda pszenicy, ale miał karczochy. *Kras. sat.* 122. Europa przenosiła zawsze inszе części świata w wielkości handlu i miast *Boter* 19. Tak on dawnieyszych przeniósł sławą,

iak ty wszyſtkich przewyższyłeś dzielnością. *Siem. Cyc.* 306. Jeden drugiego ſtroiem przenieść usiłował, Żaden dla głośney sławy kosztu nie żałował. *Stryik. Henr. B.* Przenaszała śnieg swą śliczną białością. *Kul. Her.* 91. Wszech siły archanioł przenosi. *Pieś. Kat.* 3. Wysokiey dosięga familii, i niemasz tak gornego domu, kogoby nie przenosił, coż nie równał komu! *Tward. Wład.* 3. Cnota miękkie iedwabie i sobole drogie, Rysie i aksamity przenosi chędogie. *Pot. Jow.* 18. - §. Przenosić co nad co, przekładać, prym dawać, *Slo.* prekúšťati, více mas jiti, *Rg.* prunosaitti; *Rs.* предпочесть, предпочитать, den Vorzug geben, vorziehen, höher ſchätzen. Przenosił interes kraiu nad swóy osobiſty. *Przyb. Luz.* 127. Przenosi zemstę nad powinność, zuchwałość nad posłuszeństwo, siebie nad całość powszechną. *Mon.* 65, 134. - §. Przenieść na sobie, z przemóc na sobie, *Vd.* premoh, odhalolitti, sashaluvati, isshaluvati, über ſich vermögen, ſich zu etwas zwingen. Nigdybym ia na sobie tego przenieść nie mogła, abym nayukochańszą matkę obrazić miała. *Teatr* 30 *b*, 59. - §. d) Przenosić co, nosząc przecierać, używaniem nadpsować. durch Tragen verbrauchen, abtragen, abnutzen. *Obsoletae vestes*, starożwieckie, przenoszone odzienie. *Mącz.* I żelazo się przenosi, i rdzi się przenosi, *effidua ſtilla saxum excauat Mącz.*

PRZENIEWIERCA, - y, *m.*, PRZENIEWIERNIK, - a, *m.*, wiarołomca, który się komu przeniewierzył, przekińczyk, *Rg.* odnevjernik; ein Treuloſer, Abtrünniger. Miał papież Bożentę, iako przeniewiercę, przysięgi swey krzywołomcę, z urzędu złożyć *Krom.* 399. Tu przeciwko zbrodniom prawa dodaią pomocy, tych wzywać będę, ty mię do tego przymuszasz przeniewierco. *Teatr* 2 *c*, 48. PRZENIEWIERCZYNA, - y, *ż.*, eine Treuloſe. *Tr.* PRZENIEWIERNY, - a, - e, - ie *adv.*, wiarołomny, treulos; *Slo. et Bh.* zprzeneweřilý; *Vd.* odveren, verotajezh brezvieſten, nesvest. Rs. z Annibala przeniewiernym, a Kartagińczyki niesłownymi a wiarę łamiącymi zwał. *Mo krz. Baz.* 83 Przeniewiernymi ludźmi był napełniony okręt. *Przyb. Luz.* 31. PRZENIEWIERSTWO, - a, *n.*, *PRZENIEWIERKA - i, *ż.*, wiarołomstwo, die Treuloſigkeit; *Boh. et Slo.* zprzeneweřilost; *Vd.* nesvestoba, brezvestnoſt; (*Cro.* zneverja *rebellatio*). Dobrze świadoma przeniewierek iego. *Zebr. Ow* 20, *furta mariti).* Przeniewierstwa i oszukaństwa ich bez kary uchodziły. *N. Pam.* 22, 4, Podłe przeniewierstwo i bunt podniesiony. *Przyb. Mil.* 259, *Zabł. Dz.* 122. PRZENIEWIERZYĆ się *recipr. dk*, Przeniewierzać się *ndk.*, wiarę łamać, wiarołomnie postępować treulos handeln; *Boh.* proneweřiti se, zprzeneweřiti se, zprzeneweřowati se; *Rg.* iznevjeritise, otnevjerivse. (*Cro.* zneverujemsse *rebello*). Kto się raz trzy przeniewierzy Żaden mu potym nie wierzy. *Cn. Ad.* 347, *Zegl. Ad.* 110, *Ryc. Ad.* 22, *Ern.* 190. Te żony, które udaią surową cnotę, nayczęściey się przeniewierzaią. *Teatr* 18, 48.

PRZENIEWOLIĆ *cz dk.*, Przeniewalać *ndk.*, przeciągać mimowolnie, mit Zwang herüber ziehen, auf ſeine Seite bringen. Wielą obietnicami go przeniewala, aby się tam udał *Pilch. Sall.* 135.

PRZENIGDY *adv.*, nigdy a nigdy, nimmermehr. Nigdy

ten łuk przenigdy twych rąk nie zawiedzie. *Bardz. Tr.* 516. Z Tureckich szabel krew chrześciańska nigdy i przenigdy nie osycha. *Jan. Lig. B.* Zakażę, żeby do mnie nigdy przenigdy nie ieździli. *Teatr* 26 *b*, 59. Nie maią przenigdy wolnego sumnienia. *Opal. sat.* 73,

PRZENIKLIWY, PRZENIKALNY, PRZENIKŁY, PRZENIKNY, - a, - e, przenikaiący, przeraźliwy, *Bh.* proniknawy; (*Slo.* proniknawý *meabilis*); *Sr.* 1. piebobecjné; *Vd.* ſkusrinezh, ſkusseshezh, ſkusrinstliu, ſkusseshezhliu, ſkusspretishliu, prebodliu; *Crn.* svędn; *Rs.* проницательный, одумчивый, шолковый; *Eccl.* проходительный, имѣть силу проходити насквозь, сѣчительный, смотрѣливый; durchdringend, *phys. et mor.* Błyskawica przenikliwym blaſkiem oślepia oczy. *Tr. Tel.* 328. Ogień przenikliwy piorunowy. *Zab.* 9. 41 *Zabł.* Jakiż głos przenikliwy dla serca moiego. *Teatr* 30, 20, cf. tkliwy). Skuteczne iest słowo boże i przeniknieysze, niżli miecz obuięty. *Leop. Hebr.* 4, 12; *Slo.* proniknawý *efficax*). Przenikliwe masz oczko. *Teatr* 28 *b*, 131, byſtre, ſcharf, ſcharfſehend, durchdringend. Zdarzesz się mieć rozum przenikliwy. *Teatr* 33 *b*, 64. Zazdrość dopowiada mu wszyſtko; nie uwierzysz, iak on iest przenikliwy. *Teatr* 31 *b*, 43, domyślny). Dobieramy ludzi zdatnych, pracowitych, przeniklych. *Kołł. List.* 1, 108. Czy ci pozwolił bog swoiego oka? Czy wlał w cię przenikalne duchy, iak w proroka? *Mon.* 74, 468, przyszłość przenikaiące). - §. b) *Paſſ.* przenikliwy, co przeniknąć można, durchdringlich. *Tr.* Nieprzenikły, *Vd.* neſkuspretishliu, nepredertliu, neprerinitliu, neprejetliu, *Rs.* непроницаемый, недовѣдомый. Masa nieprzenikliwa. *Os. Rud.* 125.

*PRZENIKAWOŚĆ, *PRZENIKAYNOŚĆ, PRZENIKŁOŚĆ, PRZENIKLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, własność przenikaiąca, die Durchdringlichkeit, das Durchdringen; *Bh.* proniknawoſt; (*Slo.* proniknawoſt *efficacia*); *Rs.* проницательность. Piwny ocet, by nayoſtrzeyszy, ſkutkami i przenikawością winnemu nie może być porownan. *Syr.* 949. Trawa ma w sobie nieiaką szczypawość i przenikayność. *ib.* 1303. W zjednoczeniu miedzi z cyną, zachodzi nieiaka przenikłość, *penetration*, ieden z tych kruszców musi wypełniać dziurki drugiego. *Jak. Art.* 3, 212. Przenikłość umysłu, z byſtrość, Scharfſicht; *Rs.* проницáніе, проницáтельность, молковитость. Rzekł Jowisz, twa przenikłość w moiem sercu czyta. *Dmoch. Il* 2, 211. Wkrotce cesarz począł się obawiać iego przenikłości. *Niemc. Kr.* 1, 64. - *In plurali*: Przenikłościom iéy niedosyć się mógł wydziwić, *profonde sagesſe. Stas. Num.* 2, 140. - §. *Paſſive*; przenikliwość, własność tego, co może być przeniknionym, die Durchdringbarkeit, *oppos.* nieprzenikliwość, *Vd.* neſkusperstishlivoſt, nepredertlivoſt). Nieprzenikliwość, własność ciał, dla którey iedno z drugim na tymże być mieyscu, albo iedno drugie przeniknąć nie może. *Boh. djab.* 12. Pełność ciał, albo nieprzenikliwość, że dwa ciała nie mogą być razem położone na iedném mieyscu. *Rog. Doſ.* 1, 190, *Os. Fiz.* 11, *Rog. Doſ.* 1, 164. Nieprzenikłość, własność wszyſtkich ciał, *impenetrabilitas. Hub. Wſt.* 380.

PRZENIKNĄĆ. *F.* przeniknie *cz. idntł.*, Przenikać *ndk.*, *Bh.* proniknauti, pronikati; *Slo.* proniknám *immeo*; *Sr.* 2. pschepschischcjasch; *Sr.* 1. piebobedu ßo, pjenbu pieß; *Vd.*

skusiniti, skuspretishati; preriniti; *Bs.* probiati, probitti, procchi; (*Cro.* prenikuujem *praegermino*); *Ross.* проникнуть, проникать, (*Rs.* пронзить, пронзать przeklość; *Ec.* приникнута, приникаю, приницати, приникать, пристально смотрѣть schyliwszy się przypatrywać, oględywać, поникнуть, поникать spuścić oczy); wskroś przeyść, przerazić, *phys. et tr.*, durchdringen. Ostrzem Cefal Prokrydę przez piersi przenika. *Zab.* 13, 386 *Druż.* Postrzelił go między pleçy, tak że przenikła strzała przez serce iego. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 24, przeszła, przeszyła). Na ów czas rzecz iedna przenika drugą, gdy zupełnie na iednym i tymże samym zostaie mieyscu. *Boh. djab.* 10. Kula nie może przeniknąć, bo iest ciałem, którego własność iest nieprzenikliwość, z mieysca tedy spędzić musi. *ib.* 11. Żaden deszcz nie przenika ziemi głębiey nad trzy łokcie. *Syst. szk.* 11, przesiąka, przemacza). Przyszedł zbawiciel zamkniętemi drzwiami, Swą subtelnością one przeniknąwszy. *Odym. Sw.* 2 *Nnb.* Swietnym będąc otoczony obłokiem, W wielkiey niebiosa ozdobie przeniknął. *ib.* 2 *Oo.* Głos iey do serca przenika. *Węg. Mar.* 1, 139. Mądre iego słowa do serc przenikały. *Groch. W.* 534. To mi król, co iak spoyrzy, do serca przeniknie. *Kras. sat.* 10. Ręć po trosze palona *przenikaiątsza (*Compar. Partic.*, 2 bardziey przenikaiąca, przenikliwsza), i więtszey mocy bywa. *Sien.* 607. Litością ku niey przeniknionym był. *Zab.* 2, 113 *Alb.*, przeiętym). Ostrowidza wzrok przenika ściany. *Susz. P.* 2 *C.* 36, *Rs.* созерцанiи. Gdybyć można przeniknąć, co się w sercu iey dzieie! *Teatr* 53, 22. Urząd sekretarza poselskiego dodawał Rykotowi sposób przeniknienia wskroś polityki Tureckiey. *Kłok. Turk. praef.* Płochy i nieuważny człowiek tego nie przenikał. *Sien. Cyc.* 360. Interessu swoiego nie przenika, i siebie samego nie poznaie. *ib.* 160.

PRZENOCOWAĆ *med. dk.*, Przenocowywać *frequ.*, noc przebyć, przez noc gdzie odpocząć, übernachten, nächtigen; *Crn.* prenoshim, prenoshujem; *Vd.* prenoshiti, shesnoshiti, prenoshuvati; *Cro.* prenochújem; *Bs.* prinocchiti; *Rs.* переночевать, переночевывать; *Eccl.* обнощевати, обноществовáти, всенóществую. Nie przenocował, to iest, ani iednéy nocy w roskosznym onym kraiu nie wytrwał. *Birk. Kant. B.* Zostawszy się w mieście, chodził do ubogich, aby był u którego lub w szpitalu przenocowan. *Zyw. Jez.* 50, przez noc umieszczony, über Nacht beherbergt. Przenocowany, przez noc odłożony; przetrzymany, *Vd.* shesnoshen, prenoshen, übernächtig. Sprawa nieprzenocowana zarazem ma być sądzona, a w przenocowanéy ma być *rok złożon do dwu niedzieli. *Szczerb. Sax.* 5. Pókiby ieszcze krzywda przenocowana nie była, i świeży uczynekby się znaczył, ... *ib.* 5. Złodzieystwo sędzia ma sądzić tego dnia, którego się stanie; bo ieśliby sprawa była przenocowana, musiałby ią gograbia sądzić. *ib.* 147.

*PRZENOS, –u, *m.*, przenoszenie, przekładanie, das Uebertragen, Verlegen; *Rg.* prinòs; *Rs.* перенось, перенóска; (*Bh.* přinoš *repotia*; *Ec.* перенось, выходъ, великій входъ, *offertorium* we mszy). Zapisy do przyszłego terminu transportować pozwolono; za którym przenosem swoię ważność mieć maią. *Tr.* PRZENOSICIEL, PRZENOŚNIK, –a, *m.*, który co przenosi, *Rg.* prinositegl; *Cro.* prenaſsávecz, prenoszitel; der Uebertrager, der etwas von einem Orte zum andern übertrágt. Kazimierz nie był ani fundatorem katedry Wrocławskiéy, ani iéy przenosicielem. *Nar. Hst.* 2, 362. – *Math.* Przenośnik *transporteur*, półkoła, którego okrąg podzielony iest na stopnie; narzędzie do mierzenia na papierze kątów. *Jak. Math.* 1, 18, *Geom.* 1, 233, *Łęsk.* 13. – *W rodz. żeńsk.* Przenosicielka. – PRZENOSINY *plur.*, przenoszenie z mieysca iednego do drugiego, przeprowadzenie, *Crn.* preseluvanje; *Rs.* перебóрка, перебивка; das Uebertragen, Ueberziehen, Versetzen, Verlegen. Różne przenosiny się stały z arką. *Zał. Test.* 196. Rychle wróżył panowania przenosiny, *breui transiturum imperium. Nar. Tac.* 3, 64. Rzadko się udaią przenosiny zwierząt z zbyt zimnych kraiów do gorących. *Kluk Zw.* 1, 147. Sylvius żadnego czasu przenosin tych Lecha i Czecha nie kładzie. *Krom.* 24. Przenosiny na nowe mieszkanie. *Jez. Wyr.*, das Einziehen in eine neue Wohnung, das Umziehen. – *per excell.*; Przenosiny, po weselu, panny młodéy do pana młodego, przeniesienie i biesiada z téy okoliczności, die Nachhochzeit, Heimführung der Braut zum Bräutigam; *Bh.* přinoš. W tydzień po weselu pan młody przenosiny sprawował, przygotowawszy na to salę wielką; na których przenosinach były gonitwy rozmaite i maszkary. *Biel.* 732. Uczyńmy ztąd przenosiny choć przed weselem. *Boh. Kom.* 4, 97, uciekaymyż). Cara Dymitra wesele było iakie takie, ale przenosiny w długą poszły. *Falib. Dis.*, źle skończył). PRZENOŚNY, –a, –e, PRZENOŚNIE *adv.*, mogący być przeniesionym z mieysca na mieysce, *translatitius*, tragbar, von einem Orte zum andern über zu tragen; *Vd.* prenoshliu, lohkonoshliu; *Cro.* preneszlyiv; *Rg.* prinoſsiv, primjeſtiv; *Ec.* преносчый, преносно; *Rs.* переносный. Piece iedne są stałe, drugie przenośne, *portatiles. Kruml. Chy.* 23. Processya *perenosna. *Sak. Persp.* 13, *cum offertorio*, *ob.* Przenos). – *Grammat.* przenośny, *tropicus*, *metaphoricus*, figürlich. Znaczenie właściwe nazywa się to, które wyrazowi nadane było; przenośne, które od iednéy rzeczy do drugiéy było przeniesione. *Kpcz. Gr.* 5, *p.* 71, *Rs.* переносный. PRZENOŚNIA, –i, *f.*, *Gramm.* wyraz nowy, z *translatio*, *tropos*, przeniesienie znaczenia słowa od iednéy rzeczy do drugiéy; ztąd się robi wyraz: Przenośnie, *tropice*, *translate. Kpcz. Gr.* 1, 5, *Sło.* przetwarzitelka, przewzałka, przewrhałka; *Rg.* prinòsnizа; *Ec.* преносность. Przenośnie mówić, *Rg.* govoritti prinesšèno. Piękna przenośnia cechą rymotwórczéy sztuki. *Dmoch. Szt. R.* 63. *Przenośka, zdrbn.*, n. p. Nie przenośki zuchwałe i krasomowskie figury łapamy, lecz wspaniałe i dzielne wyrazy. *Pilch. Sen. list* 4, 25. – §. Przenośne oko, z przenoszące, pogardzaiące, ein verächtlicher Blick, (cf. Przenosić kogo okiem). Na ludzki rod przenośnym okiem Patrzał, iako na obcy, za dumy powodem. *Nar. Dz.* 1, 141.

PRZENUDZIĆ się *rec. dk.*, nudząc się przebyć, sich eine Zeit hindurch langeweilen. Ja ten czas cały przenudziłem i gryzłem się. *Teatr* 19 *b*, 73; *Rs.* промомить przenudzić kogo.

PRZENURZYĆ *czyn. dk.*, nurząc przeciągnąć, eintauchend durchziehen, *Ross.* пронырнуть, пронырывать, *Ec.* пронырство (z. intrygować, podstępnie czynić, *Rs.* про-

ныра, *Ec.* пронырь chytrzec, проныравость, проныртво podſtępſtwo.

*PRZEOBACZYC *cz. dk.*, przeyrzeć przyszłe rzeczy, *praevideo. Mącz.*, vorherſehen.

PRZEOBLEC *cz. dk.*, n. p. *Stryik.* 718, w insze szaty przebrać, umkleiden; *Vd.* preblezhi, preoblazhiti, spreblezhi, spreblazhiti; *Rg.* priobûchi, prioblàciti; *Bs.* priobucchi, prioblacit; *Cro.* preoblachim; *Rs.* передѣть, передѣвать, переодѣваць, переодѣть. Przeobleczenie, *Vd.* prebliek, prebliezhenje.

PRZEOBRAZA, -y, *ż.*, przeobrazanie, przedzieranie, przekształtowanie, *Rg.* pritvor; *Vd.* premena, predrugenje, prebernitje; die Umſtaltung, Umformung. Wszyſtkie twoie razy Żadnéy we mnie nie mogły sprawić przeobrazy, Chyba tylko w tym iednym, że Sozya dawny Cały, zuch; teraźnieyszy tchórz, zbity, nieslawny. *Zabł. Amf.* 24. PRZEOBRAZIC *cz. dk.*, Przeobrażać *ndk.*, *Rg.* priobraziti, pritvoritti, pritvaaram, (*Rg.* priobrazivatise *sibi larvam induere*, *Bs.* priobrazitise, pokritti obraz maskarau; obucchi drughe hagline, *Vd.* preobrasati, premalati, *Bh.* přetwářeti ſe *podrzeźniać*; *Rs.* преображать, преобразовать wzorem być); przedziergnąć, przekształcić, przetkać na co umformen, umbilden; *Sr.* 1, přeobličiju; *Vd.* prebrazhuvati, prebrazhati, predrugiti, prebernit, premeniti; *Cro.* preobraziti, preobrazújem, preobrazivszem, (preobraza *larvam*, preobraznik, preobrazitel *larvarius*); *Rs.* преобразить, преображаю, преобразовать, преобразую; *Ec.* преобращить, преображать, преобразую, преложить, переродить. Bacnus morſkie rozboyniki W morſkie przeobraził byki. *Zab.* 1, 189 *Nar.* Przeobraził ſię Jezus przed Apoſtołami, i zaświeciło oblicze iego jak słońce, zaś odzienie iego było białe jak śnieg. *Bud. Math.* 17. 2, Jeſus verklärte ſich. Cerkiew przeobrażenia czyli przemienienia Pańſkiego. *Nar. Hiſt.* 2, 71, Verklärung Chriſti. Dowcip od dołów do wągórka las, gaie rozważa, Przechodząc wszystko dotknie, wszyſtko przeobraża. *Karp.* 3, 21. Przeobrażaycie ſię odnowieniem rozumu waszego. *Bud. Rom.* 12, 2. Przeobrażania Owidyuszowe, przekładania *Zebrowſkiego*, *Metamorphoses*, *Sr.* 1. přeobličijenо; *Vd.* preobrasanje, spremenitva; *Crn.* spreminitva; *Rs.* преображéніе; *Eccl.* преобрáженіе, преображеніе. Do przeobrażenia, *przeobrażny, *Vd.* prebrazhliu, predrugliu, *Subſt.* předrúglivoſt, preberuliwoſt. *PRZEOBRAŻACZ, -a, *m.*, który co przeobraża, *Rs.* преобразитель, *f*, преобразúтельница.

PRZEOCZYĆ *cz. dok.*, prześlepić, nie poſtrzec, oczyma przenieść, überſehen, nicht wahrnehmen; *Bh.* nedopatřiti; *Ross.* проглазѣть, просмотрѣть. Przeoczenie, *Eccl.* осмóтрка, ошибка, недогляд, просмотрѣніе.

PRZEODZIAĆ *cz. dk.*, Przeodziewać *ndk.*, przeoblec, przebrać w inszą odzież, verkleiden, umkleiden; *Rs.* переодѣть, переодѣвать, переодѣвать, переодѣть, переодѣвать. Oyców kanony nicował, albo w insze sukienki przeodziane na świat podawał. *Smotr. Lam.* 48.

PRZEOGROMNY, -a, -e, bardzo ogromny, überſchrecklich. *Przyb. Milt.* 13.

PRZEOR, -a, *m.*, z Łac. *Prior*, przełożony w klasztorach niektórych zakonów, n. p. Dominikańſkiego, Franciszkańſkiego it. d. (cf. gwardyan, ſtarszy), *Bh.* přewor; *Vd.* kloshterſki vishnik, minishki predſtoinik; *Bs.* priur, iguman, ſtarescina; *Rg.* ſtarjescina, glavaar; *Rs.* игумéнъ; der Prior. - *tr.* Co za głupiec; wszyſtkich głupich mógłby być nayſtarszym przeorem. *Teatr* 34 c, 74, naczelnikiem, miſtrzem.

PRZEORAĆ, *F.* przeorze *cz. dk.*, Przeorywać *ndk.*, *Boh.* přeworati, přeworawati; *Sr.* 1. přeworaci; *Vd.* preorati, preplushiti; *Rg.* priorati, prioratti; *Cro.* preorjam, preoralszem; *Ec.* преорую; *Rs.* проорать, переорать, перепахать, перепахивать; odwracać pługiem, radlić, zwiebrachen. Człowiek narobi ſię, napracuie, zoruie, przeorze, wsiele. *Karnk. Kat.* 422, Przeorał kopce bratu swemu. *Groch. W.* 563, orząc przeciął, przerzucił, er hat ſie durchpflügt, mit dem Pflug zerriſſen. Przeorać cały dzień, z orząc przepracować, den ganzen Tag durch pflügen.

PRZEORSKI, -a, -ie, do przeorza należący, den Prior angehend, Prior-. PRZEORSTWO, -a, *n.*, godność przeorska, *Bh.* přeworſtwi, přeworžiſtwi; *Rg.* ſtarjescinſtvo, glavaarſtvo; die Würde eines Priors. PRZEORYSA, PRZEORZYSZA, -y, *ż.*, przełożona nad klasztorem, die Priorinn *Wys. Kat.* 64, *Bh.* přeworka, přeworkyně, přewora, cf. ksieni.

PRZEOSTRY, -a, -o, za nadto ostry, ſehr ſcharf; *Vd.* preoiſtri; *Rs. et Ec.* преóстрый. PRZEOSTRZYĆ *cz. dk.*, ostrząc przebyć, odrzeniem przesadzić, durchſchärfen, durchwetzen; *Vd.* sabrusiti; *Ec.* преострю; *Rs.* прозубрить, прозубривать.

PRZEPACHNĄĆ *neutr. dk.*, wonią przeyść, von Wohlgeruch durchdrungen ſeyn; *Bs.* pripahnuti, privognati *olfacere*). Włosy iego przepachnęły nardem wonnym. *Bard. Tr.* 25. Błyszczą ſię mirrą ściany przepachłe i progi. *Zab.* 15, 162 *Kniaź.* Bytność Wenery, choć ſię czasem obłokiem zasłoni, Czną po wdzięczney włosów przepachniałych woni. *Szyman. S. W.* 2.

PRZEPAD, -u, *m.*, PRZEPADEK, -dku, *m.*, przepadanie, przepadnienie; *Vd.* ſkuspad, ſkuspadenje; das Durchfallen; *Bh.* průpad, průpadek, přepadek. Przepad ſummy, zaſtawy, przesyſk, das Verfallen einer Summe, eines Unterpfandes. Zaſtawy na przepad rozciągły ſię do wszelkiego rodzaiu dóbr. *Czack. pr.* 2, 164. Summa umówiona była pod przepadem zaſtawy, ieśliby oney w 3 latach zaſtawuiący nie oddał. *Nar. Hiſt.* 5, 357. Na seymie ſtawić ſię maią pod pewnym ſummy wielkiey przepadkiem. *Warg. Wal.* 253, *Gwag.* 76. Małoletnym pożyczyć nie wolno pod przepadkiem długu. *A. Zam.* 55. - §. b) Orły byſtre obłoki rzną lotnym przepadem. *Zab.* 15, 21 *Kniaź.*, szybkim przelotem, Durchflug, Durcheile. - §. 2) Przepad, matonog, *lolium*, kąkol, Lolch, Unkraut. *Cn. Th.* 257, *ex Ursino.* PRZEPADAĆ, *ob.* Przepaść, przepadł. PRZEPADLINA, -y, *ż.*, *Boh.* propadlina, rozwalina, zapadlina, przepadłe mieyſce, ein zuſammengefallner Ort. Była iedna część muru rozpadła; i ta przepadlina trwa ieszcze dotąd. *St. Dz.* 532. *PRZEPADLIſTY, PRZEPADZISTY, -a, -e, przeplatany, nierówny, nagle odmienny, abwechſelnd, ſchnell unterbrochen, unbeſtändig. Kiedy czas siewny przepadliſty i opóźniony. *Haur Sk.* 9. Czasy mokre i przepadliſte. *ib.* 12, cf. Deszcz przepada). Tym czasem darów swoich obłoki nie ſkąpią, Lecz świat przepadziſtemi dżdżami często kąpią. *Zimor. Siel.* 216. Pod czas przepadliſtego deszczu, melonów po-

lewać nie trzeba. *Haur Ek.* 47. – §. koń przepadzisty, ścierwa przepadzistego, łacno nabieraiący ścierwa i opadaiący z niego. *N. Kam.*, ein ſchnell zus, und wieder abnehmendes Pferd. Koń ciała twardego każdy duży i nieprzepadzisty. *Hipp.* 11. – §. Zbytnie podziały czynią mowę chropowatą i przepadzistą. *Pir. Wym.* 151, niegładką).

PRZEPADŁY, PRZEPADNIONY, *ob.* Przepaść, przepadł.

PRZEPALIĆ, *F.* prsepali *cz. dk.*, Przepalać *ndk.*, *Bh.* přepaliti, přepalowati, propaliti; *Sr.* 1. pjepalicj, pjepalu, pſchepalim; *Vd.* ſkusshgati, prevshgati, *Rs.* пережечь, пережигать, прожечь, прожигать; ogniem przerazić, przeżegać, durchbrennen. Żelaza do przepalenia ſkóry i uczynienia różnych otworów. *Czerw.* 10. Uczyń w karku przepalenie. *Sien.* 500. Przepalić, zbytnie palić, zbyt piec, zu ſehr brennen, tödten, verbrennen. Nie trzeba migdałków przepalać, lub też nie dopalać. *N. Pam.* 17, 211. – §. Przepalić wódkę, z przez alembik puścić, destyllować, *Vd.* prezeduvati, prekaplati, preſkapljvati, distillirati; *Rs.* накурить, двоить вино. Drugi raz przepalać, rektyfikować, *Rs.* передвоить, передваивать; Branntwein abziehen. Przépalenie wódki, destylowanie, *Rs.* двоéніе, перегонка, перегóнь. Drugie przepalenie, rektyfikacya, *Rs.* передвóйка; *ob.* Przepalanka. – Przepalenie kruszców, kiedy się kruszce przez ogień chędożą od lotnych części, iakiemi są osobliwie siarki i arszenik. *Aluk Kop.* 2, 297, das Erz abſchwefeln, abbrennen. Żelazo, przez różne stopnie ognia doszedłszy swoiéy doskonałości, iuż więcéy przelane być nie może; tylko przepala się. *Jak. Art.* 3, 189, das Eiſen wird abgeglüht. – §. b) Przepalić w piecu, przepalić piec, ogień robić w piecu, aby go przesuszyć, den Ofen durchheitzen; *Vd.* ſkusnietiti, ſkussnietiti, prenietiti, ſkuskuriti; *Rs.* протопить, протоплять, протапливать. Klucznik ma doyrzeć, gdy piece przepalaią, by suchemi drzewami, aby się piece nie psowały. *Haur Ek.* 38. – §. *Nimii*, przepalić piec, izbę, zbytnie w piecu napalić, den Ofen, das Zimmer überheitzen; *Ross.* натопить, натáпливать. Gdy piec przepalą, by ła swąd. *Haur Sk.* 347. – §. Przepalenie się, choroba, zimny piekielny ogień. *Perz. Cyr.* 1, 118, der kalte Brand. (*Rs.* перестрéливаться przestrzelać się z drugim, перестрéлка kanonada). PRZEPALACZ, -a, *m.*, który przepala wódkę, destyllator, *Rs.* двоильщик, двоильщикъ, der Branntweinabzieher. PRZEPALANKA, -i, *ż.*, wódka przepalona, alembikowa, *Rs.* вы́гонка; abgezogner Branntwein. Do żyda chodzi na przepalankę. *Comp.* 396. U żydówki chłysnęła przepalanki. *ib.* 395. Chcąc się tym lepiéy zagrzać, łyknął przepalanki. *Wsg. Org.* 10. PRZEPALNICZEK, -czka, *m.*, zapalniczek, brantka, rurka blaszana albo trzcinowa. *Jak. Art.* 3, 311, die Brandruthe, Brandröhre. (*Sr.* 2. pjecypaleniſchcjo, ſagoreniſchcjo golizna wypalona na polu).

PRZEPAMIĘTAĆ *cz. dk.*, zapamiętać, zapomnieć, vergeſſen. Wszyſtko uczyniłem; a nie przepamiętałem nic. *Bud. Deut.* 26, 13. Ty móy Panie z wieczney łaſki swoiéy Nie przepamiętasz w grobie duszy moiéy. *J. Kch. Ps.* 18. Przepamiętałeś bliźniego pomocą ratować, co toż waży, iakobyś iego własne wziął. *Zrn. Pſt.* 2, 365.

PRZEPAPLAĆ *cz. dk.*, paplaniem przebyć, durchplappern; *Vd.* sapladrati, priedpladrati; *Rs.* проплáкать.

PRZEPARAĆ, *ob.* Przepróć. PRZEPARTY, *ob.* Przeprzeć.

PRZEPARADOWAĆ *cz. dk.*, świetnie przemarnować, verparadiren, mit Paradiren durchbringen. Wziąwszy posag, przeparadowałbyś go za rok. *Teatr* 15, 25. Przy paradzie to się po mału wszyſtko przeparaduie. *ib.* 22, 71.

PRZEPAROWAĆ, *ob.* Parować; 2) *ob.* Przepróć.

PRZEPARZYĆ *cz. dk.*, przeparzać *ndk.*, parzącą wodą przemaczać, durchbrühen. Kapusta albo brzoſkiew' wodą przeparzona była. *Syr.* 1111. – *Similiter*; Boreas trzasnął ſkrzydły, wiatr ziemię w lot przeparzył sporze, *afflata eſt tellus. Zebr. Ow.* 159, cf. zwarzyć). – *tr.* przeparzyć kogo, z zaciąć smaglo. *Cn. Th.* 800, Striemen ſchlagen, peitſchen. – Drzewem w niego uderzył, i oraz karacenę przeparzył z piersiami. *Zebr. Ow.* 297, *rupit*, przebił). (*Rs.* пропарить, пропаривать tego trzeć w łaźni).

PRZEPAS, -u, *m.*, pas, *Vd.* predpaſa, *Cro.* póvoy, povojeca (*ob.* powoy), *Dl.* pelen (*ob.* przepaſka), ein Gurt. Rayca w przepasie Gabińſkim, *cinctus Gabinus. A. Kch W.* 202, *Kanc. Gd.* 264. Termodoontſkim złotem przepas smelcowany, *balteus. Zebr. Ow.* 223. Przepas ryceriki, order, das Ordensband, (cf. Złoty rycerz). – *tr.* Przepas on złoty, który mieszkane rozgranicza Strony. *Tward. Daf.* 32, ſtrefa, zona, pasmo, Erdgürtel.

PRZEPASAĆ, *F.* przepaſze *cz. dk.*, Przepasuie *pr.*, Przepasywać *fr.*, pasem obwieść, obwinąć, umgürten, umſchlingen; *Slo.* předpaſugi; *Crn.* prepashem, prepasati; *Vd.* prepassat, prepasati, predpasati, obpasat, preogerniti; *Bs.* pripasati; *Rs.* перепоясать, перепоясывать; *Ec.* перепоясáми, перепоясовáми; *pr. et tr.*, Księcia nowego Pruſkiego król mieczem po grzbiecie według zwyczaiu przepasał. *Gwag.* 396, *ob.* na rycerza pasować, zum Ritter ſchlagen. Przepasany, *Cro.* prepászan. – *fig.* Piącią mostów przepasawszy Dunay Stefan do Wołoch woysko prowadzi. *Krom.* 725, pomościwszy, an fünf Orten gebrückt er die Donau. Przepasanie, a) *actio*, das Gürten, Umgürten. – b) z pas, przepas, przepaſka, der Leibgurt.

PRZEPAŚĆ, przepadł, *F.* przepadnie *med. Idnil.*, Przepadać *ndk.*, *Bh.* propadnauti, propadati, propadawati, přepadam; *Sr.* 1. pjepadnu; *Vd.* ſkuspaſti; *Cro.* prepadati, prepádam; *Rg.* propaſti, propadam; *Bs.* propadati, propaſti doli, procchi na druggu ſtranu, (2. propadati, hitro ciniti *aſtute agere*, *Bs.* propadgliv, hitar, *Dl.* propastan *aſtutus*); *Rs.* пропасть, пропадать, пропускаться. – a) paść przez co, przelecieć, durch etwas durchfallen. Plecionki maią być gęſte, żeby nie przepuszczały iagod, abo żeby nie przepadały przez nie iagody. *Cn. Th.* Iupiter przemienił się w krople złota, i przepadł do kochanki przez dachówkę. *Biel. Hſt.* 21. – *fig. tr.* Księżycu próżno twoia światłość blada Przez te gałęzie przepada. *Kniaź. Poez.* 1, 238, przenika, przedziera się, dringt durch, fällt durch. Mężne u ciebie serce, iako topor, który Przez drzewo snadnie idzie, przepadaiąc z góry. *J. Kch. Dz.* 47, przecinaiąc z przyciskiem). Broń, w niskie piersi podprawiwszy, ono nalegla, tak aż przepadł z tych na drugą stronę. *Orw. Ow.* 145, przeszedł, przeniknął, der Stich drang durch, gieng durch. Zimny strach przez kości im przepadał. *A. Kch W.* 34. – §. b) Przepadać ziemię, zapadać się w ziemię rozstąpioną, in die Erde verſinken, einfallen, von der Erde verſchlungen wer-

den. Pisza, że Bieniasz zabiwszy biskupa Płockiego, ziemię przepadł. *Biel.* 99. Przepadli ziemię poganie, Kiedyś puścił swoy strach na nie. *Ryb. Ps.* 14. Datan, Abiram przepadli . iatego, Co się chełpili tym, czym nie byli. *Stryjk. Gon. D* 2. Bodaiem przepadł, ieżeli nie dotrzymam słowa. *Teatr* 29, 77, niech mię ziemia pożera, die Erde ſoll mich verſchlingen. Przepadniy na dno piekła z duszą i ciałem. *Teatr* 53 *b*, 83, *Sr.* 2. rostelscho! *Sr.* 1. rostricje! (cf. rozdać się). – °§. Drugi zaskoczywszy onego pchnie, aż wznak przepadł. *Glicz. Wych. H* 8, przewrocił się, wywrócił się, er fiel um. – §. Przepaść, s zginąć, zgubionym być, zniknąć, verloren geben, untergehen, verſinken, verfallen. Ah zgiń, przepadniy. *Teatr* 30 *c*, 95. Boday ta tańców moda przepadła! *Zabł. Bal.* 78. Przepadł, iak kamień w wodę wrzucony. *Teatr* 32 *b*, 24. Przepadło wszystko, padło i królestwo wspołem. *Bard. Ty.* 113. Upadła, ba przepadła prawie nadzieia. *Hor.* 2, 229 *Min.* Żegnam cię; niech przepadną twe przysięgi, któremi się brzydzę. *Teatr* 50, 85. Przepadły, *Bh.* propadlý, (propadený skonfiskowany); *Vd.* sapadlin, sapadni; *Rs.* пропащій. – §. Przepaść, przepaść się, schnąć, ginąć, mizernieć, skapać, ſchwinden, elend werden; *Rs.* перепадать спадać z ciała; (*Rg.* pripáſtise, pripadamse *pareo*, *Bs.* pripadatise, pripaſtise *metuere*; propaſtise, prosiſtise *desidere*). Panie, konie się przepadły, I wczora owsa nie iadły. *Rey Zw.* 235 *b* Sara dobrze się nie przepadła od kłopotu i frasunku. *Glicz. Wych. C* 2, cf. pękać się, cf. wściec się). Bydlęta latem przepadaią w zarazach. *Wolszt.* 22. – Przepadać za kim z miłości, z tęsknoty, ginąć, schnąć, umierać, rozpaczać, vor Liebe oder Sehnſucht ſchwinden, umkommen, verzweifeln, zu Grunde gehen. Rozumie, że wszyſtkie kobiety za nim przepadaią. *Teatr* 28, 64. Kochaiąc ciebie, ledwiem nie przepadała za tobą. *Teatr* 11, 129. Wszyſtkie dziewczęta za nim przepadaćby powinny. *ib.* 35, 62. Ty może rozumiałeś dotąd specyale, Że za tobą przepadam – nie kocham cię wcale. *Zabł. Z. S.* 45. – §. Przepadła zaſtawa, abo co w zaſtawie. *Cn. Th.*, ſtraco a, das Pfand iſt verfallen. Tę maiętność w zaſtawie do ciebie przepadłą trzymasz. *Cn. Th.* – *aliter* przepadam zakład etc., przegrawam, ich verliere die Wette, verſpiele. *Simil.* Za uczyniony gwałt koś iołowi wszyſtkie swoie dobra koś iołowi przepada. *Chel.* 187, er verliert ſeine Güter an die Kirche, ſeine Güter verfallen an die Kirche. Pożyczył Jagiełło cesarzowi znaczney summy, pod zakładem kontraktu takiego, ieśli ich pierwszego roku nie wróci, tylą a summę przepadnie, w tórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. *Gwag.* 76, cf. ryczałt. Przepadać winę, s podpadać winie, in eine Strafe verfallen. Pozwany, gdyby do sądu nie ſtanął, winę sędziemu przepada, podług uchwały. *Sax. Porz.* 66, *Chelm.* 129, *Groi. Obr.* 268. Kto sprawy swey zaczętey nie kończy, winę sędziemu przepada. *Szczerb. Sax.* 3. Apellacyi kto nie wygra, sędziemu winę, i onemu, ktory wyrok uznał, nagrodę przepada, i nakłady odłożyć powinien. *ib.* 13. Gdy podwoyski sędziemu winę przepadnie w tym, iż mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdrem krolewſkim, który ieſt 32 °pladze rózgą zieloną. *ib.* 303. Adam przez nieposłuszeństwo upadłszy, winę za wyſtępek naznaczoną przepadł. *Zrn. Pſt.* 3, 515 *b*. – §. Przepaść termin, rok, zdanym być o nieſtanie, in die Contumace verfallen. *Cn. Th.* 529. – §. 2) *Actiu.* przepaść co, przez co, s szybko przelecieć, przebiec, przepędzić, przeniknąć, ſchnell durcheilen, durchfliegen, durchrennen, durchdringen. Litwa zapuściwszy ku Małey Polszcze zagony swoie, przepadła przez Lublin do Sandomierza. *Nar. Hiſt.* 7, 7. W pław przepadł Wisłę. *Tward. W. D.* 2, 229. Bogini zatym na swykły wóz wsiadła, I przez powietrze ku niebu przepadła. *P. Kch. Jer.* 417. Jelonek góry oliwne przepadał. *Birk. Kaz. Ob. C* 3. Moſkwa nad wagę przymierza i sakrament srogi Przepadli twoie progi. *Tward. Misc.* 9. Jego przymioty wysokie Aż i te tu Tryony przepadły głębokie. *Tward. Wład.* 31. Strzały z mocnego łuku wypadłszy Mocno karceny przepadaią. *Birk. Chod.* 28, przebiiaią, przebadaią, przepędzaią, przeszywaią). Połknął duszkiem pełną ſklenicę, po tey nie oddychaiąc drugą, przepadła i trzecia, *Off. Str.* 1, przez gardło przepadła, ſtürzte herab. – *Venator:* zaiąc przepadł, umknął, wybiegł się, der Haaſe iſt entſchlüpft. Trąbienie bardzo potrzebne ieſt na przepadnione o zaiącu, albo na wykradzionego. *Oſtror.* 49. – §. 3) *Neutr.* Przepada deszcz, *Rs.* перепадать, czasami deszcz pada, es regnet abwechſelnd. *Cn. Th.*, ob. Przepadziſty czas. – §. Przepadać się, rozpadać się, spadać się, złamać się wzdłuż, borſten, zerfallen, zerplatzen, aus einander fallen, ſich entzwey ſpalten; *Sr.* 1. §o pjepanuć. Broniąc się nieprzyiacielom, miecz ten; mu się przepadł na dwoie. *Stryjk.* 646. PRZEPAŚĆ, – ści, ż., *Bh.* propaſt, pojcradlo; *Slo.* prepaſť; *Sr.* 1. pjepadné ż., *Bh.* propaſt, pojcradlo; *Slo.* prepaſť; *Sr.* 1. pjepadné kuſow, nahwé spad; *Crn.* brésn, prepâd, podir; *Vd.* prekujow, nahwé spad; *Crn.* brésn, prepâd, podir; *Vd.* prepad, prepâsat, niszen, presdna, globokuſtyu; *Cro.* prepâd, prepâsat, niszen, presdna, globokuſtyu; *Cro.* prepâd, prepâsat, niszen, presdna, globokuſtyu; *Dl.* propaszt, (propazt *aſſutia*), jezero (cf. berdische; *Dl.* propaszt, (propazt *aſſutia*), jezero (cf. iesioro); *Rg.* propas, propâſt, ponor, prosid, jaz, gljút, ſtarmenitós, sunovrat, ſtarmen, dublna, (*Rag.* pripâſt *metus*); *Bs.* propâſt, jáz, prosid, prosjed, jezero, nisbrridiscte; *Rs.* пропасть, стремнина, буерак, пубрridiscte; *Rs.* пропасть, стремнина, буерак, пучéлïе (cf. czeluść); *Ec.* низбрéгъ, стромнинчéлïе (cf. czeluść); *Ec.* низбрéгъ, стромнинчина, ущéлïе (cf. czeluść); *Ec.* низбрéгъ, стромнинчина, уметь, крутый берегъ; bezgrunna, стремнина, уметь, крутый берегъ; bezgrundcie, otchłań, głębia w ziemi abo wodzie bezdenna, der cie, otchłań, głębia w ziemi abo wodzie bezdenna, der Abgrund. Plato rozumiał, iakby we środku ziemi miała Abgrund. Plato rozumiał, iakby we środku ziemi miała być iakaś odchłań abo przepaść, wod pełna, z którey wybyć iakaś odchłań abo przepaść, wod pełna, z którey wychodzą rzéki, i do którey się wracaią. *Bot.* 1, *Farn.* 151. Szatani prosili Jezusa, by im póyść w przepaść nie rozkazał. *Sekl. Luk.* 8. – *fig.* Sam szukasz swéy zguby, przepaść kopi sz dla siebie. *Teatr* 53 *b*, 54, cf. dół, grób). Ow to posel Porsenny chytremi sztukami Kopał przepaść pod Rzymu obywatelami. *ib.* 55, 54 *Skrzet.* Krewni, dzieci płaczą, wołaią, iednak na łeb w przepaść leci. *Hor. sat.* 183. Im bliżéy widziemy przepaść, tym bardziéy przelęknione zmysły drżą przed niebezpieczeństwem. *Teatr* 6, 86. – §. Przepaść, skała, brzeg abo góra wysoka przykro urwana, ſteile Höhe. *Cn. Th.* Proſto spadziſte góry, skały i skopuły przepaściami zowią. *Leſk.* 81, ſchroffe Berge, Felſen, Klippen. PRZEPAŚCISTOŚĆ, – ści, ż, zbytnia przykrość, przerwa, bezdenność, *Vd.* ſtermina, ſterminoſt, die Abſchüſſigkeit, Grundloſigkeit. Jeden odsunięty krok od twego boku, Gwałtem nas wtrąca w ciemną przepaściſtość zmroku. *Teatr* 48 *b*, 54. PRZEPAŚCISTY, PRZEPASTNY, – a, – e, zbytnie przykry, *praeceps. Cn. Th.*, *Vd.* ſterm, ſterminaſt; *Sr.* 1. nabłé spadné; *Cro.* nizberdit, ſztermovit; *Rg.* jazmi; jazovit

vratolomni, sunovratni, vratolòmas, ponorni; *Rs.* буевратоломни, sunovratni, vratolòmas, ponorni; *Rs.* буерачный, буерачистый, пучинный, пропастный; sehr steil. W przepadłym piekle z szatanami niech zginie. *Smotr. Lam.* 66, *ob.* bezdenny, bezgruntny.

PRZEPAŚĆ, przepadł, *F.* przepasie *cz. dk.*, zbytecznie napaść, zu sehr futtern, übersuttern. W Pikyskie zaszły były kraie twe przepasione krowy, *incuſtoditae boues. Zygr. Ow.* 48.

PRZEPASKA, -i, ż., przewiązka, binda, *Bh.* přepáſka; *Cro.* povoy, povojecz; *Dl.* pelcn; die Binde. Przepaska piersi, napiersnik białogłowski. *Cn. Th.* PRZEPASUIE, *ob.* Przepasać.

PRZEPASZCZAĆ, *ob.* Przepościć.

PRZEPATRZYĆ, *F.* przepatrzy *cz. dok.*, Przepatrzie *pr. ndk.*, Przepatrywać, *Przepatrzawać *frequ.*, *Rs.* пронаемотрѣть, просматривать; *Eccl.* пресматривать; przeyrzeć, przeglądać - a) wzrokiem przenikać, okiem wskroś przezierać, durchſchauen, durchſehen, mit den Augen durchſpähen. Oczy Jobowy przepatrują wszystkę ziemię. *Bud. 2 Chron.* 16, 9, *Radz. ib.* Wyście śpiegowie, a dlatego przyszliście, abyście przepatrzali mieysca niemocne w tey krainie. *Radz. Gen.* 42, 9. Skanderbeg z pilnością przepatrzał wszystkie mieysca, góry, pagórki, lasy, chrosty i wszelakie pochronki, na którychby się utaić mógł. *Baz. Sk.* 56. Po wszystkich kąciech i skrzyniach przepatrzył a prześpiegował, by żelaza iakiego ukrytego nie miała. *Kosz. Lor.* 28 *b.* Cudze przepatrował kraie, A co lepsze wybierał z onych obyczaie. *Prot. Jał. A* 2, zlustrował, cf. zwiedzić). Świat wartował i przepatrował, aby wróciwszy się, tym z większą pochwałą oyczyznie służył. *Warg. Kurc. praef.* Wyszedł, by mieysce nowe mógł przepatrzyć, kędy Był wiatry zagnany; bo pusto widzi wszędy. *A. Kch. W.* 12. Rugier doświadczyć chcąc twoiey stałości, W gęstwinie siedząc przepatrza, co umiesz w miłości. *Jag. Wyb. C* 3 *b*, podględuie). Stem oczu wszystkie sprawy ludzkie przepatruie. *Przyb. Luz.* 276. Wewnątrz wszystkie sprawy twoie przepatruie oko święte iego. *Rey Pſt. A a* 8. Ustawicznie przepatruie do spraw, a do taiemnic serca wiernego, *ib. M m* 1. Przepatrz wszystkich śmiertelnych, wszędzie obfity placzu powód. *Off. Sen.* 34. Przepatrzył Turecką wiarę dostatecznie. *Paszk. Dz.* 83. Przepatrywać się w czym *recipr.*, przezierać się, ſich worin umſehen. Przepatruyże się w prawie *Zab.* 16, 232. - §. 2) Przepatrzyć, z okiem przenieść, nie widzieć, zaniedbać, przebaczyć, przeoczyć, überſehen, nicht achten, verſäumen. Nasi uciekać poczną; nie przepatrzyli zatym ani Tatarowie okazyi, *nec occasioni defuerant. Krom.* 545. Biorę was na świadectwo, iesliżbym od kogo brał upominki, abo przepatrywał czyiey sprawiedliwości. *Radz. 1 Sam.* 12, 3, czym kryl oczy swoie przed nim. *Bibl. Gd.*). Oryona kto przepatrzy, Próżno znaku na niebie świetnieyszego patrzy. *J. Kch. Dz.* 13. Z onych ceremoniy się naśmiewał, przepatrzywszy Dawida i innych proroków, przepatrzywszy tego, iż Pan powiedział, żem ia nie przyszedł złamać zakonu. *Rey Pſt. B* 4. Drogi do onego króleſtwa był na *poły przepatrzył a zapomniał w tey ślepocie swoiey. *ib. M* 3. To obaczyć masz, iakobyś tey łaski pana swego zasłonionemi oczyma nie przepatrzył, gdy cię dziś szukać raczy. *Zrn. Pſt.* 86. - §. 3) Przepatrzyć co przyszłego, przewidzieć, voraus ſehen. Przepatruy przyszłe rzeczy, a wiaruy się złego. *Rey Wiz.* 176. Arystotelesz przepatrował wiele rzeczy przyszłych na świecie. *Rey Wiz.* 176. Przepatrzny czas głodu za czasu obfitości. *Radz. Syr.* 18, 25, pamiętay na czas głodu. *Bibl. Gd.*). Historya nas uczy przyszłe przygody z przeszłych przepatrować i z daleka przeglądać. *Stryik. praef.* Nie tak wżdy przepatrzone sidła zdradzą. *Stryik. Tur. E* 3. - **Przepatrzy, plur.*, z przepatrowanie, przewidzenie, das Vorherſehen. Tam przybiiaią flotę, gdzie ią pędzą wiatry, Na łup gotowy, lub na przyszłego przepatrzy. *Przyb. Luz.* 251. Mądrość mieni się w głupſtwo przez zbytnie przepatrzy. *Przyb. Milt.* 215. - §. 4) Przepatrywać sobie oczy, z przytępiać wzrok patrzeniem, ſich die Augen ſtumpf ſehen. Przepatrzawaią mi się oczy, *hebetatur oculus. Mącz.* Wszakże się i tu wam oczy bardzo przepatrzyły. *Twor. Ok. F* 2. Aby się wam oczy nie przepatrzyły. *ib. D* 1. *Hebetatio oculorum*, przepatrzenie oczu. *Mącz.*

*PRZEPATRZACZ, *PRZEPATRZAWACZ, -a, *m.*, śpieg; *conspicillo. Mącz.*, PRZEPATROWNIK, wywiadownik, *speculator. Mącz.*, przeglądacz, der Durchſchauer, Durchſpäher.

PRZEPCHNĄĆ, *F.* przepchnie *cz. idntl.*, przepychać *ndk.*, *Bh.* propichnauti, přecpati; *Slo.* propichugi, propichávám; *Crn.* prepahniti; *Vd.* ſkuspotisniti, ſkusdreguiti; *Rs.* пропихнуть, проталкивать, перепихнуть, перетаскивать; przekłuć, przebość, durchſtoßen, durchſtechen, durchbohren. *Cn. Th.* 852. - §. Kontent Polak, gdy swoie produkta *in crudo* przepchnąć może. *Pam.* 83, 389, prędko zbyć, geſchwind abſetzen, los werden, weiter fördern. - *§. Krople krwawe z Meduzy lba ziemia przewiąwszy, przepchała w gadziny. *Zebr. Ow.* 98, *varios animauit in angues.*

PRZEPĘDZIĆ, *F.* przepędzi *cz. dk.*, Przepędzać *niedok.*, przeganiać przez iakie mieysce, *Vd.* prepoditi, ſkuspoditi, durchtreiben. *Cn. Th.* 851. Kazać go przepędzić przez rózgi, a to 12 razy dobrey monety. *Teatr* 13, 53. Przepędzić, mimo pędzić, vorbey treiben, weg jagen. Każdy wilka przepędza od swoiey dzielnicy, A sąsiad niechay ginie, byleby im błogo. *Zab.* 11, 380. - §. Przepędzić konia, zbytecznie przeganiać, ein Pferd übertreiben. *Ir.* - §. Mój napastnik nie chciał bawić dłużéy, posiedł zostawiwszy przy mnie plac i pożytki. R. Przepędziłeś go tedy? *Teatr* 31, 89, przewalczyłeś, beſiegen. - §. *transl.* Wódkę przepędzać, przez alembik puścić, przepalać, *Vd.* prezeduvati, prekaplati, preſkapluvati, diſtillirati; Branntwein abziehen. Opłata od wodek przepędzanych. *Gaz. Nar.* 2, 21. - §. *aliter* Miecz przepędza co, przebija, przepada, przenika co, przecina, przeszywa, das Schwert haut durch, fährt durch. Ciął Argillana tak bardzo, że z głową Żelazo szyszak i tarczę przepędziło. *P. Kch. Jer.* 267. Oszczep szyję przepędził. *Zebr. Ow.* 109. Sztychem nieuchronnym brzuch przepędził, że na dwie piędzi przepadł tylem miecz. *P. Kch. Orl.* 1, 161. Tysiąc grotami bolów przepędzone piersi. *Susz. Pieſ.* 1, *C* 4. - §. *aliter* Przepędzić czas, dni, życie, z przebyć, przetrwać, przeżyć, *Vd.* zhaſs doperneſti, dopernashati, kratkovati; *Rs.* препровождать, препровожать; durchsleben, die Zeit hinbringen, den Tag, die Nacht hinbringen. Dni przepędza na pięcie w przedpokoiach, lata po

mie-

mieście. *Teatr* 52, 25. Utyskował, na bezsennie przepędzoną noc. *Zab.* 6, 560. Ah nieszczęście, toście zapewne noc przepędzały źle. *Teatr* 4 *b*, 43.

PRZEPĘKNĄC się *rec. idntl.*, Przepękać się *ndk.*, przepukuąć się, pękać, rozpęknąć, aufplatzen, aufberſten; *Bh.* propuknuti ſe; *Sr.* 1. pjepuknu. Wrzody zebrane, lub same się przepękaią, lub narzędziem przyzwoitym otwarte bywaią. *Krup.* 5, 318, *et* 5, 427. Przepękły, *Vd.* prepokonjen, *Cro.* prepuchen. – Przepęknienie, przepęknięcie, *Cro.* prepuchenye.

PRZEPEŁCIE, *ob.* Przepleć.

PRZEPEŁNIC, *F.* przepełni *cz. dk.*, Przepełniać *ndk.*, *Bh.* prepuniti; *Sr.* 1. pjepelnu; *Vd.* prepouniti, prebu'ati; *Rg.* prepuniti; *Bs.* nadpuniti; *Rs.* переполнить, переполнять, преисполнить, преисполнять. Zbytnie napełnić, übervollen, zu voll machen. Rzeka powodzią brzegi przepełniła. *Otw. Ow.*, 350. Przepełnić śklenicę, *Br.* prisiusgiti, odvecch nasiusgiti). Przepełniony, *Cro.* prepun). Cienkie działa, kiedy się trochę prochem przepełnią, rozpuknąć się. *Arch.* 24, przesypuią, przeładuią). Styl Azyatycki iest sposób mówienia przepełniony ozdobami, napuszony, górny. *Pir. Wym.* 320, przeładowany, überladen, überhäuft. Przepełnienie żołci, bardzo niebezpieczna choroba. *Klok Zw.* 1, 248, przelanie, die Gallenergießung, wenn die Galle überfließt. Skępisz, gdzie dać trzeba, gdzie nie trzeba przepełniasz. *Cn. Ad.* 2039. Jcnota ieżeli miarę przepełnia, nie iest cnotą. *Off. Str.* 3, *ob.* Przesadzać). Niezmierne zewsząd ciężkości duszę moię przepełniły. *Ryb. Ps.* 174, pognębiły. – *§. Przyszedł wiatr na iezioro, aż się przepełniali i byli w niebezpieczeństwie. *Radz. Luc.* 8, 23, łódź się napełniała, *Bibl. Gd.*).

PRZEPEŁZNĄĆ, *F.* przepełznie *neutr. idntl.*, przełezć, łażąc przeyść, przebyć, durchkriechen, *Rs.* переползать, переползать, проползть, проползать; *Ec.* προσλαζω, προσλαζομαι. Przepełzaiący, *Ec.* προσλαζουσι. Poięcia rzeczy przepełzaią tylko duszę iego; ale żadnego na niey nie czynią wrażenia. *Zabł Roz.* 157. – §. przeyść bez pożytku z opuszczenia przepaśći, umsonst durchkriechen, verlaufen. Co owcom po ośmdziesiąt leciech, gnuśnie prze, zlycia? *Pilch. Sen list* 3 125. Zapłacić trzeba. Boi nad głową wie zyciel, a niechce, żeby na ktory dzi ń da o i przepeł? *Cor S-* 550. *Si terminus lapsus esset*, dass p ersteht. *Vol. Leg.* 1, 330. Rok przepełzł, *Herb.* 165, omi o kany termin, ein verſäumter Termin. PRZEPEŁZNĄĆ się *rec.*, przełezć durchkriechen. – *fig.* Te uwagi przepełzły mi się przez myśl, z powodu owych wędrowców *Off. Str.* 3, przesnuły się). §. Ma się mu to przepełznąć na sucho? *Pilch Sen Gn.* 346, ma mu się przemknąć, soll es ihm so hingehen, für genoſſen ausgehen?

PRZEPIĄĆ, *F.* przepiąć *cz. idntl.*, Przepinać *ndk.*, moczy napiąć, opiąć, umſtechen, anders ſtechen. Ko przepinaiąc, przepinaiąc, *Rs.* [illegible], przепинать, перепинаю. (*Bs.* propeti, razpeti na krizu, crucigere, propetise na priſte, probignative crucem ſe crucigitis; *Rs.* препятствовать, воспрепятствовать вашъ завадзать, przeszkadzać, препятствіе, препятство, препóна przeszkoda, zawada; *Ec.* προπίπτω, προπίπτω, προπίπτω, προπίπτω, προπίπτω, przeszkadzać, zawadzać, προπάτω, προπίπτω krzyżować, προπίπτωιελь, раз-

пинáмель krzyżownik). Przepinaiąc coraz na nowo ſto razy Popsuła darmo łokci kilkanaście gazy. *Teatr* 48 *b*, 39.

PRZEPIC, *F.* przepiie *cz. dk.*, Przepiiać *ndk.*, *Bh.* propiti; *Sr.* 1. pjepiju; *Vd.* prepiti, prenapiti, prepojiti, prenapojiti, sapiti, sapianzhuvati, sapiukati, respiukati, resnpivati, sazehati; *Cro.* prepiam; *Rg.* pripitti, *Rs.* перепить, перепиться, пропить, пропивать, прокучивать; *Ec.* πρεπίνω, μνογο πίνω. – a) przepić co, *consumend.*, przemarnować pijąc, verſaufen. Przepić wioſkę na gorzałce. *Tr.* Zawczasu mu dać kuratora, nie w ten czas, kiedy iuż wszyſtko utraci, przepiie, przetańcuie. *Groi. Obr.* 92. Za nim wlecze się darmoſtrawſkich siła, A iuż się wszyſtka maiętność przepiła. *Groch. W.* 564. Ktory wszyſtko przepił, *Rs.* пропóица. – §. b) Przepiiać do kogo, pić w iego ręce, einem zutrinken. Przepiie tylko do niego, iużci i zgoda. *Mon.* 64, 77. Przepiia do mnie za zdrowie gospodarſkie. *Mon.* 64, 84. Truciznę w złotym kubku mu przepiiała. *Kul. Her.* 242. do picia podawała, kredensowała, zum Trinken darreichen. Czyżmy iak świętokradzcy kościoły paliły? Czyżmy komu kryiomo truciznę przepiły? *Tol. Saut.* 26. Przepiiania twego, z nóg zwaleni, wzbraniać się będą, gdy się ieden z całéy biesiady oſtoisz. *Pilch. Sen. liſt* 2, 370, das Zutrinken. – §. c) przepić, miernie wypić, pełnić, trinken, ausleeren. Kto swego przyiaciela powie, Niech przepiie za iego zdrowie. *Petr. Hor.* 2. *G* 4 *b*. Po przepiciu bierze apetyt do iadła. *Comp.* 396. Źle czyni, kto sałatę po przepiciu iada. *Hor. sat.* 219. – §. c *b*) przepić, przepić się, co sił stare pić, nad siły pić, miarę przebrać, przepełnić, *Bh.* propiti ſe; *Vd.* prepiti se; ſich übernehmen im Trinken. Nieborak przepił się. *Teatr* 7 *d*, 38. Gniew masz, gdy ciebie pełną bracia minę, Gdy się przepiiesz, kładziesz na mnie winę. *Brath. T* 2. Po wczorayszym przepiciu głowa go boli. *Pot. Pocz.* 197, Rauſch. Każdy pianica po przepiciu, zwykł się chłodzić innemi napoiami. *Syxt. skł.* 403. – §. c c) Przepić kogo, piciem go przezwyciężyć, einen zu Boden ſaufen. Mocną ma ze katy głowę, wszyſtkich przepiia. *Teatr* 33, 73. Żadnego tu w całéy okolicy niema, któryby go przepił, opętana głowa! *Mon.* 68, 77. – §. PRZEPIIAĆ się *recipr.*, okupować się częſtuiąc winem etc., imieniny i t. d. sprawować, ſich mit einem Trinkſchmauſe am Namensfeſte ꝛc. loskaufen, *natalitia dare. Mącz.* Obchodzić dzień narodzenia swego, przepiiać się, *colere diem natalem. ib. Natalitia*, pamiątka narodzenia, to iest, przepiianie, iak nasi Polacy mówią. *Mącz.*, Geburtstagsſchmaus. (*Bh.* propitný do przepicia przeznaczony, propitne, na propitnu na piwo, podarunek, pieniądz).

PRZEPIEC, przepiekł, *F.* przepiecze, przepiekę *cz. dk.*, Przepiekać *ndk.*, *Bh.* propecy; *Vd.* prepezhi, prespezhi, skusprzhi. *Bs.* pripecchi, opet pecchi, pripiçati; *Ross.* пропечь, пропекать, перепечь, перепекать, пережарить, прожарить, прожаривать, выжарить, выжаривать; dostatecznie wskroś piec, dopiec, durchbacken, durchbraten. Chleb wielki nie może się dostatecznie przepiec. *Syr* 940. Chleb nie ma być zbyt duży dla snadnieyszego przepieczenia *ib.* Swieży chleb, a dobrze przepiekły, nayzdrowszy iest. *Cresc.* 159. Przepieczony mocno, *Rs.* поджáристый. – *fr.* Owoc potrzebuie słońca, by w nim przepiekało a trawiło zbytnią iego wo-

dność. *Cresc.* 57. - §. *Nimii*; przepiéc, zbyt wysuszyć, przesuszyć, überbacken, überbraten. Jeśli chleb zbyt długo będzie w piecu, tedy się przepiecze. *Cresc.* 158. Nazbyt się kuropatwy przepiekły. *Tr.* - §. *Prov.* Nie przepiecze się to. *Cn. Ad.* 632, nie odrze-é się sucho; nie spalenie, nie skropisz tego święconą wodą; przypłacisz tego; przesiądzie-é tego, das wird dir nicht ſo hingehen, für genoſſen ausgeben; cf. zwiozło mu się). Mniemasz, abyś nie miał być karan, abyć to się miało przepiéc, *te impune abiturum. Mącz.* Sprawka ta sucho mu się nie przepiecze. *Morszt.* 134, *Pot. Arg.* 408. Widząc Prusak, że mu się piérwsza przepiekła wina, wnet potym bardziéy ośmielił się. *Krom.* 179, *Pot. Arg.* 327, *Chrośc. Ow.* 102, *Wad. Dan.* 169 *et* 161, *et* 251, *Pilch. Sen. Gn.* 379. Nie mniemamy, aby się nam złości miały przepiéc; bo tak długo wilk nosi, aż też samego niekiedy pouiosą. *Exop.* 118. Jeśli się synom Aaronowym nie przepiekło, coż mniemasz tym sprawiedliwość boża przebaczyć ma? *Wiśn.* 515.

PRZEPIECZĘTOWAĆ cz. *dk.*, pieczętuiąc przebyć, przetrwać, durchſiegeln; inaczéy zapieczętować, umſiegeln, (*Rs.* перепечатать, перепечатывать przedrukować, перепечатка przedrukowanie).

PRZEPIELAĆ, *ob.* Przepleć.

PRZEPIENIAĆ cz. *dk.*, przeprawować, pienianiem tracić, przeprocessować, verproceſſiren; *Rs.* просутяжить, промотать, промотать, промотать. (*Rs.* перетягать sprawę z kim wygrać). Choćbym miała przepieniać wniosek i oprawę, Zacznę z Regentem w Polszcze i we Włoszech sprawę. *Tręb. S. M.* 42.

PRZEPIEPRZYĆ cz. *dk.*, Przepieprzać *ndk.*, *Bh.* prepeprjm; *Rg.* pripapriti; *Vd.* zapoprati, prepoprati; überpfeffern, verpfeffern, przesadzić pieprzeniem). Nie przepieprzay Pietrze wieprza pieprzem.

PRZEPIERAĆ, *ob.* Przeprzeć, *ob.* Przeprać. PRZEPIERCZY, *ob.* Przepiorczy. PRZEPIEROWAĆ, *ob.* Przepiorować.

PRZEPIERDOWAĆ, PRZEPIARDOWAĆ cz. *dk.*, popiarduiąc przebyć, durchfarzen. *Oppedo*, przepierduią. *Urs. Gr.* 252.

PRZEPIERZCHNĄĆ *neutr. idntl*, wciąż opierzchnąć, aufſpringen, aufplatzen, aufberſten. Czekać trzeba, póki roła od deszczów słusznie nie oschnie i popierzchnie. *Haur Sk.* 24. (*Rs.* перепорхнуть przeskakiwać).

PRZEPIERZYĆ czyn. *dk.*, (*Etym.* pioro, cf. rozczepierzyć; *Rg.* properuscjatti *pennas interuellere*, *Rg.* priprjéciti *munimine viam impedire*); przegrodzić, *Vd.* odparnati, zaprdariti; *Cro.* prepréchujem; *Rs.* перемкнуть, перемыкать; eine Scheidewand ſetzen, abtheilen mit einer Wand. Komorki błoneczkami przepierzone. *Zool.* 156. Przepierzenie, *actio*, przegrodzenie, przegradzanie, das Abſcheiden, Abtheilen, Abſpalten mit einer Wand, *effectus*, przepierzenie, ściana przegradzająca, przegroda, die Scheidewand, die Abtheilung, das Abgetheilte; *Sr.* 1. pjejtréhnenо; *Crn.* prędal, prędalza; *Vd.* prediel, predal, preddel; *Rs.* переборка, простѣнокъ, хлѣбъ; *Ec.* прекладъ, средогражіе, перегородка, средостѣніе, програжденное. W przepierzeniach często znayduie się świdryk. *Zool.* 107, *Papr. W.* 1, 203, w przegrodach, in den Seitenwänden.

PRZEPIJAĆ, *ob.* Przepić.

PRZEPIKNĄĆ, *F.* przepikuie cz, *dk.*, przepikać *ndk.*, *per-*

figend, przekłóć, przebość, przerazić, przeniknąć, durchſtechen; ſtechen, ſchmerzen, treffen das rechte Fleckchen; *Slo.* propichávám. Wszelako, żeby mnie to nie przepikać miało? *Zabł. Zbb.* 50. Ah to mię przepika! *Teatr* 36 *c*, 89, *Zab.* 9, 75.

PRZEPIŁOWAĆ cz. *dk.*, piłą przetrzeć, durchfeilen, durchſägen. *Cn. Th.*, *Vd.* skusahagati, skusesati, preshagati, preresuvati; *Bs.* pripiliti, pritrriti pilom; *Rs.* перепилить, перепиливать, пропилить; *Ec.* препилюю. Przepilowanie, *Rs.* перепилка.

PRZEPINAĆ, *ob.* Przepiąć.

*PRZEPIORA, -y, ż., PRZEPIORKA, -i, ż., PRZEPIORECZKA, -i, ż., *dem.*, PRZEPIERZYCA, -y, ż., *contemn.*, *Slo.* prepelica, trepelica, trepelka; *Bh.* trepelka, trepelica; *Sr.* 1. potipula, pozpula; *Sr.* 2. paſchpula; *Crn. et Vd.* prepelisa; *Rg.* prepeliza, prepeoka; *Sla.* prepelica; *Bs.* pripeliça, pripelïça, prepeliça; *Cro.* plepelicza; *Dl.* plepelicza, prepeoka; *Ross.* перепелъ, перепелка, (перепелёсый, перепелястый pełen pieg, piegaty, pstrokaty; перепелы gatunek zadawnionego stroiu na głowę); *tetrao coturnix*, ptaszek nie wielki, mniejszy od kuropatwy, odlatuie na zimę do kraiów ciepleyszych, spoyrzeniem na siebie okazuiący, że iest kurką polną. *Kluk Zw.* 2, 244, *Zool.* 241, die Wachtel. Przepiórka wielka cudzoziemska, *Cro.* haris. Przepiórki głupie. *Ban. J.* 3. Przepioreczki wabią. *ib. J.* 3 *b.* - §. Łowią przepiórki siatkami, wabiąc ie piszczałkami, które zowią przepiory. *Cresc.* 631, Wachtelpfeifen. PRZEPIORCZĘ, -ęcia, *n.*, piſklę przepiorcze, das Junge der Wachtel. *Tr.* PRZEPIORCZY, PRZEPIERCZY, -a, -e, *Bh.* trepelčj; *Cro.* plepelichni; *Rs.* перепелиный; od przepiórek, Wachtel-. Szczęście na farynnym stole, Tak trwałe, iak przepiórcze pole. *Kchow. Fr.* 74. Nasłano iéy łabędzich poduszek, przepierczego wezgłowia. *Exop.* 52. Przepiórczy pies, *ob.* legawy, *Cro.* plepelichár, (*Rs.* перепелятникъ kobuz, sokoł). Przepierczy król, ptaszek, mało większy niż pospolite przepiórki. *Mącz.*, Derkacz, der Wachtelkönig. *PRZEPIERZYCZY, -a, -e, od przepierzycy, von einer großen Wachtel. Słodkiego mięsa przepierzyczego używam. *Exop.* 112.

PRZEPIOROWAĆ, PRZEPIEROWAĆ czyn. *ndk.*, wyćwierkować głosem, trillern, Läufer machen mit der Stimme. Skowroneczku, ku niebu w górę polatuiesz, I gardłem krzykliwym wdzięcznie przepieruiesz. *Sim. Siel.* 103. Już skowronek na górze pięknie przepioruie. *Rey Wiz.* 34 *b.* Wy co w tym gaiu miłe słowiki Przepieruiecie niezmordowanie, Łączcie z mą skromną wdzięczne treliki. *Zab.* 10, 205 *Zabł.* - §. Śmieszki sobie z kim stroić, przepierować, *cauillari. Mącz.*, einen verſpotten, ihn zum Gelächter machen. Sławieńskie wszystkie i Greckie narody, Gdyby się z chęcią włożyły do zgody, Snadnieby przepiorować zły Turczyn zabaczył. *Stryik. Tur. f* 3. - §. przepierować, przekwintować, w przebieraniu przesadzać, übermäßig delicat und wählériſch ſeyn, mäkeln. Nieszczęście, które umie wiele przepierować, Umie czasem zasmucić, umie pofolgować. *Papr. Gn.* 48.

PRZEPIS, -u, *m.*, kopiia, transumpt, die Abſchrift; *Bh.* opiś, wypiś (*ob.* opis, wypis); *Crn.* prepiſk, prepisanja, spiſk, dolipiſk; *Vd.* prepiſs, prepismu, kopia, poshribanje; *Sr.* 1. wotpiſ; *Cro.* prepisa, prepiszek; *Bsn.* pripis, ispis; *Rg.* pripis; *Rs.* переписка, списокъ, спи-

cánïe, спúсывanïe (*ob.* spis, spisek); выпись *ob.* wypis; (*Rs.* перепись rewizya; прописка cedula, karteczka, a. opuszczone mieysce w pisaniu, luka, прописный opuszczony w pisaniu). Gdy się dowiedział, że księgi napisał, prosił go o przepisy onych. *Sk. Dz.* 235. Tenci iest przepis liftu, który posłano do króla. *Radz. Esdr.* 5, 6, i *Leop. Eſter* 4, 8. Krzyżacy otrzymali od króla Czeſkiego liſt na ziemię Pomorſką, którego liſtu przepis iest u Długosza. *Biel.* 181. Przepisy liſtów Jana Tarnowſkiego. *Orzech. Tar.* 51. Wypisałem tu Amuratowego liſtu do Skanderbega przepis. *Baz. Sk.* 112. Z téy tablicy przepis posłał kardynał królowi. *Podw. Wroż.* 51. - §. b) Przepis, wedle którego pisać się uczą, *Bh.* predpiſ; *Sor.* 1. pjedpiſmo; *Vd.* predpismu, priedpisanje; *Cn.* vishènga; *Rg.* pripis; *Rs.* предписáнïе, предписывanie; die Vorſchrift, nach der man ſchreiben lernt. - §. przepis, przykas, *Rg.* nâredba; *Rs.* пропись, наказъ, наставлéнïе, обереженïе; *Ec.* наказáнïе; die Vorſchrift, Verordnung. Czy przykazy i przepisy retoryczne są do wymowy użyteczne? *Pir. Wym.* 65. PRZEPISAĆ, *F.* przepiſze *cz. dk.*, Przepisywać *frequ.*, *Boh.* přepſati; *Sr.* 1. wotpiſaći, pjepiſchu; *Vd.* prepisati, kopirati, dolpisati, dou'pissat, spissat (cf. spisać); *Cro.* prepiſkati, prepiszati, propiſhem, prepiszavam, prepiſujem; *Rg.* pripisati, prip s.ivati; *Sla.* prepisati; *Ben.* pripisati; *Rs.* списáть, спúсывать, переписать, переписывать; kopiiować, z czego odpisać, abſchreiben. (*Rs.* переписка, переписываться korespondować; прописная бýква werſalna litera). Hiſtoryą przepisuiąc, włoży swoię erudycyą *Nar. Hſt.* 2, 270. Przepisać równo wiersz z wierszem, *Rs.* уравнáть, уравнивать. - §. b) przepisuię dziecięciu abecadło. *Cn. Th.*, einem Schreibſchüler vorſchreiben, *Bh* předepſati, předpiſowati; *Sr.* 1. piſchu přědk; *Vd.* priedpisati, napre pisati; *Ross.* прописать, прописывать. - §. Przepiſać co słudze, poddanym, = przykazać, vorſchreiben, verordnen; *Slo.* přebpiſugi; *Cro.* odrediti; *Rs.* предписáть, предписывать. Jeſt to nie przepisane, ale przyrodzone prawo, którégośmy się nie uczyli, nie przyięli, nie wyczytali; aleśmy go z natury samey wyrwali, wyſzerpnęli, wyciągnęli. *Siem. Cyc.* 422. - §. 2) Przepiſać kogo czym, celować, przewyższyć, einen worin übertreffen, ihm den Rang ablaufen. Otton wszyſtkich męstwem i okazałością przepisał. *Nar. Tac.* 3, 20. Podobno Angielczykowie przepisali swoich nauczycielów; mowy ich są mniey wymuſkane, iak Francuzkie. *Zab.* 5, 272. Może w mocy równego znaydę lub usłyszę, Ale w sercu wierności żaden nie przepisze. *Kras. Off. E b.* Co względem gożdzików, nie dam się nikomu przepisać; nie chwaląc się, mam gożdziki nayprzednieysze. *Teatr* 38, 11. PRZEPISNIK, - a, *m.*, PRZEPISEK, - ſka, *m.*, kopiiſta, przepisuiący iakie pismo, *Vd.* prepisar, kopirar, dolpisar; *Rg.* pripisalaz; *Bs.* pripisalaç; *Cro.* prepiszecz, *Rs.* переписчикъ, переписщикъ, спúщикъ; *Ec.* писчикъ, спúсáтелъ; der Abſchreiber. Słowa te wzadsono są w tę hiſtoryą od iakiegoś późnieyszego przepiśnika. *Nar. Hſt.* 2, 270. (*Vd.* predpisar, predpisavec, = który co nakazuiąc przepisuie). PRZEPISNY, - a, - e, - ie *adv.*, w kopii, abſchriftlich, *Rs.* списочный.

PRZEPISZCZEĆ *czyn. dk.*, piszcząc przebyć, durchpiepen, *Rs.* пропищать.

PRZEPŁACIĆ, *F.* przepłaci *cz. dk.*, Przepłacać *ndk.*, *Bh.* přeplatiti; *Vd.* preplazhati, zhresplazhati, premesduvati; *Cro.* preplâcham; *Rg.* priplâtiti; *Bs.* priplatiti, platiti odvechje; *Rs.* переплатить odpłacić); drogo zapłacić, überzahlen. Na urząd nie wstępował, iedno kto kupić i przepłacić mógł. *Sk. Dz.* 617. Nieprzepłacony, nie do przepłacenia, nieoszacowany, unſchätzbar, unbezahlbar. Kanclerz téy korony, Mąż to był nieprzepłacony. *Groch. W.* 513. O nieprzepłacone dziecię! *ib.* 571, cf. drogi, cf. kleynot). - §. Przepłacić kogo. *Tr.*, przekupić, przedarować, przenaiąć, einen erkaufen.

PRZEPŁAKAĆ, *F.* przepłacze *med. dokon.*, Przepłakiwać *frequ.*, Przepłakuie *pr.*, płacząc przepędzić, przetrawić, durchweinen, mit Weinen hinbringen. Dni i nocy przepłakuie. *Tr.*, *Cro.* preplakati; *Bs.* proplakkati, priplakkati, mnógo plakkati; *Rs.* проплакать, Nieprzepłakany, płaczem niewyczerpniony, unausweinbar. Frasunek, żałość, smutek, pokarmem miał swoim, A łzy nieprzepłakane przednieyszym napoiem. *Otw. Ow.* 592. Niechay będą pokarmem smutek i tren moim, A łzy nieprzepłakane uſtawnym napoiem. *Kul. Her.* 7.

**PRZEPLAT, - u, *m.*, przeplecenie, das Durchflechten. W przeplaty. *Zebr. Ow.* 206, przeplatanym sposobem, cf. na przemian. PRZEPLATAĆ, *ob.* Przepleść.

PRZEPŁATAĆ *cz. dk.*, w płat przeciąć, flach durchhauen, durchſpalten. (*Rs.* перепластить przełatać).

PRZEPŁAW, - u, *m.*, przepływanie, mimo spław, das Vorbeyſchiffen. Przez gwałty warunkowych ludzi w Gniewie, wolnego przepławu po Wiśle nie mieli. *Krom.* 653, *navigatio*. PRZEPŁAWIĆ, *F.* przepławi *cz. dk.*, Przepławiać *ndk.*, *Boh.* přeplawiti, přeplowati, proplawiti; *Slo.* přeplawiti; przez wodę przeprawiać, przepędzać, über ein Waſſer überſchiffen, überſetzen. *Tr.* Wszyſtek lud się przepławił przez Jordan. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 39. Przepławiaycie się przez morze, którzy mieszkacie na wyspie. *ib. Jez.* 23, 6. - §. przepławić wodę, przepłynąć, *Vd.* skusplavati; durchſchwimmen, durchſchiffen. Godzi się innym toż przepławić morze. *Susz. Piet.* 3, 6. - §. b) przepławiać chuſty, przepłókać. *Tr.*, die Wäſche ausſpülen. - §. c) Przepławiać kruszce, *Vd.* prevariti, presvarjati, prespushati, sasvariti, sasvarjati, saslivati, saiſtajati; *Rs.* переплавлять, перелавлять; przetapiać, przetapiaiąc czyścić, läutern, umſchmelzen ein Metall. Sprobuie mię, by złoto, które przez ogień przepławiaią. 1 *Leop. Job.* 23, 10. Jako się przepławia śrebro w piecu, tak będziecie wy wpośród Jeruzalem. *Leop. Exech.* 22, 22.

PRZEPLEĆ, przepiol, *F.* przepiele *czyn. dok.*, Przepielać *ndk.*, przeplewić, pieląc przeczyścić, *Rs.* перепалоть; durchjäten. Przepiel to zagony. *Tr.* Kościoł boga potrzebuie przepielcia kąkolu i motłochu. *Zrn. Pſt. a* 3 *b.*

PRZEPLENIĆ *cz. dk.*, (*Etym* Plon), przeplundrować, przerzedzić, przesłabić, durchplündern, dünner machen, entkräften, verringern. Łokietek wszyſtek Chełmiński powiat ogniem, mieczem i drapieżą przepłenił. *Krom.* 329. Przepleniwszy Witold maiętności Moſkiewſkie, pełen okwitéy konnicy do Litwy ciągnie. *ib.* 438. Decym cztery miał pułki rzyści do Litwy doświadczone, Ale od głodu znacznie przeplenione. *Chroſć.*

Pars. 154. U nas za łaſką bożą iuż się to przeplenilo i zniosło. *Pim. Kam.* 151, ubyło tego).

PRZEPLESC, przeploti, *F.* przeplecie, przeplotę *cz. dk.*, Przep atać *ndk.*, Przeplatywać *czest.*, *Sr.* 1. pśkeplajcj; *Sr.* 1. woiśćlakoścjam; *Bh.* ſſtſdati; *Vd.* ſkuspleſti, pr spleſti; *lig.* pr pleſti; *Cro.* prepletam; *Rs.* переплесть, переплетать, проплесть, проплетать; (*Rs. et Ec.* переплесть, переплетать оправić хiążki, переплётчикъ introligator); wplatać iedno w drugie, durchflechten, in einander verflechten Panienka, kiedy wianek wie, część go iasnemi, część ciemnemi abo niewesołemi kwiatkami przeplatywać zwykła. *Falib. Dis. a* 3. Wieńcem ſkronie iego przeplotł. *Zab.* 12, 21. Mam chłodnik przeplatany klonem gałęziſtym. *Zbył. Zyw. A* 2. – §. *transl.* przemieszać, przegradzać, przerywać, przekładać o czym, przemieniać, vermiſchen, vermengen, verſetzen mit etwas, dazwiſchen ſetzen, legen, ſtellen, flechten. Ten był od wieku los mieszkańcow świata, Że się wesołość frasunkiem przeplata. *Nar. Dz.* 2, 79. Odmiennym i przeplatanym szczęściem bóg synów swych karmi. *Sk. Zyw.* 2, 199. Radość smutkiem, czczość użyciem, Nie źle to, iż się przeplata. *Kras. Liſt.* 2, 46. Dobro się złym przeplata. *Kras. Liſt.* 1, 140. Trzeba rzeczy przeplatać, inaczéy tęſknota, Tuż koło Cycerona znaydziesz Donkiszota. *Kras. Liſt.* 2, 67. Nie trzeba samym tylko czytaniem, abo pisaniem się bawić, ale raz tym, drugi raz owym przeplatając. *Pilſh. Sen. liſt* 2, 373. Chcę, aby rzecz szła przeplatano, po krasomowſku, komicznie i żartobliwie. *ib.* 3, 292. Przeplatać miléy. *Cn. Al.* 766, odmiana słodzi rzeczy; przyie się każda rzecz; zawsze iedno sprzykrzy się). Szczęście Auguſta przeplotło się wielkim nieszczęściem. *Sk. Dz.* 11, *et* 185, *Groch. W.* 499. Odpowiadał nam przeplataną francuszczyzną. *Kras. Pod.* 2, 231, mieszaną mową).

PRZEPLEWIĆ *cz. dk.*, Przeplewiać *ndk.*, przepleć, przepielać, durchjäten; *pr. et fig.* Biſkup ten bardzo przeplewił kacerſtwo. *Sk. Zyw.* 1, 64. Z wesela we łbie sobie ſkubie, Bardzo mu przeplewiono iakoś włos na czubie. *Rey Wiz.* 30 *b.*

PRZEPŁOCH, – u, *m.*, wielki popłoch, rozruch, zamieszanie, große Verwirrung, Unruhe, *Rs.* переполохъ. Po przepłochu zaledwo przyszedł do siebie. *Leszcz. Claſſ.* 35. Kiedy z przepłochu wraca się wam życie... *Karp.* 2, 90. Na ſtarość odziéy przepłochy głupiéy młodości kapturem. *Pol. Pocz.* 109, letkości, lekkomyślności, leichtſinnige Streiche.

PRZEPŁODNY, – a, – o, bardzo płodny, żyzny, überfruchtbar. Zły duch musi być chytry i przepłodny w zdrady. *Przyb. Milt.* 269.

PRZEPŁÓKAĆ, *F.* przepłócze *cz. dk.*, przepłókiwać *frequ.*, Przepłókuie *pr. ndk.*, *Bh.* proplakati; *Bs.* proplakati; *Rg.* proplåkati; *Ross.* переполоскать, переполаскивать; płócząc przeczyścić, abſpülen, ausſpülen. Rana wſkroś ciało przechodząca małą się ſikawką przepłókuie, by na drugą ſtronę płókanie przeszło. *Perz. Cyr.* 1, 76. Żona ci piołunem przepłókuie gardło. *Teatr* 16, 4.

PRZEPŁOSZYĆ, *F.* przepłoszy *cz. dk.*, Przepłaszać *ndk.*, *Cro.* preplaſujem; *Rs.* переполошить, переполохать; mocno przetrwożyć, in große Unruhe verſetzen. Kraina ta nieraz była przepłoszona od Pruſs. *Pam.* 83, 2, 241.

*PRZEPŁOWIĆ *cz. dk.*, n. p. Tebańſka młodź ostrym się żelazem wzaiem przepłowiła. *Bard. Tr.* 14, cf. Przeplenić.

PRZEPLUĆ *cz. dk.*, przez co płuć, durchſpeien, *Bh.* prepliti, přebligi.

PRZEPŁYNĄĆ, *F.* przepłynie *cz. idntl.*, Przepływać *ndk.*, *Bh.* přeplynauti. *Sr.* 1. pśeplěyu; *Vd.* preplavati, zhesplavati, ſkusplavati, prepelat; *Rg.* preplivati; *Bs.* priplivati; *Cro.* preplávam; *Rs.* переплыть, переплывать; *Ec.* преплáвлюю, преплáваю; przebyć pływaiąc w pław, durchſchwimmen, durchſegeln, durchfließen. Przepłynąwszy utonąć. *Rys. Ad.* 53, *in portu impingere.* – Przepłynąć nawą morze, rzekę, durchſchiffen. Nie przepłynąłeś pyszny Faraonie Morza okręty, ni pogonną iazdą. *Wad. Dan.* 203. – §. przepłynąć mimo czego, vorbey ſchwimmen, ſegeln, fließen; *Vd.* mimu tezhi; *Bs.* pribroditi; *Rg.* pribroditti, pribrodivati; *Bs.* projidriti, proveſtise). Przepływanie podle, *praeternauigatio. Cn. Th.*, das Vorbeyſchiffen. – *transl.* przepłynąć, uchronić się trudności, niebezpieczeństwa zbyć, uyść. *Cn. Th.*, durchkommen, mit einem blauen Auge davon kommen. PRZEPŁYNNY, – a, – e, do przepłynienia, durchſchwimmbar, durchſchiffbar. Mętnego ieziora nieprzepłyne brody Styx swemi oblewa dziewięć razy wody. *N. Pam.* 4, 98. PRZEPŁYW, – u, *m.*, przepływanie, das Durchſchwimmen, Durchſchiffen. Pobożny Eneasz w cieśniny przepływie Minął otchłań Charybdy i Scylli szczęśliwie. *Przyb. Luz.* 49.

PRZEPOCIĆ się *recipr. dok.*, potem przeyść; recht durchſchwitzen, *Vd.* vunespotiti, ſkuspotitise, prepotitise, ſkusnojitise.

PRZEPOLACZYĆ *cz. dk.*, na Polaka przerobić, zum Polen machen. Roxyzusz Maureusz, który za Zygmunta I. z Włoch przyiechał, był przepolaczony Hiszpan. *Czach. pr.* 1, 44, *ib.* 2, 209. *ob.* przepolszczyć.

PRZEPOLEROWAĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. pjetjolam; *tr.* przećwiczyć, abpoliren, abſchleifen. Przy pańſkich dworach młodsze lata przepolerowawszy, służył potym bogu w zakonie. *Nies.* 1, 18, *Zebr. Ow.* 225.

PRZEPOLSZCZYĆ *cz. dk.*, na Polſkie przełożyć, po Polſku przełożyć, (verpolſchen), ins Polniſche überſetzen. Gdzie nie było nazwiſka Polſkiego iakich roślin, przepolszczyłem z innego języka. *Kluk Dyk.* 1, 4, cf. przepolaczyć.

PRZEPOMNIEĆ, *F.* przepomni *czyn. dok.*, Przepominać *ndk.*, przepamiętać, zapomnieć, vergeſſen. Niech język uschnie, ieśli cię nie wspomni, Jeśli w początku wesela przepomni. *Ryb. Ps.* 274. Nie godziło się twéy matki przepomnieć. *Radz. Zyw. M* 15. Pokądże panie, będziesz mnie tak przepominał zawżdy! *Radz. Ps.* 13, 1. Do śmierci nie przepominała. *Otw. Ow.* 528. Mówiąc o krzyżu, nie można przepomnieć gwoździ. *Jer. Op.* 100. Stara sługa, stała żona, Od ciebiem nie przepomniona. *Groch. W.* 338. Rzeczy to tu wyliczane, Jeszcze nie są przepomniane. *ib.* 484. Podziękowawszy królowi za nieprzepomnienie, woiewództwa nie przyiął. *Papr. Ryc.* 45, za łaſkawą pamięć). Tę kolendę oddawa spowiednik iéy chęci, na znak nieprzepomnienia. *Groch. W.* 572, cf. niezabudesz, cf. upominek). PRZEPOMNY, – a, – e, do przepomnienia, mogący być przepomnionym, vergeßlich, zu vergeſſen. Nieprzepomną on krzywdę boginiom wyrządził. *Dmoch. Jl.* 2, 322, unvergeßlich.

PRZEPOMOC, PRZEPOMÓDZ, - ogł, *F.* przepomoże, *transit. dk.*, bydź w ſtanie dokazania czego, *cf.* pomódz, im Stande ſeyn, vermögen, leiſten, *Vd.* ſkuspomagati). Chłop xięziu w czapce przyniósł wody, mówiąc, abyś moim darem ubogim nie gardził, bo większego przepomoc nie mogę. *Biel. Su. D 4 b*, *cf.* nie ſtać go). Żadna nauka przyrodzenia przepomódz nie może. *Biel. Hſt.* 26. Znaią swoie ku oyczyźnie obowiązki, a podług sił i przepomożenia ie pełnią. *Mon.* 69, 1049, *ob.* przemożenie).

PRZEPOMPOWAĆ *cz. dk.*, pompuiąc przelać, umpumpen. Ten likwor po trzech niedzielach przepompować w butelki. *Torz. ſk.* 325.

*PRZEPONA, - y, *ż.*, (*Rs.* перепона błonka, osierdzie, otoczyna, *cf.* przepiąć, *cf.* opona); *Rs.* перепона przeszkoda; n. p. By nie ta uniia przeponę Rusi uczyniła, tedyby iuż większa część Rusi w nabożeńſtwie koś iola Rzymskiego była. *Sak. Persp. C* 1. Widzę ieszcze iedną przeponę, i tę nie mniejszą, gdyż xiążęta nie są takiey władzy, by duchowne sprawy kierować mogły. *Smotr. Lam.* 10, Hinderniß, Schwierigkeit.

PRZEPOR, - u, *m.*, PRZEPORZEK, - rzka, *m.*, *zdrbn.*, rozpor u sukni, der Schlitz an einem Rocke. Suknia ta u wierzchu we środku ma mieć przepor, i tkanię około przeporu tkaną. *Leop. Ex.* 39, 20. Przepor u pancerza. *Bud. Ex.* 28, 32. Boleść mię oparnęła zewsząd, iak szata, którą przeporem przez głowę wdziewam. *Radz. Job.* 30, 18, *not.* „na ów czas miewali ludzie szaty, zewsząd zaszyte, iedno u wierzchu był przeporek, którym przez głowę ie wdziewali.“ - § 2) Przepor, przepierająca ſtałość, überwiegende Feſtigkeit. Przepor iey cnoty pognębi mię. *Teatr* 4, 20.

PRZEPOŚCIĆ *transit dk.*, *przepaszczać *czſt.*, poszcząc przetrwać, durchfaſten, *Rs.* пр ровѣить. Żona iego frasuiąc się często przesuszała i przepaszczała. *Glicz. Wych. C 2 b.* - §. Przepośćić się *recipr.*, czas nieiaki poszcząc przepędzić, eine Zeitlang faſten. Mam być zbyt syty, lepiey się przeposzczę. *Kras. Myſz.* 52.

PRZEPOTNIEĆ *niiak. dk.*, potem przeyść, durchſchwitzen, von Schweiß durchdrungen ſeyn, *Rs.* пропотѣть, *cf.* przepócić.

*PRZEPOWAŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, wielka powaga, großes Anſehen, Gewicht. Przepoważność i ſtałość praw naszych, *Obr.* 67.

PRZEPOWIADACZ, *PRZEPOWIEDACZ, PRZEPOWIEDNIK, - a, *m.*, *Rg.* pripovjědavaz, pripovjědalaz; *Bs.* pripovidavaç, koji predicanje cini; *Dl.* pripovidalacz *concionator*; (*Cro.* prepovedávecz *prohibitor*); *Rs.* проповѣдникъ, преподаватель; *Eccl.* проповѣдникъ; opowiadacz, der Verkündiger. Piotr S. był 25 lat przepowiadaczem słowa Bożego. *Biał. Poſt.* 212. Wyznał Jan S. prawdę, iak się godziło wyznać przepowiadaczowi prawdy. *Biał. Poſt.* 50. Chryſtus poſtanowił apoſtoły, aby byli oznaymiciele i przepowiadacze przykazania iego. *Smotr. Lam.* 53. Rozesłali po ziemi Ruſkiey przepowiedniki, za rzeczy pewne udaiąc fałsze. *Smotr. Ex.* 8. - *§. Każdy w sądach może mieć swego prokuratora abo przepowiedacza. *Herb. St.* 443, rzecznika, Sachwalter. - §. b) Przepowiadacz przyszłych rzeczy, *przedpowiadacz, prorok, der Wahrſager; *Bh.* predpovědać; *Crn.* prerokovavz; *Rs.* предвѣщатель, предвѣстникъ, предсказатель, предвозвѣститель, предвозвѣстникъ; *Ec.* превѣщатель, предглаголатель. *W rodz. żeńſk.* Przepowiadaczka, die Vorherverkündigerinn, *Rs.* предсказательница, предвозвѣстница, проповѣдница, проповѣдательница. PRZEPOWIEDNIA, PRZEPOWIEŚĆ, PRZEPOWIEDŹ, - i, *ż.*, *PRZEPOWIAST, - u, *m.*, *Bh.* propowěd, propowijdka *dictum, sententia*, (*ob.* przypowieść), *Slo.* předpowijdánj, předpowěd *praemonitum*, *Crn.* prepoyd, *Vd.* prepoved, prepovedba s zakaz, *cf.* zapowiedź, *Cro.* prepòved *inhibitio*, *Rag.* pripovjedanje *concio*, *Bs.* pripovitt, predica, s kazanie, *Rs.* проповѣдь nauka, kazanie). - *§. przepowiedź, opowiadanie, das Verkündigen, die Verkündigung. Chryſtus apoſtołów na przepowiedź ewanielii posyłał. *Smotr. Lam.* 53. - *§. przepowieść, przypowieść, sentencya, podobieńſtwo, Sentenz, Spruch, Gleichniß. Wypraw nam a wyłoż onę przepowieść o kąkolu na roli. 1 *Leop. Math.* 13, 36, ono podobieńſtwo, *Bibl. Gd.*), 1 *Leop. Job.* 29, 1. - §. Przepowiednia, Przepowiaſt, przepowiedzenie przyszłości, die Wahrſagung, *Rs.* предвѣщеніе, *Ec.* предгадáніе, предглаголáніе, предвозвѣщéніе, предвозглáсіе, назнаменáніе. Dokąd szlaki swemi lata pobieżą, ieżeli prawdziwy przepowiaſt pisorymów, sławą będę żywy. *Zebr. Ow.* 491, *si quid habent veri vatum praesagia.* Wszyſtkie wrogi przyszłości, wszyſtkie przepowiednie, Są szczére bałamuctwa, są wierutne brednie. *Zabł. Zbb.* 28. PRZEPOWIEDNI, - ia, - ie, przepowiadaiący, wróżący, vorherverkündigend, (*Rg.* pripovjedív, pripovjedni *praedicabilis*, *Cro.* prepovedni *interdictorius*, *Rs.* проповѣдный od kazania, проповѣдническій kaznodzieyſki); *Rs.* предсказательный. Czas panowania Auguſta II. był przepowiednim obrazem klęsk, zdarzonych pod naszemi oczyma. *Czack. pr. praef.* PRZEPOWIEDZIEĆ, *F.* przepowie *czyn dok.*, Przepowiadać *ndk.*, *Bh.* propowědíti; *Dl.* pripovědam; *Slo.* pripovídati; *Rg.* pripovjědati *concionem habere*, *Bs.* pripovidati, predikati, propovjediti, proglasiti, occitovati, predikati; (*Vd.* prepovedeti, prepoviedati, prepovědati, prepovem, *Crn.* prepovdújem, prepovęm, *Cro.* prepovedati, prepovedam *inhibere*); *Rs.* проповѣдать, проповѣдывать; opowiadać, obwieszczać, verkündigen; *Sr.* 1. przeprzrawu; *Cro.* prodkujem; *Rs.* пересказать, пересказывать; *Eccl.* преповѣствую, пересказываю, пренарéкаю. W powieściach moich przepowiedałem wszyſtkie sądy ust twoich. 5 *Leop. Ps.* 118, 13, wyprawowałem. 1 *Leop.*). Rodzonéy swoiéy przygodę przepowiem, *fata referam. Zebr. Ow.* 227. Słowo boże przepowiadam. *Cn. Th.*, *Rs.* исповѣдати, благовѣствить; *Ec.* проповѣдати. - §. przepowiedzieć, wyrazić, wymówić, być w ſtanie wyrażenia, ausdrücken, ausdrücken können. Nieprzepowiedziany, *nieprzepowiedzialny*, który nie może być wyrażonym, opisanym, niewymowny, niewysłowny, unbeſchreiblich, nicht auszudrücken. Przypominał często a gęsto nieprzepowiedziane zbytki. *Fal. Dis. R.* 3. - §. b) przepowiedzieć co przyszłego, prorokować, w eścić, wróżyć, wahrſagen, zuvorſagen; *Bh.* predpovědíti, predpovídati, propovědíti; *Slo.* predpovijdám; *Sr.* 1. predzywam; *Vd.* napreipovedat, priedpoviedati, priedpraviti, priedriekati, priedpovedati, priedpovedovati, priedpovedovavati, priedpovedovawati, priedpowiedati, priedpowiedowati, priedpowiedowawati, priedpowiedywati, priedpowiedywawati, priedrzec, priedrzekać, priedrzekawać, priedrzekiwać, priedrzekywać, priedrzekywawać, priedrzeknąć, priedrzeknąwać, priedrzeknąwszy, priedrzeknąwszi, priedrzeknąwszy, priedrzeknąwszi, priedrzeknąwszy, priedrzeknąwszi

rezhi; *Rg.* prirecchi, zarecchi, gonètati; *Rs.* предрещи, предрекать, предсказать, предсказывать, предвозвѣстить, предвозвѣщать; *Ec.* предвоглаголи, предвоглашати, предповѣдати, напредъ сказать, предглаголю, предгадательствую, назначенáти. Przepowiadałem to nieszczęścia, ktorych dziś doznaiemy. *Teatr* 38, 127. Dał mu bóg dar proroctwa, iż wiele rzeczy niż się stały przepowiedział. *Wyż. Jgn.* 113.

PRZEPOWIIAĆ dziecko, *cz. dk.*, inaczéy świeżo powijać, anders windeln, in andre Windeln frisch umwindeln, *Es.* pripoviti djete, opet povit, *rinfasciare.*

PRZEPOY, - oiu, *m.*, *Rs.* перепой, перепойка, пропой, przepicie zbytnie, das Trinken über Nacht. Pełnią rzkomo, aby się zdały nie życzyć zdrowia onym, za których zdrowie takowe przepoie czynią. *Modrz. Baz.* 214.

PRZEPRAĆ *cz. dk.*, Przepierze, przepiorę *F.*, piorąc przetrwać, przebyć, durchwaschen, powtórnie wyprać, umwaschen; *Bh.* přeprati; *Cro.* prepiram; *Vd.* saprati, oprati; *Bs.* propratti, priopratti; *Rg.* pròp atti, pripratti, priopratti; *Rs* просирать, просирывать.

PRZEPRACOWAĆ *cz. dk.*, pracuiąc przetrwać, durcharbeiten, mit Arbeit hinbringen; przerobić inaczéy, umarbeiten; *Sr.* 1. pschedjilam, pschedjiwam. *Vd.* predelati, prenarediti, prevdelati, skusdelati; *Rs.* продѣлать, продѣлывать. Masz Gospodarzu zapłatę za to, Żeś przepracował wiosnę i lato. *Zab.* 1, 191 *Nar.* Zabawa z przepracowaniem ciała. *Modrz. Baz.* 45, z agitacyą, mit körperlicher Bewegung. Dla zdrowia nie wadzi przerobić abo przepracować się. *Bud. Cyc.* 18. *Rs.* промрудиться. Przepracowanie, *Rs.* продѣлка, продѣлъ, передѣлка, передѣлъ. *Nieprzepracowany. Sk. Zyw.* 393, niezmordowany w pracy, niezrobiony, unermüdet in der Arbeit. Nieprzepracowany robotnik. *Sk. Zyw.* 2, 57. Nieprzepracowana dzielność wielekroć we złych raziech tę dźwigała oyczyznę. *Leszcz. Cl.* 29, cf. nieprzeparty, niezwyciężny). Któżby nierad był doskonałym, któżby się nierad widział nieprzepracowanym? *Lub. Roz.* 512, w pracy od nikogo celowanym, przewyższonym).

PRZEPRAGNĄĆ *med. idnl.*, pragnąc przetrwać, durchdürsten. Wielbląd kilka dni przepragnie. *Haur Sk.* 524. PRZEPRAGNĄĆ się *rec.*, z wielkiego pragnienia schnąć, verschmachten vor Durst. *Tr.* Przepragniony koń, verschmachtet. – *tr.* Przepragnione żądze, niehamowane, unbändige, ungezähmte Leidenschaften.

PRZEPRASOWAĆ *cz. dk.*, prasuiąc przetrwać, przebyć; inaczéy wyprasować, durchpressen, żelazkiem przeprasować, durchbügeln, *Vd.* skuspreshati, spreshati; *Rs.* перегладить, перегладить, перегладить, прогладить, переутюжить, переутюживать.

PRZEPRASZAĆ, *ob.* Przeprosić. PRZEPRASZACZ, - a, *m.*, przepraszaiący kogo, Przepraszacz za kim, przyczyńca, der Vorbitter.

PRZEPRAWA, - y, *ż.*, *Rs.* переправа, przewóz, przeiazd, przeprawowanie, n. p. woyska; przeyście, die Ueberfahrt, das Uebersetzen, das Durchpassiren, Vorbeypassiren, die Passage. Przeprawa zła i łgniąca. *Jabł. Buk.* H 4. Do rzeki na przeprawę się przybliżał. *Skarg. Da.* 571. Zasadzek na przeprawie mostowéy się obawiali. *Birk. Podz.* 15. Zawstydziła pierwsze damy, i im na pierwszym mieyscu stała na przeprawie. *Teatr* 48 *b*, 13. – *fig* Krotki iest zamiar życia w naszym świecie, Krótki, bo życie iest tylko przeprawą. *Kras. W. Ch.* 102. – §. 2°) Przeprawa, iednanie, przeiednywanie, die Aussöhnung, Versöhnung. (*Rs.* перепрáвка naprawa, *Ec.* препрáва, препрáвленіе *instauratio*, *restauratio*, *Sr.* 1. pieprawino *recitatio*). *Piaculum*, ofiara, pokuta i wszelaka przeprawa ku odpokutowaniu którego występu. *Mącz.* PRZEPRAWCA, - y, *m.*, PRZEPRAWIACZ, PRZEPRAWICIEL, - a, *m.*, przeprawuiący co przez iakie mieysce, der Durchführer, Ueberführer; (*Sr.* 1. pieprawicjel *recitator*). Przeprawiciel woyska, *traductor. Mącz.* – §. Będziesz naprawcą upadłych mieysc, i przeprawcą dróg ku mieszkaniu. *Radz. Es.* 58, 12, *Bibl. Gd.*, poprawca, przygotowywacz, der Vorbereiter. – §. 2) Przeprawiciel, iednacz, przepraszacz, *propitiator. Mącz.* PRZEPRAWIC, *F.* przeprawi *cz. dk.*, Przeprawiać *ndk.*, Przeprawuie *kontyn.*, *Bh.* přeprawiti, přeprawiti; *Vd.* skusvpraviti; *Rs.* перепрáвить, перепрáвливать; przewieźć przez rzekę, wodę, przeprowadzić przez iakie mieysce, przez gorę etc., übersühren, übersetzen, durchführen. Przeprawiam woysko przez rzekę. *Cn. Th.* Przeprawiać się *rec.*, przepłynąć nawą, przeieżdżać, przebyć iakie mieysce, über einen Fluß setzen, einen Fluß, einen Ort passiren; *Crn.* brodem, wrodem, wroditi. Z naszych przeprawiło się kilka tysięcy, we dwoie, daleko od siebie, iedni na dole, drudzy na górze. *Biel. Sw.* 265 *b*. Gdy usłyszeli, iż się Moskwa przeprawiła, przysali na brzeg Dniepru. *Biel. Sw.* 274. Nie mogli nigdzie przeprawiania mieć, gdzieby Moskwa nie widziała, ale drudzy rozumieli, iż im Moskwa przeprawiania bronić nie chciała. *ib.* 274, *ob.* przeprawa, przeyście, przewóz, cf. brod). Gdy się ruszyli za Dniepr, nasi chcieli im zabieżeć na drugą stronę, aby im bronili przeprawiania. *ib.* 274. Przeprawili się z wielką szkodą swoią przez Dniepr, osadziwszy straż na brzegach, broniąc przeprawiania. *ib.* 265 *b*. – §. 2°) Przeprawić co, przerabiać, umarbeiten. Pan ma nakazać pod karą, aby nikt dna ani boków w przewodzie nie śmiał przeprawować. *Haur Ek.* 27. Ktoby monetę naszę fałszował, przeprawował i obrzezował, na gardle ogniem karany być ma, *Stat. Lit.* 19, przekuć, przebić). – §. Przeprawiać, poprawiać, verbessern, ausbessern; *Ec.* препрáвлю *recorrigo*). Jan S. przeprawiał drogi panu. *Bial. Post.* 44. Jam iest głos wołaiącego na puszczy: przeprawuycież drogę Pańską. *Radz. Joan.* 1, 23. Oto posyłam anioła przed obliczności twoią, który przeprawi drogę twoię przed tobą. *Bial. Post.* 31, przygotuie). Ten przeprawi drogę przed obliczem moim. 1 *Leop. Malach.* 3, 1, zgotuie. 3 *Leop.*), 1 *Leop. Math.* 11, 10, przeprawuiąc a przepowiadaiąc drogi zbawienia iego, a święte nauki iego. *Rey Pst. B* 2. – §°. przeprawiać gniew czyy, lub rozgniewanego; przeiednywać go, udobruchać, uspokaiać, przerabiać go, przebłagać, wieder gut machen, besänftigen, versöhnen, versühnen; (*Sr.* 1. pieprawn *recito*). Toś wszystko uczynił, żebyś gniew przeprawił. *Anc. Gd.* 32. Zabiwszy kilka cielców, a boski gniew w tym przeprawiwszy ... *A. Kch. W.* 73. Skutki męki Chrystusowéy, świata naprawienie, winy przeprawienie, boga prze-

iednanie. *W. Poſt. W.* 3, 164. Tyś nam wszyſtkim oycowſki gniew przeprawił. *Kanc. Gd.* 236. *Propitiatio*, zjednanie, przeprawienie gniewu. *Mącz.* Nie trzeba nam szukać ludzi ku przeprawieniu gniewu bożego. *Zrn. Pſt.* 3, 593 *b.* W baranku niewinnym, gdy uczuiesz przeprawiony gniew oyca ubłaganego, mówić możesz: iuż puść panie w pokoiu służebnika twego. *Zrn. Pſt.* 3, 565. Przeprawiwszy sobie winę przez dary, puszczon był wolny. *J. Kch. Dz.* 184. *Piabilis*, co może być łatwo odpokutowano, przeiednano, przeprawiono. *Mącz. Inexpiabilis*, nieprzeiednany, nieprzeprawiony, co nie może być odpokutowano. *Mącz.* Przeprawiam komu u kogo, przyczyniam się za nim, przepraszam za nim, für jemanden Fürbitte einlegen, für ihn um Verzeihung bitten. *Deprecator*, przyczyńca, przeprawiaiący, ktory przeprawuie komu co, albo się sam wymawia. *Mącz.* Gniewał się na kollegiatow Krakowſkich poseł papiezki, i chciał ie kląć; ale im Zbigniew biſkup przeprawił. *Biel.* 542. Kazimierz miał krola Czeſkiego od nieprzyiaciol wszyſtkich bronić, i u papieża mu przeprawić. *ib.* 402 *et* 542. PRZEPRAWINY *plur.*, czas przeprawy, przeprawianie przez iakie mieysce, przeciąg, das Durchziehen, Durchpaſſiren. Trzeba nam wody z sobą wziąć na te trzydniowe lasem przeprawiny. *Chroſć. Fars.* 244. PRZEPRAWNY, - a, - e, mogący być przebytym, przeyście maiący, wegſam, darüber man ſetzen oder durchkommen kann. *Tr.* - 1) PRZEPRAWOWAĆ *cz. dk.*, przepieniać, processować, pienianiem przemarnować, verproceſſiren; *Vd.* sapraudovati, sapraudati; *Rs.* просудиться, промотать, промотать, перемотать. Swoiego nadtracił, wiele przeprawował, a mało nie wszyſtko przelichmanił. *Gil. Pſt.* 286. - §. 2) Przeprawować, *ob.* Przeprawić.

PRZEPRAŻYĆ, *F.* przepraży *cz. dk.*, Przeprażać *nie lok.*, przepalać prażąc wſkroś przenikać, durchbrennen, durchbrühen, durchhitzen. Wodkę tę na słońcu gorącym przez długi czas wyzonować albo przeprażyć trzeba. *Syr.* 93. Wewnętrzny ogień ią przepraża. *Chroſć. Luk.* 169.

PRZEPRÓĆ, PRZEPRUĆ, przeprol, *F.* przeprze, przeparze *cz. dk.*, przeparać *ndk.*, *Rs.* перепороть, перепарывать, пропороть, пропарывать; auftrennen, durchtrennen. *Intersece*, przeparam, przesiekuię, przecinam. *Mącz.*

PRZEPRÓCHA, PRZEPRUCHA, - y, ż., u malarzów, rysunek lub wzorek na papierze przeklóty. *Mag. Mscr.*, ein durchgeſtochnes Muſterbild, *ob.* Przeproszać. PRZEPRÓCHNIEĆ *neutr. dk.*, wſkroś spróchnieć, przeyść spróchnialością, durch und durch morſch werden. Gdy kość wcale iuż przepróchniała, lepiey ią upilować. *Perz. Cyr.* 2, 101.

PRZEPROS, - u, *m.*, PRZEPROSBA, - y, ż., przeproszenie, *Vd.* dolproshnja; *Rs.* повинная; das Abbitten. W nadziei pardonu i zwykłych przeprosów. *Pot. Arg.* 322. Te zwykłe amneſtye, przeprosy, odpuſty. *ib.* 318. Ciężko o przepros, choćby był słuszny. *Morszt.* 135. Nogą go trącił, przy przeprosie. *Pot. Pocz.* 152. Grzech taki ciężki do przeprośby. *Chroſć. Fars.* 41. PRZEPROSIC, *F.* przeprosi *cz. dk.*, Przepraszać *ndk.*, Przeprosiwać (*Chodk. Koſt.* 52) *czſtl.*, *Bh.* přeprositi; *Vd.* dolpoſiti, dolpoprositi, saprositi (cf. saprosić; *Vd.* preprashati, isprashati, s wypytać, *Sr.* 2. pjeprajchpu *percontor*, pjeproſchuju *inuito*); *Sr.* 2. wotpſchoſchiſch (cf. odprosić), (*ro.* odprossujem; *Rs.* перепрашивать, перепрашивать; prosić darowania winy, um Verzeihung bitten, abbitten. Łatwo kochaiącego przeprosić. *Kras. Doś.* 275. Przeprosić się wzaiemnie, einander abbitten. No pokłóciliśmy się i przeprosili znowu. *Teatr* 29, 86. Przeprosić się *recipr.*, udobruchać się, wieder gut werden. Jak się rozgniewał, tak się przeprosił w minucie. *Zabł. Amf.* 68. *Serm. Vulg.* przepraszam, z przeproszeniem, z daruy, pardon! ich bitte um Verzeihung, verzeihen Sie. Odeyść muszę, przepraszam Pana. *Teatr* 54, 11. Z przeproszeniem Wc Pana, niech mi się godzi spytać, dokąd zmierzasz. *Zab.* 2, 176 *Alb.* PRZEPROSICIEL, - a, *m.*, co przeprasza, der Abbitter, *Cro.* odprositel; *w rodz. żeńſk.* Przeprosicielka, *Cro.* odprositelicza. PRZEPROSINY *plur.*, akt przepraszania, das Abbitten. Przykrzeysze czasem bywaią przeprosiny, niż sama zwada. *Fr. Ad.* 115.

PRZEPROSZYĆ, PRZEPRUSZYĆ *czyn. dok.*, Przeprószać *ndk.*, prószące przesypać, durchſtäuben. Przepruszać (*poncer*) u malarza, podług przepruchy wzorek przesypywać. *Mag. Mscr.*

PRZEPROWADZIĆ, *F.* przeprowadzi *cz. dk.*, Przeprowadzać *ndk.*, *Vd.* prepolat, uprek pejlati; *Cro.* prepelyávam, prepelyati; *Ec.* препроводжáю. a) przeprowadzić kogo przez co, prowadzić przez iakie mieysce, przeprawić go, einen durchführen, hindurch geleiten. Bogu podziękowałem za szczęśliwe przez puszczą przeprowadzenie. *Warg. Radz.* 299, *ob.* przeprawa, przeprawiny. - §. b) przeprowadzić z inszego mieysca do inszego, überführen, hinüber geleiten, aus einem Ort in den andern. - *fig.* Lud od woyny do pokoiu przeprowadziwszy, sposób nabożeństwa ułanowił. *Otw. Ow.* 630. Jaż to moc mam, na kogo wiek twóy przeprowadzić? *ergo ego cuiquam poſſe tuae videar spatium transcribere vitae? Zebr. Ow.* 165, przelać, przenieść na niego). Przeprowadzić się, przenieść się do inszego mieszkania, na insze mieszkanie, umziehen, in eine andere Wohnung ziehen. Nędzny to żywot, przeprowadzić się z iednego domu do drugiego. *Bul. Syr.* 29, 29. - Konie przeprowadzić, wodzić z mieysca na mieysce, Pferde führen, herum führen, vorführen. Każę konie przeprowadzać, albo ie czasem i sam ieżdżam. *Kras. Pod.* 2, 141. Przeprowadzono piękne, okazałe i dzielne konie. *Kras. Pod.* 2, 142. PRZEPROWADZICIEL, - a, *m.*, *Ec.* препроводи́тель, który co albo kogo przeprowadza, der Durchführer, Durchgeleiter, Ueberführer. PRZEPROWADZINY *plural.*, przenosiny, przeprowadzenie się, das Umziehen. Nasi historykowie rozumieią, że nie wiele po potopie to przeprowadziny Lecha i Czecha przypadły. *Krom.* 24.

PRZEPROŻBA, *ob.* Przepros.

PRZEPRUCHA, *ob.* Przepróchа. PRZEPRUSZAĆ, *ob.* Przeprószyć.

PRZEPRYSNĄĆ, *F.* przepryśnie *czyn. idntl.*, Przepryskać *ndk.*, Przepryskuie *pr.*, Przepryskiwać *czſtl.*, *Rs.* перепрыснуть, перепрыскать, перебрызгать, перебрызнуть, перебрызгиваю (z. przebiedz, przelecieć), пробрызнуть, пробрызгать, пробрызгивать; poprysnąć wſkroś, poplunąć, durch und durch beſprützen. (*Rs.* пропорхнуть szybko przelecieć). - §. b) Koń przepry-

ſkuie, parſka, das Pferd ſchnaubt nach einander. Dogaſkuie, parſka, das Pferd ſchnaubt nach einander. Dogadzaiąc szumom ich niespokoynym, konie przepryſkały wesoło. *Tward. Wł.* 211. Pod nim koń przepryſkiwa Turecki. *Tward. Wł.* 106. Nozdrza odęte, perfumami przepryſkuiące. *Mon.* 69, 492.

PRZEPRZĄC, PRZEPRZĘGNĄĆ, PRZEPRZĄGNĄĆ *cz. idntl.*, *F.* przeprzęże, przeprzęguie; Przeprzęgać *ndk.*, Przeprzęguie *pr. cont.*, *Sr.* 1. pjepjahaм; *Vd.* preprezhi; *Crn.* preprezhi, prepregl, preprẽshem; *Rs.* перепрячь, пер-пряжама, inaczey, albo nie konie zaprzęgać. umſpannen, anders anſpannen (die Pferde) Konie przeprzągał. *Bial. Odm.* 9. Woły młode, aby nie tylko po iednéy ſtronie chodzić uczył, na tę i na owę ſtronę przeprzągał. *Cresc.* 551. Przeprzęgam konia z prawey ſtrony na lewą, z pierwszego cugu na oſtatni. *Cn. Th.*

PRZEPRZĄŚĆ, przeprządł, przeprzędła, *F.* przeprzędzie *cz. dk.*, przędzeniem przetrwać, przebyć; lub inaczey znowu poprząść, durchſpinnen; umſpinnen; *Vd.* preprestí; *Rs.* пропрясть, перепрясть, перепряжу. (*Bs.* pripresti, pripresti *iterum nec*).

PRZEPRZEĆ, przeparł, *F.* przeprze *czyn. dok.*, Przepierać *ndk.*, *Bh.* přeprjti, odpór p zełamać, przezwyciężyć, den Widerſtand durchbrechen, durchdringen, beſiegen. (*Rag.* priprjéciti, priprjecjati *transvertere*; *Ec.* препрѣнии, препарания przeświadczyć, przekonać, препрѣмельный przekonywaiący) Za piérwszym potkaniem się przeparci i zegnani w rozsypkę poszli, *Pilch. Sull.* 243. Broniąc oyczyzny do oſtatka, gdy losu iéy przeprzeć nie mógł, padł ofiarą heroiczną. *Kras. Hiſt.* 112. Przeprzeć kogo prawem. *Kosz. Lor.* 91 *b*, cf. przewieść nad kim prawo). – §. przeprzeć w przekonaniu, inaczéy przekonać, upor czyy przełamać, uprzedzenie przezwyciężyć, wyperswadować, den Eigenſinn brechen. Krnąbrną czeladź odprawiłem; oświeceni dali się przeprzeć, a ſtarzy umilkli. *Kras. Pod.* 2, 40. Sam djabeł nie przeprze, gdy on się na co usadzi. *Teatr* 29 *c*, 59. Uporu męża nie przeprę, a boię się go narazić. *Teatr* 26 *c*, 9. Prawda przeprzeć wszyſtko potrafi. *Teatr* 26 *c*, 102. Przeparty swym wewnętrznym świadectwem, mowę utracił. *Nag. Cyc.* 65. Nieprzeparty w swym zdaniu. *Jabł. Tel.* 189, unabbringlich von ſeiner Meynung. Umysł w przedsięwzięciu swoiém nieprzeparty. *Zegl. Ad.* 128. Ona mnie przeprze swemi wybiegami, i znowu mi każą ią przepraszać. *Teatr* 10 *b*, 57. Przeprzeć czyię powieść, *refellere dicta alicuius. Mącz.* Nie przegadasz, nie przeprzesz go. *Cn. Ad.* 632, nie zbiiesz, nie przedysputuiesz, nie przekonasz go. – §. b) *Niedokon.*, Przepierać, z nacierać na kogo oſtro, ſcharf auf einen losdringen. Żydy przepierał. *Sk. Dz.* 43. – Przepierać się *recipr.*, walczyć z sobą, spierać się, mit einander kämpfen. (*Crn.* prepiram se, z którę się; *Crn.* prepir, prepirenga *disputatio*, spór, sprzeczka; *Vd.* prepirati, prepiratise *rixari*; *Vd.* prepir, z przez, spór; *Ec.* препирамься sprzeczać się). Jan XXIII. ieden ze trzech o ſtolicę Rzymską z sobą się przepieraiących. *Krom.* 471. Jawną się dysputacyą przepierali. *Sk. Dz.* 162, cf. przemawiać się, cf. gadać się. – §. 2°) Przepierać, z przepiorować, głosem przekwintować, wyćwerkować, trillern, Läufer ſingen. Nigdy światło księżyca iaśnieysze nie było, Ni tak słodkich ptaszęta przepierały treli. *Przyb. Ab.* 52. – (2, PRZE-

PRZEĆ, przeprzał, *F.* przepre *neutr. dk.*, wſkroś przewiędnieć z gorąca wilgotnego, ſich durchaus erhitzen (erbrämſen), vom feucht verwahrten Heu, Getreide ꝛc. Kapuſta abo brzoſkiew przeprzała, iakoby przewarzona. *Syr.* 1111.) – PRZEPRZECZEĆ kogo *cz. dk.*, gadaniem go przeprzeć, przedysputować, einen überdiſputiren, ihm etwas abſtretten. Krom trudności i wszelkiego przeprzeczenia. *Krom.* 733, *controuersia.*

PRZEPUKLINA, – y, ż., ruptura, przerwanie błony brzuchowéy, cf. kila, *Sr.* 1. pjepuknuno, pjeknuшno, pjepuklina, pjepuknenoſć; *Vd.* pok, lom, respok, reslom, vlomek; der Darmbruch, Netzbruch. Przepuklina iest, gdy wnętrzności razem z siatką przez pociąg otaczaiący błony w słabiznę czyli pachwinę wpadną. *Perz. Cyr.* 2, 224. Ruptury abo przepukliny w łonie pochodzą z dźwigania, z skoczenia etc. *Haur Sk.* 420. Przepuklina iąder. *Perz. Cyr.* 1, 228, der Hodenbruch. PRZEPUKŁOSC, – ści, ż., przepuknienie, rospuknienie, die Aufbörſtung, der Riß. *Tr.* PRZEPUKŁY, – a, – e, rozpękniony, aufgeborſten. Przepukły *Subſt.*, przepuklinę czyli rupturę maiący, der einen Bruch hat. Nie maią wchodzić do zboru przepukły ani trzebieniec. *Bud. Deut.* 23, 1, *Leop. Lev.* 21, 20, *Radz. ib.* PRZEPUKNĄĆ się *recipr. dk.*, *Bh.* prepuknauti ſe; *Vd.* prepoknití; (*Cro.* prepukavam *interuello*); przepęknąć się, rozpęknąć się, zerwać się, aufplatzen, aufberſten. Na wrzod plaſtry przykładaią, aż się sam zgoi i przepuknie. *Petr. Ek.* 62. Judasz po wieczerzy obiesił się i przepukł. *Twor. Wie.* 94.

PRZEPUDROWAĆ *cz. dk.*, pudrem przeiąć, durchpudern, *Rs.* пропудрить, пропудривать.

PRZEPUNKTOWAĆ *czyn. dk.*, punktami przedzielić, mit Puncten abtheilen. *Interpunctus*, przepunktowany, rozdzielony. *Męcz.*, *Sr.* 1. pjedepkuшwané

PRZEPURGOWAĆ *cz. dk.*, przeczyścić purgansem, *Ross.* прослабить, durchpurgiren. Przepurgować się wolnym lekarſtwem. *Haur Sk.* 390.

PRZEPUŚCIĆ, *F.* przepuści *cz. dk.*, Przepuszczać *ndk.*, *Bh.* přepauſtíti, přepuſtiti, propuſtiti; *Sr.* 1. pſchepuſchtjiu, pſchepuſchtjim, puſtjam pjez; *Vd* perpuſtiti (*indulgere, permittere*), prespuſtiti ſkuspuſhati, ſkuspuſtiti, zhrespuſtiti; *Cro.* prepûscham, prepuſztiti; *Rg.* propûſtiti, propûſctati; *Bs.* propuſtiti; *Ec.* пропущаю, *Ross.* непепущать, перепущать, перепускать, пропустить, пропущать, пропускать, puścić przez co, durch etwas durchlaſſen. Ja czasem do Hortensyi przez mury ogrodowe przepuszczam regenta. *Teatr* 23 *d*, 40. Marnotratnik ten wszystko przez gardziel przepuścił. *Fur. G.* 2, przepłokał, przeiadł). Przepuszczać przez cedzidło, z przecedzać, durchſeihen. Przepuszczać wosk, łóy, z roztapiać. *Cn. Th.*, zergehen laſſen, zerlaſſen, zerſchmelzen, umſchmelzen. Jako gdybyś chciał srebrem nieprzepuszczanem ozdobić naczynie gliniane; tak ... *Leop. Prov.* 26, 23, nieplawionym. 3. *Leop.* – §. Przepuścić żołądek, z przelaksować, przeczyścić, abführen, durchpurgiren. Na kurcz dobrze iest żywot przepuścić. *Sien.* 382. Ziele pieprzyczka mocz kasztanowiony przepuszcza. *Sien.* 137. Nasienie to ususzone zatwierdza żywot, ale świeże czyni przepuszczenie. *Sien.* 136, przeczyszczenie, purgowanie, laxowanie). – §. *absolute* przepuszcza, z purguie go, laxuie go, er larirt, hat das Laxiren. Cieląt do pas-ternika

kr nie dawać, boby z tego zaraz przepuszczały i zdychać musiałyby. *Haur Sk.* 57. - b) Przepuścić co na kogo, dopuścić żeby nań przyszło, zulassen, daß einen was treffe, begegne Dla grzechów głod arogi przepuszcza bog na świat. *Bial. Post.* 104 *et* 100. Bóg przepuszcza, że w bitwie nieraz sprawiedliwy przegrywa. *Sk. Dz.* 661. Przepuszczenie boże, dopuść boski, *Rs.* промыслъ. Tatarzy z przepuszczenia bożego garścią nam to oddali. *Wer. Kii.* 6. - c) Przepuszczać człowieku, *melius dicitur* odpuszczać, *Cn. Th.*, einem verzeihen, vergeben. Przepuszczać miastu, budowaniu, s nie pewać; *non recte dicere* odpuszczać miastu *hoc sensu*; *alio recte dicitur* odpuszczać miastu winę, obrazę. *Cn. Th.*, einer Stadt verzeihen, sie pardouiren, begnadigen (im Kriegsrechte). Szkodzi dobrym, kto złym przepuszcza. *Fr. Ad.* 121, przez szpary patrzy). Dobrzy się więc zarażają, widząc że złym przepuszczają. *Cn. Ad.* 405. Popędliwi oycowie, nie prawie dzieciom swym przeyrzeć a przepuścić nie chcą, ieno żeby na nie weyrzeli, tyle chłost onym zadaią. *Glicz. Wych. G 3 b.* Przepuść nam nasze winy, boć też i my przepuszczamy wszelkiemu, który nam winien. *Sekl. Luk,* 11. Kto przepuszcza złoczyńcom, złoczyńcą się staie. *Teatr* 45, 55. Francyą woiuiąc, z nienawiści ku Filipowi, kościołom bożym nie przepuścił. *Sk. Dz.* 1077, nie darował; nie szanował ich). Dla chuci panowania żadney cnocie i prawom nie przepuszczą. *Sk. Dz.* 854. - §. *Dziecię nie ma się z starszemi rozstać, aż odpuszczenie wziąwszy, albo przepuszczone od nich będąc. Erax. Ob. C iij*, pożegnanym, entlassen. *PRZEPUST, - u, *m.*, n. p. Jeiść przed dziękować. gdy ma do przyiacielskich uszu przepuść mowa, *transitum. Zebr. Ow.* 80, przystęp Zulaß Zutritt, Zugang. PRZEPUSTNICA, - y, *ż.*, deska abo krążek miedziany. z dziurami, odpowiadaiącemi wagomiarom armat; przez nie przepuszczaią się kule, dobieraiąc ie do armat. *Jak. Art.* 3, 311, *et* 1, 247, Kugelbret. mit runden Löchern nach dem verschiednen Caliber der Kanonenkugeln. *PRZEPUSTNY, *PRZEPUSTOWY, - a, - e; od przepustu, *Rs.* пропускный, Zulaß-s, Zutritts-. *Rosr.* пропускной видъ, пропускъ paszport. PRZEPYCH, - u, *m.*, pyszna zazdrość, ubieganie się z drugiemi z dumy, przesadzanie się. *Bh.* pych, *Rs.* чрезмѣрство (*ob.* szczurgol), велелѣпие, великолѣпие, чванство; чѣсмво, чванѣнїе, Eiferſucht, Stolz, ehrgeizige Nacheiferung, Wettſtreit. (*Cro.* prepuhivam *perflo*, *Bos.* propuhan; *ob.* puchać). Przepych i dostoieństw zabieganie, naybardziey serca posiadło. *Pilch. Sall.* 23. Ja spokoyne życie nad przepych przekładam, I w modach i w Warszawie szczęścia nie zakładam. *Nieme. P. P.* 31. Ruynować się dla pokazania się, to są przepychy. *Mon.* 69, 143; *Vd.* saprangati, sapohaikuvati, verprangen. - §. *in bonam partem* Przepych chwalebny, emulacya dobra, Wetteifer. Nauki zaczynały się iuż rozkrzewiać, aż do emulacyi czyli przepychu. *Mon.* 73. 518. W zgromadzeniach uczonych szlachetny panuie przepych. *Zab.* 5. 423. Na przepych, ubiegaiąc się na wyścigi, wetteifernd, um die Wette Ptaszęta w tym zakrzewiu zdaią się na przepych wyśpiewywać swoie w tych lubych mieyscach roskosze. *Stas. Num.* 2, 84. Każdy usiłował na przepych zachować drugiemu życie. *Mon.* 70, 659.

PRZEPYSKOWAĆ, - uię; - uie *Med. ndk.*, *translatum a*

pecudibus, quae cum minus esuriunt, fastidiose cibum rostro disturbant, z przebarszczać. *Cn. Th.*, kostwählig seyn; przebierać w iedzeniu.

PRZEPYSZNIC się *Rec. dk.*, Przepyszniać się *ndk.*, na przepych się zaszczycać czym, mit etwas stolziren, prangen. Cokolwiek stroyna ziemia ma piękności, Czym się przepyszna hoynie przyrodzenie, Doskonałości twoich to są cienie. *Past. F.* 138. PRZEPYSZNOSC, - ści, *ż.*, cudność, przepyszna wspaniałość, Prächtigkeit, prachtvolle Schönheit, *Ross.* пречудесность. PRZEPYSZNY, - a, - e, - ie *adv.*, cudny, wspaniało piękny, wunderſchön, prunkvoll, mit Pracht, *Ross.* велелѣпный, великолѣпный, щеголскій, узорочный. Dom z przepysznowzorzystych marmurow zbudowany. *Pilch. Sen. list* 49.

PRZEPYTAĆ, Przepytać się *dk.*; Przepytawać, Przepytuie *kont.*, Przepytywać *fr.*, i tam i sam szukać, *przepytawać *disquirere Mącz.*, nachfragen, nachforſchen, ausfragen; *Sr.* 1. pſchepptam, pieрotam, piepotupu, pieзpotupu, zpotupu, napotupu, pzepraſchupu; *Vd.* isprashati, presprashati (cf. prosić, przeprosić); *Bg.* pripitati, pripitivati; *Bs.* pripitati, opet upitati). Przepytawać a rozbierać niektórą rzecz. *Mącz.* Ani czasu do przepytawania, ani do opisowania początków i spraw postronnych narodów nie mieli. *Krom.* 6. Przepytywać się o postępki każdego. *Mon.* 74, 487. Trzeba się o iakiego plenipotenta przepytać, któryby o prawnych moich interessach miał pilność. *Teatr* 19 *b*, 9. PRZEPYTOWNIK, - a, *m.*, przewiadownik *perquisitor. Mącz.*, der Nachforſcher, Durchſucher; *Sr.* 1. piepotwaŕ.

PRZERĄBAĆ, *F.* przerąbie *cz. dk.*, przerębnie *ndk.*, *Sr.* 1. pierubaćj, pierubnu; *Rs.* прорубать, прорубить, перерубить, przesiec, przeciosać, durchhauen, durchhacken. Stawy w zimie trzeba przerębować, aby ryby nie pozdychały. *Zaw. G.* - §. Przerębować las gęsty, przecinać, przerzedzać, einen Wald durchhauen. *Cn. Th.* Przerąbanie, *Rs.* прорубка.

PRZERABIAĆ *ob.* Przerobić. PRZERABIACZ, - a, *m.*, który co przerabia, der Umarbeiter. Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, kupca roswoźnikiem nazwać można. *Mon.* 67, 114. PRZERABIALNY, - a, - e, dający się przerobić, odnowić *Cn. Th.*, umarbeitbar.

PRZERACHOWAĆ *cz. dk.*, rachuiąc przeyść, rachunek odbyć, przeliczyć, durchrechnen; *Sr.* 1. pierachnuпu; *Vind.* prerazhunati, prestet, preshteti, preshtievati, skusarazhunati, skussraitati; *Crn.* preudàreti; *Rg.* pribroitti; *Bosn.* pobroiti, proosapiti; *Cro.* prebrájam, prebroiliszem; *Rs.* перечисливать, перечесть, пересчитать, пересчитывать, просчитать, просчесть, просчитывать; *Ec.* пречисляю. Przerachować komu, *Vd.* priedrazhunati, priedraitati, verrechnen. - Przerachować się, w rachowaniu omylić się, ſich verrechnen, *Vd.* sarazhunati, sarraitati; *Rs* прочестися, прочитаться, обочитать, обчесть, обсчитываю, обчéсться. Przerachowanie się, przerachowana t. i. źle zrachowana liczba, *Rs.* перечёть, обчóть, прочетъ. Przerachowany, źle, omylnie zrachowany, *Rs.* прочетный.

PRZERADZIĆ, *F.* przeradzi *cz. dk.*, Przeradzać *ndk.*, (*Bh.* proraditi zdradzić, *Sr.* 1. pſcheraſiſch); przewodzić radą a wymownością swą nieco, wiarę komu czynić, *persuadere. Mącz.*, mit ſeinem Rathe überwiegen, mit ſeiner Stim-

me durchdringen. *Persuasus* przeradzony, ma za to, wierzy temu. *Mącz.*, przekonany, überzeugt. *Persuasio* przeradzenie, przewiedzenie czego wymową, uczynienie wiary. *Mącz.* *Proditus* wydany, przeradzony, oszukany *Mącz.*, przechytrzony, überlistet. Sam się przeradził, *captus sua fraude Hannibal. Mącz.*, er hat ſich in ſeine eigne Schlinge verſtrickt.

PRZERASTAĆ *ob.* Przerosnąć.

PRZERAZIĆ, *F.* przerazi *cz. dk.*, Przerażać *ndk.*, *Bh.* pieraznti, prorazyti, prorazeti; *Sr.* 1. pſcheraju, pjeraju, pzebiju, pſcherazem; *Rs.* прорази́ть, прора́жать, przebić wſkroś, przeszyć, przebość, durch und durch ſchlagen, durchſchlagen, durchhauen, durchſtoßen. Naprzod pana zabił, potym sam siebie na obie ſtronie przeraził. *Gor. Sen.* 187. Cóż za niespodziany piorun nas przeraził! *Teatr* 46 *c*, 105. Porwał się, iakby go piorun przeraził. *Węg. Org.* 10, *Zab.* 14, 354, wie vom Blitze getroffen. – *tr.* Przerażać serce, uszy, oczy, ſtrachem, wſtrętem przenikać, wzruszać, mit Schrecken, Erſtaunen erfüllen, erſchüttern, durchdringen. Zatrwożeni ieſteśmy niebezpieczeńſtwem, którego się boimy, przerażeni niebezpieczeńſtwem przytomnym. *Pam. Warsz.* 1, 30, *Niemc.* Czyſtym i niewinnym sumnieniem, żadną boiaźnią nie przerażonym, żadnym poczuwaniem się nie zgryzionym, do Rzymu powrócił. *Sem. Cyc.* 506. Podwaią w przeciwniku dzielność, kto się boi, Przeraża nieprzyiaciół, kto odporem ſtoi. *Węg. Org.* 10. Widok ten smutny tak go przeraził, że prawie od siebie odszedł. *Mon.* 65, 572. Jego ſtęki i słowa przerażały uszy. *Przyb. Ab.* 108. Skażone to są oczy, które biała szata przeraża. *Pilch. Sen. Gn.* 234, tępi, die Augen blenden, ihnen wehe thun. Łaską iego przerażony, płakał i ręce całował ſkrussony. *Jabł. Ez.* C, 3, poruszony, wſkroś wzruszony, im Innerſten gerührt). PRZERAZ, - u, *m.*, PRZERAŻENIE, - ia, *n.* przeniknienie, das Durchſchlagen, Durchdringen. Władzy wszechmogącey przeraz. *Przyb. Milt.* 11. Gwałtownym przerazem rani iego uszy. *ib.* 66. *Przeſtrzegłe przerazy mniéy mogą. *Chodk. Koſt.* 49; przewidziana klęſka mniéy boli). – *fig. tr.* Przerażenie umysłu, gdy ſkutki nieszczęścia i klęski przeymuią nas i gnębią. *Pam. Warsz.* 1, 30 *Niemc.*, cf. przeſtrach). Stróże grobu wielkie przerażenie na sercach mieli, tak że się ſtawszy iakoby martwymi Leżeli długo przelękli na ziemi. *Odym. Sw.* 2 *L* 13. PRZERAŻLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, moc przerażania, przenikania, die Durchdringbarkeit, Durchdringlichkeit. Tak wielka ieſt nauki Chryſtusowéy moc, tak wielka taiemnic iego przeraźliwość, że chociaż naybardziey obłędli wościami oszpecona, przecię zacnieysza niż nabożeńſtwo żydowſkie. *Smalc.* 65. PRZERAŹLIWY, PRZERAŹNY, - a, - e, - io *adv.*, przenikaiący, przenikliwy, durchdringend. Gdzie mam uciec przed twoim duchem przeraźliwym? *J. Kch. Ps.* 200. Jowisz przeraźnieyszemi od piorunów swoich rzuca wzrokami. *Tr. Tel.* 150. Patrzcie, co umie miłość przeraźliwa. *P. Kch. J.* 17, serdeczna, uprzeyma, herzliche Liebe. Acz krótkiemi słowy, ale przeraźnemi prawie, to opowiedział. *Zrn. Pſt.* 2, 451 *b*, bardzo wyraźnemi, do serca przenikaiącemi.

PRZERDZEC, *F.* przerdzeie *Neutr. dk.*, *Ross.* перержаве́ть, rdzą przeyść, durchroſten. – *tr. fig.* Starzec przerdzały. *P. Kch. J.* 186, spleśniały.

PRZERĘBEL, PRZERĄBEL, PRZYRĘBEL, - i, *ż.*, *Boh.* probluben', bruha; *Vd.* laura; *Rs.* пробо́йна, проду́хь, продушина, продушина, прорубь, die Eiswuhne, die Bake, Wake, ein gehauenes Loch im Eiſe. Przeręble są to mieysca w lodzie wycięte, żeby się ryby w ſtawach albo ieziorach nie dusiły. *Kluk. Zw.* 3, 217, *Zaw. G.* Gdy zawód zapuścili w przerębli, trzy małe rybki wywlekli. *Stryik.* 502. *Prov.* Kręci się, by ono iſte w przerębli. *Rys. Ad* 26. *PRZERĘBNE, - ego, *n.*, *Rs.* прорубно́е полотно́ od prania nad przeręblą. *PRZERĘBNIK, - a, *Rs.* прорубщи́къ co przerębuie przeręble. PRZERĘBUIE *ob.* Przerąbać.

*PRZEROBA, - y, *ż.*, *PRZEROBEK, - bku, *m.*, przerobienie, przeformowanie, das Umarbeiten, Umſchaffen. Umyſł ieſt swoim mieyscem własnym, a w przerobie Nieba w piekło, i piekła w niebo panem w sobie. *Przyb. Milt.* 15. O przerobkach lasu, n. p. Gdyby kto las na paszną chciał przerobić, .. *Stat. Lit.* 297. PRZEROBIĆ, *F.* przerobi *cz. dk.*, Przerabiać *ndk.*, *Sr.* 1. pſchedjilam, pſchedjiwam; *Crn.* przedělam; *Vd.* predelati, prenarediti, prevdelati; *Rs.* перерабо́тать, прораба́тывать, przedziałać, przeformować, przeobrażać, przekształtować, umarbeiten, umachen, anders machen, umſchaffen. Trudno przerobić, co się złym uchowa, Wązak się w sokoła nie odrodzi sowa. *Min. Ryt.* 4, 206, *Fr. Ad.* 32. Panowie tu na nowo Polskę przerobili, Ledwiem ią poznał, kiedym wrócił z zagranicy, *Niemc. P. P.* 45. Polacy łatwo na kształt obcy przerabiaią się. *Zab.* 14, 176. Przerobić na swoię formę i sposób swoiego myślenia. *Teatr* 19 *b*, 2, przekabacić, przedzierzgać). Przerobiłem na ſtronę swą żołnierzy wielu. *Min. Ryt.* 1, 101. Mężaś mi tak przerobił, że nie do poznania. *Teatr* 43 *c*, 154 *Wyb.* Przerobienie, *Vd.* predelanje, prenaredba, prenareja, prenarejenje; *Rs.* переде́лка, переде́лъ. Przerobiony *contrefait*, *Ross.* нара́дный. – *In malam partem*; przenaiąć, przedarować, przekupić, beſtechen, auf ſeine Seite bringen. Patron był od przeciwney ſtrony przerobiony i przedarowany. *Chel.* 56. Wiem, że blaſk złota przerobi ią na moię ſtronę. *Teatr* 15, 61. Niech cię bogaty nie przerabia datek, Dla któregobyś prawdy zmienił ſtatek. *Chroſć. Job.* 140. Muszę go przerobić, by też naydroższemi śrzodkami. *Teatr* 28 *b*, 178. – *Mathem.* Przerabianie w Algiebrze, *reductio. Alg.* 5, *Łęſk.* 2, 112. – §. Przerobić, robiąc przerzucić, przegnieść, przeciſkać, durcharbeiten, durchwühlen. W śpichrzach zboże przerabiać trzeba, aby się nie zagrzało. *X. Kam.*, umſchaufeln. Ziemię, ile możności przerobić i upulchnić należy. *N. Pam.* 17, 205. – 2) Przerabiać, przegradzać, przeplatać, przekładać między co, dazwiſchen einarbeiten. Haftowała sukienkę Andromacha złotą, Przerabiaiąc perłami miſterną robotę. *Min. Ryt.* 2, 276. – 3) Przerabiać, przerabiać się, czas nieiaki pracuiąc przepędzać, dla zdrowia robić, einige Zeit durch arbeiten, zu ſeiner Bewegung eine Arbeit vornehmen, ſich mit Arbeit Bewegung machen; *Rs.* промышля́ться. Ktoby ciała często przerobić a ćwiczyć zaniedbywał, brzuchem iako kałdunem drogę sobie do wszyſtkich spraw zawali. *Oczk. pr.* 39. Dla zdrowia nie wadzi przerobić abo przepracować. *Bud. Cyc.* 18. – 4) Przerabiać, robiąc wycierać, wyrabiać, wypotrzebować, wyżyć, ausarbeiten, abarbeiten, abnutzen durch Arbeit. I żelazo się przerobi, i ſkał się p zenosi, *assidua ſtilla saxum excauat. Mącz.* PRZERÓBKA, - i, *ż.*, Przeróbka zboża znaczy ryzować go na ląd, na rozpoſtarte żagle, i nazad go na ſtatek zsypać. *Mag. Mscr.*, das Umſchaufeln des Getreides.

PRZEROCZYC *cz. dk.*, odroczaiąc inszy termin czyli rok naznaczyć, *Rs.* перестрочить, перестрочивать prolongować termin, перестрочка prolongacya terminu. (просрочить, просрочивать rok czyli termin omieszkać, просрочка omieszkanie terminu).

PRZERODNY brat. *Nar. Hist.* 3, 305, bardzo odrodny, sehr ausgeartet. Miłość, *nieprzerodne* to iakieś widzę stworzenie, Żadna go rzecz śmiertelna z serca nie wyżenie, Ustawicznie się lęże. *Anakr.* 40, 5 nieprzerodzone, ustawicznie na nowo się odradzaiące, unausrottbar, ohne Aufhören hervorwachsend. PRZERODZONA matka; która iuż więcey nie rodzi; iuż niepłodna, eine nicht mehr fruchtbare Mutter, die schon genug geboren hat, und nun nicht mehr gebiert. - *fig.* Prywatna niechęć, ta w narodzie naszym nieprzerodzona matka w szkody i niedbalstwa publiczne. *Nar. Chod.* 2, 103, przeobfita zawsze, nie przestaiąca być płodną. - *Similiter.* Nieprzerodzone pola, nigdy się nie wysilaiące, n. p. zły człowiecze spustoszyłeś Pola nieprzerodzone, zwoiowałeś, wywróciłeś Miasta pięknie sadzone. *J. Kchan. Ps.* 10. O pola nieprzerodzone, Jako zaś leżycie płone. *Groch. W.* 500, *ib.* 558. (*Rs.* перерождать, перерождать odrodzić, переродиться odrodzić się, 2) wyrodzić się; *Ec.* переродиться, преложиться przeobrażać się, przekształcić się, *Ross.* прорости, пропомать porodzić.

PRZEROSNĄĆ, *F.* przerośnie *med. idntl.*, przerastać *ndk.*, *Bh.* přerůsti. *Vd.* skusrastiti, prerastiti, perrastiti, zhriesrastiti, serastiti, obrastiti; *Bs.* prorasti, prokliçati; *Rs.* перерости, прорастить, прорастать: wzrostem przeyść, überwachsen, im Wuchse übertreffen. Przerósł brata. *Ld.* - §. Węgrowie Matyasza rok siedmnasty przerastaiącego, krolem obrali, *annos 17 natum. Krom.* 614, pędzącego, im 17ten Jahre seines Alters (Wachsthums). - §. *Nimii*; Przerosnąć, zbyt wysoko wyrosnąć, übergroß wachsen. Przerosłe olbrzymisko. *Zab.* 9, 33 *Zabł.*, zbyt wielkie, wysokie, überlang, übergroß - 2) Przerosnąć przez co, przeplataiąc co wrosnąć, durchwachsen durch etwas. Sztuka mięsa przerastała. *Kras Pod.* 1, 19; tłustością przeplatana, mit Fett durchwachsenes Fleisch, *Rs.* прорасти. Zbyt tłustych miąs chronić się; naylepsze są przerastałe. *Haur Sk.* 504. Dobra sztuka mięsa przerastała z krucha. *Kras. Pod.* 2, 68. Przemarzlina w drzewie przerastała. *Jak. Art.* 3, 144.

PRZEROWA *herb*; kopija z proporcem żółtym, w pół złamana. Na hełmie trzy pióra strusie. *Europ.* 3, 42, ein Wappen. PRZEROWNAĆ *cz. dk.*, Przerownywać *ndk.*, *Bh.* přerownati, přerownawati, wciąż porównać, durchordnen, durchschlichten. - 2) przerównać kogo, przewyższyć, einen übertreffen. Acześ ieszcze laty do takiego wieku nie przyszedł, ale dary bozemi, snadź ze wszystkiemi nie tylko porównał, ale i daleko przerownał. *Rey Zw.* 119. Tak się sprawował, że nie tylko z swoiemi drugiemi porównał w sprosnościach, ale ie przerównał. *P. Kch. Orl.* 1, 48. Starayże się, chceszli ziemną zrównać abo też i przerównać, abyś człowiekiem dobrym był. *Orzech. Tarn.* 124. Drudzy go głową przerównaią, Ale tey powagi nie maią. *J. Kch. Dz.* 50. Boże twa sprawiedliwość góry przerównała. *J Kch. Ps.* 49, wyższa nad góry. *Karp.* 5, 95.

PRZEROZKOSZNY głos. *Przyb. Milt.* 329, bardzo, arcy rozkoszny, überreitzend, sehr ergötzend.

PRZEROZUMIEC *cz. dk.*, wskroś rozumem objąć, przeniknąć, zrozumieć, durchaus verstehen, begreifen. Zaniechay tey potuchy, iakobyś mógł wielkich mężów rozumy wkrotce przebiec i przerozumieć. *Pilch. Sen. list* 269. Kto filozofią poiął i przerozumiał, tym samym sobie, iak się ma zachować, ustawę przepisał *ib.* 3, 134. (*Vd.* preiresmisliti, z wprzód rozmyślić, vorerwägen, *Ec.* пропразумникъ, которий напредъ о комъ промышленемъ, предвидить przewiduiący.

PRZERWA, - y, *ż.*, *Bh.* přetrž, přitrž, přetržka, strž, (cf. storc); *Vd.* resziep, pok, spok, respok, votlovina, pokavisa semle; *Cro.* podir, podlésina; *Bs.* prosid, jáz; *Cro.* rùpa; *Rs.* прорывъ, просѣдина, умехъ, отвалъ, ущелье, буерякъ, стремнина; *Ec.* пролóгъ, просѣдина, разсѣдина; przerwane mieysce, urwa wprzek, ein Durchbruch, eine Kluft, ein Durchriß in der Erde. Powodź skrytym się ponikiem przez groblę wykradłszy, przerwę wielką uczyni. *Tward. W. D.* 10. Kiedyby nie było przerw i łomanin, nie byłoby drogi iak na 1000 kroków. *Warg. Cez.* 180. W fortyfikacyi: przerwa, traverse, przedpiersień przerzynaiący poprzecznie ramiona ukrytey drogi. *Jak. Art.* 3, 312. — §. Przerwa w mowie, w czynnościach etc., przestanie, das Unterbrechen, Abbrechen. Parlament po przerwie, która z przyczyny świąt nastąpiła, dziś zebrał się pierwszy raz. *Gaz. Nar.* 1, 168.

PRZERWAC, *F.* przerwie *cz. dk.*, Przerywać *ndk.*, *Bh.* protrhnauti, pietrhnauti, pretrhati, přetrhowati (cf. przetargnąć); *Sr.* 1. pjetorhnu, pjezatorhnu; *Cro.* pretergávam, pretergnuti, (*Cro.* prerivavam *pertrudo*); *Rg.* priarvam, pretergnuti; *Rs.* прорвать, прорывать, перервать, прерывать, перерывать; rozerwać, rwaniem rozdzielić, zerreißen, durchreißen. Ocean przerywa i rozcina ziemię króla Syam. *Boter* 2, 103. Golgota, po Pańskiem skonaniu, Na dwie się części rozdarłszy przerwała, Z których go iedna część w swym zatrzymaniu Pospołu z łotrem sprawiedliwym miała; Druga zaś tego Gesmana w przerwaniu Oddalonego od Pana trzymała. *Odym. Sw.* 2, *Ji 4 b*, rozpadała się, spadała się, i w przerwie czyli oderwisku swym Gesmana trzymała). Góra bardzo przykra, przerwana, a naymniey nie pochodzista. *Baz. Sk.* 285, przerwista, pełna przerw). Przerwanie rzemyka, powroza, *abruptio. Cn. Th.* Woda groblę przerwała. *Pilch. Sall.* 174. Przerywać most, zrzucać most. *Cn. Th.*, die Brücke abbrechen, abreißen. - *Medic.* Przerwanie wodne, gdy przeciwprzyrodzonym sposobem woda w moszna osięknie. *Perz. Cyr.* 2, 234, przepuklina moszen, der Wasserbruch. - *tr. fig.* przerywać, przełamać, unterbrechen, durchbrechen. Brzęk niekiedy przerywany, iest mi przykrzeyszy, niżeli ciągły. *Pilch. Sen. list* 2, 6, *Rs.* сь разсмѣяниемъ. Nieprzebudzony człowiek, abo sen twardy, nieprzerwany. *Cn. Th.* Sybaryci kury na wygnanie skazali, aby snadź sen ich nie był przerwany. *Zab.* 6, 560. Przerwał na koniec milczenie. *Niemc. Ar.* 4, 135, przemówił). Przerywam mowę, ucinam, die Rede abbrechen. Po dziesięć razy powtarzane okrzyki, przymusiły ią przerwać mowę. *Teatr* 37, 119. Przerywaiąc mowić, przestawaiąc, *interrupte. Cn. Th.* Przerywanie swey mowy abo rzeczy wtrąceniem czego różnego, *interfatio. Cn. Th.* Przerywać komu mowę, wpadać ze swoią mową, nie dawać mu domówić, przeszkadzać mu, *Slo.* w reč vtrocitj; *Crn.* drésnàm; jemandes Rede

unterbrechen. Cicho, nie przeryway mi mowy. *Boh. Kom.* 4, 202. Ale nie przerywaymy, obaczemy, jak mi tego dowodzi. *Teatr* 34 *b*, *G.* 2. Mowże, upewniam, że nie przerwę. *Teatr* 34 *b*, 4, nie będę przeszkadzał). Przepraszam, że wam przerywam; ale iuż trzecia godzina. *Teatr* 38, 110. Przerywać sprawę iaką, uciąć, przestawać, unterbrechen, abbrechen. Przerywać co czym, przeplatać, przemieszać, przegradzać, mit etwas unterbrechen, untermischen Przerwało się smętkiem to wesele. *Cn. Th.* Pieśniami noc przerywamy. *Groch. W.* 38. Tak na świecie bywa, Że słodką rozkosz gorzki ból przerywa. *Zab.* 14, 279 *Rzew.* – §. Przerywać koniowi piiącemu, nie dawać mu prędko i wciąż pić, ein Pferd im Saufen unterbrechen. *Cn. Th.* – b) Przerywać konia, osła, zerwać. *Cn. Th.*, ein Pferd ꝛc. übertreiben, zu sehr anzreifen, przepędzać); *Rs.* обезжаливать. Przerwać dziecię, szkodę uczynić gwałtownym go braniem. Przerwać się, sobie szkodę czynić wewnętrznie gwałtownym ruchem, *Rs.* надсѣчься, обезжаливаться. – c) Przerywać płonki, przerzedzać, tam i sam powyrywać, hier und dort ausreißen. Len ieżeli gęsto powschodził, plewiacz go przerywać powinien. *Przydz.* 8. – *§. Nie dosyć na tym masz, iż mi przerywasz męża, ale i iagody syna mego chcesz brać. *Biel. Hst.* 15, że go rożnie odemnie odrywasz, że go balamucisz. PRZERWANOSC, – ści, ż., PRZERWISTOSC, stan przerwania, oderwanie, das Durchreißen, Abreißen, das Abreißne. Prorok powiada: niech będzie przerwanie wyrównane; przez przerwaność znaczą się ludzkie występki, któremi targaią sobie przystęp do królestwa niebieskiego. *Gil. Pst.* 265 *b*. PRZERWIPĘP, – u, *m.*, ziele, pępownik, obieżyświat, pępkowe ziele, Durchwachs. *Sien. wykł.*, powietrzne ziele, pępownikiem, lub przerwipępem rzeczone iest, że wypukłemu i naruszonemu pępkowi bywa lekarstwem; zowią go też przestrzelonym. *Syr.* 1629. PRZERWISTY, – a, – e, pełen przerw, klüftig, voll Klüfte; *Vd.* reszieplen, votliu, sterm, storminast; *Rs.* прерывистый, упесистый, буерачистый. Skały przerwiste. *Min. Aus.* 52. Nieprzyiaciel ten przerwistemi łęgami i górzystemi zasadzkami nas wikłaiący. *Fal. Fl.* 34.

PRZERYĆ, *F.* przeryie ez. *dk.*, przerywać *ndk.*, *Boh.* prorygi, přerygi; *Vd.* preriti, skuriti; *Crn.* preryti, preryem; *Ec.* предрыю, *Rs.* прорыть, прорывать, перерыть, перерывать, wskroś ryiąc przenikać, durchgraben, durchwühlen.

PRZERYCZEĆ cz. *dk.*, Przerykować *ndk.*, ryczące przetrwać, przebyć; lub ryczeniem przeważyć, durchbrüllen, überbrüllen; *Rs.* прорычать, прореветь, промычать. Tylko z serca wzdychania głębokie wywodzisz Co można na me słowa przerykuiąc sobie; *remugis. Zebr. Ow.* 22.

*PRZERYGOWAĆ cz. *dk.*, n. p. Worek napchany ziołmi przerygować i przeszyć. *Syr.* 850, przestrzygować, weitläuftig durchheften.

PRZERYSOWAĆ cz. *dk.*, rysuiąc przekopiiować, inaczey narysować, abzeichnen, zeichnend abkopiren, umzeichnen. Mappę iak przerysować w iedney wielkości. *Sol. Geom.* 2, 128, *Zab. G.* 200. O kopiiowaniu i przerysowaniu kart. *Łęsk.* 116.

PRZERYWAĆ 1) ob. Przerwać, 2) Przeryć. PRZERYWACZ, – a, *m.*, który co przerywa, *Bs.* smetnik, *Rs.* разрѣшитель, der Durchreißer, Durchbrecher, Unterbrecher. Przerywacz mowy, zabawy, *interpellator. Cn. Th.*

PRZERYWCZY, – a, – e, przerywaiący, przerywany, nieciągły, *Ec.* хлѣбимый, выступающій, вырываемый, unterbrochen. Dobywano zamku; ale przerywczym szturmem i bardzo tępo. *Krom.* 516. – §. Senat przerywczym głosem wyiępki Zbigniewa szerzy, *certatim exaggerat Krom.* 129, cf. *Rs.* на перерывъ на wyścigi, uganiaiąc się).

PRZE-RŻAĆ cz. *dk.*, rżeniem przebyć, durchwiehern, *Rs.* проржать.

PRZERZADZIĆ; ob. Przerzedzić.

PRZERZĄDZIĆ cz. *dk.*, lepszy porządek wprowadzić, do rządu przeprowadzić, przemienić na lepszy porządek, ordentlicher einrichten, umordnen. (*Rs.* переряднть, переряжать przekroić, przebrać). Chociażem nie miał żadnego państwa do przerządzenia, założyłbym się, iż Piotr Wielki nie wchodził bardziey niż ia w naydrobnieysze nauk politycznych części. *Teatr* 6 *b*, 52.

PRZERZASNĄĆ się, przerzasł się *Rec. idutl.*, przestraszyć się, przelęknąć, sehr erschrecken, auffahren vor Schrecken. Przez sny straszyć mię będziesz, i przez widoki przerzaśnieniem mię strzęsiesz. *St. Kaz.* 502. Przerzasł się, *perculsus timore. Cn. Th.* Przerzasły, przestraszony *Wlod.*, erschreckt.

PRZERZEC, przerzekł, *F.* przerzecze, przerzeknie, przerzekę cz. *dk.*, Przerzekać *ndk.*, *Boh.* přeřeknauti, přeřknauti; *Ross.* проречь, przemówić, milczenie przerwać, zu sprechen anfangen, sagen. (*Sr.* 1. pjerlecjeći sbyrwać, zu sprechen anfangen, sagen. (*Sr.* 1. pjerlecjeći sbytnie gadać; *Bs.* prirecchise *altercari*; *Es.* пререщи, пререкать. прерѣщаться sprzeczać się, *Rs.* пророчествовать wyrocznia). Nie był, ktoby co przerzekł. *Groch. W.* 260. Panowie chociaż wiele brzydkich złości płodzą, iednakby każdy zginął, ktoby śmiał to przerzec, a naymniey gębę rozdziewić. *Kosz. Lor.* 111 *b*. Stanąwszy tedy blisko Jrys nieleniwa, tak przerzekła. *J. Kch. Dz.* 49. Proszę cię, przerzekę ieszcze ten raz. *Bud. Genes.* 18, 33. Za pierwszym i drugim anioła do niey przerzeczeniem. *W. Post. W.* 3, 343. Stał smutny, i cicho tak przerzeka . . . *Przyb. Ab.* 116, *Sk. D.* 806, *Wys. Jgn.* 125. – b) przerzec, przepowiedzieć, cf. prorokować, vorausſagen; *Rg.* prirecchi, zarecchi, gonětati; *Rs.* предрещи, предреkать, предсказать, предсказывать. Jle ci przerzekli o Chrystusie rzeczy, wszystkie się wypełniły. *Pasz. Dz.* 78. Przerzeczony, przepowiedziany, prorokowany, *Vd.* prerokuvan, priedpoviedan; *Rg.* prirecčen, ozgorrecčeni, zgorrecčeni. – §. *aliter.* przerzeczony (przedrzeczony), pierwey wspomniony, namieniony, *praefatus*, vorgedachter. *Cn. Th.*

PRZERZEDZIĆ, *Przerzadzić cz. *dk.*, Przerzedzać *ndk.*, wskroś rzadszym uczynić, przeplenić, durch und durch selten, rar, sparsam machen, durchlichten; machen, daß es durch und durch abnehme, dünner machen, verdünnen; *Sr.* 1. worětkoścjam; *Rg.* prorjéditi; *Cro.* klestrim, razklèstrujem; *Rc.* пережидить. *Disrarare* przerzedzać. *Mącz.* Strony są gęsto a zaś środek przerzedzony. *Susz. Pieś.* 5, *S.* 4. Część żołnierzów raniona, przerzedzony obrońcami wał pokazowała. *Warg. Cez.* 118. Jasny promień wschodu gruby mrok przerzedza. *Przyb. Milt.* 48. Usłyszy klęski z oyców złych zrodzona; Młodź przerzadzona, *rara iuuentus. Hor. P.* 1, 11. Przerzedziło się czego, probrało się, *rari reperiuntur. Cn. Th.*, es hat abgenommen, ist in die Abnahme gekommen. Przerzedzić

las, przeſtwor czynić, odcinaiąc gałęzie, które ciemność w lesie czyniły, *collucare Mącz.*, przerąbywać, obcinać, przecinać, *Cro.* prekleſtrujem; *Bs.* zgroniti dubje, odsicchi zle grane). Przerzedzać liście dla ułatwienia doyrzałości winogron. *Wtg. Mar.* 3, 102. Leśniczego udano, iakoby zbyt przerzedził pańſkie lasy. *Kras. Pod.* 2, 24, zbyt wycinał, *Cro.* zgranivam, raskleſtrujem). W kamieniach samego drzewa zażywanie, do szczętuby nasze lasy, iuż tak ſtrasznie przerzedzone, zniszczyło. *Pam.* 83, 371. – Wino przerzedzać wodą, roztworzyć, den Wein wäſſern. Wino pił tak wodą przerzedzone, iż tylko barwa wina na wodzie zoſtawała. *Sk. Zyw.* 1, 325.

PRZERZNĄĆ, *F.* przerznie *cz. idntl.*, przerzynać *ndk.*, przekraiać, przecinać, durchſchneiden; *Boh.* přetepati, přerezati; *Sr.* 1. pjerezjnu, pjerezjupu, pſcherijju, pſcherijem, pſcherijam; *Vd.* ſkusresati; *Cro.* prerezujem, prerezaliszem, izprerezujem, izprerezati; *Rg.* prirezati; *Bs.* pririzati, prorizati; *Rs.* прорѣзать, прорѣзывать, перерѣзать, перерѣзывать; *Ec.* прерѣзую, прорѣзываю. – *pr. et fig.* Przerznione ieſt iako od tkaczá życie moie. *Tol. Saur.* 60. cf. Parka). Herkules ieszcze się śrzodkiem brodu pławił Szerokim byſtre wody przerzynaiąc krokiem. *Bard. Tr.* 161. Przerwa, ieſt przedpiersień przerzynaiący poprzecznie ramiona ukrytey drogi. *Jak. Art.* 3, 312. Przerzynać się, przebiiać się, przenikać, durchdringen ſich durchſchneiden, durcharbeiten. Przez liczne zaſtępy nieprzyiacielſkie przerzynać się trzeba było. *Pilch. Sen. liſt* 2, 319. W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się, niespodzianie Rzymian napada. *Pilch. Sall.* 212. Przerznął się z wielkim sercem i wzdłuż i wpoprzek przez sławne i nieprzebyte Praskie błota. *Mon.* 64, 69. W byſtrym pędzie przelękłe potoki W inszą się ſtronę przerznęły przez lasy. *Kras. Off. A* 2 *b.* Emilek miał nieco większą gorączkę, z przyczyny zębów, które się przerzynać zaczęły. *N. Pam.* 20, 200, cf. kolą się zęby). – b) przerznąć komu komunikacyą, przeciąć, die Communication abſchneiden. Woyſko to pasy mu na górach przerznęło. *Stas. Num.* 1, 161. Przerznięcie, das Durchſchneiden, der Durchſchnitt; *Boh.* prořiz, prořizel; *Vd.* ſkusries, prories, ſkusresba, ſkusresanje; *Rs.* прорѣзь.

PRZERZUCIĆ, *F.* przerzuri *cz. dk.*, Przerzucać *ndk.*, rzucić przez co, durchwerfen, durch etwas hindurch werfen; *Boh.* přehoditi, prohoditi, přehazowati, prohazowati; *Slo.* přehazugi *superiicio*, prehazugi *traiicio*; *Vd.* prevrezhi, prekuaniti, averniti, poverniti, ſkuavrezhi, ſkusmetati, premetati, premeshuvati; *Cro.* zvernuti, zvracham, *Bs.* privrricchi; *Rs.* перебро́сить, перебра́сывать, перекида́ть, перекоше́рить, прокинуть, прокидывать, перемета́ть, перемётывать. Przerzucać z mieysca na mieysce, auf einen andern Ort hinwerfen, umwerfen, herumwerfen. Słód, gdy się poczne zagrzewać, zaraz na drugą kupę przerzucić; a to dlatego to przerzucenie się czyni, żeby słód nie czerniał. *Haur Ek.* 107. Zboże na śpiklerzach często przerzucać trzeba. *Zaw. G.*, cf. przeróbka). Książęta Kurlandzcy byli podług fantazyi Moſkiewſkiey, iak piłka przerzucani, na Syberyą odsyłani, i znowu przywracani. *Gaz. Nar.* 1, 147. Przerzucić kogo przez nogę, przewinąć, przesadzić, *pr. et tr.* einem ein Bein unterſchlagen, ihn übers Bein werfen. Wabił go głębiéy w ziemię Ruską, iżby go tam snadniéy mógł

przez nogę przerzucić. *Stryik.* 293. Przerzucić się *Rec.*, przekinąć się, von einer Seite zur andern übergehen, überlaufen. Magnus przerzucił się do Moſkiewſkiego. *Papr. W.* 2, 58. Przerzucił się znowu od Polaków do Moſkwy. *Steb.* 2, 524. Przerzucił się z łacińſkiego obrządku na dysunicki. *Nar. Hiſt.* 5, 79. Wszyſtkich przerzucań iedney choroby na drugą nie podobna wyłuszczać. *Perz. Lek.* 356, przemiany nagłe, przeyścia). – §. Przerzucić moſt, zrzucić, przerwać, die Brücke abtragen, abdecken. Przerzucili Krzyżacy moſt, przez który Litwa miała przebywać. *Stryik.* 268. – §. Przerzucić książkę, wartować, tu i owdzie czytaiąc, przebiedz, ein Buch durchblättern, durchlaufen, *Bs.* razvrochjati, *Cro.* razvrachati knyige, razvracham. – §. Przerzucać czym, szybko czym ruszać na różne ſtrony, kiwać, machać, mit etwas herumwerfen, es gewaltſam bewegen hier und dort hin. Wąż pierai wzgórę wynosi, zagrzany od słońca, Przerzuca prędko żądłem troiakiego końca. *A. Kch. Wirg.* 47. – §. Przerzucać kamieniem dom, przeciſkać, über etwas hinüber werfen. *Cn. Th.* Przerzucać kogo okiem, gardzić nim, przenosić go okiem, einen über die Achſel anſchauen. *Ern.* 34. Każdego pysznym przerzuca nosem, I wzgórę waży ramiona. *Hor.* 2, 326. (*ob.* wyżey nosa gęba). – §. Przerzucać szatę przez się, ein Kleid um ſich werfen, umwerfen. *Cn. Th.* – *§. *Proteruiam fecit*, utracił wszyſtko, przelał wszyſtko przez gardziel, albo kośtką albo kartą przerzucił. *Mącz.*, rzucaiąc kośtki, karty przemarnował, mit Würfelwerfen durchbringen. PRZERZUCINOŻKA, – i, *m.*, *pellicator*, który umie ludzie przez nogę przerzucać, t. i. zdradzać. *Mącz.*, ein Beinunterſchlager, Leutebetrüger. PRZERZUT; – u, *m.*, przerzucenie, das Durchwerfen, Ueberwerfen, *Boh.* probážka, prohazowačka; *Vd.* preverg, prevershenje, prekus, prekusnenje; *Rs.* перебро́ска, прокидыш. PRZERZUTNY, – a, – e, – ie, *adv.*, na drugą ſtronę przekinąry się, *Rs.* перемётный, von einer Seite zur andern überlaufend. Przerzutni zdrayce *Hor.* 2, 354, przekińczyki, zmienniki, (*Slo.* prewrhalka *anaſtrophe*).

PRZERZYNAĆ; *ob.* Przerznąć.

PRZESĄCZYĆ *cz. dk.*, sącząc przeniknąć, durchſickern; *Rg.* prosuzitti.

PRZESĄD, – u, *m.*, (*Rs.* пересудъ, z posądzenie; пересуды rewizya processu), *Ec.* посужде́нїе; *Vd.* osoda, z kara); *Przesąd, *Peresud, iurysdykcya, Gerichtsbarkeit. Kto z szlachty w mieście sądowym ma domy, będące nie pod przesądem mieyſkim, ale pod prawem szlacheckim, .. *Czack pr.* 325. – *§. Prysud czyli peresud ieſt nagroda za pracę sądzenia. *Czack. pr.* 2, 73, Gebühren für den Richter, wina pieniężna prawna po przegranéy sprawie, die gerichtliche Geldſtrafe nach verlornem Proceſſe, Proceßkoſten. (*Rs.* прóморъ, проморы unkoszta sądowe). W kłótni między żydami grzywny, *alias* przesąd, nie do sędziego miasta, ale do wielkiego xięcia należą. *Czack. pr.* 94. Gdy sąd ziemſki co komu na kim przysądzi, tedy od przesyłku tego kto szyszce, maią sobie brać za prace swoie przesądu, i z tego przesądu ma przyyść grossy dwa sędziemu a podsędkowi ieden. *Stat. Lit.* 121. Deputaci Litewscy, ieżeli co aktorowi przysądzą, od tego przesąd alias peresudy brać maią. *Vol. Leg.* 2, 1526 *et* 1406. Od przesądów wszelkich na rokach i roczkach, od dekretów, po złotemu. *Vol. Leg.* 7, 404. Peresudy zniesione, a salaria naznaczo-

no. *Vol. Leg.* 2, 1683 *et* 1406. Sędziowie od wszelakich spraw, aby żadnych przesądów nie brali. *Vol. Leg.* 2, 1683. Od prawa my Hospodar nic nie mamy przesądów brać, także i panowie rada nasza przesądow brać nie maią. *Stat. Lit.* 108. – 2) Przesąd, Przesądek *dem.*, uprzedzenie, prewencya, das Vorurtheil; *Bh.* předsudek, předsud; *Cro.* prevzetnoszt; *Rs.* предразсу́докъ, предразсужде́нїе, предувѣ́рѣнїе, предосужденїе. Ślepy przesąd gubi kraie. *Zab.* 12, 293 *Zabł.* Powszechny pospólstwa przesądek błędny konwulsyyne choroby za djabelstwo utrzymuie. *Krup.* 5, 618. – §. Abyś tego strzegł bez przesądku nic nie czyniąc, na inną stronę się nachylaiąc. z *Leop.* 1 *Tym.* 5, 21, w osobach nie brakuiąc. *Bibl. Gd.*, bezparcyalnie, bezstronnie, unpartheyisch.

PRZESADA, – y, ż., przesadzanie, przeładowanie w czym, przetężanie, przebieranie miarki, das Zuweitgehen, Uebertreiben, Ueberspannen; (*Slo.* predsadzowatelka, presadzugčnost *transpositio*, zwiš'owatelka *hyperbola*; *Rg.* nadoštavka; *Crn.* svishatnost); *Sr.* 1. pjewzatjo cf. przewziąć; *Rs.* чрезмѣ́рье, чрезмѣ́рность. Bylaby to wielka przesada, wszystkie dawne rzeczy odrzucać. *Cyank. Log.* 43. Mierność nie ufa sobie, zniżać drugich rada; Juno iest szlachetnego umysłu przesada, Nikomu nie uymuie, swa siła gonieste. *Dmoch. Szt. R.* 87; przemoga). – §. na przesadę, uganiaiąc się, na wyścigi, emuluiąc, wetteiferud, um die Wette. Na przesadę to raz w raz ogłaszali. *Ust. A.* 2, 234, *N. Pam.* 22, 2. – b°) przesada, (*Sr.* 1. pjeßada plonka, cf. rozsad, *Cro.* preszad, *Dl.* rassad), *Russ.* насáдка, просáдка przesadzanie plonek), mieysce do przesadzania szczepów, ein Umpflanzungsplatz, eine Baumschule, *Bs.* prisad, *Cro.* preszadischo, pressadni vert). Jeśli przesady albo zagrodki bywaią w zimnych stronach, w ktorychby rzeczy subtelney natury sadzono, tedy potrzeba ie na zimę przykrywać mierzwą etc. *Crsec.* 115. PRZESADNY, – a, – e, – ie *adv.*, przesadzaiący, z przesadą, übertreibend, übertrieben; *Rs.* упорный, упорень (*ob.* czupurny), *Ec.* превосходительный. Żart tym samym iest naganny, gdy iest zbytni, dziecinny i przesadny. *Mon.* 70, 100.

PRZESĄDNY, – a, – e, – ie *adv.*, pełen przesądów, uprzedzenia, voll Vorurtheile. (*Sr.* 1. pjeßudniczki *censorius*). *Rs.* предосудительный, предувѣренный. Przesądny człowiek. PRZESĄDOWY, – a, – e, od przesądu, Vorurtheils-, vorurtheilig. PRZESĄDZIĆ cz. *dk.*, (*Bh.* přesaubiti *cadere causa*, *Vd.* persodit *damnare*, *Rg.* prisûditi sûd *infringere sententiam alicuius*); *Russ.* пересудить, пересуждать sprawę przerewidować), *Rs.* просудить, пересуждать sprawę, wyrok po osądzeniu uczynić, wyrokiem skazać, zdawać, endlich absprechen, verurtheilen. W słusznym gniewie bierz zemstę z przesądzonego winowayey. *Psalmod.* 96. (*Rs.* пересу́дчикъ posądziciel, krytyk; przesądzaiący drugi raz sprawę; *Sr.* 1. pjeßudnik censor). Przy waszéy maiętności daię Eufrozynie plac w siołku, aby żaden z następców nie przesądzał dania tego. *Sreb.* 98, t. i. nie spieniał się o to). – §°. Przesądzone rozumienie. *Krom.* 5, przesądne, uprzedzone, vorurtheilig. Powszechne to iest przesądzenie u nas, iż rozumiemy, że rolnictwo iest kunsztem naypodleyszym. *Mon.* 73, 767, *Ec.* предсуждéнїе. Przesądzić, Przesądnie osądzić, *Rs.* предосудить, предосуждáю, *Ec.* предосуждáю, предсужду *praeiudico.*

PRZESADZIC, *F.* przesadzi cz. *dk.*, Przesadzać *ndk.*, *Bh.* přesaditi, přesajati; *Crn.* presajam; *Vd.* presaditi, presajati; *Cro.* przeszagyujem; *Rg.* prisâditi, prisaghívati; *Bs.* prisaditi; *Rs.* пересади́ть, пересáживать, просади́ть, просáживаю, высадить, высáживать; *Ec.* пресаждáю, просаждáю. – a) *transport.*, przesadzać z mieysca na mieysce, przenosić, umsetzen, umpflanzen, umstecken, übersetzen, übertragen. Płonne gruszki z lasu przesadzone, lepszy owoc rodzą. *Sk. Kaz.* 420. Czas przesadzania drzewek naylepszy w iesieni. *Kluk. Rosl.* 1, 116. Przesadzona płonka niesporo rośnie. *Cn. Ad.* 945. Przesadzać urzędnika do inszego powiatu, na inszy urząd. *Tr.* Pastuchowie zdrowe owce od paszywych przesadzaią, aby się nie mieszały, i same od siebie nie kaziły. *Glicz. Hych. B* 4; dzielą, oddzielaią, odgradzaią). – §. To iest staranie naylepsze, które wżdy czasem iaką krotofilą bywa przesadzone. *Rey Zw.* 15 *b*, przeplatane). – §. Przesadzić kogo przez kiy. *Teatr* 29 *c*, 28, przez nogę. *Pot. Syl.* 304, przerzucić go przez nogę, przewinąć; *pr. et fig.* einen über den Stock springen lassen, ihn übers Bein werfen, ein Bein unterschlagen. Jeżeliby tu złodziey iaki kraść przyszedł, to go tak przez kiy przesadzę, że tu więcey nie zayrzy. *Teatr* 52 *c*, 57. Jeden drugiego iak mógł powalił przez nogę, ba i przez kiy przesadził. *Opal. sat.* 52. – b) *Superand.*; przesadzić kogo, przewyższyć, przeyść, przeważyć, celować, einen übertreffen. Ja się w muzyce bardzo kocham, i przyznam się, że mnie w tym nikt nie przesadzi. *Boh. Kom.* 3, 154. Radaby we wszystkim przesadzić rywalkę. *Teatr* 52 *d*, 90. – c) *Excess.* przesadzać, miarkę przebierać, zbytkować, (cf. przeskrobać, przetrugać, przesolić przepieprzyć), zu viel thun, übersetzen, überladen, übertreiben; *Crn.* premojstrim, preusâmem, preusęti; *Vd* premoistriti, preshkunshtati, premodriti, samojstruvati, sametalnostuvati, samoistriti; *Bs. et Rg.* nadoštavgljati; *Ec.* превозвѣрѣпиваться, превосходи́ть мѣру, *Rs.* чрезмѣ́рничать. W każdey sprawie trzeba się wystrzegać przesadzenia. *Kras. Pod.* 1, 12. Bądź więcey, niżli sławnym, więcey niż bogatym, Bądź więcey niż szczęśliwym, a cóż przyydzie zatym? Oto! iżbyś przesadził i nie był szczęśliwym; Miey co masz, a miey kontent; to za częściem prawdziwym. *Kras. list* 145. Nie odstraszą zbytecznym ogniem zarażone Kraie kupca chciwego ani przesadzone Mrozem gwałtownym pola. *Groch. W.* 548. I ów rozumem bardzo nie przesadził, co mi do panny przyszedłszy, z regestru słówka stawia. *Gor. Dw.* 303, nie zbytkuie w rozum, er hat eben nicht zu viel Verstand. Przesadzać kogo lekarstwami, przeładować, einen mit Arzeneyen überladen. *Cn. Th.* Przesadzać działo, rusznicę, przesypować, przeładować. *ib.*, ein Gewehr überladen. – Pisarz ten w głębokim poruszeniu swoim przesadza-sie, i zaciera dobre. *Gaz. Nar.* 1, 233, zbyt wielkim wystawia sie, er übertreibts; machts ärger als es ist). Przesadzać się na co, w co, z zbytnie się ubiegać za czym, übertrieben nach etwas ringen, trachten, streben. Ci co się na stroie więcey, niż ich stan niesie, przesadzaią, i sławie i workowi szkodzą. *Bud. Ap.* 139. Przesadził się w rozum, by Tatarzyn w zbroie. *Rys. Ad.* 55, pustki w głowie, nie wszystkie doma, kl pki nie stoio). Przesadzanie się na co. *affectatio, studium et cura rerum optimarum, pulcherrimarum comparandarum. Cn. Th.*, przesada, cf. Przepych. PRZESADZICIEL, – a, *m.*, *Rg.* prisâditegl i

přesadim, prosadim; *Sr.* 1. pjeßadjici, pjeßadjowati, pjeßadjupu; *Crn.* presajam; *Vd.* presaditi, presajati; *Cro.* przeszagyujem; *Rg.* prisâditi, prisaghívati; *Bs.* prisaditi; *Rs.* пересади́ть, пересáживать, просади́ть, просáживаю, высадить, высáживать; *Ec.* пресаждáю, просаждáю. – a) *transport.*, przesadzać z mieysca na mieysce, przenosić, umsetzen, umpflanzen, umstecken, übersetzen, übertragen. Płonne gruszki z lasu przesadzone, lepszy owoc rodzą. *Sk. Kaz.* 420. Czas przesadzania drzewek naylepszy w iesieni. *Kluk. Rosl.* 1, 116. Przesadzona płonka niesporo rośnie. *Cn. Ad.* 945. Przesadzać urzędnika do inszego powiatu, na inszy urząd. *Tr.* Pastuchowie zdrowe owce od paszywych przesadzaią, aby się nie mieszały, i same od siebie nie kaziły. *Glicz. Hych. B* 4; dzielą, oddzielaią, odgradzaią). – §. To iest staranie naylepsze, które wżdy czasem iaką krotofilą bywa przesadzone. *Rey Zw.* 15 *b*, przeplatane). – §. Przesadzić kogo przez kiy. *Teatr* 29 *c*, 28, przez nogę. *Pot. Syl.* 304, przerzucić go przez nogę, przewinąć; *pr. et fig.* einen über den Stock springen lassen, ihn übers Bein werfen, ein Bein unterschlagen. Jeżeliby tu złodziey iaki kraść przyszedł, to go tak przez kiy przesadzę, że tu więcey nie zayrzy. *Teatr* 52 *c*, 57. Jeden drugiego iak mógł powalił przez nogę, ba i przez kiy przesadził. *Opal. sat.* 52. – b) *Superand.*; przesadzić kogo, przewyższyć, przeyść, przeważyć, celować, einen übertreffen. Ja się w muzyce bardzo kocham, i przyznam się, że mnie w tym nikt nie przesadzi. *Boh. Kom.* 3, 154. Radaby we wszystkim przesadzić rywalkę. *Teatr* 52 *d*, 90. – c) *Excess.* przesadzać, miarkę przebierać, zbytkować, (cf. przeskrobać, przetrugać, przesolić przepieprzyć), zu viel thun, übersetzen, überladen, übertreiben; *Crn.* premojstrim, preusâmem, preusęti; *Vd* premoistriti, preshkunshtati, premodriti, samojstruvati, sametalnostuvati, samoistriti; *Bs. et Rg.* nadoštavgljati; *Ec.* превозвѣрѣпиваться, превосходи́ть мѣру, *Rs.* чрезмѣ́рничать. W każdey sprawie trzeba się wystrzegać przesadzenia. *Kras. Pod.* 1, 12. Bądź więcey, niżli sławnym, więcey niż bogatym, Bądź więcey niż szczęśliwym, a cóż przyydzie zatym? Oto! iżbyś przesadził i nie był szczęśliwym; Miey co masz, a miey kontent; to za częściem prawdziwym. *Kras. list* 145. Nie odstraszą zbytecznym ogniem zarażone Kraie kupca chciwego ani przesadzone Mrozem gwałtownym pola. *Groch. W.* 548. I ów rozumem bardzo nie przesadził, co mi do panny przyszedłszy, z regestru słówka stawia. *Gor. Dw.* 303, nie zbytkuie w rozum, er hat eben nicht zu viel Verstand. Przesadzać kogo lekarstwami, przeładować, einen mit Arzeneyen überladen. *Cn. Th.* Przesadzać działo, rusznicę, przesypować, przeładować. *ib.*, ein Gewehr überladen. – Pisarz ten w głębokim poruszeniu swoim przesadza-sie, i zaciera dobre. *Gaz. Nar.* 1, 233, zbyt wielkim wystawia sie, er übertreibts; machts ärger als es ist). Przesadzać się na co, w co, z zbytnie się ubiegać za czym, übertrieben nach etwas ringen, trachten, streben. Ci co się na stroie więcey, niż ich stan niesie, przesadzaią, i sławie i workowi szkodzą. *Bud. Ap.* 139. Przesadził się w rozum, by Tatarzyn w zbroie. *Rys. Ad.* 55, pustki w głowie, nie wszystkie doma, kl pki nie stoio). Przesadzanie się na co. *affectatio, studium et cura rerum optimarum, pulcherrimarum comparandarum. Cn. Th.*, przesada, cf. Przepych. PRZESADZICIEL, – a, *m.*, *Rg.* prisâditegl i

Vd. sasadnik, sasajavez; *Ec.* пресадникъ, przesadzaiący co, albo w czym, der Verſetzer, Uebertrager, Uebertreiber. – *Translator quaestorae*, przesadziciel. *Mącz.* – w rodz. żeńsk. *Przesadzicielka.*

PRZESALAC *ob.* Przesolić.

PRZESARBAC *cz. dk.*, (może łac. *Persorbere*), przełknąć, verſchlucken. Komora przecadzacie, wielbląda pożeracie. *Sk. Math.* 23, *nor.* „przesarbacie".

PRZESCHNĄC, *F.* przeschnie *Neutr. idntl.*, przeschać *ndk.*, *Bh.* přeſchnauti, přeſýchati, proſchnauti; *Vd.* prevsehniti, prevsushitise; *Rg.* prisahnutti; *Ec.* пресыхаю; *Rs.* пересохнуть, пересыхать, просохнуть, просыхать, wſkroś suchym się ſtać, durchtrocknen, austrocknen durch und durch. Niema się obawiać, aby tak drzewo zbytecznie przeschło. *Jak. Art.* 3, 175. Przeschły, zeschły, nazbyt suchy. *Cn. Th.* (*Rs.* прохахнуть długo na suchoty chorować).

PRZĘŚĆ, PRZĘŚCIE *ob.* Prząść. PRZEŚCIE, z Przeyście, *ob.* Przeyść. PRZEŚCIEŁAĆ *ob.* Przesłać.

PRZEŚCIERADŁO, – a, *n.*, PRZEŚCIERADŁKO, – a, *n.*, *dem.*, *Bh.* proſtěradlo; (*Bh.* proſtru, proſtírati, rozpościerać; *Vd.* trositi; *Crn.* trazyti *sternere*; ſtírati; *Rg.* proſtirati, proſtrjěti; *Sr.* pjeſtjeram *pertendo*; *Sr. z.* plachta (*ob.* plachta); *Crn.* erjúha, pogrinâlu, rúta, pert (cf. paré); *Vd.* jerushe, arjuha, erjuha, plahuta, plehta; *Cro.* plahta, vilaken; *Rg.* plàtno (*ob.* plótno), pognáva, (*ob.* pogiąć); úbrus (cf. obrus); *Slz* bilà ponjava, vilan; *Bs.* pognava, platno od odra, poguaviça; *Rs.* простыня, простынка; *Ec.* простирала, plachta łóżkowa, którą nad pościelami rozpościerają. das Bettuch, Bettlaken, Leintuch Wszyſtko morze ſtanęło, owsze iak zwarcidło, Żagle próżne od wiatrów iako prześcieradło Zawieszone, okrętu popychać nie mogą. *Jbal Tel.* 330. Prześcieradłko *linteolum. Mącz.* Do gierady należą przykrycia łożne aluo kołdry, prześcieradła, bodłochy *Szczerb. Sax.* 135. – *§. Złożył Jezus szaty swe a wziąwszy prześcieradło, przepasał się, umywszy nogi uczniom, ucierał je tym prześcieradłem. *Sk. Kaz.* 154, *Bibl. Gd. Jan* 13, ein Schurz Tuch., fartuch. ręcznik). PRZEŚCIERADLNY, – e, – e, od prześcieradła, Bettlaken-, Bettuch-, *Rs.* простынный.

PRZEŚCIGNĄĆ, *F.* prześcignie *cz. idntl.*, Prześcigać *ndk.*, *Bh.* přeſtihnauti, přeſtihati; *Rg.* pridighnuti; *Rs.* пересилить, пересиливать; *Ec.* изпрѣди. предбѣгу, предпрѣку; ścignąć przebiec kogo, uprzedzić, ubiec, przeyść kogo w czym, przesadzić, przezwyciężyć, einem zuvorkommen, einem vorlaufen, einem übertreffen, beſiegen. Onacne poprzedników swych dzieła prześcignie, Ikray z opłakanego letargu wydźwignie. *Nar. Dz.* 2, 50. Wieszcze tuszy mi serce, Że twe i moie pieniem prześcignę oszczerce. *Zab.* 6, 378 *Nar.* – §. *Neutr.* do sadu przybiegła, Żeby prześcigaiących wiśni pilnie ſtrzegła. *Zim. Siel.* 178, przeźrzałych, zbyt iuż doścignych, przeſtałych, überreifend, mehr als reif.

PRZESEDNI, – ia, – ie, *trzeciegodniowy, co trzeci dzień przypadaiący. *Cn. Th.*, *Dudz.* 54, immer über den andern Tag, aber drey Tage zufällig, dreytägig.

PRZESEYMIKOWAĆ *cz. dk.*, seymikuiąc czyli po seymikach przetrawić, przepędzić, przemarnować, auf den Landtagen hinbringen, durchbringen. Pan Cześnikiewicz przeseymikował dwa folwarki. *Kras. Pod.* 2, 237. PRZESEYMOWAĆ *cz. dk.*, seymuiąc przebyć, przetrwać, przepędzić, auf dem Reichstage zubringen, durchbringen.

PRZESIAĆ, *F.* przesieie *cz. dk.*, Przesiewa *ndk.*, *Boh.* proſýwati, přeſýwati, podſýwáti, podſýgi, podſýti, cpdjm; *Slo.* oſýwam; *Sr.* 2. ſjaſch; *Sr.* 3. ſapu (cf. siać, cf. sito); *Vd.* presiti, presjati, presejati, sitati, skusitati, skus situ spushati, prerebati, preshivat, skus situ tozhiti, pretozhiti, vunsitati, vunsreshetati, isreshetati, vunsresoditi, presoditi, presojati; *Cro.* preszeavam, obchinyavam, reiſetam, zhiniti; *Dl.* sziyati, sztroiti (cf. ſtroić); *Hg.* szitalni, szitálok; *Bs.* prosiati, prisiati; *Rg.* prisaiati, prisjeevam; *Rs.* пересѣять, пересѣивать; просѣять, просѣивать, насѣять, насѣивать, сѣятa, сѣю; *Ecc.* сѣтомъ сѣю, *Gr.* σήθω; przez sito przetrząsać, durchſieben. Mąkę przesiać dobrze z otrąb. *Syr.* 437. Mączka przesiana przez gęſte sito. *Jak. Art.* 3, 301, *Krumf.* 43. Przesiany, pytlowany, *Rs.* сѣянный. Swieci się zoſtawaią, gdy przesiewaią rzeszotem. *Radz. Syr.* 27, 4. Szatan pożądał was, aby przesiał iak pszenicę. *W. Luc.* 22, 31, ſichten. Przesianie, *Rs.* просѣв.

PRZESIĄC *ob.* Przesięgnąć.

PRZESIADAĆ, *ob.* Przesiedzieć, *ob.* Przesieść. PRZESIADACZ, – a, *m.*, który się przesiada z konia na koń w biegu, *desultor. Cn. Th.*, der von einem Pferde auf das andre überſpringt. PRZESIĄDZIE *ob.* Przesieść. PRZESIĄGAĆ, PRZESIĄŻŁY, *ob.* Przesięgnąć.

PRZESIEC, przesiekł, *F.* przesiecze, przesiekę *cz. dk.*, Przesiekać *ndk.*, *Bh.* proſekati; *Vd.* skusekati, presekati, presekat; *Cro.* preszeczem, izpreszekam; *Rg.* prosjecchi, prisjecchi; *Bs.* prisicchi, odsicchi; *Slz.* prisichi; *Ec.* пресѣкъ, пресѣкать, просѣкаю; *Rs.* пересѣчь, пересѣкать, просѣчь, просѣкать, siekąc przeciąć, durchhauen. Przesiekał koniowi zołzy puszczadłem. *Cresc.* 529. Ptacy którzy w uſtawicznym lataniu są, maią piersi, iakoby kończaſte, aby tym snadniéy powietrze przesiekali. *Sok. pr.* 116. PRZESIECZ, – y, ż., *Rs.* просѣка, przesieczona droga, ein durchgehauener Weg. (*Rs.* пересѣчка przecięcie, punkt przecięcia, *Cro.* preszèka; *Bs.* prosjek, prosiek, obiſtroniça, z obosieczna siekiera). Przesieczy siekierkami przez naciſk on srogi J przez ciała czynili martwe sobie drogi. *Zim. Siel.* 237. Przesiecz dla woyska przez las robiono. *Biel.* 710.

PRZESIEDZIEĆ, *F.* przesiedzi *med. dk.*, Przesiadać *ndk.*, Przesiadywać *Freq.*, Przesiaduie *Pr. kont.*, *Bh.* přeſeděti, *Ross.* просидѣть, просиживать (cf. пересидѣть). – a) *transit.* przesiedzieć co, czas nieiaki, z siedząc przetrwać, przepędzić, durchſitzen, ſitzend hinbringen, überſitzen. Lat niemało u filozofa przesiedzieli, a nic w się nie wzięli. *Pilch. Sen. liſt* 4, 4. Przesiaduiący noc, *Rs.* сидѣльникъ, *f.* сидѣлница. Całą noc aż do poranku przesiedział, cały dzień aż do nocy przechrapał. *Zab.* 13, 62. W kaplicach swych dzień i noc uſtawnie przesiedzą. *Paszk. Dz.* 98. Gdy krogulec pokarmu trawić nie może, nie dawać mu nic, aż gardło przesiedzi. *Cresc.* 617, przetrawi). – b) *absol* przesiedzieć, długo posiedzieć, lange ſitzen, ſitzen bleiben. Baw ią, pieść, rozśmiesz, w noc długo przesiaduy. *Zab.* 13, 359 *Drużb.* – §. przesiedzieć kędy, przeleżeć, bawić, bywać, verweilen, ſitzen bleiben, ſich aufhalten, zu beſuchen pflegen. Naywięcey w domu

moim przesiedział. *Teatr* 10, 96. Ustawicznie u stryia iego przesiadam. *Teatr* 4, 52. Zawsze u Hortensyi przesiadaią. *Teatr* 23 *d*, 40. Co za ukontentowanie w ustawicznym z mężem przesiadywaniu. *Teatr* 52 *d*, 22, mieszkanie z mężem). Fatalne iest w miłości bezprzestanne z żoną przesiadywanie. *Teatr* 52 *d*, 79. Gdzieś był na ten czas i kędyś przesiadał, Kiedym ia ziemi granice zakładał! *Chrośc. Job.* 147. – *). Chleb orkiszowy bywa dobry, żeby nie był w piecu przesiedziały i spalony. *Cresc* 165; zbyt długo zostawiony w piecu). – 2) Przesiedzieć kogo, *vincere aliquem sedendo. Cn. Th.*, einen übersitzen, den Vortheil über ihn erhalten im Sitzen, Warten ꝛc., *pr. et tr.* (*Rs* предсѣдѣти, предсѣжду wyżey kogo siedzieć; предсѣдательствовать prezydować). Nie przekonasz go, nie przegadasz, nie przesiedzisz, nie przeswarzysz. *Cn. Th.* 518. – §. Przesiedzisz się tam *Rec.*, przeczekasz się, posiedzisz chwilę. *Cn. Th.*, du wirst dich dort satt sitzen, lange genug warten müssen.

PRZESIĄKNĄĆ *med. idntl.*, Przesiąkać, *Przesiękać *ndk.*, siąknieniem przeniknąć, przemoczyć, durchsickern, *Ross.* просѣкнуть, просѣкать.

PRZESIĘGNĄĆ, PRZESIĄĆ, przesiągł, *F.* przesięgnie, przesięże *ex. idntl.*, przesięgać, przesiągać *ndk.*, przesięgnąć przez co, über etwas hinreichen, durchreichen, durchlangen. Przesiągniy po księgę przez stoł na okno. *Tr.* Była tam winna macica tak wielka, iż iey chłop rękoma nie przesięże w szerz. *Biel. Sw. C b*, nie osięgnie, nie dosięgnie, umfassen, erreichen. Tak daleko nie mogą przesiąc. *Zrn. Pst.* 3, 715, dosiąc, dostać, bis hin reichen. Syn nie mógł do oyca na wysokość niebieską przesiągnąć, gdyby go był ociec na nizkość ziemską nie posłał. *ib.* 254 *b*, doyść). Za znak kościoła wystawiaią dawność lat i dawne przesiężenie czasów, iż te są kościoły prawdziwe, które są pierwsze i dawnieysze. *Zrn. Pst.* 3, 27, ciąg, pasmo, trwanie). – b) *Excess.* przesięgnąć, zbyt daleko zasięgnąć, przenieść, przesadzić, zu weit reichen, greifen, übertreiben. (*Rs.* переиарнымъ przekroczyć). Albo przesięże albo nie dosięże. *Hipp.* 13. – §. *Superat.* przewyższyć, celować, übertreffen, *Vd.* presezhi, presezhiti, *Crn.* presezhi, presęshem, (presęshnoſt *excellentia*). Miał przodków męże wielkie, męstwem ie przesiągł; miał uczone; nauką ie celował; miał prawne, prawem ie przeszedł. *Orzech. Tarn.* 34, Klemens VIII. starał się, aby nie tak dalece Piusa V. naśladowcą był, iako więcey, aby go szczęsnym powodem swoim przesiągł. *Jan. Lig. D* 4. Pszenicy obfitość wszelką miarę przesiągała. *Leop. Gen.* 41. Pewno, że oni będą nam urągać, Nie żeby snotą mieli nas przesiągać. Lecz . . . *Chrośc. Fars.* 272. Bóg wieki przesięgnie. *Groch. W.* 18, przetrwa). Boże, obietnice swoie skutkiem zawżdy przesięgasz. *J. Kch. Ps.* 199. Jak sześć przesiągło dwiema czterech, tak też nie dosiąga dziesiątego caterema. *Petr. Et.* 103. – §*. Przesiąźły koń, przerosły, übergroß. Trzeba obrać stadnika wzrostu krępego, zsiadłego, dużego, nieprzesiążłego. *Hipp.* 13.

*PRZESIELIĆ *cz. dk.*; siedlisko przenieść (*ob.* sielo, siołe), *Vd.* preseliti, preseluvati, seliti, *Rs.* переселить, переселяю, *Ec.* преселю, in eine andre Wohnung übersiedeln, übertragen, versetzen. Prosimy boga, aby dusze zmarłych przesielił, t. j. przeniósł. *Sak. dusz.* 157, aby

przesielone były, tam gdzie światłość oblicza iego, *Smotr. Ap.* 147. – *Vd.* preselitise, *Cro.* preselyujemsse, *Bs.* priselitise, odselitise *emigrare*, *transmigrare*, *Crn.* preseluvanje, *emigratio*, *transmigratio*, *Rs.* переселенецъ, *Ec.* преселникъ przychodzień; *Rs.* проселокъ, проселочная дорога droga przez wieś.

PRZESIEŚĆ, przesiadł, przesiędzie; przesiądę *med. idntl.*, Przesiadać *ndk.*, *Rs.* пересѣсть (просѣсть, просѣдать pokazać się, iawić się). – a*) przesieść komu, faldów przysiadać komu, przykrości mu wyrządzać, *tr.* einen hart zusetzen, ihm lästig fallen, überlästig werden. Bolesław poruszył się na Kazimierza, wziąwszy na pomoc książęta Pomorskie, którym też był przesiadł Kazimierz. *Biel.* 150. Iż miasto to bardzo było przesiadło królowi, znowu świeże żołnierze tam posłał *Biel.* 387. – §. *Imperson.* Przesiada komu czego, *proprie* iako gruszek niektórych, *aegre et cum molestia traiiciuntur per guttur aliqui cibi ob vim stypticam, aut auide et maiori cum bolis demissi. Cn. Th.* 855, *Crn.* presęda se mi; es bleibt einem im Halse stecken, würgt ihn, will nicht herab. – *fig.* Przesiądzie-ć tego, nie pożydzieć to płazem. *Duds.* 54, nie przepiecze-ć, nie odrze-ć sucho, du wirst noch büssen; es wird dir nicht so hingehen. Przypłacisz tego, przesiądzie-ć tego; łanie-ć to kością w gardle. *Cn. Ad.* 976. Potępialiście sprawiedliwego, a on się wam nie sprzeciwiał, teraz ci wam iuż tego wszystkiego przesiądzie. *W. Post. W.* 2, 66, *Kosz. Lor. pr.*, *Bar. hst.* 13. Potym i tym, którzy przedawali żywności, na pieniądze się łakomiąc, tego przesiadło, gdy i sam u potym nie dostało. *Biel.* 578. PRZESIEŚĆ się, PRZESIADAĆ się *Rec.*; przemienić mieysce siedzenia. *Crn* presędam se, umsitzen, einen andern Sitz nehmen, sich wo anders hinsetzen, niederlassen. (*Bs.* posistise, propusti zemglja, *terra desedit*, *ob.* spadać się; *Ec.* проседаюся *disrumpo*; *Rs.* просѣдь, просѣдина przemieszane, srokate włosy; просѣдина przerwa). Przesiadać się z mieysca na mieysce, *mutare locum. Cn. Th.*, seinen Sitz verändern. Wnet na luby brzeg przesiędą się z fali, Co go tak dawno z westchnieniem żądali. *Przyb. Luz.* 326. Przesiadać się z konia na koń. *Cn. Th.*, von einem Pferde auf das andre steigen, die Pferde wechseln. – *tr.* Przesiadł się z konia na krzesło, na lecie mu bardzo zeszło. *Piet.* 169, *mutauit equum sedili*, obrał spokoynieysze życie, er hat sich ein ruhigeres Leben gewählt. Muszę się przesieść z konia na wóz, a z rogoży na materac. *Biel. hst. rej.*; *Prov. Slo.* ſ lon'a na osla presednut', cf. poprawić sobie). – **§. W głazy przesiadły się ciała, *versa sunt. Zebr. Ow.* 250, przemieniły się, przeobraziły, przeszły, poszły w głazy.

PRZESIEWAĆ, *ob.* Przesiać. PRZESIEWACZ, -a, *m.*, co przesiewa, der Durchsieber; *Vd.* sojovez, rehtrar (cf. rzeszoto); *Rs.* мукосѣй, *f.* мукосѣя. W młynie przesiewacz, naczynie, przez które mąka przepada, die Klapper in der Mühle, so an den Rumpf schlägt. *Tr.*, *Ross.* мукосѣя. PRZESIEWINY *plur.*, przesiane rzeczy, das Durchgesiebte. *Tr.* PRZESIEWNY, -a, -e, od przesiewania, do przesiewania, zum Durchsieben, *Ross.* просѣвальный, сѣятельный.

PRZESIĘŻENIE, *ob.* Przesięgnąć.

PRZESIŁ, -u, *m.*, przemoc, die Uebermacht. Już nas ani przesił ościennych mocarstw, ani domowy nie gnębi. *Kur. P. ded.*

P. ded. Moſkwa zasadzona na mocy gwałtu i przesiłu. *ib.* 1. Zdrowo ieſt tyle rzeczy wiedzieć w słuszney mierze, Ile ich rozum w siebie bez przesiłu bierze. *Przyb. Milt.* 215, bez wysilenia, bez przymusu). – §. na przesiły, na przesadę, na wyścigi, ze wszyſtkich sił z obu stron walcząc, um die Wette, aus aller Macht. Gdy się w zbytkach na przesiły Egipt z Assyryą o piérwszość kłóciły ... *Przyb. Milt.* 30. PRZESILIC, *F.* przesili *cz. dk.*, Przesilać *ndk.*, *Vd.* presilit, presiluvati; (*Rs.* пересилить, пересиливать, осилить, осиливать przemocą kogo); przeforsować, siląc się przesadzić, przetężyć, übernehmen, überſpannen, übertreiben, mit zu groſſer Kraft betreiben. Strzeż się, abyś twoiéy natury nie przesilił i nie przeciążował. *Tr.* PRZESILIĆ się *recipr.*, przeforsować się, nad siły swoie przesadziwszy moc stracić, wysilić się, wyczerpnąć, nach zu groſſer Anſtrengung ermatten, nachlaſſen; *Bh.* namocy, namohl, namohu, pachtugi się. Samo zło z czasem się przesili. *Zab.* 11, 375 *Zabł.* Długiem spaniem ciężki ból przesilić się może. *Bardz. Tr.* 306. Choroba się przesiliła. *Krup.* 5, 389. Przesilenie choroby etc., *remiſſio morbi*, *malorum*, *doloris*. *Cn. Th.*, das Nachlaſſen, Gelinderwerden der Krankheit. Sposob, aby się ocet nie przesilił. *Sleszk. Ped.* 137, z kwasu utracił, von ſeiner Säure verlieren, überſauern. – *Aſtron.* Przesilenie dnia, gdy dnia poczyna ubywać, a nocy przybywać. *Sleszk. Ped.* 380, środek lata, naydłuższy dzień a naykrótsza noc w lecie, der längſte Tag, die Sonnenwende im Sommer; *Crn.* kręs; *Vd.* kriesa, sonzhnu obernilo, sonzhni pozhitek, sonzhni naklon, sonzhna ſtaja, sonzhnu obitatje; *Cro.* szunczosztaja; *Eccl.* sozapámb солнцу. Przesilenie nocy, środek zimy, naydłuższa noc a naykrótszy dzień, der kürzeſte Tag, die Sonnenwende im Winter. Nazywamy te punkta pospolicie przesileniem dnia z nocą, albo punktami stanowiska słońca. *N. Pam.* 19 74. – §. Przesilić się, *ad ſummum venire*, es aufs Höchſte bringen, ſeine ganzen Kräfte aufbieten. Mówić będzie potomność, że się przesiliła Dobroć we mnie, iak w Sylli okrucieństwa siła. *Teatr* 46 *d*, 44. – §. Często na mię walczyli, ale się na mnie przesilić nie mogli, *non potuerunt mihi*. *Wreb.* 304, nie przem gli mnie, ſie haben mich nicht überwältigt PRZESILICIEL, – a, *m.*, *Vd.* presilnik, z przemagający, przezwyciężający, der Ueberwältiger.

PRZESIODŁAĆ *cz. ak.*, inaczey osiodłać, umſatteln, *Vd.* presedlati; *Rs.* пересѣдлать.

PRZESKOCZYĆ, *F.* przeſkoczy *cz. dk.*, Przeſkakuie *pr. cont.*, Przeſkakiwać *frequ.*, *Bh.* preſkočiti, preſkakowati, proſkočiti, proſkakowati; *Sr.* 1. pieſkocijiu, pieſkakuju, *Vd.* preſkozhiti, preſkakati, preſkakuvati, zhrieſkozniti, zhrieſkakati, ſkuſkozhiti, ſkuſkakati; *Cro.* preszkocsiti, preszkakujem; *Hg.* általszökém, *Bs.* priſkociti, nadſkociti, priſkakati; *Rg.* priſkoccitti, priſkàkati, priſkaacem, *Rs.* перескочить, перескокнуть, перескакивать, проскочить, проскокнуть, проскакать, перемахнуть (cf. przemachnąć), перепрыгнуть, перепрыгивать, пропрыгнуть, пропрыгать, перепорхнуть (cf. pierzchnąć); *Ec.* проскакую; przeſkoczyć co albo przez co, przeſkokiem przebyć, przesadzić, durchſpringen, überſpringen. Gdzie nie można przeſkoczyć, tam podłożyć trzeba. *Zabł. Fir.* 54, *Pot. Arg.* 412, *Rys. Ad.* 14; *Slo.* kdo nie mojeſ preſkočit', przekroć. Niestety wszędzie nie przeſkoczem dołu. *Wad. Dan.* 9. Nie iuż ten przeſkoczy, co sobie hup! powie. *Pot. Arg.* 655. Nie mów hup, aż przeſkoczysz. *Bud. Ap.* 47, *Jabł. Ez.* 78, *Slo.* ne wiſkag (ne hwizdag), eſ'ciſ' ne preſkočil; ieszcze nie wykrzykuy; nie tryumfuy przed czasem). Przeſkoczyłby pies albo kot ten mur, *Cn. Ad.* 945, niewielka rzecz). – *tr. fig.* przeſkoczyć co, nie uważać, przeoczyć, opuścić, przeminąć, überhüpfen, übergehen. Przeſkoczył wiersz w czytaniu, *Tr.* Kanon, o przenoszeniu biſkupów, dla pożytku drugdy kościelnego, przeſkoczyć się i rozgrzeszenie mieć mógł. *Sk. Dz.* 849. Przeſkoczyć co, przeſtąpić, przekroczyć, überſchreiten. W tym zamierzone granice przeſkakuiemy. *Smotr. Lam.* 200, z nich wyſtępuiemy). Abyś czasu naznaczonego nie przeſkakował, *Haur Ek.* 7. Wſtydu ludzkiego granic przeſkoczenie. *Smotr. Lam. pr.* – §. b) Przeſkakiwać co, skakaniem co utracać, przemarnować. *Cn. Th.*, verſpringen, mit Springen und Tanzen hinbringen, verthun. Całe dni i nocy przeſkakuie. *Tr.*, skacząc przepędza. – §. Przeſkakiwać się z kim *recipr.*, doświadczać się z kim skacząc. *Wlod.*, mit einem um die Wette ſpringen. PRZESKOCZKA, – i, *ż.*, która przeſkakuie, skakaniem dokazuie, eine Springerinn. Paryса wyrok bardzo ładaiaki, Jabłko miał dać godnieyszéy, nie przeſkoczce takiéy. *Tward. Pas.* 16. Przeſkoczka, panna bez wianka, bez czepku, panna po połogu, eine zu Fall Gekommene. PRZESKOCZNY, – a, – e, przeſkakuiący, do przeſkoczenia, überſpringend, zu überſpringen, überſpringbar. Nieprzeſkoczone prawa natury. *Nar. Dz.* 1, 28, nieprzeſtępne, nieprzekroczone. PRZESKOK, – u, *m.*, *Bh.* preſtáčka; *Rs.* перескокъ; przeſkoczenie, das Ueberſpringen, der Ueberſprung. (*Vd.* preſkok, pułk, z skoczek, robak; *Crn.* preſkok *agger*; *incurſio*). Żartkiemi przeſkoki już w piérwszym ſtawaszyku, już osłabionych posiłkuie. *Pilch. Sall.* 117. Z rozpaczy wyjść do kosztowania naymilszéy szczęśliwości, iak przeſkok prędki i niespodziewany! *Teatr* 49 *b*, 113. Wada przeſkoków z iednego w drugi sposób. *N. Pam.* 11, 206. – §. Przeſkoki, przebiegi, przesmyki, Schleichwege, Schlupfwege. Przydał mu dwóch przewodników, przeſkoku podróżnego dobrze wiadomych. *Krom.* 565, *viarum peritos*. Mieysc onych w tym lesie przeſkoki dobrze wiedzieli. *ib.* 97. Wilki maią swoie przeſkoki koło owiec zamkniętych w téy odległéy koszarze. *Tward. Wład.* 89. Myśliwcy nachodziwszy się dosyć po przykrych gaiach, dolinach, po górach, po przeſkokach, nic nie sprawiwszy, muszą do domów powracać. *Kosz. Lor.* 134, Wiedział przeſkoki i zaczayne znaki Kuczmańſkie i Wołoſkie, ba i czarne szlaki. *Paszk. Dz.* 19. – *fig.* Przeſkoki, sztuki, fortele, wybiegi, sposoby, chytrości, Kunſtgriffe. *Bals. Sen.* 58, Seitenſprünge, Ränke. On nam mistrza chytrego zdrady i przeſkoki odkrył. *Zrn. Pſt.* 80. Naylepsi hetmani są ci, którzy się przeſkoków i inszych rzeczy wszyſtkich nieprzyiacielſkich umieli dostatecznie wywiedzieć. *Kosz. Lor.* 153 *b*.

•PRZESKOST. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 2, *ob.* bezkoſt.

PRZESKOTNICA, – y, *ż.*, Jeżowka Włoſka. *Sien. wyd.*, der Erdbeerbaum. (*Bh.* preſtot, ježelot na złamaną szyję).

PRZESKROBAĆ, *F.* przeſkrobie *cz. dk.*, Przeſkrobuie *pr. cont.*, *Bh.* proſtrkabati; *Slo.* preſtrkabati; *Rs.* проскрести, проскребать, проскоблить, проскабливать; skrobiąc przeczyścić, durchkratzen, durchſchaben, durchradiren,

ausradiren, *praeradere*, trochę zeraząć. *Cn. Th.* - §. b) *Exceſſ.* Przeſkrobać *ut* przeſtrugać, *ultra modum radere, nimium radendo attenuare*, zu viel ſchaben, zu viel abſtragen, durch und durch radiren. *Transfertur et ad alias actiones humanas*, : przebrać miarę, przesadzać, z kłubów wychodzić, przeſtąpić, przekroczyć, przeſkoczyć, es übertreiben, ſich zu viel erlauben, über die Schnur hauen. Wyższe i niższe ſtany, i woyſka i dwory, Wszytko czasem przeſkrobie, trzeba je poprawiać. *Zabł. Zbb*, 75. Uważałem, żeby w czym nie przeſkrobać. *Jabł. Tel.* 45. Prędzey można wybaczyć, choć czasem przeſkrobie, córce, ale ty, iużeś ſtara, a ieszcze lada co. *Zabł. Z.S.* 58. Już też te żarty przeſkrobano. *Teatr* 7 *b*, 87, *Zab.* 12, 101. *Sed peculiariter sonat* Przeſkrobuię: *nimis accuratus et rigidus sum censor, exactor, politor. Cn. Th.*

PRZESKRZYPAĆ, *F.* przeſkrzypie *cz. dok.*, Przeſkrzypuie *ndk.*, ſkrzypiąc przegłuszyć, *Rs.* проскрипѣть, übertönen, knarren, knarrend übertäuben, überſchreien. Skrzypliwe drzewo zdrowe przeſkrzypuie, Jeden zły wielu dobrych zepsuie. *Zegl. Ad.* 99.

PRZESKUBNĄĆ *cz. iterat.*, Przeſkubać *ndk.*, ſkubiąc przetrwać, wciąż poſkubać; na nowo poſkubać, durchzupfen; von Neuem zupfen; *Rs.* проскобленть, проскабливать, перемеребить, перемеребливать.

•PRZĘSL, *Zab.* 15, 10 *Kniaź.*, *ob.* Prześlica. PRZĘSŁA, *ob.* Przęslo.

1) PRZESŁAĆ, przesłał, *F.* prześcielę *cz. dk.*, Prześcielać *ndk.*, *Bh.* prestlati, prestlawati, postłáti; *Sr.* 1. ſtrdj jaſciewu; *Rs.* перестлать, перестилать; inaczey posłać łóżko, umbetten. Choremu iak nayczęściey trzeba pościele prześcielać. *Haur Sk.* 417. Łóżko codzień choremu dwa razy przesłać potrzeba. *Krup.* 5, 357, w czasie prześcielania, niech chory tak długo na krześle siedzi, poki łóżko nie będzie przesłane. *Krup.* 5, 367, *Teatr* 80 *c*, 42. Prześcielanie, *Rs.* перестлáнка, перестилáнїе. - §. b) prześcielać, przekładać co czym, przeplatać, przegradzać, mit etwas durchflechten, zwiſchen etwas hinein legen. - *fig.* Pod czas panom iest odmiana miła, gdy się droga rzecz z tanią prześciela. *Petr, Hor.* 2. *J.* 2. Zawsze radość nam frasunek iaki prześciela. *Morszt.* 157. Boiaźń przeplatać i prześcielać nadzieią. *Pilch. Sen. liſt* 94. - §. c) *tr.* prześcielać sobie drogę, gotować, przetorować sobie drogę, ſich den Weg bahnen. *Cn. Th.*

2) PRZESŁAĆ, *F.* prześle *cz. dk.*, Przesyłać *ndk.*, *Sr.* 1. ſciewu pieć; *Vd.* zhrespošlati, naposlati, naposhilati; *Ec.* препосылаю, препосланїе; *Rs.* пересылать, пересылаю, прослать, просылать; posyłać dokąd, przez kogo, überſchicken, überſenden, übermachen. Przesłanie, *Rs.* пересылка. - *fig.* Statuę mu wyſławił, chcąc przez to w naypóźnieysze lata przesłać imię tak wielkiego męża. *Teatr* 53 *b*, 17. - §. b) przesyłać, przodesyłać, wprzód posyłać, voraus ſchicken; *Bh.* predeſlati, predſyłati; *Ec.* предпосылаю. Gdy zacny iaki monarcha do iakiego miasta wciągnąć ma wolą, przesyła przed sobą posły, iednych wprzód, którzy z daleka, drudzich pośledzy, którzy z bliska przyiazd iego opowiadają. *Zim. Pſt.* 6 *b*. Niemasz choroby znacznieyszéy, ktoraby kilką dniami znaków iakich przed sobą nie przesłała. *Pilch. Sen. łaſk.* 7.

PRZESŁAD, - u, *m.*, prześladowanie, nagabanie, Verfolgung, Anfechtung; *Sr.* 1. pieſczeńa; *Vd.* pregon, preganjenja, preganiſtvo, pregajnanje (cf. przegoń), savrashenje, poditba, obsourashba, obsourashtvu; *Cro.* prégon, preganyanye, nasztor; *Dal.* omraza; *Rag.* progon, progonſtvo, pótjera; *Bsn.* progonſtvo, nevogljenje; *Ross.* нападки (cf. napaść), напоны, напанїе, напрасство, стужéнїе; *Ec.* гоненїе. Znow dawni z odporem na nowe prześlady. *Przyb. Milt.* 203. - §. b) Prześlad; Przeszlad, PRZESZLADA, - y, *ż.*, PRZEŚLADEK, - dka, *m.*, ślak, ślad, trop, die Spur, die Fährte. Za uciekaiącym nieprzyiacielem świeżym iego prześladkiem puścił się. *Krom.* 289. Po śmierci Leszka Rzpltéy społecznéy zaledwie prześladek sostawał, *vestigium. ib.* 250. Skoro nasi na leśny prześladek weszli, wnet Wołochowie z zasadzek wypadaią, *indaginem ingressi. Krom.* 361, *Karp.* 1, 154. Witold za uchodzącym nieprzyiacielem taiemną prześladą z daleka następował, *Krom.* 435. Śląsko nie zatarło ieszcze i po dziś dzień prześlady początku swego Polskiego. *Krom.* 527. Prześladki występku żony, *coniecturae. Krom.* 166. PRZEŚLADOWAĆ, - al, - uie, *cz. ndk.*, *przenaśladować, nagabać, trapić, verfolgen; *Bh.* pronaſledugi; *Crn.* pregajnam; *Vd.* pregnat, pregainjat, preganjati, savrashit, posourashiti, obsourashiti (cf. wróg); *Sr.* 1. piehanam, pieſczehám; *Cro.* pregnati, preganyam, pregnalszem, preganyati, nasztorújem, zbantuyam, zbantuvati; *Dl.* progonim (*ob.* przegonić); *Sla.* progoniti; *Rg.* progonitti; *Bs.* progoniti, nevogliti; (*Rs.* преслѣдовать гонить за кимъ); *Rs.* належать (cf. nalegać); *Ec.* поганю, наскочить, наскáкивать (*ob.* naſkoczyć). Nie prześladuie, tylko ten, który do złego przymusza, a kto złe postępki karze abo ich zakasuie, nie prześladuie, ale miłuie. *Sk. Dz.* 554. Cnota bywa czasem prześladowana; ale kiedyś tedyś znaydzie swoię nadgrodę. *Teatr* 8, 73. Nie iednako rachuią prześladowania chrześcian, aż do Konſtantyna W.; lecz iedni ich liczą dziewięć, drudzy dziesięć. *Sk. Dz.* 67, die Chriſtenverfolgungen; *ob.* prześlad. PRZEŚLADOWCA, - y, *m.*, PRZEŚLADOWNIK, - a, *m.*, który kogo prześladuie, *przenaśladowca, der Verfolger; *Bh.* pronaſledownik, pronaſledowatel; *Sr.* 1. pieſczhanicżeł; *Crn.* pregajnavz; *Vd.* preganjavez, pretiravez; *Cra.* pregonitel; *Bs.* progonitegl, napaſtnik; *Rg.* progonitegl; *Ec.* поганятель, поганятель, мучитель. Wynitegl; *Ec.* поганятель, поганятель, мучитель. Wybaw mię od wszystkich prześladowników moich. *Bud. Ps.* 7, 1. Neron, pierwszy z Cesarzów Rzymskich prześladownik chrześcian; Domicyan wtóry prześladownik. *Sk. Dz.* 67, 2) PRZEŚLADOWCA, - y, *ż.*, PRZEŚLADOWNICZKA, - i, *ż.*, która prześladuie kogo, die Verfolgerinn; *Bh.* pronaſledownice, pronaſledowatelkyně; *Vd.* preganjarza, pretirarza; *Rg.* progonitegliza). Boiaźń, ta prześladowniczka ludzkiego plemienia. *Zab.* 11, 403. Niemasz tu wilczyc, srogich prześladowiec Młodego drobiu i niewinnych owiec. *Zab.* 4, 311, PRZEŚLADOWNICZY, PRZEŚLADOWCZY, - a, - e, od prześladowania, prześladuiący, Verfolgungs-, verfolgend, *Rg.* progonitegliski). Wszędzie na cię czatuie nieludzkiéy oyczyzny prześladownicza nienawiść. *Teatr* 46 *c*, 10. Lew młody w tym ustroniu dzikim, Płoszył lękliwą łanią prześladowczym rykiem. *Przyb. Ab.* 46. O rozpacz nas przyprawiają Prześladowcze hordy, Szerząc zewsząd swawoly, łupieztwa i mordy. *Przyb. Luz.* 96.

*PRZESLĄGŁY, - a, - e, n. p. Szkapać się będzie cudna zdała pod cudnym pokrowcem; a gdy go odkryiesz, alić łapouchy, albo iaki *prześlągły*. *Key Zw.* 165. ? PRZESLĄGWA, - y, ż., ziele, wilczy pieprz mnieyszy, *Cneoron Theophrasti*, Kellerhals. *Syr* 1503.

PRZESLAKOWAC, PRZLSZLAKOWAC *cz. dk.*, prześledzić, aufspüren. Opowiadaią krolowi pewnie prześlakowaną wiadomość, że Litwa naieżdża. *Arom.* 380. Zwyczaie przeszlakować. *Zebr. Ow.* 375, *cognosse.*

PRZESŁANIE, PRZESŁANY, *ob.* Przesłać. PRZLSŁANILC, - ńca, *m.*, wprzód posłany, poprzednik, *Vd.* predposlanik, priednaznanec, predposel; *Ec.* предпосланникъ; der vorher Abgeschickte, Abgesandte, der Vorläufer, Vorbote, Vorgänger. S. Jan, ten miły przesłaniec Chrystusowy. *W. Post. IV.* 32 *et* 37, *Sk. Dz.* 12, *praecursor. Star. Ryc.* 8. Mahomet przesłaniec Antychrysta. *Sk. Dz.* 709. Między temi xięgami iest prawda wiele pomiernych; ale są one przesłań ami lepszych, które potrzebuią czasu. *Pam.* 85, 1, 694. Sława prawdy przesłaniec, *praenuntia. Zebr. Ow.* 375, przesłanka). - §. b) od kogo przesłany, wysłany do kogo, ein Abgeordneter. Wzięli na siebie posłać wybranych do narodu swoiego przesłańców, żeby do wszystkich mówili prawdę. *Mon.* 65, 355. Domicyanowie, Neronowie, heretykowie, i insi szatańscy przesłańcowie. *Zrn. Post.* 75. PRZESŁANKA, - i, ż., die Abgesandte, Vorläuferinn. Wieść, ta przesłanka nieupracowana leci, i cuda waleczności głosi siem wykrzyków. *Przyb. Luz.* 276. PRZESŁANSTWO, - a, *n.*, n. p. Herezya ta w niemałe błędy i przesłaństwo Antychrystowe wpadła. *Hrbst. Oup. Jib*, niby poselstwo wprzód wysłane, przygotownicze.

PRZESŁAWNY, - a, - e, PRZESŁAWNIE *adv.*, bardzo sławny, sehr berühmt; *Cro.* preslávni; *Rs.* прославный, прославу́пный; *Ec.* прeпменитый обноги́мый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый. Przesławnie w rzeczach wielkich Rzpltey służył. *Gor Sen.* 204. *PRZESŁAWIĆ, *ob.* uwielbić, *Rg.* proslaviti. *Bs.* proslaviti, uzveličiti; *Rs.* прославить, прославлять.

PRZEŚLEDZIĆ, *F.* prześledzi *cz dk.* Prześledzać *ndk.*, szukać tam i sam, prześlakować nachsuchen, nachspühren, spähen; *Bh.* přeslídim; *Sr.* 1. pieślědugu. Sposobnego mieysca, zkąd by na nieprzyiaciela wypaść, prześledzał, *quaereba Kro.* 252.

PRZLŚLLPIĆ *cz. dk.*, prześlepiać *ndk.*, przeoczyć, nie postrzec, *Rs.* проморгать проглазѣть; übersehen, nicht wahrnehmen; (*Crn.* preslepim *excoeco*). Kto mało wie, i mało pożąda, ten nayczęściey okazyą prześlepi. *Mon.* 65, 47. Kiedy żona kokietka, zawsze mąż prześlepi. *Zabł. Fir.* 99. Może owieczkę tę wilk prześlepi, Bo iest tak biała iak śniegi. *Karp* 1, 39. I mądrzy prześlepiaią, Gdy swemu rozumowi zbyt ufaią. *Pilch. Sen. list* 4, 35. Prześlepienie, *Ec.* отмотрка, отмѣнка, недогадка, просмотрѣнїе.

PRZĘŚLICA, - y, ż., *Bh. et Slo.* prěslice; *Sr.* 1. pięślica; *Sr.* 2. pśchęślica, rogi; *Dl.* preślica; *Crn.* pręślęza, preślica; *Vd.* presliza, preselza; *Cro.* presenik, presil, preszlicza; *Sla.* preslica; *Rg.* preslagl, prescgljen; *Bs.* preslica, kusegel, kudiglja (cf. kądziel; *Bs.* prescjagl, prescgljen, = kołowrot); *Rs.* прядемво, прялица, прялка; die Spindel, der Spinnrocken. Przęślice do przędzenia i z kręzlem bywaią brzozowe. *Kluk, Rosl.* 2, 163, *Haur Ek.* 77. Ręce iéy zmartwiały Aż przęślica z wrzecionem z nich powypadały *Otw. Ow.* 148. Jak tylko Febus umył w morzu złote lice, Juźci latały kołka, wrzeciona, przęślice. *Jak. Bay.* 182. Woiewodzie krakowskiemu, ktory z bitwy uciekł, posłał Bolesław przęślicę, iż nie godzien być mężem, ieno niewiastą. *Biel. Ar.* 87, *Biel. Sw.* 182 *b*, cf. Kądziel. - §. 2) *Botan.* Przęślica, szafran płonny, dziki, krokos, kądziel, wrzeciono, z rózg tego ziela dawniéy czyniły sobie niewiasty przęślice. *Urzęd.* 73, *Syr.* 561, *atractylis*, die Spillendistel PRZĘŚLICOWY, - a, - e, od przęślicy, Spindel-. PRZĘŚLIK, - a, *m.*, len na około przęślicy obwiniony, der Flachs am Spinnrocken. *Tr.* (*Vd.* predishe, z dom przędzenia).

PRZEŚLICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, bardzo śliczny, piękny. *Ec.* прeизя́щный, (прeизя́ществую celuię), многолѣпотный, прeукрашенный; sehr niedlich, schön. Prześliczny kwiat. *Eisl. Gl. K.* 19. Oczy prześliczne. *Teatr* 23 *b*, 32.

PRZEŚLIZNĄĆ się *rec. idntl.*, przemknąć się niby ślizgaiąc, *Vd.* skusamusniti, skuspusniti, skussmuknuti, skuszderkniti; abgleiten, vorüber glitschen Mogł to uczynić, lecz się pomyliłam; prześliznęło się to tylko po iego sercu. *Teatr* 10 *c*, 13.

PRZĘŚŁKA, - i, ż., Przęśtka. *Kluk Zw.* 1, 201, *Bh.* přeslička; (*Bh.* přeslen, přeslinek *verticillum*), *Sr.* 1. pjasta; *Crn.* pereslèza; *Cro.* preszlichicza trava, vösch, voschika; *Sla.* voschch; *botan.* skrzyp, strępeczka, kotczwoconki, *equisetum*, Kannenkraut. *Krup.* 5, 156, *Syr.* 996. PRZĘŚŁKOWY, - a, - e, von Kannenkraut. *Cn. Th.* PRZĘŚŁO, - a, *n.*, warsta dyłów w parkanie, w zagrodzie. *Wład.*, *pars septi serie cohaerens. Cn. Th.*, *Rs.* рядъ, das Bretterfeld zwischen zweyen Pfählen im Zaune. Całe przęsło parkanu kazał zwalić. *Jak. Bay.* 252, *Haur Ek.* 76. - *tr.* przęsła gałęzi w drzewach, iako w świerku, iedlinie, *ramorum series aequali interuallo distinctae. Cn. Th.*, die Aestenreihen, Aestenstockwerke bey einigen schichtweise geästeten Bäumen. - *§. Przęsło, piętro, pokład. *Cn. Syn.* 868, das Stockwerk.

PRZEŚŁODKI, - a, - ie, słodziuchny, *Cro.* preszladki; *Eccl.* прeслáдкій; überaus süß. Przesłodka zgoda. *Sk. Dz.* 503. PRZESŁODZIĆ *cz. dk.*, Przesładzać *niedok.*, *Rs.* перeслáстить, перeслáщивать; słodyczą przesadzić, überzuckern, zu sehr versüßen; *pr. et fig.* Zdania kwieciste i przesłodzone. *Pilch. Sen. list* 4, 82.

PRZESŁONIĆ *cz. dk.*, w poprzek zasłonić, quer über verdecken. Piersi tych, które zdobi niespokoyność miła, Część większą nienawistna szata przesłoniła. *N. Pam.* 11, 245. Wzrok ciemnota przesłoniła, *ib.* 8, 252. (*Rs.* прocклонúться przewłoczyć się).

PRZESŁONY, - a, - e, mocno osolony, sehr salzig, *Cro.* preslan.

*PRZESŁOWUTY, - a, - e, *Ec.* прeслóвутый, bardzo sławny, uwielbiony, hoch berühmt. Jednym sercem wielbią chwalebne i przesłowutne imię Oyca, i Syna, i Ducha S. *Smotr. Ap* 178.

PRZESŁUCHAĆ *cz. dk.*, *przesłuchawać, *przesłuchować *ndk.*, *Bh.* přeslechnauti; *Sr.* 2. pschęßluschasch; *Sr.* 1. pięßlúchaci; *Vd.* preshlishati; *Crn.* preshlishem, preshlishal, preshlishati; *Rs.* прослу́шать, перeслу́шать, перeслу́шивать; wciąż wysłuchać, völlig anhören, bis zum

Ende verhören, abhören. Prosił panów radnych, aby się z wyrokiem zatrzymali, ażby sam piérwéy tak Macedonów, iako i syna przesłuchał. *Warg. Wal.* 182. Nie czyń wyroku, aż obudwu stron przesłuchasz. *Kosz. Lor.* 55 *b*, *audiatur et altera pars*). Wezpazyan rad sam przy sprawach bywał, a onych przesłuchawał. *ib.* 101. Seweras bardzo wiele spraw przesłuchawał, i występnych karał. *ib.* 101. Téy sprawy wszyscy chcą dostatecznie przesłuchać i dowiedzieć się. *Baz. hst.* 35. Dla lepszéy wiadomości przesłuchamy twoich mądrych argumentów, któremi téy twoiéy obrony dowodzisz. *Twarz. Wie.* 5. Nie iesteśmy przekonani, potępieni; ale ani przesłuchani, iako obyczay iest dobrych sędziów. *Zrn. Pst.* 3 *A* 3. Uczyniłeś mi prawo, i przesłuchałeś *przy moiéy. *Bud. Ps.* 9, 4. Kiedy ich przesłuchała, taką im radę dała. *Falib. S.* 2. Zbawiciel skoro przesłuchał téy mowy, rzekł do Marty: ufay! *Odym. Św.* 2 *J*, usłyszawszy mowę iéy). I ty się nie wstydź, masz-li czas spokoyny, Przesłuchać téy to krotochwilnéy woyny. *J. Kch. Dz.* 84. – Nieszczęście z tym gapiem, przesłuchać go nie można. *Teatr* 16 *c*, 23, nigdy nie kończy gadać, = Nieprzesłuchany, Nieprzesłyszany, n. p. Nieprzesłuchany gwara. *Hor. sat.* 123, słuchu nie staie, żeby go przesłuchać do końca; cf. nieprzegadany). Oratorki obfite, wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, *nieprzesłyszane*, wypowiedziały wieczną *woynę* wszystkim *uszom* rodzaiu ludzkiego. *Mon.* 72, 422. PRZESŁYSZEĆ się *recipr. dk.*, Przesłuchać się *ndk.*, *Bh.* prześlechnauti se, omylić się w słyszeniu, co inszego zrozumieć, niż się mówiło, źle usłyszeć, *Rg.* precjuttise tkomu, pricjutti; sich verhören. Przez omyłkę zdało mu się coś być śmiesznego, że albo nie dosłyszał, albo że się przesłuchało. *Zab.* 12, 274. Montes, czym się przesłyszał? pod prawem Guzmana Byłby, i iego miałby uznawać za pana! *Teatr* 44, 41, habe ich recht gehört? Z przesłyszenia w tym tumulcie, omylił się. *Kras. Dol.* 100. – §. Przesłyszeć kogo, co, = nie uważać iego głosu, nie słuchać go, einen nicht anhören, ihn überhören, auf seine Rede nicht achten; *Ec.* преслушати, преслушатися nieposłusznym być, nie słuchać; *Rs.* преслушаніе nieposłuszeństwo, преслушáтель, преслушникъ nieposłusznik). Nie będziesz w niczym przesłyszan; tak przyobiecał raczył swym wiernym nasz miły pan. *Kanc. Gd.* 275. PRZESŁUŻYĆ *cz. dk.*, *Rs.* прослужить, czas niejaki służąc przetrwać, durchdringen. (*Bs.* prislusgiti, odvecch naslusgiti *nimis implere poculum*). Żołnierz waleczny, kiedy wiek przesłuży w ustawnym boiu, ani Marsa dłużéy wytrzymać zdoła, składa broń. *Zab.* 13, 295.

PRZEŚMIARDNĄĆ, prześmiardł, *F.* prześmiardnie *neutr. idutl.*; *Rs.* провонять; smrodem przeyść, przeniknionym być, durch und durch stinkig werden. Mieysce to myszami prześmiardło. *Kluk Zw.* 1, 307. Prześmiardły, *Ec.* провонялый. – *tr.* Prześmiardł Izrael u Pelisztymskich. *Bud.* 1 *Sam.* 13, 4, obrzydłym był. *Bibl. Gd.*).

PRZEŚMIEWAĆ się z kogo *rec. cont.*, *Rs.* просмѣиваться, пересмѣиваться; *Ec.* пресмѣхáтися; przeszydzać z kogo, über einen spotten, einen durchziehen. Ta się z miłości twéy często prześmiewa. *Past. F.* 174. (*Rs.* пересмѣяться = naśmiawszy się przestać, odśmiać się).

PRZESMRODZIĆ *cz. dk.*, robić, że co prześmiardnie, smrodem przenikać, stinkend machen, durchstänkern. Wyście przesmrodzili wonność naszę w oczu Faraona. *Bud. Ex.* 5, 21, wyście nas obydzili. *Bibl. Gd.*).

PRZESMYK, – u, *m.*, ciasne przeyście, przeskok, szlak, eine enge Passage, ein enger Paß, ein Schlupfweg; *Boh.* Nauza; *Crn.* plaz; *Vd.* voskovina, voska prehaja (cf. wązki), skrit pot, sliesek, skrivauni smuk, smusnuvalishe, luknia za smusnenje; *Rs.* переéздъ; *Ec.* узина. Na wszystkie szlaki i przesmyki zapuszczają się. *Pilch. Sall.* 232. Przesmyk morski, cieśnina morska, die Meerenge. Przesmyk między Francyą i Anglią. *Hub. W.* 106. Grönlandyą oddziela od Ameryki znaczney szerokości przesmyk Davis, *detroit. Stas. Buff.* 246. – §. Stać w oknie przez dzień, wszystkim na przesmyku, ma zwyczay ta niecnotka. *Mon.* 70, 85, wszystkim w oczy się podsuwaiąc). – §. Smok wali się po ziemi przesmykiem. *Chrość. Ow.* 162, pomykaiąc się, przesmykaiąc, sich schiebend, fortschleppend; *Rs.* пресмыкаться *przesmykać się, łazić, przełazić, pełzać; пресмыкающійся płaz, ziemiopłaz; *Ec.* пресмыкáемельный *reptilius*.

PRZEŚNY, *ob.* Przaśny.

PRZESOLIĆ, *F.* przesoli *cz. dk.*, Przesalać *ndk.*, *Bh.* přesoliti, prosoliti; *Vd.* presoliti; *Bs.* prisoliti; *Rg.* prissolitti, prissaagljam; *Rs.* пересолить, просолить; solą przetrząsać, przenikać, przeiąć, mit Salz bestreuen, durchsalzen. Na woynie przesalany suchy chleb iadaią. *Biel. S. N.* 30. Chleb przesalany smaku przyiemnego. *Syr.* 921, łatwie się w żołądku trawi. *Cresc.* 159. – §. b) *Nimil*, zbytnio osalać, übersalzen. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. *Pot. Jow.* 104. – *tr. fig.* przesolić, przeskrobać, przebrać miarkę, przestrugać, przepieprzyć, przesadzić, über die Schnur hauen, übertreiben, überspannen. Prawdy a żartów zażywać iak soli, Kto miary nie zna w tym, prędko przesoli. *Min. Ryt.* 4, 209. Kupiec ten przesala swoie towary. *Tr.*, zbyt drogo przedaie. PRZESOLAN, – u, *m.*, n. p. przesolan potażu, *murias oxygenatus potassae*, sól z przekwasu solnego i z potażu złożona. *Sniad. Chem.* 2, 80.

PRZESPAĆ, *F.* prześpi *cz. dk.*, Przesypiać *ndk.*, *Bh.* prospati; *Sr.* 1. pjespu; *Crn.* perspávam; *Ross.* проспать, проспáть, проспáхнуть, przespać noc, śpiący przetrwać, durchschlafen. Gdy chory całą noc prawie spokoynie przespał, rano rzeźwieyszym iest. *Perz. Cyr.* 3, 60. – §. b) przesypiać sprawę, przez niedbalstwo utracać, omieszkać, cf. zaspać gruszki w popiele, versäumen, verschlafen, ungenutzt vorbey lassen. Rzecz swoię przespać, t. i. omieszkać dla niedbałości, *causae indormire*. *Mącz.* Dla Boga! czemuż się wżdy nie czuiemy? czemu wżdy łaski Pańskiéy przesypiamy? *Podw. Wr.* 60. Przyiąć i poznać Messyasza, iest wieczny żywot, nieprzyiąć go i przespać, iest utracić wieczny żywot, co czynią ślepi żydowie, przespawszy go. *Zrn. Pst.* 10. Żydzi Chrystusa prawdziwego Messyasza, przespali. *Zygr. Ep.* 20. – Nie przespał im złości, *non impune scelus sinit*. *Zebr. Ow.* 269. PRZESPAĆ się *recipr.*, przeleżeć się śpiący, *Bh.* prospat se, pospati; *Sr.* 2. wospasch); sich ausschlafen, genug schlafen, sich durch Schlaf erholen. Póydę, przespać się; iuż to trzecia noc, iak nie śpię. *Teatr* 22, 37. Dwie godziny przespawszy się, znowu zaczęto sessyą. *Gaz. Nar.* 1, 225. Prześpiy się, zapomnisz frasunku. *Cn. Ad.* 945. Przesypiać się w południe, *meridiari*, Mittagsschlaf halten. Po obiedzie przespałabym się trochę. *Teatr* 30 *b*,

28. Po obiedzie zawsze się przesypiał; po przespaniu zawołał na chłopięta. *Falib. M.* Drugi raz iedzą, potym się przesypiają. *Star. Dw.* 70. Przesypianie się poobiednie, sen abo spanie przypołudniowe, *meridiatio. Cn. Th.*, der Mittagsschlaf. O spaniu codziennym i przesypianiu krom zwyczaynego w nocy. *Haur Sk.* 520. Przesypiam się upity, *edormisco. Cn. Th.*, *Rs.* проспаться, den Rausch ausschlafen. Nieprzespany, nie skończony co do spania, unausschlafbar. Legleś, niestetyś rycerzu wybrany, I ujął cię sen twardy nieprzespany. *P. Kchan.* J. 67. Jemu noc nieprzespana zamknęła powieki. *Dmoch.* Jl. 2, 25. – §. Przespać się z kobietą, cielesną sprawę mieć, eine beschlafen. Z którą się przespano, *Przespolka, -i, f., *Crn.* perspavavka, *Vd.* perspanjiza, perlešhniza, *concubina.*

*PRZESPIECZNY, *ob.* Bezpieczny.

PRZESPIEG, -u, *m.*, prześpiegowanie, śledzenie, das Durchspionfren. Wszystkie czaty, prześpiegi, stary dworak zdradził. *Teatr* 44 *c*, 17. PRZESPIEGOWAĆ *czyn. dk.*, prześledzić, durchspioniren, ausspioniren; *Bh.* přeswědčiti, přezwjm. Posłał ludzi, którzyby prześpiegowali całą ziemię. *Radz. Num.* 13, 3. Litwa Pszonkę dla prześpiegowania brodu na Wisłę posłali. *Stryik.* 397. Po wszystkich kącioch i skrzyniach przepatrzał i prześpiegował. *Kosz. Lor.* 78 *b.* – §. prześpiegować listy, przechwycić, *intercipere. Mącz.*, przeiąć, Briefe auffangen.

PRZESPIEWAĆ, *F.* prześpiewa *cz. dk*, Prześpiewuie *pr. sent.*, Prześpiewywać *frequ.*, śpiewaiąc przetrwać, przepędzić, albo też do końca prześpiewać, durchsingen; *Bh.* propjwám; *Crn.* prepęvam; *Rg.* pripjévati; *Cro.* zapopévam; *Bs.* pokliknuti; *Rs.* перепѣть, перепѣвать, пропѣть, пою. Parobcy taniec zaczęli wesoło, prześpiewuiąc coraz piosnki na przemianę. *Tom. roln.* 78. Całą noc prześpiewał. *Ld.* Cały kancyonał prześpiewał. *ib.* PRZESPIEWYWAĆ się z kim, *cantu contendere. Cn. Th.* 857. mit einem im Singen wetteifern, um die Wette mit ihm singen.

PRZESPILAĆ, *F.* prześpila *cz. dk.*, prześpilować *ndk.*, przebość, przeniknąć, przepchnąć, przebić, durchdringen, durchstechen, durchhauen. Wprzód mi serce z waszych rąk sztylet prześpiluie, Niż ... *Bard. Luk.* 38. Brat brata wzaiem na wylot prześpila. *Chrośc. Luk.* 123. Miecz ostry niechay ciało na wskroś prześpiluie. *Bardz. Tr.* 476.

*PRZESPOLNY, -a, -e, *Bh.* přespolní, zagraniczny, ausländisch; fremd. Kocanki Arabskie, ziele to iest przespolne i przywożne. *Syr.* 469.

PRZESPOWIADAĆ *cz. dk.*, do końca spowiedzi przesłuchać, die Beichte aushören. Jak ieden xiądz tak wielu mógł za trzy godziny przespowiadać? *Sak. persp.* 23.

PRZESREBRZYĆ *cz. dk.*, wskroś pośrebrzyć, durchsilbern, *Vd.* presrebrati, presreberniti.

*PRZESRĘDOWAĆ *cz. dk.*, n. p. Potaszu funtów kilka miałko przesrędować, dobrze wymieszać, potym w tyglu rozsypać i topić. *Torx. szk.* 279.?

PRZESSAĆ *cz. dk.*, ssaniem przetrwać, lub też przessadzić, durchsaugen, übersaugen; *Ross.* прососать, просасывать.

1) PRZESTAĆ, *Pr.* przestaie *med. dk.*, Przestanąć, *F.* przestanie *Idntl.*, Przestawać *cont.*, *Bh.* přestati, přestawati;

Slo. přestáwám; *Sor.* 2. pschestanusch; *Sor.* 1. pschestanu, pschestanem, pschestawam, pschestaham, pschestam; *Cro.* prestati, presztati, presztajem, presztajem, henyavam; *Rg.* pristatti, pristávati; *Bs.* pristatti; *Rs.* перестать, престать, перестану, переставаю, отстать, отстаю. a) Przestawać czego czynić, przerywać czym robotę etc., daléy nie ciągnąć, nie postępować, niechać, zaniechać, *Crn.* prenęham, jejnam; *Vd.* nehat, pustit, henjat, dopushati, herat, gorhérat, donehati, per tem nehati, sapustit; *Dl.* ostaviti; *Bs.* uzostati, pristati; aufhören, lune halten, ablassen, nicht weiter fortsetzen. Cudnie gra, a kiedy przestanie; ieszcze cudniéy. *Rys. Ad.* 20. Czas mu też iuż przestać. *Cn. Ad.* 119, dość też iuż; ustąp' drugiemu). *Teatr* 10 *b*, 14. Jak się wół dorwie trawy, Kiedy przestać nie wie sprawy. *Rys. Ad.* 20, nienasycony). Przestań też kiedy. *Cn. Ad.* 949, odpocznij; nie tak pilno). Rychléy świat przestanie być światem, Niż Niemiec będzie szczérym Polakowi bratem. *Pot. Pocz.* 425. Dobrze czynić począwszy, nie przestay. *Cn. Ad.* 178. Przestawszy czytać, na stronę odchodzi. *Zab.* 14, 126. Przestał mówić, iak gdyby mu gębę zamknął. *Teatr* 25 *c*, 56, umilkł). Chłop dlatego, że iest chłopem, Nie przestaie być człowiekiem. *Teatr* 26 *b*, 31. Gościu ostatni poczynay ieść, a piérwszy zaś przestaway. *Cn. Ad.* 270. – §. Przestaie co na chwilę (*distinguas* ustaie), przerywa się, es hört auf für einige Zeit, unterbricht sich. Bez przestania Dedalowe córki wód odmiennych Nadaremno dodawaią do kadzi bezdennych. *Otw. Ow.* 160, bez odpoczynku, bez przerwy, ciągle, ohne Aufhören, ununterbrochen, ohne Ruhe und Rast. Przestawaiąc, *per interualla. Cn. Th.*, *Cro.* presztáncze. Febry przestaiące, czyli febry z paroxysmami są te, w których oczywiste znayduie się przestanie, iż człowiek wstać i działać może. *Krup. b*, 527, nieustawiczne, unterbrochene Fieber. Czas, który przegradza między skończonym paroxysmem i początkiem następuiącego, zowiemy czas przestania, *tempus intermissionis. Krup.* 5, 530, Zwischenraum. – §°. *Actiu. Ellipt.* przestać kogo (*scil.* nagabać etc.), zaniechać kogo, dać mu pokóy, aufhören einen zu plagen, ihn mit Frieden lassen, Oest. ihn auslassen. Amurat nie chciał Skanderbeka przestać, ażby go zniszczył. *Biel.* 184. – °§. *aliter* Posłał Władysław do Swydrygiełła do Prus, aby Prussów przestał, do niego się nawrócił. *Biel. Sw.* 230 *b*, *Gwag.* 73, żeby Prussów porzucił, żeby przestał z niemi trzymać, er sollte die Preußen aufgeben. – §. Przestać od czego, puścić, porzucić, odstać, wovon abstehen, ablassen. Był męczon, aby przestał od sentencyi swéy. *Bar. hft.* 34. Ten, który cierpiał na ciele, przestał od grzechów. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 4, 1. Odstąp' od złego, cnoty się im, przestań od nieprawości. *Zygr. Gon.* 296. Wydał się na śmierć za lud swóy, aby plaga przestała od Izraela. *Jer. Zbr.* 82. – *Similiter:* Man może na wszelki czas *przeciwko* swemu panu, gdy krzywdę chce czynić, przestawać. *Szczerb. Sax.* 227, odstaiąc od niego powstawać. – §. b) przestawać na czym, s przy czym stanąć, iuż daléy nie zakrawać, nieodmiennie się trzymać czego, es bey etwas bewenden lassen, beruhen, dabey verbleiben. Onemu samemu ufam, na jnim samym przestawam. *Kateh. Gd.* 17. Na tym chce przestać księżnicka koniecznie, Albo się zemścić, albo płakać wiecznie. *Kras. Mysz.* 59. Usły-

szał o Rzymianach, że są mocni, a że przestawaią na każdey rzeczy słusznéy, o którą ie kto żąda. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 8, 1, że *zwalaią na wszystko. 3 *Leop.*, że przystaią, beytreten, bewilligen, einwilligen. *Przestawać o czym *id.*, n p. Jeślibyście rozumieli, że już o tym przestaną Krzyżacy? nie rozumiecie tego; myślą oni ieszcze o tym, iakby imię Polskie zagubili. *Biel.* 184. – Przestawać na czym, daléy już więcéy nie pragnąć, kontentować się czym, mit etwas zufrieden ſeyn, ſich damit begnügen; *Vd.* sadoſtiti, sadoſtuvati, dovoljati, sadovoljati; *Rs.* удовольствоваться; *Ec.* довольство. Przestawanie na czym, die Zufriedenheit womit, die Genügе, Genügſamkeit, *Vd.* sadoſtnoſt, dovolnoſt, sadovolnoſt; *Rs.* удовольствіе. Przestaiący na czym, zufrieden, genügſam, doſtoyny, *Vd.* sadoſten, doſten; *Ec.* самодовольный. Potrzeba na małe przestaie, ale chciwość wiele chce. *Skarg. Kas.* 214. Naylepiéy na swym iakim takim przestawać. *ib.* 22. Można przestać na małym, móy Księże Plebanie, Dogodzić miernym chęciom, na to zawsze ſtanie. *Kras. Liſt.* 2, 99. Kto na swym przestaie, niczego mu nie dostaie. *Cn. Ad.* 385, kto dość ma, więcéy nie żąda; kto żądze swe hamuie, niczego nie potrzebuie; bogatego nie maiętnością, Lecz uskromioną mierzay chciwością). Ten panem zdaniem moim, kto przestał na swoim. *J. Kchan. Dz., Sk. Kaz.* 592. Bogactwa wielkie na małe przestawać. *Cn. Ad.* 1185. Trzeba przestawać na tym, co los zdarza, nie szukaiąc fantaſtycznych plant przyszłego życia. *Kras. Doł.* 212. Na swym ſtanie, żaden nie przestanie. *Zegl. Ad.* 151. To rzecz nadziwnieysza, iżby naywięcéy miał, Jeszcze nie znam żadnego, aby na tym przestał. *Rey Wiz.* 184 *b.* Nie przestaią na swym ſtanie, cudzych i sobie nieprzyſtoynych sięgaią. *Sk. Kaz.* 206, *Falib. Q.* 3. O te dobra prosić mamy, na których ieſt zupełne wesele i dostateczne przestawanie nasze. *Sk. Kaz.* 239, kontentowanie, kontenta, kontentacya, Befriedigung, Vergnügen. – *Paſſive*: Przestaniesz na nadziei, na śnie, na obietnicy. *Cn. Ad.* 949, myślą będziesz zażywał; omylisz się; ten ci się sen nie wyiawi; przez sen bogaty, mit bloßer Täuſchung abgeſpeiſt. – §. 3) Przestawać z kim, towarzyszyć z kim, obcować, mit einem umgehen, Umgang pflegen; *Crn.* pezhâm se; *Bh.* zabýwam ſe ſ nĕkým; *Cro.* pajdashitise, *Ec.* сообращаться. Z samym iednym Ulissem przestawa. *Zebr. Ow.* 322. Jaki kto sam ieſt, z takim rad przestawa. *Cn. Ad.* 1122, swóy do swego lgnie; równy równemu rad, gleich und gleich geſellt ſich gern. Kto z łotry przestawa, łotrem także bywa. *Klon. Wor.* 8. Z iakim kto przestaie, takim sam się ſtaie. *Haur Sk.* 179, *Zegl. Ad.* 392, *Zab.* 14, 63, *Bok. Kom.* 1, 56; *Cro.* hman pri dobrom dober osztaie, Dober pri hmanyem hman posztaje, *si iuxta claudum habites, subclaudicare disces.* Przestawanie z ludźmi. *Mon.* 64, 749, *Teatr* 49 *d*, 15, obcowanie, der Umgang mit Menſchen; *Bh.* zabýwka. Przestawanie z uczonymi, bardziéy służy ku poprawie, niżeli xiąg czytanie. *Pilch. Sen. liſt* 32. Pani nadchodzi śpiegować, gdzie ieſtem, i z kim przestaię. *Teatr* 6, 8. Prussowie ſtarzy za iedno z Litwą przestawali. *Stryik.* 281, za panie bracie, ſie lebten mit einander brüderlich. – §. *alter*: Nie przestaię z temi, którzy powiadaią, aby woynę Ruską Bolesław dla tak błahéy przyczyny miał podnieść. *Krom.* 77, nie trzymam z niemi; nie piszę się na ich zdanie, ich halte es nicht mit ihnen. – §. *alter*: Pszczołka zwykła między różanemi przestawać kwiatkami wonnemi. *Paſt. F.* 73, przebywać, verweilen, aufhalten, gewöhnlich ſich befinden. – §. 4) Przestaie co przez co, z przechodzi, rozciąga się, przesięga, es reicht etwas durch, erſtreckt ſich bis an, langet bis an. Płetnica za krótka była, że od brzegu do brzegu nie mogła *przestaiać. *Biel.* 716. Pośrzodek forſtów od węgła do węgła przestał. 1 *Leop. Ex.* 36. Dobroć twoia do nieba przestała, A prawda głowę z obłoki zrównała. *J. Kch. Ps.* 164. – – 2) PRZESTAĆ, przestał, *przestoiał, *F.* przestoi *med. dk.*, Przestawać *kont.*, *Bh.* prostati, prostogim, přestati, přestogim; *Sr.* 1. pschestejin, pschestejem; *Vd.* prestati; *Rs.* перестоять, перестаивать, простоять, простаивать; czas niejaki ſtoiąc przetrwać, durchſtehen, eine Zeit hindurch ſtehen. Chłopię wymknij ławkę moię, Już ia tak obiad przestoię. *J. Kch. Dz.* 199. Ledwie się wesparłszy, przestawał przykre nocy i tęskliwe. *Paſt. F.* 109. – §. b) Przestawa się co, zbyt długo ſtoiąc psuie się, ſich überſtehen, von zu langem Stehen verderben. Potrawy się przestawaią, *cibus corrumpitur. Mącz.* Rwiy rożą rano, potym niesnadnie, Jak się przestoi, i z liścia opadnie. *Tward. Daf.* 2. Każde zboże zbiera się nie czekaiąc aż się przestoi. *Kluk Rosl.* 3, 145, aż prześcignie, überreifen. Kiedy się zboża zbytnie przestoią, znaczna część ziarna zostaie się na roli. *ib.* 214. Przestały owoc, prześcigły, przeyźrzały, nadto doyźrzały, überreif. Jagody bardzo przestałe, daią wino słodsze, ale nie tak mocne, ani też trwałe. *Cresc.* 355. Złe iabłko niedostałe, chociaż wabi oczy, Gorsze przestałe, bo ie robak wewnątrz toczy. *Kchow. Fr.* 79. Owoc niedoyrzały niedobry; zły znowu, gdy przestały. *Kluk Rosl.* 1, 64. Wszystko latom podlega; a iako przestałe. Nie wielką korzyść niosą, tak i niedoyźrzałe. *Sim. Siel.* 65. PRZESTANEK, – nku, *m.*, przestawanie, poprzestanie, *Boh.* přestánj, přestáčka; *Slo.* přestáni, pauza; *Sr.* 1. pschestatji, pjestahtjo, zastahtjo; *Crn.* prestânk; *Vd.* odstaushik, prehenjanje, pausa; *Rg.* pristának; *Cro.* presztája, presztanek, prèztanek, posztaja; *Rs.* перестáнiе, перестáновка, пристанóй; das Aufhören, Innehalten. Przestanek, wyraz dawny Polski, znaczy iedno co pauza. *Apez. Gr.* 1, *p.* 5. W mowie trzeba, żeby spoczynki i przestanki dobrze były podzielone, iak rzecz i ucho wyciąga. *Pir. Wym.* 262. Postępku przeszkoda przestanek. *Cn. Ad.* 906, gdzieś dobrego ćwiczenia przestał, tameś został). Przestanek złego, abo od złego naymilszy. *Cn. Ad.* 949. Bez przestanku go uszczypkami łżeł. *Warg. Wal.* 151, uſtawicznie, wciąż, ciągle, ohne Aufhören. Bez waszego przestanku. *Papr. Kol. A* 3 *b.* PRZESTANNY, PRZESTAYNY, – a, – e, – ie *adv.*, przestawaiący, nieciągły, przerywany, aufhörend, innehaltend, unterbrochen. *Tr.* – *Oppos.* nieprzestanny, *Ec.* непрестанный, *Rs.* неослабный. Nieprzestayna choroba dręczy ciało iego. *Ban. P.* 2.

PRZESTĄPIC, *F.* przestąpi cz. *dk.*, Przestępować *niedok.*, *Bh.* přestaupiti, přestupowati; *Slo.* přestupugi; *Sr.* 2. pschestupischch; *Sr.* 1. pjestupu, pschestupiu, pschestupim, pschestupam; *Vd.* prestopit, v'prek stopit, prestopuvati, prestopujati, skusstopiti; *Ban.* pristupiti; *Cro.* presztupiti, presztupljújem; *Rg.* pristúpiti, pristupívati; *Ross.* перестунить, перестунать, простунить, осту-

ний.пь.я; przez co ſtąpić, ſtąpaiąc minąć co, przeyść przez co, überſchreiten, darüber weg ſchreiten, weg treten. On się boi przeſtąpić krzyżyka ze ſłomy, A on sam łgarz i pieniacz i zdzierca łakomy. *Nar. Dz.* 3, 118, *Tward. Daf.* 30. Koń przeſtąpił, a przeszlapał, das Pferd iſt übergetreten, (über den Seilſtrang, über den Stalbaum). *Jr. - fig.* Ledwie próg przeſtąpi Litewſki, iuż tego rumoru po wszyſtkiey Moſkiewſkiey pełno ziemi. *Tward. Wład.* 48. Car przyiąwszy z pokorą pokoy wymuszony, Dotąd nie śmie przeſtąpić progu tey korony. *ib.* 5. Z okazanego przeſtąpić terminu, i pomknąć się na nieprzyiaciela, respekt bronił. *Tward. Wład.* 68. - *Intransit.* Przywiązanie moie nigdy nie przeſtąpiło za granice cnoty. *Teatr* 54, 96, nie wykroczyło z kresow) - *transl.* Przeſtąpić uſtawy, zgwałcić, złamać, *Ec.* законопреступити, законопреступлю, законопреступимъ; das Geſetz übertreten. Przeſtąpienie uſtaw, *ob.* Przeſtępſtwo. - §. *Przeſtępuie się, *muto locum ſtandi; moueo me uno gradu, uno paſſu. Cn. Th.*, przeſtępuię, *Ross.* проступаюсь, *pr. et tr.*, ich thue einen Schritt anders wohin, vorwärts, ſeitwärts. Ktoby miał taką wiarę, iżby górom przeſtępować kazał z mieyſca na inne, . . . *Rey Ap.* 18. Umieraiący przeſtąpią z tego żywota doczesnego do żywota wiecznego. *Rey Pſt. Pp* 2, *Rey Zw.* 4 *b.* Apoſtata ten, co z zakonu do zakonu przeſtępuie. *Eras. ięz. O* 7. *Przeſtąpienie się z mieyſca na mieysce, przeyście. *Cn. Th.* 857, das Hinüberſchreiten. - *§. Pan twóy nigdy nie śpi, a uſtawicznie przeſtępuie a przepatruie wszyſtką ziemię świata tego. *Rey Pſt. Dd* 4, przechodzi, przeciąga, durchſchreiten, durchgehen, durchziehen. - §. b) Przeſtępować komu, przed nim chodzić, marszałkować mu, einem vortreten, vor ihm einher gehen. Skakali przed nim djabli, iako dworzanie, wołaiąc: przeſtąpcie Panu Pachomiuszowi. *Sk. Zyw.* 1, 309.

PRZESTARZEC *niiak. dk.*, PRZESTARZEC się *rec. dok.*, *Bh.* přeſtarati ſe; *Rs.* престарѣть, престарѣться; siebie samego przeżyć, bardzo w lata poyść, überalt werden, ſehr alt ſeyn. *Ad ſummam ſenectutem venire*, *wielmi się przeſtarzeć. *Mącz.* Jeszczem nie przeſtarzała, Rokmi ośmnaſty płynie, Będę ich ieszcze miała. *Karp.* 4, 26. Przeſtarzały, *Vd.* preſtar; *Crn.* motèrn, *Rs.* престарѣлый. Przeſtarzałość, *Rs.* престарѣлость.

PRZESTAWAC, *ob.* Przeſtać. PRZESTAWACZ, - a, *m.*, który przeſtaie, *Cro.* preſtaitel *ceſſator.* PRZESTAWIC *cz. dk.*, Przeſtawiać *ndk.*, *Bh.* přeſtawěti, přeſtawowati; (*Bh.* proſtawěti przebudować); *Sr.* 1. pſchеſtawiam, pjeſtahwam, pjepowęju; *Vd* preſtavit, prepoſtaulati, ſkuſtaviti, ſkuspoſtaviti; *Rs.* переставить, переставлять, переставливать, переставновить, переставливать; *Ec.* преставити, престављати, прелучити; inaczéy abo gdzie indzie poſtawić, umſetzen, umſtellen, verſetzen, Przeſtaw te miſki na drugi ſtół. *Tr.* Przeſtawić piec. Przeſtawić budynek, *ob.* Przebudować. - *fig.* Kiedy się przeſtawiemy wyżéy, któż nas wspomni, Będąli o nas wiedzieć mieszkańcy potomni! *Zim. Siel.* 128, iak się przeniesiemy do nieba, iak powędruiemy, wenn wir an einen höhern Ort hinwandern; *Ec.* преставленїе zgon, śmierć. Przeſtawienie, *Crn.* preſtavk *transpoſitio*, *Vd.* preſtava, preſtavik; (*Crn.* preſtavnoſt *declinatio*; *Slo.* preſtawilla, predſtawilka me-

tathesis); *Ross.* перестанка, перестановленїе, перекладка. PRZESTAYNY, *ob.* Przeſtanny.

PRZESTEK *Tr.*, *ob.* Przęsłka, ziele.

PRZESTĘKAC *cz. dk.*, ſtękaiąc przepędzić, durchſtöhnen, *Rs.* простонать.

PRZESTĘP, - u, *m.*, *botan.* Przeſtęp biały, *Bh.* poſeb; *Rs.* перестунень; macica biała, *bryonia*, Zaunrübe, weiße Stückwurz, śmierdzące to ziele z iagodkami swemi puie się po płotach do góry. *Kluk Roſl.* 2, 245, *Urzęd.* 63, *Krup.* 5, 185, *Petr. Wod.* 22. Przeſtęp czarny, *bryonia ſylueſtris*, ſchwarze Zaunrübe. *Syr.* 1521. - §. 2) Przeſtęp, przeyście, der Uebergang. W nieszczęściu Pompeia, Kornelia żona iego, miała przeſtęp do wiecznéy chwały. *Pet. Lk.* 88. - *§. Sprawił Jozyas w Jeruzalem święto Przeſtępu, t. i. obchód baranka Panu. 1 *Leop.* 2 *Par.* 35, 1, Faze. 3 *Leop.*, święto przeyścia. *Bibl. Gd.*). Uczynił lud Izraelſki przeſtęp z wielką noc Panu Bogu. *Leop.* 2 *Par.* 30, 1. Wielkanoc zowie się Przeſtępem Pańſkim, nie dlatego, aby miała być onym przeſtępem, którym anioł przeſtępował domy Izraelſkie, ale iż była onego przeſtępu sakramentem. *Gil. Kat.* 378, jüdiſche Oſtern. PRZESTĘPCA, - y, *m.*, PRZESTĘPNIK, - a, *m.*, *Bh.* přeſtupnjk; *Sr.* 1. pjeſtupnik; *Vd.* preſtopnik, prelomnik, prelomovez, kriunik, pregreshnik; *Rs.* приступникъ, законопреступникъ, злодѣй (cf. злодзіéy, dobrodziéy, cf. złoczyńca); *Ec.* порочникъ; zgwałciciel uſtaw, der Uebertreter. Pierwszego przeſtępcę w woyſku bez miłosierdzia karzą. *Rys. Ad.* 58. Oburzył się na przeſtępniki uſtaw Cesarſkich. *Sk. Dz.* 723. PRZESTĘPNICA, - y, ż., PRZESTĘPNICZKA, - i, ż., *Bh.* přeſtupnice; *Rog.* priſtuupniza; *Cro.* preſztupitelicza; *Rs.* преступница, законопреступница; die Uebertreterinn. Przeſtępnica niewinność swą oczyszczała. *Sk. Dz.* 687. Uyrzała przeſtępniczka Juda, iż przeto, że cudzołożyła przeciwniczka Izraelſka, opuściłem ią; a nie obawiała się przeſtępnica. *Leop. Jer.* 3, 7. PRZESTĘPEK, - pku, *m.*, *Bh.* přečinění; (*Slo.* preſtupilla, preſtupitelka *hyperbaton*); *Crn.* prêſtop, pregręha, ſkrúna; *Vd.* preſtop, preſtopitje, prekorashenje, preſtoplenje, prelomenje, pregrieshtvu, pregrieha, pregrieshnoſt, hudoba (cf. chudoba); *Cro.* preſtùp, pregreſka; *Rs.* проступокъ, преступничество, преступлéнїе, злодѣйство, злодѣянїе; *Ec.* законопреступленїе; wyſtępek, przekroczenie prawa, przeſtępſtwo, die Uebertretung. Messyasz przeiednał wszyſtkie przeſtępki nędznikowi temu. *Rey Ap.* 1. Jeśli wy ludziom odpuścicie przeſtępki ich, tedy i bóg wam odpuści grzechy wasze. *W. Poſt. W.* 2, 301. Sprośni szydzą z przeſtępku. *Bud. Prov.* 14, 9. PRZESTĘPNY, - e, - o, PRZESTĘPNIE *adv.*, *Bh.* přeſtupný, (*Bh.* přeſtupliwý, *Slo.* preſtupliwi, preſtupliwec *tranſgreſſiuus*, *modus gramm.*). *Cro.* preszтupni; *Vd.* pregrieshen, prevseten; *Rs.* законопреступный, злодѣйскій, злодѣйственный; wyſtępny, übertretend, die Uebertretung angehend. Daruy winę przeſtępnemu. *Teatr* 29 *c*, 65, przeſtępnikowi). Winę przeſtępną odprosił, *culpam admiſſam deprecatus. Krom.* 782. - §. *Paſſiue*, przeſtępny, mogący być przestąpionym, überſchreitbar. *Tr.* Nieprzeſtępny,

Ec. непреступный *non transmeabilis.* Górę tę uważa iak wyspę, bo ziemi przestępney między wodami niemasz. *Boter* 67. – §. b) *Astron.* Przewięcey nad dwie mile. przestępny dzień, raczey przydatny, wstawiony. *Cn. Th.*, Schalttag; *Rg.* pristûpni; *Bs.* pristupni dân; *Vd.* prestauni den, medvstaulen, notervstaulen den, medstopni den; *Bh.* přestupný den. Przestępny rok, w którym Luty ma dni 29, to iest, dzień 25ty, w starych Przybysz, właściwie dniem przestępnym nazywać się powinien. *Przyb.* *Mscr.* Rok przestępny, Schaltjahr, liczy dni 366. *Sol. G.* 3, 18, przybytai, *potius dici deberet. Cn. Th.*, *Sr.* 1. přestupné léto; *Crn.* prestopnu lejtu; *Vd.* prestanki, prestaunu, medstaunu letu, prestopnu, medstopnu letu; *Bs.* pristupno godiscte; *Rg.* pristupno ljeto; *Eccl.* високóсь, високмось, високмъ; *annus bisectus, quia continuis duobus diebus, bis sexto Calendas Martias in Calendario legitur, eadem quasi die iterata, et in ecclesia idem martyrologium ac luna eadem 24to et 25to Februarii ponitur, et ab una litera Dominicali relicta, nam duae dantur bisexto, ad alteram, quae ordinaria censetur, fit transitus. Unde forte Polonica appellatio* Przestępny; *quanquam et illud congruit, quod apud Jurisperitos hi duo dies pro uno habeantur, et posterior, cuius nulla habetur in iure et iudiciis ratio, intercalaris censetur, non prior. Cn. Th*, cf. Przybycień, Przybysowy). Nakazano, aby każdy rok czwartosetny bywał *bisectus*, t. i. przestępny, w którymby miesiąc Luty miał dni 29. *Sak. Kal. D* 4. (*Bh.* Hruben *mensis intercalaris*, cf. Grudzień). – §. *Alg.* Zrównania i funkcye przestępne, *transcendentes*, które potrzebuią wcale innych osobliwych działań. *Sniad. Alg.* 1, 166, nieforemne, über die Regel hinausgehend. PRZESTĘPSTWO, – a, *n.*, *Cn. Th.*, przestępowanie, przestępek, die Uebertretung. PRZESTĘPUIĘ, *ob.* Przestąpić.

PRZĘSTKA, *ob.* Przęsłka.

PRZESTOIAŁY, – a, – e, co się przez czas nieiaki przestało, przestały, überstanden, eine Zeitlang gestanden. Nie trzeba w takim przypadku konie poić zimną wodą, lecz przestoiałą. *Kluk Zw.* 1, 193.

*PRZESTOWŁOSA, *ob.* Prostowłosy.

PRZESTRACH, – u, *m.*, PRZESTRASZEK, – szku, *m.*, *dem.*, przestraszenie, przenikanie strachem, przelęknienie, Schrecken, Erschrecken, Schreckenbild; *Boh.* auják; *Slo.* ostrašenj, prebeššenj; *Vd.* pristrah, streš; *Ross.* осмрастка, ужасъ, испугъ, испуга, испугáніе, отторопѣлость; *Ec.* ужáсть. Gdy przyydzie na którego przestrach iaki od złego sądu upada-ć serce, biegasz, nabywasz rady. *Rey Pst.* Y 5. Uyrzawszy leda wilczka, a leda namnieyszy przestraszek. *Rey Pst.* X 4. Od zboyców na drodze pracięci, z przestrachem uciekli. *Pilch. Sall.* Pobladła po przestrachu. *P. Kch. Orl.* 1, 106. Więcéy waży u ludzi mały przestraszek świata, niż pogróżki pańskie. *Rey Ap* 2. Patrząc na on srogi przestrach, upominał syna. *Sk. Dz.* 839. Ziola te dzieciom do kolebki kładą, aby na nie przestrachy nie przychodziły i straszliwe widzenia. *Sien.* 187. Maiąc na pamięci ogromność, i przestrach, i znaiąc serce W. X. M., na iedno imię Janusza zdrygaią się i uciekaią. *Lat. Kom. A.* 4. – (PRZESTRAIAĆ, *ob.* Przestroić). – PRZESTRASZYĆ, *F.* przestraszy *cz. dk.*, Przestraszać *ndk.*, Przestraszywać *czſtl.*, *Bh.* přestrašiti, předěsyti, zděsyti; *Slo.* predesyti; *Sr.* i. pieſtrojum; *Rg.* pristrasciti, pristrâscjati, pristrascivati; *Bs.* pristrasciti; *Vd.* prestrashit; *Crn.* prestręshém; *Cro.* prestrashiti, presztrasújem, presztrássen; *Rs.* перепугать, испугать, испужáть; *Ec.* отторопáти; strachu kogo nabawiać, strachem przerażać, Schrecken einjagen, in Schrecken setzen. *Cn. Th.* Posel prawdy każdego w sumnieniu przestraszywa, ale zasię cieszy. *Gil. Kaz. Cc* 3*b.* Przestraszyć się, *Vd.* se ostrashiti, prestrashiti; *Rs.* перепугáться, испугáться, испужáться.

PRZESTRZEFOWAĆ *cz. dk.*, strefami przekreślić, durchstreifen, Streifen durchziehen. Ziele to od korzenia iest przestrefowane, iakoby igłą żłobkował podłuż ku górze. *Sien.* 79.

PRZESTROGA, – i, *ż.*, *PRZESTRZEŻA, – y, *ż.*, przestrzeganie, napominanie by się strzec, die Warnung, Erinnerung; *Bh.* wystraha; *Slo.* wystraha, přehpowěd; *Vd.* savarshuvannje, preoppominnanje, predopomena, predopomenenje; *Rs.* предостереганіе, предостереженіе, предвареніе. Przestroga młodemu. *Kras. sat.* 61. Zawsze Pan Bóg, częścią dobrze przedtym, częścią i w ten czas, kiedy się co dziać miało, zwykł przestrogi iakieś okazować. *Padw. Wroł.* 43. Przestroga od boga. *Rys. Ad.* 56, cf. strzeżonego bóg strzeże). Kontent a téy daney przestrzeży, Z raportem do hetmana iak szalony bieży. *Jabł. Tel.* 40. Na przestrogę, *Rs.* неповáдно. – §. Przestroga w księdze, Nota, Erinnerung, Anmerkung in einem Buche, Vorerinnerung. – §. Przestroga czego, strzeżenie, przystrzeganie czego, das Beobachten, genaue Erfüllen. Zgoda, mądra podległość, praw przestroga pilna Sprawiła, iż im żadna moc nie była silna. *Nar. Dz.* 1, 3.

PRZESTROIĆ *F.* przestroi *cz. dk.*, Przestraiać *ndk.*, (*Rs.* перестроить, простроить, перестраивать, *Ec.* перестроюю, = przebudować, przestroić, strony instrumentu). Przestraiać w inszе suknie i stroie przebierać, umkleiden, umputzen. Francuza po Polsku przestroić. *Boh. Kom.* 5, 388. Przestraia się z ostrożnością; przebrany przybywa do stolicy. *Zab.* 10, 174, sich verkleiden. *Mon.* 65, 305. – *fig. tr.* Alzyra w Polską przestroiona suknią. *Teatr* 50 *praef.*; przełożona, przetłumaczona). Pochlebcy same występki w cnoty przestraiali. *Nar. Tac.* 3, 63. – b) Przestraiać, stroiami przemarnować, przetrawić, mit Putzen durchbringen, hinbringen; verputzen. *Cn. Th.* 847; *Rs.* проиграть. Walą wszystko na grzbiet, na stroie, tak że kilka wiosek przestroią. *Pilch. Sen. list* 356. Przepych taki, że wszystkę intratę przestroią. *ib.* 26. – 2) Przestroić instrument muzyczny, strony inaczey ponatężać, ein Instrument umstimmen, anders stimmen; (cf. Przestroy) *Vd.* prenaglasiti, drugoglasiti; *Ross.* перестроить, перестраивать.

PRRESTROŃ, – i, *ż.*, PRZESTRONNOŚĆ, – ści, *ż.*, przestrzeń, przestwor, *Bh. et Slo.* prostrannost; *Sr.* i. dahlostscherokosti; *Crn.* prostornost; *Cro.* prosztránoszt; *Rg.* prostor, prostrannos, prostranos; *Rs.* пространство, пространность; weiter Raum, Weite. W rozległą przestroń zatopiony wzrokiem. *Kniaź P.* 2, 248. Gwiazdy w górney przestronności Spokoynie toczą bieg wyż-

wyższego świata. *Kniaź. Poez.* 2, 250. PRZESTRONNY, - a, - e, PRZESTRONNIE, PRZESTRONNO *adv.*, *Bh. et Slo.* prostranný; *Sr.* 1. prjestrené, dablokoscheroli; *Sr.* 2. rumni (cf. rum); *Crn.* prostorn; *Vd.* prostran, prestoren; *Cro.* prostràn; *Dl.* proztran; *Bs.* prostran, scirok; *Rg.* prostran; *Rs.* пространный, просторный, окружный; *Ec.* препространный; przestworny, wiele mieysca zaymuiący, szeroki, weitläuftig, weit, geräumig; (*oppos.* ciasny, wązki). Dęcie iaśnieysze brzmienie wydaie, gdy przez krtań trąby wązką a długą przechodząc, wypada na koniec przestronnieyszym otworem. *Pilch. Sen. list* 4, 7. Wspaniałość w szczęściu ma przestronnieysze dla siebie pole. *Pilch. Sen. la k.* 20. Obie góry niezmierną zgrają opasawszy, przestronnie rozłożyli się. *Pilch. Sall.* 292. Lekarstwa tego używać mogą ludzie pełnego ciała, i którzy maią piersi przestronne. *Syr.* 1465. Dostawszy przestronney wolności służyć Panu Bogu ... *Wys. Kat.* 53. Rozum im częściey co rozmyśla, tym przestrzeniéy sobie w oney rzeczy czyni, i tym więcey obacza, czego pierwey nie zobaczył. *Grzep. G.* Geometryi naukę starożytni czasem przestronniéy brali, niżeli teraz zwykliśmy. *Pilch. Sen. list* 3, 17, obszerniéy, *latius*). Mieć gębę przestronną. *Dwor. D.* 1; wielomówną, wyparzoną, szeroką, ein loses Maul). Na rozkosz się i przestronny żywot udała, dopuszczaiąc ciału upodobania iego. *Sk. Zyw.* 2, 51, rozpustny, ein ausgelassnes, zügelloses Leben). Mieć oko do ludzi przestronne. *Sim. Siel.* 59 - §°. *Litem contestari*, wdać się w przestronną w prawie, odpowiedzieć na żałobę tak albo owak. *Mącz.*

PRZESTROY, - oiu, *m.*, a) przestroienie w inszo szaty, przebieranie, das Umkleiden. - *fig.* Musicie wyzuć waszę a wdziać cudzą postać, nic gorszego nad ten przestroy. *Przyb. Milt.* 283. - §. b) przestroienie stron instrumentu, das Umstimmen. Gdy na złoczyńców słow rzuca pioruny, rzekłbyś; że gromy Jowisz straszne ciska, Lecz gdy na przestroy swe naciąga struny Powiesz. Orfeusz wyrabia igrzyska. *Zab.* 12, 18; przestroiwszy lirę).

PRZESTRÓŻNY, - a, - e, bardzo ostrożny, sehr vorsichtig. Czuyny hetman towarzystwo swoie przestróżne czyni. *Zrn. Pst.* 3, 758 *b.* Furmankowie przestrożni, bez sił iadowite. *Banial. J.* 3 *b.*

PRZESTRUGNĄĆ, *F.* przestrugnie, przestruże *ex. idntl.*, Przestrugać *ndk.*, Przestrugiwać *Freg.*; *Vd.* sastrugati, saskubiti, sastergati; *Rs.* перестругать, перестругивать; zbytnim strugániem przesadzić, przeskrobać, przebrać miarę, *pr. et fr. fig.*, zu viel beschnitzeln, schnitzelnd durchschneiden; übertreiben, des Guten zu viel thun, über die Schnur hauen. Strugał, strugał, aż przestrugał *Ryt. Ad.* 68. Wolność naszę myśmy coraz subtelniey strugali i przestrugali nakoniec. *Tward. W. D* 2, 130. - *Intrans.* Żeby ieno w weselu swym nie przestrugiwali. *Pot Pocz.* 651. Chronić się trzeba, aby się miara nie wykroczyła, aby na zbyt nie przestrugał urząd, gdyby chciał mieć Rzpltą nader wyśmienitą. *Pot. Pol.* 2, 109. Obawiam się ia bardzo, byśmy kiedykolwiek Nie przestrugali z naszym uporem i tym te Ostrym następowaniem na nam panuiących. *Opal. sat.* 81. Niektórzy nie wiedząc, co iest środek, tak zbytnie kieruią rząd, że też czasem przestrużą. *Petr. Pol.* 2, 44.

PRZESTRYCHOWAĆ farbę pęzlikiem, *F.* przestrychuie *cz.*

dk., pęzlem farbę przemieszać, durchstreichen, eine Farbe mit dem Pinsel vermischen. *Tr.*, *Rs.* прокрасить, прокрашивать.

*PRZESTRYIEC, - yca, *m.* starszy stryy, mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125, der väterliche Urgroßonkel.

PRZESTRZAŁ, - u, *m.*, przestrzelenie, pocisk na wylot, *Vd.* skustrielanje, der Durchschuß, eine Schußwunde durch und durch. Na przestrzał, na wylot, durch und durch. Niechay z mey nauki ten tylko korzysta, Komu ieszcze na przestrzał wiatr w głowie nie śwista. *Nar. Dz.* 3, 121. - §. Przestrzał, *Rs.* перестрѣлъ, miara doniosłości pocisków, wystrzał, die Schußweite. Siadł naprzeciwko opodal, na ieden przestrzał łuku. 1 *Leop. Gen.* 21. - §. *aliter* na przestrzał, z przestrzeliwaiąc się z kim, o zakład strzelaiąc, um die Wette schießend, wer weiter schießt, besser trift. Królewna tam z pannami strzelała na przestrzał, a gdy się iey trafiło inaze przestrzelić nawiasem, cieszyła się bardzo. *Pot. Arg.* 356. - §. na przestrzał, trafunkowo, nie mierząc, na los, auf gut Glück schießend, ohne zu zielen. Jeden z gminu pospolitego strzelił tak na przestrzał, i trafił króla. *Leop.* 2 *Chron.* 18, 33, na niepewną. *Bibl. Gd.*). - 2) Przestrzał *herb*, obosieczny miecz końcem do góry, strzała go przy samym wierzchu przeszywa. *Kurop.* 3, 42, ein Wappen. (*Rs.* пространная зелье Zawilec, Sosenka; пространная трава toiad; *ob.* Przestrzelon.

PRZESTRZEC, PRZESTRZEDZ, przestrzegł, *F.* przestrzeże, przestrzegę *cz. dk.*, Przestrzegać *ndk.*, przestrogę dawać, ostrzegać, warnen; *Vind.* predopomeniti, savarjati, savarnuvati, predopominati; *Cro.* preopominam, prehabàmaze; *Rs.* предвизвѣстить, предвизвѣщать, оберечь, оберегать, предостерёчь, предостерегать, простерёчь. On nigdy nic zamieszkać nie chciał, aby nas z tego przestrzegać nie miał. *Rey. Pst. Gg* 5, upominać, strofować, erinnern, warnen, warnend strafen. Solon, gdy Ateńczyków w poczciwe obyczaie wprawował, tedy ich z niczego więcéy nie przestrzegał, ieno z nieprawdy. *Wer. Rgl.* 120. Harpagus, gdy króla swego z niektórych rzeczy przestrzegał, ten się rozgniewał. *Kosz. Lor.* 12. Dobrze mówią Polacy, kto grozi, ten przestrzega. *Bud. Ap.* 70. Mniéy te przygody nas obrażaią, w których bywamy przestrzeżeni. *Bial. Post.* 18. Przestrzeżenie, napomnienie, ostrzeżeni. *Bial. Post.* 18. Przestrzeżenie, napomnienie, ostrzeganie, przestroga, die Erinnerung, Bemerkung, Warnung. Dawni malarze za obrazami wystawionemi ukryci siedzieli, a według usłyszanych przestrzeżeń, swoie dzieła doskonalili. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 51, postrzeżenie udzielone). Bóg raczył przestrzeżenie uczynić na potym wiernym swoim, aby się takiey nadętey myśli strzegli. *Rey Pst. Pp* 4; cf. wara!). PRZESTRZEGAĆ się czym, *recipr.*, kniać się czym, na przestrogę sobie wziąć, sich woran spiegeln, ein Beyspiel nehmen. Szczęśliwy każdy, kto się cudzemi przestrzega przygodami. *Rey Pst. Kk* 6. - §. Przestrzegać się czego; *Ec.* предсоблюдаюся, troskliwie strzec się czego, sich sorgfältig hüten, in Acht nehmen vor etwas. Chroń się nieprzyiaciół twoich, a przestrzegay się przyiaciół twoich. *Radz. Syr.* 6, 13. Zbiszek przestrzegał się Mielastyńskiego, gdyż nań naywiększą miał waśń. *Biel.* 315. - b) Przestrzegać czego, zachowywać, uważać, obserwować, beobachten, halten, nicht aus der Acht lassen. Nie będziecie przestrzegać snów. *Leop. Levit.* 19, 26, *Bial. Post.* 121, dni przestrzegać i miesięcy, iak przestrzegaiąci, którzy pewnych dni i miesięcy

chcą i nie chcą nic poczynać, *Zebr. Zw.* 163. Wielce był rzetelny, sprawiedliwy, sumnienia przestrzegaiący. *Mon.* 65, 509. – *aliter* przestrzegać, pilnować, pilnie chronić czego, sorgfältig bewachen, beobachten. Jeśliże tey nocy nie przestrzeżesz zdrowia swego, t-dy iutro będziesz zabity. *Radz. a Sam.* 19, 11. Turcy przestrzegaią tego, by żaden alkoranu do kraiu obcego nie przedawał. *Paszk. Dz.* 97. Przestrzegać, przystrzegać powagi. *Cn. Th.*, sein Ansehen behaupten, sich bey seiner Gravität erhalten. – §. Przestrzegać czyich postępków, pilne oko na nie mieć, einen beobachten, auf sein Thun und Lassen Acht geben. *Tr.* PRZESTRZEGACZ, – a, *m.*, ostrzegaiący, napominacz, der Warner; *Cro.* preopomènitel; *Ec.* предсоблюдáтель; *Rs.* осмотрúтель. *Censores*, obyczaiów przestrzegacze. *Chmiel.* 1, 407. Urząd monitora, t. i, napominacza czyli przestrzegacza. *Mon.* 70, 131. Rzeczy oczywiste nie potrzebuią przestrzegaczow. *Pilch. Sen. list* 3, 139. Dobry cztek rad upomnieniu; zły przestrzegacza cierpieć nie może. *Pilch. Sen. Gn.* 371.

PRZESTRZELIĆ, *F.* przestrzeli *cz. dk.*, Przestrzelać *ndk.*; *Bh.* prostřeliti, prostřelowati; *Sr.* 1. pjetjelu; *Vd.* prestreliti, zhrestreliti, skustreliti; *Rg.* prostrjéliti; *Cro.* presztrélyam, presztrelilszém; *Rs.* прострѣлить, прострѣливать, перестрѣлять, просстрѣлять, просстрѣливать, pociskiem strzelaiąc przebić, przeszyć, durchschießen, przestrzelił mu szyszak. *Tr.* – §. *tr.* Gdy serce pleura przestrzeli, cale trupieie ciało. *Balt. Nidd.* 1, 496, przeydzie, przeniknie, durchdringen). – b) Przestrzelić, *quoad locum*, strzelaiąc przenieść przez iakie mieysce, eine gewisse Schußweite erreichen. Gdy właśnie iuż dobiegać mieli, I byli tak, iak z łuku strzelec raz przestrzeli, Obeyźrzeli się .. *Otw. Ow.* 333. – §. Przestrzelić kogo, lepiey od niego strzelać, daley swoim pociskiem dosięgnąć, einen überschießen, weiter als er schießen. Królewna z pannami strzelała na przestrzał; a gdy się iey trafiło inase przestrzelić nawiasem, cieszyła się bardzo, *Pot. Art.* 356. – §. Przestrzeliwać się z kim *Rec.*, *Rs.* перестрѣливаться, o zakład z kim strzelać, mit einem um die Wette schießen, im Schießen wetteifern. – 2) Przestrzelić co do kogo *tr.*; *cito et clam, vel caute alicui quidpiam significare Cn. Th.*, einem schnell eine geheime Nachricht zustecken. PRZESTRZELON, – u, ś., ziele Obieżyświat, pępownik, przerwipęp, *perfoliata*, Durchwachs, rózgi przez liście przechodzą, właśnie iakby ie niemi przestrzelił. *Syr.* 1428. (*Rosz.* просстрѣлъ Zawilec, Sosenka, просстрѣлъная трава toiad).

PRZESTRZEŃ, – i, ż., PRZESTRZENSTWO, – a, *n.*, *Bh.* prostranstwj, prostrana; *Sr.* 1. pjestjerano; *Crn.* prostor, prostornak, resprostina (*ob.* rozpostrzec); *Vd.* prestor, prostor, prostar, prester, resprostena, resprostrishe, respreštrina, *dem.* prestorish, prostarish; *Rg.* prostor, prostòraz; *Rs.* просстранство, просстрáнie, просстранственно, przestronne mieysce, przestronność, przestwor, obszar, weitläuftiger Raum, weites Feld, großer Spielraum, Ausdehnung, große Fläche. Na rozlaney szeroko mors płynnych przestrzeni. *Zab.* 15, 154 *Kniaź*; *Hub. Mech.* 279. Opoki wapienne często po całych rozlegaią się kraiach, i nayobszernieysze zawalaią przestrzenie, *espaces. Stas. Buff.* 178. Wielkie przestrzeństwo monarchii Ottomańskiey. *Klok. Turk.* 115. Miasto to powiatom się

równało, Takie, tak wielkie przestrzeństwo w nim było. *P. Kch. Jet.* 424. Przestrzeństwo murów wielu ludzi do obrony potrzebuie. *Vol. Leg.* 3, 498. Życzę, aby królestwo nasze, nie tylko przestrzeństwem granic, ale potęgą kwitnęło. *Opal. sat.* 149. W domu iego wiele mieszkań iest, że wszyscy wielkie przestrzeństwo w nich mieć mogą. *Zrn. Pst.* 3, 594, wiele mieysca, *rumu). Wywiodł mię z ciasnoty na przestrzeństwo. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 20. Wolą po przestrzeństwie latać, niżli ciasną drogą ciasnąć się. *Herb. Art.* 154, *per spatiosa*). Drugi hufiec szedł w słuszney odległości za pierwszym, aby mieli dosyć przestrzeństwa do zażycia łuku. *Ustrz. Kruc.* 1, 282. Witold czyniąc sobie przestrzeństwo i wolne panowanie w Litwie i w Rusi, a prawie umiatuiąc zawady sobie przeciwne z Litwy i Rusi, nalazł przyczynę acz niesłuszną na książęcia Kiiowskiego. *Stryik.* 467, szeroka, nieograniczona władza). PRZESTRZENIACZ, – a, *m.*, który co rozprzestrzenia, der Erweiterer. *Chirurg.* Przestrzeniacz kanału urynowego *dilatatorium urethrae. Czerw.* 29. PRZESTRZENIĆ *cz. dk.*, uprzestrzenić *dk.*; rozprzestrzeniać, przestronnym czynić, erweitern. (*Sr.* 1. pjeztjeram *tendo, dispando*, pjeztrené *tensus*); *Crn.* spreštrim (prestrim, prestrěti, s obwieść, *Crn.* tresyti; *Vd.* trosit; *sternere*, cf. strona); *Bs.* prostranniti, rascirivati, oprostraniti; *Rag.* prostràniti, (*Rg.* prostrjéti, prosteratti, razastrjéti *expandere*) *Cro.* prosztranim, (oprosztránujem *relaxo*, *Cro.* presztreti, presztiram, presszterlászem *persternere*; *Ross.* просстирать, просстирáть. Przestrzenią placów zawodowych szranki. *Zab.* 10, 390 *Zabł.* Uprzestrzenił sobie iaskinią, urownał etc. *Klon. Wor.* 21. PRZESTRZENIEY *Compar. adv.* Przestronno.

*PRZESTRZEŻA *ob.* Przestroga. PRZESTRZEŻONY, *ob.* Przestrzec.

PRZESTRZYDZ, *F.* przestrzyże *cz. dk.*, Przestrzygnąć *idntl.*, Przestrzygać *ndk.*, *Przestrzygawać *kont.*, strzygąc przeciąć, mit der Scheere durchschneiden; *Boh.* prostřihnauti, prostřihati, prostřihowati; *Bs.* pritricchi; *Rs.* просстричь, просстригать; *pr. et fig. tr.* Pnia iak ręka nacięła, Krew' z przestrzygnioney skóry lunęła. *Zebr. Ow.* 212, *discussa cortice*, z rosciętey, rozszczepaney, rozłupanéy). Trzeba mądremu przestrzygawać słowa, Gdzie łoż pokryta, gdzie prawdziwa mowa. *Rey. Zw.* 216 *b*, rozbierać, roztrząsać). Przestrzygnięcie, *Bh.* prostřih.

PRZESTUDZIĆ, *F.* przestudzi *cz. dk.*, Przestudzać *ndk.*, *Rs.* простудить, просстуживать, dać przestygnąć, abkühlen, kühl werden lassen, kühl machen. Przestudzenie, *Rs.* просстýда. (Łatwy do przeziębienia się, *Rs.* просстýдный. Z przeziębienia просстýдный).

PRZESTWOR, – u, *m.*, PRZESTWORZE, – a, *n.*, *Boh.* prostora; *Crn.* prostor, prostornak (cf. rozpostrzec); *Vd.* prestor, prostor, prostar, prester; *Cro.* prosztor, prosztòr; *Rg.* prostor (*ob.* przestronny, *Rg.* prostrou); *Dl.* prostor; *Bs.* prostor, (stvorra, stvar velika i tiecka *moles*); *Rs.* просстранство, просстрáнie, просторъ; *Ecc.* промешки, разстояние, przestrzeń, przestronność, obszar, obszerność mieysca, cf. rozwartość, großer Raum, Geräumigkeit, Weitläuftigkeit. Ja bóg tylko wszechmocny iestem, i sam który Pełnię nieskończonością te czcsći przestwory. *Przyb. Milt.* 217, Świat, wszystek przestwor iego, wązki iest na cię iednego. *Kanc. Gd.* 56. Pol prze-

ſtwor szeroki. *Zab.* 13, 339. Na co po bezdennych szperać przeſtworzach! *profundum. Off. Sen.* 13. Prożno zacność iego kładzie między nimi i podległącemi iemu, niezmierny przeſtwor odległości. *Zab.* 7, 269 *Alb.* Przeſtwor, wolność powietrza, mieysce próżne między kulą a między kanałem armatnym. *Jak. Art.* 3, 312. – §. Na przeſtwor bramę otworzyli. *A. Kch. W.* 263, na oścież, angelweit, ſperrweit. PRZESTWORNOSC, *Sr.* 1. rumności, *Rs.* убоpнзocmь, *ob.* Przeſtronność. PRZESTWORNY, – a, – e, PRZESTWORNIE, PRZESTWORNO *adv.*, *Vd.* preſtoren, proſtora, proſtran, reshiren; *Sr.* 1. rumné, (*ob.* rum), wobſtahwate cf. osięgnąć); *Rs.* просторный, простерпїй (*ob.* rozpoſtarty), ёмкїй, (cf. iąć, imać), убористый, уборчивый, окружистый; przeſtronny, obszerny, geräumig, weit, weitläuftig. Przeſtworna rosa. *Zab.* 6, 163. – §. *Recitó*, głosem a przeſtworznie czytam. *Mącz.*, powoli, z roswagą.

*PRZESTYDNĄC, PRZESTYGNĄC *Neutr. idntl.*, *Ross.* простынуть, oſtygnąć, erkalten, kalt werden, abkühlen. Woda przeſtygła. *Pilch. Sen. Gn.* 234. Ciaſto, kiedy się upiecze, niechay przeſtydnie. *Sien.* 555.

PRZESUĆ *ob.* Przesypać. PRZESUCHA *ob.* Przysucha.

PRZESUNĄĆ, *F.* przesunie *cz. idntl.*, Przesuwać *ndk.*, *Sr.* 1. pjeßuhnu; *Vd.* ſkuſtishati, ſkuspotisniti; *Rs.* просунуть, просовывать, передвинуть, передвигать, передвигивать, продвинуть, продвигать, продвигивать; *Ec.* предвизйо; przemknąć przez co, durch etwas durchſchieben, durchrücken. Przesunąć się; suwaiąc się przeyść, po woli przecisnąć się, ſich gemach durchdrängen. Przesuwa się z cicha pomiędzy krzewiny; przybliża się do niey. *Stas. Num.* 2, 86. Bogdayżem w długi smoczy kądun się przesunął! *Zebr. Ow.* 97, *ipse precor, serpens in longum porrigar alvum*. żebym się przeobraził, przemienił). Wiele tysięcy z płci żeńskiey z lekka i powoli przesunęło się z niewinnych rozrywek w sromotę i niesławę. *Mon.* 68, 19, wpadło, prześliznęło się). Przesunięcie, *Rs.* передвижка. – b) Przesuń się na inne mieysce. *Teatr* 18, 9; przenieś się, przesiędź, an einen andern Ort hinüber rücken.

PRZESUSZYC, *F.* przesuszy *cz. dk.*, Przesuszać *ndk.*, *Bh.* proſuſſim, proſuſſugi; *Bs.* prosuscit, prisuscit; *Kg.* prosúscit, prisúscit; *Cro.* preszussiti; *Ross.* просушить, просушивать, пересушить, пересушивать wſkroś dać przeschnąć, albo też zbytnie suchym uczynić, durchtrocknen, übertrocknen, zu ſehr austrocknen laſſen. Len przesuszony w ocieraniu pokruszy się; nie dosuszony złe daie przędziwo. *Kluk. Rosl.* 3, 327. Przesuszyć się, *Vd.* preveushitise; ſich abtrocknen, trocken werden. Z ogniów nieſtałych, pokazuiących się wieczorami po mieyscach tłuſtych, pospólſtwo wpada w przesąd, iakoby się zakopane pieniądze przesuszały. *Zab.* 10, 157 *Zabł.*, świeciły, na wierzch wydobywały). Przesuszenie, *Rs.* просушка. – §. Przesuszać, często susząc pościć, oft trockne Faſten halten, bey trockner Speiſe faſten. Frasując się, często przesuszała i przepaszała. *Glicz. Wych. C* 2 *b.* – 2) *tr.* Przesuszać się gdzie, z bywać, przebiegać, bawić gdzie, wo verweilen, ſich aufzuhalten pflegen, einen Ort oft beſuchen. Nie życzę ci tu dłużey przesuszać się, powdź pókiś cały. *Teatr* 51, 31. Pierwsza upatrzyła Merkurego, i kto był, pytać się ważyła, więc przeczby się przesuszał?

Zebr. Ow. 60, *scitatur causam aduentus.* Jeszcze mu się tu iak na złość przesusza. *Zab.* 15, 261. Gdzie czuie co obrwać, często się przesusza. *Klon. Wor.* 36, *Min. Ryt.* 1, 125. I ty, żebyś mi się więcey tamtędy nie przesuszał. *Teatr* 22 *b*, 11. Niebezpiecznо mi tu przesuszać się. *Boh. Kom.* 1, 97. Drogi co się tknie, wprawdzie że ią wiemy, Ale się tam przesuszać i sami nie śmiemy. *Tward. Pas.* 60.

PRZESWARZYC kogo *cz. dk.*, swarząc się przekrzyczeć, przegadać, przedysputować go, einen überzanken, überſtreiten. Dysputuiąc z nim przeswarzyć go nie mógł. *Sk. Dz.* 150. Już go nikt nie przeswarzy, bo on upor iego Czyni go bezpiecznego, ma się za mądrego. *Rey Wiz.* 118 *b*; *Bud. Deut.* 23, 8; *Cn. Th.* 518.

PRZESWIADCZYC, *F.* przeświadczy *cz. dk.*, Przeświadczać *ndk.*, przekonać kogo świadkami, dowodami, *Boh.* uſwěciti; *Slo.* preſwědčugi; *Sr.* 1. pjedobedu, pjewihnu, pjepołaju; *Vd.* previshati, preprishati, svishati; *Rs.* приличить, приличать, уличить, уличать, обличить, обличаю (*ob.* oblicze, lice), убѣдить, убѣждать, удостовѣрить; *Ec.* препрѣти, препирáти (*ob.* przeprzeć); einen überzeugen, überführen, durch Zeugen, durch Beweiſe. Każdy udaie się za niewinnego, ile wie, że go nikt w niczym przeświadczyć nie może; ale nie ma się za takiego wedle wnętrznego świadka sumnienia. *Pilch. Sen. Gn.* 148. Przeświadczyć co na kogo. *Cn. Th.*, *ob.* przewieść na kogo). Przeświadczaiący, *Ross.* уличительный, убѣдительный; *Ec.* препрѣтельный. Przeświadczony, *Rs.* извѣщённый. Kto przeświadczony w naymnieyszey rzeczy będzie, gardłem to zapłaci. *Pasz. Dz.* 105. Ta scena przeświadcza mię o niewierności hrabiego. *Niemc. Kr.* 3, 24. Przeświadczenie, die Ueberzeugung, *Vd.* previshanje, previshnoſt, previsha, previshenga, ſkasa, preprizhanje; *Rs.* обличéніе, изобличéніе, приликa, улика, убѣдúтельность. Przeświadczyć się, *Rs.* сознáться, сознáться, (*cf.* zwierzyć się, *cf.* uwierzyć), *Ec.* устолúтися, обличúтися. Przykładami przeświadczyć się można, iak wyżiątsca. Przykładami przeświadczyć się można, iak wygodny ten sposób rachowania. *Lęſk.* 2, 62. PRZEŚWIADCZYCIEL, – a, *m.*, przeświadczaiący kogo, der einen überzeugt, der Ueberzeuger, Ueberführer, *Ross.* уличитель, обличúтель, изобличúтель, убѣдúтель; w *rodz. żeńſk.* przeświadczycielka, *Rs.* обличúтельница, изобличúтельница.

PRZEŚWIDRZYC *cz. dk.*, świdrem przedziurawić, przewiercić, *pr. et. fig.* durchbohren, durchlöchern. Drzewa tego gałęzie prześwidrzone, daią likwor podobny do wina. *Boh. Pr.* 165. W kraiu tym z prześwidrzoney na wielu mieyscach ziemi, ogień wybucha. *Pilch. Sen. diſt.* 2, 294, z ziemi porysowaney.

PRZESWIECIC *cz. dk.*, świecąc przetrwać, przebyć, przeniknąć, durchleuchten; *Sr.* 1. pjeßwětju; *Vd.* ſkuſsvietiti, persvietiti; *Bs.* prosvitliti, prosvitlati, prosinnuti, prosivati; *Ross.* просвѣтить, просвѣщать, просіять, просіявать; *Ec.* просвѣтити, свѣтлостію чистотою свѣтити. – §. *Przeświecić komu, przed nim świecić, przyświecić mu, ihm vorleuchten, *Sr.* 1. wredkświetju.

PRZESWIĘCIC *cz. dk.*, znowu inaczey poświęcić, wieder umweihen, noch einmal einweihen. W kościele naszym

waszych kapłanów, iako niepoświęconych, prześwięcaią i bierzmuią. *Pim. Kam.* 163. Znowuś się prześwięcił. *ib.* 163.

PRZEŚWIETNY, - a, - e, PRZEŚWIETNIE *adv.*, bardzo świetny, błyszczący, *Vd.* presvietliven, presvietezhen, presvietliu, skusvietezhen, skusvietel, *Cro.* preszvetel, *Ec.* просвѣтимелень, sehr glänzend, hell leuchtend. Widziana była białogłowa iasna w bożkie promienie prześwietna. *Birk. Dom.* 147. Mąż ten od młodych lat swoich w tey cnocie był prześwietnym. *Birk. Dom.* 68. - *titul.* Powinienem życzyć, Prześwietni Senatorowie, ażebyście szli za zdaniem Cezara. *Nag. Cyc.* 90, oświeceni, Erleuchtete, Erlauchte. PRZEŚWIETNOŚĆ, - ści, *ż.*, iasność błyszcząca, *Vd.* skusvietlivoſt, skusvieżhnoſt, skusvietluſt, Herrlichkeit, Glanz, Erleuchtheit. *Tr.*

PRZEŚWIĘTY, - a, - e, bardzo lub wielce święty, überheilig, sehr heilig, *Vd.* presveti, *Rs.* пресвятый, *Ec.* всесвятый, присвятый, присѣящельный, присвѣтлый; cf. Ἁγίος.

PRZEŚWISNĄĆ, *F.* prześwisnie, przeświszcze *cz. idntl.*, Prześwistać *ndk.*, Prześwistywać, Prześwistuie *Freq. kont.*, *Rs.* просвиснуть, пересвистать, пересвистывать, czas świszcząc przepędzić, durchpfeiffen, eine Zeit lang pfeiffen Kuligi prześwistują. *Ban. J.* 3 *b.* - b) świstem przeszydzić kogo, einen ausspfeifen. - c) *superand.*; prześwistać kogo, świstaniem go przeyść, einen überpfeiffen.

PRZEŚWITAĆ *cz. dk*, niby świtem przeniknąć, przeświecić, przebić, durchschimmern, durchleuchten. Prześwitanie, *Rs.* просвѣтъ.

PRZESYCHAĆ *ob.* Przeschnąć.

PRZESYCIĆ, *F.* przesyci *cz. dk.*, Przesycać *ndk.*, *Vd.* presititi, preobjesti, prenasititi, prenajesti, *Ec.* пресытить, пресыщаю; aż nadto nasycać, przeładować, übersättigen, überladen. Wszystko to, co iest zbytkiem, ckliwość sercu sprawi, Bo przesycony dowcip, odrzuca i dawi. *Zab.* 16, 102, *Vd.* presit, prejeden, najeden, kaker na pust, prenasitjen.

PRZESYŁAĆ *ob.* Przesłać; 1) *et* 2). - PRZESYŁANIE, - ia, *n.*, PRZESYŁKA, - i, *ż.*, *Rs.* пересылка, das Ueberschicken.

PRZESYPAĆ, Przesuć, *F.* przesypie *cz. dk.*, Przesypuie *Pr. kont.*, Przesypywać *Fr.*, *Boh.* přesýpati, přesýpawati; *Sr.* 1. pschesipu, pschesipam; *Vd.* presipati, presuti, zhriesnasuti, skudrositi, pretrositi (cf. przetrząść), prekupahati; *Rg.* prosipati, prosipgljem, prossûti; *Bs.* prosippati, prosuti; *Rs.* просыпать, пересыпать; *Ecc.* пресыпаю; 1) w inszy statek wsypać, aus einem Gefäße in das andere schütten, umschütten. *Cn. Th.* - 2) *Exceſſ.* przesypać, przepełnić, überschütten, zu voll schütten und verschütten. - §. *tr.* przesypuię, za drogo płacę. *Dudz.* 22, zu theuer bezahlen, zu theuer kaufen. - §. *aliter* Przesypać konia, ochwacić konia *Dudz.* 54, ein Pferd verfangen, rebe machen.

PRZESYPIAĆ *ob.* Przespać.

PRZESYT, - u, *m.*, przesycenie, przeładowanie, die Uebersättigung. Ciągła w Gressecie słodycz, aż do przesytu. *Kchow. Poez.* 3, 232; do mierziączki, bis zum Ueberdruß, Et l.

PRZESZACHROWAĆ *cz. dk.*, szachrowaniem zbyć, durchschachern, verschachern, *Vd.* sajndati, szakamatati, sabarantati.

PRZESZALIĆ, *F.* przeszali *cz. dk.*, Przeszalać *ndk.*, szaleiąc przetrawić, przemarnować, durchraſen, mit Raſerey durchbringen; (*Rs.* промалнть przeżartować, przeswawolować). We dwa lata całą mężowi przeszaliła substancyą, że nieborak bankrutem został. *Teatr* 22, 100.

PRZESZARPAĆ *cz. dk.*, przeszarpnąć *idntl.*, przeszarpywać *czſtl.*, szarpaniem przerwać, szarpiąc przetrwać, przebyć, durchzerren, durchreißen, durchzausen, *Rs.* процарапить, процарапать, процарапывать.

PRZESZATKOWAĆ kapustę, *cz. dk.*, wciąż uszatkować, das Kraut ganz durchhobeln.

PRZESZASTAĆ *cz. dk.*, szaſtaniem przebyć, durchtummeln, mit Geräuſche verbringen. Przeszastał maiątek i zdrowie. *Ld.*

PRZESZCZEKAĆ, *F.* przeszczeka *cz. dk.*, Przeszczekiwać *Freq.*, Przeszczekuie *Pr.*, *Rs.* промя́кнуть, промя́кать; chwilę wciąż szczekać, durchbellen, eine Weile bellen. Obmówca, iako pies, przeszczekiwaiąc, odwoływać powinien. *Krom.* 415.

PRZESZCZEPIĆ *cz. dk.*, inaczéy albo na inszym drzewku zaszczepić, überpfropfen, anders umpfropfen. Przeszczepienie czyni różność i odmianę w owocach. *Cresc.* 123. Zodaszczepy omartwiałéy przeszczepiło mię zmiłowanie boże do żywéy macicy, do prawdziwéy cerkwi. *Smotr. Ex.* 16. - PRZESZCZEPAĆ *cz. dk.*, przełupać, durchſpalten, *Vd.* preziepuvati, preziepiti, skusziepiti). Przeszczepanie, *actio et effectus*, *przeszczep, *Rg.* prosiep *fiſsura*, *Crn.* preçep, prezep, *Bs.* procjép, *Bh.* prosstiw), das Spalten, der Spalt. Do przeszczepania, *Vd.* prezipliu, reziplin, reeklatliu. *PRZESZCZEPACZ, - a, *m.*, *Vd.* prezipovez, der Spalter, Zerſpalter.

PRZESZCZUĆ *cz. dk.*, Przeszczuwać *ndk.*, szczuiąc przebyć, przetrwać, przepędzić, durchhetzen, *Ross.* промрашать.

PRZESZCZYPNĄĆ *cz. idntl.*, Przeszczypać *ndk.*, szczypaniem przeiąć, durchkneipen; *Vd.* preshzhipati, prevshoniti, sashzhipat *Rs.* прощипать, прощипывать, перещипать, перещипывать.

PRZESZEMRZEĆ *cz. dk.*, Przeszemrywać *kont. Freq.*, ciągle sarkać, szemrzeć, anhaltend murren. Stan szlachecki przeciwko tey expedycyi przeszemrywa, *fremere. Krom.* 653.

PRZESZEPTAĆ, *F.* przeszepce *cz. dk.* Przeszeptywać *ndk.*; *Ross.* перешептать, перешёптывать, chwilę szepcąc przepędzić, durchflüſtern, eine Zeitlang flüſtern. Leszek częstym przeszeptywaniem ludzi szemrzących strapiony, w chorobę zapadł. *Krom.* 298, *susillationes.*

PRZESZKADZCA, - y, *m.*, PRZESZKODZICIEL, PRZESZKODNIK, - a, *m.*, przekaźca, który komu przeszkadza, der Stöhrer, der einem hinderlich iſt; *Vd.* branovez, napotnik, motnik, smotnik, obmotovez, spashnik, spashuvaus; *Rs.* разорительнкъ; *Ec.* препинáтель. *Satan* przeciwnik, przeszkadzca. *Mącz.* Miał zazdrościwe przeszkodniki, wszakoż wszystkie przekonał. *Papr. Ryc.* 325. Pszczoły maią też swoie przeszkodniki; znayduie się *fucus*, t. i. pszczoły próżnuiące i t. d. *Haur Ek.* 138.

PRZESZKODZICIELKA, - i, *ż.*, die Stöhrerinn, *Vd.* motniza, spashniza; *Rs.* разорительница. PRZESZKODA, - y, *ż.*, *przekaza, *przekaz, *Boh.* překážka; *Sr.* 1. jas dźewk; *Sr.* 2. sajjowa; *Crn.* napótje, (*cf.* napotkać); skernoba, kasnûta, sadershba, sadershk (cf. zadzierżeć); *Vd.* sadershik, smóta (cf. motać), branva (cf. bronić), napo-

tenje, napotnoſt, napotje, branitje, spashnoſt, (cf. opak, wspacżny), prepazhenje, spotika, pazhna, sadeu, vbraneuje, motenje, smotaria; *Cro.* opáka, páchka, prechka, zaprèchka, preprèchka, zaprechenye; (cf. sprzeczka, zaprzeczenie); *Dl.* zabava (cf. Zabawa); *Rg.* zaprjeka, zabava, zaprjecisa, priprjeka; *Bs.* zapriciça, pripriciça; *Rs.* перéченїе, попереченїе, препя́тствїе, препя́тствo (cf. przepiąć), препóна, (*ob.* *przepona), завя́зка (cf. zawiasy), возбранéнїе (cf. wzbronić), помѣ́ха, помѣша́тельство, остановка, (cf. zastanowić), *Ec.* запнéнїе (cf. zapiąć), спóна, (cf. spiąć), подткновенїе, претыкновение, запинанїе, рукосúлїе; to co przeszkadza, zawada, zawod, das Hinderniß, die Verhinderung. Grzech iest przeszkodą do łaski bożéy. *Karnk. Kat.* 387, iest na przeszkodzie). Niech cię przeszkoda twym dziełom nie smęci. *Zab.* 16, 348. – §. Przeszkody nocne, ſtrachy, Geſpenſter, Spucke; *Rg.* prijkaza; *Cro.* nakaz; *Sla.* hudoba (cf. chudoba). Na djabła mi ſtracić sławę, służąc w zamku, gdzie przeszkody kołacą. *Teatr* 28 *b*, 5. PRZESZKODNY, -a, -e, -ie *adv.*, przeszkadzaiący, *Crn.* sadershliu; *Vd.* branezh, napoten, spazhen, napotl.u, prepazhen, prepazhliu, opazhen, vbranezhen; *Sr.* 1. zadjevajóč; *Cro.* naſkodni; *Rs.* запинательный; hinderlich, ſtörend. Chodkiewicza dość czynił z siebie. Był ktoś przeszkodny, wie Bóg o tym w niebie. *Stryik. L* 3, na przeszkodzie, cf. na wſtręcie). – Nieprzeszkodny, któremu nie mogą przeszkodzić, niezapobieżny, unverhinderlich. Po cóż żalić, po co próżnym dąsać gniewem Na to, co nieprzeszkodny z nieba wyrok zdarzył? *Zab.* 7, 293, *Nar. Dz.* 1, 192. – §. Niemasz gorszey beſtyi nad wilka, i na wiele rzeczy przeszkodnieyszey i zdradliwszey. *Haur Sk.* 311, szkodliwszey). PRZESZKODZIC, *F.* przeszkodzi *cz. dk.*, Przeszkadzać *ndk.*; *cum Dativo* *przekazić, *przekazać, *Bh.* překážeti, zamezyti, zawaziti (zawadzić); *Slo.* překazugi; *Sr.* 1. zadjevam, pjezadjevam, *Vd.* pazhit, napoti biti, prepazhiti, sapazhuvati, vbraniti, sabraniti, odbraniti, napotuveti, motiti, obmotiti; *Cro.* pachiti, páchim, zpachiti, zpachujem, naſkodujem, prechiti, préchim, preprechiti, preprechújem, zprechiti, zprechújem, zaprechiti, mutiti (cf. mącić); *Bs.* priciti, zapriciti, pripriciti; *Rg.* prjécjati; *Rs.* перечить, попере́чить, воспятить, воспя́щать, препя́тствовать, воспрепя́тствовать, попрепя́тствовать, запнуть, запять, запинать (*ob.* zapiąć); *Ec.* препя́ти, препну́ти, препинати, спина́ти, препоною быть, возпя́щаю, восхлащаю; na przeszkodzie być, na wſtręcie być, zawadzić, nie dopuszczać, hinderlich ſeyn, hindern, verhindern. Nie łatwieyże przeszkodzić złemu, niżeli ſkutki onego wſtrzymać? *Teatr* 4, 38, zapobiec). Kto na teraźnieyszym seymie przeszkadzał do woyska, nie pozwalał na komissyą woyſkową? panowie! *Prześr.* 88, nie dopuścił, żebyśmy przyszli do porządnego woyska). Interes interesowi przeszkadzać nie powinien. *Teatr* 55, 14, swoią drogą każda rzecz). **cum Accus.* Któryż bóg nasze zamysły przeszkadzał? *Chroſć. Ow.* 55. – §. Przeszkadzam mówiącemu, zabawnemu, śpiącemu etc., niepokoy czynię, przerywam, uniespokaiam, einen in der Rede, im Schlafe, in der Arbeit ſtören. Niechay u sądu ieden drugiemu nie przeszkadza, wołaiąc, biegaiąc tam i sam. *Chel.* 19. Każdy się ma po cichu modlić, aby drugiemu nie przeszkadzał.

Star. Dw. 59. Leżeć w gnuaności nieprzeszkodzony, nie iest spokoyność, ale malacya. *Pilch. Sen. liſt* 2, 128, nieprzerwaney, ungeſtört. – §. *Personal. et Imperson.* Przeszkadza w tym domu, przeszkadza duch, djabół; s ſtrasy, es ſpuckt, geht um in dem Hauſe. Djabli dom opanowali, ſtrasznie w nim przeszkadza, iakieś poczwary po nim chodzą. *Teatr* 7 *c*, 52. Duch tutay *przeszkadzaiący* tak podobny iest do ś. p. półkownika, iż iuż więcey nie wątpię, że mąż moy po śmierci *chodzi*. *Teatr* 28 *b*, 169. Czy mię kto zdradza? czy tutay djabeł przeszkadza? *ib.* 55 *b*, 81. – *Personal.* Rozumie, że ta przeszkoda iest duszą nieboszczyka iey męża, ale zapewne pan pułkownik tu przeszkadza w tym domu. *Teatr* 28 *b*, 7.

PRZESZŁA *ob.* Przeyść, *et* Przeszły.

PRZESZLACHCIC, *F.* przeszlachci *cz. dk.*, szlachetnieyszym uczynić, veradeln. Wſtydliwość iest nieiakie przeszlachcenie żywota ludzkiego. *Kosz. Cyc.* 58.

PRZESZLAD *ob.* Prześlad. PRZESZLAKOWAC *ob.* Prześlakować.

PRZESZLAMOWAC *cz. dk.*, szlamuiąc przeczyścić, durchſchlämmen, *Vd.* preglenzati, obglenzati, obklatjati.

PRZESZŁO *adv.*, więcey niż, mehr als; über. Dla publicznych interesów przeszło pół roku nie bylem w domu. *Mon.* 64, 187. Po téy przeszło trzygodzinney bitwie ... *Tr.* – b) Przeszło *Neutr. Sing.* 3 *Pers. Pers. verbi* Przeyść; *Slo.* predeſ'le *anteacto tempore*. *PRZESZŁEGO-DNIOWY, -a, -e, PRZESZŁODNIOWY, PRZESZŁODZIENNY, *pridianus Cn. Th.*, dzień przed tym przypadły, vortägig, den Tag vorher; *Sr.* 2. ſachodne, ſachodnè. PRZESZŁOGODZINNY, -a, -e, przed godziną przypadły, vor einer Stunde geſchehen *Tr.*, więcéy niż godzinę trwaiący, über eine Stunde dauernd. *X. Biel.* PRZESZŁOJEZUICKIE dobra. *Vol. Leg.* 8, 621, poiezuickie, po zniesieniu Jezuitów pozoſtałe, niegdy Jezuickie, vormals jeſuitiſch, exjeſuitiſch. PRZESZŁOMIESIĘCZNY, -a, -e, vormonatlich, im vergangnen Monate geſchehen. *Tr.*, dłużey niż miesiąc trwaiący, über einen Monat dauernd. PRZESZŁONOCNY, a, -e, von voriger Nacht, *Rs.* ночéсь; ночéшный, co się téy nocy stało. PRZESZŁOROCZE, -a, *n.*, rok przeszły, *ob.* łoni, das vorige Jahr. *Tr.* PRZESZŁOROCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, vorjährig. *ib.*, *Vd.* predlieten, lonſki (*ob.* łońſki); *Rs.* прошлогóдный. PRZESZŁOTYGODNIOWY, -a, -e, in der vergangnen Woche geſchehen. Z przeszłotygodniowych gazet baśnię iednę i drugą do rewokowania biorą. *Mon.* 71, 214. PRZESZŁOŚĆ, -ści, ż., czas upłyniony, czas przeszły, wszyſtko co przeszło, byłość, minęłość, *Bs.* proscjaſtje; die Vergangenheit, das Vergangne. O przeszłości mówi się, by przyszłość poprawić. *Dyar. Gr.* 133. PRZESZŁY, -a, -e, *PRZEDESZŁY, (cf. Przeyść), *Bh.* prošlý, prebešlý, přešlý; *Sr.* 1. prebavſchi, ſachodny (*ob.* zachodni); *Crn.* popreishen (*ob.* poprzedny); *Vind.* popreini, popriedni, priedni, prejiden, pretiden, otiden, pretezhen; *Bs.* proscjaſti; *Rg.* proscjàſti, prosejàsni, predgni; *Cro.* preſeszetni; *Dal.* proſsasztni; *Rs.* прошедшій, прóшлый, предыду́щій, да́нешній, (*ob.* dawny), минувшый, *ob.* minąć), мимошéдшій; *Ec.* прешéдшій, превшéдшій, превозшедшій. – *Part. Verbi* Przeyść; s upłyniony, przeminiony, były, vergangen, verfloſſen, ehemalig, vorig. Przeszłe lata chwalimy, niniejsze gani-

my. *Cn. Ad.* 950. Przeszłe przypadki ſtoią za świadkiemy. *Cn. Ad.* 950. Przeszłe przygody, bronią od szkody *ib.*; Przeszłe przygody, bronią od szkody *ib.*, po szkodzie mądry). Przeszłą rasą, das vorige mal. Czyś ieszcze nie uwierzył moiey przeszłą rasą rezolucyi? *Teatr* 15 *c*, 83. Wrócą się znowu do °przedeszłych rzeczy swoich. *Leop. Ezech.* 16, 55. Lat °przedeszłych. 2 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 41. Według przedeszłych proroctw. *ib.* 1 *Tym.* 1, 18. Przedeszli xiążęta. 1 *Leop. Ps.* 67, 26, którzy uprzedzili. 5 *Leop.*). Przeszłey t. j. tey nocy, *Sla.* nochas, *Rs.* ночась, *adj.* ночешній. Przeszłego roku, *ob.* loni, łońſki. – §. Nieprzeszły, nieprzystępny, nie do przeyścia, unzugänglich. Nieprzebyty, co nie może być przebyto, nieprzeszły, *impenetrabilis Mącz.* Usłyszawszy o wyprawie Krzyżaków, niewiasty i dziatki na zamek, na ieziorzyska, na bagniska i starzyny nieprzeszłe zapowiadać kazali. *Stryik.* 591.

PRZESZMELCOWAĆ *cz. dk.*, przetopić, przewarzyć, *Vd.* skusvariti, prevariti, szvirati, preszvirati, umschmelzen, umsieden. Na dobiorkę trzeba ieden przynaymniey kocieł pierwszego piwa przeszmelcować. *Haur. Sk.* 162.

PRZESZNUROWAĆ *cz. dk.*, sznuruiąc przewiązać; lub inaczey zasznurować, durchschnüren, anders umschnüren, *Rs.* проснуровать, проснуровывать.

PRZESZOROWAĆ *cz. dk.*, szoruiąc przeczyścić, durchscheuern, durchsäubern. Sliwy smażone trzeba przez przetaki z łupin i kości przeszorować. *Haur Sk.* 76. – *tr.* Wyście przeszorowali drogę, *feciſtis iter. Zebr. Ow.* 80, utorowali.

PRZESZPERAĆ *cz. ndk.*, Przeszperować *kontyn.*, prześledzać, przetrząść, przeszukać, *Vd.* isvedeti, sveduvati, *Rs.* перешáрить, durchſuchen. Przeszperować położenie którey krainy, *explorare. Mącz.* Urząd ma w to weyźrzeć, aby aptekarskie słoyki były pilnie każdego roku przeszperowane, co i iakie materye w nich chowaią *Syr.* 1495. Przeszperaią dom twóy, a wszystko co im się podobać będzie, pobiorą. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 6, będą rumować a szperować dom twóy, 2 *Leop.*).

PRZESZPIŁOWAĆ *ob.* Prześpilować.

PRZESZRUBOWAĆ *cz. dk.*, szrubuiąc przeiąć; lub inaczey abo nadto zaszrubować, przekręcić, durchſchrauben, anders ſchrauben, verſchrauben, *Vd.* saferkati, sakvintati, savsukati, sashraubati; *Rs.* провинтить, провинчивать, свинтить, свинчивать.

PRZESZTURKNĄĆ *cz. idntl.*, Przeszturkać *dk.*, szturkaniem przebość, durchſtoßen, z. B. mit dem Ellbogen, *Sr.* 1. pješturkaći, pješturcijju, *Rs.* протолкнуть, проталкивать.

PRZESZTYCHOWAĆ *cz. dk.*, przesztychowywać *kont. Freq.*, sztychuiąc przekopiiować, nachſtechen, inaczey przerobić sztychuiąc, umſtechen, anders ſtechen. – b) przesztychować, przefrymarczyć, na sztych przemienić, umtauſchen. Więźniowie zamianą przesztychowani. *Krom.* 528.

PRZESZUKAĆ *cz. dk.*, Przeszukiwać *Freq. kont.*, *Vd.* prejiskati, skusjiskati, skusjiskovati; *Rs.* проискать, проискивать, обыскать, обыскáть, обыскивáю, перешáрить, исшáрить; przeszperować, przetrząsać szukaiąc, durchſuchen. *Perquisitus*, wszędzie przepatrzony, przepytany, przeszukany. *Mącz.* *Dequiro* przepytawam, przeszukawam. *ib.* Przeszukanie, *Rs.* обыскъ, обыскъ.

PRZESZUMIEĆ *cz. dk.*, szumno przehulać, *Vd.* preshumeti, odshumeti, prehrushati, odhrushati; *Rs.* промышлять,

verpraſſen. Kiedy żyć nie umiał Pomiernie, cały wkrótce maiątek przeszumiał. *Nar. Dz.* 3, 54. Wzdychałbym i ia do wieyskiego domu, Gdybym przegrał, przeszumiał, albo winien co był komu. *Zab.* 11, 189.

PRZESZUSTNĄĆ *cz. idntl.*, szustem przerzucić, plötzlich hinüberwerfen. *Transiectus* przerzucony, przeszustniony. *Mącz.*

PRZESZYĆ *F.* przeszyie *cz. dk.*, Przeszywać *ndk.*, *Boh.* prſſ t, proſſiwati; *Sr.* 1. pješchipu; *Bs.* prosciti, *Rg.* prosciti, prosćijvam; *Cro.* prosávam; *Vd.* preshivati, preshiulati, oshivati, isshivati; *Ross.* прошить, прошивать, перешить, перешивать, строчить (*ob.* строчить, троки); перестрочить, перестрачивать, выстрочать, сшегать, сшегнуть, усшегать (*ob.* ść ść), под шегнуть, подсшегать, подсшегивать, пересшегать пересшегивать просшегать, просшегивать; *Ec.* прошиваю, шовáть (*cf.* toczyć), przez co przeszywać, przehaftować, durchnähen, durchheften, ſteppen. Ziola te różne pokraiane, przeszywaią się na kształt materacyków. *Perz. Cyr.* 3, 533. Przeszywana czapka. *Mon.* 64, 402. durchgenäht, geſteppt. Teley przeszywany. *Zbyl. Zyw. A* 3 *b*, *Ross.* прошивный. Przeszycie, szew przeszywany. geſteppte Nath, *Rs.* прошивка, перешивка, строчка. *Similiter*; Deszczki gładko spuszczone, a w końcach kołkami przeszyte. *Torz.* 15, spaianej. – §. *tr.* przeszyć, przekłóć, przebość, przebić, przestrzelić, durchſpießen, durchſtechen, durchſtoßen, durchſchießen, erſchießen, erſtechen; *Rs.* прошивать, прошибать. Z moiey winy poległ przeszyty. *Teatr* 51 *d*, 133. Strzała z rąk mężnych wypuszczona w powietrze, przeszywa ie. *Teatr* 2 *c*, 31. Sto razybym sobie przeszył serce, gdybym to widział. *Teatr* 23 *b*, 35, zabiłbym się, ich würde mir das Herz durchbohren. Srogiego miecza dobywszy, przeszył chowańca swoiego. *Zebr. Ow.* 329, przeciął). Miecz dobry, który i ostrzem płata, i kończatością tarcze i puklerze przeszywa. *Pilch. Sen liſt* 2, 246. Scinay, przeszyway, obcinay, brodź w iusze, Dlaw' iako muchy, a posyłay dusze Cmą do Plutona. *Paszk. Bell. B* 3 *b*. Jakby piorunem przeszyty, nie wie co rzec. *Zab.* 16, 357. Na tę nowinę, iak piorunem przeszyty, mało trupem nie padł. *Boh. Off.* 209. – *fig.* przeszywa co serce, duszę *etc.*, przenika, porusza wskroś, rani, kraie, es verwundet das Herz, bringt durch die Seele. Lud Arystydesa sprawiedliwym okrzyknął; przeszyło to serca zazdrosnych. *Mon.* 67, 229. Cofa się przelękniony, a boiaźń mu blada Zimnem kości przeszywa, i lice osiada. *Dmoch. Jl.* 68. Co poczne z tym synem! serce mi przeszywaią iego postępki. *Bok. Kom.* 3, 241, serce mi się kraie nad niemi): Twa dobroć przeszywa duszę moię. *Teatr* 30 *b*, 40. Mię z dwóch przyczyn smutek wskroś przeszywa. *Zab.* 13, 137. Głos Melpomeny przez uszy Przeszywszy serce, samey grunt przenika duszy. *Zab.* 6, 46 *Jak.* Jakże was nie przeszywaią ięk i płacz rzewliwy ratunku wołaiący? *Gaz. Nar.* 2, 326.

PRZESZYDZAĆ *cz. kont.*; drwić, przedrwiwać z kogo, *Vd.* nagajati, sasmehovati, norzhuveti se s' kum; *Crn.* sasramotim; *Rs.* просмѣ́ять, расцыга́нить, поцыга́нить, цыга́нить (*ob.* cygan); spotten, verhöhnen, ausſpotten. Przeszydźał z niego, że macosze musiał w naygorszych rzeczach usługiwać. *Otw. Ow.* 347. Długom płakał, a zdraycy z mych łez przeszydzali. *ib.* 231. Cycero z wieszczek

przeszydza. *Birk. Kaw. M. B* 2 *b*. Przeszydzała z oblężenia naszego obrona zamkowa, położeniu zamku dufaiąc. *Krom.* 340. Nieprzyiaciel hardy przeszydza słowem uszczypliwym. *Ryb. Ps.* 82. Z pani możesz przeszydzać, gdy pani nie widzi. *Dzw. Stat.* α 5.

*PRZESZYNĄĆ *ob.* Przechynąć.

PRZESZYWAĆ *ob.* Przeszyć. PRZESZYWACZ, - a, *m.*, który przeszywa, der Durchnäher, Stepper, *Vd.* preshivlar, oshivauz, priemavez, oshtepavez, ishivauz. - *wrodz. ześć.* PRZESZYWACZKA, *Vd* preshivlarza, oshivila, priemarza, ishivarza, shtepavza.

PRZETACZAĆ *ob.* Przetoczyć. PRZETACZNIK, - a, *m.*, co przetaki robi, przedaie, der Baſſiebe macht, oder verkauft. - *botan.* Przetacznik ziele, zupełnie zaſtąpić może herbatę, i dlatego herbatą Europeyſką się zowie. *Kluk. Rosl.* 2, 247, *Veronica*, Ehrenpreis. *Krup.* 5, 206, Przetarznik, Przetarnik. *Syr.* 683; przetarznica, przetarnica, *Veronica femina. ib.*, *Boh.* trjnik, rozrazyl; *Sr.* 1. rostrej, rostraś; *Rs.* вбуника, *veronica beccabunga. Jundz.* 90.

PRZETAIAĆ *med. dk.*, mieyscami potaiać; wſkroś ſtaiać, durchthauen, hin und wieder aufthauen, *Rs.* промаяться, промаиваться. (промаянна mieysce, gdzie śnieg ſtaiał).

PRZETAK, - a, - u, *m.*, gatunek rzeszot, czyli durszlakow, z większemi dziurami czworograniaſtemi z łyka, z drótów etc., ein Baſſieb mit weiten Löchern, *Cro.* prepuschalo, *Vd.* pretozhnik). Przetaków, do przesiewania grubszych rzeczy, boki sosnowe, iodłowe; spod zaś lub dno dębowe lub lipowe. *Kluk. Rosl.* 2, 165. Arfy żelazne, młynki i przetaki, Czynią coraz pięknieyszych ziarn potrzebne breki. *Tom. Rol.* 93. Użytku rodzay wszelaki Zaymie śpichlerze, obory, Pełne owoców przetaki, Pełne warzywa komory. *Kniaź. P.* 1, 62, na przetakach zwyrzaynie iabłka, gruszki w komorach kładą). - §. Przez przetak puścić, = cenzorować, krytykować. kritiſiren. By na przetak sne wykłady przesiać chcieliście, uważcie, iakby ich wam wiele w przetaku zostało. *Smotr. El.* 29. Sprawy boże miały być tak probowane i przez takie przetaki przepusz zane. *Wys. Jgn.* 57. Na przetaki wniyść, na probę, doświadczanie, auf die Probe kommen. Statek i wiara, Gdy nieszczęście dogara, Nie we wszyſtkich iednaki, Kto wniydzie na przetaki, Ludzi śmiertelnych Bóg trzebi rzeszotem, Tych mieć chce plewą, chwaſtem i odmiotem, Innych przesiawszy sitem, Pszenicą lub żyſem. *Chroſc. Job.* 3. - *fig.* Wodę ten czerpa przetakiem, co bez książek chce być żakiem. *Cn. Ad.* 129, *haurit aquam cribro, qui ſludet absque libro*). - Z nóg do głowy przetakiem zwać się może snadnie, Wszyſtko przezeń, byś całe morze wlał, przepadnie. *Nar. Dz.* 3, 101.

PRZETAŃCOWAĆ *cz. dk.*, tancuiąc odbyć, przetrwać, *Rs.* перепляcать, проплясать, спляcать, durchtanzen. Przetańcowałem z piianym towarzyſtwem wciąż trzy tańce. *Zab.* 11, 163. Wszyſtko utraci, przepije, przetańcuie. *Groi. Obr.* 92.

PRZETARCIE *ob.* Przetrzeć.

PRZETARGNĄĆ *cz. idntl.*, Przetargać *ndk.*, targnąc przeciągnąć, durchzerren, hinüber zerren, *Boh.* protrhnauti, protrhowati, pretrhnauti, pretrhati, pretrhowati; *Slo.* protrhugi; *Sr.* 1. pjetorhnu, pjezatorhnu; *Crn.* pretergam; *Vd.* pretergati, ſkuatergati; *Cro.* pretergnuti, pretergávam; *Ec.* претоpгнуть, претоpгàть, промоpгнуть, промоpгàть; *Rs.* продéрнуть, продергивать, передéрнуть, передергивать. Przetargnienie, *Vd.* preterg, ſkuaterg, ſkuaterganje, ſkuavdretje.

PRZETARGOWAĆ *cz. dk.*, przehandlować targiem, cf. przeszachrować, verhandeln, verkaufen; *Boh.* pretrjiti *pluris vendere*; *Rs.* промоpговать, промоpговывать. (*Rs.* перемоpговать, перемоpговывать przekupować, перемоpжка przekupienie, промоpговаться, промоpговываться bankrutować, промоpжка bankrut). O sprosny człowiecze, któryś oyczyznę swą za tak małą rzecz przetargować chciał. *Baz. Sk.* 371, sprzedać.

PRZETARNICA, PRZETARNIK *ob.* Przetacznik. PRZETARTY *ob.* Przetrzeć. PRZETARZNIK *ob.* Przetacznik.

*PRZETCHLINY, *PRZEDCHLINY *plur.*, odchliny, odchłanie, przerwy, otwory, przepaści, Klüfte, Abgründe. Przetchliny morſkie. *Leop. Ezdr.* 5, 25, *Radz. Ps.* 42, 8. Ze wszyſtkich przetchlin morſkich napełnił potok ieden. *Smotr. Lam.* 20. Przepaść przepaści wzywa, w huczeniu przedchlin albo upuſtów twoich, i *Leop. Ps.* 41, 8. Bóg otworzył przetchliny niebieſkie. i *Leop.* 4 *Reg.* 7, 2, upuſty. 3 *Leop.*). Jeśli wam nie otworzę przetchlin niebieſkich, a nie wyleię wam błogosławieńſtwa . . , *Leop. Malach.* 3, 10, okien niebieskich. *Bibl. Gd.*).

PRZETĘCHNĄĆ *niiak. idntl.*, wſkroś ſtęchnąć, ſtęchnieniem przeyść, durch und durch müchlig werden, *Rs.* опомýхнуть, опомухáть.

PRZETĘSKNIĆ *cz. dk.*, Przetęſkniwać *Freq. contin.*, tęſknąc przetrwać, przepędzić, *Rs.* промоскновáть, промоскновáться, durchſiechten, mit Schmachten und Sehnſucht durchbringen, Dla młodziuchney małżonki przetęſkniwaiąc. *Krom.* 461. Przetęſknić noc bezsennie. *Tr.*

PRZETKNĄĆ, *F.* przetknie *cz. idntl.*, Przetykać *cont.*, *Bh.* prestrcit, prestrkowati, prostrčiti; *Sr.* 1. pſcetikam, prebicam; *Crn.* pretikam; *Cro* pretikávam; *Rs.* перемыкать, перемкнуть; опомкнуть, опомыкать, продѣть, продѣвать, wetknąć co wſkroś czemkać, durchſtechen, durchſtechen. (*Ec.* промкнýть, промыкать uderzyć w co, obrazić się, utknąć; промкнуться potknąć się). Przetknąć nić, przewlec, *Cn. Th.* Sznurek przetykaią przez fgi albo na sznurek je wtykaią. *Cn. Th.* Wonnemi kwiatki przetykała przyprawne włosy. *Paſt. F.* 69. Kaftan miał na sobie przetykany złotem. *Tward. Wł.* 130. Sukienka przetykana. 3 *Leop. Gen.* 37, 23, szachowana i *Leop.*). Przetkany *intertextus*, przetykam *intexo. Mącz.*, durchweben, *Bh.* pretkávám, *Crn.* preprezhi, prepręshem, *Vd.* pretekati, ſkuatekati; *Ross.* опомкáть. Bellona kolebkę z spół łabędzim pierzem przetykała kryiomo ością i pancerzem. *Tward. Wł.* 6, wytykała, ausſtopfen. - **§. Męże w sprosny zwierz przetkał, mutauit. *Zebr. Ow.* 350, przeobraził, przemienił). - b) Przetkać co, leda iako przedać, odbyć *Cn. Th.*, verſchleudern, verſtoßen, wohlfeil verkaufen. *Mutare merces* kupie przetknąć, przefurmanić, abo towar za towar wziąć. *Mącz.*, przestychować, vertauſchen).

PRZETLIĆ *niiak. dk.*, tleniem w popioł iść, verglimmen, *Rs.* промлѣть, перемлѣть, перемлѣваю.

PRZETŁOCZYĆ *cz. dk.*, Przetłaczać *ndk.*, tłocząc przecisnąć, durchdrängen, *Bh.* protlačiti.

PRZETŁUC, *F.* przetłucze, przetłukę *cz. dk.*, Przetłukać *ndk.*, Przetłukiwać *Freq.*, *Bh.* protlauci, protlaukati; *Rg.*

protûchi, pritûchi; *Cro.* prerivavam; *Rs.* перемолóть, перемялкивать; przebić tłukąc, durchklopfen. Konopie po moczeniu kiiankami przetłukiwane mocne przędziwo wydadzą. *Przędz.* 43. Korzeń téy rośliny, przetłukłszy go trochę, i zażyć w winie, pomaga. *Spicz.* 13.

PRZETŁUMACZYĆ cz. *dk.*, Przetłumaczać *ndk.*, *Bh.* přetlumočiti; *Vd.* pretolmazhati, satolmazhati, przemuszhetati; *Cro.* pretolmachújem; *Rs.* промолкивать; *Ecc.* премолковать; (*Ross.* перемолковать, перемолковывать przekrętnie tłumaczyć); przekładać na inszy ięzyk; übersetzen, verdollmetschen. S. Chryzostom te słowa tak przetłumacza. *Bial. Post.* 37. Przetłumaczenie, *ob.* tłumaczenie, *Cro.* prestavlenye, *Rs.* переводъ, *Ec.* преложéнïе, прекóдъ (*ob.* przewieść, prze od), премолкованïе. *Przetłumaczyciel *ob.* tłumacz, *Vd.* premushetar, *Cro.* pretolmachitel, *Ec.* премолкóвникъ, преводникъ.

PRZETO *adv.*, przez to, (cf. *przecz), dlatego, ztąd, z tey przyczyny, *Bh.* proto; *Slo.* preto, pretoj, precoi, procoj, protoj; *Sr.* 2. pschetо, pschetoj; *Sr.* 1. pjeto, pjetoj, dotalj, dojj, do, tohodla, dah (cf. tedy); *Vd.* skus tu, skus leto; daher, deswegen, darum. Nazwan iest apostoł Paweł naczyniem wybranym, przeto, że był prawie zakonu iako naczyniem. 1 *Leop. Hieron.* 4, dla tego. 3 *Leop.*). Że bardzo iest głupi, przetom go mógł łatwo nabawić strachu. *Teatr* 34, 87. - *Uxor ubi cognouit bouem a marito venditum et pecuniam consumptam, dixit:* Przetoć nie ryczy. *Cn. Ad.* 1165, *Russice*: pretociem nie rycsyt, jako go niet; cf. Toć to iest, Toć to było). Przetoż, a dlatego *Cn. Th.*, więc, zatym, folglich.

PRZETOCZYĆ, *F.* przetoczy cz. *dk.*, Przetaczać *ndk.*, a) przetaczać wino. *Sleszk. Ped.* 382, tocząc przelewać, umzapfen; *Bh.* přetacim; *Vd.* pretozhuvati, iszhüstiti od drozhja, skustazhiti, (pretozhiti, skus situ tozhiti, z przesiać, cf. przetak); *Rg.* pritocitti, pritâkati; *Bs.* pritociti, pritakati; *Cro.* pretachem, pretochilszen). Wino z beczki do beczki przetaczać. *Zaw. G.* Wino przetoczone podstoi się, iż będzie iaśniuteńkie. *Cresc.* 344. Migleysze wino ma być na wiosnę przetaczane, a mocne lecie, *ib.* 343. (*Boh.* přůtok, *Vd.* shrestick, zhriestok, z przeciek, *Rs.* промóкъ potok). - b) przetaczać kamień, kloc, przewalać, *Ross.* перемочить, перемачивать, перекатать, перекатывать, перекачивать, umwälzen, wo anders hin wälzen. Do przetoczenia, dający się przetoczyć, *Rs.* перекáтный. - *fig. tr.* Nim się sprawa przetoczy albo dokona, *Sax. Art.* 25, nim się przechyli, nim klamka zapadnie, zu Ende gehen, sein Ende nehmen. Da nam znać, skoro się na radzie te rzeczy przetoczą. *J. Kch. Dz.* 67. - c) Robaki drzewo przetoczyły; *Rs.* промочить, промачивать, przegryźć, durchfressen, durchnagen, zernagen.

PRZETOPIĆ *cz. dk.*, Przetapiać *ndk.*, *Cro.* prevárim (cf. przewarzyć, *Vd.* prevariti, prevarjati, prespuhati, sasvariti, zasalivati, saistajati; *Crn.* pretaplyam, precsviram, precsvirlazem; *Rs.* перемопить, перемапливать; topiąc przelewać, przeszmelcować, przepławić, umschmelzen, umgießen. (*Rs.* промопить, промоплять перемапливать w piecu przepalić).. Armaty nie zawsze z nowego kruszcu lane bywają; ale częstokroć trzeba przetapiać stare. *Jak. Art.* 1, 179. Miód warzony abo przetapiany. *Cresc.* 608. - *fig.* Wszystkośmy na pieniądze przetopili, kamienica z mebłów odarta etc. *Teatr* 7 c, 21.

PRZETOROWAC *cz. dk.*, drogę przygotować, przełamać, den Weg vorbahnen, vorbereiten. Jdź ścieszką którą lud ci przetoruie. *Bud. Tr.* 101. Do tego nam żywota drogę przetorował. *Groch. W.* 293. Wysyła Car naprzód Magnusa, aby mu przetorował drogę. *Kur. P.* 39.

*PRZĘTR, - u, *m.*, *przętr, gdzie żyto sypią, śpichlerz. *Volck.* 380, der Speicher. - *Przętr, astrych z tarcic uczyniony, strop. *tabulatura. ib.* 978, cf. Piętro.

PRZETRĄBIĆ *ob.* przetrębywać.

PRZETRĄCIĆ *cz. dk.*, Przetrącać *ndk.*, przebić, przebość; durchstoßen, *Sr.* 1. pjestorciju.

PRZETRAWIĆ *cz. dk.*, *Boh.* protrawiti; *Sr.* 1. pjeczerupu, zczerupu, pjetjimu; *Bs.* probaviti, probavgljati; *Vd.* prebaviti, prebaulati, sakuhati, te svoje sapraviti, saguati; *Cro.* prebavlyati, prebavlyam, prebavlenye, prebaviti; *Dl.* probavlyam; *Ec.* прежижду; zupełnie strawić, vollends verdauen. (*Ross.* промправить przebecować, промправление). Rzeczy surowe i niedotrawione lepiey od zgotowanych przetrawiała. *Mon.* 71, 221. - §. przemarnować, durchbringen, verschwenden. Co ociec długo zbierał, wnet pan synek przetrawi wszystko. *Bial. Post.* 175. Przetrawić oyczyznę, *decoquere patrimonium. Mącz.* On wszystko potyra i marnie przetrawi, Tak że nawet szeląga w kiesce nie zostanie. *Pilch. Sen. list.* 4, 168. - §. Tubyśmy z sobą wieku miłego zażyli, Tubyśmy aż do śmierci lata przetrawili. *Sim. Siel.* 16, przepędzili, die Jahre durchleben, hinbringen. PRZETRAWNY, - a, - e, do przetrawienia, verdaulich. Nieprzetrawne potrawy, *crudi cibi. Mącz.*, *ob.* strawny, niestrawny.

PRZETRĘBYWAĆ się z kim *Rec. czst.*, o zakład z kim trąbić, um die Wette blasen. *Tr.* PRZETRĄBIĆ *dok.*, Przetrębować *kontyn.*, przetrębywać *czst.*, trąbieniem przepędzić, durchblasen, durchtrompeten, *Ross.* пропрубить. - §. przetrębować, przerywaiąc trąbić, ruckweise blasen. Jeśliby dłuższe trąbienie z nieiakiem ukróceniem abo przetrębowaniem usłyszeli, ruszą się z mieysca. 3 *Leop. Num.* 10, 5, z przeciwianiem. 3 *Leop.*). Macie zwołać lud, tedy będziecie prosto trąbić, nic nie drobiąc, ani przetrębuiąc. 1 *Leop. Num.* 10. (*Ec.* предвозпрубление, *Gr.* προαυλιον, *prooemium in tibiarum cantu*).

PRZĘTRO, *ob.* Piętro.

PRZETROPIĆ *cz. dk.*, Przetropiać *ndk.*, prześledzić, przeszperać, durchstöbern, durchspühren, ausstöbren. Planet wszystkie znaków przetropia stanowiska. *Off. San.* 8, *discurrit. (Slo.* pretropilla *catachresis).*

PRZETRWAĆ *med. dk.*, wytrwać przez czas pewny abo do końca, *Sr.* 1. pjetrapu; *Vd.* obstati, stanoviten biti, ostati, postati, poterpeti; ausdauern, aushalten. Frasował się, iakoby drogość tę przetrwał. *Fur. G.* 3. Przetrwa te wszystkie pokusy twoie. *Rey Psł. Ss* 1, przezwyciężyły). Teraz dopiero czuię korzyść stałecznego przetrwania w wykonaniu mego przedsięwzięcia. *Kras. Pod.* 2, 41, *Sr.* 1. wobstaynosci, *Ger.* Ausdauer. Przetrwaiący, *Ec.* пребывающий. долгопребывающий. - *Nieprzetrwany, Nieprzetrwały*, nie do przetrwania, nieskończony, wiecznie trwały, ohne Aufhören, unaufhörlich, stets dauernd. Godna panna chwały W wiek nieprzetrwały. *Mon.* 70, 293, *Hor.* 2, 91 *Min.*, *in omne aevum*). Tuś umarł, tam wiek żyiesz nieprzetrwany. *P. Kchan. Jer.* 74. Wiedmy żyiąc nieprzetrwane lata, umrzeć nigdy nie mogą. *P. Kch. Orl.*

Orl. 1, 277. Być nieprzetrwane lata szczęśliwie ziemię rządził, *ib.* 1, 70. Wart nigdy nieprzetrwaley w myślach pamięci, *Zab.* 11, 44, *Zabł.* Tylko ia sama, me serce korbane, Przy grobie twoim, nieprzetrwanym ſtanę Słupem. *Zimor.* 198. Głód, to nieprzetrwane licho. *Chroſt. Parn.* 289.

PRZETRWONIĆ *cz. dk.*, przetrwoniać *ndk.*, trwoniąc przemarnować, przetrawić. verſchwenden; *Boh.* promrhati. Dobrym iego przetrwonił. *Teatr* 2 c, 7. Całą noc na deboszach przetrwonią. *Lach. Sen. liſt* 2, 45. Wszyſtkie chwile gnuśnie przetrwoniam. *ib* 1, 46.

PRZETRYBOWAĆ *cz. dk.*, krążąc przepędzić, przeczyścić, przelutrować, cirkulirend umtreiben, durchtreiben, läutern, abziehen. W drzewach nie ieſt tak rozmaite przetrawanie ani przetrybowanie pokarmu ku obroceniu w sposob ciała, iak ieſt w zwierzętach. *Cresc.* 77. Złoto protę pokazuie, Gdy ie iubiler w ogniu siedmkroć przetrybuie. *Kchow.* 247.

PRZETRZĄSĆ, Przetrząsnąć, *F.* przetrząśnie *cz. idntl.*, Przetrząsać *ndk.*, *Bh* protřáſt, protřeſu, přetrąſti, přetrąſati, *Sr.* 1. pjetrutschami; *Vd.* pretrositi, shriesnatrositi, ſkustrositi; *Cro.* pretreszati, pretrésam; *Bs.* protreſti, protresati; *Rag* protrêſti, protrêsati, pritrêſti; *Rs.* перетрясить, перетрясывать, протрясти, протрясывать, переболтать, перебалтывать, шевельнуть, шевелю; wſtrząsać, n. p. siano, aufſchütteln, ausſchütteln, durchſchütteln *Cn. Th.* - §. *transl.* przetrząsać czyią maiętność, przeplundrować, przerabować, durchplündern, durchſtöbern, durchſtieren, durchwühlen; *Bh.* futiti, futim. Jeden Kozak częſtokroć dwór nayludnieyszy obywatela Polſkiego przetrząsł i splondrował. *Gaz. Nar.* 1, 307. - §. *fig.* Przetrząsać kogo macać kogo, erforſchen, unterſuchen, prüfen; *Vd.* berbati, okulorositi; *Crn* berbám, bèrkam, berklam, shtèſnam; *Rg.* iziſkivati, protrêsati; *Rs* шарить, перешарить, ошарить, перешарить. Od naypierwszych do nayoſtatnieyszych biakuiąc osoby, całą naszę okolicę przetrząsnął. *Mon.* 69, 372 Okoliczność ta iuż była na deputacyi od X. biskupa przetrząśnione. *Gaz. Nar.* 1, 365, rozbierana, examinowana). Przetrząśnienie, *Rg* iziſkivanje, *Rs* перетряска, обыскъ, обыскъ, осмотръ, переборъ. Przetrzęsaiący, *Przetrząsacz, Rg.* protrêsalaz, iziskivalaz; *Rs.* перебирáмель, перебирщикъ. - §. b) *aliter*; Boki długie tego wołu czerwonemi kropki przetrząsaią *Bard. Tr.* 16) przekrapiaią, ſprenkeln, mit Sprenkeln oder Tupfeln bunt machen.

PRZETRZĄSKAĆ *cz. dk.*, z trzaskiem rozsadzić, zerknallen, mit Knallen zerſprengen; *Rs.* перетрескать.

PRZETRZEĆ, przetarł, *F.* przetrze, przetrę *czyn. dok.*, Przecierać *ndk.*, *Bh* protříti, protírati; *Sr.* 1. pjetru; *Vd.* protreti, preribati, prehusati, predrobiti, prebrisati, shriesnabrisati, ſkustreti, ſkuspreribati; *Crn.* pregniti; *Bs* protrit i, pritritti; *Rg.* protarti, protarem, (*Rg.* protarpiti *percurrere*); *Ec.* претирáю *Rs* перетереть, перетирать, протереть, протирать; tarciem przedrzeć, przedziurawić, otrzeć, durchreiben, abreiben. Przetarte albo całe dziurawe rękawy *Teatr* 43 *b*, 25. Przetarcie od botow, iak leczyć *Sr.* - 2, *Rs* перетирка, стертие, ranę od trącego obu[illegible] eine vom Stiefel wund geriebene Stelle. Przetarte miejsca nóg, *Ross.* цыпки.

Mam tu moię szkapę, czekam na nią trochę, poki przetrze zęby. *Teatr* 16, 78, poki nie zje obroku). - §. Nowe się przecierаią cienie, iuż świta *Kanc. Gd.* 334, przerzedzaią się, ſie verdünnen ſich. - §. Przetrzeć oczy. *Zabł. Amf.* 21, wytrzeć dla lepszego widzenia, ſich die Augen reiben, austreiben. Sen cię mroczy, przetrzyy oczy. *Teatr* 54 *b*, 2. Ze snu powſtawszy, skoro przetrę oczy, Naypierwsza mi się myśl o tobie toczy. *Zab.* 14, 120. Dziwi się, patrzy i oczy przeciera, Nie wie, czy iawa, czy też mu się marzy. *Zab.* 14, 242. Drugi raz dobrze oczy przecieray, gdy świadectwo iakie cytuiesz. *Pim. Nam.* 121, dobrze przeczytay). - §. Przecierać rozum, obyczaie, polerować, kształcić, krzesać, den Verſtand, die Sitten u. ſ. w. verfeinern, abſchleifen, bilden. Przetrzyy iey obyczaie, i serce iey chcicy kształcić. *Teatr* 30 *b*, 17. Naukami Greckiemi i Łacińskiemi miała rozum dobrze przetarty. *Pilch. Sall.* 49, *Mon.* 64, 422. Rozumny, lecz naukami przyſłoynemi nie przetarty. *Mon.* 70, 501. Przetarty człowiek, *Vd.* abrushen zhlovick). O wychowaniu młodzi, co do przetarcia iey w naukach, obyczaiach i zdaniach. *Mon.* 69, 631. Masz się ku temu przykładać, iakobyś się między ludźmi przecierał. *Glicz. Wyck.* A 5. Kto chce być grzecznym, musi z przetartemi przeſławać ludźmi. *Zab.* 4, 147. Krążąc po świecie, choć się trochę przetrze, Nie wiele ztąd oyczyzna korzyści odbierze. *Zab.* 16, 397. - §. *aliter* przetrzeć czoło, śmiałym się ſławić, einem die Stirne bieten, mit dreuſter Stirne auftreten. Złe to senat upatruiąc, przetrze kiedyś czoło, I naſtąpi na krola, że z niego przyczyna. *Tward. Wł.* 43. Wszyſtek dom Izraelow ieſt przetartego czoła i twardego serca. *W. Ezech.* 3, 7, eherne Stirne, cf. beaczeluy. - §. 2) Przecierać co przez durszlak, przebijać, przepuszczać. *Tr.*, durch einen Durchſchlag durchſchlagen, durchtreiben, durchlaſſen. - §. 3) Przecierać co piłą, durchſägen, *Bs.* pritritti, pripiliti; *Rg.* pritârti; *Rs.* перепилить, перепиливать. Przetarcie, *Rs.* перепилка. Osieł z wilkiem pospołu drzewo przecierali, Ale wilk na odspodku tak się tylko woził, . . . *Papr. Kol.* S 4 *b*. Izaiasz na poły od złych ludzi przetarty. *Bial. Poſt.* 35. - *fig.* Dokądże trapicie duszę moię, i przecieracie mię mowami? *W. Job.* 19, 2, szarpiecie mię, dręczycie, męczycie, quälen.

PRZETRZEPAĆ, *F.* przetrzepie *cz. dk.*, Przetrzepuie *pr.*, *Crn.* pretêpſti, pretęplem, pretępam; *Vd.* tepſti, shresterkati; *Cro.* pretepszti, preteplyem; *Rs.* перепрепать, перепрепаю; prętkiem z szat kurz wybiiać, ausklopfen, ausbpochen. - §. Przetrzepać kogo, skorę mu wybić, przećwiczyć go, einen durchklopfen, durchprügeln, durchpeitſchen. Oy gdyby go przetrzepał, a należycie, iakbym był kontent. *Teatr* 11 *b*, 27. Zawisza Turkom przetrzepie kołnierza, a Żaboklicki szablą ich pogoli. *Jabł. Buk. C* 2 *b*. Czarniecki nieprzyiaciela pod Łowiczem przetrzepał. *Papr. IV.* 2, 301. Nie chce nas niebo z gruntu zagubić, tylko przetrzepać *Pot. Arg.* 521. - *transl.* Trybunał przetrzepał iey worka. *Teatr* 43 *c*, 11. Przetrzepanie, *Crn.* pretęp, ž plagi. - §. *aliter* Drzczyk przetrzepuiąc, kurzawę przebrnął. *Kron.* 541, przemaszerując, der Regen durchnetzt. - §. Z niecierpliwością przetrzepał książkę nie przeczytał. *Mon.* 65, 337. przebiegł, er lief das Buch durch, (*Bh.* přetřepati, *male lo-*

qui de aliquo). PRZETRZEPACZ, -a, *m.*, który co przetrzepuie, der Ausklopfer, Durchklopfer, Ausstäuber. *Tr.*

PRZETRZEŹWIC *cz. dk.*, przetrzeźwiać *ndk.*, trzeźwym uczynić, nüchtern machen, ermuntern, zu sich selbst bringen. Plocie, iakoby się ieszcze nie przetrzeźniwszy. *Zebr. Zw.* 120, ieszcze się nie przespawszy, als wenn er den Rausch noch nicht ausgeschlafen hätte. *Klon. Wer.* 70, *Rs.* пропрезвониться, пропрезвонивъ. инъся.

PRZETRZYMAĆ *cz. dk.*, Przetrzymuie *pr.*, Przetrzymywać *frequ.*, przez czas zatrzymać, eine Zeitlang halten, aufhalten, zurückhalten. Wiem, że cię i na krotką chwilę nie przetrzyma nic, byś iéy nie oddał wizyty tego dnia, którego przybędziesz. *Teatr* 42 *d*, *D* 2. Jesienne w lagrze przetrzymane tarnki, *condita*. *Zebr. Ow.* 209. — §. *Exceff.* przetrzymać, zbyt długo zatrzymać, zu lange halten, verhalten. Przetrzymać w ogniu żelazo, *diutius iusto*. *Cn. Th.* Przetrzymał koń, z zbyt długo zatrzymał moc, das Pferd hat das Waſſer verhalten. — §. *aliter* Karę zły przetrzymuie, lecz iéy nie uchodzi. *Min. Ryt.* 4, 156, długo iéy uchodzi).

PRZETUŁAĆ się *recipr. dk.*, Przetulywać się *ndk.*, *frequ.*, *Bh.* protulowati ſe, przebłąkiwać się z mieysca na mieysce, herum irren, von einem Orte zum andern ſich herum ſchleppen. Miotla błąkaiącym biegiem raz w północy, drugi raz w południu przetulywała się. *Krom.* 703.

PRZETWARZAĆ, *ob.* Przetworzyć.

PRZETWIERAĆ *czyn. ndk.*, nieco otwierać wſkroś czego, durch etwas durch ein wenig öffnen. Przetwierać się *rec.*, częstokroć drzwi otwieraiąc wchodzić, wychodzić, viel und oft die Thüre öffnen und aus und ein gehen. Jak się często przetwierała, uyrzała na ołtarzu boginią siedzącą. *Zebr. Ow.* 227, *dum exit et intrat saepe fores*). PRZETWOR, -u, *m.*, objąt, objęcie ciała, der Umfang eines Körpers. Ciało pewnéy miary, to iest pewnego przetworu, *certi voluminis*. *Krup.* 5, 89.

PRZETWÓRCA, -y, *m.*, przemieniacz, der Umſchaffer. Przetwórca rządu, *reformator*. *Chroſt. Fars.* 164. PRZETWORNY, -a, -e, przetworzony, umgeſchaffen; (*Slo.* pretwárliwi, pretwárenliwi *transformabilis*). Gdy się pewnym młyńcem obieg skręci wieku, Znow w przetwornym duch znikły osiada człowieku. *Zab.* 15, 9 *Kniaź.* — §. b) wyborny, wytworny, auserleſen, ausgeſucht. Jeden pan na potrawy był przepyszny, a na dobre kucharze przetworny. *Dwor. B.* 4. PRZETWORZYĆ *czyn. dok.*, Przetwarzać *ndk.*, przeformować, przekształtować, umformen, umſtalten; *Rg.* pritvoritti; *Rs.* претворить, претворять; (*Bh.* přetwarzeti ſe różne figury ſtroić, *ob.* twarz). Jednę istność rzeczy w inszą odmienić i przetworzyć, nikomu nie należy, ieno właśnie samemu Bogu. *Zrn. Pſt.* 59. Sam szatan przetwarza się w anioła światła. *Bud.* 2 *Cor*, 11, 14. Obraz bozki przetwarzaliście w obraz djabelski. *W. Poſt. W.* 2, 318. Przetwarzać i na swóy model przerabiać. *Pilch. Sen. liſt* 43. Jeśli który i poczciwy w przyiaźń z nimi wkroczył, łatwo się na ich kształt i model przetworzył. *Pilch. Sall.* 29. Złeć było dotąd, będzie dwa kroć gorzéy, Kiedyć się to lekarſtwo trucizną przetworzy. *Pot. Zac.* 14, w truciznę się przemieni). Przetworzenie, *Rg.* pritvòr). W świątości nie iest chleb i wino, ale iuż przetworzenie iakie, *transsubſtantiatio*. *Rey Pſt.* Q 6. Szczygieł słabym głosem przetwarza słowika melodyyne tony. *Zab.* 16, 86, naśladuie, przedrzeźnia). — §. Przetworzyć sér, *Cn. Th.*, w tworzydle przeformować, umformen. PRZETWORZYCIEL, -a, *m.*, przekształciciel, der Umformer, *Ec.* преобразитель. (*Slo.* pretwaritelka *metaphora*, pretwaritelnie *metaplasmus*). Człowieka odrodzeniem i przetworzycielem a odnowieniem iest Pan Kryſtus. *Gil. Kaz. Bb* 5.

PRZETYĆ, *F.* przetyie *med. dk.*, zbytnie się roztyć, übermäſſig fett werden. Kokosze tak karmić trzeba, żeby nie przetyły. *Zaw. G.* Na kuchnią brakować co tłuściesze kury, aby nie przetyły. *Haur Sk.* 133. PRZETYŁOŚĆ, -ści, ż., zbytnia otyłość, zu groſſe Fettigkeit, *Bs.* pritilloſt, tuſtinna.

PRZETYCZKA, -i, ż., narzędzie do przetykania, der Durchſtecher, die Durchſtechnadel, das Stecheiſen. *Arith.* Przetyczka, rynadel, igliczka mosiężna abo żelazna, którą przetknąwszy przez zapał, otwiera się ładunek, dla tym pewnieyszego skutku zapalniczka. *Jak. Art.* 3, 312. Przetyczka abo śpilka do zębów. *Tr.*, dłubiząb, zębodłub, der Zahnſtocher. PRZETYKAĆ, *ob.* Przetknąć.

PRZEUCIESZNY, -a, -e, *Sk. Dz.* 363, bardzo zabawny, ſehr unterhaltend, äuſſerſt luſtig.

PRZEUCZYĆ, *F.* przeuczy *cz. dk.*, a) *Rs.* преучить, преучать, проучить, проучать, проучивать, inaczéy nauczyć, anders lehren. Dzieło Kromerowe przezemnie Polskim ięzykiem mówić przeuczone. *Błaż. ded.*, *Ross.* преученный przeuczony, bardzo uczony. — Przeuczyć przez czas, przeuczyć czas, durch Lehren; *Sr.* 1. pjehutiju; *Vd.* skusvuzhiti, skusevuzhiti. — §. b) *Exceff.* Przeuczyć się, przebrać nauki, ſich überſtudiren; *Slo.* přeučim ſe; *Vd.* prevuzhitise; *Sr.* 1. pjehutnu, przjehutnu, pjehutnu. Którzy się nie douczą, lub przeuczą, tacy, Szkodliwsi więc bywaią niżeli proſtacy. *Min. Ryt.* 4, 209. Nieprzeuczony, którego się nie przeuczy, zbyt nie wyuczy, nicht überſtudierbar. Dwór, szkoła z nieprzeuczoną nauką. *Pot. Arg.* 108.

PRZEUZDAĆ *cz. dk.*, inaczéy obuzdać, umzäumen, *Ross.* переузнуздать, переузнуздывать, переуважить, переуваживать.

PRZEWABIACZ, -a, *m.*, przewabiaiący, przeciągaiący do siebie, der Hinüberlocker, Anſichlocker. Przewabiacz cudzego, który pisząc z innych zbiera, *compilator. Wlod.* PRZEWABIĆ, *F.* przewabi *cz. dok.*, Przewabiać *ndk.*, wabić na drugą stronę, przeciągać, *Rs.* переманить, переманивать, прельстить, прельщать, hinüber locken, hinüber ziehen. Do karczem i szałaszów swoich ich przewabili. *Smotr. Lam.* 14. Na to siły swoie napina, aby ich od służby bożéy odstraszył, i na swóy żołd przewabił. *Brow. roż. pr.* Przewabienie, *Rs.* переманка. — §. *Significat etiam alienum auferre sine magno dedecore, ut faciunt scriptores: compilare*, *Cn. Th.*, zuſammen ſchreiben, compiliren. — §. *transl. fig.* Oszuſt, cudzy pot i pracą do siebie przewabia. *Klon. Wor. praef.*, przemyka, przekrada, durch Stehlen an ſich bringen, ſich zueignen.

PRZEWĄCHIAĆ *cz. dk.*, domyślić się wprzód, przewidzieć, przewietrzyć, przeczuć, *Rs.* пронюхать, пронюхивать, den Braten riechen, es merken. On przewącha sztuki. *Pot. Arg.* 185, cf. *Vd.* jes viem, kam pesz nogo moli). Przewąchał

chytry lis, za radą czyią to się dzieie. *Zab.* 14, 282. Hultaie przewąchawszy kuferek z pieniędzmi, zabrali go nam. *Teatr* 32 *b*, 24, zwietrzywszy.

PRZEWAGA, -i, *ż.*, przeważenie czego, więcéy ważenie, większa waga, przemożenie, das Uebergewicht; *Bh.* wegwaiel; *Sor.* 1. pjewajnoscj; *Vd.* pretesha, prevaga, prevtesh, prevlezha, napotesha; *Rs.* перевѣсъ. - §. Przewaga, łożenie czyli ważenie pracy, kosztu, życia na co, impreza odważna, przedsięwzięcie wielkie, trudne, śmiałe, Aufwand von Kosten, Arbeit, Lebensgefahr; große, kostspielige, gefahrvolle Unternehmung, Wagestück. Kiedy zwycięztwo otrzymaią Turcy, przewagi wielkie stroią. *Paszk. Dz.* 111. Podjąć się nie chciał tak niebezpiecznéy przewagi. *Nar. Hst.* 2, 410. Nayglównieyszym przewagom czas zamieszania skutki daie, *magnis conatibus. Nar. Tac.* 3, 53. Mała to sława, która bez żadney przewagi przychodzi. *P. Kch. Jer.* 130. Obawiał się Salomon, ażeby dalszą czasu przewłoką ubezpieczony buntownik na tronie, na trudnieysze go przewagi nie naraził. *Nar. Hst.* 2, 411.

PRZEWAŁ, -u, *m.*, wielki nawał, (*Rs.* проваль przerwa, перевалъ przeciągnienie statku do drugiego brzegu, *ob.* przewalić), großer Wolkenbruch, Sturmregen. Nieba czyż mogą dać przewały, gdybyś ty Boże nie chciał? *Leop. Jer.* 14, 22.

PRZEWALCZYĆ *cz. dk.*, walcząc przezwyciężyć, im Kampfe besiegen. Chrystus śmierć przewalczył. *Kanc. Gd.* 113. Kiedyż to kogo panna przewalczyła? *Otw. Ow.* 76. Nieprzewalczony, °Nieprzewalczny, nie do przewalczenia, nieprzezwyciężny, unbesiegbar, *Ec.* непобѣдимый. Woyąc mamy z mężami nieprzewalczonemi, którzy się nie spracuią żadną bitwą srogą. *A. Kchan. Wirg.* 513.

PRZEWALIĆ *cz. dk.*, Przewalać *ndk.*, *Bh.* přewaliti, přewáliti, přewaleti, přewalowati; *Sr.* 1. pjewahlupu; *Rag.* prováliti, privâliti, privaglivati; *Vd.* prevaliti, prevalati, prekuzniti, prevrezhi; *Cro.* prevalyujem; *Dl.* provalivam; *Rs.* провалить, перевалить, перевалнвать, перекатать, перекатывать, перекачивать; przetaczać iak kamień, kloc, umwälzen, herum wälzen. - *Rec.* Przewalać się, *Boh.* prowalowat se; *Vd.* prekuzniti se, prekobazati se; *Ross.* перевалиться, развороченться, провалиться; walić się, sich herum wälzen. Wiem, żeś mniey myślał o téy miłosierney cnocie W ten czas, gdyś się przewalał po śrebrze, po złocie. *Tręb. S. M.* 75. Wzgórę się czarne srogie chmury przewalaią. *P. Kchan. Orl.* 1, 431, *Hor. Sat.* 180, tasmią, piętrzą) Jch się woyska tłumem przez mur przewaliły. *Dmoch. Jl.* 2, 5. Egipt na kształt rzéki wiłępuie, i iako rzeki będą się przewalać prądy iego. *Leop. Jer.* 46, 8, wzruszaią się. *Bibl. Gd.*). PRZEWAŁKOWAĆ *cz. dk.*, walkuiąc przerobić, durchwalken, umwalken; *Rs.* перевалять, провалять.

PRZEWALNY, -a, -e, nawalny, burzliwy, Regensturm-, Gewitter-. Pan uczyni śniegi, a deszcz przewalny. *Leop. Zach.* 10, 1, deszcz obfity. *Bibl. Gd.*).

°PRZEWARA, -y, *ż.*, n. p. człowiek splusknany przewarą. *Rey Zw.* 220, *ob.* przywara.

PRZEWARTOWAĆ *cz. dk.*, księgę wartuiąc przebiec, *Vd.* prelistiti, prelistuvati, prelistati, skuslistati, prebrati, bukve prebirati, preglodati; *Bs.* razvrachjati knigha, pri-

vrachjati; *Cro.* razvrachati knyige; durchblättern. Przewartuy księgi, i przeczytay cokolwiek. *Warg. Wal.* 302. Po trzykroć rozważnie przewartowałem to dzieło. *Gaz. Nar.* 1, 160.

PRZEWARZYĆ *cz. dk.*, Przewarzać *ndk.*, *Bh.* přewáriti, přewařowati, prowáriti; *Slo.* přewárjm; *Sr.* 1. pjewaru, pjewarić; *Crn.* prebâvam, (*Crn.* prevârim, z przepławiam, przetapiam); *Vd.* prebavati, skuskuhati, preskuhati, spiukati, (*Vd.* prevariti, prevarjati, z przetopić); *Bs.* privariti, prikuhati, raskuhati; *Cro.* prevruchújem *percalefacio*); *Rs.* перевáрить, перевáривать, проварить, проваривать, простряпать, перегрѣть (*ob.* przegrzać); warząc przegotować, durchwärmen, wärmend durchlochen. - *transl.* Pierwsze trawienie w żołądku iest, gdzie potrawy przechrustane zgruba się tylko przewarzaią. *Sax. Pr.* 202. Przewarzenie, *Rs.* перевáренїе, перевáрка. - §. *Excess.* przewarzyć, zbytnie warzyć, rozwarzyć. *Cn. Th.*, zu sehr kochen, überkochen, übersieden, zersieden, zerkochen. - §. *aliquando contrario sensu usurpatur*, z podwarzać. *Cn. Th.*, aufsieden, aufkochen. - §. *praecedend.*, przewarzać, z wprzód warzyć, vorher sieden, kochen. - §. *repetitionis*, przewarzać, znowu warzyć, wieder aufwärmen, aufkochen. Byłoby to zlisiałą kapustę przewarzać, Tyle razy pisaną iednę rzecz powtarzać. *Pot. Pocz.* 283, *Zegl. Ad.* 280. Przewarzona rzecz, *Crn.* prekûha, Wiedergekochtes. Samiż autorowie tę swoię wiarę wielokrotnie przewarzali. *W. Post. W.* 2, 52.

PRZEWAŻNOŚĆ, -ści, *ż.*, wielka odwaga, übergroßer Muth, Wagehalsigkeit; *Sr.* 1. pjewajnosć. Że obos nieprzyiacielski przepatrzył, wielką mu za tę przeważność Diomedes nadgrodził zapłatą. *A. Kch. W.* 549. PRZEWAŻNY, -a, -e, -ie *adv.*, wielce odważny, sehr verwegen; unternehmend; *Sr.* 1. pjewajné. Chrobry wypełniaiąc sam hetmana sprawnego i rycerza przeważnego urząd, rozgromił walny ul Ruski. *Stryik.* 156. Portugalczykowie niewiadomo przedtym wyspy odkryli przeważnym żeglowaniem. *Stryik.* 14. - §. Przeważny, *sumptuosus. Cn. Th.*, wiele na co ważący, łożący, viel aufwendend, von vielem Aufwande. - §. przeważny, bardzo poważny, von übergroßem Ansehen. Jan Grot, biskup Krakowski, tak był przeważny, iż Kazimierzowi W. bronił miasteczka Sokolników zakładać; ktemu podawanie tego beneficyum i innych wielu krolowi odjął. *Biel.* 192. - §. Przeważny, przeważaiący, przekonywaiący, *Rg.* pritéxni, obiast, überwiegend. Ona mogła zwyciężyć przeważnemi słowy Młodzieńca cielesnością swą rozgorzałego. *Groch. W.* 277. Turczyn, że ludzkim myśliwcem iest przeważnym, pokazuie się ztąd, że z iego szabel krew chrześciańska nigdy i przenigdy nie ocyche. *Jan. Lig. B.* PRZEWAŻYĆ *cz. dk.*, Przeważać *ndk.*, *Bh.* přewajowati; *Sr.* 1. pjewaju, pjewajuju; *Vd.* prevagati, prevteshati; *Bs.* priteghnuti; *Rg.* pritéžati; *Rs.* перевѣсить, перевѣшивать, навѣсить, навѣшивать; *Es.* превѣшивам, преважам. a) iedno po drugim ważąc wszystko przeyść, durchwägen, alles nach einander abwägen. Przeważyć muszę, bo mi się zdaie, że złotko nie ważne. *Teatr* 8 *c*, 60. - §. b) przeważać co, kogo, z więcéy ważyć od czego, przewyższyć co, überwiegen, schwerer seyn. By na wagę nałapili, pióraby nie prze-

ważyli. *J. Kch. Ps.* 87. Kto więcéy nakłada, ten pewnie przeważa. *Jag. Gr. A 6.* Połóż bogacze na iednę wagę, na drugą marność, to ta przeważy; i daleko lekszemi będą, niż iest marność sama. *Birk. Kanc. B 6.* Wiem, że każdy z tych dukatów iest obrączkowy, i będzie przeważał. *Boh. Kom.* 4, 133. Ważąc kredę, trzeba żeby z ćwierć funta lub więcéy zawsze przeważała. *Torz.* 263. Na sądzi sprawiedliwéy, t. j. na żadną stronę nie przeważaiącey, zważysz moie słowa. *Boh. djab.* 8, nie przechylaiącey się). Pod przeważaiącym nieszczęść ciężarem, potrzeba mi upaść. *Teatr* 49, 107. Decyzya krolewska, po wysłuchanych wszystkich zdaniach, przeważać powinna. *Gaz. Nar.* 1, 178, z *Konst.* 3. *Maia*). Woleliby widzieć przeważaiących poganow, niż wiernego ludu tryumfy. *Psalmod.* 68, gorujących, górę biorących, die Oberhand nehmend. PRZEWAŻAĆ się *recipr.*, przechylić się na iednę stronę, überwiegen auf eine Seite, sich hinüber biegen, lenken. Dobra groza, gdy ma miarę, co ieśli wychodzi z swéy miary, lepiéy iest, gdy się ku łaskawości przeważa. *Pilch. Sen. Gn.* 381. Wiek niemówięcy, wiek dziecinny, młodość, przeważanie się ku starości, na reszcie sama starość. *Pilch. Sen. list* 372, zbliżenie pod starość). Wstawszy cicho, na palce przeważa się z palców, i wyszedł ... *Pot. Jow.* 115, sich von einer Zehe auf die andere überwägen und schleichen. Jżby się gniew przeważył i wytrawił, czasu potrzeba. *Pilch. Sen. Gn.* 245, przełamał, opłonął, wywietrzył, bis sich der Zorn legt, stillt, besänftigt. - §. Przeważać się z kim, z balansować się, walczyć o prym, o przeważaiące znaczenie, sich mit einem aufwägen, mit ihm um das Uebergewicht streiten. Począł się przeważać senat z maiestatem i z rycerstwem. *Nar. Hst.* 7, 8. - §. Przeważać się na co, nakładać na co, wydawać się na co, całego siebie poświęcać na co, sich, seine Kräfte, sein Vermögen an etwas setzen. *Falib. O.* - §. Transylwanczyk, przeważywszy się przez Krępak, kraie nam pustoszył. *Psalmod.* 41, przewaliwszy się, przeszedłszy w wielkiéy liczbie, er kam herüber geströmt. - §. Przeważyć się, omylić się w ważeniu, *Rs.* проѣсить, проѣшиваться, sich im Wägen versehen, *Rs.* проѣздь niedowaga).

PRZEWDZIAĆ, *F.* przewdzieie *czyn. dok.*, Przewdziewać *ndk.*, przebierać w inszy ubiór, przestraiać, przewłóczyć, umkleiden, anders umkleiden. Wśrzód potów, przewdziewać koszulę. *Perz. Lek.* 346, Hemde wechseln. - °§. Amfion przewdział się żył żelazem, i śmiercią zelżył smutkow. *Zebr* 145, *ferro per pectus adacto*, przeszył się, przebił, er durchstach sich.

PRZEWDZIĘCZNY, -a, -e, bardzo miły, sehr lieblich, anmuthig. Przewdzięczne fawony Alpy wypuszczały. *Kołat. Cat. C.* 1. Przewdzięczny list. *St. Dz.* 503.

PRZEWĘDROWAĆ *czyn. dok.*, wędrując przebydź, durchwandern; *Slo.* prewandrugi; *Vd.* skusprehajati, skusprehoditi; *Ec.* проиѭтиматиса.

PRZEWĘDZIĆ *cz. dk.*, wędząc przesuszyć, durchtrocknen, austrocknen. Winne iagody przewędziwszy na słońcu iak rozynki ... *Urzęd.* 391. Gron winnych, na słońcu przewędzonych, nakłaść do garka. *Cresc.* 330. Przewędzić się, *ob.* Przewiędnąć, *Rs.* проиѧтиться.

PRZEWEXLOWAĆ *cz. dk.*, wexluiąc przemienić, auswechseln, vertauschen. Na tamten świat żaden kupiec ieszcze pieniędzy nie przewexlował. *Mon.* 71, 404.

PRZEWIAĆ, *F.* przewieie *cz. dk.*, Przewionąć, *F.* przewienie *idntl.*, Przewiewać *ndk.*, *Bh.* přewijti, přewiwati, prowijti, prowiwati; *Vd.* prepihati, skuspihati; *Rs.* propuhati, vjetar prohoditi; *Rg.* priviati; *Rs.* проѣвать, проѣваться; przedymać, wikroś przez co powiewać, durchwehen. Niechay powietrze izbę przewiewa, aby tylko na chorego nie wiało. *Perz. Lek.* 56. Raczże tym wiatrem południowym przewionąć ogród duszy moiey. *Bzow. roż.* 96. - *fig.* Nie day się przewiewać każdemu wiatrowi. *Leop. Syr.* 5, 10, nie chwiéy się od każdego wiatru. *Bibl. Gd.*). - *transl. fig.* Przewienie lud Izraelski za rzekę. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 15, przerzuci. 3 *Leop.*, przeniesie prędko, przepchnie). - §. Przewiewać zboże. *Tr.*, das Getreide worfeln. Poślę na Babilon przewiewacze, którzy go przewiewać będą, i wypróżnią plewy iego. *Bibl. Gd. Jer.* 41, 2. Musi żniwo być, musi młocba być, a potym przewiać zboża musi, aby pszenica i ziarno dobre zostało. *Podw. Wr.* 29, cf. opalać). Szatan pragnie was przewiewać, iako pszenicę. *Gil. Kat.* 187. - °§. Bóg °przewywał pogany, aż do granic ziemi. 1 *Leop. Deut.* 33, 17, rozmiece. 3 *Leop.*, rozrzuca).

PRZEWIADOWAĆ się *recipr. cont.*, przeexaminować, *Rs.* проѣдать, проѣдываться, перепѣдаться, перепѣдываться; durchforschen. Naturę rzeczy przewiaduie, *requirit. Zebr. Ow.* 345. Hekato, która przewiaduiesz zamysły wszystkie moie, *quae coeptis conscia nostris. ib.* 166. *Exquisitio*, pilne szukanie, przewiadowanie. *Męcz.*

PRZEWIADOWNIK, -a, *m.*, przepytownik, *perquisitor. Męcz.*, der Durchforscher.

PRZEWIĄZAĆ, *F.* przewiąże *cz. dk.*, przewięzywać *freq.*, Przewięzuie *pr. cont.*, *Bh.* přewazati, přewazowati; *Vd.* prevezati, zhrieshvezati, predvezati, priedavezati; *Rg.* privézati; *Cro.* prevezujem; *Ec.* прѣвязую; *Rs.* перевязать, перевязываться; przez środek obwiązać, um die Mitte durchbinden, umbinden. Pyszna szata iey była przewiązana pasem. *Jabł. Tel.* 120. Byle tylko przewiązać nerw, natychmiast funkcya organu, z którym ma komunikacyą, ustaie. *Dyk. Med.* 4, 503, zawiązką przeciąć, unterbinden; - *tr.* Zręb w tartakach, trzymaiący ramę z kołkiem, przewiązany będzie na naznaczonym mieyscu, przez które przewiązania chodzi wolno do góry i na dół rama. *Solsk. Arch.* 39, fugami przeraniety, mit Fugen versehen. - §. *fig.* Rzekę mostem przewiązał. *Faliff. Fl.* 9, pomościł). Mostem mocnym długim przewiązał Dunay. *Birk. Kaz. Ob. F* 3 *b.* PRZEWIĄZ, *ob.* Przewięz, Przewięzisty. PRZEWIĄZKA, -i, *ż.*, *Ross.* перевязка, перевязь; przepaska, co służy do przepasania, lub ozdobienia osoby, ołtarza, ściany. *Wlod.*, binda, ein Gurt, Gürtel, eine Binde. Sandały słomiane przywięzuią do nogi, i przewiązka ta między palcami i po za piętą przechodzi. *N. Pam.* 21, 270.

PRZEWIĆ, *ob.* Przewinąć.

PRZEWIDZIEĆ *cz. dok.*, Przewidzać *ndk.*, Przewidywać *frequ.*, Przewiduie *pr.*, *Sr.* 2. přehledáwáſch; *Vd.* previditi, previdovati, premeshati; *Cro.* previgyújem; *Dal.* priuzirem; *Rg.* prividjeti, providiti; *Bs.* providiti, proviagjati, prieviditi, prieuzititi, pria osicriti; *Ec.* провидѣть, провижду; *Rs.* провижу, провидѣть, завидѣть. a) *anticip.* wprzod widzieć, przeyrzeć przyszłość, vorher sehen; *Vd.* predskerbuvati, priedgledati;

Rs. предви́дѣть, предви́жу, предусмотрѣть, предусма́тривать; *Ec.* прозрѣть, прозрѣвать. Gdy wieczność państwa swego w głowie przędzie Nabuchodonozor, Przysły przewidza we śnie upad tronu. *Zab.* 14, 156. Ma tę pociechę, że przewidza ten wzgląd, który potomność mieć zawsze będzie dla iego potomkow. *Mon.* 71, 19. Nieprzewidziano, *Ec.* непредарѣнь. Przewiduiący, *Przewidziciel, *Vd.* previdnik, previdliu, previdezhen, priedgleden, predſkerbliu, *ob.* przezorny; *Vd.* neprevidni, s nieoſtróżny; *Crn.* prevéden *cautus*; *Sr.* 1. pjewidzjejne *perspicax*; *Rg.* prividitegl, providionik, *f.* providionisa; providni, s opatrzny; *Rs.* предвидець, провидець, предусмотрительный; *Ec.* провидець, смотрѣлимый, прозрительный, который будущее предвидить. Przewidzenie, dar przewidzenia, przeszłość, *Crn.* previdnoſt *providentia*, *cf.* opatrzność, *Vd.* previdnoſt, predgledноſt, *Sr.* 1. pjewidzjejnoſtj *perspicacitas*, *ob.* przezorność; *Rag.* prividjènſtvo, s opatrzność; *Rs.* предвидѣніе, предусмотрительность; *Ec.* прозорли́вство. - §. *Theolog* Przeyrzenie bozkie przewidziało przed wieki los każdego człowieka w szczegolności. *Mon.* 70, 807, przeznaczyło, voraus beſtimmen. - §. b) *penetrand.* przewidzieć, przepatrzyć, wſkroś co widząc przetrząsać, durchſehen, durchſchauen. Wszyſtkie przewidzią kraie, przebywaią morza. *Off. Sen.* 14, *Vd.* sveduvati, s śpiegować, *cf.* zwidzić.

PRZEWIECZERZYĆ *cz. dk.*, przewieczerzać *ndk.*, wieczerzami, kolacyami przeieść, przemarnować, mit Abendſchmäuſen durchbringen. Katylina, przewieczerzawszy wszyſtkę maiętność swoię, chciał się na Rzpltą rzucić. *J. Kch. Dz.* 285, *Star. Ref.* 73.

PRZEWIĘDNĄĆ *neutr. idntl.*, nawiędnąć, durchwelken, üb.welken, halb welk werden; *Rs.* провя́нуться, переда́ть. Przewiędły, nawiędły, *semiuietus. Cn. Th.*, halb welk.

PRZEWIEDZIEĆ, *F.* przewie, przewiem *cz. dok.*, *Sr.* 1. prejwém, prejjmavu. a) *penetrand.* wſkroś poznać, dowiedzieć się o wszyſtkiey sprawie, *pernoscere*, durch und durch kennen, kennen lernen, durchſchauen, völlig wiſſen. Od przedawczyków naszych niektórych przewiedział wszyſtkie namioty i ſtanowiſka rotmistrzów naszych. *Birk. Podz.* 2. Trzeba piérwéy przewiedzieć zabawy i sprawy tego, któremu urząd iaki dać maią. *Modrz. Baz.* 161. Przewiedziawszy u dworu sposób rządzenia Rzpltéy, wychodziłyby panięta przed inszemi iak hersztowie na plac. *Modrz. Baz.* 55. Skoro tę drogę przewiem, wszyſtkich sekretów iéy dociekać mogę. *Pot. Arg.* 334, odkryię, ausfindig machen, entdecken. *Falib. X.* Tatarowie łacny szlak przewiedzieli do Podola, którym częſtokroć ziemie Ruſkie lede kiedy naieżdżali. *Biel. Sw.* 239. - §. Przewiedzieć kray, s wſkroś zwiedzać go, przewidzać, *cf.* przemierzać, ein Land durchreiſen. Afrykę dzisieyszą żeglarze lepiéy przewiedzieli. *Biel. Sw. C.* Swiat różno tam i sam przewiedział. *P. Kch. Orl.* 1, 146. Umysł móy, przewiedziawszy ziemną niskość, w górę wynika, *peragratis humilioribus. Off. Sen.* 28. - §. b) *praeuid. futur.*, przewiedzieć, wprzód wiedzieć przyszłą rzecz, przewidzieć, *Bh.* predzvjdati, predzvjdѣti; *Rs.* предувѣдать, предувѣдывать, *Ec.* предавѣдѣти, предузнать, предузнавать, предузрѣти, предузрѣвати, предзнаю;

voraus ſehen, vorher wiſſen. Bóg wszyſtko przewie prędzéy niż się ſtanie. *W. Poſt. Mn.* 243. *Przewiedzący, *Ec.* предавѣдатель, предавѣдець *praescius.* Przewiedziany, *Vd.* predveden, popreisnan, preisveden). Przewiedzenie, *Rs.* предузна́нїе; *Ec.* провѣдѣнїе, предувѣдѣнїе, предзнанїе, прозванїе, угадыванїе. Bóg sam tylko wszyſtko przez przewiedzenie wie. *Psalmod.* 22. Radę tę iego duchem S. przewiedział ociec. *Birk. Dom.* 65. Nigdy w iednę godzinę iednych nie nawiedzał, Aby z nich, kiedy przyydzie, żaden nie przewiedział. *Jabł. Tel.* 241. Przewiedzieli byli wpadnienie Turków Węgrowie, przetoż we trzech pułkach nalępowali. *Krom.* 739. Przewiedziany *part. perf. paſſ.* - (b. PRZEWIEDZIONY; *ob.* Przewieść, przewiodę).

PRZEWIELEBNY, *ob.* Wielebny. PRZEWIELMOŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, przemożny, bardzo możny, übermächtig. *Sk. Dz.* 419. Królewno w niebie chwalebna, Z bożkiéy sprawy przewielmożna i wielebna. *Pieſ.* 106.

PRZEWIENIE, Przewionę, *ob.* Przewiać.

PRZEWIERCIEC, *F.* przewier i *cz. dok.*, Przewiertywać *frequ.*, Przewiertuie, *Przewierta *praes.*, *Bh.* prowrtati, prowrcugi; pronawrtati; *Slo.* prowrtávam; *Sor.* 1. pjewerciju; *Vd.* prevertati, svertati, ſkusvertati, ſkussvertati; *Cro.* prevertávam; *Dl.* provartivam; *Bs.* provartiti, provrrititi, produbſti, probitti, proscjupgliti; *Rg.* provartjetti; *Rs.* провертѣть, провернуть, провертывать, просверлить, просверливать, пробуравить, пробуравливать, (*Ross.* перевертѣть, перевертывать przesrubować, перевернуть, перевертываать przekręcić); wiercąc przebość, *Ec.* дирю (*cf.* dziurawię), durchbohren. Gdy furman przewiertuie beczkę moią z winem, i ulewa go, za złodzieia bierze się. *Oſtr. P. Kr.* 1, 315. Kość przewiertywać. *Perz. Cyr.* 2, 215. Drzewo przewiertuią. *Cresc.* 415. Ręczynki kochane, wyż to macie być gwoździmi przewierciane! *Groch. W.* 365. Przewiercenie, *Rs.* провертка. Do przewiercenia, *przewiertny. *Rg.* provartiv; *Bs.* provrritiv, koji se mosge provrrititi). Przewierciana dziura, *Bs.* provrritina. PRZEWIERCIEŃ, - rtnia, *m.*, ziele, powoy wonny. *Sleszk. Ped.* 419, *lonicera caprifolium*, gatunek wiciokrzewa; altany nim obsadzone bywaią. *Kluk Dyk.* 2, 96, Geißblatt.

PRZEWIERUTNY, - a. - e, - ie *adv.*, bardzo przebiegły, ſehr abgefeimt. Przewierutni bluźniercy. *Sk. Dz.* 243.

PRZEWIERZGNĄĆ, *Przewirzgnąć *cz. idntl.*, Przewierzgać *ndk.*, *Bh.* prewrhnauti, prewrcy przerznąć, przekinąć, przewrócić; *Rg.* uvarchise; *Ross.* перевергнуть, перевергать; herüber werfen, umwerfen, auf die andere Seite herum werfen. Przewierzgać kogo, przewiiać kogo przez nogę. *Cn. Th.*, einen übers Bein werfen, ihm ein Bein unterſchlagen. Kto kogo może przez nogę przewierzgnąć, bardzo rad. *Falib. Dis. O* 3. Z dawna przewierzga przez nogę chytrek proſtaczka łacnowiernego. *Gil. Pſt.* 28. Przewierzgać kogo do siebie, s przeciągać, przewabiać. *Cn. Th.*, zu ſich herüber ziehen, auf ſeine Seite bringen. - Przewierzgnąć co w co; s przedierzgnąć, przekabacić, przeobrazić, przemienić, *Vd.* preberniti, predrugiti, prebrazhuvati, in etwas verwandeln. Ten kubek ieſt nowy teſtament, t. i. przewierzga się w

nowy teſtament. *Gil. Kaz.* 578. Ciało Jezusowe z chleba *przewirzgnione*, krew z wina *przemieniona*. *Gil. Kat.* 210. Powiadaią, aby się przemieniał albo przewirzgał chléb w ciało, a wino w krew. *Rey Pſt. Q* 5. *Transsubſtantiatio*, przewiragnienie chleba w ciało. *Gil. Kat.* 387. Przeſtrzegać potrzeba, aby co dozorny porządek wynalazł, tego bezprawna używanie w zagubę kraiu nie przewierzgnęło, *ne abusu vertatur in perniciem Krom.* 689. Z owiec przewierzgnęli się w wilki. *W. Poſt. Mn.* 311. Zły duch często się przewiersga w anioła światłości. *W. Poſt. W.* 147, *et W. Poſt. Mn.* 311. Młodsi ludzie łatwo się w tych obyczaiie przewierzgaią, z któremi żyią i takiemi się ſtaią. *Petr. Ek.* 97. Skromne nawet o sobie rozumienie niechay nie wychodzi z granic, aby się w zuchwalſtwo nie przewierzgnęło. *Gor. Dw.* 27. Narody Ruſkie, iak iedno które do państwa Moſkiewſkiego przypadły, tak się zaraz w imię Moſkiewſkie przewierzgnęły. *Krom.* 15, wcieliły). Los z czasem zachodowi w przewierzgnionym ſtanie rzeczy, dał ziemi panowanie. *Dmoch. sąd.* 70. Już tam cnota domowa będzie *przewierniona (przewierzgniona). *Klon. Wor.* 59. Do przewierzgnienia, *przewierzgny, przemienny, *Vd.* prebernliu, *Subſt. Vd.* prebernlivoſt.

*PRZEWIERZYC *czyn. dok.*, przeniewierzyć, veruntreuen. Godną zapłatę swego przewierzenia odnieśli. *Hrbſt. Art.* 160, *perfidiae.*

*PRZEWIES, -i, *ś.*, n. p. Ktoby przewieś drugiemu porąbał, albo sieć przewieśną ſkradł, ma zapłacić sześć rubli, a za sieć kopę groszy. *Stat. Lit.* 312. (*Rs.* проѣздъ, переѣздъ przeważenie, przewaga).

1) PRZEWIESC, Przewieśdź, przewiódł, *F.* przewiedzie, przewiodę *cz. dk.*, Przewodzić *ndk.*, *Bh.* prowesti, provedi, prewedu, prewesti, prewediti; *Slo.* prewesti, prevoditi; *Sr.* 2. pſchewaſci; *Sr.* 1. pjewedu; *Cro.* isprovodim; *Bs.* proveſti, (*Bs.* sprovoditi *facere funus, prosequi funus*, cf. wyprowadzić); *Rg.* privèsti, privoditi, privodim; *Ross.* провести, проводить, переѣсть, переводить; przeprowadzać przez co, przeprawiać, einen durch etwas durchführen, hindurch führen. Do tego czasu, otom was bezpiecznie *Przewiódł* przez drogi mylne i wątpliwe, Teraz bez *wodza* iść możecie sami. *P. Kch. Jer.* 446. Strzelce przez moſt przewiódł. *Warg. Cez.* 42 *et* 133. - §. *transf.* Epikureyczykowie uſtawicznie w rozkoszach, w zbytkach dni swoie przewodzili. *Sek. duszn.* 123, przepędzali, durchbringen, hinbringen, vertreiben. - §. *fig.* Zawarli uroczyſte przymierze w ięzyku Niemieckim, które na ięzyk Łaciński *przewiódłszy*, posłali papieżowi. *Nar. Hſt.* 5. 403, przełożywszy, przetłumaczywszy, ins Lateiniſche überſetzt, cf. *Ec.* преведенїе, преводъ, *Rs.* переводъ tłumaczenie, *Ec.* переводникъ tłumacz. - §. przewodzić konia, z przeprowadzać i tam i sam, ein Pferd vorführen, herum führen. - §. b) Przewodzić swoie, dopinać swego, dokazywać swego, ausrichten, bewerkſtelligen, erreichen, erlangen. Co chciał, to wszyſtko przewiódł swoią głową. *P. Kch. Jer.* 43. Mocno każdy z nich przy swym ſtoi uporze, aby swoie przewiódł. *Sk. Dz.* 135. Widząc Cesarz, że bez papieża przewieść swego nie mógł, posłał do niego. *Sk. Dz.* 542. Wszyſtko przewodzą, gdy się wszyscy zgodzą. *Rys. Ad.* 73. Źle kiedy buntownicy swoie przewiodą, na co się zmówili. *Petr. Pol.* 2, 169. Dopuścili słowa pańſkie wywracać, aby tak swoie przewiedli umyślenie. *Zrn. Pſt.* 3, 767 *b*. Regulus w senacie przewiódłszy, aby więźniów nie frymarczono, do nieprzyiaciół powrócił. *Fal. Hl.* 58. - §. Przewodzić prawo, wygrawać sprawę u sądu, *Cro.* opravdávam, den Prozeß gewinnen. Ktoby przeciw komu prawo iakie u sądu fortelem przewiódł, tedy drugi może o taki zły przewod prawa do tegoż urzędu, przed którym będzie prawo przewiedzione, ſtronę przeciwną pozwać. *Stat. Lit.* 161. Staroſta, pod którego władzą ſtrona, na któréy przezyſki przewiedzione są, mieszka, z tą ſtroną, ktora wygra przezyſki, pośle woźnego do téy maiętności, na któréy przezyſki są prawem otrzymane, albo iák w prawie zwykło być mówiono, przewiedzione, i na któréy poſtępek prawny, to ieſt, zakładu i wwiązania, był przewodzon *Herb. Stat.* 214, *et* 472. Trzeba, aby on, co prawo przewiódł, był pokoiem ubezpieczony. *Gor. Wł. N.* 2. Wygraliśmy, przewiedliśmy na duchowieńſtwie, cośmy chcieli. *Birk. o Ex.* 17. Proces prawnie przewiedziony. *Teatr* 15, 136. - §. Przewodzić na sobie, przezwyciężać się, przełamać, wymóc, über ſich ſelbſt erhalten, bey ſich ſelbſt vermögen, ſich überwinden, über ſein Herz bringen. Trudno to człowiekowi przewieść na sobie, aby drugiemu w rozumie miał puścić przodek. *Gor. Dw.* 122. Jakoć się serce z żalu nie rozſkoczy, Jako przewiedziesz i poyrzeć iey w oczy! *Paſt. F.* 239. - §. c) Przewodzić nad kim, przebarazczać nad kim, górować nad nim, przeważać go, imponować mu, das Uebergewicht über jemanden haben, die Oberhand behaupten. Armida widząc, że nad nią przewodzi, I że się nie dał nachylić iéy mowie, Krzywo pogląda... *P. Kch. J.* 413. Kiedy bardziéy niesprawiedliwość nad prawem przewodzi! *Psalmod.* 29. Leda kto teraz nad nami przewodzi! *Wad. Dan.* 80. Dawnoć źli ludzie w świecie nad dobremi przewodzą. *Bial. Poſt.* 101. Księſtwo Kurlandzkie nie dozrawałoż od Moſkwy uſtawicznych dziwactw i przewodzeń? *Gaz. Nar.* 1, 147. Słudzy nad panami zuchwale przewodzą, że nie rzekę, panują. *Klon.* 76, 769. Przewodzić woyſkiem, *Rg.* vojvoditi (cf. woiewoda), s dowodzić, komenderować, commandiren; cf. Przewodniczyć. - §. d) Przewieść kogo dowodami. *Tr.*, przekonać, überzeugen, überführen. Dlatego to twierdzą, aby przewieść, iż Chryſtus nie iuſt naszym zbawicielem. *Sal.* 4, 141. Któż mię z was w grzechu być przewodzi? *Sekl. Jan.* 8, „okazać może, abo karze?").

2) PRZEWIESC, przewieźć, przewiózł, *F.* przewiezie *cz. dk.*, przewozić *ndk.*, *Bh.* prowezti, prevezti, prevažeti; *Sr.* 1. pjewezu; *Vd.* ſkusvositi, prevositi, zhrevositi, ſkuspelati, prepelati, zhrespelati, uprek peilati; *Crn.* broditi, brodem, wrodem (cf. brodzić), *Cro.* prevázam, prevezelszem; *Bs.* proveſti, priveſti, pribroditi (cf. przebrodzić); *Rg.* privèsti, privažam; *Rs.* переѣздить, перевожу, провѣздить, провозить; wożąc przeprawiać, überführen, zu Schiffe, in einem Wagen. Gdy się przewieźli, przyiechali do ziemi Genezaret. *Sekl. Mark.* 6. Nasi poczyniwszy trafty, przewozili piesze ludzie, przełbę i inne potrzeby. *Biel. Św.* 274. Przewożenie, przewiezienie, Przewóz, *Rs.* переѣздъ, перевозка. Przewożę z powinności, przewozem się bawię, żyię. *Cn. Th.*

PRZEWIESIC, *F.* przewiesi *cz. dk.*, Przewieszać *niedok.*, *Vd.* shriesobesiti; (*Rs.* проѣсить на powietrzu zawiesiwszy suszyć; *Ross. et Ec.* переѣсить, переѣшивать, переѣшиваю, переважить przeważyć); wywieszać przez co, über etwas hinaus hängen. Włosy długie maią, które aż przez ramiona im się przewieszaią. *Paszk. Ds.* 98. Z wozu przewieszony uwięzły wisi, głowę po piasku wlecze. *A. Kch. W.* 18, przechylony.

PRZEWIESZCZYĆ, *F.* przewieszczy *czy. dok.*, przewieszać *niedok.*, Przewieszczywać *frequ.*, (*Krom.* 529), *Sr.* 1, prěźwěštju; *Eccl.* проѣщати; *Ross.* провозвѣстить, провозвѣщаю; prorokować, przewróżyć, przepowiadać, prophezeihen. (*Ec.* переѣщати buntować). Przezorny wypytuie się, co też obłoki przewieszczaią? *Pilch. Sen. list* 103. Jemu coś skrycie przewieszczaią fata! *Kchw. Wied.* 13. To mi pewną wrożkę swycięztwa przewieszcza. *Krom.* 451. Dobre wychowanie młodych przewieszcza nam niemałe pożytki Rzpltéy. *Pilch. Sen. Gn.* 216. Że opóy przyydzie na los nieszczęśliwy, nietylko wróżyć i przewieszczać, ale też pewnie obiecywać można. *Pilch. Sen. list* 4. 192. W chorobach przewieszczaiące przyszłą niemoc znaki poprzedzaią, iako to częste poziewanie, zdryganie. *ib.* 2, 224. PRZEWIESZCZYCIEL, -a, *m.*, przepowiadacz, cf. wieszczek, wróżek, prorok, der Vorherverkündiger, Voraussager; *Rs.* провозвѣщатель, провозвѣстникъ.

PRZEWIETRZYĆ, *F.* przewietrzy *cz. dk.*, Przewietrzać *ndk.*, *Bh.* prowětrati, prowětrim; *Vd.* prevetriti, prevetrovati, presrakati, skusrakati, prekladiti (cf. przechłodzić), *Ross.* провѣтрить, провѣтриваю; powietrzu dawać przewiewać przez co, durchlüften, auslüften, an die Luft ausstellen. Musimy się dzisiay przewietrzyć. *Tr.*, na świeże powietrze wyyść. – §. Przewietrzyć co, przewąchać, den Braten riechen, merken, was vorgeht. *Tr.*

PRZEWIEW, -u, *m.*, wolne przeyście powietrza, gdzie przewiewa, zug, luft, freyer Luftzug. Mieysca rozrywek powinnyby być obszerne, maiące wiele przewiewów, ile możności otwarte. *Zab.* 10, 218, *Vd.* dushnik. PRZEWIEWAĆ, *ob.* Przewiać. PRZEWIEWACZ, -a, *m.*, który zboże przewiewa, der Durchweher, Durchwerfler. Poślę do Babilonu przewiewacze, i rozwieią go. *W. Jer.* 51, 2. PRZEWIEWNY, -a, -e, mogący być przewianym, wietrzysty, *Slo.* preduſſný; *Bs.* propuhiv, koji se mozge propuhati; vom Winde durchweht, luftig. Ciennik przewiewny. *Hor.* 1, 200 *Kniaź.* Na wolnych i przewiewnych mieyscach, ożywiaią nas i czerstwią te wdzięczne pary, nie mogąc nam szkodzić. *Pam.* 83, 430. PRZEWIĘŻĆ, PRZEWIĘZIENIE, PRZEWIĘZIONY, *ob.* Przewieść a).

PRZEWIĘŻ, PRZEWIĄZ, -jęza, *m.*, przewięzisty czyli przewięzły robak, insekt, *Bk.* žljala, žljalka, žlaz, lez; *Slo.* žljal; *Rg.* zareznik, zarezniza, zarezna xivina; *Vd.* shivotje, zhervje; *Rs.* насѣкомое, пузанка, дрозофѣлъ; das Insect. O durny ludzki rozum, o głupstwo zuchwałe, Jakże cię ukorzaią te przewięzy małe, (pszczoły). *Zab.* 9, 106 *Zabł.* PPZEWIĘZISTY, PRZEWIĘZŁY, -a, -e, szczupłemi karbami niby przewiązany, przekarbowany, *incisuras habens, insectus. Cn. Th.*, eingekerbt; *Rs.* изгибистый. Kadłub u większéy części owadu iest przewięzisty. *Zool.* 100. Przewięzły robak, *insectum. Zab.* 9, 43 *Zabł.* – §. *homo, cingulus, qui tenuis est ea parte, qua cingimur*, przewięzisty, cienki, glista, konop'. *Cn. Ad.* 1138, ein sehr schlanker Mensch. PRZEWIĘZISTOŚĆ, -ści, ż., karb przewięzisty, *incisura*, der Einschnitt in dem Körper eines Insects. Motyl na przedniéy przewięzistości w każdym boku ma po dwa, a na tyloéy po siedm otworów do oddychania. *Zool.* 137.

PRZEWIĘZUIE, *ob.* Przewiązać.

PRZEWILŻYĆ *cz. dk.*, Przewilżać *ndk.*, wilgocią przeiąć, durchfeuchten; *Vd.* premokriti, skusmozhiti.

PRZEWINĄĆ, PRZEWIĆ, *F.* przewinie *cz. idntl.*, Przewiiać *ndk.*, *Bh.* přewinauti, přewigeti, přewiti; *Sor.* 1. pjewinuć; *Rg.* privitti; *Vd.* previjati, shresnaviti, shriesaviti, skusviti, skusvijati; *Rs.* переѣшать, переѣшивать; inaczéy nawinąć, anders umwickeln, anders aufwickeln. Przewiianie, *Rs.* переѣшка. – *tr.* przewiiać kogo przez nogę, przerzucać, einen übers Bein werfen, ihm ein Bein unterschlagen, *supplantare. Cn. Th.*, *Sor.* 1. pobraju. Przewiiać przez nogę *fig.*, oszukiwać kogo. *Cn. Th.*, einen berücken, übervortheilen. Niecnota ten mię przecię przez nogę przewinął. *Ern.* 114. Przewinienie kogo przez nogę, *supplantatio. Cn. Th.*, przewinienie się przez nogę czyią, *lapsus ex supplantatione alterius. ib.* – §. b) przewiiać, przegradzać, przeplatać, przekładać czym, mit etwas durchweben, durchflechten. Gęstym przewiiane grona blaszczem. *Ustrz. Tr.* 49. Weźmiesz sobie do rady pobożność, iuż wszystkie twoie rzeczy, iako ono kmiotowny śpiewaią, będą iako złotem przewiiane. *Rey Zw.* 146 *b.* Zawsze radość nam żal iakiś przewiie. *Morszt.* 157. – §. PRZEWIIAĆ się, tam i sam ustawicznie iść, przebiegać się, uwiiać się, sich hin und her tummeln, wimmeln, durchkreutzen. – *fig.* Często ci się te słowa w ustach przewiiaią: dosyć się długo żyło. *Nag. Cyc.* 130. To wszystko w myśli mu się tam przewiiało, cokolwiek rozpacz podaie imaginacyi. *Mon.* 70, 658. – §. *aliter*: n. p. Wiele się tego przewinęło, przeszło, vorüber gehen, vorbey gehen, verfließen, verschwinden. Już się dni kilka, tyleż nocy przewinęło, Gdy się iuż przykrzyć pocznie przedsięwzięte dzieło. *Min. Ryt.* 3, 138. – §. Po wiośnie w lato się rok przewiia mężnieyszy. *Zebr. Ow.* 381, *transit*, przechodzi, przemienia się.

PRZEWINIĆ, *F.* przewini *cz. dk.*, Przewiniać *ndk.*, Przewinić się *recipr.*, (*Mącz.*), *Bh.* prowiniti, prowinowati; *Ross.* провиниться, провинятьсѧ; przepadać winę, dopuszczać się, verschulden, verwirken, verbrechen, in eine Strafe verfallen. Kto przewinił, niech płaci. *Cn. Ad.* 392. Jakie przewinienie, takie dość czynienie. *ib.* 286. iaka wina, Verschuldung; *Slo.* prowinenj. – §. Przewinić komu, przewinić się komu, przeciw niemu występować, grzeszyć, sich an jemanden vergehen, wider ihn versündigen. Czymem ci przewinił, w czymem krzyw tobie, Żeś tak nieludzka ku méy osobie? *Zab.* 9, 99. W czymże niewinność tobie przewiniła, Za to cierpiąc, co złość cudza zbroiła. *Zab.* 1, 11. Kochać go? toby było zacności przewinić. *Zab.* 5, 333 *Koff.* Podczaszy i piekarz przewinili się królowi panu swemu. *Radz. Gen.* 40, 1. – §. Przewinić kogo, przekonać go winnym, einen der Schuld zeihen. Nikt nie ucieka, iedno przewiniony

pospolicie. *Zrn. Pst.* 3, 547. - *PRZEWINA, - y, ż., przewinienie, wina popełniona, das Vergehen, die Schuld. Jeśli wy będziecie odpuszczać ludziom grzechy albo przewiny ich, odpuści i wam Pan występki wasze, 1 *Leop. Math.* 6, 14.

2) PRZEWINIENIE, 2) PRZEWINIONY, *ob.* Przewinąć.

PRZEWIONĄC, przewienie, *ob.* Przewiać.

*PRZEWIRZGNĄĆ, *ob.* Przewierzgnąć.

PRZEWISNĄĆ *niiak. idntl.*, przez co zawisnąć, durch etwas herab hängen, *Rs.* перевиснуть.

PRZEWŁACZAĆ; *ob.* Przewlec.

PRZEWŁADNY, - a, - e, PRZEWŁADNIE *adv.*, przemocny, übermächtig; *Ec.* пробладающій, верховную власть имѣющій. Konsul przewładny. *Zab.* 8, 350 *Koss.* Mocą przewładną Jak uszczęśliwić krolom, tak i zgubić snadno. *Zab.* 12, 244. Jowisz przewładnie wszystko w jedney trzyma ręce. *Hor.* 2, 46 *Kniaź.*

PRZEWLEC, przewlokł, *F.* przewlecze, przewlokę *cz. dk.*, Przewlekać *ndk.*, Przewłoczyć *et* Przewłaczać *kontin.*, *Bh.* prowlecy, prewlecy, prewijknauti, prewijkati; *Slo* problécham, prevlechi; *Ec.* превлачáю; *Rs.* проволочить, проволакивать, переволочь, переволакивать, перемещать, перемалкивать, промаскать, проманскивать; włócząc przeciągać z mieysca na mieysce; herüberschleppen, schleppend herüberziehen. Przez gorę *Perewłokę* Kozacy zwykli baty i łodzie swoie *przewłóczyć* od Wołhy aż do Donu. *Gwag.* 605, *Biel.* 574. Przewłoką drążki przez tę pawłokę. 3 *Leop. Num.* 4, 8, zawiodą. 1 *Leop.*). (*Rs.* проволока, проволочка drot). Przewlec co na nitkę; *Rs.* продѣть, продѣвать, anders aufreihen, umreihen. Przewlekać perły; *Ross.* перенизать, перенизывать, пронизать. Przewlekanie pereł, перенизка. Perła do przewleczenia пронизь, пронизка. - Przewlekać się i tam i sam, włóczyć się, *Rs.* проволáмываться, пропóсываться, herumschlendern. - §. Przewłóczyć broną, übereggen, durcheggen, przebronować, *Sr.* 1, pielęgnacją. - b) *tr.* przewłaczać co, długo ciągnąć, nieprędko kończyć, in die Länge ziehen. Już od dawnego czasu swóy żywot znędzniony Przewłaczam niepotrzebnie, od bogów wzgardzony. *A. Kch. W.* 55. Quintus Maximus przewłaczaniem rzecz Kraconą naprawił. *Modrz. Baz.* 163, *cunctando*, zaubern, verzögern; przewlec, odwlec, odłożyć, aufschieben; *Vd.* zavlezh; *Bs.* prodigliti, produgiti, odmaknuti; *Rs.* промедлить, промедливать, *Ec.* премéдлити, задолжáю, продолжáю. Choć się komu przewlecze, przecięż nie uciecze. *Pilch. Sen. list.* 4, 241. Nie uciekło to ieszcze, co iest przewleczone. *Nieme. P. P.* 93, aufgeschoben, ist nicht aufgehoben. Proszę cię iednak, nie przewłaczay długo pielgrzymowania moiego. *Bzow. Roz.* 92. Prawda, że moy powrót był przewleczony. *Teatr* 37, 279. Przewleczenie zemsty. *Teatr* 238, 55. - c) Przewłóczyć szatę, przebrać w inszą suknią, przewdziać, *Vd.* preblezhi, preoblazhiti, prevlezhi, zhrevoblezhi, shrevnavlezhi, anders anziehen, umziehen, umkleiden. S. Małgorzata przez cały wielki post nigdy się nie przewłóczyła, robactwu się nie bardzo sprzeciwiając. *Sk. Zyw.* 1, 112, *id. Zygr. Pap.* 152. PRZEWLEKŁOŚĆ, - ści, ż., długi ciąg czego, *Rs.* продолжительность, lange Dauer, lange Strecke. Dla przewlekłości zastępu, coby w którym mieyscu trzeba działać, opatrzyć nie mogli. *Warg. Cez.* 111, rozwlekłość. PRZEWLEKŁY, - a, - e, rozwlekły, długiego ciągu, in die Länge gezogen, aufgezogen, ausgedehnt, lange dauernd, zaudernd, aufgeschoben. Pomyślnych w nayprzewlekleysze lata ci życzę sukcessów. *Tr.* Przewlekła sprawa. *ib.* PRZEWŁOCZNY, - a, - e, ie *adv.*, nieprędki, nieskory, odwlaczający, *Rs.* продолжительный, продолжительный, проволочливый, zögernd, zaudernd, nicht hastig. Bóg długo człowieka czeka, ani mu łaski swoiey bierze: przewłoczny i długo cierpliwy bóg nasz. *Sk. Kaz.* 95. - Iż nieskwapliwy bóg iest, a przewłoczny nad zgubą ludzką, dał grzesznikom odwłóki 120 lat. *Sk. Zyw.* 1, 187, *Sk. Kaz.* 3 *et* 67, *Zab.* 11, 180. Mowa przewłoczna i wyraźliwa. *Eras. Ob. h*, powolna). PRZEWŁOCZYCIEL, - a, *m.*, który przewleka, der Zauderer, Verschieber, Aufschieber, *Slo.* problewač. PRZEWŁÓKA, - i, ż., *PRZEWŁÓK, - u, *m.*, odwłóka przewlaczanie czego, das Verziehen, Aufziehen, in die Länge Ziehen, Verschieben, der Verschub, Aufschub, *Slo.* problěwani, *Vd.* odklad, odnashanje, savlick, *Rs.* замяжка, промяжка, проволочка (*sed Rs.* проволока drot); *Ec.* пробáва, нарокъ. Przewłóka naylepszym na gniew iest lekarstwem. *Pilch. Sen. Gn.* 245. U nóg iego żebrzę o przewłokę czasu, abym się na to przygotował. *Teatr* 58, 221. Już długa przewłóka czasu, a ieszcze ich nie widać. *Teatr* 49 *c*, 2. Z przewłoką, *trahim suburrant apes*, ciągle. *Cn. Th.* 1552; wciąż, *Wład.*, Za przewłokiem woyny tey głod ieszcze większy będzie. *Chrośc. Fars.* 289. - §. Przewłóka, przewleczenie przez co przeciągnienie, *Vd.* skusvlick, das Durchziehen. - a) Przewłoka, ziele, *Smyrnium Creticum*, Cretische Meisterwurz *Syr.* 101. - §. Przewłoka, - i, *m.*, włóczęga, ślerwurz, ein Herumstreicher. Lizmanin, spowiednik królowey Bony, i z Franciszkana przewłoka, *Czack. pr.* 302.

PRZEWÓD, - u, *m.*, *Slo.* průwod, wedení *ductus*; *Hg.* vitel, vezetés; *Bh.* průwod *kondukt*; *Bs. et Rg.* sproved, *exequiae*; *Fc.* превóдъ, переведéніе; *Rs.* переводъ tłumaczenie, przekład; *Rs.* переводы плетки; *Ks.* проводы, переводъ, przewiedzienie, przeprowadzenie, die Führung, Durchführung, Ueberführung. Dał mi list do xiąt, którzy są za rzeką, żeby mi dali przewód, abym przyszedł do tego kraiu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 2, 7; aby mię przewiedli 5 *Leop.*, *ob.* przewóz, przewieść). Phase, przewód albo Wielkanoc u żydów. 1 *Leop. Num.* 9, pamiątka wyyścia z Egiptu). Dziś do niecnoty bardzo przemysły, na iedney towarzysza mass nodze stoiący. *Papr.* Pr C 3, pokusa, zwodzenie). Przewód swego, t. dokazanie swego, dopięcie, die Erreichung, Erlangung, Behauptung des Seinigen. O prawdę, nie o swoy przewód idzie. *Sk. Dz.* 135. Uporny przewod swego, i dokazanie na co się kto zaniesie, iest skazą Rzpltey. *Petr. Pol.* 2, 74. By iedno dobrym moim przyiacielem był, przewodu mi na seymach i seymikach pomagał. *Birk. Ex. D.* 2. - §. Przewód prawa, wygrana sprawy, das Gewinnen eines Processes. Powiedział oskarżony, iż ani o ponzwie, ani o przewodzie prawa nie wiedział. *Gor. Wł. L.* 2 *b.* Ktoby przeciw komu prawo iakie u sądu fortelem przewiódł; tedy drugi może o taki zły przewód prawa do

tegoż

tegoż urzędu, przed którym prawo było przewiedzione, stronę przeciwną pozwać. *Stat. Lit.* 161. - b) Przewód, rodzay daniczy w przywileiach książąt Polskich, znaczy powinność dawania przewodnika. *Nar. Hst.* 2, 86. *et* 4, 37, die Unterthansschuldigkeit Wegweiser zu stellen. Podwody pocztowe były dawano, t.j. woz i konie, albo same konie, i to się nazywało *przewód*, inaczey *przewóz*, a nawet °narzasz. *Czack. pr.* 64, Postvorspann. PRZEWODNIA, - i, ż., PRZEWODNICTWO, - a, n., prowadzenie kogo przez co, ukazuiąc drogę, das Wegweisen, Anführen, Anleiten, Führen; *Rg.* provód provodictvo; *Rs. et Ec.* предводительство, путеводство, путенаставленіе. Snadniey iest postanowienie zwierząt, za przewodnią natury, rozumieć, niżeli opowiedzieć. *Pilch. Sen. list.* 4, 178. Uczone pióra za twoią przewodnią księgi na widok światu wydawały. *Zab.* 10, 9 *Jak.* Poki pod cudzym przewodnictwem zostawać będziesz? *Pilch. Sen. list* 271. Za przewodnictwem gwiazdy trzey krolowie do Jeruzalem trafili. *Zach. Kaz.* 1, 139. Zaraza ta ukarała Rusinów za zmowę z pogaństwem i przewodnią do niszczenia kraiów sąsiednich. *Nar. Hst.* 5, 208. - §. Rozumiano, iakoby on Kozakom przewodnią był z Korony do Morawii. *Birk. Gl. A.* 42, przewodnikiem, Wegweiser, Anführer, Anleiter. - b) przewodnią z kim trzymać, kunszafty utrzymywać, porozumienie na szkodę trzeciego, ein Einverständniß unterhalten. Przewodni żadney z zboycami pogranicznemi nie trzymał. *Birk. Chm. A.* 4. Przewodnią z łotry trzymaią. *Birk Zyg.* 16. Zadali chłopu, że złodzieyską z pogranicznemi przewodnią trzymał. *Star. Ref.* 106. Niedługo potym uyrzała Polska liczne Rusinów hufce; poprzedzała ich dzica Litewska, daiąc rady, i trzymaiąc przewodnią rozbojow. *Nar. Hst.* 4, 191. Nigdyście łask tych, dla swoiey z szatanem przewodni, Kiedyby nie Abraham, ociec wasz, niegodni. *Pot. Zac.* 172. Ci co mieli karać winowaycow, to ich Za uroszczoną wpuścili przewodnią I do prowincyi i do półków swoich. *Chroń. Fars.* 166. PRZEWODNICA, - y, ż., PRZEWODNICZKA, - i, ż., prowadzicielka, *Vd.* vodnica, vishara, *Rg.* provodizza; *Rs.* предводительница, путеводительница, die Wegweiserinn, Führerinn, Gebieterinn Przewodniczką-ć będę, aż cię iuż wyprowadzę z lasu. *P. Kch. Orl.* 2, 76. Homer szedł za przewodniczką naturą. *Gol. Wym.* 471. - (§. Przeiechali Tatarowie do ieziora ciekącego, które z Tatarskiego słowa po naszemu zowią przewodniczą. *Biel.* 578, *Gwag.* 609, może woda przeciekaiąca, cf. *Vd.* skusvodeniti, z wodą rozrzedzić). PRZEWODNI, - ia, - ie, PRZEWODNY, - a, - e, PRZEWODNICZY, - a, - e, przewodzący, wprzód idący, drogę ukazuiący, prowadzący, kalauzuiący, leitend, führend, den Weg zeigend. (*Bh.* průwodnj, *Rg.* sprovodni *funebris* konduktowy, *Rs.* переводный transportowany, *Ec.* предводительный *antecedenter*, *Ecc.* путеводный, комораго проводника). Na lutni iego dźwięk przewodni chybka łopata skacze. *Zab.* 6, 370 *Nar.* Przewodnicza gwiazda *Tr.*, der Leitstern. Przewodnicze, - ego, *n. Subst.*, przewodników zapłata *Cn. Th.*, Wegweiserlohn. - §. Przewodna Niedziela, pierwsza po Wielkiey Nocy. *Sk. Kaz.* 203, *Stryik.* 171., biała Niedziela, der erste Sonntag nach Ostern, *Quasimodogeniti*; *Slc.* Bilá nedéla, prewodna nedéla. Nie-

dzielę tę zowiemy *przewodną*, dlatego, iż w pierwszym chrześciiaństwie katechistowie *przywodzili* a oddawali pasterzom ludzie te, które z pogaństwa albo z żydostwa *odwiódłszy*, nauczyli wiary chrześciiańskiey. *Gil. Pst.* 83 *b.* PRZEWODNICZYĆ *cz. ndk.*, przewodnikiem być, prowadzić na drogę, drogę ukazywać, °kalauzować, den Weg weisen, leiten, führen, *Ross.* предводительствовать, предводить, предвожу, путеводствовать; *Ecc.* предводительствую, предвожду, путенаставляю, путеводствую, наставляю на путь, путесоветники, проводить. PRZEWODNIK, - a, *m.*, PRZEWODCA, °PRZEWOYCA, - y, *m.*, przeprowadziciel, przewodzący kogo, kalausnik, poprzedzaik, der Wegweiser, Leiter, Führer, Vorgänger; *Slo.* předchudce; *Sr.* 1. pjewodjwać; (*Bh.* obwadědlo, hromowod *konduktor*); *Slc.* voditelj, kulaus; *Vd.* vodnik, vishar, pelaus; *Crn.* vodnik, vojánzhan, potkas, kashpót; *Cro.* voditel, izprovodnik, kalauz, harambassa; *Dl.* vodacz, provodich; *Rg.* provodic, pridhoditegl, teklic; *Ross.* проводникъ, предводитель, путеводитель; (переводникъ tłumacz, przekładacz, переведёнецъ kolonista, osadnik; переводитель remittent; отводъ konduktor); *Ec.* путеуказатель, путенаставникъ, путеводитель, вождствующій; *Ec.* проводникъ tłumacz, *ob.* przewieść z języka na język). Lecz °póydźwa przecię, wazakże przewodnika Nie trzeba temu, co świadom języka. *Past. F.* 265. Żadnego mu przewoycy nie trzeba. *Susz. Piel.* 3. *Q.* 4. Nie miałem przewodców, iak się należy. *Teatr* 2. Od konia podwodnego bez wozu na milę każdy półtora groszy płacić ma; a przewodnikowi nazad płacić nie trzeba; chyba iżby się sam posłaniec z przewodnikiem nazad wracał. *Vol. Leg.* 2, 673, *Ross.* проводникъ, pocztarz, pocztowy chłop). Powinność dawania przewodnika, z Przewód. *Nar. Hst.* 4, 57. - §. *tr.* Przewodnik u machiny elektrycznéy. *Os. Fiz.* 357, konduktor, der Ableiter. PRZEWODZĘ; *ob.* Przewieść, przewiódł.

PRZEWOŁAĆ *cz. dk.*, Przewoływać *ndk.*, przewołuie *Pr.*, zawołać przed siebie, vor sich rufen, vorfordern, *Sr.* 1. pjewolaći; *Ross.* перезвать, перезывать, перекликать, перекличу, перекликивать. Po iednemu ich przed sąd swóy przewoływaią. *Paszk. Dz.* 112.

PRZEWORA, PRZEWORZYNA, PRZYWORA, - y, ż., (*Etym.* wrzeć), pobocze między koniem a koniem *etc.*; przegroda, der Stallbaum zwischen den Pferden, Ochsen &c; *Bh.* přiwora, ostrew, *Sr.* 1. dowha prezna jerdź, schlaba, (*Bs.* perivoj, *Dl.* perivoy, z ogród). Przywora, *intermedius paries. Krom.* 549. *Czachr. Tr. L.* 2. Konie z przywor wyprowadzane bywaią do wozów i do roboty. *Otw. Ow.* 61. W stayni dla źrzebców zbudowaney, dużych potrzeba a przestronnych przeworzyn, między dwiema słupami wprawionych. *Hipp.* 31. Trze grzywę o przeworę wół. *Rey Wiz.* 92. - *fig.* Między grzesznym a piekłem niemasz inszey przewory, iedno ta słaba ściana śmierci. *W. Post. W.* 3, 504; przegrody, Scheidewand. *Allegor.* Wielka to iest łaska od miłego Boga, gdy małżonkowie w ładzie a w przyworze małżeństwa swego dziatki maią mieć. *Glicz. Wych. C* 7.

PRZEWOZ, - u, *m.*, *Bh.* přiwoz, plih; *Slo.* přiwoz; (*Sr.* 2. přiwoz imię wsi, *Ger.* Fehro); *Vd.* prevoz, prevoshnja,

brod, brued (*ob.* brod); *Crn.* prevòs, bród, wród; *Cro.* brod, brodische, brodovina, brodarina; *Sla* navao, (cf. nawa; *Sla.* privoz, z poiazd); *Bs.* brodarina; (*Rg.* privòz *trames*: *Rs.* переносъ, переноска, переѣзженіе, проѣздъ; *Ec.* преносъ, преѣзженіе; przewożenie przez wodę, rzekę, gory, *etc.*, das Ueberfahren, Ueberfetzen über ein Waſſer, Transportiren. Przewozem się bawić *Cn. Th.*, przewoźnikiem być. Łoża przewozowe maią być zgodne do przewozu armat z mieysca na mieysce, i do wszelkiey podróży. *Sak. Art.* 1, 221. Podwody pocztowe były dawane, t. i. wóz i konie, albo same konie, i to się nazywało *przewod*, inaczéy *przewóz*, a nawet °narzasz. *Czack. Pr.* 64, Poſtvorſpann. – §. Przewóz, mieysce przeprawy, die Ueberfuhr, die Fähre. Szeroki przewóz. *Cn. Th.* Na przewozie od niego nic nie wzięli. *Gor. Sen.* 433. Z mnóſtwem okrętów przez port abo przewóz Trypoliński ciągnął na mieysca potrzebne. 1 *Leo.* 2 *Mach.* 14, 1. – §. R. 1252 niezmierne wód zebranie wszyſtkę Polſkę zalało, tak iż pola, role i lasy *przewozem* ſtanęły, *nauigabiles erant. Krom.* 263; t. i trzeba było czołnem się po nich przewozić). – §. Przewóz, przewoźne, zapłata od przewozu, *Bh.* přiwozné; *Crn.* brodnina; *Vd.* brodovina, brodnina, brodni duar; *Cro.* mornarina; *Bs.* navao, plachja za brodarinu; *Rs.* плотовое (cf. pletwa, pita), переводное; Fährgeld, Schifflohn. Wół za morzem po groszu, a przewozu ſto złotych. *Rys. Ad.* 71. PRZEWOŻĘ *ob.* Przewieźć. PRZEWOZISKO, – a, *n*, *contemn.*; *transl.* prómiſko, ein elender Prahm, eine elende ſchwache Fähre. Przewoziſko ſtare, iak się trąciło o kamień, tak się i rozleciało. *Teatr* 54 *c*, *D* 2. PRZEWOŹNICZY, – a, – e, od przewoźnika, *Rosr.* перевощичій перевощичей, Fährmanns, dem Fährmann zugehörig. PRZEWOŹNIK, – a, *m.*, przewozem się bawiący, żyiący, *Bs.* přiwoznjk; *Sr.* 1. pzewojnik; *Cro.* prevaśàvecz; *Bs.* brodar; *Crn.* bródnik; *Rs.* перевощикъ; *Ec.* преносникъ; der Fährmann, Ueberführer. Długo przewoźnik na prądzie się z prumem Biedzi, na koniec musi iść za szumem. *Pot. Syl.* 19. Na przewozie przewoźnik od niego nic wziąć nie chciał. *Gor. Sen.* 423. Przewoźnik albo maryners i ludziom dobrze czyni, i sobie; sobie, iż mu płacą, onym, iż ie przewiózł po potrzebach swych na drugą ſtronę. *Rey Zw.* 94 *b*. PRZEWOŹNY, – a, – e, PRZEWOZOWY, *Rs.* перевозный, od przewożenia, od przeprawy, transportowania, zum Transportiren und Ueberführen, Ueberſetzen gehörig. Łoża przewozowe, służą do przewozu armat z mieysca na mieysce i do wszelkiey podróży. *Jak. Art.* 1, 221. Handel przewozowy, *commerce passif*, wywozowy *actif*. *Pam.* 83, 62, transportowy). Handel przewozowy czyli przekupniowy. *Pam.* 83, 125. – *Subſt.* Przewoźne, zapłata od przewozu, *Rs.* перевозное, das Fährgeld. *Cn. Th.*, *ob.* Przewóz. – b) Przewoźny *Pass.*, przewieziony, przywieziony, przychodni, przybyły, zagraniczny, zamorſki; *Rs.* заводный, aus der Fremde hergebracht, ausländiſch, fremde. Miód ieſt trunek nieprzewoźny. *Kras. Podſt.* 1, 20. Przewoźna rzecz ieſt milsza, niż ta co ieſt doma. *Alb. z W.* 17. Przewoźne maksymy nie zgadzają się z sposobem myślenia wolnego obywatela. *Kras. Pod.* 2, 170. Oycowie nasi ſtrzegli się zbytków przewoźnych. *Kras. Pod.* 1, 20. Przewoźney mądrości po zagranicznych akademiiach nie szukał. *Nies.* 1, 39. Przewoźne prawem znieście obyczaie Cni Tebanowie, przodków swych zwyczaio Podaycie dziatkom. *Tward. Misc.* 175, *exteros mores prohibere. Sarb.*).

PRZEWRÓCIĆ, *F.* przewróci *cz. dk.*, Przewracać *ndk.*, *Bh.* přewratiti, přewraceti, prewracowati; *Slo.* přewrácim; *Sr.* 1. powrocżicj, pjewobrocju, pewrocjam, powrocju, zwòs trocjam; *Crn.* preberneti, povęsnem, povesneti; *Vd.* preberniti, prebrazhati, averniti, okulaverniti; *Bs.* privrachjati, privratiti, privrrichi, suvratati; *Cro.* zvernuti, zvrácham, prevrácham, preobrácham; *Rg.* priviátiti, privrachjati, privartati, privarnutti, priprjecjati, priprjèciti; *Ec.* низвратити; *Rs.* переворочать, переворотить, переворачивать, превратить, превращать (перевернуть, перевертывать przekręcić), разворотить, разворачивать, ворохнуть, ворошить, опружить, опруживать, разшевелить, разшевеливать, na inszą ſtronę obracać, wywracać, umwenden, auf die andre Seite legen, wenden, werfen. Oracz ziemię pługiem swym oſtrym tak przewraca, Że mu ſtokrotną lichwą roboty przypłaca. *Groch. W.* 548. Ziemia, niżeli uczyni pożytek, siłaż to razy potrzebuie być przewrócona? *Teatr* 15 *c*, 21. Przewracać siano na łące. *Tr.* Wszyſtkę pościel iego °sprzewracałeś w chorobie iego. *W. Ps.* 40, 4. °Sprzewraca się cała ziemia. *Bud. Zach.* 14, 9. Jeśli przy ſtole kto zaczął obmawiać kogo, chleb przed nim przewrócili, albo w obrusie dziurę uczynili. *Eras ięz. Y* 3 *b*. Przewróciwszy kartę na wspak, gdy ta pociecha złęże, pewnie smętek urodzi. *Rey Zw.* 114. Kłóci się, i ledwie całego domu do góry nogami nie przewraca. *Teatr* 10 *b*, 7. Wszyſtko teraz do góry nogami przewraca się, świat się w niwecz obrócił. *ib.* 34 *c*, 35; wszyſtko na opak). Przewracać się, obracać się z iednéy ſtrony na drugą; *Bs.* privrachjatise, vagljatise; *Rs.* переѣхать, переѣзжать. Niczego się podjąć nie chcą, iedno leżą, a na pościeli się przewracaią, iako drzwi na zawiasach. *Kosz. Lor.* 174 *b*, przewalaią się). Świnie wolą się w błocie, niż w wodzie przewracać. *ib.* 67 *b*, wałać). – Wino przewraca się, mutuie, musuie, robi, ieſt w robocie. *X. Kam.*, der Wein arbeitet, gährt. Właśnie by ręką przewrócił, tak się odmieniło. *Perz. Lek.* 330, wie mit der Hand umgekehrt. Przewróconą czyli odwróconą ręką n. p. bić, *Ross.* отмáшь, на отмáшь, *ob.* z mańki). Przewrócić suknią, *o'*. przenicować, (*Slo.* na ruby prewátit' *euersionem inferre*, cf. rąb, ręby; *Bh.* na lic obratiti wywrócić). – *Arith.* Chcąc dzielić ułamek przez ułamek, trzeba oba wyrazy ułamku dzielnika przewrócić, to ieſt, na mieyscu licznika napisać mianownika i odwrotnie. *Jak. Art.* 1, 77. einen Bruch umkehren. – °§. Niezbożni nie pierwéy dorwą się anu, ażby kogo przewrócili, 3 *Leop. Prov.* 4, 15, ażby kogo podwrócili. 1 *Leop.*, podeszli, cf. podſtęp). *aliter*: Sektę Luterſką, od Ozyandra przewrócony, przyiął. *Steb.* 124, cf. nawrócony). – §. Przewracać po książce, *Teatr* 43 *b*, 8; wartować po książce, *Bs.* privrachjati knighe, priobratiti; in einem Buche blättern. Nie mogąc rękami odwisłemi karty w brewiarzu przewrócić, wargami ie przewracał, *Birk. Gl. K.* 49. – §. Przewracać oczy, *Teatr* 20, 5, przekręcać, die Augen verdrehen. Oy i czegoż znowu tak przewracasz oczy, Jak opętany, gdy go ksiądz kropidłem zmoczy? *Tręb. S. M.* 81. *Cum Inſtrum.* Jakże brzydko oczyma przewraca. *Teatr* 7 *c*, 63. Piiany młynkuie, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. – Koziołki prze-

wracać. *Gor. Sen.* 13, padać na głowę; Burzelbäume machen, Räder ſchlagen. - §. Przewrócić kogo, co, przekinąć, przerzucić, umwerfen, über den Haufen werfen. °Sprzewracał koła wozów ich. *Leop. Exod.* 14, 24; poprzucał. *Bibl. Gd.*). Przewrocić się z wozem. *Cn. Th.*, mit dem Wagen umgeworfen werden, umwerfen, umſchmeißen. Przewrocić się idąc, biegaiąc, z obalić się, wywrócić, upaść, hinfallen, umfallen. Wóz, czoln się przewrócił, der Wagen, der Nachen ſtürzte um. - §. Przewróciło mu się w głowie, es iſt in ſeinem Kopfe nicht richtig. Sądzę dobrze, czy mi się przewróciło w głowie, Wszak tego na kontraktach widziałem we Lwowie? *Tręb. S. M.* 68. W głowie się wam przewraca. *Mon.* 70, 103, mieszą). PRZEWRÓCICIEL, - a, *m.*, *Boh.* převrácenec; *Sr.* 1. zwobrocjer; *Cro.* prevrachávecz: *Rg.* privratitegl; *Rs.* превращникъ, *Ec.* развращникъ, врашникъ, który co przewraca, obaliciel, der Umwender, Umwerfer. *Euersor* przewrócicicl, wywrócicicl. *Mącz.* PRZEWRÓT, - u, *m.*, *Bh.* převrat; (*Slo.* prewratta *hypallage*); *Vd.* preverg, prekus, preberava, preberuenje, prebrashanje, prevershik; *Ross.* перевертышь, (перевёртка przekręt; перевороть nicowanie; *Ec.* превращество, превращеніе przeobrażenie, przemiana); przewrócenie, wywrót, das Umwerfen, Umſchmeißen - b) Przewret, PRZEWROTNOŚĆ, - ści, *ż*; *Bh.* převrácenoſt; *Vd.* prebernjenoſt, prepashlivoſt (*ob.* opaczność), opashina, narobnoſt; *Bs.* vragolia, opacina; *Rg.* privarka; *Rs.* превращенность; *Ec.* строптивство, строптство, строптивость, развращеніе; *peruersitas*, die Verkehrtheit, Bosheit. Chciał dokazać przewrotem, czego cnotą zjednać nie umiał. *Nar. Hſt.* 7, 132. Niemasz nic tak świętego, czegoby przewrotność złym użyciem i opacznym tłumaczeniem nie skaziła. *Nar. Hſt.* 6, 196. PRZEWROTNIEC *niiak. ndk*, ſtać się przewrotnym, verkehrt, verdreht, boshaft werden. Z Świętym świętym się ſtaniesz, a z przewrotnym sprzewrotnieiesz. *Zrn. Pſt.* 3, 683 *b.* PRZEWROTNIK, - a, *m.*, przewrotny człowiek, *Rag.* privarnik, ein verkehrter Menſch, von verkehrten Herzen, ein Boshafter Przewrotnik przewraca prawa, obyczaie, ludzie z dobrych na złe. *Wlod.* Przewrotnik nayniewinnieysze złe tłumaczy kroki. *Teatr* 28, 107. Obrzydłym ieſt przed panem przewrotnik. *Radz. Prov.* 3, 32. Nie bóy się, acz niewiernicy i przewrotnicy są z tobą. *W. Ezech.* 2, 6, *Bul. ib.*; *w rodz. żeńſk.* Przewrotnica, *Rg.* privarniza. PRZEWROTNY, - a, - e, PRZEWROTNIE *adv.*, *Sln* prevèrnut, *Rs. et Ec.* превратный, wywrotny, łacny do przewrócenia, leicht umzuwerfen. Przewrótny wóz. *Cn. Th.*, który się prędko przewraca, ein Wagen, der leicht umſchmeißt, umwirft. Przewrótna ſklanka. *Tr.* [illegible] wrotny wóz, niewywrotny. *Wlod.*, *Moral.* Nieprzewrotny sędzia. *Sk. Zyw.* 87, nieprzekupny, nie do ſkazienia; lub też którego wyrok nie może być odrzuconym, od którego apellacya nie idzie). - §. *Moral.* przewrotny, nieprostego serca i umysłu, *Crn.* narobn. *Rg.* privarni, *Rs.* превратный, *Ec.* всеосквёрный, verkehrt, boshaft Zowiemy człowieka wykrętnym albo przewrotnym, ktory wszyſtko wywraca, i we wszyſtkim tylko rzeczy swych przyſtrzega. *Rey Pſt. T.* 4. Jeden przewrotny towarzysz dosyć ieſt na zgubę. *Teatr* 49, 82. - §. Do domu pierwszy

wſtęp czyni plac przewrotny, ſkromny wprawdzie w rozmiarze, ale ochędożny. *N. Pam.* 9, 345; plac przed wrotami, przedwrotny.

PRZEWRÓŻYĆ *cz. dk.*, *Rs.* проропорожить, przewieszczyć, wrożąc przepowiedzieć, wahrſagen, prophezeihen. Aſtrolog Kazimierzowi, że długoletnie, ale nieszczęśliwie żyć będzie, przewróżył. *Krom.* 499.

PRZEWRZASNĄĆ *cz. idntl.*, Przewrzaſkiwać *fr. et kont.*, nagle zawrzasnąć, *Sr.* 1. pſcherjſchczju, *Rs.* пророразнимъ, losſchreyen, ein Geſchrey erheben. Gońca inaczey głosu dobywa goniąc, a inaczey przewrzaſkiwa do psów idąc. *Oſtror. Myſł.* 32. - §. Przewrzeszczeć czas niejaki, wrzeszcząc przebyć, durchſchreien. - §. Przewrzeszczeć kogo, wrzeszczeniem go zwyciężyć, überſchreien.

PRZEWRZEĆ, *F.* przewrzeie *med. dk.*, zbyt przewarzyć się, *Vind.* prevreti, überkochen, zu viel kochen. Woda z kapuſty, kiedyby iuż przewrzała, żywot zatwierdza. *Syr.* 1111.

PRZEWYBORNOŚĆ, - ści, *ż.*, celność, große Auserleſenheit. Za Kazimierza W. w rzęsiſty owoc obyczaiów, grzeczności i piękney przewyborności wzmogła się Polſka; *ciuilitatis et elegantiae incrementa. Krom.* 356. PRZEWYBORNY, - a, - e, - ie *adv.*, bardzo celny, ſehr auserleſen, vortreflich; *Cro.* iziszkàn (*ob.* wyszukany); *Bs.* prizvrsiani; *Rs.* превзрядный, превмудственный; *Ec.* благомбранный, превзбранный. Łokietek, pan przewyborney cierpliwości, dobroci znamienitéy. *Krom.* 340, *St. Dz.* 344. Serce ma przewyborne. *Teatr* 37, 121.

PRZEWYCIĘŻYĆ, PRZEZWYCIĘŻYĆ *cz. dk.*, Przewyciężać, Przezwyciężać *ndk*, zwyciężyć, zwycięztwo odnieść, beſiegen, *Bh.* poprati (*ob.* poprzeć, poprać, *cf.* prać, s bić); *Sr.* 1. pjewihnu, piebobèdu, piebobémam; *Vd.* premogozhiti, premagati, prersiliti, predobiulati, preoblaſtiti, premoiſtriti, obladati, prevoiſkuvati, prebojuvati; *Cro.* preobládati, preobladujem, obladati (*cf.* władnąć); *Bs.* primocchi, primagati, pridobiti, nadjacjati, dobitti; *Rs.* оборàти, оборáю, перебóрать, одолѣть, одолѣвать, (*cf.* zdołać, podołać), преодолѣть, преодолѣвать, побѣждать, побѣждать; *Ec.* преборати, прѣборати, препобѣждати, вопобѣждати. - *pr. et tr.* Gdy podnosił Moiżesz ręce, przemagał Izrael, a ieśli trochę opuścił, przewyciężał Amalek. *W. Ex.* 17, 11. Starali się ieden drugiego darami przewyciężyć. *W. Poſt. W.* 2, 353. Przewyciężenie, *Cro.* preobladanye, oblaczenie, *Rs.* превожденіе, превóга. Widzę męża w oddanym zdaniu, przezwyciężyć go trudna. *Teatr* 26 *c*, 31. Prawem być przewyciężonym. *Herb. Stat.* 27, prawem, przekonanym). °Niezprzewyciężony sen, °spik, subet. *Syr.* 512, *ob.* letarg. Przewyciężony, przezwyciężony, °przezwyciężny, do przezwyciężenia, überwindlich, *Slo.* prezmoiitelnỳ, *Vd.* premagliu; *Rs.* одолимый, преодолимый, обóримый, поборимый, побѣдимый, *Ecc.* преборимый. Miłością z sobą zjednoczeni, Będziecie światu nieprzezwyciężeni. *Odym. Sw.* 2, *Z* 2. Mądry ieſt nieprzezwyciężony, ale nie ieſt nieczuły. *Pilch. Sen. liſt* 53, *cf.* niezgięty, niewzruszony). Przez niedoſtatek edukacyi człowiek może uczynić błąd nieprzezwyciężony. *Mon.* 76, 20, nieuchronny.

PRZEWYDRZEĆ *cz. dk.*, zdziczeć, zbeſtwieć, wild und un-

menſchlich werden. *Effrenata libido*, haniebna, przewydrzona, nieodięta swawola. *Mącz.*

PRZEWYKNĄC, *F.* przewyknie *Med. idntl.*, Przewykać *ndk.*, od kogo nawyknąć, przeiąć iaki sposób, ablernen von jemanden, abſehen und ſich ſelbſt darin üben. Zaiąc szedł do Paryża uczyć się rozumu, Tam wiele przewyknąwszy, przyszedł zaś do domu ... *Papr. Kol.* S 3. Set naypierwéy od Adama przewykł naukom i pismu. *Biel. Hiſt.* 5. Od paiąka przewykł tkacz owelichów, ślicznych wzorów rozlicznych. *Klon. Fl. D.* 4.

•PRZEWYKROCZENIE, -ia, *n.*, n. p. odrzućcie od siebie przewykroczenia wasze. 1 *Leop. Ezech.* 18, 31, wykroczenia wasze. 3 *Leop.*, przegrzeszenia, przestępki, Vergehungen, Uebertretungen, Ueberſchreitung des Geſetzes.

PRZEWYMOWNY mąż, *St. Dz.* 298, bardzo wymowny, ſehr beredt.

•PRZEWYPARTY, -a, -o, n. p. Piorun z zadziergi gromu przewyparty. *Chodk. Koſt.* 34, po przeparciu wyrzucony, hindurchgeſchleudert.

PRZEWYSOKI Jehowa i straszny. *Bud. Ps.* 47, 2, *Rs.* превысокiй, bardzo wysoki, überhoch, ſehr hoch. Przewysoka iest wielkość mocy iego przeciwko nam. 1 *Leop. Ef.* 1, 19, przewyższaiąca.

•PRZEWYWAĆ, 1 *Leop. Deut.* 53, 17, przewiewać, ob. Przewiać.

PRZEWYŻKA, -i, ż., PRZEWYŻSZOŚĆ, -ści, ż., przewyższenie, przewaga, das Ueberhängen, das Uebergewicht, *Sr.* 1. pjedobétoſcj, *Vd.* zhresviack, previsek, previshanje, presçhnoſt, *Rs.* превышспренность. Ow metropolita nieiaką przewyższość i władzę nad biskupami miał. *Sted.* 155. – *Arithm.* Przewyżka, nadwyżka, dyfferencya, którą iedna liczba większa od drugiey. *Sol. G.* 3, 78, Z dwóch ilkości nierównych mnieysza wyrówna większey, ieśli przewyżkę albo pierwszey dodasz, albo drugiey odciąguiesz. *Ustrz. Alg.* 53, Differenz, Ueberſchuß, Unterſchied.

PRZEWYŻSZYĆ *cz. dk.*, Przewyższać *ndk.*, *Bh.* přewyſſiti, přewyſſowati; *Slo.* přewyſſugi, přewiſſiti, *Sr.* 1. pjedobywam, pjedobewam; *Vd.* zhriesvisiti, previshati; *Rg.* nadvissiti, nadvisiti, *Ross.* превысить, превышать, превосходствовать, превзойти, превосходить; *Ec.* превыити, (*Rs.* превознéсить uwielbić, nadwyższyć, nadwyższać podbić licytuiąc); przechodzić kogo albo co wysokością, ciężkością, przeważyć *etc.*, *pr. et rr.* übertreffen, überſteigen. Pokazały się długi przewyższaiące wartość substancyi. *Kras. Pod.* 2, 44. I bydlęta upadaią pod ciężarem, kiedy ten przewyższa ich siły. *Rog. Dos.* 1, 128. Ukazał się krzyż na powietrzu tak iasny, iż go promienie słoneczne zagasić nie mogły; i owszem słońce iasnością przewyższaiąc, widzieć się wszystkim dał. *Sk. Zyw.* 1, 194, celuiąc, übertreffen). Tyś wszystkich przewyższył w złości. *Radz.* 1 *Reg.* 14, 9. Nie do przewyższenia, •*Nieprzewyższny*, unübertrefflich. Potęga nieprzewyższna. *Chodk. Koſt.* 8.

PRZEWZIĄĆ, *F.* przeweźmie *cz. dk.*, górę brać, die Oberhand nehmen; *Bh.* přewzyti; *Rg.* priuzèti; (*Bs.* priuzeti, pria uzeti *praeoccupo*); *Cro.* prevzimlyem, prevzelszem; (*Cro.* prevzimlyemsze *insolesco*, cf. wziąć na kieł, cf. zawzięty; *Cro.* prevzetnoszt *praesumptio*; *Vd.* preusetn *faſtuosus*, preusetje *superbia*; *Sr.* 1. pjewzatje przesada; *Slo.* přewzalka *metalepsis*). Gdy wielość przeważmie. ...

Perz Lek. 15. – •§. Krople krwawe z Meduzy iba na dół padały, Które ziemia •przewziąwszy, przepchała w gadziny. *Zebr. Ow.* 98, w się przeiąwszy in ſich hinüber aufnehmen. PRZEYMA, -y, ź., przeymowanie, przecięcie, przecięcie, przerwanie, das Abſchneiden, z. B. der Paſſage, des Paſſes. Król przeymę passu swoim przekazywa. *Chroſt. Luk.* 3, 7. Grożą nieprzyiacielowi przeymą passów. *ib.* 277. – §. *Na przeymy*, *w przeymy*, s na przemian, na przemiany, przemieniaiąc, przeymuiąc iedno drugim, abwechſelnd; wechſelsweiſe; (*Boh.* přímý rectus prosty, *Ec.* прямый naprzeciwko leżący). W przeymy nucić, *alterna. Nag. Wirg.* 501, Muzyka w przeymy grała, w przeymy z działi palili. *Ban. O.* W przeymy pieśni, muzyka w przeymy głośna grała. *Sim. Siel.* 117. Albo milczą, albo gdy wyiawić nie śmieią, Gęste tylko z litości łzy na przeymy leią. *Ustrz. Klaud.* 60, *Ustrz. Troi.* 39. Miał Argus łeb w głowie ok; dwie a dwie zypiały w przeymy, *suis vicibus*, *Zebr. Ow.* 21, koleyno). Krew na przeymy szaleńcy leią. *Min. Ryt.* 3, 78. Przemoc se słabością, chodząc koleią między Saskim a Słowiańskim orężem, niosła w przeymy za sobą iak dorywczą tylko zwierzchność, tak śliskie poddaństwo. *Nar. Hiſt.* 2, 222. PRZEYMACZ, -a, *m.*, co przeymuie iaką rzecz. *Wlod.*, *interceptor*, der Auffanger, Aufhaſcher; *Ross.* пріемникъ, пріемникъ, (*Ross. et Ec.* пріéмникъ dziedzic). PRZEYMOWAĆ, PRZEYMUIE *ob.* Przeiąć.

PRZEYRZEĆ, •PRZEYŻRZEĆ, PRZEŻRZEĆ, przeyrzał, *F.* przeyrze *cz. dk.*, Przeziérać *kontin.*, Przeglądnąć *idntl.*, Przeglądać *kontin.*, Przeględywać *Fr.*, Przegląduie *Pr.*, *Bh.* přeříti, přehlídnauti, přehlížeti, přehlídati, přehladati, přehlédawati, přehlédowati, prohlídnauti, prohlídati, prohlížeti; *Slo.* přahlídám; *Sr.* 1. pjehladam, pjeladam, hladam pjez; *Vd.* pregledat, resgledat, skusgledati; *Cro.* preglédam, previgújem; *Dl.* priuzirem; *Rg.* prozretti, prozírati, proglédati, priglédati; *Br.* prizirati, prigledati, proglédati; *Rs.* проарити, прозирати, проглядѣть, проглядывать, переглядѣть, переглядывать, созерцати (cf. zwierciadło). – a) *penetrand.* wzrokiem przeniknąć, durchſchauen, durchſehen, durch etwas ſehen. Wzrok ten przeyrzy i niebo i ziemię, a wszystko iaśnie widzi. *Rey Ap.* 14. Bóg przeyrzy aż do wnętrzności każdego człowieka. *Rey Ap.* 42. Odważył się wewnętrzne skrytości przeziérać, Jozdobne maszkarki z ludzi złych pozdzierać. *Hor. Sat.* 153. *Elipt.* Przeyrzeć dach, kamień, szkło etc.. *sc.* można, abo daie się, *perlucet. Cn. Th.* 863, man kann durchſehen. Przeyrzeć żołnierze na murze w koło stoiące, *interlucet corona virís*; *rara muros cinxere corona. Cn. Th.* 863. Przeyrzeć go na obie strony. *Cn. Ad.* 70, ieno go skóra, a kości; chudy). – §. Przeglądać bacznie, wskroś oglądać, przepatrzać, *Cro.* pregledavati; *Rs.* пересмотрѣть, пересматривать, просмотрѣть, просматривать; (пересмотрь rewizya), aufmerkſam durchſehen. Listy to maią być z pilnością oględowane, i ku światłu przeglądane, ieśli co nie skrobano. *Szczerb. Sax.* 213. To są pięgowie; a przyszli przeględać naszę ziemię. *Leop. Jos.* 2, 3. Chociaż widzialne rzeczy nie wymagały dowodów; przecięż dla większego przekonania, chciałem ie przeglądać i ozierać. *Xiąde.* 270. Księgi swoie, które był napisał, znowu przeglądał i poprawował. *Sk. Zyw.* 1, 297.

Bawił w postronnych krainach dla przeyrzenia spraw rycerskich. *Papr. Ryc.* 9. Ten wodz, pogromca Troi, przebył siedmie wody, Przeyrzał zwyczaie ludzi, i rożne narody. *N. Pam.* 13, 119. Przeglądywał rady, iakimby sposobem woysko skupić. *Warg. Cez.* 179, roztrząsał, rozbierał, bacznie rozważał, przepatrzał). Na ten czas zhańbion nie będę, gdy pilnie przeglądnę wszystkie przykazania twoie. 1 *Leop. Ps.* 118, 6; gdy przebaczę, 3 *Leop.*, gdy pilnie będę uważał). Przeyrzenie, *Bk.* proběd, probětnutí. – W zwierciedle się przeglądać. *Teatr* 35 *c*, 6, ſich im Spiegel beſehen, = Przeziérać się w zwierciedle. *Jabl. Ez.* 157. Nie zwierciadło winno, że przeglądaiący się szpetny; ale szpetność, że się źle wydaie. *Mon.* 72, 342. – *fig.* Nie wierz sam sobie, doświadczay siebie, różnie się przegląday. *Pilch. Sen. liſt* 121. Nim kogo do urzędu przyiąć, trzeba się w nim przeyrzeć. *Lub. Roz.* 26. Poday mi rzeiestra, muszę ie przeyrzeć. *Teatr* 19 *b*, 26. Poday mi ten regestr, co go przeyrzę. *Teatr* 48, przebiedz). Day mi ten regeſtr, co go przeyrzę. *Teatr* 7, 39. – §. aa) *Neutr.* Przegląda co, z daie się widzieć, wygląda, przebiia się, es ſchaut hervor, läßt ſich ſehen, ſchimmert durch. W środku gaiu przeziera kościoł. *Stas. Num.* 1, 5. Srebro takie na wytarciu miedzią przegląda. *Zlot. A* 3. – b) Przeyrzeć, wzrokiem doneść, dosiąc do końca, völlig überſehen, alles bis zum Ende überſchauen. Panowie świata tego daleko wzrokiem nie przeglądaią, a ledwie to, co przed niemi ieſt, widzieć mogą. *Zrn. Pſt.* 2. Jezus odrością wzroku bozkiego swego wszystek świat przegląda, i co się gdzie dzieie widzi. *Zrn. Pſt.* 2. Stamtąd przegląda sobie swoie potrzeby, a z daleka oczy iego widzą. 1 *Leop. Job.* 39, 32. Na górze z niemi siadłszy niedz. 1 *Leop.* przeyrzaną Obaczył rzeszę, która szła do niego. *Odym. Sw. Dd* 3, nie do przeyrzenia, unüberſehbar. Było ich tak wiele, że ich okiem przeyrzeć nie mogli. *Biel.* 658. – bb) przeyrzeć, wzrokiem czyli okiem przenieść, nie chcieć widzieć, przeoczyć, überſehen, nicht ſehen, nicht ſehen wollen. Uyrzyszli osła brata swego, a on padł na drodze, nie przeźrzysz go, ale mu go pomożesz dźwignąć. 1 *Leop. Deut.* 22, 4, nie przeniesiesz go okiem. 3 *Leop.*). Darmo się modlisz, gdy przeglądasz brata, Co woła rata. *Groch. W.* 565. Boże, nie przeględnieisz mnie miłosierdziem swoim. *Czachr. Tr. B.* 2. A więc i głupi przeglądali mię, a gdym od nich odszedł, natrząsali się ze mnie. *Leop. Job.* 19, 18, pogardzali mną. *Bibl Gd.* Nie będzie poruszony, aż przeyźrzy a wzgardzi nieprzyiacioły swoie. 1 *Leop. Ps.* 111, 8. *Rs.* презирать, презрѣти pogardzić, презорство pogarda, презорливый pogardzaiący, презиратель, презри́тель wzgardziciel; *Ec.* презорствовать pogardzić, презирательный, презрительный pogardliwy, презрѣтелство, презирание, презрѣтіе pogarda, презорникъ wzgardziciel, *ob.* przenosić kogo okiem). – §. *aliter.* przeglądać co komu, przebaczać, przez szpary patrzać, einem etwas überſehen, verzeihen; *Vd.* preglédat, skus perſte gledati, saneſti; *Crn.* preględam, persanâsham; *Ross.* норовить, норовлю, понаровить; (cf. narowić). Wiele ieſt rzeczy, które czasem panowie przeględać muszą, a wiele mimo się puszczać, iakoby nie widzieli, ani słyszeli. *Kosz. Lor.* 169 *b*. Oycowie popędliwi nie prawie dzieciom swym przeyrzeć a przepuścić nie chcą. *Glich. Wych. G* 3 *b*. Złości królewskie przez palce przeglądać. *Wiśn.* 149. Dla oney łaski, którą przeciw oycu miał, wycierpiewał a przezierał iego niedobre obyczaie. *Eraz. ięz. L* 2. Sędzia powinien żadnemu nic nie przeglądać, za żadną przyiaźnią albo darem. *Sax. Porz.* 29. Jako nowicyuszowi, dopiero wiarę biorącemu, przeyźrzał mu, że w bożnicę pogańską wchodził. *Sk. Zyw.* 2, 229. Telefowi Achill zagniewany przeyrzał. *Lib. Hor.* 123. Bóg przegląda naszych wszeteczności. *Kanc. Gd.* 196. Pan śmiercią swą zjednał, aby nam bóg przeglądał wyſtępki nasze. *Zrn. Pſt.* 3, 593 *b*. Boże bądź mi miłościwy, a przeyrzyy nędznemu człowieczeństwu moiemu. *Rey Pſt. F* 5. Na mieysce tych słów, niech ci przeźrzy bóg, mówimy, niech ci odpuści. *Kucz. Kat.* 2, 586. Bacząc na nasze krewkości, przeglądaymy bliźnim naszym. *Sekl.* 27. Urzędy długo to rozboio przeglądały. *Sk. Dz.* 388. Raczéy dobre czyny w niepamięć puszczać, niźli zbrodnie przeglądać. *Pilch. Sall.* 175. Wolał uchybienia ich przeyrzeć raczey do czasu, aniżeli do zaiątrzenia ich przywieść. *Kłok. Turk.* 73, *Sk. Dz.* 1071. Państwom szkodliwe bywa przeyrzenie wyſtępku. *Goſt. Gor.* 124. Mały grzech na śmierć sądzą, śmiertelny przeglądaią. *Pot. Pocz.* 581. Możnieyszych wady przeyrzeć lepiey. *Cn. Ad.* 522. Przeglądanie komu, *Crn.* prégled, spregled; *Vd.* pregled, saneshik; *Rs.* понорóвка. Przeglądaiący drugiemu, *Crn.* pregledavz, *Rs.* понорóвщикъ, понорови́ликъ. – c) Przeglądać, przeyrzeć, *ex abrupto*, zacząć widzieć, wzrok brać. *Rs.* progledati, otvorit' oczi; ſehend werden, zu ſehen anfangen. Szczenięta do 20 dni prawie nie przeglądaią. *Cresc.* 569. Pytał Jezus ślepego, co chcesz? a on odpowiedział: panie, abym przeyrzał! a Jezus mu rzekł: przeyrzyy! i natychmiaſt przeyrzał. *Sk. Kaz.* 101. Ślepi przeglądaią, a chromi chodzą. *Bud. Math.* 11, 5, *Sk. Zyw.* 298, *Smalc.* 62. Włodzimierz natychmiaſt pozbywszy ślepoty, przeyźrzał. *Pim. Kam.* 351. W tym dopiero wieku, z błędliwego przeyrzeliśmy zdania. *Mon.* 69, 1056, łuszczka nam z oczu spadła). – d) przeglądać przepatrzać, przewidzieć co przyszłego, *Rg.* priduzritti; *Rs.* прозрѣти, прозрѣвать, прозрѣвать, предусмотрѣть; *Ec.* предусмотрѣнь. – §. Bóg przegląda, przeziera, *praedeſtinat*, przeznacza, Gott beſtimmt vorher, prädeſtinirt; *Rs* предопредѣлить, предопредѣлять, предположить, предполагать; *Ec.* предназрицати, предрещи, предъизбрать, предъизбирать. Ociec niebieſki tak raczył przeyrzeć narodzenie syna swego. *Rey Pſt. C* 5, *ib. z* 5. Bóg swoich, które na chwałę swoię przeyrzał, policzył, i takie o nich obmyślanie ieszcze przed ſtworzeniem czynił; bo z tym idzie każde przeyrzenie bo-

że, iż ten, który iest do zbawienia przeyrzany i wybrany, i któremu tam zgotowano chwałę wieczną, bez należytych środków być nie ma. *Sk. Kaz.* 588 *ib.* 589. Bóg na zbawienie nas przeźrzał. *Wrob. Zoft.* 73. Przeyrzany, *Bh.* przedzřízený, *Ec.* предучинённый, прежде устаавленный, опредѣленный. Przeyrzenie, przeznaczenie Pańskie, *Bh.* předzwědění, *Vd.* boshje sklenenje, boshje poslanje, povstava, *Rs.* предопредѣлёніе, перебивка, судьбá, судьбина, *Ec.* предвизбранїе, предвизбраніе, богосмотреніе. Przeyrzenie Pańskie, *praedeſtinatio*, iż się człowiek nędzny a oney raz nadaney onym różnym planetom mocy rodzi, albo zły, albo dobry. *Key. Zw.* 3. Przeyrzenie boskie przewidziało przed wieki los każdego człowieka w szczególności. *Mon.* 70, 807. Przeyrzenie Pańskie nikogo nie minie. *Pasz. Dz.* 104, *praedeſtinatio. Sk. Dz.* 800. *Ego praedeſtinationem mul'em reddere* sporządzenie, *nam* przeyrzenie *eſt praeuisio verbo novato. Cn. Th.* 863. Niechże się dopełnią skutkiem przeyźrzane wyroki. *Teatr* 6 *b*, 61. Powiedz co nieba Asyi przeyrzały, Jaki te woyny koniec będą miały! *P. Kch. J.* 256. Na wybawienie Izraelitów przeyrzał im bog dziwnego mocarza Samsona. *Sk. Zyw.* 2, 1. *PRZEYŹRZALNY, -a, -e, przeźroczysty, przeyźrzysty, przez co przeyźrzeć można, durchſichtig. Utwierdzenie cieczy przeyźrzalney, żywiołowey, wchodzącey w skład rzeczy. *Przyb Mitt.* 220, t. i. powietrza). PRZEYŹRZAŁOŚĆ, -ści, *ż.*, przezorność, opatrzność, die Vorſichtigkeit. Gdyby rządcy państw czuyną zawżdy baczność na wszystko i przeyrzałość mieli, pomyślnieyby się rzeczy szykowały. *Pilch. Sall.* 3. PRZEYŹRZAŁY, -a, -e, -le *adv.*, (*diſting.* Przeźrzeć, przeźrzały), postrzegły, którego może postrzec, przeyrzeć, ſich voraus wahrnehmen laſſend, wahrnehmbar. *Cn. Th.* 863. - b) *actiue* przeyźrzały, przewiduiący, przeglądaiący i opatruiący przyszłość, przezorny, *Ec.* прозорливъ, который напредъ о комъ промышляетъ, предвидящій, vorausſehend, vorſorgend, für die Zukunft bedacht. Bog iest przyszłych rzeczy tak przeyrzały, Iż ie przytomne sobie wystawuie. *Leszcz. H. S.* 559. Gdzie mądry architekt przeyrzałą na wszystkie części gmachu utrzymuie dyrekcyą, tam pewnie stanąćby musiała okazała budowa. *Pilch. Sen. liſt. pr.* Już to wszystko iam wcześnie uprzedził, I przeyrzałą rozwagą zbadał i wyśledził. *ib.* 2, 257. Zbyt bystro przeyrzały ekonom. *Teatr* 19, 12. Mądry iest, przeyrzały, i ma na pogotowiu radę. *Pilch. Sen.* 99. Przeyrzały statysta. *Mon.* 65, 505. Nikt nie iest tak na wszystkie strony przeyrzały, któregoby czułość czasem z stanowiska swego nie zeszła. *Pilch. Sen. Gn.* 342. *PRZEYŹRZENIEC, -ńca, *m.*, który iest przeyrzanym, przeznaczonym, der Vorherbeſtimmte, Auserſehene. Czemuż się też ty króla, będąc członkiem bożym, przeyźrzeńcem, powołańcem iego, masz się lada o co frasować? *Weresz. Rgl.* 156. PRZEYRZYSTOŚĆ, PRZEŹRZYSTOŚĆ, -ści, *ż.*, PRZEZROCZYSTOŚĆ, -ści, *ż.*, *Slo.* prohlidnoſt; *Sr.* 1. pjewidjecinoſci; *Vd.* skusvidlivoſt, skusvietlobnoſt; *Rg.* prozirnoſt; *Rs.* прозрачность, klar, iasność przez którą przeyrzeć można, die Durchſichtigkeit. Starzy przez Dyanę rozumieli światłość a przeźrzystość powietrza. *Cresc.* 109. PRZEYRZYSTY, PRZEYŹRZYSTY, PRZEŹROCZYSTY, -a, -e, PRZEYRZYSTO, PRZEŹROCZYSTO *adv.*, (*Bh.* prozračný *ſublucſtris*); *Bh.* prohlednj, prohlednost, prohlednost, prohlednost

świat rodzą. *Salin.* 26, przychodzić na świat). Listy więźniów wszystkie przechodzą ręce policyi. *Pam.* 83, 2, 13, *Vd.* skuspriti, odpriti, durchpaſſiren. Między górami niewielka dolina przechodzi. *Warg. Cez.* 221, przegradza, przedziera się. – *aliter* Prawo w téy mierze iednomyślnością przeszło. *Uſt. K.* 2, 167, zapadło, przeszło, kreſki wszystkie za sobą maiąc, das Geſetz gieng einſtimmig durch, wurde einſtimmig bewilligt. – *fig.* przechodzić, przenikać, durchdringen. Piorun *przechodzi* przez pochwy, i miecz w pochwach kruszy; tak ciała po śmierci subtelne, będą mogły przez mury, przez ściany *przenikać*. *Gal. Alf.* 83. Jako przez wody i jasne kryształy Bez szkody promień słoneczny przechodzi, Tak i myśl, kiedy co widzi do chwały Przeydzie na wylot, a szacie nie zaszkodzi. *P. Kchan. Jer.* 86. Maieysza część piersi iéy na wierzch się wymyka, Większą część kryie szata zazdrościwa, Ale chociaż ie przed okiem zamyka, Przechodzi rąbek i szatę myśl chciwa. *P. Kch. Jer.* 86. Maryi myśl miecz przeszedł. *Zygr. Gon.* 364. Jak głos iéy usłyszałem, zimne poty mię przeszły. *Teatr* 15, 101, *Stas. Num.* 2, 105. Strach mię iakiś okropny przechodzi. *Teatr* 7 *c*, 54, *et* 1 *b*, 84. Zimno mię iakieś przechodzi. *Teatr* 21, 128. Przeyście, *actio*, *et locus ubi transeunt*, das Durchgehen, der Durchgang; *Rg.* prosrjaſije; *Vd.* skusihod, skusihoja (cf. przechod), predùrje; *Bs.* proscjaſtje, prohodiscte, mjesce kùd se prohodi; *Rs.* прохо́дство. – §. *Paſſive* Rok będę czosnkiem śmierdziała, piwem przeszła, iak habit laika kanaparza. *Teatr* 43 *c*, 85 *Wyb.*, przenikniona smrodem, durchdrungen von Geſtank. Alboż tego nie poczuią? wszak cały pokoy przeszedł lekami! *Teatr* 1 *b*, 22. – §. Przechodzić, chodząc przepędzać, *de tempore*, n. p. przechodzić noc, z całą noc chodzić. *Cn. Th.*, durchgehen, mit Gehen zubringen, z. B. die Nacht. W iednym habicie, i lato i zimę przechodził. *Birk. Dom.* 75. – *Similiter* przechodzić suknią; suknia przechodzona, z chodzeniem w niéy przetarta, ein Kleid abtragen; ein abgetragnes Kleid. *Mącz.* – §. *b*) Przechodzić zkąd dokąd, z mieysca na mieysce, von einem Orte zum andern übergehen, hinüber gehen, hinüber wandern. Łuk potężny osłabiał, a moc przeszła do ludzi słabych i wzgardzonych. *Groch. W.* 9. Metempsychosis, to iest przechodzenie dusz ludzkich po śmierci w inne ciała. *Zabł. Roz.* 177, *Klok. Turk.* 165, Seelenwanderung. Zbytnie prędko z iednéy strony na drugą przechodzą, albo się bardzo miękczą przyiaźnią albo, są zbyt nieuhamowani w gniewie. *Klok. Turk.* 113. Przeyść do przeciwnéy strony czyli partyi, przekinąć się, *Rs.* перебѣжать. – §. Przechodzić się *recipr.*, z chodzić i tam i sam dla agitacyi, spacerować, ſich im Gehen Bewegung machen, ſpaziren gehen (ſich ergehen); *Slo.* prochájim ſe; *Sr.* 2. ße pſchechadaſch; *Sr.* 1. pjekhadjupu ßo, pjekhadjam ßo; *Crn.* prehoditi, sprehajam; *Vd.* se pohajati, prehajat, se sprehajati, shpanzirati, prangati; *Rg.* prôchise, prohodimse, proscétatise, scétatise, scétati; *Cro.* prehajamsze, prehagyamsze, sprehájamsze, preszechújemsze, presszetavamsze, széchemsze, szetatisze, shetatisze, korazhiti (cf. kroczyć); *Bs.* scetati, proscetatise; *Hg.* sétalok (cf. *ście, iście, ścieszka*); *Dl.* setati; *Sla.* shétatise; *Rs.* пройтиcя, проходи́тьcя, прохажива́тьcя, побродѝть (cf. pobrodzić), пображнава́ть, гуля́ть. Obieś uyrzawszy rurala, przyszedł przedeń; tam iął się przebiegać, i przechodzić, albo sobie buiać. *Glicz. Wych. H* 8 *b*. Przechadza się z nim trzy godziny. *Mon.* 64, 18. Często się z nauczycielem przechodzi. *ib. N* 3. Idź, przeydź się trochę, i powracay nazad. *Teatr* 14, 121. Przeyść się trzeba, aby ieść lepiéy. *Teatr* 55 *b*, 33. Idzie do ich ogrodów przechadzać się. *Star. Dw.* 44. Sama go prowadziła Tam, gdzie się zwykło przechadzała. *Paſt. F.* 69. Przechodzący się, der Spaziergänger; *Cro.* sétavecz, scetgnik, koji sceta, *f.* scetaliça; *Crn.* sétavecz. Pod takiemi drzewami będzie chłodne siedzenie albo przechodzenie. *Cresc.* 293, przechadzka, spacer, *Crn.* sprehod; *Cro.* sétalische; Spaziergang. – §. c) Przechodzić mimo, przemiiać, vorbey gehen, vorüber gehen; *Sor.* 1. pjendu nimo; *Vd.* shriesjiti, prohoditi, mimu jiti; *Rs. et Ec.* мимоити, мимогрѣсти, мимоходи́ть, мимохожу̀, мимохожду̀. Przed domem moim przeszedł. *Tr.* Przechodząc, mimo idąc, *Vd.* grede, griede (cf. *Lat. gradior*, *ingredior*). – *fig.* Nie zawsze z Alpów szumne wiatry wieią, Radość i smutek przechodzą koleią. *Nar. Dz.* 1, 62. – §. *de tempore*, przeyść, przepłynąć, upłynąć, vergehen, verfließen. Wszystko przechodzi, wszystko przemiia na tym świecie. *Zab.* 5, 99. Przyszłe rzeczy nie pewne są; lecz co przeszło, iuż to prawie na bezpiecznym mieyscu stoi. *Gor. Sen.* 141. Azaż nie wiesz, że dzień piętnasty Marca *przyszedł*? drugi na to: aza nie wiesz: że ieszcze nie *przeszedł*? *Warg. Wal.* 282. Na rozmowach nieznacznie czas przeszedł. *Kras. Pod.* 2, 123, szedł). *Sekl.* 8. (*ob.* Przeszły *Particip.*). – d) *Superand.* przechodzić kogo w czym, albo czym, z przewyższać, przesięgać, przenosić, celować, einen worin übertreffen, ihm den Rang ablaufen; *Sr.* 1. pjedobywam; *Vd.* preseshi, previshati, preverſtiti, premagati; *Cro.* nadhàjam; *Bs.* nadicchi, nadhoditi, primocchi (cf. przemódz); *Ross.* превосходствовать, превзойти, превзойду̀, превосходи́ть, превосхожу̀, перешибить, перешибать, отличествовать; *Ec.* превзыти, превозходити, превзрядствую, изяществую. Nie tylko do takowéy skazy, iak ociec iego, *przyszedł*, ale daleko *przeszedł*. *Zrn. Pſt.* 3, 557. Włoska ziemia przechodzi inne kraie w wielu rzeczach. *Boter.* 2, 96. Alcyna wszystkie pięknością przechodzi. *P. Kch. Orl.* 1, 170. Mam tak piękne sady, Że mnie niemi nie przeydzie nikt między sąsiady. *Sim. Siel.* 87. Miał Jan Tarnowski przodki uczone, nauką ich celował, miał prawne, prawem ie przeszedł. *Orzech. Tar.* 34. W baśniach Owidyusza przechodzić. *Sk. Dz.* 82, cf. łgać na umor). Bóg rozum ludzki przechodzi. *Cn. Ad.* 27, niepoięty) Wiele kroć uczniowie przechodzą mistrze swoie. *Gor. Sen.* 214. Kto pierwszy w zawodach do kresu przyydzie, prędkością przeszedł towarzysza, ale nie sercem. *Gor. Sen.* 332. Boską wymową przodki swoie przechodził. *Sk. Dz.* 89, *Zrn. Pſt.* 120. Ludzie rozumem przechodzą wszystkie zwierzęta. *Petr. Pol.* 64. – 2) Przechodzić, z °Przedchodzić, *Bh.* předgiti, přrdchazeti, *Slo.* předgiti, predchazeti, predchádzjem, *Bs. et Rg.* pridhoditi, *Ec.* предъити, предходити, przed kim iść, poprzedzać go, być mu poprzedniakiem, przewodnikiem, vor jemanden vorausgehen, vorweggehen. Przed wielkim posłem przechodzi goniec. *Groch. W.* 569. Przeydziesz przed obliczności pańską, gotować drogi iego. *Bial. Poſt.* 53. Przeyście przed kim, der Vor-

gang, *Vd.* predhoja, predhajanje, predhod; *Ec.* прεдъбмиіе, прεдмѣсмиіе. *Przedeszły, *ob.* Przeszły.

*PRZEYŻRZEC, *PRZEYZRZYSTY, *PRZEYZROCZYSTY *ob.* Przeyrzeć, i t. d.

PRZEZ, *Praep. reg. Accus.*; *Boh.* přeš, ſkrze, ſkrž (cf. wſkroś); *Slo.* preſ, cez; *Sr.* 1. pjez, pješ; *Sr.* 2. pſcheš, pſchew, pſche; *Crn.* ſkus, (cf. wſkroś, , (*Crn.* shès, shęs, s nad); *Vd.* ſkus, ſkusi, zries, zhis, (s nad; *Vd.* bres, s bez), *Crn.* ches; *Rg.* pròz; *Sla.* kroz; *Rs.* чрεзъ, чεрεзъ, (cf. Prze, cf. *Lat.* per, propter). a) *penetrandi locum*, durch, durch einen Ort. Jeździła szukaiąc go przez puszcze, przez lasy. *P. Kch. Orl.* 1, 178. Przez onę ciżbę, przez miecze, przez ſtrzelbę biegł żołnierz. *Gor. Sen.* 211. Będzie musiał 10 razy poyść przez rozgi. *Teatr* 47, 66. - §. *Directionis*: Przez las, przez bór, przez bród gdzie iechać, abo na las, na bór, lasem, borem. *Cn. Th.* 864. Nie zabawem powróci, gdyż dom tylko przez drogę. *Teatr* 24 c, 65. Oberwał przez łeb. *Jabł. Buk. P b.* Przez nogę kogo rzucić, *Pilch. Sall.* 84, *ob.* noga). - §. *durationis per tempus*, durch, eine Zeit durch, eine Zeit lang. Przez cały dień, przez noc; przez godzinę. *Cn. Th.* - §. *Modi*: przez nos mówić, przez zęby mówić. Przez szpary patrzać. Przez sen gadać, *ob. suis in locis.*. - §. *diuisionis per singulos*, n. p. Sposób decydowania proiektów przez kategorye, przez punkta, przez peryody. przez słowa. *Gaz. Nar.* 1, 63, Satzweiſe, Punktweiſe, Periodenweiſe, cf. po kategoryi, po punkcie, po peryodzie, po słowie, cf. *Instrumentalem* kategoryami, punktami, peryodami. - b) *mediationis, siue instrumenti*, przez kogo, za czyiem pośrzednictwem, pośrzednicztwo, durch, vermittelſt. Kto co czyni przez drugiego, tak to waży, iak przez niego. *Cn. Ad.* 373, *Xiądz.* 236. Nie czyń przez drugich, co sam przez siebie uczynić możesz. *Kras. Pod.* 1, 114, cf. przez posły wilk nie tyie). Przez które rzeczy człowiek grzeszy, przez te i karan bywa. *Leop. Sap.* 12, 17. - c) *Causae, respectus, relationis*, przez co (cf. przecz), z dlaczego, z przyczyny, przez wzgląd, ze względu, względem. wegen, aus Urſache, um - willen, aus Rückſicht. Przez samę grzeczność, nie powiemby tego powiedzieć. *Teatr* 21, 81. Korzenia tego żaden człowiek przez iego kąsanie nie może ieść. *Sien.* 80. Kwapili się panowie Litewscy do domu przez woynę Moſkiewską, *Biel.* 559. Za Ludwika w Polszcze żadnego rządu nie było, przez niebytność króla. *Gwag.* 68. Przemów ieno słoweczko, Przez litość Kochaneczko. *Teatr* 55, 43. Przez błotniſte zatopy, przez iałowe role, Nie poranczy tych gruntów tak żyznych. *Zab.* 12, 248. Prowenty, które Izabella miała od Ferdynanda, małe były, przez iey ſtan. *Biel.* 540, ſtosownie do iey ſtanu). Jak tylko przez wiek mówić mógł, sposobu służenia do mszy nauczył się. *Sk. Zyw.* 306. Wszyſtkie modlitwy nasze kończymy; przez Jezusa Chryſtusa Pana naszego. *Bial. Poſt.* 147. Prosić przez kogo, na iego imię, um jemandes (z. B. Gottes) willen bitten, bey jemand, bey etwas bitten. Prosi książąt przez bogi, aby mu przysądzili rynsztunek Achillesow. *Otw. Ow.* 515; *ob.* Przebóg). Przez złożone ręce, Przez prawo cię miłości, przez te piersi, które Chcesz rozdwoić żelazem, Pozwól Symeonie Prośbom fryszt zwłoki, proszę, przez pradziada święte I przez dziada popioły, przez to, co ci miło, Zmiłuy się, daruy życie niewinnemu bratu. *Min. Ryt.* 1, 259. Przez kogo przysięgać, bey jemanden ſchwören, *ob.* Przysięgać. - Przez się, z bezpośrednie, für ſich, an und für ſich, für ſich ſelbſt. Dwoiaka bywa kąpiel, iedna sama przez się, druga złożona z różnych ziół. *Comp.* 540. Nie wszyſtko, co się zda złe, ieſt przez się złe, ale czasem pożyteczne. *Karnk. Kat.* 445. Turcy nie chcą, aby bóg był wieczny przez swoię wieczność, mądry przez swoię mądrość, ale wszyſtko sam przez się; a to, żeby nie przypuścić w bogu rozdzielności. *Kłok. Turk.* 153. W rzeczach mnieyszey wagi, rządzca dworu przez się rozsądzić może. *Kras. Pod.* 2, 206. Prawdy te przez się iasne. *Uſtrz. Alg.* 58. Wiadomości same przez się do głowy przyyść nie mogą. *Mon.* 65, 91. Starość przez się uprzykrzona. *Pilch. Sall.* 328. - a) Przez, z w koło, około, nad, um, über. Łuk przez się wieszaią. *P. Kch. J.* 15, um ſich umhängen. Niech łuk przez się a szable wieszaią u łęków. *Teatr* 45 *d*, 77 *Wyb.* Przez kiy pies ſkacząc dziwne robi susy. *Jabł. Ez.* 19. - §. Przez dzień, z co trzeci dzień. *Cn. Th.*, ieden dzień w środku miiaiąc, je um einen Tag, immer den dritten Tag; *ob.* Przezedni). - Na przez rok. *Sim. Siel.* 101, na przyszły rok o tymże czasie; *male dicitur*: na bezrok. - §. Przez *cum Numeris*, z na, około, gegen, auf, ohngefehr gegen. - Szło przez pięćset miuiſtrów z świecami. *Zbyt. Dr. F.* Jaſkru rodzaiów ieſt przez piętnaście. *Syr.* 874. W woynach tych przez kilka millionów dusz na on świat poszło. *Stryik.* 311. Łokietek w Sląsku przez 50 twierdzy dobył. *Biel.* 187 *et* 92. - 3°) Przez *saepissime commutatur cum* Bez, *quod peruerse admodum fieri facile eſt visu*: n. p. Modlili się, podnosząc czyſte ręce *przez gniewu i *przez swaru, 1 *Leop.* 1 *Tim.* 2, 8. Krol Węgierski *przez przyczyny podniósł woynę na hospodara. *Stryik.* 367, *Petr. Pol.* 71. Aby urzędnik przez woli pana nic nikomu nie kupował. *Cresc.* 37. Pomorzanie *przez małe swego nie dokazali. *Biel.* 78. - *Similiter* *przezpieczny, *ob.* Bezpieczny, - *nieprzezpieczny, *nieprzepieczeństwo, *uprzezpieczony. - *Przez dzięki, z bez dzięki, *ob.* Dzięka. - II. *In compositione verborum* Przez-, *amisso Z finali, mutatur in* Prze- (*ob.* Prze); *nomina quam pauciſſima inueniuntur, composita cum* Przez: przezdrożny, przezgłownik; przezmian; przeząk.

PRZEZĄC, *P.* przeźmie *cz. dk.*, Przeżymać *ndk.*, *Vd.* presheti, ſkusshemeti; *Rs.* прожать, прожимать, пережать, пережимать, przecisnąć, mocno wycisnąć, przemiąć, przegnieść, ſtark ausdrücken, auspreſſen, auswinden. Przeżąc chuſty, wyżąć, wycisnąć, wykręcić z nich wodę. *X. Kam.* Wszyſtkiego mię ból przeżął z frasunkiem surowy. *Kulig. Her.* 224. Żołnierz szarpie oyczyzny wnętrzności, ostatki biedne, które w ręku trzyma Do krwi ostatniey samże wſkroś przeżyma. *Tward. Misc.* 167. Żołnierz niekarany chlebow swych dopinał, I mizerne przeżymał domowe wnętrzności. *Tward. W. D.* 2, 46. Przeżymał nas Szwed długą Prusa posſesyą. *ib.* 278. Co moia za niewdzięczność! a ztąd mię przeżyma serce ſtrach zimny. *Kul. Her.* 175 *et* 304.

PRZEZACNY, -a, -e, -ie *adv.*, bardzo zacny, znakomity, *Ec.* прεвѣсмнын, hochanſehnlich. Burgrabina z Donina, przezacna rodem, urodą sławna, cnotą zalecona. *Warg. Wal.* 179. Od bezkrólewia po abdykacyi Jana

Kazi-

Kazimierza, tytuł Nayiaśnieyszéy Rzpltéy w zwyczay wszedł; bo dawniéy tytuł Przezacnéy, *inclytae*, był dawany. Gdy na elekcyi Augusta II. w listach Cesarskiego posła napisano było: Przezacnéy Rzpltéy; posłowie ziemscy listów tych czytać nie dozwolili. *Skrzet. P. P.* 2, 294.

PRZEŻAK, *ob.* Przeżak.

PRZEŻARTOWAĆ *cz. dk.*, żartuiąc przepędzić, durchscherzen; *Vd.* sashalati, sanorzhuvati; *Rs.* прошалить, пропрошить.

PRZEŻARZYĆ *czyn. dok.*, żarząc przeiąć, durchwärmen, durchbraten, *Rs.* прожарить, прожаривать, пережарить, *ob.* Przepiec.

PRZEZASTAWIĆ *cz. dk.*, Przezastawiać *ndk.*, w dalszą zastawę oddawać, wieder in Versatz weiter weggeben, an einen dritten versetzen. Zastawnik, dobr zastawnych komu innemu przezastawić nie może. *A. Zam.* 152. Kiedy kto zastawę mianą, w większéy summie przezastawi, . . . *Czack. pr.* 2, 162, cf. subarendować.

*PRZEZBOŻNIE *Kucz. Kat.* 34, *ob.* bezbożnie; *ob.* bez, s *przez.

PRZEZBYTKOWAĆ *cz. dk.*, zbytkami przemarnować, mit Luxus und Uebermaß durchbringen, verschwenden. Dosyćby, co na iednym przezbytkuiem sejmie. *Pot. Pocz.* 414.

PRZEZBYWAĆ *cz. kont.*, przecznie zbiiać, przepierać kogo, einen widerlegen. Legat, krola przezbywaiąc, wołał. lepiey, aby troie królestwa upadły, niżby zwierzchność kościelna naruszona być miała. *Krom.* 645. Słusznieli, czy nie? nie przezbywam! *ib.* 3.

PRZEZDROŻE, - a, *n.*, ciąg podróży, ciąg mieysca, przez które droga prowadzi, der Weg der Reise, die Richtung der Reise. - *ś s bezdroże (*ob.* bez, s *przez), n. p. Dalem im na p szczy wodę a rzeki na przezdrożu. *Leop. Jes.* 43, 20. PRZEZDROŻNY, - a, - e, - ie *adverb.*, n. p. kamienie przezdrożne, dla przestąpienia błota. *Cn. Th.* 260, Schreitsteine, quer über den Weg.

*PRZEZDUSZNI ludzie. *W. Póst. W.* 3, 67, bezduszni *qu. v.*, *ob.* bez, s *przez). Z nauki Pana Jezusa *przezduszznie pośmiewaią się. *Zrn. Pst.* 3, 787.

*PRZEZCNY, *PRZEZCZCI. *Herb. Stat.* 491, *Tarn. Ust.* 259, bezcni, bez czci, *ob.* bezcześć.

PRZEZDZIĘK, *Biel. Sw.* 131 *b*, *ob.* bez dzięki, *ob.* dzięka.

PRZEZEDNI, PRZEZDZIENNY, - a, - e, przez dzień, t. i. co trzeci dzień przypadaiący, alle drey Tage zufällig, dreytägig. Zimnica przezdzienna abo trzeciaczka, ktora trzeciego dnia bywa. *Mącz.* Wina, miodu nie piiał, tak trzeźwo żył zawżdy, Przezedni się w łaźni mył, albo na dzień każdy. *Stryik.* 549. Gdy przyydzie czas, ma być świerzopek spuszczanie z źrzebcami, wszakoż nie codzienne, ale przezedni. *Cresc.* 515.

PRZEŻEGAĆ *cz. dk.*, przepalić, durchsengen, durchbrennen; *Vd.* skusshgati, prevahgati; *Rg.* proxgatti, proxecchi, prixigati; *Rs.* пережечь, пережигать, прожечь, прожигать.

PRZEŻEGLOWAĆ *cz. dk.*, żegluiąc przebyć, przepłynąć, übersegeln, überschiffen; *Sr.* 1. pjetjomnin; *Vd.* preladjati, prepelatise s' ladjam, prejadrati, zhrezjadrati, skusjadrati, skusjadruvati, skusladjati; *Cro.* prebrodyujem, prebroditi (cf. przebrodzić); *Rg.* pribroditi; *Bs.* projidriti; *Ec.* преплавам. Często go Menelaus w domu podeymował, Kiedy umyślnie z Krety do nas przeżeglował.

J. Kch. Dz. 52. Prędko przeżeglował. *Birk. Chod.* 31, mimo przepłynął, vorbey schiffen, vorbey segeln.

PRZEŻEGNAĆ *cz. dk.*, ręką krzyż przez co robiąc pobłogosławić, *Bs.* prikrstiti, uciniti krstg na sctogod; *Crn.* prekrstiham; *Ross.* перекрестить, перекрещать; segnen, das Kreuz über etwas machen, einsegnen. Papież, gdy dzwon u kościoła Laterańskiego podnieść miano, pierwey go przeżegnał. *Sk. Dz.* 879, cf. poświęcić). By wszelkie od nich przypadki odegnać, Filenor drogę raczył im przeżegnać. *Kniaź. Poez.* 2, 149. Do biskupów obrazy na przeżegnanie niosą. *Sk. Dz.* 486, Einsegnung; *Sor.* 1. pjesjobawano. Pod Wenecyą bywało przeżegnanie morza. *St org. Radz.* 12. Przeżegnaiący, *Przeżegnawacz, *Sr.* 1. pjesjobawaczjet. - Przeżegnać się *recipr.*, przez się krzyż robić, sich kreutzen und segnen. Jam się przeżegnał; ledwie oczom moim dowierzałem. *Teatr* 54 *d*, 56. Aż się przeżegnał z podziwienia wielkiego. *Mon.* 67, 391. - **ś. Smoka iak przeżegnał ziół niepomnych sokami, . . . *Zebr. Ow.* 165, *sparsit lethaei gramine succi*, przekropił na krzyż.

PRZEZEŃ, s przez niego, *ob.* On. PRZEŻERAĆ, *ob.* Przeźrzeć. PRZEŻERACZ, - a, *m.*, *Bs.* prosgdor, prosgdoraç, sgderallo, *ob.* Pożeracz.

PRZEZGŁOWNIK, - a, *m.*, *frontatus lapis, in utramque partem eminens. Cn. Th.*, ein Baustein, der queer durch die Mauer auf beyden Seiten durchgeht.

PRZEZIĘBNĄĆ, przeziąbł, *F.* przeziębnie *neutr. idntl.*, s Przeziębić się *recipr.*, bardzo się zaziębić, sich sehr erkälten; *Crn.* premèrjem, premręti (cf. przemrzeć); *Rs.* перезябнуть, прозябнуть, передрогнуть; *Ec.* перезябу, (*Ec.* прозябнуть, прозябать wyniknąć, wyrość; прозябéніе roślina). Idąc tam przeziąbł, i w wielką niemoc wpadł. *Sk. Dz.* 1182. Łatwy do przeziębnienia, *Rs.* простудливый. PRZEZIĘBIĆ *cz. dok.*, *Crn.* presębam; *Rs.* перезнобить, sehr erkälten. Przeziębienie, *Rs.* простýда, das Erkälten. Od przeziębienia, *Rs.* простýдный.

PRZEZIERAĆ, *ob.* Przeyrzeć. PRZEZIERACZ, - a, *m.*, który co przegląda, przeziera, przepatruie, der Durchseher, Durchschauer; *Rg.* priglédalaz; *Cro.* priglédàvecz; *Ec.* предозрѣмель, прозрѣмель; (*Rg.* prozirnz, s *lapis specularis*). PRZEZIERNIK, - a, *m.*, wszelkie narzędzie, pomagaiące do wyraźnego widzenia rzeczy dalekich, perspektywa, teleskop. *Hub. Wst.* 241, *tubus opticus. Hub. Wst.* 57, ein Sehrohr, Sehglas; *Vd.* pogledaun sieu; *Rg.* ocnik; *Cro.* ochnik; (*Rg.* prozirniza *visiera dell elmo*), *ob.* Dalekowidz, Drobnowidz.

PRZEZIEWNĄĆ *cz. idntl.*, Przeziewać *niedok.*, w ciągu czego poziewnąć; lub ziewaiąc przetrwać; auf einmal gähnen; durchgähnen; *Rs.* прозѣвать (z. zaspać, zaniedbać); *Ec.* прозѣвамися, позѣвывать.

PRZEZIM, - u, *m.*, PRZEZIMA, - y, *ż.*, przezimowanie, przetrwanie zimy, pora zimowa, das Ueberwintern, die Winterszeit; *Rs.* озимьe. Pókiby nieprzyiaciele z przezimu nie wyszli . . . *Chrość. Fars.* 445, *Chrość. Luk.* 305, z zimowéy kwatery, aus den Winterquartieren. Tam niesprzykrzoną deszczami żadnemi Ani upałem przezimę wysiada. *Chrość. Luk.* 318. Życzyli woyny odwlec aż po przezimie. *Chrość. Fars.* 252 *et* 196. Anuć tam Polak będzie do przezimu. *Jabł. Buk. G* 4 *b*. Tym prze-

zimem nie póydą w okop, iako pod Chocimem. *ib.* Q 3 *b.*
PRZEZIMOWAĆ, - ał, - uie, *act. et med. dk.*, przez zimę przetrzymać, przeżywić; zimę przemieszkać, *Sor.* 1. pięzehmnoścjam, pięz zehmu wostahwam; *Vd.* presimiti; *Cro.* prezimujem; *Rg.* prizimiti; *Bs.* prizimiti; *Rs.* перезимовать, прозимовать; *Ec.* презимѣти, презимовую, озимѣти; überwintern.
PRZEZKĄTNA linija, *diagonalis. Rog. Dos.* 3, 291, *ob.* Przekątna.
*PRZEZLISZ *adv.*, *Bh.* přiliš; *Slo.* prilišně, welice; *Vd.* preslu, slu, sylnu (cf. silnie); z bardzo, mocno, zbytnie, ſehr, ſehr heftig, zu ſehr. (*Ec.* обилнишїй, лишнїй zbyteczny, излишка więcéy ieszcze, cf. licho). Zlękłem się nie pomału a przezliss. *Leop.* 2 *Ezdr.* 2, 3. Rozgniewał się Saul przezliss. *Leop.* 1 *Reg.* 18, 8. Strwożył się przezliss. *ib.* 28, 21. Rozgniewawszy się przezliss. *ib.* 3, 8. Ten dom, który chcę budować, będzie przezliss wielki. *Leop.* 2 *Paral.* 2, 9. Nad ranę zawiązać sznurem miękkim, nie przezliss tęgo, aby nie puchnęło. *Sien.* 390, *Sien.* 398. *Bezliss. *Cresc.* 4, *ob.* bez, z *przez. *PRZEZLISZNY, - a, - e, *Bh.* přilišný; *Ec.* лишнїй, обилнишїй; zbytni, zbyteczny, zu viel, übermäßig. Przezlissne iedło simnicę plodzi. *Sien* 437.
PRZEZMIAN, - u, *m.*, *Bh.* přezmen, Przemian, *ob.* Bezmian, die Schnellwage. PRZEZMIANOWY, *ob.* Bezmianowy, die Schnellwage betreffend.
PRZEZNACZYĆ, *F.* przeznaczy *cz. dk.*, Przeznaczać *ndk.*, *a) wprzód znać dawać, *przedznaczyć, *Sr.* 1. предзнаменовати; *Vd.* predsaznaminuvati, predsamerkati; *Eccl.* предназнáменую; vorbedeuten. Równie figurami, iako i pismem był nam przeznaczony i opowiedziany Chrystus. *Bial. Post.* 64. Messyasz przeznaczony był w zakonie i w prorokach. 3 *Leop. List. Hier.* 5, przefigurowan. 1 *Leop.*). Josef, że był zbawicielem ludzi czasu głodu, przeznaczał zbawiciela wszego świata. *Bial. Post.* 63, przefigurował). *Twor. Wie.* 23. Przeznaczaiący, *Ec.* противообразный, возобразный, вмѣстообразный, *Gr.* ἀντίτυπος. Przeznaczenie, znak przyszłości, znak pogody, niepogody, Anzeichen, Vorbedeutung. - §. 2) Przeznaczyć co komu, z wprzód wyznaczyć, voraus beſtimmen, zuvor beſtimmen; *Bh.* předkládati, předuložiti, předzřídíti; *Sr.* 1. pjewoßudju; *Rs.* предназначать, предположить, предполагать, опредѣлить, предопредѣлить, предопределить, опредѣлять, предопредѣлять, распредѣлить, распредѣлять, *Ec.* предопредѣлáти, преднарещи, предѣизбрать, предизбирáти. Co raz komu przeznaczono, to go nigdy nie minie. *Teatr* 21, 194, *Zab.* 13, 308 *Jabł.*, *Slo.* čo kobo má potkať, to bo nè ugdè; *Rs.* суженаго конемъ не объѣдешь. Nieba przeznaczaią żonę dla człowieka. *Teatr* 51 *d*, 33. Przeznaczaiący, *Eccl.* предѣлствующїй. Przeznaczony, przeyrzany, *Bh.* předzřízený; *Slo.* predzreni; *Ec.* предучиненный, прежде установленный, опредѣленный; *Rs.* роковый. Żona a śmierć przeznaczone rzeczy od boga. *Rys. Ad.* 77. Przeznacza bóg ludzi do nieba, *ob.* Przegląda, Przeyrzy. Przeznaczenie boskie ludzi do nieba, do piekła, *ob.* Przeyrzenie, *Praedeſtinatio*; *Bh.* předzwědění, předzřízení; *Slo.* predzrenie, predzriadenie; *Vd.* boshje sklenenje, boshje poslanje, povstanje, sdrib, naposlanstvu, vredba, naposlanje, dopushenje; *Cro.* preodebránye; *Rs.* предназначéніе, предназначеніе, опредѣленіе, предопредѣленіе, и ребивка, судьба, судьбина; *Ec.* богосмотрéніе. - §. 3) Przeznaczyć nayprzednieysze dzieła iakiego materye. *Tr.*, zreiestrować, wciąż wyznaczyć, naznaczyć, verzeichnen, regiſtriren. *PRZEZNAMIĘ, - ienia, *n.*, znamię przeznaczaiące, ein Vorbedeutungszeichen. To przeznamię nie znamionuie inszéy rzeczy, ieno... *Farnow.* 128.
PRZEZNANIE, - ia, *n.*, przeięcie rozumem, *praenotio. Cn. Th.* 842, die Vorkenntniß, Vorerkenntniß; (*Bh.* přeznati pomylić się w poznaniu, verkennen, brać za co inszego).
PRZEZNOCNY, - a, - e, przez całą noc, *pernox. Mącz.*, *Sr.* 1. pjeznoćnè; *Ec.* обнощный; die Nacht hindurch dauernd.
PRZEZOR, - u, *m.*, przezieranie, przepatrzenie, das Durchſchauen, Durchſehen. (*Sln. et Bs.* prozor, z okno *qu. v.*, *Bs.* prozoraç, z okienko; *Rs.* перезоръ przeczekanie do końca). a) przewidzenie, przezorność, przenikłość, die Vorſicht; das Vorausſehen; *Vd.* predmislik. Ah nieletyż! nasz wzrok i przezor tak tępy. *Pot. Arg.* 561. - §. b) przezor, przeoczenie, przez szpary patrzenie, puszczanie mimo, das Ueberſehen, die Nachgiebigkeit, das Nichtſehenwollen. (*Ec.* презóрство, презирáтельство, презираніе, презрѣніе pogardzenie; przeniesienie okiem, *ob.* przeyrzeć). Lub to za przezorem starości, lub za gnuśnością straży, z więzienia uniknął, *conniuentia. Krom.* 539. To nayżałośnieysze bezprawie, którym nad nami Litwa, za przezorem, z raczéy za pobłażaniem i dopuszczaniem ciebie samego, wydziwia, *te connivente, immo indulgente. Krom.* 624. PRZEZORNOŚĆ, - ści, *f.*, *Bh.* prozřetedlnost, rozsáfnost; *Sor.* 1. predkhladavnosći, predkhladacjnosćj, pjewidzjecjnosćj; *Crn.* previdnoſt; *Vd.* predpomislenoshnoſt, predmislenoshnoſt; *Cro.* previgyenosst; *Rs.* прозорливость, предусмотрительность, опасéніе, осмотрительность, огляда; *Ec.* прозорлúвство; przezieranie przyszłości, i obmyślawanie, przenikłość potrzeb przyszłych, die Vorſicht, Vorausſicht, Bedachtſamkeit auf die Zukunft. Mrówki uczą nas przezorności na potym, iak zawczasu potrzebie należycie zapobiegać. *Kras. Pod.* 2, 236. PRZEZORNY, - a, - e, PRZEZORNIE *adv.*, *Bh.* prozřetedlný, rozsáfný; *Slo.* prozretelný; *Sr.* 1. predkhladavné, wobstaracjné, pjewidzjicine, kedzbné; *Crn.* previden, prevarn; *Vd.* prevedenoh, previdenhen, previdliu, priedgleden, predskerbliu, predmislen, preipomislen; *Cro.* previdljiv; *Sln.* previden, promotriushi; *Rs.* прозорливый, предусмотрительный, осмотрúтельный, опáсливый; *Ec.* прозрúтельный, который будущее предвидѣть; przezieraiący, oczu przenikaiących, przenikły, ſcharfſichtig, von durchdringendem Blicke. Bogowie wzrok maią tak przezorny, że mu nie wadzi noc i sklepy ciemne; wszędzie widzą ofiary *Pot. Arg.* 27. Nayprzezornieysze oko ledwie czasem prawdy doyrzy. *Fr. Ad.* 112. - Przezorny, opatrzny na przyszłość, ostróżny, vorſichtig. Przezorny wypytuie się, co też obłoki przewieszczaią. *Pilch. Sen. liſt* 103. To przezorny djabeł! ktoby się tego po nim spodziewał? *Teatr* 30, 92. Człowiek przezorny, *Cro.* previditel; *Rs.* прозорливецъ. (*Ec.* презирáтель, презóрникъ pogardziciel). - §. 2) *Paſſive*; przezorny, mogący być przeyźrzanym, okiem doięgnionym, dem

Blicke erreichbar. Tu łąki nieprzezorne okiem, tú wesoły Pozór, tu z pasz do rzéki same idą woły. *Sim. Siel.* 34. - §. przeźroczysty, przeyrzysty, *Rg.* prozirni, prozraacni, durchſichtig Przezorna ſtoku woda. *Kchow.* 90. Trudno się róży zakryć w przezornym kryształe. Tak ſtrugi przeźroczyſte wydaią ią cale. *Kchw.* 91. Słodki szmer wód przezornieyszych. *Zab.* 84, 11. PRZEŹROCZYSTOŚĆ; 1) PRZEŹROCZYSTY, *ob.* Przeyrzyſty, Przeyźroczyſty.

2) PRZEŹ-ROCZYSTY, -a, -e, co trzecioletny. *Cn. Th.* 861, *annis alternis*, immer ums andere Jahr.

PRZEZRZEC, przeźrzał, *F.* przeźrzeie *neutr. dk.*, Przeźrzewać *ndk.*, *Bs.* prizritti, odvecchi sazriti; *Vd.* pretzoriti, presezoriti; *Ec.* презрѣвáю, зрѣло зрѣю; *Ross.* прозрѣть, прозрѣвать: prześcignąć w doźrzałości, zbyt dóźrzałym się dać, übertreffen Czosnek młody, zielony i nie przeźrzały, nie tak przykry ieſt, iak dobrze dóźrzały. *Syr.* 1229; *Vd.* presrel, pregoden, presdrel; *Bs.* prizrio, prizrila; *Ec.* презрѣлый. Przeźrzałym uczynić, *Rs.* перезорить. (*disling.* Przeyrzały).

PRZEŹRZEC (cz. *dk.*, Przeźerać *ndk.*, żrząc przemarnować, verfreſſen; *Bh.* proždrati, proždral, proždru, proždrali; *Vd.* preshreti, sashreti, satrebuhiti, sajeduvati, satrebuhati; *Bs.* prosgdriti, sgderati, prosgdirati; *Ross.* прожрáть. Dwieście tysięcy czerwonych złotych przeżarł. *Zygr. Pap.* 328.

PRZEŹRZENISTY człowiek, który acz dobre oczy ma, źle ku dołowi widzi, a dalko lepiéy wzgórę. *Sienn.* 474, von unten aufwärts gut ſehend; aber unterwärts ſchlecht.

PRZEŹRZYSTY, *ob.* Przeyrzyſty.

PRZEZTWORNY, *Beztworny, *ob.* Przetworny.

PRZEZUĆ, *F.* przezuie *cz. dk.*, Przezuwać *ndk.*, *Bh.* prezjuti, prezjuvati, inszo obuwie brać, andere Stiefeln oder Schuhe anziehen. Przezuć się *recipr.*

PRZEŻUĆ, *F.* przeżuie *cz. dk.*, Przeżuwać *ndk.*, Przeżuwywać *czſt.*, *Bh.* prejjuvati, prejjuvkati, prejjuvkovati; *Sor.* 2. še jokniſch; *Sor.* 1. pjejuwam, ja nowoho juwam; *Cro.* presivati, presivam; *Rg.* prixvatti, prixivati prixvátati; *Bs.* prisgivati; *Ec.* прежовую; *Rs.* прожевать, пережевывать; żuchać, wiederkauen. Byczek z krówką ziola zgryzione przeżuwa. *Hul. Ow.* 210. Woły leżały na trawie przeżuwaiąc lub drzymaiąc. *Przyb. Milt.* 115. Wszelkie zwierzę, które kopyto dzieli a przeżuwa, będziecie ieść. *Leop. Levit.* 11, 3. - §. przeżuwać, żuiąc przegryźć, durchkauen. Mięso piérwcy przeżuwać, nżli połkaią. *Kraz. Ob. J.* - §. *aliter*; przeżuwać dziecięciu. *Cn. Th.*, einem Kinde vorkauen. - *fig.* Starzec wiele rzeczy powiada, powtarza, przeżuwa, i samże na swą powieść wzdrygaiąc się spluwa. *Zab.* 8, 393 *Koryt.* Już też aż do obrzydzenia zawsze toż same wykładaiąc przeżuwywasz. *Pim. Kam.* 196. PRZEŻUWACZ, -a, *m.*; który przeżuwa, *ruminator. Cn Th.*, der Wiederkauer. - §. Przeżuwacz, ryba, *scarus ruminator. ib.*, Meerbrachſe; *Ec.* прежувáрь, скáрь. PRZEŻUCHOWIEC, -wca, *m.*, gatunek motylów. *Lad. H. N.* 110, eine Gattung Schmetterlinge.

PRZEZWAĆ, *F.* przezwie *cz. dk.*, Przezywać *ndk.*, *Boh.* přezdíti, přezdívati, přezdívawati; *Sr.* 1. pſchimenuju; *Bs.* prizimmenovati, naditti prizimme, (*Bs.* prozvatti, naditti imme, s nadać imię; *Bs.* prizivati *vocitare*, *Cro.* prezávam *proclamo*); *Rs.* прозвать, прозывать, переименовать, проименовать, (*Rs.* перезвáть, перезывать do siebie przyzwać, *Ec.* презывáю; *Ec.* предзовý *prouoco*), *Ec.* прежменую, имя прежмéняю; inaszе nazwiſko dawać, inaczéy nazywać, einen andern Zunamen geben, anders benennen, benamſen. Ponieważ wyiechałem bez urlopu, dla wszelkiéy ostrożności przezwałem się inaczéy. *Teatr* 37, 200. - §. *aliquando sonat*; przezwiſko sromotne dawać; przezywać kogo tym, owym. *Cn. Th.* 865, einen Spottnamen geben. PRZEZWISKO, -a, *n.*, *Bh.* přezdívka; *Rs.* прозвище, названíе; iakieykolwiek rzeczy nazwiſko, die Benennung, der Name. *Cn. Th.* Częſtokroć grzechy przezwiſko cnot miały, i chwalono ie, kiedy się udały. *Morszt.* 231. - §. Przezwiſko całeka każdego, do własnego imienia przydane, der Zuname, Geſchlechtsname; *Bh.* přjgmi, přijgmíj; *Sr.* 1. pjemeno, pſchimeno; *Crn.* primk, perdęvk, perdejk; *Vd.* pridevik, preiuk, primk; *Bm.* prizimme; *Dl.* pridivak; *Ross.* прозвáнíе, проименовáнíе; *Eccl.* прежбимя. Jak się nazywasz? Jędrzeyi a po przezwiſku nazywam się Staromilſki. *Teatr* 30 *b*, 145. - § Przezwiſko dodatne, często uszczypliwe, *Rs.* прозвище, назвище; Beyname, Spitzname. Prócz nazwiſk i przydomków miewali niektórzy Polacy dodawane sobie od ludu przezwiſka: n. p. Bolesław Śmiały, Krzywouſty, Kadziwił sierotka. *Kras. Zb.* 2, 423. Przezwiſko gorszym ani lepszym nikogo nie uczyni. *Cn. Ad.* 952. Przezwiſko podłe cnocie nie wadzi. *ib.*

*PRZEZWODZIE, *ob.* Bezwodzie. PRZEZWYCIĘŻYĆ, *ob.* Przewyciężyć.

PRZEŻYĆ, *F.* przeżyie *med. dk.*, *Bh.* přegiti, přejigl; *Vd.* preshiveti, zhresshiveti, vzhakati; *Cro.* nadsiveti, nadsivlyújem; *Rg.* nadzivjeti; *Bs.* prisgiviti; *Rs.* прожить, прожывать, пережить, пережывать; przeżyć do wieczora, do iutra, do ſtu lat, s doczekać się. *Cn. Th.*, leben bis -, erleben, überleben. - *Cum Accusat.*; Nie ten u mnie żył długo, kto wiek przeżył długi, Lecz kto życie wielkiemi ozdobił zasługi. *Nar. Dz.* 1, 49, durchleben. - § Przeżyć kogo, dłużéy od niego żyć, iego się śmierci doczekać, einen überleben. Niewiaſta iedna przeżyła dwudzieſtu mężów. *Sk. Dz.* 863. Jam wszyſtkich przeżył, sam się z swoich baczę. *Kras. Off. F b.* Nie boię się śmierci, lękam się tylko tego, abym ciebie nie przeżyła. *Teatr* 37, 10 Przeżyię go, będę na iego pogrzebie, cf. Doczekam się tego, że ieszcze za ciebie paciérz zmówię; *Sr.* 2. ja zu ſ' jogo koſcjami tſchuſchki klapaſch. Zapis na przeżycie. *Czack. pr.* 2, 7. - *it. fig.* Nie przeżyiesz tego, nie ſtrawisz, pókiś żyw. *Cn. Th.*, du wirſt das in deinem ganzen Leben nicht verzehren, nicht verbrauchen. Długa nieba cierpliwość przeżyta do miary, może się w gniew odmienić. *Teatr* 44 *c*, 17, wyżyta, dłużo zbyt przewleczona, zu lange gebraucht. Nieprzeżyty, czego końca się nie doczekasz, nieſkończony: niezmierzony, unüberlebbar, ohne Ende, ohne Aufhören. Tam będą długie dni, wieki nieprzeżyte, którym końca żadnego nie będzie. *Dambr.* 954. Wam wszyſtkim w nieprzeżyte lata życia życzę *Zygr. Ep. A 5 b.* Uważam, że ten w szczęściu nieprzeżytym płuży, Kto prawu, są-

dom, panu, bez przymusu służy. *Błaż. tł. B 3 b.* Mieczysławowi długowieczną potomność i nieprzeżyte szczęście, ieśliby chrześciaństwo przyiął, obiecowali. *Krom.* 58. Na nieprzeżytą chwałę seymu, nayuroczystszą sankcyą ustawa rządowa odebrała. *Ust. K.* 1, 215. Boże nieprzeżyty. *J. Kchan. Ps.* 57, wiekuisty).

PRZEŻYMAC, *ob.* Przeżąć.

PRZEZYSK, -u, *m.*, przepadek prawny, przezysk sądowy, który otrzymywa ten, co prawo wygrał, der Gewinn von einem Processe, Processnutzen, das, was man durch den Proceß gewonnen hat. (*Rs.* проискъ, прóиски praktyki, intrygi). Starosta w takim przypadku przekonanego w wieży trzymać ma, aż dosyć uczyni stronie za przezyski i za rzecz osądzoną. *Vol. Leg.* 3, 83. Maiąc imienie z prawa od urzędu w przezysku podane. *Stat. Lit.* 194. Przezyski przewiedzione, *ob.* Przewieść. PRZEZYSKAC, *F.* przezyszcze *cz. dk.*, Przezyskiwać *contin.*, *fr.*, Przezyskuie *pr.*, prawnie wygrać nad kim, gerichtlich abgewinnen, durch Proceß gewinnen. Ktoby na kim co prawem przezyskał, to iest, iakikolwiek grunt leżący, tedy ma iemu w to wwiązanie z prawa dane być. *Stat. Lit.* 197. Cokolwiek aktor w dobrach zadłużonych przezyszcze, etc. *Chel.* 155. Dług, o który kto iest przezyskan, ma zaraz być zapłacony. *Sax. Porz.* 68.

PRZEZYWAC, *ob.* Przezwać.

PRZEŻYWIC *cz. dk.*, żywiąc przetrzymać, hindurch nähren, *Rs.* пропитать, пропитывать. - §. Przeżywio go. *Szczerb. Sax.* 195, przeżyio go, *ob.* Przeżyć.

PRZEZŻAK, -a, *m.*, *Cn. Th.*, przeżak, tak wczas uczony. *Mącz.*, niedouczony. *Wlod.*, ein Halbgelehrter, niedouk, cf. liznął nauki; pomazał sobie gębę Łaciną). Na cóż się taki, pytam, Polszcze szydzie, Ktory to przeżżak szkoły tylko przeydzie? *Mon.* 74, 56.

PRZMIEL, *ob.* Trzmiel.

PRZOD, -u, *m.*, PRZODEK, -dku, *m.*, *Boh. et Slo.* předek; *Rg.* sprjed; *Rs.* передъ (z. przyszłość), перед; przednia część ktoréykolwiek rzeczy, (*oppos.* zad), der Vordertheil, das Vordere. Naw przody obracali ku wyspom. *Przyb. Luz.* 14 *et* 55, *Sr.* 1. předk; *Bs.* purra; *Rg.* prova, purra; *Dl.* pura, prova; *ob.* sztaba; *oppos.* ruła). Na przedzie okrętu się znayduiący, *Ec.* носникъ (cf. nos), который бываетъ на носу корабли. Przodek wozu, *Vd.* predvus, predvosje; *Rs.* передки, переды. Przodek sanek, *Rs.* головáшки, головяшки, заголовокъ. Izba na *tyłach* domu, którego *przód* wspaniały. *Teatr* 1 c, *praef.*, facyata). Przodek *brony (bramy). 3 *Leop. Ezech.* 40, 15, twarz brony. 1 *Leop.*). Żupan krótki ma, a zagina przodki. *Dzwon. B* 1, poły). U szaty przodków zagiął ukasaniem. *P. Kchan. Orl.* 1, 79. Przodki sobolowe u płaszczyka, a pod wszystkim nic było nic; więc lepiéy barana pod cały kupić, niźli wyłogami tylko świat grzać, a grzbiet ziębić. *Lek. C.* 3 *b.* Na przedzie co leży, vorn. Na przodku leżący. *Cn. Th.*, przodkowy). Z przodu i z tyłu na niego uderzyli. *Tr.* Kodnie maią być na przód kowane, a na zad bose. *Szczerb. Sax.* 70. Abyś iako niećwiczony rycerz téy zbroi opak na się nie wkładał, przedni *płach na zad, a zadni na przód. *Rey Pſt. a* 5. Woysko odwodowe na przód pośtępować zaczęło. *N. Pam.* 2, 229, awansować, *ob.* naprzód). Śmierć towarzysza strasznie Ulissa rozjada,

Więc zemstą zapalony na przodek wypada. *Dmoch. Jl.* 106, przed front). Jak iest na wszystko baczny, mogłbyś rzec, że nie tylko z przodu, lecz i z tyłu głowy ma oczy. *Teatr* 42 *d*, von vorn und von hinten. Przodek głowy, *Bh.* témeno (cf. ciemię); *Sr.* 2. hwowné přědl; *Rg.* tjémme; *oppos.* zatyłek). Modlenia się potrzeby kościoł sam pokazał w przodku modlitwy Páńskiéy. *Kucz. Kat.* 3, 231, „w przedmowie," w wstępie, Anfang, Vorrede, Einleitung. - §. b) przód, przodek, z przednie mieysce, szczyt, przodkowanie, celowanie, prym, zaszczyt, der Vorrang, Vorzug; *Sr.* 1. přenidba; *Rs.* преимущество, предпочтение; *Ec.* вѣтшичество. Ateny z Sparią walczyły z sobą o przodek w Grecyi. *Nag. Fil.* 155. Przez długi czas naród Rzymski sam przodek na świecie trzymał. *Paliff. praef.* Skromny a godny człowiek ma wszędy przodek. *Gor. Dw.* 108. Kościoł katolicki, choć nań wszyscy heretycy szczekali, przodek zwierzchności otrzymał. *W. Post. W.* 56. Bogactwa cnocie przodek brały. *Pilch. Sall.* 130, *Sk. Dz.* 265. Lekarstwo to ma wielki przodek i piérwsze mieysce między innemi w téy mierze. *Syr.* 548. Ja nie dam w posłudze twéy przodku nikomu. *Gęb. Hym.* 313, nie dam się uprzedzić nikomu, ich lasse mir keinen zuvorkommen. Nie dałam przodku żadnemu w sławie. *Stryik. Gon. S* 2. - *aliter*; Daiemyć my przodek pismu bożemu nad wszystko. *Hróbt. Odp. G* 7 *b*, daiemy mu preferencyą, *Rs.* предпочесть, предпочитать, den Vorzug geben. Kłócić się o przodek, o preferencyą, o piérwsze mieysce, *Rs.* вѣтшичаться. Kłótnia o przodek, *Rs.* вѣтшичество, Rangstreit. - §. c) przodek, początek, wszczątek, pochod, der Anfang, Ursprung. Sprawiedliwość i prawa powstały za niego (za Kazim. W.), Wszystko co ieno dobrze, ma przodek od niego. *Papr. Gn.* 113. Duch S. niewybadany iest, nie wiesz przodka iego, ani końca. *Sk. Kaz.* 558. Ateńczykowie rodakami własnéy ziemi czynili się, iakoby to sami sobie przodkiem, sami i początkiem być mieli. *Krom.* 3. Bóg iest przodek i koniec, początek i dokończenie wszystkiego. *W. Post. W.* 3, 108. Bóg był sam przodkiem rzeczy wszystkich. *Farn.* 145, uprzedził wszystko). Od przodku do ostatku. *Cn. Ad.* 764, od końca do końca; od deski do deski). - *Adverbialiter*; przód, przody, z przodku, sprzodku, z przodu, przodkiem, na przodku, z od początku, z początku, początkowo, von Anfang, anfänglich, anfangs, vorher; *Bh.* předkem, předně (cf. przednie); *Slo.* pred (*ob.* przed); *Sor.* 2. prätk, prötk, ptätku, prötku, pschiprätku, sprötka, (*Sr.* 2. pskeb, pritk, protk, prěſi, prosi przed, pertrej, perwej piérwéy); *Sr.* 1. přede, přej, přědne; *Crn.* pręd, prędej, prędn, popręd, popręj, odspręd, odspręd ej; *Vd.* prei, poprei, priedi, popriedi, poprieda, ispred, spred, (*Vd.* narprei, narpoprei, z naypiérwéy); *Cro.* predi, napred, z preda; *Rg.* prie, pàrvo (= piérwéy), sparva, sprjed, sprjeda; *Bs.* prie, odprie, odprrive, najpria, od parve, odprrive, naprid, sprid, od sprjeda, sprjeda; *Sla.* s' prida, najpérvo; *Rs.* прежде, прежъ, напрéдъ, спéреди, напереди, напрéдъ; *Ec.* предѧ, спредѧ, сопредѧ, cf. *Ger.* fort, fürder, vor). Ludzie z *przodku* gorąco pochwycą rzecz dobrą, ale za *czasem dalszym* przychodzą do oziębłości. *Gil. Pſt.* 53. Szczęściło się naszym z przodku, iednak potym ogarnieni od wielkości, porażeni. *Biel.* 433. Sprzodku po-

wiodło się iego ſtronie, ale potym uciekać musieli, *Biel.* 68. Z przodku się gniewał; ale potym bardzo się śmiać musiał. *Gor. Dw.* 202. To o cośmy z przodku pytali... *Petr. Pol.* 37. Na końcu dopiero przyszedł do tego, do czego z przodku zmierzał. *W. Poſt. W.* 2, 39. Miasto Rzym zbudowali, i w swéy dzierżawie mieli na przodku Troiańczycy. *Pilch. Sall.* 11. On przody padnie płacząc na kolana... *Jabł. Ez.* 94. Takie sprawy, któreby Polakom przodkiem pokóy, a potym sławę przynieść mogły... *Herb. Stat.* 586, *Wyz. Kat.* 389, naprzód (*qu. v.*). Król wyprawił do Prus ludzi iezdnych przodkiem. *Biel. Sw.* 285. Przodem płacić, = awansować, = góry płacić, voraus zahlen, vorſchießen. Ciężki im się na przodku zdał ten podatek. *Skarg. Dz.* 1016. - W przód, *ob.* Wprzód. - Trzech rzeczy żałował, **przodkiem*, ieśli się komu taiemnicy zwierzył, *drugie*, gdzie piesza mógł iść, iż tam wodą iechał, *trzecie*, gdy który dzień próżno ſtracił. *Eraz. ięz. K.*, naprzód, *primo*, erſtens, po pierwsze, - §. Przodek wódki, gorzałki, = pierwszy początkowy wyskok, der erſte Spiritus vom Branntweine, *Tr.* 2) PRZODEK, -dka, *m.*, poprzednik, n. p. na urzędzie, *Bh.* předek, -dka, předchůdce; *Slo.* předchudce; *Crn.* prędnėk, sprednek, rodovitnėk; *Vd.* spredmik, priednik, popreinik, predhodnik, predhoinik, predhodez, predhajavez, predhajar, predſtopnik, predſtopavez, predededei (cf. pradziad), *f.* predhodniza, predhoika, predhajarza, spredniza; *Cro.* predhogya; *Rg.* priscjasnik, pridſtupnik; *Rs.* пре́докъ, предъ́стникъ, предмéстникъ, *f.* предмéстница, przodownica); der Vorgänger, Vorfahre, z. B. im Amte. Przodek mój, iego, przodek familii, *plur.* Przodkowie, *Slo.* predci, předkowé; *Sr.* 1. ſtari mózje, (*Sr.* 1. předkowniki przedni panowie); *Vd.* predſtareishi, preddedeji; *Sla.* nashi ſtári (*ob.* ſtary, ſtarszyzna); *Cro* predgyi; *Rs.* пре́дки; der Vorfahre, Ahnherr ꝛc., die Vorfahren. Przodkowie nasi, co przed nami piérwéy byli. *Zbił. Chrz. A.* 3. Jeden ociec wszyſtkich nas; a idąc wspak do przeszłych czasów, to przez zacne, to przez podłe *przodki* nasze, tam się wszyscy ostać musimy, gdzie iest nasz *przodek* piérwszy. *Gor. Sen.* 196. Potomek wszyſtkiego prawa przodka swego nabywa. *Szczerb. Sax.* 86. Dziedzicowie są obowiązani swych przodków długi uspokaiać. *Boh. Kom.* 2, 196. Starożytnych domów przodek mógł być pasterzem; a tych zasię nowych ludzi przodek mógł iść z królewſkiego domu. *Gor. Dz.* 106. Przodki sławne zły potomek szpeci. *Cn. Ad.* 951. - *§. Patrzcie na *przodka* i *ſtańczyciela* wiary Jezusa. *Zrn. Pſt.* 3, 599 *b*, na poczynaiącego i kończącego wiarę, Anfänger und Vollender des Glaubens. *Luth*). PRZODKARA, -y, *ż.*, *avantrain*, prockara, dwa przednie koła z osią, nasadem i dyszlem: taką każde łoże armatne przewozowe mieć powinno. *Jak. Art.* 3, 310 *et* 312, *Łęſk.* 2, 242, der Vorderkarren. PRZODKOWAĆ, PRZODOWAĆ *med. contin.*, przodem iść, poprzedzać, *Sr.* 1. předſtupam, předbudu; *Ross.* первенствовать (*ob.* piérwszeństwo); *Eccl.* пéрвенствую, предначáлствую, пременбúти, voraus gehen, *pr. et fig.* Wirgiliuszowi Homer przodkował. *Gol. Wym.* 484, er gieng vor ihm voraus, gieng ihm vor. On przodował żołnierzom moim do wygranéy. *Pot. Arg.* 831. - Ci, co w tańcu przodkują, ſkrzypkowi płacą. *Haur Sk.* 156, rey wodzić). Dobrze drugim rozkazuie, kto rozkazawszy przodkuie. *Cn. Ad.* 192, rozkazuy, a sam ukazuy; przykład przełożonych ważny). Matka iest dobroć, wdzięczność córkę rodzi, Dobroć przodkuie, wdzięczność za nią chodzi. *Bratk. praef.* Nie wiem zkąd dziś na sercu uciſk taki czuie, Który zwykle bliskiemu nieszczęściu przodkuie. *Teatr* 46, 66. - §. Przodkować w czym, celować, prym trzymać, przewyższać, den Vorrang haben, übertreffen. Inszą przodkować w rozumie, Inszą w uporzéy i wyniosłéy dumie. *Paſt. F.* 291. Jeden w tym, drugi w owym przodkuie. *Cn. Ad.* 601, iednemu to bóg dał, drugiemu owo). Przed innemi pannami przodowała gładkością i kształtem. *Otw. Ow.* 444. Na on szas w piękność przodkowała, W urodę postać iéy równi nie miała. *Paſt. F.* 21. Gallowie siłą mieli przed sąsiady w męſtwie, i w nim przodkowali. *Warg. Cez.* 141. Chryſtus, iako syn, domowi swemu przoduie, abo iest przełożonym. *Sal.* 2, 341. Żeby każdy został przy swéy zacności i przodowaniu. *Smalc.* 8. *Primatus*, to iest, przodkowanie w kościele. *Skarg. Dz.* 198, *Smalc.* 27. Przodkowanie i przełożeństwo od Chryſtusa dane kościołowi Rzymſkiemu. *Sk. Dz.* 390. Bogactwa teraz przodkuią, cnoty im ustępuią. *Cn. Ad.* 31. Przoduiący, przodkuiący, *Rs.* предпочитáтельный; *Ec.* предъимýщій, который всѣхъ превосходитъ или превышаетъ, = PRZODKOWNY, -a, -e, -ie *adv.*, celmacemь, = przodkowny, vorzüglich. Oni do téy sprawy przodkownie należą. *Smotr. Nap.* 9, pryncypalnie. PRZODKOWY, -a, -e, na przodku leżący, przedni. *Cn. Th.*, vorn, vorder, vorne beſindlich. *PRZODOIEŻDNY, *PRZODOIEŻDZY, -a, -e, poprzedniczy; vorherlaufend, vorhergehend. Kaszel częſtokroć bywa przodoiéżdzym znakiem dychawicy. *Hipp.* 109, przodoiezdny. *Comp. Med.*, *Lek. K.* 25. PRZODOWNICA, -y, *ż.*, poprzedniczka, która przodkuie, *Vd.* predhodnica, predhojka, predhajarza, spredniza; *Rs.* предшественница; die Vorgängerinn, Vorarbeiterinn. Żeńcy zdobią często przodownicę żniwa, Gdzie się każdy z młodzianów na wianek zdobywa. *Przyb. Milt.* 288, *ob.* przednica.

*PRZOSNA *Tr.*, *herb*, *ob.* Prosna, *herb.*

PRZTYK, PRZTYCZEK, *ob.* Szczutka, cf. Przytyk. PRZTYKNĄĆ, PSTRZYKNĄĆ, PSTRYKNĄĆ, *f.* przyknie *intr. idntl.*, Przytykać, Trzytykać *ndk.*, (cf. ſtrzyknąć, ſtrzykać), z panewki się spalić bez wyſtrzelenia, von der Pfanne abbrennen, ohne losgeſchießen. (*Hg.* ptrusztentek *ſternuo*). W zamieszaniu bitwy ſtinty źle się nabiią, pſtrykną, nie spalą. *Papr. W.* 1, 294. Przytykło mu z panewki. *Pot. Jow.* 2, 70, *Teatr* 3 *d*, 48. - §. *tr.* Kiedy kichnę, on mówi, że przytykam na niego. *Pilch. Sen. Gn.* 254, że prysnę nań, beſpritzen, auf einen ſpritzen. - *fig.* Przytykać na kogo, (cf. Przytykać), = w oczy mu łaiać, odgrażać mu się, einem ins Geſicht ſchelten, trotzen. Kto się boży przed tobą, na tego się srożysz, Przytknie na cię, ali wnet z okrucieństwa złożysz. *Pot. Arg.* 723. Zepſtrykaliśmy się niepotrzebnie, Wc Pani mię zdrayca, ia Wc Panią ſilutką nazwałem. *Teatr* 3, 114. Brzydkośmy ią zepſtrzykali, a djabli wiedzą za co. *ib.* 29, 60. Chciey znowu w dawną wprawić, królu, co wypadło koley, Jeśli na cię z daleka nie przytknie. *Pot. Arg.* 346. Chodzą za nim chłopięta z daleka

trzykaiąc, A on kroczy z poſtawą, uszy wzniósł by zaiąc. *Rey Zw.* 188. Kto się go za żywota bał, po śmierci nań prztyknie. *Chroſt. Job.* 71.

PRZY *Praepos. reg. Local.*, *Boh.* při; *Slo.* při, kon'ca; *Sr.* 1. při, pola (cf. podle); *Sr.* 2. pſchi; *Crn.* pèr; *Vd.* per, poleg, sraven, raven, srauun (cf. równo); *Cro.* pri, kòd (cf. ku), pol; *Dl.* kod, us (*ob.* u); *Sle.* pri, kod; *Rg.* pri; *Bs.* pri, kòd, uz, blizu; *Rs.* при (cf. *Gr.* περι, *Lat.* pro, propter); bey, neben, an ꝛc. a) *loci*, blizko przy czym, cf. u; *Ec.* вскрай, подлѣ, близь; koby, nahe bey, an. Przy rzéce. Przy ziemi; przy kominie. *Cn. Th.* Przybiy deſki, iedną przy drugiey. *Tr.* Gęſty rząd, przy szyszaku szyszak, mąż przy mężu, Puklerz przy puklerzu, oręż przy orężu. *Dmoch Jl.* 2, 8, *ob.* przytykać). - §. *Praesent.* przy kim, z w iego przytomnosci, in Gegenwart, bey. O nieprzytomnych nigdym nie zwykł gadać, cobym każdemu przy nim nie utrzymał śmiele. *Teatr* 45 *b*, 81. Przy drugich obrazi-wszy, cicho przeiechać. *Cn. Ad.* 30 *a*. - §. *Qualitatis*; Przy sobie być, przy zmysłach być, z być sobie przytomnym, bey ſich ſeyn, bey Sinnen ſeyn, ſich gegenwärtig ſeyn. Rozpacz ogarnęła me serce, iuż więcey przy zmysłach nie iestem. *Teatr* 55, 75. Nie być przy sobie, niezupełnego baczenia być. *Ld.* Zlękli się wszyscy dziwów, lecz sam nieſtrwożony był przy sobie Atreusz. *Bard. Tr.* 325. - *Similiter*; przy zdrowiu być, z zdrowym być, bey (guter) Geſundheit ſeyn. Przy pieniądzach być; z pieniężnym być, bey Gelde ſeyn - §. *Occasionis, conditionis*; przy robocie, z robiąc, bey der Arbeit. Przy zgodzie, przy pracy i przy rządzie małym, Będziemy szczęśliwemi, przestając na małym *Niemc. P. P.* 89. Bolesławowi umarła żona przy dziecięciu Leszku *Biel.* 96, w połogu). Przy kuflu, *inter vina Cn. Th.*, beym Pocal. - §. *Perseuerantiae insist.*; bey, verharrend bey etwas. Aceſt przy swoiéy prawdzie umrzeć był gotów. *Jabł. Tel* 12. Kto dla oyczyzny niesie na plac zdrowie, Kto się do gardła przy prawdzie opowie... *Groch. W.* 562. Przy uporze stał, i iechać nie chciał. *Warg Radz.* 179. - §. *Adminiculi*, przy kim, za kim pomagaiąc, bey jemanden, mit jemanden haltend. Gdy się kto uczy pływać, czyni to przy pęcherzu albo pławie, aby snadź nie utonął; a dotąd przy pęcherzu abo na pławie, aż się też sam bez żadnéy pomocy imie pływać. *Glicz. Wych. O.* 2. Prosili go, aby przy nich abo ich stronie w niektóréy rzeczy był, nieco się im tego wzbraniał. *Kosz. Lor.* 165 *b*. Konfederacya przy wierze, królu, prawach, wolności. *Vol. Leg.* 8, 832, *Kołł. liſt.* 1, 17. Przy kim bóg, nikt na tego. *Zab.* 11, 388 *Zabł.* Uczynił go biskup apostołem Hellespontu, dufaiąc łasce bożéy przy nim, iż one ludzie nawróci. *Sk. Zyw.* 1, 172, za pomocą boską). - *Similiter*; przy surmie, przy skrzypcach, przy muzyce tańcować, nach der Muſik tanzen. Przy świecy robić, bey Lichte arbeiten. *Cn. Th.* - §. *temporis et occasionis*; bey, während. Będąc u Tuberona przy obiedzie, widzieli na stole statki wszystkie z gliny. *Warg. Wal.* 225, pod czas obiadu). Przy wieczerzy, *inter coenam, super coenam aliquid accidit. Cn. Th.* 2) PRZY-; *Inseparab., verbis compositis adiungit significationem*: §.) *appropinquandae directionis*; herzu-, herbey-, an-, zu-, przybiec, przybliżyć, przypłynąć, przyskoczyć; przypuścić, przyssadzić. - *Summae et quam maximae appropinquationis*; przyciąć, z blizko przy ziemi uciąc drzewo, dicht an etwas abhauen. - §. *associat.*; przyśpiewywać, cf. wtórować. - §. *addendi auctarii*; noch hinzu, noch dazu, przydawać ieszcze co, przybudować, przyczynić. - §. *modicum gradum effectus*; przygasić, przytłumić, przydusić, etwas, ein wenig, ziemlich löſchen, dämpfen, erſticken. - §. b) *Cum adiectiuis in gradu Comparatiuo exprimit lat. sub--*; trochę, cokolwiek, ein wenig, etwas, n. p. przyciemnieyszy, *subobscurus*; przyciemnieyszy, przyczernieyszy etc. Przykwaśnieyszy; nakwaśniał, nadkwaśniał. *Cn. Th.* 453, cf. *Cn. Th.* 870. *Nonnulli recentiores utuntur hic Positiuo gradu, quod minus probandum.* - §. *Eodem significatu componitur cum Substantiuis*, e. gr. przykwasek, przysmrodek, przymrozek; cf. przysmak, przysmaczek. (cf. *Rs.* придурь zarywanie waryacyi).

Pochodz. **przyiać*, *sprzyiać*, *przyiaciel*, *nieprzyiaciel*, *przyiaźń* i t. d.

2) PRZY, PRZY się, 3 *persona Verbi* Przeć *qu. v.*

PRZYARESZTOWAĆ *cz. dk.*, aresztem przytrzymać, mit gerichtlichem Arreſte belegen, anhalten. Ta summa, co ią dziś chciał liczyć, przyaresztowana wczora. *Zab.* 13, 208.

*PRZYBACZYĆ *cz. dk.*, przypomnieć sobie, ſich ins Gedächtniß zurück rufen, ſich erinnern. Przybacz sobie tchnącego płomieniami byka, Przybacz ſtrachy narodu nieuznanego. *Bard Tr.* 94.

PRZYBADAĆ, *ob.* Przybość.

PRZYBARCZYĆ *czyn. dok.*, trochę obarczyć, przyciężyć, przycisnąć czym, etwas drücken, bedrücken. Ukrainę przybarczoną iuż był dobrze uiął za czuprynę. *Leszcz. Cl.* 53.

PRZYBARWIĆ *cz. dk.*, kolorów przydać, przymieszać, Farben hinzu miſchen. Ja chcę wieniec przybarwić pachnącemi ziołki Po naybliższym nadziomku zbieraiąc ſiołki. *Zab.* 8, 120 *Tręb.*, przycieniować, ſchattiren.

PRZYBAWIĆ *cz. dk.*, Przybawiać *ndk.*, *Rs.* прибавить, прибавлять, прибавливать; więcéy nabyć, przyczynić, przymnożyć, mehr hinzu thun, hinzu fügen, vermehren. (*Dl.* pribaviti *adipisci*; *Rs.* прибавка, прибавокъ, прибавочекъ przydatek). Próżniak nietylko nie przybawi nic, ale ſtraci i to, co było nabyte. *Gor. Dw.* 17. Co mężczyzna dzielnością swoią maiętności przybawi, to białogłowa gospodarſtwem w dobréy mierze zachowa. *Gor. Dw.* 239. Czas wszystkiego przysparza a przybawia. *ib.* Włodzimierz przybawieniem Pskowſkiego księſtwa posiłony, do Kiiowa ciągnął. *Stryik.* 123, *Boter* 6. Kto u kogo chce mieć łaskę, musi iedwabnych słów używać, a coraz mu pożytków przybawiać. *Bud. Ap.* 127, coraz mu więcéy napędzać). Jałmużna wszelakich dóbr obfcie przybawia. *Prot. Jał. A* 3 *b.* Dzielnością przyydziesz ku godnościom wiecznym, Przybawisz sławy szlacheetwu piérwszemu, Z przodków wziętemu. *Stryik. Gon. L* 3. Przybawić się czego, z nabawić się czego nowego ieszcze, ſich noch mehr zuziehen. Cezar przybawiał się równego nieszczęścia, równym zoſtawszy Pompei.szowi. *Fuliſſ. Fl.* 207. - §. Przybawić do siebie, przyzwać, wezwać na pomoc etc., zu ſich rufen, zu Hülfe rufen, nehmen. Przybaw do ciebie brata swego Aarona. *Bud. Ex.* 28, 1. Swieże woysko zebrało się, wielą ufów przybawionych pomnożone. *Stryik.* 179. Przybawił do rady 15 nayceIniey.szych

mężó v. *Kosz. Cyc.* 162. Był u wszystkich w zazdrości, iakoby czaramі pożytki do siebie przybawiać miał. *Kosz. Lor.* 53, wabić do siebie). – Przybawić się gdzie, s przyyść gdzie, zjawić się gdzie, wohin kommen, ſich wo offenbaren, ſehen laſſen. Czy nie drugi to Alkon tu się był przybawił? *Papr. Gn.* 908.

PRZYBAWIAC się *recipr.*, nieco się obawiać, ſich ein wenig fürchten, beſorgt ſeyn. Znowu Przemysł do kaszy wraca i do łyżki, Choć się przybawia, żeby nie padł na opryszki. *Pot. Pocz.* 480.

PRZYBECZEC, *F* przybeczy *mel. dk.*, przypłacić, przyboleć czego, cierpieć za co, für etwas büßen, etwas abbüßen. Niedł go, tego a dobrze przybeczy. *Chroſć. Ow.* 168. Często człek zdrowiem i ſtrachem cielesnéy przybeczy uciechy. *Pot. Pocz.* 227. Wiedzą, że błaznowanie, które prędko minie Wiecznym przybeczą płaczem w sierczyſtym kóminie. *Pot. Pocz.* 193. Obiecuie im, że Cezar z Lepidem Gwałtownych morderſtw i rządów przybeczą. *Chroſć. Farz.* 351. Ty od Pompeia wkrótce pokonany Wuet mu przybeczysz tego i nam społem. *Chroſć. Lut.* 229. Psi ptaku, przybeczysz ty twego gdaku. *Zab.* 3, 279 *Tręb.*

PRZYBIC, *F.* przybiie *cz. dk.*, Przybiiać *kont.*, *Bh.* přibiti; *Sło.* přibijám, přinucugi; *Sr.* 1. pjibiwam, pjibiju; *Sr.* 2. pſchibiſch, *Crn.* perwyau; *Vd.* perbiti, pervdariti; *Cro.* pribiati, pribiti, pribiam; *Bs.* pribitti; *Rg.* pribitti, zabitti, pribosti; *Rs.* прибить, прибивать; gwoździami przymocować doj czego, anſchlagen, annageln; *Vc.* zbreblati, zabijati; *Rs. et Ec.* гвоздить, гвожу, гвождю, пригвождаю. Zasłona nadto nisko przybita. *Zab.* 16, 21. Czapeczka do głowy nieprzybita. *Klon. Wor. pr.*, możesz ią zdjąć). Do przybicia, mogący być przybitym, *Rs.* прибивной, прибойный. – *fig.* Nie wytrwa ci, chociaż go chciał przybić *Jabł. Buk Q 4 b.* – §. Przybiiać, przyp erać, przycifkać, feſt ſtoßen, einſtampfen, feſt ſchlagen; *Rs.* припыжать, припыживать. Na słowo komenderuiącego: przybiy! ſtępel w rurę broni się kładzie, a ręka do góry po ſtęplu się wyciąga, i ładunek mocno przybiia. *Kaw. Nar.* 241, *Jak. Art.* 1, 411. – §. Przybiiać wodę, powietrze, das Waſſer, die Luft ſchlagen. Ptaki przybiianiem powietrza rozszerzonemi ſkrzydłami, unoszą się na powietrzu; ryby rozszerzonemi opławami przybiiaiąc wodę, posuwaią się w wodzie. *Kluk Zw.* 2, 131. – §. *aliter*; hayduk, kiedy na się sukienkę z srebrnemi knaflami wdzieie, iuż go więcéy do roli abo do cepów nie przybiiesz. *Falib. E 3*, biiąc nie przypędzisz, nie przymusisz, du bringſt ihn durch keine Schläge dazu. – §. Przybić komu co na licytacyi, biciem w ſtół przyznać mu kupno, in der Auction einem etwas zuſchlagen. – §. Przybiiaią w ogromne bębny. *Lib. Hor.* 25, akkompaniuiąc muzykę, ſtosuiąc się do niéy, ſie ſchlagen dazu die Trommeln. Ta trąba sławna i w inszych kraiach (o herbie Trzy Trąby); By ktemu bębennice Polscy przybiiali, Potrzebnąby muzykę nam na wasem dawali. *Rey Zw.* 120. Z przybiianiem w ſtrony rzecz prowadzi daléy, *neruos ad verba mouens. Zebr. Ow.* 244. – §. 2) Przybiiać do brzegu, przyieżdżać, przykierować ſtatek ku brzegowi, nach dem Ufer zu ſteuern, ſchiffen, rudern. Przybić, przybić się gdzie, wylądować, *Bh.* přiſtawiti, přiſtanu (*ob.* przyſtawić); *Crn.* terniti, térnem; *Vd.* doladjati, e' ladjo dohajati, doproditi, h' kraju ladjati, perproditi, perladjati, perbrodishati, naladjati; *Rs.* приставать, приставаться, наворотить, наворачивать; landen, anlanden. Do góry téy Deukalion przybił się w łodce. *Otw. Ow.* 21. Nad brzegami rzéki, gdzie niezliczone mnóſtwo łodzi bez przeſtanku przybiia. *N. Pam.* 1, 34. Okręty Moſkiewſkie przebywaią nayodleglevsze morza, i do niezwykłych sobie mieysc przybiiaią. *Pam.* 83, 628. Przybili do brzegu nawy. *Zbył. Dr. J.* 2, wylądowali, ſie landeten. Przybiianie do brzégu, das Landen, Anlanden; *Vd.* perbrodje, perbrodba; *Rs.* приставъ. (*Rs.* приставное płata od przybicia, kotwicowe; приборъ mieysce brzegu, o które zawsze woda biie, 2) wszystko, co woda na brzeg wyrzuca).

PRZYBIEC, Przybiedz, przybiegł, *F.* przybiegnie, Przybieży *intr. dk.*, Przybiegać, Przybiełać *ndk.*, Przybiegiwać *frequ.*, *Bh.* přiběhnauti, přibíhati; *Sło.* přibehnuť, přiběhugi; *Sr.* 1. pjitlejaz, pſchibiju, pſchibjim, pſchibjham; *Crn.* perwejshâti; *Rs.* прибѣжать, прибѣгать; biegnąc gdzie przyśpieszyć, herzu laufen, herbey laufen, gelaufen kommen. Skoro go wołano, natychmiaſt przybiełał. *W. Poſt. W.* 3, 147. Na ratunek drogą daleką dziwnym śpiechem towarzyszowi biełał i przybiełał. *Warg. Wal.* 246. Serce iego, które ſtraż pilną nad ciałem miało, przybiegiwało. *Birk. Sk. B 4 b.* Przybieganie, *Sr.* 2. pſchibeg. (*Crn.* perwejshalshe, *Rs.* прибѣжище *asylum*, *Ec* прибѣглецъ zbieg, *f.* прибѣгница).

PRZYBIELSZY, -a, -e, *Cro.* pribel: *Ec.* прибѣлъ, бѣловатъ, *subalbidus. Mqcz.*, etwas weiß. (*Rs.* прибѣлить, прибѣливать przybielszym uczynić).

PRZYBIERAC, *ob.* Przybrać. PRZYBIIAC, *ob.* Przybić.

*PRZYBIOR, -u, *m.*, ſtróy, Putz. (*Rs.* приборъ a) rząd na konia, b) kuwert ſtołowy; *Bh.* Přibor miaſto Greyberg). – Korneliia o synach swoich rzekła: toć ieſt moie *ochędożeństwo a przybiory. *Glicz. Wych. C 6 b.* Panna miłuiąca przybiory. 1 *Leop. Bar.* 6, 8. Przybior zapon swoich na pychę położyli. *ib. Ezech.* 7, 20. Pysznią się, widząc na sobie złoto, perły, pierścienie i insze przybiory. *Glicz. Wych. P 1 b.* Złóż przybiory twoie! – złożyli tedy Izraelici ubiory swoie. *Leop. Ex.* 33, 5, złóż *ochędoſtwo twoie. *Bibl. Gd.*, Schmuck.

PRZYBIIACZ, -a, *m.*, który co przybiia, der Zuſchlager, Anſchlager; *Vd.* perbijavez. PRZYBIIACZKA, -i, *f.*, płocha, narzędzie tkackie, do natłoczenia i tężenia czyli przybiiania pasm poſtawy. *Otw. Ow.* 217. Płochą zowią przybiiaczkę, którą zbiiaią płótno. *Pilch. Sen, liſt* 3, 63, *Rs.* набивка; der Weberkamm, das Weberblatt. PRZYBITKA, -i, *f.*, kłaki, któremi się kula w broni przybiia, der Pfropfen auf die Kugel im Gewehre. Na kulę nabitą do armaty przychodzi przybitka, i ta tylko iednym uderzeniem przybiia się. *Jak. Art.* 1, 206 *et* 418. (*Rs.* прибойка przybita deſka; прибойникъ łopata armatna). Przybitka w licytacyi, przybicie więcéy daiącemu, das Zuſchlagen in der Auction. PRZYBITY, *ob.* Przybić.

PRZYBLAKNĄC *neutr. idntl.*, nieco wyblaknąć, ein wenig erbleichen, erblaſſen. Wieczorna czerwoność przyblakła mierzchami, Słabszy blask na obłoki rozproszone miota. *Przyb. Ab.* 80.

PRZYBŁĄKAC się *recipr. dk.*, błąkaiąc trafić na co, przybyć gdzie, herum irrend wohin treffen, auf einen Ort ſto-

ßen, wo ankommen, ſich wohin verirren. Przybłąkał się na iego dwór iakiś frant. *Falib. R.* 3. O herbach tych nie wiem, zkąd się do Polſki przybłąkały. *Papr. Gn.* 115. Nie wiem, gdzie się w téy ślepocie przybłąkasz? *Rey Ap.* 69, *Cziach. G* 2. – Przybłąkały, z przypadkiem przybyły, zufällig angekommen, wohin verirrt. Nowy iakiś i przybłąkały naród. *Krom.* 7. Żołnierz ieden nieznaczny, pospolity i przybłąkały, źdźwignął z ziemi Bolesława. *Krom.* 159.

PRZYBLANKI *plur.*, blanki poboczne, Seitenblanken. Zamek nowemi przyblankami obmocnili; *propugnacula. Krom.* 711.

PRZYBŁAŹNIEYSZY, – a, – e, *subabsurdus. Mącz.*, ein wenig närriſch. (*Rs.* прибла́жникъ swawolować, przyдурнѣть błazna udawać).

PRZYBŁĘKITNIEYSZY, PRZYBŁĘKITNY, – a, – e, *subcaeruleus. Mącz.*, ins Himmelblaue, ein wenig bläulig.

*PRZYBLIŻ, – u, *m.*, przybliżanie, die Annäherung. Czeka przybliżu sprzymierzeńca swego. *Stas. Num.* 1, 102.

PRZYBLIŻYĆ, *F.* przybliży *cz. dok.*, Przybliżać *ndk.*, *Slo.* priblížit'; *Sor.* 1. pjiblížupu; *Vd.* perblisati, perblishati, perblishuvati; *Croat.* priblisavati, priblisavam, prisstranchiti (cf. ſtrona); *Sla.* priblixati; *Rag.* priblixati; *Bsn.* pribliagjati, pribliagivati, primiçati; *Ross.* приближить, приближать; bliżéy przysuwać, näher rücken, annähern. Przybliżyć się, Przybliżać, näher rücken, ſich nähern, annähern; *Bh.* přiblížiti ſe; *Sr.* 1. pjiblížam ſe; *Vd.* se perblishovat; *Dl.* priblixatiſse; *Ross.* предстоять, предстою. Przybliżał się tedy iuż dzień święty Prześnic. 3 *Leop.* 22, 1, nadchodził iuż. 1 *Leop.*). Przybliżały iuż dni śmierci Dawidowéy. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 2, 1, nadchodziły. 1 *Leop.*). Przybliżaiący co, *Rg.* priblijxnik. Nie do przybliżenia, *Eccl.* неприближимый *non appropinquabilis.* – *Math.* Wyciągnąć pierwiastek kwadratu przez przybliżenie, *per approximationem. Jak. Nat.* 1, 105, *Ustrz. Alg.* 2, 82, *Geom.* 1, 101, durch die Annäherung.

PRZYBŁOTNY, – a, – e, przy błotach będący, beym Sumpfe, am Sumpfe; *Rs.* приболо́тный; *Subſt.* прибо-ло́мье.

PRZYBOCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, przy boku czyim będący, an der Seite befindlich. Otworzył cesarz myśl swoię przyborznym panom. *Nar. Hiſt.* 2, 89, *ob.* Przybok.

PRZYBOIAŹLIWSZY, – a, – e, *paullo timidior. Mącz.*, ein wenig furchtſam.

PRZYBOK, – u, *m.*, pobocznica, der Seitentheil, die Seite. Palmy ryte były po bokach przysionku; także też przyboki domu i tramy. *Radz. Exech.* 41, 26, na kòtorach. *Bibl. Gd.*).

PRZYBOLEĆ, *F.* przyboli czego, *vel* od czego *med. dok.*, Przyboliwać *frequ. et contin.*, ból poczuć, przycierpieć, bolem przypłacić, ſchmerzlich empfinden, büßen. Nie barzo ſkąpiec gospodarz niewoli, Gość piie smaczno, gospodarz przyboli. *Brath. D.* Jednak mu i tu nie dał bóg po woli, Miasto pociechy, podobno przyboli. *Białob. Odm.* 20. Rzplta i wasze Ruſkie kraie za swoie, nie za cudze, być rozumiała, i z onych zniszczenia sobie a nie komu inszemu przyboliwała szkodę. *Swad.* 1, 19 *Fréd.* Przyiacielem bądź w miarę, bo gdy się wyleiesz, Możesz się zaś ucieszyć, dziesięć przyboleiesz. *Cn. Ad.* 965.

PRZYBOŚĆ, *F.* przybodzie *cz. dk.*, Przybadać *ndk.*, bodząc przypędzić, herbey ſtoßen, mit Stoßen und Stechen antreiben; *Rg.* pribosti, pribadam; *Cro.* pribádam, pribolszem). Oltre bo'zce przyrodzenia to człowieczeństwo nasze pilnie przybadaią. *Rey Zw.* 56 *b.*

PRZYBOŻKOWAĆ się *rec. dk.*, bożkuiąc się przyszczurować się, obłudnie wkradać się w czyie serce, zaufanie, ſich heuchleriſch einſchleichen, einſchmeicheln. Niechay uważa Witold łapowietrzony ten upominek być, z którym się mu przybożkowany nieprzyiaciel ofiaruie, *deuotus. Krom.* 501.

PRZYBRAĆ, *F.* przybierze, przybiorę *cz. dk.*, Przybierać *ndk.*, *Bh.* přibrati, přibjrati; *Sr.* 1. pſchiberu, pjiberam, pſchizbiru, pſchizbjram, pjiwezmu, pjimzaté, *Vd.* perjeti; *Cro.* pribiram; *Rs.* прибрать, прибирать; *Ec.* примзяти, примземлю; więcey ieszcze dobrać, noch mehr hinzu nehmen. Jeszcze sobie trzech ludzi przybrać muszę. *Ur.* Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić. *Mag. Nſk. Lemma* nazywamy podaniem przybranym, że nie należy właściwie do téy rzeczy, o któréy mowa, i że się przybiera czasem z inszey części matematyki dla ułatwienia dalszego ciągu, *Geom.* 1, 170. Przybrać sobie przyiaciela, przyiaciołkę, żonę, wybrać sobie na pomoc, ſich einen Freund, eine Freundinn, Gattinn wählen, nehmen (zu ſeiner Beyhülfe); *Rs.* сопіобщи́ти, сопіобщаю. Umyśliłem sobie onę panienkę przybrać za żonę. *Kras. Pod.* 2, 146. – *Similiter*; Dzieci sobie za własne przybierać. *Gal. Cyw.* 1, 72, przysposabiać, an Kindesſtatt annehmen, adoptiren. – Król senatorów do siebie przybiera, Którym rzecz posła hardego otwiera. *Auxp.* 37, bierze ich do siebie, przyzywa, er nimmt ſie zu ſich, ruft ſie zu ſich. – *Poet.* Tu lub słowik mutety wywiera, Lub trelnym czyżyk organkiem przybiera. *Zab.* 9, 17, przyśpiewuie przechieraiąc głosem, accompagnirt trillernd. – §. Przybrany klucz, główny, do otwierania kilku zamków. *Tr.*, der Hauptſchlüſſel; *Rs.* приборникъ. – §. Przybierać, przystraiać, ſchmücken, putzen. (*Rs.* приборчивой rządny, lubiący porządek, приборчивость porządność, прибира́тель sprzątacz, прибира́ха bierze, gdzie nie położył). Upiększyła a przybrała głowę swoię Jezabel. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 30. Rozkazał król komornikowi, aby Esterze dano ubiór, i żeby tak samę, iako fraucymer iéy, przybrał i ozdobił. 1 *Leop. Eſt.* 2, 9. Korneciarki, zamiast coby miały żony w kornety, to one mężów w rogi przybieraią. *Teatr* 15, 48. Ani Salomon we wszyſtkiey ozdobie swoiéy nie bywał tak przybrany, jak iedna z tych liliy. *Sk. Kaz.* 374. Stroie i twarzy przybierania wydworne i wymyślne miała. *Sk. Dz.* 892, ochędoſtwa, przybiory, ſtroie, Putz, Schmuck. Przybrane ściany kopersztychami. *Xiądz.* 21, przykryte dla ozdoby, przyozdobione, geziert, bekleidet, bedeckt. Stół bez przybrania i taflów. *Teatr* 196, 11. Przybrać konia. *Tr.*, w rzędy go ubrać, ein Pferd anputzen, anſchirren. (*Rs.* приборъ rząd na konia). Każ aby w ſtayni była wszelka gotowość, konie przybrane, o czubach nie zapomnieć. *Teatr* 26 *b*, 12, angeſchirrt. Osieł, gdy go przybierzesz, zasada się, po sobie poglądaiąc, iako ubrany koń. *Zrn. Pſt.* 15. – *fig.* Niech się ten w obce przybiera ozdoby, Kto nie ma s własnéy zaszczytu osoby. *Nar. Dz.* 1, 94. W dziele tym światło

światło i duch obywatelski przybrane są w powabną zabawy powierzchowność. *Gaz. Nar.* 1, 22, eingekleidet. Choć miłości słowa nie wspomniała, W barwę jednak przyiaźni miłość przybierała. *Zab.* 1 6, 79 *Alb.* Przybierz się tylko w moię postać. *Teatr* 7, 82, weź ią na siebie, nimm meine Geſtalt an). Przymusza się do przybrania na się miny wesołey. *Teatr* 47, 50, do przyięcia na się takiey miny, er zwingt ſich, eine heitere Miene anzunehmen). Zacznę inaczey myślić; iego przybiorę zupełnie zdanie. *Teatr* 22, 14, przywłaszczę sobie, annehmen, ſich zu eigen machen jemandes Denkart. - §. *transl.* Przybrać się w co, opatrzyć się w co, ſich mit etwas verſehen, verſorgen. Ubogich odziewał, sam siebie obnażał; ale się tym sposobem w zapłatę bożą przybierał. *St. Zyw.* 1, 350. Kto się przybierze w cnotę i uzbroi, Wszystkich affektów szturmu się nie boi. *Paſt. F.* 146. Nie więcey w piękność, iak w chytrość przybrana. *Paſt. F.* 54. Przybrać okręt w liny, fortecę w żywność. *Tr.* - §. Przybierać się do czego, z brać się do czego, gotować się do czego, ſich zu etwas anſchicken. Przybieram się do tego, żebym drogę naprawić kazał. *Teatr* 19, 9. Nie kazał ludziom moim przybierać się do drogi, gdyż postanowił mnie tego dnia zatrzymać u siebie. *Xiądz.* 20. - §. Przybierać wędzidła, cuglów *etc.*, przyciągać, skracać, den Zügel anziehen. Faeton, nie wie co robić, z lécem nie rozumie Jak go podać, lub przybrać, *nec froena remittit, nec retinere valet. Zebr. Ow.* 33. Jednym wędzidła przybierać, a tamtych zacinać. *Pot. Arg.* 321. Trudnoć przybierać naturze wędzidła. *Chroſt. Fars.* 282. Za iego prośbą swoiemu gniewowi przybiorą popręgi. *Pot. Arg.* 758, wściągaią go). - §. *Verb. Med.* Przybierać, przyrastać, wzrastać, wachſen, höher ſteigen, zunehmen, *Sr.* 1. pjiberam *affluo, increſco*). Potęga Turecka wraz przybiera. *Klok. Turk.* 80. Wisła przybrała. *Tr.* PRZYBRANIE, a) *Subſt. Verb.*, *Sr.* 1. pjiberano, b) *adverb.*, chędogo, *ornate* stroyno. *Mącz.*, geſchmückt.

PRZYBRUDZIĆ *cz. dk.*, trochę zabrudzić, etwas beſchmutzen, *Rs.* примарàть. Miał przybrudzone palce. *Zab.* 13, 189.

PRZYBRZĄKAĆ *cz. ndk.*, przynócać, *adsonare. Mącz.*, mit Saitenſpiel begleiten, brząkaiąc przybić.

PRZYBRZEŻE, - a, *n.*, *Ec.* прибрежїе, mieysce nie daleko brzegu, eine Ufergegend, Küſtengegend. Przybrzeża ieziornych sitfik pełne. *Otw. Ow.* 558. PRZYBRZEŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, przy brzegu będący, Küſten-, *Ross.* прибережный.

PRZYBRZYDNĄĆ *neutr. idntl.*, dosyć omierzłym się stać, ziemlich häßlich werden, zum Ekel werden. Mieysce błotniſte albo smrodem ścierwów przybrzydłe. *Bals. Nied.* 1, 125.

PRZYBUDOWAĆ *cz. dk.*, budowania przyczynić, hinzubauen; *Boh.* přiſtawěti (*ob.* przyſtawić); *Sr.* 1. pjitwaritj; *Rs.* пригородить, пригораживать, пристроить, пристроивать. Przybudować do czego co, *adſtruere*; przybudować wzgórę *ſuperſtruere. Cn. Th.*, *Rs.* надабывать, надабывать, надстроить, надстраивать. Gospodarz, gdy iuż pole zasiał, ma się wnet starać, aby czego trzeba, w domu przybudował. *Haur Ek.* 44. Skanderbeg zabawił w mieście kilka dni, by rozkazał nieco ku obronie przybudować. *Baz. Sk.* 278. Przybudujący, *Ec.*

PRZYBUDÓWKA, - wki, *m.*, przyłudowana część, пристройка, надстройка, пригродка, etwas Angebautes, Hinzugebautes. Dom złożony iest z wielu przybudówków. *Karp.* 3, 138.

PRZYBUS, - u, *m.*, *Botan. equiſetum fluuiatile*, gatunek końskiego ogona. *Kluk. Dyk.* 1, 202, Flußkannenkraut, eine Art Schachtelhalm.

*PRZYBUŻEŃSTWO, - a, *n.*, *Boh.* přibuzenſtwj, přibuznoſt, powinnowactwo, die Verwandtſchaft. Dał Moyżesz dzierżawę pokoleniu synów Ruben, według przybużeństwa a rodziny iego. 2 *Leop. Joz.* 13, 15, według powinnowactwa ich. 3 *Leop.*); *Boh.* přibuzný, *Slo.* pribuzni powinnowaty.

PRZYBYĆ, *F.* przybędzie, przybędę *Med. dk.*, Przybywać *Ndk.*, *Bh.* přibyti, přibywati, přibywati, *Rs.* прибыть, прибываю, przybywa czego, z przymnaża się, więcey się przyczynia, (*oppos.* ubywa), es wird mehr, kommt mehr dazu, nimmt zu, wächſt, vermehrt ſich. Jednym nie wiele przybędzie. *Cn. Ad.* 313. Ile ci lat przybywa do młodości, tyle ci ubywa z życia. *Off. Sen.* 70. Bogactw przybywa, cnoty ubywa. *Cn. Ad.* 30. Łakomemu z pieniędzmi chciwości przybywa. *Cn. Ad.* 423. - 2) Przybyć zkąd, dokąd, do kogo, gdzie, z stanąć, przyyść tam, przyiechać, przypłynąć, ankommen, eintreffen, anlangen; *Slo.* přibýwám; *Vd.* dopriti, napriti, sempriti; *Cro.* pribivam; (*Crn.* prebivam *habito*, *Bs. et Dl.* pribivati *habitare*; *Rg.* pribivati, z mieszkać; *Ross.* пріобрѣтать, зыскать, zarobić). Już nie piesso, iak przedtym, ale iezdno do Jeruzalem przybywa. *Dambr. kaz.* 5, już nie przychodzi, lecz przyieżdża). Z nieba nam gością przybywa Ta panienka wstydliwa. *Groch. W.* 122. Jak w stu koni przybył. *Rys. Ad.* 18, wielki posiłek). Przybywszy do Warszawy, piszę do niego, *Tr.* Przybycie, przyyście, przybywanie, przypłynienie, przyiazd, das Eintreffen, Anlangen, Ankommen, *Cn. Th.*, *Vd.* nachod, sempritje, perkod, perbaja; *Rs.* прибытіе, пришествіе; *aliter* przybycie, *ob.* Przybyt. PRZYBYSŁAW, - a, *m.*, imię męzkie; *crescens gloria*; *Frenzel in Weſtphal. monument.* 2, 2412. PRZYBYCIEŃ, - tnia, *m.*, PRZYBYSZ, - a, *m.*, przybyły, przybywaiący zkąd inąd, przychodzący, przychodzień, *aduena*, ein Ankömmling; *Sr.* 1. pjibéwat; *Crn.* perséłnik, novâz; *Cro.* priszélecz, sztanovnik; (*Vd.* prebivalec, *Sla.* pribivalac, *Bs.* pribivalaç, z mieszkaniec); *Bs.* priscjalaç, prisclaç, innestranaç; *Rs.* переселенецъ; *Ec.* переселникъ, пришлецъ, странный человѣкъ, заѣжжей, пришелецъ, пришельникъ, приустранившійся. который учинился странныимъ или пришельцемъ, удалился отъ своихъ; cf. Pochoży, Zachoży). Żaden dom w Litwie, chyba z Polski przybysz, Samsonem się nie pieczętuie. *Nies.* 4, 6. Xiążę Daniło, będąc przybytniem Halickiey ziemi potężnieyszym, inszych kniaziow sobie zhołdował. *Stryik.* 280. §. PRZYBYCIEŃ, PRZYBYSZ, - u, *m.*, przybyły miesiąc, *Boh.* přibytný měsýc, bruden (cf. Grudzień), ruden, měsýc přibytný, *t. s.* ein nachtebo mieſyca naſtáni, *mensis intercalaris*, *Rs.* високосный, der Schaltmonat. Miesiąc maiący dwa nowie księżyca, ieden piérwszych dni, drugi na końcu. *Przyb. Mscr.* Przybysz, właściwiey dzień przestępny, 25ty Lutego w roku przybyszowym. *ib.*, der Schalttag; *ob.* Przestęp). Przybysz z woli ludzkiey nastał; złożyli ludzie z czterech lat

godziny w kupę w 24 i uczynili dzień zupełny, który dzień w czwarty rok wkładaią w miesiąc Lutego, i zowią ten rok przybyszem, bo w nim dzień przybywa, z godzin złożony inszych roków. *Petr. Wod.* 29. - 2) przybysz, przybyt, przybytek, przymnożenie, przysporzenie, die Vermehrung, das Hinzukommen, Vermehren; (*Bs.* pribitak, dobit *lucrum, quaestus*; *Ross.* прибытокъ zysk, *dem.* прибыльца; прибыточество zyskanie, przymnożenie korzystanie). Z przyięciem wiary, zaraz i przybysz honorów, gdy Bolesław koroną królewską uczczony. *Psalmod.* 14. Swiatłości wieczne przybysze i wieczne uymy. *Susz. P.* 3, *T.* 3. PRZYBYSZOWY, *PRZYBYSZNY (*Chodk. Kost.* 90)*i*, - a, - e, przybyty, przybyły, przydatny, hinzugefügt, (*Rs.* прибыльный, прибыточественный, прибыточный zyskowy; *Rs.* прибыльщикъ interessowany człowiek). Historye o tey miłości, są przybyszowe kawałki tey sztuki, czyli epizody. *Teatr* 24, 11 *Czartor.* - §. przybyszowy człowiek, przybycień, ein Ankömmling, ein Fremder. Przez zbytnie przywiązanie do przybyszowych osob, ziomków swoich krzywdzą. *Mon.* 65, 407. - §. Przybyszowy rok, w którym miesiąc przybysz, maiący dwa nowie księżyca. *Przyb. Mscr.*, das Schaltjahr, da der Februar zwey Neumonden hat; *Rs.* високосный, *Ec.* високосъ, висекмосъ, висекмъ, *bissextus.* Rok przybyszowy, w którym ieden miesiąc przybywa. *Sniad. Jeo.* 211; cf. przestępny rok). *Os. F.* 528; 2 PRZYBYTNIOWY miesięczny rok, trzynaście ma lunacyy, pospolity 12. *Zebr. Zw.* 25. PRZYBYT, - u, *m.*, PRZYBYTEK, - tku, *m.*, przymnożenie, przybycie, przybywanie, przyrastanie, das Hinzukommen, Wachsen, Steigen; *Bh.* přibytek, *Rs.* прибытъ, прибытокъ. Pomnożenie maiątków naszych iakimkolwiek godziwym sposobem, nazywa się przybyt albo przybycie. *Ostr. P. C.* 1, 127, cf. dorobek). Z przybytku głowa nie boli. *Rys. Ad.* 77. Kto mnoży maiętność swoię lichwą i przybytkiem ... *Bud. Prov.* 28, 8; przyrabianiem, dorobkiem). Łagodny przybyt namiętności, i wzrost nieznaczny. *Pilch. Sen. Gn.* 275. Pełność przybytku nie przyymuie. *Pilch. Sen. list* 2, 112, do pełnéy beczki nie doleiesz). - 2) Przybyt, przybycie, stanienie gdzie, przyiazd, przyyście, die Ankunft. Larmo z trwogą w obozie za iego przybytem. *Potz. Poc.* 236. - 3) PRZYBYTEK, *Bh.* přibytek; *Slo.* přibytek, obydli (*ob.* obywać gdzie, obywatel); *Crn.* prebivalshe (prebivam, z mieszkam; cf. przebywać); *Vd.* prebivalishe, pohishtvu, prebivanje, stanualishe; *Bs.* pribivaliscte, dom, kuchja, stan, staniscte (cf. kuczka, cf. stancya); *Rg.* pribivaliscte, stanje, stan; *Hg.* szállás, *ob.* szałasz); *Cro.* prebivalische; *Rs.* обиталіще, жилище, mieszkanie, pomieszkanie, die Wohnung. Przybytek czyście umieść. *Sien.* 478. *Poloni hoc nomine in sacris tantum de tabernaculo Dei usurpant, quod in illo praesens credebatur*, die Stiftshütte im A. T. Przybytek był w pośrzód kościoła Salomonowego, w którym stawali kapłani dla ofiar. *Rey Ap.* 89. Pospolicie piszą przybytek; ale lepiey Przebytek, od przebywania. *Bud. Ex.* 26, 1, *not.* Kościoł, iest to mieysce przybytku boga. *Lach. Kaz.* 1, 513, *Wys. Kat.* 445. PRZYBYŁY, PRZYBYTY, - a, - e, który przybył, stanął, angekommen, angelangt. Żaden przybyty posiłek nas nie cieszy. *Tward. W. D.* 2, 153. - §. Przybyły, Przybyty, przybytny, z przydatny zkąd inąd, wo anders

her zugegeben, hinzugenommen, hinzugekommen. Swiatłość ta na Jezusie, iako iemu wrodzona, a nie zkąd inąd przybyła, przenikała. *Sk. Zyw.* 2, 95. Jezus na ciało swe mocą swoią wrodzoną, puścił światłość nie przybyłą, ani przychodzącą, ale tę, którą miał od wieku. *Sk. Zyw.* 2, 94. Duch S. przy tey świętey sprawie iest *przybytni. *Rey Pst. R* 2, przybywaiący na pomoc). - §. Przybytny, przytomny, gegenwärtig. W tym sakramencie Chrystus sam przybytny a obecny iest. *W. Post. W.* 219.

PRZYCAPIĆ *cz. dk.*, z góry nagle schwycić, plötzlich von oben ergreifen, erwischen. Orzeł borsuka przycapi i porwie, iak chart zaiąca. *Haur. Sk.* 302.

PRZYCHADZAĆ Przychodzić *ob.* Przyiść.

PRZYCHCIWIĆ *cz. dk.*, chciwość czego wzbudzaiąc przynęcić, gierig auf etwas machen, die Begierde zu etwas rege machen, lüstern machen, anlocken. Żeby żołnierzy przychciwić, każdemu pewną nadgrodę naznaczył. *Chrość. Fars.* 67. Po tym zwycięztwie, żeby go przychciwić, Zgoła nikogo nie radzi mu żywić. *Pot. Sył.* 209 *et* 318. Kto zrazu dobrze krogulca przychciwi, Na głos się wabi, tak twierdzą myśliwi. *Zab.* 15, 243. PRZYCHCIWSZY, PRZYCHCIWY, - a, - e, PRZYCHCIWIE *adv.*, trochę łakomy, ein wenig gierig, habsüchtig. Gdy kto przyskąpo żyie i przychciwie skrzętny, mówmy, że iest oszczędny i iutra pamiętny. *Hor. sat.* 35. PRZYCHĘCIĆ *cz. dk*, Przychęcać *ndk.*, *Rs. vulg.* приварить, приваривать, przywabić, ochotę do czego wzbudzić, anlocken, anmuntern zu etwas. Woysko mową tą przychęci. *Jabł. Buk. U b.* Cóż niewieściuchów do woyny przychęci? *Kchow. Wied.* 5. Ja się siłę, przychęcam wylękłe mieszczany znowu k nieprzyiaciołom. *Zebr. Ow.* 322, *exhortor*). Zrzódło to przychęca ludzie upragnione. *P. Kch. Jer.* 375. Lud obcy wolnościami od zwykłych danin przychęcony, bogactwa kraiowe pomnażał. *Nar. Hist.* 5, 325, *Kłok. Turk.* 100. Szczęśliwa, gdybym mu mogła królewnę przychęcić. *Pot. Arg.* 339, przychylną mu uczynić).

PRZYCHĘDOŻYĆ *cz. dk.*, w *ochędostwa przybrać, przystroić, ozdobić, schmücken, ausschmücken. Urumieniła sobie twarz i przychędożyła głowę swoię. *Bud.* 2 *Reg.* 9, 30. Salomon we wszey chwale swoiey, nie był nigdy tak przychędożon, iak ieden z tych kwiatków. *W. Post. W.* 2, 225. Przychędożyli kościoł koronami złotemi. *Leop.* 1 *Mach.* 4, 57. Stół przychędożony był przed nim. *Leop. Ezech.* 23, 41; stoł przygotowany. *Bibl. Gd.*). Pacholę stół ma przychędożyć, obrus biały pościele, prawdę w pośrzodku położy. *Eraz. Ob. E.* Koń, choć dekiem, pochwami, alcbanty przychędożony, przecię koniem będzie. *Kosz. Lor.* 7, przybrany, ubrany). Przychędożone sprawy. *Rey Pst. Mmm* 1, przybarwione). Nauka iest naykosztowniejsze przychędożenie człowiekowi mądremu. *Kosz. Lor.* 12 *b*, ozdoba, Schmuck).

PRZYCHEŁZNAĆ *ob.* Przyuzdać. PRZYCHERA *Tr.*, *ob.* Przechera.

PRZYCHĘTA, - y, ł., przychęcenie, die Anlockung. Nieznana dotąd przychęta do prędkiey zguby ią wzywa. *Morszt.* 52.

PRZYCHŁODNIEYSZY, - a, - e, *Cn. Th.*, etwas kühler.

PRZYCHMURNIESZY, - a, - e, *Cn. Th.*, etwas trübe, umwölkt.

PRZYCHÓD, - u, *m.*, (*Boh.* příchod, příjchod; *Sr.* 1.

pjilhad; *Vd.* perhod, perhaja; *Crn.* perhod, prihod; *Rg.* prihòd, prihòdiscte; *Dl.* prihodischije; *Cro.* prihòd, prihodische; *Rs.* приходъ, ż przyyście *adventus*); dochód, iatrata, das Einkommen, die Einnahme; *Crn.* perhodilshe, perhodishe; *Rs.* приходъ, (z. fara, parafiia, plebaniia). Większe expensa, niżeli przychody, Do ubóstwa cię wiedą panie młody. *Zegl. Ad.* 139, *Teatr* 19 *b*, 40. Więcéy nie można expensować, iak tyle ile iest przychodu; bo wydatek nad przychód z cudzych iest pieniędzy. *Teatr* 19 *b*, 43. PRZYCHODNI, - ia, - ie, PRZYCHODNY, PRZYCHODNIOWY, - a, - e, przybyły. niekraiowy, *przespolny, przewożny, fremd angekommen, nicht inländisch; *Slo.* přijchoźý; *Sr.* 1. pjilhadnicżki, pschichodny; (*Sr.* 1. pschichodny nan teść, pschichodna maćj teścia, pschichodny syn zięć, *quasi aduentitius*); *Cro.* pribòdni; *Rs.* прихожій, *Es.* присѣльничій, прижелачій; (*Rs.* приходскій parafiański, plebański; *Ec.* неприходный *aditu difficilis*, nieprzystępny). Część Gotów z wysp północnych przychodnia. *Nar. Hst.* 2, 2. Muzą przychodnią iestem z Parnasu w te kraie. *Groch. IV.* 431. - §. *przychodny, zyskowny, przysparzaiący, Nutzen bringend. Jako wiele pożytecznych, przychodnych, tudzież znacznie zawołanych pożytków ma w sobie nauka! *Glicz. Wyob. G 7 b.* PRZYCHODOWY, - a, - e, od przychodu, Einnahme-, *Rs.* приходный. PRZYCHODZIĆ *ob.* Przyiść. PRZYCHODZICIEL, - a, *m.*, nawiedzacz. *Cn. Th.*, który do kogo przychodzi, der zu einem kommt, der Besucher. PRZYCHODZIEŃ, - dnia, *m.*, *Bh.* přichozy, łhotnik; *Slo.* přichadnik; *Crn.* perhajanek, perhajavz, persélnik, *Vd.* perhajavez, perhodnik, prideuik, napridenik; *Cro.* prihodnik, priszélecz; *Dl.* prislacz; *Rg.* prihodnik, prisclaz, pridoscjàlaz, priscjalaz, tùghin, tùghinin, innostranaz; *Rs.* переселéнецъ; (*Rs.* прихожанинъ parafianin, *f.* прихóжанка); *Ec.* пришлéцъ, пришéлецъ, пришельникъ, странный человѣкъ, заѣжжей переселникъ, пришлый чужестранникъ, который учинился странникомъ или пришельцемъ, удалясь отъ своихъ; zkądinąd przybyły, przybyniec, *ob.* pochoży, *zachoży; der Ankömmling, ein angekommner Fremder. Miasta zaludnione przychodniem obcym. *Ust. K.* 1, 232. Naywięcey gromadziło się przychodnia do Polski z kraiów Niemieckich. *ib.* Gdy do niéy przyszedł czasu głodu i nędzy, przyięła przychodnia. *Baz. Hst.* 356. Głupiego pociechy dziś przyydą, dziś odeydą, Bo nie są mieszkańcami, ale przychodniami. *Opal. sat.* 125. Przychodniem być, *Ec.* пришельствовать. Przychodniem ia na ziemi. *Bud. Ps.* 119, 19. Kleofas ma Chrystusa za *przychodnia*, bo z onego świata na ten *przyszedł*, i z świata znowu *odszedł* do chwały Oyca. *Dambr.* 225.

PRZYCHOROWAĆ czego, *med. dk.*, przypłacić co chorobą, n. p. przychorowasz obżarstwa twoiego. *X. Kam.*, durch Krankheit wofür büßen. PRZYCHORSZY, - a, - e, *Cn. Th.*, ein wenig krank, kränklich.

PRZYCHOWAĆ *cz. dk.*, Przychowywać *kont. Fr.*, Przychowuie *Pr.*, (*Bh.* přichowati ſobě, z oszczędzać), *Ross.* прижи́ть, прижива́ть, приберечь приберега́ть; cielę, prosię przychować, przy drugim bydle wychować, mit auffuttern, aufziehen. Mąkę przedawać do Gdańska; otręby zostawaią, któremi dobytek na oborze bardzo wielkie będzie się mógł przychowywać. *Haur Ek.* 75. PRZYCHOWEK, - wku, *m.*, (*Bh.* přichowek *peculium*), młody wychow abo przyrost stada, treody, przypłodek, Zuzucht, junges Zuchtvieh, neuer Anwachs, Zuwachs. Krowy się corok latuią i mnożą J w przychowku ich nigdy nie ubożą. *Chrość. Job.* 75.

PRZYCHUCHNĄĆ *cz. idntl.*, przychuchać *ndk.*, chuchem się przyłożyć, dazu hauchen, *Slo.* přidychugi, *Sr.* 1. pjis dechupu.

PRZYCHUDSZY, - a, - e, *Cn. Th.*, ein wenig mager.

PRZYCHUTNIWAĆ komu *cz. kont.*, chutliwie przystawać na iego zdanie, einem beypflichten. Co tylko usta otworzył, wszyscy w głos słowom iego przychutniwali. *Tr. Tel.* 267.

PRZYCHWALIĆ *cz. dk.*, Przychwalać *ndk.*; pochwałę mu oddawać, einem Lob und Beyfall zollen. W oczy ci przychwala, za ocryma kąsa. *Dmoch. Szt. R.* 19. - §. Macedoniia w dzisieyszey nędzy daremno się przychwala z męstwa Filipowego. *Boter.* 133, daremno się chełpi.

PRZYCHWYCIĆ *cz. dk.*, Przychwytywać *kont. Fr.*, Przychwytuie *Pr.*, *Bh.* přichytiti, *Rg.* prihittiti, prihitìti, *Rs.* прихватить, прихватывать; zachwyciwszy do siebie przyciągać, ergreiffen und an ſich reißen, an ſich ziehen. Okręt przychwycić kotwą w haczastey odnodze. *Przyb. Milt.* 45. Rannych przychwytuią, rany obwiiaią, *saucios summouent. Krom.* 464. Przychwycenie, *Rs.* прихва́тка.

PRZYCHYLIĆ *cz. dk.*, Przychylać *ndk.*, *Bh.* přichýliti, *Sr.* 1. pjichilicj, przychylnym uczynić, nachylić, hinneigen, hinbeugen, geneigt machen. Łokietek dla ,większego sobie przychylenia papieża, odnowił zwyczay płacenia Świętopietrza. *Nar. Hst.* 5, 430. Dobrodzieyſtwy swemi ku nam go przychylił i zniewolił. *Pilch. Sall.* 143. Król przychylał ku sobie serca synów Izraelskich. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 15. Przychylmyż i umysły i uszy swe z pilnością do tego, iakobyśmy Krystusa poznać mogli. *Zrn. Pst.* 15. Przychylaiąc się do prośby waszey, komissyą wyznaczamy. *Vol. Leg.* 8, 568 *et* 581, ſtosuiąc się łaskawie, ſich geneigt bezeugen. Rozumienie, które Turcy maią o potędze Sułtana, przychyla się do bałwochwalstwa, gdy go iak za boga iakiego maią. *Klok. Turk.* 5, przybliża się, nähert ſich an. PRZYCHYLNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* přichýlnost, *Slo.* náchylnosť; *Sr.* 1. nakhibitosći; *Vd.* nagnenje, dobrovolnost; *Cro.* nagibanye; *Rg.* priklonstvo, priklonitos; *Rs.* наклонность, благосклонность, благопріятность, благопріятство, благоволеніе, благоприбытливость, пристрастіе, преданность, любительство, милость, милованіе, доброжелательство, снисходительность; *Ec.* схожде́нїе, снисхожденіе; skłonność, chęć. *Cn. Th.*, die Neigung, Geneigtheit. PRZYCHYLNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* přichýlný; *Slo* náchylný; *Vd.* nagnjen, dobrovolen (*ob.* nagiąć); *Rs.* благопреклонный, благоприбытливый, наклонный, благосклонный, доброжелательный, доброжела́тель, *f.* доброжелательница, доброхо́тный, доброхотъ, преданный, (cf. oddany komu), пристрастный, снисходительный; *Ec.* сходительный; skłonny, sprzyiazny, chętny, geneigt. Przychylnym być, *Rs.* доброжела́тельствовать, доброхо́тствовать. Nikanor miłował Judę z prawéy myśli, a był mu bardzo przychylny. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 24. Gdy go ni dzie nie widziano, wszczęła się wielka trwoga, zwłaszcza między temi, którzy mu przychylnieysi i sprzyiaźnieysi byli. *Baz. Sk.*

405. Prawo zawsze iest przychylnieysze obwinionemu, niż żałuiącemu. *Sax. Porz.* 150, *Szczerb. Sax.* 442. Zawsze było ku złemu przychylne przyrodzenie. *Rey Ap.* 1.

PRZYCHYTRZSZY, PRZYCHYTRY, -a, -e, etwas argliſtig, *Rs.* хитроватый. *Przychytrz, taienmie zdradliwy *subdolus. Męcz.* Przychytry, uſty i sercem zawodny, iest do dworſkich interessów zgodny. *Hor. sat.* 55, *Pilch. Sall.* 287.

PRZYCIĄĆ, przyciął, *F.* przytnie *cz. idntl.*, Przycinać *ndk.*, cięciem nacierać, einhauen, hauend einbringen, losgehen auf jemanden. Mieczmi na siebie przycinają. *P. Kch. Orl.* 1, 302. Nie czekaiąc Piotr odprawy, przyciął na Malcha. *Miaſk. ryt.* 56. Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać; on nie uſtępuie mi kroku, nacieram więc żwawiey, rozumieiąc, iż go tym przycięciem pokonam. *Mon.* 64, 404. Mnie na zniesienie całego reymentu dosyć iest, sześć razy przyciąć. *Boh. Kom.* 4, 231. Zawziętość większa, drżę iak na mnie przytnie. *Teatr* 44 *b*, 82. Srodze nań z obu rącz oba przycinali. *P. Kch. Orl.* 1, 383. – *fig.* Nie zawsze się składać, trzeba i przyciąć. *Fr. Ad.* 47; niezawsze kronić się, trzeba i nacierać. – §. Przycinać komu, przymawiać, *Vd.* vushagati, aisnati, pehati, presbkarjati; *Rs.* забадать, забажу, auf einen ſticheln. Komu przycinasz tą mową? *Teatr* 7 *c*, 15. Uszczypliwie mówi, przycina, szczypie. *Cn. Ad.* 1219. Sędzia niesprawiedliwie sądzi; chcąc mu kto delikatnie przyciąć, powiada iaką dykteryykę o drugim takimże sędziu. *Mon.* 71, 394. Przycinanie, *Vd.* pobadanje, bodezhina, podbodaria, pehanje, pikanje). Przycinaiący, *Rs.* огрызающий. To zgubiwszy, nakoniec iuż i bogom przycina. *Pot. Arg.* 211. Już też to łga, iak czapka; tu ci prawda przytnie, Jam to lepiey widział. *Zab.* 15, 182. – 2) przycinać zęby, przyciskać, zcinać zęby, die Zähne zuſammen beißen. Przycina zęby, marszczy czoło, gdy spoſtrzega żołnierze ſtare, a rotmiſtrze młokosy. *Stas. Num.* 1, 103. – c) Przycinać co, nisko ucinać. *Cn. Th.*, dicht abhauen, abſchneiden, behauen, beſchneiden. Gdy się oyczyznie znacznieyy chcę ſtawić, ali mi w tym oſtrą kosą przycięła wiek śmierć nie na dobie. *Miaſk. ryt.* 2, 155. – *fig.* Zahamuy ięzyk od powieści sbytniey, A nie możesz-li, to go raczey przytniy. *Pot. Arg.* 498. Czemuś mi raczey mego wieku nie przycięła, A moy żywot za mego męża nie odjęła! *Jur. Pog. A* 4 *b.* Będzie mię wielbić potomność, żem pierwszy Na kroy Eolſki Rzymſkich przyciął wierszy. *Hor.* 2, 199 *Nar.* Przyciąć komu ſkrzydła. *Tr.*, einem die Flügel beſchneiden.

PRZYCIĄGNĄĆ *cz. idntl.*, Przyciągać *ndk.*, *Bh.* přitahnauti, přitahowati; *Sr.* 1. pjicjahnu, pjicjahnuju, pſchicjanu, pſchicjahnu, *Cro.* pritesem, pritegnuliszem; *Bs.* priteghnuti; *Rg.* pritéghnuti, pritezati; *Rs.* притянуть, притягивать; (*Ec.* притяжáть posiadać, 2) przywłaszczyć sobie, притяжаніе, приствженіе *appendix*, dopełnienie; *Rs.* притяжáтель, притягáтель przywłaſciciel); ciągnąc do siebie przybliżyć, an ſich ziehen, zu ſich hinziehen. – *pr. et tr.* Palce możemy zgiąć, wyciągnąć, przyciągnąć i odciągnąć. *Wych. An.* 220. Przyciąganie *attractio*, właściwość ciał, przez którą się spaiaią z sobą wzaiemnie, i ſoſtaią w związku. *Krumf.* 16. Ciężkość albo przyciąganie, dążenie wszyſtkich cząſtek materyi nieuſtanne do złączenia się z sobą. *Sniad. Jeo.* 22. Radaby rywalkę przesadzić, aby amanta nazad przyciągnąć do siebie. *Teatr* 52 *d*, 90. Nie ta przyciąga do siebie, która iest ładnieysza; ale która ma w sobie więcey płochości. *Teatr* 38, 207; wabi, nymuie). Przyciągaiący, wabiący, *Rs.* притягáтельный, приворóтный. Prosili cesarza, aby księcia Czeſkiego do powrócenia rzeczy tych, które był przedtym z Polaków wyłupił, przyciągnął. *Krom.* 89, przymusił, przycisnął). – §. *Neutr.* Przyciągać z woyſkiem etc., dokąd, *Vd.* pervlezhi, navlezhi, perhajati, permarshirati, wohin ziehen. Przyciągnął Nabuchodonozor do Jerusalem i obległ ie. 2 *Leop. Dan.* 1, 1. Weszli w łodki, i przyciągnęli do Kapernaum. *Sekl. Jan.* 6. Przyciągnienie, *Vd.* pervlezhenje, pervliek, nahod, nahoja, permarshiranje.

PRZYCICHNĄĆ *niiak. idntl.*, nieco ucichnąć, ein wenig ſtill werden, *Ross.* притихнуть, притихать, прïутихать. Już tu przycichło serce. *Mon.* 73, 790.

PRZYCIEC, *F.* przyciecze *med. dk.*, Przyciekać *ndk.*, *Boh.* přitecy, přitekati; *Slo.* přitikati, přitekám; *Cro.* pritéchem, pritekelszem; *Rs.* притечь, притекать; *Ec.* притекáю, притичу; *tr.* przypłynąć, iak woda, herbeyfließen, hinzufließen. Dachów pilny mieć zawsze dozór, aby nie przyciekało. *Haur Ek.* 10, by nie saciekalo, einregnen, einlecken, leck werden. Przycieczenie, *Bh. et Slo.* přitok *alluvio*, *Vd.* pertok). – *tr.* Będą Russacy, przeſtrzega rycerzów Chrobry, forteló swych patrzyć, i przyciekać z kątów, iako ich iest obyczay. *Biel.* 40, przybiegać. przypadać, herbeyeilen, herbeyfliegen. Przed ołtarz mizernica pogrzebny przyciekła. *Zebr. Ow.* 203. – §. *aliter*: To mu się ieszcze nie przyciekło; ſkoro tylko mego zamysłu dotrę, dam mu poznać co umiem. *Teatr* 12, 54, nie so wszyſtkim uciekło, nie przepiekło się ieszcze, nie darowało się, es iſt ihm noch nicht ganz geſchenkt, noch nicht vergeſſen. (PRZYCIĘCIE *ob.* Przyciąć). *PRZYCIECZKA, -i, ż., mieysce przybiegania, przybliżania, droga blisko czego, ein Weg nahe bey etwas, ein Nebenweg. Piechotnicy z nieckami niech idą w przycieczki pod parkan. *Biel. S. N.* 35, tranchées, podkopy, Laufgraben. – §. Przyciecżka nasza Jehowa. *Bud. Ps.* 46, 8, ucieczka, ſchronienie, Zufluchtsort.

PRZYCIEMNIEYSZY, -a, -e, *Cn. Th.*, *subobscurus*, *Ec.* примрáчный, ein wenig dunkel. PRZYCIEŃ, -i, ż., *penumbra*. *Hub. Wſt.* 274. PRZYCIENCZYĆ *cz. dk.*, przycieńszym uczynić, ein wenig dünner machen, *Rg.* pritànciti; *Cro.* pritenchawam. PRZYCIENIĆ *cz. dk.*, cieniem przyćmić, etwas verdunkeln, beſchatten, *Ec.* притенáю, прïотенúю, надтенúю *adumbrare*. Gdy twoiey świat'ości pełność sam przycieniss, A chmurą iak obręczą głowę upromienisz... *Przyb. Milt.* 86. (*Ecc.* притéнный, покрытый, который сѣнь, t. i. тѣнь наводить, *ob.* cień, cf. sień, przysionek). PRZYCIEŃSZY, -a, -e, *subtenuis. Cn. Th.*, ein wenig dünn.

PRZYCIERAĆ *ob.* Przytrzeć. PRZYCIER, -u, *m.*, PRZYCIEREK, -rka, *m.*, *dem.*, naczynie browarne, do wyrabiania lub kwaszenia roboty na gorzałkę, (niby fasa czyli beczka przetarta), das Faß in den Branthäuſern, worin die Ingredienzien eingerührt werden. Przycierami, donicami ſtancyą tę zawalaią. *Haur. Sk* 69. Moczyć te ziołka w iakim przycierku abo faſie. *Sien.* 531. PRZYCIERKOWY, -a, -e, od przycierka, faſkowy, Faß-. Miod

w przykadek czysty włożyć, przycierkowéy albo studziennéy wody wlać. *Haur Ek.* 141.

PRZYCIERPIEC *med. dk.*, trochę przecierpieć, (*Bs.* pitarpiti, pritrripiti, priterpiti, = przecierpieć); ein wenig leiden, dulden, *Ec.* прострадати. Uczące się trzeba przycierpieć. *Bud. Ap.* 23. Nie chcą nędzę przycierpieć, brzucha swego zchudzić. *Biel. S. M. B 4 b.* Nie przycierpiawszy, nie będziesz zdrowym. *Fr. Ad.* 37. Może się trafić, iż miłość własna niekiedy przycierpi; lecz tysiączne powaby przykrość momentalną sowicie osłodzić mogą. *Mon.* 72, 26.

PRZYCIEŚ, PRZECIEŚ, – i, *ż.*, PRZECIOS, – u, *m.*, podwalina, der Unterzug, die Unterlage eines hölzernen Gebäudes, (cf. przycioska). Cieśla przyciesi przewraca, jeśli nie czerwiwa, Kiedy iuż pod iaki gmach podkładana bywa. *Rey Wiz.* 84 *b.* Dłużey będzie przeciesi, niż pana swego. *ib.* Spróchniały pień nie przyda się na *standur pod przecieś. *Rey Zw.* 160 *b.* W budynku tym iuż przyciesi zgniły, słupy nadpróchniały. *Switk. bud.* 12. Za wyrąbanie drzewa na budowanie godnego, zapłaci po 6 groszy; za przecios wielki 12. *Stat. Lit.* 315. – *fig.* Mówić będziemy naprzód o anatomii, iako o przyciesi czyli gruncie nauki cyrulickiey. *Perz. Cyr.* 1, 4, zasada, Grundlage, Baſis. PRZYCIESAĆ *cz. dk.*, ciesząc przyciąć, zuzimmern, *Rs.* примесать, примесывать. Łaski aby gołębiom iaiec w gniazdach nie psowały, przycieś słupy. *Haur Ek.* 135.

PRZYCIEŚNIEYSZY, – a, – e, *subſtrictus. Cn. Th.*, etwas enge; *Rs.* тѣсноватый, *subſt.* тѣсноватость. *Przycieśnić, *Ec.* преутѣснѣю przycieśnieyszym uczynić. (*Rs.* притѣснить., притѣснять przycisnąć, uciemiężyć.

PRZYCIĘTY *ob.* Przyciąć.

PRZYCIĘŻSZY, – a, – e, *subgravis. Mącz.*, *Rs.* тяжеловатъ, тяжеловато, ein wenig ſchwer, beſchwerlich. Przycięższym nań było. *Birk. Dom.* 126. PRZYCIĘŻYĆ *cz. dk.*, przycięższym być, ein wenig ſchwer drücken, *Bh.* přitěžiti, přitěžkovati, přitížiti.

PRZYCINAĆ; *ob.* Przyciąć. PRZYCINEK, – nku, *m.*, przymówka, uszczypek, ucinek, dotkliwe słowo, Sticheley, Stichworte; *Vd.* pobadlivi govor, podbodni marinj, preshkarjanje, preshkarjenje; *Rs.* прибаутка; (*Rs.* прѣтча przysłowie). Poppea wtrącała niekiedy dotkliwe przycinki. *Nar. Tac.* 2, 216.

PRZYCIOSKA, PRZYCZOSKA, – i, *ż.*, próg podłożony, eine untergelegte Schwelle. Słupki te spodem osadzają się na przyciosках podmurowanych. *Switk. bud.* 126.

PRZYCISK, – u, *m.*, przyciskanie, (*Rs.* пригнетъ ta strona chleba, która się w piecu z drugim styka, cf. przylepka), das Andrücken, Draufdrücken; *Crn.* potis; *Vd.* natish, potishik, naganjik, poganja; *Sr.* 1. tiſk; *Rg.* pritisnutje, posiglje, samosilnos). Kropkę nad ż zowiemy przycisk, a to od wymawiania tey spółgłoski. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 3, cf. akcent; *Slo.* prizvuk *przydźwięk, przygłos, przyton; hlasuznak, zvuk-znak, známenko. PRZYCISKACZ, – a, *m.*, który co przyciska, *Rg.* pritiſkovalaz, samosilnik; (*Cro.* pritiſkavecz; = drukarz). *Rs.* притѣснитель der Andrücker, Bedrücker. W Kiiowie nazywa się S. Mikołay Przyciskacz, że przycisnął ścianą złodzieia, który podkopawszy się, lazł w nocy kraść do cerkwi. *Fund.* 22. Przycisk baczy błonki mózgowéy do łatwieyszego wytaczania materyi szkodliwey, *depressorium. Czerw.* 17. PRZYCISNĄĆ, *P.* przyciśnie *cz. idntl.*, Przyciskać *ndk.*, *Bh.* přitiſknauti; *Sr.* 1. pjicjiſnu, potjaſkupu; *Crn.* pertiſkam; *Vd.* pertiſkovat, pertisniti, pervtisniti, napertisniti, natisniti, gornatisniti; *Cro.* pritiſkati, pritischem, pritiszkam, pritiszuti; *Dl.* pritisſknuti; *Rg.* pritisnuti, pritijſkati, pritiſkovati; *Bs.* pritisnuti, pritjesnuti; *Rs.* притиснуть, притискать, притѣснять, притѣснять, придавить, придавливать, cisnąć przysunąć, przygnieść, andrücken. Wiatr nie tylko żeby opończę z podróżnego zwiać miał; owszem podróżny ią do siebie tym więcey przyciska i przypasuie. *Zrn. Pſt.* 53. Przycisnąwszy kapelusz, słuchay, mówi . . . *Teatr* 12 *b*, 25. – Przycisnąć ciężarem, przyciężyć, przytłoczyć, bedrücken, niederdrücken. – Ociec twóy przyciskał nas, i gnębił twardym iarzmem. 3 *Leop.* 2 *Par.* 10, 4, ciężył nas. 1 *Leop.*). Już go aż nadto z wszystkich stron przyciska nieszczęście. *Teatr* 49, 31. Ja w młodym wieku, on laty przyciśniony. *Weg. Mar.* 1, 145. Niepodobna, aby lud przyciśniony miał być mężnym. *Kłok. Turk.* 97. – Przyciskać do czego, przymuszać, nöthigen, zwingen zu etwas Potrzeba przyciska i przymusza ludzi do kupy *Petr Ll.* 391. Bolesław Prazę, dwa lata pod nią leżąc, głodem do poddania przycisnął. *Krom.* 66. Ciężkiemi klęskami do poddaństwa przycisnął. *Nies.* 4, 14, *Zebr. Ow.* 359. – Przyciskać komu, ciężarem mu być, ciemiężyć kogo, ciężyć go, nalegać nań, einen bedrängen, bedrücken. Maxyminian insze na chrześcian' aromotne przyciśnienia wymyślił. *Sk. Dz.* 152. Przyciskał Farao z ludem swoim Izraelitom, którym morze drogę zawarło. *W. Poſt.* IV. 248. Krol Alexander, gdy mu niemoc przycisnęła, posłał po Balińskiego. *Stryik.* 679. PRZYCISNĄĆ się do kogo, ſich an einen andrängen, andrücken. Boday to, kiedy się dziewczyna do młodych chłopców przyciśnie. *Teatr* 55 *b*, 16.

PRZYĆMIĆ *cz. dk.*, przycienić, ciemnieyszym uczynić, etwas verdunkeln, mit Schatten bewerfen, in Schatten ſtellen. Przyćmienie powagi parlamentowey nie zwiększa Elżbiety chwały *Oſtr. P. K.* 2, 304. Obroniasz zwycięzko w słuszności oyczyznę, Czyniąc z przyćmioney Polski Polskę sławną. *Zab.* 11, 297.

PRZYCUCHAĆ się *recipr. dk.*, cuchnącym się stać, ſtinkend werden. Gdy wilgoć długo trzymana bywa w nosie, przycuchać się zwykła, i źle oddawać zaczyna. *Mon.* 70, 68.

PRZYCUKROWAĆ *cz. dk.*, cukrem przyprawić, mit Zucker etwas anmachen, ein wenig zuckern. Śmiercią zaprawioną wieczerzę życiem tu przycukrowano. *Susz. Pieś.* 1, *F.* Nauki w te piosnki zlane, snadnością, krótkością, śpiewaniem i wdzięcznością przycukrowawszy, Dawid podaie. 1 *Leop. Ps. pr.*

PRZYCUMOWAĆ *cz. dk.*, cumą przywiązać, mit dem Schiffstau anbinden; *Rs.* чалить, причалить, причаливать. Statek przycumowawszy do pałów, armatę po legarach nań spuszczają. *Jak. Art.* 3, 67. Przycumowanie, *Rs.* причалка.

PRZYCUPAĆ *cz. dk.*, z wolna zakradłszy się zdybać kogo, einen durch Nachſchleichen ertappen. Postrzegłszy z daleka idącego, cupał za nim, aż go przycupał. *Off. Wyr.*

PRZYĆWICZYĆ *czyn. dok.*, Przyćwiczać *ndk.*, ćwiczę

przyuczać, zu etwas gewöhnen, in etwas üben. Do pobożności go i pańskich obyczaiów słowy przyćwicza. *Sk. Dz.* 801.

PRZYCZAIĆ co czym *cz. dk.*, przyczaiać *ndk.*, utaić pod czym, zasłonić czym, przykryć, bedecken, verhüllen, verstecken. Niewstyd przedzierał się za klauzury, tym winnieyszy, im się bardziey ostrą pobożności przyczaiał powłoką. *Nar. Hist.* 4, 111. Wynurzył się teraz iawnie, przyczaiony dotąd powierzchowną miłością, szkaradny umysł. *ib.* 3, 118. Leszek, przyczaiwszy zamysły pod pokrywką woyny Litewskiey, woyną Konrada gabał. *Krom.* 297. Przyczaione ich ukazały się zdrady. *Nag. Cyc.* 54. PRZYCZAIĆ się *Rec.*, nizko się przychylić, przytulić, żeby nie być widzianym, sich niederbucken, ganz klein machen, um nicht gesehen zu werden Trzeba widzę, choć na tę wleść drabinę, i przyczaić się na oknie, może mnie nie zobaczą. *Teatr* 55 c, 53. Gołębie z strachu przyczaią się do ziemi. *Zim. Siel.* 236. W cieniste przyczaił się krzaki. *Przyb. Ab.* 96. Wchodzi Pan, i iuż zmilkła świegotliwa zgraia, Każdy się inszym kształtem łasi i przyczaia. *Kras. sat.* 89.

PRZYCZAROWAĆ *cz. dk.*, czarami przywabić, herbey hexen, *Rs.* приколдовать, приколдовывать, приворожить, привораживать.

•PRZYCZASTNIK, - a, *Rs. et Ec.* причáстникъ, (cf. uczestnik), komunikant, uczęszczaiący do komunii. *Sak. Persp.* 16, *ib.* 22, *Pim. Kam.* 59, der Communicant; *ob.* przyczęszczać); *f.* причастница, •przyczastnica, die Communicantinn. •PRZYCZASTEN, pieśń przed komuniią. *Pim. Kam.* 113, *Ec.* причáстенъ, das Lied vor der Communion.

PRZYCZEPIĆ, •PRZYCZAPIĆ *cz. dk.*, •Przyczapiać *ndk.*, *Rs.* прицѣпить, прицѣплять, (*Ec.* подцѣпляю nożem *supplanto*); uchwycić, ułapić, erwischen, erhaschen, fassen, greiffen. etschnappen. Chart iakoby iuż miał przyczapić właściwie, Już już się łupu trzymać spodziewa właściwie. *Otw. Ow.* 30. Łabęciemi skrzydły Leda przyczapiona. *Zebr. Ow.* 140. – *fig.* Żołnierz strzeże tego, aby przed nieprzyiacielem nie siadł, albo nie legł, ale stoi mocno, bowiem łacno leżącego przyczapić. *Gil. Pst.* 197 *b.* Lubo hetmana zdrada, lub gnuśność przyczapi. *Chrośc. Fors.* 142. Ostatka Włochów niech los nie przyczapia. *Chrośc. Luk.* 231. – §. Przyczepić, czepiąc przyłączyć, przydadź, przypiąć, anhäkeln, anheften; *Vd.* navisiti, pervisiti, perdrushiti; *Rs.* подцѣпить подцѣплять, придѣть, придѣвать, пріижданати прикрючить, прикрючивать, пріобщить, пріобщать; *Ec.* подцѣпляю на чно, вѣшаю. Przyczepić się do kogo, *Ec.* прицѣпиться, быть участникомъ, причаститься, имѣть участиіе. – (•PRZYCZEC *ob.* Przeczyć). PRZYCZEPKA, - i, *ż.*, *Rs.* прицѣпка, przyczepienie, i to co przyczepiono, das Anhäkeln, das Angehäkelte. – *fig.* Cnota takie iest dobro, że drobnych przyczepek, iakie są krótkość życia, boleść, i różne przygody ciała, ani czuie nawet. *Pilch. Sen Ist* 5, 115. (*Rs.* поцѣпка postronek u naczynia uchatego do noszenia go). – §. przyczepka u trzewika, łata na boku trzewika *Tr.*, ein Seitenfleck an alten Schuhen. – *tr.* sidło, sieć, łapka, Falle, Netz, Fallstrick. Tysiącom przysiąg, bez czoła, bez lica W zdradney ułudzi drugiego przyczepce. *Hor.* 2, 137 *Kn. ał.* PRZYCZEPNĄĆ *Med. idntl.*, uczepnąć, *conquiniscere. Cn. Th.* 1177, spuścić się zgiąwszy kolana, czupnąć, czupić, na półłanku siedzieć; *Vd.* zhepati, zhepim, zhepanje, pozheppati, dolpozheniti, dolpozhepati; *Crn.* pozhęnem, pozheniti, pozhepeti, pozhępèm; *Cro.* prichenujem, rit nagiblyem; *Rg.* sûcjati; sich niederbucken, kauern.

PRZYCZERNIEYSZY, - a, - e, *subniger. Cn. Th.*, schwärzlich, ein wenig schwarz. przyczery. *Mącz.*, *Sr.* z. wohljorn; *Cro.* prichèrn; *Rs.* черненькій. Nie dziwuycie się, żem iest •przyczernusza, bo na mię uderzyło słońce. *Rads. Cant.* 1, 5. •przyczarnawa. *Bud.* PRZYCZERNIĆ *cz. dk.*, przyczernieyszym uczynić, schwärzlich machen, *Bh.* přičerniti, *Rs.* причернить.

PRZYCZERWIEŃSZY, - a, - e, *subrubicundus. Mącz.*, *Cro.* prichèrlyen, röthlich. Iż miał z przyrodzenia twarz przyczerwieńszą, mniemano, aby mu to z piiaństwa pochodziło. *Sk. Zyw.* 1, 432. Przyczerwieńszym się stawać, naczerwienieć, *Bh.* přičerwenati.

PRZYCZESAĆ, *F.* przyczeszę *cz. dk.*, *Bh.* přičesati, přičesawati; *Rg.* pricesegljatti, *Rs.* причесывать, причесать, włosy porządnie czesząc zbierać, fryzować, die Haare zu recht kämmen. *Rs.* прическа fryzura.

PRZYCZĘSTSZYM *adv.*, trochę często, ein wenig oft. Widząc, że mu się przyczęstszym fortuni, co poczne ... *Leop.* z *Mach.* 8, 8. PRZYCZĘSZCZAĆ, •Przyczęszczać *cz. ndk.*, trochę często powtarzać, ein wenig oft wiederhohlen. (*Rs.* причащенiе komuniia, eucharystya, *ob.* przyczastnik). Moskwa wzięła serce, gdy strzelby częstey przez one czasy nie słyszeli; ale potym, gdy poczęto przyczęszczać w dnie i w nocy, zamek poddać musieli. *Popr. Ryc.* 286.

•PRZYCZETŁ *ob.* Przyczytać.

PRZYCZŁAPIĆ *cz. dk.*, przyczapić, przycapić, ułapić, etwischen, erhaschen, etschnappen. Ja ptaszeczek gil skrzypek, gdy w swe skrzypki skrzypię, Kot mię zdradą przyczłapił swą łapą na lipie. *Gaw. Siel.* 398.

PRZYCZOŁEK, - łku, *m.*, przodkowy szczyt domu. *Tr.*, der Vorgiebel eines Hauses. Ma on swoiego siana po zręby w przyczołku. *Pot. Pocz.* 255. Pycha ludzi wyniosłych przetwarza na woły, Żebyś z domu na słomę nie szedł do przyczołku. *Pot. Pocz.* 253.

PRZYCZOŁGAĆ się, *F.* przyczołgnie się *Rec. dk.*, Przyczołgiwać się *ndk.*, czołgiem przybliżać się, przyleźć, herbey gekrochen kommen, herzu kriechen. Gadzina się do tego ziela przyczołgnęła. *Tr.* Przykrą podróżą znużony, przyczołgał się do zdroiu, i tam usiadł dla odetchnienia. *Mon.* 72, 417. Babskim ku brzegu •przyczołga się krokiem, *passu processit anili. Zebr. Ow.* 332. – *fig.* Przyczołgiwam się do maiestatu twoiego. *Tr.*

PRZYCZYNA, - y, *ż.*, *Bh.* příčina, příčina; *Slo.* příčina; *Sr.* 2. horsacha, orsacha; *Crn.* orshoh, arrezh, arezh, ar, as; *Vd.* razhun, *Crn.* zrok (cf. •zrok, zizec); *Dl.* vzrok (cf. wzrok); *Sla.* uzrok, *Bs.* uzrok, prirok, podrjet, vrutak, glava; *Rs.* причина, виносло́вïе (cf. winić . razvina, *vulg.* вмóра (cf. wtóry); *Ec.* уза́конъ, вина, причина, винное, виновственное, powod, racya, zkąd, dlaczego co, die Ursache. Nie się na ziemi lez przyczyny nie dzieie *W. Job.* 5. 6. Każda dowodna nauka na pewney przyczynie sa'owi się, ktora to przyczyna ma mieć te trzy rzeczy w sobie raprzód, abyśmy przez nią rzecz trudną umieli; potym ażeby ona rzecz, przez ktorą rzeczy trudnych dochodzimy, była własną przyczyną rzeczy

oney; nakoniec aby to, czego przez przyczynę pewną dóydziemy, nie mogło być inaczey, iedno tak iak iest. *Orzech. Qu.* 145. Trzy są gatunki przyczyn moralnych, które wpływaią do sprawy iakiey cudzey; gdyż albo przyczyna iest główna, tak iż ten, który ią wykonywa, iest tylko czynicielem, albo przeciwnie czynicielem prosty iest samą przyczyną główną, w ten czas, gdy kto inny nie iest, tylko niższą przyczyną; albo są przyczyny poboczne, które równie wpływaią do sprawy, o którą idzie. *Mon.* 76, 41, Haupturſachen; Nebenurſachen. Przypisować komu sprawę cudzą, iest to głosić, iż on iest iey skutkuiącą przyczyną. *Mon.* 76, 38, wirkende Urſache. Źle robić kto chce, zawsze ten przyczynę znaydzie. *Min. Ryt.* 4, 145. Łacno o przyczynę, kto chce bić chudzinę. *Rys. Ad.* 34, cf. nietrudno o kiy, kto chce psa uderzyć). Mocarz gdy chce ubogiemu szkodzić, łatwo przyczynę naydzie. *Ezop.* 1. I wilk znalazł przyczynę, gdy chciał pożrzeć owcę. *Nar. Dz.* 3, 126, *Cn. Ad.* 411. Czemu niewinne ludzie biiecie, co za przyczynę na to, którzy wam wiele dobrego czynią? *Sk. Zyw.* 1, 48, co za winę?) Mała czasem rzecz szczęścia lub nieszczęścia będzie przyczyną. *Lach. Kaz.* 1, 296. Nie z iego grzechu, ale z fortuny przyczyna. *Otw. Ow.* 107. Jesteś przyczyną, że mię ociec łaie. *Teatr* 7, 77, sprawcą, początkiem, *Rs.* виновникъ, виновница, cf. winowayca). Dla czyiey przyczyny? *Vd.* zazhesdelu, cf. dzielo, działać). Dla moiey przyczyny, *Vd* zamojedelu). Nie miał żadnego przyiaciela, z tey przyczyny, iż z każdego rad często żartował. *Zab.* 12, 270 *Dudz.*, dlatego; przeto, że, *Bs.* ojechja, radi, *Cro.* zbog (cf. bo). Przyczyną być, *Crn.* zrezhim, zrezhim; *Vd.* napraviti, varazhunati, varozhiti, narediti, arezhiti, arokuvati; *Cro.* zrokuvati; *Ross.* причинствовать, воспричинствовать. W oczy ci nie śmiem spoyrzeć, choć nie czuię winy, Dafnisie, powiedz proszę, z iakiey to przyczyny? *Zab.* 11, 383 *Zabł.*, dlaczego to?) Rostaliśmy się. ℣. a to z przyczyny? *Teatr* 30 *b*, 103, a to dlaczego?). Nie masz przyczyny, nie masz racyi, powodu słusznego, du haſt keine Urſache, (cf. n. p., co na Alonza *niemasz co* narzekać. ℣. *nie mam* go też za co i chwalić. *Teatr* 21, 85, t. i. nie mam przyczyny). Zawołanemu człowiekowi trudno mieć są sie, kiedy za przyczyną iaki cny uczynek swóy wspomni. *Gor. Dw.* 26, z okazyi, *data occasione*, bey Veranlaſſung, gelegenheitlich; *Sr.* 1. pjitjina, pjitjinka, pjiprahwnosti okazya). - §. 2°) przyczyna, przyczynianie się, wstawianie, prośba za kim, instancya, die Verwendung für iemanden, die Vorbitte; *Vd.* predproshnja, saproshnja, doproshnja, sabeseduvanje; *Rs.* предстáтельство; *Ec.* приповѣданїе, ходатайство. Na przyczynę czyią uczynić, dać. *Cn. Th.* 446. Przyczyny za Rynaldem wnosi. *P. Kchan. Jer.* 360. Swiętych o przyczyny do Chrystusa prosimy. *Sk. Kaz.* 11 *b*, *Hrbſt. Nauk. Z.* 7 *b*. Prośby, modlitwy, przyczyny, dzięki, za wszystkie ludzie. 1 *Leop.* 1 *Tim.* 2, 1. Do dobroci boga, i do przyczyny tychże ś. męczenników, których sami pomordowali, uciekali się, *patrocinium. Krom.* 72. - §. 3°) przyczyna, przyczynek, przyczynianie, przydawanie, przymnożenie, przydatek, *Crn.* perbulshk; *Rs.* прибавка, прибавокъ, прибавочекъ, надкладка; *Ec.* подбавка; Zugabe, Hinzuthun. Więc że mały kawałek włożyła w iarzynę, Maiąc dobry apetyt, prosi o przyczynę. *Pot. Jow.* 122. PRZYCZYŃCA, - y, *m.*, *Rs.* причинитель, który się stał przyczyną czego, sprawca, autor, der Veranlaſſer, Urheber, Anſtifter. Korbousz zginął, herszt i przyczyńca całéy téy woyny, a człeka pospolitego buntownik. *Warg. Cez.* 224. Przyczyńca wywołania iego umarł. *Chel.* 206. Aby czym prędzey miasto z boiźni wyiął, przyczyńcę śmiałości wydać sobie kazał. *Warg. Cez.* 233 *et* 44. Poimawszy przednieyszych buntowników i przyczyńców wygnania oyca swego, pościnać ich kazał. *Stryik.* 163. Smierci Przemysława przyczyńcy byli Nałęczowie i Zarębowie. *Biel.* 170. Te są imiona ludzi tych, którzy byli przyczyńcami tego budowania. *Leop.* 1 *Ezdr.* 5, 4, co byli sposobiciele abo sprawcy onego budowania. 3 *Leop.*). Radził, by losy miotali, Żeby tak pańskiéy kaźni przyczyńcę doznali. *Chrzyszt. Nin. B.* - §. 2) Przyczyńca za kim, proszący za kim, instancyą znoszący, der Vorbitter; *Slo.* prjmluvec; *Crn.* poprosnik, odvétnik; *Vd.* predproshnik, proshnik, besednik, sabesednik, *f.* proshniza, besedniza; *Rs.* предстáтель, ходáтай, *f.* предстательница, ходатайца. Inszy przyczyńca, co za mną prosi; a inszy pośrzednik, co za mię płaci. *Sk. Zyw. praef.* Chrystus iest przyczyńcą ludzkim do oyca. *W. Poſt. W.* 350. Jeżeli zgrzeszycie, macie przyczyńcę u boga. *Karnk. Kat.* 55. Intercesorami, przyczyńcami, modlicielami są święci, a bóg dawcą. *Smotr. Lam.* 204. Panna Marya przyczyńcą iest nędznych grzeszników. *Sax. hſt.* 93, orędowniczka). PRZYCZYNECZKA, - i, ź., PRZYCZYNKA, - i, ź., *dem. nom.* Przyczyna, *Bh.* prjčinka, mała racyyka, powodek, eine kleine Urſache, Veranlaſſung. (*Sr.* 1. pjitjinka okazyyka). Krzyżacy starali się iakieykolwiek przyczyneczki ukrzywdzenia swego na naszych dostać. *Krom.* 544. Lada za przyczynką umiera nędzny człowiek. *W. Poſt. W.* 3, 504. Z naymnieyszéy przyczynki, Siągną do ubogiego poddanego skrzynki. *Pot. Arg.* 633. Za lada przyczynką idą do rozwodu. *Karnk. Kat.* 284. Przyczynek na zdarcie mieszczanków szukaią. *Star. Ryc.* 43. Jedni poimali sługi królewskie niewinnie, drudzy zaś żeby przyczynkę mieli, zeźyli ie i spotwarzyli. *Dambr.* 469. PRZYCZYNEK, - nku, *m.*, co przyczyniono, przydatek, Zugabe, Zuwachs, Vermehrung. Gdyby rzeka na czyi brzeg piasek sypiąc, przyczynek czyniła, ten przyczynek ma być tego pana, czyi brzeg iest. *Stat. Lit.* 293, *Czack. pr.* 2, 184. Przyczynki. 1 *Leop. Jes.* 15, 9, przydatki. 3 *Leop.*). Te wszystkie rzeczy wam za przyczynek dadzą. 1 *Leop. Math.* 6, 33, będą wam przydane. 3 *Leop.*). Z przyczynkiem albo z ucinkiem pisma S. podrzucali swoie nauki. *Zygr. Ep.* 19, z przydatkiem lub z uymą). Mimo te rzeczy, silabym ia ieszcze chciał przyczynku do tego. *Gor. Dw.* 313, *Biż. Ex. H. b.* Przyczynek do tego rejestru. *Sax. Rej.* Przyczynek, *corollarium. Dudz.* 54, PRZYCZYNIACZ, PRZYCZYNICIEL, - a, *m.*, który co do czego przyczynia, przydaie, przydawca, przymnożyciel, *Ec.* приба́витель, der Vermehrer, Hinzufüger, Hinzuthuer. *Cn. Th.* - *przyczyniciel, przyczyńca za kim, der Vorbitter. Żeby też raczył być moim przyczynicielem i obrońcą. *Wys. Al.* 20 *et* 408. - *w rodz. żeńsk.* Przyczynicielka, rzeczniczka. *Zrn. Pſt.* 3, 654; Fürbitterinn. PRZYCZYNIĆ *cz. dk.*, Przyczyniać *ndk.*, *Boh.* přičiniti, přilepſſiti, přidělati, přidělawati; *Slo.* přičiniti, přičinim; *Sr.* 1. pjiczinitj; *Crn.* perbulsham; *Vd.* perdjati, perſto-

riti, dodjati; *Dl.* pristaviti; (*Rg.* pricinitti *imitari*, pricinitegl *imitator*); *Rs.* причинити, причинять, придѣлать, придѣлывать, надклáсть, надкладывать, наднѣсть, наносúть, подбáвить, подбавлять, подбáвливаю, прибавить, прибавлять, прибавливать; przydawać; *Ec.* принаполнити, принаполняти; przydawać, przymnażać, przysporzyć, przyłożyć, hinzuthun, hinzufügen, vermehren. Granice Polskie raz ukrocone, a drugi raz przyczynione bywały. *Krom.* 34. Kościoł S Piotra zawżdy wzrost, przyczynianie, ozdobienie budowania swego miał. *Sk. Dz.* 71. Każdy We Pannę, ten tak, ten inaczey wini, Każdy o tym rad mówi, każdy co przyczyni. *Tręb. S. M.* 124. Wtydź się przyczyniać ieszcze kłamstwo do kłamstwa. *Teatr* 26 *b.* 79. Nowin zawsze ludzie przyczyniaią, gdy ie powiadaią. *Cn. Ad.* 703, *fama crescit eundo*). Kto przyczynia umieiętności, przyczynia i pracy. *W. Eccl.* 1, 18, im uczeńszy, tym pracowitszy). Niech każdy pomni, ieśli sobie i na *piądź może przyczynić wieku swego? *Wareus. Rgl.* 82. Grzechy do grzechów przyczyniał. *Warg. Radz.* 5, er häufte Sünden auf Sünden. *Sk. Dz.* 686. Pochlebstwy przyczyniać sobie łaski iego umiał. *Sk. Dz.* 843. Aby żaden w wypieiu pełney nie przewinił, Inaczey drugi kubek sam sobie przyczynił. *Hor. sat.* 175. Zbytnie przyczynić, *Rs.* перебавлять, перебавливать. Gdy mu się urody i słuszności twarzy przyczyniało . . . *Sk. Dz.* 864, przybywało). — 2) Przyczyniać się do czego, s przykładać się do czego, pomagać do czego. *Cn. Th.*, cf. wpływać do czego, *Ross.* содѣйствовать, способствовать, mitwirken, mit beytragen zu etwas. Niepotrzebnie się o woynę przyczynia. *Aesz. Lor.* 36 *b.* (stara się). — §. Przyczyniać się za kim do kogo, wstawiać się, prosić za kim, instancyą zanosić, sich für jemanden verwenden, Vorbitte für ihn einlegen, *Crn.* besędijem (cf. *biesiadować); *Vd.* priedprositi; *Rs.* предстательствовать, ходатайствовать, посредствовать, *Ec.* проповѣдати, (cf. orędować). Świętych prosimy, aby się przyczynili za nami do P. Boga. *Hrbst. Nauk. K* 3. Za iednym się do Augusta żona iego przyczyniała. *Bud. Ap.* 87. Przed oycem swym miłym przyczyniay się i oręduy za nami. *Modl. Gd.* 109, *Aanc. Gd.* 99, *Warg. Wal.* 70. Proszę, abyś się za mną przyczyniła Naywdzięcznieyszemu twemu synaczkowi. *Aurzp.* 56. Aby były czynione prośby, modlitwy, przyczyniania. *W.* 1 *Tim.* 2, 1, *Bud. ib.*, przyczyny. *Leop.*, Vorbitten. PRZYCZYNNY, -a, -e, (*Bh.* příčinlivý *actuosus*; *strenuus*; czynny, *Ec.* причинный *habens aliquam causam*, *Rs.* причинный niebezpieczny); przyczyniaiący się za kim, *Bh.* přimluwní, *Ecc.* ходатайственный, sich für jemanden verwendend. Zniewolony prośbami przyczynnemi. *Krom.* 669. Modlitwy wylewać przyczynne. *Groch. W.* 1, Vorbitten für jemand. W liście od cesarza Tureckiego, i tego dołożono, sposobem przyczynnym za carem Przekopskim, aby mu zwykły żołd był płacony. *Gwag.* 135. List przyczynny, s instancyą za kim, rekomendacyyny, ein Empfehlungsschreiben. Prosił pana swego, aby mu do tamtego sądu list przyczynny dał, aby mu dobra wydarte były wrócone. *Sax. Tyt.* 135. Prosiła go o przyczynny listek do starosty, aby iey pobor odpuścił. *Sk. Zyw.* 1, 6, *Krom.* 653, *Psalmod.* 51, *Sk. Dz.* 501.

PRZYCZYTAC, *PRZYCZYSC, *przyczetł, s przyczytał, *F.* przyczyta, *przyczaci cz. *dok.*, Przyczytywać *contin. frequ.*, Przyczytuie *pr.*, *Bh.* přičísti, přičtl, přičítati; *Rs.* причѣсть, причитать, причислить, причесать; przyliczyć, w liczbę komu co kłaść, przyrachowywać, einem etwas anrechnen. Rzekł Saul: Dawidowi przyczytaią dziesięć tysięcy, a mnie tylko tysiąc. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 8. To każdemu przyczyść, co czyie iest. *Rey Pst. Kkk* 6. Szczęśliwy, komu nie przyczetł Pan wady. *J. Kch. Ps.* 42. — § przyczytać co komu, przypisać mu co, jego za sprawcę ogłosić, einem etwas zuschreiben, ihm beymessen. Dobrą sprawę sobie, opaczną radzi przyczytamy ludziom. *Fr. Ad.* 43. Co Wendy Wandalami niektórzy nazywaią, to omylce przyczytać może, dla podobieństwa imion. *Krom.* 18. Ułomność takową przyrodzeniu przyczyść trzeba. *Gor. Dw.* 340. Szczęściu to W. K. Mści przyczyść się musi, iż za żadnego króla tak wielu uczonych ludzi w Polszcze nie było, iak teraz. *Gor. Dw. ded.* — *§. przyczytać co komu za co, poczytać, wofür annehmen, halten. Miękkie szaty tak mężczyznie iak białym głowom za iednę hańbę przyczytaią. *Eraz. Ob. B.* Ona sobie tuszy, iż mu tego nikt za złe przyczyść nie ma, ani może. *Rey Pst. Lle* 6.

PRZYDAC, *F.* przydmie *cz. idnł.*, Przydymać *ndk.*, dęciem przyłożyć się, zubłasen, *Slo.* přidúmati, *Sr.* 1. pśichidnuju, pśichidnjem, *Rs.* придуть, придувать.

PRZYDAC, *F.* przyda *cz. dk.*, Przydawać *ndk.*, przydaie *Pr.*, *Boh.* přidati, přidawati; *Slo.* přidáwám, přidawati; *Sr.* 1. pśidaś, pśidawam, *Sr.* 2. pśidaś, pśidawaś; *Crn.* perbulsham; *Vd.* perdajati, perdati, perdjati; *Cro.* pridati, prinajem; *Dl.* nadoklassti; *Rg.* pridatti; *Sla.* pridati; *Bs.* pridatti, podatti; *Rs.* придать, придавать, приказать, приказывать (cf. придáное posag, подбавить, подбавлять; przyczynić co do czego, dodać ieszcze, przyłączyć, przyczynić, hinzugeben, hinzufugen. Do frymarku tych gruntów trzeba mu było ieszcze przydać pieniędzy; ale zapłata na frymark przydana była dwa razy mnieysza, niżli wartość gruntu, do którego była przydana. *Chel.* 124. Heretykom swoię obronę był przydał. *Birk. Dom.* 93, użyczył). Przydał synowi guwernera. *Tr.*, bey: gesellen. Piszesz przydaiąc do pisma oycow świętych, co się w nich nie znayduie. *Smotr. Nap.* 43, *Boter* 4, 121 Wiele nad słowo boże wypisane *sprzydawali i nawymyślali. *Gil. Kaz. Cc* 7. Przydać mówiąc, przymówić się, *Ross.* приговорить, приговаривать. Przydać co w mowie nad prawdę, przylgać. *Cn. Th.* 877. Gdy dziecię przyszło do oyca skarzyć na nauczyciela, że go dla występku iakiego skarał, zaś mu ieszcze oc ec przydał i poprawił. *Glicz. Wych. E* 7. *Przydawanie, ieden s 5. sposobow rachowania, addycya, zebranie wielu liczb w iednę. *Sol. G.* 3, 79 *et* 84, dodawanie). Przydać drugie tyle, s podwoić, verdoppeln. Do szerokich groszy Praskich niech będzie przydawanie wedle biegu pospolitego. *Herb. Stat.* 81, nadatek, ażyo, Zugabe, Aufgeld, Agio. Przydanie lat. *Teatr* 12, 92, uczynienie kogo starszym niż iest, osobliwie małoletniego). Przydayże słowom moim uszy swoie. *Radz. Job.* 34, 2, przychylcie, przyłożcie). Ktoby chciał co umieć, niech przyda i czasu i pilności. *Glicz. Wych. N.* 1 *b*; niech przyłoży, niech łoży na to, darauf verwenden.

PRZY-

PRZYDAWAC się *Rec.*, zdarzać się, przytrafać się, ſich begeben, ſich zutragen, ereignen. To się częstokroć wielu ludziom mądrym przydawa, iż więcey wierzą cudzemu zdaniu, niźli swemu. *Gor. Dw.* 129. Często się przydawa, iż na dziąslach czynią się krosteczki. *Sien.* 467. Na końcu tego roku przydały się kilku dzieciom w iednym domu nadzwyczayne choroby. *Pam.* 83, 2, 149. - §. *aliter* Często się człek przyda do człeka. *Pot. Syl.* 403, wda się, przypada, podobnym mu się urodzi, einander ähnlich ſeyn, gleich kommen. - b) Przydać się na co, do czego, zgodzić się, służyć do czego, przydatnym być, zdać się na co, zu etw. taug, dienen, paſſen, taugen, brauchbar ſeyn: *Vd.* perpriduvati, h' pridu biti; (*Bs.* pridattise, poddać się); *Bs.* пригодитися, пригожатися, сгодитися, сгожych. Czasem też słaby mocnemu się przyda. *Kras. Mysz.* 48. Niemasz nic tak złego, żeby się na dobre nie przydało. *Fr. Ad.* 30. Co się ninacz nie przyda, tego się nie chwytam. *Pot. Pocz.* 644. Na cóż się przydadzą całego świata pochwały, kiedy niespokoyne serce? *Stas. Num.* 1, 190. Pan młody tu przyiedzie, abyś mógł poznać, czy się przyda dla twoiey córki, lub nie? *Teatr* 59, 64. Zły zamek, do którego się każdy klucz przyda. *Teatr* 55 *b*, 11. Nie mogą bóty na iedno kopyto robione, wszystkim przydać się, na każdego nogę wygodnie. *Petr. Lek.* 337. - (PRZYDALSZY, - a, - e, *Mącz.*, etwas weit. Przydalszém *adv.*, opodal, daleko iakoś. *Cn. Th.*). - - PRZYDAN, - a, *m.*, przystaw, przydany kollega, towarzysz, ein Zugeſellter, Hinzugegebner. Przyłączono do sędziów kasztelanow kilku, miasto *assessorów* albo *przydanów*. *Krom.* 644. Przydanowie pana młodego. *Papr. Gn.* 1097. PRZYDANY, PRZYDANIE, PRZYDAWANIE *ob.* Przydać, - (PRZYDARZYC się *Rec. dk.*, przydarzać się *ndk.*, przytrafić się, przydać się, ſich ereignen. *Nar. Tac.* 3, 5). - PRZYDATEK, - tku, *m.*, *PRZYDAWEK, - wku, *m.*, *Bh.* přidawek, přjwrjek; *Sl.* přjdawek, přimrjenj (cf. przyrost); *Sr.* 1. pjidawk, pjidawk, pjikwab (cf. przykład, cf. przyłożyć); *Crn.* poversheina, poversheina (cf. powierzchność), perbulshk; *Vd.* perdavk, perdauk, perdazia, perdavek, navisek, pervisek, perſtauk (*ob.* przystawa), perſtava, perſtavek; *Cro.* pridar, pridárek, naklad, (*ob.* nakład), prilósek (*ob.* przyłożyć), nametĕk (*ob.* namiatać, cf. namiot); *Dl.* naklad; *Bs.* pridák, nedodak, prilosgiak k' mesu koji se kupuje na mjerru, priloga, priſtava, nametak; *Ross.* придача, примѣсь, прибавка, прибавокъ, приложокъ, примѣсокъ, *Ec.* придаточкъ; przyczynek, przydanego co, dodatek, nadmiarek, naddatek, die Zugabe. Jeymość do miary coraz się nadſtawia; Jegomość boi się, aby znowu po przydatek do szlaku, na kliny albo falbany do kramu posyłać nie musiał. *Mon.* 69, 588, cf. nadsztukowanie). Naukę Chrystusa uznawamy bez przysad omylnych rozumów ludzkich i przydatków, uszczerbków i odmian. *Wiśn.* 616. Przydawki, uymowanie, odmienianie. *ib.* 521. Potrawy, które maią być dane na przydatek. *Wiel. Kuch.* 424. Do tu dukatów, któreś mi winien, przyym i to w przydatku. *Teatr* 56 *c*, 118, biie go). zur Zugabe. Po długim z niemi largu, dostawszy przydatku dwa razy kańczugiem po plecach, pożegnała miłych tych gości. *Mon.* 64, 111. Gdy co z prędka przypadnie, wielki to iest przydawek żałości. *W. Post. W.* 3, 512, przyrost). Nikt nie powie nic dzisiay bez przydatku. *Pot. Arg.* 303. Przydatek nie stoi za datek; Przydatek czasem stoi za datek. *Cn. Ad.* 9, 54, *cf.* lisi ogon w towar nie wchodzi; *cf.* lepsze wety niż obiad). Przydatek w umowie, w kontrakcie, kondycya, dokład, zawieszona umowa, *adiunctio, Cn. Th.*, der Beyſatz. - §. *Grammat.* przydatek *praepositio inseparabilis, quae cum verba componuntur. Tr.*, *interiectio*; wrzutek, *Wlod*; *Slo.* pribawatelka *adiectio grammatica*; pribawanſliwec *adiectiuum*; *ob.* przymiotnik). PRZYDATKOWY, PRZYDATNY, - e, - e, PRZYDAYNY, przyzadny, dodany, przydawaniu służący, *Sr.* 1. přidabcjné, *Bs.* нaмѣтный, binzu gethan, binzu gefügt, binzu geſetzt. Przydatkowe liczby, ilości przydayne i niemne. *Alg. Nar.* 47, przyczyniaiące, vermehrend. Przydaynie, *positiue. Alg. Nar.* Wielkość przydayna, *quantitas positiua. Łęſk. Mier.* 2, 40. - §. przydatny, przydaiący się, t. j. zdarzaiący, ſich zutragend. Nieprzydatny, nieprzygodny, nigdy się nie trafiaiący, *non contingens. Cn. Th.* 518. - §. przydatny do czego, przygodny, zdatny, *Slo.* přjhodný; *Bs.* prigodni, zgodni (*ob.* zgodny); *Cro.* prikladen (*ob.* przykładny, *ob.* przyłożyć się); *Rs.* пригодный; brauchbar zu etwas, tauglich. Nie są przydatne do rzeczy szczupłych i drobnych żwawe i zapalczywe głowy. *Pilch. Sen. Gn.* 212, *Mon.* 70, 831. PRZYDATNOSC, - ści, *ż.*, *Rs.* пригóдность; *Ec.* кaложимcтво; zdatność, użyteczność, die Brauchbarkeit, Tauglichkeit. Przydatność téy dźwigni. *Hub. Mech.* 85. - §. przydatność, przypadanie na co, podobieństwo, die Aehnlichkeit. Analogiia nieprzerwana, czyli owa przydatność, iaka między pokarmem matki, i konstytucyą ciała dziecinnego zachodzi. *Mon.* 69, 1015. PRZYDAWACZ, - a, *m.*, który co do czego przydawa, przyczyniacz, der Zugeber, Vermehrer; *Bh.* přidawač, přidawatel.

*PRZYDBAC *cz. dk.*, staraniem, dbaniem przymnożyć, mit Sorgſamkeit erhalten, vermehren. By choć na starość człek skusił swobody, Przydbawszy garść żywności. *Zab.* 8, 319 *Życk.*, ??

PRZYDECH, - u, *m.*, Grammat. *aspiratio*, der Hauch; *Sr.* 1. přjdechnenj; *ob.* Przydychać). Do gardłowych spółgłosek należy dwoiſty przydech, ieden słabszy *h*, drugi mocnieyszy *ch*: n. p. hałas, chęć. *Kpcz. Cr.* 3, *p.* 23. PRZYDECHOWE spółgłoſki, *aspirantes. Kpcz. Ukł.* 136, Hauchlaute.

PRZYDENEK, - nku, *m.*, ozdoba armaty, dno iéy zamykaiące. *Jak. Art.* 3, 312, der Bodenknopf, der Anguß am Ende einer Kanone.

PRZYDEPTAC, *F.* przydepce *czyn. dok.*, nogą nadeptuiąc przycisnąć, *Rs.* припомпáть, прижимать; *prop. et tr.*, niedertreten, auftreten auf etwas. Obraz ten przydepcz albo umrzesz. *Sk. Dz.* 726. Przydeptać trzewik z tyłu, den Schuh hinten nieder treten. *Tr.* - §. Pompey narodom kark przydeptał obcym. *Chroſć. Luk.* 264.

PRZYDŁUŻSZY, - a, - e, *Mącz.*, PRRYDŁUGI, - a, - ie, etwas lang. Suknie iego są przydługie na mnie. *Teatr* 9 *b*, 86. - *Adv.* *Przydłuż kazać, *sermonem longius producere. Mącz.*, przydłużey.

PRZYDOBRY, - a, - e, zbyt dobry, zu gut. Twe przynaszych. *Teatr* 30 *b*, 152. oſtre, me zaś przydobre serce mało nie obaliły zamysłów

PRZYDOIC *cz. dok.*, przydaiać *ndk.*, przydoiwać *częst.*,

doiąć przyczynić, nieco podoić, hinzu melken, ein wenig abmelken; *Cro.* pridoiti, pridájam.

PRZYDOMEK, -mku, *m.*, od słowa dom, ród, pokolenie, lub nazwisko znaczącego, wzięte dla pokazania różności iednéy familii rozrodzonéy, albo dla oznaczenia, z którego kto w téy familii przodka pochodzi. Gdy za czasem iednego herbu familiie znacznie się rozradzać poczęły, przybierały sobie dla różnicy nowe nazwiska z różnych przyczyn, a mianowicie od osiadłości, a dawne z herbów nazwiska zostały przydomkami, n. p. Jeden z Jelitczyków od wsi za mostem leżącéy Zamoyskim nazwany został; herb zaś Jelita został iego przydomkiem. *Kras. Zb.* 2, 423, Nebenhaus, Nebenstamm, Stammhaus, von dem man sich entfernt hat. - *transl. fig.* Rozgniewała się, i pięknemi mię uczciła przydomkami: głupia, szalona, oślico! wszystko to na placu było. *Teatr* 14, 96, tytułami, przezwiskami.

PRZYDRAPAĆ *cz. dk.*, Przydrapować *ndk.*, nieco podrapać, ein wenig zerreißen. Przydrapować, *affricare. Urs. Gr.* 228.

PRZYDROBIĆ *cz. dk.*, Przydrabiać *ndk.*, przycierać, *suffero. Mącz.*, klein brocken, dazu bröckeln, przykruszyć.

PRZYDROŻEĆ *niiak. dk.*, nieco podrożeć, w górę iść, droższym być, etwas theurer werden. Panie trzeba-ć dać niemało, Bo-ć w aptekach przydrożało. *Rey Zw.* 235 *b.*

PRZYDROŻNY, -a, -o, -ie *adv.*, przy drodze stoiący. *Wład.*, *Rs.* придорожный; an der Straße befindlich, neben dem Wege gelegen. Będziesz siedział u kamienia przydróżnego. *Bud. 1 Sam.* 20, 19. Kruk padliny przydróżnéy niesyty. *Zab.* 11, 11 *Koff.* Przydrożna ścieszka, *Przydroże, cf. Manowiec, *Crn.* perpotje; *Vd.* odpotje, sravenpotje, perpotje, postranski pot, nastranski pot, ein Nebenweg, Seitenweg, Beyweg.

PRZYDRUKOWAĆ *cz. dk.*, drukiem przyczynić, mehr zudrucken, *Rs.* припечатать, припечатывать (cf. przypieczętować). Przydrukowanie, *Rs.* припечатка.

*PRZYDRUŻYĆ sobie kogo, *ob.* Przytowarzyszyć.

PRZYDRZEĆ *cz. dk.*, nieco podrzeć, ein wenig zerreißen, *Rs.* придрать. (*Rs.* придраться, придираться koty z kim drzeć). - *fig.* W wymyślaniu prac nowych misterny konceptu sobie Eurysteusz przydrze. *Mon.* 71, 718.

PRZYDRZEŹNIAĆ *cz. dk.*, trochę przedrzeźniać, podrzeźniać, ein wenig nachspotten. W przydrzeźnianiu albo pokazowaniu czyiéy postawy, mądrze się sprawować, aby w nieprzyiaźń się nie obróciło. *Gor. Dw.* 152. Płakały Dryady, lecz i tych nie chciała Echo zaniechać, by im przydrzeźniać nie miała. *Otw. Ow.* 124, *Zebr. Ow.* 47. Przydrzeźniał ich tańcowi skokiem swym grubym. *Otw. Ow.* 581.

*PRZYDUMEK, -mku, *m.*, (*Rs.* придумать zmyślać), duma, żałosne pienie, Klagegesang, Trauerton. Dawniéy nie trzeba było, tylko uchwaloną woynę iawnie obwoławszy, w bęben albo w trąbę woiennego tańca przydumek ogłosić. *Faliff. Fl.* 277.

PRZYDUSIĆ, *F.* przydusi *cz. dk.*, Przydusać *ndk.*, *Rg.* pridùsiti; *Rs.* придушить; przytłumić, przygasić, *pr. et tr.*, dämpfen, hemmen, stillen, unterdrücken. Przydusać pokrywką, aby nie wykipiało. *Tr.* Ażeby świeże wyrostki z korzenia dobywaiące się, gałęziami blisko sto-

iących drzew nie były przyduszone. *Mon.* 74, 691. Przyduszona siła buntów, piérwéy niż w płomień wybuchnęły. *Kłok. Turk.* 228. Cóż mię znowu na gniew przyduszony podwodzisz? *Bard. Tr.* 263. Radość niezmierna słowa w nich przydusza. *Leszcz. H. S.* 96. Już ona idzie, staray się, żebyś żal przyduszał. *Morszt.* 315.

PRZYDWOIC *cz. dk.*, Przydwaiać *ndk.*, we dwoie przymnożyć, podwoić, verdoppeln. Wezwawszy na pomoc Krzyżaków, Łokietek iedney woyny nie pozbył, lecz przydwoionéy nabył. *Krom.* 315.

*PRZYDWORNY, -a, -e, przy dworze będący, *Rs.* придворный (*ob.* Nadworny). (*Rs.* придворное podymne).

PRZYDYBAĆ kogo na czym, *F.* przydybie *cz. dk.*, Przydybywać *cont. frequ.*, Przydybuie *pr.*, dybiąc przypaść na kogo, einen beschleichen, belauern, ertappen. Prędko ztąd p biężmy daléy, aby nas tu kto baraszkuiących nie przydybał. *Teatr* 42 *D.* Przydybaiący, *Ec.* прилежный. Wśród dalekich zapędów śmierć nas przydybuie, *Off. Sen.* 56. Gdy cię chuda z kosą śmierć przydybie, Idź, mówi, skądeś wyszedł, stary grzybie, *Mon.* 70, 598. PRZYDYBNY, -a, -e, -ie *adv.*, do przydybania, zu ertappen, ertappbar. Tu przy mnie snuią się nieprzydybne wrony. *Zab.* 9, 242 *Eyff.* Ja ona nieprzydybna, ona chytra wrona. *Sim. Nagr.* 124.

PRZYDYCHAĆ *cz. dk.*, przydech wydawać, *aspirare*, aspiriren, *Ser.* 1. pjidéchnu. PRZYDYMAĆ, *ob.* Przydać. PRZYDYMIĆ *cz. dk.*, dymem napuścić trochę, ein wenig räucherig machen. Supa była przydymiona, sztuka mięsa twarda. *Mon.* 64, 83. Cebulę przydymić, tak do przechowania trwalsza będzie. *Haur Sk.* 72.

*PRZYDZIAĆ, *PRZYDZIAŁAĆ *cz. dk.*, przyczynić, przyrobić, *Vd.* perdjati; *Rs.* придать, придавать (przyczepić, przypiąć), придавлять, придавливать, zufügen. Nadziać nitkę pereł, przydziać drugiéy połowę. *X. Kam.* (*Rs.* придавка przystawka, придавь kaplica; *Bs.* priditti imme *cognomen imponere*).

PRZYDZIELIĆ *cz. dk.*, dzieląc przyznawać komu, udzielić, einem zutheilen, *Sr.* 1. pjidjelu, wudjelu. *PRZYDZIELACZ, *PRZYDZIELICIEL, *Sr.* 1. pjidjelicjer, wudjelicjer, udzielacz, der Zutheiler.

PRZYDZIERŻEĆ *cz. dk.*, *Przydzierżawać *ndk.*, *Bh.* přidrjeti; *Sr.* 1. pjidjerjuju, (*Sr.* 1. pjidjerjuju so *cohaeresco*); *Vd.* perdershati, nadodershati; *Ross.* придержать, придерживать; przytrzymać, an etwas anhalten, daran halten. Jeśli wódka wrzeć nie może, tedy ią nieiako do ognia przydzierżawszy ręką. *Sien.* 605. - §. Przydzierżawać się czego, trzymać się czego, sich woran halten. Porzucił żonę, a miłośnie się przydzierżawał. *Biel. Sw.* 217 *b*, er hieng sich an sie. Byśmy nie podług sądu naszego rządzili się, ale słowa szczérego bożego przydzierżywali się. *Gil. Kaz. Cc* 7.

PRZYDZIWNIEYSZY, -a, -e, etwas wunderbar, sonderbar. *Kosz. Cye. A* 4 *b.* *PRZYDZIWOWAĆ się komu *recipr. dk.*, z zadziwieniem przypatrywać się, mit Verwunderung betrachten, bewundern. W piérwszéy części tego kazania przydziwuiemy się sprawom Jana krzciciela, w drugiéy naukę iego obaczymy. *Zrn. Pśl.* 3, 620.

*PRZYDŹWIERZE, -a, *n.*, *Fc.* прилерїе, mieysce przy drzwiach, der Platz nahe bey der Thüre.

PRZYDZWONIĆ *cz. dk.*, dzwonieniem przywołać, herbey lán-

ten, lautend herbey rufen. Woźny sprawy do sądzenia przydzwonione, przywoływać będzie. *S. Grod.* 2, 147.

PRZYFARBOWAC *cz. dk.*, przybarwić, przypiękrzyć, anstreichen, einen guten Anſtrich geben. Gdy dobry brant z sobą ze śrebra przyniesiesz, iuż go tam będzie łacniey przyzłocić i przyfarbować. *Rey Zw.* 176. Niż zożą niebo przyfarbuią zorze... *Morszt.* 41. Przyfarbowana zdrada, *Tward. W. D.* 2, 97.

PRZYFASOWAC *cz. dk.*, przykrócić cugla źrzebcowi, aby kark zataczał die Zügel anziehen. - §. Siedząc na spokoynym koniu źrzebca na powod wziąwszy, prawą ſtronę kawecanu przyfasować do łęku. *Hipp.* 32, przywiązać krotko, kurz anbinden 2) *ob.* przytłoczyć.

PRZYFASOWYGOWAC, *ob.* faltrzygować.

PRZYFORMOWAC *cz. dk.*, przykształtować, przyſtosować, *configurare. Mącz.*, nach etwas formen, zuſtutzen.

PRZYGAWCA, -y, *m.* przychytrzeyszy człowiek, przyſtawca, ein ſchlauer Vogel. Słysząc to ieden przyfrant, rzecze... *Min. Ryt.* 4, 229.

PRZYGADZAC, *ob.* Przygodzić.

PRZYGANA, -y, *ż.*, nagana, przymówka, zarzut, *Vd.* pregovor, tadou, madesh, graja, ſkruna, lisa, ſkasnoſt (*cf.* ſkaza), krivnja (*cf.* krzywość, krzywda), falinga (*cf.* falować), der Tadel, Vorwurf. Człowiek bez przygany. *Cn. Ad.* 21. Naydą ludzie przyganę. *Cn. Ad.* 546. Wszytkek narod ludzki ma przyganę swą, niemasz w nich nic całego. *Radz. 3 Radz.* 1, 17, nic bez ale; *Vd.* vsaki ima svoje lise, muhe, samere). Mścisława bracia wygnali, dawszy mu przyganę, iż był bękart. *Stryk.* 199, *Orzech. Qu.* 92. Jest to partya bez przygany; cały świat potwierdzać będzie moy wybór. *Teatr* 7, 25, niema co mowić).

PRZYGANEK, -nku, *m.*, poboczny ganek, ein Nebengang. Pełne ludzi dziedzinieć, teatra i blanki, Pełne mury i dachy, kominy przyganki. *Pot. Arg.* 823, *Harg. Radz.* 41.

PRZYGANIAC, *ob.* Przyganić. - (2. Przyganiać, *ob.* Przyganać). - PRZYGANIACZ, -a, *m.*, ganiciel, der Tadler; *Sr.* 1 wumetwaŕ. Jeſt w tym mieście przyganiacz surowy, nieużyty, ktory samym monarchom nie przepuszcza. *Boh. Kom.* 2, 463. Z monitora podłym zoilat pasſkwilarzem, uszczyp liwym przyganiaczem. *Mon.* 73, 411. Mowa ta służy za odpowiedź przyganiaczom wymowy Francuzkiey. *N. Pam.* 4, 81. PRZYGANIACZKA, -i, *ż.*, die Tadlerinn. PRZYGANIC *czyn. dok.*, Przyganiać *ndk.*, przymawiać, wymąwiać ganiąc, tadeln, verrücken, ausſtellen, ausſetzen. Ty mędrku, co drugim przyganiasz, czyliż sam żadney w sobie nie nayduiesz wady? *Zab.* 13, 62. Wszyſtkim twoim poſtępkom przygania; żadna twoia sprawa mu nie do smaku *Boh. Kom.* 2, 464. Coż ia tak złego czynię, w czymbyś mógł słusznie poſtępki moie przyganiać? *Teatr* 6, 22. Przyganiaią temu krolowi o biedny ſtan iego żołnierzy. *Pam.* 85, 1, 121. Znaydzie czemu przyganiać, kto tylko na pieczy ma, żeby mógł przyganiać zgoła każdey rzeczy *Min. Ryt.* 3, 169. Drugiemu przygania, a sam nic nie czyni. *Cn. Ad.* 215. Jedno drugiemu przygania, a oboie źle robią. *Teatr* 16 c, 47, kocieł garnkowi; *cf.* sam eś taki). Łacniey przyganić, niż wyrazić. *Cn. Ad.* 410. - §. Gdy kto sam będąc nieszlachcic, przyganił człowiekowi dobremu szlachcicowi... *Stat. Lit.* 82, naruszyłby cześć iego, szlachectwo iego, słowem. PRZYGANNY, -a, -o, PRZYGANNIE

adv., nagany godny. *Cn. Th.*, tadelhaft, tadelnswürdig. Nieprzyganny żywot. *Boter* 310, bez plamy, niepokalany). Przygannie, z przyganą. *Wlod.* - §. Przyganny, *Przyganolubny, zrzędny, *Ec.* любоукорный, tadelſüchtig.

PRZYGARBIC *cz. dk.*, przykrzywić, garbiąc nachylić, nieder beugen, nieder krümmen. Pochylenie ſtare i sprosne krzyża, do ziemi ią przygarbiło, *Birk. Dom.* 110.

PRZYGARNĄC *cz. idntl.*, przygarniać *ndk.*, Przygarnywać *czſtl.*, garnąc do siebie przyciągnąć, *Rg.* prigârliti, *Cro.* prigrnyam, prigernulszem, prigernuti; (*Cro.* prigernujem; prigernulszem *colligo veſtes*, podkasuię); zu ſich hin ſcharren, an ſich ſcharren. Włos mokry za uszy ręką przygarnęła, *remouit ad aures. Zebr. Ow.* 120, ſie ſtrich es hinter die Ohren. Przygarniy to pieniądze. *Tr.* - *fig.* Nikogo interessa nie ścigaią, my ie sami przygarnywamy. *Pilch. Sen. liſt* 3, 368. Będę sobie iednak przyiacioły, iż gdy iuż nic nie będę miał, iż mię wżdy przyymą a przygarną do domów swoich. *Rey Pſt. Kk* 3, *cf.* przytulić, schronić). Przygarniał do siebie ludzie uczone, których pełno było na iego dworze. *Sk. Dz.* 1121. Do filozofii się przygarń, ieśli chcesz być szczęśliwym. *Pilch. Sen. liſt* 291, weź się, uday się, uciekniy się).

PRZYGARSC, -i, *ż.*, PRZYGARSNIE, -ia, *n.*, ręce obiedwie do brania czego żłobkowato złożone, iako do brania piasku, mąki. *Wlod.*, *Boh.* přehrſti, přihrſtil; *Sr.* 1. pjihorſtka; *Rg.* pregaract, (*Rg.* pregaractitti *prendere con due mani una manciata di grano etc.*); *Eccl.* пригóршни, пригорщни; die Gáſpe, eine doppelte hohle Hand voll, d. i. ſo viel man in den beyden zuſammen gehaltnen hohlen Händen faſſen kann; (Gauf Oeſterr.). Nie mam chleba pieczonego, oprocz przygarśnia mąki w kadzi. *Bud.* 1 *Reg.* 17, 12. Nabierz przygarścią soli. *Comp. Med.* Przygarśnie żyta. *Lek. K.* 66, *Syr.* 916, *Sien.* 355. Z waszych *przygaraszki upuszczaycie. 1 *Leop. Rut.* 2, 16, garści. 3 *Leop.*).

PRZYGASIC *cz. dk.*, Przygaszać *ndk.*, przytłumić, przydusić, dämpfen, das Feuer erſticken. Nie czekać ognia, przygaszać iskry tleiące. *Zab.* 12, 513 *Nar.* PRZYGASNĄC *neutr. idntl.*, Przygasać *ndk.*, przeſtać palić się, auf einige Zeit erlöſchen. Zapały miłości przygasaią i znowu się zaymuią *Weg. Mar.* 1, 143. Olsnęła i przygasła od blasków widziadła. *Przyb. Milt.* 250.

PRZYGĘSCIEYSZY, -a, -o, etwas dick. Sok sorbetu iest przygęścieyszym, a kiedy go rozpuścisz wodą, będzie tak rzecz klarowna, iak wino naywyſtalsze. *Star. Du.* 30. PRZYGĘSTNIEC *neutr. dk.*, przygęścieyszym się ſtać, etwas verdicken. Przygęſtniałe cząſtki, *Perz. Lek.* 18.

PRZYGIĄC, *F.* przygnie *cz. idntl.*, Przyginać *ndk.*, *Boh.* přihnauti; *Crn.* perganiti, perganem, perpógniti; *Vd.* perpognuti; *Cro.* prignuti, prigibljem; *Rg.* prighnutti, prighibati, prighnijvam; *Bsn.* prighnuti; *Ross.* пригнуть, пригибать; naginać, nachylać, przyciskać, anbiegen, anbrücken an etwas, anſchmiegen, ein wenig nieder drücken W rząd piora prowadzi, w puł potym lnianym włoknem, odspod woſkiem spina, I tak uszychtowanych lekkuchno przygina. Na ptaſtwa prawego wzor. *Zebr. Ow.* 194. Przygiąć gałąź do siebie. *Teatr* 37, 13. I drzewo prędzéy do góry się dźwignie, Gdy go nikt z młodu do ziemi nie przygnie. *Morszt.* 223. Im człeka groźszy frasunek przygnie, tym potym szczęśliwszym. *Pot. Syl.*

188. Człowiek, ktory się trochę od ziemi podźwignie, Nie tak go prędko ciężar do upadku przygnie. *Min. Ryt.* 1, 291. Prowincya ta iuż do trybutu przygięta i dani. *Chrośc. Job.* 175. Sylla i Cezar przygiąwszy oyczyznę Potrzebowali waszéy zawsze siły. *Chrośc. Fars.* 35. Oftatnie iuż przygięły ich uciski. *ib.* 307, przytłoczyły, uciemiężyły). Do przygięcia, mogący być przygiętym; *Przygiętny, Bs.* prighnutiv, koji se lasno prighne, pokuciv, ścto se lasno mosge prighnuti.

PRZYGLĄDAC, *ob.* Przyźrzeć, Przyzierać. PRZYGLĄDACZ, PRZYGLĘDACZ, — a, *m.*, *inspector*, przyględacz. *Mącz.*, dozieracz, dozorca, der Aufſeher; wida, Zufeher. *Rh.* přihlebać; *Cro.* prigledavecz, prigledník; *Sr.* 1. pihlabwar; *Ec.* приглядашель.

PRZYGŁADZIC *cz. dk.*, Przygladzać *ndk.*, *Bh.* přihladiti; *Rs.* приглаживать, приглаживать; przygladszym czynić, ein wenig abgläten, glätter machen. Arytmetyk pisze, skrobie, zetrze i przygladzi. *Zab.* 12, 168. Przyrodzona Polska mowa, nazwiska przygładzaiąc, Krukberka Krupskim przechrzciła. *Krom.* 749. PRZYGŁASKAC, *F.* przyglassacze *cz. dk.*, przyglaskuie *ndk.*, glaszcząc przygładzić, glatt ſtreicheln. Niech no na plac wyiedzie, przyglaszczą mu kudły. *Papr. Tr. B b.* — §. Djabeł się iey zaleca, ociec nie od tego, Matka iey przyglaskuie, podle niego sadza, *Papr. Kol. N 2*, dogadza, willfahren, *Rs.* приласкать przypochlebiać. — §. Przyglaskać do siebie, przywabić, an ſich locken, an ſich reitzen. Trzeba swoiować zwodne rozkoszy, które ostrożone nawet umysły do siebie przyglaskały. *Pilch. Sen. liſt* 389.

•PRZYGLĘDACZ, *ob.* Przyglądacz.

PRZYGLIIOWAC *cz. dok.*, przypalić, *recoquere. Sleszk. Ped.* 419, etwas abglühen, glühend machen, ein wenig glühen laſſen. Proch ten przygliiuy, iż mielszy będzie. *Sien.* 601.

PRZYGLINKOWATY, — a, — e, — o *adv.*, glinką przymieszany, etwas leimartig. Grunt przyglinkowaty za naylepszy do urodzaiu inu poczytany. *Przędz.* 108.

PRZYGŁOBIC *cz. dk.*, przycisnąć, przycieśnić, enger zuſammen drücken, zuſammen preſſen. Choćby ieszcze iaki czas mogła piła robić, Dawszy zębów poostrzyć i ramów przyglobić . . . *Pot. Pocz.* 334.

PRZYGŁODEK, — dku, *m.*, mały głód, drożyzna, eine kleine Hungersnoth. (*Rs.* приголодь polsytość). Nieurodzay przyglodku Polaków nabawił. *Krom.* 626. PRZYGŁODNY, — a, — e, etwas hungerig; *Ross.* приголоденъ; *Ec.* пріалчный, нѣсколко голоденъ.

PRZYGŁOS, — u, *m.*, PRZYGŁOSKA, — i, *ż.*, przytężenie głosu, *Slo.* prizwuk przydźwięk, der Accent, der Ton, das Tonzeichen fur die Ausſprache. (*Vd.* perglasitise, r przyzwolić; *Rs.* приглашеніе zaproszenie gości, приглашать, приглашать zaprosić). Przebiegaiąc przygłosy czyli akcenty ięzyka naszego; a nie znayduiąc w abecadle Łacińskim takich głosek abo znamion, któreby dźwięk przygłosowy malowały, przygłosy te przygłoskami czyli znamionami do głosek dodanemi malować zaczęto. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 36, *Apcz. Uit.* 138, *et Kpcz. Gr.* 3, *p.* 31 — §. b) przygłoska, głoska za kim, odgłos życzliwy, pochwalny, Beyfallsrufen, beyfälliges Zurufen, Beyſtimmen. Bożenta arcybiſkup za zjednoczonemi przyglo-

ſkami szlachty, królem Ziemowita ogłosza, *acclamantibus. Krom.* 398.

PRZYGŁÓWNY, n. p. szkoły przygłówne, przy głowney szkole się znayduiące, gimnazyum, ein Gymnaſium bey einer Univerſität.

PRZYGŁUCH, — a, *m.*, *Mącz.*, przytępszego słuchu. *Cn. Th.* 870; trochę nie dosłychuiący, der ein wenig hartho-rig iſt, *Bh.* přihluchý, *Cro.* prigluh, *Rs.* пригаухъ.

PRZYGŁUPSZY, — a, — e, *subagreſtis. Mącz.*, ein wenig tölpelhaft, dumm.

PRZYGŁUSZYC *cz. dk.*, trochę zagłuszyć, przytłumić, etwas betäuben, erſticken. Zmartwiały przygłuszone dosytem uciech waleczne duchy. *Nar. Hiſt.* 2, 432.

PRZYGNAC, *F.* przygoni *czyn. dk.*, Przyganiać *ndk.*, *Crn.* perganjam; *Vd.* pergnati, pergoniti, perganjati, pergajnet; *Cro.* piganyam; *Sr.* 2. pſchignaſch, *Sr.* 1. pjibnać, pjibnicj; *Ross.* пригнать, приганять; przyżonąć, przyprędzić, herbey treiben, heran treiben, jagen, hin treiben. Woiował ziemie Ruskie, zkąd wielką korzyść do Polski przygnał. *Biel.* 160. Przygnanie, *Rs.* приговъ, приганка. Przyganiaiący, *Crn.* pergajniv *motiuus.* — *tr. fig.* Otoż mię tu Bóg przygnał prawie ku mey myśli. *Rey Wiz.* 756. Cóż We Pana w te strony przygnało? *Vsatr* 9 c, 44, *Warg. Wal.* 140. — §. Przygnać kogo do czego, s przymusić nalegaiąc, przynaglić, zu etwas nöthigen, zwingen, antreiben. Nie wadzi-ć też podczas dziecięcia wezbrać, a do nauki albo łaciny onego przygnać. *Glicz. Wych.* J 8. Co cię za rada do tego przygnała, Że chcesz być w tak złey dobrowolnie toni? *P. Kch. J.* 35. Upornie się poddać nie chcieli, aż iuż prawie wielka niewola do tego ich przygnała. *Papr. Ryc.*

PRZYGNĘBIĆ *cz. dk.*, przytłuc, przycisnąć, niederdrücken. Głos dobrey rady rozmaitością umysłów przygnębiony zostawa. *Mik. Obs.* 413, przydusony.

PRZYGNIEŚĆ, *F.* przygniecie, przygniotę *czyn. dk.*, *Rg.* prighnêciti, *Ross.* пригнесть, пригнетать, przycisnąć, przygiąć, przycięższć, niederdrücken, andrücken.

PRZYGNIEWLIWSZY, PRZYGNIEWNY, — a, — e, etwas ärgerlich, *subiratus. Mącz.* Rzekła iey w przygniewliwszey cerze. *Pot. Syl.* 104. Tak odpowiedziała trochę przygniewna. *Zab.* 11, 267 *Zabł.* PRZYGNIEWNO *adv.*, trochę markotno, ein wenig verdrießlich, unangenehm. Wielu zacnym przygniewno było, że Cycerona, niesenatorskiego stanu, na konsulat obrano. *Kosz. Cyc. A 4 b.*

PRZYGNIŁY, — a, — e, *Ec.* пригнилый, гниловатый, etwas angefault.

PRZYGODA, — y, *ż.*, PRZYGODKA, — i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* přihoda, nahoda, nahodilost, přjbch, přjpadnost; *Slo.* náhoda, přihoda; *Sr.* 2. pſchigoda. (*Crn.* pergodba, s dzieie, *factum, hiſtoria*); *Crn.* sgôda (cf. zgoda), nakluzhenje; *Vd.* pergoda, sgoda, priedpad, napergod, pergódba, pergodenje, sgodba, sgod, sgojenje, sgodnost; *Cro.* zgoda, prigôda, pripechenye; *Dl.* prigoda; *Bs.* zgaghjanje, zgoda, prigôda, nenadka, (*Bs.* prigôda *occaſio, opportunitas, euentus, casus*); *Sla.* dogadjaj (cf. dogoda, dogadzać); *Rg.* prigoda, zgodda, dogoghjaj, dogoghja, dogodjaj, dogodjenje; *Ross.* каученіе, приключеніе, случай, приключай, произшествіе, похожденіе; co się przydarza, przygadza, przytrafia, co przypada, przypa-

dek, trafunek, der Zufall, das Ereigniß. Przygoda ieſt uczynek rzeczy niespodzianey, uczynienie bez chcenia. *Bud. Ap.* 33. Przygo a taka, trafunek abo czas, kładzie na nas różną osobę. *Budn. Cyc.* 60. Z przygody, trafunkiem. *Wlod.*, zufällig; *Slo.* nahodau, ſnad (*ob.* snadź). Większa część wysp znaleziona z przygody, gdy ludzie iadąc zbłądzili. *Boter.* 21. To wszyſtko nie z przygody, ale za pewnym Boga poſtanowieniem ſtać się miało. *Wiśn.* 48. Jeden ubogi uyrzał to z przygody. *Kraj. Chy. A* 2 *b.* - §. Przygoda, *plerumque in malam partem*, nieszczęście, cios, plaga, klęska, nawiedzenie Pańskie, bieda, nieszczęśliwa godzina, ein unglückliches Ereigniß, ein Unglück, Noth, Elend; *Bh.* nehoda; *Vd.* slasgoda, nesgoda, nesreha; *Rs.* несгóдье, несгóда, негóдъ, злополyчïе; *Ec.* озлоблéнïе, желшючество, злообшюя́нïе, злокалючимство. Przygoda, kiedy się co złego przytrafi, o czym się żaden domniemać nie mogł, aby się ſtać miało. *Sax. Porz.* 153. Przypadłe przygody są rozmaite poſtrachy, iako gromy ſtraszne, błyſkawice srogie, pioruny, trzaſkawice, potopy, ognie, grady. *Rey Zw.* 113. Przyrodzone przygody są rozliczne wrzody, dziwne niemocy. *Rey Zw.* 113 *b.* Szczęśliwy ieſt, kto się cudzą przygodą karze. *Ezop.* 31. Głupi kto po szkodzie, radzi o przygodzie. *Dwor. K.* 2, cf. po szkodzie mądry). Jednego przygoda wielu przeſtroga. *Cn. Ad.* 318, iednego ſkaranie, wielu poſtrach). O przygodzie, myśl na swobodzie *Rys. Ad.* 52. Czasu szczęścia pomniy na złe przygody. *Radz. Syr.* 11, 27. Schoway od przygody. *Cn. Ad.* 720, schoway na drugi raz; nie wszyſtko razem; przyda-ć się znowu). Przygoda, pewna przyiaciół proba. *Cn. Ad.* 954; nieszczęście pokazuie, kto prawdziwie miłuie) Kogo gmin w pomyślności wielbi, w przygodzie gardzi. *Nar. Hſt.* 4, 109. Zły w przygodzie przyiaciela nie znaydzie. *Rys. Ad.* 79. Przygody iednaią niezgody, przygody naucą zgody. *Cn Ad.* 955. Powszechne przygody gaszą prywatne niezgody. *ib.* Przygody po ludziach, nie po drzewach chodzą. *Cn. Ad.* 956. Przygoda za każdym chodzi. *Haur. Kk.* 5. Uſtawicznie przygoda ſtoi u proga twego. *Rey Zw.* 134. Przygoda nigdy sama nie przyydzie. *Rey. Zw.* 139 *b.*, cf. iedna bieda nie dokucza). Bóg umie smętne pocieszyć; precz że się ty leda z iakiey przygodki zasmucić marnie albo frasować masz? *Rey Zw.* 153 *b.* By nie przygody, byłby świat iako gody. *Cn. Ad.* 52. PRZYGODNY, - a, - e, PRZYGODNIE *adverb.*, *Boh. et Slo.* přihodný; *Sr.* 1. pjihodné, pjihodjne, hodj (cf. godny); *Vd.* dogoden, permerliu, *Crn.* permirliv, permirshi; *Cro.* prigòden; *Bs.* prigodni, zgodni (cf. zgodny); *Rg.* prigòdni, pridohodni; *Rs.* пригóдный, co się do czego przygodzi, na co zda, przydatny, zdatny, paſſend, tauglich, geſchickt zu etwas, dienlich, brauchbar. Zimnym ludziom gorące czasy więcey są przygodne, *Sien.* 436, *Spicz.* 200. May miesiąc niektórym niemocnym ku zdrowiu ieſt przygodny, ale niektorym mie ... ry, ałuży). Chociaż Werona ieſt wielka fortece; lecz Bononiia ieſt przygodnieysza i bogatsza. *Boter.* 71. Mężnym zowiesz, ktorego tkanka czoło okryła Marsowi przygodne. *Bard. Tr.* 25. - §. trafunkowy. przypadkowy, *Bh.* nahodný, nahodilý, přihodilý, přitějný; *Slo* náhodný, nahodne, náhodau, trefunkom, ſnad; *Sr.* 2. pſchihodný, nahodnè, náhodau, trefunkom; *Slo.* na primer; *Rs.* случáйный, случáйно Przygodnemi albo przypadkowemi pismami nazywaią te, do których przygoda albo przypadek daie pochop, *Czrt. myśli.* 26; zufällig. Przygodne kazania X. *Balsama*, Gelegenheitspredigten. Przygodna szkoda, *fortuitus casus. Groi. Reg.* Nierozmyślnie, ale iakoby przygodnie tę ſummę mu dał. *Gor. Sen.* 47, cf. z niechcenia). Wszyſtkie rzeczy na świecie przygodnie się wiodą abo idą. *Eras. ięz. S.* 5 *b.* Wszyſtko w człowieku mądrze ieſt uczyniono, a pewnie, nie przygodnie tak sam ſtanął. *Gor. Dw.* 411. Dobrzy hetmani nieprzygodnie, nie iako się trafi, ale fortelem się potykaią. *Kosz. Lor.* 153 *b.* Kto zabiie umyślnie, gardło straci, kto zabiie przygodnie, gardła stracić nie ma. *Sax. Art.* 26. Aby ten, który przygodnie wyſtąpił, po karaniu był oſtrożnieyszy, pamiętne bierze. *Kosz. Lor.* 160. Ratym popisował przygodne rzeczy. *Leop.* 3 *Ezdr.* 2, 25, przypadłe). Nieprzygodny, nigdy się nie trafiaiący. *Wlod.* PRZYGODNOŚĆ, -ści, ż., *Bh. et Slo.* přihodnoſt, *Sr.* 1. pjihodjnoſtj, *Rs.* пригóдность, zdatność, przydatność, die Tauglichkeit zu etwas. - §. traf, trafunkowość, die Zufälligkeit, *Bh.* nahodilosť, *Crn.* pergodnoſt, *Rs.* случáйность. PRZYGODZIĆ *sz. dk.*, przygadzać *ndk.*, przyſtosować, nach etwas einrichten, bequemen. *Congruo* przytrafiam, przyrymuię, przygadzam. *Mącz.* PRZYGODZIĆ się *Rec. dk.*, Przygadzać się *ndk.*, *Boh.* přihodit ſe, přihazeti ſe, přihazowati, nahoditi ſe (cf. nagodzić się); *Slo.* přihážiť ſe; *Crn.* goditise, gody; *Vd.* se pergoditi, sgoditise (cf. zgodzić), goditise, (cf. godzić); *Cro.* dogadyatisze (cf. dogodzić), prigagyamasze; *Dl.* prigoditiſze; *Rg.* dogodittise; *Bs.* prigoditise, prigodittise, sgodittise, dogodittise, zgaghjatise, dogaghjatise; *Sla.* dogoditise; *Rs.* довóдиться, доведéться, случиться, случáться, приключúться, случáться, случáть, случáть, приключáться, приключáться, przytrafić się, przydarzyć się, ſich ereignen, zutragen. Przygodził mu się taki przypadek. *Tr.* Oto się nam potrzebnie teraz przygadzaią, proszą nas. *Prot. Jol.* 8. Przygadza się, przytrafia, przypada, es ereignet ſich, *Crn.* gody, sgody se, pergody se, permine se, *Rs.* случáется, приводúться, *Ec.* ключúлься. Przygodziło się, *Cro.* zgodioszeje *contigit.* - b) przygodzić się na co, do czego, przydać się, tauglich zu etwas, brauchbar, nützlich ſeyn, paſſen, ſich ſchicken zu etwas, *Sr.* 1. pjihodju ſo. Nie tylko to ieſt cichy, co w kącie milcząc leży, ani nacz dobrego, ani ludziom, ani bogu przygodzić się nie może, ale to ieſt cichy, który w ſkromności wszyſtkie rzeczy swe sprawuie, i ludziom i rzeczypospolitéy służy. *Rey. Zw.* 139 *b*, cf. ni bogu świeczki, ni djabłu ołoga). Stary daleko się zawżdy więcéy może przygodzić z radą, niżli wiele młodych, co nic nie umieią. *Rey. Zw.* 165 *b.*, Piesczone panięta do żadney się rzeczy nie przygadzaią. *Birk. o Error.* 30. Widzimy, że się przygadzaią do wielu spraw, i wielkie pożytki daią. *P. Kch. Orl.* 1, 82. Dół, który kopał na bliźniego, ten się przydał nań samego. *Ryb. Ps.* 12. Przełłań też kiedy za macierzą chodzić, Już się ty możesz mężowi przygodzić. *Hor.* 1, 112 *J. Kch.*, *tempeſtiue*). Aby przęczka iedna ku drugiéy mogła się przygodzić. 2 *Leop. Ex.* 26, 5, spiąć. 3 *Leop.*, przypaśdź, paſſen. Jeśli dziełopis mówiącego ſtawia, niech mu daie to mówić, co się przygadza i okoliczności i osobie mówiącego. *Kras. liſt.* 2, 125, ſtosownie). Kto raz zaszkodzi, dziesięć kroć się przygodzi. *Cn. Ad.* 393, kto zaszkodzi, ten nagro-

dzi). Każda rzecz na co się swego czasu przygodzi. *Cn. Ad.* 956.

PRZYGÓREK, -rka, *m.*, *Cro.* prigorje *montana*, *Rs.* пригорокъ, pagórek pod wyższą górą, eine Anhöhe, ein Hügel unter einem Berge Na przygorkach nawozy nie długo trwać zwykły. *Haur. Sk.* 31, *Otw. Ow.* 438. Kamień z przygorkow Paryyskich upada. *Hul. Ow.* 43. Sigeum iest przygorek skaliśty pomorski. *Otw. Ow.* 500.

PRZYGORĘTSZY, -a, -e, etwas warm, heiß. Szczęśliwiey się rady udaią przygoretsze. *Leszcz. Class.* 12.

PRZYGÓRNY, -a, -e, pod górą leżący, neben dem Gebirge liegend. Ciągnęli aż ku łożyskom przygórnym. *Warg. Kurc.* 28.

PRZYGORSZY, -a, -, *Cn. Th.* 870, *Gr.* ἡμιπονηρος, nienaylepszy, nicht der schlimmste, nicht der beste, *Rs.* худошный.

PRZYGORZEĆ, przygorzał, *F.* przygoreie *neutr. dk.*, Przygorewać, *Przygorawać *ndk.*, *Rs.* пригорѣть; trochę pogorzeć, etwas verbrannt werden, verbrannen, versengen. *Germina hortorum exuruntur*, ogrodne nasienia *przygorawaią, więdną od słońca. *Mącz.* Do boga się uciekamy, gdy niebo zaschnie, iż iuż nam przygorewaią żywności nasze. *Rey Ps.* S 56. Ikarowi przygorzały skrzydła. *Ir.* Powietrze przygorzałe iak z pieca poymuie Uity, i wóz pod sobą rozpalać się czuie. *Zebr. Ow.* 36. Przygorzała potrawa. *Cn. Th.*, cf. przydymiona, ein angebranntes Gericht, cf. przywara). Mieszay warzechą, aby do garka nie przygorzało *Ir.*, nie przywrzało). Warząc lekarstwo mieszay ustawicznie, aby nie przygorzało a nie przysmargło. *Sien.* 503. PRZYGORZAŁOŚĆ, -ści, *f.*, PRZYGORZELINA, -i, *f.*, *Rs.* пригарь, przywara, smak przywędzony, przygorzały, angebrannter Geschmack, Brandgeschmack. Trąci przygorzeliną, *sapit adustionem. Mącz.*

PRZYGORZKNIEĆ *neutr. dk.*, nieco gorzkością przyyść, bitterlich werden, ranzig werden. Przygorzkniała słonina, *Tr.* PRZYGORZKI, -a, -ie, *Ec.* пригорьки, горькова́тъ, etwas bitter.

PRZYGOŚCIĆ gdzie albo dokąd *Med. dk.*, gościem przybyć, w gościnę przyiechać, als Gast wohin einkehren, zum Besuche kommen. Nie tylko we wszystkich dzierżawach Krzyżaków obrzędy kościelne wyklęto, ale też w tych, kędy by czasem przygościli. *Krom.* 344. Król w Malborku Mistrza z kilką komendatorów, do siebie przygoszczonych, dobrotliwie przyiął i uraczył, *ad se venientes. Krom.* 691. Nie pierwéy powinni byli stacyi oddawać, dokądby aż sam król w one ich kraie obecnie nie przygościł. *Krom.* 523.

PRZYGOTOWAĆ, *F.* przygotuie *cz. dk.*, Przygotowywać *kont. fr.*, *Bh.* přihotowiti, přichystati, uchystati, ustrogiti (cf. ustroić); *Slo.* hotowiti, chystám, připrávám (*ob.* przyprawić); *Sr.* 1. pjihotupu; *Sr.* 2. pschigottowasch; *Crn.* perpraveti, perpravlam, fernashem; *Vd.* prepraviti, perpraulati, preipernapraviti, prednapraviti; *Cro.* pripraviti, pripravlyam; *Bs.* prigotoviti, dogotoviti, ugotoviti, zgotoviti, spravviti, pripravviti; *Sla.* pripraviti; *Rs.* приготовить, приготавливать, приготовляю, предуготовляю, уготовить, уготовлять, заготовить, заготовлять, изготовить, изготовлять, изготавливать, ряди́ть, ряжу́, сряди́ть, сряжать, здобить (cf. zdobić); *Ec.* преднаставити, предуставляти, устроя́ти, предустроя́ю, wprzód przyrządzić, przysposobić, vorbereiten, zubereiten, zurichten. Przygotuy na iutro na 60 osób do stołu. *Teatr.* 19 *b*, 28. Jako w matce sok tuczący przygotowuie się coraz inaczey, tak w dziecięciu sposobność do przyięcia iego iest coraz odmienna. *Mon.* 69, 1018. Widzi przed sobą mękę dla niéy przygotowaną. *Teatr* 7, 68. Miłosierdzie a prawda, te przygotowywaią dobre rzeczy. 1 *Leop. Prov.* 14, 22, gotują 3 *Leop.*). Przyiechawszy weszli do przygotowanych sobie pokoiów. *Teatr.* 49, 13. W świętości on zbawienne wnet się *przygotowił. *Chodk. Kosł.* 28, przysposobił się, er versah sich damit. Przyyściem iego radość nowa Na to z dawna *przygotowa. *Chodk. Kosł. ep.*, przygotowana, bereit, zubereitet). Przygotowanie, przyrządzenie, *Boh.* přistrog; *Sr.* 1. pjihotwano, přihotowności, nawodjeno; *Vd.* napravik, naprava, perprava, preiperprave, nared, naredba; *Crn.* perprava; *Cro.* priprava; *Rs.* уготовленіе, предуготовленіе, изготовленіе, изготавливаніе, здоба, изряженіе, снарядъ, сряды, сборы, (cf. sbor); *Eccl.* уготованіе. Był to dzień przygotowania, który iest przed sabbatem. *W. Marc.* 15, 42, der Vorbereitungstag, Rüsttag. – Szły roty w konia w męża, w ochotę i serce, w rynsztunek, w wszelki dostatek iak naylepiey przygotowane. *Warg. Wal.* 84; opatrzone, versehen, ausgestattet, ausgerüstet). – §. przygotować co ugotowanego, przywarzyć, noch mehr hinzukochen, *Rs.* пристряпать, пристряпывать. PRZYGOTOWYWACZ, -a, *m.*, przyrządziciel, der Zubereiter, *Vd.* perpravlenik, perpravlovez, predperpravlavez, *Ec.* предуготовлятель, уготовлятель.

PRZYGRABIĆ, *F* przygrabi *cz. dk.*, Przygrabować *ndk.*, *Bh.* přihrabati, grabiąc przygrześć, przykryć ziemią, zuharken, mit dem Rechen überharken. Młodzy ludzie kopru nie przygrabują po sianiu, mieniąc, iż go żaden ptak nie zobie. *Cresc.* 218.

PRZYGRAMOLIĆ się *Rec. dk.*, przyleźć, herzu kriechen, herbey gekrochen kommen. *Cn. Th.*

PRZYGRAWAĆ *cz. kont.*, Przygrywać *Freq.*, *Rs.* подыгрывать, подыгрывать, grać przy czym, wtorować grającemu, auf einem Instrumente accompagniren, mit einem Instrumente begleiten. Przygrawa na piszczałce z brzozowego drzewa. *Alok. Turk.* 171. Pasterze za nim idą, po lekku śpiewaiąc, A w wierzbową piszczałkę pięknie przygrawaiąc. *Zbyt. Zyw. B* 2. Ona to, o iak ślicznie śpiewa; Jey tonom moia fletnia wesoło przygrywa. *Chodk. Gesn.* 78. Na prostey fletni przygrywa milemu pasterki głosowi. *Stas. Num.* 2, 138; (cf. Przyśpiewywać). – *§. przygrawać na co, *ob.* alludować. *Przygrawka *ob.* alluzya.

PRZYGRĄŻYĆ *cz. dk.*, wodą przykryć, zalać, überschwemmen. Szlak dopiero suchy morzem przygrążony. *Gęb. Hym.* 295.

PRZYGROBNY, -a, -e, przy grobie czyli pogrzebie będący, *Rs.* пригробный pogrzebowy, Begräbniß-, Grab-.

PRZYGRODEK, -dka, *m.*, (*Rs.* пригородка przybudowanie); *Rs.* пригородокъ, *Ec.* пригрàдіе miasteczko powiatowe, od stolicy zawisłe, eine Landstadt, ein Städtchen. Opanował Kiiow ze wszystkiemi przygrodkami, które mu się dobrowolnie poddawały. *Stryik.* 154, *Vol. Leg.* 3, 199. *Rs.* пригородный przy mieście blizki – §. *Przygrodek, mały grod, forteczka, mała twierdza, eine kleine Festung,

Burg. W mieście Moskwie są iakoby dwa przygrodki, około których są mury ceglane, ieden za drugim opodal otoczone. *Boter.* 159. Burgos ma 7 bram, 7 kościołów, 7 przygrodków. *ib.* 36. – §. *Appendix* przygrodek, *przywieszenie. *Urs. Gr.* 185. PRZYGRODZIC *cz. dk.*, przygradzać *ndk.*, grodzą przyczynić, noch hinzu einbägen, *Bh.* přihraditi, přihrazowati; *Cro.* prigragyam, (*Rs* prigraditi *astruere*, *Rs.* пригородить, пригораживать przybudować).

PRZYGROMADZIC *cz. dk.*, do kupy przyłączyć, hinzu häufen, dazu sammeln, *Ec.* присогромаждаю. To wszystko, co jest od królestwa oddalono abo rozerwano, wedle mocy my do tegoż królestwa przygromadzę. *Herb. St.* 9.

PRZYGROZIC *cz. dk.*, nieco zagrozić, pogrozić, ein wenig dräuen, drohen; *Rs.* пригрозить. Ociec nie powściągnie, ani przygrozi, ale ieszcze na to zaprawi, z czego przyydzie płota dziecięca. *Gliez. Wych. D* 8 *b.* Przygrożenie, s PRZYGROŻKA, – i, *ż.*, das Bedrohen. Król przyzawawszy go z przygrożeniem mu rzekł: ty niesbedaiku, wieleż ci kroć trzeba o to rozkazować? s *Leop.* 3 *Mach.* 5. Słuchay srogich przygrożek tego świętego zakonu. *Rey Pſt Ff* 5. Masz tu przygrożki, któremi on grozi. *Baz. hſt.* 150.

PRZYGRUBSZY, – a, – e, *subruſticus. Mącz.*, ein wenig grob, bäuriſch. *Przygrubszym (*Cn. Th.*), s Przygrubo *adv.*, n. p. To było przygrubo. *Teatr* 30, 80, trochę po grubiańsku. *Wład.*

PRZYGRYŹC *cz. dk.*, Przygryzać *ndk.*, Przygryzować *contin.*, *Bzn.* prigriſti; *Crn.* pergrisnem; *Cro.* prigrizujem; *Ec.* пригрызываю; trochę nagryzać, annagen, benagen ein wenig, beknäbern. Wargi zębami przygryzać. *Fraz. Ob. a.* Przygryza palce, daiąc znaki gniewu. *Teatr* 31, 54. – *aliter*; Zęby, gdyby nie odrastały, tedyby się przygryzły gęstym iedzeniem. *Sak. Pr.* 74, przytarłyby się gęstym gryzieniem, ſich durch Beißen abnutzen. U koni przygryzowanie zębów wiek pokazuie. *Hipp.* 25, przycieranie od gryzienia, Abnutzung, Abreibung vom Beißen. – §. Przygryźć komu, gryźliwie przyciąć, ſticheln, beißende Reden führen. PRZYGRYŹLIWY, – a, – e, – ie *adv.*, przycinaiący, dokuczliwy, beißend, empfindlich. Rzekłam mu to z przygryźliwym uśmiechem. *Nieme. Kr.* 3, 28.

PRZYGRYWAC, *ob.* Przygrawać.

PRZYGRZĄNĄĆ *cz. idntl.*, przygarnąć, przysypać, hinzu ſcharren, beſchütten. Szparagi, gdy ſlancuią, prochem z rogu bydlęcego podsypuią, a ziemią przygrząnąwszy, często polewaią. *Syr.* 1128.

PRZYGRZAĆ, *F.* przygrzeie *cz. dk.*, przygrzewać *ndk.*, *Cro.* prigrejam, pritaplyam; *Bs.* prigriati; *Rs.* пригрѣть, пригрѣвать; odgrzać trochę, wieder ein wenig aufwärmen. Przygrzewanego, przypiekanego co, z wczorayssa potrawa. *Cn. Ad.* 25. – *transl. fig.* przygrzewać, dokuczać, parzyć, einem warm machen, zuſetzen. Po kacieć go przygrzano, aż się wszystek znoił. *Pot. Zac.* 55. Gramią kotły, zewsząd armata przygrzewa. *Jabł. Buk. R.* 4. Pili za zdrowie, aż też drugim dokuczyło, iż tak bardzo przygrzewano, przylewano. *Dwor. B* 2.

PRZYGRZEŚĆ, przygrzebł, *F.* przygrzebie *cz. dk.*, Przygrzebać *ndk.*, *Rs.* пригрести, пригребать; grzebiąc przysunąć, przysypać, hin ſcharren, hin kratzen, zuſam-

men kratzen und hin ſchieben. Ożogiem, gdy warzymy ognia poprawiamy, przygrzebamy węgla. *Mącz.*

PRZYGUBIC *cz. dk.*, przyczynić się do zguby czyiéy, zgubę przyśpieszyć, *zum Untergange und Verderben beytragen, es beſchleunigen. Biedni! zapewne nowe iakie nieszczęście do reszty ich przygubiło. *Zab.* 3, 135.

PRZYGURTOWAC *czyn. dok.*, przyſznurować przycisnąć gurtem, zuſammen ſchnüren, gürten. Wpadnie kto w sieć, to go przygurtuie Jeszcze kto lepiéy, pewnie nie ratuie. *Jabł. Ez.* 26.

PRZYGWIZDAC *cz. dk.*, gwiżdżąc wtorować, wozu pfeifen, *Rs.* присвистывать.

*PRZYGWOŻDZIC *cz. dk.*, gwoździami przybić, annageln, *Vd.* pershreblati; *Rag.* prigroſditti; *Cro.* prigvazdyam; *Ec.* пригвоздить, пригвазживать, пригвождаю, гвоздю, *Rs. vulg.* прибóтать. *PRZYGWOŻDZICIEL, – a, *m.*, *Ec.* пригвоздитель, der Annagler.

PRZYHAFTOWAC *cz. dk.*, haftuiąc przyłączyć, przyszyć, mit hinein ſticken, annähen, anheften. Dwie obrączki złote *przyhawtuiesz przy obu kraiach pektorału. s *Leop. Ez.* 28. Namioty z cudnemi przyhaftowanemi sztuczkami abo obrazkami rozbił. *Warg. Wal.* 315. Po gałązkach ziela tego listeczki są, iakoby przyhaftowane. *Syr.* 1172. – *fig.* Tak przesądnemu rozumieniu łatwie było inne rzeczy przyhaftować. *Krom.* 5, podszyć, przyszrubować; przydać.

PRZYHARDSZY, – a, – e, nieco hardy, *Ec.* пригордь, пригордливь, etwas zu keck und ſtolz

PRZYHUCZEC, *F.* przyhuczy, przyhuknie *med. dk.*, Przyhuknywać *cont. frequ.*, hucząc pochwalić, Beyfall jauchzen. Tak mówił Romulus: woysko przyhuknywa, a lud szemrze. *Stas. Num.* 1, 217.

PRZYIĄC, przyiął, *F.* przyimie, przyymie, przyimę, przyymę *cz. idntl.*, Przyimować, Przyymować *ndk.*, Przyimuie, Przyymuie *pr.*, *Bh.* přigmauti, přigiti, přigmu, přigímati; *Slo.* přigímám; *Sr. l.* pjipimam, horeberu; *Crn.* prijęti, primem, sprijęti, sprimem, preimem, prejęmam, prejęmlem; *Vd.* primiti, perjeti, pirti, navseti, najemati; *Cro.* prieti, prijemati, priémlyem, prijimlyem, prijelszem, jemlyem; *Dl.* primam; *Bs.* priati, primiti, prijemati, prijati; *Rg.* priâti, primiti, (primalacte *receptaculum*); *Sla.* primiti; *Ec.* пріимь, пріемлю, возпріемлю; *Rs.* принять, принимать; nie odrzucić, annehmen, nicht abweiſen. Jeśliby się namyśliła posłać mi iaki prezent, przyiąć go, nie przyymę; i posłańca z nim odeślę. *Mon.* 69, 406. Piękniey sza rzecz słyszeć: nie chciał tego przyiąć; a niż: nie chciano dla niego uczynić. *Lub. Roz.* 393. Niczym nie gardź, wszystko przyimuy. *Cn. Ad.* 86, co bóg da, do kobiałki). Za grzechbym sobie miała, iałmużnę przyimować. *Teatr* 8, 9. Przyymowanie ręką prawą, *Ec.* десноприѧмїе, *Gr.* δεξίωσις, *susceptio per dextram*; десноприѧмель *susceptor per dextram.* Proszę, za wdzięczne przymiy dar ten moy maluczki. *Biel. S. M. A* 2 *b*, freundlich annehmen, aufnehmen. Jakie szczęście, kochać i być przyiętym, wzdychać i wzdychanie brać równie. *Zab.* 14, 149, sluchanym, wzaiemnie kochanym, erhört in ſeiner Liebe. Z wielką czcią był od ludu przyięt za króla. *IV. Poſt. Mn.* 319, *Vd.* gorvseti). Przyięcie, *Crn.* prejętje; *Vd.* primlenie, primik; *Ec.* пріѧмие; *Rs.* пріемь. – Przyimo-

wać odwiedzającego, einen Beſuch annehmen. Paulino, idź do pokoiu kompanii, będziesz przyymowała niektóre osoby, które maią przyiechać. *Teatr* 37, 205. (*Vd.* primiti, perjeti, ÷ przywitać; *Vd.* perjetje, primlenje, ÷ przywitanie). Biegay prędko do Pani Sentymentalſkiey, spytay się, czy przyymuie? *Teatr* 19 c, 9, t. i. wizyty; czy widzialna? ob ſie Beſuche annimmt. - *aliter*; Nie wątpię, że tam We Pana dobrze przyięto. *Boh. Kom.* 4, 67, że mu radzi byli, dobrze go podeymowali, daß ſie Sie gut aufgenommen haben; *Rs. et Ec.* благопріимать, благопріиматель, благопріемлю. (*Rosz.* пріимчивый gościnny). Gościnnem był, a przyięliście mię. 1 *Leop. Math.* 20, 35. Pan tey wspy, przyiąwszy nas, przez trzy dni łaſkawie podeymował. *ib. Act.* 28, 7. Gdyby kto na czas iakiego zacnego pana z iego sługami w dom przyiął, ten nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumiany, ale ſedno ten, który przychodnie uſtawicznie ſtawia i chowa. *Szczerb. Sax.* 142. Przyimować kogo do domu swego, do łaſki swoiey, w opiekę swoię. *Cn. Th.*, einen in ſein Haus u. ſ. w. aufnehmen. (*Rs* пріемлыши przyięte dziecię, cf. wych wanie). Przyimować do schowania, in Verwahrung nehmen. W opiekuńſtwie potrzebna ieſt licaba *przyięcia* i wydatku abo szacunku. *Groi. Obr.* 138, rachunek dochodu, przychodu, Einnahme. - *In malam partem*; przechowywać u siebie, bey ſich verhehlen. Tak to złodziey, co przyimuie, iak ten, co kradnie. *Cn. Ad.* 667. - Przyimuię kupno wrócone, *redhibeo. Cn. Th.*, wieder zurück nehmen Przyimuię sługę. *Cn. Th.*, einen Bedienten aufnehmen Przyimuię służbę u kogo; ÷ przyimuię żołnierza, popisuię żołnierza. *Cn. Th.*, enrolliren. Mieyſkie przyiąć, *ob.* mieyſkie, ÷ mieszczaninem zoſtać, das Bürgerrecht annehmen. Przyiąć kogo do miaſta, mieszczaninem uczynić. *Cn. Th.*, zum Bürger machen, annehmen. - Przyimować świętości, sakrament, das Sacrament empfangen. Z świątobliwością ma być małżeńſtwo przyimowane. *Karnk. Kat.* 238 Pierwsi chrześciaſie naprzod się bawili modlitwą, potym przyimowaniem tego nayświętszego chleba. *W. Poſt. W* 231. - Kmotr a tym, ktorego na chrzcie przyimuie powinowactwo zaciąga. *Karnk. Kat.* 128, ktorego do chrztu trzyma, den er zur Taufe hält; *Ec.* возпріемлю отроча до крсту trzymam; возпріемникъ, пріемникъ, крестный отецъ ociec chrzesny; возпріемница, пріемница, мати крестная matka chrzesna; возпріяшися być do chrztu trzymanym. - Przyimuię do herbu kogo, przypuszczam, in ſein Wappengeſchlecht aufnehmen. *Cn. Th.* Przyimuię do cechu, do rady. *ib.* Przyięcie między urząd, przywzięcie, przyobranie do rady, między kollegi, spolurzędniki, *cooptatio. Cn. Th.* 874. - *aliter*; Przyiąć komu co za dobre, ÷ za dobre mieć komu co. *Cn. Th.* 1353, *accipere in optimam partem*, gut aufnehmen, gut auslegen.

PRZYIMOWAĆ się *recipr.*, n. p. przyimuie się szczep, nasienie, ziarno, wchodzi, rośnie, nie usycha, cf. rozkochały się na iakim gruncie; *Sr.* 2. ße pſchimeſch; *Rag.* primitise, priätise; *Bs.* prianuti; *Vd.* dobru dopriti, doneſti, beliebe, fortkommen, Wurzel ſchlagen, (von Gewächſen). (*Cro.* prijetisse, ÷ wziąć się do czego, podjąć się czego). Kiy uciety w ziemi poſtawiwszy, wodą polewał; i przyiął się kiy on; a urosło piękne drzewo, iabłka dobre rodzące. *Sk. Zyw.* 2, 98. Nie wszyſtko, co ieſt wsadzone, przyimuie się. *Bud. 4 Ezdr.* 8. 41. Kiedy woda drzewo z gruntu twego wyrwie, i na moię ſtronę przeniesie, tedy dotąd twoie będzie, póki się u mnie nie przyimie; ale ſkoro się przyimie, iuż moie. *Szczerb. Sax.* 318. Natura niewieścia, iak złotowierzb, według przypowieści, przyimuie się wszędy. *Tward. Pasq.* 24.

PRZYIACHAĆ, *ob.* Przyiechać.

*PRZYIAĆ, *PRZYIAIAĆ, PRZYIAIĘ *med. ndk.*, ieſtem życzliwy, *adspiro. Mącz.*, sprzyiać komu, einem gewogen ſeyn; *Bh. et Slo.* přiti, přal, přegi. Nie *przyiaiać komu, zayrzeć mu. *Mącz.* Król ten więcey miał obyczaiów Niemieckich, niż Węgierſkich, a ktemu narodowi Węgierſkiemu nie przyiiał. *Biel. Sw.* 126; *Biel. Hiſt.* 300. Poczciwość wyrządzay krewnym, a zaś zachowałym szczérze przyiiay. *Glicz. Isocr. J i* 3. Niemasz nic nad to lepszego, iedno gdy nam przyiiie Pan Bog, i nas miłuie. *Hrbſt. Nauk. i 4 b.* Paſterze przyiią paom, iako swym pomocnikom. *Petr. Hor.* 2, O 2 b.

PRZYIACIEL, - a, *m.*, *Bh.* přiſtel, přitel, *dem.* přiſtelíček, *Plur.* přátele; *Slo.* přiſtel, přátel; *Sr.* 1. pjerjel; *Sr.* 2. pſchilaſchel, *Crn.* perjatl; *Vd.* perjatel, perjasnik, priatel, priaten; *Cro.* priatel, drûg, drûgh, (*ob.* drugi, drużyna); *Dl.* priately; *Rg. et Bs.* priategl; *Sla.* priatel; *Hg.* baratom (cf. brat); *Rosz.* пріятель, благопріятель, другъ, содругъ; *Ec.* подругъ, любленикъ, приятель, (*Ec.* пріятель, пріемникъ przyymiciel); któremu sprzyia, w przyiaźni z kim, der Freund, gute Freund; *oppos.* nieprzyiaciel der Feind; *Slo.* nepřiſtel; *Sr.* 1. nepjerjel; *Sr.* 2. winik (*ob.* winien, winowayca); *Crn.* sovrashnek (cf. wrog); *Vd.* neperjatel, neperjasnik, sourashnik, supernik, sovrashnik; *Cro.* nepriatel; *Turc.* *Sla.* dûsmanin; *Sla.* nepriateli; *Rg.* népriategl; *Bs.* neprietegl, neprianik, zlotvor, *Rs.* непріятель, недругъ, врагъ, враждебникъ, злодѣй (cf. złodziey), супостатъ, сопостатъ; *Ec.* противоборникъ противобрѣтователь. Nieprzyiacielem być, *Rosz.* враждовать. Aryſtoteles spytany, co ieſt przyiaciel? odpowiedział, iedna dusza w dwoch ciałach przemieszkiwaiąca. *Pilch. Sen. liſt* 362, (*ob.* iednoduszny). Przyiaciela ty ztąd poznasz prawego, Jeśli miłuie ciebie, nie co twego. *Cn. Ad.* 962. Sam tylko dobry człowiek dobremu ieſt przyiacielem, a zły ani dobremu, ani złemu kiedy z serca przyiacielem będzie. *Birk. o Ex.* 13. Żyy móy Szymonie, o ty ieden z wielu Szczery, poczciwy, dawny przyiacielu! *Kniaź. Poez.* 2, 234, *Rs.* дружокъ, дружечекъ, дружище. Przyiaciel wierny rzadki, drogi. *Cn. Ad.* 960. Lmiéy być przyiacielem, znaydziesz przyiaciela. *Kras. Boy.* 62. Dway, traey wierni przyiaciele, Jedna dusza w różnym ciele. *Cn. Ad.* 218. Przyiaciel przytomny, lepszy niż brat odległy. *Cn. Ad.* 959. Przyiaciel ſtoi za dzieci, za potomſtwo, za powinowate. *Cn. Ad.* 960. Przyiaciela zawsze trzeba Każdemu, iak wody, chleba. *ib.* 963. Przyiaciela sobie szanuy, A z niego lekce nie żartuy. *Cn. Ad.* 963. Przyiaciel dobry, który dogodzi Nie daléy, iedno póki się godzi. *Cn. Ad.* 957. Prawdę nad przyiaciela przykładay. *ib.*, *amicus Plato, amica veritas*). Przyiaciel ieſt, co prawdę mówi,

nie

nie co pochlebia. *ib.* 958, pochlebca nie może być dobrym przyiacielem. *ib.* Przyiaciela iawnie chwal, taiemnie napominay. *Cn. Ad.* 962. Przyiaciela napomniy, Gdy przystoyności zapomni. *ib.* Przyiaciel do przyiaciela zalet nie potrzebuie. *Cn. Ad.* 957. Przyiaciel do przyiaciela idzie choć nie zaproszony. *Cn. Ad.* 957. Przyciela barznie obieray, A obrawszy mocno trzymay. *ib.* 961. Dla przyiaciela nowego, Nie opuszczay starego. *Rys. Ad.* 10. *Slo.* starí prátel najlepší; *Cro.* jaycse od jedne, vure, kruh od jednoga dneva, priatel od tridesset lét, jessu tri dobra dugovanya, s iayko iednogodsinne, chléb iednodzienny, przyiaciel trzydziestoletni, są trzy dobre rzeczy; cf. korsec soli z kim zjeść). Przyiaciela w nieszczęściu nie odstępuy, ale ratuy. *Cn. Ad.* 963; *Cro.* chlovekuje veksa tüga, Kad' ú saleszti ne ma drúga; Ki ú saloszti druga ima, Boli mu sze pól odnima; s Człowiekowi większa bieda, gdy w żalu nie ma przyiaciela; Kto w żalu ma przyiaciela, bolu połowa mu ubywa). Przyiacielowi zawsze dogadzay, By i w północy k niemu wychadzay. *Cn. Ad.* 966. Przyiaciół wiele mieć nie szkodzi, Jeśliże nie ten, ów ci dogodzi. *ib.* 968, przyiaciół wiele, bogactw wiele, (*oppos.* przyiaźń wielkiey liczby nie lubi). Przyiaciel ludzi, der Menſchenfreund, *Bh.* Hidomil. Przyiacielem bądź w miarę, bo gdy się wyleiesz, Możesz się raz ucieszyć, dziesięć przyboleiesz. *Cn. Ad.* 965. Przyiaciół wnet dość nabędziesz, Jeśli nic nie brać, wiele dawać będziesz. *Cn. Ad.* 968. Przyiaciele za szczęściem idą, Póki komu szczęście płuży, Przyiaciół mu wiele służy; Szczęście ustało, przyiaciół mało. *Cn. Ad.* 964, *donec eris felix, multos numerabis amicos).* Szczęśliwy człowiek, nie wie kto przyiaciel iego. *Bard. Luk.* 127. Gdzie złe przypadki, Tam przyiaciel rzadki. *Rys. Ad.* 15, komu się noga powinie, I namilszy go pominie). Przyiaciel nieszczery, obłudny, słowny. *Cn. Ad.* 958. Przyiaciel fałszywy w nieszczęściu odbieży. *ib.* Przygoda pewna przyiaciół i nieprzyiaciół proba. *Cn. Ad.* 954. nieszczęście pokazuie, Kto prawdziwie miłuie). Przyiaciel chlebowy, stołowy, niepewny. *Cn. Ad.* 956, przyiaciela chleb dostanie, Lecz taki prędko ustanie. *ib.* Stołowy przyiaciel, iak mucha, naiadłszy się precz odleci. *Burl. A.* 5. O to się Pan ma z pilnością starać, aby rozeznał, którzyby prawdzi[wi] iego przyiaciele byli, a którzy nie z chuci, iedno aby się naiedli i napili, obyczaiem pasiębów miłuią. *Kosz. Lor.* 46 *b*, *ob.* pasorzyt, pasibrzuch, °nabzdyżyw, pochlebca). Przyiaciele kuchenni albo garncowi, wszystkiego się dla brzuchów swych radzi podeymuią. *ib.* 47. Pan bóg a mieszek, to przyiaciel prawy, A ludzka przyiaźń tylko dla zabawy. *Rys. Ad.* 53, *Jag. Gr. B.* 4 Byle mieszek był blisko, przyiaciel przybędzie. *Jag. Gr. A* 2. Żaden człek bez przyiaciela i nieprzyiaciela nie nayduie się. *Star. Zad. A* 4 *b.* Cnota ma zawsze swoich nieprzyiacioł, *Boh. Kom.* 3, 327. Grzech śmiertelny iest ludzkim nieprzyiacielem. *Kul. Her.* 34. Nie stóy przed obliczem tego, co rad potwarza, aby nie siadł iako nieprzyiaciel przeciw ustom twoim. 3 *Leop. Syr.* 8, 14, iako zdradnik. 1 *Leop.*). Naypodleyszego nieprzyiaciela, nie trzeba lekce ważyć. *Rys. Ad.* 47. Nieprzyiacielowi nigdy nie wierz. *ib.* 46. I w nieprzyiacielu godna chwały cnota. *Pot. Pocz.* 666. Cnoty w nieprzyiacielu chwalimy. *Zegl. Ad.* 38. Bazyli Ś. wielkim był *nieprzyiacielem* Aryańskiey *nauce i innym sektom. Sk. Zyw.* 1, 8. Przy boku krolewskim ci siedzieć maią, którzy są *przyiacielmi cnocie*, uczciwości, wstydowi; a nieprzyiaciele morderzom, gwałtownikom. *Gor. Dz.* 74. Zły nieprzyiaciel, wróg, szatan i t. d., der böſe Feind. Tak bardzo ią pchnął w on ogień zły nieprzyiaciel, iż głową w węgle uderzywszy, donicę rozbiła. *Wys. Kat.* 139. – §. Przyiaciel gościnny, Gaſtfreund, od gościny, u którego gościną stawam, albo on u mnie, *hospes. Cn. Th.* Przyiaciel możny, który podleyszego w przyiaźń, obronę przyimuie, *patronus. Cn. Th.* Przyiaciel przypowiedziany, dla obrony przyięty, albo dobrodzieystwy obowiązany; podpadły pod kogo, *cliens. Cn. Th.*, *ob.* Opiekalnik. – §. 2) Przyiaciel, powinowaty, krewny. *Cn. Th.*, der Blutsfreund. Sierocini przyiaciele, t. i. matka, stara matka, i każda białogłowa krewna i powinowata. *Groi. Obr.* 292, *Gor. Sen.* 34. – §. 3) Przyiaciel *herb*, serce ludzkie na misie, z lewego boku z góry na dół strzałą przeszyte; na helmie pięć pior strusich. *Kurop.* 3, 42, ein Wappen. PRZYIACIELIC się z kim, *ob.* Przyiaźnić. °PRZYIACIELOBOYSTWO, *Ec.* другоубíйство, *Gr.* Φιλοκτονία, Freundesmord; °Przyiacielobóyca, *Ec.* другоубíца, *Gr.* Φιλοκτονος, Freundesmörder; *Ec.* другоубíствую, *Gr.* Φιλοκτονέω. °Przyiacielonienawistnik, *Ec.* другоненавíдець, Freundeshaſſer. PRZYIACIELSKI, – a, – ie, *Bh.* přátelstý; *Slo.* přjtelstý, přatelſki. *Sr.* 1. pjecjelne; *Crn.* perjatelske; *Vd.* perjatelu, perjasen; *Cro.* priateleszki; *Bs.* priateglſki; *Sla.* priatelſki; *Rg.* priateglſki; *Rs.* пріятельскій, дружный, дружескій, дружественный; *Ec.* содружный, содружественный, содружебный, содружный; do przyiaciela lub przyiaciół należący, Freundes=, Freunde=; *Opposit.* Nieprzyiacielski, Feindes=, Feinde=; *Slo.* nepřátelstý; *Sor.* 1. nepjecjelſki; *Crn.* sovrash; *Vd.* sourashen, supern, neperjatliu, neperjasen; *Cro.* nepriateleszki; *Bs.* nepriateglſki; *Rg.* nepriateglſki; *Rs.* непріятельскій, недругъ, недружный, супостáтскій, соперникъ, враждебный, врáжескій; *Ec.* врáжій, противоборный, противоборственный. Przyiacielskie rzeczy wszystkie spolne. *Cn. Ad.* 967. Przyiacielska posługa nadgrody nie potrzebuie. *ib.* 966. Przyiacielski gniew krótki. *ib.* Przyiacielskie wady znay, a małe przebaczay. *ib.* – §. Przyiacielski, przyiaźliwy, przyiazny, sprzyiaiący, freundſchaftlich, geneigt, günſtig; Przyiacielskie, Przyiacielsko, s po przyiacielsku *adverb.*, auf eine freundſchaftliche Art, freundſchaftlich; *Slo.* přjtelſký, pratelſki, po prátelſki; *Bh.* přatelſky; *Vd.* perjateln, perjasen; *Cro.* priazlyiv; *Dl.* lyubeznivo; *Rs.* пожалуйста, любóзно, любéзно; *Ec.* любезнъ. Łaskawie do niego i przyiacielsko mowił. *Birk. Dom.* 93. Przyiacielskie go i towarzysko u siebie zatrzymywał. *Warg. Wal.* 152. Wszedłszy wrzkomo przyiacielskie do Syryi . . . *Radz.* 1 *Mach.* 11, 2. Uczciwie go przyiął, i bardzo przyiacielskie czestował. *Baz. Sk.* Przyiacielskie pana napominali. *Kosz. Lor.* 48. Pod płaszczem przyiaźni postępowała sobie po nieprzyiacielsku naprzeciw niego. *N. Pam.* 4, 120. Arabowie i chrześciianie nieprzyiacielsko między sobą żyią. *Warg. Radz.* 55. Nieprzyiacielskie się zemną obchodzi. *Ranz. Job.* 16, 9. Nieprzyiacielsko go traktuie. *Pot. Zac.* 66. Nieprzyiacielskie czyń z Midionity, i pobiy ich, ponieważ

i oni nieprzyiacielskie z wami czynili. *Budn Num.* 25, 17, *Rs.* враждéбничать. PRZYIACIELSTWO, - a, n., związek przyiacielski, przyiaźń. *Bh.* přátelstwj; *Slo.* přátelstwj; *Sr.* 1. pjećelstwo, pajćelstwo; *Vd.* perjatelnost, perjatelstvo; *Cro.* priatelztvo, priatelsztvo; *Sla.* prateljstvo; *Dl* priatelystvo; *Hg.* baratság (cf. braterstwo); *Ec.* пріятство; *Rs.* дружба (cf. družba, družyna); die Freundſchaft. *Opposit.* Nieprzyiacielstwo, die Feindſchaft; *Slo.* nepřátelstwj; *Sr.* 1. nepjećelnosći; *Vd.* neperjatlivost, neperjasnost, neperjaslivost, sovraštvo; *Cro.* nepriatelsztvo; *Rg.* nepriateglistvo, nepriazan; *Bs.* nepriateglistvo; *Ross.* враждéбство; *Ec.* противоборствіе. Jeśli chcesz z każdym żyć w szczérym przyiacielstwie, Wnet cię zdrada spotka, wzgardzą cię w ubostwie. *Strjik. Gon. Y.* Przyiacielstwo wielkiéy liczby nie lubi. *Cn. Ad.* 968. Z przyiaciołmi swemi chowali nieodmiennie przyiacielstwo. *Leop.* 1 *Mach.* 8, 12. Przyiacielstwo zachowywa cnota. *Eraz. Ob. h.* Jeśli się wystrzegasz z ludźmi towarzystwa, zewsząd pełno, sam nie wzwicasz, masz nieprzyiacielstwa. *Stryik. Gon. Y.* Posłał im upominek na znak przyiacielstwa i spólnego przymierzenia. *Stryik.* 89. Uczyń zemną przyiacielstwo. *W.* 2 *Reg.* 3, 12. Przyiacielstwo z kim przyiąć, sprzyiaźnić się, stać się komu przyiacielem. *Cn. Th.*, Freundſchaft errichten. Przyiechali posłowie od Cara Tatarskiego, a wzięli wieczne przyiacielstwo z królem Olbrachtem. *Biel. Sw.* 257, przymierze). Przyiacielstwo przypowiedziane, *clientela. Cn. Th.* Przyiacielstwo gościnne, zachowanie w gościnie, *hospitium. ib.* - §. 2) *Collect.*, *Boh.* přátelstwo, przyiacielstwo, z przyiaciele, die Freunde. *Domestici*; przyiaciele, przyiacielstwo. *Mącz.* Przyiacielstwo nie z szczęścia, ale z nieszczęścia poznawamy. *Petr. Ek.* 84. Małe przyiacielstwo, *exiguae amicorum copiae. Mącz.* PRZYIACIOŁKA, - i, ż., *Bh.* přítelkyně, přítelkyně; *Slo.* přítelkiné, přízniwa; *Sr.* 1. pjećelnicza; *Sr.* 2. pschijaschelniza; *Crn.* perjatleza; *Vd.* perjatelza, perjasniza, lubleniza, lublenka; *Cro.* priatelicza; *Sla.* priatélijca; *Dl.* lyuba (cf. luba); *Bs.* priateglica; *Rg.* prateglizza; *Rs.* пріятельница, благопріятельница; *Ec.* другиня; sprzyiaiący komu, die Freundinn, gute Freundinn von jemanden. Na biesiadach rozwaleni u stołu z podlebocanemi przyiaciołkami. *Nag. Cyc.* 39, *Gr.* ἑταίρα). Nieprzyiaciołka, die Feindinn; *Rag.* nepriateglica; *Bs.* nepriateglica; *Sla.* nepriatelica; *Cro.* nepriatelicza; *Vd.* sourashnisa, superniza; *Rs.* непріятельница, супостатка, враждéбница, злодѣйка (cf złodzieyka). *PRZYIACIOŁOLUBNY, *Ec.* друголюбúвый, *Subst.* друголюбіе.

PRZYIADAĆ się, *ob.* Przyieść się.

PRZYIARZMIĆ cz. *dk.*, iarzmem przycisnąć, mit dem Joche bedrücken, cf. podjarzmić, *Vd.* perjarmati, *Cro.* priklepyem, priklepnulszem.

PRZYIASNIEYSZY, - a, - e, *sublucidus. Mącz.*, ein wenig licht, hell.

PRZYIAZD, - u, *m.*, *Bh.* přijezd, *Rs.* пріѣздъ, przybycie iazdą, die Ankunft (zu Wagen oder zu Pferde). Cztery bramy od pola, z przyiazdu od Polski. *Star. Dw.* 10. Góra w końcu miasta od północney strony, z przyiazdu od Adryanopola. *ib.* 2.

PRZYIAZLIWY, PRZYIAZNY, SPRZYIAŹLIWY, SPRZYIAZNY, - a, - e, *Boh. et Slo.* přijatelný; *Crn.* perjáan,

perjasniv; *Vd.* priasniu, perjasen, perjatelu, perjasliu, perjatlou, prijatlou, priasen, prijasen; *Cro.* priazlyiv; *Rg.* priazgliv, priazan, priaatni; *Rs.* пріязненный, благопріятный, дружелюбúвый, дружелюбный, полюбовный, благопріязненный, ласково; *Ec* пріязненный, пріятствуемый; sprzyiaiący, przyiacielski, życzliwy, freundſchaftlich, geneigt, gewogen. Lepiey o przyiaźliwych, niżeli o nienawistnych rzeczach mowić. *Warg. Wal.* 164. Psalterzom przyiaźliwy brytan. *Petr. Hor.* 2, *O.* 2 *b.* Wiatry przyiazne lub przeciwne. *Mon.* 70, 806, pomyślne, powiewne). Naybardziey mu był nieprzyiaźliwy. *Past. F.* 313. Cudzoziemców nieprzyiaźliwie przyymowali. *Radz. Sap.* 19, 14. Mąż sprzyiaźliwy przyłącza ksobie przyiacioły. *Bud. Prov.* 18, 24. Ta Rzplta źle iest postanowiona, w któréy stany nie są sobie sprzyiaźliwe. *Ger. Wt. C* 3 *b.* O wdzięczna lutni i mnie sprzyiaźliwą Bądź, gdy cię wzywam. *J. Kch. Dz.* 253. PRZYIAZNOŚĆ, - ści, ż., przyiacielska przychylność, Freundſchaftlichkeit, Geneigtheit, *Vd.* perjasnost, perjaslivost, perludnost, radlivost, lublivost, dopadlivost; *Crn.* perjasnost; *Rs.* пріязненность. Dobrodzieystwo i przyiazność, nie fałsz, ani kłamstwo, im odpłacił. *Hrbšt. Nauk.* 14. Przypatrz się nieprzyiaźności djabelskiey przeciw wiernym. *Biał. Pś.* 247, nienawiści). PRZYIAŹŃ, - i, ż., *Bh.* přátelstwj; (*Bh. et Slo.* přízeň, łaska *favor*, łaska); *Sr.* 2. pschijasn; *Crn.* perjatlostvu; *Vd.* perjasen, priasn, perjasnost; *Cro.* priatelsztvo, priázen, priaznost; *Hg.* barátság (cf. braterstwo); *Rg.* priateglitvo, priazan, priaznos; *Bs.* priateglstvo, priaz, miłość *gratia*; *Ross.* пріязнь, благопріятство, благопріятность, дружба, дружество, любúтельство; *Ec.* содружество, содружба, любúмичество, любúство, любленіе; sprzyianie, przyiacielstwo, zachowywanie dobre z kim, nakładanie poufałe, die Freundſchaft. *Oppos.* Nieprzyiaźń, die Feindſchaft, *Rg.* nepriazan, nepriateglstvo; *Crn.* naperjasnost, sovrashtvu; *Vd.* sourastvo, sovrastvo, sourashtvu, sourashenje, obsourashba, obsourashtvu; *Rs.* недружба, вражда, враждéбность, разрывъ, (cf. rozbrat). Przyiaźń, iest to taka cnota, która nie mieszka, iedno między dobremi. *Birk. o Ex.* 13. Z dobroci wypływa przyiaźń, która interes cudzy w nasz przeistacza. *N. Pam.* 24, 326. Między złemi zła przyiaźń, nietrwała, fałszywa. *Jabł. Tel.* 184. Nie ze wszystkiemi trzeba w przyiaźń zachodzić. *Falib. F.* Nim kto zabierze z kim przyiaźń, powinien się długo namyślać; ale zabrawszy, powinien otworzyście z przyiacielem postępować. *Pilch. Sen. list* 11. Każda przyiaźń nic nie wadzi. *Rys. Ad.* 22. Naymnieysza przyiaźń nie zawadzi. *ib.* 47. Przyiaźń się tam mocną staie, gdzie podobne obyczaie. *Cn. Ad.* 969. Uściskaymy się, i zaczniymy dawną przyiaźń prowadzić. *Teatr* 34, 21. Towarzyszki iey, z któremi przyiaźń chowała, ... *Star. Dw.* 46. - §. Przybrał sobie w *dożywotniq przyiaźń* kanclerzankę koronną. *Nies. Kor.* 4, 19, w małżeństwo, zur Ehe. - §. Nieprzyiaźń wrodzona rzeczom niemym i nieczułym, antypatya. *Cn. Th.* PRZYIAŹNIĆ, PRZYIACIELIĆ, sobie kogo cz. *dk.*, sprzyiaźnić, sprzyiacielić *dk.*, *Vd.* sprijasnit, sprejasnit, *Rs.* содружить, содружить; zyskać sobie czyią przyiaźń, sich einen zum Freunde machen; (*Cro.* priatelijem *familiarem vitam ago cum aliquo*; *Rs.* удружить кому-либо кому przyiaźń świad-

czyć komu). Masz tu przepisy, iak przyiaźnić sobie ludzie. *Buls. Nied.* 1, 249. Krol ten panow przyiaźnił sobie, urzędy rozdaiąc . . . *Papr. W.* 2, 67. Cesarz, chcąc sobie Wenety sprzyiaźnić, dał książęciu ich za żonę corkę. *Sk. Dz.* 892. Kottyusz sprzyiaźniony z Augustem. *Nar. Tac.* 3, 71, *Ecc.* содружественный, содружебный, *Sla.* spriatelyt, z spokrewniony). PRZYIAŹNIC się, sprzyiaźniać się, z kim *Ecc. ndk.*, sprzyiaźnić się, poprzyiaźnić się *dk.*, przyiaźń, przyiacielstwo przyiąć z kim, powziąć wzaiemną przyiaźń. Freundschaft mit einander errichten; *Bh.* spratelili se, sprizniti se; *Bs.* upriateglitise, spriateglitise; *Sla.* priatelitise; *Rg.* spriateglittise, vpriaznitise, upriateglittise). Którzy mądrości szukaią, z bogiem się sprzyiaźniaią. *Bud. Sap.* 7, 14. Sprzyiacielić się z kim, *accedere amicitiam alicuius. Mącz.* Nie naswałżebyś się szczęśliwym, gdybyś widział codziennie ludzi maiętnych sprzyiaźniaiących się z tobą? *Teatr* 11, 122. Nasi chrześciianie się sprzyiacielili, i w sąsiedztwie mieszkaią z ludźmi rozmaitych zabobonow będącymi. *Gil. Pst.* 15, *b.* (*Opps. Bs.* snepriateglili, ucinit nepriateglja, unepriateglili *inimico*, *Bs.* snepriateglitise, uciniti nepriateglstvo, *Rg.* snepriateglittise, unepriateglittise, z stać się nieprzyiacielem, porożnić się, *Vd.* obsourazhiti, posourashiti, z nieprzyiaźnią dokuczać).

PRZYIECHAĆ, PRZYIACHAĆ, przyiechał, *F.* przyiedzie, przyiadę *med. dk.*, Przyieżdżać *ndk.*, Przyieżdżywać *czst. Bh.* přigeti, přigizditi, *Slo.* přigizditi, *Sr.* 1. pjipedu, *Rs.* пріѣхать, пріѣзжать, iazdą przybyć, stanąć gdzie; abo też przypłynąć, ankommen, gerathen, gefahren kommen, zu Waſſer ankommen, anlangen. Jeden znaczny człowiek przyieżdżał do dworu, i stanąwszy nie daleko od miasta, miał tego dnia wjazd swóy odprawować. *Lub. Ros.* 260. Do brata przyieżdżaią na nawiedziny. *Star. Dw.* 48. Spiesznie poieżdżali, aż pod mury same przyiechali. *P. Kch. Orl.* 1, 135. Gdym przyieżdżywał . . . *Sak. Persp.* 20.

PRZYIĘCIE *ob.* Przyiąć. *PRZYIĘCIEL, - a, *m.*, *Boh.* přijemce, *Lc.* пріемникъ, upřiměl, przyimiciel, der Aufnehmer, Annehmer. Ty, Panie, przyięciel moy, *susceptor. Wrob.* 3, „t. i. przyimuiący w swą obronę". *et* 124.

*PRZYIEDNOCZYĆ *cz. dk.*, iednorząc przyłączyć, wcielić, zu etwas mit einverleiben, *Bh.* přigednati *insuper comparare*). Przez chrzest iesteśmy Panu przyiednoczeni. *Rey Pst. T* 4, 3. Ta święta światłość nas przyiednoczyła ku bogu przez wiarę, przeiednawszy nam on srogi gniew iego. *ib. C* 4.

PRZYIEMKA, - i, *ż.*, ziele *silaus*, *oenanthe aquatica*, Rosblume. *Syr.* 741, Waſſerfilipendel. PRZYIEMNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.* přijemnoſt přiwětliwoſt; (*Bh.* gemnoſt poiętność); *Slo.* přigemnoſt, přiwětliwoſt. *Crn.* perjetnoſt, *Sr.* 1. ranoſcj, ſwodkomernoſcj *Vd.* perjetlivoſt, dopadlivoſt (cf. przypaść k czemu), lublivoſt, radlivoſt, perjaslivoſt, lubesnivoſt; *Cro.* vugodnoszt (cf. wygodność); *Rs.* пріятность, благодѣяніе, благодѣтельность, умильность, сладость; (cf. słodycz); wdzięczność, die Annehmlichkeit, Anmuth. Wdzięk przymiot ciała, przyiemność rozumu i duszy, wdzięki wzrastaią bez dołożenia się naszego, przyiemność rodzi się z ciągłego usiłowania w kształceniu umysłu; wdzięki są znikomą ozdobą, przyiemność do grobu zostaie. *Pam. Warszt.* 4, 44. Przyiemność mniemam rzeczono od wdzięcznego przyięcia. *Petr. Et.* 275. Przyiemność iest nieiaka mierność w spolnym obcowaniu z ludźmi, ciągnąc do upodobania się ludziom przystoynego, z któremi mamy sprawę, bądź rozmowę. *Pet. Et.* 276. PRZYIEMNY, - a, - e, PRZYIEMNIUCHNY *intensiv.*, PRZYIEMNIE, PRZYIEMNIUCHNO *adv.*, *Bh. et Slo.* přigemný, přiwětiwý, (*Bh.* gemný poiętny), (*Slo.* přigemný *amabilis*, spanilý *amoenus*, cf. wspaniały); *Sr.* 1. ranć, ſwodkomerne; *Crn.* perjętu, perlizhn, oblizhne, lizhne (cf. lice, oblicze, śliczny), ushęzh (cf. wdzięczny); *Vd.* perjeten, lub, perjasliu, dopadliu, priatlau, priateu, (*ob.* przyiazny), radliu, (*ob.* rad), (*Vd.* primliu, z chwytny, przyymuiący; *Cro.* prietliv *acceptabilis* przyiętny), *Cro.* vugoden (cf. wygodny, cf. ugodzić); *Rg.* prijmgljen, priantni, (*Rg.* primgliv, priantni *accipiendus*); *Bs.* primgljen, drág (*ob.* drogi), mio (*ob.* miły) ugodan; *Sla.* plemenit (cf. plemię), ugodou, ugodno; *Ks.* пріятный, (*Rs.* пріемный od przyymowania, пріемочный maiący być przyymowanym), благодѣтный, сладостный, милый, миль, умильный, умильно, нравно (cf. narów; нравиться, понравиться przyiemnym być; - *Ec.* пріятелень, который способень принять что obeymuiący); wdzięczny, miły, angenehm, anmuthig. Kto przyiemniuchne śmieszeczki Raz słyszał tey dziecineczki, Nic nie słyszał tak wdzięcznego. *Groch. W.* 354. Postać murzyna nieprzyiemna. *Przyb. Luz.* 152.

PRZYJEŚĆ, przyjadł, przyie, przyiem *cz. dk.*, Przyjadać *ndk.*, *Bh.* přigidati, *Sr.* 1. pjipem; *Rs.* пріѣсть, пріѣдать, przygryźć, gryząc, iedząc, przytrzeć, wytrzeć, durch Beißen oder Freſſen abnutzen, auswetzen, ausbeißen. Szkapa ta kły sobie przyiadła. *Klon. Wor.* 19. Zrzebcowi w zęby zagląda, ieśli iuż zronił, albo ieśli ie przyiadł, lata mu liczy *Rey Zw.* 160 *b.* - §. *Recipr.* Przyiadać się iakiey potrawie, (cf. przypiiać się czemu), przyzwyczaiać się do niey. *Wlod.*, *consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho. Cn. Th.* 461, przykładać iey się, sich an eine Speiſe gewöhnen, durch öfteres Eſſen ſie gewohnt werden. - *fig.* przyiadać się czemu, z nakładać się czego, przywykać czemu, wkładać się w co, zwyczaić się do czego, wyknąć czego. *Cn. Th.* 461, etwas nach und nach gewohnt werden. - §. *Passiue* Przyiada się co, *Bh.* přegida se, *Rs.* пріѣсться, пріѣдаться, częstym iedzeniem obmierznie co, przykrzy się, es wird etwas (durch öfteres Eſſen) zum Ekel. (*Bs.* prijistise *mangiar troppo*). - *pr. et fig.* I nayprzednieyszy przysmak często się przyiada. *Hor. sat.* 254. Mało iedz, nie przyie się. *Cn. Ad.* 475; mało się nie sprzykrzy). Wszystko się przyie na świecie. *Teatr* 22 c, 69, *Cn. Ad.* 969, man bekömmt alles ſatt). Naylepsza rzecz częstym używaniem przyie się. *Fr. Ad.* 117, zawsze iedno sprzykrzy się; ustawiczność i miłe rzeczy hidzi; Odmiana rzeczy słodzi; Przeplatać cudnicy, miley). *Teatr* 6, 133. Piętnaście lat żyć z sobą! nie wczorayssze stadło, Wszystko iedno a iedno, w reszcie się przyiadło. *Zabł. Amf.* 37; *Rs.* пріѣдчивый co się łatwo przyie, w iedzeniu obmierzanie). - §. *aliter* Przyieść się komu, z dać mu się w znaki, dokuczyć mu, ciężyć go, einem zuſetzen, ihm ſchwer fallen, überläſtig werden. Powściągnij nogi twe od domu bliźniego twego, byś mu się kiedy nie przy-

jadł, tak, żeby cię miał w nienawiści. *Leop. Prov.* 25, 17. Prosili krola, żeby tey woynie, która się im iuż przyiada, koniec uczynił. *Biel.* 392.

PRZYIĘTY *ob.* Przyiąć.

PRZYIEŻDŻAC *ob.* Przyiechać. PRZYIEŻDŻY, -a, -e, *Rs.* пріѣзжій, наѣзжій, przyieżdżaiący, przybyły, podróżny, ein fremd angekommner, ein Reiſender. Cudzoziemcy, przyieżdże i iakimkolwiek obyczaiem przybyłe ludzie, tymże prawem maią być sądzone. *Stat. Lit.* 1.

PRZYIMEK, -mka, *m.*, *Boh.* přjgmj, *Crn.* primk *agnomen*, *Vd.* perjimek, prejmk, primk, pridevik, perjime, perjimenik *cognomen*; przezwisko, der Beyname. Kozacy swoim pobratymom przyimki radzi nadawać. *Nar. Chod.* 2, 378. - 2) *Grammat.* Przyimek, wyraz nowy, ta część mowy, która się kładzie przy imieniu, żeby mu dopomogła do wyrażenia okoliczności iakiéy, *praepositio. Kpcz. Gr.* 1, *p.* 58, das Vorwort, *Bh.* předložce (cf. przedałowek), *Slo.* predstavka, *Sla.* pridstavak, *Crn.* sprędna beseda; *Vd.* predbeseda, *Rs.* предлогъ, Przedałowie. *Dudz.* 14.

PRZYIMICIEL, PRZYYMICIEL, PRZYIMACZ, PRZYYMACZ, PRZYIMOWACZ, PRZYYMOWACZ, -'a, *m.*, *Bh.* přijimač; *Cro.* priimavaçz, jemavecz, prietnik, primitel; *Rg.* primitegl, primalaz, (primalacte *receptaculum*); *Bs.* primitegl; *Ross.* пріемщикъ, пріятникъ, принимáтель (пріёмникъ recypient w chemii); *Ec.* пріемникъ, пріятель (cf. przyiaciel; *Ec.* пріёмникъ, восприемникъ, крестный отецъ chrzestny ociec; пріемникъ, преемникъ, następca); *przyięciel, przyymuiący co, kogo, der Annehmer, Aufnehmer. Tyś iest bóg przyimiciel móy *susceptor. Wrob. Zoft.* 135, *Leop. Ps.* 3, 4. Wspomocnik i przyimiciel iesteś móy. 1 *Leop. Ps.* 118, 114. O ty panie, ucieczko i przyimicielu móy, na twe słowo do ciebie idę. *Sk. Kaz.* 301. Przyimacz złodzieiów *ob.* Przechowacz. PRZYIMOWACZKA, PRZYYMOWACZKA, -i, *f.*, która przyymuie, die Aufnehmerinn, Annehmerinn; *Rg.* primitegliza; *Bs.* primitegliça; *Cro.* primitegliczа, prietnicza, prijemitelicza, jemitelicza; (*Ec.* пріемница, восприемница, мать крестная matka chrzesna). Sokrat swoie rozmowy nazywa być przyimowaczki myśli drugich, i do porodzenia im dopomagać. *Zab.* 6, 354. PRZYIMUIE *ob.* Przyiąć.

PRZYIRZEC *ob.* Przyźrzeć.

PRZYISC, PRZYYSC, przyszedł, przyszła, *F.* przyidzie, przyydzie, przyidę, przyydę *Med dk.*. Przychodzić *ndk.*, *Przychadzać *Freq.*, *Boh.* přigiti, přišel, přijdu; přicházeti, přijchod; *Slo.* prigišt, prichajem; *Sr.* 2. pschisch, pschihisch; *Sr.* 1. pschinhdu, pschindjem, pjidu, pjidjem, pjindjem, pjindu, pjekhadjam, pjikhadjuvu, pjichadjam, pjikhad; *Crn.* pridti, pridem, perhajam, prihod, perhod; *Vd.* priti, priet, napriti, sempriti, pridem, prishel, perhajati, prihot, prisheſtje, sempritje; *Cro.* priti, prihájam; *Dl.* priti, prichi, prihodim, posazchije, dosaſstye; *Bs.* priti, pricchi, docchi (*ob.* doyść), doscjaſtje (doyście); *Rg.* priti, prichi, prihodim, priscjaſtje; *Sla.* dóchi; *Rs.* приити, приходить, прихажывать, приимóчие; *Ec.* внийѣе *ob.* wniyście); z idąc przybliżyć się, stanąć gdzie, kommen, gegangen kommen, zu Fuße kommen, ankommen, wohin kommen. Idźże sobie, skądeś przyszedł. *Teatr* 25 *c*, 7, geh, woher du gekommen bist. Świat dziwowisko, życie podróż: przyszedłeś, widziałeś, poszedłeś. *Zab.* 7, 212 *Koſſ.* Narodzić się nie iest nic innego, tylko przyyść na świat. *Salin.* 2, 96. Kto nie w czas przychodzi, sam sobie szkodzi, *Slo.* kdo nesprávo chodi, sám sebe škodi, *sero venientibus ossa.* Przyszedłszy, odszedł, ni padłszy, ni siadłszy. *Cn. Ad.* 896, po ogień przyszedł; mieysca nie zagrzał). Przyidźcie sam, błogosławieni oy a mego. *Sk. Kaz.* 6, przystąpcie). I przyszło i opowiedziano krolowi ... *Radz.* 2 *Chron.* 20, 2, *Gerund. Perfecti*, man kam). Tam Epeio, Ftyiowie, Lokry i Beoty, I w długich szatach przyszłe z Jonii roty. *Dmoch. Il.* 2, 29, które przyszły, przybyłe z Jonii; *dſgn.* przyszły *futurus*). Dwoiakie przyiście syna bożego, iedno gdy człowiekiem się stał, drugie, kiedy przyidzie świat sądzić. *Karnk. Kat.* 57, die Ankunft Chriſti (cf. Adwent). Pod ten czas, gdy bracia do Bononii przychadzali ... *Birk. Dom.* 53, przybliżali się, da ſie ſich näherten, annäherten). Przychodzi morze (*oppos.* Odchodzi), burzy się. *Cn. Th.* 869, die See ſteigt, es iſt Fluth. Morskie burzenie, przychodzenie, podnoszenie. *Cn. Th.* 425, die Fluth. Państwo Popa Jana, nie przychodzi do Oceanu, ale graniczy z następnemi państwy pomorskiemi. *Boter.* 231, nie przystępuie, przytyka, przypiera). Przychodząc ku historyi dzisieyszéy ... *Rey Pſt. Sz* 4, przystępuiąc, dazu ſchreitend. W więzieniu był a wyście często przychadzali. *Prot. Jał.* 6, odwiedzali, nawiedzali go, ihr kamet ihn beſuchen). - §. *Latius varie modo*, kommen. Z ust twoich do vszu moich myśl twoia do mnie przyszła. *Sk. Dz.* 1036. Zkąd ci to do głowy przyszło? *Teatr* 52 *d*, 317, wie iſt dir das eingefallen, in den Sinn gekommen? Usiądźmy u tego stołu, może ci co prędzey, do głowy przyidzie. *Teatr* 54 *b*, 52, Tak mi to przyszło do głowy, napisać coś dla moiey rozrywki. *Teatr* 32 *b*, *F.* 2. Naylepiey mówić, co ci w ten czas na myśl przyidzie. *Teatr* 9 *b*, 87, was dir einfallen wird. Przychodzi mi na pośnięć, z wspominam sobie, es fällt mir ein, ich erinnere mich. *Cn. Th.* 869. - Prośba do snu, który żadną miarą przyiść nie chce. *Zab.* 14, 119, der Schlaf will nicht kommen. Naprzód się cudzoziemskim ięzykiem mówić uczyła, mniemaiąc, iż oyczyſty ięzyk sam z czasem przyidzie. *Kras. Pod.* 2, 47, die Mutterſprache wird ſchon von ſelbſt kommen. Przychodził pokwielki. *Birk. Dom.* 70, przybliżał się, nadchodził, die Faſten rückt heran, nähert ſich. Azaż nie wiesz, że dzień piętnasty *przyszedł*? on na to: azaż nie wiesz, że ieszcze nie *przeszedł*? *Warg. Wal.* 282. Już słońce wybiegało między noey obie, Jak tę, co minęła, tak tę, co przychadzała, I w równi między niemi iuż stało bez mała. *Otw. Ow.* 598, blizko południa było). Złe przychodzi prędko, z odchodzi po mału. *Teatr* 22, 13. Bóg myśli nasze z daleka rozumie, nim się staną; poziera na potrzeby nasze, nim przyydą. *Pociey* 363. - Im większe na człowieka przypadki przychodzą, tym bardziey boga prosić. *Karnk. Kat.* 444; przypadaią, je mehr Unglücksfälle über einen kommen). Mało co pośpisz, mało co podrzemiesz, alić przyidzie na się iakoby podróżny niedostatek, a ubóstwo iakoby zbroyny. 1 *Leop. Prov.* 6, 9, napadnie cię, opadnie); *Slo.* pribe na psa mráz *veniet tempus, ubi senties*, Přišel na psa mráz, *sentit iam, propter quod alium irrisit.* Przychodzi mi tyle z maiętności, z tyle mam przychodu, tyle biorę. *Cn. Th.*, ich bekomme ſo viel, habe ſo viel Einkommen, Einkünfte von dieſem Gute. Skończyła się woyna, a z niey

tyle tylko przyszło Niemcom, że się pod Engieniuszem w służbie woienney wyćwiczyli. *N. Pam.* 3, 292, to tylko z niéy mieli, ten pożytek odnieśli). Co ci z tego przyydzie? was wird dir davon herauskommen? Za pracą wszystko nam na ziemi przychodzi. *Karp.* 4, 36; bez prace nie będą kołacze, pracą wszystkiego dosięgniemy). Drzewo, co upadnie do dworu sąsiadowego, sąsiadowi przyidzie. *Sax. Art.* 41, przypadnie, es wird ihm zu Theil, fällt ihm zu. Wam, ieśli zwyciężymy, ma wszystek łup przyiść. *Stryk.* 252. Zkądby to złe rozpocząć, które z Szwedzkiey strony naprzod przyszło. *Tward. Wł.* 177; wynikło, wszczęło się, das Uebel, das von dort herkam, herrührte. Przychodzi co do dziedzica, *transit. Cn. Th.*, es geht an ihn über, kommt auf ihn, fällt auf ihn. Przyszło na me ręce, do mych rąk przyszło. *Cn. Th.*, es ist in meine Hände gekommen, gefallen, gerathen. Na biskupi sąd przychodzili, *Sk. Dz.* 853, wypadało im sądzić się u biskupa). Przychodzę ku swemu, do swego, z odzyskuię, ich komme wieder zu dem Meinigen. Kiedy się człowiek nieszczęśliwym urodził, do niczego nigdy przyiść nie można. *Teatr* 17 *b*, 21; zu nichts kommen, es zu nichts bringen; *Cro.* dobavitisze; (cf. nabawić się). Opisanie iakim sposobem bogaty człowiek przyszedł do maiątku. *Pam.* 84, 415; zbogacił się). Pochwy uskoczyły na drugą stronę, i gdy chciał przyiść do szabli prawą ręką, nie mógł. *Warg. Cez.* 117, dobyć, er konnte nicht mit der rechten Hand dazu kommen. Amurat, przyszedłszy na mieysce oycowskie za Cesarza, braci udawić kazał. *Fur. Uw. F.* 4; nastąpiwszy). Trudno, aby to do końca dobrego przyszło, co ze złego początku wyszło. *Grod. Dis. S.* 4 *b*, żeby dobry koniec wzięło. daß es zu einem guten Ende käme, ein gutes Ende nähme). – Przychodzić do siebie, ksobie, po boiaźni, zapaniu, zapamiętaniu, z przytomność odbierać, pokrzepiać się, wieder zu sich selbst kommen, sich gegenwärtig werden, die Gegenwart wieder erhalten, *Sln.* osvistiti se; *Vd.* k'sebi priti, reshivetise; *Rsos.* очу́вствоваться, очу́миться, очну́ться, образу́миться, образу́мливаться; *Ec.* воспрядаю, воспряняю, воспряновéніе. Zasmucony *od rozumu odszedł*, i ledwo kiedy *do siebie przychodził*. *Sk., Dz.* 570. Przychodzić ksobie po chorobie, wzmagać się, sich erholen nach einer Krankheit, zu sich kommen. Kto się zaraz w początkach choroby kładzie, ten prędko przychodzi do siebie. *Perz. Lek.* 341. – Przychodzi ksobie wino, *vina mutata restituuntur. Cn. Th.* 869, ustoi się, der Wein wird wieder klar, setzt sich. – Przychodzić do rozumu, rozumu dorastać, Verstand bekommen, zu Verstande kommen. Nie iest iuż tak sprzeczny, przychodzi do rozumu. *Teatr* 7, 91. – Przyiść do lat, wyiść z małoletności, zu Jahren kommen, mündig werden. Ociec dał mi wychowanie przystoyne; a gdym do lat przyszedł, wsparcie twoie otworzyło mi wielkie pole. *Kras. Pod.* 2, 27. – *aliter*; rachunek przychodzi, z zgadza się, *ratio constat. Mącz.*, die Rechnung trifft zu, kommt aus. – Przychodzić do ubóstwa, do nędzy, z podupadać, in Armuth und Elend verfallen, in Noth kommen. Przychodzić w pośmiech, z być wyśmiewanym, ins Gelächter fallen, lächerlich werden, verlacht werden. – §. Przychodzić o co, o niesławę, o zdrowie etc. zprzychodzić w niebezpieczeństwo co do sławy, zdrowia; nabawić się czego, narazić się na co, przyprawionym być o co, Gefahr laufen um etwas zu kommen, in etwas zu fallen, sich etwas zuzuziehen. Bolesław Łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierziączkę ludzi swych, nawet o zaszcie w głowę przyszedłszy, tułacz bezrozumny leda iako błąkał się. *Krom.* 258. *Defectio a recta ratione*, przyyście o rozum. *Mącz.* Godni takiey nagrody ci, którzy służąc oyczyznie, przyszli o zdrowie, o szkody. *Star. Vot. E* 3. Nie życzyłbym tego żadnemu z was, aby który o ślepotę przyiść miał. *Gor. Dw.* 409. Obawiali się, żeby za tak surowym strofowaniem nie przyszedł o zafrasowanie. *Wyr. Aloy.* 132. Lepiey wyznać nieumieiętność swoię, iak przyiść o hańbę i lekkość. *Gor. Dw.* 134. Za niebiegłością opiekunów Leszka, woyna przeciwko Słowakom o zaniedbanie przyszła. *Krom.* 52. – *In bonam partem:* Rzymianie o znamienitą dostoyność i potęgę przyszedłszy . . . *Krom.* 3. – §. Przychodzić na co, z pochodzić na co, darauf hinauskommen, sich dahin wenden. Na złośliwe pasierby przyszły dzieci moie. *Biel. S. M. B.* 4. Nato przyszedł, iż musiał rzemiosłem pożywienia zarabiać. *Birk. S. M. B.* 3. Czarci na iakieście sprosne osoby bestyalskie swoią pychą przyszli, iżeście się bogiem czynić chcieli? *Sk. Zyw.* 231. – Przychodzi komu na co, z przymuszony iest do czego, es kommt mit einem so weit, daß er dieß und jenes muß, es kommt mit einem zu diesem und jenem. Żal się tego Boże, że Panu naszemu na takowe sprawy w Litwie przyszło, na iakowe żadnemu krolowi nigdy nie przychodziło, ani dali bóg przyidzie. *Orzech. Qu.* 33. Przyidzie podobno na to, iż co nieboszczyk zyskał, sukcessor utraci. *Kras. Pod.* 2, 33. Do tego przyidzie, za czas iuż nie długi; Że dla pałaców mieć nie będą pługi Pól do wyprawy. *Zab.* 2, 219. Czyż do tego iuż ma przychodzić, aby wszystkie ludzkości prawa przestępować? *Siem. Cyc.* 380. – §. Zkądże to tak nagle We Pani przyszedł ten wyiazd? *Teatr* 18, 79, skąd wypada, co temu za niewola, za przyczyna? was ist die Veranlassung zu der so schleunigen Abreise? Przychodzi mi żebrać, uciekać, z z biedy wypada mi żebrać, nie zostaie mi ieno żebrać, nie insza iedno żebrać, muszę, przyciśniony iestem do żebrania, es bleibt mir nichts übrig als zu betteln; ich bin in die Nothwendigkeit versetzt zu betteln. Mości Panie, nie wiemy, komu na co przyydzie. *Mon.* 70, 62; cf. *nemo ante mortem beatus*). Wkrótce przyidzie do obcey wędrować dziedziny. *Zab.* 1, 101 *Nar.* Coż poczniesz? przyidzieć samemu z cepami do gumna chodzić. *Falib. C.* 1. Przyidzie Panie zaginąć, ratunku potrzeba. *Pieś.* 164. Przyydzie-li na ostatek gardło dać; cóż na tym? by tylko dla prawdy a sprawiedliwości! *Hrbst. Nauk. D* 5 *b*. – *Ellipt.* Płakać mi zawsze, gdy cię obaczę, Jak teraz płaczę. *Kniaź. P.* 1, 226, *sc.* przychodzi, wypada, ich muß weinen, mir kommt das Weinen an). – *similiter* Mnie do płaczu przychodzi, a ty cieszysz się z moiey biedy. *Teatr* 32 *b*, 38. Przyszło na mieysce kilka dni zabawić, ażby drudzy nadjechali. *Tward. Wł.* 146, wypadało, trzeba było, man mußte). Prosił boga, ieśliby kiedy przyszło nodze powinąć się naszey, żeby zginąć mógł naypierwey. *Tward. Wł.* 74, ieśliby się zdarzyło, przypadło, przygodziło, sollte sich ereignen, sollte es dazu kommen, daß z. – *aliter*: Przychodzi mi tyle, przyidzie mi tyle od ciebie wziąć, albo przyidzie mi tyle dać tobie. *Cn. Th.* 869, należy się, es gehört sich, kommt mir zu. – §. Przychodzi mi co łacno, darmo, trudno, ich bin

zu etwas leicht, ſchwer, wohlfeil, theuer gekommen. Siła rzeczy drogich ieſt, co tanie przychodzą. *Gor. Sen.* 430; zu denen man wohlfeil kommt). Te ſkarby im łatwiéy a iako za dar przyszły. *Gor. Sen.* 159. Kto mało sobie poważa pieniądze, nie wie, iak one nam ciężko przychodzą. *Teatr* 15 *c*, 21. Wielka różnica między zapracowanym groszem a letko przyszłym. *Teatr* 23 *d*, 11. *(dijing.* Przyszły *futurus*). Doszedłem czasem wątpliwych imion książęcych, aczkolwiek mi to z wielką pracą przyszło. *Stryik.* 235; es iſt mir ſehr ſauer angekommen. Wszytko trwoni, nie pomniąc, z iaką pracą przyszło. *Teatr* 12 *d*, *a*. Męczennikom miłość Chrystusowa z dręczeniem, z męczeniem przychodziła. *Sk. Zyw.* 1, 105. - *Similiter*: Z żalem przychodzi widzieć, iak wszytko u nas opacznie idzie. *Dyar. Gr.* 462; es kommt einem das Erbarmen an, zu ſehen, wie ... Mòy przyiacielu, nie miło mi przychodzi, żegnać się z tobą na zawsze. *Zabł. Dz.* 105, es kommt mir ſauer an). *In bonam partem*: Z nayprzyiemnieyszym uczuciem zawsze czytać mi przychodzi gazetę Wc Panow. *Gaz. Nar.* 1, 260 - §. Przyszło do mała, do niewielu, przy niewielu to zostało się, *ad paucos recidit, reductum eſt. Cn. Th.* 869, auf wenig reducirt.

•PRZYIŚĆ się *Rec. dk.*, n. p. Okrom czasu iakiegoś uroczystego, nie zda mi się, aby dworzanin miał się przyiść zbytnie. *Gor. Dw.* 114, wyſtroić się, ſich anputzen, ſchmücken.

PRZYIUCZYĆ *cz. dk.*, iukami przyciężyć, mit dem Saumſattel bepacken, beſatteln, *tr.* obarczyć, beládtigen. Takim kształtem na wieki nieprzyiaciel nas haraczem przyiuczy. *Pot. Arg.* 346.

PRZYKADEK, PRZEKADEK, - dku, *m.*, półkadek, ein kleiner Bottich, Nebenbottich, Handbottich. *Lacus* kadź, przykadek albo ſtągiew, w którą wino ścieka z prasy. *Mącz.* Miód w przykadek czyſty włożyć, wody ſtudzienney wlać. *Haur. Ek.* 141. Malogranaty możesz zachować w przekadku iakim albo faſie. *Cresc.* 426. Piwa wypiwszy przykadek. *Kchw. Fr.* 12. Nie ubiała mąka w iey przykadku, ani ubyło oleiu w bani. *W. Poſt. W.* 188. Przysła do domu, ano pełen przykadek mąki, i pełna ona bania oleiu. *Rey. Pſt. O* 3.

PRZYKAHAŁ, - u, *m.*, mnieyszy kahał żydowſki, eine kleine Judengemeinde. Kahały i przykahałki. *Vol. Leg.* 6, 318.

PRZYKARAĆ, *F.* przykarze *cz. dk.*, pomnieyszą karą przyćwiczyć, ein wenig beſtrafen, züchtigen. Są przykarane na przykład potomnym. *Białob. Od.* 14. Turek radby nas trochę przykarał, za wtargnienie Lissowczyków. *Birk. Zbar. D.* Przykarać szkodliwego obmówcę. *Mon.* 70, 314, przykaranego wolno wypuścić. *Odym. Św.* 2, *Ff* 3. •PRZYKAREK, - rku, *n.*, mała kara, eine kleine Züchtigung. Przykarek, że się z heretykiem powiązali. *Przyb. Milt.* 321.

PRZYKĄSIĆ, Przykęsić *cz. dk.*, przykęsywać *kontin. freq.*; przygryźć, kąsaniem przyciąć, zubeiſſen, ein wenig abbeiſſen, darauf los beiſſen, *Bh.* přikausnauti; *Sr.* 1. pjikušati, pjikušam, pjikušuju, pjikuſchu, pſchikuſam; *Ec.* прикусить; *Rs.* прикусить, прикусывать, закýшать, закушáть, (cf. zakąsać). Cóż znaczą słowa te oboiętne albo przykęszone? *Pot. Arg.* 243, przycięte, verbiſſne Worte. Przykąsek, *Rs.* прикýска, закýска *ob.* Przekąsek.

PRZYKASZLEC *cz. dk.*, przykaszliwać *czſt.*, nieco przy czém pokaszleć, bey etwas ein wenig huſten, zuhuſten, *Rs.* прикашлять, прикашливать.

PRZYKĄTEK, - tku, *m.*, poboczny kąt, ein Seitenwinkel. Rozsypani pierzchnieniem nieprzyiaciele po przykątkach i lasach się błąkaią. *Krom.* 493.

PRZYKAZ, - u, *m.*, *Sr.* 2. pſchikaz, *Rs.* приказъ, nakaz, przepis, przykazanie, rozkaz, der Befehl, die Verordnung, Vorſchrift; (*Cro.* prikaz, z podarunek, *Ecc.* прыказъ, приказадъ, примѣръ, przykład). Niech miłość oyczyzny będzie wam nie przestępnym we wszytkim przykazem. *Hor. sat.* 61. Takowy przykaz raczey onym latom światowieckim służył *Wag. Hal.* 65. Czy przykazy i przepisy retoryczne są do wymowy użyteczne? *Pir. Wym.* 65.

PRZYKAZAĆ, *F.* przykaże *cz. dk.*, Przykazuie *Pr.*, Przykazywać *Freq.*, *Bh.* přikazati, přikazowati; *Sr.* 2. pſchikaſaſt; *Sr.* 1. pjikaſaci, kaſaci, pjikaſuju; *Crn.* perporósham (*ob.* poruczyć); *Rs.* приказать, приказывать; *Ec.* прыповѣдъ ти (cf wola); nakazać, rozkazać co komu surowie abo pod karaniem, einem etwas anbefehlen, gebieten, ihm den Befehl geben etwas zu thun, *Bs.* prikazati, ukazati *oſtendere*, prikazatise *comparere*, *Cro.* prikazati, prikasujem *dono, largior, dedico, dico*, *Rag.* prikâzati, poklonitti, ofiarować, darować, cf. pokłon). Obowiązki religii pełń, bo są od boga przykazane. *Kras. Pod.* 2, 76. - Przykazanie, das Gebot, *Slo.* prikázanj; *Sr.* 2. kaſni; *Sr.* 1. kaſn, kaſnia, kazna, pjikazna; *Crn.* povêle (cf. wola), sapoved, (cf. zapowiedź); *Vd.* sapoved, vkasa (cf. ukaz); *Sla. zapovid*, (*Sla.* prikazalishte, z ofiara); *Rs.* заповѣдь, опрадáніе. Przykazanie *iussa Dei, parentum, ecclesiae potissimum sonat*; rozkazanie *eſt quorumuis et fere unum actum transeuntem significat.* Dekalog abo dziesięcioro boże przykazanie. *Karnk. Kat* 290, *Cro.* deszet zapovedi bosje; *Ross. et Ecc.* Десятословіе, die zehn Gebote. *Przykazania* wziąłem od Pana, abym szedł do ludu Izraelſkiego; a gdym do nich przyszedł, wzgardzili *poruczeństwo* Pańskie. 1 *Leop.* 4 *Exdr.* 2, 35, złocenie). Przykazanie a rada tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne ieſt, aby pod sumnieniem było chowane, od każdego, komu ieſt dane; ale rada ieſt wolna, przyiąć ią albo nie przyiąć. *Gil. Pſt.* 321 *b* Wielość przykazań, ieſt przyczyną wielości grzechów. *Men.* 65, 221. - §°. Przykaż dom twóy, bo umrzesz. *Bud. Jes.* 38, 1, *not.*, rozkaż domowi twemu, iak się maią po tobie sprawować, rozrządź, beſtelle dein Haus. *Luth.* - 2°. Przykazać, polecić, oddać, anempfehlen, empfehlen, übertragen, anvertrauen, übergeben. Złe czynią rodzice, gdy nie mając syna piérwey na nauce, onego służyć do dworu, albo iakiemu panu za chłopca przykazuią. *Glicz. Wych. H* 5. Ociec niechay się stara, aby za młodu syn iego do uczonych ludzi był przykazan. *ib. H* 4 *b*. W każdym nauczycielu, trzy rzeczy ma każdy ociec baczyć, niż syna swego do niego przykaże. *ib. L* 4 *b*. Jeśliżeśmy się iuż odrzekli djabła, a Chrystusowi się przykazali, czemuż ieszcze ięzyk mamy wężowy? *Kraz. ięz. J* 4 8. Przykazać komu sługę, z zalecać, nastręczać, rekomendować ręcząc za niego, anempfehlen, empfehlen und gut ſagen. Ktoby komu przykazał sługę, a ten szkodę uczyniwszy uciekł od tego pana, tedy ten, który go przykazał, i za niego przyrzekł, że wiernie służyć będzie, ma go sławić. *Stat. Lit.* 387. -

*6. Ociec każdy powinien iest syna swego *do cnoty* zaraz, iako skoro na świat wynidzie, *przykazać. Glicz. Wych. E* 7, przytrzymywać, einen wozu anhalten. *PRZYKAŻCA, -y, *m.*, który kogo *przykazuie, poleca, rekomenduie, ręcząc za iego poczciwość, der Anempfehler und Bürge für jemandes Redlichkeit. Na poręcznika i przykazcę, porę-cznikowi i przykażcy z iiicem, po kim ręczył, ma być rok zawity. *Stat. Lit.* 162. Ktoby komu przykazał sługę, i z niego przyrzekł, że wiernie służyć będzie, a tenby od pana uciekł, tedy przykażca ma go dawać ieśliby zaś pan sługi, minąwszy przykażcę, pozął go sam pośigać, tedy przykażca iuż wolen będzie. *Stat. L.* 387, *Czack. pr.* 2, 223. *PRZYKAZICIEL, *PRZYKAŻYCIEL, -a, *m.*, który przykazuie, rozkaziciel, pan, der zu befehlen hat, der Herr, Gebieter; *Crn.* perporozhuvauz: *Ec.* запов'дникъ; (cf. zapowiadacz; *Rs.* приказной skryptor, pisarz, kancellista; *Cro.* prikazitel *largitor*, prikazen *donum*). Obudzili Jezusa zwolennicy, mówiąc: przykazi-ciela, giniemy! *Leop Luc.* 8, 24, *W. Post. IV.* 2, 206, przykażycielu. 1 *Leop.*, mistrza. *Bibl. Gd.*). Jezusie przy-kazicielu zmiłuy się nad nami! 1 *Leop. Luc.* 17, 13, przy-każycielu. *Rey Pst. Nn* 4. Wyznawaią go być przyka-życielem świata wszystkiego. *Rey Pst. Nn* 6. *PRZYKAŻNY, -a, -e, zalecony i zaręczony, empfohlen und verburgt, (*Ross.* приказный, do kancellaryi należący). O ludziach prostych i czeladzi, ktora od panow swych od-chodzi, także i o sługach przykażnych. *Stat. Lit.* 370; *ob.* przykazać komu sługę). Co się dotycze sług przykaż-nych abo ludzi wolnych pochożych, ktoryby od pana uciekli, za takie ludzie wolne przykażne, za głowy ich nic skazowane być nie ma, tylko za szkody przez nie uczynione. *ib.* 381.

PRZYKĘDZIERZAWSZY, -a, -e, *suberispus. Mącz.*, et-was krauſe, *Ec.* прикудряный, кудреватъ.

PRZYKĘSAĆ *ob.* Przykąsać.

PRZYKINĄĆ *cz. idntl.*, Przykidać *dk.*, *Rs.* прикинуть, прикидывать, przyrzucić, hinzu werfen. Przykidać *vulg.*, przylać, przyłożyć *X. Kam* Przykinąć się do kogo, do ie-go strony, przychylić się, nakłonić się, ſich auf jemandes Seite (Parthie) hinneigen. Magnus, króla Duńskiego brat, w młodości swey przykinął się do Moskiewskiego. *Gwag.* 164, *ob.* przekińczyk.

PRZYKIPIEĆ *niiak. dk.*, nieco przekipieć. ein wenig über-laufen aus einem Geſchirre; *Rs* прикипѣть, прикипать.

PRZYKISNĄĆ *niiak. idntl.*, nieco zakisnąć, ein wenig ſäuern, ſäuerlich werden und gähren, *Rg* prikisnuti.

PRZYKIWNĄĆ *cz. idntl.*, kiwnieniem przywołać, herbey winken, *Sr.* 1. pjikiwnu, pjikiwam, *Crn.* perkimam.

PRZYKŁAD, -u, *m.*, PRZYKŁADEK, -dku, *m.*, *dem.*, PRZYKŁADKA, -i, ż., a) przydatek, przyczynek, *Sr.* 1, pjikwad, pjidawk, *Vd.* perklada, perklad, perloshba, do-loshba, *Vd.* priklad, kruhek, z nowoczny chleb ofiaro-wniczy; cf. pokładne chleby), *Crn.* perklàda, *Rs* при-кладъ, die Zulage, Zugabe, Beylage. Do praw w za-chodzących okolicznościach nową coraz przykładkę czynią. *Zab.* 4, 79. Ta powieść z samych tylko baśni iest złożo-na, albo ią kto inny za przykładkę wsadził. *Nar. Hſt.* 2, 273. Przykład do drugiego, trzeciego rozdziału. *Tr.* - b) Przykład u fuzyi, ſtrzelby, ta część, którą do twarzy ſtrzelaiący przykłada, *Rs.* прикладъ, ложа, (cf. loże), der Gewehrkolben, die Kolbe, der Anſchlag. - 2) Przy-

kład do naśladowania, wzór, *Bh. et Slo.* pjikład; *Sr.* 1. pjikwad; *Sr.* 2. herempel; *Crn.* prigled, isgled, spregled, predkladk; *Vd.* predklad, poduba (cf. podobieństwo), predpoduba, perpoduba, eksempel, navuk (cf. nauka, cf. nawyknąć), rasgladek; *Cro. et Hg.* példa (*Ger.* Bild); *Dl.* prilika; *Rg.* prilika, izghled, izgled, jzgledstvo; *Bs.* slikka, izgled, ogled (cf. oglądać, wyglądać); *Rs.* при-кладъ, примѣръ (cf. przymierzyć), образъ (*ob.* obraz); *Ec.* примѣръ, назидъ, показъ, приподказъ, das Beyſpiel, Exempel. Przykładami żyiemy; przykład zły za cnotę Od mądrego podany, pociąga prostotę. *Gaw. Siel.* 366. Długa do mądrości droga przez nauki, krótsza przez przykłady. *Zab.* 11, 340. Przykład lepszy niż nauka, czyń co mówisz, to mi sztuka. *Petr. Ft.* 22, przykład, wielki ora-tor. *Cn. Ad.* 970. Przykład przełożoney persony, potężny iest na obie strony. *Cn. Ad.* 971, iaki pan, taki kram). Sam przykład drogę do dobrego ściele, Dzwon na mszą woła, nie będąc w kościele. *Mon.* 72, 794. Dobrze ten iest słuchany, co przykładem uczy. *Dmoch. Jl.* 256. Zbawiciel przykład z siebie dał, że miłość wypełnieniem zakonu. *Karnk. Kat.* 5. Przykład moy daię wam, takia-kom ia czynił, także i wy czyńcie. *Kanc. Gd.* 12, *Pociey.* 139. Dał z siebie przykład, iak oyczyznie służyć. *Jabł. Buk. U* 4 *b.* Z oyca przykład bierz, iak trzymać wiarę. *Bard. Tr.* 285, wstępuy w iego strzemię; *Sr.* 2. nahus mesch. Z cnot iego wierni czerpali przykłady. *Zab* 14, 240, *Szym.* Niech ten uczynek nie idzie w przykłady *ib.* 15, 245. Żywe w nim były cnot wszystkich przykłady. *Sk. Dz.* 581, wzory, wizerunki). Na przestrogę, dla przykładu, *Ross.* неповадно. Przykłady do objaśnienia, Beyſpiele zur Erläuterung. Teoryi przystosowaniem są zarytania, w książkach arytmetyki przykładami nazwane. *Lesk.* 2, 16, Rechenexempel. Na tych iasnych *przykładziech (przykła-dach). *W. Post. W.* 189. Na przykład, *per abbreviationem* n. p.. *Sla.* na priliku, napril, *Bs. et Cro.* na priliku, *Vd.* h'raspledu, *Ec.* на прикладъ, на примѣръ, *abbr.* н. п., zum Beyſpiel, z B -- PRZYKŁADAĆ, *ob.* Przy-łożyć. PRZYKŁADNOŚĆ, -ś i, ż., zbiór przykładnych przymiotów mogących służyć za wzór do naśladowania, die Muſterhaftigkeit, exemplariſches Leben. (*Sr.* 1. pjik-ładnoſć; *aptitudo*, *Vd.* perkladnoſt, z poętność, zdatność, *Cro.* prikladnoszt *similitudo*, *comparatio*, *aptitudo*, *con-gruitas*, cf. składność. *Bs.* prikladnoſt, prilika *simili-tudo*, *comparatio*). Starsi wielką przykładność powinni młodszym; młodsi zaś wielką uczciwość starszym. *Star. Ref.* 155. Joba pan bóg doświadczał w uprzeymey stało-ści, Aby z niego i inni brali przykładności. *Rey Wiz.* 131, przykład, Muſter, Beyſpiel. PRZYKŁADNY, -a, -e, PRZYKŁADNIE *adv.*, *Bh.* pjikładný, *Sr.* 1. pjikładné, *Vd.* dobruperdkladen, *Cro.* polden, *Rg.* izghlèdni, *Ross.* примѣрный, примѣчательный (cf. przymieść, przy-miot); na wzór i przykład służący, wizerunkowy, exem-plariſch, zum Beyſpiel dienend, muſterhaft; (*Sr.* 1. pjik-ładné *aptus*, *Vd.* perkladen, z zdatny. *Cro.* prikladen *aptus*, *conueniens*, *conformis*, *Dl.* prikladan *compar*, *Rg.* prikladan *decorus*, *Bs.* prikladan, prilicjan *similis*, *comparatus*, *Rs et Ec.* неприкладный, непримѣрный nieporównalny, nieprzystoyny). Drżyy, nie uydziesz przykładney i sprawiedliwey kary. *Teatr* 53 *b*, 23. Nie mówili, coby się im za rzecz złą i nieprzykładną do nie-

go zdało; lecz . . . *Zrn. Pſt.* 683 *b*, nieprzyzwoitą).
PRZYKŁADZIK *dem.*, *ob.* Przykład.
PRZYKLAMROWAĆ *cz. dk.*, klamrami przymocnić, anklammern, *Vd.* narinkati, nanarbati, nabiti.
PRZYKŁANIAĆ *ob.* Przykłonić.
•PRZYKŁAŚĆ, - ści, *ś.*, n. p. Gdy woźny kładzie pozew, na jakie imienie puſte, tedy on pozew ma weszczepić w przykłaść, i ma go na onym imieniu wetknąć w ziemię. *Tarn. Uſt.* 45, w drewno, trzonek.?
PRZYKLASK, - u, *m.*, przyklaſkanie, pochwalny oklaſk, das Beyfallklatſchen. Scypion, czciciel prawa, szanował mas pienie, i dawał na teatrze przyklaſk Melpomenie. *Przyb. Lus.* 169. PRZYKLASNĄĆ *cz. idntl.*, Przyklaſkać *ndk.*, Przyklęſkać (*Cn. Th.*), Przyklaſkiwać *Freq.*, Przyklaſkuie *Pr.*, klaſkaniem pochwalić, *Ec.* приплескáю, приплескáю рукáми, восплескáю, Beyfall zuklatſchen. Jego słowom przyklaſły woyſk tłumy. *Przyb. Milt.* 171. Przyklasnęli, iż mądrze radził pokóy. *ib.* 45. *Applaudo* przyklaſkam, przykrzykam, przyśpiewam. *Mącz.* Prorocy prorokowali kłamſtwo, a kapłani przyklaſkowali. *W. Jer.* 5, 31; kapłani przyklęſkowali rękoma swemi. 3 *Leop.*, przyplęsowali rękoma. 1 *Leop.*). - §. *aliter.* Gębą przyklasnąwszy, znowu klaſkał. *Teatr* 36 *c*, 11, mit dem Munde ſchnalzen bey etwas. PRZYKLASKIWACZ, - - a, *m.*, klaſkaniem pochwałę daiący, *Ec.* приплескáмель, восплескáмель, der Beyfallklatſcher. Często się zdarza znaleść w przyiaciołach podłych przyklaſkiwaczów. *Dmoch. Szt. R.* 19.
PRZYKLÉIĆ *cz. dk.*, przykléiać *ndk. Bh.* přikllegowati, přikljjiti, *Slo.* přikllegugi, *Sr.* 1. pjikljivam, *Vd.* perlimati, pershlihtati, *Rg* prikliâtti, *Bs.* prikliati, prilipiti, kliati, *Cro.* prikelyújem, *Ross.* приклеить, приклеивать; kleiem przylepić, ankleben, anleimen, aufpappen. Przyklejanie planów na płótno, wielkiey zręczności wyciąga. *Łęſk.* 217; *Rs.* приклейка, aufziehen auf Leinwand). Do przyklejenia, *Cro.* prikelyiv *glutinabilis.* Przyklejaiący, *Bs.* prikliatać. - *tr. fig.* Sztukowaniem i przyklejaniem odmiennych części ſtarą tę budowę nieforemną czynili. *Gaz. Nar.* 1, 242, das Hinzukleiſtern, Anflicken; przylatanie. - Siedzi, iakby go kto przykléił na ławie. *Pulp.* 7, wie angekleiſtert.
PRZYKLĘKNĄĆ *cz. idntl.*, Przyklękać *ndk.*, *Bh.* přikleknauti, přiklekati, na kolana się spuścić, hin knieen. Pokutę im dano, aby 50 kroć na dzień przyklękali. *Sk. Dz.* 832. Z młodu wyuczaią wielbłądów, aby przyklękały, dla łatwieyszego iuczenia. *Zool.* 356. Jezusowi każde kolano przyklęka, w niebie, na ziemi, i pod ziemią. *Sk. Dz.* 146. Obraz przyklękłego męża. *J. Kchan. Dz.* 23, hingekniet, kniend. - *tr.* Wszyſtko prawie przyklękało pod władzą Cezara. *Nag. Cyc.* 106. Radby pyszny, aby każdy mu przyklękał. *Hor. sat.* 59, die Kniee vor ihm beugen. Mam umysł wyniesiony, więc mu nie przyklęknę, Ręką niech mi nie grozi, bo się iéy nie ulęknę. *Dmoch. Jl.* 2, 70, nie ulegam, nie ustępuię.
PRZYKLEKTAĆ *cz. dk.*, przywalać, beſudeln, beſchmutzen, mit Schmutz bedecken. Sukno to tak było przyklektane, że poprzerzynania onego poſtrzec nie mogłem. *Grod. Dis. E*, 2.
PRZYKLEPAĆ *cz. dk.*, klepaniem przybić, zuklopfen, zuhämmern, (*Crn.* priklaplyem *operculo*, prikleplyem, priklepnulsem, *adiugo*, *duco sub iuga*; *Rs.* приклепáть potwarzyć).

PRZYKLĘSKAĆ, *ob.* Przyklaſkać.
PRZYKŁOĆ, *F.* przykole *cz. dk.*, Przykalać *niedok.*, *Rs.* приколоть, прикалывать, przypiąć, anheften, anſtecken. (*Rs.* приколка przypiętego co), *ob.* Przykłota.
PRZYKŁONIĆ *cz. dk.*, Przykłaniać *ndk.*, *Vd.* perkloniti; *Crn.* perklónem; *Cro.* priszlányam; *Rg.* priklonitti, priklagnjam, priklaagnam; (*Rg.* priklon, priklonſtvo, priklonitos, z posłuszeńſtwo): *Rs.* пр клонить, приклонять; przychylić. hinneigen. Użycz mi boże do modlitwy całego przyklonienia umysłu. *Miodl. Gd.* 2, przykładania, bez roſtargnienia). Oczy bożkie otworzone będą, a uszy iego przyłonione ku modlitwie waszéy. *Radz.* 2 *Kr.* 7, 15. Słuchay, a przykłoń ucha twego. 1 *Leop. Ps.* 44, 11. Którzyby nas słusznie od tego mieli bronić, Nie chcą się chrześcianie ku temu przykłonić. *B. el. S. M. B* 4 *b.* Radby się czasem przykłonił ktemu, a cóż? gdy ono serce opoczne nie przypuści prawdy kobie. *Rey Pſl. L* 5. Serca Prussaków powodzeniem zachęcone, znowu na ſtronę królewſką przykłaniać się poczęły, *inclinatio magna his ſucceſſibus facta eſt. Krom.* 644. PRZYKŁONNY, - a, - e, nieco skłonny, przychylny, geneigt zu etwas. Miałem ku niéy przykłonne serce. *Radz. Syr.* 51, 27. Henetowie Alexandrowi W. przykłonni byli. *Biel.* 12. Kazimierz umysły Litwy, do opanowania Podola przykłonne uśmierzył, *procliues. Krom.* 628. Bóg żadnego nie opuści, by też naynędznieyszego, którego on obaczy być k sobie przychylnego a przykłonnego z prawego serca swego. *Rey Pſl. Mm* 3. Człowiek rodzi się w onym krewkim ciele, które zawżdy iest przykłonne ku grzechowi. *ib. J* 3, *ib. M* 1. Zawżdy myśl iego przykłonnieysza iest ku złemu, niż ku dobremu. *ib. Kk* 1.
PRZYKŁOTA, - y, *ż*, *ſtramen in usum iumentorum. Cn. Th.* 875, słoma dla bydła. *Wład.*, Stroh für das Vieh.
PRZYKŁOTY, *ob.* Przykłóć.
PRZYKŁUSAĆ *cz. dk.*, kłusem przyiechać, herbey traben, trabend ankommen; *Bh.* přikłopotati; *pr. et fig.* Gdy ona ſtarość zgrzybiała przykłusza, Stem boleści nędznego człowieka porusza. *Stryik. Gon. Y.*
PRZYKOIĆ, *F.* przykoi *cz. dk.*, trochę ukoić, (*Bh.* přikogiti piersiami karmić dziecię), ulżyć, ein wenig beſänftigen. Wspólna pomoc iéy ulży i bolów przykoi. *Przyb. Ab.* 46
PRZYKOŁATAĆ się *recipr. dok.*, biednie przez zawady przygramolić się, ſich mit Noth durcharbeiten, durchdrängen. (*Rs.* приколотиться, приколачиваться dobrze przetrzepać kogo). Arystyp opuściwszy Sokrata, przykołatał się aż do Sycylii. *Bud. Ap.* 18.
PRZYKOMOREK, - rka, - u, *m.*, pobocznie niegłówne myto, Nebenzollhaus. Każdy kupiec na iarmarki idący, ma z komor albo przykomorków od pisarzów kwit brać. *Vol. leg.* 4, 64.
PRZYKOP, - u, *m.*, •PRZYKOPA, - y, *ż.*, *Bh.* přikop; *Slo.* přikopa, přékopa; rów przy iakiéy dłużyznie wybrany, der Graben, Nebengraben, Beygraben. Uczynił Eliasz około ołtarza przykop wodzie, iakoby na dwie •brożdzie. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 32, dwie •rudze. 1 *Leop.*). Płynęła woda około ołtarza, aż były pełne one przykopy. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 35, one strugi wody. 1 *Leop.*). Przykopy, sprosze, *Vd.* teikna jamina, tezhna jama; die Lauf-

Laufgräben, kopane rowy, zasłonione przedpiersieniem, ktoremi nieprzyiaciel postępuie pod fortecę. *Jak. Art.* 3, 312. Obozowi się piérwey przypatruie, Jeśli go przykop i wał iaki broni. *P. Ach. Jer.* 505, cf. Okop). Trupów około miasta pełne przykopy równo z murem były. *W. Post. W.* 2, 167. Do przykopy się bierzemy, nie na karc, do szańców i wałów, nie na czoło nieprzyiacielowi. *Star. Ref.* 19. PRZYKOPAĆ, *F.* przykopie *cz. dok.*, Przykopuie *pr.*, *Bh.* přikopati, přikopawati; *Ec.* прикопа.ю; przykopem, rowem, kopaniem iąć, n. p. gruntu sąsiedzkiego, *affodere. Cn. Th.*, beyn, angraben, bis dicht an graben. Przykopywać się pod fortecę. *Jak. Art.* 3, 312, przykopy kopiąc przybliżać się, Laufgräben graben. - §. kopać: przyczynić, mehr dazu graben. Przykop parę prędk. *X. Kam.* Maloś ukopał marchwi, przykopię cy *ib.*

PRZYKOPCIĆ *neutr. dk.*, nieco okopcieć, ein wenig beräuchert und schwarz werden. Tyś czarny, i masz lice słońcem przykopciałe, Ja białością przechodzę i lilie białe. *Gaw. Siel.* 375. PRZYKOPCIĆ *cz. dk.*, Przykopcywać *czest.*, kopciem przysmolić, mit Rauch beschwärzen, räucherig und schmutzig machen. Wody te maią w sobie wiele gorąca, które aż przypala i przykopcywa tak wilgotności ciała, iako też i same wnętrzności. *Syxt. Sk.* 405.

PRZYKOPOWY, -a, -e, od przykopow, Laufgräben-s. Kosze przykopowe używaią się do zasłonienia robotników prowadzących przykopy. *Jak. Art.* 1, 375. Przykopowe kule rzucaią się dla przeszkadzania kopaniu przykopów. *Jak. Art.* 3, 312, *et* 1, 371, *et* 2, 102.

PRZYKOPYCIE, -ia, *n.*, u ubrania, *ima pars feminalium aut tibialium, plantam pedis tegens; vicinum* Kapcie, *quia sunt quasi* przykopycie, *sed separatim a caligis Cn. Th.* 875, das Fersenstück, Hackenstück, Fersenleder; *Bh.* přikopiti. Część pończochy, która pod podeszwę idzie. *Wład.*, der Schuh eines langen Beinkleides oder Strumpfes, der Theil, der über die Ferse herabgeht, das Sohlblatt.

PRZYKORA, PRZYKORNY, *ob.* Przekora.

PRZYKORZENIĆ *cz. dk.*, korzeniami przyprawić, mit Gewürz anmachen, würzen. *Tr.*

PRZYKOSIĆ *cz. dk.*, kosząc przyciąć, ein wenig abmähen; *Bs.* prikositi; *Rs.* прикосить.

PRZYKOSMATSZY, PRZYKOSMATY, -a, -e, nieco kosmaty; n. p. Ma to być człeczek gruby i pękaty, Zarosły znacznie, i w brwiach przykosmaty. *Past. F.* 232. Przykosmatszy, *comatulus. Mącz.*, ein wenig zottig; *ob.* przykudłatszy.

PRZYKOWAĆ, *ob.* Przykuć.

*PRZYKRĄGŁY, -a, -e, nieco okrągły, obły, jaykowaty, rundlich. Ucho iest część powierzchowna słuchu przykrągła. *Sak. Pr.* 58.

PRZYKRAŚĆ, *F.* przykradnie *cz. idntl.*, Przykradać *ndk.*, przykradam, *suffuror. Mącz.*, *Ross.* прикрадываю; kradzieżą przyczynić ieszcze, noch mehr dazu stehlen. Służący niech nie odmarkotnią, ani przykradaią, ale wierność niech pokazuią dobrą. *Gil. Pst.* 88. Kłamcy radzi przykradaią. *Wer. Rgl.* 117. PRZYKRAŚĆ się *recipr.*, przyczaić się gdzie, sich dazu schleichen. *Tr.*, *Bh.* přikradam se.

PRZYKRASIĆ *cz. dk.*, *Rs.* прикрасить, прикрашивать; *Ec.* прїукрашаю; przypiękrzyć, schön machen, schön ma-

chen, beschönigen, schöne Gestalt geben. Obay młodzi, iak ten nie zganiony W urodzie, tak i drugi w twarzy przykraszony. *Gaw. Siel.* 382. Wszystkie zgoła występki czytą u nich cnotą, Że ich nieco przykrasił los zwierzchnią pozłotą. *Nar. Dz.* 3, 127. Uczciwym pokoiu imieniem gnuśną nieczynność przykrasił. *Nar. Tac.* 2, 267. Przykraszenie, Przykrasa, *Rs.* прикраса, прикрасочка.

PRZYKRAWAĆ, *ob.* Przykroić.

PRZYKRĘCIĆ *cz. dk.*, Przykręcać *ndk.*, kręceniem przyciągnąć, ein wenig zudrehen, drehend zusammen ziehen; *Vd.* perukati; *Rs.* присучить, присучивать. Przybiwszy kaci cztermią gwoździ Pana, I powrozami w pół go przykręciwszy, Podniosą z krzyżem. *Odym. Sw.* 2 *Hh* 4. Przykręcenie, *Rs.* присучка.

PRZYKRĘPOWAĆ *cz. dk.*, krępuiąc ściągnąć, zusammen klemmen, zusammen ziehen. Ganek na powietrzu prawie wystawiono u naywyższego budowania w mieście, mocno go przykrępowawszy. *Kosz. Lor.* 105 *b*, krępami przymocniwszy, anklammern; *ob.* przyklamrować.

PRZYKRO, *PRZYKRZE, *adv. adj.* Przykry, *Bh.* přikře, prostospadziście, przerwiście, steil. Brzegi przekopów maią być pochodziście, a nie przykro sypane. *Cresc.* 667. Z przykra, z przykrey prostey gory, steil herab. Wszystka trzoda świni runęła się z przykra w morze. *Sekl. Math.* 8. - *§. Gdy Kambyzes wsiadał na koń, wymknął się mu miecz z pochew, na który spadł przykro, i zabił się sam. *Biel. Sw.* 23 *b*, idem, *Weresz. Rgl.* 72, z góry prosto, całą siłą). - §. 2) *tr.* niemiło, nieprzyiemnie, unangenehm, beschwerlich, verdrüßlich. Piołun przykro gorzki. *Kul. Dem.* 149, czas przykro zimny. *Form. F.* 2 *b*. Przykro się na niego patrzy. *Teatr* 45, 53, kwaśno). Przykro mu się stawiła. *Teatr* 24, 169 *Czartor.*, nie przychylnie). *Przykrze i obraźliwie mówić. *Biał. Post.* 184. Przykro mi co, ciężko mi, czuię bardzo, markotno, es ist mir sehr unangenehm, zuwider. Przykro mi słuchać, zabiiasz mię twemi słowy. *Cn. Th.* Z przykra, z przykrym sposobem; n. p. Gdy poseł Jagiełłowy Swidrygayłę iakoś w sadno z przykra ruszył, targnął się nań *Biel.* 295. *PRZYKROBRZEŻNY, -a, -e, -ie *adv.*, brzegu przykrego, prostospadzistego, steilufrig; *Rs.* крутобережїи.

PRZYKROCIĆ *czyn. dok.*, Przykracać *ndl.*, przykrótszym uczynić, przymnieyszyć, kürzer, schmäler machen, schmälern, verkürzen; *Sor.* 2. přikrotschám, přikrotjam; *Vd.* perkratit; (*Ec.* прикрочю, укрочю *demitigo*). Przez gwałty Krzyżackie przykróciło się biskupstwa Włocławskiego dochodów. *Krom.* 531. - §. b) *ob.* przyuzdać.

PRZYKROCZYĆ *cz. dk.*, Przykraczać *ndk.*, *Bh.* přikročiti; *Slo.* přikročugi: przybliżyć się, herbey schreiten, heran nahen. Już do nas te czasy przykroczyły, które za Noego nieszczęśliwe były. *Kanc. Gd.* 218. Uczy nas, które iest szczęście prawdziwe, a iakowym sposobem moglibyśmy do niego przykroczyć. *Gil. Pst.* 282 *b*.

PRZYKROIĆ, *F.* przykroi *cz. dk*, Przykrawać *ndk.*, Przykrawywać *czest.*, *Rs.* прикроить, прикраивать; wedle miary zakroić, zuschneiden nach dem Maße. Przykroić szaty, koszulę, boty. *Tr.* W tym miesiącu odzienia sobie nie day przykrawać, ani się w nowe przyliczay. *Spicz.* 195. W drugim tym miesiącu możesz żonę poiąć, odzienie nowe day przykrawywać, włosy strzyż, szaty kray. *Spicz.* 199. Przykroienie, przykroiony kawał, *Rs.* прикрой.

PRZYKROMÓWNOŚĆ, – ści, ł., *asperitudo sermonis. Cn. Th.* 876, Rauhheit der Sprache. PRZYKROŚĆ, – ści, ł., *Boh.* přikrost; *Slo.* přikrina, strmina; *Vd.* sterminа, sterminoſt, klana; *Rs.* стремнина, кру́мь, кручь, крутизна́, кру́тость, крутоя́рь, покáтость; *Eccl.* стромнина, стремнина, низберть, уклонъ; nagla prosta spadzistość góry, die Steilheit eines Berges. – §. 2) *tr.* przykrość, Przykrostka *zdrbn.*, przykora, nieprzyiemność, Unannehmlichkeit, Beſchwerlichkeit, Widrigkeit; *Bh.* protimyslnost; *Slo.* přisnost; *Sr.* 1. wobuznosej; *Cro.* prigruschènye; *Vd.* pezhka, nadleshtvu, potesha; *Ross.* досада, суетливость; *Ec.* пáкость. Czucie ieſt roſkosz albo ukontentowanie, boleść albo przykrość, od wzruszenia zmysłów pochodząca. *Boh. djab.* 36. Przykrość mi ta wdowa zadawa, trzeba ukończyć iéy sprawę. *Sekl. Luk.* 18, naprzykrza mi się, natrętna ieſt). Przykrości folga cierpliwość, dobra myśl, zapomnienie. *Cn. Ad.* 972, ból waselki nie tak się czuie, gdy go kto lekko przymuie). Ma mądry czasem nieiaką przykroſtkę, mimo tego iednak dobro iego naywyższe ſtoi niewzruszenie. *Pilch. Sen. liſt* 2, 186. Zapłaci w ten czas, kiedy mu to będzie bez przykrości. *Teatr* 33 *d*, 9, z łatwością, dogodnie, nieciężko). Przykrość w ukuszeniu, cierpkość. *Cn. Th.*, widriger Geſchmack, Herbigkeit.

PRZYKROTSZY, – a, – e, etwas kurz. *Tr.*, *Cro.* prikràtek; *Rs.* коромысловатый. Przykrótcéy *adv.*, коромысловато; *Subſt.* коромысловатость *Przykrótszość.

PRZYKROWSTĘPNY, – a, – e, – ie *adverb.*, przykrego, t. i. proſtospadziſtego przyſtępu, ſteil auffahrend. Idą milcząc obie przykrowſtępną drogą. *Zebr. Ow.* 244, *accliuus trames.*

PRZYKRUSZYĆ *cz. dk.*, przydrobić. *Cn. Th.*, hinzu bröckeln, hinein bröckeln.

PRZYKRWAWSZY, – a, – e, nieco krwawy, etwas blutig, *Cro.* prikervàv.

PRZYKRY, – a, – e, PRZYKRZEYSZY, PRZYKRSZY *compar.*, *Bh.* přikrý; *Crn.* prihke, priſtrêa; *Vd.* ſterm, ſterminaſt, nagel; *Dl.* ſtarmenit; *Sla.* dosadljiv; *Rs.* крутый, кру́мь, прія́рый, крутоя́рый, покáтый, покатистый (cf. pękaty); przykry ku górze, przykrowſtępny, abo ku dołowi, przykroschodzisty, proſtospadzisty, przepaściſty, (*oppos.* pochodzisty), ſteil, abſchüſſig. Wyspa tam ieſt nieprzyſtępna dla brzegu przykrego. *Mon.* 70, 694. Tam wszędzie w około ieſt bardzo przykra, przerwana, a namniéy niepochodziſta góra. *Baz. Sk.* 285. Pobili ich uciekaiących z przykrych gór. 3 *Leop. Joz.* 7, 5, uciekaiących dolniſtemi mieyscami. 1 *Leop.*). Na ziemi, która nie łatwie spływa, mogą być przekopy przykrsze. *Cresc.* 667. – §. Gryf ma nos przykry, ma ptaſze ſkrzydła, ogon zwierzęcy, nogi cztery. *Papr. Kuł. P* 4, proſty a ostry. – §. 2) *tr.* nieprzyiemny, niemiły, markotny, unangenehm, widrig, beſchwerlich; *Bh.* protimyslný (przeciwmyślny, *oppos.* pomyślny); *Slo.* přisný; *Sr.* 1. wobuzné; *Vd.* nadleshen, poteshen, teshak, siten, namasn, napadliu, supern; *Sla.* terashan; *Cro.* prigruztni; *Rs.* досáдный (cf. dosadny), досадúтельный, безомбóйный, отвратúтельный, суетлúвый, накóстный. Zima w tym naſtąpi przykra. *Tward. Wład.* 134. Przykra nie kochać, przykra do kochania Mieć ſkłonne serce bez pomierkowania, Przykrzeysza jednak dola bardziéy Świadczyć miłość temu, kto nią gardzi. *Min. Ryt.* 3, 59. Człowiek ten nie miły i przykry. *Teatr* 18 *c*, 12. Przykra mowa albo ięzyk. *Cn. Ad.* 972, *ob.* Przykromówność. – Przykry do woniania, ukuszenia, słuchania. *Cn. Th.*, cf. cierpki, ostry, porny.

Pochodz. *przykrość*, *przykro*, *przykrzyć*, *naprzykrzyć się*, *uprzykrzyć się*, *sprzykrzyć się*.

PRZYKRYĆ, *F.* przykryie *cz. dk.*, przykrywać *ndk.*, *Bh.* přikryti, přikrywati, přistříti, přistírati, přiklast, přiloziti; *Sr.* 1. pjikrýć, pjikrévani; *Sr.* 2. wojeſch (*ob.* odziać), *Vd.* odeniti, zhesodeniti, zhreskriti, zhrespokriti; *Bm.* prikritti; *Cro.* prikrivam; *Ross.* прикрыть, прикрывать; *Ec.* укрыло (*ob.* ukryć); nakryć, zudecken, bedecken. Na noc przykryć się pierzynką abo kołdrami. *Urzęd.* 349. *Slo. Prov.* lahnut si na brucho, a chrbtom sa prikrit, kłaść się na brzuchu, a grzbietem się przykryć, *male iacere, carere lectiſterniis.* Siecią kuropatwy przykrywać, mit den Netzen die Rebhühner bedecken und fangen. – *fig.* Porubiwo za mały grzech sobie uważają; lecz tą siecią djabeł naywięcéy ludzi przykrywa. *Bial. Poſt.* 190. – *aliter*; Stadnik korzeń wypuściwszy klacz przykryć chciał. *Hipp.* 14, beſchälen. – §. *Przykryty, ſkryty, obłudny, gleißneriſch, heuchleriſch. Ludzie przykryci, na ulicach iawnie się modlą, by widziani byli. *Leop. Math.* 6, 5, zasępiaią oblicza swoie, aby okazali ludziom, że poszczą. *ib.* 6, 16, obłudni. *Bibl. Gd.*). – Przykrycie, s nakrycie, i to, czym nakryią, przykryią, das Bedecken, die Decke, Bedeckung; *Sr.* 1. pjikréw, pokréw (*ob.* pokrowiec). Jak suknia na grzbiet, tak przykrycie na dom potrzebne. *Zaw. Gos. G.* Tracinę na błotach, godną do przykrywania, żąć, bo iako sukni na grzbiet, tak przykrycia na dom trzeba. *Haur Ek.* 71, poszycie, dach, Dach. Nie ieſtem doſtoien, byś miał wniyść pod przykrycie moie. 1 *Leop. Math.* 8, 8, abyś wszedł pod dach móy. *Bibl. Gd.*, do domu mego). Kallimach leży u S. Troycy pod mosiądzowym przykryciem. *Biel.* 434, grobowcem). Do gierady należą przykrycia łożne abo kołdry. *Szczerb. Sax.* 135, *Sla.* pokrivača; *Vd.* odeja postelna, kouter, odejh, shesodeja; *Rs.* одѣяло, одѣялцо (*ob.* odziać, odzieć). *PRZYKRYTOSC, – ści, ż., *PRZYKRYCTWO, – a, *n.*, obłuda. *Sekl.* 107, Heucheley, Verſtelltheit. (*Fc.* прикровéнїе pozor). Panu żadna przykrytość serca złośliwego nie ieſt taiemna. *Rey Pſt. G* 2, *ob.* ſkrytość, *ob.* liceiernictwo). Żadna rzecz więcéy nigdy ozdobić nie może ſtanu każdego, iedno prawda, a żadna go też zasię więcéy zelżyć nie może, iako przykrytość a omyłka iego. *Rey Pſt. Uu* 1. Dał się im uwieść w onę przykrytość. 1 *Leop. Gal.* 2, 13, uwiedziony był ich obłudą. *Bibl. Gd.*). Przykrytwo miasto nabożeństwa, było płatne u ludzi, wszyscy tak się byli przywiązali zewnętrznym ceremoniiom, że oni dniom, pokarmom, ubiorom przypisowali dufność zbawienia. *Baz. hſt.* 1 *B.* Na on czas wszystka obłudność i przykrytwo przeciwników naszych, pokaże się przed wszystkim światem. *Baz. hſt.* 550. Ewanieliia odkrywa przykrytwo. *ib.* 37. Żywot przykrytwem i skortacyą pomazany. *ib.* 28. PRZYKRYWACZ, – a, *m.*, który przykrywa, bet Bedecker, Zudecker; *Bh.* přikrywač, přikrývač; *w rodz. żeńſk.* Przykrywaczka, *Bh.* přikrywačka. PRZYKRYWADŁO, – a, *n.*, PRZYKRYWADŁKO *demin.*,

Bh. přikrywadlo, přikrývka; *Crn.* prikrovnesa; *Ec.* прикрывало; nakrycie, pokrowiec, wieko, die Decke, der Deckel u. ſ. w. Mówią, iaki garnuszek, takie przykrywadiko. *Pot. Pocz.* 316.

PRZYKRZEWIC komu co *cz. dk.*, przymnożyć, przyczynić, vermehren, hinzu thun, dazu thun. Władysław Witoldowi wiele powagi u Polaków powolnością swoią przykrzewił, że bardziey nadeń Witolda poważano, *auxerat. Krom.* 503.

PRZYKRZYC się komu *recipr. konsyn.*, sprzykrzyć się, uprzykrzyć się *dk.*, przykrym mu się stawać, einem lästig fallen, beſchwerlich fallen. On się przykrzy Wc Pannie, a wszakże on ma być iey małżonkiem? *Teatr* 9, 28. Przykrzyć się komu o co, naprzykrzać mu się o co, nalegaiąc nań przykrość mu zadawać, jemanden mit ſeinem Anſuchen läſtig fallen. My też ſtrasznie o odjazd swóy mu się przykrzymy. *Jabł. Tel.* 79. - Przykrzyć, przykrzyć sobie, s czuć co bardzo, markotnym się stać z czego, przykrym naydować co, etwas beſchwerlich finden, widrig fühlen, es überdrüſſig werden. Przykrzyło się też iuż Cesarzowi z Władysławem, który nic innego nie czynił, ieno co go uſtawicznie o powrot do Polſki nalegał. *Biel.* 95, przyiadło mu się). Dobre się nigdy nie sprzykrzy. *Cn. Ad.* 167. Mało się nie sprzykrzy. *ib.* 475. By to było panu bogu miło, Namby się nigdy nie sprzykrzyło. *Rys. Ad.* 4. Nie racz płaczu odnawiać; nie przykrz się siła. *Bard. Tr.* 546, nie czyń sobie przykrości). Świat łacno sobie z temi przykrzy, którzy poczęli z nim sobie przykrzyć. *Zab.* 5, 99. Słuchał wszyſtkich cierpliwie, ani sobie nie przykrzył. *Stas. Num.* 1, 7. Zatrzymał mię u siebie, prosząc, żebym sobie w iego posiedzeniu nie przykrzył. *Kras. Hſt.* 103. - *§. Przykrzyć komu co, einem etwas widerlich machen. Nie sprzykrzyłyć mi twoiey drogi przymówki ludzi złośliwych. *Ryb. Ps.* 26.

PRZYKRZYKNĄC, *F.* przykrzyknie *intr. idntl.*, Przykrzykać *ndk.*, (*Rs.* прикрикнуть, прикрикивать wyiaiać), poświadczać krzykaniem. *Cn. Th.*, krzykiem potwierdzać. *Dudz.* 54, przyhuknąć, *Eccl.* прикликаю, прикликаю; *Rs. vulg.* прикрикнуть; Beyfall ſchreien. PRZYKRZYKI, -ów, *plur.*, pochwalne odgłosy, Beyfallsgeſchrey, Freudengeſchrey. *Tr.*

PRZYKRZYNĄC *fr.*, *ob.* Przyſkrzynąć.

PRZYKRZYWIC *cz. dk.*, nieco ku czemu nakrzywić, ein wenig hin krümmen; *Bs.* prikrivíti; *Cro.* priklyuchújem; *Rs.* прикривить, прикривлять.

PRZYKSZTAŁCIC *cz. dk.*, Przykształtować *ndk.*, ſtosowanie do czego ukształcić, nach etwas geſtalten, formen. Wszelkie ſtworzenie od początku swego ku swemu rodu przykształtowane było. *Leop. Sap.* 19, 6, odnowienie wzięło. *Bibl. Gd.*, odrodziło się). - *§. tr.* przypiękrzyć, przykrasić, przybarwić, verſchönern, beſchönigen. Przeſtaie na darach przyrodzenia, nie myśli o kunszcie, któryby dary takowe przykształcić powinna. *Mon.* 72, 77. Ukryymy radość, aby tym snadniey przykształcić poditęp. *Teatr* 21 *b*, 21.

PRZYKUĆ, *F.* przykuie *cz. dk.*, Przykować *ndk.*, Przykowywać *czſtl.*, *Bh.* přikovati, ukovati; *Bs.* prikovati; *Vd.* nakovati, perkovati, nakleniti, navkleniti, perkleniti; *Rs.* приковать, приковывать, на рить, приваривать; kuiąc przyłączyć czyl. przybić do czego. anſchmieden; *pr. et tr.* Przykować do krzyża. *Kanc. Gd.* 249. Niektórych z nich za gardła w kunach do ławek w okręcie przykowano, drugich w mocne pęta za nogi okowano. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 4. Od ścian u końców w budowli żelaznemi klamrami i klinami przykowywać, by mocniey budowla stała. *Haur Ek.* 8. Czemuż iak przykuci, czyli iak żelazem spętani, na iedney zawsze siedziemy grzędzie? *Off. Bay.* 2. Kłoda, iak gdyby przykuta do ziemi, nie dała się poruszyć siłami żadnemi. *Przyb. Luz.* 317. Dziękuię moiey ſtarości, że mię do łożka przykuła. *Pilch. Sen. liſt* 2, 120. Zły mię wyrok do moiey oyczyzny przykował, I chce, abym w iey biedzie nieszczęsny wiekował. *Jabł. Tel.* 40. Ci Jchmość na kształt przykutych dzień w dzień przy ſtołach siedzą. *Teatr* 11, 23. Przykucie *Rs.* прикова, нарка, нарь.

*PRZYKUCZAC *cz. ndk.*, n. p. Roskazanie królewſkie przykuczało. 1 *Leop. Dan.* 3, 22, przynaglało. *Bibl. Gd.*, heftig antreiben, bringen.

PRZYKUDŁATSZY, -a, -e, *comatulus. Męcz.*, etwas zottig, przykosmatszy.

PRZYKUPIC. *F.* przykupi *cz. dk.*, Przykupować *ndk.*, *Bh.* přikaupiti; *Vd.* perkupiti; (*Rg.* prikúpiti, prikuppiti *accumulare*. *Bs.* prikuppiti *congerere*); *Rs.* прикупить, прикупать, (*Rs.* прикопать, прикапливать *accumulare*); kupuiąc przymnożyć, hinzu kaufen. Chce od morza do morza panować, wzwyczaiwszy się wiosek przykupować. *Groch. W.* 564. Przykupuiący, *Rg.* prikuppitegl, *ſ.* prikuppitegliza. PRZYKUPNO, -a, *n.*, PRZYKUPLA, -i, *ż.*, *Vd.* perkup; *Rs.* прикупь, прикупка, прикупля; przykupienie, rzecz przykupiona, das Hinzugekaufte, Hinzugekaufte. (*Ec.* прикупь, барышь, прибыль omb куплн, omb moćry zarobek, zyſk na kupnie). Dzierżawy tey familii częścią przez małżeństwa, częścią przez przykupna znacznie się przymnożyły. *Boh. J. Zam.* 11. Mowił mi o niektorych przykupiach i o zamianie ſtarego dworu. *Teatr* 19 *b*, 4. Z przykupami i wszelkiemi przynależnościami. *Oſtr. P. C.* 2, 453.

PRZYKURCZYC *cz. dk.*, przykrzywiaiąc krótszym uczynić, umbeugen und verkürzen Ściągnął rękę swą, i chciał go uchwycić, i uschła ręka iego, którą nań rozciągnął, a nie mógł iey przykurczyć do siebie. *Radz.* 1 *Reg.* 13, 4, cf. rozkurczyć). - *§. tr.* przykurczyć, przykrócić, przycisnąć, nieder beugen, ſchwächen. Posiłek dał obozowi, który boiem i nędzą znacznie iuż dotąd był przykurczony. *Tward. Wład.* 139. Podsycą się, dotąd przykurczeni głodem, Cererą i miodem. *Tward. Misc.* 20. Twoia cnota nie mniey chwalebna, gdy cię szczęście obdarzy, iako gdy przygoda przykurczy lub uszczerbi. *Pilch. Sen. liſt* 2, 99.

PRZYKURZYC, *F.* przykurzy *cz. dk.*, Przykurzać *niedok.*, kurzem przykryć, przyprószyć, beſtäuben. Proch sprosiany przykurzył mu szatę. *Bard. Luk.* 132. Chłopiec ma izbę zamiatać, uſtąpcie z izby, byście się nie przykurzyli. *Star. Zadz. E.*, damit Sie nicht ſtaubig werden. - *fig.* Wiele niedoſkonałości W dobrych uczynkach często się znayduie, Często niedobrym umysłem czynione Prożną bywaią chwałą przyku zone. *Odym. Sw.* 2 *D* 4. Opłókać sławę przykurzoną przez świeżą porażkę. *Birk. Chod.* 17, przyćmioną).

PRZYKWAS, -u, *m.*, PRZYKWASEK, -sku, *m.*, niezaczny kwas, eine kleine Säure, Säuerlichkeit. Niektóre ma-

łogranaty maią przykwasek. *Cresc.* 426. Jabłka cierpkie, albo, iak mowią, przykwasek maiące. *ib.* 384. PRZYKWASIC *cz. dk.*, trochę kwaśnym uczynić, ſäuerlich machen. *Tr.* PRZYKWAŚNIEC *neutr. dk.*, trochę nakwaśnieć, ſäuerlich werden. *Cn. Th.* - PRZYKWAŚNIEYSZY, -a, -e, *subacidus. Mącz., Ec.* прикисльій, прикиśсный; Przykwaśnieyszy, nakwaśniał. *Cn. Th.* 453; s PRZYKWAŚNY *Cn. Th.*, ſäuerlich. Gruszki cierpkie a przykwaśne żołądek zapiekaią. *Cresc.* 389.

PRZYŁAC, *F.* przyleie *cz. dk.*, Przylewać *ndk.*, *Bh.* přiliti, přilegi; *Slo.* přiljwám; *Sr.* 1. pjilivam; *Vd.* perliti; *Cro.* prilévam; *Rs.* приливать, приливать; dolać do czego, hinzu gießen, zugießen. *Noctuas mittere Athenas*, morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. Gdy panu daiesz, gdy daruiesz, bracie, Wody do rzéki darmo przylewacie. *Bratk. G.* 3 *b.* Szczérszy niż trzeba, mniey wody przylewaiąc. *Cn. Th.* 522, nie rozrzedzaiąc).

PRZYŁĄCZYC, *PRZYŁĘCZYC, *F.* przyłączy *cz. dok.*, Przyłączać *ndk.*, *Sor.* 1. pjiwojam; *Crn.* perplihtneti; *Vd.* perdjati, perſtaviti, nadoſtaviti, perkleniti, dokleniti, sraven poloshiti; *Cro.* priluchújem, priluchilszem, pridrusújem; *Rg.* prilúciti; *Bs.* priluciti, pridrugiti; *Rs.* присказáть, присказывать, подбáвить, подбавлять, подбáвливаю, пріобщи́ть, пріобщать (cf. obec), включить, включать, присовокупи́ть, присовокупля́ть, присоединить, присоединя́ю; *Eccl.* присопряга́ю, принаполнити, принаполнати (cf. przyprzęgać, cf. napełnić); (*Rs.* прилучать przyzwyczaiać); łączeniem przyczynić, przydać, przywiązać, noch hinzu fügen, noch damit vereinigen, verbinden. Cokolwiek w powodź woda do roli twoiéy przyłączy, to twoie ieſt. *Szczerb. Sax.* 485, namuliſkiem przyczyni). Przerębiki ku wielkim swoim cnotom przyłączył był niektóre dawnego pana swego Macieiowſkiego cnoty. *Gor. Dw.* 3. Przyłączyć się, *Bh.* přidržeti ſe; *Dl.* prianuti; *Ec.* приобщи́тися, быть участниковъ, причаститься, имѣти участие. Kościołowi się ten nie przyłącza, który się od ewanielii odłącza. *Zygr. Gon.* 69, *non iungitur*). Przyłączenie, załączenie, co przyłączono, dodatek, przydatek, Beyſchluß, Beylage, *Vd.* perklenva, perklada, perloshba, doloshba, perklad. Mnie *przyłęczyć się ku Panu Bogu dobra rzecz ieſt, *adhaerere Deo. Wrob.* 172. Prytous całą przyiaźnią przyłąc ony był Tezeuszowi. *Otw. Ow.* 316, odlany, zugethan. PRZYŁĄCZYCIEL, -a, *m.*, *adiunctor. Mącz.*, der Hinzufüger.

PRZYŁĄDEK, -dku, *m.*, przygórek nad morzem, das Vorgebirge. Cypel czyli przyłądek dobrey nadziei. *Hub. Wſt.* 162, *Gaz. Nar.* 1, 15. Kop, przyłądek w morze wybiegaiący, góra nadmorſka. *Wyrw. G.* 11, *Pilch. Sen. liſt* 407. Przyłądek albo wbrzeże. *Mon. Fl.* 1; *oppos.* wybrzeże) PRZYŁĄDOWAC *cz. dk.*, przybić do lądu, do brzegu, *Vd.* naladjati, perladjati, doladjati: anlanden, landen. Honor ieſt na kształt wyspy nieprzyſtępney dla brzegu przykrego, z którey kto raz wyydzie, iuż więcéy do niéy przyłądować nie może. *Mon.* 70, 694.

Z PRZYŁAI, *ob.* Praełay. PRZYŁAIAC komu *cz. dok.*, przymawiaiąc łaiać go, łaiąc przypędzać, *Rs.* приматывать, приматывать; mit Schelten antreiben. Robi, kiedy mu nałaią i przyłaią. *Petr. Et.* 120.

PRZYŁAMAC, *PRZYŁOMIC, *F.* przyłamie, przyłomi *cz. dk.*, Przyłamywać *fr.*, Przyłamuie, *Przyłomuie *pr.*, nadłamać, przygiąć, *Sr.* 1. pjilamati; *Vd.* perlomiti; einknicken, ein wenig anbrechen. Jedn róg miał przyłomiony. *Ors. Ow.* 344. Likon w szyszak uderza, ten smutnie szeleści, Lecz mu się przyłamuie miecz przy rękoieści. *Dmoch. Jl.* 2, 108. On sam sobie chcąc *imo wszyſtkich zdanie Strzałę wyciągnąć, przyłomił ią w ranie. *P. Kchan. Jer.* 293. Makowe główki *przyłemuie, *summa cacumina carpit. Zebr. Ow.* 51. Swego czasu hardemu przyłomię rogów. *J. Kch. Ps.* 110, przytrę rogów).

PRZYŁANEK, -nku, *m.*, mały łan, eine kleine Hufe. Szlachta po 12 groszy od każdego przyłanku roli pobór płaciła, *de singulis iugeribus. Krom.* 605.

PRZYŁASEK, -ſku, *m.*, mnieyszy lasek przy wielkim, ein Nebenwäldchen. Czarne przyłaſki, *Torz.* 5.

PRZYŁASKAWIC *cz. dk.*, przychylić, przychylnym uczynić, geneigt machen. Chcąc go sobie przyłaſkawić. *Przeſt.* 337. (*Rs.* приласкать pochlebiać).

PRZYŁASZCZKA, -i, *ż.*, gatunek fiołków, *viola palustris*, rośnie osobliwie między leszczyną. *Kluk Dyk.* 3, 162, die Sumpfviole.

PRZYŁATAC *cz. dk.*, łataiąc przyszyć, beflicken, anflicken; *Ss.* 1. pjiplatati; *Bs.* prikrpp ti; *Cro.* prikerpávam; *Rs.* приклáпать, (приклáпать руку, rękę w atramencie umoczoną, zamiaſt podpisu przycisnąć).

PRZYŁAT, *ob.* Przylot PRZYŁATUIE, PRZYŁATYWAC, *ob.* Przylecieć.

*PRZYŁAWEK, -wku, *m.*, *Rs.* прилáвокъ, прилáвочекъ, deſka lub ſtół przed kramem, na którym towary wykładaią, pokładny ſtół, der Auslagetiſch.

PRZYŁAY, *ob.* Praełay.

PRZYŁAŻĘ, *ob.* Przyleźć. PRZYŁAZ, -u, *m.*, przyłazienie powolne, przybycie, das Herbeykriechen, langſames Ankommen. W tych kraiach swego przyłazu mogliście się aż wſtydać. *Geb. Hym.* 314. PRZYŁAZICIEL, -a, *m.*, który przyłazi, der Herbeykriecher, *Rg.* prilazitegl.

PRZYŁBICA, -y, *ż.*, PRZYŁBICZKA, -i, *ż.*, *demin.*, hełm, szyszak, (*Etym.* łeb), *Bh.* přilbice; *Sr.* 1. jeleznè kwobek, *Bs.* kaçigga, kacitra; *Vd.* zhelatu, shelesna kapa, shelesna glavopokrija, shishak; *Crn.* zhelâda (cf. czeluść), der Helm, die Sturmhaube; z blachy rzecz okrągła na głowę. *Dudz.* 54. Waindaycie iezdni, ſtoycie pieſi w przyłbicach, poleraycie włocznie, obłóczcie się w pancerze. 3 *Leop. Jer.* 46, 3, ſtoycie w hełmiech. 1 *Leop.*. Przyłbicę kładę na głowę, *galeo. Cn. Th.* W przyłbicy, *galeatus. ib.* PRZYŁBICZNIK, -a, *m.*, co robi przyłbice, *Cn. Th.*, der Helmmacher. *Wlod.*

PRZYŁECHCIC *cz. dk.*, przywabić, anlocken. Tu nadgrodą przyłechcony, do Jugurty przybył. *Pilch. Sall.* 290.

PRZYLECIEC, *F.* przyleci, przyleczę *intr. dk.*, Przylatywać *frequ.*, Przylatuie *pr.*, *Bh.* přiletěti; *Sr.* 1. pjiletiti, pjiletim; *Bs.* priletiti; *Dl.* doletiti; *Ec.* прилещи, прилетѣ, прилетѣти, прилетѣмъ, прилетѣмъ, прилетѣть; ломáю, прилáрáю; *Rs.* прилетѣть, прилетѣть; tem przybyć, *pr. et fr.*, herbey fliegen, herbey geflogen kommen, herbey eilen. Sokoł ieſt dziki, póki go nie ułapią, i nie wyćwiczą odlatować i przylatować, albo wabić. *Szczerb. Sax.* 341. Są oni, iak wroble na przewabić; raz im tylko dać przynętę, to zawsze przylaty-

wać będą. *Teatr* 19 *b*, 33. Jakby ptak lotny tu przyleciałem, Bo ledwie kwadrans z Wilanowa do Warszawy iechałem. *Teatr* 7 *c*, 28. Jak prędko dam mu znać, piorunem tu przyleci. *Teatr* 32 *b*, 59, *Birk. Krz. K.* 28, cf. ptakiem.

PRZYLEDZ, PRZYLEGNĄĆ, przyległ, *F.* przylegnie *med. idntl.*, Przylegać *ndk.*, *Bh.* přilehnauti, přilehati; *Slo.* přilehugi; *Sr.* 1. pjilehам; *Rs.* прилечь, прилягу; klaść się przy czym, na czym, ſich daneben legen, ſich darauf legen. Książęcia Wrocławſkiego, by był sługa z wierzchu nie przyległ, byliby zabili razem z Leszkiem. *Gwag.* 50, *id. Biel. Sw.* 191. Umarło dzieciątko téy niewiaſty, bo ie śpiąc przylegla. *W.* 3 *Reg.* 3, 19. Nie iednemu się śni, iakoby go ktoś przyległ. *Sak. pr.* 127. Konia kocami nakryć, na ziemi go dobrze przyledz dotąd, póki ten nie ominie defekt. *Haur Ek.* 158, przytrzymać, przytłoczyć do ziemi, żeby leżał). W spaniu pamiętay, żebyś na lewym boku układłszy się, zarazem serca nie przyległ. *Sak. Pr.* 255. (*Vd.* perleshaus, perleshenik, z nałożnik, *f.* perleshnisa, z nałożnica). - §. 2) *Verb. neutr.*; Przylegnąć *idntl.*, Przyleżeć *niedok.*, Przylegać *kontin.*, *Vd.* perleshati, vkupleshati; *Ec.* прилоэтеяти; *Rs.* прилежать; leżeć przy czym, ſtykać się z czym, anliegen an etwas, angränzen, anſtoßen. Człek pragnie rzeczy cudzych, które mu przyległy bliskością. *Karnk. Kat.* 373; z PRZYLEGŁY *partic.*, ſtykaiący się, anliegend, daneben liegend. Kąty przyległe, *adiacentes. Geom.* 1, 12. Summa dwóch kątów przyległych równa się dwom kątom proſtym. *ib.* - §. Przylegać, z szczelnie przyſtawać do czego, n. p. do ściany, przypaść, hart anliegen, genau anpaſſen, ſich hart anſchließen; *Bs.* prilecchi, napravitse *aptare*, *coaptare*; *Crn.* perlęshém se *apto*, perlęshn *accommodus*). Podkowanie koni ma być podkowami równemi ku kopytom, aby wszędy z ſtron dobrze przyległy. *Cresc.* 520. Gdy podkowy dobrze wszędy przylegną, tedy koń pewnieyszy bywa na nogach. *Cresc.* 520, *Zygr. Gon.* 259, *adhaerere*). - *transl. fig.* przyległy do czego, z bardzo przywiązany, przylegaiący, ſehr ergeben, attachirt. Niechciey być do takich rzeczy tak bardzo przyległym. *Bach. Ep.* 37. - *aliter*; Jagiełło człowiek serca wielkiego, niewczesnościom przyległy, iako zimnu, głodu, pragnieniu, gorącu. *Gwag.* 78, przyłożny, przyzwyky, daran gewöhnt. (*Rs.* прилѣжный pilny, *Ec.* прилежáтель *sedulus curator*, прилѣжу pilnować, przyłożyć się. - §. b) *Verb. med.*; Przyleżeć czego, leżąc przycierpieć, ein wenig bettlägerig ſeyn, mit Bettlägerigkeit für etwas büßen. Gdyby kto w zwadzie uderzył drugiego, a tenby zarazem nie umarł, alebo przyleżał... *Radz. Exod.* 21, 18. Przyleżysz tego piiaństwa. *Tr.* *PRZYŁĘG, -u, *m*, (cf. łęg); przyległość, leżenie blizko czego, das Daranliegen, Nebenanliegen an etwas. Fabiusz przez Gaurańskie i Falerneńskie przyległi Tak unosił Annibala, że go tą zwłoką ukrócił. *Fal. Fl.* 72. - §. Przyłęg. wzgórek przy nizinie mokrey. *X. Kam.*, ein Hügel auf Lohboden; *ob.* łąg, przyłog. PRZYLEGŁOSC, -ści, *ż.*, blizkie sąsiedztwo o ścianę, leżenie przy czym, przytykanie, *Eccl.* прилежáніе, das Nebenanliegen, die Gränznachbarſchaft. (*Rs.* прилѣжаніе, прилѣжность pilność). Roxolani z Sweonami: w przyległości byli. *Biel.* 13. Nie zwykłaś sypiać w osobności na łóżku owdowiałym, i bez przyległości obok męża śpiącego. *Bard. Luk.* 90. - §. b) warunek, wyiątek, kondycya, Bedingung, Vorbehalt. Pod tą wypłacę przyległością. *Tr.*

*PRZYŁEMUIĘ, Przylamuię, *ob.* Przylamać.

PRZYLEŃ, -ia, *m.*, gnuśnik, ein träger Menſch. *Cn. Th.*, *Cro.* prilèn *pigellus*. PRZYLENIWSZY, -a, -e, *tardiusculus. Mącz.*, etwas träge. Przyleniwszy dłużey dobry, ſkory koń prędko się wysili. *Frech Ad.* 14, cf. powoli daléy zaydziesz.

PRZYLEPIĆ, *F.* przylepi *cz. dok.*, Przylepiać *ndk.*, *Boh.* přilepiti; *Sr.* 1. pjilepam; *Crn.* perlépim, peralépim; *Cro.* prileplyujem; *Rg.* prilépiti; *Slz.* prilipiti; *Dl.* prilipiti; *Rs.* прилѣпить, прилѣплять; przyklèić, *pr. et fig.*, ankleben, anleimen, anpichen. Świec nigdy nie przylepiać do ściany. *Haur Ek.* 17. Przemieniała i przylepiała więcéy niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z taką pilnością przylepiła była. *Mon.* 65, 564. Przesadzała muszkę z mieysca na mieysce; nakoniec determinowała się przylepić ią nad lewym okiem. *Mon.* 64, 285. - *tr.* Cały dzień prawie ieſtem iak do ſtołka przylepiona. *Teatr* 30 *b*, 82, iak przykuta). Wygoda i rozkosz prędko do mieysca przylepi. *Teatr* 46, 18, przywiąże). Tak zelżywe imię nieiednemu dobrze myślącemu przylepiać ważą się. *Mon.* 73, 280. PRZYLEP, -u, *m.*, PRZYLEPEK, -pku, *m.*, PRZYLEPKA, -i, *ż.*, *Bh.* přilepek; *Rs.* прилѣпокъ; co się przylepia, przywięzuie, etwas Angeklebtes, Angepicktes. - *transl.* Godne zazdrości chrościane przylepy. *Mon.* 72, 76, lepianki, chaty, Klebhütten. - *fig.* Gdy się do serca iéy włowi Nie przeszkodziż twey rzeczy z takiego przylepku? *Pot. Arg.* 754. Skoro do twego przymknie wargi lica J tą przylepką twe szczerzie usta,... *Zab.* 16, 313. - §. b) przylepka, kinienie chleba, *pusula. Mącz.*, eine Blaſe im Brote. Zwyczaynie przylepka, z boku chleba odkraiana wypukłość, opieczona z trzech ſtron. *Mag. Msc.*, der Ranft, Kleberranft am Brote; *Rs.* краюха, краюшка, краюшечка, горбушка, подпека, срѣзень. - §. c) Przylepka, z kokieta, umizgalſka, eine Coquette. Dama ta lgnąc do mężczyzn letką Chęcią serca, Przylepką była, czy kokietką. *Min. Ryt.* 4, 251. Równy przylepce pocałowania i pieszczoty kradnie. *Morszt.* 37. Wierzba ieſt przylepka ziemi; dlatego do nieporządnego kochania przydaią, że są wierzbowego serca. *Haur Ek.* 165. PRZYLEPNĄĆ, PRZYLIPNĄĆ, przylepł, *F.* przylepnie *neutr. idntl.*, Przylépać, Przylipać *ndk.*, przylepić się, przylgnąć, *Slo.* přilypám; *Rs.* налѣпить, налипать, налипаю, прилипнуть; kleben bleiben. Źle, kiedy się w piecu dużo pokazuie rudy ſłężałéy i do boku przylepłéy. *Os. Rud.* 242. Do zbytnich ubiorów niewieścia myśl rada przylipa wszędzie. *Petr. Ek.* 75. Ile możesz podlatuy, otrząsnąwszy się z rzeczy, by też potrzebnych, które do ciebie zbyt przylipały. *Pilch Sen. lift* 3, 325. PRZYLEPNY, -a, -e, *Rg* priljepiv *viscosus*, lipki, klebrig (*Rs.* прилипчивый zaraźliwy, прилипчивость zaraźliwość). - §. *fig.*, n. p. Stroy niechtwóy będzie poważny, nie letki, Jakiego zwykły zażywać kokietki, Albo te, które na teatrach korki Przyciągamrackie, bubleriſch, coquettiſch. PRZYLEPIACZ, PRZYLEPICIEL, -a, *m.*, który przylepia, der Ankleber, *Rg.* priljepitegl.

PRZYLEW, -u, *m.*, PRZYLEWEK, -wku, *m.*, PRZYLEWKA, -i, *ż.*, *Ross.* приливъ, приливка, przylanie, przydatek czego przylanego, das Zugießen, Hinzugießen. Czysta woda odchodząc coraz daléy od swego źrzodła, przylewem obcych ścieków traci swoię barwę i smak. *Nar. Hst.* 2. PRZYLEWAĆ, *ob.* Przylać.

PRZYLEŻĆ, przylazł, *F.* przylezie, przyleze *intr. dok.*, Przylazić *ndk.*, *Bh.* přilezti; *Slo.* přilazugi; *Sr.* 2. pśchileśćj; *Sr.* 1. pśileju, pśiwajupu; *Vd.* perlesti, perlezit, perliasit; *Rg.* prilasit; *Dl.* doplaziti; *Bs.* priemuçatise, doplaziti; *Ros.* приливать, приливить, приползти, приплазывать; przyczołgać się. *Cn. Th.* 876, herbey gekrochen kommen, herbey kriechen.

PRZYLEŻEC, *ob.* Przylegnąć, Przyledz. PRZYLEŻYTOSC, -ści, *ż.*, (*Boh. et Slo.* přileżitost *commoditas, occasio*; *Ros.* прилѣжность, прилѣжаніе pilność); rzecz albo okolica drugiéy przyległa, etwas Anſtoßendes, daneben Liegendes; anliegende Gegend. Od cesarza wzięli zamek ten z przyleżytościami prawem dziedzicznym. *Warg. Wal.* 180.

PRZYŁGAĆ, *F.* przyłże, przyłgę *cz. dk.*, °Przyłygać *ndk.*, przydać co nad prawdę. *Cn. Th.*, *Bh.* přilhati; *Ros* прилгать, прилыгать прихвастать, прилыгивать. (*Ec.* прилогъ przechytrzenie); hinzu lugen, dazu lugen. Czasem prawdę mówią, ale ſtokroć więcéy przyłygaią. *W. Poſt. W.* 447. PRZYŁGAĆ się *recipr.*, wkraść się komu w łaſkę przez kłamſtwa. *Włod.*, przypochlebiać się komu, wkradać się w kogo. *Cn. Th.*, ſich durch Lügen einſchmeicheln.

PRZYLGNĄĆ, PRZYLNĄĆ *neutr. idntl.*, Przylgniwać *cxſtl. et kont.*, Przylgnie *F.*, *Bh.* přilnauti; *Bs.* prianuti, priuniti, prilipitse; *Vd.* perjematise, perprimitise, pertisnitise, nadershati, perdershatise, gornatisnitise, naprimitise; *Ross.* прильнуть; przylepić się, przylepnąć, kleben an etwas, ſich ankleben, kleben bleiben. Nie może wymowić i słowa, ięzyk przylgnął do podniebienia. *Stas. Num.* 1, 65. Uſta roswarte, ięzyk do podniebienia przylgły. *ib.* 2, 6, *particip.*). Oléy °przylgnywa do wnątrza. *Sak. pr.* 193. Przylgnienie iednego ciała do drugiego, wielką w ruchu czyni przeszkodę. *Krup.* 1, 104. - *fig.* Przylnie mu wnet cokolwiek do rąk. *Cn Ad.* 361, bierze, gdzie nie położył, długą rękę ma, lipkie palce, es bleibt ihm leicht was an den Fingern kleben, er macht lange Finger. - § *Moral.* Przylnąć do czego, z chciwie się chwycić, trzymać się czego. *Cn. Ad.* 973, przywiązać się, ſich an etwas hängen. Krotochwilny, gdzie cię potka, prowadzi, dzierży się ciebie, iże też przylnie, więcéy snadź niż smoła. *Eraz. ięz. F* 2. Zażywać bogactw bez przylgnienia do nich. *Lach. Kaz.* 1, 338. Przylgnąć sercem, rozumem i wolą do kogo. *Zach. Kaz.* 1, 225, *Mon.* 64, 453. Serce ludzkie ieſt iak lep, iż natychmiaſt przylnie, i wnet się przypoi do rzeczy, którą miłuie. *W. Poſt. W.* 3, 397. Przylgnęli do pieniędzy. *Lach Kaz.* 1, 540. Nic prędzéy do dziatek nie przylgnie, iak przykład rodziców. *Sk. Zyw.* 2, 333. Poopuszczałem wszyſtkie, wszyſtkie zaniechałem, Do ciebie iedney przylgnąć chcę duszą i ciałem. *Zabł. Fir.* 24, *Krom.* 52, *Modrz. Baz.* 284. Przylgnęła dusza młodzieńca do córki Jakubowéy. *Bud. Genes.* 34, 3, *Ząbk. Mł.* 328, *Hor. sat.* 81, *Teatr* 19 b, 26. Ta mocno na duszy twoiéy przylgnęła. *Bzow. roż.* 76. Przylgnienie, *Slo.* přilnu-

tj; *Bh.* přichytky; *Ros.* прилѣпленность; *Ec.* присѣдательство, прилѣпленіе или единомыслію, cf. przymówienie, cf. iednomyślność. Przylgnienie do cudzoziemczyzny, własnego kraiu wzgardę ciągnące za sobą. *Mon.* 65, 79, die Anhänglichkeit an ausländiſchen Land.

PRZYLICZNY złodziey, z z licem znaleziony, przy którym lice kradzieży, ein Dieb, bey dem man geſtohlne Gut wirklich verfindet. Ktoby złodzieia przylicznego w domu chował ... *Stat. Lit.* 409. (*Ros.* приличить кого въ кражѣ przekonać złodzieia; прилика lice, dowod przekonywaiący).

PRZYLICZYĆ *cz. dk.*, Przyliczać *ndk.*, przyczynić liczby, do liczby przydać, *Vd.* perrazhunati, perraitati; *Cro.* pribroiti, pribrajam; *Ross.* сопричѣсть, сопричитать, вмѣнить, вмѣнять; hinzu zählen, hinzu rechnen. (*Ros.* причислить, *Bh* přičíſt, *ob.* przyczytać). Odszczepieńcy, Ducha S. iakoby ſtworzeniem był uważaiąc, iakokolwiek do Oyca i syna dla Troycy przyliczaią. *Sk. Dz.* 28:, *Kosz. Lor.* 63. Przyliczył go do nayuczeńszych w ſtolicy ludzi. *Tr.*, policzył go między nayuczeńsze, er hat ihn dazu gerechnet, in die Zahl geſetzt. PRZYLICZYCIEL, -a, *m.*, który co do czego przylicza, der Zuzähler, Hinzuzähler, *Ec.* причислитель.

PRZYLIPAĆ, *ob.* Przylepnąć.

°PRZYLIS, -a, *m.*, który rzadkie ma włosy na głowie, *calvaſter. Mącz*, raczey Przylys, der wenig Haare hat, etwas kahlköpfig iſt. PRZYLISOWATSZY, -a, -e, *rutulus. Mącz* röthlich. Włoska kanianka przylisowatsza naylepsza. *Sien.* 62, *Spicz.* 33.

PRZYLISZ, *ob.* Przelisz.

PRZYLIZNĄĆ *cz. idntl.*, Przylizać *ndk.*, nieco polizać, ein wenig lecken, belecken; *Sr.* 1. pśchilliju, pśchilizam *lingendo demulceo, amicum reddo*: *Ros.* приласкать, приласкивать; *Ec.* приласкую. - §. Przylisować się *recipr. ndk.*, Przylizać się *dk.*, przypochlebiać się k mu, ſich mit Speichellecken einſchmeicheln; *Crn.* perlisujem *adulari*, perlisnen, perlisniv *adulatorius* (*ob.* °ohleśny), perlisnoſt *adulatio*, perlisauz, perlisuvarz, z pochlebca, *f.* perlisanenka, *Bh.* aulisný pochlebny, aulisnoſt pochlebność (cf. ulizać); *Vd.* se perlishovat, se perlisovat *adulari*, perlisauvanje, perlesizhenje, perlisnoſt, perlisezhnoſt, z pochlebność; *Vd.* perlisen, perlisezhen, perlisnen, perlisliu, z pochlebny; *Vd.* perlisavaz, perlisavez, z pochlebca; *Cro.* prilizavati, prelisuvati, prilisuvatisze; *Cro.* prilizavecz *adulator*, *f.* prilizavka; *adj.* prilisni, z pochlebniczy). Wkraść się w kogo pochlebſtwem i przylisowaniem, *immergere se blanditiis in alicuius consuetudinem. Mącz. Insinuo*; wsobiam, wludzam, wdzirram, przylizuię, wkradam się w kogo. *Mącz.* Cnotliwi od dworu oddalić się muszą, bo się nie przylizuią, ani łaſki żadney nie zabiegaią. *Tr. Tel.* 25.

PRZYLNĄĆ, *ob.* Przylgnąć.

PRZYŁOG, -u, *m.*, *Bh.* přiloha, (*Ec.* прилогъ, приложеніе, прилаганіе *adiectio*; *diſtg. Ec.* прилогъ przechytrzenie, cf przyłgać); odłog, pole nieorane; cf. przyłęg; der Brachacker, das Brachfeld. Szkapa ta koło bołęg; der Brachacker, das Brachfeld. Szkapa ta koło boiéy męki na puſtym przyłogu się pasie. *Klon. Wor.* 19. Z wygnaniem bydła na pole zatrzymać się, poki się nie zaweźmie pasza na ugorach, na przyłogach, na błoniach. *Haur Sk.* 54, *Urzęd.* 65, *F. Kchan. Orl.* 3, 355. Rola

przyłogiem leżąca. *Mącz.*, odłogiem, brachliegend. PRZYŁOGA, - i, *ż.*, wierzch, wieko, co przykładaią na czym, die obere Decke, der Deckel, was man auf etwas hinauf legt. Gdy się mleko owcze wyciśnie, zjąwszy prasę albo przyłogę, solą potrząsnąć; potym ciężką przyłogą przycisnąć. *Cresc.* 560.

PRZYŁOMIĆ, *ob.* Przełamać. PRZYŁOMEK, - mku, *m.*, przełamany ułomek, ein unten abgebrochnes Stück, Bruchstück. Od gruntu samego ze wszech sił sosnę starą wydrzeć usiłuie, A nie mogłszy, przyłomkiem ieyże go czestuie. *Zebr. Ow.* 305, *praefracta*). PRZYŁOMNY, - a, - e, do przełamania, mogący być przełomionym, abbrechbar. Nieprzyłomny. *Chodk. Kost.* 27.

PRZYLOT, *Przylat, - u, *m.*, przylatanie, przylecenie, der Herbeyflug; (*Rs.* прилётъ ptaki przylatuiące). Jaskółka i bocian przestrzegaią czasu przylatu swego. 3 *Leop. Jer.* 8, 7, 2 *Leop. ib.* PRZYLOTNY, - a, - e, przylatuiący, lub od przylotu, herbeyfliegend, Herbeyflug-; *Rs.* прилётный.

PRZYŁOTR, - a, *m.*, przyfrant, na łotra pochodzący, ein Gaudieb, halber Schurke. On przyłotr uśmiecha się, niby nie miarkuię; a mnie mory przechodzą. *Zab.* 10, 351. Sługa móy przyłotr. *Gor. Dw.* 193.

PRZYŁOŻNY, - a, - e, przywykły, gewöhnt an etwas. (*Vd.* perloshen, perkladen, z wczesny, wygodny, na dorędziu; *Ec.* прилѣженъ къ дѣлу pilny; *Ec.* прилагáтельный mogący być do czego przyłożonym). I iam, iak starzec ten, więzów przyłożna. *Teatr* 44 *b*, 28. Do rady krwawey nie przyłożny. *Kans. Gd.* 97. PRZYŁOŻYC, *F.* przyłoży *cz. dk.*, Przykładać *ndk.*, *Bh.* přiložiti, přikládati; *Slo.* přikládám; *Sr.* 2. pschiklasch; *Sr.* 1. pjilojich, pschiloju, pschilojim, pschipolojim; *Vd.* perloshiti, perlagati, p rkladati, perklasti; *Crn.* perloshim, perkladam; *Cro.* prilositi, prilásem, prikládam; *Rg.* priloxitti; *Bs.* prilosgiti, prilagati; *Rs.* приложить, прилагать, прилагаю, прикласть, прикладывать; przykładać co do czego, przytykać, kładąc przyłączyć, anlegen, auf etwas legen. Te rzeczy, w których się kochamy, do piersi przykładamy. *Sak. pr.* 116, przytulamy). Papkowate okładania na mieysce zaognione przykładać ciepło, a co nadstygnie, odmieniać. *Pers. Cyr.* 116, Umschläge auflegen, umlegen, umschlagen. Przyłóż plastr na ranę. *Tr.* Przykładania na ciało. *Krup.* 5, 293, *ob.* Okładanie). Maczaią się chusteczki w dekokcie ciepłym, i na rany się przykładaią. *Krup.* 5, 399. Lekarstwo może wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszystko sprawuie, żo więcéy nie bywa przykładane; a ieśliby zawsze przykładane było, iawno iest, że mniéy przemogło. *Zygr. Gen.* 285. Z gliny sobie obraz ulepiła, i na ścianę przyłożyła. *Gil. Kaz. A a 4 b*, przylepiła, anlehen. Na przywileiu tym książe z biskupem pieczęci swe przyłożyli. *Biel.* 119, przycisnęli, das Siegel bepdrucken. Przy obiedzie lepiéy iest piérwéy ieden abo dwa trunki piwa wypić, potym zaś winem przyłożyć, i wsadzić pana na pachołka. *Sak. pr.* 195. - Przyłożyć ostrog, z zewrzeć konia ostrogami. *Cn. Th.*, dem Pferde die Sporen geben. - *fig.* przyłożyć ręki, pracy, sił do czego, przyłożyć się, mit Hand anlegen, seine Kräfte aufbieten; *Vd.* skerb imeti; *Ec.* прилагаю, прилѣжу. Trzeba tu koniecznie ręki i pracy przyłożyć. *Pilch. Sall.* 323. Boga wzyway, a ręki przykładay. *Cn. Ad.* 30, bez pracy, nie będą kołacze; *ora et labora*). Nie można pożytecznie przykładać się do nauk, bez przyłożenia się do mierności. *Pilch. Sen. list* 128. Obaczysz Papo, że będziesz ze mnie kontent, będę się przykładał wszystkiemi siłami, *Teatr* 39, 22. Przykładaiący się usilnie, *Ec.* прилѣжáтель, присѣдúтельный, присѣдный (*ob.* przysieść faldów), прирадѣтель (*ob.* rad) Przyłożyć się do czego, przyczynić się, pomagać, *Vd.* pernositi, donesti, donpsiti, donashati (cf. donieść); *Rs.* содѣйствовать, споспѣшествовать (*ob.* przyśpieszyć); mit helfen, unterstützen, mit beytragen zu etwas. Przyłóż się do szczęścia wszystkich. *Teatr* 18, 183. Pieniędzmi się do tego przyłożyli znacznie, *Star. Vot. D b.* Pisma te przyłożyły się do oświecenia umysłów. *Ust. Konst.* 1, 200. Z pomocą; Któś się do tego przyłożył. *Cn. Ad.* 1372, cf. umie pacierz z mamką). - Przykładać się do czego, przykładać chęć, serce do czego (cf. przylgnąć), sich an etwas hängen, sein Herz an etwas hängen. W dostatku nie przykładay serca do bogactw. *Karnk. Kat.* 374. Iskra pobudza Kazimierza, aby do królestwa Węgierskiego serce przyłożył, *ut regno Hungarico animum adiiceret. Krom.* 619. - §. Przykładać się czego, czemu, do czego, z nakładać się czego, przywykać czemu, wkładać się w co, zwyczaić się do czego, wyknąć czego, sich etwas angewöhnen, etwas gewohnt werden, gewöhnen, gewohnt seyn. Doma z parobki kart, kostek grać się przyłoży. *Glicz. Wych. J 7 b.* Źrzebcowi kloc włóczyć przyprawuią, aby się ciągnąć, i na sobie ludzi nosić, przyłożył i nauczył. *ib. F 6, et F 6 b.* Dziatki zaraz prawie rzeczom się przyłożyć mogą. *ib. E 2 b.* Każda rzecz, gdy się któréy nie przyłoży, widzi się bardzo trudną. *Ezop.* 120. Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onéy między ludźmi nie przyłożył używać, nie raz potknie się. *Glicz. Wych. K 7.* Którzy się chlebu rżanemu nie przyłożyli, mają go za niezdrowy, a to, że mu nie przywykli. *Syr.* 920, cf. przyieść się potrawie). Kto się milczeniu przyłoży, Stawa się z niego tron boży. *Groch. IV.* 393. Z źrzebcem bardzo uważnie trzeba postępować, aby się wadzie szkodliwéy abo uporowi iakiemu nie przyłożył. *Hipp.* 32, aby się nie znarowił). Przyłożenie się do czego, *ob.* zwyczay. - §. Przykładać miecz etc., przymierzyć, zielen und treffen. Tak dobrze wyniesionym przyłożył toporem, Że z niego dusza z mową wyszła iednym torem. *P. Kch. Orl.* 1, 240. - *transl.* Sumnienie nic innego nie iest, tylko przyłożenie boskiego prawa do siebie. *Lach. Kaz.* 1, 59, przystosowanie, die Anwendung auf sich; *Br et Dl.* prikladati *comparare*, *Cro.* prikládam *comparo*, *Rg.* prikládati *assimilare*, cf. przykład. - §. 2) *Augm.* przykładać czego więcéy, przycżyniać, przydawać, noch hinzu legen, hinzu fügen, hinzu setzen; *Rs.* надкладать, накладывать, наднести, надносить; *Ec.* привозлагать, привозлагать. Do kapitaliku w szkatułce będącego, coraz przykłada. *Mon.* 73, 44. Po trosze robiąc, niby nitkę do nitki przykładaiąc, mogło się wiele zrobić. *Pilch. Sen. list pr.* Ogień gore, póki stawa drew, iako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie, a gdzie będziesz przykładał, ustawicznie gorzeć będzie. *Syxt. 44.* 162. Krolewscy pałacze coraz więcéy drzew w on piec przykładali. *Wad. Dan.* 81. Gościowi rada,

drewek na komin przykłada. *Zab.* 14, 274 *Rzew.* Miał na ołtarzu gorzeć ogień bez przestania, któremu, aby nie zgasł, przykładano drewek. *Kul. Dem.* 273. Nie przykładay grzechu do grzechu. *W. Syr.* 5, 5. Oni dość mieli, iemu ani pada na ząb, a tym więcéy chce, im więcéy przykłada, *quo plura demittit in aluum. Zebr. Ow.* 215, wpycha, pcha w siebie, cf. dolewać). Ty trochę wytrway, przyłóż cierpliwości. *Past. F.* 30. Gdy co mowię, nigdy nie przyłożę. *Teatr* 18 *c*, 76, przyigę, przydam nad prawdę). Plotkaś, masz język długi, mały kawałek słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. Przyłożenie, przykładka, przydatek, *Cro.* prilòsek; *Bs.* priloga, pristava, prilosgjak k' mesu, koji se kupuje na mjerru; *Ec.* приложе, приложеніе, приложеїе; *Rs.* надкладка. - *Prov.* Przyczywszy szeląg, będzie zemla. *Cn. Ad.* 974, fraszka, podarzenie, *si addideris denarium, erit obsonium, obsonatio.* PRZYŁOŻYCIEL, - a, *m.*, ktory co do czego przykłada, der Zuleger, Hinzuthuer; *Cro.* prilositel, *Rg.* priloxitegl; *Ec.* приваламель; *w rodz. żeńsk.* Przyłożycielka, *Cro.* prilositelicza, *Rg.* priloxitegliza

- PRZYLUBIĆ się komu *Rec. dk.*, starać się mu przypodobać, przymilić się, einem lieb zu werden ſuchen, einem zu gefallen ſuchen. (*Rg.* priljubiti, przyłożyć). I czyni i mowi to, czymby się panu przylubił. *Gor. Dw.* 323. Wszystko na tym zawisło, aby się białey głowie waselką rzeczą zachował a przylubił. *Gor. Dw.* 301.

PRZYŁUDA, - y, *ż.*, *Rs.* приманка, to, czym kogo przyłudzają, przynęta, die Anlockung, die Lockſpeiſe, der Reiß. Smutek udziela iey wdziękom więcey teszcze mamiącey przyłudy. *Stas Num.* 2, 14. Nad wszystkie zmysłów przyłudy pochopnieysza do serc uwiklania uroda pięknych Rusinek. *Nar. Hst.* 2, 432, *Hul. Ow* 207. Pod płaszczem farbowney przyłudy. *Zoh.* 10, 156 *Zabł.* PRZYŁUDNY, - a, - e, *Rs.* приманный, przyłudzający, pozorny, anlockend, reißend. Wierzy, że go kocha; a ona do przyłudnego wzdycha złotka. *Teatr.* 27 *c*, 19. PRZYŁUDZIĆ *cz. dk.*, Przyłudzać *ndk.*, *Bn.* prilanditi, przyłudzić kogo do czego, przynęcić, przywabić, anreißen, anlocken, anfitten, herbeylocken. Stara się przyłudzić sobie człowieka młodego. *Teatr* 49 *b*, 22. Każdy ruszon bywa, oderwany będąc żądzą swą od dobrego, przyłudzony do złego. *Leop. Jak.* 1, 14. Nie tylko nikogo przyłudzić, ale też i przyniewolić nie mogli, aby się tak iawnego niebezpieczeństwa podjął. *Baz. hst.* 392. - §. Przyłudzać się komu, = przymilać mu się, przypochlebiać się, einem zu gefallen ſuchen, (*Rs.* приласкаться). Mniszkowna, przyłudzaiąc się Moskwie, kazała synaczka swego w Ruską wiarę ochrzcić. *Zołk. Mscr.* 77.

*PRZYŁUK, - a, *m.*, n. p. Miley mi z tobą w zgodney żyiąc sforze, Dom i czeladkę swą trzymać w dozorze, Niż włości maiąc, słyszeć: ono fika Hutman na pana i lud na przyłuka. *Kochw.* 211, może *przynuk, = przystawca, podstarości.? (*Ross.* прилука, прилучка uczęszczanie dokąd).

PRZYLUTOWAĆ *cz. dk.*, lutowaniem przyłączyć, *Cro.* prilotávam; *Vd.* navariti, privariti, gornavariti, gorpervariti (cf. nawarzyć), *Rs.* припаять, припаивать, anlöten, anſchweißen. Ten gatunek stali trudno z żelazem zwarzyć czyli przylutować. *Os. Rud.* 571. Przylutowanie, *Rs.* припайка.

*PRZYŁYGAĆ, *ob.* Przyigać.

PRZYMĄCIĆ *cz. dk*, nieco pomącić, ein wenig trübe machen, *Rs.* примучивать, примучивать.

PRZYMACNIAĆ, *ob.* Przymocnić.

PRZYMĄCZYĆ *cz. dk.*, nieco pomączyć, ein wenig bemehlen, *Bh.* přimaučiti.

PRZYMAGLOWAĆ *cz. dk.*, nieco pomaglować; lub nieco więcey ieszcze wymaglować, noch zumangeln, mehr hinzumangeln. *Rs.* примангливать, примангливать.

PRZYMAJĄTNIĆ *cz. dk.*, maiątku przysporzyć, przybogacić, bereichern, vermögender machen. Deraław będąc przymnożonym w bogactwa, ludzi gromadę zebrał. *Krom.* 543.

PRZYMALOWAĆ *cz. dk*, przyczynić malowania, hinzu malen, noch mehr malen, *Sr.* 1. přimalovati.

PRZYMAMIĆ *cz. dk.*, maniąc przywabić, gaukelnd herbeylocken, *Pg.* primamiti, primamljivati, *Bs.* primamiti, *Ecc.* примáнивáю, *Rs.* приманить, приманивать. Przymamienie, *Rs.* примáна, приманка, приманъ.

PRZYMARMOTAĆ *cz. dk.*, nieco przy czym marmotać, ein wenig wobey murren, *Sr.* 1. přimorkotam, přimorkovcu.

PRZYMARTWIĆ *cz. dk.*, przygasić, przytłumić, przydusić, etwas dämpfen. Rozruchy król przebaczeniem do czasu tylko bardziey przymartwił, aniżeli umartwił, *suppressit magis, quam sedauit. Krom.* 612.

PRZYMARZNĄĆ *niiak. idntl.*, nieco pomarznąć, ein wenig frieren, gefrieren, *Bh* přimrznauti, přimrzati, *Slo.* přimrzám; *Crn. et Vd.* permerauti, *Ross.* примерзаю. - §. Przymarznąć do czego, n. p. kamień przymarzł do ziemi. *X. Kam.*, anfrieren.

PRZYMARZYĆ się *Rec. dk.*, przyśnić się, einem träumen, im Traume vorkommen, einfallen. Nieprzyiaźnieyszych przymarzenia filozofow nie powinny się były nigdy pojawić. *Zab.* 5, 274, urojenia, widzi mi się, Träumereyen, Schwärmereyen.

PRZYMASZEROWAĆ *cz. dk.*, w marszu przyciągnąć, herbeymarſchieren, *Vd.* permarshirati, pervlezhi, perhajati; permarshiranje.

PRZYMAWIAĆ *ob.* Przymówić. PRZYMAWIACZ, - a, *m.*, przymówca, przyganiacz; szczypacz. *Cn. Th.* 877. *Slo.* domluvač, *Vd.* pobodavez, pobadavez, pehauz, podbodnik, der Stichler, der beißende Reden führt.

PRZYMAŻAĆ *cz. dk*, nieco lub więcey ieszcze pomazać, beſchmieren, ein wenig beſchmieren, noch mehr beſchmieren *bh.* přimazati, přimazovati, *Sr.* 2. přimuſſ, *Cro.* primazati, primazujem, *Rs.* примазать, примазывать. Przymazanie, *Rs.* примáзаніе, примáзка.

PRZYMAŻCIĆ *cz. dk.*, nieco posmarować, ein wenig mit Fett beſchmieren, *Rs.* примасливать, примасливать.

PRZYMĘCZYĆ *cz. dk.*, męcząc przymusić, marternd zwingen. Nie śmiał sędzia dekretu, Nie widząc żadnego dowodu, ani także świadectwa żadnego, Czynić, ale żałobna strona go prosiła, Iżeby obwiniona przymęczona była. Zatem kazał obie do ciemnicy wrzucić, Powrozy do drabiny mężnie kazał skurczyć, i t. d. *Papr. Aol O.* 4.

PRZYMĘDRSZY, - a, - e, *Cn. Th.* 870, ἡμισοφος, ein wenig geſcheut.

PRZYMEŁCIE *ob.* Przymléc.

PRZYMIĄĆ, *F.* przymnie *cz. idntl.*, przyminać *ndk.*, nieco pomiąć, przygnieść, ein wenig knüllen, kneten, drücken, *Rs.* примять, приминать.

PRZYMIAREK, - rku, *m.*, *Boh.* přiměrek, *Sr.* 1. přimera forma.

forma, *Rg.* primiera *comparatio*, *Rs.* примѣръ, przykład, wzor), naddatek nad miarę. *Dudz.* 54, przydatek, przyczynek rzeczy mierzonych. *Wład.*, przylewek płynów, die Zugabe beym Messen, das Uebermaß. Przymiarki, które się znayduią w śpichlerzu, wiernie rachować, i do regestru kłaść powinien. *Haur. Ek* 53.

PRZYMIATAC, *ob.* Przymieść.

PRZYMIEDZIC, Przymiodzić *cz. dk.*, miodem przyprawić, mit Honig anmachen. Dawać pić te liśtki w winie przymiedzionym. *Urzęd.* 105.

PRZYMIERAC *Med. cont.*, przymierać, z głodu przymierać, nieco głód mrzeć, czas nieiaki wielki głód cierpieć, eine Zeit lang Hungersnoth leiden, einige Zeit mit dem Hunger kämpfen. Lepiey iest przymierać głodu, niż raz połknąwszy zgubić się. *Pot. Poez.* 484, *Falib. diśk. R* 3. Bronili się ieszcze oblężeni, choć iuż przymieraiąc z wielkiey części dla świeżo zawziętego głodu. *Tward. W. D.* 2, 255. Nic to nie było siedm lat walczyć nie przestaiąc, Mrós i gorąco cierpieć, głodu przymieraiąc. *J. Kch. Dz.* 30. Patrzmy, iak po obcych się kątach poniewierać Żałosna iest, lub chleba z rąk patrząc, przymierać. *Błaż. tł B* 2, *Zab.* 11, 193. Gospodarśtwa nawykać za młodu, żeby potym na starość nie przymierać głodu. *Star. Vot. Cb.* Kto przebiera, ten przymiera. *Rys. Ad.* 22. - §. Przymierać, Przymrzeć, z spaść na kogo po śmierci czyiey, einem zufallen nach jemandes Tode. Przymiera to wszyśtko na brata podług naturalney sukcessyi. *Ir.*; *sed vide* Przymrzeć.

PRZYMIERCA, PRZYMIERZCA, - y, *m.*, przymierze z kim maiący, sprzymierzeniec, przymiernik, der Bundesgenosse. Słuchał Kazimierz posła od Cara Tatarśkiego, przymierczego. *Krom.* 605, *foederatus*). Nalegano na Kazimierza, aby on za przymierzę i towarzysza nie miał Jerzego. *ib.* 684. Przymierzca, *ib.* 686. PRZYMIERNY, - a, - e, od przymierza, Bundes-, Kraie te dzierż. I za przymiernemi artykułami. *Chroś. Fars.* 488. Jedność przymierna. *ib.* 381. Woyna przymierna w Pomeranii umknęła sposobność królowi do ratowania Jarosława. *Nar. Hśt.* 2, 231.

PRZYMIERZCHNĄC *cz. iterat.*, przyćmić, dunkel machen, düster machen. Noc przymierzchniona z pochmurnemi nieby, nie pozwoliła wygrać tę bitwę do końca. *Twar. W. D.* 22. - §. *Impersn.* Gwiazda, kiedy się przymierzchnie, Z subtelnego pod wieczor obłoku wypierzchnie. *Tward. Pas.* 25, kiedy zamierzchnie trochę, wenn es ein wenig dunkel wird, *Ec.* примеркнется.

PRZYMIERZE, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* příjmĕří, *Rs.* примиреніе, a) robienie miru to iest pokoiu nie zawsze lub tylko doczesnie, das Friedenmachen, Vergleichen nach dem Kriege. b) tymczasowy pokoy rozejm, Waffenstillstand, broni, *Rs.* перемиріе, der Waffenstillstand. Nasi, spuściwszy się na przymierze, które ieszcze nie było wyszło, nieostróżni byli. *Biel.* 78. Gdy Władysławowi z Swydrygiełłom zebrać się na pokoy nie mogło, przymierze woynę między niemi rozięło. *Krom.* 518. Gdy król przypuścił do szturmu, przysłał starosta o przymierze do niego, i tak dał mu król do trzech dni wytrzymienie. *Biel.* 295. - b) przymierze, ugoda z kim nie tylko pokoiu, ale i pomocy przeciw nieprzyiacielom, allians, soiusz, das Bündniß; *Sr.* 2. święść, ślub (*ob.* ślub); *Sr.* 1. ślut, zwolné Ślub); *Crn.* savęsa (cf. związek, zawiązek), *Vd.* vesa (cf. wiązać), savesa, punt, (cf. bunt); *Cro.* zavez; *Rag.* uvjêt, drúśtvo; *Bs.* uvjet; *Sla.* ugovor (cf. umowa); *Rs.* союзъ, соузъ. Wespazyan słał do mnie, żebyśmy się do pokoiu brali, i przymierze z nim wzięli. *Jer. Zbr.* 59; pokóy zawarli). Przymierze odporne i zaczepne, Defensiv- und Offensiv-Allianz, Schutz- und Trutzbündniß. Dawid postanowił z starszemi ludu *przymirze. *Bud.* 1 *Chron.* 11, 13. Do przymierza trzy się rzeczy schodzą, obowiązki, na które się iedna strona drugiey spólnie podaie; przysięgi i pisma z pieczęciami. *Sk. Kaz.* 508. Przymierze chować; przymierze łamać, gwałcić, nie dotrzymać przymierza. *Cn. Th.* - *tr.* Małżeńskie przymierze, das Ehebund, Ehebündniß. Jeszcześ w tey nie był fortunie i pierzu, Gdym cię w małżeńskim za męża przymierzu Obrała sobie. *Chroś. Ow.* 55. - *Theol.* Biblia Święta, t. i. Księgi starego i nowego Przymierza, z zakonu, testamentu, alten und neuen Bundes, Testaments; *Vd.* stara, nova savesa, *Rs.* завѣтъ. Syn boży nie objawił się w widzeniu prorokom. *Farn.* 138. Skrzynia przymierza, *Ross.* кивотъ, кивотный, кивотка. *PRZYMIERZNIK, - a, *m.*, przymierca, sprzymierzeniec, der Bundesgenosse. Car Piotr ukazał się być przymierznikiem Kantymira, bo go żadną miarą nie chciał Turkom wydać. *Steb.* 2, 429. PRZYMIERZOŁOMCA, - y, *m.*, gwałciciel przymierza, *Vd.* vesolomezhen, der Bundbrüchige. U wszyśtkich w hańbie są przymierzołomcy, I nigdzie więcey nie znaydą kredytu. *Chroś. Fars.* 205. Hośtylius przymierzołomcę Suffecyusza końmi roztargnąć kazał. *Faliś. Fl.* 8. PRZYMIERZYĆ się z kim, sprzymierzać się, *Rec. ndk.*, sprzymierzyć *dk.*, zawrzeć przymierze, ein Bündniß machen; *Vd.* sdruzhitise, sevjetovatise, se sklopiti; *Rg.* uvjettovatise; *Bs.* uvjettovatise, uciniti uvjet; (*Ross.* перемиряться rozejm czynić, примириться pogodzić się). Romulus przymierzył się z słabszemi narodami dla pokonania mocnieyszych. *Stas. Num.* 215. Sprzymierzenie, allians, skoiarzenie, soiusz, spoienie sił wzaiemnych (*ob.* Sprzymierzenie, soiusz, spoienie sił wzaiemnych (*ob.* Sprzymierzeniec). *Jez. Wyr.* Państwa sprzymierzone, które łączą siły swoie na woynie. *Wyrw. G.* 123; (*cf.* skonfederowasiły swoie na woynie. *Wyrw. G.* 123; (*cf.* skonfederowany). - §. *tr.* Równa wola umysły sprzymierza i iednoczy. *Pilch. Sen. list* 1, 33, złącza, koiarzy, verbinden, verknüpfen).

PRZYMIER-ZIĆ komu co *cz. dk.*, nieco obmierzić, ein wenig verekeln, zum Ekel machen, *Crn.* permerzniti. PRZYMIERZŁY, PRZYMIERZIEŃSZY, - a, - e, nieco obmierzły, ein wenig verekelt, *Cro.* primèrzek, *Rg.* primarzech.

PRZYMIERZYĆ *cz. dk.*, Przymierzać *ndk.*, *Boh.* přiměřiti, přiměřowati; *Sr.* 2. pjimeŕam, pšchimiriu, pšchimirim; *Crn.* permirjam; *Vind.* permeriti; permerjati, (premerjati, z przypisać); *Cro.* primerjam, primerújem; *Rg.* primjeriti, primjerati (*comparare*), *Rs.* примѣрять, примѣривать, примѣживать, прилаживать. (*Rs.* примѣрный, przykładny; непримѣрный nieporownany); przymierzać suknią. *Teatr* 11 c, 2, doświadczać miary iey na sobie, na kim, ein Kleid anprobiren, anpassen. Przymierzyć obówia. *Cn. Th.* - *fig.* Komużeście mię *przypodobnili, i przyrównali, i przymierzyli, i podobnym mię uczynili? z *Leop. Jez.* 46, 5, przystosowali, vergleichen, anpassen. - §. *tr.* O nieszczęsny grzeszniku, nie wierzysz, Aż tego gardłem i duszą przymierzysz. *Wad.* 129. przypłacisz, büßen, abzahlen. - b) przymierzać gdzie, godzić

gdzie, mierzyć, celować, wohin zielen. Ten iest cel, do którego ludzie przymierzaią, Ktorego gdy dostąpią, potym narzekaią. *Prot. Kont. B 3 b.* Ta nauka cię do Nurków zaprowadzi, bo tam, iak widzę, bardzo przymierzasz. *Twor. Wie.* 6. Przymierzam komu do gęby, mieczem do boku, przykładam. *Cn. Th.* Po obudwóch stronach iego mężowie z gołemi mieczami stoiąc, do szyi iemu przymierzali. *Sk. Zyw.* 225. Nie przymierzay, bo zle wnet przytrąci. *Cn. Ad.* 633, i oliwo spuści; nie trzeba ziego malować, samo się wyrazi). Nie przymierzaiąc, *praefiscini* n. p. cięto go tak w głowę, nie przymierzaiąc. *Cn. Th.* 1215; *idem est* w iego miarę). Cicero tu przymierzył *ad formulam actionum. Bud. Cyc.* 111, allud ie, przymawia, anſpielen worauf. – §. *tr.* przymierzyć dokąd, dążyć dokąd, wohin zielen. Na naywyższym wierzchu skały widać było mury zamku, że kto nie ptakiem, niechay tam darmo nie przymierza. *P. Koh. Orl.* 1, 86. Jużeś to z Francyi tam i sam przymierzył. *Pot. Arg.* 192. (*Crn.* permise se *accidit*).

PRZYMIEŚĆ *ob.* Przymiotać.

PRZYMIESZAĆ, *F.* przymiesza *cz. dk.*, Przymieszywać *Frey.*, °Przymieszawać *kont.*, Przymieszanie *Pr. Boh.* přimiſyti, přimíchati, přimíſſowati; *Sr.* 1. pjimiſcham; *Cro.* primeſávam; *Rg.* primés jati; *Rs.* примѣшать, примѣшивать, примѣшивать, примѣшивать, *Ec.* примѣшиваю, примѣшиваю, przydawszy zamieszać, pomieszać, hinzu mischen, darunter miſchen, vermengen. – *pr. et fig.* Kościoł boży zawsze przymieszywał wody do wina. *Kucz. Kat.* 2, 415, cf. roztworzyć). Woda ta dawna była zimna, że się do niéy przymieszanie woda zimna tego była surowa. *Syxt. skl.* 190. Był twarzy pięknéy białey, do ktorey się rumianość panieńska przymieszywała. *Sk. Zyw.* 2, 330. Żadnego dobra niemasz wolnego od przymieszania złego. *Zab.* 1, 48 *Alb.*, bez przysady, bez ale, ohne Beyſatz, Zuſatz). Przymieszanie, *Ec.* примѣшанїе, примѣсь. Bezecne nieszczęście, ktore się do każdego szczęścia musi przymieszać. *Gor. Dw.* 255. Przymieszać się do czego, należeć do czego, przyczynić się do czego, przyłożyć się do czego mitwirken, mit beytragen, ſich mit etwas befaſſen, drein mengen. Miano o nim mniemanie, iż się do śmiesznego papieża przymieszał. *Sk. Dz.* 553, *Gor. Sen.* 257. PRZYMIESZEK, -szka, *m.*, przysada, przymieszany przydatek, *Boh.* přimiſſ'a, přiměſka, přimiſek, *Rs.* примѣсь, das Beygemiſchte, der Zuſatz Beyſatz. Bez żadnych do piasku przymieszków z metalów, trwalsze będzie śkło. *Turz. sk.* 164. Oczyścić prawdę od dawnych przymieszków. *Nar. Hiſt.* 2. PRZYMIESZKOWY, -a, -e, przydatkowy, przymieszany, *Ec.* примѣсный, hinzugemiſcht, zugeſetzt. Pomiar składany dwoiaki być może, albo czysty sam przez się *pura* albo przymieszkowy, *affecta. Ustrz. Alg.* 2, 90.

•PRZYMIETNOŚĆ *ob.* Przymiotność, Przymiot.

PRZYMIĘŻSZY, -a, -e, trochę miąższy, gruby, etwas grob, dick, ſtark. Przymięższy głos, *grandiusculus. Cn. Th.*

PRZYMIGNĄĆ *cz. idntl.*, Przymigać *ndk.*, miganiem przyzwolić, zuwinken mit den Augen, *Sr.* 1. pjimiknuti. *Rs.* примигнуть, примигивать, смигнуться, смигиваться.

PRZYMILIĆ, *F.* przymili *cz. dk.*, przymilać *ndk.*, przymawiać się, miłszym uczynić. *Rg.* primilliti, liebkoſen machen, reitzender machen. Wzdryga się uczciwa niewiasta od tego, co nieprzystoynie przymila i wdzięczy. *Kras. Liſt.* 2, 108. Millionową dóbr swych oprawą Pragnie przymilić cerę chropawą. *Zab.* 9, 347 *Zabł.* Przymilać zapachem. *Hor. sat.* 220. PRZYMILAĆ się *Rec.*, przypodobywać się, przyłudzać się, przypuchlebiać się, przysługiwać się, *Cro.* omilyavamsze, prilizavatisse; (*Cro.* omilyàvecz, prilizàvecz *adulator*, *Dl.* milolasicza, s pochlebnica); ſich angenehm zu machen ſuchen, ſich einſchmeicheln. Miłość nie próżnuie nigdy, ale zawsze się chce czym przymilić temu, kogo miłuie. *Sk. Kaz.* 364. Rycerskiemi się dziełami oyczyznie przymilił. *Nies.* 1, 21. Przymileuia abytnie podeyrzane. *Zab.* 5, 131. Wolę ia się nie podobać mówiąc prawdę, niż przymilać podaiąc bayki. *Kras. liſt.* 120.

PRZYMILCZYĆ *cz. dk.*, nieco przemilczeć, etwas dabey noch verſchweigen. Przymilknąć *niiak. idntl.*, *Rs.* прйумолкнуть, przy czym umilknąć, wobey ſchweigen, ſtill bleiben.

PRZYMIOT, -u, *m.*, °PRZYMIOTA, -y, *ż.*, *Rs.* примѣтъ nasep, примѣта, примѣтка poznaka, znak; примѣтишь postrzec; *Bh.* přimitati przyrzucać, přimět zanokcica), przyrzut, przyrzucenie, co się przyrzuca, *Rg.* pridohod, das Hinzuwerfen, der Hinwurf, das Hinzugeworfene. Umyślił Gliński zamek Slucki przymiotem spalić. *Stryik.* 694, podmiotem ognia, podpału, durch hingeworfne Brander, Pechkränze. Na podaniach apostolskich polegać, przysady i przymioty wichrowatych mózgów odrzuciwszy. *Teof. Zw. A* 2. – *Medic.* przymiot, przymiotna choroba, *epidemia*, przymiotaiąca się niemoc, przymiotność, przyrzut, przyrzutna choroba, eine epidemiſche Krankheit, *Sr.* 1. napadna khorosći, *Rs.* перемѣтъ, язва, *Ec.* язя, (cf. iad, ieść). Grutinius pisał w Polskim ięzyku dzieło przymiot czyli o chorobie zaraźliwéy. *Czack. pr.* 2, 41, przymiot, tytuł xięgi *Oczka.* Widzieli, iż ona zaraza i przymiot więcéy a więcéy się, iako kancer, szerzył. *Weresz. Rgl.* 23. Przymiot, albo dworska niemoc. *Ocz. prz.* 1, die Luſtſeuche. Z przymiotu dworskiego (*contagio*), ropa przez pendent ciecze. *Syxt. skl.* 227. Dwie nieznane choroby nieulutowane okrucieństwo nad narodem ludzkim tych wieków wykonywaią; iedna iest przymiot, abo po prostu mówiąc, pani franca, a druga on nieszczęsny gościec albo koltun. *Syxt. skl.* 306. Przymiot z wierzchu do wnętrza, a ztamtąd zaś po wszystkiém ciele pożarem idzie. *Ocz. prz.* 4. Przymiot, aza go nie z iednego nierządnego z plugawą zeyścia, zaraz oberwać może? *ib.* 11, *ib.* 424. – Ogniſty przymiot, zaognienie, die Entzündung. Srebrnik siele z sadzeli przymiot ogniſty wyciąga. *Syr.* 292 *et* 473. Jeśliby się włos na sadzelu odmienił w białość, a wey zenie przymiotu głębsze będzie niż skóra, w ten czas pewny trąd. *Bud. Levit.* 13, 3. – Przymiot, przypadek choroby, symptoma, *ob.* Przypadek. – 2) Przymiot, Przymiotek *zdrbn.*, przypadłość, przypadek iakiey rzeczy, iakowość, iakość, własność, die Eigenſchaft, Zufälligkeit, zufällige Eigenſchaft, *Vind.* posebnost, svoinost, lastnust, *Rs.* свойство (*ob.* swoy), естество (*ob.* iestestwo), *Ec.* свойство, собственность. *Accidens* przymiot, przypadek. *Urs. Gr.* 175. Jlircus powiadał, że grzech pierworodny iest substancya, istność, *non accidens*, nie przymiot. *Gal. Alf.* 127. Stary przymiot w narodzie naszym, iż iaki sam kto iest, radby aby tacy wszyscy byli. *Rey Zw.* 83, wada, nałóg, przywara, uprzedzenie). Teraz o przymiotach kraiu tego powiem kilka słów. *Boter.* 247. Wielkie przymioty rzadko się znay-

duią bez wielkich przysad. *Zab.* 5, 69. Częstokroć dobry przymiot niewygodny bywa. *Zab.* 15, 278 *Tręb.*, umiesz co, musisz robić). Przywarę narodu naszego, szczęśliwym zwrotem, w przymiot zamieniał. *N. Pam.* 6, 348, w zaletę). Zapamiętałe starce, zhańbione przymioty, Śmiele się zbrodnia syta z pognębioney cnoty. *Kras. sat.* 15; cnoty, godności, Tugenden, schätzbare Eigenschaften). Nie zarzniesz Jehowie byka, w ktorymby była wada, abo iakakolwiek przymiota zła. *Bud. Deut.* 17, 1, skaza, *Bibl. Gd.*, ein Fehl, ein Makel). Strzeż się towarzystwa, któreby cię obrazić miało, zwłaszcza kiedy też czuiesz przymiotek iaki w sobie iako człowiek, gdyż żaden człowiek bez tego być nie może. *Rey Zw.* 79 *b*, passyykę, namiętność). Przymiot przyrodzony dobry, skłonność. *Cn. Th.*, Naturgabe. - §. *Botan.* Przymiot, ziele, starzec, *senecio*, *Bh.* přimětné kořeuj, *Crn.* grint, Kreuzwurz; PRZYMIOTOWE ziele, starzec wielki, Popiołek, S. Jakuba ziele, łomikość. *Syr.* 1415, *Urzęd.* 283, große Kreuzwurz, *Sr.* 1. babja djedl, *Crn.* shmarn krish. PRZYMIOTAĆ, PRZYMIETAĆ *cz. ndk.*, Przymieść *dk.*, *Bh.* přimitati, *Cro.* primêchem, *Ross.* примѣстъ, примѣтать, *Ec.* примемаю, привергаю, przyrzucać, hinzu werfen. - *Med.* przymietaiąca się niemoc, przyrzucaiąca się od drugiego, *contagiosus morbus Mącz.*, *epidemicus*, eine epidemische Krankheit. (*Vd.* primezhen, z poiętny, zdolny, *Rs.* примѣчательный pamiętny, przykładny, baczny, *Ec.* примечаниемъ bawić gdzie czas nieiaki). PRZYMIETNOŚĆ, -ści, ż., n. p. Franca, cokolwiek w innych niemocach iest szkodliwego, wszystko z sobą przyniesie, żądliwość, ciężką boleść, przymietność. *Eraz. Jez. A*, zaraźliwość, Ansteckung. PRZYMIOTNIK, -a, *m.*, PRZYMIOTNY wyraz, *Kpcz. Gr.* 3, 2, *nomen adiectiuum*, das Beywort, *Slo.* přídawné mêno, přídawanec, přídawan'iwec, *Sla.* primitljivo ime, *Crn* perštavna beseda, *Vd.* perštav'liva beseda; (cf. przystawić), *Rs.* прилагательное имя, нарѣчіе. Przymiotniki tego są rodzaiu, którego ich rzeczowniki *ib.* 2, 8. PRZYMIOTNY, PRZYMIOTOWY, -a, -e, PRZYMIOTNIE *adv.*, przyrzutny, przypadły, hinzu geworfen, hinzu gefallen, hinzu geschlagen. (*Ec.* непримѣтный *non adiicibilis*). Przykładanie to, ogień przymiotny z oczu wyciąga. *Syr.* 1305. - Przymiotna choroba, przyrzutna, epidemiczna, przymiotaiąca się, przymiot, eine epidemische oder ansteckende Krankheit. Wrzód, który francą zowią, iest tak przymiotny, iż wnet ieden od drugiego się nim skazi. *Eraz. ięz.* 8 *b*. Ziele to choroby wszelkie przymiotne i zaraźliwe odpędza. *Syr.* 88. Guilec, choroba ta bywa i przymiotna, iak inne zarażaiące choroby. *Syr.* 618. Choroby te wszystkie bardzo zaraźliwe są i przymiotne, niemal iak powietrze. *Hipp.* 56 *et* 120. Gdyby mąż dostał francy, przymiotney choroby, skądby niebezpieczeństwo mogło być zdrowia żenie, co iey czynić potrzeba? *Petr. Ek.* 85. - §. Przymiotny, pełen przymiotów, iakości, *Vd.* lastnusten, posebèn; mit Eigenschaften begabt. Widziemy ludzi zdatnych, umieiętnych i przymiotnych, usilnym czoła potem doskonalenia nabywaiących. *Mon.* 65, 190. - §. *Grammat.* Przymiotny wyraz. *Kpcz. Gr.* 3, 2, *ob.* przymiotnik *adiectiuum*, ein Beywort, *Bh.* spolustatný *adiectiuus*. Imiona rzeczy, wziętych przymiotnie, kończą się iak przymiotniki: orli, żelazny. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 138, wyrażaiąc iakość, *adiectiue*. - *aliter* Przymiotowe wyrazy, *epitheta*. *Piram. Wym.* 243. - §. Nerwy przymiotowe czyli oczami obracaiące, *nerui pathetici*. *Krup.* 3, 147. - §. *Botan.* przymiotowe ziele, *ob.* Przymiot, ziele.

PRZYMIZG, -u, *m.*, umizg do kogo, przywdzięk; przymilenie, Caresse, Liebkosung um sich einzuschmeicheln. Zmyślonemi przymizgami gości witaią, zwodząc znakiem obłudney radości. *Przyb. Luz.* 37.

PRZYMKNĄĆ, *F.* przymknie *cz. idntl.*, Przymykać *ndk.*, *Slo.* přistrkugi, *Vd.* petmekniti, *Bs.* primaknuti, primiçati, prisloniti, *Rg.* primaknutti, *Cro.* primichem, primikavam, *Rs.* примкнуть, примыкать, przysunąć pósuwaiąc, anrücken, herbeprücken. Słomy do ognia nie przymykay. *Cn. Ad.* 904. - §. przywrzeć, przywierać n. p. Drzwi przymknąć a nie zamknąć. *Teatr* 24 *cz* 17, die Thüre anlehnen, ohne zuzuschließen. Zostaw drzwi przymknięte. *Teatr* 19 *b*, 72. Zayrzawszy w kosz, przymykaią wieko. *Teatr* 118, 55. Przymknięty, *Bh.* přimčenń. - PRZYMYKAĆ się *Rsc.*, przybliżać się, anrücken, sich annähern. Pobliżu się do niego nigdy nie przymyka; A ieśli się on przymknie, ona się odmyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 81. Saraceny cały kray swoiowawszy, pod Rzym się przymykali. *Sk. Dz.* 841. Dzień na świat się przymyka. *Groch. W.* 45.

PRZYMLEĆ *cz. dk.*, mieleniem przyczynić, nieco pomleć, mehr dazu mahlen; ein wenig klein mahlen (in der Mühle). Przymielcie, *Rs.* примолвь.

PRZYMŁOCIĆ *cz. dk.*, młócąc przyczynić; nieco pomłócić, mehr dazu dreschen; ein wenig abdreschen, *Rs.* примолотить, примолачивать. Przymłócenie, *Ross.* примолотъ.

PRZYMNOŻYĆ, *F.* przymnoży *cz. dk.*, Przymnażać *ndk.*, *Bh* přilepšiti (cf. lepszy), *Cro.* pribolšavam, *Rs.* прïумножить, прïумножать, придѣлать, придѣлывать, прибавить, прибавлять, прибавливать, *Ec.* примножить, примножать, набавляю, нарашчаю, примножаю; przyczyniać, przydawać, przykładać się żeby przybywało, vermehren. Widzę, że umie przymnażać domowych przyiaciół. *Teatr* 6 *b*, 27. Bóg onym dwoygu ludziom w raiu Kazał przymnażać ludzkiego rodzaiu. *Kanc. Gd.* 269. Bóg mu wszystkiego przymnażał, patrząc na dobre serce iego. *Sk. Zyw.* 19. Xiężyca z słońcem położenie Uymę światłości albo przymnożenie Właśnie sprawuie. *Susz. Piet.* 3, *S.* 2 *b*. PRZYMNOŻYCIEL, -a, *m.*, który co przymnaża, der Vermehrer. *Cro.* pribolšavecz. *w rodz. żeńsk.* przymnożycielka. PRZYMNOŻEK, -żku, *m.*, przyczynek, przydatek, *Cro.* pribolšica, *Rs.* прибавка, die Vermehrung, der Zusatz. Krzyżacy srożyć się bardziey poczęli, nadęci przymnożkiem pięciu set kiryśników, *accessione*. *Krom.* 608. Władysław bardziey Litwie swoiey, aniżeli Polszcze przymnożku i ozdoby życzył. *ib.* 511.

PRZYMOCNIĆ, *F.* przymocni *cz. dk.*, przymacniać *ndk.*, mocnieyszym uczynić, pokrzepić, verstärken, *Cro.* prikrepljujem, *Rs.* прикрѣпить, прикрѣплять. Przymocnienie, *Rs.* прикрѣпа, прикрѣпка, скрѣпа. Nie pomału potęgi swey przymocnił posiłkami Wołochów i Tatarów. *Krom.* 1523. - §. Przymacniać, Przymocować do czego, mocno przybić, mocno przyłączyć, an etwas fest machen, fest anschlagen, befestigen; *Rs. vulg.* прибивать. (*Sr.* 2. pšimocžupu przymuszam). Do balu dębowego przy-

macnia się nabity szturmak. *Jak. Art.* 5, 300. Na skórce ziarna zawsze iest iakiś znaczek na tym mieyscu, gdzie ziarnko było przymocowane do swego okrycia. *Boran.* 132, przyszyte, przywiązane, przyrosłe).

PRZYMOCZYC *cz. dk.*, nieco pomoczyć, ein wenig einweichen, anfeuchten, *Rs.* примочить, примачивать. Przymoczenie примочка. Od przymoczenia примочный.

PRZYMOREK, -rku, *m.*, pomorek, gdy trochę pomiera, początek albo koniec albo odnowienie moru czyli powietrza. *Cn. Th.*, eine kleine Seuche, ein kleines Sterben.

PRZYMORSKI, -a, -ie, *Sr.* 1. pjimorski, pjimorsſé, *Rg.* primorski, *Cro.* primorszki, *Rs.* приморскій, pomorski, nad morzem leżący, an der See gelegen. Przymorskie stolice. *Przyb. Milt.* 359. Przymorski mieszkaniec, *Przymorzanin, Pomorzanin, *Rg.* primoras, primoranin, *Cro.* primorecz, *cf.* primorkinya. PRZYMORZE, -a, *n.*, *Rg.* primorje, *Rs.* п. приморїе, pomorze, die Seeküste.

PRZYMOSTEK, -stku, *m.*, poboczny mostek, eine Nebenbrücke, Seitenbrücke, (*Rs.* примостить, примащивать, przybrukować, dobrukować). Oszukani byli piesi niektóremi przymostkami, które do muru Moskwa była przystawiła, ale ich potym umknęła. *Biel.* 721.

PRZYMOTAĆ *cz. dk.*, więcey domotać; nieco namotać, hinzuweifen, *Sr.* 1. pschimottam, *Rs.* примотать, примашивать.

PRZYMOWA, -y, *ż.*, (*Bh.* přimluwa przyczyna za kim, instancya, *Slo.* přimluwenj przemówienie do kogo, *Cro.* prigòvor *despectus, contemptus*). Przymowa, wymawianie słów przy czarowaniu, urzeczenie, przyrok, przyroczenie, die Besprechung, das Besprechen, der Herenmeister, *Ec.* прикламенїе. Piękna białogłowa ostrym weyźrzeniem strzelaiąc rychley uczarować może, niż która baba zioły albo przymową. *Gor. Dw.* 298. Ziele to postrzałom bywa pewnieyszym ratunkiem, niźli przymowy, żegnania i zaklinania gusiarzów. *Syr.* 565. - *§. Kato wielkie przymowy wyrzucał na oczy Markowi Celiuszowi. *Eraz. ięz.* 67, przymówki, przycinki, przygany). PRZYMÓWCA, -y, *m.*, (*Bh.* přimluwce, = przyczyńca), przymawiacz, który drugiemu uszczypliwie przymawia przyganiacz, szczypacz, der Stichelredner, der einen mit Sticheleyen bey der Ehre angreift. Ktoby nie zarazem się zaprzał albo nie odwołał swoiey przymówki, aby iako przymówca był sądzon. *Modrz. Baz.* 397. *PRZYMÓWCY, PRZYMÓWCZY, -a, -e, przymawiaiący, naganiaiący, tadelisch. Od człowieka przymowcego albo uszczypliwego ięzyka, łacnicy się uchronić; ale od tego, co obmawia po stronie, trudno się masz uchronić. *Eraz. ięz.* Y 2. PRZYMÓWIĆ, *F.* przymówi *cz. dk.*, Przymawiać *ndk.*, a) mową przydać, przyłożyć, dazu reden, dazu sprechen, mit reden, mit sprechen, *Crn.* pergovarjam, *Vd.* permarnuvati, pergovoriti, perriekati (cf. przyrzec), pergovarjati; *Rs.* приговорить, приговаривать, *Fc.* προσλαλῶ. Między ludzi przyszedłszy, nie siedzieć, iako darmobit; ale umieć i ku temu i ku owemu przymówić *Rey Zw.* 112 *b.* - Przymawiać, wymawiać słowa przy czarowaniu, urzekać, besprechen, mit Worten bezaubern. Do ziół przydała iakiegoś przymawiania czarownicznego nie mało. *Otw. Ow.* 259. Ogniedo kupy piorunowe wodzi Z cichym ie przymawianiem w ziemi zakopuie. *Hard. Luk.* 15, ob. przymowa). - b) Przymawiać na co, = na co mówić, alludować. *Cn. Th.*, auf

etwas im Reden anspielen. Chciał z nim krotofilić, przymawiaiąc iakoby na to żartem, że iego matka musiała cesarza znać. *Eraz. ięz. E e* 7. - §. *Przymawiać kogo, przyciągać na swoię stronę, przywabiać pięknemi słówki, *pellicere. Mącz.*, mit schönen Worten anlocken. - c) Przymawiać komu, przycinać mu, przyganiać, einen tadeln, auf einen sticheln, ihn mit Worten angreifen, Anzüglichkeiten gegen ihn hören lassen. *Bh. et Slo.* domlauwati, domluwiti, domlauwam *obiurgare*, *Cro.* prigovárjam, prigovorilszem *derogo*, *censuro*. Ty nie gnieway się na mnie o to panie, Żem ci przymówił, czasem tego trzeba. *P. Kch. Jer.* 254. Dobrym postępkom dotkliwie przymawiać umieią. *Mon.* 65, 119. Przymawiał świętym, narzekał na niebo. *Jabł. Ez.* 177. Karakalli Alexandryyczykowie o zabicie brata przymawiali. *Sk. Dz.* 111. PRZYMÓWIĆ się *Rec.*, przydać swoie uwagi krótko o iakiey sprawie, przełożyć ustnie, mündlich kurze Bemerkungen vortragen, Zusätze zu jemandes Rede machen. Po Woiewodzie Mazowieckim przymówił się do propozycyi od tronu Pan Ożarowski. *Dyar. Grod.* 302. Przymówienie się, = ustna krótko wyrażona uwaga, obserwacya, eine kurze mündliche Bemerkung, Anmerkung. Kładłem w iednę szalę mowę dwuarkuszową a w drugą swięzłe przymówienie się; a przymówienie się przeważyło dwuarkuszową mowę. *Gaz. Nar.* 1, 80. Podał królowi konstytucyą, z krótkim przymówieniem się. *Gaz. Nar.* 1, 310, *Dyar. Gr.* 296. - §. Przymówić się do kogo, = przemówić do niego, wdać się w rozmowę, zaczepić go rozmową, mit einem ein Gespräch anfangen, *Slo.* přimluwiti se. Nieśmiały, nie wie, iak się do nas przymówić. *Teatr* 8 *b*, 87. - §. Przymawiać się komu o co, natrącać, wzmiankę rzucać daiąc znać swoie żądanie, nawiasem się dopominać, im Sprechen berühren, erwähnen, ein Wort fallen lassen. Nie źle swóy interes promowuie, nieznacznie się przymówił. *Teatr* 27 *c*, 84. Oddałem list, i sam ustnie przymówiłem się o pieniądze, *Teatr* 33, 25. Przymawiać iey się o ten portret, a potym i prosić począł. *Lub. Roz.* 341, (*Bh.* přimluwiti se przyczynić się za kim, *Bs.* prirecchise, karatise *altercari*). PRZYMÓWKA, -i, *ż.*, skryte a dowcipne oznaymienie komu potrzeby swoiey albo cudzego błędu. *Lub. Roz.* 360, *Bh.* domluwa, *Cro.* prigovor, mündliche Erinnerung, wörtliche Anspielung. Dla godnych ludzi słuszniey sza uczynić przed przymówką. *Lub. Roz.* 352. O sławnym lutnisku Bekfarku iest ona przymówka: nie biers po Bekfarku lutni. *Falib. A.* 1, t. i. upominanie, przysłowie, przypowieść. - §. *In malam partem* Przymówka, = PRZYMÓWISKO, -a, *n.*, przygana, przycinanie, przycinek, uszczypek, szczułek, Tadel, Vorwurf, Sticheley, Stichelrede, Stichelwort, *Vind.* prigovor, madesh, tadou, pobadlivi govor, podbodni marinj, preshkarjanje). Kto wspominał Faraona, albo Nabuchodonozora, albo Hołoferna, na się przymówkę obracał Genseryk. *Sk. Dz.* 420. W ten cel poki żyw pewnie nie ugodzi, Aby miał uyść przymowiek, co Nestora zdradził. *Zebr. Ow.* 316. By człowiek naywiększy był, przymówek być próżny nie może. *Bud. Ap.* 88. Żeby w czynieniu dobrodzieystwa przymówka albo iakie uczczypliwe nie było słowo. *Gor. Sen.* 6. O wywodzie szlachectwa za przymówką. *Stat. Lit.* 80. O przymówkę, iakoby miał być nieuczciwey matki synem. *Stat. Lit.* 85. Dayże panie, abym iuż więcey tych

przymowiſk nie ſłuchała. *Radz. Tob.* 3, 17. Na drugiego przymówka, a na się ni słówka. *Cn. Ad.* 526, *Rys. Ad.* 43, cudze wady, choć małe, byſtrym widziem okiem). PRZYMOWNY, - a, - e, - ie *adv.*, przymawiaiący, nszczypliwy. *Cn. Th.* 877, tadleriſch, ſtichelnd. *Criminosus* potwarzliwy, przymówny. *Mącz.*

PRZYMROCZYĆ *cz. dk.*, nieco zamroczyć, ein wenig verfinſtern, *Ec.* примрачáю, (*Ec.* примрáкъ, темнота-мость ciemniawość, b) fantazma, ſtrach).

PRZYMROZEK, - zku, *m.*, *Bh.* přimrazek, mrazík, *Ross.* морозецъ, подмораживаніе, прохолодь, mróz nie wielki, ein kleiner Froſt, kleiner Nachtfroſt. *Cn. Th.* Jeśli susze lub przymrozki panuią, matami grzędy okrywać należy. *Przyd.* 65. PRZYMROZIĆ *cz. dk.*, mrozem nieco dotknąć, ein wenig frieren machen, *Bh.* přimrazyti, *Ross.* приморозить, примораживать.

PRZYMRUCZEĆ *cz dk.*, Przymruczać *ndk*, *submurmurare. Mącz.*, *Cro.* primermlyavam, ein wenig murren. Przymruczaiący, *Cro.* primermlyávecz.

PRZYMRUŻYĆ *cz. dk.*, oczu trochę zamrużyć, die Augen ein wenig zudrücken, kleiner machen, *Ross.* прищурить, прищуривать (cf. szczur). Spał się na zydlu, brwi sobie pomusnął, przymrużył oczu i szczęśliwie usnął. *Kniaź. Poez.* 2, 69. Serce wabił letkim przymrużeniem. *Hor. sat.* 35.

PRZYMRZEĆ *ob.* Przymierać.

PRZYMSZAŁY, - a, - e, mchem obrosły, *Ecc.* прибрáдный, мохомъ поросшій.

PRZYMULIĆ *cz. dk.*, mułem przyrzucić, *Rs.* примúлить, примúливать, намести; ein wenig beſchlämmen, mit Schlamm belegen. Przymulenie gruntu do brzegu. *Ostr. P. C.* 1, 128, (*ob.* Przysep, Odsep). Stanął traca przymulony. *Pot. Pocz.* 333, *Rs.* наметный (cf. namieść). Woda mętna nową ziemią przymuliła rolą. *Crese.* 82.

PRZYMUREK, - rku, *m.*, przymurowanie, przedmurze małe, eine kleine Nebenmauer. Przymurki w fortyfikacyi są kawałki murów podpieraiące mieyscami futrowanie, którym wał ieſt obmurowany. *Jak. Art.* 3, 308 *et* 95, *contreforte.* - Mur otaczały mocne i grube wieże, maiąc z nich każda, iedna między drugą, osobliwy przymurek. *Ustrz. Kruc.* 1, 127. Złączyć przymurkiem. *Torz. Sil.* 42. Trudnią nas winnic przymurki, Że zasłaniaią ſtrzelaiące Turki. *Koch. Wied.* 26. PRZYMUROWAĆ *cz. dk.*, murując przyczynić, przybudować, *Vd.* persidati, hinzumauern, anmauern. PRZYMURZE, - a, *n.*, podmurze, zamurze, przedmurny, podmurny plac, *pomerium. Cn. Th.* 740, der Platz an einer Mauer, der Zwinger, *Rs.* присмúнъ, присмúновъ.

PRZYMUS, - u, *m.*, *Slo.* přinaucení, *Vd.* permuranje, silnoſt, silenje, (cf. silić), *Rs.* нýжда, mus, niewola, przymuszenie, przyniewolenie, der Zwang. Z przymusu, a nie z dobrey woli to uczynił. *Tr.* PRZYMUSIĆ, *F.* przymusi *cn. dk.*, przymuszać *ndk.*, *Przymuszawać *cont. Freq.*, *Bh.* donutiti, donutím, *Slo.* přinucugi, splim, (cf. silić); *Sr.* 1. vjimoczuvu, morzuvu; *Crn.* permôram, persvenkam; *Vd.* premorati, permurati, permorvati, permuruvati, siliti, persiliti, posiliti, nasiliti, truzati, pertruzat; *Cro.* prisziliti, vszilyújem (cf. usiłować), primarjam, primoralszem; *Ross.* понýдить, понуждáть (cf. ponudzić), докучáться; *Ec.* припонуждáю, понуждáю, нудю,

вéжду, притужáю, принуждáю, нуждúти, неволúть, przyniewolić, *ob.* *przynucić, przynukiwać, zwingen, nöthigen. Częſtokroć do popełnienia występku potrzeba przymusza. *Teatr* 9 *c*, 62. Matka iego przymuſiła go, żeby bezbożnie czynił. 3 *Leop.* 2 *Par.* 22, 3, przynukała go, 1 *Leop.*). Przyszli przymuszaiąc go, aby wstał z ziemi. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 12, 17, przynukaiąc go, 1 *Leop.*). Ona ma całą minę przymuszoną, kiedy wchodzi do pokoiu tak iakoś zesznuruie gębę. *Teatr* 37, 151, przesadną, nienaturalną). Pełń obowiązki religii z ochotą, bo przymuszone ofiary nie miłe są bogu. *Kras. Pod.* 2, 76; *Vd.* permuran, persilen). Przymusza niższego wyższy, gdy go prosi. *Modrz. Baz.* 554. Niedbali o ćwiczenie, iż ich żadną winą do tego nie przymuszawano. *Petr. Pol.* 581. *Przymuszać kogo sobie za sługę i niewolnika. *Star. Ref.* 161. - Przymusić się, z gwałt sobie uczynić by co robić etc., ſich zwingen, ſich Zwang anthun. Będę się przymuszał, abym ią mógł kochać. *Teatr.* 54, 81. Poswól Pani, abym sobie z nią po przyiacielſku poſtąpiła; proszę się także dla mnie nie przymuszać. *Teatr.* 48 *d*, 56, nie żenować się). PRZYMUSICIEL, - a, *m. Sr.* 1. mocjuwar, *Vd.* silnik, posilnik, permuravec, *Cro.* primarjávecz, *Rs.* понудúтель, *Ec.* принуждáтель, przyniewalacz, der Zwinger, Nöthiger, Antreiber. *Cn. Th.* PRZYMUSICIELKA, - i, *fem.*

PRZYMUSNĄĆ, *F.* przymusnie, przymuszcze *cz. idntł.*, gładko przylepić, przykleiwszy przygładzić, glatt ankleben, anpicken und glatt ſtreichen. *Prov.* Jakoby przymusnął *Cn. Ad.* 293, *Pot. Arg.* 449, *ad amuſſim quadrat*, iak ulany, wie aufgeklebt, paſſt auf ein Haar, wie aufgegoſſen. - §. *tr.* przymuſkać, przyglaſkać, beſänftigen, in Ruhe erhalten. Krzyżacy woynę z którą się ieszcze zatrzymywali, do czasu przymuſkać chcieli, *diſſimulare Krom.* 439.

PRZYMUSNY, - a, - e, PRZYMUSNIE *adv.*, *Ec.* понуждáтельный, принуждáтельный, przymuszony, niedobrowolny, przyniewolony, wymuszony, gezwungen, erzwungen. Żaboy przymusny nigdy śmiercią ścigany być nie powinien. *Ostr. P. Kr.* 1, 271. Przymusnie, z musu, potrzebnie, *neceſſarie Mącz.*, z musu, po niewoli, *Vd.* po sili, *Ec.* понуждéнно, по нуждé. - §. Idę, przymusna gdzie każe fortuna. *Kchw.* 59. *active*, przymuszaiąca, zwingend, treibend; *Ecc.* стбсняемъ, принуждаемый, *Ross.* принужденный PRZYMUSZAĆ, *ob.* Przymusić.

PRZYMUSZCZKA, - i, *z.*, przypochlebowanie obłudne, Schmeicheley, Verſtellung. Byli od niego obleśnemi przymuszczkami, pochlebſtwy i podarkami zludzeni. *Krom.* 325. Nie długo ona przymuszczka trwała, *diſſimulatio. ib.* 439. Ludzi cnotliwych pod przymuszczką przyiaźni zdradziecko oszukuią, *sub ſpecie amicitiae. Krom.* 492. Jagiełło przymierza z Krzyżakami ieszcze dłużey pomknąłby był, by było przymuszczki fortelney w listach cesarſkich iawnie nie przydybano. *Krom.* 492. PRZYMUSZCZEK, - szczka, *m.*, przypochlebca, ein Speichelleckер. Ci wszędybyłowie abo przymuszczkowie Do rzepiu są podobni, który więc do każdey Sukni przylnie. *Opal. sat.* 164.

PRZYMUSZONY *ob.* Przymusić. PRZYMYKAĆ *ob.* Przymknąć.

PRZYMYSLIWAĆ o czym *cz. ndk.*, przemyśliwać trochę, pomyśliwać, ein wenig über etwas nachdenken, ſich daran erinnern, *Cro.* primiſlyávam *affingo, insimulo*, *Rs.* прм-

маскать, примышлять, z wymyślić). Obraził Ludwik na się Polaki nie przymyśliwaniem o zwetowaniu Włodzimierza. *Krom.* 374, zaniedbaniem, niedbałością).

PRZYNABYĆ *cz. dk.*, przynabywać *ndk.*, do iuż mianego ieszcze nabyć, noch mehr hinzu anſchaffen. Przynabył sobie mnogszego i ieszcze sposobnieyszego naczynia. *Smotr. Ap.* 10.

PRZYNAGLIĆ komu *cz. dk.*, przynaglać *ndk.*, Przynagliwać *Freq.*, nalegaiąc przypędzać, antreiben, einem anliegen, daß er eile, eilfertig betreiben; *Rs.* понуждать, понужать, нукать, нукну, *vulg.* муримъ, мурю. Woda wodą bywa popędzana, Przynagla ieyowa, co z gory ubiega, A ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. *Otw. Ow.* 613. Nie przestał on iey przynagliwać. *ib.* 173. Z początku przynaglać, iest to chcieć prędzey ustać. *Kluk. Zw.* 1, 188. Przynaglono tłustemu koniowi z karety, zdechł w półgodziny. *ib.* 1, 155. Przynaglać, podczas gorzey. *Cn. Ad.* 974, chłustał, chłustał, aż konik ustał). Przynaglali Egipcyanie ludowi, aby co rychley z ziemi wyszedł. *W. Ex.* 12, 33. Nie trzeba go wiele namawiać; nie trzeba mu przynaglać. *Cn. Ad.* 663. — §. *Cum Ac usativo*: Przygrożki uczyniwszy, chcieli go od iego przedsięwzięcia odstraszyć, *przynaglaiąc go*, aby się podpisał. *Bar. Hſt.* 11. Przynaglaiący, przynaglacz, *Rs.* понуждникъ.

PRZYNAIĄĆ, *F.* przynaymie *cz. iduc.*, Przynaymować *ndk.*, więcey ponaymować, noch mehr hinzumiethen. Nie mogąc mieścić się wygodnie w tamtym mieszkaniu, przynaięliśmy ten pokoy o ścianę. *Teatr* 53 *d.* 79.

PRZYNALEGAĆ na kogo *Med. dk.*, trochę nań nalegaiąc przykrzyć mu się, auf einen dringen, ihm zuſetzen. *Tr.* PRZYNALEGŁOŚĆ, - ści, ż., nagłość, przynaglenie, das Dringen, Zudringen, die Udringlichkeit. Soli tey zażywać można według każdey choroby przynależności i potrzeby. *Syr.* 809. PRZYNALEŻEĆ, przynależy *Neutr. dk.*, *Rs.* принадлежать, *Bh* přináležeti, *Vd.* pershlishati, (*ob.* przysłuszeć); należeć do kogo; iego być własnością, zugehören, zukommen, gebühren. Mnie honor zakończenia dzieła tego przynależy. *Teatr.* 5 *b*, 72. — §. Przynależy mi co, przynależy co na mię, z przystoi mi, na mnie, odpowiada mi, es entſpricht mir, iſt mir zuträglich. Piwa dobre dzieciom, ledziom młodym przynależętsze (*Comparatiu. Partic.*) i zdrowsze są, niżli wody. *Syr.* 944. — §°. Wiele na tey przynależy sprawie. *Tr.*, es kommt viel darauf an, beruht viel darauf. PRZYNALEŻYTY, PRZYNALEŻNY, - a, - e, PRZYNALEŻYCIE, PRZYNALEŻNIE *adv.*, *Rs.* принадлежный, принадлежащій, przynależący, należyty n. p. sąd, *competens tribunal*, *Cn. Th.*, (*ob.* Przysąd); gehörig, zuſtändig. Nie wiem iak to przynależnie i doskonale wywieść. *Hipp.* 1, należycie, iak się należy, wie ſichs gebührt, gehörig. PRZYNALEŻYTOŚĆ, PRZYNALEŻNOŚĆ, - ści, *m.*, *Bh.* přiſluſſenſtwi, *Rs.* принадлежность, należytość, die Zuſtändigkeit, Zugehörigkeit. Przynależytość sądu *competentia fori. Cn. Th.* Województwo to, z wszystkiemi zamkami, przynależnościami. *Vol. Leg.* 3. 196.

PRZYNAPOMINAĆ *cz. ndk.*, cohortari *Mącz.*, przypominać, ermahnen, ermuntern.

PRZYNARZĄDZAĆ *cz. ndk.*, przygotowywać, Verbereitungen machen. *Parasceue* przygotowanie, przynarządzanie, przed tym nagotowanie. *Mącz.*

PRZYNASZAĆ *ob.* Przynieść.

PRZYNAWEK, - wka, *m.*, ryba morska, głębik, *hi pisces turmatim naues comitantur. Cn. Th.*, der Schifffüttel, der Segler. *Pompylus*, przynawek albo prowadziciel, ryba od swoiey własności tak rzeczona, że koło okrętów zbiąkanych zawsze pływa. *Chmiel.* 1, 631.

PRZYNAWLEKAĆ *cz. dk.*, do czego ieszcze nawlekać, noch dazu aufreihen, *Rs.* приниzать, приниzывать.

PRZYNAYMNIEY, PRZYNAMNIEY *adv.*, acz nic, wenigſtens, zum mindeſten; *Boh.* aſpoň', aleſpoň'; *Slo.* prinagmen', prinagménog; *Sr.* 1. jeno (*ob.* iedno, ieno); *Cro.* dàr, leprav, *Dl.* dàr; *Rs.* iſtem, daj, barem, suakojako; *Rg.* zanajmagno, da daj; *Ec.* поне. Odpędziwszy, albo, wżdy przynayminiéy uskromiwszy chorobę. *Ocz. przy.* 294.

PRZYNĘCIĆ, *F.* przynęci *cz. dk.*, przynęcać *ndk.*, Przynękać *Cn. Th.*, (*Bh.* přinutiti przymusić, *Ross.* принудить, принуждать): nętą przywabić, przyłudzić; anlöcken, berlegken; *Bh.* přinuwaditi; *Bs.* navaditi; *Vd.* naſtaviti vabno jed; *Rg.* mamiti (cf. mamić), *Rs.* прикормить, прикармливать, приманить, примáнивать. — *pr. et fig.* Umizg, uśmiech, chętne z niemi obcowanie, to mężczyzny przynęca, i to iest dla nich, iak dla much słodycz, na którą się zlatuią. *Teatr.* 10 *b*, 65. Dziś pierwszy wzgląd bywa na mienie; sama uroda z cnotą nie przynęci. *Pot Syl.* 234. — *§. Przynękać *ob.* Przynukać. PRZYNĘCICIEL, - a, *m.*, przywabiacz, der Anlocker, *Rg.* mamaz, zamamitegl (cf. mamić). *Rs.* прикормщикъ. PRZYNĘTA, - y, ż.; ponęta, wab, powab *pr. et fig.* der Köder, die Lockſpeiſe, die Anreitzung, der Reitz, *Rg.* mama, zamama (cf. mamidlo,); *Rs.* прикормка прикормъ, примпрана, приманка, приманъ. Raz im tylko dać przynętę, to zawsze przylatywać będą. *Teatr.* 19 *b*, 33. — O przynętach ptasszych. Ktoby uczynił przynętę na ptaki na swym gruncie, a drugiby te przynęty popsował, abo ptaki przynęcone odegnał, abo na gotowych cudzych ponętach pomknął, zapłaci. *Stat. Lit.* 313. Ktoby czyie przynęty dziegciem abo czosnkiem podmazał . . . *ib.*, ptaśniczy gaik, polko, der Vogelheerd, Lockheerd. PRZYNĘTNY, - a, - e, - ie *adv.*, powabny, reitzend. Przynętnym pochlebſtwem utargowana łaska. *Krom.* 532. Nie piłrzyli Stoicy piani swoich przynętnemi kwiatkami; cały onych tok ma w sobie coś fałego. *Pilch. Sen liſt* 267.

PRZYNIELUBSZY, - a, - e, *subinvisus Mącz.*, ein wenig verhaſſt.

PRZYNIEŚĆ, przyniósł, *F.* przyniesie *cz. dk.*, Przynosić *ndk.*, Przynaszać, *Przynoszywać *Freq.*, *Bh* přinesti, přinaſſeti; *Slo.* přinaſſeti, prinaſſim; *Sr.* 2. pschinaſcj; *Sr.* 1. pschinucſcj, pschinoſcham, pschineſu, pschinoſchu, pschineßem, pschinoßem; *Vd.* perneſti, naperneſti, pernashati, priedperneſti, napreiperneſti, priednoſiti; *Slo.* doneſti; *Rg.* prinjèti, prinoſaim; *Cro.* prinásaam; *Rs.* принести, приносить, nieść co dokąd, zanieść aż do, bringen, z sobą przynieść, mit ſich bringen. Byś Homerem był, bądź wdzięcznym Maronem, Nie przyniesieszli, nie weźmiesz Maronie, Cyceronie. *Groch.* W. 566. Imiona tych, którzy chleb i wino do ołtarza przynoszywali, czytane przy mszy bywały. *Pim. Kam.* 144. Każdy rodząc się przynosi z sobą własnego sędziego, to iest sumnienie. *Stat. Num.* 2, 82. Sława dzieła iego bohatyrskie do naszych uszu

przynosiła. *Birk. Dom.* 24. Dzieci, iak się urodzą, do rąck przynaszamy, A lodem i wodami ich ciała stwardzamy. *A. Kch. W.* 260; zanosimy, niesiemy do rąk, hinbringen, hintragen zu den Flüſſen). – §. Przynieść kogo, przyprowadzić, einen bringen, herbeybringen, herbeyführen. Coż tu We Panuę tak rano przyniosło? *Teatr.* 10, 12, was hat ſie ſo früh hergebracht? Dali bógci kaduk go tu przyniósł. *Teatr.* 33, 19. Bóg cię przyniósł, a ia cię szukam. *Teatr.* 54 *c*, C. *d* 2, Gott hat dich hergeführt. Cóż to tu do nas We Pana przyniosło! *Teatr.* 30 *b*, 63. – §°. Roku tego przyniesiona była Helena Alexandrowi do Wilna. *Biel.* 435, przywiedziona. – §°. Przynieść co, zpowiedzieć co, wyrzec co, wyrazić, etwas (mündlich oder ſchriftlich) vorbringen. Tym podobne mowy i drudzy przynosili z żartem i śmiechy. *Bud. Ap. T.* 2. Królowie inszych rzeczy wszech obfitość maią, Samey prawdy tam do nich naymniey przynaszaią. *J. Kch. Dz.* 41. Mówmy naprzód co o Piotra S. zwierzchności, a potym o cnotach iego, co da Pan Bóg, przyniesiemy. *Sk. Kaz.* 571. Nie spodziewam się, żebym co pewnieyszego nad one, co o Rzpltey pisali, przynieść mógł. *Modrz. Baz.* 1. – §°. przynosić komu co, zofiarować mu co, einem etwas antragen, anbieten. Węgrowie Władysławowi króleſtwo swoie, a z nim zaraz i Elżbietę przynoszą, *detulerunt. Krom.* 549. Władysław przyniesionego sobie Króleſtwa od Czechow nie przyiął. *Krom.* 486.

PRZYNIEWOLIC. *F.* przyniewoli *cz. dk.*, przyniewalać *ndk.*, *Rs.* приневолить, приневоливать, przymusić, zwingen, nöthigen. Nikt woli człowieka przyniewolić nie może. *Pir. Pow.* 138. Sadził się, iakoby iednych chęcią zmyśloną zniewolić, a drugich przegrożkami, krzywdami przyniewolić sobie mógł. *Krom.* 33. Nie tylko nikogo przyłudzić, ale też snadź i przyniewolić nie mogli, aby się tego podjął. *Baz. Hſt.* 392. Często widać łzy w iey oczach; na twarzy znać przyniewolenie. *Teatr* 11 *c*, 15; przymus, gwałt, Zwang). PRZYNIEWOLNY, - a, - e, - ie *adv.*, niewolny, przymuszony, niedobrowolny, erzwungen, nicht gutwillig. Z przyniewolnego sługi nie chce bóg ofiary. *Pot. Arg.* 170.

PRZYNITOWAC *cz. dk.*, nitami przybić, annieten, krążek ten ma być czterema nitami do macicy przynitowany. *Jak. Art.* 2, 60, *et* 2, 301. Rękę mu przynitował do drąga. *Zebr. Ow.* 108, *dextera fixa eſt cuspide).* Hamon był Andromedę osądził zuchwały, Którą przynitowaną za ręce do ſkały, Abantowie upatrzył. *Zebr. Ow.* 100, *religatam.*

PRZYNOCIC *cz. dk.*, (*Etym.* nóta), przybrząkać, *adsonare. Mącz.*, przyśpiewać, mit Muſik begleiten, mitſingen, mit Geſang begleiten.

PRZYNOS, - u, *m.*, *Rs.* принось, (*Vd.* pernoshba, donosek, z przydatek). przyniesienie, przynoszona rzecz, das Dargebrachte. (*Bh.* přinoš newěstin, przenosiny). Będę się pytać o przynosiech waszych i o naczątku darów waszych. *Bud. Ezech.* 20, 40, o ofiarach waszych podnoszonych. *Bibl. Gd.*). Oblacya albo przynos chlebów, które prosforami nazywaią, na ofiarę. *Pim. Kam.* 143. PRZYNOŚCA, - y, *m.*, PRZYNOSICIEL, - a, *m.*, ktory co przynosi, *Sr.* 1. přinesěť, přinesnik, *Vd.* pernashnik; der Darbringer. Przynośca głowy Nerona. *Nar. Tac.* 2, 457.

PRZYNOT, PRZYNUT, - u, *m.*, przynócenie, przyśpiewanie, das Mitreinſtimmen, Mitſingen. Z niemi się zgadza każdy głos bez wyłączenia, Każdy się z melodyynym przynutem odzywa. *Przyb. Milt.* 85.

*PRZYNOŻKA, - i, *ż*, mały nożyk do obrzezowania winnic, rzezak, *scirpula Mącz.*, Rebmeſſer, Winzermeſſer, Gärtnermeſſer.

1. PRZYNUCIC *os.* Przynócić.

2. PRZYNUCIC *cz. dk.*, Przynucać, Przynuczać, PRZYNUKAC, PRZYNĘKAC, PRZYNUŻAC *ndk.*, PRZYNUKAWAC *freq.*, *Boh.* přinutiti, *Slo.* přinucugi, *Cro.* nanukávam, *Rs.* принудить, принуждать, przynaglić, przypędzić, przymusić, przyniewolić, (cf. Przynęcić), antreiben, nöthigen, zwingen. Prośbami posłów zwyciężeni, też i potrzebą Rzpltey przynuceni i przywiedzeni, nakazuiemy, aby ... *Vol. Leg.* 2, 609. On ie przynucił ktemu, iż wstąpili do niego. *Radz. Genes.* 19, 3. Nakoniec Egipcyanie przynuczali lud, aby tym rychley wyszli z ziemi. *Radz. Exod.* 12, 33. Wszytko złożyli nań, i powiedzieli, że przynuczeni a z muszenia musieli to czynić, co on chciał. *Eraz. ięz. H* 3. To na ten czas uczynił głodem przynuczony. *Eraz. ięz. Hh* 4 *b*, przyciśniony). Na złych nie chciał ostrości zażywać, chyba musem przynukany. *Chrość. Fars.* 200. Darmośmy nalegali, żeby mieysca szukał Bezpiecznego ucieczce, nikt go nie przynukał. *Min. Ryt.* 1, 154. Przynukawali Lota, mówiąc: witańcież, wywiedźcie się preca z miasta. *Radz. Genes.* 19, 15, przynękali go, 1 *Leop.*). Bez ceremonii i pompy godowey Samych niebianów za świadki przynużą. *Chrość. Luk.* 46. Przyszli starsi, przynukaiąc go, aby wstał. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 12, 17, przymuszaiąc go. 3 *Leop.*). Matka iego przynukała go, żeby bezbożnie czynił. 1 *Leop.* 2 *Par.* 22, 3, przymusiła go, 3 *Leop.*). Krzyk upominaiących ku bitwie, wrzask przynukaiących ku uciekaniu. 1 *Leop. Ex.* 37. Przynękaią mię, żebym ślub z Józefem przestąpiła. *Zyw. Jez. B.* Czynię, co się zumnieniu przynękanemu czynić należy. *Smotr. Nop.* 62. PRZYNUKA, - i, ż., *Slo.* přinúcenj; przymus, przynaglenie, der Zwang, das Nöthigen, Antreiben. Day za prośbą, bo musisz dać wszytko z przynuki, Czego prośba nie może, mogą luki puki. *Zegl. Ad.* 2. Tęgość uczenia zbytniego Nic do rzeczy czasem roi. Przynuki się umysł boi. *Kras. Liſt.* 190. Rzucaymy szkolne przynuki, Bądźmy sobie, krótkie chwile, Czuymy życie, trwaymy mile. *ib.*, *Psalmod.* 78. Xiądz dawał zbawienne nauki do ſkruchy, do żalu przynuki. *Teatr.* 46, 19. Piią bez naymnieyszéy przynuki. *Mon.* 69, 1041, nie daią się wcale prosić).

PRZYNERKI, - ów, *plur.*, *Anat.* die Nebennieren, Beynieren. Nérki maią ieszcze na powierzchney ſkronie swoiéy małe przynérki poosadzane, *renes succenturieti. Perz. Cyr.* 1, 42.

PRZYOBAWIAC się *rec. ndk.*, *subvereri. Mącz.*, ein wenig beſorgt ſeyn.

PRZYOBECNY, - a, - e, PRZYOBECNIE *adv.*, obecny, przytomny przy czym, gegenwärtig. Przyobecnie będący. *Vol. Leg.* 5, 170. (*Rs.* сприобщиться uczęſtnikiem być czego; сприобщити, сприобщати przybrać kogo, uczęſtnikiem go czynić, *oppos.* wyobcować).

PRZYOBIECAC, *F.* przyobieca *cz. dk.*, Przyobięcuie *pr.*,

Przychiecywać *frequ.*, przyrzec, verſprechen, zuſagen; *Sor.* 1. pjilubam, *ob.* przyślubić). Przyobiecałem mu, wieczorem tego dokończyć. *Teatr* 7, 47.

PRZYOBLEC, *F.* przyoblecze *cz. dk.*, Przyoblekać, Przyobliczyć *ndk.*, przyodziewać, przybierać, bekleiden, *pr. et fig.* Nagim był, a nie przyobłóczyliście mnie. *Bud. Math.* 25, 43. Gdy ku onemu dawnemu bechtyrowi przyobleczesz na się tę nieomylną zbroię Pańską, możesz być pewien każdego szczęścia swego. *Rey Zw.* 2[illegible] *b.* Młodzieńcy przyobłóczyli się w sławę i w szaty woienne. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 14, 9. Powiedzieliście wy, że się w Chrystusową sprawiedliwość przyoblekacie. *Hrbſt. Odp.* Q 7. Służebnicy dworscy zwykli obyczaie panow swych przyobłóczyć, i onych naśladować. *Kosz. Lor.* 70.

PRZYOBRAC, *F.* przyobierze *cz. dk.*, Przyobierać *ndk.*, przywziąć, obieraiąc kogo przyczynić do liczby obranych, *coopture. Cn. Th.*, noch hinzu wählen. *Wys. Aloy.* 484.

PRZYOBUC, *F.* przyobuie *cz. dk.*, w obuwie opatrzyć, *pr. et fig.*, Geſchühe (Schuhe und Stiefeln) anlegen. W pantofle przyobuty, *crepidatus. Mącz.* Stoycie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości, przyobuci w gotowości do ewanielii. *Gil. Kat.* 317. Z młodych lat się w dobre nauki przyobuli a ćwiczyli. *Kosz. Lor.* 76.

PRZYOBYCZAYNIEYSZY, - a, - e, *suburbanus*, nie owszeki grubych obyczaiów. *Mącz.*, ein wenig geſchliffen, fein.

PRZYOCCIC *cz. dk.*, przyocciać *ndk.*, octem przyprawić, mit Eſſig anmachen. Gardło gargaryzmami wypłokać wodą przewarzoną i trochę przyoccianą. *Syr.* 962.

PRZYOCHĘDOŻYĆ, *F.* przyochędoży *cz. dk.*, Przyochędażać *ndk.*, przydobić, ausſchmücken, putzen, ausputzen. Pańsko przyochędożony, *basilice ornatus. Mącz.* Wdała i przyochędażała się w swe szaty. *Leop. Judit.* 12, 15. Wnętrzny kościoł boga budować i przyochędażać chcę; przyydź Panie, a do końca sam hoyną ręką łaski twey przyochędoż mieszkanie swoie. *Sk. Żaz.* 458, *Warg. Wal.* 306. Konie kosztownemi rzędami krolewskiemi przyochędożone. *Bial. Poſt.* 167. PRZYOCHĘDOŻKA, - i, ż., ozdóbka, Putz, Zierrath. *Tr.*

PRZYOCIĘTNIEYSZY, - a, - e, *lentus. Krom.* 711, trochę powolny, odwlekaiący, etwas langſam, ſchläfrig.

PRZYODZIAC, *F.* przyodzieie *cz. dk.*, przyodziewać *ndk.*, *Bh.* přiobjiti, přiobjmati; *Vd.* preodeniti. *Rs.* пріодѣнть, пріодѣвать; *Eccl.* приодѣти, приодѣвать нагому нбѣдному одеждою; odzieżą przykryć przyoblec, nakryć, *pr. et tr.*, bekleiden, mit Kleidung bedecken, bedecken. Szaty z nich zdeymuią, i przyodziewaią żony swoie i syny swoie. 1 *Leop. Bar.* 6, 32. Patrząc nań, że był nie bardzo przyodziany, rzekł mu: nabierz co może pieniędzy, a poratuy chudoby swéy. *Papr. Ryc.* Nie było ubogiego w mieście, któryby się nie iéy szatami przyodział. *Sk. Żyw.* 1, 98. Przyodziewać kogo, odzienie dawać, odzieżą opatrywać, einen kleiden, ihm die Kleidung geben. Mnie powinna być posługą, bo ią karmię i przyodziewam. *Teatr* 52 *d*, 80. - §. *tr. et fig.* W kość słoniową, w złote ściany Móy dom nie ieſt przyodziany. *Hor.* 1, 292. Snieg na dwa łokcie wzwyż ziemię przyodział. *Papr. Ryc.* Twarz rumianym wstydem przyodziewa. *Paſt. F.* 57. Twarz smutkiem przyodziała, w smutku piękną była. *Hul. Ow.* 115. PRZYODZIEWA, - y, ż., PRZYODZIEŻ, - y, ż., PRZYODZIEWEK, - wku, *m.*, odziewa, odzież, odzienie, stroy, przykrycie, nakrycie, die Kleidung, Bedeckung. Nimfy w białym przyodziewku do stołu im usługowały. *Tr. Tel.* 6. Ług wrzący nakrywa się nie tylko wiekiem, ale też iaką przyodziewą wełnianą. *Jak. Art.* 1, 53. Ocet pawłócany z przyodziezy pawłocaney tego imienia sobie u nas dostał. *Syr.* 622. Wszystkie rzeczy przyodział swą barwą posępną, Cichość towarzyszyła przyodzieży takiey. *Przyb. Milt.* 122.

PRZYORAC, *F.* przyorze *cz. dk.*, Przyorywać *ndk.*, trochę zaorać, beackern, bepflügen, ein wenig einackern; *Sr.* 1. pjiwerać; *Rs.* пріѣ́ра́ть, пріора́ть, пріора́вать. Na ogrody gnóy rozwozić i przyorywać. *Zaw. Gosp.*

PRZYOSEK, - ska, *m.*, *Aſtronom.*, mieysce koło osi niebieskiey czyli ziemuéy, biegun, die Gegend um die Erdachſe herum, der Pol. Dwa są przyoski i dwa końce osi niebieskiey, ieden górny *polus arcticus*, drugi podziemny *antarcticus. Otw. Ow.* 69. Helice ieſt większy wóz z gwiazd u przyoska gwiazdnego. *ib.* 309.

PRZYOSTRY, PRZYOSTRZEYSZY, - a, - e, Przyostrzéy *adv.*, etwas zu ſcharf; *Ec.* пріо́стрь. Twe przyostre, me zaś przydobre serce dzieci nasze paszie. *Teatr* 30 *b*, 152 *et* 2, 49. To ku podziwieniu ieſt, gdy człowiek miękkiego życia z poltawy, przyostrzéy cockolwiek powie. *Pilch. Sen. liſt* 267.

PRZYOZDOBIC, *F.* przyozdobi *cz. dk.*, przyozdabiać *ndk.*, *Ben.* nareſiti, ureſitti, nakititi; *Cro.* nacsifrávam, naresujem; *Ec.* пре́укра́сити, пре́укра́шати; przyochędożyć, ozdobami przypiękrzyć, ausſchmücken, ausputzen, verzieren. Szpetną twarz cnotą przyozdobić może, Ale niecnocie gładkość nie pomoże. *Rys. Ad.* 61. Bóg świat utworzył, a człowiek przyozdabia go. *Karp.* 3, 58. Miłość przyozdobiła to wszystko. *Stas. Num.* 2, 58. Jeśli Pierydy moy przyozdobiły umysł dary swemi. *Bud. Cyc. ſtar.*

*PRZYPACHAC, *ob.* Przyorać.

PRZYPADAC, *ob.* Przypaść. PRZYPADEK, - dku, *m.*, *Bh.* případek; *Rs.* припа́докъ, (2. припа́докъ padaczka, kaduk). 1 a*) PRZYPAD, przypadnienie, gdy co przypada, das Einfallen, Eintreffen, Zutreffen. Znamiona i cuda wie przedtym niż bywaią, i przypady czasów i wieków. 1 *Leop. Sap.* 8, 8. - §. *Przypad, Przypadek, napad, napaść, das Ueberfallen, Anfallen. Nagłym przypadkiem nieprzyiaciela strwożeni do obozu biegli. *Warg. Cez.* 231. - § b) Przypadek, przygoda, trafunek, zdarzenie, der Zufall, der Fall, die Begebenheit, das Ereigniß; *Bh.* případ, připadnoſt, pad, přiběh; *Slo.* případ, náhoda, přihoda; (*Sr.* 1. łoß, pśipad, 2 los); *Cro.* perpadnoſt; *Vd.* priedpad, pergoda, sgoda, napergod, (*Vd.* perpad, 2 los, 2. przypadanie na co, przyzwolenie; *Dl.* padanye, pригoda; *Cro.* pripechenye, pripechànye; *Rg.* dogodjaj, dogodjenje (cf. dogoda), nenàcka, nenâda (cf. z nienacka); *Sla* dogadjaj; *Bs* nenadko; *Rs.* слу́чай, слу́ченїе, прои́шествїе; *Ec.* самобы́тное, самосо́дѣяннїе. Szczęśliwy, kto cudzym przypadkiem mądry. *Teatr* 42 *d*, 3. Przypadki przeyrzane lżeysze niż niespodziane. *Cn. Ad.* 975. Niespodziane przypadki przykrzeysze.

krzeysze. *ib.* 650. Nieszczęśliwy przypadek, *Ec.* жесточесмво. W przypadku przyiaciel może być poznany. *Teatr* 45 *b*, 46, w nieszczęściu. Gdyby kto z przygody, Zbiwszy o kamień nogę skaleczoną wprzody Zranił, to iuż przypadkiem będzie piérwsza rana, A zaś druga przypadkiem przypadku nazwana, *accidens et praeteraccidens*; (Chrysipp). *Min. Ryt.* 1, 311. Przypadek, przypadkowe zdarzenie się przygod, n. p. Musi wiele w życiu naszym dokazywać przypadek, ponieważ przypadkiem żyiemy. *Pilch. Sen. list* 2, 160. Czysty przypadek, traffunek, *Ec.* самослучай, самоключимность, самобытное, самоподвижение. Przypadkiem, przypadkowo, *Bh* mani; *Slo.* nahodau, nahodne, trefunkom (trefunkiem); *Sr.* 2. pschigodjeti, *Cro.* napetczo, iznenade, naszrechu; *Bs.* ujnenad, nehote, nenadno, s' nenadke; *Rs.* случайно; *Ec.* послу́чаю, самослу́чайно, самослу́чно. - Przypadek sprawy iakiéy, prawdziwy abo zmyślony, na przykład przyłożony, n. p. *posito casu. Cn. Th.*, der Fall, ein angenommener Fall, z. B. gesetzt den Fall. W przypadku, na przypadek, *Cro.* ako, im Falle. Od wszelkiego przypadku przyślę tu Arysta. *Teatr* 24 *c*, 87. auf allen Fall, auf jeden Fall, Sicherheits halber. Stał się przypadek na świat przy śmierci zbawiciela. *Sk. Dz.* 37, zadumienie). - §. Przypadek rzeczy iakiéy, PRZYPADŁOSC, - ści, ż. *Bh.* případnost, przymiot, przypadkowa iakość, *accidens*. zufällige Eigenschaft. Na wnętrzney własności przypadki zewnętrzne wspierzią się. *Karn. Kat.* 175. Na iednym gruncie może wiele przypadków usieść, na kamieniu może być białość i twardość, i wielkość. *Petr. Pol.* 52. Swiat stworzyć, t. i. ziemię, niebo, morza, i inne przypadłości na niebie i na ziemi. *Rey Zw.* 1. Chrystus wziął na się ciało ludzkie z wszystkiemi iego przypadkami. *Sk. Dz.* 559. Rozpowiedziałem to wszystkie przymioty i oddzielne przypadki, które temu służą, kogo prawym dworzaninem zwać mamy. *Gor. Dw.* 14. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieczą rozumiem tylko ogarnuiemy. *Hrbšt. odp. R* 2 *b.* Zwierzchnie osoby a przypadłości albo własności chleba i wina w sakramencie. *W. Post. W.* 214. Urodzenie, umieiętność i szlachetność, młodość i piękność, nie są tylko przypadłości. *Weg. Mar.* 1, 47. Dobre ć są kształty, ubiory i inne przypadki wedle świata tego, ale gdzie to wszystko rozumem a cnotą będzie ozdobione. *Rey Zw.* 68. - Przypadek choroby, symptoma. *Perz. Lek.* 59. Wszystko, na co tylko chory narzeka, a lekarz postrzega, bywa przypadkiem choroby. *Perz. Lek.* 59. - c) *Gramm.* Przypadek, przypadkowna odmiana zakończenia imion, *casus*, apadek, die Endung, Fallendung; *Crn.* prigba (cf. przygiąć); *Vd.* pregyb (cf. przegub), ishod (cf. wychód); *Cro.* namena; *Rg.* namjena; *Rs.* падежь. Polacy maią po siedm przypadków w każdéy liczbie. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 107. Piérwszy przypadek, *Slo.* menowatliwi, menugúcí, menowatliwec; *Vd.* immenuvav'z *Nominativus*. Drugi przypadek, *Slo.* rodilniwi, prinalasnugúcí, rodilniwec, prinalasnike, *Vd.* zhlavav'z *Genitivus*, *Rs.* ... родительный падежь; Trzeci przypadek, *Slo.* damatliwi, damatliwec; *Vd.* dajav'z, *Rs.* дательный падежь *Dativus*; Czwarty przypadek, *Slo.* jalowatliwi, jalowatliwec, *Vd.* toshuvav'z, (cf. tążyć), *Accusativus*; Piąty przypadek, *Slo.* wolatliwi, wolatliwec, *Vd.* pomilluvav'z (cf. pomilować), *Rs.* звательный *Vocativus*; Szósty i Siódmy przypadek, *Slo.* odberanliwi, odberagúcí, odberanliwec *Ablativus*; mestowni, mestowec, predstawni, predkladni, predkladugúcí *Localis*, *Praepositionalis*. nastrogowi, nástrogowec, towarisni, towarisliwi, towarisliwec *Socialis*; *Vd.* perstannuvav'z, sdrushuvav'z *Localis et Instrumentalis vel Socialis*), *Rs.* предложный, *Ec.* относительный *Ablativus*. Imię więcéy niż ieden przypadków maiące, mnogospadkowe, *Ec.* многопадежный, *Gr.* πολύπτωτος; *oppos.* единопадéжный, *Gr.* μονόπτωτος. Końcowe imion odmiana czyli przypadki na to są, ażeby właściwy stan wyobrażenia naszego według narodowego zwyczaiu malowały. *Kpcz. Gr.* 3, 43. PRZYPADKOWAC imiona, *cz. ndk.*, deklinować, decliniren, abwandeln. Bardzoby niezrozumiałą była mowa ludzka, gdyby wyrazy nie miały przypadkowania czyli deklinacyi. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 102. Przypadkowanie, deklinacya, *Bh.* obybla, obybatelka; *Slo.* obchilnost, obibatelka, obibnost (cf. ogiąć); *Crn.* prestarnost; *Vd.* pregybalshe; *Sla.* pregibanye; *Rs.* склоненïе. PRZYPADKOWNY, - a, - e, od przypadkowania grammatycznego, Declinations-, Casus-, Fallendungs-; *Bh.* obybatelný; *Rs.* падежный, склоня́емый. Odmiany przypadkowne. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 103. Niemasz języka, ktoryby iakożkolwiek nie wyrażał względów przypadkownych, *relationes casuum*. *Kpcz. Gr.* 1, 105. PRZYPADKOWOSC, - ści, ż., niepewność w zdarzeniu się, die Zufälligkeit, *Rs.* случайность. PRZYPADKOWY, - a, - e, PRZYPADKOWO, PRZYPADKOWIE *adv.*, *Bh.* případný, přibejný, nahodilý; *Slo.* náhodný; *Crn.* permirliv, perpadn, permirshi; *Vd.* permerliu, dogoden; *Bs.* nenadni; *Sla.* naprimer; *Rs.* случайный; *Ec.* припáдный, самоключный; z przypadku zdarzony, przypadaiący, przygodny, zufällig. Rzecz cale przypadkowa może się nigdy nie trafić. *Atok. Turk.* 187. Nie będę z tego kontent, co przypadkowie znaydę; ale umyślnie szukać będę. *Torz. Szlt.* 96. Przypadkowe dochody. *Atok. Turk.* 61. Przypadkowie nieszczęśliwym został. *Xiądz.* 46. - §. Przypadkowa śrzóba, osadzona na ślęplu, służy do wydobycia z kanału uwięzionéy głowy ślęplu, pla, szczotki etc. *Jak. Art.* 3, 312, t. i. od przypadku, auf den Nothfall, für den Zufall. PRZYPADŁOSC, *ob.* Przypadek. PRZYPADŁY, *ob.* Przypaść.

PRZYPĄDZAC, *ob.* Przypędzić. PRZYPAIAC się, *ob.* Przypoić się.

PRZYPAŁASZYC się *recipr. dk.*, pałasz przypasać, den Pallasch umgürten. Nie żeby kogo rąbał on się przypałaszył, Przynaymniéy żeby złego człowieka odstraszył. *Pocz* 488.

PRZYPALIC *cz. dk.*, Przypalać *ndk.*, *Bh* připaliti, připalowati; *Sr.* 1. pjipalam; *Dl.* prisgati (przyżegać); *Cro.* pripalyujem; *Rs.* припалить, припаливать; przyżegać, przypiekać, *adurere*. *Mącz.*, ein wenig anbrennen. Oleie przypalone, *empyreumatica*. *Kruml.* (*hy.* 326. Chleb w ogniu gwałtownym pieczony, skórę oboię miewa bardzo twardą, dla przypiekłości a przypalenia. *Cresc.* 158. Nie przypalay pieczeni. *Tr.* Jeśli wątroba zbytnie gorąca ieść, na ten czas krwi przysmaży i przypali. *Sak. pr.* 204. Papilot, papierek do zawiiania włosów dla przypalania.

Mag. Mſk. – §. przypalić, pałąc przyczernić, etwas bebrennen. Przypalić pale do wkopania. *Tr.* Słońce go przypaliło. *Tr.*, przyczerniło, die Sonne hat ihn verbrannt. - *Absolute*; Słońce przypala, *Tr.*, przypieka, parzy, die Sonne ſticht, brennt. PRZYPALONOŚĆ, - ści, ś., przywara, przypiekanie, das Angebrannte, das Verbrennen, die Verbrennung. *Tr.*

PRZYPAMIĘTAC *czyn. dok.*, do pamięci sobie przywieść, przypomnieć, ſich ins Gedächtniß zurück rufen. Jeśli to, na cóś iuż pozwolił sobie przypomniasz, to wprędce i to sobie przypamiętasz, o czymeś, żeś nie wiedział, dawno powiedział. *Bardz. Boe.* 102.

PRZYPANOSZYC *cz. dk.*, trochę spanoszyć, przybogacić, przypotężnić, etwas bereichern, mächtiger machen. Przemysł państwa Pomorskiego spadkiem przypanoszony, na Krakowskie państwo powołany był, *Pomeraniae acceſſione auctus. Krom.* 305. Huniada Władysław woiewodą Siedmiogrodzkim uczynił, a potym nad to Temeszyńskim przypanoszył starostwem, *auxit. ib.* 554.

PRZYPARCIE, PRZYPARTY, *ob.* Przyprzeć.

PPZYPARZYC *cz. dk.*, nieco poparzyć, ein wenig bebrühen, *Rs.* припарить, припаривать. (*Rs.* припарка kataplasma).

PRZYPASAC, *F.* przypasze *cz. dk.*, Przypasywać *frequ.*, Przypasuie *pr.*, *Bh.* připasati, připasowati; *Vd.* prepasati, prepasat; *Cro.* pripaszati, pripaſujem; *Dl.* pripaſati; *Rg.* pripassati; (*Rs.* припасти, припасать opatrywać w zapas, припасъ zapas): pasem przypinać, przywiązać co, angürten, umgürten. Czasem kobiety przypasowały sobie poduszkę na żywot, aby były miane za brzemienne. *Sax. Tyt.* 73. Wiatr nie tylko, żeby opończę z podróżnego zwiać miał, owszem ią ten do siebie tym więcéy przycisła i przypasuie. *Zrn. Pſt.* 53. Przypasawszy Dawid miecz olbrzyma na odzienie swoie, iął *kosztować, ieśliby zbroyno mógł chodzić. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 39. Miecz oboiętny przypasał do boku. *Tward. Wład.* 171. Szablę przypasał, i postawę ogromną, by trzech miał bić, kasał. *Papr. pr. D.* W Polszcze każdy szlachcic przypasuie szablę. *Pam.* 85, 1, 873. Skoro mieca swóy przypasę do boku, lękay się każdy. *Gęb. Hym.* 301. Nie przypasuy korda do boku, gdy do kościoła idziesz. *Birk. Kaz. Ob. K* 2. Przypasz każdy miecz do boku swego. *Radz. Ex.* 32, 27. Kmito, któryś oyczyzny bronił szablą nie raz, Masz powiedzieć, na kogoś przypasał ią teraz? *Teatr* 45 *d*, 77. Do ostrego pałasza kształtnie przypasany. *Tward. Wł.* 113. Naród ludzki woyny nie znał w ten czas, narody przypasywać szabli nie umiały. *Bard. Tr.* 552. Przypasane szaty rozpuszczaycie. *Otw. Ow.* 20, podkasane). Przypasanie, *ob.* Przypaſka.

2) PRZYPAŚĆ, przypasł, *F.* przypasie *cz. dk.*, Przypasać *ndk.*, przypasać trawę, zboże, dopuszczać aby owce etc. nadcięły, nadgryzły młodego zboża. *Wlod.*, abbüten, abweiden, etwas abfreſſen laſſen. Pod iesień zbuiałe oziminy przypasaią bydłem lub owcami. *Ryd.*

2) PRZYPAŚĆ, przypaśdź, przypadł, *F.* przypadnie *med. idntl.* Przypadać *ndk.*, Przypadywać *czſtl.*, *Bh.* připadnauti, připadati; *Slo.* připadám; *Sr.* t. pȷ̑ipadnu, pȷ̑ipadnuju; *Cro.* pripaszti, pripadam; *Rs.* припасть, припадать. – 1) *Neutr.* Przypadać, s paść przy kim, przy czym, neben einen hinfallen. Upadłem, a on też przypadł przy mnie. *Tr.* Do tych świętych mieysc ciałem przypadałem, i niegodnemi moiemi ustami ie całowałem. *Smotr. Ap.* 3. Nie uważywszy, iak wysoko woda przy grobli w stawie przypaść ma, nie możesz wiedzieć, iakiey grobli potrzeba. *Stroy. Staw. B b.* Sposób upatrzenia wysokości przypadnienia wody w stawie. *Stroy. B b.* - §. *aliter*; przypaść gdzie, zatrzymać się, stanąć, bleiben, nicht weiter eilen. Nasi przez kilka dni nieprzyiacioły, kiorzykolwiek w lesiech przypadli byli, wynayduiąc zabijali. *Krom.* 292. Wszystkim podobało się z elekcyą króla do czasu przypaść, *ad tempus supersedere. Krom.* 403. - § *transl.* przypadać na co, na kogo, z trafić na co, auf etwas fallen, ſtoßen, treffen. Jeśli na przeciwną fortunę przypadnę, to śmierć moia pewna. *Tward. Wład.* 60. Wszystek zmieszany, iakby wszystkie na niego nieszczęścia przypadły. *Hor. sat.* 30. Co przypadło na iednego, przypaść może na każdego. *Off. Sen.* 54, *cuiuis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt*). Przypada na kogo maiętność, z spada, es fällt einem eine Erbſchaft zu. Po śmierci Konrada, na Olbrachta miało wszystko przypadać. *Biel.* 434. Przypadłych rzeczy lekce nie waż. *Rys. Ad.* 54, spadkiem wziętych, odziedziczonych, ererbte Sachen. Jeżeli kto do rzeczy szczególne ma prawo, wtedy rzeczą przypadłą albo uroszczoną zowie się. *Gall. Cyw.* a, 4. Memu panu nayznacznieysza dostanie się cząstka, zaczym i z tych mnie łupów co przypadnie. *Teatr* a *b*, 8. - §. Przypada co, z zdarza się, przytrafia, trafia, es ereignet ſich, trägt ſich zu, begiebt ſich; *Vd.* priedpaſti, pergoditi se (*ob.* przygodzić się), se ſkasati, sgoditise, isozhitise, permeriti; *Crn.* permire se; *Cro.* dogadyatisze (*cf.* dogodzić); *Rs.* случиться, случáться, приключиться, приключáться, приключиться, случáется, случáется; *Ec.* ключáется, случáется. Była kometa, za którą przypadło ziemi trzęsienie; a drugiego roku mor wielki przypadł w Rzymie. *Lat. Kom. D* 4. Po dni kilku podróży nocleg przypadł im w lesie. *Karp.* 1, 67. Ratymus nad przypadłemi rzeczami pisarz. *Leop.* 3 *Esdr.* 2, 17. Ratym popisował przygodne rzeczy. *ib.* 2, 25, przypadkowe, potoczne, zufällig, was ſich zu ereignen pflegt; *Vd.* permerliu, dogoden; *Ec.* ключимый, принадлежащий, приключающий, случающийся. Szturm i wicher, im gwałtownieyszy przypada, tym prędzéy omija. *Klok. Turk.* Czego życzysz, przypaść albo chybić może. *Opal. sat.* 21, zdarzyć się, spełnić się, in Erfüllung gehen, eintreffen. Przypadnienia rzeczy od boga wiedzianey, uchronić się nie można. *Bardz. Boe.* 158. Człowieka dwie *przygodzie (*dual.*)* minąć nie mogą, iedna przypadła, druga przyrodzona. *Rey Zw.* 113 *b.* Przypadłe przygody są, rozmaite postrachy, iako gromy straszne, błyskawice arogie, pioruny, trzaskawice, potopy, ognie, grady. *ib.* 113. Pomierne życie było, pomiernemi też ziołki, bez trudnych przypraw, przypadłą chorobkę sobie snadnie uleczyli. *ib.* 60. – Przypadły, przypadkowy, przymiotny, nieistotny, zufällig, nicht wesentlich. Przypadłe przykazania boże są w ceremoniiach. *Hrbſt. odp. O o* 5. Te przypadłe rzeczy nie tak obowięzują sumnienie ludzkie, iako przykazanie boskie. *Hrbſt. odp. O o* 4 *q.* – §. *de tempore, ordine*, Przypada co na ten dzień, es iſt auf den Tag gefällig, fällt auf den Tag. Akt weselny przypadał poiutrze. *Kras. Pod.* 2, 50. Ce-

lebracya ich przypadywała każdego roku odmiennie, owego w ten dzień, a drugiego w drugi. *Smotr. Lam.* 140, *ib.* 114. W tych dniach spodziewam się przypadnięcia sprawy moiey. *Teatr* 9 *b*, 16. Na niego przypada koley. *Tr.* – §. Przypadać, przypadać do czego, z przygadzać się na co, godzić się, stosownym być, passen zu etwas, taugen, sich schicken zu etwas. Może ten klucz przypadnie, (probuiąc klucza). *Teatr* 21, 92. Nie chciał mi ustąpić konia przypadaiącego mi do maści. *Mon.* 65, 522. §. *tr.* Przypadać komu do myśli, do gustu, smaku, do serca, podobać mu się, być w iego guście, einem wohlgefallen, seinem Geschmacke, seiner Denkart entsprechen, nach seinem Herzen seyn, Cro dopádli, dopadem *placere*, dopadas *beneplacens*; *Vd* dopasti, se dobru sdeti *placere*; *Vd.* dopadenje, z upodobanie; *Vd* meni dopade, meni se lubi, z podoba mi się, chce mi się; *Vd.* dopadliu *iucundus*, dopadlivost *iucunditas*; *Cro.* dopasztise *placere*). Ludzie oświeceni mało znayduią takich, którzy im do serca przypaść mogą. *Zab.* 4, 148. Nie przypadł mi do serca urząd, ni osoba, Ten będzie moim mężem, kto mi się podoba. *Niemc. P. P.* 6. Możeby się innym nie podobała, mnie przypadła do serca. *Aras. Dos.* 37. Przypadł on ku sercu Neronowi, że z nim w swawoli grał o pierwszą *Nar. Tac.* 3, 20. Gdy się bardzo wsławił, i ludziom do serca przypadł, zazrzeć mu zaczęli. *Sk. Zyw.* 2, 84. Przypadła mi nad zwyczay do gustu. *Niemc. Kr.* 4, 193. Głod łatanie za kuchmistrza; potrawy mniey smaczne głodnemu żołądkowi przypadaią do gustu. *Pilch. Sen. list* 1, 128. Człowiekowi nadętemu buława hetmańska przypadła do smaku. *Pilch Sall.* 229. Bywamy kontenci z osob, do humoru nam przypadłych *Zabl. Roz.* 71. Częstym i miłym gościem u niey był, umiał iey do myśli przypaść. *Mon.* 65 71 Uciesne rzeczy, gdy są niespodziane, bardziey do myśli przypadaią. *Zab.* 12, 261. Postać więźnia tego bardzo b ła krolow przypadła. *Ustrz. Aruc.* 1, 194. Cnotą, nie rozpustnością przypadł sławnemu Scypionowi. *Pilch Sall* 229. Gdy w i dnym obrębie osiedli, acz różnego języka, trudno wyrazić, iak sobie przypadli i stowarzyszyli się. *Pilch. Sall.* 12. – *§. O kracach takich powiadaią, gdzie z synem ma, z rodzicem corka wspol *przypada*, A z podwoyney miłości pobożność się składa. *Zebr. Ow.* 253, *iungitur*, złącza ią się, mieszaią się cieleśnie) – §. 2) *Astr.*; przypadać do kogo, na kogo, rzucać się, miotać się, sich hinwerfen. Przyszedłszy przypadła do nog iego. proszą . . *Sekl. Mark.* 7. Przypadać, przybywać z prędka, przybiegać, przylatać, herbey stürzen herbey geeilt kommen Nagle wiatr gwałtowny przypadł od puszczy i z trzył dom. i *Leop. Job.* 1, 19. I ten zaledwie domowił, przypadł trzeci, i rzecze . . . *ib* 1, 17. Klerwal przypadł do Darwilla z iak naywiększym pośpiechem *Zab.* 14, 307. Gdzie słońce za rok, inne planety za trzy, inne za dwanaście dopędzaią, tam miesiąc przypada za dni dwadzieścia i siedm. *Lirk. Zam.* 7. – Przypadać na co, rzucać się na co, sich auf etwas hinstürzen. Muchy tać się na co, napadać, sich auf etwas hinstürzen. Muchy na ranę i ropę przypadaią *Sk. Ps. Wo.* Przypadać bez wieści na kogo, z napadać, einen überfallen Jawnéy bitwy zwieść nie chciał, tylko co z kątow na ni h przypadał. *Biel.* 299. Na tym był wielki hetman, aby także

na śpiące i na nieostróżne przypadł. *Birk. Podz.* 8. Prześladował mię wszędzie swoiemi przypadniami. *Niemc. Kr.* 3, 88, napaściami, Ueberfälle. – §. b) przypadać na co, przyzwalać, przystawać, beytreten, beyfallen, beypflichten, beystimmen; *Vd.* perpasti, z przyzwolić; *Vd.* perpad, z przyzwolenie; *Vd.* perpadliu, z przystaiący, przyzwalaiący). On na ich rady przypada. *Pot. Arg.* 21. Wszyscy na to przypadli, wszyscy chwalili ową radę. *Pot. Arg.* 31. Teraz mey rady posłuchaycie mało, Na którą mniemam, wszyscy przypadniecie. *Odym. Sw.* 2, *J* 4 *b*. Nie chciał na koniec przypaść na tę sprawę. Lecz iéy dał przecię łaskawą odprawę. *P. Kch. Jer.* 96. Wszyscy na tę sentencyą przypadli. *Birk. Dom.* 54. Na iedno Pompeius i Cezar był przypadł. *Warg. Cez.* 128, na iedno się zgodzili). Przypadnienie na iedno, *Ec.* присѣданіе́льство, приклоне́ніе или единомы́сліе. – §. c) *cum Accusat.* Przypadł śnieg zagony, pél szatę. *Tr.*, przykrył, bedecken, belegen, befallen. – §. 3) *Passive*; przypaść czym, przykrytym być czym, przytrząsionym, przyprószonym, mit etwas bestreut, bedeckt, beschüttet werden. Na ten czas wszystko było śniegiem przypadło. *Baz. Sk.* 39, beschneit. Widzi, iak twarz iego zbladła, Jak szata prochem i pelem przypadła. *Chrośc. Luk.* 245. Słońce promieniami wesołego czoła Wszystkie rosą przypadłe osuszyło zioła. *Otw. Ow.* 141. Do zbroi pleśnią przypadłych gwałtem się rzucili. *Tward. Wł.* 108. Berło ich i korona prochem śmiertelnym przypadły. *Birk. Zyg.* 8.

*PRZYPASKA, – i, ż., przęcska u pasa, *fibula. Mącz.*, eine Schnalle am Gurte; *Bh.* přípasek. PRZYPASUIE, *ob.* Przypaść 2).

PRZYPATRZYĆ się *recipr. dk.*, Przypatrzać się *ndk.*, Przypatruie się *pr.*, Przypatrywać się *frequ.*, z stałą uwagą patrzeć na co, zuschauen, aufmerksam beschauen, betrachten, *pr. et tr.*; *Boh.* přikauknauti, díwam se, díwávám se; *Sr.* 1. pjiladam, pjiladujem, pjiladuju, pjihladuju; *Rg.* prighledati; *Rs.* присмотрѣть, присматривать, смотрѣться, всмотриваться, всматриваться, насмотрѣться, насматриваться, поглядать, нагляда́ться. Temu, co się oplotł w kolo laski moiey, przypatrz się dobrze węża, i uważ go prawie, abyś go pewnie pomniał. *Zebr. Ow.* 394. Królowie z głosem trąby do miast wjeżdżaią, przez który oczy ludzkie ku przypatrowaniu się chwały a pompy swéy obracaią. *Zrn. Pst.* 249 *b*, *Crn.* naględ; *Rs.* нагляда́нка. Stany wielkie ciągną ku sobie oczy, a cokolwiek uczynią, pilnie się każdy przypatrza, tak że się słowo ich zataić nie może. *Kosz. Lor.* 22. Przypatrywać się dziwom. *Ryb. Ps.* 175. Nimfy Wiślne się przypatrzały. *Zbil. Chim. A.* 2. Nie iestem zbyt stary, iużem się iednak wielu scenom przypatrzył. *Kras. Pod.* 2, 167. Nie przypatrza się głęboko rzeczom, ale tylko zwierzchnie wgląda. *Petr Ek.* 89. Pierwéy *przypatrzwa się (*Dual.*, z przypatrzuy się), co się z nim dzieie. *Groch W.* 196. Kto się pilniéy a częściéy zbawiennym rzeczom przypatrzywa, zawżdy co osobliwego ukaże mu P. Bog *Hr'st. Nauk. U* 6 *b*. *Nieprzypatrzone są taiemnice P.ńskie. *Rey Ap.* 3, niedoyrzane kiem, unübersehbar. PRZYPATRZYCIEL. PRZYPATRZOWNIK, – a, z PRZYPATRZACZ, patrzacz, widz, spektator, der Zuschauer. *Cn. Th.* 881, *m.*, *substantiua haec nostra dici sunt.*

ſchauer; *Sr.* 1. pilhladwać; *Rs.* присмóтрщикъ. Staraymyż się, byśmy byli ku dobremu przykładowi przypatrzaczom swoim. *Gil. Pſt.* 38 *b.*

PRZYPCHNĄĆ *cz. idntl.*, Przypychać *ndk.*, pchaiąc przytłoczyć, przytrącić, hinzu ſtoßen; *Ross.* припихнуть, припихивать, припыжить, припыживать, притолкнýть, притолкáть, притáлкивать.

PRZYPĘDZIĆ, *Przypądzić, *F.* przypędzi *cz. dk.*, Przypędzać *ndk.*, przygnać, przyżonąć, *pr. et tr.*, antreiben, herbey treiben, wohin treiben. Przypędzenie, *Rs.* пригонъ, пригонка. – *fig.* przynaglić, przymusić, *Ross.* промурить; nöthigen, zwingen. Prosili Polacy Henryka, aby Brzetysława przypędził ktemu, iżby wrócił, co pobrał w Polszcze z kościołów. *Biel.* 51. Cyrces Ulissessowi towarzysze przemieniła w świnie, aż ią gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. *Biel. Sw.* 10 *b.* Oni go przypądzali prośbami. *Rey Pſt. T u* 2. Boiaźni mu przydał, aby go tym więcéy ku cnocie przypędził. *Kosz. Lor.* 90 *b.* Gdy Wanda nie chciała być małżonką księcia, chciał on to przez przypędzenie uczynić, i zebrał woysko przeciwko niéy. *Gwag.* 21, mus, przymus). Niektórzy się dobrowolnie, drudzy przez przypędzenie w moc dawali. *Biel. Sw.* 158. Miasta się wszędzie dobrowolnie dawały, a drugie przez przypędzenie musiały. *ib.* 160 *b.* PRZYPĘDZICIEL, - a, *m.*, przyganiacz, der Antreiber. PRZYPĘDZICIELKA, - i, *ż.*, die Antreiberinn. Hiſtorya ieſt ostrogą cnoty i przypędzicielką potomków do naśladowania przodków. *Stryik. pr.*

•PRZYPEŁNIĆ *czyn. dok.*, przyczynić, noch vollet machen; *Sr.* 1. pjepelnicj; *Rg.* pripunniti; *Rs.* приполнить, приполнять. Przypełnienie, *Rs.* прибавокъ, прибавочекъ, cf. przybawić.

PRZYPEŁZNĄĆ *czyn. idntl.*, Przypełzać *ndk.*, przyleźć, herbey kriechen; *Ross.* приползти, приползать. – §. przypełznąć. *ob.* przypłowieć.

PRZYPIĄĆ, przypiął, przypięli, *F.* przypnie *czyn. idntl.*, Przypinać *ndk.*, *Bh.* připnauti, připinati; *Sr.* 2. pſchipeſch; *Crn.* perklęniti; *Rg.* pripêti, pripinam, pripignam; *Cro.* pripinyam, pripelszem; *Vd.* perpehnit, perpognit, vpeti, vpnem, vpirati, nakopzhati, sakopzhati, persshnolati; *Rs.* прибить, прибивать, прикрючить, прикрючивать, наколóть, наклáдывать, уколóть, укáлывать; śpilką lub sprążczką do czego przyłączyć, przyśpilkować, anz heften, anſtecken, anſchnallen. Bliźnięta te tak do siebie podobne były, że im rodzice znaczki przypinali, chcąc ich rozeznać. *Teatr* 3, 12, Kazali nam ostrogi poodpinać, a przypiąwszy ie, i wsiadłszy na konie, precz iechali. *Warg. Radz.* 342. Włosy w górę przypiąć grzebieniem. *Teatr* 19 *c*, 3. Rogi komu przypinać. *Teatr* 15 *c*, *B*, einem Hörner anſtehen; *ob.* róg). Przypięty, *Rs.* накладный. Przypinanie, przypięcie, *Rs.* прикóлка (*ob.* Przykłóć); *Bh.* připonka hąſtka). Do czego to przypiąć, czyli przyczepić? *hoc non quadrat, non congruit*, cf. niekładne. – §. Przypinać poprzegu, z przybierać, den Gurt enger ſpannen. – *tr. fig.* przypinać komu poprzegu, z uymować go w kleszcze, einen kürzer faſſen, in die Enge treiben. Azaż nam raz zli przypinali poprzegów? *Ryb. Ps.* 123. Zawzięli się, by Turkom poprzegów przypięli. *Rat. Pob. B ij.* – Do takowych kondycyy bardziéy Matysska potrzeba, aniż dobrowolna chęć

przypinała, *pertrahebatur. Krom.* 700, przypędzała, ſie trieb ihn dazu an. – Przypinać się do czego *rec.*, Przypaiać się, przypiiać się, przyczepić, mocno się wrywać i trzymać, ſich feſt an etwas anhängen. (*Bs.* pripetise, uspetise *ascendere*, *ob.* wspinać się; *Cro.* pripetilossye, *accidit*, *contigit*). Chart, gdy zwierza dopada, to się do ucha przypnie, to do boku zwierza. *Przyb. Luz.* 82. Właśnie iak piiawka wygłodzona do ſkóry, tak on przypiął się do mnie. *Mon.* 70, 66. – *Similiter*; Wszyſtkie dzierżawy Polſkie, które od Elby, aż do Odry rzéki przypięły się. *Krom.* 115, które się aż o Odrę oparły, die ſich bis an die Oder lehnten, erſtreckten.

PRZYPIĆ, *F.* przypiie *intr. dk.*, przypiiać *ndk.*, *Bh.* připiti, připijeti; *Sr.* 1. pjipicj, pjipiwam; *Rs.* припить, припивать; pełnić do kogo, pić w czyie ręce, einem zutrinken. Miło szaleć, kiedy czas po temu, A tak bracia, przypiy każdy swemu. *J. Kch. Dz.* 223. *Propino*; przypiiam, piię do kogo. *Mącz.* – §. *Recipr.* Przypiiać się do czego, przypaiać się, przypinać się, przyſsać się, ſich einſaugen, anſaugen, feſt anhängen an etwas. Piiawka, gdzie się przypiie, tam trwa, póki nie zginie. *Zab.* 14, 267. Kleszcz robak lecie koniom tak się przypiia, aż się krwią ich nasyci, że się rozpuknie. *Syr.* 1487. – §. Przypiiać się piwu, winu, wprawiać się, przyzwyczaiać się do piwa, wina. *Włod.*, ſich an ein Getränk gewöhnen, ein Getränk durchs Trinken gewohnt werden; cf. przyiadać się potrawie).

PRZYPIEC, przypiekł, *F.* przypiecze *cz. dk.*, Przypiekać *ndk.*, *Rg.* pripecchi; *Cro.* pripechem, pripekelszem, zapéchem; *Rs.* припечь, припекать; nie bardzo piec, trochę przygrzewać, przywarzyć, przyprażyć, ein wenig röſten, braten, brennen. Przypiekane cebule. *Hor. sal.* 219. Do nasolenia ryb lepsza ieſt od kopalnéy warzona sól, osobliwie przypiekana. *Kluk Kop.* 1, 172, cf. przyrumienić). Małdrzyki przypiekane. *Haur Ek.* 86. Ostrygi przypiekane. *Lel.* Skoki przypiekać, *ob.* ſkoki). Przypiekanego, przywarzonego co, wczoraysza potrawa. *Cn. Ad.* 15, etwas Aufgewärmtes. Przypiekane, przywarzane rzeczy niesmaczne. *Cn. Ad.* 976, powtarzane). – §. Włosy przypiekać, żelaskiem przypalić, die Haare brennen. Przypiekać włosy u fryzera, albo żelazną łopatką rozgrzaną, albo żelaskiem okrągłym, albo żelaskiem do papilotów. *Mag. Mscr.* Żelasko do przypiekania włosów, *Rs.* припекáтельныя щипцы. Włosy ciepłym żelazem przypiekane, utrzymuią kędzior. *Perz. Lek.* 15. – §. Twarz od słońca przypiekła. *Przyb. Luz.* 161, przypalona, przyczerniona, verbrannt, geſchwärzt; *Crn.* perpęka sonze, z dopieka, piecze słońce). – §. b) *fig. tr.* przypiekać komu oczy, przypiekać, przynaglać, *urgere*. *Mącz.*, przyſkwierać, einem zuſetzen, warm machen. – §. Przypiekło to na niego. *Tr.*, przy nim się wina tego została, das blieb auf ihm ſitzen. – *Recipr.* Przypiekać się, z dosyć się wypiec, miernie upiec, ziemlich ausbacken. (*Cro.* pripechasze *accidit*, pripechanye *casus, eventus*). Niezdrowy ieſt chleb między węglem pieczony; abowiem z stron wnet się przypiecze, a w środku surowe ciasto zostanie. *Cresc.* 159. – §. Przypiec się do garka. *Tr.*, przywrzeć, anbrennen, z. B. an den Topf.

PRZYPIECEK, - cka, *m.*, miejsce przymurowane do pieca, *Ec.* припéчекъ, шесмóхъ; die Beymauer bey

einem Ofen, der Hinterofen. Ocet w zimie na piecu piekarnym abo na przypiecku kaflowego pieca postawić. *Syr.* 984. Na piecu, czyli na przypiecku kociołek i garczki stały. *Jabł. Ex.* 168. Że mu głodno i chłodno, że go nędza trapi, Nie dba o to, gdy sobie na przypiecku chrapi. *Zab.* 11, 187. Dziecko tam iedno na przypiecku spało, A drugie przy nim płakało. *Kniaź. Poez.* 2, 228. - PRZYPIECZĘTOWAĆ *cz. dok.*, *Bh.* připečetiti; *Rs.* припечатать, припечатывать (z. przydrukować; припечатка przypieczętowanie); pieczęcią przycisnąć, anſiegeln, mit dem Siegel aufdrücken. Boię się, żeby nan tey intercyzy nie przypieczętowano na piersiach. *Teat.* 31 *b*, 113, by nas za nią nie piątnowano). PRZYPIEKANKA, -i, *ż.*, torcik, eine kleine Torte. Czynią kucharze z ryżu przypiekanki abo tortele. *Syr.* 1001. PRZYPIEKŁO, -a, *n.*, PRZYPIEKLE, otchłań piekielna, okno piekielne. *Cn. Th.* 649, *Crn.* temniza (cf. ciemnica), der Höllenſchlund. PRZYPIEKŁOŚĆ, -ści, *ż.*, przypieczenie, nieco mocne upieczenie, ein etwas ſtarkes Anbacken. (*Rg.* pripék *aeſtus feruidus*; *Cro.* pripèk *feruor ſolis*; *Rs.* припёка mieysce przypieczone, mieysce nasłonecznе; *Ec.* нагрѣвъ, жаръ, зной, горячесть żar). Chléb w ogniu gwałtownym pieczony, ſkórę oboią miewa bardzo twardą dla przypiekłości a przypalenia. *Cresc.* 158.

PRZYPIĘKNIĆ, PRZYPIĘKRZYĆ *cz. dk.*, Przypiękrzać *ndk.*, *przyochędożyć, zieren, ausputzen. Śliczną twarz niech przypięknią wſtydliwości wzory. *N. Pam.* 11, 244. Często w chłodnym cieniu przypiękrza się w róże. *Przyb. Ab.* 138. Język mądrych przypiękrzy umieiętność. *Bud. Prov.* 15, 2, *Leop. Syr.* 45, 4.

PRZYPIELAĆ, *ob.* Przypleć. PRZYPIERAĆ, *ob.* Przyprzeć.

PRZYPIERZCHNĄĆ *neutr. idntl.*, przyprószonym być, bestreut ſeyn mit etwas. *Obsita squallore veſtis*, szata pleśnią a plugaſtwem przypierzchła. *Mącz.*

PRZYPIERZYĆ, *F.* przypierzy *cz. dk.*, Przypierzać *ndk.*, pierzem czyli piórami przyozdabiać, befiedern, mit Federn ſchmücken. Dziś pan ociec gdy widzi, iż ma łótek świeży, Sobie, także pachołku, magierkę przypierzy. *Papr. pr. E* 2. Zawsze pokusa przypierza. *Pot. Arg.* 283.

PRZYPIĘTY, *ob.* Przypiąć.

PRZYPIEWAĆ *cz. ndk.*, *Crn.* perpęiti, perpojém; *Ross.* припѣвать, припѣвамъ; przyśpiewywać, śpiewać przy czym, z kim, mitſingen, mit Geſang begleiten. Śpiewaycie, hucacie, a przypiewaycie, przypiewaycie Jehowie cytarą i głosem przypiewania. *Bud. Ps.* 98, 5, *et* 80, 4. To co mnie dziś przypiewasz, sobie zaśpiewać mogłeś. *Smotr. Ex.* 16. PRZYPIEWEK, -wku, *m.*, przyśpiewywanie, das Mitſingen, begleitender Geſang. Uprzedźmy oblicze Jehowy wyznawaniem, w przypiewkach krzyczmy iemu. *Bud. Ps.* 95, 2, psalmy śpiewaymy. *Bibl. Gd.*). Moc moia i przypiewek ieſt bóg. *Bud. Ps.* 118, 14, pienie, pieśń). - §. 2) Przypiewek, *Epodon*, n. p. Horacyusza. *Hor.* 1, *praef.* Jan Libicki czterý księgi pieśni Horacyusza i Przypiewek przełożył. *ib.*, *Kniaź. Poez.* 3, 229.

PRZYPIĄĆ, *ob.* Przypić.

*PRZYPILIĆ *cz. dk.*, *PRZYPILAĆ, *Przypilować, :PRZYPILNOWAĆ *contin.*, *Bh.* připiliti, doglądać, przyźrzeć, dozorować, oko mieć nad czym, uważać, baczyć, fleißig

abwarten, Acht geben, Acht haben, achten. Mamka, iako nie o swém, tudzież będąc naiemniczką, nie przypiluie, ani się starać będzie, aby się dziecię dobrze miało. *Glicz. Wych. D* 3. Ociec każdy przypiluie w tym, aby syna za młodu na naukę oddał. *ib. L* 3. Sama przypila pracy, *opus exigit. Zebr. Ow.* 355. Stanął tam z bracią, aby przypilowali tych, którzy robili w kościele. *W.* 1 *Ezdr.* 3, 4. Ty, który sprawuiesz lud Izraelſki, racz przypilić. *Leop. Ps.* 79, 1. Wysłuchał mię bóg, i przypilił głosu prośby moiéy. *Leop. Ps.* 65, 19. I przypilił Pan a usłyszał. 1 *Leop. Mal.* 3, 16. Wysłuchay boże modlitwę moię, a nie wzgardzay żądania mego; przypiłuy mi, a wysłuchay mię. 1 *Leop. Ps.* 54, 1-3. Trudnéy ostatecznéy chwile Przypiłuy nas w boskiéy sile. *Kanc. Gd.* 228, opiekuy się nami). Ogłos iéy żałobliwy słyszeć się dał, a iuż iéy Bóg przypilał mściwy, *quam iam deus ultor agebat. Zebr. Ow.* 371, dokuczał, dogrzewał, zuſetzen. - §. *Imperson.* Troszkę mi przypililo; ſtrasznie mi było przykro czekać. *Teatr* 28, 32, pilnie mi było, ich hatte dringende Geſchäfte, hatte keine Zeit; cf. mieszka mię).

PRZYPINAĆ, *ob.* Przypiąć. PRZYPINKA, -i, *ż.*, przypiętego co, etwas Angeheftetes, Angeſtecktes. Naypięknieyszy ſtróy szpecą przypinki dziwaczne. *Dmoch. Szt R.* 82.

PRZYPIORSEK *Tr.*, *ob.* Przedpiersień.

PRZYPIS, -u, *m.*, PRZYPISEK, -sku, *m.*, *Bh.* přípis; (*Rs.* приписъ przysądzenie); *Rs.* приписаніе; przypisanie komu dzieła, dedykacya, die Zuſchreibung, Zuſchrift, Dedication. Przypisanie *Gornickiego* Nayiaśnieyszemu Panu. *Gor. Dw. ded.* - §. b) Przypis, przypisek, dopisana annotacya, obserwacya, die Beyſchrift, Anmerkung, Note, Gloſſe; *Vd.* perpisamu, ravenpismu, navanshanje, nasnaminuvanje, opomenenje; *Cro.* znamlànye; *Rs.* приписка, замѣчаніе. Przypisy do Grammatyki zamykaią obszernieyszą naukę, wraz z natrąceniem sposobów uczenia dzieci. *Kpcz. Gr.* 1, 11. Przypiſki, co Łac. annotacyami zowią. *Bud. Bibl. praef.* Patrz w przypiſkach. *Kosz. Cyc.* 207. - §. 2) *Jurid.* Summa albo zapis żonie od męża uczyniony, przywiankiem, przypisem nazywa się. *Oſtr. Pr. C.* 1, 207, eine Verſchreibung, die der Mann ſeiner Frau macht. - §. d) Przypis, Przypisek, przypisanie, przypisowanie komu czego, przyczytanie mn. *Cn. Th.*, die Beymeſſung, Zuſchreibung, Zurechnung, Beſchuldigung PRZYPISAĆ, *F.* przypisze *cz. dk.*, Przypisywać *frequ.*, Przypisuie *cz. ndk.*; *Bh.* připſati, připiſowati; *Slo.* připiſugi; *Sr.* 1. pjipißam, pjipißuyu, pjidßpu, pjidzpu; *Crn.* perpishem; *Vd.* perpisati, dopisati, premerjati (cf. przymierzyć); *Dl.* prikasati; *Cro.* pripiszati, pripiſujem; *Ross.* приписать, приписывать, вмѣнить, вмѣнять; przypisać co do czego, dopisać, pisząc dodać, hinzu ſchreiben, noch hinzu ſetzen in einer Schrift. Nie byłem do roty żadnéy przypisany. *Mat. z Pod. A* 3, enrollowany, einrollirt. Przypisuię do reiſtru fałszywie, *imputo. Cn. Th.* Przypisany, uczyniony, nie urodzony szlachcic abo mieszczanin, *adſcriptitius. Cn. Th.*, przybrany (*ob.* schartabellus). - §. b) Przypisywać komu iakie dzieło, z dedykować, ein Werk zueignen, zuſchreiben. Przypisywać księgi, ieſt zwyczaiem autorów, na znak wdzięczności dobrodzieiom swoim.

Leszcz. praef. - §. c) przypisywać sobie albo komu co złego, dobrego, z przyczytywać, beymeſſen, zuſchreiben, zurechnen. Przypisować komu co, iest to przywłaszczyć mu. *Mon.* 75, 132. Przypisować komu sprawę cudzą, iest to głosić, iż on iest iey skutkuiącą przyczyną, chociażby nie był iey sam sprawcą. *Mon.* 76, 38. Umiętnościom winniśmy przypisować rosskoszy życia nayprzyiemnieysze. *Zab.* 7, 4. Bitwę przez Warrona przegraną zgniewanym bogom, a skromność obyczaiom iego przypisowano. *Warg. Wal.* 134. Bogatemu wszystko przypisuiemy. *Cn. Ad.* 31. Bogu to przypisać trzeba. *Zegl. Ad.* 23. PRZYPISNIK, - a, *m.*, który na iakie dzieło przypisy robi, *commentator*; *Sr.* 1. pijibipicjer; *Ec.* припискамъ. Przypiśnik Kadlubka żył pod Kazimierzem Wielkim. *Nar. Hist.* 2, 258 *et* 201. PRZYPISNY, - a, - e, *Rs.* приписный, dopisany; eingeſchrieben, eingetragen. Przypisne linije w notach muzycznych nazywaią się linijki pod rygami na notach przypisane. *Mag. Mscr.*, *oppos.* górne linije). Przypisne, - ego, *n.*, *Subst.*, zapłata od wpisu, Einſchreibegeld. Dobra duchowne od wszelkich ciężarów żołnierskich, stacyi, wydawania chlebów, hyberu, przypisnego, stanowisk, noclegów uwalniamy. *Vol. Leg.* 5, 627. - §. b) Przypisny list. *Teatr* 49, dedykacyjny, Zueignungsſchreiben.

PRZYPISZCZEĆ cz. *dk.*, przypiskać, przypiskować *ndk.*, przy czym piszczeć, na piszczałce wtorować, dazu pfeifen. Kozy po odłogach, iak pastucha goni, w fletnią przypiskaiąc; *structis cantat avenis. Zebr. Ow.* 23.

PRZYPŁACIĆ *med. dk.*, Przypłacać *ndk.*, *Bh.* připlaceti, przycierpieć za co, przypokutować, etwas büßen, Noth und Unannehmlichkeit genug dafür leiden. Drwa rąbane gdyby kto kradł, tedy tego u prągi chłostą przypłaci. *Szczerb. Sax.* 111. Przypłacisz tego, przesiądzieć tego; stanieć to kością w gardle. *Cn. Ad.* 976. Byś ieno tego nie przypłacił. *Cn. Ad.* 53, byś ieno tego nie żałował; na rzeź cię byśku chowaią, przetoć dobry obrok daią). Lud ubogi przypłacał zawsze ambicyą i niesprawiedliwość panuiących. *Nar. Hist.* 3, 264. Ow duszą, a ten skórą przypłacać muszą. *Falib. O.* Przypłaci mi tego życiem. *Teatr* 18, 118. Boię się, bym tey rozpusty grzbietem nie przypłacił. *Cn. Th.*

PRZYPŁAKAĆ, *F.* przypłacze *med. dk.*, Przypłakiwać *ndk.*, popłakiwać, *afflere. Cn. Th.*, mit weinen.

PRZYPŁASKI, - a, - ie, nieco płaski, ein wenig flach, *Ec.* приплоскъ. PRZYPŁASKONOSY, - a, - e, trochę przypłaszczonosy nos maiący, *subsimius. Mącz.*, etwas flachnäſig PRZYPŁASZCZYĆ *cz. dk.*, *Rs.* приплюснуть, приплющивать, trochę płaskim uczynić, etwas flach machen, flach drücken. Tupetu przypłaszczyć, pudru nie wiele. *Teatr* 10, 4. Azyatyk pospolicie nosa przypłaszczonego. *Zool.* 287.

PRZYPŁATAĆ *ob.* Przypleść.

PRZYPLĄTAĆ *cz. dk.*; *fig. tr.* przymieszać, hinzumiſchen. Nawet przy dobrych obyczaiach i przymiotach przypląta się drugdy co cierpkiego. *Pilch. Sen. Gn.* 251. Niech się do cnoty przyplącze leniſtwo, natychmiast co ma w sobie naywybornieyszego, utraci. *Pilch. Sen. list* 2, 96. Zgon nie zna udręczenia; a gdyby też i przyplątała się boleść, tedy w samey krotkości ma kęs pociechy. *ib.* 2, 250.

PRZYPŁAWIĆ, *F.* przypławi *cz. dk.*, Przypławiać *ndk.*, *Bh.* připlawiti, wodą przystawić, heran flößen, etwas herbey ſchiffen, auf dem Waſſer herbey ſchaffen. Tam drzewa dosyć, a gdzieby skąpo było, tam przypławić wodą. *Star. Vot. D.* Przypławienie drzewa, *Rs.* пригонъ, пригонка. Tam swoię przypławił flottę. *Pot. Arg.* 484. Przypławiwszy łodzi do brzegu, wszystko opuściwszy, szli z nim. 1 *Leop. Luc.* 5, 11. Przypławił łodzie do ziemi. *W. Poſt. W.* 2, 106. - *fig.* Mało takich, których przedłużona starość bez uprzykrzenia do śmierci przypławiła. *Pil n. Sen. list* 2, 29. - §. Przypławić się, z przypłynąć, herbey geſchwommen kommen, *Vd.* perplavati, *Bh.* připlawiti ſe. Pomyślnemi wiatrami i wodą zdarzoną Przypławił się do miasta Apollinowego. *Otw. Ow.* 536, *Dmoch. Jl.* 136. Tu się przypławił do ciebie z krain pogańskich, iako do miasta swego. *Rey Pſt. Rr* 5, *ib. Gg* 2, *ib. Gg* 5. Przypławili się na łodzi, bo nie daleko byli od brzegu. 1 *Leop. Joan.* 21, 8. - *fig.* J Rzeczypospolite maią początek swoy, maią średni wiek, maią starość, a za starością do śmierci i końca przychodzą; zawżdy iednak rzecz iaka musi być, przez którą się do tego końca przypławią. *Gor. Hel. b* 3.

PRZYPŁAZAĆ *cz. dk.*, przyłazić, herbeykriechen, *Bs.* priplaziti, doplaziti, *Cro.* priplazújem.

PRZYPLEĆ, *F.* przypiele *cz. dk.*, Przypielać *ndk.*, trochę przepielać, ein wenig ausjäten. *Tr.* Przypiel te zagony. *ib.*

PRZYPLENIĆ *cz. dk.*, (*Etym.* plon), przymnożyć, vermehren. Jeśliżon kiedy wskóra, ieśli bogowie łask mu swych przyplenią. *Chroſć. Fars.* 121. Byſtrym do Psychy opuszcza się lotem (Kupido), Z miłą nowiną, że bogiń przyplenił. *Morszt.* 98

*PRZYPLĘSAĆ *cz. dk.*, Przyplęsować *ndk.*, n. p. Przyplęsowali rękoma swemi. 1 *Leop. Jer.* 5, 31, przyklęſkowali. 3 *Leop.*, Beyfall klatſchen, *Ec.* приплескую, приплещу руками. (*Rs.* приплясывать tańcyć przy czym).

PRZYPLEŚĆ, przyplotł, *F.* przyplecie, przyplotę *cz. dk.*, przyplatać *ndk.*, *Vd.* perpleſti, *Bs.* pripleſti, *Cro.* priplechem, *Rs.* приплесть, приплетать, plotąc do czego przyłączyć, anflechten, hinzuflechten. Wino do tyczy przypleść *maritare. Mącz.*

PRZYPLESNIEĆ *niiak. dk.*, nieco zapleśnieć, beſchimmeln, *Crn.* perhniti, perhnem.

PRZYPŁODEK, - dku, *m.*, *Bh.* připlodek, *Rs.* приплодъ, *Ec.* приобрящя, полъза, плодъ, хорысть, co się przypłodziło, przyrodziło, przychowek, Zuzucht, junger Zuwachs. Różne przypłodki bydła rozlicznego bogacą rolnika. *Otw. Wirg.* 418, *foetus pecorum.* Płacą dziesięcinę z przypłodku stada corok srodzonego. *Paszk. Dz.* 121. - *fig.* Czy to rozumiesz niegodny wyrodku, Że iuż nie mogę więcey mieć przypłodku, I urodzić ci pocacziwszego brata? *Morszt.* 73, więcey dzieci). - *tr.* Patrzy gdzieby dobrodzieyſtwo łożyć z takim pożytkiem, żeby to z przypłodkiem i bez trudności wrócić się mogło. *Gor Sen.* 231, z lichwą, z procentem). - b) przypłodek, benkart, pokrzywnik, nieprawego łoża, ein unnatürlicher Sohn. Bogdan, przypłodkiem będąc Alexandra, prawdziwym synem czynił się, *nothus filius. Krom.* 579. Jana Illuminda niektórzy Zygmunta cesarza przypłodkiem być mniemali, *ob eo genitum esse. Krom.* 554. PRZYPŁODKOWY, - a, - e, od przypłodzenia, *Ec.* приплодный, Vermehrungs-, Mehr-. Grosz przypłodkowy. *Jag. Gr. B.*, der Kindergroſchen. PRZYPŁODZIĆ, *F.* przypłodzi *cz. dk.*, przypła-

dzać *ndk.*, *Ec.* приплодить, приплодяю, припложить, płodu przyczynić, przymnożyć, vermehren, noch mehr hinzu erzeugen. Owiec u mnie na polach Ruskich tysiąc chodzi, Tyle drugie z nich co rok iagniąt się przyplodzi. *Sim. Siel.* 17, przyrodzi się, wächst zu.

PRZYPŁOWIEC, *F.* przypłowieie *neutr. dk.*, trochę spełzniać, na płowy kolor poyść, etwas die Farbe verlieren, verſchießen, gelblich werden. *Flava Ceres* podpalale, przypłowiałe albo spłowiałe żyto. *Mącz.*

PRZYPŁYNĄĆ, *F.* przypłynie *med. idntl.*, Przypływać *ndk.*, *Bh.* připlauti, připlynauti, připlowati; *Dl.* dopliváti; *Vd.* perplavati (cf. przypławić), perlodjati, nalodjati; *Sr.* 1. pjiplewam; *Ross.* приплывть, приплывать, wodą przybyć, płynący stanąć, herbey geſchwommen kommen, heran ſchwimmen. Sam ledwie pływaiąc do brzegu przypłynął. *Sk. Dz.* 884, *contr.* *przypłył. *Stryik. Gon. O.* - §. *fig. tr.* Co to We Panu do głowy przypłynęło, ni z tego ni z owego porzucić chorągiew? *Teatr* 24, 87 *Czart.*, co ci przyszło do głowy, was iſt dir eingefallen, woher dieſer Einfall). Na oſt. tku coś im do głowy przypłynęło, wzięli mi trzewiczek i nim moie zdrowie spełniali. *Teatr* 10, 44.

PRZYPOCHLEBIĆ, *F.* przypochlebi *Jntr. dk.*, Przypochlebiać *ndk.*, Przypochlebuie *Pr. kont.*, pochlebſtwy przymilać, Schmeichelegen vorſagen, *Cro.* prilizavatisze (cf. przylizać), *Rs.* приласкать, приголубить, приголубливать. Pozwol mi, iżbym się tu nie co dłużey pobawił, nie dla przypochlebiania uszom twoim, ale . . . *Pilch. Sen. łask.* 89. Przypochlebuię *supparasitor. Mącz.* Ktoſkolwiek ieſt, co w pierwszey lat kwitnących dobie Utopiony w szkle marnym przypochlebiasz sobie, Nie wierz zdradliwym nętom obłudney poſtaci. *Nar. Dz.* 3, 76. - §. *Recipr.* Przypochlebiać się komu, do kogo, *Boh.* připochlebiti ſe, z wkradać się w kogo pochlebſtwy, ſich bey einem einſchmeicheln. Obawiać się trzeba było, aby który z żydów, chcąc się przypochlebić, nie przywiódł pana przed Archelausa. *Biał. Poſt.* 173; chcąc się przypodobać. Przywięzywać się do szczęścia szukania nie chcę, ani się o nie przypochlebię. *Karp.* 1, 82.

PRZYPODMÓWIĆ się *Rec.*, przyſiąc *affingere aliquid, mendaciter addere. Mącz*, etwas mehr hinzu ſetzen, als wahr iſt.

*PRZYPODOBIĆ, *PRZYPODABNIĆ *cz. dk.*, *Przypodobać, *przypodobniać *ndk.*, *Przypodobywać, *przypodobnawać *Freq.*, *Bh.* připodobiti, připodobniti, připodobnowati, *Slo.* připodobnuzi *conformo*, připodobnění *conformatio*, (*Vd.* napodubuvati, z głupio naśladować); podobnym do czego czynić, równać, etwas einer Sache ähnlich oder gleich machen. Jeśliby kto według nauki rzemiosła swego, wyformował drzewo, i przypodobałby ie obrazowi człowieczemu, albo któremu zwierzęciu ono drzewo przyrównał, poſtrychnąwszy rubryką, . . . 1 *Leop. Sap.* 13, 13. Uſtaw ich naśladowali, i we wszem się im porównać a przypodobić chcieli. *Leop.* 2 *Mach.* 4, 16. Nie przypodobywaycie się wiekowi temu. *Bud. Rom.* 12, 2. Cnota nauk ludzi uczy, zkąd nie ieſt utrata, I ku bogu za krótkie przypodobnia lata. *Ryb. Gęśl. C* 2 *b.* Obyczaymi się mamy przypodobnić aniołom. *Rey Wiz.* 156. Bóg cię na swoie podobieńſtwo ſtworzył, abyś się przypodobnił, kędybyś mógł, ku świętym sprawom iego. *Rey. Pſt. F f* 5; abyś się przypodobniał ku św. spr. i., *ib. N n* 3. Gdy tak

uczynisz, tu się iuż po części przypodobniss ku tym św. sprawom iego. *ib. N n* 3. Człowiek ieſt i osobą i nieśmiertelnością po części przypodobnion ku Panu swemu. *ib. J.* 7. - §. przypodobnawać, przyrównawać *adsimilare*, *Mącz.*, dla podobieńſtwa przyſtosować, vergleichen; *Cro.* prizpodabljati, prisspodabljam; *Rg.* spodobitti; *Bs.* prilikovati; *Ross.* уподобить, уподоблять; *Ec.* приподобляю, пріуподобляю, уподобляю. Ku czemu przypodobam kroleſtwo boże? podobne ieſt kwasowi, . . . 1 *Leop. Luc.* 13, 18; Komu podobne ieſt kroleſtwo boże, i komu ie przypodobię? podobne ieſt ziarnu gorczycznemu, podobne ieſt kwasowi etc. *Bud. ib.* Słuchayże, iako on tu tę rolą i to nasienie przypodobnił ku kroleſtwu swemu. *Rey Pſt. J.* 7. Ku czemu przypodobam rodzay ten to? podobny ieſt dzieciom. *Sekl. Math.* 11. Przypodobam go mężowi, który zbudował dom swóy na ſkale. *Sekl. Math.* 7. Homer śmiałe bohatyra serce, przypodobał odważe niecierpliwey muchy, którey nic nie spłoszy. *Min. Ryt.* 1, 329. Moralną naukę przypodobał do bardzo pięknéy ale ubogiéy panienki. *Mon.* 76, 456. Komużeście mię przypodobnili, i przyrównali, i przymierzali, i podobnym mię uczynili? 1 *Leop. Jez.* 46, 5, przypodobali. 3 *Leop.*). Niech się godzi rzeczy sobie podobne do podobnych przypodobać. *Modrz. Baz.* 162. Ku Niniwie krótkie Polſki przypodobienie, *Chrzyszt. Nin. B* 3 *b*, upodobienie, przyrównanie, porównanie). Przypodobany, przyrównany, *Rs* уподобленный. Takich się dziś pasterzów wiele namnożyło, które pismo prorockie psom przypodobiło. *Chrzyszt. Nin. B.* 4, *Sk. Kaz.* 408. - 2) PRZYPODOBAĆ się komu, starać mu się podobać, przypochlebiać się, przymilać się, einem zu gefallen ſuchen, *Rs.* приглянуться, благоугождать, *Ecc.* благоугождаю. Byli téy nadziei, że Jan miał uczyć roskoszy, zbytku w szatach i w iadle, światu się przypodobywaiąc. *Zrn. Pſt.* 12 *b.* Nie przyſłoi tych tylko wynosić, których pochlebſtwo albo przypodobanie iakie zaleca. *Klok. Turk.* 32. PRZYPODOBNY, -a, -e, pochodzący na co, etwas ähnlich, gleichkommend. Bezpieczny wielkością przypodobny lipie, którey wiek i wzroſt dość bywa ſtateczny. *Wad. Dan.* 167.

PRZYPODRZEŹNIAĆ *Jntr. ndk.*, trochę przeszydzać, ein wenig verſpotten. *Subsannatio* przypodrzeźnianie. *Mącz.*

PRZYPODSZYWAĆ *cz. dk.*, u krawca, podszéwkę lub inne szwy z wierzchu ściegiem szyć. *Mag. Mſk.*, oberwärts unternähen.

PRZYPOIĆ, *F.* prypoi *cz. dk.*, Przypaiać *ndk.*, *Rs.* припоить, припаять, припаивать, (z. przylutować, припой, припайка przylutowanie); *Boh.* připogiti, připogowati, spaiaiąc przyłączyć, przypiąć, przyczepić, anlöthen, anfügen, feſt anmachen. Jak pas przyſtawa ku biodrom, takem ia był sobie przypoił dom Izraelſki. *Wer. Jer.* 13, 11. Szczepiąc, masz tak latorośl uſtanowić, aby sok od ſkóry do ſkóry, takież od drewna ku drewnu mogł się dobrze przypoić. *Creſſ.* 125, przyſsać się). Przez wiarę ieſteśmy wcieleni a przypoieni ciału Chryſtusowemu. *Eraz. ięz. K k* 4. Do iednych sakramentów, iak do ſtołu iednego przypoieni ieſteśmy, iakoż zjednoczyć się nie mamy? *Sk. Kaz.* 211. Opuści człowiek oyca i matkę, a przypoi się do żony swoiey. *Sk. Kaz.* 51. Nic goręcey nie pragnął, iedno mocną miłością do boga się przypoić. *Sk. Zyw.* 2, 275. Ewanieliia nas do nieba przypaia. *Gil.*

Pſt. 284. Przypoiły się do nas złe rzeczy. 2 *Leop. Bar.* 3, 5, uczepiły się nas, chwyciły się nas).

PRZYPOŁUDNI, - ia, - ie, PRZYPOŁUDNIOWY, - a, - e, odwieczorny, nachmittäglich, vor Abend. *Meridianus* przypołudniejszy, *e. gr. sol*, przypołudnieysze słońce. *Mącz.* PRZYPOŁUDNICA, PRZYPOŁNICA, - y, *i.*, *auctori* o Dziadach *eſt spectrum meridie apparens, feminae habitu Cn. Th.*, ein Mittagsgeſpenſt in weiblicher Geſtalt, *Sr.* 1. pſipomnicja, *ob.* Południca. PRZYPOŁUDNIE, - ia, *n.*, odwieczerze, die Nachmittagszeit. Gdy w przypołudnie lud się był rozszedł, przechadzała się po sadzie. *Rudz. Sus.* 7, *W. Dan.* 13, 7. Lecie w przypołudnie trawy siec w ogrodach, a bydłu podawać *Zaw. G.*, *id. Haur Ek.* 79.

PRZYPOMINACZ, - a, *m.*, co przypomina drugiemu iaką rzecz, przywodzi do pamięci. *Wtod.*, der einen an etwas erinnert, der Erinnerer; *Cro.* szpominàvecz, szpomenitel, *f.* szpominavka, *Ec.* припоминàтель (воспоминàтель urzędnik Carſki od przypominania spraw). PRZ. POMINEK, - nku, *m.*, pamiątka, upominek, ein Geſchenk zum Andenken. Przypominek tabakierka. *Teatr* 54 *d*, 36. - §. Przypominki, n. p. dadź na przypominki; *ob.* Pominki.

PRZYPOMNIEĆ, *F.* przypomni cz. *dk.*, Przypominać *ndk.*, *Bh.* připomenauti, připomjnati, připamatowati, zpomenauti, zpomnĕti, zpomenul, zpomenu, zpomjnám; *Slo.* pripomínam; *Vd.* spomeniti, spomnati, spumnat; *Bs.* spomenuti, *Rg.* napomênuti, napomegnivati (cf. napomnieć); *Rs.* припомянуть, припоминать, припоминать, вспомнить, вспоминаю, воспоминаю, вспамятовать, воспомянуть, воспоминать, напомянуть, напоминать, напóмнить; przywodzić na pamięć, ins Gedächtniß zurück rufen, erinnern. Przypomnieć sobie, ſich erinnern; *Slo.* rozpomjnám ſe; *Sr.* 1. dopomnicj; *Crn.* spominam se, spomnem, spomniti, bribtam se, sbribtam se; *Cro.* szpomenutisze, szpominamsze; *Bs.* opomenutise, spomenutise; *Sla.* spomenutise, spominiatise, promislitise; *Rs.* пóмнишься, вздумать; *Ec.* намнутися. Gdy rozum usiłuie wskrzesić dawne wyobrażenie, i znalazłszy go wystawuie go sobie przytomne, iest to przypomnienie sobie. *Cyanĕ. Log.* 37, das Wiedererinnern, die Erinnerung, *Slo.* rozpomenutj, *Crn.* sbribt, *Cro.* szpomenek, *Rs.* воспоминáнïе. Znam go, ale przypomnieć nie mogę go sobie. *Jabł. Tel.* 129, ich kann mich nicht auf ihn beſinnen, nicht ſeiner erinnern. Dziecięcią pamięć przypomnieniem słowa albo dwu ratuią, iż wszystko, czego się nauczyło dziecię, dobrze wypowie. *Gor. Sen.* 395, wenn man das Kind an ein oder zwey Worte wieder erinnert). Kto przypomina, ten się upomina. *Gor. Sen.* 69. Poważne myśli odkładay na stronę, A słuchay, coć z historyi dawnych *przypomionę, (przypomnę). *P. Kch. Orl.* 1, 2, alte Geſchichten ins Gedächtniß zurückrufen. Między wszystkiemi *upominki, któreś tu słyszał, i toć ieszcze Pan *przypomionać raczył. *Rey Pſt. Bb* 1, przypominać). Równychcś sentymentów nauczał i syna, Czysto w zdaniach tatunię swego przypomina. *Niemc. P. P.* 12, (Oeſterr. et gemahnt an ſeinen Papa), iſt der leibhaftige Herr Papa.

PRZYPOR, - u, *m.*, przypieranie, przyparcie, *Rs.* принóръ, das Hinſtoßen, Hinanſtoßen. - §. rozpor, der Schlitz. Dzieci sobie przysposabiaiąc, przyporem wziąwszy przepuszczaią ie ku ziemi, przez kossule swoie, dopiero przyymuią za dzieci. *Otw. Ow.*

PRZYPORĘCZYĆ *cz. dk.*, przyaresztować pod poręką, unter Bürgſchaft aretiren. Wolno ieſt w domu cudzym przez woźnego, takich ludzi przyporęczyć czyli zapowiedzieć. *Czack. pr.* 2, 222. Gdyby sługa był przyporęczonym od żałobnika, a uciekł, tedy pan szkody zapłaci i przyięgą, że ten sługa bez pozwolenia pana uciekł, i nie ieſt umyślnie z poręki wypuszczony. *Czack. pr.* 2, 132. Przyporęczony, s *PRZYPORĘCZNY, - a, - e, n. p. Ma każdego takiego, chociayby i nie przyporęczni byli, ſtawić. *Stat Lit.* 24; zapowiedziany.

PRZYPORZĄDZIĆ *cz. dk.*, przyporządzać *ndk.*, przygotować, przyrządzić, zubereiten, zurichten. Nie należy wielkich czynić expensów; lepiey często a nieznacznie przyporządzać, co się będzie widziało. *Teatr* 19 *c*, 88.

PRZYPOSAŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, przy posagu dany, den Brautſchatz begleitend. Rzeczy przyposażne, *paraphernales*, które żona przy posagu do męża wnosi, *Szczerb. Sax.* 457, *Chouk. Aoſt.* 95.

PRZYPOSCIELIC *cz. ndk.*, przy czym posłać, neben hin betten. - *tr.* Zczerniały, iak piec, który dymem się przypościela. *Gęb. Hym.* 324, przykrywa.

PRZYPOTĘŻNIĆ *cz. dk.*, przypanoszyć, w potęgę przymnożyć, mächtiger machen, die Macht mit etwas vergrößern. Singl. nać Kazimierz z Krzyżakow potęgi, zwłaszcza będąc iuż Rusią przypotężniony. *Krom.* 347.

PRZYPOWIADAC *ob.* Przypowiedzieć, PRZYPOWIADACZ, PRZYPOWIEDNIK, - a, *m.*, który co przypowiada, der Anſager, Ankündiger, (*Vd.* prepovednik, prewiada, der Anſager, Ankündiger, (*Vd.* prepovednik, prepovedavez, : zabronniciel). *PRZYPOWIAST, *ob.* Przypowieszczyć. PRZYPOWIASTKA *ob.* Przypowieść. PRZYPOWIEDNY, - a, - e, - ie *adv.*, przypowiadaiący, oznaymuiący, anſagend, ankündigend, Ankündigungs-. Po wszyſtkiey ziemi swoiey listy rozpisuie przypowiedne. *P. Kch. Orl.* 1, 203. Damy listy przypowiedne ludziom dobrze osiadłym na roty Kozackie. *Vol. Leg.* 3, 25, werbowniczе, Werbepatent. - §. U rzemieślnikow żadnego czeladnika bez przypowiedniego listu nie przyymuią. *Haur Sk*, 266, die Kundſchaft der Handwerkspurſchen. PRZYPOWIEDZIEC *F.* przypowie cz. *dk.*, Przypowiadać *ndk.*, (*Bh.* připowĕditi, připowjdati przyrzec; *Slo.* pripovedat' *promittere*, připowjdám *addico*); *Sr.* 1. pśipowedacj, pśipowedam, pśikipowiedam, pśchipojedam; (*Crn.* perpovęduiem *narro*; *Vd.* prepovedeti, prepoviedati, : zakazać; *Cro.* pripovedati, pripovèdam *narro, doceo*; *Dl.* pripovèdam, prodekujem, : kazanie prawię; *Bs.* pripovidati, : opowiedzieć; *Ec.* припов'Ѣдати, сказать, разсказать zapowiedzieć, rozkazać,; oznaymić, nakazać, ankündigen, ansagen, anordnen. Przypowiadać służbę żołnierzowi. *Cn. Th.* Bolesław Sasom woynę przypowiedział. *Krom.* 73, wypowiedział). Do pokoiu was z Turczynem wiodą, iakoby to, że się Turek na was buntuie, woyną od niego przypowiedzianą nie było; ale iakobyśmy ią my iemu przypowiedzieć mieli. *Jak. Okrz. B b.* Naymniey o transakcyi nie śniąc sobie owey Zaczętey wczoray, szturm przypowie nowy. *Tward. Vit.* 138. - §. *Recipr.* Przypowiedzieć się ku czemu, odezwać się do czego, ſich zu etwas melden. Gdyby kto rzeczy swe dał komu w zachowanie, a inszy przypowiedział się ku tym rzeczom, mieniąc, iż ten, kto te rzeczy położył, ieſt mu dłużny . . . *Stat. Lit* 273. Jeśliby pozwany nie stanął, powód przypowiadaiąc się nań przed

przed sądem . . . *Sax. Porz.* 67. PRZYPOWIEŚĆ, -ści, ż., Przypowiastka, -i, ż., *dem.* (*Boh.* připowěd, przysłowie; *Vd.* prepoved, prepovedba, zakaz, zapowiedź; *Bs.* pripovist, predica *conoio*, 2) *fabula*; *Cro.* pripovest, historya; *Ec.* прнпов'Ьсть, пов'Ьсть *historia*); připowiedła, przysłowie, powieść, *Crn.* perpoviſt, pripoviſt, *Vd.* pripoveſt, pripuviſt, perpovedek, pripovedje, prerezhje, das Sprichwort, der Sittenſpruch. Księgi przypowieści Salomonowych. *Bibl. Gd.* Przypowieść ieſt; spospolicie mówią, dawno mówią; ſtara przypowieść. *Cn. Th.* 787. Jedna przypowieść nie czyni reguły. *Pot. Pocz.* 688. - §. *Parabolam aliqui reddunt* przypowieść, *sed vide* Podobieństwo, równanie. *Cn. Th.*, °przypodobywanie, *Vd.* perpodoba, pergliha, pripoviſt; *Cro.* pripovest; *Dl.* prichicza; *Bs.* priciça, prilika; *Ec.* прокаѵмїе, прокамїе, das Gleichniß, die Gleichnißrede. Każda przypowieść ma to w sobie, iż przez nieiakie podobieństwo bierze od różnych rzeczy porownanie. *Biał. Poſt.* 282. Używanie przypowieści i parabol i tayemney mowy, w któréy się co wielkiego pokrywa, ieſt ſtarodawne i ludziom mądrym zwyczayne. *Sk. Kaz.* 79, *Wreb.* 182, *Rey Ap.* 5, *W. Num.* 24, 4. 15. 20. 23. Przypowieściami uczyć, *Ec.* прнмолесмаоѵамнсѧ. PRZYPOWIESTNY, PRZYPOWIESNY, -a, -e, -ie *ado*, *prouerbialis Mqes.*, ſprichwörtlich, *Vd.* pripovieſtnu, *Cro.* pripovesztni (pripovestnoszt *fabulositas*). Nie trzeba tych słów wykładać, bo nie są trudne, ani przypowieſtne. *Farn.* 105. Jeſt to mowa pod podobieństwem przypowiesna, iakowéy bóg przez proroki używa często. *Gil. Pſt.* 274. PRZYPOWIESZCZYĆ *cz. dk.*, przypowieszczać *ndk.*, pozywać iuż osądzonego, aby zadosyć uczynił sądowi. *Wład.*, zur Erfüllung des ſchon gefällten Urtheilſpruchs vorladen. *Poſt haec condemnatus debebit per actorem concitari*, *alias* ma być przypowieszczon. *Vol. Leg.* 1, 445; *concitat*, *alias* przypowieszcza. *ib.* 426. Przypowieszcza cię ku dosyć uczynieniu o te rzeczy, o które się zdał na roku zawitym, wedle swego pozwu o zysk. *Herb. Stat.* 490. PRZYPOWIESZCZENIE, -ia, *n.*, PRZYPOWIAST, -u, *m.*, Vorladung zu Erfüllung des Urtheilſpruchs. W przypowiaſtu nie sądownie będziesz odpowiadał, ale sądownie dosyć uczyniesz, ma być pisano. *Herb. Stat.* 491. Przypowiaſtu obyczay, po zdaniu w zysku. *ib.*, *Concitatio. Vol. Leg.* 1, 427.

°PRZYPOYMAĆ, *F.* przypoymie *cz. dk.*, przywziąć, noch hinzu nehmen. Idzie tedy i przypoymie z sobą siedm drugich. *Bud. Math.* 12, 45.

PRZYPOZEW, -zwu, *m.*, przypozywanie, *reuocatio alicuius ad citationem elapsam*, *cum quis citatur ad citationem paratam sui patris*, *fratris*, *anteceſſoris mortui*, *cuius terminus nondum venerat*; *fit etiam ad diem in priori iudicio elapsum. Cn. Th.*, Nebencitation, fernere Vorladung. Przypozwy tak odżywiane, iak ku appellacyi, pod ziemską pieczęcią maią być wydane. *Vol. Leg.* 2, 931. PRZYPOZWAĆ *cz. dk.*, Przypozywać kogo *ndk.*, *Vd.* predvabiti, priedvabiti, priedklizati, priedpoklizati, priedtirjati, *Rs.* дозвáть, дозывáть, einen fernerś vorladen, vorforbern. Obyczay przypozwu: Przypozywa się ku gotowemu pozwu, i ku gotowemu rokowi po śmierci oyca. *Herb. Stat.* 463 *et* 482, *reuocare ad citationem elapsam.* Przypozywaiący, °Przypozywacz, *Vd.* priedvablovez, predvabnik.

PRZYPOŹNIĆ się *recipr. dk.*, nieco pożno się ciągnąć, ein wenig ſpät werden. Sprawował się przed niemi, lecz oni, mowy iego mało słuchaiąc, iuż się też było przypóźniło, odeszli. *Sreb.* 216. PRZYPOŹNIEY *adv.*, n. p. W tym czasie Skanderbeg, chocia mu przypóźniéy było, przyiechał do obozu. *Baz. Sk.* 128, nieco pożno, ein wenig ſpät.

PRZYPOŻYCZYĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. pſchipoſchciju, pſchipoſczim, ieszcze więcéy zapożyczyć, noch hinzu leihen.

PRZYPRACOWAĆ *cz. dk.*, nieco popracować, ein wenig hin arbeiten; *Rs.* прнрабóтамь, *ob.* przyrobić, *cf.* faldów przyśiedzieć.

PRZYPRAWA, -y, ż., PRZYPRAWKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* připrawa, auprawa; *Slc.* připrawa; (*Sr.* 2. Připrahwa *opportunitas*); *Crn.* perprâva; *Vd.* perprava, preiperprava, napravik, naprava; *Cro.* zprava, priprâva, zachimba, zachinba; *Bs.* priprava, sprave, zacignenje (*cf.* zaczynić); *Rg.* pripraval, zácin, zácina; *Rs.* спрáвы, снарядъ, наряженїе, задóба, (*cf.* zdobić) збóры (*ob.* zbior, zbor), przyrządzenie, przygotowanie, das Zubereiten, Zurichten, die Zubereitung, Anſtalt, Vorbereitung, das Anſchicken zu etwas. Jezus mógł bez wszech przypraw, (ylko iednem słowem uzdrowić ono okrutne zarażenie chorego. *Rey Pſt. H.* 7, bez leków). O mury swoie boią się poganie, Widzą przyprawy, które czynią na nie. *P. Kch. Jer.* 267, *cf.* °czynny). Nayiſtotnieysza przyprawa do ſtołu pańſkiego, zacność sakramentu rozeznać. *Karnk. Kat.* 192. Z wielką przyprawą maią do małżeństwa, iako do sakramentu przyſtępować. *ib.* 288. Taki trwogi się boi, który o niey nigdy nie myśli, ani żadnéy przyprawy nie ma, coby na się czasu oney (przygotowanego). Miasto było mieyscem i przyprawą bardzo obronne. *Sk. Dz.* 263, przyrodzeniem i sztuką, von Natur und Kunſt befeſtigt. Uczył się grammatyki, muzyki i żołnierskich przypraw. *Sk. Zyw.* 2, 244, ćwiczeń, musztry). Hetman grod ten rożnemi przyprawami na murze opatrzył. *Baz. Sk.* 186, twierdzami). - §. Przydatek, Zugabe, Zuſatz. Przyprawa żelaza, miedzi, z przysada. *Cn. Th.*, der Zuſatz zum Metall, die Legierung. Nikt przyprawy nad to, do czego ieſt przyprawą, nie przekłada. *Sk. Kaz.* 186. Przyprawa dla ozdoby, krasy, przyochędożenie, piękrzydło, Zierrath, Schmuck, Putz. Krolewskie dokoronowania przyprawy i ozdoby chował. *Sk. Dz.* 1132. Chcę, aby się i też niewiasty modliły w ubiorze ochędożnym, nie w przyprawki, albo w złoto, ale iak przyſłoi niewiastom. 1 *Leop.* 1 *Tim.* 2, 9. Jeszcze ta pani zupełnie swych przypraw nie ma. *Gor. Du.* 291. Oczna przyprawa do czernienia brwi abo trafienia powiek. *Cn. Th.* 588, Augenſchminke. Pomazała oblicze oleykiem wonnym, a splotszy przyprawki swe, przykryła czapką. *Leop. Jud* 16, 10; włosy przyprawne, loki, Haartouren, Haarlocken). - §. Przyprawa potraw, to czym zaprawiaią, przyprawiaią, zaprawa, okrasa, omaſta, *Sr.* 2. würze, *Bs.* zacignenje (*cf.* zaczynić), *Rs.* прнпрáва, смáдобе, *Ec.* смáки, здóба, смáчность (*cf.* smak, smaczność), das Anmachen der Speiſen, die Zuthat, die Würze. W pokarmach ich wymyślnych różne są przyprawy. *Pasz. Dz.* 123. - *fig.* Przyiaźń naywybornieysza ieſt przyprawa życia. *Hor. sat.* 26. - Przyprawa owocow na chowanie, *conditura. Cn. Th.*, das Einmachen, Einlegen, Einzuckern des Obſts. - b) przyprawa, narzędzie, das Werkzeug. Weźmiy przyprawy

swe, szydak swóy, a idź w pole, i ułów mi zwierzyny. *Radz. Genes.* 27, 3. Ktoby kogo kiiem, kieścieniem, biczami i inszemi iakiemi przyprawami bił . . . *Stat. Lit.* 339. Marynarz ieśli z ochotną twarzą do masztu i do inszych przypraw się miece, wszystkim dobrze tuszy. *Rey Zw.* 96 *b*. Jonatas prosił przyiaciół swoich, żeby im pożyczyli przypraw swoich, których mieli obfity dostatek. i *Leop.* i *Mach.* 9, 33, sprzętu. *Bibl. Gd.*). PRZYPRAWIACZ, – a, *m.*, saprawiacz, przyrządziciel, der Anrichter, Anſchicker, Zubereiter; *Rg.* pripravitegl, *f.* pripravitegla, (*Vd.* perpraulenik, perpraulovez, predperpraulavez, *Cro.* pripravitel, zachinyàr. PRZYPRAWIC, *F.* przyprawi cz. *dk.*, Przyprawiać *ndk.*, Przyprawować *kont.*, *Bh* pripraviti, pripravovati; *Slo.* pripràvám; *Sr.* i. pjipabwam (pjipabwnu *accommodo*, cf. *Sr.* i. param; *Lat.* paro); *Crn.* perpraveti, perpravlam; *Vd.* perpraviti, perpraulati, predpapraviti, naperpraviti, napraviti; *Cro.* pripraviti, pripravlyam; *Cro.* priprávlyam; *Rg.* pripraviti; *Bs.* pripraviti, spraviti, ugotoviti; *Dl.* ugotavlyam; *Sla.* pripraviti; *Rs.* припрáвить, припрáвлять, рядúть, ражý, здобúть, сряди́ть, сряжать, заготовить, заготовлять; przyprawić co, z przyrządzić, przygotować, narządzić, anſchicken, zubereiten. Ma pług, którymby wyczyścił rolą, a przyprawił ią, a nagotował, aby się godziła przyiąć nasienie. *Eras. ifz. L l* 5. W domu oyca mego rozlicznych przybytków dosyć iest; a ia ich wam ieszcze naprzod poydę gotować, przychędażać, a przyprawować. *Rey Pſt. C c c* 6. Przyprawić się, przygotować się, ſich anſchicken, bereiten. Patrzayże, iako się ku tak wielkiemu gościowi gotować a przyprawować masz. *Rey Pſt. A a* 8. Postami przyprawowała się do swego nabożeństwa. *Lach. Kaz.* 1, 113. Przypraw się ku panu przez prawdziwą pokutę. *W. Poſt. W.* 36. Ponieważ idziemy do stołu Krystusowego, racz nam sumnienia *sprzyprawować. *Kanc. Gd.* 135. Jeśli ; możesz, odpowiedz mi, przyprawże się a zastaw się przec wko mnie. *Radz. Job.* 33, 5; sporządź się. *Bibl. Gd.*). Jeroboam do grzechu przyprawił Izraela. *W.* 4 *Reg.* 10, 29; Ku grzechowi przywiódł. *ib.* 31; ermachte ſie ſündigen. *Luth.* – §. Przyprawiać miedź, żelazo, z przymieszać przysadą, Metalle vermiſchen, verſetzen, legieren. *Cn. Th.* – §. Przyprawiać potrawę, trunek, wino, zaprawić, *Sr.* i. ziłu, (cf. ziele), zaźinam; *Vd.* naslediti, napraviti jedbe; *Bs.* zaciniti; *Cro.* zachinyam, zachiniti; mit etwas anmachen, würzen, zurichten. Apetyt ubóstwa przyprawia to wszystko, co mu służy do pożywienia. *Zab.* 5, 3. Roskoszne potrawy *sprzyprawiał i dawał, i z osobna każdego znamienicie darował. *Biel. Sw.* 219 *b*. – §. Przyprawiać kogo o co, z narażać go na stratę, żeby przyszedł o co, *Ross.* прикланчить, прикланчать, einen in Gefahr eines Verluſts ſetzen. Ci mię iawnie sromocą, drudzy się zmawiają, Którym kształtem o zdrowie przyprawić mię maią. *J. Kch. Ps.* 41; *Vd.* ob shiulenje perpraviti, smert perpraviti, napraviti, *Rs.* морúть, заморúть. Piiaństwo o zdrowie przyprawia. *Biał. Poſt.* 199. O sławę przyprawić. *P. Kch. Orl.* 1, 114. Harpalus prosił Filipa, aby go o takową *lekkość iawnie nie przyprawował *Wer. Rgl.* 35; żeby go takiéy hańby nie nabawił. O szwank przyprawić. *Sal.* 2, 484. Kto na rok naznaczony przed sędziego stanął, drugiego, który nie stanął, o winę przyprawi. *Szczerb. Sax.* 320, t. i. czyni, że ten winę przepadnie). Gdaczesz o tym, byś naród Ruski *do* ohydy *przyprawił. Pim. Pam.* 76, ohydy nabawił, ohydził). – **similiter*: Gdyby król obaczył oblicze wasze chudsze nad inszych, przyprawilibyście mię do króla, żebym mógł głowę stracić. *Radz. Dan.* 1, 10, przyprawicie mię o gardło u króla.' *Bibl. Gd.*, in Lebensgefahr bringen. – b) przyprawiać co do czego, przytykać, przyszywać, przykleić, przysadzić, przykować, przylączać, an etwas anmachen, feſt machen, anheften, anſetzen. Tak śpiesznie iadą, żesię im tak zdało, Jakoby sobie skrzydła przyprawili. *P. Kch. Jer.* 56. Od przyprawionych włosów trupich niech płacą po 4 złote. *Lek. C.* 4. Żrzebca wziąwszy z pastwiska, gospodarze osiadaiąc, kloc iemu włoczyć przyprawią, aby się ciągnąć nauczył. *Glicz. Wych. F* 6 *c*. PRZYPRAWKA *ob.* Przyprawa, PRZYPRAWNY, – a, – e, – ie *adv.*, przyrządzony, przygotowany, przyprawiony, przysadny, przydatny, zaprawny, zubereitet, zugericht, angericht, angeſchickt, zugeſetzt, künſtlich; *Bh.* auprawný; (*Sr.* i. pjipabwné *opportunus*, pjipabwnoſć *opportunitas, dem.* pjipabwnoſtka; *Crn.* perpraven, perpravn *paratus*; *Vd.* perpraulen, napraulen; (*Vd.* perpraustvu, perpraulenoſt, perpraulivoſt, z gotowość). Piesze maią być dobrze przyprawne zbroią. *Tarn. Uſt.* 284, dobrze uzbrojone). O S. Janie większąbyś teraz miał pracą około tych naszych dzieci, tak do Chrystusa nieprzyprawnych. *Sk. Kaz.* 29, nieprzygotowanych, niewłożonych, niewprawnych, unvorbereitet, ungewohnt). Twarz każda, którey dała śliczney wdzięk urody Natura, bez przyprawney obeydzie się wody, Ani farb potrzebuie. *Min. Ryt.* 3, 2. Nieprzyprawny, bez przysady, *simplex. Cn. Th.* 519. Okręty im przyprawnym ogniem popalili. *Biel.* 9; sztucznym, cf. Grecki ogień). Bogiem tobie brzuch iest, przyprawne albo korzenne potrawy duchownemi dary. *Zygr. Papr.* 285; *Bs.* zacinivo, scto se mosge zaciniti *condititius*; *Rs.* коренóный, спрóеный. Nieprzyprawny, niezaprawiony, bez przyprawy, n. p. potrawa niekraśna. *Cn. Th.* 519. To iest prawo poetów sztuki nieodmienne W przyprawnym kąsku dawać nauki zbawienne. *Dmoch. Szt. R.* 86. Ty, co to czytać będziesz, chciey z nami żałować A na przyprawne słówka gdzie indziey się chować. *Jur. Pogrz.*

PRZYPRAŻYĆ cz. *dk.*, przypiec, etwas röſten. Pszenicę przyprażyć na panewce. *Syr.* 930.

PRZYPRÓSZYĆ, PRZYPRUSZYĆ *cz. dk.*, prochem przysypać, przykurzyć, beſtäuben, mit Staub beſchütten, beſtreuen, beſchütten. – *pr. et tr.* Fletnio moia rozkoszna mimo zimy trwanie, nie będziesz przypruszoną wisiała na ścianie. *Chod. Gesn.* 16. Teraz iuż zimny Jowisz mrozów poruszy A ziemię śniegiem przyprószy. *Kchw.* 11. W pośrzodku młodzi, choć w wieku doyrzałym, stanął też Josef, iuż mu był włos siwy Przyprószył skronie, iuż był nadstarzałym. *Odym. Sw. D b*. Już mu włosy przyprószyła siwizna. *Min. Ryt.* 3, 152, *Hor.* 1, 48. Tytyr żółto zarastał, Dametę włos siwy Przyprószył, acz wiekiem był nie bardzo leciwy. *Sim. Siel.* 34.

PRZYPROWADZIĆ cz. *dk.*, Przyprowadzać *ndk.*, *Bh.* pripeljati (*ob.* przywieść); *Sla.* dovoditi; *Vd.* perpelati, priedpeljati, doperpelati; *Dl.* dopelijati; *Cro.* pripelyavam; *Rs.* сопровóдить, сопровождáть. Przyprowadzać kogo dołądu, abo co innego, przywodzić chodzącego. *Cn. Th.*, einen herbey führen, geführt bringen. Ja i zawiodę go, i zaś

przyprowadzę do ciebie, z *Leop. Tob.* 5, 15, odprowadzę). Przyprowadzić i nieme rzeczy, ale z pracą. *Cn. Th.*, herbey leiten, herbey führen. Przyprowadzono wodę rurami do miasta. *Tr.* Przyprowadzenie linii krzyżowey do linii danéy. *Sol. G.* 29, cf. wyprowadzić liniią). Nie dlatego tu te przykłady przyprowadziłem, abyśmy ie we wszystkim mieli naśladować. *Mon.* 67, 784, przytoczyłem, anführen ein Beyspiel. – §. *tr. fig.* przywieść, nawieść, bringen, leiten zu etwas. Roscyusz słuchaczów do śmiechu kiedy chciał, i do płaczu przyprowadzał. *Zab.* 12, 264 *Dudz.* We Pan wiesz, co mię tu przyprowadziło. *Teatr* 7 *b*, 23, co mię tu przyniosło, powod mego tu przyyścia). – *§. Xiądz Jerzy, do Polski wezwany, przyprowadził się *R.* 1550. *Teof. Zw. C.*, sprowadził się, przeniósł się do Polski, er zog nach Polen). PRZYPROWADZICIEL, – a, *m.*, *Cro.* pripelyàvecz, der Herbeyführer.

PRZYPRZĄDZ, przyprząg, *F.* przyprzęże, przyprzęgę *cz. idntl.*, Przyprzęgać *ndk.*, *Bh.* připrahnauti, připrahati, *Sr.* 1. pśipjahaś, *Cro.* priprésem, priprechi; *Rs.* припрячь, припрягаю, подпрячь, подпрягаю, *Ecc.* присопрягаю; sprzęgaiąc przyłączyć, hinzu anspannen, dazu spannen, beyspannen. Przyprządź konie pocztowe do méy kolaski. *Wyg. Mar.* 3, 150. Wielkich bawołów do wozu przyprzągnie. *Kchw. Wied.* 32. Na przemian do pary przyprzęgnieni być mogą. *Teatr* 54 *d*, 5. – §. *tr. fig.* Pomorzanie, przyprząglszy się do Prussaków, wielkim gwałtem na obóz Władysława uderzyli. *Krom.* 113. Za króla Alexandra miasto Kazimiera mostem ku Krakowowi przyprzężone. *Krom.* 776, przyłączone). PRZYPRZĄŻKA, – i, *f.*, przyprzęganie, das Bespannen, *Rs.* припряжка. (*Rs.* присяжь, присяжка postronki, któremi dodatni koń przyprzężony.

PRZYPRZĄŚĆ, *F* przyprzędzie, *cz. dk.*, więcey przędąc przyczynić, mehr zuspinnen, *Rs.* припрясть, припрядывать.

PRZYPRZEĆ, przyparł, *F.* przyprze, przyprę *cz. dk.*, Przypierać *ndk.*, *Rs.* припереть, припирать, przyciskać, andrängen, hart andringen. Przypiera mi do boku. *Mącz.* Przypieraią domy książąt do iego dziada. *Teatr* 15 *c*, 84, stykaią się, sie stoßen an, gränzen an). Nie iest wolno do drugiego brzegu rzéki, bez pozwolenia właściciela groblę przypierać. *Czack. pr.* 2, 191, przyprowadzić, bis hin führen. *W górnictwie*: Przyparcie żyły, Anwachsen eines Ganges, iest przylgnieniem zupełnym żyły kruszcowéy do ścian skalistych. *Mier. Mscr.* Górzystość przypieraiąca, einschießende Gebirge, rzęd gór mniéy wyniosłych, lub pagórków, stykaiący się z większemi. *ib.* – §. Przypierać kogo, w ciasny kąt go wpierać, nacierać nań, auf einen hart andringen, ihn in die Enge treiben, ihm warm machen. Przyprą-lić mię nieprzyiaciele, dasz mi ratunek: a ieśliby też ciebie przemogli, będęć na pomoc. *Leop.* z *Paral.* 19, 12. Nieprzyiaciele moi w mocy swoiey dużo mi przypieraią. *Ryb. Ps.* 70. Przypiekam komu ocz, przypieram, przynaglam, *urgeo. Mącz.* Jeśliby gospodarzem nie był, nauczy-ć go żona i niewola, gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwierczą. *Glicz. Wych. P 4 b.* Urodzi się drugi omacmie, i o oycu nie wzwie, a gdy mu przyprą, w niebie go będzie chciał macać. *ib. B 6 b.* Gdy wieszczków tym przypieramy, czemu w Delfach odpowiedzi boskich iuż niemasz? powiadaią, że starością moc onego mieysca wywietrzała. *Sk. Dz.* 4.

PRZYPRZEĆ, przyprzało, *F.* przyprzeie *Neutr. dk.*, zapalić się z wilgotnego gorąca, jak wilgotne siano, sich entzünden, erhitzen (vom feuchten Heu, Stroh). W mokro zwożonych snopach ziarna przyprzeią. *Kluk. Rosl.* 5, 223.

PRZYPRZĘGACZ, – a, *m.*, der Hinzuspanner, Beyspanner, *Ec.* присопрягáмель, припрягáмель. PRZYPRZĘŻONY *ob.* Przyprządz, *Bh.* připrežný. Przyprzężony czyli przyprzężny koń, *Rs.* пристяжная лошадь.

*PRZYPRZYKRZEYSZY, – a, – e, trochę uprzykrzony, ein wenig lästig, beschwerlich. *Tr.*

PRZYPSNĄĆ, *F.* przypsnie *Neutr. idntl.*, n. p. Chciała mu odpowiedzieć, lecz gdy ociec nadszedł, przyszło iey przypsnąć z dyskursem. *Pot. Arg.* 704, urwać, die Unterredung abbrechen. Przypsnęła skóra, skóra odęta utęchła opadła, die Geschwulst ist gefallen, hat sich gesenkt; *adcorporata est cutis, quae intumuerat. Cn. Th.*, *subhaesit cartilago. ib.*

PRZYPUDROWAĆ, *F.* przypudruie *cz. dk.*, *Ross.* припудривать, припудриваю, niebardzo popudrować, etwas pudern. Przypudruy mię trochę, poprawiwszy fryzurę. *Teatr* 36 *c*, 9.

PRZYPUŚCIĆ, *F.* przypuści *cz. dk.*, Przypuszczać *ndk.*, *Boh.* připustiti; *Sr.* 1. pśipušćam, pśichipuśćju, pśitkpuśćim; *Vd.* perpustiti, priedpustiti, napreipustiti, perpushati; *Dl.* dopustiti; *Sla.* pripustiti; *Rg.* pripúštiti; *Rs.* припустить, припускать, przypuszczać co abo kogo dokąd, dopuścić go tam, einen wohin lassen, zulassen. Przypuszczam kogo do prawa, *do alicui iudicium. Cn. Th.* Oznaymiono im, iż Turcy są porażeni, co oni pierwéy do uszu, niźli do serca przypuścili, iako rzecz więtszą i radośnieyszą, niźliby ią do serca przypuścić, abo iey dostatecznie uwierzyć mogli. *Baz. Sk.* 586, w sercu się cieszyć, radować). Przypuść panie w uszy swoie Słowa i wołanie moie. *J. Kch. Ps.* 5. Przypuszczony, *Crn.* perpushne (perpushanz' *arrivator*, *Vd.* perpusheuje, = dopust, los). Przypuścić do serca smętek, frasunek etc., podać się smętkowi, in sein Herz kommen lassen. Nie przypuszczay We Pan do głowy tak smutnych myśli. *Teatr* 33 *d*, 22, nicht in den Kopf kommen lassen. – §. *Logic.*; przypuszczenie, *hypothesis. Hub. Mech.* 20, eine Hypothese, ein angenommener Fall. – §. *Connub.*, Juno rozgniewała się, że Latona do siebie Jowisza przypuściła, zkąd się narodził Apollo. *Otw. Ow.* 226, że mu się dała użyć cielesnie daß sie ihn zuließ). Zenobiia własnego męża nigdy nie przypuściła do siebie, gdy się być brzemienną poczuła. *Sk Hz.* 147. – §. Przypuszczać ładnika etc. do bydła, einen Hengst ꝛc zur Stutte ꝛc. lassen, bespringen, beschälen lassen. Jednego ogiera przynaymniey do 10 klacz przypuścić można. *Kluk. Zw.* 1, 168. Radzę-ć, żebyś żadnego konia z iakąźkolwiek wadą do pięknej klaczy nie przypuszczał. *Hipp.* 24. Przed dwoma lat nie godzi się ku iałowkom byka przypuszczać. *Konśt Lek.* 2, 21. O czasie, kiedy krowy ku bykom przypuszczane być maią. *Cresc.* 549. Przypuszczenie ładnika, *Sr.* 1. retwano; *Rs.* припускъ (*Rs.* припускной жеребецъ ogier, ładnik). – §. *aliter.* Przypuszczać iagnięta, cielęta, podsadzać do ssania *Cn. Th.*, an die Mutter setzen, saugen lassen. – b) Przypuszczać attak, szturm, = nacierać attakuiąc, szturm-

mniąc, einen Angriff, einen Sturm wagen. Po tylu attakach przypuszczonych i wytrzymanych, nie powinienbyś mieć iednego całego członka. *Teatr* 11 *b*, 18. Smierć natarczywa Ze wszech ſtron przypuszcza szturm na mię i dobywa. *Kul. Her.* 285. Każdy przegrawał kto z nim przypuścił, iak szkapa w zawody. *Wad. Dan.* 123. Przypuścić konia, koniem, na koniu, = dodać koniowi ostrog, puścić się w cwał na koniu. *X. Kam.*, zu Pferde heran ſprengen. – 2°) Przypuścić komu, przypuścić na kogo, zdać na kogo, einem anheim ſtellen, überlaſſen. Wolał to Pańskiemu miłosierdziu przypuścić, niżliby go był upornym wołaniem docisnął. *Rey Pſ. H* 8. Przypuszczam to na ludzki rozsądek, ieſtli też to on dobrze czynił. *Biel. Sw.* 99. Pokorną prośbę uczynił ku bogu oycu swemu, a wżdy wszystko przypuszczał na wolą świętą iego. *Rey Pſ. H* 8. By się na kogo ſtatecznego przypuścili, co komu lepiéy przyſtoi, pewnieby ów byſtrzeyszy młodzieniec przegrał. *Rey Zw.* 164. – *Rec.* Przypuścić się na kogo, = spuścić się, zdać się, ſich auf einen verlaſſen. Król Jerzy z ſtrony pomiarkowania spraw Czeſkich we wszystkim na Kazimierza przypuścić się zeswolił. *Krom.* 685. Uczyniłem kompromis z sąsiadem swym i °przypuściłaśwa się (*Dual.*) o wszystko na Pana Herbórta. *Orzech. Qu.* 15. PRZYPUST, – u, *m.*, przypuszczenie, Zulaſſen, Herzulaſſen, *Vd.* perpushenje, = dopuſt, los). – §. Przydłuższa zwłoka odsieczy, a silnieysze coraz od oblężeńców przypusty, zwątliły upór oblężonych. *Nar. Hiſt.* 5, 148, przypuszczanie attaku, szturmu, Angriffe, Beſtürmungen. PRZYPUSTNE, – ego, *n.*, *Subſt.*, odźwierne, myto albo podarek, który daią za przypuszczenie, albo wpuszczenie dokąd. *Cn. Th.*, Einlaßgeld. Opłata za pozwolenie przedania części trzeciéy maiątku swego, przypuſtne zwana. *Czack.* 1, 194. PRZYPUSTNICE, – ic *plur.*, przyſtawki na dole krokiew leżące dla obdachów szerszych, *interpensiua. Cn. Th.*, Träger unter den Dachſparren hervorragend, um die Traufe breiter zu machen.

PRZYPYSZNY, PRZYPYSZNIEYSZY, – a, – e, etwas ſtolz. Powiadano, że Hiszpani są nieco przypyszni. *Teatr* 23 *c*, 55. – *Adverbialiter* Przypysznieyszym, *subarroganter. Cn. Th.*

PRZYPYTAĆ się *Rec. dk.*, Przypytywać się o czym *ndk.*, *subinde interrogando de aliqua re inquirere. Cn. Th.*, allmählich nachforſchen, hier und dort nachfragen, *Rs.* припрошиватъ, припрашивамъ, *Subſt.* припросъ (cf. Prosić), (*Cro.* pripitávam *adiudico*). Poczęli Faryzeuszowie ciężko nacierać i przypytywać się u Jezusa o wielu. *Bud. Luk.* 9, 53. Pan chce serca takiego, któreby samo dobrowolnie szukało a przypytywało się o świętym bóſtwie iego. *Rey Pſ. M* 3. – b) przypytać się do czego, probować szczęścia do czego, czy się nie uda czego dostać, ſich an etwas machen, einen Verſuch machen es habhaft zu werden, ſich dran wagen. Przypytał się do żony cudzey i szkatuły. *Pot. Jow.* 138. Mieycie iednak baczenie, aby kędy z łozy, Wilczaszek się do iakiey nie przypytał kozy. *Nar. Dz.* 3, 59, *Klok. Turk.* 91. – *aliter.* Jeśliby się kto do znalezionych rzeczy przypytywał, prosząc, żeby mu wydane były . . . *Sax. Poſt.* 50, odzywał, ſich dazu melden. – °§. Pan zawżdy dziwuie °przypytawać raczy niewdzięczności o dobrodzieyſtwa swego. *Rey Pſ. Oo* 1, przypomnieć, upomnieć się). Chrześt ieſt sumnienia dobrego przypytanie. *Smotr. Lam.* 206, 1 *Leop.* 1 *Petr.* 3, 21.

PRZYRĄBAĆ *cz. dk.*, rąbiąc przyciosać, więcéy porąbać, zurecht ſpalten, noch mehr klein ſpalten; *Sr.* 1. pjirubaci, pjirubnu; *Cro.* pirublyújem; *Rs.* прирубить, прирубать, (= 2. przybudować, прирубка, прирубленіе przybudowanie).

PRZYRABIAĆ *ob.* Przyrobić.

PRZYRACHOWAĆ *cz dk.*, rachuiąc przydać, hinzurechnen, *Vd.* perrashunati, perraitati, *Cro.* pribroiti, pribrajam, *Rs.* причèсть, причитать.

PRZYRACZYĆ *cz. dk.*, więcey ieszcze uracyć, obdarzyć kogo, noch mehr beſchenken. Zbigniew nowym kardynalstwa dostoieństwem od papieża przyraczony *auctus. Krom.* 555.

PRZYRADZAĆ *ob.* Przyrodzić.

PRZYRAMEK, – mku, *m.*, naramiennik, część ubioru na ramionach, das Achſelſtück der Kleidung. Napierśniki, humerał, przyramek naywyższego kapłana. *Leop. Exod.* 28, 4, *ib.* 6, *ib.* 12, *ib.* 39, 2. Przyramek misternie zrobiony Z szarlatu, złota, iedwabiu modrego I karmazynu, z obu stron sadzony Dwoma kamieńmi onichu drogiego Z rytemi synów dwunastu imiony Jakoba, niegdy patryarchy cnego. *Odym. Sw. H* 4 *b*, *iq. G* 3.

PRZYRANSZY, – a, – e, przyrychleyszy. *Mącz.*, przywcześnieyszy, etwas früh.

PRZYRASTAĆ *ob.* Przyrosnąć.

PRZYRAZIĆ *cz. dk.*, nieco przeniknąć, przerazić, ein wenig durchdringen; (*Bh.* přirazyti przybić, *Slo.* přirážim *allido*; *Ee.* приразитися, rzucić się na kogo). Ale wierz mi, kiedy cię taki mróz przyrazi, Zda mi się, iż ci onę buyną myśl przekazi. *Rey. Wiz.* 168. – §. Utrzymuią, że Chrystus Ś. Franciszkowi z swych ran blizny przyrasił. *Zygr. Fap.* 186, przycisnął, na nim je odcisnął. °PRZYRAZISTY, – a, – e, n. p. Wiatr północny tam ieſt tak zimny i przyraziſty, iż umieraią od niego ludzie. *Boter.* 252, przeraźliwy, durchdringend.

PRZYRDZEWIEĆ *niiak. dk.*, nieco zardzewieć, ein wenig roſtig werden, anroſten.

PRZYRĘBL *ob.* Przerębl.

PRZYRĘCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, naręczny, *Vd.* perrozhen, narozhen, bey der Hand gelegen, zur Hand.

PRZYROBEK, – bku, *m.*, przymnożenie maiątku, zarobek, der Verdienſt, die Vermehrung der Einnahme. Mamy tak handlować, aby iakieś lichwy i przyrobki ztąd miał ten, czyie są fanty. *W. Poſt. W.* 3, 14. Miałeś polecić pieniądze moie bankierzom, gdziebym był wziął co mego, i z przyrobkiem. *Leop. Math.* 25, 27, *id. Smotr. Lam.* 12.

PRZYROBIĆ, *F.* przyrobi *cz. dk.*, przyrabiać *ndk.*, zarabiaiąc maiątku przyczynić, hinzu verdienen, *Bh.* přidělati, přidělawati, *Vd.* perdjati, *Rs.* придѣлать, придѣлывать, прирабóтать. Grzywna twoia przyrobiła dziesięć grzywien. *Bud. Luc.* 19, 16. – §. *aliter* przyrabiać, do roboty przykładać się nieco, przypracować, ein wenig mit arbeiten, mit Hand anlegen. Urzędnik, gdy sam będzie przyrabiał, nie zachce mu się przechadzki. *Cresc.* 37.

PRZYROCZYĆ *cz. dk.*, (*Etym.* rzec), zczarować, uroczyć kogo, einen beſprechen, beheren. *Fascinatio* przyrocsenie, uczarowanie. *Mącz.*, *ob.* Przyrok.

PRZYRÓD, – odu, *m.*, naturalny gatunek, do którego co należy, die natürliche Gattung. Ciała z iednego przyrodu (*species*) do drugiego przechodzą, bez żadnéy innéy

odmiany, tylko przez nowe rozporządzenie naydrobniey-
szych cząstek materyi. *Rog. Dos.* 1, 10. *PRZYRODA,
-y, ż., przyrodzenie, zbiór przyrodnych albo wrodzo-
nych przymiotów, die angebohrne Natur, das Angebohr-
ne; *Sr.* 1. pschirod; *Rs* природа. *Indoles*, sposobność,
przyroda. *Urs. Gr.* 163. Tam iuż przyrody niebo le-
pszéy, ni ziemskie zachodzą go smrody, *melior natura ae-
theris. Zebr. Ow.* 331, *Ec.* благоестественность, *Gr.
εὐφυΐα bona ndoles.* Dobrey przyrody będący, *Ec.* бла-
гоестественный; *oppos.* злоестественный, *Gr.* κακοφυής.
PRZYRODNOSC, -ści, ż., powinowactwo przyrodzo-
ne z przyrodzenia zachodzące, die natürliche Verwandt-
schaft, die Gleichartigkeit. *Wlod., Bielaw. A.* 2. PRZY-
RODNY, -a, -e, io *adv.*, (*Vd.* perojen, *Rs.* природный
przyrodzony, rodzony), tegoż rodu, verwandt, eines Ge-
schlechts, gleichartig. Przyrodny komu, z powinowaty,
befreundet, verwandt. Poymiesz żonę synowi memu z
przyrodnych moich, i z domu oyca moiego. *Leop. Genes.*
24, 40. Przyrodny królewski. *Leop. 2 Mach.* 11, 34,
ib. 1 *Mach.* 10, 88, powinowaty. *Bibl. Gd.*). Brat przy-
rodny, z tegoż oyca, ale inszéy matki, albo z teyże ma-
tki, ale inszego oyca, *ob.* Pół-brat, der Halbbruder; *Vd.*
popovi brat, napou brat, nepriſten brat). Przyrodni bra-
cia, *Rs.* сведённики; Przyrodne siostry, сведённицы.
(*Sr.* 1. pschirodny *agnatus*, pjihrodné pasierb). - §. b)
przyrodny, z przyrodzenia, wrodzony, przyrodzony, angebo-
ren. Orlę, gdzie ociec chlubnemi skrzydły wiatr umiata Przy-
rodnym sobie duchem w też tropy polata. *Zab.* 10, 321 *Kniaź.*
Młodym latom iakoby przyrodne iest głupstwo, a latom sta-
rym przyrodzony iest rozum. *Smotr. Nap.* 26, cf. mł. dość, plo-
chość). Zwyczay nasz iest nam iakoby prawem przy-
rodnym. *Obr.* 64. Nad małżeństwo nic głównieyszego i
przyrodnieyszego niemasz. *Szczerb. Sax.* 221. - *Botan.*
Są rośliny przyrodne (*paralitícae*), które korzeń utkwi-
wszy na innéy roślinie, na niczże rosną. *Botan.* 28, Schma-
roźerpflanzen. PRZYRODZENIE, -ia, *n.*, *Bh.* přiro-
zenj; *Sr.* 1. pschirodjeni, pschirod, natura, pjihrodjene
maſchno; *Crn.* narâva (cf. narów); *Vd.* natura, narau,
pant; *Cro.* narava, narav; *Rg.* nárav; *Sla.* narav; *Bs.*
narav, chjud; *Rs.* природа, есмество (cf. iestestwo);
Ec. есмество, природа; natura, die Natur. Filozo-
fowie przez przyrodzenie rozumieią cały świat; iak gdy
mówią: nayduie się to w przyrodzeniu; czasem istotę
rzeczy; czasem kompleksyą. *Tr., Sien.* 437. Z przyro-
dzenia, *naturaliter. Sal.* 5, 74. Żaden się nie gniewa o
to, co komu przyrodzenie dało, iż pies szczeka, gęś kry-
ra, wielbląd rże; to ludzie od nich przeymuią, iż wiedzą
to być ich przyrodzeniem. *Eraz.ięz. Hhb.* Przyrodzenie
z rozumem się zgodzi. *Cn. Ad.* 979. Przyrodzenie, zbiór
własności, które rzecz przy rodzeniu się bierze. *Kpcz.
Gr.* 3, 15, angebohrne Eigenſchaften, Natur. Jedno przy-
rodzenie spólne, równe, *Ec.* соесмество. Dwoie szcze-
niąt, od iednéy psicy zrodzone, a wżdy każde inszego
przyrodzenia, każde inszą ma w sobie cnotę. *Falib. Dis.
G.* 3. Każda rzecz ma swoie przyrodzenie. *Cn. Ad.* 335.
Przyrodzenie, byś od siebie widłami wypychał, przecię
się do ciebie wraca. *Petr. Ef.* 139. Przyrodzenie trudno
odmienić. *Cn. Ad.* 979. nie pomoże krukowi mydło).
Ciągnie wilka przyrodzenie do lasa. *Rys. Ad.* 8. Insza
iest mówić z przyrodzenia, insza od przyrodzenia; od

przyrodzenia iest, co natura sama daie; z przyrodzenia
dana rzecz, wedle przyrodzenia rozumiem, t. i. natura
sama daie pochóp do tego, co z czym czynić. *Petr. Ek.*
46. - §. Przyrodzenie miasta tego bardzo obronne. *Stryik.*
189, naturalne położenie, die Lage von Natur. - §. Przy-
rodzenie małym się obeydzie, na małe przestaie; Przyro-
dzenia i potrzebie, bodaj co połóż przy chlebie. *Cn. Ad.*
978, przyrodzone potrzeby, die natürlichen Bedürfniſſe,
Naturbedürfniſſe. PRZYRODZONOSC, -ści, ż., *Boh.*
přirozenost; *Slo.* přirodzenosť; wrodzone przymioty, *Cro.*
rodbinstvo, rodbina; das Naturell. Choć usty na kłódki
sama uczciwość mieć im zawarte kazała, Odporna przy-
rodzoność tych braci prawo to zmazała. *Zab.* 14, 56.
PRZYRODZIĆ się *recipr. dk.*, Przyradzać się *ndk.*, (*Cro.*
prirajamaze *adnascor*); rodzić się po kim, *agnasci. Cn.
Th.*, nachgebohren werden. Przyrodził się po śmierci oy-
cowskiéy. *Tr.*, pogrobowiec). - §. Przyrodzić się komu,
blizkim być powinowactwem, *congenerari. Cn. Th.*, ei-
nem nahe verwandt ſeyn. - §. Przyradzać się do kogo, po-
dobnym się rodzić czyli być do niego, twarzą, obyczay-
mi, einem nachſchlagen, ihm ähnlich ſeyn, *conformis.
Mącz.* Młodzieniec ten tak się był bardzo ku cesarzowi
przyrodził, a tak mu bardzo w obliczu podobien był, że
mu się wszyscy przypatrowali. *Kosz. Lor.* 177 *b.* Wszak-
że się w nich nie wiele rożnicy zawadza, Jak to u siostr,
co iedna drugiéy się przyradza. *Otw. Ow.* 49. Komuś po
białogłowsku piszącemu powiedział: We Pan ręką przy-
rodziłeś się do Pani matki. *Dwor. B.* 4. PRZYRODZO-
NY, -a, -e, PRZYRODZENNO, PRZYRODZONO *ad-
verb.*, *Bh.* přirozenň, přirozené; *Slo.* přirozenň; *Ser.* 1.
pjihrodjené, pschirodjeny, pjihrodjenſki, naturſki; *Vind.*
perojen, naturn, samonaseben; *Cro.* naravszki; *Dl.* na-
ravni; *Rg.* narávni, narávſki, ponarávſki; *Sla.* narávni;
Bs. naravni; *Rs.* сродный, самородный, есмествен-
ный; *Rs. obs.* природженный; *Ec.* истовый; wro-
dzony, angebohren, von Natur, natürlich. Gdy się koń
z iednym okiem, uchem, kopytem mnieyszym a drugim
większym urodzi, tym niedoſtatkom przyrodzonym żadne
nie mogą być pomocy. *Cresc.* 527. Przyrodzone wady
mało wadzą; Przyrodzone cudze wady, kto mądry znosi
bez zwady. *Cn. Ad.* 979. Przyrodzoney uledz potrzebie.
Przyb. Milt. 331. Poganinem był, ale dobrych cnot
przyrodzonych. *Sk. Dz.* 351 *et* 67. Przyrodzony grzech
iest, który się na nas rodzeniem samym wylewa. *Sk. Kaz.*
472, die Erbſünde. Rozum przyrodzony i nabyty. *Ger.
Dw.* 360. Baranowi przyrodzono skopy pogardzać. *Sien.*
271, es iſt ihm angebohren. Pozwolono Słowakom ięzykiem
przyrodzonym msze odprawować, *lingua sua. Krom.* 57,
oyczystym ięzykiem, Mutterſprache, Landesſprache. - §. przy-
rodzony, z przyrodzenia, czyli natury, naturalny, na-
türlich, der Natur gemäß, Natur-. Przyrodzone przy-
gody są, rozliczne wrzody, dziwne niemocy. *Rey Zw.*
113 *b.* Prawo przyrodzone, Naturrecht, do którego sa-
mo przyrodzenie bez żadnego czyiego postanowienia wio-
dzie. *Sax. Porz.* 2. Prawo przyrodzone sam rozum uka-
zuie. *Goſt. Gor.* 65. Miłować rodzice, to iest naypiér-
wsze przyrodzone prawo. *Warg. Wal.* 168. Jest to nie-
przepisane, ale przyrodzone prawo, któregośmy się nie
uczyli, nie przyięli, nie wyczytali, aleśmy go z natury
saméy wyrwali, wyczerpęli, wyciśnęli. *Siem. Cyc.* 422.

Nic nie iest przyrodzeńszego, iak drugim się stać pożytecznym. *W. Post. W.* 3, 431. Tak od Chrystusa duch S. pochodzi, iak tchnienie od ducha ludzkiego przyrodzenno i właśnie. *Sk. Kaz.* 256, przyrodzonym sposobem, natürlicher Weise. W sakramencie iest żywe i przyrodzone ciało Pana; pożywaiąc go, przyrodzenno i rzeczywiście go pożywamy. *Sk. Zyw.* 1, 34. Chrystus iest synem bożym przyrodzonym, my synami przez przysposobienie. *Karnk. Kat.* 32. Pomyślił o państwie, przez zagładę przyrodzonych dziedziców. *Tward. Wład.* 10. Pan ich przyrodzony. *Klok. Turk.* 14, dziedziczny). Chleb dobry iest rzecz nayprzyrodzeńsza i nayzdrowsza *Urzęd.* 453. Dobrowolną i przyrodzoną śmiersią zszedł z tego świata. *Bial. Post.* 114. Dzień przyrodzony ma godzin 24. *Zebr. Zw.* 31. - *Physica*, nauka przyrodzona, *metaphysica*, nadprzyrodzona. *Bial. Post.* 156, przyrodzonych rzeczy nauka). - §. *Anatom.* Przyrodzone części, wstydliwe. *Wych.* 88, *Krup.* 2, 127, die Zeugungsglieder, die Geburtstheile; *Slo.* zarodný; *Sor.* 1. brodjelné ſtaw. Niżey pępka są części przyrodzone, *genitalia. Zool.* 68. - °§. przyrodzony, przyrodny, powinowaty, krewny, der Anverwandte. Póydziesz do ziemi i przyrodzonych moich, a weźmiesz ztamtąd żonę synowi memu. *Leop. Genes.* 24, 4. Brat °przyrodzony (przyrodny) bliższy do sukcessyi, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. *Chel.* 76. Nie mniemay, byś mi darmo służył, iżeś mi przyrodzon; co chcesz za swą pracą, dam tobie. *Biel. Hft.* 15, powinowaty, krewny). - *Aliter*; Dzieci przyrodzone są, które się oprócz ſtanu małżeńſkiego rodzą, iako są bękarci. *Szczerb. Sax.* 113, uneheliche Kinder. Chocia i xięży synowie bękarci są, wszakże ludzi świeckich przyrodzone dzieci, nie tak bardzo są bękarty, iako i tamci. *ib.* 16. - §. Przyrodzony komu, przyrodził się do kogo, podobny do niego, einem nachſchlachtend, ähnlich. Z Syzyfowey krwi będąc spłodzony J kradzieżą i żądzą iemu przyrodzony. *Otw. Ow.* 501.

PRZYROK, - u, *m.*, uczarowanie. *Volck.* 289, *Sr.* 1. ſtuzwano, urok, przymowa przy czarowaniu, das Beſprechen, Beheren mit Worten. *Fascinum*, przyrok, uczarowanie. *Mącz.* Przyroki przemrukiwa baba. *Krom.* 517.

PRZYROSNĄĆ, *F.* przyrośnie *med. idntl.*, Przyrastać *ndk.*, Przyrastywać *contin.*, *Bh.* přirůſti, přiroſtati; *Slo.* přirostáwam; *Sr.* 1. pjiroſtuju, pjiroſtu; *Vd.* preraſtiti, perraſtiti; *Cro.* prirasztújem; *Bs.* priraſti, uhvatitise, zaraſti; *Ross.* прирость, прирастать; *Ec.* прирастаю, прирастываю; rosnąc przyłączyć się, wrosnąć w co, anwachſen an etwas. (*Rs. activ.* прирастить, прирашáть °przyrościć, °przyraszczać, robić, że przyrasta). Narzędzie do poderznięcia języka przyrosłego. *Czerw.* 1. - §. Przyrastać, podrastać, wzrastać powoli, heran wachſen, zuwachſen, zunehmen, *pr. et tr.* Syn przyrastaiący Józef, śliczny na weyrzeniu. *W. Genes.* 49, 22. Józef syn Jakobow, był to przyrosły, i cudnego weyrzenia. *Biel. Hft.* 17, cf. wyrostek). Ile pożyczył, tyle mu ma być wrócono z lichwą przyrosłą. *Herb. Stat.* 371. Czasy przyrosłéy nocy późnemi wieczerzami przewłóczysz. *Krom.* 531, *in profundam noctem.* - *Jmperson.* Przyrasta czego, przybywa czego, es nimmt etwas zu, wächſt, vermehrt ſich, ſteigt. Gdy przybywało bitwy, przyrastało też walczącym chwały. *W. Post. Mn.* 588. Serca mu

przyrastało, widząc, że nad siły starasz się o porządek Chrystusowi miły, *Groch. W.* 427. Tak bywa, że nie z godności cnotom, ale godnościom z cnoty °przyrosta czci. *Bardz. Boe.* 48. Za przyrastywaniem rozruchu ... *Krom.* 656. PRZYROST, - u, *m.*, PRZYROSTEK, - ſtku, *m.*, *Bh.* přirost, přirostek, přirůſt, přirůſtek; *Slo.* prirastek; *Sr.* 1. pjiroſt, pjiberano; *Bs.* priloga, priſtava (cf. przyłożyć, przyłożyć); *Rs.* прирость, возрастание; przyrośnienie, wzrośnienie, das Anwachſen, Heranwachſen. Księżyc mieni się w przyroście i ubyciu. *Ofs. Sen.* 69. - §. każda rzecz przyrosła do czego, der Anwuchs, etwas Angewachſenes an einer Sache. Ptaki rzędu gęsiego maią dziob podłużno płaſki, z przyrostem dziób zakończaiącym. *Zool.* 217. Przyrostek roczny drzewa, gałązka młoda, latorośl. *Cn. Ih.* 352, ein jung angeſchoßner Zweig, eine Sproſſe, ein Schoßreis. Przyrostek zbytni u drzewa, *ob.* Wilk. - Przyrostek, członek przyrosły, zbytni, n. p. palec szósty. *Wlod.*, ein überzähliges Glied. - *fig.* Rozum to, co ani iest dobrym, ani złym, za drobne i nikczemne przyrostki poczyta. *Pilch. Sen. liſt* 2, 106. - §. *Grammat.* Przyrostek, *encliticon. Apcz. Gr.* 2, *p.* 45. Wszystkie przyrostki piszą się ciągło ze swoim wyrazem, n. p. iużem, iuż-em; będęli; bądź-że; ten-li-to. *ib.* 2, *p.* 271.

PRZYRÓWEK, - wka, *m.*, mały rów przy czym prowadzony, ein kleiner Seitengraben. Przyrówki wkoło dachów z ziemi porobić dla ścieku wody. *Haur Ek.* 40, cf. rynsztok.

PRZYRÓWNAĆ, *F.* przyrówna *czyn. dok.*, Przyrównywać *frequ.*, *Bh. et Slo.* přirownati, přirownáwati; *Sr.* 1. pjirunuju, pjirunoſcjam; *Rs.* прировнять, приравнивать, перетянть (cf. warstá); nieco wyrównać, etwas ebnen, gleich machen. - °§. Prowadzono na większy despekt, dwu łotrów skazanych Na takową śmierć iemu przyrównanych. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 2, w równi z nim położonych, ihm gleich gemacht. Złodzieie nie maią być przyrównani ludziom cnotliwym. *Tarn. Uſt.* 135. - §. *tr.* przyrównywać co do czego, ſtosunków iego do czego dochodzić, ſtosować do czego, przypodobywać, etwas mit einer Sache vergleichen; *Vd.* perpodobiti, permerjati, podobiti, perglihati: (*Cro.* priravnati *aptare, accommodare*), *Cro.* priszpodablyam, prizpodablyati; *Bs.* prikladati, prilikovati, slikovati; *Rg.* prikladati, prilikovati, iſtakmitti, iednuciti, primjeriti, drûxiti, priliciti; *Rs.* уподобить, уподоблять, приравнить, приравнять; *Ec.* прïуподобляю, приподобляю, уподобляю. Przyrównywaią kupców pszczołkom pracowitym, które miód do ula przynoszą. *Klok. Turk*, 112. Solon tych, którzy u tyranów w wadze byli, liczmanom przyrównywał. *Kosz. Lor.* 175 *b.* Bogacze bobkowemu drzewu przyrównani bywaią, iż żadnego owocu nie przynoszą. *Fur. Uw. F* 3. Przyrównany, *Bs.* prikladan, prilikovan; *Cro.* priszpodóblyen; *Rs.* уподобленный. Przyrównanie, *comparatio*, °przypodobienie, °upodobienie, porównanie, die Vergleichung; *Bs.* prikladnóſt, prilikovanje; *Sr.* 1. pjirunano, pjirunawka. Nikt nie iest nędzny, chyba przyrównany. *Bard. Tr.* 231. Wszystkie rzeczy w komparacyi, to iest, w przyrównaniu iednych do drugich, są szacowne lub podłe, drogie abo tanie. *Mon.* 64, 9. Do przyrównania, *Slo.* přirownáwatelni *comparabilis.* PRZYRÓ-

WNYWACZ, - a, *m.*, *Ec.* приравни́тель, der Vergleicher, Gleichmacher.

PRZYRUMIENIC *cz. dk.*, przyczerwieńszym lub brunatnym uczynić, *Rs.* прирумянить; braun machen, braun röſten. Do nasolenia ryb naylepsza ieſt warzona sol, osobliwie przywarzona, albo iak zowią, przyrumieniona. *Kluk Kop.* 1, 172. Husarſka pieczenia suto z cebulą niech się przyrumienia. *Teatr* 43 *c*, 64 *W*)5. Przyrumienione grona góry z lobiły. *Tr. Tel.* 79. Grzankę przyrumienioną w winie namoczyć. *Syr.* 925. Owies w piecu dobrze ususzyć, aby się przyrumienił. *Haur Ek.* 157. PRZYRUMIENIEC *neutr. dk.*, rumianym się ſtać, braunroth werden. Pszenicę przypiec na panewce, aż przyrumienieie. *Syr.* 934 *et* 311. Ususzyć owsa w piecu, aż przyrumienieie. *Ostror. Myſl.* 15. PRZYRUMIENSZY, - a, - e, przyżółtszy, co iakoby nie bardzo żółty ieſt, *flammeolus. Mącz.*, trochę brunatnoczerwony, etwas braunroth.

*PRZYRUTNY, - a, - e, n. p. herezya po wszyſtkiéy Francyi burdy czyniła, w ktorey więcéy niż 1000 miaſt zarazila, przyrutnemi swemi złościami. *Birk. Dom.* 8, cf. wierutny, cf. przewrotny. ?

PRZYRWA, - y, *ż.*, przyrwa morſka, wbrzeże, der Meerbuſen Ziemia Pomorſka i Meklenburſka około przyrwy morza Baltyckiego. *Krom.* 21. PRZYRWAĆ, *F.* przyrwie czyn. *dok.*, Przyrywać *ndk.*, *Rs* прирвать; rwąc przykrocić, kurz abreißen. Królowi pszczoł ſkrzydła przyrwać, aby wysoko nie mógł latać. *Cresc.* 603. Przyrywać płonkę krzaczek, ziele, *vellere ab radice. Cn. Th.* - *y. Łupi rzemieślnik siodlaka, siodlak zaś przyrywa rzemieślnika, ieden z drugiego prawie łupem żyie. *Gil. Pſ.* 54 *b*, nieco urywa, zdziera, prellen, ein wenig ſchinden, bevortheilen. - §. Kiy mocą wyrwał ze grzbieta z ciężką biedą, grot się w kościach przyrywał, *haeret. Zebr. Ow.* 56, utkwił, blieb ſtecken.

PRZYRYCHLEYSZY, - a, - e, przyranszy. *Mącz.*, przyw cześniejszy, etwas früh, zeitig. Przyrychleyszym *adverbial.*, wczas, wcześnie. *Cn. Th.*

PRZYRYKNĄĆ, *F.* przyryknie *med. idntl.*, Przyrykać *continuat.*, ryczeniem się odzywać, mit Brüllen antworten, entbrüllen. Przyrykam, rykam po kim, *admugio. Mącz.*

PRZYRYMOWAĆ *cz. dk.*, przyſtosować, nach etwas abpaſſen, einrichten. *Congruo*, przytrafiam, przyrymuię, przygadzam. *Mącz.*

PRZYRYNEK, - nku, *m.*, mieysce przy rynku, die Gegend bey einem Marktplatze. Nie daleko na Nowym Mieście za przyrynkiem. *Teatr* 51 *b*, 10.

PRZYRYWAĆ, *ob.* Przyrwać.

PRZYRŻAĆ, *F.* przyrżę *med. dok.*, Przyryzać *ndk.*, *Slo.* přiřebtáwam; *Sor.* 1. pjirchotam; rżeniem się odzywać, entwiehern, nachwiehern. *Tr.*

PRZYRZĄDZIĆ, *F.* przyrządzi *cz. dk.*, Przyrządzać *ndk.*, przygotować, przyprawić, wprzod narządzić, opatrywać, vorbereiten, das Nöthige vorher zurichten; *Sla.* pripraviti; *Vd.* preiperpraviti, perpraulati, prednapraviti, pernarediti, pernarejati; *Cro.* narediti, prirediti; *Rs.* изрядить, изряжать, срядить, сряжать, рядить, ряжу, задобить. Uſtawicznie się w domu swym dla podrożnych przyrządzał. *Kosz. Cyc.* 147. Przyrządzenie, przygotowanie, przyprawa, *Vd.* pernaredba, napravik, naprava, perprava, nared, naredba, preiperprava; *Rs.* сря́дъ, ряжéнïе, снарядъ, здóба; *Ec.* приспрóй, устроéнïе, чинное разположенïе, строительство, cf. stroić). Mieli nadzieię dobyć miaſta, przez zdradę niektórych mieszczan, którą był Plaweniusz, pod czasem traktatów przyrządził, *Inſtruxerat. Krom.* 658. *PRZYRZĄDZANNY dzień, u żydów, którego na święto rzeczy potrzebne gotowali. *Sekl.* 130, *ib. Math.* 27, *ib. Mark.* 15, der Vorbereitungstag, der Rüſttag. *Luth.* PRZYRZĄDZICIEL, - a, *m.*, *Vd.* perpraulenik, porpraulovez, predperpraulavez, der Zubereiter, Zurichter.

*PRZYRZĄD. - PRZYRZNĄC. 1235

*PRZYRZAZOWAĆ, *ob.* Przyrznąć.

PRZYRZEC, przyrzekł, *F.* przyrzecze, przyrzeknie *cz. dk.*, przyrzekać *ndk.*, *Bh.* přiſáhnauti, přiſáhati; *Slo.* pripovedať, pripovjdam (cf. przypowiedzieć); *Crn.* obętuváti, obętam; *Vd.* perezhi, perrezhi, naoblubiti, saoblubiti, (*Vd.* perziekati, s przymówić się do czego); *Bs.* obrecchi, obechjati, datti rjec; (*Bs.* prirecchise *altercari*; *Bs.* prirok, uzrok *causa, caput, origo*); *Rg.* narecchi, (*Rg.* prirjeciti, s przymówić się; *Rg.* prirecchi, s prorokować); *Rs.* обрѣчь, обрекáмь, помóлвить, суля́ть, посуля́ть, сулю, суля́ться, отсуля́ть, отсуливать, изновѣдать; *Ec.* изрещи, изрекать, обрѣкáюся, запоручáти, запоручи́ти; obiecać dobrym słowem, zusagen, verheißen, verſprechen. O złośliwi dobrodzieie, Co próżno karmiąc nadzieie, Biednym wiele przyrzekacie, A w ciężkim razie zdradzacie. *Zab.* 15, 59. Przyrzeczenie, przyrzekanie, *ob.* obietnica, das Verſprechen; *Bh.* et *Bh.* přípověď; *Rg.* nareccenje, obreccenje; (*Bs.* prirecenje *altercatio*); *Rs.* обрещéнïе, посуля́нïе. - §. b) Przyrzekać za co, zaręczyć za co, zapewnić, für etwas gut ſtehen, Bürge ſeyn Jeśli przedawca powie, że nie wiedział o fałszu kupi, a nie przyrzekał kupuiącemu za fałsz, tedy ten, co kupił, ma nań dowieść, że mu za dobrą kupią przyrzekł. *Sax. Art.* 32. Nie chciała Mała Polſka przyiechać na seym, ażby im król przyrzekł za pokoy, a gdy im król przyrzekł za pokoy, przyiechali. *Biel.* 396. Namawiali ich, aby się poddali, przyrzekaiąc im za wieczną wolność. *ib.* 371.

PRZYRZECZE, - a, *n.*, mieysce przy rzéce, die Gegend an einem Fluſſe. Poszedłszy za Hazaelem, na przyrzeczu przed nami idącym, wsiedliśmy na okręt. *Tr. Tel.* 74.

PRZYRZECZNY, - a, - e, *Sr.* 1. pjirecjné; *Rs.* прирѣчный *amnensis. Cn. Th.*, am Fluſſe gelegen.

PRZYRZECZNIK, - a, *m.*, który za co przyrzeka, der Bürge für etwas. *Satisdo* rękoymię albo przyrzecznika stawiam. *Mącz.* Przyrzecznik za kogo, rękoymia *praes. Mącz. Sponsor* obiecnik, przyrzecznik, który co komu dobrym słowem obiecuie. *Mącz.* Oycowie chrzesni od dawnych nauczycielów pospolitym imieniem rękoymiami albo przyrzecznikami zwani bywali. *Kucz. Kat.* 2, 325.

PRZYRZNĄĆ, *F.* przyrznie *cz. idntl.*, Przyrzynać, Przyrzezać *ndk.*, *Przyrzazować *Frequ.*, *Sr.* 1. pjirtesaći, pjitesiju, pjirezmu, pschirjju, pschirijam, pschirijam; *Cro.* prirezati, prirezavam, prirezujem; *Vd.* perresati, perreshurvati; *Ec.* прирѣзую, прирѣзывaю; *Rs.* прирѣзать, urzynać przy samym końcu, dicht abſchneiden, beſchneiden. Gdy będziesz żął zboże twe, nie przyrzniesz do samey ziemi. *Leop. Levit.* 19, 9. Gdyby latorośli winne były przy samych gronach czasu kwitnienia, tedy puszczą się insze latorośli z obfitością gron. *Cresc.* 317. Wino przy ziemi

•przyrzażować. *Cresc.* 326. Przyrzezanie, *Rs.* прирѣзка. – §. *tr.* Przyrzynać na co, = przycinać, alludować. *Osol. Wyr.*, auf etwas anſpielen, ſticheln.

PRZYRZUCIĆ, *F.* przyrzuci *sz dk.*, przyrzucać *ndk.*, *Bh.* přiwrcy, přiwrhl; *Slo.* přiwrhugi; *Sr.* 1. pjicjißnu; *Dl.* perivarchi; *Bs.* privrricchi, nadovrrichi; *Vd.* pervrezi, perurizh; *Cro.* pribitavám; *Koss.* приброси́ть, приброса́ть, надки́нуть, надки́дывать; *Ec.* примета́ю, приверта́ю, przyrzucać co do czego, dorzucać, przydawać, hinzu werfen, hinzu thun. *Cn. Th.* Bijcież się sobie, ia nie póydę za wami, móglibyście mi suknie poszarpać, i na grzbiet co przyrzucić. *Boh. Kam.* 2, 371. – §. Przyrzucać co przedawcy, *reddere aliquid vitiosum venditori, qui probum esse fidem dederat. Cn. Th.*, wieder hin werfen, zurückgeben, als unbrauchbar, untauglich zurück ſchicken. – §. Pan widząc, iż on nędznik iest zwiedzion a omylon, acz mu iuż przyrzucił, i ſkazał mu doczesną śmierć . . . *Rey Pſt. R* 5, przyznaczył, wyznaczył. – b) przyrzucać co czym, rzucić co na wierzch czego, prędko przykrywać czym, über etwas werfen, ſchnell mit etwas bedecken, bewerfen. Siatkami iarząbka chytrze przyrzuciwszy dzierży Łowczy w obierze. *Min. ryt.* 2, 96. Mimo wiadomości sług uszedł do mnichów, i kapturem się przyrzucił. *Nar. Hiſt.* 6, 321. Żałuie ziomia synów sobą przyrzuconych. *Lib. Hor.* 67. – *Recipr.* Przyrzuca się choroba, przymiata się, (cf. przymiot), chwyci się drugiego przez zarazę, die Krankheit ſteckt an, iſt anſteckend. PRZYRZUT, – u, *m.*, *Bh.* přiwrjel; *Slo.* přiwrjeni, *Crn.* pervershèna, poverhnina, pervershèk, *Rs.* прикидка, przyrzucenie, i to co przyrzucono, przydatek, der Zuwurf, das Zugeworfne, Zugegebne, die Zugabe. – Przyrzut, przyrzutna choroba, przymiot, przymiotna choroba. *Cn. Th.*, eine anſteckende Krankheit. PRZYRZUTNY, – a, – o, (*Ec.* прилепчивый *adjectivum* przymiotny); przyrzucaiący się na drugiego, zaraźliwy *contagiosus. Cn. Th.*, anſteckend. Przyrzutna choroba, zaraźliwa. *Ern.* 49. Epidemicznie, przyrzutnie. *Oczk. prz.* 3. Chorobę tę iakoby przyrzutną wszyscy w tamtym kraiu mieli. *Syxt. sk.* 205. – *aliter* przyrzutny, przypadkowy, przydatny, zufällig, hinzukommend. Przyrzutnych nie ma na tym urzędzie dochodów. *Tr.*

PRZYRZYNAĆ *ob.* Przyrznąć. PRZYRZYNACZ, – a, *m.*, *Vd.* perresavez, der Zuſchneider. PRZYRZYNKA, – i, *ż.*, uszko *annula. Mącz.*, ein Oehr, ein Griff an etwas.

PRZYSĄD, •Przysud – u, *m.*, *Vd.* persodba, *Rs.* присудъ, *Bh.* přiſudek, przysądzenie, das Zudekretiren, das Zuſprechen durch den Richter, das Dekret für jemanden. *Decretum* osądzenie, przysąd. *Mącz.* – b) przysąd sędziego, dochody przysądne *quaeſtus iudiciarius. Mącz.*, die Gerichtsgebühren für den Richter, Urtheilsgebühren. Przysud czyli peresud, iest nagroda za pracę sądzenia. *Czack. pr.* 2, 73, ib. 1, 197. Przysędy *adiudicata* raz tylko za Zyg. Aug. przypadały na dygnitarzów i sędziów oraz, a pisarz się swoim salarium kontentować miał. *Vol. Leg.* 2, 630. Przysędy w Mazowieckim nie szły; lecz przed zaczęciem sprawy, obiedwie ſtrony po dwa grosza położyć miały, które cztery grosze *iudicio praesentibus cedebant. ib.* – 2°) przysąd, prawo przynależyte, forum czyie, das gehörige Gericht; die Stelle, wo iemand hingehört, die competente Gerichtsſtelle. Panowie w miaſtech nie pod przysądem

mieyſkim, ale pod prawem i wolnością szlachecką domy dzierżą. *Stat. Lit.* 109. Będzieli obwiniony inszego przysądu, a nie tego, gdzie ukradł, tedy maią go wieść do tego urzędnika, w czyim przysądzie ieſt. *Stat. Lit.* 401. On nas od przysądu metropolity wyłącza, i za zwierzchniego nam go nie czyni. *Veryf. pr.* 38.

PRZYSADA, – y, *ż.*, •PRZYSAD, – u, *m.*, PRZYSADKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* přiſada, przysadzenie, przydanie, przydatek, das Hinzuſetzen, Hinzufügen. (*Bs.* prisad, *plantarium*, *Ks.* присадка sadzenie plonek). Bez przysady punktu tego, umowa nasza się rozerwie. *Tr.* Malarze białą farbę przez przysad czarney wydaią. *Klok. Turk.* 161. – b) co przysadzaią, przyprawa, przydatek, przymieszanie, der Zuſatz, die Beymiſchung. Żadney wody i ziemi nie masz tak czyſtey, aby nie miały mieć iakiey przysady. *Syxt. sk.* 19. Na podaniach apoſtolſkich polegać, przysady i przymioty wichrowatych mózgów odrzuciwszy. *Teof. Zw. A* 2. Naukę Chryſtusową uznawamy bez przysad omylnych, przydatków, uszczerbków i odmian. *Wiśn.* 616, *ib.* 317, bez wszey odmiany i przysady albo naruszenia. *Gil. Kat.* 388 Przydany do Kanonów, ieden o zwierzchności biſkupa Carogrodſkiego; ale ta przysada nie ieſt od wszyſtkich oycow uczyniona. *Sk. Dz.* 302. Przysadki liſciowe, *ſtipulae*, liſteczki albo raczey łuszczki przy liściu pod ogonkiem osadzone. *Botan.* 81. – Przysada miedzi, śrebra, złota, przyprawa, der Zuſatz, die Legierung der Metalle. Na półósma łóta fayngylbru daią miedzi poſluta przysady. *Rzecz Zł. B.* Złoto ma w sobie trzecią abo czwartą część przysady. *Złos. A* 2 *b.* Do śrebra i złota taka tylko ma być przysada dawana, któraby tylko sumt na minicę łożony nagradzała, a nie bogaciła mincarza. *Star. Mon. A* 4. Żyd złoto, śrebro, przysadą i innemi fortelnemi sztukami zfałszuie. *Grod. Dis. F. b.* – *Simil.* W hucie śklaney sułerze przysadę swoię, którą nazywaią frytta, sypią w oszow. *Trz. Sk.* 153, mixturę, mieszaninę. – §. *Moral.* Ludzka doſkonałość nie może być bez przysady. *Nar. hiſt.* 5, 454, nic bez ale, nichts ohne Maßgel). Nayczyſtsze sprawy nie są bez przysady. *Nar. Dz.* 1, 97. Natura w kogo cnoty, w tego też i przysady wlewa; lecz w Radziwile widzę tego nie chowała; bo dawszy mu cnot wiele, przysady nie dała. *Wag. Radz. pr.* W samym sobie człowiek nie ma tylko przysady złości. *Bzow. roż.* 61. Nie szukay uszczęśliwienia w osobliwości, przysada rozumu ieſt głupſtwem. *N. Pam.* 24, 329, cf. Przesada. (*Crn.* prisad *gangraena*). – §. Przysada, przyprawa dla ozdoby, krasy, przyłożenie, ozdoba, Putz, Zierrath, Schmuck. Piękność prawdziwa nie potrzebuie przysad. *Kras. Doſ.* 36. Umizgi robią i przysady. *Teatr* 48 *b*, 39, przymilaią się, wdzięczą się). – §*. przysada, podeyście, podſtęp, Hinterliſt. Verführung. Tam ich nie chciano puścić, boiąc się przysady. Albo żebym wyraźniey rzekł, iakoby zdrady. *Paszk. Dz.* 40. – b) Przysada, przypadła własność czyli iakość, przymiot, zufällige Eigenſchaft, Eigenſchaft. Przysada (*qualitas*), musi być poślednieysza, niżeli to, co samo przez się ieſt. *Petr. Et.* 15. Odwłoka leniwego przysada *Cn. Ad.* 772.

•PRZYSADCZYK, – a, *m.*, w hucie śklanéy, materyalista, który materyą na śkło ma przysadzać. *Trz. sk.* 120, der Materialiſt in der Glashütte. PRZYSADKOWATY, – a, – o, n. p. Łodyga przysadkowata, *c. ſtipulatus*,

przy

przy nasadzie liści przysadkami iest opatrzona. *Jundz.* 2, 14. PRZYSADNY, -a, -e, -ie *adv.*, przydatny, przybyły, przyczyniony, przyprawny, niewłaściwy. *Cn. Th.* 872, hinzu gesetzt, hinzu gethan. Nietrudno rozeznać lekką i przysadną kobietę, od poważnéy i rozsądnéy niewiasty. *N. Fam.* 2, 223, cf. przesadny, przesadzaiący, übertreibend. Jak znayduiesz Baronową? Bp. zdaie mi się, że iest bardzo przysadna. *Teatr* 38, 284, cf. z akcentem. PRZYSADNIK, -a, *m.*, który iest kuradnym panom przysadzony, abo PRZYSĄDNIK; *assessor* tak wybornie może być zwan, *si usus voluerit. Mącz.*, *przysiadacz, *przysiedziciel; *Bh.* přisedjcy; *Crn.* persędnek; *Vd.* persednik, persiedavez; *Cro.* priszédnik, *adj.* prjszédni; *Ec.* присѣдникъ, *f.* присѣдникъльница; der Beysitzer eines Gerichts. (*Vd.* persedba, persedenje, = assessorya).

PRZYSĄDNICZKA, -i, *f.*, *assestrix. Mącz.*, die Beysitzerinn. - PRZYSĄDNY, -a, -e, PRZYSĄDOWNY, -a, -e, od przysądu, Urtheils-, Gerichts-. *Fastus quaestu iudiciario*, sędzia z przysądownych pieniędzy żyiący. *Mącz. Quaestus iudiciarius*, dochody przysądne, przysąd sędziego. *Mącz.*, Gerichtsporteln, Urtheilsgebühren. Przysądne, -ego, *n.*, *Subst.*, *Tr.*, n. p. Pisarze za listy z zawieszonemi pieczęciami, przysądnego brać maią, dziesięć groszy. *Tarn. Ust.* 24, cf. *Przesąd.

PRZYSADZIC, *F.* przysadzi *cz. dk.*, Przysadzać *ndk.*, *Bh.* přisaditi, přisazowati; *Sr.* 1. pißadzicj, *Rg.* prisâditi; *Ks.* присаждать; blisko czego posadzić, zu etwas hin setzen, nahe bey etwas hin setzen. Gdy do latorośli winnéy rozgi wierzbowe przysadzi, wnet się od macicy swéy odsadzi. *Zward. Wład.* 13. Ligurów leśnym padołom przysadzonych, większa była trudność należć, aniżeli zwyciężyć. *Faliff. Fl.* 62, w tych padołach osiadłych, osadzonych, mieszkaiących, in den Thälern ansässig. - §. Przysadzać do piersi dziecię, ein Kind an die Brust setzen, saugen lassen. Nie przysadzaycie synow waszych do mléka smrodliwey kozy. *Birk. Ex. C 6.* Przysadzać iagnięta, cielęta, podsadzać do ssania, przypuszczać. *Cn. Th.* 884. - *Simil.* Piiawki do żył między łokciem a ramieniem przysadzić. *Cziach. prz.* 94, przyttawić, Igel setzen, ansetzen. - §. *Augment.* przysadzić do czego, = przyczynić, przyłożyć, przystawić, przyprawić, przydać, hinzu fügen, hinzu thun. Do kardynała Karafly Syxtus inne uczone Doktory dla pracowania nad bibliią przysadził. *Sk. Dz.* 118. Przysadzenie, przyzawieszenie, *appendix. Mącz.*, der Anhang. *Przysadzeniczko, *appendicula. Mącz.* Przysadzić co czym, przymieszać, przyprawić, zaprawić, mit etwas anmachen, anrichten, vermischen. Gorską weselne słodyczy przysadziła żółcią. *Bard. Tr. praef.* Dwie strzały ty nagotuy, różnemi ie harty i iadem przysadziwszy. *Zward. Pasq.* 22. Tyrańską przysadził naturę ludzkością, iakoby był niewinnym. *Zward. Wł.* 10. PRZYSADZIC się *recipr.*, zapęd, czyli pochóp brać, den Anlauf nehmen, sich ansetzen. Jednym razem przysadziwszy się, z całéy siły rzuca w Leona, *il rassemble toute sa force. Stas. Num.* 1, 145. - *§. *aliter*; Nie śmiemy się przysadzić albo przyrównać do niektórych z nich, ale my sami w sobie rozmierzaiąc, przyrównawamy się sami sobie. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 10 12, neben einander stellen, gleich stellen, vergleichen.

PRZYSĄDZIC czyn. *dok.*, Przysądzać *ndk.*, *Przysądziwać *frequ.*, *Bh.* přisauditi, přisuzowati; *Slo.* přisuzugi; *Sr.* 1.

pißudjam, pschisudju, pschisudjim; *Crn.* persoditi; *Cro.* prisszugyújem, priszudiszem, pripitávam; *Rg.* prisûditi, prisûditi; *Bs.* prisuditi, odsuditi komu, naminuti; *Ks.* присудить, присужамь, присуждамь; sądowym wyrokiem przyznawać co komu, einem etwas gerichtlich zuerkennen, zusprechen. Czemu wedle prawa Polskiego maiętność brata zmarłego siestrze żywéy odeymuią; a taż maiętność prawem Mazowieckim bywa iéy przysądzona? *Modrz. Baz.* 402. Pokąd kapłani trędowatego nie przysądzili do czystych, dotąd musiał się rozumieć za nieczystego. *Biał. Post.* 220. - *tr.* Co komu bóg przysądził, nikogo nie minie. *Teatr* 24 *b*, 5, przeznaczył, przeyźrzał, bestimmen. ście, *ob.* Przyiść.

PRZYSALAC, *ob.* Przysolić. PRZYSCIE, Przyyście, Przyi-

PRZYSCHNĄC, *F.* przyschnie *med. idntl.*, Przysychać *ndk.*, *Bh.* přischnauti, přisýchati; *Vd.* perselniti; *Ross.* присохнуть, присыхать; schnąc przylepić się, antrocknen an etwas. Niech przyschnie język mój do podniebienia mego, ieśli ... *Bud. Ps.* 137, 6, *Sk. Kaz.* 170, *Psalmod.* 53. Gdy iuż opadło ciało moie, skóra moia przyschnęła do kości moich, zostały wargi przy zębach moich. 1 *Leop. Job.* 19, 20, przyschły kości me. 3 *Leop.*). Od głośnego płaczu przyszła kość moia do ciała mego. *Smotr. Lam.* 2. Widzisz na téy szabli ieszcze krew przyschnioną? *A. Kchan. Wirg.* 128. - *fig.* Cóż to za sposób cieszenia, odnawiać, co iuż przyschło? *Offol. Sen.* 3, *rescindere quae iam obducta sunt.* - *Prov.* Na mnie to przyschnie; mnie tego przypłacić. *Cn. Ad.* 1163, moia to skóra czyli mie zeck poczuie, das bleibt auf mir kleben, auf mir sitzen; ich muß es entgelten, büßen, bezahlen. Nieszczerość cesarza Greckiego nakoniec nie chybiła przyschnąć na nimże samym. *Ust. Kr.* 2, 197. Na tobie wszystka wina przyschła. *Krom.* 186. Wieczna hańba na wszystkiey potomnéy familii dla niego iednego przysychać miała. *Krom.* 334.

PRZYSCIĄGNĄC *cz. idntl.*, Przyściągać *ndk.*, *Bh.* přistehnauti, ściągaiąc przybliżyć, herbey zusammen ziehen.

PRZYSCIEGAC, *ob.* Przyszyć.

PRZYSCIELAC, *ob.* Przysłać.

*PRZYSCIENIE, -ia, *n.*, *Rs.* присѣнь, присѣнокъ, mieysce przy ścienie, der Platz an der Wand, cf. przymurze.

PRZYSCIGNĄC *cz. dk.*, *Bh.* přistihnauti; ścigaiąc przydybać, einholen und ertappen, erwischen. Gdziekolwiek takich swowolników poślakuią i przyścigną, maią ich imać. *Vol. Leg.* 3, 14. Czemu suka Junona zgryźliwa tak śmiele Przyścignąwszy Jowisza u pięknéy Semele? *Achw. Fr.* 1.

PRZYSĘD, *ob.* Przysąd. PRZYSEP, *ob.* Odsep.

PRZYSIAC, *F.* przysieie *cz. dok.*, przysiewać *ndk.*, *Cro.* nadossájam; *Rs.* присѣмь, присѣваю; podle czego siać, lub też więcéy dosiać, neben hin säen, mehr dazu säen. *Cn. Th.*

PRZYSIĄC, Przysięgnąć, przysiągł, *F.* przysięże, przysięgnie, przysięgę, przysięgnę *cz. dk.*, Przysięgać *ndk.*, przysięgą co stwierdzić, *Bh.* přisahnauti, přisahati, (přisehnauti, = przychylić); *Slo.* přisahám; *Sr.* 1. pißahom, pißahwam, pschißahom, pschißawam; *Crn.* persęzhi, persęshem, persęgam, „*quasi* na perse sęgam, *vel* perst sęgam, *quorum utrumque iurantes facere consueuerunt*“; *sed cf.* sięgnąć; *compares* ręczyć a ręka *deriuandum*); *Vd.* persezhi, pershem, persegati, persegovat, perseshem,

perasguvati, sapersegati, sapersezhi, rotiti (cf. rota), sarotitise, sprizhat; *Bs.* priseghnuti, zakletse, (2. priseghuuti, vincjattise *copulari in matrimonio*); *Cro.* priseghuuti, vincjattise *copulari in matrimonio*); *Cro.* priszegati, priszégem, prisechi; *Rs.* присягнуть, присягаю; (cf. *Chald.* שבע schabha *iurauit*, *Hbr.* נשבע nischba); ſchwören. Przysiągłem, nie wdawać się w iey interessa. *Teatr* 5 *b*, 23. Kto przysięga, a nikt mu nie wierzy, zawiedzie się. *Rys. Ad.* 32. Przysięgam bogu, (przysięgam boru, *ob.* bóg), ich ſchwöre bey Gott; *Slo.* Pánu Bohu prisám, prisahám; *Sr.* 1. pjiſſahow, pjiſſaham ſo k= bohu, *corrupte* pjiſſamazy boji. Przysiągłem bogu, i żałować tego nie będę. *Uſt. K.* 1, 159. – *aliter*; przysięgam bogu, iak boga kocham, bóg świadkiem, da-li bóg! wahrhaftig, bey Gott. – Przysięgać na co, przez co, na czym, bey etwas ſchwören. Na mnie samego przysiągłem, mowi bóg, że cię ubłogosławię. *Sk. Zyw.* 1, 203. Wierz mi Klaryssо, przysięgam na tę rękę, którą całuię. *Teatr* 55 *b*, 31. Przy duszy swoiéy przysięgam, *Bh.* dussugi ſe, dussati ſe; *Vd.* perdushitise, sadushitise. Na głowę, na gardło, na brzuch iego przysięgam, że go na wylot tą szpadą przeszyię. *Boh. Kom.* 1, 147. W średnich wiekach przysięgano przez broń; do tych czas ieszcze w lasach Poleskich mówią o przysięgach na ruśnicy. *Czack. pr.* 2, 231. Ja też ſtroſkany wielce, Przysiągłem na butelce, Więcéy się iuż nie żenić. *Teatr* 52 *c*, 25. – *aliter*; Przysięgać na co, pod przysięgą obowięzywać się na co, etwas beſchwören, ſich mit einem Eide zu etwas verpflichten. Przy koronacyi przysięga król na *pacta conventa*, na prawa Rzpltéy, na wolności Rzpltéy nadane; naród wzaiemnie królowi na wierność i posłuszeństwo przysięga. *Skrzet. P. P.* 1, 97. – §. *Recipr.* Przysięgać się, = zaklinać się, ſich verſchwören; *Sr.* 2. ſe pſchiſſegaſch; *Sr.* 1, ſo zocjicj, rohcjicj; *Rg.* prisèchise, prisèghnutise; *Vd.* sarotitise; *Bs.* rotitise, kletise; *Rs.* клясться; *Ec.* роптпться, рочуся, клятпся, клянуся, божпшпся. Często się i bez potrzeby przysięga. *Mon.* 73, 548.

PRZYSIADAĆ, *ob.* Przysieść. *PRZYSIADACZ, *ob.* Przysadnik. PRZYSIADEK, -dku, *m.*, mieysce, gdzie się kto zasadza, zasadzki, ein Hinterhalt. Z taiemnych przysiadków wypadaiąc, szarpał nieprzyiaciela, *ex insidiis*. *Krom.* 725.

PRZYSIEC, *F.* przysiecze, przysiekę *cz. dok.*, Przysiekać *ndk.*, *Sr.* 2. pſchiſſeż; *Vd.* persekati, persiekati; *Rg.* prisjecchi; *Cro.* priszèchem, priszékam; *Ec.* присѣкаю; *Rs.* присѣчь, присѣкаю; siekąc przycierać, darauf zuhacken.

PRZYSIEDZIEĆ *niiak. dk.*, czas nieiaki przesiedzieć, eine Zeitlang ſitzen, *Vd.* persedeti, persiedati, sravensedeti. PRZYSIEDZIAŁY, *ob.* Przysieść. *PRZYSIEDZICIEL, *PRZYSIADACZ, *ob.* Przysadnik.

PRZYSIĘGA, i. ż., *Bh.* prisaha; *Slo.* ptisaha; *Sr.* 1. pjiſſaha, pſchiſſawa, pjiſſaha; *Sr.* 2. pſchiſſeya; *Crn.* persęga, prisega; *Vd.* persèga, sapersega, rotitje, rotenje, prisèga, sarotenje, sapersezhenje; *Cro.* priszèga; *Rg.* prisega, prisexa, zakleetva, rotta, kleetva (*ob.* rota, klątwa), *Hg.* szentség; *Dl.* rotta; *Bs.* prisesgja, zakletva, priseghnutje, okletva, kletva, rotenje, rotta; *Rs.* присяга, божба (cf bożyć się), *obs.* цѣлованіе (cf. całowanie); *Ec.* роптѣе, божепѣе (cf. *Hbr.* שבע schabua); der Eid, der Eidſchwur, der Schwur. Każde oświadczenie, bądź słowy, bądź postawą, które zwierzchnością bożą zasłaniaią, ma być za przysięgę rozumiane. *Modrz. Baz.* 345. Przysięga nic innego nie iest, tylko świadczenie się Panem Bogiem. *Kucz. Kat.* 3, 58. Przysięga Mahometańska lub pogańska, *Rs.* шертв (cf. żar). Przysięga potwierdzaiąca, gdy twierdzimy: tak iest, abo było; przysięga obiecuiąca, gdy obiecuiemy na dal: tak będzie. *Karnk. Kat.* 311. Przysięgę wykonać. *Uſt. Konſt.* 1, 159. Przysięgą kogo obowiązać, przysięgę brać, wyciągać. *Cn. Th.*, den Eid von jemanden abnehmen. Arcybiſkup Ryski z Kietlerem poddali się pod obronę korony, i przysięgli; którą przysięgę im dawał X. Padniewſki. *Gor. Dz.* 143, czytał im tę przysięgę, brał ią od nich, za nim ią mówili, er ſagte ihnen den Eid vor. Przysięgę komu odpuszczać, wypuszczać kogo z przysięgi. *Cn. Th.*, einen des Eides entledigen. Przysięgę łamać, nie dotrzymać, gwałcić. *ib.* Przysięgę komu spuszczać, *deferre alicui iusiurandum. ib.*, einem den Eid antragen, ihn auf den Eid treiben. Przysięgą dostać, *Rs.* выбажить. Przysięga pokrywka fałszu, zdrady. *Cn. Ad.* 980. Przysięgą boga nie oszukasz. *Rys. Ad.* 57. Pod przysięgą, przysięgaiąc, eidlich. Zaprawdę albo pod przysięgą *Glicz. Wych. D* 7, zaiste, wahrlich! PRZYSIĘGAĆ, *ob.* Przysiąc. PRZYSIĘGACZ, -a, *m.*, przysiężnik, *Cn. Th.*, ein Schwörer, der einen Eid ablegt; *Sr.* 1. pjiſſahar; *Vd.* persezhnik, rotivz; *Crn.* rotivz; *Cro.* kletnik; *Ec.* присягатель. PRZYSIĘGŁY, *ob.* Przysiężny. *PRZYSIĘGODZIERŻNY, -a, -e, -ie *adv.*, dzierżący czyli dotrzymuiący przysięgę, dem Schwure getreu, *Ec.* клятвохранительный. *PRZYSIĘGOŁOMCA, -y, *m.*, który przysięgę łomie, der Eidbrecher, *Rs.* клятвопреступникъ, *f.* клятвопреступница; крестопреступникъ; *Ec.* роптитель. *PRZYSIĘGOŁOMNY, -a, -e, -ie *adv.*, łamiący przysięgę, eidbrüchig, *Vd.* persegolomezhen; *Rs.* клятвопреступный; *Ec.* неклятвохранительный. *PRZYSIĘGOŁOMSTWO, -a, *n.*, łamanie przysięgi, die Eidbrüchigkeit, *Vd.* persegolomenje, prelomenje persege; *Rs.* клятвопреступленіе; *Ec.* прерóтное, нарушеніе божбы.

PRZYSIEK, -u, *m.*, siekierka wązka do wydłubywania drzewa. *Wlod.*, eine Hohlart, Hohlhaue. Powróci się od żeglugi Gdańſkiéy w sukmanie nowéy, w szerokiey krayce z nowym przysiekiem. *Klon. Fl. H* 2 *b*, *Haur Et.* 41. PRZYSIEKI w ſtodole, sąsieki, die Banſen oder Banzen in der Scheuer. Myszy, żeby w ſtodole nie były, cebulę w wodzie moczyć, a tą wodą ziemię w przysiekach polać, pierwéy, niż zboże w nie będzie kładzione. *Syr.* 1223. – §. Przysiek, *ob.* zasiek. PRZYSIEKAĆ, *ob.* Przysiec.

PRZYSIENIE, -ia, *n.*, podsienie, próżny plac przed domem, ganek, *veſtibulum. Mącz.*, das Vorhaus, (*diſting.* Przysionek), cf. *Ec.* присѣнный, покрытый сѣнь, t. i. тѣнь наводить, cieniſty; cf. sień, cień.

PRZYSIEW, -u, *m.*, PRZYSIEWEK, -wku, *m.*, dosiewanie. *Cn. Th.*, die Zuſaat. Przysiewek parobków ięczmienia, owsa, na gospodarſkim gruncie, w mycie czyli w szługach rocznych. *X. Kam.* Niewolnikom waszym wolno mieć przysiewki, i przychowki, a nam nic iuż mieć nie pozwalacie, przez cobyśmy się od żebraków różnili. *Sir.* 26. – *§. Przysiewek, -wka, *m.*, *de pellice natus. Zebr. Ow.* 91, ein Kebsſohn. PRZYSIEWACZ, -a, *m.*, który

przysiewa, der Hinzuſäer, Nebenbinſäer. Szatan nazwan ieſt nie rozsiewaczem, iako Pan Kryſtus, ale przysiewaczem. *Zrn. Pſt.* a 5. PRZYSIEWAC, *ob.* Przysiać.

PRZYSIEŚĆ, przysiadł, *F.* przysiędzie, przysiądę *med. idntl.*, Przysiadać *ndk.*, *Rs.* присѣсть, присѣдать. - a) *Neutr.* przysiadać, usiadać trochę, przychylać się na dół, ſich nieder kauern, nieder bücken, ſich niedrig hin ſetzen, ſitzen bleiben. (*Ec.* присѣдѣти, присѣжду czatować na kogo). Klio choćby w górę z innemi rada bystrym się unieść polotem, Coraz się ſtyrknie, coraz przysiada, zaledwie dąży z kłopotem. *Zab.* 13, 10 *Kniaź.* Niziuteńko przysiada. *Teatr* 11, 90. Garncarz iak poderznął naczynie sznurkiem, zaraz zdjął z kręgu i postawił; które ani przysiadło, ani się nie zgięło nigdzie. *Torz. ſk.* 66, nie zmieszyło się, es ſank nicht zuſammen. - §. Przysieść fałdów na czym, ustawicznie nad czym siedzieć i pracować, ſich Falten ſitzen, unabläſſig ſitzen und arbeiten. (*Rs. vulg.* присѣсть pilność ciągła; *Rs.* присѣдливость, присѣдость pilność; *Ec.* присѣдникъ, присѣдный, присѣдательный *aſſiduus*; присѣдательство, прилѣпленіе или единомыслїе lednomyślność, przypadanie na iedno). Dzieło takie wyciągałoby nie podjazdowéy, ale przysiedziałéy pracy. *Czytr Myśli* 169. - *aliter*; fałdów drugiemu przysieść, *actiue*, do ciasnoty go wpędzić, einen in die Enge treiben, ihn drängen. Tacy nieprzyiacielowi fałdow nie przysędą. *Czach. Tr. G* 2. Krolowie Persacy Babylończykom przysiedli fałdów. *Petr. Pol* 314. Moſkwicin nam fałdów przysiadł *Star. Ref.* 12. Turek chrześciianom za tego cesarza przysiadł bardzo fałdów. *Biel* 314. Opierayże się dobrze, inaczéy, iak nas ſtaruszek przysiądzie, iuż mu się ciężko będzie wywinąć. *Teatr* 16, 11, iak zacznie nacierać, wenn er dringend werden wird. - §. *Actiue*; Przysiadać co, usiadać na czym, ſich auf etwas hinauf ſetzen, im Sitzen etwas bedecken (etwas beſitzen). Bacżny, co dobrze, to na wierzch wykłada, A co nie gmyśli to pilnie przysiada. *J. Kch. Fr.* 21. Przysiadać komu suknią, czapkę, księgi. *Cn. Th.* - *fig.* Głowę Sycyliyſką Etna przysiadła śpiczata. *Otw. Ow.* 196. - *Recipr.* Przysiadać się do kogo, usiadać blizko niego, *Rs.* подсѣсть; ſich neben einen nieder laſſen, ſich zu ihm hin ſetzen. Przysiądź się do mnie. *Tr.* - *fig.* Niech się przysiędzie do kogo gniew brzydki . . . *Wad. Dan.* 91, niech go opanuie): Każdy taki sromotne karanie odniesie, który się iedno do cudzéy żony przysiada. *Kosz. Lor.* 62 *b*, zbyt zbliży.

PRZYSIĘŻNIE *adv.*, pod przysięgą. *Dudz.* 54, mit einem Eide, eidlich. PRZYSIĘŻNIK, - a, *m.*, co przysięga, przysięgacz, der Schwörer, s. PRZYSIĘŻNY, PRZYSIĘGŁY, *Bh.* přiſežný; *Cro.* priszédni, priszesznik; *Ross.* присяжникъ, присяжный; przysiężnik, który przysiągł, *iuratus. Mącz.*, ein Geſchworner. Przysiężnicy abo ławnicy są osoby na sądzie siedzące, którzy sentencyą woytowi przez swoie porządne wota nayduią. *Sax. Porz.* 15. Woyt przysiężników ma o sentencyą pytać. *Sax. Porz.* 12. Deputacya ta ma zawierać radę mieyską i przysiężniki. *Vol. Leg.* 3, 10. - §. PRZYSIĘŻNY, - a, - e, *Slo.* přiſežný, ſpřiſahaný; *Cro.* priszesni, priszédni; *Crn.* perseshne; *Vd.* sapersegen. perseshezhen; *Ross.* клятвенный; *Ec.* присягательный; od przysięgi, do przysięgi należący, poprzysiężony, Eides-, beſchworen, vereidigt. Wiary przysiężnéy mąż mi nie dochowywa. *Otw. Ow.* 294. K Lucyperowi wierny dziś i przysiężyſty towarzysz przychodzi. *Chodk. Koſt.* PRZYSIĘŻNICZY, - a, - e, do przysiężników należący, die Geſchwornen belangend, Geſchwornen-. Dochody przysiężnicze. *Sax. Porz.* 17. Przysiężnik młodszy ieſt podkomorzym spraw przysiężniczych. *Szczerb. Sax.* 205. Szołtys bierze ośm szelągów winy z nalazku przysiężniczego. *ib.* 480.

PRZYSILIC *cz. dk.*, sił przymnożyć, *Vd.* persiliti, persiluati; *Cro.* prisilili, prisilyújem; die Kräfte vermehren, verſtärken. Przysilony od broni ciężki raz słoniowi w głowę odwrócił. *Faliſſ. Fl.* 40. - §. 2) Przysilić, *ob.* Przymusić.

PRZYSIODŁAC *cz. dk.*, przysiodływać *ndk.*, okulbaczyć, ſatteln. Przysiodłanie dwoiakie bywa, iedno kardelą, drugie siodłem. *Hipp.* 59. - §. *tr. fig.* przyiarzmić, bejochen, unterjochen. Dniestr misternemi przysiodłany mostami. *Pealmod.* 43. Turcy po dziś dzień nie mogą Albanów przysiodłać. *Klok. Turk.* 29. Filip przysiodłał całą Grecyą. *Nag. Fil.* 168, *Lub. Roz.* 116. Przecię choć innych mieca móy przysiodływa, Ani w tryumfie, ani szli w okowie. *Chroſć. Luk.* 151, *Kchw.* 345, *Min. Ryt.* 1, 168.

PRZYSIOŁEK, - łku, *m.*, *Rs.* приселокъ, wioſka mnieysza do większéy wsi przyczepiona, folwark, ein kleines Dorf zu einem größern gehörig.

PRZYSIONEK, - nku, *m.*, ein kleiner Vorſaal, oder Seitenſaal; *Sr.* 1. přitwarť, přiedhřeja; *Ec.* припрѣмъ, напечмъ, прилѣбъ. (*Ec.* присѣнный, покрытный, коморый сѣна, t. i. мѣна наводнима cieniſty, *ob.* sień, cień). Co się dziś nazywa przedpokoy, przedtym się nazywał przysionek. *Jeż. Wyr.* Piérwszy przysionek obity był cudnym złotogłowem i szamitem. *Warg. Wal.* 305. U Rzymian naywiększym domów szlachetnych zaszczytem były ſtare oyców obrazy, a wyſtawiali umyślnie dlatego wspaniałe przysionki. *Kras. Pod.* 1, 253. Uczynił też Salomon przysionek ſtołeczny, w którym ſtolica sądowa. *W.* 3 *Reg.* 7, 7, *Bibl. Gd.* Stał w przysionku albo przytworze cerkiewnym. *Pim. Kam.* 47. Przeddwerie albo przysionek. *ib.* 317.

PRZYSKAKUIĘ, *ob.* Przyſkoczyć.

PRZYSKARŻAC kogo, - ofkarżać go, einen anklagen. Starosta Wrocławski miał złą wolą na Sieciecha o to, iż go przyſkarżał rad do pana. *Biel.* 67.

PRZYSKLEPIC, *F.* przyſklepi *cz. dk.*, zaſklepieniem przykryć, *Rag.* priklopitti, priklapati; bewölben; bedecken, überziehen. - *tr.* Już cokolwiek przyſklepiona blizna. *Tręb. S. M.* 132.

PRZYSKĄPY, PRZYSKĘPSZY, - a, - e, PRZYSKĄPO, PRZYSKĘPIEY *adv.*, etwas knauſerig. Gdy kto przyſkąpo żyie i przychciwie skrzętny, Mówmy, że ieſt oszczędny i iutra pamiętny. *Hor. sat.* 35

PRZYSKOCZYC, *F.* przyſkoczy *med. dok.*, Przyſkakiwać *fr.*, Przyſkakuie *pr.*, *bh.* přiſkočiti, přiſkakowati; *Ser.* 1. pjiſſkotchjiu; *Vd.* perſkoshiti; *Kg.* priſkocitti; *Cro.* priszkakujem, priszkochilszem; *Rs.* прискочить, прискакать, прискакивать, припрыгнуть, припрыгать, припрыгивать, впрыгнуть, впрыгивать, подпрыгнуть; ſkokiem przypaść, her-

zu ſpringen. Przyſkoczywszy do niego, za łeb go uchwyci. *Tr.* Przyſkakuiąc, ſkacząc, poſkakuiąc, *aſſultim. Cn. Th.*, im Sprunge. – *Recipr.* Harcować będziemy tylko z dala, a bliżéy się nie przyſkoczymy? *Bard. Luk.* 48, nie przybliżymy się? PRZYSKOK, – u, *m.*, przyſkoczenie, *Sr.* 1. pjiſkok; *Vd.* perſkok, perſkozhenje; *Rs.* наскокъ; das Herbeyſpringen. W rączym przyſkoku. *Nar. Tac.* 3, 90. Szermierze z przyſkoki dziwnemi bardzo na się nacierali. *A. Kch. IV.* 129. Kiryśnicy, iak mur iaki w porządnych ſtoiąc szeregach, po kilkokrotnych przyſkokach przełamać się nie dawali. *Nar. Hiſt.* 3, 170. Przyſkokiem, przyſkocząc, *Sr.* 1. pjiſkocjnè, naſkocjnè *aſſultim.*

PRZYSKORKA, – i, ł., *Rosz.* прискоробіе, przykrość, ciężkość, umartwienie (cf. Przekora), Beſchwerlichkeit, Widerwärtigkeit, Widrigkeit. Oycu i matce przyſkorki czynili. *Leop. Ezech.* 22, 7. znieważaią. *Bibl. Gd.*). Strawili wszyſtkę noc, nie tak na spaniu, iako na wymysłach rozmaitych przyſkorek, któreby mieli nędznym żydom wyrządzać. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5. Wielkie przyſkorki i naiazdy czynili na lud Izraelſki. *Leop.* 1 *Mach.* 11, 41. Pospólſtwo ulubionym swoim wymówcom dozwala przyſkorki i krzywdy znacznym ludziom czynić. *Petr. Pol.* 2, 57. Jedna ſtrona na drugą nie będzie podżegać, i owszem ile będzie można tych przyſkorek będzie broniła. *Herb. Stat.* 739. Ci ludzie, na boga nic nie dbaiąc, drugim wielkie przyſkorki a mierziączki i krzywdy czynili. *Glicz. Wych. E* 2. – Sroczki, borowe przyſkorki, *nemorum conuicia, picae. Zebr. Ow.* 126.

PRZYSKROBAĆ *cz. dk.*, nieco poſkrobać, ein wenig beſchaben, *Sr.* 1. pjiſkobacj.

PRZYSKROMIĆ *cz. dk.*, Przyſkramiać *ndk.*, ſkromnieyszym uczynić, wstrzymywać swawolą, enthaltſamer machen, zurück halten. Żołnierz duchownych maiętności naieżdżał, od wszelakich niecnot nic się nie przyſkramiaiąc, *a nullo scelere sibi temperantes. Krom.* 738.

PRZYSKRZELOWY, – a, – e, przy ſkrzelach znayduiący się, an den Kiemen befindlich. Płetwy od mieysca, gdzie są na kadłubie rybim osadzone, zowią się grzbietowa, przyſkrzelowa, *pectoralis. Zool.* 173.

•PRZYSKRZYĆ *cz. dk.*, (cf. przyſkórka, przekora), przyſkwierać komu, einem zuſetzen, ihn ſehr antreiben. Czy to tylko niewola, gdy kiiem, nahayką Kogo przyſkrzą, aby co czynił, kiedy nie chce? *Opal. sat.* 8. PRZYSKRZYNAĆ, *F.* przyſkrzynie *cz. idntl.*, Przyſkrzyć *contract.*, *Bh.* přiſkřipnauti; *Vd.* vshkerniti, pershkerniti, notersshkerniti; (*Crn.* shkérniti *crepare*); *Ross.* прищелкнуть, прищелкивать, прищемлять, ущемить, ущемлять, ущемлять, прихлопнуть, прихлопывaю, отхлопнуть; ukrzynąć, uszczknąć, einklemmen. Przyſkrzynął odźwierny palec iednemu książęciu, o co go ścięto. *Biel.* 429. Nie bardzo radzę do domu naszego zaglądać; bo upewniam, drzwiami nos przyſkrzynię. *Teatr* 3, 30; *Bh. Prov.* mezy obrwj a dwere prſtu ne wſtrčiti, aby ſe ne přiſkřinul. Przyſkrzynienie, *Sla.* prishchuronje. – *fig.* Myśmy iarzmu przywykać musieli, Aby przy tymże iarzmie szyie przyſkrzynęli. *Błaż. Tł. A* 4 *b*, przysiodłać, przyiarzmić, unterjochen.

PRZYSKWARA, – y, ż., PRZYSKWARKA, – i, ż., *zdrbn.*, ſkwar nieco dokuczaiący, etwas drückende Hitze. Nie dbał on na słoneczne w południe przyſkwarki, Co im ſniade obnażonym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 135. – °§. Do pychy i chluby przyrodzenie ieſt nachylone; tu się wada i °przyſkwara przyrodzona pokazuie. *Eraz. Ob. hiij*, przywara. PRZYSKWARNY, – a, – e, – ie *adv.*, dokuczaiący, drückend heiß. Choć goły i przyſkwarnym upałom doſtoi. *Przyb. Milt.* 16. PRZYSKWIERAĆ komu czyn. *ndk.*, przypiekać komu o co, dokuczać, nalegać, nacierać na kogo, einem zuſetzen, ihm warm machen; *Rs.* приспрунить, приспрунивать. Z lekka mu ubóſtwo przyſkwierać poczęło. *Birk. Dom.* 54. Zwierzę upatrzone osoczywszy myśliwiec, coraz podjazdami przyſkwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. *Tward. W. D.* 72. Przymuszony, gdy bieda przyſkwiera. *Bardz. Tr.* 91. Wnetże °przyſkwrę, że wyzna, *cogam. Zebr. Ow.* 72.

PRZYSŁABSZY, – a, – e, *ſubdebilis. Cn. Th.*, ein wenig ſchwach.

1) PRZYSŁAĆ, *F.* prześle *cz. dk.*, Przysyłać *ndk.*, *Boh.* přiſýlám; *Sr.* 2. pſchipoßlaſch; *Ross.* присылать, присылаю; posłać komu, do kogo, hin ſchicken, zuſenden. Powróciwszy do siebie, zastaię przysłanego od swierzchności. *Teatr* 49 *b*, 102. Przysłanie, *Rs.* присылка. – § 2) Przysłać, Przyścielać, blizko czego posłanie pokłaść, albo też przyczyniać ieszcze posłania, neben hin betten, die Bettſtreue neben etwas hin machen; noch mehr dazu betten.

PRZYSŁACHCIĆ, *ob.* Przyszlachcić. PRZYSŁADZAĆ, *ob.* Przysłodzić. PRZYSŁANIAĆ, *ob.* Przysłonić.

PRZYŚLAPIĆ, *F.* przyślapi *cz. dok.*, Przyślapać *niedok.*, Przyślapywać *freq.*, Przyślapuie *praes.*, przydeptać, nieder treten. Główki porowe rozsiane i przytrząśnione ziemią, przyślapuią nogami, nie bardzo gwałtownie. *Cresc.* 214.

PRZYŚLEP, *caeculus. Mącz.*, halb blind. PRZYŚLEPIĆ *cz. dok.*, nieco zaślepić, ein wenig blenden, *Vd.* preslepiti.

PRZYSŁODZ, *ſubdulcis, Mącz.*, PRZYSŁODSZY, – a, – e, *Cn. Th.*, *Cro.* priszlàdek, etwas ſüß, ſüßlich. PRZYSŁOD, – u, *m.*, mała słodycz, die Süßlichkeit. Swieże wody, któremi roztwarzano wino z ambrozyi mnożyły przysłody. *Przyb. Luz.* 292. PRZYSŁODZIĆ *cz. dok.*, Przysładzać *ndk.*, przycukrować, słodyczą przyprawić, *pr. et tr.*, verſüßen, ſüßer machen. *Condulco*, przysładzam, czynię słodko. *Mącz.* Matka nim poda dziecięciu lekarſtwo, wprzód go przysłodzi, albo cacko pokaże. *Pol. Arg.* 225. Dla przysłodzonego piołunu świata tego mam niebieſki nektar porzucić. *Pol. Arg.* 790. Pod panowaniem obcych, iak w przysłodzonym wędzidle, w nieznaczonéy zoſtawała niewoli. *Psalmod.* 26, *Paſt. F.* 140.

PRZYSŁONIĆ, *F.* przysłoni *cz. dk.*, Przysłaniać *ndk.*, *Rs.* прислонить, присланивать; trochę zasłonić, zasłoną przykryć, ein wenig verdecken, verſchleyern. (*Bs.* prisloniti, nasloniti *admouere*, pristanitise *niti*; *Dl.* prisloniti, nasloniti *admouere*, pristanitise *niti*; *Vd.* prisloniti, nasloniti, z nachylić). Bóg tam widzialnie swe blaski mgłą przysłaniał miłą. *Przyb. Ab.* 60. Pościelną ſkorą przysłonił swéy twarzy. *ib.* 104. Rozczochrały sploty swych warkoczy, I wszyſtkie sobie niemi przysłoniły oczy. *ib.* 203, *Przyb. Luz.* 45. Kto małym a przysło-

nionym wzrokiem chce słońce widzieć, niciako w nie weyrzeć może; ale kto wszystkim wzrokiem śmiele na nie patrzeć usłuie, zaślepionym być musi. *Zrn. Pst.* 2, 268.

PRZYSŁONSZY, -a, -e, *subsalsus. Męcz.*, ein wenig salzig. Przysłońszym, nasłoniał nieco. *Cn. Th.* 453.

PRZYSŁOWEK, -wka, *m.*, *adverbium*, część mowy położona przy słowie, żeby mu dopomoc do wyrażenia okoliczności iakiéy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 59, *Tr.*; Przysłowie. *Cn. Th.*, *Klecz. Zd.* 69; Dosłowie. *Wlod.*, das Nebenwort; *Bh.* přiſłowce; *Slo.* priſlovko, priſlowce; *Vd.* srav'-nubesed; *Crn.* sravnubesęda, polegbesęda; *Sla.* piricsak; *Rg.* usrjec; *Rs.* нарѣчіе. PRZYSŁOWIE, -ia, *n.*, *Bh.* přiſłowj; *Slo.* obecne pr.ſowi, porekadlo; *Sr.* 1. pjiſowo; *Crn.* pregovor; *Vd.* pripoveſt (cf. przypowieść); *Rg.* priciza, pricja, prorijcje; *Dl.* pritacs; *Ross.* пpиcловіе, присловица, пpитча, послóвица; *Ec.* послóвіе, пpибáска, гаданіе, гаданіе; (*Ec.* присловіе zakończenie, zamknięcie); przypowieść, das Sprichwort. Przysłowia będąc nauką doświadczenia, zamykaią w sobie dobrą myśl i dobre iéy wyłożenie. *Gol. Wym.* 194. Przysłowia mów potocznych *Fredra*. Przysłowia czyli zdania fizyczne lub moralne każdemu narodowi właściwe. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 195. Sama w przysłowiach mądrość się odzywa. *Susz. P.* 2, *F.* Też rzeczy pod przysłowiem powiedziano. 1 *Leop. Gal.* 4, 24, pod allegoryami). W przysłowiach gadaiący, *Rs.* пpиточникъ, (пpиточный allegoryczny, *ob.* Przytoczyć). - §. 2°) przymówka, przycinek, uszczypek, przygana, *Rs.* пpибаýшка. Stickeley, Tadel. Po wyieździe Henryka obawiał się Karnkowski przysłowia iakiego od ludzi (bez czego nie było), że się to król w nim kochał, a on też w królu bardzo. *Biel.* 652. PRZYSŁOWNY, PRZYSŁOWOWY, - a, - e, od przysłowia, Sprichwort-, sprichwörtlich; *Bh.* přiſlownj; *Ec.* пpибáсненный. Przysłownie *adverb.*, *Bh.* přiſlownè, przez przypowieść, sprichwörtlich. - §. b) *adverbialiter Tr.*, als Nebenwort. °PRZYSŁOWIENIE, -ia, *n.*, *paronomasia*, gdy różne słowa iakoby iednako brzmią. *Męcz.*

PRZYSŁUBEK, -bku, *m.*, obiecywanie pod ślubem, die Angelobung, das Zusagen. Dla przyrzeczenia i przyślubku, *sponsio. Krom.* 709. PRZYSŁUBIĆ komu co *cz. dok.*, *Boh.* přiſlibiti, přiſlibowati; *Sor.* 1. pjiſlubu, pjilubam; przyrzec, przyobiecać, zusagen, verheißen. W obietnicach twych iest przyślubienie, grzechów nam odpuszczenia. *Kanc. Gd.* 234. Z choremi, którym pewna nadzieia żywota może być przyślubiona, ostróżnie się miéy, aby w większe niebezpieczeństwo nie byli wepchnieni. *Cziach.* 4, 1.

PRZYSŁUCHAĆ się *recipr ndk.*, Przysłuchywać się *cont.*, Przysłuchuie się *pr.*, *Rg.* prisluhivati; *Rs.* пpислушáмъ, вслýшаюсь, вслушивáюсь; *Ec.* пpислушивáю; baczne ucho na co obracać, słuchaniem się bawić, anhören, zuhören. Przysłuchasz się, i nauczysz; nie strażay się w początkach trudności. *Teatr* 19 *c*, 43. Wchodzi i przysłuchuie się. *Teatr* 28, 70, *et* 22 *c*, 72. Trafia się czasem, że ten, który się sprawy przysłuchywa, lepiéy ią będzie rozumiał, niżli ow, co ią sądzi. *Szczerb. Sax.* 207. - §. 2) °Przysłuchać *neutr.*, *ob.* Przysłuszeć.

PRZYSŁUGA, -i, *ż.*, *Crn.* postrężhba; *Vd.* slushbeſkanoſt; *Rs.* пpислýга, угожденіе, одолженіе, дружéнie; (подслýга pochlébſtwo); wdzięczana usługa komu, ein gefälliger Dienſt, eine Gefälligkeit, ein Dienſt aus Gefälligkeit erwieſen. Jeśli w tym moiéy potrzebuiesz przysługi. *Tr.* Wzaiemna przysługa, odwzaiemnienie, *Rs.* отслýга. - §. *aliter*; Na woynie sławy dobrey nabywał i przysługi u króla swoiego. *Star. Ryc.* 11, zasługi, względy zasłużone, erworbene Verdienſte, Meriten. Dzieło to moie będzie darmo wydrukowane, i przysługę iaką od drukarni dostanę. *Mon.* 67, 632, *honorarium*, nagroda. PRZYSŁUGUIĘ się, *ob.* Przysłużyć się. °PRZYSŁUSZEĆ, przysłuszał, *F.* przysłuszy, przysłuszeie *neut. dk.*, °Przysłuszać *ndk.*, °Przysłuchać *kontyn.*, *Bh.* přiſluſſeti; *Sr.* 1. pjiſwuſcham; *Vd.* pershlishati, nashlishati; przynależeć do czego, należeć do kogo, wohin oder wozu gehören, einem gehören, angehören. Do zamku tego wszystkie włości okoliczne przysłuchały, i powinne posłuszeństwo czyniły i oddawały. *Stryik.* 306. Od tego czasu Podole ku królestwu Polskiemu przysłuszeie. *Biel. Sw.* 256 *b*. W W. X. Litewskim i wszystkich siemiach ku temu państwu przysłuchaiących. *Stat. Lit.* 1, *Slo.* přiſluchagicj należący). Zgromadzę te, co przysłuszaią do zgromadzenia tego. *Radz. Jes.* 56, 8. Imienie to prawem dziedzicznym na cię przysłuszy. *Radz. Jer.* 32, 8. Skarb królewski według prawa na króla przysłusza. *Ezop.* 67. Nic żonie do prawa, bo ta tylko przysłusza małżonkowi sprawa. *Papr. Przyk. B.* 3. Opiekun ma się dowiadywać, ieśli dochody z tych wsi sierotom będą przysłuszały, i pożyteczne? *Grol. Obr.* 162. Wszystkie te obrządki, że do starego zakonu przysłuchały, z nim swóy koniec wzięły. *W. Post. W.* 243. Te rzeczy do obyczaiów przysłuchały. *Kucz. Kat.* 3, 338, należały, *edit. tert.*). - §°. przysłuszać do czego, ku czemu, służyć do czego, ku czemu, zu etwas dienen, dienlich ſeyn. Drobnym szczepom niskie °zrzazowanie bardzo przysłusza. *Cresc.* 127. Nie pragnąc własnéy chluby, możesz to wszystko powiedzieć, co ku twoiéy czci przysłuża. *Gor. Dw.* 26. - §. 2) *Imperson.* °Przysłusza, należy się, przyzwoita, trzeba, es gehört ſich, geziemt ſich, *Bh.* přiſluſſeti. Żyć tak przysłusza, iak chce przyrodzenie. *Zab.* 9, 214 *Życk.* To czynić przysłusza, co Pan rozkazał. *Gil. Kat.* 354. Palili ofiary powszednie, iako przysłuszało. *Bud.* 3 *Ezdr.* 5, 50. Dotrzymuiemy Cesarzowi téy uczciwości, którą iako wielkowładnemu monarsze dotrzymać przysłusza, *par eſt. Krom.* 171. Ktoby lekarstwo brał inak, niżli °przysłuſse, pewne skażenie zdrowiu przynosi. *Eraz. ięz. B* 3. - Zachowamy iemu, tak iako na nas przysłusze, chrześciiańską powinność swoię. *Rey Poſt. P p.* 1, iak na nas należy, iak my powinni. PRZYSŁUSZNY, - a, - e, *Bh.* přiſluſſny; *Slo.* přiſluſſnj; należyty, przyzwoity, gehörig, anſtändig, angemeſſen. Kto chce pszczoły z iednego mieysca przenieść na drugie, ma wiedzieć mieysca k temu przysłuszne. *Cresc.* 595. (*Bh.* přiſluſſenſtwj przynależytość). PRZYSŁUŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, przysługuiący się, usłużny, dienſtlich, Dienſte erweiſend; *Rs.* пpислýжливый. Dla oyczyzny przysłużna robota wieczney chwały godna. *Jabł. Tel.* 170. PRZYSŁUŻNOŚĆ, *ob.* Usłużność, *Ross.* пpислýжливость, Dienſtwilligkeit. (*Rs.* подслýжливый pochlebny; пpислýжникъ pochlebca, *f.* пpислýжница). PRZYSŁUŻYĆ się komu *recipr. dk.*, Przysługiwać się *cont.*, Przy-

sługuie się *pr.*, *Bh.* přiſłuhowati, přiſłauſim ſe; *Ec.* прислужю, прислуживаю; *Ross.* одолжить, одолжать; (*Ross.* подслужиться, подслуживаться pochlebić); *Rs.* присслуживаться; przysługę komu wyświadczyć, einem Gefälligkeiten und Dienſte erweiſen, einem womit dienen. Bynaymniey nie pyszny, przysługuie s.ę k.demu. *Teatr* 48, 68. Żebym ci się panie mógł czym przysłużyć, choć owocem z sadu mego. *Teatr* 30, 17. Źle się komu przysłużyć, *male mereri de aliquo. Cn. Th.* - §. To iest naywdzięczneyssza służba, chocia kto nie iest ustawicznie przy panu swoim, któremu przysługuie, iedno iż ustawicznie czyni wolą iego. *Rey Pſt. N* 2, służy, usługuie, einem dienen. - Przysługuiący się, *Ec.* прислужи́мель *subminiſtrator.*

PRZYSMACZYĆ *cz. dok.*, smaku przydać, smacznieyszym uczynić, ſchmackhafter machen. Czemużby do żywota iabłoni nie raczy Nie piąć, którą nam sam bóg na świecie przysmaczy! *Pot. Pocz.* 587. Ztąd nas uciec niebieski w niebo wzywać raczy, Ale wprzód teraźnieyszym tułactwem przysmaczy. *Pot. Pocz.* 465. PRZYSMAK, - u, *m.*, PRZYSMACZEK, - czku, *m.*, do chleba co przydanego dla smaku. *Cn. Th.*, was man des beſſern Geſchmacks wegen zum Brote zubeißt, z. B. Käſe, Butter; *Bs.* smok, obrok *opsonium*, *Cro.* szmók, (*Cro.* szmokojèdecz *opsophagus*). Przysmak mokry, do omaczania potraw, sok. *Cn. Th.*, eine Sauce, Tunke, Brühe; *Bh.* omačka (cf. maczka), *Mor.* mačka; *Vd.* mozhika, smok, namak, sok za namakanje; *Bs.* smocenje, oslastiça. Przysmak *pr. et tr.*, łakoci, specyały, *Crn.* pojędna; *Vd.* lizani drobizh, sladzhica; *Kg.* slacizza, Leckerbiſſen, gute Biſſen. Przysmaki ieść, *Ban.* smocitti, jisti s' smakom (cf. smoktać). Bydło, które zdechnie, to u Tatarów przysmak prawie na wybór. *Gwag.* 599. U filozofa i przysmaki i prosty pokarm w iedney wadze. *Bud. Ap.* 33. Apetytu w wymyślnych przysmakach, a snu w drogich pościelach szukaią. *Mon.* 64, 371. Przysmak wyborny, głód i robota. *Cn. Ad.* 981, głodny nie przebiera). Przemorzenie iest czysty przysmak do iedla. *Rey Zw.* 26 *b.* Naywdzięczneyszy przysmak żołądkowi, przegłodzenie. *ib.* 26. Rodzice aby dzieci swych dobrego nauczali, a przysmaków takich, aby im nie stroili. *Glicz. Wych. F* 5 *b.* Sama przysmaków do swych dodawała Potraw, to śmiechem, to mową łaskawą. *P. Kch. Jer.* 269. Jegomość naszym rozmowom może dać dobry przysmak trefnością swoią. *Gor. Dw.* 7, przyprawę, Würze, *fig.*). Żart zaprawą iest i przysmakiem posiedzenia. *Kras. Pod.* 2, 104. Nie te słowa maią być uważane, które rozlicznemi przysmaczki albo onemi krasomownościami bywaią zafarbowane; ale one w których znać wierną szczerość. *Rey Zw.* 84 *b.* Maią uszy swe przysmaki, Ma wzrok, ma i zmysł wszelaki. *Groch. W.* 354, łakotki, lubieżności). - §. *Person.* Przysmaczek, specyalik, rybka, *ridendo*, kochanek, allerliebſtes Schätzchen. Póydź sam przysmaczku kochany. *Teatr* 53 *b*, 69. - §. Przysmak, przyłuda, Vorgeſchmack, Lockſpeiſe. Przysmak abo powab do nauk. *Tr.* - §. To wino ma przysmak zły, kwaskowaty. *Tr.*, Nachgeſchmack.

•PRZYSMARGNĄĆ *neutr. idntl.*, przygorzeć, przywrzeć, przydymieć, anbrennen, ankochen im Sieden. Warząc lekarstwo mieszay ustawicznie, aby nie przygorzało à nie

przysmargło. *Sien.* 503. Przyprawienie iabłek cytrynowych, ieśli nie porządnie warzą, łatwie przysmargnie. *ib.* 535. Makowe główki warz w wodzie u czystego węgla, aby nie przysmargnęło. *ib.* 352.

PRZYSMAŻYĆ *cz. dok.*, trochę smażąc przypiec, in der Pfanne ein wenig pregeln, backen; *Sr.* s. pjišmalu. Makaron przysmażony. *Teatr* 53 *b*, 69. Jeśli wątroba zbytnie gorąca iest, na ten czas krwi przysmaży i przypali. *Sak. Pr.* 204.

PRZYSMIARDNĄĆ *neutr. idntl.*, Przyśmierdać *ndk.*, etwas ranzig und ſtinkend werden *Putesco*, poczynam cuchnąć, przyśmierdać. *Mącz.* *Rancida caro*, przyśmierdaiące mięso. *ib.*, *rancidulus*, przyśmierdaiący, przytęchły. *ib.* Przyśmiardły, *subrancidus. Cn. Th.*

PRZYSMIECHNĄĆ się *recipr. idntl.*, nieco się uśmiechnąć ku komu, einem zulächeln; *Sor.* s. pjišmiwlam ſo; *Vd.* persmejatise, persmehuvatise; *Ec.* присмѣваюсь, пріускладаюсь, притаймливаюсь.

PRZYSMIERTNY, - a, - e, - ie *adv.*, przy umieraniu, przy śmierci się dzieiący, beym Sterben ſich ereignend, Todes-, Sterbens-. Jeszcze o przyśmiertne prosił go pożegnanie. *Przyb. Ab.* 194.

PRZYSMIERZYĆ *cz. dok.*, trochę uśmierzyć, przytłumić, ein wenig beſänftigen, ſtillen, dämpfen. Wiara móy domysł i troskę przyśmierzy. *Przyb. Milt.* 331.

PRZYSMIESZNIE *adverb.*, *subridicule. Mącz.*, etwas lächerlich.

PRZYSMOLIĆ *cz. dk.*, przysmalać *ndk.*, przybrudzić, ein wenig ſchmutzig machen; smołą posmarować, nieco zasmarować, ein wenig bepichen, verpichen, anpichen, *Vd.* persmoliti, persmolen.

PRZYSMRODZIĆ *cz. dk.*, przyśmierdłym uczynić, etwas ſtinkend machen, ſtänkerig machen, *pr. et tr.* Cuchnienie mięsa, przysmrodzenie, *caries carnis. Mącz.* Nie byli od tego nasi, by iedno pokoy ten niewolą abo daniną iaką nie był przysmrodzony. *Birk. Chod.* 25, przyplugawiony, przyhańbiony.

PRZYSMUTNIEYSZY, - a, - e, *subtriſtis. Mącz.*, etwas traurig, betrübt.

PRZYŚNIĆ się komu *recipr. dk.*, *Rs.* присниться, przez sen się pokazać, dać się widzieć śpiącemu, einem im Traume erſcheinen, vorkommen, einem träumen. Nie zaraz pieniądze liczyć, lubo się przyśni, żeś skarb znalazł. *Fr. Ad.* 106. Słodki skutek wina! Często mi iaka piękna przyśni się dziewczyna. *Zabł. Fir.* 71. - §. Nie stare tu Miceny, nie przyśnione Troie, Ale słońce dzisieysze tchną wnętrzności moie. *Tward. Wład.* 2, marzone, uroione, zmyślone, geträumt.

PRZYSOBIĆ *cz. dk.*, sobie przywłaszczyć, przyswoić, ſich eigen machen, ſich zueignen. Leszek był przyrodzonym następcą praw oycowskich do monarchii; lecz wybór do niéy iuż sobie mocnieysi w kraiu przysobili. *Nar. Hiſt.* 4, 101.

PRZYSOCZYĆ *cz. dk.*, (cf. Osoczyć), przyśćignąć, przydybać, ertappen, erhaſchen. Jeśliby kogo na złodzieyſtwie nie poimano, ale lice w domu znalesiono, albo śladem przysoczono, będzie sądzony iak złodziéy. *Stat. Lit.* 415.

PRZYSOLIĆ, *F.* przysoli *cz. dok.*, Przysalać *ndk.*, *Ross.* присолить; *Bh.* přiſoliti, přiſolowati; solą przyprawić,

mit Salz würzen, salzen, *pr. et tr.* Gdyby kto chciał mięso słone wymoczyć, przysólże tylko owéy wody, w któréy chcesz moczyć. *Sak. Pr.* 191. Niektórzy pieką sobie śledzie niewymoczone, i ieszcze ich przysalaią. *Sak. Pr.* 192. Woda trochę słona, chociaż przysolona, wielką czyni pomoc drzewu palmowemu. *Cresc.* 442. Attyckim żartem satyry przysolił. *Hor. sat.* 140. Żart przysolony dowcipem. *Leszcz. Cl.* 45. Podobno kto mu tego dobrze nie przysoli. *Sim. Siel.* 101, nie nagrodzi mu tego). - §. Przysałać kogo do kogo, s odnosić kogo, oskarżać, einen angeben, anklagen. Nas oskarżasz, do króla przysolisz. *Wad. Dan.* 13.

PRZYSPA, - y, ż., mieysce przysypane piaskiem, eine Anwehe, Sandwehe. Siadłszy zemną na przyspie z darnia pod morwami, zaczął następną powieść. *Tom. rol.* 102.

PRZYSPARZAC, *ob.* Przysporzyć.

PRZYSPIAC, *F.* przyśpieie *med. dok.*, Przyśpiewać *ndk.*, *Bh.* přiſpěti, přiſpiwati; *Slo.* prospět, prospegem; *Sr.* 1. pjekwatupu (cf. chwatać, chwytać), pschelwatam, pjekwatam; *Sr.* 2. pschechwataſch; *Crn.* perkadim, perhitęti; *Rg.* prispjetti; *Bs.* prispiti, namirititse *interuenire*; *Cro.* napredovati (cf. na przód); *Rs.* приспѣть, приспѣвать, пречсть, пречсывать; *Ec.* преспѣть, преспѣвать; śpiesznie przybyć, śpieszyć się by stanąć, herbey eilen, herzu eilen, eilend herbey kommen. Przed sobą czeladź posłała, sama potym przyśpiała. *Birk. Zyg.* 49. Na pomoc papieżowi z niemałym woyskiem pędko przyśpiał. *Sk. Dz.* 161, *Wys. Aloy.* 430; *Slo.* přiſpěti ku pomocy. Zapobiegał, by im pomocy nie tak zaraz przyśpiać mogły. *Warg. Cez.* 143. Niech dowcip iakie chce pomieknia roi, Jeśli im z nieba pomoc nie przyśpieie, Wiatr te gruntowne imprezy rozwieie. *Min. Ryt.* 1, 16. Rychléy mi przyśpiy na pomoc boże. *Sk. Kaz.* 406. Mam ia w dobroci boga niepłonną nadzieię Że mi z swoią pomocą i łaską przyśpieie. *Min. Ryt.* 2, 171. Lepieyby było, kiedy przyśpieie włos siwy, zapomnieć przeszłéy rozkoszy. *Gor. Dw.* 75. Przyśpiewała nakoniec dawno zasłużona dla zdrayey zguba. *Nar. Hſt.* 3, 200. Każ wino nosić, póki beczka leie, Poki wiek służy, a śmierć nie przyśpieie. *J. Kch. Dz.* 242. Już był dwoie księgi i trzecich połowicę odprawił, alić śmierć przyśpiała i niedokończone zostały. *Wys Aloy.* 207. Na początku lata, gdy iuż żniwa przyśpiewały, a iuż łatwe pożywienie było, do Litwy z woyskiem ciągnął. *Stryik.* 156, gdy się przybliżały żniwa, heran nähern; *Rg.* prispjetti *maturitatem habere*; prispio, prispjella, prispiello *maturus*; *Rs.* перестѣть, перестѣвать nadto dożrzewać, перестѣлый zbyt dożrzały, *prześpiały*, перестѣлость zbyteia dożrzałość, prześpiałość). PRZYSPIESZYC *cz. dk.*, Przyśpieszać co *ndk.*, *Bh.* přiſpjſſiti, přiſpjſſeti; *Slo.* přiſpjſſiť; *Sr.* 1. pjekwatam, pschelwatam; *Vd.* pohitriti, pohitim; *Sr.* 1. pjekwatam, pschelwatam; *Rs.* благопоспѣшать, споспѣшествовать, ускорять, ускорить; *Ec.* прискоряю; przykładać się do pośpiechu czego, żeby co przyśpiało, śpieszniéy szło, etwas beſchleunigen, befördern, fordern, betreiben. Przyśpieszający, *Rs.* по(с)пѣшительный, (*cf. et diſtg. Rs.* приспѣшникъ pasztetnik). Przyśpieszenie ustawy rządu iedynym było środkiem uskutecznienia iéy. *Ust., K.* 1, 149. Nagłym przedsięwzięcia przyśpieszeniem przedsięwzięciu samemu zaszkodzićby można. *Zab.* 14, 193, *Sr.* 1.

pokwatay, ale ſe ne pſchekwatay *feſtina lente*). Attak fortecy przyśpieszony, w którym opuszcza się mniéy więcéy działań używanych w regularnym attaku. *Jak. Art.* 2, 361. Przyśpieszony bieg, gdy ciało w równych czasach coraz większe drogi przebiega. *Sniad. Jeo.* 11. Bieg iednostaynie przyśpieszony, *aequabiliter acceleratus. Hub. Mech.* 22. Siła przyśpieszaiąca, *vis acceleratrix*, nieustannie władnąca, czyli dąży do powiększenia, czyli do zmnieyszenia biegu. *Sniad. Jeo.* 11. *PRZYSPIEWAC, *ob.* Przyśpiać.

PRZYSPIEWYWAC *act. contin. et fregu.*, Przyśpiewuie, *przyśpiewawa *pr.*, przypiewać, przyśpiewywać komu, śpiewać przy czym abo przy kim. *Cn. Th.*, mit Geſang begleiten, mitſingen; *Sr.* 1. pjiſpiewam; *Crn.* perpęvam; *Rg.* pripjetti, pripjevati; *Rs.* подпѣвать, подпѣвать. Wy, którzy przyśpiewawacie przy arfie. 1 *Leop. Am.* 6, 5. Apollo *gądł na lutni, a boginie wodne mu przyśpiewawały. *Biel. Hſt.* 23. Przyśpiewanie, *Ross.* припѣвать. Pod obronę Wenery przyśpiewował. *Lib. Hor.* 24. - §. Przyśpiewawam, w pośrzód śpiewam, iak w komedyach bywa, *intercino. Mącz.*, dazwischen ſingen. *PRZYSPIEWACZ, - a, *m.*, *Slo.* podspiwač, bospiwač; *Ec.* подпѣвамель, спопѣвецъ (cf. *poię, *pieię). *PRZYSPIEWACZKA, - i, ż., *praecantrix. Mącz.*

PRZYSPOLIC *cz. dk.*, do społki lub społności przypuścić, przybrać, theilhaft machen. Ta ciżba ludzi gruba przyspolona do praw ludzkich. *N. Pam.* 22, 119. Przyspolić się, *Ec.* приобщи́тися, причаститися, cf. przylić się, towarzyszyć.

PRZYSPORSZY, - a, - e, *subgrandis. Cn. Th.*, etwas groß.

PRZYSPORZYC *cz. dk.*, Przysparzać *ndk.*, przymnażać, przyczyniać, *Slo.* přiſporugi; *Sr.* 1. pjiſporam, tjinu wacze, tjinu wecjſche; *Ross.* споспорить, подспариватъ, приспорить, приспаривать; vergrößern, vermehren. Zawsdy ia ciebie nasycę, opatrzę, i wszystkiego dobrego tobie przysparzać będę. *Rey Pſt. Gg* 3. Czas wszystkiego przysparza a przybawia, iedno trzeba przetrwania. *Glicz. Wych. N* 1 *b.* Nie tylko że mu państwa nie wziął; ale mu go ieszcze przysporzył. *Kosz. Lor.* 125 *b.* Chcąc przysporzyć, umnieyszył. *Cn. Ad.* 55, łakomy dwa razy płaci). Bóg mu tym więcéy przysparzał wszystkiego. *Prot. Jał.* 16. Bóg mnie nie wysłuchawał; ale ieszcze we dwóynasób moiéy nędzy przysparzał. *Baz. Hſt.* 136, podwoił ią). Tedy Polidorowi pogrzebu wznawiamy, I więcéy na mogiłę ziemi przysparzamy. *A. Kch. W.* 62. Wiatr powstaiąc, przysparza do żeglugi biegu. *ib.* 64. Apostołowie rzekli panu: przysporz nam wiary. *Sekl.* 17, *not.* przyłóż"). Praca przysporzy i zdwoi mienie. *Przyb. Milt.* 266. Niewiasty wesoło krzycząc śmiałości swoim dodawały, a nieprzyiaciołom strachu przysparzały. *Stryik.* 513, *Sk. Dz.* 316. Przysporzenie, *Cro.* naszpor, naszparanye; *Rs.* подспорье, приспорье. - Przysporzyć, *item*, *efficere, ut res aliqua diutius duret. Cn. Th.*, länger dauern machen.

PRZYSPOSOBIC, *F.* przysposobi *cz. dok.*, Przysposabiać *ndk.*, sposobić, przyrządzić, przygotować, przystosować, sposobnym do czego uczynić, zurichten, zuſtutzen, geſchickt zu etwas machen. W szkole téy na sprawiedliwych sędziów i wybornych rządców się przysposabiają. *Mon.* 65, 505. Przysposobić się w co, opatrzyć się, *Bh.* zaſobiti

ſe (cf. zasob). Bardsiéy lubię wrodzoną mowę, niż przysposobioną. *Rog. Doś.* 1. *pr.*, nabytą). Ale śmierzmy zapędy, niech w nas żołć nie puka, Naylacniey ieſt ſtroſować, przysposabiać sztuka. *Zab.* 9, 115 *Zabł.* Sztuka wdzięków przysposobi i przydaie piękności. *Teatr* 53 *c*, 48, przyozdobi, przyochędoży. - §. Przysposabiać sobie kogo za własne dziecię, = przywłaszczać, adoptować einen an Kindesſtatt annehmen, adoptiren; *Boh.* zalibiti; *Crn.* savétim), Przysposobić za syna, *Bh.* za syna zwolić; *Vd.* posinuvati; *Crn.* posyneti, posynèm; *Cro.* poszinújem; *Rg.* posinovitti, posiniti; *Bs.* posiniti; *Ks.* ѕсыновить, ѕсыновлять, усыновить, усыновлять; *Ec.* сынополагаю, сыномворю, вѣ.по сына приемлю. Przysposobić córkę, *Crn.* pohzhyriti; *Vd.* poshzheruvati). Kto sobie dzieci za własne przybiera, zowie się przysposabiaiącym oycem albo przysposabiającą matką; przybrane zaś przysposobioném dziecięciem. *Gall. Cyw.* 1, 72, *Warg. Wal.* 312, *Nar. Tac.* 3, 22. Przysposabiający za syna, adoptuiący, *Ross.* усыновлённый; *Ec.* сыноположный, сыномворный *adoptiuus*; сыноположнъ *adoptiue*. Przysposobienie za dziecię, adopcya; *Boh.* zalibeni. Przysposobienie za syna, *Vd.* posinstvu; *Bs.* posignenje; *Rs.* усыновлёнïе; *Ec.* усынёнïе, сыноположенïе, сыномворёнïе, всыновлёнïе, приятïе ab сына. Nie wzięliście ducha niewoliſtwa, ale wzięliście ducha przysposobienia, przez którego wołamy: abba, to ieſt ociec. *Radz. Rom.* 8, 15, kindlicher Geiſt. Luth. PRZYSPOSOBICIEL, - a, *m.*, *adoptator. Cn. Th.*, przysposabiaiący kogo sobie, der einen an Kindesſtatt annimmt. Przysposobiciel syna, *Rg.* posinovitegl, posinitegl; *Bs.* posignitel; *Cro.* poszinitel; *Rs.* усыновитель. PRZYSPOSOBICIELKA, - i, *f.*, *Croat.* poszinitelicza. PRZYSPOSOBIENIEC, - ńca, *m.*, *adoptiuus*, PRZYSPOSOBNY syn, wzięty za syna. *Mącz.*, der Adoptirte, an Kindesſtatt Aufgenommene; *Bh.* zwolenec (cf. zwolennik); *Slo.* chowanec, *f.* chowanica (cf. chowaniec); *Crn.* savétnu dęte; *Sla.* posin, *f.* pokchi (cf. cora); *Cro.* poszinek; *Bs.* posignen, uzet za sina; *Rs.* усыновлённый. Bolesław Wſtydliwy dla nieplodności swéy wyznaczył naſtępcą Leszka Czarnego; wybór ten podobał się radzie, dla cnot, które w młodym przysposobieńcu upatrywano. *Nar. Hſt.* 5, 96.

PRZYSROŻSZY, - a, - e, trochę srogi, etwas ſtreng, hart. Zoſtawszy królem, był przysroższym. *Bud. Ap.* 98.

PRZYSSAĆ się *recipr. dk.*, *Rs.* присосаться, присасываться; przyczepić się, przypoić się, przypić się do czego, ſich feſt ſaugen, feſt anhängen, anſaugen. - *tr.* Ci, co się raz przyſsali do iego ucha, tym tylko samym wierzy i tych samych słucha. *Pot. Arg.* 160.

1) PRZYSTAĆ, przyſtał, *F.* przyſtanie *Med. dk.*, Przyſtawać *kont.*, Przyſtaie *Pr.*; *Sr.* 1. pſchiſtaju, pſchiſteiem; *Vd.* perſtati; *Rg.* priſtatti; *Ross.* присмать, присмавать. a*) przyſtać, *przyſtanąć dokąd gdzie, = przybyć, przybić do lądu, ſtanąć, przyiechać, anlanden, anlangen, ankommen. Do portu przyſtanęli. *Sekl. Mark.* 6. Skoro łódka do brzegu przyſtała, wysiadł. *Sk. Dz.* 286. Katona, wiożącego z Cypru pieniądze, do brzegu Tybru przyſtanie, pamięci ieſt godne. *Warg. Wal.* 304 - *aliter* Przyſtanie, = mieysce przybiiania, *Bh.* přiſtawadlo, přiſtaw, *Slo.* přiſtaw łodi, *Vd.* ladjoſtaja, *Cro.* prisztoische, *Ross.* присмань, пристанище port, *Ec.* пристанищный portowy, безпристанищный bezportowy), die Schiffslände, der Landungsort. Wyspę obaczył, ludzie wyrozumiał, przyległy, porty, przyſtania oglądał. *Warg. Cez.* 83. Na targi, iarmarki, do różnych miaſt, miaſteczek i do przyſtani, tak lądem iako i wodą iadący . . , *Vol. Leg.* 4, 137. - *tr. fig.* Iż osłów tak nagle należć nie mogli, a czas i godzina przyſtawała, sami się zaprzągli i matkę zawieźli. *Falib. G.*, przybliżała, przyśpiewała, nalegała, die Zeit rückte heran, näherte ſich. b) Przyſtać do kogo, (*oppos.* odſtać od kogo), przyſtąpić do niego, przeyść na iego ſtronę, z nim się złączyć, zu einem übertreten, zu ihm überſchreiten, ſich mit ihm verbinden. Boga odſtąpiwszy, zdraycą boga zoſtawszy, do czarta przyſtałem, *Sk. Zyw.* 1, 120. Mieczysława syn własny zdradził; wziąwszy wszyſtkę wielką Polſkę, która ieszcze przy oycu ſtała, przyſtał do Kazimierza. *Biel.* 102, przekinął się) Przyſtać do woyſka, zaciągać się, unter die Soldaten gehen, ſich engagiren, *Ec.* вонмиться. Przyſtaię do iakiego pana służyć, robić, = przyymuię u kogo służbę. *Cn. Th.*, in Dienſte treten, (Dd. einſtehen). - Przyſtawać na co, przyzwalać, *Vd.* perſtajati, pervoluvati; *Rg.* priſtatti (priſtajnik *consentiens*); *Cro.* prisztajam; *Rs.* соизволять, соизволяться; *Ec.* согласить, согласиться, beytreten, einwilligen. Synu moy, nie przyſtawayże, ieśliby cię grzesznicy zwieść chcieli. *Radz. Prov.* 1, 10. Nie przyſtay na zwodzenie niewiaſty. 2 *Leop. Prov.* 5, 3, nie słuchay chytrości niewieściey. 3 *Leop.*). - b) Przyſtaie co do ściany. *Cn. Th.*, przylega, paſſt genau an, liegt genau an. Gdzie drwi do pieców dworów trochę nie przyſtawały, przez to nieprzyſtawanie wrzucił tam on papier. *Cor. Sen.* 502, przez tę szparę). Jak pas przyſtawa do biodr człowieczych, takem ia był ku sobie przyiął dom Izraelſki. *Radz. Jer.* 13, 11; pas przylega do biodr. *Bibl. Gd.*). - *Simil.* n. p. uważ, iak glina ta palce farbuie, i do nich przyſtaie. *Torz. Sk.* 77, przylépa, anklebt). Ogień grubszy w gęścieysze powietrze się ſtroi, To w wodę, ziemia z wody obrzmiały przyſtawa, *tellus glomerata cogitur unda. Zebr. Ow.* 583, zsiada, ſetzt ſich, ſenkt ſich. - *tr.* Gdy słońce piekło słońce, pragnienie po niemałey drodze bogim przyſtało, *sitim collegit Zebr. Ow.* 147, wzniecilo się pragnienie). - *Math.* Figury równe przyſtać mogą do siebie. *Geom.* 1, 132. Przyſtawanie *conuenientia* i przypadanie figur iednych do drugich, pokazuie równość lub nierówność ich. *Geom.* 1, 14. Przyſtawanie zamyka w sobie i równość i podobieńſtwo. Dwie figury aby przyſtać do siebie mogły, trzeba żeby się w niczym nie różniły. *ib.* 1, 177. Równo oraz podobne figury przyſtać do siebie muszą, t. i położona jedna na drugiey zupełnie we wszystkich punktach zakrywać się. *Lgſk.* 18, ſie decken einander, paſſen aufeinander. - *Similit fig.* Bez ciebie żadne rzeki, żadne gaie, Bez ciebie żadne mieysce k sercu nie przyſtaie. *Sim. Siel.* 17, nie przypada, nie smakuie, nie podoba się, gefällt nicht). - *aliter* W tym mąż sędziwy, Któremu wielka powaga przyſtała, Szedł przeciwko nim. *P. Kch. Jer.* 365, po którym wyłana była, widoczna była położność, rzn frommen Anſtande). - 2) PRZYSTAĆ, przyſtał, przyſtało, *F.* przyſtoi *Neutr. dk.*, Przyſtawać *nok.*, przyſtoi co komu abo na kogo, = przyzwoito ieſt, wypada, dobrze przy-

przypada, ſich geziemen, ſchicken, anſtändig ſeyn, paſſen; *Sr.* 1. pjiſtoyu; *Crn.* rajma se (cf. rymuie się), spodòbe meni se; *Vd.* se spodibiti, se spodobiti, se sraimati, dobru ſtoji, doſtoji; *Cro.* prisztoisze, priztoisze, doztoisze; *Bs.* priſtojatise, bitti priſtalo; *Rg.* priſtoise, priſtojnoje, priſtojatise, podobittise komu; *Ross.* приличествовать, приличествовать, аѣлоличествовать, достоить, надобно, аѣло. To czynić trzeba, co przyſtoi komu. *Zab.* 15, 374. Nie wszyſtkim wszyſtko przyſtoi. *Zab.* 12, 266. Ty zaś, cokolwiek zaczniesz dziecię moie, Płakać, śmiać-li się, przyſtoi-ć oboie. *Groch. W.* 352; cf. do twarzy). Każdemu to naywięcey przyſtoi, co ieſt za własnym iego przyrodzeniem. *Kosz. Cye.* 73. Co komu przyſtoi, niech się tym ſtroi. *Cn. Ad.* 105, *Zegl. Ad.* 141. Nie przyſtoi mu to, nie patrzy mu to z oczu. *Cn. Th.* 520. Nie przyſtoi to na niego, *dedecet. ib.*, *Slo.* ſluſi ti, gałe pſu uſſ, *bene tibi quadrat*; tak ſluſi, gałe ſwini ſeblo). Żarty tu wcale nie przyſtoią. *Weg. Mar.* 1, 236, ſie ſchicken ſich nicht hieher. Nie dość na tym, żeby nasze mowy przyſtały na tych, z którymi obcuiemy; ale potrzeba, żeby i na nasz samych przyſtały. *Zab.* 14, 154. Nikomu bardziey łaſkawość nie przyſtoi, iak królom. *Pilch. Sen. laſt.* 13. Służyłem mu w chorobie, iak na dobrego przyſtało przyiaciela. *Boh. Kom.* 5, 204. Czyliż przyſtało na ciebie, czyliż przynależało tobie podjąć się tego? *Staſ. Num.* 1, 209. Po co to wam tę gazetę pisać, czy to przyſtoi na ludzi dobrze urodzonych? *Gaz. Nar.* 1, 16. Tak iak na cnotliwych przyſtoi Polaków. *Vol. Leg.* 6, 50. - *Ellipt.* n. p. Tobie piiaku, o téy porze powracać do domu? hultaić sie noc całą? *Teatr* 10 *b.* 9, czyż przyſtoi, godzi się, wypada?) - Przyſtoi co dla kogo, es ſchickt ſich für ihn, paſſt für ihn, taugt für ihn. Tu iasno widzieć się dało, iaki rząd przyſtawał dla Polſki. *Uſt. K.* 1, 202. Doświadcza broni na sobie, czy ciału przyſtoi? *Dmoch. Jl.* 2, 205, czy przyzwoita, pomierna. PRZYSTAŁOŚĆ, - ści, ż., przyſtoyność, przyzwoitość, *Sla.* priſtaloſt, die Wohlanſtändigkeit. *Tr.*, *Crn* spodobnoſt. PRZYSTAŁY, - a, - e, przyzwoity, angemeſſen Rzeczy zdrożne, i nieprzyſtałe dworzaninowi. *Gorn. Dw.* 14. Od owéy haniebnéy, i na rozumnego człowieka nieprzyſtałéy odludności, do społecznego życia ſkupieni. *Men.* 41, 34. PRZYSTANIE *ob.* Przyſtać 1) a).

PRZYSTĄPIĆ, *F.* przyſtąpi *Med. dk.*, Przyſtępować, przyſtępuie *kont.*, *Boh* přiſtaupiti, přiſtaupati, přiſtupowati, předſtaupiti; *Slo.* přiſtupugi; *Sr.* 1. pjiſtupupu, pſchiſtupiu, pſchiſtupim, pſchiſtupam; *Vd.* perſtopit; *Cro.* prisztupplyüjem; *Bs.* priſtupiti, *Sla.* priſtupiti, *Rg.* priſtúpiti; *Rs.* приступить, приступать; przyſtąpić, czyli przyſtąpić się do czego do kogo, z przybliżyć się kroczaj, hinzu treten, hinzu ſchreiten, ſich annähern. Przyſtąpi do niego i ludzko go wita. *P. Kch. Orl.* 1, 80. Mości Panowie, przyſtępuycie. *Teatr* 20 *b*, 136. Przyſtąpcie się bliżey ku mnie. *Radz. Genes.* 45, 4. Przyſtąpiwszy się do niego, rzekł mu ... i *Leop. Math.* 21, 28. Na to moie pytanie iedna z Muz wyſtąpi, Jasnowszy się łzami, do mnie się przyſtąpi. *Jur. Pog. A* 2. Powiadała, które członki iad zabierał; a gdy iuż do wnętrza *przystępowały (*Particip.*, = przyſtąpiwszy), szedł ku sercu, zawołała córek. *Warg. Wal.* 47. Przyſtępuiący, *Przyſtąpiciel, *Cro.* prisztupitel, *Rg.* priſtupitegl, priſtuupnik). Przyſtępuię do ſtołu bożego, z komunikuię. *Cn. Th.*, *Crn.* obhajam, cf. obchodzić). My świeccy ludzie, co iedno ledwie trzy kroć do roku, drudzy ledwie raz, nie przyſtępuiemy, ani za grzech swóy żałuiemy. *Podw. Syon. M. b.* Przyſtępowanie do ſtołu bożkiego, z komunii, święta. *Cn. Th.*, *Crn.* obhajilo). Wieczerzą pańską Polacy przyſtępowaniem zowiemy. *Sekt.* 58. - b) *Actiu.* przyſtąpić co, naſtąpić na co, przydeptać, auf etwas treten, etwas betreten. Przyſtąpiłeś mu suknią. *Tr.* - §. Przyſtąpić, przybyć, przymnożyć się, hinzu kommen, ſich mehren, vermehren. By-ć sobie Łazarza kto mądry wyſtawił, takiemuby o łokieć rozumu przybyło, a na mądrości iego nie małoby przyſtąpiło. *Gil. Pſt.* 256 *b.*

PRZYSTARCZYĆ, *F.* przyſtarczy *cz. dk.*, Przyſtarczać *ndk.*, opatrzyć kogo w co, naſtarczyć mu, przyſtawić, einen womit verſorgen, ihm etwas liefern, ihn womit verſehen. Wszakże podług wieku dziecięcia przyſtarczacie mu karmi. *Zab.* 16, 169.

PRZYSTARZAŁY, - a, - e, *PRZYSTARY, podſtarzały, ältlich, ſchon etwas alt. Okręt był przyſtary, iako to ieszcze przed lat trzynaſtą budowany. *Warg. Radz.* 12. Baba iuż przyſtarzała. *Krom.* 263. Władysław sam kwitnącey młodości będąc, małżeńſtwem się przyſtarzałey Elżbiety brzydził. *Krom.* 549. Perukę na trochę przyſtarzałą głowę włożył. *Zab.* 1, 135 *Alb.*

PRZYSTAW, - a, *m.*, (*Bh.* přiſtaw port); *Rs.* приставъ, наряднкъ, *Ec.* наряднкъ, człowiek przyſtawiony do kogo dla dozoru, dla ſtraży, dla usługi; *Rg.* priſtava, priſtavnik *famulus*, priſtávnizza *ancilla*, pridſtávnik, pridſtav, nadſtavgljenik, nadſtoinik, z przełożony; *Rg.* pridſtava, z przełożeńſtwo; *Rg.* nadſtaviti koga *praeficere*; *Rg.* naſtojnik, náſtojalaz *aſſiſtens*; cf. *Gr.* παραστάτης); der zu etwas oder zu iemanden hingeſtellt wird, der Zugegebne, Zugeſellte, der Aufſeher, Begleiter, Geleiter, Gefährte, Geſellſchafter. Nad szyiami żydów w Egipcie przy robocie z biczmi przyſtawowie uſtawicznie ſtali. *Stryik praef.*, *Leop. Ex.* 5, 6. Zakon ieſt iakoby przyſtaw, upominaiący nas ku powinności naszéy, żebyśmy nadaremno łaſki bożéy nie brali. *Zrn. Pſt.* 2, 377. Jeśliby kiedy ogień święty za niedbałością przyſtawów zgaſł, tacy gardłem karani bywali. *Stryik.* 141. Pokoiowi w saraiu nie dbaią na surowość swoich przyſtawów. *Klok. Turk.* 43, *Birk. Chmiel. C.* Król ieſt ſtróżem i przyſtawem praw, iż broni praw i do ſkutku ie przywodzi. *Goſt. Gor.* 65, *Petr. Pol.* 325. Bóg nam dał za przyſtawy albo ſtróże anioły. *W. Poſt. Mn.* 565. Boga prosimy, aby królowi raczył przydadź za przyſtawa anioła swego. *Weresz. Rgl.* 113. Moſkwie król kazał wychodzić z zamku, dawszy im przyſtawy, aby ich nie szarpano. *Gwag.* 169, eſkortę, gwardyą.). Bardzo poczciwą matronę od maiki wzięła za przyſtawa. *Pot. Syl.* 9, za ochmiſtrzynią). Syn za rozkazem oycowſkim był przyſtawem u iego gościa, przeſtrzegaiąc na wszem wczasu iego. *Papr. Ryc.* 386. Bardzo był rad pan moy tym gościom, u których wszyſtkich iam był przyſtawem. *Gor. Dz.* 60. Bononus u Aureliana ten urząd miał, iż posłów północnych czeſtował i przyiaławem ich bywał, aby one popoiwszy, mógł wszyſtkie sekreta z nich wyczerpnąć. *Star. Ref.* 66, *St. Dz.* 835. Każdemu urzędnikowi młodszy przyſtawek, t. i. iego sługa własny, albo od pana mu powinien być dany. *Haur Ek.* 2. - §. *aliter*: Gałązki przywięzywano ku żerdziom albo przyſtawom nieiakim. *Cresc.* 576, tyki, Stäbel, Weinpfähle. - *Math.*

Linije odpowiadaiące sowiemy przyſtawami, *applicatae albo ordinatae. Hub. Mech*, 53, *Sniad. Alg.* 2, 4. PRZYSTAWA, - y, ż., przyſtawienie towarzyszów, eſkorta, gwardya, die Begleitung, die Escorte. (*Boh.* přiſtawadlo, přiſtaw, *Rs.* приставáнище port, *ob.* Przyſtanie, przyſtać, (2. *Rs.* приставáнище ucieczka, uchrona; *Crn.* perſtavk *adminiculamentum*; priſtáva, s folwark, maiętność; *Vd.* perſtava, perſtavek, perſtank, s przydatek; *Vd.* priſtava *villa*; *Bs.* priſtava, priloga *accessio* przyroſt). Ja będę ieździł otoczony liczną przyſtawą Kozaków i karabinierów. *Niemc. Bibl.* 4. - §. b) Przyſtawą konopi powinna być poczytana za dobrą, kiedy w niey przez połowę znaydować się będzie samców i samic. *Jak. Art.* 3, 221. ? PRZYSTAWAĆ *ob.* Przyſtać, przystanie; *et* Przyſtać, przyſtoi. PRZYSTAWECZKA *ob.* Przyſtawka. PRZYSTAWECZKI ziele *ob.* Rzęsa wietrzna. PRZYSTAWIĆ, *F.* przyſtawi *cz. dk.*, Przyſtawiać *ndk.*, *Bh.* přiſtawiti, přiſtawowati, (přiſtawiti, přiſtanu przybić do lądu, přiſtawěti przybudować); *Sr.* 1. pſchiſtawiam, pſipowojam (cf. przywieźć); *Vd.* perſtaviti, perſtaulati, sravenſtaviti, zbriesposlati, preposlati, prerozhiti, priedperpelati, doperpelati, dosrozhiti, perpraviti, perpraulati, perſkerbiti, naposhilati; *Crn.* sravnperſtavem; *Cro.* prisztávlyam, priszerblyújem; *Dl.* priſtaviti; *Rg. et Bs.* priſtaviti; *Rs.* приставить, приставлять, придвáгать, придвáгивать, do czego poſtawić, blizko czego położyć, hinſtellen, hinſetzen zu etwas, anſetzen, beyſetzen. Stół, który stał na stronie, do nich przyſtawiała. *Otw. Ow.* 332. Przyſtawiam drabinę do muru. *Cn. Th.* Przyſtaw' wody do ognia, zgotuy co dla gości. *Stas. Num.* 2, 91. Przyſtaw do ognia w garku, niech zawre, potym odſtaw i odſtudź, *Hor. Sat.* 220. Chłopów nie ma nigdzie urzędnik bez przyſtawania siać, a przyſtawa doświadczyć każdego, aby w nim nie wątpić. *Haur. Ek.* 11, bez dodanego dozorcy, bez dodanych ludzi; ohne Begleitung. - Przyſtawić ciało umarłego, eine Leiche beyſetzen. *Tr.* - §. *Mathem.* Przyſtawiona linia, przyſtawka, *tangens. Solſk. G.* 13; przyſtawka, ſtyczna liniia, die Tangente. - §. Ow, który przegrał, przyſtawia. *Dar. Lot.* 6, doſtawia pieniędzy, zuſetzen, im Kartenſpiele. PRZYSTAWKA, - i, ż., PRZYSTAWECZKA, - i, ż., *dem.*, *Rs.* приставка, поставка, придáча, przyſtawienie, doſtawienie, das Zuſetzen, Hinzuſetzen. - §. b) przyſtawka, półmisek, misa średnia, salaterka, ein Tunkſchüſſelchen. Daią się na przyſtawkę potrawy rozmaite; i takowe przyſtawki ſtawiaią się pomiędzy półmiski, na pierwsze lub drugie danie. *Wiel. Kuch.* 424. Podlewę do indyka daią na przyſtawkę osobną. *ib.* 422. Ze ſkła przyſtawki do ſtołów bywaią osobliwie w kolorach. *Torz. sk.* 269. Gdy przyszło do podziału mléka, każdy z chłopiąt w przyſtawkę brał, co mu na porcyą naznaczono. *Kras. Pod.* 1, 130. PRZYSTAWIACZ, PRZYSTAWICIEL, - a, *m.*, który co przyſtawia; *Rg.* přiſtávitegl, *f.* přiſtavitegliza; *Vd.* spremnik, povodnik; (*Crn.* přiſtavshèk *villicus*, *Vd.* priſtaunik, *f.* priſtauniza; *Rs.* приставникъ dozorca; *Ecc.* приставникъ, домостроительъ, економъ, управитель); der etwas herbey ſchafft, anſtellt, anſetzt. Grecy nie byli szczególnie przyſtawiaczami zabaw dla ludu; byli raczey surowymi cenzorami rządu. *Teatr* 45 *d*, 5. PRZYSTAWNY, - a, - e, mogący być przyſtawiony, zuſetzbar. - §. przyſtawiony, beygeſetzt, hinzugefügt. Pełni zbożem przyſtawne

ſtogi. *Kanc. Gd.* 218. Był do posłów przyſtawny ieden dworzanin. *Dw. D.* 1; *ob.* Przyſtaw). (*Bh.* přiſtawny ſłużebnik, *mercede conductus*, naięty; *Vd* per tavliva beseda, *Crn.* perſtavna beſęda *adverbium* przysłowek). PRZYSTAWO, - a, *n.*, PRZYSTAWCTWO, - a, *n.*, mieysce przyſtania, przybycia, ſtacya, ſtanowisko, osobliwie żołnierſkie, die Station, der Standort, beſonders des Militärs, das Standquartier. (*Vd.* priſtaunuia, priſtaunikuvanje, s włodarſtwo). Na ſtanowiſka i przyſtawo naznaczone ieden towarzysz drugiego nie ma naieżdżać. *Vol. Leg.* 2, 169 *b.* Żołnierze na potym w żadnych dobrach żadnych leż, przyſtawſtw i ſtacyy mieć nie będą. *Vol. Leg.* 2, 1229, *Petr. Pol.* 2, 163. Bolesław posiłki Ruſkie i Węgierſkie, potym zwycięſtwie na przyſtawſtwa rozesłał, *in hiberna diſtribuit. Krom.* 138. Zamek ten ozdobiwszy, a w nim woyſku przyſtawſtwa rozdawszy, odjechał, *exercitu in hiberna diſtributo. Krom.* 102. Służebne rycerſtwo było rozłożone po wsiach na przyſtawſtwa, iako ieſt obyczay. *Biel. Sw.* 290. Żadne ſtanowiſka, ſtacye, przyſtawſtwa, leże, żołnierzowi nie maią być rozdawane. *Vol. Leg.* 4, 100. Na leżach towarzysz nie ma sobie obierać przyſtawſtwa, ale wedle rozdziału rotmiſtrzowſkiego; i to swowolnie nie brać z tego przyſtawſtwa żywności, *Vol. Leg.* 2, 1697, *Birk. Zamoy.* 5. Żołnierzom w Rusi uſtawiono szacunek na iałowice, gęsi, kury, siano, iako maią płacić, i przyſtawſtwa rozdawać po wsiach kazano. *Biel. Sw.* 259, cf. furaż). - b) przyſtawſtwo, urząd przyſtawa, przyſtawionego nad czym, do kogo, das Aufſeheramt, die Stelle eines Zugeſellten, eines Geſellſchafters. *Kanc. Gd.* 264. *Cn. Th.* - c) *collect.* przyſtawſtwo, s przyſtawowie, przydani dozorcy, ſtróże, *Vd.* spremnishtvu, tovarshtvu, povodſtvu, druzhtvu, die zugeſellten Aufſeher, Begleiter. *PRZYSTAYNIA, - i, ż., n. p. Przyciąga nieprzyiaciel, od *przyſtaynie biią Troianie, bronią brzegu. *Zebr. Ow.* 295; *prohibent aditu*, *ob. Przyſtanie*, pod słowem *Przyſtać*.

PRZYSTĘKAĆ *Med. dk.*, *Sr.* 1. pſiſtohnuuu; ſtękaiąc przycierpieć, eine Zeitlang ſeufzen, ſtöhnen und büßen. Jak ia się niemam lękać, a ieśliże nie umrzeć, pewnie mi przyſtękać? *Rey Wiz.* 180.

PRZYSTĘP, - u, *m.*, *Bh.* přiſtup; *Slo.* přiſtup; *Sr.* 1. pſchiſtup, dokhud (cf. dochód), *Sr.* 2. pſchiſtup; *Crn.* perſtòp, naſtop; *Vd.* perſtop, naſtop, perſtopik, perſtoplenje; *Cro.* prisztúp; *Rg.* pr.ſtup; *Rs.* приступъ, доступъ, przyſtąpienie, der Zutritt, das Zutreten. Mieysce, plac, którym przyſtępuią gdzie, *propr. et fig* der Zutrittsort, der Zutritt, Zugang. O drogach i przyſtępie do Szwabow się wywiadował. *Warg. Cez.* 133. Mieysce owo ze wszyſtkich ſtron rzeka obeszła; ieden ma, i to dosyć ciasny przyſtęp. *Warg. Cez.* 163. Mieysce przyſtęp maiące, *Rossz.* приступъ (cf. wchód). Place a przyſtępy okrętom. *Rosz. Lor.* 105 *b*, *ob.* port, *ob.* przystanie. Małżeńſtwo nieprzyſtępne, do którego się każdy garnie, który dobrze żyć chce. *Gliez. Wych. P* 1 *b.* Z ganku drabinę plecioną spuszczała, I po niey przyſtęp do siebie dawała. *P. Kchan. Orl.* 1, 129. Wszyſtkim przyſtępom do nieczyſtości zabiega. *Sk. Dz.* 711. Przyſtęp do kogo, wolność do przystąpienia, Zutritt zu jemanden. Dom iego ſtoi mi otworem, i tam mam wolny przyſtęp. *Dambr.* 445. O próżności! wynosić się z tego, że mamy wolny do panów przyſtęp. *Mon.*

68, 658. Nayprędszy ma przyſtęp do bogów ubogi. *Pet. Arg.* 124. Do pana boga zawsze mi gotowy ieſt przyſtęp, i z nim sprawuię kiedy chcę. *St. Zyw.* 1, 64. Nieiakiś filozof przyſtępu do króla szuka. *Boh. Kom.* 2, 470. Jeśli słowom moim przyſtęp być może do wiary twoiey. *Otw. Ow.* 626. Precz ztąd, ani przyſtępu, precz gminie świątowy! *Zab.* 11, 413. - §. Przyſtęp i odſtęp morſki, wylew i odlew, *Vd.* priestopanje ali narastlenje, inu odteshenje morja, Ebbe und Fluth. - §. *Botan.* Nieprzyſtęp, ziele, *formaui vocem Polonicam ab effectu et analogia Graecae vocis*, Aproxis. *Cn. Th.* 520. PRZYSTĘPCA, - y, *m.*, przyſtępujący do kogo lub do czego, der Hinzutreter, *Vd.* perſtopnik, *f.* perſtopniza). Łaſkę bożą tak ściśle do używania upominków świętych przywięzuią, że mniemaią, aby każdy przyſtępca a użytelnik sakramentu, miał brać zbawienie. *Zygr. Gon.* 218; komunikant, *przyczaſtnik, *Rs.* причастникъ. PRZYSTĘPNOSC, - ści, ż., *Bh.* přiſtupnoſt, *Vd.* perſtopnoſt, *Rs.* приступность, приступность. Łatwość przyſtępu do czego, lub do kogo, die Zugänglichkeit. Przyſtępność, łaſkawość, dobroć, są wrodzonemi przymioty tego pana. *Przeſtr.* 257; *Sr.* 1. ſtępnoſć, *ob.* oblesność. PRZYSTĘPNY, - a, - e, - ie adv., *Bh.* přiſtupny, *Rg.* pristupni, *Bs.* priſtupan, *Rs.* приступный, доступный (*ob.* dostępny), *Ec.* местимый, заходимый; do ktorego łacno przyſtąpić, zugänglich. *Tr.* PRZYSTĘPUIĘ, PRZYSTĘPOWANIE, *ob.* Przyſtąpić. PRZYSTOI *ob.* Przyſtać, przystoi. PRZYSTOIEŃSTWO *ob.* Przystoyność. PRZYSTÓŁ, - u, *m.*, n. p. każdy opilec może gardzić śmiele Ju przystołu, nie tylko w kościele. *Zab.* 9, 35 *Zabł.*, *not.* „przystoł, słowiańskie słowo, znaczy spod czyli *mensam* ołtarza", der Altartiſch. (*Rs.* престолъ tron, *stolec królewski).

*PRZYSTOŁGAĆ się, *ob* Przyczołgać się.

PRZYSTOSOWAĆ, *F.* przystosuie cz. *dk.*, przystosowywać *czſt. ndk.*, *przypodobywać do czego, przygadzać do czego, applikować, nach etwas bequemen, einrichten, zuſtutzen, anpaſſen; *Sr.* 1. pjiprhwnu; *Rs.* прилаживать, приладить (cf. Lado, ladny, składny), приноровить, приноравливать сноровить, сноравливать, приготовить, приспособить, приспособлять, сообразить, сообразовать, сообразую; *Ec.* ключимственую, благоключимственую, приличаю. - *pr. et tr.* Teſtamentem potomka obowiązał, aby dopuścił sąsiadowi piętro do muru swego przystosować. *Szczerb. Sax.* 317, przybudować). Niech się każdy pancerzem z dyamentu zbroi, Niech dobrze przystosuie hełm do skroni swoiey. *Przyb. Milt.* 195. Co się mówiło o uszach, przystosuy oraz do oczu. *Gor. Dw.* 367. Przystosować dwie bryły do siebie, szukać wiele razy liczba pewnych miar zawartych w iedney, mieści w sobie liczbę miar zawartych w drugiey. *Jak. Mat.* 1, 111, porównywać, vergleichen, gegen einander halten.

PRZYSTOYNOSC - ści, ż., PRZYSTOIEŃSTWO, - a, *n.*, *Sr.* 1. pjiſtoynoſci, pschiſtoinoſe; *Rg.* priſtojnoſt, priſtojnos, priſtojanſtvo, priſtalos; *Bs.* pristalloſt, priſtojnoſt, lipota (cf. łepskość); *Cro.* prisztòynoszt; *Dl.* prisztalnoszt; *Vd.* na toinoſt, doſtoinoſt, naſtojezhnoſt, spodobnoſt, shednoſt, lipota; *Crn.* spodobnoſt; *Ross.* пристойность, благопристойность, приго́жество, приличіе, приличество, приличность, (*ob.* lice, *ob.* śliczny), благолѣпіе, благочиніе; *Ec.* сличіе, согласіе, рѣ-

снота, подобающее, (cf. podobać się), аѣпотетво, благолѣпіе, пригожество; przyzwoitość, die Anſtändigkeit, Wohlanſtändigkeit. Przyſtoyność, ktorą Łacnnicy zowią *decorum*, wielkie ma zalecenie i w sprawach boskich. *Hrbſt. Nauk.* 6, 8 *b* Przyſtoyność powinna być zachowana w uczynkach, mowach, poſtępkach, żeby się wszystko zgadzało z wiekiem, ſtanem, płcią. *Zab.* 4, 153. Przyſtoyność ieſt, gdy to czynimy, co się zgadza z człowieczą zacnością. *Kosz. Cyc.* 60. Sprawiedliwość uczy nas czynić, co przyſtoi, a od tego nas odwodzi, co przeciwko przyſtoieńſtwu. *Gor. Dw.* 351 *et* 230. Piękność ieſt twarz przyiemna, a która praguie przyſtoyności; a *szkaradość zasię twarz mierziona, która chciwa ieſt na nieprzyſtoieńſtwo. *Gorn. Dw.* 410. Nieprzyſtoyność, *Ross.* худоба (cf. chudoba). Teraz iak w pieniądzach ludzie smak pocsuli Cnota i przyſtoieńſtwo do kąta się tuli. *J. Kch. Dz.* 36. Rzplta trwała być nie może, ieno gdzie cnoty i przyſtoieńſtwa ludzi się dzierżą. *J. Kch. Dz.* 185. PRZYSTOYNY, - a, - e, PRZYSTOYNIE *adv.*, *Sr.* 1. pjiſtoyné, pſchiſtoiný; *Vd.* naſtoin, naſtojezhen, doſtoin (cf. doſtoyny); *Cro.* prisztoyni; *Dl.* prisztal; *Bs.* priſtojan, priſtao, priſtala, priſtalo, ugljudan; *Rg.* priſtào, priſtala, priſtalo, priſtojni, prijſtojan, priſtojni, prilicni, podobni (cf. podobny); *Sla.* priſtao, priſtojan, prilican, pochudan; *Rs.* пристойный, благопристойный, приго́жій, чи́нный, чи́нно, благочинный, приличный, прикла́дный, (cf. przykładny), примѣрный; *Ec.* аѣпь (*ob.* lepski, lepszy), аѣпотственно, подобающій (*ob.* podobać się), подобательно, надобный (cf. nadobny); przyzwoity, geziemend, anſtändig, wohlanſtändig. Nayprzyſtoynieyszy ieſt ubiór pacierza. *Groch. W.* 414. Żyy iak przyſtoyna; zbytku, ſkępſtwa ſtrzeż się waszego. *Bach. Ep.* 42, iak przyſtoi). Nieprzyſtoynie się sprawować, *Rs.* безчинствовать. Mężowi przyſtoyny, *Ec.* мужелѣпный, *Gr.* ἀνδρωδέστερος. - §. Gdy Turek na nas z woyſki naſtępuie, słuszna, abyśmy mu odpór przyſtoyny uczynili. *Star. Woy. A.*, należyty, gehöriger Widerſtand). - §. Biiąc się z przemocą, biorą przyſtoyne rany. *Pot. Arg.* 199, uczciwe, ehrenvolle Wunden). - §. Przyſtoyny komu, z przystosowany, ſtosowny, przypadaiący, angemeſſen. Słowa wielmożności ludu Rzymſkiego i przeszłym zwycięſtwom nieprzyſtoyńego, między niemi słychać nie było. *Warg. Cez.* 164. W białegłowie ma być coś pieszczonego, w miarę przyſtoynego żeńskiey niedużości. *Gorn. Dw.* 228. Abo przywróćmy ſtare obyczaie, A tak tenże poſtępek prawny niech zoſtaie, Abo ieśli nam bardziey kmyśli wiek dzisieyszy, Uczyńmyż iuż i ſtatut czasom przyſtoynieyszy. *Star. Vot. E* 4 *b*. Bóg przyſtoynie z rozmnażaniem lat rozmnażanie mądrości przyłączył. *Bial. Poſt.* 137. Czas temu przyſtoyny przyszedł. *Rey Pſt. Hhh* 4, poraz. - §. Zwierzęta, które są przyſtoyne do pokarmu ludzkiego. *Petr. Ek.* 126, zdatne, tauglich zur Nahrung für den Menſchen.

*PRZYSTRASZYĆ *cz. dk.*, ſtrasząc przypędzić, herbey ſchrecken, *Rs.* пристращать. Przyſtraszony, *Ec.* притрепемень. (*Bh.* přiſtrach djasek). *Rs.* пристрастишься passyą mieć do czego).

PRZYSTROIĆ, *F.* przyſtroi *cz. dk.*, Przyſtraiać *ndk.*, *Boh.* přiſtrogiti, przyrządzić, przygotować, (*Rs.* пристроить, пристроивать, przybudować, *Ecc.* пристроитель

przybudownik; *Rs.* пристройка przybudowanie; *Ecc.* при-строй, устроеніе, чинное разположеніе, compositio przyrządzenie, *Bh.* přjſtrog); anrichten, zurichten, anſchicken. Przyſtraiaią uczty, pokarmy i napoie dawaią wydworne. *Modrz. Baz.* 214. Przyſtroili kagańce. ſ *Leop. Ex.* 30. Skarbimierz począł powoli przyſtraiać do rebellii ziemię Krakowską. *Nar. Hiſt.* 3, 202. Gdyż Kryſtus ucierpiał za nas, i wy też do teyże myśli przyſtroycie się. *Gil. Pſt.* 183. – §. Za rzecznicżkę ią i przyczyaicielkę do pana przyſtroili. *Zrn. Pſt.* 3, 654, naprawili, wyprawili, podrządzili, ſie ſtellten ſie dazu an. Przychędożyć, przyozdabiać, putzen, ausputzen, ſchmücken, zieren. Namiot wezyra do zbytku bardziey przyſtroion, niźli do pożytku. *Susz. P.* 3, *f.* 4 *b. Puluinar* łożko, które w kościołach pogaństwo bogom swym zwykło przyſtraiać. *Mącz.* Podſtrzygł ią w czernicę, i do monaſtera, przyſtroiwszy ią, wegnał. *Stryik.* 352. Murawa w niezliczone przyſtroiona kwiaty. *Stas. Num.* 2, 83. – *tr.* Woslom wargi, nosy i uszy poobrzynać kazał, i odesłał ich tak przyſtroionych do carza. *Stryik.* 238. Spytek poddanych swoich orężnie przyſtroiwszy, do Korczynia wpada. *Krom.* 547, usbroiwszy. – §. Umyślnie czoło i twarze posępne do gniewu przyſtraiali. *Nar. Tac.* 2, 235, ſtosowali, bequemen nach etwas). Choć on umie pokrywać, trudno przecięż serce do czoła przyſtroić. *Pot. Arg.* 10

PRZYSTRYCHNĄĆ *cz. idntl.*, przyrządzić, przyſtroić, zurechtmachen, zurichten. *Appingere* przymalować, przyſtrychnąć. *Mącz.* Dobry złotnik, rubin, który iuż dosyć był piękny, folgą, przyſtrychnieniem, szmelcem uczyni dobrze cudnieyszym. *Gor. Dw.* 135.

PRZYSTRZEC, przyſtrzegł, *F.* przyſtrzeże, przyſtrzegę *cz. dk.*, Przyſtrzegać *ndk.*, *Rs.* пристеречь, пристерегать, pilnie uważać, ſtrzec, genau beobachten; halten. Przyſtrzegać miary, powinności, rozkazania. *Cn. Th.* Muszę ia przyſtrzegać ſtanu swego, ieſtem szlachcic. *W. Poſt. W.* 2, 79. O każdym źle rozumie, a we wszyſtkim tylko rzeczy swych przyſtrzega. *Rey Pſt. T*, 4. – §. przyſtrzegać kogo, poſtępków czyich, pilne oko nań mieć *Tr.*, Acht geben, ein wachſames Auge haben. Rotmiſtrz z żołnierzami, co Pana wiszącego na krzyżu przyſtrzegał, przelękli się bardzo, gdy takie cuda widzieli. *Zrn. Pſt.* 3, 794. PRZYSTRZEGACZ, – a, *m.*, który czego przyſtrzega, pilnuie, der Beobachter, *Ec.* при-смотритель, приглядатель, надглядатель, прибережатель, наблюдникъ, наблюдатель. Błogoſławieńſtwo przyſtrzegaczom, i przeklęctwo przeſtępcom przykazania bożego. *Leop. Bibl.*

PRZYSTRZELIĆ się *zaimk. dk.*, n. p. Nielza iedno do tego celu każdy się przyſtrzelić musi. *Rey Pſt. a b.* Te słowa do iednego textu się zupełnie przyſtrzelaią. *Farn.* 89.

PRZYSTRZYC, *P.* przyſtrzyże cz. *dk.*, przyſtrzygać *ndk.*, trochę ustrzyc, nożyczkami przyciąć, ein wenig beſchneiden, mit der Scheere verſchneiden. *Cn. Th.*; *Sr.* 1. přjſtřihám, *Rg. et Bs.* prištrichi, *Cro.* pristrišjem, *Ec.* при-стригу, *Rs.* корнать, оборнать. *fig.* Przyſtrzygać czyli zmnieyszyć, pożytków czyich. *Bud. Cyc.* 81. PRZYSTRZYGACZ, – a, *m.*, der Beſchneider, *Ec.* при-стригалецъ.

PRZYSTUDZIĆ cz. *dk.*, przyſtygłym co uczynić, ein wenig abkühlen. Tych wściekłych ogniów pożar się przyſtudzi. *Przyb. Milt.* 42. PRZYSTUDZENICE *plur.*, petocie, morówki. *Syr.* 554, *et Syr. Rej.*, die Petetſchen.

PRZYSUĆ *cz. dk.*, przysypać, przytrząsnąć czym, beſtreuen. Rozſtąpiła się ziemia, i pożarła Datana, i pokryła z przysuła zebranie Abironowe. ſ *Leop. Ps.* 105, 17. Piaſku nie żałuy z litości Wziąć trochę, i nim przysuć bez pogrzebu kości. *Hor.* 1, 128 *Min.* Murów ſtrzeż i zamku społem, By ich pożar fatalnym nie przysuł popiołem. *Min. Ryt.* 2, 276. Skra, która się przysuta w Wulkanowym kominie chowała. *Tward. Hſt.* 126.

PRZYSUCH, PRZESUCH, – u, *m.*, PRZYSUCHA, – y, *ż.*, PRZYSUSZKA, – i, *ż.*, suchy szrocik mięsa z tłuſtego polcia wyrznięty nieprzypiekany, surowy, ein von der Speckſeite abgeſchnittnes mageres Stückchen Fleiſch, das man roh iſst. Zdrowie lekkiey wagi; po gorzałce ieść przesuchy, na węglu piec pępki, A słodek też z kapuſtą to gotowiec prędki, Więc wędzonka, więc pana też wędzą przesuchy. *Rey Wiz.* 62. Paſterze przysuszek ielenich i ochotney soli dawszy na ſtół, częſtuią. *Tward. Pas.* 62. – §. przysuchą co zoſtało, z przepiekło się, es iſt für genoſſen hingegangen. Grozi Kryſtyna Władysławowi precz iechać od niego, gdzieby niekarnie żelżywość cnoty iey przysuchą zoſtać miała. *Krom.* 166; *diſting.* przyſchnąć na kim. – §. Przysucha, mieysce gdzie suszą, n. p. Dawnieyszych czasów pod przysuchą znaydowała się drótarnia, w którey żelazne droty ciągniono. *Off. Zel.* 69.

PRZYSUCHŁY, PRZYSUSZSZY, – a, – e, etwas trocken.

*PRZYSUD, *Peresud, *ob.* Przesąd.

PRZYSUNĄĆ *cz. idntl.*, Przysuwać *ndk.*, przymykać, zuwaiąc przybliżać, anrücken, näher rücken, anſchieben; *Bh.* přjſtrciti, přižbwihnauti, přibžwihowati; *Vd.* permekniti; *Bs.* prisloniti, nasloniti; *Ross.* присунуть, присовывать, подвинуть, подвигать, придви́нуть, придвигать, придвигивать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, сдвигивать, прижмить, прижа́ть; *Ec.* подвигать, подвигивать. Djabelnie mi się panosko do Doryaneny przysuwa. *Teatr* 5 *c.* 15, naciera). Przysunięty, *Rs.* присунутый, angerückt, angeſchoben.

PRZYSUROWSZY, – a, – e, *subrudus Mącz.*, etwas ſtreng, rauh, hart, *Sr.* 1. ſeropité. Przysurowiey *adv.*, n. p. Kato z senatu wyrzuzył owego, który w obecności córki pocałował żonę; co przysurowiey zrobił. *Zab.* 11, 317.

PRZYSUSZKA *ob.* Przysuch. PRZYSUSZYĆ *cz. dk.*, przysuszać *ndk.*, *Rg.* prisúsiti, *Rs.* присушить, присушивать, podsuszyć, żeby przyschło, nadeschło, etwas austrocknen, ein wenig trocknen, trocken machen. Żeby dziewki przez niedbalſtwo i niecierpliwość pożytkowey nie przysuszyły krowy. *Haur Sk.* 51, daß die Kühe nicht vertrocknen, trocken ſtehen). – §. Przysuszyć co do czego, przyschłym do czego uczynić, przykleić, an etwas antrocknen, ankleben. Przysuszę ięzyk twóy do podniebienia twego. *Radz. Ezech.* 3, 26. Skóra mu pokurczona, do kości przysuszona. *Ryb. Ps.* 197.

PRZYSUTY *ob.* Przysuć. PRZYSUWAĆ *ob.* Przysunąć.

PRZYSWAIAĆ *ob.* Przyswoić.

PRZYSWĘDEK, – dku, *m.*, *Krom.* 517, PRZYSWĘDLINA, – y, *ż.*, przydymek, das Angebrannte, Räucherige. Ta potrawa pachnie przyswędliną; *aduſtio. Mącz.* PRZY-

SWĘDZIĆ *cz. dk.*, Przyswędzać *ndk.*, *Vd.* persmoditi, *Sr.* 1. pjiſmudjam, przypalić, przydymić potrawę, anbrennen, räuchrig machen eine Speiſe. *Cn. Th.*

PRZYSWIADCZYC *cz. dk.*, przyświadczać *ndk.*, *Bh.* ptiſwědčowati, *Sr.* 2. pjiſwedjju, świadcząc przytwierdzić, mit Bezeugen, mit ſeinem Zeugniſſe bekräftigen, beſtätigen. Swetoniusz to przyświadcza. *Nar. Tac.* 2, 225. Znaydziemy doktorá, który przyświadczy, że masz febrę. *Teatr* 9, 62. Przyświadczenie, *Sr.* 1. pjiſwedjjeno.

PRZYŚWIECIĆ *cz. dk.*, przyświecać *ndk.*, świecić idącemu, robiącemu, *Slo.* ptiſwitim, *Sr.* 1. pjiſwětjam, *Vd.* persvietiti, einem leuchten. Przyświco mi świecą, pochodnią *Tr.* Przyświecaiący, *Rs.* свѣтящій (cf. świecznik). - *tr. fig.* Ci mężowie świata przez filozofią i nauki przyświecali. *Zab.* 1, 29 *Alb.*, ſie haben der Welt vorgeleuchtet. Oddaymy cześć bogu, który dniu temu przyświeca. *Teatr* 50 *b*, 4. Jeśli potrzebuiesz iakiego przyświecenia abo wiadomości, czytay przypiſki. *Pilch. Sen. pr.* - §. *tr.* przyświecać komu, bakę komu świecić, dogadzać mu, pochlebiać, einem nach dem Munde reden, ihm ſchmeicheln. Storęki olbrzym dziewce uporczywéy Dawszy się w pęta, służy i przyświeca. *Tward. Daf.* 25, nadskakuie). - §. przyświecać komu, poduszczać go, pobudzać. *Cn. Th. Dudz.* 22, einen anhetzen, anregen. PRZYSWIETNIEYSZY, -a, -e, *sublustris Cn. Th.*, etwas licht und hell.

PRZYSWISTAĆ *cz. dk.*, świſtem wtorować, wozu pfeifen, *Rs.* присвистывать, подсвистывать.

PRZYSWOIĆ *cz. dk.*, Przyswaiać *ndk.*, *Bh.* oſobiti ſy, oſobowati ſy; *Crn.* persvojim, (*Crn.* posvojam, posvojem, z pożyczyć); *Vd.* svojiti, vlaſtiti; *Cro.* priszvajam, priszvoilszem, poszvojujem, oszvajam; *Rg.* posvoitti, osvoitti; *Bs.* posvoiti, posvojiti, osvoiti; *Rs.* присвоить, присвоивать, своить; *Ec.* пріусвóити, освóити, (cf. oswoić), заклáдъти, усвоя́ю; swoim uczynić, sobie przywłaszczyć, przysobić, ſich zu eigen machen, ſich zueignen. Niech sobie napomnienia twoie przyswaia, niechay się na twóy model utwarza. *Off. Sen.* 25, *Ostr. P. K.* 2, 26. Selina chciała przyswoić młodzieńca, *Wyg. Mar.* 2, 122. Przyswoienie wolnych ludzi publicznym iest wyſtępkiem, *Ostr. Pr. C.* 1, 305. Prawa Rzymſkie ieżeli w całości przyswoić chcemy, należy i do formy rządow Rzymſkich przyłosować się. *Ostr. P. K.* 1, 4. Jeżeli wyraz nie iest swoyſki, ale przyswoiony, źrzódła iego szukać potrzeba w tym ięzyku, z którego wypłynął. *Kpcz. Gr.* 3, 31. Te dwa narody Polſki i Litewſki, gdy kazały mi sobie panować, przyswoiły mi nierozdzielne zaszczyty króla Polſkiego i W. X. L. *Dyar. Gr.* 29. - *Chem.* Przyswoienie, przyięcie wewnątrz nieorganiczney materyi, *Sniad. Teo.* 48.

PRZYSYCHAĆ, *ob.* Przyschnąć. PRZYSYŁAĆ, *ob.* Przysłać.

PRZYSYPAĆ, *F.* przysypie *cz. dk.*, Przysypywać *Freq.*, Przysypuie *Pr.*, *Bh.* přiſypati; *Sr.* 1. pſchiſipu, pſchiſipam, *Rs.* присыпать, przysać czym, przytrząsnąć, etwas beſchütten. Śniegów przebrane skarbnice, Choć corok ziemſkie przysypią okolice, *Chrośc. Job.* 150. Przysypanie, *Rs.* присыпка. 2) §. *adiung.* przysypać, więcey trochę dosypać, noch mehr hinzu ſtreuen, hinzu ſchütten. Nie przysypuy soli, nie pokosztowawszy. *Fr. Ad.* 105. PRZYSYPISKO, -a, *m.*, przysypanego co, ziemia przysypana, namuliſko, Angeſchütte, angeſchwemmtes Erdreich.

Wiele o przysypiſkach, o wzrastaiących wśród rzek wyspach, stanowiły prawa. *Czack. pr.* 2, 184.

*PRZYSZALEŃSZY, - a, - e, przywilszy, *subinsulsus*, *Mącz.*, ein wenig närriſch. (*Rs.* пришаливаать nieco poswawolować).

PRZYSZAŃCE, -ów, *plur.*, approsze, przykopy, die Laufgräben. *Tr.* PRZYSZAŃCOWAĆ się *Rec. dk.*, przykopać się, w przykopach przybliżyć się, in Laufgräben anrücken, ſich näher angraben, *Rs.* приокапываться. Nieprzyiaciel przyszańcował się pod zamek. *Papr. W.* 2, 263. Przyszańcowali się do zamku, chcąc go dostać. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 26. Gigantowie chcieli Jowisza na Olimpie, przyszańcowawszy się, dobywać. *Biel. Hſt.* 24. - *tr.* Blisko się był niebu przyszańcował Tycyusz. *Bard. Tr.* 51.

PRZYSZARZAĆ *cz. dk.*, trochę zszarzać, beſchmutzen, mit Straßenkoth beflecken. Ubiorem iey była kusa i przyszarzana spodnica. *Teatr* 36 *b*, 12.

PRZYSZCZEP, -u, *m.*, PRZYSZCZEPA, -y, *ż.*, PRZYSZCZEPEK, -pku, *m.*, *dem.*, przyszczepionego co, *cf.* was Eingepfropftes, ein Pfropfreis. Widzi płód niepodobny sobie z zadziwieniem przyszczep, obce gałązki żywiąc przyswoieniem. *Zab.* 10, 55 *Koſſ.* - *fig.* W takiey cerkwi heretyctwu łatwa przyszczepa. *Smotr. Ap.* 121; łatwo się przyszczepia, przypina, es hängt ſich leicht an. PRZYSZCZEPKA, -i, *ż.*, łata na obuwiu, ein Schuhflick, ein Flick auf einem Stiefel. *Tr.* Przyszczepka u szewca, łatka na wierzchu obuwia przyszyta. *Mag. Mscr.* PRZYSZCZEPIĆ *cz. dk.*, Przyszczepiać *ndk.*, przyspoić, przyłączyć, anpfropfen, anfügen, *pr. et tr.* Święte ręce zawitaycie, i rożami zakwitaycie, które twardey do gałęzi Gwoździ przyszczepia. *Kchw. Roż.* 81. Jagiełło ziemię Litewską do korony Polſkiey wiecznym prawem przyszczepił, *adiunxit. Krom.* 421. Ruś po śmierci Mieczysława, powtóre za Hermana do wolności przyszczepili się. *Krom.* 113.

PRZYSZCZKNĄĆ *cz. idntl.*, przyszczykać *niedok.*, blisko końca uszczknąć, przyrwać, nahe am Ende abknipen, abreißen. Kłosia przyszczknął suchego, *decerpsit, Zebr. Ow.* 271. - *fig.* Grzechem był prowadzony, grzechem i wiek przyszczkniony. *Gęb. Hym.* 322, przykrócony, abgekürzt.

PRZYSZCZWAĆ *cz. dk.*, przyszczuwać *ndk.*, *Boh.* přiſſtiwati, szczwaiąc psy przypuszczać, die Hunde anhetzen. Myśliwcy niewiadomi, zwykle przyszczuwaią Charty, i Akteona po stronach patrzaią. *Zebr. Ow.* 62. Jeszcze przyszczuwaniem swym psy bestwi łakome. *Otw. Ow.* 112.

PRZYSZEW, *ob.* Przyszwa.

PRZYSZKÓŁKA, -i, *ż.*, szkoła przy drugiéy będąca, mianowicie niższa szkoła żydowska, eine kleinere Nebenſchule, beſonders von den Judenſchulen. W niektorych naszych miasteczkach żydzi maią bożnice, szkoły, przyszkołki z wolnym obrządkiem. *Mon.* 73, 587.

PRZYSZLACHCIĆ, Przyślachcić *cz. dok.*, Przyszlachciać *ndk.*, szlachetniéy przyozdobić, *przyochędożyć, uświetnić, zaszczycić, veradeln, zieren, ſchmücken. Żywot ludzki naukami przyszlachcony. *Kosz. Cyc.* 111. Panowie nauką, iak naykosztownieyszym ubiorem, maiętność swą przyślachcą. *Kosz. Lor.* 12 *b.* Miłosierdzie Antoniego, przezwiſkiem *Pius*, przyślachciło, *ib.* 137. Sromotaby była, aby chrześciianie, mężnemi a szlacheckiemi sercmi przyszlachceni być nie mieli. *ib.* 145. Żywot

ludzki wynalazki przyszlachciły. *Bud. Cyc.* 91. Cnota iest nieiakie przyszlachcenie żywota człowieka. *ib.* 49. Był w naypięknieysze cnoty przyszlachcony. *Birk. Dom.* 87. Żebyśmy krolestwo iego uczciwością przyszlachciali, trzeba zwłóczyć starego Adama odzienie. *Bial. Post.* 14. Marsa kościół przyszlachcę łupy skrwawionemi. *J. Kchan. Fr.* 28, *Jan. Oksz. G* 3. Przyślachcił ich swym imieniem. *Zebr. Ow.* 335, *nomen facit*). Ma mieysce wszędzie ozdobne i przyślachcione kłamstwo. *Zrn. Pst.* 22, przybarwione, przypstrzone).

PRZYSZLI, PRZYSZŁY, PRZYSZŁA, PRZYSZŁO, *ob.* Przyiść, Przyyść. PRZYSZŁO *adv.*, potym, na przyszłość, *Slo* budúće; *Sr.* 2. na pschihuzi; *Vd.* na pernodni zhas, naprei, perhodnu; *Crn.* sanaprei; künftig, zukünftig, in Zukunft. PRZYSZŁONOCNY, -a, -e, nocy następuiącey, künftige Nacht. Ci szpalery wynoszą, a ci obiiaią przyszłonocną łożnicę. *Ustrz. Troi.* 26. W przyszłonocną łożnicę podziemne przybyły Matrony, i krolową w koło otoczyły. *Ustrz. Klaud.* 40. PRZYSZŁOŚĆ, -ści, ś., czas następuiący, die Zukunft; *Bh.* budaucnost (cf. będącość); *Sor.* 2. pschichad (cf. przychod); *Sla.* pridek; *Bs.* priscjastje (cf. przyyście), doscjastie (cf. dóyście); *Rs.* прибытіе (cf. przybycie), будущее (cf. będące), передъ (cf. przód); *Ec.* прéдняя, предбытіе. Teraźnieyszość, przeszłość i przyszłość. **PRZYSZŁOWIDZOWY duch wysoki oświecił proroki. *Zab.* 11, 16 *Koff.*, przyszłość przewiduiący, die Zukunft voraus sehend; *Subst.* *PRZYSZŁOWIDZ, n. p. Myśl moia przyszłowidzów napuszona duchem, Nad własnych się przeznaczeń zastanawia rachem *N. Pam.* 22, 112, cf. prorok, wieszczek, Seher der Zukunft, Prophet. PRZYSZŁY, -a, -e, a') ktory przyszedł, przyszedłszy, *Boh.* příšlý, *Slo.* příšli *aduena*; *Ross.* пришлый; angekommen, gekommen (*ob.* Przyiść). Uyrzał w widzeniu anioła bożego do siebie przyszłego, *Gil. Pst.* 77 *b.* Posedł chcąc wiedzieć, iakby się miał; przyszłemu powiedzieli, że umarł. *Chodk. Kost.* 63. Wielka różnica między zapracowanym groszem a letko przyszłym. *Teatr* 23 *d*, 11, nabytym letko, leicht erworben, leicht angekommen. - §. b) *Futur.* przyszły, maiący nastąpić, *Bh* příšlí, budaucý; *Slo.* budúci *futurus*, *ob.* będący; (*Slo.* príduci *venturus*); *Sr.* 1. příhodné, pschichodny; *Crn.* perhòdn; *Vd.* prihoden, prisheten, perhoden, napreini, potleini; *Sla.* doshatti (cf. doyść); *Rg.* doscjasti, dohòdni (cf. dochodzi co), doscjastni, prihodecchi; *Rs.* priscjasegni, doscjasegni, koji ima docchi; *Rs.* бу́дущій, предбу́дущій; künftig, zukünftig. Co iest przytomnego, to przytomnym; a co przyszłego, będącym. 1 *Leop.* 4 *Ezdr* 8, 46. Przyszłe rzeczy nie pewne są, będą albo nie będą; lecz co przeszło, iuż to prawie na bezpiecznym mieyscu stoi. *Gor. Sen.* 141, cf. nie wiedzieć iak kostka padnie; iutro nie pewne; lepsze Chwała Bogu, niż da-li Bóg). Wypuszczę mu wieś na przyszły S. Jan. *Teatr* 22, 86. Dobra rzecz mieć lekarstwo na przyszłe choroby. *Pot. Arg.* 702. Przyszłe rzeczy upatruy i opatruy. *Cn. Ad.* 982, cf. przypadki przeyrzane, lżeysze niż niespodziane). - Móy przyszły, *Teatr* 56 *d*, 31, *fc.* mąż), mein Zukünftiger. Moia przyszła (*fc.* żona). cf. Narzeczony). Na przyszły tydzień, *Bh.* šnedéle (cf. z niedzieli; Snedélel *futura hebdomada*).

PRZYSZPETNIEYSZY, - a, - e, *turpiculus*, *przyszpatchnieyszy, albo też *szpatniuchny, żadniuchny. *Mącz.*

PRZYSZPECIĆ *cz. dk.*, szpetnym trochę uczynić, etwas häßlich machen, verunzieren. Pismo Kromerowe nie przyszpeci podobno, ieśli nie przyozdobi bibliotekł twoiey. *Krom. Błaż. ded.*

PRZYSZPILKOWAC, *Cn. Th.* 882; *Ross.* пришпилить; PRZYŚPILOWAC *cz. dk.*, przypiąć śpilkami czyli czym śpiczastym, anheften, anſtecken, aufſpießen. W tym oszczep go doleci i przyśpiluie. *Chrość. Luk.* 89.

PRZYSZRUBOWAC *cz. dk.*, szrubą przymocnić, *Vd.* ferkati, sukati, perkvinzhati, naferkati, pervreteniti, navreteniti; *Rs.* привинтить, привинчивать, увинтить, увинчивать, привертѣть, привернуть, привертываю, cf. przywiercić; anſchrauben. Sztyft przechodzący przez nogę perspektywy muterką przyszrubować się daie. *Zabor. G.* 338.

PRZYSZŁO *Gerund. Verbi* Przyiść.

PRZYSZTUKOWAC *cz. dk.*, sztukuiąc przyszyć, anſtücken, *Vd.* nakositi, perkositi, perkosovati, nashtukati, pershtukati, *Rs.* вшачить, вшачивать. Przysztukowanie *Rs.* вшачка.

PRZYSZWA, -y, ś., przednia część nogi, *Krup.* 1, 162, szyia u nogi. *Meninsk. Turc.* 1, 106, *Rs.* плюсна, der Vordertheil des Fußes, die Fußwurzel. Wyśtrzeliła mu dażka z pochwy, i przebiła mu przez przyszwę. *Sien.* 561. *Vola* dłoń, pośrodek dłoni w ręku, też pośrodek przyszwy pod nogą. *Mącz.*, die Fußhöhle. *Inuolare* przyszwą co oberwać, w rękę uiąć. *ib.* - §. Przyszwa, PRZYSZEW, -szwu, *m.*, *Cro.* prisavc *assutura*), skora na wierzchu stopy u trzewika lub bóta. *Mag. Mscr.*, das Oberleder, *Vd.* nadplat, verbouſa, zhreulna oglava; *Cro.* oglav, nadplat). Podeszwy 2 a na cal grube; w przyszwach sama łatanina. *N. Pam.* 3, 273. PRZYSZYĆ, *F.* przyszyie *cz. dk.*, Przyszywać *nak.*, *Bh.* přišíti, přišívati; *Vd.* pershivati, gornashivati, gorpershivati; *Bs.* priscitti; *Crn.* pershyti, pershyem; *Rg.* priscitti, priscivati; *Cro.* prišávávam; *Ross.* пришить, пришивать, пришивнуть, пришивать, пришивáть (cf. ścieg); szyiąc przyłączyć, annähen. Ten gors i mankietki tyś przyszywała. *Teatr* 29, 83. Żaden nie przyszywa płata sukna nowego do starego odzienia. 1 *Leop. Marc.* 2, 21. Letko przyszyć, cf. fastrzygować, *Rs.* намётывать, намечу́, намётывать (cf. namieść, namiotać). Przyszywać na wierzch taśiemkę, galon, *ob.* lamować. *Mag. Mscr.* Przyszytego co, *Rg.* priscitak, *Rs.* пришивка. Do przyszycia, mogący być przyszytym, *Rs.* пришивный. - *tr.* przyłączyć, przyczepić, przydać, przykleić, przylepić, anheften, anſtücken, ankleben, mit anhängen. Słowo boże wykręcaią, przyszywaiąc do niego wymysły swoie. *W. Post. W.* 69. Zawsze nowego co nowiniarz przyszywa. *Zebr. Ow.* 295, *Smotr. Ex.* 37, *ib.* 44., *Solin* 4, 461. - §. Przyszyć komu ogon, *Cn. Ad.* 1149, kapturek mu przyszyć, szydzić z niego, *Cro.* prišsiti komu rep, *appingere alicui aliquid infamiae*; *ob.* Przyszychwoſt). - §. *fig.* Sztuka wielka, umieć swoy interes do cudzego, abo cudzy do swoiego przyszyć. *Lub. Raz.* 109. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się ieden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. Aenobarb do Antoniego fakcyi się przyszył. *Chrosc. Fars.* 372. Podług Solona, gdzieby kto w rozerwanéy Rzpltey przyszyć się nie chciał do ktorey strony, taki miał dać

gardło. *Jan. Lig. G.* 3, Osobników, co się do żadney ſtrony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chcę. *ib. G b.* Który król tak iest bogom przyiemny i miły, Żeby się trzech poczciwych do niego przyszyli. *Jabł. Tel.* 328. Snem to wszyſtko, cokolwiek mylnym blaſkiem w oczy bije, Do ſtanu wysokiego przykrość się przyszyie. *Min. Ryt.* 3, 148. - §. *aliter* Powieści o Gigantach heretykom łacno przyszyć, zwłaszcza gigantomachią. *Birk. Fx. E* 2 *b*, przyſtosować, applikować, anwenden, die Anwendung machen. PRZYSZYCHIWOST, - a, *m.*, który każdemu ogon przyszywa, przyganiacz, wybieracz wzorków, ein Splitterrichter, der jedem was anhängt. Każdey to cnocie przyszychwoſt niezbyty. *Mon.* 71, 797, *ib.* 75, 590.

PRZYSZYCHTOWAĆ *cz. dk.*, przyłączyć do porządku, przybrać, mit antreiben, anſchichten, anmachen. Panowie Litewscy Łucko i Podole do dzierżaw swoich przyszychtować pragnęli; *redigere. Krom.* 571. Z nieprzyiacielſkiego obozu ſtrzała, do żolcza kartę maiąc przyszychtowaną, między warty padła. *Tward. W. D.* 75, przypiętą).

PRZYSZYTY, PRZYSZYWAĆ *ob.* Przyszyć.

*PRZYTACHNĄĆ *med. idntl.*, przyciągnąć, (cf. ciachły), przybyć, przybiedz, przyśpieszyć, heran gezogen kommen, herbey kommen, herzu eilen. Lotne smoki z wozem przytachnęły, *currus adeſt. Zebr. Ow.* 167. Jowisz, że przytachnęła małżonka, srozumiawszy, Inacha dziewicę przekinął w iałowicę, *coniugis adventum praesentiens. Zebr. Ow.* 20. Klimenowic krzywym szlakiem przytachnąwszy, rączo ku rodzicielowey wziął się oblicznoſci, *venit. Zebr. Ow.* 27. Drzewo Chaońkie przytachnęło ſkoskiem, *non abfuit arbos. ib.* 246.

PRZYTACZAĆ, *Przytaczować, *ob.* Przytoczyć.

PRZYTAIĆ *cz. dk.*, Przytaiać *ndk.*, nieco zataić, ein wenig verheimlichen, *Rs.* примáять. Przytaienie, *Rs.* примáнка. - §. Przytaić kaszę, tłusto i gęsto ią zagotować. *Budtk.*, die Grütze fett und dick einkochen. - §. przytaić się *recipr. dk.*, przyczaić się, taiemnie gdzie się zakraść, ukryć się gdzie, *Rs.* примáиться, ſich heimlich herbey ſchleichen, ſich verſtecken. Żebym wszystkiego naylepiey dosłyszeć mogła, przytaię się w tey altance. *Teatr* 20 *b*, 196. Zasadzkami w sposobnych mieyscach leśnych przytaionemi szkodliwie ich podeszli. *Krom.* 450; blizko pod nieprzyiacielem utaionemi).

PRZYTARCIE, PRZYTARTY; *ob.* Przytrzeć.

PRZYTARGNĄĆ *cz. idntl.*, targaiąc przyciągnąć, herbey zausen, zerren, *Bh.* přitrhnauti, *Sr.* 2. pjitorhaći; *Cro.* pritergávam, *Rs.* придернуть, придергивать. Jeśliże tedy nie przychodzimy do niego, aż przytargnieni, iakoż tedy możem być w nim nieprzytargnieni? *Rey Pſl. Q* 2.

PRZYTĘCHNĄĆ *neutr. idntl.*, zaśmiardnąć, etwas dumpfig werden, *Rs.* сдохнуться, сдыхаться. Zboże na naienie nie powinno być przytęchłe. *Kluk. Rosl.* 3, 189. Przytęchnienie wina abo piwa; *caries vini. Mącz.*

PRZYTELEPAĆ *ob.* Telepać.

*PRZYTEMNOŚĆ, - ści, ż., znaydowanie się przy czém (cf. Potemność). Przytomność, przyległość, okazya. *Volck.* 493.

PRZYTĘPIĆ *cz. dk.*, PRZYTĘPIAĆ *ndk.*, *Ross.* примупить, примупáть, tępym uczynić, ostrości pozbawić; *Pr. et tr.* abſtumpfen, ſtumpf machen. Potykaią się w Sa-

raiu wychowańcy dzirytami przytępionemi. *Klok. Turk.* 56. Waleczny mieczu nasz przytępiony. *Groch. W.* 559. Przytępione poostrzyć żelezca. *Teatr* 51, 9. Bóg, by w szczęściu łodź się nie uniosła, Urwał iey żagiel, i przytępił wiosła. *Miaſk. ryt.* 2, 76. Przytępiła się od ustawicznych łez bystrość oczu moich. *Smotr. Lam.* 2, *Rs.* притупáться, притупáвшаяся, притупившаяся. Starość mi iuż trochę słuch przytępiła. *Teatr* 3 *b*, 83. PRZYTĘPIEC, - iał, - iało *Neutr. dk.*, przytępszym się stać, abgeſtumpft werden, ſtumpf werden. Przytępiał i bystrość widzenia stracił. *Kul. Her.* 74. PRZYTĘPSZY, - a, - e, *obtusior, Cn. Th.*, ein wenig ſtumpf, abgeſtumpft. Był król Alexander sił wiele mężnych, ale dowcipu i rozumu przytępszego; dlaczego był milczący. *Stryik.* 686. Przytępszego słuchu. *Cn. Th.* 870, *ob.* przygluch.

PRZYTĘSKNIEYSZY, - a, - e, trochę tęskny, nudny, etwas ängſtlich, langweilig. A iż nie wszystkich towarów wypisuię, byłoby do czytania przytęskniejszym. *Goſt. Gor.* 113. Przytęskniejszym być, *Ross.* прискучинúться, прискучинивáться, прискучить.

PRZYTKAĆ *cz. dk.*, *attexere Mącz.*, *Bh.* přitkati, *Sr.* 1. pjitćem, pjitkaju, *Vd.* pertekati. *Rs.* примкáть, tkaniem przyłączyć, anweben. - PRZYTKNĄĆ, *F.* przytknie *cz. idntl.*, Przytkać *dk.*, Przytykać *ndk.*, *Sr.* 1. pjitknu, pjitćem; *Vd.* pertekniti, pervtekniti, *It.* attaccare, *Crn.* pertakniti, pertaknem, (*Bs.* pritaknuti, potaknuti), *Rs.* примкнуть, примыкáть, dotknąć się czego czym, przycisnąć co do czego, etwas womit berühren, etwas woran anlegen, anbrücken. Przytknął anioł węgl do ust moich, a rzekł: oto przytknął się do warg twoich węgl ten, aby odeszła nieprawość twoia. *Bud. Jes.* 6, 7. Na słowo komenderuiącego: przytkać zapał! puszkarz przytyka prawą ręką zapał. *Jak. Art.* 1, 410. Skorom kielich przytknął do gęby, uż ſt, iuż ci po nim. *Mon.* 64, 83. Wzięto go na okrutne kary, a naprzód ogień przytkniony do ręku, że z kości opłynęła. *Tward. Hſt.* 100. Przytyka ſtalowe do twarzy kleszczyki, aby z miękuchnych iagod wzrastaiący mech wyſkubała. *Mon.* 70, 384. - §. przytknąć, przypiąć, anmachen, anheften. Przytknąć śpilką co, przyśpilkować. *Cn. Th.* Kto przytknie lekkie skrzydła do wieraza moiego, Żeby doleciał mego zmysłu wysokiego. *P. Kch. Orl.* 1, 55. - *fig.* Przykład ten ku tey nauce przytkniem a przyłożym. *Glicz. Wych. N.* 3 *b.* Ku czemu możemy przytknąć onę rzecz? *ib. D* 3. Wiele cudownych rzeczy o nim powiadaią, które, iż do pewnych czasów przytknąć nie możemy, tu ich nam przyydzie wspomnieć. *Birk. Dom.* 101. - §*. Arsenius do Tyru uciekł; tam od Atanazego przytkniony, i dobrze osadzony pod ſtrażą został. *Sk. Dz.* 204, przyściągniony, dogoniony, eingeholt. Kogoby przytkniono u prawa, ieśliby upornie odszedł, takowy ma być przekazan o ono, o co iest poswan. *Tarn. Uſt.* 40, przytrzymano, einen anhalten, arretiren. - §. Przytykać do czego, *Przytykać się do czego, z ſtykać się z czym, an etwas anſtoßen, angränzen. Od tey frambugi ſklepienie idzie do ścian kościelnych na koło przytkuione. *Star. Dw.* 6, przyſtaiące do niego). Państwo to na północ ſtyka się z górami, które do kraiu Asam przytykaią. *N. Pam.* 23, 131. Franków wschodnich kroleſtwo aż do Pannonii przytknęło się. *Krom.* 35. Jakob uyrzał przez sen drabinę; a bóg przytknąwszy się do owéy drabiny, rzekł . . . *Biel. Hſt.* 14; zbliżywszy się

aż do dotknięcia się iey). - §. Przytykać komu, na kogo, s przyciuać, przymawiać *Tr.*, auf einen ſticheln, ihn necken, *ob.* Przytyk). Kiedy kichnę, on mówi, że przytykan na niego. *Star. Ref.* 78, (cf. Przytykać).

PRZYTLEC *niiak. dk.*, nieco zatleć, ein wenig glimmen. Tym sposobem w piecu hucianym palić się nie będzie, a szyty tylko przytleią. *Torz. Sk.* 109.

PRZYTŁOCZYĆ *cz. dk.*, Przytłaczać *ndk.*, tłocząc przycisnąć, *Bh.* přitlačiti, *Rs.* притолочь, придавить, придавливать, niederſtoßen, zuſammen ſtoßen, nieder quetſchen, nieder drücken. - *pr. et tr.* Naypięknieysze zboże na tey żyznéy rownínie, nie tylko przytłoczone, ale w wielu mieyscach tak mułem przywalone zoſtało, że zupełnie o iakimkolwiek zbiorze zwątpiono. *N. Pam.* 16, 108. Cały naród woyſkiem obcém przytłoczonym zoſtał. *Uſt. K.* 2, 191 *et* 157. Tak go fortuna przytłoczy. *Dar. Lot.* 6. Przytłoczeni ciężarem nieznośnym, w nędzy szukali schronienia. *Wsg. Mar.* 5, 292. PRZYTŁUC, przytłukł, *F.* przytłucze, przytłukę *cz. dk.*, Przytłukać *ndk.*, *Bh.* přitlauci, přitlutu, přitlaukati, tłukąc przygnieść, przygnębić, niederdrücken, zuſammen ſchlagen, herabſchlagen, herabquetſchen. Dom obaliwszy się, przytłukł dziatki twoie, i pomarli. 1 *Leop. Job.* 1, 19. Dom nad nim obalono, aby własnemi ścianami był przytłuczony. *Warg. Wal.* 197. Grad zboże przytłukł. *Tr.* PRZYTŁUC się dokąd, tłukąc z biedą przygramolić się przez zawady, przeszkody, ſich mit Mühe und Noth bis an einen Ort hin durcharbeiten, hinplacken. Wymawiał posel Jadwigę, iż ona aż do Kassowa się przytłukła; skąd dla deszczów daley postąpić nie może; *peruenit. Krom.* 397.

PRZYTŁUMIĆ *cz. dk.*, przydusić, *Cro.* pridavlyújem, ein wenig erſticken, niederdrücken. Ogień przytłumiony był tylko, ale nie całe ugaszony. *Boh. Zam.* 114, *Sk. Zyw.* 2, 166. Miaſta dopominały się o przytłumione prawa swoie. *Uſt. K.* 1, 97.

PRZYTŁUSTSZY, - a, - e, *subpinguis Cn. Th.*, etwas fett.

PRZYTOCZYĆ *cz. dk.*, Przytaczać *ndk.*, *Przytaczować *kontyn.*, *Bh.* přitočiti, *Vd.* napreiperneſti, *Rs.* приточить, притащить, притаскивать, прикатить, прикачивать. Przytaczać kamień, kłodę, wóz. *Cn. Th.*, przywalać, herbeywälzen. - §. *tr.* przytaczać powieść, pisarze, z przywodzić, allegować, wtrącać *Cn. Th.*, citować, anführen, anziehen, citieren. (*Ec.* приточествовамися przypowieściami uczyć, *Ross* приточникъ w przysłowiach gadaiący, приточный allegoryczny). Tu tylko ieden przykład przytoczę. *Gil. Kat.* 116. Ten pisarz nie ku temu końcowi to mieysce przytoczył, aby z niego dowiódł, iż Chryſtus ſtworzył ziemię. *Sal.* 2, 508. Szatan nie mogąc poważności słowa bożego zatracić, tedy go inaczéy przytaczował do czego inszego, a niżeli było napisane. *Gil. Pſt.* 46. Przytoczony, *Rs.* приводный. - §. *alit.* Przytoczyć, przybliżyć, przywieść, przynieść, annähern, herbey bringen. Sprawa przytoczyła się przed sąd. *Bud. Ap.* 17. Przytoczy się do nas wdzięczne ciepło lato. *Jeż. Ek. C* 1, rückt heran, nähert ſich. Wszyſtko się nam zawżdy przytoczyć musi ku wielkiey pociesze. *Rey Pſt. Ooo* 2. Rzymianie swego narodu zawziątek do bogów przytaczali. *Krom.* 5, przypinali, *Rs.* притачать, притачивать. PRZYTOCZNY, - a, - e, (*Rs.* приточный przysłowny), przydatny, przyszyty, angehängt, angezogen, mit herbey gezogen. Wyrok sędziego bywa czasem ieszcze nie o główną rzecz sprawy, ale o iakie osobne zadanie po żałobie, *sententia accessoria*, po Polſku możemy nazwać, przytoczne skazanie. *Sax. Tyt.* 197.

PRZYTOMNOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* přítomnoſt; *Sor.* 1. pjítomnoſći; *Crn.* prizhnoſt, prizha; *Cro.* zochnószt, prizha, prizhnoſt, naprizhnoſt, vprizhnoſt, perſtanuvanje, vkupprebivanje, sravenprebivanje; *Rg.* nàmjera; *Ross.* присутствіе; *Ec.* лицебытіе; znaydowanie się w osobie przy czém, obecność, die Gegenwart. Nayprędzey dochodzić przytomności rzeczy z skutków iey. *Bals. Ned.* 1, 467. W przytomności, n. p. świadków, im Beyſeyn; *Rs.* назиданіе. Nieprzytomność, die Abweſenheit; *Rs.* неприсудствіе, отсутствіе, отлучка. - §. przytomność zmysłow, Geiſtesgegenwart. Wyciągam ią na brzeg, ale iuż żadney nie ma przytomności. *Stas. Num.* 2, 51. - *aliter;* Miey przytomność, co mówisz. *Teatr* 18 *c*, 48, baczność, Acht Obacht. „Przytomność boga miéy w każdéy twéy sprawie" *Zab.* 13, 342 *Druſb.*, przytomna pamięć na boga, ſtets gegenwärtiges Andenken an Gott. PRZYTOMNY, - a, - e, PRZYTOMNIE *adv.*, *Bh.* přítomný; *Slo* pritomni; *Sr.* 1. pjítomné; *Crn.* prizhejozh, prizho; *Vd.* prizhen, sedain, naprizhen, vprizhen, v' prizho, prizheoz; *Cro.* zochen (cf. w oczy, cf. za oczy); *Sla.* ocsigledan; *Rs.* присутій, сущій; *Ec.* насущнаующь, настоящій; przy tym będący, obecny, gegenwärtig, zugegen. Przytomnym być, *Crn.* tubiti, tusém, naprizho sém; *Bh.* přítomným býti. *Dl.* ovdebiti; *Vd.* tukaibiti, v'prizhibiti, perſtanuvati, sravenprebivati, vkupprebivati; *Bs.* namirritise; *Rs.* присутствовать; *Ec.* сприсущнаую. Widzę to wszyſtko, iak gdybym tam był przytomny. *Teatr* 36 *b*, 13. Być z Panem przytomnie, tamże być, gdzie iest Pan, być z nim, nie przez zasłonę iaką, ale twarzą w twarz, iako są z nim aniołowie. *Smotr. Ex.* 29. Nieprzytomny, *Rs.* отсущнаующій. Łacno mówić o nieprzytomnym. *Cn. Ad.* 413. Nieprzytomnego przekonać łacno. *ib.* 655. Nieprzytomnym być, *Rs.* отсутствовать, отбыть, отбываю (cf. odbyć). - *De tempore*: przytomny, teraz będący, teraźnieyszy, aktualny, n. p. Co iest przytomnego, to przytomnym, a co przyszłego, będącym. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 46. - §. *Metaph.* przytomny sobie, przy sobie będący, *Crn.* sbrihtne; ſich gegenwärtig. Zawsze sobie przytomny, w pośród nieszczęść zgraie, Co powinien i może, czynić nie przestaie. *Zab.* 13, 264. Kto nie ma żywéy pamięci, nie może być sobie przytomny. *Lub. Roz.* 119.

PRZYTOWARZYSZYĆ *cz. dk.*, *Bh.* přítowarysſiti; *Sr.* 1. pjítowarſcham; *Bs.* pridrusgiti; *Vd.* perdrushiti, pertovarshati, tovarshati; *Cro.* prilositi, prilasem, drugujem; *Ec.* приобщити; (*oppos.* *wyobcować); do towarzyſtwa przyłączyć, zugeſellen. Cóż chcemy czynić, aby się ten pan przytowarzyszył do nas? *Rey Pſt. T u* 2. Przyiął naukę iego, i przytowarzyszył się do niéy. *Rey Ap.* 82.

PRZYTRACIĆ *cz. dk.*, u mularzów, przytracić kant, t. i. zgładzić czyli spuszczać ostrość kantu. *Mag. Mscr.*, verlohren machen, z. B. eine verlohrne Kante machen.

PRZYTRĄCIĆ *cz. dok.*, Przytrącać *ndk.*, trochę otrącić, ein wenig abſtoßen. *Tr.* Uderz rękę twoię, i przytrąć nogę twoię, a rzecz; ach niefortysz! 1 *Leop. Ezech.* 6, 11,

Ross.

Ross. притолкнуть, притолкать, притолкивать. Przytrącić się do czego, z trochę się wtrącić, przymieszać, ſich ein wenig hinein miſchen, mengen. Nie przytrącay się do tey sprawy. *Tr.*

*PRZYTRAFIC *cz. dok.*, Przytrafać *ndk.*, przyrymować, przygadzać, *congruere. Mącz.*, przystosować; anpaſſen, machen, daß etwas zuſammen treffe, zuſammen paſſe. Przytrafać się *recipr.*, zgadzać się na co, przydawać się, trafić się do czego. *Cn. Th.* 1423, zu etwas paſſen, taugen. Tego przestrzegay, abyć się na cię nie *przytrefiła ona przypowieść, ktora była uczyniona od Pana na marnotratnego syna. *Rey Pſt. Oo* 5. Ku czemu się nam też *przytrafić mogą słowa Pawła S. do Efezow. *Rey Pſt. H.* 6. - §. b) Przytrafić się, *przytrefić się *recipr. dk.*, przytrafia się *pr.*, Przytrafuie się, *przytrefuie się *contin.*, przygadzać się, przypadać, zdarzać się, zutreffen, begegnen, ſich ereignen; *Bh.* přitreffim ſe; *Crn.* permire se; *Vd.* se pergoditi (cf. przygoda), se skasati, sgoditise, isozhititise, se pomeriti; *Rs.* случимься, случаемься, приключился, приключаюсь. Potym, gdy się przytrafił do nich, opowiadali mu onę radość nową swoię. *Rey Pſt. Mm* 5, gdy się zdarzyło, że przyszedł do nich). Często się przytrefuie, iż... *W. Poſt. W.* 124, przytrafuie. *ib.* 2, 23. Przytrefiło się, gdy tam mieszkał,... *Radz. Genes.* 26, 8. Gdy się przytrefowało, iż Focyon miał na rzecz Demoſtenesa odpowiedzieć, tedy ten mówił: iuści ieſt siekiera na słowo moie. *Erez. ięz. H* 7 *b.* Bałam się, żeby mu się w drodze co nie przytrafiło. *Teat.* 15, 11, daß ihm nicht was auf der Reiſe zuſtoßen möchte. To nam się często przytrafia. *Teatr* 15, 59. Niemasz pocciwszych ludzi nad żołnierzy; że czasem się co przytrafi żołnierzowi, a któż ieſt bez ale? *Teatr* 21, 182, że się potknie, poszkapi, zapomni i t d.). Nie myślmy o nieszczęściu, które nam się przytrafić może. *Teatr* 23 *b*, 16. Przywodzi im wszyſtkie przypadki ich, iakiekolwiek się im przytrefuią za czasów tu doczesnych żywotów ich. *Rey Pſt. Aaa* 5. Nadeszła wiadomość o nieszczęśliwym przypadku przytrafionym królowi Szwedzkiemu. *Gaz. Nar.* 2, 159. PRZYTRAFUNEK, - nku, *m.*, PRZYTRAFINY *plur.*, trafy, przygody, przypadki, zdarzenia, Ereigniß. Kray znaiomy przytrafunkiem dawnego Cerambicia, *eventu. Zebr. Ow.* 171. Olimpiady dopiero Rzymowią w porządku czasów pewnieysze zasady przytrafu. *Jeż. Wyr.* PRZYTRAFNY, - a, - e, PRZYTRAFNIE *adv.*, *congruens. Mącz.*, treffend, paſſend; *Sr.* 1. pilprabwné. Potemny, przytrafny, godny słuszny, *habilis. Volck.* 588. *Incongruens*; nierymowny, nieprzytrafny. *Mącz.*

PRZYTROSKLIWSZY, - a, - e, niece troszczący się, ſich ein wenig kümmernd, *Eccl.* прискорбный. *Subſt.* прискорбность.

PRZYTRUDNIEYSZY, - a, - e, *subdifficilis. Cn. Th.*, etwas ſchwer, ſchwierig; *Ec.* притрудный. - Wymawianie języka naszego ieſt przytrudnieysze, dla wielości społgłosek w iedneyże zgłosce. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 26. PRZYTRUDNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Ec.* притрудность, niełatwość, einige Schwierigkeit. Będzie o honory nie dbał, kiedy w ich dostąpieniu przytrudność znaydzie. *Mon.* 68, 982.

PRZYTRUPIEC, *F.* przytrupieie *neutr. dk.*, na trupa póyść, iuż prawie rozsypać się, eine halbe Leiche ſeyn. Witold przytrupiałym iuż ſtarcem będąc, tak chciwie korony łaknie. *Krom.* 508.

PRZYTRZĄSNĄĆ, *F.* przytrząśnie *cz. idntl.*, Przytrząsać *ndk.*, Przytrząsywać *freq.*, (*Otw. Wirg.* 410), przysuć, przysypać czym, *Sr.* 1. pjitrušnu; *Rs.* припрахнуть; mit etwas beſtreuen, beſchutten. Jutrzenna zorza rosą przytrząsa ziola. *Otw. Ow.* 535. Ziola te na zimę potrzeba przytrząsać i przykrywać mierzwą i październem. *Cresc.* 113. Zwykli piękuie mówić; słowa iedwabnemi kwiatkami przytrząsaią; ale uczynki ich trącą pokrzywami. *Pilch. Sen. liſt* 121. - §. 2) przytrząsnąć, wſtrząsnąć, ein wenig erſchüttern. Koń go przytrząsnął. *Tr.* Nawałność okręt przytrząsnęła. *ib.* - §. *tr.* Przytrząsnął sił nieprzyiacielskich. *Tr.*, przytłumił, ſchwächen, dämpfen, erſchüttern.

PRZYTRZEĆ, przytarł, *F.* przytrze, przytrę *cz. dk.*, Przycierać *ndk.*, *Sr.* 1. pjitru; *Rs.* примереть, припирать; tarciem przysłabić, ein wenig abreiben, abnutzen durch Reiben. O przytartym uchu, wisi dzban niemały Sylena, *attrita. Nag. Wirg.* 506. Przytarcie, *Rs.* припирка. - *fig. tr.* Z zdrowia i fortuny przytarciem z Turkami się ścina. *Nies.* 1, 24, z narażeniem, z uszczerbkiem, mit Schmählerung, Verletzung, Bloßſtellung ſeiner Geſundheit. Teraz się podobało naywyższemu bogu Zbytkom Roxolańczyków dumnych przytrzeć rogu. *Zim. Siel.* 243, poniżyć ich, einem die Hörner abreiben, ihn demüthigen. Ukorzy Agareow i ich dumę przytrze. *Przyb. Lux.* 49. Wodza tego, którego niedoſtępne Alpów góry *przytrzeć* i *nadwątlić* nie mogły, rozkoszy Kampanii *osłabiły. Pilch. Sen. liſt* 389. - Miłość moia ku niéy iuż przytarta. *Teatr* 23 *b*, 59, trochę wytarta, wywietrzała, etwas abgenutzt, verwittert. - §. 2) Przycierać na kogo, z nacierać, *Rs.* придраться, припирать, losdringen, andringen, eindringen. Wod popiera woda druga, tey insza, co za nią przyciera, *urget. Zebr. Ow.* 380. Polacy wielkim pędem na nieprzyiaciela przytarli, a z bliska kopiiami, mieczami go bili; ustępuią Rusacy, Polacy na nich przycieraią. *Stryik.* 292. Skoro Bolesław w granice Jadźwingow wciągnął, wszyſtka wielkość ich do obozów Polſkich śpiesznym pędem przycierała. *ib.* 290. Przyciera nań ze szpadą. *Teatr* 34 *c.* 101. Nieprzyiaciel przyſtępuie, przyciera, kamienie ciſka. *Warg. Cez.* 31. Koniem, na którym siedział, przytarł na księdza, i policzek mu wyciął. *Birk. Sk. E.* Długoż będziecie trapić duszę moię, i przycierać mi mowami? i *Leop. Job.* 19, 1, przycinać, dokuczać. (*Ross.* придирка zatargi, cf. zadzierać, zadrzeć z kim).

PRZYTRZYMAĆ, *F.* przytrzyma *cz. dk.*, Przytrzymywać *frequ.*, Przytrzymuie *pr.*, trochę zatrzymać, ein wenig anhalten, aufhalten, eine Weile halten; *Vd.* perdershati, nadodershati; *Rs.* придержать, придерживать, cf. przyaresztować). Przytrzymanie, *Bh.* ſtawun'k; *Vd.* jezha, jetnina (cf.ięcie), vjetje, vjemanje; *Rs.* соблюдение.

PRZYTUŁ, - u, *m.*, PRZYTUŁEK, - łku, *m.*, PRZYTULENIE, - ia, *n.*, przyciśnienie do siebie, das Anſichdrücken. Słowa wyiąkiwał w rozrzewnieniu czułem Racząc syna serdecznym do piersi przytulem. *Przyb. Ab.* 31. W mowie i w przytuleniu łagodnieyszey nauczą miny.

Uſtrz. Troi. 133. – §. 2) schronienie, mieysce ucieczki, Zuflucht, Aufnahme, Zufluchtsort. Kain iak zbieg będzie błąkaiący Ni przytulenia nigdzie nie maiący. *Leszcz. H. S.* 19. We wsi ſtanąwszy z przytulenia nigdzie mieć nie mogąc, musiał do gościnnego domu udać się. *Sk. Żyw.* 398. Darmo przytulenia prosi ubóſtwo. *Teatr* 44 *c*, 31. Folwark ma być domem pokoiu, albo przytuleniem i odpoczynkiem czeladzi po pracach. *Haur Ek.* 112. Przytułek zdał się teraźnieyszym pisarzom lepiey brzmieć, niż przytulenie. *Kraj. Pod.* 55. Każdy ma dom swóy iako za przytułek bezpieczny. *Nag. Cyc.* 83. Jeſt w Ameryce kray mały, który się ſtał iedyną ucieczką i przytułkiem pokoiu. *Zab.* 9, 221. PRZYTULIIA, – ii, ż., rodzay rośliny, *Galium*, do niego należą Podlepczyca, Lepczyca. *Kluk Dyk.* 2, 19, zaprzałek, konicza wyczka, mleczne ziele. *Cn. Th.*, Labkraut. Waldſtroh; *Rs.* сыворо-точная трава, подмарїонникъ. – §. b) Przytuliia, komonica swoyſka, lipka, otylia, noſtrzek mały. *Syr.* 516, *melilotus*, gemeiner Steinklee. PRZYTULIĆ *cz. dok.*, Przytulać *niedok.*, łagodnie przyciſkać do siebie, do uſt, do piersi, do ciała, ſanft an ſich drücken, an ſeine Bruſt drücken, an ſeinen Mund drücken u. ſ. w.; *Rs.* прижáть, прижимаю. (*Rs.* тулить, притулить nachylić; тулúться uſtąpić, cofać się). Wziąwszy gębkę, napioną octem, przytulili do uſt iego. 1 *Leop. Joa.* 19, 29. Matula, na łono mię swe wziąwszy, do piersi przytula. *Zab.* 8, 257 *Nar.* Bierze rękę iego, przytuli ią do swoich piersi. *Stas. Num.* 2, 130. Wzięła liſt iego, i przytulaiąc go do uſt, tysiącznie go ucałowała. *Niemc. Kr.* 2, 12. – Przytulić się do czego, do kogo, z przyciſnąć się łagodnie, ſich anſchmiegen. Kuropatwa się przed sokołem do ziemi przytuliła. *Tr.* – *tr. fig.* Do błędów żydowſkich i ten się ieden był przytulał, którego Pytagoras uczył, że... *Biał. Poſt.* 52, przywlókł się, przyczepił się, ſich mit anhängen. – §. b) Przytulić, ſkłonić, schronić, in Sicherheit bringen, verwahren. Nie ma gdzie głowy przytulić. *Rys. Ad.* 48, er hat nicht, wo er ſein Haupt hinlege. – *Transitiv.* Przytulić uciekaiącego do siebie, przyiąć go do swego domu, przytułek mu dać, einen aufnehmen, ihm einen Zufluchtsort bey ſich verſtatten. Przytulić się gdzie, schronić się, *Rs.* приютиться, ſein Zuflucht wohin nehmen. *Tr.* (*Rs.* притулиться utaić się, ukryć się, schować się). PRZYTULISKO, – a, *n.*, iaki taki przytułek, mieysce przytulenia, Zufluchtsort, Zufluchtsſtätte. Ja w własnym przytuliſku i z moiemi iadam domowniki. *Zab.* 9, 323 *Jżyck.*

PRZYTWARDSZY, – a, – e, *duriusculus. Mącz.*, Przytwardziéy *adv.*, etwas hart. Z ciałem masz się przytwardziéy obchodzić, aby duszy dało się powodować. *Pilch. Sen. liſt* 49. PRZYTWIERDZIĆ *cz. dok.*, przymocnić, mocno przybić, *Vd.* perterdit; *Cro.* pritvérgyujem, pritverdilszem; *Ec.* притвержда́ю, сключить, склю-чать; *Rs.* прикрѣпить, прикрѣплять, скрѣпить, скрѣплять; befeſtigen an etwas, feſt anſchlagen. Przyprawił bałwana do ściany, przytwierdziwszy żelazem. *Radz. Sap.* 13, 15. Przytwierdzenie, *Ross.* прикрѣпа, прикрѣпка. – §. Medea zaniecha grać, a spania przytwierdzaé poſkoczy, Mżące czarowną laſką zamuſkuiąc oczy. *Zebr. Ow.* 24, umocnić sen, robić go głębokim, mocnym.

*PRZYTWOR, – u, *m.*, *Ross. obs.* приворъ, babiniec, kruchta, die Vorhalle. Cerkiew' pospołu z przytworem. *Zimor. Siel.* 237. Weszli do przytworu, t. i. do przysionku chrzcielnicy. *Pim. Kam.* 2. Stał w przysionku albo przytworze cerkiewnym. *ib.* 47. Widział go w przytworze, t. i. w babińcu przede drzwiami cerkiewnemi. *ib.* 2. (*Ser.* 1. pjitwaritiſ przybudować; *Vd.* perſloriti, z przyczynić; *Rs.* приворить, приворить przymknąć, zamknąć; *diſig. Rag.* pritvoritti, pritvaaram, z przeobrazić, cf. twarz; *Ec.* приворю *fingo*, приворéніе fikcya, приворникъ zmyślacz, *fem.* приворница).

PRZYTYĆ *niiak. dk.*, nieco więcéy utyć, ein wenig fetter werden, *Bs* pritilitiſe, tuſtitiſe.

PRZYTYK, – u, *m.*, PRZYTYCZEK, – czka, *m.*, PRZYTYCZKA, – i, ż., *zdrbn.*, przymówka, przycinek, szczudłek, uszczypek, szczypek, szczypanie, *Rg.* bodgliwsa rjeci Sticheley, Stich, Stichelwort. Nie podobaią mi się te wysilone oświadczenia, a zawsze z przytykiem do nas. *Teatr* 19 *c*, 100. Takie żywe nacieraiia i przytyki, *ib.* 18 *c*, 44, *Zab.* 14, 42. Przekładaią, że rosół oſtygnie, aż on znowu przytyk daie iadaniu ciepło. *Mon.* 67, 239. Afrontuie ich to przez przytyczki, to przez drwinki. *ib.* 73, 327. Czytaią pisma twoie dla poſtrzegania iakiéy w nich dla siebie przytyczki. *ib.* 71, 743. Przed swemi wyſtępkami zasłaniaią oczy, albo z przytyczków pożytkować nie chcą. *ib.* 71, 592. PRZYTYKAĆ, *ob.* Przytknąć.

*PRZYTYSKOWAĆ komu *cz. ndk.*, *Rs.* припискивать, przyciſkać komu, przycierać nań, nalegać, dokuczać mu, doſkwierać, einen anbringen, auf ihn losdringen, ihm zuſetzen. Hetman nasz, nacieraiąc na nieprzyiaciela, srodze mu przytyſkuie. *Fal. Fl.* 195. Gdy mu żona na każdy dzień słowy przytyſkowała a przykrzyła się, iż od frasunku mało nie umarł, tedy iéy oznaymił taiemnicę. *Radz. Jud.* 16, 16, gdy się mu iuż przytyſkowaniem sprzykrzyła żona. 1 *Leop.*, gdy mu się uprzykrzała i trapiła go. *Bibl. Gd.*). Namową przytyſkował mu, aby królował na mieyscu oyca swego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 11, 40. Oto iuż mię dziesięć kroć potwarzacie, a nie wſtyd was tego, gdy mi tak przytyſkuiecie. 1 *Leop. Job.* 19, 203. Przyſtawowie nad robotami przytyſkowali Izraelitom. *Leop. Exod.* 5, 13, przynaglali. *Bibl. Gd.*). Poſtanowili Lewitów, aby z pilnością przytyſkowali robocie około kościoła. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 3, 8, aby pośpieszali. 3 *Leop.*). Przytyſkowała młodzieńcowi, ale on wzbraniał się zawżdy cudzołóſtwa. *Leop. Genes.* 39, 10, namawiała go. *Bibl. Gd.*). Słowa krolewſkie mi przytyſkowały. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 21, 8, przyciſkały 3 *Leop.*). Widząc Judasz, że bitwa iuż przytyſkowała, ſtrachlał, że nie miał czasu zebrać zasię ludu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 9, 7, że ciężko było na niego).

PRZYUBOGI, – a, – ie, PRZYUBOŻSZY, – a, – e, *Rs.* убогóнкій, etwas arm. Zacnéy ieſt familii, ale trochę przyubogiéy. *Teatr* 35 *c*, 56. Przyuboższy, ale dobry i nie głupi. *Bud. Ap.* 108. PRZYUBOŻEĆ, przyubożał, *F.* przyubożeie *neutr. dk.*, podupaść w maiątku, etwas in Armuth verfallen. Gdy król bardzo być potrzebnym i przyubożałym mistrza porozumiał, 15000 złotych darować mu obiecał, ieżeli . . ., *egere admodum. Krom.* 679. PRZYUBOŻAŁOŚĆ, – ści, ż., podupadłość w maiątku, die Verarmung. Przyubożałość ſkarbu. *Krom.* 766.

PRZYUCZYC, *F.* przyuczy *cz. dk.*, Przyuczać *ndk.*, *Slo.* přiučiti; *Cro.* privagyújem, privúcham; *Rs.* пріучить, пріучать, пріучивать, приучить, приучать; zuczać, nakładać kogo czego, przyzwyczaiać do czego, wkładać, wprawiać, zwyczaić, einen woran gewöhnen, zu etwas anhalten. Konia na ſtaniu chował, nim go siodłu przyuczył. *P. Kch. Orl.* 1, 88. Przyuczać do swory, *Rs.* приноравливать. Już przyuczyli ięzyk swóy mówić leż, ſtarali się o to, aby nieprawie czynili. 1 *Leop. Jer.* 9, 5. Rodzice wychowali a przyuczyli córkę swą podług zakonu Moyżeszowego. 1 *Leop. Dan.* 13, 3, wyćwiczyli. 3 *Leop.*). Nic bardziéy nas do cnoty przyuczyć nie może, iak przeſtawanie często z cnotliwemi. *Mon.* 64, 749. PRZYUCZAC się czemu, do czego, czego, z przywykać, *Bh.* přinaučiti ſe; *Sr.* 1. pjiwukнuć; *Sla.* priucávatise; *Cro.* privchitisze, privucham; *Dl.* naucsitise; ſich an etwas gewöhnen. Do czego się kto przyuczył z młodu, to w nim i na ſtarość trwa. *St. Kaz.* 420. Przyuczay się gorącu i zimnemu niebu. *J. Kch. Dz.* 42, *Star. Vot. C.* 3 *b.* Człowiek się powoli każdéy rzeczy przyucza. *Jabł. Tel.* 18. Wkrótce się tego przyuczyło. *ib.* 49. Córkę na probę do klaſztoru dawszy Weſty ſławnéy bogini, gdzie się zakonowi kilka lat przyuczyła. *Tward. Pas.* 19. Przyuczał się panów Angielſkich przezwiſkom. *P. Kch. Orl.* 1, 288. Nim się człowiek z nowością oswoi, trzeba mu dać czasu do przyuczenia. *Gaz. Nar.* 2, 51. Nie mogę ia tak chodzić, bom się temu nie przyuczył. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 39, w zwyczaiu tego nie miałem. 3 *Leop.*).

*PRZYUKRWAWIENSZY, -a, -e, *subcruentus. Mącz.*, etwas blutig.

PRZYUMRZEC, *F.* przyumrze, przyumrę *med. dk.*, Przyumierać *dk.*, dziedzictwo po śmierci na kogo zoſtawić, (einem etwas anſterben), durch ſeinen Tod auf einen fallen laſſen. Jeżeli dziecko, któremu dobra oycowſkie należały, umrze, tedy dziedzictwo matce w łono przyumiera. *Groi. Obr.* 60, matce swoiey przywraca). Dziecię, gdy po śmierci oycowſkiey umrze, cząſtkę swoię oyczyſtą matce w łono przyumiera. *Szczerb. Sax.* 115. Dobra po dziecięciu matce w łono przyumarłe, bliżsi krewni iéy po śmierci iey biorą. *ib.* 102. Umrze kto bez braci i ſioſtr, tedy bliżsi w równéy linii równym prawem biorą imienie, którego im przyumrą *Sax. Art.* 3. Ruchome rzeczy mąż po żenie bierze, i iemu ich przyumiera. *Sax. Art.* 4. Matka, kiedy dzieci przeżyie, tedy nikomu nie przyumiera, i nikt nie będzie po nich ſpadku brał, iedno matka. *ib.* 2 Żaden więcéy prawa na drugiego włać, ani przyumrzeć nie może, iedno to, co sam miał. *Szczerb. Sax.* 143. Toż prawo przyumarła krewnéy swéy ktore sama miała. *ib.* 143. Gdy potomek bierze ſpadek po krewnym swym, tam poſſeſſyi doſtawa z przyumarłego dziedzictwa. *ib.* 97. Mieszczanin własność nieprzyumarłą albo niedziedziczną, ale z pracy swéy nabytą, oddalić może. *ib.* 61. Jeśli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyydzie, tedy ią ſpadkiem, albo własnością przyumarłą zowią *ib.* 283.

PRZYUZDAC *cz. dk.*, uzdę przyłożyć, przychełznąć, przykrócić, zäumen, ein wenig bändigen. Ey cofniy wściekłość, umyſł przyuzday zuchwały. *Zab.* 8, 379 *Koſſ.*

PRZYWABIC, *F.* przywabi *cz. dk.*, Przywabiać *ndk.*, *Bh.* přiwabiti; *Slo.* přiwabiti, přiwabugi; *Ser.* 1. pjiwabam;

Rg. privabglivati; *Vd.* pervabiti, pervabluvati, navabluvati, napeluvati, vabluvati; *Es.* привавляю, привождю; *Rs.* прикормить, прикармливать, привлечь, привлекаю (*ob.* przywlec), приманить, приманивать, заманить, заманивать, взманить, заманивать; przynęcić, herbey locken, anlocken, *pr. et fig.* Przywabiaiący, *Rs.* привлекательный, приворотный, приманный, приманчивый. Przywabienie, *Rs.* прикормка, прикорм, заманка, приманя, приманка, приманъ. Proſtych ludzi nayprędzéy przywabisz hoynością. *J. Kch. Dz.* 193. Fundował klaſztor Franciszkanom w Krakowie, z Pragi ich przywabiwszy. *Papr. Ryc.*, przyswawszy. PRZYWABICIEL, -a, *m.*, *Sr.* 1. pjiwabenik; *Ec.* привабитель, приращитель; *Ross.* прикормщикъ; der Herbeylocker, Anlocker.

*PRZYWĄCHROLIC się *Cn. Th.*, *PRZYWĄKRONIC się *recipr. dk.*, przybłąkać się, herbey geirrt kommen. Podróżne zdraycy, w drodze przywąkroniwszy się, pytaią się, zkąd i dokąd kto idzie, a wszyſtko na zdradzie. *Dambr.* 75. Przywąkronił się do Polſki despot wyspy Samos. *Biel.* 553.

PRZYWAŁEK, -łku, *m.*, parapet, przedpiersień, die Bruſtwehr; *Tr.* PRZYWALIC *cz. dk.*, Przywalać *ndk.*, *Bh.* přiwaliti, přiwalowati; *Sr.* 1. pjiwalaci, pjiwalu, pjiwalam; *Cro.* privalyujem; *Rs.* привалить, приваливать, прикатить, прикачивать, (привалить, привалиывать przybić do lądu, привалъ przybicie do lądu, перевалъ epidemiia, przymiot); przywalać, n. p. kamień dokąd, *Cn. Th.*, przytaczać, hin wälzen, hinzu wälzen. - §. Przywalić ku czemu, lub do czego, obaliwszy przytłoczyć, auf etwas ſchwer hinwerfen. Gdy go ten ku ziemi przywalił, tamże umarł. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 46. - §. b) przywalać co, ciężko przypadaiąc na co, przytłaczać, przygniatać, ſchwer auf etwas hinfallen, ſchwer drücken, *phys. et moral.* Góry przywalcie nas, pagórki przykryycie nas. *St. Kaz.* 7. Ziemia żywi nas do czasu pewnego, A potym przywala. *Zab.* 1, 46 *Alb.* Kamieniu nie litosny, glazie nieużyty, Ty méy wdzięcznéy przywalasz kości Teoklity. *Nar. Dz.* 3, 65. Naypięknieysze zboże na téy żyznéy równinie nie tylko przytłoczone, ale w wielu mieyscach tak mułem przywalone zoſtało, że zupełnie o zbiorze zwątpiono. *N. Pam.* 16, 108. Kray cały przywalony był obcą przemocą. *Uſt. K.* 2, 272. Jakiż ciężar rozpaczy me serce przywala! *Teatr* 45 *d*, 75 *Wyb.* Za co siedzisz na ſtronie, od woyſk twoich z dala? Co cię wyzuwa z siły? iaki bol przywala? *Dmoch. Jl.* 2, 72, gnębi, tłoczy? PRZYWALINY *plur.*, tłoczące obaliny, rozwaliny ciążące, über etwas hingeſtürzte Laſten. Myśmy narzędzia naszych przypadków, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopali. *Pilch. Sen. liſt* 3, 168. PRZYWALNY, -a, -e, pod wałem będący, beym Walle befindlich, Wall-. Przywalna ścieszka. *Tr.*

PRZYWARA, -y, ż., *PRZYSKWARA, *Eras. Ob. hiij.* (*Bh.* přiwarek przymnożek waru piwnego; *Rg.* privara, privarrenje, varanje *fraudatio*; *Cro.* prevara, z oszuſtoſtwo; *Sla.* privara vojnicſka *ſtratagema*): co przywrzało do garka, przygorzałość, das Angebrannte im Topfe; *Crn.* sasmód; *Rs.* приварина, нажимъ, гарь. Przywary w garcu, które się odmyć niechcą. *Syr.* 1113. - §. b) *tr.* wada, przygana, ein Fehl, Mangel, Tadel, Gebrechen;

Vd. madesh, vmashik, lifs, lisa, prigovor; *Rs.* порóкъ, пропýха. Żaden się nie rodzi bez przywar; naylepszy, kto ich ma naymniéy. *Zab.* 15, 65, *Gor. Dw.* 10, nikt bez ale; wszyscyśmy ludzie; i xiądz pleban człowiek; *Vd.* vsaki ima svoje lise; *Rs.* и на смаруху бываетъ пропýха. Miał ięzyk iadowity, każdego oczernił, w każdym znalazł przywarę. *Mon.* 67, 11. Nikt chętniéy innych ludzi nie wybaczy przywary, nad tego, który naysurowszym własnych przywar iest sędzią. *Zab.* 13, 72 *Mon.* 64, 182, *et* 65, 194, *Star. Vot, A* 3 *b.* Do pychy i chluby przyrodzenie iest nachylone; tu się wada i przykwara przyrodzona pokazuie. *Eraz. Ob. hiij.* – *Prov.* Przywara pod wieczor. *Kys. Ad.* 54. ?

PRZYWARTY, *ob.* Przywrzeć.

PRZYWARZYC *cz. dk.*, Przywarzać *ndk.*, *Boh.* přiwařiti, přiwařowati; *Slo.* přiwarugi; *Rg.* privâriti; *Rs.* приварúть, приваривать, присварúть, присваривать. (*Vd.* privariti, pervariti, pervarjati; *Cro.* privarújem, *Sla.* privâriti, *Rs.* приварúть, приваривать slutować, przylutować; приварка slutowane; *Bs.* privarriti, priuariti, *Sla.* privariiti, privariti, s oszukać); podwarzyć. *Cn. Th.* 748, ein wenig aufwärmen. Przypiekane, przywarzane rzeczy. *Cn. Ad.* 976, powtarzane rzeczy niesmacane, *crambe repetita*).

PRZYWĄTPIEWAC *med. contin.*, trochę powątpiewać, etwas zweifelhaft ſeyn, in Beſorgniß ſtehen. Przywątpiewaiąc o bracie swym, i że w niebezpieczeńſtwie iakim był, mniemaiąc... *P. Kch. Orl.* 1, 125. Nie mogąc Władysław obaczyć, niskąd Wincentego w bitwie, iuż począł przywątpiewać, boiąc się, aby zdrady iakiéy nie knował. *Krom.* 337.

PRZYWDZIAC, *F.* przywdzieie *czyn. dok.*, Przywdziewać *ndk.*, przyſtraiać w suknie, przybrać, *pr. et fig.*, anklei-den, anlegen, noch über etwas, drüber ziehen. Przywdzialiśmy, że tak rzekę, wytworność ziemu. *Mon.* 64, 182. Jeżeli mało na tym, utrzymywać ton poważny, przywdzieię melankolią. *Teatr* 2 *b*, 41. Umysł pokornych złowili na myto, Proſtaków na swe przywdziali kopyto. *Chroſć. Job.* 87, przerobili na swoie kopyto). – §°. *aliter*; Język do podbrodka ſtrzała, A podbrodek do gardła samego przywdziała. *Otw. Ow.* 490, przyszyła, przypięła, przytknęła, przyśpilkowała, anheften, anſpicken).

PRZYWDZIĘCZYC *cz. dk.*, Przywdzięczać *ndk.*, przymilić, angenehm machen, einladender, reitzender darſtellen. Jeżeli ma się rzecz przywdzięczać i zdobić, niechże takie będą wdzięki, które prawda znieść może. *Kras. Liſt.* 2, 110. PRZYWDZIĘK, -u, *m.*, przymilenie, przymizg, Liebkoſung, Einſchmeichelung. (*diſtg. Slo.* przmuk przyton, akcent, cf. dźwięk). Ci, co karmią ptaki, pieſki, z widzenia, głaskania, przywdzięku owych zwierząt maią iskować rozkosz, *blandulatio. Oſſ. Sen.* 57.

PRZYWĘDROWAC *intrans. dk.*, wędruiąc przybyć, herbey gewandert kommen, *Vd.* perbandrat.

PRZYWIAC, *ob.* Przywionąć.

PRZYWIANEK, -nku, *m.*, summa abo zapis żonie od męża uczyniony, przywiankiem, przypisem nazywa się. *Oſtr. Pr. C.* 2, 207, die von dem Gemahl der Gattinn verſchriebene Summe. Przywianek u Niemców Morgengabe, w Polszcze *Crinile*, *donatio propter nuptias*, dar od męża nazaiutrz po ślubie dawany. *Czack. pr.* 2, 8-9. Władysław pozoſtaléy Mieczysława żonie 500 grzywien poszguiéy własnego, a drugą 500 grzywien przywianku, co w domach obyczayniejszych upominkiem abo darowizną względem wesela zowią, wypłacić miał, *contrados, elegantiores donationem propter nuptias vocant. Krom.* 260. Sto tysięcy wiana, drugie tyle przywianku. *Vol. Leg.* 5, 56. Żona, gdy mąż umrze, aby tylko posag i przywianek miała. *Groi. tyt.* 36. Żona ſtawi pewne rękoymie około wrócenia przywianku przyiacielom męża piérwszego. *Tarn. Uſt.* 104. – §. b) przywianek, wyprawa córki, *dotalia dona, super dotem accepta, paraphernа. Cn. Th.* 1325, cf. Gierada, die Gerade, Hausgeräthe, die außer dem Brautſchatze noch mitgegeben werden.

PRZYWIĄZAC, *F.* przywiąże *cz. dk.*, Przywięzywać *fr.*, Przywięzuie *pr.*, *Bh.* přiwazati, přiwazowati, přiw'aſoti; *Slo.* přiwazugi; *Sr.* 1. pjiwazupu, pjiwojam; *Sr.* 2. pſchiwéſaſch; *Vd.* pervesati, pervoslati; *Cro.* privezati, privesújem, privezalezem; *Bs.* privezati; *Rg.* privêzati; *Ross.* привязать, привязывать, впорачить, впорачивать (cf. troczyć, troki); uwiązać, przywiązać co abo kogo do czego, anbinden, n. p. przywiązać czoln. *Tr.*, cf. cumować, *Rs.* чалить, причáлить. – *transl.* Do sosny blusacz się przywięzuie. *Groch. IV.* 342, przypina, er heftelt ſich an, ſchlingelt ſich an. Szewczyk, krawczyk, gdy się ustroi w bławaty, a przywiąże się do szabli, rozumie, że szlachcic. *Mon.* 73, 578, gdy sobie szablę przypasze). – *aliter*; Poddaństwo chłopów prawnie zowiemy przywiązanie człowieka do roli. *Kras. Pod.* 1, 125, die Verpflichtung auf den Grund. – *Moral.* przywiązać sobie kogo, z obowiązać, ſich einen verpflichten. Przywięzuiesz sobie ubogiego, któremu przechodząc daiesz iałmużnę. *Węg. Mar.* 1, 243. Imię oyca przywiązało mię do życia. *Stas. Num.* 2, 125. PRZYWIĄZAC się do kogo, do czego, ſkłonnością, chęcią przychylić się, przylączyć się, ſich an etwas hängen, attachiren. Do pieniędzy może być przywiązanie; insze zaś pobudki do prawdziwéy miłości. *Teatr* 6 *b*, 33. Przywiązać się do godnéy niewiaſty. *Teatr* 48 *d*, 30. Przywiązany, *Rs.* увязчивый, приверженный, приверженникъ. Ieymść PP. Próżnosiedzkie, ſtolikowych zabaw nayprzywiązańsze dogladaczki. *Mon.* 70, 132. Acz tyluś miał przyiaciół, wierz mi, żeć nie był przywiązańszy żaden. *Zab.* 15, 394. Agatko kochana, ia cię kocham, tyś do mnie trochę przywiązana. *Nieme. P. P.* 5. Przywiązanie *subſt. verb.*, das Attachement, die Anhänglichkeit; *Sor.* 1. pjiw'aſba; *Rs.* привязанность, увязчивость, привáльчивость, приверженïе, приверженность. (*Vd.* perves, *Ross.* привязка wiąz, wiązka). – *similiter*: Nazbyt się nie przywięzuy do słów w tłumaczeniu, Pocąc się w trudnych społem myśli pomieszczeniu. *Kor. Hor.* 8. – §°. Słabe to domysły, któremi hiſtorycy przywiązać usiłuią, aby Słowacy iedność narodu z Wandalami zaciągali. *Krom.* 10.

PRZYWIC, *ob.* Przywinąć.

PRZYWIDZIEC się *recipr. dk.*, Przywidzać się *ndk.*, *Rs.* привидúться, привúждаться, przyśnić się, przymarzyć się, uroić się; einem träumen, dünken, irrig vorkommen. Może ci się tylko przywidziało, że ona tu iest. *Teatr* 54, 48. Przywidza mu się, że ktoś stuka. *Teatr* 32 *b*, 18. Daleko coraz zimniéy zemną poſtępuiesz.

Ꝑ. Przywidza się chyba Wc Panu. *Teatr* 16c, 40. Przywidzenie, *Vd.* muhuvanje (cf. mucha), muholovitje; *Ec.* мечтаѣ, мечтаніе, привидѣніе; *Rs.* привидѣніе; widzi mi się, uroienie, Träumerey, Schwärmerey. Chory z przywidzenia. *Teatr* 35, 3, *le malade imaginaire*). I rozum i wymowa na nic się nie przyda, Z tym człowiekiem, co tylko swych przywidzeń słucha. *Zabł. Zbb.* 8. Przywidzenie swoie bierze za prawdę. *Teatr* 7b, 57, *Kras. Pod.* 2, 189.

PRZYWIĘDNĄC *niiak. idntl.*, nieco powiędnąć, ein wenig welk werden; *Rs.* привянуть; *Ec.* присвянути, завянуть, засохнуть.

PRZYWIEDLNY, PRZYWIEDNY, -a, -e, do przywiedzenia, mogący bydź przywiedzionym, anführbar, herbey zu führen. Przypadek równań trzeciego stopnia wziął imię nieprzywiedlnego, *casus irreductibilis*, że prowadzi do wyrazu uroionego pierwiastków i t. d. Przypadek nieprzywiedny ma zawsze mieysce w równaniach trzeciego stopnia, ile razy te zamykaią trzy pierwiastki rzetelne nierówne i niewymierne. *Sniad. Alg.* 1, 131. PRZYWIEDZIENIE, PRZYWIEDZIONY, *ob.* Przywieść.

PRZYWIELBIC *cz. dk.*, uwielbić, przyszlachcić, verklären, verherrlichen. Żyie iuż niezraniony, ale chwałą przywielbiony. *Groch. W.* 218.

PRZYWIENCZYC *cz. dk.*, uwieńczyć, bekränzen. Niosły w koszykach przywieńczonych czyste ofiary. *Otw. Ow.* 92. Na głowy wstawiwszy W koszach ofiary czyste, niosły przywieńczywszy. *Zebr. Ow.* 49. Przywieńczywszy się z rozlicznego kwiecia wonnego w wieńce uwite. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 7. Przywieńczmy się różą pierwey, niżli zwiędnie. *ib. Sap.* 2, 8. Korbulon, tylą przywieńczony zwycięzkiemi laurami. *Nar. Tac.* 2, 453. Góry przywieńczone laskiem. *Nar. Dz.* 3, 29, *Zab.* 1, 184 *Nar.*

PRZYWIERAC, *ob.* Przywrzeć.

PRZYWIERCIC *cz. dk.*, *Rs.* привертѣть, привертывать, привертнуть, привертываю (= przyszrubować); wiercąc przytknąć, bohren und einstecken, einbohren. Na samym wierzchu tey budki maią być przywierciane gałązki. *Haur Sk.* 286.

*PRZYWIERZGAC *cz. dk.*, n. p. Przeciw Panu Chrystusowi piszą, i sami Luterany i Kalwinisty do siebie przywierzgaią. *Twor. Wie. a* 2, przyciągaią, przywabiaią, herüber ziehen.

PRZYWIESC, przywieśdź, przywiódł, przywiedli, *F.* przywiedzie, przywiodę *cz. dk.*, Przywodzić *ndk.*, *Bh.* přivesti, přiwedu, přivoditi. *Slo.* přiwésti; *Sr.* 1. pjiwedu; *Sr.* 2. pschiwasej; *Vd.* pervoditi, naprejperneſti; *Bs.* privesti, dovesti; *Rg.* privèsti; *Dl.* dopelijati; *Rs.* приводить, привести, przywodzić co, kogo, n. p. bydlę, przyprowadzać, herzu führen, geführt bringen, herbey führen. Swiatłość i prawda twoia, te-é mię przywiodły i dowiodły na górę tę świętą i do przybytków twoich. 1 *Leop. Ps.* 42, 3 - §. Nieprzyiaciel, chcąc Rościsława przywieść na lud, ułęgował, lecz gdy się postrzegł wczas Rościsław, iął pierzchnić nazad; i tak uciekaiąc, przywiódł nieprzyiaciela na swe ludzie niewiadome. *Biel.* 133, przywabić na zasadzki, verleiten, in den Hinterhalt locken. Przywiódł go na hak *Rys. Ad.* 56, przyprowadził go w niebezpieczeństwo, er hat ihn in Gefahr gebracht, an einen gefährlichen Ort hin geführt. Proszą panowie Bolesława,

aby na potym i siebie i Rzpltéy na taki hak nie przywodził. *Krom.* 127, na szańc nie wystawił, naraził, in die Schanze schlagen, der Gefahr Preiß geben. - *fig.* Dobrze mi się podoba, kiedy kto nad mniemanie tych, którzy słuchaią, na hak kogo przywiedzie. *Gor. Dw.* 187, słowami przyprze, mit Worten ins Gedränge bringen, daß man mit dem Disputiren nicht weiter fort kann. - §. Przywieść kogo o co, = przyprawić go o co, narazić go na niebezpieczeństwo, einen in Gefahr bringen, ihm eine Gefahr zuziehen. Prosili Rytygiera, aby siebie i woyska swego tak szkaradnie nie przywodził o niebezpieczeństwo. *Krom.* 37. Przywieść kogo do szkody, = nabawić go szkody, einen in Schaden bringen. Przywiódł go do potomnych ludzi w złą sławę. *Gor. Dw.* 398, nabawił go złéy sławy u potomstwa, er zog ihm einen übeln Nachruhm zu. - §. Lud młody na swą stronę przywiódł. *Warg. Cez.* 175, przyciągnął, przywabił, er brachte sie auf seine Seite. Nauki wolne wznowił, ludzie uczone przywodząc. *St. Dz.* 875. Naprawił biskup Kuiawski X. Przerębskiego, aby arcybiskupa przywiódł na króla, i przezeń obietnica Podlodowskiemu dana, iżby wniwecz poszła. *Gor. Dz.* 36, aby arcybiskupa na króla nasadził, puścił, er sollte den Erzbischof an den König setzen, mit dem Könige anbinden lassen. - §. Przywieść kogo do czego, einen zu etwas bringen, zu etwas bewegen, in etwas versetzen. Do ugody przywodzą zdrową radą strony. *Pasz. Dz.* 112. Uczynię to, do czego mnie przywiedzie złość i rozparz. *Teatr* 5, 98, uwiedzie, uniesie. Mąż We Pani do niecierpliwości mnie przywodzi. *Weg. Mar.* 1, 183. Do rozpaczyście mnie przywiedli. *Teatr* 6, 130. Brunichildis własne dziecię swoie do swad przywodzi. *Zab.* 1, 120 *Alb.* Przywieść kogo do gniewu, = rozgniewać go. *Cn. Th.*, einen zornig machen. Przywodzić co na kogo, etwas über einen bringen, ihm zuziehen. Starość oziębła na wszystkich przychodzi, A te wszystkie ciężary na ludzi przywodzi. *Prot. Kont. B* 3 *b.* Przywiodę na onę ziemię wszystkie słowa moie, którem mówił przeciwko niéy. 1 *Leop. Jer.* 25, 12, - §. Przywodzić co do końca, do skutku, = dokonywać, etwas zu Ende bringen, beendigen. Bóg rzeczy te, które od wieku przeyrzał, nad mniemanie ludzkie, dziwnym obyczaiem ku skutkowi przywieść umie. *Zrn. Pst.* 20. (*Rs.* приводиться należeć się, 2. zdarzać się). O przywodzeniu frakcyi do iednegoż mianuiącego. *Sol. G.* 3, 114, o przerobieniu, o redukcyi frakcyi). - Tatarowie są szczerzy hultaie, co sobie pożytek i korzyść przywodzą iak mogą. *Klok. Turk.* 73, garną do siebie, przygarnywaią, an sich bringen, an sich ziehen. - §. Przywodzić do wiadomości, = podawać do wiadomości, zur Wissenschaft oder Kundschaft bringen, gelangen lassen. Naprzód śmierć JKMści do wiadomości wszech stanów przywodzę . . . *Vol. Leg.* 4, 145. Guilelm admirał Genueńskich łodzi Do wiadomości wczas ci to przywodzi. *P. Kch. Jer.* 129. - §. Wieleby można na plac przywieść, co się tego dnia tam działo. *Biał. Post.* -8, przytaczać, wspominać, anführen, beschreiben, (aufs Tapet bringen). Przywodzić pisarze, cytować, allegować, przytaczać autory, Schriftsteller anführen, anziehen, citiren. Pisma głupie i nieumieiętnie przywodził. *St. Dz.* 894. Swiadectwa te sami adwersarze przywiedli. *Sal.* 2, 5. Tłok przywodzeń uczyni pracę w czytaniu mniéy przyiemną,

kiedy owoc trudu ieſt niedoyrzały. *Czack. pr.* 92. Przywiedziony, *Rs.* приводный.

PRZYWIESĆ, przywieźć, przywiózł, *F.* przywiezie, przywiozę *ez. dk.*, Przywozić *ndk.*, *Bh.* přiwezti, přiwažeti; *Sr.* 1. pjiwojem, pjiwoju, pjipowojam; *Rs.* привезти, привозить; wozem, koniem, nawą przyſtawić co, zuführen auf der Are oder zu Waſſer. Galban a Syryi przywożony bywa. *Syr.* 209. Cóż mi We Pan przywiózł? a cóś mi We Pan dał zawieźć? *Dwor. G.*, nie przyniesiesz, nie wieźmiesz, was haben Sie mir mitgebracht von der Reiſe? Przywiezienie, przywóz, die Zufuhr, das Zuführen

PRZYWIESIC *cz. dk.*, Przywieszać *ndk.*, przy czym zawiesić, wobey hin hängen; *Bh.* přiwěſyti, přiwěſowati; *Sr.* 1. pjipoweſcham; *Vd.* pervesat, perobesiti, naobesiti, naobeshati) *Appendix*; przygrodek, przywieszenie. *Urs. Gr.* 185, der Anhang, das Anhängſel.

PRZYWIĘTSZY, PRZYWIĘKSZY, -a, -e, *maiusculus*, nie bardzo wielki. *Mącz.*, etwas groß.

PRZYWIEWAĆ, *ob.* Przywionąć.

PRZYWIĘŹ, -i, ź., -iu, *m.*, *Ross.* привязь, powróz, poſtronek do przywiązania, der Strick zum Anbinden. Koń ſtoiąc na przywięziu, co mu dadą, pożywać musi. *Hipp.* 115. Jeśliby gospodarz psa na przywięzi dzierżeć i mieć nie chciał ... *Stat. Lit.* 396. PRZYWIĘŹCA, -y, *m.*, *alligator*, ten, co przywięzuie. *Mącz.*, der Anbinder. Przywięzacz, Przywięziciel, *dura sunt vocabula. Cn. Th.* PRZYWIĘZUIĘ, *ob.* Przywiązać.

PRZYWILEY, -eiu, *m.*, *z Łac.*, das Privilegium, zwoleńſtwo, dozwolenie, wyzwolenie z czego, łaſka iaka od pana dana, prawo prywatne, *Bh.* wepſada; *Sr.* 1. woſobne prahwo; *Vd.* vunvsetik, vunvsetje, osvojobodshina *Bs.* sloboscstina, oprostenóſt; *Rg.* povèglja; *Rs.* опрѣчина; *Ec.* привилегій, привилій; der Freyheitsbrief. Przywiley ieſt własne i osobliwe prawo przeciwko pospolitemu nadane. *Szczerb. Sax.* 339. Przywiley dlatego ieſt nazwan *privilegium*, iż czyni osobliwe prawo, *legem privatam. ib.* 339. Wolności i swobody, które prawodawca dla poiedynczych osób lub zgromadzeń nadaie, zowią się przywileie. *Gall. Cyw.* 1, 21. Gdy prawo iakieś ku użytkowi iednéy osoby dąży, przywileiu ma imię. *Oſtr. P. C.* 1, 8. Przywiley, osobliwe prawo na którą rzecz. *Mącz.* Przywilcie albo są wyłączeniem od uſtaw, albo ograniczeniem praw obywatelów innych. *Gall. Cyw.* 1, 21, *Uſt. K.* 1, 231, *Zab.* 6, 232. Czyż to chodzi przywileiem, być rozumną siwéy głowie! *Zabł. Bol.* 36, cf. Monopol). - §°. Ziemowit Kazimierzowi przywileiem poddańſtwo swoie zeznawa, którego przywileiu wizerunk ieſt u Długosza. *Krom.* 357, *diploma*). Janowi Osolińſkiemu dał Jagiełło miaſto Woysław, iak przywiley świadczy. *Jerz. Off. Mscr.*, Schenkungsbrief. PRZYWILEIOWAĆ, *ob.* Uprzywileiować.

PRZYWILSZY, -a, -e, przyszaleńszy, *subinsulsus. Mącz.*, etwas närriſch; cf. wila, szalawila.

PRZYWINĄĆ, *F.* przywinie *cz. idntl.*, Przywiiać *ndk.*, *Bh.* přiwiti, přiwigeti, přiwinauti; *Slo.* přiwjgim; *Bs. et Rg.* privitti; (*Cro.* priviam, privilazem *inflecto*, *Rs.* привить, прививать wszczepić); obwiiać koło czego, aufbinden auf etwas, drüber anbinden, umbinden. Gdy mu zawiązano ranę, oderwał to wszyſtko, co lekarze przywinęli. *Mon.* 71, 827. To wszyſtko przywinąć trzeba na

pępek, coby płod zmocniło. *Cziach. prz.* 5. Obwiń to papierem, a na papier przywiń liścia kapuſtnego obmięsz. *Sien.* 499. Srebrny pontał na czele miſternie przywity więzą. *Zebr. Ow.* 246. Boiaźń boża, piérwsze grono Na ten łubek przywiniono. *Miaſk. ryt.* 2, 130. - §. b) okręt przywinął, przybił do lądu, przypłynął, das Schiff lam an, ſegelte herbey, landete. Stoiąc w pawilonie moim, patrzyłam na okręty przywiiaiące do portu naszego. *Teatr* 23 c 5.

PRZYWINIEYSZY, -a, -e, nie bez winy, etwas ſchuldig, nicht ohne Verſehen. *Tr.* (*Ec.* привинно *insuper accuse*).

PRZYWIONĄĆ, *F.* przywionie, przywionę *czyn. idntl.*, Przywiewać *ndk.*, wiać na kogo, na co, *Rg.* priviati; *Rs.* привѣять, привѣваю; auf etwas wehen, blaſen, dazu wehen, dazu blaſen. Auńer także z mokremi przywionął skrzydłami Obłok wilgotny przyniósł, słał ziemię plutami. *Ban. K* 2 *b.* Gdy przywiewa wiatr zimny, choć ta kraina ieſt z natury ciepła, mróz bywa. *Boter* 317.

PRZYWITAĆ, *F.* przywita *cz. dk.*, *Przywitować *Iontyn.*, (witać *ndk.*, *qu. v.*), *Bh. et Slo.* přiwjtati, *Vd.* perjeti, primiti (cf. przyjąć); *Rs.* привѣтить, привѣтать, привѣтствовать, (привѣтъ, привѣтствo, привѣтливость grzeczność, ludzkość); przywitać kogo, przywitać się z kim, oświadczyć mu swoie ukontentowanie z widzenia go u siebie, abo na iakim inszym mieyscu, gdzie przybył, einen bewillkommen. Przywitaiący, *Ec.* приветящий. Niektorzy przeciw niemu wyieżdżali przywitować. *Biel. Sw.* 182 *b.* Przywitana uczta, kiedy się kto nawróci do domu, *aduentorium prandium. Mącz.*, Bewillkommungsſchmaus. *Przywitanna mowa. *Chod. Koſt.* 66, witaiąca, z przywitaniem, Bewillkommungsrede. Przywitać kogo biſkupem, ſtaroſtą, z winszować biſkupſtwa nowemu biſkupowi. *Cn. Th.* 1268. Zoſtaniesz na przywitanie gości. *Cn. Th.* 1449, *Vd.* perjetje, primlenje *Rs.* привѣтливое, привѣтливо; die Gäſte zu bewillkommen. Uczynili poradowanie abo przywitanie. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1. - §. *transl. in malam partem*; n. p. Gdy Leszko granice od nieprzyiaciół poſtronnych obwarował, wnet go w domu przywitała wnętrzna trwoga. *Stryik.* 314, *excipiebat*). Żal mi, że tamci Jchmość tak go grubo przywitali. *Boh. Kom.* 2, 371, grob empfangen. Radbym go przywitać tym pałaszem. *Boh. Kom.* 4, 222, *gladio excipere*, mit dem Pallaſch empfangen. Pewnie go kiiowe przywitanie potka, że się opóźnił. *Klok. Turk.* 58. Willkomm mit dem Stocke.

PRZYWŁASZCZYC *cz. dk.*, Przywłaszczać *ndk.*, *Bh.* přiwlaſtniti, přiwlaſtnowati, ſobiti ſy (cf. osoba, osobny), (*Bh.* obwlaſtowati, obwlaſtaugi, *Germ.* veräußern); *Slo.* přiwlaſtnugi; *Crn.* perlaſtim, perlaſtujem, poleſtnim, laſtim se, peravojim (cf przyswoić); *Vd.* svojiti, vlaſtiti, poublaſtitise (cf. władza), podſtopitise (cf. podſtąpić); *Cro.* szvoim, oszvájam (cf. swoy, oswoić), poszvojujem; *Dl.* poſavoiti, prikazati (cf. przykazać); *Bs.* osvoiti, posvojiti; *Rg.* posvoitti; *Rs.* своить; *Ec.* освоити, завладѣть, присвоить, зажилить, успобю, принимать; za własne poczytywać, przysobić, ſich zueignen. Konia ukradzionego, prawnie sobie przywłaszczaiący, niechay ręką lewą uymie konia za ucho prawe, a nogą pra-

wą nogi lewéy końskiéy się dotknie. *Chel.* 127 *et* 152. Synowie Izraelscy przywłaszczali sobie nieco z onych rzeczy przeklętych. 3 *Leop. Jos.* 7, 1, sposobili sobie. 1 *Leop.*). Przywłaszczać co komu, za własne mu oddawać, przypisywać, einem zueignen, zu eigen geben, zuschreiben. Jako co któremu stworzeniu Bóg przywłaszczył raczył, także się iuż to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. *Rey Zw.* a *b*, iak komu wyznaczył). Nie wszystkim iednakie powinności przywłaszczamy. *Bud. Cyc.* 64, przypisuiemy, nakazuiemy, zadaiemy). Chrystusa potwarzali, djabelstwo mu przywłaszczali. *Wiśn.* 283, przypisywali). Na kogo czyia wina iakim sposobem spływa, temuć się przywłaszcza, bo ieślić się nie przywłaszcza, toć nie spływa. *Salin.* 4, 387. Bogu przywłaszczać, a na niego wkładać, czego on nie rozkazał, iest bluźnierstwem. *Gil. Kat.* 295. Będę wzywał boga naszego, przywłaszczayciež wielmożność bogu naszemu. *Radz. Deut.* 32, 3, daycież wielmożność bogu naszemu. *Bibl.*, przypisuycież, zuschreiben, zueignen. Przywłaszczenie, przypisanie, das Zueignen, die Zueignung; *Cro.* listenje; *Vd.* pooblastenje, poditop, poditoplenje (*cf.* Podstęp). - Przywłaszczać sobie kogo za syna, z przysposabiać, adoptować, einen an Kindesstatt annehmen. Przywłaszczyła sobie dziecię to za syna, i nazwała go Moyżesa. *W. Exod.* 2, 10. Po śmierci rodziców przywłaszczył ią sobie Izryy za córkę. *W. Ester* 2, 7, *Bard. Tr.* 385, *Bial. Post.* 96. Ludzie za syny przez Pana iednacza swego przywłaszczeni, przyięci i policzeni są. *Wiśn.* 382. Potrzeba, aby ten, który sposabia albo przywłaszcza, był sobie wolnym, i takim, któryby mógł płodzić. *Szczerb. Sax.* 417. - §°. Księżna Hołha wielu Rusaków do religii chrześciiańskiéy nawróciła, dlatego ią też Ruś przywłaszcza ku słońcu. *Stryik.* 120, przyrównywa, vergleichen. Diogenes utratne ludzie przywłaszczał drzewu, które na skałach wysokich roście, że owocu iego człowiek nigdy nie kosztuie. *Kosz. Lor.* 173, nierządnice słodkiemu piciu, które truciznę w sobie ma, przywłaszcza. *ib.* 68 *b*. PRZYWŁASZCZYCIEL, - a, *m.*, *Cn. Th.*, ktory sobie co przywłaszcza, der Zueigner, der sich etwas zu eigen macht; *Rg.* posvoitegl; *Cro.* poszvoitel; *Dl.* poszednik (*cf.* posiadacz); *Rs.* присвоитель, притязатель; *Ec.* усвоитель, приложитель. (*Slo.* prilastnugúci, prilastnitel, *nec Casus Genitivus*). PRZYWŁASZCZYCIELKA, - i, *ż.*, *Cro.* poszvoitelicza.

PRZYWLEC, przywlokł, przywlekli, *F.* przywlecze, przywlókę *cz. dk*, przywłoczyć, Przywlekać *ndk.*, *Vd.* pervlezhi, perlazhiti, dopervlezhi; *Crn.* privlekújem; *Ross.* привлечь, привлекать, приволочь, приволакивать, притащить, драматскивать, wlekąc przyciągać, herbeyschleppen, geschleppt bringen. Wiosna w tym roku częstokroć mokrości i wiele przykrey niepogody na świat przywlecze. *Fur. Uw. E* 4 *b*. Kolasą bułanemi ciągnioną kobyły Przywlókł się z swą Jeymością podsędek otyły. *Wfg. Org.* 23. Zły duch nas do bałwochwalstwa przywloczy, *deuoluit. Zygr. Gon.* 367. Przywlekaiący, *Ec.* привлекательный *vim habens attrahendi*. *cf.* przyciągaiący). - b) przywlec, przykryć czym, mit etwas überziehen, bedecken. Twa ręka uformowała stan, iaki iest ciała moiego, skórą zewsząd przywleczonego. *Ryb. Ps.* 276. (*Rs.* приволока dawny gatunek płaszczów).

*PRZYWNOSIC *cz. dk.*, nad to ieszcze wprowadzić, noch über dieß einführen, *Ec.* приносить, *Gr.* προσάγω. Zakazał, aby inszey wiary nie ważył się nikt przywnosić. *Smotr. Ap.* 142. Żadne synody inszego wiary ograniczenia, nie przywniosły. *Smotr. Ap.* 145.

PRZYWÓD, - u, *m.*, *Rs.* приводъ, przywiedzenie, doprowadzenie, das Hinführen. *Moral.* przywód, pobudka, powód, Bewegungsgrund, Reiz, Antrieb. Zebrały się woyska za przywodem cesarza. *Nar. Hst.* 2, 140. Książę Konrad dał Czaplę obiesić przez przywód swey żony. *Gwag.* 51, *idem Biel. Sw* 194. Przez przywód niektórych, dał mu cesarz oczy wyiąć. *ib.* 67, *cf.* nabechtany). Z przywodu niektórych ludzi zazdrościwych kazał woiewodę poimać. *Biel.* 117. Nasi z Elblążanami za powodem i za przywodem Czecha iednego spiknęli się, *Bohemo duce. Kom.* 632, *Jabł. Tel.* 333. - §. przywód woyska, zdowodztwo, komenderowanie, naczelnictwo, das Anführen der Armee. Zgromadź wszystkie półki wierne, Którym rozkazuiemy przez zwierzchne przywody. *Przyb. Milt.* 165. Na przywodzie nayaroższego hufu czeka nieprzyiaciela. *Stat. Num.* 1, 176, na czele, an der Spitze). - §°. *aliter*: Miewał swe przywody na Tatary, i wielkie im tam czynił szkody. *Pasz. Ds.* 18, szlaki, przesmyki, Schlupfwege, Streifzüge. (*Ross.* приводное плаца за заprowadzenie do aresztu). PRZYWODZCA, PRZYWOYCA, - y, *m.*, *Rs.* приводчь, приводчикъ, PRZYWODZICIEL, - a, *m.*, przywodzący do czego, dowódzca, naczelnik, der Anführer, *Rag.* privoditegl; *Rs.* военачальникъ. Teucer wasz wódz będzie i przywóyca. *Lib. Sen.* 17. Dwa wielkie rzędy szły do szturmu z przywóycami swemi. *P. Kch. Orl.* 1, 409. Za odważnemi do boiu przywoycy Czyńcież iuż iako rycerscy młodzicy. *Jabł. Buk C* 3. Przywóyca buntowników. *Pot. Arg.* 81, herszt, Rädelsführer. - *Moral.* Przywóycę ducha prawdy miał. *Chodk. Kost.* 13, *ib.* 80, przewodnika, Wegweiser, Anleiter. Przywóyca, pobudziciel, powód, der Anreizer, Anreger, Anführer zu etwas. Niechay ten przywóyca występku ginie. *Past. F.* 247. Do złego dość ieden przywódzca, na dobre nie dosyć dziesięć. *Fred. Ad.* 72, *Falis. C* 5. PRZYWODZIC *ob.* Przywieść, przywiodł. PRZYWÓDZTWO, PRZYWOYSTWO (*Chodk. Kost.* 61), - a, *n.*, przywodzenie, dowództwo, przewodnictwo, das Anführen, Herbeyführen.

PRZYWOŁAC *cz. dk.*, przywoływać *kontyn.*, *Ba.* přiwolati; *Slo.* privolat', přiwoláwám; *Sr.* 1. pjiwowam *Crn.* poklizhati; *Vd.* poklisat, vabit, perklisat, povabit; *Cro.* dozvati, dozivam; *Br.* dovabiti, dozvatti; *Dl.* zvati, dozivati; *Rs.* подозвать, подзывать, приманить, приманивать; *Ec.* прикликаю, призываю; przyzywać głosem, herbey rufen. Erafs przywołano. *Wfg. Mar.* 1, 239, *Teatr* 5, 35. - *fig.* Piękność przywoła gacha. *Teatr* 43 *b*, 29, przywabia, herbey locken. - *Jurid.* Przywołać sądy. *Teatr* 20 *b*, 136, głosem oznaymić nastąpienie sądu, das Gericht ausrufen, ankündigen, verkündigen. W tym kraiu tu pierwéy obieszą, a potym sprawę przywołaią. *Boh. Kom.* 2, 212, *cf.* sprawa iak w Osieku). W niektórych woiewództwach trzy dni przywoływaią, a na czwartym dopiero wydawaią. *Vol. Leg.* 2, 1624, pozywaią, vorladen. Pozew zbiegłego złoczyńcy dzieie się przez przywołanie. *Sax. Porz.* 56, *ob.* Powołanie.

PRZYWORA, *ob.* Przewora.

*PRZYWOY, -oiu, *m.*, podwoy, *poſtis. Mącz.*, der Thürpfoſten.

PRZYWOYCA, *ob.* Przywódzca.

PRZYWÓZ, -u, *m.*, *Rs.* привозъ, подвозъ, (возка, возное furlon, zwózka); (*Bh.* přiwoz przewóz); przywiezienie, dowóz, die Zufuhr. PRZYWOŻĘ, PRZYWOZIĆ, *ob.* Przywieźć, przywiózł. PRZYWOZICIEL, -a, *m.*, *Cn. Th.*, ktory co przywozi, der Zuführer zur Achſe oder zu Schiffe. PRZYWOZICIELKA, -i, *ż.*, die Zuführerinn. PRZYWOŹNY, -a, -e, *Slo.* ťiespolní; *Rs.* привозный, вывозный, ввозимый, (ввозный wkradziony); przespolny, przywieziony, eingefuhrt zur Achſe oder zu Waſſer, ausländiſch. Żadnych tam owoców dla zimna wielkiego nie uyrzysz, krom przywożnych z kraiu inszego. *Paszk. Dz.* 120. Z przyległych inszych stron przysmaki przywożne. *ib.* 123. Dzikie i przywożne maka onizmy. *Dudz.* 26. Przywożna rozpusta, *accita lasciuia. Nar. Tac.* 2, 246.

PRZYWRÓCIĆ *cz. dk.*, przywracać *ndk.*, (*Cro.* privrácham *aggrego*); *Ross* приворотить, приворачивать; *Ec.* возвращать, przywracać do czego, ku czemu, kierować ku czemu, zu etwas hinlenken, hinleiten. Ziele dziewięcierznik, przywracaiące ku miłości, wzbudza w małżonkach miłość wielką. *Urzęd.* 136. Na mieyscu przywróćwa się ono, *locum redeamus in illum. Zebr. Ow* 317. - §. *reſtituend.* przywracać co komu, z powracać mu, wrócić, oddawać, wieder zuſtellen, erſetzen; *Ec.* возвращать, возвратить, wracaiąc się ciałom krosscowym z właſnego kształtu wyzutym, tenże sam znowu daie, ta praca nazywa się przywracaniem, *reductio. Aruml. Chy* 500, die Wiederherſtellung. - Przywracać kogo do oyczyzny, do czci, do godności, do szlachectwa, *reſtituere. Cn. Th.*, wieder einſetzen. Przywrócić kogo kaobie. *Cn. Th.*, einen wieder zu recht bringen, zu ſich bringen. Przywrócenie do łaſki, die Wiederaufnahme zu Gnaden. Przywracać kogo do łaſki, wieder zu Gnaden aufnehmen. Przywracać co było uſtało, *inſtaurare. Cn. Th.*, wieder herſtellen, wieder einführen. PRZYWRÓCICIEL, -a, *m.*, *reſtituter. Cn. Th.*, der Wiederherſteller, Wiederbringer; *Rag.* vracchjalaz. (*Ec.* возвратитель przywabiacz). PRZYWRÓCICIELKA, -i, *ż.*, die Wiederherſtellerinn. PRZYWRÓT, -u, *m.*, PRZYWRÓTNIK, -a, *m.*, zielę, dziewięciernik, gwiazdki, gwiazdosz, *alchimillia*, Löwentappen, przywraca małżonki ku miłości. *Urzęd.* 136, *Syr.* 327, *Alk Rosl.* 2, 147, *Crn.* ebrasleza, *Rs.* перестрянка, двойная трава, львова лапа, росница, w niektorych powiatach gęsie łapki. *Jundz.* 140. PRZYWRÓTNY, -a, -e, -ie *adv.*, mogący być przywróconym, *Ec.* возвратимъ, wiederherſtellbar. - §. Przywrotna febra, wracaiąca się czasu swego. *Wlod.*, zurückkehrend. Nieprzywrotny, który się iuż nie powróci. *Wlod.* Nieprzywrotny, niewrotliwy, *irreuocabilis. Cn. Th.* Nieprzywrotny, *irremeabilis. Cn. Syn.* 499.

1) PRZYWRZEĆ, przywrzało, *F.* przywre *med. dokon.*, Przywierać *ndk.*, przygorzeć, przywarzyć się do czego, przepiec się (cf. Przywara), anbrennen, ſich anlegen (an den Kochtopf). (*Rg.* privrjexitise *adhaerere*); *pr. et fig.* Co raz przywrzało do serca, skrob iak chcesz, trzyma się. *Pot. Arg.* 754. Ta przywara na nędznym narodzie ludzkim mocno przywrzała. *Rey Pſt. R* 6. Choćby iaka inszа poczciwemu człowiekowi na umyśle iego przywrzała przywara, tedy szlachetnym płaszczem może być pokryta, *ib.* 83. Przywrzałą złość tam ogniem oczyszczaią, *infectum scelus. A. Kch. W.* 173. Przywrzała złość, lub ogniem ią wyżegać muszą, Swa zapłata za każdą postępuie duszą. *Zygr. Pap.* 141. Próżna sława przywiera do serc ich. *Birk. Sk. D.* 6. przypoi się, przylepia się, hängt ſich an, klebt an. Odsiecznie iego było wszyſtko do ran onych srogich przywrzało. *Groch. W.* 191 *et* 197. Wszyſtkie odnowione ſtały się rany, gdy go z szat zdzierali, Gdyż były ze krwią do ciała przywrzały. *Ouym. Św.* 2, *Gg* 6. Zima, gdy mrozem pola zawiera, przywierać nie dop ſzcza do ziemi żadnemu z nasienia korzeniu. *Otw. W.* 109, *affigere.*

2) PRZYWRZEĆ, przywarł, *F.* przywrze, przywrę *czyn. ak.*, Przywierać *ndk.*, przymknąć drzwi, nie dowrzeć, nie zawrzeć, *Bh.* přiwříti, *Rs.* приворить, приворять; die Thüre anlehnen, zumachen ohne zuzuſchließen. Przywiera bramy. *Chroſć. Jeb.* 90. Obrocił się tyłem do niego, a przywarli drzwi, które były w przysionku kościoła. *Podw. Syon. Q* 2. Studnia była przywarta kamieniem. *Leszcz. H. T.* 68, przywalona). Ręce nasze zapadaiące przywierały mu powieki. *Isatr* 2 *c*, 51, dem Sterbenden die Augen zudrücken

PRZYWYKNĄĆ, *F.* przywyknie *Med. idntl.*, Przywykać *ndk.*, *Boh.* přiwyknauti, přiwykati; *Slo.* zwykati, přiwiknauti; *Sr.* 1. pjiwuknuć, dowuknuć; *Dl.* obiknuti; *Cro.* privchitisze, privuchám (cf. przyuczyć), privagyujemsze; *Rs.* привыкнуть, привыкать, пріобыкнуть, пріобыкать, свыкнуться, свыкаться, навыкнуть, повыкнуть, повыкать, повадиться (cf wada), привадиться, приваживаться, вадить, важивать, прижиться; *Ec.* обыкаю, обычествую, вообычаиться, привыкать къ чему; przywykać do czego, czemu, kczemu. *Dudz.* 12, nakładać się czego, wkładać się w co, przyuczać się do czego, zwyczaić się do czego, wykną ć czego, etwas gewöhnen, gewohnt werden, ſich daran gewöhnen. Do Jana, że Sobieski, narod nie przywyka, Krol Stanisław dług płaci za pana Sołtyka. *Aras. sat.* 6. Już teraz ty przywykay pracy i niewczasom, Abyś się mógł sposobić ku trudnieyszym czasom. *J. Kch. Dz.* 32. Napierwey począł uczyć, aby przywykali świętey woli iego. *Rey Pſt. O* 5. Książęta przebóg woynom złym nie przywykaycie. *A. Kch. W.* 176 Przywykły, *Cro.* privagyen, priviknyen; *Ec.* обыкновéнный, обычный, привычный, сообычный, привыкшій, свыченъ; *Rss.* привыкалый, привычный, gewohnt. Przywyknienie (cf. nałog, cf. narów); *Rs.* привычка, повадка. Nayłagodnieyszym nawet ludziom samo do okrucieństwa przywyknienie odjęło miłosierdzie. *Sien. Cyc.* 174. PRZYWYKŁOŚĆ, -ści, *ż.*, włożenie się w co, die Gewohnheit, das Gewohntſeyn. Nie mogę się odjąć, iuzem przywykł a nałożył się tak łotrować; nie baczy, że iako człowiekowi przywykłość Mayſter Maciek, tak grzesznikowi odeymie sędzia sprawiedliwy złość iego. *Gil. Fſt.* 175 *b.* Dostaway pszczół lepiey z blizkiego sąsiedztwa, niżli z dalekiego, by snadź z daleka przewiezionych nieprzywykłość powietrza nie obraziła. *Creſć.* 595, niezwyczayność.

PRZY-

PRZYWYZSZY, - a, - e, przywysoki, etwas hoch. Człowiek młody, ſtatury przywyższey. *Wys. Aloy.* 434. PRZYWYZ, podwyż, przywyższem *adv.*, etwas hoch. *Cn. Th.*

PRZYWZIĄĆ, *F.* przywezmie *cz. idntl.*, więcey przybrać, *Bh.* přiwzati, přiwzal, přiwezmu, přiwzpti; *Sr.* 1. pjiwozmu, pjiwzaté; *Vd.* perveti; *Kg.* priuzéti; *Dl.* priyati; *Ec.* принаѣмти, принаемлю; noch dazu nehmen. Miawszy szawiny, przywezmy *cassiam ligneam* półtory dragmy. *Spiez.* 178. Do tego poselſtwa przywziął za towarzysza Dominika S. *Birk. Dom.* 7. Przywzięty do drugich, przyobrany *cooptatus. Cn. Th.*, *Sr.* 1. pjiwzacjné *ascititius*). - §. przyznać, przyjąć na siebie, an ſich nehmen, auf ſich nehmen, annehmen. Słowo ono ſtało się ciałem, to ieſt, wcieliło się, przywzięło ciało, t. j. z ciałem się zjednoczyło. *Gil. Kat.* 202. Obraz na się człowieczy przywzięli. *Orw. Ow.* 259, (cf. Przywdziać). Rozrządzeniem żywiołów twarz iasną ten świat przywziął. *Orw. Ow.* 8. - §. Do tego go przywiodę, że się przywziętego oyca zaprzeć musi. *Orw. Ow.* 127; przywłaszczonego, angemaßter, vorgeblicher Vater).

PRZYYMACZ, PRZYYMICIEL etc., *ob.* Przyimacz. PRZYYMUIĘ, Przyimuię *ob.* Przyjąć. PRZYYŚCIE, Przyiście; *ob.* Przyiść.

PRZYŻĄĆ, *F.* przyżnie *cz. idntl.*, Przyżynać *ndk.*, *Ross.* пржать (пржинъ wyżynki), *Bo.* přiřjnati, przyrznąć, uranąć blisko ziemi, nahe bey der Erde abſchneiden, abmähen. Gdy będziesz żąć zboże, nie będziesz go przyżynać aż do ziemi, *W. Levit.* 23, 22; nie będziesz dożynał. *Bibl. Gd.*).

*PRZYŻADNIEYSZY, - a, - e, *subturpis Mącz.*, przyszpetnieyszy, ein wenig häßlich.

PRZYŻAIĄKLEYSZY, - a, - e, trochę iąkaiący się, etwas ſtotternd. Był Kazimierz Wielki wymowy ogromney, iednak troszeczkę przyżaiąkleyszey, *balbulus. Krom.* 369.

PRZYŻAŁOWAC *med. dk.*, dzielić żal czyy, z nim spólnie żałować, mit bedauern, mit beklagen, *condolere.* Nabrymunt posłał żonę swoię do brata Dowmunta, aby przyżałowała smutku iego, i opłakała śmierci siostry. *Stryik.* 310.

PRZYŻARLIWSZY, - a, - e, etwas eifrig. *Tr.*

PRZYŻAWIESIC *cz. dk.*, Przyżawieszać *ndk.*, *Ros.* прибѣшивать, przydatkowo ieszcze do czego powiesić, noch hinzu hängen. *Appendix* przyżadzenie, przyżawieszenie *Mącz.*, der Anhang; *Rs.* прибѣжка.

PRZYŻAZDROSCIWSZY, - a, - e, *liuidulus Mącz.*, etwas neidiſch, (*Ec.* призавидую *subinuideo*).

PRZYŻBIERAC *cz. dk.*, zbieraiąc przyczynić, noch hinzu ſammeln, *Ec.* присобираю, *subſt.* присобраніе.

PRZYŻBROIC *cz. dk.*, Przyzbraiać *ndk.*, zbroią przywdziać, uzbroić, mit Rüſtung bekleiden, rüſten - *pr. et fig.* Przyzbroi bóg ſtworzenie na pomstę nieprzyiaciół swoich. *W. Poſt. W.* 14. Posty i modlitwami przyzbroieni zwycięzymy nieprzyiaciela. *W. Poſt. W.* 158. Każdego z nich przyzbroił, nie tarczą albo włócznią, ale namowami i napominaniem dobrym. z *Leop.* z *Mach.* 15, 11. Chleb ten w s. kramencie posila słaby h. przyzbraia mężnych, uwesela smutnych. *W. Poſt. IV.* 221.

PRZYZĘCIE, *ob.* Przyżąć.

PRZYŻEGAC *cz. dk.*, *Vd.* pershgati, pershagati, *Cro.* prisiesem, priseguu, *Dl.* prisagati; *Rs.* пржигать, пржещь, przypalać, przypiekać *adurere. Mącz.*, anſengen, anbrennen.

PRZYŻEGLOWAC *cz. dk.*, żegluiąc przybyć, herbey geſegelt kommen, *Vd.* perladjati, doladjati, naladjati (*ob.* łodź).

PRZYZEMDLIC, PRZYZEMGLIC *cz. dk.*, przysłabić, etwas ſchwächen. *Subdebilitatus* przyzemglony, podemglony. *Mącz.*

PRZYZIELENIC *cz. dk.*, zielonością przyprawić, ein wenig grün machen, grün anmachen. Naci pietruszki używaią dla przyzielenienia potraw. *Cresc.* 212. PRZYZIELEŃSZY, - a, - e, *subuiridis. Mącz.*, *Boh.* přizelený), grünlich, etwas grün.

PRZYZIEMNY, - a, - e, przy ziemi będący, bey der Erde, an der Erde, *Ec.* приземный, *Rs.* приземистый.

PRZYZIERAC *ob.* Przyźrzeć. PRZYZIERACZ, - a, *m.*, przyglądacz, widz, spektator, dozieracz, der Zuſeher, Zuſchauer, Nachſeher, Betrachter, *Cro.* prigledavecz, prigledník, *Ross.* призира́тель, призри́тель, присмо́тршикъ, *f.* призри́тельница, призирательница, *Ec.* приглядатель.

PRZYZIMNIEYSZY, - a, - e, *frigidulus Cn. Th.* 870, ein wenig kalt. Przyzimnieyszym *adv.*, *Sr.* 1. nazéhmn, trochu zéhmné.

PRZYZŁOCIC *cz. dk.*, po wierzchu pozłocić, vergolden, vergolden. Gdy dobry brant z sobą ze śrebra przyniesiesz, iuż go tam będzie łacniéy przyzłocić i przyfarbować. *Rey Zw.* 17 *b.*

PRZYZNAC, *F.* przyzna *cz. dk.*, przyznawać *kontyn.*, Przyznaie *Pr.*, *Rs.* признать, признавать, uznawać, anerkennen. Już i tobie daruię, i przyznaię cię znowu za brata mego. *Teatr* 8, 110. Nic nie przyznam na samo słowo mędrca iakiego, póki prawdy przez doświadczenie nie obaczę. *Rog. Doś.* 1, 20, przyymę, annehmen, anerkennen für wahr. Przyznał zapis w grodzie *Tr.* Sam przyznaie wszyſtkiemu prawdę. *Stas. Num.* 1, 206, z zeznaie wszyſtko, er geſteht alles zu. - §. Przyznawać co komu, przyczytywać, przypisywać, einem etwas zuerkennen, zuſchreiben, beymeſſen. (*Ross.* признательность wdzięczność, признательный wdzięczny). Musimy przyznawać cnocie, co się iey należy. *Lach. Kaz.* 1, 396. Czemuż niektórych grzech wszyſtkim przyznawać? *Morszt.* 228. Przyznawać komu lata. *Cn. Th.*, wypuszczać go z małoletności, einem die Jahre zuſprechen, einen für mündig erklären. Przyznano matce opiekę nad synem, z przysądzono. *Tr.* Tak wiele czynią dla próżney tylko chwały i domniemaney pompy i przyznawania *Haur. Sk.* 516, żeby im przyznawano, z żeby ich chwalono). PRZYZNAC się *Rec.*, *Vd.* sposnati, *Bh.* přiznati se, wyznać, bekennen, geſtehen. Trzeba się nam będzie wszyſtkiego zaprzeć, aniżeli się Wc Panna nie przyznawszy. *Teatr* 30 *b*, 11. Nie przyznasz mi się, nie powiesz mi prawdy? *Paſt. F.* 99. *Slo.* kdo mlčí, ten ſe přiznává, kto milczy, ten się przyznawa, zeznawa. - § Przyznawać się do czego, ſich zu etwas bekennen. Jakże stan nędzny człowieka! w szczęściu nie poznaie on ludzi, w nieszczęściu nikt się do niego nie przyznawa. *Mon.* 71, 24. Tak mnie uściskał i tak się do mnie przyznawał. *Teatr* 34, 63, przyiaźń udawał, er hat ſo ſehr den Freund affectirt.

PRZYŻOŁKNĄC *niiak. idntl.*, nieco żółtym się stać, etwas gelb werden, *Bh.* přižlutnauti.

PRZYŻONĄC, *F.* przyżenie, przyżenę, przyżonę *cz. dk.*, *Bh.*

pribnati, prijenu, przygnać, przypędzić, herbey treiben, hinzu treiben. Tuli iutro pożeniesz, czy na inną stronę? Gdzie ty będziesz pasł, tam i ia swoie przyżonę. *Sim. Siel.* 51. Zanuć tu sobie chwilkę, aza na twe pienie Prędzey ku mnie móy Dafnis trzodę swą przyżenie. *Nar. Dz.* 3, 50. Ponieważ pieniędzy nie macie, przyżeńcie dobytek wasz, dam wam zań zboże. 1 *Leop. Gen.* 47, 16. Wiatr przyżonął z morza kuropatwy do Izraelskiego obozu. *Farn.* 153. Zorza przyżenie luby spoczynek na wozie złoconym, *agere*, *Hor.* 2, 63 *Kniaź.*

*PRZYZOWIĆ *ob.* przyznać.

PRZYŹRZEĆ, przyźrzał, *F.* przyźrze, przyźrzę *cz dk.*, Przyzierać, przyglądać *ndk.*, *Bh.* přihlijeti, přihlidnauti, přihlidati; *Sr.* 2. pſchigléđaſch; *Br.* prigledati, pogledati, cjuvati *custodire* (*ob.* czuwać); *Cro.* prigledati, (prigledba *accuratio sedula*); *Rs.* призрѣть, призирать, приглядѣть, приглядывать, присмотрѣть, присматривать; przyzierać czego, z ſtrzec czego, pilnować, oko mieć na co, dozorować, doglądać, chodzić koło czego, Aufſicht haben, Obacht haben, ein Auge haben auf etwas, ſich womit befaſſen. Towarzyss potrzebny dla spólney pomocy, dla spólnego przyźrzenia, dla spólney pociechy. *Bial. Poſt.* 35. Przyzieranie, doglądanie, dozór, *Ross.* призрѣніе, приглядка, присмотрь, присматриваніе; *Ecc.* призорь (z. urok), призираніе. Przyzierający, *Ecc.* приглядный, призорный, *Ross.* призирительный; (*Rs.* призрачный urojony, fantaſtyczny). Jeśli masz owce, przyglądayże ich. *Radz. Syr.* 7, 24. Przyglądayże posługi, ktoraś przyiął, abyś ią wypełnił. 1 *Leop. Coloss.* 4, 17. Dawid, iż Absalona z miodu nie przyglądał, miał z nim wiele turlei. *Glicz. Wych.* ſtawił ie, aby przyglądały domu iego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 16, dla ſtraży domu. 3 *Leop.*). Straż, aby nic nie iadł, przyglądała. *Kosz. Lor.* 147. Człowiek, który nie rządu przygląda, .. 1 *Leop. Deut.* 28, 54, wszetecany. 3 *Leop.*). Franca rozmogła się w tych, którzy niewiaſt przyglądaią. *Biel. Sw.* 255, którzy się niemi pętaią). Ku przyglądaniu przysięgi chorego ma sąd woźnego w dom iego posłać, *Stat. Lit.* 286, dla odebrania iéy). – *§. Ten iuż, nie frasuycie się, zacnie przykarany, Owa co zjadł, słuchaycie, iako przyźrzany? *quae sit vindicta*? *Zebr. Ow.* 7, iak był patrzany za to, geſtraft, geahndet. – §. Przyzierać się czemu, z przypatrywać się, einer Sache zuſchauen, etwas beſehen, beſchauen, betrachten. Cudom się nieba przyzieraią bliżey, Uciech i chwały ſtrumieniem oblani. *Kniaź. P.* 2, 91. Czy przyglądał się gwiazdom, czy nikczemnéy trawce, Wielbił wszechmogącego wszyſtkich rzeczy sprawcę. *Chodk. Ges.* 1. Przyzieranie się widziadłom polnym. *Zabł. roz.* 47. Przyzierałem się pawiowi. *ib.* 2. Nie ma nic wiek z miłością, i my czasem ſtarzy Lubiemy się przyzierać pięknéy wdzięków twarzy. *Zab.* 11, 253 *Zabł.* Przyglądam się z daleka. *Przyb. Milt.* 279.

PRZYZUĆ, *F.* przyzuie *cz. dk.*, Przyzuwać *ndk.*, włożyć na nogi jak obuwie, wzuć, anlegen auf die Füße, anziehen, als Geſchühe. – *fig.* On ich na swe kopyto przyzuwa. *Chroſt. Fars.* 307, przerabia, *ob.* przekabacić.

PRZYZWAĆ, *PRZYZOWIEĆ, *F.* przyzwie, *przyzowie *cz. dk.*, Przyzywać *ndk.*; *Sr.* 2. pſchizwam oznaymuię); *Crn.* poklizati; *Cro.* prizávam, prizvalazem, dozvati, dozivam, dozavam; *Dl.* dozivam; *Bs.* dozvatti; *Rg.* prizvatti, prizivatti, dozvatti; *Rs.* призвать, призывать, подозвать, подзывать, звать, зазывать, приманить, приманивать, подманить, подманять; *Ec.* прозываю, приканываю, призываю; wołać do siebie, przywołać, zu ſich rufen, vorfordern. W kilka dni przyzwali mię do siebie, chcąc się dowiedzieć, cobym myślił czynić. *Baz. Hſt.* 107. Przyzwanie, *Ec.* прозваніе, *Rs.* призывъ. Przyzwiy go do siebie. *Teatr* 18, 116. Przyzowmy panny, a dowiedzmy się o iey woli; – tedy przyzwali ią. *Sk. Zyw.* 2, 104. Musi czekać, aż go kto przyzowie. *Min. Ryt.* 1, 112. Naukami zabronionemi duchów przyzywali. *Chel.* 186, Geiſter citiren. Lappia bawi się bardzo czarami, przyzywaią wiatrów i obłokow burzyſtych i niepogod. *Boter.* 156. Przyzywaniu służący, *Vocatiuus casus. Cn. Th.*

PRZYZWALACZ, – a, *m.*, zezwalacz, der Bewilliger, Beypflichter. *Cn. Th.*; *Cro.* privolitel, *Crn. et Vd.* pervolnik, *Hg.* zó vallo, *Rs.* соглáсникъ, *f.* соглáсница, *Ec.* изволитель, волúтель.

PRZYZWISKO, – a, *n.*, dodane imię, Zuname, Beyname, (cf. przezwisko); *Bh.* přigmij; *Sr.* 1. pjemẽno, pſchemeno; *Vd.* perjemenik; *Cro.* pridòvek; *Dl.* pridivak; *Bs.* pridivak, prizimme, prezimme; *Rg.* prezimme, pridjevak; *Ec.* прозвáніе, порéкло, пронарекованїе; *Rs.* прозвáніе, *obs.* реклo, порéкло. Przyzwisko na obydę, *Rs.* нáзвище.

PRZYZWOITOŚĆ, *PRZYSWOITOŚĆ, – ści, ż., przyſtoyność, godziwość, die Anſtändigkeit, Gemäßheit; *Sr.* 1. pjihodjnoſczj; *Ec.* рѣстомá. Nieprzyzwoitość, *Rs.* худóба cf. chudoba). PRZYZWOITY, *PRZYSWOITY, – a, – e, PRZYZWOICIE *adv.*, przyſtoyny, przynależyty, godziwy, anſtändig, gehörig, gemäß; *Sr.* 1. pjihodjne; *Rg.* polobni, podoban (cf. podobny); *Ec.* лѣпомѣрный, лѣпный, лѣпо; cf. lepſki). Każdy urzędnik powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma. *Kras. Pod.* 2, 203. Przyzwoitym być komu, *Rg.* podobittise komu (cf. podobać się). Przyzwoita, *fem.*, *ſcil.* rzecz, z przyſtoi. *Ellipt.* n. p. tobie piiaku o téy porze powracać do domu? hultaić się na całą noc? *Teatr* 10, *b*, 94. PRZYZWOITO *absolut*: przyzwoito ieſt, przyſtoyno, godziwo, należy, es geziemt ſich, gebührt ſich, iſt gemäß, angemeſſen.

PRZYZWOLIĆ *cz. dk.*, Przyzwalać, *ndk.*, zezwalać, przypadać, przyſtawać na co, beypflichten, beyſtimmen, einwilligen; *Bh.* přjwoliti, přjwolowati, *Sr.* 1. pjiwohlam ßo, pjizmoßuyu ßo; *Sr.* 2. ſwohliſch; *Crn.* pervoliti; *Vd.* pervoliti, pervoluvati, noterpovoliti, perpaſti (cf. przypaść na co), perſtajati (cf. przyſtać), perreshi (cf. przyrzec), dovoliti; *Cro.* privolyiti, privolyújem, privolilszem; *Rs.* соизволúть, соизволя́ть, сдаться, сдаваться (cf. zdać się); *Ec.* согласить, согласать. Kto się złym ludziom nie sprzeciwia, ten na ich grzechy przyzwala. *Sk. Dz.* 1063. Kto milczy, przyzwala. *Teatr* 12, 148; *Sto.* kdo mlčí, ten ſa přiznawa. Przyzwalaiący, *Vd.* perpadlin, pervolezhen, pervolen, perglasezhen, persaſtopen; *Rs.* соизволúтельный. Przyzwalaiący, czyniącemu równy. *Cn. Ad.* 984. Pijany na wszyſtko przyzwala *Cn. Ad.* 846.

PRZYZWOLENIE, *Crn.* pervola; *Vd.* pervolenje, pervolnoſt, perpad, dopad; *Sr.* 2. pjimohlenß; *Cro.* privolya; *Hg.* Jó vallas; *Rs.* соизволéніе, согласíе, благо-

изобрѣменїе; *Ec.* сположенїе, согласенїе. Kazimierz Ludwika na królestwo naznaczył, za przyzwoleniem panów. *Stryik.* 386. - §°. *cum Dat.* przyzwolić czemu; Raum geben, Gehör geben. Racz przyzwolić głosowi modlitwy moiéy, *intende voci orationis meae. Wrob.* 8. Przyzwól cesarskiemu rozkazaniu, a wyzwolisię sama z tak wielkiey nędzy. *Sk. Zyw.* 1, 83. Przyzwól nam, a bądź nam ku myśli. 1 *Leop. Dan.* 13, 20. Ani surowym zeszwalał radom, ni do wykonania złości był powodem. *Odym. Sw.* 2. *Kk* 2 *b*. Wszyscy, ilekolwiek mu ich przyzwoliło, rozpierzchnęli się. 1 *Leop. Act.* 5, 37, zwolennicy iego). PRZYZWYCIĘŻYĆ *cz. dk.*, pobić trochę, cokolwiek przezwyciężyć, ein wenig besiegen. Rossyany niepzyzwyciężeni. *Zab.* 12, 178, niezwyciężni, *invincibiles*, unüberwindlich.

PRZYZWYCZAIĆ *cz. dk.*, Przyswyczaiać *ndk.*, nakładać kogo czego, przyuczać, wkładać w co, wprawiać, einen an etwas gewöhnen, *Sr.* 1. navojam bruhoho; *Vd.* perva-diti, navaditi, navajati (cf. wada), *Crn.* navadèti; *Dl.* navaditi; *Cro.* navagyujem, navadiszem; *Rs.* пріучить, пріучать, пріучаемъ, торимъ cf. torować). Przyzwyczaiay matko swoie dzieci do zachowania ochędoztwa. *Zab.* 16, 20. Przyzwyczaienie, *Ross.* наморѣнїе (cf. nałóg, cf. narów). - Przyzwyczaić się, przywyknąć, sich angewöhnen, gewöhnt werden. Tylko się przyzwyczaić. *Zegl. Ad.* 258. Na koniu z zbroią rozmaitą siedzieć przyzwyczaiała się. *Warg. Wal.* 137. Nie za tydzień, ani za rok złym się rzeczom odzwyczaić, a przyzwyczaić dobrym. *Hróst. Nauk. h* 7 *b*. Przyzwyczaiony, *Rs.* наморѣлый. Gdy iuż męża kochać przestaie, serce do miłości przyzwyczaione, musi sobie nowego szukać kochanka. *Teatr* 52 *d*, 14. Przetrzymać nieprzyiaciół tych do iesieni, aż mrozy im nieprzyzwyczaione nastąpią. *Star. Woy. B* 2 *b*, do których nieprzywykli, ihnen ungewohnt.

PRZYZYWAC, *ob* Przyzwać PRZYZYWACZ, - a, *m.*, *Cro.* poruchitel (cf. poruczyć), *Ec.* призывáмель, призывáтель; który kogo przyzywa, przywołuie, der Herbeyrufer, Herrufer, Einlader. Zaproszonych przyzywacz, *accersitor. Cn. Th.* 1386.

P S.

PSALM, - u, *m.*, z Greck. pieśń nabożna. *Kras. Zb.* 2, 424, ein Psalm; *Bh.* žalm; *Slo.* žálm, žalár, *Sr.* 2. psalm, *Sr.* 1. psalm, śpiewano; *Vd.* psolm, Dawidova pesem; *Crn.* pęsm; *Cro.* soltár; *Hg.* sóltar, zsoltár (cf. zoltarz); *Bs.* psallam, salam; *Rg.* pjésan (*ob.* pieśń); *Rs.* псаломъ. Psalmy Dawidowe są wybornym dziełem poezyi liryczney. *Gol. Wym.* 215. Spiewaią wiersze z psalmów, które prokimenami zowią. *Pim. Kam.* 229. Spiewanie psalmów wierszami, *Ec.* стихословїе. Siedm psalmów pokutnych. - §. Ta kontefka dalibóg warta psalmo w pięciu. *Teatr* 43 *c*, 52 *Wyb.*, z PSALniczego). PSALMISTA, - y, *m.*, *Groch W.* 598, PSALMODZIEY, MOGRAF, - a, *m.*, *Kulig. Her* 3, PSALMOWY, - ieia, *m.*, n. p. Możny on psalmodzieiey Dawid. *Rjb. Gesl. D.* 4, der Psalmendichter. Arfo złocista, uciecho święte-go Króla psalmisty, w trudne czasy iego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry. Uciekał w góry. *Groch W.* 598; *Bh.* žaltárnjk; *Crn.* pesmènik, pesmoušt; *Vd.* psolmopeuz,

psolmistar; *Cro.* sòltarnik; *Rg.* pjevalaz, pjesnik; *Ross.* псалмопѣецъ, псалóмникъ, пѣснопѣецъ, пѣснословъ. PSALMOWY, - a, - e, z psalmow, Psalmen-, *Rs.* псалóмный, псалóмскїй. PSALTERYA, - yi, *ż.*, fundacya na odbywanie psalmów, eine Psalmenfundation. Psalterye, katedry, i insze fundacye zakładaią, a śpitala niemasz. *Sekl.* 35. PSALTERYSTA, - y, *m.*, obowiązany odbywać psalmy, der Psalterist, Psalmensänger, *Rs.* псаломщикъ. Edwiga Władysława przywiodła, iż psalteryści, którzy zołtarz w kościele śpiewaią, na zamku Krakowskim założył i nadał. *Biel. Sw.* 230 *b*. PSAŁTERZ, - a, *m.*, PSAŁTERZYK, - a, *m.*, *dem.*, zołtarz, księga psalmów. *Kras. Zb.* 2, 424, der Psalter; *Sr.* 2. psaltĕř; *Sr.* 1. psalter; *Cro.* sholtar, sòltar; *Bs.* psaltir, molitva; *Rg.* saltjér; *Rs.* псалтúрь. Psałterz abo zołtarz właśnie iestci instrument sposobny ku graniu. 1 *Leop. Ps. pr.*, *Rg.* prigùdnica, cf. *gędzić). - Różaniec mianuie się i psałterz abo zołtarz Panny Maryi. *Bzow. rox.* 7.

PSI, z PSY, *plur. Nom.* Pies. - PSI, psia, psie, *Bh.* pśj, pesčj; *Slo.* pśi, pśj; *Sr.* 1. pśowy, pśowé, pśecjí; *Crn.* pasje; *Vd.* pesji, pesizhni, pesinji; *Cro.* peszji; *Bs.* pasji; *Dl.* pasyi; *Rg.* pasij; *Rs.* пéсій, псовый, od psów, do psów należący, Hundes-, Hunds-, hündisch. Wielka liczba gatunków w psim rodzaiu. *Zool.* 303. Psie łayno, *Crn.* pasjek, *Vd.* pesjak). Skóra psia biała, *Rs.* лайка, лáйковый. Psie pole pod Wrocławiem, od psów, które się tam zbiegły po porażce Henryka przez Bolesława. *Krom.* 138, das Hundsfeld. Psia Scylla Sykulskie oszczekuie tonie. *Zebr. Ow.* 162, psami osadzona). - *In familiari sermone* psi *in deteriorem partem usurpatur ad exprimendum contemtum, indignationem etc.*, n. p. Wrzuski, huki, puki, każdego ubiią, że sobie czasem drugi psiem sadłem boki maże, a prawie psiem sadłem, bo mu też tak przystoi, a szkoda mu traktywy. *Rey Zw.* 203 *b*. Z psiém okiem, z łani sercem, bezecny opoiu! *Dmoch. Jl.* 12, cf. psu oczy przedał; cf. psina; cf. wsoło). Psi głos nie idzie do niebios. *Cn. Ad.* 984, nie dba serce cnotliwe, na mowy złośliwe, *Cro.* peszje lajanye ne chuiesze v'nebo; *cf.* pies szczeka, zięzye świeci). I ieszcze tym psim tonem! *Trzb. S. M.* 126; cf. warczy, mruczy, iak pies). Psia natura, węchem pożywienia sledzi, i na ścierwie opada. *Psalmod.* 53. Psi głód, *ob.* wilczy głód, *Crn.* kukèz). Psia żądza serce mu nieuie. *Zab.* 15, 246. Psia sztuka, psi figiel, psikus, ein Hundestreich, ein Schelmstreich, Schabernack, ein Possen, *Rs.* прокáзы. Psie sztuki na pytkach się wydadzą. *Brud. Ost. E.* 10. Djabli ustawicznie myślą o psich figlach. *Ost. Str.* 8. Nie trzeba ci psią sztuką, nie z kąta, upomnieć się swego, są tu bronie, są konie. *Pot. Arg.* 182. Psiego się ważyła uczynku, przechować bannita. *Pot. Arg.* 78. Gdy się psiego ważą, naymnieyszey się rzeczy lękaią. *Birk o Ex.* 2, niegodziwości iakiey, Schelmstück). Ktoby psiego zakrawaiąc, pod nos kurzył . . *Dawon. A.* 1, na kształt psa, iak pies, wie ein Hund, auf Hundesmanier). Jeśli chcesz być panem, przestań psich obyczaiów. *Papr. Gn.* 1029, psotliwych, nieokrzesanych). Psi swąd, *ob.* Swąd. Psi obiad, psia strawa, potrawa podła, zła. *Cn. Ad.* 911, ein Hundeessen, schlechte Kost. - *aliter* Psi obiad, psia strawa, ścierw, krucza strawa, Hundeaas, Rabenaas. Kto dobrego konia kradnie, możeby niechał lichoty i psiego obiadu (marchy); kto złego bierze, pewnie-

by wziął dobrego. *Klon. Wor.* 20. Woła nań wielkim głosem: zaflanów się psia ſtrawo! *P. Kch. Orl.* 1, 12, wisielcu!). Tatarowie, ta psia ſtrawa, nie raz Polſkę plundrowali. *Paszk. Dz.* 13. Psia iucha, psia duſza, Hundeblut, Hundeſeele - Słuchać psiey ſkóry. *Xiądz.* 5, t. i. bębna, dem Hundefell, dem Kalbsfell, der Trommel folgen. Kto nie chce słuchać oyca i matki, musi psiey ſkóry słuchać. - Psiego ſkoczyć, psiego zlecieć, psiego pływać, iak pies ponіewolnie brnąć; przymuśnie krok iaki czynić, wie ein Hund waten, an etwas müſſen, man mag wollen, oder nicht, (cf. Sowiego). Wiera mi, że cię wywiodą na głębią z miałkiego, Ani się sam obaczysz, kiedy ſkoczysz psiego. *Rey. Wiz.* 3, *b.* Dziś tu leży nie ieden, co wczoray był żywy, Ni króle, ni książęta, nie wydrą się z tego, By był mocarz naywiększy, każdy ſkoczy psiego. *ib.* 85. Ten cię źrzębek wnet zmiece z ſtada piekielnego, Byś naybardziey podpinał, wierę zlecisz psiego. *ib.* 163. Zapomniał ten ſkąpiec, iż ze wszem przyydzie ſkoczyć psiego, *Rey Wiz.* 14. Widzę bracie ſtąpasz pysznо, Nie wiem by-ć na dobre wyszło, Bo-ć nie długo czekać tego, Że też za mną ſkoczysz psiego. *Rey. Zw.* 237. Lepsze dziś, niż iutro, bo nie wie nikt tego, Kiedy iako kot z dachu, musi ſkoczyć psiego. *ib.* 239 *b.* Nie ptakiem tam bród przebywać, bo przyydzie bardzo psiego pływać. *Biał. Odm.* 45. - Ukazał mu psi ząb, *Theonino dente rodet. Cn. Th.* 69, er beißt ihn heimtückiſch, läßt heimlich ſeine Tücke wider ihn aus. Udępuiąc Moſkwa Derptu prochy podsadzili, także i indziey wszędzie psi ząb naszym ukazali; przedsię nasi nie mścili się nad niemi. *Biel.* 728. Ważył się też królowi psie ukazać zęby; *incessere dictis proteruis. Zebr. Ow.* 322. Mnie sierotą krzcząc, oycowſki psi ząb ukazała; *exhibuit linguam paternam. ib.* 143. - §. *Anatom.* Psie zęby, *dentes canini*, die Hundszähne, pośrednie między przedniemi i trzonowemi; ich wierzchołek podobnie iak u psów ieſt kończaſty. *Wey. An.* 36, w czeluści niższey, zowią kły psie lub psie zęby; w wyższey oczne zęby. *Krup.* 1, 77 *et* 103. U konia, psie zęby wyraſtaiące z tego abo owego boku, nad zwykłe z drugiemi porownanie, oſtrzeią, abo iako drugie iakie zęby na wierzchu wypuszczaią *Hipp.* 108, *Kon. Lek.* 23. - Psie włosy, zło niepotrzebne szperaące włosy na nogach końſkich. *ib.* Hundehaare auf den Pferdefüßen; *Rs.* псовина długie włosy na przednich łapach psow myśliwczych, *Rs.* песья krótkie szorſtkie włosy w wełnie, песьковатый krotkich szorſtkich włosow, iak n. p. zła wełna). - §. Psie dni, p ie czasy, psia graſ, psianka, kanikuła, gdy słońce w znamieniu rakowym bywa, die Hundstage, *Cresc.* 106, *Sien.* 317, *Cresc.* 348, *Mącz.*; *Slo.* pſíčel, *Crn.* paſsia suesda, pasji dnevi, *Vd.* pesji dni, *Cro.* peszosvezd. (*Slo. prov.* na pſé letnicki *ad calendas Graecas*, cf. Ruski miesiąc). - §. *Botan.* Psi ięzyk *cynoglossum*, ma liſtki oſtre, a kosmate, psiemu ięzykowi podobne. *Urzęd.* 69, *Syr.* 1299, *Kluk. Dyk.* 1, 177, Hundszungenkraut, *Sr.* 1. пёсьи языкъ Psi ięzyczek, *myosotis lappula*, gatunek ptasiego oczka. *Kluk. Dyk.* 2, 132, eine Art des Mäuſeöhrchen. Psi len, plesznik, szlachtawa większa, *plantago psyllium*, Flöhſame *Sien.* 136. Psi rumień śmierdzący ramień, *camomilla foetida*, Kuhdiſtel, Krötendiſt. *Syr.* 803. Psia cebula, śpilanka, podróżnik żółty, *bulbus vomitorius. Syr.* 862, eine Art Märzblumen. - Psia pasza, pai bluy, *gramen caninum. Syr.* 1306, Hundsgras. Psia trawa, *dactylis. Kluk. Dyk.* 1, 179, *Sr.* 1. pěť, pětowa trawa, *Cro.* oſtrica, peszja trava - Psia roża, róża paszczelna, *rosa canina. Urzęd.* 98, Hundsroſe. - Psia rzeżucha, pieprzyca mała, *Iberis*, wilde Kreſſe. *Syr.* 873, *Sien.* 137. - Psie mleko, wilczy mlecz *euphorbia esula. Kluk. Dyk.* 1, 213, Hundsmilch, Eſelsmilch. - Psie wiśnie, miechunki, *physalis alkekengi. Syr.* 1374, Judenkirſchen. *Sien.* 9. - Psia łoboda, *chenopodium vulvaria*, die Hundsmelde, udaią, że z moczu psiego bywa. *Syr.* 1106. - Mech psi, *muscus caninus*, Hundsmoos, Hundsflechte, wychwalaią go w ukąszeniu od psa wściekłego. *Krup.* 5, 1155. - Ogórek ptaszy abo psi, *cucumis asininus*, Eſelskürbis. *Krup.* 5, 185. - Psi ząb, *erithronium*, *Rs.* кандыкъ, Hundszahn, rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 1, 209. - Psie śliwy. *Perz. Lek.* 157, Hundspflaumen. PSIANKA, - i, ż., psia gwiazda na niebie, kanikuła. *Mącz.*, psia głowa *ib.*, der Hundsſtern. - §. *Botan.* Psianka, *ob.* słodkogorz, psinki, *Rs.* демьянка, посленъ, пасленъ, песей грóздъ, сорочьи ягоды, *solanum*, Nachtſchatten. *Papr Kol. G.* 4. PSIARNIA, - i, ż., *Bh.* pſýnec, *Vd.* pesyek, *Rs.* псарня, конура, конурка; mieysce na psy, der Hundeſtall. W psiarni aby codzień chędożono, żeby od gnoiu psi nie marnęli. *Haur Sk.* 341. Psiarnia powinna być przedzielona podług różności psów. *Kluk. Zw.* 1, 394. - §. *Metonym.* Obeyrzy się, aż tu doń obces ogar leci, Nie bardzo daley psiarnia ciecze rozpuszczona. *Zab.* 13, 272 *Tręb.*, psy z psiarni, der ganze Hundeſtall, alle Hunde aus dem Hundeſtalle. PSIARSKI, - ia, - ie, od psiarza, Hundewärters, *Rs.* псарень, псарскій. Była w Mazowszu powinność żywienia psów xiążęcych, pod imieniem *Psiarskie. Czack. pr.* 2, 257, die landesherrliche Hundefütterungsverpflichtung. PSIARZ, - a, *m.*, *Boh.* pſowod, *f.* pſowodla, *Vd.* pesizhar, *Cro.* pszár, *Rg.* psihar, *Rs.* псарь, выжлятникъ (cf. wyżeł), сыреищикъ, доѣзжачей (cf. doieżdżacz); co psy opatruie, der Hundewärter. Azam ia psiarz? *Bud.* 2 *Sam.* 3, 8, *not.* „ſtarszy nad psy", Xiążęcy Łowczowie nazywali się psiarzami. *Czack. pr.* 2, 257. - *§. Diogenes psiarz, *vulgo* cynik. *Mon.* 75, 305, Hundephiloſoph, Cyniker. PSIĆ się *ob.* Psieć. PSICA, - y, ż., PSICZKA, - i, ż., *dem.*, suka, suczka, *Bh.* pſýce, tiſta, cjuba, cjubka, cjubička (cf. caub, cf. szuba); *Crn.* psiza, pésiza, kusólza; *Vd.* psiza, kuşei; *Cro.* kusza; *Dl.* pſicza, kucſka; *Bs.* psiça, kuçka; *Rg.* paisza, kucka, *Cro. barb.* vaszka; die Hündinn. Szczenna psica. *Lib. Hor.* 85, *Hor.* 2, 182 *Nar.* Dwoie szczeniąt od iedney psicy zrodzone, każde inszego przyrodzenia. *Falib. Dis. G.* 3, *Petr. Pol.* 2, 242. Psica zaiączka nie urodzi. *Birk. Kaz. Ob. K. b.* Psiczka *catella. Mącz.* - §. *Vituper.* A co zdradliwa psico, i mnieś oszukała! *Ban. J.* 3. - §*. Kanikuła, psia gwiazda, suczka, psiczka. *Cresc.* 70, psianka, der Hundsſtern. PSIĘ, - ięcia, *n.*, szczenię, *Vd.* shene, pshene, pesle, ein junges Hündchen. Psięta iedzą z ułomków padaiących z stołu panow swoich. *Bud. Math.* 15, 27. PSIEĆ, psięcie *Neutr. dk.*, zepsieć, zpiesieć *dk.*, Psić się, zepsić się *recipr.*, (cf. *Lat.* pessum, pejus, pessimus); *Bh.* pſýti ſe, *ob.* psocić się; psuć się, psem się ſtać, na psa się godzić, cf. kunleć, ſchlecht werden. Napierwey na nogi psicie każdy ſtary. *Pot. Pocz.* 661, *ob.* pies na nogi). Od próżnowania psicie, i wczasów w obozach szuka żołnierz. *Birk. Chm. A* 2 *b*; cf.

pies na robotę). Gdy sokoł zpiesieić, bije go i wrona. *Rys. Ad.* 15. Siostry iego obcowaniem tym się zepsiły. *Bardz. Luk.* 140. Sługa zły próżnowaniem zepsieie, i ieszcze daleko goroszym, niżeli piérwéy będzie. *Pilch. Sen. list.* 360. PSIGŁOW *ob.* Psiogłowy. PSIK! *deterrendo feles*, ein Ruf, die Katze wegzuſchrecken; (cf. za się!). A psik, a psik kocie! iuż po słoninie. *Teatr* 30 c, 47. - *tr.* Wszędzie mi powiadano: psik waści od zmarłego pana brata żony. *Teatr* 24 *b*, 6, wara! won! odsadzono go iak kota od mleka, man hat ihn abgewieſen. PSIKUS, - a, *m.*, psi figiel, psia sztuka, *Sr.* 2. pośn, *Vd.* hudu sadetje, ein Schelmſtreich, ein Schabernak. Oy takiego wyrządzę mu psikusa, niech pamięta co umiem. *Teatr* 4 *b*, 32. Nieszczęsna z swemi białogłowa datki, często nam psikus, często złość wyrządza. *Zab.* 15, 214. *Pilch. Sen. Gn.* 552. PSINA, - y, *m. et ż.*, PSINKA, - i, *ż.*, *bland.*, liebes Hündchen, *Rg.* psinna, *Cro.* pszina, (*Bs.* psinna, veliki pas). Maleńka psina, dobrze karmiona, byłaby szczęśliwsza na łonie swéy pani. *Mon.* 76, 296. Jaki to żal, kiedy psina kochany skowyczy! *Boh. Kom.* 5, 66. - b) (*Bh.* pſyna, *Rs.* псина, smród od psów, *Cro.* pszina *canina malitia*, pszinászt *malitiosus*. - *fig.* Psiną oczy zasłonił, *abſtersit pudorem*. *Rys. Ad.* 59, *Rey Pſt. Pp* 4, *Rey Zw* 38 *b*, *Kosz. Lor.* 41 *b*; psu oczy przedał; bezczelny). Psiną oczy zakrywszy, płodziłeś niewstydy. *Birk. Kaz. Ob. E* 3. Oni z swoią postawą prawie iako wilcy Psiną oczy zatkawszy, siedzą milcząc wszyscy. *Rey Wiz.* 163 *b*. Tak mówił z fukiem Appiusz nadęty, Oczy złey żądzy zaślepiwszy psiną. *Zab.* 15, 256. - §. c) Febry zwyczayne pospólstwo sowie drżączkami, zimnicami, psinami, ciotuchami. *Krup.* 5, 527, das kalte Fieber, *Bh.* pſotnice. - d) psina, co się na psa godzi, rzecz zepsuta, den Henkerwerth, etwas Untaugliches. *e. gr.* psina, rola niepłodna, ein ſchlechter Acker, ein Hundsanger. Co nawykło psinie, Nie pomoże w nayleпszey uprawa rzędzinie; Z buyney zaś roli ziarnko, choć kto w psinę rzuci, Upewniam gospodarza plonem nie zasmuci. *Pos. Pocz.* 30. PSINIEC, - ńca, *m.*, (*Bh.* pſaniec, *infamis*). - *fig.* cały pies, iunak, graca, (ein ganzer Hund), ein rechter Kerl, ein Bramarbas, Eiſenfreſſer. Sroższy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. B* 4. Straszny kot iakiś, oczy ogniste, psiniec szkaradny. *Birk. Dom.* 12. Psiniec, pyſk, paszcza, die Schnauze, der Rachen. Skoro smok rozdziewi swóy psiniec łakomy, W ten czas odemnie rogiem będzie przebodzony. *Papr. Kol. Q* 2. Apologiią tę moię połknąć paszczękę rozwarłeś; leca od rozwartego na nię psińca twego apologiią moię obronię. *Smotr. Ex.* 13. PSINKA, *ob.* Psina. PSINKI *plur.*, ziele *solanum*, Nachtſchatten, *Rs.* псинка, *Bh.* pſynky, lilek, *Bs.* pasvića. Do tego rodzaiu należą koralowe drzewko, słodkogorz, iabłko miłosne, gruszka miłosna. *Kluk. Dyk.* 3, 85, ziele to iest trucizną. *Kluk. Rosl.* 2, 248. PSIOCHA *ob.* Pica, *obsc.* PSIOGŁOWY, PSIGŁOWY, - a, - e, *caniceps*, hundsköpfig. Psiogłowy Anubis. *A. Kch. W.* 236, *Chmiel.* 1, 103. PSIOGŁOWIEC, - wca, *m.*, PSIGŁÓW, - a, *m.*, *Chmiel.* 1, 573. *Subſt.*; ein Hundsköpfiger, ein Hundskopf. Psiogłówcy. *Kmit. Spyt. A* 3 *b*, *Cro.* peszoglávczi. PSISKO, - a, *n.*, *contemn.*; *Slo.* pſiſko, *Boh.* pſysko, pies brzydki, ein häßlicher Hund. Psisko stare niezdatne oddano do bydła. *Kras. Bay.* 22; *Slo.* welki pſiſko *magnus lurco*. *PSIWY, - a, - e, psiéy natury, zły, niegodziwy, hündiſch, ſchlecht, boshaft. *Chodk. Koſt.* 32.

PSKOW, - a, *m.*, miasto w Moskwie, eine Stadt in Rußl. PSKOWIANIN, - a, *m.*, obywatel Pskowski, ein Pskower; n. p. Wiódł woynę dla spólnych granic z Smoleńszczanami, z Pskowianami. *Steb.* 159.

PSNĄĆ *cz. idntl.*, szybko posunąć, pomknąć, ſchnell rücken, ſchieben (cf. *Germ.* ſchnapp! ſchnipps!). Zbliża się, wyciąga ręce, chwyta i chwycił, - coś psnęło się. *Off. Str.* 2.

Pochodz. *upsnąć się, wypsnąć, popsnąć się, opsnąć się.*

PSOCIĆ się z kim *Rec. ndk.*, *Boh.* pſyti ſe, (*ob.* psić się, psieć), ehebrechen; psotę z kim pełnić cielesną, kurwić się, Unzucht treiben, (leben wie ein Hund). Będą się psocić córki wasze, i żony wasze cudzołożone będą. 1 *Leop. Act.* 4, 13, rozpustne będą). 3 *Leop.*). Mało ieszcze ma ta wszetecznica, co się z niemi psoci. *Pot. Syl.* 46. Cezar tym czasem w Kanopie się psoci I dni i nocy święciawszy Wenerze. *Chroſć. Luk.* 2, 20. PSOTA, - y, *ż.*, cielesna żądza, cielesność, iurność, Fleiſchlichkeit, Fleiſchesluſt, Geilheit, (cf. *Germ.* Zoten, *Cro.* pszószt *conuitium*, *Dl.* pſeoſat, *Rg.* psovka *contumelia*, *Dl.* pſaoka *conuitium*, *Rg.* psovni *contumeliosus*). Zicie to wswód mężom czyni, a ku psocie zapala. *Cresc.* 239. Niektórzy Tureckiey psocie równi, żon wiele mieć się nie wstydzą. *Sk. Kaz.* 352. - §. Psota, cielesność sprosna iednéy osoby z sobą; pomazanie ciała dobrowolne nasieniem przyrodzonym. *Cn. Th.*, samogwałt, Selbſtbefleckung, Onanie. - §. Psota, *latius etiam patet, et omnem nefandam libidinem sonat. Cn. Th.*, żądza, sprosność, porubstwo, unzüchtige, unerlaubte Begierde, Unzucht. Łakomstwa a psoty ludzkie przewyższają miarę. *Biel. hſt.* 135. Kto się na złe udawa, zwłaszcza ku freiowi abo ku psocie, iuż taki traci srom. *Ezop.* 90. Wydałaś się z psotą twoią każdemu miiaiącemu, abyś iego była. 1 *Leop. Ezech.* 16, 15, z rozpustą twoią. 3 *Leop.*). Okazała się zelżywość twoia, cudzołostwo twoie, sprosna złość psoty twoiéy. 1 *Leop. Jer.* 13, 27, pustoty twoiéy. 3 *Leop.*). Oni się scudzołożyli, a w domu nierządnicy psotę płodzili. 1 *Leop. Jer.* 5, 7, pustowali. 3 *Leop.*). Z nią psotę płodzili krolowie ziemscy. 1 *Leop. Apoc.* 17, 2. W pożądliwość padaią, iż ani cudzołostwa, ani porubstwa, ani mężczyńskiey psoty chronić się nie umieią. *Zygr. Pap.* 353, cf. Sodomia). - b) psotę komu wyrządzać, psikus, psią sztukę, psi figiel, *Vd.* norzhnia, oshribnoſt, shimf, shemf, fantnia, fantishtvu, mladoſtnia, *Rs.* бахуанн, Bubernſtück, Schelmſtreich. Ty to niecnoto taką wyrządziłeś mi psotę! *Teatr* 24 *c*, 120. Na złość, na psotę, na niecnotę komu co uczynić. *Cn. Th.* 451, cf. na przekorę. - §. Psota, co nic warto, wyrzut, odrzut, śmieci, brak, Unrath, Auswurf. Koszta na psy, psoty, tyle owsa na osypki dla nich, żeby konie tym samym owsem karmione, mogły poyść na handel. *Mon.* 71, 189. I te brudy u nas w hucie w psotę iść nie powinny. *Torz. ſk.* 290. - §. Psota, pluta, niepogoda, czas szkodliwy, fatales Wetter, ſchlechtes Wetter. - §. Psota, psucie, zepsucie, szkoda, (*Bh. et Slo.* pſota bieda, nędza), das Verderben, der Schade. Kto maiąc zleconą sobie amunicyą, magazyny, dopuszcza się ich ruiny, lub psoty, taki .. *Ostr. P. Kr.* 1, 133. Szkoda albo psota nie okazuie przez się chęci zysku; ale iest skutkiem iakoweyśiś płochości albo zemsty. *ib.* 1, 332. PSOTLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, iurność, cielesność, żądza cielesna, Geilheit, fleiſchliche Begierde, Brunſt. Są niektóre rzeczy gaszące chęć psotliwości, a to przez zgę-

szczenie plemienia w łonie. *Cresc.* 474. Zewnątrz z serca ludzkiego wychodzą zdrady, psotliwości. *Sell. Mark.* 7; nieczyste żądze, unreine Begierden, *Rs.* сквернохотѣніе. PSOTLIWY, PSOTNY, - a, - e, PSOTLIWIE *adv.*, (*Bh.* pſotny, *Slo.* pſotni, nędzny), pełen cielesney żądzy, cielesności, iurny, nierządny, wszeteczny, sprosny, geil, voll unreiner Begierden, unordentlich, unflathig. Obmierzła, stary szalony, psotliwy albo zalotny. *Haur. Sk.* 172. Walery, mimo czyny psotne, Pozyskał był We Panny weſtchienia pierwotne. *Iręb. S. M.* 20. Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zrodźże z niey syny psotliwe, bo psotliwie będzie psotę płodzić ziemia ta. 1 *Leop. Ozea.* 1, 2. Starł serce ich psotliwe i odstępuiące od Boga, i oczy ich psotliwe za bałwany swemi. *ib. Ezech.* 6, 9. Psotliwe gadanie, *Ec.* сквернословіе, сквернословствo. Psotliwie gadać, *Ec.* сквернословити. Psotliwie gadaiący, *Rs.* сквернословникъ. - §. Psotliwa fortuna, iakie sobie z rzeczy ludzkich igraszki czyniss! *Off. Sen.* 48, wyrządzaiąca psoty, psikusy, voll Schelmſtreiche, Schabernacke). PSOTNICA, - y, ż., PSOTNICZKA, - i, ż., *dem.*, *Kniaź. Poez.* 1, 129, nierządnica, eine unkeuſche Weibsperſon. - §. b) *alter* co psuie, szkodziciełka, skaziciełka die Verderberinn, die etwas verderbt. Jeymość Panna Fiolet a iest psotnicą serca męża mego dla mnie. *Teatr* 24 *b*, 41. PSOTNIK, - a, *m.*, (*Boh.* pſotnik epilepsia, *Cro.* pszòsztnik, psanitel *conuitiator*), psotliwy, nierządny człowiek, rozpustnik, sprosnik, ein Ausgelaſſener, ein unſauberer Menſch. Jakże tey czołobitne oddawać pokłony, ktora się ośmiela ostatniemu zaprzedać psotnikowi! *Mon.* 76, 409, *Nag. Cyc.* 37, *Nar. Tas.* 2, 433. - b) psotnik, szkodnik. *Oſtr. P. Kr.* 1, 216, który co psuie, der Schadenſtifter. PSOWAĆ; *ob.* Paść.

PST! *interj.*, przywołuiąc polgłośno; pſt! ober: bſt! Pſt! pſt! pſt! królowa moia, czy momencik z tobą nie można pomowić? *Teatr* 29, 59; (cf. Psyt!)

PSTRĄG, BZDRĄG, - a, *m.*, BZDRĘGA, - i, ż., PSTRĄŻKA, - i, ż., *dem.*, *Boh.* pſtruh, *Slo.* pſtruh, ſtruh; *Cro.* biztrajnga, biztranga; *Hg.* pisztring; *Crn.* et *Vd.* poſterva, ſlatouka, vprishena poſterva; *Dl.* pasztersva; *Rg.* pàſtartva; *Bs.* paſtrriviça; *Sla.* paſtërma; *Ross.* пеструшка, парáнь, хрюшица, форель, (cf. *Lat.* trutta); *salmo fario*, die Forelle, ryba maiąca w podłuż kadłuba kropki czerwone i czarne; znayduie się w wodach czyſtych, ktorych dno kamieniſte lub piaszczyſte. *Zool.* 183. Pſtrążkę miłuię, i tak mi smakuie, Iż gdy pożywam zdrowie rozkoszuie. *Biel. Myśl. F* 2 *b*. Gatunki pſtrągów, *Crn.* sulz, *Rs.* хенохъ. PSTRAWY, - a, - e, - o *adv.*, nieco pſtry, ein wenig bunt. Pszczoły pſtrawe. *Haur. Ek.* 139. PSTRO *adv.*, rozmaitych kolorów, bunt. - *fig.* Pſtro w głowie. *Teatr* 29, 21; widłami w głowie układano, bunt im Kopfe, es rappelt im Kopfe, iſt nicht richtig). Cała rzecz; pſtro ma w głowie, i od rzeczy gada, Dawna ci to iuż iego, że iest głupi, wada. *Zabł. Zbb.* 97. U was żon tylko pſtro w głowie. *Teatr* 15, 17, *ob.* fiu fiu!). PSTROCĘTKOWANY, - a, - e, w pſtre cętki odmienny, bunt gefleckelt. Filuś kotek wypieszczony, Z pſtrocętkowaney udatny odzieży. *Kras. Myſz.* 28. PSTROCINA, - y, ż., PSTROCINY *plur.*, co pſtrego, pſtre kolory, plamy, ozdoby, etwas Buntes, bunte Farben, Flecken, Sierrathen. Lamparta pſtrociny. *Jabł. Ez.* 85. Czyż może odmienić ryś pſtrociny swoie? *Leop. Jer* 13, 23, *Birk. Zyg.* 17. Ryś, iż ma pſtrociny na grzbiecie, zwierzęty insaemi wzgardzał *Ezop.* 46; cf. (ętki). Miewaią konie pſtrociny czarne między białą sierścią. *Cresc.* 525. Darmolęgiem iest nikczemnym, chociay nań czasem i złota, iako pſtrocin na dzięcioła, nawieszaią. *Rey Zw.* 1356. Wielkim Jozefa czyniąc między braty Snem go ogłasza i pſtrociną szaty. *Chrześć. Job.* 4. Czepczyk z pſtrocinami na głowie. *Sim. Siel.* 110. Zbytnich ſtroiów i pſtrocin, byś na się nie brała. *Papr. Przyk. B.* 5. Prawda malowana bywała z profta, pſtrocin farbowych w sobie nie miewała. *Birk. Kant. C.* - §. Milczysz-li? rozum znaczy sędziwy siwizna; Bredzisz-li? masz pſtrociny w głowie. *Min. Aux.* 89, *ob.* pſtro w głowie. PSTROGŁOWIEC, - wca, *m.*, w którego głowie pſtro, świszczypała, ein Schwindelkopf, in deſſen Kopfe keine Ordnung iſt. Pięknać to, chcieć się kompromitować z pſtroglowcem. *Teatr* 24, 143. PSTROGŁOWY, - a, - e, *adj.*, ſchwindelköpfig, n. p. Pſtroglowy trzpiot. *Zab.* 6, 8. PSTROKATOŚĆ, - ści, ż., odmienność w kolory, die Buntſcheckigkeit, *Bs.* sciarovitoſt, *Rs.* пестрота, пестрость. PSTROKATY, - a, - e, PSTROKATO *adv.*, cf. srokaty; pſtrey maści, ſcheckig. Pſtrokaty koń. *Czachr. Tr. D.* 3. Pſtrokata kobyła. *Teatr* 51 *b*, 52. - §. Nie pod iedną rodzi się każdy człowiek datą, Jeden ma w głowie równo, drugi ma pſtrokato. *Zabł. Amf.* 42, trochę pſtro w głowie, ein wenig buntſcheckig im Kopfe. **PSTROKĘDZIORY blask Flory. *Hor.* 1, 274; Flora o pſtrych kosach, buntlockig. PSTROKRUSZ, - u, *m.*, Wismuthblumen, kruszec siwożółtawy, z siarką pomieszany. *Kluk. Kop.* 2, 234. **PSTROOGONY dzięcioł. *Dudz.* 19, buntſchwänzig. **PSTROROŻNY, - a, - e, pſtro odmieniony, buntgeſtreift. W pſtroróżny czarownica ubrawszy się ubior przekobiały . . *Bard. Luk.* 106. PSTROSKRZYDEŁ, - dła, *m.*, Buntflügel, *Nymphalis Atalanta*, motyl, maiący czarne skrzydła z białemi plamami i purpurową obwódką. *Kluk. Zw.* 4, 389, *Lad. H. N.* 110. PSTROSZ, - a, *m.*, pſtrokaty koń, *Vd.* pikavez, blekazh, shekovez, ein Schecke. Podemną, hola ludzie, ledwie pſtrosz włogawy Z Nowego Swiata szydzie do starey Warszawy. *Zab.* 12, 168 *Zabł.* *PSTROZŁOCISTY puhar. *Kras. Pod.* 2, 128, bunt vergoldet. Niezmierny staroświecki pſtrozłocisty roztruchan. *Kras. Pod.* 2, 13. PSTRUCHA, - y, ż., PSTRUSZKA, - i, ż., *dem.*, imię, co krowom albo kozom od odmienney maści daią. Name der ſcheckigen Kuhe, Ziegen ꝛc. *Cn. Ad.* 614; cf. białucha, czarnucha). Takież to wasza pſtrucha, uyrzysz co wam sprawi, A w bardzo krótkim czasie sen się wam wyiawi. *Rey Wiz.* 28. Otoś iey ruszył w sadno około tych pſtruszek. *Papr. Przyk. C* 3 *b*. PSTRY, - a, - e, *Bh.* peteſtý, *Slo.* gurabý (cf. iarząb); *Sr.* 1. pißany, pißanené (cf. pisać, pisany, pisanka), ſchelakobarbené; *Crn.* masharâdaſt; *Vd.* pikaſt, blekaſt, shpreklaſt, shekaſt, mnogofarbaſt, pisan, vprishan, bresaſt, shariovit, lezhen, lezhaſt; *Cro.* sár (cf. szary); *Sla.* sharen; *Bs.* scjaroviti; *Ross.* пестрый; (*Rs.* пестрядь, пестрéць pieſtrzenice hedbki); перепелéсый, перепелястый, скворцовый, многоцвѣтный, крáпленный, крáпанный. *Ec.* перелéсый, разцвѣтóванный, убранъ цвѣтами, разписанъ красками; odmiennego różnego koloru, różnobarwy, ero-

katy, ſtrokaty, bunt. Odłączył barany pſtre i nakrapiane; a wszytko ſtado iednoſtayney barwy poruczył synom. 1 *Leop. Genes.* 30, 35; odmienne i srokate. 3 *Leop.*). Płotno pſtre w pasy, *Rs.* пёстрядь, пестрединна, *adj.* пестрединный. Pſtry iak tęcza. *Teatr* 33, 74. Sroka pſtra wszędzie, choćby nawet za morze leciała. *Opal. sat.* 138, *Pilch. Sen. liſt* 3, 339. *coelum, non animum mutant. Horat.*). Pſtryć też dzięcioł i dudek, a wszdy śmierdzi zawsdy. *Rey. Wiz.* 68 *b.* Nie bądź pſtry, kiedyś nie wyżeł. *Pot. Jow.* 137. Kto się swym zdaniem przed innemi zdobi, Jeſt iako pſtry kur, a zakryty w krobi, *Rey Zw.* 219. Drugi Pan Cham, tak się chełpą zdobi Z bogactw, iak pſtry kot, a zakryty w krobi. *Strykk. Gon. E.* 1. Więcéy to łży, niż zdobi, Pſtry kocie w krobi. *ib. h* 2. Łaſka pańſka na pſtrym koniu jeździ. *Cn. Ad.* 428, *Rys. Ad.* 34, *Bies. A* 4; *Slo.* pánſka láſka ná ſtrátce, gako zagáči chwóſt, trwa; Pánſka láſka gako zegáči chwóſt ſtratka; *de mutabilitate fauoris principum*). Prędzey szczęście uleci, niźli się wygnieździ, Pańſka łaſka, iak mówią, na pſtrym koniu ieździ. *Min. Ryt.* 4, 185. – *aliter*: We Pana rozum cóś na pſtrym koniu ieździ, raz mówi biało, drugi raz czarno. *Teatr* 35 *b*, 68, srokato, pſtro w głowie). PSTRZYC *cz. ndk.*, upſtrzyć, *F.* upſtrzy *dk.*, *Sr.* t. wоſchełakoſtjam; *Vd.* pikati, popikati (*ob.* pikować), vprishati (*ob.* pręga), poprishati, oprishnovati; *Rs.* пестрить, испестрить, испещрить, (пестрить об глазах ćmić się przed oczyma zielono i żółto); крáпать, крáпаю (cf. kropić, nakrapiać); раскрасить, раскрашивать (cf. krasa); *Ecc.* унестряю, шарапкиму, раздабриво; mienić kolorami, ſchecken, bunt machen, bunt färben, bunt ſchmücken. Ludzie wychodzą, upſtrzywszy się iako dzięciołowie. *Gil. Kat.* 211. Gardzi złotem upſtrzonemi dywdykami. *Mon.* 71, 21. May upſtrzeniem rozmaitemi kwiatami ziemi, oko rozwesela. *Haur Sk.* 482. Stoły złotolite kością słoniową miſternie upſtrzone. *Odym. Sw.* 2, *Q* 2 *b*. Jedna nad drugą ubrańszy i upſtrzeńszy ubior mieć usiłuie. *Zrn. Pſt.* 3, 561. Wychodzi uzłocony, wielką odmianą upſtrzony. *Zygr. Ep.* 90. Który co pſtrzy lub upſtrzył, *Ec.* унестряшель. – *fig.* Niesłuszność tym okrutnieysza, im więcey upſtrzona pozorem należytości. *Teatr* 99 *b*, 61. Pſtrzyć się, pſtro odbiiać, bunt ſchimmern; ſich bunt präſentiren. Pſtrzę się biało, *interalbico. Cn. Th.*, weiß durchſchimmern. Mało dalcy za drzewy piękna łąka była Dziwnie rozlicznem kwieciem z daleka się pſtrzyła. *Rey Wiz.* 25 *b*. Wół naoſtrzył rogi różno pſtrzone. *Bard. Tr.* 169, pſtro uwieńczone, bunt umwunden).

Pochodz. *Białopſtry*, *czarnopſtry*, *upſtrzyć*, *popſtrzyć*, *przepſtrzyć*; *cf. srokaty*, *ſtrokaty*, *sroka*.

PSTRZYKNĄC, PSTRYKNĄC *ob.* Przytknąć.

PSUBRAT, – ᵃ, *m.*, niegodziwiec, ein Hundekerl, niederträchtiger Kerl; *Bh.* pſohlawec (*ob.* psiogłowiec; *Bh.* pſowſtwi nikczemność); *Vd.* loter, pesja luknja, sanikarnik, pesji tat; (*Slo.* peſ pſu brat *graculus graculo assidet*, cf. kruk krukowi). A tuś mi, psubracie, licha ſtrawo. *Teatr* 31, 80. A to iakiś psubrat, grubiianin, tak po Tatarſku obszedł się z tobą. *ib.* 31, 57. Cóżeś srobił? także to psubracie! *Zabł. Amf.* 85.

PSUĆ, psuł, psuie *cz. ndk.*, popsuć, zepsuć *dk.*, Psować, zepsować *kontin.*, (cf. *Vd.* pessovat, zmęczyć; *Rg.* psovatti, psujem, opsovatti, *alicui conuicium dicere*, psovatti boga, zbłużnić; psovka, psooſt, zbłużnierſtwo; psovalas, psovnik, izapsovalas *iniuriator*, psóvni *iniurius*; *Sla.* psovati, zganić, ſtrofować; *Cro.* pszujem, pszànim *conuitior*, opszuvati, złżyć; *Bs.* psovati, pogrriditi *conferre conuitium*, psovka *conuitium*, opsovati *afficere iniuriis, contumeliis*); – Psuć, z gorszym uczynić, w gorsze przemienić (cf. Psić, cf. psota); ärger machen, ſchlechter machen, verderben, verhunzen (*cf.* Lat. *pessum*, *pessimus*); *Bh.* ſepſowati, ſepſugi; *Sr.* t. ſkpßuvu, ztjinu nejto brasſchne (cf. kiepſki); *Vind.* svratati, ſkasiti, spazhiti, pohuditi, podreti, podirati (*ob.* podrzeć); *Cro.* habiti, izhabiti, izhablyujem, pohablyujem, kvariti, izkvariti, izkvarujem; *Dl.* izſtetivam, ozlocheszivam, iszchetam; *Ba.* sctettiti, isctetitti, osctettiti, isquariti; *Rg.* sctettiti, sctettem, isctettiti, osctettiti, zlorùscitti, nagarditti; *Ross.* портить, порчу, cf. partacz, испòртить, пакостить, пакощу (cf. pakość), гадить, гажу (cf. gadzina), перегадить, изгадить, растлѣть, растлѣвать, повредить, повреждать; *Ec.* тлить, тлю (cf. tlić), корчемствовати. Psuć się, z gorszym się ſtać, ärger werden, ſchlechter werden, verderben. – *phys. et mor.* Czas wszytko psuie *Tr.*, trawi). Gospodarz wziął siekierę, a zamek odłupił, A ſkoro go zepsował, w kąt zaraz zarzucił. *Papr. Kol. E* 2. Czemu tę urodę psuiesz frasunkiem bez potrzeby? *P. Kch. J.* 508. Tak płakał, tak sam siebie niewidomie psował, Że ledwie biegu słońca żalem nie hamował. *P. Kch. Orl.* 1, 17. Tępym piórem swoim papier psuią. *Mon.* 65, 135. Pokóy to naprawia, co woyna psuie. *Teatr* 4 *b*, 41. Powietrze tam nie ieſt zdrowe, ale zepsowane, (zepsute). *Prot. Kont. C* 2. Aby się woda morſka nie psowała, tak iako po kałużach, i żeby powietrza nie zarażała, chciał bóg, aby była słona; bo niemasz nic, coby się przeciwiało ſkazie, iako sól. *Boter.* 11. Uroda na każdy dzień się psuie. *Bard. Tr.* 550, ubywa iéy, schodzi). Człowieczy szkodnik szatan, miłość iako gdzie może wszędy psował, psuie i psować nie przeſtawa. *Gil. Pſt.* 65. – *moral.* psuć kogo, ſkazić go, einen verderben, verführen. Psuć się względem obyczaiow, cnoty, ſich verderben. Psuie się czeladź zbytnim dowierzaniem, niedozorem. *Kras. Pod.* 2, 82. – §. psuć sobie głowę, suszyć sobie głowę, łamać głowę; ſich den Kopf zerbrechen. Szkodzi głowę tym psować, co się na nic nie przygodzi. *P. Kch. Orl.* 1, 155. Niechce-ć się nad tą babſką bayką głowy psować. *Pot. Pocz.* 559. Daremnie głowę i myśl sobie psuiesz, Jeśli co więcey sobie obiecuiesz. *Paſt. F.* 145. – *similiter* Serce nędzne suszy się i psuie. *Paſt. F.* 125 *et* 125. Co mi ztąd za pożytek, że ia będę u ſtołu polował? zwierzyny nie ubiię, a gęba się psuie darmo. *Mon.* 71, 708, mordzie się). Słusznie gniewasz się, ale nie psuy krwi sobie. *Boh. Kom.* 3, 260; nie iątrz się, nie gryź się). – §. Psuć się potrawą złą albo zbytnim iedzeniem. *Cn. Th.*, niezdrowia się nabawiać, ſich (den Magen) verderben, ſeiner Geſundheit ſchaden. – *Similiter*: Bizaltę pannę Neptun, w barana się przemieniwszy, zepsował, *Od. Ow.* 221, panieńſtwa pozbawił, entjungfern, ſchwächen. – §. Psuć kogo u kogo, niełaſkę mu iednać, bydzić go, einem den Credit bey jemanden verderben, ihn anſchwärzen, ihm ſchaden. Woiewodę nieprzyiaciele iego, gdzie mogli, do Heleny ofkarżali i psowali. *Biel.* 112. Psuie mię u niego, *malam gratiam mihi cum illo facit.*

Cn. Th. 225. Corki moiego oyczyma mię nienawidzą, i zepsuły mi serce u niego, *Teatr* 58, 200, nabechtały go. – *Aliter*. Psuć komu serce, trwożyć go, einem den Muth benehmen. Starolla sam, zmyślaiąc, iakoby strwożony bił, wszystkim serce psował. *Warg. Kurc.* 34. – §. Psuć, niszczyć, vernichten. Na cośmy mieczem Azyą mieszali, Jeśli krolestwa tylko będziem psować, A na to mieysce innych nie budować? *P. Kch. J.* 8. Marmarowie Macedony, gdy tamtędy miiali, bardzo psowali, aż też Alexander szkodami niesnośnemi sątrzony, iął ich dobywać. *Warg. Kurc.* 11. Ludwik za sezwoleniem szlachty, psuie listy, zabraniaiące, aby białegłowy nie były wybierane. *Herb. Stat.* 2, znosiy. W tych księgach Arystotelesa omylną naukę starych filozofów względem Rzpltey psuie i znosi. *Petr. Pol.* 79, zbiia). Zawsze o kościelnym dobrym myślił, a pogańskie i heretyckie błędy psował. *Sk. Zyw.* 1, 22, zbiiał). Król Czeski radził Bolesławowi, aby się nie dali psować, gdyż na to się udał cesarz, żeby ie zniszczył; ale iedźcie do niego, uczyńcie postanowienie z nim, przyymie was wdzięcznie. *Biel.* 96. Jedne bestye iawnie ludzi psuią, drugie potaiemnie. *Petr. Pol.* 70.

PSYKNĄĆ *intr. idntl.*, Pykać *kont.*, kykaiący ton z siebie wydawać, pfeffeln, ziſchen, (als Feuerfunken). Kaganek, gdy psyka, będzie niepogoda. *Haur Sk.* 104. Pchniesz, aż dudy psykną. *Opal. sat.* 165. Czyżykowie psykali. *Ban. J* 3 *b*.

PSYT! cyt! *interj. silentium commendans*, Pſſt! ſt! Psyt! milczże, moy mężu. *Teatr* 54 *b*, 56. Dla boga nie hałasuy, psyt! *Zabł. Amf.* 67. – §. b) psyt, s pſt! przywołuiąc półgłosem bſt! Woła: psyt, psyt, póydź ieno sam. *Teatr* 30 *b*, 81. Hey psyt! zatrzymay się trochę. *Teatr* 53, 26.

PSZCZELARZ, – a, *m.*, *Bh.* wčelař, wčelnjk, medař, bubrownik; *Crn.* zhebelár; *Vd.* buzhelar, buzhelénjar; *Cro.* pchelar, medár (cf. miód); *Rg.* pcelâr; *Rs.* пчеловодъ; który pszczoły opatruie. *Mącz*, paszczelnik. *Cn. Th.*, (*ob.* bartnik), der Bienenwärter, Bienenvater. PSZCZELI, PSZCZELNY, – a, – e, *Rg* pceligni, *Cro.* pchélni; *Vd.* buzhelni; *Rs.* пчелный, пчелиный; od pszczół, do pszczół należący, Bienen-. Gospodarz abo opatrznik pszczeli. *Cresc.* 597. Sama praca szczęściem iest pszczelego rodzaiu. *Zab.* 16, 66. Pszczelne złodzieystwo świętokrzyctwem mienią. *Klon. Wor.* 11. Płod pszczeli okrągły kształtuie się na robaki nogate i skrzydłate. *Otw. Ow.* 622. Przyszedł do ulow pszczelich. *Ezop.* 134, cf. pasieka). Celka pszczela, *Rs.* ячей, ячейка, *adj.* ячейный. PSZCZELNIK, – a, *m.*, *Boh.* wčelnjk, wčelinek, wčelnice; *Slo.* wčelinec; *Sr.* 1. ptjowencza; *Crn.* zhebelnâk, volnak, medénika; *Vd.* buzhelinjak, buzhelnik, buzhelnjak; *Rag.* celignak, uljanik; *Bs.* pcelischte, ülischte; *Cro.* pchelnyak, vulnyak; *Rs.* пчельникъ; mieysce, gdzie ule stoią, ulownica; a gdzie się pszczoły paszą, pasieka. *Cn. Th.*, der Bienenſtand, das Bienenhaus. O pasiece albo pszczelniku. *Haur Ek.* 136. Niechay przed pszczelnikiem chłód dawa swym cieniem palma, *Otw. Wirg.* 454. – §. b) pszczelnik, księga o pszczołach, *apiarium. Cn. Th.*, das Bienenbuch, (cf. ptasznik, zielnik). – §. c) Pszczelnik, *ob.* Pszczelarz, der Bienenwärter. – §. d) *Botan.* Pszczelnik, pszczele ziele, matecznik, roiownik, ziele od pszczoł bardzo lubione. *Urzęd.* 206, *Cresc.* 597, *apiastrum*, Waldmelissen. *Klut. Rosl.* 2, 248; *Sr.* 1. ptjolacza mjatwa (cf. mięta, ropownik, *Bs.* pcelignak, pcelignja ljubica; *Cro.* pchelnyak. PSZCZOŁA, – y, ż., PSZCZOŁKA, PSZCZOŁECZKA, – i, ż, *dem.*, *Bh.* wčela, wčelička; *Slo.* wčela, pčela, *Sr.* 1. ptjowa, cjowa, *Sr.* 2. jolla; *Cro.* zhubele, zhubcla; *Vd.* zhebela, buzhela (cf. bęczeć), bozhiele, wuzhele; *Cro.* pchela, chmelya, chmela (cf. čmiel), *Dl.* pcela; *Bs.* pcela, pcella, cela, pceliça; *Sla.* pcela, *Rg.* pcela, cèla, celizza, pcelizza; *Rs.* пчела, пчелка; *Jt.* pecchia; *Lat. apex*, *apicula*, die Biene; dawniey mniemano, że matka tylko iest samicą, trąd samcem, a robocze pszczoły, bez płci; lecz ostatnie też są samicami. *Kluk. Zw.* 4, 170, *Zool.* 119. Pszczoła bączy, bąka, brzęczy. *Dudz.* 21, *Chmiel.* 1, 86, *Bh.* bzyti, bzym. Miodorodne pszczoły. *Achow. Wied.* 20, miodonośne pszczoleczki. *Zab.* 4, 349 *Kff.*, *Groch. W.* 352. Robotna pszczoła. *Groch. W.* 278. Pszczołki pełnią miodem ule swoie, *Przyb. Ab.* 80. Pszczołka pospolicie nie sobie miód zbiera. *Teatr* 46 *b*, 22, *sic vos, non vobis*). Nie dbay, choć pszczoła kąsa, byleś miodu dostał. *Kołak. Wiek. C.* 1. Pszczoły podbierać, łazbić *qu. v.*, *Cresc.* 605. PSZCZOŁOJAD, – a, *m.*, *attelabus, apinarius*, chrząszczyk, którego liszka się wkrada do komorek dzikich pszczoł. *Kluk. Zw.* 4, 388, der Bienenwolf, Immenwolf; *Rg.* pcelozòbaz, briguglja. PSZCZOŁOŁUPCA, – y, *m.*, złodziey pszczelny, der Bienendieb. Pszczołołupcy. *Klon. Wor.* 9.

PSZENICA, °PSZENCA, °PRZENICA, (*Haur Sk.* 6,) – y, ż., PSZENICZKA, – i, ż., *dem.*, *Bh.* pſſenice, pſſenička; *Slo.* pſſenice; *Sr.* 2. pſchenza; (*Sr.* 2. pſchußniza hreczka); *Sr.* 1. pjenza, pjenczza, pſchenca; *Crn.* pahenisa; *Vd.* pahenisa, senica, *Cro.* psenicza, pahenicza; *Hg.* búza; *Sla.* pahenica; *Rg.* pscenizza, scenizza; *Bs.* pscenica; *Ross.* пшеница; (cf. *Rs.* пшено, °pszono, s proso, cf. *Lat.* Panicum), der Weitzen. Nayprzednieysze ze wszystkich zbołe; Sandomierska iest biała; pospolita żołta. *Syr.* 927. W handlu zbożowym, pierwsze gatunki pszenicy są: ślklana, wysoko pstra, i wcale biała. *Mag. Mscr.*, cf. Ostka, Wąsatka; Kosmatka Gołka, cf. oboiętka; (cf. samopsza, orkisz). Ozima pszenica, *Rs.* ледянка, cf. lód). Inaczey teraz stąpa; drogo pszenicę przedał. *Cn. Ad.* 326. Gdzie pszenica nie rodzi, dobre i żołędzie. *Pot. Jow.* 109. Pszenica z miodem i rozynkami uwarzona, iaką w pewne święta na święcenie przynoszą do cerkwi, *Ec.* кóливо. Dostanie sobie łaski, iuż się wszystko sporzy, Już się zrodzi pszenica, chociaż źle zaorze. *Rey Wiz.* 100 *b*. cf. iednemu szydła golą). Odmieniła się pszenica w kąkol. *Birk. S. B. B.* 2 *b*, omyliła go nadzieia). Arwan katu iey piękność, posiałbym pszenicę Wróblom, gdybym tak młodą wziął oblubienicę. *Zabł. Zbb.* 73, przywabiłbym gamratów). Żołnierze są to wróbelki na cudzą pszeniczkę. *Teatr* 21, 116 *et* 19 *b*, 33. Cudzą pszenicę ogania, a iego wróble piią. *Rys. Ad.* 7, *Pot. Arg.* 729, *Valib. disc. C.* 5, cudzego strzegąc, swoie zaniedbał). – §. Pszenica łuskna; *ob.* Orkisz. *Sien.* Spelte. Pszenica Turecka; *ob* Kukurudz. Pszenica krowia, *ob.* krowia reż. °PSZENICOPRZEDAWCA, – y, *m.*, *Ecc.* пшеницепродавецъ, der Weitzenhändler. PSZENICZNY, PSZENNY, – a, – e, *Bh.*, pſſenični; *Slo.* pſſenični, *Crn.* pshenizhn, *Vd.* pshenizhen, *Rg.* pscenični, *Cro.* psenichni, *Rs.* пшеничный, (*diſtg.* пшонный, od pszona, prosowy); od pszenicy, z pszenicy, Weitzen-.

Krupy pszeniczne. *Sien.* 220. Pospolitym sposobem mówienia, gdy bez wszelkiego przydania chleb mianuiemy, tedy iasna rzecz iest, że chleb pszeniczny rozumiemy. *Kucz. Kat.* 2, 411, *Vd.* pogazha; *Cro.* pszenichnyak). Mąka pszenna. *Leop. Ex.* 29, 39, *Vd.* pogazhna, bielopshenizhna moka). Pszeniczna sloma, *Vd.* pshenizhenza). Pszeniczny ięczmień, *ob.* ięczmień. *Syr.* 965. Pszeniczny trunek bez chmielu, *Rs.* буза. (*Hg.* buza, z pszenica). PSZENICZNO *adv.*, obfituiąc w pszenicę, *Ben.* pszenicno, weißenreich. PSZENICZYSKO, -a, *n.*, *Bh.* pszenicziſtie, role, na ktorey pszenica iest lub była, der Weißenacker. *Haur St.* 6, das Weißenfeld. Na pszeniczysku, szepisku, ięczmień zwykł się dobrze zdarzać. *Haur Ek.* 55. PSZENNIK, -a, *m.*, *Ross.* пшонникъ, prosiany kołacz, ein Hirſenkuchen. Nie zażywaią potraw smakowitych, ieno tołokna, szalamachy, szołodusze, pszennika, co wszystko z mąki a z iagieł zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37. - (*PSZMIEL, *ob.* Trzmiel). - PSZONAK, *ob* Goreczyca polna. PSZONO, -a, *n.*, *Rs.* пшено, (cf. *Lat. Panicum*; пшено сарацинское, z ryz, пшонный prosiany); proso wymłócone, Hirſenkorner; *Bh.* mſſeno, proſo. Proso, poki w swych kłoskach iest, prosem go nazywaią, a gdzie będzie otłuczone, iagłami mianuiemy; drudzy kaszynem prosianym, inni pszonem. *Syr.* 1005. Jagieł albo pszony od beczki. *Inſtr. cel. Lit.* W małach łubianych wozili Kozacy pszono z Kaniowa do Lwowa. *Zimor.* 251.

P T.

PTAK, -a, *m.*, PTASZEK, -szka, *m.*, *demin.*, PTASZĘCZEK, -czka, *m.*, *dem. secund.*, *Bh.* ptál, ptáczek; *Slo.* ptál, ptáčeť, ptáca; *Sr.* 1. ptak, *Sr.* 2. ptaſchk; *Crn.* tiza, tizh; *Vd.* tizh, tiza, tizhek, tishiza; *Cro.* ptich, ptica, ptichek, ptichicza; *Dl.* pticza, pticzicza; *Rag.* ptissa, ptich, pticzizza; *Bs.* ptiçça, tiçça. ptiech, letuscte; *Sla.* ptica, pticaica; *Ross.* птаха, пташка, птица, птичка; *Lc.* пти́ца, пти́цъ, пти́чище, пти́чка; (cf. *Gr.* πτηνός, πετεινος, πτερον, πετομαι πτημι); *pioroch, **piorak. *Kmit. Spyt.*); der Vogel. Ptaki te tylko są zwierzęta, ktore okryte są pierzem, maią dwa skrzydła, dwie nogi, i dziób, serce o dwoch komorkach i o dwóch uszkach, krew' czerwoną ciepłą; przytym są iaiorodne. *Zool.* 212. Jść na ptaki. *Cn. Ih.*, cf. na łowy, cf. na ryby, na raki, auf den Vogelfang u. ſ. w. gehen, auf Vögel ausgehen. W kuchni sprawić ryby, oporządzić ptaka, oprawić wołu. *Wiel. Kuch.* 428, in der Küche, einen Vogel ausnehmen, ausweiden; cf. patroszyć). Znać ptaka po pierzu; znać ptaka po głosie. *Rys. Ad.* 77, znać dudka z czubka; *Slo.* ptáta po peri, wilka po ſrſti, człoweka po reči poznaſ', ptaka po pierzu, wilka po sierci, człowieka po mowie poznasz. *Slo.* pełné peri pełnebo ptáta robi, cf. iak cię widzą, tak cię piszą). Ptaka spłoszyć, *ob.* płoszyć. Ptaszkowie leśni. *Groch. W.* 337. Sinogarliczko ptaszeczku! *Groch. W.* 559. Ptak w klatce nie wesoło śpiewa. *Cn. Ad.* 989. Zły to ptak, co upuszcza; zły to ptak, co swe gniazdo plugawi. *Rys. Ad.* 78. Zły to ptak, co swoie gniazdo szpeci. *Teatr* 35 *c*, 50, cf. kalać). Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. *Rys. Ad.* 55, niedźwiedź w lesie, a skórę iego przedaiesz; daleko ztąd do owąd). Gdzie się dom pięknie świeci, tam każdy ptak rad leci. *Czachr. H.* 4. *Slo.* chitri ge, gako olowen ptáť, prędki iest iak ołowiany ptak, *ob.* Olszowy Piotr; cf. iak pień na ptaki). Ptakiem przelecieć, = tak szybko iak ptak przez powietrze, cf. piorunem, vogelſchnell hinfliegen, wie ein Vogel durch die Luft. Do niego onby rad ptakiem przeleciał. *Pot. Arg.* 256. Ledwieby ptakiem ugonił był Hama. *Białob. Odm.* 45. Ptakiem do niey przyleciał. *Teatr* 10, 21. Wyleci słowko ptaszkiem, trudno się mu wrócić. *Bach. Ep.* 38, wypsnie się). Ptaszkiem słowko wyleci, nic go nie cofnie, ani go dogoni. *Pot. Arg.* 492. Co małym ptaszkiem do ksiąg wleci, tego naywiększym wołem nie wyciągniesz. *Rys. Ad.* 7. - §. W ptaki komu wpadać, wmieszać się w iego sprawy, wrywać mu się, pomylać mu szyki, einem ins Gehäge kommen. Trzeba nam częściey zazierać, żeby nam kto nie wpadł w ptaki. *Teatr* 10, 52. Jużem iednę kochankę dla niego porzucił, a ieszcze mi wpada w ptaki. *ib.* 5 *b*, 4. Złą miał koło niéy wartę, Że mu daiś z boku wpadł kto inszy w ptaki. *Pot. Syl.* 490. Pharnax wpadłszy w ptaki Cezarowi, ruszył go z Egiptu. *Chroſt. Luk.* 2, 21. - §. *Applicando ad hominem*; Rzadki ptak, doskonały urzędnik. *Sk. Kax.* 615, fenix, ein rarer Vogel. *Iron.* Piękneż to ptaki, teraźnieysi mężczyzni. *Teatr* 22, 49, das ſind mir ſchöne Vögel. A śliczny ptak z Jegomości! *Teatr* 14, 169. Sprawny z Waści ptaszek. *Teatr* 33 *d*, 89, cf. szpak, wrona, kos, ein ſchlauer Vogel. Móy Pan synal, czegożby nie dokazał? iest to ptaszek obrotny! *Teatr* 29, 69, wronami, szpakami karmiony). Niby mazgaia udaie, ale poznałem ptaszka, iest z głupia frant. *Teatr* 30 *c*, 12. Znam cię dawno ptaszku, ale mi kiedyś wpadniesz w sidła moie. *Teatr* 10 *b*, 28. A tuś ptaszku, który rozkazu nie słuchasz! *Pol. Arg.* 79. Żeń się z nią iak nayprędzéy, bo ten ptaszek uleci. *Teatr* 19 *b*, 46. Upuściliście ptaszka. *Jabł. Buk. S.* 2, *Kłok. Turk.* 18. PTASTWO, PTACTWO, -a, *n.*, *Bh.* ptactwo, drüber (cf. drób), Geflügel *aues gregatim volantes*; *Slo.* hpb; *Rag.* ptizze, letnuscte; *Vd.* letenina (cf. latać), peretnina (cf. pioro, pierze); *Crn.* perutje, kuretna (cf. kury); *Sla.* mladina (cf. młodá, młodziana); *Cro.* sivad (cf. żywot); *Rs.* живность (cf. żywność); *collect.* ptaki, Vögel, Geflügel, Federvieh. Weyrzyycie na ptastwa niebieskie. *Sekl. Math.* 3. Ptastwo małe świergoce, śpiewa, gwarzy. *Dudz.* 21. Ptastwo dzikie, zwierzyna, *Vd.* peretnu divje, peretna divijna. PTASZARNIA, -i, ż., ptaszyniec, ptasznik, w ktorym ptaki chowaią, das Vogelhaus; *Sor.* 1. ptacinicza, ptacijencja; *Vd.* tizharmiza, tishnik, tishjek, gaibiza (cf. gaik), bulousb, fervousb, foblasb; *Crn.* foglovsh, bulovsh; *Cro.* ptichárnicza; *Rg.* pticjarnizza, pticjariza; *Rs.* садокъ, садо́вникъ (cf. sad, sadzawka). Szczygieł między kanarki w ptaszarni zamknięty, Słabym głosem przetwarza melodyyne tony. *Zab.* 8, 118 *Treb.* PTASZĘ, -ęcia, *n.*, PTASZĄTKO, -a, *n.*, *demin.*, *Bh.* ptaće; *Rs.* птенецъ, птенчикъ (*ob.* *pteniec); *Ec.* пти́нчикъ, пти́нкъ, (z. *fig.* dzieciątko); piſklę, piſklątko, ein junges Vögelchen. Moda natury iest taka, że się nie odradzaią ptaszęta od ptaka. *Pol. Pocz.* 58, niedaleko iabłoni iabłko padnie). Nędzne polne ptaszęta. *Kanc. Gd.* 274. *PTASZEC *niiak. ndk.*,

*ptaszeć *dk.*, ptakiem się ſtać, w ptaka przeyść, zum Vogel werden. Swieżo ſptaszały, k nam pole przegrawszy, *auxerunt volucrem turbam. Zebr. Ow.*, PTASZEK, *ob.* Ptak. PTASZNICA, PTASNICA, - y, *ż.*, *Bh.* ptaćnice, kobieta, co koło ptaków chodzi, ptaki łowi, die Vogelfängerinn. Temi przynętami wabią was do siebie bezecne te ptaśnice. *Birk. o Ex.* 15. - §. b) ſtrzelba na ptaki. *Tr.*, eine Vogelflinte. PTASZNICTWO, - a, *n.*, *Bh.* ptaćnictwi, cjijhablo (cf. czyhać, czuhać), cjijba (cf. czyżyk), cjijbarſtwi; *Sr.* 1. ptacjnicztwo; *Crn.* tizharſtvu; *Vd.* tizhni lou, tizharſtvu, tizharia, tizhanje; *Ec.* птицеловительство; *Rs.* птицеловство; myśliſtwo ptaſze, łowienie ptaków, das Vogelfangen, Vogelſtellen, der Vogelfang. Ptasznictwo iest umieiętność pożytecznego łowienia ptaków. *Kluk Zw.* 2, 333. Ptasznictwo i rybołówſtwo są prawem powszechności. *Gall. Cyw.* 2, 55. PTASZNICZY, - a, - e, *Bh.* cjijharſky; *Rs.* птицеловный; od ptasznictwa lub ptasznika, zum Vogelfange oder Vogelfänger gehörig. Rozmaite gatunki sieci ptasznicziych. *Cresc.* 629. Ptasznicziy gaik, gumienko, polko, *Vd.* tizhniza, tizhanishe, tizhenza; *Crn.* tizhènza; *Rs.* птицеловня. Ptasznicziy, *Subſt.*, *m.*, co ptaki domowe, kury, gęsi opatruie, ptasznik domowy. *Cn. Th.*, der Geflügelwärter; *Bh.* druberník (cf. drób), *f.* druberníce PTASZNIK, - a, *m.*, *Bh.* ptaćnik, cjijbar, cijebnik, cjijhar, cjijhar, *Slo.* ptaćnik; *Sr.* 1. ptacjnik; *Sr.* 2. taſchtar; *Crn.* tizhar; *Vd.* tizhar, ke tizelovi, tizhlar, tizhavez; *Cro.* ptichàr; *Rg.* pticjár; *Dl.* ptiosar; *Sr.* pticjar; *Sla.* pticsar; *Ec.* птицеловникъ, птицоялъ; *Rs.* птичникъ, птицеловъ, птицелов ub myśliwiec ptaszy, przekupień ptaszy, der Vogelfänger, Vogelſteller, Vogelhändler, Vogler. Ptasznik powinien mieć znaiomość o rzeczach do ptasznictwa potrzebnych. *Kluk Zw.* 2, 333. Ptasznik lepową rószczką ptaki zwodzić nauczony, Zmyślił na oszukanie gaik gałęzisty, Toż na rózgi polepił sok. *Tol. Saut.* 65. Ptasznik cudnie piſka, gdy ptaka zdradzić a ułowić chce *Kosz. Lor.* 47. Ptasznik w ciemnéy gęſtwinie ſtawiał sidła na ptaszki. *Kras. Liſt.* 95. Ptasznik często wołu zje, a wróbla złapi. *Kluk Zw.* 2, 333. Ptasznik przepiorki wabi. *Bals. Nied.* 1, 161. Cesarz Henryk Ptasznik. *Nar. Hſt.* 2, 6. - §. b) Ptasznik, księga o ptakach, (*ut* zielnik, *de herbis* cf. paszczelnik). *Cn. Th.*, ein Vogelbuch, vom Vogelfange, vom Vogelwarten. - §. c) Ptasznik, PTASZYNIEC, - ńca, *m.*, ptaszarnia, gdzie ptaki chowaią domowe. *Cn. Th.*, (*diſſing.* Klatka). *Dudz.* 25, koiec, das Vogelhaus, Behältniß fürs Geflügel. PTASZNIKOWY, - a, - e, do ptasznika należący, *ob.* ptaszniczy, dem Vogelfänger gehörig, Vogelfänger-. Wymknął się, jak ptak z rąk ptasznikowych. *Radz. Prov.* 6, 5. *PTASZOMOWCY; tłumacze od Pigmeów do żórawiów. *Kmit. Spit. B* 1 *b*, der Vogelredner, die mit Vögeln reden können. *PTASZORYBA, - y, ż., fliegender Fiſch. Na morzu Oceańſkim znayduią się ptaszoryby, które czasem z morza wylatuią. *Haur Sk.* 118. **PTASZOWIESZCZBA, - y ż, wieszczenie z ptaków, das Wahrſagen aus dem Vogelflug, *augurium. Otw Ow.* 467, *Slo.* ptákohledenj, *auspicium*, *Crn.* tizhoglédſtvu, *Vd.* tizhogledſtvu: *Eccl.* птицесмотрѣнїя, птицеволхвованїе, птицеволшебство, птицеражбительство, кобленїе, волхованїе чрезъ полетъ птичїй и граканїе; *Ross.* птицеволхвованїе. Bawić się ptaszowieszczbą, *Rs.* птицеволшебствовати, *Ec.* птицеражбительствую. PTASZOWIESZCZEK, - szczka, *m.*, *augur. Otw. Ow.* 543, *Ec.* птицеволхвователь, птицеражбитель. PTASZY, - a, - e, PTASZĘCY, od ptaków, do ptaków należący, *Boh.* ptačí; *Sor.* 1. ptacjné; *Crn.* tizhje; *Vd.* tizhji, tizhen; *Rs.* птичїй, птичечный; Vogels. Orła ptaszym królem zowią. *Cresc.*, König der Vögel. Gniazda ptaszęce. *Wad. Dan.* 100. Ptasze łayno, *Crn.* tizhjek, *Vd.* tizhjak). Na powrót wiosny ożył w ptaszęcéy rzeszy i słowik miłosny. *Teatr* 43 c, 69 *Wyb.* Wszyſtkiego tam obfície; mleka tylko ptaszego nie było na wety. *Pot. Arg.* 808. Szrot ptaszy. *Kluk Zw.* 1, 388, na ptaki, Vogelſchrot. Myśliſtwem się bawił, ale tylko ptaszym, a sokołami i ſtrzębami. *Sk. Żyw.* 2, 244. - §. *Botan.* Ptasze gniazdo, ziele, paſternak polny, paſternaczek, *daucus carota. Syr.* 1055, wilde Möhre, Vogelneſt. Ptasza rutka, *ob.* Ruta. Ptasza wyka, *ob.* Wyka. - Ogórek ptaszy, psi, ośli, niedźwiedzi, leśny, *cucumis asininus. Krup.* 5, 185, *Syr.* 1474, Eſelſtürbis. Ptasza nóżka, ptasza ſtopka, *ornithopus. Kluk Dyk.* 2, 157, Vogelfuß, Vogelklaue. Ptasze oczko, ozanka, *trisago*, Gamanderlein. *Syr.* 570. Ptaszy ięzyk, *polygonum*, ma liſteczki, iakoby ptasze ięzyczki. *Sien.* 96, gatunek rdeſtu. *Kluk Dyk.* 2, 215, Vogelzunge. Ptasza mięta, polna, leśna, *menthaſtrum*, Roßmünze. *Cresc.* 255. Ptasza zob, drzewko oliwie i bzowi podobne, iagody kwiczołom, drozdom miłe rodzące, liguſtr, der Hartriegel. *Sleszk. Ped.* 419, *Kluk Rośl.* 2, 56. *Ptaszozób czyli liguſtr. *Mon.* 74, 712, *Bh.* zymolezy; *Crn.* weleſtika, hrastova. Ptasze mleko, ziele, *ornithogale. Cn. Th.*, Vogelmilch. PTASZYNA, - y, *ż.*, *condolend.*, biedny ptak, ein armer, elender Vogel. Biedna ptaszyna od żalu truchleie, Kiedy nie znaydzie w gniazdeczku swych dzieci. *Auszp.* 43, *Jak. Bay.* 270. Piérwéy się postarać o klatkę, dopiero łowić ptaszynę. *Mon.* 73, 649. PTASZYNY, - a, - e, od ptaszyny, n. p. *Tol. Saut.* 95. PTASZYSKO, - a, *n.*, *contemn.*, brzydki ptak, ein häßlicher, ungeſtalter Vogel. Radzęć szpetne ptaszyſko, abyś cicho siedział, pewnieć iako i piérwéy to gniazdo skołacę. *Papr. Kol. M* 4. PTASZYNIEC, *ob.* Ptasznik. *PTENIEC, - ńca, *m.*, ptaszek, ptaszątko, piſklę, *Rs.* птенецъ, птенчикъ. Pan bóg daie pokarm i ptęcom *wranowom (wronowym czyli krukowym piſklętom). *Sak. Pr.* 184.

P U.

PUBLICZNY, - a, - e, PUBLICZNIE *adv.*, powszechny, pospolity, wszyſtkich albo wielu się tyczący, iawny, w obec, Public-, Staats-, allgemein, öffentlich; *Bh.* obecni (cf. obecny, cf. obec), wetegnj; *Sr.* 1. zromadnizli (cf. gromadny), zyawné; *Vd.* ozhiten, operten, vsem znan; *Cro.* ochito (cf. w oczy); *Sla.* ocsito; *Rg.* occit, rasglasni (cf. rozgłosić); *Rs.* явъ, въ явъ, явъ: *Ec.* народнъ, народно (cf. naród), при людехъ. Dla publicznych interessów przeszło pół roku nie byłem w domu. *Mon.* 64, 187. Prawo publiczne, *ius publicum. Wyr. G.* 105, polityczne, Staatsrecht. Kara publiczna, *Rs.* моровая казнь, моровое наказанїе (cf. targowy).

Publicznie wyśmiany, *Ec.* плоскодонобъ, o komb ab cooparïихъ народныхъ сѣбюися или поносительно говорить. Dom nasz od nieiakiego czasu stał się publicznym; wszyscy do niego, iakby na reduty uczęszczaią. *Teatr* 36, 33. Nie uchodzi gdzieś wleźć w kątek; musiał w publicznym domie, i na publiczney stanąć ulicy. *Teatr* 19 c, 4. PUBLICZNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Sr.* z. wspaniałości, *ob.* powszechność, die Publicität; publikum, das Publicum, *Boh.* obec, obecnice (cf. *obec). PUBLIKA, - i, *ż.*, *pospolita sprawa, *pospolita rzecz, interes stanu, dobro *pospolite, Staatsſache, Staatsintereſſe, Staatsbeſte. Jedna święta prywata, ta dziś naplatnieysza u nas; nie bacząc na to, iż ieśli publika zginie, prywata skakać musi, iako iey zagładą. *Rey Zw.* 188. Często dla krwi publikę przemaga prywata. *Pot. Pocz.* 653. Uczynił się rzezunkiem wrzkomo na obronę dobra pospolitego, a pod pokrywką publki tal zawziętość rozerwania seymu. *Psalmod.* 32. - §. b) publika, publiczne zgromadzenie, publiczny zjazd, feſtyn, wielki świat, świat, bywanie na świecie, öffentliche Verſammlung, große Feſtin, große Welt. Walne publiki, kompaniie, assamble. *Mon.* 69, 589. Odpuſtowa, kiermaszowa albo iarmarczna publika. *ib.* 69, 590. Po kościołach, po rynkach, ulicach, Pod zjazdy i publiki córkę prezentuie. *Opal. sat.* 26. Gdy się wszyſtko na wielki feſtyn sporządzało, nieprzyiaciele korzyſtaiąc z tych publik, upatrzyli czas do oblężenia zamku. *Nar. Hſt.* 3, 81. Proſtak ieden słabego rozumu i głowy Przyiechał na publikę raz był do Warszawy. *Min. Ryt.* 4, 231, die große Welt zu ſehen. Jeśli u nas na partykularzu tak wiele nasłuchać się można, cóż dopiero na tak wielkiey publice? *Mon.* 71, 704. Beliza przedsięwzięła porzucić publikę, a udać się na wieś. *Wtg. Mar.* 97. Na publikach mnie wszędzie znaią i kochaią. *Teatr* 24, 143 *Czrt.* PUBLIKACYA, - yi, *ż.*, publikowanie, obwieszczenie, ogłoszenie, die Publication, öffentliche Bekanntmachung. *Goſt. Gor.* 47. PUBLIKOWAĆ, *Vd.* obnarnuti, oznanuvati, publizirati; *Ec.* народственнозаматн, позорстнозаматн; *ob.* Obwieszczać, Ogłaszać). Starali się o to, aby te artykuły dostatecznie były publikowane albo rozsławione na kazalnicach. *Bas. hſt.* 12.

PUC, PUCEK, - cka, *m.*, (cf. *Lat* bucca, buccula, cf. buzia; *Ger.* Baus, Bausbacke, cf. pyſk), ostatnia część warg. *Dudz.* 55, usta do całowania wypinane, der zum Kuß geſpitzte Mund. Żonać ręką gębę puckowi zawalił, I przez boku precz się oddalił. *Petr. Hor.* 2, *N* 3 *b*, „*not.* nie dać się całować; pucek bowiem zowiemy ostatnią część warg.“ *Defigere alicui osculum*; całować, wyciąć komu puc, niektórzy mówią. *Mącz.* cf *Germ. plebs* Puſſel). Całowanie, *puska też mówią. *Mącz.*, cf buzia, puź) Puccki, *buccula. Cn. th* 899. - §. Pucki u kur etc., dzwonki, die Bartläppchen, z. B. der Hühner. Kokosze żeby były głów sporych, grzebieni wyniosłych, z puckami wiszącemi. *Haur Sk.* 119. - §. W wodzie tak długo siedzieć, póki u palców i nóg pucki marszczyć się nie będą, *summitates. Syxt. Sk* 253, brzuszce). - §. 2) Pucek, - cka, *m.*, odętey gęby, mały a okrągły człeczek, *Cro.* bužko (cf. *Lat* puto); ein Bausbacke, *Sr.* z. liczek, nadęcie liczow. *Buccas ambas inflare*, odąć się, puckiem być. *Mącz. Pupulus*, chłopczek, pucek też niektórzy mówią. *Mącz.* Już iak pucek się kwili, gdy z rączek lalusia Padła, co dla zabawki dała mu matusia. *Tol. Saul.* 44. Szkoda go, taki pucek. *Zabł. Zbb.* 61, cf. pączek). - § 3) pucek, u owocu, gdzie był kwiat. *Dudz.* 55, *Bh.* pupček; der Buß am Obſte, der Kriebs, der Pepel, das Kerngehäuſe. PUCEŁOWATY, PUCOŁOWATY, - a, - e, - o *adv.*, odętych ust, cf. pyskaty, bausbäckig; *Cro.* buczasst, buczkasst, bučko; *Crn.* liznat, oblizhnat; *Vd.* toustoliznast, liznat, oblizhnat; *Rs.* губастый. (*Lat.* bucculentus). Pucołowaci, wypukłych czeluści, *Mącz.*

PUCH, - u, *m.*, puchanie, wybuch, der aufſteigende Dampf. (*Sr.* z. puch chuch; *Vd.* pih, pihanje, z dęcie, dmuchanie; *Crn.* pęh *anhelitus*; *Crn.* púh, z wybuch; *Rg.* páh *ardor*, *vapor*; *Bsn.* pih, duh, dih *halitus*; *Dl.* puhanye *flamen*; *Dl.* pash *flatus*). Rumaki z nozdrzy pryskaią pełne iskier puchy. *Pot. Arg.* 823, *ob.* buchnąć). Dawał z siebie puchy tak smrodliwe, Że być nie może nie zaraźliwszego. *Paſt. F.* 269. Powiadaią, że się rodzą komcty z wilgoci i puchów ziemskich, które wyciągane bywaią z ziemi mocą słoneczną. *Lat. kom. B* 2 *b*. Królewskim iakimsiś puchem nadęci. *Faliſſ. Fl.* 48, (cf. pycha, puszyć), Aufgeblaſenheit. - §°. Szalone morze to nas na wysoko popiętrzone wypędzało puchy, to w swoie pochłonąć nas chciało przepaści. *Tr. Tel.* 66, wały, Meereswogen. - §. 2) puch na gęsi etc., *Slo.* páperí (cf. pierze); *Rag.* mekkopèrje, máh (*ob.* mech); *Vd.* flam, flaum; *Hg.* pih, pelyh, (*Hg.* puha *mollis*); *Cro.* pavulicza, *Bs.* mah, perjiçe od ptiçe; *Rs.* пухъ, пушокъ; *Ec.* пумекъ, (cf. *Ger.* Buſch; cf. *Rs.* пушь futro, cf. opuszka); der Flaum, die Flaumfeder, die Dunen. Piórka krótsze, drobnieysze, miękkie, więcey kosmyków, niżeli pręcika maiące, zowią puchem. *Zool.* 70, *ob.* Kwapi). Sen się nie zdarzył, chociaż miękkie puchy W szytych pościelach leżąc, zagrzewały duchy. *Ban. B.* 4. Przekłada nad miękki puch spoczynek w barłogu. *Teatr* 43 *b*, 23. Sen luby od puchów łabęcich i złocistego łoża uciekł. *Zab.* 7, 162. Na łóżku dnia białego w puchu czekał. *Brud. Oſt. C.* 7, *Jabł. Buk. H* 2 *b*, w betach. - §. *tr.* puch na twarzy, młody włos, die zarten erſten Barthaare. Z złotemi malowany puchy Kupido. *Tward. Def.* 22. - *Botan.* Puch, *pappus*, szypułka włoskowata z nad ziarna wyrastaiąca. *Bot.* 131, wolliger Ausſchuß, wollige Stoffabfäden, Faſern. PUCHAĆ, *ob.* Puchnąć 1). PUCHACZ, *ob.* Puhacz. PUCHAŁA *herb*, na podkowie półtrzecia krzyża. *Kurop.* 3, 42, ein Wappen. PUCHLINA, - y, *ż.*, SPUCHLINA, *Bh. et Slo.* spuchlina, stęklina; *Crn.* ottok, otok (cf. otok, ociekłość); *Vd.* otuek, otekluesst; *Sla.* ottok; *Bs.* gukka, çvrrigljak; *Rs.* пухлина; *Ec.* пухóма; puchlina wazelaka, nadęcie, nabrzmienie, die Geſchwulſt. Puchlina iest miękkość żył suchych, i ztąd pochodzące rozwiązanie albo zgniłość humorów. *Boh. djab.* 2, 165. Puchlina choroba, *Bh.* wodnatelnoſt, wodnatelnoſt; *Sr.* z. wohdnicza, wohdukawoſcj; *Crn.* vodeniza; *Slo.* vodena bolèſt; *Rg.* vodná nemooch, podkoza voda; *Cro.* vodenicza, vodeni beteg; *Bs.* tropika, trupika, vodena nemocch; *Eccl.* водяный недугъ; die Waſſerſucht; zebranie się wody w pustościach i w pęcherzykowatych utkaniach ciała. *Perz. Lek.* 5, *Krup.* 5, 769, *ob.* Wodnocielność). Puchlinę maiący, *ob.* Wodnocielny). Puchlina zaskórna, piersiowa, głowy, brzucha, lub całego ciała. *Perz. Cyr.* 2, 5. Gdy puchlina z brzucha ustępować

nie chce, udać się potrzeba do wytoczenia czyli wypompowania z niego wody. *Perz. Cyr.* 2, 219. Puchlina oka, wołowe oko. *Perz. Cyr.* 2, 179. Puchlina żywota wnętrzna, *tympanites. Cn. Th.*, die Trommelſucht. PUCHLNIĆ, PULCHNIĆ, SPULCHNIAĆ *cz. ndk.*, spulchnić *dk.*, pulchnym uczynić, locker machen, auflockern; *Boh.* zmieniti (cf. mialki), zkypřiti. Wapno grunt tęgi spulchnia. *Kluk Rosl.* 3, 181. Ziemia skopana, zorana, lub innym sposobem spulchniona być ma dla roślin. *Kluk Rosl.* 1, 52. PUCHLNIEĆ, PULCHNIEĆ, – iał, – ieie, *neutr. kont.*, spulchnieć *dk.*, *Rs.* рыхлѣть; puchlnym, sypkim się stać, locker werden. Wiosną ziemia puchlnieie. *Otw. Wirg.* 410, *fermentescit*, *fermento intumescit*). Pulchnicie.. *Kluk Rosl.* 3, 163, *Przędz.* 8. Spulchniałe i słabe iéy nogi naymnieysza rzecz raniła. *Węg. Mar.* 3, 148. PUCHLNOSĆ, PULCHNOSĆ, – ści, ż., sypkość, miałkość, *Bh.* kypřoſt; *Vd.* gobounoſt, puhloſt; *Rs.* рыхлость, рухлость; die Lockerheit. Wilgoć, buymość i puchlność ziemi czyni. *Cresc.* 135. PUCHLNY, PULCHNY, – a, – e, PUCHLNO, PULCHNO *adv.*, PULCHNIUTKI, PULCHNIUTEŃKI, – a, – ie, *intensiv.*, *Bh.* kypřý; *Vd.* puhel, gobeu; *Rs.* пухлый, пухленькій, рухлый, рыхлый, рыхлъ; nie tęgi, nie stężały, sypki, miałki, miękki, pieszczony, delikatny, locker, aufgelaufen, ſchwammig, (Oeſterr. pamſtig), weich, zart. Każda rzecz pulchna przez ściśnienie nierównie mnieyszą staie się. *Boh. djab.* 169. Drożdży używaią do ciasta, żeby puchlnieysze było. *Syr.* 949. Chléb puchlny wysoki. *Sien.* 525, *spongiosus. Cn. Th.* Z takowéy pszenicy, na któréy skórka subtelna, bywa ciasto lipkie, puchlne, i narasta go wiele. *Cresc.* 154. Pulchna sztuka mięsa. *Kras. Pod.* 2, 68. Nasienie przykryć ziemią, nie natłaczaiąc, aby puchlno było. *Cresc.* 146. Drobienie ziemi potrzebne, aby się stała puchlna i subtelna. *Cresc.* 88. Nayprzednieysze bywaią role w puchlnéy ziemi. *Otw. W.* 407. Leglszy na pulchnéy skotopasi łące W fuiarki sobie dmą na przemiany. *Hor.* 2, 275 *Kniaź.* Pulchne smugi deptać. *Hor. P.* 1, 211 *et* 29. Woda żadna nie iest tak pulchna, aby się ścieśnić dała. *Kluk Kop.* 1, 80, tak miękka, sprzężysta, weich, elaſtiſch. – §. *de hominibus*, pulchny, miękki a delikatny w dotykaniu, nie kościsty, nie chudy, weich und delicat anzugreifen, nicht knochig, nicht mager. Nasze mędrki rubaszne, i pulchne i hoże. *Kras. Wiersz,* 52. Wesoła śpiewa, i taktem w pulchne kłaszcze ręce. *Zab.* 13, 25 *Gawdx.* Kochana rączka, miluchna, pulchniuteńka. *Teatr* 2 *b*, 117, *Rs.* пухленькія руки. Rączka pulchniutka. *Teatr* 10 *b*, 76. PUCHNĄĆ *cz. idntl.*, Puchać *kontyn.*, (cf. *Bh.* faukati; faukati, faukawati *flare*, *ob.* fuknąć; *Bh.* puch zapach, cf. pachać; *Crn.* puhtim, pahtim *exhalare*; *Crn.* piham, pihneti *flare*, puham *flare*, *aeſtuare*; pęham se *deficio currendo*; *Vd.* pihati, pishem, piham, z dąć, dmuchnąć; *Vd.* pahati, puhati, pihtati, zapſti, z sapać; *Hg.* pihók *halo*, pihegók *anheio*; *Cro.* puhati *flare*, puhanye *flatus*, prepuhavam *perflo*; *Dl.* piham, puhati *flare*, *Dl.* pah pihanye *flatus* ós. puhati, duhati *flare*, pihati, dihati *halare* p hati *exhalare* *Rg.* púhati, pihati *flare*, p hati *hal e* opuhati opihati *efflare*; *Sla.* puhati *flare*; *Rs.* пыхать, пыхну, пыхнуть, пыхивать, пыхать (cf. бухнуть, бухать buchnąć, разбухнуть spuczyć się; *Ec.* пыхаю *grauiter irascor*; *Hebr.* נפח puach *flare*; cf. *Rs.* пухнуть, cf. puszyć); buchać, puchy wydawać, mocno a głośno dychać, parę wybuchać, laut und ſtark athmen, von ſich dampfen, einen ſtarken Hauch und Dampf mit Geräuſch von ſich geben, blaſen (bauſen, puſten). Nadętością pycha puchnie. *Brud. Oſt. D* 2. Głusiec puchał. *Ban. J.* 3 *b*. Nie iedeńże podpiwszy pucha dziś u stołu. *Pot. Pocz.* 606. Kto czosnek iadł, czosnkiem pucha, a kto cynamon, taż mu woniа z ust wychodzi. *St. Kaz.* 35. Patrz iaki płomień Etna w górę pucha. *Pot. Arg.* 162. Puchaiące ogień woły, albo ogień z wołów puchaiący. *Cn. Th.*, *ob.* ſiskrodmy, feuerſprühend. Puchać na kogo, z mocno nań chuchać, einen ſtark anhauchen, anblaſen, anſchnauben. Tak on sławy szukał, że na pogaństwo sercem puchał, ręką pukał. *Pot. Pocz.* 606. – §. *absolute*; Tak już panowie mieszczanie puchaią, że nie zadługo zechcą pańskie osiadać krzesła. *Teatr* 29 *c*, 41, tak nadęci są, tak się nadymaią, ſie ſtrotzen, ſind aufgeblaſen. – §. b) Puchnęła krew z głowy rozbitéy. *Perz. Cyr.* 1, 84, buchnęła, das Blut ſtrömte mit Geräuſch aus dem Kopfe. – – §. 2. *Verb. neutr.* Puchnąć, – ął, – ie, napuchnąć, spuchnąć, spuchł *dk.*, *Bh.* spuchnauti; *Crn.* ottezhi (*ob.* ociekłość); *Rs.* пухнуть; nadymać się, nabrzmiewać, aufſchwellen, anſchwellen, ſchwellen. Puchnie palec, ucho. *Cn. Th.* Piiak ten spuchły iak kłoda. *Zab.* 8, 93 *Tręb.* Słuchaiąc go, zaledwie uszy mi nie spuchły. *Teatr* 34 *c*, 62. Oblicze moie spuchnęło mi od płaczu. 1 *Leop. Job.* 16, 17. – §. Puchnę, puchlinę chorobę mam albo mieć poczynam. *Cn. Th.*, ſchwellen, die Waſſerſucht haben, oder bekommen. PUCHOWY, – a, – e, *Bh.* prachowý; *Slo.* pernatý; *Hg.* pelyhes, pihes; *Rs.* пуховый, (*Rs.* пушный futrzany); z puchów, von Daunen, von Flaumfedern. Gęś puchowa, *ob.* Gęś. Puchowa pościel. *Susz. P.* 3, *R* 3, *Bh.* prachowka; *Rs.* пуховикъ, пуховичокъ. Ja sobie w puchowym łożu dobrze spoczywać będę. *Teatr* 55 *d*, 13. Matka synaczkowi o kilka poduszek puchowych musi się starać. *Glicz. Wych. E* 5. – §. Teraźnieyszy młodzian, puchowy kawaler. *Mon.* 71, 6, pieszczoch, bezkoſt, niewieściuch, Zärtling. PUCKA, – i, ż., *pupa*, mała dzieweczka. *Mącz.*, okrągluchna, tłuściutka, odętéy gęby, ein rundes, dickes, hausbäckigtes Mädel; *ob.* Pucek. PUCKI, *ob.* Pucek. PUCOŁOWATY, *ob.* Pucołowaty.

Pochodz. sub *Pęhnąć.*

•PUD, – u, *m.*, •PUDEK, – dka, *m.*, *dem.*, *Rs.* пудъ, пудовикъ, waga 40funtowa. *Pam.* 85, 1, 540, ein Ruſſiſches Pud, ein Gewicht von 40 Pfunden. Pud ieſt wagą i w Litwie. *Czack. pr.* 1, 292. Z kartanów pod wagą i 40 funtów, do tych czas ieszcze w Rossyi używaną była pudy umieć ſtrychować. *Tward. Wł.* 8. – cf. Pudowa kapuſta). – §. 2) Pud, w młynie, ſtrych podwyższony do ſkładania worów przy koszu, na którym zboże nasypuią. *Ryd.*, in der Mühle, der erhöhete Lagerort der Getreideſäcke beym Aufſchüttrichter. (*Vd.* pod *granarium*).

PUDEL, – dla, *m.*, *Vd.* pudel, perresan pes, vounodlaskaſt, zhodraſt pes; der Pudel, Pudelhund. Pudle, psy pospolicie mierne, bardzo kudłate, do nauczenia wszyſtkiego naysposobnieysze. *Kluk Zw.* 1, 299.

PUDER, – dru, *m.*, z *Franc.*, krochmalna mączka do włosów pudrowania, der Puder, Haarpuder; *Sr.* 2. pudel;

Vd. Jasni prah, prah za lase, pudra; *Sla.* kosopràh; *Rs.* пудра. PUDERMANTEL, żywcem z Niem. der Puder-mantel, *Rs.* пудреникъ, *ob.* Podwłosnik.

Pochodz. *pudrować, spudrować, upudrować, dopudrować, napudrować, popudrować, przepudrować, przypudrować, zapudrować.*

PUDŁO, -a, *n.*, PUDEŁKO, -a, *n.*, *demin.*, PUDEŁECZKO, -a, *n.*, (*Inflant.* die Pudel, cf. *Lat. med.* budellus, cf. *Germ.* Beute, Butte, cf. Puszka; cf. *Bh.* puda, pudla strécha); krobia, krobka, eine Schachtel, ein Schächtelchen; *Slo.* bane, *Hg.* bányа (cf. bania); *Vd.* shkatla, shkatelza (*ob.* Szkatuła), sklopnisa, sklopnizhiza). Pudełka wyginane do chowania drobnych rzeczy, bywaią sosnowe, iodłowe. *Kluk Rosl.* 2, 163. Pudełeczko z papieru. *Przydz.* 68. Pudełko na puder, *Ross.* пудреница. Pudełeczko ziołek. *Teatr* 35, 126. Nastawiali różnych rzeczy flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. *Teatr* 19, 23. Przyymiy to pudełko, w którym iest pierścień drogi. *ib.* 37, 50. Puszek albo kielichów nie maią, ale w ładaiakim naczyniu słomianym, albo w pudełku Nayśw. sakrament chowaią. *Sak. Persp.* 15, owszem w pudeleczku drewnianym iakim przystoynym zamczystym chowaią. *Pim. Kam.* 54. Hurmem się snuią bezecne potwory Z pudła ciekawéy uciekłe Pandory. *Zab.* 16, 89 *Tręb.*, z puszki, aus Pandorens Büchse. Głośny bęben za górą, a kiedy do nas przyydzie, ale iak pudełko. *Rys. Ad.* 15. Gładki na strych; a szpetny do pudła. *Rys. Ad.* 16. cf. pod ławę, w kąt, - §. U nas słomiane pudła zażywaią się na ule dla pszczół. *Kluk Zw.* 4, 205, Bienenkörbe von Stroh (Beute). Niedźwiedź rzadko się odwieść dopuści od miodu, Skoro iedno gdzie węchem w pudle poczuie. *P. Kch. Orl.* 1, 297. - §. Pudło do karety. *Teatr* 19 *b*, 48, der Kasten an einer Kutsche, der Kutschkasten, Sitzkasten, (*oppos.* Spód karety). Osadzanie pudła na resorach lub pasach, nie zbyt iest dawne. *N. Pam.* 19, 88. Jednego roku pudło do karety sprawił, drugiego wasąg. *Teatr* 19 *b*, 48, nie razem wszystko). Wiszą z sprzężyn złotawych pudła niby szklane, W tym uyźrzysz Ganymeda, a w drugim Dyanę. *Zab.* 9, 365 *Eyff.*

2) PUDŁO, -a, *n.*, chyb, chyba, chybienie, *ob.* Mydło; z Niem. der Pudel, das Pudeln, Fehlen. Pudło w kręglach. *Tr.* PUDŁOWAĆ *cz. ndk.*, spudłować *dk.*, chybić, pudeln. Nie umieiący strzelać, często zwykł pudłować. *Boh. Kom.* 5, 6. Trzeba mi ieszcze na to sekretu, żebym ia strzelaiąc nigdy nie spudłował. *Boh. Kom.* 5, 13. Ażeby nie spudłować, nabiwszy strzelbę, wziąć na cel dobrze, wytrzymać dobrze, i strzelić dobrze. *ib.*

PUDOWY, -a, -e, od pudu 1); n. p. Kapusta biała z głowami nadzwyczayney wielkości, pudowa zwana. *Kluk Dyk.* 1, 80, großköpfiges Kraut.

PUDROWAĆ *cz. ndk.*, upudrować, upudrzyć, spudrować *dk.*, pudrem potrząsywać, pudern; *Sor.* a. pudrowasch; *Vd.* putrati, poputrati; *Rs.* пудрить, пудрю. Upudrowana na głowie peruka. *Teatr* 49 *d*, 33. - *alleger.* Żadne nie poryły różanych iagód zmarszczki, ani upudrzyły Marcowe pytle włosów. *Leszcz. Cl.* 64. PUDROWY, -a, -e, od pudru, Puder-, *Rs.* пудренный.

PUGILARES, PUGILAR, PUILARES, PULARES, PULIARES, -u, *m.*, PUGILARESY, -ów *plur.*, PULARESIK, PULIARESIK, -a, *m.*, *dem.*, z Łacińsk. *Pugilares*, tabliczki kieszonkowe, die Schreibtafel; *Boh.* smazacý, pisacý tabulka; *Sr.* 1. pisawka; *Vd.* rozhno buquise; *Rs.* бумажникъ. Napisać to sobie w pugilarach. *Sol. G.* 2, 7. Zawsze przy sobie w kieszeni nosi puilares. *Haur Sk.* 379. W puilaresach, skoro co zamyśli, Miawszy tylko ołówek, natychmiast nakreśli. *Pot. Jow.* 187. Gdy się odprawia rysunek okolicy, w puliaresie osobno się rysuie. *Esk.* 129. Wyymuie z kieszeni pulares atlasowy, i z niego papier. *Niemc. P. P.* 61. Dobywa z kieszeni puliaresik, i rachuie ołówkiem. *Teatr* 55 *e*, 19. Pularesik. *Niemc. Kr.* 1, 142.

PUGINAŁ, *ob.* Puinał.

*PUHA Tatarska, bicz, *maslix. Męcz.*, eine Tatarische Peitsche. *Taured*, puha z bykowey skóry. *ib.* Bili ich biczmi i puhami. *Radz.* 2 *Mach.* 7, 1, biczmi i puhami z bykowiny. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 7, 1. Moskiewski rozkazał swym woiewodom, aby nieprzyiaciół iak bydło do Moskwy puhami zagnali. *Biel.* 473. Moskwa w koło wszystkich ogarnąwszy, chciała zaiąć puhami do domu iak dobytek. *Biel. Sw.* 274. Puhami ich do cara zaymiemy. *Papr. Ryc.* 664. Ociec móy siekł was biczmi, a ia będę węzłowatemi puhami. *Leop.* 2 *Paralip.* 10, 11 *et* 14.

PUHACZ, PUCHACZ, -a, *m.*, *Boh.* wyr, bymige; *Vd.* zhuk, bubai, podhuika; *Crn.* wubuj; *Dl.* yey; *Rg.* jej, jeina; *Rs.* пугачъ, филинъ, (Obd Puhuy, Huhay), die Bergeule, *strix bubo*, naywiększy z ptaków nocnych, wielkości gęsi, łeb duży z piórkami po bokach na kształt uszu sterczącemi. *Zool.* 278, sowa leśna. *Cn. Th.* 899. Puhacz huczy. *Dudz.* 21. Puhacz od puhania strasznego w nocy rzeczony. *Chmiel.* 1, 614. Niedzienny puhacz, który gdy świat biały Zaydzie pod ziemię, lot swóy i huk wiedzie śmiały. *Kul. Her.* 253. Pogrzebowym hukiem puhacz sprosny Nieszczęściem znacznym grożąc, wydał głos żałosny. *Otw. Ow.* 412. Puszczki z puhaczem wołały. *Ban. J* 3 *b.* Zlewaią deszcze, grzmi niebo gniewliwe, Puhacz żałobny bez przestanku woła. *Karp.* 1, 153. Puhacze nienawidne. *Ban. J* 3.

PUHAR, PUCHAR, -a, *m.*, rostruchan, ein großer Trinkbecher; *Slo.* pohár; *Vd.* pahar, pohar, pöhar, pehar, pokal; *Cro.* pehàr, pehárecz, pehárchecz; (*Cro.* peharni sztol *abacus*, pehárnik *pocillator*, pehárnichia *pinternatus*); *Hg.* pohár, poharótska, poharochka; (*Hg.* poharnak, z podczaszy; poharsseek, z kredens); *Dl.* pahar; *Rg.* pèhar; *Sla.* pehár, bakara; *Bs.* pehar, bokarra, peharicch, bokaricch, bokarica; *Sr.* a. ka'char, napowacjk; Niedersächs. Beker, *Dan.* Beger, *Suec.* Begare, *Isl.* Bikar, *Angl.* beaker, *Ital.* bicchiere, *Lat.* bicarium, *Gr.* βικος); *Rs.* кубокъ (*ob.* kubek), курганъ (cf. kurgan), смоиа, смоука (cf. stypa, cf. stopa); *Ec.* смокавъ. Bawimy się tańcem, puharami. *Tol. Saut.* 38, cf. kieliszkami.

PUINAŁ, PUGINAŁ, -u, *m.*, PUINALIK, -a, *m.*, *demin.*, sztylet, tulich, deka, tasak, Lat. *pugiunculus*, *Ital.* pugnale, der Dolch; *Cro.* punjal; *Crn.* fonjal; *Es.* pugno, pugnalicch, hangjar (*ob.* andzar); *Hg.* handár; *Slo.* kocprd; *Vd.* vbodalze, pobodal; *Rs.* кинжалъ, *adj.* кинжальный. Puinałem go zabito. *Birk. Chmiel. C* 2. Robią tam szpady abo puginały. *Boter* 2, 96. Laska z puinałem, *Bs.* sciac (cf. szyszka). PUINALISKO, -a, *n.*, szkaradny, fatalny puinał, ein fataler, häßlicher Dolch. Ono puinalisko boday djabła sjadło. *Mat. z Pod. A* 3.

PUK! *interj., particula sonum percussionis exprimens. Cn. Th.* 707, Puff! Platz! Plutz! *Bh.* bauch! *ob.* buch!). Huk, sztuk, puk! daley nic. *Legl. Ad.* 91. - b) PUK, - u, *m.*, Pukanie, trzask, *Vd.* pok, pokanje, ropot, lusk; *Crn.* puh (z nawał); *Bs.* bukka, treska, talabukka; *Rag.* bukka, puknutje; *Cro.* puk iz napuhuyeneh vuszt *sclopus labiorum*; das Puffen, der Puff, Knall, Schall. Siła puku, mało pożytku, *peu de fruit, beaucoup de bruit. Lub. Roz.* 267. Huku puku za talar, roboty za szostak. *Rys. Ad.* 70, *Slo.* mnogo prat', malo wćšát', z mnogo prać, mało wieszać; cf. wątku mało; *Slo.* wetší dim, nejší pečenka; wšecko do dimu idé; *Vd.* velik ropotiz, pak malu mele; z wielki łoskot, a mało miele (młyn); cf. krowa, co wiele ryczy); *Rg.* vele skvikke, à malio vunnee; z wiele krzyku, mało wełny). Więcéy tam huku, niż puku; liczniejsze woysko na papierze, niż w obozie. *Kłok. Turk.* 209. Puk, z uderzenie, Schlag, Stoß; *Sr.* 1. puk, puki, raze; (*Vd.* pok, respok, z rozpęknienie). Zaczyna chodzić dziecię, częste będą puki, Potrze sobie kolana, a potłucze czoło. *Rey Wiz.* 88. Puk we drzwi, z stuk, stukanie, das Klopfen, an die Thüre Schlagen Tylko we drzwi puk usłyszysz, pożegnay się z tym światem. *Brud. Ost. A* 5. Puk strzelania, der Knall. Strzelcy, co proch na wiatr darmo z puki puszczaią, od każdego ładunku albo puku, niech płacą złotych trzy. *Lekarst. D* 2 *b.* - *aliter*; Puk, mocne pudełko kartonowe sześcienne, prochem napełnione, zapalone wydaie wielki odgłos; służy do krotofilnych ogniów. *Jak. Art.* 3, 312, *Aqua Mscr.*, ein Knaller, Pulverknaller. PUKAĆ, *ob.* Puknąć. PUKACZ, - a, ktory puka, der Knaller, *Vd.* pokavez. PUKAWKA, - i, ż., *Bh.* bauchačka; *Sr.* 1. pukawka; *Vd.* pokaunica, pleskaunica; *Rs* хлопушка; narzędzie do pukania; pukawka dziecinna, *sclopus. Cn. Th.*, eine Knallbüchse. - *tr.* Żywią hayduków z pukawkami, bo chcą, żeby się ich bano. *Lek. B.* Gdy usłyszą pukawki, działo z zamku runie, Alić nasz z płochą twarzą precz od zamku dunie. *Biel. S. M.* 53, pukaiącą strzelbę. *Stryik. Gon. U* 3.

Pochodz. sub *Pchnąć.*

PUKIEL, - kla, *m.*, *Bh et Slo.* pukla; *Hg.* boglàka; *Ger.* die Buckel, (cf. *Gall.* boucle, *Ital.* boccola, *Angl.* buckle); *Cro.* puklya *gibbus*, puklyav *gibbosus*); pukiel na rzędzie końskim, na drzwiach, na pasach cętka, *bulla. Cn. Th. Bulla aurea*, pukiel złoty albo puszka złota. *Chmiel.* 1, 496. Pobrał ozdoby i pukle, które zwykły miewać wielkiey królewskie na szyiach ku ozdobie. 1 *Leop. Jud.* 8. Pukiel na kręgach, *umbilicus librorum. Cn Th.*, wypukłość, wypukły środek). - *Math.* Pukiel, *convexum*, rzecz okrągława, okrągłość powierzchna. *Sol. G* 6, die Bauchrunde. - §. pukiel, pierścień, w ktory się włosy kręcą, lok, Haarlocke, Haarring. Ciebie włos krótki, choć pukli nie robi, lepiéy ozdobi. *Morszt.* 292. Tak cię ufryzowała, że masz po obudwóch stronach pukle kołczywe. *Teatr* 38, 171. PUKIELNIK, - a, *m.*, rotgiser, co pukle odlewa, der Buckelgießer, Gelbgießer, der Buckeln macht. *Tr.* PUKLASTY, - a, - e, - o *adv.*, puklami osadzony, mit Buckeln besetzt. Gdańśki pas puklasty. *Klon. Fl. H* 2 *b.* - §. *umbilicatus. Cn. Th.*, wypukły, bauchrund, bauchig gewölbt. Puklasty paiż. *Otw. Ow.* 473. Stary kufel ze wszech stron puklastemi wybiiany wzory. *ib.* 481. Rzezanie puklaste. *Leop.* 3 *Reg.* 7, 24, cf. buchasty). PUKLAT, - u, *m.*, (*PUKŁADA, - y, ż.), puklat wozowy, lub wozowy korytkowaty, *tegumentum semisphaericum vehiculi. Cn. Th.*, *Cro.* hintov; ein runder Wagendeckel, eine runde Wagenbedachung. Machiny, wieże, strzały, kusze, baszty, Pod wymyśloną prowadził pukladą. *Chrośc. Fars.* 429, pod dachem, pod zasłoną). PUKŁADKA, - i, ż., naczynie buchaste z wiekiem wygętym, ein bauchiges Gefäß mit hohlem Deckel. Drożdże w baryłce, w pukładce, w bębenku polewać. *Haur Ek.* 108. PUKLERZ, - a, *m.*, *Gall.* boucher, *Lat.* bucula *Angl.* bu kler), paiż, ein rund erhabnes Schild; *Sr.* 1. kulwata naszahwka; cf. pawęża, cf. tarcza). Puklerz do ochrony od ciosow *Nar. Hst.* 392. Nie miała iazda nasza kirysiow ale tylko z szablą w ręku samemi się puklerzami od szwankow zasłaniała. *Nar. Hst.* 3, 170. Posłał Bolesław oblężonym dwa puklerze do wyboru, z których czerwony woynę, biały pokóy oznaczał. *ib.* 3, 119. PUKLERZANY, - a, - e, z puklerzów, von Schildern, Schild-. Pokrycie puklerzane, sklep z puklerzów, *tegumen. Cn. Th.*, die Schildbedachung. PUKLERZNIK, - a, *m.*, co robi puklerze. *Cn. Th.*, der Schildmacher; noszący puklerz, *clypeatus. Cn. Th.*, der Beschildete, Schildträger.

PUKNĄĆ, *F.* puknie *czyn. idntl.*, Pukać *ndk.*, *Boh.* puknauti, bauchnauti, bauchati, *Sr.* 1. pukam; *Crn.* pokam, (*Ger.* pochen), (*Crn.* pukam *eradico*), *Vd.* pokat, poknit, (z. trzaskać biczem), (*Vd.* paukati, z bębnić, *Ger.* pauchen); *Ben.* puknuti, pucati; *Dl.* puknuti; *Rg.* puzzati); stukać, puk wydawać, trzaskać, pochen, klopfen, plätzen, knallen. Pukać do drzwi. *Teatr* 18, 27, stukać, kołatać, an die Thüre pochen, klopfen, anschlagen. Puka ktoś do drzwi, obacz, kto tam? *Teatr* 31 *c*, 10. Idzie do chałupy naprzeciw stoiącéy, i puka. *Teatr* 30, 9. Będę, ia widzę, długo pukał, niż mi otworzy. *ib.* Słychać straszne pukanie u drzwi po trzy razy. *ib.* 53 *b*, 69. Puknęło co, spadłszy. *Cn. Th.*, uderzyło o ziemię). Wiadro w wodzie puk o głośnie, *dedit sonitum. Lebr. Ow.* 55. - *Cum Locali*; Byle drzwiami puknione, to rozumie, że strzelono. *Mon.* 64, 146, byle trzaśniono, wenn man nur mit der Thüre wirft. - Dawniéy to człowiek i pukał i trzaskał, Lecz piérwszą żywość włos siwy ugłaskał. *Hor.* 2, 109 *Nar.* - §. Pukać, bić głośno, trzaskać, uderzyć z łoskotem, schlagen, daß es pufft. *Sr.* 1. spukam. I puknąć i puknąć bezpieczniéy iest w téy sukience. *Teatr* 15 *c*, 20. To mużyku Piątek, to go *pąknąć, to Sobota, to go skubnąć. *Sak. Kal. D* 2 *b.* - §. *Instr. verb. med.*, n. p. Nadstaw swoie uszko, Jak moie serduszko Tobie Basiu puka. *Kniaź. P.* 3, 214, serce mocno, niby głośno, bije, das Herz klopft, pocht, schlägt. - *fig.* Smiertamy zapędy, niech w nas żołć nie puka. *Zab.* 9, 115 *Zabł.*, niech nie pęka). - § 2) *Verb. neutr.* Puknąć, Pukać się, spukać się, *Bh.* puknauti, pukati se; *Sr.* 2. še pukasch; *Bs.* puknuti; *Cro.* pucsàmsze; *Rs.* пухнуть, пухать; (*Arel.* פּצח *aperuit*, *Syr.* פּצי *diuidi*), pęknąć, pękać się, platzen, einen Platzer thun, mit einem Platzer zerspringen, bersten, zerbersten. Żywot moy iest jak wino bez lostu, a jako nowe naczynia, które się od niego pukaią. *Radz. Job.* 32, 19. Nie leią młodego wina w stare naczynie, bo się pukaią stare naczynia, a wino się roztacza. 1 *Leop. Math.* 9, 17. Choć tak wiele było ryb, sieć się nie spukała.

Sekl. Jan. 21, nie rwała się, nie spadała). Puka się orzech, owoc, *hiascit. Cn. Th.*, ſpringt auf, platzt auf; *Sr. 1.* puka ſe worech. Puka się drzewo, róża, z pąkowie puszcza, rozwija się, die Knoſpen brechen auf, platzen auf, ſchlagen aus. Gdy liście się puka, znać, iż blisko lato. *Bud. Math.* 24, 32. Bliskie lato, kiedy się już pąpie puka na drzewie. *Gil. Kat.* 243. Weź pąpia topolowego, skoro się pocznie pukać. *Spiez.* 244. Koło S. Jakuba puka się chmiel, albo kwitnie. *Zaw. G.* Po posianych zagonach przyśpieszyć trzeba brożdzienie, aby ziarno nie puklo. *Haur Sk.* 9. Gdy ziarna zboża posianego puką, trawę z siebie puszczą. *Odym. Sw. A a 4 b.* – §. *de homine*, pukać się, spukać się, rozpukać się, upukać się, berſten (vor Wuth, Zorn, Lachen). Z śmiechu mało się nie pukł. *Jabł. Ez.* 51. Tak mi wszyſtko opowiadała, Żem się prawdziwie od śmiechu pukała. *Paſt. Fid.* 158. Od śmiechu dobrze się nie rozsiędę, dobrze się nie spukam. *Eraz. Ob. a.* By się też i spukać mieli, tedy to, co się mówi, prawdą się zawżdy pokazać może. *Zrn. Pſt.* 26. Zgniewana Wenus, że się iadem puka. *Morszt.* 77. Pukam się prawie z gniewu i zazdrości. *Chroſć. Ow.* 238. Z iadu się na mnie pukali. *Ryb. Ps.* 62. To oni słysząc, prawie się pukali w sercach swych, i zgrzytali nań zębami. *Radz. Joa.* 7, 54. To poſtrzegłszy, tylko się nie spuka od gniewu. *Pot. Arg.* 276. Być się spukał, nie dokażesz. *Cn. Ad.* 53. Rozsiadali a upukali w sercach swoich, i zębami zgrzytali. *Gil. Pſt.* 230 *b.* Puka się z żalu serce, że ich nie widziemy. *Łęczn. Zw.* 5, *Kchw. Roż.* 24. – §. puknąć, pukać się, z niknąć, *evanescere*, zerplatzen, vergehen; verſchwinden. Nastąpi za to kara boska, boby się musiała prawda ewanielii pukać. *Swad.* 1, 210 *Zał.* Wiatrem nadziane pukuły nadzieie. *J. Kch. Dz.* 240, *Birk. Kaz. Ob. F b.*

Pochodz. sub *Pchnąć.*

*PUKO, *ob.* Póki. PUŁ, *ob.* Pół. PUŁAP, *ob.* Półap.

PULARDA, – y, ż., PULARDKA, – i, ż., *demin.*, z *Franc.*, ein kapaunter Huhn; kura kapłuniona, którey się iaiecznik wybiera, aby się stała niepłodną, i tymże tłuściejszą. *Kluk Zw.* 2, 131. To nie kokoszka, ale pulardka. *Teatr* 35 *c*, 14. Pulardki, frykasiki, kurczątka, oy to delicye dla mnie! *ib.* 52, 75.

PUŁAWY, *G.* Puław *plur.*, maiętność, kiedyś dziedzictwo Lubomirskich od Opalińskich przeszłe; teraz xiążąt Czartoryskich, przyozdobione pałacem wspaniałym i ogrodami przez J. O. Xcia Czartoryskiego, Gen. Ziem Podolsk., którego zwyczayną iest rezydencyą. *Kras. Liſt.* 23, das Luſtſchloß und die Reſidenz des Fürſten Czartoryski.

PUŁCHNIC, PUŁCHNIEC, PUŁCHNOŚĆ, PUŁCHNY, *ob.* Puchlnieć, Puchlność. PUŁHAK, *ob.* Połhak. PUŁK, *ob.* Połk. PUŁKONIA, *ob.* Półkonia. PUŁKOWNIK, *ob.* Półkownik. PUŁKOZIC, *ob.* Połkozic. PUŁORŁA, *ob.* Połorła.

PULPETY, *ob.* Figatele.

PULPIT, – u, *m.*, z Łac. *pulpitum*, *Slo.* pulpit; *Sor.* 1. pulpet; *Hg.* póltz; *Crn.* naslón, naslonilu, slonilu; *Vd.* pulpret, naslonilu, bukveſka, naslonja, poliza, podklad; *Bs.* pergam, pirgula; *Rg.* actionaz; *Rs.* налóй, аналóгій; das Pulpet, das Pult. Pulpit pisarski na stole albo w książnicy. *Cn. Th.*, Schreibepult, Bücherpult. Pulpit kościelny. *Cn. Th.*, das Kirchenpult. *Obr.* 40, *Biel. Hiſt.* 234. – *Prov.* I z pulpitem, *eſt dictum concedentis facile vel cum feſtidio alteri rem quampiam. Cn. Ad.* 330, i z dzieżą ciasto; cf. weź i bież. – *Prov. Slo.* pri pulpiti ſebi *clauum tenet*; ſtér ma w ręku). PULPITOWY, – a, – e, od pulpitu, Pult-. *Tr.*

PULS, – u, *m.*, z Łac. *pulsus*, *Crn.* sipla; *Vd.* shilni vdarik; *Rg.* dihaviza, treptiviza, billo; *Bs.* dihaviça, duhatiça, treptiviça; *Cro.* dihavicza, treptavicza sila; *Dl.* sila duhatnicza, duhaticza, treptavicza; *Ec.* помоганіе; der Puls; tętno, *Klecz. Zd.* 57. Puls, który się u ludzi na ręku maca, dzieie się w żyle arteryczney, i iego każde uderzenie staie się z napełnienia i wypróżnienia krwi do żył właściwych. *Kluk Zw.* 1, 33, *Weych. Anat.* 14. Odszedł od siebie iak umarły; a gdyby byli iego przyiaciele trochę słabego pulsu nie uczuli, pewnieby go byli pogrzebli. *Sk. Zyw.* 2, 74. Uważay, puls czy będzie prędki, czy powolny, twardy, czy miękki, dosadny, czy drobny, mocny, czy słaby? *Perz. Lek.* 77, *Krup.* 5, 455 *et* 486. – §. *tr.* puls, humor, afekt, smak, fantazya, skłonność, myśl. *Cn. Th.* 439, Neigung, Phantaſie, Humor, Sinn. Nie do pulsu mu. *Wlod.* – *fig.* Pulsu komu macać, z macać kogo, chcąc go zrozumieć. *Cn. Th.*, jemanden auf den Zahn fühlen. – *aliter*; macać duszy w kim, prać go kiiem, wybijać go. *Cn. Th.*, einem das Leder auegerben. – §. 2) Puls, z PULSOWA żyła, *Sor.* 1. pulzna, trawna jiwa; *Vd.* serahna shila, rokna shila, kervna shila, jigraviza, sipla; die Pulsader. Pulsowy, – a, – e, od pulsu, *Bh.* pulſownj. Pulsy, to są skokne albo tępne żyły. *Sien.* 540, PULSNE żyły. *Hipp.* 109. Pulsowe żyły. *Perz. Cyr.* 1, 48, *Krup.* 3, 2, *Weych. An.* 89. Guz pulsowy, nabrzmiałość obrażoney żyły pulsowey. *Perz. Cyr.* 2, 120. Bierze go za puls. *Teatr* 35, 84.

PULTYNEK, – nku, *m.*, mały pulpit, osobliwie do kobiecych robot służący, ein kleines Pult, ein Nähepult. Lite miednice, zwierciadła, pultynki, Sute perłami, były w upominku. *Pot. Syl.* 485. Płacić maią od koronek, szkatuł, pultynków, perspektyw. *Vol. Leg.* 4, 80, *Zab.* 9, 267. Książkami pakował pultynki. *Zab.* 12, 335 *Eyſſ.* Liſt położyłem na pańskim pultynku. *Teatr* 30 *b*, 93. Bonończyk w izbie, a kundel do psiarni, Spilka w pultynku, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 545, każda rzecz ma swoie przyswoite mieysce; *lub też*: zabawa mieysce bierze pożytkowi.

PULWERES, – u, *m.*, *atramentum ſcriptorium aridum, non subactum. Cn. Th.*, Tintenpulver; proszek pisarski do atramentu. *Wlod.* PULWERYZACYA, *ob.* Proszkowanie.

PUNKIEL, – kla, *m.*, pierwsze narzędzie do robienia liter drukarskich, teraz stępel. *Wlod.*, Punkle, *primae et principales formae. Cn. Th.* 821, der Kegel oder Stempel zur Mutter der Buchdruckerbuchſtaben.

PUNKT, – u, *m.*, PUNKCIK, – u, *m.*, *dem.*, PUNKCISZEK, – szka, PUNKCICZEK, – czka, *m.*, *dem. sec.*, z *Łac.*, kropka, ein Punkt; *Slo.* tupka, punkt, punktik, bodec, bodka (cf. bodziec, bość), *Hg.* pont; *Sr.* 2. punct; *Sr.* 1. búpk, punkt; *Vd.* pika, piknja; pikniza, pikez, pikiza, pizhiza (cf. pika, cf. piknąć); *Cro.* piknyà, piknylicza, nabádek, nabodek (cf. nabość); *Crn.* pika, pizhèza; *Bs.* punat, ponat; *Rg.* nabádak, nabada, nadjélak, bezdjélak, bazkaviza; *Rs.* мóчка (cf. toczyć). – *Math.* Punkt niema żadney długości, ani szerokości, ani miąż-

szości. *Grzep. G. C.* Punkt geometryczny żadnemu podziałowi nie podlega. *Solſk. G.* 9. – §. punkt, punkcik, naydrobnieysza cząſteczka, proszek, atom, ein Pünktchen, ein Stäubchen; *Ec.* єрока, неєбкомое что, частица самая малая, пунктъ. Ziemia cała nie ieſt iak punktem w przeſtworze całego świata. *Zab.* 6, 101 *Min.* Punkcik ieſt, kropla ieſt to, po czym żegluiecie, to na czym woynę wiedziecie. *Pocisy* 198. – *fig.* Jeśli punkcik mamy pobożności, ſłuchaymy matki. *Bard. Tr.* 423, odrobinę). – §. *Math.* Początek i koniec linii nazywaią się punktami. *Łęſk.* 6, *Jak. Mat.* 1, 5, Anfang und Ende einer Linie, Anfangspunkt, Endpunkt. – §. Punkt dyrekcyi, względem mieysca, Directionspunkt, Richtungspunkt, Punkt. Umieiętność rysowania mapp zawiſła na tym, aby na papierze uſtawić punkta, któreby tak były między sobą położone, iak są położone na polu przedmioty. *Jak. Mat.* 1, 274. Położenie czterech głównych punktów świata. *Jak. Art.* 3, 139, die vier Hauptgegenden. – §. Punkt względem ſtopnia, kresu, ostateczność, der Grad, der Punkt, das Aeußerſte. Odpowiedział Władyſław, że mu ieszcze nie przyszło do takowego punktu, aby miał sobie kupić pokóy. *Biel.* 316. Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, aż do tego punktu, że mu się od tego wstrzymać nie podobna. *Mon.* 69, 176. Rzecz ta przyszła do tego punktu, iż iey ukrywać dłużey niemasz potrzeby. *Teatr* 23 *b*, 52. I samo na punkcie oſtatnim stanęło chrześciańſkie cesarſtwo, a prawie zbladnęło. *Paszk. Dz.* 37. – §. Punkt zjednoczenia, der Vereinigungspunkt. Punktem zjednoczoney władzy narodowey są seymy. *Gaz. Nar.* 1, 101. – Punkt honoru, uczciwe, das Point d' honneur. Zakładaią sobie punkt honoru w tym, aby coś nad ludzi pokazać się. *Lub. Rex.* 240. Zawżdy ludzi omamia płochy punkt honoru. *Kras. Bay.* 37. Dla punktu honoru, który djabół wie gdzie, i do czego przywięzuią, na noże idą. *Teatr* 19 *c*, 109. Ladaiakim wiedzion punkthonorem (*uno verbo*) Kryie boiaźń rzetelną odwagi pozorem. *Zabł. Zbb.* 47. – §. Punkt czasu, moment, okamgnienie, chwila, der Nu, der Augenblick. Odday mi w tym punkcie, coś winien, albo ... *Teatr* 66 *c*, 121. W punkcie iednym rozproszę wszyſtkich. *Teatr* 44, 62. Tegoż tedy punktu i godziny zamierzoney przybieżał. *Warg. Wal.* 121. Zaraz w owym punkcie, albo iak mówią, w mgnieniu oka, kiedy ... *Karnk. Kat.* 31. Rozkazał mu, aby tego punktu odjechał od dworu. *Bohom. Off.* 79. Co powie prawy mędrzec, wiek wiekowi poda, A te nasze światełka, co błyszczą dość iasno, Jak się w punkcie rozświecą, tak w punkcie i zgasną. *Kras. Wiersz.* 10. Jutro na piątą godzinę punkt w punkt 3000 talerów. *Teatr* 30 *c*, 28, *praecise*). – §. Punkt w piśmie, słowa dzielący, kropka. *Cn. Th.*, das Punktum, der Punkt im Schreiben. Peryod, punkt, kropka, w pisaniu oznacza, że się sens całkowity zamyka. *Kras. Zb.* 2, 342. Już punkty, iuż nicowanym wykładem psowali pismo S. *Biał. Poſt.* 86, interpunkcyą). Naymnieysza litera, ani ieden punkcik z zakonu nie przeminie. *W. Poſt. W.* 344. *Pąkciszek (punkciszek). *Leop. Math.* 5, 18, punkcieszek. *Gal. Alf.* 7, naymnieysza kréſka, kropka, das kleinſte Pünktchen, Strichelchen. Punkt, *w muzyce*, przy nocie ieſt na mieyscu noty, poł iéy waloru znaczącéy, położony; nota z punktem. *Mag. Mscr.* – §. b) punkt rzeczy, mowy, okres, artykuł, kategorya, ein Punkt, ein Artikel; *Vd.* odſtavik, artikel, *Rs.* статья. Za punkt naywiększy gospodarſtwa wziąłem sobie szczęśliwość moich poddanych. *Kras. Dod.* 255. *Sam. Twarowſki* poema swoie, Woynę Domową, zamiaſt na rozdziały, na punkta dzieli). Na piérwszym punkcie roswažmy sobie, iako cię wiele umiłował bóg. *Bzow. Ros.* 50, po piérwsze, na wstępie. PUNKTOWAC cz. *kont.*, punktami poznaczać, rozdzielać, *Vd.* popikati, s' pikami osnovati, zasnamiti. interpungiren. Punktowany, cf. pikowany, *Rs.* буквачный. Katolicy ſtrzec się maią punktowania Aryańſkiego w tym texcie, które całe znaczenie odmienia. *Biał. Poſt.* 86, *interpunctio*, *Vd.* pikanje, pabodez. PUNKTUALNOSC, -ści, ż., akuratność, dopilnowanie, *Rs.* исправность (cf. wprawność, wyprawność), точность; die Pünktlichkeit. A taka to punktualność We Pana! *Zab.* 13, 192. PUNKTUALNY, -a, -e, PUNKTUALNIE *adv.*, akkuratny, niezawodny, momentu ſtrzegący, ścisły, pünktlich; *Rs.* исправный, исправень, точный, точень, точехонько, точно; *Ec.* истинно, истинъ. Jeſt to iego zwyczay, być punktualnym. *Teatr* 33 *d*, 80. Pensye u naszego dworu nie były znaczne, ale zapłata punktualna. *Kras. Podſt.* 2, 195. Uiszczenie się punktualne w tym, co się obiecało. *Zab.* 16, 10. Odda pieniądze punktualnie, skoro odegra, co przegrał. *Mon.* 68, 223. PUNKTURA, -y, ż., Punktura u introligatora, bywa drewniana lub żelazna, do naznaczenia różnéy miary i formatu książki. *Mag. Mscr.*, die Punctur beym Buchbinder. Punktury w prasie drukarſkiey, dwa oſtre sztyfty w deklu, na które zatyka się arkusz. *Mag. Mscr.*, die Bogenſtifte in der Buchdruckerpreſſe.

PUPKA, -i, ż., PUPECZKA, -i, ż., *dem.*, *Cn.* punza, punzhèza; *Vd.* pusha, punza, kipahiz; *Cro.* pùpa, pupacha, babka (cf. babka); *Rg.* pùpa, lùtka, papisa; (*Se.* pupa, djetescçe malo, z dziecko małe); *Ko.* куклa; *Lat.* pupa, *Gall.* poupee, *Ital.* pupa, puppa, *Angl.* puppet, baby, *Suec.* puppa), z lalka, laleczka, *Ger.* die Puppe, das Püppchen. Jaka to różnica Klaryssy, od tych waszych pupek! *Teatr* 24 *c*, 56. Jeymość P. P. Piękrzydłowſkie, owe to z pomad, farb, perfumów i innych ingredyencyy ulepione i umuſkane pupeczki. *Mon.* 70, 134. Piękna ta pupka. *Pilch. Sen liſt* 81. Widzicie miłuchną pupkę. *Mon.* 70, 381. W pieszczotach domowych wychowaną, To serduszkiem, to pupeczką zwano. *ib.* 383. Moia pupeczko, rybeczko! *Teatr* 18 *b*, 12, *ib.* 16, 24. Wymuſkana pupeczka. *Teatr* 7 *c*, 7.

PUPKI, -ów *plur.*, PUPKOWE futro, (*Rs.* пупокъ пупек), same brzuchy koło *pępka* futer nayprzednieyszych, Bauch- und Nabelſtücke vom koſtbarſten Pelzwerke. Sobole, marmurki, pupki, ogonki. *Vol. Leg.* 4, 356. Rysie, pupki, sobole. *Tward. W. D.* 33. Kożuchy sobole, bobrowe, pupkowe. *Vol. Leg.* 4, 356. Sobolich pupków para. *Inſtr. C. Lit.* Sobola szuba pupkowa. *ib.*

PUR, -a, *m.*, imię rzeki w ordynacyi Zamoyſkiey, der Name eines Fluſſes in der Zamoſcer Herrſchaft. Tu Pur, w brzegach zieloną trzciną otoczonych Dollarcza wod, naywiększym mrozem niedotkniony ch. *Sim. Siel.* 55 Darmo przezorny Purze leiesz hoyne zdroie, Już nie będą piiały z ciebie

z ciebie woły moie. *Sim. Siel.* 85. Ja tym czasem ten warkocz będę rozplatała, Będę się w tobie Purze piękny przeglądała. *ib.* 58, cf. Naia Purska). – §. Pur, miara zbożowa, ein Getreidemaß. Do pura wchodzi garcy 16, więc do beczki Wileńskiéy wchodzi purów 5; gdy zaś 45 purów wchodzi do łasztu Rygskiego, zatym 8 beczek i iedna ośmina składaią łaszt Rygski. *Czack. pr.* 288.

PURCHATKA, PURCHAWKA, PRUCHAWKA, - i, *ż.*, *Sr.* 1. porchawa, porchawica, *Rs.* дожжевикъ, gatunek bedłki, *crepitus lupi*, der Bofift. *Krup.* 5, 156. Purchawki, *Lycoperdon*, wieśniacy bzduchami zowią. *Jund.* 569. – b) *Medic.* purchawka, biała i zimna nabrzmiałość, naywięcey po ſtawach się przydaiąca, która pod palcem iak purchawka lub gąbka wygląda za przyciśnieniem, *Pers. Cyr.* 2, 85, *cf.* Purchawkowate nabrzmiałości. *ib.* 87, ſchwammartige Geſchwulſt. – §. Purchawka pod gardłem, brodawka, wole niektórzy zowią, *ſtruma. łacz.*, der Kropf. Wrzód, który po łacinie zowią *scrophula*, po naszemu zaś purchawka, albo wol, pospolicie bywa pod gardłem. *Wer. Rgl.* 5.

PURCHATOŚĆ, - ści, *ż.*, dziurkowatość, die Löchrigkeit. *Raritas in pulmonibus*, płuce, pełne dziurek i purchatości. *Mącz.* PURCHATY, - a, - e, - o *adv.*, dziurkowaty, löchrig; voll Löcher. *Pumex*, purchaty kamień, którego w łaźni używaią. *Mącz.*, der Bimsſtein. PURCHAWKAĆ *cz. kont.*, pomału ciskać. *Mącz.*, ein wenig drücken.

PURESZ *ob.* Boraks.

PURGACYA, - yi, *ż.*, PURGANS, - u, *m.*; PURGANSIK, - a, *m.*, *dem.*, *PURGATYKA, - i, *ż.*, wypróżnienie, ulżenie ciała lekarſtwy, przepuszczenie, przeczyszczenie, *Bh.* pročiſtěnj; *Crn.* pergazija; *Vd.* pargir, zhiſtenje, ozhiſtitje, izhiſtnu pitje; *Bs.* pociſt; *Rg.* ljék tjelociſtni; *Rs.* пронóсное, слабительное; die Purganz, das Abführen. O purgacyach, to ieſt, o czyszczeniu zbytków przez lekarſtwa. *Sien.* 413. Purgansikami wnątrze czyścić. *Haur. Sk.* 382, purgansami żołądek przeczyścić. *ib.* 384. Purganse, lekarſtwa, czyſte ſtolce sprawuiące, i w większey ilości łoyna z kiszek wyprowadzaiące. *Krup.* 5, 178 *et* 189. Brzemienna purgatyki takiey niech zażyie. *J. Cziach. prz. E* 3. Purgacya dla koni, *Rs.* клядь. Purgacyą czyni iaka rzecz, ruszа, ſtolce czyni. *Cn. Th.* – *Fig.* Tyś zbawicielu pił purgancyą, którą zasłużyły złości nasze. *W. Poſt. W.* 265. PURGOWAĆ, *cz. ndk.*, kiszki z łoyna czyścić, laxować, przepuścić; *Sr.* 2. purgirowaſch, *Vd.* purgirati, izhiſtiti, *Rs.* слабить, слаблю, послабить, прослабить, purgiren, abführen Lekarſtwa purguiące. *Krup.* 5, 189 *et* 181, *Slo.* ulewugjen, *Rs.* пронóсный. Skórka wnętrzna bau purg ie żywot gorą i dołem. *Syr.* 1506. Purgować się, purgacyą brać, zum Abführen einnehmen. *Cn. Th.*

PURPURA, - y, *ż.*, z *łac.*, *Sr.* 1 *et* 2. purpur; *Crn.* barsun; *Vd.* barsun, shkarlat, karmesin; *Cro.* bársun; *Dl.* grimiz, rumelka; *Rg.* grimia, rumelka; *Ross.* порфúра, багрянúца, багрянка, багрéцъ, багоръ, *Ec.* пресприядa, порфира, червленецъ, червленица, сланикъ, багорь; morſki małż szarłatny sok maiący, die Purpurſchnecke, Purpurmuſchel. *Gwag.* 691. – §. szarłatny kolor, lub sukno *etc.* szarłatnego koloru, Purpurfarbe, Purpur. Szkarłat, purpura z różą, uteptane temu wdzięczowi. *Paſ. F.* 325. Tyryyska purpura dwa razy farbowana. *Jacł. Fel.* 54. Purpura ſtanu krolewſkiemu należy.

Auszp. 42. Zamiaſt tego płaszcza, Damoklesie, niech purpura twe barki pokryie. *Boh. Kom.* 2, 478. – *fig. tr.* Złość z serca do twarzy wstępuie, I w purpurze się ſtroyno okazuie. *Paſt, F.* 103, w rumieńcach). *PURPURAT, - a, *m.*, Kardynał. *Nies.* 1, 11, ein Cardinal; *Sr.* 1. purpurnik; cf. *Rs.* порфиронóсецъ, *f.* порфиронóсница). Baroniusz, purpurat Rzymſki, nie tylko kardynalską godnością, ale i mądrością *eminentissimus. Chmiel.* 1, 50. Bellarmin, purpurat Rzymſki. *ib.* 1, 2. *PURPURATNY, - a, - e, *Rs.* порфиронóсный, w purpurę ubrany, in Purpur gekleidet. Purpuratni kardynałowie. *Smotr. Lam.* 34. *PURPURORODNY, - a, - e, *Ross.* порфирородный, багрянорóдный *porphyrogenitus.* PURPUROWY, PURPURZANY, *PURPURYANOWY, - a, - e, szarłatny, Purpur-, *Sr.* 1. purpurowé, purpurané; *Crn.* barsunſke; *Vd.* barsunſki, barsunſkoerdesh, karmosinſkofarbaſt; *Cro.* barsunſki, rumen (cf. rumiany); *Rg.* zarglјen, grimizni, rumèn; *Rs.* червáтый, багрянный, багрянородúтный; *Ec.* червленичный cf. czerwi, cf. czerwony), червлéный, багрянородный, бакáнный, Purpurowy kolor, *Sr.* 1. purpurowa barba, *Rs.* багровость, багряность, *Ec.* червленость. Tyron i Sydon były sławne dla farby purpurzaney. *Boter.* 204. Farbierz purpurowy, *Rs.* багрянúчникъ. Purpurowa przędza, *Ec.* червень. Jezusa oblekli w szatę szarłatną albo purpurzaną. *Sekl. Math.* 27. Bogacz w szaty się purpurzane i iedwabne oblóczył. *Sekl. Luk.* 16. Akademiia Krakowſka za relikwiie rewerendę S. Kantego purpuryanową chowa, w tę każdego dziekana filozofów nowo obranego oblóczą. *Sk. Zyw.* 2, 277. PURPURYNA, - y, *ż.*, farba purpurowa, Purpurfarbe. Purpuryny czynienia sposób ku pisaniu i malowaniu. *Sien.* 584. PURPURZYĆ, PURPUROWAĆ, PURPURYZOWAĆ *cz. kont.*, upurpurzyć, spurpurzyć *dk.*, purpurowym kolorem przyozdabiać, *Ross.* багрянить, *Ec.* червлению (cf. czerwienić), избагрáю, цвѣтомъ багрóвымъ окрашáю, бакáню, багрю. – *pr. et fig.* bepurpurn, mit Purpur ſchmücken, mit Purpur fárben, röthen. Śpią, aż znowu zorza zodyak purpurzy. *Pot. Syl.* 229. Wdzięczanie na twarzy upurpurowana. *Auszp.* 98. Darmo zdrayca krwią bydląt ołtarze purpurzy. *Pot. Arg.* 66. Ta rzeka krwią się naszą spurpurzyła. *Min. Ryt.* 1, 51, *Rs.* червленѣть, очервленѣть, червленѣться, багровѣю, багровѣть, побагрóвѣть; *Ec.* чермнóватися, чермнуюся.

PURSKA Naia. *Sim. Siel.* 58, *ob.* Pur.

PURT; *ob.* Japurt.

PURYSU funt. *Inſtr. Cel. Lit.*?

PUSCIĆ, puści, puszczę *cz. dk.*, Puszczać *kont.*, *Boh.* puſtiti; *Sr.* 1. puſcjam; *Sr.* 2 puſchtſchjiſch; *Crn.* puſtit, puſtim, pusham; *Vd.* puſtiti, pushati, puſtit; *Cro.* pustiti, puschati, pusztiti, pusztilszem, puschам; *Bs.* puſtiti, pusctati; *Sla.* puſtiti; *Rg.* pûſtiti, pûsctati, pusctâvati; *Ross.* пустúть, пускáть, пущáю, пускáю, (cf. *Syr.* ܫܒܩ *permissum eſt*). 1) *significatu non prohibendi, non retinendi*; niechać, nie zatrzymywać, nie wstrzymywać, nie wściągać, laſſen, loslaſſen, nicht halten, nicht aufhalten. Podsadzę ia drążek; puszczay teraz skrzynią. *Teatr* 55 *e*, 46. Liszka prosiła orła, aby iey dzieci, które pochwytał, puścił. *Ezop.* 26. Gdy dławiąc iagodę, mięso iagodne ziarnka nie puści, ieſt to znak niedoźrzałey iagody. *Cresc.* 335.

Puściłem duchowne chleby, nie mam *stolca kaznodzieyskiego. *Orzech. Qu.* 54. Nie puszcza mnie, i tak daléy rzecze . . . *Hor. sat.* 120. Puść mię żywo, umorzysz mię mową twą, czestowaniem. *Cn. Ad.* 985. Puścim się kęs, i zaś w się uderzymy mocą. *Zebr. Ow.* 218, *digredimur paullum*; wir laſſen von einander ab. Woda szła na statki okrętne, i wzgórę się darła, Boki zatym puszczają, dziura się otwarła; Woskowy zroniwszy dykt, lak śmiertelny wpuszcza. *Zebr. Ow.* 284. Zwyczay stary miał biało kamyki z czarnemi, temi na śmierć zdawano, puszczano owemi; *absoluere. Zebr. Ow.* 376, wolno puszczano, uwalniano). Kolor puszcza, z pełznie, die Farbe verſchießt. Plama puści, z da się wywabić, der Fleck geht aus. – *Similiter Reciproce*: Puścić się kogo, z porzucić go, einen laſſen, verlaſſen, ſich von ihm trennen. (*Ec.* ну́женица, ну́женая rozwódka). Nigdy się We Pana nie puszczę. *Teatr* 4 *b*, 26. Nie puści się go; chodzi za nim, iak cień. *Cn. Ad.* 636; iak cielę za krową). Nóg pani nie puszczę się zgoła, aż się z nim zgodzisz. *Teatr* 43 *c*, 86. Cesarz namiestnika się Chrystusowego puścił, boiaźnią ludzką uwiedziony. *Sk. Dz.* 532, opuścił go, er ließ ihn im Stiche). Poydź zamną, niechay umarłych pogrzebą umarłe, *Sekl. Math.* 8, *not.* „*puść umarłe grześć"; *ib. Math.* 27; z *sic Ruthenici hodienum loquuntur* (*loco Imperatiui*) пусть *siue* пускай его дѣлаетъ, что хочетъ, niech, niechay robi, co chce; *et Vindis* puſtit, z nehat, n. p. naj *vel* puſti te ludi marnuvat, z niechay ludzie gadaią). – §. puścić towar za iaką cenę, z dawać go za to, eine Waare für einen Preis laſſen. Muszą wszystkie swoie rzeczy drożey abo taniey za pieniądzmi puszczać. *Star. Mon. A* 4. – §. Puścić maiętność komu, ustępować mu maiętności. *Cn. Th.*, einem ein Gut abtreten, überlaſſen. Część królestwa odprosił sobie na Polakach król Duński, hołd z niego im potłapiwszy, ktemu Jucyą z Szkoniią puściwszy. *Krom.* 32. Pan Komisarz ma wieś puszczoną sobie w pensyi. *Kras Pod.* 2, 32, zamiast pensyi, wieś ma oddaną sobie, man hat ihm ein Dorf ſtatt Penſion überlaſſen, zur Benutzung angewieſen. Puścić w arendę, z wypuszczać w possessyą, naymować dobra possessorowi, zur Pacht laſſen, in Pacht geben, verpachten. Dóbr w arędę nie puszczam, bo poddanych moich kocham. *Kras. Pod.* 2, 119. – §. Puścić co na kogo, z spuszczać, zdawać na kogo, einem überlaſſen, anheim ſtellen. Czyia rzecz sprawiedliwa iest, lepiey ią puścić na sędziego, niźli na jednacza. *Gor. Sen.* 148. Puśćcie to na mnie, to moie staranie. *P. Kch. J.* 227. Kto na ludzie puszcza, ten połowicę traci, kto na boga, ten wszystko. *Rys. Ad.* 25. Nie bóy się, na mnie puszczay te staranie. *Paſt. F.* 106. Gdy kto sprawę swą puści na czyią przysięgę, tedy mu też on zasię może cug puścić. *Szczerb. Sax.* 361. – *Cum Dativo* To twey życzliwości puszczam, *Paſt. F.* 17; iey oddaię). Gdy mu nawałność porwała ſtery, puścił nawę nawałnościom. *Birk. K. K.* 28, er überließ es den Fluthen. Wicher gdy porwał okręt, i on nie mógł zdołać przeciw wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, tośmy tak się wieźli. 1 *Leop. Act.* 27, 15, zdawszy się na dyskrecyą). Puszczone dziecię na swą wolą, zawstydza matkę swoię. *Pocies* 27, zostawione, oddane, porzucone własnéy woli; cf. *Crn. et Vd.* puſt, z zapuſty. §. Puścić co mimo, z omiiać, minąć, przechodzić, mimo chodzić, ſliegen laſſen, übergehen. Wyszedłszy bramą z miasta, puściliśmy w lewą zamek. *Warg. Radz.* 103. Puszczaiąc po lewéy ſtronie Francyą, pokazuią się na oceanie iéy rozmaite wysepki. *Boter.* 2, 89. – *Moraln.* nie dbać, nie uważać, übergehen, nicht achten, aus der Acht laſſen. Swe mniemanie wątpliwe z myśli puścili. *Odym. Sw.* 2; *Mn.* 4, wypuścili). Puszczam te rzeczy, z których trudnoby tak łatwo wybrnąć. *Birk. Zam.* 30; miiam, opuszczam). Puść to mimo się. *Groch. W.* 438; nie uważay). Wiele iest rzeczy, które czasem panowie *przyglądać muszą, a wiele mimo się puszczać, iakoby nie widzieli, a nie słyszeli. *Kosz. Lor.* 169 *b. Similiter*: Nie chcąc tego ladaiako puścić, a cierpliwością śmiałości wygnańcom przydawać, naprędce żołnierza zbiera. *Krom.* 118. Co się żartem wyrzekło, puśćmy w niepamięć. *Teatr* 27, 17. Nayszkaradnieysze zbrodnie płazem mu puścił. *Ner. Tac.* 2, 414. Zamknąć oczy, i rzecz puścić płazem. *Zabł. Amf.* 60. Trudno było, to płazem puścić, co on gadał na We Pana. *Boh. Kom.* 3, 68. Tam gdzie idzie o plamę honoru, nie zwykliśmy tego puszczać płazem, to nie chychy. *Teatr* 10 *b*, 19. Jeżeli tylko kapitanów karać, a hetmanów bezkarnie puszczać będziemy, gdzież tęgość rządu? *Gaz. Nar.* 1, 345. – §. Puścić wodze komu, z popuszczać wodze; den Zügel ſchießen laſſen, nachlaſſen. Dobrze cielesnéy kto nie puszcza żądze Pozakładawszy do serca wrzeciądze. *Morszt.* 206. Syn marnotrawny dziś ledwie z głodu nogi włoczy, który niedawno swéy rozpuście wodze przestronne puszczał. *Odym. Sw.* 2, *C* 2. Puść wodze ięzykowi, gdy o prawdę mówisz. *Min. Ryt.* 4, 144. Z tych rzeczy trudnoby tak łatwie wybrnąć, bym wodze ięzykowi puścił. *Birk. Zam.* 30. – §*. Niezbożne bogacze puścił bóg nędznikami *Groch. W.* 20, wypuścił nędznych, zostawił ich w nędzy, er ließ ſie (elendiglich) leer ausgehen, (er läſſet die Reichen leer. Luth.), z kwitkiem puścić. *Mon.* 71, 112, *ob.* kwitek). – 2) *significatu non solum non prohibendi, sed etiam ulterius promouendi*: n. p. Puścić co na świat, na rozmaite sądy, iest się na co rozmyślić. *Rey. Wiz.*, wydawać co, ans Licht laſſen, herausgeben. Ci co po Wiśle puszczaią zboża abo sól. *Petr. Ek.* 14. Anastazyusz puścił długi mur od morza aż do Selibryi. *Krom.* 15, wystawiał, er führte eine lange Mauer auf; ließ eine lange Mauer laufen vom Meere bis . . . Po ramionach puśćmy włosy swoie. *Groch. W.* 546, die Haare fliegen laſſen. Naiady z Dryadami chodziły po tobie w parcie, włos rozczochrany puściwszy po sobie. *Zebr. Ow.* 269. Czarny puszczony kamyk w statek smutny, *demittitur. Zebr. Ow.* 376, rzucony, miotany, wydany). Na wieszczki puścił srogi wyrok. *Sk. Dz.* 11, er erließ ein hartes Decret. Puścił po wszystkim państwie wyroki Decius, aby chrześcian męczono. *Sk. Dz.* 124, *et* 1165. Na Aryany klątwę puścił. *Sk. Dz.* 242, rzucił, er warf den Bannſtrahl auf ſie). Na przestępniki rozmaite wedle przewinienia karanie puścił. *Sk. Dz.* 1063. Lud kamieńmi (*Instrum.*) na starostę, iako deszcz puścił. *Sk. Dz.* 277, er ließ einen Steinregen über ihn herſtürzen. Puszczam kogo z kim na sztych, spuszczam kogo z kim, n. p. psa ze psem. *Cn. Th.*, zuſammenhetzen, auf einander loslaſſen, anhetzen. I na umarłego słowy się w pisaniu puścił (*Recipr.*). *Sk. Dz.* 379, rzucił się, er machte ſich über ihn her, warf ſich über ihn her. Kato przed pospolstwem słowy się puszczał na utratne rozpasanie a zbytnie nakłady. *Kosz. Lor.* 102, er zog darauf los. *Salin.* 4, 413.

Ktoby ławnika w ławicy siedzącego narzekł, albo się nań słowy nieuczciwemi puścił, przepada winę. *Szczerb. Sax.* 207. Puścił się Cesarz na swoie dworskie pany, i one zabiiał. *Sk. Dz.* 498, rzucił się). Puścił ręce swoie do dzieł mężnych. *Birk. Gł. K.* 22, przykładał, er verwandte seine Arme für tapfre Thaten). Puścił palce po stronach ćwiczony. *Otw. Ow.* 436, er ließ die Finger auf den Saiten herum schwärmen. Za męża ołtarz budowała, J by zdrow był, by przyśpiał, modlitwy puszczała, *oprabat. Zebr. Ow.* 286, do nieba posyłała; cf. strzeliste modlitwy). Puścić wieść, pogłoskę, ein Gerücht laufen lassen, ausstreuen. Puścił wieść Witold, iż miał siostrę swoię za księcia Mazowieckiego wydawać. *Stryik.* 451. Wieść o rozruchach Czeskich Sieciech umyślnie puścić miał. *Krom.* 120. Puścił między ludzie tę baykę, iż..., *Sk. Dz.* 1166. Przed kim inszym puszczaycie te dymy. *Jabł. Tel.* 11. Bank tyle tylko biletów swoich w bieg puszcza, ile iest w kassie wyrównywaiącey im wartości. *N. Pam.* 12, 286. – §. Puścić uszy między ludzie, s słuchać, pytać, dowiadywać się, nadstawiać uszu, seine Ohren unter die Leute schicken, herum horchen, aufmerken. Puściwszy po królestwie uszy, słyszy czego lud pragnie. *Pot. Sył.* 165. Puść ieno uszy na targ, wszak to głośno słynie, *Groch. W.* 304. Puść uszy po domach xiążęcych, i oczy po pańskich, a usłyszysz, i obaczysz, co o téy sprawie sądzą. *Smotr. Nap.* 53. Puśćmyż ieszcze oczy nasze na wschodnią cerkiew'. *Smotr. Ex.* 56. – Bóg miłosierdzie swoie puszcza więtsze, gdzie chce, wedle woli swoiey. *Sk. Kaz.* 44 *b*, spuszcza, udziela, er läßt seine Barmherzigkeit mehr aus, wo er will). Puścić kogo dokąd, w dom. s wpuszczać, przypuszczać, hineinlassen, einlassen, zulassen. Czeku w łąkę swowolnie konie puścili. *Falib. N* 2. Pastewniki, aby w takim ogrodzeniu były, coby żadna rzecz w nich nie była, iedno coby wroty z dwora puszczono. *Haur Ek.* 70. – Puścić kogo na miecz, s w pień wycinać, über die Klinge springen lassen. Ludzie wszytkie wysiekli i na miecz puścili. *P. Kch. Orl.* 1, 315. Nie był żaden, coby mu powiedział, bo wszystek lud na miecz puszczono. *ib.* 323. Wszystkich, co ich iest, puszczę na miecz goły, Spalę ich domy, spalę i kościoły. *P. Kch. Jer.* 26. Tym czasem Orda ogniem, mieczem aż po Tatry Grassuiąc, wszystko z dymem puszczała na wiatry. *Min. Ryt.* 1, 26, niszczyła). – Puścić na szrot stawać na szańc, Preis geben, in die Schanze schlagen. Niedbałością i puszczaniem wszytkiego na szrot, wszytkich zgubił. *Gor. Dw.* 377. Wnetby niezrządnica zapomniała, tak brzydko na szrot puszczać właściwego ciała. *Pasz. Dz.* 127. *Similiter:* Ostatnie trzy czerwone złote do banku puściłem *Teatr* 1 *b*, 42, azardowałem stawiąc do banku, ich habe sie in die Banke gesetzt, ich habe sie dran gewagt. – Puścić los o co. *Sekt. Jan.* 19, rzucić, miotać, das Los um etwas werfen, um etwas losen, es aufs Los ankommen lassen. Nie dzielmy tey sukni, ale puśćmy los o nią, czyią ma być. *Sekt. Jan.* 19. Lud puścił los, aby wybrali iednę część z dziesięciu. 1 *Leop.* 2 *Ezdr.* 11, 1, miotali los, rzucili kostkę, losowali). Oni co o szkapy się *zakładaią*, powiadaią: *puśćwa* o nie; także też śmierć nie o szapkę *puszcza*, ani o suknią, ale o ludzie. *Rey Zw.* 159 *b*, o to gra, o to zakład, o to idzie). Trzecie było bezkrolewie, gdy o państwo w zawód puszczano *Stryik. Gon. L* 3. Polacy końmi puszczaią, Pana obieraiąc. *ib.* X 3. – *Recipr.* puścić się na szczęście, *committere se fortunae. Cn. Th.*, iak kostka padnie, es aufs Glück ankommen lassen, sich auf gut Glück wagen. Puścić się na morze, sich aufs Meer wagen. Nie puszczay się na morze, ieżeliś roli przywykł. *Opal. sat.* 7. Puścić się, odbiiać od lądu, ruszać w drogę, ablanden, abfahren, sich auf den Weg machen. Za nadeyściem dobrego wiatru, puściliśmy się na morze. *Kraś. Dos.* 108. Trafił na bardzo złe towarzystwo, z którém się puścił z Tarentu żeglugą, myśląc popłynąć do Koryntu. *Mon.* 69, 1008. Okrętów część wiatrem łaskawym się puściwszy, iuż się przybliżały. *Warg. Ces.* 87. Gdyśmy się z domu puszczali w te długie drogi... *Jabł. Tel.* 143, gdyśmy się zapuszczali). Ulisa w długie potym puścił się drogi morskie z niezmiernym kłopotem. *Jabł. Tel.* 147. Zaraz na zaiutrz puściliśmy się w drogę. *Kras. Dos.* 24, *Kras. Pod.* 2, 42. Drudzy się w pław puszczaią w wodę morza śrebrną. *Przyb. Lux.* 42. Dosiąwszy w konia, puszczam się na morze. *Boh. Kom.* 3, 177. Już na dzielny koń wsiada, i na rączym pegazie puszcza się w drogę. *Psalmod.* 62. Ścieszkami, nie gościńcem bitym się puścili. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. Na krzyżowéy stanąwszy drodze, puśćmy się średnią. *Mon.* 71, 737. Prędko potym swą miłość puścił w nową drogę. *P. Kch. Orl.* 1, 111, er ließ sie einen andern Weg machen. Puścić się galopem. *Niemc. Ar.* 2, 202. Bałam się puszczać w nocy, i dlatego, nie czekaiąc kolacyi, odjechałam. *Teatr* 8 *b*, 38, ich fürchtete mich, in der Nacht mich auf den Weg zu machen. Chociay dostatkom swym dufa, nie trzebaby się iednak na niepewną puszczać, maiąc co pewnego iest w ręku. *Pilch. Sall.* 255. Mam się puścić, a wyiachać na woynę do Ramot. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 6; ruszyć, wyruszyć). Barbarosa puścił się do Polski z wielkim woyskiem. *Biel.* 96; zapuszczał się, zapędzał się, wtargnął, wpadł, er fiel in Polen ein, machte einen Einfall. Ja przez szczére przywiązanie do Pańskiey krwi, nie puszczam się ztąd. *Kras. Pod.* 2, 53, nie porzucam tego mieysca, nie ruszam się ztąd, ich bleibe hier, begebe mich nicht weg, entferne mich nicht von hier). – Puścić się do czego, s kroczyć do czego, zu etwas schreiten, sich zu etwas entschließen. Mocy swey ufaiąc, puścili się do oblężenia Damaszku. *Sk. Dz.* 1123. Musiał do tego się puścić, czym mu iuż był zagroził. *Sk. Dz.* 1062. – §. Szturm puścić do zamku, s przypuszczać, einen Sturm auf die Festung wagen, Sturm laufen. Z wielu stron mógł szturm puścić do miasta. *P. Kch Orl.* 1, 422. – §. W nocy kule i race misternie puszczano. *Stryik. Henr. C* 3, miotano, rzucano, Raketen lassen, werfen. Puszczać strzelbę, strzelać z dział, *de pluribus fistulis simul diplosis, Vd.* podreti, dolpodreti, Feuer geben, losfeuern lassen. *Sla.* pucati, s strzelać, *Cro.* pukshati, *cf.* puszka). Zatym w trąby i w głośne bębny uderzono, A zarazem i strzelbę ogromną puszczono. *J. Kch. Dz.* 173. Puszczali na woiewodę strzelbę swą poganie przez rzekę. *Birk. Chod.* 34. Wołać poczęli, aby strzelbę puszczano. *ib.* Nagich tych nieprzyiacioł nasi strzelcy z rusznic i z kusz iednym puszczeniem strzelby porażą. *Kaz. Sk.* 506, mit einer Ladung. – Puszczać piec hutarski, s zaczynać w nim topić, den Hochofen geben lassen, zu schmelzen anfangen. Puszczaiąc piec, do rudy dodaią trochę kamienia wapiennego. *Os. Zel.* 56. – Puścić się w co, *moral.*; wciągać się, wswyczaiać się, wkładać się, wprawiać się, sich etwas ange-

wöhnen, in eine Angewöhnung hinein gerathen. Poddany ſtrapiony, na ſiłach i umyśle upadły, w gorzałkę puścić się musi. *Mon.* 65, 501, cf. rozpić się). – §. puścić co z siebie, z wypuszczać, wydawać z siebie, von ſich laſſen, von ſich geben. Nadeptana żmiia iad puściła. *Otw. Ow.* 389, *Ryb. Ps.* 109. Lepiey pisać, a pary prożney nie puszczać. *Sk. Dz.* 113. Obraz pana naszego łzy z oczu puszczał i płakał. *ib.* 851. Puścić urynę, wodę, (mokrzyć, szczać), das Waſſer laſſen. Moca puszczać. *Birk. o Ex.* 5. *Stranguria* niemoc, gdy kto nie może wody puszczać. *Mącz.* Którzy po trosze a często puszczaią z wielką boleścią urynę, to lekarſtwo służy, *Spicz.* 194. Z trunków nie dobrze wyrobionych ból w puszczeniu uryny cierpią. *Krup.* 2, 125. Połknę cię, iak pigułkę, ktoś komu odkazywał; Będziesz puszczał iak po pigułce, opowiedział. *Dwor. B* 1, popuścisz; będzie cię laxowała ta pigułka). Iasi opiwszy się, gardłem puszczaią. *Kosz. Lor*, 118, wymiatuią, wyrzucaią, zrzucaią, wracaią, womitują). – Puszcza drzewo żywicę, płynie żywicą, *ſtillat. Cn. Th.* Ziarna gniiąc w ziemi, puszczaią z siebie kiełki. *Zab.* 6, 107 *Min.* Ziarna zboża posianego pukną, i trawę z siebie puszczą. *Odym. Sw. Aa* 4 *b.* Puszcza się zboże z ziarna, abo puszcza ziarno, z nasienie wschodzi. *Cn. Th.*, das Getreide geht auf, ſchießt Keime. Puszcza się kłos. *Cn. Th.*, die Aehre wächſt hervor, ſchießt hervor. Czasem niektore drzewo ſtraci korzeń, a wszakoż ze pniaka puszcza się inszy. *Cresc.* 63. Gdy się gałązka odmłodzi, i liście się puści, iuż blizko iest lato. 1 *Leop. Math.* 24, 32. Pierze puszczać, *plumescere. Cn. Th.* 692, Federn bekommen, flick werden. Puszcza się komu broda, z zarasta młodzieniec, zypie mu się broda, *ob.* śpiczak, er bekommt einen Bart, der Bart wächſt ihm, die Barthaare brechen durch. Dopiero mu się puszczać ięła broda tarby złotey. *Otw. Ow.* 487. – Zęby puścić, *dentire. Cn. Th.* 1416, zahnen, Zähne bekommen. Zęby się puszczaią, kluią się, rzną się, die Zähne brechen durch, kommen hervor. O puszczaniu się zębow dziecion. *Comp.* 410. Dzieciom ząbki zwykły się puszczać ośmego miesiąca. *ib.* 445. Dziecięciu w téy chorobie puściły się cztery zęby, z tych dwa poboczne tegoż samego dnia się okazały. *N. Pam.* 4, 34. *Simil.* Byczek młodziuchny, któremu się dopiero i rogi i kopyta puszczaią. 1 *Leop. Ps.* 68. 32. – Krew' puszczać, z zacinać żyłę, *Vd.* kri puditi, *Cro.* silu puztiti, silu puscham, *Rg.* pûſtiti ili izvaditi kàrv, Blut laſſen, zur Ader laſſen. Krew' nayczęściey się zwykła puszczać z rąk. *Perz. Cyr.* 1, 135. Nie raz krew' puścieś, dla wycieńczenia ciała, ciąć kazałeś w żyłę. *Pilch. Sen liſt.* 2, 152. Krwi puszczanie, das Blutlaſſen, Aderlaſſen, iest to mały otwór czyli przecięcie żyły, służącym do tego ostrym narzędziem, dla poratowania zdrowia. *Perz. Cyr.* 2, 100, *Krup.* 5, 91; *Rs.* кровопусканіе. Krwi puszczanie, otwarcie żyły lancetem albo znaperem. *Krup.* 5, 87. Puszczanie krwi, iest uymowanie złytnich wilgoci, z bacznością na osobę i czas. *Spicz.* 190, Puszczaiący krew', *Rs.* кровопускáмель-ный, *subſt.* кровопускáмель, рудоемá. *Bańki puszczać, z bańki ſtawiać, Schröpfköpfe ſetzen, ſchröpfen. W łaźni ten przeszła bańki, a ów zaś siecze się winnikiem. *Gor. Dw.* 12. – 3) *Verbum Medium* Puścić, folgować, nachlaſſen, nachgeben, nicht widerſtehen. Puszcza zamek, pas, nity, ſklep, nawa, *fatiscit. Cn. Th.*, zerfallen, zerlechzen *tr. fig.* puściły zamki, nity, *ob.* Popuścił. Puścić nity, *Active*, *ob.* nit). Nierychło ta karacena puści, którey złota szwayca nie przebodła, *Birk. K. M. B* 3, pada się, pęka, zerfallen, zerberſten. – Puszcza zima, z schodzi, folguie, *Bh.* oblewiti, oblewowati, *Rs.* оттаять, оттáивать; (*oppos.* bierze); der Winter läßt nach. Puściła przykra zima; miley wiosny Powrot z Zefirem przyniósł czas radosny. *Hor.* 1, 23 *J. Kch.*, *ſolvitur acris hyems*). Gdy puszczaią lody, od słońca płynie strumieniami z góry wód potok spory. *Bard. Tr.* 100. Jakieby na ten kray spłynęły nieszczęścia, gdyby śniegi te i lody razem miały puścić. *Pam.* 85, 1, 250. Mroz zwolniał, trzeba było się obawiać, aby do gruntu nie puściło. *Pam.* 85, 1, 212, nie odwilgło). Puszcza ziemia, z rozmarznie, taie, odwilż ieſt, aufthauen. Gdy wiosna odchodzi, ſkoro puści, orać, siać, grodzić trzeba *Haur Ek.* 66. PUŚCIZNA, – y, ż., co kto po śmierci komu zoſtawuie, *Vd.* sapushtvu, sapushnoſt, sapushenu, sapusha, sapuſt, der Nachlaß, die Verlaſſenſchaft. Spadek po krewnym; puścizna po kimkolwiek niekrewnym, ani powinowatym. *Cn. Th.* 901. *Abusiua consuetudine, cum aliqui cmethones absque prole decedunt, ipsorum omnia bona nomine* puścizna *domini eorundem consueuerunt occupare. Vol. Leg.* 1, 24. – *fig.* Wielką puściznę wysokich cnot zakonnych po sobie zoſtawił. *Birk. Sk. A* 2. – b) puścizna; z spadek, Erbſchaft. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego, nazywa się iego spadkiem, puścizną, a względem dziedziców dziedzictwem. *Gal. Cyw.* 2, 146. Niekontenci byli z tego działu, bo się też oni spodziewali puścizny iakiey po stryiu. *Bial.* 98. Syn oycu wcześnie śmierci życzy Dla puścizny, dla złota zdobyczy. *Min. Ryt.* 3, 59. Naylepszą puściznę, i nad wszelką oyczyznę nayszacnieysze dziedzictwo oycowie synom zoſtawuią, dobrą sławę. *Budn. Cyc.* 64. – §. *tr.* Jegomość chce zielony kolor mieć, ia modry, Ziąd to puściana na łbie przyszła na los odry. *Zab.* 15, 183, puſtki, golizna, Kahlköpfigkeit. (– *PUSKA, *ob.* Puc). – (PUŚLISKO, POSLISKO, – a, *n.*; rzemień od strzemienia, *Rg.* kaiſe od ſtremmeni, *Rs.* пумлище (cf. pętlica), der Steigbügelriemen. Strzemiona na dużych puśliskach być maią u siodła. *Hipp.* 39. Dziś ieśli komu urwie się puśliſko Bardzo słabo na koniu, bardzo siedzi śliſko. *Pol. Pocz.* 331. – Puślińkami bić, mit den Steigriemen ſchlagen. Patrz, co go krętym ceklarz puślińkiem Niedawno u słupa smagał, Teraz pan dumny. *Hor.* 2, 326 *Kniaź.* On na grzbiet drżący przyiął puśliſki Byle od śmierci uniknąć bliskiey. *Hor.* 2, 51 *Kniaź.*; *lora senſit.* – Puśliſka, pęta, Feſſeln. Rzymianin Perſkich lęka się pociſków, Pers siły Rzymſkiey i ieńſkich puśliſków. *Hor.* 1, 259. Skwapliwym wszystkich śmierć ima puśliſkiem. *Hor.* 2, 277.). – PUSTAK, – a, *m.*, *Ross.* пустякъ, остолопъ, восторгъ, шалъ, шалунъ, pusta głowa, pusty człowiek, płochy figlarz, fiuſiu, świszczypała, ein wüſter Menſch, ein leerer Kopf, ein Schwindelkopf. Otaczała Zbiegniewa pochlebców, pustaków, trefników i innéy próżniackiey u dworów rzeszy zgraia. *Nar. Hiſt.* 3, 200; *w rodz. żeńſk.* Pustaczka; *Rs.* шалунья. PUSTELNICZKA, – i, ż., w pustelniczym stanie żyiąca, die Einſiedlerinn, *Ec.* инокиня. Doznawaią tego prześladowania osobliwie pustelniczki i klasztory. *Boter. Ss.* PUSTELNICZY, – a, – e, ♣ o *adv.*, od pustelnika, do pustelnika należący, ein-

ſiedleriſch, eremitiſch, Einſiedler», *Boh.* pauſtenicky, *Vd.* samoten, pushaun (cf. samotny), *Rg.* puſtignſki, *Cro.* puschinszki, *Ross.* пустынническій, затворничый, скитничій, скитническій, отшельничій, отшельническій, cf. odszedł, odeyść). Żywot mniſki i puſtelniczy. *Sk. Ds.* 265, s °Puſtelnictwo, *Vd.* pushaunisho, pushauniza, pushaunoſt, *Cro.* pushinsztvo, *Rs.* пустынничество, отшельничество, *Ec.* пустынство. Puſtelnicza chata. *Teatr* 46, 45. Kuczka puſtelnicza. *Birk. Sk. E.* 2; *Ec.* молчáльница. Puſtelniczo żyć, puſtelnikiem bydź, °puſtelniczyć, *Rs.* пустынничать; *Ec.* пусты́нствую, ab пустыни обимáю, *Ec.* молчáльствовати. PUSTELNIK, - a, *m.*, *Bh.* pauſtenjk; *Crn.* pushavnek; *Vd.* pushaunik, pushaunishar, pushnik; *Cro.* puschenik; *Dl.* pusstinyak; *Bs.* puſtignák; *Rg.* puuſtignák; *Rs.* пустынникъ, отшельникъ, затворникъ, скúтникъ, скúтянинъ, *vulg.* непогрéбенный мертвéцъ; *Ec.* безгрáдникъ, отходникъ, отшельникъ, инокъ, что инакъ долженъ вести жизнь свою отъ мíрскаго поведенія, молчáльникъ; eremita, na puszczy, na osobności mieszkaiący samotnik, der Einſiedler. Wszyſtkim puſtelnikom przodkiem i powodem był Paweł z Tebaidy, pierwszy puſtelnik. *Sk. Zyw.* 1, 35. PUSTKA, - i, *ż.*, mieysce puſte, opuszczone, nieuprawne, ein wüſt liegender Ort, eine Wüſte, wüſte Gegend; *diſtgu.* Puszcza). Poſtrzeglem wyiechawszy z Łazienek przy drodze puſtkę znaczną blisko moſtu, Ale puſtkę nie po proſtu. Umyślnie abowiem wyſtawiona była, dla ozdoby mieysca, Bo tak teraz każe moda, Trzeba puſtek do ogroda. *Kras. liſt.* 10. W puſtkach nawiększe echo. *Fr. Ad.* 28. Niespokoyny człowiek, i w puſtkach zwady szuka. *Obr.* 2, żyć nie może bez kłótni). – §. Puſtki *tr.*, puſtość, gdzie niemasz nic, gdzie puſto wszyſtkiego, Leere, wo nichts iſt, Leerheit, Wüſteney, Einſamkeit. Puſtki domu, cztery kąty, a piec piąty. *Cn. Ad.* 985. Po iey utracie widzi w domu puſtkę, Że kąty płaczą gospodyni ſtraty. *Zab.* 13, 368. Puſtki tu iuż moy Panie Kumie, nic nie znayduię. *Teatr* 55 *e*, 48. Puſtki i naychytrzeyszego omylą złodzieia. *Sim. Siel.* 86, gdzie niemasz nic, nic nie weźmie). Puſtki w kalecie. *Cn. Ad.* 986, puſto w mieszku). Podobno w worku iego były puſtki. *Pam.* 84, 787, cf. dno szkatuły widać). Bardzo niesprawiedliwie tak napełnić ſkarb, żeby u poddanych uczynić puſtki. *Bud. Ap.* 90. Mam wielkie w żołądku puſtki wymorsonym. *Teatr* 42, *D a.* Już tam puſtki w sercu, gdzie na ięzyku szczebietliwość. *Bals. Nied.* 1, 234. Co po wszyſtkich ozdobach, ieśli w głowie puſtki? *Bh. Kom.* 2, 479, *Zab.* 15, 184. Zbyć puſtek z domu, s uczynić, aby cię ludzie nawiedzali. *Cn. Th.*, zbyć się samotności). Scypio od sądu do Kapitolium wſtępował, a za nim szlachta wszyſtka, przy inſtygatorach iego puſtki zoſtawiwszy. *Birk. Zbar. B.* 4. Puſtki przed domem, puſtki na rynku *solitudo ante ostium. Cn. Th.*, Einſamkeit, Menſchenleere. – Puſtką czyli puſtkami ſtać, wüſte ſtehen, leer ſtehen, leer ſeyn. Kamienica puſtkami ſtojąca. *Vol. Leg.* 5, 782. Jak dom musi puſtką bez rządcy być, Tak i Rzplta puſtkami zoſtawa, Gdy praw zwierzchności pana w sobie nie przyznawa. *Błaż. tł. A.* 4. Zasiadaią te trony, które przez zuchwały Bunt wyniosłych aniołów puſtkami zoſtały. *Dmoch. Sąd.* 70. PUSTO *adv.*, gdzie niemasz nic; ezczo, leer. Puſto w mieszku. *Cn. Ad.* 986, puſtki w kalecie, leer im Beutel). Puſto w głowie; rozumu puſto. *Cn. Ad.* 249. *Solitudo eſt in foro ab oratoribus*, Puſto rzecsników. *Cn. Th.* PUSTOGŁOWY, - a, - e, szalony, rozpuſtny, wietrzny, ausgelaſſen, muthwillig. Zkąd pierwotny dzierżawca brał setny pożytek, Obróci w. lichą rozkosz puſtogłowy zbytek. *Hor.* 1, 274. PUSTOŁKA, PUSTUŁKA, - i, *ż.*, *Bh.* poſſtolka, *Crn.* pèſtovka, poſtovka, *melius* poſtojka, a poſtájam, *quia volando subſiſtit*, vyer, *Cro.* passtolyka, posztólka, (*Rg.* puſtolovisza, s bobo, ſtraszydło, *ob.* puszczyk), *Rs.* пустельга, *falco tinnunculus*, der Wannenweher, Thurmfalke; leśna sowa. *Pot. Pocz.* 343. Puſtułki należą do rodzaiu orłego. *Zool.* 277. Puſtułki borowe. *Ban. J.* 3. On iak puſtułka tylko myszy ſkubie. *Rey Wiz.* 65. Prawda wzgórę się wzbiia, fałsz iak puſtółka nizko pod nią lata. *Rey Wiz.* 2. PUSTOMYŚLNY, - a, - e, - ie *adv.*; *Mon.* 71, 605, *ib.* 75, 590, *ob.* puſtogłowy, cf. puſty *moraln.*, letki, lekkomyślny. PUSTOPAS *adv.*, samopas, rozpuſtnie, auf ſeine freye Hand, ausſchweifend. Pan bóg chce, w małżeńſtwie byśmy żyli, A puſtopas iako źwiera nigdy nie chodzili. *Rey. Wiz.* 57, *b.* Kto nie ma przyiaciela, iest iako on żubr odyniec, co go od siebie ſtado wybiie, iż iedno sam puſtopas chodzi, a żadnego społku z innemi zwierzęty nie używa. *Rey Zw.* 88 *b.* Chodzić tak, iako iakie bydlę, albo iakie zwierzę puſtopas. *Rey Pſt. K k* 3, Wolałby tak puſtopas chodzić. *Wer. Rgl.* 120. PUSTOPASZ, - u, *m.*, człowiek puſtopas chodzący, cf. rozpuſtny; ein Herumſchweifer. Swobodni puſtspasze. *Mon.* 70, 782, *ib.* 75, 590. °PUSTOROŚL, - i, *ż.*, dzika latorośl, wilk, ein wilder Schoſſ, ein Räuber. By rodzice z młodu dzieci karali, od téy rdzy, t. i. złości, puſtorośli wycierali a wyprawiali. *Glicz. Wych.* 76. PUSTOŚĆ, - ści, *ż.*, mieysce próżne, czczość, die Leere, Leerheit, *Cro.* puszatócha, *Bs.* puſtosc, mjeſto zapuszczeno, *Rg.* pûſtosc, s *solitudo*; (*Crn.* puſtoſt *acerbitas*). Kadłub ciała ludzkiego dzieli się na troie puſtości czyli wydrożenia, *cavitates. Perz. Cyr.* 1, 56. PUSTOŚMIECH n. p. Demokryt. *Min. Ryt.* 1, 310, *Mon.* 75, 590, puſty wyśmiewacz, ein leichtfertiger Lacher. PUSTOSZ, - a, *m.*, *hiſt. nat.*, Puſtosz złodziey, *ptilinus fur*, owad podobny do wszy, przegryzaiący książki, die Bücherſchabe; puſtosz tracz *ptilinus pertinax* chrząszczyk czarniawo brunatny, czyniący iak robak wielką szkodę w drewnianych sprzętach, a iak chrząszczyk w śpiżarniach. *Kluk. Zw.* 4, 356, die Aſſel. PUSTOSZYĆ *cz. ndk.*, spuſtoszyć *dk.*, *Boh.* puſtoſſim, zpuſtiti, pohubiti (cf. pogubić); *Slo.* puſtoſſiti, ſpuſtiti (cf. spuścić); *Hg.* puszatitani, elpuszatitani; *Vd.* popushavati, puſtu, rodu ſloriti, sroditi, obpushiti, obpuſtit, sapuſtit, doupuſtit, opuszbati, pokonshat (cf. pokończyć), satirati, satreti (cf. zatrzeć), poginobiti; *Crn.* satręti, saterl, satrem, fentuvati, féntujem, ſentam; *Cro.* opúschem, puſto-chinim, opuschujem; *Rg.* opûſtiti, opuſtoscitti; *Sr.* 1. zapuſtjam, пребимъ, попребáмъ (cf. trzebić); *Ec.* запустошáю; puſtym uczynić, verwüſten, wüſte machen. Niezjamowa wszyſtko to sprawiła. *Bard. Luk.* 119. Puſtoszący, *Rs.* разрушительный. PUSTOSZEC, SPUSTOSZEC *neutr.*, puſtym się ſtać, *Bh.* puſtnauti, *Ross.* пустѣть, пустѣю, verwüſtet werden, verwüſten. Kościoł spuſto-

szały. *Otw. Ow.* 23; *Bh.* zpuſtlý. Wszelkie króleſtwo przeciw sobie rozdwoione, spuſtoszeie. *Bud. Luc.* 1, 18. - *fig.* W Atenach iuż nauki spuſtoszały. *Sk. Dz.* 811. Jeśliby ławnicy w którym grabſtwie wymarli, tedy król może służebnika do ławicy obrać, aby prawo nie puſtoszało. *Szczerb. Sax.* 202, aby nie wakowało). Spuſtoszenie, Spuſtoszałość, die Verwüſtung, *Bh.* ſpauſſt, ſpauſſtka, *Sr.* 1. wustupene, rozcżęchnuwanie, *Hg.* pusztitás, *Bs.* puſtoscja; *Crn.* fènt, *Ec.* пустошество. PUSTOSZYCIEL, - a, *m., populator. Mącz., Vd.* popushavar, pokonzhauz, *Cro.* opusztitel, *Hg.* pusztító, *Sr.* 1. wutupenik (cf. wytępiciel), cżechnuwar, *Rs.* опустошитель, потребитель, *Ec.* пустошитель, der Verwüſter; *w rodz. żeńſk.* PUSTOSZYCIELKA, - i, *ż.*, die Verwüſterinn. *ib.* Bądź naszym taynikiem przed puſtoszycielem. *W. Jes.* 16, 4. Który niedowiarkiem ieſt, niewiernie czyni, i który puſtoszycielem ieſt, burzy. 2 *Leop. Jez.* 21, 2. Wymyślny zbytek, ów ziemi i morza puſtoszyciel, ileż w ieden obżarty brzuch tłoczy! *Pilch. Sen. liſt* 3, 192. PUSTOTA, - y, *ż.*, (*Crn.* puſtota *acerbitas*), *Vind.* spushnovolnoſt, oshribnoſt; *Rs.* пустота, пóжéньe, шáлость, swawola, lekkość; lekkomyślność, puſta myśl, fiu fiu w głowie, świszczypalſtwo, Uebermuth, Muthwille. Wlazł przez puſtotę na drzewo. *Nar. Hiſt.* 4, 63. W Macieiowſkim ani łakomſtwa w nabywaniu, ani puſtoty w doſtatku nie było. *Gor. Dw.* 2. Starzy bardziey pragną wina, niż łożney puſtoty. *Gor. Dw.* 278, cielesności). Okazała się puszelżywość twoia, cudzołoztwa twoie, i sprosna złość puſtoty twoiey. 3 *Leop. Jer.* 13, 27, złość psoty twoiey. 1 *Leop.*). PUSTOWAĆ *Intr contin.*, szaleć, ſkakać rozpuſtnie, wesoło, (*Crn.* puſtújem, z mięsopuſtuię), *Rs.* шалѣть, сшалѣть, шалю, возшался, зожчь; Poſſen treiben, muthwillig ſeyn, luſtige Streiche machen. Uweſelała dom wszyſtek wdzięcznie, kiedy puſtowała. *Paſt. F.* 49. Puſtuie i grosze traci. *Teatr* 42 c, 13. Puſtuiecie, błądzicie, kiedy się nad zbytkami zadziwiacie, a nikogo wedle iego wartości nie szacuiecie. *Pilch. Sen. liſt* 2, 424, puſto w głowie macie, lekko bierzecie). Wziąwszy z szat twoich, uczyniłaś sobie wysokości i tam i sam zszyte i puſtowałaś na nich. *Leop. Ezech.* 16, 16, płodziłaś nierząd przy nich. *Bibl. Gd.*). W domu nierządnicy puſtowali. 3 *Leop. Jer.* 5, 7, psotę płodzili. 1 *Leop.*, Unzucht treiben. Puſtować, by naymnieyszego kęsa się nie godziło, ale głog tylko i chwaſt, iady i ſtraszydła wydaie. *Zab. Eraz. Ob. B.* - §. b) puſtować, próżnować, puſtką ſtać, leer und müſſig ſeyn. Ziemia uprawy nie maiąca, nie puſta osadniki nie ſtało .. *Stat. Lit.* 216. *Puſtowſka ziemia. *ib.* PUSTUŁKA, *ob.* Puſtółka. PUSTY, *Puſt, - a, - e, *Bh. et Slo.* ꝑuſtý; *Sr.* 2. puſti; *Vd.* puſt, puſtno, sapusheno, sapushen, neobdelan, (2. puſt, neslan, samerſliu, z mierziony); *Crn.* puſt (= 2. *acerbus*); *Rg.* puust, pûſt; *Cro.* pûszt; *Bs.* pûſt *derelictus*); *Hg.* puszta; *Rs.* пустый, cf. *Ger.* Wuſt, Wuuſt, wüſte); *Ecc.* тщій, мóщь, *ob.* czczy); próżny, czczy, gdzie niemasz nic, leer, wüſte. Chleba brak, puſte kieszenie. *Teatr* 54 *b*, 9. Dążę na ucztę; żołądek puſty już dawno sobie mruczy. *Teatr* 42 *D. A.* Arabiia puſta; okrom piasków a ſkał więcey tam niemasz nic. *Warg. Radz.* 125, das wüſte Arabien. Nieco puſty, *Rs.* пустоáтый. (*Rs.* пустоцвѣт czczy kwiat, nie daiący owocu). Z puſtey ſtodoły abo wróbl abo sowa wyleci. *Cn. Ad.* 918, *Rys. Ad.* 77, głupi głupie mówi); Z puſtey ſtodoły rade wylatuią sowy, I puſty rozum mądrey nie urodzi mowy. *Min. Ryt.* 4, 205. Puſta głowa, płocha, letka, ein leichtſinniger Schwindelkopf. Codzień te puſte głowy pokoiu mi nie daią. *Teatr* 10, 44, świszczypały). Naymilsze sobie duma obiera mieszkanie W próżnych sercach, i w puſtych głowach. *Mon.* 65, 301. Coto za iby puſte, te mączywąsy, wiercipięty? *Teatr* 43, 25 *Wyb.* Puſta z ciebie głowa. *Teatr* 46 *b*, 26, puſtak-eś), (*Rs.* пустодомъ, zły gospodarz, o dom nie dbaiący, *f.* пустодомка). - §. Puſty, płochy, swywolny, puſtuiący, muthwillig, übermüthig, leichtſinnig, luſtig, *Vd.* spushnovolen, oshriben, ispushen, *Rs.* вóженный, шалáный. Wiek młody puſty; średni zbyt tłusty; ſtary próżniacki. *Zab.* 11, 239 *Zaſt.* Pasą się w łąkach iałowice tłuſte, I kozy puſte. *Klon. Fl. B.* Była na wsi, z kompaniią, iak to mowią, puſtą, iedynie bawić się pragnącą. *Wtg. Mar.* 1, 241. Puſty mię śmiech bierze. *Teatr* 15, 93. - §. Przyczyna zguby Urosła z puſtey dla wielu państw chluby. *Zab.* 15, 50, *vanitas*, próżność, próżna chluba, eitele Prahlerey). - b) Puſty grunt, las, pole, bez pana, herrenlos, leer, ledig, *Vd.* pusha, z łan bez dziedzica). Jeśliby kto zoſtawił dziedzictwo puſte, t. i. do któregoby żadnego dziedzica nie było, tedy to na króla należy. *Sax. Tyt.* 34. Mieszkał w Węgrzech król Ludwik, a to tu iako puſto ſtało. *Papr. Gn.* 1125, iak gdyby wakowało). - §. Wrzesaczy iak chłop na puſtym lesie. *Zab.* 2, 231 *Nar.*, na rozległym, głuchym lesie, w puszczy, im leeren, weiten Walde. PUSTYNIA, - i, *ż.*, *Bh.* puſtina; *Sr.* 1. puſtjina; *Sr.* 2. puſcjina; *Crn.* puſtliza, pushóba; *Vd.* pushàva, pushaunoſt; *Cro.* puschava, puschina, puszatina; *Dl.* puszting; *Hg.* puszta, puzta, pustaba; *Bs.* puſtigna; *Sla.* pûſtinja; *Rg.* pûſtigna; *Rs.* пустыня, dzikie pole, mieysce niezamieszkane, eine Wüſteney, wüſtes unbebautes Feld. Takowe ziemie, gdzie się nic nie rodzi, które bywaią opuszczone, gdy tam nic niemasz, tylko piaſki, zowią puſtyniami. *Cresc.* 92 *et* 93. Lepiey żyć na puſtyni ze zwierzętami, niż z ludźmi w Warszawie. *Boh. Kom.* 2, 14, na puszczy). Tułaiąc się, niech szukaią *spuſtyn swoich. *Bud. Ps.* 109, 10. - b) puſtelnicze mieszkanie, die Einſiedeley. *Tr.*, *Vd.* pushavniza, pushauſtvu, *Rs.* сáпина, замокъ. PUSTYNNY, - a, - e, od puſtyni, Wüſten, Einſiedlers. S. Nikołay puſtynny. *Fend.* 52, puſtelniczy, puſtelnik.

Pochodz. słowa *Puſty*: *puścić, puszczać, dopuścić, napuścić, opuścić, odpuścić, odpuſt; popuścić; przepuścić, przypuścić, przypuſtnica; puszcz, puszcza, puszczadło; rozpuścić, rozpuſta, rozpuſtnik, upuſt, upuścić; spuścić, spuſt, spuſtny; wpuścić; wypuścić, wypuſtek; zapuścić, zapuſt; zapuſty; mięsopuſty; poſt, pościć, przepościć.*

PUSZ, - u; *m.*, z Nieme. der (Puſch) Buſch, *Ross.* пухъ, futro); *pinna* naywiększe pierze ptasze. *Mącz.* PUSZAIY, - a, - e, - o *adv.*, pierzyſty *pinniger. Mącz.*, buſtig, voll Federbuſchen; cf. Pioropusz, cf. Puszyć, upuszyć.

PUSZCZ, - a, *m.*, PUSZCZYK, - a, *m.*, Puszczik, - szczka, *m.*, *dem.*, (*Rg.* puſtolovicza, z ſtrach nocny); *ſtrix ulula*, ptak zupełnie do rodzaiu sowy bez rogów należący, nie większy od miernego gołębia. *Kluk. Zw.* 2, 229; *Sr.* 1.

Iwiławła, *Bs.* kukaviça, *Cro.* kukuvika, chyuk, *Rs.* сычъ, die Nachteule, der Nachtrabe. Puszczki z puhaczem wolały. *Ban. J* 3 *b.*. Rozdrażne soyki z puszczykami. *Ban. J* 3 *b.* Smutnowrogi puszczyk. *Hor.* 2, 177 *Kniaź.* PUSZCZA, - y, *ż.*, *Bh.* pauſſt', pauſtka; *Slo.* puſ't, pûſſt, puſtatina; *Hg.* puszta, puszták; *Vd.* pushava, puſtliza, praha; *Crn.* pushâva; *Dl.* pulstina; *Rs.* пустошь, пустырь; puſtynia, dzikie mieysce, eine Wüſteney, Wildniß. Zadaią ewanielickim doktorom, że z puszczy, na któréy S. Jan mieszkał, uczynili niepuszczą, z sierci wielbłądowéy czamlet. *Zrn. Pſt.* 3, 621 *b.* Na puszczybym z tobą szczęśliwa była. *Węg. Mar.* 1, 111. Owi puszcz dzikich rządcy pierwsi zakonnicy. *Teatr* 46, 45. - §. Lasy obszerne i nieścinane, zowią się puszcze. *Lud. H. N.* 88, große Wälder, Wildniſſe. PUSZCZAĆ *ob.* Puścić. PUSZCZADŁO, - a, *n.*, *Bh.* puſ-ſ'tadlo, *Sr.* 1. puščjate jelejſko, nadepkwaciſ, *Vd.* pushniza, lanceta, *Crn.* pusha; 2 narzędzie do zacinania żyły, do puszczania krwi, ein Laßeiſen, ein Schnepper. Puszczadło do krwi puszczania, w które się palcem z góry bije. *Perz. Cyr.* 2, 109. Cyrulik puszczadłem z ſtali w żyłę ci zatnie, aż krwi potop żyzny Wyciecze z tamtey dobrowolney blizny. *Kchw.* 170. Puszczadłem ciało posiekać. *Spicz.* 53. I puszczadły nie byłby się krwi u niego dorznął. *Pot. Arg.* 562, osłupiał, ſtrętwiał, ſkamieniał, spłótniał). PUSZCZANKA, - i, *ż.*, gatunek wędki większéy, ze łnu splecionéy, obwarowanéy łańcuszkiem żelaznym; do łowienia szczupaków. *Skrb.*, eine Hechtangel. PUSZCZONY *ob.* Puścić. PUSZCZYK *ob.* Puszcz.

PUSZĘ *ob.* Puszyć.

PUSZKA, - i, *ż.*, (*Bh.* puſſka, 2 ſtrzelba, flinta; *Crn.* puksha, „*a sonitu, quem explodendo edit*“; *Crn.* puksheza, 2 piſtolet; *Vd.* puksha, pushka *bombarda*; *Cro. et Hg.* puſka; *Sla.* pushka, 2 flinta; *Bs.* puscka *sclopus, tormentum manuale*; *Rg.* puscka *sclopus maior*, püsckarissa *ballistarium*; *Rs.* пушка, 2 armata, działo; *Sr.* 2. puſchjo; kłodka); - Puszka, *Ger.* die Büchſe, *Angl.* box, *Ital.* bosso, *Suec.* byssa, *Dan.* bossa, *lat.* pyxis, *Gr.* πυξίς; pudełko, małe naczynie do schowania czego, cf. puzdro; *Boh.* puſſtička, pyſſla, piſſla, krabice; *Sr.* 1. buſkel, buſkwicza, buſkwiczka; *Sr.* 2. buſchka, teſſka; *Crn.* pushèsa; *Vd.* pukshiza, shkatla, shkatelesa, (*ob.* szkatuła), hranishiza (cf. ochraniać, chronić), ſklopniza, ſklopnishiza; *Cro. et Sla.* kutia; *Bs.* ſkrabniça, ſkrabniciça; *Rg.* shranniciza, spremiciza; *Rs.* дóска, кóробъ (cf. korab, krobia); *Lc.* крáбïя, коробéйка; eine Büchſe etwas zu verwahren. Puszkę aż ſtuczesz, toż pieniędzy doſtaniesz. *Cn. Ad.* 421; *pyxis puerorum vel mendicorum teſtea*, Sparbüchſe, *in quam illi longo tempore nummulos in commune coniiciunt, qua integra manente, nullus quidpiam accipit, sed fracta demum effusis nummulis, omnes exhilarantur. Applicetur ad diuitem auarum* (cf. łakomy, ſkąpy i świnia, ieſt to po śmierci zwierzyna). Talerów zbierano, chodząc z puszką od domu do domu. *Pam.* 83, 414, żebrząc). Puszka od herbaty, *Rs.* чáйница. Puszka od kawy, *Rs.* кофéйница. Mówią że przed Pandory puszką tu na ziemi Wszyscy ludzie i ſtany bywały równemi. *Węg. liſt.* 9. Żeglarska puszka, którą na morzu się rządzą. *Rog. Doſ.* 2, 60, kompas, bussola, der Compaß. Puszka aptekarska, *ob.* słóy, słoiek. Puszki kunsztowne, drewniane, napełnione siarczyſtemi zaprawami, prochami; maiąc w środku zapalnik, który podpaliwszy się, zaymuie saprawę. *Jak. Art.* 2, 414, Feuerwerkerbüchſen. (*Apud alios Slavos e. gr. Bohemos, Ruthenos*, puszka *retinet adhuc significationem tormenti, (quae apud nos in derivatis solummodo reperitur)*; *inde Durich.* 1, 387, *mavult derivare* puszka *a* Puszczać, puścić, cf. *Cro.* pukshati, *Sla.* pucati, 2 ſtrzelać, cf. pukać). PUSZKARNIA, - i, *ż.*, warsztat puszkarski, Büchſenmacherwerkſtatt; ludwisarnia, die Stückgießerey. PUSZKARSKI, - a, - ie, od puszkarza, do puszkarza należący, *Cro.* puſkèni; *Vd.* pukshen, *Sla.* tuffegczijſki, (*Rs.* пушкарев, пушкáрскій, 2 kanonierski), Büchſenmacher-, Büchſenmeiſter-, Konſtabler-, Feuerwerker-. Naznaczamy szkołę rycerską, w ktoreyby się ludzie młodzi matematyki i rzeczy puszkarſkich uczyć mogli. *Vol. Leg.* 3, 789. Strzelby rozmaite, rac puszczania, i insze puszkarſkich przypraw ognie były zapalone. *Gor. Dz.* 8. Gdy ieszcze dział, i ſtrzelby puszkarſkiey nie było. *Warg. Cez. F* 4, ogniſtéy, Feuergewehr). Puszkarski proch, ſtrzelecki, *Vd.* pukshen purbel. PUSZKARSTWO, - a, *n.*, puszkarska nauka, sztuka, *Sla.* tuffegckiluk, die Büchſenmeiſterey, die Geſchützkunſt. PUSZKARZ, - a, *m.*, *Bo.* puſſkař; *Vd.* pukshen kovazh, pukshen meiſter; *Cro.* puſkàr; *Hg.* puſkás; *Bs.* puscar; *Rg.* pusckar; *Sla.* topczia; *Rs.* пушкарь; co robi, leie ſtrzelbę, działa, der Büchſenmeiſter, Geſchoßgießer. Niemców puszkarzów ziemią i morzem nasłał, którzy mu dział nowych nalali. *Biel.* 471. Puszkarz, który ruśnice robi. *Archel.* 3, 72, der Büchſenmacher. Puszkarz oddaną broń od szwadronów natychmiast reparować ma: *Kaw. Nar.* 200. Puszkarz abo rynsztunkowy. *Arch. praef.* Puszkarz, co broń osadza, der Büchſenſchäfter; *Boh.* pažič, *Crn.* puksha, *Vd.* pukshen oblesar, oblesenik, shiftar; *Rs.* оснастникъ. - §. Puszkarz, co rychtuie ſtrzelbę, ſtrzelbmiſtrz, artyleryſta. *Jak. Art.* 3, 313, der Conſtabler, Canonier, Büchſenſtütze, *Cro.* puszkarimsze *sclopis displodo*). Puszkarze ſtrzelbą dobrze ich ugadzali, i szkodę w nich niemałą czynili. *Biel.* 474. Polscy puszkarze Wołochy tak prażyli, że poczęli uſtępować. *Gwag.* 646, *Biel.* 510. PUSZKOWY, - a, - e, od puszki, Büchſen-; (*Rs.* пушечный armatny). Puszkowe ciaſto, 2 w formach czyli puszkach upieczone. *Tr.*, Gebacknes in Formen. Puszkowe ciaſto, ubitą mąkę z mlekiem gotowanym i z iaiami kłaść w puszkę, i potym na gorące maslo. *Wiel. Kuch.* 425.

PUSZYĆ *cz. cont.*, napuszyć *dk.*, (cf. *Vd.* pihati, pihem, pikam, 2 dąć, dmuchać, *ob.* puchać, *Crn.* pushetise, 2 lihán, 2 kurzyć tutuń; *Rs.* пушить, (2 bramować futrem, cf. opuszka, пушнáрь kuśnierz). Puszyć, puszystym czynić, puchem obwodzić, opierzać, *pr. et fig.* (bauſchig machen), befiedern, mit Federn beſetzen, bedaunen, wie mit Flaumfedern buſchig bedecken. Mech mu ieszcze nie puszy iagody. *Pot. Syl.* 211. Czoło iey wydane wesoło brwi puszyły. *Tward. Pasq. b.* Na lato sierć zrzuca, na zimę lis puszy. *Pot. Pocz.* 428. Puszyć się, upuszyć suknią, czapkę, 2 upierzyć. *Cn. Th.*, ſich federig machen, federig werden. - 2) puszyć kogo, 2 nadymać, rozdymać, *Ross.* пыщить, *Ec.* кичúть, возкичить, aufblähen, aufblaſen. Woda taka żołądek i żywot puszy i odyma. *Petr. Wod.* 37. Gdy kogo puszy w żołądku lekarſtwo ... *Urzęd.* 5

Zdybią w iamie Sylena, a on się nie ruszy Chrapiąc, gdyż go wczorayssze ieszcze wino puszy, *inflatus vino*. *Nag. Wirg.* 506. Oczy wywracaią, włos zmieszaią wieszczyce, gdy ie puszy Apollo. *Pot. Arg.* 137. - *fig. tr.* Stoczoney pod Akcyum bitwy go nie puszy sława, ani wspaniały pycha sięga duszy. *Min Ryt.* 1, 116. Na wszystko gotów człowiek rozumny, Ten go los potka, bądź inny, W szczęściu go umysł nie puszy dumny, Nie ma w przygodzie złey miny. *Hor.* 1, 237 *Nar.* - Puszyć czym, z puchać czym, *Vd.* napihuvatise, gornoperhuvatise, gornapersati, se podpirat; stolz blasen. Tak gwarząc, za niepróżnym od flaszek stolikiem, Dął, puszył, podtrychniętym do góry wąsikiem. *Zab.* 12, 335 *Eyff.* Słusznaż bym dumą puszył nieprzyiemną, I dmuchał parą nikczemną! *Zab.* 15, 374. Można puszyć; kiedy iest maiątek po temu. *N. Pam.* 16, 118. PUSZYK, - a, *m.*, *dem. nom.*, pusz, *pinnula. Męcz.*, ein Büschel, ein kleiner Busch. (*Rs.* пушь futro). PUSZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* пушистый, pełen puchu, napuszony, nadęty, aufgequollen, aufgeblasen. (*Rs.* пушистый futrzany). Puszyste i pieniste wały spadaiącey z opoki rzeki. *Tr. Tel.* 4. Serce to pyszne ledwo się w naypuszystszym zmieścić mogło ciele. *Pot. Jow.* 68.

*PUTKA, - i, ś., n. p. W karczmach w karty różne gry, w putkę, w chłopca grają. *Haur Sk.* 154, czy nie Pytka?

*PUTNY, - a, - e, (*Bh.* puat; *Slo.* pút; *Sr.* 1. puć, droga; *Slc.* pút; *Cro.* pút, *via*, droga, (*Cro.* put, krat, z kroć; *Rg.* pút, red, nâcin, *methodus*, apútni *methodicus*); *Cro.* putovati, z podróżować; *ob.* pątnikować; *Cro.* putovanie, z podróż; *Hg.* bútszéjarás, z pątnikowanie; *Cro.* putnik, z *pątnik, wędrownik, *Cro.* poputno; *Vd.* popotnjiza; *Crn.* popotneza, z wiiatyk, naúrożne; *Ec.* пянутіе, дорожное, спу́тная, z wiiatyk, *Ec.* путникъ podrożny, *Rs.* попу́тный). *Putny, z drogowy, do dróg lub podróży służący, *Sr.* 1. puciowné, *Vd.* potni, *Cro.* pútni, *Rs.* путевый, пу́тный (2. zdatny), *Ec.* пу́тьный, zu Reisen, zum Verführen, Verfahren gehörig. Boiar putny używany bywał do posyłek i do podróży. *Czrt. Mscr.* Boiary putne, którzy z listami starostw i dzierżaw naszych ieżdżali i teraz ieżdżą. *Vol. Leg.* 2, 1233. Putny sługa. *Stat. Lit.* 372. Boiarowie pancerni, putni, i ludzie prostego stanu. *Stat. Lit.* 304. Wwiązanie dawane być ma, gdzieby ludzi ciahłych i pustowazczyzn nie stało, tedy w boiary pancerne i putne. W pancernego z iego ziemią za 40 kop groszy; w putnego za 30. *Stat. Lit.* 216. Dwa gatunki były boiarów; iedni byli putni, którzy z gruntu woynę służyli, drudzy służkowie, do usług zamkowych, wożenia listów, wyciskania podatków. *Czack. Pr.* 3, 6.

*PUTRA, - y, ś., n. p. Zmudzin sam chudzina, czasem i puty nie maiąc, żony, dziewek, i wszystkiey maiętności Krzyżackiemu knechtowi obżartemu ustąpić musiał. *Stryik.* 314.

PUZAN, - a, - u, *m.*, *Bh* pozaun, pozaun, *Slo.* posaun, (*Rs.* пузанъ, z brzuchacz), *Lat.* buccina, *Gall. olt.* buisine, *Isl.* baesun, *Suec.* basun, *Holl.* basuin, z trąba rozwodzista, *Gr.* die Posaune; *Sr.* 2. tschubala, *Sr.* 1. cięzita truba, *Vd.* trobenta, (*ob.* trąba). Instrumenta dęte przednieysze pomort, puzan, kornet i t. d. *Warg. Wal.* 306. Ręka, co Eneasza sławne pisze dzieła, Położywszy woienny puzan, trzcinę wzięła, *Tol. Saul. pr.* Fletniczki piszczą, a puzany beczą. *Rey Wiz.* 25 *b*, *Ryb. Ps.* 57. Puzan srebrnolity. *Zab.* 6, 375 *Nar.*, *Nar. Dz.* 2, 117, *not.*, „instrument muzyczny, bierze się za trąbę". *Petr. Pol.* 2, 356, *W. Post. W.* 2, 332. Kmieć ieden mniemał, aby ona część puzana, która się i tam i sam pomyka, w gardło wchodziła. *Gor. Dw.* 157. - 2°) Puzan, gatunek kornetów bisłogłowskich, eine Art Weiberhauben, Kopfzeug. Koron kobiety używaią na kornety, na połkorneczo i na cały puzan, na bonety, na maloty. *Haur Sk.* 354. PUZANISTA, - y, *m.*, trębacz na puzanie, *liticen. Męcz.*, der Posaunist, Posaunenbläser, *Bh.* pozaunar.

PUZDRO, - a, *n.*, PUZDERKO *dem.*, *Boh.* pauzdro, *lat. med.* futrus, fodorus, feutrum, *Ital.* fodero, fodro, *Ger.* das (Futter, Flaschenfutter; Futteral, olstro, czyli futerał, pudło, na schowanie flaszek, szklanek etc., na drogę, der Flaschenkeller, *Vd.* shkatelza, shkatla (*ob.* szkatuła, *Cro.* puczetok, *Hg.* tok, *Rs.* фумярь, фумярець; наголѣлище, погребецъ, погребчикъ, коробья (cf. krobia), *Ec.* кра́бїя, кра́бїйца, коробка. Wynosi puzdro z flaszami; otwiera puzdro; i ogląda, czy te to są flasze, które kazano przynieść. *Teatr* 4, 103. Flaszki frant ieden w puzderku zamykał, A co minuta odmykał i łykał. *Bratk. H b.* Słoie z puzder swych wyiąwszy, Mirrą i sokiem balsamu wonnego, napoili rany iego. *Odym. Sw.* 2. *Kk* 3 *b*. Przy hucie chować stolarza i ślusarza, żeby puzdra robili piękne kowane. *Torz. Sk.* 123. - §. Puzdro, puszka, eine Büchse. Głowa tego S. we srebrnym puzdrze zamknionа, na ołtarzu iest wystawiona. *Birk. Dom.* 123. W osobnym szkatuły puzderku dyamenty były. *Kras. Dos.* 188. - §. Puzdro klubne, pewna liczba klub, osadzonych niby w puzdrze, w sztuce drewnianey lub metalowey. *Jak. Art.* 3, 313, *Jak. Mat.* 4, 245, der Flaschenzug, die Klobenflasche. - §. *Meton.* Puzdro, to co w puzdrze iest, iako trzy puzdra łyżek, czarek etc., srebrnych darować komu, i. e. tuzinów, choć bez olstra. *Cn. Th.*, was im Futteral enthalten ist, ein Futteral voll, ein Besteck voll, einen Flaschenkeller voll. - 2) puzdro u stadnika, worek moszny, mosznа, der Hodensack eines Hengstes. Stadnika często trzeba myć od szyi do kopyt, nie zapominaiąc puzdra i iądrek *Hipp.* 17. U konia pięknego ogon do ziemi, puzdro spore, płaskie krzyże. *Pot. Jow.* 91. PUZDROWY, - a, - e, od puzdra, Flaschenfutters, *Bo.* pauzrowý, *Rs.* влагалищный, погребечный. Flasze puzdrowe. *Mon.* 73, 140.

PUZ, - ia, *m.*, PUZIACZEK, - czka, *m.*, (cf. buzia, pucek); *Uland.* rybka, serce, kochanie, Schatz, Herz, trautes liebes Kind. Adieu puziaczku, puziu, kochanko, gwiazdo miesięczna. *Teatr* 32 *b*, 24. Zaprowadź mię do tego puziaczka, do tey bestyyki ładney. *Teatr* 53, 19. Moia Agatko, tak to prawda, jak żeś pięknym puziaczkiem. *Teatr* 30, 6. PUZYNA, - y, ś., sam wierzchołek kłosa. *Wlod.*, *frit Cn. Th.*, ość u kłosa, *Dasyp.* Y 2 *b*, die oberste Spitze der Kornähre, *Sr.* 1. kwosowa pluwicita nad zornom.

P Y.

PYCHA, - y, ż., *Bh.* pejcha, pycha, (*Bh.* pich pompa, rych gwałt); *Slo.* pýcha; *Sr.* 1. pochwarstwo (cf. *Ger.* Pochen, roschnosci

ſchnoſci, (*Sr.* 1. pycha pompa, wspaniałość); *Crn.* napuh (cf. napuchły), mogozhnomisloſt, oſert, ohòl; *Vd.* napuh, ofart, preuzetnoſt (cf. przewziąć, cf. uprzedzenie), prevzetje, visokoposhnoſt, isvishenje, odetnoſt, velkodetnoſt, oblednoſt, visokodetje, koshatitnoſt, saforlivoſt; *Cro.* gizdost, bahatost, bahatoszt, oholnost; *Dal.* oholya; *Rg.* oholoſt, osornos; *Sla.* hòlloſt; *Bs.* oholóſt, uznosnoſt; *Rs.* кичливость, зано́счивость (cf. wyżéy nosa gęba), мечтáтельность, щегольство (cf. szczególność), мозгá, спесь, спесца, спесúвость; *Ec.* пыха (cf. puchać, puszyć, *Etym.* pchnąć); hardość, buta, nadętość, Aufgeblaſenheit, Hoffarth, Stolz, Hochmuth. Nadętością pycha puchnie. *Brud. Oſt. D.* 2. Pycha ieſt przewrotna przewyższania chęć, z wzgardzeniem drugich. *Modrz. Baz.* 231. Pycha ieſt fałszywy pozor wspaniałości. *Pilch. Sen. liſt* 2, 439. Za pochlebſtwem człowiek podniesie się w pychę; a więcéy napuszy albo nadmie człowieka takiego, który się iuż wyższy rozumie, niźli ieſt. *Eraz. ięz. P.* Wysokim ſtołkom pycha ieſt przywarą. *Pot. Syl.* 161. Już go pycha ze ſkóry wypycha. *Pot. Arg.* 396. Chłop srogi, pycha mu brzuch ni antał rozpycha. *Pot. Jow.* 30. Pychą podszyty. *Jabł. Ez.* 124. Gdy przyydzie pycha, przyydzie i hańba. *Bud. Prov.* 12, 2. Patrząc na darmohardego chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie omierzić może. *Rey Zw.* 53. Na złotym wozie iedzie Pycha urodziwa, Przed nią córka iéy siedzi, Zazdrość nieżyczliwa; Wzgarda konie pogania, Uporem iednego A drugiego Skrzętnością zowią nayęcznego. *J. Kch. Dz.* 31a. – *Plural.* A wy teraz kochacie się w pychach waszych. 1 *Leop. Jak.* 4, 16, w próżnościach.

PYCHALEC, - lca, *m.*, PYCHAŁEK, - łka, *m.*, PYCHOTA, - y, *m.*, wzgardzacz, *contemptor. Mącz.*, pyszniś, pyszałka, ein aufgeblaſener, ſtolzer Kerl. Fortuna rzecze, pychałku, poſtawię cię nisko, Wiesz iakom wyſtawiała, i nie iednego też durnia poniżała. *Jabł. Ez.* 55 *et* 14. PYCHAWIEC, *ob.* Żorawie noſki *botan.*

PYŁ, PEŁ, - u, *m.*, PYŁEK, PEŁEK, - łku, *m.*, *dem.*, *Rs. et Ec.* пылъ, пылинка, пылинка; *Lat.* pollen, pulvis; (*Ross. diſtg.* пылъ płomień, пылáть płomienić); proch bardzo drobny z żyta abo z piaſku, feiner Staub; *Bh.* prſt. *Bud. Ps.* 1, 4 *not.* Przywiedli świeże ufy na Litwę z tyłu, Uderzyli w nich, aż świat zachmurzył się z pyłu. *Stryik.* 210. Pełen pyłu, *Rs.* пылевый, пылова́тый. (*Rs.* пылáть kurzyć, prószyć; *diſtg.* пылкій, пылокъ płomieniſty). Bez pyłu, *Ec.* непылано. We Pan z przodu, a ia z tyłu Wytrzepmy panicza z pyłu. *Zabł. Zbb.* 72. Dokumenta do téy sprawy z pyłu i pleśni wytarto. *Teatr* 4, 15. – *Botan.* Pyłek, *pollen*, drobny bardzo proszek czyli mąka w główkach pręcika zawarta, przez słupek upłodniaiąca zarodek. *Bot.* 109, der Blumenſtaub, Befruchtungsſtaub. PYLENIEC, - nca, *m.*, *alyſſum incanum*, gatunek kamiennego ziela, rośnie na mieyscach piaszczyſtych; pszczoły z kwiatu na wosk zbieraią. *Kluk Dyk.* 1, 27, eine Art Steinkraut. PYŁKOWE nitki, die Staubfäden. – *Botan.* są to różne niteczki w kwiatach, maiące na sobie główeczki pyłkowe. *Kluk Dyk.* 1, 18.

Pochodz. *opałać*, *opałka*.

PYPEC, - pca, *m.*, PYPCIE, - ia, *n.*, *Rg.* popita; *Cro.* popita, pika; *Vd.* piuka, (*Vd.* pipati, piplem, ſkubać); *med. Lat. et Ital.* pipita, *Hisp.* peppita, *Gall.* pepie,

Angl. pip, *Suec.* pipp, Niederſächſ. Pipp, Pippe, *Ger.* der Pfipps, eine Hühnerkrankheit; *Sr.* 2. jika; *Rs.* пипунъ. Z pomiędzy chorob drobiu domowego, nayczęściéy przypada pypeć; wtedy usycha im przyrodzona wilgoć końca ięzyka, i ſtaie się ſkoreczka do iadła przeszkadzaiąca. *Kluk Zw.* 2, 132, *Cresc.* 583. Jak pypcie kurom zdzierać. *Cresc.* 577, *Haur Ek.* 134. – §. *fig.* Zdarto mu pypeć. *Rys. Ad.* 78, przytarto mu rogów, przyrznięto ſkrzydła; man hat ihm die Flügel beſchnitten. (*Rs.* пипунъ мобъ на языкъ bodaybýś umilkł, zaniemiał!). Komu zedrzeć pypeć, iedno ubogiemu, Pan się pewnie odeymie swemu. *Rys. Ad.* 32, mucha uwięźnie, bąk się przebiie). Drze pypeć wioſce nieiedney niebodze, Nahałasuie i naczyni ſtrachu. *Jabł. Buk. M b.* – *aliter*; Niech ci ten pypeć rozum z serca zedrze. *Pot. Syl.* 11, niech rozum naprawi w tobie tę przywarę). PYPCIEC *neutr. ndk.*, pypeć doſtawać, *Rs.* пипунъ́ть, den Pfipps bekommen. Kury, gdy pypcieią, lekarſtwo ... *Lek. K.* 2, 16.

PYPLIC co czym *cz. niedok.*, pyſklić, plugawić, brudzić. *Wlod.*, beſchmutzen, ſchmutzig machen, verunreinigen. *Cn. Th.*

PYRA, *ob.* Pérz, Pérzyna. PYRCIAC *cz. kont.*, n. p. Nie inaczéy iak ſtado pałkudnych świń z głodu, Kiedy płot rozrzuciwszy wpadnie do ogrodu, Pyrcia, biega, wierci się, pyſkiem ryie wszędy. *Zim. Siel.* 231.? PYRZ, PYRZYNA, *ob.* Pérz.

PYSK, - a, *m.*, *Bh.* pyſk, fruak; (*Slo.* pyſk, piſt *labium*; *Crn.* piſki *olae matricis*, *Sr* 1. pésk, pébzik *roſtrum*; cf. *Ger.* Gebiß, Biß eines Hundes, *sed cf. etiam* Puc, pucek). Co gęba u człowieka, to pyſk u innych zwierząt. *Zool.* 23, die Schnauze, die Freſſe, das Maul einiger Thiere; *Crn.* gôbz, *Vd.* gobez, vuſte (cf. uſta); *Rs. vulg.* рожа, рожища. Pyſk u beſtyi, u świni, u ryb etc., iak paszczęka u lwa, niedźwiedzia, smoka. *Cn. Th.* – §. *vulg. de homine*, das Maul, (Oeſterr. die Goſche), die Freſſe. Zwadzili się, i dali sobie potężnie po pyſku. *Jabł. Ez.* 128. Tak, iakby mu w pyſk dał, nazad odſkoczył. *ib.* 145. Teraz w pyſk ciężko dać komu. *Zab.* 13, 29 *Gawdx.* Doſtał w pyſk od ſtaroſciny. *Teatr* 28, 48. Uwielbiam was, i ukłon oddaię wam niski, Klęknę, ieśli zechcecie, będę się bił w pyſki. *Wtg. Org.* 21, z nabożney ſkruchy w twarz się biią). Kto pyſkiem grzeszy, karę odnosi na pyſku. *Pot. Jow.* 69. Wyzywa śmiałek drugiego, a gdy ten rękę ściągnie do broni, i iemu pyſk wyiedzie, ów śmiałek go przeprasza. *Mon.* 73, 309. Stul pyſk. *Rys. Ad.* 82, halts Maul! Stuléż pyſk, Panie Mudrohelu, i fałszów cerkwi zadawać nie waż się. *Pim. Kam.* 142. Prawa ſtulaią pyſk czasu woyny. *Petr. Pol.* 2, 392, *silent.* To ma w pyſku, co ma w pyſku. *Cn. Ad.* 1311. – §. *fr.* Galerne pyſki, *rostra*, die Schiffsſchnäbel. Gdy galernych pyſkow i oszczepów przypadaiących ſkosztowali, do brzegów pouciekali. *Faliſſ.* 141. PYSKAĆ, - ał, Pyszcze *cz. ndk.*, Pyſka *pr. cont.*, pyſkiem ryć, mit der Schnauze, mit dem Schnabel, mit dem Rüſſel wühlen. Dudek ptak w człowieczym łaynie rad pyszcze. *Sien.* 299. Dobrze świni w błocie pyſkać. *Pot. Jow.* 152. Nietylko deptać, kąsać, świnie zwykły pyſkać. *Pot. Pocz.* 421. – §. *fr.* Pyszcze, gmerze chłop w roli, orze marnie. *Cn. Th.*, wühlen, herum wühlen. Oracz pługiem równe ſkiby ma ſkładać, aby iako

świnia ziemi nie rył i nie pyskał. *Haur Sk.* 43. Ziemianie w ziemi pyszczą dla grosza, iak świnie. *Jag. Gr. A 2 b.* Po mianie rękami pyskać, nieprzyzwoita. *Eraz. Ob. F.* PYSKATY, -a, -e, -o *adv.*, iak pysk czyli puc, pucelowaty, ſchnauzig, wie eine Schnauze. Usta nie maią być zieiące, ani pyskate; ale tak złożone, iakoby się wargi całowały. *Eras. Ob. a.* PYSKLIĆ co, PYPLIĆ co, Spyskłać *cz. ndk.*, Spysklić *dk.*, Pyskłać *iont.*, plugawić, verunreinigen. Kto smazę ma, nie przyſtąpi ofiarować; bo nie ma pyskłać świątnicy moiéy. *Leop. Levit.* 21, 23. Nie pyskliycie dusz waszych żadną płazą łażącą po ziemi. *Bud. Levit.* 11, 94. Tyran srogi, krwią kościoły święte pyskiący. *Otw. Ow.* 354. Ziemię uczynek spyskła tak szkarady. *Pot. Syl.* 74. - Pyskłić się czym, ſich mit etwas verunreinigen. Nie chcieycie się pyskłać żadną gadziną, abyście się przez nią nie smazali i splugawili. *Radz. Levit.* 11, 43. Plugaſtwem tém pyskłać się na mieyscach świętych nie maią. *Ząbk. Mł.* 75. Nie radzą mu się krwią cudzą pyskłać. *Rey Zw.* 148 *b.* Ustąpiłaś od męża i spyskłałaś się, a z innym cudzołóztwo popełniłaś. *Leop. Num.* 5, 20. Takim iedzeniem człowiek się spyskle. *Leop. Levit.* 7, 18. Niemasz na świecie pospolitszego grzechu, iako świętokrzyſtwo, a spyskłanie i podeptanie świętych darów Pańskich. *Zrn. Pſt.* 129. - *Prov.* Nie chcę się tobą pyskłać. *Cn. Ad.* 558, nie godzieneś, abym się z tobą swarzył; za niegodną rzecz sobie poczytam, abym tak podłemu chłopu szkaluiącemu nie miał odpowiadać. *Cn. Th.*, ich mag mich mit dir nicht beſudeln, nicht mit dir einlaſſen.

PYSZAŁEK, -łka, *m.*, PYSZAŁKA, -i, *m. et ż.*, pychałek, człowiek pyszny; kobieta pyszna; ein aufgeblaſener Kerl; ein aufgeblaſenes Weib. Próżniak, pyszałka, dziwak, darmochwał. *Mon.* 65, 360. Tyś iuż do tego pyszałka przywyknął. *Tręb. S. M.* 7, *Jak. Bay.* 77. Z niéy wielka pyszałka, okrutna złośnica, i niemiłosierna hałaśnica. *Mon.* 69, 622.

PYSZCZEK, -szczka, *m.*, PYSZCZASZEK, -szka, *m.*, *dem. nom.* Pyſk, Schnäuzchen, Mäulchen, Schnäbelchen, Rüſſelchen: (*Slo.* pyſček *labellum*; *Sr.* 1. pésczik *roſtrum*). Pyszczaszek królikowy. *Pot. Jow.* 200.

PYSZKA ięczmienna, *ob.* Pęcak. (*Ross.* пышка gatunek ciaſta).

PYSZNIĆ się *recipr. ndk.*, *Bh.* pyſſniti ſe, pychati; *Sr.* 1. pochétu; *Crn.* napuhújem, napuhuvâti, ofertuvâti, preusęti, preusâmem (cf. przewziąć, cf. uprzedzenie), shtemâm (cf. *ſtym., sdeim se, repęnzhem; *Vd.* se napihovati, se podpirat, se povishovat, prehajati se, prangati, gornapersati, gornaperauvatise, prevsetise, prejematise, pahati, preshtimatise, poshtimuvatise, saferluvatise, se koshiti, koshatitise; *Cro.* banitisze (*ob.* ban, pan, panoszyć się), napuhavatisze, gizdatisze, zgizdavatisze, zgizdávamsze; *Bs.* oholitise, uznositise; *Rg.* oholitise; *Rs.* пыщиться, кичиться, чваниться, возкичиться (cf. kita), загордиться, возгордиться (cf. hardy), бояриться (cf. boiar), похрабровать (cf. chrobry), почечениться, спесивиться, зaспесивиться, красоваться (cf. krasny), покрасоваться; *Ec.* кичиться, надыматься; bucić się, wynosić się z czego, nadymać się; ſich aufblaſen, ſtolziren, hochmüthig, hoffärtig ſeyn. Widząc, że wieńce kładą, że mu rogi złocą, Pysznił się tłusty baran, sam nie wiedząc o co. *Kras. Bay.* 18; *Sr.* 2. won ſe kuſtawa, ako nabuti méch, ako tuzne jelito. Ktoby się pysznił a nie chciał być posłuszny roskazowi, umrze człowiek taki. *Kucz. Kat.* 3, 120. Nie pysznił się z tak wielkiéy mocy, przypomniał sobie, że cokolwiek miał, to wszystko miał od boga. *Zal. H. T.* 116. Litwa z wielkiemi łupami do krain swoich pysznąc się, odciągnęli. *Stryik.* 286. PYSZNIEC *verb. neutr. ndk.*, spyszniéć *dk.*, pysznym się robić, ſtolz werden; *Bh.* zpyſſnětí, zpychati; *Rs.* возгордиться, зазнаться. Człowiek ten, choć był możnością wspaniały, bynaymniéy nie był dlatego spyszniały. *Leszcz. H. S.* 715. PYSZNIŚ, -ia, *m.*, pychałek, ein aufgeblaſenes Herrchen; *Sr.* 1. pochatéj; *Rs.* гордельцовъ, спесивцовъ, спесько. Patrzyłem na owego pysznisia, miną swoią podobnego pawiowi. *Mon.* 71, 133. Daleyże móy pysznisiu, upokorzyć mi się. *Teatr* 20 *b*, 215. PYSZNODUMNY, -a, -e, -ie *adv.*, durny, hoffärtig und aufgeblaſen. Odniósł tedy karanie pysznodumnego szaleństwa swego. *Faliſſ. Fl.* 139. PYSZNOMÓWNOŚĆ, -ści, *ż.*, *superbiloquentia. Cn. Th.*, Großſprecherey. PYSZNOMÓWNY, -a, -e, -ie *advers.*, großſprecheriſch; *ob.* Darmochwał. PYSZNOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bh.* pyſſnoſt, *ob.* Pycha. PYSZNY, *PYSZEN, -szna, -szne, PYSZNO. PYSZNIE *adv.*, *Bh.* pyſſný, zpupný; *Sr.* 1. pyſchné, pochartſi (cf. *Ger.* pochen); *Crn.* napuhnén, preusętn (cf. przewziąć, cf. uprzedzony, cf. presumpcya), oholn; *Vd.* napuhen, ofarten (*Ger.* hoffártig), preusetn, visokonoshen, povishujezhen, velkosdeten, sdeten, obleden, koshatiten, koshat, saferliu, savseten (cf. zawzięty), nohtiak; *Cro.* bahat, gizdav, oholen, ponoszit; *Dl.* bah; *Rg.* ohol, ofaoran; *Sla.* hòl, ohol; *Bs.* oho, ohol, oholi, uznosni; *Ross.* пышный, гордéливый (cf. hardy), высокомúнный, заносчивый, занóсчивъ, занóсчиво (cf. nos wyżéy gęby), боярóватый (cf. boiar), господовать (cf. gospod), спесивый, знáтно (cf. snaczno); *Ec.* кичайвый, узорочный; puszący się, napuszony, buczny, nadęty, hardy, wyniosły, aufgeblaſen, hochmüthig, hoffártig. Pyszny wyżéy gębę, niżeli nos trzyma. *Bies. A 4*, wyżéy gęba nosa, *Ger.* er trägt die Naſe hoch; nie po ziemi, lecz po ludziach depce; w ſtrop plunie, w ſuffit). To iest być pysznym, gdy się kto wynosi Nad inszym, gdy co ma, i dumno głosi. *Leszcz. H. S.* 634. Pan Bóg się brzydzi wyniosłemi oczyma, t. i. pysznym człowiekiem. *Gil. Pſt.* 34. Pysznemu ſkoro odeymiesz szczęście, iakoby nieiaką podniatę iego pychy, wnet nieborak zmieni koncepty i nos zwiesi. *Wer. Rgl.* 84. Iest fortel na pysznego, nic nie dbać o niego. *Fr. Ad.* 65. Umarł pyszny, iednakże, co o sobie trzymał I po śmierci znać, gdy się i w grobie odyma. *Pot. Jow.* 68. Ubogi a pyszny, boży nieprzyiaciel. *Rys. Ad.* 70. Nie mów pysznie, być na złe nie wyszło. *Rys. Ad.* 43. Paw' pyszny. *Ban. J 2 b.* - §. b) pyszny, przepyszny, wspaniały, ſuperb, prächtig, koſtbar. Dwie części pysznego i rozległego Konſtantynopola, obrócone zostały w perzynę. *Pam.* 83, 203. Jakoć się dziecię za młodu pysznoszarłatno nauczy chodzić, tak się będzie odymało i pérzyło, żeć i ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych, F 4 b.* Z pyszna się ma. *Opal. sat.* 137, arcydobrze się ma, er ſteht ſich vortrefflich. - §. *Ironice*; Elżbieta koronę wymknęła była; przetoż o to

miał się z pyszna podskarbi, bo się nań rzuciwszy wszyscy, dobrze go nie rozsiekali. *Biel.* 318, wielką biedę cierpiał, er hatte viel Noth, viel zu leiden. – °§. Pyszna kuropatwa, pyszny bekas. *Chmiel.* 1, 80, *ob.* Pieczny.

PYTA, *ob.* Pytka.

PYTAĆ kogo o co, Pytać czego *cz. ndk.*, spytać *dk.*, °Pytawać *kontyn.*, Pytać się o co *recipr. ndk.*, spytać się *dk.*, *Bh.* zpytowati, ptáti ſe, ptám ſe, zeptám ſe, tazati ſe, tajil ſe, tijl ſe, otázati ſe, potazugi; *Sr.* 1. praſcham, pſchaſchaſch (*ob.* prosić, pytać się), (*Sr.* 1. pytacj szukać, pytam, *vulg.* putam *scrutor*, potam *quaero*, zpotuyu doświadczam, zpytam, *vulg.* zpotam, zpytuju, zpytuiam *tento*, ſpytam, ſpytuiam, poſſpytam probuię, potſiu, pytſem należć, poſtrzedz; *Sr.* 2. pütam, putaſch, pütaſch szukać, hupütaſch poſtrzedz, ſputtowaſch, ſpüttowaſch *tentare*); *Crn.* prashat, isprashat (*ob.* prosić), bâram; *Vd.* barati, pobarat, vprashati (cf. wprosić), napobarati, prashati, (*Crn.* pesati, *Vd.* pesovat, = męczyć na pytkach); *Cro.* pitati, (*Dl.* pitam, molim, = proszę, cf. modlić się); *Bs.* pitati, upitati, zaznatti (= 2. prosić); *Rg.* pitati; *Sla.* pitati; *Rs.* спросúть, спрашивать, вопросúть, попрошáть, возпросúть, (*Rs.* пытать doświadczyć, dochodzić na pytkach, na torturach, пытаться doświadczać, probować, kusić się; *Ec.* пытáный ciekawy, пытлúвый духъ wieszczy duch; cf. *Ger.* bitten, *Lat.* peto, piscor, expiscor; *Aethiop.* ፈተነ *scrutatus est*): zapytywać się, zadawać zapytanie, fragen, ſich erkundigen, nachfragen. Jak pytaią, tak odpowiadaią. *Cn. Ad.* 303. A czy wolno się spytać? *Bnh. Kom.* 4, 68. Pytać go się godzi; Czemu nie? wszak pytanie nikomu nie szkodzi. *Min. Ryt.* 1, 300. Bodaieś był mniéy o Karynie wiedział, Jż ia mniéy pytał, i ty mniéy powiedział! *Paſt. Fid.* 295. Nie pytay mnie dwa razy. *Teatr* 21 *c*, 79. Spytał anioła: iak ci imię? a anioł mu odpowiedział: czemu się o moim imieniu (o moie imię) pytasz? *Sk. Zyw.* 2, 68. Każde słowo mądrości, o którekolwiek pytawał ie król, nalazł w nich więcéy, niż we waszech praktykarzach, i *Leop. Dan.* 1, 20. Nie pytay o tym, czegoć wiedzieć zabroniono. *Lib. Hor.* 20. Cesarz się o nich od oyców ich (u oyców ich) pytał, i wiedzieć chciał, gdzieby oni byli. *Sk. Zyw.* 2, 68. Posła o to tam było pytać, bo tam był przytomnym. *Falib. A* 3. Kto pyta, nie błądzi. *Rys. Ad.* 22. Kto pyta (czy chcesz?), nie ma woli dać. *ib.* 25. Pytanym sposobem, *interrogatiue. Cn. Th.*, fragweiſe; *Sor.* 1. praſchetiné. – °§. Oczy Pana zawżdy na ubogiego patrzą; powieki oczu iego *pytaią* synów ludzkich. i *Leop. Ps.* 10, 4, szukaią, ſuchen. – §°. Pytać się na co, nach etwas nachfragen, nachforſchen. Którzy się boią pana, pytać się będą na te rzeczy, w których się on kocha. *Leop. Syr.* 2, 19. Pytaliśmy się na imiona tych, którzy temu powodem byli. *Leop. Ezd.* 5, 10. Nie chciéy być tak dwornym, byś miał pytać, co za męki niebożki będą cierpieć; ale owszem *na to pytay*, iak sprawiedliwi będą zbawieni? i *Leop.* 4 *Ezdr.* 9, 13. – *Ellipt.* Pytam się do Krakowa, do Rzymu, = dowiaduię się drogi do Kr., ich frage nach dem Wege nach Kr. *Cn. Th.* – §. Moglibyśmy was pognieść, iak w większéy będący licznie, à niktby o téy nie pytał się ſtracie. *Jabł. Tel.* 137, niktby o to nie dbał, o to nie ſtał, aniby wspomniał, es möchte kein Hahn darüber krähen, kein Menſch daran denken, nach fragen. Dionyſius Syracuſanus mało się o prawie pytał. *Wer. Rgl.* 76, mało o prawo dbał, mało się go trzymał). W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. – §. Nie pytay tamtego, = nie szukay, nie żąday, ani się spodzieway tamtego, das iſt dort gar nicht zu ſuchen; daran iſt dort gar nicht zu denken; frage dort gar nicht einmal darnach. Boga i czci nie pytay u nich, żyią iako bydło. *Pasz. Dz.* 15. Tam ani rozumu, ani rozsądku nie pytać było. *Falib. G* 5. Do Gdańska dziś szlachcic popłynie, ale go tam nie pytay, gdzie szabla więcéy popłaci, iak leśne towary. *Pasz. Dz.* 48. Wola nasza idzie iak błędna, zdrowéy nie pytay uwagi. *Bach. Ep.* 36. W domu nie pytay chłopca, czy kucharki, Sam stał za wszystko, za wszelkie szafarki. *Jabł. Ez.* 46. Ni o czym nie myśli, tylko o iedzeniu; a usługi pańskiéy ani pytay. *Bnh. Kom.* 4, 281. Między ludźmi obłudy pełno, prawdy nie pytay. *Falib. U.* U nas post do wieczora zawsze od zarania, Nie pytay podwieczorka, nie pytay śniadania. *Sim. Siel.* 109. – §. *Absolute*: Pytam, proszę, *quid factum eſt cedo? Cn. Th.* 827, (cf. Prosić, ich frage, ich bitte, ſagen Sie mir doch, was ... PYTANIE, -ia, *n.*, zapytywanie (cf kweſtya), die Frage; *Sr.* 1. potano, potancjło, praſcheno, praſchencjło, (*Sr.* 1. pytſani nalazek, zpytani, zpotwanſtwo *tentatio*, *Sr.* 2. ſpüttowane pokusa); *Crn.* prashanje, poprashk (cf. prośba); *Vd.* prashanje, baranje, vprashik, barik, napobarik, napobaranje; *Cro.* pitanye; *Rs.* спрóсъ, вопрóсъ, спрáшиванïе. Jakie pytanie, taka odpowiedź *Teatr* 31 *c*, 37, *Rs.* по спросу и отвáтъ. Głupie słysząc pytanie, nie odpowiaday na nie. *Cn. Ad.* 254. Tysiąc pytania, a odpowiedzi nie czeka. *Bnh. Kom.* 4, 49. Dłuższego czasu trzeba, na rozwiązanie pytania, niżeli na zadanie onego. *Filch. Sen. liſt* 362. Jakie to są pytania, które mi czynisz! *Wtg. Mar.* 1, 17. Pytanie iest, dysputuią o tym, = *quaeritur, ambigitur. Cn. Th.*, to kweſtya ieszcze). Znak pytania. *Apez. Gr.* 5, Fragezeichen. PYTACZ, -a, *m.*, dochodziciel, dowiaduiący się der Frager, Nachfrager; *Bh.* zpytatel; *Rg.* pitalac, *f.* pitalica. (*Dl.* pitalacz, = prosiciel; *Sr.* 1. zpotwar, zpytar *tentator*; *Sr.* 2. ſpüttowarnik, ſpüttowalnik kusiciel). O! co dziś takich pytaczów, co się ieno swarzą! *W. Paſt. W.* 2, 201, *Rey Pſt. Nn* 1. Słuchayże tych drugich pytaczów, skąd chcieli kusić tego pana naszego? *ib. Q* 9 4. Nie odpowiadaią wyraźnie, ale rozmaitością ciemnych słów; wątpliwych zoſtawuią pytaczów. *Sir. Qu.* 260.

Pochodz. *dopytywać się, dopytać się, przepytywać, przypytywać się; opyt, opytywać; popyt, popytywać, rozpytywać, wypytywać, zapytywać się, pytki.*

PYTEL, -tla, *m.*, PYTLIK, -a, *m.*, *Bh.* pytel, pytlik, pytlíček; *Slo.* pytel; *Sr.* 2. büddel; *Crn.* pajtel; *Vd.* putla, pulta, moknu resitu; *Rs.* пыкáнъ (cf. rękaw), сúто, сúтечко, сúтце (cf. sito), трóхомъ; *Ger.* der Beutel, *Lat. med.* bultellus, *Gall. obs* batel); miech, mieszek, der Sack, das Säckchen, Beutelchen. Kiedy groszy w pytlu neni, w ten czas się rozum zmieni. *Ryt. Ad.* 23. Od pasamanów, pytlów cienkich, grubszych ... *Vol. Leg.* 4, 559. Pytlik, worek siatkowy. *Cn. Th.* – §. 2) Młynarski pytel, der Beutel in der Mühle, das Beutelſieb, wo das Mehl durchgebeutelt wird. Pytlowe mąki w młynie z pod kamienia przebiegaią przez sito płocienne, iak szyia

zrobione, pytel zwano, oddzielaią się od otrąb, i tak się ftaią miałkiemi, iak gęfto ieft sito. *Klak Rosl.* 3, 259. – *Prov.* Słowa u niéy latają iak z pytla. *Opal. sat.* 40, das Maul geht, wie eine Radebrecke. Ta ra ra ra ra, das Maul geht, wie eine Radebrecke. *Teatr* 29, 60, *et* 11, 99. U nich to oy ięzyk iak pytel! U nich to gęba iako kołowrot, a słowa sypią się, iak z pytla. *Pilch. Sen. lift* 304. PYTELNIK, -a, *m.*, pytlowy młynarz. *Mącz.*, der Beutler in der Mühle, der das Mehl beutelt.

PYTKA, -i, *ż.*; PYTA, -y, *ż.*, *augmentat.*; (*Sor.* 2. pito, z pęto); chuftka fkręcona, którą w niektórych grach biią, der Plumpfack; *Bh.* blupon, blupak, bnup, trauba, traup; *Rs.* жгутъ. Jak wzięto wołić w łapę odlewane pyty, aż spuchła. *Teatr* 42 *c*, 33. Pytką bić, *Rs.* жгутомъ. U flisow. pyta, powroz fkręcony, którym flisów karzą. *Mag. Mscr.* Pytki, powrozy, któremi obcęie i karnaty u dołu są przywiązane. *ib.*, *Haur kk.* 171. PYTKI *plur.*, *Crn.* pęsa, (*Crn.* pęsam, z męczę); *Vd.* pesa, reftezai, sbarkuvanje na pesi; reftiguilu (cf. rozciągnąć), zaglaunu sprashanje, glavokriunu sbaranje; *Rs.* пытка, розыскъ; męki, proba, ciągnienie, tortury, die peinliche Frage, die Tortur. Darmo my z tobą słowy robimy, trzeba cię widzę dać na męki, spytaią cię pytki lepiey, i dowiedzą się wszyftkiego. *Birk. Gl. K.* 43. Pare sztuki na pytkach się wydadzą. *Brud. Oft. E.* 10. Na pytki i rozpalone blachy wfkazywany niewolnik Rzymfki. *Czack. pr.*

2, 227. Wzięto go na pytki, trzy razy był na pytkach; wytrzymał pytki. *Dudz.* 55. – *fig.* pytki, examen, dowiadywanie się, macanie, Unterfuchung. Tym czasem Annasz w swoie Chryftusa przybytki Rozkazawszy wprowadzić, bierze go na pytki, Naprzód o uczniе ... *Pot. Zac.* 50. Miiszka od księni na pytki wzięta, powiedziała wszyftko. *Pot. Jow.* 2, 51, *Jabł. Buk. L* 2 *b*, (*ob.* Spytkować).

PYTLIK, *ob.* Pytel. PYTLOWAC, -ał, -uie, *cz. kont.*, spytłować *dk.*, mąkę w młynie przez pytel przepuszczać, przesiewać, das Mehl beuteln. Chléb dla niego robią z mąki dwa kroć pytłowaney. *Star. Du* 31. Pytłowany, *Rs.* сѣяный. Mąka niepytłowana pszeniczna, *Rs.* подрукавная мука. – *Prov.* Fortuna spytłuie złemu, niż dobremu fkrupi. *Pot. Jow.* 51, iednemu się zmiele, drugiemu się fkrupi). – §. *tr. fig.* pytłować ięzykiem, młynkować, fchwatzen, drehen, mit der Sprache nicht gerade heraus wollen. Szyper, sprawę daiąc z fryoru, pytłował a pytłował ięzykiem. *Off. Str.* 7. PYTŁOWY, -a, -e, od pytła, od pytłowania, pytłowany, *Ross.* сѣяный, решётный, Beutel-, vom Beuteln des Mehls, gebeutelt. Pytłowy chléb, *Rs.* сѣяникъ, сѣяничекъ, ожиня, кушуръ. Tam bezpiecznie iak sobie zasłużył, czy borysa, czy chleba pytłowego użył. *Zab.* 16, 124 *Nar.* Pytłowe mąki. *Kluk Rosl.* 3, 259.

Q.

Q *litera non utuntur Poloni, qui recte scribere norunt; sed loco eius* K *ponunt*: n. p. kwicz, kwaterka kwartał, kwokam, sekweftr, pluskwa, skwarno, paskwil. *Cn. Th.* 905, *New. Char.*

Koniec Drugiéy Części Tomu Drugiego; czyli Woluminu Czwartego.

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE,

Fil. Dokt:, Członka honorowego Dyrekcyi Edukacyynéy, Rady Dozorczéy Szkoły Prawa; Prezesa Towarzystwa do Xiążek Elementarnych, Członka Towarzystwa Królewsk: Przyiaciół Nauk w Warszawie, Korrespondenta Akademii Pragskiéy, Göttingskiéy, Wileńskiéy; Rektora Liceum Warszawskiego.

CZĘŚĆ III. czyli VOLUMEN V.

R—T.

w WARSZAWIE, u AUTORA.

1812.

„Voltaire avoit determiné l'Academie Française, à faire son Dictionnaire sur un nouveau plan. Ce plan „consistoit à suivre l'histoire de chaque mot, depuis l'epoque, où il avoit paru dans la langue, de mar- „quer le sens divers, qu'il avoit eu dans les différents siecles, les acceptions différentes, qu'il avoit „reçues; d'employer, pour faire sentir ses differentes nuances, non des phrases faites au hasard, mais „des exemples choisies dans les Auteurs, qui avoint eu le plus d'autorité. On auroit eu alors le ve- „ritable Dictionnaire littéraire, et grammatical de la langue; les étrangers, et même les Français y-au- „roint appris à en connoitre toutes les finesses.

„Ce Dictionnaire auroit offert aux gens de lettres une lecture instructive, qui eut contribué à former „le goût, qui eut arrêté le progrès de la corruption. Chaque Académicien devoit se charger d'une lettre „de l'alphabet."

Vie de Voltaire par Condorcet.

JAŚNIE OSWIECONEMU XIĄŻĘCIU JMCI

JOZEFOWI
PONIATOWSKIEMU,

MINISTROWI WOYNY, GENERAŁOWI DYWIZYI, NACZELNEMU
DOWODZCY WOYSK POLSKICH, ORDEROW WIELKIEY
WSTĘGI LEGIONU HONOROWEGO, WIELKIEGO KRZYŻA
WOYSKOWEGO POLSKIEGO, NEAPOLITAŃSKIEGO,
ORŁA BIAŁEGO, I INNYCH KAWALEROWI.

PLEMIENNIKOWI Króla *STANISŁAWA AUGUSTA*, Rycerzowi, który powierzoną sobie obronę, wskrzeszoney potężném Wielkiego NAPOLEONA ramieniem Oyczyzny, świetnieyszym nad wszelkie nadzieie, skutkiem uwieńczył; Opiekunowi młodzieży kształcącéy się w umieiętnościach sztukę woyskową doskonalących; Mężowi ozdobionemu darami serce uymuiącemi i zdobiącemi rozum, przypisuiąc to dzieło, korzystam z dawno upragnioney, a teraz dopiero zdarzoney sposobności, złożenia Mu hołdu tego uszanowania, które Mu się od każdego chwałę i pomyślność Oyczyzny kochaiącego Obywatela należy.

Panowanie *STANISŁAWA AUGUSTA* zaszczyt ten przyniosło kraiowi i iego rodakom, że stanowi Epokę wskrzeszenia Nauk w Narodzie. Za Niego część maiątku po zgasłym, równie zamożnym iak uczonym Zakonie, uratowana, obrócona szczęśliwie na posag Edukacyi publicznéy, ustanowiona owa w wieczney wdzięczności Narodu zachowana Kommissya Edukacyyna, wyższe i niższe Szkoły do prawdziwego celu swego zwrócone, światło w kraiu upowszechnione, życie publiczne i prywatne uprzyiemnione, gust wydoskonalony, ięzyk oczyszczony, upiękniony, ubogacony, dzieła w różnych Naukach dla młodzieży i kraiu prawdziwie użyteczne rozkrzewione; kunszta malarstwa, rzeźby, budownictwa ożywione; otoż pomniki podziś dzień świadczące, czém było to panowanie dla oświaty publicznéy.

Szczególniéy mi zaś wspomnieć tu należy ustanowioną przez *Stanisława Augusta* szkołę Rycerską w Stolicy; téy albowiem kray winien ukształcenie tylu Mężów w cywilnym i woyskowym stanie nayznakomitszych. Pod Opieką dobroczynnego Króla i dzielnym ſtérem Męża naukom całkowicie oddanego, dla uczonych wylanego, i dziś ieszcze każdą chwilę Literaturze mianowicie Oyczystéy poświęcaiącego, kształciły się owe umysły, które światłem na obradach wiecznie pamiętnego Seymu, męztwem w obronie iego ustaw, i poświęceniem się w powstaniu przeciw gwałtom sąsiedzkim z naywiększym zaszczytem Narodu celowały.

Uczcić pamięć ostatniego przed nieszczęsnym rozbiorem kraiu Króla Polskiego, poczytałem sobie za tém milszą powinność, że nie tylko krwi związek, lecz też wysokie Cnoty i Dary *Jasnie Oświeconéy Waszéy Xiążęcéy Mości* wszystko nam to przypominaią, co Narod w *Stanisławie Auguście* poważał i kochał.

Przekonany o koniecznéy potrzebie Nauk dla Stanu Woyskowego, zaprowadziłeś *Wasza Xiążęca Mość* zaraz po odzyskanéy części Oyczyzny, z znacznym swoim kosztem szkołę, w któréy się przyszli obrońcy kraiu uczą, na czém dzielność broni i przemyślne prowadzenie woyska zależy. Oby ten Instytut, iak i wszystkie inne kształceniu młodzieży na Obywatelów i Obrońcow poświęcone, wydawał dla kraiu owoce iak nayobfitsze i nayużyteczniey-sze. Ta albowiem iest naymilsza nagroda dla Mężów, którzy staranną swoię Opiekę Szkołom poświęcaią.

Hołd ten naygłębszego Uszanowania, poważam się zakończyć wyrażeniem wdzięczności, że *Jaśnie Oświecona Wasza Xiążęca Mość* łaskawie mi pozwolić raczył, bym do Palm, które poprzedzaiące Tomy Słownika moiego iuż zdobią, przydał Laury, Tom ten wysokiém Imieniem Pańskiém zaszczycaiąc, i uczcił w Osobie Naczelnika Stan mężnych naszych obrońców.

Jaśnie Oświeconéy Waszéy Xiążęcéy Mości

w Warszawie w Miesiącu Maiu 1812 Roku.

nayniższy sługa

LINDE.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTOW.

Sąd *Appelacyyny* Xięstwa Warszawskiego.
Besson, Xięgarz w Lipsku.
Antoni *Byszewski.*
Kaietan Hrabia *Dzieduszycki.*
Antoni *Garczyńiski*, Pref. Kaliski.
Maciey Xżę *Jabłonowski*, Prefekt Lubelski.
Kaliskie Gimnazyum.
Izba Administracyyna Dobr *Koronnych.*
Józef *Karsnicki*, Radca Departamentu Kaliskiego.
Biblioteka Uniwersytetu *Krakowskiego.*
Anna z Cetnerów Xżna *Lotaryńska.*
Prefektura *Lubelska.*
Jan *Młodzianowski.*
Franciszek *Nakwaski*, Prefekt Warszawski.
Woyciech *Pękalski*, Sekretarz Szkoły Prawa w Warszawie.
Józef *Poniński*, Prefekt Poznański.
Sąd Kryminalny *Poznański*, i Bydgoski.
Trybunał pierwszéy Instancyi *Poznański.*
Szkoła *Prawa* Warszawska.
Woyciech *Pusłowski* Marszałek Słonimski.
Karol Xżę *Sanguszko.*
Herrmann *Schilling*, Kupiec w Warszawie.
Kancellarya *Senatu* Xięstwa Warszawsk.
Trybunał pierwszéy Instancyi *Siedlecki.*
Julian *Sieraski*, Pułkownik.
Euzebiusz *Słowacki*, Professor Wymowy w Uniwersytecie Wileńskim.
Bióro Ministra *Sprawiedliwości.*
X. Michał *Symonowicz.*
Gimnazyum *Szczucińskie.*
Szeptycka, Starościna Stanisławowska.
Biblioteka *Wallenrodska* w Królewcu.
Szkoły XX. Piiarów *Warszawskie.*
Ignacy *Woynowski* w Poznaniu.
Biblioteka *Wrocławska* Sw. Bernarda.

R.

R, *litera szesnasta abecadła Łacińskiego; Polskiego ośmnasta.* Kras. Zb. 2, 436. *Dla warczącey swoiey twardości u Łacinników* canina *pita litera zwana; Słowianie miękczą ią dodaniem z, s rz, Boh. ř, n. p. dwór, na dworze; raz, rzezać, rznąć; ztąd nazwiska rzemieślnicze, z Niemieckiego przeięte, z Niemieckie przemieniaią na Polskie* – rz, *n. p.* Gerber *garbarz*; Schlosser *szlosarz*; Riemer *rymarz etc.* – *Do ciężkości wymowy przytyk: „Przedtym* A B *ledwo mówił ięcząc, teraz* R *łacno mówi, nic się nie męcząc".* Jabł. Ez. A 4.

R. abbrewiacya; s Rok, das Jahr. n. p. dnia 18go Sierpnia 1812go R. (s roku). R. P., s roku Pańskiego, im Jahr des Herrn. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 30. – b) R., X., §. s Rozdział, Xięga, paragraf. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 30.

R A.

*RAB *ob.* *Rob.

RABA, – y; *ż.*, rzéka w Krak: *Dyk. G.* 2, 327, ein Fluß im Krakauischen. Gończym psom daią miana i od rzek, n. p. Wisła, Dunay, Raba, Skawa. *Ryd.* – *§. Raba, niewolnica, *ob.* *Rob.

RĄB *ob.*Ręby, rąbanie. RĄBAĆ, rąbał, rąbie, rąbię *cz. ndk.*, Rąba, rąbam *cont. Pr.*, porąbać, zrąbać *dk.*, *Bh.* raubati, (*Boh.* raubim obrębuię, obszywam; szczepię; wrzynam); *Slo.* raubám; *Sr.* 1. rubaći, rubam, rubneno; *Sr.* 2. rubaſch; (*Crn.* róbèm, robiti; *Vd.* robiti, obrobiti, zarobiti, s obrębować, obszyć; *Cro.* rubim, rubam *lignum praescindo*, *limbum intorqueo*); *Ross.* рубить, нарубить, (*obsol.* рубúть, срубúть, срубáть, нарубúть, рубанокъ, hebel ciesielski, блеяникъ cieśla; рубань, рубанокъ, hebel ciesielski, *Gall.* rabot; cf. рубчикъ blizna mała, cf. rubel; cf. рубцы flaki); – siec las, drwa, mięso, wołu, iesiotra, wieloryba. *Cn. Th.*, hauen, hacken W drwalni ustawicznie robią około drew, rzezając, ąbiąc, układaiąc. *Star. Dw.* 22. Drwa rąbać, *Vd.* druvariti, druve napraulati. Jzali będzie się pochwalać siekiera nad tym, co nią rąba? *Bud. Jes* 10, 15. Rąbanie drew *actio*, das Holzhauen; cf. wrąb, *Vd.* sekanje (cf. siec), druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje, *Rs.* рубка, нарубка, вáлка. Rąbanie drew, *munus*, *caudicalis prouincia*, das Holzfälleramt: Ciebie czynię drewniczym, daię-ć urząd nade drwy, abyś ie rąbał. *Cn. Th.* Ułożył Eliasz drwa, i zrąbał na sztuki woły, i nakładł na drwa. s *Leop.* 3 *Reg.* 18, 34. Jeśliby starsi rzeźnicy u kogo mięso podeyźrzane naleźli, a roskazaliby, aby go nie rąbano: potymby uznano, że ono mięso porąbano, . . . *Szczerb. Sax.* 381. – §. Rąbać mieczem, siekać, machać, um sich hauen, drein hauen, loshauen mit dem Schwerte. Filoktet z swey strony, siekł, rąbał, woiował. *Jabł. Tel.* 283. Gdyby przynaymniey duszę wyzionął waleczną, Rąbiąc na krwawym placu szablą obosieczną. *Dmoch. sąd.* 57. Rąbiemy i goleni nadstawiamy wzaiem ciosom; tym się na świecie żyie obyczaiem. *Slon. Pers.* 28. – *fig. tr.* n. p. Rąbie wieloryb silnym ogonem ocean głęboki. *Dmoch. sąd.* 31, bije, tłucze, przecina, et schlägt. – *aliter*: Zacząłem mu wrącz prawdę rąbać. *Teatr* 31, 68. – §. Rąbić, rąbił, rąbi *cz. ndk.*, obrębować szatę, besäumen. RĄBACZ, *ob.* Rębacz. (RABANDY, – ów, *m.*, *plur.*, sznurki u brzegu żaglu, któremi się do rei przywięzuie. *Mag. Mscr.*, Raabänder, Schnüre, das Segel an das Raa zu binden. Rabandy, sznurki niżey do żaglu przyszyte, któremi pod czas gwałtownego wiatru żagiel do rei przywięzuią, aby wiatr nie dął tak ostro. *ib.* –). RĄBANINA, – y, ż., siekanina, rzeź, ein Blutbad, eine Metzeley. *Tr.* – (RABARBARUM *ob.* Rum Turecki. –). RĄBCZYCE, – yc, *plur.*, starostwo w Sandomir:. *Dyk. G.* 2, 327, eine Starostey im Sandomirischen – . RĄBEK, – bka, *m.*, RĄBECZEK, – czka, *m.*, *zdrbn.*, podwika, płótno cienkie, szata cienka. *Cn. Th.*, cf. *Bh.* rub, rubík wewnętrzna strona skóry, cf. na ruby, naręby; *Bh.* rubáč *indusium inferius*; *Slo.* raub *tradux*; *Sr.* 1. rub, płachta *linteum*, rubčik chustka, blídné rub, klebné rub, s obrus, rubané płócienny; *Sr.* 2. rub, rubik, rubz, rubzik chusta, rubaj płótno; *Crn.* rôb, rôbz *fimbria* obrąbek, ręby, 2) *Crn.* rôbz, s chustka do nosa; *Crn.* robazha, s koszula gruba; *Vd.* rob, pram, s bramowanie; *Vd.* rob, shiu, s szew; *Vd.* rob, s kołnierz; *Vd.* rob, meja, s miedza; *Vd.* roba, s materyyka; *Vd.* robazha, s koszula; *Vd.* robek, s chustka; *Cro.* rub, 1) *linteum*, 2) ścierka, 3) obrąbek, *Cro.* rubácha, s koszula, *Cro.* rúbecz, rubchécz, s chustka, *Cro.* vratni rubecz, s ałsztuk, *Cro.* szekuvatni rubecz, s chustka do nosa, *Cro.* rubje, s chusty, bielizna, *Cro.* rubni, rubji, płatnen, s płócienny, *Cro.* rubjár, płatnár, s płociennik; *Hg.* rúb, ruub *fimbria*; *Bs.* porúb *limbus*; *Sla.* rúbac, s chusta; *Rs.* рубáха, рубáшка, рубáшонка, s koszula; рýбь, рýбище szmat; рубéжь granica (cf kraiać, kray, ukraina), прирубéжный pograniczny, погранúчный pograniczny, pokrainny, порубéжный pograniczny, порубéжïе pogranicze; cf. *Gr.* ῥαφὴ *sutura*); Rąbek, Schleyerzeug, Schleyerleinwand, Schleyerflor; *Crn.* pajahólin, *Hg* pat.olat, (cf. *Crn.* pajk, s paiąk, cf. paięczyna), *Rs.* серпúнка, хрящь, хрящúкъ. Lny, płótna, więc i które zawsze krosna robią Rąbki, nad śnieg piękniejsze, pana swego zdobią. *Gaw. Siel.* 358. Widząc synaczka nagiego, zakryła rąbeczkiem człowieczeństwo iego. *Pieśń. Kat.* 112. Na godach małżeńskich, wkładaiąc rąbek, bywamy. *Urbśt. Art.* 156, *tectas velamine*, cf. kwef). Odeymie Pan cór-

kom Syońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i pończoszki. ı *Leop. Jos.* 3, 18. Żadnym wytworem nie była ozdobna, Ani iey ćmiła zasłona, Lecz letki rąbek białe przykrywał ramiona. *Niemc. P. P.* 122. Rąbki Kolońskie każą sobie wozić. *Lek. D. Prov.* Jak z rąbka wywinął. *Zegl. Ad.* 98, jak naydoskonaley, wie geschniegelt. – §. *fig.* Noc na się była rąbek z gwiazd włożyła, A niebo jasne świeciło pogodnie. *P. Kch. Jer.* 161. – *aliter*: Nigdy powietrze nie było piękniejsze, Niebo bez rąbku i nad zwyczay świetne Chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. *P. Kch. J.* 527. – tRABIAĆ *ob.* Robić. – RĄBIĆ, *ob. pod* Rąbać. RĄBIE *ob.* Rąbać

Pochodz. *dorąbać, narąbać, obrębować, obrąbać, obrąb, obrębek, porąb, porąbać, porębniczy, przerąbać, przerąbl, przerębla; rozrąbać; rębacz, rębca; rębny; rubel, rublowy; wrąbać, wrąb, wrębny; wyrąbać, wyrąblak; zarąbać, Zaręba.*

*RABIEC, - bca, *m.*, *Czack. pr.* 2, 244, *ob.* Krogulec.

RABIEŻ, - y, *ż.*, rabunek, rabowanie, das Rauben; *Sr.* 1. rubeni, rubenstwo, rubejniczstwo *Sr.* 2. rubnene; *Crn.* ròp; *Vd.* rop rub, plenj, opip, roparia, ropastvu, porop, obrop, isrop, *Hg.* rablás; *Cro.* poroblenye; *Dl* poroblenie; *Bs.* grabsa (cf. grabić); *Rg.* porôb, plję̀n (*ob.* plon; *Rs.* грабёжъ, грабительство хищничество. On się z rzeczy moich weseli rabiezy. *Pot. Arg* 723 *et* 764.

RABIN, - a, *m.*, nauczyciel żydowski; ein jüdischer Rabbiner.

RABINOWY, - a - e, od rabina, Rabbiner-. Rabinowe *Subst. neutr.*, płaca na rabina, n. p Zygmunt I żydów Łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kop groszy Litewskich za Rabinowe i Karaimowe uwolnił. *Czack. pr.* 109.

RĄBKOWY, - a, - e, od rąbka, *Crn.* pajzholanast Schleyer-. Słusznaż chodzić mężatce, W tkaney z wiatru szacie, i świecić przezroczyło przez oblok rąbkowy! *Min. Petr.* 25. Rąbkową chustkę matki piorąc rozdarła; S. Antoni wziąwszy on rąbek krzyżem go żegnał, wnet się spoiła nić do nici *Sk. Żyw.* 283.

RABOWAĆ, al, nie *cz. cont.*; *Sr.* 1. rubu, rubicj, rubiu, rubiem, rubuju, rubujem, wurubu; *Sr.* 2. rubnusch; *Slo.* worubugi; *Crn* ropam puliti; *Vd.* ropati, robiti, rubati, pljenuti, plenjati, ropuvati, robuvati, *Cro* robim, porobljujem, tolvajiti; *Hg.* rabolom, rablanni, rablokt; *Dl.* robiti, porobiti, *Rg* porobbitti, gusâriti (cf huzar), pljenuti (pljeniti, zapljèniti; *Bs.* robiti, pljeniti, porobiti, popljenit, *Sla.* robiti, plnjati; *Ross.* грабительствовать расхищать, расхищать, хи́тить хищу́, хищничать, (cf. rwać; cf. *Lat.* rapio, *Gr.* ἁρπάζω, *Gall.* ravir, cf. *Hebr.* ארב *insidiatus est*; *Ger.* rauben, plündern, plündern. Bawiąc się z nim, rabują go. *Ventr* 8, 74, cf. *rob robota). (RABSZTYN, - u, *n.*, miasto w Krak *Dyk. G.* 2, 327, eine Stadt im Krakauischen, cf. *Ger.* Rabenstein.-). RABUNEK, nku, *m.*, rabież plondrowanie, plon der Raub, *Sr* 1. rubenstwo, rubejniczstwo, rubeni, wurubki; *Sr.* 2. rubeni, rubnene; *Crn* ròp; *Vd.* roparna, ropanie, ropastvu, resboja, (*ob.* rozboy), obrop, isrop, rop, rub, opip, opipenga; *Hg.* rablás; *Cro.* poroblenye; *Rs* хищеніе (*ob.* chwycić), хи́щническое расхище́ніе. – Rabunku chciwy, *Vd.* ropashelen, amoklin odertlin). Rabunku chciwość, *Vd* ropashelnost, odertlivost, derezblivost. RABUS, - ia, *m* RABOWNIK, - a, *m.*, który rabuie, rozbóynik, der Räuber; *Bh.* lupež pejnik (*ob.* łupieżca) drać (*ob.* drzeć · *Sr.* 3. rubejnik, wurubnik, trava rubicjer, *f.* rubeznicza, rubicjerka; *Crn.* ropar, pulesh, tolovaj, (*Crn.* tol *pharetra*), hostnèk, (*Crn.* hòsta *virgultum*, *ob.* gestwa, gąszcz); *Vd.* ropar, ropavez, rubar, hostnik, tolovai, otimavez, silnojemauz, resboinik (*ob.* rozboynik), opipnik; *f.* roparza, ropaska; *Hg.* rabló. *Cro.* porobitel, tolvaj; *f.* porobitelicza; *Bs.* grabitegl, poplinitegl, *f.* poplinitegliça; *Rg.* porobitegl, gusâr, gûsa (cf. huzar); *Ross.* грабитель, хищникъ, расхити́тель; *f.* грабительница. Widać z twarzy tych rabusiow ochotę spotkania się z wieyskiemi kokoszami. *Mon.* 65, 425. RABOWNICZY, - a, - e, od rabusiów, Räuber-; *Bh.* bernỳ cf. bierny); *Crn.* ropanske; *Vd.* ropanski, resboinski, derezh, omekliu; *Ross.* грабёжный, хищный (*ob.* chwytny), грабительскій (*ob.* grabić), хищниковъ, хи́щническій.

RACA, - y, *ż.*; *Ital.* raggio, raggetto, razzi, z łac. radius; *Rg.* rokette; *Sr.* 1. racheta; *Bh.* raketle, raketlič-ka; *Cro.* regetliu; *Dl* roketta; *Vd.* rageta, ognienu versahilu; *Rs.* ракета, ракéтка; *Ger.* die Rakete. Raca z szmermelami, *Rs.* шутиха. W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabita mieszaniną złożoną z siarki, z saletry i węgli, nazywa się raca. *Jak. Art.* 3, 313. Raca do góry wyniosła się pięknie, A iakiż koniec? zabłyśnie i pęknie! *Kniaź P.* 1, 215. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które bystro w górę lecąc, cieszą na iaką chwilę oczy patrzących; lecz potym zgasnąwszy, nie odsyłaią im nazad tylko kije, do których były przywiązane. *Mon.* 70, 182. Lotem go wyprawią, iakoby pod nim zapalił kto race. *Pot. Syl.* 512.

RACHANIE, - ia, *n.*, miasto w Bełzkim. *Dyk G.* 327, eine Stadt in der Woiw. Belz.

*RACHEMBERG, - a, *m.*, n. p. Nie bróy Rachembergu przed czasem, bo zginiesz. *Rys. Ad.* 43. ??

RACHMANNY *ob.* Rochmanny.

*RACHMIERSKI - a, - ie, rachowniczy, liczbowy, rachunkowy, Rechen-. Rachmierska i ziemiomierska nauka *Rog. Doś.* 1, 283, Rechenkunst; *Sr.* 1. rachnuwarstwa medcumnosci. RACHMISTRZSKI, RECHMISTRZSKI, - a, - ie, od rachmistrza, do rachmistrza należący, rachowniczy, Rechenmeister, Rechen-. *Pet. Ft.* 103. *Abacus* stol rechmistrzski. *Mqcz. Arithmetica* rechmistrzska nauka. *Mqcz.*; rachmistrska. *Cn. Th.*, *Boh* počitařství cf *czyć), *Cro.* brojosna ye. Rachmistrzska szkoła, *Vd.* razhunska shula. RACHMISTRZ, - a, *m.*, *RECHMISTRZ, z Niemc., der Rechenmeister, co uczy rachować. *Cn. Th.*, Rechmistrz. *a calculis. Mqcz.*, *poczetnik. *Murmel.* 178; *Boh.* počitář, počtař; *Slo* početnik, rentmistr; *Sr.* 1. rachnuwár; *Crn.* shislar, razhunar; *Vd.* raitar, razhunar, raitavez, razhunavez, shislar, razhunski moister, razhunasnanez; *Sla.* racsuncxia, brojoznac; *Cro.* rachunár, brojaznavecz, rachunomester, *f.* rachunaricza, rachunomestria, rachunaria; *Ross.* числословъ, счётчикъ, счётный; *Ec.* числи́тель. *Liczman, abo rachownik, ktory przyięcie i wydatek statecznie ma rachować. *Groi. Obr.* 150. *wrodz. żeńsk.* Rachmistrzyni, die Rechenmeisterinn. – (RACHOW, - a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dyk. G.* 2, 327, eine Stadt im Sandomirischen.-). RACHOWAĆ *cz. cont.*, *Rachowywać *czsll.*, liczbować, liczbami dochodzić, Ger. rechnen, (*Arab.* rackaem *arithmetica*); *Bh.* počitati (*ob.* po-

czytać, poczet); *Sr.* 2. rachnowasch; *Sr.* 1. rachnuyu; *Crn.* shtęti, shtęjem, *ob.* *czcić), zhislam, rashunam, tajtam, bôtam; *Vd.* raitati, rashunati, botati; *Cro.* rachunati, rachûnam, razbrajam, broiti; *Dl.* broiti; *Bs.* brojiti, esapiti; *Rg.* broitti, zbroitti, zbraajam, rasbrâjati, uzbroiti, pobroitti; *Ross.* счесть, сочту, считать, счислить, счислять, cf. Ścisły), исчислить, исчислять, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Rachowanie, das Rechnen; *Boh.* počítání, počtářstwj; *Crn.* zhislènost; *Vd.* razhunaanauost, rashunstvu, zhislasnanstvu, *Cro.* rachunastvo). Rachowania iest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odeymowanie, mnożenie, dzielenie. *Sol. G.* 5, 81. Rachować co, liczyć co, rechnen, zählen. Zapatrzali się na gwiazdy, i rachowywali xiężyce, aby z nich praktykowali. 1 *Leop. Jez.* 47, 13, rachowali. 3 *Leop.*). Mało chować, wiele rachować, niepożytek. *Gost. Gor.* 22. Swe zwycięstwa na palcach rachuie. *Jabł. Buk. M* 2; er zählt ſie auf den Fingern her. Jaszą chasę długoby rachować z imiony. *Zebr. Ow.* 111, *nomina eorum dicere*). Rachować co pospołu, rachować co z czym, z policzać. *Cn. Th.*, zuſammenzählen. Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachuiąc iego. *Jabł. Tel.* 334, podſtrzegaiąc, er zählte jeden ſeiner Schritte. - Rachować sobie, z roztrząsać, rozważać, bey ſich berechnen, unterſuchen, überlegen. Kiedy to rozbierał i sobie rachował, Królewną winną śmierci brata być znaydował. *P. Kch. Orl.* 1, 128. - Rachować co za co, z poczytywać za co, für etwas anrechnen, für etwas halten. Im tego ludzie za grzech nie rachuią. *Otw. Ow.* 406. Chcą, aby na ich wolą góry się zmnieyszały, Ludzi wszyſtkich rachuią, iak za proszek mały. *Jabł. Tel.* 331. Wszyſtkom to za sen ieden i bayki rachował. *ib.* 25. -Rachować się z kim, z rachunek odbierać od kogo, rachunku słuchać, liczby słuchać, Rechnung von jemanden abnehmen, ſich mit jemanden berechnen. Pan chciał się rachować z sługami swemi. *Bibl. Gd. Math.* 18, 23, chciał liczbę kłaść z sługami. *Wuiek*). Rachować się wzaiemnie, mit einander genaue Rechnung halten. Miłuymy się iako bracia, a rachuymy się iako żydzi. *Cn. Ad.* 505. - Rachować się z czym, wchodzić w liczbę tego, ſich mit etwas berechnen, einen Ueberſchlag machen; cf. piędzią się mierzyć). Rachowałem się z zbożem, ledwo mi go na trzy dni ſtanie. *Warg. Cez.* 196 Masz-li co zacząć, wprzód się rachuy z mieszkiem. *Brark. N* 4 *b*, *Jeż. Ek. E* 1. Rachuy się z swą kondycyą, a tak syna postanow, żeby górno nie latał myślami. *Opal. sat.* 27. - Rachować się sam z sobą, z wchodzić w się, mit ſich ſelbſt Rechnung halten. Niechay się rachuią same Atony, ieśli maią dla Alcybiadesa płakać, czyli się nim chlubić. *Worg. Wal.* 73. Rachować się z sumnieniem, mit ſeinem Gewiſſen rechnen. Rachuię się, iak nigdy na spowiedź, z sumnieniem, a gdy żadney przyczyny w sobie nie znayduię, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuię. *Zab.* 14, 222. Rachować się komu, rachunek oddawać, liczbę dać, jemanden Rechnung ablegen. Będziesz się bogu rachował z każdego dnia, któryś stracił, nic nie uczyniwszy ludziom dobrego. *Stan. Num.* 2, 167. RACHOWNICZY, - a, - e, do rachownika lub rachowania należący, rachmiſtrzeſki, Rechenmeiſter-, Rechen-; *Bh. et Slo.* početní. Rachownicza tablica abo liczmannica, *abacus. Cn. Th.*, *Bh.* početnica. Rachownicze litery, znaki. *Cn. Th.* RACHOWNICZY *Subſt. m.*, z RACHOWNIK, - a, *m.*, co rachunki odbiera. *Cn. Th.*, der Rechnungsführer. Rachownik, *rechmiſtrz, *rationator. Mącz.* RACHUBA, - y, *ż.*, kalkuł, kalkulacya, obrachowanie się z czym, die Berechnung, das Berechnen; *Ks.* сложность, счёмка, счёмка. Głupich liczba bez rachuby. *Kras. Liſt.* 2, 55, bez liku, niezrachowana, RACHUBNY, *ob.* rachunkowy. RACHUNEK, - nku, *m.*, RACHUNECZEK, - czka, *dem.*, *Bh.* počet (*ob.* poczet), účet; *Sr.* 1. rachnuwano; *Sr.* 2. rachnowane; *Crn.* razhùn, rajtenga; *Vd.* razhun, raitinga, rashunanje, raitanje, zhislenoſt; *Cro.* rachun, rachunica; *Dl.* rasbroy; *Slo.* esap, broj; *Bs.* esáp, broj, razlogh; *Rg.* rasbroj; *Rs.* счёмъ, отчёмъ, сосчитываніе, соченіе; *Ec.* расчеméніе, разчисленіе, расчемъ; rachowanie, liczba, die Rechnung. Komissarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. *Kras. Pod.* 2; 23; *Ross.* учёсть, учитáть, учитывать. Z każdey sprawy, myśli, mowy, Czynię rachunek surowy. *Groch. W.* 394, liczbę daię). Tak bez porachunku umierać mi przyydzie, Ponieważ czas stracony w rachunek nie idzie. *Mon.* 70, 834. Rachunki, które oddaią ci, co złożyli urząd, sprawowanie się z urzędu złożonego, *rationum relatio. Cn. Th.* Rachunek spisany, reiestr, die geſchriebene Rechnung, der Auszug. Kiedy pani każe sobie oddać kassę i przeyźrzeć raczy rachuneczek? *Teatr* 16 *b*, 17. RACHUNKARZ, - a, *m.*, kalkulator, w rachowaniu biegły; *Slo.* početník, *Vd.* razhunavishar, raitinggpelaus, *Rg.* broitegl, ein Rechner, der im Rechnen geübt iſt. Niektórzy wielcy rachunkarze bez oszczędzenia krety tego dowiedli. *Zab.* 7, 126. RACHUNKOWY, - a, - e, od rachunków, rachowniczy, Rechen-, Rechnungs-, *Bh.* počtowy, početní, *Slo.* početní, *Crn.* razhunske, *Rg.* broini, zbrojni, broiv, *Cro.* broyni, zbroyni, *Rs.* счётный, отчетный. Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe przeglądaiąc księgi. *Teatr* 49 *d*, 7. Księgi rachunkowe abo rachubne, *rationarii. Mącz.*

Pochodz. *dorachować, dorachowywać, narachować*; *obrachować, obrachunek*; *odrachować*; *porachować, przerachować, przyrachować, rozrachować, wrachować, wyrachować, zrachować.*

RACIĄŻ, - a, *m.*, miasto w Płockim. *Dyk. G.* 2, 328, eine Stadt in der Woiw. Płock. - b) w woiew. Kuiawskim. *ib.* in Kujavien. RACIBOROWICE, - ic *plur.*, w księstwie Oświecimskim, gniazdo Raciborowskich. *Dyk. G.* 2; 328, *ib.* im Fürſtenthum Oświecim, das Stammhaus der Raciborowſker. RACIBORSKIE księstwo z stolicą, RACIBORZ nad Odrą, w górnym Śląsku. *Wyrw. G.* 238, *Nar. Hſt.* 3, 123, Ratzenburg.

RACICA, - y, *ż.*, RACICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, (*Ec.* рáчица skrzynka), die geſpaltne Klaue des Rindes, der Schafe ꝛc., *Vd.* rug, kloje, pusherka, pasherk, partel, *Rg.* pàpak, pâpsi. Stopa rogowa, gdzie się dzieli, nazywa się raciczkami, iak n. p. u wołu. *Zool.* 57. Miał na prawym biodrze znak racicy łosia. *Kniaź. P.* 2, 230.

RACKI *ob.* Husarski.

RACŁAWICE, - ic *plur.*, dobra w Krakowsk. *Dyk. G.* 2, 328, sławne wygraną Racławicką Kościuszki, 1794 R.

RACOWY, - a, - e, od racy, Raketen-, *Rs.* ракéтный.

RACYA, - yi, *ż.*, RACYYKA, - i, *ż.*, *dem.*, z *lac.* ratio; z powód, dowód, przyczyna, Grund, Bewegungsgrund, Urſache, Beweis. Nie mógł mu nikt drogi oney odradzić żadną racyą, poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem choroby z niewczasów podróżnych. *Sk. Żyw.* 2, 332. Pią-

kom Syońskim ozdobę trzewiczków i zaponki, i czapki, i pończoszki. ı *Leop. Jos.* 3, 18. Żadnym wytworem nie była ozdobna, Ani iey ćmiła zasłona, Lecz letki rąbek białe przykrywał ramiona. *Niemc. P. P.* 122. Rąbki Kolońskie każą sobie wozić. *Lek. D. Prov.* Jak z rąbka wywinął. *Zegl. Ad.* 98, jak naydoskonaley, wie geschniegelt. – §. *fig.* Noc na się była rąbek z gwiazd włożyła, A niebo iasne świeciło pogodnie. *P. Kch. Jer.* 161. – *aliter*: Nigdy powietrze nie było piękniejsze, Niebo bez rąbku i nad zwyczay świetne Chciało na dzieła patrzeć tak pamiętne. *P. Kch. J.* 527. – (RABIAĆ *ob.* Robić). – RĄBIĆ, *ob. pod* Rąbać. RĄBIE *ob.* Rąbać.

Pochodz. *dorąbać, narąbać, obrębować, obrąbać, obrąb, obrąbek, porąb, porąbać, porębniczy, przerąbać, przerąbl, przerębla; rozrąbać; rębacz, rębca; rębny; rubel, rublowy; wrąbać, wrąb, wrębny; wyrąbać, wyrąblak; zarąbać, Zaręba.*

*RABIEC, – bca, *m.*, *Czack. pr.* 2, 244, *ob.* Krogulec.

RABIEŻ, – y, *ż.*, rabunek, rabowanie, das Rauben; *Sr.* 1. rubeni, rubenstwo, rubejniczstwo, *Sr.* 2. rubnene; *Crn.* ròp; *Vd.* rop, rub, plenj, opip, roparia, ropaštvu, porop, obrop, isrop; *Hg.* rablás; *Cro.* poroblenye; *Dl.* poroblenie; *Bs.* grabsa (cf. grabić); *Rg.* porôb, pljên (*ob.* plon); *Rs.* грабёжъ, грабительство, хищничество. On się z rzeczy moich weseli rabieży. *Pot. Arg.* 723 *et* 764.

RABIN, – a, *m.*, nauczyciel żydowski; ein jüdischer Rabbiner.

RABINOWY, – a, – e, od rabina, Rabbiner–. Rabinowe *Subst. neutr.*, płaca na rabina, n. p. Zygmunt I żydów Łuckich od płacenia rocznego dochodu dwunastu kop groszy Litewskich za Rabinowe i Karaimowe uwolnił. *Czack. pr.* 109.

RĄBKOWY, – a, – e, od rąbka, *Crn.* pajzholanast. Schleyer–. Słusznaż chodzić mężatce, W tkaney z wiatru stacie, i świecić przezroczysto przez obłok rąbkowy! *Min. Petr.* 25. Rąbkową chustkę matki piorąc rozdarła; S. Antoni wziąwszy on rąbek krzyżem go żegnał, wnet się spoiła nić do nici. *Sk. Zyw.* 283.

RABOWAĆ, – ał, – ąjąc *cz. cont.*; *Sr.* 1. rubu, rubicj, rubiu, rubiem, rubuju, rubujem, wurubu; *Sr.* 2. rubnuśch; *Slo.* wyrubugi; *Crn.* ropam, puliti; *Vd.* ropati, robiti, rubati, pljeniti, plenjati, ropuvati, robuvati; *Cro.* robim, poroblyújem, tolvajiti; *Hg.* rabolom, rablanni, rablok; *Dl.* robiti, porobiti; *Rg* porobbitti, gusâriti (cf. huzar), pljeniti, opljeniti, zapljêniti; *Bs.* robiti, pljeniti, porobiti, poplinit–; *Sla.* robiti, plinjati; *Ross.* грабительствовать расхищать, расхищать, хищить хищу, хищничать, (cf. rwać; cf. *Lat.* rapio, *Gr.* ἁρπάζω, *Gall.* ravir, cf. *Hebr.* ארב *insidiatus est*; *Ger.* rauben, plundrować, plündern. Bawiąc się z nim, rabują go. *Teatr* 8, 74, cf. *rob. robota). (RABSZTYN, – u, *n.*, miasto w Krak. *Dyk. G.* 2, 327, eine Stadt im Krakauischen, cf. *Ger.* Rabenstein.–). RABUNEK, – nku, *m.*, rabież, plondrowanie, plon, der Raub; *Sr.* 1. rubenstwo, rubejniczstwo, rubeni, wurubki; *Sr.* 2. rubeni, rubnene; *Crn.* ròp; *Vd.* roparïa, ropanie, ropaštvu, resboja, (*ob.* rozbóy), obrop, isrop, rop, rub, opip, opipenga; *Hg.* rablás; *Cro.* poroblenye; *Rs.* хищéніе (*ob.* chwycić), хищничество, расхищéніе. – Rabunku chciwy, *Vd.* ropashelen, smekliu, odertliu). Rabunku chciwość, *Vd.* ropashelnost, odertlivost, dereshlivost. RABUS, – ia, *m.*, RABOWNIK, – a, *m.*, który rabuie, rozbóynik, der Räuber; *Bh.* lau-

pežnik (*ob.* łupieżca), brać (*ob.* drzeć): *Sr.* 3. rubcjnik, wurubnik, krava rubicjer, *f.* rubeznicza, rubicjerka; *Crn.* ropar, pulásh, tolovaj, (*Crn.* tol *pharaetra*), hoštnek, (*Crn.* hòsta *virgultum*, *ob.* gestwa, gąszcz); *Vd.* ropar, ropavez, rubar, hoštnik, tolovaj, otimavez, silnojemauz, resboinik (*ob.* rozboynik), opipnik; *f.* roparza, ropauka; *Hg.* rablò: *Cro.* porobitel, tolvaj; *f.* porobitelicza; *Bs.* grabitegl, poplinitegl, *f.* poplinitegliça; *Rg.* porobitegl, gusâr, gûsa (cf. huzar); *Ross.* грабитель, хищникъ, расхититель; *f.* грабительница. Widać z twarzy tych rabusiów ochotę spotkania się z wieyskiemi kokoszami. *Mon.* 65, 425. RABOWNICZY, – a, – e, od rabusiów, Räuber–; *Bh.* bernỳ cf. bierny); *Crn.* ropanske; *Vd.* ropanski, resboinski, derezh, omekliu; *Ross.* грабежный, хищный (*ob.* chwytny), грабительскій (*ob.* grabić), хищническій.

RACA, – y, *ż.*, *Ital.* raggio, raggetto, razzi, z łac. radius; *Rg.* rokette; *Sr.* 1. racheta; *Bh.* rakeytle, rakeytlice; *Cro.* regetliu; *Dl.* roketta; *Vd.* ragete, ognienu vershilu; *Rs.* ракéта, ракéтка; *Ger.* die Rakete. Raca z szmermelami, *Rs.* шутиха. W krotofilnych ogniach rurka zrobiona z papieru wielokrotnie obwinionego, nabita mieszaniną złożoną z siarki, z saletry i węgli, nazywa się raca. *Jak. Art.* 3, 315. Raca do góry wyniosła się pięknie, A iakiż koniec? zabłyśnie i pęknie! *Kniaź P.* 1, 215. Zamysły ludzkie są do rac podobne, które bystro w górę lecąc, cieszą na iaką chwilę oczy patrzących; lecz potym zgasnąwszy, nie odsyłaią im nazad tylko kije, do których były przywiązane. *Mon.* 70, 182. Lotem go wyprawią, iakoby pod nim zapalił kto race. *Pot. Syl.* 512.

RACHANIE, – ia, *n.*, miasto w Bełskim. *Dyk. G.* 327, eine Stadt in der Woiw. Bełz.

*RACHEMBERG, – a, *m.*, n. p. Nie bróy Rachembergu przed czasem, bo zginiesz. *Rys. Ad.* 43. ??

RACHMANNY *ob.* Rochmanny.

*RACHMIERSKI, – a, – ie, rachowniczy, liczbowy, rachunkowy, Rechen–. Rachmierska i ziemiomierska nauka *Rog. Dos.* 1, 283, Rechenkunst; *Sr.* 1. rachnuwarska wědomnosći. RACHMISTRZSKI, RECHMISTRZSKI, – a, – ie, od rachmistrza, do rachmistrza należący, rachowniczy, Rechenmeister, Rechen–. *Pet. Et.* 103. *Abacus* stół rechmistrzski, *Mącz.* *Arithmetica* rechmistrzska nauka, *Mącz.*; rachmistrska. *Cn. Th.*, *Boh.* počitářstwí cf. *czcić); *Cro.* brojosna–yr. Rachmistrzska szkoła, *Vd.* razhunska shula. RACHMISTRZ, – a, *m.*, *RECHMISTRZ, z Niemc., der Rechenmeister, co uczy rachować. *Cn. Th.*, Rechmistrz, a *calculis*. *Mącz.*, *poczetnik. *Murmel.* 178; *Boh.* počítář, počtař; *Slo.* početník, rentmistr; *Sr.* 1. rachnuwár; *Crn.* zhislar, razhunar; *Vd.* raitar, razhunar, raitavez, razhunavez, zhislar, razhunski moister, razhunsznanez; *Sla.* racsunczia, brojoznac; *Cro.* rachunàr, brojaznanecz, rachunomeister, *f.* rachunaricza, rachunomeistria, rachunaria; *Ross.* числословъ, счётчикъ, счётливый; *Ec.* числи́тель. *Liczman, abo rachownik, który przyięcie i wydatek statecznie ma rachować. *Groi. Obr.* 150. *wrodz. żeńsk.* Rachmistrzyni, die Rechenmeisterinn. – (RACHOW, – a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dyk. G.* 2, 327, eine Stadt im Sandomirischen.–). RACHOWAĆ *cz. cont.*, *Rachowywać *czsłł.*, liczbować, liczbami dochodzić, Gerechnen, (*Arab.* raekaem *arithmetica*); *Bh.* počítati (*ob.* po-

czytać, poczet); *Sr.* 2. rachnowasch; *Sr.* 1. rachnupu; *Crn.* shtęti, shtęjem, *ob.* *czcić), zhislam, razhunam, tajtam, bôtam; *Vd.* raitati, razhunati, botati; *Cro.* rachunati, rachûnam, razbrajam, broiti; *Dl.* broiti; *Bs.* brojtti, esapiti; *Rg.* broitti, zbroitti, zbraajam, razbràjati, uzbroiti, pobroitti; *Ross.* счесть, сочту, считать, счисляить, счислять, cf. ścisły), исчислить, исчислять, сочёсть, сосчитать, сосчитывать. Rachowanie, das Rechnen; *Boh.* počitání, počtářstwj; *Crn.* zhislènost; *Vd.* razhunasnanost, razhunstvu, zhislasnanstvu, *Cro.* razchunastvo). Rachowania iest pięć sposobów: liczenie, przydawanie, odeymowanie, mnożenie, dzielenie. *Sol. G.* 5, 81. Rachować co, liczyć co, rechnen, zählen. Zapatrzali się na gwiazdy, i rachowywali xiężyce, aby z nich praktykowali. ı *Leop. Jez.* 47, 13, rachowali. 3 *Leop.*). Mało chować, wiele rachować, niepożytek. *Gosł. Gor.* 22. Swe zwycięztwa na palcach rachuie. *Jabł. Buk. M* 2; er zählt ſie auf den Fingern her. Jaszą chasę długoby rachować z imiony. *Zebr. Ow.* 111, *nomina eorum dicere*). Rachować co pospołu, rachować co z czym, = policzać. *Cn. Th.*, zuſammenzählen Nie spuścił oka z niego, każdy krok rachuiąc jego. *Jabł. Tel.* 334, podſtrzegaiąc, er zählte jeden ſeiner Schritte. - Rachować sobie, = roztrząsać, rozważać, bey ſich berechnen, unterſuchen, überlegen. Kiedy to rozbierał i sobie rachował, Krolewną winną śmierci brata być znaydował. *P. Kch. Orl.* 1, 128. - Rachować co za co, = poczytywać za co, für etwas anrechnen, für etwas halten. Im tego ludzie za grzech nie rachuią. *Otw. Ow.* 406. Chcą, aby na ich wolą góry się zmnieyszały, Ludzi wszytkich rachuią, iak za proszek mały. *Jabł. Tel.* 331. Wszytkom to za sen ieden i bayki rachował. *ib.* 25. -Rachować się z kim, = rachunek odbierać od kogo, rachunku słuchać, liczby słuchać, Rechnung von jemanden abnehmen, ſich mit jemanden berechnen. Pan chciał się rachować z sługami swemi. *Bibl. Gd. Math.* 18, 23, chciał liczbę kłaść z sługami. *Wujek*). Rachować się wzaiemnie, mit einander genaue Rechnung halten. Miłuymy się iako bracia, a rachuymy się iako żydzi. *Cn. Ad.* 505. - Rachować się z czym, wchodzić w liczbę tego, ſich mit etwas berechnen, einen Ueberſchlag machen; cf. piędzią się mierzyć). Rachowałem się z zbożem, ledwo mi go na trzy dni ſtanie. *Warg. Cez.* 196 Masz-li co zacząć, wprzód się rachuy z mieszkiem. *Brath. N* 4 *b*, *Jeż. Fk. E* 1. Rachuy się z swą kondycyą, a tak syna posłanow. żeby górno nie latał myślami. *Opal. sat.* 27. - Rachować się sam z sobą, = wchodzić w się, mit ſich ſelbſt Rechnung halten. Niechay się rachuią same Atony, ieśli maią dla Alcybiadesa płakać, czyli się nim chlubić. *Warg. Wal.* 73. Rachować się z sumnieniem, mit ſeinem Gewiſſen rechnen. Rachuię się, iak nigdy na spowiedź, z sumnieniem, a gdy żadney przyczyny w sobie nie znayduię, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuię. *Zab.* 14, 222. Rachować się komu, rachunek oddawać, liczbę dać, jemanden Rechnung ablegen. Będziesz się bogu rachował z kazdego słowa, któryś ſtracił, nic nie uczyniwszy ludziom dobrego. *Stan. Num.* 2, 167. RACHOWNICZY, -a, -e, do rachownika lub rachowania należący, rachmiſtrzſki, Rechenmeiſter=, Rechen=; *Bh. et Slo.* početní. Rachowniczka, liczmannica, *abacus. Cn. Th.*, *Bh.* početní. Rachownicze litery, znaki. *Cn. Th.* RACHOWNICZY *Subſt. m.*, = RACHOWNIK, -a, *m.*, co rachunki odbiera. *Cn. Th.*, der Rechnungsführer. Rachownik, *rechmiſtrz, *rationator. Mącz.* RACHUBA, - y, ź., kalkuł, kalkulacya, obrachowanie się z czym, die Berechnung, das Berechnen; *Ks.* сложность, смѣтка, смѣтка. Głupich liczba bez rachuby. *Kras. Liſt.* 2, 55, bez liku, niezrachowana. RACHUBNY, *ob.* rachunkowy. RACHUNEK, -nku, *m.*, RACHUNECZEK, -czka, *dem.*, *Bh.* počet (*ob.* poczet), auch; *Sr.* 1. rachnuwano; *Sr.* 2. rachnowane; *Crn.* razhùn, rajtenga; *Vd.* razhun, raitinga, razhunanje, raitanje, zhislenost; *Cro.* rachun, rachunicz; *Dl.* razbroy; *Slo.* esap, broj; *Bs.* esáp, broj, razlogh; *Rg.* razbroj; *Rs.* счёмъ, омчёмъ, сосчитаніе, сочтеніе; *Ec.* расчетеніе, разчисленіе, расчетъ; rachowanie, liczba, die Rechnung. Komissarz objeżdża dobra dla słuchania rachunków ekonomów, podstarościch. *Kras. Pod.* 2; 23; *Ross.* усчёсть, усчитать, усчитывать. Z każdey sprawy, myśli, mowy, Czynię rachunek surowy. *Groch. W.* 394, liczbę daię). Tak bez porachunku umierać mi przyydzie. Ponieważ czas stracony w rachunek nie idzie. *Mon.* 70, 834. Rachunki, które oddaią ci, co złożyli urząd, sprawowanie się z urzędu złożonego, *rationum relatio. Cn. Th.* Rachunek spisany, reiestr, die geſchriebene Rechnung, der Auszug. Kiedy pani każe sobie oddać kassę i przeyźrzeć raczy rachuneczek? *Teatr* 166, 17. RACHUNKARZ, -a, *m.*, kalkulator, w rachowaniu biegły, *Slo.* početník, *Vd.* razhunavishar, raitingpelauz, *Rg.* brotegl, ein Rechner, der im Rechnen geübt iſt. Niektórzy wielcy rachunkarze bez oszczędzenia kréty tego dowiedli. *Zab.* 7, 126. RACHUNKOWY, -a, -e, od rachunków, rachowniczy, Rechen=, Rechnungs=, *Bh.* počtowy, početní, *Slo.* početní, *Crn.* razhunske, *Rg.* broini, zbrojni, broiv, *Cro.* broyni, zbroyni, *Rs.* счётный, омчетный. Kupiec siedzi za kramem, rachunkowe przeglądaiąc księgi. *Teatr* 49 *d*, 7. Księgi rachunkowe albo rachubne, *rationarii. Mącz.*

Pochodz. *dorachować, dorachowywać, narachować*; *obrachunek*; *odrachować*; *porachować, przerachować, obrachunek*; *odrachować*; *porachować, przerachować, przyrachować, rozrachować, urachować, wyrachować, zrachować.*

RACIĄŻ, -a, *m.*, miasto w Płockim. *Dyk. G.* 2, 328, eine Stadt in der Woiw. Płock. - b) w woiew. Kuiawskim. *ib.* in Kujavien. RACIBOROWICE, -ic *plur.*, w księstwie Oświecimskim, gniazdo Raciborowskich. *Dyk. G.* 2; 328, *ib.* im Fürſtenthum Oſwiecim, das Stammhaus der Raciborowſker. RACIBORSKIE księstwo z stolicą, RACIBORZ nad Odrą, w górnym Śląsku. *Wyrw. G.* 238, *Nar. Hst.* 3, 123, Ratzenburg.

RACICA, -y, ź., RACICZKA, -i, ź., *dem.*, (*Fc.* рачица skrzynka), die gespaltne Klaue des Rindes, der Schafe ic., *pl* rug, kloje, pusherka, pasherk, partel, *Rg.* pàpak, pàpzi. Stopa rogowa, gdzie się dzieli, nazywa się racicami, iak n. p. u wołu. *Zool.* 57. Miał na prawym biodrze znak racicy łosia. *Kniaź. P.* 2, 230.

RACKI *ob.* Husarski.

RACŁAWICE, -ic *plur.*, dobra w Krakowsk. *Dyk. G.* 2, 328, sławne wygraną Racławicką Kościuszki, 1794 R.

RACOWY, -a, -e, od racy, Raketen=, *Rs.* ракётный.

RACYA, -yi, ź., RACYYKA, -i, ź., *dem.*, z *lac.* ratio; = powód, dowód, przyczyna, Grund, Bewegunasgrund, Urſache, Beweis Nie mógł mu nikt drogi oney odradzić żadną racyą, poruszeniem, wiatrami i przyczynieniem chorobą z niewczasów podróżnych. *Sk. Żyw.* 2, 352. Pią-

tą racyą daiesz, mówiąc, że ... *Pim. Kam.* 137. Filozof wszystko racyami chce wywieść. *Lub. Roz.* 14. Żadne racye iuż nie ważą u mnie. *Biorszt.* 311. Już do tego dawno chcę pana namówić, i pięknebym dał racyyki i morały. *Teatr* 22, 107. Racya mocnieyszego, zawsdy lepsza bywa. *Zab.* 13, 272 *Tręb.* Racya racyą, a szkoda szkodą. *Fr. Ad.* 7, nic tu po rozumowaniu, co się stało, nie odstanie się; Swarzą się, a wilk w owce). - §. masz racyą, s masz słuszność, masz przyczynę, słusznie robisz, mówisz, *Cro.* tiszi prav imaš, du haſt Urſache. Już-ci i Jegomość m ał racyą często gadać. *Teatr* 19 *b*, 16. Dziś papież ma racyą stękać pod temi pociskami. *Gaz Nar.* 196 *St. Aug.* - *aliter*: Masz racyą, przy tobie iest racya; s prawdę mówisz, przy tobie prawda, nie mylisz się, du haſt Recht. Masz racyą, masz racyą, niemasz co na to mówić. *Teatr* 19 *c*, 3. Powiadali starzy, iż naylepszym przysmakiem, chleb s solą s dobrą wolą; i mieli racyą. *Kras. Pod.* 2, 94. Pan zawsze ma racyą. *Teatr* 19 *b*, 35. Miała śmierć racyą, i iam zdania tego, Że człek dożywszy wieku tak długiego, Powinien ieszcze pięknie podziękować i iść za nią. *Jabł. Ex.* 149. Szczérze powiedz, kto ma racyą, córka moia, czy ia? *Teatr* 7, 26. Naywiększa część ludzi rozumieią, że przy nich wszelka prawda i racya, a różnić się od nich iest to błądzić. *Gaz. Nar.* 1, 185. - §. *Milit.* Racya, porcya, chleba lub furażu, którą daią żołnierzowi. *Papr. W.* 1, 468, Ration und Portion. RACYOCYNACYA, - yi, ż., rozumowanie, Raiſonniren, Raiſonnement. Już tu racyocynacyi więcey nie potrzeba, trzeba zgody. *Gaz. Nar.* 1, 340. RACYONAŁ *ob.* Napierśnik kapłana w starym zakonie. RACYONALISTA, - y, *m.*, rozumuiący, ein Raiſonneur. Być zbytnim racyonalistą, nie dobrze. *Lub. Roz.* 21.

RĄCZ *ob.* Oburącz. RACZĘ *ob.* Raczyć.

RACZĘ, - ęcia, *n.*, s. RACZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* Rak, *Bh.* raček, *Vd.* rakish, razhei, *Crn.* rakèk, *Hg.* rakatſka, *Rs.* ракокъ, das Krebschen, ein kleiner Krebs. Rak, młode uczy krok stawiać raczęta, sam opak idzie. *Mon.* 71, 794. - Wey iakiego raczka upiekła! *Teatr* 27, 61, raki piec, s wstydzić się, z wstydu czerwienić się, rumienić się, vor Schaam roth werden. - Raczkiem leźć, raczkować, rakiem leźć, na baluku, *Ec.* ракомъ, по примѣру рака, когда человѣкъ наклонися въ низъ головою на рукахъ и ногахъ ползетъ, auf allen vieren kriechen. Przelękli się, wsnak padli, raczkiem z kościoła uciekli. *Warg. Wal.* 30.

RĄCZĘ, - ęcia, *n.*, *in plurali* RĄCZĘTA, rączki, Händchen; *dem. nom.* Ręka; n. p. Day mi rączę. *Teatr* 18 *b*, 12. Kupidyna choć małe rączęta, daleko rzucaią strzałę. *Kras. List.* 97. Spieszę ucałować rączęta W Pani Dobr. *Teatr* 24, 137 *Czrt.* Dzieci moie będą ku tobie wyciągać niewinne rączęta swoie. *Teatr* 18, 72.

RACZEY, *RADZIEY; *adv. Comparat. Poſitivi* rad, rado; *apud Veteres* *radniey; qu. cf.) *Slo.* radnéj, radš'ej; *Sr.* 1. radschi, radscho, nairadscho; *Crn.* rajshi; *Vd.* raishi, mari, buil; *Bs.* pria, priabih; *Ross.* лучше; *Ec.* паче cf. *pak), пачежо; *Fc* мнóжае, мнóжайше; cf. *Ger.* räthlich, räthlicher, gerathner). - a*) ochotniey, z większym ukontentowaniem, lieber. Szatę tę nayraczey (*Superlat.*) w sługach swoich Chrystus przyymuie. *W. Poſt. W.* 3, 72. - b) z większą racyą, *potius*, vielmehr. Łakawość bez miary słabością iest raczey duszy, niżeli cnotą. *Nar. Hiſt.* 4, 76. Żadnemu się nie godzi własną mocą, albo raczéy swym uporem kościoła zwyczaiu odmieniać. *Kucz. Kat.* 2, 413, „albo radniéy"., *edit.*). Z bogini nie zadzieray, day się iéy raczéy. *Zebr. Ow.* 127. Szalony lekarza nie cierpi, chcąc go *radziéy gwałtem od siebie odrazić, niżby lekarstwo iego przyiąć chciał. *Eras. ięz.* 6 *b*. - §. Staranność zaostrzyć, albo co raczéy iest, dobroczynność wzruszyć. *Mon.* 71, 271, co więcéy iest, więcéy znaczy, większą iest rzeczą, was noch mehr iſt, was gerathner iſt.

RĄCZKA, - i, ż., *dem. Nom.*, Ręka; *Bh.* rucicka, ručka; *Sr.* 1. ručjka; *Sr.* 2. ruzka, ruzjzka; *Vd.* rokiza; *Bs.* rucica; *Cro.* ruchicza; *Rg.* rucissa; *Ec.* ручка, ручища; *Rs.* ручка; das Händchen. Cóż to za pulchna i delikatna rączka? *Teatr* 20 *b*, 203. Patrz iak się chwyta rączkami różanéy Szyi matuchny swéy niepokalaney. *Croch. W.* 341, *Jag. Wyb. C* 3 *b*. Pewnieysza z rączki do rączki, aniż przez rączki. *Haur. Sk.* 257; *Slo.* z ručki do ručki, der, dabo. - §. rączka u zegara, index. *Cn. Th.*, der Weiſer an der Uhre; *Bosn.* ručica, drriagjak, s dzierżak, trzonek. W drukach rączka głosę znaczy. *Szczerb. Sax. przed.*, cf. odsyłacz). - §. Rączka, *masc.* człowiek rękę złą maiący, *ancus. Cn. Th.*, cł. Łokietek), der im Arme einen Fehler hat. - §. *Botan.* Rączki, Krystusowa dłoń, *palma Chriſti*, korzenie ma szerokie iak dłoń z palcy. *Sien.* 137, *Crn.* zépétz, *Bs.* gljubdrag trava, die Kreuzblume; *ob.* Rącznik. RĄCZKOWY, - a, - e, od rączki, Händchens. Przypisuią nam przeciwnicy iakieś mordy, walki; aleć wie świat, zkąd te mordy i walki idą; świadczą konspiracye Francuzkie, mordy Anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe, i insze tym podobne praktyki. *Zrn. Pſl.* 3, 700.

RACZKOWAĆ *Intr. contin.*, na baluku leźć, raczkiem czyli rakiem iść, auf allen vieren kriechen. Człowiek w dzieciństwie swoim raczkuie. *Bals. Nied.* 1, 328. Szczęśliwy, kto w oyczystych niwach wiek swóy strawił, Tenże go starcem widzi dom, co chłopcem bawił, Co się kiiem wspieraiąc, na którym przed laty Raczkował gruncie, długi wiek swey liczy chaty. *Min. Ryt.* 3, 80. Ledwom przestał raczkować, zaczęła mię mama z sobą włóczyć po teatrach. *Pam. Warsz.* 3, 326 *Czrt.* Schwytano na łowach człowieka, co na podobieństwo bestyi czworonogiéy raczkował. *Bals. Nied.* 1, 411.

RĄCZNIK, - a, *n.*, *ricinus*, der Wunderbaum, drzewo średniey wielkości w Azyi i w południowey Europie; u nas tylko roślina roczna. *Kluk. Dyk.* 3, 20.

RĄCZO *adv.*, *Bh.* rauče, rzeźwo, żwawo, prędko; chyżo, flink, friſch, geſchwind. Poydź, poydź rączo, nie baw' się długo. *Bard. Tr.* 420. **RĄCZOBIEGŁY chart. *Biel. C.* 2 *b*, ſchnellfüßig. **RĄCZOLOTNA strzała. *Otw. Ow.* 484, ſchnellfliegend. **RĄCZOPIORY iastrząb'. *Otw. Ow.* 209. Strzały rączopióre. *Otw. Wirg.* 419, ſchnell beflügelt. RĄCZOŚĆ, - ści, ż., prędkość, żwawość, chyżość, die Flinkheit, Geſchwindigkeit. *Cn. Th.*, *Vd.* hitrust, jadernust, beranust, rozhnoſt. **RĄCZOSKOKIE zwierzęta. *Bielaw. A* 2 *b*, ſchnell ſpringend. **RĄCZOSKRZYDŁY pegazus. *Otw. Ow.* 177, rączolotny, rączopióry, ſchnell geflügelt. RĄCZY, - a, - e, (*Compar.* rączszy, rętszy), *Bh.* raučí, rzeſki, rzeźwy, prędki, szybki, żwawy, chyży, *Crn.* rozhn, rozhnu cf. ręczny), *Vd.* hiter (*ob.* chytry), bersen (*ob.* *barzy), rozhen, cf. *Sr.* 1. ruczji wuet), *Ger.* raſch, (*Suec.* raſk, ryſk, *Angl.* raſh, cf.

Arab. raaschan), flink, ſchnell. Konia miał tak prędkiego, że piaſku po ziemi Ledwie się tykał nogami rączemi. *P. Kch. J.* 114. Konia rączego ch odać nie trzeba. *Cn. Ad.* 357, koniowi byſtremu monsztuka, nie oſtrog trzeba. Jam był rączszy iego (*Compar.* prędszy od niego). *Otw. Ow.* 516. Czas rętszym nad Pegaza leci kołowrotem, Co w momencie upłynie, gonić próżno potym. *Tward. Misc.* 51. Uprzedza wszyſtkich, bo konia rętszego miał, niż drudzy. *P. Kch. Orl.* 1, 250, *Birk Podz.* 14. Przez rowniny morſkie rącze wiosła gnali. *Otw. Ow.* 131. Wyprawił król rączy list do swych generałow, żeby mu w posiłku przybyli. *Tward. W. D.* 178. nagły, pilny). Tonący ratunku, miłoſierdzia rączego pragnęli. *Papr. Kol. P* 3, śpiesznego). Mam gdzie uciec, będzie li potrzeba, i mam rączego. *Star. Ryc.* 45, t. i konia). Han krolowi tak przez rączego odpisał. *Tward. W. D.* 2, 127, przez gońca kur

którego często z mieysca porusza, nierad machem obraſta rychło. *Glicz. Wych. L* 2 *b*, niełatwo, nicht leicht. Kamień choroba bywa też dzieciom rad i z tego, kiedy plugawa mamka złym mlekiem karmi. *Oczk. prz.* 424, łatwo, zwykle). – *Cum. Dativ.* rad czemu, rad co mieć, widzieć, nawidzieć, cieszyć się z czego, lubić co *etc.*, gern ſehen, gern haben. Rad nowinie krol. *Odym. Sw.* 2 *F f b*, cieszył się, gdy to słyszał). Rad złemu, rad szkodzie drugich, *Rs.* злорáдный, злорáдливый, ſchadenfroh, *Subſt.* злорáдство, Schadenfreude; *Verb.* злорáдствовать rad być szkodzie drugich. Czemuś sam nie rad, tego nie czyń drugiemu. *Sk. Zyw.* 2, 334. Przytomnéy cnocie zawiść nierada, A snikłéy troſkliwie szuka. *Hor.* 2, 159 *Nar.* Nie tak rad grzmieniu, zkąd nadzieią sięgał Dżdża nędzny oracz zgorzałemu zbożu; Jako ci byli radzi i weseli, Kiedy woienne muzyki słyszeli. *P. Kch. J.* 21. – *Iron.* Tak temu rad, iakby mu psi obiad zjedli, albo: iak gdyby mu nogę uciął. *Rys. Ad.* 67. – *Quamquam* rad *non nisi in casibus rectis Sing. et Plur. usitatum esse solet; habes hic unum exemplum casus obliqui*: Niebezpieczna była pomoc *sąsiadów*, *radych* zawsze rozerwaniu Polſki. *Nar. Hiſt.* 4, 47. – §. Rad być komu u siebie, *z ob.* raczyć go; z częstować go, podeymować go czym, einen bey ſich gut aufnehmen, traktiren, ihn bewirthen, *Bh.* hoſtiti, *Rs.* отчествовать cf. gościć, cf. odpocząć). Był nam rad bardzo, tysiąc grzeczności czynił. *Teatr* 36 *b*, 80. Będą ci tam radzi, i winem cię tam ſtarym poczęſtuią. *Teatr* 7, 36. Rad pan gospodarz, każe miodu nosić. *Bratk. B.* 2. Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gor. Dw.* 204. Chcemy sobie być radzi, Rozkaż panie czeladzi, Niechay na ſtół dobrego wina przynaszą. *J. Kch. Dz.* 210. Byli sobie radzi, i popili się. *Papr. Gn.* 1237. Dobrze się opatrzywszy w amunicyą piwną, miodową i winną, zacząłem być rad w domu moim. *Kras. Doſ.* 25, t. i. czeſtować, ich fieng an zu trakiiren.

Pochodz. *rado*, *radniey*, *raczey*, *raczyć*, *uraczyć*; *redość*, *radosny*, *radować się*.

RADA, -y, ż., *Bh.* rada, radda; *Slo.* rada, náwěſtí; *Sr.* 1. ráda, rada; *Sr.* 2. rada; *Crn.* svjet cf. wiec), pomenitva, (*ob.* pomnieć); *Vd.* rath, rat, svit, ráthuvanje, svituvanje; *Cro.* szvet, szvétuvanye, tolnach, cf. tłómacz); *Hg.* tanács; *Dl.* szvith; *Bs.* vjechje, svjet, svjetovanje, odvit, odgovor na svit; *Sln.* viche, svit; *Rg.* vjèchje, svjèt, odluka; *Rs.* совѣтъ, совѣтованіе, совѣтовательство; *Ec.* рада, сь полскаго значитъ совѣтъ. (*Syr.* יעץ *admonuit*, *Arab. corroborauit animum*; *ob. Ger.* der Rath, *ap.* Adlg.; *cf. Lat.* ratus sum, reor, cf. rząd; cf. *Ger.* Gerathe, cf. gierada). – Rada, którą od kogo bierzem abo komu daiem, pomocne zdanie udzielone, der Rath, den man jemanden giebt, oder von ihm erhält. Dobrze mówisz, póydę za twoią radą. *Teatr* 30 *b*, 11, ich will deinem Rathe folgen. Przykazanie a rada tym są od siebie różne, iż przykazanie potrzebne iest, aby pod zumnieniem było chowane, ale rada, iest wolna, przyiąć ią albo nie przyiąć. *Gil. Pſt.* 321 *b*. I nad tym się nam zaſtanowić zdaie, Choć rada dobra, zważyć, kto ią daie. *Zab.* 12, 307; *Rs.* благосовѣтіе. Zdrowa rada, gotowa maiętność. *Kosz. Lor.* 6 *b*. Wszędy zła a bardzo mdła rada około ciebie. *Rey Pſt. S* 2; *Rs.* злосовѣтіе. Rada źle dana naybardziey radzącego zawſtydza. *Teatr* 31 *b*, 150. Gdy szukasz rady, ſrzeż się pilno zdrady. *Rys. Ad.* 15. Rada zła na poradnika często się obraca. *Cn. Ad.* 990. Rady sobie dać nie mogę. *Teatr* 8, 67, poradzić sobie nie umiem, ich weiß mir nicht zu rathen, nicht zu helfen. Owoż mi pan całego świata wielowłady, Który samemu sobie dać nie trah rady. *Nar. Dz.* 3, 70. My sobie nie możemy dać rady sami. *Pam.* 84, 747. Tobie moie życie winienem; iabym nie dał rady téy srogiéy beſtyi, gdyby nie ty. *Teatr* 54, *C Bij*, nie obroniłbym się). Przelęknieni wszyscy rady sobie dać nie umieli; ieno schyliwszy głowy, słowa ieden do drugiego nie rzekł. *Sk. Zyw.* 2, 337. – §. rada, z porada, radzenie, dawanie rady, das Rathgeben, Rathen. Złota to głowa! do rady, nie do parady! *Teatr* 12, 5. Do rad ięzyk, do boju ręce daty nieba. *Dmoch. Jl.* 2, 119. Ani do rady, ani do zwady. *Zegl. Ad.* 4, ani żak, ani dworak, *neque ad chorum, neque ad forum*). Gdy ſtarsi bracia iuż byli w leciech zaszli, i więcey do rady domowey, niż do zwady woienney sposobni, obrano naymłodszego wielkim kięciem. *Stryik.* 312. Późna rada po szkodzie. *Sim. Siel.* 85; łyżka po obiedzie; kadzidło po śmierci). Niechawszy Roboam rady ſtarców, którą mu podali, przypuścił ku sobie w radę młodzieńczyki. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 8. – §. rada, poradność, *ſubjectiv.*, die Fähigkeit guten Rath zu geben, Weisheit, Klugheit. Miał ostry i iasny rozum, i mądrą w sobie nad lata radę. *Sk. Zyw.* 2, 329. Kogo bóg pokarać chce, dobrą mu radę odbiera. *Zim. siel.* 235. Gunicki człowiek większego serca, a niźli rady. *Krom.* 714. Moc bez rady (*expers consilii*) swą sama wielkością upada, Moc bogowie wspieraią, którą wspiera rada. *Hor.* 2, 38 *Min.* Na radzie i prawach warowniey całość powszechna ſtoi, niż na orężu i zaſtępach. *Dyar. Gr.* 7. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teatr* 21, 195. Lepszą radą woyny nadeń nikt prowadzić nie może. *Warg. Cez.* 167. – §. b) Rada, mieysce obrad, akt obrad, akt radziecki, cf. ratusz, *Rg* vjechje, vjechniza, *Rs.* засѣданіе (*ob.* zasieść), сонмище, сонмъ cf. seym); der Rath, der Ort der Rathsverſammlung. Do rady nas wołaią. *Jabł. Ez.* 114. Chociam ia iest żeńska płeć, w podwikę zawita, Gdy do rady mąż idzie, mnie o wszyſtko pyta. *Biel. S. N.* 4. Do rady nie ma nikt przyſtępować, aż go wezwą. *Gor. Dz.* 117. Będą was wydawać do rady, a w bożnicach będą was biczować. 3 *Leop. Math.* 10, 16, będą was wydawać na swych synodziech abo seymiech. 1 *Leop.*); *Slo.* po radě bliwagu ráni mudregſí, po radzie, po obradach mądrzeysi; z ratusza mędrszemi schodzą, cf. po szkodzie mądry. – c) rada, radziecki urząd, ſtan, radziectwo, die Würde eines Rathmannes, der Rathsherrenſtand, der Rath. Wyrzucić z rady, *senatu eiicere*, *Cn. Th.* Pozłocistego, by też nic nie umiał, alić go na urzędy sadzaią, alić go iuż z rady nie wyganiay. *Rey Zw.* 70 *b*. – d) osoby radę ſkładaiące, radni panowie *collect.*, die Rathsmänner, Rathsherren, der Rath. Słowo rada, które senatowi nadziady nasze dawały, było na północy w tym samym znaczeniu. *Czack. pr.* 247, *ob.* Adlg.). Król, które winnieysze być nalazł, kazał ie poimać, a gdy ie być winne naleziono, z foldrowania *ſtarey rady*, pościnano ie. *Biel. Sw.* 287 *b*, senatu; *Rg.* vjeechnik, ſtarovjeechnik, z senator). Słusznaby rzecz była, żeby król przy panach radach, gdy o Rzpltey radzą, osobą swą był. *Modrz. Baz.* 101. Wy, co się radą być

mieaicie, przyznaycie mi się, ieśli tak, iak przyfłoi sądzicie? *Ryb. Ps.* 109. Rada nieuftaiąca przy boku królewfkim. *Vol. Leg.* 8, 84, *Skrzet. P. P.* 1, 274; *le conseil permanent*, der immerwährende Rath. - §. *in Singulari* rada, z radny, einer aus dem Rathe, ein Rath. Senator do króla podpisuie się: wierna rada. *Leszcz. Gl.* 46. - *Budny* konsula tłumaczy, naywyższa rada. *Bud. Cyc.* Publius Scypio, naywyższa rada w Rzymie. *Kosz. Lor.* 80 *b.*

RADCA *ob.* Radzca, Rayca.

Pochodz. sub *Radzić.*

RADELNE *ob.* Poradlne. RADLIC *cz. ndk.*, przerywać, odwracać rolą, zwiebrachen, *Cro.* orâchim (*ob.* orać), pługiem *ob.* plug, hakenpflügen. Radlenie roli rozumie się dobra uprawa ziemi na przednie ziarno. *Haur. Sk.* 24. RADLANKA, RADLONKA, - i, ł., radlenie, grunt przeorany das Zwiebrachen das Hakenpflügen, Balkenstreifen, das Rühren; der gezwiebrachte Acker. Radlanka służy tylko na czasy pogodne, na mokry czas lepiey pługiem odwracać. *Haur Sk.* 24. Na żytnisku zaraz radlić, choć bez pokładania; którą radlankę bronami zawlec. *Haur Sk.* 9. RADLICA, - y, ł., *Bh.* radlice, ciertadło; *Sr.* 1. radlica; *Crn.* rahliza *rastrum, sucula*; *Cro.* ralcja; *Sr.* 2. ralitza; *Crn.* rahliza *rastrum, sucula*; *Cro.* ralnik *vomer*, lemès, lemische (*ob.* lemiesz, *Bs.* racnik, lemiac; *Rg.* raonik; (*Rg.* ralliza *aratri manubrium*; króy, żelazo u radła, (die Radlitz) die Hakenschaar. *Cn Th.* Klęk, drzewo krzywe, w którego środek wprawione bywa cięradlą ziemię. *Urs. Gr.* 389. RADLICE, dobra nie daleko Kalisza, na których się pisze Radlickich familiia. *Dyk. G.* 2, 328. RADLNO, pod Tarnowem, gniazdo Radlińfkich. *Dyk. G.* 2, 328. RADŁO, - a, *n.*, *Bh.* radło, pluh *ob.* pług); *Sr.* 1. radło, radwo; *Vd.* ralu, oralu, oravo, pluh, plug; *Rg.* rallo; *Cro.* rallo, ral, orâcha, plûg, (*Cro.* râl, z oranie, 2) ftay, łan, *ob.* rola); *Dl.* ralo, plugh; *Bs.* rallo, pluggo; *Ec.* ράλο; *Rs.* ράλο, орáло, косуáя, косуáька, cf. *Lat.* rallum; *Chald. Syr.* רדה *arauit*, *Gr.* ἐρέτης): der Hakenpflug, der Rührhaken. Radło służy w tęgich gruntach do poprecznego ziemi przewrócenia; fkłada się z podługowatego drzewa, na końcu oftrym żelazem obwodzonego, z dyszla i rękoieści. *Kluk. Rosl.* 3, 119; (cf. Socha). - 2) *Anat.* radło, *vomer*, przegroda kościana nosa, podobna radłu plugowemu. *Krup.* 1, 68, *et* 2, 33), das Pflugschaarbein. RADŁOW, w Krak. w kościele ieft nadgrobek arcybiskupa Macieiowfkiego. *Dyk. G.* 2, 328. RADŁOWY, - a, - e, od radła, Hakenpflugs-. *Tr.*

*RADNIEY *adv.*, *Compar. positivi* Rad, z raczey, *radziey; a*) lubiey, miley, lieber, gerner. Każdy radniey bierze, niżeli daie. *Jag. Gr. A* 4. Z iednemi ludźmi radniey, niż z drugiemi przestać woliny. *Gor. Dw.* 13. - §*. radniey, z lepiey, mądrzey, beſſer, klüger. Azaż nie radniey ieft szukać, iakby krzywdę zatrzeć, niśli iakby się iey zemścić. *Pilch. Sen. Gn.* 348. Czemu się nie radniey o to ftaramy, żebyśmy między kłamftwem prawdę poznać mogli? *Zrn. Pft. a* 5. - 2) raczey, z większą racyą, *plustot*, vielmehr. Nie ftanie się tak; ale radniey posłuchay, co mówię. *Leop. Genes.* 23, 10.

RADNIK, - a, *m.*, rayca, radca, der Rathmann, Rathsherr. (*Bh.* radnica ratusz). W niektórych Rzpltych ieft naznaczony pewny sędziak, pewny radnik. *Petr. Pol.* 197. RADNY, - a, - e, *Bh.* radni, radný, *Sr.* 1. radné, *Ross.* совѣтный, совѣтовательный; od rady, do rady należący, radzący, Raths-, zum Rathgeben und Berathſchlagen gehörig, Rath gebend. Był on mądrym abo radnym. *Rey Pft. C* 4, *ob.* do rady). Nie sama Helena cudza żona Ogniem na złe radnym zniewolona. *Petr. Hor.* 2, *L* 4, na złe radzącym, zwodzącym, zum Böſen rathend, verleitend, *Ec.* злосовѣтный, *Gr.* κακοβουλος, *Subft.* злосовѣтниκъ. - §. Radny *subft.*, z radny pan, z rayca, radziciel, der Rathgeber, Rathmann, Rathsherr; *Slo.* radný pán; *Crn.* ratne gospud; *Vd.* rathni gospued, svitnik, svitni drushnik, svitni gospud, posvituvauz; *Rs.* рамманъ, рамотрефъ; *Ec.* дýмный (*ob.* *dumny, *ob.* dumać). Miey spokoynych wielu, ale radnego miey iednego z tysiąca. *Leop. Syr.* 6, 6. Szkodliwy radny, który wiele gada, a mało mówi. *Mon.* 64, 220. Radnego pana nie umiecie obrać. *Warg. Wal.* 321. Co to za radni panowie? *Teatr* 26 *d*, 6. Przyzwał Absalon Achitofela, radnego pana Dawidowego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 12.

RADO; *adv. adj.* Rad; z lubo, miło, gern, lieb. Z iego śmierci tak było rado w Rzymie, iż w tych czapkach chodzili, które znaczyły wielkie weſele po wszyſtkiem mieście. *Wer. Rgl.* 48. Gdzieć nierado, lepiey tam z daleka omiiać. *Sim. Siel.* 45, gdzie ci nie radzi, gdzie cię nie radzi widzą). - §. Po smętku weſele, a po wielkiem zaburzeniu rado iasno bywa. *Rey Pft. S* 6, zwykle, gęwółich, gemeiniglich. RADOGAST, RADOGOST, - a, *m.*, u ſtarych Słowian bożek gościnności, niby to radogoścom. *Star. Ref.* 69, *Krom.* 56, *Sarn. Ann.* 963, bey den alten Slaven, der Gott der Gaſtfreundſchaft, *Crn.* Radegaſt, *Radegaſtus, idolum Slavorum*, z *Marz*; *ob. Frenzel in Weſtphal. monum.* 2, 2409; cf. Radowiſt). Radogoſt i Dobrogoſt pospolite są ſtarych Słowaków nazwiska. *Stryik* 42, ein alter Name; cf. Radoſta, Radzyn. - 2) RADEGAST, grod w Anhalt Dessau; rzeka w Meklenburſkim. *Dyk. G.* 2, 328. RADOIEWICE, dobra w Inowrocławſkim, od których Radoiewscy. *Dyk. G.* 2, 329. RADOLIN, miaſto w Poznańſk., gniazdo Radolińſkich. *Dyk. G.* 2, 329. RADOM, - ia, *m.*, miaſto w Sandomierſkim *Dyk. G.* 2, 329. (*Sr.* 2 Radom wieś w Luzacyi, *Ger.* Radensdorf). RADOMSKI powiat. *ib.* Kasza Radomſka *ob.* Gryka. RADOMSKO, - a, *n.*, miasteczko w województwie Sieradzkim. *Dyk G* 2 329. RADOMYSL, - a, *m.*, miaſto w województwie Wołyńſkim, gniazdo Radomyſkich. *Dyk. G.* 2, 329. - b) w Woiew. Sandomierſkim, niedaleko Dąbrowy *ib.* - c) w Woiew. Lubelſk. *ib.* RADOSTA, - y, *m.*, RADZYN, - a, *m*, imię ſtaropolſkie, *Gaudentius. Jabl. Her.*; cf. *Ec.* радостопмѣнный, который въ своемъ имени заключаетъ радостное знаменованїе. RADOŚĆ, - ści, ł., *Bh et Slo.* radoſt; *Sr.* 1. bradości, loit cf. lustyk), ſtradowani (bradości 2) rozkosz); *Crn.* radoſt; *Vd.* radoſt, radovanje, veselnoſt, shelje, hotenje, nasladnoſt, l.,lt (2. radoſt. dobrovolnoſt, z dobra wola); *Cro.* radozt (*Cro.* radòszt *iucunditas, delicium*; radohotnoszt *luxuria, appetentia*), *Bs.* radoſt, usgivanje (cf. ržyć); *Rg.* radós, z doſt. (*Rg.* radós, arajdanje, z rozkosz; *Ec.* рáдощи; *Rs.* радость; RADOSTKA, - i, ł., *dem.*, z wesele, uciecha, die Freude. Radość ieft z iakiego dobra, lub cudzego złego, ile to komu pożyteczne. *Zab.* 12, 277. Objetnica głupiemu radość.

Mon. 74, 10. Zła to radość, po którey żalchodzi. *Kras. sat.* 59. Drobne radoſtki dzieciństwa. *Teatr* 30 *b*, 68. – §. Radoſtka, *botan.*, Wrotycz Włoſka *heliochrysos*, Sonnengoldblume. *Syr.* 376. RADOSŁAW, a, *m.*, imię ſtaropolſkie. *Jabł. Her.* RADOSNY, - a, - e, RADOSNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* radoſtný; *Sr.* 1. hradoſcjiwé, z roz-koszny,; *Rg.* ràdoſtan; *Bs.* radoſtan, vesco; *Rs.* радостный; *Ec.* радованень, радостотворный, (радостотворецъ wesołek, радостотворити cieszyć, радостотворение *urbanitas*); wesoły, pełen radości, fröhlich froh, voll Freude, erfreut. Ponieważ nadchodzą takie okoliczności, prawdziwie, że ieſtem radosna. *Teatr* 26, 73. Radosny wieniec; w nim hetman Rzymſki wjeżdżał, z lekkim iakim nieprzyiacielem szczęśliwie woiowawszy. *Warg. Wal.* 61. Radosny, tryumfuiący, *Ecc.* любопраздничный. RADOSZEWICE, dobra w Sieradzkim. *Eyk. G.* 2, 329. RADOSZCZ, królewszczyzna w Brzeſkim Lit. *ib.* RADOSZYCE, miaſto w Sandomierſkim, ſławne hutami żelaznemi. *Dyk. G.* 2, 329, eine Stadt in Sandomir, durch ſeine Eiſenhütten berühmt. RADOSZKOWICE, miaſto w woiewództwie Mińſkim *Dyk. G.* 2, 329. RADOWAĆ się, - ał, - uie *Rec. ndk.*, uradować się *dk.*, *Bh.* radowat ſe, zradowati ſe; *Slo.* radowat ſe, radugi ſe; *Sr.* 1. radugu ſe; *Crn.* radam, radujem; (*Vd.* raduvatise, radimeti, z rad mieć, pożądać); *Cro.* raduvatisze, araydavam, nasladujemasze, *Cro.* radujem *laedifico*, radujémasze *gratulor*, *gestio*, raduvatisze komu *gratulari*, raduvanye, z powinszowanie, 2) *Cro.* radujemasze *alludo*, *blandior*); *Rg.* radovatise, arajdatti (radovati, *frui*); *Bs.* radovatise, radovati, obradovati, (*Bs.* arajdatti, nasladiti *oblecto*; uzradovati, obveseliti; *Rs.* радоваться, возрадоваться, (*Rs. activ.* радовать cieszyć kogo), красоваться; *Ec.* веселовати, радоваться, ликовствовати, ликовати, (*Ec.* радуйся, здравствуй, *Gr.* χαῖρε, cf. pomaga bóg, szczęść boże, cf. witay, cf. radowiſt); weselić się, cieszyć się, ſich freuen. Raduycie się z raduiącemi się, a płaczcie z płaczącemi. *Bud. Rom.* 12, 15. Niechay się raduie albo weseli Izrael w ſtworzycielu swoim. *Gil. Kat.* 48. Temi ludźmi, którzy się ochrzcili, wielce się radowano. *Baz. Sk.* 30. Uradowałem się przyiemnym tym widokiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Raduiący się, tryumfuiący, *Ec.* ликовственникъ, ликующій, веселящійся, торжествующій. (*Rg.* radovalaz, radovaonik *gratulator*, cf. Wit, Radowiſt). Radowanie się, *Sr.* 1. ſtradowani, (*Rg.* arajdanje *oblectatio*). Radować się "czemu, z z czego, ſich über etwas freuen. Przywitał go, raduiąc się iego zdrowiu. *Exop.* 25. Niechay się zapłoną, którzy się raduią memu złemu. *Wrob.* 81. Nie raduy się złemu gościowi. *Hrbſt. Nauk. n.* Oto temu zwycięzcy nad tymi sprzeciwniki swemi wszytek świat się raduie. *Rey Pſt. T* 1. Moſkwa, raduiąc się ſtrzelcom, którzy im nowo przybyli, popili się byli. *Gwag.* 119. Raduie się pies komu, ogonem macha, zaleca się, der Hund wedelt vor Freuden über jemandes Ankunft, ſchmeichelt ihm. Pies liże tego, komu się raduie. *Petr. Hor.* 2, *D b.* Uradowany, ucieszony, ukontentowany, erfreut. Idź Echo głoſząc co mówi oyczyzna uradowana. *Kniaz. P.* 1, 195. Niezmiernie był uradowany z tey grzeczności. *Teatr* 19 *b*, 17. RADOWIST, - u, *m.*, cf. Wit, witać), którego radzi widzą.

Dudz. 19, ein gern Geſehener, den man gern ſieht. U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzki przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto nieradowiſt, ksykali na niego. *Petr. Hor. D* 3. (*Bh.* Radon, Radun *Charon*). RADUN, miaſto w Woiew. Wileńſkim. *Dyk. G.* 2, 330, eine Stadt in Litthauen. RADUNIA, - i, *f.*, rzeka, łączy się z Motławą pod Gdańſkiem. *Dyk. G.* 2, 330, der Fluß Radaune bey Danzig. RADWAN, - a, *m.*, *herb*, chorągiew' żołta kościelna o trzech polach, u każdey u dołu franzle; na wierzchu iey krzyż, w hełmie trzy pióra ſtrusie. *Kurop.* 3, 43, ein Wappen. RADWANOWICE, dobra w Krakowſkim, gniazdo Radwanowſkich. *Dyk. G.* 2, 330. RADWANKOW, dobra szlacheckie w Poznańſkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADYKI ziele, *ob.* Mnich ziele, Papawa. *Urzęd.* 268. RADYMNO, - a, *n.*, miaſto w Przemyſkiem. *Dyk. G.* 2, 331.

RADZANOW, - a, *m.*, miaſto w Płockim, gniazdo zgasłey familii Radzanowſkich. *Dyk. G.* 2, 330.

RADZCA, RADCA, "RAYCA, - y, *m.*, radziciel, radny pan, *Bh.* radce, radić, konſſel (*ob.* konsyliarz, *Bh.* radota przełożony rady), *Slo.* rádčc, rádon, *obs. Slo.* radota radbota; *Sr.* 1. radjičjer, radnik; *Crn.* svjeturavz, posvjeturavz; *Ind.* svitnik, posvituvauz, svitni gospud, svitni drushnik; *Cro.* szvetnik, tolnáchnik cf. tłómacz), tolnach; *f.* tolnachszvetnicza, szvetnicza; *Dl.* vichnik, (*ob.* wiece); *Sla.* vichnik; *Bs.* vjecchnik; *Rg.* svjetnik (z radziciel), vjechnik (konsyliarz, *Rg.* vjecchnik, ſtarovjecchnik *senator*, *ob.* ſtara rada,; (*Rg. f.* svjetniza, z radzicielka, *Rg.* rádilaz *operarius*); *Rs.* рашманъ, рашмерь, совѣтникъ, *f.* совѣтница; (*Ec.* прирадѣлникъ *curator*); der Rathsherr, Rathmann, Rathgeber. *Consules* po Polſku właśnie radzcy, że radzić o oyczyznie powinni byli. *Faliſſ. Fl. praef.* Mieszczanie dla porządku obieraią sobie wolnie kilka radziec, i iednego iakoby zwierzchnego burmiſtrza, którym oddawaią rząd mieyſki. *Zrn. Pſt.* 3, 632, *Rs.* первосовѣтникъ burmiſtrz). Radzca ſtanu. *N. Pam.* 22, 42, der Staatsrath. RADZIĆ, - ił, - i, *cz. dk.*, "Radzać *Cont.*, *Bh.* raditi; *Slo.* radim; *Sr.* 1. radzicj, radju; *Sr.* 2 radjiſch; *Crn.* svjetujem, svjetujem; *Vd.* rathovat, rathat, ratati, svit dati, svetuvat, svituvati, namarnivati, nagotovarjati; *Cro.* szvetújem, tolnáchim, tolnacha dajem. (*Cro.* rádim *incumbo*, *operam do*, *ob.* radj; *Rg.* svjettovati, posvjettovati, (*Rg.* ráditi *operam dare*, *curare*, dorádi *perogere*; *Sla.* ráditi, z robić, pracować; *Bs.* svidovati, svjetovati, (*Bs.* raditi, nastojati *incumbere*, *operam dare*, *attendere*); *Ec.* думаю (*ob.* dumać; *Ec.* прирадѣю; *Gr.* ἐπιμελοῦμαι pilnuię czego); *Ross.* совѣтовать, совѣщать, совѣщанать, нарезумить, надоумить, надоумливать; *Ross.* разумъ, порадѣть, ſtaranie mieć, pieczołować się, радѣть, порадѣть, ſtaranie mieć, pieczołować się, радѣнie ſtaranność; cf. *Syr.* ܥܕܐ *admonuit* cf. rata;), radę dawać komu, einem rathen, einen Rath geben Łacwie mądremu radzić. *Cziach. przy.* 91. Stanisław się, radzić nie na szkodę, ale na dobro oyczyzny moiey *Gaz. Nar.* 1, 191. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, my radzić, a od złych i od grzechu, zawżdy odradzać. *Hrbſt. Nauk. l* 7 *b*. W ten czas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. *ib. l* 7. Dobrze radzę,

Jc.

Ec. добросовѣтную, *Gr.* εὐβελίνω; dobrze radzący, *Ec.* добросовѣтный. Źle radzić, *Rs.* привадѣть. Ciężey winien, co źle radzi. *Rys. Ad.* 6. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. *Rys. Ad.* 10. — §. radzić co komu, s doradzać, radą zalecać, (*oppos.* odradzać, rozradzać), anrathen, zu etwas rathen. Już mi dobrze nachylony radził na pokoy wiek w podeszłym lecie. *P. Kch. J.* 308. Radzi Wilno Radziwił, skąd na czasy wieczne Imię wziął, że mianował miasto to stołeczne. *Achow.* 348, *Gwagn.* 233 *et* 319. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. *Biel.* 360. — §. Radzić, *absolute*, spolnie o czym radę składać, zdania znosić, rathſchlagen, Rath halten. Tymeście dziś podobno Połocko stracili, Bo kiedy się było bić, toście wy radzili. *J. Kch. Dz.* 38. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, I nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. *Kras. Mysz.* 71. — §. b) Radzić o kim, pieczą mieć, pieczołować się kim, für jemanden ſorgen, ihn in ſeine Obhut nehmen, Rath für ihn ſchaffen. Niech Pan Bóg radzi o swoiey czeladzi. *Rys. Ad.* 49. Jak bóg was zawsze w swéy opiece chował, Tak w tych trudnościach teraz o was radzi. *P. Kch. Jer.* 131. Ociec źle radzi o córce swoiey, który ią za człowieka złey sławy dawa. *Gor. Sen.* 293. Mniéy uważni rodzice źle radzą o dziatkach swoich. *Mon.* 71, 535. Nierozum i przed czasem źle o sobie radzi, I po zgubie na wątłych otuchach się zadzi. *Sim. Siel.* 69. Prosiła Loga, aby o niéy radził. *Sk. Zyw.* 2, 58 *b.* Ponieważ ia was ratować nie mogę, radźcie o sobie. *Warg. Cez.* 183. Czas też i mnie radzić o sobie, otom już wyzwolił pana. *Gorn. Sen.* 187. — *Praepos. cum Accusativo*: Pan ten każdego z sług swoich iak syna swoiego miłował, o sługi swe radził, o każdego się starał, aby od niego poczciwie wyszedł. *Orzech. Tar.* 102. — §. c) Radzić komu, radzić czemu, radę dawać czemu, zdoływać, wydoływać iákiey sprawie (cf. poradzić), Rath ſchaffen, gewachſen ſeyn, ſich mit jemanden, oder womit zu helfen wiſſen. Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, Nikt nie porównał z nim między naszemi. *P. Kch. Jer.* 65. Niektórym białymgłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. *Star. Ref.* 42. Hollendrowie do takiey potęgi przyszli, że im straszna wielom sila króla Hiszpańskiego, dotąd nic radzić nie mogła. *Star. Ref.* 22. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *Cn. Ad.* 462. Gdy sam nie umiesz radzić sobie, radź się drugiego. *Petr. Et.* 11. *Ec.* нѣдѣтимся. — II. Radzić się kogo *recipr.*, *Bh.* raditi ſe; *Crn.* posvjetûjem se; *Vd.* obrathuvat, obrath barat, posvituvatise, se posuetvati, svit dershati, suituvati, obsvituvati, se pomenuvati; *Dl.* szvitovati; *Rg.* svjettovatise, svjetovatise; *Bs.* svjetovatise; *Rs.* совѣтоваться, совѣщаться, справиться, справляться (cf. sprawić), спросѝться, справишиться; rady czyiéy zasięgać, dokładać się kogo, einen um Rath fragen, einen zu Rathe ziehen. Ou szasem mnie się radzi *Boh. Kom.* v. 51. Móy wódz, któregom ia się radzał. *Ryb. Ps.* 104. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniaią mi się, i radzą, iak doktora. *Teatr* 23 *b.* 44. Radź się insszego, a przecię patrz swego. *Rys. Ad.* 60. Radź się samego siebie, bo nad cię nikt ci nie iest wierniejszy. *Rads. Syr.* 37, 17. RADZICIEL, a, *m.*, doradnik. *Wlod.*, poradnik, który komu radę daie, der Rathgeber; *Bh.* radić; *Sr.* 2. radjicjerſtwo; *Sr.* 1. narabnik; *Rs.* совѣтователь, совѣтчикъ, совѣтоваятель, (*Rs.* радѣтель opiekuiący się czym). Zły radziciel, *Rs.* злосовѣтникъ; Dobry radziciel, *Ec.* благосовѣтникъ. RADZICIELKA, -i, *fem.*, *Bh.* ráditjné; *Rg.* svjetnisa; *Rss.* совѣтоваятельница, совѣтовáльщица, совѣтчица, (*Rs.* радѣтельница opiekuiąca się). Zła radzicielka, *Rs.* злосовѣтница. RADZICE, ſtaroſtwo w Woiew. Sandomirſkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIECHOW, -a, *m.*, miaſto w cyrkule Belzkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIECKI, -a, -ie, od radzców, Rathsherren-, Rathsmänner-; *Boh.* radnický; *Cro.* vechnichki, tolnárhni, tolnaſhnichki, szvetnikov; *Vd.* svitnogospoden; *Rs.* рамманскій, раммановъ, совѣтничій, совѣтническій. Radzieckie poſtanowienie. *Sax. Porz.* 9. Przyſięga radziecka. *ib.* 10. Starsi radni panowie nowo obranym niechay dadzą moc radziecką, i niechay ie w swe radzieckie ławy puszczą. *Chel.* 2. Radzieccy słudzy noszą znaki zwierzchności. *Mon.* 70, 635, *ob.* sługa mieyſki, woźny, ceklarz). Radziecki czyli publicznych obrad dom. *Pilch. Sall.* 36. *Rádzilna izba. *Fur. F.*, (radziecka), *ob.* ratusz. — *aliter*; radziecki dom, gdzie radca iaki mieszka, ein Rathsherren-Haus. RADZIECTWO, -a, *n.*, urząd radziecki, die Rathswürde, Rathsherrenwürde; *Sr.* 1. radjicjerſtwo; *Cro.* vechnichtvo; *Rs.* совѣтоваятельство. Za trzeciego radziectwa Maryuszowego. *Lat. Kom. B.* 3 *b*, za konsulatu trzeciego, unter dem dritten Konſulat des ... U Rzymian nikt radziectwa nie mógł trzymać przed 43 rokiem. *Petr. Pol.* 191.

Pochodz. verbi *Radzić*: *ruda, radnik, royca, (raić, i t. d.), doradzić, naradzić, odradzić, obrada, obradować, poradzić, poradnik, porada, poradny; rozradzić, uradzić, zaradzić. — NB. Inſequentia variorum locorum nomina aut a* radzić, *aut a* rad, radość *deriuanda*: RADZIEIOW, -a, *m.*, miaſto w Brzeſkim Kuiawſkim. — b) w Rawſkim, dziedzictwo Radzieiowſkich. — c) dobra w Krakowſkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIEIOWICE *plur.*, wieś z zamkiem w ziemi Sochaczewſkiéy, gniazdo Radzieiowſkich. *Dyk. G.* 2, 330. *RADZIÉY, *ob.* Raczéy, Radniey. RADZIŁÓW, -a, *m.*, miaſto w Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIWILISZKI, miaſto w Woiew. Trockim. — b) w Księſtwie Zmudzkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIWIŁŁÓW, -a, *m.*, miaſto w Mińſkim, fundowane od Książąt Radziwiłłów. — b) w Woiew. Mścisławſkim. — c) w woiewództwie Wołyńſkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZYMIN, -a, *m.*, miaſto w ziemi Warszawſkiéy. *Dyk. G.* 2, 330. RADZYN, -a, *m.*, Radoſta, imię Staropolſkie, *Gaudentius. Jabł. Her.* Otto kreował arcybiſkupem Gnieznieńſkim Radzyna, czyli Gaudencyusza, towarzysza S. Woyciecha. *Nar. Hſt.* 2, 89. — 2) Radzyn, Raden, miaſto królewſkie w Woiew. Chełmińſkim. *Dyk. G.* 2, 328.

RAFA, RAFINA, -y, *f.*, Niederſáchſ das Reff, (cf. *Suec.* Ribe, *Lat.* ripa), szkopuł, ſkała pod wodą, ſtatkom niebezpieczna, ein Felſen unter dem Waſſer. Rafa zowie się kamień pod wodą. *Mag. Mscr.* Rafa ieſt kamień, co siedzi pod wodą, I tego szkuta niech nie trąci brodą. *Klon. Fl. E* 4. Rafy są owe kamienie na rzékach, na których więzną szkuty, komiegi. *ib. E* 3. Rafin aby rotman i ſternik pilnie przyſtrzegł dla szwankowania. *Heur Ek.* 171. Często ſtatek uwięźnie na haku abo na rafinie.

Mon. 74, 10. Zła to radość, po którey żal chodzi. *Kras. sat.* 59. Drobne radoſtki dzieciństwa. *Teatr* 30 *b*, 68. - §. Radoſtka, *botan.*, Wrotycz Włoska *heliochrysos*, Sonnengoldblume. *Syr.* 376. RADOSŁAW, a, *m.*, imię ſtaropolskie. *Jabł. Her.* RADOSNY, - a, - e, RADOŚNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* radoſtný; *Sr.* 1. hradoſcjiwé, z rozkoszny,; *Rg.* ràdoſtan; *Bs.* radoſtan, veseo; *Rs.* радостный; *Ec.* рàдованень, радостотворный, (радостотворець wesołek, радостотворúти cieszyć, радостотворство *urbanitas*); wesoły, pełen radości, fröhlich, froh, voll Freude, erfreut. Ponieważ nadchodzą takie okoliczności, prawdziwie, że ieſtem radosna. *Teatr* 26, 73. Radosny wieniec; w nim hetman Rzymſki wjeżdżał, z lekkim iakim nieprzyiacielem szczęśliwie woiowawszy. *Warg. Wal.* 61. Radosny, tryumfuiący, *Ecc.* любопріадственный. RADOSZEWICE, dobra w Sieradzkim. *Eyk. G.* 2, 329. RADOSZCZ, królewszczyzna w Brzeſkim Lit. *ib.* RADOSZYCE, miaſto w Sandomierſkim, sławne hutami żelaznemi. *Dyk. G.* 2, 329, eine Stadt in Sandomir., durch ſeine Eiſenhütten berühmt. RADOSZKOWICE, miaſto w woiewództwie Mińſkim *Dyk. G.* 2, 329. RADOWAĆ się, - ał, - uie *Rec. ndk.*, uradować się *dk.*, *Bh.* radowat ſe, zradowati ſe; *Slo.* radowat ſe, radugi ſe; *Sr.* 1. raduyu ſo; *Crn.* radam, radujem; (*Vd.* raduvatise, radimeti, z rad mieć, pożądać); *Cro.* raduvatisze, araydavam, nasladujemaze, *Cro.* radujem *laedifico*, radujèmaze *gratulor*, *geſtio*, raduvatisze komu *gratulari*, raduvanye, z powinszowanie, 2) *Cro.* radujemaze *alludo*, *blandior*); *Rg.* radovatise, arajdatti (radovati, *frui*); *Bs.* radovatise, radovati, obradovati, (*Bs.* arajdatti, nasladiti *oblecto*; uzradovati, obveseliti; *Rs.* радоваться, возрадоваться, (*Rs. activ.* радовать cieszyć kogo), красоваться; *Ec.* веселовати, радоватьсѧ, ликовствовати, ликовати, (*Ec.* радуйся, здрáвствуй, *Gr.* χαῖρε, cf. pomaga bóg, szczęść boże, cf. witay, cf. radowiſt); weselić się, cieszyć się, ſich freuen. Raduycie się z raduiącemi się, a płaczcie z płaczącemi. *Bud. Rom.* 12, 15. Niechay się raduie albo weseli Jarael w ſtworzycielu swoim. *Gil. Kat.* 48. Temi ludźmi, którzy się ochrzcili, wielce się radowano. *Baz. Sk.* 30. Uradowałem się przyiemnym tym widokiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Raduiący się, tryumfuiący, *Ec.* ликовственникъ, ликующїй, веселящїйсѧ, морѫемующїй. (*Rg.* radovalaz, radovaonik *gratulator*, cf. Wit, Radowiſt). Radowanie się, *Sr.* 1. ſradowani, (*Rg.* arajdanje *oblectatio*). Radować się *czemu, z z czego, ſich über etwas freuen. Przywitał go, raduiąc się iego zdrowiu. *Ezop.* 25. Niechay się zapłoną, którzy się raduią memu złemu. *Wrob.* 81. Nie raduy się złemu gościowi. *Hrbſt. Nauk. n.* Oto temu zwycięzcy nad tymi sprzeciwniki swemi wszytek świat się raduie. *Rey Pſt. T* 1. Moſkwa, raduiąc się ſtrzelcom, którzy im nowo przybyli, popili się byli. *Gwag.* 119. Raduie się pies komu, ogonem macha, zaleca się, der Hund wedelt vor Freuden über jemandes Ankunft, ſchmeichelt ihm. Pies liże tego, komu się raduie. *Petr. Hor.* 2. *D b.* Uradowany, ucieszony, ukontentowany, erfreut. Idź Echo głoszące co mówi oyczyzna uradowana. *Kniaz. P.* 1, 195. Niezmiernie był uradowany z tey grzeczności. *Teatr* 198, 17. RADOWIST, - u, *m.*, cf. Wit, witać), którego radzi widzą. *Dudz.* 19, ein gern Geſehener, den man gern ſieht. U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzki przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto nieradowiſt, kykali na niego. *Petr. Hor. D* 3. (*Bh.* Radon, Radun *Charon*). RADUN, miaſto w Woiew. Wileńſkim. *Dyk. G.* 2, 330, eine Stadt in Litthauen. RADUNIA, - i, *ż.*, rzeka, łączy się z Motławą pod Gdańſkiem. *Dyk. G.* 2, 330, der Fluß Radaune bey Danzig. RADWAN, - a, *m.*, *herb*, chorągiew żołta kościelna o trzech połach, u każdey u dołu franzle; na wierzchu iey krzyż, w hełmie trzy pióra ſtrusie. *Kurop.* 3, 43, ein Wappen. RADWANOWICE, dobra w Krakowſkim, gniazdo Radwanowſkich. *Dyk. G.* 2, 330. RADWANKOW, dobra szlacheckie w Poznańſkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADYKI ziele, *ob.* Mnich ziele, Papawa. *Urzęd.* 268. RADYMNO, - a, *n.*, miaſto w Przemyſkiem. *Dyk. G.* 2, 331.

RADZANOW, - a, *m.*, miaſto w Płockim, gniazdo zgasłey familii Radzanowſkich. *Dyk. G.* 2, 330.

RADZCA, RADCA, *RAYCA, - y, *m.*, radziciel, radny pan, *Bh.* radce, radić, conſſel (*ob.* konsyliarz, *Bh.* rabota przełożony rady); *Slo.* rádčc, rádon, *obs. Slo.* rabota, rabbota; *Sr.* 1. radjiczeť, radnik; *Crn.* svjetuvavs, posvjetuvava; *Vind.* svitnik, posvituvauz, svitni gospud, sv tni druzhnik; *Cro.* szvetnik, tolnáchnik cf. tłómacz), tolnach; *f.* tolnachnicza, szvetnicza; *Dl.* vichnik, (*ob.* wiece); *Sla.* vichnik; *Bs.* vjecchnik; *Rg.* svjetnik (z radziciel), vjechnik (konsyliarz, *Rg.* vjecchnik, ſtarovjecchnik *senator*, *ob.* ſtara rada); (*Rg. f.* svjetniza, z radzicielka, *Rg.* rádilaz *operarius*); *Rs.* рамникъ, рамеревъ, совѣтникъ, *f.* совѣтница; (*Ec.* прирадѣтель *curator*); der Rathsherr, Rathmann, Rathgeber. *Consules* po Polſku właśnie radzcy, że radzić o oyczyznie powinni byli. *Faliſſ. Fl. praef.* Mieszczanie dla porządku obieraią sobie wolnie kilka radziec, i iednego iakoby zwierzchnego burmiſtrza, którym oddawaią rząd mieyſki. *Zrn. Pſt.* 3, 632, *Rs.* первосовѣтникъ burmiſtrz). Radzca ſtanu. *N. Pam.* 22, 42, der Staatsrath. RADZIĆ, - ił, - i, *cz. dk.*, *Radzać *Conf.*, *Bh.* rabiti; *Slo.* radim; *Sr.* 1. radjicj, radju; *Sr.* 2 radjiſch; *Crn.* svjetijem, svjetujem; *Vd.* rathovat, rathat, ratati, svit dati, svetuvat, svituvati, namarnivati, nagovarjati; *Cro.* szvetújem, tolnáchim, tolnachu dajem, (*Cro.* rádim *incumbo*, *operam do*, *ob.* rad); *Rg.* svjettovati, posvjettovati, (*Rg.* ráditi *operam dare*, *curare*. doràditi *perogere*; *Sla.* rádіti, z robić, pracować); *Bs.* svitovati, svjetovati, (*Bs.* raditi, naſtojati *incumbere*, *operam dare*, *attendere*); *Ec.* Аумаю (*ob* dumać; *Ec.* прирадѣю; *Gr.* σπουδάζω pilnuię czego); *Ross.* совѣтовать, совѣщать, совѣщаватъ, разумѣть, надоумить, надоумливать; *Ross.* разумѣть, надоумить, надоумливать; *Ross.* радѣть, порадѣть, ſtaranie mieć, pieczołować się, радѣнїе ſtaranność; cf. *Syr.* רתע *admonuit*, cf. rata;), - radę dawać komu, einem rathen, einen Rath geben. Łacwiey radzić, niżeli dobre pełnić rady. *Zab.* 11, 235 *Zabł.* Łacwie mądremu radzić. *Cziach. przy.* 91. Starałem się, radzić nie na szkodę, ale na dobro oyczyzny moiey. *Gaz. Nar.* 1, 191. Na rzeczy dobre, o cokolwiek idzie, mamy radzić, a od złych i od grzechu, zawżdy odſtręczać. *Hrbſt. Nauk. l* 7 *b.* W ten czas radą bywamy winni cudzego grzechu, gdy na złe radzimy. *ib. l* 7. Dobrze radzę,

Fc.

Ec. добросовѣтную, *Gr.* εὐβουλίαν; dobrze radzący, *Ec.* добросовѣтный. Źle radzić, *Rs.* приradѣть. Ciężey winien, co źle radzi. *Rys. Ad.* 6. Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. *Rys. Ad.* 10. – §. radzić co komu, doradzać, radą zalecać, (*oppos.* odradzać, rozradzać), anrathen, zu etwas rathen. Już mi dobrze nachylony radził na pokoy wiek w podeszłym lecie. *P. Kch. J.* 308. Radzi Wilno Radziwił, zkąd na czasy wieczne Jmię wziął, że mianował miasto to stołeczne. *Kchow.* 348, *Gwagn.* 233 *et* 319. Posłowie nie radzili królowi do pospolitego ruszenia. *Biel.* 360. – §. Radzić, *absolute*, spolnie o czym radę składać, zdania znosić, rathschlagen, Rath halten. Tymeście dziś podobno Polocko stracili, Bo kiedy się było bić, toście wy radzili. *J. Kch. Dz.* 38. Niech tylko razem czterech, pięciu radzą, I nic nie zrobią, i pewnie się zwadzą. *Kras. Myszy.* 71. – §. b) Radzić o kim, pieczą mieć, pieczołować się kim, für jemanden sorgen, ihn in seine Obhut nehmen, Rath für ihn schaffen. Niech Pan Bóg radzi o swoiey czeladzi. *Rys. Ad.* 49. Jak bóg was zawsze w swéy opiece chował, Tak w tych trudnościach teraz o was radzi. *P. Kch. Jer.* 131. Ociec źle radzi o córce swoiey, który ią za człowieka złey sławy dawa. *Gor. Sen.* 293. Mniéy uważni rodzice źle radzą o dziatkach swoich. *Mon.* 71, 535. Nierozum i przed czasem źle o sobie radzi, I po zgubie na wątych otuchach się zadzi. *Sim. Siel.* 69. Prosiła Boga, aby o niey radził. *Sk. Żyw.* 2, 58 *b.* Ponieważ ia was ratować nie mogę, radźcie o sobie. *Warg. Cez.* 183. Czas też i mnie radzić o sobie, otom już wyzwolił pana. *Gorn. Sen.* 187. – *Praepos. cum Accusativo*: Pan ten każdego z sług swoich jak syna swoiego miłował, o sługi swe radził, o każdego się starał, aby od niego poczciwie wyszedł. *Orzech. Tar.* 102. – §. c) Radzić komu, radzić czemu, radę dawać czemu, zdoływać, wydoływać iakiey sprawie (cf. poradzić), Rath schaffen, gewachsen seyn, sich mit jemanden, oder womit zu helfen wissen. Nikt mu nie zdołał, żaden mu nie radził, Nikt nie porównał z nim między nassemi. *P. Kch. Jer.* 65. Niektórym białymgłowom mężowie nie radzą, a one są zgubą mężów swoich. *Star. Ref.* 42. Hollendrowie do takiey potęgi przyszli, że im straszna wielom siła króla Hiszpańskiego, dotąd nic radzić nie mogła. *Star. Ref.* 22. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *Cn. Ad.* 462. Gdy sam nie umiesz radzić sobie, radź się drugiego. *Petr. Ec.* 11. *Ec.* неразумнаго. – II. Radzić się kogo *recipr.*, *Bh.* raditi se; *Crn.* posvjetûjem se; *Vd.* obrathuvat, obrath barat, posvituvatise, se posuetvati, svit dershati, suituvati, obsvituvati, se pomenvati; *Dl.* szvitovati; *Rg.* svjettovatise, svjetovatise; *Bs.* svjetovatise; *Rs.* совѣтоваться, совѣщаться. *c.* совѣщаться, справиться, справляться (cf. sprawić), разсудить, справиться, справляться; rady czyiéy zasięgać, doпросѝться, спрашиваться; rady czyiéy zasięgać, dokładać się kogo, einen um Rath fragen, einen zu Rathe ziehen. Od czasem mnie się radzi *Boh. Aem.* 51. Mój wódz, którego m ia się radzał. *Ryb. Ps.* 104. Ludzie, gdzie tylko przechodzę, kłaniaią mi się, i radzą, iak doktora. *Teatr* 23 *b.* 44. Radź się insszego, a przecię patrz swego. *Rys. Ad.* 60. Radź się samego siebie, bo nad cię nikt ci nie iest wiernieyszy. *Rada. Syr.* 37, 17. RADZICIEL, – a, *m.*, doradnik. *Wlod.*, poradnik, który komu radę daie, der Rathgeber; *Bh.* raditi; *Sr.* 2. radjicierstwo; *Cro.* vechnichtvo; *Rs.* совѣтоваmелькмо. Za trzeciego radzicielstwa Maryusowego. *Lat. Kom. B.* 3 *b*, za konsulatu trzeciego, unter dem dritten Konsulat des ... U Rzymian nikt radzicielstwa nie mógł trzymać przed 43 rokiem. *Petr. Pol.* 191.

Pochodz. verbi *Radzić*: *rada, radnik, rayca, (raić, i t. d.), doradzić, naradzić, odradzić, obrada, obradować, poradzić, poradnik, porada, poradny; rozradzić, uradzić, zaradzić. – NB. Insequentia variorum locorum nomina aut a* radzić, *aut a* rad, radość *deriuanda*: RADZIEJOW, – a, *m.*, miasto w Brzeskim Kuiawskim. – b) w Rawskim, dziedzictwo Radzieiowskich. – c) dobra w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIEJOWICE *plur.*, wieś z zamkiem w ziemi Sochaczewskiéy, gniazdo Radzieiowskich. *Dyk. G.* 2, 330. *RADZIEY, *ob.* Raczéy, Radniey. RADZIŁOW, – a, *m.*, miasto w Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIWILISZKI, miasto w Woiew. Trockim. – b) w Księstwie Zmudzkim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZIWIŁŁOW, – a, *m.*, miasto w Mińskim, fundowane od Książąt Radziwiłłów. – b) w Woiew. Mścisławskim. – c) w woiewództwie Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 330. RADZYMIN, – a, *m.*, miasto w ziemi Warszawskiéy. *Dyk. G.* 2, 330. RADZYN, – a, *m.*, Radosta, imię Staropolskie, *Gaudentius. Jahl. Her.* Otto kreował arcybiskupem Gnieznieńskim Radzyna, czyli Gaudencyusza, towarzysza S. Woyciecha. *Nar. Hst.* 2, 80. – 2) Radzyn, Raden, miasto królewskie w Woiew. Chełmińskim. *Dyk. G.* 2, 328.

RAFA, RAFINA, – y, ź., Niedersáchf das Reff, (cf. *Suec.* Ribe, *Lat.* ripa), szkopuł, skała pod wodą, statkom niebezpieczna, ein Felsen unter dem Wasser. Rafa zowie się kamień pod wodą. *Mag. Mscr.* Rafa iest kamień, co siedzi pod wodą, J tego szkuta niech nie trąci brodą. *Klon. Fl. E* 4. Rafy są owe kamienie na rzékach, na których więzną szkuty, komiegi. *ib. E* 3. Rafin aby rotman i sternik pilnie przystrzegł dla szwankowania. *Haur Ek.* 171. Często statek uwięźnie na haku abo na rafinie.

ib. 174. Gdzie rafina iaka, lub się prąd nawinął, Potok z ogromnym szumem i pieniſto płynął. *Zebr. Ow.* 72, *trabes obſtructaque saxa.* Ni szkuta na hak fortunę i zdrowie Wnioſłszy, nie bez swéy russa się ruiny, Na wart popławny z prądu lub z rafiny. *Wad. Dan. pr.* Częſtokroć rzecz osądzona na rafie więźnie. *Modrz. Bax.* 388, *in salebra haeret*, nie może do ſkutku przyyść. - §. 2) rafa w ſtayni, drabina nad żłobem, za którą koniom siano przekładaią. *Krumbh.*, die Raufe im Stalle.

RAFFLE, - ów, *plur.*, sieć, nieco podobna do żaków, z obu ſtron otwory i serca w środku maiąca. *Kluk Zw.* 3, 245, eine Art Fiſchernetze.

RAGUZA, - y, ż., (*diſig.* Rakusy), ſtolica Rzpltéy Raguzańſkiéy. *Dyk. G.* 2, 331, *Rg.* Dubróvnik (*ob.* Dąbrowa), *Epidaurus*; *vetus Rg.* Zaptát; *Bs. et Cro.* Dubrovnik; *Hg.* Ragúza; die Stadt und Republik Raguſa. RAGUZANIN, - a, *m.*, który z Ragusy rodem, der Raguſaner; *Rg. et Bs.* Dubróvcjanin; *Rg.* Raguzanecz. RAGUZANKA, - i, ż., die Raguſanerinn; *Rg.* Dubrovkigna, Dubrovka. RAGUZAŃSKI, - a, - ie, od Raguzy, Raguſaniſch; *Rg.* Dúbrovächi; *Bs.* Dubrovacki.

RAHODOSZCZ, - a, *m.*, dobra w Woiew. Pińſkim. *Dyk. G.* 2, 331.

RAIĆ *cz. ndk.*, (*Vd.* narejati, s narządzić, naſtroić; *Vd.* rajati, plesati, s pląsać, cf. rey); ſtręczyć, naſtręczać, osobliwie: raić komu żonę, raić któréy męża, (cf. radzić, cf. radca, *rayca*); einem etwas zuſchanzen, zuweiſen, einem oder einer eine Parthie zuſchanzen; *Bh.* dohoditi (cf. dochodzić). S. Ambrozy żadnemu żony nie raił, żadnemu na żołnierſtwo nie radził, do żadnego na ucztę nie szedł. *Sk. Dz.* 292. Wydać iéy nie chcę, za tego, kogo mi Wc Pan raisz. *Teatr* 12, 20. Ze ſtem tysięcy żonę mu raić obiecał. *Falib. L.* 3. Pięknie panienka zbywała tych, co ią za mąż raili. *Sk. Zyw.* 2, 51. Do Lwowa ieździ na kontrakty, raić summy paniczom, co się w karty zgrali. *Teatr* 24, 153, *Jag. Wyb. A* 3. RAICIEL, - a, *m.*, który rai (cf. rayfura), der Zuſchanzer, *Bh.* dohazovati, *Ec.* сводничать; *f.* raicielka, *Bh.* dohazovačka.

Pochodz. *rayfura*, *rayfurka*; *naraiać*; *niewyraiſty*.

*RAIOWIEC, - wca, *m.*, w raiu żyiący, obywatel rayſki (cf. niebianin), der Paradiesbewohner. Tych raiowców dwoie. *Przyb. Milt.* 119. RAIOWY, - a, - e, rayſki, od raiu, Paradieſs, des Paradieſes. Drzewa raiowe. *Biał. Poſt.* 245. RAIEWISZCZE, w Woiew. Braeſkim Lit. *Dyk. G.* 331.

RAK, - a, *m.*, RACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* rak; *Sr.* 1. rat; *Crn. et Vd.* rak; (*Crn.* rake *aquae ductus*); *Cro.* rak, rakek; (*Cro.* rakla, s rak Arabſki; *Cro.* ràka, temno pochivalische mertveh, s pieczary); *Hg.* rák, rauk; *Dl.*, *Bs.*, *Sla.* rak; *Rg.* ràk; *Rs.* ракъ, (cf. *Ger.* Rücken); (*diſig. Rs.* рака okowitka; cf. arak); *Suec.* krabba, *Holl.* kreef, *Angl.* crevice, *Gall.* ecrevisse, *Lat.* cancer, *Gr.* καρκινος, *Ger.* der Krebs. Rak ſkorupą cały pokryty; tył kadłuba zakończa się ogonem ſawowatym; nóg ma dziesięć, z których piérwsza para nazywa się nożycami. *Zool.* 111. Siągnąć trzeba do dziury, kto chce łowić raki. *Pot. Arg.* 334, bez prace, nie będą kołacze). Raki łapać, *Vd.* rake loviti, rashiti (*diſig.* raczyć), krebſen. Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, *ob.* iść). Rak w nowéy ſkorupie, *Bh.* labatnjk (cf. kabat). Straciliśmy tyle, a przecię to nas nie boli, iakby to rak z kobieli wypadł. *Star. Ref.* 5, *Falib. U*, cf. grzyb). Chcąc ſkarać raka, w wodę go wrzucił. *Mon.* 74, 51, dogodził mu). *Prov. Vd.* rakam shvishgati, bob v' ſtieno mitati, s rakom świſtać, groch na ścianę rzucać, głuchemu śpiewać). Raki piéc, s ze wſtydu czerwienić się, rumienić się, wſtydem płonąć, pełgnąć, ſchaamroth werden. Napiekłabyś raków, słysząc o tym. *Teatr* 42 c, 64, *Slo.* gako rak očervenél; *Vd.* erjaviza jo oblije; od sramote erdezh, saparjen, oparjen, sakuhan. - Rakiem, rackiem leźć, s na bałuku, auf allen vieren kriechen. Ciągałem się chyłkiem, włóczyłem rakiem przez opadły i wązki ganek. *Off. Str.* 5. Zbiorę me dziatki, wnuczki, s prawnucząt orszakiem, I te, co są w pieluchach, i co pełzną rakiem. *Zab.* 1, 186 *Nar.* - *aliter*; Na raku się wleką. *Pot. Arg.* 711, na żółwiu, powoli albo nawet opak co idzie, *Vd.* rakou hod, nasaihoja, es geht den Krebsgang; oder auch: langſam, wie mit der Schneckenpoſt. - §. Rak morſki, der Seekrebs. - *aliter*; Rak morſki okrągły, pająk morſki, mazinet, macinet. *Cn. Th.*, die Krabbe, der Taſchenkrebs; cf. *Crn. et Vd.* koshák; *Bs.* koſka, koziça, jaſióg; *Rs.* жукелапуа; *Rg.* rakovniza *maja*). - §. *tr. fig.* rak biały, s iaie, ein Ey. Przyniosłam państwu na darowiznę pięć białych raków, a z szóſtym ieszcze kura chodzi. *Teatr* 16 c, 68. - §. 2) Rak na niebie, znak niebieſki Czerwcowy. *Zebr. Zw.* 25, der Krebs am Himmel, das Himmelszeichen, der Krebs. *Gor. Sen.* 130, *J. Kch. Dz.* 6. Upały ośmionogiego raka niebieſkiego. *Zab.* 10, 42 *Koſſ.* - §. Raki na ſtatkach. *Haur Ek.* 171. Raki, są iak pacierze drewniane nawleczone, i do rei przywiązane, któremi, gdy maią żagiel podnosić, maszt opasuią, aby po nich żagiel się do góry posuwał. *Mag. Mscr.*, hölzerne Kugeln an der Rhaaſtange. - §. 3) Rak, kancer, wrzód ciało wyiadaiący, das Geſchwür, der Krebs; *Crn.* mramor, ahén; *Bs.* kankar; *Sla.* rak, xivina; *Ec.* карклъ, болѣзнь раковая. Choroba ta ſtraszna ma od raka swoie imię, ponieważ mu ieſt bardzo podobna. *Haur St.* 439. W naywyższym ſtopniu bolesna i zapalona nabrzmiałość, ktora z czasem rozpukać się zwykła. *Perz. Cyr.* 120, *Comp.* 469. Rak szeroko się rozchodzić zwykł na różne ſtrony, I do ſkażonych części zdrowe przymieszywać. *Otw. Ow.* 98. - Drzewa rak maią, kiedy kora iak krostami obsypana będzie; złe to zaraz daléy poſtępuie, i drzewo gubi. *Kluk Rosl.* 1, 134. RAKANCISZKI, królewszczyzna w Woi. Wileńſk. *Dyk. G.* 2, 331, RAKARZ, - a, *m.*, *Crn.* rakar; *Cro.* rákar, rakolovecz; *Hg.* rakfogó); co raki łowi, przedaie, der Krebſer, Krebsfänger, Krebshändler, (*diſig. Ger.* Krebs hycel, *apud* Adlg.); *w rodz. żeńſk.* Rakarka. RAKAYCZE, Rarolwo w Woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 332.

RAKANCISZKI = RAKOW.

RAKIETA, - y, ż., *Gall.* raquette, *Ital.* rachetta, das Racket; siatka rozpięta do odbiiania piłki, n. p. Rakietą tak ieden drugiemu piłę podaie, żeby nie upadła. *Gor. Sen.* 87. Rakiety do grania bywaią leszczowe, czeremchowe. *Kluk Rosl.* 2, 164; (*diſig. Rg.* rakitta *siler*, *ob.* rokita, rokicina).

RAKISZKI, dobra w powiecie Wilkomirſkim. *Dyk. Geo.* 2, 331.

*RAKOSZ, *ob.* Rokosz.

RAKOW, - a, *m.*, miaſto w Sandomierſkim, wybudowane

od Sienińskiego, kasztelana Lwowskiego, od raka, herbu żony iego tak nazwane; sławne siedlisko Aryanów, którzy tu i szkołę i drukarnią swoię mieli; od tego miasta Katechizm RAKOWSKI ma nazwisko. *Dyk. G.* 2, 331, die durch die Socinianer berüchtigte Stadt Rakau, woher sich der Rakauer Catechismus schreibt. - §. b) Rakow, miasto w Woiew. Mińskim. - §. c) miasto w Woiew. Bracławskim. *Dyk. G.* 2, 332. (*Sr.* 2. Rakow wieś Racie w Luzacyi). RAKOWATY, -a, -e, -o *adv.*, na raka pochodzący, krebsartig, wie ein Krebs. Brodawki coś w sobie rakowatego maiące. *Pers. Cyr.* 2, 142. RAKOWIANIN, -a, *m.*, z Rakowa rodem, ein Rakauer. - §. b) *transl.* z Aryanin, Socynianin, nowochrzczeniec, ein Socinianer. Ty nie wierzysz bóstwa Chrystusowego, Rakowianinie! *Bial. Post.* 259. RAKOWY, -a, -e, od raka, raczy, *Vd.* rakou, razhji; *Cro.* rakòv; *Hg.* rakas; *Sr.* 1. rakovi, rakovski; *Rs.* раковый; Krebs-. Rakowe oczy, Krebsaugen; *Boh.* rací oko; *Morav.* rakůwka; *Rs.* жерновки; są dwa wapniste kamyki, znayduiące się w żołądku raka przed każdym zrzuceniem skorupy. *Zool.* 111. W lekarniach robią też z raków do wewnętrznego zażycia maslo rakowe. *Kluk Zw.* 4, 341. Rakowey i Wrocławskiey maści żadnemu choremu nie żałować. *Haur Ek.* 118. Rakowe nogi, *Vd.* razhje klieshe, rakove noge, shzhipalke; cf. kleszcze, cf. szczypawki). (*Rs.* раковина, раковинка muszla; жемчужная раковина perłowa macica).

RAKUSY *plur.*, *Bh.* Rakauſſo, Rakauſy; *Slo.* Rakuſe; (cf. *Boh.* rakoſy, z rogoż, rogosina); Auſtrya, Oeſterreich. *Gwag.* 404, *ab arce* Rátz, *antiquitus* Ratej, Rakouz. Weißkern Oeſt. Topogr., *Dur.* 1, 9. (*Bh.* Rakauſy miasto Rátz w Auſtryi). RAKUSKI, -a, -ie, *Bh.* Rakauſky, Auſtryacki, Oeſterreichiſch. Wina Rakuſkie, Motawskie, Rybńskie. *Vol. Leg.* 3, 227. Możny dom Rakuſki. *Gor. Dz.* 9. RAKUSZANIN, -a, *m.*, *Boh.* Rakuſan; *Slo.* Rakuſan; Auſtryak, der Oeſterreicher. *Cn. Th.* RAKUS. *Kniaź. P.* 1, 127. RAKUSZANKA, -i, ż., *Bh.* Rakuſſanka; *Slo.* Rakuſanka; Auſtryaczka, die Oeſterreicherinn.

RAMA, -y, ż., RAMKA, RAMECZKA, -i, ż., *dem.*, *Boh.* ram, ramce, ramèk; *Slo.* rám; *Hg.* ráma; *Sor.* 2. ram; *Crn.* rȩmel; *Cro.* rama; *Vd.* rema, remel, pokram; *Crn.* rȩmel; *Cro.* rama; *Vd.* rema, remel, pokram; *Crn.* rama, ramma, ramme, kramez, narozh; (u bydła, *Vd.* plezhe, *ob.* plecy); *Cro.* ràme; *Hg. et Bs.* ramme; *Sla.* ramenak, mishice; *Dl.* misicza; *Rs.* кормышки; *Et.* pamo, z cała ręka od łopatkowego stawu do palców, der ganze Arm; *Isl.* ram, *Ulph.* arma, *Kero* arame; *Otfr.* i *Notker* arim, arum; *Gr.* ἄρμος, *Lat.* armus; cf. *Hbr.* רם ram *elatus*, *excelsus*). Ramię górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. *Wey An.* 47, der Oberarm und Unterarm. - §. ramię samo górne, na którym n. p. co nosimy, cf. barki, die Schulter. Na ramię brać, *Vd.* na ramo djati, naramati). Na ramionach noszę, *Ec.* рамоному, плечами ному. Wzruszał ramionami, naigrywaiąc się ze mnie. *Teatr* 22, 23, cf. zżymać). Na nasze zagadnienie albo śmiechem albo podniesieniem ramion odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 233. Woda głęboka czleku po ramiona. *Warg. Radz.* 127. Na ramiona go swoie wziął i podniósłszy, obwołał go królem. *Stryik.* 558. Głupi to postępek, zostawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. *Klok. Turk.* 18, zostawić przy życiu, żywić). - *fig.* Już dusze nasze na ramionach były. *Teatr* 43 *b*, 84, niebezpieczeństwo życia, dusze ulatywały, unſere Seelen ſaßen uns ſchon auf der Fingerſpitze; die Lebensgefahr war groß. Pogram z tobą w tę grę, w którey czasem serce na ramieniu bywa. *Teatr* 47, 21. - §. Z miną poważną patrzy nań z góry przez ramię. *Teatr* 54 *b*, 37, okiem, bokiem, dumno nań patrzy, er ſieht ihn über die Achſel an. - §. *fig. tr.* Ramię, symbol mocy, władzy, Arm, Symbol der Macht, Gewalt. Ramiony swemi zaszczyci ciebie; a pod skrzydłami iego ufać będziesz. 1 *Leop. Ps.* 90, 4, barkami swemi 3 *Leop.*). Wszystek świat chrześciiański woyska swe na iedno słowo iego, stawić był gotów pod ramię iego. *Zygr. Ep.* 39, dowództwo, kommenda). Kłaść ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieię swoię w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy bożey. *Sal.* 2, 554. Z ramienia czyiego, imieniem czyim, mocą czyią, in jemandes Namen, auf ſeinen Geheiß, aus ſeiner Macht. Woynę wam zapowiadam z Porsenny ramienia. *Teatr* 45, 7. Cezar wysyła sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. *Bard. Luk.* 187. Z ramienia mego uczyń ten statut. *Gor. Wł. U.* 2 *b*. Henryk, wypędziwszy Paschaliusza, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. *Krom.* 144. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego. *St. Dz.* 889. - §. *Anat.*

Rama u smuklerza, pięć łokci długa, na którey się osnowa nasnuwywa. *Mag. Mscr.* Rama w prassie drukarskiey, żelazna, utrzymuie szrubami formę na fundamencie. *Mag. Mscr.* Ramka w formie drukarskiey u dekla, do zamykania arkusza na klamkę. *ib.* Rama w pilach, ma w środku pilę osadzoną. *Solst. Arch.* 100, der Sägerahmen in den Schneidemühlen. Szparagi iak nayprędzey przy piecu na ramie suszone być maią. *Kluk Rosl.* 1, 250, auf einem Geſtelle. Rama na suficie, na środku sufitu gzyms okrągło lub czworograniaſto obciągnięty. *Mag. Mscr.*

RAMIĘ, -ienia, *n.*, *Bh.* ramě, rameno, paže (z cała ręka, pažbi pacha); *Slo.* rameno, plece *armus*, *brachium* (*ob.* plecy, *ob.* bark); *Sr.* 1. ramo; *Sr.* 2. ramě, z bark, plecy; *Crn.* rama, ramma, ramme; *Vd.* rama, rame, ramma, ramme, kramez, narozh; (u bydła, *Vd.* plezhe, *ob.* plecy); *Cro.* ràme; *Hg. et Bs.* ramme; *Sla.* ramenak, mishice; *Dl.* misicza; *Rs.* кормышки; *Et.* pamo, z cała ręka od łopatkowego stawu do palców, der ganze Arm; *Isl.* ram, *Ulph.* arma, *Kero* arame; *Otfr.* i *Notker* arim, arum; *Gr.* ἄρμος, *Lat.* armus; cf. *Hbr.* רם ram *elatus*, *excelsus*). Ramię górne, kość długa, złączona w górze z łopatką, w dole z dolnym ramieniem. *Wey An.* 47, der Oberarm und Unterarm. - §. ramię samo górne, na którym n. p. co nosimy, cf. barki, die Schulter. Na ramię brać, *Vd.* na ramo djati, naramati). Na ramionach noszę, *Ec.* рамоному, плечами ному. Wzruszał ramionami, naigrywaiąc się ze mnie. *Teatr* 22, 23, cf. zżymać). Na nasze zagadnienie albo śmiechem albo podniesieniem ramion odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 233. Woda głęboka czleku po ramiona. *Warg. Radz.* 127. Na ramiona go swoie wziął i podniósłszy, obwołał go królem. *Stryik.* 558. Głupi to postępek, zostawić głowę na ramionach temu, który nasze po chwili z karków postrąca. *Klok. Turk.* 18, zostawić przy życiu, żywić). - *fig.* Już dusze nasze na ramionach były. *Teatr* 43 *b*, 84, niebezpieczeństwo życia, dusze ulatywały, unſere Seelen ſaßen uns ſchon auf der Fingerſpitze; die Lebensgefahr war groß. Pogram z tobą w tę grę, w którey czasem serce na ramieniu bywa. *Teatr* 47, 21. - §. Z miną poważną patrzy nań z góry przez ramię. *Teatr* 54 *b*, 37, okiem, bokiem, dumno nań patrzy, er ſieht ihn über die Achſel an. - §. *fig. tr.* Ramię, symbol mocy, władzy, Arm, Symbol der Macht, Gewalt. Ramiony swemi zaszczyci ciebie; a pod skrzydłami iego ufać będziesz. 1 *Leop. Ps.* 90, 4, barkami swemi 3 *Leop.*). Wszystek świat chrześciiański woyska swe na iedno słowo iego, stawić był gotów pod ramię iego. *Zygr. Ep.* 39, dowództwo, kommenda). Kłaść ciało ramieniem swoim, pokładać nadzieię swoię w samych ludzkich siłach swoich, bez ratunku mocy bożey. *Sal.* 2, 554. Z ramienia czyiego, imieniem czyim, mocą czyią, in jemandes Namen, auf ſeinen Geheiß, aus ſeiner Macht. Woynę wam zapowiadam z Porsenny ramienia. *Teatr* 45, 7. Cezar wysyła sługę królewskiego, by z ramienia pańskiego zgromił chłopstwo zbuntowane. *Bard. Luk.* 187. Z ramienia mego uczyń ten statut. *Gor. Wł. U.* 2 *b*. Henryk, wypędziwszy Paschaliusza, inszego papieża gwałtem z ramienia swego podał. *Krom.* 144. Papież im dał tę moc z ramienia apostolskiego. *St. Dz.* 889. - §. *Anat.*

ramię, ſtaw w ciele, *ut cum dicimus*, ból w ramieniu. *Cn. Th.*, das Achſelbein, die Achſel. - §. 2) *tr. vario modo*: *Math.* Linie, ktore nachyleniem swoim kąt czynią, zowią się ramionami iego, *crura*. *Geom.* 1, 6, die Schenkel des Dreyecks. - Ramiona młyńſkiego koła, są sztuki, ktore przechodząc przez środek, obiema końcami trzymaią obwód iego. *Sol. Arch.* 49, das Kreuz im Mühlrade. Ramię osi, wrzeciono, część osi ſtożkowa, na ktorey obraca się koło wozowe *Jak. Art.* 3, 313, die Schrälter oder Spindel der Achſe am Wagen. - *Mechan.* ramię drąga od punktu podpory aż do końca. *Jak. Art.* 3, 313, der Arm des Hebers. - *Milit.* ramię narożnika, część walu z swoim przedpiersieniem, przytykaiąca iednym końcem do zasłony, a drugim do czoła narożniczego. *Jak. Art.* 3, 313 *et* 291, die Schulter einer Baſtey. RAMIENICA, - y, ż., *bot. Chara*, rodzay z pół-oddzielonemi płciami; u nas ieſt kosmata, pospolita, szczecikowata. *Kluk Dyk.* 1, 118. RAMIENISTY, - a, - o, *Bh.* ramenaty; *Slo.* ramenitý; z ramionami, armig. - §. wielkich ramion, barczyſty, großſchulterig. *Cn. Th.* - *Botan.* Gałęzie ramienitе, *brachiati*, naprzeciwległe, pod proſtym kątem krzyżuiące się. *Junax.* 2, 11. RAMIENIOWY, RAMIENNY, - a, - e, *Ross.* раменный, od ramion, Schulter-, Achſel-. Kość ramieniowa, pod wyrostkiem łopatkowey kości. *Krup.* 1, 134 *et* 208, *ossa humeri*, das Schulterbein, Achſelbein. Kąty ramienne narożnikowe w fortyfikacyi, *flanques d'epaule*. *Jak. Art.* 3, 313. *et Jak. Mat.* 1, 18, der Achſelwinkel, Schulterwinkel. RAMIONKO, - a, *n.*, *demin. nom.* Ramię, das Aermchen, das Schulterchen. *Cn. Th.*, *Bh.* ramenko, ramynko

Pochodz. *rzemiesło*, *rzemieślnik etc.*

RAMIARZ, *Rs.* рамошникъ, co ramy robi, *ob.* Rama.

RAMOTA, *RHAMOTA, HRAMOTA, GRAMOTA, - y, ż., *Rs.* грамота; z *Greck.* γραμμα, pismo, ſkrypt, diploma etc., eine Schrift, Urkunde. Ramoty miękką iedwabnicą zawite, ktore przed krolem nió i referendarz Litewſki, oddano ſtoiącey Moſkwie. *Chetch Poprz. A.* 4, traktat pokoiu). Ramoty przymierne. *Twar. Wł.* 33. Mianowania i tytuły z obu ſtron opisane być maią w Ich Hosudarſkich hramotach i we wszelkich pismach. *Vol. Leg.* 6, 749, *Smotr. Lam.* 175. - On sam z Bonfinem w pokoiu zamknięty Oſtatniéy woli spisuie ramotę. *Pot. Syl.* 81, teſtament). - Wszakoż insze narody o nich w swey hramocie Piszą o wielkim męſtwie i o wielkiéy cnocie. *Papr Gn.* 3 w dziciach, w pisanéy hiſtoryi, w hiſtorycznych pismach, in ihren Geſchichtbüchern. Ja się z tym zatrzymam do inszey hramoty, Gdzie szérzéy pisać będę tych drużynów cnoty. *Papr. Gn.* 77, do inszego pisma, dzieła, Schrift, Werk. Nie wchodząc w dalsze o dawnéy hiſtoryi rhamoty. *Tward. Wład.* 9, pisanie). - §. 2) *Hodie non nisi in malam partem apud noſtros usurpatur*, ramota, z bazgranina, Schmiererey, Schmieralien. Wyborne piama, wiekować będą, Kiedy nikczemne ramoty znikną. *Zab.* 1 6, 39. Jzali mało naydzie się wyborncych wierszów między ramotami kuglarſkiemi. *Pilch. Sen. liſt* 1 51. Nad przepisaniem cudzey męczy się ramoty. *Węg liſt* 5. Ten pozew, co to za gramota! *Teatr* 43 c, 45 *Wyb.* Nie rozciągam się daléy z ramotą moią. *Mon.* 76, 471 *RAMOTAĆ czyn. ndk., uczenie pisać, dzieło iakie pisać, ein Werk ſchreiben. *Tr.* *RAMOTNIK, - a, *m.*, (*Rs.* грамотникъ piśmienny człowiek), autor, ein Schriftſteller. *Tr.*

RAMOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, w ramę osadzać, na ramach rozpinać, rahmen, in Rahmen ſetzen, auf Rahmen ſpannen. Owi, co im ramować sukna nie wolno, bo tego niektórym miaſtom urząd broni. *Grod. Dis. E.* 3. - §. *Contigno*, ramuię, połacam, tramy albo dyle wespołek ſtawiam. *Mącz.*, dielen, mit Diel.n belegen. RAMOWY, RAMKOWY, - a, - e, od ram czyli ramek, Rahmen-, Rähmchen-, *Rs.* рамошный. *RAMUDEL, - dła, *m.*, n. p. Weź ramudel krzywy, i włóż w zapał, aby poszedł na dół ku niskości duszy armaty, kieruiąc i ciągnąc go wzgórę, aż się zatrzyma na śpiży, a uczynisz znak nożem w mianowany ramudel, równo ze śpiżą działa; zdeymiesz go, i póydziesz do gęby, mierząc, i iak wiele będzie dłuższa miara ramudła od gęby, tak wiele grubsza będzie śpiża. *Aqua mscr.* 4, 5, 1, der Maßſtab, die Metalldicke des Kanonenlaufs zu meſſen; cf. *Raszmudło.

RAMULT *herb.* w polu czerwonym pięć róż białych, w środku piąta; na hełmie pawi ogon. *Kurop.* 3, 44, ein Wappen.

RANA, - y, ż., *Bh.* rana; *Sr.* 1. *et* 2. rana; *Vd.* rana, bolezhina; *Cro.* rana; *Bs.*, *Sla.*, *Rg.* ranna; *Rs.* рана, cf. *Gr.* τραῦμα, порѣзъ (*ob.* porznąć), пранпнёбъ, язва; *Ec.* ѣазя, ѣазва; die Wunde. Rana ieſt trafunkowe rozłączenie tego, co z przyrodzenia całym być powinno. *Perz. Cyr.* 1, 66, *Perz. Lek.* 294. Rana w Słowiańſkim ięzyku znaczy wszelkie ſkazy większe na ciele, iako wrzody, guzy; w Polſkim znaczy przerwaną ſkórę, lub ciało. *Klecz. Zd.* 48. Rany lekkie, ciężkie, czyli niebezpieczne, i śmiertelne. *Perz. Cyr.* 1, 67. Szlachcic ma żydowi rany płacić, iak szlachcicowi. *Czack. pr.* 94, cf. bassarunk). U chrześcian rany boże i inne rzeczy lekce wspominaią. *Eraz. ięz. R* 5, rany Chryſtusowe). Poprzysięga przez pięć ran. *Kosz. Lor.* 91. Z rany umierać. *Tward. Wł.* 96, an einer Wunde ſterben. Wszyſtkie rany maią swe plaſtry, maią swe maści. *Pot. Pocz.* 575, każda choroba ma swoie lekarſtwo). *Cro. Prov.* radsze vszaki pipa, gdega rana tiszka, cf. gdzie boli, tam ręka). Rany za rany, a wróćmy sobie barany. *Rys. Ad.* 59, co kto oberwał, to oberwał). Cnotliwy, bez żółci, mógłby go na ranę przyłożyć. *Zegl. Ad.* 39, barszczyk). Rana się zgoi, słowo się nie zgoi. *Cn. Ad.* 10, *corpus gladius*, *at verba mentem vulnerant*. - *fig.* Zbyt wiele gadał o charakterze owego człowieka, zadaiąc śmiertelne rany iego honorowi. *Mon.* 65, 522 Rana umysłu, ból, żal, żałość, Schmerz, Wunde, Herzensſtich. Widzisz żalem serc naszych zakrwawione rany. *Teatr* 46, 54. RANECZKA, - i, ż., *dem.*, eine kleine Wunde. Przydeptał mu nogę, i małą raneczką obraził. *Sk. Dz.* 362.

Pochodz. *ranić*, *ranny*, *ranka*, *poranić*, *zranić*.

RANEK, *ob.* Poranek, *ob.* Rano.

RANGA, - i, ż., z Franc., der Rang, doſtoyność, *Ross.* чинъ; *Ec.* прядло, чинъ, степенъ, состоянїе жизни, достоинство. Różnego ſtanu, wieku, rangi i urody Te były, którym swoie paliłem ofiary. *Zab.* 14, 147, *Teatr* 46, 47. Ranga wysoka, *Rs.* санъ, сановитость. Wysokiey rangi będący, *Rs.* сановный, сановникъ. Pierwszey rangi, *Rs.* первостепенный, первостепенный. Równa ranga, *Ec.* равночестїе. Wyższa ranga, *Ec.* мѣстничество. O wyższość rangi

się kłócić, *Rs.* мѣшничаться, *ob.* mieysce, mieścić). Porządzenie rangi swoiéy, *Ec.* чиноустановлéніе. Rangę mający, чиновный.

RANGIFER, *ob.* Ren, Reniser.

RANIC *cz. nlk.*, poranić, zranić *dk.*, Ranić *kont.*, *Ranić *freqv.*, ranę zadać, obrazić, ciąć kogo, cf. kaléczyć, einen verwunden; *Bh.* raniti, zraniti; *Sr.* 1. ranu; *Cr.* raniti; *Vd.* raniti, oraniti; *Cro.* raniti, ránim, izranjen, izraniti *Bs.* ranniti, izranniti; *Sla.* raniti, (z. nojem, izraniti, rani do zrè : *ob.* poranić się, *ob.* rano); *Rg.* ranniti, izranniti, (*Rg.* ranim, podraniti, uraniti *anteluare*); *Rs.* ранить, изранить, приранить, пришибать, язранять, изранить, прижабить, пришибать, язранять, изранить, прижабить; (cf. *Gr.* ϕαίειν *corrumpere*, *frangere*, *Aeth.* ሰብረ ramaja *vulneravit*); *pr. et fig.* Robacy ci mają moc sprzyszczać ciało, i wrzedzić, gdy ich wiele dleś na ziemię, ktoryś więc raniwał narody. *Leop Jes.* w lekarstwo wźmie, i raniią bardzo. *Spicz.* 45. Upa- 14, 12. Serce mi to i duszę zraniło. *Past. P.* 242. Oddal się od niéy, nie rań więcéy icy serca przytomnością swoią. *Teatr* 53, 47. Przestań, nie rań ucha. *Teatr* 45 *d*, 95 *Wyb.* Raniaiący, który rani, *raniciel, der Verwunder; *Vd.* ranik, oranovez; *Rg* rannitegl. *f* rannitegliza; *Cro.* ranitel, *f.* ranitelica; *Rs.* язвительный, (язвительность jadowitość) *Ec.* уязви́тель, *f.* уязвительница. Ranionv, *ob.* Ranny.

RANIUCHNO, RANIUSIEŃKO, RANIUCHNY, *ob.* Rano, Rany.

RANKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* rana, *Rg.* rannicza; *Bs.* raniça. eine kleine Wunde. Z ranki często będzie rana. *Haur'Sk.* 348, z szkodki szkoda.

*RANKOR, - u, *m.*, z *Lac.*, przekor, chrap, gniew, Groll, Aerger, Haß, Streit Polska z dawnych lat wrodzone miała z pogaństwem rankory *Iward Wł.* 56. Rodzicow przeciwko synom iakie teraz są rankory, iuż i w aktach tego pełno *Star. Ref.* 49. W przyiacielskich rankorach on gładko i mile Do zgody i przyiaźni dyrygował rzeczy. *Tward. Misc.* 155. Tam ty Amorze wnosisz zaloty, tam rankor prowadzisz. I twardą piiatyką godowników wadziasz. *Zim. Siel.* 220. Niech nas bóg w swym nie karze rankorze. *Min. Ryt* 3, 45.

RANNIK, z ranne ziele, *ob.* Zankiciel. RANNY, - a, - e, do ran należący, *vulnerarius Cn. Th.*, Wund-, zu Wunden. Ranny plaster, ranne ziele. *Syr* 25 *c*. Po zranieniu w kilka dni spadł w wielką rauną febrę *Perz. Cyr* 3, 168, Wundfieber. - §. 2) ranny, z raniony, verwundet. *Cn. Th.*, *Bh.* ranně, (*Rg* rannav *ulceratus*), *Rg.* ragnen; *Bs.* rannavi; *Rs.* раненный, израненный. Żadney się rany i nieszczęśliwości Nie boi, strzałą kto ranny uśmieści. *Past. F.* 195. Poorane biciem bozkie ciało Nie ranne, lecz się iedną raną stało. *Odym Sw.* 2, *Ff* 4 *b*. *Subst.* Ranny, *Rg.* rannik rannavez, *Cn.* ranik ein Blessirter, Verwundeter. Rannych było 300. *Tr.* *NB.* ranny powinnoby znaczyć tego co może być ranionym, *vulnerabilis*, verwundbar; nieranny, *invulnerabilis*, unverwundbar.

RANO *adv.*, Raniéy *compar.*, Raniuchno, Raniuśko, Raniutko, Raniuśeńko, Raniutéńko, Raniusieneczko *intensiv.*, *Bh.* ranč, rančko, (rano poranek; *Bh.* gitro, gitro *mane*, *tempus matutinum*; *observes quantopere* iutro et rano *confusa apparent in dialectis*; cf. *Ger* Morgen, = *cras et mane*); *Slo.* ráno *mane*, *Sr.* 1. rano, *Sr.* 2. jutsche, sajutscho, rano; *Cro.* rano, za vremena, = zawczasu, wcześnie); *Cro.* jutro, juternicza, = rano, poranek; *Crn. obsol.* rano; *Crn.* jutru, saitro, sgodai, sgudei, objutru; *Vd.* jutri, sjutro, objutro, suitra, sjutra, zgoda, sguda, sgudai (cf. przygoda, zgoda), pergodi, sagoda, (*Bs.* ranno, na vrieme, = wcześnie, w czas); *Bsn.* jutro, izutra; *Sla.* jutro, ú jutro, ranno; (*Sla.* dobro jutro, = dzień dobry); *Rg.* jùtro, ranno; *Russ.* рано, раненько, ранехонко, утро, заутра; *Ec.* порáну, п ýтру, заутра, сутрà, зарáно, зарáньe, утренникъ, утренница, утро, утренное время, утренняя (cf. iutrznia), утрїе, утрѣ. Rano, (*oppos.* późno); na początku dnia, wcześnie, rychło, des Morgens, früh, zeitig, früh zeitig. Kto rano wstaie, temu bóg daie. *Cn. Ad.* 393, *Rys. Ad.* 24, nie dospać trzeba, kto chce dostać chleba). Nie ranoś wstał, nie będziesz miał. *Rys Ad.* 48. Nazaiutrz raniuczko były u grobu iego. *Rey Ppł. Tu* 1. Bardzo rano, *Crn.* sjutrej sgudej. Trzeba rano wstać, żeby go oszukać. *Pot. Jow.* 117, *Teatr* 10 *b*, 38, cf. kos). Raniéy było się urodzić. *Cn. Ad.* 319. nie wylatay, ieszcze-ć skrzydła nie urosły; ieszcze-ć broda nie urosła. Raniuchno stawał do modlitwy. *Birk. Zyg.* 46. Zasiadłszy za iusieniczko na dywanie, aż do południa sprawy rozmaite odprawuią. *Star. Dw.* 22. Rozkazał się dziś raniuteńko obudzić. *Teatr* 48, 10. *Eccl.* утренноватн, cf. poranić się). Rano czas przepędzić gdzie, *Ec.* обýтрити. Dzisiay rano, tego poranka, *Crn.* davi (cf. dzień), *Vd.* dave; *Cro.* jutrosz; *Sla.* jutrôa; *Rg.* jùtras, sega jùtra, ovóga i tra; *Bs.* jutros, sega jutra. Jeździł raniutko na kawę. *Teatr* 15, 45. Dnia trzeciego szli raniusieńko. *Zab.* 3, 79. Sniadanie daią raniusieńko. *Star. Dw.* 23. Po ranu, = z rana, *Sor.* 2. jaitscha; *Vd.* sjutra; des Morgens, am Morgen, in der Frühe. Gdy w wieczor słońce gaśnie, gdy wschodzi poranu, Wszyscy się niechay kłaniaią Panu. *J. Kch. Ps.* 43. Ofiaruycie po ranu ofiary wasze przez trzy dni, *Leop. Amos.* 4, 4. - Za rano, za rychło, za prędko, przed czasem, zawczośnie, zu geschwinde, zu früh. Byłoby za rano, w dzień pierwszego poznania zrobić wesele. *Teatr* 43 *b*, 59. *RANOCZUYNE nauki. *Bielaw. C b*, *quibus aurora amica.* RANOSC, - ści, *ż.*, rane rodzenie, *praecox maturitas. Cn. Th.*, die Frühzeitigkeit; cf. wczesność, wczesność.

*RANOTWORNY, - a, - e, - ie *adv.*, raniący, ranę zadaiący, wundenbringend, verwundend. Już też miał ranotwornym pierś iéy szyć żelazem. *Zebr. Ow.* 43.

RANTUCH, - a, *m.*, RANTUSZEK, - szka, *m.*, *demin.*, chusta długa, którey kobiety ni płaszczyka używaią, *Boh.* loktuška, loktusse, loketka (*ob.* łokieć, łoktusza); *Crn.* rantoha; *Bs.* kouopgliça; ein großes Achseltuch der Weiber, ein Shal. Poważne matrony w rańtuchach do ziemi ozdobnych. *Tward. Misc.* 156. Odeymie pan córkom Syońskim płaszczyki, rańtuszki i igiełce *Leop. Jes.* 3, 21. Wziąwszy rańtuch, przykryła się. *Rat. Genes.* 24, 65. Rańtuszkiem ią przyodział. *Rey Ppł. Fff* 2 Kupiss iéy dziś koszulkę, iutro chce rańtuszka. *Rey Wiz* 37, cf. dano kurowi grzędę; cf. pozwolisz na palec, chce na łokieć). Żeby krwi w nim utrzymać, rańtuch zerwie z głowy. *Tward. Pas.* 86, chustkę z głowy).

RANY, - a, - e, Raniuczki, Raniuchny, Raniutki, Raniusień-

ki *intensiv.*, *Boh.* ranj *et* raný, gitřnj (*cf.* iutrzeyszy); *Crn.* jut rn, jutren, (*Crn.* jutrèshne *crastinus*), sajtrén, sgudn; *Sr.* 1. rauischi, pjezrale, pjezrawe, zejne; *Cro.* juterni; (*Hg.* haynali, *ob.* haynal); *Kg.* raani *praecox*; *Bs.* jutargni, iutrrigni; *Rs.* ранній, заутренній, утренній, утренный; porankowy, od rana, do poranku należący, Morgen=. Czas rany iest do wszystkiego sposobnieyszy, niż poobiedni. *Boh. Kom.* 2, 309, die Morgenstunden. Którego rany dzień widział pysznego, tego dzień mrokiem uyrzy leżącego. *Bard. Tr.* 321. - *Jurid.* Podarunek rany, die Morgengabe, który zwyczaynie mąż swoiéy nowéy małżonce piérwszego rana po ślubie dawał. *Gall. Cyw.* 3, 154. - §. Rany, wczesny, rychły; prędki, (*oppos.* późny), früh, zeitig. Ranego wstania, wczesnego zasiania a młodego ożenienia nikt nie żałował. *Rys. Ad.* 59. My nie mamy zwyczaiu być tak ranemi. *Teatr* 14, 19. Od tego dnia, iak pomnę, naypiérwszy do lasu, Zawsze rańszy odemnie przybiegał zawczasu. *Zab.* 12, 39 *Gawdz.* Nikt nie był z mężów, z niewiast, tak rany, tak czuły. *Dmoch. Jl.* 2, 348. Spuszczę na ziemię waszę deszcz czasu swego, rany i późny. *Radz. Deut.* 11, 14, Früh= und Spatregen. *Luth.* Syn księcia Głogowskiego, dosyć ranego wieku młodzieniec, zabity duszy pozbywa. *Krom.* 300. W raniuchnym wieku krew z siebie wylewasz. *Groch. W.* 363. Rany owoc, rano dożrzały, skorożrzy. *Cn. Th.*, *aliter* rany owoc niedożrzały, zawczesny. (*Bh.* ranauffel dziecię przed weselem, lub krótko po nim urodzone).

RAPA, - y, *ż.*, ryba, *Cyprynus rapax*, *Rs.* рапуха, рапушка, der Rappe, ein Raubfisch, tak żarłoczna, iak szczupak. *Kluk Zw.* 3, 180, należy do ryb białych. *Mag. Mscr.* - §. 2) Rapa, *ob.* Okolnik, ziele.

*RAPCIE *plur.*, łyka, pęta, Bande, Fesseln. Imańców naszych, którzy się poddali, Tym ręce opak rapciami związali. *Petr. Hor.* 2, *E* 4. - §. Rapcie, paski, z taśmy albo sznurków do szabli i karabeli Polskiéy; n. p. Nawiązać rapcie. *Mag. Mscr.*, Säbelbänder, Säbelschnüre. Ładownica od rzemienia, szabla na rapciach. *Teatr* 3, 27.

RAPIR, - a, *m.*, z *Franc.* Rapiere, = szpada do fektowania, *Vd.* gumpamezh, tumpazh, vushodarda, bojoskushanik; das Rappir, ein Raufdegen. Wpadają z strzelbą, ostremi rapirami, szablami. *Czachr. Tr. E.* 4. Gdzie iest móy rapir piorunuiący? *Teatr* 11 *b*, 12.

RAPONTYK, rum Moskiewski. *Urzęd.* 263, *a flumine* Rha, Volga, *dictum*, Rhapontic, Russische Rhabarber.

RAPOWAĆ tabakę *cz. ndk.*, trzeć tabakę do zażywania, den Schnupftabak rappiren. Tabaki w rurkach, w kiiach, rapowane. *Mon.* 65, 285.

RAPT, - u, *m.*, z *Lac.*, porwanie kogo, uwiezienie, der Raub, die Entführung. U nas z śrzód rynku rapty czynią, z kościoła dziewki na swowolą biorą. *Petr. Ek.* 135.

RAPTEM, RAPTOWNIE *adv.*, nagle, porwannie, porywaiąc, zrywaiąc się, iak z bicza, z trzaskiem, raptim, plötzlich. Boię się, żeby nas tu kto nie zasedł raptem. *Teatr* 29, 39. Raptem ztąd zniknął. *ib.* 30 *b*, 93. Biegnie ku niéy, a poznawszy swóy błąd, wstrzymuie się raptem. *Teatr* 52 *d*, 22. Przezwyciężył się na koniec, i rzekł raptownie . . . *Teatr* 9 *c*, 10. RAPTOWNY, - a, - e, nagły, porwanny, plötzlich. Począł raptowną serca swego rozważać odmianę. *Niemc. Kr.* 2, 107. *RAPTURA, - y, ż., RAPTULARZ, - a, *m.*, księga prędkich konnotatek, od napisania z pierwszego pustu, das Kleckbuch, Conceptbuch. Raptularz ten służyć ci będzie, do ułożenia lepszego porządku dzieła. *Jak. Mat.* 1, 275. Rejestra są, ale to w raptularzu, na karteczkach. *Teatr* 29 *b*, 49. Samych raptur Strykowskiego nie zabrałbyś na wielki turmański woz. *Stryik. praef.* RAPTUS, - u, *m.*, szał waryacki, ein Raptus, ein plötzlicher Anfall von Verrückung. Ma czasem raptusy, i waryacya mu momentami przychodzi do głowy. *Teatr* 55 *b*, 29.

RAROG, - a, *m.*, *Bh.* rarob, ptak *falco buteo*, der Mausfuß, wielkości iastrzębia, koło błot się tułaiący. *Kluk Zw.* 2, 305. (*cf. Bh.* rorepc, rorepk rorzyk, iaskołka; rarach, rarášiek djabel; *Crn* rarashk, zły duch, *Bs.* roraj, roreia, bregula, ciopa, sierzyk). Kukułkę biią, obawiaiąc się, aby się za czasem rarogiem nie stała. *Klok. Turk.* 99. Rarog ptak myśliwy. *Stat. Lit.* 394. Rarog kwili. *Ban. J* 3 *b*. Ptak rarog, po Włosku Laniero, po Niem. Sacymer, po Franc. Lanier, Lanneret, należy do naywiększych osobliwości w innych kraiach. Buffon wyznaie o tym ptaku niewiadomość. U nas rarogi z błękitnym dziobem i nogami, używane bywały do polowania od czasu żniwa aż do późnéy iesieni. Opaliński, nauczyciel Zygmunta Augusta, usprawiedliwia niedanie pozwolenia wychowańcowi swemu polowania rarogami, że te ptaki są nayokrutnieysze w swoim rodzaiu, porwane ptaki rozdzieraią; a tak samego tylko okrucieństwa w tym polowaniu uczyć się można. *Czack. pr.* 2, 245. Stoią iak rarodzy, dziwuiąc się. *Hour Sk.* 93. Poglądali na mię, iak na raroga iakiego. *Teatr* 29, 30, iak na cudaka, dziwoląga. RAROŻY, - a, - e, od rarogow, Blaufuß=. Raroże skrzydła. *Pot. Arg.* 7, *Zab.* 14, 25b.

*RARYTECA, - y, *ż.*, rzadkość, eine Rarität, Seltenheit. Jest to rzecz, którą za wielką rarytecę maią. *Teatr* 36 *c*, 32, *et* 29, 84.

RASA, RASZA, - y, *ż.*, *ARAS, *HARAS, *HARASZ, - u, *m.*, gatunek letkiéy materyyki wełnianéy; od miasta Franc. Arras; *Bh.* raus; *Crn.* aras, rash; *Vd.* rasovina; *Bs.* ras, svjelta od svjele; *Rg.* avila, aviona tkanna; *Rs.* сáржа, *Angl.* rash, *Gall.* ras, *Jt.* rascia, raso, *cf. Cr.* ξανος *pannus*), *Ger.* der Rasch, Aras, Arrasch, Harrasch. Wziął na siebie rasę podszytą, t. i. palendrę. *Sreb.* 2, 374. Towary cudzoziemskie, muchairy, saie, arasy. *Vol. Leg.* 4, 81. Aras na pasy, sztuka po złł. 4. *Gosl. Ger.* 111. Sztuka arasu szerokiego rożnéy farby. *ib.* 4, 358. RASOWY, Arasowy, Araszowy, - a, - e, von Rasch; *Ross.* сáржевый. Rasowe worecki. *Jak. Art.* 1, 360. Ś. Jadwiga w szaréy sukience zawżdy, rzadko w święta w harasowey i to prostéy chodziła. *Sk. Zyw.* 2, 261. Był Pruski Mistrz w ubiorze białym harasowym. *Biel.* 257.

RASINIEC, - ńca, herb, *ob.* Rosiniec.

RASTRUM, pióro z blachy mosiężney, do ciągnienia ryg do not muzycznych, po pięć liniy razem. *Mag. Mscr.*, das Rostral.

RASZKA, - i, *ż.*, ptak czerwonogardł, *Tr.*, das Rothkehlchen.

RASZMUDŁO stolarskie, pewny instrument stolarski, ein gewisses Werkzeug der Tischler. *Tr.*, *cf.* Ramudel.

RASZPLA, - i, *ż.*, gatunek pilników do raszplowania, *Ger.* die Raspel, *Ital.* raspa, *Angl.* rasp, *Gall.* rape, *Slo.*

raſſpie, téradło, tſzelce (cf. trzeć); *Hg.* reszelö; *Sor.* 2. rajpa; *Vd.* ſtrushile, ſtrugalu, ſtrugazha, ſtrugashnitza (*ob.* ſtrugać); *Bs.* ſtrugaccja, durpia; *Cro.* zubáche, zubczi (cf. zębacz); *Rg.* zubaccja; *Rs.* мерпуть, мерпужóкъ. Raszple różne do rozczłonkowania trupa. *Czerw.* 39. - §. 2) Raszpla, ryba, piſtuga, dla szorſtkiéy ſkóry raszplą nazwana, bardzo podobna do czeczugi, der Raspelfiſch, eine Art Sterlet, z morza do Dniepru wychodzi. *Kluk Zw.* 3, 62; *Rs.* рáшпилъ *squalus squatina*; *Ec.* рáшпилъ, пилъ. RASZPLOWAC *cz. ndk.*, zraszplować *dk.*, raszplą płować, *Vd.* ſtrush ti, ſtrugati, ſtrizhi (cf. ſtrugać, ſtrzydz), raſpeln. Raszpla do zraszplowania kości. *Czerw.* 18. Rosmarynowego korzenia na tarle raszplowanego i utartego. *Syr.* 164.

*RAT, -u, *m.*, *RATA, -y, *ż.*, ratunek, pomoc wybawiająca, (*Ger.* Rath), Rettung, Hülfe; (cf. *Crn.* ratam *prouenio*, *succedo*); (*diſtg. Cro.* rát, ſpica, oſtrze, 2. boy, woyna; *Ross. et Ec.* рать woyna, boy, woyſko). Nie maiąc nizkąd sobie ratu, każe i w kotły i bębny udarzyć. *Jabł. Ez.* 204. Rady, raty, waszem dodawał. *Pieſ. Kat.* 149. Dzieło to Pedemontana na pospolitą radę i ratę potrzeb i zdrowia ludzkiego, na Polſki ięzyk przełożyłem. *Slesz. Ped. ded.* Niech doznam, sprzyiaiąca iż ieſt w tym twa rata. *Chodk. Koſt.* 64. RATA! RETY! *intertectio auxilium implorantis*, *Ger.* rettet! zu Hülfe! *Bh.* reta! (*Syr.* רתא *admonuit*, *Arab.* رتب *clamorem excitauit*). Rata wołać, gwałtu. *Dudz.* 55. Co tam u kata Tak ſtraſznie woła: gwałtu, gwałtu, rata! *Jabł. Ez.* 27, *Mat. z Pod. A* 3. Znalazłszy go umarłego, zawołał głosem wielkim: przebóg rata! *W. Poſt. IV.* 3, 136. Upior ſtraszny! gwałtu! rety! *Teatr* 53 *b*, 71, *et Teatr* 11, 111.

Pochodz. *ratować*, *poratować*, *zratować*, *wyratować*, *ratunek*, *uratować*, *zaratować*; *ratownik*, *ratay*.

RATA, -y, *ż.*, z Łac. *rata pars*; termin płacenia, die Rate, der Zahlungstermin; *Rs.* срóкъ (*ob.* srok), наровъ; *Ec.* нарокъ, опредѣленное, урѣченное, назначенное время. Ratę opuścić. *Rs.* просрочить просрочивать. Opuszczenie raty, *R.* просрочка. Ratami płacić, abo na raty. *Cn. Th.*, terminweiſe, ratenweiſe. Pobor uchwalony na dwie ratie (*dual.*, 2 raty). *Biel* 528. Kto wdzięcznie dobrodzieyſtwo przyiął, ten iuż pierwszą iego zapłacił ratę. *Gor. Sen.* 105. *Item* rata, *pecunia conducto die danda*, *ut* ratę mam dziś płacić. *Cn. Th.*, die Zahlungspoſt, Geldpoſt.

RATAFIA, -ii, *ż.*, z Franc. lub Włoſk., gatunek likworu, Ratafia. Z Gdańſka przywieziono mi persykę i ratafią w flaszach i puzdrach. *Torz. Sk.* 146.

RATAY, -aia, *m.*; *Voce* ratay *agricolam ac militem opinor ea ratione signari*, *qua nobilium homines liberi*, *pro sua facultate*, *pacis tempore negotia domus domini sui curabant*, *in bello eandem armis protegebant. Dur.* 2, 299, ein zum Kriegsdienſt verpflichteter Landmann; *Bh.* ratag rolnik, ratage, rategе maiętność, ratayna *cultus villici vel famuli* ratagnik, rateanik, ſtaffat szafarz, włodarz; *Sr.* 1. bur (*ob.* gbur, Bauer), ratař (*ob.* radło, oracz: ratarſtwo rolnictwo; *Sr.* 2 ratai rolnik; (*Sr.* 1. nufnicjat włodarz); *Crn.* ratar, oratar, = oracz; *Rg.* rataj, ratagl *agricola*, *Bs.* rataj, oraç; *Cro.* rataj, orach, (*Cro.* ratajenye, oranye, = oranie); *Dl.* ratay *opérarius*; *Rs.* орáчь, орáмелъ, орáмай, рáмай, (*Rs. et Ec.* рáмай, рáмникъ, рамовамелъ, рамобóрецъ, вóинъ, woiak; *Rs. et Ec.* рать woyna, boy, woyſko; *Cro.* rát, = ſpica, oſtrze, 2. boy, woyna; cf. rota). Ratay, włodarz. *Cen. Tarr.*, ein Gutsverwalter. - *alias*; Kmieć, rolnik. *Cn. Th.*, ein Ganzbauer, Ganzhüfner. Rataie, każdy z nich, którzy kopczyznę orzą, z każdego pługa po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 1302. Trzykroć po ziemi nielubéy wyſkoczy Ratay ochoczy. *Hor.* 2, 128. Czasem i klecha Salomonem bywa między rataiami. *Zab.* 12, 84. Może przebrząkać komor nad muchami, Klecha naymędrszy między rataiami. *Mon.* 72, 549, między gburami; cf. głupi znaydzie głupszego, co mu się dziwuie). RATAYSKI, -a, -e, od rataia, Verwalters-, Ganzhüfners-. Szlachcic, który swym pługiem orze albo ratayſkim... *Vol. Leg.* 3, 50.

RATNY, -a, -e, ratuiący, ratunek, pomoc daiący, *Ger.* rettend, helfend. Byłbyś wziął Smoleńſk, by ratna ręka była przyſkoczyła na czas naznaczony, którego przybyć miała. *Birk. Kaz. Ob. Gb.* RATOWAC *cz. kontyn.*, uratować *dk.*, ratunek dawać, wybawiać, *Slo.* retugi; *Sr.* 2. rettowaſch; *Vd.* rieshiti, obraniti, (cf. *Crn.* ratam *prouenio*, *succedo*); *Ger.* retten, *Suec.* reddo, *Angl.* red, *Jsl.* ryda, cf. *Gr.* ῥυομαι, *Ger.* Rath), helfen, (*diſtg. Rs.* рамонамъ boiować, walczyć). Ratować kogo w złym razie. *Cn. Th.* Nie miał nikogo tonący, ktoby go miał ratować. *Chel.* 142. Prędzey bracia ku téy ſtronie, Daycie liny abo haka, Ach ratuymy nieboraka, Inaczéy pewno utonie. *Teatr* 53 *b*, 4. Choć może bez niebezpieczeńſtwa ratować, nie ratuie. *Czach. Tr. C.* 1. Siedzą pod pozorem ratowania zdrowia za granicą. *Gaz. Nar.* 1, 344, dla kuracyi). Lekarz nie zawsze ratuie. *Cn. Ad.* 451, nie zawsze ozdrawia, wyléczy). Ratuycie, ratuycie, *Sk. Zyw.* 1, 48, *ob.* Rata! Rata! zu Hülfe! Ciesz się, iuż są uratowani. *Teatr* 55 *d*, 43, *Rs.* опитóянный. - §. ratować, wspomagać kogo, pomagać komu, retten, helfen, beyſtehen. Teraz ty to ich prosić, by was ratowali, Niechby wam dziś w potrzebie iaką pomoc dali. *Groch. W.* 17. Ratuy drugiego w potrzebie, Tym samym wspomagasz siebie. *Jac. Bay.* 219. Widzisz potrzebę bliźniego, a oney nie ratuiesz. *Sk. Kaz.* 500. Przepamiętałeś bliźniego swego pomocą i iałmużną ratować, co toż waży, iakobyś iego własne wziął. *Zrn. Pſt.* 2, 355. Iałmużną nędzę człowieczą ratuie. *Hrbſt. Otp. Rr* 6. Pieniędzmi ich darował, i ſtrawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz Sk.* 38, opatrywał ich w nie). Fryderyk miał syny Kazimierzowe w dostąpieniu Węgierſkiego i Czeſkiego krolestw, ratować i podpomagać, *adiuuare*. *Krom.* 697. Odważnych bog ratuie. *Boh. Off.* 317. Wieśniak Ruſki nigdy swych wozów nie smaruie, Żadną mazią koł swoich w drodze nie ratuie. *Gwag. Siel.* 330, nie ulżywa im). Co ſtracimy na zbytkach, chcemy tego gorzałką lub browarem ratować. *Falib. P.*, odwetować, wieder einbringen. Czemu nie mówisz? darmo się frasuiesz I gryziesz milcząc, nic tym nie ratuiesz. *Paſt. F.* 102, poprawisz, du machſt damit nichts beſſer. Ratować się *recipr.*, ſich helfen, ſich zu helfen ſuchen, ſich zu retten ſuchen, ſich helfen, ſich retten. Potrzeba ich gwałtowna ciśnie, muszą brać, aby się wzdy iako ratowali. *Warg. Radz.* 341. Kraina ta ratuie się, osobliwie z owoców rozmaitych, z win wybornych,

acz ich tam niewiele się rodzi. *Boter* 52. Tanie płatny żołnierz ratuie się iak może przeciw niedoſtatkowi. *Kott Liſt.* 1, 87, łata się). Z nieszczęścia cudzego onby się rad ratował. *Mon. Wor.* 36. Mężowi ładną żonę maiącemu, chociażby naybardziéy podupadł, ieſt ieden sposob ratowania się niezawodny. *Teatr* 16 *b*, 106. RATOWNIK, - a, *m.*, ratunek daiący, *Vd.* rieshnik, obranik, odtetnik; der Retter. Pokóy tobie, pokóy też ratownikom twym, bo ratunek twóy bog twóy. *Bud.* 1 *Chron.* 12, 18. Niemasz ratownika *ib. Ps.* 7, 2.

Pochodz. ob. pod *rata!*

RATSYMOR, - u, *m.*, gatunek materyi, Ratſimer, ein Zeug, n. p. Kontusz z ratsymoru. *Mon.* 74, 366, ratsymorowy.

RATULD, *herb*, półpierścienia złotego do góry rogami, w środku krzyż, w hełmie trzy pióra strusie. *Aur. p.* 3, 44, ein Wappen.

*RATUNA, RATUNEK, *RETUNEK, - nku, *m.*, *Bh.* ratunk; *Sr.* 2. rettowane. *Vd.* rieshenje, obranva, otetje; *Rs.* разлинаюшка *Ger.* die Rettung, wybawienie. Gdy cię poczną być w ostate znosić, przypadnie na ratunk tobie. *Rey Ap.* 22. Już icy tak miłość głowę zawróciła, że i ratunku niemasz *Teatr* 1, 105, sposobu niemasz. Duſze ratunku wołaiące. *Teatr* 29 *c*, 67, w czyscu). Choremu ratunek wszelaki okazować, nawiedzać go, cieszyć, opatrować, karmić, leczyć, każdy powinien według przemożenia. *Dambr.* 459. Nie żądać owca od wilka ratunku. *Bratk. L.* 4. - §. ratunek, s środek czyli sposob ratowania, Hülfsmittel, Rettungsmittel. Naród chce się stawić opatrzność. *Kott. Liſt.* 1, 8. - §. Ratunek, pomoc; ratunek woienny, posiłek woienny, posiłek, Hülfe. Jeſtem po wszyſtkie dni opiekun prawy Aż do skończenia świata, ratunkami Memi wspieraiąc wszyſtkie wasze sprawy. *Odym. Św.* 2, *Nn* 4. Przywrócił im na pamięć ratunki bożkie, które dodawał oycom ich. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 19. Którychby piérwéy naiechali, do tych na ratunk bieżeć kazał. *Warg. Cez.* 36. Jeśli przemagaią moię stronę nieprzyiaciele, przybędziesz mi na ratunk; a ieśliby też przemagali ciebie, pomogę też ia tobie. *Leop.* 2 *Reg.* 10, 11, *Bud.* 1 *Chron.* 19, 12. Resztę żołnierzy prawie sobie Skanderbeg iako na ratunek zachował. *Baz. Sk.* 76, cf. odwód). Na odparcie Konrada chcąc Bolesław sobie ratunku, *auxilium*, przyczynić, do Beli posłów wysyła. *Krom.* 239. Książęta Ruscy mieli to za ciężkie iarzmo, iż Bolesław częſte ratunki i pomocy przeciw nieprzyiaciołom od nich wyciągnął *Stryik.* 186. Woiewoda, widząc, że g) Bolesław z ratunkiem odsiegł, *ope delitutus*, zamek poddaie. *Krom.* 247, Hülfstruppen. Sąsiadom swoim woienne ratunki dawał. *Otw. Ow.* 256. Obwarował obóz częścią posiłków abo ratunków obcych. *Warg. Cez.* 33. - Ratunek pieniężny, wsparcie, Geldhülfe, Beyhülfe, Unterſtützung, Hülfsgelder. Duchowni Polscy, procz potrzebnych podatkow ieszcze łaſkawy ratunek, czyli *subsidium charitatiuum* płacą. *Skrzet. P. P.* 2, 28. Woysku zapłacić inaczéy nie możemy, iedno daniem poborów łanowych, *szosowych i innych ratunków. *Vol. Leg.* 3, 252. Ratunki albo podatki te, . . . *Vol. Leg.* 3, 536.

*RATUSZ, - a, *m.*, *Bh.* radnice; *Slo.* ratúj, radnica, radnij dům; *Sr.* 1. radnè dom; *Sr.* 2. rattuſch, rada; *Crn.* rotovsh, sodnishe (cf. sądy), svjetuvalishe (cf. wiec); *Vd.* rotaush, rathna hisha, svitna hisha, svituvalishe, svictuvalshe; *Cro.* vechnicza, palacha za tolnachenye, tolnáchnicza (cf. tłómacz); *Hg.* tanátsház; *Rg.* vjéchje, vjechnizá; *Sla.* varoshká kuchа; *Rs.* ратмуша, ратмгаузъ; *Ec.* совѣщованіе; dom obrad magiſtratowych, radziecki dom, das Rathhaus. Dom sądowy, z Niemieckiego zowią ratuszem. *Alecz. Zd.* 57. Dom pospolity abo ratusz mieyſki. *Bor.* 83. Z ratusza, iuż nie zwyczay na radę. *Pot. Zac.* 38, iuż klamka zapadła). Nie wołay, boć wezmą gębę na ratusz. *Rys. Al.* 50. Do kościoła kiedy chcesz, a na ratusz musisz. *ib.* 12. *RATUSZNIK, - a, *m.*, komendant, der Befehlshaber. *Ern.* 65 RATUSZNY, RATUSZOWY, - a, - e, od ratusza, Rathhaus-; *Kosz.* ратмушный. Zaprowadzili go do sieni ratuszney. *W. Març.* 15, 16. Szóstą na dzień godzinę zegar bił ratuszny. *Pot. Zac.* 122. Pachołek ratuszny przynosi księgę z aktami. *Teatr* 13, 111, cf woźny, sługa mieyſki). Ratuszowy świadku, hultaju nieporaczywy! *Teatr* 3, 108. - §§ Juliusz Cezar był ratuszným Rzymſkim. *Biel. Św.* 36 *b*, dyktator. ?

RATYFIKACYA, RATYHABICYA, - yi, *ż.*, za dobre mienie, uznanie, die Ratification, Beſtätigung; Akt prawny, przez który potwierdzać się zwykły inne akta poprzedzaiące. *Kras. Zb.* 2, 442. RATYFIKOWAĆ, za dobre uznawać, potwierdzać.

RATYSBONA, - y, *ż.*, Regensburg, *Bh.* Rzezno; wolne miaſto Niemieckie cyrkułu Bawarſkiego. *Hyw. Geo.* 203. RATYSBOŃSKI, - a, - ie, od Ratysbony, Regensburger-, *Bh.* Rzezenſký; n. p. Ratysbońſkie biſkupſtwo. *Dyk. G.* 2, 533.

RAWELIN, - u. *m.*, z Franc., zewnętrzny okop, *Sla.* ichiaár, das Ravelin.

RAWICZ, - a, *m.*, *herb*, ein Wappen, Urszyn, panna na niedźwiedziu siedząca, rozczesana, w koronie na głowie, ręce do góry; w hełmie między dwiema ieleniemi rogami połniedźwiedzia, w prawéy łapie róże trzymaiącego. *Aurop.* 3 4v.

RAWIOŁA, - y, *ż.*, *Ital.* raviuólo, s gatunek klósek Włoſkich, eine Art Italiäniſcher Klöße. Pirogi Włoſkie albo rawioły, w cieście śpinakiem nadziewaią; potrawa dobra i lekka. *Haur Ek.* 47.

RAY, - aiu, *m.*, *Boh. et Slo.* ráj; *Sr.* 1. *et* 2. Paradiś; *Crn.* raj, rèj (cf. kray). (*Crn* ranke, ranze, s nieboszczyk), paradish, (Ray Turecki *Crn.* koshtomâja); *Vd.* paradish, veseljavert (*Vd.* raj, raja, pleſa, s pląs, taniec, *ob.* rey; *Ger.* Reigen, *Vd.* rajisho, s tanieczna sala; *Vd.* rajati, plesati, s pląsać, tańczyć; *Vd.* rajavez, rajar, s tanieczník, *f.* rajanka, rajavizo, rajarza; *Vd.* raini, s nieboszczyk); *Cro.* ràj, paradisush, (*Cro.* rayſaiszem *malo*, cf. ratzéy): *Rg. et Bs.* raj; *Sla.* ràj; *Rs.* рай; (cf. *Arab. Pers.* irem *hortus in Arabia celeberrimus*); das Paradies Ogród rozkoszy, w którym Adam z Ewą mieszkali, der Garten Eden. Nasadził bóg sad w Edenie. *Bud. Genes.* 2, 8, „*not.* abo ray; ale to słowo iuż rzadkie"). Mieysce kwitnące było wszelkim maiem Rozkosz i ozdob, s tąd nazwane raiem. *Kul. Her.* 50. Ray według senſu liter. Hebrayſkiego ieſt ogród kosztowny. *Gal. Alf.* 48. Ray to mniemać tedy, kędy kto ma mieysce rozkoszne bez pracy. *Biel. Św. I.* 2. - §. Raiem nazywa się niebo, i w niebie cerkiew' tryumfuiąca;

fuiąca; bo w raiu było drzewo żywota, od którego, co kto zjadł, na wieki żyie. *Gal. Alf.* 49, der Himmel nach dem Tode, das Paradies. Ray i króleſtwo niebieskie ieſt iedno, w którym święci zażywaią dóbr onych niebieſkich doſkonałego uczęſtnictwa. *Smotr. Ex.* 37. Nie ray niebem nazywaią, ale niebo raiem. *Smotr. Ex.* 38; *oppos.* °Ad, i. e. piekło). Radaby dusza do raiu; ale grzechy nie puszczaią. *Rys. Ad.* 60. – *tr.* Zda mi się, że przechodzę do raiu z otchłani. *Teatr* 43 *b*, 99. Dobre i spokoyne sumnienie, ieſt raiem w tym życiu. *Lach. Kaz.* 1, 78. – b) Naywyższy rząd dla spektatorów na teatrach raiem nazwany. *Teatr* 24, 36 *Czrt.*, *Rs.* рай Utrzymuie, że z raiu naylepiey wszyſtko widać: bo kto z góry patrzy, wszyſtko widzi. *Teatr* 22 *c*, 13. W teatrze są różnego gatunku spektatorowie; ieſt loża, ieſt parter, ieſt i ray. *N. Pam.* 1, 85.

Pochodz. *rayſki, raiowy.*

RAYCA, – y, *m.*, radca, *Bh.* radce, Koncel, Konſſel; *Cro.* véchnik (*ob.* wiec, sowietnik); *Rs.* совѣтникъ; radny pan, rada czyia, od porady, konsyliarz, der Rathmann, Rathsherr, Rathgeber, Rath. To co się złego ſtaie, nie królowi młodemu, ale ſtarym raycom iego przypisuią. *Sk. Dz.* 1137. RAYCZANKA, – i, *ż.*, córka raycy, konsyliarówna, des Raths Tochter. RAYCZYNA, – y, *ż.*, raycy żona, *Cro.* tolnachicza; (*ob.* tłómacz); die Räthinn; Która rady daie, die Rathgeberinn. Ciekawość swoię dosyć drogo naypierwsza na świecie rayczyna Ewa przypłaciła, *Mon.* 70, 677. RAYCZYC, – a, *m.*, raycy syn, des Raths Sohn. RAYCZY, – a, – e, do raycy należący, Raths-.

RAYFURA, – y, *m.*, który iedna sposoby rozmaitych rozrywek i bawienia panom. *Zabł. Fir.* 50, (*Etym.* raić), der Zuſchanzer, Zuweiſer, komissant; *Bh.* dohazować; *Rs.* сводчикъ; *Ec.* сводитель, cf. zwodziciel). Sam przewódzcą amantów, sam byłem rayfurą. *Hul. Ow.* 246. RAYFURKA, – i, *ż.*, RAYFURCZYNA, – y, *ż.*, die Zuweiſerinn, *Bh.* dohazowačka. Inaczéy się dzieie z temi, których albo same amantki albo rayfurki łudzą. *Mon.* 74, 313. Dyſtyngwowańsza iakaś rayfurzanka. *Teatr* 13, 45.

RAYSKI, – a, – ie, *Bh.* rayſtý, *Rg. et Rs.* rajski, *Cro.* rayszki, *Rs.* райскій, raiowy, od raiu, Paradies-. Nam Jewina pierwsza wina Rayskie wrota zawarła. *Groch. W.* 150. Gdzie z kim miło, tam rayskie mieszkanie. *Jag. Wyb.* B 2. – *Botan.* Rayska trawa, wielbłądowa plewa, wonna trawa, sitowie wonne, trzcina wonna, *iuncus odoratus*, Katmeelhen. *Sien.* 155. Rayskie drzewo, orle drzewo, aloe drzewko, *agallochium*, Paradiesholz. *Sien.* 192. Rayskie iabłka, *citrus Decumana*, Paradiesäpfel, owoc ma wszyſtkie przymioty pomarańczy, nazywaią ie też Swiętoiańskie. *Kluk. Rośl.* 1, 153, *Kluk. Dyk.* 1, 136, *Cresc.* 414. Rayskie ziarno, *amomum grana paradisi*, gatunek amomku; ziarno rayskie używaią się zamiaſt pieprzu. *Kluk. Dyk.* 1, 30, *Sleszk.* 419, Paradiesforn, *Sr.* 1. jerchwa. Rayska figa, *musa paradisiaca*, die Paradiesfeige. *Kluk. Dyk.* 2, 131. Rayski ptak *pica paradisi*, *Crn.* rajske tizh, der Paradiesvogel, wielkości szpaka, pióra ſterowe długie, z których dwa naydłuższe cienkie, na kształt nici. *Zool.* 269.

RAYGRAS, – u, *m.*, z Niem., das Mietzgras, kąkol trwały, na łąkach rosnący, do formowania kunsztowych łąk zalecany. *Jundz.* 125, owsik. *Pam.* 84, 907.

RAYTAR, – a, *m.*, *Bh.* reythar, *Sr.* 2. rejtar, *Rs.* рейтаръ, *Niem.*, der Reiter, Cavalleriſt auf Deutſchen Kriegesfuß. Bywała iazda sposobem Niemieckim ubrana i uzbroiona, którą nazywano raytarami i dragonami. *Skrzet. P. P.* 1, 390. Raytar z ſtrzelbą i pałaszem. *Star. Ryc.* 44. Zburzyli zamek Santor, żeby się na nim więcey raytarzy nie przechowywali. *Biel.* 153, t. i. knechty Krzyżackie. b) *in malam partem* raytar, odpowiednik iawny, zbóyca, *perduellis. Mącz.*, ein Befehder, Straßenräuber. Kto się dzieli z złodzieiem, albo w domu złodzieia i raytara chowa, u P. Boga sam ieſt takowym. *Hrbſt. Nauk. m* 2. RAYTARKA, – i, *ż.*, die Reiterinn; *fig. tr.*, n. p. Melonów oſtróżnie zażywać; by zaś kogo do samey nie ochłodziły febry, aby raytarki nie nabył. *Haur. Ek.* 47, trzęsienia zimnicznego, Fieberſchütteln, Fieberſchauer. RAYTARSKI, – a, – ie, do raytara należący, Reiters-, Reiter-, *Rs.* рейтарскій. Zawodniki iedne kmiece, drugie raytarskie. *Cresc.* 523. RAYTARSTWO, – a, *n.*, RAYTARYA, – yi, *ż.*, raytarowie, kiryśniki, Reiter, Cüraſſirer. – §. raytarſtwo, rozboy, Straßenraub, (*ob.* raytar, *ob.* Kozak, Kozactwo). Przez niebytność Ludwika w Polszcze, łupieſtwa, rozboie, raytarſtwa wielkie były. *Biel. Sw.* 223 *b*. Kacerſtwo, raytarſtwo i zbiianie, fałszowanie bul papiezkich klątwą karzą. *Hrbſt. Nauk. m* 7. RAYTUZY *plur.*, szarawary, spodnie do iazdy, z *Niem.*, Reithoſen. W kurtce i raytuzach po podróżnemu ubrany. *Teatr* 32 *e*, 65.

RAZ, – u, *m.*, (*Bh.* ráz wyciśnienie, *nota*, rżeż cios, rznięcie, *Vd.* res, ries, rös, ros, oiſtru, ż oſtrze (*ob.* roz-), *Vd.* ries, vres, ż rznięcie, wrzynanie; *Sr.* 1. raz, bitje *ictus* uderzenie; *Cro.* réz, redëcz, vudárecz, ż uderzenie; *Hg.* rész, reesz, részechke *sectio*, *pars*, *particula*; *Bs.* raz, poraz, riz, urizak, udorać; *Bg.* rjez *incisura*; *Sla.* rje *portio*; *Rs.* разъ, раза, разокъ, разикъ, ż raz, cios, uderzenie, *obs.* рѣзень, zraz; *Ec.* изразецъ przykład, cf. wyraz, wyrażenie, cf. obraz); cf. *Germ.* Riß, cf. rys, reißen; *Gr.* δρασσειν, cf. drasnąć; *Chald.* resas; *Arab.* raetz, ratza, reſs; *Pers.* ris, ż rana; *Hebr.* רצץ ciął). – §. *Subſtant.* Raz, cios, cięcie, uderzenie, sztych, der Hieb, Stoß, Schmiß, Schlag; *Sr.* 1. puk (*ob.* puk), puki, raze; *Crn.* gumpa; *Vd.* vdar, vaiek, vdarik; *Cro.* vudárecz; *Dalm.* udarcz; *Sla.* udarac; *Ross.* удáръ, колотóкъ, мутáкъ, *vulg.* мúха; *Ec.* сѣчь. Szabli iego raz nigdy daremny nie bywał. *P. Kch. Orl.* 1, 249, machnienie, zamachnienie, zamach, cięcie). Pierwszy grot rzuca Fegi; ale raz był mylny, Bo nad ramię bez szwanku przeleciał grot silny. *Dmoch. Jl.* 111. Kazał wantuchy plewami natkane z muru zwieszać, aby rogi baranie tłukących nie mogły dochodzić do kamienia murowego; albowiem miękkie rzeczy ustępuią twardym, i raz im psuią. *Jer. Zb.* 70, siłę w uderzeniu odeymuią). Milczenie naymnieyszym poszeptem przerwane, twardemi razami przypłacić potrzeba. *Pilch. Sen. list* 347, plagami, kiiami, batami, batogami). Mocny raz zadawać, *Rs.* наказáть. Raz na głowę, *Rs.* наклобýчка (cf. kłobuk). Ślozem uderzyć, zerznąć, dmuchnąć, *świni raz* dać, *tractim tangere aliquem*, *Cn. Th.*, einen Seitenhieb verſetzen. Plaga albo raz od bicia czyni siność; ale raz od ięzyka łamie kości. 1 *Leop. Syr.* 28, 21. Mów zaraz hultaiu! daie mu raz. ℣. O ioy ioy! *Teatr* 31, 29. Od dyrektora zjadłego częſtokroć niewinne a ciężkie razy odbierał. *Boh. Off.* 18. Jak na psie raz, *ob.* Pies).

Smiertelnemu umknął się razowi. *Paſt. F.* 208. Nasi także ku nieprzyiacielowi nie leniwiey ſkoczą, i raz razem odrażą. *Tward. Wł.* 79. Ten owego dogania, ten tego dościga, Wiſt ſtangret na razy, rusza, fuka, śmiga. *Nar. Dz.* 1, 121; wspięty, by lepiey koniom docinać). Suche razy ob. Suchy) I cięte mi i kłote razy zadawaią. *P. Kch. Orl.* 1, 351, ſieką i kolą). Każdy raz był lub sztychowy, lub cięty. *ib.* 249. Dziecię kiedy na ſtoł wlezie a spadnie, dwoię szkodę oniesie, bo go i raz ſtłuczony potka, i ociec go ieszcze rozgą ubiie. *Zrn. Pſt.* 3, 515 *b*, guz). Razy swoie od nieprzyiacioł octem pozemywał. *Pot. Arg.* 8. Co to są za razy albo za bliznry w rękach twoich? Ꝛc. temi ieſtem poraniony w ich domie. *Gil Kat.* 225. Chore leżą, razy pokazuią, i żeś ie pobił, iawnie powiadaią. *Ząbk Mł.* 104. – §. Dobył noża, pchnął go w brzuch, a w tym chciał się schronić, ale go na gorącym razie uchwycono. *Pasz. Dz.* 24, na gorącym uczynku, auf friſcher That. – *aliter*: n. p. Po roztrząśnieniu wszyſtkich dowodów, o radę prosiłem senatu, co czynić w tak gorącym razie. *Nag. Cyc.* 67, w tak naglącym niebezpieczeńſtwie, *ob. niżey* zły raz, bey ſo dringender Gefahr. – *fig.* Smiertelny raz, co mi zadały Zaboyczе wargi, gdy mię całowały. *Paſt. F.* 74, śmiertelną ranę, eine tödtliche Wunde. Ten, który srogiey fortuny razy cierpi, bardziey przyiaciela potrzebuie. *Warg. Wal.* 137, ciosy, die Streiche des Unglücks. Zbytki i utraty, w każdey Rzpltey raz bardzo szkodliwy i niebezpieczny. *Falib. A* 1. – §. Zły raz, z niebezpieczeńſtwo, Gefahr. Będą mówić poganie, że ty nic nie możesz, Kiedy swym chwalcom w tak złym razie nie pomożesz. *P. Kch. Orl.* 410. W złym razie bogu czynią śluby. *P. Kch. Orl.* 1, 426. Traſił na zły raz. *Cn. Ad.* 1170; traſił na praſk, na sęk). Na raz traſiać *ob.* natrącać się, narażać się. *Cn. Th.* 447. Sromota, kto odbieży w zły raz przyiaciela. *Ryb. Gęſl. C* 3 *b*. Prosił go, aby go nie opuścił, i z tak ciężkiego razu wyprowadził. *Nar. Hſt* 3, 165. Złego razu uszedł; iego szczęście. *Cn. Ad.* 1335, *Gor. Dw.* 272. W naygorszych *raziech, tak to powiadaią, Nayśmielsze rady nayl-psze bywaią. *P. Kch. Jer.* 133, *Star. Ryc.* 37. W bitwie tey z Ślęzakami, nie było nic tak szkodliwego do końca, tylko iż spólny raz był. *Biel.* 109, spólna ſtrata). On opatruie iako gdzie łodź bieży, ſtrzeże aby na razie kiedy nie ſtanęła. *Prot. Kont. C* 3 *b*, na haku). – §. raz, przypadek, okazya, położenie sprawy, der Vorfall, die Gelegenheit, die Lage. Jakbyś ty w podobnym razie poſtąpił sobie? *Pir. Pow.* 120. Ofiarował mu pokóy, ieżeliby z nim po przyiacielſku chciał się zachować, a groził woyną w przeciwnym razie. *Nar. Hſt.* 2, 192. – II. Raz *ſubſtant. maſculini et neutrius quam femini generis*; *praeſertim in Inſtrumentali*; tą razą, pierwszą razą. *Cn. Th.* 692, dießmal, das erſte mal; inszą razą, ein andermal; *et adverb.*, z kroć; mal. – §. raz, dwa, trzy, z jeden, dwa, trzy, einmal; eins: zwey, (zweymal), drey; *Bh.* gedrau; *Slo.* geden raz, dwaraji, triraji; *Sr.* z krot, mol, rabs, jaden rabs, dwa rabsa; *Sr.* z. krocj, mol; juj. junu, yomu, dwoiży, zi krocj; *Crn.* krat, fart, bart; *Vd.* krat, barta, enkrat, enobarth; *Cro.* krat, put, enkrat, jednóch, jedenkrat, jenput; *Sla.* pût, (ob *putny, *putnik); *Rs.* единожды, однáжды, однова (cf. jeden). Kto na cię patrzy, całować musi raz, dwa, trzy. *Groch. W.* 346. Z tysiąca razów, raz się tak traſi. *Gor. Dw.* 280, unter tauſend Mal, einmal. Dziecioł tylko raz w twardy dąb uderzy, i rozumie, iż dziurę w nim uczynił, trzebaby niebożę drugi raz i setny i tysiączny. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b*, *cf. gutta cavat lapidem*). Raz, dwa, trzy nie pomoże, dziesięć pomoże. *Cn. Ad.* 993, biy ieno, poczuie-ć). Nie dość raz wilka spłoszyć od obory. *Jabł. Buk. J* 4 *b*. Raz, iako nic. *Cn. Ad.* 993; Nic to, kiedy raz, *Cn. Ad.* 839, pierwsze potknienie, miewa odpuszczenie; einmal iſt keinmal. Raz dość omylić się; raz dość na woynie szwankować. *Cn. Ad.* 992; drugi raz na iednymże się potknąć, nie rozum. *Cn. Ad.* 211. W kogo djabeł raz wſtąpi, kogo raz usidli, J na śmierć i na żywot oczy mu zamydli. *Pot. Zac.* 7. A to djabelna rzecz, że iak człowiek raz umrze, iuż więcey nie wſtanie. *Teatr* 15, 36, ſkoro tylko umrze; aby iedno umarł). Acz sparzył się i nieraz, na zimno nie chuchał. *Zab.* 14, 55, po szkodzie niemądry). Nauczę cię oſtróżności na drugi raz. *Teatr* 29 *c*, 81. Daremne wymówki, iuż więcey i razu nie przepuszczę. *Teatr* 5 *c*, 33. Już też więcey i razu noga moia w tym domu nie poſtanie. *Teatr* 29, 4; nigdy a nigdy). – Wełna, którą raz farba pomaluie, Farby swey dawney iuż nie okazuie. *Lib. Hor.* 68. Pierwszy a oſtatni raz ci to mówię. *Pot. Arg.* 122, zum erſten und letzten male. Zabraniam ci tego raz na zawsze. *Teatr* 14 *c*, 45, einmal für allemal. Leniwy dwa razy robi. *Cn. Ad.* 435. Skąpy dwa razy płaci; podwoynie, sowicie, zweymal, zwiefach, doppelt. Ja nie kaznodzieja, po dwa razy iedno baiać. *Teatr* 22 *b*, 109. Kto się mści, dwa razy bywa bitym. *Jabł. Ez.* 145. Jeżeli łokieć sukna kosztował 20 złł; 30 łokci tego sukna kosztować będzie 30 razy więcey. *Leſk.* 2, 16. Wiele razów widziałem go. *Wyz. Kat.* 380, częſtokroć). Wspaniałe miaſto, od nagłego pochłonione ognia, iedną razą wali się z kretesem. *Nag. Cyc.* 93, razem, od razu). – Raz ten, drugi raz ów; raz to, drugi raz owo, z na przemiany; to to, to owo, einmal das, ein andermal jenes. Na świecie powinno być raz tak, drugi raz inaczey. *Teatr* 36 *b*, 95. Tak ci na świecie, raz radość, drugi raz smutek. *J. Kch, Dz.* 66. Nie trzeba samym tylko czytaniem abo pisaniem się bawić; ale raz tym, drugi raz owym, przeplataiąc. *Pilch. Sen, liſt.* 2, 373. *Drugą raz (drugi raz, lub drugą razą), znowu, *denuo*, *Mącz.*, zum zweytenmal, wiederum, noch einmal. *Recudo*, znowu kuię, *drugą raz kuię. *Mącz.* – *Sed* drugi raz; *duplicem ſenſum habet*, *ut*: drugi raz dam, *vel*: *iterum*, *aut ſecundo dabo*, *ut modo dedi*, zum zweytenmal, *aut alia occaſione*, *tempore*, *aduentu*, inszą razą, *Vd.* enodrugobart, endrugikrat, drugomau, ein andermal, dieſesmal nicht. Tą razą, teraz, ten raz; *Bh.* tenkrát; *Crn.* sasdej; *Vd.* sedai, sdai, tebarti, tobart, tekrat, te dobe, v' teh dub). *Pleonaſt.* Jowisz *pięć kroć razów* świat obszedł. *Biel. Hſt.* 25; pięć razy, pięćkroć. Raz po raz, po razu, z ciągle po sobie, mal auf mal. Srogie a częſte raz po raz wnętrzne roſterki. *Stryik.* 173. Skanderbeg po razu wszyſtkie swoie miasta objeżdżał. *Baz. Sk.* 278, każde raz iedno po drugiém). Czterzy patryarchowie po razu w oyczyznie naszey byli. *Smotr. El.* 33, następnie). Raz w raz, w raz, z wciąż, in einem fort, *Slo.* raj za razom *ſenſim*, *pedetentim*. Heraklit płacze uſtawicznie; Demokryt się raz w raz śmieie. *Kras. Lit.* 107. – Co raz, z zawsze, na każdy raz, ieżeśmal, Laurze, na co raz nowe wdzięki się zdobywasz. *Zab.* 14, 154 *Kras.* – Od razu, do razu, w razie, w raz, natychmiaſt, zaraz, ſogleich, gleich

auf's erſte mal. Papiery tak wszyſtkie ułożyć, iżby się każdy od razu znalazł. *Kras. Pod.* 2, 208. Rzeczy zawikłane nie mogą być do razu ułacnione. *Mon.* 74, 133. Gdy się gniewem zapali, chociaż się na ten czas wſtrzyma, w razie nie zaszkodzi, Znaydzie potym sposobność i zemście dogodzi. *Dmoch. Jl.* 6. W raz być nie możemy, ale za godzinkę zeydziemy się tam. *Teatr* 19 *c*, 30, teraz zaraz). Od pierwszego razu, poznanie się, pokochanie, oświadczenie, przyrzeczenie, i ſkutek. *Teatr* 22 *b*, 63. - Do razu uciąć, zgadnąć, przeſkoczyć, wypić iednym zamachem. *Cn. Ad.* 125. Do razu go zabił. *Boh. Kom.* 1, 185. Do trzeciego, czwartego razu przeſkoczył; za trzecim, czwartym razem, s *tertio impetu*, *Cn. Th.* 912. - Z razu, na razie, w razie, s z początku, na początku, anfänglich, vom Anfang, anfangs. Zdanie to z razu zdawało mi się niesprawiedliwe, a późniey wcale inaczey. *Gaz. Nar.* 1, 185. Osobne pióra pawia z razu podobają się; lecz rychło niknie to upodobanie. *Zab.* 1, 195 *Alb.* Młode kurczęta bywają na razie białe. *Haur Sk.* 131. - *aliter*: Na razie, s na ſtręcie, *obuiam*, *sub ictu*, *Cn. Th.* 447, ieſt tuż, nie z drogi, w gębie. *Wtod.*; na doręczu, bey der Hand, bequem gelegen, gleich auf den erſten Anlauf. - Na raz będzie wina, farby, wapna, s na ieden raz ieszcze. *Cn. Th.* 447, für einmal noch, auf einmal. Mniey a długo lepiey ieſt, iak wiele tylko na raz. *Kluk. Zw.* 4, 228. Na raz, rodzay daniny w przywileiach książąt naszych. *Nar. Hſt.* 2, 86, *ob.* Naroz. - Z raz, s by raz, choć ieden raz, (*ob.* Z), einmal, wenigſtens einmal. Niech z raz tych pociech przed śmiercią zażyię. *Paſt. F.* 104. - Raz, oraz, iednym razem, iednego czasu, auf einmal, zugleich; (auf einen Hieb); *Slo.* nagednuc, ſpołu (*ob.* spol); *Sr.* 2. ſrahſom; *Sr.* 1. ſobu (z sobą), zgromu (pospołu), romadje, (*ob.* gromada), jene dobo (*ob.* doba); *Crn.* ſkup, ſkupej, (*ob.* w kupie), shtriz, v' shtriz; *Vd.* vkup, ſkup, vkupe, eden s'drugem, s'edendrugem, vred (*ob.* rzęd), s'red, k'malu, sraven (*ob.* równo); *Cro.* vjèdno, na jen put, ukùp, skùp, zkupa, kupno, uderehbi, szkùp; *Rg.* zajedno, ſkuppa, ſkuppo; *Sla.* ſkupa; *Bs.* jedino, zajedno, objednom, enokupno, ſkupno; *Rs.* разомъ, зачто разъ, съ разу, купно, совокупно, вмѣстѣ (cf. w miejscu); *Ec.* куѵно, заедино, собѡрно. Nie wszyſtko razem, schoway na drugi raz. *Cn. Ad.* 720, nie na dziś tylko trzeba). Ouby chciał, żeby nie razem dom przybierać; ale po kawałku, żeby iednego roku pudło do rety, drugiego wasąg. *Teatr* 19 *b*, 48. Wszyſtko razem zbudować chcieli, *Pilch. Sall.* 73. - *aliter*: razem, pospołu, z sobą, mit einander, bey einander. Strzeżmy się, żeby nas razem nie poſtrzeżono. *Teatr* 31, 3. Razem zemną przez lat sześć do szkół chodził. *Mon.* 68, 1029. Uciążliwych panów, niekiedy poiedynkiem, niekiedy razem paruiących okrutne iarzmo. *Pilch. Sen. liſt* 292. Razem być, *Vd.* sravenbiti, ravensnaitise, *Ec.* сбыти, сбесть, cf. spółieſtestwo). Razem ſtać, *Ec.* совостáти, совостаю cf. się, z sobą). Razem wſtawać, *Ec.* совоставáть, совоставаю; Razem wchodzę. *Ec.* совохождáю, вхожу съ кѣмъ куда; Razem wychodzę, *Ec.* совыхождáю. Razem chwalić, *Ec.* совосхвалáти, вмѣстѣ съ кѣмъ хвалить. Razem zamykam, *Ec.* созаключáю. Wszyscy razem, *Rs.* сóномъ cf. zegnać; cf. zgon).

Pochodz. *razić*, *dorazić*, *narazić*, *narażać*, *obrazić*, *obrażać*, *obraz*, *obrazek*, *obraza*; *odrazić*; *oraz*; *porazić*, *porażka*; *przerazić*, *przeraźliwy*; *urazić*, *uraza*; *wrazić*, *wyobrażać*, *wyobrażenie*, *wyrazić*, *wyraźny*, *wyraz*; *zrazić*; *zarazić*, *zaraza*, *zaraźliwy*, *pozarażać*, *zaraz*; *raźny*, *zarazny*, *naraźny*; *rys*, *rysować*, *rysunek* etc. - §. 2) *rzazać*, *rzezać*, *rzeź*, *rzeźba*, *rzeźnik*, *rzezak*, *rzezaniec*, *dorzezać*, *narzezać*, *obrzezać*, *obrzezanie*, *obrzezka*, *obrzezaniec*; *odrzezać*; *rzezimieszek*. - §. 3) *rznąć*, *rzynać*; *dorznąć*, *dorzynać*; *narzynać*; *obrzynać*, *oberznąć*; *oderznąć*; *porznąć*, *poderznąć*; *przerznąć*; *przyrznąć*; *rozerznąć*; *urznąć*, *werznąć*, *wrzynać*; *wyrznąć*, *wyrzynać*; *zarznąć*; *zerznąć*, *zrzynać*; *rzyſko*. 4) *rzeźwy*, *rzeźwość*, *dorzeźwić*, *orzeźwić*. b) cf. *Roz-*, Rs. раз. 6) cf. *źrzeć*, *źrzenica*, *pożrzeć*, *pozierać*.

2. RAZ, - u, *m.*, a Niem., der Raſen, darń; ein Stück Raſen. Sztuka ziemi mchem lub trawą obrosley, którą kurzacz mielerz po wierzchu obkłada, aby ogień nie palił się płomieniem. *Os. Zel.* 82, *ob.* Razować.

RAZIĆ, - ił, cz. *ndk.*, raz zadawać, ranić, verwunden; *Sr.* 1. raju, rajam, razem; *Hbr.* רצץ ratza *perforauit*, *Tal.* רסס *contudit*, *contriuit*, *Hg.* rázom *decutio*; *Rs.* разить, разить, поражать; *Sr.* 1. ſo raſyci kaleczeć się). Uchodzi z pola bisurmańska dzicza Na wſtęp rażący męſtwa Chodkiewicza. *Kras. W. C.* 57. On ſtał za tarczą woyſku walecznemu, Gdzie ſtąpi razi zewsząd, krew' się leie. *Kras. Off. C.* 3. Razić mię mogą, zwyciężyć nie mogą. *Zab.* 1, 174 *Alb.* - Rażony piorunem. *Pilch. Sen. Gn.* 339; uderzony, vom Blitz getroffen, gerührt. - *tr.* oko, uszy, zmysł etc., razić, przenikać, przerażać, durchdringen, rühren, reitzen. Niech pobłysk świetności oko ludu razi, To nayſkuteczniey ducha poddaństwa mu wrazi. *Teatr* 15 *d*, 19 *Wyb.* Napoie rozum rażące. *Pocie.* 220, każące, tłumiące). Raził ich gorącemi słowy. *Groch. W.* 248. Przyſtoyny mężczyzna, ma coś w sobie rażącego i pociągaiącego. *Teatr* 9, 25. We Pani masz fizyognomiią tak szlachetną, coś tak rażącego, że nie może tylko uszanowanie wzniecać. *Teatr* 3 *d*, 65. Rażący, biiący, frapuiący, *Rs.* разительный, поразительный. RAZIK, - u, *m.*, *dem. Nom.* raz; mały cios, mała ranka, ein kleiner Hieb, eine kleine Wunde. Nie wiesz co razik, iak dolega kula. *Bratk. C.* 3. RAŹLIWY, - a, - e, rażący, przenikliwy, durchdringend. Na iey blask raźliwy tępe oko mruży. *Zab.* 5, 322. RAŹNY, - a, - e, RAŹNO, RAŹNIE *adv.*, na razie będący, na ſtręcie, na doręczu, *opportunus*, *Cn. Th.*, zur Hand, bey der Hand, bequem, gelegen. Rzeczy nieraźnie spiknionych nasienia; *non bene iunctarum*. *Zebr. Ow.* 1, niezkładnie). (*Rs.* рáжій krępy). - §. raźny, żwawy, rzeźwy, rzeſki, rączy, *Crn.* rozhne, *Ger.* riſch, raſch, flink, munter; *Arab.* raaschan, *Suec. et Sax. Inf.* rask, *Anglsax.* rash, cf. *Gall.* risque, *Ital.* ratto). (*Vd.* rieshezh, resezh, resajosh, s ostry, rznący). Jelec, ryba tak raźna, że w naczynie wody włożona, gotowa z niey wyſkoczyć. *Lud. H. N* 56. Młodzian raźny, wysmukły, pełen kortelów. *Boh. Kom.* 1, 50. Raźne i wysmukłe chłopy lekytkę noszące. *Pilch. Sen. liſt* 4, 51. Do Cypru przyszli zdrowo raźni. *Jabł. Tel.* 48. Nie raźnie z dołu do góry rzucać broń. *Warg. Cez.* 63. Konie w tyle zoſtawili, aby raźniey na szańce one niskie wſkakiwali. *Birk. Chod.* 24.

Poczynay rzeczy odważnie, Lecz ie wykonyway raźnie. *Jak. Bay.* 188. Demofant, czlek we wszyſtko raźny. *Jaśl. Tel.* 221. RAŹNOSC, - ści, ż., rzeźwość, die Munterkeit, Hurtigkeit, Raſchheit. Synu móy ... dzięczny, latorośli młoda, Gdzież twoia raźność, gdzie twoia uroda? *Kras. Oſſ. F* 3 *b.*

RAZOWAC, - ał, - ie *cz. dk.*, obrazować n. p. mielerz *dok.*, einen Kohlenmeiler beſtüſchen, beraſen, mit Raſen und Zweigen bedecken. Razowanie, mielerza darnią obkładanie. *Os. Zel.* 82. Niebiegli są ci węglarze, którzy mielerza nie przysypuią naprzód liściami albo trawą, ale go zaraz rozuią. *Os. Rud.* 73.

RAZOWY, - a, - e, Szrotowe mąki u nas zowią razowemi. *Kluk. Rosl.* 3, 259, geſchroten Mehl. Razowy chléb, *Dl.* rasen, *Cro.* hersen (cf. rżany, cf. reż).

RAZURA, - y, ż., z franc., u cyrulika, trzymać razurę, t. i. trzymać ſklep czyli izbę do golenia. *Mag. Mscr.*, golarnia; *X. Biel.*, Barbierſtube.

R D.

RDEST, - u, *m.*; *Boh.* rdeſno; *Cro.* ermèn; *Dl.* arman; *Rs.* чередничь, почечуйная трава, почечуйничь, сердечной корень, горлецъ, придорожничь, спорышъ. Ziele; woday pieprz; korzenie smaku pieprznego, *Polygonum persicaria*, Flöhkraut, Dürrwurz, Waſſerpfeffer. *Syr.* 1248, *Kluk. Dyk.* 2, 211. - 2, rdeſt wodny, ćwikłany liſt, rdeſtnica, *potamogeton. Urzęd.* 254, *Kluk. Dyk.* 2, 223; *Rs.* наволочь; Samenkraut, Froſchlattich. - §. rdeſt, z chwaſt, Unkraut. Jak nieorana rola w prożnowaniu porosłem rdeſtem mnogim. *Kul. Her.* 150, rdeſty niecnot, i różnych poſtępków pokrzywy. *ib.* 210. RDESTOWY, - a, - e, von Waſſerpfeffer. Liścia rdeſtowego i nasienia przedtym, niźli pieprz był w pospolitym używaniu, do zaprawiania potraw używali; ztąd go Polſkim pieprzem mianuią. *Syr.* 1245.

RDZA, - y, ż.; *Bh.* reż, reže, *G.* rže, (*Boh.* rdjti, rdjm czerwienieć, *ob.* rudy, rusy.; *Slo* reż, *G.* rdža; *Sr.* 1. žra, žerž, žeržawoſcj, (cf. *žrzeć*), rſa, ſerſaw; *Sr.* 2. ſarš, rſa, *Crn.* arja, erjá; *Crn.* erjav, *aeruginosus*; *rufus*, *Crn.* erdęzh, erdezhe, ardęzhe, z czerwony, *ob.* rudy; *Crn.* Erdęlje, z Siedmiogrodź); *Vd.* erja, erjavina, arja, erjavinoſt, ria; (*Vd.* erjavoſt, erjava, z brunatność, *Vd.* ardezh, razh, z czerwony); *Cro.* argya, ergya, hergya; *Dl.* argya, arja, arghia; *Hg.* rogya, rosda, ragya, rés; *Rg.* arghja; *Bs.* rrighja, arghja, righja; *Ross.* ржа, (ржавѣть czerwienieć, ржя (cf tleć); *Ec.* заржáвина, ржа; cf. *Lat.* aerugo, ferrugo, cf. *Lat.* rodo. *Hg* ragom; cf. *Lat.* ardeo; *It.* rugine, ruggine; *Ger.* Roſt, *Finl.* ruoſte, *Angl. Dan. Sax.* roſt. *Isl.* rid, *Wallis.* rhwd, rhydni, *Gr.* ἐρυσίβη, cf *Gr.* ἐρυθρος, *Ger.* roth); der Roſt; rdza żelazna, der Roſt am Eiſen. Mieca zażyty do boiu blaſkiem przeraża oczy; ale gdy próżno leży, rdzy nabywa. *Teatr* 46 *c*, 12. I szefoliny rdza rudawa Strawi, i ziemna bótwiałość plugawa. *Pasz. Bell. B* 4. Nietrwałe to dobra, co ich rdza i mol gryzie. *Falib. R* 3. - Rdza miedziana, Gryszpan. *Sien.* 265, *Urzęd.* 401, Grünſpan. - Co dziś borasem zowią, ſtarzy złotą rdzą zwali. *Sien.* 592 *et* 593, Borax, Berggrün. - 2) Rdza w zbożu, *Vd.* roshda, *Hg.* ragya, *Bs.* rrighja od zgitta, zlavgniça, *Cro.* pikecz, zápek, pripek, *Rs.* головня, der Brand im Getreide. Czasu gorąca, gdy słońce świeci, spada z gory deszcz drobny gorący bardzo a iadowity, który Włosi Meiumen, a u nas rdzą albo rudą zowią. *Cresc.* 327, der Mehlthau, der Roſt im Getreide; cf. Śnieć. - 3) Rdza miodowa, w plastrach, das Honigroſt, das Roſt, das Gewirk, die Waben; gatunek miodu, podobny do chleba ſtartego z miodem, znayduie się w ulach między komorkami na ſkład miodu służącemi. *Zool.* 121. - *RDZAWKA, - i, ż., n. p. Często oſtrzy, ieśli kto ſtare kosi rdzawki. *Pot. Jow.* 1, 12; *Rs.* ржавецъ, z baguiſko; cf. trzęsawiſko, Mohrgrund. *RDZAŁY, - a, - e, rudawy, pożołkły, a zatym dozrzały, roſtgelb, gelbreif. Opadł kwiat powarzony, i frukt z nich nierdzały. *Tward. Misc.* 53. Ztąd w cieniu długim bez słońca i rosy Kwiat zarażony, i nierdzałe kłosy, Na wszyſtkie koronne kraie Głod przyniosły, i nieurodzaie. *ib.* 100. *RDZAWOSNIADE Hyacynty. *Orw. Wirg.* 461; rudawe, śniade, roſtfarbig. RDZAWY, RDŻYSTY, - a, - e, rudawy, rdzy pełen, rdzą zaszły, roſtig, voll Roſt; *Bh.* rzyvý, rezový, rezovatý, žerzavý, z a) *rufus*; *Slo.* zarzavelý; *Hg.* rez - rosdàs; *Sr.* 1. ſerſawy, žerzawé, žerzopité; *Crn.* arjave, erjav, (erjav, erjava *rufus*; *Crn.* erdezh; *Gr.* ἐρυθρός czerwony); *Vd.* erjau, riaſt, erjavinaſt, erjave; (arjau, arjava farba *fuscus*, *Vd.* erjavkaſt, arjavkaſt, erjavaſten, z brunatnawy; *Cro.* hèrgyav, hergyav; *Dl.* arjau, arghjau, erjau; *Hh.* rosdàs, ragyás; *Bs.* rrighjav, zarrighjavgljen; *Rg.* arghjav; *Rs.* ржавый, ржавистый. Rdzawe rzeczy; *Vd.* erjavina; *Crn.* arjovina, erjovina. Woda rdzawa, rudawa, z rudą śpiże nieiakiey zmieszana. *Cresc.* 21, eiſenhaltiges Waſſer, worin Eiſentheilchen ſind. - Rdzawe zboże, *Crn.* sentjav, brandiges Getreide. Rdzawy kolor, rudawy, śmiady, roſtfarbig, cf. rusy, rydzy. RDZAWIEĆ, RDZEWIEĆ *Neutr. ndk.*, zardzewieć, zrdzewieć, *dk.*, *Bh.* rzyweti, žerzavéti, zrzavéti, (*Bh.* rdjti, rdjm czerwienieć); *Sr.* 1. žerzavu; *Crn.* erjovęti, erjovim, arjovim; *Vd.* erjati, erjavinati, riati, erjaviti; *Cro.* hergyaveti; *Dl.* arjavim; *Bs.* rrighjaviti, uzrrighjaviti; *Rs.* ржавѣть, изоржáвѣть, (*Rs.* ржáвѣть, ржáвѣться czerwienieć); rdzą zachodzić, roſten, roſtig werden. Jak miedź rdzewieie. *W. Syr.* 12, 10. Rdzewieię, z rdzą obchodzę, *rubiginor. Mącz.* Szabla w pokoiu zrdzewiała. *Bardz. Tr.* 319. Czuie waleczny mieca nasz przytępiony, Który niedawno słynął na wsze ſtrony, Oto zaś z naszą sromotą rdzewieie Nad ich nadzieie. *Groch. W.* 559. Żeby zależałe pokoiem rycerſtwo zwykłą po wsiach gnuśnością nie rdzawiało, uczynił król wyprawę na Prussaków. *Nar. Hiſt.* 3, 198. Stara miłość nie rdzewieie. *Teatr* 19 *c*, 76, alte Liebe roſtet nicht.

RDZĘBINA, - y, ż., ogrodzenie oſtremi koły. *Dudz.* 55, oſtrożenie, oſtrog. *Cn. Th.*, die Verpalliſadirung, ein verpalliſadirter Ort.

RDZEŃ, RDZENISTY, RDZENNY *ob.* Drzeń.

R E.

REAKCYA, - yi, ż., oddziaływanie, przeciwne na wzaiem skutkowanie, die Gegenwirkung, *Rs.* противодѣйствіе. *Verb.* противодѣйствовать.

REAL, REHAŁ, - a, *m.*, z *łacińſko-hiszp.* reale; moneta śrebrna, z gr. 70 R. 1650. *Oſtr. P. C.* 2, 305, der Real.

REALISTA, - y, *m.*, rzetelny człowiek. REALNY *ob.* Rzetelny.

RĘBACZ, RĄBACZ, - a, *m.*, RĘBCA, - y, *m.*, *Ern.* 65, *Eh.* drwoſtęp; *Slo.* drewoſtép; *Vd.* druvar (cf. drwal); *Cro.* dervoczep; (*Rs. obs.* рубленикъ cieśla); *Rs.* рубачь, co drwa rąbie, der Holzhacker. - *tr.* co się rąbie z drugiemi, iunak, ein Raufer, Schläger; *Rs.* драчунъ, драчь, *Ec.* бійца; *Sr.* 1. rubawez. Seymikowy rębacz. *Uſt. K.* 1, 141 Szlachcic w domu swoim wolny Bezpiecznie przemieszkiwa, Rąbacz uciekł iuż swowolny, Więcey czaty nie miewa. *Achw.* 137.

REBELLIZATOR; *Krom.* 282; REBELLIZANT, s *ob.* buntownik. REBELLIZOWAĆ komu, s powſtawać, buntować się, odpadać, wybiiać się z pod kogo, wider jemanden rebelliren. Chłopſtwo królowi panu swemu dziedzicznemu dla sweywoli rebellizowało. *Birk. Chod.* A 3 *b*, *Krom.* 175, *Gwag.* 597, *Sk. Zyw.* 1, 420.

RĘBNY las, las do rąbania. *Wlod.*, *Cro.* poszechlyiv, szechlyi, (*ob* posiéc, siéc); ein Gehaue, ein Wald der gehauen wird. RĘBY, - ów *plur.*, Rąb, Ręb, *sing.*, obrębowanie, der Saum, die Beſäumung; (*Bh.* rub kuje, rubik wewnętrzna ſtrona ſkory; *Crn.* rôb, rôba *fimbria*, robàt *fimbriatus*, (2. *Crn.* rôbz, s chuſtka do nosa, *ob.* rąbek; *Crn.* robiti, robèm, s obrębować); *Vd.* rob, pram, okrajek, okrajik, shkriz, priem, obshiu, podshiu, ſtranik, sare, sarob; (*Vd.* sarobiti, obdjati, s obrębować; *diſtg.* zarobić, cf. zarąbać), *Rg.* rub *limbus*, *liſta interno alla veſte*, *Rg.* ruub, obtòk *fimbria*; (*Rg.* rûbiti, zarûbiti, porûbiti; *Cro.* rubiti *extremitatem terminare*): *Bs.* porûb *limbus* (porubiti *limbum consuere*; *Rs.* рубецъ laſkowanie, złobkowanie, blizna, szrama; ślaz, czwarty żołądek; bramowanie, obrębowanie; обрубъ, обрубецъ ocembrowanie, *ob.* obręby; рубежный ukrainny, рубежникъ ukraińczyk). Ręby koło czego szyć. *Tr.* Rąb u kafla, w tyle tafli kaflowéy przyprawiony. *Mag. Mscr.* - b) ręby, s nice, druga ſtrona sukna die linke dritte Seite des Tuches. Na ręby, na wywrot, na nice szatę oblec, *Cn Th.* 447 *Dudz.* 46. - *fig.* Wywracać na ręby, okazywać fałsz, odpor czynić, *confutare. Mącz.*, umkehren *Praue.* źle, opak, na ręby *ib.*, verdreht *Bh.* na ruby, na opak obrátiti, *Slo.* na ruby prewrátit'. Zawrzeć Swiętych 'przyczynie chciał gęby I zasłoni ich wywrocić na ręby. *Miask. Ryt.* 104. *Haec ſententia bona eſt, ſi dextere intelligatur*, dobra iest, kto ią dobrze rozumie, kto iey nie wywraca na ręby. *Mącz.*, przekręca; przewraca.

RĘCE *ob.* Ręka.

RECEPTA, - y, ż., przepisanie lekarza na lekarſtwo, opis lekarſtwa, formula. *Krup.* 5, 224, *Ec.* рецептъ, рецепнись, das Recept. I temi czasy doznaią ludzie skutku tey recepty, i chorzy iey zażywaiąc wolni od febry zostaią. *Sk. Zyw.* 1, 91. Niemasz tęższey recepty na miłość, iak miłować. *W. Poſt. M.* 554, (do wzniecenia w drugim miłości).

RECES *ob.* Odiazd.

*RECHOT, - u, *m.*, n. p. Nasyciłeś okopy, fossy, rechoty, krwią nieprzyiacielską. *Swad.* 1, 133.?

RECHMISTRZ *ob.* Rachmiſtrz. RECHWA *ob.* Refa.

RECYDYWA, - y, ż., Odpadnienie w chorobę, das Recidiv; der Rückfall in eine Krankheit. *Krup.* 5, 570 *et* 416; *Ross.* опрышка. Pospolicie bywa Gorsza niżli choroba

pierwsza, recydywa. *Pot. Arg.* 51, *Teatr* 10, 105, cf. wilk chowany, żyd chrzczony, przyiaciel iednany.

RECYTOWAĆ *cz. dk.*, mówić z pamięci, czego się nauczył; na pamięć mówić. *Cn. Th.*, herſagen, recitiren.

RĘCZ; w ręcz, *ob.* Wręcz. RĘCZĘ *ob.* Ręczyć. -- RECZKA *ob.* Hreczka, Gryka.

RĘCZNIK, - a, *m.*, RĘCZNICZEK, - czka, *m. dem.*, *Bh.* ručnik, ručnícek; (*Slo.* ručnícek, ſſatka chuſtka do nosa); *Sla.* rucsnik, peshkir; *Cro.* ruchnik, peskir, obriszach, cf. ubrus); *Bs.* rucinik, ubrus, (*Bs.* ruciça, drriegjak, s dzierżak, *manubrium* trzonek, *ob.* rączka; *Bs.* rucinik, ruciacicch za otritti nos, ubruscich, s chuſtka do nosa); *Vd.* brisanka, obrisalu, obrisjak, antvela, hanteh; *Crn.* robàzh (*ob.* rąbek), antèla; *Sr.* 2. handwal; *Sr.* 1. twelka; *Ec.* ручникъ, ручный плáмъ, убрýсъ, ширúнка, плаáéнмïе; *Rs.* утиральникъ, полотенцо, плать, плащъ (*ob.* płat, płótno, płocienko, cf. ucierać); sztuka płótna do ucierania rąk, das Handtuch. Czterzy mu ręczník dzierżą, a trzey wody leią. *Rey Wiz.* 11 *b.* Ręcznik biały z czerwonemi ſtrefami. *Klok. Turk.* 180. *RĘCZNOSC *Tr.*, *ob.* Zręczność. RĘCZNY, - a, - e, RĘCZNIE *adv.*, *Bh.* ručni; *Sr.* 1. rucjné; *Cro.* ruchni; *Vd.* rozhen, roken; (*diſtg. Crn.* rozhn, rozhnu, s rączy; *Rs.* ручный, (2. ручный rochmanny, *Ec.* рýчный, недúжкiй, od ręki, do ręki należący, Hand-, von der Hand, zur Hand gehörig, für die Hand. Obcięli mu wielkie palce ręczne i nóżne. *Bud.* 1 *Jud.* 1, 6. Poduiósłszy ręczny wielki palec . . *Pasz. Dz.* 79. Dna nóżna i ręczna. *Sien.* 107; podagra i chiragra, *Sla.* rukobolja). - Ręczna brón. *Teatr* 11 *b*, 17, Handgewehr, (*oppos.* armaty). Ręczne granaty, albo z ręki albo z ręcznych moździerzów rzucaią się. *Jak. Art.* 2, 67. Gdy widzą cięciwy wszystkie u kusz porzezane, porwą się do broni ręczney, rohatyn, mieczów. *Biel.* 177. - Ręczna xiążka, *Vd.* rozhne buquize; cf. pulares). Pierścionki, sponki albo ręczne ochędoſtwa. *Szczerb. Sax.* 134, *ob.* manele). Ręczna robota. *Sk. Dz.* 175; *Ross.* рукодѣлïе, Handarbeit. Potrzeby dziatek ręczną pracą obmyślaią. *Pasz. Dz.* 96. Jednemu podobaią się nauki, drugiemu ręczne prace. *Zabł. Roz.* 62. Bóg zakazuie nie tylko ręcznego złodzieyſtwa, ale i wszelkiey zdrady i fortelów. *Kat. Gd.* 45, ręką się dzieiącego). Tak w kościele ręcznym, iak w kościele sere naszych . . . *Bial. Poſt* 2; rękami wyſtawionym, mit Händen gebaut. Mieszka Pan w domu albo w kościele ręcznie zbudowanym. *ib.* 172. *Oppos. Ec.* нерукотвóренный ręką nie zrobiony. - Odbiera od niego srebro, oddawszy kartę iego ręczną. *Teatr* 42 *d*, *B*, cyrograf, Handſchrift, Schein). - §. Ręczanie być zapewnionym. *Oſtr. P. C.* 2, 50; poręką, rękoymią, durch Caution, Bürgſchaft gedeckt. - (RECZUSZKI, *ob.* Hreczuszki). RĘCZYC, - czył, - y *Intr. ndk.* ręczyć za kogo abo za kim, przyrzekać za kogo, *Bh.* ručiti, ciſtiti (*ob.* iścić, *ob.* iściec); *Sr.* 1. rukupu; *Crn.* porokújem, *Vd.* porokuvati, saobezhkuvati (*ob.* obiecać), sa koga ſtati, (*ob.* ſtać), se saloshiti (*ob.* założyć); *Cro.* porukujémsze, jamchimaze, zarucham (*ob.* zaręczyć), rukuvatisze, rukujemaze (s 2. *salutare se porrectione manus*); *Bs.* poruciti (*ob.* poruczyć), porociti, isporuciti, oporuciti, uporucitise, bitti poruk, bitti jamać, izjamciti, jamciti, ujamcitise, okladitise; (*Rg.* rûciti, rukovatti *matrimonio coniungere*, *ob.* rękowiny; *Rg.*

rúcitise *impalmare*, zarúciti, xenitise *spondere coniugium*); *Ec.* напоручаю; *Rs.* ручаться, поручаться, für einen oder für etwas bürgen, gut sagen, gut stehen, Bürge seyn. Bezrozumny iest, kto *daie rękę ręcząc* za drugiego. *Bud. Prov.* 17, 18. Ręczysz-li za przyiaciela twego, uwiązileś innemu rękę twoię, usidliłeś się sam słowy ust twoich, a iętyś swemi własnemi słowy. 1 *Leop. Prov.* 6, 1–2, *Slo. Prov.* kdo ſa ručí, ten ſa mučí. Kto za kogo ręczy, tego djabeł męczy. *Rs. Ad.* 23, tego kłopot męczy. *Cn. Ad.* 394, kto ręczy, ten ięczy. *Ern.* 145; siebie zawodzi, kto drugiego swobodzi). Ręczę za iego przywiązanie. *Teatr.* 1, 96. – §°. *Transit.* ręczyć kogo, z ręcząc zastępować kogo, einen verbürgen. Gdy kilka rękoymich społecznie kogo ręczą. *Chel. Pr.* 146. Obiecałem ręczyć kogo, lecz w pewney summie. *Gor. Sen.* 522. RĘCZYCIEL *ob.* Rękoimia. RĘCZYNA, RĘCZYNKA, – i, ż., Rączyna, Rączka *dem. Nom.* Ręka, das Händchen. Niech na twą ręczynę słodkie serca uczucie przez usta ochynę. *Zab.* 11, 374 *Zabł.* Dzieciny małe klęszczą swemi ręczynami. *Ban. C3 b . . . Groch. W.* 358 *et* 365. RĘCZYSKO, – a, *n.*, ręka wielka szpetna, niezgrabna, eine ungeſchlachte Hand, *Bh.* ručiſko.

REDUKOWAĆ *cz. ndk.*, zredukować *dk.*, *ob.* sprowadzić. *N. Pam.* 6, 318.

REDUTA, – y, ż., z łac. franc., fortyfikacya mała kwadratowa obwiedziona fossą, maiąca wał i parapet, a ludźmi nie osadzana. *Papr. W.* 2, 479, *Tward. Wł* 160; *ob.* ſtraszyniec, eine Reboute, eine kleine Verſchanzung. 2) reduta, *ital.* ridotto, bal maſkowany, *Vd.* reduta, sagraja, ugranitu, eine Reboute, ein Maskenball. Jednego wieczora poszedłem przez ciekawość na reduty. *Zab.* 12, 312. Poseł kontent był z reduty, którą dla niego w Gracu odprawiono. *Pam.* 83, 2, 52, *Boh. djab.* 139. REDUTNY, REDUTOWY, – a, – e, Redouten–. Nocna redutna tułaczka. *Teatr* 30 *b*, 112. Sale redutowe. *Ld.*

RĘDZINA, – y, ż., ziemia tłusta iłowata, fetter Boden, fette Erdreich, *Rs.* рухлина. (*Rs. obs.* рухлый bagno, kałuża). Takowe siianie na tęgiey służy ziemi, iak narędzinach. *Haur. Sk.* 9. Co nawykło psinie, Nie pomoże w nayleprzey uprawa rędzinie. *Pot. Pocz.* 51. Już na Edeńskich rędzin nayduię się brzegu, *Przyb. Milt.* 106; pol Edeńskich). RĘDZINNY, – e, – e, tłusty, tęgi, iłowaty, (o ziemiach), fett (vom Erdreich). Niech uważaią, ziemia ieśli rędzinna czyli nieurodzayna? sąli też w niey lamy, abo niemasz? z *Leop. Num.* 13, 21, tłusta. 3 *Leop.*); *Haur Ek.* 19. Czerwonawe proso na rędzinnych rolach dobrze się sprawuie. *Haur Sk.* 17. Kałuża pełna rędzinnego błota. *Off. Str.* 2, gęstego, tłustego).

REEMPCYONALNY; *ob.* odkupczy, wyderkafowy.

REFA, RYFA, *RECHWA, – y, ż., REFKA, – i, ż. *dem.*, obręcz. *Stroy. B* 3, *Dudz.* 29, *Ger.* der Reif, der Ring um etwas herum, (cf. *Arab.* racſſon, z łuk, *Sla.* rif, z łokieć, *Gr.* ῥαιβός krzywizna), *Boh.* zděť (*ob.* dzierżeć, zdzierżeć, *Sr.* z. tłowmiſti zabk. Pal zaciosany, opatrzony ryfą żelazną. *Sol. Arch.* 147, *Arch.* 2, 105. Refy, które są tak dla ozdoby, iak i mocy działa, zowią pospolicie krańcami. *Arch.* 3, 60, (cf. Pas, kleynot). Refa u kopii, u kosturka, strzały, dla utwierdzenia grotu. *Cn. Th.* Refą obić, *ob.* refować.

REFEKTARZ, – a, *m.*, stołowa izba u zakonników, i u

innych w pospolitości żyiących. *Cn. Th.*, *Slo.* gedárna (*ob.* iadalnia); *Rs.* столовая (*ob.* stół), der Speiſeſaal in den Klöstern und andern Gemeinheiten. Potaiemnego iedzenia zakonnicy się wielce wystrzegaią; dlatego bowiem iest pospolity dla wszystkich refektarz, aby żaden nigdzie nic nie iadł, iedno tam gdzie mieysce tego iest. *Pim. Kam.* 337. Po skończeniu liturgii S. idziemy do *trapezy, t. i. do refektarza. *ib.* 341, *Chmiel.* 1, 233. Janczarowie wszyscy iadaią po refektarzach, iak u nas zakonnicy w klasztorach, albo studenci po kollegiach. *Ktok. Turk.* 227.

REFERENDARZ, – a, *m.*, *Vd.* priedpernesshnik, *Rs.* докладчикъ; der Referendarius. Referendarz w Polsce trzymał drugie z pierwszych mieysc między koronnemi urzędnikami; iego obowiązek, donosić wszelkie sprawy królowi, supliki i memoryały odbierać. *Kras. Zb.* 2, 444. Na dworze krolewskim maią być dway referendarze, duchowny z świeckim, którzy skargi przesłuchane kancellaryi odnosić maią. *Herb. Stat.* 31. REFERENDARSKI, – a, – ie, den Referendarius betreffend. REFERENDARSTWO, – a, *n.*, godność referendarska, das Amt eines Referendarius. *Cn. Th.*

REFKA; *dem. Nom.* Refa.

REFLEXYA, – yi, ż., uwaga, zastanowienie, rozważanie, die Betrachtung, Erwägung. Reflexya iest działaniem duszy, rozciągaiącym się na rozmaite obiekta. *Kras. Zb.* 2, 445. Duchownemi reflexyami go skruszył. *Sk. Zyw.* 2, 45. REFLEKTOWAĆ się *Rec. ndk.*, zreflektować się *dk.*, zastanawiać się, betrachten, erwägen. Przebóg, co mówisz, zreflektuy się przecię. *Teatr* 44, 20. Reflektuiąc się na długie swoie lata . . . *Sk. Zyw.* 2, 45.

REFORMA, – y, ż., REFORMACYA, – yi, ż., odnowienie z poprawą, poprawa, *Vd.* refurmanje, isfurmanje, snoulenje, die Reform, die Verbeſſerung. Niech was w sposobie uczenia nastąpiona reforma nie przestraszy. *Zab.* 16, 169. – §. Reformacya posagu, *ob.* Oprawa. *Czack. pr.* 2, 7. REFORMAT, – a, *m.*, Reformaci, zakonniki S. Franciszka ściśleyszey obserwancyi; razem z Bernardynami kapitułę generalną składaią. *Kras. Zb.* 2, 445, ein Reformat, ein Ordensbruder von der ſtrengen Obſervanz der Regel des H. Franziscus. – 2) Reformat, Reformowany, ein Reformirter, ein Kalviner. Reformaty, tytuł uzurpowany od sekty Kalwińskiey. *Kras. Zb.* 2, 445. REFORMACKI, – a, – ie, od Reformatów zakonników, Reformaten–. Po reformacku, z iak u Reformatów, wie bey den Reformaten, auf Reformaten Art. Wasz pokóy po Reformacku coś umeblowany. *Teatr* 33 *d*, 14, po kapucyńsku). REFORMATOR, – a, *m.*, poprawiciel, odnowiciel, der Verbeſſerer. Boże, reformatorem sam bądź domu tego. *Groch. W.* 179; *w rodz. żeńsk.* Reformatorka. *Mon.* 70, 234. REFORMOWAĆ, cz. *ndk.*, zreformować, odnawiać z poprawą, *Vd.* refurmati, isfurmati, snoviti, verbeſſern. Reformować klasztor, kościoł, *cleri disciplinam corrigere. Cn. Th.*

REFOWAĆ, RYCHIFOWAĆ, – ał, – uie cz. *ndk.*, refą obić, bereifen, mit Reifen einfaſſen. Koła powinny być obodziaste, dobrym żelazem należycie buksowane i rychfowane. *Torz.* 28.

REFUTOWAĆ *cz. ndk.*, odpierać, zbiiać dowodami, widerlegen. Anselm na koncylium Greków mocno zbił i refutował. *Sk. Zyw.* 1, 237.

REGAŁ, -a, *m.*, powny rząd piszczałek w organach lub też gatunek mnieyszych organków, pozytywka, das Regal, in den Orgeln; eine kleine Orgel, ein Poſitiv. Odeym odemnie zgiełk pieśni twoich, ani piosnek regałów twoich będę słuchał. *Leop. Amos.* 5, 23. Regały będą nam skocznie grały. *Dwor. K* 3. Zaniechay regała, ieżeli i na dudach zabeczeć nie umiesz. *Opal. sat.* 6. - 2) Regał, *z regałowy* arkusz, papier regałowy. *Cn. Th.*, *Dasyp. Hh* 3, *Sr.* 1. Regalpapera; *Vd.* kralouski popir, veliki, regalski popir; *Rs.* александрійская бумага; arkusz nayważszego formatu, Regalpapier, Regalbogen. Ma na regałowym papierze okazałe drukowane z koperszrychami historye wszyſtkich saraiów. *Mon.* 69, 40. Taſla tak wielka, iak półarkusza rygałowego papieru. *Torz.* 172. REGALIA *plur.*, prawa i prerogatywy samym królom właściwe, Regalia. *Sk. Dz.* 1156. REGENCYA, - yi, *ż.*, iurysdykcya naywyższa, sprawuiąca interessa państwa w niebytności lub małoletności udzielnego pana. *Kras. Zb.* 2, 445, die Regentſchaft, Reichsverweſung. Regencya mieć będzie mieysce w małoletności króla. *Gaz. Nar.* 1, 182; *Konſt.* 3 *Maia*). REGENT, REGIENT, REJENT, - a, *m.*, a) urzędnik naywyższy, zastępuiący mieysce monarchy w państwie. *Kras. Zb.* 2, 445; *Rs.* правитель (*ob.* sprawca); der die Regentſchaft führt, der Reichsverweſer; *w rodz. żeńſk.* Regentka, - i, die Reichsverweſerinn; *Rs.* правительница. Nieboszczka królowa, umieraiąc nazaczyła re entkami swoich państw dwie wróżki. *Teatr* 37, 8. - 2) *Regent kancellaryi*, ma obowiązek, strzec aktów kancellaryi, w nie dekreta i przywileie ingrossować, formularze i treści układać. *Kras. Zb.* 2, 446, *A. Zam.* 39. der Regent einer Kanzeley, der Actuarius; *w rodz. żeńſk.* Regentowa, - y, żona regenta, die Frau des Actuarii. - §. b) muzyk regent, *chori magiſter. Cn. Th.* 438, przełożony nad kapelą muzycsną, kapelmayster, der Capellmeiſter, Muſicdirector. (REGIEL *ob.* Rygiel). REGIESTR, REJESTR, *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 37, - u, *m.*, REGIESTRZYK, - a, *m.*, *Bh.* regiſtra, regiſtřik; *Slo.* regiſtr, regiſtřik, ukazatel; *Sr.* 1. regiſter, zapiśmo; *Sr.* 2. regiſtar; *Hg.* laistrom; *Crn.* listrom; *Vd* regiſter, regiſtar, listrom, sariſa, sasnamin, kasavez; *Cro.* regeſter, legiſter, broynicza; *Rg.* upis, razlogh (*ob.* rozkład, rozłożyć); *Sla.* vêrſtopis; *Ec.* реестръ, отдаленіе, пріемъ, сочисленіе, пражница; *Rs.* списокъ, роспись, итогъ, отдаленіе, переклачка; *Lat. med.* regiſtrum, *Gall.* registre, *Ital.* regiſtro, *Ger.* das Regiſter: spisek rozmaitych rzeczy, dla snadnieyszego pamiętania, nalezienia, przypominania; n. p. Reiestr rachunkowy, rachunek, die Rechnung. Na reiestr u kupców towary biorą. *Teatr* 34 *b*, *G* 2, *Opal. sat.* 115; na borg, na kredę, auf Rechnung, auf Credit. Panowie na regiestra robić każą; a gdy się o zapłatę upomina, to rzemieślnika wypychaią. *Teatr* 29 *c*, 81. Jeſtże to sprawiedliwość, na regestr nabrać przez lat kilka w sklepach kupieckich, w piwnicach, w iatkach, i żadnym sposobem nie chcieć płacić! *Mon.* 70, 272. U kupców towary tego roku podrożeią, zwłaszcza dla tych, którzy ie na reiestr biorą. *Mon.* 68, 111. Auscugi kupieckie niektórych towarów z reiestrów ich wyięte, tu położę. *Goſt. Gor.* 107, z rachunkowych ksiąg ich, aus den Rechnungsbüchern. Kazał mi regestr podać. *Teatr* 19, 75. Na regiestrzyk krétki przypisował. *Birk. Sk.* 23, *Teatr* 22, 11. Ten dar,

który karbuią, albo na regeſtr piszą, traci wszyſtkę wdzięczność. *Gor. Sen*, 82. Alexander Cesara zwykł spisany regeſtrzyk mieć, komuby co dał. *Kosz. Lor.* 112. Lichwiarz dobrodzieyſtwa swoie pisze w regiestra. *Gor. Sen.* 12. - Reiestr dóbr, dochodów, maiętności, inwentarz. *Cn. Th*, das Inventarium. Co było, a nie iest, nie pisać tego w regestr. *Mon.* 71, 707, *ib.* 73, 131, *cf.* przepadło). Reiestr sądowy, gerichtliches Regiſterbuch, Prozeßregiſter. Regiestra sądowe trybunalskie, 1) appellacyyny, 2) sprawiedliwości, 3) officii t. i. spraw z officyalistami, 4) Incarceratorum, 5) taktowy. *Vol. Leg.* 7, 398. Regiestr w naszym ziemstwie i grodzie tak zagęszczony, iż nim sprawa dóydzie, można tym czasem i umrzeć. *Mon.* 64, 190. - Regiestr osób, lista, rząd, eine Liſte von Perſonen. Na regiestrze spisanych, kazał zamordować. *Bard. Tr.* 557. Chcąc wiedzieć wiele tych studentów było, kazał ich sobie na regiestrze podać. *Star. Dw.* 17. Włóż brata do tego regiestru. *Bard, Tr.* 432. Kiedy towarzysz zaciągał się pod znak czyy, nazywało się to przyięciem regestru. *Czer. Myśl.* 157. Na stryiu moim wykłócił, że mi rejestr ustąpił pod tym znakiem, pod którym teraz zostaię. *Teatr* 24, 89 *Czrt.*, mieysce czyli rangę woyskową). Długi regiestr czego, z długi szereg, długa lista, długi rząd, litaniia, eine lange Reihe, lange Liſte. Długim i szerokim wyliczyć co regiestrem. *Krom.* 3. Długie regiestra odniesionych pod pawilonami tryumfów wyliczaią. *Teatr* 21, 81. - Z regiestru, wedlug regiestrowanego porządku, porządkiem, nach dem Verzeichniß, nach der Reihe. Pozwy sądzić maią porządnie z reiestru: który się pierwey wpisał, ten naprzód sądzon być ma. *Stat. Lit.* 168. - Grzechy drugiego, iakoby z reiestru liczą. *Sekl.* 54, iak na palcach, auf den Fingern herzählen). - *aliter:* iak z regiestru, ściśle, akuratnie, ani chybi, wie auf dem Schnürchen, ganz genau. Wszystko iako z regiestru, każda rzecz w swym trybie, Że naycelnieyszy Zoil co zganić nie zdybie. *Zegl. Ad.* 98. Tak wszystko iak z regiestru, co tylko powiedział, Gdyby nie był mym bratem, nigdyby nie wiedział. *Zabł. Amf.* 28; ſo genau, ſo aufs Haar, ſo haarklein. Jako z reiestru chwila tuż za chwilą płynie, Godzina hasło daie następney godzinie. *Zim. Siel.* 215; w takt, wraz). - *In malam partem* z reiestru, z przesadzaiąc zbytnią akuratnością, delikatnością, wybornością, z iak z partessów, gar zu accurat, übertrieben. Tam dobra myśl nigdy nie postoi, Gdzie z regiestru patrzą, co przystoi. *J. Ksh. Dz.* 225. Daycie panu pokoy, wszystko tu z reiestru. *Gor. Dw.* 131. J ów rozumem nie bardzo przesadził, co mi owo do panny przyszedłszy, z regiestru słówka stawia. *Gor. Dw.* 303. Młodzieńcy, którzy z regiestru się zalecaią, niech płacą złotych dwa, którzy na pamięć złoty ieden. *Lek. D.* Delikat, wszystko z rejestru spać, ieść, ubierać się. *Falib. R.* Z rejestru stąpa, z buczno. *Cn. Th.* 1352, iak z partytury, nach der Tabulatur einherſchreiten, gravitätiſch. Z reiestru robi; nad powinność nic nie zrobi; Czeka aż rozkażą. *Cn. Ad.* 1375. er thut auch nicht das Geringſte mehr, als was er nothwendig muß. Temi czasy żaden inaczey nie służy, chyba z reiestru. *Opal. sat.* 51. Nie z reiestru trzeba panu służyć. *Rys. Ad.* 50. - §. *fr.* Jak mię już z prostego wziął regiestru . . . *Teatr* 43, 122 *Wyb.*, ostatniemi słowami mię łaiał, z błotem pomieszał, er hat mir die niedrigſten Titel beygelegt, hat mich aufs ſchimpflichſte herabgeſetzt.

- §. Reiestr w księgach wszelakich, ukazuiący, gdzie co w nich leży, ukaziciel. *Cn. Th.*, skorowidz, der Inder, das Register eines Buchs. - *aliter*: Reiestr iedn[illegible], nuciany do ksiąg, *offendices*; *nodi, quibus libri [illegible]untur. Cn. Th.*, Aufschlagbändchen in den Büchern, Zeichen, Merkbänder. - 2) Regiestr u organ, rzęd pewny pis[illegible]k organowych, regal, das Register in einer Orgel. *Cn. Th.* Regestr w organach lub pozytywie, służy do [illegible]ny głosow. *Mag. Mscr.* - 3) Regiestr u konia, rzę[illegible]ębow, die Zähne, das Gebiß eines Pferdes. Końskie l[illegible] z regiestru poznać. *Tr.* REGIESTROWAĆ *cz. ndk.*, [illegible]regiestrować, uregiestrować *dk.*, spisywać co, *Vd.* registrati, naredno sapisuvati; registriren, in ein Verzeichniß bringen. Rozwod u Turków zapisuie się i regiestruie w k[illegible]gi. *Klok. Tur.* 188. Zregiestrowane tych wszystkich imion[illegible] tam możesz czytać. *Zab.* 5, 284, *Klok. Turk.* 34. - §. układać, uregulować, uszykować, in Ordnung bringen. Przeczże powoli tu nie uregiestruiesz tych omylnych s[illegible]ów twoich? *Rey Ph. F f* 4. REGIESTROWY, -a, -e, *adj.* uregestrowany, od rejestru, według reiestru, rejestrowany, registrirt, Register-. Reiestrowi Kozacy. *Tward. W. D.* 55, spisani. REGIESTRATURA, REGISTRATURA, - y, ż., spisywanie w regestra, układanie i skład regiestrów, die Registratur, *Bh.* spisowna, spisownice, *Vd* registririnja, naredno sapisuvanje, regisiratura. REGIESTRATOR, REGISTRATOR, - a, *m.*, pisarz od układania regiestrów, der Registrator, *Vd.* regidratar, naredni sapisavez, svituvalni sapisar, sodenski sapisuvanz. REGIMENT, REIMENT, - u, *m.*, *a) panowanie, rząd, die Herrschaft, die Regierung. Po śmierci Zygmunta, Zygmunt August na regiment krolestwa Polskiego wstąpił. *Gor. D.* 4. Nie wiesz, co to iest krolową być, aż dopiero w ten czas dowiedziałabyś się, gdybyś pod cudzy regiment przyszła. *Gor. Dz.* 122. Siła to narodów, ktore były pod regimentem Rzymu. *W. Post. M.* 498, pod władzą). Przełożony ma umieć rozkazywać, pod regimentem będący, spełnić rozkazy. *Petr. Pol.* 49. - §. regiment, komenda, dowodztwo, das Kommando. Krol mu wielki regiment dawał morskiey armaty. *Tward. W. D.* 5. 2) Regiment, das Regiment, korpus woyska, złożony z iednego lub więcey batalionow abo szwadronow. *Papr. W.* 1, 479; *Sla.* regiment; *Vd.* shoumiska skupshina, regament; *Ec.* полчище. - *§. Idź do regiment djabłow! *Teatr* 16 c. 46, *ob.* ćma, beczka, fura, tys ąc djabłow. REGIMENTARKA, - i, ż., Komendantka, die Kommandierende, Kommendantinn. Te wszystkie panny woyska takiego Regimentarki były przeozdobne. *Auszp.* 105. REGIMENTARSKI, - a, - ie, od regimentarza, den Befehlshaber betreffend. REGIMENTARSTWO, - a, *n.*, regimentarska władza, das Kommando, die Befehlshaberwürde. Teraz maiętności dobywamy, kiedy się na iakie woienne regimentarstwo zdobędziemy. *Star. Ref.* 18. REGIMENTARZ, - a, *m.*, komenderuiący woyskiem, osobliwie zaśępuiąc wakuiące hetmaństwo, der Generalregimentarius, der während einer Feldherrenvacanz kommandirt. *Tr.* - b) Komenderuiący, dowódzca, ein Kommandirender. Regimentarz generalny, albo iedney partyi woyska. *Chmiel.* 1, 81. REGIMENTOWAĆ *cz. Cont.*, komenderować, kommandiren. Nad posiłkiem Wołochom przydanym Karnkowski regimentował; *praefuit. Krom.* 763. Sześciu set Słowakom przeciwko

Wandalom regimentował. *Nies.* 1, 32, *Birk. Chm. C 4 b.* REGIMENTSFELCZER; = cyrulik regimentowy. *Perz. Cyr* 3. *A* 2. REGIMENTSKWATERMISTRZ *ob.* Obozny. REGINA, - y, ż., REGINKA, - i, ż., *dem.*, imię białogłoskie, Regina, ein Weibername; n. p. Zkądześ się tak rano wzięła Reginko? *Teatr* 1 *b.*

REGUŁA, - y, ż., REGUŁKA, - i, ż. *dem.*, wyraz Łaciński, w Polszczyznie iuż utarty i używany, lubo mamy oyczyzny na to wyraz *prawidło*; znaczy ustawę, według ktorey postępować należy. *Kpcz. Gr. P.* 1, 6, die Regel, Richtschnur, *Vg.* redba, naredba, cf. narządzić), visha, namera, naranna; *Rg.* vprava, uprava, pút, izgled, nâcin, nâredbos; *Fc.* правило; *Rs.* наставленіе. Każdy kunszt reguły własne, ktoremiby się rządził, mieć musi. *Mon.* 65, 204. Excepcye od reguły. *Kras. Pod.* 2, 243, wyiątki). Piękna regułka. *Boh. Kom.* 1, 57. Reguła od kościoła do wierzenia podana. *Kucz. Kat.* 120, „prawidło". *edit.* 3.). Plebani żeby według tey reguły bożkiey sądzili o ludziach, *ib.* 3, 3, „według tego prawidła" *edit.* 3.). S. Bazyli z S. Grzegorzem spolnie ustawy abo reguły napisali. *St. Zyw.* 1, 291, *Star. Ben. B.* Postanowienie życia albo reguła. *St. Zyw.* 1, 21; *Bh.* rjehola, (*Bh.* rjeholnik; *Slo.* reholnik zakonnik, mnich); *Crn.* naredba. - *Math.* Reguła trzech, Reguła złota, *Rs.* золотое правило, простое правило; die Regel de tri; sposób wyrachowania ze trzech liczb wiadomych czwartą niewiadomą. *Sol. Geo.* 3, 79. Reguła towarzystwa abo spolności, die Gesellschaftsregel, dzieli bezlę wiadomą na części niewiadome proporcyalne wiadomym. *Sol. Geom.* 3, 137. Reguła z pięciu, *regula de quinque. Ief* 2, 82. - §. Reguła, Regułka *ob.* Linija, Liniyka, ein Lineal. *Tr.* Węgielnica miernicza składa się z dwóch reguł drewnianych spoionych z sobą na krzyż *Zabor. Geom* 47. REGULAMENT, - u, *m.*, zbiór reguł czyli przepisów iakiego ustanowienia, rozrządzenie, das Reglement, *Fc.* правилник; *Rs.* уставъ. REGULARNOŚĆ, - ści, ż., foremność według reguł, *Vd.* ponarednost, naredlivost, porlizhnost, naprauvost, ponaraunost, naraunost, poredlivost, ponavishenost, smerenost; *Ross.* правильность, *prawidlność; die Regelmäßigkeit. REGULARNY, - a, - e; REGULARNIE *adv.* foremny, regelmäßig; *Vd.* ponareden, naredliu, poreden, naraun, ponameren, ponavishen, redoun, smeren; *Rg.* sredan, rednoxivuchi; *Rs.* правильный, *prawidlny. Regularna figura, ktora ma wszystkie ściany i kąty równe. *Sol. G* 6, *Jak. Nat.* 1, 55. Regularne i nieregularne choroby. *Perz. Lek.* 35. (*Slo.* pravidelné slowo foremne slowo). REGULOWAĆ *cz. ndk.*, uregulować *dk.*, urządzić, reguliren, *Vd.* regulirati, raunati (*ob.* rownać), vishati, po naredbi, po podubi delati.

REHABITOWAĆ *ob.* Odzyskać. *Gor. Dw.* 43. REHAŁ *ob.* Real.

REIA, - ei, ż., *Rs.* рей, рѣя, die Rah, (Adlg.), die Segelstange; (*Crn.* rej *sagenae partes externae*, *diff.* *Crn.* reja, = karmia); drzewo w przek masztu wiszące, ktore żagiel nosi. *Otw. Ow.* 585 *et* 452; *Slo.* jejlo; *Sor.* 1. tjewnissa precina jerdj k pjiwazwanu teye pwadte; *Crn.* lantina; *Vd.* jadreniza, lantina, jadreni drog, jadren tram; *Cro.* lantina, prikarsztak od arbora, jadrenica). Reia zowie się długi drąg, do którego iest żagiel rabandami przywią-

wiązany. *Mag. Miscr.* Mazst sterczy kniebu z zawiesistą reią, Gdzie wiatry wieią. *Klon. Fl. E.* 1.

REIE, *ob.* Rey. REIENT, REIESTR, *ob.* Regient, Regiestr.

RĘKA, -i, *t.*, *in plurali, aut potius Duali*: Ręce, *G.* rąk, *Instr.* rękoma, rękami; *Loc.* w rękach, w ręku; - (Rączka, Ręczyna, Ręczynka *dem.*); *Bh.*, *Slo.*, *Sr.* 1., *Sr.* 2. ruka; *Crn.* róka; *Vd.* roka, (*Vd.* narozh, narozhje, s ramię); *Cro.* rúka; *Sla.* rûka; *Bs.* ruka; *Rs.* рука; (na wieki ponieśie pamięć moiey *ruki. *J. Kchan. Dz.* 149). Ręka po ſtaw, albo po przegub piérwszy, die Hand; ręka po łokieć, der Vorderarm; ręka cała po ramię, der Arm, die ganze Hand. Ręka człowiecza, der ganze Arm, *Boh.* paże, (*inde* pažbi pacha), złożona ieſt z łopatek, barków, łokciów, zakończona łapą pięć-palczyſtą albo właściwą ręką, Hand. *Zool* 285. Długie ręce maiący, długoręki, *Slo.* rukáč, *Ec.* рукодо́лгій, долгору́кій, руча́стный. Wewnętrzna część ręki, *ob.* Dłoń; zewnętrzna, grzbiet ręki. *Krup.* 1, 142. Odwrotna ręka, *Vd.* sadnishka roka. *Prov. Slo.* kam neba, kam ruka, kam ocaf, kam hlawa, *scopae diſſolutae*, cf. konie za wozem). Ręka zgarbiona, pełna czego, garść, cf. przygarść, *Rs.* ручня. Bierze Juliią pod rękę; odchodzą oboie. *Teatr* 30 *b*, 116, unter den Arm. Bierze ią w tym za rękę, przytula ią do siebie. *Zab.* 14, 316, bey der Hand. Całowanie ręki, *Rs.* рукоцѣлова́нїе, der Handkuß. Chcąc uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową ręką machnie. *Teatr* 22 *b*, 10, er fuchtelt mit der Hand oder mit dem Arme über ſeinem Kopfe. Za rękę prowadzić, ręką prowadzić, *Ec.* ручеспово́дити, руководить. Rękę kładzie na szpadzie, wyzywaiąc go. *Teatr* 12 *b*, 66, er legt die Hand an den Degen. Gdzie kogo co boli, tam rękę kładzie. *Petr. Hor. pr.* Gdzie boli, tam ręka; czego człek żałuie, o tym rad mówi. *Eraz. icz. D d b*, *Cro.* radsze vzaki pipa, gdzega rana tiszka; *Slo.* kde bolesť, tu ruka, kde miloſť, tu oči. Kręci w oba *ręce oszczep. *Miaſk. ryſ.* 2, 106, w obu ręku, *ob.* oburęcz. Pęta na ręce, cf. pauna, *Sr.* 1. rénka, prenkliſta rénka; *Crn.* prerozhniza; *Ec.* рукопу́тны. Prawa ręka, *ob.* Prawica; Lewa ręka, *ob.* Lewica, Mańka. Lewéy ręki za prawą używaiący, *ob.* Mańkut, *ob.* wardawy. Święcąc kogo, ręce nań kładą. *Sk. Dz.* 446, t. i. na głowę iego, einem die Hände auflegen, ihn einweihen, *Rs.* рукоположи́ть, рукоположа́ть; *Ec.* про́ поставля́ю, рукополага́ю, посвящаю. Rąk wkładanie duchowne. *Veriſ.* 31, chirotonia, *host.* рукоположе́нїе. Fletnie swe w *drżącym* niesie *ręku* (*obſerv. adiect. in Sing.*), *Zab.* 1, 104 *Nar.* Koń wodzie, powodny koń, das Leitpferd, das man neben der am Leitriemen führt. Każdy z Tartarów oprócz tego konia, co na nim siedzi, drugiego po ręce prowadzi, i tak się przesiadaiąc z iednego na drugiego, nieżdżaią bardzo wiele za krótki czas. *Boter* 163. Dziecię na ręku nosić, piaſtować. *Lrn.* 66. Na ręku kogo nosić, piaſtować, iak źrzenicę w oku pilnować, cować sobie, piaſtować, iak źrzenicę w oku pilnować, einen auf den Händen tragen. Od senatu wszyſtkiego Skarga był niemal na ręku noszony. *Birk. Sk. D.* 4 *b*, *Rs.* насить кого на рукахъ (cf. ciemię). - *Variae locutiones*, *demonſtrantes praecipuos usus et respectus manuum*: §.) *quod laborem, negotium etc.*, Hand, Hände, Arme, in Rückſicht der Arbeit, der Beſchäftigung. Boga wzyway, a ręki przykładay. *Cn. Ad.* 30, *ora et labora*, bez prace nie będą kolacze). Ręką tu trzeba; Ręki tu trzeba przykładać, nie wiele próżno gadać. *Cn. Ad.* 994. Umrzeć głodem równa się nayſtraszliwszéy męce, Ale rachuy-no dobrze, mamy cztery ręce. *Tręb. S. M.* 67, możemy pracować). Dwie ręce mniéy niż cztery zrobią. *Haur Ek.* 29, więcéy ludzi, prędsza robota). Taniość ręki, obfitość produktów, napełniaią kray rękodziełami. *Pam.* 83, 374, taniość roboty, robotników, cf. *Rs.* рукомёсло ремиесло). Względem wykonania człowiek to dobry na obie ręce. *Nag. Cyc.* 70, do wszyſtkiego). Dawni Rzymianie iedną ręką orali, a drugą walczyli. *Zab.* 1, 41 *Alb.* Co ręka zbudowała, ręka zepsowała. *Birk. Kant. C* 4 *b*, ręka ludzka, z człowiek, cf. *Ec.* нерукоплеме́нный, *Rs.* нерукотво́ренный nie ręką zrobiony, *ob.* *ręczany; *Ec.* нерукосе́чный nie ręką sieczony). Lekkie cudze ręce, ale nieużyteczne. *Falib. P.*, cudze oko niebyſtre). Z założonemi rękoma chodzić. *Mon.* 65, 98, próżnować, die Hände in den Schooß legen; *Sor.* 2. bćle ruże nośiſch, z białe ręce mieć). Na ręce komu patrzeć. *P. Kch. Orl.* 1, 83, na palce, żeby nie wziął, czego nie położył; żeby mu co nie przylgnęło, einem auf die Finger ſehen. Złodziéy; smołę ma w ręku, lgnie mu wszyſtko do ręku). Pan ieżeli będzie miał sługę, co w kuflu języka nie moczy, tedy na to miaſt będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770, będzie zmykał). - §. *Quoad vim*: ręka, z siła, moc, władza, Hand, Arm, Macht, Kraft, Gewalt. U każdego grotem opatrzony oszczep w potężnym ręku. *Zebr. Ow.* 199. Upewnił, że rękę iego zbroyną miasto poczuie. *Warg. Cez.* 92. Całą niesprawiedliwą rękę prześladowcy uczuli wierni. *Sk. Dz.* 269. Nad samym wierzchem głowy twoiéy dzierży obronną, pocieszliwą a nieomylną rękę swoię. *Rey Pſl. Ooo* 2. I nogami i rękoma, iak mówią, ze wszyſtkich sił o to się ſtarał, żeby brata zgubić. *Stryik.* 533, *Slo.* rukami i nohami, nechtami i zubami. Rękoma obiema i zębami, radby się dodrapać do tego, czego żąda. *Mon.* 71, 316. Moſkwę częſtą ręką ploszał. *Zbil. Dr. C.* 4. Kto na kleryka ręką się rzuci, tego wyklinaią. *Sk. Dz.* 1133, porywa się, ihn mit der Hand anzugreifen. Ręka rozumu nie ma. *Rys. Ad.* 59, co ręka grzeszy, za to głowę karzą). Heretyki do świeckiéy ręki na karanie podawał. *Sk. Dz.* 315, *brachio saeculari*, er übergab ſie dem weltlichen Arme (Gerichte). *Sk. Dz.* 1162. Woyſka daleko silnieysze małą zaprawdę ręką pogromił. *Birk. Dom.* 93, *parua manu*, małą garſtką). Rzym do ręki przyszedł Wandalów. *Sk. Dz.* 419, in die Hände, in die Gewalt jemandes kommen. Jakom nieprzyiaciela zodał mi go bog w ręce zaraz. *Birk. Chm. B b*, er gab ihn in meine Hände, in meine Gewalt. *Sk. Dz.* 1161. Ja dam to wszyſtko mnóſtwo ludzi tak wielkie dziś w rękę twoię, abyś wiedział, żem ia ieſt pan. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 13. Gdy mur obalono, blizko tego, iż zamek w ręce przyydzie nieprzyiacielowi. *Birk. Zyg.* 47. Czasem szczęście samo w ręce lezie. *Boh. Kom.* 1, 291, es kommt von ſelbſt in die Hände. Samo szczęście zewsząd do rąk mu ciśnie się. *Teatr* 22 *b*, 3. Widzę, że ptaszek do ręki sam leci. *Wad. Dan.* 228. Bardzo też przebieracie; wszak się wam kłaniano, A ledwie, iż tak rzekę, do ręku nie tkano. *Sim. Siel.* 18. Jak się która owieczka

obłąkała, a na ręce iéy przyszła, chodziła tak długo około zbawienia iéy, aż ią posyłkała bogu. *Birk. Zyg.* 60, w iéy moc, iéy oddana była, wenn ſie in ihre Hände kam. Kredytorowi swemu dług w drugiego rękę zlecił gwoli zapłacie. *Chel.* 139, odkazał, er verwieß ihn an einen andern. – W ręku naszych, w mocy naszéy, in Händen, in unſern Händen, in unſerer Gewalt. Bisurmani rozumieli, że iuż obóz nasz w rękach swoich mieli. *Birk. Chod.* 1. Wszystkich tych miał w ręce swoiéy, t. i. pod władzą swoią. *Smotr. Ex.* 54. Mam cię w ręku, poczekay ieno. *Teatr* 54 *c*, *D* 11, nie wymkniesz się). Abym ia to próżno abo pożytecznie odprawił, w waszych iest ręku. *Pilch. Sall.* 171, od was zależy). W ręku mamy zwycięztwo. *Pilch. Sall.* 41, *Biel.* 101. Niegdy i królowie iakiekolwiek rzemieslo w ręku miewali dla uchodzenia próżnowania. *Sk. Zyw.* 1, 174, umieli robić rzemieslo iakie). Boże wszechmogący, u ciebie w ręku potęga, z twoiéy ręki idą zwycięztwa. *Birk. Chod.* 12. Dwa królestwa w *iednym ręku* (*obser. pronom. singulare*) dzierżane. *Nar. Hſt.* 7, 2. Unikay pieniactwa, i raczéy odday wszystko, dla uwolnienia się z rąk sprawiedliwości. *Teatr* 56 *b*, 66. Mistrzów zbył, z których ręki boday był nigdy nie wychodził. *Sk. Dz* 875, z pod których dozoru). Póki masz w ręku, zażyway téy trochy życia marnego, bo iutro niepewne. *Hor. P.* 1, 58 *Nar.* Boga mieć w ręku, a zbawienia nie uprosić. *Rys. Ad.* 3, okazya opuszczona, *non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Genes.* 32, 26). – Z rąk upuścić *active*; z rąk wypaść *neutr.*; *de occasione omiſſa*, aus den Händen laſſen; aus den Händen fallen; von einer verſäumten Gelegenheit. Wielkiego szczęścia z rąk nie puszczay. *Warg. Cez.* 149. Zachęcali ich, aby korzyści spodziewaney z rąk nie upuszczali. *Warg. Cez.* 132 Wszystko mu szczęście z ręki wypadło. *Sk. Dz.* 431. Prostacy nasi posłowie, iak seym im z rąk wypadł, abo czemu co innego nam z seymu przynoszą, tego powiedzieć nie umieią. *Orzech. Qu.* 21. – Na rękę kogo wyzywać, z na poiedynek, zum Zweykampf ausfordern. Goliat wyzywał lud boży na rękę. *Psalmod.* 62, *Sk. Dz.* 512. Potępił wyzywania na rękę. *Sk. Dz.* 806. Starzy Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzwania, godne szranków i znaczney pomsty. *Wer. Rgl.* 119. Królik ieden Niemiecki wywabił Lecha na rękę, chcąc czynić z nim sam a sam; a Lech zabił go w poiedynku. *Biel.* 20. Jeśliby kto dekret nagauił, a *wziąłby na swą prawą rękę*, albo w szranki, z większą częścią tych, którzy na to zezwalaią, tedy się ma bić samosiodm przeciwko także wielom; a który bima bić samosiodm przeciwko także wielom; a który bitwę wygraią, ci dekret odniosą. *Szczerb. Sax.* 71. Prosił króla, aby mu dopuścił ręką czynić, chcąc się potykać o wyznanie wiary. *Baz. hſt.* 18, bić się, poiedynkować się, cf. *Rs.* рукбе rušnica, cf. oręż; кb рукwo do broni!). – Ręce od czego umywać, iak Pilat. *Teatr* 19 *b*, 91, deklarować się niewinnym, ſeine Hände in Unſchuld waſchen. Czyście co chcecie; ia od tego ręce umywam. *Teatr* 26, 94. – §. *Quoad auxilium*, *adiumentum*, *adiutorium*, *subsidium*, ręka daiąca, wspieraiąca, pomagaiąca, z pomoc, wsparcie, hoyność, hülfreiche Hand, Hülfe, Beyſtand. (*Rg.* dobrorůka *ſtrena*, dobrorůciti *ſtrenam dare*). Widząc, że bóg więcey mu dóbr przysporzył, Tym hoyniéy rękę swą otworzył. *Prot. Jal.* 18. Ustawiła ręka iego szczodra. *Prot. Jal.* 24. Podać rękę nędznym. *Lach. Kas.* 1, 451, *Slo.* podát ruku nékomu. Proszą go, aby upadłéy cyczysznie rękę podał. *Sk. Dz.* 1014, *Pilch. Sen.* 10; *Slo.* podagme ſi ruki; *ob.* ratować). Wolę na wsi wesoło przy robocie nikomu z rąk nie patrzyć. *Teatr* 52, 41, *Pilch. Sall.* 112, cudzego wsparcia czekać, auf fremde Hülfe warten. Za ręce się brać. *Gaz. Nar.* 1, 186, łączyć się do spólnéy pomocy, *Vd.* rokodati, rokopomolti; ſich bey den Händen nehmen, mit einander gemeine Sache machen; ſich verbinden. Póki w téy złości zostawać będziecie, póty użalowania się bożego, i ręki pomocy iego nad sobą nie doznacie. *Smotr. Ex.* 46. Danie ręki, pomocy, *Vd.* rokomolenje, rokodanje, Hülfsleiſtung. W uciſku dawali żydzi ręce buntownikom a śpiegom nieprzyiaciół. *Czack. pr.* 101, dopomagali). Nie będziesz przyymował powieści omylnéy, i ręki swéy na to nie dasz. 2 *Leop. Ex.* 23, nie przyłożysz się, nie przyczynisz). Ręka rękę myie. *Jag. Gr. A* 4, *Sk. Dz.* 284, ieden potrzebuie drugiego, eine Hand wäſcht die andere; *Cro.* ruka jedna drugu omiva, Obe obras, pomoch biva; *Slo.* ruka ruku umiva. Dawne przysłowie: ręka rękę myie, Nie dla samiego siebie człowiek żyie, Jak ia dla drugich, tak i dla mnie drudzy, Wszyscy iesteśmy wzaiem sobie słudzy. *Teatr.* 54 *c*, *C.* 2. Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi, Przy wiernym przyiacielu żaden nie ubogi. *Sim. Siel.* 82. – Hoynie maiętność na ubogich, obiema rękoma, iak mówią, szafował. *Sk. Zyw.* 1, 431, mit beyden Händen, mit vollen Händen. Dostatki nasze mamy wedle możności naszéy nieskurczoną ręką, obracać na chwałę bożą. *Zrn. Pſt.* 2, 354. Udzielę ci nie skąpą, ale pełną ręką. *Pilch. Sen. liſt* 270, *Ec.* сжáми рукy, бышь скупу, неподаплиwy; отверзаши рукy, бышь щедру, благотворителвсшвомь. – Na swoię rękę, na swoie konto, na swoię stronę, na siebie, für ſich, auf ſein eigen Riſiko. Młody ten doktor, niedawno zaczął na swoię rękę kurować. *Perz. Lek.* 328. – Z próżną ręką, z gołą ręką, s bez podarunku, mit leeren Händen, leer, unbeſchenkt. Day pieniędzy; bo to do tych Jchmościów przyyść z gołą ręką, to kwaśno patrzy i półgębkiem gada. *Teatr* 15, 83. Witold, porzucaiąc Prussy, aby do Jagiełła z próżnemi rękami nie przyszedł, dobył Pruskich zamków trzech na granicy Litewskiéy. *Biel.* 220. Żebraka z próżnemi rękami nie wypchnie. *Psalmod.* 54. Zawzdy do kościoła dary przynosił, i z gołą się ręką bogu nie ukazał. *Sk. Dz.* 875. – Płacą mi dobrze towary, wracam z miasta z tłustą ręką. *Zab.* 16, 343, pieniężny, mit viel Geld. – *De homine*, *Perſonif.*, Ręka to iego, sprawca, pomocnik, *Cn. Ad.* 004, er iſt ſeine rechte Hand, ſeine Stütze, ſein Hauptgehülfe. Hetman polny był ręką wielkiego hetmana po wszystkie dni chorowania iego. *Birk. Podz.* 4, zastępcą, wykonawcą woli, rozkazów iego). Bez tego kanonika biskupowi, iak bez ręki trudno było. *Sk. Zyw.* 2, 116. Przyiaciel prawy, iako trzecia ręka. *Rey Zw.* 90. – §. *Manus*, *Dextra*, *pignus fidei*; Ręka ręczy, Hand, Rechte, Handſchlag, Zeichen des Vertrags, Symbol auf Treue und Glauben. (cf. *Vd.* porozhiti, z zaślubić sobie; *ob.* zrękowiny, *ob.* ręczyć, zaręczyć). Kiedy kto obiecuie ustnie, ma to potwierdzić podaniem ręki, i zowią taką obietnicę ręką i usty uczynioną. *Sax. Tyt.* 59. Wszyscy rękę na to daiem, że tego czynić nie będziem. *Skarg. Dz.* 729. Dano słowo, ściśniona ręka, wiele u niego

waży. *N. Pam.* 16, 37. Na-ć rękę na to, bądź serca ufnego. *Past. F.* 277. Biiąc ręką w rękę, rzekli. słowo! *Teatr* 36 c, 99; *Vd.* navdarik, roknі vdarik, roshni povdarik; *Sr.* 1. ruczezawdani, rukowzawdani; *Rs.* рукобитие danie ręki na co, bicie ręką, der Handſchlag, cf. przysięga; *a verbo* sięgnąć, *ob.* ręczyć). Na zgodę dawszy ręce wzaiem, rozeszli się. *Zab.* 14, 71. Dał mu na to rękę, dali ręce drugim rozjąć. *Bud. Ap. T.* 2. Dayże mi rękę, że będziesz moią żoną. *Teatr* 55 c, 47. Naści rękę, a ręka iest serca zakładem. *Jag. Wyb. B* 3 *b*. Córko! teraz Jegomości odday rękę swoię. *Teatr* 34 c, 107. Przez rękę tę ciebie proszę, którą Deiotarowi, gość gościowi podałeś! *Siem. Cyc.* 350. Dali nam ręce prawe, na znak towarzyſtwa. 1 *Leop. Gal.* 2; 9. Żądał od Simona, aby im dał prawą rękę, t. i. pokóy z nimi uczynił. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 13, 45. A tak teraz daymy sobie rękę z temi ludźmi, i uczyńmy sobie z nimi pokoy. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. – *similiter*; ręce dać, z poddawać się, ſich ergeben. Nędza nieprzyiaciol zwyciężyła, że ręce dać musieli. *Tward. Wł.* 45. Ręce wznosząc, poddawanie oznaczali. *Warg. Cez.* 178. – §. Do rąk oddać, wręczyć komu, einhändigen; *Vd.* v' roke dati, vrozhiti, sarozhiti (*ob.* saręczyć), isrozhiti (cf. wyręczyć); *Cro.* sruchiti, zrucham. – *aliter*; Do wiernych rąk co dać, w dobre ręce, z pokładać co u kogo. *Cn. Th.* 126, bey einem deponiren. Skarb ten będziesz miał iako w ſkrzyni ku wierney ręce schowaney. *Rey Zw.* 15 *b*, tobie na uczciwość twoię powierzoney). Edwiga aparaty królewſkie na kollegium, polecita Piotrowi biſkupowi, k' wiernéy ręce szafować. *Biel. Sw.* 230 *b*, powierzyła mu zarządzenie funduszami akademickiemi). – Na rękę dać, z zadatek dać, Handgeld geben, auf die Hand geben. – §. *Varie:* z ręki do ręki, po rękach, po ręku, z od iednego do drugiego, von einem auf den andern. Porządne położenie dobrodzieyſtw, z ręki do ręki idąc, wraca się tam zaś, zkąd wyszło. *Gor. Sen.* 15. Przywary pospolicie ieden zaprowadza; wraz naśladuią inni, i iedni drugim, iakby z rąk do rąk podaią. *Pilch. Sen. liſt* 4, 82. Nikt w zaperaniu prawdy nie wszedł, ale ieden drugiemu niby z rąk do rąk baśń podał. *ib.* 4, 42. Handel, podaiąc rzeczy po ręku, dogadza mieniaiącym; bo nikt swoiego za cudze bez zyſku nie da. *Pam.* 83, 390. Trzymali o Messyaszu żydowie, będąc w tym prawie po rękach od swoich przodków z pisma prorockiego utwierdzeni. *Zrn. Pſt.* 3, 768, cf. tradycya). Przodkowie iego to dziedzictwo, iako z ręki w rękę, ieden drugiemu zoſtawowali. *Sk. Zyw.* 2, 332. Niegodziwy zbiór do trzeciéy się ręki nie posunie. *Mon.* 69, 1044. Z wolnéy ręki, n. p. kupić, nie publicznie, nie na licytacyi, aus freyer Hand. – *Jurid.* Sprawa po umarłey ręce, *mortua manu*, kiedy kto dziedziców pociąga o dług zmarłego, po ktorym spadek biorą. *Sax. Zyt.* 15, ein Schuldenproceß nach Erblaſſers Tode. Gdy kto po umarłey ręce długu dochodzi ... *Sax. Art.* 21. Dowód po umarłéy ręce przedtym bywał 72 świadkami; ale dziś ſtanął na siedmiu. *Szczerb. Sax.* 108. Od przewiedzionych długów po zmarłéy ręce, potomkowie powinni przesąd płacić. *Stat. Lit.* 121. *Oppos.* ciepła ręka, z za życia, bey Lebzeiten, n. p. Nic *ciepłą ręką* udzielić nie chcą, na *śmierć* swoię każąc czekać. *Mon.* 71, 382. Dar ſto tysięcy, ciepłą ręką przed ślubem będzie wyliczony. *Teatr* 42 c, 64, posag gotowy, *ob.* Ciepły). – Od ręki co robić, z lekko, byle odbyć, leda iako, niedbale. *Cn. Th.* 496, byle zbyć, *Bh.* halabala, bějně; *Vd.* po sverhnem, po verhi, kakerbodir, po tem vezhem, nemarnu, zaspanu, telku da je jime; eben hin, daß man nur fertig wird, ſchludernd, nachläſſig arbeiten. *Perfunctorie*, pręko a nierządnie co czynić, od ręki puszczać. *Mącz.*, *Sło.* preſ pleca nieco robit; *Vd.* po verhi delati, prehitati, delu oderaniti, na pou omeſti, omekniti, hituvati, pohitati, ponemarati; *Rs.* докроná́мь, покроná́мь. Od ręki robiący, *Vd.* hituvauz, prehitavez, pohitavez, ponemarnik; *Rs.* скороховáмь. Od ręki zrobiony, *Vd.* prehiten, ponemarn; *Rs.* халя́повáный. – *aliter*; od ręki, z przygodnie, trafem, nieumyślnie, zufälligerweiſe. Kto psa umyślnie, a nie od ręki zabił, powinien go zapłacić; wszakże, ieśliby go zabił od ręki kiiem siebie broniąc, nie pociſkiem, ani ſtrzelbą, za psa nic nie zapłaci. *Stat. Lit.* 396. – Przez ręce dać, *per interpositam personam. Cn. Th.* 864, pośrzednicze, durch die dritte Hand. – *tr.* przez ręce, ociągaiąc się, nierychło, zwłaczaiąc, mitręźnie. *Cn. Th.* 586, zaubernd. – §. Pod ręką, nieznacznie, z niechcenia, unter der Hand. Te uſtawy poznoszono, albo też pod ręką w zapomnienie puszczono. *Pam.* 85, 1, 725. Pod rękę koń zaprzężony. *Pot. Jow.* 2, 23, na prawéy ſtronie, auf der rechten Seite. Pod rękę pisać, litery pod lewą rękę ſtawiać. *Dudz.* 52, curſiv ſchreiben. – Po ręce, na rękę, z dogodnie, dogadzaiąc, cf. na doręczaiu, zur Hand, bequem, gelegen, behülflich; *Vd.* per rosi, per naredi, per rokah, pred rokami, gotovu, perpraunu, (*Vd.* rozhnu *ſtatim*); *Ec.* на руку мнѣ сіе, уго́дно мои́ въ пользу, (*Ec.* предаручный на дорędziu będący). Wiele na tym należy mieć po ręce przyiaciela, gdy kto co chce sprawować. *Mącz.* Ta znaiomość z nią bardzo nam ieſt po ręce. *Teatr* 14, 156. Zdarzyło im się to, co zamysłom ich na rękę było. *Pasz. Dz.* 23. Kruk ten, ieżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiéy ſtrony ieſt bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teatr* 10 *b*, 70. Śmierć brata bardzo na rękę była Dowmontowi. *Biel.* 128. Cesarz zaniechał woyny Polſkiéy; co było nie na rękę drugim sąsiadom. *Biel.* 95. Kęs nie na rękę mu to było. *Pot. Syl.* 171. Na ſtrzelczą rękę przyyść, *ob.* ſtrzelczy. – *Similiter*; Wszyscy ekonomowie na rękę mu padli, Wiernie służą. *Zab.* 1, 106 *Nar.*, zdarzyli mu się dobrze, ſie ſind ihm geglückt, er iſt in ihrer Wahl glücklich geweſen. – *Similiter*; Idzie co ręką, dobrą ręką, z szczęści się, powodzi się, idzie smarownie, *Vd.* gre od rok, is rok od rok jiti, srezhnu jiti, vsrezhatise; es geht etwas gut von der Hand, gut von Statten. Patron, szczekacz obrzydły z wyprawną paszczęką, Co mu krzywoprzysięſtwo każde idzie ręką. *Węg. liſt.* 3. Rodzice ſkarżą się, że dzieci nie tak im ręką poszły, iak się spodziewano po kosztach łożonych. *Zab.* 11, 406. Niech ci kupno idzie dobrą ręką. *Min Ryt.* 1, 310. – §. 2) Ręka, charakter pisania, pismo czyie, die Schriftzüge, die Hand, die jemand ſchreibt; *Rs.* почеркъ. Nawięcéy się pisaniem, maiąc na to prędką i piękną rękę, żywił. *Sk. Zyw.* 1, 32. Pismo ieſt podobne do iego ręki. *Mon.* 76, 512. Porównywaiąc ręce. *ib.* Podpis ten był twéy ręki. *Tward. Wł.* 109. Ani ſyn, ani ręka moiego syna. *Teatr* 33, 21. Własnéy ręki, własnoręczny, własnoręcznie, eigenhän-

dię; *Vd.* vlastno roko, lastnorozhen; *Rs.* самору́чный, самору́чно, своеру́чный, своеру́чно, по́ручный, n. p. по́ручный запись, собственноручный. – §. 3) Ręka, ſtrona, bok, po którym co, die Hand, die Seite, auf der etwas iſt. Czaus zawsze po prawéy ręce Emirowi ſtał, gdyż ta ſtrona u Turków podley.za. *Warg. Radz.* 172, *Vd.* desna roka, desniza. – We grze: ręka, = koley przypadaiąca, der Vorſitz im Spiele, die Vorhand, die Reihe-ordnung, die Reihe, die einen trifft. Piérwszą rękę ma. *Tr.*, *Vd.* predroka, predrozhje, priedshina, predpraviza, posebna praviza, popried-hina, predverſta. – (REKAPITULACYA, powtórzenie głównych działów, *Ec.* возглавле́нїе, возначина́нїе. REKAPITULUIĘ, *Ec.* возначинаю). – RĘKAW, -a, *m.*, RĘKAWEK, -wka, *m.*, *dem.*, *Bh.* rukaw, rukawel, rukawnik; *Sr.* 1. *et* 2. rukam; *Crn.* rokàva, (*Crn.* rokavnek, = suknia z rękawami; *Crn.* rokavs, = mankietka); *Vd.* rokau; *Cro.* rukáv; *Rg.* rukâv; *Bs. et Sla.* rukav; *Rs.* рука́въ, рука́вокъ, (*Rs.* рука́въ pytel młyński; odnoga rzéki); część sukni rękę okrywaiąca, der Aermel an einem Rocke. Zawsze lepiéy ſtracić rękaw, niżli suknie. *Rey Wiz.* 192 *b.* Dla zdrowia pieniędzy nie ważyć; lepiéy rękawem zasłonić, niżli suknią. *Exop.* 56, lepsza szkodka, niż szkoda). Co mogli rękawem zaprawić, teraz i suknią nie wyſtarczą. *Nar. Chod.* 2, 54 *et* 66. (*Vd.* je som sebi rokau zashivan, = bica na siebie dał). – Nie da sobie rękawa urwać. *Rys. Ad.* 49, nie da się wiele prosić, przymuszać, er läßt ſich nicht den Aermel ausreißen, nicht lange nöthigen, zwingen. Nie dadzą sobie rękawa urwać, przed pełną uchodząc. *Gwag.* 214. – *aliter*: Nie da sobie rękawa urwać, nie da się ukrzywdzić, er läßt ſich keine Kürze thun. *X. Kam.* Nie tam idzie, gdzie rozum chce; ale tam, gdzie go swowolne przyrodzenie nie inaczéy iedno iako za rękaw ciągnie. *Rey Zw.* 18 *b.* Dzierżał go za rękaw. *Rey Pſt. R.* 4, mocno go trzymał, nie chciał go puścić). – Jak z rękawa, = iak z bicza, hurmem, wie aus dem Aermel geſchüttelt, haufenweiſe, ſchaarenweiſe. Jak z rękawa z kątów ciemnych na nas wypadaią nieprzyiaciele. *Tward. Wład.* 133 *et* 185. Nie z rękawa co wytrząsnąć; z pracą co zrobić. *X. Biel.*, es nicht aus dem Aermel ſchütteln. – *tr.* Komu rękawy Marsowe nie ciężały, Wszyscy się pod chorągwie woienne garnęli. *Tward. Wł.* 75, zbroie, Rüſtung. – §. 2) Rękaw, rękawek, do chronienia rąk od zimna, der Muff, (Obd. der Stuben); *Vd.* shtuz, rokovtekuiza, shtuza; *Rs.* му́фта. Rękaw niedźwiedzi. *Tr.* RĘKAWICA, -y, ż., RĘKAWICZKA, -i, ż., *dem.*, *Bh* rukawice, rukawicka; *Sr.* 2. rukajga; *Sr.* 1. rukavczja, rukawcj; *Crn.* rokoviza; *Vd.* rokaviza, rokoviza; *Cro.* rukavicza; *Sla.* rukavica; *Bs.* rukaviça; *Rg.* rukovnica, *Rs.* рукавица, рукавичка, перча́тка (cf. naparſtek, *perſt, = palec), перча́тка, перчатка; der Handſchuh. Przynieś mi rękawiczki piękne, bo mi się ręce padają. *Teatr* 22 *c*, 42. Rękawiczki welniane, *Rs.* вязанки, вязе́ницы, ваpеги (cf. wiązanka). Rękawiczka dziecinna, *Rs.* голи́ца. RĘKAWICZNIK, -a, *m.*, bez palców, *Rs.* голи́ца. RĘKAWICZNIK, -a, *m.*, *Bh.* rukavičnik, (*Bh.* rukavničel piesek mały rękawkowy); *Crn.* rokovizhar; *Vd.* rokovizar; *Cro.* rukovichar; *Rag.* rukavicjar rukavizza; *Rs.* перчаточникъ, рукавичникъ; rzemieślnik od rękawiczek, der Handſchuhmacher. RĘKAWICZNICA, -y, ż., RĘKAWICZNICZKA, -i, ż., *Bh.*

rukavičnice; *Rs.* перчаточница; die Handſchuhmacherinn. RĘKAWICZNICZEK, -czka, *m.*, czeladnik rękawiczniczy, der Handſchuhmachergeſell. RĘKAWICZNICZY, -a, -e, do rękawicznika należący, Handſchuhmacher-; n. p. rękawiczniczе rzemiesło, = RĘKAWICZNICTWO, -a, *n.*, *Vd.* rokavizaria; das Handſchuhmacherhandwerk. RĘKAWICZNY, RĘKAWICZKOWY, -a, -e, *Rs.* рукавичный, перча́точный; od rękawiczek, Handſchuh-, Handſchuhe betreffend. Komissarze ci żadney nadgrody mieć nie będą, ani *titulo* rękawicznego, ieden od ſta. *Vol. Leg.* 8, 139, Handſchuhgeld. Przy kontrakcie wypłaca panu chłop rękawiczne, które się równa z czynszem, *Pam.* 83, 2, 72. RĘKAWOWY, RĘKAWKOWY, -a, -e, od rękawa, Aermel-, Muff-; *Rs.* муфточный. Ma ta dama upodobanie w pieſkach rękawkowych. *Mon.* 71, 187, *Bh.* rukovnički. Rękawowy, = rękawami, mit Aermeln, *Sr.* 1. rukavezwate *manicatus*. RĘKOCZYN, -u, *m.*, *Chirurgic.* operacya, *Perz. Cyr.* 1, 134, *Crn.* rukodjellauje, djellovanje; die Operation. – *Milit.* Rękoczyny, manewry, ewolucye, różne obroty i ćwiczenia żołnierskie. *Jak. Art.* 3, 313, *et* 301, *et* 291, Maneuvres. RĘKOCZYNNIK, -a, *m.*, *Chirurg.* operator, operacyą czyniący. *Perz. Cyr. praef.*, der eine Operation macht. Cyrulik czyli rękoczynnik oczny. *Perz. Cyr.* 2, 174, okuliſta. RĘKODAYNY, -a, -e, RĘKODAYNIE *adv.*, dawaniem ręki obowiązany, *qui fidem dedit*, auf Treue und Glauben verpflichtet, mit dem Handſchlage angelobt. Poddanych i niewolników inaczéy trzymać trzeba, niżli rękodaynych sług i wolnych. *Petr. Ek.* 10. Pańska łaska ma zabiegać niedoſtatkowi, z dobréy woli służącemu więcéy, niżliby miał nagradzać posługi uiednanemu i rękodaynemu. *ib.* 115, *ob.* rękomaniec). Krolowa uczyniła rzecz do królewica, oddaiąc mię partykularnie z rąk swoich; i tak przyſłałem za rękodaynego sługę i pokoiowego. *Off. Boh.* 41. Do pomagania naiazdów się ofiaruią, i naymuią, rękodaynie nikomu służyć nie chcąc. *Vol. Leg.* 3, 15. Prosty i rękodayny dług. *Dyar. Gr.* 382. RĘKODAYSTWO, -a, *n.*, *fides manu data. Cn. Th.*, die Handſchlagsverbindlichkeit, die Verpflichtung, die Lehnsverbindlichkeit, feudatoryuszostwo. *Wład.*, *Pilch. Sen. liſt* 290, *ob.* manſtwo, lenność. RĘKODZIELNIA, -i, ż., manufaktura, fabryka, mieysce, gdzie w kupie robią towary rękodzielne, die Fabric, Manufactur; *Vd.* rokodelauzhnia; *Rs.* заво́дъ (cf. zawod). Z Algieru brano bardzo wiele wełny, w rękodzielniach Langwedoku używaney. *N. Pam.* 13, 30. Maią pozakładać w wielu mieyscach rękodzielnie, końcem wyrabiania materyałów surowych. *N. Pam.* 3, 369. RĘKODZIELNIK, -a, *m.*, fabrykant, der Fabricant, Manufacturiſt; *Cro.* rukotvòrecz; *Rs.* заво́дчикъ; *Crn.* rokodęlz; *Vd.* rokodelauz, rokar; *Sr.* 1. rucjnć djelnik, hantwarſki; *Rs.* рукодѣльникъ, *fem.* рукодѣльница, = rzemieślnik). Część pieniędzy Europeyskich dostaie się biednym rolnikom i rękodzielnikom Chińskim. *N. Pam.* 22, 11. RĘKODZIELNY, RĘKODZIELNIANY, -a, -e, od rękodzielni lub rękodzieł, Fabric-, Manufactur-; *Rg.* rukodjeglai, rukotvòrni; *Rs.* заво́дскій, подзаво́дскій. (*Vd.* rokodelni, = rzemieślniczy; *Rs.* рукодѣльный ręką robiący, pracowity, рукодѣльничать ręką robić; *Ec.* рукодѣльствовать, *Ec.* рукодѣльный *manus opera indigens*, *manualis*, cf. *Ec.* нерукоплосте́нный, *Rs.* нерукотво́ренный nie ręką zrobiony, *ob.* ręczny). Naród rolniczy

etwem i rękodzielnym przemysłem bogaty. *N. Pam.* 14, 243. Rękodzielniane towary. *Gaz. Warsz.* RĘKODZIEŁO, - a, *n.*, rzecz ręką zrobiona, manufaktura, Manufacturwaare, Fabrikwaare; *Bs.* rukodilje, djello, rukotvorje; *Cro.* rukotvòr; *Rg.* rukotvor, rukotvorstvo, rukotvorje; *Rs.* рукодѣліе, издѣліе. (*Sr.* 1. ručjne djewo, handwark, *Sln.* rukotvorjo, *Vd.* rokodelstvu, rokarshina, roshnia, antvarh, *Crn.* rokodelnoit, rokodelstvu, z rzemiesło). Rękodzieła, roboty ręczne, manufaktury. *Mon.* 75, 591. - §. Taniość ręki, obfitość produktów, ułatwiają drogę do napełnienia kraiu temi rękodzielami. *Pam.* 83, 377, rękodzielniami, fabrykami.

Contin. Deriuator. *rękoymia, rękoiemstwo, rękoieść; rękopismo; rączka, ręczyna, rączęta; ręcznik; czwororęki, długoręki; na doręczu; ftręczyć, naftręczyć; narącze; poręcze; ręczyć; zarękczyć, zarękcznik; zrękowiny; wyręczyć; - §. rzemiesło*, Rs. рукомеслò; - §. *poruczyć, porucznik; rochmanny*, Rs. et Ec. рученнй; *ruczница, ruszница*; fortassis adhuc *Rzucić* cum derivatis.

REKOGNICYA, - yi, *ż.*, cyrograf iścowy od dłużnika podpisany i iemuż oddany. *Cn. Th.* 93, eine vom Schuldner unterzeichnete, vom Gläubiger auf ſich geſtellte Verſchreibung. - §. 2) *rekognicya, = wdzięczność. REKOGNOSKOWAĆ *cz. ndk.*, dochodzić, śledzić, n. p. położenie iakie, recognoſciren, auf Kundſchaft ausgehen. Polowy inżenier powinien poznać czyli rekognoskować położenie. *Łęſk.* 2, 238.

RĘKOIEMSKI, - a, - ie, *fideiiuſſorius. Cn. Th.*, *Bh.* ručogemſký; *Sor.* 1. rukwarſki; do rękoiemstwa należący. *Wlod.*, die Bürgſchaft betreffend, Bürgſchafts-. RĘKOIEMSTWO, - a, *n.*, RĘKOIMIA, RĘKOYMIA, - i, *ż.*, *Bh.* ručogemſtwj; *Crn.* porokuvanje, porozhanſtvu; *Sr.* 1. rukuwano, ruki; *Vd.* porokaia, porokuvanje, porozhtvu, snobozhanitvu; *Cro.* poruchánsztvo; *Dl.* jamsztvo; *Ben.* poructvo, jamſtvo, oklada, zaklada, osakladghjenje, oklada; *Rg.* jamſtvo, porùctvo; *Rs.* поручительство, ручанïе, ручательство; *Ec.* емство; obowiązek, obietnica ſtawienia się za kogo u sądu, *vadimonium*, Bürgſchaft für die Stellung vor Gericht. Nazywaią rękoiemstwo *satisdatio*, upewnienie dosyć uczynienia temu, który po kim rękoiemstwa żąda, zowią też *cautionem, fideiiuſſionem Groi. Obr.* 56. Złoczyńce sędzia na rękoiemstwa nie ma dawać, bo gdyby go na rękoymię dawał, srogość prawa nad nim ustaje, gdy rękoymia głowę płaci, ieśli złoczyńca zbieży. *Sax. Porz.* 14. Rękoymią czyli fideiiussyą za drugiego czyniący, to wszystko dotrzymać ma, co ten, za którego ręczył, sam z swéy osoby, uczynić powinien. *A. Zam.* 164, *Vol. Leg.* 2, 950 *et* 697. Trzeba więzienie podjąć, albo się iakim rękoiemstwem albo istotnościami wyprawić. *Rev Pſt. Tr* 4. - §. 2) RĘKOYMIA, - iego, *m.*, *Bh.* ručogmětjtel (cf. iściec); *Slo.* poručnjk (cf. porucznik); *Sr.* 1. rukuwar, rukownik; *Sr.* 2. rukij; *Crn.* porók; *Vd.* porok, porozhnik, saobieshavez; *Cro.* porûk; *Dl.* jamacs (*ob.* imać); *Rg.* jamaz, porûk; *Bs.* poruk, porók, jamaç; *Rs.* ручáтель, *obs.* поручникъ, имавъ; *Ec.* непоручникъ, емéцъ, порука, пóслухъ; zaręcznik, ręczyciel, poręcznik, zabezpieczający daną obietnicę, z obowiązkiem dopełnienia iéy przez się, w przypadku nie uiszczaiącego się dłużnika. *Oſtr. P. C.* 1, 287. *Sax. Porz.* 72. Miał na to rękoymiego, żeby albo on sam, albo rękoymia on dług miał zapłacić, *Chel.* 135,

Vol. Leg. 2, 946. Rękoymiego ſtawić, *Ec.* опослухникъ, поруку въ чемъ дать кого, опоручить. RĘKOIEŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* rukowét, rukowitka; *Slo.* rukowét; *Sr.* 1. ručjnicza, djerjel, pjimadwo; *Crn.* rozh, rozhiza; *Vd.* rozhiza, topar, toparishe, derabalu, primik, segai, rozhnik, balanga; *Cro.* ruchicza, prèruch, balangya; *Rg.* rucizza, ruciciza, rukobràn; *Dl.* rucsicza; *Br.* ruciça, ruciciça; *Rs.* рукоятка, рукояткa, ухвать, ухватокъ, ухватецъ (cf. uchwycić); *Ec.* рукоятка, рукоятïе, рукоятночка, рукоятце; (*Ec.* рукоять, рукоятïе snopek; *Etym.* iąć); część u narzędzia, za którą ręką chwycą, der Griff, Handgriff, (cf. ielca, ansa, antaba, mlon, trzonek, dzierżak). Motyką nad rzeką robiąc, upuścił ią w wodę, że mu się z rękoieści zemknęła. *Star. Ben. B 4 b, Mon.* 75, 591. Rękoieść u krzyża od palasza, za którą się uymuie palasz. *Mag. Mser.* Uiąwszy za rękoieść pompy, naciśniesz ią na dół, tym samym podniesie się pręt w pompie do góry, a z nim wiaderko z wodą. *Switk. bud.* 349. *Arripere ansam*, dochwycić się rękoieści albo uszka, t. i. przyczyny; czasu nie opuszczać, pochop brać. *Mącz.* - *Prov.* Uchodzi w rękoieści. *Rys. Ad.* 70, wykręca się sianem, ſich heraus wickeln, los wickeln. Nie uydziesz z rękoieści, wszędy ci się ſtawię. *nunquam hodie effugies. Nag. Wirg.* 493. RĘKOMANIEC, - ńca, *m.*, n. p. Słudzy dwoiacy są, iedni rękomańcy i niewolnicy, drudzy wolni. *Szczerb. Sax.* 412, *ob.* imaniec; cf. rękodayny, cf. *rękopuszczony.

REKOLEKCYA, - yi, *ż.*, pomiarkowanie się, zastanowienie się nad sobą, upamiętywanie, in der Myſtik, die innerliche Einkehre, das geiſtige Beſinnen, Inſichgehen. Nim do kapłaństwa przyſtąpił, udał się na rekolekcye, gdzie cały miesiąc, przy ustawicznych umartwieniach na błaganiu maiestatu bożkiego strawił. *Sk. Zyw.* 1, 306. Zaprosili go na rekolekcye do kozy. *Teatr* 22, 133. REKOLIGOWAĆ się *recipr. ndk.*, *ob.* Upamiętywać się.

REKOMENDACYA, - yi, *ż.*, zalecanie, zalota, die Empfehlung, Anempfehlung. Rekomendacye uważane być maią iak akty warunkowe. *Zab.* 5, 125. REKOMENDOWAĆ, *ob.* zalecać, polecać. REKOMENDACYYNY, - a, - e, polecaiący, n. p. list, Empfehlungs-; *Vd.* perporozhnu pismu; *Rs.* препоручительный, одобрительный. *Ec* пропѣжая грамата.

*REKONCYLIOWAĆ kościół, = poświącać znowu kościół sprofanowany, wieder einweihen. Dla pewnego wielkiego grzechu kościoł musiał być rekoncyliowany albo znowu przeżegnany. *Sk. Zyw.* 370, cf. Odkliać.

REKONWALESCENT, *Krup.* 5, 371, ozdrowiciący.

REKONWENCYA, = obwinienie od pozwanego, zadanie wady powodzéy ſtronie. *Cn. Th.* 814, die Gegenklage.

RĘKOPISM, - u, *m.*, RĘKOPISMO, - a, *n.*, *Vd.* rokau pismu, rozhnu pismu; *Bs. et Rg.* rukopis; *Ross.* рукописъ; manuſkrypt, die Handſchrift. (*Rs. et Ec.* рукописанïе cyrograf). RĘKOPISNY, *RĘKOPISANY, RĘKOPISMOWY, RĘKOPISOWY; - a, - e, ręką pisany, od rękopism, geſchrieben, Handſchrifts-, Manuſcripten-; *Vd.* srokopisan; *Rs.* рукописный. Są takowe modlitwy w trebnikach ſtarych rękopisnych. *Pim. Kam.* 372. Czytamy to w nomokanonach dawnych, tak rękopisanych, iako i teraźnieyszych drukowanych. *ib.* 40. Zbiór rękopismowy. *Ld.* *RĘKOPOŁOŻENIEC, - ńca, *m.*, ducho-

wny maiący prawo święcenia drugich, kładąc na nich rękę, ein Geiſtlicher, der das Recht hat, andere zu weihen. W iego dyecezyi rękopołożeńcy są zupełnéy władzy biskupowie. *Veryf.* 32. *RĘKOPUSZCZONY, -a, -e, podług Łac. *manumiſſus*, frey gelaſſen; cf. rękomaniec). Rękopuszczeni albo wolnością darowani. *Szczerb. Sax.* 267. Stosunki pana do sługi rękopuszczonego. *ib.* 415. *RĘKORUCH, -u, *m.*, *Ec.* рукодвиже́ніе, geſtykulacya, die Geſticulation, *Verb. Ec.* рукодви́жу, рукомѣ́рію geſtykuluię. *RĘKOTWÓR, *ob.* Rękoczyn, rękodzieło; *RĘKOTWORNY, *ob.* rękodzielny. *RĘKOWIDZ, -a, *m.*, *Bh.* rukowjd, rukobled *chiromanta*; *Ec.* рукосра́жбникъ, рукосмотри́тель, руковолше́бникъ; *Bh.* rukobledſtwj, rukowidenj chiromancya. RĘKOWINY *plur.*, zrękowiny, zaręczyny (*ob.* zrękować; *Rg.* rûciti, rukovatti, zarûciti *spondere coniugium*; *ob.* ręczyć, *ob.* ręka); das Verlöbniß, Verſprechen; *Slo.* oddáwki, oddáwani, pſténkowáni, zaſlubeni, przepigáni. Rękowiny albo ślubiny są obietnicą przyszłego małżeńſtwa. *Hrbſt. Nau. Y* 8. Przyiechał, aby to małżeńſtwo kończył, iakoż się iuż były rękowiny ſtały. *Biel.* 486. Koroną go ukoronowała matka w dzień rękowin iego. *Bud. Cant.* 3, 11. *RĘKOWODZCA, -y, *m.*, *manuductor. Klecz. Zd.* 74, *Rs.* руководи́тель, *f.* руководи́тельница; *RĘKOWODZTWO *manuductio*, *Bh.* auwod; *Crn.* rokovodnoſt; *Rs.* руково́дство, руководительство; - *Verb.* руководствовать; *ob.* przewodnik, przewodnictwo, przewodniczyć.

REKORDACYA, -yi, *ż.*, żebranie uczciwe sług kościelnych z śpiewaniem od domu do domu. *Cn. Th.*, die Currente, das Currentſingen der Kirchendiener. - *fr.* rekordacya, z zebrano na rekordacyi pieniądze, das Einkommen von der Currente. Dobrąśmy rekordacyą mieli. *Cn. Th.*

RĘKOYMIA, *ob.* Rękoimia.

REKREACYA, -yi, *ż.*, posiedzenie ucieszne, rozmowa uciesznа, przyiacielſka, towarzyſka; przechadzka; przerywanie zabaw poważnych; pogadanie poobiedne, powieczerne; odpocznienie, uciecha, krotofila, wakacya szkolna. *Cn. Th.*, eine Recreation, Erholung, Unterhaltung, Zeitvertreib, Beluſtigung. U naszych dawnych Polaków słowo rekreacya znaczyło rozerwanie umysłu przez wymiarkowany od zabaw i pilnego uczenia odpoczynek. *Mon.* 74, 548. Na rekreacyach każdodniowych zawsze były rozmowy o rzeczach duchownych. *Wys. Al.* 300. Dworſkich błazeńſtw, psów, ptaków mieć nigdy nie chciał; ani się uciechą albo rekreacyą taką, lub iaką inną, nie podług ſtanu swego bawił. *Sk. Zyw.* 2, 124. REKREOWAC się *recipr. ndk.*, urekreować się *dk.*, rozrywać się, ſich zerſtreuen, erholen. Życia przybywa, gdy się człowiek ma czym w domu zabawić i urekreować. *Haur Sk.* 165.

REKRUT, -a, *m.*, nowo zaciągany żołnierz, *Vd.* novak, regrut; *Ec.* новобра́нный (cf. wybraniec). Ktoby był bezpieczen od zaciągu, kiedy nawet kobiety idą na rekrut? *Teatr* 24 c, 98. REKRUTNIK, -a, *m.*, werbownik, zaciągacz rekrutów, der Werber. Byli to [rekrutnicy, którzy mię do sędziego zaprowadzili. *Zab.* 3, 184. REKRUTOWAC *cz. ndk.*, zarekrutować, zrekrutować *dk.*, na żołnierkę zaciągać, anwerben. Mówią, że teraz nawet rekrutują dziewczęta. *Teatr* 24 c, 97. Rekrutowanie, zaciąganie rekrutów, *Rs.* солда́тчина, набо́ръ (cf. nabrać).

REKTANGUŁ, *ob.* Prostokąt.

REKTOR, -a, *m.*, rządca szkolny, akademicki, *Sr.* z. rechtar; *Ec.* правитель, смотритель; der Rector. Studenci w Krakowie maią mieć swego rektora, któryby ich sądził i iurysdykcyą miał nad niemi. *Herb. Stat.* 387. REKTORSKI, -a, -ie, od rektora, Rector-. Rektorſki urząd, z REKTORSTWO, -a, *n.*, das Amt eines Rectors, das Rectorat; *Slo.* rechtorſtwo. REKTYFIKOWAC, *ob.* sprostować, sprawdzić, poprawić, naprawić; w Chymii czyścić, przeczyścić, *Rs.* передвои́ть, передви́гивать. Rektyfikacya chemiczna, *Rs.* передво́йка.

REKUPEROWAC, *Biel.* 111, *Kul. Her.* 160, *ob.* Odzyſkiwać.

REKWIALNY, -a, -e, z Łac. *requies*; dla odpoczynku dusz się dziejący, n. p. msza rekwialna. *X. Kam.*, zaduszna, Seelenmeſſe.

REKWIROWAC, z urzędownie żądać, wymagać. REKWIZYCYA, z urzędowne nazad żądanie, wymaganie, wyciąganie, *Ec.* возвребова́ніе.

RELACYA, -yi, *ż.*, doniesienie, opowiedź, *Ross.* доклад, докла́дка; der Bericht, die Berichterſtattung. Relacya o pozwie, zaświadczenie woźnego, iako pozew tam, gdzie należał, położył. *Oſtr. P. C.* 2, 43. - §. b) relacya do czego, z czym, z ſtoſunek, Verhältniß; *Rs.* относи́тельность, каса́тельность. Szczycimy się relacyą do samych świętych; mieli i oni pokrewieństwo z familiią Chrystusową. *Lach. Kaz.* 1, 218. RELACYYNY, -a, -e, Relations-; *Rs.* докла́дный, (cf. dokładny). Seymik relacyyny, der Relationslandtag, wo nach geendigtem Reichstage von den zurück gekehrten Landboten dem Landbot Bericht erſtattet wurde; na którym posłowie czynili relacyą o całym dziele seymu. *S. Gr.* 2, 18, cf. Seymik). Sądy relacyyne, Relationsgerichte, nazwiſko ztąd biorą, że przed tym królowie poruczyli sprawy niektóre senatorom do poznawania, którzy wiadomość o nich dawać byli powinni królowi, a dopiero ten wydawał wyrok oſtatni. *Skrzet. P. P.* 2, 337.

RELIGIIA, RELIIA (*Cn. Th.*), -ii, *ż.*, *Vd.* bogaszhaſtvu, bogualushnoſt, religionſtvu; *Sr.* 1. bohuбwujomnoſci; *Rg.* boggosctòvnos, boggosctovje, boggoljubnos, boggomillos, bogocjaſtenje; *Bs.* bogomilloſt; *Rs.* зако́нъ (*ob.* zakon); wiara, sposób chwalenia boga, *ut* którey relii ieſteś? *Cn. Th.*, die Religion; cf. wyznanie). Religiia ieſt poznanie prawa boga i czci iemu należytéy. *Kras. Zb.* 2, 446. Masz powinności, któremi nas bóg obowiązać raczył; a od tego obowiązania wszytek poſtępek nabożeńſtwa chrześciańſkiego ieſt nazwany religiią, t. i. obowiązaniem. *Zrn. Pſt.* 3, 585. W tobie reliia ſtraciła obronę. *Zab.* 8, 191. Religiia, umieiętność służenia bogom, u pogan. *Zab.* 3, 8. Religiia *subjectiue*, którą kto ma, n. p. Pełen religii, cf. zumnienie, bogoboyność; *Sr.* 1. bohuбwujomné; *Rg.* boggosctovni, bogoxiv, bogoxivas; *Bs.* bogomilli *religiosus*. Człowiek bez religii, *ob.* ateusz, bezbożnik. RELIGIYNY, -a, -e, od religii, tyczący się religii, Religions-.

RELIKWIIA, -ii, *ż.*, die Reliquie; Relikwiie, kości świętych ludzi ku czci ich wyſtawione kościelnym zdaniem. *Cn. Th.*, *Jabł. Tel.* 35, *Rg.* sveete mocchi; *Cro.* moshi szvete; *Rs.* мо́щи; *Ec.* оста́нки. *Moszczy albo relikwiie. *Sak. dusz.* 144. Relikwiie, słowo Łacińſkie, rozumie się oſtatki, co nam święci zoſtawili. *Zrn. Pſt.* 5,

534 *b.* - §. Macaią go przez ſtołek dziurawy, czy ma relikwiie domowe. *Biel. Sw.* 81, części rodzayne). RELIKWIIALNY, -a, -e, od relikwiy; do relikwiy należący, Reliquien-. RELIKWIIARZ, -a, *m.*, kości świętych schowanie, ſkrzyneczka etc., *Rg.* mocchi, shranna od mocchij, svetomocchiza; Reliquienverwahrung, Reliquienkäſtchen. Relikwiiarz ozdobiony baiorkami. *Teatr* 24 *b*, 35.

REMA, *ob.* Ryma. REMANENTY, *ob.* Reszta.

REMIS, -u, *m.*, REMISSYA, -yi, *ż.*, odłożenie sprawy na inszą sessyą, na inszy seym, die Verlegung einer Sache auf eine andere Sitzung, auf einen andern Reichstag.

REMISZ, REMIZ, -a, *m.*, *Rs.* рéмезь, *Germ.* die Rohrmeiſe, Niederſ. Reutmeeken, Riethmeiſe, in einigen Gegenden Remiz); sikorka Wołyńska, *parus pendelinus*, die Beutelmeiſe, zawiesza gniazdo na końcu cienkiey gałązki drzewa, pospolicie nad wodami; gniazdo podobne do worka: materyał iego bawełniſty z puchu ołowego i kotek wierzbowych; sikorki te tylko Włochom, Węgrom i Polszcze właściwe. *Kluk Zw.* 2, 275, *Zool.* 229, *Rzącz. H. N.*, *Titii diff. parus minimus.* Lipc. 1755. 4. REMISZOWY, -a, -e, *Ross.* ремезовый, ремезный, Beutelmeiſen-. Remiszowe gniazdo lekarſtwem dla bydła. *Haur Sk.* 58.

REMONSTRACYA, -yi, *ż.*, przekładanie, zaſtanawianie kogo nad czym, die Remonſtration, Gegenvorſtellung, Erwiderung. Nic iuż nie pomagały żadne remonſtracye, ani upominania. *Sk. Zyw.* 1, 306.

REN, -u, *m.*, rzéka Niemce od Francyi dzieląca. *Gwagn.* 441, *Boh.* Reyn; *Vd.* Rainſki potok, Rain; *Germ.* der Rhein, Rheinſtrom, (cf. *Gr.* ῥεειν płynąć, cf. rzéka). Cyrkuł Renu górnego, der Oberrheiniſche Kreiſ; Cyrkuł Renu dolnego, der Niederrhein. Kreiſ. *Wyrw. G.* 207. - §. 2) *Meton.* Ren, z Reńſkie wino, Rheinwein, n. p. Szampan, Ren, Węgrzyn, dodaie wesołey miny. *Zab.* 8, 310.

REN, RENN, -a, *m.*, RENIFER, RANGIFER, *RONIFER, *Bh.* rentář; *Suec.* Ren, *Norv.* Reensdyr, Hreinsdyr, *Lapp.* Raingo, *Angl.* raindeer, *Gall.* rangier; *Ger.* das Rennthier; *Crn.* sedlòn; *Vd.* sedlon; *Rs.* олéнь сѣверной (*ob.* ieleń); *Ec.* олень заморскій; *Sybir.* иранáчь. Renifer młody bezrogi, *Rs.* пыжикъ. Rangifer albo Rongifer, po Polſku ronifer. *Chmiel.* 1, 583. W Laponii ieſt źwierz iak koń podługowaty, ma ſkórę iak na ośle kosmatą, nogi iak z ielenia, rogi długie gałęziowate; kiedy go w sanie zaprzęgą, przez 24 godzin ubieżą na nim 50 mil Niemieckich. *Gwag.* 433, *Cervus tarandus. Kluk Zw.* 1, 296, *Zool.* 371. Co dawni Polacy nazywali łosiem zamorſkim, to zupełnie inszy od łosia gatunek ieſt; nayłepiéy zachować cudzoziemſkie nazwiſko Ren. *Stes. Buff.* 214. Renifer rączy. *Ban. A* 3. Lasy Lapponſkie pełne raniferów. *Wyrw. G.* 546. Na górach ieſt dosyć zaiąców, renów i wszelkiego ptaſtwa. *N. Pam.* 23, 32. Samica renifera, *Syber.* саженка. Skóra młodego renifera, *Rs.* пыжикъ. RENOWY, RENIFEROWY, -a, -e, Rennthier-. Reniferowe ſkóry garbowane, *Rs.* рóсдуга, *Syb.* рóлдуга. Reniferowe ſkóry nóżne, *Syb.* кисы, камасы.

RENDEZ-VOUS, *ob.* *Zrok. RENEGAT, z poturczony. *Mik. Obs.* 310; *Rs.* вѣроотступникъ, (*Turc.* мамаýкъ).

RENETKA, -i, *ż.*, z *Franc.* reinette, reine, *Angl.* rennetting, die Renette, gatunek iabłek.

RENOWACYA, *Sk. Zyw.* 1, 399, *ob.* Odnowa, Odnowienie.

RENSKI, -a, -ie, od Renu rzéki, Rhein-; *Bh.* Repnſký, Repnj; *Crn.* rajash. Między winami Niemieckiemi piérwsze otrzymuie mieysce wino Reńſkie. *Krup.* 5, 106 *et* 107, *Vd.* Rainſku vinu; *Rs.* рейнское, рейнвейнъ; *Ec.* рéнское вúно, *ob.* Ren). Reńſki, Ryńſki, z 6 złote Polſkie; *Vd.* rainish, goldinar; *Cro.* ranyichki; ein Floren.

REPARACYA, -yi, *ż.*, naprawa, *Rs.* чáнка; die Reparatur, Ausbeſſerung. Potrzebował zamek, od nieprzyiaciół nadpsuty, reparacyi. *Nar. Hiſt.* 5, 248. REPAROWAĆ *cz. ndk.*, zreparować, wyreparować *dk.*, naprawiać, ausbeſſern. Drogi reparowane. *Kras. Pod.* 2, 123.

REPETOWAĆ, *ob.* Powtarzać. REPETYCYA, *ob.* Powtórzenie, Powtarzanie. Zegar z repetycyami, eine Repetiruhr; *Slo.* opaſugice hobini. W Muzyce repetycya, znak położony na końcu części, która się ma powtarzać, znak powtórzenia. *Mag. Muſ.*, Wiederhohlungszeichen.

REPLIKA, z Odpór słowny, zbiianie albo zbicie mowy czyiéy. *Cn. Th.* 603, *Rs.* опроверженіе.

REPREZENTACYA, -yi, *ż.*, *przedſtawienie, przekładanie przed oczy, okaz, *Rg.* prikazanje, ſkàza; *Cro.* peldokaza; die Repräſentation, Vorſtellung. W sakramencie tu, onego co się tam działo, iakaś reprezentacya albo wyrażenie, albo okazanie bywa. *W. Poſt. W.* 227. Reprezentacya sztuki iakiéy na teatrze, dawanie iéy, granie iéy. - §. upominanie, przełożenie, die Erinnerung, Vorſtellung. Stało się to przeciwko wszelkim reprezentacyom. *Sk. Zyw.* 2, 147. - §. Reprezentacya, reprezentowanie drugiego, das Repräſentiren. Niepodobieńſtwo znaydowania się wszyſtkim na obradach kraiowych, zaſtąpiła reprezentacya narodowa. *Gaz. Nar.* 1, 101. Cała reprezentacya narodu Polſkiego była w seymie. *Uſt. K.* 2, 268. - §. Reprezentacya czyia powierzchna, poſtawa, figura, das Aeußere, die Figur. Powagę przyzwoitą urzędowi zachować ma; ale tak, iżby zbytecznością reprezentacyi podległych sobie nie zrażał. *Kras. Pod.* 2, 203, cf. prozopopeia. REPREZENTOWAĆ *cz. łącz.*, *przedſtawiać, *Rg.* slikovati; *Cro.* pelduvati; vorſtellen. Nigdy tak śmieszna rzecz być nie może, opowiedziana iak reprezentowana. *Zab.* 12, 264 *Dudz.*

REPUBLIKANIN, -a, *m.*, członek wolnéy Rzpltéy, der Republicaner; *Vd.* republikanar, vkupsloshtvenik; *Rg.* ſkupnovládalaz; *Rs.* республиканецъ. *f.* Republikantka. REPUBLIKANTSKI, -a, -ie, od wolnéy Rzpltéy, republicaniſch; *Vd.* republikanarſki, vkupsloshtveni; *Rs.* республиканскій.

*REPUGNANCYA, n. p. Miałem od tego wielką repugnancyą, z wzdryganie, hidzenie, brzydkość, odwrócenie, niechęć. *Cn. Th.*, wſtręt, Widerwillen, Abſcheu, Abneigung.

REPUTACYA, -i, *ż.*, dobra sława, imię, słynienie, *Vd.* poshtenje, Ruhm, guter Ruf. Kłamca ieſt magazynem wiatru i nieprzyiacielem swoiéy reputacyi. *Zab.* 5, 32, cf. słuch. REPUTOWANY, -a, -e, sławny, słynący, *Vd.* poshten, poshtuvatliu, berühmt.

REŚCIK, RESZCIK, -a, *m.*, *dem. nom.* Reſt, ein Reſtchen, kleiner Reſt. *Haur Sk.* 161.

RESPEKT, -u, *m.*, poważanie, uszanowanie, die Achtung, Hochachtung. Przebacz płci piękna zbyt śmiałym wyrazom, Macie nas swoim podległych rozkazom, Lecz

respekt prawdzie nie może przeszkadzać. *Kras. Myszk.* 40. Cicho Waści! miéy na respekt baczność. *Teatr* 3 *d*, 20. Gdy gaszek umie szafirkować, iuż w respektach, i ieſt upragniony za męża. *Mon.* 73, 592, iuż w znaczeniu, iuż ma łaſkawe względy. – §. Respekt na co, z wzgląd, odglądanie się na co, die Rückſicht auf etwas. Przełożeni respekt na słabe iego zdrowie mieli. *Sk. Żyw.* 1, 357. Respektami się uwodzić; na ludzie się oglądać. *Cn. Ad.* 535, auf das Anſehen der Perſon achten. Respektów u boga niemasz. *Cn. Ad.* 27, bóg ludźmi nie brakuie, bey Gott gilt kein Anſehen der Perſon. RESPEKTOWAC na co *med. ndk.*, względać, oglądać się na co, Rückſicht nehmen. Bez ręku i bez oczu sędziego maluią Rzkomo tym respektować i brać zakazuią. *Jag. Gr. A* 3. Bynaymniéy na urodzenie swoie nie respektuiąc. *Sk. Żyw.* 1, 593. – §. Respektować kogo, czcić, poważać, szanować, w uszanowaniu mieć.

RESPIRACYA, *ob.* Dech, oddech, oddychanie, tchnienie.

RESSORY, *ob.* Sprężyny.

RESTAUROWAC, n. p. Po onym upadku reſtaurowany ieſt rodzay ludzki. *Salin.* 4, 1, na nowo naprawić, poprawić, odnowić. RESTAURACYA, *ob.* Odnowa, Poprawa, Naprawa.

*RESTY *plur.*, n. p. Jagiello po wszyſtkim króleſtwie mandaty sznurami pozawleczone, które Polacy od tych sznurów *reſtami* z Łacińſka zowią, rozesłał. *Krom.* 445, cf. Wici, die alten königlichen Mandate, die mit Schnüren (*Lat.* Reſtis) zuſammen gebunden waren.

*RESTYTUCYA, wrócenie cudzych rzeczy. *Sak. Persp.* 9.

RESZT, – u, *m.*, *Gall.* reſte, *Ital.* reſto, *Lat.* reſiduum, reſtantia, *Germ.* der Reſt; *Boh.* oſtatek, zbytek (*ob.* zbytek, zbywa co); *Sor.* 2. reſt; *Sor.* 1. zbótk, powoſtahnki; *Vd.* oſtajezha, oſtanik, oſtalu, zhreſoſtava, zhreſoſtanik, oſtanſtvu, pobiank (cf. pebierki), zadoſtanik; *Cro.* rèſt, zasztavek, osztanek, osztala, osztali; *Dl.* oztalo; *Brn.* oſtalo, oſtatak, oſtak, oſtaçi, oſtavçi, mrrive (*ob.* mierzwa); *Rg.* oſtàtak, oſtànak; *Rs.* дóсталь, осталь, остáтокъ, остáточекъ, поскрёбокъ, подскребокъ, поскребышь, поскребышекъ, одонье, одóньице, недоборъ, недоúмка, недоúмочка, прочій (cf. doiąć, doymować, cf. prócz); *Ec.* остaнокъ, остáтокъ, остáнцы, (*Ec.* остáнки, мóщи relikwiie); oſtatnia, oſtateczny oſtatek, das Aeußerſte, das Letzte, was man noch übrig hat. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Leszcz. Cl.* 57, na oſtatnią przyszli, przywiedzeni na hak, aufs Aeußerſte gebracht. *Pasz. Dz.* 121. Ci, co nazbyt buczno i hoynie żyią, prędko do resztu przychodzą. *Bud. Ap.* 33. Resztem czynić, resztem gonić, z oſtatnim gonić, oſtatne ważyć, das Letzte daran ſetzen, das Aeußerſte wagen. *Rys. Ad.* 61. Jeszcze nie zginie, choć kto resztem goni. *Wad. Dan.* 266. Wioſki ſkaczą galardy, aż my prędko resztem goniemy. *Fal. P.* 2. Nie trzeba się dziwować onym wiekom, wszyſtko resztem goniącym, otworzyła się droga przez morze nawet. *Warg. Kurc.* 12, na wszyſtko odważnym). Oyczyzno utrapiona, nie mogłaś się bronić, Aże-ć przyszło tym resztem oſtatecznym gonić. *Tward. W. D.* 184. RESZTA, – y, ż., RESZTKA, – i, ż., *dem.*, oſtatek, co się zoſtało, co z czego zbywa, nadmiar, der Reſt, der Ueberſchuß. Przynieś mi tę resztkę wina. *Teatr* 55 *e*, 20. Proszę do siebie, tam mi Wc Pan resztę z łaſki swoiéy dopowiesz.

Teatr 26, 62, koniec hiſtoryi). Na borg nie ma rozdawać urzędnik, bo reszty szkodliwe są. *Haur Ek.* 14, resztuiące długi, remanenta, niedobory). – *Arith.* Reszta, liczba pozoſtała po wyięciu mnieyszéy liczby z większéy. *Sol. G.* 3, 79, *Łęſk.* 2, 6, *Jak. Mat.* 1, 19. – §. *adv.*, do reszty, ze szczętem, doszczętnie, zgoła, zupełnie, vollends, gänzlich. Pożycza od imaginacyi tego, czymby do reszty zepsuł tych trochę przymiotów, któremi go przyrodzenie obdarzyło. *Mon.* 70, 730. – Na resztę, z na koniec, endlich. Niechże się na resatę dopytam, o co chodzi. *Teatr* 52, 19. Na reszcie, w reszcie, z resztą, z co do reszty, *Sr.* 2. wo ſbutnem; *Vd.* oſtanezhnu, oſtaunu, za oſtalu, pooſtaunem, zhes tu; *Cro.* odosztalòga; *Bs.* odoſtaloga; übrigens. To wyiąwszy, z resztą człowiek bez porównania. *Teatr* 17, 40. Ten, który się naybardziéy zaklina, naywiększy ieſt oszuſt, zwodziciel, odrwisz, i nie wiem co na reszcie. *Teatr* 15, 63. A na reszcie, za kogo mnie Wc Pan bierzesz? *Teatr* 15, 64. O nieboszczyku zapomnieć, to z resztą niema się czego turbować. *Teatr* 15 *c*, 4. Gdy nie zmiękczysz serca w niewieście, Ten iéy odemnie powiedz wiersz w reszcie. *Zab.* 14, 229. W reszcie co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teatr* 55, 24. W reszcie choćby i przyszedł, iuż mniéy dbam o niego. *Teatr* 56 *c*, 105, nawet, daymy, mnieysza o to). Nie śmieycież się proszę, Śmieycież w reszcie, mimo wasze śmiechy, Przecięż ia powiem, co robiły mnichy. *Kras. Mon.* 11. RESZTOWAC co komu *med. ndk.*, resztę winnym zoſtawać komu, reſtiren, einen Reſt ſchuldig bleiben. Dziesięć talerów resztuie. *Tr.* Resztuiący, pozoſtały ieszcze, reſtirend; *Sr.* 1. zbótni (cf. zbytni); *Vd.* zhriesen, oſtanezhen, oſtan, zaoſtan, zhriesoſtan, oſtajezh, zadoſtanezhen; *Bs.* oſtali, oſtajni; *Rs.* достальный, доимочный, недоимочный.

RETA ziele, *Brzoſt. duch.* 29, *Pam.* 83, 568, *ib.* 85, 1, 2012, *N. Pam.* 12, 289, *ob.* Marzana.

RETENTA, – ów, *plur.*, długów oſtatki, niedopłacone summy, Rückſtände, rückſtändige Gelder. Sposób dochodzenia retent Rzpltéy należących. *Vol. Leg.* 3, 5. RETENTOWY, – a, – e, resztuiący, niedopłacony, rückſtändig. Retentowe pieniądze. *Tr.*, remanent.

RETOR, – a, *m.*, *ob.* Mówca, wymówca, krasomówca, *Ec.* рeчeмóчeцъ, cf. Rzecznik. Retorykiem ieſtem, *Ec.* рuмopcmвую. RETORYCZNY, – a, – e, RETORYCKI, – a, – ie, *Sk. Dz.* 274, *ob.* krasomowczy. RETORYKA, – i, ż., sztuka porządku i ozdoby mowy ludzkiéy. *Pir. Wym.* 105, die Redekunſt; *Slo.* winſlumnoſt; *Sr.* 1. retjnitvoſcje hutjva; *Vd.* govorna viednoſt; *Cro.* leposzlovka; *Rs.* краcopѣчie; *Ec.* рuмopcmво, рuмopичecmво, вbмiйcmво. Auguſtyn posłany był do Medyolanu, aby tam czytał retorykę, t. i. naukę ozdobnéy rzeczy. *Biel. Hiſt.* 160. – §. pewna klassa szkolna, die Claſſe in der Schule, wo die Rhetoric docirt wird. Ieſt w retoryce. *Tr.*

RETORTA, – y, ż., naczynie chemiczne do przepędzania spirytusów. *Kluk. Kop.* 2, 316, *Vd.* gushba; *Rs.* горлянка; die Retorte; bania zakrzywiona. *Kruml. Chy.* 51.

RĘTSZY, *ob.* Rączy.

RETY! *Teatr* 55 *b*, 71 *et* 11 *a*, 3, *ob.* Rata!

RETYRADA, *ob.* Odwrót, Odwód. *Jak. Art.* 3, 305. – §. Przechód, prewet, dwór, ganek, *Rs.* заходъ; Abtritt. *Reityraty. *Haur Ek.* 7.

REU-

REUBARBARUM, *ob.* Rum Turecki.

REWANŻ, *ob.* Odwet. REWANZOWAC, *Gor. Dw.* 43, powetować, odwetować.

REWELACYA, *ob.* Objawienie, Zjawienie.

REWERENDA, - y, *ż.*, żupan księży, suknia księża, cf. sutana, der Prieſterrock, die Reverende. Księża Rzymscy w palendrach i rewerendach chodzą. *Sak. Ok.*, *Gil. Pſt.* 41 *b.* Nie są u boga płatnieysze fałszury, a niźli uczciwe rewerendy. *Zrn. Pſt.* 2, 366 *b.* Bóg go chciał mieć żołnierzem, i położył na ramiona iego, miasto rewerendy, karacenę. *Birk. Chod.* 37. Czemu się wstydamy kaptura mistrzowskiego, abo bakalarskiéy rewerendy? *Falib. O.* 3. - §. Dziś wolno żydowi ubrać się w rewerendę, za doktora się udawać i leczyć. *Petr. Pol.* 414, w doktorską suknią, Doctorrock. - *Meton.* Tak dziś zły wiek wszędy, Zwykł potwarz na niewinne rzucać rewerendy. *Teatr* 42 *c*, 7, na duchownych.

REWERS, - u, *m.*, zaświadczenie na piśmie, że co uiszczono, kwit, der ſchriftliche Rewers. - §. b°) Powtórnym rewersem oddaie We Panu uniżoność czołobitną. *Boh. Kom.* 4, 328, drugi raz, zum zweyten Male. - §. a) Rewers, gatunek materyi, Fries, ein rother Zeug zum Unterfutter. *Tr.* Czerwone materye, rewersy, kuczbaie. *Haur Sk.* 320.

REWIIA woyska. *Pam.* 83, 2, 59, *ob.* Popis. REWIZYA, *ob.* Przezieranie, przeglądanie, przetrząsanie, *Rs.* переписъ, переборъ, переспросъ. Rewizya, druga korrekta, *Rs.* сводка; Rewizya processu, *Ec.* посуждéніе, пересмотръ. REWIDOWAC, *ob.* Przezierać, przeglądać, przetrząsać.

REWOKACYA, Rewokowanie, *Mon.* 71, 214, *ob.* Odwoływanie, *ob.* Odwołać.

REWOLUCYA, - yi, *ż.*, przerzut, eine Revolution. - *Polit.* Znaczna odmiana rządu; albo wzruszenie narodu. *Kras. Zb.* 2, 449, *Uſt. K.* 2, 229. Wszelka znaczna odmiana bądź względem stanu rządu, bądź względem stanu narodu, iest rewolucya. *Uſt. K.* 2, 129.

REY, - eiu, *m.*, rey w tańcu, *Niem.* der Reihen, Reihentanz; *Sr.* 1. reja, repa taniec, repupu tańcuię, reiwać tańcować; *Sr.* 2. reja; *Crn.* raja, (2. raja, rida, s rzęd, cf. *Ger.* Rädel s, *Ital.* ridda, *Angl.* ridye, *Eſtn.* ridda, *Hebr.* ערך erech, *dispositio*, *Gr.* ῥέζω, *Lat.* rego; *Crn.* rajam, s tańcuię; *Crn.* rèj, raj, *ob.* ray); *Vd.* raj, raji, raja, pleſa, s taniec; *Vd.* rajati, plesati, s tańcować; *Vd.* raini moiſter, s tanemiſtrz; *Vd.* rajishe, s tanecana sala; *Vd.* raini, odvmerti, povmerti, s smarły, *ob.* ray); (*Rs.* рáешъ parady na teatrze; prysma; latarnia magiczna); przodkowanie abo marszałkowanie w tańcu, pierwsza para, *Rs.* хоровóдъ, хороводъ (cf. korowody); die Führung des Reihen, das Vortanzen, der Vortanz. Władysław saméy Cesarzowéy naprzód dał rey wodzić, w tańcu. *Tward. Wł* 149. Rey wiedzie, *choragum agit. Rys. Ad.* 60. Wiedzenie reiu, *Sr.* 1. reperna. - *tr.* Rey, s przodek, przednie mieysce, czoło, Vorrang, Vorzug. Na reiu, s na czele, an der Spitze. Srogi Rhamnus na reiu Hierników na Samniczyki uderzył. *Stas. Num.* 1, 86, *à la tête.* - *tr.* Rey wodzić, przewodzić, den Anführer machen, anführen. Judasz ieden z uczniów Pana, rey wodzi na czele swawolnéy kupy. *Zach. Kaz.* 1, 309. Herszton nie zawsze trzeba wierzyć, gdyż rozumieią, że maią nad inszе rey wodzić. *Goſt. Gor.* 118. Zaczyna przed swoiemi sąsiadkami wszyſtkie reie wywodzić. *Mon.* 71, 111. Dusza powinna rey wodzić nad ciałem. *Pilch. San. liſt* 1, 99, panować nad nim, über ihn herrſchen. Rey między inszemi dzierżeć. *Glicz. Wych. K* 6, *ob.* prym). REY, - cia, *m.*, rey wodzący, *propr. et impr.*, przewódzca, der Vortänzer, Anführer; *Sr.* 1. repom wednik, (repuwar tanecznik, *Vd.* rajavus, rajavec, rajar); *Cro.* kolovod, plessovod; *Bsn.* kollevoghja). Za dawnych przodków tego reiem zwano, Kogo do iakiéy zacnéy sprawy piérwszym znano; To iawnie pokazuie, iże ci *Reiowie* Byli wielu poczciwych spraw dawni wodzowie. *Papr. Gn.* 703, *Cro.* redovod, *ob. Niem.* Rädelsführer.

REYTSZUL, - u, *m.*, REYTSZULA, - i, *ż.*, szkoła iezdziecka, żywcem z Niem. die Reitſchule; *Vd.* pojesdishe, jesdna ograja; *Rs.* манéжъ, maneż, °Jezdnica. *X. Kam.*

°REŻ, *G.* rży, *ż.*, *Bh.* reż, repj; *Sr.* 1. roj; *Sr.* 2. rejſch, *G.* rſchi, *dem.* rejſchka; *Crn.* ersh, *G.* shy; sorshèza; *Vd.* ersh, hersh, gersh; *Cro.* hers, ers, (pira, s zboże; cf. pireg); *Dl.* arx, raax; *Hg.* ros, ros, roza; *Bsn.* rasg, snit; *Rg.* raax; *Sla.* rés, rèx, hrèx; *Rs.* рожь; (*Ross. obs.* пыра, *ob.* pirog); (*Rs.* ржáный obroczny, *Ec.* ржа obrok *qu. v.*); *Suec.* Rog, *Eſthon.* ruchit, roet, *Wallis.* rhyg, *Lat. med.* rogga, *Angl.* rye, *Ger.* der Rocken, (cf. *Ger.* Gerſte, Hirſe, *Pers.* erzen *milium*, cf. wrzos; cf. ryż, *Ger.* Reiß, oryza, *Arab.* araz); - żyto, das Rockenkorn. Reż, iest to °żyto (s zboże) każdemu znaiome, od którego rżany chléb zowią. *Cresc.* 160. Czasem z pszenicy bywa reż, a ze rży kostrzewa. *Cresc.* 78, *Vol. Leg.* 2, 1291. Pszenica na wilgotnym mieyscu wyradza się, tak że za trzecim sianiem obraca się w reż abo w żyto. *Syr.* 928. - *Prov.* Nie będzie z téy rży mąka. *Cn. Ad.* 554, nie będzie z tego nic). *Pot. Pocz.* 432, *Rys. Ad.* 49; *Sla.* ne bed'e ſ teg rejl muka. - §. Krowia reż, *ob.* Krowi. - Pochodz. °*narężyć*, *r-żany.*

RĘZA, *ob.* Ryza.

REZERWA, s zachowywanie sobie, warunek, das Vorbehalten. - *Milit.* odwód, *Sla.* oſtavak. REZERWOWAC sobie, s zachowywać sobie, warować sobie.

REZOLUCYA, - yi, *ż.*, postanowienie u siebie, umyślenie, *Vd.* ſklenitje, doslozhik, doslozhenje; der Entſchluß. Rezolucya iest obrana z rozsądku droga do dokończenia swych zamysłów. *Lub. Roz.* 462. Czasem bywa pierwéy w gabinecie rezolucya, niż w senacie deliberacya. *ib.* 453. W przytomności rodziców dam ostatnią rezolucyą, za kogo pójdę. *Teatr* 6 *b*, 66. - §. Rezolucya, °REZOLUTA, - y, *ż.*, *Rs.* рѣшимость, odważność, der Muth. Żołnierzowi męztwa trzeba i rezolucyi wielkiey. *Star. Ryc.* 10. Ze ślepą rezolutą ruszywszy się w głowę Moſkwa w górę uderzy na piechotę swę. *Tward. Misc.* 22. Rezoluty iego się lękał. *Birk. Zbar. D.* 2. REZOLUT, - a, *m.*, niedługo się namyślaiący, odważny, gotowiec, *Rs.* храбръ (*ob.* chwycić), ein reſoluter Menſch, der nicht viel mit ſich ſcherzen läßt. Na razy niebezpieczne i fortuny obie iednakowo rezolut. *Tward. Wł.* 97. REZOLUTNY, - a, - e, - ie *adv.*, determinowany, prędko umyślaiący, reſolut, entſchloſſen, *Rs.* храмскій, рѣшимельный. Dyskurs ten miał w umysły nasze wpoić zdania rezolutne i filozoficzne. *Mon.* 76, 451. REZOLWOWAC się *recipr. ndk.*, namyślić się, postanowić u sie-

bie, odważać sobie, ſich zu etwas entſchließen. – §. Rezolwować iaką kweſtyą, iakie problema. *Uſtrz. Alg.* 50, rozwiązać, eine Frage auflöſen. *Uſtrz. Alg.* 5, *Vd.* ſkleniti, resolvirati.

REZONOWAC *cz. ndk.*, rozumować, raiſonniren. Każdy rezonuie nad rzecsą podług swego poięcia. *Gaz. Nar.* 1, 324, *Teatr* 39, 251. REZON, n. p. tak dobry rezon każe. *Mon.* 75, 679, *Gall.* raison; cf. rozum, cf. racya.

REZYDENCYA, – yi, *ż.*; pomieszkanie pańſkie, cf. dwor, *Rg.* ſtanovanje, ſtán (cf. ſtanowiſko, ſtancya); die Reſidenz, der Wohnort, die Wohnſtadt eines großen Herrn. Rezydencya królewſka, s ſtolica, die königliche Reſidenz, Reſidenzſtadt. Miaſta wielką liczbą ludzi i rezydencyami pańſkiemi ſławne. *Sk. Zyw.* 1, 393. REZYDENT, – a, *m.*, poſeł pewnéy rangi przy dworze zagranicznym, ein Reſident. Rezydent Cesarſki zawsze zwyczaynie u porty mieszka. *Klok. Turk.* 105. – §. senator kraiowy przy boku królewſkim urzędownie bawiący, ein Senator, der ſich beym Könige gegenwärtig aufhalten muß. Rezydenci przy boku naszym na dwa lata. *Vol. Leg.* 5, 674. REZYDOWAC *med. ndk.*, mieszkać gdzie, pomieszkanie swoie mieć, *Rg.* ſtanovati, pribivati; reſidiren. Przeieżdżał przez dobra, w których rezyduiesz przez lato. *Teatr* 58, 295.

REZYGNACYA, *ob.* Zrzeczenie się, uſtąpienie, *Bh.* wzdawet (cf. wzdawać).

R O.

ROB, – u, *m.*, sok zgęſtwiony, aptekarſkie powidło. *Kluk Rośl.* 2, 225, *Cresc.* 447, in der Apotheke: eine Salſe, ſzalsza.

*ROB, *RAB, – a, *m.*, niewolnik, der Sclave. *ROBA, – y, *ż.*, niewolnica, die Sclavinn; *Slo.* rab *captiuus*, rabſtwi *captiuitas*; *Mor.* roba dziewka służąca, robiſko dziewczyſko. *Boh.* robě, dítě dziecię, otroczę; poroba, poddaność, niewolstwo; *Cro.* ròb *mancipium*, *f.* robinya; *Cro.* robsztvo, s niewola; *Dl.* rob, s niewolnik; *Dl.* rabiti *ancillari*. *Hg.* rab *captiuus*; *Hg.* rabsagh *captiuitas*; *Bs.* ròb, susgjagu, s poddany, niewolnik, *f.* robinja *captiua*; *Bs.* raba *ancilla*; *Bs.* zarobiti, s zabrać w niewolą, cf. zarobić; *Rag.* rab *famulus*, râba *ancilla*, rabûgljak *verna*, ròbigna *serva*, robſtvo *captiuitas*, rabètina *vilissima famularum*; *Sla.* raba *ancilla*; (*Sla.* roba, s towar; *Vd.* roba, riczle, s rzecz; *Sr.* 1. parob wyrzut, brak); *Rs.* рабъ, *f.* раба, рабыня; *Rs.* ребенокъ, робёнокъ, ребёночекъ dziecko niskiego urodzenia, рабохѣтность, рабохѣтие, рабохѣтство niewolstwo, робѣть, робѣть tchorzeć, робость tchórzliwość; *Rs. obs.* робить niewolnikiem uczynić, podbić sobie, *ob.* rabować, *ob.* rubić; *Ec* рабичищъ syn niewolnika, работа *seruitudo*, работаю robotuię *seruio*). – Niewolnica. *Budn. Genes.* 16, 1, „*not.* właściwie: Roba; ale nie wiem, czemu tego słowa iuż Polacy nienayrzą, ano ieſt cudne, od roboty rzeczone“). Rab boży, t. j. sługa boży. *Pim. Kam.* 7. Roby i niecnéy niewiasty nie poymie sobie za żonę. 3 *Leop. Lev.* 21, 7, szkortu. 3 *Leop.*).

Pochodz. *robić*, *robota*, *roboczy*, *robotny*, *robotnik*, *robotnica*, *parobek*; *dorobić*, *dorobek*, *narobić*, *obrobić*, *odrobić*, *porobić*, *przerobić*; *urobić*, *rozrobić*, *zarobić*, *zarobek*, *zrobić*; *wyrobić*, *wyrobek*, *wyrobnik*; *cf. robować*, *rubieć*.

ROBA, – y, *ż.*, z *Franc.*, suknia, osobliwie damſka, eine Robe, ein Kleid, Damenkleid. Sama sobie garnirure nową złotą robę. *Teatr* 48 *b*, 13.

ROBACZEK, *CHROBACZEK, – czka, *m.*, *dem. nomin.* Robak, das Würmchen; *Sr.* 2. waſka. Słyszcie moie małe robaczki, Co oblatuiecie krzaczki. *Groch. W.* 345. S. Jana chrobaczki. *Syr.* 1344. Młodzieńcy robaczek, a drzewo toczy. *Birk. Chod.* 37. Dla nas nędznych chrobaczków. *W. Poſt. W.* 44. Ludzie, nędzne robaczki. *Teatr* 6, 31. – *blande*; Nie, robaczku, ia tylko chciałem tak żartować, To się ciebie nie tyczy, bądź uspokoioną. *Niemc. P. P.* 69. (*Bh.* robátko, bětátko dzieciątko, *ob.* *rob). ROBACTWO, CHROBACTWO, ROBASTWO, – a, *n.*, *collect.*, robaki, Gewürm; *Boh.* ſiſala, ſiſalka; *Rs.* гадъ, гады (*ob.* gadzina); robactwo przewięzisto, nacinane, łażące, latające, *insecta*. *Cn. Th.* Puszczę na domy twoie chrobactwo. *Bud. Ex.* 8, 21; Chrobactwo i szarańczę. *Papr. Ryc.*, *Stryik.* 321, *Biel.* 164. Rybitw kładł na wędę robaczki. *Papr. Kol.* J 2, nętę, ponęt). Nigdy się nie przewłóczyła, robactwu się nie bardzo sprzeciwiaiąc. *Sk. Zyw.* 1, 112, wszom się nie bardzo sprzeciwiaiąc. *Zygr. Pap.* 152. Ungeziefer. ROBACZKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, robaczkom podobny, *vermiculatus*. *Cn. Th.*, wie kleine Würmer, wurmartig. ROBACZLIWY, *CHROBACZLIWY, – a, – e, od robaków toczony, czerwiwy, wurmſtichig. Nasienie do siania ſtare lepsze bywa, by tylko nie chrobaczliwe. *Syr.* 450. Ktoby się nie oszukał pięknym kolorem owocu, wewnątrz robaczliwego. *Teatr* 19 *c*, 56. Robaczywe iabłka. *Zaw. G.* ROBACZYWIEC *neut. ndk.*, robaczywym być, od robaków być toczonym, wurmſtichig werden. Jeżeli na sawiązki ſtrąków grochowych miodowa padnie rosa, robaczywieią. *Kluk Rośl.* 3, 212. ROBACZNY, – a, – e, pełen robaków, voll Würmer. Przyiechał do wody bardzo śmierdzącéy i robacznéy. *Biel.* 572. Kwas robaczny, *acide bombique*, Raupenſäure, otrzymuie się z brzuszka iedwabników, przez wyciśnienie, lub przez alkohol. *Mier. Mscr.* ROBACZY, – a, – e, od robaków, Würmers. Achilleyſkie córy, gdy z Muzami pocierać się śmiały, Uyrzą po sobie pluſki robacze i wężowe ſkóry. *Tward. Daf.* 80. ROBACZYNA, – y, *ż.*, biedny nędzny robak, ein elendes Würmchen. ROBACZYSKO, – a, *n.*, szpetny, ohydny robak, ein häßlicher Wurm. Robaczyſko sprosne. *Papr. Kol.* J 2. ROBACZYWOŚĆ, – ści, *ż.*, toczenie od robaków, *vermiculatio*. *Cn. Th.*, die Wurmſtichigkeit. ROBAK, *CHROBAK, – a, *m.*, *Bh.* chrobak; *Slo.* chrobak, maſsni czerw *termes*; *Sr.* 2. waſka, hujanz (cf. gąsienica), ſchabl; *Cro.* kukëcs, glista (cf. gliſta); *Bs.* robak, cmogl, çerv; *Sla.* cêrv, cêrvak, *Rs.* червь, червякъ; czerw, der Wurm. Robaki są zwierzęta mało bardzo ruchawe, miękkie, żadnych kości, chrząſtek, ani ości nie maiące; część im iaka odcięta, odrasta nazad albo osobnym ſtaie się robakiem. *Zool.* 85, *Klok Zw.* 4, 405. Z orzechów robaczywych wyłuszczywszy iądra schować na oléy, boby ich chrobacy doiedli, gdyby w ſkorupach były. *Cresc.* 403, *Pasz. Dz.* 8. Chrobak pogryzie ie. *Radz. Jes.* 51, 8, *Sax. Porz.* 138. Robacy w brzuchu, żołądku, kiszkach, *ob.* Gliſta. Ro-

bacy w mięsie, *ob.* Pandry. Robacy w sukniach, książkach, *ob.* Mól. Robacy w brzuchu końskim, *ob.* Rupie). Uszny robak, *Vd.* vushetnjak, shtrigla, shtrigalza, shtrigavisa). Liszki albo gąsienice owadu, niewłaściwie nazywamy robakami. *Kluk Zw.* 4, 406. Robak w wielogrochu, *Bs.* sgisgjach). Robak w drzewie, *ob.* Czerw. - *fig.* Każde drzewo ma swego robaka. *Kras. Liſt.* 55, każdy ma swego móla). Zły robak, co ściany pouie, ale nie lepszy, który winnice. *Kosz. Lor.* 95 *b.* Myśl ci mą odkryię, Robak sumnienia w sercu moiém wierci, ryie *Mon.* 76, 809, niespokoyność sumnienia). Człowiek próchno i syn człowieczy chrobak. *Leop. Job.* 25, 6. - *tr. fig.* Wolało się okupić miasto, żeby nie poszło wszystko w drobniuchne robaki. *Zim.* 250, żeby nie było rozproszone, rozwalone, rostorzone).

*ROBDYSZAN, -u, *m.*, z *Franc.*, suknia nocna, szlafrok, der Schlafrock. Kamizole, robdyszany. *Comp.* 705.

ROBIĆ, -ił, -i, *ex. ndk.*, Rabiać *freqs.*, *Bh.* robiti, bělati (*ob.* działać); *Sr.* 1. robotju, jelaſch, jewaſch; *Crn.* dęlam, ſturim (cf. ſtworzyć); *Vd.* delati, adelati, djati, diem, opraulati (cf. oprawić), ſtoriti; *Cro.* delati, poszluvati, poszlujem, tésam, tesim, (*Cro.* robim, poreblyujem *populo*, *vaſto*, *Hg.* rablok, z rabować; *Dl.* rabiti *ancillari*); *Rg.* rábiti, rabotatti, oprargljeti, poslovatti, (*Rg.* robitti *incursare*, robovatti *captivum detineri*; *Bs.* robiti, pljeniti *praedari*, robovati *esſe in captivitate*); *Bs.* rabiti, poslovatti, djellovati, truditi *opus facere*; *Sla.* ráditi, z pracować, (*Sla.* robiti, z plundrować); *Rs.* работать, сработать, дѣлать, сдѣлать, задѣлать, дѣлаю. (*Ross. ubs.* робить niewolnikiem uczynić), (*Etym.* p. 66, *ob.* *rob, cf. *etymologice Germ.* arbeiten, Adlg.). - §. *absolute*; Robić, pracować, działać, *Ec.* дѣ́ити, дѣ́ю, дѣлать, творить, содѣ́ити, содѣ́ивать, содѣлати, содѣловати; arbeiten. Robić iest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 3, 313 *Niemc.* Kto nie robi, darmo się cudzym potem tuczy. *Pot. Jow.* 1, 18. Kto nie robi, niech nie ie. *Cn. Ad.* 389. Jeden robi, a drugi zażywa. *Cn. Ad.* 284. Co nie robią, tym mięso; co robią, tym gnaty. *Burl. A.* 3. Kto robi, póydź do ſtołu, a kto prożnuie, za piec. *Bzow. roż.* 13. Jak kto robi, tak mu płacą. *Bardz Boe.* 49, iaka praca, taka płaca). Kto robi, ten się dorobi. *Cn. Ad.* 920. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teatr* 30 *b*, 16, dukwić, dulczeć). Żadnego inszego dnia nie zna być świętego, iedno niedzielę, którey nic nie rabiał. *Baz. Hiſt.* 96, świątkował). *Slo.* kdo ne rád robi, temu wididi ſvátek (kodi ſu) geſt, kto nie rad robi, temu zawsze niedziela. - Robiąc uziębnie, iedząc się spoci. *Cn. Ad.* 995, przy robocie, bey der Arbeit. Robić, wſtydzić się nie trzeba, ktokolwiek zażywa chleba. *Cn. Ad.* 995. - §. Ja przędę i robię koło bielizny. *Teatr* 38, 28. Robię koło ziemi, sprawuię ziemię. *Cn. Th.*, Feldarbeit thun. Rzemieślnik ten dobrze, mocno i pięknie robi. *Teatr* 29 *c*, 55. Do wielkich dworow ten szewc rabia. *Teatr* 29 *c*, 51. Jak poznać, czy nieprzyiaciel w podkopach robi. *Jak. Art.* 2, 425, kopie, arbeiten, graben. Robię dla zdrowia, z przerabiam się, ſich mit Arbeit Motion machen. Huta robi. *Torz.* 10, nie próżnuie, cf. piec idzie). - §. Robić co, etwas machen. Pończochy robić. *Teatr* 27, 25, *ob.* dziać, ſtricken. Robię chleb, toczę bochny, formuię z ciaſta bochny, placki, kukle. *Cn. Th.*, Brot formen, den Teig wirken, zu Broten kneten. Człowiek dobrze zrobiony, ſkładny, wohl gebaut, *Rs.* молодцова́тый. Sami łuki rabiią, i z łukami na koń wsiadaią. *Star. Dw.* 55. Sama się robota w palcach robi, kiedy się z ochotą pracuie. *Teatr* 52, 6. Robiony, nie samorodny, nie taki, iaki był z natury, przetworzony ręką ludzką, sztuczny, umgearbeitet, bearbeitet. Gdybym darować miał, radnieybym dał robione śrebro, iako kubek abo naleukę i miednicę, niźli chociaż tak wiele, w blachach. *Gor. Sen.* 37. - §. Robić komu, robić na kogo, für einen arbeiten, auf ihn arbeiten. Pan, na którego poddani robią. *Falib. M.* 3. Każdy na się pilniéy robi, niż na drugiego. *Sk. Kaz.* 373, cf. cudze ręce lekkie). Ręka nie iedno sama sobie robi. *Rey Pſt. Bbb* 1. Człowiek musi sobie robić, bo gęba chce ieść. *Bud. Prov.* 16, 26. - Jeden grzech na drugi robi. *Sk. Zyw.* 2, 157, drogę toruie drugiemu). - §. Robić rzemiesło, ein Handwerk treiben. Którzyby rzemieślnik zabił psa, ten rzemieślnik musi przestać robić. *Modrz. Baz.* 23. Bękartowie rzemiesła nie mogą robić. *Glicz. Wych. B* 4 *b.* Jeśliby rzemiesło mąż robił, i tym się żywił, tedy naczynie dziedzictwem będzie. *Szczerb. Sax.* 141. Justynus robił ciesielstwo, wszedł na cesarstwo. *Stryik. Gen. J* 3. Tkaczki, sukienniczki, jeśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie do gierady należy. *Szczerb. Sax.* 141. Robić fortunę. *Teatr* 7 *c*, 6, substancyą. *ib.* 17 *c*, 51, zbierać, zbiiać, zgromadzać bogactwa, dorabiać się, ſich ein Vermögen machen, Reichthümer zuſammen bringen. Rob maiątek uczciwie. *N. Pam.* 14, 263. Człowiek poczciwy nie robi wielkiéy fortuny. *Mon.* 76. 181. - Komplimenta robić. *Teatr* 51 *c*, 23. Żart sobie z ludzi robić. *Zab.* 12, 121, *ob.* ſtroić, ſich einen Spaß mit jemanden machen, Scherz mit ihm treiben. - §. Robić bilę, zrobić bilę, we grze bilaru, t. i. wpędzić ią do dziury. *Mag. Mscr.*, einen Ball machen. - §. Robić czym, mit etwas arbeiten. Robiłże z zyskiem memi pieniędzmi? *Teatr* 7 *c*, 41, obrócilże ie zyskownie?). Jak się tylko dziesiątka czerwonych dorwie, co tchu dzień i noc niemi robi. *Teatr* 7 *c*, 42. Talentem robić trzeba, gdyż mało różności Zakopany depozyt od skrytéy mądrości. *Kchw. Fr.* 135, *Leop. Math.* 25, 16. Biletami bankowemi wszystko iest ukryto, i nikt nie może doyść, czym bank robi, i iak wiele na czym zarabia. *Pam.* 84, 870. Głową robić. *Cn. Th.*, mit dem Kopfe arbeiten. Kiedy myślą robię, wpadł mi ten koncept nie naygorszy w głowę. *Paſt. F.* 105. Pomiędzy samych namiętności tłumem Robim na szczęście cnotą z rozumem. *Zab.* 16, 181. W znakomitéy sztuce iakiéy biegłością, na sławę robi. *Pilch. Sall* 5, sławy się dorabia). Szczérze gębą robiemy, bo nikomu nie trzeba wstydzić się u stołu. *Teatr* 42 *Dn*, iemy wir arbeiten mit dem Maule, essen. D rmo z tolą słowy robiemy, trzeba cię dać na męki. *Birk. Gl. K* 43, dysputniemy się z tobą). Pożytku niemasz acz charty robiemy. *Bielaw. Myśl. D.* Szabla albo kopią robić. *Karp.* 4, 16, fektować, szermować, den Säbel führen. Uczą rekrutów, iak robić bronią. *Pam.* 85 1, 122, iak używać broni). Od dzieciństwa się uczą robić strzelbą. *N. Pam.* 14, 185. Niezmordowana robi oszczepem prawica. *Dmoch. Jl.* 2, 86. Robili wiosłami, by się przybić do lądu. *Leop. Jon.* 1, 13, ſie ruderten. Rozboyce się zagęścili, bo

szlachty wiele się naydowało, co tym robili. *Biel.* 544, co się tym parali, die ſich damit abgaben. Namawiał go, aby opuścił grzech cielesny, którym robił. *Ezop.* 123, który pełnił). Ludzie ci są animuszów odmiennych, podeyrzeniem robią, chytrzy, niewierni. *Boter* 253, podeyrzeniem nadrabiają). Ludźmi robią iak bydłem. *Biel.* 118, używaią ich iak bydła do roboty, *ob.* haru!). Nie dba, aby mu w czym folgował, iedno iakim karwem albo grubym osłem, tak °im uſtawicznie robi. *Rey Zyw.* 157. Egipt i Assur, iak chce nami robi, Za to, że chleba kawałek udrobi Na pożywienie mizerne nasze. *Chroſć. Job.* 202. - *aliter*; Robić piersiami, bokami, = pracować niemi, dychać, dyszyć, mit der Bruſt u. ſ. w. arbeiten. Gdy koń często dyszy, a wątrzem bardzo często robi, znak dychawicy. *Cresc.* 535. Więcéy nie może, pot z krwią z niego ciecze, Bokami robi i tchnie w oney chwili. *P. Kch. Jer.* 249. Piersi iego robią gęſtym oddechem. *Pilch. Sen. Gn.* 265. Oddech' siły, z wielkim gwałtem i piersi robieniem. *Krup.* 5, 487. - §. *Ogólnie*: dobrze lub źle robić, handeln, verfahren. Kto dobrze robi, śmierci się nie boi. *Rys. Ad.* 27. Wszyſtko źle, wszyſtko niegodziwie robi, że taką przy sobie trzyma hultaykę. *Teatr* 7 *c.* 4. Jak się robi, tak się też i za zwyczay płaci. *Zab.* 15, 197. - Cóż tu robić? *Stas. Num.* 1, 164, co tu poczynać, iak tu poſtępować? *Cro.* kaj chu? was iſt hier zu thun, zu machen? Ey cóż tu robić, kto mi doda rady? *Zab.* 16, 331. Z radości nie wiedziałem co robić. *Niemc. P. P.* 46. A cóż będziemy robili w téy sprawie? *Jabł. Tel.* 37. I cóż ia teraz będę robił bez pieniędzy? *Teatr* 22, 107. Co to z takim człowiekiem robić? *Boh. Kom.* 1, 18. Róbże, co ci się podoba. *Teatr* 24 *c*, 41. Róbcie sobie co chcecie. *Niemc. P. P.* 98. Nie dbał na to odęcie i kolery liche, Swoie robił. *Jabł. Tel.* 185. - Cóż choremu na tę chorobę robicie; i od kogo co zażywa? *Pers. Lek.* 315, co mu daiecie, iak z nim poſtępuiecie? - §. *Med.* robi wino, piwo, = burzy się, ein Getränk arbeitet, gährt. Wino muſuie, musuie, robi, przewraca się, ieſt w robocie. *X. Kam.* Zadać piwu, żeby robiło, młodzie, podmłodę, drożdże zadawać. *ib.*, *Rs.* молодить, подмолодить. Piwo zaczyna robić, *Rs.* замолáживаеться. Dlaczego trunki robią, burzą się, dlaczego się z nich płyn sprzężny wydobywa. *N. Pam.* 1, 15. Naylepsze wina Szampańskie nie robią i nie pienią się. *Wyrw. G.* 319. ROBOCIZNA, - y, ż., robota ciężka i podła, eine ſchwere und niedrige Arbeit. Nie wzdrgnął się od tak podłéy roboty. *Pot. Zac.* 22. Mnożą w pracach zaciągnął siwiznę I bezwzględną swą widział krwawą robociznę. *Zab.* 9, 236 *Eyſſ.* Chłop naylepiey się zna na takiey robocznie. *Pot. Jow.* 115. - §. 2) robocizna, pańszczyzna ręczna, *ob.* robota, Handfrohndienſt, Frohnarbeit mit der Hand. Ubogie poddane zdzieramy, i robociznami wielkiemi uciemiężamy. *Star. Ryc.* 43. Nie będę wyciągał robocizny, prócz małego podatku z gruntu. *Teatr* 54 *c*, C 2. Gdy zobaczył pracuiących około równania drogi, ach rzekł: otoż i robocizna. *Wtg. Mar.* 3, 282. ROBOCZOSĆ, - ści, ż., robotność, pracowitość, Arbeitſamkeit. Młodzież wieyska zaraz od lat piérwszych w wieloraką roboczość i w ogólną pracowitość zaprawianą bywała *Mon.* 67, 156. ROBOCZY, - a, - e, *Bh.* dělnj (*ob.* dzielny); *Sr.* 1. dzielné; *Rs.* рабочный, рабóчій; od roboty, robotny, Arbeits-. Roboczy ludzie, = robotnicy. *Tr.*, Arbeitsleute. Własność przełamała ów przyrodzony wstręt do pracy; własność uczyniła człowieka roboczym. *Przeſtr.* 144. Rozkosznik pieśćliwy, człeka roboczego i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen. liſt* 2, 173. - (ROBORACYA, - yi, ż., urzędowne potwierdzenie, gerichtliche Beſtätigung. Od roboracyi przedażnego kontraktu, obiedwie ſtrony płacą po 3 złł. *S. Grodz.* 2, 176. ROBOROWAĆ cz. *ndk.*, urzędownie potwierdzać, gerichtlich bekräftigen. Wolno wszelkie pismo roborować, czym się oznacza urzędowne przyznanie, które kancellarya z podpisem susceptanta na podanym piśmie zapisuie. *Oſtr. P. C.* 1, 234.) - - ROBOTA, - y, ż., ROBOTKA, ROBOTECZKA, - i, ż., *dem.*, (*Bh.* robota pańszczyzna); *Bh* prace, dilo (*ob.* praca, dzieło); *Sr.* 1, robota, robotka, jelo; *Crn.* dělu, narędba, (*Crn.* rabòt, = pańszczyzna); *Vd.* delu, delanje, opravilu, muja (cf. zmuda), (*Vd.* rabot, rabota, tlaka, = pańszczyzna, tloka); *Cro.* delo, (*Cro.* robota *labor colonarius*; robaztvo *captiuitas*); *Rg.* rabotta, tégh (cf. ciąg, °ciachły, ciężki); (*Rg.* ròbſtvo *captiuitas*, ròbgna, robiá *incursio*); *Bs.* rabota, tégh, tég. djellovanje; *Rs.* работа; *Ec.* мяжáнїе, (*Ec.* работа *seruitudo*); robota, robienie, pracowanie, praca, das Arbeiten, die Arbeit. Bez roboty chcemy przyyść do zapłaty. *Sk. Zyw.* 1, 19. Robota nikomu nie sromota. *Cn. Ad.* 995. Do roboty bóg ręce człekowi sposobi, Niech nie ie, kto próżnuie, kto niemi nie robi. *Pot. Pocz.* 393. Roboty dość, a pożytku mało. *Cn. Ad.* 997. Roboty nigdy się nie przebierze; zawsze ieſt co robić. *ib.* Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. Jednych robota nie waży więcéy nad próżnowanie *Lub. Roz.* 502. Chuſteczki mu iakoby swéy roboty posyłały; przymówił im, cudzą się robotą chełpicie. *Sk. Dz.* 62. Ręczną robotą się bawić. *Sk. Dz.* 38. Nietylko robotę dobrego hetmana, ale i mężnego żołnierza odprawował. *Birk. Kaz. Ob. G b*, funkcyą, obowiązki, das Geſchäft, die Arbeit. Drewnianemi pałaszami do roboty mieczowéy przyuczano się. *Nar. Tac.* 1, 241, do robienia pałaszem, das Fuchteln mit dem Pallaſch, das Führen des Pallaſches. Kiy djabelnie będzie w robocie. *Teatr* 55, 78, będzie-ć on co miał do czynienia, der Stock wird was zu thun kriegen. - §. robota, co się robi, dzieło, das, was man macht, die Arbeit, das Werk. Dwie °robocie (*Dual.*) razem robić trudno. *Cn. Ad.* 219. Siedzieć nad robotą. *Teatr* 45 *b*, 5, dukwić, dulczéć, ślepić, fałdów przysiedzieć). W kramach złotnicy śrebrną robotę swoię przedaią. *Star. Dw.* 12. Zła robota źle się płaci. *Rys. Ad.* 79, *Brak. O* 2. Jeśli dobra robota, = dobra i zapłata. *Hrbſt. Nauk. H* 8, iaka praca, taka płaca). - §. Robota, kształt rzeczom przez pracą dany, die Façon, die Arbeit, die Art und Geſtalt der Arbeit. Manele złote dali sobie robić iednakiéy roboty. *Chel. Pr.* 128. Robota wyborna leda materyą zaleci, zdroży. *Cn. Ad.* 995. Robota wytworna naydroższą materyą przeydzie. *ib.* Zapłata od roboty. Macherlohn, Arbeitslohn; *Slo.* mzda (cf. myto); *Sr.* 1. dielna zda. - §. *Ogólnie*: robota, robotka, sprawa, sprawka, n. p. Jéy robotka nas zgubiła. *Mon.* 65, 98, ihre Arbeit hat uns geſtürzt. Wiesz, że to zdradziecka robotka. *Teatr* 1 *b*, 66, sztuczka, psikus). Pycha ich dmie; szczęścia to robotka. *Zab.* 9, 107 *Zabł.* Czyia

to robotka? kto tego chudzinę tak przyſtroił, kto go ogłuszył? *Dambr.* 160. Jak maią dobrze czynić, zły nauczywszy się robot. *Birk. Zyg.* 17. Już po całéy robocie. *Teatr* 32 *b*, 70; iuż po wszyſtkim; iuż koniec). Jeszcze ta rzecz w robocie. *Teatr* 24, 99, robi się ieszcze, ſie iſt noch in der Mache. Wielki proiekt otworzenia kommunikacyi morza północnego ieſt w robocie. *Pam.* 83, 2, 65, iſt in der Arbeit. Dayno pokóy, méy to zleć robocie. *Jabł. Tel.* 143, méy sprawności. *Operula*; robotki, roboteczki. *Mącz.*, *Rs.* подѣлїе, подѣлка. – *§. Pracą osadników dla pana Słowiańſkie narody zwały *rabota* czyli *robota*, od słowa *rab* (*rob) sługa, niewolnik. *Nar. Hſt.* 6, 353, robocizna, pańszczyzna, Frohndienſt (Robath). – §. Wino mutuie, musuie, przewraca się, ieſt w robocie. *X. Kam.*, robi, der Wein iſt in der Arbeit, in der Gährung. – Młodzie, robota, drożdże zwierzchne, n. p. zadać młodzia, roboty, t. j. drożdży, piwu. *X. Kam.*, Oberhefen, Gährhefen. – §*. Robotki kurzenie węgli proſte, którego kowale po wsiach używaią; robotki zowią także kurzenie węgli z drzewa albo okrąglego, albo na połowę przełupanego. *Os. Zel.* 82, verſchiedene Arten des Kohlenbrennens. ROBOTNIA, -i, ż., pracowalnia, mieysce do roboty, warsztat, der Arbeitsort, die Arbeitsſtube; *Bh.* dílna, dílnice; *Slo.* dílňa, warſſtat; *Sr.* 1. dźewańcza, handwarska dźewańcza; *Crn.* delovnishe; *Vd.* delarna; *Cro.* delovnicza; *Ec.* дѣлательнице, лавка. Robotnia, *laboratorium*, mieysce wysnaczone do iakiéy roboty. *Jak. Art.* 3, 313, n. p. robotnia bombardyerſka. *ib.* 2, 315. ROBOTNICA, -y, ż., ROBOTNICZKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* robotnice, dělnice; *Sr.* 1. dźelnicźja; *Vd.* délaviza, delauka; *Rg.* rabotniza; *Rs.* работница; *Ec.* дѣлательница; pracownica, die Arbeiterinn. Pilna robotnica. *Bies. D.* 1. Wyrażony tam był cały boy Minerwy sztuką I iéy robotnic cudowną nauką. *Susz. P.* 3. *f* 2 *b*. Robotniczki. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 12. ROBOTNICZY, -a, -e, *Rs.* работничій; *Sr.* 1. robucianſki *seruilis*, *labori adſtrictus*); od robotników, Arbeiters. Chłopska albo robotnicza uporność nic się więcey nie boi iak pańſkiéy oblicżności. *Creſc.* 655. – *Subſtant.* Robotniczy, miſtrz, naymacz robotników. *Cn. Th.* 920. der Arbeiter miethet, hält. ROBOTNIK, -a, *m.* *Bh.* robotnik, robotiř, robotěnec, dělník; *Sr.* 1. dźelacjer, dźelnik. (*Sr.* 1. robocjan *operarius*, *seruus*); *Sr.* 2. źelaſdĕř. *Crn.* deilavez, dęlovz; *Vd.* delauz, delavez, tahuhar. (*Vd.* rabotnik, s pańszczyznę odbywaiący); *Rg.* râbotnik, râbilaz, opravitegl; *Cro.* teshak. (*Cro.* robitel, porobitel, *Hg.* rabló *praedator*, *ob.* rabuś, rabownik); *Bs.* poslovać, tesgjak; *Rs.* работникъ, дѣлатель, дѣлникъ, дѣлательникъ; *Ec.* дѣлатель, тяжкатель, тяжкательникъ; który co robi, czyniciel, sprawca, dziełaiący, der etwas macht, thut. Dzieł tych bóg sam sprawcą ieſt i robotnikiem. *Birk. Dom.* 103. Zdrayca robotnik nieprawości. *Birk. Chod.* 14. – §. robotnik, od roboty iakiéy, der Arbeiter. Robotnik, który rękoma albo bydlęciem robi, iako orze, kopie, młóci, sieie. *Petr. Ek.* 10. Nie w każdym czasie robotnika za pieniądze mieć można. *Mon.* 64, 24. *Vd.* delauni ludi, Arbeitsleute). Godzien ieſt robotnik zapłaty swéy. *Modrz. Baz.* 551. Jaki robotnik, taka i robota. *Leop.* 4 *Ezdr.* 9, 17. Piérwszy robotnik, naczelny, *Rs.* передовщикъ. ROBOTNOSC, -ści, ż., roboczość, pracowitość, die Arbeitſamkeit. Nierobotność, *inertia laboris*. *Cn. Th.* 521. ROBOTNY, -a, -e, *Bh.* robotny, dělný (*ob.* dzielny); *Slo.* robotní; *Rs.* работный, рабочій, работливый; pracowity, lubiący pracować, arbeitſam. (*Ec.* работень, коморный служитель, поборець służebny). Człowiek pracowity, spokoyny, robotny. *W. Poſt. W.* 3, 331. Nierobotny, pies na robotę. *Cn. Th.* 521. Włoży za nadra gnuśny ręce nierobotne. *Klon. Wor.* 54. Miał chłop żonę, okrutnie nierobotną. *Pot. Jow.* 134. Tułacze leniwe i nierobotne. *Sk. Dz.* 29. – §. robiący, pracuiący, arbeitend. Poſt niewygodny pospólſtwu i ludziom robotnym. *Klok. Turk.* 1194. Więcéy powinno dostawać robotnemu, niżli próżnuiącemu. *Petr. Pol.* 152. Robotny, zdrowy człowiek nie choruie, nie ma czasu chorować. *Cn. Ad.* 996. – §. Robotny, od roboty, do roboty. Arbeits-, zur Arbeit. Robotny wół, bydlę do roboty, od roboty. *Cn. Th.* Chłopſtwa, oraczów i robotnych ludzi wiele z Polſki w niewolą nabrał. *Stryik.* 159. Nierobotne woły, nieużywane do pługów. *Lib. Hor.* 118. Robotny dzień, w którym robią, der Arbeitstag, Werkeltag; *Crn.* dęlovnek; *Vd.* delaunik, delaun den, delouni dan, delounek; *Cro.* delatni dan. – §. dzieła robotne. *Birk. Chod.* 37, pracowite, pracę kosztuiące, Arbeit koſtend. *ROBOTOWAC *cz. ndk.*, *Bh.* robotowati; *Sr.* 1. robocju, robocjim; *Vd.* rabotuvati, rabot ſtoriti; (*Rg.* rabotatti, rabottatti, s robić, *Rg.* robovatti *captiuum detineri*, *Bs.* robovati *eſſe in captiuitate*; *Ec.* работать *seruio*); ciężko pracować, robociznę lub pańszczyznę odbywać, ſchwer arbeiten; (roboten), Frohndienſte thun, zur Frohn arbeiten. Ci, którzy *robotuią*, bez przyczyny *robią*; bo pożytki a *zarobki* ich cudzoziemcy pożną. 2 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 46. Podźcie do mnie wszyscy, którzy robotuiecie, i którzyście obciążeni, a ia was posilę. 1 *Leop. Math.* 11, 28, którzy pracuiecie. 3 *Leop.*). Uſtaną dzieci, a będą robotować, i młodzieńcy w niemocy swéy padną. 1 *Leop. Jez.* 40, 30, spracuią się. 3 *Leop.*, zmęczą się). Opowiadano mu walki ich i prace, któremi robotowali. *Leop.* 1 *Mach.* 10, 15. W robotowaniu, w czynnościach, w cierpliwości. *W. Poſt. W.* 111; *Sr.* 1. robocianſtwo, *Rg.* róbſtvo *seruitus*). Maiętność iego, i wszyſtko robotowanie iego, i wszyſtkie ſkarby iego dam w ręce nieprzyiacioł. 1 *Leop. Jer.* 20, 5, wszyſtkę pracą iego. 3 *Leop.*), *ib. Jez* 55, 2.

ROBRAN, ROBRON, ROBRONT, -u, *m.*, z *Franc.*, gatunek sukni kobiecéy, eine Art von Frauenröcken. Za oyców naszych, nie zamiatały długiemi ogony Z kupnych krwią kmiotków łam sute robrony. *Nar. Dz.* 1, 44, *Teatr* 30 *b*, 25. Tak były godne śmiechu zużynany i szamerluki, iak teraźnieysze robronty i szuſty. *Mon.* 72, 511. Żonki krotofilne na swe adryany, na wołanty, szuſty, saki i robrany, wyciągnęły z szpichlerzów korce, z ſtodoł snopy. *Mon.* 70, 79.

1) ROCH, -a, *m.*, *raia*, rodzay drugi gadu pływaiącego, pod szyią maią pięć otworów do oddychania. *Kluk Zw.* 3, 41, der Roche, eine Art Seefiſche; (*Angl.* roach, ray; *Dan.* Rokke); tu należy: Drętwik, kolec, ſtrzałogon.

2) ROCH, -u, *m.*, w szachach, słoń, der Roche oder Elephant im Schachſpiele. W szachach rochowie z brzegów ſtoią. Roch ma tę własność i nadane prawo, Przodkiem i zadkiem, w lewą bić i w prawą. *J. Kch. Dz.* 86. ROCH *herb*, ein Wappen, roch taki, iakich w szachach

używaią. – b) Na tarczy trzy gradusy, ku górze coraz większe, na nich liliia; takaż na hełmie. *Kurop.* 3, 45.

3) ROCH, – a, *m.*, imię Świętego, n. p. śpital S. Rocha, ein Heiligenname.

ROCHMANIC *cz. ndk.*, urochmanić, obrochmanić *dok.*, z Arabskiego, *Czrt. Mśk.*, ołaskawić, ugłaskać, rochmannym czynić, *Vd.* opohleuniti; *Rg.* pitomitti, pitomivati; *Cro.* pitomim; zähmen, zahm machen. Snadniéy bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Obrochmaniwszy stada. *Faliff. Fl.* 172. Spodziewasz się, żeć się zaraz urochmani Hippolit! *Morszt.*, *Bh.* zpitométi.

ROCHMANNOŚĆ, – ści, *ż.*, niedzikość, łaskawość, potulność, die Zahmheit. Jelenie, w domach naszych uchowane, gdy do lasu zasię przyydą, nieco przecię rochmanności przy nich zostaie. *Gor. Sen.* 545.

ROCHMANNY, – a, – e, słowo używane naybardziéy na pograniczu Tureckim; oryginalnie Arabskie, (*Arab.* rahman), z niedziki, łaskawy, ugłaskany. *Czrt. Mscr.*, (*sed cf. Rs. et Ec.* ручный, недикій ugłaskany, z. ręczny; *Etym.* ręka), zahm, gezähmt; *Cro.* pitom; *Sla.* pitòm; *Vd.* pervaden, krotliu). Bez dozoru drzewo ogrodne w leśne się obraca, a zwierzę rochmanne w dzikie. *Gor. Dw.* 18. Muzyka i zwierzęta dzikie czyni rochmanne. *Gor. Dw.* 69. Słonia tak rochmannym czyni pokarm, iż służy wodzowi swemu. *Gor. Sen.* 13. Rozumowi żadne zwierzę nie iest powolne, ani dzikie, ani swoyskie i rochmanne; przyrodzenie bowiem ich głuche iest na wszelki głos rady. *Pilch. Sen. liſt* 2, 387. – §. rochmanny człowiek, potulny, łatwo do konfidencyi przechodzący, ludzki, leutselig, human. Rochmanny, ludzki, grzeczny. *Pot. Arg.* 624. Łakomstwo opatrzności ordobią kobiercem, Wszeteczeństwo rochmannym i przystępnym sercem. *ib.* 401. Dawid, subtelny robaczek, a taka się w nim moc zjawiła; taka się w tych rochmannych i ubogich i wzgardzonych na świecie, w przyszłym żywocie zjawi. *Sk. Kaz.* 84. Już woyskowych pieśni mógł słuchać, już czynił się rochmanny, Tęsknicy swoiéy pozbywaiąc panny. *Pot. Syl.* 383. Pokupnieysze, niż pisma nasze, rochmańsze bayki owe, co na świat wychodzą z Paryża. *Pot. Zac. praef.*

ROCZEK, – czka, *m.*, *demin. nomin.* Rok, ein Jährchen; *Sor.* 2. létko, cf. lato). (*Ec.* срокъ, преддѣлъ *interuallum*). Roczek piętnasty wieku. *Teatr* 16 *b*, 8. Ledwie dwunasty roczek zaczyna. *Teatr* 29, 46. Pobądź tylko roczek w Warszawie, inaczéy będziesz gadała. *Teatr* 19, 49. Umarł nie roczek. *Brud. Oſt. B.*, dawno). – §. 2) *Jurid.* Roczki Grodzkie. *Stat. Lit.* 8, cf. roki ziemskie), termin sądu Grodzkiego, *Ec.* приговочный день, срочный; der Termin eines Burggerichts. Roczki ku odprawowaniu sądów Grodzkich, maią być każdego miesiąca. *Stat. Lit.* 154. ROCZEŃ, – cznia, *m.*, ROCZNIAK, – a, *m.*, *Boh.* roček, ročně, ročňátko; *Slo.* gebneročaľ; *Vd.* lietnjak; *Rs.* годовикъ, ярецъ (*ob.* iarki); zwierzątko roczne, ein Jährling. Barana doskonałego, roczna, na całopalenie. *Bud. Levit.* 23. 12. Laponczykowie ranifetów roczniaków wałaszą. *Wyrw. G.* 546. ROCZNICA, – y, *ż.*, *ROCZYZNA, – y, *ż.*, (*Zimor. Siel.* 152), obchod roczny, das Jahresfest; *Sr.* 1. ročiné dien haba tjaß; *Cro.* letnicza; *Crn.* oblejtnéza; *Vd.* oblietniza, lietni den). Rocznica pogrzebu, *Ross. et Ec.* годовщины, годовщина. Rocznica poświęcenia kościoła, *ob.* Kiermasz. – §*. Astrologiia, rocznica, przepowiada całego roku przypadki. *Zebr. Zw.* 145. – §. 2*) rocznica kokosz, rok maiąca, eine Jährlinginn, eine Henne, die ein Jahr alt iſt. Ku nasiedzeniu, kokosze nayczęściéy roczne abo dwuletnie. *Cresc.* 581. ROCZNIE *adv.*, co rok przypadaiący, jährlich; *Sr.* 2. l' létu; *Rs.* погодно. ROCZNIK, – a, *m.*, zięba rocznych dzieiow, roczne dzieie, das Jahrbuch. Roczników zamiar ten iest, żeby ludzkie sprawy, warte pamięci, uszły zapomnienia. *Czrt. Mśći* 20. Roczniki Królewskiego Towarzystwa Przyiaciół Nauk w Warszawie. *Id.* ROCZNOKRĄG, – ęgu, *m.*, obieg roczny, der jährliche Umlauf. Słońce cały rocznokrąg (*ecliptica*) przechodzi w ciągu iednego roku. *Hub. Hſt.* 293, *Hub. Mech.* 510, *ib.* 517. ROCZNY, – a, – e, *Bh.* roční, ročnił, weyroční; *Slo* roční, do roku trwaiący, kaidoroční; *Sr.* 2. letni; *Sr.* 2. lietni (*ob.* letni); *Crn.* lejtenske, lejtnéske, lejtn, pr'lejtn, clejtne, oblejtnéske; *Vd.* lietni, leta ſter, *Cro.* letni; *Ll.* godsimi (cf. gody); *Sla.* godishnji (cf. godina); *Rg.* godisetni, ljetni, (*Rg.* roční dan, z umowiony dzień, cf. rok, roczek, szrok); *Bs.* godiscni, ljetni; *Rs.* годичный, годовый, годовалый, полѣтный, od roku, rok trwaiący, maiący, doroczny, co rok przypadaiący, jährlich. Rośliny corocznego siania potrzebuiące, rocznemi nazywamy. *Kluk Rośl.* 1, 6. Dziatki roczne będą mówić głosy swoiemi. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 6, 21, iednoroczne. 1 *Leop.*). Kiedy wino ma więcey, niż trzy lub cztery miesiące, nazywaią go winem rocznem. *N. Pam.* 4, 17. Małżeństwo iest interessem nie dziennym, nie rocznym, ale dożywotnim. *Bals. Nied.* 1, 48. Dzień ten w biegu rocznym ze wszystkich nayuroczyſtszy. *Zab.* 14, 173. Roczne dzieie (*Annales*) n. p Baroniusza, przełożone przez *Skarg*; *Vd.* lietne bukve; *Bs.* godiscna pisma). Roczne wylewy Nilu. *Wyg. Mar.* 1, 109. Roczny dochód, *Crn.* lejtnéze). *Subſt. niiak.* Roczne, n. p. Musi być ieszcze u Pana moie miesięczne, strawne, moie roczne, moie zasługi i t. d. *Teatr* 32 *b*, 11, cf. iurgielt, (cf. obrok), Jahrgehalt. ROCZYĆ *cz. ndk.*, wyrok czynić, (cf. rzec, wyrzec), einen Ausſpruch thun. (*Boh.* ſrocim zapozywam, *Cro.* rochimaze, *Bs.* rocitise, srocitise *patisci*, rocenje, srocenje *conuentio*; *Rs.* срочная pozew; *Ec.* роптться, рочуся przysięgać się, роченіе przysięganie, cf. rota). Aby po myśli iego senat roczył, Zbroynemi ludźmi sąd w izbie otoczył. *Chroſć. Luk.* 16. Czy rozum nic dobrego, lecz złe samo roczy? *Przyb. Ab.* 54. ROCZYNY *plur.*, rocznica, das Jahresfeſt. Łączmy razem w tak pomyślne pory Roczyny także iéy nayſtarszey cory. *Zab.* 9, 149.

ROD, – u, *m.*, *Boh.* rod; *Slo.* rod, rodina; *Sor.* 2. rod, ſzlachta (*ob.* szlachta, *Ger.* Geſchlecht); *Sr.* 1. zplahwano, zplahw (cf. spław, cf. plemię); *Crn.* rod, rodovina, shlahta; *Vd.* rod, rued, pleme, shlahta, otrozi (*ob.* otrok), roiſtvo, rojenje, porodstvu, perrojenſtvu, podrodſtvu, podrodshina; *Cro.* ròd, narod (cf. naród); *Dl.* rood; *Sla.* národ; *Rg.* rood, poród, rodſtvo, plemme; *Ben.* ród, roçhina, rodbina, (porod, poroghjaj *poſteritas*); *Ross.* родъ, рожденіе, (родство pokrewieństwo, родникъ, родничокъ zdrój); *Ec.* рождéніе, порождéніе, врдъ (*ob.* narów), полъ (cf. poł, cf. płeć); (*Hebr.* דור dor *generatio*); ród, plemię, z którego się kto rodzi, skąd pochodzi, der Stamm, das Geſchlecht, die Abkunft, Abſtammung, Herkunft. Z Adamowego idziem wszyscy rodu.

Nar. Ds. 2, 192. Kruk z rodu słodziey. *Jabł. Ez.* 138. (*Cro.* kakov rod, takov plod, cf. niedaleko jabłoni jabłko pada). Bądźmy i z zboyców rodu, bylebyśmy byli Takiemi, byśmy nasz rod cnotą uszlachcili. *Kras. W.* 3 1. Dobrego rodu, *Ross.* породный, породистый; *Ec.* добропородный, благородный. *Sulf.* dobry rod, *Ec.* добропородїе, благородїе, *Gr.* ευγενεια; *oppos.* злопородїе, злопородный. Lepsze szlachectwo z cnotliwych spraw, niż z rodu samego. *Cn. Ad.* 436. Wysoki ród mało nada, gdy nie iest w cnoty właściwe bogaty. *Zab.* 12, 67. – Ród, familiia, dom, pokrewieństwo, die Familie, das Geschlecht. Pytał nas porządnie o rodzie naszym, ieśli ociec żyw, ieśli mamy brata? *W. Gen.* 43, 7. Poiął Bolesław corkę Swatopełka, która że mu była w rodzie, otrzymał sobie u papieża rozgrzeszenie. *Biel.* 70, zpokrewniona, verwandt. – *tr.* W rodzie piérwszemu rzeczeniu iest i to drugie. *Gor. Dw.* 190, podobne). – *de brutis*; dobrego rodu, stada, n. p. koń. *Cn. Th.*, von einer guten Race. Nie macie ieść Kalandra według rodu iego, i iastrzęba wedle pokolenia swego. 1 *Leop. Lev.* 11, 18, wedle rodzaiu ich. 3 *Leop.*). – Ród, pokolenie, Stamm, Geschlecht, nach einander lebende Menschen. Ten bóy strawi kilku wieków rody. *Bard. Luk.* 119. Dni na dni mu bóg przyczyni, a lata iego iako ród a ród. *Buda. Ps.* 61, 6, „*not.* na dwa wieki." – *Post.* Fale wzruszaią wielorybie rody. *Bard. Tr.* 169. – *Adv.* po rodzie, rodem, s od przodków przyrodzono, angestammt. Błądzić, a błędu swego końca nie znaleźć żadnego, po rodzie z przodków to mamy. *Dar. Lot.* 8. Nie wiem zwyczaiem, czy to idzie rodem. *Pot. Jow.* 133. Dzielni z dzielnych się rodzą, dobroć idzie rodem, Znać w ciołkach, znać oycowską cnotę w źrzebcu młodém. *Mon.* 73, 319, *Hor.* 2, 226 *Kmit.* – Rodem skąd, n. p. z Krakowa, z Warszawy, z Krakowianin, Warszawianin, woher gebürtig. W téy mierze nie powinno się uważać, zkąd kto rodem, lub iakiéy religii. *Pam.* 84, 68. – *Prov.* Nie będziesz wiedział, zkądeś rodem, tak cię uczestuię. *Cn. Ad.* 554, du sollst vergessen, wo du hergekommen bist, so will ich dich ... Tak baba go osiodła, że nie wie, zkąd rodem. *Pot. Posz.* 182. Tak ią w pole wywiedziemy, że nie będzie wiedziała, zkąd rodem. *Teatr* 1 *c*, 36. RODACKI, – a, – ie, (*Vd.* rodjaken, rodbinstven, z krewny); kraiowy, nie obcy, obywatelski, eingebohren, einheimisch. Zapałem obywatelstwa, duchem rodackim prowadzony. *Ust. K.* 1, 6. W rodackiéy chodząc sukience, niby obywatelską okazuią postać. *Mon.* 65, 188. RODACZKA, – i, *ż.*, *Sl.* rodiacsa, (*Vd.* rodjaniza, rodjanka, z krewna; *Cro.* rodyakinya); obywatelka, w kraiu urodzona, *Rg.* mjesctanka (cf. miesczanka, cf. mieysce), eine Ingebohrne. Smiem pochlebiać sobie, że moie rodaczki i rodacy z łagodnością sądzić mię będą. *Glaiz. pierw. pr.*, ziomki moie, meine Landsleute. Rodaczki Rzymskie. *Nar. Tac.* 2. 255. RODAK, – a, *m*, *Vd.* rojak, deshelmi vlashnik; (*Vd.* rodjak, rodjanik, poshlahtnik, vshlahtnik, shlahta, z krewny; *Cro.* rodgyak, rogyak *cognatus*, *Dl.* rodyaczi, z krewni; *Rag.* rodják *cognatus*, *Sla.* rodják, z krewny, *Bs.* rodjak, svoj; *Rs. obs.* рóдичь krewny); z tego kraiu, kraiowiec, obywatel w tym kraiu urodzony, *Rg.* miesctànin (cf. mieszczanin); *Ross.* уроженецъ; *Ec.* насѣльникъ; ein Ingebohrner, Einheimischer. Ledwie iaką ziemię znaydziesz, ktoraby do dziś dnia rodacy uprawiali, *indigenae. Off. Sen.* 10. *Indigetes*; rodacy, którzy z ludzi tu urodzonych na ziemi, dla cnot swoich od pogan bywali policzeni między bogi. *Otw. Ow.* 657. Śmieszna rzecz, gdy się rodak z urzędów kraiu swego naśmiewa. *Teatr* 23 *d*, 11. – §. Rodak, rodowic, rodzic czyy, tegoż rodu, *gentilis*, *eodem genere natus. Cn. Th.*, ein Geschlechtsverwandter, Stammbruder; *Ec.* своеплеменный, который единаго съ кѣмъ племени или рода.

Pochodz.. *Rodny*, *rodopis*, *rodowity*, *rodowic*, *rodzay*, *rodzayny*; *rodzic*, *rodzicielka*, *rodzeństwo*, *rodzina*; *rodzić*, *rodzony*, *bogarodzica*, *bożenarodzenie*; *dziworod*; *kazirodł*; *doredny*, *narodzić się*, *narodzenie*, *naród*, *narodowy*, *narodziny*; *obrodzić*; *odrodzić się*, *odrodny*, *odrodek*; *porodzić*; *iednorodny*, *piérworodny*, *piérworództwo*; *przyrodny*, *przyrodzony*, *przyrodzenie*; *nadprzyrodzony*; *rozrodzić się*; *samorodny*; *urodzić*, *urodziny*, *urodzay*, *urodzayny*; *uroda*; *urodziwy*; *wrodzić*, *wrodzony*; *wyrodzić*, *wyrodek*, *zrodzić*; – §. *zrzódło*, *zdróy*. – 2) Neutr. *Rość*, *rosnąć*, *rastać*; *dorastać*, *dorosnąć*, *dorostek*; *narastać*, *narośl*; *nadrastać*; *obrosnąć*, *obrosły*; *odrost*; *latorośl*; *porosnąć*, *porosły*, *porośline*; *przerosnąć*, *przerastały*; *przyrosnąć*; *rozrosnąć*; *urosnąć*; *wrosnąć*, *wyrosnąć*, *wyrostek*; *wzrastać*, *wzrost*; *zarastać*, *zarosły*, *zaroślina*. – *Rościć*. §. *roić*, *roić się*, *uroić*, *roy*.

RODAŁ, – u, *m.*, n. p. Ustawiamy, aby żaden żyd nie przysięgał na rodał ich, iedno o wielkie sprawy; o mnieysze ma przysięgać przed szkołą u drzwi. *Herb. Stat.* 369. Ja ciebie żydzie napominam, iż te kśięgi albo ten rodał iest prawdziwy i sprawiedliwy, na który ty przysięgać masz. *ib.* 377. Żyd przysięgaiący, na świniey skórze albo na rodale stoi. *Sax. Zyt.* 152.?

*RODATNY, – a, – e, Rodacki, eingebohren, einheimisch, inländisch. Tarnowski domem rodatnym w Polszcze, a nie przychodnim iest. *Orzech. Tar.* 13.

*RODELA, RODELLA, – i, ż., RONDELA, *Cn. Th.* 925, *Gall.* roudel, *Ital* rondazza, cf das Rondel Adlg.); puklerz, cf. paiża, pawęża, ein runder Schild. Puklarze albo rodelle drewniane skórą powleczone. *Szczerb. Sax.* 438. Porwiy tarcz i rodelę, a pospiesz na ratunek móy. *Radz. Ps.* 35, 2, puklerz. *Bibl. Gd.*). Skoczywszy hetman z konia, a rodelę wziąwszy, pospiesz sam do szturmu. *Biel.* 704. Nie myślący wiele Skoczą z siodeł, cisnąwszy od siebie rodele. *Por. Arg.* 669. Szlachcic powinien mieć rysztunek wszystek, kopiią, zbroię, rodelę, szablę, koncerz abo palasz, i wszelkie do konia potrzeby. *Petr. Pol.* 454. – § *ob.* Rondel.

RODGISER, *ob.* Rutgiser.

RODNY, – a, – e, (*Vd.* rodjan, rodjanski, z krewny; *Crn.* rodne, z zręczny, *Crn.* rodnost, z zręczność; *Cro.* ròden *fertilis*, rodnoszt, rodlyivoszt *fertilitas*; *Bs.* rodan, plodan *fertilis*, *Rg.* rodjen, rodni *natiuus*, rodni *foetidus*, ròdan, rodgliv *foecundus*, ròdnos, rodglivost *foecunditas*; *Rs.* родимый oyczysty, родный urodziwy); rodzayny, rodzący, erzeugend, hervorbringend. Góra pańska iest góra rodna i obfita. *J. Kch. Ps.* 95. Tak leda co człowieka trapi, i bez zbroi, Już mól skryty, już letnych liszek rodne gnoie. *Kmit. Spyt. A* 3 *b.* Drzewo nie-

rodne każdy do pieca miece. *Kanc. Gd.* 262. Drzewa nie ma laz takiego w owoc i kwiat rodnieyszego. *Croch. W.* 70. - §. Topor w odległym lesie Wali bug smagły i rodne dęby. *Miask. ryt.* 81, urodziwe, wzrosłe, schön gewachsen. - §. 2°) rodny, *Rs.* родный, rodzony, leiblich. Jan Tarnowski miał dwa braty rodne. *Orzech. Tar.* 20. Brat nierodny. *Falib. M.*, przyrodny, Halbbruder. - §. 3) Części rodne, *partes genitales.* *Krup.* 2, 155, die Geburtsglieder, Zeugungsglieder. - §. 4) *Paff.* prosię w lesie rodne. *Bielaw. D.* 3, zrodzone, erzeugt. (*Bs.* rodivi, koji se mogge roditi). RODOBÓYCA, - y, *m.*, rodzicobóyca, oycobóyca, der Vatermörder. Srogi rodobóyca, oycu wmieszał truciznę w potrawę. *Przyb. Ab.* 214. Prawo Rzymskie długo *parricidas* rodzicobóyców imię dawało zaboycom każdego wolnego człowieka. *Czack. pr.* 2, 125. *RODONACZELNIK, - a, *m.*, *Rs.* родоначáльникъ patryarcha, plemiennik, Stammvater; *adj. Ec.* родоначáльный. RODOPIS, - a, *m.*, rodu czyiego pisarz. *Cn. Th* 921, *Cro.* rodopȉd, *Rs.* родословъ, der Genealogist, Geschlechtsbeschreiber. RODOPISARSKI, - a, - ie, *Rs. et Ec.* родословный, genealogiczny, genealogisch. RODOPISARSTWO, RODOPISMO, - a, *Rs.* родословïе, родословная, genealogiia, rodu czyiego opisanie, die Genealogie, Geschlechtsbeschreibung, das Geschlechtsregister. *Tr.* Rodopisarstwem się trudnię, *Ec.* родословлю. **RODOTRWOGI cypryś. *Zab.* 9, 218.? *RODOWIC, - a, *m.*, plemię rodu iakiego, syn, der Sohn, Abstämmling. Rodowic niewolnicy, *verna. Cn. Th.*, einer Sclavinn Sohn. *RODOWIESZCZKOWIE, *Ec.* рожаницы wieszczący przy czyim rodzeniu się, Nativitätssteller. RODOWITOŚĆ, - ści, ż., (*Crn.* rodovitnost, s urodzayność); szlachetność rodu, znaczne pochodzenie, vornehme Abkunft, Vornehmheit. Nadawano dostoieństwa za Jagiełła osobom kleynotem nauki, lubo nie rodowitości szlachetnym. *Zab.* 6, 94. Nie odstąpi słuszności i prawa dla żadnych względów i rodowitości. *P. Kchan. Jer.* 120. - §. 2) rodowitość, rodowa własność, przyrodzony przymiot, eine angestammte Eigenthümlichkeit. Tak tych pisarzów przełożył, że, co naytrudnieysza, wszystkie rodowitości w obcą mowę przeniosły się, *omnes virtutes. Off. Sen.* 43. - §. 3 *collect.* rodowitość, rodacy, Eingebohrne. Mieczysław Wielkopolanów na urzędy w Maley Polszcze, rodowitość tamecznią (*indigenas*) upośledzaiąc, wysadzał. *Krom.* 208. RODOWITY, - a, - e, (*Crn.* rodovitn, s urodzayny; *Crn.* rodovitnèk, s poprzednik, przodek; *Vd.* rodoviten, s płodny); wiele rodowiców w swym rodzie maiący, z wielkiéy zacnéy familii, familiisant, wysoko urodzony, von hoher Abkunft, großer Familie. Syn człowieka zacnego, dobrze rodowitego. *Petr. Hor.* 2, *F* 4, *Falib. J* 3. Jaxa i Swiętosław, oba możni, i rodowici, wichrzyć nie przestali. *Biel.* 98. Za zacnieyszego, rodowitszego, bogatszego człowieka, córki swéy nigdy dać nie mogła. *Gor. Dz.* 137, cf. familiisant). - §. 2) rodowity, kraiowy, *Rg.* rodjen, rodni, eingebohren. Swóy tylko rodowity ięzyk umie. *Karp.* 4, 36, oyczysty, macierzyński, Muttersprache. Rodowity Włoch, rodowity Francuz, s rodem z Włoch, rodem z Francyi, ein gebohrner Italiäner, Franzose. **RODOWODNE poniki. *Nar. Tac.* 2, 341, wodorodne, wassererzeugend. RODOWY, - a, e, *Ser.* 1. płodzienski,

Rs. родовый, z rodu posły, rodowi, domowi należyty, *gentilitius. Cn. Th.*, Geschlechts-, zum Geschlecht gehörig. Wyrazy rodowe n. p. Sobieski. *Kpcz. Gr.* 3, 2. - §. *Natalis. Rg.* radjen, rodni; n. p. miejsce rodowe, Geburtsort. *RODOZASZCZYTNIK, *Ec.* родозащитникъ, родопредстатель, *Gr.* γεναρχος, *generis propogator*; Ahnherr. -- RODY, *in compositionibus*; = rodny, n. p. palmorody, wodorody. RODZAIOWAĆ cz. *ndk.*, w grammatyce, odmieniać zakończenia słów, stosownie do rodzaiow, nach den grammatischen Geschlechtern abwandeln. *Kpcz. Gr.* RODZAIOWY, - a, - e, do rodzaiu należący, Geschlechts-, *generique*, obeymuiący ogólne własności cial w iednym wydziale objętych. *Mierosz.*, generisch. Wyraz rodzaiowy znaczy kilka gatunków pod iednym rodzajem zamkniętych, n. p. zwierz. *Kpcz. Gr.* 3, 4; cf. Gatunkowy). - §. regestr rodzaiowy rodzin ukazuie. *Birk. Dom.* 131, rodowy, genealogiczny, Geschlechtsregister. RODZAY, - aiu, *m*, *Slo.* rȏd; *Vd* rod, spol, pleme, sarod, rodovina; *Rg.* porodjej; *Rs.* порода, *Ec.* рожденïе; a°) ród, pokolenie, dom, familia; *Sla.* pokolénje; *Bs.* plemen, vrrista, varsta (*ob.* warsta), das Geschlecht, der Stamm, die Familie. Z rodzaiu w rodzay będziemy chwałę twoię objawiać, *generatio. Wrob.* 193, wieki wieków). Wszystkich rodzaiow od Abrahama aż do Dawida, rodzaiów czternaście. 1 *Leop. Math.* 2, 17. Rozsaykowani Izraelici na hufy, według domów i rodzaiów ich, 3 *Leop. Num.* 2, 32; według familiy swoich. 1 *Leop.*). Z Palemonem były cztery rodzaie albo familiie Rzymskie. *Stryik.* 57. Bolesław pobrawszy skarby i wszystek rodzay Piotrów, iechał z Danii nazad do Polski. *Biel.* 83. Prawa cześć, nie zależy w zacności rodzaiu, ale w cnotach. *Modrz. Bar.* 51. I tak stanął Adam, żadnego z oyca i matki rodzaiu nie maiąc. *Sk Zyw.* 1, 133. Cóż iest rodzay i szlachetwo bez cnoty? larwa bez twarzy, piana bez piwa, czapka bez głowy. *Sk. Kaz.* 28. Swiat rodzay sobie za nic ma, gdy dostatków nie widzi. *Sk. Zyw.* 2, 172. Rodzaiu albo rodu czyiego pisarz *ob.* Rodopis. - Pierwsze księgi Moyżeszowe, *Genesis*, albo księgi rodzaiu. *Leop.*; *Ec.* бытиѣ cf. byt, bycie), *adj.* бытиѣйскïй. - 2) rodzay, różnica rodzaiowa, *ut* iednego albo różnego rodzaiu rzeczy albo iedney natury różnice *genus. Cn. Th.*, das Geschlecht, die Gattung, die Art; *Crn.* spol (*ob.* spól, spólka, społeczność, *ob.* pól); shara, fèla; *Cro.* zpol, szpòl; *Bs.* spol, razlika muscka i sgenska cf. rozliczność); *Rg.* spool; *Rs.* родъ, ompóдïе. Rodzay iest objęcie cząstkowe tego co iest w gatunkach. *Cyank. Leg.* 92. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaie *genera*, gatunki *species. Botan.* 144. Niechay zrodzi ziemia dusze *żywiące w rodzaiu swoim, bydło, robactwo, gadzinę i wszelkie zwierzęta ziemskie w rodzaiach ich. 3 *Leop. Gen.* 1, niechay ziemia wywiedzie dusze żywiące w narodzie swoim, i zwierzęta wszelkie w osobach ich. 1 *Leop.*). Gotowa narazić się na szturmy całego rodzaiu męzkiego. *Mon.* 64, 18; całey płci męzkiey). Jest pewny rodzay ludzi, co zawsze sami się chwalą. *Mon.* 64, 183 *et* 498. Powiedz mi, iaki był rodzay życia twego dotąd. *Teatr* 37, 104, sposób życia, Lebensart. W grammatyce uczą o trzech rodzaiach, które są męzki, żeńśki, i niiaki, *ob.* rodzaiować. - 3°) rodzay, s rodzenie, die Geburt, das Gebähren. Dziatek przed ósmym dniem rodzaiu ich nie chrzczą. *Sk. Dz.*

Dz. 1026. Oleiek ten paniom długo rodzaiem się pracuiącym, pomocny. *Syr.* 402 *et* 407. Białegłowy po rodzaiu z dziateczkami idą do kościoła aby bogu za rodzay dziękowały. *Sk. Kaz.* 524. Pierwsza krewność przyrodzona, która pochodzi z rodzaiu, i według którey dziedzictwa i opieki idą. *Szczerb. Sax.* 184. Jak dusza ludzka w ciało przychodzi, ieśli rodzaiem z Adama idzie, czyli znowu każda od Boga bywa ſtworzona. *Sak. dusz.* 34, spadkiem, zlewkiem). Jedna Adamowa wina przez podawanie rodzaiu na nas ścieka. *Salin.* 4, 387. - 4°) rodzay, rodzayność, die Fruchtbarkeit. Pan Bóg deszcz hoyny na odnowienie i rodzay ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848. - §°. Wody ſtoiące, są rodzaiem wszyſtkich gadzin. *Kulig. Her.* 148, żywiołem rodzącym, gniazdem, das Element. RODZAYNIE *adv.*, rodzaiem, według rodzaiu, *generatim. Cn. Th.*, dem Geſchlechte nach, der Art nach. RODZAYNOŚC, - ści, ż., *Crn.* rodovitnoſt; *Vd.* rodnuſt, rodovitnoſt, sadovitnoſt, sadlivoſt; *Rg.* ròdnos, rodglivóſt; *Cro.* rodnoszt. rodlyivoszt; *Rs.* плодоносїе, плодородїе; płodność, urodzayność, żyzność, die Fruchtbarkeit. RODZAYNY, - a, - e, żyzny, urodzayny, obfite rodzący, płodny, fruchtbar; *Crn.* rodovitn; *Vd.* rodouiten, roden, sadoviten, sadliu, saden, cf. sad); *Cro.* ròden; *Sr.* 1. zplahwanité, (brodjenſki, rodowy); *Rg.* rodni, ròdan, rodgliv, porodni; *Bs.* rodan, plodan; *Rs.* плодоносный, плодородный, плодовитый. Zawsze rodzayniejsze ſtado u sąsiada. *Pot. Arg.* 568; cf. cudze rzeczy lepsze nad swoie sądzimy). Lata nierodzayniejsze corok nam się ſtawią i coraz cięższe do żywności następuią. *Falib. R.* 3. Niepłodny, nierodzayny. *Bals. Nied.* 1, 155. - §. Narodzeniu służący, rodny; *Cro.* porodni; (*Bs.* rodivi, koji se mosge roditi *generabilis*); Zeugungs-. Pręciki i słupki, ponieważ służą do uplodnienia ziarna w zarodku zawartego, zowią się częściami rośliny rodzaynemi *partes generationis. Bot.* 93. RODZENIĘTA *plur.*, młode rodzeństwo, junges Geſchwiſter. W okręcie tym rodzenięta wczasu zażywały. *Auszp.* 81. - (RODZENKA *ob.* Rozynka). - RODZENSKI, - a, - ie, od rodzeństwa, Geſchwiſter-. Rodzeńſkie obmowy. *Przyb. Ab.* 108. RODZEŃSTWO, - a, *n.*, bracia i ſiostry rodzone, rodzina; (*Slo* rod, rodina *progenies*; *Crn.* rodovina, ròd; *Vd.* rodjanſtvu, rodjanoſt, perrod, rodovina, sarod, porodàvu, perrojenſtvu, podrodshina; brater inu sestra; *Cro.* rodbina, rodbinsztvo; *Dl.* rodyaczi; *Rg.* rodbina, ròdſtvo, svójta, poroghjaj, urodjácenje; *Bs.* rodbina, roçbina, rodçbina, svoita, porod, poroghjaj; *Rs.* родство, сродство, родня; *Ec.* рождéнїе, порождéнїе, нóвь (*ob* pol, apól). Familia, krewni, pokrewieńſtwo, Blutsverwandten, inſonderheit Geſchwiſter. Już w przysłowie poszło: rzadka miłość rodzeństwa. *Off. Bay.* 2. RODZIC, - ił, - i *Transit.* *Nied.*, °Rodziwać *Frequ.*, (zrodzić, urodzić *dok*); *Boh.* roditi, rodjm, zrodjm; *Slo.* rodit; *Sr.* 1, rodjiti; *Crn.* rodim, porodim; *Vd.* roditi, povriah, na sviet perpravit; *Cro.* roditi, rodim; *Bs.* roditi, raghjati, kako sgena raditi; roditi, uciniti djeto kakoti cjovjek (*ob.* płodzić), płodzja; roditi, ràdjati, ràghjati; *Rs.* рождать, родить, (cf. *Hung.* arad *creseit*); płód z siebie wydawać, gebähren, zeugen, zur Welt bringen. Rodzić, nic innego nie ieſt, ieno z istności swoiey płód wywodzić. *Kat Gd.* 71. Kiedy się płód od matki odłącza i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki albo rodzeniem. *Zool.* 76, *Vd.* rojenje, roditje, roiſtvu; cf. zlegnąć). Zwyczaynie dziewiątego miesiąca po poczęciu rodzi matka. *Kluk. Zw.* 1, 56. Był ściśniony wielkim żalem jak białogłowa, która rodzi, a urodzić nie może. *Zal. Teſt.* 244. We Włoszech klacze °rodzywaią do lat dwudziestu. *Hipp.* 16, źrzebią się; cf. cielić się, kocić się, szczenić się, *Crn.* pourezhi, povershem, *Bs.* zavercchi, zavrrichi). Niechay zrodzi ziemia dusze °żywiące w rodzaiu swoim, i zwierzęta ziemſkie. 3 *Leop. Gen.* 1, niechay wywiedzie ziemia dusze °żywiące. 1 *Leop.*); *Vd.* sadovititi, sad pernesti, pridpernesti, sadovati cf. sadowić, cf. sad). - °§. Rodzić, zamiaſt płodzić, o oycach, zeugen, erzeugen. Rodzić służy oycowi, bydź rodzonym synowi. *Pocie.* 564. Abraham zrodził Izaaka. 1 *Leop. Math.* 1, 2. Ten ieſt syn móy iednorodzony, któregom ia dziś urodził. *Bzow. Ros.* 68. - §. Ta a ta tego i tego rodzi, z pochodzi od niéy; urodził się od niéy, rodzi się od niéy; ieſt iego matką; *Praesens loco Praeteriti*, *ob.* rodzić się). - *fig. tr.* Woyna ludzi nie rodzi, ale gubi. *Birk. Podz.* 10, *Pot. Arg.* 275. Szturm ludzi nie rodzi. *Rys. Ad.* 65. Z czyſtego źrzódła mętny ſtrumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Rzéki, które do morza swym biegiem uchodzą, Smakowite na pokarm ludziom ryby rodzą. *Kul. Her.* 148. Próżnowanie rodzi wszyſtkie występki. *Gaz. Nar.* 1, 246, płodzi, wylęga, erzeugen, hervorbringen. - W grammatyce, drugi przypadek, *Genitiuus*, *Slo.* roditilni, priwlaſtnugični, roditivec, priwlaſtnik; *Rs.* родительный падежъ. - §. *absolute* rodziły pola, lasy, z obfity plon wydawały, urodzay był wielki, die Fluren, Wälder ꝛc. waren ergiebig, haben viel Frucht gegeben. Rodzi nam nad inne kraie plenniejsza ziemia. *Karp.* 1, 168. Gdy przez te trzy lata nie rodziły lasy, Szlachcica minie prowent za świnie opasy. *Pot. Jow.* 109. - *Passiv.* Gospodarz z niego dobry, rodzi mu się szczęśnie. *Pot. Pocz.* 214; rośnie, ćś wáchſt, geráth ihm treflich. RODZIC się *Rec. ndk.*, być wydanym na świat, *Vd.* roditse, gebohren werden. Rodzić się zowie się czym innym poczynać być, niż czym °drzewiéy rosło; mrzeć zaś, tym przestawać być. *Zebr. Ow.* 383. Ludzie w ten czas rzeczeni bywaią naywłaśniéy przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Salin.* 26. Kto się nie rodzi, ten nie umiera; każdy co się rodzi, umrzeć musi. *Rys. Ad.* 33. Nikt się mądrym nie rodzi, ale staie. *Pilch. Sen. Gn.* 200. Głupich nie orzą, nie sieią, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200. Pytasy Pryama, pytay Antenora, Co niedopiero rodzili się wczora. *Chroſt. Ow.* 62, bywali, doświadczeni, niewczorayſi, niedzisieysi. Z wielkiego zadumienia do siebie przychodzę, Właśnie na ten świat nowy dopiero się rodzę. *Teatr* 44 c, 78, odrodziłem się, ćś iſt mir, als wenn ich erſt auf die Welt käme, als würde ich neu gebohren. Wierzse spore, lecz podłe, rodzą się jak grzyby. *Hor. sat.* 141, leią się, sypią się na papier). - *fig.* Z przezorności bojaźń z śmiałości zuchwałość pospolicie się rodzi. *Pilch. Sall.* 129, wynika, pochodzi. - Rodzić się od kogo, pochodzić od kogo, osobliwie ze ſtrony macierzyńskiey, abſtammen, beſonders mütterlicher Seits, *Vd.* od koga roditise, isroditise, ishajatise, isplemenitise, poreduvatise). On się rodzi od kasztelanowéy N. N., *obs. Praesens loco Praeteriti*). - Rodzić się w kogo, pochodzić na

kogo, wdać się w kogo, cf. wrodzić się, *Vd.* gratati, einem nachſchlachten. – §. *Absolute* rodziło się, z plenny rok był, obfite żniwo, urodzay, ein fruchtbares Jahr. RODZIC, RODZICIEL, – a, *m.*, ociec, *Bh. et Slo.* roditel, rodič; *Sr.* 1. hrodjiczjel; *Bs.* roditegl, otac; *Cro.* roditel; *Rg.* roditegl; *Rs.* родитель, (*Rs.* сродичь, сродникъ, сродственникъ, *obs.* родникъ krewny), der Vater (im höhern Style). Naypierwszy nasz rodzic Adam. *Star. Ref.* 9. Nieuk młody więcey nie potrafi, chyba iść ślepo za torem równie tępego rodzica. *Mon.* 65, 47. Rodzicielowi i wychowywacielowi swemu tak wielką łaskę uczynił. *Wyc. Kat.* 286. A godny rodzic We Pana w iakim zdrowiu? *Teatr* 27, 35. – 2°) Rodzic zkąd, rodowic, rodak, *indigena*, ein Inländer, ein Einheimischer, ein woher Gebürtiger. Wykorzeniony będzie, tak gość, iak rodzic uney ziemi *Radz. Ex.* 12, 19. Tak rodzic ziemſki, iako i gość, mieszkaiący z wami. *Radz. Levit.* 18, 26. Przypłynęli do Japonu; stamtąd rodzic był ieden z nich, i w dom ich swoich powinnych wprowadził. *Sk. Zw.* 2, 585, rodem ztamtąd, von da gebürtig). Kardynał Hozyusz, rodzic z Krakowa. *Biel.* 556, cf. urodzeniec). Maurus, biſkup Krakowſki, rodzic z Rzymu, *patria Romanus. Krom.* 145, *Sk. Dz.* 239, *Otw. Ow.* 394. °RODZICA, – y, *ż.*, °RODZICZKA. RODZICIELKA, – i, *ż.*, matka, *Boh.* rodička, roditelſkyně; *Sr.* 1. hrodjiczjelka; *Slo.* rodička; *Rg.* roditegliza, porodiza, (*Rg.* rodiglja, ce lorodna *mulier quae peperit*); *Crn.* porodniza *genitrix*; *Vd.* rodnisa, porodniza; *Cro.* rodicza, roditelica, mayka, màti; *Bs.* roditeglica; *Rs.* родительница, (*Rs.* родильница, рожениица położnica, сродница, сродственница krewna; *Ec.* первородица, первородительница; *Gr.* πρωτοτοκος *primipara*); die Gebährerinn, die Mutter. Mówi z świętą dziewosłąb dziewicą, By pozwolida bożą być rodzicą. *Groch. W.* 104, *ob.* Bogarodzica). Mówił z dziewicą, że będzie boską rodzicą, *Piel.* 9. Boga rodzicielka. *Kat. Gd.* 86. Tyś mię w żywocie tworzył moiey rodzicy. *J. Kch. Ps.* 201. Otom rodzica wasza, was dwoykiem stoiąca. *Zebr. Ow.* 143. Wiodę go do domu rodziczki méy. 1 *Leop. Cant.* 3, 4, rodzicielki moiey. 3 *Leop.*), *ib.* 6, 8, *Smotr. Lam.* 2, *et* 17. Syn głupi smętkiem rodzicielce swoiey. *Bud. Prov.* 17, 25. Szkoła stoicka, rodzicielka dziwów. *Gorn. Sen.* 122. – 2°) która zkąd rodem, rodowita, eine Gebürtige, Eingebohrne. *Ciuis Attica* rodziczka Atteniefiska. *Mącz.* RODZICE, – ów *plur.*, ociec z matką, *Bh.* rodičowe; *Slo.* rodiči, rodičowé, rodičé; *Rg.* roditegli; *Cro.* rogyeniki; *Sla.* rudbina, *Bs* roghjenici, roditegli; *Crn.* ſtarshi (*ob.* ſtarsi); *Vd.* ſtareishi, ſtarishi, die Aeltern; Vater und Mutter. Wiele się że złych rodziców dobrych dzieci, a z dobrych złych rodzi. *Sk Zyw.* 1, 205, *W. Poſt. W.* 57. Poczciwi °rodzicowie (poczciwe rodzice) maią to sobie ſcie pilnie uważać, w iakie sprawy dziatki swe wprawować maią. *Rey Zw.* 14 *b.* Hozyusz z Krakowa był, mieyſkich rodziców. *Petr. Et.* 307, von bürgerlichen Aeltern. RODZICIELSKI, – a, – ie, od rodziców, oyczyſty i macierzyński, elterlich, Eltern-, *Rs.* родительскій; pomnożenie RODZICIELSTWO, – a, *n.*, genealogiia, pochod, die Abstammung, der Stammbaum. Krótkość mniemanego rodzicielstwa. *Nar. Tac.* 2, 312. RODZIENIEC, – ńca, *m.*, *Ec.* рождéнець; ziele, czyniród, płodzisz, dziecinnik, dzieciniec, że do płodu pomaga, *phyllum. Syr.* 758; Waldhirſchkraut, Welſch Bingelkraut. – 2) Rodzieniec *ob.* Barszcz Włoſki. RODZICOBÓYCA *ob.* Rodoboyca, zabóyca rodziców, der Aeltermörder. RODZICOBÓYNY, Rodoboyny, – a, – e, rodzice, rodzeństwa zabiiaiący, Aeltermordend, Geſchwiſtermordend. Rzymianie nakoniec sami między sobą rodzicobóyną woynę wiedli, tak iż obywatele z obywatelami harce zwodzili. *Fol. Fl.* 173. RODZINA, – y, *ż.*, powinowaci, powinowactwo, krowni, *Bh.* rodina *liberi*, *familia*, *genus*; *Slo.* rod, rodina *progenies*; *Crn.* rodovina, ród, z rod, urodzenie); *Vd.* rodjanſtvu, rodjanoſt, perrod, porodſtvu, perrojenſtvu, podrodshina, podrodſtvu, roiſtvenishe, zarod, rodovina; *Cro.* rodbina, rodbinsztvo; *Dl.* rood, rodyaczi; *Bs.* rodbina, roçbina, rodçbina, svoita cf. swoi), (*Bs.* porod, poroghjay, z potomſtwo); *Rg.* ròdſtvo, rodbina, svójta, urodjácenje; *Rs.* родство, сродство, родня (*Rs.* рóдина oyczyzna); *Ecc.* порождéніе, нóлъ; die Verwandten, die Verwandtſchaft. Aby szła przykładem sioſtr i rodziny swoiey. *Otw. Ow.* 159. – §. rodzina, ród, familiia, die Familie. Znalazłszy pokolenie, w nim przez rodziny winnego szukali. *Leszcz. H. S.* 177. Z synów Asy według rodzaiów i familii i domów rodzin ich, naliczeni są 40000. *W. Num.* 1, 40. Narodziło się narodów, i pokolenia, i ludzi i rodzin tak wiele, że im liczby niemasz. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 3, 7. – **§. rodzina, ród, płód, Geburt, Erzeugter, Kind. Rącza rodzino Aftrei macierze, snu (synu) sprawiedliwości. *Bard. Tr.* 56. – §. Rodzina, mieysce, gdzie się kto urodził. oyczyzna, *Vd.* rodna hisha, roiſtvenishe, roiſtvenu ishodishe; der Geburtsort. Z żalem opuszczał rodzinę. *Stas. Num.* 1, 45. – §°. rodziny, urodziny, *Vd.* roſtveni den; der Geburtstag. Dzień to iest wesela, królewskie rodziny. *Piel.* 29. Skoro przy rodzinach swych ten świat witamy, Natychmiaſt dziedzicami różnych bied bywamy. *Kul. Her.* 229. RODZINNY, – a, – e, od rodzenia, od rodziny, Geburts-. Miasto rodzinne. *Nar. Tac.* 2, 316. Dlaczego rodzinna ziemia miła? iż w niéy pierwszych owoców życia skosztowaliśmy. *Mon.* 69, 119. Orlę, gdy gniazdo rzuca rodzinné . . . *Zab.* 10, 410 *Zabł.*, w którym się wylęgło). Ktoby pień, ieszcze w korzeniu nietknięty, Możnym rydlem z rodzinney osady wygładzał . . . *Zab.* 12, 232. Jam też Apulczyk, blizki Tyrreńſkiego morza, Gdzie dni moie rodzinna zapaliła zorza. *Hor. sat.* 137. Dzień rodzinny. *Nar. Dz.* 2, 137. °RODZISTY, – a, – e, n. p. Tyś rada gościom, twóy żywot iest czyſty, Ręce niewinne, i brzuch twóy rodziſty. *Petr. Hor.* 2. Q 4 *b*, *not.*, „który często rodzi, *partumeius venter*". °RODZIWY, poczesny, świeboduy, *liberalis. Mącz.* voll Anſtand; cf. Urodziwy. °RODZODZIEŃ, *G.* rodzodnia, *m.*, n. p. Aspekty twe szczęścia płodne, Są z moim rodzodniem zgodne. *Petr. Hor.* 2 *c*, 3 *b*, *not.*, „rodzodzień, dzień, który kogo rodzi, *dies natalis*". RODZONY, – a, – e, a) *Partic. Verbi* rodzić, gebohren; *Vd.* rojen; *Sla.* rodjeni; (*Ec.* рождéственный, который рождается; рождественно, обрáзомъ рождества, какъ рóдиться надлежитъ cf. przyrodzony, przyrodzenie). W tym kraiu rodzony, tu mlékiem karmiony, tu hodowany. *Mon.* 65, 195. Świeżo rodzony. *Tward. Wł.* 113. – §. rodzony Polak, z rodowity, ein gebohrner Pole. – 2) Rodzony. *oppos.* przyrodny; leiblich. Rodzony ociec, brat, dziad. *Cn. Th.* –

Rodzony, s rodzony brat, , leibliche Bruder. Rodzona, s rodzona siostra, leibliche Schweſter; *Bh.* żiwotnj cf. żywotny); *Slo.* brat wlaſtni, wláſtny, s gednoho żiwota; *Vd.* priſtni brati; *Ec.* самобра́тный, самобра́тъ, (*Ra. vulg.* прирожéнный rodak; *Re.* двоюро́дный brat ſtryieczny). Radziwiłłowie, bracia królowey Barbary, Mikołay Kanclerz ſtryieczny, a Woiewoda Trocki rodzony; ten oſtatni ſtarał się przez rodzoną swoie u króla, żeby Podlodowſkiemu biſkupſtwo Krakowſkie dano. *Gor. Dz.* 35. Bracia i siostry rodzeni, biorą spadek dziedziczny po braci abo siostrach swych rodzonych, przed bracią albo siostrami nierodzonemi. *Szczerb. Sax.* 416. Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, t. i. *półbraciéy. *ib.* 416. Brat przyrodzony bliższy iest do sukcessyi, niż dzieci od brata rodzonego zmarłego. *Chel. pr.* 76. Rodzony rodzonego nie lubi, kiedy się ubogo ma na świecie. *Star. Ref.* 84. Rodzeni bracia. *Mon.* 65, 361. – *Intensive:* RODZONIUTEŃKI brat wielu naszych fraczkowych paniczów. *Teatr* 29, 21, podobniuteńki do nich). *RODZYWAĆ *Frequ. Verbi* Rodzić.

RÓG, -u, *m.*, (ROŻEK, -żka, *m.*, *dem.*), *Bh. et Slo.* roh; *Sr.* 2. rog; *Sr.* 1. rob, rojk; *Vd.* rog, rug, ruch; *Crn.* rog, rógl; *Bs.* rog; *Cro.* rȍg; *Sle.* rȍg; *Bg.* roegh; *Ra.* porb; cf. *lat.* rigidus, *Germ.* ragen, rehe, rag. Udlg); Horn. Rogi są części galaretowate zwierząt, ztąd ſtwardniałe, że dla małości wilgoci ziemne cząſtki ściśle z sobą są spoione. Takowe są rogi u niektórych na głowach, iak u wołów, die Hörner, u ieleni, sarn, (*Crn.* rogovile), das Gewehe, łuski niektórych okrycia, kopyta, Huf, (*Hipp.* 12), racice etc. *Kluk. Zw.* 1, 31. Byczek młodziuchny, któremu się dopiero i rogi i kopyta puszczają. 1 *Leop. Ps.* 68, 32. Rogami się bić, *Bs.* rogoborittise, bittise rosima, *ob.* bośdź, *ob.* tryksać. Biiący rogami, bodący, *Ecc.* рогомахíй, бодущій рогами. Słoneczne rogi na czole Moyżesza. *Pot. Zac.* 65, *ob.* rogaty Moyżesz). – *Jocose:* Przez rogi Beelzebuba, cóż się to znaczy! *Teatr* 29 *b*, 14. – *Meton.* Z bydła mi rogu nie zoſtało, *Zim. Siel.* 233, ani iedna sztuka, ani kopyto, auch nicht eine Klaue, nicht das Geringſte). Wół się na pięć łokci w pługu rozciągnął, a po chwili ślić mu w róg siekierą szpetnie kołacą. *Rey Zw.* 105, między rogi, w łeb mu biią, zabiią go. – §. Byk rogami bodzie; *inde plurima adagia et dicteria, nomine hoc arrogantiam, audaciam, superbiam, vim, exprimentia:* rog, z poroże, zuchwałość, Uebermuth, Stolz, Keckheit, Vermeſſenheit. Mężny Tezeusz mieszaúca srogiego (Minotaura) Obalił, rogi na wiatr próżno miecącego. *Papr. Ryc.* 24. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami strzęsał, piasek rogami rozmiotował. *Wer. Rgl.* 125. Nie podnoście wysoko rogów waszych. *Wrob.* 176, *Lib. Hor.* 116, *Bud. Ps.* 75, 4. Za Juliana pogaństwo znowu rogi podniosło. *St. Zyw.* 192. Ci co dopiero rzec nie śmieli słowa Śmiałość i ostre pokazuią rogi. *P. Kch. Jer.* 184, cf. zęby wyszczerzaią). Ty nie obraziłeś ludzi ani bogów, Nigdyś nie pokazała ty nikomu rogów. *Zab.* 10, 192, *id. Tol. Saut.* 5. Piętę podnieść i rogi nastawić. *Smotr. Ap.* 10, wierzgać). Złe kiedy pospólstwo rogi poczyna brać, i wiele o sobie rozumieć. *Petr. Pol.* 138. Przez pospolitowanie się panów, ludzy stają się pysznemi, rogi na się przeciwko panom biorą. *Petr. Ek.* 104. Tak hardoć na łbie rostą rogi, Co w niebie szukasz mieysca między bogi. *Past. F.* 10. Hardy mu rog do nieba wyrasta, zgwałciwszy prawo. *Pot. Syl.* 87. Połoczanom w wolności rogi rosły, tak że poczęli sąsiadów na woynę wyzywać. *Stryik.* 232. Wino ubogiemu przyprawnie rogi, Że mu ani król, ani hetman srogi. *Hor.* 2, 138 *J. Kch.* Już mu była swawola wystawiła rogi, Już przed się pokryiomu umysł bierze srogi. *Pot. Arg.* 11. – Chleb ma rogi, z rozbodzie, swawolnych czyni, pysznych. *Petr. Et.* 268, *Lub. Rox.* 42, nielacno człowiek szczęście znosi; dostatek rozpycha, szczęście podnosi; Gut macht Uebermuth, der Haber ſticht. Chleb ma rogi; nędza nogi. *Zegl. Ad.* 27, *Rys. Ad.* 39; *Slo.* ma welké rohi *nimium elatus.* *Slo.* dobre je świna rohow ně má, dobrze że świnia rogów nie ma, *vana sine viribus ira*; *Sr.* 1. ſtarſchi koſol, twerdſi roh; *Sr.* 2. ſtarſchi koſol, twarjeiſchi rog, cf. im kot ſtarszy, tym ogon twardszy, cf. młodą gałązkę przeginać). – Spuścić rogi, z spuścić z kwinty, den Ton herabſtimmen, kleiner werden, von ſeinem Stolze nachlaſſen. Katylina, gdy o śmierci buntowników wielu usłyszał, spuścił rogi. *Kosz. Cyc. B* 3. Klania nam się poganin tak srogi, Spuściwszy na doławe wyniosłe rogi. *Pasz. Chor.* 13. Za czasu umykać rogów trzeba. *J. Kch. Dz.* 73. Zwiesił rogi, z któremi hardzie się wynosił. *Pasz. Dz.* 57. – Utrzeć komu rogów, t. i. pod posłuszeństwo go wprawić, *in ordinem redigere. Mącz., *Rg.* svitti tkomu roghe, ſkarcitti tkomu roghe, *Slo.* musſim mu zbit' rohi. Utarto mu rogów, *Cn. Ad.* 1219, obcięto mu skrzydła, poniżono go, man hat ihn gedemüthigt). Gdyby Giedymin, człowiekiem prostym będąc, miał państwo Litewskie osieść, utarłby mu rogi insi panowie. *Stryik.* 340, *Biel. Hst.* 297. Król odpiera Moskwę, przycierając tych rogów, któremi zdawała się niemal samego dosięgać. *Kur. Pet.* 17. Cesarowi swemu sługa boży Rogów ucierał, wielebny Ambrozy. *Groch. IV.* 261. Wszystkie rogi niezbożników połamię; wywyższą się rogi sprawiedliwego. *Bud. Ps.* 75, 10, *not.*, „pospolicie rogiem pismo moc zowie; bo u zwierząt rogatych wszystka moc i obrona w rogach". *Bud. Ps.* 148, 14. Natura nasze szumne i nieutarte rogi krnąbrnego nieposłuszeństwa przeciw tobie wznosiła. *Bzow. rez* 42, niezbite, wyniosłe, harde, śmiałe). – §. *Prov.* Aboć rogi na mnie widzą! *Cn. Ad.* 3, wszyscy na mię iadą, na mię kraczą, iak wróble na sowkę biią, alles macht ſich über mich her. – §. Rogi, ielenie rogi, symbol rogalów, mężów, którym się żony przeniewierzają, Hörner, Hirſchgeweihe, die die untreue Frau dem Manne aufſetzt. Inaczey mi się być nie zdaie, Że z łaski kochaney żony iuż iuż rogów dostaię. *Teatr* 55 *b*, 60. *Bożek miłości żeniącym się w starości rogiem na czole pogroził. *Teatr* 54 *b*, 79. Mężom przy niepewney żenie z czoł rogi wyrastaią. *Pot. P.* 539. Nie wielki dziw, ielenie u nas rogi. *ib.* 229. Rogi komu przypinać. *Teatr* 13 *c*, *B.*, einem Hörner aufſetzen. – §. Róg, symbol żyzności, obfitości, das Füllhorn, Fruchthorn, Horn des Ueberfluſſes. Amalte z żyznym ukaże się rogiem. *Tward. Misc.* 105. Tuż przy niey Amaltea stoi zaraz z drogim Onym wszystkich żyzności i rozkoszy rogiem. *ib.* 144, *cornu copiae*). Dom iego, iako sad w lecie rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznem napłodzony okaże się, i nie inaczéy by z onego rogu kozy Amaltei, która Jowisza karmiła, łacno będzie dosiąc, czegoby zamyślił iedno. *Glicz. Wych. N.* 1. Amaltei róg Flora

przewraca, a ziemię różnym kwieciem piękrzy i zbogaca. *Przyb. Luz.* 56. Pełnym rogiem leie swe dary dostatek. *P. Kch. Orl.* 1, 163. – b) *Similitudinis:* Róg, na którym trąbią, bądź przysposobiony naturalny róg, bądź też z kruszcu i t. d., *Rg.* roxniza, ein Blaſehorn. Róg do wdziewania trzewików używa się, gdy tesą ciasne. *Mag. Mscr.*, ein Schubzieher, ein flaches Horn. Rogi łuku, kuszy, gdzie są wręby do cięciwy, der Bogen einer Armbruſt, inſonderheit deſſen Endſpitzen. Wyciągniy zuchwały łuk dobrze, żeby się oba zbiegły rogi. *Bard. Tr.* 463. Bełt Kupidyna z pieszczonych wypuszczony rogów Przeymie ciebie i twoich przechwalonych bogów. *Zim. Siel.* 275. – §. Róg, angul, kąt, węgieł. *Sol. Geom.* 6, *Cro.* vugel; *Vd.* vogel, die Ecke. Róg, narożnica, *ut* na rogu mieszka. *Cn. Th.*, an der Ecke. Stoiąc na rogach ulicznych. *Kuc. Kat.* 5, 271. Barki tamtędy nie idą, żeby się nie rozbiiały o ten róg abo klin pałacu. *Star. Dw.* 37. Róg stołu, ołtarza, die Tiſchecke, Altarecke. Zmówiłbym paciersz u rogu ołtarza. *Jabł. Ez.* 122. Uciekł do namiotu Jehowy, i uchwycił się za rogi ołtarza. *Bud. 1 Reg.* 2, 28. Róg tronu na ołtarzu wspiera się. *Karp.* 2. 71. Krzyż ośmiokątny albo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054, o ośmiu końcach). Czapka z caterma rogami. *Mon.* 68, 222. Chciała się zabić, nie poduszki rogiem, ale żelazem. *Jabł. Ez.* 194, nicht mit dem Kopfkiſſenzipfel. Rogi księżycowe, *Otw. Ow.* 58, die Mondshörner. ib. 71. – Uderzyli się mocno z obu stron na lewym rogu. *Biel.* 104, z *lac.* na lewym skrzydle, auf dem linken Flügel. Pierwszy róg w woysku trzymał starosta Dybowski. *Biel. hſt.* 244. – Rzeką tak się rozdarła rogami, Że las na koło wielki otoczyła. *P. Kch. Jer.* 452, odnogami, Arm eines Fluſſes, *Rs.* отрогъ odnoga góry). – §. Na śmierć, by nie bydź iak w rogu Chręstwy myślenia sposobie, Mieć ostatnią myśl o Bogu, A przedostatnią o tobie. *Zab.* 8, 123, iak w lesie, zabłąkany, lub iak w cieśninie, *ob.* rożek, kozi rożek, ciasny kąt). – c) Róg wielorybi, Fiſchbein. Z rogu wierzchniey szczęki wieloryba mamy fiszbein, który do sznórowek, parasolów etc., bywa używany. *Zool.* 393. Sanorówki z rogów. *Comp.* 705. ROGACIEC *Neutr. ndk.*, cf. Rogowacieć), zrogacieć *dk.*, *Rs.* ороговѣть, rogów dostawać, Hörner bekommen. *Cornesco*, rogi mi rostą, twardzieię, rogacieię, bywa też mówiono. *Mąez.* Koyskie niewiasty zrogacieć musiały, Kiedy Herkulesowe woyska odchadzały. *Otw. Ow.* 269 *not.*, „Juno te niewiasty w krowy rogate obrociła". *ib.* 270. *ROGACINA *ob.* Rohatyna. ROGACIZNA, – y, ż., bydło rogate, woły, krowy, das Hornvieh, *Vd.* govedje, govedu, govedna shivina; *Bs.* govedo *bos et vacca*; *Ross.* говядо, рогатый скотъ. ROGACZ, ROGAL, – a, *m.*, wielkie rogi maiący, wielkoróg, *Vd.* rogazh, rogazhnik, rogat, rogenoszh; *Cro.* rogàch, ein Großhorn, großgehörnter Stier ꝛc. Pędzi przed sobą ieden brytan ze stu rogaczów, huczące po Hercyńskiéy dziczy. *Mon.* 71, 468. Wenus okrutników tych w woły przemieniła, które od wielkości rogów rogaczami nazwano, *Otw. Ow.* 201. – §. Rogacz u myśliwców, z ieleń samiec, der mannliche Hirſch. *X Kam.* – §. Co maią nad głową po dwu rogach, rogaczami łowią, *cerabae. Zebr. Ow.* 250, gatunek rogów, Horuſchlange, *Slo.* рогач, *Crn. et Vd.* rogazh, klewshar; *Rs.* рогачъ *scuta. neus cornutus*, ielonek, der Hirſchkäfer. – 2) Rogacz, rogal, ptak, *buceros*, ma na dziobie wyrostek rogowy. *Kluk. Zw.* 2, 27, der Hornabler. – 3) Rogacz, siódmy rodzay gadu pływaiącego; *baliſtes*; kształt ciała iest ściśniony, twardą rogową skórą pokryty. *Kluk. Zw.* 3, 48, *lyra* Plin., *Cn. Th.*, der Hornfiſch. – §. Mieyscami nazywaią rogaczami rękoieści, za które trzymaiąc rolnik, pługiem rządzi. *Kluk, Rosl.* 3, 117, die Pflugſterzen, die Sterzen. (*Crn.* rogash, z hebel z dwiema rękoieściami). Rogacz u sochy bywa olszowy. *Kluk. Rosl.* 2, 164. Wielki rogacz u sochy nazywa się dyszel, do którego się woły przypręgaią. *Kluk. Rosl.* 3, 118. – 3) ROGAL, ROGALA, – i, ż., w *fortyfikacyi*; twierdza zewnętrzna, złożona z dwóch półnarożników, z iedney zasłony i z dwóch pobocznych skrzydeł, od postaci niby dwóch rogów wyskakuiących, tak nazwana. *Jak. Art.* 3, 313, das Hornwerk in der Befeſtigungskunſt. – 6) Rogala, *herb*, tarcza, na dwie części podzielona, po prawey róg ieleni, po lewey róg bawoli; na hełmie też same rogi. *Europ.* 3, 45, ein Wappen. – 7) Rogal, rożek, bochenek czyli bułka na kształt rogu pieczona, eine Art Brot, in der Geſtalt eines Horns, Oeſterr. ein Kipfel. Rogal *panis corniculatus*, *Cn. Th.* 1109; cf. Szczodrak. – 8) Rogacz, Rogal, Rogala, – i, *m.*, któremu żona rogi przypięła, (hanrey. *Mon.* 73, 741.); *Bs.* jaraç, *ob.* jaracz), der Hahnrey, Hörnerträger. Mężowie na rogaczów wystrychnieni. *Teatr* 23 *b*, 94. Obawiam się, abym przez to małżeństwo nie został rogaczem. *Teatr* 34 *c*, 52. Będziesz wpisany pomiędzy rogale. *Teatr* 52 *d*, 76, w metrykę rogaczów. *Mon.* 76, 419. Pyszna bogatym z posagu zbiorem gnuśnym rogalem włada. *Hor.* 2, 159 *Nar.* Przyięto mię szczęśliwie do bractwa rogalów. *Tryb. S. M.* 118; *Vd.* rogatnia, rogazhnoſt, Hahnreyſchaft. ROGALICA, – y, ż., trawa rogata, *gramen aculeatum*, ecig Gras. *Syr.* 1311. ROGATEK, – tku, *m.*, *botan. ceratophyllum*, Hengras, Hornblatt, rodzaiu tego są dwa gatunki: podwodny, rosnący w stawach pod wodą, i ponurzony, podobnież w wodach. *Kluk Dyk.* 1, 116. *ROGATKA, – i, *m.*; n. p. Bolesława księcia Lignickiego łysym i rogatką przezywano. *Krom.* 286; dla złości i gwałtownych obyczaiów. *Nar. Hiſt.* 4, 366, dla złych a krzywych obyczaiów. *ib.* 5, 169, ein Menſch von verkehrten Sitten. *ROGATKA, – i, ż., *in Plur.* ROGATKI, – tek, *Vd.* savara, sadjanski hlod, *Sla.* tèriklje, *Ross.* рогатка, рогаточка, kobylenie u mostów, u bram etc, der Schlagbaum, Spaniſche Reiter. Rogatki, tyczki drewniane ostro okute, któremi piechota wstrzymuie natarczywość kawaleryi, zastawuiąc się niemi. *Jak. Art.* 3, 314. Władza Marszałkowska zawiera się w okręgu mili iedney od rogatek rezydencyi. *S. Grodz.* 2, 83. Przy każdych rogatkach trzeba cokolwiek płacić na utrzymywanie dróg. *Pam.* 85, 1, 7, cf. myto, mytnica). ROGATY, – a, – e, *Bh. et Slo.* rohaty; *Sr.* z. rohaté; *Crn.* rogat, – a, – u, (*Crn.* roglât, rogovilaſt, rogovilzaſt *tuberosus*); *Vd.* rogat; *Cro.* rogaszt; *Rg.* rogât; *Es.* rogat; *Rs.* рогатый рогатый, rogi na głowie maiący; cf. porożysty; gehörnt, mit Hörnern auf dem Kopfe. Nad djabła rogatego gorsza zła kobieta. *Teatr* 43 *c*, 84, *Wyb.* Po ślubie dopiero maią się kochać, a przed ślubem i dotykać się Jeymości nie można; ale też często za to złapie nie ieden rogatego djabła. *Teatr* 22, 113, prawdziwą djablicę). Rogaty Jowisz Ammon. *Bard. Lud.* 163, rogonoszy). *Prov. Vd.* lete bode bogat, kaker pes rogat, z bo-

dzie on bogatym, iak pies rogatym, s t. i. nigdy). – Rogaty Moyżesz. *Chrośc. Job.* 5; „cf. *Hebr.* קרן iaśnieć rogato abo z promieniami; przetoż Wulgata właśnie chcąc wyrazić, przekładała twarz rogata; to się znaczy: świetłość z twarzy iego w promieniach iak rogi wychodziła; ztąd obyczay, że Moyżesza z rogami maluią. *W. Exod.* 33, 29. – *Prov. Crn.* Schiém je meszecz rogatei, Tem je menye vsze szvetlei, s im (miesiąc) xiężyc rogatszy, tym mniéy światła daie; im kto hardszy, tym mniéy użyteczny). Rogate tarany mur biły. *P. Kch. J.* 285, *arietes*, barany, die gehörnten Mauerbrecher. – §. rogaty, węglasty, węgle, rogi, kąty maiący, eckig, Ecken habend. Czapka rogata. *Tr.* Mięczennik kiymi rogatemi był bity. *Sk. Dz.* 107; ostre kąty maiącemi, scharfeckig). – §. *tr.* Pisany, i bogaty i rogaty. *Dwor. D.*; zuchwały; cf. róg, poroże, zuchwałość), keck, vermessen. – °§. Podszczwali niektórego szczekarza, aby Hussa swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Bas. Hst.* 7, w logice *cornutae quaestiones*. – *aliter*: Rogata w nim dusza. *Cn. Ad.* 998; *de eo qui difficulter moritur*; er hat ein zähes Leben). ROGAWIEC, – wca, *m.*, n. p. Rogawiec Numik, *corniger. Zebr. Ow.* 366. Rogawiec wskok Wenery wolą wykonywa, Cokolwiek śmiertelnego z Aeneasza zmywa. *ib.* 366, *ob.* rogacz, rogonosz. ROGOBODZIEC, – dźca, *m.*, wół, byk rogami bodzący, *Ec.* porobiйца, porobódeцb, porobodимeлa; der mit Hörnern stößt. *W. Exod.* 21, 29. °ROGODZIEY, – eia, *m.*, który rogi robi, wyrabia, *Rg.* rogodjellaz, *ob.* rogownik, der Hörnermacher, Hornarbeiter. ROGOKRUSZ, – u, *m.*, Hornerz, kruszec do rogu podobny. *Kluk. Kop.* 2, 165. ROGONOGI, – a, – ie, *Cro.* rogonog, *cornipes. Urs. Gr.* 162; o rogowych nogach. *Mącz*, hornhufig, kopyta maiący; *Sr.* 1. rohané nohawcz. ROGONOS *ob.* Nosorożec. ROGONOSZY, – a, – e, *Vd.* rogenoszh, *Cro.* rogonosz, *Rs.* рогоносецb, rogi nossący, hörnertragend, gehörnt. Ammon rogonoszy. *Otw. Ow.* 180. Rzeki rogonosze, że się czasem na kilka przechodzisk dzielą, albo że różne strumienie do nich z boków płyną, podobne rogom. *Otw. Ow.* 587. ROGOWACIEC *cf.* Rogacieć; *Neutr. ndk.*, w róg się obracać. *Cn. Th.*, rogowatym się stać, hornig werden, zu Horn werden. ROGOWATY, – a, – e, – o *adv.*, *Rs.* рóжаный, na kształt rogu, hornartig, wie ein Horn, *Sr.* 1. rohowité graniasty, węgielny. ROGOWIEC, – wca, der Hornstein, *corneus*, kamień podobny do pospolitego krzemienia; wydaie się, iakby był rogowy. *Kluk. Kop.* 2, 99. ROGOWKA, – i, ż, suknia białogłowska rogiem wielorybim podstawiona, *Rs.* фижмы, der Bügelrock, Reifrock. *Zab.* 12, 335 *Eyff.* ROGOWNIK, – a, *m.*, co z rogu robi. *Wlod.*, der Hornarbeiter; cf. °rogodziey. ROGOWY, – a, – e, *Bh. et Slo.* rohowy, *Rs.* роговый, *Ec.* рóженый; z rogu, von Horn, Horn-, hörnern. Grzebień rogowy, *Rs.* роговикb. – §. Błonka rogowa w oku, całą źrzenicę otaczaiąca, *tunica cornea. Zool* 48, *Kluk. Zw.* 1, 43, *Kirch.* 82 *et* 85, *Krup.* 2, 283; błonka iest iasna i przeźroczysta, na kształt rogu wyciąguionego. *Sak. pr.* 26; die Hornhaut im Auge. – *Botan.* Rogowe ziele, *cerastium*, Hornkraut, rodzaiu tego u nas iest kilka gatunków. *Kluk. Dyk.* 1, 114. – §. Rogowy podatek, z Rogowe, z myto od rogacizny, die Abgabe vom Hornvieh. Podatek rogowy, pługowy. *Vol. Leg.* 4, 786. Uwolnienie od hiberny; od poglównego, podymnego, czo-

powego, rogowego, i t. d. *Volum. Leg.* 6, 62, *Tward. W. D.* 57.

ROGOŻ, – y, ż., ROGOŻA, – y, ż., ROGOZINA, – y, ż., *Bh.* rákoś, rákoší; *Mor.* palech; *Sr.* 2. rogoší; *Cro.* rogòz; *Bs.* rogoag, papir; *Rg. et Sla.* rogoz, *Ec.* porozb, cf. rokita, rokicina); pałki ziele, *iuncus*, Binsen. Włożyła dzieciątko między rogoż, w brzegu rzéki. 3 *Leop. Exod.* 2, 4, między rogozinę. 1 *Leop.*). Zaż się może zielenić sitowie bez wilgotności, albo rość rogozina bez wody? 1 *Leop. Job.* 8, 11, rogoż. 3 *Leop.*). – §. Rogozina, mieysce rogozią zarosłe, *Rg.* rogoziscte, *Cro.* rogoziche, ein mit Binsen verwachsener Ort. Wławiła skrzyneczkę z dzieckiem w rogozinę w przekopu. *Bud. Exod.* 2, 3. Uyrzała koszyk w rogozinie. *Leop. Ex.* 2, 3. – 2) ROGOŻ, ROGOŻA, ROGOZINA, ROGOŻKA *dem.*, *Bh.* rohoj, rohojka, rákoška; cf. Rakuzy); *Rg.* rogòza; *Bs.* rogosaja, sturra, asurra; *Crn.* storija; *Cro.* sztura, rogoznicza; *Turc. Sla.* aszurra; *Rs.* рогожа, рогожина, рогожка; mata, deka rokitowa. *Mącz.*, die Decke, Binsenmatte, die Matte. Zakon przyiąwszy, w teyże komorce, i na toyże rogoży, na którey córka iego legała, żywota dokonał. *Sk. Żyw.* 1, 12. Ciało plecioną z palm rogożą pokrywał. *ib.* 36. Owoce na czystey rogoży wysypano. *Hor. sat.* 101. Rybołów siedzi na swey rogozinie. *Chrośc. Luk.* 156. Modlą się w zagrodzie, rogożkami otoczoney. *N. Pam.* 11, 151. Rogoża podwoyna, *Ross.* циновка, циновочка. – Z nieba na ten padoł wygnani, Jsaliż nie zstąpili na rogoż z kobierca? *Zab.* 14, 65; poprawili się z pieca na łeb; z deszczu pod rynnę, aus dem Regen in die Traufe). ROGOŻI, – ia, – ie, z rogoży, von Binsen, Binsen-. Wstał rybołów z łoża rogoziego. *Bard. Luk.* 84. ROGOŻNIK, – a, *m.*, co robi rogoże, *Cn. Th.*, *Cro.* rogoznichar, *Rs.* рогожникb; der Mattenmacher, Binsendeckenmacher; (*Bh.* rákošník gatunek wróblów; *Cro.* rogosár, z kobiałka. ROHATYNA, °ROGACINA, – y, ż., (*Boh.* rohatina *pertica aucupatoria*); *Rs.* рогатина; *Ec.* рогатина, рамище, (*Ec.* ramb, z woyna); włócznia, do ciskania nią na nieprzyiaciela. *Wlod.*, szefelin, der Wurfspieß. Na niedźwiedzie i dziki trzeba mieć włocznie mocnego a szerokiego żelaza, które rogacinami albo rohatynami zowią. *Cresc.* 657, *Star. Ryc.* 40. Bielski utrzymuie, że Polacy używali piérwéy rohatyn, które na prawym boku konia wspierali; ieden koniec dosiągał ziemi, drugi był wsparty na łęku u siodła, a od włoczenia po ziemi, nazwano ie włóczniami. *Czack. pr.* 216. ROHATNIK, – a, *m.*, (*Mącz.*), ROHATYNIEC, – ńca, *m.*, rohatyną zbroyny, ein mit dem Wurfspieß Bewaffneter, *Rs.* рогатенникb. Wybiegliście się od rohatyńców onych. *Birk. Ex. C 4 b.*

Contin. Deriu. Nom. *Rog*: *rożek*, *różkowy*, *rożen*; *bezrogi*, *dwurogi*; *iednorogi*, *iednorożec*, *nosorożec*, *norozog*; *poroże*, *porożysty*; *narożny*, *narożnica*; *koziorożec*, *krętorog*.

ROIC się *Rec. ndk.*, odroić się *dk.*, *Bh.* rogiti se; *Sr.* 2. še roiší; *Sr.* 1. šo royacj; *Vd.* rojiti, (*Vd.* rojenje, roisivu, z rodzenie, *Etym.* rod); *Bs.* rojittise pcelle; *Cro.* roimaze, rojesze pchele; *Rs.* роиться, отроиться, отроиваться; roiami wylatywać, (o pszczołach), schwärmen, (von den Bienen). Roią się pszczoły, die Bienen schwärmen; cf. Róy). Czas roienia pszczół, u nas w Czerwcu i Lipcu. *Zool.* 123. Pod odroieniem pszczół to robi

zostaie. *Kąck. Pas.* 27. – §. *transl.* roią się cieklizny, mokre rzeczy, burzą się, robią, Getränke, Flüssigkeiten gähren, arbeiten. Wody średniosolne od octu nic się nie roią. *Kluk. Kop.* 1, 156. Angielska kreda, gdy naleiesz wody, tak się roi i rozgrzewa, iż w tym cieple iaia ugotować się mogą. *Kluk. Kop.* 1, 248. Deszczowe wody wyśmienite do wszystkich rzeczy, które kisnąć i roić się maią. *Kluk Kop.* 1 118. – §. *fig.* roi mu się co w głowie, snuie się, uwija się przez głowę, es geht ihm etwas im Kopfe herum, es schwärmen seine Gedanken; es steigen ihm mancherley Gedanken durch einander auf; cf. *Slo.* gako wćeli ſa motagu *non conueniunt*). Dziwne się koncepty w głowie iego roią. *Falib. D.* 3. Tysiąc myśli w głowie mi się roi. *Teatr* 54, 12. Co się w łbie iey roi? *Teatr* 43 *c*, 29 *Wyb.* – §. *Actiu:* ROIĆ, roić co, prząść, uprząść, ubrdać sobie, (*Crn.* Rojnèse *Parcae* Prządki); schwärmen, mancherley Gedanken durch einander in sich erzeugen; *Rg.* roiti; *Vd.* rojit; *Crn.* rojiti, rojil, rojim, (2. rojiti, rojem, halasować); *Sla.* upèrti ù namet, uzéti ù glàvu? *Ross.* мечтáмь, мечтáмъ:я. Czemu w tak krotkim życiu wiele roim, Że się w swey nawet ziemi nie ostoim! *Hor.* 1, 283. Żaden chory tak dzikiey rzeczy nie roi sobie w głowie, któreyby nam filozof iaki w rzeczy samey nie rozpowiadał. *Pich. Sen. list* 3, 29. Chciwy zawsze odmiany człowiek póki żywie Gani co ma, roiąc coś w dalszey perspektywie. *Nar. Dz.* 1, 164. Im więcey roiu, tym bywa nie miodno, Gdy głowa roi, gębie bywa głodno, *Bratk.* F 4. ROIK, - a, *m.*, *dem. Nom.* Roy, ein kleiner Bienenschwarm. Na małe roiki trzeba małych ulików. *Kąck. Pas.* 16. ROIOWISKO, - a, *n.*, *contemn.* roy, *tr.* rzesza, tłum, hałastra, tłok, ein Schwarm, ein Haufen. Haniebni niewolnicy wszechmocney fortuny, Drzecie się wśród natrętnych tłumów roiowiska. *Zab.* 16, 197. ROIOWNIK, - a, *m.*, *Bh.* rogowink; *Sr.* 1. royownik, rozkolnik; *Rs.* мáмъ, мáмочная трава, мáмочникъ; pszczelnik, ziele od pszczół rzeczone, iak roiownik od roienia pszczoł, bo gdy ulo sokiem iego potrze, roiom uciekać broni. *Syr.* 691, *Chmiel.* 1, 615; *Kluk. Dyk.* 2, 115; Melisse. 2) Roiwaik pieprzny pryszczący; *ob.* Rozchodnik. *ROISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen roiów, voll Schwärme, *Ross.* роистый. ROIOWY, - a, - e, od roiu, Bienenschwarm betreffend, *Tr.*, *Rs.* ройный. Roiowy kosz, którym roie przykrywaią, *Rs.* роевка.

ROK, - u, *m.*, *Bh.* rok; *Slo.* rok, lèto (ob. lato); *Sr.* 1. lèto, lieto; *Sr.* 2. lèto, letko; *Vd.* letu, godishe, *plur.* liete; (*Cro.* lèto, leito, 1. *aestas*, 2. *annus*), *Cro.* godishe, godina, cf. godzina); *Dl.* godischye; *Bs.* godina, godiscte 1. *annus*, 2. *tempus*, *tempestas*, (*Bs.* litto, gljetto *aestas*; *annus*); *Sla.* godine; *Rg.* gódina, godiscte, ljetto; *Crn.* lejtèna, lejtu *annus*; *aestas*; *Rs.* гóдъ (*ob.* годы); *Ec.* годъ, година: (*obsol.* *lato *qu. v.*); czas dwunastu miesięcy. *Zebr. Zw.* 13, *Sol. Geom.* 3, 135; das Jahr. Rok iest czas ten, przez który słońce 12 znaków zodyaku niebieskiego obchodzi. *Kal.* 3), *m* 1. Rok pospolity, to iest, ani przybyszowy, ani przestępny, (*qu. v.* –). Rok gwiazdowy, powrót ziemi do iakiey gwiazdy. *Sniad. Jeo.* 127. Rok zwrotnikowy, odnawiaiący pory swoie. *ib.* 129. Rok gdzie przebyć, *Rs.* годовáть cf. godować). Roku nie módz przebyć, негодовáть. Jani poczynali rok od miesiąca Marca, iak stara synagoga; inni od Septembra; Chrześciianie od oktawy narodzenia Chrystusa. *Sk. Kaz.* 507. Nowy rok, – *obsol.* nowe lato, *Vd.* novu letu; *Sla.* mlado litto; *Cro.* novo leto; *Ec.* новый годъ, новолѣтіе; Neu Jahr. Biegaią dziatki po nowym lecie, i przyiaciele daią sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, bogaci ubogim, winszuiąc sobie na *nowy rok wszego dobra*. *Hrbst. Nauk. N* 5. Dziś w wigiliią Bożego Narodzenia winszuiemy sobie *siego roku. *Ld.* – Rok Swięty *ob.* Miłościwe lato, das Jubeljahr, Jubiläum. – O roku łaski, Gnadenjahr, n. p. Beneficyum maiący, ieśli umrze w pierwsze trzy miesiące roku, niech ma czwartą część dochodów, ieśli w trzech wtorych, połowicę; ieśli w trzecich trzech, trzecią część; ieśli w ostatnich wszystko. *Herb. Stat.* 149. – §. *Phrases*: Zjedliśmy za kwartał, co na cały rok dostarczać miało. *Teatr* 19 *b*, 43. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teatr* 19 *b*, 7. Roku cztery części, pory, ćwierci, czasy: wiosna, lato, iesień, zima, die vier Jahreszeiten. Roku Pańskiego, s od narodzenia Pana Chrystusa, im Jahr des Herrn. Godzina ta iey się rokiem widzi. *Gor. Dw.* 303, die Stunde wird ihr zum Jahre. Tak rok, rok teraz, rok temu, es ist jetzt ein Jahr. Rok temu, iak umarł. *Cn. Th.*, es ist ein Jahr, daß er starb. Na *bez rok, s na przez rok, s za rok, na przyszły rok, übers Jahr, künftiges Jahr. Zwiódł był na to wielkie woysko; o większym myślił na przez rok. *Birk. Kaz. Ob. E b.* Co rok, alle Jahre. Co drugi rok, co trzeci rok, co czwarty rok etc., alle zwey, drey, vier ꝛc. Jahre. Chowaią to w naczyniach od roku do roku. *Star. Dw.* 30, von Jahr zu Jahr. Rok od roku, *Bh.* zrok do roka; s co rok, alljährlich, alle Jahre. Chodził on rok od roku ofiarować Jehowie do Szylohu. *Bud.* 1 *Sam.* 1, 3. – §. *In Plurali* lata (*qu. v.*) *usitatius, quanquam et* roki, *rarius quidem hos significatu, usurpantur*, die Jahre. Światła niebieskie będą na znaki, na czasy, na dni i na roki, aby świeciły na utwierdzeniu nieba. s *Leop. Gen.* 1, na lata, 3 *Leop.*). Latopisscowie Litewscy lat abo roków, którego się czasu co działo, nie kładą. *Stryik.* 234. Nadab dwa tylko roki panował. *Zał. Test.* 206. Starość liczy się liczbą roków. *Birk. Zbar. D* 3 *b*. – §. II., *Jurid.* Rok w prawie, termin, kadencya, cf. zrok), ein gerichtlicher Termin, Vorladungstermin, Erscheinungstermin, Gerichtstermin. (*Bh.* ſročim, s zapozywam; *Vd.* rok, narok, nareshen rok, napoveden den, s termin; *Cro.* rôk 1. *spatium*, *terminus*, 2. *dies determinata*, 3. *fatum*, *fatalis dies*, (*ob.* wróg), *Cro.* rochimasze *paciscor*, *Cro.* srokovati, s przyczyną być; *Bs.* rók, váda *dies constituta*, rocenje, srocenje *conuentio*, rocitise, srocitise *pacisci*; *Rg.* rook *tempus statutum*, rokni dan *dies dicta*, roccitise, urocitti dán *diem statuere*, rocenje *conuentio de re aliqua*; *Rs.* рокъ, s wróg, los; срóкъ termin, rata, срóчная розев, роковый wrogowy, losowy, пристрочать, пристрочивать termin naznaczyć, просрочить, просрочивать termin opuścić, просрочка opuszczenie terminu, перестрочить, перестрочивать, prolongo aé termin, перестрóчка prolongacya termin, отстрочка, отстроченїе odroczenie, odwłoka: *Ec.* срокъ, предѣлъ *interuallum*, народъ, опредѣленное, урóченное, назначенное время rata; присрóчный день, срóчный termin). Jurydyka, poroczki, roki, Tagfarth. *Krn.* 1140. Po oddaniu pozwu, trzeba, żeby go wpisa-

no w księgi, dwie niedziele przed rokiem, tak iż pozwany nie tylko z pozwu rok wiedzieć będzie, ale i w księgach urzędnika naydzie, od kogo i na który dzień rok mu dano. *Gor. Wł. Q 4 b.* Gdyby oskarżony rzekł, że mu o to nie iest rok albo termin przedtym oznaczon, ma mu być do bliższego sądu odłożono. *Szczerb. Sax.* 10. Na rok naznaczony przed sędziego stanął. *ib.* 320. Sprawa nie przenocowana zaraz ma być sądzona, a w przenocowaney, ma być rok złożon do dwu niedziel. *ib.* 5. Sędzia musi kilka kroć roki °sędzić do roku. *Rey. Zw.* 94 *b.* Trzy razy w roku maią się roki ziemskie Landgerichtstermine, sądzić, a czwarta część roku na sądzenie wieców niech będzie obrócona. *Herb. Stat.* 420. Na rocech (rokach) sędzia ziemski będzie sądził o wszelką summę. *Herb. Stat.* 28. Roki, sądy ziemskie, poroczki; *Cn. Th.*, cf. roczki). Woiewodowie roki wielkie sądzić maią; a to gdy wyydą dwoie poroczki, tedy po nich trzecie roki maią być sądzone. *Tarn. Ust.* 70. Apellacya ma być na wielkie roki albo na seym walny. *ib.* 71. Roki, sądy Grodzkie *ob.* Roczki, die Burggerichtstermine. Roki skargowe, z kwerele, podstarości i pisarz grodzki sądzą. *Vol. Leg.* 3, 73, das Quatember-Gericht zu kleinen Streitsachen. Rok zawity *ob.* Zawity. Rok nadworny, pozwanie do dworu królewskiego. *Wlod.*, Vorladung vor das Hofgericht. Rozpisuię rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 930, den Termin weiter hinausſetzen. Rok daię, z pozywam, ich lade vor Gericht vor. Rok przepadły, z translaps, verſäumter Termin. - §. Pozwanie słowne, ustne, z rok, mündliche Ladung. Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, zapozywa go. *Ostr. P. Cyw.* 2; 20.

Pochodz. sub verbo: *Rzec.*

ROKAMBUŁ, - u, *m.*, z franc., die Rocambole, der Schlangenknoblauch *allium scordoprasum* rodzay delikatnieyszy czosnku. *Kluk. Rośl.* 1, 212.

ROKICINA, - y, *ż.*, *salix pumilla*, die Zwergweide, *Rs.* мелкивникъ; rodzay wierzby małey, kępami po łąkach i lasach rosnącey; zda się ubogim na wiązki do palenia. *Kluk. Rośl.* 2, 61. (*Slo.* rakyta *sarex*, rokyti *iuncus, siler*; *Hg.* rekettye-fa *siler*; *Sla.* rakita; *Bs.* rakitta *salix helix*, *ob.* rokita); *Crn.* rakita *salix*, rakitje *salicetum*, rokitje *cannetum*; *Vd.* rokitje, z trzciniſko; *Rg.* rakitta *siler*). Skrył się w rokicinę. *P. Kch. Jer.* 212, cf. a nasi w chróſt). Żołnierze ukryci wypadli hurmem z rokiciny. *Pot. Syl.* 307. ROKICINOWY, - a, - e, od rokiciny, von der Zwergweide. *Cn. Th.*

ROKIETA, - y, *ż.*, *Lat. med.* rochetum, *Ital.* rocchetto; *Bs.* roket; *Cro.* rokét, roketa, kamicza; *Rg.* nadkosciugliza; cf. *Germ.* Rock); gatunek komży kanoniczey lub biſkupiey, eine Art Chorhemden der Biſchöfe und Domherren. Biſkup zdiąwszy dalmatykę i podawszy ią dyakonom, ſtanął w płociennej komży albo rokiecie. *Sk. Zyw.* 2, 188. Płacząc i rycząc, rokietę biſkupią z siebie zdzierał. *Sk. Zyw.* 2, 226. Chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Xiądz.* 157.

ROKITA, - y, *ż.*, (*Boh.* rokyti *carex*; *Rg.* rakitta *siler*, *ob.* rokicina); *salix arenaria*; *Crn.* węka, die Sandweide, gatunek wierzby, nie wyraſta wysoko, ale gęſto, na błotach i piaſkach. *Kluk. Dyk.* 3, 42. Na gibkiey się swiesiwszy rokicie Płacze swey krzywdy słowiczek obficie. *Zab.* 16, 319. Udatne sosny drobne rokity przeniosły. *Pot. Poc.* 2. ROKITOWY, - a, - e, z rokity, von Sandweiden. Trzciniana lub rokitowa deka, mata. *Mącz.* Tam po wyspach ludzie Wiek w rokitowéy prowadzą budzie. *Miask. ryt.* 78.

ROKOSZ, - u, *m.*, z Węgierſk. rokosz, z zjazd powszechny. *Łubień.* 68; *Slo.* *tákoť comitia*). Słowo Rokosz hasłem było w Polszcze, na którego wydanie każdy szlachcic obowiązany był ſtawać zbroyno dla zabezpieczenia powszechnego przeciw przemocy króla i senatu. *Sarzet. P. P.* 1, 318; ein Aufſtand des Adels wider den König und Senat. (*Ec.* рокошъ bunt, zdrada). Dawniey używano rokoszu dla publiczney potrzeby, w czasie trwogi woienney, na zawołanie szlachty do króla. Oſtatni tego był przykład za Zygm. I, 1537 pod Glinianami; tam szlachta opuściwszy króla i senat, zrobiła sobie osobne koło, i poczęła się dopominać o zdanie sobie rachunku z rządu Rzpltey. O rokoszu Gliniańſkim 1380 przeciw Ludwikowi, napisał uczoną dyssertacyą Xżę Jabłonowski, *Nar. Chod.* 1, 204, *Piasecz.* 234. Lata 1537 rycerſtwo korony Polſkiéy, będąc we Lwowie, zjeżdżaiąc się na osobne mieysca w polach, potym w klasztorze we Lwowie, w radę wstępowali; co sowiemy °rokosze; tam wolno mówili z osobna, kto chciał widzenie swoie powiadał, domagaiąc się tego na królu, aby ich artykułom exekucyą uczynił. *Biel. Sw.* 291 *b.* - °§. król miał rokosz z onemi, którzy byli w Betaurze. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 22, rokował z niemi. 3 *Leop.*, traktował, czynił z niemi, Unterhandlung pflegen; cf. *Etym.* rzec). - 2°) w znaczeniu zjazdu, Zuſammenkunft, Verſammlung. Rymunt wszyſtkich panów Litewskich obesławszy; uczynił seym albo rokosz, i tam się wszyſtkiego prawa dziedzicznego wyrzekł. *Stryik.* 316. - 3) rokosz, bunt, Aufruhr, Aufſtand; *Rs.* междоусобіе, междоусобство; *Ec.* смута. Leutulus z innymy, którzy rokoszy oney (*obs. femininum*), czołem byli. *Pilch. Sall.* 73 *et* 72. Zofia od wszyſtkich Piotra nieprzyiaciół była ulubiona, przeto naturalnie oddaneby iey były rządy, gdyby rokosz udała się była pomyślnie. *Pam.* 85, 1, 802. Na rokosz zawołać, *ad libertatem proclamare. Cn. Th.* - 4) Rokosz, albo Hibryda, *herb*, półkonia z ogonem rybim. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. ROKOSZANIN, - a, *m.*, do rokoszu należący, ein Mitverbündeter, in den Adelsaufſtand mit Verflochtener. ROKOSZAŃSKI, - a, - ie, od rokoszan, buntowniczy, *Rs.* междоусобный, die Adelsverbündeten belangend. Odwagi rokoszańſkie. *Hard. Luk.* 91. ROKOSZOWAĆ *med. ndk.*, ROKOSZYĆ się *zaimk.*, bunt podnosić, powſtawać, wider jemand auftreten, ſich wider ihn auflehnen, verbünden; *Rs.* междоусобствовать. Lucyper i czarci rokoszowali z bogiem i z kościołem niebieſkim. *Birk. o Ex.* 7; przeciw bogu). Ambicyą nadęty waży się przeciwko swemu rokoszyć monarsze. *Mon.* 71, 793. - §. *actiue*: Nic to, choć na cię świat monſtra rokoszy, Więcéy się iedney obawiay rokoszy. *Mon.* 71, 836, buntuie, burzy, poduszcza, aufwiegeln. Porokoszyć. *Mon.* 225. ROKOSZÓWKA, - i, *ż.*, gatunek gruszek. *Groch. W.* 581, eine Art Birnen. ROKOSZOWY, - a, - e, od rokoszu, den Adelsaufſtand betreffend.

ROKOWAĆ, - ał, - uie *med. ndk.*, °a) odrokować *dk.*, (*Etym.* rzec, rzekę), - *Bh.* rokowati *deliberare*, radzić, radę składać, rathen, berathſchlagen. Ty panie móy, ma-

iąc władzę rozdawania poważney radzie głosow pod czas rokowania. *Star. Vot. A 2 b.* Pierwey szlachta, na seym przyiechawszy, iednego dnia wszystko, stanąwszy w polu, odrokowali. *Star. Ref.* 161; przedeliberowali, cf. rokosz), sie thaten alles in einem Tage ab. Niewiasty do grobu idąc, o tym na drodze z sobą rokowały, kto nam odwali kamień tak niemały? *Odym. Sw. 2 Ll* 3. – 2) rokować, wnosić, konkludować. *Ern.* 65, schließen, Schlüsse machen, *ratiocinari. Cn. Th.*, rozumować). Powiedz mi, co w tobie sprawnie tę boiaźń, i to złe względem nas rokowanie? *Teatr* 23 *b*, 4. Jeśli na chęć spoyrzysz, z iaką się sporobię, Że i mile to przyymiesz, tak rokuię sobie. *Zab.* 9, 4, prorokuię, wróżę). Nayłatwiey o tym rokować, co iuż pominęło, *Fr. Ad.* 14, prorokować, weissagen. Proistym wnioskiem rozumu godzi się przewidywać, i mitem niepróżnéy nadziei rokować uczuciem. *N. Pam.* 14, 242. Z odwagi żołnierzy rokuie o wygranéy lub przegranéy. *Boh. Djab.* 3, 116. Co ty rokować sobie możesz stąd rozumnie? *Dmoch. Jl.* 2, 218. Głos imperatora wskazuie i słodką rokuie nadzieię. *N. Pam.* 14, 241. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie Rokuiesz, Kłoto dzisiay może ci nię przetnie. *Tol. Saut.* 62. (*Cro.* srokuvati, s przyczyną być). – 3) rokować kogo, ustnie go pozywać, rok mu dawać, einen mündlich vorladen, citiren; *Bh.* sročim. Gdy kogo sąd rokować każe, woźny pozwem słownym, rokiem zwanym, go zapozywa. *Ostr. Pr. C* 2, 20. – 5) Rokować, rzekać, mówić, rozprawiać, reden von etwas, sich davon unterhalten, darüber sprechen. Co kto miłuie, o tym rad rokuie. *Cn. Ad.* 94, co na sercu, to i na języku). Mogły być one słowa od Zamoyskiego rzeczone, Któremi kiedyś Aiax sam z sobą rokował, Gdy się nad morzem chodząc, do śmierci gotował. *Groch. W.* 549. – §. Rokować z kim o co, z trakto ać, negocyować, czynić z kim o co, mit jemanden unterhandeln, Unterhandlung pflegen; *Cro.* rochimaze, srochimaze *paciscor*; *Bs.* rocitise, srocitise, dogovoritise *pacisci*, rocenje, storenje *conuentio*; *Rg.* gidjatise cf. pogodzić). Król rokował z onymi, którzy byli w Betsurze. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 22, miał rokosz. 1 *Leop.*). Przyiechał do Troi Ulisses rokować o wydanie Heleny. *J. Kch. Dz.* 51. Cesarz taiemnie począł z Witoldem rokować, i osobliwe schadzki miewać, obiecuiąc mu koronę Litewską. *Stryik.* 528. Haliczanie, gdy im żywności iuż nie stawało, ięli rokować z Woiewodą, i zamek podłać chcieli. *Biel.* 105. Książęta Ruscy z załogą zamku oblężonego rokuią, aby się poddał, *agunt cum eo. Krom.* 270. Wyszli obadway hetmani na rokowanie wspolne; ale nic nie sprawili. *Warg. Cez.* 1; *Bh.* rokowanij; *Vd.* pogodenje, spraulenje, spraulishtvu; *Dl.* dugovanye; *Rg.* ujet, ugovor). Na rokowaniu obiecali, że bramy otworzą. *Warg. Wal.* 179. ROKOWY, – a, – e, roczny, jährlich. Pamiątki za umarłe abo pominki trzecidniowe, czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Ap.* 147; coroczne). – §. rokowy, terminowy, *Rs.* срочный.

1) ROLA, – i, ż., z l. anc., die Rolle in einem Theaterstücke, *Sr.* 2. rulla, *Rs.* роль cf. lice); część sztuki, którą każdy aktor udawa z osobna. *Teatr* 24, 26. Trudney podięłam się roli. *Teatr* 52 *b*, 15. Granie roli, *Ec.* ролеподхождéніе. – 2) Rola, lista, regiestr gu. v.

2) ROLA, – i, ż., ROLKA, – i, ż., *dem.*, *Bh.* roli, role, poplužij; *Slo.* rola, rolička; *Sr.* 1. rohla, rola; *Sr.* 2. rohla; (*Crn.* ral, orolje *iugerum*, *ob.* radlo, *ob.* orać); *Sla.* oránje; *Cro.* ztern (*ob.* ścierń); (*Cro.* rál, z łan); *Ross.* роля, пáшня, пашенка; *Ec.* бразда (cf. brozda), ceło (*ob.* sielo); *Crn.* kmetje, kmetya (cf. kmieć); pole zasiewne, Ackerfeld, Ackerland, Feld. Jaka rola, takie też są i nasiona. *Bud.* 4 *Exd.* 9, 17. Rolą korcem mierz, nie sznurem abo stalem. *Cn. Ad.* 438, lepiéy mącznо, niż łącznо). To ich wszystka była rola, na galerach woiować. *Paszk. Dz.* 39, całe ich gospodarstwo). Pola abo role są troiakie, iedne na ozimiznę, drugie na iarzynę, trzecie na ugor, według kadencyi, iako na który rok przypadną. *Haur Ek.* 18. Rolą uprawiać, *Rs.* земледѣлывать. Uprawna rola, *Sr.* 1. pobwor, podworane (*ob.* pod-orać). – §. 2) Rola *herb*, róża, a koło niéy trzy kroie; w helmie pięć piór strusich. *Europ.* 5, 45, ein Wappen. ROLNICA, – y, ż., *botan.* rodzay rośliny, *sherardia. Aluk Dyk.* 3, 76. ROLNICTWO, – a, *n.*, ziemiańskie gospodarstwo, *Bh.* polnost; *Slo.* orání; *Sr.* 1. ratarstwo (*ob.* rataystwo); *Crn.* kmetuvanye, kmetstvu (*ob.* kmiectwo); *Vd.* orastvu, oranje, kmetnia, polsku obdelanje; *Rg.* têxarje, trûd (*ob.* trud), tégh, mukka; *Cro.* ratajenye, oranye; *Rs.* земледѣліе, земледѣлие cmво (cf pachać), хлѣбопáшество; *Ec.* земледѣланіе; der Ackerbau, der Feldbau, Landbau. Rolnictwo iest znaiomość przyzwoitéy roli uprawy. *Aluk Rosl.* 5, 2. Naród bez rolnictwa iest głuchą pustynią. *Gaz. Nar.* 1, 244. Lubiący rolnictwo, *Ec.* любоземледѣлець. ROLNICZY, – a, – e, od rolnictwa, Ackerbau-, Landbau-, Feldbau-; *Bh.* poplužni; *Rs.* пахатный, земледѣльческій, пахарев, хлѣбопáшный, сéльный, сельскій; *Ec.* нúвный (*ob.* niwa). ROLNICZYĆ *med. ndk.*, rolnictwem się bawić, gospodarować, den Ackerbau treiben, der Landwirthschaft obliegen. Trzeba połączyć z teoryą praktykę, żeby dobrze rolniczyć. *Aluk Rosl.* 5, 66. ROLNIK, – a, *m.*, ROLNICZEK, – czka, *m.*, *zdrbn.*, *Bh.* rolnik, uiwar, sedlak (*ob.* siedlak); *Sor.* 1. ratar, ratai (ratay); (*Crn.* rojak *adscriptitius*); *Vd.* kmet (*ob.* kmieć), polski zhlovek, pauer, arazh (*ob.* ghur, oracz); *Cro.* rataj, orach, polyak (cf. Polak), delopoleca, tesak; *Dl.* ratay; *Rg.* texâk, truudnik, rataj, zemgljâk (*ob.* siemianin); *Bs.* pogljar, tasghjak cf. ciężki, cf. ciągnąć, *ciechły), rata, kopac; *Rg.* pogljar, rataj, ratagl; *Sla.* texak; *Ross.* рольникъ, земледѣлецъ, земледѣлецъ, хлѣбопáшецъ, орáчъ, орáмель, орáмый, páмый; *Ec.* пахотникъ, *f.* пахотница; браздодéрецъ, пахарь, содѣлованникъ, нивáрь; chodzący koło uprawy roli, der Ackersmann, der Feldbauer, der Landmann. Rolnicy nasi, iedni maią znaczne gospodarstwo, iak to szoltysi, okupnicy, kmiecie; drudzy maią połowę mniejsze, iak to półrolnicy, zagrodnicy; inni ledwie maią iakie, iak chałupnicy i komornicy. *Switk. Bud.* 441. Dziwuie się rolniczek (*arator*), gdy się w iarzmie woły Chodząc walą, i kładą na ziemi w bróżd poły. *Zebr. Ow* 177, *ib.* 379. – §. 2) Rolnik skowronek, *ob.* Skowronek rolnik. – §. 3) Rolnik, kwaki, rzepa podługowata słodka, karpiele, Steckrüben. *Krup.* 5, 59. ROLNY, – a, – e, od roli, Feld-, Acker-; *Bh.* rolnj; *Sr* 1. rohlinp. Rolno

ne gospodarstwo. *Warg. Wal.* 131, der Feldbau. (*Cro.* polyobilen *agrosus*). **ROLOPORCA, -y, *m.*, wół pługiem orząc rolą porzący. *Otw. Ow.* 610, der Feldpflüger, Durchackerer. **ROLOSPRAWNY, -a, -e, n. p. wyrabiiała z kmiotkami rolosprawne cielce, *ruricolas boves. Zebr. Ow.* 120, feldbauend.

ROMAN, -u, *m.*, *botan.*, gatunek Euforbii, *euphorbia Cyparissias*, rośnie na gruntach kamieniſtych. *Kluk Dyk.* 1, 215, eine Art Euphorbien. (*Cro.* raman, komonika *menacella*). ROMANA, -y, *f.*, w drukarni, gatunek pisma mnieyszego od kanonu. *Mag. Mscr.* ROMANEK, -nku, *m.*, *botan.*, gatunek Euforbii, *Euphorbia Helioscopia. Kluk. Dyk.* 1, 212, romanek mały obrotny, kołowrot, Sonnenwende, Wolfsmilch. *Syr.* 1489. (*Bh.* Rimen, *Rs.* romaшka *chamomilla*, rumianek. ROMANOWE ziele wielkie, *dendroides*, Steinklee. *Syr.* 1490.

ROMANS, °ROMAN, -u, *m.*, z Franc., *Vd.* resveseleozhi amialiki; der Roman. Zmyślone historye, co się romanami nazywaią. *Lub. Roz.* 81. Dobre są i romanse, które bawiąc nauczaią; ale nie wiele mamy *Dośwladczyńskich* i *Podstolich. Gol. Wym.* 92. O fatalne romanse, romanse niestety, Wyście nam pokazały młodzież i kobiety! *Zabł. Fire.* 78. ROMANSISTA, -y, *m.*, autor romansowy, ein Romanenschreiber. Wiele utrzymuią, że dawne rycerstwo baiecznych romansistów było wymysłem. *Niemc. Kr.* 1, 135. Według pospolitego romansistów zdania, już tam miłość znaydować się nie zwykła, gdzie żadnego odmówienia obawiać się nie trzeba. *N. Pam.* 11, 194. ROMANSOWY, -a, -e, Romanen-. Miłości romansowe. *Teatr* 48 *b*, 50.

RONDEL, -dla, *m.*, RONDLIK, -a, *m.*, *dem.*, okrągłe naczynie do smażenia, eine Bratpfanne; *Bh.* rendlik, rendlićek, Rondel, naczynie miedziane, z rączką, w kuchni używane, które powinno być dobrze ubielone, ponieważ potrawa, gdy długo w rondlu stoi, zaraz miedzią przechodzi. *Wiel. Kuch.* 425. Nie zjecie czego? czyia będzie wola Przystąp' ku temu rondlowi. *Kniaź. Poez.* 2, 204. - 2) RONDELA, *ob.* Rodela. RONDOWAĆ, wyrondować; u blacharza, blachę okrągło zgiętą wyrównać, aby zupełnie była okrągłą. *Mag. Mst.*, rondiren, ründen.

RONIC, URONIAĆ, URANIAĆ *cz. ndk.*, zronić, uronić *dk.*, *Rs* ронить, ронять, сронять, сронить, сроню, сраниваю, обронить, уроню; upuszczać co z siebie, utracać, fallen lassen, verlieren, verschütten, *pr. et fig.* (*Sr.* 1. ronu *pisc*; *Cro.* rivam, rinuti *trudere*, cl. runąć, *Bs.* ronim *deiicere*). Roni ptak, z pierze mu pada, der Vogel läßt die Federn fallen, mauſert ſich, pierzy się). I ptak tam lecąc pióra uroni. *Rys. Ad.* 76. - *fig.* Buntownik będzie musiał z tey pychy i pierza uronić, skoro króla zobaczy. *Tward. W. D.* 82. Roni uronić, skoro króla zobaczy. *Tward. W. D.* 82. Roni jeleń roni, z rogi mu padaią, der Hirsch wirft das Gewcih ab. Wąż się roni, z lini się, die Schlange wirft die Haut ab. - Róża prędko roni kwiat swóy. *Hor. P.* 1, 203 *Ner.* Już w piersi czyste uderzaią dłonią, Już włosy na wiatr wytargnione ronią. *Zim. Siel.* 194. W zawody konie wypuszczaią Ze wszystkiéy siły ie zacinaią, Chyląc się nazbyt woźniki swe ronią, Potym zroniono własnym lotem gonią. *Ustrz. Troi.* 54, ulatuią z nich, spadaią). Łzy ronić. *Tr., Sr.* 1. ſélze ronu; *Cro.* ronim suze; *Bs.* roniti suze *profundere lacrymas*; *Ec.* слезити, слезю, слезомочити. Próżno słowa twoie roniss. *Teatr* 42 *d*, *B.* Wielką część dnia gnuśnym spaniem marnotrawnie uraniasz. *Krom.* 531. Czczym wielemówstwem uronić drogie momenta czasu. *Dyar. Gr.* 14. Jednego z całego dyskursu nie uroniła słowa. *Wtg. Mar.* 5, 7, nie straciła). Zaniedbanie wiele pięknych rzeczy roni. *Sim. Siel.* 70. Uchodzi zima, ziemia śniegi roni. *Hor. P.* 1, 29 *Nar.* Łakomy człowiek i chwyta i roni, Leiąc w ten przetak, wnet woda wycieknie. *Hor.* 2, 120. Wielkie miał Pompey maiętności, lecz więcéy uronił, niżli schował. *Bard. Luk.* 155, stwonił). O uniią zdrowie swoie i krew' ronili. *Smotr. El.* 15, na szańc puścili, odważyli). Pieści córkę, pielęgnuie, nad nią serce roni. *Zab.* 15, 16 *Kniaź.*, serce wylewa, sein Herz ergießen. Do twoiey łaski usławnie wzdycham Uroń tę znaney ducha pokorze. *Kniaź. P.* 1, 4, wylewszy, świadczią choć mniey godnemu). Zebrane tam było, co ziemia schronić może w łonie swym nayskrytszego, i słońce uronić z prześwietnych swych promieni. *Tward. Wł.* 149, utworzyć). Żaden z twych poddanych przeciw tobie wiary nie uroni. *Pot. Arg.* 155, nie sprzeniewierzy się). Obym się był nie rodził, albo swym rodzeniem, Aby mię matka była zroniła kamieniem. *Kul. Her.* 24, poroniła, mißgebären, verwerfen. **RON, -u, *m.*, z ronienie, das Fallenlaſſen, Verſchütten, Vergießen. (*Rs.* уронъ strata, utrata). Czci Portugalczyk ronem płaczu swego strasznego Albukierka. *Przyb. Lux.* 5, wylewem).

Pochodz. *poronić*, *poraniać*, *wyronić*, *oronić*, *uronić*, *zaronić*; *ſreń*, *ſreniſty*, *ſranieć*, *osranieć*.

RONT, -u, *m.*, *militar.*, obchód, objażdżka. *Jak. Art.* 3, 314, *Rg.* obhoda; *Russ.* дозóръ (cf. dozór); die Runde, Ronde. Trzeba nam było młynkować kątem, Chcąc się wybiegać przed czuynym rontem. *Zab.* 9, 346 *Zabł.* Nocowłóckich przestrzegam, że teraz po nocy chodzą ronty. *Mon.* 70, 136.

ROPA, -y, *f.*, *Rs.* pona, сукровица, otok, Eiter, Eitermaterie. (*Sr.* 2. roppa zmarszczek). Ropa, białożółtawa materya, która się staie z występuiącéy krwi, i pomieszania się z nitkami mięsistemi w ranach lub wrzodach. *Kluk Zw.* 1, 56, *Bok.* hnug, hnoge (*ob.* gnóy), hnilina, hnić, talow; *Slo.* hnúg wrědě; *Hg.* genyetség; *Vd.* gnui, hötter; *Cro.* gnóy, gnyoj, gnyilad; *Dl.* gnóy; *Bs.* ghnoj; *Sla.* gnoj; *Sr.* 2. talug; *Sr.* 1. pèdmo. Obmywa z ropy ubroczone ciało. *Bard. Luk.* 106. - §. Ropa, *bitumen. Syxt. stl.* 140, Bergwachs, Judenpech. Cieplice te maią w sobie siarkę albo hałun; drugie kléy albo ropę, iako ią nazywaią ci, którzy za Drohobycką kopią tę ropę. *Syxt. stl.* 82. Słone wody gorzkiego smaku nabywaią z kleiu albo ropy ieziora. *iś.* 105. ROPCZYCE, miasto w Sandomierskim. *Dyk. Geo.* 2, 355, eine Stadt in der Woiw. Sandomir.

ROPIĆ *med. ndk.*, (*Sor.* 2. ropiſch marszczyć), czynić, aby się zebrało, zropiło, eitern machen, eitern lassen; *Bh.* zgitriti, zgitrowati (cf. iątrzyć); *Sor.* 2. ſetſchiſch; *Russ.* гноить; *emarginare*, ropić, rozgnoić albo rozszerzyć wrzód albo ranę. *Męz.* Ropiący, *suppuratorius. Cn. Th.* ROPIĆ się *recipr.*, *Bh.* gitriti ſe, gitrim ſe; *Sr.* 2. ſe tatuiiſch; *Sr.* 1. podpetju ſo, nopu ſo, pèdniu ſo, zarjekam, hnicj (*ob.* gnić); *Vd.* otezhi, otvuriti, otikuvat, otieku-

vati, se gnojit, heitrati; *Bs.* ghnojitise; *Rg.* ghnoittise, oghnoittise; *Cro.* ognajamsze; *Rs.* гнои́ться, нарэ́мь, нарыва́мь; ropę wypuszczać, ropą ciec, eitern. *Cn. Th.* ROPIEĆ *niiak. ndk.*, zropieć *dk.*, ropą zayść, w ropę przeyść, zu Eiter werden. Wnet iego sadło, ciało, iego miazga cała Od gnuśności z piiaństwem złączoney zropiała. *Zab.* 8, 93 *Tręb.* Z dołków, gdzie były oczy, żaby wyglądały, Po twarzy saś zropiałéy iaszczurki biegały. *Łęczn. Zw.* 12. ROPISTOŚĆ, – ści, *ż.*, ropienie, *purulentia, Mącz., Sr.* 1. ѵетјепо, ѵедмоѵitoſći; *Vd.* tvurnoſt; *Cro.* gnoina, guoinoszt; *Hg.* genetség; das Eitern, wenn etwas voll iſt von Eitermaterie. ROPISTY, – a, – e, ROPISTO *adverb.*, ropiący się, pełen ropy, *purulentus. Mącz., Bh.* hnilowatý; *Slo.* zahnojený; *Hg.* genyetséges; *Sr* 1. ѵédmoѵité, ѵedmoѵicjné. *Vd.* höttrau, gnojan, tvuran, tvuroviten, gnjilast, gnoinoranast; *Cro.* gnoien, gnojni, *Rs.* гноева́тый, гно́йный, гнои́стый (cf. gnoyny), нарывны́й, передлива́ый; *Ec.* ρωπίωπый, гноетечи́вый, eiternd, voll Eiter. Do Łazarza psi przychadzali, A wrzody iego ropiłe lizali. *Odym. Sw.* 2, *D b.* – §. Ropiſty, ropie podobny. *Cn. Th.*, eiterartig. ROPSKO, – a, *n.*, paſkudna ropa, häßlicher Eiter. Ropſko i otok smrodliwy. *Boh. djab.* 2. 54.

ROPUCHA, – y, *ż.*, (*Bh.* ropanch sopel; cf. *Sr.* 1. ѕгго: pawé chropawy; *Rs.* рапуха. рáпуѵка *salmo maraenula*; cf. *Gall.* crapaud; *Ital.* rospo): parchata żaba, die Kröte; *Slo.* zemſka žaba gedowatá žaba; *Bh.* žaba zahrdni, zemſká, gedowatá, chraſtawá; *Sr.* 2. ſchkrodawa, *Sr.* 1. krótawa, ſpmetjiza; *Vd.* kraſtova shaba, krota, shatorniza; *Cro.* krastava saba, krasztacha; *Crn.* puf; *Bs.* sgjabba zapuhacja, rugnava; *Rg.* zabba zapuhaccja, gubbaviza; *Slo.* kraſtava zabba; *Rs.* корос́мавая лягу́шка, жаба; *rana bufo*, daleko większa od pospolitey żaby, ciemnoszarawa, ma na sobie brodawki obrzydliwe. *Zool.* 205. Żabę krostawą Ruśniacy iedném słowem zowią cserpachą, t. i. żabą leśną. *Urs. Gr.* 144. §. Ropucha, *vocamus hominem vel animal aliquod paruum, quando ultra modum suae corporaturae inflatur ira vel superbia*, eine bóſe Kröte, eine ſtolze, aufgeblaſene Kröte. *Aliqui tamen dicunt esse ranae maioris nomen, et sane modus loquendi*: Odyma się iak ropucha, (er bläſt ſich auf wie eine Kröte, wie ein Froſch. *Cn. Ad.* 4, cf. nadął się iak pułt, a niezaczęcia, gdy konia kuią, żaba nogi nadſtawia); *indicat translatum esse ab aliquo proprio. Cn. Th.* 925. – §. 2) *Milit.* Ropucha, łoże żelazne moździerzowe. *Jak. Art.* 3, 314, eine eiſerne Mörſerlavette. ROPUSZY, – a, – e, od ropuchy, *Crn.* krótne, Kröten-. Czart ukryty w barwie czasi się ropuszéy. *Przyb. Milt.* 129.

RORATY *plur.*, nabożeńſtwo adwentowe, die Adventsandacht in der Römiſchen Kirche bey ſieben brennenden Lichtern. U nas w Polszcze oznacza się adwent roratami, to iest mszą przed wschodem słońca odprawianą, w któréy introit od słowa: *Rorate* zaczyna się; pod czas téy mszy stawiają siedm świec goreiących na ołtarzu. *Cerem.* 1, 189 *Kras. Zb.* 2, 36, *Zrn. Pſ.* 4 *b.* – Na roraty wstają pobożni. *Dwor. J.* 4, mówi się czasem o szulerach, piiaſnicach, którzy całą noc nie śpią do świtu. Nachtſchwärmer. – §. Roraty, s Adwent *qu. v.* RORATNY, – a, – e, od rorat; n. p. Zwiaſtowanie anielſkie do Panny Maryi wspominaiąc, roratną mszą śpiewamy. *Hrbſt. Nauk. N.*

ROS-, s Ros- *qu. v.*

ROSA, – y, *ż.*, *Bh.* roſa, roſpčla; *Slo.* roſa; *Sr.* 1. roſa, roſſa, ròsa; *Sr.* 2. roſa; *Crn.* rósa; *Vd.* rosa, rossa; *Cro.* ròsza; *Sla.* rossa; *Rg.* rossa, rossizza; *Bs.* ròsa; *Rs.* роса; *Lat.* ros, *Gall.* rosée, *Gr.* ἔρση, δρόσος, cf. *Hebr.* רסס rasas *aspersit, apud Chaldaeos* ſtillauit; cf. *Ger.* rieſeln); der Thau; owa niewidoma wilgoć, która po zachodzie słońca w ciepłe czasy, rośliny znacznemi kroplami okłada. *Kluk Rośl.* 3, 90, *Hub. Wſt.* 162. Na zaraniu rosa z wiatru spuszczona bywa. *Birk. Zbar. C b.* Rosa kropliſta. *Bard. Luk.* 99. Skropcie iuż pola perłową rosą O górne zdroie. *Mieſk. ryt.* 1. Rosa pada. *Cn. Th.*, *Vd.* rossa pada, rossi; *Sr.* 1. roſa pada. Płodnocrynna rosa. *Zab.* 8, 253 *Nar.*, *et* 10, 53 *Koſſ.* Rosa miodowa, *Rs.* медя́ная роса́; *ob.* Miodowy.

Pochodz. *rosić, obrosić, obraszać, porosić; rosiſty, rosaty.*

ROSADA, *ob.* Rozsada.

ROSATY, – a, – e, na kształt rosy, wie Thau, Thau-. Do wina używaią cukru rosatego, w aptece przyprawnego, dla uczynienia go łagodnym. *Cresc.* 353.

ROSAYDA, – y, *ż.*, w hucie ſklanéy, tafla ſkła ordynaryynego zielonego, których 120 sztuk idzie na ſkrzynią. *Mag. Mscr.*, eine ordinäre grüne Glastafel.

ROŚĆ, *ob.* Rosnąć. ROSCIĄĆ, *ob.* Rozciąć. ROSCIĄGŁOŚĆ, ROZCIĄGŁY, ROSCIĄGNĄĆ, *ob.* Rozciągnąć.

1) ROŚCIĆ, rościł, rości, roszczę *czyn. niedok.*, urościć *dok.*, robić, żeby co rosło, *Bsn.* vrjesgiti (cf. wrzos), cinit rasti; *Rs.* ростить, рощу, возрастить, возращать, (*Rs.* роща, рóщина gay); *Ec.* рашу, (*Ec.* расширительный *vim augendi habens*); wachsen machen. Myssz łysyno na głowie oblazłéy włosy rości. *Sien.* 175. Ziele smolnik dobre iest w gnojeniu ran, roszcząc w nich ciało. *Spicz.* 9. – *transl.* rościć, *fig.* wskrzeszać, wzbudzać, rege machen, entſtehen machen. Państwo miał w ręku, gdyby był chciał rościć W potrzynku woynę. *Chroſt. Luk.* 183. Twóy gniew mi panie codzień zgubę rości. *Morszt.* 95. Oprzeć nie mogłem się skłonności, ałem nadziei nie rościł nigdy. *Teatr* 1, 69, ich nährte keine Hoffnung. Widząc iéy portret u niego, nie miałżem rościć podeyźrzenia? *Teatr* 9, 21, Argwohn ſchöpfen, Argwohn nähren. Pretensye rościć, smyślać sobie pretensye, Prätenſionen machen.

2) ROŚCIĆ, *ob.* Roszcić. ROŚCIEC, ROŚCIEK, *ob.* Rościek. ROŚCIĘTY, ROŚCINAĆ, ROŚCINEK, *ob.* Rościąć. ROŚFORNY, *ob.* Rozworny.

ROSIATA, – y, *ż.*, mléko gęſto warzone z łykami, dick geſottene Milch mit Eyern. *Wiel. Kuch.* 425.

ROSIĆ, – ił, – i, roszę cz. *ndk.*, urosić *dk.*, *Boh.* roſſil, rauſam; *Vd.* rositi, narosuvati; *Crn.* rosim; *Cro.* roszim; *Sla.* rositi; *Rg.* rossitti; *Rs.* росить, рошу, на kształt rosy pokrapiać, wie mit Thau benetzen, beſprengen, bethauen. Twarz łzami rosi. *Jabł. Tel.* 79. Mirtyl wzrok w oycu utopiony czasem w niebo wznosił, I radosnemi łzami piękne lica rosił. *Chod. Gesn.* 18. Rumieniec iéy policzków łzami uroszony. *Przyb. Luz.* 47. Oczy łzami uroszone. *Min. Ryt.* 1, 148. Krwią swoią własną ranne

czonki rosi. *Past. F.* 41. Wonią uroszone miała po barkach włosy rozpuszczone. *Hor.* 2, 133 *Min.* Kapłan trzymaiąc w ręce kropidło, Naprzód rosi święconą wodą ono bydło. *Pot. Arg.* 125. – §. 2) Rosić len, : pod niebem na rosie go blechować, den Flachs im Thau liegen laſſen und ſo bleichen. Rozsenie lnu; po wyciągnieniu go z wody rościela się na łące skoszoney rzędami, iak nayciemiey, aby się wyblichował, czyli urosił. *Przyd.* 13. Niektórzy roszą len przez 3 lub 4 niedziele podług czasu. *ib.* 13 *et* 107. ROSICZKA, – i, *ż.*, ROSNIK, – a, *m.*, *ros solis*, *Rs.* сóлнечная роса; Sonnenthau; listeczki tego ziela, im bardziey słońce przypala, tym więcey wilgoci albo rosy w sobie maią. *Syr.* 330, *Kluk Rosl.* 2, 249, *Chmiel.* 1, 645, *drosera. Linn.*, wilgoć na liście wyſtępuiąca, ma gubić brodawki. *Kluk Dyk.* 1, 196. ROSIMIEC *herb*; *idem quod* Ślepowron. *Kurop.* 3, 45. ROSISTY, – a, – e, ROSISTO *adv.*, *Bh.* rosnatý, pluy rosy; *Sr.* 1. roſopitė; *Crn.* rosliv, rosnat; *Vd.* rosliu, rosen, rosoviten; *Bs.* rosni; *Cro.* roszlyiv; *Rs.* росистый; pełen rosy, rośny, voll Thau, thauig, bethaut. Rosiſta noc. *Groch. W.* 138. Zmrok rosiſtemi kropi cię perłami. *Suss. P* 2, *B* 2 *b.* Obłok rosiſty. *W. Jes.* 18, 4, wiatr rosiſty. *W. Dan.* 3, 50. Dmą rosiſtą Zefir wieiąc zgoła, Z ziemi na wiosnę wyprowadza ziola. *Bard. Tr.* 121. Rosiſtym być, *Ec.* росомонятн.

ROSKARACZYĆ, ROSKAZAĆ, ROSKIDAĆ, ROSKLEPAĆ, ROSKOCZOWAĆ, ROSKOSZ, ROSKOSZOWAĆ, ROSKUGLOWAĆ, ROSKURCZYĆ, ROSKWILIĆ, ROSŁAPAĆ, ROSŁAWIAĆ, *vid. sub* Roz-, *suis in locis.*

*ROŚL, – i, *ż.*, rośnienie, *rost, płod, płodność, *Crn.* raſt; (*Rs.* расть źrzałość, dożrzałość); Wachsthum. Rola buyna w swéy rośli uszczęśliwia dobytki. *Chodk. Kosf.* 22. – *§. roślina, ein Erdgewächs, eine Pflanze. Natura wywodzi z wod łona rośle. *Przyb. Luz.* 324. Kazała dobrotliwie łonu płodnéy ziemi Roślami dla mieszkańców kwitnąć léczącemi. *Przyb. Ab.* 121. Tym porostem, tym gunem, kapiącym kropliſto, Niewidzialnie gładkie rośle chropowacą. *Przyb. Milt.* 123. ROSŁEK, – słka, *m.*, wyrostek, młodzieniaszek. *Tr.*, cf. rostek); ein junger Menſch, ein Aufſchößling. ROŚLINA, – y, *ż.*, die Pflanze, das Erdgewächs; *Boh.* rostlina, zrostlina, zrostlinka, wyrostlina, zelina (cf. ziele), bylina, bylinka (cf. bylina, byle); *Vd.* raſt, raſtje, semelſka raſt, semloraſtje, vsadiza, sasad, hlansa, mladiza; *Crn.* sasajeniza; *Rg.* strúk (cf. strąk), tára, tarſtak, (*Rg.* biglje *herba medica*); *Russ.* бплïе, бплинна, бплинка, растенïе, произрастенïе, произвéнïе, зелïе, трава; *Ec.* сядъ (cf. sad, злакъ, (*Ec.* бплинвю, бплïенъ порастáю *herbesco*. Rośliny są ciała organiczne bezduszne, wyrastaiące z ziemi: drzewa, krzewiny, ziola są rośliny. *Botan.* 3. Tournefort rozłożywszy rośliny na drzewa, krzewiny, podkrzewiny, i ziola, podzielił ie na gromad 22. *Botan.* 153. ROŚLINNY, ROŚLNY, – a, – e, od roślin, Pflanzen-; *Bh.* bylinný; *Ec.* бплянный, бплинный. Olcie i żywice rośliane. *Krumf.* 96. Kléy roślinny, gummi. *ib.* 96, *N. Pam.* 6, 316. Gdzie gniią materye rośline, zwykła się pokazować saletra. *Jak. Art.* 1, 47. ROŚLINIARNIA, – i, *ż.*, krzewodom. *Pam.* 85, 431, *Rs.* теплица, das Treibhaus, Gewächshaus. ROŚLINISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen roślin, zielisty, pflanzenreich, krautreich, *Ec.* бплянный. ROŚLINONOSNY, – a, – e, noszący rośliny, pflanzentragend, *Ec.* злаконосецъ. (*Verb.* злаконошу, *Gr.* χλοηφορέω; злакосíянолепъ, *Gr.* χλοαυγὴς *virenter splendens*). ROŚLINOPISARZ, – a, *m.*, botaniczny autor, Pflanzenbeſchreiber. Nayſławnieysi roślinopisarze w Polſkim ięzyku Marcin z Urzędowa i Syreniusz. *Bot.* 4. ROŚLINOPISMO, – a, *n.*, botanika, mówi o roślinach. *Botan.* 2, die Kräuterlehre, Pflanzenkunde. ROSŁOŚĆ, – ści, *ż.*, sporość, großer Wuchs. Hippiasz w siłach i rosłości olbrzymom równy. *Tr. Tel.* 311. – (ROŚLITOWAĆ się, *ob.* Rozlitować się). – ROSŁY, – a, – e, spory, groß gewachſen, groß. (*Bh.* rostlivý rosnący; *Rg.* raiaſtgliv *vegetabilis*). Rosły na kształt wieży. *Przyb. Milt.* 178. Rosłe cedry Libańſkie. *Ryb. Ps.* 50. Na rosłe góry srogi piorun bije. *Bard. Tr.* 244. Katechizm dla rosleyszych. *Ryb. Ps. praef.*, für die Erwachſenern. Wszyscyśmy teraz posli za światem mali i rośli. *M. Ach.* 299. W młodych i rosłych leciech. *Gliez. Wych. E* 5. – (ROŚMIAĆ się, *ob.* Rozśmiać się. ROŚMIESZYĆ, *ob.* Rozśmieszyć). – ROSNĄĆ, *ROŚĆ, rosł, rośnie, *roście, rosnę, *rośnę *verb. med. ndk.*, urosnąć, zrosnąć, *dk.*, *Bh.* růsti, zrůsti, zrostl; *Sl.* rostu, rostnu; *Sr.* 2. roſcj, roſl, roſtu; *Sr.* 1. roſtu, zroſtu; *Crn.* rasti, rásem; *Vd.* rasti, rasèl, rastem, rastim, odstaulat; *Cro.* raszti, razti, rastem, raszelszem; *Dl.* reezti; *Rg.* raasti, rástjeti, rättjeti; *Bs.* rasti, uzmosgitise; *Rs.* расти, растý, растý; (cf. *Hg.* arad, *Ger.* Reiß ut Pfropfreiß, cf. *Lat.* cresco, *Aeol.* κρεσκω); większym się stać, wachſen. Jeżeli zwiera przez pokarm odbiera więcey nowych części, niż utraca, wtedy rośnie. Lecz wielkie podobieństwo, iż rośnienie nie czyni nowych części, tylko rozszerza te, które już są. *Kluk Zw.* 1, 121. Ziolka to tylko, które u nas rostą, będę wypisywał. *Urzęd.* 16. O kwiatki! co na inszéy nie zrośniecie ziemi. *Przyb. Milt.* 355. Rosną-ce płoty i ogrodzenia z witwiny. *Mon.* 74, 760, żywe, lebendige Zäune. Piotr rośnie, Jan urósł, a ia nie urosnę? *Kras. W.* 22. Ciasto zaczynione poczyna rosnąć i rość. *Syr.*, podnosić się, wachſen, aufſteigen, aufquillen. Ta miłość, iak ciasto na drożdżach rośnie. *Teatr* 10, 76. Odległością opinia *roście. *Fredr. Prz.* 298. Rośną pieniądze, frasunku przybywa. *Lib. Hor.* 76, pomnażaią się, ſich vermehren. Książęta Litewscy przez zgodę w sławę, w możność i w potężne panowanie rośli. *Stryik.* 228. Swiatłość słoneczna, gdy słońce wschodzi, pomału roście. *Sk. Kaz.* 45. Boże day, abyśmy od posłuszeństwa twego nie odstępowali, rosnąc w mądrości i w pobożności. *Sk. Kaz.* 45. Gdy choroba rosła, był znacznéy cierpliwości. *Birk. Dom.* 58. Serce rośnie z radości, das Herz wächſt, ſchwillt vor Freude. Aż serce rośnie, kiedy się to pokazuią na dal skutki stokrotne. *Teatr* 26 *c*, 77. One dziewice, one buyne młodyce, aż serca patrzącym na nie roście. *Gwag.* 512. – *Math.* Rzędy, których wyrazy tym bardziey rosną, im bardziey oddalaią się od początku, nazywaią się rzędy rosnące, *series divergentes. Jak. Math.* 2, 168. ſteigende Folgereihen. – §. Rosnąć z czego, z wyrastać z czego, pochodzić z czego, aus etwas erwachſen, entſpringen, herkommen. Z małych rzeczy wielkie rostą. *Opal. sat.* 148. Z głupſtwa wszyſtkie nieprawości rostą. *Gorn. Dw. ded.* Nie mniemay, gdzie cię ogień popali, woda potopi, na polu zginie, w oboz

pozdycha, aby to tobie skąd inąd rosło, iedno z prawdziwych dekretów pana twego. *Rey Pſt. Uu* 3. ROSNIK, *ob.* Rosiczka.

Pochodz. sub nomine *Rod.*

ROSNY, -a, -e, rosiſty, pełen rosy, *roscidus*, *Bh.* roſni, roſuń, roſnaty, plny roſy; *Sr.* 1. roßoyité; *Crn.* rosaliv, rosnat; *Vd.* rosliu, rosen, rosoviten; *Cro.* ròszen, roszlyiv; *Bs.* rosni; *Rg.* ròsni; *Rs.* росный; n. p. rośna noc. *Mącz.*, thauig, voll Thau. Wiatr rośny przewiewa. 1 *Leop. Dan.* 3, 50.

ROSOCHA etc., *ob.* Rozsocha.

ROSOŁ, -u, *m.*, ROSOŁEK, -łku, *m.*, *dem.*, *Bh.* roſoł; *Sr.* 2. roßoł (słona woda); *Sr.* 1. roßow, roßel; *Vd.* souna vlaga, slana vlaga, souni sok; *Cro.* rászol *salsilago*; *Bs.* rasó, salamura, (*Jt.* salamoja); *Rg.* râsoo, râsoglje *salsilago*; *Rs.* разсолъ, росолъ, засолъ; (cf. *Ger.* Sulze, Sülze); rosół warzonych rzeczy, n. p. z sztuki mięsa wywarzony, die Fleiſchbrühe, cf. bullion). Rosół z mięsa warzonego, z pietruszką, selerkiem, porami, marchwią, który na pierwszą potrawę wszędzie daią. *Wiel. Kuch.* 426. Rosół Włoski, menestra. *ib.* 416. Żył skąpo, to też nie wołu Dał gotować do rosołu, Plaſka przyszła z supą rzadką miſka. *Jak. Bay.* 35. Jarząbek w rosole. *Ban. B* 3. Podobno bez łyżki rosołu ieść nie można. *Teatr* 8, 39. - §. Rosół, albo rosołowa przyprawa do potraw omaczania, salsa. *Cn. Th.*, die Tunke, die Sauce. - §. Rosół do surowych rzeczy, ryb, mięsa etc., lak, dla chowania długiego, *Crn.* slanamûrja; *Rs.* мизлъ; die Salzlake, die Lake. Kablion solą przełożony lepiey dochowuie się, niż rosołem zalany. *Wyrw. G.* 425. Dla takowego bydła trzeba sieczkę zaparzać, rosołkiem zasolonym krasić. *Haur Sk.* 52. - §. *fig.* Topią go bezbożnie w morſkich wod rosole. *Tot Saut.* 50, w wołnach morſkich). Przy gorzkim krwawych łez rosole. *Uſtrz. Klaud.* 67, *Uſtrz. Troi.* 12, *et* 45, przy ſtrumieniu łez, płaczu, bittere Thränenfluth. - *transl.* w rosole być, leżeć, wsmutku, frasunku, w dolegliwościach, w ambarasie, w biedzie, w obertasach, in der Suppe ſeyn, liegen; in Bedrängniſſen, im Gedränge, in Noth, Kummer. Słuchay siostro, gdybym ia w tym rosole była, Zapewnebym swe serce oycu otworzyła. *Min. Ryt.* 1, 22. Już drugi dzień miła, Jak w tym rosole mało iada, sypia, - piia. *Pot Arg.* 229. Cóż mi to powiadacie, iakobym w tey szkole Nie był i ia, i w tymże nie leżał rosole! *Zim. Siel.* 229. Kiedy tak chrą, niechayże zostaną w swym rosole. *Gor. Dw.* 63. O któréy białeygłowie raz sława rozpusty wyydzie, iuż ta n e boga zawady w tym rosole zostać musi. *Gor. Dw.* 219. Zadzierżyli Polacy posłów Czeſkich dla cesarza, aby go w rosole dla Pruss trzymali. *Biel.* 275 *et* 457, *Birk. Zbar. D.* - (ROSOLIS, -u, *m.*, Włoska wódka Roſſolt. Za kwartę gorzałeczki ociec po dwa grosza płacił, a pan młody *rosam solis* po dwa czerwone złote. *Falib. F.* 3.). - ROSOŁOWY, -a, -e, od rosołu, die Brühe, Fleiſchbrühe, Salzlake betreffend; *Rs.* разсольный. Rosołowa trawa; sucha, mokra, mięso, ryby do rosołu, *salsamentum. Cn. Th.*; *Bs.* salum, ſtvari osoglјene; *Cro.* posolìne. Rosołowy, nasalany, słony, sucho, mokro. *Cn. Th.*, Eingepökeltes, z. B. Fleiſch, Fiſche u. ſ. w. Rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb przekupień, nasalacz, *salsamentarius. Cn. Th.*, der Einpökler, der eingepökelte Sachen verkauft. Rosołowe mięso, *ob.* Pekielfleysz. Rosołowy ſtatek, solanka. *Cn. Th.* 1038, ein Gefäß zum Einſalzen. (*Slo.* roſolowatim, łyſlim *muceo*, *mucesco*).

ROSOMAK, -a, *m.*, *Rs.* россомаха; *Lat. med.* rosomacus; źwierzę wielkości psa dużego; ze wszyſtkich źwierząt nayobżarsze. *Zool.* 324, *muſtella gulo*, der Vielfraß. *Gwagn.* 429. Rosomak, źwierz żarłoczny; objadłszy się idzie między podwóyne gałęzie, tam się gwałtem póty ciśnie, póki żołądka obepchanego, nie wypróżni, i znowu na nowo swoiéy obżartości czyni zadosyć. *Chmiel.* 1, 583. Tuczybrzuchowie, którzy zawsze iak rosomaki obetkawszy się, i iak bący opiwszy się, idą spać. *Pim. Kam.* 338, *Vd.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, posheruh; *Rs.* ненажда. - *tr.* Łacniéy się było tobie zgadzać z nami, Niżliby Rosomacy mieli władać nami. *Biel. S. M. A* 3 *b*, żarłoki, żarłoczni, łakomi sąsiedzi. ROSOMASZY, -a, -e, od rosomaka, Vielfraß-; *Rs.* россомашій, россомачій.

ROSODAYNY, -a, -e, *Ec.* росодательный; thaugebend. ROSONOŚNY, n. p. księżyc. *Otw. Wirg.* 434, *roscida luna*, thaubringend; *Crn.* rosanosne; *Vd.* rosonosni; *Ec.* росоносный; ROSORODNY *id.*, *Tr.*

ROSOSZKA, *ob.* Rozsoszka.

*ROSPA, -y, *ż.*, Rozspa, rozsypka, rozsypanie, das Zerſtreuen, Zerſtieben. Nie chciał Febus żałosny swego pokolenia, na rospę w popioł puścić, *in cineres labi. Zebr. Ow.* 46.

ROSPACZ, *ob.* Rozpacz. ROSPADAĆ, *ob.* Rozpaść. ROSPADLINA, *ob.* Rozpadlina. ROSPĄK, *ob.* Rozpąk. ROSPALIĆ, *ob.* Rozpalić. ROSPAMIĘTAĆ, *ob.* Rozpamiętać. ROSPAR, *ob.* Rozpar. ROSPARAĆ, *ob.* Rozprać. ROSPASAĆ, ROSPĘCZNIEĆ, ROSPĘDZIĆ, ROSPĘTAĆ, ROSPIĄĆ, ROSPIĆ, *vide sub* Rozp--. ROSPIERAĆ, *ob.* Rozeprzeć. ROSPIERZCHNĄĆ, ROSPIESCIĆ, *sub* Rozp--. ROSPIIAĆ, *ob.* Rozpić.

ROSPIKAMIEŃ, -ia, *m.*, ziele, biedrzeniec, *saxifragia*, Steinpimpinell. *Sierzk. Ped.* 420.

ROSPISAĆ, ROSPISTY, ROSPŁASZAĆ, ROSPŁATAĆ, ROSPLEŚĆ, ROSPŁOSZYĆ, ROSPŁYNĄĆ, ROSPŁYWAĆ, ROSPUSTA, ROSSADZIĆ, ROSSIEŚĆ, etc. etc., *ob. sub* Rozp--, Roza--, *suis in locis.*

*ROST, -u, *m.*, *Rs.* рость, wzrost, der Wuchs. *Zab.* 8, 330 *Jżyck.*, cf. *rośl.

ROSTAĆ się, ROSTAYNIA etc., *ob.* Rozst--. ROSTĘ, ROSNĘ, *ob.* Rosnąć. *ROSTEK, -stka, *m.*, *Ross.* росток, (*diſtg.* roztok), latorośl, der Zweig, der Sproſſe. *Tr.*, cf. rostek). Wypalenie lasów niszczy aż do korzeni puszczaiące się młode rostki. *Pam.* 83, 353. Korzonki przykrywa ziemia, a rostki puszczaią się z korzonków. *Brzoſt. duch.* 26, *ib.* 20.

ROSTERK etc., *ob.* Rozterk. ROSTFARKI, *ob.* Rozstfarki. ROSTNICA, *ob.* Spólnica ryba. ROSTOCZYĆ, ROSTOK, *ob.* Roztoczyć. ROSTOP, *ob.* Roztop. ROSTOPASĆ ziele, *ob.* Jaskolcze ziele. ROSTOPIĆ, ROSTROIĆ, ROSTROPNY, ROSTRUCHAN, *ob. sub* Rozt--.

ROSTRUCHARZ, *ROZTRUCHARZ, -a, *m.*, z Niem. der Roßtäuſcher, *ROSTUCHARZ, który końmi trybuie, *hippocomes. Mącz.*, *Bh.* konjk, konjrj; *Crn.* kojnar; *Vd.* koinſki kupez, klusatni barantavez). Roſtruchars, który

na przedaży konie stawia, chowa je bardzo rozkosznie, iżby je iak naylepiéy przedał. *Gor. Sen.* 420. Rostrucharze, co końmi kupczą, płacą od osoby po złotych dwa. *Vol. Leg.* 2, 984. Frasował się na roztrucharza, że zbytnie drogo zaceuił konia. *Gor. Dw.* 167. – §. rostrucharz, co ludźmi kupczy, martauz, ein Seelenverkäufer, Sclavenhändler. Niecny rostrucharz z uczciwemi ciały Kupczy dzień cały. *Klon. Wł. C.* 2, *not.* „*mango*, kupiec, co ludźmi kupczy"). Za ucznia cię Judaszu pan przyiął, nie za rostrucharza. *Pot. Zac.* 11. – §. 2) rostrucharz, iednacz kupca, kupi, ſtręczyciel. *Cn. Th.* 242, rayfura, der Zuweiſer, Zuſchauzer. – §. *transl.* Słuchaycież iakie życie było rostrucharza onego, (bogacza, przed którego drzwiami biedny Łazarz leżał). *W. Post. W.* 2, 59. Rozkosze rostrucharza tego, *ib.* 62. ROSTRUCHARSTWO, – a, *n.*, ROSTRUCHARSKIE rzemiesło, trudnienie się przedawaniem koni, Roßhandel, Roßtauſch; *Bh.* konjrjſtwj. ROSTRUCHARSKI, – a, – ie, *Bh.* konjrjſtj.

*ROSTRYHA, – y, *m.*, rozſtrycha, rozſtrychnienie, *ob.* rozſtrychnąć. – *§. Rostryha, odszczepieniec, cf. roskolnik), ein Abtrünniger. Przez apostołów i rostryhów to się dzieie. *Pim. Kam.* 62. Niezbożny rostryho, niedosyć na tym masz, iż ceremoniie sakramentalne ganisz, ale i na samego sakramentów podawcę bluźnisz. *ib.* 62. Niewſtydliwy rostryho. *ib.* 58. Stułże rostryho pyſk, a niepotrzebnie nie gdakay. *ib.* 223.

ROSTRYSK, ROSTRZĄSNĄĆ, ROSTRZELIĆ, ROSTRZĘSYWAĆ, ROSTRZEŻWIĆ, ROSTRZYGNĄĆ, *ob.* Roztryſk, Roztrząsnąć, Rozſtrzelić, Roztrzęsywać, Roztrzeźwić, Rozſtrzygnąć.

*ROSTUCHARZ, *ob.* Roſtrucharz. ROSTUCZNIEĆ, ROSTUCZYĆ, ROSTWARTY, ROSTWARZAĆ, ROSTWORZYĆ, ROSTYKAĆ, ROSTYRAĆ, ROSTYRK, *vid. sub* Rozt– –.

ROSUNĄĆ, *ob.* Rozsunąć. ROŚWIECIĆ, *ob.* Rozświecić.

ROSSYA, – yi, ż., (cf. Ruś), *Vd.* Ruſka semla, Rutenſka deshela, Rusianſku zharſtvu, Moshkovitku zesarſtvu; *Rs.* Россія; Moſkwa w ielkie cesarſtwo częścią w Azyi, częścią w Europie. *Dyk. G.* 2, 358, Rußland. Tytuł Imperatorowéy całéy Rossyi, aller Reußen, Rzplta uznała. *Vol. Leg.* 7, 23. ROSSYANIN, *ROSS, – a, *m.*, *Moſkal. *Dyk. G.* 2, 358, der Ruſſe; *Bh.* Ruś; *Vd.* rusianu, rusiak, moshkovit, moshkovitar; *Cro.* moſkov; *Rs.* россіянинъ. *vulg.* русакъ (*ob.* rusy); *Ec.* poccb. Apoſtoł Andrzéy postawił krzyż na górach Kiiowſkich, i ochrzcił niektórych *Rossów. *Fund.* 1. *Rossy nie byli z Rzymianami w iedności wiary. *ib. pr.* ROSSYANKA, – i, ż., *Moſkiewka, die Ruſſinn; *Rs.* россіянка. ROSSYYSKI, – a, – ie, *Moſkiewſki, Ruſſiſch; *Boh.* Ruſký (*ob.* Ruſki); *Vd.* ruſki, rusianſki, rutenſki; *Rs.* россійскій, русскій Posłowie Rossyyscy. *Vol. Leg.* 7, 674.

ROSYPAĆ, ROSYPKA, *ob.* Rozsypać.

ROSZCIĆ, Roscić, – ił, rosci, rosczę, roszczę; *czynne ndk.*, na roszcie suszyć, *Crn.* rôshtam, dörren, rösten. Zboże wodą zalane, gdy napęcznieie, pocznie się pukać, toż go roszczą, a potym na słońcu suszą. *Syr* 944. O roszczeniu słodu. *Kluk Rosl.* 3, 268, vom Malzdörren. Jęczmień na słod roszczony, za przyſtąpieniem ciepła innego smaku nabiera. *Botan.* 136. Kupa roszczącego się słodu. *ib.*

ROSZCZĘ, rościsz, *ob.* Rościć. ROSZCZEPIC, *ob.* Roszczepić. ROSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozszczepierzyć.

ROSZCZKA, – i, ż., ROŻDŻKA, ROŻECZKA, *demin. nom.* Rózga; prącie, gałązka, *Bh.* rúžtka; *Vd.* shibiza, rueteza; ein Rüthchen, eine kleine Ruthe, ein Zweig. Miłuie rószczka swoie gałązki, i gałązka swóy pniak, bo wie, że bez niego ginie. *Sk. Kaz.* 363. Dobrego korzenia dobra rószczka. *Sk. Żyw.* 1 (165 *et* 2, 135, iaka matka, takie córki; nie daleko iabłoni iabłko pada). Nazaret wykłada się rószczka albo latorośl. *Dambr.* 619. Wszędzie po różeczkach wisi drobny owoc. *Tel. Saut.* 78. Szczęśliwa latorośl, z któréy rószczki tak wielki rodzay na świat wypłynął. *Birk. Dom.* 41. Rożdżki oliwne. *W. Post. W.* 211, *Vd.* olishka vejiza, olikna mladiza). Rószczki do szczepienia. *Sk. Dz.* 327. – §. Rodzice maią zwyczay, dziatki swe karać, albo rószczką wzbierać. *Glicz. Wych. F* 6, mit einer kleinen Ruthe ſchlagen.

ROSZCZYTYWAĆ, *ob.* Roszczytywać. ROSZĘ, *ob.* Rosić. ROSZPONA, *ob.* Rozpona.

ROSZT, RUSZT, – u, *m.*, ROSZCIK, – a, *m.*, *demin.*, *Boh. et Slo.* roſſt; *Sor.* 2. roſcht, (roſcht, z rdza); *Crn.* rôsh; *Vd* rosh, roshterz, (*Vd.* rosh, rashin, z rożen); *Cro.* roſtér, prasilnica (*ob.* prażyć); *Sla.* roſtilj, roshtir; *Hg.* roſtélyotſka, (*Hg.* roſtély, z kraty); *Rg* roox, pecchme, pikarſtje; *Dl.* pechme: *Bs.* rosc, roscigl, krata, graticula za pecchi ribbu; *Rs.* решётка, решотка, решомочка (z. estakiety; cf. rzeszoto), обжигательная печь; *Ger.* der Roſt; kratka kuchenna żelazna, der Bratroſt. Ruszt robią z prętów żelaznych graniaſto słupiaſtych, których obadwa końce osadzaią się w bokach pieca. *Kruml.* 22, Urobił do ołtarza roszt miedziany, iako kratę. *Radz. Exod.* 38, 4. Chléb na roszcie przypiekłszy. *Syr.* 925. Na roście pieczony tort. *Gil. Pſt.* 319. Gron winnych nakładszy na roszt, wſtawić do pieca. *Cresc.* 330, *Haur Ek.* 106. Swięty Wawrzyniec na roście upieczony koronę wieczną otrzymał. *Gil. Pſt.* 282 *b.* – Roszt konopny, *Rs.* конопь. – W hutach roszt, wiązanie, podobne do kraty, które pod piec daią. *Os. Zel.* 82, ein Flechtwerk von Ruthen unter dem Schmelzofen in den Eiſenhütten. – §. Winniczne roszty, szragi, drążki, po których się pnie wino. *Wtod.*, Weinlatten, an denen der Wein ordentlich herauf wächſt. – §. 2) Roszt, miara pewna rudy, dziesięciu garców, ein Erzmaß. *Tr.*, miara 24 niecek. *Czack. pr.* 2, 199. – 1) ROSZTOWAĆ rudę, Rusztować, *czyn. ndk.*, przepalać rudę z drzewem. *Os. Zel.*, das Erz roſten, abbrennen, abſchmelzen. Przepalanie rudy, po naszemu rosztowanie. *Os. Rud.* 52. Regulus naywięcéy w rudach przeszkadza, gdy go piérwéy nie wypędzą przez wolne rusztowanie. *Torz. ſk.* 252.

2) ROSZTOWAĆ, Rusztować, – ał, – uie, *czyn. niedok.*, urosztować *dk.*, piętrować, rosztowanie ſtawić, ein Gerüſt bauen, rüſten. *Cn. Th.*, *Vd.* rushtati, perpraviti, perpraulati, napraulati, rushtuvati; *Rs.* примостить, примащивать, подмостить, подмащивать, замостить. Rusztować, podrusztować, u cieśli i mularzy, z belek i tarcic robić piętrowanie przy budowli gmachów, lub do reparacyi ich. *Mag. Mſkr.* – *tr. fig.* Doszli, iak ſtawić sidła na źwierza, i iaki Na głupiołaczne żeru lep rosztować ptaki. *Pilch. Sen. liſt* 3, 53. Paiąk siateczki swoie na onę ścianę zapuścił, i dziurę onę urosztował.

Sk. Zyw. 1, 42, zabudował, verbauen. Dowcip autora przez subtelne spoie i wiązania tak dzieło całe urosztował, iż nic wymknąć bez ruiny całego gmachu nie można. *Pilch. Sen. list* 1, 270, ubudował, urobił, aufbauen.

ROSZTOWANIE, -ia, *n.*, mularskie rosztowanie, z *Niem.*, das Gerüſte der Maurer; *Bh.* leſſenj; *Sr.* 1. *et* 2. ruſta; *Vd.* rusht, perprava, rushtvu, mashina, mashinſtvu (cf. machina), goder, podrusht, podrushtvu; *Crn.* vodri; *Cro.* ruſt; (*Sr.* 1. rišt, rištunſka machina, cf. rynsztunek); *Rs.* подмости, подмостки, лѣса (cf. leść, leziwo). Rosztowania wielkie. *P. Kch. Orl.* 1, 427. - §. Wygwoźd ich wielu na śmiertelném rusztowaniu. *N. Pam.* 18, 323, na szafocie). Rusztowania śmierci. ſtosy zapalone, podziemne więzienia i katusze, przeſtały oburzać ludzkości. *N. Pam.* 9, 305.

ROSZTOWISKO, -a, *n.*, mieysce od rosztowania rudy, der Roſthügel, wo das Erz abgebrannt und abgeſchmolzen wird. *Tr.* ROSZTOWNY, RUSZTOWNY, -a, -e, od rosztowania rudy, Schmelz-, zum Abbrennen, Abſchmelzen gehörig. Arszenik letko ulatuie przed rusztownym ogniem. *Torz. Sk.* 253. ROSZTOWY, -a, -e, od rosztu, Roſt-. Pręty rosztowe. *Krumł.* 27. Rosztowa pieczenia, na rozcie upieczona, ein Roſtbraten; *Crn.* bershôle, vershole; *Cro.* bersolicze; *Vd.* roshna pezhenka, bershole.

1) ROTA, -y, ż., *Boh.* rota, hlûža, społek; *Slo.* rota; *Sr.* 1. rotta, roy (cf. roy, roić); *Rs.* рота; *Suec.* rote, *Angl.* rout *et* rot, *Finl.* routa, *Arab.* רות rotuot, *tumultum excitauit*; cf. *Cro.* rât, z boy, woyna; *Rs.* рамь woyna, рѣмань, рѣмянкъ wojak (cf. ratay), рамонамъ walczyć; *Ec.* рема kłótnia, spór). - *Milit.* Rotą nazywa się rząd ludzi ieden za drugim ſtoiących. *Leſk.* 2, 210, *Ger.* die Rotte, eine Reihe Soldaten; *Crn.* shvetertnik; *Vd.* zveternik, verſta, shop; *Cro.* chetta, sereg (cf. četno, szereg); *Rg.* cetta; *Rs.* сѣдъ (cf. spód); *Ec.* четна, полкъ, рема, молна людей. Rota tedy, i rotmistrz i służebnicy żydowscy poimali Jezusa. 1 *Leop. Joa.* 18, 13. Niemałą rotę ludzi na pomoc mu posłał. *Baz. Sk.* 33. Rotami, *turmatim. Cn. Th.*, *Ross.* порядно, rottenweiſe, in Rotten. - §°. rota, sekta, *haeresis. Mącz.*, eine zuſammen gerottete Menge, eine Rotte, Kerrotte; *Rs.* шайка. - §. *tr.* Im kto doſtatnieyszy, tym większą rotę sług wiedzie. *Petr. Ek.* 109, orszak, zgraię, Gefolge. - °§. Gdy go z roty dobrych wyrugowano, udał się do góry Libanu. *Glicz. Wych. E* 2, ze społeczeńſtwa, aus der Gemeinſchaft.

2) ROTA, -y, ż., (cf. *Sr.* 1. ſo rocići, ſo robćići, ſo pišabaći przysięgać; *Bh.* rotim ſe buntuię ſię, sprzysięgam ſię; *Germ.* ſich zuſammen rotten, *Bh.* rotnik, *Germ.* Rottirer buntownik; *Vd.* rotenje, rotitje, persega, z przysięga; *Vd.* se sarotit *iurare*; *Crn.* rótim *adiurare*, rotivz *imprecator*, rotnik *incantator*; *Rg.* rotta, kleetva, prisega, z przysięga; *Rg.* rotitise, z przysięgać; *Rg.* rotnik *iurator*; *Dl.* rotta; *Cro.* rota *adiuratio*, roten *adiuratus*, rotim *adiuro*, rotnik *adiurator*; *Bs.* rotta, rotenje, zakletva *iuramentum*; *Bs.* rotitise, kletise, z przysięgać; *Bs.* urotta, okletva *conspiratio*, urottitise, okletise *conspirare*, urotnici, okletnici *conspiratores*; rotno, teszko, slo *male*, *grauiter*; *Ec.* рема przysięga, ромнѣться, рокуся przysięgać, роченіе przysięganie, ромнѣлъ, ѕлѣмаюпрестиупнѣлъ; cf. roczyć, cf. rokować, ob. rzec; *sed* cf. *etiam Greckolac. rotula*; cf. *Durich* 1, 309). *Polon.* rota *formula iuramenti*, *Vd.* visha zapersego, persegua visha, Eidesformel, Eidesrotel. Wszelką rotą zakląć ſię gotów ieſtem. *Teatr* 42 *c*, 8. - §. rota wiary, Glaubensformel. Zeno biſkupom roty do wiary wydał. *Sk Dz.* 542.

ROTGISER, *ob.* Rutgiser.

ROTMAN, -a, *m.*, watman, przewodnik ſtatku wodnego. *Wlod.*, *Chmiel.* 1, 80. *Rs.* лоцманъ, сплывщикъ; der Lothsmann, der Lothſe. Rotman bywa tylko idąc na dol, który przed ſtatkiem czołnem płynie, i wiosłem pokazuie ſternikowi złą lub dobrą wodę. *Mag. Mscr.* Flis na Wiśle pływa za swoim rotmanem, iak za hetmanem. *Klon. Fl C.* 4, „*percontator vadi in Viſtula. Vol. Leg.* 3, 60. Sam niewiadom drog wodnych biegłem bez rotmana. *Kul. Her.* 138. Żeglarze i wszyscy rotmanowie morscy na ziemi ſtaną. *W. Ezech.* 27, 29. ROTMANCZUK, -a, *m.*, dobijacz; bywa na pomocy rotmanowi, kiedy ten kilka ſtatków prowadzi. *Mag. Mſkr.*, der Unterlothſe. ROTMAŃSKI, -a, -ie, od rotmana, *Rs.* лоцманскій, den Lothſen betreffend. ROTMAŃSTWO, -a, *n.*, funkcya rotmańska, das Gewerbe eines Lothſen.

ROTMISTRZ, -a, *m.*, nad rotą żołnierzy pieszych, nad szwadronem kawaleryi przełożony, der Rittmeiſter; *Rs.* ротмистръ; *Ec.* чемоводникель. Rotmiſtrz pułku przednicy ſtraży zatrudnia ſię całym gospodarſtwem chorągwi. *Kaw. Nar.* 114. Nie może być dobrym rotmiſtrzem, który nie był nigdy żołnierzem. *Petr. Ek.* 96. - §°. rotmiſtrz, rotnik, wódz którey sekty, *haeresiarcha. Mącz.*, ein Ketzerſtifter, cf. herszt. ROTMISTRSTWO, *Cn. Th.*, ROTMISTRZOWSTWO, -a, *n.*, ranga rotmiſtrza. die Rittmeiſterſtelle. ROTMISTRSKI, ROTMISTRZOWSKI, -a, -ie, od rotmiſtrza, Rittmeiſters; *Ross.* ротмистровскій, ротмистровъ. ROTOWY, -a, -e, od roty, Rotten; *Rs.* ротный.

ROTUŁY *Mikołaia Kochanowſkiego*; w dziełach *J. Kch. p.* 297; z Łac. *rotulae*, mnieysze elegiie, kleine Elegien; cf. *Lat.* rotulus mortuorum). - °§. Jeśliby kto wniósł appellacyą z onego mieysca, dokąd był appellował, tedy ona appellacya albo *rotuł*, nie indziey ma być otworzon, iedno w ławicy u sądu. *Szczerb. Sax.* 77, pismo appelluiące.

ROW, -u, *m.*, ROWEK, -wka, *m.*, *dem.*, (*Boh.* row, hrob grob, *qu. v.*; *Vd.* rou, z ryna); *Cro. barb.* roi *fouea ingens*; *Ross.* ровъ, ровокъ, конавъ, проконъ, конаковъ; *Eccl.* конъ, роковникъ, ровокъ; (*Eccl.* роковникъ ſtudnia, ſtaw, rybnik, cf. ryć); *Sorab.* 1. row (1. rów, 2. grob), hrebizna, pjibrow, hrebiciſa; *Sor.* 2. row, grobla (*ob.* grobla); *Slo.* prékopa, prikopa; *Crn.* grabn, jarek; *Vd.* grabin, jamina, jamovina (cf. jama); *Sla.* graba, berek (cf. gruba, cf. brać); cf. *Lat.* riuus, cf. ryć, cf. grzebać, cf. grob); Rów, równo wykopany przekop, przykopa, ein Graben. Rów do sprowadzenia wody z roli, z ogroda, z drogi, abo na przywiedzenie wody na ogród, łąkę, rolą. *Cn. Th.* Kopanie rowow dla osuszenia pola. *Bud. Cyc.* 27. Rów bić, *ob.* bić. - *fig.* Trzeba przeſkoczyć rów. *Teatr* 5 *d*, 86, przebyć, przewalczyć trudność). Rówek wykarbowany w czym, rysienka, eine Kerbe, ein Einſchnitt. *Tr.* ROWIENNICA, ROWIESNICA, -y, ż., ROWIENNICZKA, -i,

ż., *dem.*, *Crn.* verſtniza; *Rg.* varsnisza; *Rs.* сверстница, ровесница; która drugiéy równa, co do wieku, co do stanu, die mit der andern gleichen Alters, gleichen Standes iſt. Jeſt nas dwieście rowieśnic, wszyſtkie zażywamy Jednakich zabaw, wszyſtkie za krasne się mamy. *Sim. Siel.* 118, Geſpielinnen. Jo wszyſtkie rowiennice swoie krasą przechodziła. *Orw. Ow.* 33. Znalazłszy swoie rowiennice Myśliwa znowu gromiony źwierz bije. *Tward. Daf.* 80, towarzyszki). ROWIENNICTWO, - a, *n.*. *Rs.* ровестничество, сверстничество, равнолѣтіе; *Ec.* равесность, единолѣтіе; równość wieku, stanu, Gleichheit des Alters, des Standes. *Tr.* ROWIENNICZY, - a, - e, iednego wieku i t. d., gleichen Alters u. ſ. w. Wy przed wieki obie Rówiennicze uciechy sprawiłyście sobie. *Przyb. Milt.* 211. ROWIENNIK, ROWIEŚNIK, - a, *m.*, *Bh.* vrſtovnik; *Crn.* verſtnik; *Cro.* verſnyak, versnyak, tekmec; *Bs.* vrsnik; *Rg.* varsnik, iednovarſtan (cf. warſta); *Rs.* ровня, ровесникъ, равнолѣтный, одногодки, сверстникъ; *Ec.* равéсникъ; równego wieku, stanu etc., z drugim będący, der gleichen Alters, Standes u. ſ. w. iſt. Wieku, urody, fortun równienniki. *Wad. Dan.* 7. Źle kiedy równiennikom nierówne roboty, albo nierówiennikom równe nakazuią. *Birk. Dom.* 148. Przyiaciel i rowieśnik nieboszczykowski. *Zab.* 6, 217, towarzysz, Gefährte, Geſpiel. Przyiaciel, który wytrwa ſtatecznie z tobą, będzie tobie iako rowiennik. *W. Syr.* 6, 11. W nocy dobrze, a miesiąc świecił iuż z gwiazdami, Gdym hołdował Bachowi z spół rowieśnikami. *Gaw. Siel.* 384. Wszyscy chcecie być rówiennikami, A wszyscy rządzić iednakowo chcecie, A wzaiem sobie nie ustępuiecie. *P. Kch. J.* 10, równemi sobie, einander gleich. Wyſtępność obowięzuie człowieka czołgać się u nóg równiennika swego, i znosić iego pogardę. *Węg. Mar.* 3, 153. - §. Rówiennik, tegoż wieku żyiący, choć lat nierównych. *Cn. Th.*, der Zeitgenoſſe. - §. Rówiennik, Równik, *aequator. Rog. Doſ.* 2, 328, der Gleichmeſſer, der Aequator. ROWISKO, - a, *n.*, rów brzydki, nieczyſty, ein häßlicher Graben. *Krom.* 717. ROWISTY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* ровистый, rowów pełny, voll Graben. U nas pola bywaią rowiſte. *Hipp.* 40. ROWKOWATY, - a, - e/ - o *adv.*, pełen rówków, voll Einſchnitte, Kerben. *Liście rówkowate*, *ſ. canaliculatum*, ułożone w podłuż w rynienki. *Bot.* 61.

ROWNAC, - ał, - a, *ez. ndk.*, *Boh.* rownati, planiti, (srownawati pogodzić się); *Slo.* rownam, srownávati; (*Slo.* srownávám, śmierzgi pogadzam; *Sr.* 1. tunoſcjiwé podobny); *Crn.* rovnâm: *Vd.* raunati, raunu ſtoriti, vraunati, sraunati, obraunati; *Rg.* râvniti, raavniti, izrâvniti, sravniti, porâvniti; *Ban* ravniti, izravniti, sravniti, ravno uciniti, ujednaciti, siednaciti, spodobiti; *Cro.* zravnati, zravnávam, tekmim (cf. tak); *Cro.* râvnam; (*Cro.* ravnati, s panować, rządzić); *Dl.* ravnati, yednacsiti, syednacsiti (cf. iednaczyć); *Ross.* равнять, ровняю, сравнять, сравнивать, уровнять, уравнивать, верстать, уверстать, уверстывать, сверстáть, сверстывать, укатáть, укатывать; *Ec.* сравнишáти, сравнивáти; równać co, wyrównywać ziemię, ścianę, ebnen, eben und gleich machen. *Cn. Th.* Równać po sznurze abo pod sznur. *ib.*, gleich und gerade richten. Na słowo komenderuiącego: równay się! batalion na przód wyſtępuie trzy kroki, i z sztandarami, co przed nim maszerowały, równa. *Kaw. Nar.* 290. Nie więcéy tamci, niż ci przemagali, Jako na wadze strony się równaią, Tak zabiiaią, iako umieraią. *P. Kch. J.* 236, balansuią, cf. równoważyć, mit einander balanciren. - Równać różnych, z równemi ich sobie czynić, gleich machen. Dwa znaki, waga i skop, równaią noc dniowi. *Zebr. Zw.* 56. O iakoż wszyſtkich równa niezbędna śmierć w grobie. *Pot. Jow.* 51. Śmierć możnych bohaterów równa z żebrakami, Miłość potężnych królów równa z prostakami. *Tol. Sant.* 40. - §. Równać iedno z drugim, z przyrównywać, przypodobywać, komparować, vergleichen, gegen einander halten. Równać iedne rzeczy z drugiemi, iest, uważać, które rzeczy są to samo, co i drugie; albo iakim sposobem iedne stać się mogą to samo, co i drugie znaczącemi. *Sniad. Alg.* 1, 28. Algebraiczne równanie piérwszego stopnia, drugiego stopnia. *Alg. Nar.* Równanie, *Vd.* raunanje, enakuvanje; *Rs.* сверстываніе, уверстка, уверстываніе, сноровка. O iakoż prorok dobrze trawie równa człeka, Sławę iego kwiatkowi, który kosy czeka. *Pot. Pocz.* 401. Równać różne persony, obraza iedney strony, *omnis comparatio odiosa. Cn. Ad.* 1002. Równanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo wielkie. *ib.*, szale pokażą, co rzeczy ważą, die Vergleichung. - §. Równać się komu, Równać komu *neutr.*, równym być komu, wyrównywać komu, gleich kommen, gleich ſeyn. Równa się to złotu, *certat auro. Cn. Th.* Śmierci się to równa. *Łączn. Zw.* 5. Każdy, który stanem Przedtym się z tobą równał, a teraz czcić musi, Nim powie: Nayiaśnieyszy, piérwéy się zakrztusi. *Kras. sat.* 5. Przyiaźni związek społeczniu krewnemu z każdéy miary równa. *Warg. Wal.* 137. - *Actiu.* Równać się komu, z równym się czynić komu, chcieć mu być równym. *Cro.* tekmimse; ſich einem gleich ſtellen. Na swoim stanie nie przestaiąc, a wyższym zayrząc, równać się z niemi chcą. Mieszczanin równać się chce szlachcicowi, szlachcic woiewodzie, woiewoda królowi. Rownych intrat nie maiąc równym mu być chce. *St. Kaz.* 20. - *aliter*; Mądrze to Jezus wyrzekł, równaiąc się światu. *Bial Poſt.* 202, zniżaiąc się do świata, ſich zur Welt herablaſſend ROWNIA, - i, ż., rowne mieysce, równina. eine gleiche Fläche, eine Ebene Równia iest powierzchnia, na którą liniia prosta doſkonale przyſtaie. *Jak. Mat.* 1, 137, *Grzęp. G. C* 2 *b.* Zwierzchność nierówna, która od linii do linii nie wszędzie iednako idzie na proſt; tę iednym słowem zowiemy nierównią. *Grzęp C.* 2 *b.* Nierównia, nierówna. *Wlod.* Równia pochyła, nakłoniona, *planum inclinatum. Os. F.* 126, *Rog. Doſ.* 2, 66. - §. *tr. fig.* Kto na równi padnie, nie bardzo poczuie, i wſtanie snadnie. *Cn. Ad.* 197, niskie rzeczy bezpieczniejsze; dolem lepiéy; wysokie rzeczy niebezpieczne; podleż, gdzie nie przeſkoczysz, auf der Erde ſteht man am ſicherſten. Każdy, co go wyżey fortuna wyſadza, gardzi równią. *Pot. Pocz.* 635, wylatuie, podnosi się, górnie lata; wyżéy nosa gęba, er will hoch hinaus, ſchwingt ſich empor - Równania, z równoważność, balance, równowaga, das Gleichgewicht, *pr. et tr.* Trzeba nam w równi trzymać szale. *Pilch. Sen. liſt* 1, 105. Wielka fortuna wielkiego umysłu potrzebuie; co ieśli on nie może w równi z nią stanąć, owszem przewyższyć, tedy onę wespół z sobą do

ostatniéy podłości zniży. *Pilch. Sen. łask.* 20. Uderzyli na siebie, długo trzymaiąc na równi zwycięztwo, póki Rusinowie góry nie wzięli. *Nar. Hst.* 2, 427. Nie próżno się trwożą, twe i swe siły, gdy w równi położą. *Susz. Pieś.* 2, *F* 4, na szalę, na wagę kładąc porównywaią. auf die Wage legen, gegen einander abwägen. - Równia, równość, równy stan, rowna moc, Gleichheit, gleicher Stand, gleiche Stärke. Równia naylepsza w Rzeczypospolitey. *Petr. Pol.* 313. Równia i nierównia nayprzednieyszą są przyczyną niezgod w Rzpltéy. *Petr. Pol.* 11 *b*. Ani ród móy z Tantala rodem w równią idzie, Ni się mogę porównać z Achilla domem. *Hul. Ow.* 136. Nierównia to, z nie równe rzeczy. *Cn. Ad.* 640, Ungleichheit, wenn eins dem andern nicht gewachsen ist. Nie równia mnie z tobą, abo tobie zemną. *Cn. Ad.* 638, nie zrównamy sobie; insza mnie, insza tobie; nie miec się kotku na niedźwiedzia). Patrzcież co czynicie, woynę zaczynacie, z nierównią waszą przypłacicie tego sowito. *Birk. o Ex.* 23, z szkodą, stratą, przegraną waszą, mit eurem Nachtheil. Nierównia nasza, z góra drugiéy strony, przemoc nieprzyiacielska, ungleiche Kraft; Ohnmacht auf unserer Seite, Uebermacht auf der andern. Potykali się mężnie, iednak bacząc nierównią sobie, ustąpić musieli. *Gor. Dz.* 162. Umiał, gdzie bitwę zwodzić, Gdzie w nierówni lud uwodzić. *Groch. W.* 508. Nierównią walczyć maiący, z strony mieysca poznali. *Warg. Cez.* 165. - *aliter*; Obawia się każdy karać tak z przestępków pana, iakoby swoię równią karał. *Gor. Dw.* 323, rówienników swoich, sobie równych, seines Gleichen. - §. 2°) Niemasz mu równia, z równego; nikt mu nie równa, keiner ist ihm gleich, er hat nicht seines Gleichen. (*Sr.* 1. runa *consimilis*, *par*; indeclinabile). Nie wiecie, że mi niemasz równia w nauce wiedźbiarskiéy? *Leop. Genes.* 44, 15, *Radz.* 1 *Sam.* 10, 24. On był tak swemi kunsztami wsławiony, że równia nie miał swemu dowcipowi. *P. Kch. Jer.* 459. Gdy bywa opisane, równia żadnego nie ma. *Zrn. Pst.* 2, 268 *b*. Równia mu w téy mierze nie naydowano. *Birk. Zam.* 24, *Bial. Post.* 151. Trudno przybrać równia téy dziewicy w rozumie i w urodzie. *Pot. Arg.* 15. Krolestwo Chrystusowe tak się rozmnożyło, że nigdy równia nie miało na świecie. *W. Post. W.* 108. - *aliter*; Jęliśmy się zbytków, rozpusty, łakomstwa, i temu równia. *J. Kch. Dz.* 180, i tym podobnych rzeczy, i tam daléy, und dergleichen. ROWNIANKA, - i, ż., ROWNIANECZKA *dem.*, sloma prosta, równa, *oppos.* mierzwa, mierzwianka. *X. Kam.*, gerades Stroh. - §. wiązanka czyli snopeczek kwiatow, bukiet. *Wlod.*, pęk kwieci. *Dudz.* 55, garść kwiecia do woniania, *fasciculus. Miącz.*, ein Blumenstrauß; *Bh.* kytka (cf. kitka); *Slo.* kitka, kitečka, kitička; *Mor.* wonička (cf. wonia); *Crn.* germizhk; *Vd.* povojak, venshizhek, pusheiz, venoza; *Bs.* kitta; *Rs.* пучокъ, пучекъ. Kwiaty bywaią w równianeczkę uwite. *Birk. Chod. A.* 5. Równianka mirry wonnéy. *Birk. S. K. A.* 2, *Birk. K. K.* 7. Zwiiay równianki, usypuy ich szaty Wonnemi kwiaty. *Nar. Dz.* 2, 145, *Nag. Wirg.* 489. Równiankę rozmarynu tobie niosę. *Tward. Daf.* 41. ROWNIE *adv.*, *Boh. et Slo.* rowně; *Sr.* 2. rune, runi, poruno; *Vd.* raunu, li (*ob.* -li), verstau, poredi; *Rs.* равно, обрязно сходно; *Ec.* обравнѣ; zarówno, gleich, auf gleiche Art, eben so sehr. Wiem o tym, że cię kocha równie z życiem swoim. *Teatr* 54, 96. Równie iak, *aeque ac*, so sehr, als. Nic nas równie nie zadziwia, iak człowiek, który mężnie swoie nieszczęście znosi. *Off. Sen.* 20. ROWNIK, - a, *m.*, (*Bh.* rownać pogodziciel, *Slo.* srownawatel, *Rg.* ravnitegl, izravnitegl, *f.* ravnitegliza; *Cro.* ravnávecz, *f.* ravnavka, ravnachicza). - Równik, *aequator. Geom.* 2, 208, równik ziemi. *Hub. Wst.* 29, *Crn.* dvojnik, der Gleichmesser, Durchmesser, Aequator. Wszystko było blaskiem, iak kiedy z równika Słońce w samo południe promieńmi dotyka Mieysc leglych pod liniią. *Przyb. Milt.* 94. ROWNINA, - y, ż., *Boh. et Slo.* rowina; *Sr.* 2. plon (cf. płoń); *Crn.* ravnek, ravnizza, ravnishe; *Vd.* raunina, raunu polc, rauniza, rauniahe; *Cro.* ravnina, ravnicza, *barb.* meghdán (cf. maydan); *Rg.* ravnina, ravnizza, ravnirizza; *Bs.* ravnina, ravniça, *Rs.* равнина, равнина; *Ec.* равнина, мѣсто рѣвное; (cf. *Hebr.* Araba, imię rowniny w Chanaan; *Habac.* 12, 1, cf. *Hebr.* arawot, z pola); wielka ziemi równéy rozległość. *Wyrw. G.* 13, cf. płaszczyzna); die Ebene. Jak sere ludzkich prostotę, tak i pol Sarmackich równiny z dawna ukochałem. *Psalmod.* 22. ROWNIUCZKI, ROWNIUCHNY, ROWNIUTEŃKI, *ob.* Równy. ROWNO *adverb.*, ROWNIUCZKO, ROWNIUTKO, ROWNIUSIEŃKO, ROWNIUTEŃKO *intensiv.*; *Bh.* zrowna; *Slo.* rowna, zrowna; (*Sr.* 2. rownę prosto; *Vd.* rauno, sraven, raven, srauno, poleg, spoleg *iuxta*); *Rs.* ровно, равно; niepochodzisto, prosto leżąc, pod iedną wysokością, eben, gleich. Deska nierówno heblowana. *Tr.* - Równo, w iednakiéy linii, po sznurze, in gleicher Linie. *Birk. Kant.* 2 *b*. Wszędzie rozliczne kwiecie rozsadzono, Wszystkie równiuczko rostąc, pięknie przystroiono. *Rey Wiz.* 23 *b*. Lazurowany półsetek mocno przypiąć, aby iak nayrówniéy wysechł; bo gdyby się na nim pozostały garby, w maglowaniu zakładki porobićby się musiały. *Przydz.* 91, iak naygładziéy). - Równo, ile iednemu tyle drugiemu, gleich, gleichmäßig, in gleichem Maße. Równo za równo oddać, wetować. *Petr. Ex.* 589, Gleiches mit Gleichem vergelten. Równo, iednako wszystkich ważyć. *Cn. Ad.* 1003. Równo czestować. *ib.* - Za równo, iednaką miarą, gleichmäßig. Dwie liczby równe, powiększywszy lub zmnieyszywszy zarówno, zawsze równe zostaną. *Lesk.* 2, 15. - Równo, nie dłużéy, nie krótszy, gleich, von gleicher Länge. - §. *de tempore*; Równo ze dniem wstanę. *Teatr* 38, 49, z samym świtem, w iednym czasie z początkiem dnia, mit Tagesanbruch, zu gleicher Zeit mit dem Anbruche des Tages. Przykazał służącym, aby równo ze dniem wszystko było na pogotowiu do podróży. *Kras. Pod.* 2, 15. - §°. Równo mi, zrówna, równa siła, gleiche Macht, Gleichheit, wenn man einander gewachsen ist. Nieprzyiaciele obaczywszy, że im iuż nie równo, ięli uciekać. *W. Jud.* 20, 36, widząc, że byli porażeni. *Bibl. Gd.*). Mieczysław widząc, że mu nie równo, rzucił się sam do Wielkiéy Polski po lud. *Biel.* 105. Zebrał się przeciwko Swidrygałowi Zygmunt; ale że mu było nierówno, przeto posłał do Władysława, prosząc o pomoc. *Biel.* 309. - *§. równo, iednakowo, przecięż, gleichwohl Brzydka była iak djabeł; równom się musiał do niey umizgać. *Teatr* 30 *b*, 36. ROWNOBARWY, - a, - e, iedney farby, gleichfarbig, *Vd.* enakeshne farbe. ROWNOBOCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, gleichseitig; *Vd.* enakostranen;

nen; *Rs.* равнобочный, равнобокій. Troykąt, którego trzy boki są sobie równe, nazywa się równoboczny, *aequilaterum. Jak. Mat.* 1, 43, *Sniad. Alg.* 2, 70, *Łęsk.* 17. ROWNOBOK, - u, *m.*, *Ec.* равнобочіе, równoboczna figura, eine gleichseitige Figur. ROWNOBRZMIĄCY, - a, - e, iednakowego brzmienia, gleichtönend, gleichlautend, *Vd.* enakoglasezh. ROWNOCIĄGŁY, - a, - e, iednostayny, stateczny, wciąż równo idący, gleichmäßig. Już nas pięknym otucha karmiła początkiem, Wszytko iść poczynało równociągłym wątkiem. *Nar. Dz.* 2, 51. *ROWNOCZCZONY, - a, - o, czci równéy, gleich verehrt, *Ec.* спокланя́емый. *ROWNOCZŁONKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, równych członków, gleichgliedrig, *Rs.* равночле́нный. ROWNODUSZNY, - a, - e, - ie *adv.*, równéy duszy, iednoduszny, gleichgemüthet, *Ėb.* равнодушный, *Gr. ἰσοψυχος unanimis.* ROWNODZIEŃ, - dnia, *m.*, *Rs.* равноде́нствіе, *Crn.* enakoushnoſt, *Bh.* rownodennoſt, nocorównia, dziennorównia, die Tagesgleiche, die Nachtgleiche. Punkcik średniego równodnia. *Zebr. Zw.* 98. ROWNONOCNY, ROWNODZIENNY, - a, - e, nocorowny, *aequinoctialis.* Równonocne punkta, w których ekliptyka przecina równik. *Sniad. Jeo.* 102, *N. Pam.* 17, 191, *ib.* 19, 75; Aequinoctial-, *Crn.* enakoushne. Już trzykroć rownonocną liniią okrążył. *Przyb. Miłt.* 261. ROWNOIMIENNY, - a, - e, imienia równego, gleichnamig, *Rs.* равноименный. *Subſt.* równoimienność, *Ec.* равноиме́ніе *isonomia*, Gleichnamigkeit. ROWNOKĄT, - a, *m.*, ROWNOKĄTNA figura, która ma anguły równe. *Sol. G.* 6, eine rechtwinkelige Figur, *Vd.* enakovoglen, *Rs.* равноугольный, równowęgielny. ROWNOKRĘTNY, - a, - e, równo kręcony, gleichgeflochten. Wieniec u niey na głowie zawieszono złoty, A ten wiąże ozdobnie równokrętne ploty. *Zab.* 6, 166 *Min.* ROWNOKSZTAŁTNY, - a, - e, - ie *adv.*, kształtu równego, gleichgestaltet, *Vd.* enak, podoben, enofurmen, enakeshne podube; *Ross.* равнообразный. *Subſt.* *równokształtność, *równokształt, *Vd.* podobnoſt, enofurmnoſt, enakovishnoſt, *Rs.* равнообра́зіе, равнообра́зность. ROWNOLEGŁOBOCZNE ściany, *parallelogrammicae. Geomet.* 2, 123; ROWNOLEGŁOBOK, - u, *m.*, *parallelogramma*, czworokąt, w którym przeciwne boki są sobie równoległe, *Jak. Mat.* 1, 98, ein gleichseitiges Viereck. *Łęsk.* 29, *Geom.* 1, 43. ROWNOLEGŁOŚCIAN, - u, *m.*, *parallelopipedum*, bryła zakończona 6 ścianami parzysto równoległemi. *Geom.* 2, 83 *et* 107; wielościan czworokątny, w którym podſtawy, a zatym i wszyſtkie ściany są równoległobokami. *Jak. Mat.* 1, 152, *Łęsk.* 2, 176. ROWNOLEGŁY, ROWNOODLEGŁY, - a, - e, parallel, gleichlaufend. Dwie liniie na płaszczyznie poprowadzone, gdy się z żadney ſtrony zeyść z sobą nie mogą, zowią się równoodległe, *parallelae. Geom.* 1, 39, *Sol. G.* 9, *Łęsk.* 8. Równoległe, *Rog. Doś.* 2, 116, *Jak. Mat.* 1, 25, *Hub. Mech.* 107. Rownosworne. *Tr.* ROWNOLEŻNIK, - a, *m.*, Koła równoodległe od równika, nazywają się równoleżnikami, *paralleli circuli. Łęsk.* 2, 187, *Hub. Wſt.* 30, Parallelcirkel. ROWNOLICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, co do liczby równy, gleichzahlig, *Rs.* равночи́сленный. ROWNOMOCNY, - a, - e, - o *adv.*, równéy mocy, gleichmächtig, *Rs.* равномо́щный, *ſubſt.* равномо́ціе, *rownomoc.

ROWNOMYSLNY, - a, - e, ROWNOMYŚLNIE *adv.*, cf. równoduszny, *Rs.* равнодушный; *Sr.* 1. zgrahwnomoßné; *Vd.* raunovolen, enakoumen, enakovolen, enakomienezhen); rowney z drugim myśli, gleichgesinnt; z sobą zawsze rowney myśli, cierpliwy, oboiętny, gleichmüthig. Na wszelką równomyślnie idę ſtraszną burzę. *Ryb. Gęsl. C 2 b.* - *Subſt.* Równomyślność, *Sr.* 1. zgrahwnomoßnoſci, *Vd.* raunoumnoſt, raunovolnoſt, enakovolnoſt, enakomieneshnoſt. ROWNONOCNY *ob.* Równodzienny. *ROWNONOGI, - a, - ie, *Cro.* ravnonog *planipes*, flachfüßig. ROWNOOBWODNE figury, których równy iest obwód, choćby pole nie było równe, ſtoiące w takim obwodzie. *Sol. Geom.* 18, von gleichem Umfange. ROWNORAMIENNY tróykąt, dwa boki równe maiący *isosceles, aequicrurum. Geom.* 1, 18, *Jak. Mat.* 1, 43, *Łęsk.* 17, gleichſchenkelig, *Rs.* равнобедренный. ROWNORODNY, - a, - e, - ie *adv.*, rodu równego, *Ec.* равноро́дный, *Gr. ὁμογενης*, gleichbürtig, ebenbürtig. ROWNORZUTNIA, - i, *ż.*, parabola. *Alg. Nar. A* 3. Ciało ciężkie w próżni rzucone równorzutnią kreśli. *Hub. Mech.* 62, die Parabel. ROWNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh. et Slo.* rownoſt, ſtegnoſt, ſtegnodjlnoſt; *Sr.* 1. runoſci, porunoſci; *Vd.* raunoſt, enakoshnoſt; (*Crn.* ſravnoſt, z okolicznoſć); *Crn.* ravnoſt, glihóba; *Dl.* yednaſtvo; *Ss.* ſravnóſt, ſravgljenje; *Rg.* takmenos; *Rs.* равность, равенство, сходственность, сли́віе; iednakowość, die Gleichheit. Równość ulicy. *Tr.*, proſtość, die Gradheit. Równość iednego drugiemu, gleiche Größe ꝛc., Gleichheit. Ta w oczy wpada nierówność, która z pod miary i ſtrychu zrazu w górę wysadza. *Pilch. Sen. liſt* 267. Nierowność ieſt trucizną wolności. *Orzech. Tarn.* 36. Równość w pospolitości bardzo potrzebna. *Cn. Ad.* 1003. Świetną trzeba nierówność, Ungleichheit, i dumę wygładzić, Co się wyżey nad równych sama chce wysadzić. *Zab.* 15, 306. Równość u nas była z dawna nayceIniey szym szlachty zaszczytem, a zależała na tym, iż wszyscy mieli iednież przywileie i pod iednymże zoſtawali prawem. *Skrzet. P. P.* 1, 50, cf. Bracia). Urzędy rozdane podług różności talentów; a ztąd się ukazuie nierówność. *Zabł. Roz.* 69. - *Math.* Równość dwóch figur ściąga się tylko do ich wielkości, nie zaś do ułożenia boków. *Geom.* 1, 176. - §. Równość umysłu we wszyſtkich okolicznościach, ſtateczność nieprzełamana, etc. *Zab.* 13, 75, równomyślność, *Ross.* равнодушіе, die Gleichmüthigkeit. ROWNOŚCIENNA figura, która ma ściany równe. *Sol. G.* 6, gleichſeitig. ROWNOŚCIENNOKĄTNY kwadrat, doſkonały kwadrat, maiący wszyſtkie ściany równe i anguły krzyżowe. *Sol. G.* 17. ROWNOSILNY, - a, - e, - ie *adv.*, siły równéy, gleichſtark, *Rs.* равноси́льный, *Ec.* тождесильный. ROWNOSTRONNY, - a, - e, - ie *adv.*, ſtron równych, gleichſeitig, *Vd.* enakoſtranen, *Rs.* равносторо́нний. ROWNOTRWAŁY, - a, - e, n. p. Kołysania w małych łukach kołowych są widocznie równotrwałe *isochronica*, odbywaiące się każde w równym przeciągu czasu. *Jak. Mat.* 4, 119; Równowczesne. *Hub. Mech.* 118. ROWNOUSZY, - a, - e, uszu równych, *Ec.* равноу́хій, gleichöhrig. ROWNOWAGA, - i, *ż.*, narzędzie rozmaitego gatunku do prowadzenia liniy poziomych, *libella. Zabor. G.* 327; *Rg.* - utèzallo, die Horizontalwage. Równowa-

ga wodna. *Jak. Mat.* 1, 300, *Zabor. G.* 537. Równowaga powietrzna. *Zabr. G.* 337. – §. równowaga, położenie poziome, horizontale Lage, Gleichgewicht, Balanz. Dwa mieysca są do równowagi *ad libellam*, gdy równą maią od środka ziemi odległość. *Geom.* 1, 344. Równowaga iest taki stan ciała, kiedy to ciało nagabane iest od wielu sił, które się pewią wzaiemnie iedna drugą. *Jak. Mat.* 3, 228. Armatę ustawić pod równowagę, t. i. tak, żeby oś armaty i oś czopów znaydowały się poziemnie położone. *Jak. Art.* 1, 144 *et* 194. ROWNOWAŻENIE, – ia, *n.*, *libellatio. Geom.* 1, 343, *Rs.* равнѣсь, равнѣшиваніе, odkrywanie pochyłości i zgórzystości na powierzchni ziemi znayduiących się. *Zabor.* 336, *Jak. Mat.* 1, 295, *Łęsk.* 2, 165. Przez równoważenie wyznacza się różnica, która zachodzi między odległością od środka ziemi dwóch punktów. *Geom.* 1, 346, das Horizontalwiegen, Balanciren. ROWNOWAŻNOSC, – ści, ż., *Sr.* 1 runawajnosć; *Crn.* enakopęsnoſt; *Vd.* enakovelajozhnoſt, enakeshna vaga, enaka teshа, rauna mera, enaka visha; *Cro.* pravomernoszt; *Es.* mjerra, mirra, cf. miara); *Rg.* pravomjernos, pravomjerje, umjerra; *Ec.* равномѣріе, равномѣрило равное; *Rs.* равномѣсіе, *aequilibritas. Hub. W.* 122, das Gleichgewicht. Dwie siły sobie równe, a zupełnie sobie w kierowności przeciwne, zostawuią pędzoną bryłę w równoważności *Hub. Mech.* 68 *et* 83. Oby Zygmunt August był ustanowił równoważność senatu z izbą poselską! *Czach. pr.* 253. ROWNOWAŻNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Sr.* 1. runawajné; *Crn.* enakopęsne; *Vd.* raunomeren, raunovishen, ena mere, enakovelajozh, enakeshen; *Ec.* равноважный; *Ross.* равномѣрный, равномѣрный; iednakowey wagi gleichwägend, gleichwichtig. Ty s każdą z nich obcuiąc codzień poufale, Kladziess na równoważą ich szacunek szalę. *Weg. Liſt* 1. ROWNOWAŻYC *cz. ndk.*, wynaydować, iż iedna bryła iest więcey oddalona od środka ziemi, niż druga? *Jak. Mat.* 1, 296, die Horizontalrichtung abwägen. *ROWNOWCZESNY *ob.* Równotrwały. ROWNOWIEKI, – a, – ie, wieku równego, gleichen Alters, gleichen Zeitalters: *Boh. et Slo.* rownowěkí, jednowěcí, rowneho wěku, spoluwěcí; *Sr.* 1. penak ſtaré, penakeye ſtarobe; *Ross.* равностный. ROWNOWŁADZCA, – y, *m.*, *Rs.* равновластный, iednakowey władzy będący, Gleichherrſcher, gleich gewaltiger Mitherrſcher. Ociec wszystkim władaiący, syn z nim równowładzca. *Groch. W.* 21. Równowładzca oycu. *ib.* 145. ROWNOWYSOKI, – a, – ie, iednéy wysokości, gleich hoch. Równowysokie gałęzie, *faſtigiati*, z różnych mieysc wyrastaią; dolne iednak od górnych są dłuższe, tak iż wszystkie iednéy dosięgaią wysokości. *Jundz.* 2, 11. ROWNOWZGLĘDNA proporcya. *Ustrz. Alg.* 6, iednakowego stosunku, gleichen Verhältniſſes ROWNOZIARNISTY, – a, – e, – o *adv.*, ziarn równych, gleichkörnig. Piasek drobny równoziarnisty. *Torz. sk.* 4. ROWNOZNACZNY, – a, – e, iednakowego znaczenia, *Vd.* enakokasheh, enakopomenesh; gleichbedeutend. Równoznaczne słowa. *Ust. K.* 1, 119; *ob.* bliskoznaczne). *Subſt* równoznaczność, Gleichbedeutenheit, *Vd.* enakokashezhnoſt, enakopomenezhnoſt. ROWNY, ROWIEN, *f.* równa, *n.* równe; ROWNIUCHNY, ROWNIUCZKI, ROWNIUTEŃKI, – a, – ie, *intens.*, *Bh.* rownỳ, ſtegnỳ; *Slo.* rownỳ; *Sr.* 1. runy, runa, poruna, runé, porunć; (*Sr.* 2. rowna małżonek); *Crn.* ravn, ravne, rovnè, glih; *Vd.* ràvn, ravèn, raùno, rauninaſt, vraven; *Cro.* ràven; *Dl.* ravan, jednak, prikladan; *Rg.* raavni, raavan; *Bs.* ravni, jednak, prirok, takman, (cf. taki, takuteńki); *Sla.* rávan, jednák; *Rs.* равный, ровный, схóдный, схóжій, схóжь, плáвный, плáвень; *Ec.* смѣренъ; cf. *Lat.* riualis, *cf.* riuus, cf. rów), niedołkowaty, niegórzysty, niepochyły, nieztoczysty, eben, gleich, grade. Równiuczka łąka. *Rey Wiz.* 179 *b.* Droga równa, gładka, *Rs. vulg.* ровадь. – Sobie równy, iednakowy co do siebie, n. p. Las nierówny, t. i. na niektórych mieyscach gęsty, a na drugich rzadki. *Mon.* 74, 731. – Równy drugiemu czym, albo w czym, wagą, miarą, albo równey wagi, miary, siły etc., dem andern gleich, von gleicher Maß, Gewicht ꝛc. Zegary słoneczne starożytne, od godzin 12, na które starożytność dzień każdy dzieliła, i nazywała nierównemi, że godziny te w krótsze dni wszystkie musiały być krótsze etc. *Sol. G.* 3, 42. Równych części, *Ec.* равночастіе. Równemi częściami, *Rs.* равночастно. Ci, którzy maią różne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być w iednakich spraw i nieiednakim sposobem wykonywaniu. *Sal.* 2, 383. Sakramenta starozakonne z sakramentami nowego zakonu nie są równe, i nie zgadzaią się z sobą. *ib.* 6, 105. Wyznawanie to iest onemu wyznawaniu pospolitego ludu równe i podobne. *ib.* 2, 8. *Nierówne* są marności a występki twoie *ku* występkom onego ubogiego Piotra. *Rey Pſt. G g* 5. Równe figury, których powierzchnie są iednakowe, chociaż kąty i boki rozmaite. *Łęsk.* 18. Maiąc wyrazić, iż dwie ilości są sobie równe, oddziela się iedna od drugiey tym znakiem, =; n. p., a = b, wymawia się a równe b. *Jak. Mat.* 2, 140. Którzy sięgaią równym stopniem zmarłego, równym prawem też biorą części sukcessyi. *Chel.* 77. Następca Eduarda równien oycu z cnoty, nie był mu równien z szczęścia. *Przyb. Luz.* 127. Równy apostołom, *Rs.* равноапостоль, święty dla nawrócenia pogan apostołom porównany). Sławny Apelles; w iego rzemieśle równego świat nie miał. *Falib. A.* 1; *ob.* Równia 2,). Równiśmy sobie; nie ma nic ieden nad drugiego. *Cn. Ad.* 1003, i ia taki pan, iak ty). Równyś pan, – posłużysz sobie sam. *Cn. Ad.* 1004. Człowiek pyszny równemi gardzi. *Teatr* 6 *b*, 44. Równego pana gniew gotowe nieszczęście, *Rys. Ad.* 59. Stan szlachecki w Polszcze równy wszelkim stopniom szlachectwa gdziekolwiek używanym. *Gaz. Nar.* 1, 154. Równe prawo, *Es.* равнозаконіе, равное установленіе. Równy z równym się towarzyszy, *Cascus Cascam ducit. Mącz*, trafia Marta na Cotarta) Równy z równego się weseli. *Rys. Ad.* 59; Gleich und Gleich gesellt sich gern; *Bh.* doba k' době, rowni k' sobě; *Slo.* rowni rowného hledá; *Sr.* 2. rowno k' rownemu še namala radо. Starą mamy przypowieść, iż równy równego Zawżdy bardzo rad widzi do spolku swoiego. *Rey Wiz.* 156 *b*, *et* 64 *b*, *Gaw. Siel.* 375. Nierówni niezgodni. *Rys. Ad.* 46. Pomoc nierówna niepewna. *Rys. Ad.* 56. Przyszło na Jozafas woysko pogańskie iemu nierówne. *Rey. Pſt. H* 8, mocnieysze nad niego, silnieysze. – *Grammat.* stopień równy, *Positiuus*, *Slo.* polożitelní, *Rs.* положительной степень – Równym sposobem, podobnym sposobem, *Ec.* приискренъ. (*Slo.* rowné za podobné stogi cf. nie kiiem, lecz palką, *unum idemque*). Nierówna, = nierówna rzecz,

sprawa, *ob.* nierównia, czemu nie zdołamy, cf. nie ieſt mi z to, cf. nie ſtaie mię); etwas über unſre Kräfte, ungleiche Parthie, *Vd.* on njemu ni kuſa, *Rs.* онъ не мѣтъ ѣма. O nierówną się nie kuś. *Rys. Ad.* 65, *Petr. Hor.* 2, *M* 6. To zgubiło Władysława, że się o nierówną rzecz pokusił, proſto się rzucił z motyką na słońce, *Gor. Wł.* 6, *Star. Ryc.* 12. Kuś się o nierówną, równa cię zawsze potkać może. *Rys. Ad.* 25. – Równa rzecz, nienadzwyczayna, którey zdołamy, etwas nicht übergroſſes. Piekło zdało się za rzecz równą Orfeuszowi. *Zbył. Lam. A* 3. – Równa miara, równowaga, Gleichgewicht. Trwała nieco w rowney mierze bitwa. *Warg. Cez.* 223. – *aliter*: Równy, z prawy, nie zbytni, niedłuższy, niekrótszy, iaki powinien być, grade das rechte Maß haltend, grade recht. Równa miara, *oppos.* spora miara. – Cztery mile Włoſkie, iakoby równa mila nasza Polska. *Star. Dw.* 22. Będąc od miasta w równéy mili *Zyw. Jez.* 24. Dziękował Antyoch Rzymianom, że go z wielkich zbytnie rządów wyięli, a w równych granicach panować rozkazali. *Warg. Wal.* 117. Król sam wolał na równéy rzeczy przeſiać, a w dostatku wszyſtko rycerſtwo swe mieć. *Biel.* 43; na ordynaryynéy, gewöhnlich, ordinär). Ociesk, człowiek familii równey, ale wymowy i godności wielkiey. *Biel.* 537; niewysokiey familii, nicht vornehm. Kto chce co rychley rozprzedać, na równy zyſk godzi. *Alb. n W.* 11; mierny, mäßig. Pilnieysze rzeczy dla równieyszych opuszczaią, niepotrzebne fundacyé zakładaią, a śpitala dla mizernych ludzi niemasz. *Sekt.* 35; dla oboiętnieyszych, mniéy ważnych). Oba się zarazem zdumieli, mówiąc, żeśmy téy równéy rzeczy nie wiedzieli. *Papr. Kol. U*; błahéy, pospolitéy, geringfügig). Grać grę równą, nieazardowną. *Teatr* 29 *c*, 78, oboiętną). – §. *Moral.* Nie mógł on znieść równym umysłem zbytków wieku swego. *Nag. Fil.* 81, oboiętnie, równomyślnie, gleichgültig. – – ROWOWY, – a, – e, od rowu, Graben-, *Rs.* ровный.

Dalsze Pochodz. *dorównywać, dorównać; narównać, obrównać; porównać, porównanie; przyrównać; wyrównać zrównać, zarównać.*

ROXOLAN, ROXOLANIN, – a, *m.*, Alani, złączywszy się z Rusią, nazwani są Roxolani, iakoby Ruś i Alany. *Biel.* 13, *Gwag.* 638. My Roxolanie mamy SS. OO. doktorów cerkiewnych. *Fund.* 82. *ob.* Ruś. ROXOLANKI, to ieſt, Ruſkie panny, tytuł elegii iedney *Zimorowicza*; *Siel.* 268.

ROY, *G.* roiu, *m.*, Roik *dem.*, *Bh. et Slo.* рой; *Sr.* 1. рог, roi; *Sr.* 2. roj; *Crn.* roj; *Vd.* roi, roj, (*Vd.* rojenje, roditje, z rodzenie, *ob.* rod); *Cro.* roj, roy, pchelecz; *Hg.* roj; *Dl.* roy; *Rg.* rooj, groz; *Slo.* ròj; *Bs.* roj od pcela; *Rs.* рой; der Bienenſchwarm. Gdy młode pszczoły nie maią dostatecznego mieysca w ulu, wylatuią roiem, obrawszy iednę z kilku młodych matek. *Zool.* 122, *Kluk. Zw.* 4, 235. Pszczoły dwa kroć przez lato, drugie trzykroć roie wypuszczaią. *Cresc.* 608. Im więcey roiu, tym bywa nie miodno. *Bratk. F.* 4. – *tr. fig.* Sług nieprzeliczone roie. *Teatr* 46 *c*, 21, oraszki, rzesze, großer Schwarm, große Gefolge. Roie młodzian do woyny obłite. *Star. Vot. C.* – §. *aliter.* Wino, panny i muzyki na melankoliki, wybiiaią ze łba roie. *Dwor. K.* 5, uroienia, Grillen, Hirngeſpinſte. ROYNIK, – a, *m.*, ziele *sempervivum*, rodzay. *Kluk. Dyk.* 3, 71, das Hauslaub, Immergrün.

ROYNY, – a, – e, – ie *adv.*, roiący, roiem wylatuiący, ſchwärmend wie die Bienen, *Rg.* rojni *saepe in examen erumpens*). Zbił nieprzyiacioły, Jak royne pszczoły. *Stryik. Gon. J* 2.

Pochod. *roić, uroić, wyroić.*

ROZ – –; *Bh.* роз–; *Slo.* роз–, роже–; *Sr.* 1. рог–, роſпо–, n. p. роſпuſћcju, роſнopuſћcjи; *Sr.* 2. roſtil–, cf. rozdzielić); *Crn.* res–, n. p. resdejl, resdejlim; *Vd.* ras–, raf–, res–, ars–, ref–; cf. *Vd.* ries, rös, oſtru, z oſtrze, cf. raz, ranięcie, *rzaz*); *Ross.* разъ–, cf. Raz), cf. *Rs.* разъ oprócz, cf. *Rs.* рас–, n. p. распонъ ехpop, złożony, wyświęcony pop). Roz–; *praepoſit. inseparabilis, significatione respondens latinae dis–*; n. p. rozproszyć, *dispergere*, zerſtreuen. Roz–, zawsze podział iakiś znaczy. *Apcz. Gr.* 2, *p.* 261. *Similiter*: rozprzedać, rozkupić; tak przedać, kupić. że się iuż nic towarów nie zoſtaie, alles verſchiedentlich verkaufen, ſo daß nichts mehr übrig und beyſammen bleibt. – §. Godno ieſt zaſtanowienia, że władze duszy, któremi człowiek przewyższa zwierzęta, znamionuią się słowami, składanemi z przyimkiem ROZ–, n. p. rozum, (cf. um), rozsądek, roztropność, rozwaga, cf. *Lat.* discernere, *Gall.* discernement; cf. rozbiór, cf. rozgarnienie, roztrząsanie). Niższe władze duszy, spólne nam ze zwierzętami, maią imiona składane z przyimkiem PO–, n. p. poięcie, poiętność, pomnienie, (ztąd pamięć, wspomnieć, przypomnieć). W innych dyalektach Słowiańſkich ta różnica mniéy ieſt dochowana. – §. *Cum Reciprocis* rozbiegać się, rozigrać się, rozpić się, z tak się wdawać w bieganie, igranie, picie, że się iuż nie wſtrzymasz, ins Laufen gerathen, ins Spielen gerathen, ins Saufen gerathen, ſo daß man nicht wieder heraus kommen kann. – §. *Observ.* częſtokroć *Roz–*, dla naſtępuiących kilku zgłosek, przybiera po sobie *e*, n. p. rozegnać, rozebrać. *Apcz. Gr.* 2, *p.* 261. Zwyczaynie *roz–*, przed literą *c*, *k*, *p*, *t.*, piszą *roz–*, rospalić, rospychać, rosciągnąć, roskupić, roskosz, roſtropny; *Dusz.* 14. Nawet przed *sm*, *sw*, *sy*, *st*, często *z* opuszczaią n. p. rośmieszyć, roswiecić, rosypać, roſtać się. *ib.* Jednoſtayność wywodu źródłosłowowego tu wymagała pisać wszyſtko podług liter pierwiaſtkowych; boby się nie bardzo zgadzało pisać: rozepchnąć a rospychać, rozeprzeć a rospierać, rozeyść a roschodsić, rozetkać a Roſtykać, Rościerać a Rozetrzeć.

ROŻA, – y, *ż.*, ROŻYCZKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* růže, růžička; *Slo.* ruža; *Sr.* 1. roja; *Sr.* 2. roja, robja; *Crn.* rósha, gartrosha (2. rosha, rosbèza, z kwiat, kwiatek); *Vd.* rosha, gartosha (2. rosha, zviet, z kwiat, *Vd.* roshiza, zvetizhiza, z kwiatek); *Hg.* rosà, rusa; *Cro.* rósa; *Dl.* rùsa; *Rg.* rùxa, rúsa; *Sla.* ruxica; *Bs.* rusa, rusgiça, rosgja; *Rs.* роза; *Ec.* рóжа, шипокъ (*Ec.* рóжа, лицѣ lice, twarz); *Lat.* rosa, *Gr.* ῥοδον, cf. *Germ.* roth, cf. rudawy, rusy). *Ger.* die Roſe. Róża prócz znaiomey pospolitey wieloraka ieſt: hollenderſka, cynamonowa, Turecka; żółta; miesięczna etc. *Kluk. Rosl.* 1, 269. Róża nierozwita *ob.* pączek, *ob.* kłobuk, kłobuczek. Róża polna, dzika, Feldroſe. *Kluk. Rosl.* 2, 62; cf. Głog), *Sr.* 1. polna roja, ſchiplenka *ob.* szypułka), *Vd.* voglovje, shipek, shipeshje, *Rs.* серебряникъ, шипóвникъ, гуляфъ, *Ec.* шипóкъ, шипóвникъ. Róża paszczelna, *ob.* Psia róża. *Urzęd.* 98, die Hundsroſe. Róża bobkowa *ob.* Płochowiec. Róża czarna, ozimia, ślazowa, słone-

czna, *malva rosea*, ślaz włoski *Cresc* 286, *Urzęd.* 21, Pappelrose. Lisia róża *ob.* Omieg. – W potocznym mówieniu, róża, a czerwona róża zwyczayna, królowa kwiatów, piękny kwiat, die gewöhnliche Rose, die Königinn der Blumen. Wiesz, że przy róży ostre ciernie tuż się rodzi, Dla róży zaś roskoszney i ranić się godzi. *Zimor. Siel.* 149. Piękna róża, ale tarń. *Pol. Arg.* 304. Ciernie, a przecię piękną różę rodzi. *Auszp.* 28. Sięgam róży, a chwytam za ciernie. *Teatr* 42 *c*, 41. Musisz się głogiem zakłóć, abyś różnie. *Teatr* 42 *c*, 41. Musisz się głogiem zakłóć, abyś różnie. *Kołak. W. C.* 1. Różą rade rwiecie, a tarnia tyż urwał

wiecze, któryś marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Post. Mn.* 316, upamiętayże się, gehe in dich). Ty się na to tam dobrze rozbacsay. *Biel. S. N.* 36. Trzeba abyś się na wszytko dobrze rozbaczył. *Bar. Sk.* 162, bacznie oglądał). Niech się rozbaczą, że krzyż ten będzie ich zaszczytem. *Biał. Post.* 27. Na to się pilnie rozbacz, iakbyś się nieprzyiacielom bez nas obronił. *Biel.* 289, *Chrzyszt. Nin. A 4 b.* Uważne rozbaczywanie. *Krom.* 508. ROZBACZNY, -a, -e. ROZBACZNIE *adv.*, rozważny, roztropny, übertegt. Nierozbacznie *inconsulte. Mącz.*

ROZBADAĆ *ob.* Rozbość. 2) ROZBADAĆ *cz. dk.*, badaiąc rozbierać, rozważać, rozbaczać, übertegen, erforſchen. Nieba mi nie poswoliły, abym uważał braci byt nieszczęśliwy, Abym rozbadał myślą, iak misernie żyią. *Kul. Her.* 49. To sam tylko sobie był rozbadał, nie maiąc za sobą żadnego przykładu. *Bud. Cyc.* 22.

ROZBECHTAĆ, rozbechce *cz. ndk.*, podnieczać, rozjątrzać, reißen, ungeſtüm machen. Twoia cię Nimfo własna chęć rozbechce. *Chrośc. Ow.* 381.

ROZBECZEĆ się *rec. ndk.*, żałośno rozpłakać się, in lautes Weinen gerathen, recht ins Weinen hinein kommen. Porzucona, w żałosne rozbeczysz się szlochy. *Przyb. Ab.* 105. Rozbeczała się, niewiedzieć dla czego. *Teatr* 54, 26.

ROZBESTWIĆ kogo, *cz. dk.*, mocno podburzyć, do furyi go przyprowadzić, einen ganz wild machen, *Rs.* растравить, растравлевать, *Ec.* разъяряю. расяряпю, раздражю. возяряпти, учинить суровымь, безчеловѣчнымь. Niektóre wody rozbeſtwiają do cielesności. *Otw. Ow.* 619 Lew posoką rozbeſtwiony. *Zab.* 15, 285. Ty królu tak dalece Litwę rozbeſtwiłeś, że iuż na twoię władzą upornie biią; *audaciam prouexiſti. Krom.* 624. ROZBESTWIĆ się; *ob.* Beſtwić się, rozwydrzeć; *Rs.* расяряпѣвать.

ROZBIĆ, *F.* rozbiie *cz. dk.*, Rozbiiać *ndk.*, *Bh.* rozbiti, rozbigeti; *Sr.* 1. rozbiyu, rozecjeru, roscjepu, roscjépem; *Vd.* resbiti, resklati, ubiti, rescossiti, reskresati; *Cro.* razbiati, razbiam; *Rg.* razbitti, razbiti; *Sla.* razbiti; *Ben.* razbitti, razbiati; *Rs.* разбить, разбивать, раскокать, перекокать, расхлопать, расхлопывать, разшибить, разшибать; rozbiiać co, roztrącać, zerſchlagen, zerſchmettern. Rozbić dzban o pal. *Tr.* Rozbić iayka, *Vd.* gorſtrup ti jaize). Rozbić grudę, *Bs.* razgruniti, razbitti grumenja, zavlaciti). Rozbiiać okręt, nawę, ein Schiff ſcheitern laſſen. Rozbił się okręt, das Schiff iſt geſcheitert, *Vd.* ladja se je niemu resbila. Rozbić się z okrętem, *Bh.* tápati, *Vd.* ladjelom terpeti, s' barko navdariti, *Rg.* razbittise). Tak wielki szturm powstał, że się one galery wszystkie rozbiły, i ludzie wszyscy potonęli. *Biel.* 579. Zobaczył rozbitego kawałce okrętu Deszczki, dyle i wiosła złamane do szczętu. *Jabł. Tel.* 3. Na rozbitey desce Wał tonącego popchnął ku brzegowi. *Morszt.* 28. Rozbicie się okrętu, der Schiffbruch; *Sr.* 1. tjowma rozstorcijeno; *Crn.* ladjelom; *Vd.* ladjelom, ladiouni potup. barkouski lom; *Rs.* разбивка; *Ec.* корабленарушéнїе, немонашéнїе, помомленїе. Rozbity na wodzie *ob.* Rozbit, Rozbitek). Rozbiły się fundamenta. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8, rozrażały się. 1 *Leop.*). - *fig.* Rozbiiać co, przecinać, niszczyć, przeszkadzać, vernichten, zerſchlagen, zerſtören, verhindern. Baliśmy się ich, by przedsięwzięć naszych nie rozbili. *Przyb. Luz.* 137. Gwałt uczyniony w seym, to iest rozbicie seymów, seymików trybunałów. *Vol. Leg.* 3, 68. Swiece ciemność rozbiiaią *Sk. Zyw.* 1, 87, rozganiaią). Koncylium dobrze rozpoczęte, sromotnie się rozbiło. *Sk. Dz.* 242, rozproszyło się, es zerſtreute ſich; *Rs.* разладилось, разлаживаться. - §. Rozbiiać na drodze, zbiiać, odzierać na polu, na morzu, Straßenraub treiben, Seeräuberey treiben, ein Straßenräuber, Seeräuber ſeyn; *Slo.* loupim na cestach, (*ob.* łupić); *Rg.* robitti, porobivati, (*ob.* °rob, *cf.* robić); *Bs.* harati; *Cro.* tolvaim; *Rs.* разбойничать. Abo to tu Mospanie pod Bieszczadem, Takli się to rozbiiać godzi bez sromoty? *Pot. Jew.* 110. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skóry, rozbiiaiąc ich z maiętnostek ich. *Birk. Kant. C 2 b*, iak rozboycy wyplundrować, ſtraßenräuberiſch berauben). Parobek w karczmie mię rozbił. *Teatr* 32 *b*, 31, iak rozboynik mię opadł, er fiel mich ſtraßenräuberiſch an. - *aliter*: Dwa cesarze o państwo się rozbiiaią. *Sk. Dz.* 709, na umor z sobą walczą, ſie ſchlagen ſich mit einander aufs äußerſte herum. - *aliter*: Cały dom pomieszany, niema iednego z służących, któby się od żalu nie rozbiiał. *Teatr* 38, 246, nie zabiiał, gwałtu iakiego sobie nie czynił, der ſich nicht eine Gewalt anthun möchte. - §. Rozbiiać, rozciągaiąc przybiiać, ausbreiten und anſchlagen. Na krzyżu Jezusa rozbili. *W. Post. IV.* 4. Dla mnie Jezus się dał na drzewie rozbić. *Bzow. róż.* 85, *ob.* rospiąć, rospięcie). Rozbiiać namiot, rozwiiaiąc postawić, przymocować, przytwierdzić, ein Zelt aufſchlagen. Od miasta w mili swe obozy z gęste namioty rozbili. *Tward. Wł.* 194. Baldakin w iey pokoiu rozbiią, aby pod nim siadała. *Star. Dw.* 48. Namiotek łożkowy rozbili. *Birk. Chm. A 3*, den Bettvorhang aufmachen, aufſtecken, aufſchlagen. Rozbiiać szpalery, kobierce, *Cn. Th.*, aufhängen, aufſchlagen, anſchlagen. Rozbił swóy kram między Weneckiemi. *Bud. Ap. U* 1, roztasować, er ſchlug ſeinen Kram auf. Sieć rozbiiać, rozwieszać, das Netz aufſtellen. Obaczysz, iak chytrze na nas świat tę sieć rozbiia. *Rey Wiz.* - *aliter*: Wyrok ten we wszystkich miastach niech będzie obwołany i rozbity. *Leop. Eſt.* 16. 19, przy bramach różnie przybity, verſchiedentlich angeſchlagen, an verſchiedenen Orten. Kazał to rozbiiać i głosić u wszech narodów. 1 *Leop. Eſter.* 1, 22. Rozbiiać obrazy, z tu i tam przybiiać, verſchiedentlich aufhängen, hier und dort. - §. *Oeconom.* rozbić n. p. wieprze, rozeprzeć, rozepchać, roztuczyć, feiſt machen. Roztuczył się, utył i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 32, 15.

ROZBIEC się, Rozbiedz się, rozbiegł się, *F.* rozbiegnie się *Rec. dk.*, Rozbieżeć się, *F.* rozbieży się *Contin.*, Rozbiegać się, Rozbiegiwać się *Freq.*, *Boh.* rozběhnauti ſe, rozbihati ſe: *Slo.* rozběhnuti ſe, rozbíham ſe; *Sr* 1. rozbiejaci, rosbiju, rosbiiim, rosbibam, rozběiu ſo: *Rg.* razbjeghnutise; *Cro.* razbegújemsze; *Ross.* разбѣжаться, разбѣгаться; w rozsypkę iść, rozstrzelać się, rozpraszać się, rozpierzchać, pouciekać w różne strony. aus einander laufen, verſchiedentlich ſich verlaufen. Zgromadzenie rozbieżałych stad. *Hipp.* 4. Widać tam stada niezliczone i trzody rozbiegłe i tu i owdzie po łąkach. *Borer.* 313. Ciężko mi ściągać myśli rozbiegnione I w iarzmo wiersza ie wprawić. *Karp.* 1, 176. Po tey klęsce rozbiegli się po lasach. *Tr.* Rozbieżenie gromady iakiey, rozpierzchnienie. *Cn. Th.* Zakonnicy rozbiegli się byli, i tu i owdzie po króleſtwie. *Bor.* 4, 230. Jad

rozbieżany po członkach. *Bard. Luk.* 103, rozszérzony, verbreitet, ausgebreitet. Gdy się to między ludźmi rozbieżało, że ieden drugiego na poiedynek wyzywał ... *Vol. Leg.* 2, 1214, gdy się roschodziło, roznosiło między ludem, gdy gruchnęło, da es ruchtbar wurde. W cyrkule, co się do środka przywiąże, rozlegać się i rozbiegiwać przestanie. *Bardz. Boe.* 137. – Jdźcie na *rozbieżenie dróg, *Rey Pst. Rr b*, na rozstaynie, Scheideweg. – 2) Rozbieżeć się, zawodzić się; den Anfaß zum Laufen nehmen, niewstrzymanie bieżeć, ins Laufen kommen, in den Schuß gerathen, unaufhaltsam hinrennen, hinstürzen. Szkapa na stanie próżnując, rozbieży się, kopa, hasa. *Petr. Ek.* 112. Maiąc dół przeskakiwać, sztucznie skakać będą; cofaiąc się nieco w tył, i nakoniec rozbiegaiąc się. *Mon.* 70, 168. Dzielnym woźnikom nie dasz rady; mnie samemu ledwie się nadadzą, a iak się rozbiegaią i na léc nie dadzą. *Zebr. Ow.* 29. Jeśli koła wczas nie zahamuiesz, z góry rozbieżą się wszystkie. *Czach. Tr. C* 2. – *fig.* Rozbiegały się koła; iuż tu nierząd. *Cn. Ad.* 1004; es geht drunter und drüber. Ani słów znaydzie wypowiedzieć usty Jako się w zbytku rozbiegały koła. *Pot. Syl.* 23y. W ten czas ieszcze się były koła tak bardzo nie rozbiegały, ieszcze żołnierze nie chodzili w bławatach. *Star. Ryc.* 44. Co czynić, gdy się koła rozbieżą, a wolność wyuzdana w swawolą i szaleństwo póydzie? *Birk. Syn. C., Falib. F.* Rozbiegałych młodzieńcow na munsztuk wziąć. *Teatr.* 19, 95 · rozpuszczonych, rozpustnych, ausgelassne junge Leute). Pewne wdowy, czystość bogu poślubiwszy, zasię rozbiegawszy się, za mąż chodzić chciały. *W. Post. M.* 612. Rozbiegłe serce wściąga, a skurczone wspiera. *Ryb. Gest. C.* 4. Teraz tak się łakomstwo rozbieżało, że urzędnicy daleko nielutosciwsi są, niż sami panowie. *Koss. Lor.* 161 *b.* ROZBIEG, – u, *m.*, rozbieganie się, rozbieżenie, rozpierzchnienie, rozsypka, das Voneinanderlaufen, Zerstreuen, die Zerstreuung. Zwykło się używać iazdy na rozbiegi po kraiu nieprzyiacielskim. *Jak. Art.* 2, 456, Streifzüge). W rozbiegu, ciemnotach, a powszechnym rzeczy zamieszaniu, *in discursu, tenebris. Nar. Tac.* 3, 95. Rozbieg żył kruszcowych, die Zertrümmung, Zersetzung der Erzgänge. *Mier.* – §. rozbieg, *Bh.* roztjíla *Ross.* разбѣгъ zapęd, zawód biegania, der Anfaß zum Laufen, der Anlauf.

ROZBIERAĆ *ob.* Rozebrać. ROZBIERACZ, – a, *m.*, który co rozbiera na części, rozkłada, der Zerleger, Zergliederer, *Pg.* razbiralaz, rasberitegl, *f.* razberitegliza; *Ross.* разбира́тель, разборщикъ. Rozbieracz zwierząt sztuczny, z anatomik *Cn. Th.* ROZBIERALNY, – a, – e, do rozbierania, auseinander nehmbar, *Rg.* razbiriv; *Ross.* разбо́рный.

ROZBIEŻEĆ się; *ob.* Rozbiec się. ROZBIJAĆ, *ob.* Rozbić.

ROZBIÓR, – u, *m.*, ROZBIORKA, – i, *ż.*, rozbieranie, rozkładanie, rozeymowanie, das Zerlegen, Auseinandernehmen, Vertheilen; *Cro.* razlog; *Rg* razlogh. *Rs.* разборъ; *Crn.* rasbor, rasbór, z skromność; rozumuiący wniosek; *Crn.* rasbern *discretus, prudens, ob.* roztropny; *Crn.* rasbornoſt *discretio*; *Cro.* rázbor *discretio, prudentia*; *Rg.* razbor, razbornos, rázboritos *sagacitas, prudentia*, rozgarnienie; *Bs.* razbor, razborſtvo *rationis usus*, rozborit *discretus*). Oddał służalcom sprzęty domowe do rozbiorki. *Nar. Tac.* 2, 396, żeby każdy sobie wziął, żeby się niemi dzielili, ſie ſollten ſich dtein theilen). W drukarni rozbiórka, rozbieranie pisma, po wydrukowanym arkuszu, i rozłożenie każdey litery do swéy krupki. *Mag. Mscr.* Pismo takie czcze i bez żadnego objęcia, że nawet rozbioru iego uczynić nie można. *Ust. R.* 2, 239, *analysis*). – Rozbior matematyczny *analysis. Lesk.* 2, 112, *Alg. Nar. A.* 2. ROZBIOROWY, – a, – e, *analyticus. Alg Nar.*, auflöſend, zerlegend, analytiſch. Sposób rozbiorowy *methodus analytica*, od szczególnych do powszechnych rzeczy postępowanie *Kpcz. Gr.* 2, *p* 2; tor rozbiorowy. *Pir. Wym.* 119 Trygonometrya rozbiorowa. *Alg. Nar.* 6; rachunki rozbiorowe. *Jak. Mat.* 3, 56.

ROZBIT, – a, *m.*, ROZBITEK, – tka, *m.*, który się na wodzie z okrętem rozbił, *Pg. et Sla.* razbien; ein Schiffbrüchiger, der Schiffbruch gelitten hat. Corok będziecie mieli w tym mieyscu rozbita. *Przyb. Lus.* 156, *Pot. Arg.* 229. Krzyżacy zabierali na brzegach morskich maiątki nieszczęśliwych rozbitków, które burza wodna na ląd wyrzucała. *Nar. Hst.* 5, 362; ROZBITKA, – i, *ż.*, die Schiffsbrüchige. Usta nieszczęśliwéy rozbitki, mimo srogości pogrążaiącey ią na dno fali, wzywać się nas ieszcze konaiąc zdawały. *Mon.* 71, 870. *Pot. Syl.* 457. – 2) Rozbit, z rozbicie nawy. *Tr.*, der Schiffbruch. – §. Rozbitki, *Cro.* razbitki, *Bs.* razbitki, oblupki od suda razbienna, *fragmenta vasis*, ułomki, Brudſtücke. *ROZBITNY, – a – e, do rozbicia, mogący być rozbitym, zerſchlagbar, *Cro.* rozbitliyv *frangibilis*, *Rg.* razbitni, *Bs.* razbitivi, koji se može razbitti, *Rs.* разбивный; разби́чивый. *Subst.* разби́чивость *rozbitność. ROZBITY; *ob.* Rozbić.

ROZBŁĄKAĆ się *Rec. ndk.*, ze wszystkim się zabłąkać, zawikłać, ſich gänzlich verirren, verwirren, verwickeln. Onych gałęziami uplątanych i rozbłąkanych otaczają. *Pilch. Sall.* 209. – Rozbłąkali się, z różnie się zabłąkali. ieden tu, drugi tam, od siebie się odbłąkali, ſie haben ſich von einander weg verirrt, zerſtreut. – §. *tr.* Sprostość z włosami rozbłąkanemi. *Kniaź. P.* 3, 157, rozproszonemi, rozczochranemi, mit zerſtreuten, zerzauſten Haar.

ROZBŁYSKIWAĆ się, Rozbłyskuie się *Rec. Cont.*, i tu i owdzie zabłyskać, verſchiedentlich ſchimmern, hier und dort hervorblitzen. Mistrz Pruski warusony paleniem miasteczek swoich, zewsząd się pożogą rozbłyskuiących, dać bitwę pragnął. *Arom.* 339.

*ROZBÓD, – u, *m.*, rozbodzenie; bodzenie w różne strony, das Hin- und Herſtoßen, Picken, Stechen. Wóda rogatéy trzody, Sobą się iednym za wszystek gmin składa, Czyni po piasku porożem rozbody. *Mon.* 71, 550.

ROZBOGACIĆ się *Rec. dk.*, Rozbogacać się *ndk.*, *Ross.* разбогатѣть, niezmiernie zbogacić, ſich unermeßlich bereichern, ſehr reich werden. Tak się on mąż wzmógł, i tym się więcey ustawicznie rozbogacał, tak iż się stał wielkim człowiekiem. *Radz. Genes.* 26, 13.

ROZBOLEĆ się *Rec. dk.*, *Bh.* rozboleti, *Rs.* разболѣть, разбаливаться, wielkie bole cierpieć, ſehr große Schmerzen bekommen. (*Sla.* razboliti se, z rozchorować się *Rg.* razbogljen, z chory). Góra się raz rozbolała, Wielkie ięki wydawała. *Jak. Bay.* 265. On rozboleie się bardzo. *Bud. Zach.* 9, 5; wielce żałosny będzie. *Bibl Cd.*). Żalem rozbolała. *Przyb. Lus.* 40; przeięta, przeniknioną boleśnie).

ROZBOŚĆ, rozbodł, *F.* rozbodzie cz. *dk.*, Rozbadać *ndk.*;

rogami i t. d. bodąc rozbić, zerſtoßen mit den Hörnern, zerpicken, *Bh.* roztrkati cf. rozterk). Wół, gdy się urwie, oſtremi rozbada rogami, kto sie mu nawinie. *Tward. Wł.* 70. *impr.* szablę przypasuie i powietrze rozbada. *Zebr. Ow.* 99; roscina, durchhauen. – §. Rozbodłszy konia, potkał się z nieprzyiacielem; *incitato equo. Mącz., Baz. St.* 88, oſtrogami rozpędziwszy konia, das Pferd anſpornen. – §. *tr.* Rozbadać, rozpychać, rozrzucać, rozrywać, zerſtoßen, zerreißen, zerſprengen. Dziś ſtrumyk, jutro tamy łomie i groble rozbada. *Pot. Arg.* 599. – *Simil.* Poganin w kraie dalekie wypada, I one rozbada. *Leszcz. Cl.* 53, niszczy, zerſtören. – *aliter*: rozbadać, rozpychać, rozdymać, nadymać, aufblähen, aufblaſen. Chléb bez pracy prędko rozbodzie sługę. *Petr. Ek.* 15, chléb ma rogi, Gut macht Uebermuth, der Haber ſticht ihn). – §. Rozbadać *Intransit.*; dokazywać, ſeinen Muth auslaſſen, ſich mit ſeiner Bravour hervorthun, große Dinge unternehmen. Każdy na woynę woła, choć wici nie będzie, każdy rozbada, choć bez oſtróg. *Glicz. Wych. H.* 7. Sława o nim rętszym lecі rumorem, niż koniom ſkrzydlatym Bellerofon rozbada po polu Eryteyſkim. *Tward. Wł.* 146. Potym Eneasz udał cię przeciw Nifoowi I przeciwko, na którym rozbadał, wozowi. *A. Kchw.* 289. Koniecpolſki wielkiego nieodrodny dziada, Widzieć, jak po karkach Tureckich rozbada. *Leszcz. Cl.* 79. W płochym sercu złość rozbada. *Hor. sat.* 199. – *aliter*: Głód zatym wielki po szykach rozbada. *Chroſć. Fars.* 356; daie się we znaki, dokucza, die Hungersnoth ſetzt ihnen zu, wird empfindlich. Obłudnik pełny wilgoci i rosy, Niżeli Febus wzniydzie złotowłosy, A ſkoro Febus światłem po niebie rozbada, Obłudnik z swym zaraz nasieniem upada. *Chroſć. Job.* 54, ſkoro dogrzeie, doparzy, dopiecze, warm machen, heiß brennen. 2) *ob.* Rozbadać.

ROZBOY, - oiu, *m.*; ROZBOYSTWO, - a, *n.*, *Bh.* zbognictwi, zbugnictwi, cf. zboy); *Slo.* lupeſtwi, cf. łupieſtwo); (*Crn.* reswoj, z mord, samerdowanie, zaboyſtwo; *Vd.* rasboi, mord; *Cro.* razbòy, pomor *caedes, ſtrages*); *Bs.* razboj; *Rg.* razbojſtvo; *Russ.* разбой, разбойничество. rozbiianie na lądzie, *Cro.* tolvàyszтvo; *Vd.* resboi, resboja, rop, ruh. plenj (*ob.* rabunek, plon), opip, opipenga, der Straßenraub; na wodzie, na morzu, die Seeräuberey. (*Bs.* gusarſtuo *piratica*). Rozbóy od zaboyſtwa różni się; tamten końcem zyſkania maiątku zabitego, nayczęściey w lasach lub po drogach dzieie się; zabóy zaś powszechniey z przypadku, z zemſty, zwady popełnia się. *Oſtr. P. C.* 1, 554. Gwałty, naiazdy, rozbóyſtwa. *Petr. Pol.* 2, 160. Rozruchy, rozbóyſtwa, bezprawia. *Sk. Dz.* 804. Rozbóyſtwo łotrowſkie. *Sk. Dz.* 815. Wasza ewanieliia uczy kościoły burzyć, łupić, i rozbóyſtwa czynić. *Twor. Ok. G.* 1; *Rs.* разбóйничать, *Ec.* разбóйничествую. – Algier, Tunis i Trypol bawią się rozboiem morſkim. *Wyrw. G.* 271; *Rg* и *Bs.* gusariti *piraticam exercere*, ſie treiben Seeräuberey. Tego czasu rozboy naybardziey panował na morzu *Warg. Radz.* 14. ROZBÓYCA, - y, *m.*, ROZBOYNIK, - a, *m.*, *Bh.* zbognik, nakaſnjk; cf. zbóy, kierz); *Slo.* laupeſnjk, poćeſtnj ſlobeg, (*ob.* łupieżca); *Crn.* tolovaj, (*Crn.* tol *pharetra*), hoſtnèk, (*Crn.* hoſta *virgultum*, *ob.* gąszcz; *Crn.* reswojnek, z zabóyca); *Vd.* rásbonik, resboinik, hoſtnik ſeſtni ropavez, potni rabar, ropar, rubar (*ob.* rabuś), tolovai, otimavez, silaojemaux, (*Vd.* rasboinik, koſtnik, mordrar, z zabóyca); *Cro.* tolvày, tolvaychich, rasbojnik, razbòynik; *Dl.* guszar cf. huzar; *Cro.* guszar *anserarius* *gęsiarz); *Bs.* rasbojnik, lupesg, haramia, kesegia; *Hg.* lator, cf. *Lat.* latro, *Pol.* łotr); *Rag.* razbójnik; *Sla.* rázbojnik, puſtaja, puſtaija; *Rs.* разбойникъ; który rozbiia, zbóyca, der Straßenräuber, der Räuber. Rozboynik na życie i maiątek razem, napaſtnik na samę własność człowieka dybie. *Oſtr. P. C.* 1, 354. Woiewództwo Podolſkie wielkie krzywdy od rozboyców Wołoſkich ponosiło. *Vol. Leg.* 3, 468. Widzimy, iako nam wiele sprzeciwników, a iako wiele rozboiec zaſtąpiło na tey drodze. *Rey Pſt. Gg* 6. – Rozboynik morſki. *P. Kch Orl.* 1, 405, ein Seeräuber, *Crn. et Vd.* lopèsh; *Rg.* pomorſki zlocinaz, gûsa, gusár; *Bs.* guszar, cf. *Ital.* corsaro), łupesg; *Rs.* разбóйникъ, нападникъ. – §. *fig.* Czemu tak oſtrym ięzykiem ſtaiesz się cudzey sławy iawnym rozboynikiem? *Hor. sat.* 32; zabóycą, morderca cudzey sławy, der Mörder fremden Ruhms, der den guten Namen des andern tödtet. ROZBOYCZYNA, - y, *f.*, *Rs.* разбóйница, która rozbiia, die Räuberinn. Cóż czynić tey powszechney świata rozboyczynie? *Pot. Jow.* 2, 77. ROZBÓYNIA, - i, *f.*, gdzie rozbiiaią, odzieraią. *Cn. Th.*, die Räuberhöhle, Mördergrube, Mörderhöhle, das Raubneſt, Räuberneſt, Raubſchloß; *Cro.* razboische; *Rs.* притонъ. Z świątyń czynią rozboynie. *N. Pam.* 21, 364. ROZBOYNICZY, - a, - e, ROZBOYSKI, - a, - ie, *Bh.* bernỳ; *Rg.* razbojnicki, gusarſki; *Vd.* resboinſki, rasbòjni, ropish, tatliù, derezh, omekliu; *Cro.* razbòyni, razboynichki; *Russ.* разбойническій, разбойничей, нападничій, od rozboyników, od rozboiu, Raub-, Räuber-. Na rozboyniczem gardle ia usiędę, Abo dziś waszey śmierci towarzyszem będę. *Otw. Ow.* 104. Rozboyſki, nabrawszy do siebie niemało mężobóycow, żywot wiódł. *Sk. Dz.* 1108. Rozboyſka gospoda. *Sk. Kaz.* 267. Statki rozboynicze. *Min. Fars.* 31, Raubſchiffe, Seeräuberſchiffe; *Bh.* beraun, cf. brać, bierny); *Bs.* gusariça.

ROZBRACIĆ się z kim *Rec. dk.*, Rozbratać się *ndk.*, rozbrat z kim uczynić, pożegnać się z kim, wypowiedzieć przyiaźń, towarzyſtwo, rozróżnić się z kim. *Cn. Th.*, einem die Freundſchaft aufkündigen, mit ihm brechen, ſich von ihm trennen; *Bh.* rozkmotriti; *Vd.* resbratim, resdrushiti, vunsdrushiti, reslozhiti; *Crn.* resbratem, lozheti, lôzhem, cf. łączyć); *Bs.* razdrugiti; *Rs.* раззнакомиться, раздружить, раздружать; (*Rs.* разпрашничать, z rozpuſtować); *Ec.* разхоторовúтися разбранúться, разсорúться, (*Ec.* разпрашничъ, разпращать zwieść). ROZBRAT, - u, *m.*, odſtąpienie od przyiacielſtwa, towarzyſtwa. *Cn. Th.*, Aufkündigung der Freundſchaft, Bruch mit einem; *Bs.* razmirje, razdigljenje od priateglſtva cf. *mir), (*Bs.* razmiriça, boj, z woyna); (*Rs.* разпрá niezgoda; kacerſtwo; rozpuſta; разпрáмье niezgoda, nieprzyiaźń; разпрáмность, разпращéнность rozpuſtność. разпрáмный rozpuſtny, разпрáмникъ zwodziciel; przerywacz). Rozbrat, rozwod uczynić. *Cn. Ad.* 1005. Przyszłoby było do rozbratu między niemi, gdyby w sam czas nie trafiła się była śmierć męża. *Pam.* 85, 1, 682. Rozbrat wieczyſty światu wypowiada; I sam się w dzikiéy puſtyni zamyka. *Kras. W. Ch.* 90. Rozbrat z wami! *Birk. o Ex.* 4. Rozbrat ciała z duszą. *Paszk. Dz.* 59, *Teatr* 46 *c*, 107; rozłączenie, die Trennung.

•ROZBRECHNĄC; n. p. Lecz któż wie, oni co będą myśleli, Jak ich nadzieia odsieczy rozbrechnie? *Jabł. Buk.* Q 3 *b.* ??

ROZBROCZYC *cz. dok.*, rozlać, vergießen, verſprützen. Krolu, marnie tak wiele krwi rozbroczyleś. *Star. Num.* 2, 16.

ROZBRODZIC *cz. dk.*, rozbloconą ziemię wozami rozjechać i rozbić, naſſes Erdreich zerfahren, zerreißen. (*Rs.* разбродить, разбраживаться rozsypka; разбродиться, разбражившись rozchodzić się. Grobla była rozbrodzona umyślnie i grząska.. *Tward. W. D.* 28.

ROZBROIC się *Rec. dk.*, (*Bh.* rozbrog bunt, *Cro.* razbroiti, razbrajam *dinumerare*); rozswawolić się, rozszalić się rozhukać się, rozbestwić się, ins Toben gerathen. W stekwey izbie rozbroił się Pluton z Pokurczem. *Teatr* 19 *b* 5-.

ROZBROIC, ROZZBROIC *cz. dk.*, Rozbrajać *ndk.*, brać, zbroię odbierać, *Slo.* zbrog odgati. *Sr.* i. brone woberu. *Cz.* resroshiti; *Vd.* odoroshjem, oroshje odvzeti *Cro* odorusajem, razoklopim, razpáncerrim; *Rg.* razoruxalti; *Ki* обезоружить, обезоруживать; *Ec.* изоружаю, оружие отнимаю, изоружение, оружія отложеніе, einen entwaffnen. Anglia, zyskawszy pokoy, przygotowaną nogę rozbraia. *Gaz. Nar.* 1, 2 *b.* ROZBRONIC *cz. dk.*, chronić bijących się, iednych od drugich napaści, n. p. rozbronić psi gryzące się *X. Kam*, Streitende aus einander bringen. Bież co tchu, rozbroń ich, niech nie poiedynkują. *Teatr* 21, 20. Spotkawszy dwoch poiedynkuiących z sobą, chciał ich rozbronić. *Niemc. Ar.* 2, 144. Nie będzież to nikogo przy tym poiedynku, ktoby rozbranial Jchmość iow? *Teatr* 29, 123.

ROZBRYKAC się *Rec. dk.*, w swywolą się zapędzić, rozhukać się, in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. Przeciw bogu bluźniemy, kiedy się w nas owiesek rozbryka. *Falib. H.* 2, wenn uns der Haber ſticht. Gdy się mieczem rozbryka w publicznym gwałcie, ci biią, a inni Nie wiedzieć z czyich rąk giną niewinni. *Chrośc. Fars.* 1.

ROZBUIAC *cz. dk*, rozhukać kogo, uczynić go swywolnym, rozbestwić go, einen übermüthig machen. Rozbuiać konie. *Przyb. Luz.* 141. Bardzo nas rozbuiało W grzechach naszych marno ciało. *Pieś.* 71. ROZBUIAC się, rozswywolić się, in Uebermuth gerathen, übermüthig werden. (*Ec.* разбуяваться, опьянѣть oszaleć). Kto się bardzo rozbuia w pogodę, Ten zasię skrzydła powiesi w przygodę. *J. Kch. Dz.* 101. Pszczoły młode źle opatrzone, rozbuiawszy się, rady piecz uciekaią. *Cresc.* 604, zjątrzywszy się. Rozbuiany, Rozbuiały, rozhukany, ausgelaſſen, übermüthig, tobend. Puścił się w morze, i bałwany rozbuiałe porze. *Aras. Off. D* 3. Rozbuiana rozpusta. *Hor.* 2, 294 *Min.*. Rozbuiana wolność nasza zgubi nas. *Tward. W. D.* 2. Seym dla narowu wolności szlacheckiey nadto rozbuiany. *Tward. W. D.* 2, 122. Gmin gęsi rozbuiany po polu, których przetrzymała w zamknięciu gospodyni. *Tward. Wł.* 142. Czasby cudzołożniku ścierwy swoy rozbuiany wyſtudzić. *Pot. Jow.* 69. Pędzi rymopis w zapałach rozbuiałey weny. *Knioź. Poez.* 1, 114. Rozbuiały umysł nieznanych mędrcow. *Mon.* 72, 416. Rozbuiała i bezkarna swowola. *Mon.* 71. 47.

ROZBURZYC *cz. dk.*, *Bh.* rozboriti, rozbaurati, wyboriti; *Bs.* rasoriti; *Vd.* resmotiti, smotiti, resdreti, reskonzhati, resdirati, *Rs.* разворотить, разворачивать, разорить, разорять; rozwalić, zerſtürmen, zertrümmern, zerſtören. Budowanie folwarkowe rozburzone, i rozmiotane. *Szczerb. Sax.* 180. Rozburzywszy Brzeście dawne, w mieyscu obronnieyszym założył go. *Arom.* 339. Rozburzenie, rozwalenie *Vd.* resmota, resdretje, reskonzhanje. – *Ir.* Kubiłwie wzburzoną, konie rozburzone Rozpuszcza, one iak wichry byſtre lecą. *A. Kch* IV. 349, rozhukane, rozjuszone, erbittert, erhitzt, aufgebracht. ROZBURZYCIEL, – a, *m.*, rozwalacz, der Zertrümmerer, Zerſtörer; *Vd.* resmotovez, resmotovez, resdertnik, resdiravez; *Rs.* разорительь, *f. Vd.* resmotniza; *Rs.* разорительница.

•ROZBYWAC *med. ndk.*, n. p. Nie rozbywał o laſce królewnéy, Nietylko miał nadzieię, ale iey był pewny. *P. Kch. Orl.* 1, 407, nie powątpiewał, er zweifelte nicht.

ROZCHADZAC, rozchodzić. *ob.* Rozeyść.

ROZCHĘCIĆ *cz. dk.*, bardzo zachęcić pobudkami rozpalić ſehr anfeuren, anreizen. Rozchęcony. *Arom.* 127.

ROZCHICHOTAC się *Rec dk.*, *Rs.* разхохотаться, można się roześmać, ins Lachen gerathen. Bezmierne rozchechotanie *risus solutus. Biqcz.*

ROZCHIELZNĄC, Rozkielznąć, *F.* rozchełznio *cz. idntl.*, kozchełznać, Rozchełznać *ndk.*, (*Etym.* kiel); uzdę czyli munsztuk zdjąć, rozuzdać, zuglow popuścić, *pr. et fig.* entgäumen, den Zügel ſchießen laſſen. Samego Sokratesa mogłaby rozwięzła zgraia z czasem rozchełznać. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 41. Bez praw wszyſtkoby się na wolą rozchełznaną sędziego puścić miało. *Gor. Sen.* 148. Rozkielznana swawola. *Off. Mow.* 25. ROZCHEŁZNAC się *Rec.*, rozpuścić się, rozwięzłym się dać, ausgelaſſen ſeyn, ausgelaſſen werden. Skoro im w Azyi, potym w Afryce nieco cuglow puszczono, zaraz się oną swobodą woysko rozchełzało. *Pilch. Sall.* 18. – ROZCHEŁZNANO *adv.*, rozpuſtnie, ausgelaſſen. Ani plocho, ani rozchełznano, choć w naywiększey miłości, nie począł nic sobie. *Gor. Dw.* 298.

ROZCHLIPAC się *Rec. dk.*, rozbeczeć się, rozpłakać się, ins Weinen und Schluchzen gerathen. Na to iego słowa rozchlipał się, że mu się aż zamknęła mowa. *Jabł. Tel.* 336. (*Rs.* расхлебать zjeść co rzadkiego).

ROZCHŁODZIC *cz. dk.*, chłodząc wystudzić, ganz auskühlen; *Vd.* reshladiti; *Cro.* razhlagyújem; *Bs.* reshladiti; *Rg.* rashlàditi; *Ross.* расхолодить, расхолаживать; *Ec.* расхлаждаю ROZCHŁODZICIEL, – a, *m.*, *Ecc.* разхладитель, der Erkälter.

ROZCHŁOSTAC *cz. dk.*, chłostą rozbić, zerhauen (mit Ruthen, *Rg.* razhgljuſtati; *Ross.* расхлестать, расхлестывать.

ROZCHOD, – u, *m.*, *Bh.* rozchod, *Rs.* разходъ, rozchodzenie, rozeyście, das Voneinandergehen, Auseinandergehen. Rozſtanie, rozłączna droga, Scheidung, Scheideweg. Wynidź na ulice i na rozchody mieyſkie. *H Poſt.* W. 2, 73, *Rey Pſt. D d* 3. – §. Członki nie maiąc właściwéy sobie buyności i rozchodu, nabędą ztąd niekształtu i niezgrabności. *Mon.* 69, 811, ruchu, agitacyi, Bewegung. – §. Wino, piwo, zboże na rozchody, oppos. nachowanie. *Cn Th.*, Abſatz, Vertrauch, Vertrauch. Dla Sułtan powinni szafarze na każdy dzień dawać na ich rozchody, sto baranów, 800 kur. *Star. Dw.* 32. Gdzieby taki rozchod był, żeby drobiu z folwarku i od kmieci nie stawało, tedy kupować w lecie, kiedy naytaniey. *Haur. Ek.* 74, gdzieby tyle wypotrzebowano, gdzieby taki odbyt był. – §. Rozchod, expens, wydatek, *Vd.* gorhod, gor-

gorijtje; *Rg.* izhòdak, tratgna; *Bs.* potrascjak, tratgna; *Cro.* potròssek; *Dl.* tratna (cf. ſtracić, ſtrata); *Rs.* cmpima; die Ausgabe. Niema bydź większy rozchód, niż dochód. *Rys. Ad.* 43. Gdzie wielki dochód, wielki rozchód. *Cn. Ad.* 240. Rozchody publiczne. *Klok. Turk.* 82. Przy biesiadach mędrnie, rozchody, percepty rachuie. *Gil. Pſt.* 28 *b.* ROZCHODNIK, -a, *m.*, *Boh.* rozchodnik, netreſt, *Sr.* 1. rozkolnik, roſtodnik; *Sr.* 2. roſkwodnik, roſalodnik, roſkornick; *Crn.* natèrſk, hèrzhèg; *Vd.* natreſa, homulize homulje; *Cro.* netrèszk; *Sla.* netreſk; *Bs.* netresàk, razdasgiv, ùzludobar; *Ec.* росходникъ; *Rs.* мотодникъ, молодняло, скрынунъ, запрыхъ капусты; *sedum*. Hauswurz, ziele; Mały rozchodnik rośnie po piaszczyſtych mieyscach, z którego wieśniaczki na boże ciało wianki wiią; wielki po dachach, o którym zabobonnie mniemaią, że gdzie rośnie, tam piorun nie bije. *Aluk Rosl* 2 249. Rozchodnik pryszczący, *ob.* Pryszczernica, *Syr.* 1314. Rozchodnik trzeci, *ob.* Rojownik. ROZCHODOWY, -a, -e, od rozchodu, Gebrauchs-, zum Verbrauch; n. p. rozchodowe rzeczy. *Cn. Th.* (*Bh.* rozchodni, s rozłączny). - §. rozchodowy, wydatkowy, Ausgabe-, n. p. Uſtawy rozchodowe, *Cn. Th.*, *Bh.* rozchodni; *Rs.* расхожій, разходный. (*Rs* разходчикъ trudniący się rozchodami sądowemi). ROZCHODZIC, *ob.* Rozeyść. ROZCHODZISTY, ROZCHODLIWY, -a, -e, ROZCHODZISTO, ROZCHODLIWIE *adv.*, rozchodzący się, rozłożyſty, aus einander gehend, ſich verbreitend, ſich ausſpreitzend. Grunt rozpladza deszcz rozchodliwy. *Zab.* 15, 331. Laur tam ſtał rozchodziſty, zrosły. *A. Kch. W.* 183. Księżyca rogi rozchodziſte. *Brud. Oſt.* 78, rozsochate). Rozchodziſte powietrze, *diffusilis, qui facillime diffunditur. Cn Th.* 952. Rozchodziſto *adv. Cn. Th.* ROZCHODZISTOSC, -ści, *ż.*, praymiot rozchodzenia się, rozszerzenia. *Tr.*, die ausbreitende Kraft.

ROZCHORZEC się *recipr. dk.*, Rozchorować się *ndk.*, w wielką i długą chorobę wpadać, mocno zachorować, rozniemoc się, ſchwer krank werden; *Bh.* rozſtonati ſe, roſtůnl ſe; *Sla.* razbolitise; *Rg.* razbolittise; *Bs.* razbolitise; *Cro.* razbolyujèwasze). Kiedy się cesarz Turecki rozchoruie, wszyscy iego medycy idą razem nawiedzić go. *Star. Dw.* 51.

ROZCHUKAC, *ob.* Rozhukać.

ROZCHWIAC *cz. dk.*, Rozchwiewać *ndk.*, *Ross.* разшатать, robić że się chwieie, rozkołysać, *tr.*, wankend machen. Wszyſtkie iego rozmysły rozchwiał. *Nies.* 1, 125. Nie spodziewał się rozchwiać go w poſtanowieniu iego. *Zab.* 16, 179. Spodziewała się, że pewnie rozchwiać to wesele miała. *Paſt. F.* 100. ROZCHWIAC się *recipr.*, zacząć się chwiać, ſtracić z swoiey mocy, *propr et fig.*, wankend werden, zu wanken anfangen, ſeine Feſtigkeit und Stärke verlieren. Obawiam się, aby się ta świętobliwość przy przewrotnym nie rozchwiała towarzyſtwie. *Pocies* 323. Pokoy się rozchwiał. *Sk. Dz.* 737, rozbił się). Czuię ieszcze nadzieię, że on się upamięta, I że się ta miłość rozchwieie, która go wzięła w swe pęta. *Teatr* 54, 54, *Wyg. Mar.* 3, 57. Seym się rozchwiał, tak iż król musiał go podrzygi raz złożyć. *Biel.* 496, rozszedł się). Seym ten, nie tak się dokończył, iako rozchwiał, niesworą szlachty. *ib.* 470. Rozchwiane nasze syſtema rządowe, przyprowadził

do nowego porządku. *Pam.* 84, 747. ROZCHWIAŁOSC, -ści, *ż.*, n. p. Przedsięwziąłem parobczą rozchwiałość zamienić na ſkromne i przyſtoyne ukazywanie się w każdym posiedzeniu. *Pam. Warsz.* 4, 53 *Czrt.*, rozlazłość, opuszczenie się powierzchowne, Unanſtand.

ROZCHWYCIC, *F.* rozchwyci *cz. dk*, Rozchwytać, *Rozchwatać *ndk.*, *Rozchwatywać *czſt.*, *Boh.* rozchwatati; *Sr.* 1. rozpopadam; *Vd.* resmukniti; *Cro.* razhitavam; *Rs.* разхватывать, расхватать, (*Rs.* расхитить, расхищать rabować, расхититель rabuś); rozszarpać, chciwie porwać, pobrać, wegraffen, gierig weggreifen, zerſtücken, ſtückweiſe an ſich reißen. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptaſtwo rozchwytało. *Warg. Wal.* 16. Jedni granice przenosili, rozchwatywali trzody, i pasali ie. 1 *Leop. Job.* 24, 2, rozchwycili. 3 *Leop.*). Obóz Wołoſki nasi rozchwycili. *Gwag.* 647, wyplundrowali, ausplündern. Zoſtawił wielkie ſkarby; ale ie brat z innemi powinnemi nie wiedzieć iako, między sobą rozchwycili. *Biel.* 269, cf. Rozkraść). Będą wielbłądowie ich na rozchwatanie i mnóſtwo dobytków na wydartki. *Leop. Jer.* 49, 32. Przyszli na drapieſtwo, a nie ieſt ten, ktoby wyrwał w rozchwatanie, a ktoby rzekł: wróć! *Leop. Jes.* 42, 22, plon). (*Rs.* расхищéніе plundrowanie, rabunek, расхвать odbyt towarów, rozkup). ROZCHWYTACZ, -a, *m.*, *Rs.* разхитникъ, plundrownik, rabuś, der Räuber. Złupią te, którym byli łupem, i rozchwycą rozchwytacze swe. *W. Ezech.* 39, 10. Dał ich bóg do rąk rozchwytaczów, i rozchwycili ich. *Bud.* 1 *Judic.* 2, 14. ROZCHWYTNY, -a, -e, -ie *adv.*, do rozchwycenia, mogący być rozchwyconym, *Ec.* разхищный, zerſtückbar, zerreißbar.

ROZCIĄC, *F.* rozetnie *cz. idntl.*, Rozcinać *ndk.*, *Bh.* roſtiti, rozetnu; *Rs.* расплавать, плавлять; *Ec.* расплити, расплѣваю, раскалоть, разщепать; ciąciem rozbić, przeciąć, entzwey hauen, von einander hauen. Z siekierą idę do lasu na dzień cały, tam podcinam, ścinam, rozcinam. *Teatr* 54 *b*, 8. Cielca rozcięli na dwie części, i przyszli między one rozdziały iego. 2 *Leop. Jer.* 34, 18. Sroższy to pianiec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. roz. B* 4. - *tr.* rozdzielić, zertheilen, abtheilen. Ocean przerywa i rozcina ziemię królestwa Siam. *Boter* 3, 103. Papież ziemię Pruſką na trzy dyecezye rozciął. *Krom.* 251. Ta część Słowaków, co od bosforu Cymeryyſkiego wyszli, na dwa narody, Czechy i Polaki rozcięła się. *Krom.* 28. Stał się rozruch Faryzeuszów i Saduceuszów, i rozcięło się mnóſtwo. *Bud. Act.* 23, 7, rozerwało się. *Bibl. Gd.*, lud się rozdzielił na dwie partye). ROZCIĘCIE *subſt. verbi*, das Zerhauen, Zertheilen. - § b) rozcięcie, rana rozcięta, cios, der Hieb, die Hiebwunde, die Wunde. Wyrzyy na te srogie rany grzechów moich; poley winem i oleiem te srogie rozcięcia moie. *Sk. Kaz.* 366. ROZCIĘTY *part.*, zerhauen.

ROZCIĄG, ROSCIĄG, -u, *m.*, die Ausdehnung. Rozciąg ciała, *volumen corporis*, mieysce od ciała zaięte. *Hub. Wſt.* 379, *Hub. Mech.* 13. Rozciąg kuli, *volumen. Hub. Wſt.* 5. - Rozciąg, *spatium. W. Genes.* 1, 6, der Raum, przeſtrzeń, rozległość. ROZCIĄGADŁO, -a, *n.*, narzędzie od rozciągania, *Rg.* raztexallo, raztezje; ein Werkzeug, um etwas damit auszurecken, auszudehnen. (*Vd.* res-

tegnilu, = tortury, pytki). Obłąk garbarski na rozciąganie skor, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.* 566. ROZCIĄGLE, ROZCIĄGŁO *adv.*, rozwlekle, ausgedehnt, gedehnt. ROZCIĄGŁOŚĆ, -ści, ż., *extensio*, rozległość, die Ausdehnung, iest nieoddzielną każdego ciała własnością. *Os. Fiz.* 12. Trzy rozciągłości, długość, szerokość i grubość lub wysokość. *Lesk.* 3. Poiąć nie możemy istności rozciągłości, tak nieustaiącey, ziarnka makowego, plewy i t. d., jako też następney, iako to godziny, kwadransu, z iakich to wszystko cząstek z osobna się składa? *Mon.* 76, 320. Rozciągłość iednego półkręgu nie wystarcza chciwym iego pragnieniom. *Zab.* 13, 291, die Weite, der Raum, die Ausdehnung. – Rozciągłość w mowieniu, rozwlekłość. *Cn. Th.*, die Weitläuftigkeit.

ROZCIĄGNĄĆ, Rozciągnąć, *F.* rozciągnie cz. *idntl.*, rozciągać *ndk.*, *Bh.* roztahnauti, roztahowati; *Slo.* roztáhnuti *Sr.* 1, rozciahuju, rozciáham, rostiahám, rostiahnu, rosnostiahnu, rosnostiahám; *vd.* restegniti, arstegnit, illegnit, arspret, trosit, resteguvati, restesati, *Cro.* rasteesum, raztegnenye; *Crn.* dalabam; *Hg.* rastêzati, raztêgnuti; *Bs.* rasteghnuti, prostriti; *Rs.* разтягивать, разгинать; wyciągaiąc rozkładać, rozpościerać, rozkurczać, ausstrecken, ausdehnen, ausbreiten. Bóg rozpostrza niebiosa iako nić, a rozciąga ie iako namiot. 1 *Leop. Jez.* 40, 22, *Odym. Sw.* 2, *K* 3. Rozciągnął i zmierzył się nad dziecięciem trzy kroć. 1 *Leop.* 5 *Reg.* 17, 21, położył się nad nim rozszerzywszy). Więzicie nas, na koła rozściągacie, z urzędow ruguiecie. *Smotr. El.* 29. Rozciąga się po soszkach na bléchu płótno. *Przęd.* 91, die Leinwand wird an Pflöcken aufgespannt. Rozciągnąć sidła. *Teat. na d*, 43 *Wyb.*, rozbiiać, rozstawić, ausdehnen, ausspreitzen. Garbarz skóry rozciąga. *Cn. Th.* 566, das Leder ausrecken. Maść ta piegi na obliczu zgładza, i smarski rozciąga. *Spicz*, 158, wygładza). Bacznie nademną matko rozciągałaś skrzydła. *Tel. Saut.* 63, wzięłaś pod opiekę twoię). Proporce, chorągwie rozciągać, rozwiiać, die Fahne fliegen lassen; *tr.* proporce rozciągać, rozpościerać. *Cn. Ad.* 930, potęgę swoię rozszerzać, rozmnażać, seine Gewalt mehr ausbreiten, weiter ausdehnen. Gdzie cnoty na sądzie niemasz, tam rozciągaią szeroko źli prokuratorowie swoie proporce. *Gor. Dw.* 373. W pociechach swoich tak się sprawować, iak ten święty, nie się nie chlubiąc przed światem tym nędznym, a nie rozciągaiąc marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rey Pjt. Ddd* 3, nie panoszyć się, wzbiiać się, wynosić się). – Snem zmorzony Na zielonéy murawie leżał rozciągniony. *Zab.* 1, 98 *Nar.*, ausgestreckt da liegen. Rozciągać się w łóżku. *Tr.* Przyymuie ich rozciągnionemi rękami, *Sk. Dz.* 284, rozpostartemi, mit ausgestreckten Armen. Gdy rozciągniecie ku mnie ręce wasze, a będziecie ku mnie rozmnażać prośby wasze, nie wysłucham was. *Rey Pjt. Mmm* 2, gdy podniesiecie, wyciągniecie ręce, ausstrecken die Hände, die Arme. – Rozciągaliście nań [illegible] swoie. *Rey Pjt. Hhh* 6, rozwieraliście; cf. *Cro.* [illegible] *fauces zevare*, *ob.* czeluść). – Rozciągać prawo, moc swoię, na kogo, ausdehnen, erstrecken über jemanden. Na cały świat rozciąga śmierć swoy wyrok bystry Waląc króle, hetmany, książęta, minstry. *Nar. Dz.* 2, 67. Prawo iednakie na wszystkie miasta rozciągnione. *Ust. K.* 1, 168, *Gaz. Nar.* 1, 122. Rozciąga

się to daleko. *Cn. Th.*, es erstreckt sich weit. – §. Rozciągać się nad czym, mówiąc, szerzyć się, rozwodzić się, weitläuftig schon, sich umständlich über etwas auslassen. Nadto pono się rozciągnęłam nad tym przypadkow moich początkiem. *Nicnc. Ar.* 4, 72. Nie rozciągnąm się daley z ramotą moią. *Mon.* 76, 471. Nie chciał się rozciągać szerokiemi słowy. *P. Kch. Orl.* 1, 245. Rozciągły, rozciągniony *partic.*, *Vd.* restegnien; *Bs.* rasteghnut); rozwlekły, rozległy, weitläuftig, gedehnt. W obozie rozciągłym woysko stawia się w pojedynczey linii. *Jak. Art.* 2, 447. Rozciągnienie, das Ausdehnen, *Cro.* rastegnenye, *Vd.* restegnjene. (*Cro.* raztezavicza, raztezanye, = przeciąganie się).

ROZCIĆ słod, *ob.* Roszcić.

ROZCIEC się, *F.* roz iecze się, rozcieknie się *recipr. dk.*, Rozciekać się *ndk*, *Bh.* roztecy se, roztekati se; *Slo.* roztekati se *diffluere*, *Sr.* 1. rozcjekam *diffugio*; *Rg.* raztekati se, raztecchise, raztjeccemase; *Bs.* rasteechi; (*Rs.* распечься, разпекаться, разпухнуть, *ob.* ociekłość); *Rs.* разтечься, разтекаться; rozpłynąć się, rozlać się, zerfließen. Wszyscy umieramy, a iako woda rozciekamy się w ziemię. *W. 2 Reg.* 14, 14. – (ROZCIĘCIE, *ob.* Rozciąć). – ROZCIECZ, -y, ż., ROZCIEK, -u, *m.*, rozciekanie, rozpłynienie, das Zerfließen, Zerströmen. (*Bh* rostí spacyum na kole młyńskim; *Sr.* 1. rozcjek *diffugium*; *Rs.* расток odnoga rzeki; cf. imię miasto *Rostok*, diffluentia aquarum. *Frenzel in Westphal. monum.* 2, 2419) Syno Tureckie szablą sieczone, z wielkiem krwi rozciekaniem trzeszczały. *Baz. Sk.* 225. – §. rozciecz, rozciek, rozlanie śniegow, lodu, odwilż, odmięcz, das Aufthauen. Thaunässe, Thauwetter; *Bh* gib, rozgijeni. Most tam zbudowano na wiosienne rozcieczy. *Bard. Luk.* 53. Wiosienne śniegów rozcieki, ktoremi rzeczne wody nabrzmiały, uczyniły przeprawę trudną. *Nar. Hist.* 2, 391. Tonęli w śnieżnych rozciekach. *Nar. Tac.* 3, 90. Niezmierne wód wylanie z rozcieczy śniegow i lodów. *Krom.* 551. Dźdżyste rozcieczą. *Przyb. Milt.* 327. – *fig.* Ulżył sobie ciężar, lez rozcieczą. *Przyb. Milt.* 363. Dostatek tam był w potrawach i trunkach, Wszystkiego było prawie do rozcieczywe. *Pot. Syl.* 220, do rozlewu, do zbytku, bis zum Ueberfluß. – §. 2) Rozciek, ein flüssiger Körper. Gdy części ledwo się siebie trzymaią, nazywamy takie ciało rozciekiem, *fluidum*, iak dym, powietrze etc. *Reg. Dos.* 1, 66, cf. rozpływ). Tłuszcz przez ciepło obraca się w rozciek. *Kraml.* 133. Powietrze iest rozciekiem twardym. *Jak. Mat.* 3, 392, *Scheidt.* 12. ROZCIECZNY, ROZCIEKŁY, -a, -e, płynny, flüssig. Rozcieczna materya. *Jak. Art.* 1, 89. Nie iest nam wiadomo, iaki iest stopień subtelności w cząstkach rozciecznych. *Jak. Mat.* 3, 354. Ziemia, kiedy brała swóy kształt, musiała się składać z materyi rozciekłey. *Stas. Buff.* 54.

ROZCIENCZYĆ *czyn. dok.*, cieńszym uczynić, verdünnen. Grubą wilgotność melankoliczną rozcienczyć, rozrzedzić i rozprawić trzeba. *Syr.* 412.

ROZCIERAĆ, *ob.* Rozetrzeć. ROZCIERACZ, -a, *m.*, który co rozciera, der Zerreiber, *Eccl.* разтиратель, ROZCIERALNY, -a, -e, do rozcierania, zerreibbar, *Bh.* roztiratelný.

ROZCIĘTY, ROZCINAĆ, *ob.* Rozciąć.

Na ROZCIEŻ, *ob.* na Oścież, na ścieżą.

ROZCINEK, -nku, *m.*, odcinek, der Abſchnitt, das Abſchneidſel. Daną liniią tak rozdzielić, żeby icy rozcinki były proporcyonalne danym figurom. *Sol. Geom.* 2, 141.

ROZCIOSNĄĆ, ROZCIOSAĆ, *ob.* Roszczosnąć.

ROZCISNĄĆ, *F.* rozcisnie *cz. idntl.*, Rozciſkać *niedok.*, *Rozciſkawać (*Mącz.*) *frequ.*, *Sr.* 1. rozcziſtam, rozmeſtam; *Rs.* разжимать; rozrzucać, rozmiatać, zerwerfen, aus einander werfen, zerſtreuen, zerſchmettern. On tak ugodził, że wszyſtkich zarazem Rozcisnął kości i krew iednym razem. *P. Kch. Jer.* 482. Oltarze rozciſkał. *Zebr. Ow.* 222, zburzył). Piknieć się dyamenty żarzą, Drogie iſkrzyſto rozciſkaiąc blaſki. *Mon.* 71, 74. Fortuna Portugalców na łupież rozciſka. *Przyb. Luz.* 91. Pan Bóg zdrowia nieprzyiaciół twoich rozciſka precz iako z procy. *Radz. 1 Sam.* 25, 29, iak z procy wyrzuci. *Bibl. Gd.*). Co ociec zgromadził, to syn rozciſka. *J. Kch. Dz.* 228. Po groszu zbieraiąc zbierzesz; po szelągu ciſkaiąc rozciſkasz. *Ryn. Ad.* 58.

ROZĆWIERTOWAĆ, *ob.* Ćwiertować.

ROZCYGANIĆ *cz. dk.*, po cygańſku przeszachrować, przemarnować, (auf Zigeuneriſch) vergeuden. Proboszcz ten kielichy i krzyże, owszem kościelne grunty rozcyganił. *Zygr. Pap.* 329. (*Rs.* расцыганивать przeszydzić).

ROZCZĄĆ, *F.* rozecznie *cz. idntl.*, Rozczynać *ndk.*, rozpocząć, zacząć, anfangen, anheben. Jakośmy tę pracą rozcząć śmieli, tak icy trzeba dokończyć. *P. Kch. J.* 9. Przeciw tobie szaleni buntować się śmieli Rozczęli radę, ale miną się z nadzieią. *J. Kch. Ps.* 27. Począł przedsięwzięcie swe rozczynać. *Leszcz. Cl.* 39. Bóg da szczęście do wszyſtkich spraw, które iedno rozeczniesz. *Radz. Deut.* 30, 9, *Rey Zw.* 114. Penelepe fryierzom termin odpowiedzi dała dotąd, aż ſkończy w krosnach rozczęte zawoie. *Zab.* 15, 223. Żołnierz dla głodu rozczętéy roboty Odbiec i murów myśli oblężonych. *P. Kch. J.* 130.

*ROZCZĘ słod, *ob.* Roszcić.

ROZCZEPIERZYĆ, ROZSZCZEPIERZYĆ, ROZCZEPIĆ *cz. dk.*, Rozczepierzać, Rozczepiać *ndk.*, *Bh.* rozćepyriti, rozćepyrowati; *Vd.* rezapeti, reskopyrhati; *Rg.* razcepâchjati, razcepâoti, raskrilitise; *Bs.* raskriliti krila; *Cro.* razkriliti, razkrilyújem, razkrililszem; *Ross.* расталкивать, расталкивать, растопырить, топырю растопыривать, (*Rs.* растопы́ра, нетопы́рь nietoperz, *Rs. et Ec.* возперѣть wzbić się na powietrze), расчёсывать, расчёсывать, растопырить, расчесать, расчесывать (*ob.* rozciągnąć); (*Etym.* pióro, cf. przepierzenie); ſkrzydła, ręce, nogi rozpościerać, rozkrzyżować ręce, die Flügel, Hände, Füße ausbreiten, ausſpreitzen Kiedy się ptak chciał porwać, Skrzydła rozszczepierzył, On weń żartko buławą z ręki chybkiéy mierzył *Papr. Gn.* 905. Aliści czarne rozczepierza Smierć ſkrzydła nad wpółżywym. *Min. Ryt.* 2, 293. Skoro słońce nad ziemſkie podłogi Złotopromienne ſkrzydło rozczepierzy. *Pot. Syl.* 446. Obie ku oycu ręce rozrzepierzy. *Pot. Syl.* 189. Ręce rozczepierzywszy, mdleie. *Bard. Luk.* 52, (*Crn.* Reshâj *expansis manibus pedibusque*, cf. naścielą). Rozczepierzyć nogi, *ob.* Rozkraczyć.

ROZCZŁONKOWAĆ *cz. dk.*, na członki rozłożyć, rozbierać, anatomiren, gergliedern; *Bh.* rozjilowati, rozaubim; *Crn.* resûdeti; *Bs.* razglobiti; *Cro.* razlandavam, razkotriſim lándam; *Rs.* разрѣзывать, разбирать мясо по частямъ, расчёсывать мясо по сочленамъ. Rozczłonkowanie, porozrzynanie. *Perz. Cyr.* 2, 262; *Ross.* трупосѣченіе. Narzędzia do rozczłonkowania trupa. *Czerw.* 38. Nauka rozczłonkowania, = Anatomiia, die Zergliederungskunſt. Rozczłonkuiący, *Rs.* трупосѣкательный, *Subſt.* трупосѣкатель, anatomiſta, *ob.* trup).

ROZCZOCHNĄĆ, *ob.* Roszczosnąć.

ROZCZOCHRAĆ *cz. dk.*, *Bh.* rozćechrati; *Rs.* ерошить, взъерошить, растрепать (*ob.* roztrzepać); rozkudłać włosy, die Haare zerzauſen, verwirren. (*Cro.* raszheszravam *carmino*, *discrimino*, raszheszràvecz *carminator*, *f.* raszheszràvka). Mieszkaiąc długo w górach, ſtargane i rozczochrane włosy, zarosłą brodę miał. *Sk. Żyw.* 1, 13, *ib.* 2, 7. Sprosnie mu się żałosne włosy rozczochrały. *Bard. Tr.* 376 *et* 10. Niezgoda z piekła rozczochrany łeb ku niebu podniosła. *Bard. Luk.* 2, 8. Rozczochrany kometa. *Tward. W. D.* 3. Rozczochrany, Roztzochraniec, *Crn.* kushtraſt, smershén (cf. mierzwić); *Vd.* zhodroglavash, koshmider; *Cro.* raszkoszman; *Bsn.* razkoſan, z rasplotenim kosami; *Rs.* хохлатый, хохлачь, растрёпа.

ROZCZOSAĆ, ROZCZESAĆ, *F.* rozczesze *cz. dk.*, Rozczesuie, Rozczosuie *niedok.*, *Boh.* rozćeſati, rozćeſawati; (*Sr.* 1. roztjáſu *discutio*, *ob.* roztrząsać); *Crn.* reszlješhém; *Bs.* razcesegljati; *Cro.* razcheſújem, razcheszalszem; *Rg.* razcesegljatti, (2. *discutere rem aliquam*); *Rs.* расчесать, расчесывать; *Ec.* разчесмало; na różne ſtrony, czyli różnemi razami poczesać, auskämmen, aus einander kämmen, die Haare abtheilen. Włosy, iak śnieg biały równo rozczesane. *Prot. Kont. A.* 3. Tobie włos z pokornych ramion płynie rozczosany. *Tward. Daf.* 25. Tobie w kosztowną szatę świetną się ubrała, Tobie włosy ozdobne swoie rozczosała. *J. Kch. Dz.* 158, *P. Kch. Jer.* 402. Słów iego iadowitych nie powtarzam, abym smrodliwego tego ſtrupu nie zdał się rozczosować i iątrzyć. *Smotr. Ap.* 62. Rozczesanie, *Rs.* расчёска, расчёсъ. ROZCZOSNĄĆ, ROZCIOSNĄĆ, ROZCZOCHNĄĆ *cz. idntl*, Rozczosuie *pr.*, rozszczepić, auffpalten; *Cro.* raszhesznujem *discerpo*, *dilacero*; *Crn.* reszhęsniti; *Es.* расчесать, расчесывать. Parchowaty kozieł, rozczosnąwszy kopyto, niechay nam daléy ſtraszny nie będzie. *Psalmod.* 72. Rozczosnąć się, rozłamać się, spadać się. *Wlod.* Rozwiera się drzewo, kopyto, rozczosuie. *Cn. Zh.* 956. Pod czas gładkich lodów źle ieſt do wozów zażywać wołów, mogą się rozczochnąć. *Kluk Rosl.* 3, 113, *Kluk Zw.* 1, 213. – *fig.* Piekło się otworzyło, i rozczosnęło wrota. *Kosz. Lor.* 120 *b*, rozsadziło). Gdy bóg tych, co lubuie, uciſkami przebada, czyni to, aby tak rozczośnieni świecić mogli znaczniéy. *Chodk. Koſt.* 21. Jeſt z krzywym rozczosnieniem wądoł między góry Na rękę ku chytremu zasadzeniu. *A. Kchan. W.* 321, *curvo anfractu vallis*). W oſtatnim roztrzośnieniu lasem loch przyćmiony, *in extremo. Zebr. Ow.* 59.

ROZCZULIĆ *cz. dk.*, roczulać *ndk.*, przeiąć czułością, wzruszyć, einen innigſt rühren. Z dobroci wypływa litość, która nas rozczula nad cudzą dolegliwością. *N. Pam.* 24, 326.

ROZCZYN, -u, *m.*, *ROZCZYNA, -y, *f.*, ciaſto, z któ-

rego chléb czynią, *maſſa*. *Mącz*. Rozczyna, ciaſto, zagniecenie na placki. *Mącz*., eingerührter Teig, Sauerteig. (*Ec*. расчинéнїе rozrządzenie, rozłożenie). Z ciaſta kwaszonego, to ieſt rozczyny, zrób placek cienki. *Perz. Lek*. 367. Do ciaſt przy rozczynach przydawszy nieco potaſiu, bardzo dobrze ieſt. *Kluk Rośl*. 5, 262, *Haur Sk*. 381. – §. Każdy gatunek roślin ma sobie właściwy swóy rozczyn, *fermentum*. *Botan*. 23 *et* 137, Sauerſtoff, kwasoród. ROZCZYNIC, *F*. rozczyni *czyn. dk*., Rozczyniać *ndk*., *Sr*. 1. roſcſinicj; ciaſto, wapno, gips rozrobić, rozgnieść, przegnieść, zaczynić, durchrühren, durcharbeiten, einrühren, einkneten, durchkneten. (*Cro*. razchinuti, raschinyam *exenterare*, *euiscerare*; *Bs*. razciniti *abolere*, *vaſtare*, *diſturbare*; *fig*. razciniti, razciganti *irritum facere* (*ob*. odczynić), *diffingere*, *fugare*). Rozczyniać mąkę. mięsić. *Cn. Th*. 408, *Bs*. umisciti kruh, *Vd*. resdjati; *Rs*. мнорить хлѣбы, *ob*. stworzyć). Mąka w naczyniu rozprawi się, albo, iak mówią, rozczyni, letnią wodą i kwasem lub drożdżami. *Kluk Rośl*. 3, 262. Sposób rozczynienia mąki ieſt rozmaity; są ciaſta, które bardzo rzadko rozczyniaią się, inne twardo do wałkowania, niektore drożdżami się podpuszczaią. *Wiel. Kuch*. 426. Wziąwszy trzy miarki mąki, rozczyń ią, a napiecz podpłomyków. *Radz. Genes*. 18, 6. Rozczyniaią ten chléb mlékiem kozim. *Star. Dw*. 31. Rozczynić wapno, *Rs*. мнорить известь. Naywiększa część rzeczy twardych w wodzie rozczynić i rozpuścić się nie może. *Stas. Buff*. 10, auflöſen im Waſſer.

ROZCZYTAC, *F*. rozczyta *cz. dk*., rozczytawać *niedok*., rozczytywać *częſt*., rozważać, pilnie rozbierać, mehrmals erwägen, überlegen, *relegere*. (*Rs*. разчéсть, разочтý, разсчитывать obrachować, разсчетъ obrachunek, 2. rozwaga, rozmysł). W piśmie swym miłość swoię do akademii krakowſkiey potomnym czasom podał ku rozczytaniu. *Birk. Sk. B*. 4. Pilnie sobie rozczytay pamiątkę oyców twoich. *Leop. Job*. 8, 8. Rozczytaycie pilnie sprawy wasze w sercach swoich. *W. Poſt. W*. 2, 122. Będę ia tobie rozczytywał wszyſtkie lata moie; rozczytywać wszyſtkie lata, ieſt osobliwie grzechy uważać, abyśmy ich z serca żałować mogli. *Kucz. Kat*. 2, 522, *Rey Zw*. 205 *b*, *Rey Pſt. P* 3, *Weresz. Rgl*. 113. Nie przemyślaycie, cobyście przed sędzią mówić mieli, ani sobie rozczytaycie, ale coby wam było dane onéy godziny od ducha S., to mówcie. *Sekl. Math*. 13, *W. Poſt. W*. 256, *et* 208. Wiele rzeczy wedle sposobu nieprzyiaciela, z którym się woyna toczy, rozczytać trzeba. *Modrz. Baz*. 446. Iż potrzeba nam ieſt ſtrzedz się grzechów, musimy o téy powinności nieco szerzey ieszcze sobie wziąć rozczytanie. *Gil. Pſt. A* 4, dokładniey rozważyć ią trzeba).

ROZDAC, *F*. rozda *cz. dk*., Rozdawać *ndk*., Rozdaie *pr*., *Bh* rozdati, rozdawati; *Sr*. 1. roſdacj, rozdawam; *Vd*. resdati; *Cro*. razdájem, *Rs*. раздать, раздавать; różnie wydawać komu, iemu udzielać, rozdzielać, verſchiedentlich austheilen, vertheilen, vergeben. Zaczynam karty rozdawać, każdemu pięć rozdawszy, wyrzucę iednę, ... *Boh. Hom*. 2, 279. Zebrali pieniądze, aby ie tam rozdano rzemieśnikom za robotę kościelną. 3 *Leop*. 4 *Reg*. 22, 9, aby ie tam szafowali rzemieśnikom. 1 *Leop*.). Drugim rozdaiąc, na się pomniy. *Cn. Ad*. 216. Nie mam ia

pieniędzy na rozdanie. *Teatr* 8, 13. I głupi mądry, gdy wielom rozdaie, I mądry głupi, gdy w mieszku nie ſtaie. *Brark. B* 2 *b*, rozdarować). Na zyſk bogu daie, który ubogim ludziom dobra swe rozdaie. *Prot. Jał*. 11. Więcéy bóg ma, niż rozdał. *Rys. Ad*. 71, *Gol. Wym*. 173. Nie był przy rozdawaniu. *Rys. Ad*. 48, kto nie wczas przychodzi, sam sobie szkodzi, *tarde venientibus oſſa*). – Urzędy rozdawać. *Klok. Turk*. 32, Aemter vergeben. Rozdanie, rozdawanie, *Rs*. раздавáнїе, раздáнїе; *Ec*. раздаáнїе, раздача. – *§. W małżeńſtwo Władysław z Edwigą wſtąpił, które im *rozdawał arcybiſkup Gnieznieński. *Biel. Sw*. 228, ślub im dawał).

ROZDĄC, rozdął, *F*. rozedmie, rozedmę *cz. idntl*., Rozdymać *ndk*., *Bh*. rozdomati, rozdomugi, rozdomám; *Sr*. 1. rozdubnu, rozduju, rozdujem, rozduju, rozduiem; *Rs*. раздуть, раздувать; mocno nadymać, wzdymać, ſtark aufblaſen, ſehr anſchwellen machen. Pierś rozgniewanego robią gętym oddechem, a chropawy wrzask szyię rozdyma. *Pilch. Sen. Gn*. 265. Piekarki ciaſto drożdżami tak rozedmą i puchlnym uczynią, że iak parchawica będzie. *Syr*. 937. – §. Rozdymać ogień, wzdymać wzniecać, *pr. et fig*., Feuer anblaſen. Umie on z iſkierki płomienie rozdymać. *Pilch. Sen. Gn*. 275. Pycha nasza, iak silny wiatr rozdęła ogień gniewu twoiego. *Psalmod*. 43. Gdy Notus południowe rozedmie upały... *Hul. Ow*. 148. Tłum żniwiarzów lekce waży rozdęte kanikuły pożary. *Zab*. 8, 57 *Alb*. – Pospólſtwo na sensat rozdęte, na górę z Rzymu uſtąpiło. *Zab*. 9, 113 *Zabł*., rozdąsane, rozsapane, aufgebracht, erzürnt; *Ross*. расчесаные, нимься.

ROZDANIE, ROZDANY, *ob*. Rozdać.

ROZDARCIE, ROZDARTY, *ob*. Rozedrzeć. *ROZDARKI, ROZDARTKI, - ow *plur*., ROZDARCINY *plur*., szarpanina, rozdarte kawałki, zerriſſene, abgeriſſene Stücke. Rozdał płaszcz swoy na dwanaście sztuk. *Bud*. 1 *Reg*. 11, 30, *not*. „właściwiey na 12 rozdarcia albo rozdarków"). Będzie on na rozdarki narodom. 1 *Leop. Ezech*. 26, 5. (*Bs*. razdertinne, razdrittinne, z galgany, łaty). *ROZDARLINA, - y. ż., rozdarcie, rozszarpanie, rozerwanie, Riß, Spalte, Trennung. Na tę w narodzie Ruſkim opłakaną rozdarlinę poglądaiąc, braci radziłem, aby się téy niesz zęsnéy rozerwaninie przedtym zabieglo. *Smotr. Nap*. 45. Oby pracę swoię obrocił do zposzycia rozdarliny téy między wschodnią i zachodnią cerkwią! *Smotr. Ap*. 121.

ROZDAROWAC *cz. dk*., w podarunku rozdawać, austheilen, verſchiedentlich verſchenken; *Sr*. 1. rozdabrugu; *Vd*. resdariti, resdeliti, sadaruvati, sadariti; *Cro*. razprikasujem; *Rs*. раздарить, раздаривать, передарить, передаривать. Wiele cegły rozdarował, po kilkunaſtu tyſięcy na gospodarza iednego rozdaiąc. *Star. Dw*. 75.

ROZDĄSAC kogo *cz. dk*., rozgniewać mocno, podburzyć, aufgebracht machen, aufbringen, in Harniſch jagen. Wtedy Jowisz, by dumną Junonę rozdąsać, Chytre czyniąc ſłosunki, zaczął ią przekąsać. *Dmoch. Jl*. 87. Rozdąsać się *recipr*., rozbrożyć się, rozsapać się, aufgebracht ſeyn, ſchnauben, brauſen vor Aerger. Niemasz żadnego zwierza tak ſtrasznego, w którymbyś, ſkoro się rozdąsa, nie postrzegł na nowo pomnożoną dzikość i zaiadłość. *Pilch. Sen, Gn*. 111. Rozdąsał się na niego. *ib*. 174. Rozdą-

sany *Nar. Tac.* 2, 457. Rozdąsanie, gniew, Brauſen, Schnauben, Zorn, Wuth. *Jéy cierpliwość i łagodność dokonaią twego rozdąsania. Teatr* 18, 69.

ROZDATNY, -a, -e, rozdawaiący, hoyny, freygebig. Mężowie nie są rozdatni, chyba przed ślubem. *Teatr* 11 c, 29. - 9. 2) *Paſſ.* rozdatny, ROZDAYNY, co rozdawaią, ausżutheilen, was ausżetheilt wird. Gdyby sami godni brać mieli, nie rzadko rzecz rozdayna dość długo była wstrzymana, nimby przezorne dawcy oko upatrzyło, komu dać należy. *Kras. Liſt.* 2, 43. *ROZDAYBIEDA, -y, *m.*, mało maiący, lub resztą goniący, a rozdaiący. *Mon.* 75, 591, ein freygebiger Nothleider. ROZDAWACZ, -a, *m.*, ROZDAWCA, -y, *m.*, *Buh.* rozdawać; *Slo.* rozdawatel; *Rs.* раздатчикъ; *Ec.* раздавателъ; który rozdaie, rozdzielca, der Austheiler. Rozdawca iałmużny żebrakom. *Sk. Dz.* 739. Rozdawca, der Bergaustheiler, wypłaca górnikom. *Kluk Kop.* 2, 286. ROZDAWNICTWO, -a, *n.*, rozdawanie, szafunek, das Austheilen, Vertheilen; *Bh.* rozdawka. Rozdawnictwo wakansow. *Vol. Leg.* 7, 615, Vergebung der vacanten Stellen. Masz w twych ręku rozdawnictwo naywyższych urzędow. *N. Pam.* 15, 337. Krol domawiał się o rozdawnictwo kaduków. *Przeſtr.* 259. Staroſtwa, które nie weszły do rozdawnictwa, kazano puszczać więcey daiącym. *Czack. pr.* 251. ROZDAWNICZY, -a, -e, od rozdawnictwa, rozdawania, Vertheilungs-, Vergebungs-. Komissyi rozdawniczey R. 1775 porucsone było rozrządzenie dobrami poiezuickiemi. *Vol. Leg.* 8, 647, *Skrzet. P. P.* 2, 257.

ROZDĘCIE, ROZDĘTY, *ob.* Rozdąć.

ROZDEPTAĆ, *F.* rozdepce *cz. dk.*, depcąc rozgnieść, zertreten; *Sr.* 1. rozteptam, rostępcu, rostępcem; *Vd.* rastaptati, *Cro.* raztepsti, razteplyem; *Rs.* растоптать, растаптывать. Rozdeptać obuwie, bóty, trzewiki, rozchodzić, austreten, *Rs.* разносить (*ob.* roznieść).

*ROZDEYMCA, *ob.* Rozjemca.

ROZDŁUBAĆ *cz. dk.*, dłubiąc wydrożyć, zerklauben, ausklauben, aushöhlen; *Bs.* razdubsti; *Cro.* razdubújem; *Rs.* раздалбливать.

ROZDŁUŻYĆ *cz. dok.*, bardzo podłużyć, sehr verlängern. *Productio*, rozciągnienie, rozdłużenie. *Mącz.*

ROZDMUCHNĄĆ, *F.* rozdmuchnie *cz. idntl.*, Rozdmuchać *ndk.*, *Bh.* rozdmeychati; *Slo.* rozfukugi; rozdymać, rozwiewać, wiejąc, dąc rozprostyć zerblasen, zerwehen, verwehen. ROZDMUCHACZ, -a, *m.*, który rozdmuchuie, der Zerblaſer, Zerweher, rozdmuchacz ognia, *Rs.* раздуватель.

ROZDNIEWAĆ się, *ob.* Rozednieć się.

ROZDOBRUCHAĆ się, ROZDOBRZYĆ się *rec. dk.*, rozlatkawić się, rozpływać się serca dobrocią, vor Güte und Liebe zerfließen, in lauter Gnade überſtrömen, überaus gut und gnädig ſeyn, *accipere animum mentemque benignam in aliquem. Cn. Th.* (*Rs.* раздобриться stać się szczodrobliwym). - §. znowu udobruchać się, opłonąć po gniewie, wieder gut werden. Co mi za otucha, Chyba że mi gniewliwy los się rozdobrucha. *Min. Ryt.* 1, 147. - *§. Nocuy tu, a niech się rozdobrzy serce twoie. *Bud. Judic.* 19, 9, bądź dobrey myśli. *Bibl. Gd.*, niech się rozweseli serce twoie, ſey guten, frohen Muths.

ROZDOŁ, -u, *m.*, głęboka dziura, wydrożenie, eine tiefe Höhlung; *Ec.* раздолїе, долина, плоское мѣсто. Góra ta w czele ma morze, po bokach rozdoły. *Morszt.* 30.

ROZDRABIAĆ, *ob.* Rozdrobić.

ROZDRAPAĆ, *F.* rozdrapie *cz. dk.*, *Bh.* rozdrapati, rozdrbati; *Slo.* rozdrápati; *Sr.* 1. rozdrapacj; *Vd.* rasprashati, aprashati; *Rg.* razdârpiti; *Bs.* razderpiti, razdrripiti, razdrippiti; *Cro.* razdrapati, razdraplyújem; *Rs.* раздирать, царапнуть, расцарапать, расцарапывать, расковырять, расковыривать, растеребить, растеребливать; rozszarpać, drapiąc rozedrzeć, zerfetzen, zerreißen. *Na mało sztuczki dali rozdrapać ciało swoie. Rey Pſl. Yy* 3. Radby cię zębami rozdrapał. *Rey Ap.* 80. Od lwa był rozdrapany. *Sk. Dz.* 63. Grozili nam ostatnim nieszczęśliwym matki rozdrapaniem. *Pam.* 83, 464. *ROZDRAPIEŻ, -y, ż., rozdrapanie, rozszarpanie, *rozdarlina, das Zerreißen, Zerfleiſchen. Matce wnątrze synowskie na rozdrapież podać, *laceranda viscera. Zabr. Ow.* 92. ROZDRAPIEŻYĆ *cz. dk.*, rozchwycić, rozszarpać, ausplündern. Gdzie niemasz płotu, będzie rozdrapiężono imienie iego. *Leop. Syr.* 36, 27.

ROZDRAŻNIĆ *cz. dk.*, Rozdrażniać *ndk.*, *Bh.* rozdrajdjm, rozdrajdugi, rozſſádljm; *Crn.* resdrashiti, resdrâshem; *Vd.* resdrashiti; *Cro.* razdrasújem; *Bs.* razdrasgiti; *Rg.* razdrâxiti, drâxiti; *Rs.* раздражить, раздраживать, растравить, растравливать; *Ec.* раздражаю, раздражаю; rozjątrzyć, podnieczać, aufbringen, entrüſten, reißen. Ja go o to nie pytałem, boiąc się rozdrażnić moim sprzeciwieniem. *Teatr* 41, 112. Co to za rozum, rozdrażnić tego, komuśmy siła uczynili dobrego. *Gorn. Sen.* 571. Dałeś przyczynę grzechu ludowi memu, abyś mię zruszył, a rozdrażnił w grzechach ich. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 2. Wszak się smutnym ta prawda często skutkiem iści, Że rozdrażniona miłość równa nienawiści. *Szym. Wen.* 66. Takim lekarstwem niemoc rozdrażniwszy, mało dobrego sprawi, owszem zatrudni. *Ocz. prz.* 4. Z wielkiego przymuszenia i rozdrażnienia mówiłem dotąd. *Bud.* 1 *Sam.* 1, 16, myślenia i frasunku, *Bibl. Gd.*, *Cro.* razdrasenye. ROZDRAŻYCIEL, -a, *m.*, rozjątrzyciel, der Reißer, Aufwiegler; *Cro.* razdrasitel; *Ec.* раздражитель; *w rodz. żeńſk.* rozdrażnicielka. *Cro.* razdrasitelicza. *ROZDRAŻNOŚĆ, -ści, ż., wielka drażliwość, groſſe Reißbarkeit, *Rs.* раздражительность, раздражимость. ROZDRAŻNY, -a, -e, łacny do rozdrażnienia. leicht aufzubringen, ſich ſchnell entrüſtend. Rozdrażne soyki. *Ann. J.* 3 *b*

ROZDROBIĆ, ROZDROBNIĆ *cz. dk.*, Rozdrobniać, Rozdrabiać *ndk.*, *Bh.* rozdrobiti; *Sr.* 1. rozdrebu; *Crn.* resdrobim, *Rg.* razdrobitti; *Bs.* razdrobiti; *Cro.* razdrobiti, razdroblyújem; *Rs.* раздробить, раздроблять, мелить, размелить (*ob.* miela, miałki); w drobne części rozłożyć, rozdzielić, rozkruszyć, in kleine Theile zerſtücken, zerbröckeln, auflöſen. Bozka ręka wstrzymuie obłoki, i nie dopuszcza tylko w kropie rozdrobionym padać, iakoby ie kto przepuszczał nalewką. *Zab.* 6, 112 *Min.* Im bardziey woda w cieple spokoynie stoi, tym bardziey ciepło rozdrobnia iey cząstki, obraca w wapory, i na powietrze unosi. *Kluk Kop.* 1, 82. Te lepianki z gliny (ciała nasze) W proch nieznaczny rozdrobi śmiertelna łotryni. *Zim. Siel.* 281. Kwas w gromadę mąki wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, i wszystek się

rozpuszcza, aby rozróżnione ono mąki mnóstwo iedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151. Gdy kapłan w cerkwi hostyą rozdziela, tak mówi: rozdrabia się i rozdziela baranek boży, który zawsze się rozdrabia, a nie rozdziela, którego zawsze iedzą, i nigdy nie zjadaią. *Pim. Kam.* 74. Rzplta w rozdrobnieniu swoim. *Nar. Hst.* 5, 239.

ROZDROGA, - i, *ż.*, ROZDROŻE, - a, *n.*, droga rozstayna, rozstaynia, der Scheideweg; *Bh. et Slo* rozcestí; *Sr.* 1. rozpucj, rozpucje; *Crn.* respotje; *Vd.* dvoipotje, dvoipotishe, respotje, krishoi pot, raskrish; *Dl.* raskriye, raskrisje, razkarszticza; *Cro.* raskrisje, krisoputje, krisceputje; *Rg.* raskrixje, râzkarstia, tripûtniza; *Sla.* кѣкерстопûтје; *Rs.* распутіе, перекрёстокъ; *Ec.* крестопутіе, перепутіе, дорога на три стороны раздѣленіе. Stoiąc na rozdrożu, nie wiedział, w którą się udać stronę. *Jak. Bay.* 165. Na rozdrogi mo cialo sromotnie rzucaią. *Tol. Saut.* 100. - *fig.* rozdroże myśli, z wątpliwość, Zweifel. W tym myśli rozdrożu zostáiąca Jadwiga, przyymowała Jagiełłę za męża słowami, myślą była z Wilhelmem. *Nar. Hst.* 7, 283. Względy polityczne puszczały na rozdroże myśl iego. *Nar. Hst.* 5, 370. - §. rozdroga, błędna droga (cf. zdrożność), ein Irrweg. Nie wprawiać cnoty w błędne rozdrogi. *Zab.* 1, 156. Ażebyś nie padł na rozdroże, Od nieprawości sam się strzeż nieboże. *Chrośc. Job.* 140. Pokazuie nam utorowaną drogę, którą idąc, wszelkiego nam się należy chronić rozdroża. *Mon.* 69, 257. Na niebezpiecznym bóg widząc rozdrożu Czeka, chorobą kieruie na łożu. *Chrośc. Job.* 125. *ROZDROŻNY, - a, - e, od rozdroża, ubocany, błędny, Scheideweg-, Irrweg-, Irr-. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze, Nie aboczy, wpadłszy na rozdrożne widła, Traymaiący się twoiego prawidła. *Mon.* 74, 38.

ROZDRZYMAĆ się *recipr. dk.*, rozespać się, ins Schlummern gerathen. Rozdrzymała się dusza moia przed tęsknością, *dormitavit. Wrob.* 280.

ROZDWOIĆ, *F.* rozdwoi cz. *dk.*, Rozdwaiać *ndk.*, *Boh.* rozdwogiti, rozdwogowati; *Slo.* rozdwogugi; *Vd.* resdvojiti, nadvojiti, na dvoje resdeliti; *Cro.* razdvájam, prepolovljujem; *Rg.* razdvoitti; *Bs.* pripoloviti, razdiliti na poli; *Rs.* раздвоить, раздваивать, преполовить, преполовлять; *Ec.* раздвояю; na dwoie rozdzielić, rozszczepić, rozróżnić, *pr. et fig.*, zertheilen, zerspalten, entzweyen. Swinia ma kopyto rozdwoione. *Radz. Deut.* 14, 5. U koni przytrafia się, że zęby rozdwoione bywaią, to iest, dwa z iednego wyrosłe. *Cresc.* 514. Rozdwoienie, rozdzielenie wody za kim płynącym, brożdzie podobne. *Cn. Th.*, *sulcus*. der Streif, die Furche im Wasser hinter dem Schiffe. Krzyk mężów, trzask z dział, echo w lesiech i po górach rozdwaiał. *Stryik.* 743. Familiia Abrahamowa rozdwoiła się na dwie *odnodze, t. i Izmaela i Izaaka. *Zrn. Pst.* 3, 673 *b.* Krew' ich współna złączyła, zysk własny rozdwoił. *Jak. Bay.* 147, poróżnił). Jeśliby szatan powstał sam przeciwko sobie, toć się iuż rozdwoił, i nie będzie mógł stać. 1 *Leop. Mar.* 3, 26. Nigdy się od oycowskiey twa część nie rozdwoi. *Przyb. Milt.* 87, nie rozłączy, absondern, trennen. Day mi się rozdwoić z ciałem moim, abym był rychło z tobą. *Rey Pst. Hhh* 5, rozstać się, rozbratać się). ROZDWOICIEL, - a, *m.*, który rozdwaia, der Trenner, Scheider,

Vd. resdvoinik; *w rodz. żeńsk.* Rozdwoicielka. *ROZDWOIENIEC, *Bh.* rozdwojenec Dyssydent. ROZDWOY, - oiu, *m.*, ROZDWOINY *plur.*, rozdwoienie, rozroźnienie, rozchód, die Trennung, Absonderung; *Rs.* раздвой, раздвойка. Zdroie dwóch rzek przez rozdwóy koryt półwysep działaią. *Przyb. Luz.* 206. Tłum prace rozdwoiny W krąg pałacowe otacza filady. *Chrośc. Luk.* 347. ROZDWOYNY, - a, - e, - ie *adverb.*, do rozdwoienia, trennbar, scheidbar; *Rg.* razdvoiv, razdvoinj.

ROZDYMAĆ, *ob.* Rozdąć. *ROZDYMIĆ się *zaimk. dok.*, dymem się rozeyść; in Rauch zergehen. Twoia teologiia, ieśli się tam rozdymi, aby i nas tymże swym smrodliwym dymem ieszcze bardziey nie zarazila. *Smotr. Ap.* 121.

ROZDYSPONOWAĆ, *Kiądz.* 128, rozrządzić, przyrządzić.

ROŻDŻE, - a, *n.*, *Bh.* rojdj, *collect.* rózgi, gałęzie, Reisser, Ruthen. Koza rada się pasie różdżem i gałązkami z drzewa. *Sien.* 275. Z różdża wierzbowego czynią iakoby wierszą na ptaki. *Cresc.* 636. ROŻDŻANY, - a, - e, *ferulaceus. Dasyp. U* 2 *b*, Gerthen-, Ruthen-.

ROZDZIAĆ, *F.* rozdzie cz. *dk.*, Rozdziewać *ndk.*, *Ross.* раздѣть, раздѣвать, rozbierać z odzienia, ausklelden, entblößen. Mara Kupidynowi pierś rozdzieie, Strzelec łuk zawodzi, I grotem go ugodzi. *Anakr.* 47.

ROZDZIAŁ, - u, *m.*, *Boh.* rozdil; *Slo.* rozdjl *distinctio, differentia, discrimen*; *Sr.* 1. rozdjel *comma*, rozdjelka *diuisura*, *Crn.* resdejl, *Vd.* rasdell *pars*; *Cro.* razdel *secta*, *Rs.* раздѣлъ; rozdzielanie, rozróżnianie, das Abtheilen, Theilen, Absondern, die Theilung, Absonderung. Rozdział z kim, z rozbrat, rozstanie się, der Bruch mit jemanden, Freundschaftsbruch. Żywot bogomyślny rozdziału z światem i z iego zabawkami potrzebuie. *Sk. Żyw.* 1, 12. - Rozdział, niezgoda, fakcya, die Spaltung, Uneinigkeit. Rozdziałow kościoł S nie miłuie. *Sk. Dz.* 1023 - *alter*; Rzecz krotko namieniona wyłuszczenia i rozdziału dokładnieyszego wyciąga. *Zab.* 6, 221, rozszerzenienia, rozczłonkowania, rozkładu, Auseinandersetzung, Zergliederung. - §. Rozdział, dystynkcya, rożnica, rozgranicznienie, rozróżnienie, rozkład, der Unterschied, die Unterscheidung, das Unterscheiden. Jan chrzciciel zawsze rozdział czynił chrztu swego od Chrystusowego. *Bial. Post.* 57. Pod czas woyny rozdział żaden w rzeczach nie zostaie, ale bozkie i ludzkie prawa podeptane bywaią. *Gor. Sen.* 20. Sprawiedliwi i niesprawiedliwi tu na świecie i po śmierci rozdział maią; bo tu tym tak, a owym inak, ale po śmierci zasię będzie każdemu opak. *Gil. Pst.* 256 *b.* Niemasz rozdziału żydowina albo Greczyna; bo tenże bóg iest wszystkich, bogaty nad wszemi, którzy iego wzywaią *Gil.* *Pst.* 78 *b.* Abyśmy rozdział zawsze chowali w uczynkach, inaczéy się w potocznych, a inaczéy i uczciwiey w bozkich usługach sprawowali. *Gil. Pst.* 78. Nie ma rozdziału w statucie, która akcya kryminalna, a która cywilna. *Gor. Wt. Al* 2 *b*, - § 2) *Pass.* Rozdział, to, co rozdzielono, rozdzielone części, die Abtheilung, das Abgetheilte. Cielca rozcięli na dwie części, i przeszli między one rozdziały iego, i szli między rozdziałami ono-go cielca. 2 *Leop. Jer.* 34, 18. - §. Leopolita zowie *capita biblierum* Kapotami; a Brzescy tłumacze *kapitułami*; ia ie zwałem *Rozdziałami*. *Budr. Bibl. praef.*, das Capitel; *Sr.* 1. ſtaw (*ob.* staw); *Sr.* 2. ſtawe; *Vd.* sta-

va, kapitel, glavitek, glavitje, poglauje (cf. glowa); *Sla.* poglavje; *Bsn.* poglavje od koje kgnighe; *Rg.* poglavje, poglavak; *Rs.* главизна (cf. głowizna); *Ec.* зачало (cf. zacząć). (Ewanielia u Mateusza w ósmym •rozdzieleniu. *W. Post. IV.* 72, *Kosz. Lor.* 27 *b*, z rozdziele). Podzielony na rozdziały, *Ec.* главизный. Rejestr rozdziałów, *Ec.* оглавлёніе, краткое глазь книжныхь показаніе, роспись, главизна.

•ROZDZIAŁYWAC, •rozdziałuie *cz. kontyn.*, rozcieńczać, rozrzedzać, auflösen, verdünnen. (*Bh.* rozdělati, z roczynjati; *Sr.* 1. rozdjilam, rozdjilvam, roznodjilam, z rozrabiam) Miecayk ziele rozgrzewa, rozdziałuie abo rozprawuie. *Syr.* 1287. Mikołaiek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuie, rozwodnia i wywodzi. *ib.* 681.

ROZDZIAWIĆ, *ob.* Rozdziewić.

ROZDZICZEC *niiak, dołon.*, dzikim się stać, verwildern. Rozdziczeliście, w dół niedbalstwa wpadliście. *Smotr. Lam.* 11.

ROZDZIELCA, -y, *m.*, ROZDZIELICIEL, -a, *m.*, rozdzielca, dzielnik, *partitor. Mącz.*, podzielca, rozdzielca, *distributor. ib.*, *Sr.* 1. rozdjelicjer; *Crn.* resdejlivc, resdejlnik; *Vd.* resdeliuz, deliuz, resdielnik, resdelcik, resdejauz, reslozhnik, resjemauz; *Cro.* razdelitel; *Rg.* razdjelitegl; *Rs.* раздѣлитель, разводчикъ; der Abtheiler, Zertheiler. Moyżesz rozdzielciel wody. *Pim. Kam.* 231. *W rodz. żeńsk.* rozdzielicielka, die Zertheilerinn, *Rag.* razdjeliteglıza. ROZDZIELIĆ, *F.* rozdzieli *czyn. dok.*, Rozdzielać *ndk.*, *Bh.* rozdělíti, rozdíliti, rozdělowati, rozbitowati, rozwrcp, rozwrhnauti, rozwrbowati; *Slo.* rozdělit', rozdělugi; *Sr.* 1. rozdjélam, rozdjelu: *Crn.* resdejlim; *Vd.* resdeliti, resdiliti, resdielati, sdeliti, sdeluvati, arsdellit, arsdölit, arstallat, arsdievat, resdvojiti; *Cro.* razdéliti, razdyelyújem, razdelenye, rasjedinánye; *Rg.* razdjéliti, razdjeglivati; *Bs.* razdjeliti, rasdiliti, podiliti, diliti; *Rs.* раздѣлить, раздѣлять; *Ec.* расчисленіемъ, разположить, раздѣлить на части; między różnych podzielić, eintheilen, unter verschiedene austheilen. Rozdzielić co między syny, z *obsol.* rozdzielić syny czym (obdzielić ich czym) – Giedymin miał 7 synów, a tych wszystkich za żywota swego porządnie księstwy i państwy rozdzielił. *Stryik.* 364. Wacław pobrawszy skarby opackie, rozdzielił swe służebne niemi. *Biel.* 216. Rzecz bratu mojemu, aby •zemną dziedzictwem •rozdzielił. *Sekl. Luk.* 12; aby się zemną dzielił dziedzictwem). Pożyczcie mi na grzywien, bo mam iść za góry, Może się tam pozyskać potym tysiąc który, A ja z tobą na poły rozdzielę się zyskiem. *Papr. Kol. U.*, podzielę się). – §. Rozdzielić, rozłączyć, oddzielić, absondern. Tego dnia ieszcze rozdzielony z ciałem do wiecznego żywota poszedł. *Sk. Zyw.* 2, 176, umarł, vom Körper getrennt. Po mnisku na ziemi położony, z ciałem się rozdzielił. *Sk. Dz.* 1111. – *Chem.* Powinnowactwo rozdzielaiące, *affinitas diuellens*, które dawne związki rozerwać, i nowe utworzyć usiłuie. *Sniad. Chem.* 23. ROZDZIELINY *plur.*, rozdział, rozdzielenie, die Abtheilung; *Slo.* rozdělení, (rozdělílka *diaeresis*; *Sor.* 2. rosstí –, z roz–, rozdzielnie); *Cro.* razdelenye; (*Rs.* раздѣлка zapłata, kara). Nad Rubikonem, gdzie z Francyą Włoskie rozdzieliny. *Chrośc. Fars.* 118, granica. ROZDZIELNIK, -a, *m.*, rozdzielca, który rozdziela,

der Abtheiler, Theiler. Kto mię nad wami sędzią i rozdzielnikiem postanowił? *Sk. Dz.* 10. *ob.* Rozjemca. ROZDZIELNOŚĆ, -ści, *f.*, *Bh.* rozdjilnost; *Vd.* jdelitlivost, reslozhlivost, resdielnost, resjemlivost; *Ross.* раздѣльность, раздѣльность; możność dzielenia, możność być podzielonym, die Theilbarkeit. W S. troycy rozdzielność iest osób, taka, że żadna nie iest drugą. *Kat. Gd.* 57. Chrystus ciało nasze wziął w nierozdzielność bóstwa swego. *biał. Post.* 94, Untheilbarkeit. Nie chcą, aby bóg był wieczny przez swoię wieczność, mądry przez swoię mądrość etc., ale wszystko sam przez się, a to żeby nie przypuścić w bogu rozdzielności. *Kłok. Turk.* 153. ROZDZIELNY, -a, -e, ROZDZIELNIE *adverb.*, *Bh.* rozdjilny; *Slo.* rozdjilný, rozdílné, rozdělitlivi, rozdělitelný, co se oddělíti da; *Sr.* 1. rozdjelné; *Crn.* resdejln; *Vd.* delitlin, resdelitliu, reslozhliu, resjemliu, oddruzhliu, resdielen; *Cro.* razdelni, razdelyiv; *Rg.* razdjeglıv; *Bs.* razdjeglivi, koji se mosge razdjeliti; *Rs.* раздѣльный, раздѣлимый, раздѣлительный; rozdzielony, abgetheilt, abgesondert. W rzekach z białogłowami spólnie i nierozdzielnie się kąpią. *Warg. Cez.* 159, nie każde osobno). Języki apostołom się pokazały rozdzielne. *Odym. Sw.* 2, *Oo* 2, rozdzielone). Rozdzielnie Symeon mówi o sprawie ewanielii, osobno o poganach, osobno o żydach. *Biał-Post.* 267. Modlitwę mówił rozdzielnie, i iakoby po cząstku, z słowy się nie kwapiąc. *Erax. Ob. Eij.* Rozdzielny, rozłożny, rozkładny, rozszczególniony. aus einander gesetzt, umständlich, zergliedert. Teraz rozdzielniéy o tym będziemy mówić. *Petr. Et.* 230. Nauczał ich biskup, aby wymowę rozdzielną i rozmyślną mieli. *Sk. Zyw.* 1, 3. Wszystkie sprawy swoie masz porządnie i rozdzielnie, nie mieszaiąc, nie gmatwaiąc wszystkich zaraz, odprawować. *Petr. Et.* 12. Około tych rzeczy rozdzielnie racz We Pan mówić. *Gor. Dw.* 28. – §. 2) Rozdzielny, znadny do rozdzielenia, mogący być rozdzielonym, theilbar. *Cn. Th.* •Nierozdzielny (nierozdzielny). *Morszt.* 40.

ROZDZIERAĆ. *ob.* Rozedrzeć. ROZDZIERACZ, -a, *m.*, ROZDZIERCA, -y, *m.*, który co rozdziera, der Zerreißer; *Ec.* раздиратель, раздиратель. (*Ec.* раздорникъ, разколъникъ odszczepieniec).

ROZDZIERGNĄĆ, Rozdzierzgnąć *cz. idntl.*, Rozdzierzgać *ndk.*, *Vd.* arsdrishit; *Bs.* rasdrjesciti, rasvezati; *Rs.* раздернуть, раздергивать; zadzierzgnionego co rozwiązać, rozpleść aufknüpfen, aufbinden, auflösen. *Dissolvo*: rozwięzuię, rozdziergam. *Mącz.*, *Dudz.* 73. ROZDZIERZGŁY, -a, -e, do rozdziergnienia, mogący być rozwiązanym, auflösbar, aufknüpfbar. Spina mi poboczem nierozdzierzgłym nogi. *Chrośc. Job.* 50. W sidła nierozdzierzgłych pleci Nogi swe wprawiał i umotał w sieci. *Chrośc. Job.* 64. Wpadł do iego nierozdzierzgłey matni. *ib.* 60.

ROZDZIEW, ROZZIEW, -u, *m.*, rozdziewianie, rozdzieranie gęby, das Aufsperren, Aufreißen des Rachens, des Maules. Lew trwoży ich rozdziewem fatalnéy paszczy. *Przyb. Milt.* 113. Kto w przestronnéy czczości sławi kroki Rozdziew bezsilnéy nocy schłoni go szeroki. *Przyb. Milt.* 50, paszczęka, der aufgesperrte Rachen. U rodzaiu iaskolczego rozziew pyska w miarę głowy wielki. *Zool.* 231. ROZDZIEWIĆ, Rozewić, *F.* rozdziewi.

*rozdziawi cz. dk., Rozdziewiać ndk., Vd. arsdenit, ozhitno derit; Rs. раззинуть, раззѣвать; Ec. разѣвалю; (Etym. ziew, cf. iaw); rozdzierać paszczękę, rozwierać gębę, Bh. rozjavim; Ec. разѣваю, разѣваю; den Rachen, das Maul aufsperren, aufreißen. Lwica prosto do mnie bieży, Gębę rozdziewia, a grzbiet ostry ieży. P. Kch. J. 307, P. Kch. Orl. 1, 71. Z śmieiącemi się śmieie, a z poziewaiącemi gębę rozdziewa. Pilch. Sen. loſk. 101. Wracałem się z balów rozziewany, rozcapany, rozepchany. Pam. Warsz. 5, 326 Czr., w ustawicznym poziewaniu). Z daleka idąc gębę iako sak rozziewi, aż do śmiechu przywodzi. Sak. Persp. 22. Już o sobie nie wie, tylko czeka, iako młody gawron, gębę rozziewiwszy, rychloli mu co w nię wetkaią. Rey Zw. 169 b. Rycerz na stronę odszedł zawstydzony, Ani rozdziewił zasromaney gęby. P. Kch. J. 338, Stryik. 147. Na to słowo i gęby rozdziewić nie umiał. Falib. Dis. R. Cóż ty tu robisz? gębęś rozdziawił, i stoisz iak wryty? Teatr 3, 31. Nie śmieli gęby rozdziewić. Smotr. Ex. 9, ani pisnąć). Panowie, chociaż wiele brzydkich złości płodzą, iednakby każdy zginął, ktoby śmiał co przerzec, a naymniey gębę rozdziewić. Kosz. Lor. 111 b. Jak zacznie swoie opowiadać przypadki, to my gębę rozdziewiwszy słuchamy. Boh. Kom. 1, 249. Usta rozdziewia na te słowa moie. Otw. Ow. 68, zdumiewa się). Rozdziawiłaś gębę, i siedzisz. Teatr 30, 4. Usta rozdziewiwszy nędznie ducha wypuścił. Sk. Dz. 242. – fig. poet. Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczękę, i krew' Abla złopała. Przyb. Ab. 258. Rozdziew ziemio brzuch obżarty, Pożryy serce kamienne. Brud. Ost. C. 1. Łakomcom na pochłonienie dostatków rozziewione paszczęki zawrzeć. Grod. F. 3 b – tr. Trupy zrąbane na ćwierci leżały W rozdziawionych ranach łupem śmierci. Przyb. Ab. 94. ROZDZIEWNY, - a, - e, rozdziewiony, roztwarty, aufgeſperrt Pale wskroś przez człowieka bite, i aż przez rozdziewne usta wytknione. Pilch. Sen. liſt 101. Grób rozdziewny. Przyb. Milt. 326.

ROZDZIWIĆ się *recipr. dk*, mocno zadziwić się, zdumiewać się, ſich höchlichſt verwundern; *Rs.* раздивиться.

ROZDZWONIĆ się *recipr. dk.*, w dzwonienie się zapędzić, ins Läuten hinein kommen; *Rs.* раздзвониться, раздзвиваюсь.

ROZEBRAĆ, *F.* rozbierse, rozbiorę *cz. dok.*, Rozbierać *ndk.*, *Bh.* rozebrati, rozbirati; *Sr.* 1. roſberu; *Cro.* razbiram; *Dl.* razabiram, razbrati; *Rg.* razabratti, razbirati; *Bs.* razabratti, razbirati; *Rs.* разобрать, разбирать; rozkładać na części, na członki, aus einander nehmen, zerlegen. Rozbierać pismo w drukarni, ablegen. Zyter rozbiera pismo do kaszty, kładąc każdą literę w swą krupkę. *Mog. Mscr.* Wiernych Pańskich męczono, na sztuki rozbierano. *Konc. Gd.* 128, man hat ſie zerſtückt. Rozbierać pieczenią. *Eras. Dw. G.*, rozkraiać porządnie, zerlegen, tranchiren. Inaczey trzeba rozebrać kokosa, inaczey zaiąca. *ib. G.* Potrafię ia kapłuna na powietrzu rozebrać. *Teatr* 32 b, 47. Niesszczęsny, który na to iedynie żyie, aby kształtnie ptaſtwo rozbierał. *Pilch. Sen. liſt* 349. – *Exdorsuare piscem*, sprawić, rozebrać rybę, na sztukę zrzezać. *Mącz.*, ausweiden, ausnehmen einen Fiſch. Rozbierać trupa uczenie, z rozczłonkować; Rozbieranie na członki, z anatomiia. – Rozebrano kray na różne wydziały. *Przyb. Luz.* 211, rozdzielono, podzielono, eintheilen, abtheilen, zerlegen. Rozbierzcie między się te osierociałe działeczki. *Birk. Kant. A* 4, podzielcie, unter ſich vertheilen. – §. Rozbierać ubiór, szaty z kogo, zwłóczyć, rozbierać kogo. (*oppos.* ubierać), *Vd.* slezhi, odslezhi, vunslazbiti; *Cro.* szlachiti, razpravljati (cf. rozprawić); *Sla.* raspraviti, svùchi; *Rs.* разобличить, разоблачать, раз.болочь, раз.болокать; einen ausſkleiden. Wychodzi wpół rozebrany. *Teatr* 15, 86. Niech się nie chwali, kto się we zbroią ubiera, iako kto się rozbiera. *Bud.* 1 *Reg.* 20, 11, kto ią z siebie złoży). Rozbieranie się z sukien, *Fs.* изодѣяніе. – Rozbierać ciężary, burdy z muła, z osła, składać. *Cn. Th.* 1003, rozpakować, odpakować, abpacken, abnehmen. – §. *Metaph.* Rozbierać co u siebie, z rozważać, rozbaczać, roztrząsać, bey ſich in Erwägung ziehen, zergliedern, unterſuchen, prüfen; *Rg.* razbirati, razabratti; *Koss.* умствовать. (*Ec.* неразборно bez rozgarnienia, nierozsądnie). Rozbieraycie tę rzecz, a daycie tu poradę. *Bud. Judic.* 20, 7. Co noc to rozbieraycie dnia przeszłego sprawy, Tom przyſłoynie uczynił, tum bogu nieprawy. *J. Kchan. Ps.* 4. Dziwnie mowę tę u siebie rozbierali. *Biel.* 435. Słowa te słusznie pamiętać, pokąmy żywi, rozbierać i uważać mamy. *Dambr.* 220. Pomniy to, co rzekę, rozbierać więc z sobą. *Groch. W.* 562. Dwa kroć na każdy dzień rozbieranie sumnienia swoiego czynił. *Birk. Sk.* 22, *Groch. W.* 568, cf. rachunek sumnienia.

ROZECZKA, Rószczka, *ob.* Rózga.

*ROZECZNĘ, *ob.* Rozciąć.

ROZEDNIĆ *cz. dk.*, rozświecić, Tag machen, hell machen, Nocy ogniami rozednione, *Nar. Tac.* 2, 248. ROZEDNIĆ się, Rozednieć *dk.*, Rozedniewać się, Rozdniewać się *ndk.*, *Bh.* rozednjti ſe, rozednjwati ſe, rozbreſkuge ſe (*ob.* brzask), switati počina; *Slo.* rozednugi ſe; rozświtać się, Tag werden, licht werden. Na samym rozdniewaniu, gdy ieszcze wszyscy spali... *Krom.* 542, mit Tagesanbruch. Poczęło się rozdniewać i trochę światła zayrzało: *P. Kch. Orl.* 3, 76. Gdy się pocznie rozedniewać, zabiiemy go. *Bibl. Gd. Jud.* 16, 2. Skoro się rozedniło... *Warg. Cz.* 42. Zabito go z wieczerzy powracaiącego; ieszcze nie rozedniało, iuż się o tym w Ametyi dowiedziano. *Siem. Cyc.* 110. W sobotę wieczor, który się rozedniewa w piérwszy dzień sobotni, przyszły oglądać grób. 1 *Leop. Math.* 28, 1. – §. Oto niekiedy dla mnie ten czas rozednieie, W który będzie mi wolno twe rozgłosić dzieie. *Nag. Wirg.* 515, zawita, przyydzie ten czas, die Zeit wird kommen).

ROZEDRZEĆ, rozdarł, *F.* rozedrę *cz. dk.*, Rozdzierać *ndk.*, *Bh.* rozebrìti, rozdjrám; *Sr.* 1. rozdru; *Vd.* resdrit, resdrjat, resdreti; *Crn.* resdrém, resdręti; *Cro.* razdreti, razdiram; *Rg.* rasdrjéti, razadrjéti, razdirem; *Bs.* rasdrjeti, raskinnuti; *Ross.* разодрать, раздеру, раздираю; rozszarpać, roztargać, zerreißen, von einander reißen. Z rozpaczy szaty na sobie rozdziera, rwie włos ... *Bard. Tr.* 549. Jak śledzia rozedrzeć, *de imbecilli, qui facile laedi poteſt. Cn. Ad.* 293. *Rozedraniem *rozdran iestem, (rozdzieraniem, rozdarciem, rozdzierany, rozdarty). *Bud. Genes.* 44, 28; od źwierza rozdarty iest. *Bibl. Gd. ib.* Opętanego zły duch ciężko rozdzierał. *Sekl. Mark.* 9, *not.*

„wzdarł

„wzdarł abo wziamał", er riß ihn ſehr herum. Gdy go popada zły duch, tłucze go, i rozdziera, i zaledwie odſtępuie natargawszy się go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. Na iego widok serce się mo rozdziera. *Teatr* 49, 67 *Beguſt.*, serce mi się kraie, das Herz bricht mir). — Gardło, paszczękę rozdzierać, s rozdziewiać, das Maul aufſperren, aufreißen. Darmo siłę głos, darmo gardło swe rozdzieram, Sciany głuche, z nich wieści żadney nie odbieram. *Min. Ryt.* 1, 162. Rozdarłszy gęby swe kapłani Różne potwarze na pana wkładali. *Odym. Sw.* 2, *E e 4 b.* Tak lew srogi gardło swe chciwe rozdziera, Jak ci rozdarli na mnie straszliwe paszczęki swoie. *Ryb. Ps.* 37, *Psalmod.* 66. Ziemia się otworzyła, tak strasznie, iż zdało się, iakby piekło paszczękę rozdarło. *Boter.* 97. — Rozdzierać oczy, od snu obudziwszy się, die Augen aufreißen, ſich aus dem Schlafe ermuntern, *Rs.* таращить, таращиться. A rozedrzyże te ślepie, sowo przeklęta, patrzay, że iuż dzień iak wół, a ty śpisz ieszcze. *Teatr* 52 *d*, 9. — *tr.* Rozdzierać oczy na co, na kogo, s obracać oczy, ostro patrzyć na kogo, ſcharf anſchauen, die Augen recht aufreißen. Głupia to, patrzać na swoie występki zamrużoną źrzenicą, a na cudze bystro rozdzierać oczy. *Zab.* 15, 63.

ROZEGNAĆ, ROZGONIĆ, ROZŻONĄĆ *cz. dk.*, rozganiać *ndk.*, *Bh.* rozehnat, rozejenu, rozhanćti; *Slo.* rozhánim; *Crn.* resgajnam; *Cro.* razganyam, razegnati; *Bs.* razaghnati; *Rg.* razaghuatti, razgonitti; *Rs.* разогнать, разгонять, разсѣдать, разсѣсть, cf. rozsunąć); *Ec.* разженуимы; rozpędzić, auseinander treiben, auseinander jagen. Rozpłoszył ich pan z onego mieysca, i ztamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. 1 *Leop. Gen.* 11, 8. Wino rozgania frasunki troskliwe. *Petr. Hor.* 2, *B* 5, *Hor.* 1, 244. I samych i ich broni, aniol Pański niech rozgoni. *Ryb. Ps.* 61. Gawiedź z placu rozłona Turecka. *Achw. Wied.* 31, *Chroſć. Ow.* 379. Obłok ten gruby ciała, śmierć rozłonie. *Min. Ryt.* 3, 116. — Mogłby się ten ich dym rozegnać, choć tylko samemi temi słowy. *Zygr. Gen. A 4 b*, mógłby być rozpędzonym). — Rozegnać się, rozpędzić się, bardzo zapędzić się, ins Jagen, Rennen gerathen, unaufhaltſam hinſtürzen. Każdy gnał się w zawodzie swoim, iak koń rozgnany ku bitwie. *Bud. Jer.* 8, 6.

ROZEGRAĆ się *Rec. dk.*, w grę się zapędzić, ins Spielen gerathen. Możesz go wyzwać w karty i rozegrać się o pretensyą. *Teatr.* 19 *b*, 86. *Rs.* разыграться; *ob.* kozéra).

ROZEGRZĄĆ *ob.* Rozgrzać.

ROZEGZIĆ się *Rec. dk.*, rozpalić się, rozruszyć się, rozawywolić się, ins Feuer gerathen, übermüthig, luſtig werden. Ta, mówi, miedza końcem gonitw była, gdy się ruchawa Chloe rozegziła. *Karp.* 1, 51.

ROŻEK, – żka, *m.*, *Bh.* růžel; *Slo.* rožek; *Sr.* 1, *et* 2. rožk; *Vd.* roshie, roshei; *Crç.* rosich; *Bs.* rosscicch; *Rs.* рожекъ, рожокъ, подбородка; *dem. Nom.* Rog, das Hörnchen. Zwierzątko nie ma iedno kęs skórki, a kęs niektóre °roszków (rożków), a kopytka słabo zasadzone. *Rey Zw.* 156. Wsadzono go w kozi rożek. *Rys. Ad.* 73; (*ob.* moia iak Rożkowa), przyparto go w ciasny kąt, ins Bockshorn jagen. — Przyprawić mężowi rożki. *Tręb. S. M.* 118; *ob.* rogi przypiąć, einem Hörner aufſetzen. — §. Rożek, rzecz kształtu rożka, eine Sache in Form eines Hörnchens. Sie-

by słuch maiący, miewaią rożek lub liykę, podobną pocztarskiey trąbce, którą przy rozmowie w ucho kładą. *Perz. Cyr.* 2, 182, ein Hörtrichter. Rożek, trąbka muzyczna (°gęzdziebna), ein Blaſehorn, eine kleine Trompete, ein Waldhorn &c. Krzyk i huk rożków i trąb. *Bud.* 1 *Chron.* 15, 28. Rożek, rogal, bochenek czyli bułka, kształt małego rogu maiąca, ein Küpfel, Oeſterr. Nazywaią rożki Tureckie, których używaią do niektórych potraw; także inne ogórki maleńkie kwaszone rożkami zowią. *Wiel. Kuch.* 426. (*Rs.* рожки, bańki bałwierskie).

°ROZEKIER, n. p. Lać w gardło one soki, one °witpachery, one °rozekeri, one rywuły, małmazye, muszkately a iakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rey Zw.* 59.

ROZEKRZYĆ się *Rec. dk.*, w kierz rozrosnąć, zu einem Buſche verwachſen, buſchig werden, dick auseinander wachſen. Zaszczykuiąc bób, więcey się ieszcze rozekrzy, i owoc da większy. *Cresc.* 170. W tłuſtey roli po tęgiey zimie, gdy wiosna przyydzie, zboże rozekrzy się, i uczyni pożytek wielki swą plennością. *Cresc.* 96.

ROZEMKNĄĆ *cz. idntl.*, Rozmykać *ndk.*, rozsunąć, otworzyć. (*Bh.* rozſmeknauti rozerwać); *Vd.* rezmekniti; *Rg.* razmaknutti; *Bs.* razmiççati, razmaknuti; *Cro.* razmeknújem; *Rs.* размыкать, разклонить, разклонивать, von einander ſchieben, von einander thun, aufthun. Mgła mu śmiertelna oczy zamroczyła; czasem się na światło rozmykały, ale go ścierpieć nie mogły. *Tr. Tel.* 83.

ROŻEN, – żna, *m.*, ROŻENEK, – nka, *m.*, *dem.*, *Boh.* rožen, rožnik, rožnjček; *Sr.* 2. rožen; *Sr.* 1. rožen, pecinć ispiß; *Crn.* rášhn, rashen, „*a verbo* rasić, *quia ad tranſfigendum olim in usu erant bellantibus*"; (*Crn.* rashnik, s zegar kuchenny); *Vd.* rashin, rosh, protspies; *Cro.* rasen, rashin, rasẽny, rasnyéca, (*Cro.* rásam *macto* rzezać); *Rg.* ráxagn, raxgniz, raxgnich; *Bs.* rasgjagn, rasggnicch; *Sla.* ráxanji; *Rs.* рожонъ, (s pal zaostrzony, oścień, żądło; рожнóгъ hak żelazny); narzędzie kuchenne do obracania pieczeni służące, *Rs.* вертелъ, *Ec.* рожонъ, der Bratſpieß. Rożen, naczynie kuchenne, żelazne; iest wielki i mały, których do pieczyſtego używaią; ażeby zaś w pieczeniu indyk lub inne mięso nie obracały się i lepiey utrzymywały na rożnie, przydaią duszę żelazną w środek. *Wiel. Kuch.* 426. Zastał w kuchni chłopca obracaiącego rożen. *Zab.* 13, 83. Pieką na wągłu płuca na różenkach drewnianych. *Star. Dw.* 73. Przyiźdź mieyska iest rożen na cudzą pieczenią. *Zabł. Bal.* 82, *Teatr* 56 *b*, 82. Ptacy w polu, a on rożenki na nie struże. *Cn. Ad.* 599, *Rys. Ad.* 55, niedźwiedź żyie, a oni na skórę iego piią). Niech one rożen trzyma, ia pieczenią. *Pos. Syl.* 102. — §. *tr. burlesq.* ten rożenek u boku tak się przemknie przez człeka, iak nic. *Teatr* 10 *b*, 55, szpada, der Degen. Wyzywaią się na parę ostrych rożenków. *Teatr* 30 *b*, 5. — °§. Moskale każde stanowisko, do czasu Stefana króla, otaczali *palisadą*, czyli iak dawniey nazywano rożnami. *Czack. pr.* 255, Spitzpfähle; *ob.* Czosnki. — b) Rożen, wtóry palec u ręki, skazuiący. *Męcz.*, *Cn. Th.* 662, der Zeigefinger. — c) Rożen na niebie, gwiazda, Oryon. *Bud. Amos.* 5, 8, der Orion. — d) *obelus* rożen, znamię abo punkt w księgach, którym znamionuią fałsz, abo co niepewnego, aby za podeyźrzane było miane, *Męcz.*, das Zeichen einer verdächtigen Schriftſtelle. — §. Rożnem patrzący, świdrem, szydłem patrzący. *Cn. Th.*, brlok,

rożnem patrzący, który iedno oko ma mnieysze niż drugie. *Volck.* 657, ſchielängig, *Bh.* blikawy.

ROŻEN *ob.* Różny.

ROŻENIEC, – ńca, *m.*, siele, różany korzeń, tłuczony wydaie z siebie roży zapach, *radix rosea*, Roſenwurz. *Syr.* 1537, *Urzęd.* 266.

ROZENKA, Rodzenka, *ob.* Rozynka.

ROZEPCHNĄĆ, *F.* rozepchnie *cz idnel.*, Rozepchać, Rozpychać *ndk.*, *Bh.* rozpichati, *Rs* разпихнуть, разпихивать, von einander ſtämmen, von einander ſpreißen. Rozpycha zboże Rodoły, *rumpunt horrea messes. Cn. Th.* 930. – Rozpychać wieprze, roztykać, karmić, żeby się roztyły, fett mäſten Swinie karmne, gdy się iuż, iak mówią, rozepchaią, każda osobno zasadza się. *Kluk. Rosl.* 3, 277, gdy się iuż roztyły, wenn ſie ſchon fett geworden ſind. Otręby po spytlowaney mące można dawać zasadzonym wieprzom, aby się w początkach rozpychały. *Kluk. Rosl.* 3, 276. – §. *fig.* Dostatek rozpycha. *Cn. Ad.* 460, nadyma, aufbläben, aufblaſen; cf. Chleb ma rogi). Miey na wodzy, niech cię nie rozpycha Doczesna rozkosz licha. *J. Kch. Dz.* 125. Bogactwo pospolicie rozpycha człowieka i uczyni go hardym, upornym. *Gor. Dw.* 376. (*Ecc.* разпихáюся *extumesco, superbio*).

1) ROZEPRZEĆ, rozpari, *F.* rozeprze, rozeprę *cz. dk.*, Rozpierać *ndk.*, *Bh.* rozepriti, rozpirati, (*Bh. et Slo.* rozepře *contentio*; *ob.* *prza, spór, sprzeczka); *Rg.* raspirati); rozpychać, rozbijać, auseinander ſpreißen. Klin naywiększą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225. Rozpiera, rozpycha zboże stodoły *rumpunt horrea messes Cn. Th.* 930. Krowy rozpartym dla pełnych wymion chodzą krokiem. *Otw. Ow.* 546. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie a przeklęcione rozpierać, i źle się trawić. *Pilch. Sen.* 3, 192. Rozpiera mię coś, rozdyma, wiatry czyni, *turget mihi in ventre aliquid. Cn. Th.* 930, es blähet mich eine Speiſe. – *tr.* Rozpierać boki, rozpierać się, nadymać się, ſich aufbläben, ſich aufblaſen. Niech się dmie i rozpiera boki, żeby potym z góry wysokiey ciężey upadł. *Tward. Wł.* 51. Co się na stołkach senatorskich rozpierali, iuż przezwiska ich niemasz. *Star. Ref.* 24. Ten, co ledwie kontusz dobry miał na grzbiecie Dziś się w złotogłotey rozpiera karecie. *Wyg. Org.* 7. – §. Rozpierać się z kim o co, czynić o co spierać się, sprzeczać się z kim; spór wieść, mit einem ſtreiten, kämpfen, rechten. Jak dwaj koguci, tak się rozeprzeć chcą. *Pot. Syl.* 407. Gwałtem na siebie nacierają, mąż o męża konie się z kohmi rozpierają. *Tward. Wł.* 139. Z nieprzyiacielem rzeczą, a nie słowy, rozpierają się. *Jabł. Buk. M.* 5 *b.* Brutus i Kassyusz z Oktawiuszem nieszczęśliwym boiem o wolność Rzymską na polach Filipińskich rozpierali się. *Karp.* 2, 18. Prawem się z kim rozpierać. *Falib. J.* 2, mit jemanden Proceß führen. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Ces.* 85. Postępkiem prawnym u sądu rozpierają się. *Warg. Wal.* 48. Gdyby się rzeczy iakich dziedzicznych dwaj domagali; tedy żadnemu z nich nie ma być dana, aże się rozeprą, i ieden na drugim prawo wygra. *Szczerb. Sax.* 106. W Atenach można było przeciwko niewdzięcznemu prawnie czynić, i rozpierać się z nim. *Warg. Wal.* 163. Bi-

skup wynalazkiem ludzi na to wysadzonych, o krzywdy z Borzywoiem rozeprzeć się chciał, *transigere. Krom.* 257. Tu się wnet każdy możesz snadnie rozeprzeć a rozsądzić z sumnieniem swoim. *Rey Ppſ. E* 4 *b* 3. Sędzia wielorakie rzeczy miewa u siebie do rozparcia. *Szczerb. Sax.* 123.

2) ROZEPRZEĆ *ob.* Przeć, przał, pre.

ROZERWAĆ, *F.* rozerwie *cz. dk.*, Rozrywać *ndk.*, *Boh.* rozſmekauti; *Rs.* разорвать, разрывать, изорвать, *Ecc.* просаждати, просаждаю, проперзáти, распорáть. rozedrzeć, przerwać, roztargnąć, rozszarpnąć, zerreißen, von einander reißen, entzwey reißen. Musi rozerwać, kto rozwiązać węzłá nie może. *Pot. Syl.* 41. (*Rs.* разрывная бочка petarda; разрывъ złamanie). Gdy ogień resztę wilgoci chce wypędzić, ta nie maiąc wyyść ktorędy, tę skorupę rozrywa, i to się zowie, że pęka. *Torz.* 65. Tygiel trwać musi w naytęższym ogniu, gdzieby garnek naylepszy garncarski, albo się rozerwał, albo się ze wszystkiem stopił. *Torz.* 66, pękałby się, ec möchte berſten, zerplatzen, zerfahren. Nie łuk em on walczył, ani dzidą długą, Ale żelazną szyki rozrywał maczugą. *Dmoch. Jl.* 178, rozbijał, rozpędzał. – Po' Salomonie skoro, aliści się królestwo żydowskie rozerwało. *Podw. Wr.* 42, rozdwoiło się, rozbratało, rozłączyło). Solon uczynił dekret, iż gdzieby kto w rozerwaney rzeczypospolitey, przyszyć się nie chciał do ktorey strony, taki miał dać gardło. *Jan. Lig.* 93, w rozdwojonéy, na fakcye podzieloney). – Seym rozerwać, den Reichstag zerreißen, zerſchlagen. Przez co dziś rozrywaią seymy, przez to wkrótce rozerwiem się i my. *Tward. Misc.* 113. – Od śmierci Leszka czarnego aż do odnowienia królestwa przez Przemysława, interregnum abo rozerwaniem zdało mi się mianować, iż państwem Krakowskiem statecznie nikt ieden nie zawiadywał. *Krom.* 299; bezkrólewie, bezrząd). – Rozerwać między się, rozszarpać, rozchwycić, rozebrać, rozdzielić między się, unter ſich vertheilen, (zerſtücken). Miasteczko miało blizko 20000 zł intraty, ale starsi rozdnych, z rozróżnić, verunciniqen, entzweyen. Słuchać go nie chcieli, a król i senat rozrywali. *Sk. Dz.* 842. W rozerwaniu, zdrowia i szczęścia nie bywa. *Warg. Cez.* 111, w niezgodzie, Zwietracht. *Rozerwą się ociec przeciwko synowi, a syn przeciwko oycu swemu. *Leop. Luc.* 12, 53, po całanie ociec p. s. *Bibl. Gd.*). – § On na wszystkie części myśl biegłą swą rozrywa, I na rozliczne zdania w sobie ioy dobywa. *A. Kch. W.* 97, rozdziela, rozpościera na wszystkie strony, rozszerza, er verbreitet ſein Nachdenken über alle Theile der Sache. – §. *alter:* Rozerwać myśl, smutek, żal, z rozweselić, zerſtreuen, die Gedanken, den Kummer. Wielki żal nie łatwo rozerwać. *Teatr* 5 *b*, 27. Rozrywanie frasunku, odwodzenie od żalu. *Cn. Th.* 950. Rozrywać kogo, przeszkadzać mu od czego. *Cn Th.* 950, einen ſtören, ihn unterbrechen; ihn von etwas abhalten. – Rozrywać kogo, z bawić kogo rozweselać go, einen unterhalten. Rozrywać się, z bawić się, ſich unterhalten, zerſtreuen. Spracowany idzie do przyiaciela, aby się z nim rozerwał. *Zab.* 3, 257. Ja lubię się czasem rozerwać. *Wyg. Mar.* 1, 179. Raz się filozof z swemi sługami począł rozrywać gęsto kieliszkami. *Jabł. Ex. B.* 4. Szczęśliwi co się rzęsto sami rozrywaią, Co w polorze dowcipów szczęście zakładaią. *Zabł. Tek* 21. Zemnąbyś się

do woli rozerwał. *Węg. Mar.* 1, 179, *Teatr* 36 *b*, 129.
ROZERWANNY, - a, - e, ROZERWANNIE, ROZERWANIE, *adv.*, mogący być rozerwanym, roztarganym, zerreißbar. Nierozerwannie, unzerreißlich. Węzłem konfederacyi generalney nierozerwannie spoieni. *Vol. Leg.* 8, 852. Twa oycowska dobroć ciebie z niemi nierozerwanie spaia. *Modl. Gd.* 89. Pana iednorodzonego we dwu naturach niezmieszanie, nierozerwanie wyznawamy. *Kat. Gd.* 87. ROZERWANINA, - y, *f.*, rozrywanie, (*Rs.* разрывъ złamanie); das Zerreißen, Entzweyreißen, Abreißen. Powiaty Poznański i Kaliski od Polski odłączyły się; i tać to rozerwanina sprawiła, że saraz Władysław koronowany nie był. *Krom.* 515. Na tę w narodzie Ruskim opłakaną *rozdarlinę* poglądaiąc, braci radziłem aby się tey niesczęsney *rozerwaninie* przedtym zabiegło. *Smotr. Nap.* 45.

ROZERZNĄĆ, *F.* rozerznie *cz. idntl.*, Rozrzynać *ndk.*, *Boh.* rozřjznauti, rozřezati; *Slo.* rozřezugi; *Sr.* 2. rozrezasch; *Sr.* 1. rozrezuyu, rozrežu, rozrieśaćj, rozrezau, rozrižu, rozrižem, rozrižam; *Vd.* rezreisati; *Rg.* razrèzati; *Cro.* razrezújem; *Rs.* разрѣзать, разрѣзывать, нарѣзать, нарѣзывать; rozkraiać, entzwey schneiden, von einander schneiden. Maią czapki na podobieństwo infuły, ale nierozrzynane. *Star. Dw.* 36, nierozszczepione). Do rozrzynania, mogący być rozerzniętym, *Ec.* разрѣзимый, разрѣзительный. (*Rs.* разрѣзный rozporowy, *Rs.* разрѣзъ rozpor). Rozerznięcie, *Cro.* rázrez). - *fig.* Licyą bystrym nurtem Xant rozrzyna. *Dmoch. Jl.* 128, rozdziela, przepływa.

ROZESCIE, Rozeyście *ob.* Rozeyść.

ROZESCHNĄĆ się, *F.* rozeschnie się *cz. idntl.*, Rozsychać się *ndk.*, *Bh.* rozeschnauti se, *Cro.* razszehnújemsze, *Rs.* расохнуться, расыхаться; rozpadać się z suchości, vor Trockenheit aus einander fallen, verlezen. Rozsechł się statek. *Cn. Th.* 952. ROZESCHŁY, - a, - e, *Boh.* rozschlý *rimosus*, gesprungen vor Dürre, leck.

ROZESKLIĆ się *zaimk. dk.*, w śkło się przemienić, verglasen. Tylko rozeszkliła się przysada, że się da robić, za raz ią rozrabiaią; przez co części niektóre solne zostaią się w pół tylko zeszklone. *Torz.* 162.

1) ROZESŁAĆ, *F.* rościele *cz. dk.*, Rościelać *ndk.*, na posłanie rozpostrzeć, ausbreiten, hinbetten, auf der Erde hin ausbreiten, *Sr.* 1. rosslaju, rosslajem, rosiczelu, rosiczelam, *Rs.* разстилать, разстилать. Gdy maią ieść, rozścielą rogoże na ziemi. *Pasz Dz.* 125. Czarny po iey śni żuey szyi włos się rościela. *Hul. Ow.* 124. Korzeń rozesłany, *repens*, poziomo na ziemi leży, i tak na wszystkie strony się rozchodzi, nowe z siebie płaszczaiąc rośliny. *Jun. Iz.* 2, 19. Łodyga ścieląca się, rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodku korzonki w ziemię puszcza. *ib.* 2, 13. Rozesłanie, Rościelanie, *Rs.* разстилка, разстилание, разстиланїе.

2) ROZESŁAĆ, *F.* roześle *cz. dk.*, Rozsyłać *ndk.*, *Bo* rozeslati, rozsyłoti, *Slo.* rozeslat', *Rs.* разослать, разсылать, *Ec.* разпослáти, разослать, послать ab rasnis simponi, różne wysyłać, verschiedentlich aussenden, ausenden. Rozesłanie apostołów, *Boh.* rozeslaní apostolůw. ROZESŁANIEC, - ńca, *m.*, apostol, der Apostel, *Vd.* dvanaistla, dvanaister, dvanaistnik, apostel.

(*Rs.* разсылщикъ wożny). Rozgromił Prussaków Jagiełło w dzień S. S. Apostołów, które zowią rozesłańcy. *Biel.* 260, am Apostoltage. *Stryik.* 493.

ROZESPAĆ *się Rec. dk.*, *Bh.* rozespati se, *Rs.* разоспаться, ze snu tęgiego nie móc przyyść do przytomności, nicht aus dem Schlafe kommen können, recht tief in den Schlaf gerathen seyn; ganz verschlafen seyn, noch voll Schlafs seyn. Rozespany wpada raptem na niego, i gasi mu świecę. *Teatr* 52 *d*, 5. Zastałem go tak rozespanego, że ciężko było słowa na nim dopytać się. *Teatr* 16 *c*, 13.

ROZESZKLIĆ się *ob.* Rozeszklić się. ROZESZŁY *ob.* Rozeyść.

ROZETA, - y, *f.*, ROZETKA, - i, *f.*, *dem.*, imię białogłowskie, ein Weibername. Capniesz sobie Rozetę z dobrym posagiem. *Teatr* 45 *c*, 150 *Wyb.* - 2) Dyamenty szlifuią się, na rozetki u spodu płaskie, na wierzchu się ostro kończące, z kilką rzędami polek. *Kluk. Kop.* 2, 28; eine Art geschliffner Diamanten.

ROZETKNĄĆ *cz. idntl.*, Rozetkać *ndk.*, Roztykać *Cont.*, *Rg.* razatkatti; *Rs.* разомкнуть; *Bh.* rozšťrkati; rozpierać, rozpychać, rozstlaczać, rozstuczać, von einander sprei-ßen, von einander pressen. Dziecię ma być posilone radniey często a po trosze, niż po wielu na raz, żeby się bez miary nie rozetkało. *Erasm. Dw. P.* Winem ciała roztykaią. *Modrz. Bac.* 214. Piciem i iedzeniem brzuchy roztykaią. *Zrn. Pst.* 102 *b*. Wieprze naprzód roztykać chwastem. *Haur Ek.* 81, *Zaw. G.* Do młyna wieprze dawać, coby ich dokarmiwać, które już będą w dworze pierwey rozetkane w karmniku. *Haur Ek.* 42. Staranie maią, aby autym pokarmem tego roztykali Którego stadu wodzem i mężem obrali. *Orw. Wirg.* 425. Ow co go łaskawor fortuny roztyka, zapomni, iako był chudym derwiszem. *Mon.* 71, 551. - §. roztykać *ndk.*, porozstykać *dk.*, na różnych mieyscach zatykać, verschiedentlich einstecken, *Rs.* расмыкать, расмыкивать. (*Sr.* 1. roztkayu, *Cro.* razetkávam, *Bs.* razatkatti, rasciniti platno *retexere*).

ROZETNIE *ob.* Rozciąć.

ROZETRZEĆ, rozetrł, *F.* rozetrze, rozetrę *cz. dk.*, Rozcierać *ndk.*, *Boh.* rozetřjti; *Slo.* roztirám, rozetřiwam; *Hg.* megtoröm; *Sr.* 1. rozetru, rozczťjeram; *Vd.* gorštretí, gorsribati; *Cro.* raztirávam, raztrupávam, izmörulyujem; *Rg.* raštjerati, ractjerati; (*Slo.* raštirati, z porazić); *Bs.* rasterti, rasstritti, rasterti, rastirrati; *Rs.* растереть, растирать, трąc rozdzielić, zerreiben. Nie roztarty, będzie bardziey śmierdziało. *Cn. Ad.* 640, day ziemu pokoy).

1) ROZEWRZEĆ, rozewrzał, *F.* rozewre *Med. dk.*, Rozwierać *ndk.*, rozgotować się, rozwarzyć się, sich zerkochen, kochend zerfallen. Kurczę młode uwarzyć z piotruszką, aż dobrze rozewre. *Spicz.* 231. Mieszaninę tę tak długo warzyć trzeba, aż rozewre dobrze w wodzie. *Haur Sk.* 353. Warz żyto w wodzie, aż pocznie na kaszę rozwierać *Syr.* 915.

2) ROZEWRZEĆ, rozwarł, ROZTWORZYĆ, roztwarł, *F.* rozewrze, roztworzy, *cz. dk.*, Rozwierać *ndk.*, *Bh.* rozewřjti, *Rs.* растворять, растворять, разжать, разожму, разжимать, *Ec.* разверзнути, разверзати; (*oppos.* zawierać), otwierać, rozmykać, rozdziewiać, roztykać, aufma-

chen, aufsperren, öffnen. Z onego trzęsienia ziemi, rozwierały się domy, iż ci co tam wewnątrz byli, wierzchem domów swych niebo widzieć mogli. *Podw. Wr.* 44. Przylbicę gęstemi rzazami rozwarli. *Warg. Wal.* 82. – *Math.* Kąt rozwarty, *obtusus*, większy od kąta prostego. *Jak. Mat.* 1, 15, *Łęsk.* 10, *Geom.* 1, 12. (*ob.* rozwartokątny troykąt). – Rozwierać gębę, paszczękę, s rozdziewiać. *Cn. Th.*, das Maul aufreißen. Rozwiera się drzewo, kopyto, rozczoua e. *ib.*, zerberſten, aufberſten; *Sr.* 1. rozpęka ſo, ſwieka ſo. Rozwiera się co budowanego, iako wóz, łoże, ganek, *hiat*, es ſpaltet ſich, bekommt Riſſe. *ib.* – *fig.* Obłok, skoro się rozwarł, ciężką wody swey szargą wszystko zalał. *Otw. Ow.* 455. – §. Rozwierać konia, rozpuszczać konia, ein Pferd ſchießen laſſen, es recht anſpornen und ihm den Zügel ſchießen laſſen. Rozwarł konie, i między nie wbieżał. *Warg. Cez.* 79.

ROZEYM *ob.* Rozjem. ROZEYMOWAĆ *ob.* Rozjąć. ROZEYMOWY, – a, – e, od roseymu, zawieszenia broni, Waffenſtillſtands-, *Rs.* перемирный. Przeciwko ustawom roseymowym Krzyżacy mieszczany nasze do odpadnienia nagabywali. *Kron.* 626. *contra id quod in induciis conuenerat.*

ROZEYŚĆ się, rozszedł się, *f.* rozeszła się, *F.* rozeydzie się *Rec. dk.*, Rozchodzić się *ndk.*, *Rozchadzać się *Freg.*, (*Sim. Siel.* 106); *Bh.* rozgit ſe, rozchoditi ſe, rozchazet ſe; *Slo.* rozíst; *Sr.* 2. roſbiſch, roſchiſch, roſelſch; *Sr.* 1. roſenhdu, roſenhdjem; *Crn.* ręgneti, ręgnem; *Cro.* razhajàmsze; *Bs.* razitise, rashoditise; *Rg.* razàchise, razìtise, rashoditise; *Slz.* raziechise; *Rs.* расходиться, разомлѣвать, разхожусь, расхаживаться; odchodzić na różne strony, von einander gehen, aus einander gehen. Rozchodzą się z gromady. *Cn. Th.* 940. Srogie rozterki między sobą mieli, w krótkim czasie z gromady rozeyść się musieli; Rozchodząc się ten przykład ludziom pewny dali, By się nigdy cnotliwi z złymi nie mieszali. *Papr. Kol. C 6.*, *ob.* rozbratać się). Tu się rozchodzą trakty do Saxonii, Austryi i do innych prowincyy. *Teatr* 11 *b*, 6, rozdzielają się, ſich zertheilen). – Rozchodzić się z kim, odchodzić od kogo, rozstawać się z kim, von einem gehen. Dopierom się rozeszła z tą osobą *Teatr* 38, 125. – Rozchodzi się co na stronę, różnie na bok odchodzi, es wird zerſtreut, verſchiedentlich auf die Seite gethan. Pełność mnożyła obary, śpiżarnie, Nic się na stronę nie rozeszło marnie. *Nar. Dz.* 1, 44. – Rozchodzi się co, s rozbija, rozłącza, w niwecz się obraca, nie przychodzi do skutku, es geht aus einander, kommt nicht zu Stande, zerſchlägt ſich, *Rs.* разлагаться, разваживаться. Gdyby to wesele miało się rozeyść, nigdybym nie była uspokoiona. *Teatr* 33, 298. Polowanie rozeszło się, gwałtowna nawałnica przerwała nam tę uciechę. *Teatr* 11 *c*, 27. – §. Rozchodzić się, w chodzenie zapędzić się, *Rs.* разбродиться, разбражаться, recht ins Gehen hinein kommen. – *Medic.* Smiec, gdy się rozeyść nie chce... *Perz Cyr.* 87; rozdzielić się i niknąć, ſich vertheilen und verſchwinden, wie eine Geſchwulſt, ein Geſchwür. – §. *aliter*: Rozchodzić się, s rozszerzać się, rozpościerać się, ſich verbreiten, ausbreiten. Strach mówić, mróz po ciele zimny się rozchodzi. *Bard. Tr.* 190. Róże się rozeszły po gładkich iey jagodach *P. Kch. Orl.* 2, 71. Zmysłu naczyniem są żyły, po wszystkiem iele rozeszłe. *Sak. pr.* 90, rozbiegłe, rozciągnione, rozgałęzione). Niech się po równinach Polskich tubalne

echo rozchodzi, a odgłos wesołego wiwat niechay niebiosa przebiia. *Psalmod.* 26. Rozchodzi się w całey gromadzie pogłos o śmierci iego. *Zab.* 9, 214. Od dwóch dni rozchodzi się wiadomość o wzięciu Jamailowa. *Gaz. Nar.* 1, 74, gruchnie. – §. *Activ.* Rozchodzić obuwie, trzewiki, hóty, chodząc rozprzestrzenić je, rozdeptać, austreten, durchs Gehen erweitern, *Rs.* разносить, разнашивать cf. rozznieść). Rozchodzić nogę zmilkłą, zdrętwiałą *Cn. Th.* 940, *stuporem ambulatione discutere*, (ergehen) mit Gehen zu ſich bringen. – §°. rozchodzi mię co, s przechodzi przezemnie, skutkuie we mnie, es durchdringt mich, wirkt in mir. Gdy Tatarzyna miod rozszedł, oczy wytrzeszczywszy bez przestanku na ten blask patrzał. *Cor. Dw.* 155. Zapitego człowieka, gdy go wino rozeydzie a rozmarzy, trudno trzeźwić. *Glicz. Wyck. J* 5 *b.* Staiem się, iakoby mąż pijany, którego wino rozeszło. *Leop. Jer.* 23, 9. – *Diſtentus*, roztyły, rozeszły. *Mącz.*, voll geſtopft, ſtrotzend.

ROZEZNAĆ, *F.* rozezna *cz dk.*, Rozeznawać *ndk.*, *Bh.* rozeznati, rozeznawati; *Slo.* rozoznat, rozoznávám; *Vd.* reseznati, resviditi, reslozhiti; *Dl.* odlucsiti; *Rg.* razaznatti; (*Bs.* raznattise, znattise svuda *publicati*, *diuulgari*; *Eccl.* разознати, разваживаю, различити, различимь, poznawszy różnicę rzeczy rozsądzać, rozważać, rozróżniać, unterſcheiden. Człowiek przyrodzonym rozumem może rozeznać dobre od złego, sromotne od uczciwego. *Karnk. Kat.* 291, *Bud. Ap.* 1. Człowiek nie różni się od inszego stworzenia, tylko pracą rozeznanie między złym a dobrym. *Leszcz. Gl.* 133. Rozeznawać między rzeczą a rzeczą, samey tylko rozumney istoty iest własność. *Boh. djab.* 144. Nie maią tyle rozeznania, aby rozróżnili, kto ich żywi. *Przeſtr.* 45, Unterſcheidungskraft, Urtheilskraft; cf. rozsądek, rozgarnienie). Nie możemy rozeznać w rysiach organisty od senatora, ani w blawacie rzemieślnika od szlachcica. *Star. Ryc.* 43. – Gdy się już imie dziecię ieść, trzeba mu i pokarmy rozeznawać według przyrodzenia iego. *Rey. Zw.* 6 *b*, rozróżniać, rozdysponować, verſchiedentlich anordnen. Osądź nas boże, i rozeznay sprawę naszę od narodu nieświętego. *Smotr. Ex.* 45, odłącz, rostrzygniy). – Rozeznany *Partic.* rozróżniony, unterſchieden. (*Bs.* raznan *diuulgatus*). Ociec, syn i Duch S. maią swoie własne i rozeznane osoby. *Solin.* 63. Tego nigdyby nim było nie rozkazano tak dokładnie i *rozeznanie* (*s diſtincte, adverb.*), kiedyby w iedney istności ociec nie miał być pierwszą osobą, od syna i od Ducha S. osoby rozeznaną. *Sul.* 53. – b) znadny do rozeznania, możlich zu unterſcheiden. Nierozeznany, nierożny. *Cn. Th.* 521, nicht zu unterſcheiden. – c) Rozeznany człowiek, s rozgarniony, rozsądny, rozważny, rostropny, vernünftig, überlegt, bedächtig. Stryy We Panny wie co mówi, iest to rozeznany człowiek. *Teatr* 9, 24, *et* 34 *b*, 102, Rozeznany nauczyciel nie często znaydzie się w potrzebie karania. *Pir. Pow.* 38. Gdyby kto rozeznany to mieysce był zoczył, Pewnieby na sto kroków od niego odskoczył. *Jak. Bay.* 18) Nie iestem tak głupi i nierozeznany, iak sądzono o mnie. *Teatr* 41 *b*, 295, nierozgarniony. ROZEZNAWACZ, – a, *m.*, ROZEZNAWCA, – y, *m.*, rozsądca, *Slo.* rozeznávatel *arbiter*, *Vd.* reslozhnik, resbornik, der Unterſcheider, Beurtheiler, Richter. Gust dobry iest rozeznawaczem pewnym i szybko sta-

nowiącym sędzią piękności. *Pir. Wym.* 351. Będzie Jehowa rozeznawcą i rozsądzi między mną i tobą. *Bud. 1 Sam.* 24, 16. Postanowił sędzie i rozeznawce po wszelkiey Syryi. *Leop. 3 Ezdr.* 8, 26.

ROZEŻWAC *cz. dk.*, rozgryszszy żwać, zerkauen. Orzecha tego iądra roześwać w ustach, a przyłożyć na bolączkę. *Spicz.* 121.

ROZFAŁDOWAC *cz. dk.*, fałdy rozgładzić, entfalten, entrunzeln, *Sr.* 1. розбawbupu, wotbawbupu. Rozfałduy to czoło. *Tręb. S. M.* 54, *ob.* rozmarszczyć.

ROZFLAŻYC, ROZFLARZYC *cz. dk.*, rozflarzać *ndk.*, roztrwonić, durchbringen, verthun. Wiem, że nie rozflażysz marnie mey chudoby, Raczey ią na kościelne obrócisz ozdoby. *Zim. Siel.* 267. Pieniądze, które ku ozdobie domu być miały, na same niecnoty rozflarzał. *Warg. Wal.* 97. Bogactwa albo marnie rozflarzają, albo z skąpstwa użyć ich nie umieią. *Gil. Pst.* 281.

ROZFORNY, ROZFOROWAC *ob.* Rozworny.

ROZGA, -i, *ż.*, *Rs.* розга, Różczka, Różdżka, Rożeczka *dem.*, (*Lat.* rutis, *Gr.* ῥαβδος, *cf. Germ.* Reis, Ruster, Ruthe, cf. rosnąć), die Ruthe, lada gałązka drzewa, der Zweig, die Ruthe an einem Baume, ein dünnes Aestchen, ein Reis; *Rg.* rjeć, ròzga *palmes*; *Bs.* rozga, prút od loze, scibika, scibicica, prút (*ob.* gibki, *ob.* pręt); *Cro.* rozgvá, rosgye *sarmentum*, sibje; *Vd.* ruota, shiba, shibica, shibje, protje; *Crn.* shiba; *Sr.* 2. rosdje *sarmentum*, (rozga wiecha piwna); *Rs.* лоза, лозка, лозочка (*ob.* loza); *Ec.* жезлéнь, жéзликъ; (*Ec.* рóждïе лоза, macica winna). Pniak puszczał z siebie gałązki, z których pochodziły rózgi, a z rózg latorośle płodne. *Cresc.* 575. Gdy na drzewie rózgi suche, korzeń iego nie zdrów. *Sk. Zyw.* 1, 122. Weźmę sobie dwie rozdze (*Dual.*) i będę pasł owce. *Radz. Zach.* 11, 6, laski, pręty, Stecken, Gerten. Owce, które patrzyły na one rózgi, rodziły srokate iagnięta. 3 *Leop. Gen.* 30, na one pręty. 1 *Leop.*). Sędzia potwierdzaiąc kupno imienia iakiegoś, *zieloną rózgę* kupuiącemu w ręce daie. *Sax. Porz.* 45, *Orzech. Qu.* 150. Przedał wieś, wyrzekł się tedy, i pod *zieloną rózgą* zdał, i to litkupem popili. *Akta ws. Siar. R* 1584, *eadem bona resignauit sub ramo viridi, sub viridi nemore. ib.* – *Prov.* Nie iedna rózga w lesie rośnie. *Sim. Siel.* 18; przyydzieć znowu okazya; powetuię-ć drugi raz). – *fig.* Na nim dom cesarski z strony oney idącey rózgi ustał. *Sk. Dz.* 886, linii, von jenem Zweige, Stamme. – §. Rózga do bicia, die Ruthe zum Schlagen: *Bh.* metla, metlička (*ob.* miotla); *Slo.* ferule, prut dětinský; *Sr.* 1. prtija; *Cro.* ferla, paczka, sibje, devesil; *Rs. vulg.* лубéнь. Rózgą bić, cf. mierzkać, chłostać, smagać, *Vd.* tepsti, shibati, oshibati; *Crn.* shéshkam; *Cro.* páczkam, sibram, sibjem tepem). Bił ociec rózgą dziecię, że się nie uczyło, Gdy odszedł dziecię rózgę ze złości spaliło. W krotce znowu Jaś krnąbrny na plagi zarobił, Ociec rózgi nie znalazł, i kijem go obił. *Kras. Buy.* 64. Nie kocha ten dziecięcia, kto rózgi oszczędza, Rózga bowiem przywary złe z dzieci wypędza. *Min. Ryt.* 4, 192. Kogo rodzice rózgą nie karzą, tego kat mieczem karze. *Rys. Ad.* 30. Będzie rozga w robocie. *Cn. Ad.* 13, będzie kiy w robocie; weźmiesz ty). Na się rózgę dał. *Cn. Ad.* 540, na swe złe to uczynił, cf. bicz na siebie dał). Wyrósł z rózgi. *Cn. Ad.* 593, wyrosł z dzieciństwa, er ist der Ruthe entwachsen. Ciężko iuż słowy karcić dzieci wyszłe z rózgi. *Zab.* 14, 27. – *Milit.* Przez rózgi biegać. *Teatr* 8, 57, Spießruthen laufen, Gassen laufen. Jam iuż 99 razy przez rózgi biegał, a naymnieyszy spacyer był sześć razy. *Teatr* 8, 91. Będzie musiał póyść przez rózgi 10 razy przez trzech set ludzi. *Teatr* 47, 66. Dobry żołnierz, biegaiąc przez rózgi, na to tylko żeli się, iż mu fayfer piszczy nad uchem. *Boh. djab.* 3, 93. Kazać go przepędzić przez rózgi, a to 12 razy dobrey monety przed wachtparadą. *Teatr* 15, 33.

ROZGADAĆ się *Rec. dk.*, w gadanie się zapędzić, ins Plaudern kommen, *Rs.* разговориться, разпарлиться, разгрéзаться, разговориться, разлаяться, размолоться; (*Rs.* разгадать, rozmyślić, rozważać, zgadywać). Strasznie wiele mówi, i iak się rozgada, słowa nie dopuści drugiemu wymówić. *Boh. Kom.* 1, 15. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co iéy tylko wpadnie na ięzyk. *Mon.* 74, 141. A nie mógłabyś się uciszyć, i zawrzeć tę rozgadaną buzię? *Teatr* 6, 9, Plapermaul. W momencie uyrzałbyś ią wesołą, ponurą, rozgadaną i niemą. *Teatr* 25, 9, schwatzend, schwatzhaft.

ROZGAŁĘZIC *cz. dk.*, w gałęzie rozmnożyć, in Zweige verbreiten; rozgałęzić się, w gałęzie rozrosnąć, sich in Zweige verbreiten. Bądź pokrewieństwo, bądź pobratymstwo, albo oboie, pokazuią rozgałęzione pokolenia. *Czack. pr.* 7.

ROZGANIAC, Rozgonić *ob.* Rozegnać.

ROZGARDYAS *indecl.*, biesiada rozpustna, hoyne nazbyt biesiady; rozley, naley, léy rozléy, *vivamus, edamus, bibamus. Cn. Ad.* 1006, (cf. gardłować, gardłowa sprawa, gardło), Schwelgerey, brunter und drüber, Völlerey. Rozgardyas ledwie wstawszy, Duszkiem idą kurowe, Brauch natkawszy, mózg zagrzawszy, Drażnisz strony stałowe. *Bal. Sen.* 98. Tu rozgardyas, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94 *Tręb.* – Rozgardyas stroię, używam, bonuię *commessor. Mącz.*, schwärmen, schmausen, zbytkuię, *Vd.* pianshuvati, *Rs.* забуяжничать. Gdy na uczcie rozgardyas stroić poczniemy, wtedy sługa porzucane od pijanych odrobiny zbiera ... *Pilch. Sen. list* 349.

ROZGARNĄĆ, *F.* rozgarnie *cz. dntl.*, Rozgarnywać *ndk.*, garścią czyli ręką rozjąć, rozebrać, aus einander scharren, aus einander bringen; *Bh.* rozbrnauti; *Rg.* razgarnutti, razgartati; *Cro.* razgernuti, razgrinyam *dispando, diffendo*; *Vd.* resgerniti, z rozpostrzedz; *Crn.* resgerniti, resgernem *detegere*). Rozgarniy węgle. *Tr.* Rąk potrzebowały do rozgarnywania Roszczek z nieużytego w węzły powiklania. *Przyb. Milt.* 148. – §. *tr.* rozgarnąć, rozeznać, rozważyć, rozsądzić, unterscheiden, entscheiden. Ty w tym wszystkim nas rozgarnąć możesz umieiętnie, powiedz proszę ... *Pot. Arg.* 109, należycie oświecić). Rozgarnąć się, przytomność mieć, przytomnym sobie być, sich gegenwärtig seyn. On nie zaraz w onym strachu się rozgarnie, *Pot. Pocz.* 151, *Nag. Cyc. praef.* 16. – Rozgarnienie, rozeznawanie, rozwaga, rozsądek, Ueberlegung, Unterscheidungskraft; *Bh. et Slo.* rozsudnost; *Crn.* resbór, resbornost, cf. rozbior); (*Cro.* razgernènye *diffentio, dispansio*), *Cro.* razbor; *Rs.* разборчивость. Nie maią tyle rozgarnienia, aby rozróżnili osobistość od narodu. *Przeszr.* 29. Gdzież tyle naostatek ieden rozgarnienia, Tyle ocan mieć może do państwa rządzenia? *Pot. Arg.* 102. Rozgarniony człowiek, rozeznany, rozsądny, rozważny,

ein bedachtſamer, überlegter Mann; *Bh. et Slo.* rozſſafný; *Crn.* resborn; *Rg.* ràzboran, razborit, ràzborni; *Cro.* razbòren, razborit; *Bs.* razlosgit; *Sla.* razloxit; *Rs.* разборчивый. Był to człowiek obrotny, rozgarniony, miły, na ludziach się znaiący. *Pot. Arg.* 99. Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi cało nierozgarniony, który się czasem i dosadniéy i lepiéy sprawi. *Pileh. Sen. liſt* 3, 75. Nierozgarnienie *adv.*, nierozsądnie, *Ec.* неразборно.

ROZGASZCZAĆ; *ob.* Rozgościć.

ROZGATUNKOWAĆ, *cz. dk.*, na gatunki rozdzielić, nach Gattungen abtheilen, ſortiren; *Vd.* resloxh ti, ressortati, resmusati, sortirati; *Rg.* rastrjébiti.

ROZGDAKAĆ, *F.* rozgdacze *cz. dk.*, niepotrzebnie rozgłosić, rozplatać, roznosić, ausplappern, ausſchreyen, *Gr.* περιπαπτειν. *Cn. Th.* 956, *Rs.* раскудахтать.

ROZGĘSCIĆ *cz. dokon.*, Rozgęszczać, Rozgąszczać (*Gęś. Hym.* 330) *nied.*, gęsto rozmnożyć, dick machen, durch ſtarke Vermehrung zahlreich machen. Na Kazimierzu i po dziś dzień żydzi w rozgęszczonym motłuchu mieszkaią. *Krom.* 755.

ROZGIĄĆ *cz. idntl.*, rozginać *ndk.*, na różne ſtrony wyginać, aus einander biegen, *Rs.* разогнуть, разгибать. *Rozgięty, do rozgięcia, dający się rozgiąć, aus einander biegbar, *Rs.* разгибный.

*ROZGŁOBIĆ *cz. dk.*, Rozglabiać *ndk.*, Rozglabiam, odginam *refigo. Mącz.*, cf. kłóby, kłuby); aus einander nehmen, auflöſen; *Slo.* rozhlobugi *dilamino*; *Rg.* rasglobitti *slogare, d'un osso, che si muove, dal suo luogo*). *Dislatuje* rozglobienie, rozbicie. *ib.* Organy nadobnie piszczą, kiedy ie dobrze umiarkuią; ale iako się też rozstroią a rozgłobią z onego porządku swego, to też iuż będzie więcéy szpu, niżli cudnego piskania. *Rey Zw.* 71. O nędzna Rzplta i na wszem rozgłobiona, która takie potwory na swe złe chowa. *Modrz. Baz.* 256. Rozgłobiła się bardzo karność zakonna. *Birk. Dom.* 45. Ciało od delicyi rozgłobione. *Birk. Chm. A* 2 *b.* Rozgłobionych obyczaiów poprawa. *Mon.* 70, 115, obyczaiów z klubów wypadłych).

ROZGŁOS, - ú, *m.*, ROZGŁOSEK, - sku, *m.*, *Crn.* resglàs *fama*; (*Vd.* resglasje, pomlanje, = oddźwięk Nachklang; *Rg.* razglas, razglasa *edictum*; *Ross.* разглáска pogłoſka; *Rs.* разглáсіе; *Ec.* злогласіе; dyshamoniia); = rozgłoszenie na różne ſtrony, rozszerzenie odgłosu, rozleganie się głosu; das Verbreiten des Schalles, Widerſchall. Gdy smutnym rozgłosem powietrze rozlega, Jeſt to ięk nimfy, która za Narcyſem biega. *Dmoch. Szt. R.* 58. Ow spiasek był zniesiony, śmiercią kilku winowayców, bez naymnieyszego rozgłosu, zatargu, i buntu powrotu. *Mon.* 73, 622, bez zgiełku, hałasu, rozruchu. - §. Pogłoſka rozszerzona, rozpowiadana, ein ausgeſtreutes Gerücht. Rożność rozgłoſków zawsze podeyrzana. *Krom.* 569. ROZGŁOSIĆ, *F.* rozgłosi *cz. dk.*, Rozgłaszać *ndk.*, Rozgłoszywać *Freq.*, *Bh.* rozhlaſyti, rozhlaſſowati; *Slo.* rozhlaſſugi; *Crn.* resglasim; *Vd.* resglasiti; *Cro.* razglassiti, razglaſùjem; *Dl.* proglaszivam; *Rg.* razglàsiwowam; *Rs.* разглашать, разглашать; różnie ogłaszać, puszczać między ludzi, rozwoływać, rozpowiadać, ausbreiten ein Gerücht, kund machen, ruchbar machen. Wszytkie moie skrytości rozgłosić ci pozwalam. *Teatr* 6 *c*, 14.

Dobrodzieyſtwa swoie po wszyſtkich mieyscach rozgłaszywaią. *Gor. Sen.* 554; roztrębuią, ausposaunen). ROZGŁOSICIEL, - a, *m.*, *Crn.* resglasuvavz; *Cro.* razglaszitel; *Dl.* razglasznik; *Rg.* razglasitegl; *Ec.* разглашникъ, разглашáтель, возглашникъ; który co rozgłasza, der Ausbreiter, Bekanntmacher. O szczęśliwy miodzieńcze, który dzielności swoiey rozgłosiciela i woźnego znalazłeś Homera! *Strzyk. praef.*. ROZGŁOSICIELKA, - i, *ż.*, *Rg.* razglasitegliza; *Cro.* razglassitelicza. ROZGŁOSNY, - á, - é, do rozgłoszenia, mogący być rozgłoszonym, kundbar, ausbreiten, bekanntmachbar, 2) rozgłoszony, wiadomy, bekannt, ruchbar, *Vd.* resglasen, oshiten; *Slo.* razglàshen; *Rg.* razglassni, ocsit, = publiczny; (*Ec.* разглáсный dysharmoniczny, разглáсительный *discordialis*, *Rs.* разгласить dysharmonować). Lepsze ukrycie, niźli tak rozgłośne imię. *N. Pam.* 21, 353, słynące, osławione, rozsławione). *Rozgłośność, die Ruchtbarkeit, *Vd.* resglasnoſt, oshitnoſt.

ROZGNIĆ się, *F.* rozgniie się *Rec. dk.*, Rozgniwać się *ndk.*, *Ross.* разгнить, разгнивáться, zupełnie przegnić, gnilizną rozpadać się, ganz zerfaulen, durchfaulen, cf. rozgnoić). Gnóy do ogrodów ma być taki, coby dopiero prawie poczynał rozgniwać się i buczuieć. *Cresc.* 76 *et* 659. Wszód się ropi albo rozgniwa *putrescit. Mącz.*

ROZGNIEŚĆ *cz. dk.*, rozgniecie, rozgniotę *F.*; rozgniatać *ndk.*, gniotąc rozdzielić, zerkneten, *Bh.* rozmáčkuati, rozmáčkati cf. rozmiękczyć); *Vd.* resgnjesti, resgniel, resgnjetem; *Bs.* razghgnesgditi; *Ross.* раздавить, раздавливать. Rozgniecíony kléy, wosk, *Rs.* жеваный.

ROZGNIEWAĆ *cz. dk.*, gniew czyy wzbudzić, rozjątrzyć kogo, rozjuszyć einen erzürnen, erbittern; *Bh.* rozhněwati; *Sr.* 1. rozněvam; *Vd.* resgnievati, nagnjievati, nagrenkati, resarditi, rosjesiti, arajesit, resjesati, ajesati, adrashiti, resdrashiti; *Bs.* razghgniviti, razrriditi, zaguseiti; *Rg.* razghgnìviti, razghgnjòviti; *Rs.* разгнѣвать, разгнѣвать, разгнѣвлять, прогнѣвить, прогнѣвлять, осмерѣнить. - Wszyscy rozgniewania twoiego żałuią, i iuż chcą się z tobą zgodzić. *Strzyk.* 191, żałuią, że cię rozgniewali). Filiſtyncz̨yki zjął żal, zięło rozgniewanie. *Groch. W.* 11; *Vd.* adrashba). Gniew a rozgniewanie są od siebie różne, iakoby piiany a opilec. *Rey Zw* 73 *b*, skłonność czyli prędkość do gniewu, cf. zapalczywość). Rozgniewać się *Rec.*, ſich erzürnen; *Cro.* lyutitise; *Rs.* осердиться, рассориться, -рѣню, озлобиться. Rozgniewać się nieco, *Ec.* прираздражáться. Im kto nie tak ieſt porywczy do gniewu, tym się srożey gniewa, kiedy się rozgniewa. *Zab.* 12, 279 *Dudz.* Rozgniewawszy się, rzekł . . . 3 *Leop. Gen.* 30, 2, osunąwszy się. 1 *Leop.*). Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269, iak osa iadowity; sierdzisty, kokotliwy). Zbyt rozgniewany, od iadu się pieni, Coraz się w inszą farbę twarzy mieni. *Zegl. Ad.* 81.

ROZGNOIĆ *cz. dk.*, Rozgnoiwać *ndk.*, robić, że się co rozgniie, *Rs.* разгноить, разгнаивать, *Ec.* разгною, faulen machen. *Putrefacio* gnoię, rozgnoiwam. *Mącz.* Zgniła iagoda zdrową rozgnoi iagodę, Chora owca zarazić całą może trzodę. *Zeg. Ad.* 393. - *Pass.* Rozgnoiły się i pokaziły blizny moie przez głupość moię. 2 *Leop. Ps.* 37, 6, pogniły. 3 *Leop.*, rozgniły.

ROZGON, - u, *m.*, *Rs.* разгонъ, rozpędzenie, rozgonie-

nie, rozprossonie, das Voneinanderjagen. Jam miała część w powszechney klęsce i rozgonie. *Przyb. Milt.* 61; *Cro.* razgon, z brozda; (*Ross.* pazromb pogoń, pazrómnaiĂ pogonny). ROZGONIC, Rozganiać *ob.* Rozegnać, rozżonąć. ROZGONICIEL, ROZGANIACZ, - a, *m.*, rozpędziciel. der Auseinanderjager, *Rg* razgonitegl; *w rodz. żeńsk.* rozgonicielka, *Rg.* razgonitegliza.

ROZGONOS, - ia, *m.*, profos. *Teatr* 8, 2, *Cro.* pandur.

ROZGORLIC się *ob.* Gorlić, Gorgolić się.

ROZGORSZYC *cz. dk.*, rozjątrzyć, rozgniewać, erbittern.

Co cię to za przyczyny na mię rozgorszyły? *Falib. D* 2

ROZGORZEC się, *F.* rozgore się *Rec. dk.*, Rozgarzać się *ried.*, Rozgorywać się, Rozgorewać się *Contin.*, *bh* rozhoreti se, rozhorowati se, *Rs.* pazropбaibca, pazropaibcя; rozpalić się, ſich entzünden, entbrennen, erhitzen Gdy się już ogień dobrze rozgore, lać oną wodę. *Syxt Szk.* 242. W iedną dobę ucichał ogień, by nie wygorzało wszystko, a o drugiey dobie ogień nad moc swą zewsząd się rozgorywał, aby wszystko wytracił. *Leop. Sap.* 16, 18. W zborze grzeszących rozgore się ogień, a w ludu niewiernym będzie palał gniew. *Leop. Syr.* 16, 7. Gniew Jehowy rozgorewa się na naród uporny. *Bud. Sop.* 16, 7. Za późno Faeton postrzega, że się wóz pod nim rozgorywa srodze. *Otw. Ow.* 65. Im daley cięższym się ogniem rozgorywa. *Otw. Ow.* 408. W tym co daléy tym się większe okrucieństwo na chrześciiany rozgorywa. *Sk. Dz.* 78. Skoro móy duch ich ociepli, Rozgorzą się, co byli okrzepli. *Chrość Job.* 150. W węgle ognikie włożone złoto, nie rychło się rozpali; a gdy w plewach rozpalonych, wnet się rozgore. *Urzęd.* 396. Rozgorzay się miłością boga. *Bals. Niedz.* 1, 329. Ona mogła swyciężyć przeważnemi słowy Młodzieńca, cielesnością swą rozgorzałego. *Groch. W.* 277. Nie czuie się rozgorzałym być miłością. *Mon.* 70, 823. Lubieżnie rozgorzała klacz. *Hul. Ow.* 50. Wiek młody, namiętnościami rozgorzały. *Nar. Hft.* 6, 105. Rozgorzenie, *Ec.* разжженіе, разложеніе.

ROZGOŚCIC kogo *cz dk.*, Rozgaszczać *ndk.*, przyymować kogo u siebie, dogodzaiąc iego wygodom, iak gdyby był w domu, nie w gościnie, einen bey ſich gut aufnehmen, ihm bey ſich die Bequemlichkeiten machen, als wenn er zu Hauſe wäre. Rozgaszcza go matrona, zdeymuie płaszcz i czapkę. *Pot. Arg.* 748. ROZGOŚCIC się *Rec. dk.*; (*Rs* pazrocmumbca rozgospodarować się, rozpostrzeć się, *Bh.* rozbositi se *discedere*,. Rozgościć się *deponere hospitem*, *sarcinas*, *res allatas disponere*, *requiescere apud veteres lotione*, *unctione*; *obliuisci itineris. Cn Th.*, ſichs wo bequem machen, als ob man zu Hauſe wäre, ſich nach ſeiner Ankunft an einem Orte einrichten, ſeine Sachen auspacken. ſich von der Reiſe erholen, ſtärken. Rozgościwszy się kazał ieść dawać, do łoża siadał. *Falib. J.* 2. Apartament wyznaczono mi w auleryi wygodny; tam rozgościłem się natychmiast. *Kras. Dof.* 88. Rozgość się. *Zab.* 13, 398, legen Sie ab, thun Sie wie zu Hauſe. - *tr. fig.* ubezpieczać się gdzie, zasadzać się, ſich wo feſt ſetzen, feſten Fuß faſſen. Parki nie dopuściły tym książętom rozgościć się w państwie swoim. *Kluk. Cat. B* 1. Już się teraz buntownik bezpiecznie rozgaszcza, Tytułu królewſkiego tylko nie przywłaszcza. *Pot. Arg.* 238. Polacy w nadaniu szczęśliwym prędko się rozgaszczać i ubezpieczać zwykli, *securi esse solent. Krom.* 670. ROZGOSPODAROWAC się gdzie *Rec. dk.*, rozlokować się, rospostrzeć się, zupełnie iak u siebie rozgościć się i rządzić się, *Rs.* pazrocmumbca, ſich wo ſo einquartieren, wie zu Hauſe, ſichs wo bequem machen Rozgospodarować się i rozłożyć z drogi. *Xiądz.* 61. Ci Jchmość w domu naszym tak się rozgospodarowali, iak u siebie. *Teatr* 7 *c*, 55. U siebie zastał nas rozgospodarowanych. *Teatr* 33 *d*, 71.

ROZGOTOWAC *cz. dk.*, rozgotowywać *czest.*, gotuiąc rozwarzyć, gotować aż się rozlatuie, zerkochen, *Bs.* razkuhati. *Cro.* razkuhávam.

•ROZGOWOR *ob.* Rozgwar.

ROZGOWY, - a, - e, o l rózgi. Ruthen, von der Ruthe. Gałęzie rózgowe, *virgati*, są słabe a długie. *Jundz.* 2, 11. Karał ich dyscyplinami rózgowemi. *Birk. Dom.* 154.

ROZGOŻDZIC, Rozgwoździć *cz. dk.*, gwoździami rozbić, mit Nägeln auseinander ſpreitzen. Ciało Chrystusowe na krzyżu rozgożdzione i dziurawione. *Sk. Kaz.* 205.

ROZGRABIC *cz. dk.*, grabiąc rozchwycić, wegraffen, *Rs.* pazrpaбumь. Dla wiary swéy na rozgrabienie i śmierć wydać się powinni. *Smotr. Ap.* 90, na rabunek, Plünderung, Raub.

ROZGRADZAC *ob.* Rozgrodzić. ROZGRAMIAC *ob.* Rozgromić.

ROZGRANICZYC, *F.* rozgraniczy *cz. dk.*, Rozgraniczać *Nied.*, *Sr.* 1. rozmeżuyu; *Cro.* razkotarújem; *Rs.* pazграничить, разграничивать. dzielić, rozdzielać, abgränzen, abtheilen. Każde rzeczy muszą być od siebie wzaiem rozeznane i rozgraniczone. *Sal.* 4, 5. Morzem rozgraniczaiąc z Moſkalem Litwiany. *Jag. Gr. B* 2 *b.* Rozgraniczenie, *Vind.* obmejenje, obmeitje, okraienje. (*Cro.* razkotaritel *agrimensor*). - §. Przy używaniu kąpieli, z żoną rozgraniczyć się łożem. *Petr. Wod.* 43, odzielić, rozłączyć, abſondern.

ROZGRODZIC, *F.* rozgrodzi *cz. dk.*, Rozgradzać *ndk.*, *Sr.* 1. rozbrodzjam; *Rg.* razgrádit *Cro* razgragyujem; *Rs.* pazгородить, разгораживать: *Ec* разграждение, ogrodzenie rozrzucić rozebrać entzäunen, den Zaun auseinander nehmen. Kto rozgradza płot, ukąsi go wąż. *Kuds. Eccles.* 10, 8, rozrzuci. *Bibl. Gd.*) Pustoszycie a rozgradzacie tę świętą winnicę pańską. *Rey Pſ. Hh* 6. Chce rozgrodzić, aby częściej rozgradzała tę winnicę swoię *ib. K* 6. Prawo z czasem aby związek rozgradza. *Teatr* 43, 110. Rozgrodzenie, *Ec.* разграждение. pazгpáда, пepгpáда.

ROZGROM, - u, *m.*, *Rs* pazгpomь, rozbicie nieprzyiaciela, rozproszenie, die Zerſtreuung des Feindes. Wezyr był przyczyną rozgromu woyska, kazawszy pułkom na odwod. *Klok. Turk*, 213. Po onym rozgromie Moskiewskim, powrocił hetman do króla. *Papr. Gn.* 1185. ROZGROMIC, *F.* rozgromi *cz. dk.*, Rozgramiać *ndk.*, *Ross.* pazгpомить, pazгpомлять rozproszyć nieprzyiaciela, pobiwszy go rozpędzić, den Feind ſchlagen und zerſtreuen, ihn aufs Haupt ſchlagen. Rozgrom swo nieprzyiaciele. *Kanc. Gd.* 177. Przemysł nieprzyiaciół rozgromił. *Krom* 39. Kazał one chłopy przeciw zwierzchności pobudzone, rozgromić. *Zygr. Pap.* 309. ROZGROMIENIEC, - ńca, *m.*, rozproszony, rozgromiony, uciekaiący, ein Zerſtreuter, ein Flüchtling, ein Ausreiſer. Wziąwszy od swoich roz-

gromieńców wiadomość klęski, smętny odjechał, *a fugientibus suis. Krom.* 550. Potrwożeni Krzyżacy wielkością rozgromieńców, cisnących się między szeregi ich. *ib.* 537.

ROZGRUBIEC *niiak. dk.*, grubym się stać, rozтyć się, dick werden. Utywszy i rozgrubiawszy, *Smotr. Lam.* 6. (*Bs.* razdebeliti *crassum facere*).

ROZGRYŹĆ; *Rozgryzнąć, *F.* rozgryzie *cz. dk.*, Rozgryzać *ndk.*, *Vd.* gorgrizniti, *Cro.* razgrizúiem, razhrustávam; *Rg.* razhrustati; *Bs.* razgrjesti, razgristi, zubima razbitti; *Ross.* разгрызть, разгрызаю, раздавить, раздавливать; gryząc rozdzielić, rozłupać, zerbeißen, aufbeißen. Rozgryznąć orzech. *Mącz.*, cf. Orzech). Orzech rozgryznąć wprzód musisz, chceszli w nim smak ucsuć. *Stryik. Gon. B.* - *tr. fig.* Żaden roztropny taiemnicy wiary nassey rozgryzać się nie waży. *Sk. Kaz.* 550.

ROZGRZAĆ, *Rozegrzać, *F.* rozgrzeie *cz. dk.*, Rozgrzewać *ndk.*, *Bh.* rozbriti, rozbriwati, rozbregi, rozebregi, ubriti, ubril, ubregi; *Vd.* svresheti, resvrezhiti, opariti, rosparіti; *Cro.* razvruchiti, razvruchújem; *Bs.* razgriati; *Rs.* разогрѣть, разогрѣвать, разогрѣвать; *Ec.* разгрѣваю, расменлѣю; mocno zagrzewać, erwärmen. Gdy się iuż ogień dobrze rozgore, i kocieł dobrze rozgrzeie, lać onę wodę. *Syxt. szk.* 242. Przemarzłego w śnieg zagrzebać, aż się sam rozgrzeie i ruszać się pocznie. *Perz. Lek.* 185. Zziębłe ciała bieganiem rozgrzewaią. *Bard. Luk.* 56. Wosk rozgrzany taie. *Auszp.* 75. Kuy żelazo, dopokąd rozgrzane. *Teatr* 43 *c*, 160 *Wyb.*, póki rozpalone). Własną chciwością rozegrzany. *Krom.* 705. Za lekkim krwi przez trunek rozegrzaniem, bytrzey poymuią. *Pilch. Sen. list* 2, 368. - §. Nigdy nie był dobry obiad rozgrzewany. *Wtg. Org.* 4; znowu przygrzany, odegrzany, wieder aufgewärmt).

ROZGRZEŚĆ, rozgrzebł, *F.* rozgrzebie *cz. dk.*, Rozgrzebać *ndk.*, *Boh.* rozhrabati; *Sr.* 1. rozhrewam, rozgrébacj; *Cro.* razgrébljem; *Rs.* разгрести, разгребу, разгребаю, grzebiąc rozrzucić, zerscharren, auseinander scharren. W ogrodzie nam grzęd kilka kury rozgrzebały. *Kniaź. Pocz.* 3, 185. Kokosz zboże rozgrzeba, a w śmieciach ziarna szuka. *Rys. Ad.* 29, *Cn. Ad.* 352. Wszystko tu znaydziesz, rozgrześć tylko i roztrząsnąć trzeba. *Hrbst. Nauk. C 7 b.*

ROZGRZESZYĆ, *F.* rozgrzeszy *cz. dk.*, Rozgrzeszać *ndk.*, *Bh* rozhrissiti, rozhrešiowati, *Ec.* разрѣшить, разрѣшаю; grzechy odpuszczać, entsündigen, die Sünden erlassen. Bóg dał klucze kościołowi, aby tych, którzyby byli sposobni do odpuszczenia grzechów, rozwiązował, rozgrzeszał. *Gil. Kat.* 269. Nie uczyniwszy ubogim nagrody krzywdy, nie może być od żadnego kapłana rozgrzeszony. *Star. Ryc.* 32, *Sk. Dz.* 891. Rozgrzeszaiący, *Rs.* разрѣшительный. Rozgrzeszenie, *Crn.* odvęsa). - *fig. tr.* Kiiem wziął rozgrzeszenie. *Zygr. Pap.* 321; odprawę dębową, pożegnanie kiiowe). ROZGRZESZALNY, - a, - e, od rozgrzeszenia, rozgrzeszaiący, entsündigend, *Ec.* прощательный. Modlitwę rozgrzeszalną przeczytał. *Sak. Persp.* 11, *Pim. Kam.* 36. *ROZGRZESZNY, - a, - e, - ie *adv.*, do rozgrzeszenia, mogący być rozgrzeszonym, zu entsündigen, erlässlich, verzeihlich. Nierozgrzeszny, *Rs.* неразрѣшимый.

ROZGRZEWA, - y, ż., rozgrzewanie, das Erwärmen. Jawor w zimie, za opadnieniem liścia, rozgrzewę od słońca przepuszcza snadnie. *Otw. Ow.* 394.

ROZGRZMIEĆ się *recipr. dk.*, na różne strony zagrzmieć, auf verschiednen Seiten hin ins Donnern kommen, *Russ.* разгремѣться. ROZGRZMOTNĄĆ *cz. idntl.*, rozgrzmocić *dk.*, z grzmotem rozbić, zerdonnern, zerschellen, zertrummern, *Rs.* разможжить, разможжать, разможчить, разможчать.

*ROZGWAR, ROZGWOR, ROZGOWOR, ROZHOWOR, - u, *m.*, (*Bs.* razgovor *solatio*, razgovoriti, *solari*); *Rs.* разговоръ, cf. gwar, gaworyć), rozmowa, das Gespräch. Rozhower damy z ochmistrzynią. *Achw.* 184. Rozhowor poety z kochanką o przeszłych miłostkach. *Mon.* 69, 502. Spiewać będę, iakowe Demian z Panasem Kobeźnicy rozgwary czynili pod lasem. *Zim.* 128. Pocichu szeptała smutne rozhowory. *Przyb. Ab.* 107. Godziż się czas na próżnym tracić rozgoworze? *Dmoch. Jl.* 2, 119. Nasze rozhowory trwały krótko, i naygrzeczniey rozchodziliśmy się zawsze. *Pam. Warsz.* 3, 327 *Catr.* - §. negocyacye, traktowanie z kim, die Unterhandlung. Zabezpieczeni obłudnym Rusinów rozgowcrem. *Nar. Hst.* 5, 60. Nieprzyiaciel z codziennych razów mały i chory Wda się w traktaty, wda rozgwory. *Tward. Misc.* 25. Przybył pod obóz nasz Wezyr na rozhowor. *Off. Boh.* 2, 475. Tak bywało z starych, że nim w się zawadzą Woyska, czas rozhoworu wzaiem sobie dadzą. *Pot. Pocz.* 569, *Tward. Wł.* 18, *Chrość. Fars.* 31. - §. krzyk, halas, gwar, Lärmen. Trąb ani słychać w srogim rozgowrze. *Chrość. Luk.* 2, 68.

ROZHOWORCA, - y, *m.*, herold, arald, der Herold. Rozhoworce krzyczą o głos do Numy. *Stas. Num.* 2, 240, *les heraults.*

ROZGURTOWAĆ *cz. dk.*, odgurtować, gurt rozpiąć, aufgürten. *Tr.*

ROZHARDZIEĆ *Neustr. dk.*, przehardym się stać, sehr stolz werden; *Rs.* разгордиться; *Ec.* разгордѣться. Podniosło się serce iego, a duch iego mocno rozhardział. *Bud. Dan.* 5, 20.

*ROZHOYNIĆ *cz. dk.*, *Slo.* rozhogniti, rozmnożyć; hoynie rozmnożyć, bis zum Ueberfluß vermehren. Obfitościami opatrzył a rozhoynił stoł twóy. *Rey Pst. Mmm* 1. Podług buyności ziemi swoiey rozhoynił a rozmnożył się Izrael w bałwanach. i *Leop. Ozea.* 10, 1, obfitował. 3 *Ieop.*).

ROZHUK, - u, *m.*, rozhukanie, wielki rozlegaiący się huk, trzask, Getöse, Toben. W nayrozszym rozhuku. *Stas. Num.* 1, 149. ROZHUKAĆ kogo *cz. dk.*, rozbestwić go, einen tobend machen. Oryon wiatry zbroił i rozhukał. *Przyb. Milt.* 16. Rozhukać się, wild werden, toben. Dosyć komara na to, aby się wół rozhukał. *Zab.* 5, 154. Rozhukany, Rozhukały, rozbestwiony, wild gemacht, tobend. Naród swawolą rozhukany. *Nar. Hst.* 2, 266. Głoszą, że ta rozhukana dzicz sprzysięgła się przeciw samemu namiestnikowi królewskiemu. *Pam.* 84, 982. Uskramiać rozhukaną i rozpuszczoną młodzież. *Teatr* 49 *b*, 55. Namiętności rozhukałe nieszczęśliwe skutki sprawuią. *Bals. Nied.* 1, 62. Ledwie zapęd rzeki wstrzymał rozhukaney. *Hul. Ow.* 61.

ROZHULAĆ kogo *cz. dk.*, hulaiącym go uczynić, krzykliwie wesołym, einen ausgelassen lustig machen. Rozhulać się

się *Rec.*, unbändig luſtig ſeyn, *Rs.* разгулять веселіе, трезвість, разгулька, przechadzka, разгулка нагана, разгуливать, разгуливать naganić); *Rs.* разгуливать, разгуливаться, (cf. разкуливаться rozpić się). Królewna wpośrzód zgiełku rozhulanego żołnierſtwa, ledwie znalazła spoczynek. *Niemc. Kr.* 2, 129. Miaſta się rozhulały. *Tward. W. D.* 151. ROZHULTAIĆ kogo *cz. dk.*, hultaiem go uczynić, rozpuścić kogo, einen ganz zügellos machen, liederlich machen. Rozhultaili na Jezusa okrutne żydoſtwo. *Pot. Zac.* 169. Rozhultać się *Rec.*, liederlich werden. Rodzice bezczynnym życiem są pobudką dzieciom do rozhultaienia się. *Mon.* 73, 343. Ot się chłopiec rozpiie, rozhultai. *ib.* 71, 111.

ROZJĄĆ, rozjął, *F.* rozeymie, rozeymę *cz. dk.*, Rozeymować *ndk.*, *Bh.* rozemnauti, rozemnu; (*Bh.* rozjimati *contemplari*), *Cro.* razjagmujem, razjagmilszem, *Ross.* разнять, разнимать, rozebrać, rozłożyć, zerlegen, aus einander nehmen, zertheilen. Nim dział między synami będzie, mają długi ojcowſkie między się na równe części rozjąć, i tak każdy z części swey te długi odłożyć. *Stat. Lit.* 242. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe woyſko rozjąć. *Warg. Cez.* 146, rozczłonkować). - Bym go był winnym znalazł, pewniebym był z nim powinnowactwo rozjął. *Warg. Wal.* 261, byłbym się rozbratał, rozbrat uczynił, die Freundſchaft abbrechen, aufgeben. - §. Rozeymować spor, niezgodnych, wadzących się, bijących się, z rozsądzić, rozſtrzygnąć, rozwadzić, *Vd.* obraunati, sraunati, poraunati, popraviti, opraviti, *Rs.* перемирить, einen Streit entſcheiden, Streitende auseinander bringen. Spory i zwady około udziałów między niemi rozeymowali. *Stob.* 185. Nie śmiał bitwy ſtoczyć, ale żądał królów Czeſkiego i Węgierſkiego, aby między niemi rozjęli na zgodę do czasu naznaczonego. *Biel Sw.* 213 *b.* Niechay Nimfy rozeymą ten spór między nami. *Otw. Ow.* 193. Ja rozeymować sporu tego nie będę. *Krom.* 29. Nie trzeba nam wiele o wierze gadać, snadnieby bowiem prawdą spór rozſtrzygnęła i rozjęła. *Zrn. Pſt.* 2, 444 *b.* Ociec S. sam tę kontrowersyą rozjął. *Tward. Wł.* 167, *Chel.* 44. Legat od papieża ku rozjęciu tey woyny zesłany. *Herb. Stat.* 718. - §. Rotmiſtrz nie odszedł ztamtąd, aż się ona bitwa rozjęła i dokończyła. *Baz Sk.* 679, rozſtrzygła. - §°. Konrad widział, że oblężenie zamku tego długi czas rozjąć miało. *Krom.* 248, zabrać, wegnehmen. - Rozjęty, Nierozjęty, *ob.* Rozjętny.

ROZJACHAĆ, *ob.* Rozjechać.

ROZJAD, -u, *m.*, rozjuszenie, Ingrimm, großer Grimm und Zorn; *Rg.* ijèd, jedovitos *furor*. Z obu ſtron bitne pułki gwałtownym napadem Okazywały męſtwo z niesgaſnym rozjadem. *Przyb. Milt.* 182. ROZJADAĆ, *ob* Rozjeść. ROZJADŁY, -a, -e, -dle *adv.*, rozjuszony, rozjątrzony, srodze rozgniewany, ergrimmt, erbost. *Rabiosus*, bardzo gniewliwy, jadowity, rozjadły. *Mącz.*, *Rg.* jedovit, razjeedjen *furibundus*. ROZJADOWIC kogo *cz. dk.*, rozsłościć, (giftig), böſe machen, erzürnen; *Bh.* rozlititi; *Vd.* resjesiti; *Rg* rasjèditi, razjedivati, raszjedijvam; *Bs.* razjiditi, razjidivati. Rozjadowieni kaci, wszyſtkie nań okrucieńſkie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. liſt* 2, 285. - Rozjadować się *recipr. dk.*; srodze rozgniewać się, rozjuszyć się, ſich ſehr erbosen, ergrimmen. Tak gdy się Neptun rozjadowi szumny, Tłukąc aż w niebo mokremi tarany ... *Nar. Dz.* 1, 117, *furoribus inflammari*, rozjadować się. *Mącz.* Srożéy się ieszcze teraz rozjadowił. *Nar. Tac.* 2, 451.

ROZJAŚNIĆ, *F.* rozjaśni *cz. dk.*, Rozjaśniać *ndk.*, *Sr.* 1. rozvjaſnu; *Vd.* resjasniti, gorsjasniti, resbiſtriti, gorsbiſtriti (*ob.* byſtry), reslagati, reskladati; *Cro.* razbisztrújem, razvedrujem, razvedrilszem, razvedriti; *Be.* razjaſiti, rasbiſtriti; *Rg.* razbiſtriti; (*Ross.* разъяснивать wypogadza się); na różne ſtrony objaśnić, bardzo wyjaśnić, ganz leuchtend, licht machen. Niech rozjaśni twarz swoię Pan bóg nad nami. *Kanc. Gd.* 348, er laſſe ſein Angeſicht leuchten über uns. *Luth.*, cf. świeć duszy iego). Wino uweſela serce, rozjaśniaiąc oblicze więcey, niż oliwą. *Bud. Ps.* 104, 15. Rozjaśnić się *recipr.*, ROZJAŚNIEĆ *neutr.*, iasnym się ſtać, hell oder licht werden, leuchten, glänzen; *Vd.* resjasnitise, vedretise; *Rs.* разведриться. Rozjaśniła się ſkóra na twarzy Moyżeszowey z onych rozmów z bogiem. *Radz. Exod.* 30, 29; cf. rogaty Moyżesz). Jak wiele się wraz z Rzymſkich orłów, rozjaśniało, Tak wiele trąb zagrało. *Bard. Luk.* 94.

ROZJĄTRZYĆ, *F.* rozjątrzy *cz. dk.*, Rozjątrzać *ndk.*, *Bh.* rozgitriti, rozhorciti, rozkyſeliti; *Sr.* 1. rozjuwobu; *Crn.* reskazhiti, reskázhem; *Vd.* reshaliti, oshaliti, resarditi; *Cro.* razlyutújem; *Be.* razijditi, razjidivati, rzgljutiti; *Rs.* разгнонить, разгнанивать (*ob.* rozgnoić), распрашить, распрашивать, разварить, развирать, возварить, возварѣніе, раздосадовать; *Ec.* распыхать (*ob.* rozpychać). - Rozjątrzyć fizycznie, rozgnoić, robić, żeby się co ropiło, jątrzyło, eitern machen, ſchwären machen. Jad ranę bardziéy rozjątrza, niż goi. *Kras. Ant.* 13. - §. *tr.* rozjątrzyć, rozjuszyć, rozżarzyć, jątrzyć, drażnić, reißen, erbittern. Zamiaſt, abyś ią więcéy rozjątrzał, słodką poſtacią ułagodzać ią powinieneś. *Teatr* 50, 76. Nie trzeba mu rozjątrzać iego biedy, dość on nieszczęśliwy. *Teatr* 54 *c*, *D* 2.

*ROZJAWIAĆ, z Rozdziawiać, Rozdziewać, Rozdziewić *qu. v.*; *Dudz.* 29. ROZJAWIĆ, *ob.* Wyiawić.

ROZJAZD, -u, *m.*, rozjeżdżanie, *Bh.* rozjezb; *Rs.* разъѣздъ; das Auseinanderfahren, Auseinanderreiten, Davonreiten. Wszyſtka szlachta do domu *rozjachała się*; którego *rozjazdu* iéy był początkiem Oſtrowiecki. *Krom.* 620. - §. *Milit.* rozjazd, podjazd, eine Streifpartie. Rozjazdy na hetmana ſtawia, chcąc go żywcem poiąć. *Chroſć. Fars.* 505. Na rozjazdy lekceyszych ludzi przebrane wybory. *Jabł. Buk. D* 3. - §. 2) Rozjazd, sieć na kuropatwy, płachta, ein Netz für die Rebhühner, (*ob.* rozjeżdżać sieć); ieżeli ma być pieszo ciągniona, dosyć ieſt 30 łokci długa; dla konnych większa być może. *Kluk Zw.* 2, 346. Myśliwiec wieczorkiem i rano Biegałem wolnie z rozjazdem lub siatką; Chwytaiąc to rybki, to ſkowronki gładko. *Nar. Dz.* 3, 216. ROZJECHAĆ się, *F.* rozjedzie, rozjadę się *recipr. dk.*, rozjeżdżać się *ndk.*, *Bh.* rozjet ſe, rozjezditi ſe, rozjizditi ſe; *Rss.* разъѣзжаться, разѣзжаться, разѣзжаться; odjeżdżaiąc różnie rozjeżdżać się, aus einander fahren, von einander wegfahren, jeder einen andern Weg nehmen, von einander ſcheiden, ſich trennen. Wszyſtka szlachta z rozerwanego seymu do domów rozjechała się. *Krom.* 620. Nazaiutrz niektorzy się z gości rozjechali. *Kras. Pod.* 2, 240. Rozjachać się musieli, i tak iuż tego dnia widzieć się z sobą

nie mogli. *Lub. Roz.* 239. - §. rozjeżdżać co *activ.*; jazdą rozbić, rozprzestrzonić, zerfahren, aus einander fahren. Rozjeżdżać sieć u rybaka znaczy, sieć na czołnach rozstawiać, rozkładać. *Mag. Mecr.*, (*ob.* rozjazd), das Streichnetz hin und wieder aufstecken. ROZJECHAŁY, - a, - e, rozbity, rozdzielony, rozproszony, von einander weg gefahren, getrennt, abgesondert. Lubieszowski z ostatkami rozjechałego żołnierza poszedł na odsiecz, *cum reliquis dissipati exercitus. Krom.* 616. Jaroslaw na lud Bolesława chociaż bez sprawy idący i rozjechały, iawnie nacierać nie śmie. *Krom.* 71.

ROZJĘCIE *ob.* Rozjąć.

ROZJĘDRZNIĆ *cz. dok.*, *Rozjędrzniawać *ndk.*, iędrnym uczynić, rozrzeźwić, rozkrzepić, kernig machen, fest machen, feist machen. Kadzenie rayskim drzewem wszystkie duchy w człowieku rozjędrzniawa. *Sien.* 192. Ocet morskiey rzekli ludzie młode a upadłe rozjędrzniawa. *ib.* 628. Gnicie rany iak rozję ranić, a zgniłość wytrawić. *ib.* 390.

ROZJĘDRZNIEĆ *neutr dk.*, rozkrzepić się, znowu iędrnym się stać, wieder kernig werden, fest werden. Chrzan nie rad się przyymuie, ale trzeba go pierwey w chłodney wodzie pomoczyć, żeby rozjędrzniał. *Cresc.* 236.

*ROZJĘDYCZYĆ. Roz-indyczyć kogo *cz. dk.*, rozjuszyć iak indyka, einen so toll und böse machen, wie einen Truthahn. Roz-indyczyć się, böse, aufgebracht werden. Klorys, chociaż tak rozjędyczona, Już się dozwala ścisnąć za ramiona. *Zab.* 15, 193, rozjątrzona, aufgebracht.

ROZJEDZONY, *ob.* Rozjeść się.

ROZJEM, ROZEYM, - u, *m.*, *Ross.* развемъ, rozjęcie sporu, iednanie, ugoda. *Cn. Th.*, das Schlichten, Beylegen des Streits, der Vertrag. - §. Żeby pretensye te, bez dobycia oręża być mogły zgodnie zaspokoione, zawieszenia broni czyli *rozjem* ofiarował. *Nar. Hst.* 2, 110, *ob.* ſtanie; *Slo.* odt'ad, přestánj od bogowánj; *Sr.* 1. mot'kwad; *Crn.* pot h; *Rs.* перемиріе (f przymierze); der Waffenstillstand ROZJEMCA, ROZEYMCA, - y, *m.*, który spor rozeymuie, iednacz, pogodziciel, *ob.* *oberman, der Beyleger eines Streits, der Schiedsrichter; *Sr.* 1. rožžudnik, *Crn.* reslozhnik; *Vd.* odsodnik, reslozhnik, spravnuſki mosh, resdrojez; *Rs.* разнимательль, разъемщикъ, *f.* разъемщица, рѣшитель. Postanow sędzie y rozeymce, coby sądzili wszystek lud. *Radz. Ezdr.* 7 25. Ja rozjemcą tego sporu być nie chcę. *Krom.* 60. - § Czyste dni wieczney iasności Nocnych rozjemco ciemności. *Groch W.* 71, rozpędziciele, Vertreiber, Verjager *ROZJEMCOW ROZJEMCOWY, - a, - e, od rozjemcy, Schiedsrichter., *ob.* *obermański. ROZJEMCZY, ROZJEMNY, - a, - e, rozeymowi należący. *Cn. Th.*, den Vertrag, den Waffenstillstand betreffend - §. 2) Rozjemny, Rozjemność *ob.* Rozjętny. ROZJEMSTWO, - a, *n.*, moc rozjemcowa, das Schiedsrichteramt. - *tr.* Rozjemstwo prawdy od fałszu. *Zabł. Roz.* 161, rozeznawanie. *ib.* 117, das Unterscheiden, Absondern.

ROZJEŚĆ rozjadł, *F.* rozje, rozjem czyn. *dok.*, Rozjadać *ndk.*, *Bh.* rozgjdati, *Br.* razjisti; *Crn.* resjęlam; *Ross.* разъѣдать, разъѣсть, rozgryzać, roztaczać, bardzo przykrzyć, zerfressen, ganz wegfressen Wrzody złe, ciało rozjadaiące. *Syr.* 261, *Sien.* 86, *et Syr.* 252. - §. 2) Rozjeść kogo, rozjadowić, rozjuszyć, mocnym gniewem wzruszyć, heftig erbittern; *Rg.* razjęditi, razjedivati; *Vd.* resjesiti; *Cro.* razjadíjem; *Bh.* rozjiti. Śmierć towarzysza strasznie Ulissa rozjada, Więc zemstą zapalony na przodek wypada, Krwawym połyska wzrokiem, groźnym ciosem godzi. *Dmoch. Jl.* 106. ROZJEŚĆ się *recipr. dk.*, rozłakomić się iedząc, ins Essen hinein gerathen, recht ins Essen hinein kommen; nicht aufhören können. *Cn. Th.* W Sybarys tak się byli mieszczanie rozjedli a rozpili, że na ostatek i rozumu i siły pozbyli. *Kosz. Lor.* 3 *b.* - §. rozjeść się, rozjątrzyć się, mocno rozgniewać się, *Bs.* razjaditise, razjiditise, razghnivatise; ergrimmen, sehr erbittert werden, giftig svn auf jemanden. Wnet się okrutnik rozjadł, i w gniewie swym zapalił. *Wiśn.* 517. Jako niedźwiedzica, gdy icy niedźwiedzięta zabiorą, rozje się w lesie, . . . 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8. W Argancie oczy płomieniem pałaią, Rozjadł się iak pies . . . *P. Kch. J.* 141. Rozjadłszy się iak siarka, rzecze: . . . *Pot. Jow.* 146. Tak się rozjadł, że ledwie co nie kazał nas z pałacu wygnać. *Warg. Radz.* 348. Tak się tym rozjadł, iakby go kto szydłem ukłol. *Zab.* 12, 269 *Dudz.* Był on na niego mocno rozjedzonym *Leszcz. H. T.* 377, *Pot. Zac.* 43. *Rabies*, iadowitość, rozjedzenie, szaleństwo. *Mącz.*

ROZJĘTNY, ROZJĘTY, ROZJEMNY, - a, - e, - ie *adv.*, mogący być rozjętym, rozebranym, rozłożonym; rozdzielony, zerlegbar, trennbar; *Sr.* 1. wowoſobnitě (cf. odosobnić); *Vd.* resjemliu, reslozhliu, resdelitliu; *Rs.* разъёмный. Nawa rozjętna, *solutilis. Cn. Th.* 482. Nierozjętnie, *insolubiliter*, unauflöslich, unzertrennlich. *Groch. W.* 77. O towarzyszki w biedzie nierozjętne. *Bard. Tr.* 186. Wznosi się kurzawa w górę, i nierozjęta pod obloki wstawa. *Bard. Luk.* 161. Wąż ziemię będzie żarł, trwaiąc w nierozjętéy Z niewiastą waśni. *Odym. Sw. B* 3, nie do pogodzenia, unversöhnlich; *Vd.* obraunatliu, obraunavitliu, s do pogodzenia. ROZJĘTNOŚC, ROZJEMNOŚC, - ści, *f.*, sposobność być rozjętym, die Zerlegbarkeit, Trennbarkeit. *Vd.* resjemlivoſt, reslozhlivoſt). Filozofio! przedziwny iakiś, bożkiey nierozjemności wiesz klębek. *Bardz. Boe* 105.

ROZJEWIĆ. *ob.* Rozdziewić. ROZJEŻDŻAĆ, *ob.* Rozjechać.

ROZIGRAĆ się *re ipr. dk.*, Rozgrawać się *ndk.*, *Rs.* разыграть я, разыгрываться, w igrę się zapędzić, ins Spielen und Schäkern kommen; nicht aufhören können zu spielen, zu schäkern. (*Ec.* вамграться z radości podskakiwać, *Rs.* разыграть, р зыгрываться grać iaką grę). Rozigrał się by cielę. *Rys. Ad.* 60. Skaczą sarny wesoło rozigrane. *Tward. Wł.* 149. Nic to u naszych, kiedy się rozigrają, ieden drugiemu oczy zalać, kampusiem będą zamazać. *Rey Zw.* 72 *b*, kiedy się rozswywolą). Kiedy się rozigra morze, to okrętowi sługy wnet do wszystkiego prędcy. *Gor. Wł. Q b*, swywolować). - §. Rozigrawają się dwa, : we grze się dobijaią, ostatnie walą. sie hören nicht auf zu spielen; setzen die letzten Kräfte aufs Spiel. *Cn. Th.*

ROZIŚKRZYĆ *cz. dk.*, rozpalić, tak że się aż iskrzy, funkeln machen, entzünden, daß die Funken sprühen, anzünden, anbrennen. Głównię z ognia porwała, a z nią społem Podniósłszy, roziskrzyła obracaiąc kołem. *A. Kch W.* 136. Wzrok iego groźliwie palał roziskrzony. *Przyb. Milt.* 15.

*ROZJUCH, - u, *m.*, rozjuszenie, die Erbitterung, der

Grimm. Ów lew z ieżystą grzywą i tygrys z prążkami Groźnym roziuchem w ślepiach Lysnęły przed nami. *Przyb. Ab.* 47.

ROZIUCHNO, ROZIULU! *Teatr* 43 *c*, 30 *Wyb.*, *demin. nom. proprii* Roża, Röschen, liebſtes Röschen, Jungfer Röschen.

ROZ-JUCZYĆ *cz. dk.*, Rozjuczać *ndk.*, iuki rozpakować, *Cro.* raztovorujem, *Ross.* развьючимь, развьючиваю; den Saumſattel abgürten, von Saumthieren abpacken. Muły rozjuczywszy z podróżnych tłomoków, dość w tak obszernym mieście mieliśmy obroków. *Hor. sat.* 82.

ROZJURZAĆ *cz. dok.*, Rozjurzać *niedok.*, do iurności pobudzić, rozbeſtwić, rozpalić, ganz geil machen, zur Geilheit entflammen Tam trzymay iadnika opodal od klaczy, aż się rozjurzy. *Hipp.* 18. Zamtuzy pełne na przeday pochopnych do rozjurzenia towarow, *irritamenta luxus. Nar. Jac.* 2, 234. Dzik psy rozpędza, i skolących kłem krzywym plastra rozjurzony. *Zebr. Ow.* 199, rozjuszony, zjątrzony. rozgniewany). Owczarze powiedzą, że wilk owce porwał, a rozjurzywszy psem owce, szydłem zakłowszy, zjadają. *Haur Ek.* 126.

ROZJUSZYĆ *cz. dk.*, Rozjuszać *ndk*, w iuchę obrócić, jauchig machen. Trędownika rozjuszonego przyłożyć, wywodzi hemoroidy. *Spicz.* 36, na miazgę stłuczonego). - §. rozjuszyć, rozbeſtwić, ergrimmt machen. *Bh.* rozhněvsseliti, rozhořčiti, *Sr.* 1. rozzwobu (*ob.* rozzłościć); *Crn.* reskazhiti. reskázhem; *Vd* resjesiti, resarditi, srsjesit, resjesati, sjesati, reshaliti, oshaliti; *Cro.* razlyutujem; *Bs.* rasgnjutiti, razjiditi, razjidivati, zagusciti, rasrnditi; *Rs.* разъярить, разъярять, остервенить, разлосадовать. Rozjuszyć się *recipr.*, ergrimmen. Rozjuszony Orland. *Teatr* 55, 79, rozjadły. Comkolwiek uczynił, szaleństwo to było; piekielnemi rozjuszony byłem furyami. *Sar. Qu.* 268.

ROZKAIĆ się *recipr. dk.*, Rozkaiać się *ndk.*, *Rs.* разкаяться, раскаиваться, żałować obietnicy danego słowa, ſich etwas gereuen laſſen, ſein Verſprechen bereuen. Przysiągł Jehowa, a nie rozkaie się. *Bud. Ps.* 110, 4. Aby się nie rozkaił lud, gdy uyrzą bitwę, i wrócił się do Micraim. *Bud. Ex.* 13, 17. Było postanowienie między Jadwigą a Wilelmem; warowne zakładem 100000 złotych, ktoby się rozkaić miał. *Krom.* 407. *ni pactis jurium esset.* (*Rs.* неразкаянный nie pokutujący, z twardziały).

ROZKAPTURAĆ niewiastę. *Mar. z Pod B* 3, rozszepić, iakoby rozcenić, w cudzołostwo wprowadzić, eine Verheirathete zum Ehebruche verleiten, (cf dziewczakę zawieść).

ROZKARBOWAĆ *cz. dk.*, rozciąć rozbić, zerkerben, zerhauen. Okrutnie go siekierami rozkarbowali, rozkarbowawszy do łodzi wrzucili. *Gwag.* 130.

ROZKĄSIĆ *cz. dk.*, Rozkąsać *ndk.*, *Bh.* rozkauſnauti, rozkausati; *Sr.* 1. roſkuſaeį, roſkuſam, rozkuſam; *Bm.* raskhusnuti, razhuttati; *Ross.* разкусить, разкусывать; rozgryźć, aufbeiſſen, zerbeiſſen Orzech rozkasić, niżli w nim smak uczuć, przód trzeba. *Zebr. Zw.* 130.

ROZKAZ, -u, *m.*, ROZKAZANIE, -ia, *n.*, rozkazanie komu czego, albo rozkazanie dane od kogo, orędzie, to, co rozkazano. *Cn. Th.*, *Bh. et Slo.* rozkaz: *Sr.* 2. pschikaſni; *Crn.* ukâza, ukasilu; *Vd.* vkaza, vkasanje, sapovedenje, sapoved (cf. zapowiedź), sapûved, porozhenje, peſelih; *Cro.* zapòved; *Rs. et Ec.* приказъ, указъ, повелѣніе (cf. wola), велѣніе, заповѣдь, повелительство; der Befehl, das Anbefehlen, Gebieten, das Gebot, nakaz, (*oppos.* zakaz). Słuchaycie, wbicie w pamięć, ten moy rozkaz drogi. *Tol. Saut.* 60. Nie ten nędzny, ktory z rozkazu co czyni; ale ów, któ y poniewolnie czyni. *Pilch. Sen. liſt* 2, 51. ROZKAZAĆ, *F.* rozkaże *cz. dk.*, Rozkazować, rozkazuie *ndk.*, Rozkazywać *frequ.*, *Boh.* rozkazati, rozkazowati; *Slo.* rozkazugi, poručit' (cf. poručić; *Sr.* 1. rozkazuvu; *Vd.* vkasati, sapovedeti, sapoviedati (cf. zapowiedzieć), sarozhiti, vkashuvati, bishuvati; *Crn.* ukasâti; *Cro.* zapovedati, zapovedalszem, zapovédam; *Sla.* zapoviditi; *Rs.* повелѣть, повелѣвать, повелительствовать, наказать кому, (наказáть, наказывать karać, ukarać; разказать, разказывать opowiadać); *Ec.* заповѣдати, заповѣдать, повѣдѣти, заповѣщевать, (*Ec.* сказать, разсказать, приповѣдати przypowiadać); kazać co komu czynić, einem etwas befehlen, anbefehlen, gebieten. Co pan rozkazał, słudzy uczynili. *Pieſ. Kat.* 76. Rozkazywać We Pani wolno, co iéy się podoba, a do mnie należy pełnić iéy wolą. *Teatr* 54, 24, *Sk. Kaz.* 462. Łacniey iest rozkazać, niż zakazać. *Lub. Roz.* 234. Rozkazał hetman iedney rocie po więźnie. *Papr. Ryc.* 665, *ellipt. sc.* iść, z wykomenderował ich po więźnie). Bez rozkazania to uczyni. *Cn. Ad.* 21, nie trzeba go wiele namawiać). Posyła do niego z takim rozkazaniem, żeby do niego przyiechał. *Krom.* 577, z takim rozkazem, mit dem Befehle. Dał im Pan to rozkazanie do synow Izraelskich. 3 *Leop. Ex.* 6, 13, to poruczeństwo. 1 *Leop.*, cf. zlecenie). - Rozkazany, *Rs.* указный. Rozkazuiący, *Vd.* vkashezhen, vkasajozhen, sapovedezhen; *Ross.* заповѣдательный. W grammatyce tryb rozkazuiący, *modus imperatiuus*, *Slo.* poručitelni, poručanliwi, poručanliwec. - *absol.* Rozkazuie sobie, iak Chan Tatarski. *Teatr* 9, 41, dokazuie rozkazuiąc, imponuie, herrſcheriſch befehlen, Befehle austheilen. Rozkazuiąc abo pod rozkazaniem, groźno, ostro, surowie. *Cn Th.*, befehlshaberiſch, gebieteriſch. - §. Rozkazować komu, gdzie, z panować, rządzić, herrſchen, gebieten. Nie podobna umieć rozkazywać, kto wprzód nie umie posłusznym być. *Klok. Turk.* 54. Bolesław w ten czas Śmiały rozkazował. *Groch. W.* 251. Kto źle rozkazuie, niedługo panuie. *Cn. Ad.* 405. Frankom pod czas panowania Krakusa w Polszcze, Pipinus rozkazował. *Krom.* 35 *et* 28, *Sk. Zyw.* 77. Piętnastego roku rozkazowania Tyberyusza. *Sekl* 111, *nor.* „sprawowania abo rządzenia"), Herrſchaft, Regierung. *Biał. Poſt.* 111. (*Sr.* 1. rozkazowarſtwo dyktatura). Woienne prawo, aby zwycięzca zwyciężonym rozkazował. *Warg. Cez* 23. Rozkazać sobie. *Skarg. Dz.* 58, władać sobą). W Maydeburgu panny mieszkały, rozkazuiąc i zamkowi onemu i wszyſtkiemu powiatowi tam przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. Rozkazuiący, *Ec.* владычествующь, *ob.* władnący, władzca). - §. Rozkazuię co do kogo, z wkazuię. *Cn. Th.* 92, Auftrag an Jemanden geben. Tak do niéy temi słowy rozkazała *Papr. Kot. P b.* ROZKAZCA, y *m.*, rozkazuiący der Befehlende, Gebietende, der Gebieter; *Sor.* 1. rozkazowar, *f.* rozkazowarka;

Crn. ukasnik; *Vd.* vkasavez, zapoviedavez, zapovednik, *f.* vkasaniza, zapovedniza; *Cro.* zapotednik, *f.* zapovedayka; *Rs.* повелѣ́тель, *f.* повелѣ́тельница, (*Koss.* разказщикъ opowiadacz); *Ec.* велѣтель, власитель, влядыка (cf. władzca). Oto świadkem narodom dałem, sprawcą i rozkazcą ludziom. *Bud. Jes.* 55, 4. Rozkazca naywyższy. *Smotr. Lam.* 177. "Rozkaziciel. *Crn. Th.*, „*durum est hoc nomen.*" *ib.*

ROZKIDAC *cz. dk.*, *Rs.* раскидать, разкидывать, rozrzucać, aus einander werfen. (*Rag.* rarkinuti, raskidati, razkidujem *lacerare*, *dissumpere*, *Bs.* raskinuti *dilacerare*). Śmierci twéy wkrótce pamiątka zaginie, Czas sam nie długo grób ci ten rozkida. *Chrość. Luk.* 277. ROZKINĄĆ, *F.* rozkinie *cz. idntl.*, Rozkiwać *ndk.*, *Ross.* разкинуть, rozchwiewać, wankend machen. Rozkiwać się, rozchwiewać się *recipr.*, wankend werden. Rozkiwał się pochlebstwy temi leniwy umysł. *Nar. Tac.* 3, 64.

ROZKIEŁZNĄC, *ob.* Rozchelznąć

ROZKISNĄĆ *cz. idntl.*, Rozkisać *ndk.*, *Rs.* разкиснуть, разкисать, robić, żeby co przekisło, przekwasić, kwasem rozczynić, gähren machen, in Gährung bringen. - *fig.* Kiedy się pijanice zbytkiem piciem rozkisają, tedy co poczciwego czynić nie mogą. *W. Post.* IV, 3, 256. ROZKISIEĆ *niłak. dk.*, ROZKISIĆ się *recipr.*, kwasem wzbudzonym być, *pr. et fig.*, gähren von Säure. Ziemia tłuszcz

ROZKOCZOWAC się *recipr. dk.*, obóz rozbić, z obozem rozgnieść się, ſich mit dem Lager niederlaſſen, ſich lagern. Widzi nieprzyiacioł rozkoczowanych na mieyscu zuchwałym. *Chroſć. Luk.* 171. W Kmatyi się potym rozkoczował. *ib.* 184.

ROZKOKOSZYC się *recipr. dok.*, rozpyszнić się, rozdąć się, gar ſtolz und aufgeblaſen werden. Tak się rozkokoszą, że lepszych i zacnieyszych oczyma przenoszą. *Pot. Arg.* 321.

ROZKOŁATAC, *F.* rozkołace *cz. dok.*, kołacąc rozbiiać, *Rs.* раскалотить, раскалачивать; von einander klopfen; aus einander klopfen, *pr. et tr.* Konie ięły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się jabłka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Glicz. Wych. J 1 b.* Szląsko wewnętrznemi woynami rozkołatane i wyniszczone. *Krom.* 324, rozszarpane, zerriſſen. – Pan móy muzykę lubi, jak mu głowę rozkołacą w mieście, to tu sobie ieździ śpiewać. *Teatr* 1, 73, rozgrzeią, den Kopf warm machen.

*ROZKOLNIK, – a, *m.*, *Rs.* разколъникъ, разкольщикъ, odszczepieniec, heretyk (*ob.* rozkłóć); w szczególności zaś, iedna pewna sekta w Rossyi rozkolnikami iest nazwana. (*Sr.* 1, rozłolnik roiownik ziele).

ROZKOŁYSAC, *F.* rozkołysze *cz. dk.*, roschwiać, rozmachać, *Ross.* раскалебать, раскалыхать, раскачать; *Ec.* раскáчивать; in eine wiegende Bewegung bringen, ſchwänken, ſchaukeln machen, hin und her bewegen. Duże iesiony, od wiatru rozkołysane. *Tward. Wł.* 231. Dziwuią się trzcinie, od wiatru rozkołysanéy. *Rey Pſ. B* 2. Dzwon rozkołysany uſtanowić trudno. *Mon.* 73, 651. Tryton zpienione rozkołysze morze. *Hul. Ow.* 150. Upadłby był mur, bo rozkołysany Tram wielki raz mu zadawał śmiertelny. *P. Kch. J.* 285. Dał on w podwoie raz nie wytrzymany Rozpuściwszy w nie tram rozkołysany. *ib.* 498. **ROZKOŁYS, – u, *m.*; rozkołysanie, das Schaukeln, die ſchaukelnde Bewegung. Ziemia sama się ważąc w rozkołysie Osiędzie na swym mieyscu, i uſtanowi się. *Przyb. Milt.* 229.

ROZKOMOSIC *cz. dk.*, rozbeſtwić, rozjurzyć, rozpuścić, roshukać, wild machen, ausgelaſſen machen. Twóy pan i panią naszę rozkomosił, i to niewiniątko za nią się shuka. *Teatr* 10, 19. Jakże ią rozkomosił do kochania. *ib.* 21 *c*, 60 | ROZKOMOSIC się *recipr.*, roshukać się, wild werden, ausgelaſſen werden; *Rs.* расшевелиться, раскорохориться. Kóń zhukany w mych sankach tak się rozkomosił, że leciał ziemią gdzie chciał. *Teatr* 46 *b*, 26. Póki panowie na głowie takie rogi noszą, Żaden ich król nie ſtrzyma, gdy się rozkomoszą. *Pot. Arg.* 318. Zbyteś się rozkomosił. *Zab.* 10, 101.

ROZKOPAC, *F.* rozkopie *cz. dok.*, Rozkópywać *ndk. et frequ.*, *Bh.* rozkopati, rozkopawati; *Sr.* 1. roſkopaci, rozkópam; *Vd.* reskopati, shtihati; *Cro.* raskápam; *Rg.* raskopatti; *Rs.* раскопать, раскапывать; kopiąc rozrzucić, durch Graben aus einander werfen, aus einander graben, zergraben, ſchleifen (z. B. einen Wall). Grob z gruntu rozkopię. *Bard. Tr.* 213. Rozkopywaiąc lasy gwałtowne, pola czynili. *Papr. Ryc.* 118. Ktoby groble albo ławy rozkopywał, ma być spalon. *Szczerb. Sax.* 177. Rozkopywanie, Rozkopanie, *Rs.* раскопка. ROZKOPACZ, – a, *m.*, który co rozkopuie, der Schleifer eines Walles, der Aufgräber, Gräber. *Tr.*

ROZKORZENIC *cz. dk.*, Rozkorzeniać *ndk.*, korzenie rozszerzyć, rozkrzewić, die Wurzeln verbreiten. Rozkorzenić się *recipr.*, mocno się zakorzenić, rozszerzyć się, *pr. et tr.*, ſeine Wurzeln ſehr verbreiten, ſich ſehr ausbreiten. Rozkorzeniony pień. *Groch.* IV, 443. Aby tylko ten ból w ciele daley się nie rozkorzenił. *Falib. R.* Małżeństwo dziś szeroko się rozkorzeniło. *ib. A.* 1. Opuszczone nauki, nie wsparte od rządu J panów, przez kogo się miały rozkorzeniać? *Zabł. Zbb. ded.* W zaślepionym człowieku iuż marny grzech rozkorzeni się, a rozwiie gniazdo swoie. *Rey Pſ. Hhh* 6.

ROZKOSIC *cz. dk*, kosząc rozdzielić, aus einander mähen, im Mähen abtheilen, *Rs.* раскосить, раскашивать.

ROZKOSZ, ROSKOSZ, – y, *ż.*, *Bh.* rozkoš; *Bs.* raskosce *deliciae*, naslaghjenje, arajdanje; *Rg.* raskoscje, radóst, arajdanje, náslada (cf. słodzić), gooj (cf. gody); (*Rag.* ráskoscja, raschoschnos *commodum*); *Dl.* raskoſse, naſsladynye; *Cro.* naszlada, naszladnoszt; *Sor.* 1. łojt (*ob.* łusztyk, *Ger.* Luſt), hradośći (*ob.* radość); *Rs.* роскошь, роскошество; *Eccl.* раскошество, раскошность, сладость, умѣха, забава, роскошь; (*Etym.* kosztować; niby to: rozkosztowanie się; naywiększy stopień uciechy, ukontentowania, der höchſte Grad des Vergnügens, die Wolluſt. Rozumiemy przez rozkosz wszelkie ukontentowanie wielkie skądkolwiek pochodzące. *Cyank. Log.* 39. W tym kraiu maią za pokarm podpłomyki, zaprawy mleko, rozkosze ich oliwa. *Boter* 198. Zawżdy lepszéy rozkoszy używa, co sobie w ciepłéy izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraie, niż ten, co po szelinie biega. *Rey Zw.* 67. Rozkosz bolu nabawia; przychodząc smakuie, odchodząc katuie; rozkosz krótka rzecz; nęta do złego; rozkoszy się masz wiarować, ieśli cnoty chcesz dochować. *Cn. Al.* 1000. Rozkoszy skromno zażyway. *ib.*, słodkości nie dobieray do gorzkości; nie dobieray do dna, nie garścią cukier iedzą). Rozkoszą narodu ludzkiego Tytus. *Teatr* 46 *d*, 1, *deliciae generis humani.* Rozkoszy mało na świecie, przykrości pełno. *Cn. Ad.* 1000. – Rozkosz, rozkoszność, skłonność do rozkoszowania, cf. lubieżność, cielesność die Wollüſtigkeit, die Wolluſt; *Rg.* ráskoscnos; *Vd.* naslednoſt, lotroshelnoſt; *Bs.* ludnoſt; *Rs.* сладострастіе; *Ec.* любосладчіе, сладострастіе, сладость, наслажденіе. Rozkosz zwyciężyć, wielka iest rozkosz. *Sk. Żyw.* 2, 190. ROZKOSZKA, – i, *ż.*, *Wiśn.* 129; ROZKOSZKI *plur.*, *demin.*, Ergötzlichkeiten. Z młodości swéy rozkoszek nie zażywał. *Falib. G.* 3. Wolniéy trochę żył w młodym wieku; bez cielesności wprawdzie, ale przecię nie bez rozkoszek. *Warg. Wal.* 217. Ludzie tym więcéy rozkoszek zażywaią, im więcéy dostatków maią. *Petr. Pol.* 109. Rzecz zła i szkodliwa, dla doczesnych rozkoszek i pożytków, wieczne opuszczać. *Wiśn.* 273. – §. *Personif.* Rozkosząki, córki Wenery. *Przyb. Ab.* 138. ROZKOSZNICA, – y, *ż.*; ROZKOSZNICZKA, – i, *ż.*, *dem.*, rozkosze lubiąca kobieta, eine Wollüſtige, den Vergnügungen Ergebene. (*Rg.* ráskoscnica, zberiza, galerya obrazów). Biada gładkim rozkosznicom, Paniom duszkom upstrzonym. *Brud. Oſt. E.* 8. Niewiasta pieszczona i rozkosznica. *W. Deut.* 28, 56. Rozkoszniczka w bezpieczeństwie mieszkaiąca. *Rodz. Jes.* 47, 8. ROZKOSZNICZY, – a, – e, delikacki, rozkosznikom służący, Vergnügungs-, Wolluſt-. Rozko-

sznicza nauka, *voluptuaria disciplina. Cn. Th.* ROZKOSZNICZY *subst.*, urzędnik od wynaydowania i przyprawy rozkoszy, *voluptuarius, à voluptatibus. Cn. Th.*, *Maitre des plaisirs*, (cf. Rayfura). ROZKOSZNIK, -a, *m.*, ROZKOSZNICZEK, -czka, *m.*, *dem.*, ROZKOSZNIŚ, -a, *m.*, pieśćliwy, delikat, w rozkoszach się kochaiący, *Bh.* rozkoſſnjk, rozkoſſnjćek; *Bs.* bludnik; *Rs.* сластолюбецъ, плотоугодникъ, щапственникъ; *Ec.* плотолюбецъ, любосластеца; ein Wollüſtling, ein dem Vergnügen Ergebener. Rozkosznik nieczyſty. *St. Dz.* 379. Niewſtydliwi rozkosznicy. *Bals. Niedz.* 1, 130. Cesarsów Rzymſkich, zwłaszcza onych rozkoszników, lekce sobie powałał. *Bud. Ap.* 139. Rozkosznik mądry być nie może; rozkosz przeciwna mądrości. *Cn. Ad.* 466. Pan, albo rozkoszniczek jaki, albo głupi. *Birk. Zbar. C* 4 *b.* Chelidon, iedon z psotliwych rozkosznisiów Kleopatry. *Pilch. Sen. liſt* 2, 430. - §. Rozkosznisiów obowiązkiem było, naydować się przy biesiedzie, dla rozweselenia biesiaduiących. *Pilch. Sen. liſt* 2, 430, *ob.* Rozkoszniczy *subst.*, *maitre des plaisirs.* - §. b**) Rozkosznik, *tempe*, mieysce uciesszne, przez które rzéki płyną, wielość ptaków wodnych, i lasy z obu ſtron z łąkami maiące. *Otw. Ow.* 34, ein irrdiſches Paradieß, eine angenehme Gegend. ROZKOSZNY, ROZKOSZLIWY, -a, -e, ROZKOSZNIE, ROZKOSZNO *adv.*, *Bh.* rozkoſſny; *Bs.* raskoscjan, bludan (cf. błędny); *Rg.* ràskoscjan; *Sla.* naslađjiv; *Cro.* naszladen; *Vd.* nasladen, lotroshelen, telogriveshen, resbluden; *Sr.* 1. łojtowne, łójtorſti (*ob.* luszt), bradotejſtve (cf. radosny); *Rs.* роскошный, плотоугодный, сластолюбивый, сластолюбный, любосластный; *Ec.* сладострастный, раскошный; rozkoszy oddany, uciechy lubiący, wollüſtig, den Vergnügungen ergeben. Epikurowie, ludzie rozkoszni, mieszkanie w cieniu sobie ulubili, a filozofowanie na biesiedzie. *Gor. Sen.* 227. Niech się tym cieszą dusze rozkoszliwe. *Zab.* 14, 120. Rozkosznie żyć, bonować, labować, dogadzać sobie, rozgardyas ſtroić. *Cn. Th.* - §°. pieśćliwy, delikatny, zärtlich, delikat, zart. Rozkoszny, który wnet i bardzo każdą rzecz czuie, wnet się obrazi, leda co mu wadzi, obraźliwy. *Cn. Th.* Członeczki dziecięcia tak rozkoszne, subtelne, młodziuchne *Groch. IV.* 368. - §. b) *Active*; rozkoszny, ucieszny, ukontentowanie wielkie sprawuiący, vergnügend, im höchſten Grade ergötzend. Winna macica rozkoszna gronami. *Kołak. Wiek. B* 3. Przerozkoszne cienie. *Przyb. Ab.* 213. Synaczku drogi, rozkoszna dziecino. *Groch. W.* 332. Rozkoszno pocieszyłeś mię w ſtworzeniu twoim. *Wrob.* 220. *ROZKOSZOWAĆ kogo *cz. dk.*, urozkoszować *dk.*, (*ob.* rozroskoszować się); rozkosz komu czynić, ucieszyć go, rozkoszy go nabawić, einen im höchſten Grade vergnügen, ergötzen. Anna używała tych rozkoszy, które rozkoszuią duszę. *Bial. Poſt.* 134. Kroleſtwo boże, im częściey o nim słyszymy, tym więcéy nam się podoba, nas rozkoszuie i uweseli. *Hrbſt. Nauk. L* 3. Co cię pierwéy rozkoszowało w ciele, to cię teraz trapi na umyśle. *IV. Poſt. IV.* 33. Miłość niewiaſty pilnéy będzie rozkoszowała męża swego, i kości iego roztuczy. *Leop. Syr.* 26, 17, ucieszy. *Biół. Gd.*). Nic więcey nie rozkoszuie, nic bardziéy nie chłodzi, iedno pieniądze mieć. *Glicz. Wych. M* 5. - §. a) Rozkoszować *med.*, Rozkoszować sobie, s Rozkoszować się *rec.*, *Bs.* nasladitise, nausgivatise, nauzuritise, arajdatise; (*Rg.* uràskositi *recreare*); *Dl.* szladitise (cf. słodzić); *Cro.* naszladujem, naszladujemsze; *Ross.* роскошничать, роскошествую, щапствовать; *Ec.* сладострастствую, сладострастствовать, сластолюбствовать, раскошествую; zażyć rozkoszy, ucieszyć się wielce, ſich ſehr ergötzen. Bog ſtworzywszy człowieka, rozkoszował sobie nad nim. *Rey Ap.* 1. Rozkoszuie się Jehowa w boiących się go. *Bud Ps.* 147, 11. Duch S. nie odwodzi od kościelnych zabawek, i owszem się w nich rozkoszuie. *Bial. Poſt.* 264. Racz to w nas sprawić, w czymbyś się ty z nas urozkoszował. *Kanc. Gd.* 149. Azaż tu sobie nie może urozkoszować ſtan przełożonych, ieśli się będą zachowywać wedle woli bożey? *Rey Pſt. Gg* 3. Bardzo się sami między sobą rozkoszuią i z tego wielicza, rozumieiąc, iż Bóg na nich łaskaw ieſt. *Glicz. Wych. C* 1 *b.* Ziele to zowią paszczelnik, bo bardzo się z nim pszczoły rozkoszuią. *Urzęd* 206. W niebieſkiey szczęśliwości będziesz rozkoszował na wieki. *W. Poſt. IV.* 378. Nie masz nic lepszego człowiekowi z pracy iego, iedno ieść, pić, a rozkoszować sobie. *Radz. Eccl.* 2, 24, bonować, luszłykować, używać). ROZKOSZOWANIE, z bonowanie, zażywanie rozkoszy, rozkosz, uciecha, luszłyk, *Rs.* плотоугодіе, höchſtes Vergnügen, höchſter Genuß, Wolluſt. Na ſtole pańſkim nie iedzenie, ale rozkoszowanie. *Dwor. B.* 4. Na rozkoszowaniu dzień przetrwonić. *Pilch. Sen. liſt* 121. Złoto, szarłat i Tarentyńſkie rozkoszowania. *Fal. Fl.* 44. Każdy święty na nayzłknieyszych rzeczach żądzę swoię i smaku rozkoszowanie umartwił. *Sk. Zyw.* 1, 26. ROZKOSZTOWAĆ się w czym; zasmakować, Geſchmack gewinnen. Jeszcze się nie rozkosztował był dobrze w swoiém szczęściu. *Mon.* 67, 84.

ROZKOWAĆ, *ob.* Rozkuć.

ROŻKOWATY, -a, -e, na kształt różka, (*ob.* różek, róg), wie ein Hörnchen. Na wierzchu ziela tego głąbia wyraſta, iakoby z główki jaka pochwa rożkowata. *Syr.* 627. - §°. *Prov.* Moia jak ROŻKOWA. *Rys. Ad.* 49. *Cn. Ad.* 1337, źle koło mnie, przyparto mię w ciasny kąt, wsadzono w kozi rożek, cf. *Ger.* ins Bockshorn jagen, in die Enge treiben.

*ROZKRĄCIĆ, *ob.* Roskręcić.

ROZKRACZAĆ *cz dok.*, Rozkraczać *ndk.*, (*Etym.* krok); *Bh.* rozkročiti ſe; *Sr.* 1. rozcjejam; *Cro* razkrechiti, raskrechujem; *Rg.* razkréciti nogghe, raskré itise; *Bs.* raskoraciti; *Vd.* arakorazhit); rozczepierzyć nogi, die Beine von einander ſpreitzen. Stać nogi rozkraczywszy darmochlubom przyłoi. *Erasm. Ob. D.* Poſtać człowieka, trzymaiącego się pod boki, i rozkraczone nogi maiącego. *Xpcz. Gr.* 3, *p.* 29. Rozkraczać się, n. p. rozkraczywszy się, kraczaiąc się chodzą, *coſſim incedunt. Cn. Th.* 945. breitbeinig einher gehen. Rozkroczenie się, *Rs.* раскорака. - *similit.* Weź cyrkiel, rozkraczże go, iak rozumiesz. *Grzep. D.*, rozłoż, otwórz go.

ROZKRAŚĆ, rozkradł, *F.* rozkradnie *cz. dk.*, Rozkradać *ndk.*, *Bh.* rozkraſti; *Ross.* разкрасить, разкрадывать, разворовать; kradnąc rozchodzą się, verſchiedentlich wegſtehlen, alles nach einander entwenden. Przy ogniu, miasto gaszenia, wszyſtkie rzeczy [illegible] kradną, i większą niźli ogień szkodę uczynią. *Star. Dw.* 76.

ROZKRĘCIĆ *cz. dk.*, Rozkręcać *nak.*, *Bh.* rozkrautiti; *Bs.*

rzulivati; *Cro.* razsukávam; *Rs.* раскрутить, раскручивать, раскручу, раскручиваю; odkręcaiąc rozpleść, zerdrehen, aufdrehen, von einander drehen. Robota haftarska w tym iest użyteczniejsza od rozkręcania złota, iż przywięzuie do siebie attencyą. *Mon.* 72, 653.

ROZKROIC, *F.* rozkroi *cz. dk.*, Rozkraiać *ndk.*, Rozkrawać *frequ.*, *Bh.* rozkrogiti, rozkrogovati, rozkrageti, rozkrazovati; *Sr.* 1. roskraju, roskrajam; *Cro.* razlalátam; kraiąc przedzielić, von einander schneiden. Kosztowne ptaktwa rozkraia, i misternie na cząstki płata. *Pilch. Sen. list* 309. - *fig.* Łzy twoie matce serce rozkrawały. *Groch. W.* 365, przenikały boleśnie, zraniły, das Herz schwer verwunden

ROZKRUSZYC, *F.* rozkruszy *cz. dk.*, Rozkruszać *niedok.*, *Cro.* raztrupávam; *Rs.* раскрошить, раскрошиваю; na odrobiny rozbić, ganz zertrümmern. Głębokość morską wiatrami porusza Neptun; a o skały iey wały rozkrusza. *Lib. Hor.* 20. Zorana rola zostanie bez bronowania przez zimę; a gdy mróz i śnieg rozkruszy ią, tedy się pocayna bronować. *Pam.* 84, 1, 256. W twych ręku życia i męy śmierci losy, Jutro się nędzna popiołem rozkruszę. *Pot. Syl.* 44, rozsypię się, rozproszę.

ROZKRWAWIC *cz. dk.*, do krwi kogo poranić, *Rg.* raskarváviti; (*Rs.* раскровить, n. p. ноеb); einen blutig schlagen, blutig machen. Jaką winę płacą za rozkrwawienie, iaką za siną ranę ... *Sax. Porz.* 13. Ozdobo świętych, głowo uwielbiona, Więc ty tak ostrym cierniom rozkrwawiona! *Groch. W.* 565. Skrzepłe i sklepiące się rany, na nowo rozkrwawiaią. *Pilch. Sen. list* 2, 398. - *fig.* Boiaźń, wzgarda, zazdrość z miłością srogo serce mu rozkrwawia. *Teatr* 52 *d*, 107. Bóg będzie tego nienayrzał, który *rozekrwawia czyie serce. *Wrob.* 9. ROZKRWAWIC się *recipr.*, blutig werden. Źle zgoiona rozkrwawiła się rana. *Teatr* 15 *c*, 24. **ROZKRWAW, - u, *m.*, rozkrwawienie, das Blutigmachen. Z rany płyn nektarowy lał się taki prawie Jaki z duchów niebieskich płynąłby w rozkrwawie. *Przyb. Milt.* 187.

ROZKRYC *cz. dk.*, Rozkrywać *ndk.*, *Boh.* rozkryti; *Ross.* раскрыть, раскрываю; *Ec.* раскрываю; odkryć, aufdecken, enthüllen. Noe pił wino, i upił się, i rozkrył się. *Bud. Genes.* 9, 21.

ROZKRZESAC *czyn. dok.*, roskrzesze *F.*, krzesząc rozbić; wskrzesić; zerhauen, zerschlagen; aufschlagen, schlagend aufreißen; *Boh.* rozkřesati *Cro.* raskrisiti, raskrisujem *decusso*, *Bs.* raskrristiti, odjeliti *segrego*, raskrristitise, s rozstać się).

ROZKRZEWIC *cz. dk.*, Rozkrzewiać *ndk.*, (*Etym.* Kierz); rozkorzenić, rozplemić, rozplodzić, rozszerzyć, rozmnożyć, *pr. et fig.*, fortpflanzen, vermehren, verbreiten. Na rozkrzewioną chorobę ostrego lekarstwa zażywaią. *Fal. F.* 2. ROZKRZEWITY, - a, - e, rozprzestrzeniony, rozrosły, ausgebreitet. Nayrozkrzewitsza złotowierzbina. *Gwag.* 351.

ROZKRZYCZEC *cz. dk.*, *Bh.* rozkřičeti; *Rs.* раскричаться; różnie wykrzyczeć, zerschreyen, verschiedentlich ausschreyen. Rozkrzyczeć się, *recipr. dk.*, *Bh.* rozkřičet se; *Rs.* раскричаться; ins Schreyen gerathen W szloch się rozkrzyczy nayszczerszy. *Przyb. Milt.* 385.

ROZKRZYŻOWAC, n. p. ręce, *cz. dk.*, rozczepierzyć ręce, die Arme ausstrecken. Matka biedne ręce rozkrzyżowała. *J. Kch. Dz.* 8. Upadłą uyrzą, ręce rozkrzyżowane, miecz we krwi zbroczony. *A. Kch. W.* 111, *sparsas manus.*

ROZKSZTAŁCIC *cz. dok.*, kształtu pozbawić, entstalten. Rozkształcenie i wybijanie ze stawów konstrukcyy i obrotów mowie przyrodzonych. *Czetr. myśli* 241.

ROZKUC *cz. dk.*, Rozkować *ndk.*, *Bh.* rozkutiti; *Rg.* raskovatti; *Rs.* разковать, разкую; młotem rozbić, zerschmieden, zerhämmern, von einander schlagen. Rozkuią miecze swoie na lemiesze. *Leop. Mich.* 4, 3. Czy was Wulkan młotem swoim rozkuł? *Teatr* 17 *b*, 57. Z kruszcu tego poczynili blachy rozkowane, na okowanie ołtarza. *Bud. Num.* 16, 38. Rozkowane wszystkie Eola chłopięta, miotaią z wód głębi rozpienione bałwany. *Stas. Num.* 2, 102, rozpuszczone, z pętów uwolnione, losgelassen. Rozkowanie, rozkucie, *Rs.* разковка.

ROZKUDLIC *cz. dk.*, Rozkudlać *ndk.*, rozczochrać włosy, die Haare ganz zerzausen; *Bh.* rozkošťrbatiti. Rozkudławszy włosy Niezgoda lub wysanie z Stygu pod niebiosy. *Min. Ryt.* 2, 319. Narzekaiąc okrutnie ręce wyciągała, I rozkudławszy włosy swe głosem wołała. *Otw. Ow.* 303. Rozkudłana głowa. *Otw. Ow.* 342.

ROZKUGLOWAC się *recipr. dok.*, kugluiąc rozigrać się, ins Tändeln und Possenmachen hinein kommen, nicht aufhören können, Possen zu reißen Patrz ieno ci panowie, gdy się rozkugluią. Jako więc by szermierze sztuki wyprawuią. *Rey Wiz.* 150.

ROZKUPIC, *F.* rozkupi *cz. dok.*, Rozkupować *ndk.*, *Boh.* rozkaupiti; *Rs.* раскупить, раскуплю; różnie pokupić, wykupić, kupuiąc rozchwycić, alles wegkaufen. Rozkupiono co, albo wszystko. *Cn. Th.* Rozkupowanie, Rozkupienie, ROZKUP, - u, *m.*, *Rs.* раскупка, раскупаніе, раскупить (cf. rozchwyt), guter Waarenabsatz.

ROZKURCZYC *cz. dk.*, *Rs.* раскорчить, раскорчиваю, rozciągnąć, rozprościć, rozpostrzeć, ausrecken, ausstrecken. Niewiasta ta była skurczona, a nie mogła się rozkurczyć żadnym obyczaiem, a skoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiast rozprościła się. *Bud. Luk.* 13, 11. Uschła królowi ręka, którą na proroka rozciągnął, a nie mógł iey przykurczyć do siebie; a prosił prorok boga, a rozkurczyła się ręka królewska, i była iak przedtym. *Radz. 1 Reg.* 13, 4. Na niedźwiedzia podług wielkości iego, nie daiąc mu zbytniego rozkurczenia, zbiia się mocno klatka. *Kluk Zw.* 1, 411. Ściśnięcie sznurówką, iest tamą do dostatecznego rozkurczenia serca. *Mon.* 69, 1080. - *fig.* Pogadamy z sobą, dozna, czy mi się rozkurczył ięzyk na wędrówce? *Teatr* 39, 61. - *tr.* rozkurczać, rozprzestrzeniać, rozkrzewiać, rozszerzać, ausstreiten, ausdehnen. Zabiegaymyś, póki się nieprzyiaciel mały iescze w sobie, nie rozkurczył. *Tward. Wł.* 179. Bezkarność na sprawiedliwość szturmuie, i nie da iey się rozkurczyć. *Gor. Wł H* 2 *b.*

ROZKURZYC *cz. dk.*, Rozkurzać *ndk.*, *Ross.* раскурить, раскуриваю, rozproszyć, w kurz obrócić, zerstieben. Gdy mu się będzie zdać, wszystko to bog zburzy, Całek obraz iego prochem się rozkurzy. *Chrość. Job.* 129.

ROZKUSIC, *F.* rozkusi *cz. dk.*, Rozkuszać *ndk.*, pokusami zwieść, einen verführen, verleiten. *Tr*

ROZKWIECIC *cz. dk.*, robić, żeby co rozkwitło, (od kwiatu), aufblühen machen. (*Rs.* расцвѣтить, расцвѣчу,

iasno pomalować, popstrzyć). Ziemia pod niemi wesoła Rozkwieci po łąkach zioła. *Kniaź. P.* 3, 37.

ROZKWILIĆ *cz. dk*, Rozkwilać *ndk.*, rozrzewnić, *Ben.* rascvjeliti; *Cro.* raszcvilyújem; zärtlich rühren. Miłosierdzie serce iego rozkwili. *Przyb. Milt.* 341. Ptaszki w krzakach miłosnym rozkwilają pieniem, Lasy wabią odgłosem, strumyki mruczeniem. *Szym. Sw. W.* 2. Rozkwilona dusza iego ledwie się poymuie z radości. *Stas. Num.* 2, 131. Rozkwilić się *recipr.*, Rozkwilić *medium*; rozrzewnionym być, zärtlich gerührt werden. W domu, kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Żegnaiąc go, z affektu się aż rozkwilił. *Tward. Wł.* 173. Rozkwilenie, zachwycenie, Entzücken. Wpada w to słodkie ducha rozkwilenie, w którym choć nie cierpiemy płakać nam miło, *douce melancolie. Stas. Num.* 2, 187.

ROZKWITNĄĆ, Rozkwitnąć się *idntl.*, Rozkwitać, Rozkwitać się *ndk.*, Rozkwitawać się *kontyn.*, *Boh.* rozkwist; *Rs.* расцвѣсти, расцвѣтать; kwitnąc rozwiiać się, aufblühen. Drzewo przez noc się rozkwitło, a nazaiutrz zielone było. *Sk. Żyw.* 1, 233. Drzewa się rozkwitaią w pięknéy zieloności, Dawaiąc wdzięczny owoc ku ludzkiéy żywności. *Rey Zw.* 3. Jako oliwne gałązki rozkwitnie się potomstwo twoie. *Rey Pst. Yy* 2. Ładna, gdyby róża rozkwitaiąca. *Teatr* 10 *b*, 39. Rozkwitły, *Bh.* rozkvetlý; *Ec.* разцвѣтúвшійся, убранъ цвѣтами, разписанъ красками. - §. *fig.* rozmnożyć się, sich vermehren, zunehmen, ausbreiten. Niechay co daléy w rozum się rozkwita. *Groch. W.* 268. W trzynastym wieku poczęła rozkwitać w Prussiech wiara chrześciiańska. *Nar. Hist.* 1, 174. Wielkie się złodzieystwa teraz między ludźmi rozkwitnęły. *Sk. Kaz.* 351, zagęściły się). Gdy się złe rozkwitawa w rozkosznéy hoyności, Na dobrego przypadną rozliczne trudności. *Rey Wiz.* 127 *b*. - Wiek rozkwitły. *P. Kch. Orl.* 1, 234, doyźrzały, das reife Alter.

ROZKWOKAĆ się *recipr. dk.*, kwocząc rozkrzyczeć się, ins Gackern hinein gerathen, sich zergackern, *Rg.* razquòzatise; *ob.* rozgdakać.

ROZLAĆ, *F.* rozleie *cz. dk.*, Rozlewać *ndk.*, *Bh.* rozliti, rozlivati; *Slo.* rozlivati; *Sr.* 1. rozhliwam; *Vd.* reliti, reslijati; *Crn.* isliti; *Cro.* razlévam; *Es.* razljevati; *Rg.* razlitti, razljevam, razljévati; *Russ.* разлить, разливать; rozlewać co, przelewać ze szkodą, vergießen, verschütten. Mleko rozlane na ziemi. *Teatr* 51 *c*, 52. Co potrzeby iakie przyprawne niosą, boią się, by czego nie upuścili abo nie rozlali. *Kosz. Ler.* 4 *b*. Rozlanie, rozlew, Rs разлúвка. - Léy rozléy, z rozgardyasz, pijatyka, Sauferey, Völlerey, Schlemmerey Nuż o pijatykach, bankietach, léy rozléy, iak prawi tak prawi. *Opal. sat.* 139. Alić dostatki, biesiady, alić léy rozléy, aż wiośki lecą. *Falib. P.* 2. - Rozlewać *absolute*, rozgardyasz stroić, schlemmen, prassen. Żeby pachołkow mieć za sobą iak naywięcéy, żeby częstować i rozlewać, iak naybardziéy. *Star. Ref.* 26. - §. Rozlewa rzeka, morze, z wylewa. *Cn. Th.*, überschwemmen, aus dem Ufer treten. - §. 2) *tr. fig.* rozlewać, rozpuszczać, rozszerzać, rozpościerać, verbreiten, ausbreiten, ergießen. Rozlał a prawie rozsypał bóstwo swoie, a wolą swą świętą, po wszystkim świecie. Rey *Pst. Xx* 4. Jakiś powab po całéy rozlany twarzy, czyni ią przedziwną. *Teatr* 49 *b*, 20. Rozlewać się *recipr.*, rozpuszczać się, rozchodzić się, rozszerzać się, sich verbreiten, ergießen. Bądź na przykład Pana, źrzodłem opływaiącym, a na potrzeby braci twoiéy rozlewaiącym się. *Zrn. Pst.* 2, 354. Rozlałeś się morzem w słowach na exageracyą występku mego. *Obr.* 41. Siedzieli tam smutni, bo się były nie po mału rozlały na nie złe rzeczy. *Leop.* i *Nach.* 2, 30. Woyska nieprzyiacielskie rozlawszy się po Mazowszu, wielkie szkody poczyniły. *Nar. Hst.* 5, 83. Prawda iego wszędzie się rozlała. *Zygr. Gon.* 250.

ROZŁĄCZKA, - i, *ż.*, *Crn.* lozlitva, reslózhk; *Vd.* lozhitje, lozhenje, reslozhik; *Cro.* razlúka *discrimen*; *Cro.* razluchenje, z rozróżnienie); *Rs.* разлука; rozłączenie, separacya, die Trennung, Absonderung. Gdy się pokaże krewność, małżonkowie będą rozłączeni; a po takowey rozłącsce, wolno im będzie w inszé małżeństwo oddawać się *Stat. Lit.* 240. ROZŁĄCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, oddzielny, co łatwo może być rozsadzono *separabilis. Kącz.*, trennbar; ROZŁĄCZYSTY, rozłączeniu podległy. *Crn. Th.* 945; *Bh.* rozlúcitelny; *Slo.* rozlučitelný. *Crn.* lozhitu, reslózhn; *Vd.* reslozhliu, lozhliu, resjemliu, resdrushliu, resrasen, narasen; *Rg.* razluuciv, razluciv, razdrùzni; *Bs.* razluciv, koje se mosge razluciti; *Sr.* 1. rozwojité; *Rs.* разлучный *Ec.* разлучúмельный. - 2) *Grammat.* wyraz rozłączny iest rzeczownik z przymiotnika zrobiony, czyli przymiot wzięty za rzecz n. p. płodność. *Kpcz. Gr.* 3, 4, (*oppos.* złączny). abstract. *ROZŁĄCZNOŚĆ, - ści, *ż.*, sposobność być rozłączonym. die Trennbarkeit, *Croat.* razlùchnozst. *Vd.* reslozhlivost, resjemlivost; *Rs.* разлучимость. ROZŁĄCZYĆ, *ROZŁĘCZYĆ *cz. dk.*, Rozłączać *ndk.*, *Bh.* rozlaučiti, oblaučiti; *Slo.* rozlúčit, rozlučovať, rozlúcení, rozlučovati; *Crn.* lozhiti, lòzhem; *Vd.* reslozhiti, vunslozhiti, lozhiti, arshlozhit, arslozhit, resaperati, odparzti; *Cro.* lúchim, razluchújem, razluchilazem, razdrusiti, razdrusújem, raztreblyújem; *Dl.* razlucsiti; *Bs.* razluciti; *Rg.* razlùciti, razlucivati, rozdrùziti; *Sr.* 1. rozwojam; *Rs.* разлучить, разлучать; (*Rs.* различить, различать rozróżnić, различествовать różnić się); oddzielić. rozdzielić. absondern, trennen. Co bóg złączył, człowiek niechay nie rozłącza. *Sekl. Mark.* 10, *Leop. ib.*, *Teatr* 29, 69. Czasu gorącości w gromadzie owcom chodzić pasterz nie ma dopuszczać, ale po trosze ie rozłączać. *Cresc.* 557. Morze nas rozłącza, nie droga, nie góry, Trocha nas wody, że się nie schodzim, hamuie. *Otw. Ow.* 122. Małżeństwo rozłączać się, *quoad thorum et mensam*, mimo sądu nie powinni. *A. Zam.* 52, separować, sich scheiden von Tisch und Bett, sich separiren. Wyrwiy stal ostrą, a duszę mizerną Rozłącz z tym światem ręką miłosierną. *Zimor.* 145. Gdy już widział bliskie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dzień wniebowzięcia N. P. iego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2 132, rozwiązanie, Auflösung). ROZŁĄCZYCIEL. ROZŁĄCZNIK, - a, *m.*, który rozłącza, der Absonderer, Zertheiler, *Vd.* lozhnik, reslozhnik, resbornik, (*Vd. et Crn.* reslozhnik, odsodnik, z rozjemca, połubowy sędzia; *Cro.* razluchitel, *f.* razluchitelicza; *Rg.* razlucitegl, *f.* razlucitegliza; *Rs.* разлучúтель, *Ec.* разлучúмель. ROZŁĄCZYSTY *ob.* Rozłączny.

ROZ-

ROZŁADOWAĆ *cz. dk.*, rozpakować, odładować, abladen, abpacken. Rownia nachylona użyteczna iest przy ładowaniu lub rozładowaniu wozów. *Rog. Dos.* 2, 345.

ROZŁAKOMIĆ, ROZŁAKNIĆ kogo na co *cz. dk.*, łakomym go na co uczynić, rozchciwić go, ofkomę mu czynić, einen wornach lüſtern machen, ſeinen Appetit reitzen *pr. et tr.*; *Bh.* rozmlsati. Wynaleziono tysiączne zaprawy i przysmaki, któremi obżarſtwo rozłakomiono. *Pilch. Sen. liſt* 3, 190. Cukiernicy, kucharze rozum swóy na dogodzenie i rozłaknienie rozkoszy wysilaią. *ib.* 2, 13. Chciwość tym będzie żarczywsza, im większych rzeczy nadzieią rozłaknioną będzie. *ib.* 2, 388. Krzyżacy okwitością zdobyczy rozłakomieni, świeży lud dla dobywania mieysca posyłaią. *Krom.* 534. Rozłakomić ſię na co, nach etwas hungern, ſich gelüſten laſſen, lüſtern ſeyn.

ROZŁAMAĆ, ROZŁOMIĆ *cz. dk.*, Rozłamywać *Freq.*, Rozłamuie *Pr.*, *Boh.* rozlomiti, rozlomowati, rozlamati, rozlamowati; *Slo.* rozlomugi; *Sr.* i. roſlamaci, rozwawám; *Vd* arslomit; *Cro.* razlamljûjem, razlomilszem; *Bs.* razlomiti, lomiti; *Ross.* разломить, разламывать, разшибать, разшибать, раздавить, раздавливать; na dwoie przełamać, zerbrechen, entzwey brechen, von einander brechen. Rozłomienie. *IV. Poſt. M.* 274, *Rs.* разшибка, разшибъ. ROZŁAMACZ, - a, *m.*, który rozłamuie, der Zerbrecher, Entzweybrecher, *Rg.* razlomitegl.

ROZŁANY *ob.* rozłać.

ROZŁATAĆ ſię, *ob.* Rozlecieć ſię.

ROZŁATWIĆ *cz. dk*, Rozłatwiać *ndk.* ułatwić, ein Geſchäft abthun, damit fertig werden, es abmachen. Wynaleziono sposob, takimby trudność one rozłatwić. *Krom.* 530.

ROZŁAZIĆ *ob.* Rozleźć. ROZŁAZŁY, ROZŁAZISTY, - a, - e, nieſtłoczony, nietęgi, nietrwały. *Cn. Th.*, rozpalzły. *Vd.* resbasen, leicht von einander gehend, nicht feſt, nicht dauerhaft, aus einander fallend. - § *tr.* człowiek rozłazły, leybowaty rozkisły, leyba. *Gem* 142, ein langſamer, ſchwerfälliger Menſch. Daley, ruszay, nię bądź rozłazią. *Teatr* 52 c, 27. Płaczek, ciołek, rozłazły, mazgaiowaty, niezgrabny. *X. Kam.* ROZŁAZISTOŚĆ ROZŁAZŁOŚĆ, - ści, ż., nietęgość, die Unfeſtigkeit, Lockerheit, wenn etwas leicht zerfällt. Rozpuszczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozłazłość, rozmoczki. *Cn Th.* 948. - § Rozłazłość człowieka, leybowatość, Schwerfälligkeit.

*ROZŁĘCZAĆ; *ob.* Rozłączać.

ROZLECIEĆ ſię *Rec. dk.*, Rozlatać ſię *ndk.*, *Rs.* разлетѣться, разлетаться и, różnie odlecieć, von einander fliegen, ſich verfliegen Rozlatują ſię ptacy. *Cn. Th.* 946. Rozlecialy, *Bh.* rozletiły - *fig* Skoro fortuna przeſtaie służyć, rozlatują ſię wszyscy; *devolant Mq.* - § Rozlatać ſię, w latanie ſię rozpuszczać, ins Fliegen hinein gerathen. Naszę, kiedy ſię iuż bezpiecznieyszy rozlata Samo wzgórę ſię wzbiia. *Kas Wiz* 7. - § *tr.* Rozlecieć ſię, rozpaść, rozbić ſię, zerfallen, von einander fallen, ſich zerſchlagen. Już ſię rozlata ta Rzplta, *iam dilabitur. Mq.* Ah iak małą chałupkę' kleią płoche dzieci, Która dziś zbudowana, dziś ſię i rozleci. *Tol Saut.* 96. Trup, iako proch, po wietrze ſię rozlecial. *Kas Pſt. Ee* 3 Upuścił zwierciadło, które na tyſiąc rozleciało ſię kawałków. *Niemc. Kr.* 4, 75. Siedząc na tey przeklętey kobyle, rozumiałem, że mi ſię łeb na dwoie rozleci. *Teatr* 12, 4.

ROZLEGAĆ ſię *Rec. dk.*, *Bh.* rozlihati ſe; *Cro.* reslęga se, reslega se; *Vd.* se reslega; *Rg.* razljègatise; *Rs.* разлегаться; rozchodzić ſię głosem, rozgłosić ſię, erſchallen, ſich ſchallend verbreiten. Sklepienia były podawane tak sztucznie, że co tylko w nich mówiono, rozlegało ſię wyraźnie w iednym gabinecie, gdzie on ſię zasadzał, aby przeiął rozmowę. *Pam.* 83, 2, 286. Rzéka szumem tak po wszyſtkich ſtronach ſię rozlega, Aż głos daley niż w kraie sąsiedzkie zabiega. *Otw. Ow.* 33. Płacz ſię rozlega wszędzie po Kruszwicy, Ta włosy targa, a ta gryzie palce. *Kras. Mysz.* 34. Powszechne pochwały rozlegać ſię zaczęły po sali. *Teatr* 37, 119. Rozleganie ſię głosu, *ob.* Rozgłos, cf. Odgłos. Ogólniey: rozlegać ſię, szérzyć ſię, rozeyść ſię, rozszerzać ſię, rozprzeſtrzenić ſię, ſich verbreiten, ſich ausbreiten. Oſtatni cyrkuł, im daley od śrzedniego innym wspólnego odſiępuie punktu, tym większą rozpościera ſię rozległością; cokolwiek zaś do owego ſię przyłączy i przywiąże środka, do proſtoty należy, a rozlegać ſię i rozbiegiwać przeſtaie. *Bardz Boe.* 137. ROZLEGŁOŚĆ, - ści, ż., rozległość, rozciągłość, przeſtrzeń, der Raum. Z każdey odległości osobney formuie ſię wyobrażenie rozległości. *Cyank. Log.* 32. Każda rozległość *extensio* rozciąga ſię wzdłuż, wszerz i wgłąb. *Geom.* 2, 1, *Jak. Mat.* 1, 3. Ogromne drzewo zasłania cieniem swoim wielką rozległość *Gaz. Nor.* 1, 108, obszar, Weitläuftigkeit, weiter Raum. ROZLEGŁY, - a, - e, rozległość maiący, rozciągły, eine Ausdehnung habend, ausgedehnt. Cokolwiek pod zmysły nasze podpada, wszyſtko to ieſt rozległym *Geom.* 2, 4. - §. rozległy, rozłożyſty, rozwlekły, weitläuftig Dobrze rozległa Warszawa. *Zab.* 9, 166.

ROZLEISTY *ob.* Rozlewny.

ROZLENIĆ ſię *Rec. dk.*, zgnuśnieć, rozleżeć ſię, faul und träge werden. Próżnowaniem ſię rozlenili. *Bud. Ex.* 5 8.

ROZLEW, - u, *m.*, *Rs.* разливъ, разливка, rozlewanie, rozlanie, das Ausgieſſen, Vergieſſen; Wylew, das Uebergieſſen, Uebertreten, Austreten eines Fluſſes. Ciężka była przeprawa dla rozlewu rzeki. *Nar. Hſt.* 2, 173. Nieapodziany rozlew wielu na ulicach zagarnął. *Nar. Tac.* 3, 98. Na bezdennym morza rozlewie, Ufomna łodka chwieie ſię. *Nar. Dz.* 2, 197, *Zab.* 13, 236 *Nar.*, na wodney przeſtrzeni). - Rozlew krwi, Blutvergieſſen. Może iuż blizka godzina do rozlewu krwi oyca moiego. *Teatr* 48, 18. ROZLEWAĆ *ob.* Rozlać ROZLEWACZ, - a, *m*; ROZLEWCA, - y, *m.*, który co rozlewa, der Vergieſſer. Cyrus wielki rozlewca krwi ludzkiey. *Gwag.* 463, Nero krwi ludzkiey rozlewca. *Pot. Zac.* 73, *P. Kch. J.* 217, *Sk. Dz.* 69. ROZLEWACZKA, - i, ż., die Vergieſſerinn, Rozlewaczka krwi. *Bud. Exech.* 16, 38. ROZLEWNY, ROZLEISTY, - a, - e płynny, mogący być rozlanym. *Tr.*, flüſſig, das ſich ausgieſſen läßt. Woda rozleiſta, nie otrzymuiąca ſię, rozpływaiąca ſię. *Cn. Th.* 851. Szeroko rozlewnych rzek ponikł i źrzodła maleńkie. *Pilch. Sen liſt* 313. (*Rs.* раз наливный, разливной, n. p. разливная ложка łyżka do rozdawania n. p. supy).

ROZLEŹĆ ſię *Rec. dk.*, Rozłazić ſię *ndk.*, *Rs* разлѣзться, разлѣзаться, разползтись и разползаться, łażąc rozchodzić ſię, aus einander kriechen. Rozłażą ſię raki, mrówki, żaby, żołwie *Cn. Th.* 946. - *fig.* Nie wiedzieć, gdzie ſię rozleźą pieniądze. *Teatr* 16 b, 112. Wszyſtko ſię ladaiako tu i owdzie rozłaziło. *Kosz. Lor.*

130. Wielka część podatków między poborcami samemi się rozlezie, a bardzo się mała cząstka panu dostawa. *ib.* 129 *b.* – *fr.* sukno się rozłazi *Ts.*, rozlata się, pada się, drzo, das Tuch reißt, ist nicht fest, hält nicht.

ROZLEŻEC s. ę *Rec. dk.*, *Rg.* razlexattise; *Bs.* razlesgjattise, odvecch lesgjatti; *Rs.* разлежаться, rozlenić się, faul und träge werden, zum Bärenhäuter werden, ins Liegen und Faulenzen hinein kommen. Młodzi w stanie mają tyle do czynienia, że się nie mają czasu rozleżeć. *Klok. Turk.* 56. Tam się każdy rozleży że czyiby wol z niego, Już mu wszystko obmierznie, co iest przystoynego *Rey Wiz.* 286 Maryus czekał, aż się Cymbrowie w rozkoszach rozleżą i zlenią. *Stryk* 3. ROZLEŻAŁY, zgnuśniały, faul, träge, bärenhäuterisch. Rozleżały i odwykły pracować. *Otw. Ow.* 379.

ROZLICZNOŚĆ, ści, ż., *Bh.* rozličnost *Vd.* mnogoternost, drugosortnost, resloshnost; *Rg.* râzličnos, râzlika, razlika; *Bs.* razlichnost, razlika *discrimen*, *differentia*, (*Bs.* razlika muszka i sgenska, rodzay męzki i żeńśki; *Rs.* различность, различие, многоразличие, многоразличный, (*Rs.* отличка ozdoba); rozmaitość, mnogość różnego gatunku, die Mannigfaltigkeit. U nas ta rozliczność stroiów nie dobrego nie przyniesie. *Gor. Dw.* 111. Jaka rozliczność grzechow naszych, taką rozliczność pomsty nad sobą widziemy. *Rey Ap.* 51. Aryanie wiersą w iednego boga, ale nie w taką rozliczność osob. *IV. Post. Mn.* 265. W rzeczach wolnych nie iest żadna niezgodna, ale piękna rozliczność i rozmaitość drogi, do iednegoż końca wiodącey *Sk. Św.* 1. 579. Wprzod niż rozsądek doyrzeie, rozliczność rzeczy, szczególną sprawuie mieszaninę obrazów w głowie pozostałych z rożnego czytania. *Nag. Goc. pr.* 8. ROZLICZNY, a, - e. ROZLICZNIE. *adv.*, *Boh.* rozličny, *Sl.* rozlični, *Vd.* resloshen, resloshlin, mnogoteren, mnogofremall drugoso ten, resloshen; *Rg.* razlejan, razlik, različni *Bs.* razlejan, razlik, innak, *Sla.* razlicsit; *Rs.* различный, многоразличный, (*Rs.* отличій rożnych mnogi w różnych stanach, rozmaity, wieloraki, mannigfaltig, verschiedentlich. Apostołowie mowili rozliczniem ięzyki w dzień świąteczny *Bial Post.* 12. Balsam swoiźlakowy iest naroliczniey mocy. *Spicz.* 10. ROZLICZYĆ cz. *dk.*, Rozliczać *ndk.*, *Slo* rozčituati, gedno po drugiém počitati. *Rs.* разсчитать, разсчитывать, разсчитывать, liczyć się, abjuhlen. Bog rozmierzył czasy, i zliczył wieki. *Bud.* 1. *Kadr.* 1, 56. Czas żywota pańskiego był rozliczony, na z dni, księżyce i lata *Bial. Post.* 150. Kogut godziny po nocy rozlicza *Sien.* 290.

ROZLITOWAĆ się *Rec. dk.*, żalić się, sich erbarmen. Serdecznie się rozlitował nad niemi i uzdrowił ich. *Sekl. Mat.* 19.

ROZŁOG, - u, *m.*, *Rg.* râzlogh = dowód; cf. rozbiór; *Cro* razlog *discretio*, *ratio*; *diaeta*; *Bs.* razlogh *ratio*, *iustitia*, *argumentum*, razloghe od broja *calculus*; *Ecc.* разборъ, расположеніе rozkład, rozłożenie; *Rs.* разборъ = po bylość). Rozlog, rozległość miejsca, obszar, przestrzeń, ein weiter Raum, großer Platz, Geräumigkeit, weite Flur. Zadarszy mieysce łąkami i rozłogami wdzięcznemi obszerne począł tam miasto budować. *Stryik.* 84, cf. łęg. Rozłogi podzielone w rozkoszne ogrody, w zielone łąki, żyzne pola. *Mon.* 65, 80, *Krom.* 19. Litwa

szerokim rozłogiem pustyń rozrosłych stoiona, bezpiecznie siedziała. *Krom.* 328. Siedziały od Wisły do Dźwiny i daley, w rozłogu ziem bliż zych morza Baltyckiego rożne hordy Sarmackie. *Nar. Hist.* 1, 145. Wiesz, iaki iest przedział i rozłog gwiazd? *Pilan. Sen. list* 2, 10; cf. rozkład). Duch mądrego cały filozofa przestrzenny rozłog ogarnywa *ib.* 3, 32. Im powszechniysze będą prace nasze, tym obszernieyszym rozłogiem sława poydzie *Mon.* 70, 491. – 2) *Boran.* rozłog, *corymbus*, rodzay roślny, rośnie na starych murach. *Klok. Dz.* 1, 31, das Nabelkraut, der Venusnabel; *Cro.* klobuzhrce, *Dl* bozurek. ROZŁOGOWY, a, - e, n. p. Korzeń rozłogowy, *r. polonifera*, odrośle z siebie wypuszcza. *Jundz.* 2, 8; wurzelsprossend. - ý. od ziela rozłog, n. p. liście rozłogowe Nabelkraut.

ROZŁOM, u, *m.*, ROZŁOMEK, - mku, *m.*, *Rs.* разломъ, разломка, odłamek, ein abgebrochenes Stück, ein Bruchstück. Za Długosza ledwie, że drobne szczątki zostały Jadźwingów, a ci rozłomkowie mieli wiele podobieństwo z Litwinami *Nar. Hist.* 4, 83. ROZŁOMIĆ *ob.* Rozłamać. ROZŁOMNY, - a, - e, rozłamany, mogący być rozłamanym, zerbrochen, zerbrechlich. Co za taran tam z Etny rzuca szkopuły rozłomne. *Zab.* 15, 20 *Kn. uż.*

ROZŁOŚCIĆ; *ob.* Rozlościć.

ROZLOT, - u, *m.* *Rs.* разлетъ, rozlatanie się, rozlecenie, das Auseinanderfliegen. Niebiesk prędkim zniknął rozlotem. *Kniaz. P.* 3; 128, rozsypką). ROZLOTŁY, - a, - e, na różne strony rozlatający się, rozpierzchniony, rozpierzchły, zerstreut herumfliegend, *Bh.* rozletilý. Długie i czarne iey włosy po nad ramiona rozlotle. *Stas. Num.* 2, 50. Jeży rumak grzywę rozlotlą. *ib.* 1, 88, *ondoyante.*

ROZŁOŻYĆ, *F.* rozłoży cz. *dk.*, Rozkładać *ndk.*, *Bh.* rozložiti, rozkladati; *Sr.* 1. rosloju, roslojim; *Cro.* reskladam, reslagam, resginem, resganiti; *Vd.* resloshit, reskladat, reslagati, resdjati, gorresdjati, arshlosit; *Cro.* razlagati, raslâsem, razlosilszem; *Rg.* raskládíti; (*Bs.* raskalliti, rasplodjti *propagare*, razlosgiti *colloqui*, *disserere*, *argumentari*; *Sla.* nerazloxit, = bezrozumny. cf. rozgadany); (*Sla* razkloputi; *Ross.* разложить. расположить, расчленить. раскладывать, раскладывать, разширить, разширять, разширять; po częściach dzielić, rozebrawszy różnie kłaść, zerlegen, theilweise aus einander nehmen, vertheilen. Bog rozprzątnął i rozłożył w swoich mieyscach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 3. Ty Panie wszystkiś rzeczy pod miarą, pod liczbą i pod wagą rozłożył. i *Leop Sap.* 11, 21, rozrządził). *Kr.* (*Leop.*). Po wykowaniu arkusza, litery w swe krapki rozłożyć, na y a się w drukarni, rozbierać pismo. *Mag. Mst.*, *ob.* rozbior, rozbiorky). Odjęcie summy na terminach rozłożyliśmy. *Teatr* 19 *b*, 8. Roczne dochody pańskie będą długo trwać, oni się na każdy rok tak prędko rozłożą, jeśli się będą powściągać. *Kosz. Lor.* 109, nie wyzerpną się, nie wydadzą się). *Żołn. exc.* rozłożeni po kwaterach. *Teatr* 50 *b*, 30, rożnie rozkwaterowani). Wtargnęli Filistynowie, i rozłożyli się po padole. i *Leop.* i *Par.* 14, 12, rozbili obozu. Na większy potrzeb więcey mię zarskich narzędzi rozkłada. *Pilch. Sen. list* 1, 102, wykłada, dobywa) Rozpospadować się i rozłożyć z drogi. *Xiądz.* 61; rozpakować, rozwinąć się, sich einrichten, seine Sachen in Ordnung stellen. Po

wydobyciu z moczydła konopi, rozwięzują się z pęczków i rozkładają się na słońcu. *Jak. Art.* 3, 219. Mappy rozkładała po stole. *Teatr* 27, 24, rozwinęła, *aus einander flechten, aus einander wickeln.* - §. rozłożyć, rozwlec, rozciągnąć, rozszerzyć, *ausbreiten, ausdehnen, ausstrecken.* Co w sześciu wierszach mógł zwięźle złożyć, to wolał na dwieście daremnych rozłożyć. *Hor. sat.* 141. Co to za głupstwo, na przyszły wiek się rozkładać. *Pilch. Sen. list* 3, 298. ROZŁOŻYCIEL, *os.* Rozkładacz. ROZŁOŻYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, rozległość, *die Ausdehnung, der Raum, Ross.* разлóгость. Ostatni cyrkuł, im daley od średniego punktu odstępuie, tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boe.* 137. Każde ciało ma pewną rozłożystość, czyli wielkość pewnemi granicami określoną. *Reg. Dos.* 1, 24. ROZŁOŻYSTY, - a, - e, - o *adv.*, szeroko rozłożony, rozszerzony, *weit ausgestreckt, ausgebreitet; Bh.* rozsluditý; *Rs.* разлогій, разложистый (z. połogi, pochodzisty), откладистый; (*Bs.* roslogit *rectus, aequus, moderatus; Sla.* nerazloxit, z nierozumny, *ob.* nierozgarniony. Tytyrze w rozłożystym ty bukowym cieniu, dniesz w lutarę; *patula. Nog. Wirg.* 483. Palmy ku niebu pną się rozłożyste. *Leszcz. Cl.* 6. Dąb ow rozłożysty przewyższa wszystkie drzewa. *Jabł. Tel.* 4, *Bard. Luk.* 45, *Teatr* 54 c, *A* 2. Gałęzie rozłożyste, *diuaricati*, tak są na pniu osadzone, iż z góry kąt rozwarty, z dołu nieco ostry formują. *Jundz.* 2, 11. Pawi ogon rozłożysty. *Ustrz. Klaud.* 28; rozkładający się *rozsuwający się*). Suknie rozłożyste. *Mon* 68, 569, buchaste). Pospolicie słabi są na duszy, których rozłożystym barkom i plecom wydziwić się nie możemy. *Pilch. Sen. list* 2, 306, cf. sążenisty)

ROZLUDNIĆ, *cz. dk.*, w ludność rozmnożyć, *bevölkern.* Rozludnienie kraiu zawisło między innemi przyczynami od dobrego wychowania dzieci. *Pir. Pow.* 65. Niewola tamuie pracowitość, urodzaie i rozludnienie narodu. *Przestr.* 12, *et* 216.

ROZŁUP, - u, *m.*, rozszczep, rozpadlina, *die Spalte.* Otwarły się w przyiemnym rozłupie. *Przyb. Milt.* 229. 2) rozchwycenie, rabowanie, *das Plündern, Wegraffen.* Chcą zbliżyć naszę flottę, żeby razem napadli na icy rozłup z ogniem i z żelazem. *Przyb. Luz.* 258. - 2) *Botan.* rozłup, ziele, *ob.* Łomikamień. ROZŁUPIC, *F.* rozłupić *cz. dk.*, Rozłupać *ndk.*, Rozłupnie *Pr.*, *Rg.* razlûpiti, *Ross.* разломить, разломать, раскалывать, раскалывать, раскалывать, *Bh.* rozlaustnauti, rozserzepiti; łopinę rozbić, rozgryźć, eine Nußschale zc aufspalten, aufmachen, aufbeißen. Nadobnyć będzie kasztan albo orzech Włoski, A kiedy go rozłupisz, ali w nim ni troszki. *Rey Wiz.* 91. - §. Rozłupać, z rozszczepać, aufspalten, zerspalten. Luzytańcy z potężnym ramieniem rycerze, Rozłupią szyszaki, płatają pancerze. *Przyb. Lus* 83. Klin największą moc ma w rozparciu, w rozdzieleniu i rozłupaniu drzewa. *Chmiel.* 1, 225.

ROZMACHAĆ *cz. dk.*, *Ross.* размахать, размахивать, размахнуть, раскачать, раскачивать, раскачнуть, rozkołysać, rozchwiać, in die Schwinge bringen, schwänken. Dość mu było rozmachać ramię z mieczem, a strach równie w rycerzach serca trwożył. *Przyb. Luz.* 238. Prędzey się ia wydźwignę, im żywiey bieg rozmachasz. *Zab.* 13, 257.

Twóy język świegotliwy za bardzo się rozmachał. *Teatr* 1 *b.* 25. Każdy z osobna żołnierz, gdy był rozmachanem, Choć wodzony, zdawał się być pierwszym hetmanem. *Przyb. Milt.* 183. Rozmachanie, Rozmachnienie, *Rs.* размахъ, (*Rs* размашистый nierowny, nieczytelny).

ROZMĄCIC, *ROZMĘCIĆ *cz. dk.*, rozpuścić w wodzie, *Rg.* razmûtit, *in Wasser auflösen, einrühren.* Proch rozmęć w trzech uncyach wódki. *Sien.* 540. - §. Rozmącić wodę, z mętną uczynić, *Wasser trübe machen.* Z wody rozmąconéy ziemie opadały. *Kluk. Kop.* 1, 22. ROZMĄCICIEL, - a, *m.*, który rozmąca, *der Einrührer, Auflöser, Rg.* razmutitegl; *f.* razmutitegliza.

ROZMACZAĆ *ob.* Rozmoczyć. w ROZMACZKI iaie, iaie miękkie, które razem abo dwiema wyiknąć można, *ouum sorbile. Mącz., Wlod.*, *weiche Eier*; cf. rozmoczki); *Sla.* jaja na umak. (*Rs.* размазня rzadka kasza).

ROZMAGAĆ się *ob.* Rozmoc się.

ROZMAITOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Etym.* imać, iąć), rozliczność, odmienna mnogość, *die Mannigfaltigkeit; Vd.* mnogoternost, drugosortnost, reslozhnost, velikushnost; *Rs.* многоразличность, многоразличіе. Rozmaitość sie dzi rzeczy. *Cn. Ad* 766; *cf.* przeplatać miley). - §. Rozmaitość była między Łacińskim a Greckim narodem. *Smotr. Nyp.* 71, różność, *ib.*, *Unterschied.* ROZMAITY, - a, - e. ROZMAICIE *adv.*, odmiennie liczny, rozliczny, *verschiedentlich, mannigfaltig; Slo.* razmagiti, rozmanitý; *Sr* 1 mnohowesknowé, *Vd.* mnogotern, drugosorten, reslozhen, raslizhen, velikushen, *Rs.* многоразличный; *Ec.* разсохатый, ab рознь раздѣленный. Tam było się bardzo wiele ludu rozmaitego naszło. *Baz. St.* 185. Gdy na te cudowne patrzę widowiska, Tysiąc myśli rozmaitych w moy umysł się wciska. *Chod. Gesn.* 55. Podział rozmaity i niewyłożny siły iest. *Petr. Ek.* 50, niejednostayny.

ROZMAMIĆ *cz. dk.*, obnażyć piersi, iak mamka, gdy daie ssać dziecku, *die Brust entblößen, wie eine Säugamme.* Jażem się śmiał w tak nieprzyzwoitych sukniach, tak rozmamany w oczach iego stawić! *Teatr* 30, 18.

ROZMARNOWAĆ *cz. dk.*, roztrwonić, *Sr.* 1. roſwadaczi; *Crn.* safajdrâm, *Vd.* safrashati, sanemarati, sapraviti, sadegati; *Rs.* расточить, расточать, (cf. rostoczyć), промытарить, размытарить. verſchwenden, durchbringen. Kaligula tak cały skarb rozmarnował, że nie miał potym co na kuchnią wydawać. *Star. Ref.* 74.

ROZMARSZCZYĆ *cz. dk.*, Rozmarszczać *ndk.*, *Bs.* razmrrisiti; *Rg.* razmarsitti; (*Rg.* razmarsiv *explicabilis*); *Ross.* разморщить, разморщивать, распрямить, распрямлять, cf rozprawić), разглаживать, разглаживать, разложить, разлащивать; z zmarszczki rozfałdować, wygładzić, entrunzeln, entfalten. Rozmarszczyć czoło czasem nie zawadzi. *Mon.* 65, 93.

ROZMARYN, - u, *m.*, *rosmarinus Linn.*, *der Rosmarin*; *Bh* rozmarýn; *Sr.* 1. roßmarin; *Crn.* roshmarin, (*Crn.* roshmarinèm se *adblandiri*: *Vd.* roshmarin; *Cro.* rozmarin; *Bs.* rozmarin, ruzmarin; *Rg.* rûsmarin; *Sla.* rozmarin: *Rs.* розмаринъ; ziele na podobieństwo drzewka, zawsze zielone. *Cresc.* 268; kocha się w ciepłych kraiach, zwłaszcza przy morzu; przeto z łac. wykłada się iakoby róża morska. *ib.*, *Kluk. Rosl.* 1, 282. Dawna przypowieść,

iak od ludzi słyszym, Że i rozmaryn zły z złym towarzyszem. *Zab.* 12, 307. - §. Rozmaryn polny, dziki, Czeski, bagno świnie, rozmarynek, szmer, podobny do rozmarynu ogrodowego. *Syr.* 171, *Kluk. Dyk.* 1, 35. Mutterkraut, Poß. ROZMARYNOWY, - a, - e, Rośmarin-, *Rs.* розмаринный.

ROZMARZNĄĆ, rozmarzło *neutr. idntl.*, *Bs.* rozmerznutise, rozmrznutise; *Bh.* rozmrznauti, odtaieć, aufthauen, aufgehen. Rozmarznie ziemia, paszcza. *Cn. Th.*

ROZMARZYĆ *cz. dk.*, mocno uderzyć, dumm und träumerisch machen, den Kopf einnehmen, betäuben, cf. *Bh.* rozmarila gnuśny, rozmarilost gnuśność, cf. *Ross.* размарить wymazać, zamazać). Tradno iest zapiego człowieka, gdy go piwo albo wino rozeydzie a rozmarzy, trzeźwić. *Glicz Wych.* J 5 *b.* Rozmarzył chmielny trunek ukraińnego Spartaka, że i Rzymowi groził. *Psalm. med.* 41. Uderzył na nieprzyiacioły snem i pijańst wem rozmarzonych. *Krom.* 39 *et* 335. Leży sobie Bachem rozmarzony. *Anatr.* 38. *Zab.* 12, 309, *Hul. Ow.* 252.

ROZMAWIAĆ, *ob.* Rozmówić.

ROZMAZAĆ *cz. dk.*, *Bh.* rozmazati, rozmazowati; *Sr.* 1. rośmażu, rośmażem, rośmażym, *Bosn.* razmazati *perungo*, 2. *effemino*, *Slo.* rozmazan) *delicatus*; *Cro.* razmasüjem; *Rs.* размазать, размазывать, mażąc rozcierać, aufeinander ſchmieren. ROZMAZISTY, a, e, co się rozmazać daie, ſchmierig, zum Zerſchmieren. *Tr.*

•ROZMĘCIĆ *ob* Rozmącić. ROZMĘT, - u, *m*, sposób czynienia żelaza miękkim, aby się nie łamało. *Wlod.*, *ferrum molle et flexile*, *quo cultri gladii temperantur, ne fragiles fiant. Cn. Th.*, weiches Eiſen, das ſprödegeſchmeidiger zu machen.

ROZMELANCHOLIZOWAĆ się *recipr. dk.*; zapędzić się w melancholią, ins Melancholiſiren gerathen. Długom się w myślach zanurzony rozmelancholizował. *Mon.* 71, 249.

ROZMIĄĆ *cz. idntl.*, miąć rozgnieść, zerknittern, *Ross.* размять, разомну, размнако.

•ROZMIANY, n. p •nierozmiana mowa, *Zebr. Ow.* 1, 47, nierozmiana, niezrozumiała, *ob.* Rozumieć.

ROZMIAR, - u, *m.*, *Vd* resmir. *Cro* razmenye; *Hg.* megmerés, *Rg* razmièrje, = proporcya pomiar; *Rg.* razmjerni, = pomierny *congruus*) *Rs.* размѣръ, rozmierzanie, wymierzenie, das Abmeſſen, Ausmeſſen. (*Rs.* размѣрность (соразмѣрность) pomierność, proporcyonalność, размѣрный соразмѣрный pomierny, ſtosowny. Rozmiary wojenne *Leſk* 12. Z odprawionych rozmiarow karta całego krayu się układa *Leſk.* 511. - § rozmiar, ſtatek, konew, garniec, miara. *Cn. Th.*, ein Maß, Trinkmaß. - § rozmiar, pomierność, proporcya das Verhältniß. Mali ludzie mogą być wdzięczni, przydany maiąc rozmiar człowieko v. *Petr Et.* 316. - •§. Ciało Chrystusowe w sakramencie iest bez rozmiaru, *sine quantitate*. *Zygr. Ep.* 82. - 2) Rozmiar *herb*, tryanguły trzy, na wierzchu krzyż, w hełmie pięć piór pawich. *Kurop.* 3, 45, ein Wappen. ROZMIARKOWAĆ *cz. dk.*, wymiarkowawszy rozsądzić, entſcheiden, beſtimmen. Posłał krol do Spisa dla rozmiarkowania granic z Węgrami, *ad regundos fines cum Ungaris. Krom.* Niepierwéy dom swoy i całe obeyść ie swoie ustanawiać ma, aż obrachuie się pilno z dochodami, czyli to na całe tak rozmiarkowane obeyście wystarczyć mu mogą. *Mon.* 67, 452.

•ROZMIE, Rozumie, *ob.* Rozumieć.

ROZMIEŚĆ, rozmiotł, *F.* rozmiece *cz. dk.*, Rozmiatać *ndk.*, *Bh* rozmetati, rozmecy, rozčemitati; *Sr.* 1. rozmetam, rozčiſkam; *Bs.* razmechjati, razmetnuti; *Rg.* razmetnuti, razmetatti; *Cro.* razmetati, razmétchem; *Ec.* размести, размещу; *Rs.* размещать, rozrzucać, von einander werfen. Kazali im, aby domy one rozmiotali. *Kosz. Cyc.* 205. Zudowanie folwarkowe dla téy przyczyny rozburzone i rozmiotane być nie ma. *Szczerb. Sax.* 160. Drogi wybite wyrównywali, pagórki rozmiatywali, i przechody na prost działali. *Jer. Zbr.* 57. Rozmiatywaią gory, burzą y rydlami. 3 *Leop.* 3 *Esdr.* 4, 4, rozmiatają. 3 *Leop.*). Chciał go rozsiekać, i iak złego w lesie po sztuce rozmiotać *Papr. Kol. Q.* 4 *b.* Wyſtrzały się z narzędzi woiennych rozmiotły. *Przyb. Luz.* 224. Jak dym, gdy go wicher porwie i rozmiecie, zginął zdrayca. *Teatr* 45, 65 *Hyb.* Jagiello ka ał ogień, który Litwa za święty miel, zgasić i rozmiatać. *Stryik.* 445. Do rozmiecenia, •rozmiotny, *Rs.* размешный. Dąb wierzchołkiem pysznym obłoki rozmiata. *Kniaź Poez.* 2, 95. Czas czynić Jehowo, rozmiotali zakon twóy. *Bud. Ps.* 119, 126 - •§. Ptaszník, chcąc gołębia ułowić, rozmiatał nań siatki nauką swoią, *Ezop.* 56, rozmaicie rozstawiał, rozmieszał. - §. *Stomachor* gniewam, rozmiatam się, niecierpliwy iestem. *Mącz. Stoma hosus* łatwie się rozmiece od gniewu, niecierpliwy. *Mącz. Egone debacchatus sum in te, an tu in me,* Izalim się ia na cię rozmiotał, czyli ty na mnie? *Mącz.* - 2) rozmieść, rozmiatać miotłą, zmiatając rozrzucać, zerfegen, *Bh.* rozmesti, *Rs.* размести. Rozmiotę, commiotł. *Cn. Th.* 947.

ROZMIĘKCZYĆ *cz. dk.*, Rozmiękczywać *czſt.*, miękkością przeciąć, zerweichen, durchweichen; (*Boh.* rozmáčknauti, rozmáčkati, = rozgnieść); *Cro.* razmekchávam; *Rs.* размягчать, размягчать, размягчивать, *Ec.* размягчать. Dla wrzodów w gardle sypkość przypada, bo wilgotności z nich pochodzące rozmiękczywaią części one głosowi służące. *Sax. Pr.* 98. ROZMIĘKNĄĆ *Neutr. idntl* Rozmiękać *ndk*, *Bh.* rozmèknauti, rozmèkati, *Rs.* размякнуть, *Ec.* размѣкнувъ, wilgocią przemokłszy miękkim się stać, ganz weich werden, erweichen. Swieżą grunt żyzny wilgocią rozmięka. *Kniaź. P.* 1, 151, Krzyczą zwyciężcy, smutnie wyią zwyciężeni, Ziemia płynie od krwawych rozmiękła strumieni. *Dmoch. Jl* 104.

ROZMILNIĆ *cz. dk.*, Rozmilniać *ndk.*, *Cro.* razmenyam, *Bs.* razminiti promeniti, *Ross.* размѣнивать, размѣнять, размѣнивать, zamienić, umwechſeln, verwechſeln, einwechſeln. Wszytko złoto mam w samych ryalach a nayczęściey tylko rozmieniać, to nie wiem gdzie rozleźą się pieniądze. *Teatr* 16 *b*, 112. Rozmienienie, •rozmiana, (*Ross.* размѣнная, = list zamienny, Tauſchbrief). Do rozmienienia, *Bs.* razmigniv, sctose mogse razminiti). Rozmieniacz *Bs.* razminilaç, koji razmigniva pieneze, *Cro.* razmenitel.

ROZMIERCA, - y, *m.*, ROZMIERZACZ, - a, *m.*, rozmierzający co, *Vd.* resmernik, *Cro* razkotaritel, der Ausmeſſer, Abmeſſer. Spolną przedtym ziemię, rozmierzaiąc granicami poznaczył długiemi *Otw. Ow.* 1. O rozmiarach ziemi. 1 *Leop. Hier.* 6. ROZMIERZYĆ *cz. dk.*, Rozmierzać *ndk.*, *Bh.* rozmetiti, rozmeřovati; *Sr.* 1. rośmeřam, rośmiřiu, rośmiřim; *Rg.* razmjerriti; *Vd.* resmeřam

siti; *Cro.* razmeriti, razmerjam, razmerújem, razkotarújem; *Hg.* megmérem; *Rs.* размѣрямъ, размѣряю, размѣрять, размѣряемъ, размѣряешь, размѣряемъ, размѣряете, размѣряютъ, размѣрялъ, размѣряющій, размѣренный, размѣряемый, размѣряніе, размѣреніе, размѣрь, размѣрка, размѣрщикъ, размѣрщица, размѣрщичій, размѣрщичество, размѣрщичествовать, размѣрщичествую, размѣрщичествуешь, размѣрщичествуемъ, размѣрщичествуете, размѣрщичествуютъ, размѣрщичествовалъ, размѣрщичествующій, размѣрщичествованный, размѣрщичествованіе, размѣрщичествованный, размѣрщичествованіе, размѣрщичествованный, размѣрщичествованіе

zerweichen. Rozmocz dwa łóty gummy w wódce. *Perz. Lek.* 365. Jednorożec rozmacza róg swóy w wodzie. *Wrob.* 64. Ktory sięga, a rozmacza ze mną rękę w misie, ten mię zdradzi. *Leop. Math.* 26, 23, ktory macza ze mną rękę w misie. *Bibl. Gd.*). – Wełna niektore farby od razu w się bierze; a innych nie wciąga inaczéy, chyba za wielekrotnym rozmaczaniem i warzeniem. *Pilch. Sen list.* 2, 178. Rozmoczenie, rozrzedzenie, rozpuszczenie od wody, rozlazłość, ROZMOCZKI. *Cn. Th.* 948, das Aufweichen, Durchweichen z. B. des Erdreichs vom Regen; cf. Rozmączki, iaia w rozmączki, *Sta.* jaja na umàk. ROZMOKNĄĆ, rozmokł, *F.* rozmoknie *Neutr. idntl.*, Rozmakać *ndk.*, *Bh.* rozmoknauti, rozmolati; *Sr.* 1. roſmoknu, roſmoknam; *Rs.* размокнуть, rozpuścić się od wody, aufgeweicht ſeyn, durchweichen. Nogi im przez wodę, w ktorey przez pięć dni wciąż ſtali, rozmokły zupełnie. *Gaz. Nar.* 1, 77. Drogi rozmokłe. *Hor. sat.* 88. Owi ludzie bez gniewu, są ani ciepli ani zimni, ale rozmokli, iako zmokła kokosz, tak się ruszaią, nic nie sprawią. *Sk. Kaz.* 313.

ROZMOTAĆ *cz. dk.*, zmotane odmotać, entwirren, aus einander wirren, *Bs.* razmotati, *Rg.* razmotatti; *Cro.* razmotávam, *Rs.* размотывать, размотать.

ROZMOWA, – y, ż., *Bh.* rozmlauwanj; *Sr.* 1. rozrecſiwanje; *Crn.* pogovor, krémel; *Vd.* podgovor, podgovarjenje, beseduvanje, govorienje, sgovor, marnji, marnanje, pomenitva, kremel; *Cro.* razgòvor, dogòvor, zgovor; *Bs.* dogovor, razgovor, govor, besjedenje; *Rg.* razgovor, dvogovorje, govor, rozgovoranje; *Slc* razgovor, *Rs.* разговоръ, (*Rs* переговоръ, переговорка negocyacya. *Rs.* размолвка klotnia); *Ec.* разглаголаніе, собесѣдованіе, приятная бесѣда; rozprawa ultus, das Geſpräch, die Unterredung. Wiedli rozmowy o rzeczach poważnych. *Zab.* 19, 298. Rozmowa, gdy ieſt ucieszna, droga przy niey śpieszna *Cn. Ad* 1006. Rozmowa ucieszna przy ſtole, leda potrawy okrasi. *ib.* 1007 Rozmowy złe psuią naylepsze obyczaie *Petr. Fk.* 99. *Sk Zyw.* 2, 123. *Modrz. Baz.* 48 Rozmowy o dworzaninie, Łuk: *Gornickiego*; tegoż rozmowa o elekcyi; Rozmowy Artaxessa z Ewandrem, Stan. *Lubomirſkiego.* ROZMÓWCA, – y, *m.*, osoba rozmawiająca, die ſich unterredende Perſon, die Perſon des Geſpráchs; *Vd.* podgovornik, podmarnuvanz, podbesednik; *f.* podgovornica, podmarnuvanka, podbesednica *Cro.* razgovoritel; *Bs.* razgovoritegl, razlogagnik dobar, koji ljepo besjedi; (*Rg* razgovoritegl *consolator*, *f.* razgovoritegliza; *Rs.* разговорщикъ; *Ec.* разглаголственникъ, *f.* разглаголница. Quincunx pierwszy: rozmówce etc. *Orzech. Qu.* Rozmówcy *actores. Nar. Tac.* 2, 245; *ob.* osoby sztuki iakiey teatralney. ROZMÓWIĆ *Med. dk.*, Rozmawiać *ndk.*, *Boh* rozmluwiti, rozmlauwati; *Sr.* 2. rozgrowitiſch, ſe roſgranaſch; *Vd.* podmarnuvat, podgovorit, vkup govorit, se podgovoriti, se podmarnuvati, se podgovarjati, pomati, narezhi, kremlati, pomeniti; *Crn.* kremlam; *Cro.* razgovarjámsze, dogovariamsze, dogovóritisze, spomenkujemsze; *Bs.* govoriti, razgovaritise, besjediti, rasloagiti (cf. rozložyć, rozlog); *Rg.* razgovorittise, razgovaratise; *Rs.* разговаривать, разговориться, *fa.* разговарить, разговаривать rozradzić, odradzić); переговорить переговаривать, переговариваться; собесѣдовать cf. biesiadować, biesiada); *Ec.* разглаголати, разглаголствовати; (*Rs.* размолвить rozradzić, kłócić się), размолвиться, rozprawiać, diſcuriren, reden von etwas. Rad rozmawia. *Cn. Th.* Rozmawiać z kim, mit einem ſprechen. A to kto, ta pani, coś z nią tak długo rozmawiała? *Teatr.* 76, 10. Rozmawiać się z kim o czym, ſich mit einem über etwas beſprechen. – *in malam partem* Rozmówiemy się, niewdzięczniku! *Teatr* 54 *b*, 52, zobaczemy się z sobą). Wziął to za urazę swego honoru, i chce rozmowić się z W Panem. *Teatr* 11 *b*, 20. – 2) rozmawiać komu długę etc., = przemawiać, odmawiać, abſpenſtig machen, abwendig machen, abreden. Amazony od oycow syny rozmówiły, że szli z niemi w tamte ſtrony. *J. Ach. Dz.* 172. ROZMÓWINY *plur.*, rozmawianie, rozmowy, Unterredungen, Geſpräche. Alexander miewał rozmówiny z mędrcami, co ich pierwszych w Persyi znaią. *Chroſć. Fars*, 52. Miewali z sobą wzaiemne rozmówiny. *ib.* 105. ROZMOWNICA, – y, ż., gadalnia, lokutarz. *X. Biel.*, parlatoryum, w klasztorach panieńſkich. *X. Kam.*, das Sprechzimmer. ROZMOWNOŚĆ, – ści, ż., snadność do rozmawiania, rozprawność, die Geſprächigkeit; *Bh.* umluwnoſt; *Vd.* podgovorlivoſt; *Sr.* 1. leſnoſcj. Dla osobney ludzkości, rozmówności, był bardzo wziętym. *St. Zyw.* 367. Układność obyczaiów i rozmówność panom przyſłoi. *Petr. Ek.* 105. ROZMOWNY, – a, – e, – ie *adv.*, rozprawny, snadny do rozmowy, geſprächig, leutſelig; *Bh.* umluwný, howorný, prijwětiwy; *Slo.* priwetliwi; *Sr.* 1. leſné; *Vd.* podgovorliu; *Cro.* razgovorlyiv; *Dl.* razgovoran, roſgoveran; (*Kg.* razgoverni *consolatorius*; *Rs.* разговорчивый, бесѣдный; cf. biesiadny). Każdemu łaskawym się i rozmownym ſtawił. *St. Zyw.* 2, 28. *affabile*). Panuiący powinien się ukazać dla poddanych przyſtępnym i rozmównym. *Zabł. Roz.* 75. – §. Rozmówny, rozmowie służący. Geſprächs-. Gry rozmowne, zabawa pożyteczna. *Ger. Dz.* 5.

ROZMOŻENIE, – ia, *n.*, wielka zamożność, zamożenie się znaczne, (ob rozmóc się,. ſtarke Vermehrung, Verſtärkung Bóg-takiego szczęścia i takiego rozmożenia nie raczył dać i mu. *Rey Pſt. Aaa 6*; cf rozmnożyć.

ROZMROCZYĆ *cz. dk.*, rozmroczywać *Lexic.* mrok czyli ciemność rozpędzić, entdämmern, die Finſterniß verſcheuchen. Na pierwszym rozmroczywaniu *summo diluculo. Krom.* 557. – *fig.* Winn ci z troſkow przepaści swobodne myśli słodko rozmroczy. *Hor.* 2, 275 *Kniaz.*

ROZMROZIĆ *cz. dk.*, Rozmrażać *ndk.* *Bh* rozmrazyti, rozmrzegowati; *Slo.* rozmrzám, *Sr.* 1. roztabyu; *Cro.* odmerzávam razmerzávam); rozpuścić zmarzłego co, *Cn. Th.*, aufthauen Eis ſchmelzen machen.

ROZMRUŻYĆ oczy *cz dk.*, rozemknąć na pół oczy; die Augen halb aufmachen. Budzi się wylękły objawieniem, lecz wkrotce przekonał się oczu rozmrużeniem, że go tylko sen łudził marą wyſtawioną. *Przyb. Luz.* 247.

ROZMYKAĆ *ob.* Rozemknąć

ROZMYSŁ – u, *m.*, *Bh.* rozmyſl, *Slo* roſmiſ'lenka *deliberatio*, *addubitatio*; *Rs.* разсчетъ, (*Rs.* размыслъ mierniczy, ziemiomierca); *Ec.* размыслъ (z. rozum), вымышленіе; rozmyślanie się, namyślanie, rozwaga, rozważanie. das Bedenken, Ueberlegen, Erwägen, Beſinnen, der Bedacht. Wyszły one dziesięć dni dane Focyuszowi na rozmysł. *St. Dz.* 833, Bedenkzeit). – Nierozmysł. *Kosz. Cyc.* 40, nieuwaga, Unbedachtſamkeit. – *§. Rozbieraiąc swe przygody sobie Różny brał przed się rozmysł w swoiey dobie. P. Kch.*

Jer. 252, zamysł, determinacyą, Entſchluß. ROZMYŚLIĆ *cz. dk.*, Rozmyślać *ndk.*, *Slo.* rezmyſſliim; *Bh.* rozmeyſſleti ſe, rozſmati cf. rozjąć); *Sr.* 1. rezmoſlu, rosmyſliu, rosmyſlim, tam a ſem myſlu, rozpominam, wopominam; *Crn.* resmishlam; *Vd.* resmishliti, resmishluvati, resmishlùem, premisliti, premisluvati, preiresmisliti, poumlati, napoumitì, naposhinjati; *Cro.* razmiſlyávam; *Dl.* razmisſyati; *Rg.* razmisliti, rezmisegljati, razmislivati; *Bs.* razmisliti, razmisegljati, promisegljati, proumisliti; *Sla.* promotriti; *Rs.* размыслить, размышлять, обмыслить, обмышлять, умышлять, разгадать, погадать, обдумать, обдумывать, одумать ся, одумываться, смекнуть, смекать. *Ec.* погадумѝпися, погадумяюся, раздумывать, размышлять, подумать об себѣ о rozważać, rozbi-rać u siebie. erwägen, in Betrachtung ziehen, durchdenken. Rozmyślanie o czym, rozważanie. das Nachdenken. Erwägen, Betrachten; *Sr.* 1. rozpomnetjo, wopomnetjo; *Cro.* razumshlyavanye; *Ec.* вмышленïе. Kiedy rozum wyobrażeniom w nas się snuiącym długo się przypatruie z pilnością, iest to rozmyślanie. *Cyant. Log.* 18. Dwadzieścia lat rozmyślałem na puszczy, i przekonał mię rozum, że nie może być tylko ieden bóg. *Stas. Num.* 2, 117. Wierz, nie rozmyślay. *Pot. Jow.* 2, 36. Rozpomnieć sobie rozliczność dobrodzieyſtw, a rozmyślić sobie ſtrach przegrożek Pańſkich. *Rey Ap.* 19. Człowiek rozmyśla sprawy swoie w sercu swoim; ale pan sprawuie ięzyk iego. *Rey Pſt. Ddd* 6. Rozmyślanie rozumne, kontemplacya. *Gorn. Dw.* 562. Rozmyślanie nabożne, duchowne, medytacya. *Cn. Th.* 949, geiſtliche Beſchauung. Betrachtung. Rozmyślanie komu uczynione, z uwagi, przekładania, Vorſtellungen, Betrachtungen, Bemerkungen. Rozmyślania od ciebie uczynione dowodzą, że człowiek iest dziełem boskim. *Zabł. Roz.* 29. – §. Rozmyślać się *Rec.*, *Bh.* rosmyſliti ſe, namyślać się, rady u samego siebie szukać, ſich beſinnen, bedenken, bey ſich überlegen, zu Rathe gehen. Rozmyślić się, namyślić, naradzić na wszyſtko dobrze potrzeba; namyśl się wolno, a śpiesznoczyń. *Cn. Ad.* 1008. – *aliter*: Rozmyśliłem się iuż na to dobrze, s udeterminowałem się, ich habe beſchloſſen, ich bin entſchloſſen. *Cn. Th.* – *aliter:* rozmyślił się zaś, odmienił zdanie, radę, przedsięwzięcie, er hat ſich anders beſonnen; cf. upamiętać się, zreflektować się). Z początku nie chciał, ale potym rozmyśliwszy się i żałuiąc tego, co uczynił, poszedł. *Sekl. Math.* 21. ROZMYŚLACZ, – a, *m.*, ten który się rozmyśla *deliberator. Mącz.*, der Erwäger, Betrachter; *Bs.* razmisegljalac, *f.* razmisegljaliça; *Rag.* razmisegljalaz, *f.* razmisegljaliza, razmisliteglіza; *Vd.* poumlavez; *Ec.* размышленникъ. ROZMYSLNY, – a, – e. ROZMYŚLNIE ROZMYSLANIE *adv.*, rozważaiący, roſtropny, überlegt, bedachtſam; *Bh. et Slo.* rozmyſlný. *Sr.* 1. wopominacine, powaiavne; *Vd.* napomisliu, pomisliu, premisliu; *Rg.* razmisegliv; *Ec.* вмышленный. Co czynisz, czyń rozmyślnie, ſkora rada szkodzi. *Kchw. Fr.* 132. Mówić s prędka a nie rozmyślanie, o rzeczy ważney, nie ieſt to lada co. *Gor. Dw.* 16. Nie mów nic nierozmyślnie. *W. Eccles.* 5, 1. Nierozmyślne rzeczy ledaiakie; nierozmyślny pisarz, nie będzie wyborny. *Cn. Ad.* 641. Nierozmyślny, (*vitiose*), porywczy, niebaczny *inconsideratus. Cn. Th.* 522, unüberlegt. Z nierozmyślnéy zrobiłeś kobietę rozsądną. *Teatr* 41, 8. – (*sine vitio*): nierozmyślny, nienagotowany *immeditatus. Mącz.*, unüberdacht, unvorbereitet, *extemporalis, ex nunc.* Tyberyusz lepszy był na prędkie odpowiedzi, niżli na rozmyślne. *Sk. Dz.* 67. W nagłych przypadkach lepszą radę potrafią białegłowy, niżli mężczyzny. *Petr. Ek.* 19. – §. rozmyślny, nieprzypadkowy, umyślny, vorſetzlich. Może to się stało przez zapomnienie? *R.* nie Papo, rozmyślnie. *Teatr* 59, 16. ROZMYSLNOSC, – ści, *ż.*, baczność, rozwaga. *Bh.* rozmyſlnoſt, *Vd.* pomislivoſt, premislivoſt; die Ueberlegung, die Bedachtſamkeit. Nierozmyślność, niebaczność *temeritas. Cn. Th.* 522, Unüberlegtheit, Mangel der Ueberlegung.

ROZNAROWIĆ, ROZNOROWIĆ *cz. dk.*, rozpuścić kogo, einen ganz unartig machen. Spanoszeniem roznorowiona swawola. *Krom.* 433, *opibus aucta licentia.*

ROZNASZAĆ *ob.* Roznieść.

*ROŻNIATA, – y, *ż.*, rożność, różnica, spor, kłótnia, Hader, Zank. Woyna z woyny rosła, i nie było końca Mordów, płaczu, różniaty i krwawego tańca. *Klon. Wer.* 50. ROŻNIĆ *cz. ndk.*, *Vd.* re loshiti, ressesnati, resviditi, arsloshit; *Rg.* razvidjeti; *Bs.* scjarat; *Ross.* рознить, отличить, отличать, różnemi czynić, różnicę robić, nie równać, unterſcheiden, einen Unterſchied machen. Słoneczne promienie dnia od nocy nie rożnią, wszyſtkie mieszą rzeczy pogodna niepogoda, sama ciemność panuie. *Bard. Luk.* 55. Jako układ części téy porcelany wewnętrznych, różni ią od śkła, tak równie ten układ rozróżnia ią od innych rodzaiów porcelany. *Terz.* 179. Różny ubiór, ięzyki zróżniono narodów. *Bard. Luk.* 2, 47. Zdawało mi się, że mię różnił od innych, i że wejrzenia iego mowiły do mnie. *Teatr* 9 *b*, 61. – §. Różnię się od kogo, niezgadzam się *diſſentio*, von einem abgehen, nicht ſeiner Meynung ſeyn. *Cn. Th.* ROŻNIC się *Rec.*, różnym być, ſich unterſcheiden, verſchieden ſeyn; *Sr.* 1. ſchelakoczju ßo z druhim; *Rs.* отличествовать, разнствовать, различествовать. Za czasów Temiſtokles miłość własna od dzisieyszey tym się tylko różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 64, 293. – §. różnić się z kim, nie zgadzać się, w niezgodzie być, kłócić się, uneinig ſeyn, zanken, ſtreiten. Zkąd spólne waśni rosną między wami, Zkąd to, że z sobą różnicie się sami? *P. Ach. Jer.* 10. ROŻNICA, – y, *ż.*, *Slo.* rezdil; (cf rozdielati); *Crn.* reslózhk, sdrâshba; *Sr.* 1. ſchelakoczjeno (wszelaki); *Vd.* reslozhik, reslozhenje, resbor, reslozhnoſt, reslizhnoſt, reslika, mejnis, mòja; *Cro.* razlika, razlúchnoszt; *Rg.* râznizaze; *Bs.* razlika, razlichnòst; *Sla.* rázlika; *Rs.* рознща, разница, отличка, разборъ, разлàдъ; różność, czym się co od drugiego rożni, der Unterſchied, die Verſchiedenheit. W rumieńcach, które natura twarzom udziela, iest wielka różnica. *Mon.* 64, 271. Między człowiekiem iednym a drugim niemała różnica. *Teatr* 32, 22. – *Arithm.* różnica, różniczka, nadmiar, reszta, liczba po odciągnieniu mniejszey od większey wynikła. *Leſk.* 2, 6, *Jak. Mat.* 3, 13, die Differenz. – 2) różnica, *Rs.* розня, разня, *Boh.* různice, niezgoda, kłótnia, Zank, Streit, Hader, Uneinigkeit. Między niemi urosła wielka różnica i spór. *Warg. Cex.* 109. Rzecz wszyſtkę, o którą różnicę mamy, na twoie uznanie podaię. *Sk. Dz.* 1169. Gdzie masz iaką woynę abo różnicę, iak możesz do zgody i pokoiu, chcicy przywodzić, *Sk. Zyw.* 2, 140. Po wyiechaniu Ryxy były u nas wielkie

różnice, swary, rozboie. *Biel.* 49, fakcye. ROŻNICZKOWY rachunek. *Jak. Mat.* 3, 3, *calculus differentiae*, die Differentialrechnung. Ilość rożniczkowa. *Jak. Mat.* 3, 81. ROZNIE, ROŻNO; *adv. Adj.*, Różny; nieiednakowo, rożnym nieiednakim sposobem, (*oppos.* równo), verſchiedentlich, auf mancherley Art, *Slo.* ruźno, naruźno; *Sr.* 1. ruśno. Nierożno, *Ec.* нерѣзно, нерѣзличенно. Zawzdy o królu są odmienne nieba, I szczęśie rożnie koło swe prowadzi. *P. Kch. J.* 261. Każdego się pytali, a rożno, każdego odwiódłszy na ſtronę. *Warg. Rad.* 333. To prawem nie może być, co od sprawiedliwości rożno idzie. *Baz. Modrz.* 403, ſtroni, oddala się. ROŻNIEC *niedk. ndk.*, zrożnieć *dk.*, rożnym się ſtać, cf. rożnić się, verſchieden werden, ſich ändern. Oh iak z pierwszą Niobą Niobe zróżniała, Gdy od ofiar Latony ludzi rozganiała, *diſſacut. Zebr. Ow.* 145.

ROZNIECIĆ *ex. dk.*, Rozniecać *ndk.*, *Bh.* rozniti, roznêcowati; ogień wskrzesić, rozpalić, ogień rozszerzyć, *pr. et fr.*, Feuer anmachen, anfachen, entzunden, entflammen. (*Vd.* resnietiti, z zapalić w piecu). Idź moia Kachno, a roznieć ogień. *Teatr* 8, 20. Ja rozniecam w tobie ogień *Bud. Ezech.* 21, 3. Przez gniew zawziętéy Junony Troię w popioł obrócił pożar rozniecony. *Min. Ryt.* 2, 278. Lekarſtwo to oczy obrażone ratuie, i nie daie się rozniecać złemu. *Syr.* 925. Moment rozniecił we mnie płomienie. *Teatr* 52 *b*, 79. Wowa na on czas na samym rozniecieniu zgasła; *inter initia exſtincta. Krom.* 275.

ROŻNIENIE, *ob.* Różnić.

ROZNIEMÓC się, *F.* rozniemoże się, rozniemęgę się *rec. dk.*, *Bh.* roznemocy se, *Rs.* разнемогаться, разнемочься. (*cf.* rozmóc się), zachorzeć, mocno się rozchorować (*cf.* niemoc), ſehr krank werden, ſchwer erkranken. Jeśli się kto rozniemógł, abo w niebezpieczeństwo iakie przyszedł, to się do krzyża obiecał. *Dambr.* 359. Byli tam na iedney biesiedzie, tamże się rozniemógł, takżeć charlał charlał, ażci poszedł. *Rey Zw.* 60. Wielu ich było, ktorzy się nagle od onego pokarmu rozniemagali na biegunki. *Baz. Sk.* 22. Powiedziano mu, iż się rozniemógł oiciec iego. 1 *Leop. Gen.* 48, 1, iż zaniemógł. 3 *Leop.*). Na śmierć się rozniemógł, chciał tedy przed niemi teſtan ent uczynić. *Biel.* 29. Rozniemógł się na gorączkę okrutną. *Wys. Aloy.* 428. Bardzo się rozniemogła. *Pot. Arg.* 825. Rozniemógł się na nogi swoie, a niemoc iego była bardzo ciężka. *Bud.* 2 *Chr.* 16, 12. Rozniemoże się wół komu, wnet szuka gospodarz lekarſtwa. *W. Poſt. W.* 2, 242.

ROZNIEŚĆ, rozniósł, roznieśli, *F.* roznieśie, rozniosę *ex. dk.*, Roznosić *ndk.*, Roznaszać *freqv.*, *Bh* roznesti, roznosyti, roznaſſeti; *Sr.* 1. roznesu, rosnoschu, roznoschu, rosnecz, rosnesam, rosnoschem; *Sr.* 2. rosnaszi; *Crn.* resnâsham; *Vd* resneſti, resneiti, araneſti; *Cro.* raznâssam; *Rg.* raznjêti, raznossitti; *Bs.* razneſti, razniti, raznositi; *Rs.* разнесть, разносить, разношивать; w różne ſtrony zanosić, rozpraszać, aus einander tragen, verſchiedentlich herum tragen, zerſtreuen. (*Rs.* разносить, разношивать rozchodzić czyli rozdeptać obuwie, bóty). Ziarna tak drobne, że ie wiatry wszędzie roznoszą. *Bot. Ner.* 138. Wiatry ich koncepty rozniosą, iak liście w iesieni wicher zwykł roznosić. *Opal. sat.* 79. Roznoszenie, Rozniesienie, *Rs.* расноска, разнóсъ. Górę roznieść kazał. *Sk. Dz.* 198, rozkopać, er ließ den Berg ab-tragen. Ślężący dziedzictwo swoie na subtelne szczętki podziałem gęſtym roznieśli. *Krom.* 544, rozdzielili, rozczłonkowali.) Rozum przez swoię mądrość tę burzę, któraby była całe państwo rozniosła. *Mok. Turk.* 92, zerſtücken. Dobytemi szablami grozili mu, że go mieli na nich roznieść *Warg Wal.* 171, na kawałki rozbić, in Stücke zerhauen. Ktoby drugiego odstępował, aby na szablach był roznieſiony. *Birk Chod.* 10. Bycy mnie zewsząd srodzy otoczyli, Aby nędznika w sztukach roznosili Na swych rogach. *Ryb. Ps.* 37. – §. Roznosić kawę. *Teatr* 47, 3, roznosić potrawy, z gości obchodzić kawą, potrawami, herum tragen, herum reichen. Zaczynają lokaie potrawy roznosić, Siedziałem w pierwszym mieyscu, zaczęli odemnie. *Zabł. Zbb.* 2. – §. Roznosić pogłoskę etc., rozgłosić, rozszerzać, rozpadać, rozpaplać etc. *Rs.* разносить, проносить, разглашать, разславливать, ruchbar machen, ausplaudern, austragen, kund machen; *in bonam et malam partem.* Jaka wierność owych paſterzy! co słyszeli, to mowią, to rozsławiają o dzieciątku Jezusie i roznoszą. *Dambr.* 46. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta, August cię muzy odmianem podaie w potomne usta. *Zab.* 12, 31 *Kniaź.* Już się niemałe głosy roznosiły o możności iego. *Rey Pſt. Sz* 4. Dworscy pogłoskę tę po całym mieście rozmieśli. *Teatr* 4, 28. Zawsze miano za nayniepoczciwsze plemię tych ludzi, ktorzy cudze słowa i mowy roznaszali; a teraz należli się tacy, ktorzy roznaszaią zbrodnie. *Pilch. Sen. liſt* 4, 213. Wzorki zbierać ieden z drugiego, i potym z przydatkiem ieszcze to nosić ie po mieście. *Teatr* 22, 103. Józef, mąż iey, będąc człowiekiem sprawiedliwym, nie chciał iey roznosić a sławić. 1 *Leop. Matth* 1, 19, osławiać). Rzecz całą wprzod już gwarem pospolſtwa rozniesioną, senatowi donos.. *Pilch. Sall.* 55.

ROŻNIK, *ob.* Rośnik.

ROŻNIN, -y, ż., mieysce różne, rozróżnione, różnica, ein ſich unterſcheidender Ort, ein Unterſchied. Już i drogi nie widać, nie widać rożniny żadney w ziemi. *Bard. Luk.* 162. ROŻNO, ob. Rożnie, Rożny. ROŻNOBARWY, ROŻNOBARWNY, ROŻNOBARWIENNY, ROŻNOBARWISTY, -a, -e, *Rs* разноцвѣтный, różnofarby, rozmaitych kolorów, różnokrasy, różnowzory, pſtry, von verſchiedenen Farben, bunt. Różnobarwe kwiatki. *Zimor. Siel.* 183, *Achw.* 9. Różnobarwienne szaty. *Faliſſ. Fl.* 34. Inyne łąki, gdzie trzody bez strachu się pasą, Różnobarwiłym wdzięcznie szmelcem kwiatki krasią. *Szym. S W.* 2. Dwie tarcze różnobarwiſte; biała z nich pokóy, czerwona woynę znaczyła. *Krom.* 128. – §. *fr.* Różnobarwne i licznie powtórzone na komissyą ſkarbową zażalenia. *Dyar. Gr.* 593, różnokształtne, pod różnemi pozorami, von verſchiedener Geſtalt, unter verſchiedenem Vorwande. **ROŻNOBLADY, **ROŻNOBLADŁY, -a, -e, w różnym ſtopniu blady, in verſchiedenem Grade bleich. Smierci różnoblade. *Tward. Wł.* 173. Niewdzięczna ſtarość, chorób różnobladych mnoſtwo. *Kul. Her.* 317. ROŻNOBOCZNY, -a, -e, ungleichſeitig, verſchiedenſeitig; (*oppos.* równoboczny). Gdy w tróykącie wszyſtkie trzy boki nierówne będą, zowiemy go rożnobocznym, *scalenum. Geom.* 1, 18, *Leſk.* 17. ROŻNOBOK, -u, *m.*, *trapezium. Geom.* 1, 73. – §. b) różnobok, różnokąt, różnoboczny tróykąt. *Sol.*

G. 6. RÓŻNOFARBY, RÓŻNOFARBNY, -a, -e, różnobarwy, różnych kolorów, von verſchiedener Farbe. Mnóſtwo różnofarbych namiotów. *Przyb. Milt.* 365. Motyle przybrane w różnofarbne szaty. *Chod. Gesn.* 34. RÓŻNOGŁOSNY, -a, -e, *Rs.* разногласный, różne głosy wydaiący. verſchieden tönend. Różnogłosnym trąb, surm i bębnów graniem, hukiem i trzaſkiem. *Stryik.* 545. Różnogłosne pieśni. *Zim. Siel.* 283. Puszcze różnogłosnym gwarem ptaſtwa brzmiące, *concentus diſſonus. Oſſ. Sen.* 64. RÓŻNOGŁOS, -u, *m.*, *Rs.* разногласіе, dysharmonija. RÓŻNOJĘZYKI, -a, -ie, *Rs.* разноязычный, rozmaite języki obeymuiący, von verſchiedenen Sprachen. Jżna różnoiężykiey mieszaniua wieży. *Nar. Dz.* 1, 205, wieża Babilońska). RÓŻNOIMIENNY, -a, -e, imion różnych, von verſchiedenen Namen, *Rs.* разноименный. *RÓŻNOISTNY, -a, -e, istności różney, *Ec.* иносущный, разносущный, verſchiedenen Weſens. RÓŻNOKĄT, *ob.* Różnobok. RÓŻNOKRASY, RÓŻNOKRASNY, -a, -e, różnobarwy, rozmaitych pięknie mienionych kolorów, ſchön bunt. May drzewa piękrzy różnokrasnym kwiatem. *Zab.* 16, 186 *Kniaź.* Różnokrasy wieniec. *Zab.* 5, 405 *Nar.*, *et* 12, 220. Pitrzyć głowę kwiatem różnokrasym. *Hor. Poez.* 1, 26 *Kniaź.* RÓŻNOKRĘTY, -a, -e, wężykowaty, verſchieden geſchlängelt. Traci ślad przez omyłkie drogi i ścieszki różnokręte. *Bardz. Luk.* 131. RÓŻNOKRESLNY kąt, *mixtilineus*, gdy iedna linija prosta a druga krzywa. *Jak. Mat.* 1, 11, ein verſchiedenliniger Winkel RÓŻNOKSZTAŁTNY, -a, -e, *Rs.* разнообразный, разновидный, różnego kształtu, von verſchiedener Geſtalt. Ruch nie iednostayny, odmieniaiący się co chwilę, nazywa się ruchem różnokształtnym. *Jak. Mat* 3, 249. (*Subſt. Rs.* разнообразіе, разнообразность *różnokształtność). RÓŻNOMYSLNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Rs.* разномысленный, (*oppos.* iednomyślny), różnego zdania, verſchieden denkend, anders denkend. Srogie nastąpiły rozruchy; nie powściągnione były różnomyślne duchy. *Zab.* 15, 297, *N. Pam.* 17, 140. - *Ross.* разномысленныхъ człowiek różney myśli, różnego zdania; разномысліе, разномысленность *różnomyślność, *oppos.* iednomyślność). *RÓŻNOOSOBNY, -a, -e, *Ec.* разноличный, *Gr.* ἑτεροπροσωπικὸς; *Ec.* разноличествующій *persona diffiero.* RÓŻNOPIÓRY, -a, -e, rozmaitych piór, verſchieden gefiedert, bunt von Federn. Czasem nas także bawią różnopiore ptaki, Ktore siedzą po drzewach i pomiędzy krzaki. *Chod. Gesn.* 78. Pełno po gaiu ćmy różnopiorey. *Zab.* 10, 207 *Zabł.* Bocian różnopiory *Min. Fare.* 24. *RÓŻNOPLEMIENNY, -a, -e, -ie *adv.*, nieiednakowego plemienia; verſchiedenen Stammes, *Rs.* разноплеменный *cf* różnorody. RÓŻNOPŁYNNY, -a, -e, kręto w różne strony płynący wężykowaty, ſchlängelnd fließend. Różnopłynne brody *Ryb. Geol. Cb.* *RÓŻNOPRZYMIOTNY, -a, -e nieiednakowych przymiotów, von verſchiedenen Eigenſchaften; *Rs.* разноприсущественный. RÓŻNORAKI, -a, -ie, rozmaity, verſchiedentlich. Przyiemnie pracuie w różnorakim nauk gatunku *Czack. pr.* 2, 200 Gorzystość różnoraka, abgeſetzte Bäurge, rząd gor z wielorakich gatunków kamieni lub skał złożonych, w kierunku prostopadłym. *Mier. Mocr.* RÓŻNORODNY, RÓŻNORODY, -a, -e, *Rs.* разнородный, von verſchiedener Natur, oder Art, ungleichartig. Ciało z części nieiednoy materyi składane, zowiemy różnorodnym, *heterogen. Hub. Wst.* 385, *Rog. Dos.* 1, 65; (*oppos.* iednorodny *homogen*). Ciała różnorodne, składaiące się z cząstek nieiednakowéy natury. *Sniad. Chem.* 3. Rzeczy różnorode. *Przyb. Milt.* 322. Gdyby kto pozbierawszy te tak różnorodne części, do siebie źle przystaiące, w proporcyi niezgodne, złożył, wystawiłby zapewne raczéy poczwarę, iak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 364. Mieszkańcy różnorodni tego świata. *Przyb. Milt.* 232. Atmosfery różnorodne. *Scheidt* 55-7 *et* 38. Zrównanie różnorodne, *aequatio heterogenea. Sniad. Alg.* 1, 123. RÓŻNORODNOŚĆ, -ści, *ż.*, rozmaitość co do rodu, die Ungleichartigkeit, *Rs.* разнородность, разнородство, разнородіе. *RÓŻNOROHY Don. *Tward. Wł.* 49, różne rogi, odnogi maiący, verſchiedene Arme habend. - (*RÓŻNOROWIC, *ob.* Roznorowić). - RÓŻNORYMY, RÓŻNORYMNY, -a, -e, z rozmaitych wierszów złożony, von verſchiedenen Verſen. *Jana Rybińskiego* gęśli różnoryme. - Dityramb z natury swoiéy powinien być szumny, różnorymny etc. *Nar. Dz.* 1, 113. Lekkie przegrawki czyniąc, różnorymny wieras zaczynasz, w ozdobne upleciony hymny. *Zab.* 6, 370 *Nar.* RÓŻNOŚĆ, -ści, *ż.*, RÓŻNOTA, -y, *ż.*, *Bh.* růjnosť; *Vd.* drugazhnost; *Rg.* razlicnos, razlikos, razlúka; *Rs.* разность, разнота, разнство, различіе, отличительность, отличіе, отличность, отмѣнность; rożnica, nieiednakowość, der Unterſchied, die Verſchiedenheit. Żadnéy różności niemasz między dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, ieziorną i morską wodą, ieno nazwiska są różne; ale sama istność i przyrodzenie wody, iedna iest wszystkich. *Syxt. Szk.* 18. W niektórych drzewach iest też różność płci, tak iż między niemi są samcy i samice. *Cresc.* 67. Między świętym a przeklętym nie braku a różności nie mieli; a między plugawym a czystym nie rozsądzali. *Leop. Ezech.* 22, 26. Niektórzy chcieli, aby różność w stanie szlacheckim była, to iest, żeby iedni niższego, a drudzy wyższego albo państkiego stanu byli. *Biel.* 522; (*oppos.* równość szlachecka). Różność wielka. *Cn. Ad.* 1010, daleko ztąd do owądu. - Różność, odmienność, rozmaitość, odmiana, Abwechſelung, Verſchiedenheit, Mannigfaltigkeit. O ty bawiąca różności, ty roskoszy wzroku, przerwiy tę nudzącą równość. *Karp.* 3, 42. Jak kwiaty, tak owoce barwę miały złotą, Ferb wesoło mieszanych upstrzone różnotą. *Przyb. Milt* 106. - §. różność, różnica, niezgoda, spór, kłótnia, Uneinigkeit, Hader, Streit. W różnościach i poswarkach uciekamy się do sędziego. *Petr. Ef.* 341. Wszystkie na świecie różności ztąd pochodzą; moie, prawi ieden; drugi: nie twoie, ale moie; tak to było; nie tak to było. *Gor. Dz* 9 - §. Święci zwolennicy iego mieli się rozchodzić po różnych stronach świata tego. *Hey Pſt. Ccc* 5, po różnych stronach, verſchiedene Weltgegenden.

ROZNUSIĆ, *ob.* Roznieść. ROZNOSICIEL, *ROZNOSZYCIEL, -a, *m.*, *Rg.* raznositegl; *Rs.* разносчикъ; ktory co roznasza, der Herumträger. Roznosiciel pocztowy listów, der Briefträger. Drukarze roznosicieli otrzymali, co wędrując po kraiu, i domy po drodze odwiedzaiąc, przynaszali do nich dzieła z druku wyszłe. *Czetr. myśli* 164, *colporteurs).* Roznosiciel pogłoski, roz-

głosiciel, der Kundmacher, Ausposauner. ROZNOSICIELKA, -i, f., *Rg.* raznositegliza; *Rs.* разношица. Mylna roznosicielka dzieł tylko pozornych, Za mniemaniem się sława nieprawdą unosi. *Kras. Wiersz.* 65, rozgłosicielka, Kundmacherinn, Ausposaunerinn. ROZNOSICIELSKI, -a, -ie, od roznosiciela, herumtrager=, *Rs.* разношическій, разношичей. ROZNOSNY, -a, -e, do roznoszenia, herumtragbar, *Rc.* разносный.

RÓŻNOSIERCI, -ia, -ie, nieiednakowéy sierci, ungleichhaarig (z. B. von Pferden), *Rs.* разношёрстиный. RÓŻNOSRZODKOWY, -a, -e, mimośrzodkowy, *excentricus. Jak. Mat.* 4, 275. RÓŻNOSTRONNY, -a, -e, rozmaity co do stron, verschiedenseitig, *Rs.* разносторо́нный. RÓŻNOUSTY, -a, -e, różnojęzyki, von verschiedenen Sprachen. Krągłe się złoto wiiąc nieustannym ruchem Łączy świat rożnoustý handlowym łańcuchem. *Nar. Dz.* 1, 9. RÓŻNOWAGOWY, -a, -e, nieiednakiéy wagi, verschiedenen Gewichts. Niemcy różnowagowe mieli grzywny. *Czack. Pr.* 155. - (RÓŻNOWATY, -a, -e, -o *adverb.*, śpiczasty iak rożen, nach oben zu spitzig. Nie trzeba różnowate kopy robić, ale tak, żeby w sobie były spadziste. *Haur Sk.* 78). - RÓŻNOWIERCA, -y, *m.*, *Bh.* rozdwogenec, rozdělenec; inszéy wiary, inszego wyznania der eines andern Glaubens oder Bekenntnisses iest. Wolą cierpieć ostatnie w zatonieniu męki, Niż tracić życie z mściwéy różnowierców ręki. *Przyb. Lus.* 42. RÓŻNOWIERSTWO, -a, *n.*, rozmaitość wyznania, Verschiedenheit des Glaubens, des Bekenntnisses. Traian różnowierstwa zakazał. *Nar. Tac.* 2, 344. RÓŻNOWZORY, RÓŻNOWZORZYSTY, -a, -e, różnobarwiły, różnokształtny, verschiedentlich gemodelt, gestaltet, gezeichnet. Paw' rostacza ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129. Słupy stoią tam różnowzorzyste. *Bardz. Tr.* 322. Już opadły z pięknéy krasy różnowzore kwiaty. *Zab.* 3, 413, *Karp.* 1, 51. RÓŻNOZIARNY, -a, -e, rozmaite ziarna maiący, verschieden gekörnt, verschiedene Körner habend. Wisła różnoziarne żyta w morski brzeg toczy. *Ryb. Gesl. Dab.* RÓŻNOZNACZNY, -a, -e, -ie *adv.*, o tegoż znaczenia, nie iednako oznaczaiący, verschiedentlich bezeichnend, von verschiedener Bedeutung Terminy, z ktorych iedon iest dodatny, drugi odciążny, nazywaią się rożnoznaczne. *Ustrz. Alg* 8.

RÓŻNY, ROŻEN, -żna, -żne, (*Bh* růžny, z rozproszony, narůżno, porůżno, z osobno); *Bh.* rozdilný, rozličny, rozmanitý; *Sr.* 1. schelati wot druhoho (cf. wszelaki); (*Sr.* 1. rożné, z sprosny), *Crn.* reslózhu; *Vd.* drugazhen, reslozhen, reslozhliu, mnogotern, mnogofurmast; *Cro.* rogni; *Bs.* razlicjan, razlik, innak, srjaran, nascjaran; *Rg.* razlicjan, razvidov. *Ross.* разный, ро́зный, разнопёстрый, опа́ичный, опа́йный, отмѣнный; *Ec.* разли́чительный, несогла́сный; nieiedneki, verschieden, nicht einerley. Rożne są ludzkie zdania, ci w lewą, ci w prawą, Ci chcą nazbyt powolnie, tamci nazbyt żwawo, Ci płakać z Bewerleiem, ci śmiać z Donkisotem. *Kras. W.* 24. Jedenże grzech różny w różnych bywa, W iednym iest większy, w drugim go ubywa *P. Kchan. Jer.* 115, *duo si fecerint idem, non est idem).* Ci, którzy maią rożne natury, muszą też nie równymi, ale różnymi być, w iednakich spraw wykonywaniu. *Sal.* 2, 385. Inszy i różny iest ociec niebieski, inszy i różny syn, tak też i duch S. *ib.* 82, osoba każda w S. Troycy od siebie iest różna i daleka. *ib.* 83. Samo między sobą są te rzeczy różne i niepodobne. *ib.* 6, 112. - §. różny, rozmaity, odmienny, mancherley, mannigfaltig. Pobudzaią smak różne potrawy. *P. Ach. Ort.* 1, 385. Trzeba dla nassey zabawy różnych rzeczy. *ib.* Różna muzyka, różne sceny były, Gdy iedne wyszły, drugie nastąpiły. *Auszp.* 15. - Różny od czego, różniący się, unterschieden, verschieden. Niewolnicy cielesności tak są różni od cnotliwych, iak iest różna dusza od ciała. *Gor. Dw.* 356. Ci ludzie bardzo różne maią serca od ust. *Boter* 28, niesczérzy, obłudni). Różny kształt natury, postaci, twarzy, *ob.* twarzność. *Cn. Th.* 1166. Polska i Litwa, iedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a tak nie różna, ale iedna spólna Rzpita, która się ze dwu państw w ieden lud zniosła i spoiła. *Herb. Stat.* 688, *Vol. Leg.* 2, 770. Sto i dwadzieścia kroć różnych czasów potykał się z nieprzyiacielem. *Warg. Wal.* 83, zu verschiedenen Zeiten. Człek zawsze fortuny różnéy bać się musi. *Tward. Wł.* 60, przeciwnéy). - §. Tak różne i nieprzystoyne małżeństwo Jagiełły z Pileczką, *impar matrimonium. Krom.* 479, eine ungleiche Heirath. Różną myśl próżnowanie rodzi. *Rard. Luk.* 69, rozmaitą, swawolną, niestateczną. - *Po różniu *adv.*, różnie, różno, verschiedentlich. Świadkowie po różniu u sądu pytani być maią. *Stat. Lit.* 198, każdy z osobna). Wszyscy szlachta w iednym mieyscu stawić się maią, a nie po różniu. *ib.* 42.

ROŻNY, *ob.* Rogowy, *Rg.* rožni, roxanl; (*Sr.* z. rośni narożny.

ROZ-OCHOCIĆ *cz. dk.*, *Rs.* разохо́тить, разманить, разманивать; pobudzić kogo, ochoczym go uczynić, einen muthig und lustig machen. Owi to smutek cierpiący, gdy się rozochocą, długo się i bez miary śmieią, iakby nadgradzali za przeszłą swą posępność. *Zab.* 12, 279, *Przyb. Milt.* 52. Po graniu Orfeusza tańcowały z wilkami kozy, tak ie rozochocił. *Pot. Syl.* 520. Rozochocenie *Rs.* разма́нка, разма́нь. ROZOCHOCIC się *rec.*, Courage, Muth, Lust kriegen. Tak gdy każdemu z nich wziątek idzie, Wszyscy na woynę z nim się rozochocą. *Chrość. Fars.* 104.

RÓŻODŁONI, -ia, -ie, dłoni różowéy, rosenhändig. Rano, skoro iutrzenkę różodłonią zoczym, ... *Dmoch. Jl.* 2, 174.

ROZ-OGNIĆ *cz. dk.*, rozpalić, rozżarzyć, ogniem zaiąć, erhitzen, entflammen, *pr. et fig.* Poruszenią roz-ognioney duszy. *N. Pam.* 3, 339. Rozogniony wdzięcznością rzucił się lud cały. *Tom. rol.* 106, *Ec.* разо́гнисвенный.

ROZOKI, ROZOOKI, -a, -ie, co zezem patrzy, świdrowaty. *Mącz.* schielend. *Sien., Volckm.* 607, *Bh.* blildowý, ztidrlawý; *Sr.* 1. schélawcz, schelawé; *Crn.* berliv (*ob.* brlok), shkilast, shkilz; *Vd.* shkilast, shilhast, shilgast, kermishlou krishom; *Cro.* skilyàv, skilyavers, krivoglèd, krisogled, krivook; *Bs.* gverok, higljok; *Rg.* gverók, higljok, nagverok; *Rs.* раскóсый, кóсь, косый, косоо́кій, косогла́зый, косова́тый, прикось, косыня (cf. ukos, cf. koślawy); (*Rs.* разногла́зый różnych oczu). Rozokie oczy, *Rg.* râzróke occi; *Ec.* разо́ръ о́чи, косые глаза, кои розно глядятъ. W poznaniu prawdy ludzie bardzo są maluczkie, A na nią ros-

okiemi oczyma patrzaią. *Rey Wiz.* 96. Lekarſtwo od rozookich oczu i wzroku błyſkawego zachowuiące. *Syr.* 1093, *Paſt. Fid.* 262. *Strabo*, rozooki. *Spicz.* 247. ROZOKO *adv.*, zezem, świdrowato, ſchielend. Rozoko patrzy. *P. Kch. Orl.* 1, 79, *Bh.* bliſkám; *Crn.* shkileti; *Vd.* krivu gledati, shkiliti, shilhati; *Bs.* razociti, razoko gledati; *Ks.* косимвся, покосимвся; ſchielend. ROZOKOWATOŚĆ, -ści, ż., świdrowatość oczu, das Schielen. *Cn. Th.*, zezem patrzanie. *Wtod.*, *Boh.* bliſawoſt. Lekarſtwo na rozokość, t. j. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188.

RÓŻOKRASY, -a, -e, piękny iak róża, roſenſchön. Miłość rożokrasa. *Hul. Ow.* 102. - (ROZ-ONACZYĆ, *ob.* Onaczyć. - RÓŻOPALCA iutrzenka. *Przyb. Luz.* 324, różanoręka, roſenfingerig; *Es.* розоперстный. RÓŻOPŁODNY, -a, -e, w róże obfituiący; *Cro.* rozoplóden, fruchtbar an Roſen, roſenzeugend.

ROZ-ORAĆ, *F.* roz-orze *cz. dk.*, Rozoruie *pr.*, *Bh.* rozworati; *Rg.* razoritti, razoratti, razaaram; *Sla.* razoriti; *Rs.* разорать, распахивать, распахиваю; orząc rozburzyć, pługiem rozwalić, zerpflügen, mit dem Pfluge zerreißen. Role sąsiedzkie zawsze rozoruiesz, i za miedze sieroce daley puſtępuiesz. *Lib. Hor.* 56. ROZ-ORNY, -a, -e, do roz-orania, zerpflügbar; *Rs.* распашный.

RÓŻOWY, -a, -e, od róży, Roſen-; *Bh.* růjowý; *Slo.* růjowi; *Sr.* 2. rojowi; *Cro.* rosni; *Ross.* розовый; *Ec.* шипчавь. Twarz rumianą wſtyd różowy płoni. *Hul. Ow.* 91. Pugilares różowy. *Wtg. Mar.* 3, 22, różowego koloru, roſenfarbig Różowy kolor, różany, *Sla.* ruzicasta boja. Trzy rzędy wedle siebie iak koronka z liſtek spleciene zewią się węzłem różowym. *Jak. Art.* 2, 93, Roſenknoten, Roſenſchleife. Różowy ogród, cł. rożaniec; *Cro.* rosnyak, roſiſche; *Ec.* свероборинникъ. RÓŻOWAĆ *cz. dok.*, urożować *ndk.*, rumienić twarz, barwić, das Geſicht röthen, roth machen, roth mahlen; *Vd.* erdezhkati; *Rs.* подрумянить, подрумянивать. Piękna twarzyczka urożowana. *Teatr* 31, 96.

*ROZOWY chleb, *z ob.* Razowy chleb. *Dudz.* 29.

*ROZPĄCHAĆ *cz. dk.*, na różne ſtrony popąchać, durchſchnuppern. *fig.* Okręt na obie ſtrony oſt ym nosem wody rozpąchał *Zbil Dr. C.* 4.

ROZPACZ, ROSPACZ, -y, ż., (*Bh.* rozpal *deliberatio*, chwianie się, *Etym.* *pak); *Bh.* zaufalost, zaufalstwi, zaufaliwost (*cf.* ufać, zaufać); *Sr.* 1. zacznubluwanoſt; *Vd.* uffauliwoſt (*cf.* ufać, zaufać); *Sr.* 1. zaczm

ROZPĄKI, - ów, *plur.*, rozpąki, (rozpiąki, rozpinki), kiie, które się kładą w sieć, aby się nie przewracała w mieyscach zarosłych. *Skrb.*, Spreitzstöcke in den Netzen; cf. rozpiąć, rozpinać.

ROZPAKOWAĆ *cz. dk.*, (*disling. Bh.* rozpakowati, wątpliwym czynić; *Etym.* pak); różnie odpakować, *Vd.* resbawati; *Cro.* raztororújem (cf. tovary); *Bs.* raspartiti, rasprititi, rattovariti, abpacken, auspacken Muszę sam być przy rozpakowaniu moich rzeczy. *Teatr* 19, 11. Odpoczną u siebie, i rozpakuię się. *Teatr* 19, 21, *ob.* rozgościć się).

ROZPALIĆ cz. *dk.*, Rozpalać *ndk*, Rozpaliwać *freq.*, *Bh.* rozpaliti, rozpalowati; *Slo.* rozpalugi; *Sor.* 2. żaglisch; *Crn.* reswęliti, reswęlem (cf. rozsuelić); *Cro.* razparujém, razvruchújem, razvruchiti, razbelyújem, ognyenim, *Lat. ignio*, *ob.* ogień, zaognić; *Rs.* распалять, распаять, накалять, разкалять, разкаливать, накалять, нагрѣть. *Ec.* разпалáю; w naywiększym stopniu rozgrzewać, erhitzen, entflammen, glühend machen Kazał, żeby rozpalili piec siedm kroć więcéy, niż więc rozpaliwano. *Bud. Dan.* 3, 19. Wiatr gasi, światło rozpala zarzewie. *Teatr* 20, 41. Rozpalenie, *Bk.* rozpal; *Ec.* разженіе, раждежéніе. Rozpalony, glühend; *Bh.* ijeżavý, *Sr.* 1. zahřiwé, *Vd* resbielen, resbelen; *Bs.* usjelo, goruchje; *Slo.* sjajan; *Rs.* огненáльный, огненалúмый; *Ec.* огненалень, разжизáтельный. Sztuka żelaza rozpalonego. *Alok. Turk.* 172. Rozpalone żelazo węglami, Które wyiąwszy kowal krzywemi kleszczami, Topi w wodzie, to zatym pryska zamoczone, I popiskuie, w mokrzy ciepléy zagrążone. *Zebr. Ow.* 302. Obwiniony o powtórne złodzieystwo, z tych musi ieden odwód wybierać, albo żelazo czerwono rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzący rękę po łokieć zamoczyć. *Szczerb. Sax.* 17. Żelazo kuć, póki rozpalone. *Teatr* 43 c, 160, *Slo.* dokuď jelezo hori (ge żerawé), kuj; wtedy ruże trhagú, kdy świtnu; *ob.* łyka drzeć). Rozpalone kule, rozgrzane aż do czerwoności w piecyku, do podpalenia budowli nieprzyiacielskich. *Jak. Art.* 5, 314, glühende Kugeln. Rozpalenie, rozpalono *adv.*, *Ec.* распалынъ, горячо, жарко. Rozpalić się, glühend werden, glühen; *Bh* zhnu, zhnauti, zhl (cf. żegać), obniwéti; *Vd.* resbilen biti, gorezh postati, ognjen gratati; *Cro.* razparujémsze. - *fig. tr.* Gwałtowne srzodki tym bardziéy rozpalaią ognie miłości. *Teatr* 54, 54, rozniecaią, entflammen, anfachen. Gniewem rozpalony, stracił przytomność *Teatr* 4, 77, rozjątrzony, von Zorn entbrannt. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teatr* 30, 83, er gerieth in Hitze. Nie wie, co widzi, leca się tymże rozpaliwa, I oczy ten błąd bestwi, co i oszukiwa. *Otw. Ow.* 121. ROZPALISTY, - a, - e, - o *adv.*, mogący być rozpalonym, entzündbar, möglich glühend zu machen. *Cn. Th.* 929

ROZPAMIĘTAC *cz. dk.*, Rozpamiętywać *ndk.*, rozpominać, rozważać, rozbacsać, durchdenken, überdenken, betrachten, erwägen; *Slo.* rozpominám se; rozpomenutí *recordatio*). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią *Sak. duss.* 67. Rozpamiętywaliśmy piérwszéy niedzieli Adwentu, przyyście pana naszego pokorne. *Bial. Post.* 31. Każdy rozpamiętyway dziwne sprawy boga.

Kanc. Gd. 17. Do tego mówię, abyśmy roczną pamiątkę tak wielkiego dobrodzieystwa bożego z nabożeństwem rozpamiętywali. *Bial. Post.* 46. Rozpamiętawszy a rozczytawszy przeszły żywot swóy ... *W. Post. W.* 2, 151. W słodkich myślach zatopiony Rozpamiętywam starych wieków dzieła. *Karp.* 1, 79.

ROZPAPLAC *cz. dk.*, papląc rozgadać, zerplappern, zuplappern. Rozpaplać się *recipr.*, zapędzić się w paplanie, ins Plappern gerathen, *Rs.* разпрезниться.

ROZPAR, - u, *m.*, skwar, upał grobe żiże; *Sh.* rozpal. Wychodzi żółw z skorupy ku słonecznym rozparom. *Tward. Wł.* 224 *et* 176, *Tward. W. D.* 4. Rozpar płomienny Etny nieszkodnym dymu kłębem liże szron ościenny. *Zab.* 15, 20 *Kniaź.* - *fig.* Mnie wnętrze pali rozpar płomieny, i aż do szpik i przesusza kości. *Zab.* 10, 413 *Kniaź.* - Rozpar ziemny, wyziew przez gorąco z ziemi powstaiący, parowanie ziemi, Ausdünstung. Wyziewy z nas błych wód i rozparów wywiedzione ziemnych *Nar. Hz.* 3, 188, *Zab.* 12, 241. Ten proszek, coś go z ziemi rozparu, Aż po za iasne wyniósł obłoki. *Kniaź Pozz.* 1, 4. - §. *Chym.* rozpar, *gaz*, wyraża stan iakiegokolwiek ciała, w kształcie powietrznym, sprężystym, lekkim, *fluidum elasticum aëriforme. Mierosz. Mscr.*

ROZPARAĆ, *ob.* Rozpróć.

ROZPARCHOWATA ruda, łupiąca się w tabliczki. *Os. Zel.* 54. Ruda rozparchowata, ktora żelazo płomiste i rozpadaiące się wydaie. *ib.* 83, eine höckerige, schuppige Erzader.

ROZPARCIE, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPARNY, - a, - e, rozparzaiący, rozpalaiący entzündend, entflammend, erhitzend. Już mgliste jasny Cefey pędzi z nieba cienie, Procyon miota wściekły rozparne płomienie. *Hor.* 2, 195 *Kniaź.* ROZPAROMIAR, - u, *m.*, *Chym.* gazomètre; narzędzie rozmierzania objętości istot rozparowych. *Mier. Mscr.* ROZPAROWY, - a, - e, od rozparu, wyziewowy, *aëriforme*, luftförmig. *Mier. Mscr.* - (ROZPARTY, *ob.* Rozeprzeć). - ROZPARZYĆ *cz. dk.*, Rozparzać *ndk.*, *Bh* rozpařim; *Bs.* rasparriti; *Vd.* rosparili, resvrehiti; *Cro.* razparujem; *Rs.* распарить, распаривать: parząc rozgrzewać, rozpalić, rozżarzyć, durchwärmen, erwärmen, durchbrühen, durchbähen. Tatarzyn szkaplerz zaciąwszy żyłę, iuchę z iaglami rozparzy, tak tym brzydki pohaniec sprosną gębę parzy. *Pasz. Ds.* 4. - *fig.* Kontent iestem, żem iéy serce mym ogniem rozparzył. *Teatr* 46 c, 91.

ROZPASAĆ, *F.* rozpasze *cz. dk.*, Rozpasować, Rozpasnie *ndk.*, Rozpasywać *frequ.*, *Boh.* rozpasati, rozpasowati; *Rg.* razpàssati; *Bs.* raspasati, odpasati; *Cro.* razpasajem; *Rs.* распоясать, распоясывать; odpasać, pas odjąć, rozpuścić, aufgürten, den Gurt abnehmen, aufmachen, nachlassen. Na czci u kogo iedząc, rozpasować się. *Erazm. Dw. E.* 3. Głowy wiązcie, rozpasuycie szaty, *resolvite. Zebr. Ow.* 13. Rozpasanie, *Ross.* распоясанïе, распоясываніе. Rozpasany, *Cro.* razdrás, *Rs.* распоясной, на распáшку. Zarzuciwszy sukna na ramiona, chodzić, iest obyczay rozpasanych kapów, którzy wolną piorą. *Eraz. Ob. B.* - §. Rozpasać się na co, *Latini opposita translatione utuntur*: *accingere se operi* zaprzągać się. *Cn. Th.* 930, sich wozu anschicken, fertig machen, etwas unternehmen. - §. Rozpasać

kogo, rozpuścić kozo, wodze mu popuścić, einem freyen Lauf laſſen, ihm den Zügel ſchieſſen laſſen, ihn ausgelaſſen machen. Zdanie to się nie oſtoi, że ludzi na rozpustę rozwięzuie, i na grzechy rozpasuie. *Sal.* 4, 183. Złoto zwykłu na wszelkie zbrodnie rozpasywać ręki. *Hor.* 2, 25 *Nar.* Rozpasać się *recipr.*, ausgelaſſen werden. Na wszystkie zbytki się rozpasał. *W. Poſt. W.* 3, 478, *Murzt.* 212. Pospólstwo szczęsnym powodzeniom na złe się rozpasało. *Pilch. Sall.* 188. Na złe się rozpasali, wszystko za nic maią. *Bard. Tr.* 414. W zbytki wdali się rozpasane. *Szez. Pieſ.* 3, *Qb*; niehamowane). W młodych leciech tak rozpasany na występki. *Teatr* 9 *c*, 82, rozlany). Póki w iedności kościoła trwaią, na grzechy się takie nie rozpaszą. *Sk. Dz.* 306.

ROZPASC się, Rozpaśdź się *rec. dok.*, Rozpadać się *ndk.*, *Bh.* rozpadnauti ſe, rozpadati ſe, rozpadawati ſe, rozſſlebowati je; *Sr.* 1. rozpadnu ſo; *Rg.* raspaſtise; *Cro.* rozpadamaze; *Bs.* raspaſtise, prosiſtise, propaſti; *Rs.* расна́сться, ра[illegible], разщеля́ться и разщелева́ться; *Ec.* просѣдаюся; w rysy rozpękać, Riſſe bekommen, zerberſten. Judasz rozpadł się na poły, a wyciekły z niego wszystkie wnętrzności iego. *Rey PA. Ccc* 1, rozpękł się). Próżno sewszędy z falami śmierć wpada wybladła, Próżno burza na tysiąc części się rozpadła. *Zab.* 5, 367. O rozpadnieniu kopyt. *Hipp.* 122. O rozpadnieniu piętki. *ib.* 123, *ob.* Rozpadlina.

2) ROZPASC, rozpasł *F.* rozpasie *cz. dk.*, rozpasać *ndk.*, paszą roztuczyć, auf der Weide mäſten, feiſt machen. (*Bs.* raspaſti, rasploditi, *Rg* raspaaſti ſtaddo *gregem augere*, *Rg.* raspaaſtise *moltiplicarsi*, *animali che pascolano.*

ROZPATRZYC *cz. dk.*, Rozpatrzać *ndk.*, *Sr.* 1. rozhladnuju, roſtladam, rozpominam; *Vd.* resgledati, pregledati, resgledovati; *Cro.* razvigyújem, razvidilszem; *Bs.* razviditi, razgledati; *Rs.* разсмотрѣть, разглядѣть, разглядѣвать, разсматривать, разсмотрѣть, roztrząsnąć, rozważyć, durchſehen, durchdenken, prüfen. Malarz rozpatruie przed się ſtawione wzory. *Węg. Mar.* 3, 101. Rozpatrywanie, rozpatrzenie, *Vd.* pregled; *Cro.* rázgled. ROZPATRZYC się *recipr*, uważyć, rozważyć, betrachten, genau erwägen, aufmerkſam durchſehen, prüfen. Sułtana powaby Elmiry tak uięły, że czuł niezmierną rozkosz rozpatruiąc się w nich. *Węg. Mar.* 1, 55. Jam ią iuż pierwéy widywał, alem się w niéy dopiero wczoray rozpatrzył. *Teatr* 1 *c*, 23. Znay dobrze Tytusa, rozpatrz się w téy duszy. *Teatr* 45, 12, *Perz. Lek.* 148. Wziąłem to sobie mocno w umysł, rozpatrzyć się wprzód dobrze w ludziach, niż w związek z niemi iakiego wnyść towarzystwa. *Mon.* 70, 290. Oddano konſytucyą królowi, aby się rozpatrzył w całym związku roboty, i zdanie swoie oświadczył. *Gaz. Nar.* 1, 268, er ſollte ſich darin recht umſehen, umſchauen. Jeszcze nie iest rozpatrzona dobrze w osobie, obyczaiach i ſtateczności iego. *Mon.* 75, 92, ieszcze go dobrze nie zna).

ROZPĘCZNIEC *neutr. dk.*, mocno napęcznieć, ſehr aufquellen, dick anlaufen. Ziarna pszeniczne od wilgotności rozpęcznieią. *Syr.* 852. ROZPĘCZYC *cz. dk.*, rozpęczniałym uczynić, aufquellen machen. Po żytnym obroku koniowi w pięć godzin pić dawać, bo inaczeyby go rozpęczyło, żeby zdychać musiał. *Syr.* 915.

ROZPĘD, - u, *m.*, wielkie zapędzenie, rozmachanie, mocny zapęd, heftiger Schwung, Hinſturz, Hinſchießen. Zwiera rozżarty w wściekłym rozpędzie się zbliża. *Przyb. Luz.* 26. Kopiiami weń uderzyli, ale iż nie z rozpędu, nie był szkodliwie ranion. *Papr. Ryc.* 80. Wiatry obalały dachy i szczyty wież górnych w rozpędzie. *Przyb. Luz.* 183. W naywiększym długiego gadania rozpędzie, a tym się chlubił, że niedźwiedzia iamnicznkami zaszczuł. *Mon.* 67, 336. Przez tynkowanie twarzy, kupne zębów rzędy, Myślą ſtanowić miłość i czasów rozpędy *Tręb. S. M.* 38, pośpiech). ROZPĘDZIC *cz. dok.*, Rozpędzać *ndk.*, rozgonić, roz-gnać, rozłonąć, rozproszyć, aus einander treiben, aus einander jagen, vertreiben, zerſtreuen; *Rs.* разженýти, расширять, распугать, распужать, разсунýть (cf. rozsunąć); *Ec.* распуди́ти, распу́жу. Zefir miły chmury szkodliwe rozpędza. *Kanc. Gd.* 15. Gdy mię czasem iaka troſka swędzi, Kwarteczka wina kłopoty rozpędzi. *Zab.* 9, 37 *Zabł.* O iak ieſteś kochana przyiaciołko, wszystek mi smutek rozpędzasz. *Teatr* 37, 162. ROZPĘDZAC się *recipr.*, rozmachać się, rozbiegać się, ins Rennen kommen; ins Laufen gerathen, recht in den Sturz kommen, hinſtürzen. Przydaie koniowi bodźca, rozpędza się, ſława przed domem oycowſkim. *Stas. Num.* 1, 191. Skrzydła ich tak się rozpędziły, że i orła przelecą. *Falib. A* 2. – °§. Jak wiatr popędliwy, wysokie wieże wywala, tak i apoſtołowie, duchem świętym napełnieni, rozpędziwszy się po całym świecie, . . . *Bzow. Roz.* 95, różnie po świecie zapędziwszy się).

ROZPĘKNAC się *recipr. dk.*, Rozpękać się *ndk.*, *Bh.* rozpuſnauti ſe, rozpukati ſe; *Slo.* rozpukugi ſe. *Sor.* 1. rozpuſnu, rozpuſnu ſo; *Vd.* respokniti, spokniti; *Bs.* raspuknutise; (*Bs.* raspuknuti, cinit puknuti); *Rg.* razpuknuti, raspùknutise; *Rs.* распукиваться, разщеля́ться, разщелива́ться; pęknąć, rozpaść się, zerplatzen, zerberſten. Godwin, iak Judasz rozpękł się, a wypadły wnętrzności iego. *Sk. Zw.* 1, 31, rozpadł się). Bodaybym się rozpękł, ieżeli rozumiem słowko baiów iego. *Teatr* 7 *c*, 76. Niech się rozpęknę, ieżeli to nie prawda. *ib.* 7 *c*, 67. Rozpękły, *Rs.* раз. Бдшійся. Rozpęknięcie, *Cro.* razpuk; *Rg.* razpuknutje; *Vd.* spok, respok, spokaliza; rianje). Łatwo się rozpękaiący, *Vd.* respoklin; *Bs.* raspuknutivi, sctose moage raspuknuti.

ROZPEŁZNAC *neutr. idntl.*, rozleźć się. *pr. et tr.*, aus einander kriechen; *Rs.* распола́зиться, распа́ваться. W bogu duch nie iest rozlany, nie rozpełzłe powietrze, ale moc oświecaiąca. *Poc.* 448. Dermo członki rozpełzłe biegły lekarz léczy, Niemasz ni spolnéy mocy, ni ducha. *Zab.* 13, 419.

ROZPĘTAC *cz. dk.*, *Rg.* rasputtiti, odputtiti; *Ross.* распутывать, распутывать; z pęt wyzwolić, entfeſſeln, frey machen. Kto puścił łosia wolnym, a kto rozpętał żubra dzikiego? *Bud. Jeb.* 39, 8, pęta iego któż rozwiązał. *Bibl. Gd.*).

ROZPIĄC, *F.* rozepnie *cz. idntl.*, Rozpinać *niedok.*, *Bh.* rozepnauti, rozpinati; *Sor.* 1. rozpinam; *Crn.* respnêm, respęti; *Vd.* respéti, respál, respenem, resapeti, reskopzhati, srspet; *Cro.* razpinyam, razpriszem (s 1. *diſſendo*, 2. *crucifigo*; *Cro.* razpelo, s krucyfix), razkopchujem, razkopchiti, razgernuti, razgrinyam); *Dl.* pro-

pinem *diſſendo*, *crucifigo*, *Dl.* propelo, z krucyfix); *Rg.* razpèti, razapèti, razpignati, razpetgljatti, razapijgnam; *Bs.* raspeti, razapeti; (*Bs.* raspeti na krisg *crucifigere*, raspetje, z krucyfix); *Sla.* razapeti; *Rs.* распнуть, распять, распинать; (*Rs.* распнуть, распинать krzyżować), распялить, распяливать напяливать, напяливать, разстегнуть, растегать, разстегивать, расцѣпить, расцѣпля́ть, отстегнуть, отстегивать; (*hc.* распинатель, пропинатель krzyżownik); rozpościerać, rozbijać, ausſpannen. Sukna na ramy rozpinaią, wyciągaią. *Grod. Dis. E.* Tyfis naypierwszy w morzu rozpiął żagle. *Bard. Tr.* 87. Rozpięte łóżko, *Vd.* napneuna poſtel, shpanpat, das Spannbett, łóżko do rozpinania. - °§. Oto baranek, któregoście wy rozpięli, i grobu oddali. *Pim. Kam.* 249, ukrzyżowali). - §. rozpinać, odpinać, aufknöpfen, aufheften. *Cn. Th.* 930. ROZPIĄKA, -i, ż., rozpiąka w warsztacie tkacza, służy do rozpinania roboty. *Mag. Mſkr.*, das Sprenzholz bey den Leinwebern.

ROZPIĆ się *recipr. dk.*, Rozpijać się *ndk.*, pijaństwu, ins Saufen kommen, ſich dem Trunke ergeben; (*Rs.* распить, распивать wypić, spełnić; popijać po woli); *Rs.* раскутиваться. Gdy się człowiek rozpije, tedy żołądek więcey napoiu w się bierze, niżeli przedtym brał. *Sak. Pr.* 176. - °*Actiu.* rozpić kogo. *Przeſtr.* 88, *ob.* Rozpoić.

ROZPIĘĆ, rozpiekł, *F.* rozpiecze *cz. dk.*, rozpiekać *ndk.*, dobrze wypiec, gut ausbacken, zerbacken; *Bh.* rozpekati, rozpekq; *Bs.* raspechjati krùh). Rozpiec się, dobrze się wypiec, tüchtig ausbacken. W ogniu się to naczynie rozpiekło, a sól wytrzeszczała. *Torz.* 244. Wstawić te mieszaniny na wolnym ogniu, aż się dobrze rozpieką. *ib.* 245. ROZPIECZĘTOWAĆ *cz. dok.*, rozpieczętowywać *czſt.*, rozpieczętowuię *praes.*, odpieczętować, aufſiegeln, das Siegel aufbrechen, erbrechen; *Bh.* rozpečetiti, rozpečetovati; *Bs.* raspecjattiti; *Rg.* odpecjattiti, razpecjattiti; *Cro.* razpechatiti, razpechatújem; *Sla.* otvoriti knjigu. *Ec.* распечатывать, отпечатывать, *Rs.* распечатать, распечатывать. Czemubyś tego liſtu nie miał rozpieczętować? *Teatr* 48, 78, *Zab.* 2, 334 *Alb.* Do rozpieczętowania, mogący być rozpieczętowanym, *Cro* razpechatni; *Rg.* razpecjatni, odpecjatni.

ROZPIERAĆ, *ob.* Rozeprzeć.

ROZPIERZCHNĄĆ się, rozpierzchli się *rec. idntl.*, Rozpierzchać się *ndk.*, (*Etym.* póro. pierza), *Bh.* rozprchnauti ſe, rozprchati ſe; (*Bh.* rozprchlim ſe rozgniewać się), rozutikati ſe; *Sr.* 1. rozcjekam; *Rs.* разбрестись, разбродиться; rozskoczyć się, rozbiec się, aus einander ſtieben, aus einander laufen, von einander ſtieben. Niech się rozpierzchną nieprzyiaciele twoi, a niech uciekaią od oblicza twego. *Leop. Num.* 10, 35. Kompania rozpierzcha się, iedni chodzą, drudzy powracaią. *Teatr* 33 *d*, 93. Rozpierzchnijcie się wszyscy, szukaycie go wszędy. *Teatr* 51, 27. Rozpierzchły, *Bh.* rozprchlý; Rozpierzchle *adv.*, n. p. Rozpierzchle śnieg przyproszył włoſki pieścidełka. *Mon.* 76, 1. Gałęzie rozpierzchłe, *sparsi*, bez żadnego porządku po pniu rozrzucone. *Jundz.* 2, 11. Rozpierzchnienie, ROZPIERZCH, -u, *m.*, nagłe rozproszenie w różne ſtrony, pryśnienie, das Auseinanderſprengen, Auseinanderreißen, *Sr.* 1. rozcjek. Nieba uderzą na cię z piorunów rozpierzchu. *Mon.* 71, 721. ROZPIERZYĆ *cz. dk.*, Rozpierzać *ndk.*, rozproszyć, zerſtreuen, zerſtieben. On może nawy, łodzie, galeony, Pod Brundużyum spali i rozpierzy. *Chroſt. Fars.* 383.

ROZPIESZCZAĆ kogo *cz. dk.*, Rozpieszczać *ndk.*, pieszczotami roznarowić kogo, einen verzärteln; *Rg.* razbluditi, razbludivati, razmàzati; *Bs.* razbluditi; *Cro.* prokshiti; *Rs.* нѣжить, нѣжу, лелѣть, изнѣжить (cf. sogn), баловать, Rozpieszczony, *Rg.* razbludjen). Rozpieszczenie, *Bs.* razbluditje, razbluda. Spodziewali się, aby miał położyć wezgłówko pod nasze ciało, na którymby smaczno spali, t. j. rozpieścić ie, albo dać iaką przyczynę, abyśmy się radowali, w tych rzeczach, w których się nie godzi. *Bas. Aſt.* 204. Ludzie rozpieszczonego żywota, nie godzą się na rycerſki ſtan. *Modrz. Bas.* 436, cf. popinkowaty). Omfala z Herkulesa śmiała się, iak z człowieka nayrozpieszczeńszego. *Jabł. Tel.* 203. Jak ty się mogłeś rozpieścić w kochance, miaſto żony daiesz przystęp brance. *Chr śl. Ow.* 8, rozkochać się, ſich zärtlichſt verlieben.

ROZPIĘCIE, ROZPIĘTY, *ob.* Rozpiąć. ROZPIJAĆ, *ob.* Rozpić.

ROZPIŁOWAĆ *cz. dk.*, piłą rozerznąć, zerſägen, *Ross.* распиливать, распиливаю, *Ec.* разпиловую. Rozpiłowanie, *Rs.* распилка, das Zerſägen. - §. pilnikiem rozpiłować lub rozetrzeć, zerfeilen. Ćwierć dukata grubym pilnikiem rozpiłowawszy, z tym zmieszać proszkiem, tak aby na dno złoto nie upadło. *Torz.* 98.

ROZPINAĆ, *ob.* Rozpiąć.

ROZPIS, -u, *m.*, niezezwalaiące zdanie, różnica, niezgoda, Verſchiedenheit der Meynung, Nichteinhälligkeit, Widerſpruch. (*Rs.* роспись spis, regiſtr, роспишка, распишка, роспи́сочка kwit; *hc.* роспись, глазизна, оглавление treść rozdziałow, prospekt). Kiedy w rozwiązaniu sprawy różność zdań sędziów czyli rozpis zaydzie, na ów czas każdy przyczynę przekonania swego wyraża. *Oſtr. P. C.* 2, 247. *S. Cr.* 2, 214. ROZPISAĆ, *F.* rozpisze *cz. dk.*, Rozpisuie *pr.*, Rozpisywać *freq.*, *Bh.* rozepſati, rozpiſowati; *Ross.* расписать, расписывать; *Ec.* разписую różnie, do różnych, na różne mieysca popisać, an viele verſchiedentlich ſchreiben. (*Bs.* raspisati *definire*, raspisalać zemglje *geogrephus*, *Rg.* razpisati *definire*). Rozpisałem liſty do rożnych przyiaciół i krewnych. *Kras. Doſ.* 48. Orygenes miał tych, co iego księgi rozpisowali. *Sk. Dz.* 113, różnie przepisowali, verſchiedentlich abſchreiben. - §. Rozpisuię lud na osadę miesta, żołnierza na roty, ſchriftlich abtheilen, eintheilen, anordnen. Pułkownik stanowiska i leże rozpisował sobie po dobrach duchownych. *Birk. Ex.* 28. Rozpisowanie żołnierza na roty, *decuriatio*. *Cn. Th.* 930. - §. Rozpisuię rok, pomykam roku, zwłoczę sprawę. *Cn. Th.* 950, den Termin weiter hinaus ſchreiben. Rozpisany rok, *ob.* Zawieszona sprawa. Rozpisanie roku, s Odwłoka prawna. ROZPISAĆ się *recipr.*, *Rs.* распишешься; zapędzić się w pisanie, ins Schreiben gerathen. Niemcy naybardziey się koło rzeczy kopalnych rozpisali. *Kluk Kop.* 2, 7. - §. rozpisać się, rożnie odpisać się, nie zgadzać się, nicht beyſtimmen, *Ec.* разглашаюся, разглашуюся. Rozpisanie się, *Ec.* разглашёніе, разглашёніе. ROZPISOWY, -a, -e, od rozpisu, die Verſchiedenheit der Meynungen betreffend. W sentencyonarzu rozpisowym się-

dziowie zdania swoie większości przeciwne, zapisować maią; rozpis iednak takowy nie ma nie ubliżać wyrokowi większością zapadłemu. *S. Gr.* 2, 214.

ROZPISTY, ROSPISTY, -a, -e, ROSPISTO *adv.*, *Cn. Th.* 930; ROSPITY, ROSPITO, *Syr.* 1001. Rospiſto, rospiłłego co, rospiſte warzenie, rospiſta kasza, *coctura pultis craſſior et diſtinctis seu non confusis granis. Cn. Th.*, dick gekocht, aber ſo, daß die Körner ganz bleiben. Rospiſta kasza, sypka kasza, tak gotowana, że się rozsypuie. *Wład.* Ryż rozpito warzony w polewce. *Syr.* 1001. Ryż rospito dobrze uwarzony z polewką kapłonią. *ib.*

ROZPŁACIĆ *cz. dk.*, różnie wypłacić, *Cro.* razpláchem *dissolvo*, verſchiedentlich abzahlen.

ROZPŁAKAĆ się, *F.* rozpłaczę się *recipr. dk.*, Rozpłakuie się *pr.*, *Bh.* rozplakat ſe, rozplakawati ſe; *Rg.* rasplakkatise; (*activ. Rg.* rasplakkati tkoga, = rozrzewnić kogo); *Rs.* расплакаться, разжалиться, разнежиться (cf. rozwyć); nieutulono płakać, nie przestać płakać, ſich zerweinen, in Thränen zerfließen, ins Weinen kommen. Cnotliwy starzec rozpłakał się z radości, patrząc na syna; ale wkrótce rozpłakał się i z żalu, dowiaduiąc się o śmierci brata. *Stas. Num.* 1, 212, *Teatr* 42 *d*, 5. Para dziatek biega w koło rozpłakana, Beczą i chwytaią się oyca za kolana. *Przyb. Ab.* 226. Nie ukazuymy dziecięciu cacka, którego mu dadź nie można, bo się rozpłacze. *Stas. Zam.* 23.

ROZPŁĄSAĆ się *recipr. dk.*, *Rs.* расплясаться, roztańcować się, ins Tanzen gerathen.

ROZPŁASZAĆ, *ob.* Rozpłoszyć.

ROZPŁASZCZYĆ *cz. dk.*, Rozpłaszczać *ndk.*, *ROZPŁASKOWAĆ, n. p. miedź. *Mącz.*, *Bh.* rozpleſknauti; *Brn.* raspleſkati, rasplosnatiti; *Rg.* raspleſkatti, rasplosnutti; (*Rg.* raspleſkan. plosnaſt, plossaa, = płaſki; *Cro.* razpleznut *allisus*, *illisus*); *Rs.* разплющить, расплащивать; spłaszczyć co, płaſkim uczynić, płaſko rozklepać, flach machen, platt ſchlagen. - *tr.* Gdy tytuł króla sobie śmie ten szalbierz właszczyć, Każ go rzecze, gwoździami na krzyżu rozpłaszczyć. *Pot. Zac.* 123, rozpiąć, rozbić). Nad odyńcem na ziemi rozpłaszczonym stoią, Dziwuiąc się, lubo się tknąć go ieszcze boią. *Zebr. Ow.* 201. ROZPŁASZCZYCIEL, -a, *m.*, który rospłaszcza, der Plattſchlager, *Rag.* razplosctitegl, n. p. złota, der Goldſchlager.

ROZPŁATAĆ, *ob.* Rozpleść.

ROZPŁATAĆ *cz. dk.*, rozciąć, spłatać, (*Bh.* rozpoltiti wespół na dwé, *ob.* pół, *ob.* poleć, *ob.* rozpołowić); *Vd.* resdjati, zarezdiepiti; *Bs.* rasplatiti; *Rg.* rasplàtiti; *Rs.* расплющивать; in zwey Hälften zerſpalten, entzwey ſpalten. Rospłatay tę rybę, a wątrobę iey schoway. *W. Tob* 6, 5. (*Rg.* rasplatûscja *piscis infumatus*). Gdy kuchars rybę rozpłatał, znalazł w wnętrznościach pierścień. *Zab.* 13, 42. Na pierwszym spotkaniu na pol go iak szczupaka, rozpłatałem. *Bch. Kom.* 4, 246. Ten pałasz we krwi twéy opłukam, rozpłatawszy ci łeb od ucha do ucha. *Teatr* 9, 66. Pierwszym przycięciem gębę mu rozpłatał *Kom.* 64, 223. Junaków naymilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozpłatać. *Teatr* 36 *b*, 63. Rozpłatanie, *rozpłat, *Crn.* resplat, respok). Do rozpłatania, daiący się rozpłatać, *Rg.* razplativ *sciſſilis*, *Bs.* rasplativi.

ROZPŁĄTAĆ *cz. dk.*, zapłątanego co rozpleść, odpłątać, entwirren, aus einander bringen, aus einander knüpfen. Węzeł rozpłątać. *Węg. Mar.* 1, 27.

ROZPŁAWIĆ *cz. dk.*, Rozpławiać *ndk.*, *Rs.* расплавлять, расплавлять, roztopić, zerſchmelzen. Rozpławienie, roztopienie, *Rs.* расплавка. Rozpławić się, roztopić się, rozpłynąć się, *Ec.* разжижаться. ROZPŁAWNY, -a, -e, roztopiony, zerſchmolzen. - *fig.* Rozpławne od puchliny członki. *Hor.* 1, 193.

ROZPŁAZNĄĆ *niiak. idntl.*, rozpłynąć, rozleść się rozmokłszy, zerfließen, zergehen, z. B. im Waſſer. *X. Kam.* Który się poiawi kolwiek mąż do téy rzéki, z niéy niechay wystanie półmężem, i tknąwszy wód rozpłatym się stanie, *subito mollescat in undis. Zebr. Ow.* 90.

ROZPLECIONY, *ob.* Rozpleść.

ROZPLEM, -u, *m.*, rozmnażanie, rozpłod, das Fortpflanzen, die Fortpflanzung. Ledwie co wybór między ludźmi i zwierzęty Zachowany na rozplem od zguby więty. *Przyb. Milt.* 375. ROZPLEMIĆ, ROZPLENIĆ *cz. dk.*, Rozplemiać *ndk.*, *Bh.* rozplemeniti, rozplemenowati, rozsadzić, rozkrzewić, fortpflanzen, vermehren. Tu Popłodzić, rozkrzewić, fortpflanzen, vermehren. Tu Popłodzi mona soczyſte owoce rozplemia, Tym milsze, iż je rodzi bez uprawy ziemia. *Przyb. Lux.* 280. Izaliż ci ziemia rozmaitych żyiących stworzeń nie rozplemia? *Przyb. Milt.* 247. - *fig.* W niektórych kraiach klasztory zbyt są rozplenione; ale też w wielu mieyscach ledwo się gdzie znaydą. *Kras. Pod.* 2, 157, rozmnożone.

ROZPLEŚĆ, rozpłoti, *F.* rozplecie, rozplotę *cz. dk.*, Rozplatać *ndk.*, Rozplatuie *kontyn.*, *Bh.* rozpleſti; *Vd.* respleſti, resnisati, resdeniti, gorresnisati; *Cro.* razpleszti, razplétam; *Bs.* rasplesti; *Rg.* raspléſti; *Rs.* расплесть, расплетать; odplatać co splecionego, aufflechten. Włos iéy rozpleciony po wietrze, i tam i sam chodził. *P. Kch. J.* 63. Póki Apollo włosy We dwie rozplatuie kosy .... *Petr. Hor.* 2, Q. Rozplotę płoty iéy. *Rey Pſ. K* 6. - *fig.* rozpleść co, = rozgadać co rozpaplać, ausplaudern, ausſchwatzen. Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świętego, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. liſt* 3, 364. Prawdziwie nie mam skarbu żadnego, to tylko baykę ktośćiś rozplotł. *Teatr* 11, 65. Ta niepocziwa gęba to rozplotła. *Boh. Kom.* 2, 299.

ROZPLESZCZEĆ *cz. dok.*, Rozpleſkać *ndk.*, *Rs.* расплескать, расплескивать, расплющать; z płaſkiem rozcłać, roztopić, rozpuścić, plätſchernd vergießen, fließen machen, zerrinnen laſſen. Lód ieżeli gdzie balwanami stoi, Gęsta go z góry kropla waszcząt rozpleszcze. *Chroſć. Luk.* 101.

ROZPŁOD, -u, *m.*, ROZPŁODEK, -dku, *m.*, *Bs.* rasplod, razrod, (rasplodnoſt *propagatio*); *Cro.* razplod *propages*, *surculus*; *Rs.* расплодъ; rozkrzewienie, rozmnożenie, płod, die Fortpflanzung, Vermehrung, Brut. Życiem słoń z natchnięło rozpłod radosny zielonéy wiosny. *Kniaź.* 3, 4. Szarań za gałęzie nawet z drzewa wypasła, rozwlokłszy wszędzie roie rozpłodków swoich. *Krom.* 722. - *fig.* Poseł Krzyżacki, iakoby rozpłodek iaki wewnętrznych rozterków między Polakami zarzuca,

veluti seminarium. *Krom.* 596, siemię, zawziątek, zaplodek, Same der Zwietracht. ROZPŁODZIĆ *czyn. dk.*, Rozpładzać *ndk.*, *Bh.* rozploditi, rozplozowati, *Bs.* raszploditi, raskladiti, raspaiti, raspaiti, (*ob.* rozpaść, rozpasać); *Rg.* rasploditti, razplodovati; *Cro.* razplodujem; *Rs.* распложить, расплодить; rozplemić, rozrodzić, rozmnożyć, rozkrzewić, fortpflanzen, vermehren. Liczne potomstwo chce ieszcze rozpłodzić. *Teatr* 1 *b*, 29. To było ich mieszkanie i rozpłodzenie ich. *Bud.* 1 *Chron.* 4, 33, rozrod). Francá prędko się u nas rozpłodziła i rozmogła. *Biel. Sw.* 255. – *fig.* O zwodzące złoto, iak rozpładzasz na świecie występki z podłotą! *Przyb. Luz.* 261. – §. Grunt rozpładza desz z rozchodliwy. *Zab.* 331, płodnym czyni, użyzna, fruchtbar machen. ROZPŁODZICIEL, -a, *m.*, który rozpładza, rozmnaża, der Fortpflanzer; *Rg.* razploditegl, *f.* razplodítegliza, razploditeliza; *Cro.* razploditel, *f.* rasploditelicza.

ROZPŁOKAĆ *cz. dk.*, rozpłocze *F.*, płócząc rozpuścić, ausspülen, zerspülen, zerspülen, *Rs.* разполоскать.

ROZPŁOMIENIĆ *cz. dsk.*, rozpalić, entflammen, entzünden, *Ec.* воспламенить. Ludzi podżarzył i rozplomienił, a potym krwią niewinną tuszył i gasił. *Ver pr.* 19. ROZPŁOMIENIĆ *niiak. idntl.*, zapalić się, entflammen, sich entzünden, *Bs.* rasplanuti *exardescere.*

ROZPŁOSZYĆ *cz. dk.*, Rozpłaszać *niedok.*, *Bh.* rozplaſiti; *Rs.* распугать, распугивать, *Ec.* разгонять, разгонять, zerstreuen. Kto ciska kamieniem na ptaki, rozpłoszy ie. *Radz. Syr.* 22; 23. Wilk porywa i rozpłasza owce. *W. Jan.* 10, 12. Rozpłoszył ie Pan z onego mieysca po wciornaſtkiéy ziemi, i ztamtąd rozegnał ich po wszystkich krainach. 1 *Leop. Gen.* 11, 8, rozproszył. 3 *Leop.*). Rozpłoszenie, *Rs.* распхóxb. *ROZPŁOZNĄĆ się *recipr. idntl.*, rozeyść się rozpaść się, aus einander fallen, zerfallen. Co się chlubisz w walech? rozplosł się wał twoy! 1 *Leop. Jer.* 49, 4, zazdł padoł twóy. 3 *Leop.*).

ROZPLUĆ *cz. dk.*, rozpluwać *ndk.*, pluciem rozmiękczyć, zerpucken, zerſpeyen. *Rg.* razpgljúvati; *Ec.* расплевать. ROZPŁYN, -u, *m*, ein flüſſiger Körper, etwas Flüſſiges. Gdy cząſteczki nie są spoione, lecz wolno i osobno iedna od drugiéy ruszaią się, i kształt biorą od naczynia, w którym są zawarte, to ciało nazywamy rozpłynem, *liquidum. Kog. Dos.* 1, 66, cf. Rozcick). Woda i inaze rozpłyny. *Jak. Mat.* 3, 355. Wążki do rozpłynów, *aerometre ib.* 3, 386. ROZPŁYNĄĆ się *recipr. idntl.*, Rozpływać się *ndk.*, *Bh.* rozplovnauti ſe, w różne ſtrony odpływać, aus einander ſchwimmen. Ryby się rozpłynęły. *Tr.* – §. Rozpłynąć, rozpuścić się w wodzie, roztaić się, w płyn się rozeyść, *Bh.* rozplovnauti; *Sr.* 1. ſtru ſo, rozbeju ſo; *Ross.* разплыться, расплываться, разжижаться; *Ec.* разжижаться; zerfließen, zu einem flüſſigen Körper werden, zergehen. Niektóre ciała suche, gdy się wyſtawią przez czas na powietrze, rozpływaią się; chociażby się nic płynnego na nie nie wlało. *Kruml.* 89. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabieraią, mówiemy że się rozpływaią. *Kruml.* 179. Nie w każdéy wodzie mydło się zupełnie rozpływa. *Kluk Kop.* 1, 115. – *fig. tr.* Prędko się ta mgła rozwinie, I w deszcz łez gorzkich rozpłynie. *Dar. Lot.* 23. Żałościwa, powoli się na mokre łzy sama rozpływa. *Otw. Ow.* 635. Jak on mi dziękował, serce mi się rozpływało. *Teatr* 54 *c*, *B* 2, rozrzewniło). Wiem że się Wc Panny serduszko aż rozpływa z radości. *Teatr* 22, 5o, daß Herz zerfloß, zerſchmolz vor Freuden. Serca ogniem w nas gorzały, I słuchaiąc go, prawie rozpływały. *Odym. Sw.* 2, *M m* 3 *b*, rozpływały się). Matka rozpływała się w pocieszeniu z tamtych synów. *Kras. Pod.* 2, 47. Tak mile poziewał, że damy na to patrzaiąc, aż się rozpływały. *Bch. Kom.* 3, 267. – §. Aż się radość po mnie rozpływa gdym go słyszała mowiącego. *Teatr* 25 *c*, 103, rozchodzi się, rozszerza się, Vergnügen ſtrömt über einen her, verbreitet ſich über einen, wird ..

ROZPOCZĄĆ, rozpoczął, *F.* rozpocznie, rozpocząć *cz. idntl.* rozpoczynać *ndk.*, *Cro.* nachinyati; *Ec.* возначинать, начинать; poczynać, zaczynać, anfangen, anheben, *quanquam hic multitudo significatur, quasi cœpta et varia inchoare. Cn. Th.*, *ob.* poczpoczynać). Rozpocząć w mory naszey zeli, ſkutkiem fortuna kieruie. *Pilch. Sen. liſt* 109. Rozpoczynaiący, *Vd.* anhetnik, der Anfänger Wiele rozpoczynaiącemu nic się nie szykuie. *Pilch. Sall.* 51. Zoſtań, zakończemy rozpoczętą rozmowę. *Teatr* 49 *b*, 10. Noc rozpoczęła się. *ib.* 86.

ROZPODZIAĆ, *F.* rozpodzieie *cz. dk.*, rozpodziewać *ndk.*, podziewać, zapodziać, *quanquam hic multitudo significatur, quasi dicos; multa et varia dispraebere. Cn. Th.* 931, verſchiedentlich hinthun, verthun, verwenden. Na cóżeś te pieniądze rozpodział? *Tr.*

ROZPOGRODZIĆ *cz. dk.*, rozpogradzać *ndk*, *Bs.* razvedriti; *Cro.* razvedrujem, razvedriti; *Rs.* разведрить; zupełnie wypogadzać, ganz aufheitern. Jéy czoło zdało się być iuż rozpogrodzone. *Przyb. Arill.* 145.

1) ROZPOIĆ *cz. dk.*, Rozpaiać *ndk.*, *Bh.* rozpoiti; *Ross.* распаивать, распаивать; rozkleić, ablöthen, los machen, aufiöthen.

2) ROZPOIĆ kogo *cz. dk.*, Rozpaiać *ndk.*, przykładać się do tego, żeby się kto rozpił, pflegen go zu thun, einen zum Säufer machen, ihm das Saufen angewöhnen, ihn zum Soffe verführen. Żydzi umieią chłopa nayszybciey zwodzić i rozpaiać. *Pszeſtr.* 246. Koleyno propinacye trzymaiąc, siebie i drugich rozpaiali. *Gaz. Nar.* 1, 20. Każdy z tych dawnych królów w piiaństwie dziwne rzeczy broił, August zaś Polskę do reszty rozpoił. *Aras. Wyr.* 99. – *fig.* Klęskami ląd utuczył, rzekł krwią rozpoił, zbóyca w szarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 139.

ROZPOŁOWIĆ, ROZPOŁOWICZYĆ *cz. dsk.*, Rozpoławiać *ndk.*, *Bh.* rozpoléiti, rozpůliti, rozcelijm; *Rg.* razpolovitti, razpolútiti; *Bs.* raspoloviti, razpoljati; *Cro.* razpolovljujem); na dwie połowy rozdwoić; rozczłonkować, in zwey Hälften zertheilen, zerſpalten, *pr. et fr.* Rozpołowione nogi. *Otw. Ow.* 569. Rozpołowionemi kopytami, *bisulcis*, biły byki ziemię. *Otw. Ow.* 258, raciczami. Te mi dwie osęce serce rozpołowiły. *Pot. Arg.* 566, rozkrzesły). Woysko wprzód rozpołowił. *Leszcz. H. S.* 194, (*Arch.*). *Job.* 199. Bez twego zdrowia Wszystka nam się porzecha nasza rozpołowia. *Pot. Arg.* 741, niecała; połowę śćy tylko czuiemy). Z mniemania Faryzeyſkiego rosła rozpołowiczona sprawiedliwość. *Zrn. Poſt.* 2, 535. Do roz-

rozpołowienia, rozdzielny na połowę, *Rg.* raspolovgliv, raspolovni; theilbar.

ROZPOMNIEC *cz. dk.*, rozpominać *ndk.*, rozpamiętać, rozważać, durchdenken, überlegen, überdenken; *Slo.* rozpomínám; rozpomenutí *recordatio*; *Sr.* 1. rozpomnu, rozpominam, rozpomladuju. Rozpomnieć sobie rozliczność dobrodzieyſtw, a rozmyślić sobie ſtrach przegrożek Pańſkich. *Rey. Ap.* 19, *W. Poſt. W.* 156. Abyśmy sobie śmierć Jezusową rozpominali, *Kanc. Gd.* 230. Potym rozpomniy sobie duszo moia zelżywość iego ciężką. *Bzow. roż.* 73. Pilnie zdradę Amuratową u siebie rozpominam. *Bas. Sk.* 64. Rozpomniyże każdy dziś dobroć pana swego. *Kanc. Gd.* 58. Rozpomniy, żeś brał dobra twe za żywota twego, a Łazarz niewczasy. *Wiśn.* 469. Rozpomniy sobie na onego bogacza, iż ieden na maluczki czas użył rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onéy nędzy swoiéy. *Rey. Pſt. Y* y 2. Rospomnieli sobie krew' brata swego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 9, 38. ROZPOMNIEĆ się *Rec.*, *Boh.* rozpomenauti ſe, z uwagą przypomnieć sobie, ſich mit Aufmerkſamkeit erinnern, über etwas nachſinnen. Nie rozpomniał się Joas na miłosierdzie, które z nim uczynił Joiada. *Biał. Poſt.* 105; nie rospominał się. 3 *Leop.* 2 *Par.* 24, 22. Panie, *rozpomień się, żeś mię ślepił, iako błoto. 1 *Leop. Job.* 10, 9. Ani się rozpomniał na podnóżek nóg swoich. 2 *Leop. Lam.* 2, 1, ani wspomniał. 3 *Leop.*). Teraz Panie *rozpomień się na mię. 1 *Leop. Tob.* 3, 3; *wspomień na mię. 3 *Leop.*). Rospomień się na Abrahama. 1 *Leop. Ex.* 32. Rospomniał się na śluby święte swoie. *Rey Pſt. D d d* 4. ROZPOMINACZ, - a, *m.*, który rospomina, der Erinnerer, *Sr.* 1. rozpominacjel, rozpomnił; *f.* rozpomnicjja.

ROZPONA, - y, *ż.*, n. p. Wacek z rozponami, iak giermek iaki, za nim nosiła. *Tward. Pasq.* 85. *ob.* rozpinka. - §. ROZPONKA, rosponka, roszponka, ziele na sałatę iesienną używane. *X. Kam.*, *rapunculus*, Rapunzel, *ob.* kolnik dziki, rzepa płonna.

ROZPOR, - u, *m.*, ROZPORKA, - i, *ż. dem.*, (*Boh.* rozpěrka, *Rs.* распорка, *ob* Rozwora), rozpróżnie, rozszczepanie, rozdzielenie, das Zertrennen, Abtrennen, Abſpalten; *Bh.* rozpárit, rozpárček; *Sr.* 1. roſpor; *Vd.* resziep, ziep, preziep; *Cro.* razrez; *Rs.* разрѣзъ, прорѣзка; (*Ec.* разрѣзаніе, раскол odszczepieńſtwo). - *fig.* Król Czeſki nakłonił różne Śląſkie książęta do poddania mu się, a rozporem ciała tego koronę swoię pomnożył. *Nar. Hſt.* 6, 263, rozczłonkowaniem). - §. Rozpór, Rozporka, ROZPOREK, - rku, *m.*, w sukni der Schlitz im Kleide *Bh.* rozpárek, *Mor.* rozpor, rozperek, *Sr.* 2 ſchlitz. Drugi raz niech maią pokoy pańſkie rozporki. *Pot. Jow.* 120. Już to nie dworka, co nie ukaże rozporka, *Rys. Ad.* 212 2) Rozpora, rozprawa, kłotnia, Disput, Streit; *Bh.* rozpor, spor Wkrótce nastąpi, z Stenclem rozpora; *urguette. Hor.* 1, 79. Dziewczynę gwałtem wziąć, na drodze rozbić; na to wszyſtko nie rozpora. *Falib I.* 3.

ROZPORNY, - a; - e, do rozprórki, rozłączny, zertrennbar, *Vd.* resporgliu, parpatliu. ROZPOROWY, - a, - e, od rozporu; Trennungs-, Schlitz-; *Rs.* разрѣзный

ROZPORAIĆ *cz. dk.*, różnie wyrąb, verſchrotten, verſtutzen, verſtellen, verſorgen, ausſtatten. Dlatego mam rodzonych twych rozporzała W ziemię mazą, tobie za Leszno zoſtawiła. *Tward. Misc.* 166.

ROZPORĘ *ob.* Rozproć.

ROZPORZĄDZIĆ *cz. dk.*, Rozporządzać *ndk.*, *Rs.* распоряжать, распоряжать; *Ec.* чиноразположити, чиноразполагати; przyrządzać, przysposabiać, bereiten, veranſtalten, zurichten, ordnen. Mamy pana nad sobą, ten nasze zamysły, Jako chce rozporządza, iako chce kieruie. *Opal. sat.* 22. Chryſtus rozporządza sercy naszemi. *Bals. Niedz.* 1, 446. Nas wola bozka łaskawem, kondycyą i sposobnością, pięknie i nad zamiar doſkonale rozporządziła. *Mon.* 69, 595, w sposobność opatrzyła, womit verſorgen. Rozporządzony, *Rs.* благоустроенный cf. uporządkowany. Rozporządzenie, *Vd.* vnaredba, vnarejenje, noterjarejenje, *Rs.* благоустроеніе, благоустроеніство; *Ec.* чиноразположеніе. Rozporządzenie wielu rzeczy, ściągaiące się do pewnego celu, zgodnie umiarkowane do wyprowadzenia żądanego ſkutku, nazywamy porządkiem. *Mon.* 75, 654.

ROZPOSAŻYĆ *cz. dk.*, rozdawać, roztrwonić, ausſpenden, verthun, vergeuden. Długo ciułane rozposażył zbiory na święte uczynki. *Zab.* 14, 255 *Szym.* Tam się nauczysz w szkole przebiegley, wybornej, Jak grzecznie rozposażyć zbiory przodków skrzętne. *Kras. sat.* 65.

ROZPOŚCIERACZ, - a, *m.*, *Ross.* распространитель, der Ausbreiter. Jehowa ſtworzyciel niebios i rozpościeracz ich. *Bud. Jes.* 42, 5. ROZPOSTRZEĆ, *F.* rospostrzy, rozpostrzę *cz. dk.*; *Rozpostrzać, Rozpościerać, *ndk.*, *Boh.* rozprostříti, rozestříti, rozestříti, rozprostírati, prostru, (*Bh.* prostěradlo, prześcieradło, podstrati podścielać, obstiram obwodzę, otaczam, *Slo.* stret', strem, z *lat.* sternere, cf. stratum, cf. *Ger.* Streu); *Sr.* 1. piestjeram, piezjeram, pjezru, pjestriu, pjestrim, pjestrici, piestrene *tensus*; *Vd.* prestreti, prestrem, zhrespreſtreti, gorprestreti, respreſtirati, s'prostreti, s'prostérl, sprostrem, trositi, (*Vd.* resprostina, respreſtrina, resprostrishe, z przestrzeń); *Crn.* trestyti sternere, spreſtrim, z rozprzestrzeniam; resprostina, z przestrzeń; *Cro.* razpresztiram, razpresztert, izpresztiram, izpresztreti, preztirati, preztiram, presztiram, preszterlszem, pizesztreti perſternere, (*Cro.* podsztreti, podsztiram, podszterlszem, z podścielać, *Cro.* obsztiram, obszterlszem, z opasać); *Dl.* izprosztiram; *Rg.* steratti, prostrjèti, prostirati, razastrjèti, rastrieti, obastrjèti, prostrániti (*ob.* strona; *Rg.* prostran, z przestronny), sternere, tendere, extendere; *Bs.* sterati, prostranniti, prostriti, rostegnuti (rozciągnąć), (prostiriti odar, z łóżko słać; *Sla.* prostéti, z nakrywać stoł); *Rs.* распростереть, распростирать; простереть, простирать, *oppos.* Spostrzec się); rozszczepierzyć, rozpiąć, rozciągnąć, ausſtrecken, ausdehnen; ausbreiten. Tak znamienitą kondycyą rozpostartemi rękami zawitać nikt nie pomiecha, *obulis ulnis. Krom.* 595, mit ausgeſpreißten, offnen Armen. Rozpostarcie rąk, *Ec.* рукопростереніе. Rozpostarty, *Rs.* простертый cf. stért). Rozpostarte, rozpięte płótno. *Cn. Th.* 931. Bóg rozpostrza niebiosa, iako nić, a rozciąga ie iako namiot na mieszkanie. 1 *Leop. Jes.* 40, 22. Ostatni cyrkuł, większym się obracaiąc obrotem, im więcey od spólnego środniego odstępuie punktu; tym większą rozpościera się rozłożystością. *Bardz. Boe.* 137. *Patep* rozszérzam się, rozpostrzam się; otworzysty iestem. *Ure Gr.* 238. - *tr. fig.* rozciągnąć, rozszerzyć, rozwieść, ausdehnen. Wszelkie rosnące ziele płód w sobie zawiera Który się w nieśmier-

telny rodzay rozpościera. *Zab.* 6, 137. Rozpostarty szeroko, *Ec.* небошпрóкій. Rozpościerać państwo swoie, chorągwie swoie, rozciągać proporce, moc swoię rozprzestrzenić, seine Gewalt ausdehnen. Jam się chciał umknąć, żebyś miał mieysce lepiey swoie państwo rozpościerać. *Teatr* 6 *b*, 64. Grzechy chcą na sercu waszym proporce rozpościerać. *Birk. Zam.* 6. Królestwo djabelskie burzą, a proporce Chrystusowe długo i szeroko rospościeraią. *Birk. Dom.* 41. Umysł, iak pan ciała, niech rozpostrze swe proporce. *Gor. Dw.* 578. – §. *aliter*: Rozpościerać proporce, s chełpić się. *Cn. Th.* 931, sich breit machen, groß machen, groß thun. – §. Nieprzyiaciele nad chłopy, nad mieszczany, nad budowaniem samym wielką srogość rozpościerali. *Krom.* 288, wydziwiali. – §. rozpostrzec się gdzie, s rozgościć się, rozgospodarować się, rozlokować się, sich wo einquartieren, sich wo so wie zu Hause einrichten, sichs wo bequem machen, nach Willkühr disponiren. W zamku Smoleńskim naywiększe woysko się rozpostrze. *Biel. Sw.* 273, zmieści się, umieści się). Tak wiele ludzi przybyło do Krakowa, że się w mieście wszyscy rozpostrzec nie mogli, aż polem drudzy leżeli. *Biel.* 146. Dom piękny, będziemy się mieli gdzie rozpostrzec. *Teatr* 26, 71. Jeszcze to móy dom, nie masz Wc Pani prawa w nim się rozpościerać. *Teatr* 28, 79. – §. Rozpościerać się z rzeczą, rozwodzić się z rzeczą. *Cn. Th.*; szerzyć się, sich weitläuftig ausbreiten. Co za serdeczne rozmowy, co za słodkie dwóch czystych dusz rozpościeranie się! *Teatr* 47 *e*, 57, rozlewanie się, Ergießung. Rozpostarłem ia prośby moie przed królem, by mnie nie kazał odwieść. 1 *Leop. Jer.* 38, 26, rozwodziłem, aus einander setzen, darthun. Nie w sprawiedliwościach naszych rozpostrzamy prośby nasze przed obliczem twoim; ale w lutościach twoich mnogich, 1 *Leop. Dan.* 9, 18, rozpościeramy, 3 *Leop.*). ROZPOSTRZENIE, – ia, *n.*, rozpościeranie, *Rs.* распростертіе, распростираніе, простертіе, простреніе (*ob.* przestrzeń); rozciąganie, rozpinanie, das Ausbreiten, Ausspreitzen, Ausdehnen. – §. Bóg rzekł: niech będzie rozpostrzenie między wodami. *Radz. Genes.* 1, 6, *not.*, „to słowo wszystko w sobie zamyka, cokolwiek nad nami widać, tak na niebie, iako i na powietrzu", das Firmament, die Veste des Himmels; rozpostarcie. *Bibl. Gd.* Uczynił bóg rozpostrzenie, i rozdzielił wody. *Sal.* 2, 455, *ob.* firmament, twierdzenie, utwierdzenie.

ROZPOTWIEC *niiak. dk.*, potem rozciec, in Schweiß zerfließen, *Rs.* распотѣть, разопрѣть.

ROZPOTRZEBOWAC *cz. ndk.*, różnie wypotrzebować, verschiedentlich verbrauchen, aufbrauchen, verwenden. Wydatki rozpotrzebowane przez czas oblężenia. *Jak. Art.* 2, 360.

ROZPOWIEDZIEC, *F.* rozpowie *cz. dk.*, Rozpowiadać *ndk.*, z szczegułami opowiadać, erörtern, umständlich erzählen, aus einander setzen. *Sr.* 1. rospowedaci, rospowiedam, rospoiedam. Rozpowiadano mi nie raz smutne przypadki zdrady fałszywych przyiacioł. *Teatr* 50 *c*, 67. Rozpowiedziałem te wszystkie przymioty, które dworzaninowi służą *Gor. Dw.* 14, *Sekl. Math.* 15. Rozpowiedz nam to podobieństwo. *Radz. Math.* 13, 36, *Bud. ib.*, wyłoż nam to podobieństwo. *Bibl. Gd.*).

ROZPOZNAC *cz. dk.*, rozpoznawać *ndk.*, iasno aż do rozeznania czyli rozróżnienia poznać, deutlich erkennen, unterscheiden, *Sr.* 1. rozpoznawam, rozpoznayu; *Cro.* prepoznati, prepoznavam, *Rs.* распознать, распознаваль.

ROZPOŻYCZYC *cz. dk.*, Rozpożyczać *ndk.*, rożnym różnie pożyczyć, verschiedenen verschiedentlich ausleihen, borgen. *Cn. Th.*, *Bh.* rozpůjčiti, rozpůjčim, rozwěřim (cf. wierzyciel), *Sr.* 1. rosposchczju, rosposchczjim.

ROZPRAC, *F.* rozpierze, rozpiorę *cz. dk.*, rozpierać *ndk.*, (*distgn.* rozeprzeć), piorąc czyli praniem rozpuścić, zerwaschen, *Bh.* rozeprati. – §. rozbić, tęgo wybić, zerhauen.

ROZPRAGNIONY, – a, – e, mocno pragnący, sehr dürstend. Tu żywioł twórczy z deszczami płodnemi Zstępuie w łono rozpragnioney ziemi. *Kniaź. P.* 1, 150.

ROZPRASZAC *ob.* Rozproszyć.

ROZPRAWA, – y, *ż.*, ROZPRAWKA, – i, *ż. dem.*, (*Bh.* rozprawka *sermo, apologus, Rs.* расправа, s indagacya, inkwizycya, 2) sądowa izba); czynność rozstrzygaiąca bądź mową, bądź uczynkiem; Rozprawa, rozmowa rozbieraiąca co, die Unterredung, Verhandlung, *Sr.* 1. rozstrziwano, *Ec.* разглагóлствіе. Rozprawa ta święta iuż się działa po wieczerzy Pańskiéy, gdy długie a bardzo wdzięczne Pan miał rozmowy z zwolennikt swoiemi. *Rey Pſ. Ggg* 6. Na to odpowiadam krótko, z adwersarzami w rozprawę wstępuiąc. *Sal.* 2, 100, w rzecz wstępuiąc, To iest wszystka rozprawa z adwersarzami o tym artykule. *ib.* 2, 65. Widzieliśmy, że s sobą rozprawę mieli. 1 *Leop. Dan.* 13, 38; sprawę mieli. 3 *Leop.*). – traktowanie o czym, z kim, das Verhandeln, die Verhandlung. Posła Tatarskiego król z taiemną rozprawą odesłał, *cum secretis mandatis. Krom.* 377. Tać iest wszystka dowodna rozprawa na pierwszy dowód adwersarza. *Sal.* 2, 43, odpowiedź, odprawa zbijaiąca). Na to ieszcze odpowiedzi naszéy i rozprawy z niemi potrzeba. *Sal.* 4, 185. Po zaspokoionych akcessoryach, przystępuie strona powodowa do wywodu sprawy swey abo induktu, co się właściwie rozprawą nazywa. *Ostr. Pr. C.* 2, 158, die Einleitung des Processes. – §. rozprawa, dyssertacya, *Ross.* сочиненіе, eine Abhandlung. Rozprawa o kwadrowaniu koła, *Geom.* 1, 375. Rozprawa o rodzeniu się człowieczym. *Sien.* 442. Rozprawa o powinności rodziców w wychowaniu dziatek. *Rey Pſ. H* 6. – §. rozprawa, rozpowiadanie, wyłuszczanie, rozbiór, Erläuterung, Erörterung. Rozdziału pierwszego rozprawa. *Petr. Ek.* 44. – §. Rozprawa woienna, s akcya, eine Action mit dem Feinde. Nie zdało mu się bitwą rozprawy szukać. *Warg. Cez.* 144, rozstrzygnienia sprawy, Schlichtung des Streits. – §. rozprawa, szkła w hucie, n. p. spodziewam się sto kóp tafel z rozprawy. *Torz.* 54, z rozprawienia massy, s rozpłaszczenia, das Ausbreiten, Flachmachen. ROZPRAWIACZ, – a, *m.*, ROZPRAWCA, – y, *m.*, (*Cro.* razpravitel *distructor, dissipator, obtrectator: Bs.* raspravitegl *maledicus, Rg.* razpravitegl *detractor*; *Ec.* распрабмелъ *dispensator*); szeroko gadaiący, wielomówca, ein weitschweifiger Redner, der viel Worte macht, der gern viel redet; *Rs.* разговóрщикъ. Z ciebie rozprawiacz nieznośny. *Teatr* 15, 59. Lepieybyś mi zapłacił rozprawiaczu moie sto talarów, a nie bajał próżno. *Teatr* 10, 46. Wieluż to tych dziecinnych rozprawiaczów, co się krasomówcami nazywaią, nic nie poczytuią za wysokie, ieno co z oczu zniknie. *Pir. Wym.* 310. – §. Onoć rozprawca snów idzie. 1 *Leop. Gen.* 37, 19, co sny wida. 3 *Leop.*,

wykładacz, tłumacz, opowiadacz snów, Traumdeuter, Ausleger. ROZPRAWIĆ, *P.* rozprawi *cz. dk.*, Rozprawiać *ndk.*, Rozprawować, rozprawuie *Cont.*, *Boh.* rozpraweti, rozprawowati, (*Bh.* rozprawiti roszczesać); *Slo.* rozpráwam *recito*, *fabulor*; *Sr.* 1. rosprawiu, rosprajy, rosprawim, rozrétjupu; (*Cro.* raspravlyati, rasprávlyam *destruo*, *dissipo*, *dissicio*; raspravlyam dober glasz *diffamo*; *Bs.* raspraviti *expedio*, raspravgljati *obloqui*; *Sla.* raspravitise, svúchise, z sewlec się, rozbierać się; *Rg.* raspraviti *dissipare*, *profundere*); *Rs.* расправлять, расправляться, (z wygladzić, wymarszczyć); rozprawiać co, sporządzać, rozrządzać, rozporządzać, rozszykować, anſchicken, beſchicken, einrichten, beſtellen, in Ordnung bringen. Rospraw[i] dom twóy, bo tey nocy umrzesz. *Leop. Jes.* 38, 1. Rozpraw dom twóy, rozdziel dziedzictwo. *Damór.* 879. Dom swóy, na woynę idąc, ma rozprawić, i żonę z dziateczkami w dobrym porządku zostawić. *Star. Ryc.* 48. Dobry człowiek dobrze czyni, i swoie rzeczy rozprawuie z rozsądkiem. *Gil. Pſt.* 282. Bóg ieszcze przed wieki on dawnych ciemności Nieporządek rozprawił mocą swey mądrości. *J. Kch. Ds.* 1. Po zimie rozwiązawszy macice winne, rozprawuią po żerdziach albo tykach. *Cresc.* 326. Jedne wełnę przędą, drugie na takąż sprawę Pelcami rozprawuią żartkiemi postawę. *Otw. Ow.* 139. Woysko po kwaterach zimowych rozprawią. *Tward. W. D.* 2, 208. rozdzielą, rozłożą, verlegen, eintheilen, ordentlich einquartiren. Będę rozprawował ludzi, a narody będą mi poddane. i *Leop. Sap.* 8, 14, będę rządził. - §. Rozprawić służących etc., różnie odprawić, rozesłać, verſchiedentlich abfertigen, wegſchicken, entlaſſen. Zostawiwszy iednego pokoiowego przy sobie, wszystkich innych rozprawił. *Ktok. Turk.* 25. Żaden nie chce ująć stołu swego, i czeladzi niepotrzebnéy rozprawić. *Star. Ref.* 37. Rozprawiwszy posły, król odjechał; *dimissis legatis. Krom.* 482. Rozprawiono posłow krom odpowiedzi. *ib.* 485. Wątpliwą odpowiedzią posły Czeskie rozprawił. *ib.* 486. - §. Kazimierz w Grodnie zmarł, sześć synow zostawił Wszystkich rozprawił. *Stryik. Gon. R* 3. każdego opatrzył, wydzielił go). - §. Rozprawić n. p. mąkę etc., rozczynić rozpuścić wodą aufl[ö]ſen in Waſſer, einrühren einweichen, zergehen laſſen, zerlaſſen. Mąka w naczyniu rozprawi się abo rozczyni letnią wodą i kwasem. *Klut. Rosl.* 3, 262. Tamer wodawszy mąki zmiesawszy z zbiorzy z wodą, rozprawiła ią i uczyniła porządkę. i *Leop.* i *Reg.* 13 8. To wszystko winnym octem rozprawić i warzyć, aż z tego musztarda będzie. *Hour Ek* 40. Moc tego ziela iest rozprawować, rozwodniać i wychędżać *Syr.* 162. Mieczyk ziele rozgrzewa, rozdziabuie abo rozprawuie. *Syr.* 128. Extrakt ten, gdy matery lepkiey w ciele rozrzedzić i rozprawić nie może przeto flegmatycznym ludziom nie ma być dawany. *Syr.* 351. Trociszki te przeciw melankolicznym wilgotnościom rozcieńczyć rozrzedzić i rozprawić, służą do użytku *Syr.* 412. - §. Rozprawiać w kuciu szklanéy, płasko rozrabiać massę szklaną, die Glasmaſſe flach ſtrecken. W kaszubie tafle rozprawiaią albo bywaią płaskie, równe i płaskie; kaszuba po Niemiecku, Streckofen, t. i. piec rozprawuiący. *Torz.* 39. - Tafelnik strokuie czyli rozprawuie cholewy. *ib.* 47. Cholewa, sztuka szkła iak pęcherz rozdęta, z niey tafelnik rozprawia tafle w kaszubie. *ib.* 52. - °§. Bóg, zmierzył garścią swą wody, a niebiesa piędzią rozprawił. *Zrn. Pſt.* 2, 272 *b*, rozpoſtarł, ausbreiten, ausſpreitzen. - §. Rozprawiać co z kim, czynić z kim o co, traktować z kim, mit einem unterhandeln. *Cn. Th.* - *Rec.* Rozprawić się z kim, ułożyć się z kim, mit einem etwas abthun. Ostatek, ieśli źle, tam się rozprawiemy, Gdy na Iosefatowey dolinie staniemy. *Łącz. Zw.* 34. Oni nie wiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiaią. *Pilch. Sen. Gn.* 120. Nieprzyiaciół nie w państwie czekali, ale się za granicą z niemi rozprawiali. *Star. Vot. C* 4 *b.* - §. rozprawiać o czym, abo co, z traktować, pisać, rozmawiać, mówić o czym, czynić o co, von etwas handeln, ſchreiben, reden, *Boss.* rozlosgiti, *Ecc.* разглаголствовати. W księgach tych Arystoteles o cnotach ogołem rozprawia. *Petr. Ex.* 88. Tego pana Sieciecha nienawidzą za to, Że zawsze chce rozprawiać, iak brodaty Kato. *Tręb. S. M.* 6. Milcz Waść, nie rozprawiay. *Teatr* 12, 81. Jeszcze masz dosyć czasu rozprawiać mi o twoiey miłości. *Teatr* 18, 42, powiadać, opowiadać). - §. rozprawować się przed sądem, tłumaczyć się sądowi, ſich vor Gerichte rechtfertigen. Pożyteczniey[sza] iest uwolnić niewinnego, aniżeli aby winowayca nie rozprawował się; *utilius est absolui innocentem*, *quam nocentem causam non dicere. Siem. Cyc.* 60. ROZPRAWNIŚ, - ia, *m.*, człowiek rozprawny, lubiący prawić trzy po trzy, ein redſeliger Menſch. Do rozprawnisia. *Kchow. Fr.* 36. ROZPRAWNISIA, - i, *ż.*, gadatliwa, eine Geſprächige, Redſelige. Sroka tu leży, pierza garść i mięsa trocha, Rozprawnisia, pana swoiego pieszczocha. *Pot. Pocz.* 597. ROZPRAWNOŚĆ, - ści, *ż.*, gadatliwość, szerokomówność, die Geſprächigkeit, Redſeligkeit. Ludu roztropnego nie uyźrzysz, ludu wysokiey mowy, tak żebyś nie mógł zrozumieć rozprawności iego, w którym żadney mądrości niemasz. *Leop. Jes* 33, 19. Rozprawność uporna i lekkomyślna filozofow do cnoty nic nie pomaga. *Lub. Roz.* 16. - §°. Nierozprawność *infantia. Mącz.*, niemówlęſtwo. ROZPRAWNY, - a, - o, ROZPRAWNIE *adv.*, lubiący prawić, gadatliwy, redſelig. Papugi rozprawne. *Ban. J* 3. Nierozprawny, *infans. Mącz.*, niemowlęcy. - §. Rozprawny, resolut, nie długo się namyślaiący, *promptus. Cn. Th.* 932, kurz angebunden, geſchwind entſchloſſen. Rozprawnie *expedite. Cn. Th.*, raſch. - §. W huście szklaney, cholewy nierozprawne. *Torz.* 1 *b*, na tafle nie rozpłaszczone, nicht ausgearbeitet.

ROZPRAŻYĆ *cz. dk.*, prażąc rozsuszyć, zerprägeln, *Bs.* raspragiti.

ROZPRĘŻYĆ *cz. dk.*, prężąc rozpierać, aus einander ſpreitzen, *Bh.* rozztrahnauti, rozptahati.

ROZPRÓC, rozpról, *F.* rozporze, rozporę *cz. dk.*, Rozparać *ndk.*, *Bh.* rozparati; *Sr.* 1. rozporu, rosprujy, rosprujem; *Vd.* resparati, rasporgat, gorporgati, gorsporgati; *Cro.* rasparati, rasparam, razsevavam; *Bs.* rasporiti, rasparati, razapratti, rascitti (rozszyć); *Rg.* raspârati, raspârati, rascitti; *Sla.* rozporiti; *Rs.* распоро́ть, распарывать, разши́ть, разшивать; zszyte rozkraiać, rozerznąć, aufſtrennen eine Nath. Co on zszył, to ia rozporę. *Cn. Ad.* 327, wywrócę na nice) Co ieden szyie, to zaś drugi rozpara. *Gil. Pſt.* 111 *b.* Czas iest rozparania, i czas szywania. *Radz. Eccl.* 3, 7. - §. *Ir.* rozparać, rozkraiać, ros-

rzynać, aufſchneiden, auftrennen. Jeſt to zwyczay wielkich p... ..., kazać sobie brzuch rozproć po śmierci. *Teatr* 5, 47. Gdyby gałązki od pniaka cienko się puszczały, może być na nich skóra rozparana w podłużki a tak będą się miąższo rozrastać *Cresc.* 375. Penelope co we dnie zrobi, to w nocy rozporze. *Zab.* 15, 223, odrobi, odwiąże osnowę, das Gewebe wieder auftrennen, aufrippeln. – §. *fig.* *tr.* rozproć, rozdzielić, rozerwać, rozłączyć, trennen, ſcheiden, abreißen, zerreißen. Kiedy go z duszą śmierć rozpara . . . *Chroſć. Fars.* 305, *Pot Pocz.* 203. Trafił nakoniec w głęb przepaści rozprótey okropnie. *Zab.* 15, 299, rozszczepioney, rozpadłey. zerſpalten). – Rozparać przyiaźń z kim, rozbrat z nim uczynić, die Freundſchaft auflöſen, allmählig abbrechen. Towarzyſtwo, ieźli nam się nie podoba więcey, przydoi z lekka rozparać, a opuszczać pomału, a nieprędko rozrywać. *Bud. Cyc.* 63, *Kosz. Cyc.* 79, przyiaźń rozprota. *Chroſć. Job.* 170. Przyczyna ta rozpara wszelakie ſtadło małżeńſkie, ktoreby się złączyło. *Szczerb. Sat.* 224. Miało rozpróte w domowey nieſforze. *Hor.* 2, 67 *Kniaź.* – *aliter*. Ten dzień wszyſtkie nasze spory rozporze. *Warg. Cez.* 117, rozſtrzygnie, rozeymie rozsądzi, allen Hader ſchlichten. – *aliter*: Ty tę rzecz rozparasz, *facis irritum. Mącz.*, vernichten, vereiteln. Rozpróli iego myśli one, Że się udał w inną ſtronę. *Groch. W.* 481. Jeżdżą drudzy na seym, rozparaiąc rady dobre. *Petr. Et.* 380. Czy może, czy chce bog rozparać, co mi los naznaczył? *Pot. Arg.* 245. Niektorzy chcieli na to pozwolić, ale Wielkopolanie to rozpróli. *Biel.* 422. Synod Bazyliyſki Eugeniusz z pierwu utwierdziwszy, potym do Ferarza przenosił, a zgoła go rozparał; *dissoluebat. Krom.* 525, rozwiązał, er löſte die Synode auf.

ROZPROMIENIĆ *cz. dk.*, promienie rozsypać, *Sr.* 1. roſpromienu *diradio*, zerſtrahlen.

ROZPROŚCIĆ *cz. dk.* Rozproſtować *Cont.*, znowu wyproſtować, wieder grade biegen. (*Crn.* reproſtiti *libertati asserere*). Baba ma się ſtarać, iżby nożki dziecięce naciągnąć a rozprościć mogła. *Spicz.* 177. Niewiaſta ta była ſkurczona, a nie mogła się rozkurczyć; ſkoro Jezus na nią włożył rękę, natychmiaſt rozprościła się. *Bud. Luk.* 13, 11. Rozprościć włosy, *Bh.* rozproſtowłaſatym, *ob.* Proſtowłosy).

ROZPROSZCA, – y, *m.*, ROZPROSZYCIEL, – a, *m.*, ktory co rozprasza, der Zerſtreuer. ŚŚ. Augustyn, Ś. Cypryan, gorliwi ich retycki i pleb rozproszyciele. *Smotr. Lam.* 4. Rozproszca dobr swoich. *Herb. Stat.* 286. Rozproszyciel majętności. *Bud. Luk.* 16, 1, marnotrawca, utratnik. ROZPROSZENIEC, – ńca, *m.*, rozegnaniec, ein Verjagter Zerſtreuter. Rozproszeńcy Trojańscy. *Lib. Hor.* 119. ROZPROSZNA, – i, *ż.*, rozproszenie, rozsypka, *Rs.* разбродъ das Zerſtreuen, die Zerſtreuung. Tu ich mężnie ſtrzymała Antoniego sprawa, Kiedy owdzie w rozproszce widziano Oktawa. *Przyb. Luz.* 128. ROZPROSZNY, – a, – e ROZPROSZNIE *adv.*, rozpraszaiący, zerſtreuend. *Comessator undus*, biesiadny, rozproszny, ſtrawny. *Mącz.*, marnotratny, verſchwenderiſch. – §. Pisali o herbach D... Bielski krotko i rozprosznie kawałkami pomiędzy ... rzeczy. *Kurop.* 5. kędy niekędy, rozrzucone niezgrabnie, abgeriſſen, zerſtreut. ROZPROSZYĆ *cz. dk.*, Rozpraszać *ndk.*, (*Etym.* Proch); *Boh.* roſpraſiti, *Sr.* 1. rozperſtam, rozperſchu, rozperſkam; *Vd.* reſpraſhati, reſtrositi, ſatrositi, ſtrositi, resipati; *Cro.* raspersavam, raztrosujem; *Rg.* razparacjatti, raspràviti (*ob.* rozprawić). *Bs.* rasparcajati, raspriscjati, rasperacjati; *Sl.* raſtirati; *Ross.* расточить, расточать, разсыпать, *Ecc.* расточаю; rozsypać, rozpędzać, zerſtieben machen, zerſtreuen. – *pr. et fig.* Rozgrzeszenie zięte grzechy rozprasza, iako wiatr mgłę. *Zygr. Gon.* 336. Rozproszył maiętność swoię, żyiąc marnie; a gdy on wszyſtko potrawił, począł niedoſtatek cierpieć. *Sekl. Luc.* 15. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefyiował, przedarował, albo iakokolwiek rozproszył, szkoda tego samego iest, ktory utraca. *Szczerb. Sax.* 34. Przeciwnieć to są rzeczy, rozproszyć i zbierać. *Hrbſt. Num. B* 7 *b.* Łacno rozproszyć, niełacno zebrać. *Cn. Ad.* 1014, ryczeley się wybierze, niż zbierze). Zarabiamy częſtokroć wiele, gdy umiemy rozumnie dobra nasze rozpraszać. *Zab.* 16, 18. Ztamtąd rozproszył ich po wszyſtkich krainach. 3 *Leop.* *Gen.* 11, 8, rozegnał ich. 1 *Leop.*, cf. rozpłoszyć). W iednéy godzinie, iako prochem ku górze wichrem wynieſionym, ten maiątek się tobie rozproszyć może. *Rey Pſt.* *Yy* 2. Rozproszyli się, s w rozsypkę poszli, rozpierzchli się, rozprysli się; *Ross* разбрестися, разбродиться. ROZPROSZYSTY, – a, – e, *dissipabilis. Cn. Th.* 932, zerſtreubar, zerſtiebend.

ROZPROWADZIĆ *cz. dk.*, Rozprowadzać *ndk.*, rozwodzić, von einander führen, aus einander führen. Rozprowadźcie od siebie. *J. Ach. Dz.* 145, cf. rozbronić). Rzeczy rozprowadzone związał mirem niewzruszonym; *dissociata locis. Zebr. Ow.* 1. Król Odryſki, z panną lub rozprowadzony, ſwarzy się; *quamvis secessit. Zebr. Ow.* 152. Pszczoły przyniesione z sobą słodkie plony razkładaią, i na plaſtry rozprowadzaią. *Pilch. Sen. liſt* 2, 374, rozrabiaią). Nasze zjednoczenie rozprowadziło, rozchwiało się; *diremta eſt conspiratio. Mącz.* Dalsze rozprowadzenie geometryi. *Eſk.* 2, 5, rozkład.

ROZPRUĆ *ob.* Rozpróć.

ROZPRYSNĄĆ *cz. idntl.*, Rozpryſkać *ndk.*, *Rs.* распрыскать, распрыскивать, разбрызгать, разбрызгивать, na rożne ſtrony wypryſkać, zerſprützen, verſchiedentlich auseſprützen. Rozpryſkują truciznę. *Przyb. Milt.* 317. – §. Rozpryſkać co, nagle rozszczepać, rozbijać, entzwey reißen, ſpalten, ſchlagen. Piorun dąb zwiędły rozpryſka. *Kras. Ost. II.* 4. – *Rec.* Rozprysnąć się, rozpierschnąć się, aus einander laufen. Kompanowie się od ſtrachu rozprysli. *Wad. Dan* 185.

ROZPRZĄC, rozprzągł, rozprzęgli, *F.* rozprzęże, rozprzęgę *cz. idntl.*, Rozprzęgać, Rozprzągać *ndk.*, *Sr.* 1. rozpiubam; *Bs.* raspregnuti; *Cro.* razpreżati, razprugujem, razprudilszem; (razpruditel *decoctor*); *Rs.* распрячь, распрягать, różnie wyprzęgać, rozłączać, rozwiązać, abſpannen, aus einander ſpannen; auflöſen, aufbinden. – *pr. et fig.* Co zysk podły skoiarzył, to płochość rozprzęże, Wzgardziły iarzmem cnoty i żony i męże. *Kras. sat.* 13. Scisłe przyiaźni przez plotki rozprzęgać. *Hor. sat.* 126. Nic nas nigdy nie rozprzęże. *Teatr* 49 *b*, 90. Co złączył bog swoiem zrządzeniem, Człowiekowi się rozprzągać nie godzi. *Odym. Sw.* 2, *F* 2. Rożność sentymentów rozprzęgła ich

zgodę. *Mon.* 70, 666. Rozprzęganie, *Rs.* распряжка. Do rozprzęgania, *Ec.* распрягательный. Rozprzęgła się obozowa karność. *Nar. Hist.* 2, 432, rozpuściła się).

ROZPRZĄSC, rozprządł, rozprzędli, *F.* rozprzędzie *cz. dk.*, Rozprządać, Rozprzędzać *ndk.*, przędąc rozsnuć, zerſpinnen, Rozſpinnen, aus einander ſpinnen, *Ross.* распрясть. Przegniłe p.ześcieradło robactwo w paięczynę rozprzędza. *Mon.* 69, 491.

ROZPRZĄTNĄC *cz. idntl.*, Rozprzątać *ndk.*, rozgarnąć, porządnie ułożyć, aus einander in Ordnung legen, ordnen. Bóg rozprzątnął i rozłożył na swoich mieyscach żywioły niegdyś zmieszane. *Otw. Ow.* 5. Mieszanina ciemna wprowadzeniem iasności i przydaniem kształtów rzeczom rozprzątniona była. *ib.* 7.

ROZPRZECZAĆ się *Rec. dk.*, bardzo się pokłócić, in ein groſſes Gezänke gerathen, ſehr zanken, ſtreiten, hadern. Rozprzeczano się o pogrzeb króla Alexandra; *certatum eſt de funere. Krom.* 785.

ROZPRZEDAĆ, *F.* rozprzeda *cz. dk.*, Rozprzedawać *ndk.*, *multa et varia vendere. Cn Th.* 932; vieles verſchiedentlich verkaufen; *Bh.* rozprodati, rozprodavati; *Sr.* 1. rozprjedabwam; *Vind.* respredati; *Bs.* rasprodati; *Rg.* rasprodatti, rasprodatti, rasprodavam; *Cro.* razprodajem; *Rs.* распродать, распродавать, перепродать, перепродавывать. Wszystkie rozprzedał towary *Tr.* Rozprzedanie, *Rag.* rasprodaja, prodaja; *Vind.* respredaja, respruda.

ROZPRZĘGAĆ *ob.* Rozprząc.

ROZPRZESTRZENIĆ *cz. dk.*, Rozprzestrzeniać *ndk.*, *Bh.* rozproſtriti; *Bs.* rasproſtraniti; *Rg.* razproſtrániti, rasproſtranniti, raspraſtranniti, raspraſtranivati; *Vd.* respoſtranniti; *Crn.* reshopiram se; *Dl.* razprostraniti; *Cro.* razprostranyújem, razprostraniti; (*Cro.* oprostranújem *relaxo*); *Rs.* распространить, распространять, напя́нить, напя́нивать, rozpościerać, rozszerzać, rozciągać, ausbreiten, erweitern. – *pr. et fig.* Mieczem państwo swoie Rzymianie na różne świata części rozprzestrzenili. *Star. Zad. B b.* Rozszerzywszy i rozprzestrzeniwszy królestwa swego granice, *auctis et prolatis terminis. Off. Mow.* 33. Światło w narodzie rozprzestrzenić należy. *Zab.* 11, 215. – Rozprzestrzenienie niebieskie. *Modl. Gd.* 12; rozpostrzenie, twierdzenie, utwierdzenie, die Veſte des Himmels. ROZPRZESTRZENIEC, – ńca, *m.*, ROZPRZESTRZENICIEL, – a, *m.*, *Rg.* razproſtranitegl, *Cro.* razprostranitel; *f.* razprostranitelicza; *Rs.* распространитель, rozszerzyciel, rozmnożyciel, der Erweiterer, Verbreiter. Wielcy rozprzestrzeńcy swoich granic do rzek wielkich podobni. *Fabl. Tel.* 127.

ROZPRZĘŻENIE *ob.* Rozprząc.

ROZPUCHNĄĆ *niiak. idntl.*, na różne ſtrony mocno napuchnąć, zerſchwellen, ganz verſchwellen, *Ross* распухнуть, распухать.

ROZPUK, – u, *m.*, rozpuknienie, rozpęknienie, das Zerſpalten, Zerberſten, die Spalte, *Crn.* respok; *Vd.* respok, gorpok, pok, resziep, pokaviza, spoklei, spokaliza, poklina, pozhina, poknenje; *Cro.* razpuk, razpuknenye). Głuchy, trzeba krzyczeć aż do rozpuku, mówiąc z nim, *Teatr* 30, 15. Gdy on co pocznie mówić śmiesznego, śmiać się do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262 *Dudz.*, *Zab.* 15, 202, *Wtg. Mar.* 1, 124, *Teatr* 32, 55, *ob.* śmiech do zdechu).

ROZPUKLINA, – y, *ż.*; *Bh* rozpuklina, mieysce rozpękłe, die Berſte, die Spalte, der Riß. Wilgotne wiatry ludziom letnym rozpuklíny otwarzają. *Cresc.* 6, czy nie ruptury?). ROZPUKŁOŚC, – ści, *ż.*, rozpuknienie *Hr.*, das Zerberſten, Zerplatzen. ROZPUKNĄĆ *niiak. idntl.*, Rozpuknąć się *Rec. dk.*, Rozpukać się *ndk.*, *Bh* rozpuknuti, rozpuknuti ſe, rozpukati ſe; *Sr.* 1. roſpuknu, roſpuknem, roſpuknem; *Vd.* respokniti, respochit, gorpokniti, reshajati, gorshajati; *Cro.* razpukavamsze; *Rg.* puknuti, razpuknuti, raspuknutise; *Rs.* распукнуться, распукаться; rozpęknąć się, pękać, rozsieść się, zerplatzen, zerberſten, aufſpringen. – *pr. et fig.* Naczynie się z miodem rozpukło, i wszystek miod z niego wyciekł. *St. Zyw.* 1, 170; cf. rozsadzić). Ledwo się nie rozpukając od wrzasku i krzyku. *Zal. Teſt.* 211. Kazał sobie podać kielich ogromny, z któregoby się mogło sześciu Włochów wypiwszy rozpuc, *Mon.* 71, 95, rozpuknąć). Niech w tobie ta taiemnica będzie umorzona, wszak się od niey nie rozpuknieſz. *Leop. Syr.* 19, 10. Rozpukły, rozpukniony, rozpękły, *Cro.* razpuknyen; zerplatzt, aufgeberſten. Człowiek rozpukły, z ruptur maiący, der den Bruch hat. Lekarſtwo to tym, którzy są rozpukli, pomoc dawa. *Sien.* 136. Rozpukłym dzieciom plaſtr ten użyteczny. *ib.*

ROZPULCHNIĆ *cz. dk.*, Rozpulchniać *ndk.*, pulchnym czyli puchlnym czynić, auflockern, lockermachen. Wapno margiel grunt gliniasty rozpulchnia. *Kluk. Rośl.* 3, 68.

ROZPUNKTOWAĆ *cz. dk.*, punktami rozdzielić, interpunctiren. *Interpunctae clausulae*, rozpunktowane abo rozdzielone sentencye. *Mącz.*

ROZPUŚCIĆ, *F.* rozpuści *cz. dk.*, Rozpuszczać *ndk.*, *Bh.* rozpuſtiti *Slo.* rozpauſtim; *Sr.* 1. rozpujcju, roſpuſchcju, roſpuſchcjm, rozpujcjam, roſnozuſchcju; *Vd.* arspushat, respushati, spushati; *Cro.* raspúscham; *Bs.* razpuſtiti; *Rg.* razpúſtiti, razpuscávati; *Rs.* распустить, распущивать, распускать; rozpuszczać na różne ſtrony, porozpuszczać, n. p. gromadę iaką, dać iey się rozeyść, aus einander laſſen. Rozpuszczać woysko. *Cn. Th.* 933. Rozpuścił radę. *Tr.* – *fig.* Z ust swych słowa rozpuścił. *Otw. Ow.* 504; różnie wypuścił. – Część prośby do skutku dopuścił Apollo, a część drugą na wiatry rozpuścił. *A. Kch. W.* 331, Ożywiaiące iuż swoie promienie Zaczął rozpuszczać Febus złotowłosy. *Arat. Mysz.* 33, rozsiewać, ausſtreuen). Nie raz chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość, mieysca, znowu one spuszczam. *Tol. Saut.* 69, rozczepierzam, die Flügel ausbreiten, ausſtrecken. Rozpuszczać włosy, roztaczać, die Haare aus einander laſſen, fliegen laſſen Rozpuszczać żagle, rozpinać, die Segel aufſpannen, wehen laſſen. Rozpuszcza gałęzie drzewo *ob.* Rozsochacienie). Rozpuszczać korzenie, rozkrzewiać, die Wurzeln ausbreiten: *similiter* rozpuścić granice, i rozprzestrzenić. *W. Poſt. W.* 18, die Gränzen erweitern. – §. *transl.* Rozpuścić co wodą, ogniem etc., rozczynić, roztopić, rozlać, zerlaſſen, zergehen laſſen, auflöſen. Woda wiele rzeczy rozpuszczać iest sposobna. *Kluk. Kop.* 1, 108. Gdy ciała przez ciepło kształtu rozcieku nabieraią, mówiemy że się rozpływaią; sama zaś koło tego praca nazywa się rozpuszczaniem, *liquatio. Kruml.* 179. Rozpuszczenie, *solutio*, *dissolutio*, czynność, za pomocą którey rozciek iakie ciało rozpuścił. *Sniad. Chem.* 13. Rozpuszczenia mokre, *solutiones via humida*, które się dzieią za pomo-

cą płynów. *ib.* 30. Rozpuszczania suche, *s. via sicca*, ktore się dzieią za pomocą ognia. *ib.* 30. Słońce na wiosnę lody rozpuści. *Tward. Wł.* 62. Rzéki większą obfitość wody maią temi czasy, kiedy się rozpuszczaią śniegi. *Syxt. Skł.* 9; *Bh.* obeichnauti; kiedy taią). Ciało maslem rozpuszczonym polewaią. *Syr.* 949. (cf. Kwas w mąkę wlany, rozciera się, rozdrabia się, rozprasza się, aby ono mąki nabrało). Ona się żałosne iedną mocą ogarnął. *Smotr. Lam.* 151

ROZRĄBAĆ *cz. dk.*, rozrębować *ndk.*, rąbiąc rozbić, rozciąć, roszczepać, zerhacken, zerhauen, zerſpalten; *Sr.* 2. roſtrubaſch; *Sr.* 1. roſtrubacj, rozrubau; *Rs.* разрубить, разрубать. Rozrąbanie, *Rs.* разрубка, разруб.

ROZRABIAĆ *ob.* Rozrobić.

ROZRACHOWAĆ *cz. dk.*, wyrachować, *Sr.* 1. rozrechnuyu, *Rs.* расчисляю, расчислять, ausrechnen, berechnen. Który z was, chcąc budować dom, nie rozrachuie pierwéy nakładu? *Setk. Luk.* 15. Rozrachuie pan, wiele przychodzi na sługę, który z myta służy. 1 *Leop. Lev.* 25. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić *Mag Mscr.* Należy na opatrznego pana, na wszytko się dobrze rozmyśliwszy, potym każdą rzecz z osobna dobrze rozrachować. *Herb. Stat.* 99, rozważyć, rozbacyć, roztrząsnąć. ROZRACHUNEK, - nku, *m.*, *Gaz. Nar.* 2, 3, obrachunek rozmaitych kosztów, die Berechnung.

ROZRADA, - y, *ż.*, rozradzanie, odradzanie, das Abrathen von etwas; Obaczysz tu mądrą senatu radę i rozradę. *Pal. Fl. praef.* - §. Serwius Tullius obywatelów na setnie, powiaty, rozdziały pewne i rozrady podzielił. *Pal. Fl. praef.*, t. j. na klassy, co do obrad publicznych. ROZRADNIK, - a, *m.*, *diſſuaſor. Mącz.*, der Widerrather, *Rg.* razsvjetnik, *f.* razsvjetniza.

ROZRADOWAĆ się *Rec. dk.*, rozpłynąć w radości, vor Freuden zerfließen, ſich ſehr freuen; *Ec.* возблажити. Skoro usłyszała Elżbieta pozdrowienie Maryi, rozradowało się dzieciątko w żywocie iey. *Bial. Poſt.* 61. Gdy do niego przyiechała, rozradował się bardzo. *Stryik.* 310. W nabyciu oyca rozradowało się potomſtwo iego. *Rey Ap.* 24, cf. rozkoszować sobie). Rozradowany, hoch erfreut. Otóż czegoś oczekawał, dał ci bóg, abyś tym więcey rozradowany był. *Bial. Poſt.* 265, *Węg. Mar.* 1, 150. Po barzy czyniesz uciszenie, a po płaczu i żałobie rozradowanie wleway. 1 *Leop. Iob.* 3, 22, radość, roskosz, uciechę). - §. *Cum Dativo*: Abyśmy się rozradowali temu zjawionemu królowi a panu swemu. *Rey Pſt. D* 3, żebyśmy się z niego mocno ucieszyli).

ROZRADZAĆ *ob.* Rozrodzić.

ROZRADZIĆ, *F.* rozradzi *cz. dk.*, Rozradzać *ndk.*, odradzić, radząc odwieść, widerrathen, abrathen, *Vd.* odsvititi, odratati, odsvituvati *Rg.* razsvjettovati, *Rs.* отсовѣтовать, отсовѣтывать, разговорить, разговаривать, разсовѣтовать. Ktokolwiek śmierć rozradza człeku miſernemu, okrutnik iest. *Bard. Tr.* 481. Rozradził mu drogi do nas, *P. Koh. J.* 21. Na co się usadzi Nie tylko człowiek, anioł z nieba nie rozradzi. *Pot. Arg.* 456, nie wyperswaduie mu, es kann es ihm niemand ausreden).

ROZRANIĆ *cz. dk.*, Rozraniać *ndk.*, bardzo poranić, ſehr verwunden. Że mam ſtracić cel kochania, Myśl mi ta serce rozrania. *Zabł. Z. S.* 75. Nas tyran okrutnie rozrania *Przyb. Milt.* 319, *Tom. rol.* 84.

ROZRAPIAĆ; *ob.* Rozropić. ROZRASTAĆ, *ob.* Rozrosnąć. ROZRASZCZAĆ *ob.* Rozrościć. ROZRAŹNIAĆ *ob.* Rozróżnić.

ROZRAZIĆ *cz. dk.*, Rozrażać *ndk.*, *Boh.* rozrazeti, rozrážiti; *Sr.* 1. rozrażu, roſtrażem *conquaſſo*; *Ec.* разражаю *diſpello, reiicio*; rozbić, rozranić, zerſchlagen, verwunden. Tyl podali, a gwałtownym pędem iedni drugich rozrażali. *Radz.* 2 *Mach.* 12, 22. Gdyby kto poruczył ſtrzec komu

bydlę, a toby z lecilo, abo się rozraziło ... *Radz. Ex.* 22, 10. Syn Trajana biegaiąc na koniu po rynku, zyna koniem rozraził ubogiey niewieście; przyszła niebożątko płaczliwa z onym rozrażonym dziecięciem swoiém do cesarza. *Rey Zw.* 55 *b*, *id. Weresz. Rgl.* 34. Słowa Pańskie są iako młot, który tłucze a rozraża opoki. *Rey Pſt. H h h* 4. Rozrażały się fundamenty. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 8, rozbiły się. 3 *Leop.*). Na swym świętym oblicznu o kamień rozrażon. *Pieśń* 61. Cebule gorzkością swą wychędażaią, rozrażaią, i otwieraią. *Syr.* 1222. - *tr. fig.* Nieprzyiaciele do zamku wpadli, gdzie gniewem i nienawiścią rozrażeni, srożeią. *Krom.* 279; rozjątrzeni, aufgebracht, entrüſtet. Mądry nie ma w nienawiści przykazania, a nie będzie rozrażon, iako okręt w zburzeniu morskim. 1 *Leop. Syr.* 33, 2, rozkołatany, wzruszony). Nie widzisz, iak się rok na części rozraża? *in species ſuccedere. Zebr. Ow.* 381, iak się dzieli).

ROZROBIĆ *cz. dk.*, Rozrabiać *ndk.*, zrobione odrobić, niszczyć, rospróć, etwas gemachtes vernichten, auflöſen, zertrennen; *Sr.* 1. rozdjilam, rozdjjwam, rozrobjilam, (cf. rozdziałać); (*Rs.* разработать, разрабатывать roz yć, wykarczować, разработка karczowanie). Co zrobi w dzień, rozrobi w nocy Penelope. *Pot. Pocz.* 196. Jakbyś Penelopy płótno rozrabiał, tak się trudzisz mitręgą wierutną. *Hor. Sat.* 178. Jemu byłoby markotno Gdybym miała zaczęte chcieć rozrabiać płótno. *Pot. Arg.* 437. - §. rozrabiać, rozprzeſtrzeniać, ausbreiten, erweitern. Okoliczne mocarstwa rozrabiaią swoię potęgę. *Przeſtr.* 212. - §. Rozrobić co czym, n. p. wodą, z rozczynić, rospuścić, auflöſen, einrühren, einweichen. Żywicę rozrobić i rozpuścić octem winnym. *Krup.* 5, 304. Żywe śrebro rozrób terpentyną. *Krup.* 5, 304. Rozrabiać wapno w gracy u mularza, t. j. wymięszać. *Mag. Mscr.*, umrühren. Rozrób wszytko łopatą, a nakoniec tłukiem poty ubiray, póki się nie zrobi maźć ciągła. *N. Pam.* 1, 25. - §. rozrobić, różnie przerobić, verſchiedentlich umarbeiten, verarbeiten. Umiejętny mayſter, gdy do tey massy ſklanéy przyydzie, rozrobi ią w różne kształty. *Torz.* 146. Puszczam się w loth okropny, ten mię widok zwabia, Kędy nasze natura postaci rozrabia. *N. Pam.* 21, 362, rozpuściwszy przerabia). - *§. Przed dwiema sty laty onę prostą ziemię, z Pedemontu wyszedłszy, osiedli, i ziemie puste rozrobili. *Baz. hiſt.* 63, różnie uprawili, karczowali.

ROZROCHMANIĆ się *Rec. dk.*, ułaskawić się znowu, wieder zahm und gut werden. Jak go iedno słucha Zaraz się rozrochmani, zaraz udobrucha. *Pot. Arg.* 392.

ROZRODNOŚĆ, - ści, *ż.*, ROZRODZENIE, - ia, *n.*, rozmnożenie się, rozplemienie, die Fortpflanzung; *Bs.* razròd, rasplod, rasplodnoſt; *Cro.* rázplod). W pierwszych herbarzu księgach wszytkich królów zasługi i rozrodzenia obaczysz. *Papr. Ryc.*, genealogiią, familiią). Na Rusi w rozrodności niezgodnych książąt, nieustanne płużyły gwałty. *Nar. hiſt.* 3, 359. ROZRODZIĆ *cz. dk.*, Rozradzać *ndk.*, rozmnożyć, rozplemić, fortpflanzen, vermehren; *Bs.* razroditi, rasploditi. *Rg.* razroditi; *Vd.* napreisaditi, napreivsajati, napreipelati; *Cro.* razplodyújem; *Rs.* разводить. Rozradzaycie się a rozmnażaycie się. *Radz Genes.* 1, 22. Piast długą królów potemność, aż do Kazimierza Wielkiego rozrodził. *Krom.* 49. Prorok ten tu pogrzebion, co Turki rozrodził. *Pasz. Dz.* 29. U nas i naymożnieyszy pan, gdy

się rozrodzi, z zimiany porówna. *Gor. Wł. E* 4 *b*. Na zakończenie wyra ów dawać trzeba naywiększą baczność, żeby poznać, iak który naród rozradza wyrazy swoie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 135. ROZRODZICIEL, - a, *m.*, rozmnożyciel rodu, rozplodziciel, der Stammvermehrer, *Cro.* razploditel, *f.* razploditelicza.

ROZROIĆ się *Rec. dk.*, roiąc się rozlecieć, von einander ſchwärmen, in Schwärmen aus einander fliegen. Czarna chmura szarańczy w polu się rozroi, Wszyńko zje, ni się liśtek zielony ostoi. *Przyb. Milt.* 387. Tylko ci Roxolanie, którzy posiedli *Misią, rozroili się. *Biel. Sw.* 156.

ROZROPIĆ *cz. dk.*, Rozrapiać *ndk.*, rozjątrzyć, *Rs.* разгноить, разгнаивать, eitern machen. Gnoiący, rozrapiaiący, *septicus. Mącz.* Rozropiony, wezbrany, *suppuratorius. Mącz.*, eiternd. Rozropienie, wezbranie wrzodu *suppuratio. Mącz.*, die Eiterung, das Eitern. Rozrapiać się, wzbierać iak wrzód, *suppurare. Mącz.*, eitern, in Eiter übergehen.

ROZROŚCIĆ *cz. dk.*, Rozraszczać *ndk.*, rozrosłym co czynić, etwas ſehr groß machen, wachſen machen, ſtark machen. Siano i trawa brauch końśki rozszerzaią, takież ciało iemu rozraszczaią. *Cresc.* 520. ROZROSŁO *adv.*, przestronno wyrosło, weit umwachſen.. Grad rozrosło żyzne posiuki kłosy. *Kul. Her.* 140. ROZROSŁOŚĆ, - ści, *ż.*, rozplemienie, rozkrzewienie, Fortpflanzung, Vermehrung. Tamta droga leśną rozrosłością zagęszczona iest. *Krom.* 760. ROZROSTAĆ się *Rec. idntl.*, Rozrastać się *ndk.*, *Rg.* razraſtjetise; *Sr.* 1. nadobéwam; *Ross.* разрасться, разрастаться; bardzo wyrosnąć, ſehr aufſchießen, wachſen, auswachſen. Patrz, iak się teraz iesion rozrosł, iak przyiemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści śklepienie. *Zab.* 11, 260 *Zabł.* Rozrastało się dzieciątko *Radz. Genes.* 21, 8. Z niey się dziwnie piękna panna rozrosła. *Sk. Żyw.* 352.

ROZRÓWNAĆ, *cz. dk.*, różne równać, verſchiedenes gleich machen, ausgleichen, *Rs.* разровнять, разравнивать. (*Rg.* razràvniti *erugare*). Co to za król, iż się rozrównały wszyſtkich królów obyczaie, z obyczaymi iego? *Rey Pſt. I* 4

ROZROZKOSZOWAĆ się *Rec. dk.*, rozpływać się w rozkoszy, in Wolluſt zerfließen. Rozrozkoszuie się w obfitości dnia wasza. *Rey. Poſt. L* 5.

ROZRÓŻNIĆ *cz. dk.*, Rozróżniać *ndk.*, *Rozraźniać *cont.*, *Vd.* resloshit, sraslozhit, resedíniti, resdrushiti, resvesnati, restovarshati; *Sr.* 1. rozſchéiatoſciu, rozmotſobnu; *Rs.* различить, различать, отличить, отличать, раздружить, раздружать, раздорить, разссорить, разссоривать; *Ec.* розликовати, различить, раздрышати, раздружать, разрозничить, разразничать, rozdwoić, rozbracić, rozerwać przyiaźń, rozłączyć; entzweyen, uneinig machen; *Bh.* rozlmotriti. Niewdzięczność rozróżnia stowarzyszenie ludzkie, a zgodę targa. *Gor. Sen.* 565. - §. dyſtyngwować, różnicę rozeznawać, lub ſtanowić, unterſcheiden. Rząd gospodarſki od królewſkiego rozraźniaią wielką albo małą liczbą poddanych. *Petr. Pol.* 4. Jako ułamki części tey massy wewnętrznych, różni ią od śkła, którym pierwey była, tak równie ten układ rozraźnia ią od innych rodzaiów porcelany. *Torz. Hl.* 199. Do rozróżnienia, *Rs.* различительный. Rozróżnić się, z nie zgadzać się, nicht harmoniren, nicht übereinſtimmen, ſich verunreinigen, *Vd.* se s'enem skriegati; *Rs.* разбраниться, раздорить, размириться. Tak się bardzo rozróżnili między sobą opiniiami, tak się wadzili, że ieden na drugiego gardło chciał pożiadać. *Birk. Ex. E* 6. ROZRÓŻNICIEL, - a, *m.*, który rozróżnia, der Unterſcheider, Abſonderer, *Vd.* reslozhnik, resborník, *Rs.* различитель.

ROZRUBASZYĆ się *Rec. dk.*, rubaszny się ſtać, rozswywolić się, muthwillig werden. Djabeł, gdy sie rozrubasży, To po nocy głupich ſtraszy. *Kras. Liſt.* 144.

ROZRUCAĆ *ob.* Rozrzucić.

ROZRUCH, - u, *m.*, hałas, zgiełk, burda zamieszanie, *burske, Getümmel, Tumult, Aufruhr, Unruhe; *Boh* rumrejch, rumrejſſka; *Sło.* rozbrog; *Sr.* 1. ropot, bawtwano; *Sr.* 2. popłoch, *cf.* popłoch); *Crn.* brup, larma; *Vd.* brup, niepokoi, larma, buka, halabuka, pobuzhenje, smota, smotujava; *Bs.* talabukka, *Rs.* мámocmь, мяméжь, возмущéнie, замятie, замятня, (*ob.* zamęt), крамóла; *Ec.* смyma, мяméжь, мяmежнocmь, мяméжeнie, нóвь. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem. *Zab.* 13, 207. Co za rozruch w tym pałacu, wszyscy niecierpliwie wyglądaią zakończenia tego dnia. *Teatr* 37, 79. Jednym razem rozruch ustał. *Teatr* 18, 154. Srogie były rozruchy, Nie mógł nikt powściągnąć różnomyślne duchy. *Zab.* 15, 297. Nie śmieli się nań rzucać w dzień święty, by się snać rozruch nie stał w ludziach. 1 *Leop. Marc.* 14, 2, zamieszanie. 3 *Leop.*). - Miłość, ten rozruch serca tak słodki i tak gwałtowny.. *Mon.* 71, 767, niepokoy, wzburzenie. ROZRUCHAĆ *ob.* Rozruszyć. ROZRUSZLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, mogący być rozruszonym, *Rs.* разрушимый, (*Rs.* разрушительный zgubny, pustoszący), erſchütterlich. Nasz arcyofiarownik nie według zakonu cielesnego uczynion, ale według mocy żywota nie rozruszliwego. *Bud. Hebr.* 7, 16, niezniszczalnego. *Bibl. Gd.*). ROZRUSZNOŚĆ, - ści, *ż.*, rozrzutność, rozmarnowanie, das Zerſtreuen, Verſchwenden. Darów bożych nierządne używanie i rozruszność. *Act. Gd.* 46. ROZRUSZNY, - a, - e, niegospodarny, niemierny, *dissolutus. Mącz.*, rozrzutny, verſchwenderiſch. (*Rs.* неразрушимый, неразрушаемый; nie do zniszczenia, *Ec.* неразрушный *indissolubilis.* ROZRUSZYĆ *cz. dk.*, Rozruchać *Contin.*, rozruchywać *Freq*; *Rg.* razrùsciti; *Cro.* razrussiti, razrušújem; *Bs.* razruschiti; (*Sla.* razrushiti grád, z rozburzyć miasto); *Rs.* разрушить, разорвать, растормошить; rozkołysać, rozchwiać, do ruchania się przyprowadzić, in Bewegung bringen, ſchütteln. Morze rozruchane. *Jabł. Tel.* 82, *Bals. Niedz.* 1, 134. Patrz iak srogi szturm morze rozrucha. *Pot. Arg.* 162. Rozruchay się przecię. *Teatr* 21, 157, nóże! żywo! ruszay się! nu! (*a rühre dich!*). Ochotnik nasz harcuiąc nad obozem iego Nie mógł go tym rozruchać i wywabić z niego. *Tward. W. D.* 2, 174; pobudzić, rozjątrzyć; reißen, auffrüttgen. Rzymski naród do odszukania wolności niezakim iakoby od bogów przynukaniem rozruszony, królow porzucił. *Faliſſ. Fl.* 16; pobudzony, pod szczony, angeſpreißt, angemuntert). Tyś pierwszy w dyskurs nas rozruchał. *Chroſć. Job.* 132. Skrzypiciel rzemieśli dla rozruchania iakiey służącéy. *N. Pam.* 11, 167, dla wesza-

nia

nie iéy w taniec). Siły krzepię, rozruchywam, *exerceo vires. Cn. Th.* 997. - §. Rozruszyć, rozchwiać, rozrzucić, erſchüttern, wankend machen, umwerfen. Dobrze ten krol w Judei panował; wszakże wyższek nie rozruszył, i ofiarowano ieszcze na nich. *Bud.* 1 *Reg.* 22, 43, nie poburzył. *Bibl. Gd.*). Prosimy, abyś nie rozruszał przymierza tego. *W. Dan.* 3, 34. Jeśli rozruszycie przymierze moie ze dniem i przymierze moie z nocą; tedy ć też i przymierze moie rozruszy się z Dawidem sługą moim. *Zrn. Pſ.* 3, 674 *b*, *ib.* 2, 452. ROZRUSZYCIEL, - a, *m.*, *Be.* razrusitegl; *Rg.* razrusitegl, *f.* razrusitegliza; *Cro.* razrušitel, *f.* razrušitelicza; *Rs.* разрушитель; który co rozrusza, rozrſuca, rozrzucicieł, der Zerſtöhrer, über den Haufen Werfer, Vernichter. O rozruszycielu kościoła, który go za trzy dni zbuduiesz. *Bud. Math.* 27, 40, ty, co rozwalasz kościoł. *Bibl. Gd.*).

ROZRUTNIK, ROZRUTNY, *ob.* Rozrzutny.

ROZRYĆ *cz. dk.*, ryiąc rozkopać, zermühlen (mit dem Rüſſel), *pr. et fig.*; *Vd.* rosriti; *Rs.* разрыть, разрывать, разработать, разрабатывать. Myśmy i przyczyny i narzędzia naszych przygod, rozrywszy ziemne przywaliny, wykopali. *Pilch. Sem. Piſt* 3, 168. Ogień czasem rozryciem całego gmachu zagaszać potrzeba. *ib.* 251.

ROZRYCHTOWAĆ *cz. dk.*, rozsyłować, różnie narychtować, verſchiedentlich aufſtellen, richten, zu rechte ſtellen. Strzelbę rozsadziwszy, i iednę na kościele mieyskim, a drugą z tamtę ſtronę rzéki rozrychtowawszy, mury tłuką. *Krom.* 457.

ROZRYWAĆ, *ob.* Rozerwać. ROZRYWACZ, - a, *m.*, który co rozrywa, rozszczepia, rozszarpuie, der Zerreiſſer, Zerſpalter. Odszczepieńcy i rozrywacze iedności kościelney. *Sk. Dz.* 1168. Biada rozrywaczom, odszczepionym członkom, którzy sieią między bracią niezgodę. *Sk. Kaz.* 211. W każdym wieku znaydziesz buntownych rozrywaczów. *Zebr. Zw.* 86. ROZRYWKA, - i, *f.* §°) rozgarnienie, rozsądek, dowcip, ſchnelle Beurtheilung, Gewandtheit, Geſcheutheit, Klugheit Posłowi do Turek trzeba mieć osobliwszą rozrywkę i uwagę. *Klok. Turk.* 112. Którzy na wotowanie ostrą rozrywkę maią, do senatu maią być przyymowani. *Modrz. Baz* 295. Olgierd z Kieyſtutem sprawnieyszéy i zmyślnieyszéy rozrywki będąc, urazili się; że Jawnut człowiek nikczemny państwo trzymał. *Krom.* 404. Bolesław osobliwą rozrywką, *induſtria*, i wielkomyślnością obdarzony był. *Krom.* 96, przemysłem). Wielka dzielność i rozrywka Bolesława pokazała się w téy bitwie, *solertia*. *Krom.* 99. W osobie twéy taką poważność, rozrywkę i dzielność baczę, że . . . *Ryb. Gſſl. praef.* Głodu R. 1362 dobroczynna rozrywka Kazimierza W. ulżyła, *solertia*. *Krom.* 562. Rzadko naydziesz z rozrywką człowieka, iako oni ſtarzy ludzie byli. *Biał. Poſt.* 198. Miał dowcip do wszystkiego, i rozrywkę ktemu, że się miał w każdey rzeczy zawsze ku dobremu. *Pasz. Dz.* 32. - §. Straciła pamięć, myśli i rozrywkę. *Morszt.* 94. przytomność, Geiſtesgegenwart. - §. *aliter*; Nie mogę wiedzieć, czyś zakrył tą pokrywką; Be. Słuchayże drugiéy fraszki z łatwieyszą rozrywką. *Zim.* 132, łatwieyszą do rozwiązania, leichter aufzulöſen. - §. 2) Rozrywka, zabawka, eine Zerſtreuung, Erhohlung, Ergötzung, ein Zeitvertreib Każda rozrywka, która nudnych godzin ucząciwie oszczędza, godna względów. *Kras.*

Pod. 1, 202. Trzeba czasem rozrywkę umysłowi zrobić, By się lepiéy do pracy mógł znowu sposobić. *Min. Ryt.* 4, 38. Powinni takich szukać rozrywek, które ich rozweselaią. *Teatr* 34 *b*, *G.* 2. ROZRYWKOWY, - a, - e, do rozrywki, zabawki służący, Vergnügungs-. Chowanie ptaſtwa rozrywkowego. *Kluk Zw.* 2, 395. *ROZRYWNA wódka, = serwaser, Scheidewaſſer. *Sien.* 605. (*Rs.* неразрывный nierozłączny).

ROZRZĄD, - u, *m.*, *Cro.* razredenye; *Hg.* rendelés; *Rs.* распрядъ, ряда, наряд, наряжанїе, наряженїе, распоряд, удалка; *Ec.* расчинéнїе, уложенїе, устрóенїе, заведéнїе; rozrządzenie, rozporządzenie, rozszykowanie, die Anordnung, ordentliche Abtheilung. Wszyſtek widzę świat poturbowany, i samych elementów rozrząd zamieszany. *Kul. Her.* 292. ROZRZĄDNY, - a, - e, - ie *adv.*, porządnie rozłożony, *Rs.* распорядочный; wohl geordnet, ordentlich aus einander geſetzt. Każdy podatek powinien być iak nayrozrządnieyszy, i naymniéy kray uciężaiący. *Vol. Leg.* 7, 669. ROZRZĄDZIĆ *cz. dk.*, Rozrządzać *ndk.*, *Rg.* razrêditi, razredivati; *Cro.* razregyújem; *Vd.* porediti, rediti, nareduvati, vrediti, poredivati, vnarediti, noternarediti; *Rs.* разрядить, разражать, расположить, располагать, разпорядить, распоряждать, удалать, удалывать, устроить, устроять, устроивать, благоустроить, благоустреждить; *Ec.* чинноразположити, чинноразполагáти; rozszykować, porządnie rozłożyć, rozſtawić, ordnen, ordentlich einrichten. Bóg tak rzeczy wszystkie rozrządził, że nic nie może wzruszyć porządku na całym świecie ustanowionego. *Zabł. Roz.* 45. Tyś Panie wszystkie rzeczy pod miarą, pod liczbą, pod wagą rozrządził. 3 *Leop. Sap.* 11, 21, rozłożył. 1 *Leop.*). Sarnicki podług godności i stanu obywatelow, ſtatuta i przywileie rozrządził. *Zeb.* 5, 419. Umieraiąc dom swóy ostatnią wolą rozrządził. *Falib. A.* 1, er beſchickte oder beſtellte ſein Haus. Inaczéy niż w przeszłym lecie woysko na zimowanie rozrządzić musiał. *Warg. Cez.* 105, rozdzielić, rozesłać, rozłożyć, vertheilen. Starała się sługi opatrzać, potomſtwo rozrządzić według stanu ich. *Birk Zyg.* 48. Rozrządzenie, rozrząd, *Ec.* чинноразположенїе. - §. *cum Inſtrumentali*, rozrządzać czym, rozrządzić się czym, ſtanowić o czym, über etwas diſponiren, damit Verfügungen treffen, damit ſchalten. Ja twoią panią, ja mogę rozrządzać tobą, iak mi się zdaie. *Teatr* 54, 15. Do króla rozrządzenie naywyższe siłami zbroynemi w czasie woyny należeć będzie. *Gaz. Nar.* 1, 170. *Konſt.* 3. *Maia.*). Rozrządził moią córką, nic mnie o tym nie przeſtrzegłszy. *Niemc. Kr.* 2, 36. Serca swego rozrządzenie. *Mon.* 70, 743, dyspanowanie, dyspozycya ROZRZĄDZICIEL, - a, *m.*, dyspozytor, der Verfüger, Verordner; *Cro* razrednik; *Hg.* rendelö; *Rs.* распорядитель.

ROZRZEDZIĆ. *Rozrzadzić *cz. dk.*, Rozrzedzać *ndk.*, *Bh.* zřediti, zřeďugi; *Cro.* razretkujem, razregyávam, *Hg.* elritkitom; *Rs.* разрѣдить, разрѣжать, разрѣдать, разрѣживать; rzadszym uczynić, gęstości uiąć, verdünnen, dünner machen. Rozrzedzić znaczy powiększyć ciała wielkość bez przydania materyi. *Os. Rud.* 66. Melankoliczne wilgotności iak rozcieńczyć, rozrzedzić i rozprawić. *Syr.* 412. Rozrzedzić płyn, rozcieńczać, roztworzyć, rozwodnić,

verdünnen, wäſſern; *Vd.* ſkuvodeniti; *Rg.* prevodnitti; *Cro.* razvodújem; *Rs.* разжидить, разжижать. Wiatr iest wzruszenie powietrza, pochodzące z rozrzedzenia iego na iednym mieyscu, a zgęſtwienia na drugim. *Boh. djaš.* 172. Rozrzedzić gałęzie, drzewa, *Cro.* razchiachújem, razchiaztilszem). Mieszkali w chałupach rozrzedzonych. *Krom.* 29, osobno, nieciągle leżących, in einzelnen, zerſtreuten Hütten. Rozrzedzenie, *Rs.* разрѣдка. – *fig. tr.* Radość iéy wielka prędko się śmiercią Tyberyusza rozrzedziła. *Sk. Dz.* 581, umnieyszyła się.

ROZRZEWNIC *cz. dk.*, Rozrzewniać *ndk.*, do łez poruszyć, rozżalić kogo, rozczulić, *Rag.* rasplakkati tkoga; *Rs.* прослезить (cf. łza); einen bis zu Thränen rühren, erweichen. Płaczem swoim niech was do płaczu pobudzi, niech was rozrzewni. *Damb.* 392. Dobroć ta i łaskawość do łez mię rozrzewniły. *Nieme. P. P.* Radością rozrzewniony. *Pot. Arg.* 214. Rozrzewnić się, *Rs.* прослезиться.

ROZRZEŹWIEC *neutr. dk.*, znowu rzeźwym się ſtać, wieder nüchtern werden. Od trunku rozrzeźwieć. *Czach. Tr. L.* 4. (*Rs.* разрѣзвиться rozswawolić się).

ROZRZUCIĆ *cz. dk.*, Rozrzucać *ndk.*, rozmiatać, aus einander werfen; *Bh.* rozhazeti, rozhazovati, rozbroditi, rozſlidili. *Slo.* rozhazugi, *Sr.* 1. rozczuſkam, rozmetam, rozczechnuju; *Vd.* resdiati; *Cro.* razruſaiti, razruſujem *euertere* (rozruszyć), razhitávam (cf. roschwycić; *Bs.* razvarcchi, razvricchi, razmetanuti; *Rg.* razrúsciti; *Ross.* разбросáть, разбрасывать, раскоперкать, разсорить, разкарикать; *Ec.* распрошію. Tyle kup gnoiu na raz masz rozmiatać, coby za ieden dzień mógł zaorać, aby gnoy leżąc dłużéy rozrzucony nie wysechł. *Cresc.* 81. Członki iego sztukami po rolach rozrzucałbym twoich. *Otw. Ow.* 317. Papiery z pieczęciami nie powinny być rozrzucone po ſtole, po ławach, ſkrzyniach, olmaryach, szufladach. *Groi. Obr.* 31. Rozrzucony, *Cro.* razversen). Zawady kędykolwiek iakie rozrzucaycie. *Otw. Ow.* 18, rozwalaycie). – Podatek na domy rozrzucać. *Kott. Liſt.* 1, 66, rozdzielić, eintheilen, vertheilen. – Rozrzucać maiątek, z rozrzutnym być, rozmarnować, verſchwenden, verſchwenderiſch ſeyn; *Sr.* 2. newużitne pieniądze, topluju; *Crn.* potratiti, potréknâm, sadjati; *Vd.* zagnat, zapraviti, zapravlati, potratiti, potreknati; *Rs.* расточить, расточать, cf. roztoczyć). Zbytnie hoyne rozdawanie rozrzucaniem zowiemy. *Gor. Sen.* 10. ROZRZUCICIEL, – a, *m.*, rozmiatacz, ktory co rozrzuca, rozwala, *Rg.* razrusitegl; *Cro.* razruſitel, *f.* razruſitelicza; der Zerwerfer, der etwas aus einander wirft. On rozrzucicielem gor Xerxes. *Petr Et.* 174. ROZRZUT, – u, *m.*, rozrzucenie, rozsypanie, das Zerwerfen, Auswerfen, Ausſtreuen; *Boh.* rozmetjet. Zapał Etny i rozrzut ognia po okolicy. *Gor. Sen.* 481. Okazałemi próżnościami i rozrzutami szukał sobie tronników. *Nar. Hiſt.* 5, 141. ROZRZUTNIK, – a, *m.*, ROZRZUTNICZEK, – czka; *m.*, *demin.*, człowiek nieoszczędny, marnotrawca, ein Verſchwender; *Sr.* 2. brosjáč; *Crn.* potreknavz; *Vd.* zapravlavez (cf. zaprawiciel), rezpravlavez, zapravlenik, potreknauz, loter (cf. łotr), l..., szmemaravez, zafrazhuvaus, zadegauz; *Cro.* preprotitel, razsipnik, potroshlivecz; *Rg.* razmètnik; *Bsn.* rasipnik, koji prosipglje blago; *Rs.* расточи́тель, мотишка; *Ec.* щастевенникъ. Jedną daie rozrzutnik ręką, drugą zdziera. *Dmoch. Szt. R.* 74. Wymyśla zabawki, aby się tak u rozrzutniczków mógł pożywić. *Star. Mon. A* 2 *b.* *W rodz. żeńſk.* Rozrzutnica, *Rs.* мотовка, расточи́тельница. ROZRZUTNOŚĆ, – ści, *f.*, marnotrawność, die Verſchwendung. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. newużitne pieniądze, topluwano; *Crn.* potráta; *Bs.* rasap; *Vd.* potrata, zapravlenje; *Cro.* poteptanye, razszipnost; *Ross.* мотовство. ROZRZUTNY, – a, – e, ROZRZUTNIE *adv.*, nieoszczędny, marnotrawny, verſchwenderiſch; *Sr.* 1. pieniądzetrzi, topletrſi; *Vd.* resipajozhen; *Sla.* rassipljiv; *Rg.* razmetni; *Rs.* мотовскій, расточительный, мотовáто. Rozrzutnie żyć, marnować, marnotracić, *Rs.* мотовáть, мотáю. Jałmużnę ubogiemu dać, nie iest to być rozrzutnym. *Teatr* 8, 13. Ambicya wsławionego rycerza rozrzutnym krwi ludzkiéy w woyſku czyni. *Zab.* 7, 279 *Alb.*, wylewią krwi.

ROZRZYNAĆ, *ob* Rozerznąć. ROZRZYNACZ, – a, *m.*, który rozrzyna, der Zerſchneider, *Ec.* разрѣзникъ.

ROZSADA, ROSADA, – y, *f.*, roślina do przesadzania, die Setzpflanze, Krautpflanze zum Verſetzen; *Vd.* vsadisa, sasad, presad; *Sr.* 1. pieſbada; *Cro.* preszad; (*Cro.* preszadische, preszadni vert *plantarium*); *Dl* raszad; *Bs.* rasad od uochja al od zelja, prisad *plantarium*); *Rs.* посáда; *Ec.* садъ (cf. sad). Posiawszy nasienie kapuściane, gdy podrośnie rosada, przesadzisz ią. *Kluk Rośl.* 1, 215. Jak rozsada kapuściana zimę może wytrzymać, tak głowy i głąbie iéy nigdy nie mogą. *ib.* Zagroda zasadzona rozsadą ziela albo drzewia subtelnego. *Cresc.* 113. Piąta część gruntów iest nadto wielka na rozsady, i na inne ogrodowiny. *Pam.* 84, 825. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę (*collective*). *Haur Ek.* 41. Dworka aby ogrodnych rzeczy nie omieszkiwała siać, iako cebulę, ogórki, pasternak, marchew', rozsadę i ćwiklę. *Haur Ek.* 83. – §°. Stworca, gdy iuż z ciemnéy rzeczy wydźwignął gromady, Poroz-prowadzane na różne rozsady, zgodnym pokoiem związał. *Otw. Ow.* 3, na różne klassy, porządki, podziały, Abtheilungen, Claſſen. (*Rs.* посадка rozsadzenie).

ROZSĄDCA, – y, *m.*, *Bh.* rozſudj; rozsądnik, rozeznawca, der Schlichter, Schiedsrichter, Erkenner und Beurtheiler eines Streits. Podleże szkodzie, ileby rozsądcy osądzą. *W. Ex.* 21, 22, wedle uznania sędziów. *Bibl. Gd.*). ROZSĄDEK, – dku; *m.*, *Bh.* rozſudek; *Slo.* rozſaudek *decretum*); *Vd.* resodba, resojenje; (*Vd.* sodba, resod, resoja, odsoda, odloka, sod, sąd, wyrok); *Rg.* rázbor (cf. rozbiór), *Bs.* razbor, razborſtro, svjeſt, spametnoſt (cf. spamiętać; *Rs.* разсудокъ, разборчивость, благоразсудность, благоразсуждéніе; *Eccl.* благоразумíе, мышлéніе; rozsądność, baczność, *facultas animi* Urtheilskraft, Beurtheilung, Verſtand. Przez rozsądek dorozumiewamy się, że wyobrażenia nasze zgadzają się albo nie. *Cyanh. Log.* 163. Rozsądek zdrowy, pospolity; przezeń ma człowiek łatwość rozeznawania rzeczy, przezeń ochraniamy się oszukania. *Pir. Wym.* 11. Rozsądek iest przyzwoitość rozumu, z mądrością złączona, ktora nam służyć powinna za prawidło w wszelkich posłuszeństwach. *Mon.* 70, 735. Piękny, bystry, wielki tego człowieka rozsądek. *Cn. Th.* 951. Rozsądek mądrość większą sprawuie nad wielką Łacinę. *Fr. Ad.* 4. – §. 2°) rozsądek o

czym uczyniony, dany, s roseznanie, zdanie, wyrok, Urtheil, Beurtheilung, Ausſpruch, Meynung von etwas. Kto iedney rzeczy świadom, o niéy będzie umiał *sądzić*, a ktoby wszyſtkich był świadom, o wszyſtkich też mógłby *dać rozsądek*. *Petr. Ex.* 7. Gdy dussa rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią. *Sak. dusz.* 67. Gdy grają na lutni, onego dźwięku ucho rozsądek czyni. *Karnk. Kat.* 102. A mnie co za rozsądek czeka, żem się pióry kusił o wierzch niedoſtępnéy góry? *Sim. Siel. ded.* Sprawę na rozsądki puściwszy, *re in consultationem posita. Krom.* 579. Papież napisał rozsądek swóy, który *conſtitutum* nazwał. *Sk. Dz.* 200. – Rozsądek przyiacielski, iednaki, sąd przyiacielski. *Cn. Th.* 951, ſchiedsrichterliches Erkenntniß. – °§. Lekarſtwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuie, i więcéy nie bywa przykładane; a ieśliby zawsze przykładane było, iawny iest *rozsądek*, że mniey przemogło. *Zygr. Gen.* 285, *indicium*, znak, dowód. *ROZSĄDLIWIE *adv.*, ROZSĄDNIE; roztropnie, bacznie, *Cro.* z rozlògom; *Eccl.* разборно, благосудно; *Rs.* разсудливый; zgodnie z rozsądkiem, verſtändig, überlegt. Żydzi miasto na to rozsądliwie dać mu odpowiedź, lżą go urażliwie. *Leszcz. H.* ó. 61ó. ROZSĄDNIK, - a, *m.*, rozsądca, rozsądziciel, roseznawca, der Schlichter, Erkenner über etwas, Beurtheiler. Oko wiłydu rozsądnik. *Cn. Ad.* 782. Rozsądnik wyborny, wytworny, surowy. *Cn. Ad.* 1011. ROZSĄDNOSC, - ści, ż., branie się we wszyſtkiém rozsądne, roztropność, rozsądek władza duszy. die Urtheilskraft, der Verſtand, die Geſchicklichkeit, Klugheit. *Cn. Th.* 951, *Rg.* razbor, razbornos, razboritos; *Ec.* разсуждение. ROZSĄDNY, - a, - e, *Rg.* razborni, razložni; (*Rg.* rasuudni *criticus*); *Rs.* razborit, rasloszit, svjestan, spameten; *Ross.* разсудительный, разборчивый, благоразсудительный, благоразсудный; (*Ec.* разсудный *diiudicandi vim habens*); *Ec.* добросудный; (доброразсудный *bene diiudicabilis*; разсудительный степень *Modus Comparatiuus*, stopień wyższy w grammatyce); вмышленный; baczny, roztropny, pełen rozsądku, rozważny, verſtändig, geſchickt, vernünftig, klug. Będąc uczciwą i rozsądną, nie myśli po romansowemu. *Teatr* 38, 230. Kto co daie nierozsądnemu, ten iest przyczyną złego. *Falib. Dis. L.* 2.

ROZSADZIC *cz. dk.*, Rozsadzać *ndk.*, Rozsadzywać *freq.*, *Bh.* rozſaditi, rozſazowati; *Sr.* 1. rozßadjam. *Bs.* rasaditi; *Rg.* rasàditi; *Vd.* s. saditi, zahlanzati, vsajati; *Cro.* razsaditi, razsazugyújem, *Rs.* разсадить, разсажаю; różnie, tu i owdzie posadzić, postawić, rozłożyć, verſchiedentlich hinplacirten, von einander ſetzen, ſtellen, verlegen hier und dort hin. Rozsadźcie ludzi, po pięćdziesiąt na każdą gromadę. *Sekl. Luk.* 9. Rozkazał Jezus *rozsadzić* wszystkich gromadami na zielony trawie; i *rozsiedli się* na części. *ib. Mark.* 6. Srok się po gałęziach dziewięć rozsadziło. *Otw. Ow.* 193. Gdy się na kobiercach pięknych rozsadzili . . . *Otw. Ow.* 537. – Strzelce i procowniki rozsadził *Warg. Cez.* 234, rozłożył, różnie postawił, er ſtellte ſie an verſchiedene Orte. Konie rozsadzić, s na różny k flacyach czyli stoykach gotowe trzymać, Pferde auf der Reiſe unterlegen, ſtationenweiſe

friſche Pferde in Bereitſchaft haben. Bidc muszę w konie rozsadzone. *Teatr* 43 *c*, 27 *Wyb.*, mit unterlegten Pferden, (cf. Podwoda). Sieci się strzeże, które sam rozsadził. *Bard. Tr.* 382, rozwiesił, rozstawił, Netze verſchiedentlich aufhängen, aufſtellen, aufſpannen. – Rozsadzili się po szpitalach, aby ubogim służyli. *Hyz. Jgn.* 52, rozlokowali się, rozdzielili się, różnie po szpitalach osiedli, ſie ließen ſich verſchiedentlich in Spitälern nieder. – Bóg rozsadził po morzu wyspy, które są członkami ziemi. *Boter* 20, rozsypał). Morze iest iako las iaki, w którym wyspy, iakby drzewa rozsadzone z przygody, wydaią się nad wodę. *ib.* 21. Dobra te strasznie są rozsadzone. *Teatr* 35 *d*, 14, rozproszone, rozstrzelane iedne od drugich, ſehr zerſtreut, weit von einander entfernt. – Rozsadzać płonki, szczepy, verſchiedentlich hin pflanzen. Jakikolwiek będziesz rozsadzywał chrost po polach . . . *Otw. Wirg.* 410. Rozsadzenie, *ob.* rozsad, *Vd.* sasada, sasaditje, sasajenje, vsajanje; *Rs.* высадка. Do rozsadzenia, *Rs.* высадный. – §. 2) rozsadzać co, czynić, że się co rozpuknie, etwas von einander ſprengen, zerſprengen, zerberſten machen. Moszcz bez oddechu łagwice nowe rozsadza. *W. Job.* 32, 19. W nawie, przez którą się sączy, iedney szczelinie zabieżeć nie trudno; lecz gdy na wielu mieyscach zwalniać a rozsadzać pocznie, niepodobna iuż osiadaiącą ratować. *Pilch. Sen. liſt* 243. Ledwo żem wznak nie padła na okrutną mowę, Piersi ciężkie, wzdychania, płacz rozsadzał głowę. *Morszt.* 348. Tysiąc proiektow głowę wam rozsadza. *Zab.* 15, 186. Rozsadzić się, s rozpęknąć się, berſten, platzen. Każdy się z złości ledwo nie rozsadza. *Zab.* 16, 151. Rozsadzam się z żalu. *Zab.* 16, 137. ROZSADZCA, - y, *m.*, który na bankiecie etc. gości rozsadza. *Bach. Ep.* 20, der die Gäſte rangirt, placirt; w ogóln. rozsadziciel, który cokolwiek bądź rozsadza, der Verſetzer, Verpflanzer; *Vd.* sasadnik, sasajavec; *Rg* rasàditegl; (*hg.* rasadnik, rásad, *s luogo, dove si seminano herbe ò piante per piantare*; *Rs.* рассадный zagon do rozsad służący).

ROZSĄDZIC *cz. dk.*, Rozsądzać *ndk.*, *Bh.* rozſuditi, rozſuzowati, ufaudit, ortelowati, rozbodnauti; *Slo.* rozſudzowat', rozſuzugi; *Sr.* 1. rozßudźam; *Cro* rasuditi, rasòdem; *Vd.* rasoditi rasoditi. soditi, odsojati, rasložhiti, slozhiti, rasvsaki; *Rs.* разсудить, разсуждать; *Pc* вразумить, вразсуждать rozsądkiem rozeznawać beurtheilen, aburtheilen, ein Urth il fällen. Przyięli słowo bożkie z wielką ochotą co dzień rozsądzaiąc pisma, ieśliby się to tak miało. *Bud. Act.* 17, 11. Żakon przykazał kapłanom rozsądzić trędowate od nietrędowatych. *Biał. Poſt.* 221. Między świętym i przeklętym nie braku a różności nie mieli; a między plugawym i czystym nie rozsądzali. 1 *Leop. Ezech.* 22, 26. Rozsądź mi to krolu: dwoy mężowie byli w iednym mieście, ieden bogaty, drugi ubogi i t. d., 1 *Leop.* 2 *Reg.* 12, 1, rozwiąż. Idź z niemi nic nie rozsądzaiąc. *Bud. Act.* 10, 20 nic nie wątpiąc. *Bibl. Gd.*, nie zastanawiaiąc się, ohne Bedenken. – Rozsądzić prawnie z urzędu, rozstrzygnąć sprawę *Cn. Th.* 951, einen Proceß entſcheiden aburtheilen, einen Rechtsſpruch thun; *Eccl.* разсудити, разсудити, подобаемъ, *Gr.* διακρτεον, *diiudicandum eſt.* ROZSĄDZICIEL, - a, *m.*, w rodz. żeńsk. ROZSĄDZICIELKA, - i, *Sr.* 1. rozßudnik;

Rg. rasuditegl; *Rs.* рѣши́тель; *Ec.* разсуди́тель, *f.* разсудительница. Potomność bezwzględna spraw ludzkich rozsądzicielka. *Mon.* 72, 789. Beurtheilerinn, Abutheilerinn.

ROZSAPAĆ się *recipr. dk.*, (*Bh.* rozſapati *dilacerare*); *Rs.* разсапѣться; rozjątrzyć się, rozgniewać się, ſich ſehr entrüſten, vor Zorn ſchnauben. Rozsapał się na mnie. *Pot. Arg.* 361. Rozsapany, rozjątrzony, rozgniewany, entrüſtet, vor Zorn ſchnaubend; *Bh.* rozſapaný. Wyszła cała rozsapana; wyprawiła scenę niesłychaną. *Teatr* 58, 110. Zapalczywości płomień rozsapany. *Aul. Her.* 226.

ROZSCIĄGNĄĆ, *ob.* Rozciągnąć. ROZSCIELAĆ, *ob.* Rozesłać. *ROZSĘDZIĆ *Rey Pſ. K 5*, *ob.* Rozsądzić.

ROZSĘPIĆ czoło, *cz. dk.*, rozfałdować, rozmarszczyć, rozweselić, die Stirne entrunzeln, erheitern. *Niemc. Kr. praef.*

ROZSIAĆ, *F.* rozsiele *cz. dk.*, Rozsiewać *ndk.*, *Bh.* rozſyti, rozſegl, rozſywati; *Sr.* 1. rozsѣjam; *Rs.* разсѣять, разсѣивать; i tu i owdzie wysiewać, hier und da verſchiedentlich ausſäen, ausſtreuen, *pr. et fig.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoie, iedno padło podle drogi, i podeptane iest. *Dambr.* 123, i *Leop Math.* 13, 3. Pawła S. więziono, że prawdziwą ale niepoiętą o ciał ludzkich powstaniu rozsiewał naukę. *Poc.* 114. Dominik S. chciał iść do Persów na rozsiewanie wiary S. *Birk. Dom.* 42. Ciesz się z tak obszerney chwały, którą twe dzieła w całey Europie rozsiały. *Zab.* 12, 112, rozgłosiły). Bóg się takim brzydzi, który zwady rozsiewa, *Biał. Poſt.* 198. Trzeba rozsiewać pieniądze, żeby ie potym zbierać. *Teat.* 49 *b*, 30. Co on nędznik zarobi, to ona rozsieie z kmoszkami, z galantami. *Pasz. Dz.* 127, rozsypie, roztrwoni, verthun. – *aliter*; Smutna idzie z rozsianym włosem branka. *Hul. Ow.* 42, z rozpuszczonym włosem, mit fliegendem Haare.

ROZSIAD, – u, *m.*, siele *colchicum orientale*, *Syr.* 1396, die Zeitloſe, Herbſtblume; *Bh.* ocun; *Sr.* 1. vedwata czéſbla; *Crn.* ushiva. ROZSIADAĆ się, *ob.* Rozsieść się. ROZSIADLINA, – y, *ż.*, *Bh. et Slo.* rozſedlina; *Ross.* разсѣлина, разсѣдина; *Ec.* просѣдина, разсѣдина; rozpadlina, rysa, eine Spalte, eine Ritze. Mieszkasz w rozsiadlinach skalnych. *Bibl. Gd. Jer.* 49, 16. Jelitne padanie albo rozsiadliny. *Sien. Rej.* ROZSIADŁY, *ob.* Rozsieść się.

ROZSIANIE, ROZSIANY, *ob.* Rozsiać.

ROZSIEC, rozsiekł, *F.* rozsiecze, rozsiekę *cz. dk.*, Rozsiekać *ndk.*, Rozsiekować, Rozsiekuie *kont.*, *Bh.* rozſekati, rozwratiti, *Slo.* rozſekávám; *Sr.* 1. rozsѣkam, rozsѣcam; *Vd.* resſekati, resekati, resklati, reskresati, gorsekati, gornasekati, *Cro.* razszekújem; *Bs.* rasicchi, rasjecchi; *Rg* rasjecchi; *Rs.* разсѣчь, разсѣкать, изсѣчь, изсѣкать, расчинять, насѣчь, насѣкать; w sztuki posiekać, in Stücke zerhauen. Junaków naymilsze wyrazy są: ściąć, rozsiekać, rozsplatać. *Teatr* 36 *b*, 63. Jzop żołądek wyciera, rozprawuie, rozsiekuie flegmę. *Syr.* 464. Do rozsiekania, Rozsieczny, zerhaubar, zerſtückbar, *Ec.* разсѣчный, изсѣкаемый.

ROZSIEDLIĆ *cz. dk.*, po różnych mieyscach osadzać, *Rs.* разсѣлять, разсѣлять, hier und dort anſiedeln, anſäßig machen. W miastach niektórych naród żydowski znacznie iest rozsiedlony. *S. Gr.* 2, 113,

ROZSIEDZIEĆ się *recipr. dk.*, długo nasiedzieć się, *Ross.* разсидѣться, разсиживаться; sehr lange ſitzen. Tak się długo doma rozsiedzę, aż przyydzie, *obsidere usque redierit. Mącz.*

ROZSIEPAĆ *cz. dk.*, rozciąć, rozbić, rozsiec, durchhauen, mit Hieben von einander trennen. Wszyſtko się morze Od wioseł wyniesionych rozsiepane porze. *A. Kch. W.* 235.

ROZSIERDZIĆ *cz. dk.*, *Boh.* zkyſeliti; *Slo.* rozſrdíti; *Vd.* reserditi, resarditi, resjesiti, reshaliti, oshaliti; *Cro.* razszerditi, razszergyújem, razszerdilszem; *Bs.* rasrriditi, rasrriciti, rasarditi, raserditi; *Ross.* разсердить, разсерживать, сердить, сержу, осердить, осмерепить, вздурить, развратить, разварять, горячить; *Ec.* прогорчити, прогорчевати; sierdzistym uczynić, rozjątrzyć, rozgniewać, rozjuszyć, aufbringen, entrüſten, erzürnen, in Harniſch jagen. Rossierdzili go strzelce, *exasperauerunt eum. Birk. Zbar B 3 b.* Lew ten wściekłemi piany rozsierdziony pryska. *Nar. Dz.* 1, 56, *Jabł. Ex.* 10. Żmiia rozsierdziona. *Nar. Tac.* 2, 378, *et* 3, 14. Rozsierdzenie, *Bs.* rasrricba, rasarcba, raserciba, ghgniv). Rozsierdzić się, *Rs.* осерчать, разсадоваться, окрыситься; *Ec.* распыхаться. Gdy go zoczyli, o jak się rozsierdzili! *Birk. Zbar. D.* Słoń, straszna rzecz, kiedy się rozsierdzi. *Pot. Arg.* 650.

ROZSIEŚĆ się, rozsiadł się, *F.* rozsiędzie się, rozsiądę się *recipr. idntl.*, rozsiadać się *ndk.*, *Boh.* rozſednauti; *Cro.* razszedamsze, razszesstisze; *Rs.* разсѣсться, разсѣдаться; różnie od siebie usiąść, ſich beſonders hin ſetzen, an verſchiedenen Orten nieder ſetzen. Roskazał Jezus rozsadzić wszystkich gromadami na zielonéy trawie, i rozsiedli się na części. *Sekl. Mar.* 6. Na różne mieysca rozsiadłszy się obie, Osobną każda przędzę postawiła sobie. *Otw. Ow.* – §. *tr.* rozsieść się, rozstąpić się, rozpukać się, rozsadzić się, *Bs.* prosiftise, propaſti zemglje, razjazitise; *Ross.* надсѣсть, надсѣдать; *Ec.* сѣдаюся, разсѣдаюся, сѣдаюся; zerplatzen, zerfallen, ſich aus einander thun, zerberſten. W sztuki rozsiadło kamienie. *A. Kch. W.* 80. Szumi powietrze, a gdy się rozsiada Hucznym strzeliły gromem błyskawice. *Kniaź. P.* 2, 259. Wolą swą Jowisz ogłosił pioruny srogiemi, Zdało się, że Olimpu sklepy się rozsiędą. *Jabł. Tel.* 232. Niechay się ziemia pożre, niechay się rozsiędzie! *Teatr* 46 *d*, 32. W spruchniałéy chałupie wszystkie spoie rozwalniają się, a za smocnieniem jednych, rozsiadają się drugie. *Pilch. Sen. liſt* 243. Fundamenta domu poczęły się rozsiadać, iako na miękkiéy osadzone ziemi. *ib.* 398. Jeszcze się burza nie zaczęła, z tym wszystkiém morze się rozsiadać, i coraz ogromnieysze bałwany zataczać poczęło. *ib.* 407. Na rozsiadanie warg lekarstwo. *Sieszk. Ped.* 87. Od śmiechu dobrze się nie rozsiędę, dobrze się nie spukam. *Eras. Dw. a*, cf. Rozpuk). Serce mi się rozsiada, gdy na nie *wspomienę. *Sim. Siel.* 85. Mnie nędznemu biada, Burzy się we mnie żółć, serce rozsiada. *Hor.* 1, 7 *Min.* Wydam go, choć wiem, że się od żalu rozsiędzie. O iak płakać, iak różnie przezywać mię będzie. *Morszt.* 309. – *Rumpi licentia quorundam*, rozsieść, rozstąpić się dla swywoli niektórych, t. i. tak za złe przyymować ich swawolę, aż ku sercu idzie. *Mącz.* Syn móy umiera, serce się rozsiędzie we mnie od żalu. *Teatr* 44, 102, Wy-

Kat. 29, *Pieśń.* 55. Rozsiadali się a upukali w sercach swoich, i zębami zgrzytali. *Ryb. Ps.* 230 *b.*

ROZSIEWAC, *ob.* Rozsiać. ROZSIEWACZ, - a, *m.*, ROZSIEWCA, - y, *m.*, *Bh.* rozsewáč; *Ross.* разсѣватель; *Ec.* разсѣвателѣ; siewca, który co rozsiewa, der Säemann, der Ausséer, Ausstreuer. Podobieństwo o rozsiewaczu. *Leop. Math.* 13, 18. Niektóry rozsiewca wyszedł ku sianiu. *Radz. Math.* 13, 5, *Setk. ib.* Gdy rozsiewca rozsiewał nasienie swoie, iedno padło podle drogi. *Dambr.* 123. Szatan nazwan iest nie rozsiewaczem, ale przysiewaczem. *Zrn. Pst. a* 5. Nieprawdy rozsiewca. *Smotr. Ap.* 75. Szalbierskich nauk rozsiewca. *Birk. Ex. D* 4 *b.* Kłamliwy rozsiewca baiek. *Pilch. Sen. list* 1, 95. Duch zły iest niepokoiu rozsiewaczem. *Biał. Post.* 249. Rozsiewca rostyrku i niezgody. *J. Kch. Dz.* 177. (*Bh.* rozsywáč *pannus seminatorius*; - *Ec.* разсѣвательный "rozsiewny, do rozsiania, rozsypny).

ROZSIODŁAC *cz. dk.*, rozkulbaczyć, abſatteln; *Bh.* obsedlati; *Slo.* rozsedlati; *Cro.* razsedlávam; *Ross.* разсѣдлать. Gołota, nie ma gdzie konia rozsiodłać. *Cn. Ad.* 263, niema, gdzieby stopę położył).

ROZSKŁAD, *ob.* Rozkład.

ROZSKOCZYĆ *się recipr. dk.*, Rozskakuie się *kontyn.*, *Bh.* rozskočiti se, rozskakati se; *Sr.* 1. rozskocijju; *Rs.* разскочиться, разскакаться, расцрыгаться; rozprysnąć, rozpierzchnąć, aus einander ſpringen, aus einander rennen. Jak ich ponury Kato który zoczy, Wnet się swawolna kupa rozproszy, rozskoczy. *Zab.* 16, 230. Jakoć się serce z żalu nie rozskoczy! *Past. F.* 239, nie rozsiędzie się, rozstąpi się, rozpadnie!

ROZSKROBAC *cz. dok.*, skrobiąc rozjąć, zerſchaben, zerſtrapen; *Slo.* rozſkrábati; *Ec.* расчерпывать, соскабливать, соскребать.

ROZSKRZYDLIĆ *cz dk.*, skrzydła rozczepierzyć, die Flügel ausſpreißen; *Bh* rozkřidliti; *Cro.* raskriliti, razkrilim, raskrilyújem, krilimsze, krila rasztiram; *Dal.* szterem krila; *Rg.* raskrilitise; *Bs.* raskriliti krila.

ROZSŁAPAĆ co *cz. dk.*, nogami podeptać, *opprimere pede. Mącz.*, roztratować, zertreten; *Bh.* rozſłapati. Gdy był syn Traiana rozsłapał koniem dziecię iednéy matki, dał go onej macierzo, na mieysce iéy dziecięcia. *Biel. Św.* 604.

ROZSŁAWIC *cz. dk.*, Rozsławiać *ndk.*, *Rs.* разславить, разславлять, расхвалить, расхваливать; *Sr.* 1. rozſławiu; rozgłosić, berühmt machen, bekannt machen, ausbreiten, ruchtbar machen. Chwalcie pana, i rozsławiaycie po wszystkim świecie sprawy iego. *Radz.* 1 *Kron.* 16, 8. Rozsławił wszystkie możności iego, i wszystkie dobrodzieystwa, które są światu rozlicznie nadane. *Rey Pst. A* a a 4. Do ludzi rozsławił onę wodę, rozgłaszaiąc, że bóg naprzód, a potym ona woda zdrowie mu przywróciła. *Syxt. sk.* 197. Rozsławiona iest po wszystkim świecie wolność Polska. *Gor. Wł. B* 4. Męztwo swe i imię na morzach rozsławił. *Przyb. Lus.* 297. I w Indyach iuż bóg raczył rozsławić i rozszerzyć prawdę swoię. *W. Post. W.* 5, 82. Pasterze, co słyszeli, to mówią, to rozsławiaią o dzieciątku Jezusie, i roznoszą. *Dambr.* 46. Rozkazuie senat wszystkim wytrykuszom, aby te artykuły dostatecznie były publikowane albo rozsławione na kazalnicach. *Baz. hst.* 52. Boże, rozsław' twego syna, aby i syn

rozsławił cię; iam cię rozsławił na świecie, sprawę twoię wykonałem; teraz rozsław' mię oycze u ciebie sławą, którą miałem przód, niż świat był. *Bud. Joa.* 17, 5, uwielbić. *Bibl. Gd.*, verklären. *Luth.*). Chrystus się modlił: Oycze! rozsław' imię swoie; i przyszedł głos: rozsławiłem, i znowu rozsławię. *Gal. Alf.* 54. Bóg Oyciec rozsławił go, i ogłosił, że iest bogiem prawdziwym. *Sal.* 2, 577. - °§. Oni nas o zdradę rozsławili. *Smotr. El.* 16, zpotwarzyli, verleumden. - Rozsławiać się *recipr.*, wsławiać się, ruchtbar ſeyn, berühmt ſeyn, Póki ieden wie, tajemnica iest; gdy iuż potym przyydzie na drugiego wiedzieć, iuż się rozsławi. *Eraz. ięz. K* 2. Tak się to było na wschodzie rozsławiło, że mało nie wszyscy o tym wiedzieli. *Biał. Post.* 157. Jedzie, widzieć dziewkę, ieśli była tak gładka, za iaką się była rozsławiła. *P. Kch. Orl.* 1, 403, *Wys. Aloy.* 209.

ROZSŁODNĄĆ *neutr. dokon.*, słodkim się stać, słodyczą przeyść. ſüß werden, von Süßigkeit durchdrungen ſeyn. Woda rozsłodnęła od drzewa. *Radz. Syr.* 38, 5. ROZSŁODZIC *cz. dk*, słodkim uczynić, *Bsn.* rasladiti; ſüß machen. - *fig.* Chłopczyna rozsłodzony twoiéy piękności wdziękami. *Kniaź. P.* 3, 14.

ROZSŁUCHIWAC *cz. kont.*, *Rs.* разслушивать, słuchaiąc rozważać, rozbierać, aufmerkſam anhören, vernehmen. Rozkazałem sędziom: rozsłuchawaycie między bracią waszą, a sądźcie między niemi. *Bud. Deut.* 1, 16, wysłuchywaycie. *Bibl. Gd.*). ROZSŁYNĄĆ *med. idntl.*, rozsłynąć się *recipr.*, rozsławić się, berühmt werden. Rozsłynę, *persono. Volck.* 914, durchſchallen. Téy śmierci głośna szczęśliwie nowina W obudwóch woyskach prędko rozsłynęła. *Leszcz. H. S.* 257. Ta sława wnet rozsłynęła po mieście. *Wys. Kat.* 354. Nauka apostolska po wszystkim się świecie rozsłynęła. *Zrn. Pst.* 7.

ROZSMAKOWAC *się w czym*, *recipr. dk.*, smak w czym polubić, Geſchmack an etwas finden. Pił wesoło, a gdy się w trunku rozsmakował, posłano po toż wino na dopełnienie ochoty. *Nar. Hst.* 7, 95.

ROZŚMIAĆ się, *F.* rozśmieie się *recipr. dk.*, *Sr.* 1. rozſmeiju, rozſmeiam; *Rs.* разсмѣяться, засмѣяться; w śmiech wpaść, in ein Lachen ausbrechen Kto się wstydzi rozśmiać, powinien się wstydzić, że iest człowiekiem. *Teatr* 34 *b*, *G* 2. Możecie ten płacz obrócić w rozśmianie. *Groch. W.* 357. ROZSMIESZYĆ kogo *cz. dk.*, Rozśmieszać *ndk.*, *Bh.* rozsmiſſiti; *Rs.* разсмѣшить, пересмѣшить, насмѣшить; robić, że się kto rozśmieie, do śmiechu kogo pobudzić, lachen machen. Drugiego naymnieysza rzecz rozśmieszy. *Zab.* 12, 282. Ufam bogu, w nieszczęściu mym, że mię pocieszy, A w tak ciężkim żalu moim łaskawie rozśmieszy. *Pieśń.* 158. Rozśmieszaiący, *Rs.* смѣхотворный. Rozśmieszanie, *Rs.* смѣхотворство. - §°. Rzekła Sara: rozśmieszył mię bóg, a ktokolwiek usłyszy, śmiać się też będzie zemną. *Radz. Genes.* 21, 6, śmiech mi uczynił bóg. *Bibl. Gd.*, śmieszną mię uczynił).

ROZSNOWA, - y, *ż.*, rozsnowanie, osnowa rozciągniona, das Auseinanderweben, Auseinanderwickeln, die Entwickelung. - *fig.* Niechay tak twoi synowie Na tym się gruncie zasadzą, A w dalszéy rodu rozsnowie Wnuki go wnukom oddadzą. *Kniaź. P.* 1, 181. ROZSNUĆ, *F.* rozsnuie *cz. dk.*, Rozsnuwać *ndk.*, rozwinąć, *pr. et fig.*, aus einan-

der wickeln, entwickeln. Chyba tak mocny węzeł śmierć rozsunie. *Zab.* 1, 75 *Alb.*, rozwiąże, rozdzierznie.

ROZSOCHA, ROSOCHA, -y, ż., ROZSOSZKA, -i, ż., *demin.*; ROZSOCHACINA, -y, ż., *demin.*, odnoga u drzew, u rogow, der Zacken an einem Gewcihe, ein gabelformigcr Ast an einem Baume, ein Gabelstock, Gabelast vorn mit zwey Enden; *Boh.* rozsocha, rozsoha; *Ser.* 1. rasosssicza, rogussa, = pięć), *Rg* rasoha, (*Rg.* rasòscirga prruta i magnega uzogu *lichas*, *Jt.* forcina; (cf. *Ross.* nocoxb laska, *ob.* posoch. *Biel. hft.* 455). Rosocha, ianko to u drzew, u rogow lesich, gdzie. *Dudz.* 55. Rososzka, widełki abo widlica. *Mącz.* Rososzka o dwóch samorodnych ramionach, do ręcznego kręcenia powrozów, kluczka. *X Kam.* Dwa grube dęby obok z siebie zrosło, przeplatają tam od stu lat i swoie korzenie i swoie rozsochy. *Stas. Num.* 1, 149, *leurs troncs*). Winne drzewko vymuie się swoiemi rozsoskami, właśnie iakoby rękoma. *Bud. Cyc.* 26, Weinreben. Palmowe drzewo samica oblapiwszy swemi gałązkami albo rozsochami gałązki samca, poczyna od nich. *Cresc.* 442. Zboże, co padło na pole ciernie, tak klosy krzewiste ięło wypuszczać, wnet ie zatłumiło Rozsochą swoią ciernie rozłożyte. *Odym. Sa. Aa* 2. - Rozsocha u sochy do oranie. *Kluk Rośl.* 2, 164, die Pflugsterze. - Swiecznik od nóg do rozsoch listy był. *Bud. Num.* 8. 7, *not.* „do słupca iego," do ramion, bis an die Arme. - *Anat* Rozsoszka, która zaraz iest pod gardłem nad piersiami. *Syr.* 740, kluczowa kość, kluczka, kluca, das Schlüsselbein. ROZSOCHACIEĆ *neutr. dk.*, rozsochato rosnąć, ästig wachsen, zackige Aeste von sich verbreiten. Rozsochacieie drzewo, rozpuszcza gałęzie. *Cn. Th.* 928, *Dudz.* 55. ROZSOCHACZ, -a, *m.*, rozsochate kobylenie. *Tr*, ein Spanischer Reiter. - §. Myśliwy rozsochacz *Aurop.* 3, 31. rohatyna widłowata, ein gabelichter Wurfspieß. myśliwiec rozsochą zbroyny, ein Jäger mit einem Gabelwurfspieß. *X. Kam.* ROZSOCHATOŚĆ, -ści, ż., widlastość, rozdwoienie, Cn. Th. 928, *Dudz.* 55, Zackigkeit, Gabelförmigkeit. Trafia się, iż w krzewach zielnitych rosochatość, czyli rozwilanie się w widlaste gałęzi, staie się wespół a rozwinieniem się liścia. *Brzost. duch.* 34. ROZSOCHATY, ROZSOCHOWATY, -a, -e, ROZSOCHATO *adv.*, widlasty, gałęzisty, *Bh.* rozsochatý; *Dl* rassochasth; *Cro.* raszohassti; *Crn.* rashohast; (*Ec.* разсохáмый, *ob* розныя, разбѣленный, = rozmaity); żądig, gabłig, zwerspitzig. Płonka rozsochata albo dwa pniki mająca. *Cresc.* 374. Wał ostrowami rozsochowatemi dobrze obwarowany. *Gwag.* 408. Nie rosochaty; nie gałęzisty, *unistirpis*. *Cn. Th.* 521. Winne drzewo rozpuszcza się rozsochato, lecz go oracze chędogo obcinaią *Bud. Cyc.* 27.

ROZSPACYOWAĆ, *ob.* Rozstrzelić litery.

ROZSPIEWAĆ kogo *cz. konjug.*, do śpiewania pobudzać, *Ross.* распѣвать; ins Singen bringen, singen machen. Moszca rozśpiewa dziewice. *Bud. Zach.* 9, 17, *not.* „t. i. uczyni, że będą śpiewały", mowne uczyni. *Bibl. Gd.* Rozśpiewanie, *Rs.* распѣв. Rozśpiewać się, zapędzić się w śpiewanie, sich zersingen, *Rs.* распѣвался.

ROZSPONA, -y, ż., sztuki, któremi rozpieraią się w pewnéy odległości dwie inne sztuki, zowią rozsponami. *Jak. Art.* 3, 314, *ob.* rozpona; Sperrholz, Querholz, *ob.* rozpiąć, piąć.

ROZSPRAWIĆ, *ob.* Rozprawić.

ROZSROŻEC *neutr. dk.*, ROZSROŻYĆ się *recipr.*, sroższym się stać, rozjątrzyć się, rozsierdzić się, ergrimmen, erbost werden. Bitwa na lewym skrzydle rozsrożeie, bardziey ieszcze niżeli tu wrzała. *Chrość. Kurs.* 255. Kropi Bellona hoyną posoką podwoie spyszone, rozżarzaiąc rozsrożałe boie, *renouata proelia miscet. Leop. Ow.* 109. Złych się złość rozsrożyła. *Kyb. Ps.* 259. Wiosy ku górze wstaią, piersiami tchnie wielce znacznie buntowością rozsrożałe serce. *A. Ach.* IV. 147. Upuna marnie z rozsrożałey rany. *Tward. Def.* 56. Rozsrożenie czyn., ergrimmt machen, aufbringen, reizen. Siercch, urazą od siebie od rządu bawiący rozsrożony, sakal sposobem zemszczenia się. *Nar. Hst.* 3, 63. Rozsrożony tym podstępem, porywa owie dziwy. *Stas. Num.* 1, 145. Rozsrożone woysko krzyczy, aby ie zaraz puszczono. *ib.* 115.

ROZSTAĆ się, *r.* rozstanie się *recipr. tantt.*, Rozstaie się *Jr*, rozstawać się *konjug.*, *Bs.* rastatise, raskrstitise; *Rag.* rastatise *Sor.* 1. roſſtellu, roſtetem, roſtoſtelem; (*Sr.* 1 roſtetiſe, *Sr.* 2 roſtelſſe, *Germ.* Stiel! biada! przepadły!), *Cro* rastajemsze; (*Rs* р з мѣстить далекимъ быть, oddalonym, fern stehen, sich fern halten, sich entfernen, a) i zstępować się rozsiadać się von einander gehen, sich aufthun, aufbersten. Ziemia pod temi trzema się rozstała, Rzeka Bentownikami, i iako w nich am Ufern in sich. *Leszcz. H.* 3. 160; ROZSTANIE, rozstęp, rozdział, przerwa, die Kluft, der Zwischenraum. Wielkie ten rozstanie i przedział między potępionemi a zbawionemi. *Sk. Z.* 2, 61. - Rozstanie dróg, gdzie się wiele drog rozchodzi. *Mącz.*, rozdroże, rozdaynie, der Scheideweg, die Wegscheide. (*Ec* разстояніе, np. меж и предѣлом). Jedą przez wieś na rozstanie dróg mnogie placek, i kiedy ten w iedno mieysce, a ziemia przystępują. *Stryk.* 1 8. Po wszystkich rozstaniach dróg pobożna kaplice. *Nacz. Eze k.* 16, 25. Kości iego na rozstaniach popalił, i popioły z nich rozrzucił na wietrze akwilony. *Tward. Hl.* 22. - *tr.* Lat. iey się ieszcze potrawa na miękką rzadkość w wyższym ciągu rozstawa *Kor. Sat.* 107, rozpuszcza się, rozpuszcza się, sich auflösen, zergehen. §. 1) rozstać się z kim, z czym, *Pol* się łoznić (się) z kim, z czym, *Bs.* raskrstitise, *Rs.* разстаться, разстаться, разстаться, rozejść się z kim, odejść od niego, sich von einem trennen, von ihm scheiden, von ihm weggehen, sich verabschieden. Mądrze tym wzgardz i stateczuie, z czym ci rozstać się koniecznie potrzeba. *Dar. Lot.* 29. Już ieszcz n 24 koię w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Z ciałem się rozstać. *Sk. Iz.* 313, umrzeć, von der Welt scheiden. Gdy już wiedział bliskie swe z ciałem rozstanie, prosił boga, aby w dniu wniebowzięcia N. P. iego rozłączenie było. *Sk. Żyw.* 2, 132, Abschied aus der Welt. - Rozstanie z miłym, śmierci się równa. *Cn. Ad.* 1011, die Trennung, *Pol.* łoznik, dosłownie, dovoljanje; *Cro.* rastanek; *Rg.* rastavak. *Ross.* расставанїе, разставанїе, разставаніе. (*Rs.* разстояніе oddalenie). Im nam dziś przykrzeysze rozstanie, tym miléy potym będzie się witać. *Offl. Bar.* 2. - §. c) Rozstać się, odstać się, odejść się, oddalić się, sich entfernen, sich wegbegeben, sich gänzlich verändern, vergehen, als geschehen machen,

ob man nie geweſen wäre. Co się iuż ſtało, rozſtać się nie może. *Morszt.* 122, *Krom.* 480, *Chroſt. Fars.* 16, *Uſtrz. Klau.* 71. Nie widzę, iakoby się to rozſtać mogło, co się iuż raz ſtało. *Biel.* 533. was geſchehen iſt, iſt nicht zu andern; läßt ihn nicht ungeſchehen machen *Ner. Zac.* 5, 13; *NB. Impropria et extra hoc dictum inuſitata eſt notio haec verbi* Rozſtać się. *Cn. Ad.* 103. ROZSTANNY, *ob.* Rozſtayny.

ROZSTĄPIĆ się *recipr. dk.*, Rozſtępować się *ndk.*, *Boh.* rozſaupiti ſe, rozſaupiti, *Rg.* raſtupati; *Cro* razstupiyuje nase; *Rs.* расступаться, разсмупаться; rozchodzić się na rożne ſtrony, aus einander treten, aus einander gehen. Cóż po tych długich mowach, rozſtąpmy się o to! ſkoro się rozſtąpili, nie było co równać. Wszyscy przy Alexandrze, a tam ich garść była. *J. Keh. Dz.* 74, *discedere in sententias*, rozdzielić się na partye). Długie poswarki między niemi były, Rybki się im na pomoc rożno rozſtąpiły. *Papr. Kol. J.* 3. – *aliter*; Rozſtępuią się ludzie komu. *Cn. Th.* 952, uſtępuią mu, ſie weichen ihm aus, maken ihm Platz. Szelest rozſtępuiących się, żeby rum Panu uczynić, brzmi wdzięcznie w uszach iego. *Mon.* 65, 302. Cały zamek zadrżał, drzwi się rozſtępowały. *Nies.* 1, 7, otworzyły się). – §. b) Rozſtąpić się, rozpaść się, rozpęknąć się, rozſtać się, rozsadzić się, von einander fallen, zerberſten, zerplatzen. Rozſtąpiła się ziemia, i pożarła Datena, i pokryła i przysuła zebranie Abironowe. *Leop. Ps.* 105, 17. Czemu się ziemia pod tobą nie rozſtąpiła! *Teatr* 5, 136. Oby się rozſtąpiła wnet ziemia podemną, A do dusz mię spuściła nędzną w otchłań ciemną. *A. Kch. W.* 368. Od głowy bolu czasem człowiekowi się zda, iakoby się rozſtąpić miała. *Comp.* 44. Rozſtąpiły się kości moie. *Wrob.* 48. Rozſtąpienie ziemi, *chasma. Cn. Th.* 952. – §. W tęczy barw rozmaitych, lub na tysiąc ſtawa, Rozſtępowanie samo oczy w miłkę wdawa; Jedno prawie, a iedno, co się z sobą ſtyka, Oſtateczne pokrayki różnica zamyka. *Zebr. Ow.* 128, *transitus ipse*, przeyście farby w farbę).

ROZSTAW, – u, *m.*, rozſtawienie, das Voneinanderſtellen, das Hinſtellen. Z morza miasto nęciło przyiemnym widokiem, Nayksztaltnieyszych budowli rozſtawem szerokim. *Przyb. Luz.* 30. ROZSTAWIĆ *cz. dk.*, Rozſtawiać *ndk.*, *Boh.* rozſtawiti, rozſtawowati; *Sr.* 1. rozſtahwam, rozſtahwam; *Cro.* raztávlyam; *Bs.* raſtaviti, raskrſtiti; *Rg.* reztaviti, raſtàviti, raſtavgljam; *Rs.* разставить, разставлять, разстановить, разставливать, отставить, отставлять; rozłożyć, tam i sam poſtawić, verſchiedentlich hinſtellen, von einander ſtellen, verlegen. Konnych po ſtanowiſkach rozſtawił. *Warg. Cez.* 221. Rozſtawienie, *Rg.* rástava, raſtavak; *Rs.* разстановка, (ob разстановкою przerywaiąc, urwanie). Rozſtawienie szrawaczów ma być takie, aby ieden od drugiego na pięć ſtaian był poſtawiony. *Haur Sk.* 559. Len gdzie niegdzie na kołkach u płotów rozſtawia się. *Przędz.* ROZSTAWIACZ, ROZSTAWICIEL, – a, *m.*, ktory rozſtawia, der Hinſteller; *Rg.* raztavitegl, raſtavitegl, *f.* raztavitegliza; *Ec.* разставитель ROZSTAWNY, – a, – e, – ie *adv.*, do rozſtawienia, verſchiedentlich hinzuſtellen, *Rg.* raztavgliv *separabilis*, *Bs.* raſtavgliv, koji se mogge raſtaviti. ROZSTAY, – aiu, *m.*, ROZSTANNA, ROZSTAYNA droga, Rozſtanie dróg, der Scheideweg, die Wegſcheide; rozbieżenie dróg. *Rey Poſt. Rr* 6, *Bh.* rozhránj, rozcesti; *Slo.* rozcesti; *Rg.* raskarſtiza, raskrixje; *Bs.* raskrſtiça, raskrrisetje; *Sla.* kèrſtopútje; *Rs.* распутіе, перекресток; *Ec.* крестовъ. (*Ec.* разстояніе, ab нѣкоторомъ другъ отъ другъ разстояніи или разлученіи). Kazał ludzi zgromadzić z opłotków a z rozſtaiów dróg. *W. Poſt. W.* 2, 284. Krzyż długi poſtawiony przy rozſtaynych drogach. *Mon.* 76, 580. Po drogach rozſtannych. *Zimor. Siel.* 161. (*Sla.* neraſtajni, z nierozłączny).

ROZSTĘKAĆ się *recipr. dk.*, *Rs.* разсмоктаться; bardzo cierpiąc ięczeć, rozchorowawszy się stękać. ſehr leiden und ächzen, ſtöhnen. Rozpłakała się, rozſtękała się ziemia. *Bud. Jes.* 33, 9. Oczy moie rozſtękały się, *languerunt. Wrob.* 208. Miała przyiechać, ale się rozſtękawszy wróciła, i potym prędko umarła. *Biel.* 635.

ROZSTĘP, – u, *m.*, otwór, *Rg.* raſtupaj; der Zwiſchenraum, die Oeffnung. Między woyſkiem a woyſkiem coś przeſtworu mało, Okropny rozſtęp, bo go z dwoch ſtron woiowniki w brew grożące zamknęły rzęsiſtemi szyki. *Przyb. Milt.* 178. ROZSTĘPNY, – a, – e, rozſtępuiący się, rozchodziły, *Rg.* raſtupni; *Ec.* разумный; ſich öffnend, aufthuend. Boday zdraycę każdego zła śmierć nie minęła, Aby go ziemia żywo rozſtępna połknęła. *J. Kch. Ps.* 79.

ROZSTERK, *ob.* Roztérk.

ROZSTRASZYĆ *cz. dok.*, ſtrasząc rozpędzić, rozpłoszyć, verſcheuchen, wegſchrecken. Gwiazdy zorza rozſtraszyła z nieba, *fugauerat. Zebr. Ow.* 394.

ROZSTROIĆ *cz. dk.*, Rozſtraiać *ndk.*, *Vd.* preglasiti, neglasiti, neshloshitise, sglasenje readreti; *Rs.* разстроить, разстроивать, разлáдить, разлаживать; porządek tonow ſtron muzycznego inſtrumentu pomieszać, ein muſikaliſches Inſtrument verſtimmen. Ach gęśli moia, rzucam ciebie, iużeś podſtarzała, dogniwszy rozſtroiona, rzucona pod ławą. *Zab.* 16, 304. Staſimy tu, iuż się i lutnia rozſtroi, Ciężko ieſt dla niewdzięcznych śpiewać pierśi moicy. *Przyb. Luz.* 326. – *fig.* W głowie mu się rozſtroiło. *Boh. Kom.* 5, 154, pomieszało mu się w głowie, es rappelt in ſeinem Kopfe. ROZSTRÓY, – oiu, *m.*, *Vd.* preglasenje, neglasenje; *Ross.* разлáдъ, разстройка, раз строй; dyſharmonija.

ROZSTRYCHNĄĆ *cz. idntl*, rozproszyć, zerſtreuen. Niespokoyny humor tego człowieka wszyſtkich nas rozſtrychnął. *Teatr* 18, 13. Co do liczby części mowy, zdania uczonych są na części rozſtrychnione. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 60.

ROZSTRZAŁ, – u, *m.*, rozſtrzelanie, *Rs.* сострѣлъ, das Zerſchießen, Verſchießen. – *tr. fig.* rozſtrzał, odstęp w mowie od swoiéy rzeczy, epizoda, die Epiſode. Smiałość w tym poemacie podobieństw rozſtrzałów i wyboczeń. *Kniaź. P.* 3, 23. ROZSTRZELIĆ *cz. dk.*, Rozſtrzelać *ndk.*, *Rs.* разстрѣлять; *Ec.* сострѣлять; z ſtrzelby kogo zabić, arkiebuzować, einen todt ſchießen, erſchießen. Zbiegiem ieſteś, przeto podług praw woyſkowych, dziś rozſtrzelanym będziesz. *Teatr* 55, 86. – *transl.* Na około blaſk świetne rozſtrzelują zbroie. *Dmoch. Jl.* 103, rozmiatają, rozrzucają, herum werfen, herum ſchleudern. – W drukarni, rozspacyować albo rozſtrzelić litery w słowie lub wiersz cały porozsprzestrzeniać. *Mag. Bisk.*, ſperren, aus einander ſperren. – Rozſtrzelić co, z rozsa-

dzić co, etwas zerberſten machen, aus einander ſprengen, zerſprengen. Jaki grzmot, iak okropne poruszyły wrzawy Rozſtrzelonéy kawalce na powietrzu nawy. *Zab.* 5, 439. – §. Rozſtrzelić gromadę, nieprzyiaciela, z rozpędzić, rozproszyć, zerſtreuen, aus einander jagen. Rozſtrzelić się, rozpierzchnąć się, ſich zerſtreuen. *Po* wszyſtkiéy się Panonii rozſtrzeliwszy, onę puſtoszyli. *Krom.* 20. Plondrownicy po gruntach nieprzyiacielſkich rozſtrzeliwszy się, daleko one puſtoszyli. *ib.* 492. Kiedy ludzie ieszcze po lesiech mieszkali, obrali się między niemi, którzy on lud rozſtrzelany zgromadzili. *Papr. Ryc.* 3. Moc tego państwa ieſt rozerwana przez odległe bardzo od siebie mieysca, i tu i owdzie rozſtrzelane. *Boter* 3, 178. – Rozſtrzelała się była ta bitwa po wszyſtkiéy ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 8, rozszerzyła się, ſie verbreitete ſich.

ROZSTRZYG, – u, *m.*, rozſtrzygnienie, rozięcie, rozprócie, *Rs.* рѣшéнiе, das Zerſchneiden mit der Scheere, das Zertrennen, Auftrennen, Spalten, die Spaltung, Trennung. Z tak ciasnéy ligi, Smierć nas tylko swoiemi uwolni rozſtrzygi. *Pot. Arg.* 332. Takli iuż wszyſtkie rzeczy ludzkich ligi Przez głupią płochość idą na rozſtrzygi. *ib.* 19. Porzućcie kłótnie, scyssye, rozſtrzygi. *Chroſć. Fars.* 16. ROZSTRZYGNĄĆ *cz. idntl.*, Rozſtrzyc *dk.*, Rozſtrzygać *ndk.*, *Bh.* rozſtříbnauti, rozſtříbati, rozſtříbowati; *Sr.* 1. rozſtřibam; *Ec.* рѣшáмъ, рѣшу, разрѣшáмъ, разрѣшáмъ; (*Rs.* разсмрить, разсмриать księdza czyli popa wyświęcić); nożycami rozciąć, mit der Scheere zerſchneiden. Rozſtrzygniy ten papier. *Tr.* – §. *tr. fig.* rozſtrzygnąć sprawę, spór, z rozjąć, rozwiązać, rozsądzić, einen Streit entſcheiden. Pod czas szabla w poiedynku sprawy Polaków rozſtrzygała. *Krom.* 78. Prędko dekretem rozſtrzygnąć, iżby się waśń nie mnożyła. *Gor. Dw.* 387. Sprawę rozjąć i rozſtrzygnąć. *Chel.* 49. Konrad swady między nami a Krzyżakami rozſtrzygnął. *Biel.* 119. Każdy spór około wiary był rozsądzan i rozſtrzygan słowem bożym. *Baz. hſt.* 223. Stara się rozſtrzyc wątpliwości o śmierci i życiu. *Pilch. Sen. liſt* 3, 70. Dekret abo ortel, ieſt rozſtrzygnienie, które sędzia na sądzie między stronami czyni, którym iednego wolnym, drugiego winnym być uznawa. *Szczerb. Sax.* 67. Dla rozſtrzygnienia téy wątpliwości wiedzieć mamy, iż ... *Petr. Pol.* 180. Do rozſtrzygnienia, *Boss.* рѣшúтельй. Rozſtrzygaiący, ROZSTRZYGACZ *Rs.* заключительный, рѣшúтельный, рѣшúтель. *ROZSTRYHA, – y, *m.*, *Rs.* разстрúга wyświęcony, z kapłaństwa złożony, ein Entweihter. Niewſtydliwy rozſtryho! *Pim Kam.* 58. (*Slo.* rozstrihla *thmesis gramm.*).

ROZSTRZYKNĄĆ *cz. idntl.*, Rozſtrzykać *ndk.*, ſtrzykaiąc rozſtrzelać, rozpuścić, verſpritzen, zerſpritzen; *Bh.* rozſtříkati; *Bs.* raſtrrikati, rasuti.

ROZSTÝRK, *ob.* Roztérk.

ROZSUĆ, *F.* rozsuie *cz. dk.*, *Crn.* ressujem, ressûl, ressuti; *Vd.* resſuti; *Rg.* rasûti, raſsûti, razasûti, rasipati; (*Rg.* rassuutni *corruptibilis*); *Bs.* rasuti); = rozsypać, rozproszyć, zerſtreuen. Konie ięły z wozem uciekać, tak iż nie tylko się iabłka rozsuły, ale i wóz się rozkołatał. *Gliez. Wych. J* 1 *b.* Panny te włos trafiony rozsuły po pięknéy szyi. *Pot. Arg.* 126. Rozsuł się wał od ognia srogiego. *A. Kchan. W.* 244. ROZSUNĄĆ, *F.* rozsunie *cz. idntl.*, Rozsuwać *kontyn.*, *Rs.* раздвúгать, раз-

совúвать, раздвúгать, раздвúнуть, раздвúгивать, содвúнуть, сдвúнуть, сдвúгать, сдвúгивать; (*Rs* разсунúть rozpędzić), w różne ſtrony odsuwać, von einander ſchieben, aus einander rücken. Margrabia i Lucynda rozsuwają się na obiedwie ſtrony teatru. *Teatr* 41 *c*, 345. – §. rozsunąć się, rozsypać się, rosproszyć się, rozpierzchnąć, aus einander ſtieben, ſich zerſtreuen. Kiedy deszcz gwałtowny lunie, Każdy oracz z rolnik z pola się rozsunie. *A. Kchan. W.* 297. Jak ſkoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuną. *Jabł. Buk. J* 3 *b.*

ROZSUSZYC *cz. dk.*, ausząc rozsadzić, ganz austrocknen, durch Trocknen zerſetzen, *Bh.* rozſuſſiti.

ROZSWAWOLIC *się recipr. dk.*, zapędzić się swawoluiąc, in den Uebermuth hinein gerathen, *Ross.* развалúться, разрѣзвúться, разгулúться. Charcica raz wesała do kredensu, i rozswawoliwszy się, natłukła różnych rzeczy. *Teatr* 19 *b*, 54.

ROZŚWIECIC *cz. dok.*, Rozświecać *ndk.*, *Boh.* rozſwjtiti, rozſwěcowati; *Sr.* 1. rozžwětlam; *Vd.* resvietiti, resvietim, resvieshuvati, sresvietit gorresvietiti). światłym uczynić, rozwidoczyć, rozjaśnić, hell machen, licht machen, erleuchten. Rozświecam w izbie, w komorze. *Cn. Zh.* 934. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych. *Orw. Ow.* 58. – *impr.* Azalim ślepe wasze nie rozświeciło? *Pim. Kam.* 249, widzącymi ich uczyniłem, że przeyźrzeli, wzrok im przywróciłem. – *fig. tr.* Rozświecę ia mu gwiazdy w południe. *Teatr* 35, 26, poczuie – ć tak aż iskry z oczu mu będą padały, er ſollé fühlen; ich will ihm am hellen Tage die Sterne ſehen machen; das Feuer ſoll ihm aus den Augen ſprißen. – § Rozświecić komu, kogo, z oświecić go, einem hell machen, ihm leuchten, ihn erleuchten, aufklären. Jezus przyszedł, aby rozświecił tym, którzy w ciemnościach i cieniu śmierci siedzą *Biel. Poſt.* 267. Jak mię We Pan z uwagi chłopa rozświecasz? *Xiądz.* 149. – *Verb. neutr.* Węgrzynom według pragnienia pożądany pokój rozświtił, *affulserat. Arom* 733, rozświtł, der Friede fieng bey ihnen an zu ſchimmern. ROZŚWIECA się co, abo od czego, zaświera się *allucescit. Cn. Th.*, es leuchtet etwas, es ſchimmert, es wird helle von etwas. Tak go uderzył w głowę że ze ſtu rozświeciło mu sie świeczek. *Jabł. Ex.* 88, es ſchimmerten ihm hundert Lichter vor; er ſah hundert Lichter leuchten, brennen. Gdym do niey mowił, rozświeciło się lice iéy. 3 *Leop.* 4 *Exdr.* 10, 25, lſknęło. 1 *Leop.*). Co się prędko rozświeci, prędko gaśnie. *Pot. Pocz.* 37, co się prędko wznieci, niedługo poświeci). Ludzkość iego z mądrością zmieszana rozświeciła się. *Birk. Dom.* 73, rozsławiła się, rozsłynęła, berühmt werden. ROZSWIETLEC *neutr. ak.*, światłym się stać, rozświecić się, hell werden, ſich aufklären, lichter werden; *Sr.* 1. rozžwětlam žo. Ten strach się ulaskawi, ta ćma rozświetlsie. *Przyb. Milt.* 42. ROZSWIETNĄĆ *med. idntl.*, zacząć świecić, rozwidnieć, zu leuchten anfangen, ſchimmernd werden. Opiewa, iak słońce tchem Oromaza rozświetlio. *Stas. Num.* 2, 94.

ROZSWIEŻYC *cz. dk.*, Rozświeżać *ndk.*, świeżym uczynić, erfriſchen, ganz friſch machen. Wiosna rozświeża tchnienie natury. *Kniaź. Poez.* 3, 20.

ROZŚWITNĄĆ *niiak. idntl.*, Rozświtać się *ndk. Rec.*, Rozświ-

świtawać się *Contin.*, *Rs.* разсвѣтмемъ, разсвѣтмаемъ; *Bh.* rozſwićenge ſe, rozednić się, Tag werden. Gdy się rozświtawa, ſława morderz. *Bud. Job.* 24, 17, raniuczko. *Bill. Gd.*, ze świtem, wenn der Tag anbricht, mit Tagesanbruch - Sobota się rozświtała *Sekl. Luk.* 23, poczynała, der Sabbath brach an. Rozświtł na koniec pożądany dzień. *Birk. Dom.* 159; der erwünſchte Tag brach an. Dzień święty anielskiego zwiaſtowania rozświtł. *Birk. Dom.* 6. Rozświtanie, *Rs.* разсвѣтъ.

ROZSWORNY, - a, - e, - ie *adv.*, niezgodny, nicht übereinſtimmend. ROZSWOROWAĆ, ROZFOROWAĆ *cz. dk.*, ze swory psy puścić, rozpuścić psy ze smyczy, die Hunde hetzlos machen, losſtoppeln, von der Koppel laſſen. Wjechawszy do wielkiey puszczy, psy rozsworowano. *Ban. A 2 b.* Często po górach na dzikie lamparty Rozsworowała gończe psy i charty. *Chroſć. Ow.* 56, *Bard. Tr.* 122, *Haur St.* 338. - *Ir. Fig.* rozsworować ięzyk, miedź, z rozwiązać, rozpuścić, rozuzdać, popuścić cugle, ausgelaſſen machen, auslaſſen, den Zügel ſchießen laſſen. *Tr.* Niech się pickielne rozforuią mocy. *Wad. Dan.* 188. Dawniey przyiaźń z szczerością w iedney sworze chodziły, Ten wiek teraźnieyszy wszyſtko to rozforował. *Opal. sat.* 72.

ROZSYCHAĆ *ob.* Rozeschnąć.

ROZSYCIĆ *cz. dk.*, Rozsycać *ndk.*, miód rozpuścić, Honig zu Meth machen, den Honig zerlaſſen. Piaſt wieprza zabiwszy, i kadź miodu rozsyciwszy, przyiaciół wezwał był. *Krom.* 48. Beczka miodu rozsyconego. *Vol. Leg.* 3, 58.

ROZSYŁAĆ *ob.* Rozesłać. ROZSYŁKA, - i, ł., *Ross.* разсылка, rozsyłanie, das Hin- und Herſchicken. Tentowali przeprawę nasyłaniem śmielszych z pomiędzy siebie; trwały przez kilka dni te rozsyłki. *Nar. Hſt.* 6, 112.

ROZSYPAĆ, *F.* rozsypie *cz. dk.*, Rozsypować, Rozsypuie *Contin.*, *Bh.* rozſypati, rozptylowati, rozptyliti; *Slo.* rozſypati; *Sr.* s. roſſipam, roſſipu; *Vd* reſsipati, resipati, reſtrositi, satrositi. *Cro* rasspati, rasszipavam; *Rg.* rasipati, razasipati. *Bs.* rasippati; *Rs.* разсыпать, разсорить, разпарцать; sypiąc rozproszyć, rozsuć, zerſtreuen, verſchütten, hier und dort hin ſtreuen Rozsypuię pieniądze, pszenicę, groch piasek gruszki. *Cn. Th.* 934; (o płynach: rozlać). Pan rozlał a prawie rozsypał bóztwo swoie święte po wszyſtkim świecie. *Rey Pſt. X x 4.* Rozsypnie się co, sypie się, rozsypało się, wysypało. *Cn. Th.*, ſich verſchütten - §. Pieniędzy bezmierne rozsypowanie. *Glicz. Jezer. J i 3* rozrzucenie, marnowanie, das Geldverthun, Verſchleudern. - §. *tr. varie*: Kościoły heretyckie rozsypować. *St. Dz.* 198, burzyć, zerſtören. Rozsyp ten ſtrach, co mię otacza. *Teatr* 49 *b.* 101 rozpędź, zertreiben, verjagen. Rozsypiecie się każdy do swoich, a mię iednego zoſtawicie *Rud Joa.* 16 3; rozpierzchnięcie się, w rozsypkę poydziecie ſich zerſtreuen. Rozsypuie się co jak bryła, s. i. = kruszy się. *Cn. Th.*, ſich zerbröckelt ſich, fällt aus einander. Rozsypuie się statek, nawa, rozpada się, rozbija się das Schiff geht in Trümmer. Okręt burzliwością potłuczony, tak się rozsypał, że tylko iedno człowiek wypłynął. *Harg. Rada.* 13. Macedonów państwo, w tak małym czasie się rozsypało, iako i zrosło. *Kłok. Turk.* 100. - §. *Moral.* nieſzczęśny mnie nędzney, zmowę z panem bogiem rozsypałam. *St. Zyw.* 1175; zerwałam, złamałam, ich habe den Bund gebrochen - §. *fig.* człowiek rozsypany, rozdrzelony, roztargniony, ein zerſtreuter Menſch.

Nikt bardziey nad Wc Panią nie ieſt rozsypany, i nie ſzle mniey w swoiey familii. *Teatr* 38, 203. ROZSYPACZ, - a, *m.*, który co rozsypuie, rozproszyciel, *Rg.* raſsipalaz, razasipnik; *Bs.* rasapnik, koji proçipgljе blago; *Cro.* rasszipnik, z rozrzutnik); der Zerſtreuer. Zgotuię przeciw tobie rozsypacze, którzy cedry twe podrąbią *Radz. Jer.* 22, 7; burzyciele *Bibl. Gd.*); *Cro. Prov.* vszaki szkúpecz i dersiga, Jma raszipuvacza szvóga, *condus quaerit promum*, każdy ſkąpiec i zbieracz, ma swego rozrzutnika). ROZSYPKA, - i, ł., rozsypanie, rozproszenie, das Zerſtreuen, die Zerſtreuung; *Rg.* råsap; (*Cro.* raszip *euersio*; *Bs.* rasap *ruina*, *exitium*, *prodigalitas*); *Rs.* разсыпь. Za zgodą i nizkie rzeczy wzrost biorą, za niezgodą i nayogromnieysze w rozsypkę idą. *Pilch. Sall.* 233, rozsypią się, rozpadną się). Nieprzyiaciele w rozsypkę poszli, z pierzchli, rozpierzchli się). Rozsypką, w rozsypkę, *Sr.* s. rozſѣpadne, roztruſchne. ROZSYPNY, - a, - e, do rozsypania, verſchüttbar; (*Vd.* resipajozhen, *Slo.* rassipljiv, z rozrzutny; *Rs.* разсыпной, разсыпчивый łomny, miałki; *Subſt.* разсыпчивость. (*Cro.* rasszipnost, z rozrzutność).

ROZSZAFOWAĆ *cz. dk.*, hoynie rozdać, roztrwonić, reichlich verſchenken, ausſpenden; verthun, vergeuden, verſchwenden. (*Bh.* rozſſafný opatrzny, przezorny, rozſſafnoſt opatrzność, przezorność, *Slo.* rozſſafný *prudens*, *cautus*, rozſſafnoſt *prudentia*, *dexteritas*, *cautio*). Maiętność swoię wszyſtkę na ubogie rozszafował. *Gor. Dz.* 39. Bóg nam syna swego darował, z nim wszyſtko rozszafował. *Kane. Gd.* 517. Przywiezione z sobą ſkarby między Polaków rozszafował. *Nar. Hſt.* 2, 414. Marnie rozszafował dobra pana swego. *W. Poſt. W.* 2, 156. Marnie miał rozszafować dobro iego. *Rey Pſt. K k* 1. Raczył Bóg dać a rozszafować te upominki a te dary swoie. *ib. M m* 3. Poruczył zwolennikom swoim rozdawać onym tłuszczom, a opatrować ie, a rozszafować im ono święte dobrodzieyſtwo iego. *Rey Pſt. H h* 5. Król Alexander prawie w czas umarł, póki ieszcze wszyſtkiey Polſki marnie nie rozszafował. *Stryik.* 686. - *§. Wielkaby przeszkoda była w żołądku onym potrawom, żeby nie mogły być dobrze rozszafowane. *Syxt. Hſt.* 301, ſtrawione, verdaut. - *§. Bóg oznaymił taiemnicę woli swoiey w zupełności czasu rozszafowanego. z *Leop. Ef.* 1, 9. wyznaczonego.

ROZSZARPAĆ, *F.* rozszarpie *cz. dk.*, Rozszarpywać *Freq.*, roztargać, rozedrzeć, *Bs.* raskinnuti, razderpiti, razdriti, *Cro.* razmeszarújem, *Rs.* раздирать, разрывать, разрывать, zerreißen, zerfleiſchen, in Stücke zerreißen. Lwy iak koziełki rękoma rozszarpywał. *Birk. Zyg.* 28. Biada pasterzom, którzy rozszarpywaią trzodę. *W. Jer.* 35, 1. Oz zawiązane rozszarpywa rany. *Chroſć. Luk.* 2, 6 Rozszarpany od zwierza, *Rs.* звѣроядимый.

ROZSZCZEBIOTAĆ się, *F.* Rozszczebiocę się *Rec. dk.*, rozgadać się szczebiocąc, ins Schwatzen gerathen. Patrzay, iak się rozszczebiotała. *Teatr* 18 *b*, 37.

ROZSZCZEKAĆ się *recipr dk.*, w szczekanie zapuścić się, ins Bellen hinein gerathen, *Ross.* разлаяться, расшумѣться

ROZSZCZEP, - u, *m.*, ROZSZCZEPEK, - pku, *m.*, rozszczepienie, mieysce rozszczepione, rysa, rozpadlina, *Bh.* roſſtſpina, *Cro.* reszep, respok. *Vd.* reszip, respok, *Rs.* разщепъ, разкепъ, раздвой, раздвойка, (*Ecc.*

расщѣпленїе, расколъ, = odszczepieństwo), die Spalte, der Riß, das Aufgespaltene. W rozszczepek wetknąć mysz za ogon. *Cresc.* 631. *Crena* szpara, śrzodek, abo rozszczepek strzały, którą na cięciwę bywa wsadzona, gdy chcą z łuku puścić. *Mącz.* – §. Rozszczepem abo potrzaskiem łowią się mali ptacy. *Cresc.* 688. der Vogelsperrkl. ROZSZCZEPIĆ *cz. dk.*, Rozszczepiać *ndk.*, Rozszczepywać *częst.*, rozciąć, rozbić szczepaniem, entzwey spalten, aufspalten, *Boh.* rozſſtipiti, rozſſtipnauti, rozſſtipati, rozsepam, *Slo.* rozſſtipugi; *Sr.* 1. rozcjepu, rojcjepu, roſcjepem; *Sr.* 2. roſtlojſch; *Vd.* resziepiti, arsziepiti, gorasziepiti, raſklati, raſkójlem, arſkölat; *Crn.* resklat; *Cro* raszczepávam, kalati; *Rg.* razzjêpati, razzjêpglijvam; *Bs.* rascipiti, rasplatiti, rascipglivati; *Rs.* разщепать, разщепить, разщеплять, разщепывать разколоть, раскалывать, расщипать, щипать, раскалывать, раскалывать, *Ec.* разщепляю. Nozdrza niedźwiedzie rozszczepione szeroko. *Bard. Ir.* 169. Nawa się rozszczepiwszy wód z morza napiła. *Bard, Luk.* 49. Ażeby z przezornością bez rozszczepywania, albo odarcia ze skory pniaków, i niewysoko od ziemi wycinano drzewa. *Mon.* 74, 714. Piorun uderzywszy w kościoł, kamienie roztrącał, i passyą śrzód kościoła na poły rozszczepił. *Biel. hſt.* 396. Rozszczepany, *Sr.* 1. roſklinené *discuneatus, ob.* klin). ROZSZCZEPNY, ROZSZCZEPISTY, – a, – e, do rozszczepania, zerſpaltbar, *Vd.* resziepliu, resziplіu, resklatliu, *Rg.* razzjepgliv, *Rc.* разщепительный.

ROZSZEMRAĆ *cz. dk.*, rozgryźć, roztoczyć, zernagen, zerfreſſen. Rozszemrali go robacy. *Cn. Th.* 952, *Wlod.*

ROZSZCZEPIERZYĆ, *ob.* Rozczepierzyć.

ROZSZCZYPNĄĆ *cz. idntl.*, Rozszczypać *ndk.*, szczypiąc rozjąć, zerzupfen, *Sr.* 1. rozcjipnu; *Rs.* разщипать, разщипывать.

ROZSZERZACZ, ROZSZERZYCIEL, – a, *m.*, ROZSZERZA, – y, *m.*, który co rozszerza, rozprzeſtrzenia, der Erweiterer, Ausbreiter, Verbreiter; rozszerzacz, *amplificator. Mącz.*, *Rg.* rascirìtegl; *Rs. et. Ec.* разширитель. Grzegorz VII., sławny ów mocy duchowney rozszerca. *Nar. Hſt.* 2, 348. ROZSZERZYĆ *cz. dk.*, Rozszerzać *ndk.*, *Bh.* rozſſiriti, rozſſirowati; *Slo.* rozſſirowati; *Sr.* 1. rozſcheram, rozjschiru, rozescheram, rozscheram, roſſchiru, roſſchirim, rosnoschiru, roſnoschirim, wojcherokoscjam; *Vd.* reshiriti; *Cro.* rassirujem, rassirilszem; *Dl.* razproztraniti; *Rg.* rasciriti, rascirivati; *Bs.* rasciriti, rascirivati, proſtranstviti, raspro ſtraniti; *Rs.* распространить, разширить, разширить, szerszym uczynić, rozprzeſtrzenić, rozmnożyć, breiter machen, ausbreiten, erweitern. Narzędzia do rozszerzania rany. *Czerw.* 11. Rozszerzają napisy swe. 3 *Leop. Math.* 23, 5, czynią szersze ceduły napisow swoich. 1 *Leop.*) Gałęzie rozszerzone, *patentes*, w górę na pniu prawie pod 40rym ſtopniem podniesione. *Jundz.* 2, 11. *Pateo* rozszerzam się, rozpoſtrzam się, otworzyſty ieſtem. *Ure. Gr* 238. Państwo rozszerzył, harde poniżył sąsiady. *Teatr* 51, 10. Rozszerzenie granic, nie ieſt państw szczęściem. *Kras. Hſt.* 105. – *fr.* Kogo bóg rozszerzyć chce, człowiek nie skróci. *Sk. Zyw.* 1, 329, rozmnożyć, powyższyć, spanoszyć. groß und mächtig machen. Błogosławiony Zacheusz, gdy ubogim rękę rozszerzył. *Sk. Kaz.* 335 hoynie otworzył, er öffnete ihnen ſeine milde Hand. – *Theol.* W smutku moim rozszerzyłeś mię boże. *Wrobl.* 6, smutkiem ściśnionemu ulżyłeś, du haſt mir mein Herz leichter gemacht, meinem Herzen Luft gemacht. – Rozszerzać co słowy, rozwodzić, mit Worten vergrößern, größer machen als es iſt, weitläuftig erörtern. Rozszerza słowy krzywdy poniesione. *Sk. Dz.* 818. I to potwierdza, to cudze wyłępki słowy rozszerza. *Kark. Kat.* 362. Chwaląc się, szerokiemi słowy dzieie swoie rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. – §. *aliter*: Z rozszerzonemi naprzeciw mnie wybiegł rękoma. *Nieme. Kr.* 2, 60, z rozszczepierzonemi rękami, mit ausgeſtreckten Armen). (*Slo.* rozſſirowatelka, rozſſirugićnoſt *dilatio*, *Ec.* разширительный *propagandus*).

ROZSZLOCHAĆ się *Rec. dk.*, zszlochem rozpłakać się, *Ec.* возрыдать, ins Schluchzen und Weinen gerathen. On ią pochlebnie głaszcze, a ona łka przecię, Podobnie rozszlochana iak pieszczone dziecię. *Przyb. Luz.* 48

ROZSZNUROWAĆ; *F.* rozsznuruie *cz. dk.*, odsznurować, sznurowkę rozwiązać, rozpleść, aufſchnüren, die Schnürbrust aufiöſen. Ten przeklęty dobosz o mdłość ią przyprawił, ratuycie! zaraz, niech ią wprzód rozsznuruię. *Teatr* 78 *b*, 141.

*ROZSZRAMOWAĆ *cz. dk.*, na ramach rozpiąć, aufſpannen. Sukno rozszramować, że się niemal nici w nim rwą. *Grod.* 6.

ROZSZRUBOWAĆ *cz. dk.*, odszrubuiąc rozebrać, aus einander ſchrauben, *Rs.* развинтить, развинчивать.

ROZSZUKAĆ się *Rec. dk.*, bardzo długo szukać, *Rg.* raziskivati; *Bs.* raziskati, raziskavati, *Cro.* raziskávam; ſich zerſuchen, ſehr lange ſuchen. W one dni rozszukaią się ludzie, a nie naydą iey. *Bud. Ap.* 9, 6.

ROZSZYKOWAĆ *cz. dk.*, rozrządzić, porządnie rozłożyć, ordnen, in Ordnung bringen, ordentlich abtheilen. Lud na pewne dziesiątki rozszykować. *Petr. Pol.* 2, 197. Gospodarz tak ma sprawy swoie rozszykować i dochody rozdzielne mieć, aby na wszyſtkich nie utracił zaraz. *Petr. Ek.* 12.

ROZSZYNDOWAĆ *cz. dk.*, po katowſku rozciąć, roszczłonkować, henkermäßig zerſtücken, zerfleiſchen. Chciał mię na sztuki rozszyndować mieczem. *Chroſć. Ow.* 182.

ROZTACZAĆ *ob.* Roztoczyć.

ROZTAIAĆ *med. dk.*, taiąc rozpuścić, aufthauen, *Sr.* 1. roztabyn, *Ross.* растаять, растаивать, поразмягать. Morze lodowate dla wielkiego zimna nigdy nie roztaie. *Biel. Sw. A b.* (*Sr.* 1. roztahté *egelidus*).

ROZTAŃCOWAĆ się *Rec. dk.*, *Rs.* растанцеваться; tańcując rozkołysać się, rozruszyć się, ins Tanzen gerathen, recht ins Tanzen hinein kommen Tedy roztańcuią się drzewa leśne od oblicza Jehowy. *Bud.* 1 *Chron.* 16, 33, rozweselą się. *Bibl. Gd.*).

ROZTAPIAĆ *ob.* Roztopić.

ROZTARCHAĆ włosy *cz. dk.*, rozczochrać, rozkudlić, zerzausen, zerwirren Włosy roztarchawszy po ulicach chodziły. *Wyg. Zap. D* 2, *Bzow. roż.* 59. Zastał ią domu niespleciona, niezczesaną, owszem na poły roztarchaną. *Gor. Dw.* 55. Roztarchawszy głowę, Bachusowe obchodzila oltarze. *Ctw. Ow.* 265. ROZTARGNĄĆ *cz. idntl.*, ROZTARGAĆ *ndk.*, Roztargiwać *Freq.*, *Bh.* roztrhnuti, roztrhati, roztrhowati; *Slo* roztrhat, roztrhávám, roztrhugi; *Sr.* 1. roſtorbacz, roztorham, roſtorham, roztorhnu; *Vd.* reſtergati, arstergat, gorſtergati, gorvtergati, gorodtergati, gorsdreti, gorodreti; *Cro.* raztergati, razterga-

vam, stergávam; *Rg.* raztarkati, raztarkatti, raztarghnuti; *Rs.* расщоргнуть, распорать, расмерзать, расмерзаться; *Ec.* промóргнуть, промопгать, промерзáти, прокажáти, растопгáти, targaiąc rozedrzeć, rozszarpać, rozerwać, zerreißen. Kazał Alexander dwoie drzewa schylić, a za wierzchy obie nodze Bessy uwiązać, i puścić; tam go drzewa roztargnęły. *Biel. Sw.* 29. Roztargać złoczyńcę końmi. *Cn. Th.* 953. On nędznicek roztargnął na sobie odzienie swoie, a iął płakać. *Rey Pſt. Mmm* 3. Fraczek Angielſki, kapelusik spuszczony, włosy roztargane. *Teatr* 14, 94, roztarchane, roszczochrane). *Teatr* 48, 14. Wodzowie państwo Rzymſkie roztargiwali. *Sk. Dz.* 151. Wszyſtkę iego maiętność roztargali. *Eraz. ięz. X* 7. Żadna rzecz tak bardzo zgody ludskiey nie roztargiwa, iak niewdzięczność. *Gor. Sen.* 268. Roztargnęli związek wspólnego pokoiu. *Star. Vot. A* 4 *b*. Biada pasterzom, którzy rozpłaszają a roztargawaią stada moie; wyście rozproszyli a roztargnęli stado me; ale ia też roztargnę złość waszę nad wami. *Rey Pſt. E* 3. Do roztargania, mogący być roztargnionym, *Vind.* resterglіu, rosporgliu. Nieroztargnioną pomoc i ratunek sobie przeciw Ruskom dawali. *Stryik.* 288, nierozdzielną, sjednoczoną, *Ec.* нерaзторгновéнно). - §. *tr. fig.* Roztargiwać kogo, rozrywać go do różnych przedmiotów, einen zerſtreuen, ihn ſtören, ſeine Aufmerkſamkeit wohin anders abziehen. Roztargniony, z niestatecznego umysłu, rozerwany, nieciągle baczny, zerſtreut, unaufmerkſam, *Bh.* roztrjitý, cf. Roztrzepany). Ludzie powiadaią o nim, że roztargniony; ia go mam za głupiego. *Teatr* 6, 34. Marya, siedząc u nóg Jezusowych, słuchała słowa iego; a Marta była roztargniona około rozliczney posługi. *Sekl. Luk.* 10, *Teatr.* 49 *b*. 4. Roztargnienie, die Zerſtreuung, *Bh.* roztrjitoſt. ROZTARGACZ, - a, *m.*, który roztarga, der Zerreißer, Zerzauſer, *Rg.* raztargalaz.

*ROZTARZENIE, - ia, *n.*, n. p Było roztarzenie około elekcyi. *Biel. Sw.* 54 *b*, *ob.* rozterk.

ROZTASZOWAĆ, ROZTASOWAĆ *cz. dk.*, na taszach kramarſkich rozłożyć, auf den Krämertiſchen auslegen, ausbreiten. Towary na przedaż roztaszowane. *Krom.* 318. - §. *tr. fig.* rozłożyć, rożnie położyć, wyłożyć, verſchiedentlich verlegen, hier und dort hin legen, ausbreiten. Skarby dziwne dowcipu Cycerona są w mowach iego na przepych roztaszowane. *Neg. Cyc. praef* 16. Kazał spocząć woyſku nadpracowanemu. Nieprzyiaciel też roztasuie się na stronie po swemu. *Chroſć. Fars.* 457, rozgości się, ſich hinſlaciren, hinlagern W tym kraiu, gdy się wielcy oba wodze Roztasowali z orły Auzońſkiemi . . . *Chroſć. Luk.* 187. Cezar po krwawey woynie Roztaszował po grodach półki swe spokoynie. *Hor.* 2, 45 *Kniaź. Mon.* 64, 804. - §. Z tego ią roztaszowawszy zawoiu, poznał ią. *Tward. Pasq.* 37, odkrywszy zawóy iey, abnehmen, aufdecken, entblößen.

ROZTĄŻYĆ się, ROZTĘSKNIĆ się *Rec. dk.*, tęsknotą być zmęczonym, vor Sehnſucht vergehen, *Rs.* расмоскосаться. (*Cro.* rastusen *maeſtus*). Wilczęta roztążywszy się po matkach, ięły wyć. *Ezop.* 18.

ROZTĘRAĆ *ob.* Roztyrać. ROZTERK, ROSTERK, ROZTYRK, ROZSTYRK, - u, *m.*, ROZTERKA, - i, *ż.*, *Bh.* roztrjta, (*Bh.* roztrtati roztrykać, *ob.* tryka); *Slo.* roztrjitoſt; *Sr.* 1. zpéracinoſcj; *Crn.* resdir, resdirk; *Rg.* râſtark *diſperſio*, raſtarkatti raztarkatti *diſſipare*, *Bs.* raſtarkatti, raſterkati, raſtirkat, = rozsypać; *ob.* ſterknąć, uſterk, cf. targnąć, cf. tryknąć); roztargnienie, rozróżnienie, niezgoda, *roztarzenie, Zwieſpalter, ein Händelmacher. Od powinnych swoich i niespokoynych i hardych rozterkników, do więzienia wtrącony ieſt. *Sk. Dz.* 1121.

ROZTŁOCZYĆ *cz. dk.*, Roztłaczać *ndk.*, rozgnieść, zerdrücken, zerſtampfen. Pole uſtawicznym bieganiem koni roztłoczone. *Otw. Ow.* 223.

ROZTŁUC *cz. dk.*, roztłukać *ndk.*, tłukiem rozbić, zerſtampfen, zerſtoßen; *Bh.* roztlauc, roztluku; *Sr.* 1. roztowrjiu; *Rg.* raſtuchi; *Bs.* raſtucchi, rasmeciti; *Cro.* raztûchen *contritus*; *Rs.* расмолóть, расмолóкъ.

ROZTOCZYĆ *cz. dk.*, Roztaczać *ndk.*, *Boh.* roztočiti, roztáceti; *Rg.* raztocitti, raztákati; *Ec.* расмочúть, расмочáть, roztaczać trunek, iaki płyn, ciecz, = tocząc przelewać, przetaczać, umzapfen, ein Getränk in andere Faßer zapfen. *Cn. Th.* 953. (*Ross.* расмочúть, расмочáть rozproszyć, rozmarnować, расмочúтелъ rozrzutnik). Pukaią się stare naczynia, a wino się roztacza. 1 *Leop. Math.* 9, 17, rozlewa się). - *fig.* Królu, lud ten tak wiele krwi roztoczył dla ciebie. *Stas. Num.* 1, 221, przelał, rozlał, hat ſo viel Blut vergoſſen. Hoymio się w tey bitwie krew' ludzka roztaczała. *Arom.* 486. - §. Robacy go roztoczyli, mięso z niego objedli i kości pogryzli *Sk. Zyw.* 2, 88, rozszemrali, die Würmer haben ihn gefreſſen, *Rs.* расмочáть, расмачúвать. Herodа wszy i robacy żywego roztaczali i morzyli. *Sk. Zyw.* 2, 82. Roztoczony od robactwa skonał. *W. Act.* 12, 23, *Sk. Kaz.* 19, *Arom.* 57. - §. Roztacza paw' ogon, rozpuszcza; roztaczać włosy. rozpuszczać, von-einander ausbreiten, aus einander thun, aus einander ſchlagen Paw' roztacza swóy ogon różnowzory. *Hul. Ow.* 129; wachlarz farb kwieciſtych, iak tęczę roztoczy. *Przyb. Milt.* 226. Człowiek iako paw' roztaczaiąc ogon mizerney pychy swey, przeciwko Panu się wynosi. *Zrn Pſt.* 2, 921 *b*. Mieszt w pośrzodku nawy wyſtawiwszy, na nim mocnie żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry proſtą drogą do portu wjedzie. *Zrn. Pſt.* 72. Poszła nawa, ryiąc morſkie wały, A żagle roztoczone pochóp z wiatru biały. *Papr. Ryc.* 26.

W pośród placu chorągwie roztoczyli swoie. *Kons. Gd.* 177. Nie tylko słowy, ale ręką Pana obrażali, chorągwie przeciwko niemu roztaczali. *Birk. Zyg.* 51, rozwiiali). Ziele, kozie proso, w wierzchu kłącza swego *roztaczuie ogoniſte okołki. *Syr.* 749. Włos bluszczowym wieńcem roztoczony Opiąwszy Kalliope, słodkobrzmiące ſtrony, Wielkim przebieży palcem. *Zebr. Ow.* 118. Do roztoczenia, *Ec.* расточимельный *dissipabilis*, (rozrzutny). – §. Roztacza się wieść, *v* gruchnie, roznoszą pogłoskę, es verbreitet ſich ein Gerücht. Wieść o tym roztoczyła się po całym mieście. *A. Kch. W.* 359. Przedsięwzięcia do wszyſtkich już monarchów wiadomości roztoczonego, nie przeſtanę. *Krom.* 503, rozgłoszonego. *ROZTOCZ, - y, ł., ROZTOK, - u, *m.*, roztoczenie, rozpuszczenie, rozlewanie, rozlanie, rozlew, das Zerzapfen, Abzapfen, Vergießen, (*Bh.* Roztok miaſto Rostok w Meklenburſk. *Dyk. G.* 2, 359; *Rs.* pocmókb kiełek rośliny, ziarna). Patrz nań wpośród bitwy, między okropną krwi roztoczą, leżącego krew' swoię. *Mon.* 71, 810. – §. Roztok, oſtatnie na końcu zimy rozpuszczanie, roztajenie, roztop, das letzte Wegthauen am Ende des Winters, das endliche Aufthauen. Roztok ieſt, *v* schodzi zima, puszcza ziemia, *solitur acris hyems. Cn. Th.* 953. Wiatry iedne wodę dla zimna zamrażaią, a drugie ią wianiem swém ku rostoku rozpuszczaią. *Zrn. Pſt.* 2, 267 *b.* – §. *fig.* Zawszeż we łzach omokłe widzieć będę oczy? Nigdyż koniec twych żalów, twey łzawey roztoczy! *Min. Rvt.* 1, 177, tego rozpłynienia we łzach, das Zerfließen in Thränen, die Thränenfluth.

ROZTONĄĆ *Med. idntl.*, roztaić się, rozpłynąć, rozpuścić się, aufthauen. Dla zimy zatrzymał się, pókiby Dniepr nie roztonął. *Tward. W. D.* 7. ROZTOP, - u, *m.*, roztworzyciel, każda rzecz roztapiaiąca, rozpuszczaiąca, ein Fluß, ein Schmelzungsmittel, Metalle in den Fluß zu bringen. Roztop, ieſt to wszyſtko, w czym ciało ſtałe rozpływa się, rozsypuie się. Że sól w wodzie rozpływa się, że w serwaserze rozpływa się miedź, żelazo etc., wodę i serwaser zowią roztopem czyli flusem. *Os. Rud.* 38. Żelazo we wszyſtkich roztopach łatwo rozpływa się. *ib.* 1, *Torz. Skł.* 75. – §. Roztop, roztopienie, rozpuszczenie, rozlanie, roztoczenie, das Vergießen Zerſchmelzen, *Rs.* расплавка (cf. rozpławić, *Rs.* расплошка podnieta; *Rg.* ràztop saharni, s syrup); *Cro.* raztalenye. Krew' rzęsiſta ſtruży w szkarłatnym roztopie. *Przyb. Ab.* 144. – Roztop zimowy, roztok das völlige Aufthauen am Ende des Winters. Nasze obozy miały ustąpić, jeżeli nie zimna, to przynaymniey następuiącym roztopom Dnieprowym. *Tward. Wł.* 36. Na wiosnę gwałtowne roztopy, wszyſtkie pola rozpuściwszy, wpadną tam do morza. *Kchw. W.* 4, *Twar. Wł.* 93. ROZTOPIC *cz. dk.*, Roztapiać *ndk.*, (*Bh.* roztopiti, roztopowati, *ignem accendere*); *Rg.* raſtápati, raſtopitti; *Bs.* raſtopiti, raſtapati; *Cro.* raztápljam, raztopilszem, raztoplyujem, krabim, razczviram, razczverlszem; *Vd.* reszvirati, restajati, respushati, topiti, ſtopiti. *Crn.* respusham; *Sr.* 2. тофеſchtreiſch; *Ross.* растопить, растопливать, растапливать; *Ec.* разжимать; topiąc rozpuścić, zerſchmelzen. Ogień ma moc rozpić złoto, to ieſt rozpuść związek części iego i uczynić ie płynnemi. *Cyank. Log.* 40. Pan wypuści słowo swe i roztopi śniegi; wienie wiatr iego, i pocieką wody. 1 *Leop. Ps.* 147, 18. Roztopić maslo, *Rs.* размаслить, размасливать. ROZTOPNIAŁOŚĆ, - ści, ż., a) *paſſ.* możność być roztopionym, die Zerſchmelzbarkeit. Roztopniałość wosku. *Cyank. Log.* 62. b) *act.* moc roztopienia, die Zerſchmelzungskraft. Jeſt roztopniałość w słońcu, gdy roztapia wosk. *Cyank. Log.* 53. ROZTOPNIEĆ *niiak. dk.*, roztopić się, rozpuścić się, zerfließen, zerſchmelzen, *Rs.* жидѣть. ROZTOPICIEL, - a, *m.*, który roztapia, topiciel, szmelcownik, der Zerſchmelzer, *Vd.* restajavez, spushavez, spushar, varitnik. ROZTOPNY, - a, - e, łatwy do roztopienia, *Vd.* restapliu, svarliu, spushauliu; *Bs.* raſtopivi, zerſchmelzbar. Spiż ieſt roztopnieyszy od samey miedzi. *Jak. Art.* 3, 212. – §. roztopny, roztopiony, *Part. Perf.*, roztaiony, rozpuszczony, zerſchmolzen, aufgethaut. Kwiat, który z roztopney świeżo wyszedł ziemi. *Hor. Poez.* 1, 26 *Kniaź.*; *terrae solutae.*

ROZTRACIĆ *cz. dk.*, Roztracać *ndk.*, *Bh.* roztratiti, rozmarnować, roztrwonić, vergeuden, verthun, verſpillern, verſchwenden. Bolesław wnet marnie roztracał dobra ojcowskie zapoczął. *Krom.* 324. – §°. Bóg miłosierny nie opuści cię, i nie roztraci cię. *Bud. Deut.* 4, 31, ani cię skazi. *Bibl. Gd.*).

ROZTRĄCIĆ *cz. dk.*, Roztrącać *ndk.*, rozbić, zerſchmettern, zerſchlagen, zerſtoßen; *Cro.* razrinuti, razrinujem; *Rs.* расколкнуть, расколкать, расталкивать. Piorun uderzywszy w kościoł, wszyſtkie kamienie roztrącał. *Biel. hſt.* 396. Noc była tak ciemna, że pierwey niżby kogo poſtrzec, przyszło głowę o głowę roztrącić. *Off. Str.* 9. Opalonym kijem lepiéy mu poprawił, Trzy, czterykroć chrząnąwszy, wierzch głowy roztrącił, Aż kości wszyſtkie z mózgiem wilgotnym pomącił. *Zebr. Ow.* 303. Natręctwem głowę mi bezbronną roztrąca, *Przyb. Milt.* 332.

ROZTRATOWAĆ *cz. dk.*, tratuiąc koniem rozgnieść, rozbić, zu Pferde zertreten, überreiten. Nie chcący, roztratował syna. *Chmiel.* 1, 142.

ROZTROCZYĆ *cz. dk.*, z troków rozwiązać, rozsznurować, aufbinden, aufſchnüren. Osieł wierzgnąwszy, roztroczył i zrzucił tłomoki. *Jez.* Skoro swóy pakiet z rzeczami roztroczył . . . *Pot. Syl.* 403. – §. Porwie się z łóżka, choć iuż *roztroczony. *Pot. Syl.* 484; rozebrany, ausgekleidet. (*Rs.* растрочить, растрачивать zszyć, przeszyć).

ROZTROIĆ *cz. dk.*, na troie rozdzielić, (*diſling.* Roſtroić), in drey Theile theilen. Żonaty, koło siebie chodząc, dzieci, żony, Mniey ma siebie na pieczy, iako roztroiony. *Kchw. Fr.* 21. Miłość twoia, ieżeli się roztroiła, na iednym mieyscu wielką być nie może. *Gor. Dw.* 295. Roztroione drzewo, trzy gałęzie z siebie wypuszczaiące. *Wlod.* Pianę ma w gębie smok, a iad brzydki w oku, Świszczy ięzykiem wielkim roztroionym. *P. Kch. Jer.* 229, troiſtym.

ROZTROPNOŚĆ, - ści, ż., (*Rs.* растропность, = czynność, rzeźwość), - mądre i rozumne każdey rzeczy pomiarkowanie. *Lub. Roz* 231, baczność, rozwaga, die Klugheit, Verſtändigkeit; *Crn.* resbòr cf. rozbior), resbornoſt, pamèt cf. pamięć); *Vd.* saſtop, saſtopnoſt; *Cro.* rázbor, zpamètnoszt; *Bs.* spanutnóſt; *Rg.* ràzbor, razbornos, ràzboritos, razabrânos, razborſtvo, razloxnos; *Rs.* благоразумїе; *Ec.* благоумїе, спроимельство. Roztropność ieſt poznawanie, obieranie i używanie śrzodkow ſkutecznych do końca upatrzonego. *Boh. djab.* 3, 116. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybor rzeczy robi, prze-

widuie zawady, i ich unikać umie. *N. Pam.* 24, 326. Roztropność czyni ludzi różnych od zwierząt, na przyszłe rzeczy i niniejsze maiąc wzgląd. *Stryik. Gon. B* 2. Roztropność albo opatrzność ku pocsciwości wiedzie; zła roztropność ma pasierbicę chytrogarną, która bogactwa zbiera chytro. *ib. B* 2 *et* 3. Roztropność naucza, co źle, co dobrze. *Wrob.* 201. Roztropność każe wszystko i bacznie roztrząsać. *Kras. Liſt.* 2, 101. Roztropność abo dyskrecya iest iako woźnica cnot wszystkich. *St. Zyw.* 2, 233 - §. Mężczyzny lata 25 zowią lata roztropności, *annos perfectae discretionis. Groi. Obr.* 130, letność, wielkoletność, Großjährigkeit. ROZTROPNY, - a, -e, ROZTROPNIE *adv.*, ROZTROPNIUCHNY, *intens.*, (*Ross.* расторопни ръзвы); rozważny, baczny, rozsądny, klug, verſtändig, geſchent, vorſichtig; *Bh.* rozſſaffný; *Crn.* resborn, pametn cf. pamiętny), *Vd.* saſtopen; *Cro.* szpamèten, spamèten, razbòren, srasòlgom; *Bs.* spameten; *Rg.* rásborni, razboricjan; *Rs.* свѣдомый, свѣдомникъ, сознательный, смышлённый, благоразумный; *Ec.* благоумный, благосмысленный. Uważam, że roztropnie gada. *Teatr* 19, 76. Córkę miał iedyną. Roztropniuchno to było, choć ieszcze dzieciną. *Trſb. S. M.* 65. Roztropny ieſtem, *Ec.* благоумствую, *Gr.* ευνοέω.

ROZTRUCHAN, - u, *m.*, *dem.*, ROZTRUCHANIK, - a. *m.*, *zdrbn.*, (może od słowa Truchſeß *dapifer*); wielki kielich, *Cro.* klokoticza, *Bs.* goſtara, goſtaricza; ein großer Pokal. W poszród pożegnania niezmierny ſtaroświecki pstrozlocisty roztruchan na ſtole kładą, który gospodarz miał winem napełnić, i spełnić za moie zdrowie. *Kras. Pod.* 2, 3. Roztruchany, z których wypiiano Do drugich, onym w upominki dano. *Chelch. Pop. A* 4 *b.* Sto roztruchanów wypiy u zdrowego, Dobrodzieiu móy, przyiaciela twego. *Lib. Hor.* 72. W różne rozmowy wdadzą się ochoczy, Kiedy Lieus gęſte roztruchany toczy. *Pot. Arg.* 286, *Krom.* 41, *Zygr. Pap.* 243. Expensa na roztruchany. *Vol. Leg.* 6, 346. Kadma dzieie wyrysowane były na roztruchanie Aniasowym. *Otw. Ow.* 540. - Z roztruchanika żadną miarą pić nie mógł. *Gor. Dw.* 76, *not.* „kubek, we środku węższy, niż w kraiach".

ROZTRUCHARZ *ob.* Roſtrucharz.

ROZTRWONIĆ, °ROZTRWANIĆ *cz. dk.*, roztrwaniać *ndk.*, rozmarnować, roztracić, rozszafować, vergeuden, verſplittern, verſchwenden; *Bh.* rozmrhati; *Cro.* razprugyújem, razpru lúszem; *Rs.* расточити. Poszła za calecka, który substancyą roztrwoni, i w nędzę ią wprawi. *Teatr* 1, 10. *Roztrwanił* wszystkę maiętność swą, żyiąc rozpustnie; a gdy wszystko *potrawił*, począł niedoſtatek cierpieć. 1 *Leop. Luc.* 15, 13, ſtrawił, 3 *Leop.*). - °Roztrwanić co, leda iako odbyć, przedać. *Cn. Th.*, verſchleudern. ROZTRWONICIEL, - a, *m.*, *Cro.* rozpruditel; *Rs.* расточи́тель, *f.* расточи́тельница.

ROZTRYSK, - u, *m.*, rozpryśnienie, das Zerſprützen, das Sprützen auf verſchiedne Seiten. Roztrysk wody. *Kniaź. Poez.* 3, 53.

ROZTRZASNĄĆ, roztrzasnął, roztrzasł, *F.* roztrzaśnie *cz. idntl.*, Roztrzaskać *ndk.*, w trzaski obrócić, z trzaskiem rozbić, zerſchmettern; *Boh.* roztroſkati, roztříſkati; *Vd.* reſtreskati; *Rg.* raztrjéskati; *Rs.* растрескать. Piorun roztrzasł obraz Przemysława. *Biel.* 206. Kto bezpieczen, że go piorun na sztuki nie roztrzaska! *Pilch. Sen. taſk.* 24.

ROZTRZASKAĆ *się Rec.*, *Rs.* растрескаться, z trza-

ſkiem rozpukać, zerplatzen. Roztrzaśnięty karabin poszarpał mu rękę. *Perz. Cyr.* 3, 156. Z roztrzaśniętego granatu kawał ieden uderzył go w łopatkę. *Perz. Cyr.* 3, 167.

ROZTRZĄSNĄĆ, ROZTRZĘSNĄĆ, roztrząsł, *F.* roztrząśnie *cz. idntl.*, Roztrząsać *ndk.*, Roztrzęsywać *Freq.*; *Bh.* roztrasti, roztrausoti, roztrussowati; *Sr.* 1. roztrusdyu; roztjaßulu, roztjaßu; *Vd.* restrositi, satrositi, trositi; *Cro.* raztreszuvem; *Rg.* raſtrésti, razſtrêsati; *Bs.* raſtresati, raſtresti; *Ross.* распрясти, распрясывать, przestrząsając rozrzucić, durchrütteln, durchſchütteln. Roztrząsami siano. *Cn. Th.* 953 Takem się roztrząsł, iakbym ze dwa dni cepami młócił. *Alb. z W.* 14. - §. Na mało sztuczki dali rozdrapać ciało swoie, i po małéy kropli roztrząsnęli krew swoię. *Rey Pſ.* 99 y 3, rozprysnęli, verſprützen. - *fig.* Swiadkowi trzeba wprzód dobrze roztrząsnąć sumienie. *Haur. St.* 227. - §. *tr. fig.* roztrząsać sprawę iaką, rozbierać, rozważać, unterſuchen, prüfen, erforſchen; *Cro.* iziskati, iziskavam; *Ross.* изслѣдать, изслѣдывать, окрестить, окрестно, разыскать, разыскивать. Smiało o wszystkim gadaią, Roztrząśniy ich, nic nie znaią. *Jak. Bay.* 256. Czasu potrzeba dla rozwagi roztrząśnienia, ieżelim czego nie zapomniał. *Teatr* 6 *c*, 62. Nie póydę spać, póki tego doknmentu nie roztrząsnę. *Teatr* 39 *c*, 277. Nie cierpię służących, którzy czynności moie roztrząsaią. *Teatr* 4, 16, krytykuią). Roztrząsanie, *Ross.* свѣдѣніе, изслѣдованіе, благоразсмотрѣніе. Gdy dusza obraca się na rożne strony, dla przypatrzenia się obiektowi w rożnéy postaci, na ten czas zowie się roztrząśnieniem, *examen. Mon.* 75, 78. - §. Roztrząsać pogłoski, wieści, rozgłosić, ein Gerücht ausbreiten, ausſprengen, verbreiten. Roztrząśnione powieści, *rumores vulgati. Krom.* 498. Tegoż zaraz dnia nowina o zwycięſtwie roztrząśniona po wszystkim mieście gruchnęła. *Krom.* 524. Oszczercy lubią roztrząsać powieści. *Teatr.* 42, *D b.* W głos wszyscy te wieści roztrzęsywaią, że Władysław sam Krzyżaki poruszył *Krom.* 519. - °§. Roztrząsał Salomon mądrze o przyrodzeniu bydląt, ptaków, robactwa i ryb. 1 *Leop* 3 *Reg.* 4, 34, rozprawiał. ROZTRZĄSACZ, - a, *m.*, rozbieracz, der Unterſucher, *Rg.* raztrésalaz *censor.*

ROZTRZĘPIĆ *cz. dk.*, ROZTRZEPIOTAĆ *cz. dk.*, (*Boh.* roztrepiti, roztrhati; *Cro.* razteplyem, razteptsti; *Rs.* разтерзать, растерпѣвать, трепіąc rozbić, rozkłopać, zerflopfen, zerſchlagen. Od takiego postrzału członek bywa zupełnie na miazgę roztrzepany. *Perz. Cyr.* 2, 150. W górze roztrzepią się liſiki migdałkow. *N. Pam.* 17, 204. - Włosy roztrzepać, rozczochrać, die Haare zerzauſen. Włosy miał roztrzepane, iak człowieka wychodzącego z wody. *Teatr* 11 *b*, 63. Wszystkom się roztrzepał, brudny iakiś potkrytek zawadził o moię karetę. *Teatr* 1, 42. Włosy roztrzepiotane. *Teatr* 15 *c*, 31. - §. *Moral.* roztrzepany, nieſtateczney baczności, na wszystkie strony roztargniony, nieuważny, fu fu w głowie, zerſtreut flüchtig, leichtſinnig, windig. Przestrzegam cię, że ma głowę letką, że ieſt roztrzepany, nieuważny i próżny. *Teatr* 41, 78. Ona czuła i wesoła, przytym roztrzepana, płocha i popędliwa. *Teatr* 37, 57. Roztrzepaney młodości i chychoty. *Stas. Num.* 1, 10. - Roztrzepanie, roztargnienie wielkie i płoche, Windigkeit, Flüchtigkeit, Zerſtreutheit. Osobność lepiey przyſłoi memu karakterowi, niżli to roztrzepanie. *Teatr* 37, 291. Zaniedbywa talentów, puszczaiąc

się wspełnie na roztrzepanie, które nawet iuż nie bawi. *Teatr* 37, 280. ROZTRZEPANIEC, -ńca, *m.*, człowiek roztrzepany, wietrznik, ein windiger lüftiger Patron. Cóż ten roztrzepaniec! *Teatr* 43 *c*, 53 *Wyb.*, *Rs.* растрёпа roztrzepaniec.

ROZTRZEŹWIĆ *cz. dk.*, Roztrzeźwiać *ndk.*, znowu trzeźwym uczynić, einen wieder nüchtern machen. Roztrzeźwić się, z Roztrzeźwieć *Neutr.*, znowu trzeźwym się stać, wieder nüchtern werden, *Ec.* воспрезвляюся. Gdy się roztrzeźwią, nie pamiętaią, co uczynili. *Bud.* 3 *Ezdr.* 3, 21; gdy wytrzeźwieią od wina. *Bibl. Gd.*). - § Roztrzeźwić, orzeźwić, pokrzepić, stärken, munter machen, neue Kräfte geben. Gdy sobie podiadł, roztrzeźwił się, i przyszedł ku sobie. *Radz.* 1 *Sam.* 30, 12, wrocił się duch iego weń. *Bibl. Gd.*). Jak ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeźwia serce, tak ciało Chrystusowe utrzeźwia duszę smutną. *Baz. hft.* 6 *b.* Zima nadchodziła, i wytchnąć trzeba było żołnierzom, aby na drugie lato siłę pierwszą roztrzeźwili. *Krom.* 338. Mięszczanie Jarosława rozpaczy o dalszym uciekaniu przemyślaiącego, roztrzeźwiają, cieszą, pokrzepiaią, *recreant.* *Krom.* 70 *et* 288. Macie się tu czem ucieszyć, macie czém strapione sumnienie swoie roztrzeźwić. *Zrn. Pst.* 22.

ROZTUCZYĆ *cz. dk.*, czynić, że się co roztyie, rozetkać, *Bs.* razgojiti, *Rs.* раскормить, разкормливать, sehr mästen, fett machen. Roztuczyć się *Rec.*, ROZTUCZNIEC *Neutr.*, roztyć się, sich sehr mästen, sehr fett und feist werden. Roztuczyli się i otyli. *W. Post. W.* 2, 369. Otyłe podgardlki i roztuczone brzuchy ich, iakiey mierności naśladuią, iaśnie znać dawaią. *Zrn. Pst.* 101 *b.* Roztuczeni dobrodzieystwem bożem, poczęli wierzgać w iarzmie żywota pobożnego. *Bzow. roż.* 4. Gdy się roztuczyli, tedy zaczęli wierzgać. *W. Post. W.* 2, 290. Roztuczył się mój miły, i iął wierzgać, roztuczył się, utył, i stał się rozbitym. 1 *Leop. Deut.* 32, 15, roztył i zgrubł. 3 *Leop.*). Potyli i roztucznieli, 1 *Leop. Jer.* 5, 28. Roztucznieią ozdobne mieysca puszyni, a pagórki przepasą się weselem. *Leop. Ps.* 64, 13.

ROZTWARTY, *ob.* Rozwarty. ROZTWARZACZ, *ob.* Roztworzyciel. ROZTWARZALNY, - a, - e, *Chym.* mogący być roztworzonym, rozpuszczonym, rozmąconym, auflösbar. Ciała roztwarzalne *solubilia*. *Kruml.* 78. Istoty roztwarzalne, *ib* 83. ROZTWÓR, - u, *m.*, *Ross.* расмворъ, otwor, *Vd.* respretina, respretrina, die Oeffnung. Roztwor maciczny. *Perz. Cyr.* 2, 265. - §. Skończmy ten roztwor w dzisieyszéy potrzebie. *Teatr* 45 *b*, 38, rozbrat, spór, niezgodę, Uneinigkeit. (*Ross.* расмворъ mieszanina). - §. *Chem.* Roztwory, *solutiones*, iakiekolwiek płyny, maiące w sobie inne ciała roztworzone. *Sniad. Chem.* 29, Auflösungen. ROZTWORZYĆ *cz. dk.*, Roztwarzać *ndk.*, a) rozewrzeć, otworzyć, *Rg.* raztvoritti, raztvoritti, razjáziti, *Bs.* raztvoriti, otvoriti, *Rs.* расмворить, расмворять; öffnen, aufmachen, eröffnen. Nie wiem, co chcecie, bodayby się ziemia roztworzyła w tym mieyscu. *Teatr* 7 *b*, 58. b) roztworzyć co, z rozpuścić, auflösen - *Chym.* Roztwarzanie, roztworzenie, die Auflösung, gdy się ciała wzaiemnie tak z sobą łączą, że się iednym na oko iednorodnym staią się. *Kruml.* 74, *Mier. Mscr.*. Roztworzen e, *dissolutio*, to samo znaczy co rozpuszczenie. *Sniad. Chem.* 14. Cyna nie tak łatwo roztwarza się, iak żelazo. *Kruml.* 45. - Wino wodą roztworzyć. *Troz. Dw. C.*, rozrzedzić, *Ross.* жидить, жижу, разводить, разжижать; *Fc.* прира-тя́рю, примѣшиваю; den Wein mit Wasser mischen, den Wein wässern. Wina skromnie używał, i dobrze wodą roztworzonego *Birk. Dom.* 78, *Sk. Dz.* 2, 16 *et* 1, 219, stark gewässert. Piycie wino, którem wam roztworzyła. *H. Troz.* 9, 5. Wódka balsamem roztworzona. *Groch. W.* 361, zaprawna). Elektwarz syropem roztworzony. *Cresc* 496. Roztworzone czyli rozczynione wapno, *Ross.* творёная известь. Roztworzyć mąkę, *ob.* rozczynić; (*Rs.* благоразмворёный łagodny, pomiarkowany; благоразмворение powietrze łagodne, umiarkowane). - *poet.* Kumieniec iey mleczne roztwarzał oblicze, *Kniaź. Poez.* 1, 199, zmieszał), - §. *fig. tr. moral.* roztworzyć żal, użyć frasunkowi, den Kummer erleichtern. Wielki był frasunek Abrahamow, gdy mu bóg syna zabić kazał; ale othonta posłuszeństwa tę żałość roztwarzała. *Sk. Kaz.* 45. Pospolita wasza nademną żałość moię mi własną roztworzyła i lekką czyniła. *Sk. Żyw.* 2, 405. Kiedy tknięte serce wylaniem nieco łez roztworzy swą żałość, i że tak rzekę odszumuie, nie trzeba mu dozwalać, pogrążać się w smutku. *Pilch. Sen. list.* 3, 279. Eufrozyna ukoiła duchownemi słowy żal rodzicielski, iż wrócili się do domu, roztwarzaią rodzicielski swóy żal duchownemi pociechami. *Steb.* 101. - 2) Roztworzyć, roztwarzać, z inaczey przetworzyć, umschaffen. Inszé tworzenie, insze roztwarzanie. *Achw. Fr.* 21. Człowiek iedne rzeczy gubi, drugie roztwarza; tym nowy kształt nadaie, tamte zupełnie w insze przerabia. *Przejr.* 127. ROZTWORZYCIEL, ROZTWARZACZ, - a, *m.*, *Rg.* raftvoritegl. *Chym.* Płyny przyymuiące w siebie istoty tęgie, nazywamy płynami roztwarzaiącemi, *soluentia*, albo roztworzycielami. *Kruml.* 74; ein Fluß, Auflösungsmittel. Gdy roztworzyciel z roztworzoney istoty nic więcey iuż nie przyymuie, znać, iż roztworzyciel iest nasycony. *ib.* 79; cf. Roztop). Powietrze iest prawdziwym roztwarzaczem wody, t. i. że w powietrzu łatwo się woda rozpuszcza. *Sniad. Jeo.* 296.

ROZTYĆ się *Rec. dk.*, bardzo otyć, sehr fett werden; *Cro.* razdebelyujemsze; *Ross.* растолстѣть, разжирѣть, бомѣть, разполнѣть. W obfitym dostatku roztył się, począł wierzgać, zapomniawszy statku. *Groch. W.* 15; roztył się i zgrubł, i stał się rozbitym. 3 *Leop. Deut.* 32, 15. - §. *Omisso pronomine* się: Roztyło serce ludu mego. *Radz. Mat.* 13, 15; roztyło się, wzmiąszało. *Sekl. ib.* (ROZTYKAĆ *ob.* Rozetknąć). ROZTYŁOŚĆ, - ści, *ż.*, wielka otyłość, Dicke, Fettheit. Wodka dziewanowa roztyłość ścienczy. *Spicz.* 100.

ROZTYRAĆ, ROZTERAĆ *cz. dk.*, (*Rs.* растереть, растирать, rozetrzeć, rozcierać; растеребить, stracić), rozproszyć, zerstreuen; *Bs.* rastirrati, razagbnatti, rastarkati, rasterkati, rastrikati; *Rg.* raztarkatti, rasterkatti, (*Rg.* rastarkati, *dispersio*); *Cro.* rastirávam). Niezmierne skarby po stryiu swoim, nieprzystoyną miłością Eufemii ucięty, w krótkim czasie roztyrał, *decoxerat. Krom.* 535. W oczy nie chcieli się potykać; ale się po lasach i po zamkach roztyrali. *Biel.* 65. W tych księgach zgromadziły się te rzeczy, które w innych i tam i sam roztérane. *Sien.* 618. Wpadli i porobili krolewskie służebne po gospodach roztyrane. *Biel.* 564.

ROZUĆ *ob.* Rozrzuć.

ROZUM, -u, *m.*, *Boh.* rozum; *Sr.* 1. rosom, rozem, wustacji; *Sr.* 2. rossm, rosmége; *Crn.* um *intellectus*, resam *reflexio*, resumnost *vis reflexiva*, pamet *intellectus, ratio* (*ob.* pamięć); *Vd.* um, rum, (resum, z umysł), pamet, sadop, sadopnost, satopnost (cf. zadąpić); *Cro.* rasum, pamet; *Bs.* razbor, rasborstvo, svist, svjest, rasum, pamet, spametnóst mudrost; *Sla.* razùm, pamet; *Rg.* um, razùm, razùmak, razbor, pamét; *Rs.* разумъ, умъ, умишко, смыслъ, смыселъ cf. zmysł); *Ec.* разумъ, (*ob.* rozmysł), смышлéнїе, (*ob.* zmyślić); ROZUMEK, ROZUMECZEK, -czka, *m. dem.*, die Vernunft, der Verstand. Moc poymowania, nazywamy rozumem. *Cranz. Log* 42, *sed cf.* poiętność; *ob not.* pod roz-). Gdy dusza rozsądek czyni o rzeczach, zowie się rozumem; gdy rozpamiętywa rzeczy, zowie się pamięcią *Sak. dusz.* 67. Rozum iest władza duszy rozumnéy, poymuiąca rzeczy ku rozumieniu należące. *ib.* 75. Rozum pokazuie się w rozważaniu rzeczy, łączeniu ich, wyprowadzaniu iedney z drugiey. *Pir. Wym.* 4. Rozum iest światłem umysłu, i iakoby prawidłem, którego trzymać się należy w sądzeniach i w sprawach naszych. *Mon.* 75, 123 Rozum iest iak oko, rozeznawaiące światłość od ciemności, zdrożne rzeczy od prawych, niecnoty od cnot. *Modrz. Baz.* 106. - §. *Vulgo confunduntur vicina* poiętność, poznanie, rozeznanie, rozsądek, rozwaga, baczność, roztropność, mądrość. - Od pierwszego rozumu wzięcia, święte życie prowadził. *Birk. Dom.* 63, skoro tylko przyszedł do rozumu, so bald er zu Verstande kam. Do rozumu przyyść, *Ec.* разумѣти, уразумѣвшися разумѣвшихъ. Komu bóg rozumu nie da, kowal mu go nie ukuie. *Rys. Ad.* 22; *Slo.* komu Pán Boh nè dá, kowáč nè nakuge; *bona mens non emitur.* Kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi. *Rys. Ad.* 43. Rozum za granicą bardzo drogi. *Kras. Pod.* 2, 48. Szkodał mu tego rozumu, który mu bóg dał, że go do rzeczy wielkich użyć nie umie. *Birk. Zam.* 19, tych talentów, darów, die Gaben). Żaden się na świat z rozumem nie rodzi. *Rys. Ad.* 78. Za laty rozum, tam rozum, gdzie lata. *Zab.* 11, 233 *Zabł.*, Verstand kommt nicht vor Jahren. cf. nie dzisieyszy, niewczorayszy; (*opp.* broda nie czyni mądrym); *Cro.* pamet s nikem sze ne raste, Nec chassom y z leti dohaja, *rerum prudentia haud venit ante pilos.* Przed laty rozum nietrwały. *Cn. Ad.* 940. prędkie dowcipy niepewne). Pańskie dzieci z rozumem się rodzą. *Mon.* 65, 90; kto bogaty, ten rozumny). Rozumu bóg do urody nie przywiązał *Cn. Ad.* 1014; szpetny Ezop mędrszy niż krasny Paryś). Zdrowy rozum. *Past. F.* 145, der gesunde Menschenverstand. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odeymuie. *Rys. Ad.* 30, *Pot. Pocz.* 414, *Bardz. Luk.* 112, *Cn. Ad.* 350, *Tward. W. D* 11, *Chrośt. Fars.* 503, *Slo.* koho Pán Boh potrestat chce; najprw mu rozum wezme. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570, *Ecc.* набезумившися, обезумѣвъ. Szalony i od rozumu odeszły. *St. Zyw.* 2, 165, von Sinnen gekommen, verrückt. Wielki rozum, *Ec.* неликоумїе. Bystrość rozumu; *Ross.* остроумїе, *adj.* остроумный. Był ostrego rozumu. *Sk. Dz.* 575, bystrego, scharfsinnig. Iest rozum nad rozum. *Cn. Ad.* 319; ieden przechodzi drugiego, einer ist immer noch über den andern). Ma więcey rozumu w pięcie, iak Waść w głowie *Teatr* 33, 23 er hat mehr Verstand in dem kleinen Finger, in der kleinen Zehe, als du im ganzen Kopfe). Nie ma co mówić, ma Jéymość rozumeczek. *Teatr* 10 *b*, 82; ma oley w głowie, sie ist nicht auf den Kopf gefallen. Nie wszystkie rozumy sam poiadł. *Cn. Ad.* 717; iest nad cię; nie sam ieden taki iest; naydzie się ieszcze lepszy). Gada, iakby poiadł wszystkich rozumy. *Teatr* 35, 108, *et* 14, 107, *Bud. Ap.* 53; als wenn er allein alle Weisheit getroffen hätte. Ona że ma cuby, i gra na klawikorcie, to rozumie, że wszystkie rozumy poiadła. *Teatr* 26 *b*, 61, *ib.* 16 *c*, 78. Faryzeuszowie rozumieli o sobie, że wszystkie rozumy poiedli, i chcieli być za nauczeńsze widziani. *Dambr.* 453. Mysz, dlatego, że niegdyś całą książkę zjadła, Rozumiała, iż wszystkie rozumy posiadła. *Kras. Bay.* 25; *Slo.* aj ja mozgi a ja wšecke rozumi widi, *valde perspicax*). Bucila się liszka przed kotem, iż miała wiele rozumów. *Ezop.* 46, *observes his in locutionibus numerum pluralem*). Mędrzec sam musiał tą razą do książki po rozum skoczyć. *Oss. Str.* 3; po radę do książki się udawać, das Buch zu Rathe ziehen). Kaduczanie w tey sprawie skoczyłeś do głowy po rozum. *Oss. Str.*, nie wiedziałeś, iak sobie poradzić; *Slo.* rozumu sa chitit' *adinuenire se*). O day go Bogu, tocieś ruszył rozumem, iako koza ogonem, *Pim. Kam.* 237. W trudności rozum poznać. *Cn. Ad.* 169; dobrego sternika niebezpieczeństwo pokaże). Rozumem szczęścia poprawić. *Cn. Ad.* 1013; *Cro.* dobra doklam pamet doyde, dotlam lepa szrecha proyde, z póki rozumu, póty szczęścia). Rozumem dopiąć, gdzie siły nie staie *Cn. Ad.* 1012; gdzie wilczey skóry nie staie, lisiey nadiławić) - *oppos.* gdzie rozumu nie dostaie, siły dobyway. *Cn. Ad.* 238. Rozumem się rządź, nie zmysłami; *Cn. Ad.* 1012; rozum i dobre ustawy, niech prostaią twoie sprawy. *ib.* Nie ciało rozumem, ale rozum ciałem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 156. Gdzie rozumu niemasz, tam i rządu. *Cn. Ad.* 238, gdzie głowy niemasz, rządu nie pytay; gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi). Nauczę ia was, rządzić się rozumem. *Chrośt. Fars.* 100, po rozumie, wedle rozumu, rozumnie postępować, vernünftig handeln). Nauczymy tego świstaka rozumu. *Boh. Kom.* 1, 271; drugi raz będzie roztropnieyszy; niech pozna, na kogo trafił). We Pan mnie iuż rozumu nie nauczysz. *Teatr* 25 *c*, 3, *Kras. Pod.* 2, 40. Dumni mędrkowie, co sobie tuszycie, Że wszystkich ludzi rozumu uczycie. *Zab.* 14, 287. Kiedy chłop uczy rozumu urzędnika, gotowe ma nad nim panowanie. *Haur. Ek.* 179. Bieda uczy rozumu. *Bard. Luk.* 62. Pan Bóg rozum daie, gdy karze. *Birk. K. Ob. L.* Nigdy się rozumu nie można nauczyć. *Teatr* 33, 103, nigdy nie będzie za zbyt mądrym). To co głupi czynią, z nierozumu robią, a nie z dobrey woli i rozsądney. *Birk. Zyg.* 49. aus Unverstand, *Rs.* неразумїе). Co czynisz? mioyże rozum! *Teatr* 52 *c*, 50, zastanawiay się; habe Verstand, sey gescheut!). Trzeba się tu wziąć na rozum. *Teatr* 29 *c*, 75; zastanawiać się, radzić się swoiey głowy, den Verstand zu Rathe ziehen. Umiem rzeczy brać na rozum. *Teatr* 18 *b*; r., rozbierać, rozważać). Brać co w rozum, z na uwagę brać, in Gedanken fassen, nachdenken über etwas, in Erwägung ziehen, erwägen. Bierzcie sobie w rozum te przestrogi. *Kyb. Ps.* 3. Czemuż tego sobie nie wziął w rozum, co iest przyszłego, ale tylko co iest ninieyszego. 1 *Leop.* i *Ezdr.* 7, 16, w serce swe. 3 *Leop.*). Niech te słowa sobie rodzice wezmą w głowę i w rozum. *Glicz. Wych. N* 2. Tak hetman mówił; a Tan-

kred to sobie Brał w rozum, ani więcey się tak bawił. *P. Kch. J.* 116, cf. do serca brać; cf. *Rs.* вразумить, вразумлять, *Ec.* вразумлѧти, научить, наразумить, наставить nauczyć, *Rs.* вразумѣться poiąć, вразумленїе nauka, вразумѣтель nauczyciel). Już trochę na rozum bierze. *Teatr* 10, 5o; rozumnieyszym się ſtaie, rozumu doraſta, *Ec.* разумѣти, учинитьсѧ разумѣнимь; vernünftiger werden, an Verſtande zunehmen). – Na rozum, z drogą rozumu, przez reflexyą, auf dem Wege der Vernunft. Czuli tę potrzebę, nie na rozum tylko, ale przez smutne doświadczenie. *Uſt. K.* 1, 9. – Jak na móy rozum, z iak mnie się zdaie, nach meinem Erachten. Żeby tak na móy rozum, to mi się zdaie, że . . . *Teatr* 26 *d*, 5. To trudnych głów rozum. *Rey Pſt. Xx* 4, głupſtwo). Ile głów, tyle rozumów. *Opal. sat.* 127, tyle zdań, *Slo.* kolko hlaw, tolko hlobulow, *Rs.* сколько головъ, столько умовъ. Co głowa, to rozum, *Slo.* co hlawa, to rozum; *Ger.* ſo viel Köpfe, ſo viel Sinnen. – §. rozumy, rozumne czyli dowcipne sztuki, fortele, Kunſtgriffe, Kniffe. Ulixes dziwnych rozumów na świecie używał, za iego sprawą wzięli Grecy Troię. *Biel. hiſt.* 26. Ulixes dziwnych rozumów używał na świecie, wiele kroć w żebraczym odzieniu chodził, wywiaduiąc się położenia Troi. *Biel. Sw.* 10. – §. *In deteriorem partem*: Rozum bez cnoty, miecz w ręku szalonego. *Rys. Ad.* 60. Gdzie rozumu więcey, tam i złości. Wielkie rozumy rzadko bez wady. *Cn. Ad.* 238. *Perſonif.* mocne rozumy, deiſtowie. *Zab.* 14, 380 *Min.*, *eſprits forts*, die Starkgeiſter. *Deminutiuum* ROZUMEK *in malam partem uſurpatur*. vermeynter Verſtand, Witzeley, Aberwitz. Wszyscy kacerze wiary moiey ze maią rozumkami swemi nie wytrzaszą. *Sk. Kaz.* 136. Co u pogan był Baal, to u heretyków ieſt rozumek. *Sk. Zyw.* 2, 179. Rozumki nasze nie pomału nam wadzą. *Damb.* 254. W piśmie S. znaydziesz wodza, ku zatrzymaniu bysirych tych wiatrów rozumków, iako chwale bożéy przeciwnych. *Wiſn.* 348. Rozumki i boga i nieba radeby się zaprzały. *Rey Ap.* 66. Poddaymy nasze rozumki pod władzę bożą. *Radz. Z. P.* 11. *Ozywa się z swoim rozumkiem. *Star. Vot. C* 3 *b*. Na swe rozumki się nie sadźmy. *Syr.* 289. ROZUMIALNY, - a, - e, wyrozumiały, zrozumiały, *Bh.* rozumitedlnń; *Rg.* razumiv; verſtändlich. Mowa rozumialna. *Petr Pol.* 2, 373. Rzeczy rozumialne. *Petr. Et.* 101. Nie śmiałem pospolſtwu nierozumialną rzecz podać. *Petr. Ek. ded.* *ROZUMIALNOŚĆ, - ści, ż., zrozumiałość, łatwość do zrozumienia, die Verſtändlichkeit, *Bh.* rozumitedlnoſt. ROZUMIEĆ, rozumiał, rozumiem cz. *dk.*: *Boh.* rozumeti, ſrozumeti; *Sr.* 1. ſroſemicj, roſemiu, rozemu, roſemim; *Sla.* razumiti; *Bs.* razumiti, uzaznati, urazumitise, uglavitse, (urazumit, uglaviti *far intendere*); *Rg.* razumjetti; *Cro.* razumeti, razumém; *Dl.* razumiem; *Crn.* saſtopiti, sapopaſti, s'poznat; *Rs.* разумѣть, разумѣваѧть, уразумѣть, уразумѣю; *Ec.* сразумѣваю; rozumieć, *dok.* zrozumieć; *zrozumiewać *contin.*, - poiąć, verſtehen. Już rozumiem We Pana, niby to tak ma być. *Teatr* 24 *c*, 120. Kto mówi, że wszyſtko rozumie, błazen, a nic nie umie. *Jabł. Ex.* 41. Człowiek rzeczy nie może poiąć i zrozumieć, które nieogarnioney zacności maieſtatu bożkiego należą. *Wiſn.* 305. Mowił coś; alem go nie zrozumiał. *Tr.* Kto nie chce bydź zrozumianym, ten nie ma bydź czytanym. *Krumł.*

Chy. 7. Słuchaycie słuchaiąc, a nie zrozumiewaycie, *widzicie, a nie poznawaycie. 1 *Leop. Jes.* 6, 9. Czemuż słów moich nie zrozumiewacie? iż nauki mey słuchać nie możecie. *Udym. Sw. N n b*. Tak mówiącey, ku końcu *nierozmiana mowa, A proſto powiadaiąc, matiały się słowa; *intellecta parum. Zebr. Ow.* 47, nierozumiałna, niezrozumiała, unverſtändlich. Rozumiem ten język. *Tr.* Jak się zrozumiemy, nie będziemy się wadzić. *Mon.* 65, 48, cf. pozwol, niech się wytłumaczę). Te słowa Chryſtusowe tak maią bydź rozumiane. *Sal.* 2, 291, tak brane, tak wzięte, w takim znaczeniu, tak tłumaczone). Ich wnet zrozumieią z fizyonomii, do czegoby był który. *Pasz. Dz.* 59, pomiarkuią, poznaią). Lekarſtw nie rozumiem, Ale ty leczysz, a ia chorować nie umiem. *Kras. Liſt.* 54, nie umiem lekarſkiey nauki, nie znam się na lekach, ich verſtehe die Arzeneykunſt nicht). – *Cum Dativo, obsolet., quod apud Bohemos adhuc in usu.* Gdy sędzia czuie się, że czemu nie rozumie, albo wątpliwość ma . . . *Sax. Poſt.* 25, że czego nie rozumie, że czemu rozumem nie sprosta, nie da rady, daß er etwas nicht verſtehe, einfähe). Oni nie rozumieli temu słowu, które mówił do nich. *Leop. Loc.* 2, 50; nie zrozumieli tego słowa. *Bibl. Gd.*). Ba i iać wierę temu słowu nie rozumiem. *Orz. Qu.* 14. Rozumieć się z kim, mieć z nim porozumienie, ſich mit jemanden verſtehen, *Ross.* переговариваться, переговаривамься. – §. *aliter*: Rozumieć komu, wyſtawić sobie iego ſtan, sytuacyą, poiąć iego położenie, wnyść w to, ſich einen gehörig vorſtellen, ſich in ihn hinein denken, ſich in ſeine Lage verſetzen, begreiffen, wie ihm zu Muthe ſey. (*Rg.* razumjetti tkomu *misereri*) O aniołach wiemy, Choć ich dziwnym iſtnościom mało rozumiemy. *Rey Wiz.* 155. Zbawiciel, będąc człowiekiem, rozumie nędzy i potrzebom naszym. *Sk. Kaz.* 235. Pan nie rozumie nędzy, pełen pieniędzy. *Groch. W.* 565; *Cro.* nemochnomu zdrav ne razme *infirmo sanus compati nescit*). Kto złego nie wie, dobremu rozumieć nie może. *Biel. hiſt.* 20, znać się na tym, ocenić należycie). Anioł, nigdy nie zgrzeszywszy, grzesznymby rozumieć nie umiał; ale Jezus, brat móy, z tey spólney powinności baczenie na mię mieć będzie. *Sk. Kaz.* 129. Niemasz nic szlachetnieyszego człowiekowi, iako cnota i któremu kleynotowi żadne inne zwierzę nie rozumie, iedno ten dziwnie obdarzony człowiek. *Rey Pſt. T t* 3. – §. Rozumieć się na czym, rozumieć się koło czego, z znać się na czym, biegłym być w czym, etwas kennen, wiſſen, verſtehen, Kenntniß und Uebung darin haben. Niemal wszyscy tam rozumieią się na złotnictwie. *Star. Dw.* 36. I niewiasty w Niderlandzie rozumieią się bardzo dobrze na kupiectwie. *Boter.* 80. Jakiż umiesz kunszt, powiedz, na czym się znasz, na czym się rozumiesz? *Min. Ryt.* 1, 309 *et* 306. Lepiey się na tym rozumie, niż drugi. *Gor. Dw.* 395, *Teatr* 53 *b*, 63. Nie wszędzie łacno o ludzi, którzyby się na tym rozumieli. *Sax. Poſt.* 24. Blondus i Sabellik na rachunku czasów lepiey się rozumieli, niż Długosz. *Strykk.* 138. Z sokoły umie się dobrze obchodzić, i rozumie się koło nich. *Bud. Ap. T* 4. Zygmunt August budował zamki, dwory, około czego bardzo dobrze się rozumiał. *Gwag.* 133. Nikt tym, którzy około żeglarſtwa nie rozumieią, ſteru u okrętu nie poruczą. *Kosz. Lor.* 89. Ze ſtrzelbą się oni nie rozumieią, zwłaszcza, z działy i z rusznicami. *Biel. Sw. A* 4 *b*. Grecy dobrze

brzo z wodą rozumieli. *Biel. Sw.* 25 *b.* - §. 2) Rozumieć, s mniemać, mieć iakie zdanie, mieć za co, trzymać, sądzić, wähnen, meynen, glauben, dafür halten; *Rg.* razumnivati, chjùtjeti; *Vd.* mieniti, namieniti, vshtimati, za tu derzhati, namisliti, resumiti; *Cro.* ſtimàm; *Br.* scjeniti; *Rs.* думать, думаю, возмечтàмъ, возмнѣмъ; *Ec.* мощеваими, возмещеваими, мещмую. O! rozumiałem, rozumiałem! naucz'e się, że to rozumiałem, nie ieſt mową rozropnego człowieka. *Teatr* 24 *c*, 19, ich habe gedacht, ich habe geglaubt Rozumiałem, nie rozumiałem, spodziewałem się, nie spodziewałem się, ieſt przyzwoita głupich wymówka. *Fr. Ad.* 108, das hätte ich nicht gedacht. Ja rozumiem i za prawdziwą sentencyą tę być mniemam. *Sal.* 4, 163. Wzbyt *rozmiesz (rozumiesz) bogi tak możne być, kształtyli i biorą i daią, *nimium pusas. Zebr. Ow.* 208. Nie *rozmiéy (nie rozumiéy), by Mopsus nie miał powładać Czym inszym, tylko przyszłe rzeczy opowiadać. *Zebr. Ow.* 308. Kto *rozmie, wóz niech żenie, podwodę świątłości, *quilibet alter agat. Zebr. Ow.* 39, ktoby rozumiał, chciał, ktobykolwiek sobie ufał). Rzeczy stworzone takie są, iakie maią przyrodzenie, a nie takie, iakiemiby ie chcieli rozumieć ludzie. *Modrz. Baz.* 5. Rozumie drugi doſkonałość na tym tylko, się modlić. *Groch. W.* 566. Co rozumiesz przeszkodą, to bywa pomocą. *Min. Ryt.* 4, 111. U nas ci trzeba nową sztukę umieć, Inaczéy mówić, inaczéy rozumieć. *Kniaź. Poez.* 3, 120, inaczéy myślić, denken, *sentire*). Co rozumiecie, gdyby kto niemy bałwan przyodział w purpurę? *Bals. Nied.* 1, 395, co sądzicie, was meynt ihr, denkt ihr, glaubt ihr? - Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 75, 772, patrząc na pola, mniemałby, sądziłby zapatrúiąc się na nie). - Rozumieć o czym, s sądzić o czym, von etwas halten, urtheilen (gut, ſchlecht). O to się każdy ma naywięcey starać, aby o każdey rzeczy dobrze rozumiał *Modrz. Baz.* 23, sprawiedliwie sądził, richtig urtheilen. Każdy o sobie dobrze rozumie. *Mon.* 61, 645, dobrą o sobie ma opinią). *Rys Ad.* 23. Każdy o sobie więcéy rozumie, niż ieſt. *Cn. Ad.* 343, *Rs.* мечтàмъ. Dobry o każdym dobrze rozumie. *Cn. Ad.* 185. Rozumienie, s opinia, mniemanie, zdanie, *Bs* s'jenna; *Ec.* мощеваніе; die Meynung. Na nizkim o sobie rozumieniu nikt nie przegra. *Sk. Kaz.* 85 *b.* Wysokie rozumienie pewna zguba. *Falib. R* 2. Pochlebſtwo wprowadza nas w błąd nader dobrego o sobie rozumienia. *Mon.* 65, 130. Nie miéy o sobie rozumienia, abyś mędrszym nad inne był *Sk. Dz.* 581. Już miał u ludzi wielkie o swych cnotach rozumienie. *Sk. Zyw.* 1, 317, wielką sławę). Tą iedną zmazą rozumienia sobie nadszpecił, *exiſtimationem. Krom.* 145, dobre imię). Dobry ſtoi swym sumnieniem, a nie ludzkim rozumieniem. *Cn. Ad* 184, cnotą, nie ludzką mową się szczyci). Złe rozumienie o sobie, trucizną ieſt cnoty. *Teatr* 25 *b*, 80, *Rs.* самомнѣніе. Dobre obyczaie i ludzkie rozumienie, rychley namowi, niż długie mówienie. *Cn. Ad.* 165. Z czasem rozumienie odmienia się. *Gez. Nar.* 1, 344. Swego rozumienia ma dowód każda ſtrona. *Otw. Ow.* 113. - *ellipt.* rozumieć gdzie o czym, = sądzić, że się tam znayduie, glauben, daß was ma ſey. Wieżhawszy z nim w puszczę, kiedy rozumiał o swych iuż blizko, odezwał się po Polſku, *Papr. Gn.* 1061. Po-

słał żołnierze na klasztor, gdzie rozumiał o bytności tego zakonnika. *Sk. Zyw.* 2, 26. - Rozumieć za co, s trzymać za co, mieć za co, brać za co, für etwas halten. Hrabia do Hrabiny mówi, którą rozumie za Zuzankę... *Teatr* 20 *b*, 202. Naród Słowiański z Dalmatſkim za ieden rozumieć nie potrzeba. *Krom.* 6. W chorobie, gdy iuż za umarłego był rozumiany, grześć go chcieli. *Sk. Zyw.* 2, 182, *Gnag.* 676. Nie mniemay, abym ciebie za naymędrszego rozumiał. *Gor. Dw.* 8. Nie rozumiéy się za prawego szlachcica, ieśliś nikczemnością z pospólſtwa ieszcze nie wyszedł. *Star. Ref.* 52. Co nad siłę swoię być rozumieią, za zmyśloną rzecz w dzieiach rozumieią. *Sk. Zyw.* 1, 20. Rozumiał to za sromotę, prosić kiedy o co. *Gor. Sen.* 338. Łamać pakta z sąsiady, on za nic rozumiał. *Jabł. Tel.* 146. - *Cum Dativo obsolet:* Pruſki miſtrz, rozumieiąc tam, iż Pomorſkiey ziemi spokoynie dzierżeć nie mógł, chciał z Władysławem przyiacierſkie o nią nałożyć. *Biel.* 177, maiąc za to, sądząc, przekonanym będąc). Rozumie J. K. Mość, iż w nieodmówieniu siostry swoiéy W. Xcey Mości, Wasza Xca Mość znasz osobliwą łaskę iego. *Gor. Dz.* 154. Rozumiał temu, ten wszechmogący Pan, iż po przyyściu iego miało być wielkie zamieszanie. *Rey Pſ. B* 2. - *Insueta conſtructio*; Iż nie śmiał zaprzeć tego, co wszyscy widzieli, Przeto go dziwnie sobie drudzy *rozumieli. Prot. Jał.* 18, różnie o nim sądzili, ſie beurtheilten ihn verſchiedentlich. - §. 3) Rozumienie iakiego słowa, iakiego mieysca w piśmie, wyrozumienie, wykład, sens, znaczenie, der Sinn, die Verſtand, die Bedeutung einer Stelle, eines Worts. Symachus przetłómaczył pismo S. na Grecki ięzyk, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sł. Dz.* 105. Na niektórych mieyscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens abo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 23. ROZUMNIE *adv., Bh. et Slo.* rozumnè; *Ec.* смыслено; po rozumie, według rozumu, s rozumem. *Cn. Th.* 954, vernünftig, auf eine geſcheute Art. Nierozumnie, *Ec.* невѣжливо. ROZUMNOSC, - ści, ż., *Bh.* rozumnoſt; *Sr.* 1. rozemnoſcj; (*Crn.* resumnoſt *vis reflexiva*; *Vd.* resumnoſt, modruſt, umnoſt, pametnoſt; *Rg.* rasumnos; *Ec.* добропазумѣніе, mienie rozumu, roſtropność, mądrość, Weisheit, Verſtand. Mądrość gdzie bywa naleziona? i ktore ieſt mieysce rozumności? 1 *Leop. Joh.* 28, 12. Uboga ieſt mądrość i mocność, on ci ma radę i rozumność. *Leop. Job.* 12, 12. Samego człowieka inaczéy zmysł, inaczéy imaginacya, inaczéy rozum ludzki, inaczéy bozka widzi rozumność. *Bardz. Eee.* 166. Rozum tylko ludziom należy, iako też rozumność samemu bogu. *ib.* 170. Nad rozumnością Jezusa zdumiewali się wszyscy. *Sal. Luk.* 11. ROZUMNY, - a, - e *Boh. et Slo.* rozumný; *Sr.* 1. roſomny, rozemacžé, rozemné; *Crn.* umn (*ob.* °um, cf. °bezumny), pametn (*ob.* pamiętny); *Vd.* umen, resumen, moder, saſtopen, pameten; *Cro.* razumen, pameten; *Rg.* razúman, razuuman, razumnik; *Sla.* razuman, razloxit, pametan; *Bs.* razuman, pametan, pametan, mudar, razborit raslosgit, svjeſtan; *Rs.* разумный, умный, умень, разумникъ, умникъ, разумница, умница, здравый, здравомыслящій, смысленный (cf. zmyślny), смыслящій; *Ec.* разумивый, разумичный, добропазумный, rozum maiący, verständig, Vernunft habend, vernünftig. I rozumni cza-

sem błądzą. *Teatr* 26, 13, auch geſcheute Leute irren. Za moich czasów rozumni Tacy byli, co umieli, A baiarze cnością dumni Poszanowania nie mieli. *Kras. Liſt.* 124. Dorastanie lat ieſt, gdy kto do lat rozumnych przychodzi, t. j. że ma czternaście lat. *Szczerb. Sax.* 197. Nierozumny, *Rs.* безсловéсный Rozumnym się ſtać, do rozumu przyyść, *Ec.* разумѣти, уяниматься разумѣйшамь. - §. Nie mogę być rozumna z tego człowieka. *Rey.* Ja go rozumiem dobrze. *Teatr* 31 c, 14, nie poymuię go, nie rozumiem, nie mogę być z niego mądra, ich kann aus ihm nicht klug werden. - §. b) Rozumny, według rozumu uczyniony. *Cn. Th.* 955, vernünftig, geſcheut ausgeführt. - §. c) Głos rozumny, wyrozumny, *vox articulata. Cn. Th.* 192, vernehmlich, verſtändlich. ROZUMOWAC *cz. kont.*, rezonować, rozumnie rozbierać, wnosić, raiſonniren, vernünfteln, ſchließen, Schluſſe machen; *Crn.* moduvati, pametujem, pametuvam; *Vd.* umiti, resumuvati, râsloxiti, râsboriti (cf. rozebrać, rozłożyć); *Ross.* умозаключать; (*Rs.* наразумѣть, надоразумѣть doraczmować, *Ec.* любопрѣумудрствовать, любомудрствовать). Rozumnować, ieſt znosić między sobą wszyſtkie poięcia. *Zabł. Roz.* 12. Rozumowanie, *Rg.* razúmak, râzbor; *Crn.* modruvanje; *Cro.* zrochènye, zrok (cf. rzec, cf. zrok); *Rs.* умствованіе; *Ec* умлѣніе, умствованіе. Nayceleniejsze dzieło rozumowania zawisło na wynalezieniu zgodności lub niezgodności dwu wyobrażeń za pośrednictwem trzeciego. *Cyank. Log.* 178. Gdy rozumowanie ſkłada się z trzech podań, zowie się syllogizm *ib.* 180. Do czegokolwiek się przyłożymy, wszędzie trzeba przyzwoicie rozumować. *Zabł. Roz* 11. Rozumuiący dobrze, *Crn.* modruvavz, umovez, resumovez, pametuvauz). Źle rozumować, przesadnie, *Rs.* умничать, *ob.* mędrkować. •ROZUMOWSTWO, *Cro.* razuoznanstvo, *ob.* Logika, Dyalektyka.

ROZUWAC, *ob.* Rozsuć.

ROZUZDAC *cz. dk.*, wyuzdać, rozchełznąć, *Rg.* razuzdati; *Cro.* razvuzdavam, razsvalújem, *Ec.* изуздаю; *Ross.* разнуздать, разнуздывать, разнозжать, разнаразнуздать, entzäumen, entzügeln, *pr. et fig.* Wolność zwierzęcą pismo zowie Belialem rozuzdanym. *Sk. Kaz* 307, *Vd.* resvuzdan; *Ec.* разузданный. Na złe się rozuzdał. *Petr. Ef.* 190, rozpuścił się). Rozuzdana namiętność wykorzenia wszelką moc cnoty. *Teatr* 2, 8. Gniew rozuzdany. *Zab.* 8, 372, *ob.* cugle puścić.

ROZWADZIC *cz. dk.*, Rozwadzać *ndk.*, wadzących się rozwieść, rozjąć, rozbronić. Zankende auseinander bringen. *Crn.* ręsvaditi, nawykać kogo, *Crn.* resvâda, z narow, zły nałog, złe użycie). Agamemnon z Pryamem bili się okrutnie, i tak długo, aż ich noc rozwadziła. *Biel. hſt.* 57. Zwadziwszy się na polu, ieden drugiego zabił, że nie był, ktoryby ich rozwadził. *Leop.* 2 *Reg.* 14, 6. Pośli do broni, i tak się zaiedli, żeśmy ich ledwie rozwadzili. *Warg. Radz.* 180. Pięściami się bili; do rozwadzenia ich rzuciło się ich wiele. *Sk. Dz.* 1145. Ci, co rozwadzą, nie poczną rozwadzać, aż do kordów przyydą, ałáśri ręka wisi; ano było lepiéy początkom zabiegać, poki się ieszcze zwarzyli. *Rey Zw.* 134. Dwu trzeci rozwadza. *Rys. Ad.* 13. Po tylam was rozwadzał, aż mi się

dostało, Biycie się póki chcecie, mnie tam na tym mało. *J. Kch. Dz.* 221, *Ward. Wł.* 25, *Biel. Sw.* 222 b. ROZWADZCA, -y, *m.*, rozwadzaiący kłócących się, *Crn.* reslezhnik; der Streitende aus einander bringt. Poswarzyli się, i nie było rozwadzcy między niemi, i zabił ieden drugiego. *Bud.* 2 *Sam.* 14, 6.

ROZWAGA, -i, *f.*, rozważanie, rozbieranie, zaſtanawianie, *Bh.* powáżeni, rozpak; *Crn.* resum, resbór, premislek (cf. rozum, rozbior, przemysł); *Vd.* preloshba, preloshenje; *Rs.* разсмѣтрѣніе, благоразсудность, благоразсужденіе; *Ec.* вмышлѣніе; das Erwägen, Ueberdenken, Ueberlegen, Betrachten. Z rozwagi poſępków. *Nar. Tac.* 2, 361. Wc Pani temi swemi rozwagami każdemu głowę kłócisz. *Teatr* 3 *b*, 23. - Nierozwaga, niebaczność, Unüberlegtheit. Żałuię pierwszéy moiéy nierozwagi. *Teatr* 16, 16.

ROZWALCZY, -a, -e, od rozwalenia, zburzeniu służący, ſtürmend, zertrümmernd. Strach wam obecny słupy ſtawi harde, Przyszłość rozwalcza hartuie oskardę. *Nar. Dz.* 2, 75. ROZWALIC *cz. dk.*, Rozwalać *ndk.*, *Boh.* rozwaliti, rozwaleti, rozwalowati; *Crn.* resvâlim, resvâlam; *Vd.* razvaliti, razvalyújem, resvaljati, podreti, podirati, resdirati, porushiti; *Rg.* razvâliti, razvâgljati, razvaglivati; *Bs.* razvaliti; *Sla.* razoriti; *Rs* разваливать, разламывать, раскапывать, раскапывать; rozburzyć, burząc rozrzucić, zertrümmern, zerſtören. Miasto spalcie, mury z samego gruntu rozwalcie. *Ryb. Ps.* 274. Zbuduię znowu rozwalone budowania. 3 *Leop. Ezech.* 36, 33. Co długi ciąg lat wielkim nakładem i pracą zbudował; to dzień ieden rozwalił i rozproszył. *Pilch. Sen. liſt* 3, 87. Do rozwalenia, *Rs.* разваленный. Troyzębem ſkałę Neptun na dwoie rozwalił. *Bard. Tr.* 266, rozszczepił, rozbił, zerſpalten. Gdzie zwracam, nie wiem wcale; ieszcze sobie łeb rozwalę. *Teatr* 52 *c*, 53. Legł z rozwaloną głową, i upadł na ziemię. *P. Kch. Orl.* 1, 428. - *fig.* Rozwalił zuchwałe zamysły buntowników. *Teatr* 39, 114. - §. Rozwalić brzuch, rozwalić się, ſich wo sie gdzie rozciągaiąc, wyciągaiąc się niezgrabnie ſich wohin rekeln, unanſtändig ausſtrecken, ſich hinlümmeln; *Rs.* разворочаться. Rozwala się na łożu, twardym snem zmuszona, Wątpiłbyś, czy to chrapie, czy to nagle konia. *Zab.* 6, 162 *Min.*, *Tr. Tel.* 267. Na kanapie leniwie rozwalony. *Teatr* 18, 37. Siedzi, rozwalił się w złocie i purpurze, pijany na lewéy się ręce wsparł, wraca ſtrawy z żołądka. *Bard. Tr.* 335. Rozwaliwszy się w chłodzie leży. *Jabł. Ez.* 85. ROZWALINA, -y, *f.*, ROZWALISKO, ROZWALINISKO, -a, *n.*, ROZWALINY, ROZWALISKA *plur.*, *Bh.* rozwalina, zboreniſtě; *Crn.* podertya; *Bs.* kosó, kucchja razorena; *Rs.* развалина, развалины, обвáлъ; (*Rs.* развалины chłopſkie obłączaſte); rozrzucone, rozburzone mury, budynki etc., Trümmer, Ruinen. Cerkiew' ta dla długiego spuſtoszenia swego, w rozwaliny poszła. *Sieb.* 109. Jeszcze się dymiące rozwaliniſka. *Przeſtr.* 144. - *fig.* Paryż na rozwaliſku ſkromności zbytki tworzy. *Zab.* 7, 41. - §. *poet.* Woyna, rozwaliſko złe, iak powodź się zlało Zwrotem na tych, od których swóy po zątek miało. *Przyb. Milt.* 213, woyna wszyſtko burząca, der alles verheerende Krieg. - §. *Milit.* rozwalina w murze armatami przeſtrzelona, bresza, die Breſche in der Mauer.

Tr. ROZWAŁKOWAC *cz. dk.*, wałkuiąc rospłaszczyć, breit walken, zerwulken. Makaron robi się a ciasta rozwałkowanego cienko. *Wiel. Kuch.* 415.

ROZWALNIAC, *ob.* Rozwolnić.

ROZWARTY, ROZTWARTY, -a, -e, ROZWARTO, ROZTWARTO *adv.*, otwarty na oścież, sperrweit aufgemacht. Roztwarta darom brama. *Hul. Ow.* 58. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mnie wyciął, czy miał rękę rozwartą, czy w kułak ściśnioną? *Teatr* 31, 57. - *Math.* Kąt rozwarty, *obtusus*, większy niż krzyżowy. *Solsk. G.* 2, *Stas. Buff.* 158, ein ſtumpfer Winkel. Tróykąt rozwartokątny, zawieraiący kąt roztwarty, *obtusangulum. Lesk.* 17, *Jak. Mat.* 1, 45, *Geom.* 1, 24, *Sol. G.* 6, ein ſtumpfwinkliges Dreyeck. - *Botan.* Gałęzie rozwarte, *diuergentes*, pod kątem prostym na pniu osadzone. *Jundz.* 2, 11.

ROZWARZYC *cz. dok.*, Rozwarzać *ndk.*, *Boh.* rozwařiti; *Sr.* 1. rozwarám; *Cro.* razvruchujem, razvruchiti; *Ben.* razvariti, raskuhati; *Rg.* razvâriti; *Rs.* разварить, разваривать; mocno przewarzyć, dać rozewrzeć, rozgotować. sehr durchkochen, zerkochen, zerſieden. Polewki z ziół rozwarzonych nalała. *Otw. Ow.* 264. - *fig.* Łza często kamienne serca rozrucha, rozwarzy. *Zab.* 5, 359 *Koll.*, rozmiękczy.

ROZWAŻACZ, -a, *m.*, który co rozważa, rozbiera, roztrząsa, der Ueberleger, Erwäger, Betrachter; *Ec.* разсмотрѣлель. Hola, do czego frasuiemy głowy, Nieszczęsnych przygod rozważacze smutni. *Aniel. Poez.* 1, 90. ROZWAŻNOSC, -ści, *f.*, wprawność w rozważanie, rozwaga, die Ueberlegtheit; *Bh.* rozwažlivoſt; *Crn.* resbornoſt, resbór, resumnoſt; *Vd.* vanshovitnoſt, vanzhajozhnoſt, vglavovsetnoſt, pervanzhlivoſt, permislenoſt, spominoſt; *Rs.* разсмотрѣлельность; *Ec.* вимышлёнїе.

ROZWAŻNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Bh.* rozwažlivy; *Slo.* rozvažlivý; *Sr.* 1. powažujne; *Crn.* resborn, premislén; *Vd.* vanzhoviten, vanzhojoshen, merkishen, vglavovseten, spomliu, pomislenu, pomislen, napomisliu. prevzhlivu; *Sla.* promislivshi; *Rs.* разсмотрѣлельный, благоразсудительный, благоразсудный, вымышленный, разсмотрѣливый, разсмотрѣлельно; rozważaiący, rozbieraiący, erwägend, überlegend; vid Bedacht. Nierozważny młodzieńcze, łzy, ktore iéy płyną, tak iak ona fałszywe. *Teatr* 49 *b*, 42. Jałmużna zamknięta iest w ręku rozważnych. *Xiąż.* 123. Wybór nierozważny. *Teatr* 32, 74. Serce iest nierozważne. *ib.* 41 *c*, 344. Filozofia iest i rozważna i czynna, rozpatruie się i w rzeczach. *Pilch. Sen. list* 3, 186, *speculative*). ROZWAŻYC *cz. dk.*, Rozważać *ndk.*, *Rozważywać *fr.*, *Bh.* rozwažiti, rozwažowati, posauditi sy, powažjm, powažowati, rozsúdati (*ob.* rozjąć) *Sr.* 1. rozpomnu, rozpominam; *Vd.* prevaguvati, preiprevagati, preiresmisliti, *Crn.* premishlujem; *Cro.* razglédam; *Sla.* promotriti; *Rs.* разсудить, разсуждать, смекнуть, смекать, одумаешься, одумываться, осмотрѣть, осмáтривать, обмышлять, обмышлять; *Ec.* возсудити возсуждáю, погадумáюся, погадумáюся, разсуждать, размышлять, подумать сь собою; wagą dochodzić, na wadze przeważać, abwägen, auf der Waage erforſchen, prüfen, *prop et fig.*; rozmyślić, rozpamiętać, rozpomnieć, roztrząsać, rozbierać, erproben, erwägen, überlegen. Waźmiesz sobie szale z gwichty, i rozważysz włosy; trzecią część spalisz, a drugą trzecią część zasiekasz mieczem. *Leop. Ezech.* 5, 1. Mądrzy, co powiadaią, iakoby na wadze rozważaią. *Radz. Syr.* 21, 28, słowa mądrych na wadze ważone bywaią. *Bibl. Gd.*). Oszukuią drugich przy rozważaniu sprawiedliwości, *in ſtateris. Wrob.* 140. Ten tylko, co ufa swoiey cnocie, rzec może: waż, uważ, rozważ; a ia-ć i ze wszyſtkich miar zupełnym w wadze i w probie cnoty moiey wyydę. *Lub. Roz.* 221. Niech to insi rozważywaią. *Kosz. Cyc. E.* Rozważay słowa, niżeli ie wymówisz. *Stas. Num.* 1, 41. Jeżeli się komu podobać będzie tłómaczenie to z textem rozważyć . . . *Karp* 5 *praef.*, porównać, die Ueberſetzung gegen das Original abwägen, ſie damit zuſammen halten. Człowiekowi bóg dał moc rozważania, t. i. ażeby z dwóch proporcyy trzecią wnosił. *Mon.* 70, 164, skonkludowania, wniesienia skąd, Schlußkraft, Gabe zu ſchließen. - §. Rozważam się *rec.*, decyduię się po deliberacyi, ich beſtimme mich, entſchließe mich, entſcheide nach der Erwägung. Cóż teraz mowisz? czyś ty nie móy po zaplacie? *Pyrron*: Dopiero ia to zważam, lecz się ieszcze całe Nie rozważam, i w równey wadze trzymam szale. *Min. Ryt.* 1, 317. - §. Rozważać co komu, przekładać mu do rozważania, einem etwas zu erwägen geben, es ihm vorſtellen, zu Gemüthe führen. Potym mu dziesięcioro pańskie przykazanie po iednemu rozważał. *Pasz. Dz.* 26. Maślaus od Prussaków ogromne woysko przeciwko Kazimierzowi snadnie otrzymał, w te słowa im rozważaiąc: Was tu rzecz samych zachodzi, etc. *Krom.* 91. Rozważyć komu, namówić go, einen wozu bereden. Snadnie Mieczysław książętom Śląskim rozważył, że z nim radą i orężem znosić się poczęli, *persuasit. Krom.* 202.

ROZWESELIC *cz. dk.*, Rozweselać *ndk.*, *Bh.* rozweſeliti; *Slo.* obweſelugi; *Sr.* 1. zaweßelú; *Vd.* resveseliti, araveselit, obsladuvati, reshiveti, reshiulati; *Crn.* resveselim; *Cro.* razveszeliti, razveszelyújem; *Rg.* razvesselitti, razveselitti; *Bs.* raseseliti; *Rs.* развеселить, проразвеселить, возвеселить, возвеселить; wesołym uczynić osobliwie niewesołego, (cf. uweselić), erheitern, fröhlich machen. Rozweselam niewesołego; uweselam ledaiakiego. *Cn. Th.* 955. Serce wesołe rozwesela oblicze. *W. Prop.* 15, 13. Rozweselenie, *Vd.* resveseluvanje, Rozweselaiący, *Vd.* reshiveshen, reshiulajozhen, reshivitliu; *Cro* razveszilyiv. Mieysce rozweselaiące, *Vd.* resveselishe, veselishtvu, Luſtort. Moc rozweselenia, *Vd.* reshiveshnoſt, veselnoſt, resveselnoſt. Człowiek rozweselaiący, *Rozweseliciel, *Cro.* razveszelitel, *f.* razveszelitelicza; *Rg.* razveselitegl, *f.* razveselitegliza. Rozweselić się rozpuścić się na wesołość. *Cn. Th.* 956, recht luſtig werden.

ROZWIAC, ROZWIONAC, *F.* Rozwieie, rozwienie, rozwione *cz. idntl.*, Rozwiewać *ndk.*, *Vd.* samesti, zapihati; *Ross.* развѣять, развѣвать; rozdmuchnąć, zerwehen, verwehen; *propr. et fig.* Popiół ma w sobie tak drobne części, że lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Sien.* 331, rozproszony, rozniesiony). Popiół lekkim wiatrem bywa rozwiewan. *Spicz.* 168. Silny wiatr piaski rozwiewa. *Psalm.* 68. Będą iako plewy na wietrze; i iako perzyna, którą wicher rozwiewa. i *Leop. Job.* 21, 17. Wnet iak plewy wichrem, wszystko się rozwieie. *Rey Wiz.* 123. *Irritum facere*, rozwiać, rozpróć. *Mącz.* Zniszczywszy

(Bóg) pysznych ludzi harde dumy, A niechcąc ich mieć wię cy na baczeniu, Rozwiał ich płonne rady i rozumy. *Odym. Sw. E 2 b.*

ROZWIĄZAĆ, *F.* rozwiąże cz. *dk.*, Rozwięzować, Rozwięzuie *kontyn.*, Rozwięzywać *freq.*, *Bh.* rozwazati, rozwazowati, rozuzliti (cf. węzel); *Sr.* i. rozwęju, rozwoju; *Vd.* resvoslati, aravesàt, aradrishit; *Cro.* razvezati, razvesujem, razvuzlavam; *Rg.* razvèzati, razvexùjem, razuzlatti; *Sla.* razvezati *Bs.* razvezati, razdrjesciti, odrjesciti; *Rs* развязать, развязывать, вывязть, вывязывать, расморить, разморить; *Ec.* рѣшить, рѣшу, опирѣшити, отвязать, развѣшить, развѣшать; rozdzierzgnąć, związanego co odwiązać, aufbinden, auflnüpfen, auflöſen. Po wydobyciu z moczydła, konopie rozwiązują się z pęczków. *Jak. Art.* 3, 219. Jeden węzeł rozwiązał, drugi zawięzował. *P. Kch. Orl.* 1, 296. Musi rozerwać, kto rozwiązać wſtęgi nie może. *Pot. Syl.* 41, przeciąć węzeł). Rozwiązanie, *Rs.* развязка. Do rozwiązania, *rozwiązalny*, *Slo.* rozwazatedlny. *Sr.* i. rozwazanité; *Rs.* рѣшимый, auflöslich. Węzeł nierozwiązany, *nierozwiązanny*, *nierozwiązalny*, nie do rozwiązania, nierozdzierzgły, *Ec.* нерасрѣшимый; *Rs.* неразводимый, неразводный; unauflöslich. Przywiązałeś mię sobie nierozwiązanym węzłem. *Sk. Zyw.* 1, 368. Ręce nierozwiązannie skrępowane były. *Mon.* 76, 146, *adverb.*, nierozdziergle. Rozporządzenie bozkiey mądrości iest dla nas rzeczą trudną do zrozumienia i nierozwiązalną. *Mon.* 76, 578. - *fig. tr.* Wie on, gdy ochronić, gdy worki rozwiązać. *Opal. sat.* 7, rozdawać hoynie, rękę otwierać, den Beutel aufthun. W iałmużny ręce rozwiązane, szatarki sierot niepohamowane. *Susz. Pieś. A b*, rozpuszczone, rozlane na hoyne iałmużny). Kryształ urzeczone rozwięznie. *Sien.* 350, odpęta, odczyni, von der Bezauberung frey machen, die Beherung auflöſen. Rozwiązać związek, towarzyſtwo iakie, eine Verbindung entlaſſen, auflöſen, aufheben. Rozwiązanie konfederacyi. *Vol. Leg.* 8, 920. Dobrze iest człowiekowi tak być; lecz ieśliś pojął żonę, nie szukay że rozwiązania; ieſteś rozwiązan od żony, nie szukay żeżony. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 7, 27, cf. rozwód, cf. rozwodzić się) - Rozwiązać się z ciałem, = rozłączyć się, cf. rozwodzić się) - Rozwiązać się z ciałem, = rozłączyć się, ſich von Körper trennen. Przy czytaniu ewanielii, z ciałem się tym rozwiązał. *Sk. Zyw.* 2, 119. Jak bardzo prałat gnął Paweł, rozwiązać się z ciałem tym śmiertelnym. *W. Pol. M.* 227. - Materyi elektryczney nadzwyczayna dzielność do rozwięzywania ciała, iest wiadoma. *Pam* 83, 2, 168, cf. rozpuszczenie) Rozwiązać matkę z płodu, = ratować rodzącą, der Mutter bey der Niederkunft beyſtehen, entbinden helfen, die Entbindung befördern. Która z płodu rozwięzuiesz Dobra Dyano, i matki ratowniczka .. *Leb. Hor.* 126 Ukmenie dopiero z brzemienia rozwiązana. *Otw. Ow.* 36, der Leibesfrucht entledigt, entbunden. Rozwiązanie matki, zlegnienie, = połog, die Entbindung, die Niederkunft. Kiedy się płod odłącza od matki, i na świat wychodzi, nazywa się to rozwiązaniem matki, czyli rodzeniem. *Zool.* 76. Blisko spodziewane rozwiązanie królewney, pierwszą raz ciężarnéy. *Gaz. Na.* 1, 297. - Rozwiązać ięzyk na co, na kogo, = rozpuścić go niehamowanie, pozwolić ięzykowi, der Zunge den Zügel ſchieſſen laſſen, frey reden. Nie rozwięzuy ięzyka przeciw nieprzyiacielowi swemu. *Bud. Ap.* 79. Rozwiązał Seian potężniéy ięzyk, i tyskuiąc na wyniosłość Agrippiny. *Nar. Tac.* 1, 280. Chwilę ſtoiąc bez mowy, potym się czwała, i ięzyk na żal, oczy na łzy rozwiązała. *P. Kch. Orl.* 1, 208. To zdanie się nie oſtoi, że ludzi na grzechy i rozpaſtę rozwięzuie i rozpasuie. *Sal.* 4, 183. - §. *Theol.* Bóg dał kluczе kościołowi, aby tych, ktoryby byli sposobni do odpuszczenia grzechow, rozwięzował, rozgrzeszał. *Cil. Kat.* 269. Rozwięzuiący, rozgrzeszaiący, *Rs.* разрѣшительный. - *Philos.* rozwiązać iaką kweſtyą, wątpliwość, zadanie akie, = dać odpowiedź ułatwiaiącą, ułatwienie; ułatwić, rozſtrzygnąć, eine Frage u. ſ. w. auflöſen. Ja dwoma słowy ten węzeł wam rozwiążę *Riel.* 622. Może on trudne rzeczy wyłożyć, a węzłowate rozwiązać. 3 *Leop. Dan* 5, 16, wywięzać. 1 *Leop.*). To wszyſtko, co tak długo mówił, ia krótkiemi słowy rozwięzuię. *Teatr* 34 *b*, *H* 2. Dłuższego czasu trzeba na rozwiązanie pytania, niżeli na zadanie onego. *Pilch. Sen. liſt* 352. Obiecuie te trudności nam rozwiązać. *Zabk. Mł.* 420. Powſtanie umarłych tak iest trudną rozumowi ludzkiemu zagadką, że ięzy i anielſki odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pocicy* 114. Oedyp wątpliwe gadki rozwięzuie. *Bard. Tr.* 355. Niektore rzeczy dla uciechy tak się zawięzuią, iż rozwiązanie ich nieumieiętnemu bywa trudne, a umieiętnemu bardzo łatwe. *Gor. Sen.* 356, *Ross.* рѣшéніе. Łatwiey iest głupcowi dziesięć zarzutów uczynić, iak mądremu ieden rozwiązać. *Xiąż.* 256. - *Math.* rozwiązanie, *solutio*, zamyka sobie odpowiedź na zadanie. *Alg.* 5, *Leſk.* 12, *Geom.* 1, 21. **ROZWIĄZ, - ięsu, *m.*, rozwiązanie, rozłączenie, *Rs.* развязка; die Auflöſung. O przyrodzeniu duszy i rozwięzie iéy z ciałem, umieraiąc rozmawiał. *Nar. Tac.* 2, 419.

ROZWIĆ, *F.* rozwie cz. *dk.*; Rozwinąć, *F.* rozwinę *idntl.*, Rozwiiać *ndk.*, *Bh.* rozwiti, rozwinauti, rozwigeti, rozwinowati; *Crn.* resvyam; (*Crn.* reswytje, = ruptura); *Vd.* resviti, resvijati; *Cro.* razviam, *Bs* razvitti, razmotati; *Rg.* razvitti, razviati, razvijam; *Rs.* развить, развивать, раскатать, раскатывать, раскутать, раскутывать, odwinąć zawinięte, von einander wickeln, von einander ſchlagen, enthüllen, aus einander laſſen. Rozwiiam pieluchy odwiiam dziecię. *Cn. Th.* 956, *Rs.* распеленать, распеленывать. Na wiatr niepewny chcesz rozwiiać żagle *Teatr* 46 *c*, 53, rozpinać, rozciągać. die Segel ausſpannen. Na wały morſkie nasieść im kazano, i żagle rozwinąć. *Zebr. Ow.* 361. Już też noc zaszła, i płaszcz rozciągniony Rozwiła na świat uszyty z ciemności. *P. Kch. Jer.* 273, rozpuściła, den Mantel über etwas ausbreiten. Wiosna nowe ozdoby rozwija po umarłey zimie. *Twar. Wł.* 103 Siſki a zwity wąż, w rozmaite się kręgi zwija i rozwina, *Wer. Rgl.* 115. Stanął wryty, gdy ślicznéy Pryamidy włos uyrzał rozwity. *Hul. Ow.* 65, rozpuszczony, rozwiązany, fliegendes Haar. Rozwiia ogon w tęczę indyk i paw bogaty. *Zab.* 10, 76 *Kaſſ.*, rozta'zi, der Pfau entfächert ſeinen Schweif, ſchlägt ein Rad. Rozwijanie, Rozwinięcie, *Rs.* развивка. Rozwinąć proporce *fr.*, rozpościerać, rozszerzyć władzę swoię, ſeine Fahnen wehen laſſen, ſeine Macht erweitern, weiter um ſich greifen Skoro Gustaw popłynął do Szwecyi, hetman w tym rozwinął swe proporce, i forteczę obległszy, przy wszyſtkie zastąpił. *Tward. Wł.* 185. - *aliter*; Rozwinąć woysko, = rozwiązać reymenta, zwinąć, rozpuścić, die Truppen

aus einander laſſen. Większą część woyſka rozwinięto. *Kłok. Turk.* 203. – §. Rozwinąć się, rozſtać się, von einander ſcheiden. Gdy wszyſtko na nich zdali, rozwinęli się, i rozbiegli się do domu. *Bot.* 4, 62. Ty, coś się tylko mógł zemną *rozwinąć* samą śmiercią, i śmierć cię zemną nie *rozdwoi*. *qui a me morte revelli sola poteras. Zebr. Ow.* 83. Spahowie dowiedziawszy się o śmierci wodza, zaraz się rozwinęli. *Kłok.* 224, rozeſli się, rozjechali się, ſie giengen aus einander. Apoſtołowie rozwinęli się byli po całym świecie. *Baz. Iſt.* 256. – *fig.* Tak wielkie wały za krotki czas rozpędzone, w piany drobne się rozwiną. *Birk. Ex. E* 3 *b*, ſie löſen ſich auf, zergehen in Schaumbläschen. – *Botan* Rozwija się drzewo, kwiat, s puka się, aufberſten, aufbrechen, aufblühen, aufplatzen. Skoro się kwiatek rozwiia, zaraz go zerwać. *Teatr* 51, 15. Wiosna gaie rozwiciem gałęzia odmładza. *Otw. W.* 409. Choć zimne w około ſtoią lody, Etna iednak zielone rozwiia ogrody. *Uſtrz. Troi.* 56. W krzewach zielniſtych trafia się rozsochatość, czyli rozwiianie się w widlaſte gałęzie. *Brzeſt duch.* 34, rozrośnienie, rozgałęzienie). W tym zaſlepieniu i iż się marny grzech rozkorzeni a rozwiie gniazdo swoie. *Rey Pſt. Hhh* 6.

ROZWICHRZYĆ *cz. dk.*, pędem rozwiać, wiejąc rozpędzić, rozproszyć. *pr. et fig.*, aus einander ſtürmen, ſtürmend aus einander wehen. Wiatr rozwichrzy ich. *Bud. Zach.* 7, 14. – §. rozwichrzyć, mocno zawichrzyć, zamieszać, ſehr verwirren. Wszyſtkie rzeczy nieuważnie rozwichrzył, *temere omnia turbauit. Krom.* 478. Woyciech rozterkami królestwa rozwichrzonego odrażony, przyiąć korony nie chciał, *turbulenti regni. Krom.* 554.

ROZWIDNIĆ się *recipr. dok.*, ROZWIDNIEĆ *neutr. dok.*, ROZWIDNIEĆ się *recipr. dk.*, rozświtnąć, rozjaśnić się, hell werden, licht werden, tagen. Skoro się rozwidniało i uciszyła burza . . . *Niem. Kr.* 2, 123. Na oſtatek pogodny świt się rozwidoczy. *Przyb. Milt.* 91. Nim dzień rozwidnieie. *Przyb. Milt* 193, ehe der Tag anbricht. – *fig.* W trzynaſtym wieku brzask się pokazał w Europie i po trochę rozwidniać się zaczęło. *Teatr* 24, 42 *Czytr.* ROZWIDOCZYĆ ROZWIDNIĆ *cz. dk.*, widok uczynić, rozświecić, rozjaśnić, hell machen, erleuchten, *pr. et tr.* Otworzy bóg ucho, serce rozwidoczy, Aby ich własne ſtrofowały oczy. *Chroſt. Job.* 138. Nauką swoią rozum nasz rozwidoczył. *Pot. Poez.* 68. Jasność sławy dom twóy rozwidoczy. *Pot. Arg.* 56. Rozwidnić gałęzie, *Cro.* raskleſtrúiem *inſerluco.*

ROZWIEDZIENIE, ROZWIEDZIONY, *ob.* Rozwieść.

ROZWIELICZYĆ *cz. dk.*, *Sło.* rozwětſſiti; rozmnożyć, vermehren, zahlreich machen. – *fig.* Rozwieliczyłeś się Jehowo, ponieważ niemasz podobnego tobie. *Bud.* 2 *Sam.* 7, 22. wielmożnym ieſteś. *Bibl. Gd.*). Niech mówią zawzdy, niech się rozwieliczy Jehowa. *Bud. Ps.* 40, 16, niech będzie uwielbiony. *Bibl. Gd.*, hoch gepriesen. ROZWIELMOŻYĆ *cz. dk.*, bardzo mocnym uczynić, ſehr mächtig machen. Tyś ieſt królu, któryś się rozwielmożył i rozmógł, wielmożność twoia dosięgła aż do nieba. *W. Dan.* 4, 19. Zaśpiewam Jehowie, bo wielmożąc rozwielmożył się *Bud. Ex.* 15, 1, wielmożnie wywyższon ieſt. *Bibl. Gd.* Prawica twoia rozwielmożyła się w męztwie. *Bud. Ex.* 15, 6, uwielbiona ieſt w mocy. *Bibl. Gd.*, hoch gepriesen. Ubogosławię cię i rozwielmożę imię twoie. *Bud.*

Genes. 12, 2, uwielbię imię twoie. *Bibl. Gd.*). Rozwielmożyłem dzieło moie. *W. Eccl.* 2, 4, wielkiem sprawy wykonał. *Bibl. Gd.*).

ROZWIERAC, *ob.* Rozewrzeć.

ROZWIERCIĆ *cz. dok.*, wiercąc rozbić, zerbohren; *Ross.* разверпѣть, разверчивать, разсверлить, разсверливать, разверпѣть, разверчивать.

ROZWIEŚĆ, Rozwieśdź, rozwiódł, rozwiedli, *F.* rozwiedzie, rozwiodę *cz. dk.*, Rozwodzić *ndk.*, *Bh.* rozwesti, rozwedu, rozwadèti, rozwobiti; *Sr.* 1. rozwedu; *Rg.* razvèsti, razvodit; *Bs.* razvoditi; *Cro.* razvájam, razvogyen; *Rs.* разводить, разводить; (*diſting.* Rozwieźć); rozprowadzić co, rozłączyć, *pr. et fig.*, von einander führen, von einander ſondern, von einander trennen. Szyki, które był ciasno rozſtawił, potym w marszu szerzéy rozwiódł. *Pilch. Sall.* 208. Piękne iéy włosy wdzięczny wiatr rozwodzi. *Otw. Wirg.* 471, rozwiewa, rozdmucha, rozmiata, et bläßt ſie aus einander. Zmieszane ziarnka trudno rozwieść. *Morszt.* 86. Co się źle złącza, dobrze się rozwodzi. *Jag. Wyb. C* 4 *b*, rozpara, ſich von einander trennen, ſcheiden. Tomasz S. do ſtanu dziewiczego i bezżeńſkiego, małżeńſtwa rozwodził, klasztorne śluby ſtanawiał. *Zrn. Pſt.* 3, 519. Rozwodzić się z małżonkiem, z żoną, s rozwód czynić, rozwód brać, ſich ſcheiden von Gemahl oder Gemahlinn. *Cn. Th.* 950, *Vd.* zakon lozhit, reslozhit; *Cro.* razpitati, razpitávam; *Rg.* razvarchi, zenidba, *Serv.* prikinuti pass; *Rs.* разводиться, разводиться. Juliusz Cezar żonę swą odesłał od siebie, a rozwiódł albo rozłączył się z nią. *Eras. ięz. Gg* 5. Jeśli co małżonkowi nie do gustu, można prędko ten ciężar zrzucić: rozwieść się, i kwita! *Teatr* 196, 37. Rozwiedziona, rozwódka, eine Geſchiedene. – *Similiter*; rozwieść bitwę, rozjąć, poiednać, rozbronić, rozwadzić, eine Schlacht beylegen, ausgleichen. Do króla przyiechał legat papieski, chcąc bitwę rozwieść z Moſkwą. *Biel. Sw.* 273. Juliusza Ludwik poraził; tę bitwę chciał był Maxymilian rozwieść, gdy posłał do Juliusza o przedłużenie, aby ie poiednał; Juliusz dufaiąc ludu swemu, nie chciał bitwy rozwieść. *ib.* 111. – §. Gdy chcą taranem szturmować, tedy mocno rozwodzą ono drzewo, iakoby kiedy kto chce cisnąć oszczepem; a rozwiódłszy dobrze, puszczą go ku murowi, aż wpadną rogi iego między kamienie w mur. *Jer. Zb.* 66, odwiódłszy rozkołyszą, rozpędzą, rozmachaią). – §. Rozwodzić co, s rozprzeſtrzeniać, rozszerzać, ausbreiten, ausdehnen. Pan Bóg twóy rozwiedzie a rozprzeſtrzeni granice twoie. 1 *Leop. Deut.* 12. Coć po zwycięztwach? Państwa swe rozwiodę! A za tym co? sprawię pokoy, zgodę! *Ryb. Gęsl. B* 3 *b*. Granice królestwa tego, i sławę imienia swego, wzdłuż i wszerz daleko rozwiedzie. *Podw. wroz.* 55. Monarchiie to w ten czas mało się co były rozwiodły, a ieszcze mniéy umocniły. *Boter.* 1. Kray ten rozwodzi się w wielkiéy równinię; po tym się podnosi na pagórki pożyteczne. *Boter* 121. Śrebro takowe bardzo zdatne ieſt ku rozwiedzeniu na cienkie blaszki, iakoby pargamin. *Spicz.* 130, ku rozplaszczeniu). Rozwiódł się Osman obozami swoiemi od Prutu do Dniestru. *Birk. Kaz. Ob. Eb.* Jarzębina tam przy kwieciſtéy rozwodzi się nizinie. *Zab.* 6, 164. Winnica zrodziła gałęzie, i wypuściła rozwiedzenia. 1 *Leop. Ezech.* 17, 6, latorośli. 3 *Leop.*, cf. rozsochacieć). Jad wypływa ſtrumieniem z rozwiedzionéy rany. *Bard. Luk.*

16. – Rozwodzić mowę, głos, skargę, r szerzyć się mówiąc, skarżąc, narzekaiąc, sich weitläuftig auslassen, weitschweifig lange reden, klagen u. s. w. Byłoby tu co rozwieść, gdybym rzeczy nie skracał. *Hrbšt. Nauk. O.* 2. Gdy Izydor począł kasać, i rozwodzić i nauczać członków chrześciiańskiéy wiary, poimali go i dali do więzienia. *Biel. Sw.* 239. Od wieczora aż do ranka Rozwodzi skargi miłosne. *Nieme. P. P.* 135, ciągnie ie). Gdy ona na ustronu rozwodzi swe żale, Ja sobie gram w warcaby, abo tutuń palę. *ib.* 23. Cóż mu powiem, gdy przedemną swoie będzie rozwodzić żale? *Teatr* 18, 95. Czy cię los dręczy okrutny, Że głos rozwodzisz dotkliwy, smutny? *Zab.* 14, 227. Sam się zabić nie waży; tylko płacz rozwodzi. *Jabł. Tel.* 198. – §. Rozwodzić komu co, a) ase oko mu przekładać, wyłuszczać, rozbierać, rozważać, umständlich vorlegen, aus einander setzen, erläutern. Rozwodził Moyżesz królowi dobrodzieystwa, które Pan Egiptskiey ziemi uczynił. *Biel. hft.* 29. Powiedział te rozwody filozofa onego, A prosił go, aby mu więcéy rozwiódł tego. *Key Wiz.* 9 *b.* Lepiéy się to na swym mieyscu rozwiedzie. *Pilch. San. łask.* 11. – §. b wyperswadować komu co, odradzić, wybijać mu z myśli, einem etwas abrathen, ihn umstimmen, es ihm aus dem Sinne reden, ihn von etwas abbringen. Kuchance swoiey nic nie powiedział, Bo żeby mu tę drogę rozwieść chciała wiedział. *P. Kch. Orl.* 1, 224. Szedł, i ociec nie mógł rozwieść mu téy drogi. *P. Kch. J.* 199. Jagiełło, gdy wciągnął do Prus, przyiechał do niego arcybiskup od papieża, który onę woynę rozwiódł, i przymierze między niemi utwierdził. *Stryik.* 516. Zbiegł lud, ale matka rozwiodła mu to. *Biel.* 130. Strwożonemu tak smutek rozwodził. *Karp.* 1, 67.

ROZWIESIC *cz. dk.*, Rozwieszać *ndk.*, *Rozwieszawać *fr.*, *Rs.* развѣсить (= rozważyć), развѣшивать, развѣшивать; porozwieszać różnie, hier und dort aufhängen. Noc już swoie czarne rozwiesiła powłoki. *Stas. Num.* 1, 142. Włosi odpusty rozwieszawali po cmentarzach, iakby iakie towary. *Stryik.* 707. (*Rs.* развѣсъ, развѣшиваніе rozważanie; równowaga).

ROZWIEWAĆ, *ob.* Rozwiać.

ROZWIEŹĆ, rozwiozł *F.* rozwiezie, rozwiozę *czas. dok.*, Rozwozić *ndk.*, *Bh.* rozwezti; *Rs.* развезть, развозить; wozem lub statkiem tu i owdzie porozwozić, n. p. towary, zu Lande oder zu Wasser verführen, verschiedentlich zur Achse oder zu Schiffe verschicken. *Cn. Th.* 957. Rozwożenie, rozwiezienie, rozwóz, *Rs.* развозъ, развозка.

ROZWIEŹĆ się *recipr.*, rozwiozłym się stać, rozpuścić się, ausgelassen werden. *Tr.*

ROZWIĘZŁY, – a, – e, ROZWIĘZLE *adv.*, rozwiązany, rozpuszczony, rozchełstany, rozwiozły, rozworny, ausgelassen, żügellos. Za Ludwika Rała się Polska rozwięziła barduiey, niżeli wolną. *Nar. Hst.* 7, 7. Kazimierz Wielki, zmierziwszy sobie żonę, żył rozwięźléy z pogorszeniem narodu. *Nar. Hst.* 6, 325. ROZWIĘZŁOŚĆ, *ob.* Rozwiozłość. ROZWIJAĆ, *ob.* Rozwić. ROZWIKLIĆ *cz. dk.*, Rozwikłać *ndk.*, zawikłane rozpleść, aus einander wickeln, aufwickeln, aufflechten, entwickeln, *pr. et fig.* Rozwikłanie sprawy zawiłéy. *Teatr* 39, 267. *Inextricabilis*, tak zamotan, zwikłany, że trudno może być rozwikłan, *nierozwikłany*. *Mącz.* – Rozwikłanie, a) *subst. verb.*, das Aufwickeln, Entwickeln. – b) *adverb. partic.*, rozwikłanym sposobem, entwickelt.

ROZWILŻYC *cz. dk.*, Rozwilżać *ndk.*, *Ec.* разнажнавать, wskroś wilgocią przenikać, durchfeuchten. Suche rozwilżasz wilgocią urodzaiow plemię. *Krzyż. Ps.* 121.

ROZWINĄC, *ob.* Rozwić. ROZWIONĄC, *ob.* Rozwiać.

ROZWIOZŁOŚĆ, ści ż., rozwięzłość, rozpusta, die Ausgelassenheit, Zügellosigkeit Rozwiozłość życia. *Tr.* ROZWIOZŁY, a, e, ROZWIOZŁE *adverb.*, rozwięzły, rozpustny, ausgelassen, zügellos. Młodź w obyczaiach rozwiozła. *Tr.* Pewny wyanukły gładysz rozwiozłych obyczaiow. *Mon.* 76, 89. Władza hetmańska rozwiozłe tłumaczona i rozciągana. *Vol. Leg.* 7, 50, zbyt przestronno.

ROZWINKA, – i, ż., rodzay linii krzywéy, *evoluta. Jak. Mat.* 111, *et* 3, 75, *developpée*

ROZWLEC, rozwlokł, *F.* rozwlecze, rozwlokę *czas. dok.*, Rozwłóczyć *ndk.*, Rozwlaczać *kontyn.*, *Boh.* roztáhati; *Sr.* 1. roßlociiei; *Cro.* razvlachim; *Rs.* разволочить, разволокать, разволакивать, разтаскивать, разтаскивать, rozciągać, aus einander schleppen, aus einander ziehen, ausdehnen. Trzeba było dla leży żołnierza na wiele części rozwlec, a tak całe woysko rozjąć. *Warg. Cez.* 146. Aby nieprzyiaciela rozwlokł, zmyślił uciekanie. *Paliff. Il.* 7. Zabawiać się koło tego nie chcę, abym historyami nie rozwlokł téy xiążki. *Syst. sił.* 175. Bronią głowy Meduzy węże rozwlokłe. *Bard. Luk.* 166. Włos na twarz rozwlokły. *Bard. Luk.* 155. Jak gmach ten wzdłuż się rozwłóczy, iak wszerz rozpościera. *Przyb. Luz.* 322, rozciąga się, sich ausdehnen, ausstrecken. Damaszek miasto około góry daleko się rozwlokło. *Warg. Radz.* 39, cf. rozstrzelać). Narody Słowackie za Wisłą siedliska nowe długo i szeroko rozwlokły. *Arom.* 27. Rozwlokły, Rozwlekły, z przeciągły, gedehnt, ausgedehnt. ROZWLEKŁOŚĆ, ROZWLOKŁOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* rozwlastnost; rozciągłość, przeciąg. *Cn. Th.* 956, die Ausgedehntheit ROZWŁOKA, – i, ż., wielka odwłoka, das Verschieben, Aufschieben, in die Länge Ziehen. Czyni rozwlokę Elżbieta, a Sędziwoia wątpliwą odpowiedzią zabawia. *Arom.* 401.

ROZWÓD, – u, *m.*, *Boh.* rozwedenj; *Sr.* 1. rozwerwenje; *Crn.* lorbitva; *Rg.* raztava; *Rs.* разводъ; rozwiedzienie, rozłączénie, rozdzielenie, rozbrat, das von einander Führen Absondern, Trennen, Scheiden. Rozwód małżeński zaymuie rozłączenie od łoża i fortuny. *Off. Cyw.* 1, 223, die Ehescheidung; *Sr.* 1. mandjelskye wotehatje; *Vd.* zakonsko lozhenje, zakonska odvesa, resvesa zakona, zakonu odlozhenje; *Cro.* razzakonenye, razpitanye; *Ross.* разводъ. Rozwód małżeństwa abo małżonków, s ROZWODZINY. *Cn. Th.* 958, *Klon. Wor.* 68, *Dudz.* 56. Kiedy się nie kochacie, więc rozwód wziąć, i skończyło się. *Teatr* 14, 33. Dorant z piękną rozwód wziął żoną. *Teatr* 48 *b*, 11. Pozwolenie rozwodu nie może być dane, tylko tym, którzy doświadczają małżeńskich przykrości. *Mon.* 76, 129. U nas w Polszcze nie tylko rozwodu mieczowego, ale też snać i listowego, dla marności i cudzołóztwa niemasz. *Sekl* 20. Rozwod czynię, s rozwodzę się z małżonkiem, z żoną. *Cn. Th.*, rozwod biorę. *fig.* Miłość z małżeństwem dawno rozwód wzięła. *Teatr* 3 *d*, 7.

*§. Racya twoia ma w sobie kłamstwo iawne iasne; dlatego też nie dowodem, ale rozwodem iest. *Zygr. Papr.* 211, same się zbiia, obala, upada). - §. 2) rozciąg, przestrzeń, rozwlokłość, die Ausdehnung, Strecke. (*Bh.* rozwod *propago*). Wielkie księztwo Litewskie od wschodu słońca przy granicy Ruskiéy ma swóy rozwód i położenie. *Gwag.* 299. Czarna chmura w powietrzu szerokim rozwodem Nagle przyćmiła słońce nad samym zachodem. *Przyb. Ab.* 48. Dźwina we dwie mile od Rygi szerokiemi rozwodami w morze wpada. *Gwag.* 409. Za Witolda Litwa od Euxynu do Baltyckiego morza granice swe szerokim rozwodem rozciągała. *Gwag.* 293. Powiedział to rozwody filozofa cnego, A prosił go, aby mu więcéy rozwiódł tego. *Rey Wiz.* 96, wyłuszczenia, rozbiory, roztrząśnienia, wywody, Erläuterungen. ROZWÓDKA, -i, ż., rozwiedziona z mężem, *Bs.* puscteniça; *Es.* nyщennuца, nyщenaя; eine vom Manne Geschiedene. (*Rs.* развóдка rozmnożenie).

ROZWODNIĆ *cz. dk.*, Rozwodniać *ndk.*, *Bh.* rozwodniti, rozwodnowati; *Bs.* razvodniti; *Rg.* razvodnitti; *Cro.* razvodujem); wodą rozrzedzić, rozpuścić, wässern, wässerig machen. Rozwodnione wino lepsze ku oddaleniu pragnienia. *Cresc.* 369. Woda sama żadnéy rosnącéy rzeczy nie tuczy, tylko swą wodnością pokarm rozwodnia, aby się tym snadniéy rozchodził po wszystkich członkach. *Cresc.* 72. W starych ludziach rozwodnia się subtelność, która iest w wilgoci przyrodzonéy. *Cresc.* 16. Słoność wszelka niszczeie od rozwodnienia. *ib.* 86. Mikołaiek ziele wysusza, otwiera, rozdziałuie, rozwodnia i wywodzi. *Syr.* 681. Moc tego ziela iest rozprawować, rozwodniać i wychędażać. *Syr.* 162

ROZWODNY, ROZWODOWY, -a, -e, *Rs.* развóдный, od rozwodu, Scheidungs-. Rozwodowy list. *Cn. Th.* 956, *Rs.* развóдная, *Es.* распустная книга, писмо отпускное. Moyżesz kazał dawać list rozwodny Żenie od męża opuszczenia godnéy. *Odym. Sw.* 2, *F* 2. Ktożkolwiek opuści żonę swą, niech iéy da list rozwodny. *Leop. Math.* 5, 31. Niż mię Tessalscy uyrzą rozwodną synowie, Krwią moią zgaszę ognie małżeństwa szczérego. *Bard. Tr.* 452, rozwódką, eine Geschiedene. - *§. Nierozwodny, nie do rozwiedzenia, nierozłączny, unzertrennlich, *Rs.* неразводимый, неразводный. ROZWODZIĆ, *ob.* Rozwieść. ROZWODZICIEL, -a, *m.*, który co rozwodzi, rozłącza, rozszerza, der Auseinanderführer, Trenner, Verbreiter, *Rs.* разводчикъ. ROZWODZINY, *ob.* Rozwód. ROZWODZISTY, -a, -e, rozciągły, rozwlekły. *Wład.*, zerzerrt, gedehnt. Rozwodzista mowa, *digrediens sermo, Cn. Th.* 926.

ROZWOIOWAĆ, *F.* rozwoiuie *cz. dk.*, woyną rozburzyć, im Kriege zerstören, zertrümmern. Nie może nikt mocarza dom połupić, ieśliby piérwéy tego mocarza nie związał, wtedy dopiero dom iego rozwoiuie. *Sekl. Mark.* 5.

ROZWOŁAĆ *cz. dk.*, Rozwoływać *pr.*, Rozwoływać *frequ. et cont.*, *Boh.* rozwolati; *Sor.* 1. rozwowam; rozgłosić, ausschreyen, ausposaunen. W Afryce rozwołano wyrok Cesarski. *Sk. Dz.* 160. Rozwoływa wszędzie, iż swego dopiąć musi. *Nąz. Fil.* 185. Zakazał tłuszczom onym, aby tego nie roznaszali, a iżby tego nie rozwoływali. *Rey Pst. Mm* 2. Nagie Nimfy otroka uyrzawszy, pięściami Tłuc się ięły, gay wrzaskiem nagłym rozwołały, *impleuere ne-*

mus. Zebr. Ow. 59. - Rozwołać komu głowę, rozwrzeszczeć mu głowę, s nabiiać mu uszy, einem den Kopf voll schreyen. *Cn. Th.* 957. Co po katedrach wołali, Głowy sobie rozwołali. *Lib. Sen.* 11, wrzeszczeli, że się im aż głowa padała, sie schrieen, daß ihnen der Kopf platzte. - Rozwoływać głos, *confirmare vocem. Cn. Th.* 957, naprawować głos wołaniem. *Dudz.* 55, die Stimme ausschreyen, durch Schreyen die Stimme verstärken.

ROZWOLNIC *cz. dk.*, Rozwalniać *ndk.*, wolnieyszym uczynić, cugle popuścić, rozpuścić, nachlassen, den Zügel schiessen lassen. W spróchniałéy chałupie wszystkie spoie rozwalniaią się; a za zmocnieniem iednych, rozsiedaią się drugie. *Pilch. Sen. list* 243. Król słaby bez męztwa w zmiękczenin niesławnym Rozwalnia swych poddanych dusze w harcie dawnym. *Przyb. Luz.* 107, rozmiękcza, weichlich machen, erweichen. Brudne obłoki pospolicie się abo wylewem dżdżów, abo pędem wiatrów rozwalniaią. *Pilch. Sen. list* 406. ROZWOLNIEĆ *neut.*, wolnieyszym się stać, rozpuścić się, zügellos werden, ausschweifen. Zbyt rozwolnialego języka giętkość. *Mon.* 65, 109. - §. rozwolnieć, s powolnieyszym, łagodnieyszym się stać, nachlassen, gelinder werden. Mróz rozwolniał. *Tr.*

ROZWÓR, -u, *m.*, ROZWÓRA, -y, ż., rozwieranie, otwieranie, das Eröffnen. (*Bh.* rozwor bróżda, cf. rozewrzeć). Papież kluczem, który mu dał bóg dla rozwory, otwarzał i naytęższe w sumnieniu zapory. *Błaż. tł. C.* 2. - Rozwor, otwór, die Oeffnung, die Spalte. Krynica w prawą łała wodami ślicznemi, Rozwór maiąc nięty krzymi trawistemi, *margine graminео patulos intinctus hiatus. Zebr. Ow.* 59. - §. Rozwora u wozu, drzewo u spodu wozu rozszczepione z końca. *Dudz.* 55, *Wład.*; *Rs.* осевина, (cf. Sznice), der Sperrbaum am Wagen. (*Bh.* rozporka orczyk; *Ross.* рáспорка, распирка, распорочка, рáспорина, drzewo rozpieraiące; cf. rozpor). Rozwora, drąg przednie koła z tylnemi spaiaiący. *K. Kam.* Pieniek ten ma być postawiony blizko rozwory, to iest, około półłokcia przy kole przednim. *Rog. Dos.* 3, 32. - §. *tr.* Rozwór czasu, s rozwloka, przeciąg czasu, die Zwischenzeit, der Zeitraum. Nastawierała Litwa pierzchaiącym, żadnego rozworu, ani odetchu nie daiąc, *nullum recolligendi spatium. Krom.* 784. Zamek podpaliwszy, wszystką go mocą dobywa, nie chcąc nic dać rozworu naszym do gaszenia pożogi. *Krom.* 401 *et* 735. Nieprzyiacielom ani do sporządzenia się, ani do wytchnienia, nic rozworu nie dawał, *spatium. ib.* 135.

ROZWOZIĆ, *ob.* Rozwieźć. ROZWOZISTY, -a, -e, ROZWOZISTO *adv.*, rozpadliśty, otworem stoiący, rozwlekły, von einander gesperrt, gezerrt, gedehnt. - *fig.* Rozwozisto mówić, *hiulce dicere. Cn. Th.* 957, rozwlekle, weitschweifig. ROZWÓZKA, ROZWÓZ, *ob.* rozwiezienie, *Rs.* развóзъ, развóзка. ROZWOŹNIK, -a, *m.*, *Rs.* развозчикъ (cf. zwoszczyk), który co rozwozi, der Umherfahrer, Umherführer, Verfahrer, (Oest. Verschleißer). Rolnika twórcą, rzemieślnika przerabiaczem, a kupca rozwoźnikiem, u tych obudwóch furmaniącym, nazwać można. *Mon.* 67, 114. ROZWOZOWY, ROZWOŹNY, -a, -e, od rozwozu, Verfahr-, Verschleiß-; *Rs.* развóзный.

ROZWRZESZCZEĆ *cz. dk*, rozwołać, zerschreyen. (Charon):

czyłem się nie nasłuchał Homera z duszami, Który głowę rozwrzeszczał nam rapsodyami! *Min. Ryt.* 1, 283.

ROZWYDRZEC *neutr. dk.*, rozbestwić się, rozpuścić się, wild und ausgelaſſen werden. Kazimierz Wielki, powodzeniem szczęśliwym rozwydrzały, wszeteczeństwa nic nie poprzestał, *Krom.* 353. Przyiaźnią królewską rozwydrzały Pakosław, *gratia principis insolescens. ib.* 303.

ROŻYCHA, -y, ż., miano, które krowom lub kozom daią. *Cn. Ad.* 614, cf. Białucha, Czarnucha, Pstrucha), ein Name der Kühe oder Ziegen.

ROŻYCZKA, -i, ż., *dem. nom.* Róża, das Röschen. *Tr.* - §. 2) *ob.* Firletka, *ob.* Sowia strzała. ROŻYCZKOWY, -á, -e, od rożyczek, Röschens. Pas z iedwabiu rożyczkowego, iasnoczerwonego. 1 *Leop. Ex.* 39, 26, z karmazynu. 3 *Leop.*, z różowego iedwabiu.

ROZYNKA, ROZENKA, RODZENKA, -i, ż., (*z Franc.* raisin), *Ger.* die Roſine; *Bh.* rozynta; *Sr.* 2. rózina; *Crn.* rosminka; *Rag.* smehvisa; *Vd.* suhu grosdje, posushen grosd, suhu grosdizhe; *Rs.* изюмина, изюминка; *Ec.* розинокъ, изюмъ, z Tatarſk.). Jagody winne w ciepłych kraiach ususzone na słońcu, są rozenkami, do stołu i lekarstw zażywanemi. *Aluk. Dyk.* 5, 170, *Leop. Reg.* 25, 18. Nowy Świat ma wiele iagód winnych, które zowiemy rozynki. *Biel. hſt.* 453. Porzeczkę górną, *ribes alpinum*, ogrodnicy rozynkami drobnemi nazywaią. *Jundz.* 172, *Rs.* коринка. ROZYNKOWY, -a, -e, od rozynków, Roſinen-; *Bh.* rozynowy; *Sr.* 2. roſinowi. Rozynkowe iąderko. *Warg. Wal.* 538.

ROZŻĄDAĆ się *recipr. dk.*, rozpalić się żądzą, heftig begehren. Otom ia się rozżądał przykazania twego, *concupiui. Wrob.* 282.

ROZŻALIĆ kogo *cz. dk.*, Rozżalać *ndk.*, rozrzewnić, zmiękczyć go, żalem go napełnić, wzruszyć go, einen erweichen, rühren; *Vd.* reshaliti, oshaliti, reserditi, arshalit; *Cro.* razsalostújem). Jedno mię tylko trapi, iedno rozżala. *Teatr* 43 c, 41 *Wyb.* Stóy pioro, nie mam na celu Serca tak czułe rozżalać. *Kniaź P.* 1, 11. Rozżaleni braterską miłością. *Rey Wiz.* 70, *Zab.* 10, 172. Bardzo ona rozżalona na to, żeś niewdzięczny. *Teatr* 10, 20, żałosna). ROZŻALIĆ się *recipr. dk.*, Rozżalować się *ndk.*, *Bh.* rozżalostiti ſe; zlitować się, ſich erbarmen. Rozżaliwszy się pan onego niewolnika, uwolnił go. *Bud. Math.* 18, 27. Rozżalił się pan ziemi swoiey, i przepuścił ludowi swemu. 1 *Leop. Joel.* 2, 17. Obacz się nędzny człowiecze, coś iest, a rozżałuy się sam siebie. *Rey Pſt. B* 1. Jeśli się sam nie boisz o upadek swóy, rozżałuy się wzdy tego stadka, aby nie umarło przez ciebie. *Rey Ap.* 36, *Leop.* 1 *Reg.* 23, 21. Rozżali się ziemia, a nieba zasmucą się. *Radz. Jer.* 4, 28. Błogosławieni wy od Boga, żeście się mnie rozżalili. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 21. - §. Grzesznicy maią pokutować, aż się prawdziwie rozżałuią upadku swego. *W. Poſt. W.* 34, żalem odpokutuią). Matatyasz ołtarz zburzył, i rozżalił się zawianą miłością zakonu. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 2, 25, pomścił się zelżywości zakonu. 3 *Leop.*, zapalił się, rozpalił się).

ROZŻARTY, -a, -e, ROZŻARCIE *adv.*, (*Etym.* żrzeć), rozjadły, rozjuszony, mocno rozpalony, ſehr erbittert, entbrannt. Jak dziesięć ięzs rozżarta, okropna iak piekło. *Przyb. Milt.* 57. Bluźni, rozpacą ostatnią rozżarty. *Kras. W. Ch.* 94. Rozżarty, wydawał rozpaczaiące krzyki. *Teatr* 2, 120. Szatan rozżarcie w górnych myślach się zaciekа. *Przyb. Milt* 56. W gniewie rozżarty. *Leszcz. H. T.* 83. (*Bh.* rozjirati rozgryźć; *Rs.* раздражиться roztyć się). ROZŻARZYĆ *cz. dk.*, Rozżarzać *ndk.*, rozpalić, *pr. et fig.*, entflammen, erhitzen; *Rag.* raxâriti, zaxâriti; *Bs.* raszjariti, *Vd.* ogenj nashiveti, reshiveti; *Bh.* rozfauſat', rozfauknauti; *Rs.* возбудить, возбуждение. Jeśli podedmiesz iako ogień, rozżarzy się, a ieśli płynies nań, będzie zgaszon. 1 *Leop. Sir.* 28, 14. Czyie państwo ostroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list* 2, 371. Rozżarzyli Demetryusa na Judę. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 11. Rozżarzyć czytaiącego imaginacyą. *Mon.* 72, 490. Miłość takowa, która rączo się rozżarzy, Bardzo prędko omierznie, i wielu ich parzy. *Papr. Pr. B b.* Szawiesa, iż gniew zationy, Bywa tym bardziey w sercu rozżarzony. *Pſt. F.* 285.

ROZZBROIĆ, *ob.* Rozbroić.

ROZŻEGAĆ *cz. dk.*, rozpalić, rozżarzyć, entbrennen, erhitzen, entflammen; *Rh.* rozjhy, rozjheti, rozjituuti; *Bs.* raszgrechi; *Cro.* razsizem, razgolszem; *Rs.* разжечь, разожгу, разжигать. Miłość rozżega się ku miłowaniu Boga i bliźniego, za chutliwym pełnieniem bożego przykazania. *Hrbſt. Odp. P* 2 *b.* Rozżegany, *Ec.* разжигаемый.

ROZZIELENIĆ się *recipr. dk.*, ROZZIELENIEĆ *neutr. dk.*, zielenią się pokryć, grün werden. Łąki się rozzielenią. *Cresc.* 594. Niech widzi łąki rozzielenione, i owce nad mleko białe. *Chod. Ges.* 201. Na mały czas ci się rozkwitnie a rozzieleni to marne mieszkanie twoie. *Rey Pſt. Ccc* 6.

ROZZIEW, ROZZIEWIĆ, Rozziewnąć, *ob.* Rozdziew.

ROZŻŁOŚCIĆ kogo *cz. dk.*, rozgniewać go, gniewem rozpalić, rozjątrzyć, *Bh.* rozzlobiti; *Sr.* 1. rozzwobu, rozzwobam; *Vd.* reslobiti, oslobiti; *Rs.* озлобить, озлобить; einen erbosen, ärgerlich machen. Piekło nie iest gorsze, iak amantka rozżłościona. *Teatr* 3, 81. Rozżłościonéy kobiecie wszystko trzeba wybaczyć. *ib.* 29, 60. Rozżłoszczący, *Sr.* 1. rozzwobiczeh, (rozznobstvo *irritamentum*)

ROZZNAIOMIĆ kogo z kim, *cz. dk.*, poznać kogo z kim, bekannt machen. Przedmioty tym lepiéy do duszy się wcisną, im bardziéy rozznaiomiła się z niemi. *Cyank. Log.* 14.

ROZŻONAĆ, rożenie, *ob.* Rozegnać.

ROZZUĆ, *F.* rozzuie *cz. dk.*, Rozzuwać *ndk.*, z obuwia wyzuć, obuwie zzuć, das Geſchuhe ausziehen, Stiefeln oder Schuhe ablegen; *Rs.* разуть, разую. Rozuy bóty twoie z nóg twoich. *Bud. Ex.* 3, 5. Rozuty bot. *Bud. Deut.* 25, 10. Z bótów rozzuć. *Bies. B* 2.

ROZŻUĆ *czyn. dok.*, rozżuwać *ndk.*, żuiąc rozgryźć, zerkauen; *Bh.* rozejwati, rozjiwekati; *Slo.* rozjiwegdám, *Ls* razvâtati; *Bs.* rasgvatati; *Rs.* разжевать, разжевывать, жевать.

R T.

*RTĘĆ, -i, ż., *TRTĘĆ, *Bh.* rtut, rtuť, rtuć; *Vd.* shivu srebru, koshubarg, kosherban; *Dl* xivo szrebro; *Ec.* sgiuo srebro, sgiuua, *Ross.* ртуть, (*adj.* ртутный, (ртуть-

(ртуть, ртуть obłożyć żywem śrebrem); żywe śrebro, merkuryusz, das Quecksilber. Według dawnego zwyczaiu mówienia pospolitych ludzi, w tym przekładaniu żywe śrebro trzęcią nazwałem. *Slesz. Ped.* 423, *Mącz., Sien. wykł.*, *et* 514. Złoto rtęcią rozpuszczone, *Slesz. Ped.* 423. Franca bez trzęci nie bywa ulżżona. *Urzęd.* 398. Trzęć. *Syr.* 329 *et* 343.

RU.

RU! odgłos, gdy co runie (cf. puk, rum!), das Geräusch die Zusammenstürzung ausdrücken. A w tym: ru! podsiębitka na sam stół w pokojach. *Zab.* 8, 342.

RUBACH II *herb*, ein Wappen; trzy ziołka, każde o trzech listkach i z szypułką, w hełmie trzy kłosy pszenne. *Kur.* 3 46. (*Cro.* rubicha, *Bh.* ruvaš, *Rs.* рубаха koszula, cf. rąb, ręby).

RUBACHA, - y, *m.*, (może *Etym.* gruby, *hruby, *ruby), człowiek wesołego humoru a bonuiący sobie, ein lustiger Bruder. Człek ten niepyszny, idzie wszędzie z nami, Wypije każde, które my piiamy, Rubacha wielki, wszystkiego pomoże. *Zegl. Ad.* 167, *Bratk. J 3 b.* Bizarski, iest to imię tego dziwaka rubachy. *Tręb. S. M.* 65. Widziasz tego poczciwego rubachę? *Teatr* 31, 33. Człowiek w posiedzeniu wesoły, i dobry rubacha, choć staroświeckiey mody. *Mon.* 69, 415. Kiedy dobrze zatnie Bacha, To go sławią, że rubacha. *ib.* 74, 37. Trafiliśmy na galę do pewnego rubachy parafianina. *Teatr* 422, 55. - (RUBAKIER, n. p. Coś wołał rubakier. *Pot. Poez.* 94, rubakier słodko sztymbor woła sternik, kiedy ślisom każe poiazdami robić. *Mag. Mśk.*, gerubert!). - RUBASZEŃSTWO, - a, *n.*, gruby wesoły humor, bonowanie, lusztykowanie, grobe Lustigkeit, Wohlleben. Dworak ten umiał zgodzić przyiemność z rubaszeństwem. *Kras. Pod.* 2, 62. Ich rubaszeństwo, terminy, gadania, sprawiły we mnie myśl, że mię z łóżnemi ludźmi chciał potowarzyszć. *Teatr* 1782, 59. Już nas samych wstyd naszych u zonych rubaszeństw, widząc skromność tych ludzi. *Xiądz.* 144. RUBASZNY, - a, - e, RUBASZNIE *adv.*, niezgrabne wesoły, grubo żartobliwy, bezgustownie lusztykuiący. tölpisch lustig ungeschickt scherzhaft. Człowiek to bez ceremonii, rubaszny, i pełen zabawnych konceptów. *Xiądz.* 99. Bernardyn młody, żywy, rubaszny i śmiały. *Wyg. Org.* 28, (V. kydzowaty). Równego góra Karmelu nie miała w rubaszności ych wdziękach hożey uprzeymości. *Kras. Mon.* 28. Był on wielce dzielny mąż, ludzki, rubaszny i przyiemny. *Ulrz. Kruc.* 2, 100. Dawni myślami, trudem, nauką wybledli, Nasze męzki rubaszne i pulchne i hoże. *Kras. Wiersz.* 52. Mówi do mnie, z miną rubaszną przyiemną: Kochany Panie Pietrze... *Niemc. P P.* 86. Odpowiedział mi na to z wrodzoną rubaszną wesołością *Mon.* 60, 304. RUBASZYĆ się *recipr. dk*, podweselić sobie, pod hmielić, podpić, sich lustig trinken, sich ein lustiges Räuschchen antrinken. Wzaiem się z sobą szwagrowie rubaszą. *Pot. Syl.* 467. Rosło serce patrzącym, kiedy się raczyli, Kiedy się pod wesoły wieczor rubaszyli. *Pot Arg.* 273.

RUBEL, bla *m.*, *Rs* рубль, рублякъ, рублёвикъ, (od słowa рубить z rąbać; cf. *Rs.* рѣзанъ naydrobnieyszy dawny pieniądz, ci. rezany); srebrny pieniądz Rossyyski; der Rubel (ein Floren und 45 Kreuzer). Waży rubel u Rusi i Litwy sto groszy zupełnych. *Krom.* 429. Od słowa *rubay*, rąb, wzięły ruble nazwisko. *Czack. Pr.* 170. - Urzędowi winy sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 23 *et* 192. Krzyżowy rubel, *Ross.* крестовикъ. Półrubla, *Rs.* полтина. - §. pewna miara, ein gewisses Maß. Dla uczynienia wina cierpkiego łagodnym, daią miedu iedeu rubel dobrze odszumowanego. *Cresc.* 353. - §°. rubel, s powąz. *Dudz.* 29, der Heuhaufen.

*RUBIESZ, - u, *m.*, *Rs.* рубежъ, granica, die Gränze. Daley idąc na Rżowskim rubieszu, namioty, I twoie spracowane odpoczęły roty. *J. Kch. Dz.* 294. - §. 2° RUBIESZ, - a, *m.*, der Verwalter. W ziemi Inflanckiey Rubieszowie i Pokundziowie, co po naszemu włodarze. *Vol. Leg.* 3, 49, Kubieszowie, *ib.* 330. RUBIESZ *herb*, trzy gradusy, na wierzchu strzała. *Kurop.* 3, 46, ein Wappen.

*RUBIEŻ, - y, *ż.*, rabież, rabunek, die Räuberey. Tym czasem popi szkaradną rubieżą Junonie owce, Jowiszowi rzezą byki. *Pot. Syl.* 227. Przybiega poseł z domu, daiąc mi znać o rubieży. *Pot. Syl.* 80. Już leżą nieprzyiaciele, niespodziewaną pobici rubieżą. *ib.* 196. Takowey senat zdziwi się rubieży, Która ich prawu naymniey nie przystoi. *Chrośc. Fors.* 56. Nie z cudzey krzywdy i rubieży. *ib.* 238. Zwiedziłem kray północny, Gdzie Kurskie, gdzie Finlandskie i Szwedzkie rubieże. *Stryik. Kr. Autobiograph.* Gdzie Szweckie, gdzie Moskiewskie, Liflanskie rubieże, I gdzie Ozelskie morzem obtoczone wieże. *Stryik. Tur. B* 3, *sed cf.* *rubiesz).

RUBIN, - u, *m.*, kamień drogi, der Rubin, *Vd.* rubin, ognjenojasni drag kamen; *Rg.* sarglјenák; *Cro.* czarlyenak; *Rs.* яхонтъ, лалъ. RUBINOWY, - a, - e, *Rs.* яхонтовый; Rubin-.

RUBLOWY, - a, - e, od rubla, Rubel-, *Rs.* рублёвый.

*RUBO *adv.*, Grubo, miąższo. *Wład.*, grob, dick. *RUBOŚĆ, - ści, *ż.*, Grubość, miąższość. *Cn. Th.* 957, die Dicke.

RUBRYCELLA, - i, *ż.*, *rubricae precum ecclesiasticarum breues, sic dictae, quod in breuiario precum, ea, quae ad directionem pertinent, rubro colore notentur. Cn Th.* 957. die Rubricell, ein Auszug aus dem Brewiario. RUBRYKA, - i, *ż.*, ciężelska glinka, lubryka, gatunek kredy brudnoczerwoney, twardey, w dotykaniu śliskiey; przedniey szą osadzaią w czerwone ołówki do rysowania. *Abyk nosl.* 1, 333, der Röthel, der Rothstein; *Bh.* rudla (*ob.* ruda, *Ger.* Röthel), brudka; *Sr.* 1. tjermena lina, tjermena krêda; *Crn.* samija, kutmonka; *Vd.* erdezha krida - samije, zherlenilu; *Bs.* crrigljena zemglja; *Rg.* sargljenizza; *Rs.* кварь, мѣлъ (cf. wapno). Glina czerwona, kiedy ślady na papierze zostawia, nazywa się ołówkiem czerwonym czyli rubryką. *N. Pam.* 22, 63. Podpisał się rubryką. *Sk. Dz.* 834. Obraz postrychnął rubryką, i rumianym go uczynił, ufarbowawszy barwę iego. *Leop. Sap.* 13, 13. - §. rubryka, pismo czerwone, rothe Schrift, napis czerwony, rothe Aufschrift, Rubrik; *Vd.* rubrika, zapopadek nabodnega, erdezh predpisek; *Cro.* cherlyenka; *Dl.* czarlyenicza; *Ross.* помѣта. Rubryka w prawie kanonicznym znaczy tytuł albo rozdział osobliwy; a to ztąd, iż w dawnych manuskryptach tytuły rozdziałów czerwonym kolorem zapisowane były. *Kras.* 2, 457. - §. *fig. tr.* Dawniey nie zdobiły głów In-

dyyskie kamyki Ni z drogich kruszców wysłane rubryki. *Nar. Dz.* 1, 43, wieńce, korony.

*RUBY, - a, - e, gruby, miąższy, grob, dick. Człowiek ciała wielkiego i rubego. *Petr. Pol.* 335, *Papr. Ryc.* 339, *Sołśk. G.* 141, *Mińsk. ryt.* 2, 171.

RUCH, - u, *m.*, ruszanie, die Bewegung (cf. Rührung); *Bh.* pohnutí; *Slo.* pohybowánj; *Crn.* genutjè; *Vd.* genenje, gibanje, smesnenje, meknenje (cf. giąć, gibnąć, mknąć); *Sla.* gibanje; *Cro.* genenye; *Rs.* шевелѣніе, (cf. *Rs.* рухнуть runąć). Ruch znaczy własność ciał, podług którey na inne mieysce przeniesione być mogą. *Os. F.* 59. Ciało w ruchu rozumie się, kiedy albo całe, albo niektóre części iego są przeniesione z iednego mieysca na drugie. *Jak. Math* 3, 227. Sprężyny w zegarku, w zapieniu ruch i obrot dzielny pozyskuią. *Gaz. Nar.* 1, 101. Czyli też będzie miał wolny ruch w tak ciężkiey zbroi? *Dmoch. Jl.* 2, 205. czy nie będzie nadto obciążony?). Ruch woyska zbytecznie licznego nie może być tylko bardzo powolny. *Jak. Mat.* 2, 464. Powszechny morza ruch ze wschodu na zachod. *Stas. Buff.* 206. Odchodząc często się obzierał, i ruchy śmieszne robił. *Birk. Dom.* 88, gestykulacye). Woyny rzadko dobrze idą z tego ruchu pospolitego. *Birk. o Fr.* 27, z pospolitego ruszenia, allgemeines Aufgebot, Landsturm, ob. ruchawka. - §. Ruch, co się rusza, tchnąca rzecz *żywotna ein belebtes Geschöpf, eine Creatur, die sich bewegt. Jużeśmy się wybadali, co iest gniew, i ieśli krom człeka ruch iaki onemu podlega. *Pilch. Sen. Gn.* 121. Ruch ziemny, robak, gadzina. *Cn. Th.* 957. Ruch morski, albo wodny, pław, co się rodzi i pływa na wodzie, bądź żwierzę, bądź nie żwierzę. *Cn. Th.* 708. - (*RUCHA, n. p. Główszczyzna, *fredum*, ta opłata do skarbu w Mazowszu nazywała się *rucha*; zdaie mi się, że w Teutońskim języku od słowa Rache zemsta, ma to słowo początek. *Czack. pr.* 2, 75, *sed cf.* ruszyć dokąd, apellować). - RUCHAĆ co *cz. ndk.*, (cf. ruszyć, cf. *Ger.* rücken, rezen, *obsol* ruwen *Arab.* regg cf. *Rs.* рухнуть, рухнувшся runąć); *Bh.* rauhám, hrbati (ob. gibać); *Slo.* pohnauti, pohybowati, pohybugi; *Sr.* 1. wohibacinoscju, wohnuwtnoscju; *Cro.* s blyem; *Dl.* kretati, krécham (cf. kręcić); robić, żeby się co chwiało, hin und her rücken, wackeln machen, hin und her beugen. Ruchaw ząb, kół, gwóźdź. *Cn. Th.* 997. - Przeor prosił mistrza Pruskiego, aby mu kościoła nie ruchał *Gwag.* 383, nie burzył, er möchte ihm die Kirche nicht zerstören. - Ruchać czym, odmieniać położenie czego, etwas bewegen, rühren, womit rühren. Niektorzy ludzie uszyma ruchaią. *Sak. pr.* 67. - RUCHAĆ się *recipr.*, tam i sam przechwiewać się, wackeln, sich hin und her bewegen. Ruchaią się gałęzie, zęby. *Tr.* - Zgładzone iest wszelkie ciało, które się ruchało na ziemi. *W Gen.* 7, 21, wszelkie ciało ruchaiące się. *Bibl. Gd.*, ruch maiące, das sich bewegt, rührte. Gdy się Absalon ieszcze ruchał, wisząc na dębie, dobili go. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 18, 15, cf. drgnąć). Darmo się weń wkraść chce strach niewidomy. Tylko że się w nim serce trochę ruchа. *P. Kch. Jer.* 339, trochę puka serce). Okiem i myślą chciwą wszystkie członki iéy, chód i ruchanie przebieży. *Pot. Arg.* 369, każde ruszenie, poruszenie, gest, jede Bewegung. Przydawa się odchodzenie z wielkiego ruchania ciała, iako gdy brzemienna bardzo robią, albo zbytnie skaczą, ruszaiąc się. *Spicz.* 182. - *§. Imienie leżące albo *ruchaiące. *Glicz. Wych. N* 4 *b*, dobro ruchome. RUCHACZ, - a, *m.*, który co porusza, der etwas in Bewegung setzt, der Beweger, Berührer. Ci ruchacze wszech losów, monarchy podłe sługi. *Zab.* 15, 73. RUCHADŁO, - a, *n.*, *Jak. Mat.* 3, narzędzie ruchaiące się, ein sich bewegender Körper. **RUCHAWIĆ cz. *ndk.*, zruchawić *dk.*, ruchawym czynić, ruchawości nabawiać, ożywiać, beweglich machen, beleben. Na boskie stwórcze słowo pagorek zadrgnął, iużci kroczy, I iak słoń zruchawiony stawa na widoczy. *Przyb. Ab.* 15. RUCHAWKA, - i, ż., pospolite ruszenie; żołnierze z pospolitego ruszenia, Landsturm; Soldaten vom Landsturme. RUCHAWOŚĆ RUCHLIWOŚĆ, RUCHOŚĆ, RUCHOMOŚĆ, - ści, ż., die Beweglichkeit, Bewegsamkeit; ruchomość, *mobilitas. Hub W.* 124, *Bh.* hybawost (cf. chybać), pohnutedlnost, mohowitost; *Sr.* 1. hibacinosci, hnuwitosci; *Vd.* genitlivost, genlivost, giblivost, prebudlivost, prenoshlivost, vmeknivost, premeslivost, odzibnost; *Rs.* движность, движимость, подвижность (cf. dźwignąć, podźwignąć). Ruchomość czyli zdolność do ruszania się. *Rog. Dos.* 1, 287. Że ciało poruszone być może, nazywamy ruchością. *Hub. Wst.* 388. Gnuśność i nieruchawość iest niemoc i nieudolność ciał do wzruszenia siebie samych. *Boh. djab.* 11. Dusza rękom dotkliwość, ruchliwość nogom daie. *Bals. Nied.* 1, 269. Niebo w rękach u ciebie, Sprawco pierwszéy ruchomości. *Susz. P. L* 4, pierwszego ruchu, der ersten Bewegung. W nim młodość rzeźwa, mężna, darska ruchawość. *Pot. Arg.* 591, obrotność, żwawość, Gewandtheit, Behendigkeit. - §. ruchomość, ruszanie się, agitacya, die Bewegung, Motion. Przeleżawszy się po kąpieli przez godzinę, ruchomość iest skuteczna, co stać się może piechotą, lub w poieździe albo na koniu ieżdżąc. *Krup.* 5, 221. - §. *aliter*; Ruchomość, RUCHOMOSTKA *dem.*; - *plur.* Ruchomości; *dem.* RUCHOMOSTKI, ruchome sprzęty, *Vd.* premiklive rezhi, prenoshliva roba, preloshliustvu; *Rs.* рухлядь. bewegliche Güter, Geräthe, Mobilien. Cała iego ruchomość, broń, konie, sprzęty posły na łup nieprzyiacielom. *Nar. Hst.* 7, 96. Z rozrzewnieniem patrzał na zabor ubogiéy ruchomostki. *Xiądz.* 151. RUCHAWY, RUCHLIWY, RUCHOMY, - a, - e, RUCHAWIE, RUCHLIWIE, RUCHOMIE *adv.*, mogący być ruszonym, beweglich, bewegbar; *Boh.* pohnutedlný, hnutedlný, mowitý, mohowitý, hybawý; *Slo.* pohnutedlný; *Sor.* 1. hnuwité, hibaciné; *Crn.* ganliv (cf. giętki); *Vd.* genitliu, genliu, giblin (cf. gibki), vmekniu, prenoshliu, amesliu; *Rs* pomistgliv (cf. pomieścić); *Cro.* genutliv (cf. giętki); *Rs et Ec.* движимый, движимой, подвижный, движный продвижный Tatarowie w domach z sobą ruchomych mieszkaią. *Petr. Hor.* 2, *Ha*, w domach przenośnych). Zefir przez lekkie ruchliwych gałązek szemranie Budzi Nimfy. *Zab.* 1, 185 *Nar.*, *Nar. Dz.* 3, 29. Naczynie z dnem ruchliwym. *Os. F.* 275. Stół ruchomy do rozczłonkowania trupa, *versatilis. Czerw.* 40. - §. ruchawy, ruszaiący się, sich bewegend. Osoby te maią krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracaiącą się. *Boh djab.* 358. Słoń nieruchawy. *Przyb Milt.* 113. Dziewczyna strasznie nieruchawa. *Teatr* 35 *b*, 26, cf. pień, cf. olszowy Marnie ruchawa. *Teatr* 35 *b*, 26, cf. pień, cf. olszowy Marcin). Nieruchomszy nad te tu skały w krąg stoiące. *Cn. Ow.* 545. Gwiazdy stałe, nieruchome, zdrią nam się nie mieć żadnego własnego biegu, *stellae fixae. Sniad. Jeo.* 5. Wyrazy długie robią mowę rozwlekłą i nieru-

chową. *Pir. Wym.* 261. – §. Dwoiakie są dobra, ieźne ruchome, które można z mieysca na mieysce ruszyć; drugie nieruchome, iak domy, kamienice. *Sax. Tyt.* 128, *A. Zam.* 111. Ruchomy maiątek, *Vd.* preloshlivu samoshtvu, preloshliustvu. Nieruchome dobra, *alias* Roiące. *Ostr. P. C.* 1, 28, *Zab.* 6, 224; *Ec.* обдержаніе, обдержство, все то, что содержится, имущество, владѣніе, отчина, cf. dziedzina, imienie, *oyczyzna*). Ruchoma własność ieſt, ktorą z iednego mieysca na drugie łacno ruszyć i przeprowadzić można; nieruchoma, ktora z iednego mieysca na drugie przeniesioną być nie może. *Szczerb. Sax.* 485. – §. *activ.* Liściem topoli mioce wiatr ruchawy. *Hul. Ow.* 43, ruchaiący, chwiaiący, in Bewegung ſetzend, bewegend, ſchaukelnd. Przyydzie na gnuśnego ubóztwo ruchliwe. *Klon. Wor.* 34. – RUCHOMIE, ruchomym sposobem, *mobiliter. Cn. Th.* 96v. RUCHO, -a, *n.*, (*Bh.* rucha *linteum*, rucho *vestis*, rausha *velamen*; *Slo.* ruchо *vestis*, ruchо *amictus*; *Hg.* ruha *vestis*, ruházat *amictus*, ruhazny *vestire*; *Cro.* rúho *amictus*, *vestitus lineus*; *Rg.* ruhho, rúho *amictus*, *vestis*; *Bs.* ruho). – Rucho, część szaty kobiecey, fałdzista, która się z szeleſtem niby ogon z tyłu wlecze. *Wlod.*, *Vd.* oblazhilni rep, shlof, rep jope; die Schleppe an einem Frauenkleide. Na iedney służebnicy się oparła, a druga szła za nią niosąc iey rucho. *Leop. Ester* 15, 6, *Kchw.* 61. Niewiasty ſtroiow niezwyczaynych nie maią wymyślać, iako są rucha długie, ſtuły od szyi do ziemi. *Petr. Pol.* 2, 197, *Goſt. Gor.* 129, *Łęczn.* 22. Długie rucha za sobą włoczą. *Fraz. Oo. B.* Rucho djabli wozek. *Kchw. Fr.* 14. – *fig.* Rucho pawie oczami upſtrzone. *Zab.* 1, 194, ogon pawi). – §. zasłona, opona białogłowska, ein Weibermantel. Królowa białym ruchem okryta, swoiego synaczka trzymała czarnym płaszczem odzianego. *Zoil Dr. F* 2. Szły Troianki do kościoła Pallady, trzymaiąc dar drogi, święte rucho, *peplum. A. Kch. IV.* 18. Wzięli święty Pallady obraz, rucha świętego nie śmieli się dotknąć, *vittam. ib.* 36. – *fig. tr.* Oni żądzom tylko służą cielesnym, A ty ich chciwe bezdenne brzucha Z wielkiego karmisz ziemskiego rucha. *J. Kchan. Ps.* 20. – §. 2) rucho, z cokolwiek ruch daie, porusza, sprężyna ruch dająca, Urbewegung, Grundtriebfeder, Triebrad. Prawda; o duchu czyſty, rucho świata. *Zab.* 10, 132 *Koſſ.* Słońce, dzienne rucho. *Przyb. Milc.* 234. O panno uwielbiona, która tey świątnicy Rucho masz porucsone, a wiesz tajemnice Ludzkie wszystkie. *Tward. Pas.* 39. – §. Rucho, ruchadło, rzecz ruchaiąca się, ein Ding, das ſich bewegt. Serduszko moie, rucho przyiemne, Udersz do serca pięknej Hanety. *Zab.* 11, 596 *Zabł.* – Rucho, ruchanie, ruch, die Bewegung. Wenosi głowę na lada by-naymnieysze rucho. *P. Kchan. Orl.* 1, 175.

*RUCHONOSZ, -a; *m.*, noszący za kim rucho; der Schleppträger; *Vd.* repanosnik; *Cro.* reponoszecz.

Pochodz. *rozruch*, *obruchanie*, *zawierucha*, *samoruch*; *Ruszyć*, *ruszenie*, *naruszyć*, *obruszyć*, *poruszyć*, *rozruszyć*, *wzruszyć*, *wyruszyć*, *zawieruszyć*.

(*RUCHMANNY, *ob.* Rochmanny).

RUCIANY, -a, -e; od ruty ziela, Rauten-; *Sr.* z. rutiané. Olej ruciany zachowuie od zaraźliwych chorób. *Aluk Kosl.* 2, 250. Ruciany wieniec, herb Saſki, der Rautenſtrauch, das Wappen Churſachſens.

*RUCZAY, -ain, *m.*, *Ross.* ручей, potok, ſtruga, ein Bach. Gdzie granica idzie rzeczką albo ruczaiem, tam komornik wymierzy bieg onéy. *Gus. Nar.* 2, 203, *Dudz.* 31.

RUCZNICA, *ob.* Ruśnica.

RUDA, -y, ź., *Bh.* ruda, (*Bh.* rudá lubryka, Röthel; *Sr.* 2. ruda czerwona metaliczna ziemia; *Ks.* рудà, z 1. krew, *ob.* rudowina, 2. ruda, kruszec, рудимa brudzić, рдѣть, рдѣмься czerwienieć, cf. rdza, rdzawieć; cf. *Lat.* rudus; ruduſculum, raudus); das Erz. *Urzęd.* 403; *Slo.* ruda, męd, łow; *Hg.* res, érts; *Vd.* ruda, rudſtvu, rudovina; *Crn.* rûda, brom, bron; *Cro.* rûda *fodina*, *minera*, ruda iszkopana *metallum*; *Rg.* rûda *fodina*, gvòzdje *metallum* (*ob.* gwoździ); *Bs.* ruda, miedzo, ghdise dube srebro, zlato al inno mjedo, *metalli fodina*; (*Sla.* rûda, z grzęda). Rudami dla różności od kruszców (Erzſtufen), powinny się nazwać owe, które albo są wcale miękkie, albo przynaymniey kruche; pospolicie naydują się na mokrych mieyscach. *Kluk Kop.* 2, 216. Po wszystkich górach prawie wszystkie kopiemy kruszce *metaux*, w mizinach same rudy, *mines*. *Stas. Bnff.* 145. Ruda błotna, Sumpferz. *Kluk Kop.* 2, 216, ruda wodna, Seeerz. *ib.* 217. Ołowna ruda albo żyła, *molybdaena*. *Cn. Th.* 626, żelazna ruda. *ib.* 1418, *Cresc.* 11, *Sr.* 2. bryła (cf. bryła). Ruda miedziana, miedzianka. *Os. Zel.* 79, Kupfererz. Był chleb, były i konie, woły, śrebrne rudy, Póki tu nie bywały Tureckie obłudy. *Biel. S. M. B* 3. Ruda surowa, *Crn.* grôdel. – (§°. Ruda w Słowiańſkim ięzyku znaczy wszelki kruszec, w Polſkim tylko kruszec żelazny. *Alex. Zd.* 48, ?). Ruda oguiła, *ampelitis*. *Cn. Th.* 958, Erdharz. – §. 2) Czasu gorącego pada często deszcz drobny gorący bardzo i iadowity, który Włosi *meiumen*, a u nas *razą* albo *rudą* zowią. *Cresc.* 327, Mehlthau, Honigthau, Roſt, Brand, z. B. im Getreide. – §. Rudo, z. nasałość. *Dudz.* 56, Ungewitter, Sturm, Regen. Gdy od złych wiatrów i od nagley rudy Ochraniam zadowinę: kozieł się obłąkał. *Sim. Siel.* 34. – §. 3) Ruda, miasto w cyrkule Halickim w Gallicyi. *Dyk. G.* 2, 363, eine Stadt in Gallizien. – b) Starostwo w ziemi Chełmskiey. *Dyk. G.* 2, 363. RUDAWIEC, -wca, *m.*, *coluber chersea*, gatunek mnieyszych węzow iadowity, rdzawego koloru. *Zool.* 203, eine Art kleiner giftiger roſtfarbiger Schlangen. RUDAWA, -y, ź., miasto w Krakowſkim nad rzeką RUDAWĄ czyli RUDAWKĄ. *Dyk. G.* 2, 363, *Pol. Jow.* 136, Stadt und Fluß im Krakauiſchen. RUDAWY, -a, -e, rudę maiący, erzhaltig. Woda rdzawa albo rudawa, to ieſt z rdzą śpiżu miedzianey zmieszana. *Cresc.* 11. – §. rudawy, na kształt rudy, nieczyſty, śmiady, rdzawy; rdzyſty, wie Erz, erzfarbig, unrein, ſchmutzig, roſtig. (*Bh.* żerjawý rdzawy, rudawy, rdjtí, rdjm czerwienieć); *Vd.* arjav, z rusy; *Vd.* erjau, z rdzawy; *Vd.* ardeah, rash, z czerwony; *Vd.* erdeshaft, z rudawy; *Crn.* erjav, erjavz *rufus*, erjav *aeruginosus*, erdęsh ardęsh, z czerwony; *Crn.* Erdęlje *Transsylvania*; *Bs.* arghja, rrighja, righja *aerugo*; *Rs.* рудожёлтый brudnożółty, рудимый, зарудимый brudzić, оруднѣть okrwawić, рдѣть, рдѣмься czerwienieć). Złoto i śrebro często znayduiemy czyſte, inne wszystkie kruszce kopiemy rudawe. *Stas. Bnff.* 102. Olsza na rudawym błocie. *Klon. Fl. B 2 b.* Szczeliny rdza rudawa ſtrawi, i ziemna bótwialość plugawa. *Pasch. Bell. B* 4. Cesara Fryderyk nazwan Barbarossa od ruda-

wéy brody. *Nar. Hſt.* 5, 319, rudy, rusy, rudobrody, roth, rothbártig. Wąs rudawy, włosy na głowie czarne, chytrego oznaczaią człowieka. *Teatr* 29 *c*, 13. Ja ieſtem bez porównania rudawſza, niż ty. *Teatr* 37, 73, może *plus blonde.*

Pochodz. *Rudnia, rudnica, rudnik, rudy, rudobrody, rudopisarz, rudopismo, rudziaſty.*

RUDEL, °RUDŁO *(Tr.)*, - a, *m.*, (*Bh.* rudle wiosło; *Rg.* rûdo, s dyszel; *Ger.* Ruder wiosło, *apud* Borhorn rhodol); s ſter, *Rs.* руль, das Steuerruder. Styr albo rudel, *gubernaculum. Klon. Fl. E.* 1, ſtér, inſtrument z drzewa i z law rzesanych złożony, którym ſternicy okręty kieruią. *Otw. Ow.* 627. Rudel jeſt w tyle ſtatku i wychodzi za budę, ktorym ſternik podług potrzeby kieruie; u niego są dunale. *Mag. Mſkr.* Nad ſternika Telona nikt lepiéy rudłem nie kierował. *Bard. Luk.* 49. Gdy się morze wzburzy, Sam ſternik do rudła zasiada. *Zab.* 15, 401. Każdy się krząta w nawach, wszyſtkich trudni praca, Rudel w ſterniącego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41. Okręty tak wielkie obracane bywaią od maluczkiego rudła, gdzie ſternik chce. *Budn. Jak.* 3, 4. - °§. Powiewa tam wiatr tak ſtatecznie, iż przez wiele dni nie potrzeba żeglarzom ruszać rudła, albo też poprawiać żaglów. *Boter* 16, wioſeł). RUDELNIK, - a, *m.*, wiosłowy, robotnik w nawie, na morzu. *Cn. Th.* 1266, maytek, der Ruderknecht. Kluął iak rudelnik er fluchte wie ein Bootsknecht. *Ern.* 131.

RUDNIA, - i, *ż.*, topialnia rudy, das Schmelzhaus, wo das Erz geſchmolzen wird. W młynach, rudniach, smolarniach etc. *Vol. Leg.* 5, 509. (*Crn.* rudetina, bronzhenina, *Vd.* ruditvu, rudovanje, rudeshe, *Rs.* рудокопня, рудникъ kopalnia). Przebodzione serce Jezusowe ostrym w rudni piekielnéy zahartowanym oszczepem. *Poeicy* 205, w lumernii, na warsztacie). RUDNICA abo Naſtęp. *herb*, podkowa barkiem do góry, w środku iéy przała żelezcem do góry. *Europ.* 3, 46, ein Wappen. RUDNIK, - a, *m.*, *Bh.* rubnik, hawiř; *Crn.* rudar; *Cro.* rudar, koi rude kopa; *Vd.* rudokopazh, rudokopauz, kopauz te rude, knap; *Sor* s. metallakopař; *Rs.* рудокопъ; koło rudy chodzący, górnik, der Erzgraber, der Bergknappe. Rudnik, kruszcowy górnik. *Dzeyp* K k 2 *b.* Rudnicy, którzy żelazo robią. *Vol. Leg.* 2, 664. - §. rudnik, kopalnia, *Crn.* rudetina, rudina; *Vd.* rudishe, rudna jama; *Rs.* рудникъ, рудокопня. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Staw. inſt. Pr.* 213. RUDNY, - a, - e, *Bh.* rudnj (*Bh.* ruden przybyszowy miesiąc, cf. Grudzień); *Crn.* ruderſko, bronzheu; *Vd.* rudni, rudoviten, rudſtven, rudshegen, rudokopaushen; *Cro.* rudarszki; *Ben.* rudny; *Rg.* rûdni, gvòzdjen; *Rs.* рудный; *Ec* рудничій, принадлежащій до рудъ земныхъ; od rudy, Erz, Pisarze rudni donoszą, ile tygodni piec idzie albo ſtoi. *Os. Zel.* 62. *Subſt.* Rudny, dozorca górników. *Os. Zel.* 61, der Bergknappenmeiſter. Aufſieher über die Bergleute. - §. rudny, rudawy, rdzawy, śmiady, erzfarbig, roſtig. Ruda ięcza. *Przyb Milt.* 65. RUDOBRODY, n. p. cesarz Fryderyk, *Nar. Hſt.* 2, 12, rudawy, rusey brody, *Barbaroſſa*, rothbártig; *Crn.* erjavobrodahz. - (RUDOMINA, - y, *ż.*, n. p. Widzę z moiéy berlinki iſtną rudomię, Wszyſtko potłuczono, poszarpano. *Teatr* 45 *c*, 108 *Wyb.*, może ruinę). RUDOPISARZ, - a, *m.*, *mineralogiſte. Stas. Buff.* 100, (*Rs.* рудословъ, *Ec.* рудодѣлателъ, рудныхъ дѣлъ мастеръ metallurg, *Ec.* рудодѣлаю, рудокопаю, *Gr.* μεταλλουργέω). RUDOPISMO, - a, *n.*, mineralogiia. (*Ross.* рудословіе, *Ec.* рудодѣланіе metallurgiia, *Rs.* рудословный metallurgiczny). RUDOWINA, - y, *ż.*, otok rudawy, ſchmutziger Eiter. (*Rs.* рудá krew'). Z purchawki zaſtarzałéy lancetem przeciętéy surowica czyli rudowina wytryſkuie. *Perz. Cyr.* 2, 85. RUDOWŁOSY Allobrog. *Zab.* 8, 223, *ob.* rusy, cf. rydzy. RUDOWRÓŻ, - a, *m.*, der Ruthengänger, wieszczek, który za pomocą rózgi wieszczebiarſkiéy (Wünſchelruthe) i iéy naginania, odkrywać ma żyły kruszcowe. *Mier. Mſkr.* RUDY, - a, - e, *Boh.* rudy, śmiadoczerwony, iak ruda, ſchmutzigbraun; *Rs.* рудожёлтый brudnożółty; *Cro.* rud, - a. - o, chverszt *ſolidus, compactus*; *Rg.* rûd, rudokosan, rudan *crispus*, rûditi *crispare.* RUDZIASTY, - a, - e, rudny, pełen rudy, *Vd.* rudoviten, poun rude; erzhaltig. Rudziaſte, śnieżne i z lodów wody, są niezdrowe. *Haur St.* 98

RUFA, - y, *ż.*, (cf. *Ger.* Reif, s. *apud* Adlg), tylna część okrętu. *Otw. Ow.* 647 *et* 305, *et* 452, *puppis, Crn.* kèrma; *Cro.* karma, kërma; *Rg.* kárma; *Dl.* karma; *Ben.* karma, krrima od broda; *Rs.* корма; das Hintertheil des Schiffs. (*oppos.* Sztaba). *Klon. Fl. D* 4 *b*, *Papr.. W.* 1, 364. Rufa, mieysce między zysą i budą, gdzie idąc na dół zboże się zsypuie, a do góry idąc frokt się ładuie. *Mag. Mscr.* Nawodzą rufy k morzu, sztaby zaſtępuią Krzywe brzegi, a kotwie okręty gruntuią. *A. Ach. W.* 146. Sam Kupido na rufie siedząc, łódką rządzi. *Mon.* 76, 4, u ſteru, u rudła.

RUFIAN, RUFIIAN, - a, *m.*, RUFIIANEK, - nka, *m.*, *demin.*, *Crn.* erſijan; *Vd.* ruffian; *Cro.* ruffian, roſian; *Gall.* ruffien, *Ital.* ruffiano, *Angl.* ruffian, *obs.* Oberdryffion. naſtręczyciel nierządu, kurwigospodarz (cf. rayfura); *Slo.* ſwodnik (cf. zwodziciel); *Rg.* opravitegl (cf. oprawca); der Kuppler, Hurenwirth. Rufiian, nierządnik, co nierząd chowa. *Cn. Th.* 958. *Miniſter libidinis*, ruffian albo °russian, iak niektórzy piszą. *Mącz.* Rufiian znaczy nierządnika, który samtuz chowa, czyli nierządowi innych nasługuie. *Pilch. Sen. liſt* 3, 239. Rufianek, *lenulus. Mącz.* Swoich tylko pochlebców i rufianów na godności promowuią. *Star. Ref.* 35. RUFIIANKA - i, *ż.*, kurwigospodyni. *Mącz.*, naſtręczycielka nierządu, die Kupplerinn; *Crn.* erſianka; *Cro.* ruffianka, roſianka; *Rg.* opravitegliza; *Slo* ſwodnice. RUFIIAŃSKI, - a, - ie, od rufiiana, Kuppler... *Slo.* ſwodnický; *Cro.* ruffianszki). Wiara rufiańſka *lenonia fides. Mącz.* Rufiańſki dom, *ob.* samtuz). Rufiańską trzymać, nierządowi drugich nasługiwać. *Cn. Th.* 958, Hurenwirthſchaft treiben; *Crn.* erſijaniti; *Cro.* ruffianim, roſianim; *Rg.* opravęljati. RUFIIAŃSTWO, - a, *n.*, nierząd ſtan, bawienie się nierządem. *Cn. Th.* 525, die Hurenwirthſchaft; *Crn.* erſijanſtvu; *Cro.* ruffiánsztvo, roſianasztvo; *Slo.* ſwodnictwj.

RUG, - u, *m.*, rugowanie, *Ger.* die Rüge, das Rügen, inkwizycya. *Cn. Th* 958, urzędowne badanie, roztrząsanie, gerichtliche Unterſuchung. Na sądzie burgrabſkim bywa badanie, co zowią rugiem, o zachowaniu obyczaiow każdego mieszczanina. *Sax. Porz.* 39. Często mówiono, iakoby zbóyce uspokoić; wszakże, iż rugu szlachta nie

chciała między sobą mieć, trudno było wymacać winnego. *Biel.* 346. Początek każdego trybunału, zdawna rugi trybunalskie zwano. *S. Grod.* 2, 182. - §. 2) rug, karb, zmarszczek, die Runzel; *Cro.* rugàm, *Lat.* rugare, *plicare, caperare).* W rugi czoło zbierasz. *Mon.* 70, 157. Puściwszy z czoła pomarszczone rugi. *Pot. Arg.* 260. Twarz odmienię, na czele pokarbnię rugi. *ib.* 137. - *fig.* Szedł na pokoy, iakoby wyprzężony z pługu, W uszach trąb, bębnów, szumu, w głowie pełno rugu. *Pot. Arg.* 311. RUGOWAĆ, - ał, - uie, *cz. kont.*, inkwirować, indagować, *Germ.* rügen, *Suec.* röja, *Isl.* raega, *Tatian* ruzgen, ruogen, cf. *Lat.* rogare), gerichtlich unterſuchen, inquiriren. Ruguymy się, co kto królowéy winien, kto obraził słowem abo wzrokiem, niechay pokutuie za to. *Gor. Dz.* 114. - §. 2) rugować, wyrugować, odrzucać, odłączać, entfernen, vertreiben. Więszicie nas, z urzędów ruguiecie, z cechów oddalacie, cerkwie pieczętuiecie. *Smotr. Fl.* 29. Każdemu woiewództwu niezno*śna*, widzieć swych posłów rugowanych z Rzpltéy. *Leszcz. Gl.* 74. Porzuć rospacz, ruguy blady z serca smutek. *Zab.* 10, 233. Umieiętności dzikość i barbarzyństwo rugowały. *Zab.* 8, 3.

RUINA, - y, *ż.*, rozpadlina, burzenie, *Vd.* podertja, podertje, konz, skonzhnoſt; der Ruin, die Zerſtöhrung. Mają grody swe groby i iak ludzie giną, Ludzie śmiercią; a miasta kończą się ruiną. *Min. Ryt.* 1, 297, cf. zguba). Ruiny, *ob.* Rozpadliny, puſtki. RUINOWAĆ, RUYNOWAĆ, *ob.* Burzyć, zgubić; n. p. Forteca ma być zruynowana. *Jak. Art.* 2, 360, zburzona). Pan móy do szczętu się zruynował. *Teatr* 45 *b*, 13, zgubił, zniszczył na zdrowiu, lub maiątku.

*RUKA, *ob.* Ręka.

RUKA, RUKIEW, *ob.* Gorczyca. RUKIEW, - kwi, *ż.*, *Rg.* rigga, rikula, *Ger.* die Raute, *Lat.* eruca, *Gall.* roque; rodzay rośliny ſtrąki rodzącéy, *sisymbrium. Kluk Dyk.* 3, 80. Rukiew hiszpańska, rezeda, Spaniſche Raute, Reſede. *Syr.* 126.

1) RUM, - u, *m.*, (cf Rul *Lat.* rumor, cf. *Ger.* rumpeln, Getumpel), z trzaſk, hałas, Rumor, Lärm, Getöſe. Taki rum czynić, tak trzaſkać, że ledwo się nie zapadnie dom. *Teatr* 11, 102. Lepid rum słysząc, porwie się do broni. *Chroſt. Fars.* 436. Usłyszy tęten i rum niebywały. *Tward. Misc.* 5. Z takim rumem drzwi zamyka, iż móy domek, aż się cały trzęsie. *Teatr* 11, 102, *Kul. Her.* 71. - §. 2) rum! *interiectio*, z ru! odgłos, gdy co runie, das Geräuſch des Zuſammenſtürzens ausdrücken; *interiectio sonum ruinae exprimens. Cn. Th.* 958. Zrzuciwszy wszyſtkę odzież, rum w pośrzodek wody! *mediis immittitur undis, Zebr. Ow.* 89, cf. plaſk, pluſk!). Porwawszy się, rum przez las! *Zebr. Ow.* 155, czesse! w nogi! cf. haydaż.

2) RUM, - u, *m.*, *Bh.* rum, (cf. *Ger.* Rummel, Rummeley); *Slo* rum, ſtaré ſtlučené kamení zední; *Hg.* kóromlás, új romlás; *Vd.* kupez podertega sida; *Ross.* хлáмъ, хлáмостъ, мусоръ, щебень; grus rozwalin, der Schutt. *Rudus*, rum, t. j. ſtara materya, tak kamienna, iak cegielna z rozwalonego budowania. *Mącz.*, kupa gruzu, *Bh* rumiſſtě. Miasto obrócę w kupę rumu, który leży na polu. *Radz. Mich.* 1, 6. Leży Samson, przywalony rumem. *Pot. Jow.* 56. Ot bez dachu ozdoby muru wspaniałego leży w rumie. *Bard. Tr.* 182. Z tych kościołów ieszcze drugie całe stoją, a drugich tylko rumy znaczne ludzie ukazują. *Groh. IV.* 188. Ziele to znayduie się na ſtaredawnych rumach zarosłych. *Syr.* 575. Idą w rumy one miaſta, drugie ogromnemi Ciosy dźwigaią się z ziemi. *Nar. Dz.* 1, 27. Troia sławna poszła w rumy. *Zimor.* 348. Zbawiciel widząc, iż mury Jerozolimſkie z kościołem oraz zburzone, i w rum zwalone miały być obrócone, zapłakał gorzko. *Odym. Sw.* 2, *M* 3. Dziury zbitego muru rumem i gnoiem wypełniono, *humo fimoque. Krom.* 418. Zpychali nieprzyiaciół z góry zamkowéy drzewy, kamieniami i rumem muru potłuczonego. *Stryik.* 455. Rumu bardzo wiele ieſt, my nie będziem mogli budować muru. 1 *Leop.* 2 *Esdr.* 4, 10, zwaliſk.

3) RUM, - u, *m.*, wolne mieysce, *Germ.* der Raum, freye Raum, (*Ulphil.* rum, *Otfried* rumo; *Suec.*, *Dan.*, *Isl.* rum); der Platz; *Sr.* 2. ruhm, (*Sr.* 2. rumne przeſtronny, *Sr.* 1. rumność *spatium*, rumně, rumnoſcjiwě *spatiosus*), *Vd.* preſtor, *Cro.* proztor (*ob.* przeſtwor). Przed cesarzem idąc, rum mu czynią. *Star. Dw.* 41, rumowali). Marszałkowie rum czynią. *Pot. Arg.* 833, *Klok. Turk.* 236. Pnie się przez gmin, iednych potrąca, drugim łaie, że mu rumu nie czynią. *Boh. Kom.* 2, 242. Rum żelazem sobie uczynił. *Tward. Wł.* 93, *Zab.* 4, 306, przebił się). Dawszy rum ku przeyściu ciasny. *Tward. Misc.* 32. Gałuszą lud wrzaſkiem, powrozy turkotem, woda klaſkiem haniebnym, rum powietrany grzmotem. *Zebr. Ow.* 283, przeſtwor, przeſtrzeń powietrzna, der Luftraum. - - (4. Rum Moſkiewſki, rapontyk. *Urzęd.* 263. Rum Turecki, *rheumbarbarum. Sien.* 195, *Vd.* rabarbara; *Re. et Ec.* ревéнь, *Gr.* ῥηον; die Rhabarber. - §. Rum, wyſkok z soku trzciny cukrowéy, deſtylowany. *Krumł.* 553, *Pam.* 85, 1, 1088, der Rum, Arak). - - RUMACYA, - yi, *ż.*, prowadzenie od prawa nakazane. *Cn. Th.* 958, gerichtlich anbefohlene Räumung eines Orts. Którzyby rumacyi przed banicyą aktorowi bronili . . . *Vol. Leg.* 3, 83. Rumacya, branie się precz, przenosiny, ustąpienie, wyprowadzenie się, *ob.* rumować się.

RUMAK, - a, *m.*, (cf. *Hbr* רמך *equa*); supponuię, gdy to słowo nie ma terminacyi Słowieńſkiéy, że musi być origine Tatar.; takowy koń nazywał się *dans le tems de la chevalerie* un deſtrier, un palafroid, *Lat.* palafredus. *Cztr. Mscr.*, przedni koń Turecki; ein treffliches Türkiſches Roß; cf. *Vd.* rainishar, cf. *Rg.* bedev (*ob.* bedewie, cf. *Ross.* арамáнъ, cf. dzianet). Niech się Tatar bachmatem, rumakiem Turczyn szczyci, Lekkie oba do biegu, cudne są w kibici. *Pot. Pocz.* 408. Jakie też to z tak licznych źwierząt sądziss zwierze, Co pierwsze przed drugiemi słusznie mieysce bierze? Ja mniemam, że ów rumak, ſtad Natolſkich plemię, Który na dźwięk trąb, nozdrzem ſtrzyże, grzebie ziemię, I wesoło poryża, i w krwawe gonitwy, Starłszy zbroyne szeregi, mężnie schodzi z bitwy, Lub z szranków wypuszczony z byſtremi dżanety, Wabiąc wiatry na zawód, piérwszy sięga mety, I panu, co go karmił, w pięknym wity lesie Zwycięzca na łabędzim karczku wieniec niesie, *Nar. sat.* 3, cf. *Bibl. Gd. Job.* 39, 24, *ob.* pod słowem *koń*). Żartkonogie rumaki, okryte dywdykiem Wzorzyſtym i szkarłatem. *Pilch. Sen. list* 2, 426. Rzutnieysze konie i żywsze rumaki Tył nie iednemu pomalują błotem. *Jabł. Buk. B* 3 *b.*

RUMEL, - a, - u, *m.*, pewna gra w karty, pikieta, das Rummelpicket; *Mon.* 76, 728. - *Prov.* Trafił w rumel. *Rys. Ad.* 66, *Pot. Arg.* 265, w notę komu trafić, w notę ugodzić. *Kosz. Lor.* 113, *et* 182, dogodził mu, er hats gut getroffen, gerade recht getroffen, auf ein Haar, zur rechten Zeit. Wiele zależy na sposobnym zażyciu okazyi: to iest, co owo mówią: w rumel trafić. *Lub. Kos.* 108. Właśnie mu w rumel fortuna trafiła. *Chroś. Fors.* 471, cf. w rym trafić). - Dom iego do kordegardy rumel w rumel podobny. *Teatr* 11, 124, kubek w kubek, einander so ähnlich, wie ein Ey dem andern. Rumel w rumel podobien do swego wuia. *Teatr* 23, 8.

*RUMELEC, - lca, *m.*, n. p. Pers umie wziąć dzidę, rumelec przypasać do broni. *Tward. Wł.* 201.

RUMIANEK, - nku, *m.*, RUMIEŃ, - ia, *m.*, RUMIANIEC, - ńca, *m.*, (z Łac. Romanus), ziele, *anthemis*, Kamille; *Bh.* rmen, hermanel; *Sr.* 1. hermanti, jabłodze hermanki; *Vd.* kamilza, kamelza; *Crn.* gomęla, gomęlèze; *Cro.* jabuchnyak; *Dl.* komonika; *Bs.* komonika, romonika, raman, roman, rriman, ravna; *Rs.* ромашка, cf. Romanek; prócz ogrodowego, Rzymskim zwanego, iest i kraiowy, wszędzie u nas rosnący. *Kluk Rośl.* 2, 250, pachnący rumienek. *Urs. Gr.* 387. Psi rumień, rumieniec śmierdzący, *cotula foetida*, Kuhdille, ſtinkende Kamillen. *Syr.* 705, *Urs. Gr.* 386. Rumian farbierski, *Rs.* пѣпушникъ, пушка, пушникъ, *ob.* pępawa. RUMIANKOWY, RUMIENKOWY, a, - e od rumianków, *BA.* rmanowy; *Crn.* gomęlèzhn; Kamillen-. Rumienkowe kwiecie. *Syr.* 892.

RUMIANIAWY, - a, - e, czerwonawy, *Rg.* narumèn; röthlich. Bylica ziele kłącze puszcza rumianiawe. *Syr.* 720. RUMIANOŚĆ, - ści, ż., *Vd.* erdezhnoſt, erjaviza; *Rs.* румяность; *Ec.* румѣнцовo; rumieniec, czerwoność twarzy, die Geſichtsröthe, Röthe der Wangen. Rumianość zdrowia lice krasi. *Zab.* 15, 113. krew' się w nim burzy, twarz całą oblewa niezwyrzayną rumianością. *Pilch. Sen. Gn.* 110. Kwiat rumianości i wdzięczności padnie małą niemocą. *Sk. Kaz.* 654. Wſtydliwość w iey iagodach wielką rumianość żarzy. *A. Ach.* 339, *Pot. Syl.* 220, raki piecze). - *tr.* Już Tytan rumianością zdobił niebo. *Tr.*, die Himmelsröthe. - Rumianość potrawy. *Tr.*, brunatność, die Braunröthe, das Braune an einer Speiſe. RUMIANY, - a, - e, RUMIANO *adverb.*, RUMIANUCHNY, RUMIENIUCHNY, RUMIENIUŚKI *intensiv.*, czerwony (osobliwie o cerze), roth (beſonders vom Geſichte); *Bs.* rumen, rusi, crriglyn; *Rg* rumèn *ruticundus, purpureus*; *Cro.* rumen *rubicundus*; (*Crn.* rumin, ermen, z żołty); *Vd.* rumen, roshnofarbaſt, z różany; *Ec.* румяный, румянобѣлый. Gdzież ów alabaſter czoła? gdzie wargi, iak koral rumiane? *Mon.* 70, 383. Już i farby białey z rumianą ſtoczoney, I siły i dużości nie ma przyrodzoney. *Otw. Ow.* 123. Uſterzka rumieniuchne. *Groch. W.* 360. Wſtydem rumianiuchnym okrasiła lice. *Zab.* 16, 84 *Wtg.* Wszyſtek śliczny i wszyſtek rumiany. By śnieg z szarlatną farbą pomieszany. *Groch. W.* 351. Liter oyła rumieniuchna iak piękny kwiateczek. *Rada. Kśl.* 15, 8. Bardzo rumieniuśki *Pieśń.* 43. Rumiany wſtyd twarz mu zapala. *Hul. Ow.* 90. - *transl. ad alia:* czerwony, roth: Zorza wſtaiąc rano farbować zwykła sobą powietrze rumiano. *Otw. Ow.* 216. - Certy

z okuńmi upiec rumieniuchno. *Biel. Myśl. F* 2, brunatno, braun geſotten. Rumiany sos, rumiane mięso. *Wiel. kuch.* 427. - (RUMIEŃ, *ob.* Rumianek, *ob.* Rumieniec). - RUMIEŃCZYK, - a, *m.*, *dem. nom.* Rumieniec, eine kleine Geſichts-röthe. Gdy się gorzałki napiio, rumieńczykow nabiera. *Perz. Lek.* 257. Widział ią w rumieńczykach rozmaitą leżącą. *ib.* 19. RUMIENIĆ *cz. dk.*, urumienić, zarumienić *dk*, *Vd.* erdezhkati; *Ross.* румянить, разрумянить. разрумяниваться; rumianym czynić, czerwienić, rothen (*praecipue de vultu*). Taka więc, kiedy twarz urumieniła Na świat wychodzi żona Tytonowa. *P. Ach. J.* 104, urożowała). Wcześnie na twarzy wſtyd zatarty, Nie rumienią czoła szpetne żarty. *Hor.* 2, 60. Ja się mego kochania wſtydzę, i rumienię. *Teatr* 46 *d*, 33, ich erröthe dabey. Bladą twarz iak rumienić. *Sleszk. Ped.* 52. krwią, ktora z rąk iego przetartych płynęła, rumienił wapno. *Birk. Sk. B* 3 *b.* Zbladłem raz, to znowu rumieniłem się, ſto razy zmieniła się twarz moia. *Teatr* 3 *c*, 7. Gdy weyrzysz w ludzkie sprawy, iako we zwierciadło; Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladło. *Rey Zw.* 29 *b.* - §. Rumienić potrawę iaką, *ob.* Przyrumienić; n. p rumienić masło, tłuſtość, albo li też zrobić rumiany sos, rumiane mięso; także rumienić pieczyſte, zrumienić ciasto. *Wiel. Kuch.* 427. RUMIENIEĆ *neutr.*, rumienić się, rumianym się ſtać, *Vd.* erdezh gratati; *Rg.* rumenittise; *Cro.* rumenimasse; *Bs.* rumenitise; *Rs.* румянѣть, краснѣть, покраснѣть; roth werden. Rumienieią, ktorzy się czego wſtydzą. *Petr. Et.* 282, cf. Rak piec, cf. pełgnąć wſtydem. RUMIENICA, - y, ż., *cyprinus rutilus*, ryba bardzo do płoci podobna, tylko że ma czerwone obwodki oczu. *Kluk. Zw.* 3, 175, das Rothauge, ein Fiſch. (*Cro.* rumenicza *minium*; *Rag.* rumenizza, z cynobr.. RUMIENIDŁO, - a, *n.*, *Vd.* rumenilu; *Cro.* rumenilo, lepoticza: *Bs.* rumenillo, cergljenilo; *Rg.* rumenillo. (*Rg.* rumelka, z purpur); *Rs.* румяна; barwiczka Rouge, rothe Schminke. I muszczki i kamfory i pachnące mydła, I ktore czas z Sabei woią rumieniidła Rozkazała gotować. *Tward. Wł.* 10. RUMIEŃCE, - ńca, *m.*, RUMIEŃ, - ia, *m.*, RUMIEŃCE, - ów *plur.*, *Rs.* румянецъ, краска. (*Rs.* румянцѣ okrążek cyckowy); rumianość twarzy, die Röthe des Geſichts Wdzięczny iéy rumieniec różę przechodzi. *Tr.* - (2. Rumieniec ziele, *ob.* Rumianek).

RUMINOWAĆ co *cz. ndk.*, z *Lac.*, rozbierać u siebie, roztrząsać w myśli, überdenken, nachdenken, überlegen bey ſich in Gedanken. Ja, co mi się zda, co myślę Panowie, Powiem, ot te uwagi ruminuię w głowie. *Hard. Luk.* 137. Jedzie długo w milczeniu, ruminuiąc w głowie, A że iuż o tym myśli nie da usnać w mowie. *Bon. G* 4 *b.* Przychodzi w postawie taiemnicę rumin[illegible]iącego. *Min. Ryt.* 1, 15. Wszyſtko w sobie tak ruminował, Żeby zaś uczyniwszy dobrze nie żałował. *Pot. Arg.* 200, *Tward. Wł. D.* 44, *Zrn. Pſt.* 3, 135.

RUMOR, - u, *m.*, z *Lac.*, wrzask, rum; hałas, trzask, ro ruch, Getöſe, Lärm. Po téy mowie wszczął się rumor, który spokoyność izby mieszał. *Dyar. Gr.* 49. Dom podszyty z ogromnym rumorem się wali. *Tward. Wł.* 92.

RUMOWAĆ *cz. ndk.*, urumować *dk.*, rum czynić, uprzątać, wyprzątać, *Ger.* räumen, Raum machen, Platz machen, wegräumen; *Sr.* 2. rumowaſch. Tedy zabawiony Mars był

w Amaryce, rumuią świat nowy bitnym Portuga'czykom. *Tward. Pas.* 92. Z rozpaczy tor sobie rumuię przez strzały i miecze. *Leszcz. Cl.* 38. Żelazem sobie urumować wrota, albo do śmierci albo do żywota. *Tward. Vl.* 60. Wyrównaycie drogę, urumuycie ią, zbierzcie każdą zawadę z drogi. *Radz. Jes.* 57, 14. Stanąwszy prawie Smoleńskowi w oczy, Ugania Moskwę, i szańce rumuie. *Tward. Misc.* 12. Ale gdzie indziey drogę fata stały, I nad ów wyższy stopień rumowały. *Tward. Misc.* 75. Kazał z obozu wszystkie zawady rumować. *Warg. Cez.* 194. Z skały krwią zbroczałego nakoniec rumuie, *deiicit. Zebr. Ow.* 24, zrzuca). - §. Dom iego rumuie a łupi. 1 *Leop. Math.* 12, 29, wylupi. 3 *Leop.*, plundruie, wybiera, ausplundern. Rumował lichwiarz wszystkę maiętność iego, i rozdarli obcy pracą iego. 1 *Leop. Ps.* 108, 11, szperował. 3 *Leop.*). Będą rumować a szperować dom twóy. 1 *Leop. 3 Reg.* 20, 6, przeszperaią dom twóy. 3 *Leop.*). RUMOWAC się *recipr.*, brać się precz, *vasa colligere. Mącz.*, ruszać się z mieysca, prowadzić się precz, wegziehen, sich wegmachen, Platz machen, *ob.* rumacya). Z oycowskich grodow się rumuie syn Jowiszow na ziemię, *desilit. Zebr. Ow.* 23. W szatę świetną ustroiony W Cykańskie rumuie się Hymeneus strony, *digreditur.* ib. 243. Za twą sprawą dobrze będzie, błąd się urumuie wszędzie. *Kanc. Gd.* 284. RUMOWNY, -a, -e, obrotny, obracaiący się, beweglich. Swiat zemdleie, iak wieres usłyszy czarowny, Jowisz się zadziwuie, gdy okrąg rumowny niebios się nie obróci. *Bard. Luk.* 102.

*RUMRYCHT; n. p. Był wielki rumrycht a szemranie o nim między tłuszczą. 1 *Leop. Joa.* 7, 11, gwar, Gerede, Gemurmel.

RUNĄC *med. idntl.*, *Crn. obs.* rinem *trudo*; *Cro.* rinuti, rivam *trudere*, rinènye *trusio*, *praecipitatio*, rinyen *trusus*, *praecipitatus*; cf. romnanje, z trud, praca; *Rg.* rinnuti, porinnuti *impellere*, *praecipitare*, rignivalaz *impulsor*, gruhnuti *ruere* (cf. gruchnąć), *Bs.* riunuti *impellere*, *trudere*, roniti *deiicere* (cf. ronić), srrinuti, sarnuti (cf. sarna), zgromignatise *ruere*; *Ross* рухнуть, рухаться, рушить, возрынуть, низринуться, рушить, (ст. рынуть, рбнуся рбю тящ), (cf. Rut. cf. *Lat.* ruere); Runąć, z trzaskiem i gramotem się obalić, *Cro.* urušaùjemsze *corruo*, urušalyiv *ruinosus*); raffelnd hinfallen, mit Geräusch hinstürzen. Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniey runie, im wyżey wierzch niesie. *Kchw. Roz.* 107. Ogromna skały urwa, strącona z góry wierzchu, runie z gromem do dołu, runąc przysparza gromu. *Stas. Num.* 1, 148. W wodę runąwszy, dodzi płynącey dociekła, *insilit undas. Zebr. Ow.* 192. Runęły dżdże tak wielkie, że . . . *Birk. Dom. G.* 4, lunęły. - §. Za tym runą słodkie łzy. *Birk. Dom.* 117, hoynie się leią, fließen reichlich, strömen. - §. *tr.* trzaskać, krachen. Pod Pitona trupem szkaradnym ziemia runęła, Z dźwięku Etná daleko zawyła. *Tward. Daf.* 17. Przy dziękach bogu po zwycięstwie działa runą. *Jabł. Buk. T b.* Ledwo wyydzie, owże głos na kształt gromu runie, Zadrży ziemia . . . *Tward. Pas.* 51. W tym runął z nieba głos, . . . *Olym. Sw.* 2, *N b.* - §. Pszczoły wszystkie runą na znak trąby króla. *Zab.* 12, 230, z szeleszczem głośno ruszaią, sie strömen herbey mit Geräusch. - *fig.* Pod srogim ciosem oyczyzna runęła. *Teatr* 44 *d*, 60, upadła, obala się, ist hingestürzt. Potęga bez rozsądku swym ogromem runie, *ruit mole sua. Hor.* 2, 47 *Kniaź.* §. Runąć się na kogo, z trzaskiem rzucić się na kogo, plötzlich über einen herfallen. Runęli się na niego, umysłem tym, aby go zabili. *Glicz. Libych. H* 7. Wziąwszy miecze, runęli się na niego, i zabili go. *ib. C* 5 *b.*

RUNO, -a, *n.*, *Boh.* rauno, rauni łúje, skóra z wełną; *Vd.* runja, z kosm; *Cro.* runa *vellus*, runyaszt, *Dl.* runav *villosus*; *Rg.* rûn *floccus laneus*, rûgna *pilus*, ruun vunneo *vellus*, rûgnav *hirtus*, zarûgnaviti, rugnaviti *hirsutus fieri*; *Bs.* rugne *pilus*, run vunno *vellus*, rugnav, z kosmaty; *Ks.* pyno; (cf. *Ger. obsol.* raunen ranąć, skąd die Runen); skóra z wełną, das Fließ, ein Fell mit Wolle darauf. Położę runo abo wełnę na podworzu. *Sk. Żyw.* 1, 405. Argonautowie z Grecyi do Kolchis po złote runo żeglowali. *Stryik.* 70, das goldene Fließ. Order złotego runa. *Sirzet. P. P.* 2, 272, *Wyrw. G.* 249. - *allegor.* Gdyby łaskawa fortuna, co bez brzytwy innym goli, Dała strzyc swe złote runa Mym życzeniom po iey woli. *Zab.* 8, 121. Pod złotym się runem wilcza sierć chowała. *Błaż. tl. A* 4, nie wszystko złoto, co się świeci). - §. *aliter*: Posłał papieżowi runo abo włosy pierwsze synów swoich. *Sk. Dz.* 674, *Pim. Kam.* 10, die ersten Haare, Milchhaare.

RUP', -ia, *m.*, RUPIE *plur.*, (*Boh.* raup, owad; *Slo.* rup, obad *asilus*, *tabanus*; *Vd.* ripezh, z gryzący; *Be.* ruppa *foramen*, *lustrum*, *horreum*, ruppiçe *meatus*; *Holl.* ruype, roepe, *Loth.* roupe, *Jnf. Sax* Rupe, *Ger.* Raupe, cf. *Lat.* repere); robacy w żywocie. *Cn. Th.*, Würmer im Leibe, in den Eingeweiden. Jeden gatunek robaków, podobieństwem do owsa lub żyta zbliżaiący się, lubo w rzeczy drobny, ale w mnóstwie bardzo liczny, nayczęściey w prostey kiszce kłębami się mnożący, nazywaią rupiami. *Perz. Lek.* 188, cf. Glista). - §. Rupie końskie, czerw' końscy, w brzuchu końskim. *Syr.* 348, *Sr.* 2. schpundri; *Crn.* shpundri; *Cro.* kérasel; Roßwürmer, Würmer im Eingeweide der Pferde. Podróżnik ziele rupie albo czerw' końscy morzy i wywodzi. *Syr.* 1161. Rupie i glisty w jelitach konie miewaią. *Kśw. Lek.* 36. Siecka z otrębami pomieszana rupie w brzuchu końskim płodzi. *Hipp* 31. Tią mu brzuch, iako szkapie na rupie. *Rey Zw. O* 1 *b.* - §. *tr. fig.* rupie, frasunek, zgryzota, mol, świercze, Kummer, nagender Wurm, Harm. Każdy ma swoie rupie. *Rys. Ad.* 27, każdy ma swego móla. RUPIĆ *cz. ndk.*, kąsać, gryźć, *Vd.* ripiti; nagen, beißen. *Cn. Th.* - *tr.* rupie mię co, trapi mię, frasuię się. *Wlod.*, es macht mir Kummer, es wurmt mich. Rupi was honor przełożonych naszych duchownych. *Smotr. El.* 8, markotno wam, że maią tyle znaczenia.

RUPIECI *plur.*, stare graty, stare nikczemne ruchomości, sprzęty, Rummeley, Gerümpel, Rummel; *Bh. et Slo.* harabardy; *Sr.* 1. staré cjapor; *Vd.* rapatia, robatia, menshi roba, paludje). Trochę domowych rupieci. *Zim. Siel.* 244. Pobrałam z sobą materyne rupieci. *Pot. Syl.* 122. Pełne zawsze u niey kieszenie kleynotów, rupieci różnych, kolczyków etc. *Teatr* 1, 119. - §. Młodych chłopców przedziewczyli, wyrznąwszy im męskie rupieci. *Bardz. Luk.* 2, 2', cf. członek męzki, cf. stroie.

RUPTURA, *ob.* Przepuklina, Kiła, Wypukline, Przetarcie, Przerwanie błony brzuchowey, der Bruch, Darmbruch;

Bh. lepla, prutrj; *Crn.* kila, reswytje; *Cro.* killa; *Dal.* pridor; *Rg* killa, pridor; *Bs.* puklina; *Sr.* 2. bruch; *Sr.* 1. pjellußneno, pjepußnenosçj; *Rs.* кила, килка. Rupturę maiący, *Vd.* lomliu, pokliu; *Cro.* killav, killavecz; *Dl.* hillav, hillavecz, pridart; *Rs.* килáстый, килóватый, килавъ; *Bc.* единокилый. Ruptury dostaię, *Cro.* killavem, okillujem, okilavam. RUPTURNY, -a, -e, od ruptury, Bruch-. W pasie iego rupturnym czerwonych złotych szukali. *Sak. Persp.* B 3 b, *Pim. Kam. praef.*

RURA, -y, ż., RURKA, RURECZKA, -i, ż., *zdrbn.*, każde dęte obdłużne narzędzie, z *Niem.* die Röhre, das Röhrchen; *Bh.* taura, trubka, trubicka (cf. trąba), trubice; *Sr.* 2. torta; *Sr.* 1. rota, torta. *Crn.* ror; *Vd.* ror, rorizh, shlebizh, shlieb (*ob.* żłób), shlebizhek, zieu, zeu (*ob.* cew), zieviza, zeuzhik, tershou; *Cro.* czev, slèb, slebich, slebichek; *Rg.* zjev, zjevcisza; *Sla.* civ; *Rs.* трýба, трýбка; смволъ, смволáнкъ. Rura wodna. *Sk. Dz.* 667, trąba, die Wasserröhre; *Bh.* taura; *Rs.* водопáвка. Woda rurami prowadzona. *Star. Lw.* 4. Z studnicy, która była przed miastem, ciekła woda rurami albo żłoby od południa do miasta. *Lecp. Jud.* 7, 6. Rura szpetna piękną wodę puszcza; kto potrzebuie wody, szpetnością się rury nie odraża. *Skarg. Kaz.* 216. Woda we dwóch rurkach z sobą spotkuiących w obudwóch równą ma wysokość. *Hub. Wst.* 124. Rurka w beczce do utaczania wina. *Cresc.* 345, cf. czopek). Rurką u hantfasa ciekła woda na iedno mieysce połgodziny. *Dyct. szk.* 293. Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. Nn*, *Sr.* 1. lampowa trubka. Rozmaite rurki i rureczki cyrulickie, n. p. do nasprycowania macherzyny, do pompowania urzyny etc. *Czerw.* 24 - 29. Rurka aptekarska do podkurzania w nos, w zęby, w uszy, podkurzaczka. *Cn. Th.* 955, *ob.* *Treść, *treska, *trenka). - *Anat.* Rura, kość goleniowa. *Krup.* 1, 154, piszczel, das Schienbein Rura udowa. *Krup.* 1, 150, rura łokciowa. *Arch. An.* 109. Rura w pieczeni, der Röhrknochen. Próżno, nie odmieni pasiey żadna rzecz natury, Bo ten choć syty mięsem, pogląda na rury. *Zegl. Ad.* 213, *Pot. Pocz.* 137. - Rura na dalekie poyrzenie, ein Sehrohr, *ob.* Dalekowidz. - Z ust twoich, iako rurą do uszu moich, myśl twoia do mnie przyszła. *Sk. Dz.* 1036, iak kanałem, trąbą, leykiem). Gardziel czyli rurka oddechowa *Brzoz. duch.* 39. Rura, którą tchem groch, kule rzucamy, ein Blasrohr. *Cn. Th.* Rura u strzelby, der Lauf, *Bh.* hlavně, hlawen' (cf. głownia). Tryna z pod świdra, gdzie rury krępią. *Torz. sk.* 255. Dmuchałem wprzod w rurę, czy nie nabita. *Al. n. IV.* 11. *Rura tabaki, rola tabaki. *Duds.* 29, eine Rolle Taback; raczey tutuniu). - §. Rura *m. et ż.*, *gap', tęp do umysłu, *ob.* rurał, ein Tölpel, ein Einfaltspinsel. Ona passyami tego rurę Błażeia kocha. *Teatr* 54, 19. Frantowicza potrzyglem na rura, Taki z niego dziś patron, iak był przedtym rura. *Zall Zbb.* 45. Tyś wielkim rękodzieł dawnych szacownikiem; ia rura. *Zab.* 13, 233. (RURACZEK, -czka, *m.*, naczynie do mieszania roztopionych kruszców. z Niem., der Rührhaken, zum Umrühren der geschmolzenen Metalle. *Tr.*, z RURAYZ, RURAYZA, żelazny niby drąg, na końcu zgięty, którym hutnicy szkło w tyglach wzruszaią i mieszaią. *Torz. sk.* 36. Gdy się szkło w tyglach dobrze zpieni, na dw czas go hakiem żelaznym czyli rurayzem dobrze szkłócić. *Torz. sk.* 154, *Ger.* Rühreisen. - §. Rurayzy w hucie, flaszki długie do oliwy. *Mag. Msk.*, lange Oelflaschchen). - RURAŁ, -a, *m.*, albo z Łac. rus, ruris, albo od słowa rura, w znaczeniu gapia nieokrzesanego, z grundychwał, gbur, ein Bauertölpel. Chłopięta gdy rurała obaczyły, tak iako zwykły, gdy się im kto nie zdarzy, ani upodoba, ięły mu się przypatrować, a iakoby wróble około sowy, dziw dziw dziw dziwować. *Glicz. Wych. H* 7 *b.* Witay bracie rurała, dawnoświa się widziała? *Glicz. Wych.* io. - RURALNIA, -i, ż., fabryka, w którey rury do flint robią. *Os. Zel.* 76, eine Schießrohrfabrik. RURFLET, -u, *m.*, głos pewny w organach. *Mag. Instr.*, die Röhrflöte in der Orgel. RURKOWATY, -a, -e, -o *adv.*, na kształt rurek, pełen rurek, kanalików, röhrig. *Vd.* shlebast, zievak (cf. żłobkowaty); *Rs.* трýбчатый, смволовидный, смволáтый. Rurkowaty kamień, Röhrenbruchstein; złamanie kości leczy, sprawuiące zlanie. *Krup.* 1, 151. RURKOWY, -a, -e, rurkę maiący, mit einem Röhrchen versehen. Pokrywa rurkowa, bauie rurkowe. *Arsmł.* 53 *et* 54. RURMISTRZ, -a, *m.*, koło rur wodnych chodzący, der Röhrmeister, Brunnenmeister; *Bh.* tautnik; *Slo.* studnikar, który studnie kopie (cf. Rudnia); *Vd.* studenski moister; *Sla.* bunarczia; *Rs.* трубочный, водопроводчикъ; *Ec.* кладезекопатель, кладезекопатель. *Aquilex* który źrodeł umie dobywać, rurmistrz albo wynayduiący wod. *Miącz.*, *Dmoch. Jl.* 2, 243. RURMISTRSKI, -a, -ie, do rurmistrza należący, Röhrmeisters; rurmistrskie prawidło, narzędzie do poznania położenia wody. *Wlod.*, *Libra aquaria. Cn. Th.* 955, die Wasserwage. RURMISTRSTWO, -a, *n.*, RURMISTRZOSTWO, nauka lub sztuka rurmistrska. *Wlod.*, die Wasserleitungskunst; *Rs.* водопроводство; *Ec.* кладезекопательство. RURMUS, -u, *m.*, wodociąg, albo młyn wodę po nosrący, pchaiący, leiący dokąd *Cn. Th.* 955, die Wasserleitung, *aqueduc. Stat. Ruff.*, Pompa. *Dudz.* 56, *Sol. Ar.* 153. Trzy główniey sze rzeczy uważać się maią w rurmusie, t. i rury, klamki i birguny. Biegun, iest to walec podstawy kołowey mogący przebiegać wnętrzną objętość rury, która nazywa się samo ciało; klamka służy do otworzenia i zamknięcia na przemian przechodu dla wody; ciało rurmusu iest rura, którą biegun przebiega. *Jak. Mat* 3. 407. Rurmus ciągnący, *antlia aspirans*; depłaiący, *calcans. Jak. Mat* 3, 408. RURMUSOWY, -a, -e, do rurmusu należący. *Wlod.* Wasserleitungs-; rurmusowa skrzynia, która wprzod wody nabiera, i drugim skrzyniom przez rury rozdaie. *Cn. Th.* 955, wododzielna skrzynia, der Windborn, der grose Wasserkasten, der den Röhren das Wasser mittheilt. Rurmusowe koło. *Cn. Th.* 955. Rurmusowy row, kanał rury. *ib.* Za Augusta pokopano wiele stawów, które można było każdego czasu wodą napełnić, przez łoża rurmusowe. *Pilch. Sen. list* 2, 156. RURNICA, -y, ż., das Fühlfaß beym Distilliren. Pospolitych pokryw rury prowadzimy przez wodę nalaną w beczkę pospolicie rurnicą zwaną. *Krumł.* 56. Z rurnicy często, ile kiedy się zagrzeie woda, odmieniać ią, a innéy według potrzeby przylewać. *Haur Ek.* 110. RURNIK, -a, *m.*, mieysce, którędy rury wodne prowadzono, der Ort, wo die Wasserröhren

röhren durchgehen. RURNY, - a, - e, od rur, Röhren-; *Bh.* raurnj; *Cro.* slebni; *Rs.* сплошной. Rurna czasza, misa, panew', w którą woda z cewek ftryka, a z niéy w fkrzynię opada, *crater. Cn. Th.* 960. Rurna albo rurmusowa cewka. *ib.*, rurny słup, w którym cewka wodę w fkrzynią puszczaiąca. *ib.* RUROWY, - a, - e, do rury należący, Röhr-, Kość rurowa, der Röhrknochen. *Tr.*

RUS, - a, *m.*, gra nieiaka w karty, ein Kartenfpiel. Trzeba fkrzętnym ftaraniem, gdy pora użycia, Probować różnych losów i w rusa i w bicza. *Kras. sat.* 105.

RUŚ, - i, *ż.*, (*Bh.* Русь; *Vd.* Rusiansku zharftvu, Ruska semla, Rutenska deshela, z Rossya, z Moskwa; cf. *Ross.* русь, z rusy). *Ger.* Reußen, *Roxolania, Ruthenia, Russia*, *Cro.* Ruszka, Rutenzka semlya; *Hg.* Oross-ország; wykładaią od *rozsiania*; bo naród Ruski tak się bardzo *rozsiał*, iż wielką część Europfkiey i Azyackiey Sarmacyi napełnił, i przetoż ie Grecy *sporos*, iakoby rozsiano nazwali. *Biel. Kr.* 13, *et* 36, *Biel. hift.* 427, *Stryik.* 109, *Gwag.* 10, *Nar. Hft.* 2, 48; *Bohoryc.* Ruś pod kniaziem Moskiewfkim Białą Rusią nazwano, Weiß Reußen, a tę, która do Polfki należała, czarną. *Gwag.* 523, Schwarz Reußen; trzecia, czerwona Ruś, Roth Reußen. *Gwag.* 523. - §. Na Rusi pełno czarów, Reußen, verfchrieen, durch Hexerey. Jeżeli w tym nie 84 czary, to ich już i na Rusi nie ma. *Teatr* 9, 81. - §. Ruś, z błogosławiony kray, ein fchönes, gefegnetes Land. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Rys. Ad.* 4, wszędy dobrze, ale domu lepiey; oyczyzna naymilsza; niemasz, iak domu, zu Hauſe iſts doch am beſten. I na Rusi robić trzeba. *Tr.*, bez pracy, nie będą kołacze). - 2) Ruś *collect.*, Rusini, Rusnacy, die Reußen. Mścisława Ruś otruła, że więcey miłował Polaków, niż ich. *Biel.* 104, Roxolanie. *Fund.* 82. RUSAK *ob.* Rusin. 2) RUSAK, rzeźniczy nóż, rzezak *clunaculum. Mącz.*, ein Küchenmeſſer. RUSAWY, - a, - e, nieco rusy, rusowaty, ein wenig braunroth. Włosy u iednych czarne, u drugich rusawe, u inszych żołte, u drugich białokurowate. *Sak. Pr.* 26. Rusawym się ſtać, rusawieć, rusowaciać, *Bh.* ryſſawěti, *ruſescere.*

RUSIN, *RUSNAK, RUSAK, - a, *m.*, *Dudz.* 18, z Rusi rodowity, ein Reuße; *Cro.* Ruszianecz; *Hg* Oresz; (*Rs. vulg.* русакъ, россіянинъ, z Rossyanin, Moskal, 1) siwy zaiąc); *Bh.* Rus, *Vd.* Rusianz, Rusiak, *Ec.* росєь Rossyanin). Rusina kto oszuka, będzie mądr. *Petr. Ex.* 297. Z Rusinem gaday, a w zanadrzu kamień trzymay. *Dwor. F.* *Rusek *Roxolanus. Urs. Gr.* 325. RUSINKA, RUSACZKA, - i, ż., z Rusi rodowita, eine Reußinn. (*Ross.* россіянка Moskiewka, Rossyanka). Długo w Kiiowie Bolesław przemieszkiwał, ujęty piękności Rusinek. *Nar. Hft.* 2, 404. Kilku ochrzczonych Rusinów lub Ruszczek *Stob.* 21. RUSKI, - a, - ie, *Ross.* русскій, od Rusi, Reußiſch. (*diſting.* Rossyyfki, Moſkiewfki); *Boh.* Ruſſký; *Vd.* Ruſki, Rusianſki, Rutenſki; *Rs.* Россійскій, Русскій. Odlaymyż na ofiarę z Ruſkich pol gładki go wołu. *Groch W.* 27. Wieprzow takich [illegible] chocbyś im Ruſkie smażył pierogi. *Haur. El.* [illegible], najlepsze specyały). Ruſki dar; dawszy, znowu się upominać. *Cn. Ad.* 1014. Jeſt przysłowie o Ruſkim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruſki miesiąc, (że to dniami pożnicy, iak się [illegible]na, tak też kończy). *Sax. Ok.* 39, *Rys. Ad.* 54, bardzo długo, ſehr lange, *cf. Slo.* na ſſé letnicſi. Dam ia iemu, aż Ruſki miesiąc popamięta. *Teatr* 14 *d*, 6, *et* 24 *c*, 46; tak go zbił, że musiał Ruſki miesiąc na to się smarować. *Pasz. Dz.* 85. - §. *Subſt.* Ruſki, *m.*, z Rusin, ein Reuße, Ruſka, *ż.*, z Rusinka, eine Reußinn. Z kalendarza trudności bywaią w pożyciu małżeńſkim Rzymianina z Ruſką, Ruſki z Rzymianinem. *Sak. Kal. E* 1 *b*, katolika z Greczynką. (- RUSNICA *ob.* Rusznica). - RUSNIEĆ *niiak. ndk.*, zruſnieć *dk.*, rusinem zoſtawać, zum Reußen werden, *Rs.* обрусѣть. Części Polfki iedne zruſniały, drugie zniemczały. *Zab.* 10, 25. RUSY, - a, - e, RUSO *adv.*, *Bh.* ruſy, ryſſawy, (żarżawý, z rdzawy); *Sr.* z. rezwé, rézwuſti; *Crn.* erjav, erjava, (*Crn.* erdęh, ardęzh, z czerwony); *Vd.* erdeshaſt, arjav', arjav'z, (*Vd.* ardezh, rash, z czerwony; *Vd.* erjau, erjavo, arjau, z rdzawy); *Cro.* rúsz; *Dl.* ruusz; *Rg.* rûs, - a, - o, (rûsiti, z *rufare*); *Ec.* rusi, rumem, çrrigljen, z czerwony, (*Ec.* righja, rrighja, arghja *aerugo*); *Rs.* русь, русый; cf. *Lat.* russus, russeus, rutilus, *Holl.* ros, *Ital.* rosso, *Gall.* roux, rouge, *Angl.* russet, read, red, cf. *Pol.* Rydzy; *Gr.* ξουθος, ερευθος, *Germ.* roth). - Rusy, liſowaty, brunatny, rysawy, śmiady, smlady, (o włosach), braunroth (von Haaren). Płeć rumianoczarna pospolita ieſt *Ruſkiego* narodu, dlaczego też dziś nasi mówią *ruse*, to ieſt, *rumianoczarne. Stryik.* 110. Rozmiłował się Bolesław w Kiiowie urody niewiaſek *rusowłosych* i czarnobrywych. *Stryik.* 164. *Ross.* русалка Nimfa, Dryada, Najada; *hodie* czarownica). Liś *rusobrody. Jabł. Ez.* 115. Frederyk II. rusobrody, *Barbarossa. Mon.* 76, 196, rudobrody, *Crn.* erjavobrodazh. RUSOWATY, - a, - e, - o *adv.*, trochę rusy, rusawy, ein wenig braunroth, rothköpfig, *Rs.* русоватый między blond a brunatno. RUSOWACIEĆ *Neutr. ndk.*, rusowatym się ſtać, rothköpfig werden, rothe Haare bekommen. *Tr.*, *Bh.* ryſſawěti, zryſſawěti, *Rs.* русѣть, опрусѣть. (*RUSTUNEA *ob.* Rynsztunek). *RUSYYSTWO, - a, *n.*, n. p. prześladował cerkiew' bożą w Rusyyſtwie, *Smotr. Ap.* 103, Ruskiey wiary, Ruſkiego wyznania, vom Reußiſchen Ritus.

*RUSZ, - u, *m.*, (ruch, ruszenie), amyk, zemknienie szybkie, ſchnelles Entwenden. Złodziey tyka cudzego, robi ciemnym ruszem. *Klon. Wor.* 37.

RUSZAĆ *ob.* Ruszyć RUSZALNOŚĆ, - ści, *ż.*, ruchawość, die Beweglichkeit, Bewegſamkeit. Co za ruszalność członków, iakoby sprężyny. *Zab.* 12, 92. (RUSZCZEK, - szczka, *m.*, ziele *Ruscus ob.* Iglica). RUSZLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, ruchawy, ruchliwy, obrotny, beweglich, bewegſam, thätig, *Slo.* pohnutliwi Charybdys była baba ruszliwa i łakoma. *Orw. Ow.* 256. - *§. *Nieruszny. Chodk. Koſt.* 12, nieporuszony, unbeweglich

RUSZCZYZNA, - y, *ż.*, Ruſki język, ubiór, zwyczay, i t. d., das Reußiſche, Reußiſche Sprache, Kleidung, Sitte u. ſ. w Puki Litwa chciała, pozwalano iey Ruszczyzny używać. *Czack. pr.* 56.

RUSZNICA, RUŚNICA, RUCZNICA, - y, *ż.*, RUSZNICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* ručnice, (*Bh.* ručnicka pistolet; 2) pewna choroba goralów Morawſkich; *Vd.* risanisa, resanisa, resenza, z gwintowana ſtrzelba, cf. rznąć, *Vd.* roshnisa, z ucho u dzbana; *Sr.* z. ruczniczza trzonek; cf. rączka); *Cro.* orusnicza, (cf. oręż); *Rs.* ручница, (*Rs.* ручная ſtrzelba, *ob.* oręż; zb ручница do broni!). (*Etym.*

Ręka, ручка), gatunek ręczney ſtrzelby, muszkiet, puſhak, ein Feuerrohr, eine Büchſe. Giedymin R. 1328 od Krzyżaka kulą z ruśnicy zabity; bo tego czasu ruśnice Niemcy wymyślać poczęli, wszakże ieszcze bez krzosow. *Stryik.* 368. Rucznica. *Rey Wiz.* 151 *b.* Fuzye z większym otworem rusznicami nazywano. *Czack. pr.* 1, 218. Strzelcy z rusznicami, albo arkabuzerowie. *Star. Dw.* 34. Piſtolety albo krótkie rusznicki za pasem nosili. *Alok. Turk.* 236, *Wys. Al.* 35. Żaden czasu pokoiu rusznic niech nie śmie nosić. *Herb. Stat.* 564. Choć naylepsza rusznica nie uczyni ſtrzelca. *Pot. Jow.* 2, 70. RUSZNICZNY, RUCZNICZNY, -a, -e, *Bh.* ručnićny, *Rs.* ручнóй, do rucznicy należny, Büchſen-. Ruśnicznego ludu trzydzieści tysięcy. *Petr. Pol.* 1, 186, z ſtrzelbą, mit Büchſen, mit Feuergewehr). Krzyżacy ruśniczną ſtrzelbą Litwie nieprzywykłą, wiele Giedyminowi ludu pobili. *Stryik.* 368; ogniową ſtrzelbą, Feuergewehr, Schießgewehr. Proch rusznicżny *Haur. Sk.* 251, ſtrzelecki, Schießpulver).

*RUSZOCIIOD słońca, z bieg słońca. *Zebr. Zw.* 14, der Lauf der Sonne.

RUSZT, RUSZTOWANIE, *ob.* Roszt, Rosztowanie.

RUSZYĆ cz. *ndk.*, Ruszać *Contin.* -(*Bh.* ruſſiti naruszać, gubić, niszczyć; *Slo* ruſſim: *efigo*; *Crn.* rushim, z darń wyrzynam, *Crn.* rushéna, z darń; *Vd.* rushiti, reskopuvati, z rozkopać, rozrzucić, *Vd.* srushiti, z wzruszyć, *Vd.* rushilu, z pogrzebaczka, kosior; *Cro.* rushiti, z swalić, rozwalić, *Cro.* uruſujem-sze *corruo*; *Rs.* рушить obalić, odłamać, pokraiać, рушать kraiać, cf. rznąć, рушиться runąć, obalić się, cf. *Lat.* ruo); (*Etym.* ruch) ruszyć co, czego, z tknąć się czego, *Rs.* трогать, трогу, трогать: (cf. trunąć); etwas rühren, berühren, anrühren. Nie śmiał szatan żadnéy rzeczy Jobowey ruszyć *Karnk. Kat.* 438. Naści, schoway to na iutro, tylko nie rusz. *Teatr* 55 *e*, 23 Nieruszy, gdzie niemasz nic. *Cn. Ad.* 641; rad bierze, gdzie nie położył; przylepia mu się do palców). Tu wszyſtko drogo, bez pieniędzy ani rusz. *Teatr* 53, 13. Kobiety, a zwłaszcza młodey, bez pieniędzy ani rusz. *Teatr* 32 *b*, 60. Ten człowiek do figlów przedni; ale do interesu ani rusz! *Teatr* 22 *b*, 67, ani myśl o tym, żeby go użyć). Ruszyć kogo w sadno, tknąć kogo w sadno, *ob.* Sadno. - Ruszyć dzwonka; *ob.* Dzwonek - *tr.* w mowie czego ruszyć, natrącać, in der Rede etwas berühren, im Vorbeygehen erwähnen. Nic dlań milszego, iak mowić o niey; rusz tylko o tym, iakobyś wodę puścił na koło młyńskie, nie może się upamiętać, *Teatr* 31, 11. Ruszę daley, a tych rzeczy ruszę, które do dziwów poruszyły świat wszyſtek. *Birk. Zam.* 28. W tym naszym dyſkursie, iuż się żywego i zmarłego, ruszyło. *Falib. S.* Nie ruszaycie umarłych, pokóy, *de mortuis non nisi bene.* - §. Ruszyć co z mieysca poruszać, etwas von ſeiner Stelle weg bewegen, rühren *pr. et tr Boh.* hybati, hnauti, hnul, hnu, hybam cf. gibać giąć, chybać); *Sr.* 1. hibnuci, hibam, hibnu, hnuju, zhibam, ſhibnitem; *Sr.* 2. gnuſch, gibaſch, wabu cf. wabić); *Crn.* ganiti, gânêm, majati, majêm, majam cf. mknąć); *Vd.* geniti, gibati, giblem, gibam, genem, ogeniti, gânit, majat, mekniti, premekniti, omekniti, mesiti, mesim, zmiesiti; *Slo.* maknuti; *Bs.* ganuti, kremnuti, miçati, krotati, krechjati, cf. kręcić), pomeſtiti cf. pomieścić); *Cro.* gibati, giblyem, genuti, kretam, krechem; *Ross.* двинуть, двигать, cf. dźwignąć), мотáть, мотаю, cf. motać), мешелять, мешаю, замешелять. Nie radzę ruszać złego, gdy dobrze leży. *Pot. Arg.* 166, nie budź licha). Charty się przybliżyły, zająca z mieysca ruszyły. *Jak. Bay.* 212, wypłoszyły, die Hunde haben den Haſen aufgeſtäubert, aufgejagt; *Vd.* srushuvati, gorsproshiti, spojati, spoditi). Zwierza z kniei ruszyć, wyſtawić, a nie wygnać, mówi się. *Chmiel.* 1, 80. *Feram excitare*, t. i. ruszyć zwierza. *ib.* Powſtań uciecho, powſtań lutnio moia, Ruszwa (*Dual.*, z ruszaymy), rożaney zorzy z iey pokoia. *J. Kch. Ps.* 164. Radzili mu, żeby go albo zabił, albo iakokolwiek z mieysca ruszył. *Warg. Wal.* 116; oddalił, entfernen. Dwóch biſkupów z ſtolic za ich winą ruszył. *Sk. Dz.* 1095, z urzędów złożył, des Amtes entſetzen. - *§. W równy dział szły podług teſtamentu, tak rzeczy **ruszaiące*, iako i **nieruszaiące*. *Biel. Sw.* 185 *b*, ruchome i nieruchome, bewegliche und unbewegliche Güter. - *Recipr.* Ruszać się, cf. ruchać się), mieysce bytu odmieniać, ſich wegbegeben, ſich bewegen, ſich rühren, von einem Ort zum andern. Wszelka rzecz, która się rusza, z mieysca na mieysce, musi opuszczać ono mieysce, z którego się rusza albo odchodzi. *Karnk. Kat.* 182. To ieſt tylko wiecznem, co własną rusza się mocą. *Zab.* 2, 33 *Alb.* Ile razy rzecz iaka się rusza, tyle razy odmienia swoie położenie. *Rog. Dol.* 2, 1. Ciaſto się rusza wzgorę. *Cresc.* 133 der Teig geht auf). Ruszyć się zkąd, ruszyć zkąd, dokąd *Neutr.*, porzucać iakie mieysce, wybrać się, von einem Orte aufbrechen, wohin aufbrechen; ſich aufmachen. Ruszyliśmy się do kościoła. *Aras. Pod.* 2, 72. Ruszyła się izba poselſka do senatu. *Dyar Gr.* 19. Gdy się obóz ruszyć ma, tedy przodkiem działa, prochy mają się naprzód z obozu ruszyć. *Tarn. uſt.* 301. Po śmierci oyca, ruszył się Abraham z Haran, i przyszedł do ziemi Chananeyſkiey. *St. Zyw.* 200. Nayciężey się z mieysca ruszyć *Cn. Ad.* 1275, wybrać się z domu naytrudniey). Sama się nigdy z domu nie ruszę. *Teatr* 30, 7, nie wychylam się. - *tr.* Jakie ſtrumienie krwi z każdey rany musiały się ruszyć. *Groch. W.* 191; wypływać, runąć, łunąć, herausſtrömen). Szyper od pala ruszył. *Off. ſtr.* 7; odbił od lądu, ablaufen, vom Ufer abſtoßen). Rusza flotta, żagle się podnoszą nadęte. *Bard. Tr.* 238. Z Kuiaw ruszył regiment na Ukrainę. *Teatr* 24, 160. Było co widzieć, kiedy się sprawione Obadwa woyſka ku sobie ruszały. *P. Kch. J.* 534. Dobry ieſt kaznodzieia i porusza zgoła, Jak poczanie kazać, zaraz lud ruszy z kościoła. *Kchw. Fr.* 36. - Ruszay, z machay, żywo, uwijay się! rühre dich, tummle dich, vorwärts! Raz po raz krzyknął na fornala: ruszay, ruszay! *Off. ſtr.* 5; *Bh.* hybey! Ruszać koniem, rozwierać konia, rozpuszczać. *Cn. Th.* 960, dem Pferde die Zügel ſchießen laſſen. Pilna sprawa, trzeba się ruszać. *Cn. Th.* 699, uwinąć się). Ruszanie, ruszenie, ruszenie czego, ruszenie się, ruch, das Rühren, die Bewegung.; *Crn.* gânênga, ganenje, *Vd.* sgibanje, srushenje, gorspod, spadek; *Cro.* kretanye; *Sla.* lulanie cf. lulać); *Rs.* зыблéнïе; *Ec.* движенïе, движáнïе. Bez ruszania niemasz żadnego kunsztu, żadney przemiany. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 77. - Pospolite ruszenie, das allgemeine Aufgebot (der Landſturm). Ku obronie oyczyzny służyło dawniey zwołanie obywatelów, co pospolitym ruszeniem zwano, iż każdy osiadły obywatel musiał ruszać się z domu, siadać na koń i iechać na nieprzyiaciela. *Papr. W.* 2, 158. Staroſtowie zwywolnych hamo-

wać maią ruszeniem powiatów. *Vol. Leg.* 3, 25. Nikanor miał ruszenie uczyniwszy, ciągnąć do Żydowskiey ziemi, a spustoszyć ią ogniem i mieczem. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5. – *Similiter*: Zebrawszy kilka tysięcy ludu, ruszył woynę przeciw żydom. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 2, podniósł woynę, er erhob einen Krieg, fieng einen Krieg an). Jehowa ruszył przeciwko nim króla Chasdymskiego. *Bud.* 2 *Chron.* 36, 17; *ob.* niżey ruszyć, oburzyć. – *Jurid.* Ruszać do wyższego sądu, apellować, appelliren, ſich an ein höheres Gericht abberufen, weiter gehen, ſeine Sache weiter ſuchen. Ruszenie, appellacya, die Appellation. *Herb. Stat.* 33. Publikola prawo wolnego od Konsułów do ludu ruszenia postanowił. *Faliſſ. Fl.* 17. Komissarze granice kończyć powinni, nie dbaiąc nic o to, choćby strona przeciwko temu mówiła, abo ruszała i appellowała. *Herb. Stat.* 74. Od bożego sądu nikt nie trybunał i na seym nie ruszy. *Pasz. Dz.* 215. – *Cum Accus* ruszać kogo, daley go zapozywać, einen noch weiter vorladen, noch vor ein höheres Gericht ziehen. Strona, przeciwko którey uczyniona był dekret, w te słowa niech uczyni ruszenie: panie sędzio, tego skazania, iako niesprawiedliwego za prawo nie przyymuię; ale cię ruszam na wieca abo na seym walny. *Herb. Stat.* 502. Posłowie do przyszłego synodu sprawę tę ruszyli; *prouocarunt. Krom.* 481. Testament przed prawem ziemskim uczyniony, u sądu duchownego nie będzie miał mieysca; ale może go kto o to ruszać prawem duchownym. *Herb. Stat.* 158. Sędzia grodzki nie ma być ruszon do starosty, ale na seym. *Tarn Uſt.* 27, apellacya od niego iść ma do seymu). – §. Ruszać co, czego, ruszać czym, na tymże mieyscu zostawuiąc ruchać, rühren, bewegen, in Bewegung ſetzen. – Ruszać sobą, chwiać się, *Ec.* сообращáмнся. Na te słowa iego ruszył głowy. *Pasz. Dz.* 12. Głową ruszać. *Paſt. F.* 101, kiwać, den Kopf ſchütteln, Deſt. beuteln. Człowiek teraz mody niewolnik, wszystko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie można. *Teatr* 27 *b.* 12, władać). Ramionami ruszać. *Teatr* 108, 44, zżymać się, die Achſeln zucken). – Stoy w mierze, nie ruszay się. *Teatr* 26 *c*, 118. Na te słowa zwiesił głowę, nic nie mówi, siedzi, ani się rusza. *Stat. Num.* 1, 162. – *fig.* Głową ruszać, mózgiem, konceptem ruszać, rozumu ruszać, sił, sposobow, środkow ruszać, z natężać, z natężeniem używać. den Kopf ꝛc. anſtrengen, in Bewegung ſetzen. Gdybyś głową ruszyła, kształtniebyś ten węzeł rozwiązała. *Paſt. F.* 101. Ruszyłeś głową, iak zdechłe cielę ogonem. *Pim. Kam.* 61. Konceptem ruszyć. *Zab.* 12, 81. Ruszali konceptem, iak martwe cielę ogonem. *Mon.* 71, 321, cf. poskoczyć do głowy po rozum). W dworach rozumem żyią, dobrze tam potrzeba Głową ruszać. *Gaw. Siel.* 356. Kłama, bredzi, fałszuie, mózgiem rusza, gdzie czuie coberwać. *Klon. Wr.* 36. Rozumem ruszył, iak kurta ogonem. *Pim. Kam.* 63, iak koza ogonem. *ib.* 237. Ruszał rozumu, używał języka, Abym mu była na to pozwoliła. *P. Kch. J.* 90. To nie pomoże, fortelu innego Zażyię, ruszę dowcipney chytrości. *Paſt. F.* 40. Wszyscy ruszcie sił, przeciw takiey niesłuszności. *Groch. W.* 206, ſeine Kräfte aufbieten. Wszystkich środkow ruszą. *Zab.* 15, 241. – **§. W środku ſie[illegible]niec, ruszać gitarą uczony. *Dmoch. Jl.* 2, [illegible], grać na gitarze, die Cyther rühren, ſpielen. – *Moral.* Rusza kogo co, porusza go, wzrusza, nie zostawnie go obojętnym, zimnym, es rührt ihn, läßt ihn nicht ungerührt. Gdybyż go sumnienie ruszyło! *Teatr* 23 *b*, 26. Ruszeni żałością wzdychali. *Gal. alf.* 290. Pieniądze kogo nie ruszaią! *Kosz. Cyc.* 128, Gdy to usłyszał, rozgniewał się bardzo, i był bardzo zruszony. 1 *Leop.* 2 *Esdr.* 4, 1. Rusza też gniew i bogi. *Otw. Ow.* 313, iątrzy, oburza). Zruszył lud, nauczaiąc po wszystkim żydowstwie. 1 *Leop. Luc.* 23, 5, podburzył, poduszczył). Wielkie zruszenie stało się na morzu, tak iż iuż łodka była okrywana nawałnościami morskiemi. 1 *Leop. Math.* 8, 24, burza. Hetman sam tylko na grad, na łyskanie Nie dba, grom go nic i piorun nie ruszy. *P. Kch. J.* 195. Nie dał się ruszyć prośbom ich. *Boh. Off.* 2, 55. Mogłaby była i Tatry i skały tą prośbą ruszyć i Hirkańskie lasy. *Morszt.* 78. Ruszył się tym iey napomnieniem. *Falib. S.* 2. Ruszyć się w statku swym nie dał. *Sk. Dz.* 1163, zachwiać się, er ließ ſich nicht wanken machen. Henryk, aczkolwiek był nabożny, jednak przecię łakomstwo go ruszało. *Biel.* 120, nagabało, der Geiz ficht ihn an). – Jeśliby sama pobożność chrześciańska do téy wyprawy na poganina was nie ruszyła, niechże wżdy przynaymniéy ruszy sława. *Jan. Pos. C* 3 *b*, nakłonić, skłonić). – *Similiter*: Rusza mię choroba, nagaba mię choroba. *Cn. Th.* 960, eine Krankheit ficht mich an. Rusza mię trucizna, lekarstwo, abo ruszyło, sprawiło, *operatur. Cn. Th* 960, Lutkuie, das Gift oder die Arzeney wirkt. Purgacyą czyni iaka rzecz, rusza, słolce czyni. *Cn. Th.* 901. – Powietrze, paraliż, ślak go ruszył, zaraziło go, der Schlag hat ihn gerührt. Gdy się rozgniewał, ruszyło go powietrze, i w kilka dni umarł. *Biel.* 276, Powietrzem ruszony. *Ocz. pr.* 423. – *Similiter*: Pił wino na onych godach, a gdy go już ruszyło wino, kazał przynieść naczynia z kościoła. *Radz. Dan.* 5, 2, gdy mu już do głowy poszło wino, da der Wein auf ihn wirkte, ihm in den Kopf ſtieg. RUSZYCIEL, – a, *m.*, ktory co porusza, *Bh.* ruſſitel; *Sr.* 1. bibač, hnupičeŕ; *Vd.* srushovez, spojevez; *Ec.* двизáтель, der Rührer, Beweger, in Bewegung Setzer. Pierwszego wielkiego ruszyciela siła Wszechmocną ręką bieżne krańce nakręciła. *Przyb. Milt.* 228.

Pochodz. ab nomine: *Ruch.*

RUTA, – y, *ż.*, RUTKA, – i, *ż.*, *Bh.* ruta, rauta, *Sr.* 1. et *Sr.* 2: ruta, *Crn.* rutiza, wajnruteza, bajnruteza; *Vd.* rutiza, ruta; *Cro.* rúta; *Hg.* ruta; *Slo.* rutica. *Rs.* рума, мурáвь; *Lat.* ruta, *Ger.* die Raute; *Gr.* ῥύτη, ziele, w ogrodach się chowa; zażywaią iey z rana na chlebie z maslem. *Kluk. Dyk.* 3, 35. Ruta skalna, zanokcica *muraria. Krup.* 5, 158, Mauerraute; *Sr.* 1. murſka ruta; P. Maryi włoski). Ruta górna ob. Hoynoroślka, Hermeiraute. *Syr.* 550. Ruta kozia, RUTEWKA, *galega*, Geisraute. *Kluk. Rośl.* 2, 250; *Boh.* gestrabina. Ruta polna, *Boh.* rutka; *Rs.* rusno zelje). Rutka żółta, *tholictrum flauum. Jundz.* 280, *Rss* переполóхъ, луговáя рума, золотуха трава, Wieſenraute. Ruta albo rutka ptasza. *Kluk. Dyk.* 3, 110, *fumaria montana*, Berg-erdrauch. – §. *Prov.* Podziała sobie rutki. *Rys. Ad.* 37, podstarzała się, ſie iſt in die Jahre gekommen, eine alte Jungfer geworden.

RUTGISER, RODGISER, RODGISAR, RODGISARZ, – a, *m.*, z *Niem.*, der Rothgießer, Gelbgießer, co mosiądzo-

we rzeczy leie. *Cn. Th.* 957; *Rs.* лить, литёнъ. Alexander *rodgieser wiele mi złego wyrządził. *Radz. 2 Tim.* 4, 14. Rodgisar moiądzowego wołu uczynił tyranowi, co w nim ludzi męczyć miał. *Rey Zw.* 50 *b.* Masz przykład z tego rodgiesarza. *Weresz. Rgl.* 112.

RUYNOWAC *ob.* ruinować, ruina.

RUŻ, -u, *m.*, z *franc.*, rumienidło rothe Schminke, Rouge. Ruż wszyftkie prawie damy kładą na twarz, aby były brzydsze i prędzey się zeftarzały. *Kraj. Pod.* 110. RUŻOWAC się *Rec., Rg.* orumenitti se, *Rs.* румянить-ся, ſich roth ſchminken. Kobiety zwykły się rużować, *Teatr* 22, 52.

RUZIA *ob.* Róża, imię białogłowſkie.

*RUZWORM, z. p. Do Ruzworma. Ruzwormie, twey powagi waga tyle niesie, Ile więc ſtatku w zadku bywa po senesie. *Kchw. Fr,* 129; *forsan* Roztrzepaniec.

R W.

RWAC, rwał, rwie *cz. dk., Bh.* rwati; *Sr.* 1. trwuti, trwat', twem, trwu, tujem, tuja; *Vd.* kuvati; *Crn.* ruvâti, rujem, arram, arujem, rujem se *luctor, agonizo*; *Bs.* rrivatise, boritise *luctari*, rrivati jedan grad *oppugnare*; *Rg.* arvatti (*ob.* arwan, porwan); arvattise *luctari*; *Dl.* arvatisee; *Sla.* hèrvat se; *Rs.* рвать, (cf. *Rs.* рѣмъ, рвамъ, вырвать rzygać zwracać; рвань rybant, łamanina; cf. *Ger.* raffen, raufen, rupfen, *Hebr.* קבץ *collegit*, *Chald* קרע *carpsit*, *Gr.* ῥύω, ἐρύω; *Lat.* rapio, cf. *Pol.* grabić; cf. *Gall.* raffer, *Angl* reap *Ital.* baraffa, z załebki). - Rwać włosy, rwać kogo za włosy, targać, *Crn.* tesati, tęshem; *Cro.* vjagmiti; *Rs.* теребить, теребло; cf. trzebić); bey den Haaren ziehen, die Haare raufen, zaufen. Matka moiey żony djabłu się godzi, a żona dwom; i za łeb mię rwą i za mieszek. *Dwor. J.* Opowiadaią mu, iak syn ſtracił życie; za każdym słowem rwie włosy, łzy leie. *Zab.* 14, 452 *Szym.*, cf. tymuie się za głowę, załamuie ręce). Jęczał i rwał włos siwy ręką nielitosną. *Dmoch. Jl.* 2, 262. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochaią . . . *Teatr* 28, 153. - W tym na burego wilka wpadaią, rwie go chart morąg, on zębem klapie. *Zab.* 9, 346 *Zabł.*, szarpie go, targa go, et reißt ihn herum, reißt ſich mit ihm herum). Niechże go też djabli rwą biorą w ostatki. *Teatr* 13 c, 48 *Wyb.* - §. Zęby rwać, *Vd.* sobe tergati, die Zähne reißen, ausreißen. *Perz. Cyr.* 2, 191. Kruczy dziob, narzędzie do zębow rwania. *Perz. Cyr.* 2, 191. - Cicha woda brzegi rwie. *Jabł. Ez.* 22, podrywa, ausreißen, ausſpühlen. *Teatr* 6, 17. Strumień niech nie rwie gruntu rodzynego. *Bard. Tr.* 49. - §. Rwać owoc, kwiatki, z obrywać, *Vd.* tergati, odtergati, smekniti, gerbati, pobirati, pobashuvati; abrupfen, pflücken, abreißen. Kwiatki rwać. *Teatr* 16 *b*, 17, szczykać, urywać). Rwane owoce trwalsze niż ſtrzęśnione. *Hqur. Sk.* 73. - §. Rwać co, z rozrywać, rozszarpać, roztargać, zerreißen, entzwey reißen. Trudności, ktorych nie mogli rozwiązać, gwałtem rwali. *Kłok. Turk.* 132. Anioł rączym lotem Obłok i wiatry rwie nieokró one. *P. Kch. J.* 5. Bracia sami z sobą walcząc, narodu swego potęgę rwali, *diſtrahebant. Krom.* 151. Konſtytucya była, aby król, chociażby miał kilku nieprzyiaciół razem, nigdy woyſka swego nie rwał, ale aby spół-

nie ze wszyſtką szlachtą nieprzyiacielowi z osobna każdemu odpierał. *Biel.* 298. Nie da sobie rwać rękawu, *ob.* Rękaw. Z śmiechu boki rwać, pękać się, vor Lachen berſten. Takie prawił hiſtorye, że boki rwać trzeba było. *Teatr* 21, 172. Z czego pospólſtwo boki rwie, mądry takowym Człowiek gardzi widokiem . . . *Dmoch. Szt. R.* 77. - *Similiter*: Ta twoia układność i przyiemność mowy serce rwie człowiekowi. *Boh. Kom.* 3, 31; przenika, ſie bricht einem das Herz, bringt ans Herz. - *Pass.* Rwać się, z rzywać się, rozrywać się, pękać się, zerreißen, *Neutr.*; in Stücke zerfallen, zerspringen, ſich zerſchlagen. Rwą się żyły, krew broczy. *Kchw. Roż.* 44. Padały się, iako ſtrony, żyły Stargane gwoździmi, i święte się ciało Za ciężkich młotów uderzeniem rwało. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 4. Tygle te w mocnym rwały się ogniu. *Torz. Sk.* 66, pękały, padały się). Miłość uprzykrzona rwie się, słabieie i kona. *Teatr* 6, 48. Och twoiey ſtrony (u gitary) zerwanie uczy mnie, iak się na świecie, Rwie przyiaźń, rwie i kochanie; Coż ſtałego będzie przecię? *N. Pam.* 1805, *No.* 52. *p.* 126. Jak nam się szczęście rwało, tak powraca w karby. *Teatr* 43 *b*, 78. Tą powieścią rwie się dusza iego. *Zab.* 15, 78, serce mu się kraie). Niech się rwą w nim kiszki. *Teatr* 43 *c*, 52 *Wyb.* Teſtament rwie się i wniweca obraca z tych przyczyn . . . *Sax. Tyt.* 165. - *Recipr.* Rwać się do czego, z porywać się, rzucać się, zu etwas hinſtürzen, ſich über etwas hinſtürzen, eilends darüber herwerfen. Gdzie bezpamiętni Grekowie się rwiecie! *Chroſć. Ow.* 183, *quo ruitis*). Na te słowa krzyknąwszy, rwą się do broni. *Stas. Num.* 2, 32, W zgromadzeniu nie rwiy się pierwszy do mówienia. *Mon.* 76, 169. Serce moie samo się w tę niewolą rwało. *Teatr* 16, 14. Wół do wołu, koń do konia rwie się. *Bratk. Q* 4 *b.* W każdym przedsięwzięciu gorliwi, rwą się w początku do wszyſtkiego, a pierwszą trudnością zrażeni, ſtygną nagle. *Stas. Num.* 2, 193. On co teraz rwie się Dźwigać byka, komora potym nie uniesie. *Min. Ryt.* 1, 284. Nie masz przyczyny, rwać się nad możność swoię. *Mon.* 74, 304. *RWACZ, -a, *m., Bh.* rwać, *Bs.* rrivaç, koji se rrive za obaliti druga, *Rg.* arvalas *luctator*. RWETES, RWANTES (*Tr.*), szarpanina, Reißerey, Rauferey, Herumreißen, Gereiße, Ripś Raps, *Bh.* rwanice, rwaćka. Gdy chcesz mieć komedyą, poyrzyy kiedy iedzą, Jakie rwentesy i iaki hałas, szarpanina. *Opal. sat.* 54. Wrzask, hałas, rwetes po wszyſtkich kątach. *Teatr* 19 *b*, 27. Tu rozgardyasz, rwetes, kto tylko w dom wpadnie kradnie. *Zab.* 8, 94 *Tręb* Dziedzice za klucze rwetes doszkatuły. *Zab.* 9, 66 *Jżyck.*

Pochodz. *rywać, dorwać, dorywać, dorywczy, w dorywczą; narwać; oberwać, obrywać, obrywka; oderwać, odrywać; poderwać, podrywać; porwać, porywać, porywczy, porywczość; przerwa, przerwać, przerywać; przyrwać, przyrywać; rozrywać, rozrywka; urwać, urywać, urwa; werwać, wrywać; wyrwać, wyrywać; zerwać, zrywać; zarwać, zarywać.* - §. *brew, brwi.* - §. *wróbel, cf. grabić.* - §. *rzewny.*

R Y.

RYBA, -y, *ż., Bh.* ryba, rybica; *Slo.* riba; *Sr.* 1. ryba, rába; *Sr.* 2. riba, ritba; *Crn. et Vd.* riba; *Cro.* riba; *Bs.*

et Rg. ribba; *Sla.* riba, ribba; *Ross.* рыба, cf. *Cer* fiſch den), der Fiſch. Serce u ryb ma tylko iedną komorkę i iedno uszko; krew ieſt czerwona, zimna; oddychaią ſkrzelami. *Kluk. Zw.* 3, 81. (Dwie rybie. *W. Poſt. W.* 185, *dzalis).* Skrzelonossa ryba. *Otw. Ow.* 552. Ryby sprawiać, płatać, ſkrobać, czesać, czełować; *qu. v.* - Białe ryby u rybaka są: leszcz, rapa, certa, kiełb', płotka, iazgar, okley, sum. *Mag. Mſk.*, *Rs.* рыпухъ, рыпушка. Pewny gatunek ryb, *Crn.* zhinkle, *Rs.* камко. - *Rs.* частиковая рыба ryba, która się poławią siecią z przeſtronnemi okami, n. p. szczupak, karp' etc. Ryba beble, pluſka ogonem. *Duds.* 21. Ryb przechod z mieysca na mieysce, *Crn* urſar. Ryba bez wody nie trwa. *Cn. Ad.* 1010. Jak ryba bez wody, ia bez ciebie. *Cn. Ad.* 293. Do świeckich błazeństw, iak ryba do wody; do pacierza leniwi. *Sk. Kaz.* 91. Kto chce ryby ieść, musi się zmoczyć. *Zegl. A l.* 45, bez prace nie będą kolacze). Tam są ryby, gdzie się ich naymniey spodziewasz. *Rys. Ad.* 65. Ryby łowić. *Kosz. Cyc.* 199, Fiſche fangen, fiſchen; *Vd.* ribé loviti, ribiti, poribiti; *Crn.* ribzhújem; *Sr.* 1. rebé movu, rebacjju; *Bs. et Rg.* ribbati; *Cro.* ribarim, ribariti, ribe lovim). Dobrze w odmęcie ryby łowić. *Star. Zad. C.*, *Cro* koi love v- mutnoy vode, Vszakojachkeh rib nahode). Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, *ob.* iść). Z głupim poyść na ryby. *Teatr* 31 *c*, 65, cf. dobra Matyaszowi płotka). Zamysł miał przymuszać ryby tam, gdzie woda ciekła. *Pot. Syl.* 356. Ryby chyby; kto ma ryby, ma chyby; rybny dochód często chybia. *Cn. Ad.* 380. Chleb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Ad.* 62. Ryby wodniſte są, według onéy dawnéy, a podobno *Turſkiey powieści: ryba woda, chleb trawa, mięso *wsiemu *hołowa. *Sax. pr.* 151. Lepiéy się maią na Piątkowych rybach, niż na Niedzielnéy zwierzynie. *Sekl.* 13. Jedzenie ryb, *Rs.* рыбоядѣніе. Woda, w któréy ryby uwarzono, *Rs.* щербà. Droższa zaprawa, niż ryba. *Zab.* 15, 335. Ważywszy na ryby, na pieprz nie ważyć. *Rys. Ad.* 72. U djabła ryby, a pieprz u dwu. *ib.* 69. Fawor dworſki, gdy rozdaie buławy, u djabła ryby. *Opal. sat.* 85, iuż po wszyſtkim; wszyſtko przepadło). Ryba rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyie. *Rys. Ad.* 60. Jako ryba rybą żywa, tak człowiek człowiekiem się wspierać ma. *Glicz. Wych. K* 5. Wielkie rybki małe żrą; *Slo.* welke ribi jeru male. - Siedział, iak niema ryba, *Zab.* 15, 264; *Slo.* nemi gako riba; ani pisnął). Głos po obszernéy rozlega się sali, A ludzie iak niemo ryby ſtali. *Zab.* 15, 256. - Wszyſtek drżał iak ryba. *Zab.* 15, 275, *Birk. Gl. K.* 70. Wylękłam się, i wszyſtka iak ryba zadrżała. *Bard. Tr.* 569. Zdrów iak ryba. *Teatr* 24 *c*, 44, cf. iak byk, iak koń); *Slo. Prov.* w powetri ribi lowit, a we wodè ptáki lapat', na powietrzu ryby łowić, a w wodzie ptaki łapać, cf. na opak wszyſtko; *Cro. Prov.* ryba iz glave szmerdi, z ryba z głowy śmierdzi, *in vulgus manant exempla regentium*, cf. iaki pan, taki kram. - *Eſt modus in* rybis, zamiaſt *in rebus*, alluzya do ryb, któremi żyd sędziego przekupił; podobnie w Slow. że motuſ w repi. - *fig.* w nocy ryby łowić, z uryny nie trzymać, podlać się, ins Bette piſſen. Piiakom się to trafia ryby w łóżku łowić. *Comp.* 361. - a) Ryby na niebie, gwiazdy, iedno z dwunaſtu znamion niebieſkich, die Fiſche am Himmel, ein Himmelszeichen. *Bard. Lut.* 163, *J. Koh. Dz.* 9., *Mącz.* Ryby w kole niebieſkiem zwierzęcym oſtatnie mieysce trzymaią, i dlatego rok kończą. *Otw. Ow.* 593, *Zebr. Zw.* 25. RYBACKI, - a, - ie, rybitwi, do rybaka należny, *Bh* rybářſký; *Sr.* 1. rebaczki; *Crn.* ribshke; *Cro.* ribárszki, ribichki; *Bs.* ribbarov; *Pg.* ribbarſki; *Rs.* рыбачій, рыбацкій; *Ec.* рыбъ ребь; Fiſcher-. Łodki rybackie. *Bard. Tr.* 320. Rybacka nawa, *Rg.* ribbariza. - Rybackie rzemieſło, z RYBACTWO, - a, *n*, *Bh.* rybářſtwj; *Crn.* ribshtvu; *Vd.* ribenje, ribizhnja; *Cro.* ribaria; *Rg.* ribbarſtvo, ribbarina; *Ec.* рыбарство. Rybactwo ieſt ieszcze bardziéy zaniedbane w Polszcze, niżeli rolnictwo. *Mon.* 73, 776, *ob.* Rybołowſtwo. RYBACZKA, - i, *ż.*, koło łowienia ryb chodząca, *Bh.* rybářſka; *Bs.* ribbariça; *Cro.* ribaricza; *Vd.* ribizhinja; die Fiſcherinn. Jaka twarz tey rybaczki! *Zab.* 15, 189, *Teatr* 53 *b*, 85. RYBAK, - a, *m.*, RYBITW, RYBOŁÓW, - a, *m.*, RYBACZEK, - czka, *m.*, RYBITWIK, - a, *m.*, *zdrób.*, *Boh.* rybař, rybář; *Slo.* ribár; *Sr.* 1. rybaf, rebak; *Crn.* ribsh; *Vd.* ribizhar, ribnizhar, ribish, ribar, ribolovez; *Cro.* ribich, ribár, ribáricz; *Bs.* ribbar; *Sla.* ribár; *Ross. et Ec.* рыбакъ, рыболовъ, рыболовникъ, рыбарь; łowieniem ryb się trudniący, der Fiſcher. Rybak musi umieć sztukę łowienia ryb. *Kluk. Zw.* 3, 239. Rybak nad Wolgą, *Ross.* бурлакщикъ, бурлакъ. Rybakiem być, *Bh.* rybařiti. Rybitwowie, gdy łowili, nieiaki człek tonią iednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Gdzie Ateny były, dziś tam tylko znaki, A rybitwowie swoie tam wieszaią saki; One porty, gdzie kiedyś okręty ſtawały, Dziś się tylko rybitwom w przybytki doſtały. *Stryik. kr.* Rybitwy tam po ſkałach nad morzem mieszkaią. *Zbil. Dr. E* 1. Rybitwy wyszedłszy z łodzi, płokali sieci swoie. *St. Kaz.* 303. Rybołow. *Sk. Dz.* 210, *Klon. Wor.* 75. Nierychły rybitw mądry, aż się zakłówszy. *Czia. prz.* 91; cf. po szkodzie mądry). Bóg przez kilku rybitwików słowo swoie po świecie rozszerzyć raczył. *Zrn. Pſt.* 3, 87 *b.* - 2) rybak, rybi przekupień. *Cn. Th.* 962, *Cro.* ribar, der Fiſchhändler. - 3) Rybaki, mieysce, gdzie rybitwi mieszkaią, *Slo.* ribáren', ribárn'a; mianowicie okolica w Warszawie i Krakowie nad Wisłą, Fiſcherwohnungen, Fiſchereyen. Nie mam swey ſtancyi, na ſtarey szkucie pod rybakami mieszkam. *Teatr* 30 *b*, 91. - (*RYBAŁT, - a, *m.*, (*Ital.* ribaldo, rubaldo *flagitiosus*); żak psalmiſta, śpiewak kościelny, kantor, ein Schüler, der die Pſalmen ſingt, Pſalmiſt, Kirchenvorſänger, Cantor, Schulmeiſter. Rybałt ſtary z patrami i z kantorami rozmawiaiący, o delicyach śpiewaków, kantorów, rybałtów i żaków; wiersze, druk: R. 1632. Teraz z rybałtów albo z dworzan, z żołnierzów na ſtan duchowny idą. *Sk. Kaz.* 463. Ludzie uczone z urąganiem rybałtami zowiemy. *Star. Ref.* 54. cf. bakalarz). Nie lada żakowi albo rybałtowi syna swego polecić, *Glicz. Wych. L* 5 *b.* Aliści on po ſtaremu rybałtem ze szkoły. *Wer. Rgl.* 84. Rybałt ociętny. *Smotr. Lam.* 25, *Zrn. Pſt.* 3, 100. W ſtraż grodzą kray piekła czarni rybalci. *Brud. Oſt. D* 2, czarci). *RYBALDYA, - yi, *ż.*, psalterya, bakalarſtwo, Pſalmiſtenſtelle, Schulmeiſterſtelle. Pożyteczniey sza ieſt dać na wielkie mieysca syna na nauki, niż go w miasteczku przy bakalarzu bawić, kędy się iedno na rybaldyą albo sekundaniią zadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1. RYBAŁTSKI, - a, - ie, od rybałta, bakalarſki, Schüler-, Pſalmiſten-, Schulmeiſter-. Jego Rybałtſkiéy Polszczyzny na inny czas zażyie-

my; *Exam.* 11.). - RYBECZKA, RYBEŃKO *ob.* Rybka. RYBI, - ia, - ie, Rybny, *Boh.* rybi, *Slo.* ribi, ribaci, *Cro.* ribij, *Rs.* рыбій, od ryby, Fisch=: Rybia łuska, ość, ogon. *Cn. Th.* 962. Rybia tonia. *Warg. Wal.* 116. Pokim był w kwitnącym wieku, Sprowadzałem wyborne fuzyyki z Paryża, ſtrzelałem w rybie oko. *Nar. Dz.* 3, 216. Wysypali złoto, dukat w dukat, iak rybie oko. *Off. Str.* 8. Chłopiec, gdyby rybie oko milutki. *Teatr* 17 c, 51; cf. Rybka, rybeńko). RYBIĆ *cz. ndk.*, narybić *dk.*, *qu. v.*, n. p. nad rzeką karpięta i wszelaki drób łowić, a ſtawy tym rybić. *Haur. Ek.* 68, mit Fiſchbrut beſaamen, beſetzen. RYBIĘ, - ięcia, *n.*, młoda rybeczka, ein junges Fiſchchen. Drobne rybięta. *Haur. Sk.* 148. Wędą w pomanie rybięta głupie brałem. *Paſt. F.* 46, *Zebr. Ow.* 10. RYBITW, *ob.* Rybak, der Fiſcher. - 2) Rybitwy, ptaki wodne, Fiſchaare, są u nas różne: rybołów, rybołowek etc. *Kluk. Zw.* 2, 323; *Cro.* artena. RYBITWI, - ia; - ie, rybacki, Fiſcher=. Rybitwie rzemiesło, = rybołowſtwo. Rybitwia łodź, rybitwi sznur, wędny sznur. *Mącz.* *RYBITWINI, *RYBITWKA, - i, ż., *piscatrix. Mącz.*, rybaczka, die Fiſcherinn. RYBKA, RYBECZKA, RYBENKA, - i, ż., *dem.*, das Fiſchchen; *Bh.* rybička; *Slo.* ribečka, ribička; *Sr.* 2. ribka; *Sr.* 1. rébiczka; *Vd.* ribiza; *Cro.* ribicza; *Bs.* ribbiça; *Rg.* ribbiza; *Sla.* ribica; *Rs.* рыбка, рыбацка; *Ec.* рыбочка. Tak mała rybka pływa, iak i wielka. *Burl. B* 3. Rybaki poimane rybki rachuią. *Bard. Tr.* 320. Dwie *rybce (*dual.*). *W. Poſt. W.* 193, *Rey Pſt. O* 2. Nasycił ich dwiema *rybkoma (*Dual*) *W. Pſt. Mn.* 307, *Rey Pſt. O.* 3. Zdrowa, iak rybeczka. *Teatr* 56 *b*, 60. Mała rybka rybą ſtanie. *Jak. B.* 129. Rybki małe, drob, drobiazg, *Rs.* мелкая. - §. *Blande*; rybko, rybeńko; z serce, kochanko, kochaniu, Liebchen, Herzchen, Seele! Odchodzi tak szybko, Nie rzekłszy mi przyiaymniey: duszo, serce, rybko, bądź zdrowa. *Zabł. Amf.* 36. Cóż ci to, moia rybko! *Teatr* 13, 5. Gdzież to idziesz, prześliczna rybeńko. *Teat* 34 *c*, 25. Moia lubeiu, pupeczko, rybeczko. *Teatr* 18 *b*, 12. *RYBNIK, a, *m.*, *Bh* rybník, rybníſtě; *Sr.* 1. rébnik; *Sr.* 2. ribniza; *Vd.* ribnik, ribnjak, ribon vejar; *Cro.* ribnyák; *Rg.* ribguak *Sla.* ribnjak, ribàrnica; *Bs.* ribguák. *Rs et Ec.* прудъ, прудникъ, прудокъ, прудище, cf. prąd), ровенникъ cf. rów), *Rs.* рыбникъ (rybak); sadzawka, ein Fiſchbalter, Fiſchteich. Ryby chowaią pod ſtrażą w zamkniony rybnikach. *Sk. Dz.* 591. Sadzawice i rybniki ku chowaniu ryb rozmaitych. *Cresc.* 193. RYBNY, - a, - e, *Bh.* rybny, rybní; *Vd.*, *Cro.*, *Rg.*, *Sla.* ribni; *Rs.* рыбный; do ryb należący, Fiſch=. Rybna beczka; rybne iatki, ławy. *Cn. Th.* 962. Faſka rybna, *Vd.* pitrih, pitrishek). Rybny targ, *Vd.* ribnaria, ribnu terahishe). Kość czyli ość rybna, *Vd.* shpiza v' ribah, ribni tern, ribja koſtiza. Rybny przekupień *ob.* Rybak 2). W tym mieście był Marcin kupiec rybny. *Baz. hſt.* 57; *Cro.* ribotersecz, *Ec.* рыбникъ, рыбопродажный. Rybny handel, *Cro.* riboterſtvo). Rybny dzień, wego. Rybny handel, *Cro.* riboterſtvo). Rybny dzień, w który ryby iedzą, iak mięsny, w który mięso. *Cn. Th.* Za grzech poczytaią, gdyby kto w rybne dni mięso iadł. *Baz. hſt.* 178. Rybna *nać ob.* Kocia miętka, ziele. - 2) Rybny, = ryb siła maiący, fiſchreich, *Bh.* porybný; *Vd.* ribov ten, poun rib, *Rs.* рыбистый. Wisła, rzeka dobrze rybna, rużne gatunki ryb maiąca. *Kluk. Zw.* 3, 233. Miejsce rybne, *Vd.* ribniza. **RYB-OGONY bóbr, *Klon.*

Fl. D 4, fiſchſchwänzig. RYBOJAD, RYBOJEDZ, - a, *m.*, *ichthyophagus*, *Cn. Th.* 962, ein Fiſcheſſer, *Cro.* ribojedca, *Ec.* рыбоядець. RYBOK, RYBOOK, - a, *m*, kamień rybiemu oku podobny, *aſtrobolos. Plin.* 37, 9, ein dem Fiſchauge ähnlicher Edelſtein; perła podobna do rybiego oka. *Duar.* 56. *RYBOKSZTAŁTY, - a, - e, do ryby podobny, *Ec.* рыбообразный, fiſchgeſtaltet. RYBOŁOW *ob.* Rybak, rybitw, der Fiſcher *Mon.* 75, 591. Rybołów nocny, ktory w łożku ryby łowi. *Haur Sk.* 344, ein Bettpiſſer. - 2) Rybołów ptak, *vultur Baeticus*, *Cro.* ribolovecz orel; der Fiſchgeyer; wielkości iaſtrzębia, umie uchwycenie z wody chwytać i naywiększe ryby. *Kluk. Zw.* 2, 304. - b) *larus cinereus*, ptak wielkości małey gęsi. *Kluk. Zw.* 2, 323, die Fiſchmeve. RYBOŁOWEK, - wka, *m.*, ptak *larus canus*, wielkości kaczki. *Kluk Zw.* 2, 323, das Fiſcherlein, der Rohrſchwalm. RYBOŁOWNY, - a, - e, *Rs.* рыболовный, od rybołowſtwa, Fiſcherey=, die Fiſcherey betreffend. Rybołowne księgi, *halieutica*, *Cn. Th.* 963, o rybołowſtwie. RYBOŁOWSTWO, - a, *n.*, *Sr.* 1. łoirne, łowene, *Ross.* рыболовство, *Ec.* рыбарство, рыболовиште, рыбствованїе, удительство cf. węda); der Fiſchfang, die Fiſcherey. Rybołowſtwo ieſt zażycie sposobow zdatnych do ułowienia ryb. *Kluk. Zw.* 3. 240. Rybołowſtwo, płodem morza, rzek i iezior zasila handel. *Hyrw. G.* 405. Prawo rybołówſtwa. *Gall. Cyw.* 2, 8. RYBOTRUY, - uia, *m.*, *menispermum occulus*, gatunek miesięcznego ziarna z Indyi, którym ryby truią. *Kluk. Dyk.* 2, 117, Fiſchgift, eine Indianiſche Pflanze. *RYBOWIESZCZEK, - szczaka, *m*, wieszczący z ryb. *Eccl.* рыбовидець, рыбоваражитель, *Gr.* ιχθυομαντης. der Fiſchwahrſager. RYBSKO, - a; *n.*, szpetna duża ryba, ein groſſer häßlicher Fiſch, *Ross.* рыбище.

Pochodz. *narybić*, *zarybić*, *narybek*; *wielorybi*.

RYĆ. ryl, ryie cz. *ndk.*, uryć *dk*, *Bh* ryti, rygi, regi, brchati, (*Crn. obs.* ryti, ryl, ryem, ryvam *trudere*). *Crn.* pèrgam; *Sr.* 2. ríſch; *Cro.* rujem, rovalszem, rulyiti; *Rg.* riati, rijem; *Rs.* рыть, рою; *Ec.* рыю, cf *Gr.* ῥηγνυμι, ῥυσις, ορυσσειν, ορυγειον, *Germ.* reißen, riolen, cf. Rüſſel, cf. roſtrum, *Rs.* рытвина ryss, brozda wodna, cf. rez); ziemię, ogród, winnicę ryć, kopać. *Cn Th.* 964, wzkopywać, graben mit dem Spaden, die Erde umgraben Groby ryte. *Klon. Wor.* 10. Rydlikiem rzepę na polach ryią. *Mącz.* Swinia ziemię ryie, wühlen. Ponura świnia głęboko ziemię ryie. *Cn. Ad.* 895, milczy, a złe broi; cicha woda brzegi podrywa). Kto pod kim dołek ryie, ten sam weń upadnie. *Leop. Ec.* 10, 7, *ob.* kopać dołki). - *allegor.* Tam męztwo ſtarto, a ci co grozili, Krwią oszpeconą ziemię brodą ryli, *solum retigere mento. Hor.* 1, 220 *Min.*, *et* 1, 218 *Kobyl.*, ins Gras beiſſen. Szczęśliwy pogardza wszyſtkim, aż tyran, aż mu się psie zęby będą ryły. *Pot. Arg.* 596? - *fig. poet.* Brzosa spośrzod muru się ryie, Aż wierzch ku gorze wybiie. *Dar. lot.* 11, przedziera się, drze się, dringt ſich durch). Tego sekretu wydrzeć mi nie mógł, chociaż rożnie zawsze ryie *Jabl. Tel.* 207, macа, dochodzi, nachforſchen). - §. ryć obrazy *etc.*, rzezać obrazy, perły, dłubać, szniciarować, wyrzynać, Figuren graben, ſtechen, ſchneiden, mit dem Grabſtichel ausarbeiten. Poślesz mi człowieka, ktoryby umiał ryć rozliczne rzezania z tymi rzemieślniki, ktore mam

przy sobie. 1 *Leop.* 2 *Par.* 2, 7. Ryty, *Sr.* 1. wubowpanité. *Podwoie ryte z kosztownych topazow. Tward. Wł.* 148. Grono wina do rąk Bachusa rytego *sculpti* kłaść kazał. *Sk. Dz.* 181. Żywo ryte posągi. *Pilch. sen. list* 125. Z złotey miedzianey kazał uczynić obraz boga uryty. *Petr. Pol.* 48. Odbiegli rytych swoich obrazów. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21, strugałek swoich. 1 *Leop.*). Cóż ieszcze u niego rytego śrebra? *coelati argenti? Siem. Cyc.* 150. Mappy ryte. *Mon.* 65, 477. – *fig.* Wszystkie łaski iego w sercu ryte chował. *Grosch. W.* 545, im Herzen eingegraben.

Pochodz. *dorýć, narýć, obrýć, porýć, przerýć, rozrýć, rylec, rydel, rydlik, rycina; wrýć, wyrýć, zarýć.* – §. *rychły, rychło.*

RYCERKA, -i, ż., bohaterzyca, eine Ritterinn, Heldinn; *Sr.* 1. rěcjerina. – §. rycerka orderu iakiego, eine Ordensritterinn, Ordensdame. *Tr.*, *ob.* Kawalerka. RYCERSKI, -a, -i, *B. h.* rytířſti, *Slo.* rytarſky; *Sr.* 1. rěcjerſki; *Sr.* 2. rittarſki; *Crn.* witeški; *Vd.* viteshni, viteshen, viteški, viteshki, junashki cf. *witezny, zwycięzny), cf. junak); *Cro.* vitežki; *Hg.* vitezi; *Rg.* viteski, *Rs.* рыцарскій, витязевъ; bohaterski, heldenmüthig. Wyrwać z śmierci swych towarzyszów, rycerskie iest dzieło. *Dmoch. Jl.* 2, 168; Bolesław pan rycerski i sławę kochaiący. *Nar. Hſt.* 3, 97. – Rycersko *adv.*, po rycersku, *Ec.* храборски, храбро, свѣдо, heldenmüthig, ritterlich. Bronią nędznie i rycersko umiał władać. *Archel. praef.* W polu rycersko się stawili. *Warg. Wal.* 63. Rycersko wręcz się potkać chcieli. *Wer. Pob. C* 3 *b.* – §. Rycerski n. p. stan, s żołnierski, der Ritterstand. Czego prawem poskromić nie możem, żołnierza zbieramy, i stan rycerski stanowiemy, aby gwałt gwałtem odpędzać. *Star. Ryc.* 9. Opuściwszy domy, rycersko z Maurami walczą. *Przyb. Luz.* 76. Rycerski stan, s wszystka szlachta, która nie w senacie umieszczona. *Skrzet. P. P.* 1, 186, der Ritterstand Adelstand, im Gegensatz der Senatoren. Rycerskie prawo przy postępku wszystkie i fortele około bitwy w szrankach. *Gor. Dz.* 30. Szkoła rycerska w Warszawie, die Ritterschule, dla wychowania szlacheckiey młodzi i sposobienia iey do usług oyczyznie w radzie i boiu, Stanisław August założył. *Vol. Leg.* 7, 462. Każdy trafił na równego, z którymby mógł po rycersku oraz i po królewsku woiować. *Ustrz. Kruc.* 2, 378. – §. Rycerski, Orderowy, Kawalerski, Ordens-, Ritter: *Rs.* кавалерскій. Rycerska dostoyność bywa nabywana zasługami przeciw Rzpltey i też pewnemi ceremoniiami. *Modrz. Baz.* 303. RYCERSTWO, -a, *n.*, *Bh.* rytířſtwj, *Vd.* viteshnia, viteshnost, viteshnistvu, viteshtvu; *Rg.* vitesctvo; *Cro.* vitèstvo; *Rs.* рыцарство; stanu szlachetnego szczność, szlachta, stan rycerski. *Wyrw. G.* 338. der Adel, der Ritterstand. – §. *collect.* rycerstwo, s *Bh.* ritířſtwo, s rycerze, die Ritter. Nazaiutrz po tey bitwie rycerstwo darował. *Warg. Wal.* 26. Chrześcianie pompy i rycerstwa iego, trzęsienie woiów iego. 1 *Leop. Jer.* 47, 3, woienników iego. 3 *Leop.*). Rycerstwo dosyć ma na zwyciężeniu czy położeniu życia za dobro panuiącego lub narodu. *Mon.* 73, 455. – §. Służyli rycerstwu niebieskiemu. 1 *Leop. Act.* 7, 42, czcili gwiazdy, słońce). – §. Rycerstwo, kawalerstwo, n. p. pasowanie na kawalerstwo, na rycerstwo. *Wyrw. G.* 338, Orden, Ritterorden. – §. rycerstwo, życie rycerskie, żołnierskie, żołnierka, żołdowanie, żołnierski chleb, Soldatenleben. Jeśliby syn iedyny poiechał po rycerstwie, a w niebytności iego, ociecby umarł . . . *Stat. Lit.* 77. Oręże rycerstwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.* 3, broń naszego żołnierstwa. 3 *Leop.*). RYCERZ, -a, *m.*, z Niem. der Ritter, cf. Raytar); *Bh. et Slo.* rytíř; *Sr.* 1. rěcjeta; *Sr.* 2. rittar, ritschar; *Vd.* jesdash, konjanik, shlahtnik, gablir, vitesh shlatni jesdjak, vitez, cf. *wytężny, zwycięzki), junak, jénak, cf. iunak); *Cro.* konyanik (*ob.* konny), vitez, junak; *Dl.* konik, vitez; *Hg.* vitez, lovagos; *Crn.* witès; *Rg.* vitès; *Rss.* рыцарь, витязь, славянинъ, храбрецъ (*ob.* silny, chrobry); żołnierz konny szlacheckiego stanu, ein adlicher Soldat, ein berittner Adlicher. Żołnierz od żołdu zwan; ale rycerz swoiey Rzpltey broni sumtem tym, który ma z maiętności swey. *Star. Rye.* 15. – §. rycerz, walecznik, bohatyr, ein tapferer Ritter, ein Held. Jedno to powinno u nas znaczyć, być rycerzem, co szlachcicem. *Leszcz. Gl.* 55. Nie każdy to iest rycerzem, pod zbroią abo pancerzem. *Jak. B.* 274. Lepszy rycerz, niż panosza. *Modrz. Baz.* 304. Co mi za rycerz, choć kto woyska gromi, Kiedy go lada dziewczysko uskromi. *Zab.* 15, 225. Niezwyciężeni Bachusa rycerze. *Mon.* 64, 94. – §. Rycerz, kawaler orderowy, ein Ordensritter. Rycerze pasowani, orderowi. *Wyrw. G.* 338. – §. W szachach po rochu rycerz stoi, który w trzeci rząd zakoliwszy wpada, Ale na inszey coraz barwie siada. *J. Kch. Dz.* 86, skoczek, der Springer im Schachspiele. RYCERZOWAĆ *Med. Cont.*, rycerską czyli żołnierską służyć, żołdować, Ritters-, oder Soldatendienste thun. Młodź pod chorągwią Wenery rycerzuie, t. i. rada się pęta miłością, *militat. Mącz.*

RYCHFOWAĆ *ob.* Refować, Réfa.

*RYCHLA, RYKLA, RYTLA, -i, ż., Rychle są krosty czerwone. *Syr.* 532, ein rother Ausschlag, der laufende Hund. Ruta iest lekarstwem do wypędzenia rychlów zewnątrz. *Syr.* 532. Rykle abo Rytle, t. i. czerwone *blachy po ciele. *Syr.* 1071.

RYCHŁO *adv.*, RYCHLEY *Comp.*, *Boh.* rychle, brzce, brzy, brzo, *Comp.* dřiw cf. *drzewiey); *Slo.* richle; *Sr.* 2. ßterrej cf. skorzéy, skoro); *Crn.* kmalu, sgodej, sgudej; *Vd.* saguda, sagoda, pergodi cf. gody, godzina); *Dl.* vdilye; *Cro.* pervlye); prędko, bardzo za wczasu, geschwind, bald, sehr zeitig. Prędko *de motu potissimum usurpatur*; rychło *de tempore. Cn. Th.* 820. Rychło, tudzież, zaraz, iak pióro opalił; na iedney nodze stoiąc. *Cn. Ad.* 1015. Już to nie rychło. *Zegl. Ad.* 106, *Teatr.* 22, 147. Kto nie rychło chodzi, ten sobie szkodzi. *Rys. Ad.* 22, nie wczas; po obiedzie łyżka). Dwa razy dał, ten kto rychło daie. *Prot. Jal.* 7, *bis dat, qui cito dat*). Dwa kroć dawa, kto rychło dawa. *Kosz. Lor.* 114 *b.* Już daleko w noc; boię się, ażeby nie było za nierychło. *Teatr* 33 *b*, 63, za późno, zu spät). Nie czas tego ieszcze, rychło to nazbyt. *Cn. Ad.* 562. Nierychło *szczodziwy myśli być cnotliwy. *Cn. Ad.* 642. Młody rychło umrzeć może, stary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509. Nie tak rychło do dobrego przywieść się ludzie dadzą, iako rychło zepsować się grzechem dopuszczą. *Sk. Zyw.* 1, 56. Kto się rychło źle zbogaci, wszystko rychło źle utraci. *Cn. Ad.* 398; złe nabycie, prędkie odbycie). Bóg nierychło, ale dobrze karze. *Zegl. Ad.* 19. Na chromym koniu pomsta iedzie, ale tym ciężasza, im nierychley przyydzie. *Kchw. Koł.* 107, im

później). Rychley, niż się gola splecie. *Cn. Ad.* 1015, co rychley, iak nayrychley, iak nayprędzéy, aufs geſchwindeſte. Nayrychley się dobry w pychę uniesie, ieźli ſtróżom dobrym sobie nie będzie. *St. Kaz.* 352. Rychleyby wydarł broń naymężnieyszemu, niż gross skąpemu. *Groch. W.* 565; prędzey, łacniey, eher, leichter). Panowie czasom łaskawi są na te ludzie, które samiż znaią być *rychléy niełaski godne. *Gor. Dw.* 22, raczéy, vielmehr, weit eher). Szlachectwo rychley iest ku chlubie naszym przodkom, niż nam samym. *Gor. Dw.* 20, prędzéy, raczey). - W rychle, z rychło, prędko, za wczasu, bald. Poprawę mu w rychle obiecował. *Groch. W.* 251. Przecię się potym w rychle ośmieliła. *P. Kch. Orl.* 1, 59. W rychle naydowali się u patryarchów domowe bożki, w rychle u Izraelczyków byli czynieni cielcowie, w rychle u pogánów zawikłana stała się znaiomość boga prawego. *Gil. Kaz. Aa* 3. W rychle z świata tego Do Oyca mego i oyca waszego Wstępuię. *Odym. Św.* 2 *id m.* - § *ellipt.* Czeka w przedpokoiu, rychło go zawołaią. *Kras. Pod.* 2, 35, iak rychło, iak prędko, czy prędko, wie bald, ober ob man ihn bald vertufen wird. RYCHLEĆ *Neutr. ndk.*, śpieszyć się, rychłym być, geſchwind ſeyn, derber eilen. Patrz na szczęśliwość, która im bardziey rychleie, Tym bardziey skraca ciemne tego życia dzieie. *Przyb. Ab.* 221. RYCHŁOSC, -ści, ż.; *Bh.* rychloſt, bbitoſt; *Slo.* rychloſt; *Dl.* hitrozt cf. chytrość); (*Rs.* рыхлость pulchność, *Etym.* ryć); wczesność, prędkość, die Geſchwindigkeit. Na rychłości może z i z prostey wody ocet robić, aczkolwiek nie będzie tak dobry, iak z wina. *Cresc.* 362; na prędce). Tygrys podchodzi inne zwierzęta rychłością. *Rey Zw.* 67 *b*, raźnością, szybkością). Nierychłość z wolna idąc, kroki łamie. *Mon.* 71, 349. RYCHŁY, a, - o, RYCHLUCHNY *intensiv.*, *Bh* rychlý, brzký, cf. *barzy), bbity cf. kibitny; *Dl.* hittar cf. chytry); *Slo.* richli, rychły; *Rs.* рыхлый, pulchny); wczesny, prędki, zeitig, baldig, geſchwinde. Sprzątanie z pola rychło niecały pożytek uczyni, że się wczas bydło rospuści. *Haur. Ek.* 69. Łaska nierychła niewdzięczne dobrodzieyſtwo czyni. *Kosz. Lor.* 1146, dwa kroć daie, kto rychło daie). Dla nieładu nie rychło były do obozu wyprawy. *Jabł. Buk. M* 3. Między ptaki widamy rożne natury, ieden waśniwy, drugi pokorny, ieden rychły, drugi leniwy, ieden grodą, drugi inochodą. *Rey Zw.* 67 *b.* Raczéyby ich nazwać nierychłymi ptaycami, niżli złymi. *Gor. Sen.* 385. Bóg ieſt miłosierny, i nierychły ku gniewu. *Radz. Ps.* 86, 15. Jezus był rychły ku wypełnieniu woli oyca swego. *Wrob.* 257. Bądźmy rychli ku słuchaniu, leniwi ku mówieniu. *Eras. ięz. Ll*, prędcy, kwapliwi). Miał ięzyk ciężki i nierychły ku mówieniu. *Radz. Ex.* 4, 10. Jak bóg przemówił do mnie, niesprawnieyszego i nierychleyszegom ięzyka się stał. z *Leop. Hz.* 4, powolnieyszego, cięższego). Rychłą śmiercią umarł. *Gil. Pſt.* 308 *b*, wczesną, zawczesną). Od żalu wielkiego, Że był oszukan, umarł czasu rychluchnego. *Papr. Kol. K* 4 *b.* Posłał król wszkok listy przez posłów, którzy iechali na koniach rychłych. *Radz. Eſter.* 8. 10, na prędkich koniach. *ib.* 14; cf. *Bh.* rychlik, z Lokay). RYCHTOWAC, - ał, - uie *cz. ndk.*, naryichtować, zrychtować *dk.*, kierować; z Niem., richten, die Richtung geben, in die rechte Richtung ſtellen; *Cro.* popravljati; cf. poprawić, cf. naprawić, narządzić). Działa rychtował. *Leszcz. Cl.* 89. Strzelbę wszyſtkę na Turki zrychtował. *Falib. dis. C.* 2. Rękę i tam i sam rychtuie, *Bard, Ir.* 283. Wszyſtkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują się. *Petr. Et.* 2. Ten figiel pewnie ona rychtowała. *Paſt. F.* 154 i narządzała, przyrządzała, den Streich hat ſie angrzettelt.

*RYCHTYK *adv.*, z Niem., richtig! pewnie, ani chybi, *Vd.* temu taku! prawdzie! gewiß, unfehlbar. Rychtyk a rychtyk trafił w samo centrum myśli. *Mon.* 71, 322. Wyrazy iego rychtyk a rychtyk zgodziły się z iéy przymiotami. *ib.* 75. 678. Ha ha ha, móy rywal rychtyk się obwiesi. *Teatr* 22 *b*, 100. Ściskał mię, rychtyk chciał mię udusić. *Teatr* 11, 58.

RYCIE, - ia, *n.*, a) *actio Subſt. Verbi* Ryć, *qu. v.*, das Graben, Wühlen, Eingraben, Einſchneiden b) rycie, to co wyryto, rzezanie, gegrabene oder geſtochene Arbeit, der Stich; *Sr.* 1. wydowpano. Rycie kamienia wypukłe albo rysowanego co wypukłym rycim, iak na monecie *anaglyphicum. Cn. Th* 963, relief. Rycie wklęsłe iak na sygnetach *diaglyphicum. ib.*, *gravure, enfoncé.* Rycie płaskie *bas-relief.* RYCINA, - y, ż., *Bh.* rytina, *Eccl.* wzdanie, ryty obraz, ein geſchnitzter, gegrabener, ausgehauener Bild. Wyrzezał Cheruby i powlokł złotem, rozbiwszy ie po rycinach. *Bud.* 1 *Reg.* 6, 35. Nie uczynisz sobie ryciny, ani żadnego podobieństwa, które ieſt na niebie. *W. Ex.* 20, 4. Zhańbieni będą, którzy się kłaniaią rycinom, i którzy się chełpią w obrazach swoich. *Birk. Aant. B* 2; cf. Zlicina). Domy, ryciny, obrazy, więcey niźli Rzplta szacowaliście. *Pilch. Sall.* 96. - Rycina, z koperszłych, der Kupferſtich, wyobrażenie rzeczy iakiey, wyryte na blasze, potym farbą odbite na papierze. *Jak. Art.* 3, 314.

RYCWERKI, - ów, *plur.*, wycwerki, łamanie, strzępienie głosu, trzęsienie gardła. *Cn. Th.* 1300, *Dudz.* 36, trele w śpiewaniu. *Wlod.*, Triller im Singen.

RYCZAŁT, RYCZART, - u, *m.*, *pożyczek taki, że gdy na czas kto nie odda, we dwóynasób pierwszego *pożyczku przepada; gdy drugi raz, we dwóynasób wtórego przepadku dać ma; gdy trzeci, we dwóynasób trzeciego, i tak daley. *Cn. Th.* 963. *(ob.* tylko summa. *Biel.* 271); Ger. der Rutſcherzins, Fahrzins, der, wenn er nicht zur beſtimmten Zeit abgetragen wird, beſtändig ſteigt. Władysław pożyczył czterdzieści tysiąc kop szerokich groszy Zygmuntowi królowi Węgierskiemu, pod zakładem rycząrtu takiego, ieśli ich pierwszego roku nie wróci, tylką summę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy, aż to w niezliczony pocżet weszło. *Biel Sw.* 253 *b.* - *fig.* Ze sporym ryczałtem iścianę mu wraca. *Pot. Syl.* 574; z procentem). Mściwie bogowie krzywdy mey ryczałtem. *Pot. Syl.* 314, sowicie). - §. Ryczałt, ogół rzeczy, prawie toż samo, co hurt. *Cztr. Macr* Ryczałtem co k pię, przedać, *Tr.*; *Cztr. Macr.*; *Boh.* auhrnem; *ob.* Hurtem.

*RYCZAŁT - u, *m.* ryczenie, ryk, das Gebrülle, das Brüllen. Bałwaniſte fale pryskaią ryczałtem, gdy ie dzieci Eola dmuch porywa gwałtem. *Przyb. Luz.* 176. Tak właśnie pęd swóy toczy Aufid bykokształtny, Mknąc wartkie po Apulskich nizinach ryczałty. *Hor.* 2, 289 *Kniaź.*

RYCZEC, ryczał, ryczy *cz. Cont.*, Ryknąć *idntl.*, *Bh.* řičeti, bučeti, bučim, bučiwam cf. bęczeć), (*Bh.* řičti, řiti, řiti *ran-*

rancare, o ieleniach, ſign bekowiſko, rykowiſko ielenie, Rjigen Październik; *Boh.* gikati o oſłach); *Slo.* ſičjm, ſwu, bučjm, *Hg.* bogók, *boo*, *mygio*; *Sr.* 1. ruci, ruju, rujem, brupu kaj krowa, *Lat. rugio*, *Gr.* ᾠρύομαι. *Hbr.* רוע rua *vociferatus eſt*, *Hbr.* ערג arag *rugire*. *Hbr.* ארי ari *leo*; *Sr.* 2. riſch (cf. rzeć); *Ban.* ričati, rikati, rrisgjati, resgjati kako lav (iak lew), resgjati kakoti pas *fremo*, *frendeo* (iak pies), rrisgiati, ersgjati, resgjati kako kogn *hinnio* (iak koń, *ob.* rzeć), rjekati, mukati, muokati kako vol *boare*, *mugire*; revati, kako magare, *rudo*, (iak osieł); *Rg.* rikati, *Jt.* rugghiare, *Crn* erjovem, erjoviti, rigam (cf. rzygać); *Vd.* rikati, erjoviti, erjoveti (iak lew); *Vd.* ruzkiti kaker slon, slnerati, obslnergati (iak słoń); *Vd.* mukati, tuliti, dretise, bollim, krollim (iak wol); *Vd.* mukat, rekat (iak krowa); *Cro.* ruchim, ruchanye, buchim, múkam; *Dal.* rikam *mugio*, *eiulo*, *Rs.* рычать, рыканье, рыкать, рёвъ, реву, мычать, мычу; ryk wydawać, brullen. Tak wół ryczy, iako i krowa. *Rey Zw.* 146 *b.* Wół i osieł, gdy ryczą, przerażają uszy. *Teatr* 8 *c*, 71. Hiſtorye wyrabia, płacze, iak wół ryczy. *Teatr* 22 *b*, 79. Koń gdy się zapali, łędzie kwiczał, ryczał, wół będzie chrapał, sapał. *Wer. Rgl.* 125. Lew ryknął, a ſtraszliwe natychmiaſt ryknienie Uczyniło wysokiey ſkały poruszenie. *Ban. J.* 2. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka da. *Cn. Ad.* 402, *Rys. Ad.* 28, *Kchw.* 317, cf. kto wiele mówi, mało uczyni; pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. - §. *tr. ad alia*, brüllen, beulen. Spiżowe gardło woyny iuż ryczeć przeſtało *Przyb. Vilt.* 371. Ryczą bez odpoczynku moździerze i działa. *Zimor.* 250. Tu się nieborak, rozrzewniwszy znowu, Wspiąty na ſtole, nie płacze, lecz ryczy. *Pot. Syl.* 74. Płacz ie, abo od żalu raczey ryczenie. *Gr. IV.* 526. Tryo basem ryknę, iak lew Afrykańſki *Teatr* 53 *b*, 62.

Pochodz. *Ryk*; *odrykną*ć; *odrykać*, *odurykać*, *obryczeć*, *przeryczeć*, *przyryczeć*, *zarykną*ć.

RYDEL, - dla *m.*, *Bh.* ryć (*Etym* Ryć); *Slo* rodowa (cf. Ger. Radebaue, Reutbaue), ſchpoda; *Sr.* 1. ſpoda (cf. szpada); *Rg* arvallo; *Bs.* arvalo, as jo; *Crn.* pralza; *Rs.* копорýга, кóпаница, кирка, з спуць насунне копанье *Jak. Art.* 3, 344. das Grabſcheit, der Spaten. Rydle rożne do kopania, jedne hollenderskie, całe żelazne, drugie grabarskie drewniane, żelazem obwodzone. *Kluk Rośl.* 1, 79. Rydle osadzają się w brzozowe trzony lub jesionowe; rydle grabarskie bywają lipowe, wierzbowe. *Kluk Rośl.* 2, 164. Nalazłszy rydle: mieysce nieſkopane w ogrodzie kopali. *Sk. Żyw.* 220. Były u niego ku dobywaniu miedzi długie żelaza kończaſte i zakrzywione, iako też motyki rydle, grace *Rac. Sl.* 260 Rydel grobarza, ktorym groby kopie. der Todtengräberſpaten. Choć grobarz rydlem zasypuje To trupiey głowie nie wadzi. *Temp.* 801 Małżonka przymierze sam powinien rozerwać rydel. *Pot. Arg.* 136, sama śmierć ie powinna rozerwać. Jeno rydla motyka, ta ich rozerwać może, *Nec tibi mors, nec limes, nihil nemo obſtat. Ad.* 20 (cf. Ital. ogni uomo ammazza col rastrello). RYDLIK, a, *m.*, *dim.*, eine Hardhacke, ein kleiner Spaten. Rydlik mały z krótkim żelazem do kopania przy sadzeniu kwiatow. *Kluk Rośl.* 1, 79. *Marra*, *Volum. V.*

rydlik ogrodny, którym ziela wykopuią, albo też rzepę na polach ryią. *Mącz.* Gdyby kto chciał sosny rozmnażać, mieysce im ma zorać, albo rydlikiem iakim zkopać, *Cresc.* 465.

RYDWAN, - a, *m.*, RYDWANIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, (z Turecк. *A. Czrtr.*, *cf.* Rotker reito, z podroż, wóz; *Willeram* reitwagon, (Reiſewagen); wóz nakryty, *currus arcuatus*. *Mącz.*, *arcera*. *ib.*, ein gewölbter, gedeckter Wagen; etwa eine Landkutſche (cf. Korab'). Chciał i mnie, i konie i rydwan ze wszyſtkiém zagrabić. *Sak. Persp. B* 2. Chciał na swoim rydwaniku zaiechać do mieysca na nocleg. *Gil. Kat.* 38. Już wozy, telegi, rydwany iadą. *Mon.* 75, 644. A to nie nasza ambonka, to iakiś osobliwy rydwan, w którym on przyiechał z rogami. *Teatr* 19, 7. - *Poet.* Kiedy Feb złotowłosy na horyzont górny Dnia trzeciego wytoczył swoy rydwan poczwórny... *Dmoch. sqd.* 32. RYDWANISKO, - a, *n.*, *contumel.*, paſkudny rydwan, ein ſchlechter, elender Wagen, Landwagen. W rydwaniſko ladaiakieś wsiadł, gdy z obozu uieżdżał. *Birk. Kaz. Ob. F* 2. RYDWANARZ, - a, *m.*, który ludzi rydwanem wozi, der Landkutſcher. *Tr.*

RYDZ, - a, *m.*, *Bh.* brzyzoj; *Sr.* 1. kneji rib; *Crn.* arovka, kutmanka, zheshnove gòbe, zhesnovze; *Vd.* arouka; *Cro* ulágva, knezunica, kralyevazka gliva, vargany; *Rs.* рыжикъ, рыжичекъ: *Ger.* der Reißker, Reißke, Brätling, Brietling, Herbſling, Förchling Röthling, eine Art eßbarer Schwämme, *agaricus deliciosus*, gatunek bedłki, rośnie w sosnowych lasach. *Kluk Dyk.* 1, 14. Nad pieſtrzyce albo smarże, ieszcze rydze lepsze. *Syr.* 1395. Lepszy ryds, niż nic. *Teatr* 55 *c*, 8, *Jabł. Ez.* 25, lepiey trocha, niż wcale nic; *Slo.* lepši bol, nej nè bol; *Vd.* bushi nekai, kaker nikaj. Czerwony, iak rydz. *Cn. Ad.* 129. Wygląda, gdyby ryds. *Teatr* 33, 12. Dziad iak rydz wygląda. *Zabł. Zbb.* 61. Zdrów, gdyby rydz *Zabł. Amf.* 44. RYDZOBRODY, - a, - e, rudobrody, rothbärtig. Charon rydzobrody. *Hor.* 1, 3ea *Nar.* RYDZY, RYDZAWY, - a, - e, *Boh.* rzyw, rzywſtawy (*Bh.* ryž złato *aurum obryzum*; ryžownik płokarz złota, cf. *Bh.* žerzawý rdzawy, rusy); *Slo.* rižv, ryžý *fulvus*, *baeus*, *Sor.* 1. rezmé *rufus*, rézmuzki *rufulus*; (*Crn* erdezh, ardezh, *Gr.* ἐρυθρός czerwony, *Crn.* erjav, erjavz *rufus*, *Vd.* razh, ardezh *ruber*, *Vd.* erjau, erjavo, rdzawy, *fuscus*, *Vd.* arjav', arjav'z *rufus*; *Cro.* rúsz, rydzy, rossy *Cro.* rigy *baius*, *ruffeus*, *Dl.* runaz, rigy; *Rg* righ *rufus*, *spadix*; *Bs.* righi *flauus*, rusi *ruber*, righja, arghja, rrighja *aerugo*); *Rs. et Ec.* рыжъ, рыжій, cf. rosy, ryzawy, iasnocisawy, goldgelb, fuchsroth, feuerroth Rydz złoto. *Leop. Job.* 28, 15, *et* 31, 24. Drożazy człowiek, niżli przeczyſtsze rydze złoto. *Leop. Jes.* 13, 12 Rydz koń, ein Rothfuchs, brunak. Wrtbch., *Bh.* ryzy kůn ryzla, ryzel; *Rg* righ kogn; *Sla* hallat; *Rs.* рыжеватый, рыжая лошадь, cf. побурый, cf. коурка кoурый). Mąż ten ieździł na koniu rydzym. *Bud. Zach* 1, 8. Rydza maść, rydza farba, *rydzieść *Rs.* рыжеть. RYDZOWATY, - a, - e, - o *ode*. *Ross.* рыжеватый, рыжехонькъ, rusowaty, röthlich. Bach rydzowaty przy niepróżnéy kadzi. *Hor.* 2, 242, rubaszny). Broda rydzowata. *Pot. Arg.* 60. Charon czerſtwy w starości swéy i rydzowaty. *A. Kchan. IV.* 157. Rydzowatym się ſtawać, *rydzowaciеć, *Bh.* ry-

ſławéti, zryſſawéti, rdjti, rdjm; *Rs.* рдѣть, рдѣться, рыжѣть, порыжѣть. Rydzowato uczynić, *Bh.* zrdſſawiti. Rydzowatość, *Ross.* рыжевáтость. RYDZOWY, -a, -e, od rydzów, Reißken=. Rydzowy ſłatek. *Cn. Th.* 964.

RYFA, *ob.* Refa.

RYGA, -i, ż, (*Lat. med.* riga, *Ital.* riga, *Gall.* raye, *Pers.* rege, *Ger.* die Reihe, die Linie, *cf. Ger.* die Richte; *Sla.* riga, linial, cf. rząd, rzęd; *Ec.* рига, князь начальникъ, воевода). Ryga ieſt wiersz liczby iakiéy, od iednéy ręki ku drugiéy wypisanéy; miaſto tego słowa używam proſtego: wiersz abo rząd liczby. *Sol. Geom.* 3, 79. Na rygach pisać, na podłożonych liniiach, auf dem Linienblatte ſchreiben. Ryga do not muzycznych pisania, ſkłada się z pięciu liniy. *Mag. Mſk.*, *ob.* rygować). Ryga u szycerza, mieysce próżne, czyli odſtępy w formie, założone kwadratami. *Mag. Mſk.* - §. w rydze swoiéy co, w ryzie (*ob.* Ryza), w kłobach swoich, w granicach swoich, in ſeiner Richte, in ſeinen Gränzen, cf. *Ross.* обíймица, обнимáльница. To ieſt prawda, że człowiek nędznym ſtać się może, Gdy z proſtéy szczęścia rygi sam zboczy w bezdroże. *Przyb. Ab.* 26, RYGA, -i, ż., miaſto, ſtolica ziemi Inflantſkiéy. *Gwag.* 428, die Stadt Riga, *ob.* Rygſki. RYGAŁ, -u, *m.*, w szycerni, niby to ſtół wysoki, na którym kaszta pochyło leży, w nim są przegrody na chowanie kaszt. *Mag. Mſkr.*, das Regal unter dem Schriftkaſten.

RYGIEL, REGIEL, gla, *m.*, zasuwka u zamku, z Niem. der Riegel, Nachtriegel, *Suec.* Regel, *Angl.* rail; *Boh.* zawora, zaworka (cf. zawierać, zapora); *Sor.* 2. regel; *Sr.* i. rehel, zadjemk, zapadka; *Crn.* sarinèk; *Vd.* rigl, sapuh, satika (cf. zatkać), satik, samek (cf. zamek), rigel, sarinek, sapier, saletauk, zasunka; *Cro.* saletàvka, kvàka; *Dl.* krakun, romazin; *Sla.* kljùcsanica, mandala; *Bs.* krakun, romazin; *Rs.* задвижка, запоръ. Regiel, zawora, zapora, *rapages. Mącz. Vectis*, rygiel, klamka. *Urs. Gr.* 164. Znaleziono drzwi spuszczane, jak do piwnic, po weyściu zamykaiące się na rygiel. *Boh. djab.* 2, 144. Drzwi gabinetu zamknięte na dwa rygle. *Wtg. Mar.* 3, 33. Bramy wewnątrz żelaznemi ryglami założone były. *Arch.* 2, 159. Podruzgotał i połamał regle zamków iego. 1 *Leop. Lam.* 2, 9. - Rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna; części, z których się ſkłada zamek do drzwi. *Teatr* 6 *c*, 58. - *Prov.* Już rygle zapadły. *Pot. Arg.* 491, iuż klamka zapadła; iuż nie wczas). - Rygiel, szpona w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna, iednocząca dwie ściany łożowe iednę z drugą. *Jak. Art.* 3, 318, die Queerhölzer bey der Lavette. Rygiel u nóg ſtołowych, kliu. *Cn. Th.* 964, der Keil. RYGLOWAC *cz. nák.*, zaryglować *dok.*, ryglem zasunąć, riegeln, verriegeln; *Sr.* 2. reglowaſch.

RYGOWAC *cz. nák.*, rygować papier, liniiować go do pisania nót, po pięć liniy razem, do czego służy raſtrum. *Mag. Mſkr.*, mit dem Roſtral linitzen. Rygowany papier, liniiowany do pisania nót. *ib.* - §. Rygować u krawca, rzadkim ściegiem podszewkę do sukni mieyscami przeszywać. *Mag. Mscr.*, cf. faſtrygować, hin und wieder anheften. RYGOWALNICA, -y, ż., narzędzie kościane, którym szewc robotę wygładza. *Mag. Mſk.*, das Glatteisen bey dem Schuſter, der Polierknochen.

RYGSKI, -a, -ie, od miaſta Rygi, Rigaer=, Rigiſch. Czterdzieści pięć purów wchodzi do laſztu Rygſkiego. *Czack. pr.* 288.

RYI, RYY, -yia, *m.*, RYIAK, -a, *m.*, RYIEK, -yika, *m.*, *dem.*, *Bh.* ryp̀ál, rypak, rytec, łapeł; *Sr.* 1. świnacze łabo helfantowe pęſk; *Crn.* ryvs, rivz, ryvzhèk, *Vd.* rives, rius, reuz, riunik, riuzhek, gobez (cf. gęba); *Cro.* rilecz, rulyècz, (rúlyim, = krząkam), herlecz, gubecz; *Dl.* rillo, hrilacz, gubicza, trubicza (*ob.* trąba), turin; *Bs.* rillo, rilliça, trubiça, gubiça od sgivine; *Rg.* rillo, turin, gúbiza, riliciza, turinich, trûbiciza, gubiciza, rillo slonſko, = trąba słonia; *Rs.* рыло, рылышо, хрюкало, (хрюкнуть, хрюкать krząkać), хобotъ, (*Rs.* рыло gatunek liry, *Ec.* рылецъ łopata), *Ger.* der Rüſſel, (cf. *Gr.* ῥυγχος, *ob.* ryć); pyſk niektórych zwierząt śpiczaſty, którym ryią, kolą, der Rüſſel, z. B. einer Schweines. W Szwecyi świniom tę suchą żyłę nad kowe świnie nigdy potym nie ryią. *Aluk Zw.* 1, 287. Pchła ryikiem swoim kole. *Zool.* 107, pyszczkiem. - §. 2) Ryiek, *Curculio*, rodzay chrząszczyków bardzo szkodliwych, do ktorego i wołki należą. *Aluk Zw.* 2, 38, eine Gattung ſehr ſchädlicher Käfer. RYIĘ, *ob.* Ryć. RYIKOWATY, RYYKOWATY, -a, -e, -o *adverb.*, na kształt ryyka, *Rs.* рыльчатый, rüſſelförmig. Pyszczek ryikowaty. *Zool.* 156. RYINY, RYYNY, -a, -e, od rycia, ryiący, grabend, wühlend. W pokoy widzą się świecą i ryine łemiesze. *Ryb. Gzsl. B.* 2.

RYK, -u, *m.*, *Crn.* ruchànyo, múk, mukanye; *Bs.* muok, muokanje; *Crn.* erjóvoſt; *Ross.* рыкъ, реевъ, реяніе (cf. rzewny, cf. rzeć), мыкъ, мыканіе; *Fc.* волчій рыкъ, мычéніе, реевéніе; ryczenie, ryknienie, das Brüllen, das Gebrülle. Głosem lwa zwyczaynym ieſt ryk ciągły, tak ogromny, iż ma podobieńſtwo do grzmotu. *Zool.* 314. Na kształt zwierzęcego beku, wycia, ryku. *Kul. Her.* 66. Łom, grom, uciekanie, Ryk, kwik koni, i rannych pod niemi ſtękanie. *Tward. Wł.* 140. - *fig.* Zkąd weź, to weź, huca szumnie, oc, oc, chociaż bieda, Kwik, ryk, kap kap od oka, i grosza ci nie da. *Mon.* 70, 190, ani groźbą, ani prośbą, ni fukiem, ni płaczem). - *tr.* Ryk ziemi, morza, = huk. *Wład.* - §. 2°) W, darłszy mu kuszę, w łeb uderzył, mówiąc: tak chłopie nasi przodkowie rykiem biiali. *Papr. Ryc.* 28. ? - (RYKLE, *ob.* Rychło). - RYKLIWY, -a, -e, -ie *adv.*, ryczący, brüllend, *Ec.* рыкающельно, съ рыкомъ. Jarzmami rykliwe ciołki uciśniono. *Zebr. Ow.* 5, *Przyb. Milt.* 328. RYKNĄC, *ob.* Ryczeć. RYKOWISKO, -a, *n.*, bekowiſko, pobieganie się ielenie, die Hirſchbrunſt; *Bh.* ŕige, (*Bh.* ŕijáti, ŕjti *rancare*, Rijgen *October*); *Crn.* liſtenje.

*RYKUNIA, -i, *m.*, n. p. Złodzieia maią oddać urzędnikowi, ciwuniowi iego abo rykuni. *Stat. Lit.* 397, może zaſtępca, rękoymia, wyręczyciel).

RYLEC, -lca, *m.*, *Boh.* rejl, rejč, rejčel; *Vd.* resalu, resalze, dlietze, dlietu (*ob.* dłóto), isbodalze (cf. wybośćj); *Crn.* vovzhèzh; *Cro.* rilecz (*ob.* ryć); *Rs.* вилло, (*Ross.* рылецъ łopatka); grabsztych, narzędzie sztychariſkie, którym na blasze ryią. *Jak. Art.* 3, 314, *ob.* grabsztykiel, der Grabſtichel. Rylec do pisania na pugilaresach u dawnych Rzymian, *ſtylus. Pilch. Sen. laſt.*

52, *Sr.* 1. pißacił. *RYŁO, n. p. Ożenił się Ryło; djabeł mu po niéy było. *Ryś. Ad.* 52. ?

RYM, - u, *m.*, *Ital.* rima, *Gall.* rime, *Angl.* rime, cf. *Gr.* ῥυθμος, ῥυθμος, *ob.* rytm); *Ger.* der Reim, ſich reimende Sylben; *Bh.* rým, reým, rytm, rownoſłoh; *Vd.* rim, raim, sloshik, besedni spadek, besedosloshnoſt, raimanje; *Rg.* ròmon, pjetnomjerje; *Rs.* рѣчма, стихъ, стихотворство. Rym u nas bierze się za podobne zakończenie dwóch wierszy, zawieraiąc półtorey iednakiéy zgłoski, inaczey kadencyą i ſkładem zwany. *Pir. Wym.* 266, *Apcz. Gr.* 3, 89. Rymowi dałem pokoy, choćbym ci mu pono Był niezgorszéy podołał; dość tak i bez rymu. Bo i Niemiec sam mówi: prawda, chocia nie rym. *Opal. sat. pr.* Rym naywiększa dzisieyszych wierszów ieſt ozdoba, Nie wiem, czy się wiersz komu bez rymu podoba. *Dmoch. Szt. R.* 4. Rym bydź może bez poezyi. *N. Pam.* 15, 363. - *fr.* W rym, s dogodnie, zgodnie, ſtosownie, paſſend, gehörig. Trudno każdemu w rym trafić. *Petr. Ek.* 280, cf. w rumel, es iſt ſchwer, einem jeden es recht zu machen. Coby wszyſtko nie w rym poszło, aniby dobrze było. *Glicz. Wych. J* 5. - Nie rym ci, ale ſtoi za nasze. *Ryś. Ad.* 45, dosyć wielkie powetowanie). - §. 2) rym, wiersz rymowny, ſkładna mowa; rymy, s wiersze, rytmy. *Pir. Wym.* 266, *Slo.* mluwoſpew, ſpewomluwa, ſpewonec, wazomluwa, ſpeweràdel, wojoſpew, ſpewobłaſ, ſpewowna; *Vd.* rajmi; *Crn.* rejmi, raja, rajsha, ſlih; *Rs.* стихотворенїе; ein Vers, Verſe; *ob.* Rymodziey, rymopis etc.). Nie tylko mu ten rym oddasie, ale też ... *Weresz. Pob. pr. B* 2. Małżeńſtwa też iedno w cnotliwą, i o któréyby żadnych rymów nie tworzono, *zaczynania nie *opiewano, aby nie ſtaczał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.*

RYMA, - y, *ż.*, REMA, (*Spicz.* 97), *Bh.* rýma, *z Grecholac.* rheuma; cieczenie albo fluks z nosa idący *Mącz.*, der Schnupfen, (das Strucheln *Oeſt.*); *Slo* nátcha; *Ilg.* nátha; *Crn.* nahod, kęvshob; *Vd.* nasahtje, shnudla, seshki, nahod, keusheb; *Sr.* 1. ſkip'awa (cf. kipieć), ſkipawoſcj (cf. chrypka); *Cro.* hropot, huhuyavicza, hunyavicza; *Rs.* насморкъ (cf. smarkać się). Rymą, sepką, nieżytem, i innemi imiony, zowiemy wilgość zbytnią z głowy płynącą. *Sien.* 300, *Cresc.* 260. Wielka ryma mu spadła na piersi. *Wys. Aloy.* 379. Ryma, to ieſt zawalenie nosa. *Krup.* 5, 659. Na katar albo rymę lekarſtwo. *Haur* 447, *Petr. Ek.* 56.

1) RYMARZ, - a, *m.*, *Boh.* řiemenař, uzdař (cf. uzda); *Slo.* řemenař; *Sr.* 2. řiemař; *Crn.* jermęnar; *Vd* jermenar, erjemenar, jermenar, riemar; *Cro.* remenár (*coriarius*); *Sla.* remenár; *Rs.* ремешникъ, шорникъ (cf. szory); koło rzemieni robiący rzemieślnik; z Niem. der Riemer. RYMARCZYK, - a, *m.*, czeladnik rymarſk., der Riemergeſelle. Szewczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ufroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew', a przywiąże się do szabli, rozumie, że szlachcic. *Mon.* 73, 578. RYMARKA, - i, *ż.*, *Bh.* řiemenářka), die Riemerinn. RYMARSKI, - a, - ie, od rymarza, Riemers. Skóry do robot rymarſkich. *Kluk Zw.* 1, 238. Rymarſkie rzemiesło, s RYMARSTWO, - a, *n.*, *Sla.* remenarluk; das Riemerhandwerk, die Riemerey. Król Stefan rymarſtwo dobrze umiał. *Petr. Pol.* 213.

2) RYMARZ, - a, *m.*, złe rymy ſkładaiący, zły poeta, ein elender Reimer. Rymuiesz ladaiako, rym ci się źle zdarza, *Rymopis* być nie możesz, wydziesz za *rymarza*. *Min. Ryt.* 3, 368. RYMNY, *ob.* Rymowny. **RYMOBAY, - aia, *m.*, poeta baiarz, ein fabelhafter Dichter. Lecz ia nie ieſtem z liczby rymobaiów owych, Co płoche czynią wróżki z oblubieńców nowych. *Nar. Dz.* 1, 186. **RYMOBAYNY, - a, - e, poetyckolgarſki, poetiſch lügenhaft. Precz prożne wróżki rymobayney zgrai. *Nar. Dz.* 1, 210. RYMODZIEY, - ieia, *m.*, RYMOPIS, - a, *m.*, RYMOTWORCA, - y, *m.*, twórcorym, pisorym (*Syxt. skł.* 204), poeta, wierszopis, der Dichter; *Boh.* rýmowník, rytmik; *Slo.* ſpewoređnik, wazomluwec, ſpewomluwnik, wazomluwnik, werſownik, wazoſpewnik; *Vd.* rimar, sloshikar, sloshikuvauz, pesmosnavez, rimodelauz, smislenik (cf. zmyślać), smishluvauz; *Cro.* pévecz, peſznik (cf. pieśń); *Bs.* pisnik, pjesnik, koji slaga pjesni; *Rg.* ſkladnik (cf. ſkladacz); *Rs.* рѣмотворъ, рѣмомасорецъ, стихомасорецъ, стихогласогласникъ. *Poetas suos sic vocant Poloni vocabulo angustiori; quasi dicas rythmorum scriptorem; causa est, quia aliud genus versuum agnoscunt nullum, praeter rythmum. Cn. Th.*, (*attamen Cochanovii* odprawa posłów Greckich, *nec non Opalenii satyrae contrarium probant; legas libellum*: o harmonii ięzyka Polſkiego). Przymówka rymodziciom. *Zab.* 6, 369 *Nar.* Febus przyiaźń swą ſkłonił rymodziciom. *Petr. Hor.* 2, C 3 *b*, *Zim. Siel.* 140. Rymuiesz ladaiako, rym ci się źle zdarza, *Rymopis* być nie możesz, wydziesz za *rymarza*. *Min. Ryt.* 3, 368. Poeta imię w Polszczo rymotwórcy nosi. *Min. Ryt.* 3, 346. Gdy rymopis sobie podleie, Na ten czas wiersze naylepsze loie. *Cn. Ad.* 232. **RYMOMOWNY, - a, - e, RYMOPISKI, - a, - ie, RYMOTWORCZY, - a, - e, poetycki, *Crn.* pęsmęſke; *Rs.* стихотворческїй; Dichter-, Dicht-, poetiſch. I w liczbie rymopiſkiey i w myślach wysoki, Horacyusz dość gładko Polſkie ſtawia kroki. *Zab.* 10, 226. Sztuka rymotwórcza. *Dmoch.* Wolność od wieków, zdaniem nieodzownym, Służy malarzom, służy rymomownym. *N. Pam.* 10, 96, poetom). RYMOPISTWO, RYMOTWÓRSTWO, RYTMOPISARSTWO, RYMOPISARSTWO, - a, *n.*, sztuka pisania lub robienia wierszów, die Dichtkunſt; *Bh.* rytmiřſtwj; *Slo.* ſpewomluwnoſt, wazomluwnoſt; *Cro.* poszmenuoszt; *Vd.* smishluvanska snanoſt, vmetalnoſt; *Ross.* стихомасорство, стихотворенїе. Rymopiſtwo nie obrymuie całego obrazu, który się w myśli wznieca przez słowo Poezyi; rym być może bez poezyi, kiedy albo rzecz nie poetycka, albo nie poetyckim duchem śpiewana. *Kras. Zb.* 1, 378, *Mon.* 75, 591, *N. Pam.* 15, 363. Dobrego rymopiſtwa rozum ieſt zasadą I źrzódłem i początkiem. *Kor. Hor.* 26. W rzędzie nauk ma swoie mieysce rymotwórſtwo. *Mon.* 64, 505, *ib.* 70, 533. Satyra, gatunek rytmopisarſtwa. *Teatr* 24, 30 *Czart.* Rymopisarſtwo. *Pilch. Sen. liſt* 2, 3. **RYMOPŁOCHY, - a, - e, rymobayny, leichtſinnig dichtend. Nie ieſtem w rzędzie podłym rymopłochych ludzi. *Zab.* 9, 4. **RYMOPŁODY, **RYMOPŁODY, RYMOTWORNY, - a, - e, wiersze płodzący, ſkładaiący, Verſe erzeugend, dichtend. Rymopłody brzęk mey lutni miękkim służy pieśniom. *Hor.* 1, 227. Rymopłody pożar. *ib.* 2, 44 *Kniaź.* Feba promień złoty ſławił mię pomiędzy szereg rymopłoty, bym z publicznego szacunku korzyścił. *Zab.* 10, 121 *Nat.*, *Nar. Dz.* 2, 30. Natura wierszów pisanie daiąc talent miły,

chciała by wasze rymotwórne pióra; Gdziekolwiek cnotę znaydziecie chwalili. *Zab.* 10, 1. Rymotwórne skronie wieniec ozdabia. *Zab.* 12, 15. RYMOWAC, - ał, - uie, cz. *ndk.*, rym pisać, składać, *Bh.* rymugi, rytmugi, rytmati; *Vd.* rimati, rimuvati, rajmat, sloshikuvati; reimen. Nie chciéy próżno nad wierszów składaniem pracować, I nie sądź, że masz dowcip, gdy masz chęć rymować. *Dmoch. Szt. R.* 2. Rymuiesz ladaiako, rym ci się źle zdarza. *Min. Ryt.* 3, 368. - *Neutr.* rymować, podług kadencyi spadać, ſich reimen. Gdy wiersze, iako idą po sobie, rymuią z sobą, nazywaią się nieprzekładane. *Kpcz. Gr.* 3, 90. Rymowanie, składanie rymu, das Reimen; *Vd.* raimanje, pesmoliznoſt, rimna visha; *Sr.* 1. rapmuwano; *Ross.* стихосложéніе, стопосложеніе; *Ec.* грамсловіе. - *fig.* Według ich fantazyi, a na umyśle rymowania, iakoby świat stać miał? *Glicz. Wych. G* 4 *b*, ubrdania, uroienia, Hirngeſpinſte. - *tr.* Rymuie się co do czego, = w rym ieſt, ſtosownie drugiemu odpowiada, klei się, *Crn.* rajma se, *Vd.* se sraimati. se spodibiti *decere*, es paßt, es taugt, es iſt angemeſſen. Stosuiąc, iak się który członek z którym rymować mógł, doszedł miary wszystkiego ciała iego. *Gor. Dw.* 223, *Cresc.* 683. *Non sane quadrat*, naymniéy się nie rymuie. *Mącz.*, *Gor. Dw.* 391. *In eos quadrat hoc proverbium*, przeciw się tym rymuie ta przypowieść, albo na nie może być przywodzona. *Mącz.* Rymowanie, zgodność, porcya. *Cresc.* 686 RYMOWNICA, - y, ż., *poetria*. *Mącz.*, die Dichterinn. RYMOWNIK, - a, *m.*, wierszów albo rymow składacz, *poeta*. *Mącz.*, der Dichter, der Poet. RYMOWNOSC, ści, ż., rymowanie, zgodność, ſtosowność, die Gereimtheit, Uebereinſtimmung. Nierymowność, nieſkładność gdy co za czym nie idzie, nie kléi się, nie wiąże *inconcinnitas*. *Cn. Th.* 523, die Ungereimtheit. RYMOWNY, RYMNY - a, - e, RYMOWNIE *adv.*, *Bh.* rytmowni, do składu pisany, rymowany, gereimt, in Verſen, *poeticus*. *Mącz.* Rymownie, wierszami, *poetice*. *ib.* Wiersz nierymny czyli bezskładny, albo do spadków nie przywiązany. *Mon* 75, 241. - §. składny, ſtosowny, übereinſtimmend, entſprechend, gereimt. Nierymowny, nieſkładny, nie w rym, *immodulatus*. *Cn. Th.* 523. ungereimt. *Incongruus*, nierymowny, nieprzytrafny. *Mącz.* Cóż może być nierymowniejszego? *Pilch. Sen. łask.* 59. Baśnie nierymowne. *Sien.* 317. *Inaequenter*, nierymownie, nieſkładnie ku pierwszemu, naymniéy nie przytrafnie. *Mącz.* RYMOWY, - a, - e, od rymu, Reim-, Vers-, *Bh.* rymowń. **RYMOZŁOTY, - a, - e, złotorymy, przednie rymuiący, portrefflich dichtend. Wisła z Sanem słysząc wdzięcznie twe noty W okrąg czyniąc zatoki, zna żeś rymozłoty. *Zab.* 12, 10 *Komor.*, cf. złotomówny, złotousty, Chrysostom.

RYN, *ob.* Ren. RYNA, *ob.* Rynna. RYNADEL, *ob.* Przetyczka. *Jak. Art.* 3, 312.

RYNEK, - nku, *m.*, RYNECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ryn't, ryneček, trh (*ob.* targ), námeſtí (cf. na mieście); *Slo* rynk; *Hg.* kerengö, piacz, vasar, *ob.* bazar; (*Crn.* rinka, = pierścień, *Ger.* der Ring; *Vd.* rink, ring *orbis*, *circulus*, rink, rinka, *fibula*, *annulus*); *Vd.* terh, terg, tershishe, plaz (*ob.* plac), seimishe (cf seym), obhodishe (*ob.* obchod), preſtornak (*ob.* przeſtrzeń, przeſtwor); *Cro.* piácz, (*Cro.* rink, rinchicza *annulus*, *Dl* targh, pyazza, placz, z *Tur.* charsia); *Bs.* pazar, pazariscte, terg, terzoniscte (*ob.* targowiſko); *Sla.* tèrgovishte, piac; *Ross.* рынокъ, площадка; (*obsol.* Oberd Rink, = ogrodzenie, *Hg.* ring, = obóz okrągły, *med. Lat.* hringus, cf. *Polon.* Krąg); = część miaſta celniejsza, przeſtworna, targowiſko, der Marktplatz. Nie po wszyſtko na rynek z groszem, moia rada *Sim. Siel.* 37. Kupcy ze wszyſtkich ſtron świata przywożąc potrzeby, czynią ten świat, iakoby ieden rynek, na którym komu co trzeba, naydzie. *Petr. Ek.* 128. Na każdy dzień odprawuie się tam targ, na którymkolwiek rynku z mnieyszych rynecżkow; ale w Piątek na trzech główniejszych rynkach. *Star. Dw.* 12. Sciany w ſtancyi dziurawe, wiatr świszcze iak w rynku. *Kras. Myſz.* 44. Ja z tobą w rynek, a ty przecię w ulicę. *Rys. Ad.* 18. Rynki żołnierſkie, *places d'armes*. *Leſk.* 283. Prosić o wolny rynek, albo plac do bitwy. *Szczerb. Sax.* 438, mieysce, pole, cf. poboiewiſko). RYNGORT, RYNKORT, - u, *m.*, gurt wierzchni do podpinania kulbaki, der Ober-Sattelgurt, Obergurt, (cf. Popręg). Konie w ryngórty wziąwszy pod brzuch z okrętu wysadzaią. *Pot. Arg.* 1. RYNGOWAC *cz. ndk.*, na szkucie ryngować sowie się, gdy ściągaią linkę, i onęż w kręg układaią. *Mag. Mſk.*, ein Schiffsſeil in Ringe legen, ringeln.

RYNGRAF, - u, *m.*, blaszka okrągława wypukła na przedniéy szyi oficyera służbę maiącego, z Niem. der Ringkragen.

RYNIENKA, - i, ż., *demin. nomin.* Rynna, ein Rinnchen, eine kleine Rinne. Rynienka w podkopach, niby szufladka drewniana w ziemi, którą doprowadza się kiszka zapalnicza aż do komory. *Jak. Art.* 3, 315. Rozmaite rynienki cyrulicze, *Czerw.* 21, 24. RYNIENKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, pełen rynienek, rynwiaſty, żłobkowaty, cf. laſkowany, mit kleinen Rinnen, Kerben. Jałowiec liście ma rynienkowate. *Jundz.* 499.

RYNKA, - i, ż., z *Auſtr.* der Rain, das Rainel; *Sla.* randlika, trinoga (*ob.* tróynog); (*Crn.* rẹna, = nakrywka, *Vd.* reina, pokrovauka); *Vd.* nogat, lona, trinogatnik, tegel, latviza, torilu, vatliza; *Sr.* 2. ſchoppon; *Cro.* prasilnicza (cf. prażyć); *Hg.* rántó; *Ross.* горшокъ, сковорода; tygiel, der Tiegel. Rynka, naczynie kuchenne, w którym różne smażenia, duszenia potraw mięsnych i poſtnych robią. *Wiel. Kuch.* 417. Syp to proso na rynkę, i nad węglem trzymay, W drugiéy ręce miey wachlerz i ogień poddymay. *Sim. Siel.* 90. Mieszaninę tę w rynce glinianéy smażyć. *Haur Sk.* 416 *et* 584. - §. Rynki, sztuki gliniane, z których ściany wyższego ſklepu składaią się w piecu ſklarſkim. *Torz.* 36.

*RYNKIEL pyszny, aż groza, patrzy, iak mysz z pudła, Czy on szynkiel od wozu, czy z pod szynkla kudła? *Achw. Fr.* 68. ??

*RYNKMACHER, - a, *m.*, z Niem. der Ringmacher, który pierścienie robi; n. p. Ślosarze, kowale, rynkmacherowie, i insi rzemieślnicy mnieysi. *Vol. Leg.* 3, 592.

RYNKOWY, - a, - e, od rynku, targowy, tretowy; *Cro.* piácni; *Rs.* рыночный, площадный, пóржищный, Markt-, Marktplatz-. Rynkowi ludzie, przekupnie, kupcy ... *Petr. Pol.* 2, 138. Zebrawszy tłumy rynkowéy hołoty, ... *Zab.* 10, 38 *Koſſ.* Oboźny ma mieć na spiſku wszyſtkie wozy,

aby wiedział, wiele rynkowych, i co ſkraynych; ieśli ludzie w rynkowym rzędzie ſto wozów, trzeba w ſkraynym dwieście. *Tarn. Uſt.* 295, śrzodkowych, bazarowych.

RYŃNA, - y, ż., RYNIENKA *dem.*, kanał czyli trąba lub rura czyli żłob do sprowadzenia lub odprowadzenia wody, *Ger.* die Rinne; *Finl.* Ränni, *Suec.* Ränna; *Sr.* a. renna; *Sr.* s. réna, renka, renicjła; *Vd.* rinja, rou (cf. rów), shlieb (*ob.* żłób), shlebesh, shliebez, koritize (*ob.* koryto; *Crn.* shleb, shlęb; *Slo.* žlab, žleb; *Bh.* žlab, žlabel, žlabíček, krnè (cf. krynica); *Sla.* xlibbe; *Bs.* sgljeb, sglib, oluk; *Cro.* kapelnicza (*ob.* kapać), krovni shleb; *Rs.* жолобъ, желобъ, желобóкъ, ломáкъ, ломонкъ. Rynny dla ścieku wody, bywaią sosnowe, dębowe. *Kluk Rośl.* 2, 164. W browarze rynnami dla łacnieyszéy roboty, ma woda iść. *Haur Ek.* 91. Rynna dachowa, abo trąba miedziana u kamienic, pałaców. *Cn. Th.* 965. Jak pod rynną siedział. *Rys. Ad.* 19. Trafił ze dżdżu pod rynnę. *Cn. Ad.* 899, *Jak. B.* 184, *Petr. Hor. F.*, *Stryik.* 314, *Rys. Ad.* 65, *Slo.* trefil ſam ſ kliga na palicu, chcąc małego złego uyść, ku gorszemu przyszedł. *Ezop.* 32, poprawił się z pieca na łeb, aus dem Regen in die Traufe kommen. - §. *fig. tr.* Jezus krew' swą naydroższą pięcią wylał rynien. *Pot. Zac.* 10, pięcią ranami). - (RYNSKI, *ob.* Réńſki). - RYNSZTOK, - u, *m.*, Niederſtoß, der Rinnſtein, die Rinne, kanalik ulicowy pod domami dla ścieku wody, *Bs.* jarak; *Rs.* сточъ (cf. ſtok, ſtek); die Goſſe. Rynsztoki pełne śmierdzącego błota. *Petr. Pol.* 71. Siedząc na smukłym arabczyku obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zab.* 12, 168 *Zabł.* Wpaść w rynsztok, w liniisk. *Ern.* 198. Zatrzymałem się nad rynsztokiem, rozmyślaiąc, czy go mam przeſkoczyć, czyli też obeyść, a to żebym nie zbryzgał moich pończoch iedwabnych. *Teatr* 24, 132 *Cztr.* - *fig. alleg.* Widząc iż nie mógł okrom wielkiego wzruszenia tak smrodliwego rynsztoku ruszyć, i tak nagle obalić, co się było długim nałogiem ludziom wlepiło w serce, przeto z lekka począł to czynić. *Baz. hſt.* 2. - *fig. tr.* Mars krwi rynsztoki toczył, zdięty iadem. *Jabł. Tel.* 26. Krew' rynsztokiem płynie. *Bard. Luk.* 20, ſtrugami, ſtrumieniami in Strömen.

RYNSZTUNEK, RYSZTUNEK, *RUSTUNEK, - u, *m.*, zbroia, z *Niem.* die Rüſtung; *Bh.* rystunk; *Sr.* a. rúſtowanè (*Sr.* s. rišt, rištunſa machina, silnia). Rusztunek, *armatura. Mącz.* Rystunk żołnierski. *Warg. Wal.* 155. Rzemieslo rozmaitych rusztunków czynienia, *machinalis scientia. Mącz.* RYNSZTUNKOWY, RYSZTUNKOWY, - a, - e, Rüſtungs. *Subſt.* Rynsztunkowy, cekwart, maiący dozór zbroiowni i wszelkich rysztunków. *Jak. Art.* 3, 314, *Archel.* 2, 18, der Zeugmeiſter, Zeugwärter.

RYNWIASTY, - a, - o, rynienkowaty, laſkowany, żłobkowaty. *Czerw.* 28, gerinnt, gefurcht.

RYPNĄĆ *med. ndt.*, Rypać *konf.* Rypie *pr.*, (*Bh.* rypati, reppati, z ryć; *Bh.* rypal, reppak, z dziobas, pyſk długi; *Sr.* s. riepot *sonus fiſſurae ligni aut veſtis*; *Crn.* ròpiti *incidere, allidere*. *Crn.* ribam, z trę, *Germ.* reiben, cf. rippeln, cf. *Gr.* ῥυπτειν *sordes eluo*, *Hbr.* רוף ruph *quassare*; *Cro.* rivati, z sturknąć; *Bs.* rripanje, kupgljenje na rripu *coaceruatio*, rripano, narripano *coaceruatus*, rripa *aceruus*). Rypnąć, ſkrzypnąć, odgłos ſkrzypiący wydać, knarren. Drzwi w otwarciu głośno rypnęły. *Tol. Saut.* 69. Nie wiem ktoś rypnął niespodzianie drzwiami. *ib.* 39. - *aliter*; Mówiłem ci iuż, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych ſkrzypcach twoich. *Teatr* 24 c, 20, abyś nie rzępolił, rznął, ſchrapen auf der Geige. Jak wziął rypać na ſkrzypcach, rozumiałem, że cała łaia psów wyła mi nad głową. *Teatr* 24 c, 21. - *aliter*; Gdy przyydzie do zapłaty, patrz jak rypa i bryka. *ib.* 51, 23, iak wrzeszczy, dąsa się, rzuca się, ſchnarren, ſchnauben, ſchreyen, ſich unwillig geberden. - §. *obscoen.* cielesną sprawę odbyć; (w Hanowerſkim o pokładaniu ogiera reppen, o byku repen).

RYŚ, - ia, *m.*, *Bh.* ryś; *Slo.* riſ; *Crn.* risa; *Vd.* rissa; risa, riſa, oiſtrovid; (*Vd.* riſa, tekir, tigar, z tygrys); *Sr.* s. luſš; (*Cro.* riaz, z tygrys); *Rg.* ris; *Bs.* ris; *Sla.* risopas; (*Sla.* ris, z tygrys); *Ross.* рысь, рысенокъ, остроухая, *ob.* ostrowidz, *felis lynx*, der Luchs; wielkości psa miernego; z drzewa się rzuca na przechodzące ielenie, sarny; ma między zwierzętami wzrok nayboſtrzeyszy. *Zool.* 316, *Kluk Zw.* 1, 329. Tygrys, lampart i ryś warczą. *Ban. J.* 2. Na nim ieſt szata zwierzchnia chytrolisia, A pod tą lwa srogiego, i szarpnego rysia. *Chodk. Koſt.* 25. - §°. *Knapſki* i inni dawnieysi i późnieysi biorą rysia za lamparta, der Panther, das Pantherthier; n. p. *Cn. Th.* 965, *Crn.* risèna; *Sr.* s. pard, leopard, panther; *Cro.* risa piknjav, lávorias, oroszlanyoriſa; *Rg.* lavoris, kaplàn; *Bs.* lavoris; *Sla.* ris; *Rs.* пантеръ, рысь, барсъ. Ryś dziwnie upſtrzon od natury w cętki. *Zab.* 16, 354. Ryś cynkowaty. *Ban. J.* 2. Pard abo ryś czuyny. 1 *Leop. Jer.* 5, 6. - *Prov.* Ryś ſzpasa nie będzie. *Cn. Ad.* 1017, przyrodzenie trudno odmienić; co się łyso urodzi, łyso zginie). - §. Ryś, z rysie futro, *Cro.* risszovina, Pantherpelz, Tigerhaut. Król w hatłasowéy szubce, podbitéy rysiami, na koniu iechał. *Stryik. Henr.* Ty dasz pachołkom kuny, pan da rysie. *Groch. W.* 564. Też w kożuchu, co w rysim grzecznemu ozdoba Szlachcicowi, bo cnoty nie traci chudoba. *Pot. Pocz.* 100.

RYS, - u, *m.*, rysowanie, liniia, krésa, abrys, der Riß, Abriß, bezeichnende Linie, Zeichnung; *Crn.* ris; *Vd.* sarisa, porisa, risanje, verſtnisa, podubſtvu, podobuvanje; *Rs.* рисовка, черта, черпка чёрточка. Pierwszy rys czego, *Rs.* умокачертáнїе. Rys środkowy, kiedy oko ieſt we środku ziemi, a płaszczyzna rysunku dotyka się siemi. *Sniad. Jeo.* 447. Rysy twarzy, Geſichtszüge. W dziecinnéy swoiéy twarzy nosi matczyne rysy. *Niemc. Kr.* 3, 132. Ma doſkonałe rysy twarzy. *ib.* 2, 176. Boskie rysy ludzkiéy twarzy. *Przyb. Milt.* 74. Jeśli mogę zaſtać rysom iego twarzy. *Przyb. Ab.* 98, *ob.* Rysować. -

RYSA, - y, ż., szpara, szczelina, z *Niem.* der Riß, der Riß, die Spalte, der Berſt, das Geborſtne; *Sr.* a. rizina; *Rg.* rjéz, puklina; (*Sla.* ris *portio*, *Bs.* rizak, zarizak, sarizniça *comma*, przecinek); *Vd.* tergnik, ſterg, preterg, reſterg, reſklon, spraina, sprauſka, spranſka; *Cro.* praliſka, kluffi, spok; *Ross.* раздвой, раздвóйка (*ob.* rozdwoienie), разщелина, щербúна, щербúнка, трещúна, трещúнка; *Rs.* скважинка, *Bs.* скважня, скважúна, просѣдина, разсѣдина (*ob.* rozsiąść się), утлúна. Rysy w armacie, szpary, pochodzą czy to z

niewłaściwéy spoiłości metalu, czy też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 315. Ptaszek przez rysę we drzwiach się przerisnął. *Tol. Saut.* 71. W rozwalinach nie ginie, kto się rysy boi. *Min. Ryt.* 4, 151. Rysa w ledzie, *Rs.* прострѣлъ. Rysa czyli bróżda deszczowa, *Rs.* рытвина. Pełen rysów, *Rs.* щелеватый, щелистый, щербиноватый, скважиноватый.

RYSAWY, °RYSSAWY, °RYSZAWY, -a, -e, *Bh.* рысьавы, *ob.* rusy, rydzy, rdzbliсh. Był Bolesław włosów gęstych, kędzierzawych, rysawych. *Biel.* 44. Dawid był rysawy i piękny na obliczu. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 12. Pręt tego ziela iest od piérwszego krzewistszy i ryszawszy abo rumiańszy. *Syr.* 900, *et* 1188, *et* 1254.

RYSĆ, -ści, *ż.*, RZEŚCIA, -i, *ż.*, (cf. rzeski), *Ross.* рысь, рысца, клус, trocht (cf gręda), der Trott, der Trab, das Traben eines Pferdes. (*Rs.* рысистый dobrze klusuiący, рысакъ, рыгу, рысью клусać, 2. włóczyć się, рыскунъ włóczęga, рысакъ klusak). Rysćią sporą klusać. *Hipp.* 32. Choć iego koń ma dosyć szlapi, Sporą go puści ryścią, i co może kwapi. *Pot. Arg.* 84. Wsiadłszy na koń, do miasta się kwapi, i nie patrząc szlapi ryścią iedzie. *Pot. Syl.* 160.

RYSI, -ia, -ie, RYSIOWY, -a, -e, *Sor.* z łuпowé, pantherski, *Cro.* risjov; *Rs.* рысій, барсовый, барсяный; od rysia, Luchs, Panthers. Rysiowe futro, jedno z nayszacowniejszych futer kraiowych. *Zool.* 316.

RYSIĘ, -ięcia, *n.*, *Rs.* рысенокъ. młode rysię, das Junge des Luchses, des Panthers. Młode rysięta. *Haur Sk.* 308.

RYSOWAĆ, -ał, -uie, *cz. ndk.*, zrysować *dk.*, (*Ger.* reissen, *Gr.* ῥηγνυειν, *Chald.* resas, *Arab.* raets, ratza; cf. *Polon.* raz, rzezać). a) rysy, rozpadliny czynić, Risse in etwas machen, reißen, spalten. Zawarte pary rysuią skały, Wałąc i mury, i zrosłe wały. *Miask. ryt.* 78. Rolniki nowe rysuią bróżdy, i nie szczędzą znoiu. *Dmoch. Jl.* 2, 184. Pług rysuie w ziemi brozdy i skiby odwala. *ib.* 2, 30. Rysować się, s padać się, pękać sie, *Rs.* щелиться, Risse bekommen, sich spalten, platzen, bersten. Naymocnieysze kamienice rysuią się, i są oddaleniu podległe. *Haur Sk.* 380. Gdy się zrysuie i popęka od uderzenia czaszka . . . *Parz. Cyr.* 2, 294. Rysowanie, rospadlina, rysa, szczelina, szpara, der Riß, die Spalte. Pan skarze dom większy upadem, a dom mnieyszy zrysowaniem. *Leop. Amos* 6, 12. Zbuduię znowu zrysowanie murów iego. *ib.* 9, 11. Łodyga rysowana, *c. striatus*, bardzo delikatnemi podłużnemi liniiami zrysowana. *Jundz.* 2, 15. Rysować rybę, szczupaka, rozbierać. *Tr.*, einen Fisch teilen. - §. b) rysować co, figury iakie, na drzewie, kamieniu, wyrzynać, wykreślać, abreißen, eingraben, auf Holz oder Stein grabend abzeichnen. Rysowanie na kamieniu, *ob.* Rycie. Wszystkichbym na iednym pierścionku zrysował, tak ich mało. *Birk. Zbar. C* 2. Rysować co wąglikiem, ołowiem, kreślić, konterfetować. *Cn. Th.* 965, abzeichnen, zeichnen; *Bh.* rejsovati; *Slo.* črtovati; *Vd.* risati, sarisati, risuvati; *Crn.* shèrkati, shèrkam; *Rg.* osnovatti (*ob.* osnować, *ob.* snuć), slikkoti (*ob.* śliczny, lice), zabigljexiti, zabigljexivati; *Rs.* чертить, зарисовать, черпнуть, черчу; *Fc.* черпаю, сбиваю, *gr. et fig.* Rysowanie, *Rs.* черченіе. Bardzo iest rzecz pożyteczna, w mieście stołecznym ustanowić rysowania szkołę. *Mon.* 73, 541, Zeichnenschule. Rysowania nauka, modelów, konterfetów, dłotem, ołowiem, wąglikiem. *Cn. Th.* 965, die Zeichnenkunst. Rysowanie figury matematycznéy, *constructio*, postawienie. *Sol. G.* 6. Rysowany złotem, albo złotem w rysy napuszczany, *chrysographatus. Cn. Th.* 965. Bóg przykazanie to palcem sam rysował. *Tward. Wt.* 99. Zapewne, gdy tak straszne rysuiesz obrazy, Chcesz fałszywéy boiaźni wpoić we mnie razy. *Teatr* 46, 10. Pogrom pohańców rysuie pióro moie. *Paszk. Chor. A.*, opisuie, maluie, kreśli). - §. *Oecon.* Zboża na śpichlerzu często przewietrzać się, przesypywać i rysować maią. *Kluk Rosl.* 3, 238, nakreślać po wierzchu figurami, z którychby się pokazało, czy czego nie ubyło, das Getreide auf der Oberfläche mit der Schaufel bezeichnen. RYSOWNICZY, -a, -e, od rysownika, Zeichners. Aby cena w hutach szklanych nie była przesadzona dla rysowniczéy albo szlufirskiéy roboty. *Torz.* 104. RYSOWNIK, -a, *m.*, umieiący rysować, kreślić figury, *Rs.* рисовальщикъ; der Zeichner. Malarze, rysowniki, złotniki, byłrego wzroku potrzebni. *Syr.* 523. Do huty szklanéy sprowadzić iakiego rysownika i szlufirza. *Torz.* 103. RYSUNEK, -nku, *m.*, *Rs.* рисунокъ, рисуновекъ, рисовка, чертежъ; rysowanie, obrys, die Zeichnung, der Riß. - *fig.* Trzeba dobrego cyrulika, żeby te rysunki na twarzy iego wygładził. *Mon.* 65, 360, -te rysy, szramy). RYSUNKOWY, -a, -e, od rysunków, Zeichnens, *Rs.* рисовальный, чертежный. Izba lub sala rysunkowa, *Rs.* чертежная.

RYSZAWY, *ob.* Rysawy. RYSZTUNEK, *ob.* Rynsztunek.

RYTLA, Rykla, *ob.* Rychla.

RYT, -u, *m.*, odrzezek, odkrawek, Abschneidsel. Wziąć do tego rytu od sukiennków. *Haur Sk.* 409. RYTKI u tkacza służą do nawijania przędzy na nawóy. *Mag. Mst.*

RYTM, -u, *m.*, z *Greckolac.*, *ob.* rym, wiersz, poema, ein Vers, ein Gedicht. Nie trudno o rytm, gdy go prawda pędzi. *Opal. sat.* 20. Rytmy *Kaspra Miaskowskiego.* Rytmy *Minasowicza*, RYTMOPIS, *ob.* Rymopis.

RYTRATA, -y, *ż.*, z *Włosk.*, obraz, portret, das Bild, das Gemälde, das Portrait. Tchną ieszcze po rytratach męże starożytni. *Zab.* 10, 322 *Kniaź.* Widział po salach przodków twych rytraty. *Nar. Dz.* 1, 71. Patrzcie, na wybladłe tylu cesarzów rytraty. *Nar. Tac.* 2, 464. Uraz naymnieyszy żywe mu rytraty czyni w myśli. *Min. Ryt.* 3, 329, wrażenia, Eindrücke.

RYTUAŁ, -u, *m.*, zięga zwyczaiów kościelnych, das Ritual; *Rg.* obicjajnik, (*Rg.* obicjaj, obsluxènje *ritus ecclesiasticus*, *ob.* obyczay, zwyczay); *Rs.* молитвенникъ, nompeбникъ. W żadnym rytuale albo trebniku Roxolańskim tego niemasz. *Pim. Kam.* 1.

°RYTWINA, -y, *ż.*, n. p. Możesz między drzewem nasadzonym zasadzić groblą darny albo rytwinmi zielonemi. *Cresc.* 22? wyryte sztuki ziemi, darniua. RYTY, *ob.* Ryć.

RYWAL, -a, *m.*, Spółmiłośnik, *Vd.* sravenlubnik; *Cro.* tekmëc; *Rag.* natjézalaz; *Rs.* соперникъ, соискатель, соперникъ. RYWALKA, *ob.* Spółmiłośnica. *Morszt.* 318. RYWALSKI, RYWALOWSKI, -a, -ie,

od rywala, *Nebenbuhler*. Pilnuy się, żeby ta iego przyiaźń nie zamieniła się dla We I'ana w rywalowską zdradę. *Teatr* 22 *b*, 61.

RYWADLNIK, -a, *m.*, rylec, dłóto, którym dłubią, *caelum. Mącz.*, der Grabmeißel; *Bh.* rypadlo.

RYWUŁA, -y, *ł.*, gatunek przedniego wina z Gryzonów, Rheinwall, Veltliner, ein Wein aus dem Rheinthale in Graubünden; *Bh.* Nowola. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Włoskie, Hiszpańskie, Rywuły. *Vol. Leg.* 2, 1253, *et* 3, 57, *Ban. E* 3. O niczym nie myśli, prócz żeby sklepy zastawiano winem i słodkiéy było po uszy rywuły. *Pot. Syl.* 259, *Sleszk. Pad.* 386. Lać w gardło one soki, one witpachery, one rozkery, one rywuły, malmazye, muszkately, a iakoż tu chłop zgorzeć nie ma? *Rey Zw.* 59.

RYŻ, -u, *m.*, *Bh.* rejže; *Sr.* 1, rapš; *Crn.* rajsh; *Vd.* raiz, raish, rishkasha, orissa; *Cro.* oriski, riskassa, riskassa, rishkasha; *Hg.* riskása; *Bs.* oriz; *Rg.* oris, granariz; *Sla.* pirinca; *Rs.* пшено сарацинское; *Ger.* der Reiß, *Gr. lat.* oryza, *Hisp.* arroz, *Arab.* aruz, *Malab.* arisi; *Gall.* ris, *Ital.* riso, *Angl.* rice. cf. Reż); ziarna téy rośliny z łusek otłukane znaiome są do wielorakiego użycia; iest wprawdzie owocem wschodnich państw; ale przecięż go obficie we Włoszech naydzie. *Kluk Rośl.* 3, 144. Ryż iest iarzyna, albo kaszywo, kształtem nieiako podobne do kąkolu. *Syr.* 999.

2) RYZA, *Réza*, -y, *ł.*, dwadzieścia liber papieru. *Solsk. G.* 3, 135, *z Niem.* das Rieß Papier, *Ital.* risma, *Suec.* ris, *Angl.* ream, *Gall.* rame; *Bh.* ryš; *Vd.* sklad popirja; *Cro.* risa; *Sla.* rizma; *Rs.* стопа. Bela papieru ma w sobie rys 10; ryza ma w sobie liber papieru 20. *Chmiel.* 1, 161, *Vol. Leg.* 14, 360. Kazał całą rézę papieru oprawić. *Zab.* 7, 101. Ryzami, *Rs.* постóпно.

2) RYZA, RĘZA, -y, *ł.*, (cf. *Ger.* Riß, Ritze, cf. Ryga, cf. *Germ.* die Richte; *Rg.* rjez, rèdka, z liniia, cf. rząd, rzędy); rówek u szynwagi, albo śrzodwagi kréska, gdzie sznurek pada z bleyczykiem. *Cn. Th.* 966, der Einschnitt in der Bleywage, die Kerbe. Uważay, czy bleyczyk u szynwagi w rézie będzie. *Stroy. Staw. Cb.* - §. 2) *tr. fig.* ryza, ryga, kluba, należyte granice, *Rs.* обóймища, обнимáльница, gehörige Gränzen, Ordnung (Richte). Wedle dawnéy ryzy. *Pot. Arg.* 701. Ku nabyciu dobrego maiemania, potrzeba, abyś żywot swóy umiarkował, i w pewną ryzę wstawić umiał. *Gorn. Dw.* 85. Wespazyan wziąwszy w ryzę woysko, przywrócił starożytną broni Rzymskiéy powagę. *Nar. Tac.* 2, 438, w kluby, w kleszcze, er brachte es in die Richte, er zog ihm die Zügel an, hielt es kurz. Miałeś mię w ryzę Pańskiéy zaprawiać boiaźni. *Kul. Her.* 138, w tryb) Corka ma w ryzie trzymana, nie żadna pieszczocha. *Tręb. S. M.* 13, w grozie, scharf gehalten. Przywrócił w ryzę Inflanty. *Tward. Wł.* 5. - §. Obadwa w iednéy *resie równych złości postanowieni. *Rey Pf. R* 3, w iednym równym stopniu.

3) RYZA, apparat Ruski. *Dudz.* 25, ornat, *Rs.* ризы, das Reußische Meßgewand. (*Ec.* риза odzież, ubior, *Rosz.* ризница skarbiec kościelny, ризничей zakrystyan, *Ec.* ризохранитель; *Rs.* ризки chrzesna koszulka). Na wierzch stychara dyakońskiego Tyreyską ryzą był przyodziany. *Smotr. Ex.* 15. W tychże ryzach nie godziłoby się mu celebrować. *Sak. Persp.* 31. W niedostatku i płócienne ryzy za altembasowe stoią. *Pim. Kam.* 110. To mnieysza o ryzy, gdyż niedostatek. *Ib.*

4) RYZA, -y, *ł.*, z *Niem.* Reise, podróż wodna, die Wasserfahrt, Reise zu Wasser. Niektóre nowe galery tak piły wodę, że nie mogły piérwszéy ryzy z mieysca odprawić. *Kłok. Turk.* 248. Skończywszy ryzę, statek u pala uwiązać, nazywaią palować. *Mag. Mšk.* RYZOWAĆ *cz. ndk.*, szuflami zboże pod czas przeróbki przerzucać ze statku na ląd, a z lądu na statek. *Mag. Mšk.*, das Getreide umschaufeln, aus dem Wassergefäß aufs Land, und zurück.

RYŻOWY, -a, -e, od ryżu, *Cro.* riskasni, Reiß-. Ryżowe pole, z RYŻOWISKO, -a, *n.*, das Reißfeld.

R Z.

RZ: *czasem osobno każda z tych liter brzmi, n. p.* koń r-ło, r-łyśko; *czasem też razem brzmią; a tu maią Czesi ř, coby się u nas zeyść mogło. Dogadzaiąc iednak zwyczaiowi naylepiéy pisać* r-z *albo* rz. Now. Ch.

W Cerkiewnym i Rossyyskim zgłoskom naszym rza, rze, z ра, рѣ.

**R-ŻA, -y, *ł.*, r-żanie, das Wiehern. Natura wszystko głosi, To wołowym znaczy bekiem, To r-żą w koniach obnosi. *Bal. Sen. A* 5, *ob.* R-żeć.

RZĄD, -u, *m.*, a) Rząd, z rzęd, *G.* rzędu; *Boh.* řjad; *Slo.* řád *classis*, řádek, werš' wiersz; *Sor.* 1. řiad *ordo*, (řiad oś, nierjad, ner'ab pługastwa, *Sr.* 1. řiany *pulcer*, *Arab.* רתן *ornauit*); *Sr.* 2. řěd, z wiersz, linija, narzędzie, naczynie; *Crn.* red *ordo*, porządek, *Crn.* rida *series*, szereg, rey, pasmo; *Vd.* red, naredba, ordninga, versta (warsta), z *linia*, *status*, *institutum*, zakon; (*Vd.* -red, z -dzieści, -dziesiąt, n. p. štiriredi, z 40, czterdzieści; *Vd.* petred, petdeset, z 50, pięćdziesiąt; *Vd.* shestired, z 60, sześćdziesiąt; *Vd.* devetred, z 90, dziewięćdziesiąt); *Cro.* réd *ordo*, zakon, *Cro.* szlovored, z wiersz słów; *Hg.* rend, rendjek, rendetsko, rendelet *series*; *Dl.* red; *Bs.* redak od knighe, oragn, z wiersz, linija; *Bm.* red, naredba, nacin *ordo*, *modus*, *ratio*, zakon; *Bs.* redovnik, z zakonnik; *Rg.* réd *ordo religionis*, *Rg.* rèdak, z wierszyk, liniyka; *Rg.* rèdkovati, z liniiować; *Sla.* réd, glida, z porządek, glid; *Sla.* sveti rád, z święcenie kapłańskie; *Sla.* redovnik, z zakonnik; *Slo.* rédak, z wiersz, linija; *Rs.* рядъ, рядокъ, (*Rs.* ряда urządzenie, rozrząd; *Ec.* чредà, *Rs.* чередá rzęd, szereg, koley, *ob.* czereda, cf. trzoda, cf. szereg; чередный koleyny, чередоваться koleyno się łózować); cf. *Suec.*, *Dan.*, *Isl.* rad, *Isidor* redha, *Lith.* redas, *Lapp.* raido, *Eston.* ridda, *Angl.* ridge, *Pers.* rege, *Ital.* ridda, *Gall.* raye, cf. *Pol.* rey, cf. *Lat.* riga, *ob.* ryga; *Hbr.* ערך erech *dispositio*, *Gr.* ῥέζω, ῥέξω *rego*), cf. *Ger.* Rabel, Rädelsführer, cf. *Germ.* Rath *apud* Adlg., cf. Rand, cf. Reihe). - Rząd, linija, pasmo, warsta, ordynek, wiersz, ciąg czego, die Reihe, die Linie, der Faden, die Zeile; *Sr.* 2. sžmuga, sžmužla (*ob.* smuga); *Vd.* raunanje, poklad, slavishe, shihta; *Rs.* строй (*ob.* строй), строка, строчка, *ob.* конв, конокъ. Gęsty rząd, przy szyszaku szyszak, mąż przy mężu, Puklerz iest przy puklerzu, oręż przy orężu. *Dmoch. Il.* 2, 8, cf. szyk). Rząd liczby,

wiersz liczby od iednéy ręki do drugiéy. *Sol. G.* 3, 80. Po dwa rzędy zębów miała bardzo szpetnych. *Warg. Wal.* 29. Trzy rzędy były w paszczękach iéy. z *Leop. Dan.* 7, 5. Rząd cegły, *Ross.* кабмка, кабмочка. Góry tam idą za sobą rzędem, iedna za drugą, iako kiedyby konia za koniem prowadził. *Star. Dw.* 2, pasmem, in einer Linie. Rzędem przecznym iść, ławą, szeregiem. *Cn. Th.* 969, in einer Zwerchlinie. Rzędami, warstami. *ib.*, *Vd.* po redi, po shihtah; *Rs.* поперечно, reihenweise. – Rząd piiących, koley, *Rs.* очередь; die Reihe der Zecher, Zechgesellschaft. Każdy z rzędu swoiego oświadczenia czyni. *Mon.* 70, 663. Wszyscy będą ożywieni; lecz każdy w swym rzędzie. *Kucz. Kat.* 124, w swym porządku. 3 *edit.*, gdy nań koley przyydzie). Dzieci, kiedy trochę podrosną, to iuż obok z panem oycem siedzą, i w rząd piią. *Star. Ref.* 60, *Bh.* rjadowati *compotare*). Szlachcicowi w karczmie z kmiotkami w rząd siedzieć, i piwa pić, nie przystoi, a ieśliby mu w rzędzie z chłopy siedzącemu i piiącemu, przydało się co . . . *Vol. Leg.* 2, 946. Wiaruy się próżnowania i pijaństwa przytym, Nie zasiaday często w rząd. *Klon. Wor.* 44. Ze psy w rząd, z kotkami w taniec. *Rys. Ad.* 84, każdy się trzymay równego, *Vd.* vred, skup, kupei, z współ). Po długiém żartowaniu ze psy w rząd usiędzie. *Twor. Ok.* a 3, pospiie się iak świnia). Rzędem, po rzędzie, po kolei, podług porządku, *Sr.* 1. po riadu, posroki, sproki, sprochi; *Vd.* poredi, poredama. redu, pore ti; *Cro.* redom, po redu; *Sla.* redom; *Bs* red m, po redu; *Ross.* рядомъ, рядкомъ, поочередно, *Ec.* поряд), порядкомъ. чинъ-порядкомъ, поочередно, *Ec.* поряд), порядкомъ. чинно. – §. rząd, rzęd, rzędy, klassa, gatunek, stan, *Bh.* ortrjda (cf. trzoda); *Sr.* 2 ordnunga; *Slo.* ordunk (*ob.* ordynek, *i. Vd.* redi lstvu, red'vu, shula - die Klasse, die Gattung, die Ordnung. Układ roślin dzieli się na grodziny, *classes*; rzędy *ordines*; rodzaie *genera*; gatunki, *species. Bot.* 144, *Zool.* 105. Każdemu człowiekowi pospolitego *rządu. Sax. Porz.* 27, *Ross.* рядовичъ prosty człowiek, рядовый prosty, gminny; *Ec.* изрядствую celuię, wybornym ieńtem). Ta dumna w rzęd się wpisała z nami. *Morszt.* 20, równała się nam) Wolimy psa z sobą w rząd posadzić, niż brata mizernego. *Sekl.* 104. Człowiek w głupich zepędach w rząd się z bogiem sadzi, I mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zab.* 9, 110 *Zabł.* – §. rząd, *G.* rządu, s ład, porządek, którym się co dzieie, die Ordnung, ordentliches Verfahren. Cokolwiek rząd opuści, końca się dobrego nie doczeka. *Bud. Ap.* 82. I w nogach błąd, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D* 4, gdy piianemu w głowie szumi, nogi mu się plączą, kaczki zagania). *Slo.* lepši rád, nejli hakmak, lepszy rząd, niż nieład). Nic w swym mieyscu nie leży, wszystkie rząd zmieszały; Opak się wszystko dzieie. *Bardz. Tr.* 363. Z rządu przyrodzonego zawsze to pochodzi, Iż orzeł gołębięcia mdłego nie urodzi. *Warg. Kurc. praef.* Nie dóydziesz z nim rządu, nie dóydziesz z nim ładu, sprawy. *Cn. Th.* 966. du kommst mit ihm nicht zu recht, wirst mit ihm nichts ausrichten. – Kolą nie pieczołuie się bardzo, lecz trzody i woły tuczne na *rząd wychowuie. *Krom.* 360, iak na urząd, porządnie, raz w raz, recht gestissentlich. – §. Rząd końśki, porządny sprzężay końśki, szory, das Pferdegeschirr, das Reitzeug, Pferdezeug; *Crn.* prepręga; *Rg.* vrés kognski, kognski urés; *Bs.* ures od kogna, sprava od kogna). Rząd, *elegantiam quandam, et equorum solum lora significat*, sprzężay *etiam boum etc. Cn. Th.* 966. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe szlzbanty, nuż owe kutasy. *Rey Zw.* 58. Osieł w bogatym niechay chodzi rzędzie, Przecięż on nigdy dzianetem nie będzie. *Min. Ryt.* 3, 352. – §. b) Rząd, *G.* rządu, Rządy *plur.*, : rządzenie, panowanie, sprawowanie, zwierzchność domowa, kraiowa, *Sr.* 1. regerwanje; *Rg.* redovanje, vládanje; *Rs.* обладательство, властвованїе, владычествие, владычество, владычествованїе, властительство (cf. władza, władać), правительство, правленїе (cf sprawować, sprawa), управленїе (*ob.* carstwo); die Regierung, Herrschaft, Obrigkeit, das Regieren, Herrschen. Rząd kraiowy, die Landesregierung, pewny ień kształt sprawowania władzy naywyższey w każdym kraiu. *Wyrw. G.* 97. Za rządu mistrza Elrichshausen, Pruskie miasta Krzyżaki powyrzucały. *Gwag* 390. – Rządu nie wiele, gdzie panów wiele. *Cn. Ad.* 237, *Slo.* mnoho kuchárov polievku presolí. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może. *Star. Mon. A.* 2. Kto rządem gardzi, musi mieć nierząd. *Hrbšt. Nau. O* 8 *b.* Nowy pan, nowy rząd. *Cn. Ad.* 743. Rząd niewieści nie czyni czci. *Rys. Ad.* 60. Kobiecy rząd, *Ec.* женодержавство, *Gr.* γυναικοκρατία. Widząc mieysca ponure, mieszkania odludne, Rząd dziwaczny mi wróżył życie przykre, nudne. *Zab.* 13, 108. Żołnierze nie powinni sobie przywłaszczać woiennego rządu bitwy, co do hetmana należy. *Warg. Cez.* 27, komendy). Zdałem ci rząd domu moiego; iesteś w nim marszałek. *Teatr* 19 *b*, b, rząd domowy, gospodarstwo). Rzadki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 237, rządność 1). Kto się tu ma wdawać w rządy? *Teatr* 35 *c*, 70, rozkazywać tu?). Ma nad tobą rządy dziewka podła; dobrze iéy z tym; bo w pierze przy tobie porosła. *Mon.* 70, 175, panuie nad tobą). Nie twóy tu rząd. *Cn. Th.* 966. Od siebie rząd poczniy. *Cn. Ad.* 771, sam się popraw!). Uciekłem, Jeymość w rzędy; pełno w domu wrzawy, Trzy sztafety w tygodniu poszły do Warszawy. *Kras. sat.* 80, zaczęła rządzić, zrzędzić, zrzędną być, sie fieng an zu kommandiren, zu wirthschaften. Oświeć zaślepione serca ich, aby oni podali się w rząd słowa Twego S. *Baz. hšt.* 77, aby się rządzili słowem Twoim). Trzeba się nam dać w rząd rozumowi, ieśli chcemy drugiemi rządzić. *Pilch. Sen. list* 290, poddać się iego rządowi, nim się powodować). – §. Pieniądze nad wszystkiemi rząd maią rzeczami. *Min. Ryt.* 4, 155, przewagę, moc, Uebergewicht, Gewalt, Macht. – (*RZĄDAĆ. *Crescc.* 389, *Bach. Epist.* 42, z żądać). – RZĄDCA, Rządca, *ob.* Rządziciel RZĄDCZYNA, *ob.* Rządzicielka. RZĄDEK, -dka, *m.*, *Bh* rjadek, *dem. nom.* Rząd, Rzęd, z małe pasmo, *Rs.* cmpóчка, eine kleine Reihe, Linie. Rządek guzikow. *Tr*

Pochodz. *rządny, bezrządny, bezrządność, bezrząd, nierząd, nierządny, nierządnica, nierządnik; dwurzędny, dwurządkowy, trzyrzędny, trzyrządkowy, czteryrzędny czteryrządkowy etc.; grzęda, grządka, grządziel; gręda; Rządzić, Rządzca, rządzicielka; rządzik; narządzić; narzędzie; obrządek, orędzie, orędzie; ludorządzca, możnorządzca, wiel-*

wielkorządzca, wielkorządztwo; porządek, porządny, nieporządek, sporządzić, rozporządzić; urząd, urzędnik, urzędowny, urządzić; wyrządzić; zarządzić; zrzędzić, zrzęda, zrzędny. – §. srzedni, srzodek it.d. – §. cf. trzodeit.d.

RZADKI, *RZATKI, – a, – ie, RZADSZY, RZEDSZY, *Comp.*, RZADKO *adv.*, Rzadzey, Rzedzey *Comparat.*, RZEDZIUCHNY, RZEDZIUTEŃKI, RZEDZIUTKI, RZEDZIUTYNIECZKI *intensiv.*, *Boh.* řjdkỳ, řidaučký; *Slo.* řjdký; *Sr.* 1. rětki, rietki, poretkomné; *Sr.* 2. rědki; *Crn.* rędk; *Vd.* riedek, poriedkaft; *Bs.* rjetki, ritki; *Hg.* ritka; *Rg.* rjeetak; *Dl.* ridak; *Cro.* redek; *Ross.* рѣдкій, рѣдѣнекъ, рѣдѣхонекъ; cf. *Gr. αραιος*, cf. *Lat.* rarus *etc.*); niegęsty, dünne, nicht dicht; nieco rzadki, RZADKAWY, *Ks.* рѣдковáтый. Ciało, im mniey zamyka cząstek w większym rozłożeniu, tym rzadsze. *Rog. Doś.* 1, 203, Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze, rychley iadowi weneryczuemu podlega. *Ocz. prz.* 13, *Crn.* râhl). Ogień iest żywioł rzadziuchny. *Boh. pr.* 122. Rzadkim lasem iest ten, w którym mało dolnych krzaków znayduie się, gdzie drzewa tak poiedynczo stoią, że po wszystkich prawie mieyscach przechodzić można. *Łęsk.* 76, ein dünner Wald. Jeśli lepsza była ścieszka na gęstwinie, ieśli na rzadkim lesie, nie patrzyła. *P. Kch. Orl.* 1, 5. Daleko w bitwie od siebie byli, i rzadko się rostrzelili. *Warg. Cez.* 103. Widać z rzadka pływaiąc po bałwaniech srogich Ludzi, broni i statków moc i skarbów drogich. *A. Kch. IV.* 5, rozproszenie). – §. Rzadki, nie częsty, nieliczny, rar, selten, nicht häufig. Na Lindenera (doktora) skarżyły choroby, Że przezeń rzadsze po cmentarzach groby; Więc wprzód lekarza śmierć, uprzątnę, rzecze, A zaś ich biały czechel dość obleze. *Mias. ryt.* 2, 151. Ognie rzadkie błyszczały w obozach pogańskich, *Tward Wł* 134. Rzadki dom, któryby się z powrotu panicza z zagranicy ucieszył. *Kras. Pod.* 2, 230. Rzadki przykład u nas dobrego rządu. *Kras. Pod.* 2, 237. Rzadki tu żyie teraz do siedmiudziesiąt lat. *Sk. Kaz.* 223, *P. Kch. Orl.* 1, 119. Co do nowożeńca, powiedziałem ci, iż to człowiek rzadki. *Weg. Mar.* 3, 25, iakich niewielu znaydziesz). Biały kruk albo kawka, nie iest rzecz tak rzadka Jak poczciwość na świecie. *Opal. sat.* 91. Rzatka to rzecz; niewiele takich. *Cn. Ad.* 1017. Rzadka zgoda między głodkością a czystością, a tak rzadka, iako rzadko [illegible] łabędzia masa użrzeć. *Kosz. Lor.* 66 *b.* Dobra żona iest rzadka, rzadki wybrany, i mądra panna rzadka *Hrośt. Lek. D* 2 6. Bywa i to, lecz rzadzey. *Pot. Arg.* 286. Co rzedsze, tym się zawsze drożey ceni *Pot. Arg* 174. Im rzecz rzedsza, tym droższa *Pot Porz.* 590. *Pot. Arg.* 721. Rzadko, z rzadka *adv.*, nie często, selten einmal; *Bh.* zřídka, řjdce, pořídku [illegible] zřídl; *Sr.* 2. rětko, nieżesto; *Sr.* 1. zrětka, mahwo hoč, rietko, porietko rětko; *Bs.* ritko, uritkovje; *Vd* poredkem, pometken, rietko, malukeda, malukrat, malubarti; *Crn* malukeda, malukrat, malukatirekrat; *Ec* малощи, немногократно; *Rs.* нарѣдка. Rzadko to, aby medyk brał lekarstwo. *Gor. Dw.* 182. Co rzadko się przytrafia, to się tym bardziey podoba. *Zab.* 12, 279 *Dudz.* To się z rzadka trafia. *St. Zyw.* 2, 29, *Groch IV.* 577. Zrzadka i nad spodziewanie te skutki ztąd wypadaią. *Pilch. Sen. liſt.* 267. – §. Rzadki względem tkania, i t.d., niegęsty, niezbity nicht dicht, nicht dewqt, nicht feſt, nicht derb; *Rs.* рѣдкотканный. Rzadka materya, rzadkie płotno, *Ross.* рѣдкина, рѣдь. Każą robić do swych kramów umyślnie bławaty rzadkie, cienkie, niedychtowne. *Grod. Dis. D* 3. Komuż się chce rzadko cienkich bławatów używać? *ib. D* 4. Niepodobna iest ku naśladowaniu owa paięcza tkaczownia, iak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać? iedne na prost zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki i oczka plecione? *Pilch. Sen. liſt* 4, 186. Ptak ten ma więcey pierza niźli ciała, Tam tego rzedszy natura odziała. *Chroſć. Job.* 154. – §. Rzadki, o miękkich rzeczach albo mokrych, o śleklinach, płynach, dünn, fließend, nicht dic; *Sr.* 2. jątki; *Sr.* 1. jitkí, jitko; *Ec.* жидкій (cf. жи́жа, ухà, *Lat.* succus, cf. sok, cf. jucha). U Bochni rzadkie błoto. *Mat. z Pod. A* 3. Rzadko rozczynić. *Cn. Th.* 467. *Slo. Prov.* lacné maſſo, řidká polewka liche mięso, rzadki rosół, *merces pretio correspondet*, iakie pieniądze, taki towar). – §. *tr. fig.* Cóż znaczy mina rzadka i twarz pomieszana? zapewne iakąś sprawkę! *Teatr* 42 *c*, 20, blada mina, ein bleiche Miene). RZADKOBRODY, – a, – e, *Ec.* рѣдкобрѣдый, niegęstych włosow na brodzie, dünnbärtig. RZADKOMIERZ, – a, *m.*, naczynie do mierzenia gęstości powietrza *Hub. Mech* 259, der Luftdichtemeſſer. RZADKOŚĆ, – ści, ź., *Bh.* řjdkoſt, ředina, ředčina, ředſſina: *Slo.* řjdkoſt; *Hg.* ritkasag, ritkasagh; *Crn.* redkuſt, rahloſt; *Rg.* rjêdkos, rjedcina, rjedkocchja; *Dl.* ritkozt; *Vd.* riedkota, (*Vd.* riedshina, riedkoſt, zgąbczatość); poriedkoſt, poriedshina, malukedashnoſt; *Cro.* redkocha, retkocha; *Sr.* 1. rětkoſci, jitkoſci, poretkownoſci; *Rs.* рѣдкость, рѣдѣнѣ, мѣдѣнно; *Ec.* рѣдкость, рѣдина; rzadkość, mała liczba cząstek pod wielkim objęciem. *Rog. Doś.* 1, 204, Mangel der Dichtheit; Dünnheit, Lockerheit, Flüßigkeit; cf. pulchność, miękkość, cienkość). – §. rzadkość, nieliczność, nieczęstość, die Seltenheit, Rarität. Pomierne i pospolite rzeczy często fortuna wydaie; wybornym zaś samą rzadkością iedną zaletę i szacunek. *Pilch. Sen. liſt* 319. RZADKOWŁOSY, – a, – e, rzadkie niegęste włosy maiący, *raripilus. Mącz.*, dünnhärig, *Ecc.* рѣдковѣсый, *Sr.* 1. rětkowłosati. RZADKOZĘBY, – a, – e, zębów nie gęsto stoiących, von weitstehenden Zähnen. *Subſt* рѣдкозубіе *rzadkozębność.

Pochodz. **rzadzić*, *rzedzić*, *przerzedzić*, *rozrzedzić*, *porzedzić*, *obrzedny*. – *§. *nadwerędzić*, *nadwerędzać*, Pocicy 332, *Pim. Kam.* 103, *nadwerężyć*.

RZĄDKOWY, – a, – e, – rzędny, n. p. dwurządkowa, czteryrządkowa pszenica. *Kluk. Rosl.* 3, 129, zweyzeilig, vierzeilig. RZĄDNY, *RZĄYNY, – a, – e, RZĄDNIE, *adv.*, *Bh.* řjadný; (*Sr.* 1. řjané; *Sr.* 2. řědní piękny); *Vd.* reden, poreden, v'red pottaulen; Rg srędan, rednoxivuuchi. *Sla.* uredan, redom; *Rs.* рядный, добропорядочный, благочинный, прилежный porządny, porządek lubiący, utrzymuiący, ordentlich, ordnungsliebend: podług porządku, porządnie zrobiony, utrzymywany, odbywany, ordentlich, wie ſichs gebührt. Urzędnik powinien się rozmyślić, co ma robić, aby tego drugi raz nie robił; bo rządna robota dwóy pożytek pokazuie, a nierządna szkodę *Haur kk* 9. Widział tam wszystko rządnie odbywane. *Glicz. Hych. K* 5 *b*. Ezdras bibliią rządnie zgromadził a spisał, *Biel. Sw.* 26. Wolałby oszaleć, niż rozkoszy *nierządny używać. *Kosz. Lor.* 123, nierządniczey, *qu. v.*). Kambyzes siostry się swey nierzą-

nie rozmiłował. *ib.* 50. - Rządny, *czysty, celny, gràoki, ordentlich, wacker, gehörig, brav. W tey bitwie ſtaroſta Rohatyńſki rządnie ſobie począł. *Biel.* 473, mężnie, dzielnie, czyście. Nie może iuż w wodz o radzić koniom, rządnie iuż woda gęby sięga. *Pot. Asg.* 151; na urząd, czyście; bardzo, ſehr ſtark. Tym czasem się Litwie przeciw Moſkwie rządnie fortuniło. *Biel. Kr.* 516, walnie). Cokolwiek gorzałek naleźli, wypili, i rządnie podpili sobie, gdy nasi na nich przypadli. *Biel.* 428. Tego chłopem dobrym być sądzimy, ktory rządnie wypiia, a wszyſtkim dosiedzi. *Star. Ref.* 55. - §. rządny, urządzony, ujednany. *Cn. Th.* 967, beſtellt, bedungen; *Rs.* рядный. RZĄDNOSC, -ści, ż., pilnowanie porządku, odbywanie wszyſtkiego w dobrym ładzie, die Ordentlichkeit, Ordnungsliebe. (*Sr.* 1. rianości *decus*). *Rs.* приборчивость, благочиніе. Rządność, umieiętność doſkonałego utrzymania i użycia dobra swego, w miarę sposobów czyli dochodów; umieiętność wyciągnienia naywiększych korzyści przy naymnieyszym wydatku. *Pam. Warsz.* 2, 200 *Sier.* Rządność iest cnotą wiele kobietom potrzebną. *N. Pam.* 22, 37. Rządność, sposób rządu, porządku, die Art der Regierung, Ordnung, Einrichtung. Różnią się państwa iedne od drugich rządnością; lecz wszyſtkich iest celem utrzymanie spokoyności. *A. Zam ded.* RZĄDOWY, -a, -e, od rządu Regierungs-. Uſtawa rządowa dnia 3go Maia; *Uſt. K.* 1, 25 k. Rządowe władze, t. i. rząd ſkładaiące, die Staatsbehörden. (*Slo.* riditelni *directiuus*). (*RZĄDŁA *ob* Łądza. RZĄDZCA *ob.* Rządziciel) (RZĄDZIĆ *ob.* Rządzić). RZĄDZIĆ *cz. ndk.*, (*Boh.* rjaditi srzędzić, *Bh.* rjiditi *regere, adminiſtrare*; *Slo.* rjdim, ridit *guuerno, ordino, fungor* rjjeni, aurab *functio* urząd; (*Sr.* 1. redju, rjedju, rjiſtju *depurgo*); (*Vd.* redeti, poredíti, nareduvati, s urządzić, (*Vd.* rèdit, reditи; *Crn.* rédim *alere, nutrire*), *Crn.* ridam *ordino*; *Cro.* rediti, redim *ordino, dispono*; *inauguror aliquem sacris ordinibus*; *Hg.* rendelui elrendelem, *Rg.* rèditi, datti tkomu red sveti; *Rs.* рядить. рядy ugodzić, naiąć; ſtroić, ubierać; przyrządzić przygotować, wygotować, nepeparáть, перерядить przebierać, przeſtroić; cf. *Pers.* aradan, ſtrojide *ornatus*). Rządzić, panować, rządy trzymać, sprawować, władać, władzą być regieren, herrſchen, die Regierung führen; *Sr.* 1. regerupu; *Vd.* gospodouat, krailovat, ladati; *Cro.* gozpodivati, ravnati (*ob.* rówuać); *Rs.* управить. управлять, (cf. uprawić); владѣтель. управную, властительную, властительствовать, царствовать. Dobrze rządzić; czynić, aby cały narod był szczęśliwy. *Zabł.* *Roz.* 16. Żaden nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. *Fr. Ad.* 7. Gdzie każdy chce rządzić, tam nikt nie ma chęci być posłusznym. *Zab.* 16, 241. Kiedy Wenus w domu rządzić będzie, być Marsowi z kuranu na grzędzie. *Rys. Ad.* 31. Gdzie sługa rządzi, a czeladka pana wodzi gdzie chce, iaki to nierząd! *Sk. Kaz.* 473. Byś nikczemnemu ciału nakazał *rzędzić nie dał; tedy nadobne będzie gospodarſtwo twoie. *Rey Zw.* 114. U białych głów pospolita, że rady wiele rządzą. *Biel.* 416; srzędzą, viel kommandiren, hofmeiſtern. - *Transit.* rządzić kogo, rządzić kim, s panować nad kim, kierować kim, einen beherrſchen, regieren, leiten, lenken. Rycerz ten przykładnie ogromnym państwem rządzi. *Teatr* 46 *d*, 6. Król wolnych, ludźmi rządzi, despota bydlęty. *Kras. Wiersz.* 46. Wielą rządzić potrafisz, ieśli tobą rządzić będzie rozum. *Pilch. Sen. liſt* 292. W narodzie naszym ſtan rycerſki inszemi ſtanemi rządził. *Karp.* 7, 6. Jegomość parlamentem rządzi. *Boh. Kom.* 4, 73. Nie tak sromota, gdy mąż sam przez się błądzi, Jako gdy niewiaſta mężem swoim rządzi. *Petr. Ek.* 19. Żeglarze okrętami rządzić i władać nie mogli. *Warg. Cez.* 99. Nie zabłądzi, kogo cnota rządzi. *Rys. Ad.* 43. Wszak się tak dzieie na świecie, że ſkarby rządzą sercami. *Zab.* 15, 80. Ja mam w mocy bogactwa; ia bogactwy rządzę, tobą bogactwa. *Cn. Th.* 668. - Zegarmiſtrz rządzi zegar, *Tr.*, nakręca i rychtuie, die Uhre aufziehen, ſtellen. - §. *Recipr.* Rządzić się dobrze abo źle, sprawować się dobrze, źle. *Cn. Th.* 967, ſich aufführen, betragen. Swoim się rozumem rządzi, *Teatr* 24 *b*, 26; daie się rozumowi rządzić, kierować; wedle rozumu się sprawuie, er läßt ſich von der Vernunft leiten; beträgt ſich vernünftig. Wiem, że nie uporem, ale się rozumem rządzisz. *Boh. Kom.* 3, 440. Kto rządzić chce sam drugich, rządzić się ma sobą. *Jabł. Tel.* 331, über ſich ſelbſt herrſchen, ſich ſelbſt beherrſchen). - Rządzić się u siebie, s rząd wprowadzać i utrzymywać u siebie, bey ſich wirthſchaften, regieren, Einrichtungen treffen. Każdy lud rządzi się albo prawy pisanemi, albo zwyczaiami za uſtawę wziętemi. *Modrz. Bac.* 16. Naród nie maiący prawa rządzić się u siebie, nie iest narodem. *Uſt. K.* 1, 1. Rządzić się u kogo, s w rządy u kogo się wrywać, bey jemanden herrſchen, kommandiren, ſich die Herrſchaft anmaßen. Rządzić się nad kim abo kogo. *Tr.* - §. Rządzić sługę, naymować sługę, iednać sobie sługę, einen Diener aufnehmen, ſich mit ihm ordentlich verdingen. U ziemiańſtwa iest ten obyczay, dzieciom rządzić a chować bakałarza. *Glicz. Wych. K* 3 *b.* Panowie rządzą sobie prokuratorów, aby ich spraw pilni byli. *ib. N* 4. Rządzić się u kogo, s naymować się komu do czego, przyſtawać do niego, bey einem ordentlich in Dienſte treten. Słudzy, ktòrzyby od panów swych naumyślnie na hultayſtwo odeszli, a dorocznie się nie rządzili ... *Vol. Leg.* 2, 1405. RZĄDZICIEL, RZĘDZICIEL, -a, *m.*, RZĄDZCA, *RZĄŃCA, *RZANCA, -y, *m.*, ktory rządy trzyma, rządzi, panuie; władzca, sprawca, der Herrſcher, Regierer, Verwalter; *Bh.* rjeditel, rjiditel; *Slo.* riditel; *Sr.* 1. regerwar, regenta, pomérnoſcjer; *Crn.* krayluvauz; (*Rs.* рядець. рядимыхъ доſтоynik, dygnitarz); *Rs.* властелинъ властимѣль, властодержець, владѣтель, владѣлець, обладатель, державець (cf. dzierżawca, dzierżeć). Gdzie nie iest *rzanca, tam lud upadnie. 1 *Leop. Prov.* 11, 14, rządzca, 5 *Leop.*). Chryſtus iest rządzicielem i wodzem kościoła. *Biel. Poſt.* 165. Nayduią się i insze w piśmie Ś., nazwiska *rządzicielow* abo *sprawc* kościelnych. *Rey Pſt. C* 2. Łodzia na morzu bez żeglarza abo rządziciela, tam i sam się tułaiąc zatonie. *Cresz.* 370; cf ſternik). Czy to należy do rządcę Rzpltey, czyli nie? *Petr. Pol.* 37. Zwierzchni rządzicielowie. *Modrz. Bac.* 78. Wszyſtkiego złego przyczyna, iż rządzicielów powaźność zginęła. *Sk. Kaz.* 216. Kurator, opiekun nad dorosłym, właśnie rządziciel albo sprawca. *Sax. Tyt.* 126. Rządca Galileyſki. *Groch. W.* 288, cf. Wielkorządzca). Rządca wesela. *Sekl. Jan.* 11; cf. marszałek). Rządca ſtatku, szyper. *Chmiel.* 1, 80. Rządca szkolny, Rektor. RZĄDZICIELKA, *RZĘDZICIELKA, -i, ż., RZĄDCZYNA, *RZĄNCZYNA, -y, ż., rządy

trzymaiąca, die Regierinn, Herrſcherinn; *Sr.* 1. regerwarla, regentjina, namoḃjwarla; *Rs.* владѣтельница, обладательница, владѣлычица, державица; *Ecc.* владычица, управительница. Z tytułu Jchmościowie dla oka dobrani, A Jeymość tylko w domu rządczyna ji pani. *Kras. sat.* 73, *cf.* my rządzim światem, a nami kobiety). Rzplta matka j rządczyna nasza. *Swad.* 1, 19 *Fr.* Rządczyna, rządzicielka *moderatrix. Mącz.* Matko moia, przecz chcesz porzucić mię, światło oczu moich, i rządzicielko duszy moiey. *Strob.* 118. Wenus szczęścia rządczyna. *Zebr. Zw.* 170. Roztropność iest naylepszą życia rządzicielką, *Modrz. Baz.* 28. RZĄDZIK, - a, *m.*, *dem. Nom.* rząd; limyka, liſtewka, eine kleine Reihe, Linie, Leiſte. Wyymie z gęby dróciany rządzik, w którym wprawne tkwiały zęby. *Min. Ryt.* 4, 256. - §. rządzik, na konia; małe szory, ein kleines Pferdezeug. Osłowi szepetnie w rządziku z koncertem. *Vad. Dun.* 5, *Pot. Jow.* 208. Pałasików, rządzików pełno nad łóżkiem wisi. *Zab.* 13, 194. - °§. Rządzik na lampę, ale do rządzika i do Jeymości inszy się przymyka. *Brark. E* 4 *b.*? RZĄDZIOCHA, RZĘDZIOCHA, - y, *ż.*, srędna kobieta, die gern hofmeiſtert, tadelt, critiſirt, eine Tadelſüchtige. Miał Władysław żonę rządziochę wielką. *Biel.* 90.

R-ŻANY, - a, - e, *Bh.* rejnỳ; *Sr.* 1. rjané; *Crn.* ershen; *Bs.* rasgni; *Rg.* ràxni; *Vd.* ershen, *Cro.* hersen, herseni; *Dl.* rasen cf. razowy); *Hg.* rozbol-valo); od rży, (*ob.* Reż), żytny, Roggens, von Roggenkorn. *Syr.* 919. Reż iest żyto każdemu znaiome, od którego rżany chleb zowią. *Cresc.* 160, *Syr.* 921, *Pasz. Dz.* 123; *Vd.* ershenjak, ershen kruh, *Cro.* herseniak. Od chlebów, tak rżanych, iako i białych, płacą . . . *Vol. Leg.* 5, 183. R-żana czyli żytna słoma, *Vd.* ershenika, ershna slama). Rżana mąka, *Rs.* ржа.

RZĄP', - ia, *m.*, ogon bydlęcy z mięsa i kości złożony. *Dudz.* 56, *caulis caudae. Cn. Th.* 967, der Sturz im Schwanze der Thiere. (*Crn.* rẹp, rop, z ogon, *Crn.* repàta svęsda, z kometa; *Vd.* rep, z ogon, *Vd.* repast, z ogoniasty, *Vd.* repizhi, z koniuszki od rzep; *Rg.* rèp *cauda*; *Cro.* rép, (*Cro.* repàcha zvezda, z kometa); *Dl.* rep; *Bs.* rép; *Hisp.* rabo; (*Rs.* рѣпица ogoniasta rzepa, cf. *Gr.* ἔρνω *propendeo*; *Sr.* 2. ŧep pacierze grzbietowe). Pióro na zadzie końskim, na grzbiecie podle rzępia samego, znakiem iest dobrego konia. *Hipp.* 11, *Koń. Lek.* 8. - *tr. obscoen.* ſtrzeż się go panno, ma on długie rzępie. *Pot. Jow.* 39; *Vd.* moshki sram, rep, kurz, shpiza). 2) Rząp' wodny, krynica, ſkrzynia wodna, ſtudnia nieżywey wody, ale dżdżowey albo zkądinąd wlaney. *Isid.*, *Dudz.* 56, *Cn. Th.* 967, eine Cyſterne, ein Waſſerbehältniß. Studnie, rzępie i wszelkie zebranie wod. *Leop. Levit.* 2, 36. Cysterny, rzępie do zachowania wody dżdżowey. *Petr. Pol.* 2, 228. Teraz o rzępiu mowa, do którego od rzek rurami przyprowadzaią wodę. *Haur, Ek.* 17. Gdy wodę masz zinąd przywieść, potrzeba rzępie dobrze opatrzyć, aby tam wody dostatek się zestawiał. *Cresc.* 655. Rząp' bywa z marmuru abo z innego kamienia. *Cresc.* 35. Rzępie miewaią z wody dżdżowey; do takich trzeba nasadzić ryb, aby swoim ruchem broniły zatęchnienia. *Cresc.* 655. Wody chować w rzępiach albo w iakich fasach z piasku kamiennego. *Cresc.* 655.

RZĄSA, RZĄSKA; *ob.* Rzęsa.

°R-ŻAWA, - y, *ż.*, rżenie końskie i ztąd wrzawa, das Gewiehere, das Wiehern. Daley ni gwara, ni się końska r-żawa zdała, Lecz iakby kto przydrzeźniał; nakoniec zar-żała. *Zebr. Ow.* 47; *sonus simulantis equam.*

RZAZ, - u, *m.*, rzezany karb, cios, rznięcie, ein Schnitt, Hieb, Einſchnitt; *Bh.* rjez, rez, rìz; *Bs.* riz, rizotina; *Cro.* rez; (*Vd.* res, rics, oſtrze, z oſtrze; *Rg.* rjez, z linija, *ob.* rys; *Rs. obs.* рѣзень zraz). W drzewie tym cieśla uczyni piłą rzazow 16 głębokich na półtóra cala. *Sol. Ar.* 84. Rzazy piły w tartaku sprawnie woda spadaiąca na koło. *ib.* 104. Latorośl z rzazu wszczepionego wypuszczona. *Sekl. Luk.* 1. RZAZAĆ *ob.* Rzezać. RZAZAK *ob.* Rzezak, RZAZAWKA *ob.* Rzeźączka.

RZDZEŃ *ob.* Drzeń, R-ŻĘ *ob.* R-żeć.

RZEC, rzeki, rzeczo, rzekę *cz. ndk.*, Rzeknąć, *F.* rzeknie *idntl.*; °Rzekać *kontin.*, *Boh.* řicy, řekl, řiklu; řjekna, řeknu, řekl, řcy, řicciti, řjkati, řjkawati; (*Bh.* ſrecim zapozywam, *ob.* rok, cf. zrok); *Sr.* 1. rekju, rekam, riecjati, riecju, riecjim; (*Sr.* 1. ſtriecjnitwy gadatliwy); *Sr.* 2. rakuuich; *Crn.* rezhi, rezhem; *f.* porézhem; (rezhenje *dictum*, *ob.* rzecz); *Vd.* rézhi, rézhem, riekati, rekal, rekeu, rekla, *F.* porezhem; *Cro.* rechi, rekel, rechem, rekelszem, velelszem, velim; *Kg.* rjéti, recchi, recittise; *Bs.* rjeti, recchi, (*Bs.* rocitise, srocitise *paciscì*, rooenje, sroconje *conventio*; *Sla.* rechi, rekao, rekla, -o, recse, reko, veli, velish, velim; *Ec.* рєчи, рѣхъ, реку, (cf. *Ec.* поречєнїе ſkarga, рочєнїе przyſięga, cf. rota, роммѧтса, рочѵся przyſięgać ſię; *Ks.* речєнїе wyraz, słowo, речєнникъ słownik, (*cf.* rzeczownik) рєкомы, rzeczony, cf. rzkomo, поречи, поречу, поричѧтисѧ naganić, zarzucić; поричателѧ naganiacz; рокомый losowy, szczęściem przeznaczony, cf. wrog.; (cf. *Gr.* ἔρευν, *lat.* reor, *Anglosax*, reccam *narrare*, *Jsl.* röda, *Suec.* reda, cf. *Germ. obsol.* rechen, ſprechen, *obsol. Rs.* рѣмн płynąć, ciec,; z mowić, *Rs.* говорити, ſagen, reden. Te rzeczy, nie mogę inaczey rzéc, jeno, że są wielkie. *Gor. Dw.* 384. Jeszczem zapomniał rzec słówka Panu, *Boh. Kom.* 4, 50. Jeśli Polakowi, który był za granicą, *rzeczesz*, żeby swym ięzykiem *mówił*; to *powiada*, iż zapomniał. *Gor. Dw.* 42. Rzeczcież bogu, iakoś wielki i straszliwy. *Ryb. Ps.* 122. Wołał nań: z któregoś ty miasta? a on °rzekł: z tego a z tego. *Bud.* 2 *Sam.* 15, 2; odpowiadał, er ſagte, antwortete Tylko rzekniy słowem (*observa Inſtrum.*); a stanie się. *Sk Kaz.* 55; rzecz słowem. 1 *Leop. Luc.* 7, 6; tylko °rzeczy słowem. *Key Pſt. H* 7; przemów tylko słowo, ſprich nur ein Wort). Swatopełk chciał się poddać, ale król na to słowa nie dał rzec, bo się nań gniewał. *Biel.* 81, nie dał sobie o tym mówić, wspominać; nie chciał o tym słyszeć, er ließ ſich davon kein Wort ſagen). Já tak rzekę; z tak mówiąc, ſo zu ſagen, ſo zu reden; cf. *Rs.* сказать *c'eſt à dire*). Rzeczony, wzwyż rzeczony, wspominany, beſagter, benannter, *Bh.* předřečeny *ſupra dictus*, (*Bh.* předřjkawam *praeco alicui voce*); *Vd.* poprejrezhen, sgorarezhen, sverha spomenjen, p rejananjen; (*Vd.* preispomeniti, popreispounati, preirezhi, z °przedrzec); *Ec.* предъспомянѹтыи, преждереченныи, вышепоказанныи - §. °Rzęc, °rzkąc *contracte*, *cum parti ulla negotii usurpantur* nierzkąc, nierzekąc, cóż dopiero, zu geſchweigen; geſchweige denn. Tego myśl ani

poymie, nierzkąc, żeby się to mogło wymówić, *Karnk. Kat.* 97. Abym bliźniemu ani myślą, ani ſkinieniem, nierzkąc uczynkiem nie szkodził. *Katch. Gd.* 44. Ani poyrzy na to towary, nie rzekąc, aby ich miał potargować. *Crod. Dis. D* 4. – §. Rzec kogo czym, mianować, nazywać, nennen. Jeſt ziemia na wschód słońca, Indyą rzekaią. *Kmit. Spit. A* 2. Władysław Herman rzeczony. *Biel.* 64; *Rs.* сказуемый. Meletius Smotrzyſki rzeczony archiepiſkop Połocki. *Smotr. Ex. pr.*, *nominat.* RZECZENIE, mówienie, co się mówiło, wyrzekło, wyrok, gadka, das Reden, der Ausſpruch, der Spruch; *Ec.* реченїе *dictio* frazesa; реченїйце frazeska, *dictiuncula*). Za twoim rzeczeniem, z niczego stał się świat. *Sus. Pieś. E* 2 *b.* – *Rg. prov.* od reccènа do ſtvòrena, kako od lijſta do korena; Mèghju reccenjem i ſtecenjem, goraje po srjedi; *Ital.* dal dattо al fatto, vi è un gran tratto, cf. *Pol.* daleko ztąd do owąd; między rzeczeniem czyli słowem a ſkutkiem, wielki ieſt przeſtwor). Wyszło to rzeczenie ze szkoły Stoickiey. *Gor. Sen.* 122. Czytaiący kocha się sam w sobie, kiedy ono trefne rzeczenie, nad którym się był troszkę zabawić musiał, przez się sam wyrozumie. *Gor. Dw.* 45. – *alit.* Otrzymał od niey obietnicę i rzeczone słowo na przyszłą noc. *Pot. Jow.* 2, 45, przyrzeczone, dane, zugeſagt, verheißen. – §. *transl.* Nie wie, co z tym rzéc. *Groch. W.* 2, co z tym robić, począć; was damit zu machen oder zu thun ſey. Nie wiedzieli nareſzcie co z nim rzéc, musieli się nazad wrócić. *Biel.* 168. Daley nie wiedząc co rzéc, miasto poddali. *Gwag.* 422. Szczęśliwy ten, kto wie, co z tym rzéc, co ma. *Pot. Syl.* 245 Leszek nie wiedząc, co z biſkupem rzec, kazał go poimać. *Biel.* 163. *Gor. Wł U b.* Księżna nie wiedząc, co daley rzéc sobie, uciekła. *Gor. Dz.* 136; ia sobie radzić, ſie wußte nicht, wie ſie ſich weiter helfen ſollte

Pochodz. *dobrorzeczyć*, *złorzeczyć*, *złorzeczeńſtwo*, *odrzekać*; *narzekać*; *narzekalnica*; *przerzekać*, *przerzeczony*; *przyrzekać*; *rzecz*, *rzeczka*; *rzecznik*, *rzecznictwo*; (*cf. rzechotać*, *rzekotać*, *cf. rzeć*, *cf. wrzaſk*, *wrzeszczeć*; *rzeczpospolita*; *rzeczywiſty*; *do rzeczy*, *ku rzeczy*, *grzeczny*, *grzeczność*, *od rzeczy*, *niedorzeczny*; – *rzek*, *urzekać*, *urzekacz*; *urok*; *wróg*, *wróżyć*, *wrożek*; *wyrzec*, *wyrzekać*, *wyrok*; *zrzekać się*, *zrok*; *sroka*; *rzekomo*, *rzkomo*; *wrzkomo*; *Rok*, *roczek*, *roczny*; *rocznica*; *obrok*; *uroczyſty*; *rokować*, 2) *rzeka*, *rzeczka*, *rzeczny*, *rzeczyſko*.

R. ŻEĆ, r-żał, r-że, r-żę *Med ndk.*, R żać *Cont.*, *Bh.* žebtati, žbtam, rzebtám, žebcv; (*Bh.* žzigi, žiti *rancare*, o jeleniach, žigi b. ko..ſk) czyli rykowiſko jelenie Mirgen Październik). *Slo.* žegcy gako kûn', žebtanj; *Sr.* 1. rigotaſh; (*Sr.* 2. riſch ryczeć); *Sr.* 1. rebotam kaj kon', rebotaſh; (*Crn.* erjótano; *Crn.* regetàm, reshgàzhem, reshgetâm, (*Crn.* erjóveni erjoviti *rugire*); *Vd.* ersgitat, ersgitat, ersatànje, resatanje hersanie, ersatanje, ersgetanje, vistechranje; (*Vd* reshim s beczę); *Cro.* herzati, hèrsem, vischim, vischati, herzanye; *Cro.* resim, erchim *ringor*); *Dl.* arsem, arzati; *Bs* rrisgiatti, resgjati kako lav, *rugio*; resgjati kako pas *frendeo*, rrisgjati kako kogn, visctiti *hinnire*; *Rg.* arx tti, arzitti, visctiti; *Rs.* ржамь, ржу, cf. ryczeć; cf rzygać; cf. *Gr.* ωγύω, *Hebr.* ארג arag *clamavit*, ארי ari *leo*); *Ec.* хренемамъ, хренёмъ, ржу. хренемáнїе, ржáнїе конскїй, *ob.* chrapot); poryzać, wiehern. Który koń nie r-że, albo żadnego głosu nie daie, znak pewny głuchości. *Cresc.* 326. Mocno i ciągle rżać, *Rs.* разоржамшсь. Konie i łosie rżały. *Ban. J* 2. Pies szczeka, gęś kryra, wielbłąd r-że. *Exaz. ięz. Hh b.* R-żanie *ob.* R-ża, r-żawa. RZECHOT, RZECHOTAĆ *ob.* Rzekot.

RZECZ, -y, ż., *Bh.* rječ, (rečnowati *perorare*); *Slo.* reč *dictio*, *sermo*; *Sr.* 1. riecj, reti, vazét, ięzyk, mowa; *Sr.* 2. réj; *Vd.* riesh *sermo*, sreka *lingua*; *Crn.* rezhenje *dictum*; *Cro.* réch *verbum*, *vocabulum*; *Bs.* rjec, rio *verbum*, *dictum*, rjecça *verbulum*; *Rg.* rjêc *dictum*, *verbum*; *Sla.* rics *verbum*; *Rs.* рѣчь, 2. słowo; wymowa; *Ec.* рѣчь, = ſkarga, żałoba; *Ec.* поклѣпи, слово аь слово, мѣнимже рѣчьми. (*Etym.* rzéc), cf. *lat.* res, *Gr.* ρημα), rzeczenie, mowa, die Rede. Bolesław uczynił rzecz do wszego rycerſtwa w te słowa ... *Biel.* 57. Skanderbek do żołnierzów w ten sposób rzecz uczynił. *Baz. Sk.* 33. Młodzieniec spodobał się iéy, a iemu takoż Medea, wstąpili z sobą w rzecz, a z rzeczy w przyiaźń. *Biel. Sw.* 9 *b*, w rozmowę). Zabawia każdego, kto się z nią w rzecz wda. *Gor. Dw.* 250, w rozmowę, wer ſich mit ihr ins Geſpräch einläßt). Tak Mentor rozmawiał, a Telemak ſtał przy nim, ani się w rzecz wdawał. *Jabł. Tel.* 102. Żona powinna być milcząca, bo iż mniey baczenia ma, mniey też w rzecz się ma wdawać. *Petr. Ek.* 68, mniey gadać). Natychmiaſt rzecz Pańſka ſtała się do niego, rzekłąc..., 1 *Leop. Gen.* 15, przemowa, odezwa, Rede, Anrede. Ta tedy przyczyna snów Józefa, i takie rzeczy, zawiści zapałę dodawały. 1 *Leop. Gen.* 37, 8, takie słowa. 3 *Leop.*, ſolche Worte, ſolche Reden). Nie o tym rzecz. *Cn. Ad.* 577, ia o Pawle, a on o Gawle). Decius szeroko i dowodnie o Gotach rzecz czyni, wywodząc ich z Rusi. *Stryik.* 41; rozprawia, traktuie o nich, er handelt von ihnen umſtändlich). Jeśli chcesz doſtatecznieyszą rzecz spraw Litewſkich, czytay Dusburka. *Stryik.* 360; opisanie, rozprawę, rozwiedzenie, rozwod, Beſchreibung, Auseinanderſetzung. Widzę, iż to w rzecz długą idzie. *Dwor. J* 2, przewleka się, es zieht ſich in die Länge. Na rzeczy kogo trzymać. *Dwor. G.* 3, słowami, obietnicami utrzymywać, mit Worten hin halten. Wiele o dzieiach swych rzecz z rzeczy plotąc, nieprawdziwie baią. *Kosz. Lor.* 91, trzy po trzy). Rzecz od kogo sprawować *ob.* orędować, poselſtwo sprawować, im Namen jemandes ſprechen. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel.* 43. – Rzecz, sposób mówienia, ięzyk, die Rede, Sprache. Moyżesz był potężny w sprawach i w rzeczy. *Gil. Pſt.* 230; *Slo. Prov.* gaki człowek, taká reč, iaki człowiek, taka mowa; *Slo.* ne hleď na reč, ale na vec, nie patrz na mowę, lecz na rzecz; mnoho reči, učinku niſ't, mnogo słów, rzeczy nic). Ulisses rzecz albo mowę głośną miał. *Erazm. ięz. D* 2. Nie chciała zatym gadać; ni by była chciała, Rzecz iéy więcéy służyła, zsyia okamiała; *nec vocis habuit iter. Zebr. Ow.* 5 2. Prussowie z Litwą *rzecz* iednaką mieli, iedno przez obcy narod zmienili *ięzyk*; iam słychał ich, gdym bywał w Gdańſku, bardzo podobna Litewſkiéy. *Biel. Sw.* 169. – §. w rzeczy, z rzekomo, wrzkomo, pozornie, zum Scheine. Kieyſtut, rozchorował się w rzeczy na śmierć, aby się tym bardziey Krzyżacy na to ubezpieczyli; a on tym czasem cicho wpadł do Prus. *Biel.* 214. Tyran w rzeczy mu dziękował, w rzeczy poprawę w rychle obiecował, Lecz po odeyściu biſkupa na potym, On bez-

bożny pan ani myśli o tym. *Groch.* IV. 251. – §. rzecz, materya do mówienia wzięta, przedmiot mówienia, der Gegenſtand, die Rede, die Materie, das Thema. Pierwsza księga łatwieyszą rzecz przed się miała. *Pilch. Sen. Gn.* 174. O tey rzeczy będę mówił. *Cn. Th.* 968. Do rzeczy przyſtępuy; mówże co do rzeczy służy. *Cn. Ad.* 201. Cośmy trochę z rzeczy uſtąpili, wróćmy się zasię na drogę do niéy. *Glicz. Wych. C 4 b.* Wracam się do rzeczy. *Cn. Ad.* 202. Komu rzeczy nie ſtaie, słowy dokłada. *Cn. Ad.* 356; rzecz podła słów wspaniałych potrzebuie). Słowa według rzeczy; Słów miara, rzecz; słowa z rzeczy idą. *Cn. Ad.* 1022. Odſtąpił od rzeczy. *Cn. Ad.* 576. Cobym tu z rzeczy mógł przywieść o tłumaczeniach, to dawno przełożył Naruszewicz. *Pilch. Sen. liſt praef.* z ſtosownie do materyi, ſchicklich, paſſend. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie, powiedzieć też tu i o powinnościach przychodniów. *Bud. Oyc.* 65. – *Generalius* do rzeczy, nie od rzeczy, k-rzeczy, służąc do pewnego celu, ſtosownie, (cf. *grzeczny*); paſſend, tauglich; *oppos.* nie do rzeczy, nie do rzeczy, unpaſſend, untauglich. Jeśli chcesz, żebyśmy mu do rzeczy się tłumaczyli, mówże otwarcie i do zrozumienia. *Teatr* 15, 57. Wielki on półgłowek, ale widzę, nie od rzeczy gada. *Teatr* 52 *d*, 80; nicht ungereimt. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiey milcz. *Teatr* 89 *c*, 7. Co mówisz, wszyſtko ieſt nie do rzeczy. *Teatr* 17 *c*, 56. Gadanie nie do rzeczy ieſt w ten czas, kiedy kto nie znaiąc czego dobrze, zaczyna zaraz źle o tym sądzić. *Teatr* 35 *c*, 50, Ten napis wcale nie do rzeczy; trzeba inszy zawiesić. *Teatr* 52 *d*, 49. One iego dowody były bardzo nie krzeczy; bo daleko ſtroniły od pisma S. *Baz hſt.* 171. Łapią grosza zewsząd, a podobno krzecsy, Bowiem kto ma pieniądze, ten ma wszyſtko w ręku. *J. Kch. Dz.* 25. Wszyſtko tu nie do rzeczy na tym naszym świecie, Bogaty ubogiego ciemięży i gaiecie. *Wg. Org.* 21. – *Similiter* nie rzecz to, z nie do rzeczy, nie do rzeczy, (cf. półrzeczy), nie przyzwoita, (es iſt keine Sache); es taugt nicht, iſt unſchicklich. Nie rzecz, gdy wielki cesarz na motyla godzi, Nie rzecz, gdy srogi olbrzym z karłem za łeb chodzi. *Tel. Saut.* 25. Zwyczaie odmieniać przeciwnym prawem, nie rzecz; nagrodą i przykładem wykorzeniać ie należy. *Mon.* 68, 461. Piszą, żeby Słowaki podbić miał Karol, ale i to nie rzecz. *Biel.* 27, bayka). Wróćmy, skąd nie rzecz było pierwéy wyſtępować. *Bard. Tr.* 252, głupſtwo). Przed ludźmi złym mniemaniem napełnionemi mówić co o bogu, nie sądzę za rzecz. *Zab.* 7, 233 *Koff.*, nie à propos). Nie rzecz ci w inszym mieście gościć daley. *Bud. Luk.* 133, nie wypada). Rzekł Dawid: cóżem teraz zgrzeszył, aza to nie rzecz? *Bud.* 1 *Sam.* 17, 29. – Wielka rzecz, z nie *półrzeczy, wielkiego co, etwas Groſſes, eine groſſe Sache. Pospolity człowiek ma sobie za wielką rzecz, mieć kogo u siebie na czci. *Bud. Ap.* 28. – *Iron.*, n. p. Przez ciebie nabawiłem ſtrachu uczciwego człowieka; a iak ou doſtanie frebry? w. wielkie rzeczy? to się uléczy. *Teatr* 24 *c*, 80, co to szkodzi? mniéysza o to)! – *§. Małą rzeczą namówisz mię, żebym był chrześciianinem. 1 *Leop. Act.* 26, 28, bez mała, nie wiele trzeba, es braucht nicht viel, ſo . . . – §. Rzecz, sama treść, sam sens, iądro, der Inhalt, der wahre Gehalt, der Sinn. Nie wymowie ale rzeczy samey w tłumaczeniu wygadzać należało. *Klok. Tur.* 85. To przełożenie sens abo właſną rzecz, ile mogło być, wyraża. *Groch W.* 27. Krótkie słowa Platonowe, ale rzecz w sobie maią bardzo poważną. *Warg. Wal.* 237. – §. Rzecz, rzeczywiſtość, sam ſkutek, uczynek, Sache, That, Wirklichkeit, cf. *Crn.* ręs, resnishn, z prawdziwy; *Crn.* resniza, z prawda; cfs rzetelność; *Vd.* resnizza, z prawda; *Vd.* sareſs, riesen, saresnizo, z zaiſto, *Br.* od rjeci cjovjek *verax*; *ob.* rzetelny), Opiniią tylko, nie rzeczą samą bogatemi ieſteśmy, *Star. Mon. A* 3. To tylko są słowa, a rzeczy nie wiele. *Boter.* 162. Gdy kto co może rzeczą pokazać, a co mu poświadectwie! *Ezop.* 55. Rzecz to pokaże; rzeczą to pokazać; mowę rzeczą potwierdzić. *Cn. Ad.* 1018. Stoików z rzeczą słowa się nie zgadzaią. *Gor. Sen.* 309. Zabiiacie przy ſtole nieprzyiaciela, a kiedy w rzecz przyydzie, Nic widzę nie umiecie. *Opal. sat.* 123, kiedy przyydzie orzech zgryźć, wenn es zur That kommt. Zdali się ludziom nabożni; a w rzeczy obłudą pachnęli. *Dambr.* 362. Oni słowy nas przywitali, i wszego winszowali, a rzeczą i ſkutkiem niesaczérze nam są chutliwi. 1 *Leop.* 5 *Mach.* 3. Rzeczą samą, rzeczywiście, ſkutkiem co pokazać. *Cn. Th.* 968, mit der That; *Sr.* 1. ſkutkowně; *Cro.* isztino, isztinsko, (*ob.* iſty); *Rs.* настоящe, *Ec.* конечнъ (cf. koniecznie). W dzień ten rzeczy wykonały się i wypełniły wszyſtkie proroctwa. *Zrn. Pſt.* 3, 753. Jabłonowski rzeczą hetman wielki. *Susz. Pieſ.* 3 *j* 3 *b.*, w samey rzeczy, w samey iſtocie, in der That. W saméy rzeczy; zwyczayna odpowiedź: z tak ieſt, nie inaczéy. *Ld.* We Pan podobno nie wiesz, iak niepiękne to słowko, „w saméy rzeczy", ma u nas znaczenie. *Mon.* 71, 602. – Nie w tym rzecz ieſt, co nam daią, ale iakim umysłem. *Gor. Sen.* 21, nie na tym zależy, nie od tego zawisło). – §. Rzecz, sprawa, uczynek, Sache, Handlung. Piękna i pocsciwa rzecz ieſt, o oyczyznę walcząc obumrzeć. *Arom.* 291, *honeſtiſſimum eſt*, *Bilipticе*: arcychwalebna sercem, i ręką tłumić tych nieprzyiacioł. *Paul. mod.* 70. – rzecz, sprawa, interes, okoliczność, eine Angelegenheit, ein Geſchäft, ein Handel, eine Sache, ein Umſtand. Za trzy dni naydaley rzecz całą zakończymy. *Boh. Kom.* 4, 751. Polacy szczęśliwie rzecz prowadzą i walczą przeciw Węgrom. *Stryik.* 187. Nadwątlone pokrzepiwszy rzeczy swoie, nową woynę rozpoczął. *Arom.* 263. Wiele osób w upadłych rzeczach potężnie wydźwigał. *Petr. Ek. ded.* Jeszcze w ſkrzydle lewym była nadzieia, gdzie wszyſtka iuż ſtała summa rzeczy. *Tward. Wł.* 81. Codziennie prawie gorzey rzeczy idą. *Zab.* 6, 354. Lepiey, żebyś milczała, i cała rzecz. *Teatr* 15, 18. Co tu różnego gadania! musi poyść za niego! i cała rzecz. W. otoż nie póydzie! i cała rzecz. *Teatr* 36, 105, i koniec; i po wszyſtkim). Nie była rzecz można pogrześć go dla licznych cudów. *Wys. Kat.* 457, niepodobna było, nie można, es war keine Möglichkeit. A to djabelna rzecz, że iak człowiek raz umrze, iuż więcéy nie wstanie. *Teatr* 15, 36, to po djable sprawa). Nasienie to czyni ſkłonność ku rzeczom cielesnym. *Sien.* 62, ku cielesności). Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z Hagar, dlatego, aby z niéy mógł potomka doſtać, gdy go sama nie mogła mieć. *Glicz. Wych. B 2 b.* Abraam miawszy rzecz z dziewką, doſtał syna Izmaela, *iб. B.* 3, et hatte mit ihr zu thun. Bóg z świata wziął onego syna, którego Dawid doſtał z żoną Uryaszową, w ten czas, gdy ią był wziął, i rzecz popełnił. *Glicz. Wych. B 4*, sprawę z nią miał). Brzemienna ieśli swą rzecz odbywa, nie

może być aby płodu zdrowego doniosła. *Spicz.* 181, sprawę cielesną odbywa). Lekarstwo to rzecz przyrodzoną paniom wywodzi. *Sien.* 71, miesiączki). – *§. pospolita rzecz, *ob.* rzeczpospolita, państwo, stan, rząd, kray. *Similiter*: *spolna rzecz, n. p. Obmyślaiąc spolnéy dobro rzeczy, myślisz, iakoś zwykł, w radzie uprzeymie na trudnym sejmie. *Miask. ryt.* 2, 6, das allgemeine Beste. – *§. *Lata 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, wiarę i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Sw.* 287, cf. *Lat.* novas res moliri). Woiewodzic Gdański począł nowe rzeczy myślić, przystawszy ku margrabiemu Brandeburskiemu. *ib.* 210. – §. Taką rzeczą, z takim sposobem, takim kształtem, auf solche Art, auf solche Manier. Taką rzeczą lepiey się nie żenić. *Sk. Kaz.* 51 *b.* To takową rzeczą nie należałoby z chorego i oka spuszczać. *Pers. Lek.* 65. Taką rzeczą nic niegdyby na świecie nie było, gdyby ... *Kluk. Rost.* 2, 81. Sława nie zawsze iest rękoymią zacności; taką rzeczą i szyuka Westfalska byłaby za[illegible]. *Zab.* 5, 108. – §. Moia rzecz, twoia rzecz, z powinność, należytość; mnie, tobie przyzwoito; meine Sache, deine Sache, Pflicht, Gebühr. Jestem poddany króla, moia rzecz iest słuchać iego rozkazów. *Off. Boh.* 1, 461. Twoia rzecz w ten czas się odzywać, kiedy ia się ciebie zapytam. *Teatr* 32 *b*, 117. Kapłańska rzecz pismo wykładać, a nie moia. *Sk Zyw.* 2, 60. Nie moia rzecz, gdy wichry maszt zatrzęsą z iodły, Na płaczliwe z boiaźni udawać się modły, *non est meum.* *Hor.* 2, 192 *Min.* Twoia rzecz kądziel i wrzeciono. *Otw. Ow.* 490. Hardego rzecz nie wierzyć mądremu. *Aarnk. Kat.* 11. Póydź przecz, smarkaczu, twa rzecz w piasku gmerać. *Gaw. Siel.* 384. Duchownych to rzecz, pana upomnać i karać. *Sk. Zyw.* 286. Nie biskupia rzecz złoto chować. *Sk. Dz.* 371. Nie wzgardzisz, Nayiaśnieyszy Panie, imieniem oyca, który tak chwalebnie rzecz iego pełniasz. *Dyar. Gr.* 325. Wimiarza iest rzecz pilnie obaczyć przyrodzenie macicy *Cresz.* 315. *Ellipt.* Chłopska to iest, ieść siła, szlachecka zaś pić więcey. *Duor. C* 1. – *Similiter*: Skutek nie zawsze naszey rzeczy bywa, Ale nadzieia nigdy nie opływa. *Chrośc. Ow.* 290; w naszey mocy, in unſrer Macht. – §. Na rzecz czyią, na niego, na iego skarb, rejestr, rachunek, imię, für Jemanden, auf Jemandes Rechnung. Fabryka ta założona iest na rzecz króla. *N. Pam.* 12, 287. – §. niezmierna, sroga rzecz czego, z wielka liczba, wielka moc, siła, große Menge, Zahl. Łodzi niezmierna rzecz. *Klok. Turk.* 22. Niezliczona rzecz rycerstwa w domowych rozterkach poginęła. *Stryik.* 71. Niezliczona rzecz tego, czego ani myśl ludzka poiąć może. *Stryik.* 71. Takich rozrzutników ia rzecz niezliczoną widziałem. *Star. Ref.* 76. Przez rzekę przeprawiwszy się, silną rzecz nieprzyiaciół pobrali. *Krom.* 7. Koni wiele naszym pozdychało, zkąd smród był wielki, i much niepodobna rzecz w woysku. *Biel.* 296. – II. §. Rzecz, istność iakakolwiek, mimo człowieka; to, co własnością być może, ein Ding, eine Sache; *Crn.* rezh; *Vd.* riezh, rezh, roba (cf. *rob, robota); (cf. *Arab.* ryzk, z dobra, maiątek); *Bh. et Slo.* wěc (cf. wiec); *Sr.* 2. wěš, sacha; *Sr.* 1. wiez, weci, wěczuika; *Cro.* sztvar, (cf. twor, stworzyć), dugovanye; *Dl.* szetvar; *Hg.* dologh; *Rg.* stvaar, satvar, poso, -sla; *Es.* stvar, stvardelogh; *Sla.* stvàr; *Rs. et Ec.* вещь, вещица. Rzecz w prawym rozumieniu znaczy to wszystko, co z natury swéy w maiątkach ludzkich mieścić się, albo z istoty swéy ku użytkowi człowieka służyć może. *Ostr. P. C.* 2, 93. Wszystko, co się tylko od osób różni, i do ludzkiego służy używania, w prawnym rozumieniu rzeczą się nazywa. *Gall. Cyw.* 2, 3. Osoba bez stanu cywilnego w prawie Rzymskim rzeczą nazywa się, iacy bywaią niewolnicy. *Ostr. P. C.* 1, 21. Rolnik w dobrach szlachcica stał się rzeczą dziedzica, a niezrozumianym ludzkości gwałtem przestał być osobą. *Kell. List.* 2, 48. Rzeczy na przedaż, towary, sprzęty, Sachen, Geräthe &c. Woiewodze powinności około ustaw rzeczom. *Gost. Gor.* 72. W pierwiastkach rzeczy na rzeczy zamieniano. *Mon.* 69, 230. Targ na rzeczy stare, które iuż były w używaniu. *Star. Dw.* 12, *ob.* tandeta, wendeta. Hey dziatki, wnoście rzeczy. *Teatr* 21, 91. Do woyny monarchowie czterech rzeczy potrzebuią: pieniędzy, ludu, rynsztunków, żywności. *Star. Vot. D* 4 *b.*, czterech artykułow). – (*RZECZĄDZ *ob.* Wrzeciądz. –). 1. RZECZKA, – i, ż., *dem. nom.* rzecz. (*Cro.* rechicza, mala rech; *Bs.* rjećca *verbulum*); ein Sächelchen, eine kleine Sache, ein kleines Ding; *Bh.* wiczka; *Sr.* 1. weczuszka; *Vd.* zausa, zaucisa; cf. caca); *Bs.* stvarca, mala stvar; *Rs.* вещица. Nosił chorym rozynki, iaia, pomarańcze, a umieraiąc drugiego na takie posługi nawiódł, zostawuiąc mu rzeczki one dla chorych. *Sk. Zyw.* 2, 395. Dawał mi chusteczki i kwiatki, i wstążki, i inne rzeczki. *Nar. Dz.* 3, 218, *St. Dz.* 586, drobiazgi). Przybyli mytnicy, którzy nasze rzeczki mieli przeglądać. *Werg. Rad.* 161. Umysł iego lada rzeczką bywa poruszon, *paulo momento. Męcz.*; lada fraszką. Szedł tam dla odprawienia rzeczek od towarzystwa sobie zleconych. *Wys. Jgn.* 50, *Wys. Al.* 337. Moie dziecię, czemu sobie tych rzeczek ku gorze nie pociągniesz, a toć się pomarszczyły. *Falib. H.*, tych porteczek). 2. RZĘCZKA, – i, ż., *dem. Nom.* rzeka, *Bh.* řičica; *Sr.* 2. řěžka, žera (cf. zdroy); *Vd.* riekiza; *Bs.* rjeciça, potorjąc; *Rg.* rjěciza, trâcjak rodu; *Cro.* rechicza, mala reka; *Ross.* рѣчка, ручёнокъ, ручей, *obs.* ручай, strumyk, ein kleiner Fluß, ein Flüßchen; cf. *Germ.* Rosche, ressen, reißen). – RZECZNICTWO, – a, *n.*, stan prokuratorski, patronostwo, *Vd.* oblastnia, poskerbnia, oblastnost; *Rs.* сопрячество; das Advociren, Sachwalten; (*Boh.* řečnictwj krasomowstwo, *Boh.* řečnowati *perorare*; *Sr.* 1. řetjnivoscje butiwa retoryka). Syn Emiliusza nie przykładał się do stawania w sprawach czyli rzecznictwa. *Zab.* 3, 7. On tam prawnych spraw i rzecznictwa pilnuie. *Sk. Zyw.* 1, 4. Kiedy syn czego z naukawych, iako z mistrzostwa albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien. *Szczerb. Sax.* 420, *ib.* 376. RZECZNICZKA, – i, ż., orędowniczka, prokuratorka, patronka, *Sr.* 1. řetjnicza; *Bs.* parcica; *Cro.* zagovornicza; die Sachwalterinn; Nayświętsza panna, rzeczniczka nasza, iak matka sędziego, potężnie odprawować będzie sprawę naszę. *W. Pst. M.* 529. Rzeczniczka i obrończyni grzesznych Panna Marya, ubłaga srogi gniew boży. *Bzow. Rok.* 2, rzeczniczka i przyczynicielka do Pana. *Zrn. Pst.* 3, 654. Staną rzeczniczki przed nim, sprawiedliwość z miłosierdziem, iedna na stronę sędziego, a druga wedle grzesznego, *causidicae. Pieśń* 16. 9. *RZECZNIE *ob.* Rzeczny. RZECZNIK, – a, *m.*, RZECZOMOWCA, – y, *m.*, (*Bh.* řečnjk krasomowca; *Slo.* řečnik, wimluwnik *rhetor, causidicus*; *Sr.* 1. řetjnik *rhetor, lector*; *Crn.* rezhnik; *Vd.* riekavez, govornik, z mowca; *Ec* рѣчникъ, сказникъ, по глаголемъ, z wymowny; (*Ecc.* речникъ,

ремникъ словникъ), *Ecc. et Rs.* ремемочеyъ, краснословеyъ, абмїа krasomówca; *Rs.* рѣчемникъ słownik); orędownik, prokurator, sprawomówca, rzecz od kogo sprawuiący, der Sachwalter, (Rednet, Abl.); *Crn.* besednek; (*ob.* biesiada); *Vd.* oblastnik, oskerbnik, poskerbnik, prauduvauz, praudosrednik (cf. prawnik), patron, pomoshnik, sagovarnik, sagovoritnik, savetnik (cf. sowietnik); *Cro.* zagovornik, prokurator; *Dl.* govorchin, govorcsin, paracs, cf. pierca), pravdoznanacz; *Hg.* procator; *Sla.* odvitnik, govorcsin; *Bosn.* paraç, odvitnik, bronitegl; *Rg.* odvjetnik, pàras; *Ross.* адвокатъ, ходатай, стряпчей; *Ec.* согласословникъ, законословецъ; cf wina). Orator abo rzecznik. *Petr. Et.* 7. Rzecznik iest ten, który albo przyiacielski albo swóy umysł sędziemu oznaymia, i mówi przeciwko tym, którzyby się onemu umysłowi iego przeciwili. *Szczerb. Sax.* 374. Rodzice, którzy chcą doczekać się po synie swym, aby dobrym oratorem albo rzecznikiem ostał, niechay o to się postaraią, aby w prawie, ieszcze w pieluchach będąc, uczyć się począł. *Glicz. Wych. K* 2. Wyrwał się iakiś rzecznik, statutem szermował. *Biel. S. M. B.* Z Aleksandryi posłow do Cesarza wyprawiono, i z niemi Appiona, iako rzecznika, żałuiąc się na żydy. *St. Dz.* 24. Miał Bolesław rzeczniki, którzy od ludzi prostych rzecz mówili. *Biel.* 43. Dobrzeby było, żeby same strony sprawy swe sprawowały, a rzecznikówby nie potrzebowały, którzy swemi farbami wielekroć sprawy zatrudniaią. *Modrz. Baz.* 384. Krystus rzecznik i pośrednik nasz do boga. *Zrn. Pst.* 13. Jeśli kto zgrzeszy, mamy rzecznika u oyca, Jezusa, tenże iest ubłaganiem za grzechy nasze. *Leop. 1 Jan.* 2, 1; *Wulek. ib.* Niepobożne rzeczomówce, co psuią ludziom ich sprawiedliwość. *Groch. W.* 440. RZECZNIKOWY, - a, - e, RZECZNICKI, - a, - ie, od rzecznika, Sachwalter; (*Sr.* 1. rečjniczji; *Boh.* rječnický krasomowski). W duchownym prawie ma każdy czasu trzy dni, w których może odmienić słowa *prokuratora* swego; ale ludzie Saskiego prawa tak długiego czasu iak tamci do wstrzymania słów *rzecznikowych* nie maią. *Szczerb. Sax.* 378.

1) RZECZNY, - a, - e, Rzecznie *adv.*, w samey rzeczy, rzeczywisty, (*Bh.* rječný, *Rs.* рѣчистый, z wymowny), in der That, wirklich; *Bh.* wečnaty; *Ec.* вѣщный, вѣщнъ. Sprawiedliwość nie mniemana, ale rzeczna i prawdziwa. *Sk. Kaz.* 349. Już dali sobie w zamienione dobra istotne związanie i rzeczne dzierżenie. *Herb. stat.* 510, dzierżenie w rzeczy samey. *ib.* 511). Masz rozkazanie rzeczne i istotne, które iest większe, niźli słowne. *Hrbst. odp. Ji* 7. Nowi wieku naszego doktorowie sami rzecznie to wyznawaią, iakiey ważności są ich świątości. *Hrbst. Nau. U* 4 *b*, skutkiem, uczynkiem). - Aza ty tego nie wierzysz, że rzecznie iest ciało Krystusowe w chlebie takie, iakie się z panny narodziło? *Baz. hst.* 38. Sakrament, który na ołtarzu bywa, iest rzecznie i naturalnie ciałem Krystusowém. *ib.* 70, *Gil. Pst.* 189 *b.* - 2) RZECZNY, - a, - e, *Bh.* rječný; *Sr.* 1. rečjny, rečjné; *Bs.* rjecni; *Vd.* potoken, potozhen (cf. potoc, potoczny); *Cro.* rechni; *Rag.* rjecki; *Rs.* рѣчный, рѣченный, рѣченый, od rzeki, fluß. Znalazł tam 200 Kozaków rzecznych, którzy tylko ryby łowią, ustawicznie tam między rzékami mieszkaiąc. *Papr. Ryc.* 103. Rybitw wędę zarzucił w rzeczne głębokości, Aby sobie dostał ryb nędznik na żywności. *Papr. Kol.* J 2. Różność między wodą dżdżystą, rzeczną, źrzodelną, ieziorną, morską. *Syst. Sk.* 18. Żaba szczurka na brzegu rzecznym obaczyła. *Papr. Kol. T.* Witwina czyli rzeczna wierzba. *Mon.* 74, 757. RZECZOMOWCA *ob.* Rzecznik. RZECZOWNIK, - a, *m.*, *nomen substantiuum. Kpcz. Gr.*, istotimię *Tr.*, *Slo.* podstatné, podstatné méno; *Crn.* samsvoja beseda, samsvojne, *Vd.* sammustojozha beseda; *Sla.* samostàvno ime; *Rs.* существительное имя; das Hauptwort. RZECZOWNY, - a, - e, do rzeczy się ściągaiący, Sachen, *Bh.* weěnaty; Prawo służące osobom na rzecz, zowie się prawem rzeczownym n. p. prawo posiadania własności, zastawu, służebności, dziedziczenia. *Gall. Cyw.* 2, 16. Prawa rzeczowne dzielą się na prawa na rzeczy, i na prawa do rzeczy. *ib.* 1, 10. - §. *Gramm.* Imiona rzeczowne, rzeczowniki, przymiotne, przymiotniki. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 106. Wyrazy rzeczowne. *ib.* 3, 2. - RZECZOWNIE *adv.*, iako rzecz, iak rzeczownik, substantivisch. Imiona przymiotów, wziętych rzeczownie, kończą się iak rzeczowniki, n. p. moc, życie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 138. RZECZOWE pismo, hieroglificzne, daleko było niewygodnieysze od głosowego. *Kpcz. Ust.* 137, die Sachenschrift, Hieroglyphenschrift. RZECZPOSPOLITA, (*contr.* RZPLTA), - ey, *f.*, a*) rzecz pospolita, pospolita, rzecz, *spólna rzecz, społeczność, *obec, die Gemeinschaft, Gesellschaft. Nasza rzeczpospolita iest w niebiesiech. *Bibl. Gd. Phil.* 3, 20, nasze obcowanie. *Wujek.*, unser Wandel, Luth). Byli niektórzy na odpor, drudzy też tę woynę Turecką radzili, dla pospolitey rzeczy chrześciańskiey. *Biel Sw.* 276, *ob.* Pospolity. - *Rzeczpospolita, rząd, państwo, stan, der Staat; *Slo.* obec, (*ob.* *obec); *Vd.* sloshtvu, stalishtvu, deshelje; *Crn.* gmanya cf. gmina), opchina, lyneztvo, pük (cf. lud, polk); *Ecc.* народное жительство. Rzplta iest zgromadzenie ludzkie porządnie zebrane, ku dobremu życiu postarowione. Imieniem Rzpltey iedna familiia albo dom ieden nie bywa nazwan, gdyż iest rzecz osobna, iednemu należąca, którą własnym imieniem zowią rzeczą domową. *Modrz. Fr.* 8. Takową Rzpltą za naylepszą maią, gdzie królewska władza wszystko rządzi; osobom zacnym celnieysze urzędy dawaią, a wszyscy zarowno pod prawem. *ib.* 11. Rzplta iest, gdzie spólnie w iednym zgromadzeniu ludzie mieszkaiąc, porządnie, obyczaynie i sprawiedliwie żyią. *Gor. Wł. D. b*, *Petr Pol.* 86. Przełożony i sam o się, i o pospólstwo i o wszystkę rzeczpospolitą radzić musi. *Kosz. Lor. pr.* Rzeczpospolitą tak postanowili, żeby się każdy swey powinności trzymał, a tą drogą łacniey dobra pospolnego i zgody mógł bronić sąsiedzkiey. *Jan. Oksz. G.* Gruntowna stoi Rzecz Rzymska pospolita poddana iednemu. *Zebr. Ow.* 373, *res Romana*). Czytay, w iakiey Katylina, albo i inni burzyce a skażce pospolitey rzeczy, sławie zostawali. *Rey Zw.* 38. Zewsząd rzecz pospolita była zawichrzona. *Biel. Sw.* 61. Obmyślaiąc *spólnéy* dobro *rzeczy*, Myślisz, iakoś zwykł, co radzić uprzeymie Na trudnym seymie *Miask. rit.* 2, 6. Rzymscy hetmanowie Scypio, Attilius i Katonowie Skarby wzgardziwszy, *spólną rzecz* mnożyli *Stryik. Gon. E.* Kto króla zdradza, ten Rzpltą. *Petr. Kk.* 62. Królowie są śmiertelni, lecz rzeczpospolita nieśmiertelna. *Leszcz.*

Gl. 161. Że każda familiia mieć powinna swoiego przełożonego, to iest prawidłem wszystkich na świecie rzeczypospolitych. *Zab.* 16, 243, *Psalmod.* 29. - c) Rzeczpospolita, die Republik, stan polityczny państwa, w którym albo wszyscy, albo część z ludu wybrana, ma rząd i nay wyższą władzę. *Aras. Zb.* 2, 458, der Freystaat, *Sor.* 1. свободне мѣсто, свободне краy; *Bd.* republika ustrojstvu, skupshtvu, skupnovladanje, povsodashtvu; *Rg.* sk poudanje; *Rs.* республика. Państwa rządzące się rządem arystokratycznym albo demokratycznym, nazywaią się rzeczypospolite. *Wyrw. G.* 121, Freystaaten. *Gor. Dw.* 395. - - RZECZYSKO, - a, *m.*, *Bh.* rzecisstě, řecisto; RZECZYSZCZE, - a, *n.*, koryto dawne rzéki iakiey, das Altwasser, ein Bey-strom, der ehedem das Hauptbette des Flusses war. Rzeka albo potoczek, ieśli opuściwszy pierwsze rzeczyско przez insze mieysca swoie ście obroci, tedy przecię piérwsze rzeczyско, kędy pierwey woda szła, ma być za prawdziwą granicę. *Herb. Stat.* 226. Gdyby rzéka mocą swą z starego placu inszym się mieyscem obrócila; tedy iednak ono stare rzeczyско graniczy. *Tarn. Ust.* 2. *De fluuii aut riuuli fluxu seu alveo nouo et antiquo, alias* rzeczyско *haereditates limitante. Vol. Leg.* 1, 3. - §. rzeczyско, brzydka rzéka, ein häßlicher Fluß. Narymunt bratu, począwszy od Wilny rzeki, aż do Korabla, błotnego *rzeczyska, dał udział. *Biel.* 127, *Stryik.* 305. - RZECZYWISTOŚĆ, - ści, *ż.*, prawdziwa istotność, *Rs.* дѣйствительность; *Ec.* рѣчность; die Wirklichkeit. Dzieci, co teraz dla was zabawką, będzie w czasie rzeczywistością. *Gaz. Nar.* 1, 310. RZECZYWISTY, - a, - e, RZECZYWIŚCIE *adv.*, *Crn.* resnizhn (*verus*); *Vd.* resnizhen, resnishno, resnizno, sa resnizo, sa risnizno, saresa, riesen, resnizhno; *Slo.* skutečně, w skutku (*ob.* skutecznie); *Rg.* djellom (*ob.* dielo, dielenie), istinom (*ob.* isty); *Rs.* дѣйствительный (*ob.* dzieć), настоящее; *Ec.* въ рѣчности, истино, конечнѣ (cf. koniecznie), вещь; w rzeczy samey będący, rzeczą samą taki, niezmyślony, niepodrzucony, wirklich, in der That. (*Ec.* речевитно, и правнымъ выговоромъ рѣчей, рѣчистно, s wymownie, *ob.* *rzecz, *ob.* rzec). Rzeczywista prawda. *Cn. Th.* 969, istna prawda). To iest rzeczywista prawda, co naocznie sami widzieli. *Pocies* 174. - *Grammat.* Wyraz rzeczywisty, który znaczy rzecz iaką lub przymiot prawdziwie czyli rzeczywiście w niey znayduiący się, n. p. człowiek, rozum etc. *Kpcz. Gr.* 3, 4, cf. Względny). RZĘDEM, *ob.* Rząd. RZĘDNOŚĆ, *ob.* Zrzędność. RZĘDNY, - a, - e, od rzędu, Reihe-, Ordnungs-; *Rs.* очередный, строчный. Linie wymierzaiące odległość punktu od drugiey linii ilosunkowey, nazywaią się rzędnemi, *ordinatae. Jak. Mat.* 2, 315. - *§. rzędny, naięty, naiemniczy, płatny, gemiethet, Mieths-, Lohn-. Sara dozwoliła rzecz mieć Abramowi z dziewką rzędną Hagar. *Glicz. wych. B* 2 *b*, Abraam miawszy rzecz z dziewką rzędną, dostał syna Izmaela. *ib. B* 3. RZĘDOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, w rzędy stawić, in Reihen stellen, reihen, ordnen. Wieśniacy sami siebie rzędzą, iak mogą naśladuią żołnierzów. *Stas. Num.* 1, 174. RZEDZIĆ, *RZADZIĆ *cz. ndk.*, *Bh.* žrediti; *Slo.* žredim, rzedim; *Cro.* rédkim; *Hg.* megritkitom; *Crn.* râhlam; *Rs.* рѣдить, рѣжу, жидить, жижу; *Ec.* рѣдю, рѣдко. рѣдаю; przerzedzać, dünn machen, verdünnen. *Raro*, rzadzę, rzedzéy czynię, co gęsto było. *Mącz.* Na nic się zdało, rzedzić zgęszczone szeregi. *Przyb. Milt.* 197. Rzedzenie, *Ec.* рѣдѣніе, рѣдкомудріе. RZEDZIEC, RZADZIEC, RZEDNIEC *neutr. ndk.*, zrzednieć, zrzadzieć *dk.*, *Bh.* řednauti; *Sr.* 1. řídki biwam, jidnu; *Slo.* řednu; *Hg.* megritkulok; *Rs.* рѣдѣть, порѣдѣть, порѣдѣлый; rzadszym się stać, dünner werden. *Raresco*, rzedzieię, rzadzieię. *Mącz.* On zaś o mściwéy myślący zaplacie Wypadł w tłum dziki, który coraz rzedział. *Aras. W. Ch.* 73. Zrzedziały wprawdzie niektóre złe nałogi; ale nie można mowić, że ustały wszędzie i ze wszystkiem. *Mon.* 73, 404. Mgła, ktora umysł osiadła, abo opadnie, abo zrzadzieie. *Pilch. Sen. Gn.* 308. RZEDZEY, *comp. adv.* Rzadko, *ob.* Rzadki. *RZĘDZIC, *ob.* Rządzić, cf. zrzędzić. RZĘDZICIEL, *ob.* Rządziciel. RZĘDZICHA, - y, *m.*, zrzęda, ein Tadelsüchtiger. On rzędzicha się głupstwem gospodarskim cieszy. *Klon. Wor.* 60. RZĘDZIOCHA, - y, *ż.*, rząd iocha, zrzędna kobieta, eine Tadelsüchtige, Herrschsüchtige, die gerne kommandirt, hofmeistert, (Oesterr. Sicmandel). I mąż nieieden będzie głupi tak dalece, Że do ręku rzędziosze żenie puści lece. *Pot. Pocz.* 69. Obżarstwo, gniew, te panie bardzo cię też rządzą; Jam to iuż wszystko wzgardził; dawno pod nogami Ta, twoia rzędziocha u mnie, i twa pani. *Popr. Kol. C* 4. Jakby te rzędziochy powściągnąć. *Papr. Przyk. B* 3 *b.*

RZĘDZIUCHNY, RZEDZIUTEŃKI, *ob.* Rzadki.

RZEGOTAĆ, *ob.* Rzekotać. * *RZEK, - u, *m.*, zgłoska, die Sylbe; *syllaba*, osiężenie kilka liter iednym głosem a przerzeczeniem, rzek zowią niektórzy. *Mącz.* Gramatyka obiera się około urzenia abecadła, i syllab albo rzeków słów, i wszego języka. *Mącz.* Skrócenie syllaby albo rzeku, *correptio. Mącz.*

RZEKA, - i, *ż.*, Rzeczka *dem.*, *Bh.* řeka, potok (*ob.* potok); *Slo.* řéka; *Sr.* 1. řéka, ryka, rjka, *Sr.* 2. réka; *Crn.* ręka; *Vd.* reka, ricka, potok; *Cro.* réka, potok; *Dal.* rika; *Rg.* rjêka; *Bs.* rjeka; *Sla.* rika; *Rs.* рѣка, (cf. *Gr.* ῥεῖν, *Rs. obs.* рѣпи, *Ec.* рѣнуть, рѣяти; *Gr.* ῥοὴ *profluuium*, Niederf. Rike *riuulus*, *Goth.* richa, *Angl.* riw, *Gall.* riviere, *Aeth.* אפ *arius aquarum*, *Lat.* Rhenus, *Germ.* Rhein, rinnen, rennen); der Fluß, der Strom. Rzéka iest woda korytem biegąca, i w biegu nieustaiąca, póki nie złączy się z drugą rzeką albo z morzem. *Wyrw. G.* 16, *Kluk Kop.* 1, 87, *Kluk Zw.* 3 229, cf. strumień). W iezierze woda stoi, rzéka zawsze bieży. *Sim. Siel.* 39. Gdyby kto rzékę, która graniczy, dowcipem swym obrócił łożyskiem inszym pod swą dziedzinę; tedy ta nowa rzéka granicz é ma. *Tarn Ust.* 2. Po rzece, po wodzie, z rzéką płynąc. *Wlod.*, mit dem Strohme. - *tr.* rzéką, strumieniem, ströhmend, Strohmweise. Noyne nad solą, i prawie rzéką wylano miłosierdzie odnidał. *Sk. Zyw.* 54. W to nie mogli potrafić Midas, Cresus, choć im rzéką maiętności na łono ciekły. *Petr. Lk.* 120. - *RZEKAĆ, RZEKNĄĆ *ob.* Rzec. - **RZEKOBRZEGNIE wier by. *Otw. Ow.* 393, po brzegach rzécznych rosnące, flußfrige Weiden. - RZEKOMO *ob.* rzekomo.

RZEKOT, RZEGOT, RZECHOT, **RZEKT, - u, *m.*, rzekotanie, odgłos chrapliwy, *Cro.* regotanie, kreketanye, kre-

krechànye (cf. krzyczeć); *Dl.* krakotanye, karkochanye; *Hg.* regetes; ein rauhes Getöne. Rzekotanie czyli głos żab chrapliwy. *Otw. Ow.* 252, das Gequäcke der Frösche. Sroka, ktokolwiekby tam wniyść chciał, gdzie się osiedli, tedy go swem rzegotaniem wydawa. *Spicz.* 152. Chrapliwy wypuszcza rzekt, miasto słów; *raucum murmur. Zebr. Ow.* 356. Po łopatkach a chrapliwym rzektem cieką śliny, *cum rauco stridore. ib.* 197. RZEKOTAĆ, RZEGOTAĆ, RZECHOTAĆ, - ał, - oce, *med. niedok.*, Rzektać *contract.*; (*Bh.* třetati r - žeč); chrapliwy głos wydawać, skrzeczeć, *Boh.* třepotati o srokach, třepotám, třechotám o żabach; (*Slo.* třechcy *cachinnor*); *Sr.* 2. třjagotaśch, o srokach i żabach; *Crn.* regetam *hinnio*, *effuse rideo*); *Vd.* reglam, o żabach; *Cro.* regetati, regechem, krekechem, kreschim, krechim; *Hg.* regetek; *Dl.* krakochyem, szkvarchim (*cf.* skwierczeć); *Rs.* стрекотать, стрекочу (o srokach); rauh tönen, ein rauhes Getöne von sich geben. Sroka rzekce. *Rey Wiz.* 55. Rzegocąca sroka, wrona chrapliwa. *Tol. Saut.* 36. Gdy iednego wieprza kto uderzy; inne głośno rzechocą, grunzen, gnurren. *Haur Sk.* 295. My tu doma siedzimy by kwoczki, Upatrzywszy się, rzegocąc by sroczki. *Biel. S. N.* 6. Żaby rzegocą. *Dudz.* 21, dukają, skrzeczą, die Frösche quaken, (quälern, wrzeszczą). Żabki rzekcą w jezierze. *Kion. Il. A* 4 *b.* Zwykle żaba na deszcz rzekce. *Vet. Arg.* 356. Żaby to znaczą ludzie, co rzegocą, co się sadzą w słowach. *Leszcz. H.* 5. 109. Dziś dobrodzieyka, iak soyka rzegoce. *Papr. pr. D* 2 *b.* Swiegotliwym nie przywłaszczaią aby mowili, ale że uszy zagłuszaią, zaniepraźniaią ludzi, rzekczą, szczekaią. *Erazm. ijz. D* 5 *b*, 6. Rzechotanie, gruchanie, wielomówność, *garrulitas. Mącz.* Obraca się na stronę z rzegotaniem i śmiechem. *Teatr* 49 *d*, 17, *Zab.* 7, 57, cf. parskać, cf. grzegotać, klekotać. - §. *tr.* Wszystkoby ś się Jadwigo z chłopy rzegotała. *Burl. C.*, gziła, tłukła, herum balgen. RZEKOTKA, RZEGOTKA, - i, ż., RZEGOTECZKA *dem.*, grzegotka, eine Klapper, Kinderklapper, eine Schnarre. W Wielki Piątek u nas nie nie słychać, prócz niewdzięcznego głosu rzegotek i kłekotek. *Vf. Post. IV.* 204. W prawdzie, żeć to mała rzeczka, Ale głosna rzegoteczka. *Groch. IV.* 372. Rzegoteczką pospolicie Rado więc gra każde dziecię. *Groch. IV.* 372. RZEKOTLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, wrzaskliwy, chrapliwy, rauh tönend, schnarrend; *Vd.* reglav, reglavh, reglavh, reglavez. (*Slo.* třechotiwý *cachinno*). Rzekotliwa sroka, *garrula. Mącz.* Rzekotliwe skrzypce, głośne. *Wlod.* *RZEKOTOMIR, - a, *m.*, *agnoscitans. Przyb. Lutr.*, miano żaby.

RZEMIEŃ, - ienia, *m.*, *Lh.* rjemen; (*Slo.* řemen *corium*, řemenař rymarz; *Sor.* 1. řemeń, řeńmeń; *Sor.* 2. řemeń; *Crn.* jérmen, jérmena, jérmenar, rymarz); *Vd.* remen, jermon, jermeni, arjemen, erjemen, jeremen; *Cro.* remen, remenecz (*corium*, rzemień, skóra, *Cro.* remenár *coriarius*), bagarja, terkia (*cf.* troki), vulaka (*cf.* woyłok); *Bs.* remik; *Slo.* kaiš; *Lc.* ремень, ремено rzemień, skóra, *Rs.* ремень; *Ger.* der Riemen; Niderſächſ. reem; *Cr.* ремя, *Finl.* riimu, *Suec.* rem, *cf. Lat.* remus); obdłużny kawał z skóry ukrojony; n. p. Nie idzie o rzemień, ale o całą skorę. *Kys. Ad.* 45. Rzemień trzewiczny, *Rs.* калошка. Z cudzego się szeroko kraie rzemień, ze swego szczupło. *Lwow. B* 4, kiedy z cudzego, tedy nu-

nu, a kiedy z swego, tedy nie nie!). Z cudzéy skóry szerokie rzemienie albo pasy kraią. *Eraz. Ob. G.* Na cudzéy strawie hoyno sobie poczynać, a z cudzéy skory szerzéy rzemień kraiać. *Kosz. Lor.* 41 *b.* Pijanice dworscy tak opatrznie piią, iakoby się nie dłużyli; bo na cudzéy strawie żywiąc, nie swóy rzemień ciągną, choćby się przerwał, nic nie dbaią. *ib.* 118 *b.* Tak trzeba rzemień ciągnąć, iakoby się nie zerwał. *Rys. Ad.* 66. Wyprawiuie się, by rzemień w ogniu. *Rys. Ad.* 73; *Slo.* řemeň ja w ohni ně poprawi *mali verberibus non emendantur*). Nie gryź rzemienia. *Burl. A* 3, nie czyń, co się na nic nie zda; nie psuy sobie daremnie zębów). Jął się gryźć rzemienia. *Rys. Ad.* 18. U Niemców prawie zapalaią się na nauki uczciwe, i rzemienia nie żałuią tam oycowie synom swym pociągać. *Glicz. Wych. M* 2 *b*, nie żałuią mieszka, worka, pieniędzy, kosztów. - §. *tr.* Ma w rzemieniu, ma w kalecie. *Cn. Th.* 969, ma w mieszku, w trzosie, ma dzięgi, er hat was im Beutel. - §. Rzemień nierobiony, a którego rzemyki albo co innego robią, skóra wyrobiona. *Cn. Th.* 969, Leder, Fell, Haut. RZEMIENICA, - y, ż., Kuhriemen, kamień żelazny pospolicie ugrowaty. *Kluk Kop.* 2, 218. RZEMIENNY, - a, - e, z rzemienia, skórzany, *Sr.* 1. rémenané; *Ross.* ремённый; von Riemen, ledern. Paski u szabli rzemienne. *Kras. Pod.* 2, 145. - Odkąd świat światem, nie był takiemu nigdy ni kądzielnym, ni rzemiennym bratem. *Zab.* 14, 262, po mieczu, Schwerdtmagen.

Pochoda. *Rzemyk, rzemyczek, rymarz, i t. d.*

RZEMIEŚLNICTWO, - a, *n.*, trudnienie się rzemiesłem, das Handwerkswesen. Trzy liczemy prawe zbogacenia kraiu sposoby: rolnictwo, rzemieślnictwo i kupiectwo. *Mon.* 67, 113. RZEMIEŚLNICZEK, - czka, *m.*, czeladnik rzemieślniczy, towarzysz, *Rs.* подмастерье, der Handwerksgeselle, Handwerksbursche. Rzemieślniczakowie, albo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol. Leg.* 3, 593. RZEMIEŚLNICZKA, - i, ż., *Bh.* rjemeślnice; *Rs.* ремесленница; *Ec.* ремéсленница; die Handwerkerinn. Uyrzysz lada rzemieślniczkę łańcuszno i w sobolach. *Jez. Fk. F* 3. RZEMIESNICZY, RZEMIEŚLNICZY, RZEMIĘŚLNY (*Petr. Pol.* 44), - a, - e, *Bh.* rjemeślnický, rjemeślný; *Vd.* rokodelni (*cf.* rękodzielny); *Rs.* ремесленный, ремесленничій; od rzemiesła, Handwerks-, handwerksmäßig. Pospolite są sztuki rzemieślnicze, ktore odbywa ręka ku samey potrzebie życia ludzkiego, żadney nie zamierzaiąc sobie przyzłoyności i cnoty. *Pisch. Sen. list* 3, 15. Narzędzia rzemieślnicze, iako to stolarskie, kowalskie etc. *Jak. Art.* 3, 237. Robota rąk rzemieślniczych. 1 *Leop. Jer.* 10, 9. Rzemieślny czyli mechaniczny rozum, nie dosyć na cyrulika. *Perz. Lek.* 322. X. Ignacy Konarski, Piiar, szkołę rzemieślniczą w Opolu założył; a na seymie 1764 ustanowiono, żeby wyzwoleni w niey uczniowie we wszystkich cechach w zupełney z innemi rzemieślnikami równości przyymowani byli. *Skrzet. P. P.* 2, 226, *Vol. Leg.* 7, 373, eine Schule fur Handwerker, Handwerkerschule, Professionistenschule. - *§. Sztuka rzemieślnicza albo mechanika. *Boh. djab.* 77. RZEMIĘŚNIK, RZEMIEŚLNIK, - a, *m.*, *Bh.* rjemeślník; *Slo.* řemeśinik, řemeślnik; *Sor.* 1. ručné dźelnik, kamsmarśi; *Crn.* rokodęlz, *cf.* rękodzielnik), antverkar; *Vd.* delazh, rokodelauz, rokar; *Hg.* tscinálo (*cf.* czyni-

ciel; *Ms.* ремесленникъ, ремесленникъ, ручокуз-[illegible] (cf. chytry), rzemiesłem bawiący się, der Handwerker, Professionist, (*Etym.* ramię). Rzemieślnik wyrobionym iuż i zebranym od rolnika pożytkom, różne daiąc ułożenia i kształty, czyni ie użytecznieysze, i ku użyciu ludzkiemu [illegible] osobne. *Mon.* 67, 114. Tak potrzebny iest wzór rzemieślnikowi, iako gnyp, dłubaczka, piła, bez których nic począć nie może. *Pilch. Sen. list* 2, 78. Umiejętny rzemieślnik naprzód ilustruie dzieło swoie do kształtu i prawidła, podług ktorego zrobionym być ma. *Mon.* 64, 451. Dobry rzemieślnik dobrego naczynia potrzebuie. *Cn. Ad.* 185. Dobry rzemięśnik z leda czego naczyni co dobrego. *ib.* 186. Dobry rzemięśnik mało [illegible] i okrawkow czyni. *Cn. Ad.* 186. Rzemieśinik niewolnik u tego, co mu robi. *Rys. Ad.* 60. Rzemięśnik dobry na swym zdaniu przestaie. *Cn. Ad.* 1019. Rzemięśnika nie trzeba uczyć. *ib.* Rzemięśnikami miasta stoią. *ib.* *Rzemiętlnicy *Vol. Leg.* 3, 52, *rzemięśnicy. *ib.* 53. - §. *tr. fig.* Kazałem sz kać przeklętego rzemieślnika wszystkich tych sztuk. *Nag. Cyc.* 61, autora, Urheber, Anstifter. Polifont na troniel, ten szczęśliwy rzemieślnik występków i zdrady. *Teatr* 44 *c*, 41. RZEMIEŚLNIKOWY, - a, - e, od rzemieślnika, Handwerkers. Ręce rzemieślnikowe. *Groch. W.* 122, *ob.* rzemieślniczy RZEMIĘSŁO, RZEMIOSŁO, - a, *n.*, RZEMIOSŁKO *dem.*, *Bh.* řjemesło; *Slo.* řemeſ o; *Sr.* 1. rucżne dźewo, hantwark, rucżna dźiwnosći, hantwarſtwo; *Crn.* rokodęlnoſt, rokodelſtvu (*ob.* rękodzieło), dęlnya, antverh; *Vd.* rokodelſtvu, rokarshina, rozhnia, antverh; *Cro.* meſtria (cf. mayſter, miſtrz); *Dl.* meſtria; *Hg* meſtersegh; *Sla.* rukotvorje, zanát; *Rs.* ремесло, рукомесло (cf. ma *w ręce rzemiesło*); *Ec.* хитрость (cf. chytrość), ремесльство, художество; trudnienie się ręczną robotą rzemieślniczą, robota rzemieślnicza, das Handwerk, die Profeſſion Krawiectwo, szewſtwo, garbarſtwo, i inne rzemiesła. *Hrbſt. Odp. Pp.* (*NB.* zakończenie *-ſtwo* własnie służy do wyrażenia rzemiosł; n. p ślosarſtwo, śklarſtwo i t. d.). Bęc kartowie dawniey rzemiosła nie mogli robić. *Glicz. Wyth. B* 4 *b.* Rzemiosło umieć, a rzemiosłem nie robić, ubóstwa nie przyczyną. *Sk. Żyw.* 1, 19. Rzemiesło robić ein Handwerk treiben, *rzemieślniczyć, *Rs.* ремесленничать. Przez rzemiosło nabywamy, kiedy iakim rzemieślem bawiemy się, a z niego pożytek mamy. *Goſt Gor praef.* Rodem był z Włoch, rzemieślnik dobry. larz. *Birk. Sk. E.* 3. Czym lepszy rzemieślnik, większy pijańca *Pot. Jow.* 70. Nieprzyiacielmi sobie wszyscy rzemieślnicy *Pot Zac.* 59. Niechby każdy pilnował swoiego rzemiosła. *Zab* 13, 277 *Tręb.* Każdemu w swym rzemieśle wierzyć trzeba. *Cn. Al.* 336, *Pot. Arg.* 507, każdy w swym rzemięśle biegły *Cn. Ad.* 345, *non omnia poſſumus omnes).* Siedm rzemiosł, czternaście nieszczęścia. *Rys. Ad.* 63. Kto sila rzemiosł umie, robi mało. *Pot. Jow.* 70. - Rzemieslo, prawo robienia rzemieślem, das Handwerksrecht, Zunftrecht, das Handwerk. Niepodał [illegible] przodkowi mistrza maią z rzemiesła zrzucić. *Sax. Pora* 56 Na rzemiesło znowu przyiąć. *ib.* Jeśliby w cechu tow. był sporny, takowego mistrzowie maią raycom opowiedzieć, a oni go maią według występku karać, albo i z rzemięsła złożyć; a ieśliby się i potym przeciwił, tedy iuż do smierci rzemięsła nie [illegible] mógł robić. *Szczerb. Sax.* 183. Ktoryby otkazany rzemięsło miał, a rayceby mu znowu rzemięsło robić dopuścili, takowy acz ie robić może, ale przedsię prawo swe traci, tak, że do cechu chodzić nie może. *Szczerb. Sax.* 183. - *fg. tr.* On stary mistrz czart od początku świata na tym rzemięśle usiadł, aby nas odwodził od prawdziwey nauki. *Rey Pſt. L* 4. Tegośmy rzemiosła ludzie, co i ty. *Zab.* 13, 263, iednéy klassy, godności. Złączył dawno rozdzielone rzemiosła, pokoy z woyną. *Birk. Zam.* 25, żołnierskie rzemieslo, das Kriegshandwerk. Nieszczęścia nasze są własnym nas samych rzemiosłem. *Zab.* 5, 132, są naszą sprawką, naszym dziełem, unſer eigen Werk.

RZEMPOLIC, RZĘPOLIC *cz. ndk.*, mizernie grać na skrzypcach, *Bh.* ſumarzim (cf. surma); *Vd.* fidlati; *Rs.* наигрывать, пиликать; fiedeln, elend geigen, ſchrapen auf der Violine. Tobie tylko po szynkach rzempolić *Teatr* 20 *b*, 184. Skaczą wesoło ochocze parobki, Fałszywym tonem skrzypic ci rzempoli. *Kras. list.* 27. Usłyszysz tam niekiedy, iak skrzypiciel rzempoli dla rozruchania iakiéy służącéy. *N. Pam.* 11, 167. Rzempolenie, *Rs.* пиликанье, пиликанка. RZEMPOŁA, - i, *m.*, skrzypek podły, rzempolący, ein Fiedler; *Bh.* ſumař; *Vd* slab godec, koritnizar; *Rs.* пиликало, пиликальщикъ, пиликало.

RZEMYK, - a, *m.*, RZEMYCZEK, - czka, *m.*, *deminutiua nom.* Rzemień, *Bh.* řjemenek; *Crn.* jèrmęnz; *Cro.* reménecz; *Rg.* remik; *Bs.* remik, velaka (cf. wóylok); *Ross.* ремешокъ, ременокъ; ein Riemchen, ein kleiner Riemen. Od naymnieyszéy nici snowaney, do rzemyka naypodleyszego, nie weźmę z wszystkich rzeczy, ktore twoie są. 2 *Leop. Gen.* 14, 21, od nici wątkowéy aż do wstęgi. 3 *Leop.*). Rzemyk u obówia. *Cn. Th.* 969. *Crn.* shtogli. - §. *tr.* rzemyk, mieszek, Geldbeutel. Gęby z mieszkiem nie zgadzaią, nie tak iak rzemyka sława. *Leh. B* 4, kalety, mieszka, trzosu). Co marnotractwo twoie ich nie tyka? Owszem pociągną na zysk swóy twego rzemyka, łudząc twoie nadzieie. *Hor. sat.* 170. Kto cudze łycsko zgubi, rzemykiem swoim przypłaci. *Rys. Ad.* 28, za podleyszą rzecz musi lepszą dać). Od rzemyka do kozika, od kozika do konika, a potym na szubienicę. *Rys. Ad.* 52, stopniami, nie od razu złodzieiem zostać). RZEMYSKO, - a, *n.*, rzemień niekształtny, ein häßlicher Riemen; *Rs.* ремище.

RŻENIE, RŻANIE, *ob.* R-łeć, R-ża.

RZĘP, - u, *m.*, świni rzep, *Bh* řjepił; *Rs.* репей, репейникъ: *Xanthium*, kleine Klette, rodzay mnieyszy lopianu. *Kluk Rosl.* 2, 251. (*Rs.* репина, naoph *platanus orientalis*. Rzep wielki, *ob.* Łopian; *Crn.* erpje; *Rs.* репейникъ, репяшникъ. Rzep i osat wyrośnie na ich ołtarzach. 2 *Leop. Ozea.* 10, 8, *ib.* 9, 6, *ib.* 4 *Reg.* 14, 9.

RZEPA, - y, ż., *Bh.* řjepa, řjipa; *Slo.* řepa; *Sr.* 2. řepa, řiepa; *Sr.* 1. řépa, řépla; *Crn.* rępa; *Vl.* repa, (*Vl.* repizha, i końce rzép, cf. rząp); *Cro.* rèpa; *Dl.* řipa; *Hg.* répa; *Bs.* rjeppa, rippa; *Sla.* ripa; *Rg.* rjeppa, repa; *Ks.* рѣпа; *Gr. ράνυς. ράφις*, *Lat.* rapa, *It* rapa, *Gall.* rave, *Angl.* rape, *Suec.* rofwa, *Germ.* die Rübe. Rzepę pospolitą sieią w polu, sieią i w ogrodach, przednieysze są, Toruńska abo Pruska, Steckrüben, długie, i Brandeburska, Märkiſche Rüben. *Kluk Rosl.* 1, 206,

Vd. merkva. Rzepa podłogowata słodka lub kolnik, kwaki, kapiele, Stecktuben. *Krup.* 5, 59; Rzepę podłogowatą słodką kolnikiem, a w Krakowskim Bytomką zowią. *Syr.* 1041 *et* 1043, *Rs.* рѣпица; *Sr.* 1. répla. Rzepa tarta, *Vd.* ribanza. Rzepa kisiona, *Vd.* kiselza, kisela repa; Pieczona, *Vd.* pezlka, smoika; Duszona, *Vd.* smodnize, smomnize; Siekana, *Vd.* sickauze, nat (cf. nać). Rzepy całkiem gotowane, całki, *Vd.* oblize (*ob.* obl.). Rzepa sucha, *Sor.* 2. nifunja. *Slo. prov.* bobra pita mućka, a [illegible] repa dobra pa mucka, a chlopowi r[illegible], cf. takiemu takie. *Slo.* Slomál gako repa, čiri Slomál [illegible]. Prożnąś uczynił drogę, lepiejbyś był rzepę w domu kopał. *Teatr* 1 *b*, 62. Wlazł na gruszkę, kopał rzepę, cf. miotła w kącie, będzie deszcz, [illegible] kłóci się; nie [illegible] za drugim. weil der Löwe ein grimmiges Thier ist, so wollen wir in einem neuen Leben wandeln. Das paßt, wie die Faust aufs Auge. Zajął go na rzepie. *Rys. Ad.* 28, im więcéy liście na rzepie obrywa, tym większa roście, dlatego przypowieść Polska: zajął, jako na rzepie; iż nie trzeba zaymować z rzepy bydła, ieśli chcesz, by rosła wielka. *Urzęd.* 262. – W edukacyi przez ten czas wiele profitował; po Niemiecku, po Francuzku, jak rzepę gryść. *Boh. Kom.* 1, 119 jak orzech zgryzł, [illegible], es ist ihm ein Kinderspiel. – §. Rzepa płonna, rozponka, roszponka, ziele na sałatę iesienną używane. *X. Kam.*, Rapunzel, *ob.* Kolnik. – Rzepa świnia, *ob.* Świnia rzepka, Lwi łuk. – Rzepa leśna, *ob.* Gdula. Rzepa wodna, *Bh* wodnice. Gatunek rzepy wodney. *Bh* okrauplice. RZEPAK, – u, *m.*, *brassica napus*, der Rubsamen, Rübsen, Reps, liście ma rzepnym podobne, z ziarn iego wyciskaią oley. *Kluk Rosl.* 3, 329. RZEPAKOWY, *n. p.* oley, Rübsenöl. *Kluk Rosl.* 2, 329. RZEPIASTY, – a, – o, *Rs.* рѣпчатый, do rzepy podobny, rübenartig. Grunt twardy, zbity, niegrzebany, nierzepiasty, *conspissatum et colligatum horti solum. Cn. Th.* 1165, niemiękki. RZEPIK, – a, *m.*, *Bh.* rzepiček. *Crn.* repizhk, *Rs.* рѣпчатка, цвѣточникъ, *agrimonia, eupatoria*, Odermennig, wątrobne zie–, wątrobnik. *Urząd* 12, *et* 130, *et* 135, *Kluk Rosl* 2, 224, *Sleszk. Pol.* 120. RZEPIKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, na kształt rzepika. wie Odermennig. Psie języczki ziele, które maią rzepikowaty. *Syr.* 1298. RZEPISKO, RZEPNISKO, – a, *n.*, *Bh* rzepiště; *Slo.* řepiště, řepowiště, miesto gde se řepa sege; *Hg.* repa sold, répas.old, *Vd.* repnik, repna gnive; *Crn.* repishe, *Cro.* repische, *Rs.* [illegible], *Bat* ugc. рѣпникъ; ziemia gdzie rzepę siewaią, *repina Angz.*, ein Rübenacker, Rübenfeld. Na rzepisku co siać. *Haur Sk* 135, *et* 10. Na grochowisku, na rzepisku, na ięczmieniisku siewaią ozimią pszenicę. *Haur Ek.* 32. RZEPKA, – i, *ż.*, *Bh* rzepka; *Slo.* řepka; *Hg.* repatka; *Cro.* repicza; *Rs.* rzeppiza; *Rs.* рѣпка; *demin. nomin.* rzepa, eine kleine Rübe. – §. Saimia rzepka, *ob.* Lwi łuk. – Zaięcza rzepka, ostrnitki, *cardopatium*, weiße Eberwurz. *Comp.* 22. RZEPNICA, – y, *ż.*, *rapistrum. Cn. Th.* 970, Heidenrettig. *Tr.* Z rzepnicy i ze lnu oley bije do lamp. *Zaw G.*, *ob.* Rzepak). (*Cro.* repnicza, z nać rzepna, *Cro.* repniza, jarcza[illegible] lo[illegible], *Crn.* repnicza, z k[illegible] rzepna [illegible] *rapicia*; *Vd.* riepniza, riepna shupa, z polévka rzepna;

Vd. riepenza, repnishe, repna jama, *ob.* podruna). – §. 2) rzepnica, kapustnica, gatunek gruszek. *Cresc.* 225, eine Art Birnen, *Vd.* repla, z gatunek iablek, Rübenapfel. RZEPNICZEK, – czka, *m.*, *pseudobunion. Syr.* 615, eine Art Stecktüben. RZEPNIK, – a, *m.*, *bunion bulbocastanum*, gatunek orzecha ziemnego, zdatny na pokarm dla ludzi w popiele przypiekany, iak kasztany. *Kluk Dyk.* 1, 89, Erdkastanie, Erdnuß. *Syr.* 615. RZEPNY, – a, – e, *Bh.* rzepní; *Cro.* repni; *Hg.* repabolvalo; *Rs.* рѣпный, od rzepy, Rüben-. Rzepna kapusta liście ma kapustne właśnie, a korzeń rzepny, Rübenkohl. *Syr.* 1116. Rzepna nać, *ob.* Nać; *Vd.* meteniza, nat; *Cro.* repnicza. Siemię rzepne, *Vd.* riepnu seme, ogershiza; *Crn.* ogershiza. *RZEPOSIEK, – a, *m.*, *Cro.* répuszek *rapicida*. Rubenbauer. RZEPSKO, – a, *n.*, rzepa brzydka, eine häßliche Rübe; *Hg.* rjeppina, rippina.

RZĘPOLIĆ, *ob.* Rzempolić.

RZĘSA, – y, *ż.*, *Rg.* rési *fimbria*, *laciniae*; *Ban.* reso *figmenta*, *lacinia*, resciti, naresciti *ornare*; *Crn.* ręsa, z koniec klosa; *Ec.* рѣсница, вѣжда powieka); *Ross.* рѣсница, вѣжда, вѣжди, der Augenwimper. Powieki po brzegach opatrzone są rzęsami czyli włosami, dla ochrony oka od pyłów. *Zool.* 47, *Bh.* řasa, dlarpy na wiću cka; *Slo.* obrwa, brwe neb dlupy na wiću cka; *Cro.* vié, plevr ochne. Rzęsy przeszkadzaią, że proch, kurz, i robaczki nie tak łatwo w oko wpaść mogą. *Wych. An.* 168 *et* 160. Oczy czarne wielkie, rzęsy długie. *Teatr* 48 *b*, 49. – §. 2) Rzęsa, Rząsa; Rząska *dem.*, *Bh.* řasa; *Rs.* ряса; (*Cro.* résza *alga*); rodzay ziela, rząsa wodna *lenticula palustris*, Wasserlinsen, pływa i rośnie na stoiącey wodzie. *Kluk Rosl.* 2, 251, drobniuchne listeczki na wodzie, co kaczki iedzą. *Duds.* 56, żabia żoł, mech wodny, dzierzęgá. – Rząsa skalna, *adianthum rubrum*, Widerthon, rośnie po starych murach i mieyscach ciemnych wilgotnych. *Kluk Rosl.* 2, 251, *Syr.* 590, *Kluk Dyk.* 1, 53. – Rząsa wietrzna, *coryledon umbilicus Veneris*, gatunek rozłogu, rośnie na starych murach. *Kluk Dyk* 1, 161, Frauennabel. – §. Rzęsa, rząsa leszczynowa, szyszka podługowata miękka. *Cn. Th.* 970. die lange weiche Zuckel der Haselnüsse; *Sr.* 1. worešnowe balčiki. Rząsa, która orzech Włoski kwitnie. *Sien.* 541, der lange Blüth nistengel der Wälschen Nüsse. Rzęsa wierzbowa, bagnowa, kotki, owieczki, baguiątka. *Cn. Th.* 970. *Cro.* muzicze na drevu, bizbranki; die Katzerpfötchen, z. B. an den Weidenbäumen. Rząski wierzby. *Angz.* – §. **3) Rząsa rzęsiście mnogość, reichliche Menge, Vielheit. W odbitych blasków rząsie mnogiey. *Przyb. Milt.* 223. Z iego nażonych włosów krwawa rząsa srogie mory i woyny po ziemi roztrząsa. *Przyb. Milt.* 59. – (RZEŚCIA, *ob.* Ryść). – RZĘSNY, – a, – e, od rzęsy oczney, Augenwimper-; *Ross.* рѣсничный. Rzęsny, RZĘSISTY, – a, – e. RZĘSISTO *adv.*, gęsty w kupie, gęsto następujący ieden po drugim, częstotliwy, obfity, mnogi, liczny, bänfig, zahlreich, reichlich, überflüssig. Sala balowa rzęsiście była oświecona. *Gaz. Nar.* 1, 292, *Kras. Pod.* 2, 259. Księżyc króluie nad gminnemi gwiazd rzęsistych grony. *Przyb. Milt.* 92. Lasy rzęsiste. *Paszk. Dz.* 123. Nad nim leie łzy rzęsiste. *Odym. Sw.* 2, *K k 3 b.* Z niebios łunim leie łzy rzęsiste. *Odym. Sw.* 2, *K k 3 b.* Z niebios łunęły nayrzęsistsze deszcze. *Przyb. Ab.* 49. Niech daie

rzęsny owoc iabłoń Aleyona. *Hul. Ow.* 71. Dźiła rzęsnego bróg duży uściele. *Hul. Ow.* 59. Posag obiecuią iakiś tam rzęsisty. *Opal. sat.* 25. Dostatkami otoczony iest rzęsistemi. *Pocisy* 191. Obhorzy gospodarz nakłaniał mię, żebym z nim rzęsiste kielichy spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Jagodki rzęsiste iak pereleczki zwiesiste. *Dar. lot.* 15. RZĘSISTOSC, -ści, ż., gęstość, liczność, mnogość, die Menge, Vielheit, Reichlichkeit.

1) RZESKI, -a, -ie, RZESKO *adv.*, (*Rs.* рѣзкій, рѣзокъ rznący, ostry, przenikliwy, рѣзко szybko); rzęźwy, rączy, darski, krzepki, żwawy, *Ger.* rasch, *Suec.* rask, ryfk, *Angl.* rash, cf. *Gr.* ῥαδιος, *Ital.* ratto, cf. *Arab.* raaschan, cf. rzesia, ryść); hurtig, flink; *Bh.* cjilý (cf. czuły). Rzeski albo ochotny. *Fr. Ad.* 187. Tatarowie trwali na wszelkie niewczasy rzescy, do ciągnienia i używania łuku. *Boter* 3, 80. Na rzeskim haszo koniu. *Rak. Pobud. A* 3. Rzeski Francuz, Anglik małomówny, Holleńder pełen ciała. *Zab.* 8, 83, cf. swinny). Człowiek rzeskiego dowcipu. *Petr. Et.*, von aufgewecktem Geiste. Odpowiedział mu w bród krótko i rzesko. *Nag. Cyc.* 65. Powiedzieć trzeba rzesko, nie przez zęby, nie umizgaiąc się, co myślisz. *Gor. Sen.* 71, frisch weg, von der Leber. - Rzeskie starania, narażenia się na niebezpieczeństwa, przeniósł pod próżnowanie. *Nag. Fil.* 78. Cieszę się, iż Wc Pana widzę, tak rzeskim i czerstwym. *Teatr* 33, 12. RZESKOSC, -ści, ż., (*Rs.* рѣзкость ostrość), darskość, rzeźwość, die Raschheit, Munterheit; *Bh.* cjilost. Zbytnim opychaniem ciała duch słabicie, i rzeskość swą traci. *Pilch. Sen. list* 112, *Cn. Th.* 970.

2) RZESKI, -a, -ie, *Bh* rjiſſtj, od rzeszy, Reichs-, das Deutſche Reich betreffend; *Vd.* nemshkokraleſtni; *Rs.* имперскій. Książęta dwoiakie są; iedni są prostemi książęty; drudzy zaś Rzeskiemi. *Szczerb. Sax.* 196. Książęta Rzeskie. *Biel* 111. Król Czeski na ten czas iechał na seym rzeski, obierać nowego cesarza; gdyż też iest iednym elektorem rzeskim król Czeski. *Biel.* 167. Posłowie Rzeskich xiążąt. *Biel.* 692. Komu winna iest rzesza poprawę rzeskiego sądu. *N. Pam.* 3, 294. Woyna Rzeska. *Birk. Fx. G.* 3 *b.* Talary Rzeskie. *Star. Vot. B.* 4. - (RZĘSNY, *ob.* Rzęsisty) - RZESZA, -y, ż., gromada ludzi, tłum, *Vd.* mnoshiza, trupa, mnoshtvu (*ob.* mnóſtwo), shop, karlêla; ein Haufen Leute, eine Schaar, Heerſchaar. Szły za Jezusem wielkie rzeszy od Galilei. *W. Moth.* 4, 25. Pan na górze siadłszy, nieprzeyrzaną Obaczył rzeszą, która szła do niego. *Odym Sw. Dd* 3. Stanęła przy onym anieł wielkość rzeszy niebieskiey. *Leop. Luc.* 2, 13. W pośrzód mężney rzeszy, W pośrzód pocisków bitwy duch się moy nieszy *Kras. Off. Eb.* Konni opanowali pagórki; a piesza W dół się puściła prosto ku przedmieściu rzesza. *Zim. Siel.* 246. Na powrót wiosny ożył w ptaszęcey rzeszy i słowik miłosny. *Teatr* 45 *c*, 69. Orła sponiętego honor królestwa w rzeszy powietrzney potyka. *Mon.* 71. 547. Na zwierzchności Falkona wszystka rzesza Krakowska polegała, *conventus*, *Krom.* 209. - §. 2) Rzesza Niemiecka, imię to właściwie służy panom Niemieckim. *Wyrw. G.* 201. *Bh.* rjiſſe; *Slo* riſa, *Ger* Reich; *Rs.* имперія; das Deutſche Reich, das Reich. *Szyrokowski* n. k. 52 rozumie, że Rzesza książąt Niemieckich od Rugii zwana. RZESZANIN, -a, *m.*, ieden z Rzeszy, t. j. Niemieckiey, einer aus dem Reiche, ein Reichslander. Posłał Jana Sasko go Kanclerza, i przywiedli przed cesarza; zkąd wszystkim rzeszanom serce upadło. *Biel. Sw.* 113.

RZESZOTO, -a, *n.*, RZESZOTKO, -a, *n.*, *zdrbn.*, *Bh.* rjičice, řečice, rjeſſitko; *Mor.* řjcice; *Sr.* 1. reſcheto; *Crn.* reshêtu, rętta; (*Crn.* reshétârem, reshetareti *cribra vendere*, reshtam *cribro*); *Vd.* reshetu, reshetize, reshitu, (reshetva, z krata), reitra, rehtra, reiterzh; (*Vd.* reshetuvati, rehtrati, reitrati *cribrare*); *Cro.* reſsèto, resheto; (*Cro.* ressetka *cancelli*, ressetnicza *crates*, reſsetár *cribrarius*, ressetam *cribro*); *Dl.* reseto; *Hg.* roſta (cf. roszt; *Hg.* roſtelyok *cancelli*); *Rg.* rescetto; (*Rg.* rescettati *vannare*); *Bs.* resceto; *Sln.* resheto, reshetto; (*Sln.* reshétka, z kraty); *Rs.* решето; (*Rs.* решётка, решётка, решёточка kraty, roszt; sztakiety; kostka w haftowaniu, решетчатый w kostki ułożony, решётина łata; решетить łatami pokładać; рѣжа sieć o szerokich okach), cf. *Ger.* Räder, Reuter; cf. *Hbr.* רשת rescheth, *Lat.* rete); sito z wielkiemi dziurami, ein Sieb mit großen Löchern, ein Baſtſieb, ein Räder. *Slezak. Ped.* 420. Próżna rzecz, wodę czerpać rzeszotem. *Min. Ryt.* 3, 353, *Petr. Ek* 76, *Teatr* 52 *d*, 29, *Slo.* w ričici vodu nosit'. Wszystko im się inaczey tworzy, a niźli chcą; bo maią wolą uczynić miskę, alić się im uczyni przetak, albo rzeszoto. *Zrn. Pſt.* 3, 719, rzecz płocha, wiatr, bez fundamentu). Demonax widząc dwóch głupich w dyspucie, rzekł: ieden z nich kozła doi, a drugi pod nim rzeszoto trzyma. *Kras.* 7, 299, ieden głupi, drugi niemądry; obadway nie wiedzą, czego się trzymać). Nie ostoi się woda w rzeszecie. *Cn. Ad.* 629, ięzyczny nie zatrzyma taiemnicy; przeciecze przez niego). Wino mózg nazbyt subtelny czyni; za czym na ięzyku rzeszoto. *Petr. Ek.* 81. Z dosadnością czyny drugich przez rzeszoto iéy ięzyka przechodziły. *Mon.* 72, 421, przez przetak, pytel). *Prov. Slo.* ſlepi ge, kdo pref ričicu nè widi ślepy iest, kto przez rzeszoto nie widzi). RZESZOTARZ, -a, *m.*, co rzeszota robi, der Baſtſiebmacher; *Bh.* rjeſſetář, řeſſetář; *Mor.* řjčičeř; *Crn.* reshetâr; *Vd.* reshetar, reitravez, rehtrar; *Rs* решетникъ. RZESZOTNY, -a, -e, od rzeszota, Baſtſieb-. Kość sitna albo rzeszotna, tak rzeczona, że iest drobnych dziurek na kształt sita albo gąbki pełna. *Mon.* 69, 676.

RZETELNY, *ŻRZETELNY, -a, -e, RZETELNIE *adverb.*, *Bh. et Slo* zrjetedlnj; *Rs. et Ec.* явительный; (*Etym.* *źrzeć; zkąd źrzenica, poyrzeć). a*) w oczy wpadaiący, widzialny, oczywisty, in die Augen fallend, ſichtbar, einleuchtend. Cory nasze niech kwitną, tak iako *źrzetelne Rzezane świecą słupy kościelne. *J. Kch. Ps.* 207. Żebym ci to *źrzetelnie ukazał na oczy... *Klon. Wer.* 3. Pismo S. źrzetelnie i nie z iednéy miary Ducha S. bogiem mianuie. *Sal.* 34, te tu słowa źrzetelnie są napisane, przyſtosowane do syna bożego. *ib.* 24. W tych słowiech także się to źrzetelnie zamyka. *ib.* 4, 63. - §. b) rzetelny, nieobłudny, niełudzący, szczery, wirklich, wahrhaftig, nicht trügend, aufrichtig, ſolid; *Crn.* resnizhn, resnizhen, resnizhno, sa risnizno, ries, sares; *Vd.* resnizhen, resnizhno, sa risnizno, iresen, sares, saresnizo; *Cro.* zrész, z-isztine; *Sln.* prasen, sares, saresnizo; (*ob.* prawy); (*Bs.* od rjeci čjovjek *verax*); *Rs.* дѣйствительный, настоящій, прямо; *Ec.* въ рѣченомъ, истинно. Każda rzecz rzetelna zda się być młodzieży,

lekko ufa każdemu. *Jabł. Tel.* 6. Niech się miota złość, na cię, i chytrość bezczelna, Ty mów prawdę, mów śmiało satyro rzetelna. *Kras. sat.* 12. Pójdę tam, abym się nierzetelnym nie pokazał. *Teatr* 9, 6, niestownym). RZETELNOŚĆ, -ści, ż., a°) oczywistość, *Bł.* jrzetelbnost), das Einleuchten, der klare Augenschein. - §. b) szczerość, nieobłuda, dotrzymanie wiary, die Solidität, Werkthätigkeit; *Crn.* resniza; *Vd.* resniza, resnizza, resnizhnost, nesapelzhnost; *Rs.* Дѣистви́тельность; *Ec.* ρѣснота. Rzetelność strzeże, aby nic fałszywego nie było, i ściśle się trzyma granic prawdy. *Pam. Warsz.* 4, 39 *Niemc.* Swiat cały o moiéy rzetelności wie; moie słowo stanie za kontrakt. *Boh. Kom.* 4, 61. Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teatr* 196, 75. Trüglichkeit, Trug, Betrug. Nierzetelnością iest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadaią, iak są w istocie. *Aras. list* 53.

RZĘTYCA, *ob.* Żentyca.

RZEWNIĆ kogo cz *ndk.*, rozrzewniać, rzewnie go poruszać, rzewnym go uczynić, einen bis zu Thränen rühren, ihn bewegt machen. (cf. *Rs.* ревновать usiłować, соревновать wyścigać się z kim, приревновать zazdrosnym być, подревновать naśladować, подбывать poruszać gwałtownie). Na skargi rzewniące iuż się do litości skłaniać dawał. *Przyb. Luz.* 104. Urągania, naśmiewania wielce serca rzewnią. *Wys. Kat.* 30. Gdy Joba nawiedzali, rzewniąc swemi namowami, odpowiedział, niemasz tak wielkich plag, któreby mię od Pana odbiły. *Biel. Sw.* 11 *b*, dogrzewaiąc, dokuczaiąc, doieżdżaiąc, doskwieraiąc). Wołali płacząc, i rzewniąc, a mówiąc . . . z *Leop. Apoc.* 18, 19, rzewnie płacząc). Płaczcie a rzewnijcie wszyscy. z *Leop. Joel.* 1, 5, kwilcie. 3 *Leop.*, płaczcie rzewnie).

RZEWNIE, RZEWLIWIE *adv.*, z przeniknieniem serca, bardzo czule, żałośnie, *Vd.* ramino; sehr gerührt, bewegt, bitterlich weinend, mit Thränen. Płakał rzewnie; był to płacz bardzo gorzki, i nietylko z oczu, ale i z serca pochodził. *Dambr.* 853; *Bs.* grozni plač). Magdalena z nabożeństwa rzewnie płakała, gdy Pana nie znayduie w grobie, a ieszcze poczęła rzewniéy płakać, iż . . . *Birk. Krz. Kaw.* 28. Rzewnie zapłakawszy, rzekł: o boże, tożem zewsząd opuszczony. *Tward. Wł.* 59. Siedział Jeremiasz płacząc, i rzewno kwilił to płaczliwe narzekanie nad Jerozalem. z *Leop. Lam.* 1, żałował. 3 *Leop.*). Każdy rzewnie narzeka, iakby iuż zginął. *Jabł. Tel.* 144. - §. rzewnie, serdecznie, z całym sercem, ochoczo, pilnie, mit Fleiß, mit Ernst, von Herzen; (*Ec.* рѣвнно *pugnaciter*). Kto miłuie rzewnie, ten szalenie pewnie. *Rys. Ad.* 25. Przysłać mu obiecał całeka, który mu rzewnie, iak sam zechce, na wszystko odpowie. *Jabł. Fr. C* 3. Będziewa wam radzi, rzecie, wypiiecie, co wam się rzewnie spodoba. *Off. Str.*

2. RZEWNY, RZEWLIWY, RZEWNIWY, - a, - e, poruszony, rozrzewniony, serdecznie żałosny, gerührt, bewegt, bis zu Thränen, bitterlich, schmerzlich; *Vd.* rimno anxius, riva *miseria*). Za czas stracony, żal uczynić rzewny. *Zab.* 13, 223. Pan rzewniwy i mszczący się. *IV. Nah.* 1, 2. rzewliwy. *Farn.* 4, zapalczywy. *Bibl. Gd.*, leicht aufzubringen). Wzowcie niewiast rzewniwych, niechże imą nad nami lamentować. 3 *Leop. Jer.* 9, 17. rzewliwych. z *Leop.*, *ob.* narzekalnice, płaczki, Klageweiber. Pies gończy ma głos rzewliwy, kiedy się daie słyszeć, iakoby go ur,żało co, i rozkłada go. *Ostr. Myśl.* 44; eine klagende, weinerliche Stimme. Dziecię rozstropne, obyczayne, rzewniwe. *P. Kch. Dz.* 119, niepłaczliwe, nicht weinerlich) - §. rzewny, serdeczny, ochoczy, rzeźwy, munter, frisch. Rzewne kroki. *Tr.* Ludzie chwały bożéy rzewliwi, wydali się na imię Chrystusowe. *Smotr. El.* 14, gorliwi o chwałę bożą). RZEWNO mi. *Impers.*, serce mię boli, serce mi się kraie, bardzo mi żałośno. *Wład.*, das Herz thut mir wehe, das Weinen kommt mir an. RZEWLIWOŚĆ, RZEWNIWOŚĆ, RZEWNOŚĆ, -ści, ż., wzruszenie serdeczne, serdeczna żałośność, Rührung, Bewegung, Herzlichkeit, innerer Schmerz. (*Ross.* ревнивость żałuzya; zazdrość). Wyszedł a płakał z rzewniwości serdecznéy; umywszy twarz, zadzierżał rzewność, i przyszedł k nim. *Biel. Hst.* 17. Na rzewność płaczu Pańskie względy padły, Dał się przebłagać. *Kras. W. Ch.* 40. W rzewniwości moiey, w ogniu gniewu mego mówiłem. *W. Ezech.* 38, 19. Zżarła mię rzewniwość moia. *Bud. Ps.* 119, 139. - Rzewliwość, Eifer, Eifrigkeit. Ta iest przyczyna nie zaiątrzenia naszego, bo się iątrzyć nie umiemy, ale rzewliwości po panu bogu i po świętéy iego prawdzie, którąśmy mieć powinni. *Smotr. El.* 16. W Kozakach dziś boiaźń boża iuż okazalsza, rzewność w wierze gorętsza, karność większa. *Smotr. El.* 14. Ślepą rzewniwością poganie i żydzi prawdę niebieską prześladowali i prawdziwe nauczyciele zabiiali. *Zrn. Pst.* 3, 552 *b*. Gdzie przystąpi ślepa rzewniwość, a nieopatrzna tradycyy miłość, tam cięższego prześladowania kościoł doznawać musi. *Zrn. Pst.* 3, 552 *b*.

RZEŹ, - i, ż., (*Rs.* рѣзь, *Bh.* rjez, cf. °rzaz, *Ger.* Reiß, Riß, rysa, raz; *Rg.* rjez, ostrze; *Vd.* resitva, czas obrzynania winnéy macicy); bicie bydła, rzeźnictwo, das Schlachten, Metzgen, die Schlächterey; *Vd.* kolina, (*ob.* kolę, kłóć); *Ec.* колимва; *Rs.* убóй, cf. ubić). Podatek skór ma być zamieniony w opłatę pieniężną od rzezi. *Gaz. Nar.* 1, 117. Woły i krowy do ukarmienia na rzeź, powinny być zdrowe, żartkie. *Kluk. Rosl.* 3, 277. Garkuchniarze i trzymaiący rzeź mięsa. *Gaz. Nar.* 2, 67. Rzeź bić, rznąć bydło. *Dudz.* 56; *Vd.* klati, kolem, zaklati, (*ob.* zakłóć); sadaviti cf. udawić), *Ec.* заклáніе, мясничáво; cf. mięso); Vieh schlachten. - §. rzeź, mięsne iatki, sabicie, mordy, *Rs.* бóйня, слóвь (cf. siec, cf. sicz); Blutbad, Niederlage, Metzeley, Gemetzel, Schlachtbank; Rzeź była, nie woyna, gdy bezbronnym śmierć niosła ręka mieczem zbroyna. *Zab.* 3, 430. Idą na śmierć, prosto iak na rzeź odłączeni Barankowie, niewinni oni dwoy rodzeni. *Groch. W.* 309. Godziż się, aby bracia na rzeź braci ręce uzbroiali? *Off. Mow.* 39. Wydał go na rzeź. *Rys. Ad.* 72, na aztych). Pewnie za rzeź swych ziomków, za kraiu pożogi, Hołd mych pochwał odbierać będzie Sylla srogi! *Nar. Dz.* 1, 76. - °§. Rzez, - u, *m.*, n. p. Gromada Siaraka w traczu nie płaciła od iednego rzezu tramów budownych, tylko po połgrosza. *Acta. Siarsk.* 1585 *R. Mśk.*, od iednego rznięcia, von einem Schneiden, von einem Schnitte.

RZEZAĆ, °RZAZAĆ, - ał, rzeżę cz. *ndk.*, *Bh.* rjezati; *Sr.* t. rjju, rjjem, rjzam; *Vind.* resati, resal, rejahem, (*Vd.* resati, rieshem, sresati, sreshuvati, shagati, z piłą trzeć, piłować); *Cro.* rezati; (*Cro.* rìsam, *macto*); *Sle.* risati; *Rg.* rèzati, izrezati; *Ross.* рѣзать, рѣжу (cf. *Germ.* reffen, Ablg., cf. *Chald.* רסס *contudit*, *Hbr.* רסיסים *resisim scissurae*, *fragmenta*); rznąć, kraiać, schneiden. Osła, acz sama rzezać nie umie, wszakże inne nacaynia do °rzazania ostrzy. *Modrz. Baz.* 5. Latorośli ku szczepie-

niu maią być rzazane ze ſtrony drzewa wschodowey. *Cresc.* 122, odrzynane, abgeſchnitten. Ziemia oſtrym lemieszem rzezana. *Orw. Ow.* 83 przerzynana, próta, durchſchnittene. Baſki rzezane. *Cziach. prz.* 94, po któ ych ſkoę przecinaią). W koszu się rzezać. *Papr. Pr. E 2 b*, *ob.* Kosz). – Rzezać kabat, płótno, trzewik, karbować, sztucanie wyrzynać, künſtlich ausſchneiden, ausnähen. – Chodzą w szatach aksamitnych, abo rzezanych, abo złotem przypięknionych. *Modrz. Bez.* 565. Trzeba nam mąć tych pieszczot, tych rzezanych aksamitków. *Acy Zw.* 187 *b.* Nie wiem, co za wory i miechy wymyślaią, rzeżą, bramuią, bryzuią. *Hrbſt. Nauk. d* 8 *b.* Krawcy, ktoryby iedwabne rzeczy kloli, rzezali, a szwaczki, coby płótno rzezały, niech płacą ſtrofu złotych 10. *Lek C* 2. Rzezany bram, *fimbria. Mącz.* Przyiechał z Paryża w kabzacie rzezanym. *Dwor. E* 2. Księża, aby trzewikow rzezanych, ani oſtrog pozłociſtych nie nosili. *Szczerb. Sax.* 195. Rzezać obrazy, figury, s ryć, drugać, *Rs* ѕѣканиmь, (cf. czekan); ausſchneiden, ausgraben, ſchnitzeln. Rzezany przez Moyżesza Cherubin, *sculptus. Sk. Dz.* 368, *Rs.* рѣзанный. Stały tam bożki rzezane Kuroświecką robotą. *Pot. Arg.* 310. Rzezanie słupów lub obrazów z drzewa, z śrebra. *Petr. Pol.* 2, 315; *Dl.* rizanye). Poślesz mi człowieka, któryby umiał ryć rozliczne rzezania. 1 *Leop.* 2 *Par.* 2, 7. Umieli malarſtwo, rzezanie, architekturę. *Boter.* 138. Wszyſtko to budowanie dziwne rzezania miało na ścianach. *Star. Dw.* 26, rzeźbę, Schnitzerey. *ib.* 6. Dyamenty dwa rzezane w tryangul. *Alok. Turk.* 25. – Rzeże cyrulik chorego. *Cn. Th.* 971, odrzyna mu iaki członek, abo przecżyna, abſchneiden, aufſchneiden, durchſcheiden. – Rzezać chłopca, mężczyznę, s trzebić, kastrować. *Bs.* sckopiti, *Cro.* skopiti zkáplyam; (cf. ſkop); verſchneiden, caſtriren, entmannen. Juſtynian zakazał, aby chłopięta rzezane nie były. *Sk. Dz.* 510. Niektorzy sami się rzezali, chcąc się przy czyſtości zostać. *Sk. Zyw.* 2, 411. Naylepszy czas rzezania źrzebcow w trzecim roku. *Hipp.* 27. – §. Rzezać, zabijać, mordować, würgen, morden, tödten. Po gospodach zbuntowani rzeźą, zabiią, iako bydło. *Iward. Wł* 20. – *fig. tr.* Żeby rzezał z nas każdy ślepą zazdrość. *Biel. S. M. A* 2, wytępiał, wyrugował verbannen, entfernen von ſich. – §. *recipr.* Rzeżą się zęby, dobywaią się kłócą się, puszczaią się, die Zähne brechen durch. Nayczęściey w czwartym roku zęby potoczane u konia rzezać się poczynaią, chociaż u drugich aż w piątym roku się rzezą. *Hipp.* 25. – *fig.* Niesmiertnego wexela ona ser em nie obrymie, Znać go po n ey, i ledwie bokiem się nie rzeże. *Pot. Arg.* 157. – Rzezanie w kroku, RZEZĄCZKA, niemoc, gdy kto nie może wody puszczać, *stranguria*, *Mącz.*; *Vd.* vodollaja, vodo sapertnoti, das Schneiden und Brennen beym Uriniren. Maiący rzeżączkę lub trypę, *gonorrhoeam*, cierpiący, często urynę puszczać muszą. *Krup.* 2, 124, *Sext. stl* 270; *Parz. Lek.* 2, 6, *Bh.* rzezawka; der Harnzwang, uryny trudność z bolem. *Cn. Th.* 971. – §. 2) Rzeżączka, ziele, *ob.* Łącz. RZEZAK, °RZAZAK. (*Cresc.* 471), – a, *m.*, *Bh.* rzezak, rzezaček, krajidlo, krozidlo, krajak (cf. kraiać); *Sr.* s. rizak, dowspacit, prénta, wobrezwacit; *Vd.* srezalu, resazh, resalu, resalze. *Ls.* makglica, obrucgnak; *Rs.* рѣзець; ſtrug, ein Schneidemeſſer, ein Schlachtmeſſer, Metzgermeſſer, groſſes Meſſer. Wyrzniesz większy utwor rzezakiem. *Kąck Pas.* 21. Skoro tylko do rąk swych wziął rzezak krzywy, Alić z niego ogrodnik i winiarz prawdziwy. *Otw. Ow.* 590, Gärtnermeſſer, Winzermeſſer. Rzezak w ręce kapłańskiey na zabicie ofiary. *Otw. Ow.* 527, das Opfermeſſer. – §. Rzezak, rzezanie moczu. *Sien.* 377, rzeżączka, der Harnzwang. Poley rzezak oddala, i uryęę obłcie wypędza. *Sien.* 120 *et* 126. RZEZANIE, *ob.* Rzezać. RZEZANIEC, -ńca, *m.*, trzebieniec, ein Verſchnittner; *Boh.* řezanec, kleſſtěnec (*ob.* kleszczyć), (*ob.* mazal, *ob.* iayca); *Crn.* rezanc *spadé*, kapłon; *Vd.* riesan, toushen, kapunan, resanik, ſkoplenik, ſkoplen zhlovek, kopun, kapun (*ob.* kapłun); (*Vd.* riesanek, s wol); *Bs.* sckopaç, uskopgljen *Ec.* холощёнъ, скопецъ, кастратъ (*ob.* kastrzić). W niebie przyymą koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, ktorzy sami się rzezali dla krolestwa niebieſkiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzekaiąc. *Gal. Al.* 325. Rzezaniec, rządca saraiu. *Węg. Mar.* 1, 61. Suliman przywołał do siebie naypierwsze z rzezańców. *ib.* 62. RZEZANCZYNY, – a, – e, od rzezańca, Verſchnittnen-, Caſtraten-, Eunuchen-. Wydrzyy rządy z ręki rzezańczyney. *Bard. Luk.* 119. RZEZAŃSTWO, – a, *n.*, *collect.* rzezańce, Verſchnittne. Niepoczesne rzezańſtwo śmiało się mocą kusić o Rzymskie państwo. *Petr. Bor. F* 4, *not.* „Kleopatra około siebie miała rzezańcow nie mało, dla„tego woyska Antoniego rzezańſtwem zowie". – (°RZEŻATEK, – tku, *m.*, n. p. Jak węgiel w rzeżatku, a drwa na ogniu, tak swarliwy łatwo rozniecі zwadę. *Radz. Prov.* 26, 21, węgiel martwy. *Bibl. Gd.*, *ob.* rzeżowie). – – RZEZAWKA, °RZAZAWKA *Cresc.* 481, *ob.* Rzeżączka 2), *ob.* Łącz. RZEŹBA, – y, ż., *Bh.* rjezba; *Rs.* рѣзьба, вырѣзка; ryte figury, rytie, rzeźbiarſtwo, geſchnitzte Arbeit, Schnitzwerk, Bildhauerey. Rzeźby różne szuscerskie bywaią lipowe. *Aluk Rosl.* 2, 164. Nie szkodził się tam marmor w kunsztowney rzeźbie. *Zab.* 6, 212. Rzeźba i malarſtwo zdobiły pokoik. *Niemc. Kr.* 4, 104. Fryzyasz, sławny w kamiennej rzeźbie artyſta. *Mon.* 91, 856. – § 2, rzecz rzezanie, mord, zabijanie. das Schlachten, Metzeln, Morden, Gemetzele. Ofiara u nich zawiała na rzezanie baranow. *Aluk. Turk.* 195. Cżłek się na świat nie rodził ale rzeźby swych braci. *Zab.* 12, 175. Ten nieszczęśliwy lud iuż znowu na swoię rzeźbę miecza dobywa. *Stes. Num.* 2, 161. RZEŹBIARKA, – i, ż., ktora się rzeźbą trudni, die Bildſchnitzerinn, Bildhauerinn. RZEŹBIARSTWO, – a, *n.*, sztuka rzeźbiarska, die Bildſchnitzerkunſt, Bildhauerkunſt *Vd.* podubska dielovina, izrezovanje, *Ec.* изваятельное художество, ваятельство, изсѣчение. W malarſtwie, rzeźbiarſtwie, w budownictwie, i inbych kunsztach. *N. Pam.* 3, 297. RZEŹBIARSKI, – a, ie *Rs* рѣзчиковъ, od rzeźbiarza, Bildhauers. RZEŹBIARZ, – a, *m.*, sznicerz, *Vd.* spehuvanz, sdlietuvanz, bronzeresez, srezuvanz; *Rs.* ваятель, рѣзчикъ; der Bildhnitzer, Bildhauer Le Brun sławny w Warszawie rzeźbiarz krolewski. *Zab.* 15, 590. Na głazie rznięty cudną rzeźbiarza robotą. *Zab.* 12, 57, *N. Pam.* 13, 36, *ib.* 4, 62, *ib.* 51, 61. RZEŻE, *ob.* Rzezać.

RZEŻEWIE, – ia, *n.*, żarzewie, rozpalony popioł, *ob.* °rzezatek, Gluth, glühende Aſche, (*Bh.* rjetany rozpalony; Podawże garniec na rzeżewiu, aby się rozpalił. *Radz Ezech.* 24,

21. Nogę tę trzymać trzeba nad gorącym rzeżewiem. *Ostror. Myśl.* 25. Rzeżewie rozpaliło się. *Bud.* a *Sam.* 22, 9.

*RZĘZIĆ przez sen, chrapać, *ducere ronchos. Mącz.*, ſchnarchen. Niech twe pegaza muzy rozkulbaczą, Pięknie poryżał dawniéy, teraz rzęzi. *Nar. Dz.* 2, 96.

RZEZIMIESZEK, *ob.* Rzeżymieszek. RZEŹNICA, - y, ż., *Sr.* 1. ſchlachtwantzja, zarzynania; *Vd.* mesnica (*ob.* mięso); *Rg.* komárda, *Cro. barb.* kasapniza; *Rs.* рѣзанцa; rzeźniczy warsztat, gdzie biią rzeź, oprawnią, mięso rąbią; kutlof, szlachtus, der Schlachthof, Kuttelhof. Niechay mieszczanie Grodzieńscy łaźnie i rzeźnice nad Niemen przeniosą, żeby się miasto lepiéy budowało. *Vol. Leg.* 5, 625. Browary, rzeźnice, jatki *S. Grodz.* 2, 81. RZEŹNICTWO, - a, *n.*, *Boh.* rzeznictwj; *Sor.* 1. rzyznſtwo; *Crn.* mesarſtvu; *Rg* komardaritvo, *Cro.* meszaria, meszarszivo; *Rs.* мясничанье, мясничество; rzemieslo rzeźnicze, das Fleiſcherhandwerk Nie traci honoru i sławy, kto takie prowadzi rzeźnictwo, zabiiać *iuuenes, non iuuencos*, krew' rozlewać mieczem na polu Marsowym, nie w iatkach. *Chmiel* 1, 359. RZEŹNICZKA, - i, ż., *Boh.* rzezrice); die Fleiſcherinn. RZEŹNICZY, - a, - e, od rzeznika. *Bh.* rzezniczy; *Sr.* 1. rzyznſowy; *Crn.* mesarſke; *Rg.* komardarſki; *Cro.* meszarszki, meszarov; *Hg.* mészáros; *Ross* мясницкой, мясничій, мясническій; Fleiſcher-, Fleiſchhauer-: rzeźniczy warsztat, kutlof, szlachtus. *Dasyp. Ke* + *b.* RZEŹNIK, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* rzezniк, masař *ob.* mięso); *Sr.* 1. rezník, rzyznſk, miaßnik. *Crn.* mesár, klova (*ob.* kłóć); *Vd.* mesar, mésar, fleishker, saklauz (*ob.* zakłóć), sakolovez, kalduvanz, kalduvaunik (*ob.* kaldun); *Cro.* meszár, (*Cro.* razavecz *mactator*); *Dl.* komardar, meszar, *Hg.* mészáros; *Rg.* komardár; *Slo.* mesar, *barb.* kasáp, kaszap; *Bs.* komardar, bekar; *Rs.* мясникъ; *Ec.* закалáмель, мясникъ, мясопродáвець; co bije rzeź na przedaży mięsa, der Fleiſcher, Fleiſchhauer, Metzger. Rzeźnik bydło nie- nie bije *Bardz. Tr.* 287. Rzeźnik, kolibyk. *Mon* 75, 589. Rzeźnik, który ma owce, woły, i inszy dobytek, któryby na iatki bił, ... *Szczerb. Sax.* 142. Rzeźnikiem być, *Bh.* rzezniciti; *Cro.* meszarim; *Dl.* komardim; *Slo.* kaszapim, kasappiti; *Rg.* komarditi; *Rs.* мясничать. Patrzy na niego, iak krowa na rzeźnika. *Mon.* 71, 109, niechętnie, z boiaźnią). Chciałem się bawić ziołnikiem, będąc z natury rzeźnikiem. *Zab.* 13, 277 *Treb.* Mnie stworzył rzeźnikiem bóg, a ia głupi chciał być cyrulikiem. *Jabl. Ez.* 40. *RZEŹNY, - a, - e, RZEŹNO *adv.*, ostry, rzezaiący, ſchneidend, ſcharf; *Bh.* rezaczi; *Sr.* 1. rzyzny. Wino miękkiego i słabego smaku, iak rzeźnym uczynić. *Sleszk. Ped.* 375. Rzeźny głos, *acuta vox. Mącz.* Aryon zagrał rzeźno żałosną pieśń na lutni. *Ezop.* 50. - §. *Paſſ.* rzeźne bydło, do rzezi, *Rs.* убóйный скотъ; Schlachtvieh. *RZEŹNOŚC, - ści, ż., ostrość, die Schärfe. Niektórzy do morselatów przykładaią więcéy imbieru dla rzeźności. *Sien.* 557 RZEZUCHA, - y, ż., *Bh.* rzezicha; *Sr.* 1. ſetaſel, ſetawa, ſtrąſa; *Sr.* 2. ſtrąſa; *Vd.* kresha, kreshiza, kobovez; *Cro.* hrèn (cf. chrzan); *Dl.* garbach; *Slo.* torman; *Rs.* горчýха, брóнкрей, *Ec.* жерýха, *naſturtium*, die Kreſſe, Gartenkreſſe; ieſt dzika i ogrodowa. *Kluk Rosl.* 1, 218, *et* 2, 252 Rzeżucha wodna, *ob.* Potocznik, Brunnenkreſſe Rzeżucha polna, *iberis*, wilde Kreſſe. *Urzęd.* 165. Rzeżucha polna, psia, Włoska, *ob.* Pieprzyca. *Syr.* 873. Rzeżucha siniowa, *erysimum barbarea*, gatunek gorczycznika. *Kluk Dyk.* 1, 208, die Winterkreſſe. Rzeżucha Turecka, pierna salsza, *naſturtium orientale*, Türkiſche Kreſſe. *Syr.* RZEŻUCHOWIEC, - wca, *m.*, *Danaus Cardamines*, motyl biały, mnożący się na rzeżusze i kapuście. *Kluk Zw.* 4, 376, der Kreſſen-Schmetterling. RZEŻUSZANY, - a, - e, od rzeżuchy, Kreſſen-. Siemię rzeżuszane. *Cresc.* 244. - RZEŻWY, - a, - e, RZEŻWO *adv.*, RZEŻWIUCHNY *intensiv.*, *Rs.* рѣзвый, рѣзвость; rażny, rzeski, *Germ.* raſch, munter, friſch. Rzeźwy chłopiec. *Teatr* 3, 19. Tu iunak rzeźwy, tu ieszcze rzeźwieyszy, Tu mąż ogromny, a tu ogromnieyszy. *Groch. W.* 246. Człowiek spracowany, wypiwszy kieliszek wina dobrego, rzeźwieyszym się staie. *Krup.* 5, 117. Gdy chory całą noc spokoynie przespał, rano rzeźwieyszym wyglądał. *Perz. Cyr.* 3, 60. Koń między źwierzęty ma bieg rzeźwieyszy. *Papr. Kol.* Q 4. Rzeźwi chuych myśli wyraz przyiemny. *Zab.* 14, 22. - §. Kto środek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią. *Pet. Et.* 109, żwawcem, lebhaft. (*Rs.* рѣзвый, *f.* рѣзвуха swawolnik, swawolnica; рѣзáка, рѣзвый wprawny w co, ćwik, biegły). RZEŻWIĆ kogo *cz. ndk.*, orzeźwić *dk.*, orzeźwiać, krzepczyć, munter machen, ermuntern, beleben. Twe mi mdły umysł słowa orzeźwiły, Jak gnuśne rzeźwi ſtare wino żyły. *Zab.* 15, 343. Łąki te ſtrumyczek żywą zielonością rzeźwił i kształcił. *Zab.* 6, 214. Wino rzeźwi i rozwesela człowieka. *Krup.* 5, 121. Rozrywki umysł i serce rzeźwiące. *Pir. Wym.* 96. RZEŻWIEC *neutr. ndk.*, rzeźwieyszym się stać, munter werden. (*Rs.* рѣзвиться, рѣзвиться swawolić). Na pieśni bardow, rzekł wódz, duch rzeźwie, Miło ieſt słuchać oyców naszych dzieie. *Kras. Off. D.* RZEŻWOŚC, - ści, ż., (*Rs.* рѣзвость swywola, rozpustność, rzeźwość; rzeſkość, zwawość, die Munterkeit, Lebhaftigkeit. Rzeźwość i zwrotność pochodzą z ruchawości dobrowolney i chętney. *Pilch. Sen. liſt* 4, 176. Kto środek trzyma w gniewie, rzeźwym go zowią, a sam ten środek rzeźwość, przyſtoyność rozgniewania. *Petr. Et.* 109. - - RZEŻYCIEL, - a, *m.*, ktory rzeże, der etwas ſchneidet; *Bh.* rezáč; *Bs.* risać; *Rg.* rezàc, *f.* rezácza; *Cro.* rezach, *f.* rezachicza; *Vd.* resar). Rzezańców rzeżyciel, *ſuſtrator. Cn. Th.* 971. RZEŻYMIESZEK, RZEZIMIESZEK, - szka, rzeźnik mieszków, urzynacz, wypróżnimieszek, *zonarius. Mącz.*, der Beutelſchneider. *Pet. Arg.* 103, *Boh.* taiſtař; *Sr.* 1. meſchnow rubejnik; *Vd.* moshnorezar, moshnorezauz; *Cro.* torborezecz (*ob.* torba), süporesecz; *Rg.* chjesegia; *Bs.* varavcina; *Rs.* мошéнникъ, жилмы́никъ, цыганъ (*ob.* cygan); обирóха, ozyma. *Ec.* мытарь, мошенникъ, мошнорѣзецъ. Rzezimieszek, wypróżnimieszek, wypróżniworek. *Volck.* 831, *Mon.* 75, 591. Owi *saccularii* abo rzezimieszki daleko surowiéy niż inni złodzieie u Rzymian karani bywali. *Ostr. P. K.* 1, 329. Złodziéy, który we dnie kradnie, iako są rzeźymieszkowie, ma być u pręgi bit miotłami. *Szczerb. Sax* 621; *w rodz. ieńſk.* rzezymieszka, die Beutelſchneiderinn; *Rs.* мошенница. RZEŻYMIESZNICTWO, - a, *n.*, oszuſtwo rzeźymiesznicze, Beutelſchneiderey; *Rs.* мошенничество, шильничанье, мытáрство (*ob.* myto).

Rzeżymiesznictwem się bawić, *rzeżymieszniczyć, beutelschneidern; *Rs.* мошенничать, мышарить, шильничать. RZEŻYMIESZNICZY, - a, - e, od rzeżymieszka, Beutelschneiders; *Rs.* мошеннический. *RZEŻYPĘPKOWY, - éy, ż., n. p. Sokrat był iedney rzeżypępkowéy baby położnic pilnuiąca, dzieci odbieraiąca, Hebamme, Wehmutter, Kindermutter.

*RZKĘ, *RZKĄC *contr.*, = rzekę, rzekąc, *cf.* Rzec. RZKOMO, RZEKOMO *adv.*, wrzkomo, w rzeczy, iakoby, na pozór, ſcheinbar, zum Scheine. *Dudz.* 17. (*Rs.* реномы rzeczouy). Pieniędzy rzkomo w gołą rękę brać nie chce; ale do mieszka day przedsię. *Rey Pſt. Aaa* 6. Rzkomo nie chcąc, i kosztuiąc, za kilka dni wypiią beczkę wina. *Petr. Ek.* 81.

RZNĄĆ, rznął, rznęli, rznie, rznę *cz. idnel*, *Bh.* rjezati; *Sr.* 2. rjésch, *Sr.* 1. rěiu, rějam, rijnu, rjnem, rijm, rijem, rijam, (*Sr.* 1. rietaci bydlo bić); *Vd.* resati, rieshem, (*Vd.* rieshat *soluere*); *Crn.* rẹshem, resal, resati, (*Crn.* rẹs em, = wybawiam; *Crn.* resitva, = czas obrzynania wnaiść); *Rg* rezati, *Bs.* rizati, rizati, pririzati, *Cro.* rezati, resem, rezalszem, *Rs.* рѣзать, (*Exx*), rzezać, (*Etym.* raz, cf. *Gr.* χαράσσω *frango*. χαράσσω *scalpo*, *cf. Ger.* reſſen, reiſſen, *cf. obs. Ger* rauneu, *cf.* Runen, *cf. Chald.* רסס *contudit*, *Hebr.* רסיסים resisim *scalpurae*). ſchneiden. N.e zaraz trzeba ciała rznąć dla wrzodu. *Pot. Arg.* 180. Korybanty dla Cybeli rzną ciało. *Bard. Lek.* 14. - Przez czułość serca, nie może patrzeć, kiedy kurczę rzną. *Teatr* 19 *c*, 90, mdleie, ki-dy kurczę rzną *ib.* 19 *c*, 153, zarzynaią, den Hals abſchneiden. Krol Tracki chciwości dogadzaiąc swoiey, rznie morderſko młodego Poliodora. *Przyb. Luz.* 261, zarzyna, zarzezuie, zabna, tędjozh, outer (*ob.* outre). - Rznąć co, = przerznąć, *Pr. et tr.*, durchſchneiden. Rznąć powietrze pierzchliwemi piory Stanął ſkrzydlaty przed ſklepem Merkury. *Lab.* 11, 160. Strzały się rzną powietrzem ſwiſtne grzmią ſkały. *Przyb. Luz.* 122. Złoto się ſrzodkiem rzne przez dziż żołnierzy. *Hor.* 2, 115 *Dan.*, przedziera się, dringt ſich durch, cf. złota szwayca; cf. złoty orzeł wszędzie dzieci). - ¶ Rznąć figury w drzewie, kamieniu, *Tr.*, wyrzynać, *Vd.* dleteti (cf. dleto), spehovati, sresovati, ſchnitzen, geſchochen, graben, ſtechen. Rzniety, rzezany, wyrzynany, angeſchnitten, geſtochen, gegraben. Rzniony, rzezany, wyrzynany, angeſchnitten, geſtochen, gegraben. Rznąć kogo czym, palić go, płoszić, nagle uderzyć, einen Streich verſetzen, einen Hieb oder Schmiß geben. Lub mu wąsy wyskobię, lub w lbie rznę trzewikiem *Teatr* 43 *c*, 161 *Wyb.* Tak mu rznął w pyſk, aż z łozka spadł na ziemię *Teatr* 22 *b*, 64. Popadł go tam xiądz plebanus, lecz nan dań przyskoczył, Tak go rznął brewiarzem, że aż się potoczył. *Węz. Org.* 24. Zięty ſi ſą wielką, [illegible] rznąć buteleką. *N. Pam.* 9, 265, przemo-[illegible]). - ¶ Rznąć na ſkrzypcach etc., drapi leś ſiedem, wacie leś ſtreichen, brav zu ſpielen, ſcrapen. cf. rzępolić. Kapela rznie; tańcuią wesoło. *Zab.* 15, 212, cf. *Lat.* chorda radere, cf. rasores). Biegay po ſkrzypce, baſetle, ... wiole, arfy, l tnie, cytry, trąby, waltornie, będzcery zaraz rznęli tę aryy'ę. *Boh. Kom.* 1, 256. RZNĄCZKA, - i, ż., rzeżączka, trypa, *gonorrhea. Krup.* 2, 196, der Tripper. RZNIĄCZKA, - i, ż., *carex acuta*, gatunek turzycy; trawa bardzo pospolita na mokrych łąkach, bydłu szkodliwa. *Aluk Dyk.* 1, 107, eine Art Riethgras; *Rs.* ежа, палечная трава. RZNIĘCIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Rznąć; *Sr.* 2. rezneno, *Vd* ries, vres. *Cro* rescny; das Schneiden, Stechen, Ausſchneiden, Ausgraben, (cf. Rzeźba). Nakazane rznięcie kanałów, iest do skutku przyprowadzone. *N. Pam.* 4, 103. U mularzów, rznięcie na facyatach i inney wyprawie, na kształt kamieni ciosowych, nazywa się bunie. *Mag. Mscr.*

Pochodz. sub nom. *Raz.*

RZODKIEW, - kwi, ż, RZODKIEWKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* rjetkew, rjetkwicka; *Mor.* redkwa; *Slo.* retkew; *Hg.* retek, *Sr.* 1. rutkei, retkua; *Sr.* 2. ratkei, *Crn.* redkev, redkva; *Vd.* redkou, redkou, retkva, redkva, retkva; *Cro.* rotkva, povertnicza. *Rg.* rodikva, anchrkva, *Bsn.* rodaqua, rotqua, andrinqua; *Slo.* rotkva; *Ls.* рѣдька, рѣдичица, рѣдечка; *Ec.* ремька; *Germ.* der Rettig; *Lat. Gr.* radix, *Ital.* radicchio, ravano, *Angl.* reddish, *Lat. rajhanus*, rodzay, korzenie zażywaią się surowe z solą. *Aluk Dyk.* 3, 9. Są małe mirsię zne rzodkiewki, Radieschen, które pospolicie sadzą na inspektach. *Aluk Rosl.* 1, 2, 8 *et* 2, 2 1. Rzodkiew zamorska, *Chinenſis*, Chineſiſcher Delrettig; ſant iey dale wię cy iak pol anta cl-in. *Kluk Rosl.* 3, 3 9. - *Prov.* Nie iedz rzodkwi, aż się zapoci; nie piy po niey, aż się przestróci. *Rys. Ad.* 49. RZODKWIANY, - a, - e, od rzodkwi, Rettichs; *Bh* řidkwowý, *Cro.* rotkvin; *Hg.* reteki, *Rs.* рѣдьковничьй. Lut rzodkwiany, *Rs.* рѣдьковникъ. RZODKWIARZ, - a, *m.*, przekupień od rzodkwi, ein Rettigshändler; *Bh.* rjetkwař, *f.* rjetkwařka.

*RZOŃCA. *Ozk. Prz* 14, *ob.* Rządzca.

*RZU C *cz. ndk.*, *Bh* rjwati; ryczeć, brüllen. *Fremit leo*, ryczy, *rzucie* też niektorzy mowią. *Mącz.*

RZUCALNY, - a, - e, - ie *adv.*, do rzucania snadny, *Slo.* nrbed.tdlnú co ſe můże wrboditi (cf. wygodzić); *Sr.* 1. cybanie, cybanié (cf. cibati), *Rs.* бросальный, кидательное, кидательно, до метанія, *Pyr.* IV. 1, 237, cf. rzutny. RZUCAWKA, - i, ż., choroba, S. Walentego siostra *Sim.* 261, die fallende Sucht. *Spicz.* 131 *ib.* 132. RZUCIĆ *cz. ndk.*, *Pomer. konem.*, ciskać, miotać, wyrzucać, (cf. porzucić) *Rs.* ...ſen; *Lus. fort* ...ьть, рукa; cf. porzucić) *Rs.* ...bodili (cf. srodać, bozeri, bázam, bazwám. wrcp nrtl, mrs e, wrbu, *inde* wrbcab warcab; *Slo.* bádzať. *Sn.* ...dućić, auteip (cf. chayeć); *Crn.* vrẹsti, verzhem, ...chem, *Ld.* vrsti, vrzabi, ver hem, luzbati, ...chem, (*ob.* ...ć, zarnti; *Cro.* hititi, hitati, hitam, bacam, mecham, berezam. *Hg.* hajitem; *Bsn.* vrachi; vrechi, vereba, luttiti, metati, metnuti. *Slo.* hitati, hitiť, ...*Rs.* кидать, кидать (cf. kinać, kidać, ...ать, верзнуть (cf. wierzgać), бросить, ...ать, брасать (cf. proca), и выпрыгать, и выпрыгать ...мать, умерзнуть. Trzy krot losy rzucano, ...go spalić albo zachować. *Warg. Cez.* 35. O odnie... ie rzucali los. 1 *Leop. Joa.* 19, 24. Kotki o co ...

Bard.

Bard. Tr. 229, um etwas würfeln, *ob.* Kostka). Między tylą *rzuceniami* ziarnem (*obser. Instrumentalem*), iedno tylko *padnienie* było pożyteczne. *Lach. Kaz.* 1, 355, między tylą rzutami, unter so vielen Würfen). Z moździerzów rzucać się zwykło kamieniami. *Jak. Art.* 2, 205, *et* 3, 315; strzelać, mit Steinen aus dem Mörser schießen). Pakę listów odebrawszy, nie czytawszy, rzucił w ogień. *Pilch. Sen. Gn.* 232, er warf sie ins Feuer. Rzucił między nas tę kwestyą. *Mon.* 65, 54, er warf die Frage auf. Rzucić kość między drugich, *ob.* Kość. – Aby raz spoyrzyy na mnie, aby raz rzuć słodkie weyrzenie na wiernego przyiaciela. *Teatr* 50 *c*, 137. – Rzucić, kogo przez nogę, *ob.* noga, ein Bein unterschlagen, über das Bein werfen. Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Pilch. Sen. list* 104. Bywszy na naywyższych dostoieństwach, od młokosa Cezara przez nogę był rzucony. *Pilch. Sall.* 84. – Ja który zawsze pokoiu życzyłem, po Farsalskiey bitwie, nie iuż *złożyć*, ale *rzucić* broń radziłem. *Siem. Cyc.* 378. – Wypiwszy, czaszę o ziemię rzucił. *Pilch. Sen. Gn.* 165, *ob.* uderzyć o ziemię, an die Erde werfen. Słoń i lew, skoro przeciwnika swego o ziemię rzuci, zaraz go poniecha. *Pilch. Sen. łask.* 21, skoro go obali, wywróci). Zazdrość złych ludzi, o ziemię go rzuciła, *Sk. Dz.* 558, zrzuciła go z dobrego bytu). Za wczasu masz, nim cię o łożko rzuci choroba, lekarstwy zabieżeć. *Haur Ek.* 128, *cf. Gall.* tomber malade). Żołnierz u Turków rzuca swoie ciało, iak prostą ziemię, na zarzucenie okopów. *Klok. Turk.* 144. Rzuć za się, a przed sobą naydziesz *Jag. Gr. A* 4; trzeba co ważyć, żeby co wygrać). Panowie nie powinni się targować, tylko rzucać, iak plewy, dukaty, *Teatr* 52 *c*, 23; rozsypać, sypać). Za moich czasów pieniądze Bez potrzeby nie rzucano, Skromne były ludzkie żądze, Na czas przyszły uważano, *Kras. list* 124, nie wyrzucano, trwoniono, das Geld auswerfen, wegwerfen, verthun). Ziemia się zazieleni, lasy rzucą cienie. *Zab.* 13, 160, w koło szerzą, sie werfen Schatten. Miesiąc rzucił po świecie promieniem. *Auszp.* 11, rozsypuie promienie, streut seine Strahlen aus, wirft sie umher). – Pod miastem rzuciliśmy kotwice. *Warg. Radz.* 22; wyrzuciliśmy kotwice w morze, wir warfen die Anker. Flotta pod Abukir kotwice rzuciła. *N. Pam.* 2, 254. – §. Rzucać komu co w oczy, podsuwać pod oczy, einem etwas in die Augen werfen, vor Augen legen. – §. Rzucić okiem, rzutem oka poyrzeć, einen Blick hinwerfen. Przez okno rzucę na świat okiem. *Zab.* 13, 155. Okiem miłym i pełnym miłości rzucała na Telemaka. *Jabł. Tel.* 45. Barzaszkuiąc, rzucam okiem po wszystkich kątach. *Teatr* 20 *b*, 34. Rzucać oczyma i tam i sam, strzelać oczami, oglądać się szybko na różne strony, die Augen hin und her werfen, laufen lassen. *Cn. Th.* 972. – §. *Similit.* Rzucić piórem, krótko szybko kreślić co, entwerfen mit der Feder, einen Entwurf, Abriß machen. Rzuć piórem, łatwo dóydziesz, licząc po 20 chłopów na iednego łokaia. *Teatr* 29 *b*. 41. Rzucić myśl, uwagę, krotko natrącać, einen Gedanken hinwerfen. Te uwagi w tym mieyscu tylko rzucone, lepiey się w dalszym ciągu dzieła uczuć dadzą. *Pir. Wym.* 211. – §°. Rzucił wnet sługę po te, co łapaią; którzy przyszedłszy poimali zbrodnia. *Gor. Dz.* 147, prędko wysłał, pchnął, wyprawił, kazał mu ruszyć, eilends

abschicken. – §. Rzucać kim, rzucić kogo, szarpać kogo, einen herumreißen, herumwerfen, hier und dort hin werfen. Jednorożec na poiedynku rzucił bykiem okrutnym, iak piłką nieiaką. *Birk. Chm. C.* Po rozbiciu się okrętu, falą rzucany, już prawie tonie. *Teatr.* 53 *b* 3. Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano seymy. *Boh. dziej.* 2, 195. Daie się wino pić, ale rzuci. *Cn. Ad.* 148, wino chłopa obali). – §. Rzucić szańce, rowy, okopy, szkopać, bić, Schanzen werfen, aufwerfen, graben. Szańców żadnych ani blokauzów około nich nie rzucono, iak po stole Turczyn poszedł do nich. *Birk. Zam.* 29. Rzucać rów ku miastu *Ir.*, rów bić, einen Graben aufwerfen. – Rzucić most, naprędce wystawić most, eine Brücke schlagen. Wiele ci trzeba czasu do rzucenia mostu? *N. Pam.* 4, 87. Tam gdzie skały przez głębokie rozpadliny oddzielone były iedne od drugich, mosty rzucono. *ib.* 2, 233. – §. Rzucać kogo, z porzucać kogo, einen verlassen. Ja się rzucam, i ty mnie porzucay. *Jabł. Tel.* 97, cf. żegnać). Ten niewiernik mię rzuca, umieram z rozpaczy. *Teatr* 486, 46. Z miasta wychodząc, a wszystkie świeckie zabawy rzucaiąc, na pustyniach mieszkaią. *Sk. Zyw.* 1, 256. Dla niechęci oyca, Grecyą rzuciłem. *Dmoch. Jl.* 238. – §. rzucić, zrzucać z żołądka, womitować, brechen, von sich geben. Krwią rzuca. *Tr.* RZUCAĆ się *Recipr.*, ciskać się; miotać się, padać, sich hinwerfen, hinstürzen. Rzucił się do nog moich, wierne czyniąc śluby. *Teatr* 48 *b*, 6, er warf sich zu meinen Füßen. W mdłościach iak na pół obumarła, o łożko się rzuci. *Zab.* 15, 191, sie wirft sich aufs Bett. – §. Rzucić się do czego, na co, z porwać się do czego, sich über etwas herwerfen, sich schleunig drüber machen. Antek postawiwszy garnek, iak piorun rzucił się na ratunek nieboraka. *Teatr* 54 *c*, *A* 2. Do oręża się rzucili. *Sk. Dz.* 1069. Wszystko, nawet kobiety i dzieci, gotowe ieść rzucić się do oręża dla obrony oyczyzny. *Gaz. Nar.* 1, 249. I iam się do tey pracy rzucił. *Ryb. Ps. Praef.*, iam iey się chwycił). Kto nie oszczędza swego, rzuci się do cudzego. *Cn. Ad.* 588. Chcąc uczciwsze obrać sobie rzemiesło, rzuciłem się całym sobą do teatru. *Teatr* 20 *b*, 209, udałem się całkiem do teatru, całkiem mu się poświęciłem, oddałem. – Rzucili się do niego uczeni, iako do uczonego; rzucili się żołnierze, iako do walecznego hetmana. *Birk. Zam.* 25, udali się hurmem do niego, cisnęli się do niego, sie drängten sich zu ihm). Sąsiedzi, o budowaniu klasztoru dowiedziawszy się, wnetże się rzucili, ten cegłę, ten wapno, ten piasek woził. *Sk. Zyw.* 1, 209; chciwie się tego chwycili, tego się ięli, ruszyli się koło tego). – §. rzucać się do kogo, na kogo, przyskakiwać na niego, miotać się na niego, sich über einen her werfen. Poznawszy, że to był rodzony brat iego, wnet się do niego rzucił, a obłapił go. *Sk. Dz.* 2, 198. – *aliter*: rzucać się na kogo, targać się nań, über einen herstürzen, sich über ihn hermachen, ihn anfallen. Pies się na mię rzucił. *Cn. Th.* 972. Pospólstwo rozjątrzone chciało się rzucić na karetę, i rozszarpać zdrayce. *Gaz. Nar.* 2, 159. Któryby się na hetmana ręką albo słowy nieuczciwemi rzucił, ma być na gardle karanym. *Gwag.* 304. I na słońce się i gwiazdy rzucą. *Sk. Kaz.* 43 *b*, nie rzucay się z motyką na słońce, cf. Motyka, cf. nie miec się kotku na niedźwiedzia). Gdy ustało szemranie, P. Burke znowu się na rewolucyą Francuzką rzucił. *Gaz.*

Nar. 1, 177. – §. Rzucać się *absolute*: miotać się, ciskać się z gniewu, ſich werfen, z. B. vor Verdruß. Lata po izbie, paznogcie gryzie, rzuca się po kanapie. *Teatr* 29. 3. Im się bardziey zwierz rzuca, bardsiey w sieci wikle. *Pot. Arg.* 238. Mucha paſ go w szyię między klaki, Lwisko się rzuca, iak szaleniec iaki. *Zab.* 13, 282 *Treb.* Ktożby wierzył, żeby ta mała gadzina tak się rzucać mogła? *Teatr* 1 *b*, 52. – §. Rzuca się choroba między obywatele, *inualesit. Cn. Th.* 972, eine Krankheit überfällt die Einwohner. Rdza się rzuciła na zboża, *ib.* (*ob.* Rdza). Rzuca mu się siwizna, = siwieie, die grauen Haare brechen durch. – Rzuca się komu płacz, die Thränen brechen ihm durch, die Augen gehen ihm über. Łzy mu się rzucały, i dobywały z oczu. 1 *Leop. Gen.* 43. Gwałtem łzy podobne dżdżowi Rzuciły się człowiekowi. *Groch. W.* 359. Trochę przychodzi z tego zachwycenia, ale łzy mu się rzucą, znaki utrapienia. *Jabł. Tel.* 335, *Teatr* 35 *c*, 9. – *Similiter*: krew' mu się rzuca, er fängt an zu bluten. Cyrulik mi zakazał sukni zdeymować, żeby się krew' nie rzuciła przez iakie dotknienie nieostrożne. *Boh Kom.* 3, 214. Gdy do zabitego przyprowadzą tego, który go zabił, tedy się krew' zabitemu z ran rzuci. *Sak. Pr.* 102.

Pochodz. *rzut*, *rzutnia*, *rzutny*; *dorzucić*; *narzucić*, *obrzucić*, *odrzucić*, *odrzutek*; *podrzucić*, *podrzutek*; *porzucić*; *przerzucić*, *przyrzucić*; *rozrzucić*, *rozrzutny*, *rozrzutność*; *urzucić*; *wrzucić*, *wyrzucić*; *zarzucić*, *zarzut*; *zrzucić*.

RZUMPIE *plur.*, (cf. *Ger.* Gerumpel, rumpeln); w górnictwie, wyrzuty, odchod kruszcowy, unnütze Steine und Erde, die vom Erze abgehen. *Tr.* RZUMPIARZ, - a, *m.*, gornik rzumpie uprzątający, der Knappe, der die unnütze Erde und Steine wegſchafft. *Tr.*

RZUT, - u, *m.*, rzucenie, rzucanie, das Werfen, der Wurf; *Boh.* wrzwrth; *Crn. et Vd.* luzha); *Cro.* hit, hitanz, cf. chwyt); *Hg.* hajtas; *Rs.* бросокъ, метанїе, швыряніе. Siła rzutu, *vis proiectilis*, siła wyſtrzału; n. p kuli armatnéy. *Sniad. Jeo.* 28. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryskają. *Przyb. Luz.* 14. Motz nieprzyiaciel oszczep; im straszniejszy był ten rzut, tym więcey bogom dziękuie za swoie ocalenie. *Stas. Num.* 1, 150. Na rzut bowiem kamienia ledwie sięgnie oko, Tak się tuman rozciąga z pod ich nog szeroko. *Dmoch. Jl.* 68. Pozrzegł to przez rzut oka chyży. *Przyb. Milt.* 45. Tey tkliwey czułości nie umie poymować, tych rzutów ser do siebie, tego rozrzewnienia. *Niemc. P. P.* 60. RZUTKI, - a, - ie, zwinny, zwrotny, rzeſki, flink, hurtig. Chłopiec żywy, rzutki, zna świat. *Teatr* 19 *b*, 49. RZUTNIA, - i, ż., *trieteria*, linia mieysca, które rzucone wzdłuż ciało spadaiąc przebiega. *Hub. Mech.* 52 *et* 54. die Wurflinie. RZUTNY, - a, - e, RZUTNIE *adv.*, rzucaiący, werfend, herumschleudernd; cf. rzucalny); *Bh* bodmo; *Rs.* бросовый, мечательный. Morze falami rzutne. *Hor.* 2, 37, *mare ventosum*; *Petr. Hor.* 2, *E* 2 *b*. O gdyby wiersze moie były rzutniejsze, niżeli wiatry, które pogniaią trzcinę na brzegach. *Karp.* 3, 79. *plus legers*; *De Lil'e.*). Wichry poczęły dąć w żagle okrutnie, Czarne wały bić okręt, i nosić go rzutnie. *Jabł. Tel.* 47. Rzutny koń. *Jabł. Bul.* G 3 *b*. Wężów rzutne ogony chrześt czynią niezmierny. *Min. Fars.* 16. Niżeli palcem stron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i na iłka lutnie. *Mon.* 71, 719, letko, szybko skoczno).

RZYC - RZYM.

RZYC, - i, ż., *Bh.* rjit, řit, zadule; *Slo.* rit', zadek, obrietnę lice; *Sr.* 1. riti, pośledek, (*ob.* pośladek); *Sr.* 2. riſch, ritſch, rijtka, *Crn.* rit; *Vd.* rit, sadniza; *Cro.* rit, guzica, zadnyica richem, = wierzgam); (*Bs.* zrriçaliça, = enema; cf. *Turc.* ard *posterior pars*), = kuper, zadek, der Steiß, der Hintere. Koziel rzyć przycisnął do ściany. *J. Ach. Pr.* 77. Wosyć sarnie ogona po rzyć. *Rys. Ad.* 10, *Pot. Pocz.* 698. Myśl w niebie, a rzyć w popiele. *Rys. Ad.* 40. Wszystko się wszystkim podoba do siebie, Ano rzyć w piasku, choć lata myśl w niebie. *Rey Zw.* 219. Chceszli sławnym być Day niecnocie w rzyć. *Rey Zw.* 237 *b*; rzuć ią o ziemię; *Vd.* judi pesizi v' rit, = idź do kaduka!). Nie drzewiey pies popłynie, aż mu się wody w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 43; z musu cnota,; *Slo.* pełni, gało rit' na opał, *absurdus*.

Pochodz. *rzytny*, *posorzyć*, *półrzyć*, *półrzytek*.

RZYGAĆ *ob.* Rzygnąć. RZYGACZ, - a, *m.*, co rzyga, *Vd.* regavez, *Rg.* rigalaz, uzrigalaz, der Kulpfer. RZYGACZKA, - i, ż., *ructatrix*. *Lucr.*, die Kulpferinn; *Vd.* rigavka, rigaviza; *Rg.* uzrigalza. (RZYGADŁO, *ob.* Zygadło – .. RZYGNĄĆ *Med. illustr.*. Rzygać *Contin.*, *Bh* řihati cf. řiti, řigi *ructare*, kuckati, krkati, krkám; (*Crn.* rigam *ructare*, 2 *rudire*); *Vind.* rigati, srigavati, kouzuvat, sazukuvat, koslati, se tergati, zhresdati; *Cro.* rigim, (cf *Cro.* resim, erbim *ringor*), *Rg.* rigati, uzrigati, odrighnuti, izrigati, cf. *Rg.* rèxati *fremere*. rexatti *rugire*); *Bs.* rigati, uzrighivati; *Rs.* рыгнуть, рыгать, рыкать, рвать выдирать (cf рвать), рыгаемость, рыгаемый, *Ec.* рыгало, вырыгало, нарыгало; *Gr.* ερεύγω, *Lat.* ructo, eructo); = głośne żołądka odbijanie mieć, rülpfen, ſich worgen. Gdy objadłszy się czosnku albo rzodkwina człowieka rzygnie, tedy prawie aż go zaraża onym sprosnym dechem. *Sak. Pr.* 49. Nie godzi się, sposobem niektorych ludzi, za trzecim słowem rzygać. *Exaz. Ob. d, a.* Rzodkiew' czyni smrodliwe rzyganie. *Cresc.* 241; *Sr.* 1. pješčevano, zowtla bore slerkano; *Bs.* odrighnutje. rigatnje, *Vd.* riga, kouzanje, *Ag.* rigottina; *Ross.* рыганіе, рыгота; *Ec.* рыганїе; *Gr.* ερεύγμος. *Lat.* ructus; *Turc.* ar. gh. Rzyganie i wiatrow przez usta odchodzenie, *ructus et flatus*. *Comp.* 197. Na kwaśne rzyganie lekarstwo. *Sienk Ped.* 141, *Sien.* 372 – §. rzygnąć, rzucić z żołądka, womitować, brechen, speien. Jedli wiele, a nie pełniwszy się, zaraz jednym rzygnieniem, nic w żołądku nie mieli. *Sk. Dz.* 1148. – *fig.* Etna rzygaiąca kamienie. *Pot. Arg.* 284. Rozpadliny gruntu rzygaią wyronionemi. *Przyb. Ab.* 150. Uciekaiąc się z niego naśmiewali, Bluźnierstwa z gęby rzygaiąc przeklętey. *Odym. Sw.* 2, *fi.* cf. *Idol.*). Scerbat z dziesięcią tysięcy y rzygnął duszą. *Stryik. Con. X* 3, wyzionął duszę, zginął. RZYGLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, *ructuosus*, *Cn. Th.* 973, *Cn. Syn.* 780, rülpfend, *Sr.* 1. pješčevarè *Rg.* uzrigalni. RZYGULEC, - lca, *m.*, rzygacz, ein Kulpfer. Wszyſkim rzygulcom, łakomſkim, dermetrzyk.m, wytrzęsiſkom, i pisztrokom. *Dzw. Stat. A* 2, *Biec. B* 3.

Pochodz. *odrzygać*, *porzygać*, *wyrzygać*.

RZYM, - u, *m.*, (u dawnych *in Cenis*. Rymas u. p. *Warg. Wal.* 121, *Biel.* 434). *Roma* stolica państwa papieskiego.

Dyk. G. 368, die Stadt Rom; *Bh.* Rijm; *Slo.* Rim; *Sr.* 1. Rom; *Sr.* 2. Romy; *Crn.* Rim; *Vd.* Rim, Rimſku meſu; *Cro.* Rim; *Hg.* Róma; *Bs.* Rim; *Sla.* Rim; *Rg.* Rijm; *Rs.* Римъ W Rzymie być, a papieża nie widzieć. *Cn. Ad.* 1262. Gdzie papież, tam Rzym. *Sk. Dz.* 548. I w Rzymie świat; i w Rzymie ludzie. *Cn. Ad.* 284, i w kapicy wełna, auch unter den Heiligen findet man Tadel. Kto w Polszcze albo w Rusi głupi, Ten w Rzymie sobie rozumu nie kupi. *Fund.* 81, cf. w Paryżu). Nie 'zaraz Rzymu zbudowano. *Glica. Wych.* J 8, cf. Kraków). Język i do Rzymu doprowadzi, *Rs.* языкъ и до Кіева доведетъ. Czas uczy, że gdzie cnoty zbrodnie przeważaią Kray rośnie, a gdzie zbrodnie, i Rzymy padaią. *Zab.* 10, 242, inaywiększe państwa). Siedmpagórkowy Rzym. *Kchw.* 344.

RZYMIANIN, 'RZYMCZYK, - a, *m.*, z Rzymu rodowity, der Römer; *Bh.* Rijman; *Slo.* Riman; *Sr.* 2. Romar; *Crn.* Rimlar; *Vd.* Rimlar, Rimlan, Remlan; *Cro.* Rimlyan; *Hg.* Rómaj ember, Rómaiar; *Rg.* Rimgljanin; *Bs.* Rimgljanin; *Sla.* Rimljanin; *Rs.* Римлянинъ. Rzym widział w osobie Brutusa ostatniego Rzymianina. *Zab.* 7, 24. Dumny Rzymczyk. *Zab.* 3, *Bard. Luk.* 186, *et* 2, 36. - §. Katolików Aryanie zwali Rzymianami, papistami, papieżnikami. *Sk. Dz.* 443. Trudności bywaią w pożyciu małżeńskim Rzymianina z Ruską, Ruski z Rzymianinem. *Sak. Kal. E* 1 *b*; t. i. Katolika z Greczynką. RZYMIANKA, - i, *ż.*, z Rzymu rodowita, die Römerinn; *Slo.* Rimanka, *Sla.* Rimljánka; *Cro.* Rimlyánka; *Rs.* Римлянка. Obrano ſto białych głów ze wszystkich Rzymianek. *Warg. Wal.* 310.

RZYMSKI, - a, - ie, od Rzymu, Römiſch; *Bh.* Rijmſki; *Slo.* Rimſki; *Crn.* Rimſke; *Vd.* Rimſki, Rimlarſki; *Rg.* Rijmſki; *Sla.* Rimſki; *Cro.* Rimszki, Rimzki; *Hg.* Római; *Rs.* Римскій. Miętka Rzymska albo Włoska, *Cresc.* 255. Poczet Rzymski; *ob.* Poczet. Wszystko wycierpieć po Rzymſku gotowi. *Chrośt. Luk.* 295, iak Rzymianie. (*Ec.* римскую; *Gr.* ῥωμαϊζω *Romanas partes fouco*). Imperium Rzymsko-Niemieckie. *Chmiel.* 1, 493, Römiſch-Deutſch.

R-ZYSKO, - a, *n.*, od rży; żytniſko, pole na którym żyta, das Roggenfeld. (cf. *Bs.* rrit, rát, art, rt, *z cuspis*). Ściernie na rżyſku i pszeniczyſku poderać. *Zaw. G.* - §. pole zżęte, koniuszki słomy po żęciu na polu w ziemi pozoſtałe, ściernisko; *Bh.* ſtrniſte, ſtrniſtě; *Vd.* ſternishe; *Sr.* 2. rſtiſtcje', dſtiſtcjo, jiſtcjo; *Rs.* жнивo, cf. żniwo); die Stoppeln, das Stoppelfeld. Wiele pomaga roli, gdy się rżyska do gnoicnia w iey doſtaną wnętrzności. *Kluk Rosl.* 3, 156. Rżyska są znaczną pomocą do paszy bydła. *Haur. Sk.* 57. Żąć się powinno czyſto, równe i niskie czyniąc rżyſko. *Kluk. Rosl.* 3, 216, *Haur Sk.* 9.

RZYTNY, - a, - e, *Bh.* rjitni; odrzyci, zadkowy, Steiß-, After-, Hintern-. Wrzód wychodny, który z grubá rzytnym zowią. *Slesz. Ped.* 203, *ob.* 6k, 6ga).

S.

S, *litera siedmnaſta alfabetu Łacińſkiego.* Kras. Zb. 2, 462. *Podługowate ſ w ten czas powinnoby ſię piſać, kiedy ſię dwa ſs ſchodzą, n. p. Roſsya; z początku i w ſrzodku ſłowa, które chcąc piſać można; ale na końcu ſłowa, lepiey ſię piſze* s *niż* ſ. Dudz. 7. S *troie, Łacińſkie, n. p. Samſon; co wymawiamy iak Niemieckie* ß, (*Niemcy zaś* ſ *wymawiaią, iak my* Z); *drugie* ś *z kréſką, n. p. oś; trzecie* ſz, sz. *Gdzie po* ſz *następuie* cz, Jan Kochanowſki *woli pisać* ſcz *niż* ſzcz, *n. p. ſcezodry.* Januſzowſki *miaſto* ſz *woli piſać* ß *albo* ſſ; Gornicki ſſ; Orzechowſki *przekłada Niemieckie* ſch, *i piſze: proſchę, waſcha,* s *proſzę, waſza.* Nowy Ch. - *Wiele ieſt ſłów poczynaiących ſię od* ſz, (ob. ſz), *które zwyczaynie piſzą przez* ś, *n. p. ślązanka, śkło, ślub, śpieg, śle.* Dudz. 25. *W słowach wyięłych z Niemieckiego, lepiey ſądzę zachować* ſz, *odpowiadaiące Niemieckiemu* ſch: *n. p. ſzlachta, ſzenicerz.* - 2) ś terminatio ſecundae perſonae Singularis Praeſentis Verbi *Być*, et Praeteriti omnium Verborum, ſaepenumero auulsa, adiungitur nominibus et aduerbiis: *n. p. Dobryś ieſt*; vel omiſſo *ieſt*: *dobryś, dobryeś*, s *dobry ieſteś.* - *Tyś to ſprawił*, s *ty to ſprawiłeś. Dziecko małe, ty nie wieſz, gdzie-ś ieſt, coś ieſt.* Karp. 7, 64, *gdzie ieſteś, co ieſteś).* In Plurali; - *ście, n. p. Wyście tam byli*, s *wy tam byliście. Myśmy to kazali*; s *my to kazaliśmy, my to kazali.* - §. Terminatio ſecundae perſonae Singularis Praeſentis omnium verborum exit in ſz, (excepto *ieſteś*): *n. p. czytaſz, lubiſz, ſłyſzyſz, umieſz*; cf. lat. amas, legis, audis, doces.

5) - ś Enclitica incertitudinis: *n. p. iakieś wzruszenia, iakieś poniewolne czucie oſtrzegało, że tobie życie winienem.* Stas. Num. 2, 131. Praecedente conſonante, adiungitur, - - *ſiś*; *e. gr.*, *Obadway czymśś zmiękczeni, wpadli w myśli ſmutne.* Stas. Num. 2, 97. (*cf.* Enclit. affirmationis - ż, e. gr. *iakoż, iakoż*, qu. v., *cf.* sz, s ś interrogationis). - 4. Praepoſitio Latinorum *cum* in noſtra lingua unica litera s exprimitur, et non z; ut quidam ſcribunt; z enim eſt *ex.* Mącz. - Obseruant hoc diſcrimen veteres, n.p. *bać ſię nie będę, boś ty ieſt ſemną.* Bial. 237. Inde *ſeym*, s *ſyem* a verbo *zjąć, zeymować*, quod ſcribendum eſſet *ſjąć, ſeymować.* Inuenitur hoc diſcrimen apud Bohemos etc., n. p. s ottem git; et s wozu padnaut; Vd. *ſ'mano, ſ'tabo, ſ'niem*, s *zemną, z tobą, z nim*; Apud Ruſsos, *cum* cb, *ex* из. - §. 5. S compoſitis quibusdam praeponitur, loco Z, ex uſu pronuntiationis et ſcribentium, praeſertim ante *c, k, p, t*; n. p. *ſchodzić, ſkakczyć. ſpaść, ſtęſknić*: in quibus et nos indulgebimus conſuetudini, quia aliter nonnunquam idem verbum diſtrahendum eſſet duobus variis ſcribendi modis; e. gr. *ſchodzić ſię z kim* (ubi praepoſitio ſ, = cum), et *zchodzić z góry*, (ubi praepoſitio z, = ex.); *ſciec*, Slo. stékati, spolu técp confluere, *zćiec*, Slo. stékati, holuteçp defluere. - §. 6. Similiter z cum Accuſatiuo, n. p. *ieſt mi* s *to ſiły, ma* s *tyſiąc złotych*, deberet ſcribi ſ, ut Bohemicum *ſ co, ſeć*: ſed vide praepoſitionem Z. - §. 7. Abbreviate S., s *święty*; - *ś. p.*, s *świętéy pamięci.*

S A

SA! *interjectio appellandi canes*: (cf. ſam! *adverbium*); te! te! komm her, (wenn man einen Hund ruft). *oppos.* zasię!) te! tomm her, (wenn man einen Hund ruft). *oppos.* zasię!) Satupiſka ſa! *boh. Kom.* 5, 113, cf. Satzek). – Wrzeszczy myśliwſkim głoſem, czyniąc brzmienie żwawe Sa ſa! ma wierna trzodo! daléy me brytany! *Tol. Sout.* 107. – §. Na woły, miaſto kſobie, na lewą rękę, wołaią ſa ſa! *Hour Sk* 50. – *Prov.* Jedno ſa ſa, a drugie do laſa; *diſparibus bobus, non bene trahitur currus. Rys. Ad.* 19, *Zegl. Ad.* 99. *Zabł. Zbb.* 66, *Teatr* 29, 26; nieſworność). Trudno m wós dobrze iść, kiedy ieden ſtary woł ciągnie dobrze ſa ſa, a drugi młody do laſa; potrzeba ſworności. *Gil. Pſ.* 127.

SĄ, *ob.* Być.

SABAS, SABAT żydowſki, SZABAS, *ob.* Sobota.

SABAUDYA, – yi, ż. *Bs* Savoia, *Sla.* Sabojſka; kſięſtwo między Francyą i Włochami. *Dyk. G.* 3, 3; Savoyen. SABAUDZKI, – a, – ie, Savoiſch, von Savoyen Kſięſtwo Sabaudzkie. *Wyrw. G.* 203. SABAUDCZYK, – a, *m.*, ein Savoyard; *Sla.* Sabojac.

•SABELEK, – lka, *m.*, k rzyka, kokoszyka, młody kurek, *pullaſter. Alqcz*, ein junges Hähnchen.

SABINA, – y, ż., SABINKA, – i, ż, *zdrob.*, imię kobiece, ein Weibername. Sabinka, z dawnéy Sabinii, eine Sabinerinn. SABINA, SAWINA, SZAWINA, – y, ż., choinka klaſztorna, iałowiec szawina, *iuniperus ſabina*, roſnie krzakowato u nas w ogrodach. *Aluk. Dyk.* 2, 67, der Sádenbaum, *Sr.* 1. jandaw, *Rs.* арчынъ, козацкій можжевельникъ. Zakonnicy poſpolicie ſzawinę ſadzą w ſwoich wirydarzach. *Cresc.* 459. Sabina niepłodna, nietota, *cupreſſus Cretica. Cn Th.* 975, der wilde Sadelbaum.

•SĄCY, z ſący, *ob.* Siać.

SĄCZEK, – czka, *m.*; *Bh* ſaúček, *Rs.* сучокъ, сучéчникъ; *dem. Nom.* Sęk; mała ſękowatość w gałązkach, w źdźiebłach, ein kleiner Knorren, Knoten, Knötlein, Knötchen, Knörrchen. Sączki na drzewie. *Cresc.* 663. Ro ſzczepić roſaczkę od dołu do kolanka albo ſączka *Syr. Rej.* Zboża niektóre maią ſłączki gęſte, iak pſzenica, ięczmień i t. d. *Cresc.* 51. – §. ſącz-k u wędy, ząb. *Cresc.* 648, der Stachel, Haken oder Zahn an der Fiſchangel

SĄCZYĆ *ex. n.*, kapiąc z siebie wydawać, kroplami wypuſzczać. *Ger.* ſickern, ſickernd von ſich geben, tröpfeln, in Tropfen fließen machen; cf. *Rg.* ſuzitti, *lacrymare*, ſúza, z łza; *Cro.* ſuzak *lacrymoſus*, ſuzechi *lippus*, ſzúza, z łza; cf. *Lat.* ſucus, cf. ſok, ſoczyſty). Wſzyſtkie drzewa wydaiące owoc pestkowy, zwykły ſączyć gummę. *Forſ.* 4. W świetne ſutrzeuka odziana szkarłaty Sączyły śrebrne na ſpragnione kwiaty. *Zab.* 1, 206 *Nar.* SĄCZYĆ się *Rec.*, kapać, herabſickern, träufeln. Z białey się brzozy smaczny otok ſączy. *Zab.* 8, 305. Beczka, póki w niey nie niemaſz, poty nie znać, by gdzie cieć miało, a ſkoro ią naleią, ali ſię wnet z kilku ſtron ſączy *Gorn. Dw.* 360. W nawie, przez którą ſię ſączy, ieſtéy abo drugiéy ſzczelinie zabieżeć nietrudno. *Pilch. Sen. liſt* 270. Mała tam ſzczelina, gdzie ſię tylko ſączy. *ib.* 2, 145. Nie chcę ia ani tego, aby ſię mowa powoli, iakby kroplami ſączyła, ani też aby pędem leciała. *ib.* 303, cf. cedzić słowa. ••SĄCZYPIWOSZ, – a, *m.*, *Pol. Jow.* 72, SĄCZYKWATERKA, – i, *m.*, *Mon.* 75, 591; wydmikufel, wytrzęſikufel, ein Bruder Saufaus.

Pochodz. *oſączyć, wyſączyć, zſączyć, noſączyć.*

SAD, – u, *m.*, *Bh* ſad, *Rs.* садъ, садикъ, садище, (*Ec.* – садъ, z roślina, *Ec.* садовие ogrodowiny; *Sr.* 2. ſjad; *Vd.* ſad, ſadje; *Crn.* ſád, ſadje, ſadjovina, z owoc, owore, frukta; *Vd.* ſadovitnoſt, ſadlivoſt, z urodzayność, *Vd.* ſadoviten, ſadliu, ſaden, z urodzayny; *Vd.* ſadovititi, ſaduvati, ſad perneſti, z płodzić, rodzić; *Crn.* ſadnishe, z owocarnia; *Cro.* ſzadovenicza *plantarium*; ſzadonôſzen *fructifer*; *Rg.* ſád *plantatio, paſtiuum*); *Bs.* ſád, mieſto poſaghjeno mladiçami, *plantarium*, mladi vinograd); *Pol.* ſad, der Baumgarten; *Crn.* dręvje, drevnek, pashgrêd; *Vd.* ſadouni vert, pungart, vertiſhe, cf. wirydarz), jabuken vert, lekouſhe; *Cro.* ternácz; *Bs.* jabuciſcte, (*ob.* iabłko), vocchgnak, perivoj; *Sla.* vochnjak, (*ob.* owoc); *Rs.* овощникъ. Ogrody, na ſame tylko drzewa urodzayne, ſadami nazywaią ſię. *Kluk. Roſl.* 1, 39; *ob.* Sadzić). Stróż ſadu, *Ec.* садохранимель.

SĄD, – u, *m.*, *Bh.* ſaud; *Slo.* ſud, ſuditeľna; *Sr.* 2. ſjud, richta; *Sr.* 1. ſud; *Crn.* ſódba, rihta; *Vd.* ſodba, ſojenje, prauda, (*ob.* prawda); ſpoſnajnje, cf. poznać, rozpoznać); *Cro.* ſzúd; *Rg.* ſúd, ſúdba, ſúdbina; *Sla.* ſúd! *Bs.* ſúd, pravda; *Rs.* судъ; cf. *Sile.* Zaubengericht, cf. Send, cf. Zent; *Ulphilas* Saun, *Kero* Suana; cf. *Germ.* ſöhnen, cf. *Hebr.* סוד ſod *conſilium, coetus.* סוד *conſideravit*); z sądzenie ſprawy, das Gericht, das Richten, das Gerichthalten. Na każdym sądzie trzy oſoby maią być: powodowa ſtrona, obżałowany i ſędzia. *Modrz. Baz.* 355. Sąd nieſłuſzny, gdzie ſam ſędzia inſtyguie. *Cn. Ad.* 1020. Sąd bez drugiey ſtrony niedobry. *ib.* 1019, pierwéy obu ſtron wyſłuchay, toż dekret, rozsądnie wyday). Sąd ſkwapliwy, rzadko ſprawiedliwy. *Cn. Ad.* 1021. – §. Sąd, ſprawa, prawo, proceſs, Gerichtsproceß, Rechtsſtreit. Sąd o to nie będzie żaden, upominać ſię ſwego próżno. *Gor. Sen.* 163. Sami Rzymianie niektóre trudne sądy do Areopagu poſyłali, radząc ſię. *St. Dz.* 40. – §. Sąd, wyrok sądowy, *Slo.* rozſúdek, cf. rozsądek); *Sla.* ſúd, odluczak; *Vd.* ſodba, reſod, reſoja, odſoda, odloka, ſod; das Rechtserkenntniß, Urtheil, der Ausſpruch. (*Ec.* правдосудіе, правосудіе, праведный судъ, *Gr.* δικαιοσύνη *iuris prudentia, iuſtum iudicium).* Podaią teraz ſobie ludzie przez ręce sądy na piśmie zacnego Gobba, które sądy równaią ſię mądrości Salomonowey. *Gor. Wt. J 4 b.* Mądrość przedwieczna chce, abyśmy nie pogardzali wzaiemnym o ſobie sądem. *Zabł. roz.* 140, zdaniem, mniemaniem, opinią, cf. imię). – §. Sąd, mieyſce sądowe, *Vd.* ſodna hitha, ſodniſhe; *Slo.* ſudnica; *Rs.* приказъ; i czas sądzenia, obecność sędziów; das Gericht, die Gerichte, der Gerichtsort, die Gerichtszeit, Gerichtspflege, Gerichtshaltung. Niechay po trzy sądy przyydzie do sędziego i ławników u sądu, i niechay ſię skarży. *Chel.* 167. Sądy zapowiedzieć, obwołać. *Cn. Th.* 974; sądy zawieſić. *ib.* 975; cf. sądy zawiązane; cf. Kadencya, Roki). – §. Sąd, urząd sądowy, das Gericht, die Gerichtsbarkeit. Karanym za to będzieſz w ſwoim sądzie. *Teatr* 46, 43. Niższy sąd, *Vd.* podſodba, *ob.* podsędek). Wyższy sąd, *ob.* apellacya. – 2) *transl.* Sąd oſtateczny, sąd Pańſki, sąd boży oſtatni, *Kurnk. Kat.* 58, das jüngſte Gericht. Jak świat światem, aż do sądu Pańskiego, ieden drugiego oſzukiwać będzie. *Teatr* 15 *c*, 16. Sąd Pańſki, a ſrogość ie-

ge, naypierwey ſię pocznie od kościoła iego. *Rey Pſ. Xx 4.* Sądy bozkie, ſądy wiekuiſte, opatrzność, przeyźrzenie, los, *Latinorum Fatum*, *Rs.* судьба, судьбина, die Gerichte Gottes, das Verhängniß, die Schickung, Vorſehung. Tak ſądy bozkie chciały, zwykli ludzie mówić, kiedy nie wiedzą przyczyny, dla którey ſię co ſtało. *Otw. Ow.* 109. Dziwne ſądy boże, że za złych cesarzów takich plag nie było, iak za Tytuſa. *Sk. Dz.* 61. Sądy wiekuiſte, *fatum. Gor. Wł. B., Gor. Sen.* 284. - §. Sąd czynić z ſobą; z sprawować ſię przed ſobą, mit ſich ſelbſt rechten. Codzień czynię ſama z ſobą Sąd własny boże przed tobą. *Groch. W.* 394. Nie naſza rzecz w bozkich ſprawach o was ſądy czynić. *Sk. Dz.* 1158. - §. *Philoſ.* ſąd, wyrok, ein Urtheil. Cała ta myśl: ſłońce ieſt świetne; nazywa ſię ſądem, póki ieſt u mnie wewnątrz. *Kpcz. Gr.* 3, 41. (cf. Zdanie).

Pochodz. ſub Verbo *Sądzić.*

2) SĄD, *G.* ſędu, *m.*, *SĄDEK, - dka, *m.*, *dem.*; *Bh.* ſud, ſaudek, ſaudček, (*Bh.* oſud, oſudjčko, nadobe, z nacznie, poſudnibo platiti od faſy płacić); *Slo.* ſud, ſudek; *Sr.* 1. ſud, ſud, ſudowo, ſudk, ſudowcſko; *Sr.* 2. ſjudk, ſjudaſchk; *Bs.* ſúd od mlake, vode, ſudicch; *Vd* poſſodva, poſſoda, poſoda, ſodje; *Crn.* ſod, ſúda, poſo'á; *Cro.* ſzúd, ſaudiech, poſzuda, poſzudicza; *Rg.* ſúd, ſudich, ſúdicich, ſúdak, ſudacjaz; *Sl.* ſúd, ſudich, poſ:da; *Rs.* судъ, судно, посуда, посудина, сосудъ, сосудецъ, судокъ, суденко, суденышко, суденцо; (*Ec.* суды, з корабль, лодїи, okręt; *Rs. obſol.* судъ, суденко, z poiazd, cf. korab'); ſaſa, naczynie do chowania mokrych rzeczy, ein Faß. Gdy ſąd winny ma być otworzony albo berowany, wino w pośrodku ſądu lepſze ieſt, niż wierzchnie albo ſpodnie. *Cresc.* 345. Z młodego brzoſtu bywaią obręcze na drewniane ſędy. *ib.* 458. Jarzyny zachowuią w bani albo w ſędzie oleiowym. *Cresc.* 170. Grona winne chować w iakieżkolwiek ſędy albo faſki. *ib.* 330. Onéy niewieście, która Heliaſza nakarmiła, ſędów iuż nie ſtawało, w coby oley lać miała. *Rey. Pſ. Oo 4.* Weźcie ſobie czyſtych użytków ziemi w ſędy waſze. 2 *Leop. Gen.* 43, 11, w naczynia waſze, 3 *Leop.*). Stało tam ſześć kamiennych ſędów wodnych. *Sekl. Jan.* 11. *Refundere cereuiſiam in aliud vas*; piwa przelać w inſzy ſąd. *Mącz.*, przelać w inſze ſędy. *ib.* Zebrali drobne ryby do ſędów. *Bud. Math.* 13, 48. w naczynia. *Bibl. Gd.*, *Leop.* 2 *Ezdr.* 13, 5. Kazał, aby ten ſądek był co rychley wypróżnionym, a potym winem nowym napełniony. *Wys. Kat.* 158. Kazał ſobie naſypać ſądek mąki. *Bud. Ap.* 22, *Wys. Kat.* 159. - Pochodz. *Sudzina*, *ſudno*, *ſudenny*. *Crn* ſodar; *Vd.* ſodar, ſodoveſar, z bednarz; *Rs.* посудникъ, сосудохранилище; *Ec.* хранительница ſtelbląg; *Ec.* сосудохранилище; *Ec.* сосудодѣлатель, сосудохудожникъ *vaſcularius.*

SADLK, - dku, *m.*, SADLCZEK, - zka, *m.*, *dem. Nom.*, Sad, ein kleiner Baumgarten; *Bh.* ſádek; *Ross.* садикъ; (*Ec.* садокъ, вертоградъ *hortulus*). Możeſz nadobnych przechadzek użyć około ſtawków albo po ſadeczkach ſwoich. *Rey Zw.* 164.

SADLICZKA, - i, *f.*, *Rs.* икóтная, ziele, rzeczone od ſadła, któremu podobne pozorem i dotknieniem, *alyſſon.* *S,r.* 57, Schmerwurz. cf. *Rs.* сальной корень żywokoſt pospolity). SADŁO, - a, *n.*, *Boh.* ſadlo, tuk cf. tucz); *Slo.* ſadlo; *Sr.* 1. ſadwo; *Sr.* 2. ſzablo; *Crn.* ſalu, ſallu; *Vd.* ſalu, maſt, cf. mazé), touſtina, touſtnina, cf. tłuſzcz); *Cro.* ſalov, ſzálo; *Dl.* ſzaló; *Bs. et Rg.* ſallo; *Rs.* сало, саломъ, (słóy, саломъ ſoić); Sadło, der Schmeer; tłuſtość z wnętrzności wieprza zebrana, i w ſiatkę, czepek, w podobieńſtwo Hollenderſkiego ſera świnięta, zowie ſię ſadłem. *Kluk. Zw.* 1, 290, *et* 34. Sadło wieprzowe dobre ieſt, świeżo przetopione do potraw, iarzyn, do kiſzek. *Wiel. Kuch.* 427. Sadło zaięcze, *ob.* Skrom. - Psiem ſadłem boki mazać. *Rey. Zw.* 103 *b*, *ob.* psi). Nie miec ſadła na pſa, bo ie zje. *Rys. Ad.* 42; *Slo.* ſlaninu na pſa zwerit; okazya czyni złodzieia). Wie pies, czyie ſadło zjadł. *Rys. Ad.* 70; *Slo.* mi pſ, čige ſablo zebol; czuie ſię; ſumnienie go ſtrofuie). Czuie pies, że zjadł ſadło, a boiąc ſię kija, Choć mu i chleb pokażeſz, z daleka cię miia. *Pot. Arg.* 184, *Opal. ſat.* 121. Chodzi między ludźmi, iako pies, podtulaiąc pod ſię ogon, czuiąc to na ſię, że komu ſadło zjadł. *Rey Zw.* 65 *b.* Panna śmiotanę zliżała, a młodzieniec ſadło zjadł. *Sak. pr.* 51, oboie nieprawice). Jak w komorze ſadła, w nim nauki. *Cn. Ad.* 295, jak ſadła w raku, tyle w nim ſtatku. *Pot. Syl.* 454, ile w ſzczygle ſadła. *Opal. ſat.* 50; *Slo.* o ſablo komarowe *de lana caprina)*; *Slo.* kto ma ſablo, temu ſnadno, bogatemu ſnadno). - Głupi iak ſadło. *Min. Ryt.* 3, 202, iak ſak, dumm, wie ein Eſel), *Boh. Kom.* 4, 125, *Teatr* 23 *c*, 43. Poięty, iak ſadło. *Boh. Kom.* 2, 106. Obaczę, ieśli teraz wygrzeznial, przedtym bowiem wielkie z niego było ſadło. *Boh. Kom.* 1, 300, oſeł, głupiec). - 2) Ziemne ſadło, *mumia*, ciało kopalne, tłuſte, lekkie, białe, poſpolicie na wodzie pływaiące. *Kluk. Kop.* 1, 208, Erdpech. SADŁOGRYZ, - a, *m.*, myſz; *πτερνοφαγος. Przyb. Batrach.*, cf. polcioſzarp, ſzynkodrap). SADŁOWATY, - a, - e, - o *adj.*, na kſztalt ſadła, ſchmeericht, *Sr.* 1. ſadłowopité. Trzecia powłoczka ciała naſzego ieſt błona ſadłowata, *Perz. Cyr.* 1, 16, die Fettbaut. SADŁOWY, - a, - e, od ſadła, Schmeer-. (*Rs.* сальный łoiowy, саломянный od topienia ſadła, саломенная łoiotopnia, саломенъ łoiotop) *Bh.* ſadlrſk ſadłowy przekupień).

SADNIC, SEDNIC *cz. dk.*, zſadnić, ſadnić *dk.*, ſadna nabawiać, ſkorę przecierać; wund drücken, werd reiben: Nieprzywykłe konia ſadni ſiodło. *Pot. Syl.* 101. Zſadniony oheł ſtęka. *Zab.* 15, 177. Kochaią przyiaciela iak żołnierz konia, żeby na nim ieździł; taka przyiaźń ſadni grzbiety przyiaciołom. *Fr. Ad.* 108. (- *SADNIENIE, *Eraz. ięz. y 2 b*, *ob.* ſumnienie). SADNISTY, SEDNISTY, - a, - e, - o *adj.* przetartéy ſkóry, ranny, pełen ſadna, wund gerieben. SADNO, SEDNO, - a, *n.*, *Sr.* 1. zetrzeno, wélk; *Boss* ſadno *ulcus*; *Rs.* садно; przetarcie ſkóry na cielę od kulbaki, od obuwia; das Wundreiben, eine wund geriebene Stelle, der Wolf vom Reiten. Przydawa ſię koniowi uraz na grzbiecie od ſiodła, co ſadnem zowią. *Cresc.* 340, Lucſtwunde am Wiederriſt des Pferdes. Na ſadno lekarſtwo. *Hipp.* 117. *Prov.* Oſtrożnie tykay koniowi niezgoione ſadno. *Zegl. Ad.* 209. Ruszył go w ſedno, tknął go w ſedno, trafił, gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161; w ſadno. *Smotr. Ex.* 8, *Zabł. Fir.* 81; poczuł, er hat ihn empfindlich getroffen. *Rys. Ad.* 60, *Popr. Przyk. C* 3 *b*; *Slo.* nekomu do żiwego ſáhať. Są ludzie, gdy go dotkną w ſadno w obyczaiach iego, w których ſię on kocha, chocia nie o nim rzecz będzie, tedy ſię przecię nadziewa, iż to naſi przymówki. *Rey. Zw.* 91. Ale cyt! prawda tyka w ſadno. *Kchw.* 132, *W. Poſt. W.* 407, w oczy kole).

SĄDNY, - a, - e, *Bh.* ſaudni; *Slo.* ſaudelný, z ſaudu pří-

ſtuſſicy; *Sr.* 1. ſudny; *Vd.* ſodni, ſoden, ſodnishki, ſodnikou; *Crn.* ſudne; *Rg* ſundni, ſuudgni, *Cro.* ſzudni; *Rs.* судный; *Ec.* судимелень, который судитъ; od ſądu, Gerichts-. Sądy wałſe do ſądnego dnia były odłożone. *Birk. Zam.* 30. – Sądny dzień, = oſtateczny ſąd, oſtatni dzień świata; *Vd.* poſledni den, ſodnj den; das jüngſte Gericht, der jüngſte Tag. Co tu za huk, co za tumult ſtraſny, jakby ſądny dzień przyſzedł na mię wſtawaią z ſobą ſię obaczemy. *Pot. Arg.* 730.

SADOWIC *cz. dk*, uſadowić *ndk.*, poſadzać kogo, einen ſitzen machen, ihn placiren, ihn ſetzen. Krol kazał goście, którzy ſię tyli zeſzli na gody, przeciwko ſobie ſadowić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5. Gdy przyſzło iadać do ſtołu, ſadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 130. U ſtołu, nim ſię ceremoniia ſadowienia ſkończy, potrawy oſtygną, *Mon.* 65, 148. Sadowić ſię, ſiadać gdzie, ſich ſetzen. Ziola te przyłóż na ſtolec ciepło, abo uſadow ſię na tym, pomogą ku ſtolcowi przyrodzonemu. *Sien.* 160, uſiądź. – §. Sadowić kogo na iakiey ziemi, na iakim gruncie, ob. dzić, einen wo anſiedeln, ihn etabliren, ihm einen Wohnplatz beſtimmen. Sadowić ſię *Rec.*, oſiadać, ſich niederlaſſen, ſich etabliren. Własność naypierwszych ſadowiła ludzi. *Przeſp.* 144. Wieś targowa nie ma być blizko drugiey ſadowiona, boby to było ze ſzkodą drugiey. *Szczerb. Sax.* 246. Ułożyliśmy ſobie ſadowić ſię w kraiu Marſów. *Stas. Num.* 2, 128. Nakazał, aby ſię tam ſadowili. *Otw. Ow.* 496. Radzi ſię go, aby ſię ta podle niego ſadowił. *Falib. P.* – §. *transl.* Fały ſię ſadowią, oſiadaią, opadaią, ſich ſetzen, auf den Boden fallen. *Ir.* – 2) Sadowić ſię na czym, = zaſadzać ſię, gruntować ſię, ſich worauf gründen. Cnota na rozumie ſię ſadowiąca. *Petr. Et.* 132. My ſię na tym świecie tak ſadowimy i gruntuiemy, iakobyśmy tu wieki przebyć mieli *W. Poſt. W.* 15. Niebezpieczno ſadowić ſię na iego nauce. *Podw. Syon. M* 4. – §. ſadowić ſię na co, = uſadzać ſię, koniecznie nalegać, nacierać, ſteif und feſt worauf beſtehen. On ſię ſadowi widzieć ſię z nim; czego tak chciwie żąda, bóg mu ſprawia. *Leszcz. H. T.* 207. – 3) *Sadowić co na harc, narażać, ważyć, etwas dran ſetzen, aufs Spiel ſetzen, dran wagen. Upominał króla, aby boga nie pokuſił, mało ludu przeciwko nieprzyiacielowi wielkiemu na harc ſadowiąc. *Orzech. Tarn.* 62. SADOWINA, – y, ż., biedny ſad, ein ärmlicher Baumgarten. Gdym od złych wiatrów i od nagley rudy Ochraniam ſadowinę, koziel mi ſię obłąkał. *Sim. Siel.* 54. SADOWISKO, – a, *n.*, zaſada, der Grund, die Grundlage; der Grundpfeiler. Przegnile martwemi wodami domów ſadowiſka *fundamenta. Nar. Tac.* 3, 99. – §. *aliter* Nowe Sarmatów; odleglevſze od morza ſadowiſka. *Nar. Hiſt.* 2, 325; ſiedliſka, Wohnſitze, (*Rs.* садище wielki ſad).

SĄDOWNICTWO, – a, *n.*, *Rs.* судопроизводство; ſądowość, władza ſądowa, die richterliche Gewalt. Zburzywſzy władze konſtytucyyne, pod ſiebie i prawodawſtwo i wykonawſtwo i ſądownictwo podgarnęli. *Uſt. Konſt.* 2, 161. SĄDOWNIE *adv.*, ſądowym ſpoſobem, gerichtlich. Mówił do niego ſądownie. 1 *Leop. Jer.* 39, 5.

SADOWNIK, – a, *m.*; SADOWNICZY, – ego, *Subſt.*, *Rs.* садовникъ, садовщикъ; *Bh.* ſadař; *Crn.* drevnekar; *Vd.* dreun vertnik, branjovez, ſadiar; *Cro.* dervar; *Rs.* ja[illegible]; = ſadowy ogrodnik, der Baumgärtner, Obſtgärtner: Sadowniczy wedle natury drzewa, iedne owoce ręką swoią zbiera, drugie trzęſie; a inſze kiiem obiia. *Sk. Zyw.* 55. Rzadkie, żeby i wewnątrz i po wierzchu cało Sadownikowi na czas iabłko ſię doſtało. *Pot. Pocz.* 587. SADOWNICZKA, – i, ż., die Obſtgärtnerinn; *Vd.* bragnarza, branouka; (*Cro.* ſzadovenicza *plantarium*). SADOWNICZY, – a, – e, od ſadownika, Baumgärtners; *Ross.* садовниковъ, садовничій, садовническій. SADOWNICTWO, – a, *n.*, chodzenie koło ſadów, ſadowniczy kunſzt, die Baumgärtnerey. *Gaz. Warsz.*, *Ross.* садовничество, садоводство; *Ecc.* садодѣйствіе, насажденіе растеній или разведеніе винограда. Sadownictwem ſię bawić, ſadownikiem być, *Rs.* садовничать.

SĄDOWOŚĆ, – ści, ż., ſądownictwo; gerichtliche Gewalt. Władza komiſſyi ſkarbowey co do ſądowości. *S. Gr.* 2, 121, *Czack. pr.* 69. SĄDOWY, SĄDOWNY, – a, – e, *Bh.* ſaudny; *Sr.* 1. ſudniczli; *Vd.* ſoden, ſodnizhen; *Rs.* судебный, прасудительный, od ſądu, od ſądzenia, Gerichts-. W ſądowym mieście nieraz to poſtrzegłem. *Mon.* 65, 60, w trybunalſkim). Sądowy naczelnik, prezes, *Ec.* судіа-начальникъ. Sądowy kodex Iwana Bazylewicza, *Ross.* судебникъ. Sądowy wyrok, *Vd.* odloja, reſsoja, reſsod, ſodni reſlozhik, ſodna narka; cf. ſzpruch). Sądowe miejſce, ląd, ląd, ląd, ſądowy plac, *Sr.* 1. ſudjencja, ſudne miſto, *Vind.* ſodnu moſtu, mertvithe, *Rs.* лобное мѣсто. *Stolec ſądowy, *Crn.* ſodniza, *Vd.* ſodnizza, ſodni ſtol, Richterſtuhl. Piłat ſiadł na ſtolcu ſądowym. *Sekl. Jan.* 19. Sądowa izba, ſądowy dom, *Bh.* ſaudnice, *Rs.* судище, судебная расправа, палата. Seſſya ſądowa; *Rs.* присутствіе. Uſkoſzta ſądowe, *Rs.* проторь, прѣморы, *ob.* przeſądy, pereſudy. – *Medic.* Sądowe dni choroby, krytyczne dni. *Krup.* 5, 454.

SADOWY, – a, – e, od ſadu, *Bh.* ſadowij, *Rs.* садовый; den Baumgarten betreffend: (*Cro.* ſzadòven, ſzadovit *fructuoſus*).

SADYBA *ob.* Sadziba. SADŹ, – u, *et* – a, *m.*, *Bh.* ſadek, ſchalyr, *Sr.* 1. rébnik, wobwarnuwanicza, haldar, *Crn.* półtar; *Cro.* poltar, *Ross.* садокъ, садочекъ, прорѣзь; miejſce, naczynie, w którym ſię chowaią rożne rzeczy żyiące, ryby, ptaki etc. *Wlod.*, ein Behälter, wo man lebendige Thiere hinein ſetzt. Sadź rybny, ſadzawica ruchoma, ein Fiſchhälter, Fiſchkaſten. Sadze na utrzymywanie ryb żywych na każdą potrzebę, ſą ſkrzynie drewniane, woda napełnione. *Aluk. Zw.* 3, 276. Po ułowionych rybach mało, gdy rządnego ſadzu nie będzie. *Hipp.* 33. Sadź na ptaſtwo, kociec, ptaſznik, kurnik, ein Käfig. Kociec abo ſadź kaczy. *Mącz.* Sadź, albo kociec, gdzie kury ſadzaią. *Kosz. Lor.* 70. Krogulczęta chować potrzeba w ſadzu, oplecionym giętkiemi chabiuami. *Haur Sk.* 270. – Sadź świni, = karmnik, chlew. *Cn. Th.* 975, ein Schweinſtall. SADŹ, = śrzoſi *ob.* Szadź. *SADZA *ob.* Sadze. SADZAĆ *ob.* Sadzić. SADZAWICA, – y, ż., ſadzawki do chowu ryb. *Cn. Th.* 975; *Rs.* садокъ, ein Fiſchhälter, Fiſchkaſten, Behälter. *Haur Sk.* 137. SADZAWKA, – i, ż.; *Bh.* rybnik; *Vd.* ribnjak, ribnik; *Sr.* 1. ribnik. *Cro.* ribnyák; *Sla.* ribárnica; *Rs.* кунсакъ, сарро. прудъ, садокъ; der Saugteich; Beſatzteich, Ständer, Hälter. Sadzawki daleko mnieyſze ſą od ſtawu; w ſtawach ryby ſię chowaią dla mnożenia; w ſadzawkach zaś dla pożywienia do zażycia. *Aluk. Zw.* 3, 189 *et* [illegible]. *Haur. Sk.* [illegible]. Sadzawki zowią ſię rowy ſzerſze nad cztery [illegible], ale nie tak długie iak kanały, wypełnione woda przycho-

dzącą i odchodzącą. *Sekt. bud.* 379. – *tr. fig.* Sadzawkę uczynić w izbie *humi aquam fundere. Cn. Th.* 464. – 2°) Sadzawka, kłoda, ciemnica, więzienie. *Sax. Rej.*, ein Gefängniß. SADZAWKOWY, – a, – e, od sadzawki, Teichs. SADZAWNIK, – a, *m.*, *Bh.* sadecky, dozorca sadzawek, der Teichaufseher, Fischmeister. *Cn. Th.* 975. SADZCA, – y, *m.*, założyciel, der Gründer, Stifter, Anleger. Antenor sadzca Padwy. *Off. Sen.* 9. Tros pierwszy sadzca Troi. *Otw. Wirg.* 421. SADZE *plur.*; (*nam* Sadza *Singular. inusitatum*); *Bh. et Slo.* saze; *Sr.* 1. zase, zasy; *Sr.* 2. zase, topsch, (*ob.* kopeć); *Crn.* saje; *Vd.* saje, saja, sajovina, saiuiza, shernota v' dimniki, shushou saje, cf. żużel); (*Vd.* sadje, z mloto); *Cro.* szája; *Rg.* cjaghja; *Sla.* csagje; *Bs.* saghje, cjaghje; *Ross.* сажа, (*cf.* садъ °csad, swąd); *Ec.* соуухà, сажа; proch czarny z dymu w kominach. *Wlod.*, der Ruß, Kienruß. Każdy dym robi sadze. *Kraj. Pod.* 38. Cząstki spalonych ciał, iedne się po ścianach wieszaią, i robią sadze, a drugie rozlatuią się po powietrzu. *Torz.* 117. Sadzami pobrukać, pokopcić: *Vd.* obsajati, posajati. Sadzami pobrukany, *Ec.* осажёнъ, осажденъ, замаранъ сажею. Pełen sadz, °sadzisty, *Crn.* sajast, *Bs.* cjaghjav, *Rg.* cjadjav, cjadgliv, *Cro.* szajav. SADZĘ *ob.* Sadzić. (SĄDZĘ *ob.* Sądzić). SADZEL, – a, *m.*, rana, gus, wrzod; *generale nomen*; Wunde, Beule, Schwäre, Geschwür. Sadzele są wrzody tak czcze, iako i drzeniste. *Sien. Rej.*. Fistuły albo sadzele dziurkowate. *Urzęd.* 291. Cyrulik léczy wrzody, rany, sadzele, a to za radą doktorską. *Petr. Pol.* 414. Tym lekarstwem maią być wszystkie takowe zwierzchne sadzele léczone. *Sleszk. Ped.* 206. Gdyby był na skórze iego sadzel trądu . . . *Bud. Levit.* 13, 2, *W. Levit.* 13, 34. Leżał żebrak u wrót bogacza, po ciele którego całym sine ostały sadzele. *Kin. Ryt.* 3, 281. – *tr. fig.* Czas naylepiey léczy ogniste na sercu sadzele. *Pot. Arg.* 747, *Pot. Syl.* 169. Ach iak ciężkie miłości sadzele, nie może ich żadne zléczyć ziele. *Chrość. Ow.* 67, rany miłości, Wunden der Liebe. SADZIBA, SADYBA, – y, ż., siedlisko; Wohnsitz, Wohnung, Sitz. (*Bh.* sadba płonki). Wypłoszona część Jazygow z ziemi Chełmskiey, szukała sobie u dolnego Buga bezpieczniey szey sadziby. *Nar. Hist.* 4, 86. Kalisz miał być nieiako stolicą téy części sadyby Germanów. *Czack. pr.* 1, 6, *N. Pam.* 6, 299. SADZIĆ, – ił, – i *sz. ndk*, Sadzać *Cont.*, *Bh.* saditi, sazeti; *Sr.* 2. sajiti; *Sr.* 1. šadiću, šadiam; (*Crn.* sadim; *Vd.* sadit, salajat, sasaditi, vsaditi; *Cro.* szaditi, szadim, zepiti (*ob.* szczepić); *Rg.* sàditi, usaditi, posàditi, nasaditi; *Bs.* saditi, usaditi; *Rs.* садить, сажу, сажать, сажаю, посадить; *Ec.* сажду; posiadać kogo, sadzić go; przykładać się do tego żeby *siedział*, einen sitzen machen, einen placiren, einen wohin setzen. (alt Niederd. saten, *Angl.* set, *Isl.* seta, *Suec.* saetia, sactta, *Anglos.* sattan, *Ulphil.* satian, *Kero* sezzan, *Gr.* ἵζειν, ἕζειν, *Hebr.* נוח *collocare*, נוּחַ *posuit*; cf. *Germ.* Satz, cf. sitzen, z siedzieć). – Na oyczowskiey ią stolicy sadzaią. *P. Kch. Orl.* 1, 255. Znay brać, kogo chcesz wysoko sadzić. *Zab.* 14, 102 *Ner.* U nas te mierchy naywyżéy sadzaią, A tę, co nie ma złota, do kąta wepchaią. *Papr. Kol. C* 2. Pozłocistego, by też nie umiał i kozie ogona °zawięzać, alić go na urzędy sadzaią. *Rey Zw.* 70 *b.* Sadzenie, *Vind.* s-saja, saditje. – §. Sadzić, wsadzić, einsetzen. Szaweł sadzał do więzienia i biiał wiernych. *W. Act.* 22, 19. Żydzi bierowali, sadzali, wyganiali apostołów. *Biał. Post.* 240, einsetzen, gefangen setzen. Urząd powinien dobrze opatrzyć komorę, gdzie sadzaią. *Sax. Art.* 31. Sadzan żaden szlachcic być nie ma, iedno prawem przekonany. *Herb. Stat* 241. Trzeba, żeby kostyry urzędnik publiczny imał i sadzał. *Modrz. Sax.* 140. Żaden dla długów nie ma być sadzan, ale dobr swych wierzycielowi ma odstąpić, a nie iżby miał do ciemnicy być wrzucon. *Szczerb. Sax.* 87. Dłużnik bywa sadzan, że nie chce się °obwiązać, iako chce wierzycielowi płacić, by się iedno zapomógł. *Szczerb. Sax.* 87. Iż kmiotek wołku nie może należć, a już go też bić, albo mordować, albo sadzać za to? *Rey. Zw.* 80 *b.* – §. *Oeconom.* Kury sadzić na gniezdzie, die Hennе auf die Eyer setzen. Czasem do sadzenia kur nayprzyzwoitszym iest wiosna. *Kluk. Zw.* 2, 104. W Maiu kury i gęsi sadzić, odsadzać cielęta, a pod owieczki stare podsadzać iagnięta. *Jeż. Ek. F.* 1. – §. Sadzić gniazdo, pościelać gniazdo, budować gniazdo, das Nest hinbauen. Orłowie tam gniazda sadzą. *Tr.* – *Similiter*: Miasto Jerozolimskie bóg znowu sadzi, A wygnańce do własnych domów prowadzi. *J. Kch. Ps.* 210, sadowi, osadza, zakłada, anlegen, gründen. – *Coquinar.* sadzone iayca; gesetzte Eyer. – *Hortulan.* Sadzić płonki, kapustę, flancować; Pflanzen setzen, stecken, pflanzen. Noe począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Domb.* 115. Flancowanie czyli sadzenie ziół do ziemi bez korzenia, rozszczepiwszy rószczkę od dołu do kolanka. *Syr. Rej.*, *Ross.* садка, присадка. (*Boh.* sadba płonki). Nowo sadzony, *Ec.* новонасажденый, *Gr.* νεόφυτος. Cebula sadzona, *Rs.* саженый. – §. Sadzić co czym, z wysadzać, mit etwas besetzen, einfassen, auslegen, einlegen. Szable dyamentami sadzone. *Teatr* 6, 34, kameryzowane). Zbroia szmaragdy sadzona. *P. Ach. Orl.* 1, 166. Posadzka cedrowym rzemiosłem sadzona. *Star. Dw.* 6. Sadzić ściany marmurem, alabastrem. *Cn. Th.* 975, wykładać, mit Marmor auslegen, einlegen. Niebo nadobnemi gwiazdami ślicznie sadzone. *J. Ach. Fr.* 15. Sadzenie, z sadzona robota. *Cn. Th.* 976, eingelegte Arbeit. – Sadzić w co, z wsadzać, wstawiać, wkładać, hinein stellen, setzen, legen; cf. *Rs.* сажальщикъ wsuwacz, сажальный od wsuwania, сажальная лопатка piekarska łopata). Sadzić cegłę, u mularza, na wapno ią kłaść murując. *Meg. Mšk.* Próżno sadzę w swóy wiersz długie słowa, Gdy tego nie wypowie i naymędrsza głowa. *Paszk. Dz.* 55. Słowa w tym piśmie tak są potrzebnie sadzone, Że nie może być żadne opuszczono. *Opal. poet.* – *aliter absolute*, n. p. Wielkiemi kroki w pole mężny Hektor sadzi, *Dmoch. Jl.* 2, 73, macha, śpieszy). Otoż to drugi Kato, samemi sentencyami sadzi. *Teatr* 7 *d*, 43, strzela, wali. – §. Sadzić co na co, z ważyć na co, dran setzen, aufs Spiel setzen. Co na to sadzisz, o co się chcesz zemną założyć, *quo mecum pignore certabis*? *Mącz.* Koniecznie z nim chciał zakładu, za oną przymówką, sadząc gardło swe. *Bud. Ap. T.* 2. Uczciwy człowiek nie sadzi sadzaiąc chudoby swey na szaniec. *Falib. F.* 3. – *Recipr.* Sadzić się na czym, z fundować się, gruntować się, sich auf etwas gründen, steifen, fußen; *Sr.* 1. sadzuyu se. Cnota na woli ludzkiey sadzi się i tam mieszka. *Petr. Et.* 137. To iest naypierwszy fundament, na którym się sadzi wszystko. *Bzow. róż.* 121. Często podwi, kto na swym rozumie się sadzi. *Pot. Arg.* 383. Sdza się na naszych nadziemie się sadzi.

iach ſadząc, oszukiwamy. *Falib. R* 5. W ſamych nam ſobie mieć nadzieię trzeba, Bo ſię na ſobie ſamo męſtwo ſadzi. *P. Kch J.* 261. - §. Sadzić ſię na co.. = ufadzać ſię, przeſadzać ſię na co, durchaus etwas erreichen wollen, das Aeußerſte daran ſetzen, ſich auf etwas capriciren. Im ſię bardziey na co ſadzim, tym niepewnieyſzy ſkutek zabiegow naſzych. *Mon.* 65, 165. Nikt ſię piędzią nie mierzy, i każdy ſię ſadzi Więcey czynić niż może. *Jabł. Tel.* 309. Sadzący ſię na co, *Vd.* preshelu, hlopezhen, tert.

Pochodz. 1) notionis actiuae: *ſad, ſadownik, ſadowić, ſadze, ſadzawka, ſadziciel; ſadno, ſadło; ſadz, ſzadź, ſzadzieć, oſzadzać, oſzedzieć, ſzedzizna, ſzedziny; doſadzić, doſadny; naſądzić; naſad; oſadzić, oſadzić, oſada, oſadny; odſadzić; poſadzić, podſadzić; przeſadzić, przyſadzić, przyſada; rozſadzić: rozſada; uſadzić, wſadzić, wyſadzić; zſadzić, zoſadzić, zoſadzka.* 2) notionis paſſiuae: *ſiedzieć, ſieść, ſiadać; ſiadło, ſiedliſko, ſiodło, ſiedlarz, doſiedzieć, naſiedzieć ſię, przeſiedzieć, wyſiedzieć, uſiadzieć, zaſiedzieć ſię; - §. biejada, biesiadować: Naſiadać, naſiadka, naſiadły; ſioło, ſioło, ſielanin, ſielanka, ſielski, ſiedziba. ſie llak; Nowe ſie llizny; oſieść, oſiadać, oſiadły; poſieść, poſiadać; przyſiadać, przyſieść; rozſieść; ſąſiad, ſąſiedztwo; wſiadać, wſieść; wyſiadać, wyſieść; zſiadać, zſieść; zſiadły; zaſiadać, zaſieść; zydel.*

SĄDZIC, °SĘDZIC, - ił, - i, *cz. ndk.*, osądzić *dk*, Sądziwać *freq.*, *Bh.* ſaudili; *Slo.* ſudit'; *Sr.* 1. ſudju; *Sr.* 2. ſuzitſch, (*Sr.* 2. ſe ſuzitſch, *Ger.* ſich ſteuern); *Crn.* ſodit', ſodem; *Vd.* ſoditi, odſojati, odſoditi, obſoditi, rihtati, reſoditi; *Cro.* ſzuditi, ſzúdem; *Dl.* ſzuditi; *Rg.* ſúditi, oſſuditi, oſſudivati; *Sla.* ſúditi; *Bs.* ſúditi, ciniti ſud, ciniti praudu; *Rs.* судить, сужду, сужу; cf. *Ital.* giudicare, giuditio, *Lat.* iudicare; cf. *Ger.* ſohnen, ſühnen; *Suec. et Isl.* ſona; *Kero* ſunon); ſądzić o czym, rozſądek czynić, zdanie ſwe dawać prywatne, urtheilen Sądzić o rzeczach ieſt znoſić z ſobą rozmaitych rzeczy wyobrażenia. *Zab.* 1, 200. Z téy próbki można ſądzić o oſtatku, *Klok. Turk.* 158. Ludzie wedle dokończenia każdą rzecz ſądzą, i ſobie wykładaią. *Baz. Sk.* 408. Przed czaſem ſądziſz, od prawdy błądziſz. *Bratk. B* 4, *ob.* uprzedzenie) W ten czas cię ſądził wcale za inſzego. *Jabł. Tel.* 196, za inſzego cię miał, wcale inſze miał o tobie zdanie, inszą opiniią; er hielt dich für etwas ganz anders. Choć złą będzieſz, niech cię dobrą ſądzę. *Hul. Ow.* 251, niech cię mam za dobrą). Z twarzy Macieiowſkiego niceś innego ſądzić nie mógł, ieno szczéry umyſł. *Gor. Dw.* 2. Tak cię ſądzą, iak cię flyſzą. *Mon.* 74, 143, z mowy o człowieku ſąd). Ludzie ſądzą i błądzą. *Zab.* 13, 312 *Zabł.* - §. ſądzić urzędownie ſprawy, ſądy odprawować, ſądzić co, kogo, richten, Gericht halten, Recht ſprechen. Jutro będzie ſądzona ſprawa. *Teatr* 9, 35. Sędzia muſi kilka kroć roki ſędzić do roku; ſobie dobrze czyni, iż pamiętnego bobrów i biſzek nabierze, ludziom, iż krzywdy rozsądzi. *Rey Zw.* 94 *b.* W Korczynie Władyſław przez cały wielki poſt ſeym ſądził. *Krom.* 531, ſeymowe ſprawy ſądził, ſeymował). Roki ziemſkie w miaſteczku ſądzić ſię maią parafiy tych, które ſię tam przedtym ſądziwały. *Herb. Stat.* 431. Sądzić kogo niewinnym czego, = ſkazować za kim, für einen ausſprechen. Sądzić kogo winnym czego, = ſkazować przeciw komu. *Cn. Th.* 976. Sądzić nieprzytomnego, nie ieſt ſprawiedliwego. *Cn. Ad.* 1019. Przyydzie Chryſtus ſądzić żywe i umarłe. *W. Poſt. W.* 2, 46, *Gil. Kat.* 242, *Spicz.* 169. Swoie ſumnienie każdego ma ſądzić. *J. Kch. Dz.* 64. - SĄDZIC ſię *recipr.*, prawować ſię, rechten, proceſſiren. Z panem poddanemu ſądzić ſię, nie ieſt rzecz bezpieczna. *Biel.* 586. Na toby wielu ſarkało, gdyby muſieli ſię z poddanemi ſwemi ſądzić. *Leszcz. Gl.* 103. Swięte to czaſy w one lata były, Gdy z cnoty, nie z praw ludzie ſię ſądzili. *Rey Zw.* 225. Patryarchowie niczym ſię inſzym nie ſądzili, iedno prawdą świętą, a ſłowa ich były: ieſt, ieſt! niemaſz! niemaſz! *Rey Zw.* 70.

Pochodz. *ſąd, ſądny, ſądowy, ſędzia, ſędzina, ſędziak, ſędziwy, ſędzić, ſędzianka; oſądzić, odſądzić, poſądzić; przeſąd, przeſądny, przeſądzić; podſędek; rozſądzić, rozſądek, rozſądny.*

SĄDZICIEL, - a, *m*, SĄDZCA, - y, *m.*, który co ſadzi, zaſadza, ofiadza, *Pg* ſaditeçl; *Cro.* ſzaditel; *Vd.* vſajavez, ſaſadnik, vsajar; *Lit.* ſaditeĩl, kas ſoda; *Ec.* насаждатель, der Setzer, Anſetzer, Hinſetzer, Beſetzer. Sadzca miſta. *Zab.* 1, 375 *Nor.*, *conditor urbis.* - §. Sadziciel, pyſzny, wyſoko a wyſtawnie ſię noſzący, poſtawa, *affectator. Mącz.*, ein affectirter Menſch. SADZIEC, - dźca, *m.*, *Rs.* конопёльникъ, ziele, wodna konop', Ś. Kunegundy trank; *Eupatorium. Krup.* 5, 202, Waſſerdoſt. *Sleszk. Ped.* 420, °ſzadziec. *Cresc.* 255, cf. Szadawy).

SADZNIK, - a, *m.*, ſzczepnik, ogród, mieyſce, gdzie odchowawaią ſzczepy. *Mącz.*, eine Pflanzſchule, cf. ſad; *Bh.* ſadba płonki; *Cro.* ſzadovenicza *plantarium*; (*Ben.* ſadillo, motika za ſaditi vinograd *paſtinum*).

SADZISTY, - a, - e, - o *adverb.*, pełen ſadz, rußig, voll Ruß; *Vd.* ſajaſt. SADZOWY, - a, - e, od ſadz, Ruß-, *Ec.* сажный. SADZONY, *ob.* Sadzić.

SĄDZONY, *ob.* Sądzić.

SAFANDUŁA, n. p. Jak daleki od tego ieſt móy ſafunduſa, Ni on świeci, ni grzeie, wierutny kloc drewna. *Zabł. Amf.* 35. ?

SAGAN, - u, *m.*, SAGANEK, - nku, *m.*, *zdrbn.*, w kuchni, naczynie żelazne, miedziane, w którym gotuią wodę, lub na wielki rozchód do ieſzenia. *Wiel. Kuch.* 427. Miedziak albo ſagan, w którym różne grube mięſiwa gotuią. *ib.* 416, Küchenkeſſel, Waſſerkeſſel, Fleiſchkeſſel.

SAGAPEŃSKI kopr, *ob.* Zapałczka ziele.

SAGIETA, *ob.* Saieta.

SAHAYDACZNY, SAHAYDAK, *ob.* Saydak.

SAIA, - i, ż., materyyka Włoſka cienka lekka, *Ger.* die Soie, *Ital.* ſoia, *Gall.* ſoje, *Lat. med.* eſſaium; eine Art Raſch. Muchaiery, ſaie etc. *Vol. Leg.* 4, 81. Nie w pierzu, nie w ſai p'eſzczony, Za pracą i duże poty W górze palma i nagroda cnoty. *Tward. Misc.* 95. Saie wzorzyſte. *Ow.* 214, cf. Sawka. SAIETA, SAGIETA, - y, ż., ſzata z ſai, ein Kleid von Soie. Król w błękitney ſaiecie na czele pułku ſtaie. *Achw. Wied.* 22. To ſukno w ſagiecie Angielſkiey, iak rozumieſz, co koſztuie przecię? *Zabł. Fir.* 10.

SAIAN, - u, *m.*, SAGAY, - aiu, *m.*, SAIANIK *demin.*, Greckolac. *sagum*, ſuknia żołnierſka, (*Ital.* ſaione); *Bs.* zubun, zubunicch; der Waffenrock, Kriegsmantel. Kto we Włoſzczyznie ſię kocha, niechay zbytnie krotką ſukien-

kienkę, saian przed sobą niezawarty, zarzuci. *Górn. Dw.* 113. Dworzanie w saianikach, w biretkach z szpadami. *Rey Wiz.* 167. Czuby, salsaruchy, stradiotki, delije, żupany, one rozliczne Włoskie, Hiszpańskie wymysły, one dziwne płaszcze, saiany, kolety, obercuchy! *Rey Zw.* 57 *b.* Maury na brzeżnych piaskach stały uzbroione W tarcze, sagaie, w łuki i strzały. *Przyb. Lus.* 25. Saian Andromache Julowi darowała, *chlamys. A. Kch. W.* 77, *Rey Wiz.* 53 *b.* SAIANOWY, - a, - e, od sajana, Waffenrock. Szkarłatną saianową maść pierze porwało, *purpureum chlamydis pennae traxere colorem. Zebr. Ow.* 559.

SAK, - u, *m.*, *Bh.* sak, saček; (*Morav.* jech, *Bh.* jet worek słomiany, siennik). *Sr.* 1. žak, šak, *Sr.* 2. sžak rybi sak; *Crn.* sak; sakènza *nassa*, *Crn* sakina, *Lat. sagena*, s niewod, *Crn.* shákl *saccus*; *Vd.* shak, s rybi sak, *Vd.* shakel, s wor; *Cro* szák *verriculum*, *Cro.* saak, s kobierzec, kilim, *Cro. peregr.* sakel, sákely, sep, s wor do zboża, *dem.* sáklyinecz *sacculus*; *Hg.* zsak, sack, 'zák, zsakotska; *Bs.* sačma, marjesgja za ribbu, s sieć niewód; *Ross.* сакъ, *Ger* der Sack, *Graecolat.* σακκος *saccus*, *Lappon.* tsakes, *Hisp.* saco, *Gall.* sac, *Ital.* sacco, saccoccia, *Suec.*, *Dan.*, *Finl.*, *Belg.* saeck, *Angl.* sack, *Chald.* נסב, *Hebr.* שׂק; wor, miech, *Bs.* gep, šep. *Crn.* arshat; *Rs.* хумарь, куль; der Beutel, der Sack, (cf. Sakiewka). Już miał sak pełny zwierzyny wszelakiey. *Jabł. Ez.* 79. Gębę iak sak rozziewi. *Sak. Persp.* 22. - §. Sak, gatunek przeźroczney szaty kobiecey, ein weites Frauenkleid. (*Ross.* сакосъ zwierzchnia szata arcybiskupia). Gdy się z żonką pobrałem, iakież to materye w owych sakach były, A tak to ie kraiały, tak to sztucznie szyły! *Teatr* 43 *c*, 80 *Wyb.* Jakaż ia nieszczęśliwa, czemuż ia nie włożyła mego saku rożowego? *Teatr* 24, 121 *Czt.* Żonki krotofilne na swe adryany, na wolanty, ażufty, saki i robrany, wyciągnęły z śpichlerzów korce, z stodoł snopy. *Mon.* 70, 79 §. Sak, sieć na ptaki, na ryby, cierzeniec, das Sackneß, Wurfneß. Kuropatwy sakiem łowią, *Cresc* 668. Kuropatwa nieiedna w sak dziany wnijdzie *Zbył Żyw. A* 2. Ryby łowią też siecią, którą sakiem zowią; bywa na kształt namiotu, z przodku szerokà a na końcu wązka *Cresc* 669. Sak, gatunek sieci wązkiey na długim kiiu na białe ryby, wyciąga się po spodzie wody *Wig Wsk* Rybitwa jeden ułapił rybkę w bystrey rzece, a wyiąwszy ią z saku, zatrzymał ią w ręce. *Papr. Aol* 7 4. *figur.* sak, klatka łapka, ßig fiolo, Kleßeze, Schlinge, Netz Käfig, Klauen Mogł Cezar zginąć w ten czas leżąc nes kr . ostania, Jako w sak uchwycony. *Bard. Luk.* 189. Bałsom fałszywe dekoya w sak wpędzają dobrą ludzi maiętnych. *Alok. Turk.* 63. Niejeden wpadł w iego sak *Paszk. Bell. B.* Czyha, iakoby porwał nędznika zdradnie, I porwie, ieśli iako w iego sak wpadnie. *J. Kch. Ps.* 13. Prawiebyśmy do saku zapadli im sami. *Zimor Sial.* 254. Zwieśił nos, widząc się być w saku. *Pot. Sył.* 459. Będziesz ty u mnie w saku, zjesz mi kata. *Jak. Bay.* 210. Być ci prędzéy kiedy w sako abo w sieci. *Cn. Ad.* 50, nie uchronisz się; wpadniesz w łapkę) - §. Saki, gra, ein gewiſſes Spiel - §. Głupi iak sak. *Teatr* 36, 63, iak sadło, dumm, wie ein Esel. Syn szaleie, a ociec głupi iak sak. *Teatr* 30 *b*, 1. Głupi, iak sak *Teatr* 31 *b*, 81. - Sak, głupiec, osieł, rura, ein Dummer Esel, ein Rindvieh. Któż, więc ma zdrowy rozum? ten,

kto nie ieść sakiem! *Zab.* 9, 67. Tobie widzę, saku, Moia ręka i kiie przypadły do smaku. *Zabł. Amf.* 31. Toż to głupiec! sak! *Mon.* 70. 35. - - §. 2) *adverbial.* Czy tak, czy sak (siak, *Rs.* сякъ, cf. *Lat.* sic), wszystko od ciebie zawisło. *Teatr* 23, 56, czy tak, czy inaczey, ßo oder ſo, ſo oder anders; *Rs.* и такъ и сякъ, с wszelkim sposobem). Abo tak, abo sak, *vel alias*, *vel neges. Cn. Ad.* 1154. Ni tak, ni sak wierzył. *Birk. Zyg.* 44. Równie oszukuie ten, który powiada, że to tak abo sak iest lub było, iak ten, który obiecuie, a nie wypełnia. *Mon.* 75, 609. - *Adjectiue*, n. p. chwyciłem się postępków i *takich* i *siakich*. *Mon.* 71, 444, ledaiakich. - - SAKIEWKA, - i, ż., worek podwoynokończaty na pieniądze, *Vd.* shakelz; ein Geldbeutel mit zwey Hälften; *ob.* Sakwy.

SAKRA, - y, ż., papiezkie potwierdzenie biskupa, die päbſtliche Beſtätigung eines Biſchofs. Legat złożył z urzędu biskupa Krakowskiego, a to, iż sakry nie maiąc, biskupstwo trzymał. *Biel.* 71. Słać po sakry do Rzymu. *Rey Pst. Cec* 4. SAKRAMENT, - u, *m.*, świątość, das Sacrament; *Crn.* svętstvu; *Vd.* sakrament, svetstvu, skriunost (cf. skrytość); *Cro.* szvetoszkrovnoszt, szvetotaysztvo, bosanztvo (cf. boże ciało); *Bs.* otajstuo (cf. taić); *Ross.* таинство. Rzecz nieiaka święta, która iest skryta i niewidoma, znak widoczny rzeczy niewidomey, to iest, darów bożych. *Kras. Zb.* 2, 465, *Karnk.* 99. Sakrament, rzecz zmysłom poddana, która z ustawy bożey nie tylko znak świątobliwości i sprawiedliwości, ale też i moc skuteczną w sobie zawiera. *Kucz. Kat.* 2, 269. Sakrament nayświętszy; świątość ciała Pańskiego, das heilige Abendmahl, wieczerza Pańska. - *Meton.* Kapłan maiąc mszą, upuścił na ziemię sakrament. *Biel.* 436, t. i. hostyą, opłatek poświęcony). SAKRAMENTALNY, - a, - e, od sakramentu, *Cro.* szvetotayni; *Vd.* sakramenski, skriunoslen, sakramentalski; Sacramentsz. Bóg przez sakramentalną pokutę grzechy swe zmywać nakazuie. *Zach. Kaz.* 1, 195. SAKRAMENTARZ, - a, *m.*, hydne przezwisko protestantow, że się sakramentami od Katolików różnią, Sacramentiret, ein Ehrlname der Proteſtanten. Pamięć sakramentarzow, to iest kalwinistów, musi być w przeklęstwie. *Birk. Chod.* 39. Kazanie przeciw Kalwinistom, Sakramentarzom i innym odszczepieńcom. *W. Post. W.* 244. Pikarci świętym czynią Husa swego, Luterani Lutra, sakramentarze Kalwina, każdy swego. *Hrbst. Nau. L* 6. Niechay zaleca iako chce Luteran Lutra, sakramentarza Kalwina, bratrzyk Husa. *Hrbst. odp. U* 3, reformowany, kalwinista, ein Reformirter, Calvinet. SAKRAMENTARSKI, - a, - ie, od sakramentarzów, kalwiński, reformowany, Sacramentiret:, Reformirten:. Szedł do sy-nagogi sakramentarskiey do Kalwinistów. *Hrbst. Nau.* x 6. SAKRYFIKOWAC *czyn. niedok.*, poświęcać na co, odsałować na co, aufopfern Gdy o przysługę swéy oyczyznie chodzi sakryfikować, by rzecz naydroższą się godziło. *Min. Ryt.* 1, 70. Łatwieysza sercu ludzkiemu dziesięć prawd ważnych sakryfikować, niż iednego przyiemnego wyrzec się błędu. *Zab* 13, 72. SAKRYSTYA, - yi, ż., szatnia kościelna, die Sacriſtey. *Birk. Ex. G.* 4, *Bh.* sakristie, kaple, kaple (cf. kaplica); *Crn.* shagred; *Vd* shagrad; *Cro.* sakrestia, szvetoszramba; *Hg.* sereszty; *Bsn.* sagristia, sakristia. SAKRYSTYAN, - a, *m.*, dozorca sakrystyi, der Sacriſtan, Sacriſt, (Küſter, Kirchner). Bi-

ſkup poſłał ſakryſtyana do kſięża ... *Zab.* 13, 89, *Boh.* kapelnyk (cf kapelan); *Crn.* shagrédar, meshnar (cf. °mežarz); *Vd.* moshnar, kluzhar, cf. klucznik); *Cro.* ſakreſtián, fikutor, czemedler; *Ben.* ſagriſtan, ſakriſtan; *Rg.* zakrovesnik.

SAKSONIIA, SAXONIIA, -ii, ż., prowincya Niemiecka, *Ger.* Sachſen; *Sr.* 2. Sarka; *Sla.* Sakſonia; *Crn.* Shavzhje; *Vd.* Shauzhje, Sakſianſka deshela; *Cro.* Szaſſianzka zemlya; *Hg.* Szaſz-orſzág; *Ross.* Саксонія. *Dyk. G.* 3, 25. Saxoniia wyżſza, niżſza. *ib.* – U dawnych zawſze: SASYA; n. p. Odjechał do Saſyi. *Biel.* 465, *Gwag.* 455, *Bh.* Saſy; *ob.* Sas, Saſka, Saſki. SAKSON, SAXON, -u, *m.*, prawo ziemſkie Saſkie. *Sax Porz.* 3, der Sachſenſpiegel, das Sächſiſche Recht. Saſon, lub prawo Chełmińſkie, niczym ſię nie rożni od Magdeburſkiego, tylko przydaniem nowych wolności. *Uſt. K.* 1, 235, zowią go *ſpeculum Saxonum*, zwierciadłem Saſkiem, iż ſłuży Saxonom, i wſzyſtkim ludziom, ktorzy prawa tego używaią, aby prawo ſwe, iako we zwierciedle widzieli. *Szczerb. Sax.* 417. – §. °2) Saxon, *ob.* Sas. *Szczerb. Sax.* 75.

SAKWY, G. ſakiew *plur.*, wor podwoyny, który przez bark dźwigaią, der Querſack. Myśliwcy z ſakwami napełnionemi zwierzyną. *Kras. Pod.* 2. 65. Garby iak ſakwy miał Ezop i z przodu i z tyłu. *Jabł. Ez.* 8.

SALA, -i, ż., SALKA, -i, ż., *dem.*, *Sr.* 2. ſol, pſchetſch, *Vd.* poloſt, palazh (cf. palac), lopa; (*Vd.* ſala, predd-vorje, -ſień); *Cro.* polacha, palacha, (*Bs.* tela *aula*), *Rg.* dvoorniza, dvórniciza; *Rs.* залъ, заля; *Ital.* ſala, ſalone, *Gall.* ſale, ſalon, *Hisp.* ſala); wielki przeſtronny pokoy, der Saal, ein großes geräumiges Zimmer. Sala ta wiele przyiąć może ludu. *Bard. Tr.* 322. Pokoy ten wielki, ieſt to ſala dla gromadzących ſię moich parafiianów. *Xiądz.* 75. Proſzę póyść do ſali, bo kolacya iuż gotowa. *Teatr* 7 c, 32, Speiſeſaal; cf. iadalnia, cf. wieczernik). Sala tańcowa, *Vd* raini preſtor (cf. przeztwor), plesanjishe (cf. pląſać); Tanzſaal. Sala na broń powinna być na wolnym powietrzu. *Jak. Art.* 3, 238.

°SALACHA; n. p. Chociaż nie ma pieniędzy młodzieć Salacha Mężowemi pieniędzmi podeymuie gacha. *Klon. Wor.* 59. Leżą grace, motyki, brony, tych ſałachy dopadłſzy hurmem na Orſea poſły. *Zebr. Ow.* 268, *ferae mustieres.*

SAŁACIANY, -a, -e, ſałatowy, od ſałaty, *Cro.* ſalatni; Salat:. Mlécz ſałaciany, *endivia. Lud. II. N.* 36.

°SAŁAMACHA -y, ż., (*Rs.* саламата papa z mąki, ein Papp, Brey). Kiedy kto z Moſkali che lepiey ieść, ſztuczkę ſłoniny do krupy uwarzoney wrzuciwſzy, onę ſałamachę omaści. *Gwag.* 517, ono iedło, warzywo, jenes Gekoche, Gericht.

SALAMANDRA, -y, ż., ogniożyw, *Bh.* ohnivol, ohnišiw, ohnivał, ohniwárek; *Crn.* mazhárad; *Vd.* ſalamander, mazharad; der Salamander, *z Greck.* Jaſzczurka ogniowa, znayduie ſię w kraiach południowey Europy; obłatą wilgoć przez dziurkowatość wypuſzczaiąc, gaſić może mały ogień. *Zool.* 208, *Gwag.* 435. – §. 2) Salamandra, *herb*, ſzerzę większe od iaſzczurki między płomieniami: na ſzlemie pawi ogon. *Kurop.* 3, 46, ein Wappen.

SA[illegible]APA, -y, ż., *convolvulus Jalappa*, die Jalape, gałka wilca, roślina Amerykańſka; korzeń iey ieſt owa ſławna ſalapa w aptekach, zażywana na laxowanie. *Kluk. Dyk.* 1, 154.

SAŁASZ, *ob.* Szałaſz.

SAŁATA, -y, ż., SAŁATKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* ſalat; *Slo.* ſalát; *Sr.* 2. ſallat; *Sr.* 1. ſolota, ſolotka; *Crn.* ſolàta, ſalsha (cf. ſalliza); *Vd.* ſalata, ſolàta, ſovata, shalsha; *Cro.* shalata, ſalata; *Dl.* ſzalata, łochika; *Hg.* ſalyata, ſaláta; *Bs. et Sla.* ſalata; *Rs.* салатъ; *Ital.* ſalata, inſalata; *Gall.* ſalade; *Angl.* ſallet; *Pers.* ſalat; *Ger.* Salat; ſałata z leda czego, ſałatne ziołа i inſze rzeczy, ktore z octem i oliwą zimno iedzą, Salat. Włoſka potrawa ſałata, gdzie nie tylko z laktuki, abo z endywii, ale z lada trawy, maiąc ſol i ocet, ſałatę robią. *Dwor. D.* 3. Włoch ſię ſałatą karmi, Polak na niéy zchudnie. *Fr. Ad.* 77. Sałata ogrodowa, Garten-Salat, wieloraka, głowiaſta letnia, łoczyga, kędzierzawa, głowiaſta zimowa etc. *Kluk Rosl.* 1, 216, *et* 2, 258. – §. 2) Sałata, miano, które ſokom daią, ein Name der Hündinnen. Suka, która pilna ſwego gnata, day iey przezwiſko ſałata. *Biel. Myſl. C.* SAŁATKA, -i, ż., gatunek kozłka, *valeriana locuſta*, *Kluk Dyk.* 3, 147, eine Art Baldrian. SAŁATNY, SAŁATOWY, -a, -e, od ſałaty, Salat:, cf. Sałaciany. Miſeczka ſałatna, SALATERKA, *Rs.* салатникъ, салатница.

SAŁAWA, *ob.* Szaława.

SALCESON, Salſiſon, -u, *m.*, kiſzka wędzona, (*z Franc.* ſauciſſon), eine geräucherte Wurſt. Na ſalceſony pokraiana mieſzanina włoży ſię w pęcherz wieprzowy, i dobrze ſię odgotuie; potym ſurowo zażywa ſię, kraiąc w liſteczki. *Kluk Zw.* 1, 292, *Zab.* 15, 412. Z Włoch nam przyniefiono paſztety, torty, ſalceſony. *Petr. Pol.* 2, 342. °Salceco. *Oczk. prz.* 423. Lubo w domu każdy kuchars powinien zrobić dobry ſalſeſon z mięſa wieprzowego, z tłuſtością i korzeniami; atoli Włoſkie ſalſeſony, dla dobréy w nich uprawy, ſą zachwalone. *Wiel. Kuch.* 427.

SALETRA, SALITRA, -y, ż., *Bh.* ſalitr, ſanytr, ſanytr; *Sr.* 1. ſaliter, ſalpeter, ſwoné kamen; *Vd.* ſaliter, shaliter, shaniter, ſemelſka ſou; *Cro.* ſáliter, ſzalniter, ſzòlnitra, zemlyſaka ſzól; *Hg.* ſalétran; *Dl.* ſalnitar; *Sla.* shalnitra; *Rg.* ſoo nitarſka, ſanitar, ſanitra; *Bs.* ſcjalitar, ſalitar, ſalitra, ſolnitar; *Rs.* селитра; *Ger.* der Salpeter, *vulg.* Saliter, Salniter, (*Lat.* ſal nitrum, ſal petrae). Salitra iedna z materyi wchodzących w saprawę prochu; ieſt naturalna i kunſztowna. *Jak. Art.* 3, 315. Saletrę robić, *Rs.* селитрить. SALITARNIA, SALETARNIA, -i, ż., *Bh.* ſanytrna; *Vd.* shalitraria; *Rs.* селитренница; mieyſce, gdzie kunſztowną ſaletrę zbieraią. *Jak. Art.* 1, 47, die Salpeterhütte. SALETRALNIA, -i, ż., ziemia ſaletrzana, ſaletrę wydaiąca. *Kluk Kop.* 1, 175, Salpetererde. SALETRAN, -u, *m.*, *nitras*, ſol z kwaſu ſaletrowego i z zaſady ſolnéy złożona. *Sniad. Chem.* 2, 47, Salpeterſalz. SALETRNIK, -a, *m.*, który ſaletrę robi, der Salpeterfabricant; *Boh.* ſanytrnik. O powinnościach ſaletników i prochowników. *Aqu. Mer.* SALETRNOSC, -ści, ż., przymioty ſaletrowe, ſalpeterartiges Weſen. Cwikła maſło w ſobie ſaletrność, iednak warzona ſaletrność wſzyſtkę traci. *Syr* 1119. SALETROROD, -u, *m.*, SALETROCZYN, -u, *m.*, *N. Pam.* 6, 319. Saletroród, *nitrogenium*, pierwiaſtek, który ieſt częścią

kwasu saletrowego; zowią go także azotem. *Sniad. Chem.* 88, Salpeterstoff. SALETROSOLNY, -a, -e, salpetersauer. *Mier. Mier.* SALETROWY, SALETRZANY, SALETRZNY, -a, -e, od saletry, Salpeter-; *Bh.* sanytrowy; *Rg.* sanitarski, sanitarni; *Vd.* shalitreft, shanitrou; *Cro.* salitren; *Sr.* 1. salpetrané. Destylowanie kwasu saletrzanego. *Krumf.* 270. Kwas solny robi się z soli pospolitey, iak kwas saletrzany z saletry. *ib.* 293. Woda saletrzana. *Arch.* 3, 46. Gaz saletrowy, *gas nitrosum*, gatunek powietrza, które się otrzymuie przez rozkład kwasu saletrowego mocnieyszego, za pomocą ciał palnych. *Sniad. Chem.* 202. Saletrzana szyba. *Cn. Th.* 977, eine Salpetergrube. Ziemia saletrzana. *Boter* 213. SALETRZYSTY, -a, -e, pełen saletry, salpetrig, voll Salpeter; *Bh.* sanytrný, sanytrowitý; *Sr.* 1. salpetrovité Ziemia saletrzyna daie się poznać po smaku saletrzanym. *Kluk Kop* 1, 174.

SALKA, -i, ż., *dem. nom.* sala, das Sälchen, ein kleines Saal.

SALMIAK, -u, *m.*, *sal ammoniacus*, *Vd.* amoniaka sou; *Rs.* нашатырь; Salmiak; sól tę robią z sadzy, które powstaią z gnoiu zwierzęcego, napoionego dostatkiem soli pospolitey. *Krumf.* 345, *et* 299. SALMIAKOWY, -a, -e, Salmiak-; *Rs.* нашатырный.

SALNITRA, *ob.* Salétra.

SALOMEA, -i, ż., imię białogłowskie, ein Weibername. Panna Salomeo! *Teatr* 16 *b*, 233. SALOMON, -a, *m.*, *Bh.* Ssalomon; sławny przez swoię mądrość król żydowski, der König Salomon. - §. mędrzec, ein Weiser. SALOMONEK, -nku, *m.*, *Bh.* ssalomonek; ziele bardzo iadowite, zły muiszek, mordownik, *nepellus. Syr.* 1386, Teufelswurzel, Eisenhütlein.

SALOPA, -y, ż., SALOPKA, -i, ż., *zdrbn.*, gatunek wierzchniey odzieży kobiecey, *Crn.* ogrinâlu (cf. ogarnąć); die Saloppe. Nie potrzebuie też Jeymość Dobrodzieyka mantylkow, salopek, dmisalopek, kryzów? mam wszystko bardzo piękne! *Teatr* 22 *c*, 51.

SALSEFINY *plur.*, SALSUFY *Tr.*, *salsifix*, owsiane korzonki, Spanische Haberwurzel, rodzay ogrodowiu, których się korzenie zażywaią; naylepsze są pod imieniem skorzonera. *Kluk Kosl.* 2, 210.

SALSESON, *ob.* Salsefon.

SALSZA, SALSA, SZAŁSA, -y, ż., *Ger* die Salse; *Rs.* соусъ; *Ital.* salsa, *Gall* sauce, cf. sos, cf. sól); *Crn.* salsha; *Vd.* shalsha, solata, = sałato); *Bs.* salsa, oslaciça; eine Tunke; *Mor.* máčka: *Bh* omáčka (cf. maczać); *Rg.* omaka; *Vd.* mozhika, smok, namak. sok sa namakuje); w czym co maczaią, przysmak, sałsza. *Mącz.*, kaukowaty przysmak. *Dudz* 56, przyprawa, podlewa do mięsa. *Wtod.* Z liścia tego ziela czynią sałsze i polewki. *Syr.* 87. Pieprzna sałsza, którą daią kucharze do pieczystego, czyli sos z octem pieprznym robiony. *Wiel. Kuch.* 421, *et* 428 Nie kładź przed mię sałaty, soli i sporu. *Pot. Jow.* 208, *Syr.* 64. *Garum*, rybna polewka abo szałsza. *Mącz.* Z przesnemi chleby i z szałszą polną będą tego baranka ieść. *Leop. Num.* 9, 11, z gorzkiemi zioły. *Bibl. Gd.* - *figur.* Godne żydów bayki, godne do mięsa tego wołu z pod ogona szałsze. *Pot. Pocz.* 251. Tak przykrego sosu i niesmacznéy szałsze, Za brzydkie wszeteczeństwa, zdrady, zbytki, fałsze, Zażywać nam na-

leży. *Pot. Zac.* 12. - §. Pierna sałsza, *ob.* Rzeżucha Turecka. SALSERKA, -i, ż., *Gall.* sauciere; *Ross.* соусникъ; naczynie na sałsę, sosyerka, das Saucenbüchschen. - §. solniczka, das Salzfaß. Salserka z solą. *Krasn. Dw. E a.*

SALT, -u, *m.*, z Włosk. Łac., = skok, ein Sprung. Widziałem piianicę mikusia i inne salty po ulicy odprawuiącego. *Mon.* 71, 268. SALTARELLA, -i, ż., z Włosk., taniec, pląsy, skoki, das Tanzen, Springen. Tam Hymen krotofile wodzi i uciechy, Saltarello, muzykę i wzaiemne śmiechy. *Zimor. Siel.* 220. Dla saltarelli Herod Jana zabił. *Pot. Zac.* 83.

SAM, °SAMY, sama, samo; SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMUCZKI, SAMIUSZKI, SAMIUSTKI, SAMIUTEŃKI, SAMIUTENECZKI *intens.*, *Bh.* sam, samy, samićký, samotinký, (*Bh.* osamĕti, osamiu samotnym się stawać, ofierocieć); *Slo.* sam, -a, -o *ipse*; sami *solus*; *Ser.* 2. sam, sami; *S.* 1. sâm, samitki, samiutki; *Crn.* sam, -a, -u, samêdin; *Vd.* sam *solus*, *ipse*, samu *adv.*, = *solum* tylko, iedynie, *Vd.* sammu, = bardzo, *Vd.* samstvu, vlebstvu, osoba, persohna, = osoba); *Cro.* szám, -a, -o, (*Cro.* szamo, = tylko); *Rg.* sâm, = iedyny; *Sla.* sam; *Bs.* sâm jedini, sâm bez druga, sami; *Ross.* самъ, самый; *Goth.* sama, samo, *Isl.* same, samr; *Suec.* samme, *Angl.* same, = *ipse*; *Goth.* sams, = *unus*; *Suec.* som, *Isl.* sem, cf. *Lat.* semel; cf. *ultimam syllabam in Germ.* einsam). - *Apud Russos* самый *adiectiue praemissum, habet vim Superlatiui*; человѣкъ самый ученый, v nayuczeńszy; cf. *Ec.* самоблагость, саможизнь, самосѣмя, самосущество, naywyższa istność. W składanych *Ross.* сам-, = свое, своевольникъ, самовольникъ). - a) Sam bez drugiego, sam ieden, *Slo.* samogeĉini; *Crn.* samêdin; allein, ohne jemand. Gdy z nagła około siebie poyrzeli, nie widzieli daley nikogo, ale samego Jezusa z sobą samym. *Sekl. Merc.* 9. Kto z ludzi sam żyć może bez męża, bez żony? *Pot. Arg.* 517. Pierzchaią z półków rycerze zmieszani, Sami na placu zostaią hetmani. *Kras. Mysz.* 29. Lżéy nędznemu nie samemu. *Cn. Ad.* 457, lżey ból cierpiemy spólny z drugiemi). Nie dobrze człowiekowi być samemu. *Radz. Genes.* 2, 18. Sam sobie żaden nie dostatni. *Cn. Ad.* 1032, ieden niewiele może). Już czas, żebyś się uczył sam bezemnie chodzić. *Jabł. Zel.* 340, o swoiey mocy, bez cudzey pomocy). Na wielkiey ziemi żyli samiuteńcy. *Przyb. Ab.* 40. Samiuchna biega po pustyniach. *Past. F.* 195. Dokądże te twoie kroki obracasz samiuchna? *ib.* 98. Chodźcie synowie, bom ia samiuszka zostawiona. *Leop. Bar.* 4, 19. Przewiozłszy wszystkie rzeczy, pozostał samiuśek. *Leop. Gen.* 32, 23. Jedyna i samuczka. *W. Past. W.* 3, 27. Ty zostaniesz samuczki i opuszczony. *W. Past. M.* 322. Samiuśek tam był. 2 *Leop. Math.* 14, 24, sam tam był. 3 *Leop.*). Jestem sam, lecz nie samotny. *Teatr* 25, 4. Scypio nigdy mniey nie próżnował, iedno gdy próżnował, nigdy mniéy sam nie był, iedno gdy sam był. *Kosz. Lor.* 168. Jakożci samo siedzi miasto tak ludne! *Radz. Lam.* 1, 1, opuszczone). Ja ofierociała i samiuchna! 3 *Leop. Jez.* 49, 21. Nigdy iedno złe nie przyydzie samo. *Teatr* 26 *d*, 5, cf. iedna bieda nie dokuczy). Przygoda nigdy sama nie przyydzie. *Rey Zw.* 139 *b*. Prawdziwa iest powieść, że błąd

ſam być nie może, i gdzie uczyniſz ieden, wnetże ich naſtąpi więcéy. *Biał. Poſt.* 7. Kąpiel ſama przez ſię, bywa z ſaméy wody. *Comp.* 540, *Vd.* zhiſt, gol, sgol, sgolen, neſmieshan, ſam). Nie ſam-ci ia taki. *Cn. Ad.* 599. Tylkoż wy ieſteście ludzie ſami, co macie rozum? *Chroſt. Job.* 45. Pies chleba ſamego nie będzie iadł. *Falib. S* 2, bez iakiego przyſmaczku, Brot allein, eitel Brot, trocken Brot. Sam wybor, kwiat, *Ec.* самонзбранный. Złoto, i ieszcze ſamo obrączkowe. *Teatr* 55 *b*, 12, wſzyſtko obrączkowe, niemaſz inſzego, lauter Ränderdukaten. Samym odzieniem filozof; ſamą brodą prorok *Cn. Th.* 978, tylko po odzieniu, po brodzie, blos der Kleidung, dem Barte nach. – Sam *a ſam, z ſam na ſam, ieden z drugim ſam, ſamotwór, dwóch ſamych poiedynczo, Mann gegen Mann, zwey mit einander; *Sr.* 1. §am a §am; *viritim.* Włodzimierz wyzwał ſam a ſam na rękę hetmana. *Stryik.* 185, na poiedynek, Zweykampf, Duell, *Rs.* самоборство. Gdyśmy ſię ſam na ſam z ſobą zamknęli, tak do mnie mówić począł. *Kras. Doł.* 71, tête à tête, unter vier Augen. Sam na ſam, gdzie tylko cztery oczy ſą świadkami. *Teatr* 22 *b*, 57, *Tręb. S. M.* 128. Jeſteśmy tedy teraz z ſobą ſam na ſam. *Zab.* 14, 308. Mówić co komu ſam na ſam. *Niemc. Kr.* 1, 146. - *Subſtantiue*: Skryte ſchadzki, potaiemne ſam na ſam etc. *Teatr* 52 *d*, 26, ein heimliches Tête à Tête. Proſił iéy o ſam na ſam. *Teatr* 52 *b*, 49. Połgodzinne ſam na ſam. *Teatr* 33 *d*, 52. Dzień naznaczony do naſzego ſam na ſam. *Niemc. Kr.* 2, 166, cf. *zrok. – §. 2) Sam, oſobą, nie kto inſzy, (*oppos.* drugi), *Vd.* pershonſki, vprizhen; ſelbſt, in Perſon, kein anderer. Sam nie ażywa, i drugim nie dopuszcza. *Cn. Ad.* 1024. Sam ſię oſądził. *ib.* 1027. Sam ſię sobie podoba. *ib.* Sam ſię czci, kto drugiego czci. *ib.* Sam ſiebie żaden nie zna. *ib.* 1026. Sam ſię ſzpeci; ſam ſobie ſzkodzi. *ib.* 1028. Drugiego chcąc oſzukać, ſam ſię oſzukał; Co drugiemu myślił, to ſamego potkało; Kto drugiemu dół kopie, ſam weń wpadnie. *Cn. Ad.* 213. Sam ſobie winien; ſam ſobie tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1031. Kto przez kogo co zrobi, iakby ſam zrobił. *Teatr* 12, 115. Sam ſobie gędę, ſam weſoł będę. *Cn. Ad.* 1030, Sem-eś taki. *Cn. Ad.* 1022. Łżeſz, abym ia miał być złodziey iaki, Sameś raczéy taki. *P. Kchan. Orl.* 1, 30, ſam w piecu lega, a drugiego ożogiem ſięga. *Cn. Ad.* 350. kocieł garcowi przygania, a oba ſmolą). Jaki ſam ieſt, takie drugie chce mieć. *Cn. Ad.* 298. Samo ſię złe trawi. *Cn. Ad.* 1025. Proſta ieſt mowa prawdy, nie potrzebuie wielkich zalotów, ſama ſię zaleca i okazuie każdemu. *Gil. Pſt.* 99 *b*. Samo ſię dobre zaleca. *Cn. Ad.* 1025, cnota ſama ſię zaleca; dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Sam nie mam, a tobie dać mam. *ib.* 1023, ſamemu mi tego potrzeba; ſam-em temu rad). Każdy ſam naylepiéy wie, co go boli. *Pol. Arg.* 327. Jak innych uczył, tak ſam żył, iż mu nikt rzec nie mógł: zlécz ſam piérwéy ſiebie. *Sk. Zyw.* 1, 249. Żem ſobie tylko ufał, żem ſam ſiebie lubił, Samem też ſiebie za to nędzny Narcys zgubił. *Nar. Dz.* 3, 78. Trudnieysza zwyciężyć ſiebie ſamego, aniżeli nieprzyiacioł ſwoich. *Uſtrz. Kruc.* 2, 115. Jak trudno litość temu pokazować, Kto ſię ſam nie chce nad ſobą zmiłować. *Paſt. F.* 144. Pomówię ia ſam z nim. *Gorn. Sen.* 343. Domicyan był ſam w ſobie. *Sk. Dz.* 63, zamknięty, sekretny, taiemny, milczący). Idź tam, iak żeby ſam ż ſiebie. *Teatr* 45 *b*, 17, niepoſłany; od ſiebie ſamego). Od ſiebie ſamego to mówiſz, czyli tobie inſi o mnie to powiedzieli? *Odym. Sw.* 2, *E e* 4. Sam nie ſwoy, zabawny bardzo, roserwany. *Cn. Ad.* 1023. Każdy krol nie ieſt ſam ſwóy, ale wſzyſtkich. *Biel.* 304. Sam do ſiebie gada. *Mon.* 65, 163. Sam ſwóy, ſobie pan, *Crn.* ſamſvoj, (*Crn.* ſamſvojne *ſubſtantiuus*); *Vd.* ſamſvoi, ſvoinik, ſvojevolnik (cf. ſwawolny); *Ec.* самочинникъ; Sam ſwoim być, ſobie panem być, *Ross.* самочинствовать. (*Slo.* ſamoſwognoſt krnąbrność). – §. Sam, z ſiebie, dobrowolnie, o ſwoiéy mocy, *Vd.* ſam od ſebe, ſamutesh; von ſelbſt. Samo ſię nawinęło; ſamo to przyſzło. *Cn. Ad.* 1025. Smierci ſzukać nie trzeba, ſama przyydzie. *Cn. Ad.* 1070. Nie życz, przyydzie śmierć ſama. *Pot. Syl.* 40. Same ſię drzwi otworzyły. *Cn. Th.* 978, o ſwoiéy mocy). – Ten ſam, z tenże, *Vd.* tiſti, teſti, teiſti, tote, te; der nämliche, derſelbe. Temu kolerykowi pochlebiać, toż ſamoby było co złorzeczyć. *Pilch. Sen. Gn.* 297. To ſamo zdrowie, co i móy mąż pił. *Teatr* 8, 43. Kula w kulę, toż ſamo ſtrzałem od Saluſi. *Teatr* 16 *b*, 32. - Taki ſam, z takuteńki, ganz derſelbe, der nämliche. Chłop Polſki ieſt takim ſamym człowiekiem, iakim ieſt chłop Niemiecki. *Przeſtr.* 245. - Sam, z Jogomość; ſama, z Jeymość, Er (der Herr); Sie (die Frau). Pan Krakowſki, i ſama. *Zab.* 15, 307. Coprędzéy wziąwſzy na koleſy dzieci I ſamę (i żonę), także trochę domowych rupieci, Ujechałem do Lwowa. *Zimor. Siel.* 244. – §. ſam, z prawy, wierutny, iſty, *ipſiſſimus*, gerade, ganz genau, juſt. Kto na *ſamy wierzch góry wniydzie, iż wyżéy iść nie może, ten gdy poſtąpi z mieyſca, na dół iść muſi. *Gor. Wł. T.* 4. Wniydę na *ſamy wierzch wyſokości iéy. *Leop. Jes.* 37, 25. Ubrany był w długie ſuknie z rękawami do ſaméy ziemi. *Kras. Hſt.* 184. Nowinę tę do miaſta prawie w *ſamy wieczor przyniesiono. *Warg. Wal.* 304, *P. Kch. Orl.* 1, 80. Cnoty w ſamo południe teraz trzeba ſzukać z pochodnią. *Teatr* 29 *c*, 4. Właśnie w ſam czas przychodzi. *Teatr* 29, 27, gerade zur rechten Zeit. Poſtrzał mi w same oczy wyſtrzelila miłość, a przecię w ſerce uderzyła. *Paſt.* 68, gerade in die Augen. W ſaméy ſprawie i potrzebie dopiero rady ſzukaią. *Warg. Cex.* 111, mitten in der Affaire ſelbſt; wenn ſie ſchon mitten drin ſind. Do ſamego wieczora czekać; przy ſamym końcu uciąć; na ſamiuchnym wierzchu ſiedzi ptak; na *ſamy koniec popchniy etc. *Cn. Th.* 978. - *Wielmi ſilny złoczyńca, ſama niecnota. *Mącz.* (*ob.* wierutny), die Laſterhaftigkeit ſelbſt. Sam czart muſiał to wymyślić, z czart to wymyślił, *emphaſim tantum adiit. Cn. Th.* 978, chyba ozart. – – II. Sam, *Bh.* ſem, zde; *Slo.* ſem; *Sr.* 1. §im, §em, §im; *Crn.* ſèm, ſemkej, lèſèm; *Vd.* ſem, ſemkai, toſem, toſe, tuſem, tukniſem, ſtuſam, ſaſem, cf. Sa; (*Vd.* ſamuzh, z lecz, lepak); *Cro.* ſzém, ſzim; *Rg.* ſjemmo; *Sla.* ovamo; *Rs.* сямъ (cf. ſąſiad, ſąſiek), сюдà, сюдàшь; (*Hebr.* שם ſcham *ibi*, *Chald.* תם tam, *Syr.* ܬܡ teman *ibi*); Sam, *adverbium loci*, tu, tędy, hier, hierher. Póydź ieno ſam. *Paſt. F.* 115. Dobre piwo piy ſam, a zły midd day ſam. *Rys. Ad.* 13. Sam, ſam świata monarchowie. *Brud. Oſt. B* 2, *Sr.* 1. tuh §éw, tuh §ém, *ob.* haiwo, hayno, *adeſte*). Łacno rozprawiać z daleka przez ścianę; Sam ieno, gdzie ręką doſtanę. *Paſt. F.* 233. Sam ſam mężni żołnierze, cni junacy póydźcie. *Bard. Tr.*

117. Jeden tam, drugi ſam. *Cn. Ad.* 344, ieden ſus, drugi do lata; nieſworni, einer dorthin, der andere hierher; einer rechts, der andere links. Ani mię tam, ani mię ſam, nie wiem, co mam począć. *Mącz.*, *Cn. Ad.* 5, między młotem a kowadłem, ich kann weder aus, noch ein. I tam wre i ſam wre. *Kys. Ad.* 76. Wody morſkie iako dwa mury tam i ſam ſtanęły. *Zrn. Pſt.* 236, z jednéy i drugiéy ſtrony). Prawa ręka ni ſię ſam; ni tam ruſzyć dała. *Otw. Ow.* 187. Z mieyſca na mieyſce tam i ſam ieździli. *P. Kch. Orl.* 1, 408, *Crn.* ſemterkje, ſemtertam, gorindoli; *Vd.* ta nu ſem, pried inu ſid; *Sor.* 1. tam a ſym, tam a ſem, tam ha ſém, hore ha dóhle; *Cro.* ſam ovàm; *Sla.* ovamo onamo; *Rs.* сюда и сюда, тамъ и самъ. To tam to ſam biegają. *Zbil. Chr. A* 2, To tam to ſam ſię kręci, Sama nie wie, gdzie bieży bez pamięci. *P. Kch. Jer.* 545. - §. Nie wiele ſię z tego ſam kąta ſpodziewać. *Off. Boh.* 2, 47, z tego kąta tu, aus dem Winkel hier. - - (°SAMARA; n. p. Naprzód ſzła ledwie podobna do wiary Moc Tureckich wielbłądów z ciężkiemi ſamary i śpiżą obozową. *Tward. Ww.* 122; *Bs* samar *phalerae*, *clitellae*, juki, Saumſattel). - (SAMBIIA, - ii, ż., prowincya Pruſka, od Sayma, syna Wedemunta, kſiążęcia Pruſkiego nazwana, Samland in Preußen. *Biel.* 45 *et* 46). - - SAMCOŁOŻNIK, - a, *m.*, z chłopcami cielesną ſprawę miewaiący, *pederaſte*, ein Knabenſchänder; *Bh.* ſamcolojnjk; *Rs.* мужеложникъ; *Ec.* мужеложникъ, мужеимѣнникъ. Nieczyści, cudzołożnicy, ſamcołożnicy. *Leop.* 1 *Cor.* 6, 10. SAMCOŁOŻTWO, - a, *n.*, *pederaſtie*, Knabenſchänderey; *Rs* мужеложество; *Ec.* мужеложѣрѣніе. Samcołóztwo popełnić, *Rs.* мужеложествовать. SAMCOWY, SAMCZY, - a, - e, *Rs.* самцовъ, od ſamca, vom männlichen Thiergeſchlechte. Naſienie męzkie a u źwierząt ſamcowe, do poczęcia potrzebne. *Krup.* 2, 150. Imiona źwierzęce, które znaczą płeć ſamczą. ſą rodzaiu męzkiego. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 31. SAMCZYK, *ob.* Samiec. SAMICA, - y, ż., SAMICZKA, SAMKA, - i, ż., *dem.*, *Bh* ſamice; *Sor.* 2 ſzamiza; *Sor.* 1. ſamiſka; *Crn.* ſamiza, (= 2. ſamotnica); (*Vd.* ſamiza, = haſtka); *Cro.* ſzamicza; *Rg.* mattiza (cf. mać); *Rs.* самка, самочка, мамка; źwierzę albo roślina żeńskiéy płci, das Weibchen, ein weibliches Thier, (cf. *Germ.* die Sie), eine weibliche Pflanze. *Powiadaią o Hyenie*, że bywſzy ſamcem, bywa i ſamicą. *Otw. Ow.* 623. Widziałem walkę byków o śnieżną ſamiczkę, Sama krowki przytomność połnieca ſa ſprzeczkę. *Hul. Ow.* 38. Słowik miłośny ſię kwapi ſamiczkę bawić śpiewaniem. *Teatr* 55 *e*, 3. Gołąb' piemiczkę w dziobek bolzie. *Hul. Ow.* 129. Samiczka ſzczenie ſamkę w dziobek bolzie. *Hul. Ow.* 129. Samiczka nieutulonym Rzewliwie gardłkiem chodząc ſzczebiece, A pobocz ſkrzydła ſpuſzczone wlecze. *Miaſk. ryt.* 88. Kwiaty ſamice, *foeminei*, ſame tylko maią ſłupki. *Botan.* 115. - §. *tr. ad homines*: Lepiéy ſię ſamią własną cieszyć ſamicą, a cudzéy nie rozdzierać pary. *Haur Sk.* 103. - §. 2) ſamica, główne koryto rzeki, der Hauptſtrom eines Fluſſes, im Gegenſatze der Arme. Wiała dworska, iedna laſſé, im Gegenſatze der Arme. Wiała dworska, iedna laſſé, druga lacha. *Klon. Fl. E.* 3, *not.* „*naturalis alveus* ſamica, *torrens* lacha." SAMICZY, - a, - e, *Rs.* самкинъ, od ſamicy, weiblich, das Weibchen der Thiere und Pflanzen angehend. Imiona źwierzęce, które znaczą płeć ſamiczą, ſą rodzaiu żeńskiego. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 31. SAMIEC, - mca, *m.*, SAMCZYK, - a, *m.*, *dem.*, *Bh.*

ſamce; *Sr.* 1. ſanez, ſancik; *Sr.* 2. ſzamak; *Crn.* ſamz, *Vd.* ſamez, ſamiz, (= 2. chłopiec); *Cro.* ſzamécz; *Rss.* самецъ, самчикъ; źwierzę lub roślina męzkiéy płci, (der Er), das Männchen bey Thieren und Pflanzen. Powiadaią o Hyenie, że bywſzy ſamcem, bywa i ſamicą. *Otw. Ow.* 623. Podługowate iayca lepſze, bo ich ſkorupa twardſza i ſmacznieyſze naſienie ſamczyka zamyka. *Hor. sat.* 216. Samczyk roczny. *W. Ex.* 11, 5, ſamczek. 1 *Leop. Ex.* 12. Samiec ptak, *Cro.* ochúk, *Rg.* occhjàk. Kwiaty ſamce, *masculi*, w ſobie maią ſame tylko prąciki z główkami. *Botan.* 115. - §. Do gliny na cegłę dodaie ſię trochę piaſku miałkiego, ſamiec zwanego. *Aig. Cegl.* 20, feiner Sand, zum Ziegelformen. - - (SAMIT, - u, *m.*, die Sammetblume, Tauſendſchön, *amiaranthus caudatus*, gatunek ſzarlatu; u nas bywa chowany w ogrodach. *Aluk Dyk.* 1, 28). - - SAMIUCHNY, SAMIUCZKI, SAMIUTEŃKI etc., *ob.* Sam. - (°SĄMNIENIE, *ob.* Sumnienie). - SAMOBÓYCA, - y, *m.*, *Rs.* самоубійца, zabójca ſiebie ſamego, *Vd.* ſam ſvoi vboinik, laſtni vbijonik; der Selbſtmörder. *Mon.* 75, 591, ſamokracca, *Duds.* 57. - SAMOBÓYSKI, - a, - ie, SAMOBÓYCZY, - a, - e, ſelbſtmörderiſch. SAMOBÓYSTWO, - a, *n.*, *Vd.* - e, ſelbſtmörderiſch. SAMOBÓYSTWO, - a, *n.*, *Vd.* laſtni vboi, ſamo ſvoie vbijanje, laſtnu vbitje; *Rs.* самоубійство; der Selbſtmord. Samokactwo, *Dudz.* 57, ſieбiebóyſtwo, ſiebieбóy). Samobóyſtwo, dobrowolne z debiebóyſtwo, ſiebieбóy). Samobóyſtwo, dobrowolne z deſperacyi iakimkolwiek ſpoſobem życia ſobie odjęcie. *Oſtr. P. C.* 1, 550, *Mon.* 75, 591. Wydzierać ſobie życie ieſt obrzydłym w oczach bożkich ſamobóyſtwem. *Pilch. Sen. liſt* 1, 19. SAMOBROTNIK, - a, *m.*, *Tr.*, ſamoruch, ſilnia ſama ſię obracaiąca, eine ſich bewegende Maſchine. Zegar kuchenny, ein Bratenwender. SAMOBRZMIĄCA litera *Tr.*, ſamobrzmiączka, ſamogłoſka, *vocalis*, ein Selbſtlauter. SAMOBYTNY, - a, - e, *Cro.* ſzamobitni; *Rs. et Ec.* самобытный; przez ſiebie będący, ſelbſtſtändig, durch ſich beſtehend. O ſamobytny, o iſtności dawna, z ſiebie poczęta, nie maiąca granic. *Zab.* 10, 129 *Koſſ.*, *Smotr. Lam.* 28. SAMOBYTNOŚĆ, - ści, ż., iſtność z ſiebie ſamego, die Selbſtſtändigkeit, *Cro.* ſzamobitje. SAMOCHCĄC, Samochotnie *adverbial.*, *Gerund.* chcąc, dobrowolnie, niepzymuszenie, ſelbſt wollend, freywillig, aus eigenem Willen; *Bh.* ſamochtè; *Rs.* самохотно; *Ec.* самохотнѣ, Gdy ſzkoda ſamochcąc ſtanie ſię..., *Gall. Cyw.* 1, 14. Prawdzie ſamochcąc ſię dręczyſz. *Teatr* 38, 128. Samochcąc ſzukaliście guzów. *Teatr* 188, 27. Zrzeć ſię iéy dobrowolnie; utracić na zawsze ſamochcąc tę, którą czczę równo z bogi! *Stas. Num.* 2, 6. Myśmy ſamochotnie oczy zamrużywszy, ślepym wodzom prowadzić nas powierzyliśmy. *Smotr. Ap.* 17. SAMOCHCĄCY, - a, - e, SAMOCHĘTNY, dobrowolny, freywillig, ſelbſt wollend; *Rs.* самохотный. Miłość własna krzywdy ſamo hętnéy zdrady broni natúrze. *Zab.* 14, 28. Bezpieczniéyſza ſamochcącym, niż zniewolonym rozkazywać. *Pilch. Sall.* 299. SAMOCHLUBIEC, - bca, *m.*, SAMOCHWALEC, - lca, *m.*, SAMOCHWAŁ, - a, *m.*, SAMOCHLUBCA, SAMOCHWALCA, - y, *m.*, SAMOCHLUBSKI, - iego, *m.*, *Vd.* hvalspeter, ſamochvalez; *Cro.* hvala - Peter, hvala - Jamsz; *Rs.* самохвалъ, ſam ſiebie wynoſzący, ein Prahler, der ſich ſelbſt erhöhet, Prahlhans. Mądrego zwykłeś pochwałami zdobić, wſtyd płatą dla ſamochlubca. *Zab.* 12, 84. Podły ſamochwalco, co prócz tego

umiałeś? *Zab.* 2, 91. Ten samochwalec wyperswadował sobie, że był naypięknieyszym między wszystkiemi ludźmi. *Mon.* 64, 501. Samochwał. *Mon.* 75, 591. Zagęścili się u nas darmopyszkowie i samochlubcy. *Mon.* 73, 103. SAMOCHILUBNY, SAMOCHWALNY, -a, -e, *Vd.* slavogovorliu, hvalnogovorjosh; prahlerisch, prahlend. Grek samochlubny. *Zab.* 14, 102. SAMOCHLUBSTWO, SAMOCHWALSTWO, -e, *n.*, popisywanie się czym, chwalenie siebie samego, *Crn.* samohvalnoſt; *Vd.* slavogovorliivoſt, lastna hvala, lastnu hvalenje, samosvoja hvala, samohvalnoſt, pohvaluvanje, snashajozhnoſt, bahanoſt. bahatitje; *Cro.* samohvalnoſt; Selbſtlob, Eigenlob, Prahlerey. Co za czoło, kochanki mi swoie wyliczać; ba i to z samochwalstwa mógł uczynić. *Teatr* 21, 81, *Mon.* 75, 591. SAMOCHOTNIE, *ob.* Samochcąc. SAMOCIĄŻ *adv.*, wciąż ciągnąc; in einem fort ziehend. Kazał Jagiełło szkuty z zbożem przeciwko wodzie Niemnem rzeką do Litwy samociąż prowadzić. *Krom.* 439. SAMOCZWART, -a, -e, *Boh.* samčtwrtý; *Slo.* samoſtwrtí; (*Vd.* samoshterti, z cztery razy tyle); *Rs.* самъ четвертъ; sam ze trzema, selbſt vierte; mit drey andern. Puścił się nocą Władysław tylko samoczwart. *Biel.* 69. Samoczwarta, to iest, wziąwszy z sobą sługę iednego i żonę iego i kapłana, puściła się na morze. *Sk. Żyw.* 1, 344. Na biesiedzie każda potrawa musi przyyść, iako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rey Zw.* 59. SAMODRUGI, *ob.* Samowtor. SAMODWUNAST, -a, -e, z iedynastą drugiemi, selbzwölfte. Starosta Bydgoski sam, samodwunast tylko, Krzyżakom się zastawił. *Biel.* 268. SAMODZIAŁ, -u, *m.*, sukno lub płótno własney domowey roboty; sukno, płotno proste. *Wlod.*, *Cn. Th.* 978, Tuch oder Leinwand von eigner Arbeit, Haustuch, Hausleinwand Samodział, sukmana z przędzy grubey wełny. *Mon.* 75, 591. Ten do lemiesza, ten do berła zdatny, Temu samodział, a ten pan blawatny. *ib.* 71, 155. SAMODZIELNOŚĆ, ści, *f.*, dzielność przez siebie, ob. dzielność, Selbſtwirkſamkeit, Selbſtkraft, Selbſtſtändigkeit. I w stanie społecznym przedziera się iakieś czucie własney samodzielności człowieka, że iest w sobie przeświadczony, iż odebrał od natury dosyć darów, któreby mu wystarczyły były do utrzymania iego szczególney istoty mimo związku społecznego. *N. Pam.* 20. 184. - *Rs.* самодѣйственный, *Ec.* самодѣйственный, *Gr.* αὐτοεν-εργητικος. *Ec* самодѣйственнымъ, который дѣйствуетъ въ чемъ, дѣлаетъ чимъ-самъ, самодѣлецъ, который самъ творитъ. SAMODZIERCA, -y, *m.*, SAMODZIERŻ, -a, *m.*, *Rs.* самодержецъ, самодержавецъ; samowładzca, iedynowładzca, cf. monarcha, Selbſtherrſcher, Selbſthalter. Fryderyk II. naydoskonalszy samodzierżców nauczyciel. *Przeſtr.* 75; *Fc.* самодержавственную, *Rs.* самовластво, *Gr.* μοναρχια; samodzierżeć. *Mon.* 75, 591. SAMODZIERŻAWCZY, SAMODZIERŻAWNY, SAMODZIERZĄCY, -a, -e, *Rs.* самодержавный, samowładny, iedynowładny, selbſtherrſchend. Między królmi sadmodzierżawczemi téy ziemi naszéy rachuie się Perymel ostatni. *Przyb. Luz.* 211. Prozerpina samodzierżawna Platona żona. *Zab.* 12, 408. Samodzierzce domy. *Przeſtr.* 69. Samodzierzco *adv.*, *Rs.* самовластно. SAMODZIERŻYCA, -y, ż., *Rs.* самодержица, samowładna pani, die Selbſtherrſcherinn, Selbſthalterinn. Katarzyna II. Imperatorowa i samodzierżyca całey Rossyi. *Vol. Leg.* 7, 560. SAMODZIERŻTWO, -a, *n.*, samowładztwo, Selbſtherrſchaft, Alleinherrſchaft. *Mon.* 75, 591. SAMODZIESIĘT, -iąta, -iąto, sam z dziewięcią drugiemi, ſelbzehnte, mit neun andern. Sam Szuyski samodziesięt tylko usiadł stało. *Pocz. Bell. A* 3 *b.* SAMOGŁOSKA, -i, ż., *Slo.* samohlasná, zwučka, samozwučka, hlásta; *Crn.* samoglasnek; *Vd.* glasnik, samoglasez, sammoglasnik; *Rs.* гласная буква, самогласная буква; samobrzmiąca, der Selbſtlauter, *vocalis*; od głoski, litery. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 4, *ob.* Spółgłoska. SAMOGŁOSKOWY, -a, -e, od samogłoski, wokalisowy, Selbſtlauters. SAMOGŁOŚNY, -a, -e, -ie *adv.*, przez się brzmiący, ſelbſtlautend; *Boh.* samohlasný; *Crn.* samoglasan; *Vd.* samoglasen. SAMOGWAŁT, -u, *m.*, *Rs.* малакія; płota z samym sobą pełniona, die Selbſtbefleckung, *onania. Pers. Lek.* 197, samołóstwo. *Zr.*, *ob.* Samołożnik. SAMOIEDNY, -a, -e, iedyny, einzig. Kaimskie ręce krwią braterską zbroczyć, Samoiednego w pole wyprowadzić usiłował. *Kul. Hier.* 134. SAMOIEDYNAST, -a, -e, sam z dziesięcią drugiemi, ſelbelfte, mit zehn andern. Każdy samoiedynast przyiechał. *Warg. Lex.* 28. SAMOIAD, SAMOIEDZ, SAMOIEDNIK, -a, *m.*, SAMOIEDZCA, -y, *m.*, ludoiad, ludoiedca, ludożerca, *Sor.* 1. samobójdki; *Crn.* ludyshértnek; *Rg.* gljudojeghja; *Cro.* lyudojed, (szamojedeca *monaphagos*); *Rs.* людоядъ, людоѣдъ; *Ec.* человѣкоѣдецъ, человѣкожеръ, человѣкоѣдникъ Samoiedz. *Mon.* 75, 591. Baieczne powieści o samoiednikach, o wilkołkach, i tym podobnych dziworodach. *ib.* 70, 74. SAMOIEDZ, -i, ż., iedzenie zwierząt swego rodzaiu, das Fressen der Thiere seines eignen Geschlechts, das Auffressen einer den andern. Wielkiesowy mnieysze sowięta wyiadają i samoiedzią się żywią. *Hmur St.* 277. Samoiedź, ludoiedź, Menſchenfreſſerey. Rodzi byli pasterze i blizcy sąsiedzi, Że ich zbawił Herkules takiey samoiedzi (Kakusa). *Klon. Wor.* 24. - *tr. fig.* W Wołoskiey samoiedzi ani wiary poddanych przeciwko panu, ani sprawiedliwości pańskiey przeciwko poddanym, niemasz żadney. *Orzech. Qu.* 141. - §. *collect.* samoiedź, SAMOIEDY, dzicz, kray, gdzie ludzie ludzi pożerają, ludoiedzcy, ludożercy, die Menſchenfreſſer, das Land der Menſchenfreſſer. Samoiedź, *anthropophagi*, ludzie, którzy drugie ludzie iedzą. *Mącz.* Samoiedy, narod północny państwa Rossyyskiego wzdłuż morza aż do Syberyi; iest to narod dziki i t. d. *Dyk. G.* 3, 13, Samojeden Lud dziki, bałwochwalski, i samoiedź, który zgonów i ozrow swoich iedzą. *Sk. Żyw.* 2, 80 Ziele to rośnie w Arabii abo Samoiedzi. *Syr.* 898. SAMOIEDNY, -a, -e, SAMOIEDZKI, -a, -ie, od samoiedzi, ludożerny, menſchenfreſſeriſch: *Bh.* lidogebný, *Ecl.* человѣкоядный SAMOILNY, -a, -e, -ie *adverb.*, osobno odłączony, abgeſondert. Gruczołki samoiętne, *conglobatae. Arup.* 3, 115. Dwa gruczołki pod-uszowe są z wielu innych gruczołków samoiętnych złożone. *Arup.* 2, 342. (*Crn.* samojeja *flos persicus*). SAMOIŚCIEC, -śca, *m.*, egoista, sobek, samolub, siebielubiec, o sobie tylko samym myślący, der Egoiſt, Selbſtſüchtler. Samoiściec przy tronie nigdy nie zasypia, ohydność zawsze go cuci. *Stan. Num.* 2, 193. SAMOISTWO,

-a, *n.*, *Bh.* ſobĕtnoſt; egoizm, die Selbſtſucht. Z tym ſamoiſtwem ſzlachty, iuż odpadały od kraiu naybogatſze miaſta. *Praeſtr.* 19. (*Vd.* ſamoſtojeshnoſt, ſamoſvoinoſt, s udzielność iſtoty, Selbſtſtändigkeit). SAMOISTNY, -a, -e, -ie *adv.*, pełen ſamoiſtwa czyli prywaty, egoizmu, ſelbſtiſch, ſelbſtſüchtig; *Bh.* ſobĕtnỳ. Samoiſtne duſze. *Stas. Zam. pr.* (*Vd.* ſamſtojezh, ſamſvoin, *Ec.* самостоятельный, *ſamoiſtny*, udzielny co do iſtoty, ſelbſtſtändig). SAMOKATCA, *ob.* Samobóyca. SAMOKACTWO, *ob.* Samobóyſtwo. *Dudz.* 57. SAMOKUPIEC, -pca, *m.*, ſam ieden iakim towarem handluiący, *Vd.* ſamotershez, ſamokupez; *Rg.* ſamoprodàvalaz; der Alleinhändler, Monopoliſt, der allein einen gewiſſen Handel führt. Wenetowie na ów czas bogatych towarów Indyyſkich ſamokupcy. *Nar. Hiſt.* 6, 312. Nazywano ich głodotwórcami, ſamokupcami, monopoliſtami. *Czack. pr.* 1, 326. SAMOKUPSTWO, -a, *n.*, *Vd.* ſamokupshnia, ſamotershtvu; *Sr.* 1. ценовъ ſamobo pjedabwaczjtwo; *Cro.* ſzamoterſtvo; *Rg.* ſamoprùdaja; *Ec.* отнуждничество; monopol, handel iednemu tylko pozwolony, das Monopolium, der Alleinhandel. Monopolium albo ſamokupſtwo pochodzi tylko z fakonſtwa, z zazdrości. *Haur Sk.* 234. Pozwalaiąc oſobnego przywileiu albo ſamokupſtwa iednemu człowiekowi lub towarzyſtwu, pozbawia ſię przez to wielu oſob pożytku. *Mon.* 74, 175, *ib.* 75, 591. Do rozſzerzenia handlu wydano edykt, w którym ſamokupſtwo czyli monopolium w handlowaniu znieſiono. *Pam.* 84, 619. - - *SAMOKWITŁY Hymet. *Zebr. Ow.* 182, *ſemper floreſcens.* SAMOLOT, -a, *m.*, ptak Feniz, który ma być iedyny na świecie, umiera i znowu ſię rodzi. *Gwag.* 696, der Phönix, ogniwacz, wyczyniec. SAMOŁÓWKA, -i, *ż.*, *Rs.* самолов, самоловная снасть, словéнь; łapaczka, w któréy kto ſam ſię łowi, dół, dołek, *pr. et tr.*, eine Falle, Fallgrube, ein Fallſtrick. (*Cro.* ſzamolovecz peſs *vertagus*). Wilk, gdy w gotową gdzie nadoł wſią ſamołówkę wpadnie, Nazad mu z niéy wyyść nieſnadnie. *Tward. Wł.* 246, wilczy dół, Wolfsgrube. *Mon.* 75, 691. Sami w ſwoię ſamołówkę wpadli. *Biał. Od.* 24, *Kłok.* 78, *Pot. Syl.* 259. Da bóg umyſł ſtateczny, żebym w téy wędrówce Żadnéy ſię zwieść nie dała świeckiéy ſamołówce. *Tward. Pas.* 49. Samołówki ſądowe, wykręty, któremi ſchytrzaią drugich w prawie, *anfractus iudiciorum. Mącz.* Wykręty czyli ſłówne ſamołówki, *ſophismata. Pilch. Sen. liſt* 4, 54. SAMOŁOWNY, -a, -e, -ie *adv.*, verfänglich. Zdała ſię Polakom przyſięga Kazimierza podeyźrzana i ſamołówna. *Stryik.* 591. SAMOŁÓZTWO *Tr.*, *ob.* Samogwałt. SAMOŁOŻNIK, -a, *m.*, *Tr.*, onaniſta, ſam z ſobą pſotę pełniący, der Selbſtbefleckter. SAMOLUB, *ob.* Siebielubiec. SAMOLUBNOŚĆ, -ści, *ż.*, *Vd.* laſtna lubeſen, ſamoſvoje lublenje, velku na ſe derzhanje; *Rs.* самолюбіе; naganna miłość własna, die Eigenliebe, Selbſtliebe. Samolubność mniema, iż nie trzeba ſię przymuſzać, ani trapić dla nikogo. *Zabł. Roz.* 196. SAMOLUBNY, -a, -e, *Rs.* самолюбивый, ſobie kochaiący, eigenliebig, ſelbſtliebig, in ſich ſelbſt verliebt; *Bh.* ſamoljubezhnỳ. Tam ſię ſamolubny Narcys z ſobą pieści. *Zab.* 10, 54 *Koſſ.* Część brzegów Afryki podlega rządowi ſamolubnemu. *Pam.* 83, 2, 294, arbitralnemu. SAMOŁUSK, -a, *m.*, wąż nieiadowity, bez tarczy, ſamemi łuszczkami cały okryty. *Zool.* 203, eine ganz ſchuppige Schlange. *SAMOMĄDRY, -a, -e, *Ec.* самомудрый, который самъ о себѣ мнитъ, что онъ уменъ; cf. pedant. SAMOOSMY, -a, -e, ſam z ſiedmią drugiemi, ſelbacht, mit ſieben andern. On Noe, który iedno ſamooſm zoſtał żyw. *Rey Pſ. Sz* 6. Samoóſmego Noego bóg zachował. z *Leop.* 2 *Petr.* 2, 5. Poimali go; potym ſamoóſmego go ścięli. *Gwag.* 644. SAMOPAŁ, -u, *m.*, *Rg.* ſamopallo, ſamokrea; *Dl.* ſamokreſz; *Ross.* самопалъ (cf. ſamoſtrzał, ein Selbſtſchuß); gatunek dawnéy ſtrzelby, eine Art alter Feuergewehre. *Mon.* 75, 591. Kozacka piechota ſtrzelby, ſamopały naſwane miała. *Papr. W.* 2, 113. Kozacy prażyli Turków z ſamopałów. *Nar. Chod.* 2, 401. Jednych działa rażą, drugich Dońcy ukryci z ſamopałów prażą. *Tward. Wł.* 244. Muſkiety naſze daléy nad Oſmana ſamopały i trzciny ſięgały. *Tward. Wł.* 139. Ręka iego od poſtrzału z ſamopału Moſkiewſkiego zdziurawiona. *Birk. Kr. K.* 36. Samopałem zbroyny. *Ro.* самопальныхъ. SAMOPAS *adv.*, ſam oſobno ſię paſący, allein weidend. (*Sr.* 1. ſamopaſtné, zamopaſtné, *Ch.* proſtopáſſnỳ, rozpuſtilỳ, *Vd.* ſamupashen, *Crn.* ſamapash, ſamapashne *vagus*, *diſſolutus*). Koń ten ſamopas ſię nad brzegiem to tam, to ſam paſie. *P. Kch. Orl.* 1, 13. Jednorożec tak dziki, że i ſwoiéy ſamicy nie rad widzi; bo odſiedliſzy od niéy ſamopas po puſtyniach chodzi, aż ſię miłością zapali, i znowu do niéy przychodzi. *Birk. Chm. C* 2. Owca chodzi ſamopas, nic iéy nie zatrzyma, Znać tu ani paſterzów, ani wilków nie ma. *Karp.* 1, 89, *ſcf.* Kto nie ma przyiaciela, ieſt iako on żubr odyniec, co go od ſiebie ſtado wybije, iż iedno *ſam puſtopas* chodzi, a żadnego ſpołku z innemi zwierzęty nie używa. *Rey Zw.* 88 *b*). - *tr.* ſamopas, rozproſzenie, poiedynczo, oſobno, bez dozoru, zerſtreut, allein, ohne Aufſicht, cf. *Ross.* самопольный, своеполный. Samopas wałęſali ſię, gdzie ie noc zagnała, tam ſwe ſiadła mieli. *Pilch. Sall.* 151. Ludzie ci, chociaż tak chodzą ſamopas i tu i owdzie, maią iednak każda ich harda głowę, któréy ſłuchaią. *Boter* 250. Nieprzyiaciel zewſząd ściśniony, daie ſię nogom ſamopas. *Tward. Wł.* 160, pierzcha, w roſzypkę idzie, entflieht zerſtreut. - Samopas kogo puścić, bez dozoru, einen ſich ſelbſt ohne Aufſicht überlaſſen. Edukacya, iak złą naturę przełamuie, tak dobra, kiedy ią ſamopas puścisz, w zły ſię zwyczay obraca. *Falib. R.* - *aliter*; Stolec, ſamopas odchodzący. *Pers. Lek.* 100, wſtrzymać ſię nie daiący, mimowoli chorego odchodzący, unwillkührliche Stühle, die ſich nicht verhalten laſſen. 2) SAMOPAS, -a, *m.*, SAMOPASNY człowiek, rozpuſzczony, ſwywolny, ein Ausgelaſſener. Poczekayże, poczekay, panie ſamopaſie. *Zabł. Amf.* 77. Ludzie nazbyt dworſcy, nieuważni, ſamopaśni. *Falib. A* 1. SAMOPASKA, -i, *ż.*, błąkaiąca ſię niewiaſta, małpa, *ambubaia. Mącz.*, eine Herumtreiberinn, awanturnica). (*Sr.* 1. ſamopaſtnoſci, *Crn.* ſamopashnoſt, ſvawola, ſvawolnoſć). SAMOPIĘT, -a, -e, ſam z czterema drugiemi, ſelbfünfte; *Slo.* ſamopáti. Rycerſkiego ſtanu człowiek może łupieżce pokonać ſamotrzeć, mieſzczanin ſamopięt, a proſty chłop ſamoſiodm. *Szczerb. Sax.* 442. SAMOPŁYNNY, -a, -e, dobrowolnie płynący, von ſelbſt fließend. Samopłynną wenąl.no rymy. *Min. Ryt.* 3, 344. SAMOPSZA, -y, *ż.*, *triticum amyleum*, Amelkorn, pſzenica krochmalna, za iedno biorą z orkiſzem, Spelz, Dinkel; ieno że mniéy pokarmu cia-

łu daie, niźli orkiſz; ziarno podobne pſzczenicznemu, ieno w łupince iak orkiſz zawarty. *Syr.* 955, cf. Gołka, Płoſkur), *et* 950, *et* 927, *et* 456 cf. Jarka). SAMORODNY, SAMORODY, - a, - e, SAMORODNIE *adv.*, *Ec.* самородный. (*Lh.* ſamorojſk *ſponte ſua natus*, *Ec.* саморасленный), nierobiony, naturalny, nie ſztuką lub ręką wyſtawiony, ſelbſt erzeugt, von ſich ſelbſt gewachſen, von Natur, natürlich, nicht künſtlich, nicht gemacht. Nil ma od ſig ſamo odnych o, a dwie przemysłem uczynionych. *Bot.* 213. Złoto, iak burzące działo, ſkały ſamorodne łamie, *Birk. Ek. B 6.* Karmią ſię ziołami, korzonkami, i innemi ſamorodnemi owocami. *Abk.* 74. Miey ſce to ſamorodne miało zaſklepienie. *Gra. Ow* 108. Skrył ſię za płotem ſamorodnym. *Zab.* 11, 88. Samorody *Przyb. Milt.* 310. Produkt ſamorodny, *Vd.* ſamorozhuiza, *Rs.* самородка. - *transl.* Wiersze Homera zdaią ſię ſamorodne, z taką łatwością zrobione, iż iak ſię zdaie, nie kosztowały ani trudu ani pilności. *Pir.* Wyr. 345, bardzo naturalne, nie ułożone, lub też oryginalne, natürlich, original. SAMORODNOŚĆ, - ści, ż., naturalność die Natürlichkeit. *Ir.* Samorodność czyli oryginalność. *Teatr* 24, die Originalheit, das Original. SAMOROSŁ *ob.* Winne zioło. SAMORUCH, - u, *m.*, SAMORUCHNIA, - i ż., samobrotnik, ſilnik ſama ſię obracaiąca, ein ſich ſelbſt bewegendes Werk, *Ec.* самодвижество. Obrot kołek w takiey ſamoruchni, (*automa*). *Hub. Mech.* 19. Gdy w takiey ſamoruchni iedno koło w tę, drugie w przeciwną obraca ſię ſtronę . . . *ib.* 20. - 2) Samorządność, SAMORUSZNOŚĆ, - ści, ż., *Cn. Th.* 979, władza rządzenia ſiebie ſamego, die Selbſtbewegung. Przytoczył ſię niebieſki poiazd ſamoruchem. *Przyb. Milt.* 218. SAMORUCHY, SAMORUSZNY, - a, - e, *Cn. Th.* 979, *Ec* самодвижный, ſam ſię obracaiący, ſich von ſich ſelbſt bewegend. Zbiega pod niebieſką ſamoruchą bramę *Przyb. Milt.* 150. Samoruſzne koła, *automata. Hub. Mech.* Samoruſane wozkowe obrazki. *Mon.* 60, 1032. SAMORZĄDCA *ob.* Samowładca. SAMORZĄDNOŚĆ, - ści ż. ſamowładność, władzielność die Selbſtherrſchaft, Souverainität. Upadła ſamorządność narodu. *N. Pam.* 19, 259. SAMORZĄDNY *ob.* Samowładny. SAMOSADKA, - i ż., *Ross.* самосадка, ſol na ieziorach ſama ſię krystalizuiąca. SAMOSĄDNY, a, - e, - ie *adv.*, *Ec* самосудный, *Gr.* αὐτοδικος, ſelbſtrichtend, *ob.* ſamowładny. SAMOSIŁNY *Ec* самосильный, ſamemi ſiłami, ſelbſtkräftig. SAMOSŁOŃ, - a, - e ſam z ſześcią drugiemi, ſelbſtſechs, nur ſechs andern. Tego żałuię, iż nie ſam, ale ſamosłoń z żoną, z dziećmi zginąć mam. *Orzech. Qu* 1**. Wyiechali oſtatni ſamosłoniemi przyſiągliſty. *Gor. Wł. f.* 2. Ry erſkiego ſtanu człowiek może łupieżce pokonać ſamo rzeć, nieiżeżanin ſamopięt, a prosty chłop ſamosłoniem. *Szczerb. Sax* 442, *ib.* 158. SAMOŚŁANIEC, - ńca *m.*, nie od drugiego lecz od ſiebie ſamego poſłany, ſamozwaniec ein von ſich ſelbſt Geſchickter, der von niemanden einen Auftrag hat, ſich ſelbſtlich ſar einen Abgeſandten ausgiebt (z rozwoźnicy, ſamosłańcy którzy bez porządnego powołania na urzędy kościelne ſami ſię wdzierali, *W. Poſt. H* 12. Uchoway nas od chytrych ſamosłańców. *St. Kaz* 88. SAMOSŁANSTWO, - a, *n.*, udawanie poſłáwa od kogo; vorgebliche Abſendung von jemanden. Nie idą odszczepieńcy od apoſtołów, ale od ſwey woli i ſamoſtańſtwa ſwego. *St. Kaz.* 201 *et* 206. SAMOSOB *adv.*, ſamopas, oſobno, allein, ganz allein. Pasąc przy morzu patterczka koża liczne ſamosob bydełko bez ſtroża. *Zab.* 16, 310. SAMOSTRZAŁ, - u, *m.*, (*diſg.* ſamopał), der Selbſtſchuß. Samoſtrzał zaſtawuie ſię tak, że na mieyſcu, gdzie ſię zwierz dobrze iuż więcył, nabita flinta ſię oſtawi, od cyngla aż do zanęty ſznurek, aby gdy zwierz zanętę roſzy, ſuzya wyſtrzeliła. *Aluk. Zw.* 1, 407. - §°. kuſza, łuk z cęglem, *Vd.* ſamoſtra, ſamoſtro, ſtrzelak, ſamoſtrel, *Vd.* ſamokreſa, = piſtolet; *Cro.* ſz. moſzael, *adj.* ſzamoſztrélni; *Ld.* ſzamoſ·tral (*Dl* ſzamokrela *ſcopus*); *Hg.* ſzamſzerigy, *Bs.* ſamoſtrel; *Rg* ſamoſtriel. (*Ag.* ſamokrea, *terzetta*); eine Armbruſt, ein Druckbogen. Samoſtrzały na wyſtrzelanie ſtrzał. *Leop.* i *Mach* 6, 51, *Wujek. ib.*, kusze *Bibl Gd.*) Czyniłeś Panie mocne ramię moie, iak łęczyſko ſamoſtrzału miedzianego, *ut arcum aereum. Wroh.* 57. Z drzewa łokowego nayleplſe obręcze bywaią na achtele, takież i ſamoſtrzały dzieciomku krotoſili. *Cresc.* 405. *Prov.* Wszyſtkiego pomoże, z kuſzy i z ſamoſtrzału *Rys Ad.* 72. SAMOSTRZELNIK, - a, *m.*, co ſamoſtrzały, łuki, robi, der Druckbogenmacher. Z palniku ſamoſtrzelcy kuczynią też łuczniczy łuki mocne, także ſamoſtrzelnicy kuſze. *Syr.* 791. SAMOSZÓST, - a, - e, ſam z pięcią drugiemi, halbſechſter Drugich niewolników z ſobą nadmowiwszy, wielki ſamoſzoſt ztamtąd. *Pasz. Dz.* 30. *Biel.* 116. SAMOTNY °SAMOTY, - a, - e, SAMOTNIE *adv.*, ſtobiey ſam bez ludzi, einſam, *Bh* ſamotny, odmienny, *Slo.* ſamotni, ſametné, oſamělý, (*Slo* ſametlive ſtowo *ſig. lucrum*, *Sr.* 1. ſamotné, ſamitkowné; (*Sr.* 1. ſamotné *proprius* własciwy); *Cro* ſamotne; *Vd.* ſameten, ſaleten, puhaun; *Bg* ſamotni, ſamoxiv; *Rs.* уединенный, можающий. *Ec.* единствуемый. Jeſtem ſam, lecz nie ſametny. *Teatr* 25, 4. Nie iest dla człowieka dobrze nie ſametny. *Przyb. Milt* 250, żyć ſamotnie, *Vd.* biveti, *Ec* едино живущий особ живати. особ. живати, *Ec* единожительствовати Samotnym czynić, oſierocić *Bh* ſametnim, oſametnim; *Cro.* ſamochujem. Samotny ſię być, oſierocieć, *Bh* oſamětit, oſametnim SAMOTNOŚĆ, - ści, ż., SAMOTA, - y ż., *Bh.* ſamoſt ost ſamota, ſametina *Slo.* ſametnoſt, oſamělost, ſametnoſt, ſametnoſt, ſametnoſt (*Sor* 1 ſamotnosci *fr.* 1 *terra*); *Cro.* ſamota, ſamohe; *Vd.* ſamota, ſametnoſt, puhaunoſt, otebuoſt, bresl. duoſt, odl duoſt; *Cro* ſamoche, puſtinia; *Bg* ſamochia, *Rs.* единственно, одиночество особенность, собаяние, молчание захожденне *Ec.* единственство, уединение, особность (*Ec.* молчательница села ſamotnego, bezpomyślca), oſobność, le ludu ſtó. *Duez.* 5**, die Einſamkeit. Niecierpliwy trwać daley w ſmocie ſtudzey. Bez cnych oblubieńczych i oycowſkiey chluby. *Zab.* 15, 7 Aniał SAMOTNIK, - a, *m.*, ſamotnik żyiący, ein Einſamer; *Sr* 1. ſamětét, *Cro.* ſamoſtrzeh; *Vd.* ſamoſtnik, odleden zhlovek, *B* ſamoxivez; *Rs.* особникъ, одинецъ (cf. odyniec), уединенникъ, молчальникъ; *Ec.* особникъ, б затвор никъ. Nie wszyſcy, choć w ſtrzęſcie, pokiś ſamotnikiem. *Przyb.* 2** 248, cf Samotyniec. SAMOTNICA, - y, ż., ſametna 3a, eine Einſame, die einſam lebt; *Cro.* ſamizza; *Rs.* уединённица; *Ec.* иноктия. SAMOTAKI, - a, - ie, tolo-

tologiczny, tautologisch. Podania samotakie, gdsie to samo słowo w tym samym znaczeniu twierdzone bywa o sobie samym. *Cyank. Log.* 158. SAMOTOK, -u, *m.*, *Rg.* samotok, sirovaz, opòl, *mustum protropum*; *vino vergine, che esce dall' uva non torcolata*; Worſprung. SAMOTRESC, -ści, *ż.*, wino z suchych iagod. *Tr.*, trockner Beeren-Wein. SAMOTRESCIOWY, -a, -e, *ib.* SAMOTRZASK, -u, *m.*, ein Fangkäfig, ein Käfig die Vögel zu fangen. Samotrzask, łapka na ptaki. *Mon.* 75, 591. Szczygły łowią się też na wabika w klatki, samotrzaski zwane. *Kluk Zw.* 2, 224. U klatki samotrzaski wieko tak się podeprze, aby ptak wpadaiący samego siebie zamykał. *Kluk Zw.* 2, 383. Słowa iego za samotrzaski staną, Kto nieostróżny na ich lepie więźnie. *Zab.* 14, 55. SAMOTRZEC, -ia, -zie, sam z dwoma drugiemi, ſelbdritter; *Bh.* samtreti; *Slo.* samotreti; (*Vd.* samotretji, z trzy razy tylki). Wierszowic był na gardle ſkaran ſamotrzeć i z syny. *Biel.* 76. Przyszło do niego matka boża samotrzeć (*adverb.*). *Sk Zyw.* 1, 127. Rycerſkiego stanu człowiek może łupieżcę pokonać samotrzeć; miesczaninu samopięt, a prosty chłop samosiódm. *Szczerb. Sax.* 442. Każda potrawa na ſtół musi przyyść, iako kasztelanka, albo samotrzecia, albo samoczwarta. *Rey Zw.* 59. SAMOTRZYNASTY, -a, -e, sam z dwunaſtą drugiemi, ſelbdreyzehnter, mit zwölf andern. Zebrał towarzyszów dwanaście, tak iż samotrzynasty szedł na ono mieysce. *Sk. Zyw.* 1, 369. SAMOUCZNY, -a, -e, SAMOUK, -a, *m.*, z siebie samego uczony, *Gr.* αὐτοδίδακτος, *Ru.* самоучка, *Ec.* самоучёный, самоучный. (*Vd.* samouk, z partácz). Onych samouczných, w sobie mądrych świadków słuchać nie zaniechamy. *Smotr. Ap.* 178. SAMOWIAREK, -rka, *m.*, SAMOWIERNIK, -a, *m.*, na samey wierze bez uczynków zasadzaiący zbawienie, hydne przezwisko Proteſtantów, der auf den Glauben allein die Seligkeit baut. (*Ec.* самовѣрный, *Gr.* αὐτόπιστος *per se fidem faciens*). Przeſtroga samowiernikom, Którzy się tylko liściem okrywaią Wiary, a dobrych spraw zaniedbywaią. *Odym. Sw.* 2, *N* 3 *b.* Wy mili samowiarkowie! *Smotr. Lam.* 152. Ci samowiernicy, nieprzyiaciele wszech uczynków dobrych. *W. Poſt. W.* 2, 66. Szata ta zwadziebna nie znamionuie wiary, iak samowiernicy wykręcaią, ale miłość i uczynki dobre. *W. Poſt. M.* 365. SAMOWŁADCA, SAMOWŁADZCA, SAMOWŁAYCA, -y, *m.*, *Crn.* samoblaſtnik; *Vd.* samokraluvauz, samoblaſtnik; *Cro.* szamoladavecz; *Rg.* samovlàdalaz, samodarxas; *Sla.* vlaſtelin; *St.* 1. ſamobłnejiczeł; *Ru.* самовластникъ; samodzierż, iedynowładca, nieokreślenie panuiący, der Selbſtherrſcher, unumſchränkte, alleinige Beherrſcher. Samowłayca nieba i ziemi. *Groch. W.* 193. Potomek Jagiełłowego Samowłaycy Sarmackiego. *Groch. W.* 473. Król nasz nie samowładzcą, ale oycem i głową narodu być powinien. *Gaz. Nar.* 1, 170, 2 Konſt. 3, Maia. (nie despotą). *Sak. Kal. E* 1, *Mon.* 75, 591. SAMOWŁADCZYNA, -y, *ż.*, samodzierżyca, samowładna pani, nieokreślenie panuiąca, die Selbſtherrſcherinn, alleinige, unbeſchränkte Gebieterinn. U Pensylwańczyków równość ſtanu iest ich samowładczyną. *Zab.* 12, 176. SAMOWŁADNY, -a, -e, SAMOWŁADNIE *adv.*, *Vd.* samoblaſten, saniögospodezhen, samokrałſki, laſtnomozhen; sam od siebe, s' laſtno mozhjo; *Rg.* samovlaſtni; *Cro.* szamovlásztnoszt; *Rg.* samovlaſtitos; *Ru.* самовластіе; nieokreślona władza, unumſchränkte Gewalt. Samowładztwo. *Mon.* 75, 591. Utrata samowładności narodowey, nie może być na przeszkodzie do ćwiczenia się w pożytecznych naukach. *N. Pam.* 5, 187, *ob.* samorządność, udzielność. - §. Niewolno, aby skrzywdzony sobie zadosyć uczynienia sam poszukiwał; samowładztwo nie zgadza się z publicznym bezpieczeństwem. *Gall. Cyw.* 1, 15, Eigenmächtigkeit, samowolſtwo. *SAMOWLAZŁY, -ego, *m.*, wtręt, wtręcień, intrus, wdzierca, cf. samozwaniec, samosłaniec, der ſich ſelbſt aufgedrungen hat. Iż na urząd nie będąc powołany, ani posłany, sam się weń wdał i wtrącił, dzisieyszyby go nazwali samowlazłym. *Zrn. Pſt.* 18. Może bóg sobie prawdziwe apoſtolſkie sukcessory wzbudzić z tych, którzy u was są zwani heretyki a samowlazłymi. *ib.* 18, *ib.* 36, 623. SAMOWOLNY, -a, -e, SAMOWOLNIE *adv.*, z własney woli pochodzący, *Cro.* szamovòlyen *pertinax*, *Rg.* samovogljan *inobsequens*, *Bs.* samovogljan *contumax*; *Ec.* самоволѣнный, самохотный, *Gr.* αὐτοβούλος; *Ru.* самовольный, своевольный; według upodobania i woli postępuiący, arbitralny, eigenwillig, ſelbſtbeliebig, eigenmächtig. Gdyby magiſtratury, nie podług prawa, ale podług samowolnego sądziły zdania... *A. Zam.* 9. Gdy iedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiey części zarządza, takowy ſtan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Religiia monarchów czyni cnotliwymi; a ieżeli ich władza okaże się samowolna i sroga, czyni znowu poddanych cierpliwymi. *N. Pam.* 10, 28. Zadziwienie nad samowolném postępowaniem rządu Angielſkiego. *ib.* 3, 362. Zwierzęta się samowolnie poruszaią. *Zool.* 1. Ciała samowolnie w próżni spadaiące. *Hub. Mech.* 20, z siebie samych, von ſelbſt, von freyen Stücken. Samowolne spadanie ciał. *Hub. Mech.* 16, *et* 45, *et* 71. Judasz z matką swoią samowolnego dopuścił się kazirodztwa. *Potiey* 23, nie wymuszonego, dobrowolnego. (*Ec.* самоволіе *animus sponte efferens*). SAMOWOLNOŚĆ, -ści, *ż.*, arbitralność, die Eigenwilligkeit, Freyheit des Willens. (*Cro.* szamovòlynoszt *pertinacia*, *Rg.* samovoglnos *inobedientia*). Samowolność złych kupców. *N. Pam.* 19, 124. SAMOWTOR, -a, -e, sam z iednym ieszcze, *Bh.* samobruhý, (samobrubá ciężarna, brzemienna); *Slo.* samobratí; *Ec.* самобратъ; (*Vd.* samadruh, duoja versta,

z podwóyny); *Rs.* самь-друго, (z 2. podweselony), selbander. Ze wsi był powinien z pacholkiem samowtor zbroyno na koniu stawać. *Star. Ryc.* 15. Poiadę samowtórzy do Rzymu na obieranie Gienerała. *Sk. Żyw.* 2, 150, *Mon.* 64, 191, *Sk. Dz.* 1043. Arfo złocista, ucieczo świętego Króla Psalmisty, w trudne czasy iego, Kiedy przed Saulem z tobą samowtóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598. SAMOŻERCA, *ob.* Samoiad, Ludoiad. SAMOZWANIEC, - ńca, *m.*, samosłaniec, nie od drugiego wezwany, fałszywie wezwanie od drugiego udaiący, *Rs.* самозванецъ; *Ec.* самозваннный; der sich selbst berufen hat, den niemand anders berufen hat, der fälschlich vorgiebt, als habe man ihn berufen. Krzyżacy sędziów od papieża na rozstr ygnienie zatargi ich z Polską postanowionych, samozwańcami tytułowali. *Nar. Hst.* 5, 378, Dymitr samozwaniec. *Nar. Chod.* 1, 306. SAMOZWAŃSTWO, - a, *n.*, *Ec.* самозванство, die Selbstberufung. SAMOŻYIEC, - yyca, *m.*, w niektórych wo ewództwach bezżeniec. *Czztr. Mscr.*, der Hagestolze, der ohne Weib lebt. SAMPAN, - a, *m.*, Jespan, Jegomość Pan, der hochgeehrte Herr. Powiedz wrożko natychmiast iasno, zwięźle, krótko, Rok, dzień, porę i miesiąc narodzin sampana. *Zabł. Zbb.* 71.

SAMPIERZ, *ob.* Szampierz. SAMSIAD, *ob.* Sąsiad, SAMSIEK, *ob.* Sąsiek,

SAMSON, - a, *m.*, sławny przez siłę swoię żydowski Herkules, Simson. Jażbym się teraz i z Samsonem sprobował. *Teatr* 27, 109. - §. Samson, *herb*, ein Wappen. Samson lwowi paszczę rozdziera; na helmie trzy pióra strusie. *Krup.* 3, 46.

SAMTEN, samata, samoto, z sam ten, ten tu, (*oppos.* tam ten), dieser hier. W żadney ogroda samtego kwaterze Fiołkom mieysca czemużeś nie dała! *Kchw.* 144. SAMUCHINY, SAMIUCHINY, *ob.* Sam.

SAMURA, - y, ż., u. p. Tam Merkuremu przy zwykłéy ofierze Próżnéy samury, którą na rzeź daie, Takie z pogorze wylewa pacierze, . . . *Pot. Syl.* 359. Niemasz dzikorą wu, lwa ab> żołnierza na murze widzieć; ale co też tam było po samurze, którey i przez płot ciężko, bo iey koły wadzą. *Pot. Pocz.* 653. (cf. *Rs.* замуриться domatorem być).

SAMY, *ob.* Sam.

SAN, - u, *m*, rzeka na Rusi. *Dyk. G.* 3, 24, ein Fluß in Gallizien; *ob.* Sandomierz.

SANCYT, - u, *m.*, termin prawa Polskiego, na wyznaczenie wyroków seymów lub konfederacyy; - od słowa *sancire. Kras. Zb.* 2, 471, ein Reichstags- oder Konföderationsausspruch. Tysiące wydanych od generalności sancytów, to iest wyroków. *Ust. K.* 2, 254. SANCYTOWA deputacya. *S. Grodz*, 64, roztrząsaiąca sancytą.

SANDACZ, *ob.* Sędacz.

SANDAŁ, - u, *m.*, pantofel zakonników, ein Sandal; *Cro.* sàndalea *lignea solea*; *Rs.* сандáлій; *Ec.* каллúгій, сандáлія, плесницы, (плесна podeszwa nożna). - §. 2) drzewo sandałowe, Sandelholz, *Rs.* сандáлъ. (*Rs.* сандáлець nawa letka). SANDAŁOWY, - a, - e, od sandału, Sandels, *Rs.* сандальный. *Rs.* сандалить, сандáлить farbować sandałowemi drzazgami.

SANDARAKA, - i, ż., farba cynobrowata, Sandarach, Wachholderharz. Żywica iałowcowa. *Sien.* 359, nie tylko do przednich wchodzi malarskich pokostów, ale i do lekarstw. *Kluk Rosl.* 2, 222. SANDARAKOWY, - a, - e, von Sandarach.

SANDOMIERZ, - a, *m.*, miasto niedaleko tego mieysca, gdzie rzeka *San* do Wisły *zmierza. Kpcz. Gr.* 3, 33, die Stadt Sandomir. SANDOMIRSKI, - a, - ie, n. p. Województwo Sandomirskie. *Dyk. G.* 3, 25. SANDOMIRKA, - i, ż., nayprzednieysza pszenica w Sandomirskim rosnąca, Sandomirer Weitzen, eine der besten Gattungen. Pradziad móy płynął z Sandomirką do Gdańska. *Teatr* 7 *d*, 32.

SANICA, - y, ż., sanna droga. *Wlod.*, SANNA, - y, ż., die Schlittenbahn; *Cro.* szanik; *Crn.* sènina; *Vd.* sanienz, gasishe, gas, gashnia (cf. gaz); *Sla.* saonik; *Bs.* savnik, prrit, put po snigu. - §. *Plur.* Sanice, płozy sanne. *Bh.* sanice; *Rs.* полозъ, полозокъ, полозки, коняки; die Schlittenkufen. SANIE *plur.* -; SANKI, SANECZKI *plur. dem.*, *Bh.* sanè, sanky, płaz (cf. płazać), (z. sanè żachwa, san' smok; Sanè iędze). *Slo.* sanè. (*Slo.* sán'a, ć'iit' (zeluść, żuchwa); *Sr.* 1. sana, sane, sanki; *Sr.* 2. sjanki; *Crn.* seny, sanke, (*Crn.* sumkniti *evadere*, zemknąć); *Vd.* sani, derkalize; *Cro.* szani, szaone; *Hg.* szán; *Rg.* saòne, saònize; *Sla.* saonice, szaonicze; *Bs.* savne, savnice; *Rs.* сани, санки, саночки, салазки, салазочки; poiazd do iazdy śnieżnéy, na płozach, der Schlitten. Przodek sanek, *Rs.* головашки, головешки, головокъ. Szyna pod sankami, *Rs.* мостокъ. Sanki prędkie, *Vd.* sumke, Rennschlitten. Sanki szerokie łabiane, *Rs.* обшивни. Sanie od wożenia drzewa, *Rs.* дровни, дровешки. Chłopskie sanki oblączane, *Rs.* розвальни. Małe sanki chłopskie, *Rs* полозенки. Sankami ieździć, *Vd.* sanienzhati, se sanmi voziti, sanienkati; *Cro.* szanjkatisze, szankamsze, szanchemszenie, saninczka voshnja, sanienkanje, *Rs.* катанïе. Jeżdżenie sankami, iazda sanna, ślitada, *Vd.* sanienzhakami ieżdżący, *Vd.* sanienski vosnik, sanienzhar, sanienzhavez, der Schlittenfahrer. Wyieżdżać sanki, *Rs.* обкатывать, обкатывать. Sanie za saniami, dziękdziękdziękd

organy roztrzęsą, to też iuż będzie więcéy sapu a kołatu, niźli cudnego piękna. *Rey Zw.* 71. – Sapy, dąsy gniewliwe, Schnauben, Toben, Brauſen vor Zorn. Skorom to mówił, aż ten w sapy. *Pot. Jow.* 161. Nie wiedzieć ſkąd się wzięły te dąsy i sapy. *Pot. Arg.* 743. – §. Sapy, SAPOWISKA, Sapiſka, sapowate mieysca, Sumpfland, Moraſtboden. Atoliim przecię zwyciężył te sapy, A iuż za lasem poſtawiłem nogi. *Jabł. Buk. O.* Na iłach, sapach, glinach, nie sieią, bo są ziemie ciężkie. *Haur Ek.* 32. SAPAC, *ob.* Sapić.

SAPIEHA, –y, *m.*, imię książęcéy familii w Polszcze; zkąd się robią imiona SAPIEŻYNA, SAPIEŻANKA. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 149.

SAPIENT akademicki, *bidellus*, bedell, *Vd.* shulní ſtrieshaunik, nosnik shulne palize; der Pedell, Univerſitätsdiener. Sapientowie, studzy rektorowscy, noszą przed rektorem insignia abo sceptra srebrne pozłociſte. *Falib. P.* 3. Zwykł zawsze ser zrana iadać; ponieważ mu bedellus czyli sapient akademicki powiadał, że ser rozumu dodaie. *Mon.* 70, 104.

SAPER, *ob.* Hawerz.

SAPERDA, –y, *m.*, *sciolus. Mon.* 75, 590, mędrek, z Łac. sapere, *iron.*, ein Klügling. Nie z pisma Świętego, twoia takowa odpowiedź, miły saperdo, ale z twoiéy to głowy iak z puſtéy ſtodoły wyleciała. *Pim. Kam.* 235. Znaydzie się choć ieden saperda, wszyſtkim innym przeciwny. *Teatr* 35, 34.

SAPIASTY, –a, –e, –o *adj.*, sapkę maiący, ſchnupfig, mit dem Schnupfen behaftet. *Tr.* SAPIĆ, – iał, – i, *med. ndk.*, Sapnąć *idntl.*, Sapać *kontyn.*, (*Bh.* ſapati *dilacerare*); *Bh.* ſupati; *Crn.* sopſti, sópem, sôplem *anhelare*, sopliveſt, z dychawiczność; *Vd.* sapſti, szsapſti, szsapuvati; *Rg.* sopitti *naribus respirare difficulter*; *Rs.* сапать; kaykaiący odgłos wydawać, einen Zifcher von ſich geben, ziſchen (von brennenden Körpern). Żelazo rozpalone w wodzie sapie. *Dudz.* 21. Krew' iego, iak gdy ogniła w wodzie się pociera szyna, sapi, *ſtridet. Zebr. Ow.* 222. Płomień ku górze się ciągnie, kiedy do niego dobrych drew przykładaią; ale ieśliże mu mokrych a sapiących przyłożą, tedy się wlecze po ziemi z dymem pospołu. *Rey Zw.* 41 *b.* Pochodnia, która mu w ręku gorzeć miała Żałosnym tylko dymem kurząc się sapiała. *Orw. Ow.* 389. Pochodnia, z którą był w ręku, sapiała płaczliwym dymem, *lacrymoso ſtridula fumo. Zebr. Ow.* 243. – §. sapać, parſkać od piersi abo przez nos, ſchnauben, ſchnieben, brauſen. Sapię śpiąc. *Cn. Th.* 979, chrapię, ich ſchnarche. Woſtchnieniem iéy pierś napełniona, gwałtownie sapi. *Teatr* 56 *b*, 58, ihre Bruſt röchelt. Zerwawszy się z ziemi, zapalony krwawym na całéy twarzy rumieńcem, odetchnął i sapnął. *Off. Str.* 2, cf ſchnaufte. Koń sapa. *Tr.*, parſka, das Pferd brauſt, ſchnaubt. Wół gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami strzęsał. *Wer. Regl.* 125. Uciekaią ludzie, gdzieby usłyszeli smokowe albo wężowe sapienie. *Eraz. ięz. Bb* 4, kyki). – §. Sapać z gniewu, dąsać się, (*Isl.* ſnubba, *Suec.* snaesa et snubba, *Angl.* snib, snub, *Bh.* ſapati ſe *furere*); vor Zorn ſchnauben, toben. Gniewa się i na swą niefortunę sapi. *Pot. Syl.* 316, cf. Sarkać na co). On sapa przeciwko swym wszyſtkim przeciwnikom. *Radz. Ps.* 10, 5,

Saul sapiąc groźbami i mordy na apoſtoły, prosił, aby mu były dane liſty do Damaszku. *Zrn. Pſt.* 3, 550. SAPISKO, –a, *n.*, mieysce mokre, ziemia wilgotna bagniſta, ſumpfiges Erdreich. Sapiſka, przez które woda chodzi na wiosnę ze śniegów i deszczów, mogą być obrócone na ſtawki. *Stroyn. A* 4 *b.* Dla wołów dobra pasza na bagniſtych mieyscach, tudzież na sapiſkach, które częſtokroć, gdy deszcze panuią, wody zalewaią. *Haur Sk.* 56. Gdzie suszą czy sapiſko. *Przyb. Milt.* 265. SAPKA, –i, ż., *Rs.* сапь, z katar, °nieżyt abo sapka. *Sien.* 224, *Slo.* nátcha; *Hg.* nátha; *Vd.* naszhitje, shnudla, seshki, nahod, keusheh; *Sla.* hunjavica, zatvorenje nosa; der Schnupfen. (*Cro.* sapka, arakchin *pileus Turcicus paruus rotundus*). Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony zowiemy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, °niegdy iedno w nozdrze, °niegdy w czeluści, °niegdy w płuca i insze członki. *Sien.* 350. Lekarſtwa przeciw °katarrusowi, t. i. nieżytowi albo sapce. *Spicz.* 127, *ib.* 246. Sapkę i zaległość w głowie, co inni rymą zowią. *Syr.* 402. Leczenie sapki, to ieſt, zatkania nozdrzy. *Sien. Rej.* – *fig.* Jakiż tam też rząd w domu, gdy z onego swaru Pan bez sapki, a pani nigdy bez kataru. *Pot. Arg.* 515. Nieiednemu w kościele przydaie się sapka z kazania. *Pot. Arg.* 226, cf. chrapka). Nadgrodzimyć to, cośmy zmordowani Nabyli często azukaiąc cię sapki. *Morszt.* 83. SAPLIWY, –a, –e, –ie *adv.*, sapiący, ziſchend, krauſend, ſchnaubend; *Vd.* sasapnenik; *Rs.* сапунъ, *f.* сапунья. Ogień sapliwy. *A. Ach. W.* 138. Z krwią sapliwe piany puszcza społem, *ſtridentem spumam. Zebr. Ow.* 201. – – (SAFOR, –u, *m.*, SAPOREK, –rka, –u, *m.*, *dem.*, z Łac., przysmak, sałsza, ein Leckerbiſſen, eine Leckerey, eine ſchmackhafte Sauce. Szałszom i inszym przysmakom abo saporkom, dobrze to ziele przydawać. *Urzęd.* 188. Żuwki nie darmo dziś przezwali sapory, bo sapią. *dey Wiz.* 187. Owo rozmaite przysmaki, co ie sapory zowią, a prawie sapory; bo chłop po nich sapi, ozarłszy się. *Rey Zw.* 58 *b.* Konew' piwa lepsza, niż wszyſtkie sapory, bo sapią. *Lek. C* 2 *b.*). – – SAPOWATY, –a, –e, SAPOWATO *adverb.*, wilgotny, bagniſty, ſumpfig, moraſtig. Pomościana potrzebna na mieyscach sapowatych, układaiąc w poprzek drogi drzewa. *Os. Zel.* 81. – §. twarz sapowata, gniewliwa, opryſkliwa, ein ärgerliches Geſicht. SAPY, *ob.* Sap.

SARABANDA, –y, ż., pewny taniec, ein gewiſſer Tanz. Księżniczka tańcowała sarabandę Hiszpańską. *Nieme. Kr.* 2, 48. Krakowiaka, bycząka, sarabandy, drabanta. *Teatr* 24 *c*, 74. Gdy swą słońce iasność gasi, Sarabandy chcę grać Basi. *Kchw.* 281.

°SARABAYTA, –y, *m.*, n. p. dlatego się i to tak sarabay że nie podobało. *Pim. Kam.* 317. ? mnich, włóczęga, ein Sarabait, ein herum ſtreichender Mönch. Encyclop. Wörterbuch 7, 310.

SARAFAN, –a, *m.*, *Rs.* сарафанъ, szlafrok, długa suknia kobieca, ein Weiber-Schlafrock, langer Weiberrock. Zdaie mi się, że w tym samym codzień chodzić musiałaś sarafanie. *Teatr* 19, 27. Sarafan tegoroczny czarny, kunami podszyty. *Off. Boh.* 11.

SARAY, *ob.* Seray.

SARBAT, –u, *m.*, n. p. Zabrał Chodkiewicz Szwedom

dwa okręty z niemałą liczbą sarbatów; a potym spalił dwa okręty z wielą sarbatów. *Nar. Chod.* 1, 278.

SARDELA, -i, ż., słodków małych rodzay, *Vd.* sardela, sardeliza; *Crn.* svòja; *Cro.* laszka, mossoly, mussuli; *Rg.* sardùn, sardjella; *Bs.* sardjella, srridella, laſka; *Rs.* анчóych, салáкyша, салакýшка; *Ec.* сельдь (cf. śledź); die Sardelle; *clupea encrasiocolus*, mała ryba morſka, podobna do śledzia; w wielkiéy liczbie łowią się około Sardynii, zkąd się też sardelami zowią. *Kluk Zw.* 3, 293, *Zool.* 187, *Krup.* 5, 72. Małe sardele, *Bsn.* ghrrimme, oglighe.

SARDONIK, -a, *m.*, kamień drogi cielistéy maści. *Cn, Th.* 979, ein Edelſtein, Sardonix. SARDYK, -u, *m.*, kamień drogi, karniol, der Carniol; *fig.* Chryſtus ieſt sardykiem, który utrapionym i frasobliwym wesele przynosi. *Odym. Sw. Bb 2 b.*

SARDYNIIA, -ii, ż., wyspa znaczna na morzu śrzodziemnym. *Dyk. G.* 5, 18, *Bsn.* Sardegna; die Inſel Sardinien. SARDYŃSKI, -a, -ie, von Sardinien. Król Sardyński ma swoię rezydencyą w Turynie. *Wyrw. G.* 243.

SARGAN, -a, *m.*, miano psie, u żydów używane, ein Hundenamen bey den Juden. *Bielaw. Myśl. C.*

SARK, -u, *m.*, sarkanie, sarknienie, das Schlürfen, Schnauſen. (*Crn.* sèrk, poshirk, ſlyk; *Rg.* sàrcjak; *Bs.* srrikuç, serkuç, *Ital.* sorzo). Któż ty ieſteś? potwora na to bez odwłoki Odpowiada, wydaiąc z piersi sark głęboki. *Przyb. Lus.* 157. SARKAĆ, SZARKAĆ *med. contin.*, Sarknąć *indtl.*, *Bh.* ſtknauti, ſtſati, ſtrebati; *Slo.* ſtrebu, ſmrkám; *Sr.* 1. ſtrèbam; *Crn.* sérbam, serkam, serklâm, srębam, srebljem, srebljâm, srebati; *Vd.* shrepat, serkat, shrepati, shreplem, shrepluvati, srèbati, srèbjem; *Cro.* szérkati, szërkam, szërchem; *Hg.* szúrtsòlòm; *Rg.* sarkatti, sarknutti, scmàrknutj; *Bs.* sarknuti, srriknuti, sarkati, serknuti, serkati, srrikati, scmarknuti; Oberd. ſurpfen, *Lat.* sorbere, Nieders. ſurken, ſlubbern); sorbać, serbać, chrapliwie nosem lub gębą wciągać, ſchlürfen. - *absolut.* sarkać nosem. *Cn. Th.* 980. - *Transitiue*; sarkać co nosem, gębą, etwas einſchlürfen. Wódka ta, nosem ią sarkaiąc, zasięgłość głowy rozgrzewa. *Syr.* 107. - §. *tr. fig.* sarkać na co, uſkarżać się, narzekać, sykać, über etwas klagen, wehklagen. Jeszcze nie sarkasz na nieludzkość oyczyzny? *Teatr* 46 c, 11. Ciężko na to nie sarknąć, zdrayca mym był synem. *Teatr* 45, 59. Na nieszczęście z woli opatrzności, nie należy sarkać. *Teatr* 49 c, 2, cf. sapać na co). - §°. sarknąć, szarknąć, drgać z bolu, zucken vor Schmerz. *Tr.* Szarka, boleie, każdy, kto zraniony *Paſt. F.* 147. Choćbym nawet umierała, Nicbym na twoich rękach nie szarkała. *ib.* 250. SARKNY, -a, -e, -ie *adv.*, ſtyskliwy, narzekaiący, wehklagend. Rzecze z łkaniami sarknemi, pełna bolesnych czuciów, *Przyb. Ab.* 54. (*Bs.* sarknivi, srriknivi, serknivi, koji se mogu srriknuti *sorbilis*; *Vd.* serkavec, z sarkaiący co, wsarkaiący w siebie).

Pochodz. *wsarkać*, *wysarkać*.

SARKOKOLLA żywica, *ob.* Łysy pok.

SARMACYA, -yi, ż., Sarmatien. Dwoiaka Sarmacya; iedna Tatarſka abo Azyatycka na wschodnim brzegu Donu i Wołhy, w któréy mieszkaią Tatarowie Zawolscy; druga Europeyſka, w któréy Polacy, Ruś, Litwa, Mazurowie, Prussacy, Pomorczycy, Inflantczyki, Moſkwa,

Gotowie, Alani, Wołosza i Tatarowie na tym brzegu Donu. *Gwag.* 2. Rozmaite derywacye: *Biel.* 1, *Stryik.* 94 *et* 93, *Gwagn.* 6. - §°°. *poet.* Sarmacya, s. Polſka. SARMACKI, -a, -ie, Sarmatiſch. SARMATA, -y, *m.*, ein Sarmate; *poet.* Polak, der Pole. Jeszcze chwała Bogu nie schodzi Sarmatom na mężach dobrych, na rozumiech bystrych i dostatkach woiennych. *Star. Pob. Cz b.* - *in malam partem*: człowiek grubych obyczaiów, nieokrzesany, iunak staroświecki, ein grober altmodiſcher ungehobelter Menſch, nach dem alten Sarmatiſchen Schlage. Ach cóż to za Sarmata, iużem też dawno nie widziała takiego antyka. *Teatr* 15 c, 13. Sarmaty, iak dopadną, to potną, pokraią. *Teatr* 43 c, 22 *Wyb.* SARMATYZM, -u, *m.*, nieokrzesanie obyczaiów, grubiaństwo, grundychwalstwo, grobes, ungehobeltes Weſen. Sarmatyzmem zwano szlachcica prostotę i szczérość. *Przeſtr.* 92. Zaczyna gust brać górę; niemasz iednak dosyć zachęcenia do tego; ieszcze i tu sarmatyzm przebija się. *Teatr* 19 c, 11. Powraca się znowu zwietrzały sarmatyzm, *Mon.* 73, 189. To pachnie sarmatyzmem. *Teatr* 35 c, 21. Obyczaie nasze mocno ieszcze zadawnionym oddaią sarmatyzmem. *Mon.* 64, 193.

SARN, -a, *m.*, SARNA, -y, ż., *Bh.* ſrnec, ſrna; *Slo.* ſrnec, ſrna; *Sr.* 1. ſorna, ſorna; *Sr.* 2. ſjarna; *Crn.* sèrna, serniza, sernâk; *Vd.* serna, sierna, sernza, sezna, sernjak, sernak, serneki kozel, serneki samez; (*Vd.* siern, sern, s daniel, *f.* serna, sierna; *Cro.* szërna, szërnecz, szërnicza; *Sla.* sèrna; *Bs.* sarna, serna, srrina, srrinaç, (*Bs.* sarnuti, srrinuti, hoditi najbrriago *ruere*, *ob.* runąć); *Rg.* sàrna *dama*; *Rs.* серна; *Syber.* косуля, косýлька, изюбрь, cf. żubr); SARNKA, SARNECZKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* ſrnka); das Reh, der Rehbock, die Rehziege; *cervus capreolus*, podobny do ielenia, lecz mnieyszy i kształtnieyszy; samiec ma rogi gałęziste; zowią go kozłem. *Zool.* 372, *Kluk Zw.* 1, 337. Sarny, leśne koziki. *Cresc.* 623 *et* 618. Nie wybiegały się przed ich zapalczywością prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon.* 68, 187. Jeleń i sarna piszczą. *Ban. J* 2. Lękliwe sarny. *ib. J.* Sarneczka boiaźliwa, na głos każdy pierzchliwa. *Paſt. F.* 195. Ot, dwie kobietki, iak sarny młode. *Teatr* 52 d, 102, chołe. - *Prov.* Dosyć sarnie ogona po rzyć. *Rys. Ad.* 13. Wysilił się w rozum, by sarna w ogon. *ib.* 72. Włóczy się za nim państwo, by za sarną ogon. *ib.*, nie wiele, wcale nic). - §. 2) sarna, miano charcic, ein Name der Windſpielhündinnen. *Bielaw. C.* SARNI, -ia, -ie, od sarny, *Bh.* ſrnj, ſrnći; *Vd.* sernou, sierni, serneki; *Sla.* sèrnechji; Rehes. Sarni korzeń, ziele, *ob.* Gorzysz. *Syr.* 195. SARNIĘ, -ięcia, *n.*, SARNIĄTKO, -a, *n.*, młode sarnię, das Rehzicklein; *Slo.* ſrn'atko; *Crn.* sernz; *Bs.* srrinciech, mali srrinaç). Za miłe doniesienie w nagrodę weźmiecie Sarnę, do któréy przydam sarniątko, iéy dziecię. *Tol. Saut.* 55. °Sarnusię. *Myśl. D* 3. (*Cro.* szërnjácha *fungus dameus*).

SAS, -a, *m.*, °SASIN, °SAXON (cf. Sakson), °SASEK, -ſka, *m.*, z Saksonii rodowity, der Sachſe; *Boh.* Sas, ſaſyc; *Vd.* saksian, shauzhjar; *Cro.* szászsanin; *Hg.* szász; *Sla.* saks; *Rs.* саксонецъ. *Saxones*, Sasowie abo °Saſkowie. *Mącz.*, *ob.* Saſka). Przez Sergiusa papieża sprawę, °Saſki nawrócono na chrześciiańską wiarę. *Biel. Sw.* 74. Sprawa °Saſsina przeciwko Słowianinowi, i Słowianina przeciwko Saxonowi iak ma być sądzona. *Szczerb.*

Sax. 75. Było to za króla Sasa. *Off. Ser.* 3, za Augusta). - *Prov.* Za króla Sasa, było chleba do pasa. *X. Biel.* - §. 2) Sas *herb*, miesiąc do góry rogami; na każdym rogu gwiazda, w środku strzała; na hełmie ogon strusi, strzałą przeszyty. *Kurop.* 3, 46.

SASA[1] *ob.* Sa!

SASANKA, - i, ż., ziele *Colchicum*, die Zeitlose, Herbstblume, paluczy abo późne sasanki, *Sien.* 77, *adj.* n. p. SASANKOWY kwiat. *Sien.* 552.

SASECZKA, *ob.* Saśka.

SĄSIAD, *Samsiad, - a, *m.*, Sąsiadek, - dka, *m.*, *zdrbn.*, *Bh. et Slo.* sused; *Sr.* 1. susod, bodlan; *Sr.* 2. szused; *Crn.* sosed; *Vd.* sosed, sosed, mejak (cf. miedza); *Cro.* szuszed, blisnik, mejash; *Hg.* szomszéd; *Sla.* súsid, komshia, komsia (cf. kum, kmotr); *Bs.* susid, blisgnak (cf. bliźniak); *Rg.* susjèd; *Rs.* сосѣдъ, (*Rs.* сосѣдаться spółsiedzieć; *Ec.* сосѣдѣтиі, сосѣжду); *Ec.* приселимиъ; blizko kogo mieszkaiący (*Etym.* siadać, siedzieć, *ob.* sadzić); (*in Genit. et Accusat. Pluralis, loco* sąsiadów, *frequenter occurrit* sąsiad; n. p. *Star. Ref.* 15 *et* 17, Żadnego z sąsiad nie widziała. *Sk. Zyw.* 81). Ościenny sąsiad, o ścianę z kim mieszkaiący, *ob.* Ściennik). Przeieżdżaiąc zatrzymał się dni kilka u państwa Cześnikowstwa, naszych sąsiadów. *Teatr* 16, 11. Niepewny iest swego państwa, dla Turczyna, który mu *samsiadem iest. *Jan. Oksz. M* 4 *b.* Iż mi sąsiadek co z niechcenia mężyni, a iuż wnet siodlać? *Rey Zw.* 80 *b.* Lepszy iest sąsiad blizki, niż brat daleki. *Rodz. Prov.* 27, 10, *Rys. Ad.* 35. Sąsiad dobry za brata stoi. *Cn. Ad.* 1032. Nie kupuy maiętności, kup sąsiada. *Zegl. Ad.* 161, *Rys. Ad.* 48. Sąsiad zły za nieprzyiaciela stoi. *Cn. Ad.* 1032. Sąsiada złego abo skup abo uchodź; sąsiada, gdy masz potężnego, a ktemu złego, odbież wszystkiego. *Cn. Ad.* 1033. Zły głód, woyna, powietrze, gorsi źli sąsiedzi. *Kras. Bay.* 112. Ciężki sąsiad we wsi, w domu i na wozie, ale naycięższy w łóżku. *Rys. Ad.* 6. Zawsze sąsiada sąsiad w oczy kole. *Pot. Syl.* 151, sąsiedzkie wszystko lepsze; cudze pięknieysze; zazdrość). Wiedzą sąsiedzi, iak kto siedzi. *Zab.* 11, 388 *Zabł.*, *Boh. Kom.* 4, 554, *Smotr. Ex.* 7. Sam się chwalisz, znać, że masz niedobre sąsiady. *Sim. Siel.* 49. Masz doma, a u sąsiada prosisz. *Cn. Ad.* 480. Nie po wszystko, bracie móy, chodzić do sąsiada. *Sim. Siel.* 37. Nie pożyczam u sąsiada rozumu. *Cn. Ad.* 479. Ten, kto nie gasi ognia u sąsiada, Jego się ściana prędko zaymie rada. *Kchw.* 344, sąsiecka trwoga, twoia przestroga). SĄSIADA, - y, ż., SĄSIADKA, - i, ż., *Bh.* susida, *Sr.* 1. susoda; *Vd.* soseda; *Cro.* szuszeda; *Rs.* сосѣдка; która blizko kogo mieszka, die Nachbarinn. Póydę odwiedzać słabą sąsiadę. *Hul. Ow.* 105. W niéy obywatel miał dobrą sąsiadę. *Zab.* 9, 180. Sąsiada Rzymian Gallia. *Klon. Wor,* 13. SĄSIADOWAC *med. ndk.*, *Rs.* сосѣдиться, сосѣдствовать; *Ec.* прилобимію; w sąsiedztwie czyiém mieszkać, in der Nachbarschaft wohnen, jemandes Nachbar seyn. Rusini z dzieżą Połowców sąsiaduiący. *Nar. Hst.* 3, 73. SĄSIEDZKI, SĄSIECKI, SĄSIEDNI, - a, - ie, *Bh.* susedný; *Slo.* susedný; *Sr.* 1. susodski; *Vd.* sosedn, sosedshen, sosedki, soseshki; *Cro.* szuszedszki; *Hg.* szomszédsági; *Rs.* сосѣдній, сосѣдскій; *Ec.* приселѣнничій; od sąsiada, od sąsiedztwa (cf. ościenny); nachbarlich, benachbart, Nachbars. W swoim smak ieden, a w sąsiedzkim dwa. *Bart. A.* 3. Sąsiedzkie wszystko lepsze. *Cn. Ad.* 110, cudze krowy doynieysze). Sąsiedzka pełnieysze krowa nosi wymię. *Mon.* 64, 342. Oko sąsieckie zazdrościwe; zazdrość sąsiecka wada. *Cn. Ad.* 781. Sąsiecka zgoda rzadka. *Cn. Ad.* 2033. Sąsiedzka trwoga, twoia przestroga. *Cn. Ad.* 113. Od Kartagińczyków miały sąsiedne miasta Rzymskie trudności dosyć. *Biel. Sw.* 34.

SĄSIEDZTWO, - a, *n.*, *Boh. et Slo.* sausedstwj; *Sr.* 1. susobstwo, susobnosej; *Crn.* sosedshèna, soseska; *Vd.* sosedshina, sosseshina, sosseszhina, sosseshka, soseshka, sosedstvu; *Cro.* szuszedztvo, jednoszelztvo; *Hg.* szomszédság; *Dl.* blizka (cf. blizkość); *Sla. Turc.* komsiluk; *Bs.* susistuo; *Rg.* susjestvo, blizika; *Rs.* сосѣдство, околомонъ; blizkość mieszkania, die Nachbarschaft. W sąsiectwie mieszkam z kim, sąsiad iestem komu. *Cn. Th.* 980. Poiechał z wizytą w sąsiedztwo. *Teatr* 41 *b*, 254. - §. 2) *collect.* sąsiedztwo, *Bh.* sausedstwo, = sąsiedzi, die Nachbarn, die Nachbarschaft.

SĄSIEK, SĄMSIEK, - u, *m.*, *Cro.* szeka, hambar; *Rs.* засѣкъ, сусѣкъ, (*Rs.* сусѣкъ, = 1, skrzynia mączna, *Ec.* сосѣкъ *vas frumentarium*); (*Etym.* siec), die Bansе, an beyden Seiten der Tenne; *Vd.* kran). Przedziały abo sąsieki w stodołach służą na układanie każdego gatunku zboża osobno. *Kluk Rosl.* 3, 223. Zboże pierwéy w izbie tam wysuszą, a potym w gumnie wymłóciwszy, do samsieków zsypuią. *Gwag.* 428. Wymłóciwszy zboże do samsieków śpiżarnych zsypuią. *Gwag.* 336, do przegród w śpiżarni, die Abtheilungen im Kornspeicher. Pacha, powłoka sąsieku, przedzielona od drugiéy przez klepisko. *Sbk.*

SĄSIETNICE, *ob.* Lagi. *SASIN, *ob.* Sas.

SASINA, - y, ż., gebauter Schilf zum Düngen der Aecker. Przyczyniaią sobie niektórzy nawozu z sasiny, abo z posieczonéy traciny na stawie. *Haur Sk.* 31.

SASKA, - i, ż., SASECZKA, - i, ż., *dem.*, die Sächsinn. Z Saxonii młoda Saseczka, *Teatr* 36 *c*, 13. Młoda Saśka, Dresdenka. *Teatr* 36 *c*, 15. SASKI, - a, - ie, *Bh.* Sasský; *Crn.* shavske; *Ross.* саксонскій; Sächsisch. Prawo Saskie, iest prawo Magdeburskie, rozciągnione do wszystkich miast Saskich. *Ust. K.* 1, 235, *ob.* Sakson). - §. Wiara Saśka, *Zebr. Zw.*, Luterska, SASY, SASYA, *ob.* Saxonia.

*SĄSMY, = iesteśmy, *ob.* Być.

SASZEK, *ob.* Szaszek. SASZOR *herb*, *ob.* Orla 2), *ob.* Szaszor.

SASZUŁKA, - i, ż., n. p. Bukiew[1] ma ziarnka w saszułkach albo w strączu szarym. *Urzęd.* 541, *ob.* czaszułka.

SATURN, SATURNUS, - a, *m.*, *Bh.* Hladolet; *Slo.* Hladolet; *Crn.* Grudn, Krodn, Krode (cf. Grudzień) (*Crn.* grudem, = *rodo*); *Ec.* Кронъ; naystarszy z bogów, *ob.* Dzieciożerca, synoiedzca. - §. saturn, naywyższy między planetami. *Sien.* 428.

SATYR, - a, *m.*, dziki leśny mąż czyli bożek z koziemi nogami. *Orw. Ow.* 14, *Jabł. Ez.* 153, *Ec.* дивій мужъ; лѣсный, ein Satyr, Waldgott. - §. satyr, myśliwskie narzędzie. *Chmiel.* 1. 80, ein gewisses Jagdwerkzeug. - §. SATYR, SATYRYK, SATYRZYSTA, SATYROPIS, - a, *m.*, *Rs.* сатиръ, сатирикъ; satyrą się paraiący, Satyricus, Satyrenschreiber. Satyr, dzieło Jana Kochanowskiego, w którym przygania zepsowanym obyczaj-

iom. *J. Kch. Dz.* 29, *Kras. list.* 85. Sławny satyropis. *Hor. Sat.* 150. Nieobraźliwy satyryk, i dowcipowi i sercu swoiemu zaletę czyni. *Gol. Wym.* 407. - §. Ciszéy mi hultaiu, iaki mi satyrzysta. *Teatr* 28, 51, przymawiacz, szyderca. SATYRA, - y, ż., *Rg.* pieśń złorzekła; *Rs.* сатира; rym z materyi uszczypliwey, tak nazwany od satyrów bożków swawolnych. *Nar. Tac.* 2, 245, die Satyre, ein Gedicht. Satyra prawdę mowi, względow się wyrzeka, Wielbi urząd, czci króla, lecz sądzi człowieka. *Kras sat.* 3, cf. Paszkwil). *Gol. Wym.* 406. Naysławnieysi w naszym narodzie pisarze satyr. Kochanowski, Opalińki, Naruszewicz. Krasicki. *Ld.* - §. *vulg.* satyra, przymowka, przycinek, przytyk, eine Stichrede. SATYRYCZNY, - a, - e, SATYRYCZNIE *adv.*, satyriſch, uszczypliwie dowcipny, *Rg.* złośliwy (cf złorzeczyć); *Rs.* сатирическій, насмѣшливый. Persyusz satyryczny rymopis. *Mon.* 69, 62, autor satyr. SATYRYCZNOŚĆ, -ści, ż., sposob satyryczny, przytykowy, satyriſche Weſen, *Rs.* насмѣшливость. SATYRYNSKA choroba, pryapism, kiedy męzki członek nad przyrodzenie się wznosi, i nader się ciągnie. *Syr.* 453, od swywolnych satyrów bożków zwana.

SATYROWAC, *raczéy* saturować, *cz. ndk.*, u malarzow, farby przydawać, przymięszać, mit einer Farbe verſetzen, eine Farbe beymiſchen. Na bergrynie satyrować ako tuszować zawgrzycm, feryować Hayduckom. *Haur Sk.* 365.

SATYSFAKCYA, - yi, ż., dosyć czynienie, za dosyć czynienie, *Rs.* удовлетвореніе, Genugthuung. Za tę krzywdę dam mu z siebie satysfakcyą. *Teatr* 21, 177. - §. ukontentowanie, uciecha, Vergnügen. Na téy komedyi będziesz miał zupełną satysfakcyą. *Teatr* 22, 18. Uczynim satysfakcyą dla czytelnika, gdy tu niektóre z tych listów wypiszemy. *Nar. Hſt.* 4, 301.

SAWA, - y, ż., rzéka w Węgrzech, w Austryi. *Wyr. G.* 21, *Sla.* Sávaz der Fluß Sau.

SAWANT, - a, *m.*, z Franc., literat, sensat, uczony, *Rg.* kgiixnik, mudroznanas, razumnik (*ob.* kniga, mędrzec, rozumny); *Cro.* knyisevnik, knyisnik; *Rs.* книжникъ, грамотѣй, грамотникъ, *Ec.* грамотномъ; ein Gelehrter. SAWANTKA, = literatka sensatka, uczona, *Rs.* грамотѣйка, грамотница; eine Gelehrte.

SAWINA, *ob.* Sabina.

SAWKA, - i, *m.*, (*Rs.* савка gatunek kaczek); imię Kozaka, ein Koſakenname. Chodzi z fayką Sawka po maydanie. *Zab.* 16, 123 *Nar.* - §. Sawka, *alias*, iedwabiu sztuka. *Inſtr. Cel. Lit.*, *sed* cf. Saia.

SAXON, *ob.* Sakson.

SAYDAK, SAHAYDAK, - a, *m.*, *Ross.* сайдакъ, саадакъ, słowo Tatarskie, obeymuiące w sobie i łuk z ięciwą, i kolczan i taftay, łubie. *Czytr. Mscr.*, Köcher, Bogen und Pfeile; *Bh.* taul; *Sr.* 1. kwokowna, kwokowna torowna, *Crn.* tol. (*Crn.* tolovaj, = rozboynik); *Dl.* kartoteka, *Crn.* tol. (*Crn.* tolovaj, = rozboynik); *Dl.* kartoteka, kasz. Oto wyciągnął łuk, nagotował strzały w sayduku swoim. 3 *Leop. Ps.* 10, 2, w tule swoim. 1 *Leop.*). Sahaydak, strzał większych pełny. *Birk. Chmiel. B* 3 *b.* Już Apollon przepasał saydak pełnostrzały. *Tward. Def.* 5. Kolczan, część saydaku. *Otw. Ow.* 519. Pełno tam waszyſkiego, iak w sahaydaku. *Rys. Ad.* 56. SAHAYDACZNIK, SAYDACZNIK, - a, *m.*, *Ross.* сайдачникъ, łukiem zbroyny, ein Bogenſchütz. Rzymianom wielki pożytek dobrzy saydacznicy przynosili. *Papr. W.* 1, 18.

SAYDACZNY, - a, - e, *Rs.* сайдачный, od saydaka, Köcher=, w saydak opatrzony, mit einem Köcher verſehen. Saydaczna Dyana. *Otw. Ow.* 172. Kupidynek saydaczny. *Zab.* 9, 337 *Zabł.* Bohatérka krótko ukasana, Na złotym wozie saydaczna iechała. *P. Kch. J.* 428. - §. Saydaczny hetman Kozacki. *Birk. Chod.* 12, niby to polny hetman Kozacki; wielki zaś hetman ich zwał się bunczucznym. *Czytr.*, ztąd poprawić trzeba następuiące mieyſce: Kosznewicz, nazwany pospolicie od Kozakow, ktorzy swoim pobratymcom przymiski rzadzi nadawać, sahaydacznym. *Nar. Chod.* 2, 378.

SĄŻEŃ, SĘŻEŃ, - żni, *ż.*; *et* - żnia, *m.*, *Boh.* sah siąg, látro, *Mor.* saha; *Sr.* 2. sežejan; *Crn.* sèshen, klaftra, ręsłta; *Vd.* kvaftra; *Cro.* szeszày, szeseny, klafter; *Rg.* sèxagn, *Sla.* fat. *Rs.* сажень; miara trzyłokciowa lub 6 stóp. *Jak. Art.* 5, 315, *Łśk.* 2; Sążeń kwadratowy, = 36 stóp kwadratowych. *Jak. Mat.* 1, 117, der Faden, die Klafter. Sążeń iest, kiedy człowiek obie ręce iak może naylepiey wyciągnie; taka miara bywa w górach; zowią ią też klafter albo łati. *Haur Fk.* 25. Sążniami, sięgami, po sążniu *Rs.* посажено. Sążeń kopalny ma w sobie po dwarta łokcia. *Aluk Kop.* 2, 290. - *fig.* Ja widzę na trzy sążnie w ziemię. *Boh. Kom.* 1, 303, bardzo łysiro i głęboko). Naybardziey się szerzam Żeniąc się, i chociażby za ostatnią zapiąć, Ciągnie drugi na sążeń, a lecdwie go na piądź. *Pot. Arg* 619. SĄŻENISTY, SĄŻNISTY, - a, - e, *Boh.* sahaty, piczysty, duży, dicke, groß, dick, ſtark, breitdickleibig. Osi karety trzeszczały pod ciężarem sążenistych hayduków. *Kras. Dod.* 55. Sążeniſte woły. *Teatr* 52 *c*, 30. Sążeniſte ramiona. *Stas. Num.* 1, 122. Mnie z ramion sążeniſte skrzydła wyrastaią. *J. Kch. Dz.* 254. - §. w każdey rzeczy sążeniſtéy, mogącéy się na kęsy swoie dzielić, możemy wziąć część małą i wielką. *Petr. Ez.* 102, która może być miarą osięgniona, dochodzona, mierzona. - §. *fig.* Rzuca mowę nadętą, słowa sążeniſte. *Kor. Hor.* 7, szerokie, breite Worte, großthueriſche Reden. SĄŻNIOCAL, - a, *m.*, cal sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 2, *et* 119, ein Quadratklafterzoll. Cal sążnia sześciościennego, = SĄŻNIOSĄŻNIOCAL. *Jak. Mat.* 1, 11, ein Cubikklafterzoll. SĄŻNIOKRĘSKA, - i, ż., punkt sążnia kwadratowego, = SĄŻNIOSĄŻNIOKRĘSA. *Jak. Mat.* 1, 2, der Quadratklafterpunkt. Kresa sześciościennego, = SĄŻNIOSĄŻNIOKRĘSA. *Jak. Mat.* 1, 11, Cubikklafterpunkt. SĄŻNIOLINIA, - i, ż., dwunasta część sążniocala, linia sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 119, *et* 1, 2, eine Quadratklafterlinie. Linia sążnia sześciościennego, = SĄŻNIOSĄŻNIOLINIA. *Jak. Mat.* 1, 11, eine Cubikklafterlinie. SĄŻNIOSTOPA, - y, ż., stopa sążnia kwadratowego. *Jak. Mat.* 1, 1, ein Quadratklafterfuß. *ib.* 1, 119. Stopa sążnia sześciościennego, = Sążniosążnieſtopa. *Jak. Mat.* 1, 11, ein Cubikklafterfuß. SĄŻNIOWAC *cz. ndk.*, sążniami mierzyć, *Vd.* kraftrati; nach Klaftern meſſen. *Jak. Mat.* 1, 117. SĄŻNIOWY, - a, - e, *Bh.* ſahowi; *Rs.* саженый, положенный; trzyłokciowy, na sążeń wielki, Klafter=, eine Klafter enthaltend. - *fig.* Oddała sążniowe przebiera pacierze, a dobra matka [illegible] Zab. 10, 67 *Koss.*, przedłuża, klafterlange Gebete. SĄŻNIOWE, - ego, *n.*, *Sułk.*, zapłata od mierzenia są-

żniami, Klaftergeld; *Rs.* посаженное. Sążniowego nie zapłacił. *Tr.*

*SĄŻYCA. - y, *ż.*, żyto na pół z pszenicą. *Syr.* 914, *et* 942. Gdy się komu na polu miasto pszenicy sążyca urodzi, a takie na nasienie nie iest sposobne ziarno, bo w dalszym siewie iużby się w żyto obrócilo... *Haur Sk.* 8, halb Roggen, halb Weitzen.

S C.

SCAŁKOWAC, *ob.* Całkować. SCAŁOWAC, *ob.* Całować. SCARTABELL, *ob.* Schartabell.

SCEDZIC, zcedzić *cz. dk.*, Scedzać *ndk.*, zupełnie odcedzić, wycedzić, cedząc wylać, zlać, *pr. et tr.*, abſeigen, wegſeigen. Kiedy Jezus na krzyżu oſtatki krwi scedzi... *Pgt. Zac.* 194. (*Ross.* сцѣживать, сцѣживаемъ ſtoczyć płyn).

*SCELOWAC *cz. dk.*, zlatać żeby było całe, połatać, (cf. podcelować), zuſammen flicken, ausflicken. Zdarte scelowawszy sieci, Rzućcie io kędy Bootes wam świeci. *Miaſk. ryt.* 2, 60. Lepiéy każdą rzecz ſtarą sobie scelować, a nowéy czekać, niżli ani nowéy, ani ſtaréy nie mieć. *Rey Zw.* 172. Wyleciałby orzeł w górę, Scelowawszy białym ſkórę, Tak podartą pierszem znowu Wabiąc dzieci do obłowu. *Miaſk. ryt.* 279. Ty też na wars'a wytchniy sobie łodzi, Aż cię sceluie tartemi dęby Neptun troyzęby. *ib.* 2, 99.

SCENA, - y, *ż.*, z Greck., znaczy mieysce representacyy dramatycznych, die Scene, die Bühne, Schaubühne; *Slo.* dìwadlo; *Rg.* prizor; *Bs.* sjenniça (cf. sień); *Rs.* зрѣлище (*ob.* źrzeć). Teraz rozdziały aktorów nazywaią się scenami; nadchodzący lub odchodzący aktor nową scenę zaczyna. Jak więc komedya z aktow, tak każdy akt z scen ſkłada się. *Kras. Zb.* 2, 477, der Auftritt in einem Aufzuge, die Scene; *Bh.* wyſtup (cf. wyſtąpić); *Ross.* явленіе. - §. *tr. fig.* scena, widowiſko, udawanie na pozor, spektakl, rola, ein Schauſpiel, Auftritt im menſchlichen Leben, eine Gaukeley, Komödie. Auguſt scenę złożenia rządu, co lat dziesięć punktualnie wyprawiał. *Kras. Hiſt.* 135. Ja nie gram sceny, tak mówię, iak myślę. *Teatr* 28 *b*, 36, nie udaię). Bardzo iuż wiele scen zabawnych widziałem między hrabią i hrabiną. *Teatr* 52 *d*, 74. Co za scena pełna trwogi. *Teatr* 53 *b*, 77.

SCHAB, - u, *m.*, ziobro, osobliwie wieprzowe, *Crn.* krazha, guâd (cf. gnat); *Bs.* sarebarnik; *Cro.* sarebernyak; das Rippſpeer, der Rippenbraten, beſonders von einem Schweine, *petaso. Cn. Th.* 980. Pożytki z ukarmionych wieprzów, mięso, słonina, szynki, kiełbasy, kiszki, kompie, schaby. *Lud. Ił. N.* 185. Sąsiedzi obsyłali się to pieczenią, to głową, kiszką, schabem. *Pot. Jow.* 113. - *tr. fig.* Tam Mara, u nas Wenera, rzadko widzieć, aby Który z młodzi szlachetniéy końskie ciągał schaby. *Nar. Dz.* 3, 161, boki). SCHABOWY, - a, - e, Rippenbratens.

SCHADZAC, schodzić, *ob.* Zeyść. SCHADZKA, SCHACKA, ZCHADZKA, - i, *ż.*, *Bh.* ſchůze, ſchůzka; (*Boh.* ſchuzce klubiſta); *Slo.* ſchuzka, ſchádzanj, ſgitl; *Sr.* 1. zanbjeno, zromadnijcjo; *Crn.* s'hod, s'hodishe, sbiralshe; *Vd.* kupei shazanje, sberjshe, spraulishe, shod, bratoushina, sbiralishe, skupspravishe, sbor; *Cro.* shodische; *Rs.* сходъ, сходка, схóдбище, сóннище, соньъ (cf. seym); *Ec.* снѧ́тїе, снистествїе, сопѣствїе, собранїе; schodzenie się do kupy, zgromadzenie się, ſkupienie się ludu, abo mieysce ſkupienia, schodzenia, seyścia się, die Zuſammenkunft, Verſammlung. Rada schadzki mieszczan nakazuie, a cokolwiek się ſtanowi w pospolitéy schadzce, to niechay wszyscy zachowuią. Ktoby do pospolitéy rady nie przyszedł, niechay za to winy odłoży złoty; a ieśliby komu mianowicie nakazano przyyść do schadzki, niechay odłoży winy czwartą część. *Chel. pr.* 5. W kościele S. Piotra była wielka schadzka albo synod, na którym arcybiſkupi zasiedli. *St. Dz.* 876, zbor). O poſtanowieniu sobie krola, schadzki poczęli miewać, gdzie ztąd i zowąd rozmaicie o téy rzeczy rozprawiali. *Stryk.* 45. Schadzkiśmy zakładali nayczęściéy w wieczorze. *Zab.* 13, 159. Z nim rozmowy i schadzki często sekretne miewała. *Teatr* 5, 89, rendez-vous, *zrok). Jeśliby kto czynił schadzki przeciw rządowi... *Chel.* 6, cf. klub). - §*. Schadzka pierwszego piwa w browarze. *Tr.*, odchód pierwszy, der Mòſch, Meiſch, das erſte Bier im Brauhauſe.

*SCHARTABELL, SKARTABELL, - a, *m.*, nowy szlachcic, iakoby rzekł *ex charta bellicus. Petr. Pol.* 241, *Herb. Stat.* 255, *Skrzet. P. P.* 1, 76; *vid. Steiner exercitationes ad ius Polon. de scartabellis.* Szlachtę nowo kreowaną Grzymułtowſki woiewoda Poznańſki nazywa *Scartabellos*, i inni politycy toż czynią. Słowo to pochodzi od Greckiego σκαρτης, co znaczy rzeſkiego; inni wywodzą z Łac. *scara* chorągiew', *bellans* woiuiąca, niby *scarabellans.* Innych zdanie ieſt, że ten termin ſkomponowany ieſt na wyrażenie nowéy szlachty, niby z *charty bellans*, t. i. z prawa na szlachectwo sobie danego woiuiący, i często ią, gdy im nieszlachectwo zadano, prezentuiący. Innych opinia, iako to Szczerbicza, że scartabelli są to szlachtą pod prawem mieyſkiém żyiąca. Zgoła dawny to w Polszcze termin, ieszcze za Kazimierza Wielkiego. *Chmiel.* 1, 378. Scartabellus trzymał śrzednie mieysce między dawnym szlachcicem, i tym, który z chłopa przychodził do téy świetnéy ſtanu różnicy. *Czack. pr.* 265, ein Buchàbelmann. SKARTABELLAT, - u, *m.*, *Zab.* 14, 274, der Buchabel, Briefabel, Papierabel.

SCHEDA, - y, *ż.*, z Łac., karta, kartka, *Cro.* séda, czedula, sédicza (*ob.* cedula), ein Zettel. - §. osobliwie: dział maiątku z zapisu, der Erbtheil aus einem Vermächtniſſe.

SCHEMA, - atu, *m.*, z Greckolac., *Ross.* схи́ма obraz, kształt, forma; (z. kaptur mnichów nayaurowszego zakonu, схи́мникъ mnich tego zakonu, схи́мити obiec na takiego zakonnika; *Vd.* shema, larva, *ob.* larwa). - §. wzór przepisany dawania raportów etc., ein Schema zu Raporten u. ſ. w.

SCHIZMA, - y, *ż*, z Greckolac., oderwanie się członków od głowy powszechnéy. *Smotr. El.* 17, *ob.* Odszczepieństwo; *Ross.* расколъ, *ob.* rozkolnik. SCHIZMATYK *Smotr. Ex.* 54, *ob.* Odszczepieniec, Oderwaniec.

*SCHLEBIC *cz. dk.*, schlebiać *ndk.*, w chleb przeiſtoczyć, in Brot verwandeln. Pańskie ciało nie przemienia się z chleba cieleśnie, ani się z chlebem cieleśnie złącza i schlebia. *Zrn. Pſ.* 2, 289. Schlebienie nie ieſt przyſtoyne świętemu ciału naszego Pana. *ib.*

SCHLEBNY, - a, - e, - ie *adv.*, pochlebny, ſchmeichelhaft. Schlebne zwierciadło. *Zab.* 16, 295.

SCHŁONĄĆ *cz. idntl.*, nagle pochłonąć, plötzlich verſchlucken, verſchlingen. Kto w przeſtronnéy czeczości ſtawi kroki Rozdziew beziſtnéy nocy schłonie go szeroki. *Przyb. Milt.* 50. Srogie, ah srogie Nimfy, krzyknęła w zapale, Ah! nie zwłóczcie méy śmierci, a schłońcie mnie fale! *Chod. Ges.* 70, *Przyb. Milt.* 10.

SCHŁOPIEĆ, *ob.* Chłopieć. SCHŁOSTAĆ, *ob.* Chłostać.

SCHŁYPNĄĆ *cz. idntl.*, chłypnąć wypić, abſchlürfen, zuſammen ſchlürfen, *Rs.* схлёбнуть.

SCHMURZYĆ; n. p. schmurzone czoło. *Zab.* 15, 12 *Kniaź.*, *ob.* pochmurzyć, chmurzyć.

SCHNĄĆ, schnął, *sechł, schnie *med. ndk.*; *Bh.* ſchnauti, ſehnauti, ſmahnauti, ſchradnauti, ſchrádnu; *Slo.* ſchnuť, ſchnu; *Sr.* 1. ſtnéch, ſtnu, na miaßu hinu; *Vd.* sehniti, sehuvati, vsehuvati, se vsushati, obnemagati, opeshati; *Cro.* szehnèm, zgiblyem, zgibati; *Dl.* szusitisze, szuhubiti; *Rg.* sahnutti, ussahnutti; *Bs.* sahnuti, usahnutti; *Rs.* сохнуть; *Ec.* сóхну отъ водьı, сóхну нáжáжды; *(ob.* suchy, suszyć, *Lat.* siccus, cf. *Gall.* secher, sec, *Ital.* seccarsi); osychać z wody, z mokrości, wilgotności pozbywać, trocknen, treugen, trocken werden. Rodne schły zagony. *P. Kch. J.* 222. Ciągnie wapno, u mularza, gdy narzucone na ścianę zaczyna schnąć czyli tężeć, *Mag. Mscr.* – §. schnąć, jak drzewo żywe, ziołа, z więdnąć, welken, trocknen, vertrocknen. Drzewa schną, na iego złorzeczenie. *Cn. Ad.* 217, ſtrasznie klnie). Buk-szpany jak schną tak schną u nas. *Kras. Pod.* 2, 32. – §. Schnąć na ciele, jak człowiek, bydlę, chudnieć, słabieć, z ciała spadać, *Ross.* исхáжнуть, чезнуть, мазмбся; mager werden, abnehmen, abfallen, vom Fleiſche kommen. Konie schną i chudnieią z różnych przyczyn. *Koń. Lek.* 19. I koń na konia patrząc, kiedy nie ie, tedy schnie. *Rys. Ad* 176. Człowiek, gdyby sechł, jak go ratować. *Haur Sk.* 404, w suchotach). Ciało schnie od frasunku, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Schnienie, *ob.* suchoty, *Vd.* sehnenje, sushenje, susha, ginenje, vadnenje, tovanje. – §. *tr. fig.* schnąć z pragnienia, z tęsknoty, verdorren, verſchmachten, vergehen. Od tego czasu, iakem się rozkochał, schnę iak szczepa. *Teatr* 15, 26. Schnie, mdleie, obumiera z miłości i konа. *Zab.* 15, 139. Prawdziwie, że iuż schnę z tęsknoty. *Teatr* 52 *d*, 44. Ustawicznie schnie z umartwienia. *Teatr* 28, 45. W tak długiey dotąd obietnicy schnęli oczekiwaią. *Twart.* *IV.* 59. Nieszczęście mnicy na tym, co cierpiem, zasiało, Bardziey schnie i trapi się człek troskliwą myślą. *Jabł. Tel.* 61. Schnie z niecierpliwości oglądania córki swoiey. *Stryj. Num.* 1, 208. Schnąć będziesz, nie widząc dziatek swoich. *Gor. Dz.* 120. On nic nie myśli nigdy, tylko o niéy, Tak schnie nieborak, i tak tęskni po niey. *P. Kch. J.* 15. Niech. ili schną widząc cnotę, że się kiedy nad swoim dobrodziejom. *Lach. Kaz.* 1, 273. Szatan ten tak łatwo ludzi potrwoży, iż od tego schnąć będą, czegoś ieszcze gorszego czekając. *Sk. Kaz.* 5, truchleć.

SCHÓD, ZCHÓD, -u, *m.*, schylek, nachylenie, *de loco et tempore*, der Abhang, Abgang, Herabgang, die Neigung, Herabneigung, das Ende; *Bh.* zchod, zchodek, ſchodek, ſchúdek; *Sr.* 1. ſtohd; *Vd.* dolhod; (*Vd.* shod, *Crn.* s'hod, z schadzka, *Crn.* s hodishe, z mieysce schadzki; *Cro.* zhodischе, z schadzka); *Rs.* сходъ; (*Rs.* сходка, сходбище zgromadzenie); *Ec.* нашше, снúшше, снúстисшше, сошествіе. Przybliżył się iuż Jezus ku schodowi góry oliwnéy. *Sekl. Luc.* 19, ku ześciu albo dołowi. *ib. not.* Na schodzie roku, *sub finem anni. Krom.* 626, gegen den Ausgang des Jahrs. Drugiego potym roku ku schodowi Maia. *Krom.* 575. Schód księżyca, księżyca kwadra poślednia, księżyca połowica na schodzie. *Cn. Th.* 330. – §. 2) Schod, SCHODEK, -dka, *m.*, SCHODECZEK, -czka, *m., dem., vel potius* SCHODY, SCHODKI, SCHODECZKI *in plur.*, któremi schodzą na dół, (iak WSCHODY na górę, właściwie mówiąc), *Bh.* ſchod; *Sr.* 1. zlhób; *Sr.* 2. trépá; *Vd.* stopniza, stopishe, nastop, lesniza; *Crn.* lesniza, lęstva, lęsniza (cf. leziwo, lezy, leźi); *Cro.* stenge, (Obd. Stiege); *Rs.* лѣстница, лѣсенница; (*Rs.* сходня drabina okrętowa); die Stiege, die Treppe. Schody okrągłe czyli dane w ślimaka lub śrzóbę. *Switk. Bud.* 159, die Schneckenſtiege; *Sr.* 1. wihyte zlhod, schód kręcony. *Cn. Syn.* 191, die Wendeltreppe. Schodeczki sekretne. *Teatr* 19 *c*, 64. Trzeba ią wprowadzić małemi schodkami, żeby się z nią nie spotkał. *Teatr* 38, 85. – *Milit.* schodek, podnożek, ławka, ławkiet w przedpiersieniu, schodek ziemny, dany ze strony wnętrzney, dla wyyrzenia na pole, i dla postawienia się tam do strzelania. *Jak. Art.* 3, 300, *et* 315, der Auftritt, die Stufe. – §. Poiedyncy schód wschodów, z gradus, stopień, die Stufe; *Boh.* ſchůdek, ſchůbek; *Rs.* ступень. SCHODZIĆ, *ob.* Zeyść. *SCHODZIEŃ, -dnia, *m.*, *Eurus. Zebr. Ow.* 3, raczéy Wschodzień, der Oſtwind. SCHODZISTOŚĆ, ZCHODZISTOŚĆ, -ści, *ż.*, pochodzistość, *declivitas. Mącz.*, *Rs.* наклонность (cf. skłonność), нисхождéніе, (cf. схóдственность, сходство podobieństwo, pochodzenie na co, stosowność, zgodność); der Abhang, ein abhängiger, allmählig abſchüſſiger Ort. SCHODZISTY, -a, -e, SCHODZISTO *adv.*, pochodzisty, nachylony, abhängig, abſchüſſig; *Vd.* dolhoden; (*Bh.* ſchodný którędy chodzą, wychodzą). Gdzie grunt bardzo pochyły i schodzisty. *Stroyn. Staw. B.* Na pagórku nie wielkim schodzista mogiła Ledy w gruncie obfitym. *Bard. Luk.* 53. Rzéki schodziste. *Otw. Ow.* 5. W prawą Tyber wypada z nierzecha schodzistego. *Bard. Luk.* 27. Neptunie, niech do morza nie płyną schodziste strumienie, Niechay ie nasad morskie wraca zaburzenie. *Bard. Luk.* 56.

SCHOLASTERYA, -yi, *ż.*, urząd scholastyka, das Amt eines Scholaſters oder Scholaſticus. SCHOLASTYCZNY, -a, -e, n. p. filozofia scholastyczna, gatunek filozofii z pedantiką subtelnéy, ſcholaſtiſch, z. B. die ſcholaſtiſche Philoſophie. SCHOLASTYK, -a, *m.*, kanonik kapitulny, szczególniéy naukami i szkołami z urzędu swego się bawiący, der Scholaſticus, Domſcholaſter. SCHOLASTYKA, -i, *ż.*, większa i mnieysza w drukarni; gatunek pisma mnieyszy od subtylu. *Mag. Mscr.*, eine gewiſſe Art Letternſ.

*SCHOPIĆ się, *ZCHOPIĆ się *recipr. dk.*; n. p. Gdy tam wjeżdżała, schopiła się z osła, a rzekł iey Kalew co tobie? *Bud. Joz.* 15, 18, zsiadła. *Bibl. Leop.*, zeskoczyła, ſie ſprang herunter. (*Bh.* schopnost zdolność). *Etym.* chwycić.

SCHO-

SCHORZAŁY, ZCHORZAŁY, - a, - e, bardzo chory, ſehr krank. Schorzałą gałąskę odcina ogrodnik. *Teatr* 46 *d*, 44. Lekarze leczące schorzałego człowieka, nie wszyſtko ciało, ale schorzałsze zawsze léczą mieysca. *Jan. Lig. A* 3.

SCHOWAC, ZCHOWAC *ez dk.*; *Bh.* ſchowati; *Slo.* ſchowati, schowáwám; *Sr.* 2. ſchowaſch, ſtowaſt; *Sr.* 1. zchowam, schowaci; *Cro.* obchuvati; *Bs.* spremiti, sahraniti, ostaviti; *Rs.* прибéрегъ, прибереráть, прикáзь, прáчу, (cf. sprzątać), спрáтáть, запрáтáть, запрáтывáть, хоронúть, схоронúть, (cf. chronić, schronić); *Ec.* бλюсти, бλюду; (cf. *Hebr.* שׁמר schewa *posuit*, *disposuit*, cf. *Gr.* σκεπειν, cf. *Germ.* Schoppen, *ſchupen), odkładaiąc na bok schraniać, verwahren, aufheben. Rachuie swoie pieniądze, nie żeby wydał, ale żeby schował. *Kras. Pod.* 2, 234. Schować zawsze co, nie wadzi. *Cn. Ad.* 1034; zoſtaw co na potym). Schować nie szkodzi, co się nagodzi. *ib.*, co bóg da, do kobiałki). Nie to złodziey, co ukradnie, ale ten co schowa. *Rys. PK* 45. Kto umie kraść, umie i schować. *Pot. Arg.* 531. Na słowo komenderuiącego: schować palasze! palasz do pochew się kładzie i wsuwa. *Kaw. Nar.* 363. - *Z przytykiem*: Niechay wielebni doktorowie swoie tradycye niepisane schowaią, teraz iuż tych ich kupi nikt nie kupi w świątłości iasnéy słowa małego Boga. *Zrn. Pſt.* 90 *b*, *cf.* pod ławę, w kąt. - §. SCHOWAC się, ukryć się, schronić się, ſich verbergen, verſtecken. Pana nie było, czyli się schował. *Teatr* 33 *d*, 27. Schoway się! kapitan idzie. *Teatr* 15 *c*, 39. - §. *tr. fig.* Schoway się sobie z takiemi radami. *Boh., Kom.* 1, 385, idź sobie w kąt, pod ławę, verkriech dich mit deinem Rathgeben. Schoway się z twoiemi oświadczeniami. *Teatr* 21, 78. Schowaycież się z wiarą waszą odszczepieńcy. *Birk. e Ex.* 4. Na drugi raz się z waszą łaciną schowaycie. *Teatr* 30, 18. - §. *aliter*: We grze trzeba wiedzieć co schować, a co odrzucić. *Lub. Roz.* 108; które karty zachowywać, welche Karten man behalten, einnehmen ſoll. - §. Schowawszy matkę, preca wyiechał, nie chcąc przestać na sprawach domowych. *Orzech. Tar.* 25; pochowawszy, pogrzebłszy, begraben, beerdigen. Zszedłszy na brzeg, znaleźli młodzieńca pięknego, Bez siły i bez ruchu w piasku leżącego; Trzeźwili go, iak mogli, gdy nic nie wskórali, Ciało iego łzy roniąc, na brzegu schowali. *Chod. Ges.* 648. - 2) Schować się gdzie abo w czym, bawić się tam, chodzić koło czego, ſich wo aufhalten, ſich womit verweilen. Schowawszy się tak dawno w Polszcze, możesz o prawie naszym sądzić. *Gor. Wł. Q* 3 *b*. Wiadomość z *pospolitowania między ludźmi siły bierze, gdy się kto między ludźmi schowa. *Glicz. Wych L* 3. Schował się na dworze Zygmunta. *Star. Zad. C* 4. Milcz prostaku, coś się zchował w domu. *Papr. Kol. U.* 4. Partowie odebrawszy króla Wonona, schowanego w Rzymie, nieznaiome cnoty za pewne występki trzymali. *Atok. Turk.* 107; wychowanego, erzogen. Jak w to trafić, iam się w tym nie schował. *Alb. n. W. A* 3; niećwiczony, nie biegły w tym, nicht geübt, unbewandert. Schować się na czym, *innutriri disciplinis*. *Cn. Th.* 982. SCHOWALNY, - a, - e, do schowania, daiący się schować, verwahrbar. - §. schowaniu służący, gdzie schować można co, wo man was verwahren kann, Verwahrungs-. Szafa schowalna, rozchodowa, wydawalna *armarium promptuarium*. *Cn. Th.* 982. SCHOWALNIA, - i, *ż.*, SCHOWANIE, - ia, *n.*, SCHOWKA, - i, *ż.*, gdzie co chowaią, das Behältniß, die Verwahrung, *Sr.* 1. ſchowanczа, zſchow; *Sr.* 2. ſchow, ſtow; *Crn.* hramba; *Vd.* sahranva, sahranenje (*ob.* schronienie); *Cro.* szrámba; *Rg.* primalischte, (cf. przyiąć); *Rs.* схороненїе, хранéнїе, блюдéнїе, хранúлище, вмѣстúлище, (cf. mieścić), чулáнъ, чулáнчикъ, чулáнецъ; *Ec.* вмѣстúлище, скровъ; (*ob.* kryć, skryć). Niektórzy wodę po potopie wpuszczaią w wielkie schowanie w pośrzodku ziemi. *Kluk. Kop.* 1, 29. Nazwan iest apostoł Paweł naczyniem wybranym, przeto że był prawie zakonu mocnem schowaniem. 3 *Leop. Hier.* 4, iakoby almaryą. 1 *Leop.*). Trudno znaleźć schowanie czasu niebezpieczeństwa. *Exop.* 19, schronienie). Gdy się masz modlić, wnijdź do schowania twoiego, i zamknąwszy *dźwierzy twoie, módl się. *Sekl. Motk.* 6, cf. złożenie, stancya, pokóy, komnata). Stodoły, staynie i tym podobne schowki. *Gall. Cyw.* 2, 139. *SCHOWANEK, - nka, *m.*, *Bh.* ſchowanec, wychowaniec, der Zögling, (*Bh.* schowawać, ſchowawatel *depositarius*, ſchowatel *depositor*). Któż cię na świętym zgoni Aonie Schowanka mądrych cór Mnemozyny? *Przyb. Luz. A.*

SCHRONIC się *Rec. dk.*, Schraniać się, *Bh.* ſchraniti, ſchranowaty; *Vd.* shranit, ohranit; *Cro.* szranùjem; *Dl.* zhraniti; *Bs* sahraniti; *Rg.* sahrániti, sahragnivati, shrâniti; *Rs.* хоронúть, схоронúть, schraniać się gdzie, *vel*, przed kim, schować się, taić się, uchodzić, ukradać się, *Sr.* 1. podwuciçkupu; *Rg.* uklonittise; ſich in Sicherheit bringen, entfliehen, entgehen, ſich verbergen. Schroń się do tego gabinetu. *Teatr* 56 *d*, 24. Słyszę go, że idzie, schroń się, żeby cię nie postrzegł. *Teatr* 24 *c*, 45. - §. W zad ustępowaniem schraniał się sztychowi. *Otw. Ow.* 105, ochraniał się od sztychu, uchodził mu; er ſuchte dem Stiche zu entgehen. - §°. *aliter*: Schraniał się lud onego dnia iść do miasta, iak się zwykł schraniać lud porażony i uciekaiący z bitwy. *W.* 2 *Reg.* 14, 3, chronił się, wystrzegał się, ſich hüten, in Acht nehmen. - 2) *Active* schronić co, z utaić, skryć, skrycie schować, verbergen, aufbewahren. Zebrane tam widzieli, co ziemia schronić w łonie swym nayskrytszego mogła. *Tward. Wł.* 149. SCHRONIENIE, - ia, **SCHRONA, - y, *ż.*, SCHRONKA, - i, *ż.*, *SCHRONEK, - nku, *n.*, mieysce do schronienia, *skłonienie, *Bh.* zakhów, wuciek; *Crn.* perwejahelshe; *Vd.* hranva, sahranva, ohranstvu, sahranenje, vtezhishe, mestu zegurnosti, perjemnishtvu; *Cro.* pribesische, obramba, szramba, szranenye; *Rg.* vklonischte, primalischte, záklon, zaklonischte, skroov, skrovischte, zataja; (*Rg.* shranna *depositum*); *Bs.* pribjesgiste, utecischte, primischte, mjasto, koje prima; *Rs.* убѣжúще, схоронéнïе (= 1. pogrzeb; схоронéнный pogrzebowy); хранúлище; *Ec.* прúмонъ; Sicherheit, Zuflucht, Zufluchtsort (*Bh.* ſchranka schowalnia, cf. *Germ.* Schrank, Schrein, cf. skrzynia). W obcych kraiach szukał schronienia swéy głowie, Bo mścić się nad nim chcieli Herkula wnukowie. *Dmoch. Jl.* 55. Ja wygnaniec szukam schrony u ciebie: *Stas. Num.* 2, 37. Gotuią tam na łące Chłodny schronek, gdy parzy południe gorące. *Przyb. Ab.* 20. Schronek bór naygęstszy czyni. *Przyb. Milt.* 297. - §. *Anat.* Stek lub schronienie mleczne, iest to mlecznych naczyń złączenie się, *receptaculum chyli*. *Krup.* 2, 65. SCHRONICIEL, - a, *m.*, który kogo schronił, der Verwahrer, Bewahrer; *Bsn.* sahranitegl, *f.* sahranitegliça *seruator*;

Rg. shranitegl, sahranitegl, *f.* -iza; (*Rg.* shranitegl *depositarius*; *Rg.* sahranv *seruabilis*, °schronny. *Chodk. Kosł.* 89.

SCHROPIEC, SCHROPOWACIEC, *obacz* Chropowacieć. SCHROSIAC *ob.* Chrościć. SCHRZYPIEC *ob.* Chrapieć. SCHUDZIC *ob.* Chudzić.

SCHWALIC, ZCHWALIC *cz. dk.*, °Schwalać *ndk.*, *Bh.* ſchwaliti, ſchwalowati; (*Slo.* ſchwalugi *collaudo*,; mocno pochwalić, ſehr anloben, anpreiſen. Gdy wyrzeli Sarę, iż była bardzo piękna, zchwalili ią przed Faraonem. *Leop. Genes.* 12, 15. Uity i pismem bozką schwalał matkę. *Chodk. Kosł.* 13. Wszystkie te rzeczy czasu swego będą schwalone. *Leop. Syr.* 39 40 Kupido, tyś mogł Marsa wyraić matce, Mogłeś Adonida i nieznaną zchwalić Dafuę Apollinowi *Kwiat. Przyg.* 35, zachwalić mu ią, zalecić, przywabić go do uiey). SCHWALENIE, : SCHWAŁ, : °SCHWALA wielka chwała, zaszczyt naywyższy, außerordentliches Lob Preis Auszeichnung. Bażę darami nad schwał ludzki kosztownemi u ol gal. *Warg. Radz.* 1 3. Kotka błogosławiony nowa Rzymska schwała, ztąd ten schwał w Rzymie dawny. *Chodk. Kosł. epigr.* Cabyby mi potrzeba zięgi ku ich schwale. *ib* 82. - §. pompa, popisywanie się, Pranaen, Geprange, Ruhmredigkeit. Potrzebnie, a na schwał, nie przygodnie, ani z trefunku, takowe iakie są biologowy, natura na świat daie. *Gorn. Dw.* 239. Na schwał tylko co mieć, kupić, *praedicationis hominum ad aliquid emendum inducti ob praedicationem aliquid habere Cn. Th.* 982, blos des Rufes wegen, der Ehre wegen. Na schwał odkładaią daley swe obietnice, aby za niemi chodzono *Gor. Sen.* 57. - §. na SCHWAŁ, : na WSCHWAŁ, : bardzo wyborne, tak że nie można się te o od chwał bardzo wyborne, tak że nie można się te o od hwał, gar unaemein, überaus, über alles Lob, ganz ausnehmend *Bh* ſchwalnę, na ſchwale; (*Slo.* naſchwál *sponte*, *data opera*) Przyłył dom kamieniem drogim na schwał. *Radz.* 2 *Chron.* 3 6 *Bul. ib.* Był na zchwał mądrym, dziwnie mężnym, bardzo powściągliwym *Gorn. Dw.* 397. Na schwał cudne nowiny. *Biel.* 158. Na zchwał mocna zbroia *P. Kch. Jer.* 279. Miał kilka koni na schwał dobrych Arabskich *Biel* 734. Rozumie iakoby to było na zchwał dobrze. *Gor. Dw.* 43. Na schwał za duży. *P. Kch. Jer* 19, *Gor. Sen.* 165. Słup bardzo wielki, który na schwał był wywyższony. *Radz. Dan.* 2, 31. SCHWALNY, -a, -e, bardzo chwalony, przesławny, sehr gerühmt, hoch geprieſen. Z hwalny Fabiusz w tym, że miał wielk

niey runie, im wyżey wierzch niesie. *Kchw. Roz.* 107. Ścięcie, ścinanie, *Boh.* ſtětj; *Ec.* усѣкновеніе. Dobrze ułożone drzewa ścinanie, iest nader pożyteczne. *Mon.* 74, 701, cf. wrąb; *Vd.* druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje. – §. *Math.* ostrokrąg ścięty *conus truncatus. Geom.* 2, 185. – Ścinać się z kim, z bić się na miecze, ſich mit einander herumhauen. Musiał król zpieszyć iezdnych i wręcz zcinać się z nieprzyiacielem. *Nar. Hiſt.* 3, 151. – §. Scinać kogo, gardłem go karać; *Sr.* 1. hwowu zrubnu, zcijnam; *Vd.* oglaviti, glavo vseti, odglaviti, glavo odsekati, glavo odvseti; *Rg.* odsjecchi glávu; *Ec.* безглáвлю, обезглáвити, обезглавлáю; *Gr.* ἀποκεφαλίζω; einen köpfen, enthaupten. Mężobóyca ma być ścięty. *Sax. Pocz.* 141. Ścięty, *Boh.* ſtatý, *Ecc.* главоотсѣчéнъ, главоусѣченый. Ścięcie, *Vd.* odglavenje, odsekanje te glave. Mieysce ścinania, *Bh.* ſtinadlo, (z. gillotyna). Mieysce ścinania białych głów, *Crn.* frishkovz. Synowska ręka łeb iey ścięła. *Bard. Tr.* 581. Według woli cesarskiéy wszyscy postępuią. Każe zab ć, zabiią, setną i ćwiertuią. *Stryik. Tur.* B 3. Ścięta śmierć, zgardłowa, mieczowa kara, die Schwerdtſtrafe, das Enthaupten, die Hinrichtung mit dem Schwerdte. Na ścięta go śmierć skazano. *Sk. Zyw.* 2, 67, *Sk. Dz.* 96. Karzą insze grzechy ścięta śmiercią, ogniem, Więzieniem, i nie wiem czym; a ten grzech uchodzi. *Opal. sat.* 185. – §. o ścięta szyię, z na złamaną szyię, do gardła; do oſtatniego, do oſtatniéy kropli krwi, bis auf den letzten Blutstropfen. *Mordicus tenere* zębami trzymać, o ścięta szyię nie chcieć puścić. *Męcz.* Wiary chrześciiańskiey o ścięta szyię przyiąć nie chcieli. *Biel.* 106, żadną miarą. – §. Jakby go z nóg ściął, z iakby go obalił, als wenn man ihm die Füße weggeſchlagen hätte. Jakby go z nóg zciął, padł nad samym łóżkiem. *Teatr* 43 c, 76, *Wyb.* Te choroby, właśnie by z nóg ścinaiąc, przytomność odbieraią choremu. *Perz. Lek.* 36. Złośliwe te choroby z nóg ścinaią. *Perz. Lek.* 50, o łóżko uderzaią). – §. *tr. fig.* zębami ścinać, kosić, mit den Zähnen abmähen, abfreſſen, abhacken, abnagen. Tu wełnonośnych owiec drużyna, Młodziuchne trawy ząbkami ścina. *Zab.* 1, 188 *Nar.* Rano, nim trzoda się w pole oddali, w koło chałupy rosą okrytą ścina trawkę. *Weg. Mar.* 1, 277. – *Affinil.* Kielich gładko ściąć. *Teatr.* 3, 61, łyknąć, opełnić, hinunter ſchlucken, hinunter ſtürzen, einſchlucken. Kieliszki gładziuteńko ścinać. *Mon.* 71, 125. Wino szampońskie ono ścina, jak tego potrzeba. *Teatr* 8 c, 45. Gorzałęśmy ścinali *Teatr* 16, 54. Idę skosetować szampana, na którego szumne ścinanie smak sobie od rana zaostrzam. *Teatr* 6, 26. – *Improp.* Niebo pioruny bez przestanku ciska, Grad ścina trawy i piękne pszenice. *P. Kch J.* 194, zsiała, zbiła, zuſammen ſchlagen, nieder ſchlagen. – §. Z gniewu zęby ścina. *Por. Syl.* 327, morno zamyka zęby, die Zähne zuſammen beiſſen. Ścinawszy gniewem zęby. *Por. Zac.* 100. Czego krzywego gdy k o z pręcika, a iakoby ścinaiąc zęby, a nie z łokka naprasza, rychłéy złomi, niż naprości. *Glicz. Wych.* G 1. Uſt czyli zębów do kupy ścięcie. *Perz. Cyr.* 2, 189. Milczenie wszystkim wargi ścina. *Dmoch. Jl.* 2, 193, morno zamyka, ſtula). Zęby ściął, z umarł. *Tr.*, er hat ins Gras gebiſſen. – 2) ſtarr, ſteif machen, gerinnen machen, ſtarren machen. Słońce gorącem swoim sól morską ścina. *Warg. Radz.* 27. Mróz wodę ścina, der Froſt macht das Waſſer ſteif, gefrieren. Mróz wodę w lody ścina. *Warg. Radz. pr.* Scina się woda, rzeka z marznie, das Waſſer gefriert. Wody się ścinały, kwiatki więdły, liścia żółkniały. *Mon.* 65, 172. Smiertelny mróz ścina krew' w żyłach. *Weg. Mar.* 1, 158. Nie trap' mnie tą miną, która mi krew' w żyłach ścina. *Niemc. Kr.* 2, 189.

ŚCIĄGNĄĆ; ZCIĄGNĄĆ, *F.* ściągnie *cz. idntl.*, ściągać *nied.*, *Bh.* ſtahnauti, ſtahowati; *Slo.* ztáhugi; (*Slo.* ſtahatella *contractio*); *Sr.* 1. zcjahnu, delecjahnu, delecjahem, romadjecjanu, romadjecjahem; *Sr.* 2. ſcſchagnuſch; *Vd.* ſtégnit, dolpotegniti, iſtegniti, predſtegniti; *Cro.* stegnuti, ztésem, sztegnyen; *Rg.* ſtéghnuti, uſtéghnuti; *Bs.* ſteghnuti, zgarciti, zghrricciti, zgherciti; *Ross.* стягнуть, стягивать; (*Rs.* стягáть, стягивать nabydź); ściągać co, ciągnąc ściskać, swięzywać mocno, zuſammen ziehen, zuſammen binden, feſt binden, zubinden, umgürten. Deiopeia płacze, że kształcik pisany *Ściągnąć nie może pierśi iuż tykaney. *Tward. Daf.* 10. Ściągniesz suknią pasem złotym. 3 *Leop. Ex.* 29, 6, ściśniesz. 1 *Leop.*). Wierzch szaty po iey biodrach ściągał pas bogaty. *Otw. Ow.* 314. Skronie swe Febus ściągał lada gałązkami. *Otw. Ow.* 27, wieńczył). Nogi swe purpurowym obuwiem ściągaią. *A. Ach. W.* 13. – *Simil.* Wina ściągaiące, *aſtringentia. N. Pam.* 4, 15. – §. *tr.* Ściągać woyſka, z zgromadzić, do kupy zbierać, die Truppen zuſammen ziehen. Ściągaią się roty, z zchodzą się, zgromadzaią się, die Truppen ziehen zuſammen, verſammeln ſich. Do boiu sposobnym kazał się na iedno mieysce ściągnąć. *Warg. Cez.* 82. Rozkazał nieprzyiaciół harcami zabawiać, ażby mu się lud wszyſtek *zściągnął. *Warg. Wal.* 82, *observes obsoletum Plusquamperfectum*; z ściągnął był). Kościoły na różnych mieyscach nawiedziwszy, potym wszyscy się do iednego ściągaią. *Pasz. Dz.* 85. Ściągnienie woysko tam miewa, gdzie hetman naznaczy. *Mok.* 207, mieysce ściągnienia się, der Sammelplatz. – *Similit.* Perzyusz więcey myśli w wiersz, niźli słów ściąga. *Dmoch. Sat. R.* 34; pakuie, wkłada, tłoczy, hinein zwängen, zuſammen drängen. – §. Czyſtsza kraina nieba, nigdy się w obłoki nie ściąga. *Pilch. Sen. Gn.* 290, obłokami się nie zachmurza; ſie bezieht ſich nie mit Wolken. §. 2) ściągać, *potius* ściągać co abo kogo skąd, zwłoczyć, herabziehen, herunter ziehen, abziehen. Zwłoczę kogo, ściągam na dół, *detraho e tribunali. Cn. Th.* 1457. Ściągnąć pieczenią z rożna, *Tr.* Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do oſtatniéy skory. *Pilch. Sen. liſt* 3, 323. Ściągnąć wodę z rol. *Cn. Th.* 982, zprowadzić, das Waſſer von den Feldern ableiten. Ściągnąć wino z beczki. *Tr.*, ztoczyć) Ściągnąć wilgotność z głowy. *Cn. Th.* 982. Ściąga się woda, spływa, das Waſſer fließt zuſammen. *ib.* – *Similiter*: Jozafat ściągnął błogosławieństwo boskie na całe królestwo. *Zal. Teſt.* 215, obrócił). Winszuię ci, ściągnąłeś na siebie łaskę króla Jegomości. *Teatr* 8, 117. Konſtytucya Polska zaczęła ściągać uwagę państw Europy. *Uſt. K.* 1, 196. – *aliter*: Gracze więcey zwykli w ręku miewać, niż rzetelność: kartę ściągnąć lub skrupkować, to się dziś nazywa fortunę zrobić. *Teatr* 14, 100. – §. Ściągać rękę, palec na co, z wyciągać po co, sięgać, ausſtrecken die Hand ꝛc., langen nach etwas, hinreichen, reichen nach etwas: *Bh.* opřahnauti ſe. Jako nie baleś się, ściągnąć ręki twey na pomazańca Jehowy! *Bud. 2 Sam.* 1, 14. Przyrodzona rzecz, częściey tam rękę ściągać, gdzie

boli. *Off. Sen.* 28. Sciągać szyię, = podawać szyię. *Cn. Th.* 82, den Hals hinſtrecken, den Kopf dem Schwerdte hindalten. - §. Sciągać co do czego, na co, = stosować co do czego, *Vd.* napotegniti, navlezhuvati, etwas worauf beziehen, hindeuten. Nie ściągay tych słów na to, ku temu. *Tr.* Jako ludzie ściągaią się do P. Boga, iakoby do ostatniego końca swoiego, tak też tym sposobem ściągaią się dobra żywota ludzkiego do dobr niebieskich. *Kucz. Kat.* 3, 322. Ściąga się co do czego, = mierzy do tego, godzi na to, Bezug haben, ſich beziehen auf etwas, dahin zielen, abzwecken. Część obrazu ściąga się do osoby, którą obraz znaczy. *Sk. Dz.* 741. Żadna takowa scena nie powinna się znaydować w sztuce, którąby się nie ściągała i nie wpadała naturalnie do celu sztuki. *Teatr* 34 *b*, 11. Nie widzę ieszcze, do czego się to ściąga. *Teatr* 36 *b*, 11. Jam nie głupi, rozumiem, co się do czego ściąga, *Boh. Kom.* 1, 304 Choćbyś o potopie świata gadał, to on powie, że ta mowa do niego się ściąga i iemu przymawia. *Boh. Kom.* 1, 301. - Ściągnąć się, rozciągnąć się, *Vd.* se istegniti, dostegniti se, ſich erſtrecken. A też ta przymówka może się ściągnąć na każdy stan i na każdą osobę świata tego. *Rey Pſt. Uu* 3. Zdanie: że królestwo towarzysza nie cierpi, szérzey się ściąga, niż do królestwa *Bud. Cyc.* 14, rozciąga się; es hat eine noch weitere, weitläuftigere Beziehung. - Wieluński powiat przedtym do Wielkiey Polski się ściągał; *pertinebat. Krom.* 259; należał, zuerſt was gehört hat. - §. *Verb. Medium* Ściągać gdzie, dążyć gdzie, ciągnąć gdzie, wohin ziehen. Ściągnąłem do wsi na nocleg. *Xiąż* 31. - *moral.* Więcey ku złemu, niż ku dobremu ściągaią nędzne sprawy człowieka. *Rey Ap.* 2. dążą, ſie eilen mehr zum Böſen hin, als zum Guten. Skażone przyrodzenie ludzkie zawsze ku złemu, niż ku dobremu bardziey ściągać musi. *Rey Ap.* 2. SCIĄGACZ, *ob.* Ścięgacz.

ŚCIANA, - y, ż., *Boh.* ſtěna; *Sr.* 1. ſcjena, (*Sr.* 1. ſcjena; *Gr. σκηνη tentorium*; cf. *Lat.* scena); *Sr.* 1. ſcjona; *Crn.* ſtęna, (*Crn.* ſtenar, ſtęnovz, = cieśla); *Vind.* ſtiena, ſtena, (*Vd.* ſtęja, ſtieja, = ściana wewnętrzna piecowa; *Vd* ſtena, skała, veli kamen, = skała); *Cro.* ztena, szténa, (cf ſtanąć, ſtancya); *Sla.* ſtina, duhar, duvar; (*Sla.* ſtina ù móru, shkolj, = skała; *Bs.* stina, stjena, *Dl.* sztina: *Rg.* ſtjéna, = skała, cf. *Ger.* Stein; cf. *apud Notkerum* ſteinzun, = mur); *Rs.* стѣна, забралъ: *Ec.* сѣнь, (cf. sień. cf. cień), скинія, шатеръ, навѣсъ; (*Ec.* сѣнь, тѣнь, сѣнь *umbra*; стѣнникъ, = wszczyny w ulu, осѣнити, осѣнѣніе, осѣнѣнію zasłonić, obsłonić, стѣнный obmurowany; cf. *Hebr.* שכן *habitare*). - Sciana, *generalius nomen, habet sub se*: mur, przegroda, przepierzenie *etc.*, die Wand. Meczet budowany na 6 graniach; cztery fasyaty albo ściany maiąc większe, a dwie mnieysze. *Star. Dw.* 5. Cisnął Saul oszczepem, myśląc przebić Dawida k-ścienie, (ku ścianie, do ściany). *Bud.* 1 *Sam.* 18, 11. Jedwabnemi kołdrami ściany ozdobione *Pasz. Dz.* 111. Wisi ściana, wyraz mularski, gdy ściana iest od góry nachylona. *Mag. Mscr.* Sciana cała. gruntowna, bez frambug, łochów albo murków, okien, die Hauptmauer. Sciana z frambugami, albo na frambugach, ein Schwibbogen. Sciana przeczna, dzieląca mieszkanie, eine Querwand. Sciana spólna z sąsiadem, eine Brandmauer. *Ln. Th.* 982. - *impropr.* Bóg morzu dno otworzyć i dwie ścienie (*Dual.* = ściany) uczynić kazał. *Sk. Ant.* 578. Przeyścia Egiptu, morze i Jordan, ścianami stały. *Pocieу* 37. Niech mury między niemi a nami będą ścianą. *Nag. Cyc.* 28; = przegrodą, Zwiſchenwand, Scheidewand. - §. *Phras. et. Prov.* Kaznodzieia czasem przez godzinę tylko ścianom wrzeszczy. *Sekl.* 110, próżnym ławom kościelnym, den leeren Bänken predigen Mów ty ścienie. *Alb. z W.* 16, *Rys. Ad.* 39, tobie z uft, iemu mimo uszy szuft). Jakoby kto przemówił do ściany. *Pot. Syl.* 254, do słupa); *Vd.* bob v'ſtieno metati; rakam shvishgati). Moie słowa, iak groch na ścianę. *Chrość. Ow.* 33; nie chwycą się iego, machen keinen Eindruck, fruchten nichts. Wy gadacie, on swoie czyni, i nagany Wszelkie są to groch próżno na ścianę rzucany. *Zab.* 7, 152 *Wyg.* Wszyſtkie one przestrogi, iak groch na ścianę. *Pot. Syl.* 9. Prosił, ale iakoby na ścianę groch miotał, nic mu nie pomogło. *Birk. Gl. K.* 43. Komuż ia te słowa powiadam, do kogoż te słowa moie, do żelazney ściany, albo raczey na wiatr puszczam! *Smotr. Lam.* 15; próżno, darmo). - Godny, choć wie i umie, przecię podpiera ściany. *Pod. Wr.* 62, pod płotem leży, żebrze, ubogi, wzgardzony). Bicia nie czuł, iakoby w ściany bito. *Sk. Dz.* 577. Miód ten był tak słodki, iakoby ścianę lizał. *Dwor. B* 2, rzecz, bez smaku). Poswarków między małżeństwem nie ma nikt wiedzieć, tylko same ściany domowe. *Petr. Ek.* 18. Dziś i ściany się strzec trzeba i własnego cienia. *Pot. Arg.* 259; żeby koszula moia wiedziała, spaliłbym ią). I ścianom mieszkania swego nie wierzył *Gwag.* 136. - §. *Metonym. synecd.* n. p. niżeli cud a, bliżaza swoia ściana. *Jabł. Bak. N* 4 *b*, dom, pomieszkanie, maiętność i t. d.). - §. *aliter* ściana, = granica, die Gränze. Jeſt w każdey rzeczy mierność, i są pewne ściany, Między któremi umysł ma być zatrzymany. *Hor. sat.* 10, *certi fines.* - O ścianę, = o granicę, ościennie, graniczęc, stykaiąc się, *Rs.* смѣжно, neben an, gleich daneben, in der Nachbarſchaft, angränzend. Jakim już kosztem, choć o ścianę, wino Węgierskie opłacamy! *Falib. N.* - §. *aliter* ściana, szczyt, przedmurze, ochrona, die Schutzwand, die Bedeckung, die Schutzwehre. Kamieniec iest ścianą królestwa Polskiego. *Tr.* Za ścianą, pod szczytem, pod obroną, hinter der Schutzwand. Za tą nieprzebytą górą, iak za ścianą, bezpiecznie siedzieć mogą. *Jabł. Tel.* 225. Snadniey im przyszło za cudzą ścianą z nieprzyiacielem czynić. *Biel. S. M. B* 4 *b.* - *aliter* Zacharyasz, z żoną swoią, a Jan ieszcze za ścianą, umieli prawitać Pana. *Birk. Kaz Ob. A* 3; ieszcze przed urodzeniem, noch vor der Geburt, noch im Mutterleibe, *cf. Ger.* Hänschen im Keller. - §. Ściany w prasie drukarskiéy, belki bocsne, utrzymuiące całą prasę. *Mag. Mscr.*, die Seitenwände, Seitenbalken der Buchdruckerpreſſe. - §. *Mathem.* ściana, bok figury. *Sol. Geom.* 6, die Seite einer Figur. Sciana, *paries*, o bryłach; bok o liniach i figurach. *Geom. Nar.* 2, 40. Sciany liczby, *radix quadrata. Sol. G.* 6; die Quadratwurzel; ściana liczby, kwadratowéy, liczba która w sie multyplikowana daie produkt sobie przyzwoity. Sciana liczby pełney, Cubicwurzel, liczba, która liczbę pełną rodzi. *Sol. G.* 5, 86. Wyciągnąć ścianę z danego stopnia. *Ufirz. Alg.* 2, 20. ŚCIANKA, - i, ż., *ŚCIANEK, - nku, *m.*, *dem.*, *Boh* ſtěnka, *Cro.* sztenicza, *Rs.* стѣнка; eine kleine Wand. Szczelając z rusznicy do sąsiada przez ściankę, człowieka zabił, Mógł on wiedzieć, iż tam za ściankami ludzie mieszkaią. *Petr. Pol.* 464. Scianka w orzechu Włoskim, przegrodka.

Tr. – 2) Scianki *plur.*, między-ścienie, między domami, *andron Cn. Th.* 983, die Schlippe, die Brandgaſſe zwiſchen zweyen Häuſern. *Iſthmus* ścianki abo ciasność ziemi między dwoma morzami. *Mącz.*, die Meerenge. – Ścianki, gra w ścianki, uderzaiąc pieniądzem o ścianę. *Tr.*, das Anſchlagen, ein Kinderſpiel, wenn die Kinder mit Pfennigen gegen die Wand werfen und dann die Würfe ausmeſſen. (*Rs.* стѣнобой bresza, cf. murolom, стѣнобитный murołomny, *Rs.* стѣнописецъ °ścianopis, malarz ścian).

°SCIANWA, – y, ź., *Bh.* ſtěnice, ſtinka; *Sr.* 1. ſcjenwa; *Sr.* 2. ſcjònwa; *Vd. et Crn.* ſteniza; *Cro.* sztenicza; *Sla.* ſtinica, *Rs.* клопъ; pluskwa; die Wanze. Wódka ta zabiia pluskwy abo ścianwy, gdy na ich mieysce będzie wlewana. *Cresc.* 176.

SCIBIĆ cz. *Med.*, wścibiać nos, dziób, szyię, den Schnabel, die Schnauze, den Hals, die Naſe in etwas hinein ſtecken. Bocian do wązkiey flachy szyi szyię swoię ścibi. *Kniaz. P.* 5, 147. (*Rg.* scibati *virga caedere*).

°ŚCIBOR, – a, *m.*, teraz przezwisko; początkowo imię pogańskie; Cacibor, Swięcibor, Swantobor. *Jabł. Her.*, ein Name.

SCICHNĄĆ, *ob.* Cichnąć, ucichnąć.

SCIE, SZCIE, – a, *n.*, iście, chodzenie, chód, droga, *ſob.* ścieszka, (cf. ścież, oścież); *Bh.* ćeſta droga; *Ec.* цѣсты, улицы, особливо предъ домами поротыми), der Gang, der Weg. Obawiam się, abyć na bezdrożach strudzonemu, do ścia prawdziwym gościńcem ſta ało sił. *Bardz. Boe.* 150, *ib.* 145. Bieg i ście gwiazd. *Warg. Wal.* 9c. Jeśliby woda sobie nową drogę albo ście nalazła, i tymby grunt twóy rozerwała . . . *Szczerb. Sax.* 485. Miał młyn, a przy tym wolne ście wody *ib.* 218, ściek, koryto, łożyſko). Strzałą rozdzielone powietrze, tudzież się zaś zbiegło, że żaden nie wie ścia onéy ſtrzały. 1 *Leop. Sap.* 5, 12, ślada). Serce człowiecze wymyśla drogę swoię, ale Pan sprawuie ście iego. *Radz. Prov.* 16, 9. Pan patrzy na drogę waszę, i na ście, ktorym idziecie. *W. Jud.* 18, 6, *Birk. Dom.* 163. W labiryncie tym wiele iest lochów i ścia podziemnego. *Warg. Rad.* 23. Naytrudniéy raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużéy ścia, tym daléy w las. *Smotr. Ex.* 91, im daléy, tym gorzéy). Wolne ście przez państwo. *Warg. Cez.* 6, przeyście, Durchgang, Durchzug. Namówił ich do opuszczenia świata a ścia do zakonu. *Wys. Al.* 353. Wiele mówiono o tym ściu iey za mąż. *Biel.* 540, o tym póyściu iey za mąż, o tym zamężciu, małżeństwie, (*ob.* Póyść za mąż), die Verheurathung, Heurath (von Frauerzimmern). – §. w szachach: ście, iazda, ciąg, ein Gang, ein Zug im Schachſpiele. W szachach iedno ście przeglądać trzeba z drugiego. *J. Kch. Dz.* 81. Uczyniwszy kilka ścia bardzo mistrznego, dał mu met. *Gor. Dw.* 159.

– ŚCIE, *terminatio secundae personae pluralis Perfecti, e. gr.* daliście, pisaliście etc.; *ob. Annotatt. de litera* S.

°ŚCIEBAĆ *ob.* Naściebać.

SCIEC, ściekł, *F.* ściecze *Med. dk.*, Ścieknąć, *F.* ścieknie *idntl.*, Ściekać *ndk.*, *Bh.* ſtecy, ſtekati; *Slo.* stékati, spoiu tecy *confluere*, ztekati, do'u tecy *defluere*; *Vd.* odteshi, dolteshi; *Rs.* стечь, стекать. – a) ścieka *vel potius* zcieka co skąd, spływa, zpada, herabfließen, herabtráufeln, hinab ſich ergießen, ablaufen. Dachy są dlatego, iżby łatwiey deszczowa woda ściekać mogła. *Gor. Dw.* 421.

Wody, które z dołu były, zciekły a spłynęły do morza. 1 *Leop. Jos.* 3. Tam ſtrumyk mrucząc z daleka Na zieloną trawkę ścieka. *Teatr* 55 *b*, 4, *Leszcz. Cl.* 18. Woda Drużbacka ścieka do bliskiey rzéki. *Petr. Wod.* 6. Sciekanie, *ob.* Ściek. – *Allegor.* Krew Chrystusa na nas ściekaiąc, grzechy nasze obmywa. *Karnk. Kat.* 211. Na kogo czyia wina iakim sposobem *spływa*, temuć się przywłaszcza; bo ieślić się nie przywłaszcza, toć nie *spływa*; iedna Adamowa wina przez podawanie rodzaiu na nas *Sciska. Sal.* 4, 337. – §. *Verb. Neutr.*, *tr. fig.*, Wszyſtkam od łez prawie ściekła. *Chrośc. Ow.* 148, prawiem się rozpłynęła, ich zerfloß faſt in Thränen. Na cóż mię chowa śmierć, wziąwszy synów obu? Na to żebym ia łzami ściekł do grobu. *Por. Syl.* 73, in Thränen ins Grab herab fließen. Tu bracia nasi krwią ściekli do kropli. *Jabł. Buk. S, b*, krew z nich kapała). Krwią drogą ona ściekła. *ib. R* 3 *b*. Już zbroię, iuż ma potłuczone skronie, Już krwią ściekł, a wżdy nie znać tego na nim. *P. Kch. Jer.* 193. Spocone mu w bluszczu ścieka czoło. *Zab.* 10, 66 *Koſſ.*, die ſchwitzende Stirne träufelt. – 2) ścieka co dokąd, albo gdzie, z ścieka się, do kupy się zbiega, zuſammenfließen. Ściekanie rzek wespół, z zbieganie. *Cn. Th.* 983. Wszystkie rzéki ściekaią się ku morzu, a wżdy morze nie pełne. *Radz. Eccles.* 1, 7. Wytrway, na koniec razem wszelka pociecha na ciebie się ściecze. *Pot. Syl.* 223. – 3) Sciekać na nieprzyiaciela, wyciekać, wycieczkę robić, wypadać; einen Ausfall machen, über einen herfallen. *Ne quis extra ordinem in hoſtem pugnaret*, aby kto z woyska na nieprzyiaciela nie ściekał, nie walczył. *Mącz.* Nasi ściekaiąc z zamków, często nieprzyiaciela trwożyli. *Stryik.* 736.

ŚCIĘCIE *ob.* Ściąć. ŚCIEG *ob.* Ścig.

ŚCIĘGACZ, ŚCIĄGACZ, – a, *m.*, żyła kleiowata, *Vind.* biela shila, nategnova shila, ſtegnoshila, krepna shila, kita; *Rs.* сухожилія жила; (cf. sucha żyła); die Flächſe einer Muſkel; n. p. ścięgacz myszek *tendo musculorum. Krup.* 4, 2. ŚCIĘGACZKA, – i, ź., binda, die Binde. Ścięgaczka wiązała mu oczy. *Zab.* 5, 247 *Min.*, *Mon.* 69, 597. ŚCIĘGACZOWY, – a, – e, die Muſkelflechſen betreffend. Błona ścięgazowa. *Krup.* 4, 2. °ŚCIĘGNĄĆ, *ob.* Ściągnąć. 1) ŚCIĘGNO, – a, *n.*, ŚCIEGNECZKO, – a, *n.*, *dem.*, od ściągania; sprężysta skórka, która w ciele kości z kościami zwięzuie; *ligamentum. Krup.* 4, 153, wiązadło, die Sehnen der Gliedmaßen, Spannadern. Tych zwierząt pożywać macie, które w nogach maią ścięgneczka przydłuższe ku skakaniu po ziemi. *Radz. Lev.* 11, 21, *Bibl. Gd. ib.* – §. *Alias* Ścięgno *eſt* Ud; der Schenkel, *alias* Kieść, das Hüftbein. *Cn. Th.* 983, *Krup.* 3, 49: *Bh.* ſtehno *femur*; *Slo.* ſtehno; *Sr.* 1. ſcjeno; *Sr.* 2. ſcjogno; *Crn.* ſtégnu; *Vd.* ſtegnu, bedru, glieshna, kolp *coxa*; *Bs.* ſteghno *coxa, coxendix*; *Rg.* ſtéghno, ſtegànze *coxendix*; (*Rg.* Rjégn *elychnium*); *Cro.* sztégno, stegno *coxa*; *Dl.* sztegno; *Sla.* ſtegnah; *Hg.* tsomb; *Ec.* исчéси, z lędźwie; (ocмérнъ, ocмéрныя spodnie długie, cmorna ulica). Ścięgno *coxendix. Urs. Gr.* 185.

2) SCIEGNO; STĘGNO, STĘGNISKO, – a, *n.*, od ścia, z ślad, trop, *Rs.* слѣдъ; die Spur, der Fußtapfen. Ściegna wołów, ślady, tropy. *Alon. Wor.* 23. Drogi tam iuż nie było, tylko trop zwierzęcy I ſtegna udeptane, którędy do wody chodzili *Tward. Poſq.* 49. Gdzie tylko póydzie, smalec iey ſtegna cechuie. *Zab.* 6, 161 *Min.* Po

ſięgnach, po drogach, chodzili by iakie mary. *Tward. Misc.* 101, *Tward. Wł.* 185. Niech cię uſtraszą przeszłe interregna, Mokre krwią Polſką pokazuiąc ściegna. *Achw.* 261. Wysłał ściegna znakami zwycięstw, gdzie się tylko obrócił, *Psalmod.* 15; (cf. Ścigać); *inde* Uſtegnić.

ŚCIEK, -u, *m.*, *Bh.* ztek, odtok, (cf. ſtok, ſtek); *Bs.* vodotocje; *Crn.* odtęk, odtękànje; (*Vd.* ſtekva, cysterna); *Rs.* стечéніе, истóкъ, водомéча, водомéчіе, водотечъ. – a) *potius* ZCIEK; z ściekanie wilgotności zkąd do ląd, zpływ, spływ, der Abfluß, Ablauf. W dołach bez ścieku woda gnije. *Stas. Buf.* 44. Ulice w Londynie maią ściek do Tamizy. *Pam.* 85, 1, 9. Zadziwiaiące dawnych Rzymian ściski podziemne. *N. Pam.* 11, 226, kanały, Waſſerleitungen). Abdachów albo ściekania wody, nie może żaden na sąsiedzki grunt puszczać. *Szczerb. Sax.* 56. (*Boh.* ſamoteč *protropum*). – §. Wieszcza słotnych ścieków kawka. *Hul. Ow.* 127; pluty; Regengüſſe. – 2) Ściek, do kupy ściekanie, zbieganie się wody, (*unde* ſtek), zlew; das Zuſammenrinnen, Zuſammenfließen. Tygrys i Eufrat, gdyby się zeszły, i w ściek ieden się zebrały, I gdyby swe wzaiemnie wody pomieszały . . . *Bardz. Boe* 153, w iedno koryto, łożyſko, cf prąd). – *pr. et fig.* Miasto ściekiem rozmaitey gawiedzi napchane. *Nar. Tac.* 2, 452. – *Anat.* Ściek mleczny, z błonek utkana pustość na ściek czyli na skład mléka w tyle brzucha. *Perz. Cyr.* 1, 43, ſtek mleczny. *Krup.* 2, 63, *receptaculum chyli*; das Milchbehältniß am Mágen. ŚCIEKAĆ *ob.* Ściec. SCIEKŁY, -a, -e, mokry od czego, kapiący czym, von etwas fließend, triefend, naß. Głowa cierniem ukłóta, twarz krwią ściekła i policzkami odrapana. *Sk. Kaz.* 173. Ściekła źrzenica od wina. *Hul. Ow.* 64. – §. Tęgim mrozem ściekłe rzéki, spławne wody, stanąwszy, w kryształowe zmieniły się wody. *Zab.* 13, 155; płynące rzéki; ſtrömende Flüſſe.

ŚCIELĘ *ob.* Słać. SCIEMNIEC *ob.* Ciemnieć. SCIEŃCZYC *ob.* Cieńczyć.

ŚCIENNIK, -a, *m.*, ościenny sąsiad, ościennik; der Gränznachbar. Sąsiedzi ſtykaiący się z sobą, *collaterales*, w prawie zowią się ściennikami. *Zabor. G.* 358. Ścienniki, które maią przyległe ściany z dobry czyiemi. *Herb. Stat.* 229 *et* 230, *Czack. pr.* 2, 205. – 2) Ściennik, czterdzieści pasm nici lub przędziwa *Tr.*, ein Strähn oder eine Zaſpel Garn. SCIENNOSC, *ob.* ościenność. SCIENNY, -a, -e, od ściany, *Rs.* стѣнный; Wands. Duży zegar ścienny. *Gaz. Nar.* 1, 12, *Zab.* 7, 76, *N. Pam.* 14, 188. Ściennym wałem oba brzegi osuszył Pan, aż zbroyno Moyżesz przeprawił szeregi. *Minſk. ryt.* 19. – *Math.* rachunek ścienny *calculus radicalis. Uſtr. Alg.* 2, 28, die Quadratwurzelrechnung. – §. Scienny, ościenny, graniczący, ſtykaiący się, angränzend, Gränz-. Scienne kopce, sypane na samey ścianie ſtykaiących się z sobą dwóch granic, *collaterales scopuli. Zabor. G.* 358, Gränzhügel. SCIENSZYC, ścieńczyć, *ob.* Cieńczyć. SCIEPLIC, *Dalm.* sztepliti, *ob.* Ocieplić.

ŚCIERAĆ, zcierać *ob.* Zetrzeć. SCIERACZ, -a, *m*, który co trze, ściera. *Wlod.*, der Reiber, Abtreiber; *Cro.* szteritel, ribácz, *f.* ribachicza; *Hg.* törö. (*Rs.* стирáльный pralny). ŚCIERKA, -i, ż., (*Rs.* стирка pranie, bielizna); semat iakikolwiek do ścierania, obcierania czego, *Bh.* ławičnik, omuce, omućka, womuce; (cf. obmyć, wymyć); *Sr.* 1. woinišćejo; *Crn.* brisálu, adra, otternà-lu; *Vd.* zota; *Cro.* ponyava; *Bs.* otarak, ubrus, (cf. obrus) karpina; *Rs.* стирáлка, утирка, (*ób.* utrzeć), ombmáłka, судомóйка, тряпúца, тряпúчка, прядка, лоскутъ, лоскутокъ, лоскуточикъ; ein Wiſchlappen, Reiblappen, ein Stück Leinwand oder Tuch zum Reiben, ein Schneuerlappen. Ścierka łazienna *ob.* botuch. Ścierka z łyka lipowego, *Rs.* мочáлка, cf. wiecheć. – Bolesław Chrobry, gdy miał kogo ukarać z młodzieży szlacheckiéy, brał go z sobą do łaźni, gdzie ociąwszy ręką swoią rózgami, z nową suknią do domu odprawiał; Ztąd podobno weszło ſtarożytne przysłowie: dać komu ścierkę po łaźni, to iest, ociąwszy pogłaskać. *Nar. Hſt.* 7, 291. Ścierka gruba do drapania ciała, grzebło, drapaczka, Ścierka do potu, czoła, twarzy, nosa *ob.* Chuſta, Chuſtka. Józef ścierki rozpięte miał, by na nie spuścili ciało od drzewa Jezusowe. *Odym. Sw.* 2, *K* 3; chuſty, płachty. SCIERKOWY, -a, -e, od ścierek, Wiſchlappen-, *Rs.* тряпúчный.

SCIERŃ, -i, ż., ŚCIERNIE *plur.*, *SCIERNISKO, -a, *n.*, końce zdziebeł po żęciu w ziemi pozostałe, die Stoppeln; *Boh.* ſtrn; (*Crn.* ſtern, z czas żniwa); *Vind.* ſtern, shitnu ſteblu, ſteblu, ſternje, ſteblouje; *Cro.* szterń, stern; *Bs.* ſtrrin). Po ssęciu kłosia ścierń palaią. *Otw. Ow.* 29. Tam były snopki zboża i ścierń świeżo żęta. *Przyb. Milt.* 361. Ściernie na rżyſku i pszeniczyſku podorać. *Zab. G.* Ściernia a rol nikomu nie przedawać, bo przez to plonnieią role. *Haur. Ek.* 19. Chwaściſte rżyſka albo ścierń na przyczynek karmi każ kosić. *Haur. Sk.* 57. Rozszedł się lud zbierać ściernika. *Bud. Ex.* 5, 12. – §. SCIERNISKO, rżyſko, pole ssęte, na którym ściernie; *Boh.* ſtrnjſtě, ſtrniſtě; *Slo.* ſtrniſtě; *Hg.* tarló; *Sr.* 1. ztjernjiſćo; *Sr.* 2. žiſdvćio; *Crn.* ſternishe; *Vd.* ſternishe, ſtarnishe; *Rag.* ſtarniscte; *Bs.* ſtrriniscte; *Cro.* szterniscte; *Rs.* жнúво, соломенные стебли, (cf. żniwo); die Stoppeln, das Stoppelfeld. Zbierane po ścierniskach kłoski. *Leszcz. H. S.* 154. ŚCIERNISTY, -a, -e, -o *adv.*, pełen ścierni, ſtoppelicht, *Vd.* ſternjaſt, ſternishen, ſternoujaſt.

ŚCIERPIEC *Med. dk.*, Ścierpi *F.*, *Vd.* ſterpeti; *Ross.* стерпѣть, утерпѣть, утерпливаю, *Ec.* подъимн, подъéмлю, (cf. podjąć); znieść, cierpiąc wytrzymać, wytrwać; erdulden, ertragen, aushalten, ausſtehen, leiden. Umiem i niedoſtatek ścierpieć; umiem znieść doſtatek wszyſtkiego. *Zygr. Gon* 354. Dziwne excessa czyni; iuż tego i sam Pan Bóg ścierpieć nie może. *Star. Ryc.* 21. Nie mógł Jehowa więcey ścierpieć złości spraw wasrych. *Bud. Jer.* 44, 22. Często cierpiąc, trafia się, co ścierpieć nie możesz. *Min. Ryt.* 4, 154. Ścierpieć tego nie mogę. *Teatr* 23 *b*, 40. Wszyscy są tobie podobni, ieśli cię ścierpią u siebie. *Teatr* 2 *c*, 52. Jęczmień ścierpi wszelakie powietrze, tak zimne iak gorące. *Cresc.* 161. – *Cum Dativo* ścierpieć komu, folgować mu, pobłażać mu, einem nachſehen, mit ihm Geduld haben. Śmierć nie ścierpi żadnemu. *Kanc. Gd.* 293. Łaiał Melsztyński Głowaczowi; wszakże mu to ścierpiał dla zamieszania Rzpltéy. *Biel.* 307. Scierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmowię, Śmieycie się, będzie-li się wam zdało. 1 *Leop. Job.* 21, 2. *et* 36, 2. – *Intrans. Medium*: Głogowe drzewo na wszelkiey ziemi się rodzi, i w każdey krainie ścierpi. *Cresc.* 429, wytrzymuie). **ŚCIERPNY, **ŚCIER-

PIANY, SCIERPLIWY, - a, - e, *Rs.* опе́рпивый: znośny, mogący być ścierpianym, erträglich, leidlich, ausszuhalten. Pchły kąsanie nieścierpliwe. *Exop.* 77. Gdy nieścierpnemi razy klócia serdecznego cierpial, Ś. Kostkę prosząc, folgę utrzymał. *Chod. Kost.* 74. W nieścierpianych ciężkościach Nie ustał Pan w swych lutościach. *Kanc. Gd.* 66. SCIERPNĄĆ, SCIERPŁY; *ob.* Cierpnąć.

SCIERW, - a, - u, *m.*, padło, martwe zwierzę; *(Etym.* ścierać, zetrzeć, trzeć, *cf.* czerw); Das Aas; *Sr.* 1. zcjerb, mordwe cjewo, ſtaknencz, mrcpencz; *Sr.* 2 zerwiſchcjo; *Boh.* mrcha, mrſſina, (*ob.* mercha), umrlčina; *Slo.* mrſſina; *Crn.* mérha, mershina, merlatina; *Vd.* merha, merlatina, merletina, mershina, mersina, mertvo, truplo, (cf. trup), mertvu truplu, zerklina, smerdlina, sesmrajena merha, deratnina, dertvina; *Cro.* mërha, merczina, (merczvarim *excarnifico*; *Bs.* mrrïçina, telesina; *Rg.* mersina, martaz, sopisalina; *Ross.* смéрво, смерва, сиг рахмина; (*Rs.* смерзéнъться, осмерзенъться wściec się z gniewu), мертвечина, мертвечина. Orły na ścierwy padaią, iako są marchy końſkie. *Cresc.* 623. Tam się orłowie zlatuią, gdzie ścierw czuią. *Rys. Ad.* 66. Kruk, gdy ścierwu dopadnie, naprzód się do orzu rzuci. *IV. Poſt. W.* 2, 126. Nie inaczéy się pochlebnicy zbiegaią do tych, gdzie czuią co wziąć, iako krucy do ścierwu. *Kosz. Lor.* 61 *b.* Scierwie smrodliwy, obrazie szpetnosci. *Paſt. F.* 126. Scierw, n. p. końſki, mięso na kośćiach, to co o ludziach mówiąc, ciało, Luder auf den Knochen, Fleiſch. Koń przepadziſty, ścierwa przepadziſtego, łatwo nabieraiący ścierwa, i opadaiący z niego. *X Kam.* SCIERWIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, n. p. J wrona ma przekwinty, to ścierwik, to żółwik. *Biel. Myśl. E i ij i.* SCIERWISKO, - a, *n.*, mieysce, gdzie ścierwy wyrzucaią, der Schindanger. *Tr.*, *Boh.* mrchowiſſtě, mrſſnik. *SCIERWISTY, - a, - e, - o *adv.*, otyły, leybowaty; fett, dick. Kawalkator powinien być ciała nie ścierwiſtego, ani wróblego. *Hipp.* 38. (*Sr.* 1, jcjerbané, zcjerbopité *cadauerosus*). SCIERWOWIEC, - wowca, *m.*, mucha lśniąca się, iakby była miedziana; naywięcey na trupach i ścierwach się pokazuiąca, *musca cadaverina. Kluk. Zw.* 4, 392, *Lud. H. N.* 112: die Aasfliege. SCIERWOWY, - a, - o, od ścierwu; Aas-, von Aas. *Tr.*

SCIESAĆ, Sciosać, *cz. dk.*, ciosąc obrobić, zusammen zimmern, abzimmern, *Rs.* смесáть, смéсывать

ŚCIEŚNIĆ, zcieśnić *Slo.* ſtěſnuti, *Sr.* zſtiſnjn, *ob.* Cieśnić.

ŚCIEŻKA *ob.* Ścieżka. SCIEŻY *ob.* Ścieć.

SCIEŻA, (*Bh.* ſtezege, *Crn.* tezhaia; *Vd.* durni zhegel, vratni tezhai, *s cardo*), na ścieżą, na ścieżay, na ścież otworzyć, na rozcież, na oścież, *Rs.* на смѣжь, насмѣжь: sperrweit, angelweit aufmachen; (*Crn.* ſtezhaj *expansis manibus pedibusque*). Tak szczelinem w podwoy uderzyła, Ażeśię drzwi na ścieżay otwarły ſtrząśnione. *Otw. Ow.* 95. Otworzcie drzwi pokoiu na ścieżay. *Bard. Tr.* 160 W prawą i w lewą bogow przednieyszych pokoie Stoią, maiąc na ścieżay otwarte podwoie. *Zebr. Ow.* 6, *valuis apertis).* Niedbalſtwo wszyſtko na ścież otwiera nieprzyiacielowi. *Zab.* 11, 179. (SCIĘŻAŁY, SCIĘŻEC *ob.* Ciężeć. -). SCIEŻKA, ŚCIEŚZKA, *ŚTECKA, *STECZKA, *STEDZKA, *STEŻKA, - i, ż., SCIEŻECZKA, - i, ż., *zdrbn.*, *Bh.* ſtezka ſtejnik (cf. ścieżka drożna), chodnik, chodniczek, (cf. chodnik), pěſſina, pěſſinka; *Slo.* chodnik, ſtlepege, (cf. ſlepege, ſlepa, ſlepa, pot); *Sr.* 1. zcjeſka; *Sr.* 2. ſcjaſáka; *Crn.* ſtęza, (ztęza *e a*); *Vd.* ſtesda, ſtesa, pohojen pot; *Cro.* ſztëza, steza, (sztiszka, jëz *septum*); *Sla.* ſtaza; *Bs.* ſtaza, pût tiesnî, klanac, ulicica; *Rg.* ſtâza, pûtaz, drûm, *vulg.* klânaz; *Rs.* стезя, стéжка, тропá, тропúна, тропка, тропúнка, (cf. trop); *Ec.* тропинка, (*Ec.* цъстны,)ицы, особливо предъ лавками и гробы-ми). (*Etym.* ście, iście, iść; cf. *Ger.* Steig, Steg, *Suec.* ſtig, *Finl.* tie, *Eſthl.* te): droga dla pieszych lub konnych ciasna, der Fußſteig. Ścieszka przez śnieg, *Vd.* gas, ſtesda po snegi, *Crn.* gâs, (cf. gacie). Ścieszka poboczna, manowiec, *Rs.* зауло́къ. Ścieszkami, nie gościńcem bitym się puścili. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. On przecię zdrowy na koniec przychodzi, Gościniec mija, ścieszkami uchodzi. *P. Kch. J.* 252. Na ścieszkę ty z gościńca nie boczdla zley drogi. *Zab.* 13, 279 *Tręb.* Dla ścieszki gościńca nie opuszczay. *Rys. Ad.* 9, pewnieyszego się trzymay). Udaie się przeciwną od gościńca ścieszką. *Psalm.* 33. Zewsząd otoczony iestem rolą bogacza; ledwo sam wązką ścieżeczką przeyść mogę. *Sir. Qu.* 4. Drogi tam nie widać, procz między łoziną ſtaczka ciasna byla. *Tward. Pas.* 55. *Veſtigia recentia*, nowe świeze tropy, dopiero uczyniona ſtaczka. *Mącz.* Jordan wód swych cofnął, a ſtaczkę przeſtroną działał idącym. *Kanc. Gd.* 117, ſtedzka. *Bard. Tr.* 367. Szedł swą ſteżką do chaty. *Przyb. Ab.* 88. Gotuycie ścieszki Panu swemu. *Rey Pſt. D d d b.* Boże nie day nam z ścieszki niebieſkiey na gościniec piekielny nigdy zſtępować. *Hrbſt. Nauk. J* 3. Odſtąpili ścieszek prawdy. *Psalmod.* 30. - §. ścieszka ſlisowſka, *ob.* Trel.

ŚCIEŻKOWY, - a, - e, od ścieżki, Fußſteig-s. *Cn. Th.* 984. ŚCIEŻNIK, ŚCIESZNIK, - a, *m.*, co ścieszki naprawia, *semitarius. Mącz.* ŚCIEŻYSKO, - a, *n.*, niewygodna, przykra ścieszka, ein übler, unbequemer Fußſteig. Obwódł lud swóy ścieżyskami; a potym na ciasnym i trudnym ścieżysku przysiadł; *callis, trames. Krom.* 580.

ŚCIĘŻYĆ *cz. dk*, obciążyć, beſchweren, belaſten. Widzisz te cienkie płonkowe pniaki, Winnemi grony w koło ściężone. *Chod. Ger.* 7.

ŚCIG, ŚCIEG, - u, *m.*, dziurawienie igłą szyiąc, mieysce między iedną a drugą dziurką igłą przeklotą, *Ger.* der Stich im Nähen, *Bs.* zadivgljaj; (*Rg.* ſtjegh, z chorągiew'; *Rs.* стежка, szew, смегнýть, смегáть ściegami szyć; *composita* настегáть, изстегáть, перестегáть, перестегнýть, простегáть, простегнýть, подстегнýть, подстегáть, подстегнýть, состегáть, устегáть, устегнýть, стежнúкъ szewczyk). Scieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym szytchem zaciągnienie nitki w szyciu. *Mag. Mscr.* Polſkim ściegiem, Francuſkim ściegiem szyć, u krawca i szwaczek sposób odmienny zakładania brzegów materyi lub płotna do zszywania. *ib.* Przyhaftował cyrulik koniec przeciętéy kiszki kilkoma ścigami igłanemi do brzegu rany brzuchowey. *Perz. Cyr.* 2, 27. Haftować tę ranę szwem kuśnierſkim rzadko daiąc ścig od ścigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Filis smutnemi ściegi wyszywa klęski Dorydy. *Karp.* 1, 57. Piękną chorągiew'; Polka z córkami Spartańſkim ściegiem ią szyła. *Kniaź. Poez.* 1, 147 *et* 86.

ŚCIGAĆ *Med. ndk.*; ścignąć *idntl.*, *Bh* ſtihati, *Bs. et Rg.* ſtignuti; (cf. *Germ.* ſtechen, einem nachſtecken, geſtochen kommen, Steckbrief, *lat.* *ſtigare, inſtigare, *Gr.* στιγειν);

gonić za kim, *Crn.* dervim, *Vd.* preganjati, pretirati, prepojati, poditi, pohitati, nahiluvati, hitati, nahitovati; *Rs.* ускѣдать, nachjagen, nachſetzen, eifzubothen ſuchen, verfolgen. Wſtań, a ścigay to mężę; a gdy ſię pośćigaiesz, mowże im ... i *Leop. Gen.* 44, ruszay, machay za niemi). Kto wiele ściga, mało dogoni. *Lach. Anz.* 1, 361. Uciekaiącey nie chciey żony ścigać. *Pot. Syl.* 509. Ścigano *ob.* Pogonia, *Rs.* суровая, cyrowb. Ścigać kogo przez listy, einen Steckbrief nachſchicken. - *fig. et tr.* Nie mogę ku Jorkowi wasz zapęd Marsowy Ścigać po wielkim morzu; ale powróconych Muza ma witać będzie w ogrodach zielonych. *Korp.* 3, 68, *suivre*; *de Lille).* Zawsze na woynie tych naywiększe niebezpieczeńſtwo ściga, którzy naybardziey pierzchaią. *Pilch. Sall.* 113. Nie mogąc cnotą zrównać, chciał ich ścigać męztwem. *Jabł. Tel.* 278; naśladować, nacheifern). - §. *aliter* ścigać kogo przed sądem, z inſtygować nań, auf einen vor Gericht inſtigiren. Zalecamy inſtygatorom, ścigać w sądach seymowych osoby wszyſtkie oſkarżone o wyſtępki popełnione. *Gaz. Nor.* 1, 331. Ścigać czego na kim, z patrzać czego na kim, mścić ſię czego na kim; ſich wegen etwas an jemanden halten, ihn darfür anſehen, ihn in Anſpruch nehmen. Cokolwiek panu zginęło, na sługach tego ściga. *W. Genes.* 31, 39; z ręki iego tego szukał. *Bibl. Gd*). - *similiter*: Czy przeto, że wiarołomca korzyſtać może z przemocy, ściganym być nie ma na sławie! *Uſt. K.* 1, 38; karanym na sławie; przez rozgłoszenie zdrady iego hańbionym, an ſeiner Ehre geſtraft, geſchändet. - §. SCIGNĄĆ, *Bh.* ſtibnauti, *Rs.* стигнуть; dogonić, dosiąc, einholen, erlangen, erreichen. Goń te łotrzyki; bo bez wątpienia ścigniesz ie. 2 *Leop.* 1 *Reg.* 30, 8, doścignieſz). Orzeł niemal słońca śmiałym sięga lotem, iż go nie ścigną, wrzeszczą w dole wrony. *Zab.* 13, 14 *Zabł.* Tu Rań, by co ſię tam dzieie ścigło twoie oko. *Przyb. Milt.* 241. - Ścigniony, ścigły; *sed potius nega-rtue*: Nieścigniony, nieścigły, z którego dogonić nie podobna, uneinholbar, unerreichbar. Tak rączo biegły nieścignione konie, że mogły równać z prędkich orłów lotem. *P. Kch. J.* 255. Kto nieścignione wiatrom przypra-wuie ſkrzydła? *Zim. Siel.* 213. Orzeł nieścigniony. *Zab.* 13, 14 *Zabł.* Punkt nieścigły okiem. *Suez.* 3, *T* 2 *b.* Cud rozumem nieścigły. *Zab.* 15, 29 *Kniaź.*

SCINAĆ *ob.* Ściąć. SCINACZ, - a, SCINAY, - aia, *m.*, miano charta. *Ryd.*, Name eines Windſpiels. Pędzi konmo przez zwierzyniec; a za nim Capay, Łapay, Scinay, Dołoż, dwa smycze chartów. *Teatr* 20 *b*, 52.

*SCIO! n. p. Woł, gd, do niego mowią ścio! zaraz rozumie. *Haur Sk.* 50; *Rs.* сюда, tu! hierher!

SCISK, - u, *m.*, nacisk, tłoczenie ſię ludzi, lub rzeczy, (Gedränge; *Sr.* 1. cijiçjenega; *Crn.* ſtiſa, (*Crn.* ſtiſka, ſtiſkavnega, pręsha, z prasa); *Vd.* tish, tishanje, ſtiſs, ſtiſk, tłazh, saklep, klupa, ſtisnilu, vshkernilu, prezitp, (*Vd.* ſtiſka, ſtiſkalu, ſtiſkauniza, presha, z prasa); *Bs.* ſtisg, (*Bs.* tjesk, utjesk, *Rg.* tjés, z prasa); *Rs.* замоpь, сжатка, давка, (cf. dawić). Ścisk wielki, każdy ſię drze, jak kto może, jeden drugiego popycha, łokcie ſię w ścisku wycierają. *Teatr* 20 *b*, 121, *Susz.* 1, *D* 2. W wielkim ścisku, *Rs.* замоpно. - §. *tr.* ścisk, ucisk, uciemiężenie, bieda, *Vd.* ſtiſkuvanje, obtishanje, teshava, nadluga, riva, Drang, Gedränge, Noth. Pod. czas ścisku i dolegliwości

wzdychać do iego bełę łaſkawości. *Chroſć. Job.* 98. Ścisk teraz na nie zewsząd, uczynię-li to, śmierć mi płaci, nie uczynię li, nie uydę iak ich *Leop Dan.* 13, 22. Napełnione są biodra moie boleścią, żdżymanie a ścisk mię zdiął, iako żdżymanie tey, co rodzi. 1 *Leop. Jes.* 21, 3, ucisk. 2 *Leop.*, Ścisk, krzywda i gwałt ludzi. *Wiśn.* 462. Nie chcesz, aby ścisk poddanych twoich wołał na cię do nieba? obchodźże ſię z niemi sprawiedliwie. *Hrbſt. Nauk. n.* 5. Ścisk niedoſtatni żywności woyſka nadraził: *victus inopia. Krom.* 620. ŚCISKAĆ *ob.* Ścisnąć. ŚCIŚKACZ, - a, *m.*, ſtłaczaiący co, der Zuſammendrücker, Preſſer. Ścisk ſtalowy sprężyſty do żyły rozdętey albo rozprężoney ściśnienia. *Czerw.* 15. ŚCISŁY, *ŚCISKŁY, *ŚCISKLIWY, - a, - e, ŚCISŁE, ŚCISŁO, *ŚCISKŁE, *ŚCISŁIWIE *adv.*, mocno spoiony, szczelny, ciasny, ruge, genau an einander. Ściały szyk *Tr.* Ściśle ſię ſkupili mężni woiownicy; iak ściśle budownik spaia ściany w murze. *Dmoch. Jl.* 2, 103. Byłam ściśle złączona z tobą przez przyiaźń, spodziewam ſię złączyć ieszcze ściśley przez związek małżeńſki. *Zab.* 14, 34 a. Ziemia twarda i ścisła. *N. Pam.* 17, 205, tęga, zbita, gęſta). - §. ścisły, wązki, nieszeroki, niewielki, ſchmal, klein, gering. Równina między górami w szerz bardzo ścisła. *Warg. Radz.* 128. Sekty swéy bronią, powiadaiąc ią być drogą ściśką i trudną, od świata odwodzącą. *Zrn. Pſt.* 2, 406 *b.* Azaż nie widzimy, iako ściśka iest umieiętność nasza, iak mało tych rzeczy, które umiemy! *Petr. Et.* 74. Ściśle, *Petr. Pol.* 188, *et* 2, 46. W ścisły h granicach siedzę. *Warg. Cez.* 4. Małe rzeczy bardzo ściśle *Alb. n. W.* 18; maiątek bardzo mały; ciasno koło mnie). - §. Ścisły nieszczodry, mrzygłod, liczykrupa; *Vd.* ſtisnjen, ſkop, terd, terdoviten, derahliu; karg, genau, filzig, ſehr ſparſam. (*Rs.* скупать, скупать obrachować; ob. *czcić, *czyło). Jan S. bardzo skromny a ścisły żywot wiódł. *Zrn. Pſt.* 12 *b*, wstrzemięźliwy, surowy). Na swego zły, skąpy i ścisły, a na obcego dobry, hoyny i rozrzutny. *Krom.* 250, *reſtrictus*). Ludzie ściśli zbierają z wielkim usiłowaniem. *Bud. Ap.* 68. Ściśleyszego skąpca nigdy nie widziałem. *Zebr. Zw.* 135. Nam trzeba przyiaciela, któryby cudzego nie pragnął, a swego nie był ściśle skąpym. *Gor. Sen.* 249, żeby nie był skneрą). O sobie samym myślić, ściśle iest i łakome serce. *Sk. Kaz.* 137. Nie mamy być tak ściśkliwi w iałmużnach i miłosierdzych uczynkach. *W. Pſt. W.* 196. - *Similiter*: Dla wielkości szarańczy był ten rok bardzo ścisły. *Papr. Ryc.*, nieurodzayny, ubogi, skąpy, ein ſehr unfruchtbares Jahr. - §. ścisły, akuratny, nie pędzące chyliący, accurat, genau, *Crn.* almatne, kopan, *Vd* malkin, tuku, doſlerman; *Rs.* исправный, исправень, исправно, точный, точень, точно, исчисленно, исчисленъ. *Bc.* зжатый, зжато, исчисленно, и исчисленъ. Oddasz ścisły rachunek łogu za nayostatniejsze, o kwiotku. *Kras. Pod* 2, 200. Od ściśnionych ścisłe tłoczenia wyciągamy. *Kras. Pod.* 2 56. Każdą literkę w piśmie Ś. każą ściśliwie zachowywać. *Bial. Poſt.* 3. - § Ścisłe znaczenie lub branie słowa którego, z naywłaściwsze, genau beſtimmt, eigentlich, eigenthümlich. Słowo to właśnie i ściśle wziąwszy. *Petr. Et.* 207. Niewola przez się, to iest, ściśle wzięta, nie ma u nas mieysca; ale .... *Kras. Pod.* 2, 228. - §. Ścisłe pra-

prawo, ostro, twarde, surowe, hart, scharf, strenge. Klasztor nayściśl yszego zakonu. *Tr.* 2) SCISLIWY, mogący być ściśnionym, zusammenpreßbar. SCISŁOSC, SCISKŁOSC, SCISLIWOSC, -ści, ż., ciasność, nieprzestronność, szczelność, die Enge, die Genauigkeit. Scisłość przyiaźni. *Past. F.* 92. Scisłość czasu krotkiego. *Krom.* 254. Scisłość w robocie, w postępowaniu, akuratność, Genauigkeit, Accurateſſe; *Vd.* marlivoſt, doſkerbnoſt, tinkuſt, pounoſt; *Rs.* точность, исправность, опредѣленность. - §. ścisłość, skąpstwo, *Vd.* ſtisn,enoſt, terduſt, dershlivoſt, teſdovitnoſt; Genauigkeit, Kargheit. Ściſkłość ieſt, gdy ochraniamy grosza, nie daiemy gdzie potrzeba i przyſłoi. *Petr. Et.* 256. Gdzie ludzie wolni, tam o szczodrobliwości królewskiéy rychléy, a niźli o ścisłości iego radzą. *Orzech. Qu.* 9. - §. ścisłość, ubóstwo, niedoſtatek, Armuth, Dürftigkeit. Boleslaw Łysy o ścisłość, o niedoſtatek, o mierziączkę ludzi swych przyszedłszy, ledaiako błąkał się. *Krom.* 258. Szaleństwo sadowić się na tych ziemskich ścisłościach, i rozszerzać dzierżawy swe na téy nędznéy ziemi. *W. Poſt. W.* 3, 199. - §. ucisk, uciemiężenie, Gedränge, Bedrängniß, Drangſal. Po śmierci Attyli, Hunnowie od pogranicznych zwoiowani, i do wielkiéy ścisłości przywiedzieni byli. *Krom.* 13. - §. *aliter*; SCISLIWOSC, z. p. powietrza, *compreſſibilitas. Hub. Wſt.* 190, znadność by być ścisniętym, die Preßbarkeit. SCISNĄC, *F.* ściśnie, ścisnę *cz. idntl.*, Ściskać *ndk.*, *Bh.* ſtiſnauti, ſtiſkati, ſtiſſowati, ſewrjti (*cf.* zewrzeć), ſanjiti, *Sr.* 2. ſcjiſchcjaſch; *Sr.* 1. ſcjijcju, zklutjam; *Vd.* ſtisniti, oſtisniti, ſtiſkati, ſtiſkuvati, tishati; *Crn.* ſtisneti, ſtisnem, ſtiſkam, zdrukować, ob. wycisnąć); *Cro.* ztisznuti, ztiszkat, ztiszkam, ztischem; *Dl.* ztiszknuti; *Rg.* ſtisnuti, ſtiſkati, ſtisnijvam, ſtiſkijvam, ſtjesctiti; *Bs.* ſtisnuti, izmecitи; *Sla.* ſtisnuti; *Ross.* сжимчнымъ, сжимскнаемъ; *Fc.* сожимаю, сжимаю; ciskaiąc ścieśnić, ſtłoczyć, sprasować, zusammen drücken, zuſammen preſſen, verengen. Sciskacz, narzędzie cyrulickie do ściskania żyły rozdętey albo rozprężoney. *Czerw.* 15. Ściskać rękę w pięść. *Cn. Th* 985. Trzeba mi wiedzieć, kiedy mię wyciął, czy miał rękę rozwartą, czy w kułak ściśnioną? *Teatr* 31, 57. Klesczami co ściskać. *Cn. Th.* 985. Gdy mu ptak rękę pazurkami mocno ściskać począł, rzucił go. *Sk Dz.* 1148. Kobiety trzymaią się ściśnione i szlochaią. *Teatr* 13, 78. w kupie). Tak byłem ściśniony u stołu między osobami, żem bokiem siedzieć musiał *Kras. Pod.* 2, 131, w takim tłoku, ścisku, w takiéy prasie) Szedł Jezus, a za nim szła tłuszcza bardzo wielka, i ściskała go. 1 *Leop. Mar.* 5, 24. Widzisz, że cię tłuszcza ściska, a powiadasz, kto się mnie dotknął? 1 *Leop. Mar.* 5, 31. Do kupy ściskać, zbijać, zusammen häufen, zuſammen drängen. Co ieno miał sił w onéy dobie, Wszystko e gromadzi, i w kupę ie ściska. *P. Kch* 7. 145. Ściskać grosz ku groszowi, skąpić. *Mącz.*, zbijać grosze, zuſammen ſparen, knauſern. Co ociec twóy niemały czas zgromadzał, ściskał, palce oblizował głodu przymierał tyś tego wszystkiego do roku niemiał. *Cath. R. 5*, *Slo.* otec ſtiſkal, a syn wſtal, *prodigus eſt natus de parco patre creatus*). Iż się kurczęta zwabić nie dały, gdy ie kokosz wabiła, gdy skrzydła swoie *rozciągała*, więc też teraz iuż skrzydła swoie *ścisnęła*, kurczęta niewdzięczne opuściła. *Zrn. Pſt.* 3, 530. To pełne, to szermuiąc skąpe czynili sztychy, To wyciągnieni, to w się ściśnieni i zbici. *P. Kch. Orl.* 1, 52, skurczeni, zebrani, eingezogen, in ſich hinein gebückt. - *Similiter*: Dzień się i słońce przed chmurami ściska, Które wychodzą z piekielnéy ciemnicy. *P. Kch, J.* 194. Ściskać co związkiem, ściągać mocno. *Cn. Th.* 985, feſt zuſammen ziehen. Ściśnieasz suknią pasem złotym. 1 *Leop. Ex.* 29. 6, ściągniesz. 3 *Leop.*). - Ja ieſtem mocno ściśniony, popuść, zmiłuy się. *Teatr* 17 *b*, 48. Ściskał konia ostrogami. *Boh. djab.* 3, 181, zwarł go ostrogami, er gab dem Pferde die Sporen. Ta szata mię pod pachą ściska. *Tr.* Bót mię ściska, z gniecie, der Stiefel drückt mich; *Rs.* мучитъ, мучу. Kto wiele obeymuie, mało ściska. *Cn. Ad.* 403. Ściskać wargi, zęby, z ścinać, die Lippen, die Zähne zuſammen beißen. Ściąnąwszy zęby, krzyknął gniewem poruszony. *Otw. Ow.* 320. Z gniewu iuż dłużéy nie wytrzyma, iuż ściśnie zęby, iuż oka przymruży. *Pot. Arg.* 479. Powiem wam, że się zadziwicie, i że wargi ściśniecie i brwi nakrzywicie. *P. Kch. Orl.* 1, 259. - Ściskać słowa, z przymusem i powoli mówić, die Wörter zuſammen beißen, gezwungen und nicht frey fort ſprechen. Tak mówiąc ściskał w zębach słowa, dla udawania spokoyności. *Stas. Num.* 2, 11. - *Gramm.* Samogłoski á, é, ó, gdy są *ściśnione*, piszą się z znakiem prawym. *Apex. Gr.* 2, *p.* 242, gdy się nieotwarto wymawiaią, gedämpfte, nicht hell ausgeſprochne Selbſtlauter. - §. *imitatio lat.* Tyś mię ściskaiącego w domu tę pracą, a nie śmieiącego na świat ią wydać, napominał. *Petr. Ek. ded.*, *cf. nonum prematur in annum*). - *aliter*; Zimno ściska, ciepło rozrzedza. *Stas. Buff.* 41, ſięża, die Kälte drückt zuſammen, verdickt, z. E. die Luft. Ściśnione mrozami baguiska i rzéki, ułatwiły przystęp do fortecy. *Nar. Hiſt.* 3 43, gdy się ścinały od mrozów, zmarzły, gefroren. - §. Ściskać kogo, cieśń mu czynić, w szranki go kłaść, ciemiężyć go, einen drängen, drücken, in die Enge treiben, eintreiben, bedrücken. Ściskać rozchody, szacować. *Cn. Th.* 985. Ściskał go niedoſtatek, długi i wzgarda. *Sk. Dz.* 1130. Wierność poddanego oswobodziła pana ściśniętego. *Przyb. Luz.* 78. Możnieyszy ubogiego ściska. *Biel.* 211. Na państwo Tureckie maią ze wszystkich stron uderzyć i ścisnąć go zewsząd. *Pam.* 85, 2, 73. Miasteczko to było w srogim oblężeniu, a już morami onemi i głodem onym bardzo było ściśnione. *Rey Pſt. Nn* 5. Nikogo nie ściskaycie, ale przestawaycie na żołdzie swoich waszych. 3 *Leop. Luc.* 3, 14, nikogo nie nędźcie. 1 *Leop.*). Faraon ścisnął lud. 3 *Leop. Ex.* 5, 23, znędził. 1 *Leop.*). Nie chciał poddanych ściskać podatkami. *Sk. Dz.* 63. Bliźniego swego ściskał. *Sk. Kaz.* 430. Tak oni sami i dobra ich mogą być od kredytorów ściśnione. *Chel.* 148. Jestem biedą ostatnią ściśniony. *Kul. Her.* 41. Ludzie święci, im więcéy smutkami bywaią ściśnieni, tym więcéy niebieskiego dobra żądaią. *Wroń. żoł.* 6. Nie szczyway źle łaskawości, aby cię moc nie ścisnęła. *Sk. Dz* 1127. - Ściska co serce, z dolega, boli serce, serce się nad tym kraie, es drückt etwas das Herz, es macht dem Herzen Schmerzen, thut dem Herzen wehe. Bol mi mocno ścisnął serce. *Teatr* 7. 23. Odchodzą z sercem żałością ściśnionym. *Stas. Num.* 2, 96,

Węg. Mar. 1, 146. Ściśnione miałem boleścią serce, pa-
trząc na domy mizerne. *Kras. Pod.* 2, 16. Ścisnęły ze-
wsząd serce trwogi. *Odym. Sw.* 2, *K* 3. – §. Ścisnąć ko-
go, uścisnąć go z przyiaźni, *oblapiać go, einen umar-
men, an ſein Herz drücken, die Hand drücken u. ſ. w.;
Bh obgjti (cf. objąć), *Sr.* 1. wobpjimnu, wołoſcham; *Vd.*
objet, objemati, okuli gerla pati, ogerliti, okul kragna
perjeti, obvratiti, obramiti; *Cro.* obimati, obimlyem,
gerlim, gerliti, garliti (cf. gardło, cf. gardłować); *Dal.*
zagarliti; *Rg.* garliti; *Bs.* prigrilliti; *Sla.* gèrliti, zagèr-
liti; *Rs.* обнимать, обымáти, обнимáю; *Ec.* обни-
máw. Na znak wieczney przyiaźni, ściśniymy się po bra-
terſku. *Teatr* 29, 68. Niechże mi się choć ścisnąć cię
godzi, na zadatek przyszłéy pieszczoty. *Teatr* 14, 83.
Ściſnie Panno Czekino, tak się całować i ściſkać z żoł-
nierzami! *Teatr* 54, 66. Jeszcze się, ieszcze *ściſkayta
(*Dual.*, z ściſkaycie) miłuchno. *Groch. W.* 342. Jak się
zemną ściſka, iak z bratem. *Teatr* 36, 37. Ścisnąwszy
go mile, darował mu cztery wexle *Zab.* 11, 247. Nie
każdy, co ściſka, prawdziwie lubi. *Zab.* 13, 327 *Zabł.*
Jak prawicę moię ściſka na dowód prawdziwego brater-
ſtwa. *Zab.* 8, 65. Czułość téy moia odpowie ścisnięciem
ręki *Kniaź. Poez.* 1, 14, durch einen Händedruck. Dano
słowo, ściśniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16,
37. Menalkas ścisnął rękę moię. *Chod. Ges.* 238. Ona
go *oblapiła ściſkaiąc go za szyię. *P. Kchan. Orl.* 1, 19.
Padania do nóg, ściſkania za nogi, całowania w ręce, po-
dłość w sobie maią. *Zab.* 11, 69. – §. Ścisnąć ramiona-
mi. *Teatr* 34 *b*, *A* 2, z trzymać się, die Achſeln zucken.
Ścisnąwszy ramionami, i westchnąwszy wyszedł. *Boh.*
Kom. 3, 90. Za takiemi słowami ścisnął ramionami, bo
się tak wielce zdziwował. *Pieś.* 145.

SCISZYC, *ob.* Ciszyć, Uciszyć. SCZMIC, *ob.* Szczmić.
SCMIEL, *ob.* Cmiel. SCOFNĄC, *ob.* Cofnąć. SCU-
DZOŁOŻYC, *ob* Cudzołożyć. SCUDZOZIEMCZEC, *ob.*
Cudzoziemczeć. SCWICZYC, *ob.* Ćwiczyć.

SCYATYKA, – i, *f.*, z *Graeckolac.* ischiadicus; z kulszo-
wy ból. *Perz. Lek.* 171, *Perz. Cyr.* 2, 139, denna bo-
leść. *Sien.* 46, biedrzna choroba, dna, *Crn.* krishnèmòr;
Cro. ledovnicza; das Hüftweh. Kto ma scyatykę, t. j.
denną boleść, ma pić ten trunek. *Spicz.* 26. SCYATY-
CZNY, – a, – e, *ischiadicus*, Hüftweh–, das Hüftweh
leidend.

SCYENTYFICZNY, – a, – e, – ie *adv.*, naukowy, *Eccl.*
вѣдомельный, *ob.* wiadomość, cf. umieiętność.

SCYZORYK, – a, *m.*, z Franc. *ciseau*, nożyk do tempero-
wania piór, ſkrypturalik, *Bh.* cyzorálek, ſkrypturálek, rje-
žáček; *Crn.* shoftrijàlz; *Cro.* pioronos; *Rg* britviza za
pera; *Bs.* noxgich; *Rs.* перочинной ножичекъ; *Ec.*
перочинникъ; das Federmeſſer Scyzoryk złamał, i nie
może sobie pióra poprawić. *Mon.* 65. 250. Poprzerzynał
te papiery scyzorykiem. *Zal. Teſt.* 250.

*SCZEK, *ob* Szczek. SCZAROWAC, *ob.* Czarować. *SCZCIC,
*SCZEDŁ, *ob.* *Czcić, *czedł, z czytać.

*SCZAKOCKI, – a, – ie, n. p. Widząc na Mazurku Szcze-
kocką burkę ... *Kchw.* 206.

SCZERNIC, *ob.* Czernić. SCZERSTWIC, *ob.* Czerſtwić
SCZERY, *ob.* Szczery.

SCZESĆ, *F.* szczesze; *ex. dk. verbi* Czesać, *qu. v.*; n. p.
głowę szczesze. *Eras. Ob. J*, uczesze, wyczesze. – §. 2)

szczésać, *vel potius* zczesać *dk.*, zczesywać *kontyn.*; czé-
sząc ściągnąć, *Sr.* 1. ztjeßam; *Rs.* чесать, чесывать;
abkämmen, herab kämmen. Czarne węże z włosow swoich
zczesywały. *Otw. Ow.* 160.

SCZKAC, SCZKNĄC, *ob.* Szczknąć. SCZUBIC, *ob.* Czu-
bić, Poczubić. SCZYPAWY, *ob.* Szczypawy.

S E.

*SE, *ob.* Się. SĘ, SSĘ, *ob.* Ssać.

SEBASTENA, SEBESTENA, – y, ż., *cordia. Linn.*, ie-
dwabne śliwki. *Syr.* 793, Sebeſten, Bruſtbeeren. *Slezl.*
Ped. 420. SEBASTYAN, – a, *m.*, imię Swiętego, pa-
trona od morowego powietrza. *Farn. pr.*, Sebaſtian,
Oeſt. Baſtel, *Sr.* 2. Bajto.

*SEBRANIE, *Biel. Sw.* 234, *ob.* Zebranie, Zbór.

*SĘCINA, – y, ż., n. p. Upłynie kwartał, rok ieden i dru-
gi, nim żołnierza iaką opatrzą sęciną. *Jabł. But.* C. 4. ?

SĘDACZ, SENDACZ, SANDACZ, SĄDACZ, *SĄDECZ,
– a, *m.*, ryba, *perca lucioperca. Linn.*, *Bh* candat, cendat;
Sr. 2. ſander; *Sla.* smúj; *Rs.* судакъ, суданокъ, суд-
ще; *Germ.* der Sarder, Zander, Sandaal, *Dan.* San-
dart, Sandat, *Angl.* Sandel; (Oeſterr. der Schiel)
ryba, wązkością głowy podobna do szczupaka, rzeszą do
okunia. *Kluk Zw.* 3. 182, *Zool.* 131. SĘDACZY, – a,
– e, od sędacza, Sander–, *Rs.* судачій. Sędacze mię-
so, *Rs.* судакóвина, судачина. – §. cf. Sądecz, San-
decz, miasto w Krak. *Dyk. G.* 3, 5, *et* 14.

SEDENTARYA, – yi, ż., (sedencyarya, *Chmiel.* 1, 233),
z Łac., życie siedzące, das viele Sitzen, ſitzende Lebens-
art, ſitzendes Arbeiten. Życie sedentaryą, to iest, zby-
tecznym siedzeniem się bawiące. *Krup.* 5, 744. Ci, któ-
rzy się sedentaryą bawią, rozmaitym podlegli chorobom.
Comp. 45. Może mu zaszkodzi zbytnia sedentarya. *Kras.*
Doś. 19. Upominam, aby sobie tak bardzo nie psuli nad
sedentaryą zdrowia; ale też zażyli potrzebney agitacyi.
Mon. 70, 132. Tkaczcy synowie od rodziców maią skłon-
ność do sedentaryi. *Torz.* 104. Sedentaryą bawiący się.
Rs. сидѣльникъ, *f.* сидѣльница.

SEDLICE, – ic *plur.*, miasto Czeskie, sławne przez wo-
dy, które od niego Sedlickiemi zowią. *Dyk. G.* 3, 34,
Krup. 5, 211, Seidlitz in Böhmen, Seidlitzer Waſſer.

SEDNO, SEDNIC, *ob.* Sadno. *SEDWASER, *ob.* Serwa-
ser. *SĘDY, *ob.* Sąd, sędu. SĘDYK, *ob.* Syndyk, *ob.*
Sędzia.

SEDYMENT, *ob.* fus, uſtoiny, szlam.

SĘDZIA, – iego, *et* sędzi, *Bh.* ſaudce, ſudce, ſudi, rychtář;
(*Bh.* ſudice, ſudička *Parca*, Prządka); *Slo.* ſudec, ſaudec,
richtár; *Sr.* 1. ſudnik; *Sr.* 2. ſzudrik; *Crn.* sodnik; *Vd.*
sodnik, rihtar, sodez; *Cro.* sodez, sudac, sudnik; *Bs.*
súdaç; *Sla.* súdac; *Rg.* súdaz, suditegl, súdija; *Rss.*
сyдïя, сyдья; *Ec.* сyдïя, сyдимель; der Richter. Sę-
dzia iest osobą, która rozsądek wydawa, o iakiey spra-
wie między dwoma spór wiodącemi. *Sax. Pors.* 6. Sę-
dzia iest mówiącym prawem. *Gor. H. I. H 4 b.* Ziąd rze-
czony iest sędzią, *iudex*, *quasi ius dicens*, iż sądzi i
dekreta prawne wyrzeka. *Szczerb. Sax.* 202. Sędzia ziem-
ski. *Kras. Pod.* 2, 143, der Landrichter Sędzia miey-
ski, der Stadtrichter (cf. Wóyt). Sędzia kryminalny, *Vd.*

kerwosodnik). Sędzia zapaśników, *Ec.* спасмополо́жникъ, полъпоположникъ, упрежникъ. Żaden w swéy sprawie sędzią być nie może. *Mon.* 64, 412, *Rys. Ad.* 79, *Sax. Ar.* 27. Każdy na się łakawy sędzia. *Cn. Ad.* 342. Niemasz człowiekowi we wszystkich iego postępkach bliższego i sprawiedliwszego świadka i *sędzi nad swoie każdemu sumnienie. *Smotr. Ex.* 6. Niewinuchna, iak stary sędzia. *Teatr* 20 *b*, 10, sumnienie ma praesidium). Sędzia sprawiedliwy, *Ec.* правосу́дець, *Gr. δικαστής, oppos.* неправосу́дець. Sprawiedliwym sędzią iestem, *Ec.* правосудьствую, *Gr. δικαιοδοτῶ.* - Sędzia od Aron obrany, *ob.* Jednacz, rozjemca, polubowy, *Ec.* суди́я изво́льный; der Schiedsrichter. - Sędzia wszelaki, rozsądnik, der Richter (überhaupt). Jak się ty z ludem swym sprawuiesz, Takim go *sędzim (sędzią) nad sobą uczuiesz. *Groch. W.* 251. Któż mię postawił sędziem abo dzielcą nad wami? *Sell. Luc.* 12. Oo iest *sędziem (sędzią). *Morszt.* 144. Józef był sędzią braci swoiéy i wszystkich Egipczyków. *Hrbst. Nauk. B* 4. - *Sędyk (*ob.* Syndyk), *sędzia, n. p. Jeden z nich oplonąwszy sędyk, Prosi, téy kłotni bądźże We Pan sędyk. *Zab.* 15, 183. *SĘDZIAK, *SENDZIAK, -a, *m.*, sędzia, der Richter. *Petr. Pol.* 197. Pierwéy żydzi byli bez królów, tylko maiąc sędziaki. *Sk. Kaz.* 615. Księgi sędziaków w biblii, *libri Iudicum. Sk Kaz.* 3. Rzekł Moyżesz do *sędziaków Izraelskich, . . i *Leop. Num.* 25, 5, do sędziów Izraelskich, 3 *Leop.*). Sędziaki u Turków. *Gwag.* Sendziak, rządca iakiéy prowincyi, właśnie iak u nas woiewoda. *Warg. Rodz.* 52. SĘDZIANKA, -i, *ż.*, córka sędziego, des Richters Tochter. SĘDZIC, -a, *m.*, sędziego syn, des Richters Sohn. SĘDZINA, -y, *ż.*, sędziego żona, abo też, która spór iaki rozsądza, *Boh.* rychtářka; *Slo.* richtárka; *Vd.* sodniza; die Richterinn. Niech We Pana głowa będzie sędziną. *Zab.* 15, 183. - -(2°. sędzina, od sędu, (*ob.* sąd, *G.* sędu), faska, ein Fäßchen. Grona ku zachowaniu kłaść w nieiaką sędzinę czyiąc, przytłaczaiąc dobrze. *Creat.* 331). - - SĘDZIECKI. SĘDZIOWSKI, -a, -ie, *SĘDZINY, -a, -e, *Rs.* судейскій, судьинъ, do sędziego należący, Richter-, den Richter angehend. Sędziecka stolica. *Modrz. Baz.* 355. Sądząc zarobić, więcey wygrać, niż strona, co zyskała dekret, to sędziowski sekret. *Kras W.* 21 Na twarz nic nie dano sędziom, za pokoiem *było bez sędziego. *Zebr. Ow.* 4. SĘDZIOLIZNA, SĘDZIOŁ, SĘDZIWY, *ob.* Szedziwy. SĘDZIWO, SĘSTWO, -a, *n.*, urząd sędziecki, *Slo.* rychtárstwí; *Vd.* sodnia, sodźtvu; *Cro.* szudchia; *Rg.* sudítvo; das Richteramt Na to sędzistwo postanowił syna iego. *Wer. Rgl.* 36. Sędstwo naywyższe Rzymskie *praefectura praetorii. Sl. Dz.* 521. Sędstwo czędokroć fabryk i korupcyi produkuią. *Zab.* 16, 166. Pompeiusz przyiaciół Cycerona do sędstwa w téy sprawie nie miał przypuścić, *Siem. Cyc.* 442, do sądzenia téy sprawy). - §. 2) *collect.* sędzia z sędziną, der Richter mit seiner Gemahlinn.

SEGIELA, -y, *ż.*, lektyka, die Sänfte, der Tragesessel *Tr.*

SEK, -u, *m.*, *Ital.* secco; wino słodkie Hiszpańskie, lub z wysp Kanaryyskich. *Krup.* 5, 106, der Sect. Od kufy Malwazyi, Alekantu, Kanaru, Seku po 4 zł. *Vol. Leg.* 3, 561. Wina, które morzem przychodzą, Francuzkie, Hiszpańskie, Seki, Madery. *Vol. Leg.* 2, 1253.

SĘK, -u, *m.*, (*dem.* sączek *qu. v.*), *Bh.* ſuk, ſtoucl; *Sr.* 1. ſuk; *Sr.* 2. ſjuk, ſjuzk; *Vd.* sok; *Crn.* gèrsha; *Bs.* ghrricejo, ſrrisg, sçvor; *Rs.* сукъ, (*Rs.* сучья́ галёзие); *Ec.* сучецъ; (Niederſ. Zacke, z gałąź); początek gałęzi w drzewie, naywięźleysza i naytwardsza część drzewa; cf. konar, der Knorren, der Auswuchs der Aeſte, das Aſtloch. Z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, sztucować. *X. Kam.* Sęk trudny do rozbicia. *Zab.* 3, 253. - §. *inde*, sęk, z trudność, przeszkoda, Schwierigkeit, Hinderniß, feſter Knoten. Tu sęk; tu twarda łoſtka. *Cn. Ad.* 1180, da ſtecktʼs, da liegt der Hund begraben. W tym sęk, iak go poznać. *Teatr* 2 *b*, 118. To iest sęk i główna przyczyna owéy wielkiéy trudności, któréy doznaiemy w zbywaniu płodów naszych. *Pam.* 85, 1, 756. Jeśli szkuta zwiąźnie na haku, Już tu sęk na cię ſiaie nieboraku. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Teraz mi sęk zadałeś, którego nie ruszę. *Zabł. Amf.* 30. Wielką zmyślność i język pohamować żony, Trzynasty tu Herkula sęk niezwyciężony. *Zab.* 8, 364 *Aniaś.* Rychleybym się być spodziewała w grobie, niż w takim niebezpiecznym sęku. *Pot. Syl.* 68. Tak twardego trudno dobyć sęku. *Pet Arg.* 230. Nauka ta ich zdaie się coś, lecz gdy przyydzie do sęku, rozum iéy przeciwny iest. *Zab.* 13. 67, gdy na orzech przyydzie, gdy przyydzie orzech zgryźć, wenn es zum Treffen kommt. *Vereor, ne iſthaec fortitudo in nervum erumpat denique*, obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła; abyś tak wysoko nie naciągał, aż się ſtronka spada. *Męcz.* - *Vulgar.* iechał was sęk, *Mon.* 64, 723, niech was kaci wezmą). *Teatr* 64 *b*, 76. - §. W sieci, w sitowiu sęka szukać, z zrzędzać; ganić, gdzie nie ma przyczyny; trudności wynaydować bez potrzeby, hofmeiſtern, tadeln, Schwierigkeiten aufſuchen, ohne Noth und Urſache. Kto w sieci sęka szuka, niechay go obieszą. *Pot. Jow.* 232. Naydą sterzy i w sicie sęki i skrupuły. *Pot. Arg.* 713. I o twym zdrowiu zamyślała sroga macocha, i maiąc kredyty u męża, sęku szukała w sitowiu. *Pot. Syl.* 100, węzła w sitowiu szukać). - §. 2) Czarne ziele albo sęk, *anemone pulsatilla*, gatunek zawilca, zielono nim nici farbuią. *Aluk Dyk.* 1, 56, *Rs.* сонъ трава; eine Gattung Anemonen. - §. 3°) Sęki, koniuszki u ieleniego rogu, die Zacken, Sproſſen am Hirſchgeweihe. *Tr.* SĘKATY, SĘKOWATY, -a, -e, -o *adv.*, pełen sęków, knorrig, aſtig, knotig; *Bh.* ſukowatý; *Crn.* gershaſt; *Bs.* frrisgiv, sçvorgliv; *Ross.* сукова́тый, сучкова́тый. Sękowata iodła. *Chrość, Luk.* 83. Nagotowałem sobie dobry kiy sękaty i gibki. *Teatr* 5 *b*, 62. Maczuga sękowata. *Paſt. F.* 11, *Crn.* gerjázha, gerjázhovza. Sękowata buława, *Chrość, Ow.* 136. - *fig. tr.* Twardy a sękowaty pień radzić i myślić o tym. *Zebr. Zw.* 41 *b.* - *aliter*; n. p. Rozpieszczonemu każda rzecz zaszkodzić więcéy będzie mogła, niźli owemu sękowatemu, co przywyknie z młodu i złemu i dobremu. *Rey Zw.* 7. SĘKOWATOŚĆ, -ści, *ż.*, *nodatio*, *s. gr. ablatis. Cn. Th.* 986, die Knorrigkeit, Aſtigkeit.

SEKATURA, -y, *ż.*, utrapienie, utrapiona rzecz, eine wahre Plage, eine Secatur, Beſchwerlichkeit. Niesłychane znosić musiałem sekatury i prześladowania od domatorów, którzy ſtolicy nie znaią. *Mon.* 70, 244. Pomyśl,

żebym wolny był od téy sekatury. *Teatr* 19 *b*, 15. SEKATOR, SEKATORKA, *ob.* Sekut, Sekutnica.

*SEKIEL; n. p. Koń Sekiel. *Kchw.* 51, t. j. koń z pogranicza Siedmiogrodzkiey ziemi, ein Pferd von der Siebenbürgiſchen Gränze; nazywaią się n. p. milicye pogranicze Siedmiogrodzkie Szekelij Po Darubanok. Sekhely w Węgierſkim ięzyku, = granica; a Książęta Siedmiogrodzkie brali tytuł *Siculorum comites*, t. j. narodu nad granicą mieszkaiącego. *Czrtr. Mscr.* – Jeſt na ſtayni sekiel ſarbowany. *Kchw.* 95, *ob.* ſarbować. SEKIELCZYK *dem.*, n. p. Niech ieno ociec raczéy przyniewoli Syna do trąby, a nie do wiioli, Niechay go raczéy widzi w siedle Na dobrym siekielczyku, a nie przy zwierciedle. *Kchw.* 39.

SEKRET, - u, *m.*, (*Bh.* ſekrét, pečet, = pieczęć); taiemna, sekretna wiadomość; taiemnica, *Crn.* ſkryvnúſt; *Ec.* майная; das Geheimniß. To tylko, co dwóch wiedzą, sekretem się zowie. *Weg. Org.* 7. Swięta rzecz nader sekret, ſkarb to niezrównany, Bo nie z nabytey bryły, iak pieniądz ulany, Lecz cząſtką duszy naszey i ztamtąd dobyty, O czym sam ieden bog wie, a z nim i ty. *Nar. Dz.* 5, 101. Sekretu się zwierzyć, ieſt wolność ſtracić. *Zegl. Ad.* 222. Sekret zwierzony zamykay pieczęcią. *Zab.* 13, 345. Sekret ten, między nami tylko wiadomy być powinien. *Teatr* 21 *b*, 13. Miałbym sekret pewny ci objawić. *Teatr* 45 *d*, 92 *Wyb.* Wszak ty wiesz, że ia do sekretu dobry. *Teatr* 15 *c*, 40. Pewien ieſtem, że mi tego sekretu dotrzymasz. *Boh. Kom.* 2, 319. Że się o tę pannę ſtara, to nie sekret. *Teatr* 26 *c*, 40, cf. baby na trecie o tym gadaią). Twóy dowcip może nam wiele wydać sekretów natury. *Boh. Kom.* 4, 143. – Sekret, sekretność, taiemność, die Heimlichkeit, das Geheimniß. Przy Jchmść Panach to mówię; nie ma tu żadnego sekretu. *Mon.* 64, 50. Radzimy bez sekretu, ani go chowamy, Choć wiemy, że sekret ieſt duszą dobréy rady. *Opal. sat.* 191. Być obowiązanym do sekretu. *Niemcy. Kr.* 1, 62, do milczenia). Zalecam ci iak nayściśleyszy sekret. *Teatr* 33 *d*, 35. Więcéy nie powiem, bo mi sekret nie dopuszcza. *Boh. Kom.* 2, 181. Ale proszę o sekret, proszę ciebie, aby Nikt tego nie mógł dociec, osobliwie baby. *Zabł. Zbb.* 9, proszę o milczenie, Verſchwiegenheit. Jak na spowiedzi, miey to w sekrecie. *Jabł. Ez. B.* 5. Miéyże w sekrecie, com mówił. *Teatr* 35 *c*, 18. No no no! dayże pokoy, przynaymniéy w sekrecie Między sobą to mieymy, gdyby się na świecie O tym miano dowiedzieć . . . *Zabł. Amf.* 8. Powiedział mi to, lecz w wielkim sekrecie. *Jabł. Tel.* 180. garz in Geheim, als ein großes Geheimniß. Chciałem z tobą mowić w sekrecie. *Teatr* 41, 121, sam na sam, unter vier Augen. – Pod sekretem mogę ci powiedzieć. *Teatr* 19 *c*, 18, pod obowiązkiem sekretu, mit Bedingung der Verſchwiegenheit. Mówiło to się przed dobrym tylko przyiacielem, i to pod sekretem. *Zach. Kaz.* 1, 213. Tylko pod sekretem, bo też i mnie pod sekretem ieſt to powierzono. *Teatr* 19 *c*, 18. Tak ta niesława pod sekretem rozeszła się iuż może po wszyſtkich sąsiadach. *Zach. Kaz.* 1, 214. – *§. *Eccles. Ruth.*, n. p. Twoim zdaniem nie po gradu łach, po traktach, po ofertoryach, po sekretach, po kommuniiach i po poſtkommuniiach; bo tych wszyſtkich w ewanieliі nie napisano. *Pim. Kam.* 124. ? – §. 2) sekret, prywet, ganek, dwór, garderoba, kancellarya, der Abtritt, das Häuſel,

SEKRETARKA - SEKTARZ.

das Prevet, das geheime Gemach; *Rs.* нужникъ, нужное мѣсто. *Forica*, pospolity sacret albo domek do potrzebowania; *latrina*, domowy albo osobliwy sacret. *Mącz.* SEKRETARKA, - i, ż., od sekretów kobieta, wierniaia, die Secretairinn. *Hor. sat.* 250. – §. od sekretnego pisania, od pióra kobieta. SEKRETARSKI, - a, - ie, od sekretarza, Secretairs-. Sekretarſki urząd, = SEKRETARSTWO, - a, *n.*, das Secretariat. SEKRETARYA, - yi, ż., izba sekretarſka, die Secretariatsſtube. – §. sekretarya, = sekretarſtwo, sekretarſki urząd, das Secretariat (cf. pióro). August ofiarował Horacyuszowi sekretaryą w swoim gabinecie. *Mon.* 70, 538. SEKRETARZ, - a, *m.*, od pisania rzeczy wszelakich, sekretu nieraz wymagaiących, der Geheimſchreiber, der Secretarius, Secretair; *Bh.* tagemnjk; *Crn.* ſkryvnovędesh; *Cro.* otâjnik; *Rg.* potájnik; *Bs.* potajnik, koji pisce potajne ſtvari gospode, (2. potajnik, koji krije); *Ec.* маинникъ; *Rs. obs.* дьякъ (cf. diak). Dla wielości sekretarzów, gdy każdy z pisarzów i komorników, chodząc do komory krolewſkiey (do gabinetu), sekretarzem się zowie, poſtanowiono, aby i den był zawżdy sekretarz, który ma wiedzieć taiemne odprawy Rzpltey. *Herb. Stat.* 32. Sekretarz Wielki Koronny, Krongroßſecretarius. SEKRETER, - u, *m.*, gatunek biórek do pisania i schowania papierów, eine Art Schreibcaſten, Schreibetiſche. *Teatr* 19 *b*, 11. SEKRETNIK, - a, *m.*, człowiek sekretny, ein Geheimnißvoller. Mospanie sekretniku, mów bez boiaźni. *Teatr* 20, 81. SEKRETNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Boh.* ſaukromný, ſaukromi; *Sln.* otajni, otajini, potajan; *Bs.* potajni, ſkroviti; *Ross.* майкомъ, маемъ, уходомъ, уходкою; *Ec.* май. *Sk. Zyw.* 1, 215, *ob.* Taiemny.

SEKSTERN, SEXTERN, - u, *m.*, papieru arkusz w sześcioro ſkładany, *Vd.* dvanaiſtina, dvanaiſtnoſt; ein in ſechs Theile gebrochner Bogen. Papier do pisania w kształt mnieyszéy książki zszyty, ein Heft Papier zum Schreiben; *Ross.* тетрадь, тетрадь, тетрадка. Napisałem lekcyą moią bez żadnéy omyłki; otoż móy sextern. *Teatr* 24 *c*, 29. Rozdziela swóy sextern. *ib.* 31. To, co ty mówisz, na moich sexternach przyszłego mego kazania ieſt. *Orzech. Qu.* 192.

SEKTA, - y, ż., ſtrona w nauce iakiéy rozróżniona, eine Secte; *Slo.* ſekta; *Hg.* szakadás; *Rg.* nâsljedba; *Cro.* naszleda, rázdel (*ob.* naśladować, *ob.* rozdział); *Ross.* мóлкъ (*ob.* tłomacz). Filozoficzne zgromadzenia, zwane sektami, zaszczyciły się nazwiſkiem miſtrzów swoich. *Kras. Pod.* 2, 152. – §. *in malam partem*; odszczepieństwo, kacerſtwo, eine ketzeriſche Secte; błędliwa nauka, osobliwa rota, maiąca osobliwe mniemanie, naukę i wiarę w wielu rzeczach. *Mącz.*; SEKTKA, rotka. *Mącz., dem.* SEKTARSKI, - a, - ie, odszczepieńſki, kacerſki, heretycki, ſectiriſch. SEKTARSTWO, n. p. Pietyzm, Zinsendorfianizm, ſkłonność do sektarſtwa, rozpoſtarły się daleko. *N. Pam.* 9, 299; *ob.* Odszczepieńſtwo, kacerſtwo, heretyctwo. SEKTARZ, - a, *m.*, naśladowca czyiey nauki, zwolennik czyy, der Anhänger einer Secte. Zeno nauczał na mieyscu nazwanym Stoa; od którego sektarze iego rzeczeni byli ſtoikami. *Mon.* 70, 736. – §. odszczepieniec, kacerz, heretyk, ein Secterer, ein Ketzer. Sektarze uporne, *Sk. Dz.* 244. Sektarze, świętokupcy, świętokradcy. *Bial. Poſt.* 250, *Sk. Dz.* 309.

SEKULARYZOWAĆ *cz. ndk.*, przenosić z ſtanu duchownego na świecki, ſäculariſiren. Opactwą i prelatury w Szwabii sekularyzować się mają. *N. Pam.* 13, 124. SEKULARYZACYA, -yi, *ż.*, przeniesienie do ſtanu świeckiego, die Säculariſation.

SĘKULEC, -lca, *m.*, kół z sękiem, który się wbiia przy końcu hartſułu dla utrzymania onegoż. *Mag. Mscr.*

SEKUNDA, -y, *ż.*, a) połowa minuty, eine Secunde, die Hälfte einer Minute. - §. b) sekunda, sekundowanie, pomoc, Beyſtand, Hülfe. Wkrótce nam Cezar w sekundzie przybędzie. *Chroſć. Luk.* 177. Niech w bogu swoie męſtwo, swoię siłę kładzie, A bez iego sekundy nie myśli o zwadzie. *Pot. Zac.* 56. °SEKUNDANIIA, -ii, *ż.*, n. p. Pożytecznieyszać ieſt dać na wielkie mieysce syna na nauki, niż go w miaſteczku przy bakałarzu bawić, kędy się ieno na rybaldyą albo sekundaniią sadzi, a o nauki nie dba. *Glicz. Wych. M* 1. 7 SEKUNDANT, a pomocnik poiedynku. SEKUNDOWAĆ, a pomagać poiedynkowi.

SEKUT, SEKUTNIK, SEKATOR, -a, *m.*, utrapieniec, dokuczaiący drugiemu, z którym tylko sekatura, der einen zuſetzt, warm macht, ein läſtiger Menſch. Patrzay, iak ten sekut iże. *Teatr* 16 *b*, 120. SEKUTNICA, -y, *ż.*, SEKATORKA, -i, *ż.*, utrapiona baba, dokuczliwa, ein wahrer Plagegeiſt, ein läſtiges Weib. Tę sekutnicę dziś ieszcze rózgami otnę. *Teatr* 27, 47. Żona mi kością w gardle ſtawa, Będąc naygorszą w świecie babą, sekutnicą. *Zabł. Amf.* 28, *Trąb. S. M.* 128. SEKUTNY, -a, -o; -ie *adv.*, dokuczliwy, utrapiony, läſtig, beſchwerlich, plagend, einem zuſetzend. Za cóżeś tak sekutna, za cóś taka iędza? *Trąb. S. M.* 61. Baba sekutna. *Pot. Arg.* 455, *Klon. Wor.* 44, *Haur Sk.* 104.

SEKWANA, -y, *ż.*, rzéka we Francyi. *Wyrw. G.* 21, die Seine in Frankreich, ein Fluß.

SEKWELA, -i, *ż.*, konsekwencya, ſkutek, wniosek z czego, wypadek, co za czym idzie, die Folgerung, die Folge von etwas. Przykład ten niebezpieczny był dla sekweli szkodliwéy. *Tward. W. D.* 39. Podeyźrzany poseł białeygłowie, Podeyźrzana godzina, podeyźrzana mowa, Sekwela pewnéy śmierci z tych przyczyn gotowa. *Min. Ryt.* 2, 180. Nietylko czas, ale i mieysce i okoliczności i sekwele narodzenia moiego, od boga z naywiększą oznaczone były mądrością. *Mon.* 74, 60. - *Jurid.* Póydzie to w sekwelę, *res haec asſeret iudicaturis exemplum, quod sequantur. Cn. Th.* 986, *Sell.* 40, cf. preiudykata). SEKWENS, z Łac. naſtępuiący, lub też naſtępſtwo, koley, der Folgende, Sequens; die Nachfolge, die Reihe, n. p. Mego pana do kosy zapakowano; teraz na mnie sekwens. *Teatr* 22, 131, jetzt iſt die Reihe an mich. - §. ciąg pewnego naſtępſtwa kart we grze, n. p. Sekwensy, Honory. *Mon.* 76, 728. SEKWESTR, -u, *m.*, SEKWESTRACYA, -yi, *ż.*, odłożenie spornéy rzeczy abo persony do ugody. *Cn. Th.* 987. Gdy sam sąd przez się bierze, abo komu innemu zleca, rzeczy iakowéy doczesną opiekę, téy prawo daie tytuł sekweſtru. *Oſtr. Pr. C.* 1, 2, die Sequeſtrirung; *Bh.* dźwiernik (cf. dowierzyć). - *fig. tr.* Język mieć w sekweſtrze. *Pot. Arg.* 73, trzymać ięzyk za zębami). SEKWESTRATOR, -a, *m.*, sekweſtrem abo na sekweſtr co biorący, na sekweſtr co przyymuiący, der Sequeſter; kwiernoręcznik. *Mącz.*, *qu. v.*). Jeżeli rzecz, o którą spór idzie, ſtrony sporne abo sąd komu bez właściwéy ugody ſkładu do zachowania daie; wtedy ten zachowuiący zowie się sekweſtratorem. *Gall. Cyw.* 2, 65. SEKWESTROWAĆ *cz. ndk.*, na sekweſtr podawać, ſequeſtriren. *Cn. Th.* 987. SEKWITO *indeclin.*, ze switą, mit Gefolge, im Gefolge. Masz przyiaciół sekwito, gdyć szczęście błeſk nieci, Tak iak zwykł cień za tobą iść, gdy słońce świeci. *Min. Ryt.* 3, 193. Sekwito dobre ma za sobą. *Tr.*

SELERA, -y, *ż.*, *Sla.* celer; *Crn.* séléna; *Vd.* seler, epih; *Cro.* zeller; *Rg.* sélen, sélena; *Rs.* сельдерей, *Ital.* celeri, aceleri, *Angl.* celery, *Lat. apium ſelinum*; die Sellerie; należy do rodzaiu pietruszki, i czasem za iedno się bierze z pietruszką trzepną. *Kluk Dyk.* 1, 45.

°SELCA, -y, *m.*, (*Etym.* słać); posłaniec, der Abgeſandte. Jeśliby kto rękoymie abo posły, które zowią selce, posłane do siebie w rzeczach urzędu ziemſkiego, które tak z dawna zowią, aresztuiąc bydło, ubił . . . *Vol. Leg.* 2, 946; (z zwycz. Mazow.).

°SEŁEDEC, -dca, *m.*, (*Rs.* селедка, z śledź); kosa na głowie w warkoczyk upleciona, eine Haarflechte. Seledec z czoła, głowa wciąż goła, Wąs, broda, Byłaby teraz wyśmiana nieraz ta moda. *Mon.* 73, 59. Kozaczek z zaplecionym czerwoną wstążką seledcem. *Kras. Doś.* 76.

SELINA, *ob.* Szelina. SEŁO, *ob.* Siołо. SELTERSKIE wody; od miaſta *Selтz* w Alsacyi. *Dyk. G.* 3, Selzer Waſſer. *Krup.* 5, 211.

SEMINARYUM, z Łac., *ob.* szczepnik, nasiennik, płonnik.

SEMITON, *ob.* Półton.

SEN, *G.* snu, *m.*, SENEK, -nku, *m.*, *dem.*, SENECZEK, -czku, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſen; *Sr.* 1. ſon, ſpiar, ſpar, ſpane; *Sr.* 2. ſpane, ſzna; *Crn.* sén, sná, spanje; *Vd.* sen, senj, sni, spanje, spietje, spatje, spajanje; *Cro.* szén, szenya, szény; *Hg.* szúnnyodozás; *Rg.* sân; *Bs.* san, drimesg (cf. drzymać); *Rs.* сонъ, уромонъ; *Ital.* sogno, sonno, *Hi-p.* suenno; *Isl.* ſuefn, *Suec.* ſömn; *Lat.* somnus; *Hebr.* שנה schenach *dormitio*), spanie, °spik, der Schlaf, das Schlafen. Każdy człowiek pewnego czasu odpoczynku od dzieł potrzebuie, który snem przyrodzonym zowiemy. *Krup.* 1, 627. Sen iest uspokoienie wszyſtkich zmysłów powierzchownych. *Sak. Pr.* 225. Sen, zmysłów wszyſtkich związek, rzecz śrzednia między śmiercią a żywotem. *Bial. Poſt.* 121. Sen śmierci bratem. *Kul. Her.* 67, *Ec.* сонъ смѣрти брать. O miła śmierci zmysłów, złości zapomnienie, Snie, ty daiesz w pracach odetchnienie. *Zab.* 14, 119. Snie pożądany, co rzeźwisz człowieka, I mdłe sposobnym dziełu czynisz zmysły, Gdy osłabiona uśpieniem powieka Działać nie zdoła obowiązek ściśły. *Kras. liſt.* 2, 149. Gdy sen padnie na ludzie, leżą a śpią. *Sk. Kaz.* 502. Nynay dziecię drogie moie, Niech związże sen oczki twoie. *Groch.* 367. Senku ludzie pokoiący, Przyydź senku usypiaiący, Lekarzu myśli strwożonych, Ciał lekarzu utrudzonych, Przychodź, senku, przychodź rączy, Przychodź senku, przyydź pieszczący! Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydłki czarnemi Oczki memu dzieciąteczku, Senku, o wdzięczny seneczku. *Groch. W.* 366. Pacyent sen czy spokoyny miewa, czy lekki, czy ciężki, czy się często przebudza, czy się zrywa, czy leży jak pień? *Perz. Lek.* 78. Sen południowy, spanie południowe, *Bh.* południć, *ob.* południować. Sen ich morzy. *Tward. Wł.* 90.

Snem zmorzony powieki zasuwa. *Hul. Ow.* 210. Zogdzieony przez niesen. *Stas. Num.* 1, 203, niespanie, bezsenność, Schlafloſigkeit. Niech mu płodzi ta choroba niesny. *Chodk. Kojt.* 26. Pod czas głębokiego snu zginął. *Kul. Her.* 67. Łatwa bezzbroyne i pobić ospałe, Od snu do śmierci przeyście bardzo małe. *P. Kch. J.* 227. Sen zapomniały, spanie twarde. *Sien. Rej.*, nieprzebudzony, nieprzerwany, letarg, *Rg.* martvillo, màrtvi sàn (cf. *śpik*); ein Todesſchlaf. Sen uſtawiczny i bezmierny, sybet z Arabſkiego zowią. *Syxt. Sił.* 231. Pod własną tarczą Kaoſt mniey bezpieczny, Mężny Kukulin wprawił go w sen wieczny. *Kras. Oſſ. C* 2 *b*, śmierci go nabawił). - §. 2) sen, to, co się śni, marzy, widowisko senne, der Traum; *Bh.* ſan; *Sr.* 1. ſohn; sén, sne, djecjo (cf. dziać); *Crn.* sajne; *Vd.* senj, sni, senjanje; *Cro.* szënya; *Bs.* san, sagn, sagnanje, snenje; *Rs.* сновидѣніе, comb. Sen abo śnienie ieſt widzenie rozmaitych rzeczy pokazuiących się we śnie. *Sak. pr.* 235. Starcowie wasi będą we śnie sny miewać. 1 *Leop. Act.* 2, 17, im Schlafe Träume haben, träumen, *Cro.* szenyati, szenyám). Sny przychodzą albo z tych rzeczy, które człowiek widzi, słyszy, albo z tych, o których myśli. *Bial. Poſt.* 121. Sny są w dzień wymalowane obrazy, cieniem nocnym zepsowane. *Paſt. F.* 48. Jakowe sprawy, takie i sny bywaią. *Bud. Ap.* 30. Co na iawie, to we śnie. *Zab.* 1, 102 *Nar.* Co kto miłuie, to i we śnie czuie. *Cn. Ad.* 373, co we dnie kto w głowie warzy, o tym mu się w nocy marzy). Sny lekkoskrzydłe. *Zab.* 2, 396 *Nar.* Jak sen prędko z oczu ginie, Tak prędko twoia młodość i uroda minie. *Sim. Siel.* 46. Wszyſtko to sen, wszyſtko iak znikome cienie, Co sobie człek niebaczny ma za szczęsne mienie. *Groch. W.* 527. Sen okropny trapił mię całą noc. *Węg. Mar.* 1, 13. Układałam się wcześnie, ale miałam sen ſtraszny. *Mon.* 64, 286. Sen (Schlaf) miewa przerwany, wizyy raczéy, niźli snów ſtraszliwych pełny. *Oczk. pr.* 323. Śnić móy, ba nie śnie, raczéy cię widzeniem Naswę prorockiém, bozkiem obwieszczeniem. *Paſt. F.* 312. Chciał zasnąć; porwał się ſtrwożony, Sny nad zwyczay dziwnemi ze snu przebudzony. *Papr. Ryc.* 27. O nieba! senże to, czy na iawie słyszę te dziwy! *Teatr* 27, 44. Leszek miał we śnie Michała archanioła widzieć. *Nar. Hiſt.* 5, 177. Powiedz nam sen, a wykład iego oznaymiemy. *W. Dan.* 2, 4. Wykład snów w piśmie, nie ma nas wzywać do szukania wykładów snów naszych. *Sk. Kaz.* 503. *Bial. Poſt.* 120. Wykładanie snów, Traumdeuterey, *Ec.* сонѣпѣваніе, сноѣдѣніе. Snów wykładacz, Traumdeuter, *Eccl.* сонѣпѣватель, сонносудекъ. Sny niechay snami będą, ia im wiary nie dawam. *Paſt. F.* 44. Kto snom wierzy, oszukawa się. *Rys. Ad.* 35. Sen mara. *Cn. Ad.* 1034. Mówiąc o śnie, powinno się wprzód mówić: pfe! sen mara, Pan Bóg wiara! a potym dopiero: śniło mi się, iż ...„ *Mon.* 74, 359. - Przez sen, z śpiąc, marząc, drzymiąc, im Traume, im Schlafe, träumend; *Rs.* впросонъѣ; (*Rs.* просóнки, просóнье lekki sen, drzymanie). Pragnący przez sen piie, a gdy się ocuci, ieszcze pragnie. *Leop. Jes.* 29, 8. To co teraz do mnie mówisz, zdaie mi się, że przez sen powiadasz. *Teatr* 30 *b*, 15, *Rs.* упорѣзумъ. Pałace kosztowne budują przez sen. *Birk. Kant. B* 3. O bogu żadney wiadomości nie mieli, o czym, iakoby przez sen mówili. *Falib. Dis. O* 2. - §. Sen, uroienie, Träumerey, Hirngeſpinſt. Komuby się wszyſtkie sny alkoranu podobały? *Klek. Turk.* 168. Pisali też nasi przodkowie czasem leda sny w kroniki. *Biel. Sw.* 200.

Pochodz. *senliwy, senny, sennik, śniarz, snowidz, sennodayny, sennorodny; śnić się, przyśnić się; bezsenny; usnąć, zasnąć.*

SENA, - y, *f.*, SENES, ziołko, *sena*, Sennesblätter. *Syr.* 837, *Vd.* sena, senetni liſtek, *Bs.* sena; cf. siano.

SENAT, - u, *m.*, w Łacińſkim języku od ſtarości swany. *Protaz. Kont. C* 3, der Senat; *Rg.* vjèchje; *Bs.* vjecchnici (*ob.* wiec). Rzymianie nazwali senatem wybor naypoważnieyszych swych ſtarców. *Mon.* 76, 875. Słowo rada naddziady nasze senatowi dawały. *Czack. pr.* 247, ſtara rada. *Biel. Sw.* 287 *b*, *ob.* rada). U nas niegdy dwunaſtu Woiewodów panowało, z których potym ſtał się senat. *Leszcz. Gl.* 45, senat tedy, zgromadzenie nayznakomitszych państwa obywatelów na radę i rządy państwa; senat Polſki był środnim ſtanem króleſtwa. *Kras. Zb.* 2, 486. Senat, urząd senatorſki, SENATSTWO, SENACTWO, SENATORSTWO, - a, *n.*, Senatorenwürde, Senat; *Cro.* vechaichtvo; *Ec.* боляpcmво. Cyncynnat od pługa ku senactwu przyzywany. *Cresc.* 700. Senat, s persony, s senatorowie, die Senatoren, der Senat. Dla doſtoyności zwano ich oycami, a dla wieku senatorami, senatem. *Pilch. Sall.* 13. - §. Senat, mieysce, radzieckidom senatorów, die Senatsſtube, der Senat, das Rathhaus. SENATOR, - a, *m.*, członek senatu, *Cro.* shenator, vechnik; *Bs.* vjecchnik, ſtarosilląc; *Rg.* vjecchnik, ſtarovjecchnik; ein Senator, ein Reichsrath. Uznawam chęci i rozsądek Jch M. PP. braci moich ſtarszych i młodszych, Jch M. PP. Senatorow i Posłów. *Warg. Wal.* 113. Doprosić się nie można widzenia tego kowala, iakby ickiego senatora. *Teatr* 52 *c*, 38. SENATORKA, - i, *f.*, die Senatorinn, Reichsräthinn. Dziś nie ma w kraiu różnicy mydlarki od senatorki. *Mon.* 69, 595. SENATORSKI, - a, - ie, *Cro.* vechnichki, Senators. Zasiadanie w senacie i wotowanie przy boku Pańſkim, ten ieſt senatorſki urząd i powaga. *Pim. Kam.* 371. Zwolna poſtępuie senatorſkim krokiem. *Jak. Bay.* 187. Senatorſka ulica w Warszawie.

SENDACZ, *ob.* Sędacz. SENDYK, *ob.* Syndyk. SENDZIAK, *ob.* Sędziak. SENEK, SENECZEK, *ob.* Seno. SENES, *ob.* Sena. SENESOWY, - a, - e, od seny ziołka, Sennes. Liście senesowe. *Syr.*

SENLIWY, - a, - e, drzymliwy, śpiący, pełen snu; *Sla.* sanan; *Vg.* sanguiv; *Rs.* сонливый, сонливецъ; ſchläfrig, voll Schlaf. Na łożu gnuśnym sen drzymie leniwy, W około niego mak roście senliwy. *Zimor.* 315. Gdy senliwy gdy ie, kiedy wſtanie, próżna dusza iego. *Bud. Jes.* 29, 8. SENLIWOŚĆ, *ob.* śpiączość, drzymliwość, *Rs.* сонливость, die Schläfrigkeit. SENNIK, - a, *m.*, snów wykładacz. *Cn. Th.* 987, *Ec.* сонѣпѣватель, сонносудекъ; der Traumdeuter; Książka sny wykładaiąca, das Traumbuch. Miałem sennik, który mi ksiądz pleban odebrał, mówiąc, iż to ieſt książka zakazana. *Teatr* 16, 35. - §. Sennik, bożek snów, der Gott der Träume. - §. Sennik, któremu się często co znacznego śni, albo który sny swe rad powiada, śniarz, snowidz, *Sor.* 2. djecjèrſki, djecjerſki *Vd.* senjauz; der Träumer, der oft träumt, der oft von ſeinen

Träumen ſpricht. Bracia, gdy z daleka uyźrzeli Jożefa, mówili, iż go nie Jozefem zowiąc: ono, sennik idzie. *Sk. Zyw.* 320. – *fig.* Plato i filozofem był naypiérwszym co do sławy, i nayblędliwszym sennikiem, co do wymysłów. *Mon.* 69, 30. SENNODAYNY, SENNORODNY, – a, – e, sen sprowadzaiący, ſchlafbringend. Sennodayna czarownika rózga. *Przyb. Milt.* 330. Merkury ciemne mgły sennorodnym spędza palcatem. *Zab.* 15, 11 *Knieź.* SENNY, – a, – e, od snu, *Cro.* sȕnèn; Schlaf-, Traum-. Jezus mówił o śmierci Łazarzowéy, iż zasnął; uczniowie zaś rozumieli to o spaniu sennym. *Bud. Joa.* 11, 13. Omamienie zniknie, iak mary senne. *Węg. Mar.* 208, Traumgeſichter; senny, do snu podobny, znikomy, *Ec.* сновидный, подобный сонному мечтанію; маловременный, скоропреходящій. Senna nauka, do snów wykład nia służąca. *Cn. Th.* 987, Traumdeuterey; *Ec.* сонѣрѣшеніе, сноръшимельство. – §. Senny, pełen snu, senliwy, zaspany, ſchläfrig; *Br.* sanan, komu se drimglje; *Sla.* sanan; *Rg.* sagniv; *Rs.* сонный. Z nóg zwaleni, senni, i rzygaiący wzbraniać się będą przepiiania twego. *Pilch. Sen. liſt* 2, 370.

SENS, – u, *m.*, znaczenie, rozumienie, wyrozumienie, znamionowanie, treść, der Sinn, Verſtand, die Bedeutung, der Inhalt; *Rs.* смыслъ, смиселъ, мóлкъ. Na niektorych mieyscach, gdzie wykład według litery nie bardzo smakował, sens albo rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch W.* 23. Daie mi sprawę o sobie, mało nie temi słowy, albo w taki sens, ... *Groch. W.* 358. Na ten sens mówił, na tę notę coś ... *Cn. Th.* 988, der Sinn, der Inhalt ſeiner Rede war der ..., er ſprach ohngefähr ſo ... W ten sens mu odpisał. *Zab.* 11, 253. Bayka częstokroć sens moralny mieści. *Kras. Myszk.* 42, der moraliſche Sinn, die Moral einer Fabel. Cóż warte piękne sensa tam i sam na szczęście rzucone! *Zab.* 8, 443, piękne sentencye, ſchöne Gedanken. Tłumacz niech uważa, żeby wszędzie sens gładko wypadał i równy. *Pilch. Sall.* W tey powieści sensu niemasz. *Nar. Hſt.* 5, 129, es iſt kein Sinn, kein Menſchenverſtand darin. SENSAT, – a, *m.*, sawant, literat, uczony, *Rg.* kniiznik, mudroznaznaz; ein Gelehrter. Ani żaden doktor, ani mądry sensat tego zgadnie. *Chmiel.* 1, 176. Corki naszéy nie damy nigdy za sensata. *Niemc. P. P.* 66. Nie zdarzyło mi się ieszcze widzieć, żeby w miłości sensat był szczęśliwym. *Teatr* 1, 9. SENSATKA, – i, *ż.*, sawantka, literatka, uczona, eine Gelehrte. Widzisz ią, iaka sensatka. *Teatr* 14 *d*, 6. SENSYPERDA, – y, *m.*, bałamut, ein Wäſcher, Schwätzer. Zdaie mi się, żeśmy się razem uczyli u bakałarza. ℞. Pewnie u owego sensyperdy! *Teatr* 30 *c*, 20. – §. *tr.* Upiwszy się gorałką, gdy ich ten sensyperda zmoże, ... *Pot. Jow.* 115, trunek pozbawiaiący sensu, t. j. rozumu, przytomności). SENTENCYA, – yi, *ż.*, SENTENCYYKA, – i, *ż.*, *dem.*, powieść poważna do obyczaiów życia służąca. *Cn. Th.* 988, cf. przypowieść, eine Sentenz, ein Sittenſpruch; *Bh.* propowid, propowidka; *Sr.* i. pjistojne mudrelnéno; *Vd.* savjetak, spomenski sgovor, vukni sgovor, pripovieſt; *Rg.* mudrogovòrak; *Rs.* изрѣченіе (cf. wyrzec), поговорка; *Ec.* мудрословіе, ученіе. Sentencyami mówił ociec święty. *Birk. Dom.* 57. Oyciec móy idzie, posłyszę ia tu nie iedną sentencyykę od niego. *Boh. Kom.* 1, 208, cf. moral, cf. łacina, cf. kapituła). Sentencyami sadzący, *Sr.* i. ſudnoretljnîvé; *Rg.* srjesnobrſsjedni, mudrogovorni. – §°. sentencya, zdanie, mniemanie, die Meynung, das Erachten. Libo miał miasto Romanowo zbudować; którey sentencyi iest Długosz i inni kronikarze nasi. *Biel.* 123. – °§. Szedł do okna i czytał ten liſt, a sentencya tego liſtu ta była... *Baz. hſt.* 87, sens, treść, osnowa, Inhalt. – §. *Jurid.* sentencya w prawie, wyrok zwierzchności, czyniący sprawiedliwość. *Kras. Zb.* 2, 489, °ortel, das Urtheil, der Ausſpruch. Sentencya za nim padła. *Birk. Syn. K. C* 3 *b.* SENTENCYONARZ, – a, *m.*, księga, zamykaiąca ogólne sędziów zdania o sprawie, podług których pisarz dekretowy dekret pisać obligowany. *Oſtr. P. C.* 2, 45, (cf. Dekretarz), das Stimmenprotokoll der Gerichtsbeyſitzer. SENTENCYONOWAĆ *med. ndk.*, zdanie swoie o sprawie opowiadać, głoſkować, ſeine Stimme geben, ſtimmen. Jednę mieli sentencyonowania aryngę: idę in sensum pryncypała moiego. *Mon.* 65, 65, cf. potakiwać). SENTYMENT, – u, *m.*, uczucie serca, die Empfindung, das Gefühl des Herzens; *Rs.* ночувствованіе. Różność humorów w ieden sentyment zawierać, Dwoiaką wolą iednym godzić rozumieniem. *Zab.* 14, 149. Ja kiedy co powiem, to mnie z mego sentymentu żaden nie zbiie. *Boh. Kom.* 1, 316. Wspaniałość sentymentów. *Kras. Dos.*, *Ec.* благочувствіе. SENTYMENTOWAĆ *cz. ndk.*; sadzić sentymentami, *Rs.* ночувствовать, mit Sentiments ſein Weſen treiben, empfinden. Tacy filozofowie, którzy sentymentować umieią, a nie czynić, podobni są do tych, u których poſiewy siła, a wątku nic. *Pilch. Sen. liſt* 399. (*Ec.* благочувствую, *Gr.* καλῶς αἰσθανομαι. SENTYMENTOWY, – a, – e, od sentymentow, Empfindungs-, SENTYMENTALNY; sadzący sentymentami, empfindend; (*Ec.* благочувственный, *Gr.* εὐαίσθητος). Po owych piérwszych bohatyrskich pismach nastąpiły romanse sentymentowe, a te nayszkodliwsze, ponieważ w dowcipnie ułożonych intrygach, w wyrazach wdzięcznych, zawieraią iad, nieznacznie zarażaiący umysł, truiący obyczayność. *Kras. Pod.* 2, 247.

SEP, *G.* sepu *et* °spi, spy, *m. et ż.*, osep, żsep, (*Frym.* sypać); pewna miara ziarna, którą panu niby podatek oddaią, maldr, maldrat, Kornerabgabe, Kornerzehend; *Bh.* osep, (*Bh.* ſyp, z sypanie, ſeppła *granarium*; *Crn.* jspa *profusorium*; *cubile*, *tecta*; *Vd.* sep, sasip, nasip, z grobla; *Cro.* sèp, *Sla.* cxep, *Hg.* szeb, z mieszek, kieszeń). – Po dziesięć groszy poboru płacić maią, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, albo meszne, spy albo maldry. *Vol. Leg.* 2, 662, *Vol. Leg.* 3, 49. Spy, *alias* osepy. *Vol. Leg.* 7, 332. Wietrzne młyny, które są na °spi, płacą po gr. 10. *Vol. Leg.* 3, 51. Podwyższa kmieciom na sep miary. *Groch. W.* 565.

SĘP, – a, *m.*, *Bh.* ſup, kanè (*ob.* kania); *Slo.* kan'a; *Hg.* kánya; *Sor.* i. kramolj (cf. krogulec); *Crn.* kajna; *Vd.* kajna, kanja, sokolzh (*ob.* sokol), jaſtran, jaſtreb (cf. jaſtrząb); *Bs.* sep, sûp, koſtisgar; *Rg.* sèp, koſtozer, dobrohran; *Cro.* kanyuh; *Ross.* спнъ (cf. sipnąć); *Ec.* сѵ́пъ, z Greck. γυψ. Церк. 3, 141; (*Ec.* сепъ, чорномова gryf, nog); der Geyer; król sępów, *vultur papa*, der Kuttengeyer, ptak wielkości indyczki, żywi się szczurami, wężami; znayduie się w Ameryce. Czy u nas prawdziwe są sępy, pewności niemasz. *Zool.* 273. Sępy

drapieżne. *Ban. J.* 2 *b.* Sęp mięsożerny. *Przyb. Milt.* 87. Sęp pazurowaty miąższym kłapa głosem. *Ban. J.* 3 *b.* Slepy sęp, *ob.* Ślepkugiel. - *allegor.* Srogi sęp począł go płatać na sumnieniu. *Pot. Zac.* 57, alluzya do Prometeusa, s mól go gryzie, robak). - §. *aliter*; Słuchay, ty dziki sępie. *Zab.* 13, 358. - §. sępa pokazać, kozła postawić na czele, posępiać twarz, sępić się. *Ross.* сумрачить, ein finsteres Gesicht machen. Ponuro patrzy, sępa umarszczył na czele. *Przyb. Ab.* 98.

Pochodz. *Sępi, sępić, nasępić, posępić, zasępić, posępny, posępność.*

SEPA, - y, *ż.*, SEPIA, - i, *ż.*, *sepia* Lat.; pław morski, kalamarz, der Tintenfisch, robak mięsisty, maiący kilka macków na przodzie; ścigany od ryb, wypuszcza z siebie sok czarny, i tak uchodzi. *Zool.* 93. Sepia się w swoy inkaust kryie. *Klon. Wor.* 2, *Sien.* 318. Arystotelesa przeciwnicy sepią nazywali. *Stryik. ded.*

SEPARACYA, - yi, *ż.*, die Separirung der Eheleute. Separacya małżonkow tylko od łoża rozdziela, z wolnością zawsze wspolnego poiednania się; w czasie trwaiącey separacyi korzysta żona część dochodów umówioną. *Ostr. P. C.* 1, 223, cf. Rozwód). Zdaie mi się, że nie zgodzimy się z sobą; boię się, żebyśmy nie byli zaraz po ślubie przymuszeni żyć w separacyi. *Teatr* 22, 133. SEPARATKA, - i, *ż.*, żona z mężem nie mieszkaiąca, chociaż nie maiąca rozwodu, eine von ihrem Manne Separirte. *Ostr. P. C.* 1, 223, cf. Rozwódka.

SEPET, - u; *m.*, SEPECIK, - a, *m.*, *dem.*, kufer, ein Koffer; *Rg.* sepèt; *Vd.* skrinja s' kosho ali visinjam obdana; (*Bs.* sepeticch *panariolum*; *Sla.* sepetar, kosharexia, s koszarz); *Ross.* сундукъ, сундучекъ, сундучище, баулъ, баульщъ, баульникъ. Pakowane sepety metalem ciężarnym. *Mon.* 70, 193, *Pot. Jow.* 217. Przyiechawszy woła na służącego: zdeym prędzey sepet, nieś go przedemną. *Zab.* 13, 188. Siada na sepecie pod oknem. *Teatr* 10 *c*, 88. Rzemieślnik od sepetow, der Kofferma-cher; *Rs.* сундучникъ, баульщикъ. - *fig.* Sepet, s stara pani, zadek, chałupa, panewka, indermach, cymbal, dupa, *qu. v.*, der Hintere, das Gesäß, der Allerwerthe-ste.

SEPETOWY, - a, - e, od sepetu, Koffer-, *Rs.* баульный, сундучный.

SĘPI, - ia, - ie, SĘPOWY, - a, - e, *Sr.* 1. krawoleczowé (cf. krogulczy); (*Ec.* суповъ, пипчій, z ptaszy), do sępa należący, albo z sępa, Geyer-. Rodzay sępi należy do rzędu iastrzębiego. *Zool.* 273. Strzeszki tey nie widział ptak, ani na nię pogląduęło oko sępowe. 1 *Leop. Job.* 28, 7. SĘPIĆ *cz. ndk.*, *Rs.* супить, насупить, насупить брови, насупить я, сентябрём смотрѣть; (Сентябрь, *Eccl.* Сентéмврій *September*, Wrzesień); zasępiać, zaciemiać, zachmurzać, finster machen, sauer machen, verfinstern, trüben. Sępiło się mglistym powietrze srzonem. *Mon.* 76, 1. Dla niey ciemnemi darmo się chmurami Sępią niebiosa, srożą obłokami. *Past. F.* 96. Gdzie chęć przychylna, uprzeymość wesoła, Nikt się nie krzywi, nikt nie sępi czoła. *Zab.* 16, 187 *Aniuś.* Nie przestaią sępić się na trzodę Pańską. *Hrbst. Art.* 144, kwasić się). Daleki iestem od tego, abym naymnieyszym punkcikiem prześwietnych domów miał sępić lustry; rzetelnością idę, ale bez uszczerbku każdego chwa-

ły. *Nies.* 1, *przestr.*, czernić). SĘPNY, SĘPOWATY, - a, - e, - o *adv.*, posępny, pochmurny, trübe, finster, umwölkt. Widać na sępnym niebie bitne woyska oraz aki. *Przyb. Milt.* 53. Jak straszny, mrukliwy, mściwy, sępowaty, Nigdy mu takie kozły na czole nie siadły. *Przyb. Ab.* 188.

SEPOWY, - a, - e, od sepu, Schütt-; *Bh.* osepni, (*Cro.* sepni, z kieszonkowy, mieszkowy).

SER, - a, *m.*, *Boh* sepr; *Sor* 1. sider, sýdor, febrecik; (cf. *Sr.* 1. séra, huste mleko po pohrodzie siara; *Sr.* 1. sro *aridus*, *Heb.* שרר *siccandum exposuit soli*, *Gr.* ξηρος *aridus*); *Sr.* 2. twaroszh (cf. twarog); *Crn.*, *Vd.* sir; *Cro.* szir, szirècz, szirek; *Dl.* szijr, *Rg.* sir; *Bs.* sir, siraç; *Rs.* сыръ, *Ec.* сирь; cf. *Lat.* serum, *Gr.* τυρος, *Helvet.* Sirpen, *cf. etiam* surowy; *Rs.* сырный сырый, z niewarzony, wilgotny; сырь, z wilgoć); der Käse. Z twarogu robią się séry. *Kluk Zw.* 1, 227. Zgrzawszy kwaśne mléko, wlewaią ie w rogi worków dla wyciągnienia serwatki, i tak się robią sery workowe. *Kluk Zw.* 1, 227. Ogrzewać mléko, sér robić, grzeiąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam.* Grudka, gatunek séra owczego z przegotowaney żytnycy robionego. *X. Kam.* Sér garncowy, *Crn.* môhaut, mohóvt). Sér zkwaśniały, *Cro.* kiszelyak (cf. kisnąć), cf. Krainska). Sér stary ostry, *Sr.* 2. sybr. Co séry robi, przedaie, *Bh.* seprař. *Bs.* sirnicjar, kojicini sir, *ob.* sérnik. - *Prov.* Sol na séry, a séry na sól. *Rys. Ad.* 63, cf. ręka rękę myie). *Cro.* vidi sze iz kojega mleka more szir biti, *de fructu cognoscitur arbor*; *ex unguibus leo.* Kto sér iada, pies go nie ukąsi, złodziey go nie ukradnie, i nie starzeie się. *Rys. Ad.* 29.?

Pochodz. *Serek, sernik, serowy, serzeć, serzysko, serwatka*; (*cf. Siara, cf. Surowy, cf. Szary.* (Ross. сыропустъ, сыропустное *ostatni dzień karnawału*; сыропустная недѣля *tydzień zapustny*)).

SERAF, - a, *m.*, anioł przedniey rangi, der Seraph. W niebie na Serafy patrzy i Cheruby. *Przyb. Milt.* 17. SERAFICKI, - a, - ie, seraphisch, anielski, englisch. SERAFINEK, - nka, *m.*, imię, ein Name. Jdźże Serafinku, macierzyn kochanku. *Rys. Ad.* 18.

SERAFAN, - a, *m.*, z *Persk.* ser a pay; odzież kobieca od głowy do stop okrywaiąca; Ser *Pers* głowa; a pay noga. *Cartr. Mscr.*, eine Frauenkleidung vom Kopfe bis auf die Füße herab.

SERAY, SARAY (*Klok. Tur.* 33), - aiu, *m.*, pałac Sułtana, w ktorym ustawnie mieszka, po Turecku szeray, to iest dwór nazwany. *Star. Dw.* 2, *Rs.* сераль, (*Rs.* сарай, zapaśny szopa); das Serail. SERAIOWY - a, - e, od seraiu, Serails-. Nie iestem Turczyn, nie przychodzę do kochanki z obyczaiem seraiowym, ale z chęcią zasłużenia się. *Teatr* 11 *b*, 46.

SERB, SYRB, SORAB, - a, *m.*, *Bh.* Srb; *Sr.* 1. serb, serb; (*Cro.* szèrblyanin *Rozianus*. *Bs.* Srbigli, Serbli, *Sla.* Sèrbljin); - ein Serbe, ein Wende. (*Etym.* cf. Sierp). Syrbiia, kray niegdyś od Słowianow Syrbow posiadany, zawierał w sobie część Luzacyi, Szląska, Czech i Miśniią teraźnieyszą. *Nar. Hst.* 3, 287. Serbów zowią *Windisz. *Biel Sw.* 114 *b.* Wiele rzeczy szkodliwych dzieie się w państwach naszych za przechowaniem Kołodziei się w państwach naszych za przechowaniem Kołochów i Serbów nieosiadłych i łóżnych; przeto zakazuiemy przechowywać ich, pod winą, która iest w prawie o przechowaniu

waniu cyganów. *Vol. Leg.* 3, 468. – 2°) Serby; instrument muzyczny, ein muſicaliſches Inſtrument. Dosyć szlachcie na ſtarych, chłop nie dba o herby, Byle mu w karczmie dudy albo grały serby. *Pot. Pocz.* 413. Widziałem, kiedy w wieńcu przechodził ulice, Przed nim Menelka w Włoſkie przygrawał ſkrzypice, Za nim niesiono serby. *Zimor.* 174. SERBSKI, – a, – ie, Sorabſki, Sorbiſch, Wendiſch, *Bh.* ſrbſký, *Sr.* 1. ſerbſki. Serbska ziemia, *Serbia, Sorabia. Cn. Th.* 988; *Bh.* Srbſko. SERBIA, SERBIIA, SERWIIA, – ii, ś., *Lat.* Servia, królestwo *Serbſkie*, prowincya Turecka. *Dyk. C.* 3, 41, *Cro.* Szerbszka zemlya *Rasia, Servia*; *Bs.* Serbska zemglja, Srbska zemglja; *Sla.* Sèrbska. *Serbſkie gęśle, ſ. Soby, ein muſicaliſches Inſtrument. J. zem był pogardziwszy Kutnarſkie piszczele, Począł przy Serbſkich gęślach śpiewać, iako wiele Kantymir z hordyńcami znaiomey drużyny Nagle z Pokucia zagnał w Tatarſkie dziedziny. *Zimor. Siel.* 179. ſ. wyższy gatunek poezyi od sielanek; wiersze heroiczne, epiczne).

SERBAC *ob.* Sorbać.

SERCE, –a, *n.*, *Bh. et Sla.* ſrdce; *Crn.* serzę; *Vd.* serze; *Cro.* szèrcze; *Sla.* sȅrdce; *Bs.* sarçe, serçe, srriçe; *Rg.* serze, sardacze; (*Rg.* sarze, *il mezzo*); *Sr.* 1. wutroba (cf. wątroba, *cf.* wnętrze, ḫutroba; *Sr.* 2. ḫutſchoba, wutſchoba, wutroba; *Ross.* сердце, (*cf. noſtrum* śrzod); *Germ.* das Herz, *Suec. Dan.* hierta, *Angl.* heart; *Goth.* hairto, *Angls.* heord, Niederſ. hart, *Gr.* καρδία, νεαρ, κῆρ, *Lat.* cor) ; ciała naszego nayglowniejsza część, do poruszania krwi służąca. *Zool.* 9, *Wych.* 116, *Kirch. An.* 29; przez swoie na przemiany nadymania i ſtulania, krew z żył wszystkich części do swoich komorek przyymuie, i znowu ią przez żyły rozrzuca. *Kluk. Zw.* 1, 39. – §. Serce *moralu.*; z uczucie, umysł, sentyment, dusza, Herz, Gefühl, Gemüth, Seele. Serce iest iako wóyt wszystkiego ciała, które inne członki wszystkie snadnie napokoić może. *Rey Zw.* 142. Z płaczem mię całowali, aż mi było miło na sercu. *Teatr* 19, 65, uczułem ukontentowanie) Serce się kraie, patrząc na płacz srogi. *Groch. W.* 559. Szlochała, aż się serce kraiało. *Teatr* 38, 227. (*Ec.* сердобо́лїе *sercobolenie, litość; сердобо́льный litościwy). Serce żałością ściśnione. *Stat. Num.* 2, 96. Ściśnione miałem boleścią serce, patrząc na domy mizerne. *Kras. Pod.* 2, 16; *Fe.* тяжкосе́рдствую *doleo, moereo, Gr. βαρυκάρδιος ειμι.* Sercuby się padać od wielkiey żałości, *Kołak. Cat. B* 3. Serca ich z gniewu się padną, *rumpuntur. A Ach. W.* 356. Puka się z żalu serce, że ich nie widziemy. *Łęcan. Zw.* 5. Trzeba mieć serce nieuszczone, żeby taką kobietę zdradzić. *Teatr* 4, 13; serce nieudzięczne. *Teatr* 30, 101. Złe serce, *Ec.* злосе́рдїе; złego serca będący, *Ross.* злосе́рдый, злосердечный; złego serca iestem, *Ec.* злосе́рдствую. U boga zawżdy iest płatnieysze serce wierne, pokorne, uniżone, miłosierne, niżli wszystkie ofiary świata tego. *Rey Pſt. Jii* 2; upokorzone serce, *ib. Nnn* 3, skruszone. *ib. Jii* 5. Dobre serce, *Rs.* благоче́рдїе, (błagoymiłośćie miłosierdzie; cf. wątroba). We Pana serce wspaniałe. *Teatr* 8, 118. Kto wielkiego i dobrego iest serca, nie szuka pożytku z dobrodzieyſtwa, ale w samym się dobrze czynieniu kocha. *Gor. Sen.* 9. Dobrey rzeczy, ale nie dobrym sercem prosił. *St. Dz.* 816, w niedobrey intencyi). Napominał papież króla, do uspokoienia się z Węgrzynem; a to tym sercem czynił, że radził o Matyaszu pragnął. *Krom.* 702; tym umysłem, in der Abſicht). Poczciwa Marysia, niech iey bóg płaci za dobre serce, *Teatr* 54 c, *A* 2, za życzliwość, gutes Herz, gute Geſinnung). Serce do kogo brać, albo mieć, z przychylność, skłonność, Herz zu jemanden, Neigung, Zuneigung faſſen oder haben. Wielkie serce do wiary chrześciańskiey brał. *Sk. Dz.* 177. Ofiaruie mu wielkie dobra z swoią córką; ale on, że nie ma do niey serca, nie chce ią uczynić nieszczęśliwą. *Mon.* 64, 259. Waleryan miał serce do Cecylii. *Groch. W.* 274. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312; przywiązanie). Do kogo serce raz stracimy, ten cokolwiek czyni, wszystko źle czyni. *Mon.* 64, 292. Książęta Śląskie serca do Bolesława nie mieli, iż im to był oyca wygnał. *Biel.* 98. Księża nawet złego serca byli na S. Chryzostoma. *Sk. Dz.* 357, nieżyczliwi mu byli, ſie waren ihm nicht gewogen). Żołnierze brali do Gordyana złe serce. *Sk. Dz.* 122, niechęć). Gdybym był królem, lub Jaśnie Wielmożnym, Chciałbym mieć serca sług albo poddanych. *Kras. Mysz.* 95, być kochanym od nich). Powiedz, z jakim iest sercem twoia panna dla mego pana? *Teatr* 27 c, 20, co czuie dla niego?) Dla ciebie iedynie żyię, Dla ciebie me serce bije. *Teatr* 55 c, 16, tobiem całkiem oddana). Ludzie serce za światem i staremi zwyczaymi obracią. *Crn. Pſt.* 91 *b.* Izraelczykowie iuż na puszczy będąc, do Egiptu zasię sercem obróceni byli. *Gil. Pſt.* 232 *b.* Dał im bóg króla wedle serca ich. *Rey Pſt. Uu* 3, według życzenia). – Serce, taynia uczuciów, myśli, sentymentów, Herz, geheime Gefühle, Empfindungen, Geſinnungen. Pełno słów gładkich wdzięcznych w gębie, a zdrada w sercu. *Birk. Kant. C b.* Oby była do serca całowieczego szyba! *Pot. Arg.* 343. Z serca pełnego do ust wypływa. *Sim. Siel.* 99, *Gaw. Siel.* 366. Co na sercu, to i na języku. *Cn. Ad.* 94; *Slo.* co w ustách, to w srdci. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Oſt. A.* 10; kommſt mir aus den Augen, kommſt mir aus dem Sinn. Nie mam żadney niechęci przeciw bliźniemu na sercu swym. *Karn. Kat.* 434. Otwórz nam serce całe. *Teatr* 49 *b*, 70. Wielką łaskę u króla miał, i sercem Pańskim władał. *Falib. Dis. F.* 3. – Brać w serce, do serca, z nie puścić mimo się, nieoboiętnie się zastanawiać, zu Herzen nehmen, zu Herzen faſſen, beherzigen, *Vd.* vzerzhiti, k serzu vzeti; *Ec.* вперитися, внутрь себя принять, или вложить въ перси свои, (*ob.* piersi), (*Ec.* усе́рдень, вспомоществователь, прилѣженъ къ дѣлу pilny, gorliwy). Czemuż tego sobie nie wziął w serce swe, co iest przyszłego, złe tylko, co iest niniejszego? 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 16, w rozum. z *Leop.*). Jednak to wzięła w serce, i poczęła wierzyć temu, bo . . . *Wys. Al.* 44. Mędrcy kładli cudowne zaćmienie słońca przy męce Pańskiey do swego serca. *Sk. Dz.* 37. Królowi do serca nie padła ta mowa, *Dmoch. Jl.* 1, 4, nie była mu do smaku. – Z serca; od serca *etc.*, serdecznie, szczérze, uprzeymie, von Herzen, aufrichtig. Ponieważ z serca idzie miłość i zakochanie, otoż rzecz każdą ukochaną i umiłowaną, do kochaiącey i miłuiącey przyłączamy, i ztąd owo mowią, z serca się w nim kocha. *Sak. pr.* 117. (*Crn.* Serzhèk, Lubizhk, z Kupido). Od serca iestem iey przyiacielem. *Teatr* 116, 15. Płaczą nie z serca i pewnie zmyślaią. *P. Koh. Orl.* 1, 20. Z sercam na to po-

zwoliła. *Teatr* 48 *b*, 8. Przyiął mię z wszelką ludzkością, i pewny byłem, iż z serca pochodziła. *Kras. Pod.* 2, 11. Bądź zdrów kochany przyiacielu, ale od serca, prawdziwie od serca. *Teatr* 30, *c*, 28. Znowu teraz iestem We Pana przyiaciel od serca. *Zabł. Zbb.* 10. Całą nadzieię położyłem w kompanii kilku poufałych od serca przyiaciół. *Kras. Dor.* 104. Sercem serdecznie ukochana Anusia. *Teatr* 9 *b*, 48. Całym sercem, bardzo dobrze. *Teatr* 26 *d*, 39; *Vd.* zieloserznu, od zielega serza, globokoserznu; *Rs.* всердушно. (*Ec.* преусéрдный bardzo rad). Z całego serca We Pana proszę. *Teatr* 17 *b*, 38. Ucieszyłem się z całego serca z tak chwalebnéy odmiany. *Mon.* 64, 714. - §. serce, wnętrze, dusza, n. p. Pospólstwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. - §. serce, animusz, odwaga, męztwo, *Sla.* serdecnòst, (*ob.* serdeczność), (*Rs.* сердце gniew, *Rs.* сердить, сержу, осердить, осéрдить rozgniewać; cf. sierdzisty); der Muth, das Herz, die Tapferkeit. Serce brać, męznieć, Herz fassen; *Bh.* zjrdnatim, zmužiti se; *Rs.* разбодрямься, разбодрямься. Serce brać, nie tracić trzeba, Komu przyiazne są nieba. *Jag. Wyb. D* 3 *b.* Swięty z mąk do męczeństwa ieszcze większe serce brał, *Sk. Dz.* 153. Wziął wielkie serce na swoie nieprzyiacioły. *ib.* 381. Czy nie lwie serce było w Chodkiewiczu? *Birk. Chod.* 13 *et* 16. Wszystkie niebezpieczeństwa pod nogi sobie włoży, sercem nad serce człowiecze. *Gor. Dw.* 351. Kto ma mieć kiedy serce, ma go zaraz z młodu. *Morszt.* 130. Kto w serce ubogi, Głowę ma na skrupuły, na ucieczkę nogi. *Morszt.* 352. Cóż to, serce ustaie, groźby z siebie składa, Już gniew ustał! *Bard. Tr.* 451. Serce stracił poganiec, i ustąpił z woyska. *Groch. W.* 538; *Slo.* srdce pod lawicu upustiť. Lechowe plemię, czyś już zaginęło, Czyć się lwie serce w tchórza obróciło? *Rak. Pobud. B* 3. Leżąc na ziemi, na sercu nie upadł. *Pilch. Sen. list* 1, 88. Upadło im zatym serce, tak że tył podali. *Warg. Cez.* 223. Takżeś to małego serca? *Past. F* 81; *Boh.* chaulostiwý; *Subst.* chaulostiwost. Woienna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b.* W którym synu kiedy Spartanka zaięcze serce widziała, nie znała się kniemu. *Gor. Dw.* 263. Tak mało serca ma, iż zaiąc go zastraszy. *Past. F.* 193. Gdzie serce, tam i szczęście, *audaces fortuna iuuat. Cn. Ad.* 239. Posiłki Saraceńskie królowi Perskiemu wielkie serce czyniły. *Sk. Dz.* 393. Sam mu serce czynił, i bać się nieprzyiaciela nie kazał. *Sk. Dz.* 1131, *Kul. Her.* 39. Serca dodawać, *Cn. Th.* 989; tuszyć, *Vd.* naserzhiti, poserzhiti, vjunazhiti, serze storiti, gorposerzhiti, obserzhiti). Serce komu psować. *Gwag.* 146. - §. *blande* serce, moie serce, z kochaniu, rybko, mein Herz, mein Herzchen, mein Schatz. Lecz moie serce, trzeba ... *Past. F.* 83. Azaż nie często słychamy onych pozłocistych słów: móy złoty, moie serce, móy serdeczny! *Klon. Wor. ded.* - 2) *translate ad alias res*; e. gr. serce u dzwona, *Crn.* kembél; *Vd.* kembel, knebel, knöbl, svonska butiza, bet, tukazh, toukazh, (*ob.* tluk); *Bs* klepetalo, (cf. klepadlo), jezicijač, cf ięzyczek); *Rs.* язык; der Klöppel in der Glocke. Posiedł do dzwona, i z samego serca, które we dzwon uderza, po trosce ukrobał metallu. *Haur Sk.* 454. Możdzierzowy tłuk, serce, *pilus. Mqcz.*, die Mörserkeule. Dziura w gardle matni, w sieci w matnią wpuszczona i rozpięta, zowie się serce. *Cresc.* 644. Serce w więcierzu lub skrzydlaku iest to sieć ściągniona we środku onegoż, przez którą gdy ryba przeydzie, dla węzyzny wrócić się nie może. *Skrb.* Serce w flecie, w piszczałce; der Kern in der Flöte. *Tr.* Serce w roślinie, *Bh.* maciště, *folia intima*, die Herzblätter. - 3) *Botan.* Serca skrycie, *Momordica*, gatunek balsamowego iabłka; Balsamäpfel. *Kluk. Rosl.* 2, 253, *Kluk. Dyk.* 2, 127; nasienie w iagodach zamknione, kształt ma serca ludzkiego. *Syr.* 1375. **SERCOCHWYTY, - a, - e, za serce chwycący, herzergreifend. Snem sercochwytym zemdlony leżałem. *Hor.* 2, 40 *Nar.* **SERCOKOYNY, - a, - e, - ie *adv.*, serce uspakaiaiący, herzberuhigend. Sercekoyne balsamy. *Zab.* 3, 288. **SERCOŁOMNY, - a, - e, - ie *adv.*, nad czym się serce łamie, kraie, pada, puka, herzbrechend. Troski sercołomne. *Ryb. Gęsl. C* 3 *b*, *Nar. Dz.* 2, 29. **SERCOLUBNY, - a, - e, - ie, *adv.*, serdecznie ulubiony, herzlichgeliebt. Tyś w sercolubnym tkwiała mi pożarze. *Hor.* 2, 281 *Kniaź.* **SERCOPRZEYMY, - a, - e, - ie *adv.*, serce uymuiący, przenikaiący, herzdurchdringend. Sercoprzeymy Amor. *Zab.* 10, 39; *Zabł.* **SERCORUCHY, - a, - e, serce poruszaiący, herzrührend, herzbewegend W każdey krainie, Sercoruchey Wenery cześć i chluba słynie. *Zab.* 15, 26 *Kniaź.* Zawsze szepcąc mi do ucha. radziła grać zaloty Wenus sercoruchа. *Zab.* 9, 335 *Zabł.* **SERCOTYCZNY, - a, - e, w serce trafiaiący, herztreffend, herzberührend, herzverwundend. Kupidowe strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 195, *et* 274. Kupid potrząsa kolczanem już na łuk napięty, Szykuie między palce sercotyczne pręty. *Zab.* 1, 181 *Nar.* **SERCOWĘDNY, - a, - e, - ie *adv.*, serce troszczący, wędzący, herzwelkend. Wolę Moceno. prostym siedzieć domu, Niż bym szkarłaty nosił sercowędne. *Hor.* 2, 118 *Nar.* **SERCOWŁADNY, - a, - e, - ie *adv.*, nad sercem panuiący, herzbeherrschend. Amorka też spytaycie, na co łuk napięty Z sercowładnemi nosi w swym kolczanie pręty? *Zimor. Siel.* 272. Cożem ci winien, bożku sercowładny, żeś mi swą bronią zadał raz szkaradny? *Mon.* 75, 6. Pieśni sercowładne. *Sim. Siel.* 63. SERCOWIEDCA, - y, *m.*, *Ec.* сердцевѣдець, *Rs.* мыслословѣдець, świadomy serca, (o bogu), der Herzenskündiger. Sąd takowy Pan Bóg, iak sercowiedca, samemu sobie zostawił. *Smotr. Ap.* 27. SERCOWY, - a, - e, do serca należący, Herz-, Herzens-; *Bs.* sarcjan; *Rg.* sarcjan, sarcjani). Worek sercowy, który serce całkiem osłania *pericardium. Weych. An.* 121. Ty tylko bożku sercowego bractwa, Śmiejesz się w duchu z Boreia dziwactwa. *Zab.* 16, 322. SERDAK, - a, *m.*, SERDACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, (cf. *Ec.* сорочка, срачица, z Koszula); kaftan, spodnie odzienie, *Cro.* zobún, zobunecz; *Bs.* imroccicch, zubunicch; (*Rs.* сермяжный surdut); das Brusttuch, der Brustlatz. Przemysł od chłopskiego serdaka promowowany do Czeskiéy purpury. *Chmiel.* 1, 353, cf. siermięga). Cóż czyniasz chłopie opiły, Już ci brzuch na poły zgniły, Szpetnieć serdak pobrzuchował, Znać żeś gardła nie żałował. *Rey. Zw.* 234. Miał na sobie serdaczek z płótna czarnego wszystek podrapany, sukienkę krótką i wytartą z sukna podłego. *Wyz. Jgn.* 29. - §. *tr.* Mars żelaznym serdakiem odziany. *J. Kch. Dz.* 188, kirysem, zbroią). Żadnemu się w serdaku żelaznym ieździć nie podoba. *Star. Ref.* 19.

SERDECZKO, - a, *n.*, *Rs.* сердечко, *Bh.* srdéčko, *dem.*

Nom., serce, serduszko, das Herzchen. Śmiéy się dzieciątteczko z serdeczka całego. *Groch. W.* 359. Żonko, serdeczko twoie miéy w dobrym baczeniu. *Papr. Przy. B* 4 *b.* Jedna drugiéy pięknieysza, aż się dziwno zdało, Co było miło poyźrzeć, aż serdeczko drgało. *Rey Wiz.* 25. SERDECZNIK, - a, *m.*, *Boh.* srdečník, *Ross.* сердечникъ; ziele, *cardiaca*; Herzgespann, ein Kraut, serdeczny korzeń, ielenі korzeń czarny, ielenie oko, ptasze gniazdo, polna marchew, świniak; ziele to dolegliwościom serdecznym, osobliwym iest lekarstwem. *Syr.* 155, *et* 135; gęsia stopa. *Kluk. Rośl.* 2, 253. - §. Serdecznik, kamień drogi, *encardia. Plin.*; maiący kształt serca, der Herzstein, ein Edelstein. *Cn. Th.* 989. - 2) *serdecznik, *Rs.* сердечникъ, sworzeń, der Vorsteknagel, Spannnagel. Nie łatwo na Rusi żelazny serdecznik naydzie; O drzewianych przyprawach kołaska iak naydaléy zaydzie. *Gwag.* 430. SERDECZNOSC, - ści, ż., uprzeymość serca; *Cro.* serzhnóst; *Vd.* serzhnost, serzopertnost, perserzhnost, resnizhlivost; *Rg.* sarcjànstvo; *Rs.* простосердéчіе; простосердéчность, умрóба, (cf. wątroba; *Rs.* усéрдіе, усéрдство, усéрдность gorliwość); die Herzlichkeit. Między nami były wielkie serdeczności. *Teatr* 10, 31. Zbyt poufale za rękę mię chwyta, a z wielką serdecznością pyta . . . *Hor. sat.* 119. Pochlebnemi serdecznościami łudzą. *Mon.* 71, 701. - §. Serdeczność, serce, męstwo, sierdzistość, *Bh.* srdnatost; *Vd.* serzhnost, smieunost, podstoplivost, serzhlivost, junakost, (*Vd.* serzhnust *efficacia*); *Cro.* szérchènoszt *animositas*; *Dl.* szárczenoszt; *Sla.* serdcsnóst, (*Bs.* sarcjsnost, jakość, *firmitas*, *robur*); *Rs.* смѣлость, храбрость; die Herzhaftigkeit, der Muth. Serdecznością nasi, liczbą nieprzyiaciele przechodzą; *audacia. Krom.* 642. SERDECZNY, - a, - e, SERDECZNIE *adv.*, *Bh.* srdečný; *Sr.* 2: hutschobné, (cf. wątrobny); *Crn.* serzhnè, perserzhne; *Vd.* serzhan, serzni, serzhen; *Bs.* sercjan, srricjan, od sarça; *Sla.* sérdcsan, sérdcsno; *Rs.* сердечный, od serca, sercowy, Herz-, Herzens-. Duchy ożywiaiące, czyli serdeczne. *Syr.* 502, die Lebensgeister. Dwie komorki serdeczne *Tr.* Serdeczna żyła, *Bh.* srdečnice. Dołek serdeczny, *Rs.* ямка. Serdeczna boleść, *Sla.* sérdcsena bolléšt. Serdeczne pukanie, *Slh.* sérdcseno kucánje, Herzklopfen. Serdeczny korzeń, *obl.* Serdecznik. Czwarty palec u ręki, serdeczny. *Perz. Cyr.* 21, *Pot. Arg.* 484, pierścieniowy, wierny, *Ec.* безымянный, перстенный, der Herzfinger. *Hor. sat.* 246. Glista tasiemkowa lub serdeczna. *Perz. Lek.* 187, der Bandwurm (Herzwurm). - §. Serdeczny, uprzeymy, z serca, herzlich, von Herzen; *Vd.* serzopertен, perserzhen, resnizhliu; *Cro.* szérchèni; *Rs.* простосердечный, задушéвный, усéрдный, усéрдно, *Ec.* прилѣжно. Dziękuięć serdecznie. *Teatr* 48, 39. Płacz serdeczny. *Zbil. Lam. A* 4; rzewny, bitterliches Weinen. Naprzód się na serdeczny płacz wszystka udała. *Orw. Ow.* 352. Kto obu was serdeczny żal może wysłowić? *Groch. W.* 543. Juni z wielkiego smutku lub płaczu w serdeczny śmiech wpadaią. *Zab.* 12; 289 *Dudz.*, ein herzliches Gelächter. Serdecznie im to przypadło do smaku. *Teatr* 52 *d*, 7, rzewnie). Mamy o tym myślić serdecznie, kiedy co sprawuiemy. *Papr. Kol. R* 2 *b.* - Serdeczny, z serdecznie kochany, herzlichst geliebt. Móiéy serdeczney żonie bardzo do smaku to będzie. *Teatr* 52 *d*, 7. Ah serdeczna Fillido, rzucam ciebie! *Zab.* 14, 151. Bądź łagodny, bądź mi grzeczny, W ten czas Błażeyku serdeczny Nad wszystko kochać cię będę. *Teatr* 52 *d*, 45. Choiseul, brat serdeczny Xcia Kaunica. *Pam.* 85, 1, 766. Pan pułkownik Bachusiewicz, człowiek serdeczny i poufały. *Mon.* 64, 77. Ah móy serdeczny, luby, nieoszacowany! *Teatr* 53 *d*, 21. Azaż nie często słychamy onych pozłocistych słów: móy złoty, moie serce, móy serdeczny? *Klon. Wor. ded.* - §. serdeczny, żwawy, ochoczy, pełen serca, sierdzisty, *Bh.* srdnatý, statečný, (cf. statečny); *Slo.* srdnatý, zmužilý; *Sr.* 1. hutrobnaté, zmoženostjivé; *Vd.* serzhan, serzhen, poserzhen, serzhliu, junaken; *Dl.* szarcsen; *Sla.* sérdcsan; *Bs.* srricjan, sarcjan, jaki; herzhaft, muthig, frisch. W te czasy naymężniey i nayserdeczniey bili się wszyscy. *Warg. Cex.* 116. Bili się nasi serdecznie i mężnie. *Jabł. Buk. O* 2 *b.* Przymuszeni do rozprawy z bliża, serdecznie poszli do szabel. *Warg. Kurc.* 29, *impigre.* Nieprzyiaciel z samych porażek coraz serdeczniejszy. *Falis. Fl.* 34. Amazonki nie mniéy były serdeczne, jak mężczyzna. *Petr. Pol.* 157. Tyran boi się duchów serdecznych *ib.* 2, 117. Leszek Czarny był pan serdeczny, z nieprzyiacioły woyny wielkie miewał. *Papr. Ryc.*, choroby). Był potym tak serdecznym w przesięwzięciu, iak przedtym był słabym. *Birk. Dom.* 66. - *Similit.* Rozumiesz, że nie poiadę? oy poiadę, i serdecznie poiadę. *Boh. Kom.* 4, 230, na urząd). Ależ temu filutowi dałem serdecznie. *Boh. Kom.* 1, 275. Serdecznego im figla wyrządzimy. *Teatr* 5 *c*, 28, poczuią *c*). SERDUSZKO, - a, *n.*, *blande*, serdeczko, *Boh.* srdíčko; *Slo.* srdečko; *Sr.* 1. hutrobka, (cf. wątróbka); *Vind.* serzhize, serzhize; *Cro.* szérdászce; *Rag.* sardascze; *Bosn.* sardascce, srridascce; das Herzchen. W serduszku iey iakie upragnienie. *Haur. Sk.* 259. Odkryy mi twoie serduszko, wynurz swe myśli przedemną. *Teatr* 26 *d*, 7. Wiem iak łechtać ich nieugłaskane serduszko. *Teatr* 7, 45. Nowość powinnaby twe serduszko słodkim do siebie ciągnąć powabem. *Teatr* 52 *d*, 22. - 2) *aduland.* Serduszko, SERDENKO, SERDYNKO, skochane serce, rybko, Herzchen, Liebchen *masc. et fem.* Ale z tobą serdeńko, co się dzieie teraz? *Teatr* 34, 96 *Czrt.* Nie zapalay się bardzo moie serduszko, żebyś sobie żołądeczka nie zalterowała. *Boh. Kom.* 1, 401. Żebyś serdeńko wiedziała, kto to iest . . . *Teatr* 15 *c*, 43. O moie serdeńko! *Teatr* 30 *b*, 117. Moie serduszko, móy serduszko, (do mężczyzny). Moie serduszko, moia serduszko, (do kobiety. *Tr.*). - 2) *transl.* W środku kwiatu liliowego są iakoby szczecinki żółte, serduszkami nazywią. *Syr.* 751, die Staubfäden in der Lilie. - 3) *transl. fig.* serduszko, wątrobka, chrap, wark, gniew. *Cn. Th.* 1228, Entrüstung, Aerger, Aergerniß. SERDUSZKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt małego serca; wie ein Herzchen gestaltet. Liście serduszkowate u fiołków; *cordatum folium. Botan.* 55, *Jundz.* 303, *et* 444. SERDYT; *ob.* Sierdzisty, Sierdzić się. (Deriuata *Osierdzie*; cf. Derin. sub. *Szród.*

SEREK, - rka, *m.*; *Bh.*, syrec, syrčel, *Crn.* sirz, sirzhèk; *Ec.* сыръ; *dem. Nom.* sér; ein kleiner Käse, ein Käschen. - *tr.* Serki kwiatowe kalafioru zdrowe są; ale pręty nadymaią. *Kluk. Dyk.* 1, 81, pączki kwiatowe.

*SEREMSKIE wina. *J. Ach. Dz.* 236, Seremskiego wina kupicia było dosyć. *Ezop.* 52 *c*.

SERENATA, - y, ż., z łac. włosk., ponocna muzyka, *Rg.* uochnopojka). Dawać serenatę, *Rg.* nocchnopjetti.

*SEREPCZYZNA, *ob.* *Sierpczyzna.

*SERGETY czyli surgoty, stróy kobiecy. *Haur Sk.* 519.?

*SERGIEL, usnacht, stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuie a pilnuie domu. *Cn. Th.* 1077, der Hausknecht.

SERIO *adv.*, z łac.; do prawdy, bez żartu, żart na stronę, w saméy rzeczy. im Ernste, ernsthaft; *Bh.* wážnè, cf. poważnie, oprawdu, oprawdowè, *Subst.* oprawdowost, *Ger.* Ernsthaftigkeit, *adj. Bh.* oprawdowý, *Ger.* ernsthaft, *zdoprawdowość, *zdoprawdowy; *Slo.* oprawdowý, prísnè, *Subst.* prísnost; *Sr.* 1. woprahwdoscjnè, nejortnè, woprahwdjne, woprahwdje, bezjortnè; *Vind.* reshnizhno, pres shale, pres shersa, reshnizhen, terd resnou, riesnoft, resnoba; *Cro.* nazbil, zrész, serposben, serpuft; *Bs.* nasbigl, bres scjale, sprave; *Rg.* na sbigl, nasbigl, sbiglja, sbijglja; *Rs.* немудрѣ. *Weg. Mar.* 1, 31, *Teatr* 28, 37. W rzeczach bozkich żartuie, serio się nie obchodzi; ale wszystko odprawuie w porywczą. *Smotr. Ex. pr.*

SERNIK, - a, *m.*, *Bh.* sýrnik, seyrnjk (syrnice, *Bs.* sirnica, mieśto od sirra; *caseale*); *Vd.* sirna kamra, (*Vd.* siernik, s owcarz, *f.* siernca, s owczarka); *Rg.* sirniza; (*Rs.* сырникъ pączek nadziewany twarogiem), die Käsekorbe, der Käsekorb. W sérniku świeżo robione séry suszą. *Kluk. Zw.* 1, 228. - §. sérnik, co séry robi, przedaie, *Bh.* seyrař, *Bs.* sirnicjar, koji cini sir, der Käsemacher, Käsehändler. Postanowieniu mieyskiemu podlegaią wszyscy, którzy mieyskie kuchnie dzierżą, sérniki, śledziowniki, i insi, którzy rzeczami śniednemi przekupuią. *Szczerb. Sax.* 382.

SERKOSZ; - a, *m.*, ptak wielkości kwiczoła, maiący kolory sroki, łowi drobnieysze ptaki, *lanius excubitor*, *Kluk. Zw.* 2, 261, der große graue Würger, Krickelster, Bergelster, große Neuntödter. SEROKOSZEK, - szka, *m.*, *lanius collurio*, mnieyszy od piérwszego i błękitny. *ib.*, der rothköpfige Würger. **SEROMIOT, - a, *m.*, który sera nie iada. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b*, ein Käseverächter. *°SEROSKROBEK, - bka, *m.*, mysz τυρογλυφος, *Przyb. Batrach.* SEROWIEC, - wca, *m.*, *acarus sero*, owad drobny, na kształt pyłku iakiego, znayduie się w chlebie, sérze, mące. *Kluk. Zw.* 4, 370, die Käsemilbe. - §. Serowiec. *Torz.* 184, *ob.* surowiec. SÉROWY, SÉRNY, - a, - e, od séra, Käse-, *Boh.* seyrowý; *Sr.* 1. sedrané; *Vd.* sirni, sirou; *Rg.* siran; *Crn.* szirni; *Rs.* сырный. Zebrawszy z mléka śmietanę, pozostaie część serowa. *Krup.* 5, 78. Sérna polewka, *Vd.* kashprad. Serowy kolacz *Tr.*, serny kołacz, ein Käsekuchen. Sérna Niedziela, *Ec.* сырная недѣля, сыропустная, сыропостная, od postu nazwana, który przez ten tydzień zachowuie cerkiew', die Käsewoche, eine gewisse Fastenwoche. Potrzeba aby zakonnicy pościli Srzodę i Piątek *Syrnéy Niedzieli. *Pim. Kam.* 316. (*Ec.* сыропустъ suszenie, wstrzymywanie nawet i od mléczna. - *§. SEROWY *ob.* Surowy.

*SERPANKI, - ów *plur.*, należą do stroiu białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 6. Odeymie Pan córkom Syońskim igiełki i zwierciadła i serpanki i czepce. *W. Post. W.* 2, 62; i kołtki i serpanki. *Leop. Jes.* 3, 18 - 22; węzyki do zapinania; złac. serpens.

SERPENTYN, - u, *m.*, kamień pospolicie zielonawy. *Kluk. Kop.* 2, 89, der Serpentin, Serpentinstein; *Ross.* змѣевикъ (cf. żmiia). SERPENTYNA, - y, ż., działo wyrzucaiące 24 funtów żelaza, *Arch.* 15, śmigownica, die Feldschlange. - 2) serpentyna, krzywa szabla, ein krummer Säbel. Kordy, palasze, kręte serpentyny. *Kchw. Wied.* 6. Już podobno do swoiey serpentyny rwie się, ia bez ceremonii fugas. *Teatr* 43 *c*, 124 *Wyb.*

SERWASER, *SEDWASER, *SZEDWASER, - u, *m.*, *Bh.* ssedwaser, łućewka; *Vd.* łozhitna voda, oistrugrisna voda, ług za odlozhenje; *Cro.* ostrogrizna voda; *Rs.* крѣпкая водка *aqua fortis*, das Scheidewasser, płynność ostra, rozpuszczaiąca kruszce, robi się z koperwasu i saletry, *Kluk. Kop.* 2, 336, *et* 1, 344, *Krup.* 5, 93. Szedwaser, *rozrewna wódka. *Sien.* 605. Stychwaser. *Tr.* 2278; sztychwaser. *ib.* Żydzi monetę psuią, morzeniem w sedwaserze. *Petr. Pol.* 75. Fusy z szedwaseru. *Sien.* 517. SERWASEROWA woda, *Krup.* 5, 89.

SERWATCZANY, - a, - e, *Rg.* surutni, vodeni, *Cro.* szirotkàszt; *Ross.* сывороточный, od serwatki, Molken-. Mleczna abo serwatczana barwa. *Spicz.* 204. Białość serwatczana, *Cziach. prz.* 2. Serwatczane naczynia *vasa serosa. Kirch. Anat.* 17. Żyły pulsowe serwatczane, humor żółtawy zamykaią. *ib.*, *Krup.* 3, 97, *et* 2, 195. SERWATCZANOSC, - ści, ż., podobieństwo do serwatki, *Bh* syrowatećnost, *Rg* surùstvo, vòdnost, Molkichkeit, molkiges Wesen. SERWATCZEC *Neutr. ndk.*, w serwatkę się obracać, *Cro.* uziritisze, *Ec.* сыроваться; zu Molken werden. Mléko w cieple gęstnie, na zimnie serwatczeie, *serescit. Mącz.* SERWATKA, *SYROWATKA, - i, ż., *Bh.* sjrowatka, jinčice (*ob.* żyncica, *Bs.* sgetiça); *Sr.* 1. sjrowatka, seruwatka, łapalcza, (kapałka, serwatka. *Frn.* 848); *Sr.* 2. sjrowadka, łapaliza; *Crn.* syrotka, sirùhka; *Vd.* srotka, srotika, sirotka, srotki, smetki, (cf. śmietana), skuta, martwo mleku; *Cro.* sziròtka, smètek, (cf. śmietana), sztépki; *Rg.* súrutka, súrutva, mlachjeniza; *Ross.* сыворотка, простокваша, простокващка; *Ec.* сыроватка, сыворотка; Käsewasser, Molken. Po zebraney z mléka śmietanie zostaie się twarog, część zgęstniała, i serwatka wodna. *Kluk. Zw.* 1, 227, *Krup.* 5, 79. - §. *Anat.* Krew ma także w sobie serwatkę, *serum*, to iest, ciecz żółtawego koloru. *Zool.* 7. *Krup.* 3, 95, *Kirch.* 14, der dickere gelbe Theil, der sich vom Blute absondert. Pokarm zamienia się w likwor, podobny do mléka, ten w krew', krew' w *syrowatkę, *syrowatka w wodę, woda w kości i ciało. *Boh. djab.* 141, *ib.* 2, 35. SERWATKOWY, - a, - e, od serwatki, z serwatki, von Molken.

SERWET, - u, *m.*, *serveſta*, miasto, Zerbst, w księstwie Anhaltskim. *Dyk. G.* 3, 211. SERWETSKI, - a, - ie, od tego miasta, Zerbster, von Zerbst. Serwetskie piwo, Zerbster Bier. *Ern.* 63.

SERWETA, - y, ż., z franc. (*Etym. łat.* servire); *Crn.* shât, (cf. szata); *Vd.* misna haderza, miani fazonetel, shat, talierski pertizh; *Cro.* sztolni rubecz, stolni rubecz, (cf. rąbek), obriszachicz, (cf. obrus); *Rg.* rucincich, rucinik; *Sla.* otárcsich, (cf. obetrzeć), salveta; *Bs.* otarak, ubrus, (cf. obrus), rucinciech od tarpese, *cf.* ręcznik); *Rs.* салфетка; chusta stołowa, die Serviette, ścierka stołowa. *Cn. Th.* 989. Niósł kosz serwetą obwiązany. *Kras. Pod.* 2, 134. Wychodzi zapięty serwetą. *Teatr* 33 *d*, 82. Alić już kredencerze stoły nakryli, już serwety łomią. *Pot. Arg.* 719. Już było po wieczerzy, już serwety zbierał kredencerz. *Pot. Arg.* 9. Tuzin serwet Kolońskich,

Hollenderſkich, adamaszkowych. *Vol. Leg.* 4, 358, *Goſt. Gor.* 111. SERWETNY, SERWETOWY, -a; -e, od serwet, Servietten-, *Rs.* салфе́точный. (- SERWIA, SERWIIA, *obacz* Serbia.--). SERWIS, naczynie śrebrne, porcellanowe lub inne, które na środku ſtołu ſtawiią. *Wiel. Kuch.* 428; *ob.* Służba ſtołowa, Tafelſervis. - §. Serwis kwaterunkowy, obowiązek dawania naypierwszych potrzeb kwaterunkowym, lub płacenia od nich, der Servis, Quartierſervis. SERWISOWA komissya, *ob.* Kwaternicza komissya. SERWITORKA, -i, ż., zakonnica dozór nad ſtołowemi potrzebami maiąca, die Tiſchzeugverwahrerinn in Frauenklöſtern. *Tr.* SETWITORYAT, -u, *m.*, SERWITORAT, przywiley dawany od króla niesłachcie, mocą którego miani byli za zoſtaiących w służbie królewſkiéy, a przed samym królem odpowiadać powinni byli. *Vol. Leg.* 5, 460; *Swed.* 3, 93, *Skrzet. P. P.* 2, 52, ein königliches Dienſtprivilegium, wodurch ein Unadelicher blos vom Könige abhängig wurde. Serwitoraty albo monopolia są prawdziwą zarazą handlu. *Mon.* 74, 175.

SERYARZ, -a, *m.*, z łac. reieſtr, porset, spis dekretowy; Urtheilsprotokoll. Na końcu każdey kadencyi seryarz dekretów ma być spisany. *Vol. Leg.* 7, 325, cf. Dekretarz, sentencyonarz). Podkanclerzy czytał seryarz sędziów seymowych. *Dyar. Gr.* 323.

SERYNET, głos pewny w organach. *Mag. Mscr.*, eine gewiſſe Stimme in der Orgel.

SERYWSKI sok, w aptekach, Serapium, z ziela zamorſkiego *sagapenum. Sien.* 227, *et* 556, *et ib. Rej.*

SERZANT, -a, *m.*, z franc., przednieyszy podoficer, *Cro.* serg, (cf. szereg), *Dl.* barabanat, (cf. barabau), *Sla.* ſtraxmeshtar, (cf. ſtrażnik), *Rs.* сержантъ, der Sergeant.

SERZEC; *ob.* Sér, ein Käſe. SERZYC *cz. ndk.*, zsérżyć, uśérżyć *dk.*, w sér obrócić, zu Käſe machen, *Bh.* ſyriti, posyriti, posyrałi), *coagulare*; *Sr.* 1. zesédru; *Crn.* sireti, sirem; *Vd.* mlieku vsiruvati; *Cro.* szirim, uszirújem; *Rg.* siriti, usiriti; *Bs.* siriti, usiriti; *Ec.* усыри́ю, сгущи́ю тако сыръ; (*Rs. et Ec.* усыри́ти свилѣть, усыръ́ть свилгнąć). SERZYSKO, -a, *n.*, *Bh.* ſyriſſtě; *Vd.* sirshe, sirishzhe, rasol, s' zhem se mlieku vsiri inu ſtiſani; *Sr.* 1. ſedrišćio, ſedrėno; *Cro.* szerische, podlev; *Rg.* siriscte; *Bs.* siriscte, kojim se sirri; (*Ec.* сыри́ще, сгущи́ющее мле́ко, мпаворъ; das Lab, Käſelab. Podpuszczadło, podpuszczkę, mleko zsiadłe w młodego zwierzęcia żołądku, serzyſkiem zdwią, *coagulum. Sien. Wykl., Mącz., Syr.* 670, podpuſtka albo serzyſko. *Haur Ek.* 178. Serzyſko zaięcze. *Sien.* 286, *Haur Sk.* 299, Haſenlab.

SESAM, *ob.* Łogawa cudzoziemſka. *Syr.* 1014. SESEM, *ob.* Zozem.

SĘSTWO *ob.* Sędztwo. SESYA, SESSYA, *ob.* Posiedzenie, Zasiadanie.

SET, *Genit. Plur. numeri* Sto, *qu. v.* SETKOWAĆ *cz. ndk.*, na ſto rozkładać, *Cro.* sztotimim, zu hundert eintheilen. Setkować, setnego karać, *centesimare milites. Cn. Th.* 990, immer den Hundertſten ſtrafen. Setkowanie *centesimatio. ib.* SETNIA, *SOTNIA, -i, ż., liczba ze ſta złożona, *Ec.* сóтня, сморо́га, ein Hundert, eine Zahl von hundert Stück. Romulus cały lud swóy woiennym trybem na setnie i półki podzielił. *Faliss. praef.*, *Pot. Zac.* 151. Ukraina po trzy kroć tysięcy ludu wyprawiła na woyną, a teraz i na zupełną sotnią zdobyć się nie mo-

że. Psalmod. 41. Porachuy czas, uznasz, że po siodmey lat setni ona iedynowładna pani słabieć poczęła. *Psalmod.* 77. SETNICTWO, -a, *n.*, *centuriatus. Cn. Th.* 990, przełożeństwo nad ſtem, die Hauptmannſchaft über 100 Mann. Na wyższe mieysce z dziesiątnika, to iest, na setnictwo nastąpił. *Sk. Dz.* 141. SETNIK, *SOTNIK, -a, *m.*, *Bh.* ſetnik, *f.* ſetnice; *Slo.* ſetnik; *Hg.* százados; *Sr.* 1. ſtoternik; *Crn.* ſtúglar; (*Vd.* ſtnink, poglavar, glavar, s kapitan); *Rg.* ſtotinik; *Cro.* sztótnik *centurio*; *Bs.* sottinik, voievodo svarh ſto junaka; *Ross.* сотникъ, сотенной голова, (сóтской dozorca nad ſtem chłopów lub chałup); *Ec.* смоначáльникъ; przełożony nad ſtem ludu, der Hundertmann. Setnik albo rotmiſtrz, był to kapitan iazdy Rzymſkiey ze ſta ludzi złożoney. *Papr. W.* 1, 479, *centurio.* Sotnik i Koszowy siczy Kozackiey. *Zab.* 16, 123 *Nar.* (*Rs.* сотничей kapitańſki). - §. Jeden lekarz od bogatych nie brał, ieduo po ſtu czerwonych złotych; i dla tegoż go insi medycy Krakowscy nazwali *setnikiem. Biel.* 450. - 2) Setnik żołnierzów, *centuria. Cn. Th.* 990, (*ut* dziesiątek), hundert Stück, setnia. SETNOREKI dziewięsił. *Sim. Siel.* 56, *centum geminus Briareus*; - SETNORĘCZNY Tyſon, *centimanus. Zebr. Ow.* 64. SETNY, -a, -e, SETNIE *adv.*, *Bh.* ſtý; *Slo.* ſtý, ſti; *Hg.* szazadik; *Sr.* 1. ſ-totý, ſtoteré; *Sr.* 2. hunderti; *Crn.* ſtujne, rajmno, samu ſtu; *Vd.* ſtuini, ſturedni; *Cro.* ztotni, sztótni; *Dl.* sztoti; *Bs.* ſtoti; *Rg.* ſtóti; *Sla.* jedan od ſtotine; *Rs.* сотный; (*Pers.* sad, s ſto); w rzędzie po dziewięćdziesiąt dziewiątym następuiący, der Hundertſte. Pierwszy, i drugi, i setny. *Gor. Sen.* 267. - §. setny, *Bh.* ſtonásobný; *Rs.* сотенный, сморо́чный, сморо́гово, ſto w sobie maiący, hundert enthaltend, hundertfältig. Polisem z iednem, Argus z setném okiem. *N. Pam.* 22, 107. Setne lata sobie zamierzamy. *Psalmod.* 50. Jedno siarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiętny, a drugie setny owoc. *Leop. Marc.* 4, 8, *ib. Math.* 13, 8, ſtokrotny. i *Leop.*). - *fr.* bardzo liczny, bardzo wiele, ſehr viel, ſtark, zahlreich. Wielka a prawie bezmierna a iakoby setna liczba. *Otw. Ow.* 257. Te setne pytania bardzo mi się uprzykrzyły. *Teatr* 11, 124. Bądźcie setnie błogosławionemi za to dobrodzieyſtwo, *Bals. Nied.* 1, 40. Kocha cię twóy braciszek, bo cię setnie złupił. *Nar. Dz.* 3, 128, porządnie, na urząd). Miła mu iest czarność tey nocy, radby setnie ciemności iéy przymnożyć. *Teatr* 2, 3 *Barſs.* Z nim gadać nie może, choćby setnie rada. *Hor.* 2, 101 *Nar*, mocno pragnie.

SETYNA *ob.* Atyna.

SEWERUS, imię własne, *Bh.* Sſebjř, cf. Siewierz.

SEXALTERA wielka, SEXALTERA mała, w muzyce takty, które się tak wyrażaią: 6/4, 6/8. *Mag. Mscr.*, ſechsviertel Takt, ſechsachtel Takt.

SEXTERN *ob.* Sekſtern.

SEYM, -u, *m.*, *SIYEM, *SYEM, (*Papr. Gn.* 3, *Petr. Pol.* 245). *SIEM (*Warg. Cez.* 19); *Bh.* ſněm, (cf. *Boh.* ſnátek pobranie się w ſtan małżeńſki, *Slo.* ſn'em, zbromadzenie; *Crn.* sejmn, semejn, smejn, s iarmark; *Crn.* semnishe, s plac taniecżny kiermaszowy; *Vd.* seim, seimen, sinijm, s iarmark; *Vd.* sem, semenj, senjem, serkouni obhod, s kiermasz; *Vd.* seimishe, s targowiſko); *Cro.* szejem, szajam, szènyem; *Dl.* szajam, pazar, s iarmark; *Ross.* сеймъ, соимъ, сóимище schadzka, zbór, (*Ross.*

cyemb, cyйmb utarczka, spotkanie się, zeyście się); *Ec.* сонмище, собраніе, соборъ. - (*Etym.* iąć, zjąć, zięty, *sięty, z zbieram *vide observ. de litera* s, z). - a°) Seym iakiekolwiek zgromadzenie, gromada, zebranie, schadzka, zjazd, *Dl.* zkupschina, *Cro.* szpravische, zkupische, szkupchina, zbor orzachki; *Ec.* моржество, моржище, (cf. targ, targowisko); die Verſammlung. *Coetus hominum celebrare*, *siyem abo zjazd iaki trzymać, b. zebrać. *Mącz.* Przyswali Jeroboama, zjachawszy się na *siem, i uſtawili go krolem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 20, zgromadziwszy lud. 3 *Leop.*). Ludwik Cesarz z Eugeniuszem papieżem w Akwisgranie *siem położyli. *Biel. Sw.* 79, zjazd, kongreſs). Król wyiechał na *siem Lubelſki. *Hrbſt odp.* 273, trybunał). Seym świętych ludzi w Nicenie. *Biał. Poſt.* 3, synod, zbor). Był seym abo synod w Szmalkaldzie, dla uśmierzenia i zgodzenia sekt. *Baz. Hſt.* 45. Będą was sądzić na swych synodziech abo seymiech. 1 *Leop. Math.* 10, 16, będą was wydawać do rady. 3 *Leop.*, do sądu). Na dniu oſtatnim, przed seymem wszyſtkiego świata. *W. Poſt. IV.* 177. Żądaiąc sobie tego błogosławieńſtwa Przeczyſtey Panny, wszyscy się z ſtron dalekich i zamorſkich na on czas zeszli; O iaki to był seym, tak miłym na przeczyſtą dziewicę patrzeniem wsławiony. *Sk. Zyw.* 2, 115. - §. Wszyscy ci są cudzołożnicy, seym zdradziecki. *Bud. Jer.* 9, 2; zgraia przeſtępników. *Bill. Gd.*). Izali prawdziwie seymie sprawiedliwość mówić będziesz? *Bud. Ps.* 58, 1; o zgromadzenie! *Bibl. Gd.*). - §. Z teraźnieyszych częſtych głównych *seymów planet* zwierzchnych, dziwne rzeczy czasom teraźnieyszym opowiadali. *Pocw. Wr.* 34; z spotykania się, zeyścia się). Pisali o dziwnym seymie planet zwierzchnich, i o konſtytucyach ich, które na swych seymach ſtanowili. *ib.* 35. - 2) *Polit.* Seym, zgromadzenie trzech ſtanów, całą Rzpltą reprezentuiących, to ieſt, króla, senatu i rycerſtwa czyli szlachty, pod imieniem posłow w pewney liczbie od ziem, woiewództw, powiatów wybranej. *Nar. Hſt.* 7, 66, *Krom.* 689, *Herb. Stat.* 257; *Śr.* 1. rayſke habo krayowſke zhadjwano; *Vd.* deshelſki den, kraleſtveni den; der Reichstag. Seym konwokacyyny, elekcyyny, koronacyi; seym ordynaryyny, extraordynaryyny; seym wolny; konfederacyyny. *Skrzet. P. P.* 1, 93, *et* 253. Seym doszły; seym przerwany, zerwany. *Ld.* *Syem niewieści, wiersz: Marc. *Bielſkiego*. Apellacya ma być na wielkie roki, albo na seym walny. *Tarn. Uſt.* 71. *SEYMIE, *SEYMĘ, z-zdeymie, zdeymę, *ob.* zdiąć. SEYMIK, - u, *m.*, zjazd szlachty na mieysce wyznaczone w woiewództwie lub ziemi, *Vd.* deshelni vkupshor, deshelſku spravishe; der Landtag. Seymik przedseymowy, seymik poseymowy czyli relacyyny; seymik deputacki; seymik gospodarſki. *Biel.* 246, *Skrzet. P. P.* 1, 226, *Krom.* 436, *Vol. Leg.* 3, 171, *Herb. Stat.* 257. Na zjazdach powiatowych czyli seymikach. *Pam.* 84, 736. SEYMIKOWAC *Med. ndk.*, seymik odprawować, Landtag halten. SEYMIKOWY, - a, - e, (*Cro.* szojemszki, szenyméni, z iarmarkowy, *Crn.* smajne dan, z dzień iarmarczny); od seymików, Landtags-; *Cro.* orszachkosprayiſchni, zborni; (cf. orszak, cf. zbor). SEYMOWAC, - al, - uie *Med. ndk.*, *Bh.* ſnémowati; (*Cro.* szenymújem, szejmújem *nundinor, mercatum exerceo*); seym odprawować, Reichstag halten. O czymże innym teraz seymuią, ieśli o dźwignieniu kroleſtwa nie radzą? *Orzech. Qu.* 9. - °§. Papieża w Rzymie nie znalazł, z któ-

rym seymować i o dobrém pospolitym radzić pragnął. *Sk. Dz.* 1107, kongres mieć). - 2°) seymować. *Sien.* 302; z zdeymować, *ob.* Zdiąć. SEYMOWY, - a, - e, *Boh.* ſnémowní, od seymu, Reichstags-. Izba seymowa. *Ld.* Gdy kaduk kogo rzucił, zaraz zrywano seymy; dlaczego choroba ta nazwana seymowa, *morbus comitialis. Boh. djab.* 2, 195.

°SEYWAN, - u, *m.*, z *Perſk.*; sayban; namiot z przodu otwarty. *Czrc. Mscr.*, ein vorne offnes Zelt.

S F.

°SFAŁK, - u, *m.*, n. p. Mąkę przesiać dobrze z otrąb i z sfałków, iak piekarze zwykli czynić. *Syr.* 437, wyrzutek, brak, co odpada, (cf. defalka, cf. szuszfalki), Abfallſel.

SFAŁDOWAC *ob.* Faldować. SFAŁSZOWAC *ob.* Falszować. SFATYGOWAC *ob.* Fatygować.

SFERA, - y, ż., SFERKA, -, i, ż. *dem.*, w geografii, ułożenie cyrkułów, wyſtawuiące obroty planet. *Kras. Zb.* 2, 495, *Hyrw. G.* 39, eine Sphäre. Co są te niebios przeſtronne sfery lub sferki zwinione? *Dar. lot.* 25. - *fig.* Trważ ieszcze ta uroda, te żywych sfery ocsu? *Ustrz. troj.* 45, kręgi, okręgi. - *tr. fig.* Każda rzecz ma się rozlać w swoiey sferze. *Mon.* 63, 128, w swoich granicach; Gränze. SFERYCZNY, - a, - e, SFERYCZNIE *adv.*, ſphäriſch; *Rs.* хлубовáтый; *Ec.* шлоскокрýглый, на манъ хлубъ похожій кругласмію.

°SFOL, - u, *m.*, piega, der Sommerſproſſe. Brodawek i sfolów zganianie. *Sien.* 514, *et* 515.

SFOLGOWAC, SFOLŻEC, *ob.* Folgować, Folżeć. SFORA, *ob.* Swora. SFORCOWAC, *ob.* Forcować. SFORKA, SFORNY, SFOROWAC, SFORZEN, *ob.* Sworka, Sworny, Sworować, Sworzeń. SFORSTOWAC, *ob.* Forſtować. SFRANCUZIEC, SFRASOWAC, SFRYZOWAC, SFUKNĄC, *ob.* Francuzieć, Frasować, Fryzować, Fuknąć. SHAFTOWAC *ob.* Haſtować.

S H

SI SI! *ob.* Sio.

°SIABR, - a, *m.*, druch, towarzysz, brat, kollega, spólnik, der Gefährte, Geſellſchafter, Bruder, Mitgenoſſe. Rusini Polowców dla częſtych przymierzów i sąsiedztwa, w języku swoim zwali kumami czyli kmotrami, siabrami, pobratymcami. *Nar. Hſt.* 3, 85. Chociayby też i kilka albo kilkanaście uczeſtników albo siabrów w iednacy rzeczy było .... *Stat. Lit.* 121. Jak bracią niedzielną abo uczeſtników, to ieſt, siabrow pozywać. *ib.* 190.

SIAC, siał, sia- *ex. ndk.*, Siewać *contin.*, *Bh.* ſéti, ſatí, ſol, ſal, ſel, ſegi; *Slo.* ſat; *Sr.* 1. сѣвꙋ, сѣмена, (*Sr.* 1. сѣꙋ, *Sr.* 2. сѣсѣ przesiać, cf. sito); *Crn.* sejáti, sejal; sejem, sejem, (*Crn.* Seja *Dea sementis*, *Segeſta*); *Vd.* sijáti, sejem, sjal; *Cro.* széjati, szejalszem; *Dl.* sziyati; *Hg.* szitalni, szetalok, z przesiewać przez sito); *Pg.* siati; *Bs.* siati, usiati; *Sla* siati, (*Sla.* sjati *lucere*); *Rs* сѣять, сѣю (z. przesiewać; сѣятельный pytlowy); *Ec.* сѣю; *Ec.* семенъ сѣю przesiewam, *Gr.* σήθω, σῆτος, σῆτις, *Lat. obs.* sao, seo, *unde* seui, *Praeter. verb.* serere, *Suec.* så,

sada, *Angl.* sow, *Angls.* sawan, *Ger.* ſäen, ziarna po roli dla wźniyścia przyszłego zboża pewnym porządkiem rozrzucać; siewbę odprawować. - *pr. et fig.* Na grochowisku siewaią ozimią pszenicę, dobrze iednak sprawiwszy pole. *Haur. Et.* 32, Ktokolwiek skąpo sieie, niech się obfitego nie spodziewa żniwa. *Zab.* 13, 79; *Cro.* kak bus szejal, tak bus sel; *Slo.* ćo ſi naſegeſ', to jaſ budeſ'; kdo ně ſege, ten ně wege. Darmo pracuiesz, iak ten, który sieie w piasku. *Paſt. F.* 86. Próżna rzecz, siać na rzéce. *Min. Ryt.* 3, 353. Sieię na zasianey roli, posiewam drugi raz. *Cn. Th.* 995, *reſemino.* Ten Jegomość ani sieie, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Jam siał, a drugi żnie. *Cn. Ad.* 284. Gdzie nie siał, iednako zemną zbiera. *Groch. W.* 563. Sieie wiatr, wiatrem żyć będzie. *Dar. Let.* 12. Głupich nie sieią, sami się rodzą. *Teatr.* 12, 15, *Mon.* 70, 200, *Cn. Ad.* 669. - *transl. fig.* Sieią między niemi zazdrość, iednemu przy drugim większą łaskę pokazuiąc. *Gor. Dw.* 310, wysiewaią siemię zazdrości; ſie ſtreuen den Samen der Eiferſucht aus. Matka twoia wszystko złe w dom nasz siać poczęła. *Sk. Żyw.* 1, 323. Niechay gdzie indziey zwady takie sieie. *P. Kch. J.* 122. Gęste woyny i spory sieią. *Pilch. Sall.* 61. Sieie wino łagodne rozmowy. *Miaſk. ryt.* 2, 127, mnoży, przysparza, leie). Ludzie się biią, fatum śmierci sieie. *Tward. Wł.* 138. Sieie żołnierz nieprzyiacielſki niebezpieczeństwa, groźby i gwałty. *Uſt. K.* 2, 138; szerzy, verbreiten, ausbreiten. Tak to dzieie płodzytność w bykach sieie. *Jak. Bay.* 113. Co się tam dzieie, tu uprzedzaiące sława wieści sieie. *Tward. Wł.* 93. Na sianéy gęſtym trupem ziemi. *Przyb. Lux.* 83, posianéy, pokrytéy). Już czarnemi ſkrzydłami gęſte noc siała ciemności. *P. Kch. J.* 375, wysypała). Wchodzi słuszny rodak z pacholiki dwoma, wąsy kręci, to gwiżdże, to sieie rękoma. *Mon.* 70, 168, macha, sieczo, mit den Armen fechten, um ſich herum ſchlagen. - *Cum Inſtr.* Szafuy dostatkami, sieiy marnie pieniądzami. *Susz.* 3, *N* 3 *b*, sypać pieniędzmi, mit Geld um ſich werfen, das Geld wegwerfen. Śmieszna, gdy chłop łacinę sieie *Min. Ryt.* 4, 217, wenn er mit Latein um ſich wirft. Biesami sieie, gniewa się i sierdzi. *Zab.* 16, 218. - *Recipr.* Jak się za gramotem deszcz rzęsisty sieie. *Pot. Arg.* 37.

Pochodz. *dosiać, dosiewać, nasiać, nasiewać; nasienie; osiać, osiewek; odsiać, odsiewać; posiać, posiewać; podsiać, podsiewać; przesiać, przesiewać; przysiać, przysiew, rozsiać, rozsiewacz; siemię, siew, siewacz, siewba, sieyba; siewny; sieć, siatka, sito, sitko; sitarz, sit, sitowie; siano, sianożęć, sienny, siennik; iesień*, Boh. oſen', oſenj; *wiosna*, Bh. weſno; *wsiać, wsiewać; wysiać, wysiewać, wysiew; zasiać, zasiewać, zasiew, zasiewca.*

SIĄC, *ob.* Sięgnąć.

SIADAĆ, *ob.* Siedzieć *et* Sieść. SIADACZ, - a, *m.*, *sessor*, *Ger.* der Sitzer; *Sr.* 1. ſědar; *Rg.* sjèdalaz; (*Ross.* сѣдокъ passażer na łatkach, saukach; сидѣльникъ, przesiaduiący noc, (cf. biesiadnik); *f.* сидѣлница; *Rs.* сидѣлъ albo kupiecki pisarz; 2) *obs.* oblężony. SIADALNY, - a, - e, *Sr.* 1. ſědaté, ſedaćné, *Ec.* сѣдалный, na którym siadaią, *sessilis. Cn. Th.* 990, zum Sitzen. Grzbiet siadalny, *tergum sessile. Zebr. Ow.* 306. SIADANKI, zowią się deſki dla każdego z ſiłów, na których siedzą, kiedy pojazdami robią. *Mag. Mscr.* SIADŁO, - a, *n.*, *Bh.* ſedadlo, ſydlo; (cf. zydel); siedliſko, der Sitz, Wohnſitz, Wohnort, Aufenthalt. *Bóg* ſtwarzaiąc świat, od ziemi wody odłączywszy; Zamierżonemi ią brzegami, Zkąd iuż każda rzecz własną postać brała, I w należytym siadle zoſtawała. *Odym. Św.* 2, *Q* 3 *b*, w swoim mieyscu). Pan na wysokości niebieskie wstąpił; tamże nas za sobą wabi, abyśmy tym siadłem mizernego świata wzgardziwszy, o rzeczach duchownych myślili. *Zrn. Pſt.* 3, 527 *b*. Nie maiąc pewnego siadła, tam i owdzie tułali się. *Pilch. Sall.* 12. Samopas walęsali się; gdzie ie noc zagnała, tam swe siadła mieli. *Pilch. Sall.* 151. Przodkowie nasi siadło swoie między ludzkiemi narody założyli. *Mudrz. Bax.* 410. Wandali straciwszy dawne siadło swoie w Afryce, i króleſtwo sławne .... *Klon. Wor.* 7. W Rzymie siadło panowania wszystkiemu światu być miało. *Fal. Fl.* 14. Nie póydzie żadne z nas na swoie siadło, Żaden swoiego nie ogląda dachu. *Zab.* 15, 273. Wprzód trzeba, aby siadła i mieszkania miały Tam pszczoły, gdzieby ani wiatry dochadzały. *Otw. Wirg.* 454, pasiekę, ule). Długo buiawszy orzeł spoczywa na siadle. *Pot. Pocz.* 13, na gnieździe). Z ciernistego wyleciawszy siadła bystrym pędem sęp głodny pośpiesza do padła. *Zab.* 6, 160 *Min.*, *Zrn. Pſt.* 3, 527. Gdy wieczor przychodził, ptacy na siadło lecieli. *Ezop.* 111, na grzędę). - 2) Siadło, siadł, siadła, *ob.* Sieść. SIADŁOSC, - ści, *f.*, krępość, zawiązałość ciała; Unterſetzheit, eine unterſetzte Figur. Posągi dawne maią przy wydatnych muszkułach, siadłość i cielistość. *Mon.* 69, 652. SIADŁY, - a, - e, krępy, karłowaty, zawiązały; unterſetzt, von Geſtalt. *Cn. Th.* 990; zsiadły, krępy. *Xiądz.* 52. W Azyi konie są siadłe, niewiele jedzą, a iednak bardzo są pracowite. *Boter.* 198. *Praefractus* ciężki, twardy, surowy, który się nie da nakłonić, siadły. *Mącz.* SIADOWAĆ, SIADUIE *ob.* Siedzieć *et* Sieść. SIADŹ, SIĄDZENIE *ob.* Sieść.

SIĄG, - ięgu, *m.*, sążen, *Boh.* ſáh; *Mor.* ſáha; *Sr.* 2. ſejejan; *Crn.* ſážęm; *Cro.* szesày, szesany, klafter; *Rag.* sèxagn; *Rs.* сажень; (cf. *Hór.* ינח chozen *sinus*, *brachium*); die Klafter, der Faden. Siąg ma łokci 3. *Sol. G.* 3, 137. Drzewo ścinaią, na klocki tną, z nich siągi układaią. *Os. Rud.* 582. Siąg, ſtós drzewa długi i wysoki na 3 łokcie, szeroki na 5 ćwierci łokcia. *Os. Zeſ.* 83. SIĄGNĄĆ *ob.* Sięgnąć.

SIAKI *in phrasi*, Ni tak, ni siak; Ni taki, ni siaki; *ob.* Sak.

SIĄKNĄĆ *ob.* Sięknąć.

SIANIE *ob.* Siać, *ob.* Siewba. - SIANO, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* ſeno; *Sr.* 1. ſéno, ſyno, ſěnno; *Sr.* 2. ſzéno, ſzene; *Crn.* senú; *Vd.* senu; *Cro.* szeno; *Dl.* szeno; *Hg.* széna; *Bs.* sjeno; *Rg.* sjeno; *Sla.* sieno; *Rs.* сѣно; cf. *Ital.* ſieno; *Lat.* foenum; *Gr.* ξια; *Ger.* das Heu. Skoszone trawy ususzą się na siano. *Kluk. Rośl.* 3, 295. Do gumna na siano spać. *Dwor. J.* Day siana wołowi, a cukru papudze. *Mon* 70, 256. Ey siano, siano, mogliby ie księża ieść. *Rys. Ad* 13, specyalne). Fura siana mu w głowę zaiechała; dumne marzenia. *Wol.* Jakby siano wlokł przez niego, poszło przeszeń mrowie. *Pot. Arg.* 728 *et* 779. Próżno siano młóci. *Pot. Arg.* 386. Nieprzyiaciela potarli nasi iak suche siano. *Biel. Kr.* 83, *Biel. Św.* 181. By pies na sienie, sam go nie ie, a krowie go nie da. *Rys. Ad.* 3; sam nie używa, a drugiemu nie daie). Nie grab dudku siana. *Dwor. C* 2, nie poryway się na rzecz nie twoię).

Nie grab' dudku siana, ulgniesz po kolana, Będziesz-li tak zuchwały, Uwiążniesz iako mały. *Bies. A* 4. Nie wykręcisz się sianem. *Rys. A.* 50; nie wyßgluiesz się, du wirſt dich nicht herauswickeln, herausdrehen. *Grod. Dis. C* 4 *b*, *Mon.* 64, 723, *Sim. Siel.* 123. Już mu nie stało na wykręty siana. *Pot. Syl.* 86. SIANKO, - a, *n.*, *dem.*, n. p. Jagnięta można w stayni karmić otrębami abo drobnym sianкiem. *Spicz.* 135. - §°. sienne ździebełko, ein Heuſplitter, Heuhalmen. Czemu widzisz sianko w oku brata . . . *Sekl. Math.* 7. - §. Wiązanka czyli kupka siana, *Rs.* сѣнцо́. Siedli wszyscy na trawie i na sianku. *Rey Pſt. O* 4. - §. sianko, potraw, *Cn. Th.* 991; Nachheu, Herbſtheu, Grummet. SIANOŻĘĆ, - i, *ż.*, *Cro.* szinokosas, livàda; *Vd.* senoshet, traunik, (cf. trawnik); *Rs.* сѣнокóсъ, łąka do koszenia siana, der Heuſchlag, die Wieſe. Panowie urodzaie i sianożęci rolnikom wypasywali, *agros et prata. Krom.* 191. Posiadacz sianożęci, *Ross.* покóсный. - §. Sianożęć, Sianożęcie, - ia, *n.*, *foenisecium*, *Mon.* 75, 591, *Crn.* snoshet, kosęte; *Vd.* senosiezhenje, senosprauljenje, senosezha, kositva, siezhje, koshni zhas; *Cro.* szinokósa; *Bs.* sjenokoscjej, kosidba; *Sla.* sinokosha, sienokoſaje, kosidba, sjeniscte; *Rs.* сѣнокóсъ, пожня; koszenie siana, der Heuſchlag, das Heumähen. Przyydzie czas sianożęci, kiedy wyniosło zielsko, wraz z poziomą trawą padnie od ręki koszącego. *Psalm.* 37. - §. Buyna sianożęć po łąkach się ściele. *Zab.* 16, 183 *Kniaź.*, siano skoszone, Heu. SIANOŻĘC, - ia, *m.*, *foeniseca. Mon.* 75, 591, kosiarz, der Heumäher, *Vd.* kosez, siezhnik, senosek; *Rg.* sienokosaz; *Rs.* сѣнокóсецъ. SIANOŻĘTNY, a, - e, Heuſchlag, den Heuſchlag betreffend, *Ross.* сѣнокóсный.

SIANY *ob.* Siać.

SIARA, - y, *ż.*, nieczyste mleko krowy po ocieleniu, (*Etym.* szary); die Beeſtmilch, die Beeſt, die erſte Milch nach dem Kalben, *colluſtrum*, *Mącz.*, *Cn. Syn.* 198; *Slo.* lulaſtra; *Sr.* 2. ſéra, ßuſte mleko po pohrodje; *Crn.* mlesva, smlesva, *Ross.* молóзиво. - §. *de feminis*: Nie zła rzecz iest tego dnia, gdy się dziecię urodzi, nie dawać mu matczynego mleka pożywać, bo przy tym czasie niewiastom siara albo plugawość nieiaka gęsta z piersi odchodzi. *Sien.* 466, *Spicz.* 185. - §. Siara, mleko krowy ocielić się maiącey, im iest bielsza, tym bliższe ocielenie. *Kluk. Zw.* 1, 205; die Milch vor dem Kalben. SIARCZAN, - u, *sulphas*, sól z kwasu siarczanego i z zasady solney złożona. *Sniad. Chem.* 1, 46, Schwefelſauerſalz, Siarczyk. *N. Pam.* 6, 319. Siarczyk, *sulphuretum*, nazwisko dane związkom, między siarką a innemi ciałami zachodzącym. *Sniad. Ch.* 309. Siarczuik. *Mier. Mscr.* SIARCZANY, - a, - e, *Bh.* ſyrnaty, ſyrny, *Rs.* сѣрный, od siarki, Schwefel: Zędra siarczana, *Krumf.* 387; wątroba siarczana. *ib.* 204; siarczak. *Mier. Mscr.*). Kwas siarczany, *acidum sulphuricum*, kwas składaiący się z siarki i kwasorodu. *Sniad. Ch.* 229. Deszcz siarczany. *Ryb. Ps.* 18. Pan spuścił deszcz na Sodomę siarczany i ogniſty z nieba, 1 *Leop. Gen.* 19, 24, siarkę i ogień. 3 *Leop.* l. Te słowa siarczanemi snopkami pachną. *Baz. hſt.* 62, ſtosem). Piekło siarczane. *Przyb. Milt.* 104. SIARCZYĆ cz. *dk.*, SIARKOWAĆ, siarką przyprawiać, powlekać, *Bh.* ſyrkowati; *Vd.* shveplati, poshveplati, shveplanje, shveplaria; *Cro.* sveplim; *Rs.* сѣрить; ſchwefeln, mit Schwefel anmachen, überziehen. Winiarze wina ipsymniąc, hałunuiąc, bisłkuiąc, siarkuiąc, plastruiąc, pauią. *Syr.* 1219. Siarkowany *inductus sulfure. Cn. Th.* 991; *Rs.* мутéльный. SIARCZYSTOSC, - ści, *ż.*, *sulfuratio*, *Cn. Th.*, die Schwefelung, ſchwefeliges Weſen. SIARCZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, *Bh.* ſyrny; *Slo.* ſyratý; *Vd.* shveplan, shveplaſt, poshveplan, sheveplan smieshan; *Cro.* svèplen; *Ec.* жупелáнстный, *Rs.* сѣрнистый, voll Schwefel, ſchwefelig. Kamienie siarczyſte wielorakie są, naygłównieysze kizy. *Kluk. Kop.* 1, 219. Kąpiel siarczyſta, *Bh.* ſmrdawka; (cf. smród). Siarczyſty, siarkowy korzeń *botan.*, *ob.* Wieprzyniec. - §. *tr. fig.* siarczyſty, gorący, ogniſty, zapalczywy, hitzig. Wkłada w dyszel Alekto siarczyſte woźniki, Których dobrze spasł swemi Koeyt paſtewniki. *Zab.* 15, 33 *Kniaź* SIARKA, - i, *ż.*, *Bh.* ſyra; *Slo.* ſyra, ſirka, żiwi ohen'; *Sr.* 1. ſćwabel; *Vd.* shveplu, sumpor; *Cr.* svèplo; *Dl.* szumpor; *Rg.* súmpor; *Sla.* sùmpor; *Bs.* sumpor; *Rs.* сѣра, 1 (2. żywica, 3. сѣра ab umaxb gnóy uszny; cf. сѣрый, szary, cf. *Cro.* sar, 2 żar); *Ec.* жупелъ, (cf. sopel); der Schwefel; tłuſta ziemna żywica, maiąca w sobie kwaś kuperwasowy; pali się błękitnym płomieniem. *Kluk. Kop.* 1, 217, *Jak. Art.* 1, 64, *et* 315; ciało żółte elektryczne, wolném ciepłem topniejące, które się łatwo od ognia zapala. *Sniad. Chem.* 75. Siarka żywa, surowa, lebendiger Schwefel. *Sien. wykl.* Siarki białogoreiące. *Otw. Ow.* 598. (*Ec.* нежáло, сѣра горючая, иногда смоля, cf. piekło). - Siarka do krzesania ognia, siarczyſta nitka, papierek, heblowina, siarczyſte zapały, podpały. *Cn. Th.* 991; 2 SIARNIK, *Bh.* ſyrka; *Crn.* shveplenka, shvepleniza; *Vd.* shveplenka, svizhiza od shvepla; *Cro.* svepléuka; *Sla.* sumporacza; *Rs.* сѣренка, сѣрничална, сѣрными спичкá; der Schwefelfaden, das Schwefelhölzchen. *Krumf.* 387. Siarniki, nici w siarce maczane. *Mag. Mscr.* - §. *tr. allus.* siarka, gorączka, popędliwy, hitzköpfig, Hitzkopf. Prędki iestem iak siarka. *Teatr* 8 *b*, 83. I ja tak byłem w leciech Wc Pana, iak siarka. *Teatr* 24, 89 *Carr.* SIARKOWAC, *ob.* Siarczyć. SIARKOWY, - a, - e, *Bh.* ſyrný, *Rg.* súmporni); od siarki, Schwefel-. Kolor siarkowy, *Sla.* súmporita boja. Siarkowe naczynie, do topienia siarki, *Ross.* сѣрница. Siarkowy rzemieślnik, górnik abo slewacz. *Cn. Th.* 991; *Bs.* sumporar, koji cini ſtigne od sumpora; *Rg.* sumpordr; *Cro.* svepleuár. Siarkowa huta, 2 SIARKOWNIA, - i, *ż.*, chyż abo warſtat, gdzie siarkę sprawuią, warzą, *sulphuraria*, *Mącz.*, *Vd* shveplenisha, shvepleniza; *Cro.* svepléuicza; *Bs.* sumporiscte, mjeſto od sumpora; die Schwefelhütte. - Siarkowy korzeń *ob.* Wieprzyniec.

SIĄŚĆ *ob.* Sieść.

SIATCZANY, SIATCZYSTY, - a, - e, *Rg.* mrezaſt; *Ross.* сѣтчатый, na wzór siatki, dziurkowaty, netzförmig, wie ein Netz. Siatczyſte budowanie, *reticulata ſtructura. Cn. Th.* 991. SIATKA, SIATECZKA, - i, *ż.*, *dem.* *Nom.* sieć, *Boh.* ſytko; *Sr.* 1. ſétka; *Sr.* 2. ſjétka; *Ross.* сѣтка, сѣточка, (cf. *Crn.* setkám, spończochy dzierzgam), das Netzchen, ein kleines Netz; *Cro.* mresicza, tvéz; *Rg.* mrexza; *Bs.* mrisgica): Siatki na ptaki, ryby, *etc.*, Vogelnetze *etc.* Siatki przepiorzane są małe, na laseczkach osadzone. *Kluk. Zw.* 2, 349. - *fig.* Umyśliłi tąż go siatką, któ-

którą on z karków ich zrzucał, przykryć. *Birk. Dom.* 150, cf. sidło). Młodym siatką iest uroda. *Dar. Lot.* 18. Szczęście wyskoczyło mu z siatki. *Morszt.* 69, z klatki, iak ptaszek). – Siatka, czepek niewieści, worek siatkowy, eine Netzhaube, ein Netzsack. Siedząc obiedwie przy stole, iedna siatką, druga haftowaniem się zabawia. *Teatr* 2, 5 *Barfs.* – Siatka w oknach, żeby much przez otwarte okna nie wpuszczać, Fliegengatter. Siatka w budowaniu miasto okien albo kratek, *Cn. Th.* 991. Poczynił dwie siatce, które miały okrywać a ozdabiać ono dwoie obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 42. Siatka paięcza, z paięczyny, Spinnewebe, Spinnengewebe. Jako paięcza siatka, iest ufanie głupiego. *Pocies* 80. Źle kiedy prawe podobne są siatce paięczéy. *Petr. Pol.* 334, bąk się przebiia, a mucha uwiąźnie). – *Anatom.* Siatka w oku, *retina.* *Kluk Zw.* 1, 43, die Netzhaut. Siatka w pustości brzuchowéy, pokrywaiąca kiszki, *omentum*, *Rs.* сѣтьникъ, das Netz im Leibe, die Netzhaut. *Petz. Cyr.* 1, 47, *et* 48, *Krup.* 2, 15. – §. Siatka czyli czep, drugi żołądek zwierząt przeżuwaiących. *Cn. Th.* 178, *Kluk Zw.* 1, 41, *Zool.* 27, der zweyte Magen der wiederkäuenden Thiere, das Garn, die Haube, die Mütze. SIATKOKRUSZ, – u, *m.*, gestrickter Kobald; niby iaką siatką albo gałązkami poznaczony kruszec kobaltowy. *Kluk Kop.* 2, 248. SIATKOWATY, – y, – e, – o *adv.*, na kształt siatki, netzförmig, genetzt. Siatkowate, siatczyste budowanie, *reticulata ſtructura. Cn. Th.* 991. SIATKOWAĆ, – ał, – uie, *cz. ndk.*, siatki robić, lub na kształt siatki dzierzgać, kraiać (*cf.* szatkować), Netze machen. *Tr.*, netzähnlich wirken, ſchneiden; (*Crn.* sétkám, z pończochy dzierzgam). SIATKOWY, – a, – e, od siatki, *Rg.* mrexaſt; *Bs.* mrisgjaſt; Netz-. Kawał ten może być oplatany albo kratkowym węzłem albo też siatkowym. *Jak. Art.* 2, 93, w siatkę; iak siatka). – *Anat.* Błonka siatkowa wnętrzności obeymuiąca, *omentum*, dzieli się na wielką i małą siatkę. *Krup.* 2, 15. Żyła żołądkosiatkowa. *Krup.* 3, 86. SIATNIK, – a, *m.*, co siatki lub sieci robi, *Cro.* mrésar; *Rg.* mrexár; *Bs.* mriegjár; *Rs.* сѣтомышлъ, *f.* сѣтомышница; der Netzmacher, Netzſtricker. *Cn. Th.* 991. – §. Siatnicy u Rzymian, zapasnicy, mieli sieć na łowienie przeciwnika, *retiarii. Nar. Tac.* 2, 261, *ob.* sidlnik, die Netzfechter bey den Römern. SIATNY, – a, – e, w siatce będący; od siatki, Netz-; n. p. siatne albo w sieciach oka. *Cn. Th.* 991.

SICINA, *ob.* Sit.

SICZ, *ob.* Siecz.

*SIDALEN, *ob.* *Siedalen.

SIDLIĆ *cz. ndk.*, (*cf. Ger.* ſeideln: Adlg.), usidlać, *pr. et fig.*, verſtricken, fangen in einer Schlinge. Ile mamy bogactw, tyle mamy sideł, w których się sidlimy, i na których, iako ptacy na lepie igniemy. *Zrn. Pſt.* 2, 309. Chcesz mię pochlebnemi sidlić słówkami. *Paſt. F.* 112. SIDLNIK, – a, *m.*, który usidla, der in der Schlinge fängt. Sidlniki u Rzymian przeciwnika powrozem zadzierzgnąwszy, o ziemię rzucali. *Pilch. Sall.* 57, *ob.* siatnik. SIDŁO, – a, *n.*, SIDEŁKO *demin.*, *Bh.* ſídlo, lišta, lečka; *Slo.* oſydlo, ſlonka, plietka; *Sr.* 1. košédwo; *Crn.* pékla; *Vd.* shida, shiuo, saders (*cf.* sadzierg), klank, kvauk, progla; progou, naſlava, vjemnisa, klupa, mreha; *Cro.* prúglo, zaprusnicza, zanchicha, zanka (*cf.* zankiel), zadérſka; *Sla.* sánka; *Bs.* zanciga, tonot, plenica; *Fc.* сидло, осидь, давидло, удавка (*cf.* dawić), ґрґгло; *Rs.* сидокъ, удава, удавка, давидло, петля, петелька, пéтлица (*cf.* pętlica), навѣтъ, хомъ (*cf.* knuć), *cf. Ger.* Seil, Sille, *Suec.* ſele, *Gr.* σιλλος); – na ptaki i źwierz połapa, pomek, potrzask, die Schlinge, die Dohne, der Fallſtrick. Podług wielkości ptaszków z mniéy lub więcéy końskich włosów razem wziętych, nakręcą się sidła. *Kluk Zw.* 2, 382. Na ułowienie ryb w wodzie, ptaſtwa na powietrzu, zwierza po lasach, ukryte sidła rzucać nam pozwolono. *Mon.* 64, 317. Zaiączka w sieci myśliwiec dostanie, Jarząbek w sidle na drzewie zostanie. *Zbyl. Zyw. A.* 2. Jak kuropatwa bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na sidło, tak i serce pysznego. 1 *Leop. Syr.* 11, 32. Temu ptakowi nie kładłem sidła; a widzę, że się wnet ułowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 369. Kręć się, figluy, iako raczysz, Abyś miał w sidełka twoie Wolne wprawić serce moie, Tego nigdy nie obaczysz. *Paſt. F.* 728. Kto na kogo sidło ſtawia, sam się w nim ułowi. *Radz. Syr.* 27, 28, kto drugiemu dołki kopie, sam w nie wpadnie, wer anlern eine Grube gräbt, ... Sidła ſtawiać, dołki kopać, *Ross.* разставлять, прокапывать, прокапывать. Ludzie ci łatwo w zaſtawione sidła wpaść mogą. *Teatr* 17 *b*, 17. Adwersarze własnym sidełkiem samych siebie ułowili. *Salin.* 5, 96. Katylina naywięcéy ludzi młodych w sidła swe schwytał. *Pilch. Sall.* 29. Czartowſkie sidełka. *Bals. Nied.* 1, 3. – §. *Prov.* Sidłu widłu. *Dudz.* 50, gadu gadu, ni siadło ni padło, ni w pięć, ni w dziewięć; wlazł na gruszkę, kopał rzepę, ein ewiges Schwatzen; nicht gehauen, nicht geſtochen; waſch mir den Pelz, und mach mir ihn nicht naß. SIDŁOWY, – a, – e, od sidła, Schlingen-, *Rs.* сѣтяной.

SIĘ, *Pronom. Sing. et Plur.*, – *Gen.* siebie, *Dat.* sobie, *vulgar.* se, (n. p. kupić se drzewa. *Teatr* 16 *c*, 64, *Mon.* 70, 597), *Accus.* się *et* siebie; *Inſtr.* sobą; *Bh.* ſe; *Slo.* ſa, ſi, ſebe; *Sr.* 2. ſe, ſebe; *Sr.* 1. ſo, ſebe; *Crn.* sé, sébo; *Vd.* se, sebe; *Cro.* szebe, sze; *Ec.* ce, ceбe; *Rs.* себя; *Lat.* se, sibi; *Gr.* ἑ; *Ger.* ſich. *Omnibus personis latinis et germanicis redditur, e. gr.* myię się, ich waſche mich; myiesz się, du wäſchſt dich; myie się, er wäſcht ſich; myiemy się, wir waſchen uns; myiecie się, ihr waſchet euch; myią się, ſie waſchen ſich. – *Cum prima persona, e. gr.* Czasem mówiemy: dziękuię sobie, nie mogę na kogo skarżyć, iedno sam na się, i sam się skarżę; omierzłem sobie. *Gor. Sen.* 342, das danke ich mir ſelbſt; ich kann über niemanden klagen, als über mich; ich bin mir ſelbſt zum Ekel geworden. Dozwol mi z sobą płakać. *Groch.* IV. 105, mnie samemu, na samotności, laß mich mit mir allein weinen; allein in der Einſamkeit weinen. Mam; ale nie sobie tylko; wszyſtko, co mam, wasze iest. *Sk. Kaz.* 531, nicht für mich allein. Nie mogłem tobie, ledwo sobie. *Rys. Ad.* 51. Pierwéy sobie, potym tobie. *Rys. Ad.* 57. Pierwszy punkt szczęścia, mieć drugiego siebie. *Zab.* 13, 228, drugie ia, ſein zweytes Ich. – *Cum secunda persona, e. gr.* We Pan patrz siebie. *Teatr* 30, 55, ſieh dich ſelbſt recht an. Sobą miera drugich. *Cn. Ad.* 1073, na swą słabość patrząc, zrozumiéy drugim, nach dir miß andere. Sobą nie miera drugich. *Cn. Ad.* 1073, nie

wszyscy mogą, co ty). Nie chciéy z siebie o innych brać miarę. *Teatr* 47, 15, urtheile nicht nach dir von andern. Sobie pierwéy dobrze uczyń, potym drugiemu. *Cn. Ad.* 1073, pierwéy Sobkowi, potym Dobkowi, thue dir ſelbſt zuerſt Gutes, dann dem andern. Ty nikomu wierz o sobie, iak sobie. *Zab.* 8, 333, traue niemanden in Rückſicht deiner mehr, als dir ſelbſt. Gdziebyś od siebie uciekł, po...esiesz wszędzie za sobą swoie skłonności. *Teatr* 27 *c*, 44. *Cum tertia persona, e. gr.* Jak sobie posłał, tak się wyśpi. *Teatr* 21, 33. Trzeba tu o sobie pomyśleć, to nie przelewki. *Teatr* 13, 102, o własnym ratunku). Kto sobie zły, a komuż dobry? *Rys. Ad.* 22. Niż suknia, bliższa koszula przy ciele, Miłość bliźniego od siebie się rodzi. *Jabł. Buk H b*, od swoiéy własnéy osoby, die Liebe des Nächſten macht von ſich den Anfang. Sobie dobry, sobie zły. *Cn. Ad.* 1073. Co mi po mędrku, co sam żyie sobie. *Zab.* 15, 37. O téy dobie, Każdy sobie. *Zegl. Ad.* 189, *Rys. Ad.* 52. Człowiek się nie *dla siebie* tylko rodzi, Żyć mu też tylko *sobie* się nie godzi. *Pilch. Sen. liſt* 36. Pszczółka nie *sobie* miód zbiera, Wół iarzmem *dla drugich* kark sobie naciera. *Teatr* 46 *b*, 22. Nie *sobie* ptaszek miłych dziatek rodzi, I owce w wełnie nie *dla siebie* chodzą. *Stryik.* 237. Kresa syn sobie był niemy, oycu na zdrowie począł mówić. *Warg. Wal.* 171. Cnota sobie nagrodą, cnota sobie zyſkiem. *Pot. Arg.* 307. Cnota się sobie saméy sobą płaci. *Achw.* 57. Miał z sobą co czynić. *Biel.* 102. Nie wie, co z sobą ma czynić, stanął iak wryty. *Nag. Cyc.* 42, z swoią figurą, z swoią osobą). Dzbanem leie w się, aż mu po uszach ciecze. *Rey Zw.* 59 *b*, przez gardziel). Któraż była tak potężna siła, Któraby sobą się nie obalila? *Tward. Misc.* 113, swoim ciężarem, durch ſich ſelbſt, von ſich ſelbſt, durch ihre eigne Laſt. Ta pani się nie obeyźrzy, chyba wszyſtka sobą, iak wilk. *Gor. Dw.* 54, całą swoią osobą, ſie kann ſich nicht anders umſehen, als mit ihrer ganzen Perſon; ſie muß ſich ganz umdrehen; ſie hat ein ſteifes Genick. (*Vd.* vsebſtvu, osoba, *Sln.* sobſtvo, *Crn.* usébſtvu, *Cro.* szobsztvo, oszoba, s osoba; *Crn.* osób *obsez*, zakładnik; *Rg.* bez sobſtva, bezsóbni *impersonalis*). – Sobie pan, pan sobie, swobodny, *Crn.* samsvoj, (*Crn.* samsvojne *subſtantivus*); *Vd.* sam svoi, svoivolen, svoinik, svojevolnik; *Fc.* самочи́нникъ; ſein eigner Herr. Gospodarz ieden był sobie panem i oraz pastuchem. *Jabł. Fz.* 81. Sobiepan, hetman łakomstwa i zazdrości. *Rey Wiz.* 168 *b*. Sobiepaństvo, swoboda, wolność. *Wlod.*, (*Bh.* ośobiti ſy sobie przywłaszczyć; *Slo.* ſamoſwoǫnoſt, ſwéwolnoſt krnąbrność; *Rs.* самочи́нствовать panem sobie być, czynić coć się podoba). Sobie co czynić, *ut* letać sobie, chodzić sobie, śpiewać, z gwoli sobie, für ſich, zu ſeinem Vergnügen, gemüthlich, wohlgemuth. On sobie śpiewa, er ſingt ſich eins. Ja tu sobie będę siedział. *Zab.* 16, 191. Mam się dobrze, żyię sobie wygodnie. *Teatr* 54 *b*, 40. Lepszéy rozkoszy używa, co sobie w ciepłéy izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraie, niż ten, co po szelinie biega. *Rey Zw.* 67. Jem sobie, piię i używam. *Teatr* 15, 67. – *Similiter*; Nóże, idź sobie precz ztąd. *Teatr* 14 *d*, 13, idź swoią drogą, geh deines Weges. Nie potrzebuię ciebie, póydź sobie. *ib.* 41 *c*, 533, cf. won!). – Od siebie, von ſich, u furmanów: od siebie, z na prawą rękę, bey den Fuhrleuten: hott! rechts, *opposit.* kosobie, na lewą rękę, ſchwude! links. Od siebie, ksobie, wyraz ſtangreta i forszpana, który maiąc po prawéy ręce konia dyszlowego, kieruie nim ku sobie i od siebie, czyli na prawą i na lewą stronę. *Mag. Mscr.* Od siebie, *Slo.* od ſebe, na prawau ſtranu; *Bh.* hat; *Sr.* 2. hot; ksobie *Sr.* 2. k' ſebe, tſchwo, *Sr.* 1. hotte *tenet dextram, retinet sibi* ſchwude *ſiniſtram*. Ksobie, *Ec.* оны́ю, оны́мою, къ лѣвѣ, на лѣвѣ, (*Ec.* мы́ка, мы́нца lewica, мы́й lewy). Musi być gdzieś drugi inszy gościniec, ksobie albo od siebie, którym miiaią tę topiel. *Zrn. Pſt.* 3, 730 *b*. Koń ten ksobie (= ku sobie), czy od siebie, wszelako dobrze ciągnie. *Teatr* 52, 10. Ciągnie starego ziemia ksobie. *Kołak. W. C* 1, ku sobie, do siebie). – Po siebie, po sobie, *ob.* Po. – *Exempla de Plurali Pronominis* się, *ſignificatione viciſſitudinis duarum partium*, ſich, z einander. Bądźmy iak dawniéy sobie przyiaciele. *Zab.* 14, 256 *Szym.*, wzaiemnie, Freunde von einander ſeyn. Jesteśmy sobie siostry kochaiące się. *Teatr* 15, 3. Ruś sama między sobą nie mogli się z sobą długo zgodzić o ten Halicz. *Biel.* 116, die Reußen, unter einander, konnten ſich mit einander nicht lange vertragen. Ruskie książęta poczęli między sobą walczyć, i iedni drugich wypędzali. *Biel.* 115. A tak teraz dajmy sobie ręce z tymi ludźmi, i uczyńmy sobie z niemi pokoy. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 58. Oni są bardzo w dobréy z sobą przyiaźni. *Teatr* 21 *b*, 44. Nie zawsze z sobą będziemy; prędko przyydzie nam z sobą się rozstać. *Teatr* 21, 6, nicht immer bey einander, bald von einander. – §. 2) Się, *ut particula multis verbis in omni genere, numero et perſona eſt perpetua socia, sic ut sine illa nunquam proferantur, e. gr.* boię się, ich fürchte mich, dziwuię się, ich wundre mich. *Obſervandum, Polonos maiorem numeram habere talium Reciprocorum, quam Germani, e. gr.* śmieię się, ich lache; targuię się, ich handle, ich dinge; pukam się, ich berſte u. ſ. w. – Się, *subauditur aliquando, cum proxime praeceſſit, e. gr.* Gniewasz się? R. nie gniewam. *Cn. Th.* 991. Zaimek: się, ile możności nie powinien być często użyty. *Gol. Wym.* 218. – §. Się, *cum verbo tertiae perſonae eſt periphraſis Impersonalium, ut* śpi się, es ſchläft ſich, *dormitur*, idzie się, es geht ſich, *itur. Cn. Th.* 991. *Periphraſis haec locum tenet Gallici* on, *Germanici* man, on dort, man ſchläft, on marche, man geht. Będzie się o tym myślało. *Teatr* 36 *b*, 58, man wird daran denken. Panam miał groźnego; wzięło się może więcéy iak w szkołach, ale mi tego nie żal. *Kras. Pod.* 2, 143, więcéy plag wziąłem, więcéy mię bito). Nigdy się za bogatego udawać nie trzeba, kiedy *się ieſt* ubogim. *Teatr* 4 *b*, 96, wenn man arm iſt. Będzie się mocno żałowało, że się tak wiele czasu marnie strawiło. *Mon.* 73, 159. Gdyby znało się dobrze siebie samego, wiedziałoby się, co się ma złego a co dobrego. *ib.* 70, 253. Bawi się częstokroć z ludźmi wyśtępnemi, ale w rzeczy saméy gardzi się niemi. *Zabł. Roz.* 111. Nie żyie się z niemi, ani się ich słucha i uważa; nasza banda górę bierze. *Teatr* 19 *c*, 11. – §. Się, *Verbo Activo saepiſſime cum Paſſivum tribuit*, n. p. Słowo to na tym mieyscu bierze się całe w innym znaczeniu, es wird genommen. *Nonnunquam Paſſivum et Reciprocum unum idemque valent*, n. p. Pragnieniem rzeczy, a wielu zarazem, Umysł się psuie, serce balamuci. *Zab.* 12,

79. das Gemüth verderbt ſich oder wird verderbt. Pieniądze się wyludzą, nim się poſtrzeżesz, das Geld wird ausgegeben, oder giebt ſich aus, ehe als man's merkt. Mógł się był ten człowiek wypuścić, by był nie appellował do cesarza. 1 *Leop. Act.* 26, 32, mógł być wypuszczonym, możnaby go było wypuścić). - - II. Się, z duszą, myśl, umysł, przytomność duszy, reflexyi, n. p. przy sobie być, z przytomnym sobie być, przytomność swoię mieć, bey ſich ſeyn, ſich gegenwärtig ſeyn, bey Gegenwart des Geiſtes ſeyn. Szalałam urażona, nie wiem, com mówiła, Mógłeś widzieć, żem w ten czas nie przy sobie była. *Morszt.* 356. Zdawał się odchodzić od siebie. *Zab.* 14, 343, zmysły ſtracić, *Ec.* теряться; von Sinnen kommen. Niektórzy na ten poſtrach od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, że uchylił rozum i przytomność. *Pilch. Sen. Gn.* 143. Odeszły od siebie, i srodze niespokojny. *Zab.* 6, 217, außer ſich. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. Z siebie, z sam, z swoiéy głowy, n. p. Tacy tłumacze dzieła te z siebie napisać byli zdolni. *N. Pam.* 13, 106, oryginalnie). Josue nie miał tego sam z siebie, ale od boga. *Birk. Zyg.* 4, nie z własnego domysłu). Łokietek dosyć z siebie czynił zawżdy. *Biel.* 187, ile od niego zależało). - Przez się, *ob.* Przez. - Przy sobie, n. p. Babko dayże mi pokóy, nie mam nic przy sobie. *Teatr* 24, 101 *Czrr.*, w kieszeni z sobą, na durędziu, ich habe nichts bey mir. - *Aliter*; Powiem ci, ale proszę, miéyże to przy sobie. *Biel. Hſt.* 62, niech to będzie między nami, nikomu nie powiaday). - Na się, n. p. Gdy Annibal miasto to obległ, mieszczanie wielki głód na się mieli. *Kosz. Lor.* 156, głód im dokuczał, dał im się w znaki, musieli wielki głód wytrzymać; *ob.* Na. - Po sobie, (cf. *Ec.* пособствовать, пособіе, способствованіе, posiłek, pomoc), *ob.* Po. - Z sobą, razem, mit ſich, zugleich, (*Sor.* 1. ſobu, zpołu spólnie, razem). Jeżeli Pan chce co ieść, to proszę z sobą. *Teatr* 55 *b*, 50. Wszędzie córkę swoię z sobą bierze. *ib.* 30 *b*, 26. To tedy nic nie mam mówić, choćbym ich razem kiedy z sobą nadybał. *ib.* 10 *b*, 31. (cf. *Ec.* совосхожду, схожу сь кѣмъ куда razem z kim wchodzę; совостами, совостью ſtoię z kim razem; совоспѣваю, имѣю сь кѣмъ хвалимъ razem chwalić). - - III. u siebie, z w ſtancyi swoiéy, in ſeinem Logis, bey ſich zu Hauſe. (*Bs. et Sla* sobba, z izba, pokóy; *Sla.* sobni, z pokoiowy; *Ec.* свой, своёмъ pomieszkanie). Postanowiłem ieść obiad u siebie z garkuchni. *Zab.* 3, 205. Czekam tedy Pana mego u siebie. *Teatr* 45 *b*, 33, *et* 24 *c*, 15. Tu móy pokóy, myśl, iak gdybyś u siebie była. *Teatr* 48 *d*, 56. Sans façon, bez ceremoniy, bez subjekcyi, tak iak u siebie. *ib.* 21, 8, iak w domu). Proszę do siebie, tam mi resztę dopowiesz. *ib.* 26, 62. Wziąwszy pisma moie, poszedłem do siebie, gdziem zastał brata. *Mon.* 64, 634, do domu, nach Hauſe, in mein Logis. Pocztą zabawiony, do siebie odszedł. *Kras. Pod.* 2, 229, do swego pokoiu, in ſein Zimmer. Póydźcie do siebie dzieci, zmartwionemu tyle Potrzeba mi spokoyney osobności chwile. *Zabł. Zbb.* 95. Nie być u siebie, w ſtancyi, *Vd.* vunbiti, vunpoſtati, außer ſeyn. *SIEBIEBOYSTWO, - a, *n.*, *Przyb. Milt.* 359, *SIEBIE-BOY, - oiu, *m.*, samobóyſtwo, Selbſtmord. Zgub się siebieboiem. *Przyb. Ab.* 127. SIEBIELUBCA, - y, *m.*, egoiſta, samolub, sobek, samoiściec, der Selbſtſüchtler, Egoiſt. Zlał Ludwik władzą swą na ludzi złych i w społeczności ludzkiéy żyć niegodnych siebielubców. *Nar. Hſt.* 7, 6. SIEBIELUBNY, - a, - e, samolubny, egoiſtiſch, *Bh.* ſobětný. Siebielubna pycha. *Nar. Dz.* 2, 102. SIEBIELUBSTWO, - a, *n.*, SIEBIELUBNOSC, - ści, *ż.*, egoizm, *Bh.* ſobětnoſt.

Pochodz. *przedsięwziąć, przedsięwzięcie; sobek; sobić; posobny, sposób, sposobny, sposobić, przysposobić, przysposabiać, sposobność; podsobny; przedsobek; zasobny, zasię, zaś. Osoba, osobny, osobność, osobliwy; przedsię, przecię, przecięż. Swóy, swoiak, swoyski, swoyſtwo, swoyszczeć; oswoić, oswaiać. Swoboda, swoboła; oswobodzić, wyswobodzić.*

*SIEBIERKI Moſkiewſkiéy, od 1000. *SIEBIERSKIEGO sukna od poſtawu... *Jnſtr. C L.* (*Rs. vulg.* сѣверный zimny, *Ec.* сѣверѣнъ północny).

SIEC, siekł, siecze, siekę *cz. ndk.*, siekać *kontyn.*, *Boh.* ſeči, ſécy, ſýcy, ſecti, ſekl, ſekám, ſeku, ſeknauti, ſekati, ſekawati; *Slo.* ſekati, ſúcat', ſúcem, *Sr.* 1. ſékam, ſécijm; *Sr.* 2. ſěč, ſěčę, ſěkl, ſěku, ſěkłſch; *Crn.* sękati, sękał, sękam; (*Crn.* seklám, z posiekiwam); *Vd.* siezhi, siekm, siekla, siezhem, sekati, sekuvati, secat, shagat; *Cro.* szechi, széchem; *Esn.* sjecchi, sicchi, prisjecchi; *Rag.* siecchi; *Sla.* sichi; *Rs.* сѣчь, сѣчемъ, сѣкy; cf. *Lat.* seco, *Gr.* αἰκίζω, *Cer.* hacken, *Angl.* hack, *Suec.* hacka, *Ital.* acciare, cf. *Ital.* segare, cf. *Ger.* ſägen); siekać co siekierą, rąbaczem, rąbać, posiekać, hacken, hackend hauen, zerhacken. Swoią szablą hartowną siekłeś Turſkie czoła. *Bies. B.* 1. Siec mieczem, z ciąć, hauen mit dem Schwerte. Miecz ostry, na obie strony siekący. *Rey Ap.* 14, obosieczny). Okrutnie się bili z siekli na się. *P. Kch. Orl.* 1, 7. W tym póydą do pałaszów, i nieluto-ściwie Jmą siec na się. *Sim. Siel.* 44. Niemcy siekli się z Polakami. *Zbil. Dr. B.* 4 rąbali się) Sieczenie się z kim, *Ec.* рукопашеніе. - Siec łąkę, z kosić, die Wieſe hauen, mähen. Kiedy łąki sieką, tedy nie siecz dzień podle dnia trzech dni; bo kto tak siecze, tedy wszystko rad zgnoi. *Haur Ek.* 76. Niezhamowana śmierć siecze wszystko kosą zagniewana. *Paſt. F.* 23. Zioła na łąkach sieczonych pasterki zbieraią, *tonsis in vallibus. Otw. W.* 465. Siec cwiek, kosić grabkami, den Heber ſchneiden. - *Phraſt.* Człowiek fałszywy, i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stoiąc, insze siedząc. *Wer. Rgl.* 118. - Siekę kamienie, z łamię kamienie, łopam, cieszę. *Cn. Th.*, Steine brechen. - *Similit.* siec kogo rozgą, biczem, z chłostać, smagać, ćwiczyć, einem Streiche geben, ihn reitſchen, ihm die Ruthe geben, ihn hauen, ſtreichen. Z rozg-mi się rozszykują, żeby go siekli. *Wyr. Jgn.* 44. Wyświeciając z miasta zbrodnia kat siekł miotłami. *Dwor. G.* 4. Siekali się nago rózgami. *Kołak. W. B.* 2. Nielitościwie, iak bydlę iakie go siekli. *Teatr* 8, 94. Trzykroć się na każdy dzień siekł żelaznym łańcuchem, aż do krwi wylania. *Zygr. Pap.* 78. - §. *aliter*; Sieką muchy konia. *Cn. Th.* 996, kolą, gryzą, kąsaią, die Fliegen ſtechen das Pferd. Wiatr siecze, z ostry iest, der Wind iſt ſchneidend. *Tr.* - §. *tr. fig.* Galera ta długiemi daleko siecze wiosły wodę. *Bard. Luk.* 47, bije,

porze wały, ſie ſchlägt mit langen Rudern die Wogen. Na deſkach płyną, siekąc morſkie wody. *Bard. Tr.* 549. Wybili się na morze, mocno ie siekaiąc. *Otw. Ow.* 451. Siec powietrze, die Luft durchſchneiden. Są swe ptaszętom ſkrzydła, któremi wiatr sieką po powietrzu. *Kul. Her.* 231. Biedna ia ptaszyna, nie mogę lotem iak przedtym siec powietrzne kraio. *Tol. Saut.* 71. Hipogryf prędko ſkrzydłami machał, i tak prędko siekł powietrze, iak piorun. *P. Kchan. Orl.* 145. Gdy szybko wiatry siekła, głóg ią w biegu ſtrzymał, Gdy za suknią faldziſtą kolcami poimał. *Nar. Dz.* 53. Nie uciekay, wola, przedemną! (bo siekła nogami). *Zebr. Ow.* 20, *fugiebat enim*, cf. cieszę). – §. Włosy się sieką, z lézą, die Haare fallen aus. Jeśli się któréy białéygłowie włosy sieką, a temu nie rada, potrzeba naprzód wziąć na laksans; bo z cholery przypalonéy naybardziéy włosy się sieką. *Sleszk. Ped.* 12.

Pochodz. *siecz, sieczka, sieczna; siekacz; siekanina, siekanka; siekiera, siekierka; siek, siekmie, sieczyſty; dosiec, dosiekać; nasiec, nasiekać; obsiekać; odsiecz; obosieczny; pasieka; posiekać; przesiekać; przysiek; rozsiec, rozsiekać; wysiekać; zasiekać, zasiek; zsiekać.*

SIEC, – i, ż., (siatka *dem.*), *Bh.* ſeť, léč, teneto, ſeſer (cf. *kacerz); *Morav.* tenata; *Slo.* ſeť; *Sr.* 1. ſetj; *Sr.* 2. ſſöſch; *Crn.* mręsha (*ob.* mrzeżna); *Vd.* mresha, mreshiza; *Cro.* mrèsa, mresicza; *Dl.* mrixa; *Rg.* mrèxa, mrexiza; *Sla.* mrixa; *Bs.* mresgja, mrisgja; *Rs.* сѣть, мережа, мерёжка; *Ec.* мрéжа, мрéжица, пруго, брезанкъ; das Netz. Sieć rybia, sieć ptasza, sieć na źwierz, Fiſchernetz, Vogelnetz, Thiernetz. Sieci oczyſte. *Bard. Tr.* 122. Sieci są naywłaściwszym narzędziem łowienia ryb; maiąc oka, wodę przepuszczaią, a same ryby otulaią. *Kluk Zw.* 3, 241. Dryga, sieć na iesiotry. *Mag. Mscr.*, *Crn.* drága, *Rs.* кидáнъ. Podrywka, sieć mała do łowienia ryb, o dwóch pałąkach na krzyż, na długim kiju, która się do góry podrywa. *Mag. Mscr.* Stronna sieć, sieć pomierna, służy na białe ryby. *ib.* (*Crn.* pirotneza, nozhniza; *Rs.* берéжникъ, свинчáтка gatunki sieci rybackich); (*ob.* Niewod, włoka, drugubica, mrzeżna). Wielką siecią nie łów, gdzie więcierzem ułowić możesz małą rybkę. *Opal. sat.* 31, *quod fieri poteſt per pauca, fieri non debet per plura*). – Sieci myśliwſkie robią się z sznurów konopnych, z mnieyszemi lub większemi okami; tak się zaſtawiaią, aby źwierza wpadłego okrywały i poplątały. *Kluk Zw.* 1, 396, *Ross.* менемò, менемудò, менѣма. Stawiący sieć, *Crn.* mręshnik; *Cro.* mrésar; *Ec.* мрежевержецъ, мрежникъ, сѣтникъ; *Rs.* менéмщикъ. Zaiączka w sieci myśliwiec dostanie. *Zbyl. Zyw. A* 2. Sieci na ptaki, bardzo subtelne, paięczyny zowią. *Cresc.* 639. Sieć łotowa do okrycia kuropatw. *Haur Sk.* 284. Gdy ptak na sieć patrzy, darmo sieć zaſtawiasz. *Birk. K. O. K* 2. – *pr. et alleg. fig.* Zbieraycie sieci, bo iuż ptacy nie lecą. *Rys. Ad.* 77. Dobry łowiec wie, iak sieci zakładać. *Gor. Sen.* 275. Był wilk w sieci, i przed siecią, *vulpes iterum laqueo non capitur. Rys. Ad.* 3, szczwany; sparzony na zimno dmucha). Nie iednego hordyńca rycerz w sieć nagnał. *Pasz. Chor. A* 3, wsadził go w kęsi rożek, w ciasny kąt wegnał, er hat ihn in die Enge getrieben, ins Bockshorn gejagt. Latasz sołąkana sarneczko po lesie, Samaś zoſtawszy bez matki, iak w sieci. *Zab.* 15, 209, iak w saku, iak w matni, wie im Sacke. Z płochą przyszedł poſtawą, by się z sieci wyrwał. *Rey Wiz.* 170. Do sieci wpadnie, kto z głupiemi kradnie. *Rys. Ad.* 11, w doł). Już to za siecią. *Pot. Syl.* 505, iuż klamka zapadła; łyżka po obiedzie, ſchon vorbey, ſchon zu ſpät. Gdy mu gniew serce tyka i rozbada, Nie iuż za siecią, onym odpowiada. *Chroſć. Luk.* 52. Widzicie sami, co to za sieci na was. *Nag. Fil.* 267, sidła, łapki, dołki). Wszędy łakomſtwo a swawola tak szeroko rozbiły sieć swoię, że trudno i niewinnemu, aby się z niéy wybić miał. *Rey Zw.* 78. Prawa nasze, sieć paięcza, z któréy się bąk wykręci, a mucha uwiąźnie. *Pasz. Dz.* 114, *Rey Zw.* 224 *b*, siatka paięcza). SIECIOWY, – s, – e, od sieci, Netz-; *Boh.* tenetnj; *Cro.* mresni; *Rs.* сѣточный; *Ec.* мрéжный, мерёжный.

SIECZ, SICZ, – y, ż., zasiek Kozacki, Haydamacki, *Rs.* сѣчa, сѣчь; ein Koſaken-, Haydamakenverhau. Sicz Zaporowſka ieſt horda Kozaków Siczowych, maiących swe w Siczy Naddnieprſkiéy siedliſka, aż ku granicom Oczakowſkim. *Dyk. G.* 3, 46. Sicz, Kozacy Siccy. *Lubieńſk. G.* 434. Duchy owe zuchwałe téy co woła dziczy Zaprawione w Smoleńſku krwią północnéy siczy. *Teat* 45 *d*, 66 *Wyb.* – §°. Samson w polu zapalił Filiſtynów °siecza. *Pot. Jow.* 2, 78. ? SIECZBA, – y, ż., sieczenie koszenie zboża, *Bh.* ſečba; *Vd.* sezha, siesha, siezhenje, koshja, kositje, kosenje; das Hauen des Getreides. Po deszczyku naylepsza sieczba zboża, bo się nie tak mierzwi zboże. *Haur Sk.* 81. (*Ec.* сѣчь cios, plaga). SIECZCZANY, – e, do sieczki należący, Häckſel-, Häckerlings-. Kosy dwoiakiego są gatunku, trawne i sieczczane. *Os Zel.* 66. SIECZKA, – i, ż., °a) *Rs.* сѣчa, *Boh.* ſeč, z siekanie, rąbanina, rzeź, das Hauen, Metzeln, das Gemetzel. Pierwéy tam będzie okrutna zieczka, aniżeli koronacya królewſka. *Orzech. Qu.* 158. – §. 2) Sieczka, *Morav.* ſečka; *Boh.* ſekanina, řezanka; *Sor.* 2. barel; *Vd.* riesanje, drobnina; *Cro.* szechka; *Rs.* сѣчка, рѣзка; słoma drobno pokraiana dla koni, der Häckerling (Häckſel). Sieczka naylepsza pszenna, potym żytna z słomy pogodnéy; owsiana chyba w wielkim niedoſtatku. *Kluk Rosl.* 3, 115. SIECZKARNIA, – i, ż., komora od sieczki, die Häckſelkammer, Häckerlingskammer; *Bh.* řezárna. Sieczkarnia, w któréy w zimie rzną sieczkę. *Swit. bud.* 62. Przy ſtayni powinny być sieczkarnia, schowanie na kulbaki, szory etc. *Kluk Zw.* 1, 180. SIECZKARZ, – a, *m.*, co siecką rznie, der Häckſelſchneider; *Cro.* szlamorezecz, szlamoszek; *Hg.* szetſka-metsző, szalmametsző. SIECZKOWY, – a, – e, od sieczki, Häckerlings-, n. p. słoma sieczkowa, *Tr.* SIECZNA, *Math.*, liniia dotykaiąca koła, we dwóch punktach części swoie maiąca wewnątrz tego koła, *secans. Jak. Mat.* 1, 29, *et* 25, *Łęſk.* 2, 145, Liniia sieczna trójkątmierſka, *secans trigonometrica. Geom.* 1, 309. SIECZONY, *ob.* Siec. SIECZYSTY, – a, – e, siekący, *Bh.* ſečný; *Rg.* sjecjaſti; *Cro.* szechlyin, hauend, ſchneidend. Kwiat polny od sieczyſtey ſtali. Święty na pokos się zwali. *Nar. Dz.* 1, 28. Pałasz sieczyſty. *Pot. Arg.* 375. Sieczyſte dziki. *Nar. Dz.* 2, 84.

°SIEDALEN, °SIDALEN, a lna, *m.*, *Rs.* сѣдаленъ, pieśń kościelna, w ciągu któréy siedzą, ein Kirchenlied, bey dem man ſitzen darf. *Pim. Kam.* 241, *ib.* 244 *etc.*

SIEDLARZ, *ob.* Siodlarz.

*SIEDLECZKA, – i, ż., n. p. Duch iego ieſt, iak nawałność rzeki zabieraiącey aż do gardła, ku przewiewaniu narodow siedlecską próżności. *Radz. Jes.* 30, 28, wieiadło, wieiaczka, *ob.* Sierlęczka, die Wurfſchaufel, Na początku ewanielija miaſto siedleczki albo wieiaczki, plewę odwiewała, a pszenicę zoſtawiała. *Zrn. Pſt.* 3, 87 *b.*

SIEDLIĆ się *recipr. ndk.*, usiedlić się *dk.*, *Crn.* sélemsč, selíti; *Cro.* szelitiszo; *Bs.* selitise; (*Rg.* selitti, s osadzić; *Rs.* селишься, *ob.* siolo, cf. *Germ.* ſiedeln, anſiedeln); siadło swoie założyć, ſeinen Sitz nehmen, ſich niederlaſſen. Orzeł siedli się na drzewie bardzo wysokim. *Sien.* 290, gnieździ, niſtet. Jaſtrząb' na górach się wysoko rad siedli. *Sien.* 291. Usiedlił się orzeł na drzewie wysokim. *Exop.* 126, *et* 47, *et* 63. SIEDLISKO, *SIEDLISZCZE, – a, *n.*, *Bh.* ſydlo, *adj.* ſydelni; *Sr.* 1. ſedliſčo, ſedliſčiſe; *Vd.* sedlishe, sedishe; *Cro.* szedalische, posszedische; *Hg.* szeek; *Bs.* sidaliscte; *Rg.* sjedaliscte, sjedisctе, posadiscte; *Ec.* сели́ще, селимаа; (*Rs.* сѣдало, сѣдалище, s zedel, ſtołek); s siadło, mieysce osiadania, der Sitz, der Aufenthaltsort, der Wohnſitz, *pr. et tr.* Mózg musi być siedliſkiem duszy. *Zool.* 45. – Siedliſko, plac, *area. Cn. Th.* 992, ein offner, freyer Platz.

SIEDM', – iu, *m.*, *SIEDM', – i, ż., *Boh.* ſedm, ſedmi; *Slo.* ſedém; *Sr.* 2. ſedim; *Sr.* 1. ſedém, ſydem, ſedmio, ſydom; *Crn.* sedm, sedém; *Vd.* sedem; *Cro.* szedém, szédem; *Rg., Sla., Bs.* sedam; *Rs. et Ec.* седмь, семь; *Tatar.* sevene, *Niederſ.* seven, *Angl.* seven, *Suec.* sju; *Lat.* septem, *Ital.* sette; *Hg.* heeth, *Gr.* ἑπτα, *Hbr.* שבעה schéba; *Ind.* sapta; *Ger.* ſieben, *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. Grób Artemizyi mężowi tak kosztowny urobić dała, że go między siedm cudów świata, albo między rzeczy siedm, które świat ze nieiaki cud ma, liczą. *Warg. Wal.* 137. Siedm' święceń kapłańſkich, siedm sakramentów, siedm grzechów głównych, siedm godzin kanonicznych, siedm psalmów pokutnych, siedmiu braci śpiących i t. d. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Od siedmiu boleści, *ob.* Boleść). Doſkonale się Lukan wszyſtkich siedmiu nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. i. swobodne zowią, nauczył. *Kosz. Lor.* 2 *b*, siedm nauk i sztuk wyzwolonych). Wziął Jagiełło księciu Opolſkiemu za siedm dni siedm zamków; ale pod zamkiem Bolesławem siedm lat Polacy leżeli, aż się na ósmy rok poddał. *Stryik.* 472. (*Ec.* седмина, s siedm lat, albo siedm dni). Umiał dobrze grać, albo w iedenaście siedm miotać. *Glicz. Wych. L 8 b*, pewna gra w koſtki). – *§. Gdy zapaliſz lampy, tedy *wszyſtka *siedm' gorzeć maią. *Radz. Num.* 8, 2, wszyſtkie siedm razem). *Siedm'* kłosów *wyraſtała* z iednego źdźbła bardzo pięknych; a *druga siedm'* także ze źdźbła iednego swiędłych. *Leop. Gen.* 41. SIEDMDZIESIĄT, *G.* siedmiudziesiąt, *Bh.* ſedmdeſat; *Slo.* ſedémdeſat; *Sr.* 1. ſédemdjeſat, ſydomdjeſat; *Sr.* 2. ſedmijaſet. *Crn.* sedmdeset; *Vd.* sedemdeset, sedemred; *Cro.* szedemdeszet; *Rg., Bs., Sla.* sedamdeset; *Ec.* семьдесятъ; *Rs.* семдесятъ; dziesięć razy siedm; ſiebzig. Siedmdziesiąt i siedm kroć. *Sk. Dz.* 850. Siedmdziesiąt kroć, siedmdziesiątkrotnie, *Ec.* семьдесятократно, семьсемерицею. – §°. *Poena, quae consueuerit noſtro fiſco applicari*, siedmdziesiąt *dicta*, *in his casibus applicetur*: *pro incendio*, *pro spolio stratae publicae*, *pro praesumendo gladio coram iudicio*; *pro non praeſtita iudicio satisfactione. Vol. Leg.* 2, 14, wina pieniężna, eine Geldſtrafe. *Siedmnadzieſta, *Vol. Leg.* 2, 53. Wina, którą siedmnadzieſtą zowią, w tych czterech przypadkach ma być dawana etc. *Herb. Stat.* 547. Kto przed arcybiſkupem miecz wyymie, winą siedmnadzieſtą, to ieſt czternaścią grzywien, ma być karan. *Herb. Stat.* 128, *et* 471. *SIEDMDZIESIĄTNICA, – y, ż., der Sonntag *Septuagesima*; *Rag.* sedmodesetizza; *Cro.* szedmodeszeticza; *Boh.* Dewětnik; *Slo.* Dewátnik. Dla dni siedmiudziesiąt, które do poſtu i przyprawy do święta Wielkanocnego ſtarzy brali, niedzielą ſtarozapuſtną siedmdziesiątą abo siedmdziesiątnicą zowią. *Sk. Kaz.* 86. SIEDMDZIESIĄTNY, – a, – e, siedmdziesiąt maiący w sobie. *Cn. Th.* 992, *Vd.* sedemredni, ſiebzig enthaltend. SIEDMDZIESIĄTOLETNI, – ia, – ie, *Bh.* ſedmdeſatnik; lat 70 maiący, z siódmym krzyżykiem. *Mon.* 76, 801, *Sal. Persp. pr. B* 2, *Vd.* sedem deset lét star; ſiebzigjährig. Żołkiewſki przy Cecorze mężnie się potykaiąc, dokonał życia swego, ſtarzec siedmdziesiątoletni. *Kras. liſt.* 40. SIEDMDZIESIĄTY, – a, – e, w rzędzie, w liczbie, *Bh.* ſedmdeſaty; *Slo.* ſedémdeſáti; *Sr.* 1. ſédémdjeſaté, ſydomdjeſaty; *Sr.* 2. ſedimjaſeti; *Crn.* sedemdesetè; *Rag.* sedamdeszeti; *Sla. et Bs.* sedamdeseti; *Ec.* семьдесятый; *Rs.* семдесятый; der Siebzigſte, *SIEDMGŁOWNY, *ob.* Siedmiogłowny. **SIEDMIOBRAMY grod Tebański. *Dmoch. Jl.* 102, ſiebenthorig. **SIEDMIOCHODY Nilus. *Otw. Ow.* 187, siedmionogi, siedmiorgiem odnog wychodzący, der ſiebenarmige Nil. Nilu papiernego rzeki siedmiochodne. *Zebr. Ow* 397, *septemfluae.* SIEDMIODNIOWY, SIEDMIODZIENNY, – a, – e, tygodniowy, ſiebentägig, wöchentlich. *Cn. Th.* 992, *Cro.* szedmerodnevni. **SIEDMIOGÓRNY Rzym. *Crn. Pſt.* 3, 10 *b*, *Chodk. Koſt.* 55, *Ec.* семохо́лмный, *ob.* *siedmpagórkowy; ſiebenbergig. Grody siedmiogórne. *Mon.* 70, 556, Rzymſkie. SIEDMIOGRÓD, SIEDMIGRÓD, – u, *m.*; SIEDMIOGRODZKA ziemia, *Bh.* Sedmihrady, ſedmihradſka země; *Crn.* Erdęlje, (*Crn.* erdęsh *ruber*, s rusy; *Cro.* Erdély (Morovlàſka zemlya); *Vd.* Erdelje, Erdelſka deshela, Erdeluja semla; *Hg.* Erdély; *Rg.* Erdègl; *Sla.* Erdélj; *Bsn.* Erdegl; *Ross.* семиградская земля; *Transsylvania*, Siebenbürgen. Hunni poleżywszy się w Siedmiogrodzkiey ziemi, rozdzielili się na siedm ufów, a w każdym mieli swego książęcia, z których każdy tam sobie zamek założył, i od tego czasu Panoniią Siedmiogrodzką ziemię przezwano. *Gwag.* 661. SIEDMIOGRODZIANIN, – a, *m.*, *Mon.* 75, 591, *Bh.* Sedmihradčan; *Slo.* Sedmohradčan; *Vd. et Crn.* Erdęlz; *Sla.* Erdéljac; *Cro.* Erdelecz; der Siebenbürger. Obaczmyż się, budzą nas swoiemi przykłady blizcy Siedmiogrodzianie. *Pasz. Dz.* 111. SIEDMIOGRODZIANKA, – i, ż., die Siebenbürgerinn; *Slo.* Sedmohradčanka. SIEDMIOGRODZKI, – a, – ie; od Siedmiogrodu, Siebenbürgiſch; *Cro.* Erdelszki. **SIEDMIOGĘBNY Dom. *Bard. Tr.* 182, na 7 odnóg się dzielący, siedmiochody, ſiebenmáulig. **SIEDMIOGŁOSA piszczałka. *Otw. Ow.* 90, ſiebenſtimmig, o siedmiu tonach. SIEDMIOGŁOWNA Hydra. *Jabł. Tel.* 254, *Chmiel.* 1, 15, siedmioſbiſta,

ſiebenköpfig; *Vd.* sedemglaven; *Cro.* szedmoglav). Siedmgłowy smok. *Bzow. ros. pr.* Nil siedmiogłowny. *Hor. sat.* 97, siedmiochody, siedmiogębny, ſiebenarmig. **SIEDMIOIĘZYK, – a, *m.*, siedm języków umiejący. *Mon.* 75, 591, der ſieben Sprachen kann. SIEDMIOKĄT, – a, *m.*, *heptagon*, figura o siedmiu kątach. *Sol. G.* 7, *Jak. Mat.* 1, 22, ein Siebeneck. SIEDMIOKĄTNY, – a, – e, ſiebeneckig; *Eccl.* седмоугóлный. SIEDMIOLATKA, SIEDMIOLETKA, – i, *f.*, gatunek cebuli. *Lad. H. N.* 20, *Kluk Rosl.* 1, 211. SIEDMIOLETNI, – ia, – ie, *Boh.* ſedmiletý; *Sor.* 1. ſedemlietné, ſedemak, ſiódmak (cf. siódmak); *Vd.* sedemlieten; *Cro.* szedmeroletni, szedmak; *Rg.* sedmeroljetni, sedmoljetni, sedmerogadni; *Bsn.* sedmak, od sedam godina; *Rs.* седмилѣтный, *Ec.* седмолѣтный; lat siedmiu, ſiebenjährig. *SIEDMIOLECIE, – ia, *n.*, *Ec.* седмолѣтие, *septennium.* **SIEDMIOŁBISTA, **SIEDMIOŁBIANA Hydra. *Chrośc. Luk.* 2, 54, *Zab.* 14, 262, *et* 269, *Zab.* 10, 155 *Zabł.*, siedmiołbiſte kręgi. *Chrośc. Ow.* 120, ſiebenköpfig *Szbst.* SIEDMIOŁBICA, z Hydra. *Brud. Oſt. D* 5, *Mon.* 75, 591. **SIEDMIOLICZNY rok, *hebdomaticus annus.* *Chmiel.* 1, 180, das Wochenjahr. SIEDMIOMIESIĘCZNY, *ob.* Siedmmiesięczny. SIEDMIONOGI Nil. *Otw. Ow.* 386, *et* 648, *Cro.* szedmonog, z SIEDMIONURTNY. *Hul. Ow.* 154, *septemfluus*, z SIEDMIORA rzeka. *Otw. Ow.* 64. SIEDMIORAKI, – a, – ie, SIEDMIORAKO *adv.*, *Bh.* ſedmery; *Sr.* 2. ſedimorali; *Sor.* 1. ſydmory, ſébémeré, naſébémere; *Vd.* sedemgubi, sedempremni, sedemverſni, sedemſedemſtroshni, sedem barti telkai, sedemsortni, sedemvishni, sedmirni, sedem sort; *Cro.* szedmeropeldni, szedmerosztruk, szedmeri; *Sla.* sedmerostruk; *Rg.* sedmeri, sedmerobrazni, sedmeroslicni; *Rs.* седмерично, седмерицею, (*Rs.* седмерикóмъ miarą siedmiu czetwercików); *Ec.* седмочáстный, седмерúчный; z siedmiu złożony, ſiebenfach. Siedmioraka liczba zawżdy się naywięcéy S. Duchowi podobała; tak czytamy w piśmie o siedmiu trąbach, siedmiu pieczęciach, siedmiu baniach gniewu bożego etc. *Rey Ap.* 6. Duch S. darami siedmioraki. *Pies.* 87. O siedmiorakim syna bożego objawieniu. *Farn.* 17. Oblewać krainy niedżdżyſte Zwykł odnogami Nil siedmiorakiemi. *Odym. Sw. G* 4 *b.* Siedmiorako pomnożyć, *Ec.* уседмерúчити. SIEDMIORAŻNY, – a, – e, siedm razy się dzieiący, ſiebenmalig. Złoto dopiero swą bierze ozdobę, Gdy w ogniu wytrwa siedmiorażną probę. *Kchw.* 271. Nil siedmiorażną odnogą wyſtaie, *septem discretus in oſtia. Zebr. Ow.* 115. Nil siedmioraźny, *septemfluus. ib.* 14, siedmionurtny, siedmionogi, siedmiory, siedmioraki, siedmiochody, siedmioglówny, siedmiousty, siedmiogębny, siedmiorogi, siedmiorzeczny). Aiax, pan tarczy siedmioraźnéy, *clypei septemplicis. ib.* 314, *ob.* siedmioſkóry. SIEDMIORNASOBNY, – a, – e, – o *adv.*, *Bh.* ſedmernaſobny; *Rs.* поседмúчно, (2. tygodniowo); siedm razy powtórzony, ſiebenfältig, ſiebenmal ſo viel. W siedmiornasob *adv.*, siedm razy tyle, ſiebenfach. *Tr.* Oczy szalonego siedmiornasobne są. 1 *Leop. Syr.* 20, 14, siedmiorakie. 3 *Leop.*). Siedmiornasób pomnożyć, *Eccl.* уседмерúмити, уседмерúмить. SIEDMIORO, – rga, *n.*, siedm sztuk czego osobliwie różnéy płci, *Sle.* ſedmero; *Vd.* sedmiru; *Sla.* sedmere; *Rs.* семерня, семеро; ſieben Stück; ſieben verſchiedenen Geſchlechts. Siedmioro dzieci, *Leszcz. H. T.* 253. Z źwierząt czyſtych weźmiesz *siedmiorgo a *siedmiorgo, samca i samicę. *W. Genes.* 7, 2, siedmioro a siedmioro. 1 *Leop. ib.*). Wiele chleba macie? Oni powiedzieli: siedmioro! *Sekl. Math.* 15. W siedmiorę. *Otw. Ow.* 499, w siedmioro, ſiebenfach. SIEDMIOROGI baranek. *Susz. Pieſ.* 3, *D* 3 *b*, ſiebenhörnig. – *Impr. tr.* Nil siedmiorogi. *Mon.* 71, 384, *ob.* Siedmioraźny. SIEDMIORZĘDNE mury Tebańſkie, *Zab.* 11, 354, ſiebenreihig. SIEDMIORZECZNY Nil. *A. Kch. W.* 175, z SIEDMIORZEKI. *Otw. Ow.* 25, *ob.* siedmioraźny. *septemplix. Zebr. Ow.* 110, siedmionurtny, ſiebenfüſſig, ſiebenarmig; *Sr.* 1. ſébémbrebiezwaté. SIEDMIOSKÓRY, SIEDMIOSKÓRNY, – a, – e, ſiebenhäutig. Tarcza Aiaxa siedmioſkóra; spodkiem podprawiona była ſkórą wołową w siedmiorę. *Otw. Ow.* 499, *ob.* siedmioraźny). Pan siedmioſkórnéy tarczy. *Hul Ow.* 39. SIEDMIOSTOPNY, – a, – e, na siedmiu ſtopniach, *septempedalis. Męcz.*, ſiebenfüſſig, ſiebenſchuhig, z siedmſtopny. *Cn. Th.* 993. SIEDMIOSTRONY, – a, – e, *Rs.* семистрóнный; o siedmiu ſtronach, ſiebenſeitig. A ty o cytro, co więc siedmioſtronem Słodko uymuiesz słuch dotkliwy tonem. *Hor.* 2, 94 *Kniaź.* SIEDMIOTULNA fuiara. *Zeb.* 9, 248 *Eyſſ.*, *Zab.* 10, 251 *Zabł.*, siedmiogłosowa, ſiebentönig, ſiebenröhrig. SIEDMIOUSTY Nil. *Przyb. Luz.* 129, *ob.* siedmioraźny. SIEDMKROĆ, siedm razy, *Bh.* ſedmkrat; *Vd.* sedembarti, sedemkrat; *Rs.* семью, седмью; *Ec.* седмери́цею, седмúжды, седмúжды; ſiebenmal. SIEDMKROTNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Vd.* sedemkraten, sedembarten; ſiebenmalig. Siedmkrotnego kagańce lichtarza. *Odym. Sw. G* 3, o siedmiu odnogach, siedmraźny. SIEDMLIST, – u, *m.*, ziele, *ob.* Pępawa, kurze ziele, *tormentilla*, Rothheilwurzel *Krup.* 5, 155. SIEDMŁOKCIOWY, – a, – e, na łokci siedm, ſiebenellig. Siedmłokciowa srata. *Mon.* 74, 337. SIEDMMIESIĘCZNY, SIEDMIOMIESIĘCZNY, – a, – e, *Bh.* ſedmiměſýčný; *Cro.* szedmeromeszechi; ſiebenmonatlich; Siedmmiesięczny. *Cn. Th.* 992. Siedmiomiesięczny przeciąg czasu. *Mon.* 74, 150. *SIEDMNADZIESTA, *ob.* Siedmdziesiąt kara. SIEDMNAŚCIE, – aſtu, *Bh.* ſedmnaſt; *Slo.* ſedemnáſ't; *Sr.* 1. ſydomnacje, ſedemnatjo; *Sr.* 2. ſedimnaſcjo; *Crn.* sedmnajſte; *Vd.* sedemnaiſt, sednaiſt; *Cro.* tsedemnayset; *Sla. et Bs.* sedemnaeſt; *Rose*, семнадцать; *Ec.* седмнадесéтъ; siedm nad dziesięć, ſiebzehn. Xerxes miał ludu do boiu 1,700,000, to iest siedmnaście kroć ſto tysięcy. *Bud. Ap.* 102. SIEDMINAŚCIORO, – rga, *n.*, siedmnaście rożnych sztuk, różnego rodzaiu, ſiebzehn Stück. SIEDMNASTOLETNI, – ia, – ie, lat siedmnaſtu, ſiebzehnjährig; *Bh.* ſedmnáctiletý. SIEDMNASTY, – a, – e, *Bh.* ſedmnacty; *Slo.* ſedémnáſſti; *Sr.* 2. ſedimnaſti; *Sr.* 1. ſydomnaty; *Vd.* sedèmnaiſti; *Sle.* sedamnaeſti; *Rs.* седмóйнадесятый, семнадцатый; w rzędzie, w liczbie po szesnaſtym następuiący, der Siebzehnte. SIEDMNASTNY, – a, – e, siedmnaście zamykaiący, ſiebzehn enthaltend. SIEDMNASTNIK, – a, *m.*, *Bh.* ſedmnactník; *Crn.* petiza; *Sr.* 2. polpětnik; pieniądz 17 mnieyszych wartuiący, der Siebzehner. *SIEDMNICA, – y, *f.*, tydzień, *Lat.* septimana; die Woche. *Bud. Dan.* 9, 24, *Ec.* седмúца. (*Ec.* седмúна siedm lat, albo siedm dni). SIEDMNIEDZIELNY czas. *Groch. W.* 81, wielki post, die ſieben Faſtennoten. SIEDMPACÓRKOWY Rzym. *Kchw.* 344, *ſeptiocollis*, *ob.*

siedmiogórny, ſiebenhüglig. SIEDMPALECZNIK, – a, *m.*, *Comarum*, rodzay roſliny. *Kluk Dyk.* 1, 146, *Vd.* sedmiroperſtna trava, sedemperſtnica; das Gänſekraut, Siebenblatt, Siebenfingerkraut. *SIEDMRACKI, *septemvir*, ieden z siedmiu naywyższych rządców. *Mącz.* SIEDMSET, *G.* siedmiuset, siedm razy ſto, *Sr.* 1. ſedémo ſtoterni, ſedomſtow; *Sla.* sedam ſtò; *Bs.* sedam ſtotina; ſieben Hundert. SIEDMSETNY, – a, – e, *Bh.* sedmiſty; *Sr.* 1. ſedémoſtoterné; *Vd.* sedemſtutni; *Cro.* szedmosztotni, szedmerosztotni; *Ec.* седмьсо́тный; der Siebenhundertſte; albo też siedmset w sobie maiący, ſiebenhundert enthaltend. *Cn. Th.* 993. SIEDMSTOPNY, *ob.* Siedmioſtopny. **SIEDMTRYONSKI, – a, – ie, n. p. Co samym ſtronom Ausońſkim służyło, Głoszono i po mieyscach Siedmtryonſkich. *Zebr. Ow.* 3 *b*, septemtryońſkich, północnych.

Pochoda. *siódmy*, *siódmak*.

SIEDŹ, – i, ź, gatunek grzybów. *Jundz.* 565, eine Gattung Pilze, Erdſchwämme **SIEDZA, – y, ź., siadło, siedliſko, siedziba, der Sitz, Aufenthalt, Wohnſitz; *Boh.* ſedátna; *Crn.* seja; *Vd.* seja, selu (*ob* siolo), sedesh, sedilu, sedetje, sedek; *Rg.* sjednitza, sjedistè, sjedalischte; *Cro.* szedalische, széd, possadische; *Ec.* сѣдмица. Nigdy siemia w swéy siedzy spoczywa. *Przyb. Milt.* 238. Siedza godnieysza bogów. *ib.* 262. W cichéy swoiéy siedzy niewzruszony. *Przyb. Milt.* 236. Spoczynku siedza. *ib.* 9. Jaz abo siedza iesietrza. *Stat. Lit.* 217. Idź bohatyrſka duszo do siedzy pokoiu. *Przyb. Luz.* 298. *SIEDZENICZKO, – a, *n.*, *dem. nom.* siedzenie, (*ob.* Siedzieć), *Rg.* sjedniciza; das Sitzchen, ein kleiner Sitz, *sedicula*, Kołeczek. *Mącz.* SIEDZIBA, – y, ź., siedliſko, osada, der Wohnſitz. Słowiańſkie narody prawie od pierwiaſtków siedzib swoich w Europie poczęły być celem obcéy przemocy. *Nar. Hiſt.* 2, 49. W spokoynych siedzibach swoich. *ib.* 158. Brak sposobów w obronie swych siedzib przeciw garſtce naiezdników. *N. Pam.* 6, 367.

SIEDZIEC, – iał, – ieli, siedzi, siedzę *med. ndk.*, Siadać (*sed diſſg.* siadać *a* Sieść) *cont*, Siadywać *fr.*, *Bh.* ſedĕti, ſedati, ſedawati, bačeti, bačim; *Slo.* ſedĕť; *Sr.* 1. ſeibjići, ſeibjim, ſeibju, ſédju; *Sr.* 2. ſejjeſch, ſejjim; *Crn.* seiſti, sędem, sedim; *Vd.* sedeti, sesti, sedim, sedem, shizhati; *Cro.* szedeti, szedim; *Rg.* sidjetti; *Sla.* siditi; *Bsn.* sjediti, siſti, sjeſti; *Rs.* сѣдѣть, сижу; *Ec.* сѣдѣти, сѣжду; *Lat.* sedere, *Gr.* ἑζεσθαι, ἕδος, *Suec.* sitta, *Angl.* sit; *Ger.* ſitzen, (cf. ſieść, ſiąść, sadzić; cf. *Hebr.* נשב *schath* posuit, נשב *schuth* collocauit). Siedzieć, *oppoſit.* stać, leżeć, chodzić). Fałszywy człowiek słowa odmienia, insze mówi ſtoiąc, insze siedząc. *Wer. RgL* 118. Siedzieć podle kogo; siedzieć niżéy u ſtołu; siedzieć po prawéy ręce; siedzieć u ſtołu, za ſtołem; siedzieć na koniu; siedzę na poły, na pół ſtoię, albo wiszę, siedzę na połſanku, *ob.* Połſanek; siedzę po Turecku, przysiadłszy nogi. *Cn. Th.* 993 *et* 4. Siedzący, *Sr.* 1. ſédanſki; *Rs.* сидя́щій; *Ec.* сѣдя́щій; (*Rs.* сидень niemogący ieszcze chodzić; *Rs.* сидѣлый zasiedziały. Siedzący na wyższym mieyscu, *Ec.* первосѣдникъ (cf. Prezyduiący). *Ec.* вьшесѣдѣ́ніе pierwszeńſtwo w siedzeniu, wyższe mieysce. Na koniu dobrze siedzi. *Xiądz.* 209, es ſitzt gut zu Pferde. Siedzieć w wannie, w ciepłéy wodzie. *Sien.* 279, naparzać się w wannie). Kokosz na iaycach siedzi. *Cn.*

Th. 993. – *fig.* Siedzę iak na szydłach. *Cn. Ad.* 1036, *Glicz. Wych. K* 6 *b*, ſtoię iak na igłach). Siedziem na lodzie. *Groch. W.* 568, bardzo ślizko). Wszyſtko nam się opak wiedzie, Siedziemy tu iak na ledzie. *Pieſ. Kat.* 168, niebezpiecznie). – §. *inactuose*, *otiose*; Siedzieć, cicho siedzieć, siedzieć w domu, ſitzen, ſtill ſitzen, zu Hauſe ſitzen. Trzeba podobno w domu siedzieć, nie maiąc czym szumieć po mieście. *Teatr* 22, 9. Niby pies na łańcuchu przywiązaną siedzieć trzeba. *Teatr* 29 *c*, 25. Pożyteczniejsze mądrego siedzenie abo próżnowanie, niźli głupiego zakręt abo robota. *Pilch. Sen. liſt* 1, 46. My siedzim sobie, tym się tylko szczycąc, co przodkowie czynili. *Pasz. Dz.* 111, legartuiemy). Siedzieć, niż uſtać lepiéy w półzawodzie. *Pot. Syl.* 33, nie podeymuy się szaszku legawego pola. Siedź ty, milcz, day pokóy. *Cn. Th.* 994. By ten był dał pokóy, by był siedział, nie wtrącał się. *ib.* Choć u sąsiada gore, rozruchów tu się żadnych nie boiem, Ale zgoła w swych pańſtwach siedziem za pokoiem. *Groch. W.* 398, mieszkamy bezpiecznie, cf. ſtancya, cf. pokóy). Odważ część maiątku na iałmużnę, a prędzéy się zbogacisz, niż siedząc na złota miłionach. *Psalmod.* 55, duszące ie w ſkrzyni). Siedzą nad tym, co teraz na przyszłe nie ważą. *Jabł. Tel.* 311. Paryſki kościół siedzi w smutku bez paſterza. *Skarg. Dz.* 1138, oddaie się smutkowi). – Siedzieć z kim, w posiedzeniu z kim być, w kompanii iego siedzieć, mit einem in Geſellſchaft ſeyn; *Rs.* сосѣдиться; *Ec.* сосѣдити, сосѣжду, (*Rs.* сосѣдиться w sąsiedztwie mieszkać, cf. sąsiad сосѣдъ). Do domu godownego nie wchodź, być miał z nimi siedzieć, i ieść i pić. 1 *Leop Jer.* 16, 8, cf. biesiada, *Bh.* beſeda, poſeda, poſedění społeczna). Gdy im z poczciwemi białemigłowami siedzieć przyydzie, używaią słów niewſtydliwych. *Gor. Dw.* 130. Jeden dla swéy kochanki, by z nią tylko siedział I siedmby na się grzechów śmiertelnych powiedział *Nar. Dz.* 3, 99. – §. *laboriose*, siedzieć robiąc, siedzieć na czym, nad czym, fałdow przysiadać, ſitzen und arbeiten, bey etwas ſitzen, über etwas ſitzen. Siedzieć mi musi, robić, modlić się. *Teatr* 30 *b*, 16. Siedzieć nad robotą. *Teatr* 45 *b*, 5. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabł. Ez.* 71. Naydłuższe w noc siadania nic wam nie pomogą. *Kyb. Ps.* 262, lukubracye). Człowiek umyślem pracuiący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego. *Pers. Lek.* 345, na sedenteryi). Siedzianą zabawką się bawić. *Oſtr. Myſl.*, sedentaryą się bawić, eine ſitzende Lebensart führen. Rzemieślnicy ci do siedzianéy przyzwyczaieni zabawki. *Tr. Tel.* 256. – §. *Poenae cauſsa*: siedzieć w więzieniu, wsadzonym być, ſitzen im Gefängniſſe, zur Strafe ſitzen. Taki niech winę popada, rok siedzenia w wieży. *Star. Vot. C.* 4. Siedział w kozie za zmyślony wexel. *Teatr* 29, 91. Na gardło siedzi związany. *Groch. W.* 173. O onego, co w wieży albo w łańcuchu siedzi, wszyscy się starają, by był uwolniony. *Rey Zw.* 148 *b*. – §. *fig. tr.* Interes ten w głowie mi siedzi. *Teatr* 43 *b*, 30, tkwi mi w głowie; za uchem szczeka, es ſteckt mir im Kopfe. – *aliter*, Wy nie wiecie, co to za djabeł w tym siedzi. *Teatr* 14 *d*, 38, kryie się, tai się, tkwi, was dahinter ſteckt. Serce ludzkie tylko sam pan bóg wie, co w nim siedzi. *Petr. Ek.* 64. – §. *de ſituatione*, *collocatione*: siedzieć, położonym być, leżeć, mieszkać, gelegen ſeyn, liegen,

wohnen. Starosta Podolski wziął Litwie niektóre zamki, ku Podolu i Wołyniu siedzące. *Stryjk.* 583. Miasto to przedtym na górze siedziało, teraz wszystko rozwalone. *Warg. Radz.* 160. Alexandrya siedzi nad brzegiem morza Włoskiego. *Boter.* 216. Przy krawędzi góry, miasteczko Emaus siedziało. *Warg. Radz.* 155. Gdyby ta wieś miastem była, domby siedział podle domu. *Hrbšt. odp. Y. 5 b.* Jak niebo od ziemi, tak prawda od téy powieści daleko siedzi. *Zebr. Zw.* 114, odległa, oddźrzelona). Abo to Polska naybliżéy Turków siedzi? czy nie bliżéy są Turków Wenetowie? *Gor. Wł. Hb.* Pomnisz, kiedyśmy byli pospołu na żniwie? Pszenicę w ten czas żęto na siedzianéy niwie. *Sim. Siel.* 81. – ? –). Pod prawem iakim siedzieć, s pod nim żyć, podległym czyli poddanym mu być, unter einem gewissen Gesetze oder Rechte leben, wohnen, ihm unterworfen seyn. Miasta za własnym prawem siedząc, miały przystęp do dostoieństw w Rzymie. *Warg. Cez.* 240. Miasta, które za prawem Maydeburskiém siedzą, prawo swe z Hali odnosić maią. *Szczerb. Sax.* 220. Wszyscy pod tymże prawem siedzimy. Smierci dług równie płacimy. *Dar. Lot.* 2. – Siedzieć, mieszkać, rządzić się, wohnen, schalten und walten, Herr seyn. Wkrótce iedziesz w tamte kraie, w których Rozyna siaduie. *Karp.* 1, 42. Ci na tym siedzieli, co z dziadów mieli. *Lib. Hor.* 22. Moi rodzice ubodzy szlachta byli, siedzieli na czynszu. *Teatr* 22 *b*, 47. Człowiek stanu rycerskiego na dobrach czynszowych siedzieć nie ma. *Szczerb. Sax.* 55. Przodków naszych męztwu powinniśmy, iż tak szeroko siedziemy. *Gor. Wł. ded.* Żeby krzywdy nie mieli od chciwych sąsiedzi, ale żeby spokoynie siedział, iak kto siedzi. *Jabł. Tel.* 161. Wiedzą sąsiedzi, iak kto siedzi. *Cn. Ad.* 647, *Rys. Ad.* 73, *Zab.* 11, 388 *Zabł.*, *Teatr* 33 *d*, 46, iak się ma, w iakim iest pierzu). Sąsiad wie, kto płocho siedzi. *Haur Ek.* 27. – §. *fig. de variis rebus*: Ząb w dziąslach siedzi. *Tr.* Suknia ta dobrze na nim siedzi. *Tr.*, dobrze leży). SIEDZENIE, *Bh.* sedění, sed, posed; *Crn.* sejа; *Vd.* sedetje, seja, sedek, siedesh, siz, shizh, shizhanje; sellu (cf. siodło); *Cro.* széd, szedalische; *Bs.* sjedisce; *Rs.* сидѣніе; *Subst. verbale, praeter significationes enumeratas, exprimit* a) *tempus sedendi*, posiedzenie, die Sitzung. Na pierwszym siedzeniu synodowym, uchwalono ... *Sk. Dz.* 406, na pierwszéy sessyi) – §. b) *locum, ubi sedent, sedem*, der Sitz, Ort des Sitzens. Chłodnice a letnie siedzenia. *Cresc.* 493, altanki). Siedzenie na widokach, dziwowisko, mieysce ku patrzaniu na widok. *Cn. Th.* 169, mieysce, ein Sitz bey den Schauspielen. *Siadanie gąsiętom na noc ma być przegradzane na ziemi. *Cresc.* 579. Siedzenie na koniu, s siodło, kulbaka, der Sattel, der Sitz im Sattel. Siedzenie na koniu ma się utrzymywać w równoważności, i miarkować z stoieniem w strzemionach. *Kluk Zw.* 1, 185. Wziął konia z siedzeniem. *Kras. sat.* 38. Siedzenie w koniu, sam środek konia, gdzie kulbaka nalega; das Kreutz des Pferdes, worauf der Reiter sitzt. *Cn. Th.* 994. – Siedzenie, siedlisko, siadło, Wohnsitz, Sitz. Jak cię opuszczać nasze narodne siedzenie! *Przyb. Milt.* 555. – Siedzenie w ciele ludzkim, pośladek, zadek, zadnica; *sed* siedzenie *honestius dictum. Cn. Th.* 785, *Slo.* sedění, zadek; *Hg.* segg, der Hintere, das Gesäß. Siedzenie u. ubrania, pludry, *feminalia, quae femora tegunt. Cn. Th.* 1171, der Hosenboden.

Pochodz. in verbo *Sadzić.*

SIĘG, *ob.* Siąg, Sążeń. SIĘGNĄĆ, SIĄGNĄĆ, *contr.* Siąc, siądz, sięgnął, *contr.* siągł, *cz. idntl.*, Sięgać *contin.*, *Bh.* sáhnauti, sahati, sahnu, sáhnu, sęgy; (*Sor.* 2. schęgnusch, schęnusch ciągnąć); *Crn.* sezhi, segl, seshem, segam; *Vd.* sezhi, segen, segla, seshem; *Rs.* сягнуть, сягать, сяжу, сязать; (*Rs.* маячить, maràmb krocyć); rękę po co wyciągać, by dostać, by dosięgnąć, nach etwas reichen, langen, die Hand ausstrecken. Sięgniy ręką twoią, i weź węża za ogon; sięgnął, iął go, i obrócił się w laskę, 2 *Leop. Ex.* 4, wyciągniy rękę. 3 *Leop.*). Sięgam czego, wysoko abo głęboko leżącego. *Cn. Th.* 994. Skąpy po one w worek nierad sięga. *Petr. Jał* 6. Łakomstwo ludzkie i do grobów sięga. *Sk. Dz.* 19. Kto wiele sięga, i nad zamiar łaknie, Zawsze mu czegoś w niedostatku braknie. *Hor.* 2, 123 *Aniol.* Po cóż tam sięgać, gdzie dosiądz ciężko? *Mon.* 73, 722. Do cudzey kieszeni sięgali. *Mon.* 68, 206, kradli). Niesięgniona głębinia. *Pilch. Sen. list* 313, nie do dosięgnienia, unerreichbar. – *Recipr.* sięgnąć się, n. p. Zawsze Bóg opatrzy, aby czasu przygody było się do czego sięgnąć. *Zrn. Pst.* 3, 547 *b*, zkąd brać, do czego się udadź, czego się chwycić). Miał się założyć skarb pospolity, aby pod czas potrzeby, było się sięgnąć do czego. *Biel.* 422, żeby było co brać z niego). Zygmunt do woyny się, iak pan baczny, nigdy nie sięgał, aż za wielkim przyczyny daniem. *Biel.* 515. – §. *transl.* sięgać głosem, trąbą. *Cn. Th.* 994, mit der Stimme erreichen. Sięgać strzelbą, donosić strzelaniem, mit dem Gewehre erreichen. Umiéy łuk ciągnąć, umiéy bronią władać, nieprzyiaciela sięgać, a sam siebie składać. *Star. Vot. C* 3 *b.* Muszkiety nasze daley nad Osmana samopały sięgały; *Tward. Wł.* 139. – *Similiter*; Każę cię zbatogować od głowy do pięści, Od pierwszéy po dziesiątą, każę siągnąć skórę. *Zabł. Amf.* 82, macać w nim dziesiątéy skóry, bis auf die zehnte Haut durchgerben. – Sięgać kogo powinowactwem, s dotykać się go powinowactwem, in der Verwandtschaftslinie an einen angränzen, anstoßen. Gneusz Anka króla krwią sięgał. *Warg. Wal.* 121. – Sięgać kogo listami. *Cn. Th.* 995, *epistola petere*, pisać do niego, posyłać list do niego. – *§. sięgnąć się na kogo, rzucić się na kogo, sich über einen machen. Ktoby zgwałcił albo sięgnął się na tego, ktoryby dzierżał mieysce Cesarskie, iakoby się na Cesarza sięgnął. *Erax. ięz S* 5. Łaianiem, mówieniem sięgaią się na stany przełożonych panów. *ib. S* 3.

Pochodz. *dosiąc, dosięgnąć; osiąc, osięgnąć, osięgać; posięgać, posag; posażny; przesięgnąć; przysiąc, przysięgać, przysięga, przysiężny; krzywoprzysięstwo, krzywoprzysiężca; wyprzysięgać się, zaprzysięgać się, sprzysięgać się, sprzysięgły; zasięgać, zasiąc.*

SIEGNIEŃ, -a, *m.*, Dziwiz; *Dionysius. Jabł. Her.*

SIĘIĘ, *ob.* Siać. SIEIOSŁOWCA, -y, *m.*, próżny gaduła, *Slo.* darmotlách; *Ross.* суесловецъ, бусловецъ, пустомолъ; ein Wortemacher, Maulmacher. Mówili iedni: cóż ten sieiosłowca chce powiadać? 3 *Leop. Act.* 17, 18, świegot. 2 *Leop.* *SIEIOCHA, -y, ż., ptak pewny, ein gewisser Vogel. Gęsi, także kaczory, sieiochy,

chy, kuligi, kropatwy, potarguy, nieście do Jadwigi. *Biel. Mysl. E 2 b.*

SIEK, -u, *m.*, cięzenie, rąbanina, das Hauen, Hacken, Meßeln. Nie tylko z ianczarek nośnych gęsto szyią, ale w sieki się rąbią. *Leszcz. Cl.* 76. Rycerska sława, imię swoie, z nieprzyiacielem w polu chodząc w sieki, ręką na przysłe Światu podać wieki. *Pot. Pocz.* 299. – §. Siek, cios, *Dl* szik, ryz, *Bel.* vsek, vdar; *Bs.* sik, riz, der Hieb. Jednym siekiem przeciął. *Tr.* – §. 2) siek, ryba, *Bh.* selawec, *cobitis taenia*, der Steinbeißer, ein Fisch; *aliis idem quod* Ostropysk, Jglica, *qu. v.* – §. 3) siek, oguzie, mięso przy ogonie bydlęcia, barana, wieprza. *Wtod.*, *abſegmen carnis cum cauda. Cn. Th.* 618, das Schwanzſtück von einem geſchlachteten Viehe. SIEKAC, *ob.* Siec. SIEKACZ, -a, *m.*, *Bh.* ſekač. *Sr.* 2. ſecjł; *Vd.* ſiezhnik, *Rg.* ſjecjez; *Cro.* ſzekách, *f.* ſzekachicza, *Ec.* сѣкачь; ktory ſiecze, rąbie, tębacz, wyſiekacz, ein Hauer, Hacker, Schläger, Raufer. *Cn. Th.* 995. – §. Siekacze, zęby przednie. *Perz. Cyr.* 1, 30, *inciſores*, die Schneidezähne, die Hauer. – §. Siekacz, SIEKACZKA, -i, *ż.*, *Bh.* ſekáček; *Crn.* ſękálu; *Vd.* ſekalze, ſekauni nosh, nosh za ſiekanje; *Bs.* ſjekač, obiſtranica, prosjek; *Sla.* ſiekivo; *Rs.* сѣчка (cf. ſieczka), скобель; (cf. der Tſchockel Abſg.); narzędzie do siekania, n. p. siekacz kuchenny, ein Hackmeſſer in der Küche. Siekacz do siekania mięsa, tłuſtości, iarzyny i t. d., w kuchni iest potrzebny. *Wiel. Kuch.* 428. Siekacz żelazny, do siekania gliny przyprawney. *Torz.* 104. Siekacze zaczęły ucinać skrzydła ptaſząt. *Teatr* 33 *d*, 83. Siekacz ogrodniczy, nóż. *Cn. Th.* 995, ein Gartenmeſſer, eine Hippe. Kiedy winorodne rószczki obcinaią, Okrutne im rany siekaczem zadaią. *Tol. Saut.* 99. Maciory winne Krzywym siekaczem ostro zacinaią. *Odym. Sw. D 2 b.* Siekaczka, die Feldhaue, do obcinania różnych głąbów, osobliwie kapusty. *Kluk Rosl.* 1, 80. *SIEKALNICA, -y, *ż.*, deſka, na ktorey siekaią, das Hackbret; *Vd.* ſiekauniza; *Cro.* koſzach. SIEKANINA, -y, *ż.*, rąbanina, rzeź, Gemetzel, Meßeley; *Bh.* rauhrunina, (*Bh.* ſekanina, ſezanka, z ſieczka), *Crn.* ſaséka (ſal. zaſieka); *Vd.* ſaſeka, (z. *Vd.* ſaſeka, z ſlonina ſiekana; *Vd.* ſiekanze, z rzepa ſiekana); *Rg.* iszjezkaniza; *Cro.* obárnicza). Szczęście twoie, że ia mam rozum; inaczey byłaby tu wielka siekanina między nami. *Teatr* 13 *c*, *B.* – §. 2) ſiekanina, SIEKANKA, -i, *ż.*, potrawa drobno posiekana, *Sr.* 1. na drobne ſékana yédj, *Rs.* сѣчанкѣ; Gehacktes, Hachée. Ptaſzki te na siekankę drobno posiekać. *Haur Sk.* 389. Z ziela tego rzezanicę albo siekankę czynią na zawarcie żołądka. *Syr.* 29. SIEKĘ, *ob.* Siec. – – (SIEKIEL, SIEKIELCZYK, *ob.* Sekiel). – – SIEKIEM, SIEKMIE, SIEKNIE, ciętym sposobem, *caeſim. Mącz.*, *Bh.* ſečno ſečně, ſekmo; (*Bh.* ſilmo, na ſilmo, z przeko-, *cf.* ſikmo); *Slo.* ſečnym ſpôsobem; *Bs.* skuchi, *Rg.* ſjeczno, *Il* ſzikom; *Cro.* ſzekoma; *Ec.* сѣчмехъмо. mit einem Hiebe hauend; *oppos.* *Pachmie, ſztychem. SIEKIERA, -y, *ż.*, SIEKIERKA, SIEKIERECZKA, -i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſekera, ſekyra, ſekerka, Hieb, ſekera, Flachnice (cf. kloda), *Slo* ſekera, ſekerka, *Rg* ſekertze, Szekertzetske, *Sr* 1. ſékerez, ſekera, ſéckera, ſékera, ſekerka, *Sr.* 2 ſzekera, ſzekerz; *Vd.* ſekira, ſezira, ſekiriza, ſhirozhka, ſhnaidaka, zimbrika, ziejeriza (cf. ſzczepać); *Crn.* zimbára; *Cro.* ſzekira, ſzekiricza, ſzirochka; *Dl.* ſzikira; *Sla.* ſikira; *Bs.* ſikirra, ſjekirra, ſjekirrina, nagjak (*ob.* nadziak), bradva (cf. barta), kefer; *Rg* ſjekirra, ſjekiriza, ſjekiriciza, brádve, bradviza, magnarra, tesla, tesliza (cf. cieśla; *Rg.* teſſatti, z ciosać siekierą); *Ec.* сѣкира, сѣкирка, сѣчиво; *Ital.* ſecure, ſcure, tenra; *Lat.* ſecuris, (*Suec.* ſkera *ſalx*); narzędzie do rąbania drzewa, die Axt. Siekiera, naczynie cieſielskie. *Jak. Art.* 3, 315, *cf.* topor, okſza, *Rs.* мазка gatunek siekiery, (cf. szlachta), bindas). Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto go chce wyciąć. *Birk. Kaz. Ob. K 3 b.* Izba zimna, drew niemasz, stłukła się siekiera. *Rey Wiz.* 92. Spadła mu z toporzyska siekiera w rzekę. *Sk. Żyw.* 2, 229. Opak idzie, *Ruſſi dicunt* ſiekera pływaiet, toporzyszcze utonęło. *Cn. Ad.* 787. Tępą siekierą niewiele narąbisz. *Sak. pr.* 212. Zła siekiera nigdy nie zginie. *Cn. Ad.* 1333, złego nikt nie chce. Naygorsza siekiera u kowala. *Cn. Ad.* 529, naygorsze loty u szewca). Wszystko stracił; dano mu kija za siekierkę. *Falib. G 3*, stracił na frymarku; *cf. Cro.* konya za srèglyu dati). Siekierze się sęk umknie, kamień kosie. *Pot. Syl.* 52. Wydarł mu siekierkę z ręku. *Sk. Dz.* 469, *Lib. Hor.* 94, wytrącił mu broń). Już nieprzyiaciel stoisz siekierą nad głową twoią. *Rey Ap.* 36. Dobrześć się iest na przysłe rzeczy rozmyślać, ale się nie tak trwożyć, iakoby iuż tuż z siekierą nad głową stano. *Rey Zw.* 87 *b.* Czym go oni podstąpić a ułowić chcieli, tym się sami ułowili, a prawie się siekierą swą, iako ono mówią, poucinali. *Rey Pſt. P ij* 5, *Vd.* naiſkaka bukva k' ſvojemu konzu topar da; cf. bicz na siebie). – §. Siekierki w klawikordzie, blaszki mosiężne, które uderzaią o strony, ztąd się mówi: klawikord na siekierki. *Mag. Muſ.*, die Hämmer im Clavier. – §. *tr. fig.* Naydzielą przy młodych dworach galanty, przechyry, I wronami karmione i stare siekiery. *Klon. Wor.* 55, ćwiki, szczwane, kute, beſchlagen, gebeßt, ſchlau. SIEKIERNICA, -y, *ż.*, ziele, *ob.* Wyka wonna, wilczy groch. SIEKIERONOSZY Pirakmon. *Otw. Ow.* 490, *ſecurifer*, *Rg.* ſjekironoſſaz; *Cro.* szekironosz, szekironoszecz; *Hg.* szekertzét; axttragend. SIEKIEROWATY, -a, -e, -o *adj.*, siekierze podobny, *ſecuriformis. Cn. Th.* 996, axtförmig. SIEKIERZ, *herb*, strzała z jelcami i krzyżem. *Europ.* 3, 47, ein Wappen. SIEKIERZYSKO, -a, *n.*, zła siekiera, eine ſchlechte Axt. *Tr.* – §. dzierżak siekiery, toporzysko, *Vd.* ſekirni topar, der Axtenſtiel.

SIĘKNĄĆ, SIĄKNĄĆ *med. idntl.*, *Cro.* ušzeknuti, ušzekújem; *Rs.* сякнуть; osiąkać, *Ger.* ſiekern (cf. Sikać), verſiegen; (*Vd* zhaishati). Jak woda ląknie w ziemię, Tak niszczeie ludzkie plemię. *J. Kch. Ps.* 155. – §. *Actiu. transit.* Nos ląknął na ziemię, i nogą zatarł. *Teatr* 15 *c*, 58. wysiąkał, die Naſe mit den Fingern ſchneußen. *Teatr* 15 *c*, 11, *Vd.* ſe vſeknit, nues vſeknuti, ſe obriſſat; *Rg.* ušsèknuti, ušsèknutiſe; *Ross.* сопливиться, высовливаться (cf. ſok, ſorzyſty). *SIĄKŁOWŁOSA wełna. *Otw. Ow.* 215, wilgoć zachowuiąca i wydaiąca, triefend.

Pochodz. *osiąkać, wsiąkać, wysiąkać, zasiąkać, zsiąkać.*

SIEKOMY, -a, -e, mogący być rosiekanym, rozdzielny, *Cro.* szechlyiv, poszechlyiv; *Rs.* сѣкомый; zerhaubar, zertheilbar. Niesiekomy, *inſecabilis. Cn. Th.* 525, *de atomis.*

*SIELANIN, -a, *m.*, *Bh.* ſedlak, niwař (*ob.* niwa); *Slo.*

ſedlák; *Crn.* ſelák; *Cro.* ſzelyàn, (ſelyar *inquilinus*, *Hg.* zieller); *Sla.* ſeljanin; *Rg.* ſegljan, ſegljanin, ſebar; *Bs.* ſegljanin, kmet, ſegljanicch; *Rg.* ſegljanin, ſegljanicch; *Dl.* ſezàk; *Rs.* селянинъ, (*Ec.* сéлникъ, житель, обитатель, обывателъ mieſzkaniec, 2. поселянинъ, крестьянинъ, деревенскій мужикъ wieśniak); ſiodlak, wieśniak, der Landmann. Mieſzczanie i ſielanie wſz ſcy pewnych dni pocztę do kſiążęcey ſpiżarni nosili. *Krom.* 165. Spoczniy wieyſki ſleciku, iuż dziś grać przeſtaię Miłą prostotę ſielan i ich obyczaie. *Przyb. Ab.* 5. SIELANKA, - i, ż., SIELUSZKA *dem.*, *Bh.* ſedlka; *Slo.* ſedláčka; *Cro.* ſzelyánka; *Ben.* ſegljanka; *Rg.* ſegljanka, ſeola, ſeoka; *Sla.* ſeljanka; *Rs.* селянка; wieśniaczka, die Bauersfrau, die Bäuerinn. Jedna ſielanka czworo bliźniąt iednym razem porodziła. *Stryik.* 296. Nie wiele on ſieluſzkom na ſawory ſtracił, Tylko bykowe przez rok kilka razy płacił. *Zimor.* 226. 2) SIELANKA, paſterka, paſtuszka, ſkotopaſka, ekloga, wierſe paſterſki, rodzay poezyi, który ma za cel naśladowanie obyczaiów życia paſterſkiego w ſtanie nayprzyiemnieyſzéy prostoty. *Gol. Wym.* 417, das Hirtengedicht, Schäfergedicht, die Idylle. Simonides wierſze ſwoie paſterſkie nazwał ſielanki; podobnież Gawiński, Zimorowicz; od ſłowa Ruſkiego SIOŁO, s wieś (*qu. v.*). SIELAWA, - y, ż., SIELAWKA, - i, ż., *dem.*, gatunek ryb małych. *Sien.* 307, *Rs.* селава, с уклея, die Ukeley. Sielawa, s ſulwica. *Krom.*, *Bs.* ghirra, ghirriça; *Cro.* teptás; die Moräne, ein Weißfiſch. Sielawa, *ſalmo albula*, rybka, podobna do śledzia, w ieziorach. *Zool.* 184. Sok ſielaw Hiſpańſkich łowionych w Iberze. *Hor. sat.* 260. - §. 2) Sielawa, *herb*, rzeka wężykowato płynąca; na niéy ſtrzała. *Kurop.* 3, 487, ein Wappen. - - (°SIEŁA, *ob.* Siła). - - SIEŁO, *ob.* Siołó. SIELSKI, - a, - ie, *Bh.* ſedlſky; *Slo.* ſedlácký; *Vd.* deshelſki, nadeshelen, deshelen; *Crn.* dushęlſke; *Cro.* ſzelzki, ſzélſzki, ſzelni; *Rg.* ſegljanſki, ſeoſki, ſèbarſki; *Bs.* ſegliſki, ſelſki; *Rs.* сельскій, сéльный, поселянскій; ſiodlacki, od ſioła, wieyſki, wieśniacki, Dorf-, ländlich, vom Lande, vom Dorfe. Lud ſielſki na wſiach. *Stryik.* 22, *Vd.* deshelniki, polſki lud; (*Cro.* ſelyarſtvo *inquilinatus*); das Landvolk. Napominał ich do robot ſielſkich, aby ziemię ſprawiali, i drzewa owocne ſzczepili. *Stryik.* 45. Ludzie ſielſkie. *Stat. Lit.* 337. Sielſka młodzież, *Wtg. Mar.* 1, 102. Tu małym koſztem ſielſkie rozkoſzy kupuię. *Zab.* 9, 104 *Zabł.* Sielſka ma muza, cicha i trwożliwa Ucieka od ſcen krwawych dzikiego Gradywa. *Nar. Dz.* 2, 24. Paſterka pędzi mą trzodę, Nucąc ſobie ſielſką odę. *Mon.* 74, 407. Po ſielſku, po wieyſku, *Rs.* поселски. (*Rs.* посéльскій wóyt, włodarz). Sielſkie obyczaie, wieśniactwo, *Ec.* поселянство *ruſticitas*, поселянствую *ruſticor*). SIELUCHA, - y, ż., gburka, eine grobe Bäuerinn. Zawſtydziłby ſię przyſzło tak prostéy wieśniaczce, niezgrabnéy ſieluſzce. *Min. Ryt.* 3, 343.

°SIEM, *Biel Sw.* 79, *Hrbſt. odp. Z* 73, i *Leop.* 3 *Reg.* 12, 20, *ob.* Seym.

SIEMIĘ, - ienia, *n.*, SIEMIĄCZKO, SIEMIONKO *dem.*, *Bh.* ſemę ſemeno, ſemiclo, ſemonko. *Sr.* 1. ſemie, ſéhmo, ſéhw, ſéhwne jilo; *Sr.* 2. ſzemę; *Crn.* ſejme; *Vd.* ſeme, ſeime; *Cro* ſzème; *Rg.* ſiemme; *Bs.* ſimme, ſiemme; *Hg* ſzemenſke, (*Hg.* ſzem, = ziarno); *Ross.* сѣмя, сѣмечко; (*Ross.* семья, семейство plemię, familia); *Ital.* ſeme, *Lat.* ſemen, *Turc.* ſembil, *Egypt.* dſom, ſom, *Ger.* der Same, naſienie, ziarnko naſienne, das Samenkorn. Ziarno gorczycy, naymnieyſze między ſiemionami. *W. Poſt. Mn.* 89. Siemię nie padło w polu, lecz w drodze na ziemię. *Leszcz. H. S.* 586. Dobre ſemię padłszy na wyborną ziemię, przyięło ſię zarazem. *Iward. Wł.* 7. Ziele, obrazki mnieyſze, ziarna ma okrągłe, a w nich ieſt ſiemiączko. *Sien.* 80. Ziele miesiączek ſiemiączko ma w głowecace rzędem położone. *Spicz.* 46. - *Hodie* ſiemię *plerumque de semine cannabis aut lini*, (naſienie *vero generalius*), inſonderheit: Hanfſamen, Leinſamen, *Bh* ſemenec konopie). W całéy Europie ſiemię lniane z Rygi idące za naylepſze oſądzono. *Przęd.* °Siemieniec konopny. *Ob. Poſt. A* 2. SIEMIENISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen ſiemienia, *Ec.* сѣменистый, плодистый; *Rs.* сѣменоносный; voll Samen. Słońce ziemi wnętrze ſiemieniſte warzy. *Zab.* 10, 130 *Koſſ.* SIEMIENNY, - a, - e, od ſiemienia, naſieniowy, naſienny, Samen-; *Sr.* 1. ſéhmenowé; *Vd.* ſiemni; *Ross.* сѣменный, (семянный plemienity, familijny, liczny familii). Siemienny owoc, *Rs.* сѣменникъ; *Vd.* ſiemenza; eine Saatfrucht. Siemienna główka, naſiennik, *Rs.* сѣменной стебель. Siemienny ſkład, *Ec.* сѣмянопріятелище. (*Ec.* сѣмяносѣятель, s wyſiewacz; *Rg.* ſiemmenitiſe; *Rs.* сѣменѣть w ſiemię przeyść; in Samen ſchießen).

°SIEMIERNIK, °SIEMIERNICTWO, n. p. Co ſię tknie przekupniów, ſiemierników, tedy ci nie maią być przypuſzczeni do mieyſkiéy przyſięgi; ale maią tylko mieć wolność na przekupſtwo i ſiemiernictwo. *Dub.* 208, Höker, Hökerey.

SIEŃ, - i, ż., *Bh.* ſin', ſiń', ſyn'ka; *Slo.* ſýn; *Rs.* сѣнь, сѣни, сѣнцы, сѣнями; mieyſce wolne przed pokoiami na ziemi, das Vorhaus, die Hausflur; *Crn.* vésha; *Vd* predhishje, predniſha, veaha, lopa, predhishtvu; *Dal.* polaca, *Hg.* palota (cf. połać, cf. pułac); (cf. *Bs.* ſjenniça, s ciennik, 2. *Bs.* ſjenniça od komedia, s ſcena; *Sr.* 1. ſcina, *Lat.* ſcena, *Gr.* σκηνὴ *tentorium*, *habitaculum ex frondibus*, *Rs.* скинія namiot, ſzałaſz; *Ec.* сѣнь, тѣнь, сѣнь, s cień, *umbra*, 2. сѣнь, скинія, шатеръ, намет, палатка namiot, предсѣніе mieyſce przed namiotem, осѣнити, осѣнить, осѣняю zaſłonić, (cf. ściana). Sień poſpolicie w domach bywa opuſzczona, ſtaiąc ſię zebraniem zimna i wiatrów; przeto z doświadczenia ſzkodliwego uczyniłem ią zgodną do mieſzkania, i opalaiącą ſię. *Xiąż.* 75. W budynkach naprzód ma być ſień widoczna, izby weſołe, pokoie wczeſne. *Haur Ek.* 7. Sień kością ſłoniową ſadzona. *Bard. Luk.* 179; *et* 2, 18. Pierwéy trzeba przed ſwoią ſienią umieść. *Rys. Ad.* 56. - Sień podługowata między mieſzkaniem, iak w kl. ſtorach, *ob.* Kurytarz). Krochta albo ſień na przodku wzdłż ſtoła według ſzerokości domu bożego. 1 *Leop.* 2 *Par.* 3, 4.

SIENNICA, - y, ż., °SIENNIK, - a, *m.*, gdzie ſiano chowaią. *Bh.* ſennjk, ſeniſtę; *Crn.* ſenize, ſenize, perna; *Crn.* ſzenik, ſzenyák; *Vd.* ſenjak, ſenishe; *Bs.* ſjenilte, ghdi ſjeno ſtoji; *Hg.* ſzénatartóhely; *Rs.* сѣнникъ, сѣнница. *Foenile*, bróg albo ſtodoła, gdzie ſiano ſkładaią, ſiennica może być zwana. *Mqrz.*, der Heuboden. Heuſtoppen. Siennik, *foenile. Dasyp. X* 3 *b.* Siennica, penna ſtodoła. *Volck.* 324, *Cn. Th.* 996. - §. 2) ſiennik, *vel potius* ſłomnik, miech ſłomą napchany do legania na nim,

der Strohſack; ſtruzak. *Mon.* 71, 75, *Mor.* ſoch; *Bh.* ſol, poſłamſa. *Vd.* ſlamnik sklokel, ſlamnena zicha; *Cro.* ſlamnyak; *Sla.* ſlamnjacſa; *Rs.* соломенникъ. Nalazłem w iabie ſiennik na kſztalt materaca. *Kras. Dof.* 121. 2) SIENNY, -a, -o, *Bh.* ſenný; *Vd.* ſenſki; *Cro.* ſzenov, ſzenſzki; *Hg.* ſzénás; *Rs.* сѣнный; od ſiana, von Heu, Heu. Przy dobrym weſełąc ſię winie Sienne wili korony. *Bard. Luk.* 58. Sienna ſtodoła, ſiennica. *Volck.* 324.

2) SIENNY, -a, -o, od ſieni, *Rg.* сѣнный, (cf. *Ross.* сѣнный, сѣнóнный, сѣнúстый cieniſty); das Vorhaus oder die Hausflur betreffend. Jeden z odźwiernych czyli ſiennych. *Min. Ryt.* 4, 24.

*SIENKO, *SIENIUTA; u Ruſi Szymon. *Nies.* 2, 145, *Pol. Pocz.* 476, Simeon. - §. SIENIUTA *herb*, chorągiew' kościelna, z którey krzyż wiſi kawalerſki. *Kurop.* 3, 47.

SIEPACKI, -a, -ie, od ſiepacza, ceklarſki, ſzarpacki, Häſcher's. Plemię olbrzymów, chcąc wyrugować dzielne z nieba bogi, Siepackie nioſło mordy i pożogi. *Zab.* 12, 9, katowſkie. SIEPACZ, -a, *m.*, ſzarpacz, łapacz, ceklarz, oprawca, *Bh.* birič; *Vd.* shibavez, tepſtnik; *Dal.* ſzatnik (cf. ſzata); der Häſcher, Henkersknecht. Każdy z tych urzędników ma przy ſobie 40 ſiepaczów, z któremi obchodzi część ſwoię miaſta, doglądaiąc, ieśli ſię iakie hultayſtwo nie nayduie. *Star. Dw.* 19, *Pol. Syl.* 327, o ſiepaczach Rzymſkich. *Chroſć. Fars.* 164. W dom ſzatańſki czarni go porwą ſiepacze, *ſatellites. Brud. Oſt. D.* 7.

SIEPNĄĆ cz. *idntl.*, Siepać *kontyn.*, poſiepać *dk.*, ſzarpać, rzucać kim, einen herum reißen, rütteln, ſchütteln; (*Rg.* zjepati vlaſe s' glávee *lacerare crines*; cf. *Vd.* tepſti, z rózgami ſmagać, chłoſtać). Wilk ten rozjuſzony wſzyſtkie dobytki ſiepał wielkim gwałtem I nieprzyiacielſkim ie ſtał na ziemię kſztałtem. *Otw. Ow.* 447. Nieſzczeſna ſiepa wzięzone ſwe włoſy. *Otw. Ow.* 531, ſzarpie, rwie, ſie rauft ihr Haar. Siepa, dłubi, nęka mię mdła białogłowſka ręka. *Chroſć. Ow.* 101. Wielka potęga w iéy warkoczu, który iak raz oko z ſerca ſiepnie, Przyydzie ſię łamać i paść od impetu. *Zab.* 15, 224, machnie, uderzy). Złodzieie miru nie maią, Wſzędy gonią ich i wiążą, wſzędy ich ſiepaią. *Klon. Wor.* 37. Przybiegli w poſiepanym i podrapanym odzieniu. i *Leop.* i *Mach.* 5, 15. - §. Ból, wrzód, rana, ſiepa mię, z piecze, dręczy, die Wunde brennt, ſticht, ſchmerzt. Kwiat ten na dymienicę przyłożyć, ſiepanie i targanie w niéy uśmierza. *Syr.* 682. Proch ten, gdy na wrzód przyłożyſz, wſzyſtko bolenie i ſiepanie ulży. *Sien.* 275, alles Schmerzen und Reißen. Otręby pomagaią przeciwko kłóciu, na bolączki i na bolesne ſiepanie w ciele. *Spicz.* 135. Ból wielki w żołądku ſiepaiący. *Comp.* 191, ein zuckender Schmerz. - *Recipr.* Siepać ſie, Uſiepać ſię, z ſzarpać ſię, paſować ſię, mocować ſię, walczyć, ringen, kämpfen, ſich herum reißen. Rozrywa ſobą więzy, ſiepa ſię daremnie. *Bard. Tr.* 283. Z niebem trudno ſię nam ſiepać. *Pot. Arg.* 511. W ſwoiach; kiedy pſy idą, nie trzeba im nic ciſkać, bo ſię uſiepaią, powikłą . . . *Oſtr. Myſl.* 46.

SIERADZ, -a, *m.*, miaſto w W. Polſzcze. *Dyk. G.* 3, 48, eine Stadt in Großpolen. (cf. *Turc.* Seradium, Serrai *arx*).

SIERADZKI, -a, -ie, n. p. Woiewództwo Sieradzkie. *Dyk. G.* 3, 48.

SIERAK, -a, -u, *m.*, gatunek ſukni, (cf. ſerdak, cf. sierć, ſiraczany), eine Kleidung. Sierak wytarty, w którym w domu chodziła. *Min. Ryt.* 2, 189.

SIERBSZCZYZNA, *ob.* Sierp'.

SIERC, *SIERSC, *SIERCHL, -i, *ż.*, *Boh.* ſrſt; (*Sr.* 1. ſerſtka, ſertje *ſeta*, cf. ſzorſtki; *Rs.* мѣрсть, мѣрсткa, z wełna); *Rg.* dlakka; *Vd.* dvaka; das kurze Haar auf den Fellen der Thiere. Ze ſkóry ciało zwierzęce otulaiącéy wyraſtaią albo włoſy długie, albo ſierć krótka, albo wełna, albo futro. *Kluk Zw.* 1, 50. Sierćią bydlęcą wytykaią ſię poduſzki do ſiedzenia na krzeſłach, na pojazdach. *Kluk Zw.* 1, 238. Sierć końſka, *Crn. et Vd.* shima, koinſka dlaka, *Rg.* koſtrét. Sierć krowia, kozia; *Cro.* arovza, (arovnik, z materac). Sierć zaięcza po myśliwſku turzyca; *qu. v.*). Gdy koźlę do owcy przyſadzą, urośćie na nim miękka wełna albo *ſierchl. *Glicz. Wych. D* 4. Poſtawy z ſierści koziéy. 3 *Leop. Ex.* 25, 5, z wełny koziéy. 1 *Leop.*). Skubanie *ſierchli. *Glicz. Wych.* Sierść z iego kożucha za relikwiie ſkubli. *Sk. Dz.* 1001, *ob.* runo, Flocken von Wolle. Wilk ſierścią owczą pokryty. *Birk. Zbar. D.*, ſkórą owczą, runem owczym). Bydła mi nie zoſtało ani iednéy ſierci. *Zim. Siel.* 229, ani iednego kopyta, auch nicht eine Klaue von meinem Viehe iſt mir übrig geblieben. - §. 2) ſierć, maść, farba konia, wołu etc., *Rs.* мѣрсть, die Farbe eines Pferdes, Ochſens ꝛc. Sierści abo maści koni ſą wielorakie; główne ſą czarna, biała, czerwona i brunatna. *Kluk Zw.* 1, 163, gniada, ciſawa, wronia, bułana, kara etc. *Koń. Lek.* 3. Żelazna ſierść, żelazny koń. *Rys. Ad.* 79. - *Prov.* Znaymy ſię po ſierści. *Rys. Ad.* 81. Znam cię wſkroś, znam po ſierci farbowany liſie. *Min. Ryt.* 1, 228. Znać po ſierci zwierza, z mowy człowieka. *Zygr. Pap.* 154, *Slo.* po ſrſ'ti vlčka poznáť. Nie twoiéy ſierści, któregoś pragnęła Młodzieńca, iuż go ſobie inſza wzięła. *Petr. Hor.* 2, *M b*, nierównia ci, nicht deines Gleichen. Jezus wkrzeſił Łazarza, wierę nie po ſierci, Gdy Łazara Jezuſowi okazyą śmierci. *Pot. Zac.* 7, nie na rękę, niedogodnie. SIERCISTY, SIERŚCISTY, -a, -o, *Boh. et Slo.* ſrſnatý; *Hg.* ſertés; pełen ſierci, voll kurzer Haare. (*Sr.* 1. ſerſtjopité *ſetosus*, cf. ſzorſtki; *Ross.* мерсистый wełniſty, мерстяный wełniany). Skóra ſierściſta. *W.* 1 *Reg.* 19, 13. Włoſiennica ſierciſta oſtra. *Sk. Dz.* 1005. Dzikie i *ſzerściſte wory, chcą mieć znakiem oſtréy cnoty. *Nar. Hſt.* 5, 433.

Pochodz. **ſiraczany*, *ſierak*; *noſierszały*; *ſiermięga*; *ſierſzeń*, *ſzorſtki*.

SIERDZIĆ ſię *recipr. ndk.*, *Bh.* zſrdnatěti *animum capere*, *Crn.* ſerdim ſe, (*Crn.* ſerd *ira*; *Vd.* ſard, ſerd *ira*, *Vd.* ſerditi, gnjievati, z gniewać kogo); *Cro.* ſzerditiſze, lyutimſze; (*Cro.* ſzërdim kogo *iratum facio*), *Bs.* ſercitiſe, ſrriditiſe, ſrricitiſe, ſerdittiſe, ſardittiſe, gljutitiſe; (*Bs.* ſrricha *ira*, *Rg.* ſarditti, z gniewać, *Rg.* ſargba, ſarditos *ira*, *Rg.* Sarde *Furiae*; *Sla.* ſerdba *ira*); *Rs.* сердиться; (*Rs.* посердиться, поосердиться, пріосердиться pogniewać ſię; осердить rozſłościć, осерчáть rozgniewać ſię, сердить, сержу gniewać; (*Etym.* сердце, ſerce, z gniew); gniewać ſię, frożyć ſię, frożeć, Ec. полютовáти; ſich ergürnen, ſich ärgern. Sierdzi ſię, a nie ma o co. *Cn. Ad.* 1036. Baſami ſieie, gniewa ſię i ſierdzi. *Zab.* 16, 218. Poeta obyczaie złe u chłopiąt wi-

dząc, Począł się na nie sierdzieć, do ludzi ich hydząc. *Groch. W.* 580. – Niemasz się o co sierdzieć, swarzyć. *Cn. Ad.* 617, nie wielka szkoda). – – (SIERDZIENIE czopowe, *boulons*, nazwisko okowu łoża. *Jak. Art.* 1, 272, der eiſerne Beſchlag der Lavette. SIERDZIENIKI, n p. Legary w obu końcach są opatrzone sierdzienikami, na zawiąskach przynitowanemi do legara. *Jak. Art.* 2, 301). – – SIERDZISTOŚĆ, SIERDZITOŚĆ, – ści, ż., gniewliwość, opryskliwość, zapał, *Boh.* srdnatoſt; *Crn.* serditnoſt; *Vd.* serditje, divjoserdenje, serditnoſt, hitroserdnoſt; *Cro.* szërditoszt; *Bs.* srriditoſt, srricba, serditoſt, serçba, srriçba, sarditoſt, sareba; *Rg.* sarditos, sargba, râsargba, rasarda; jähzorn, Grimm, Hitze, Hitzigkeit, Feuer. Tak wielką moc miały łagodne słowa, iż owa sierdzistość w ludziach ugasła. *Bud. Ap.* 145. Grozi lwa naieżona grzywa i sierdzistość. *Przyb. Ab.* 141. Same dzikie zwierzęta, przestaiąc z ludźmi, łagodnemi staią się, i nayfroższe bestye sierdzistość swą składaią. *Pilch. Sen Gn.* 295. Przeciwko nieprzyiacielowi niech żołnierz używa sierdzistości swéy. *Gor. Dw.* 25. SIERDZISTY, SIERDZITY, SIERDZIWY, *SERDZIWY, – a, – e, – ie *et* – o *adv.*, *Bh.* srdnatý; *Crn.* serdit, sirdit; *Vd.* serdit, sardit, serditliu, hitroserden; *Cro.* szërdit, szerdito; *Bs.* sardit, serdit, srridit; *Rg.* sardit, sargbèn, serejan, sardan; *Rs.* сердитый, сердитка; *Ec.* яровидный (*Ec.* усердень pilny), (cf. *Gall.* hardi); opryskliwy, gniewliwy, zapalczywy, bitzig, grimmig, zornig. Jastrzebie łacno się rozgniewaią a sierdziwi są. *Cresc.* 688. Rozdrażniony będąc srodze zwierz sierdzisty, Nie lżéy sam sobą rzuca nad piorun ognisty. *Otw. Ow.* 316. Sierdzity gniew. *Rey Zw.* 78. Sierdzisty Mars stają tuie, co potkuie. *Zab.* 6, 146 *Min.* Mars serdziwy gwałtem się wdarł w towarzystwo dobrotliwych planet. *Słow. pr. B* 6. Sierdzista białogłowa w dzień i w nocy przynagla mężowi, aby Piotra zgładził. *Krom.* 166. Każdy się brata swego krwi sierdzistym sercem pomścić chce. *Gor. Dz.* 69. Moskiewski z wydania królewny za księcia Finlandzkiego bardzo sierdzisty był, a tym gniewem obostrzony ku Litwie się oburzył. *Biel.* 555. W każdéy się rzeczy bardzo sierdziwym a przykrym i nieubłaganym pokazuie. *Kosz. Lor.* 53. Nie dokaże moc nigdy sierdzista, co łagodność i dobroć. *Jabł. Ez.* 36. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokoynym i wolnym, poznać umysł. *Bud. Cyc* 76, *Kosz. Cyc.* 94. Zwątpiwszy o sobie, tym się serdziéy a uporniéy potykał. *Kosz. Lor.* 154 *b.* Machabeusz sierdziście woynę podniósł przeciwko nieprzyiacielom. *Gil. Kal.* 111. Trzeba do tego ludzi śmialych, mężnych, sierdzistych. *Petr. Pol.* 2, 275, gorliwych, eiftig, hitzig. Skaurus był człowiek surowy, mówca sierdziwy. *Kosz. Cyc.* 67. Gotowy fryt, gdy trafi na *serdyta serdyt. *Kchw. Fr.* 46, kosa na kamień). Będę ia wiedział, iako przytępić mu rogi, I choć serdyt, przecięż go ia nabawię trwogi *Morszt.* 134. Porwał się, ale zginął; serdyt, a nie duży. *Pot. Arg.* 348, gniew bezsilny, nie iest silny, *vana sine viribus ira*). Niechay też ma lwie serce, kogo starość znuży. Cóż o nim ludzie mówią: serdyt, a nie duży. *Pot. Arg.* 419. Sierdzite sobaka wolkom strawa. *Birk. Chod.* 11.

*SIERĘBRZESZCZYZNA, (cf. Srebro), *ob.* Sierpszczyzna.

*SIERLĘCZKA, – i, ż., SIERLĘCZA, – y, ż., wiewiadło, wieiadło, wieiaczka, die Wurfſchaufel, (cf. Sierdleczka). W ręce iego sierlęczka, a wyczyści boiowisko iego. *Leop. Math.* 3, 11, łopata. *Bibl. Gd.*). Rozmiece ie sierlęczą. 1 *Leop. Jer.* 15, 7, wieiaczką. 3 *Leop.*). W ręku Chrystusa iest sierlęczka, a tą będzie chędożone Przez boiowisko zboża rozlicznego. *Odym. Sw.* J 2 *b.*

SIERMIĘGA, SZERMIĘGA, – i, ż., SIERMIĘŻKA, – i, ż., *dem.*, *Rs.* сермяга, сѣрмяга; proste chłopskie sukniſko, grobes Bauerntuch; gruba chłopska suknia, gunia, sukmana, ein grobtuchener Bauernkittel; *Rs.* зипунъ, зипунчикъ (cf. żupan). Chodzi on w siermiędze, by iako chłopisko. *Papr. Przyk. C* 2. Za pługiem chodzi w łapciach a w siermiędze. *Stryik. Tur. e.* Wodę wozi boſy w złéy siermiędze. *Paszk. Dz.* 51. W chłopskim odzieniu i siermiędze grubéy. *Pot. Arg.* 60. One wory grube a żałobne siermięgi. *Gil. Kat.* 284, *ob.* part). Ubiór pański porzuca, a siermiężkę wieśniaka prostego frymarkiem bierze, *Ban. K.* 3 *b.* Cnota w podłéy siermiędze, występek w purpurze. *Kras. Wiersz.* 4. – §. *tr.* Chrystus siermięgę człowieczeństwa na się przyiąć raczył. *Psalmod.* 101.

SIERMIĘŻNY, – a, – e, *Rs.* сермяжный, von groben Thierhaaren, grob zuſammen gewebt. Sukno proste siermiężne. *Stat. Lit.* 395. Siermiężne suknie. *Bud. Ap.* 90.

SIEROCIĆ kogo *cz. ndk.*, ofierocić *dk.*, sierotą kogo uczynić, pozbawić go rodziców, lub dzieci, zgoła o samotność go przyprawić, *Vd* sirotiti, sasrutiti, posrutiti; (*Rg.* oromàsciti, doyèsti nà siromaſctvo *pauperare*); einen verwaiſt machen, einen der Seinigen berauben. Już ich sierocić nie będziesz. *Bud. Ezech.* 36, 12, więcéy ich nie ofierocisz. *Bibl. Gd.*). Woyny sierocą niedołężne rodzice. *Przesir.* 49. Jak ofierocił miecz twóy niewiasty, tak ofierocicie matka twoia. *Bud.* 1 *Sam.* 15, 32. Popilius posłany do Antyocha, aby woysko iego z Egiptu wyprowadził, a synów Ptolomeusza żeby nie sierocił. *Papr pr. B* 2, nie ubożył, pozbawił dziedzictwa). SIEROCIEĆ *neutr. ndk.*, zsierocieć, ofierocieć *dk.*, *Rs.* сиротѣть, sierotą się stać, swoich postradawszy samotnym się zostać, verwaiſet werden, nach Verluſte der Seinigen verlaſſen und einſam bleiben. Day, aby iego synowie zsierocieli, a żona iego wdową była. *Wrob.* 200. Przeczbym ia biedna matka miała ofierocieć po obu was iednego dnia. *Bud. Genes.* 27, 45. Oyczyznę w stanie zsierociałym wziął w opiekę. *Bard. Luk.* 151. Mało nie rok ofierociała stolica papiezka, aż Bonifacyusz obrany. *St. Dz.* 616. SIEROCTWO, – a, *n.*, *Bh.* syroba; *Sr.* 1. sirotstwo, djecki zbuduo, na-ba maciehe zbuduo; *Rg.* sirotinstvo, sirotigna ? (cf. *Rg.* siromaſctvo, *Cro.* sziromàstvo *pauperies*); *Cro.* szirotinsiromaſctvo, *Cro.* szirom stvo *pauperies*); *Rs.* сиротство, сиротствованіе; ofierocenie sie, dzieci po utracie rodziców, (*ob.* oycowerocstwo, rodziców po utracie dzieci; małżeństwa, po utracie męża lub żony, die Verwaiſung, der Waiſenſtand, Wittwerſtand, Wittwenſtand. *Kans. Gd.* 298. O iak żałosne sieroctwo człowieka, Kiedy w podeszłym dzieci straci wieku. *Morszt.* 268. Patrzay, iakie było sieroctwo téy ubogiéy matki. *W. Poſt. Mn.* 346. – §. 2) *collect.* sieroty, Waiſen. SIEROTY. *Poſt. Mn.* 346. – §. 2) *collect.* sieroty, Waiſen. SIEROCY, SIEROTSKI, SIEROCIŃSKI, SIEROTNY, SIEROTCZY, SIEROTCZYN, – a, – e, od sierot, Waiſen-; *Bh.* syrotčí; *Sr.* 1. sirotiné (*Vd.* sroshen, sromazhen, nędzny, potrzebny, *Rg.* sirotàh, siromaſni *pauper*, *Cro* szirom-; *Rg.* sirotinski, *Cro* szirotinszki; *Rs.* сиротскій; *Ec.* сиротинскій. O sierocińskiej owdowu ubogich prawy sądnie zedowo-

wał się. *Krom.* 585. Sierocéy intraty rachunek. *Ustrz. Alg.* 2, 129. Każdy sąd opiekuńſki ma księgę iednę opiekuńſką czyli ſierocieńſką trzymać. *Gall. Cyw.* 1, 85. Czyia to ta wieś tak nieporządna? zwyczaynie, ſierocińſka odpowiedział. *Kras. Pod.* 2, 19. Oſła ſirotczynego zaganiali, i brali w zaſtawie wołu wdowinego. 1 *Leop. Job.* 24, 3, ſierotczego. 3 *Leop.*). Sierotſkie dobra na drapież okrutnym tyranom podaią. *Birk. Zyg.* 18. Pobiią go ſieroce łzy wylane rzewnie. *Pot. Arg.* 368. Sierotny dom, *orphanotropheum. Mącz.*; *Sr.* 1. ſérotow dom, ſérotnencza, ſerotowna; *Rs.* сиропитательница, сиропитательный домъ. SIEROTA, - y, *masc. et fem.*, SIEROTKA, SIEROTECZKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* ſyrotek, ſyrotéček, ſyrůbě; *Sr.* 1. ſérota, ſerotka; *Sr.* 2. ſyrrota; *Crn.* ſiróta, ſrota, ſrotẽa, ſroteza, ſrotiza, edinzhèzh; *Vd.* ſrota, ſrotle, ſirota; *Cro.* ſairóta; *Sla.* ſirota, (*Sla.* ſiroma, ubogi); *Rg.* ſirotta, ſirotizza; *Bs.* ſirota, ſirotica, (*Bs.* ſiromah, ubogi); *Rs.* сирота, сиромина, сиромка, сиромишка; (*Etym. Eccl.* сиръ, *Boh.* ſyrý, opuſzczony, cf. *Chald.* עריך serich *indigus opis*; cf. *Hbr.* שרך ſarach *reſiduum eſſe*, *ſupereſſe*); któremu lub którey rodzice zmarli, der Waiſe, die Waiſe. Sierotami nazywaią tych, ktorzy oyca nie maią. *Groi. Obr.* 291. Sierotą być, *Rs.* сиротинованиш. Ztąd nazwany ſierotka, żeś z małoletności ſwoiey, oyca z matką utracił. *Steb. pr.* Gdzież ten iest, któryby ogarnął ſirotkę błędnego? albo tułaka opatrzył w nędzy iego? *Rey Zw.* 190. Jeſtem uboga ſierota, opuſzczona, nie wiem nawet iakich rodziców miałam. *Teatr* 54, 6. Młoda dziewczyna rodu ſzlacheckiego, i ſierota. *Teatr* 20 *praef.* Gdy ſierota do lat zupełnych ieſzcze nie przyſzedł... *Gall. Cyw.* 1, 109. Sierotą dziurę zatkać wſzędzie. *Pot. Syl.* 121. Kto ma być ſierotą, lepiey ſię nie rodzić. *Pot. Arg.* 360. Sierota cięższa niż kamień. *Rys. Ad.* 65. Mężu! ty chcesz uciec w pusty świat daleko! pod moią ſierotki zoſtawić opieką? *Przyb. Ab.* 228. Płaczcie ſtróża ſwoiego panieńſkie klaſztory, Ubogie ſieroteczki i ſzlacheckie cory. *Groch. W.* 126. - §. ſierota, po ſtracie dzieci oſierociały lub oſierociała, ein verwaiſter Vater, eine verwaiſte Mutter. Wczoray był oycem, a dziſia ſierotą, Miałem, ach miałem w ſwym domu ſkarb drogi. *Zab.* 15, 266. Emil Paweł, który tak wielo miał ſynów, że ich i darował innym familiiom, ſierotą z nienagła został. *Warg. Wal.* 184. - §. Sierota po żonie, wdowiec, der Wittwer; ſierota po mężu, wdowa, die Wittwe. Świeżo po mężu zoſtawszy ſierotą. *Pot. Arg.* 7. - §. ſierota, *aliquando pro egeno et mendico uſurpatur. Cn. Th.* 997, ein armer Verlaſſener. - §. 2) Sierotki, pory, dziurki potowe, die Schweißlöcher. Powietrze wilgotne pory, które drudzy ſierotkami zowią, w ciele otwiera. *Cresc.* 4, *Syxt. Sil.* 67, *et* 73, *et* 242. W wodzie tak długo ſiedzieć, póki ſię ſkóra nie zaczerwieni, i ſierotki ſię na nią nie wydadzą. *Petr. Wod.* 41.

SIERP, - a, *m.*, SIERPIK, - a, *m.*, *demin.*, *Bh. et Slo.* ſrp; *Sr.* 1. ſerp, ſerpik, ſierp, ſierb; *Sr.* 2. ſzerp; *Crn.* sèrp; *Vd.* ſerp; *Cro.* ſzërp; *Dl.* ſzarp; *Hg.* ſarlò; *Rag.* ſarp, ſarpich; *Bs.* sarp, serp, srrip, sarpicch, srripicch; *Ec.* сéрпъ, серпóчикъ, сéрпикъ; *Ross.* серпъ, серпикъ, горбýша; cf. *Gall.* ſerpe, ſarpe, echarper, *Lat. med.* ſarpere, *Ger.* ſchárben, karben, Harfe, *Gr.* ἅρπη; cf. *Ger.* der Tſcherper, *noſtr.* ſzarpak, ſzarpać, cf. *Germ.* ſcharf; cf. *Lat.* ſcirpus, *Crn.* serpiza; cf. Serb; Sorab); Sierp, narzędzie zębate do żęcia zboża, die Sichel. Sierpy do trawy mnieyſze ſą i bez zębów; do zboża zaś większe, i maią nieznaczne ząbki. *Kluk Roſl.* 2, 164, *et* 3, 121. Sierp od trawy, *Bh.* koſalec, klepanec. Zioła zdarzone, część z korzeniem zdrowym Wyrywa, część ſierpikiem akrawa mosiądzowym. *Zebr. Ow.* 167. Teſak abo ſierp na obcinanie ciernia lub oſtu potrzebny. *Bot.* 4, 140. Sierpik ogrodowy, *Rs.* бороздникъ. Sierpa trzeba oziminie, koſa ſię zeydzie iarzynie. *J. Kch. Dz.* 262. Owdzie ze rżyſka powracaią żońcy, Ci oſtrozębe kłoſiſtemi wieńcy obwodząc ſierpy, pląſą... *Zab.* 9, 17. Grad zboże tak pobił, iż nie było po co z ſierpem wychodzić. *Gor. Sen.* 116. - §. 2) Sierpy, *herb*, trzy ſierpy do góry końcami; ręka z obłoku trzyma ie. *Kurop.* 3, 48, ein Wappen. SIERPANKA, - i, ż., *Rs.* серпянка; tkanka cienka, niby ſiatki od much w oknach, Schleyer, Fliegentuch, ſehr dünnes Gewebe. Za łokieć ſierpanków ſześć groſzy. *Stat. Lit.* 395. SIERPIEŃ, - pnia, *m.*, *Boh. et Slo.* ſrpen, ósmy miesiąc w roku, *Auguſtus. Haur Sk.* 488, der Erndtemonat; *Sor.* 1. jenecz, jneyſka mějacztwo (*ob.* żąć), prajne mějacztwo, prajnik (*ob.* Prażnik); *Sor.* 2. jazmenſki (*ob.* ięczmień, *Sr.* 2. jazmen; cf. *Sr.* 2. jnoſtí, Lipiec, *ob.* snoy); *Crn.* Serpan male *Julius*, Serpan veliko *Auguſtus*; *Vd.* Serpan, Sedemnik *Julius*, *Vd.* Oſemnik, Goſpojnik *Auguſtus*; *Cro.* Szërpën, Jakopovschak *Julius*, Velikomeshnyak, Vërſſan, Kimovéz, Kolovoz *Auguſtus*, (Malomeſnyak *September*, Klaſsen meſzëcz *Junius*, cf. kłos; *Dl.* Szerpan *Julius*; *Rg.* Sàrpagn *Julius*, Kolovoz *Auguſtus*; *Bs.* Serpagn, Lugl, Srripagn *Julius*, Kollovos *Auguſtus*; *Sla.* Sèrpanj *Julius*, Kolovoz *Auguſtus*; *Rs.* августъ. Sierpień od ſierpa rzeczon, bowiem tego miesiąca iuż wſzelkie zboża ſierpa a żniwa potrzebuią. *Cresc.* 695, *Chmiel.* 1, 192. Sierpień kłoſy koſi. *Min. Ryt.* 4, 191. Zima nie przynoſi pożytku; ale bez niey nic nie zbiera Sierpień. *Mon.* 64, 253, żniwo). SIERPNIOWY, - a, - e, od Sierpnia, Auguſts. *SIERPSZCZYZNA, - y, ż., n. p. Niepobożnemi podatkami, winami, ſierbſzczyznami ludzi w ſwych imionach obciążył. *Stat. Lit.* 233. Szerebſzczyzna; ſierebſzczyzna. *ib.* 245. *Contributio generalis ſuper uniuerſam Lithuaniam inſtituta*, *alias* ſerepſzczyzna 560 *groſſorum. Dub.* 30. Nie będziemy mogli ani ſzerebczyzny, ani płatu żadnego i niiakiego poboru uſtanawiać aż na ſeymie *Stat. Lit.* 39, *et* 87. Podatki ziemſkie, to ieſt, pogłówſzczyzna, ſerepczyzna. *Vol. Leg.* 2, 794. Na ſeymie Wileńſkim 1551 ſerepczyznę na wſzyſtkę ziemię Litewſką, Ruſką i Zmudzką, na trzy lata, od ſochy po 5 groſzy, uchwalono. *Stryik.* 750. Jagiello dobra duchowne wyzwolił od wſzelkich podatków, ſerepczizn, podwod etc. *Stryik.* 446, = podatek ſierpowy, Sichelgeld, eine Abgabe. Imię tego podatku od *ſrebra* wywodzi, i piſze *Sierebrzeſzczyzna J. W. Czacki*, n. p. Pieniężna danina, dla różnicy od danin *in natura*, nazywała ſię w Litwie od ſłowa *ſierebro* śrebro, ſierebrzeſzczyzna. *Czack. pr.* 1, 202, cf. Pokonewſkie. SIERPIK, - a, *m.*, a) *dem. nom.* ſierp, *qu. v.*, das Sichelchen. - §. 2) *Botan.*, *Bh.* ſrpek, ziele, ieleni trank, ma liście ząbkowane oſtrokolące i rzeżące, iak ſierp, *ferratula*, Schartenkraut; Scharte. *Syr.* 1139, *et* 1254, *Sien.* 78, *Kluk Dyk.* 3, 74, *Kluk Roſl.* 2, 253,

Vd. ſerpiza. SIERPNICA, - y, *ż.*, *Sium Falcaria*, gatunek Marka. *Kluk Dyk.* 3, 84, Sium, Sichelkraut, Sichelmark. *SIERPODZIÓB, - a, *m.*, ptak *Tantalus falcinellus*, *Rost.* харапамма, der Sichelſchnabel, Sichelſchnäbler. SIERPOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na ſierp pochodzący, ſichelförmig; *Rs.* серповидный, *falciformis*. *Perz. Cyr.* 1, 153. Pierwszy oddział błony mózgowéy, ſierpowaty. *ib.* 38. SIERPOWY, - a, - e, od ſierpa, *Vd.* ſerpen; Sichel-. Sierpowy trzonek. *Kluk Rośl.* 2, 164. Kowal ſierpowy, *Bh.* ſrpník; *Vd.* ſerpar, ſerpni kovazh. **SIERPOŻEŃCA, - y, *m.*, ſierpem zboża ſżynaiący, der Sichelſchnitter. Tamteczne trawy znaią ſierpożeńców. *Otw. Ow.* 550. (*Rg.* ſarponoſſas *falcifer*).

SIERSĆ, *ob.* Sierć.

SIERSZEŃ, SZERSZEŃ, - ſzenia, *et* - ſznia, *m.*, *Boh.* ſrſſen', ſrſſan, (*verb.* ſrſſim, ſtſſeti bęczeć); *Slo.* ſrſſeň', ſrſ'en'; *Sr.* 1. ſcherſcken, ſcherſcheyn; *Sr.* 2. ſcherſcken; *Crn.* zershén, shmèrl; *Vd.* ſershen, ſerſchen; *Cro.* ſzérſſen, ztershen, kebèr; *Dl.* ſtarmel; *Sla.* ſtèrshèn; *Rs.* ſtrriſce, ſtrrimegl, ſtarmegl; *Rs.* шершень, cf. Obd. Hatniſcher, cf. *Hbr.* נרעה ziraah *crabro*); die Hornitz; *veſpa crabro*, gatunek oſy, ale wielki, żądłem i ſzczękami rażąc, nabrzmiałość znaczną z bolem ſprawuie. *Zool.* 129, *Kras. Bay.* 17. Radzę tych ſierſzeniów nie drażnić. *Birk. Zyg.* 12, nie budzić licha; nie iątrzyć ſierdzistego). Ma ſierſzenie w noſie. *Dudz.* 61, *Slo.* gako ſrſ'en', kokotliwy, oſa, opryſkliwy, czupurny, auftrauſend, bitzig. - §. 2) Miey ſie działko, ſierſzeń, wyrzuca 2 1/2 uncyi żelaza. *Archel.* 11, eine Art kleiner Kanonen. SIERSZENIOWY, - a, - e, od ſierſzenia, Hornitſſen-, *Bh.* ſrſſnowý.

*SIERZP, *ob.* Sierp. *Dudz.* 29.

SIEŚĆ. Siąść, ſiadł, ſiedli, *F.* ſiędzie, ſiądę *med. niedok.*, Siadać *contin.*, Siadywać, Siaduie *frequ.*, (*sed cf.* Siedzieć); *Bh.* ſyſti, ſednauti, ſedati, ſedawati; *Sr.* 1. ſeſt nuci, ſédam, ſeidaci; *Sr.* 2. ſe ſidnuſch, ſe ſidnuſch, ſidnuſch; *Crn.* ſedam, ſeſti, ſedl, ſedém, zhizhkam; *Vd.* ſeſti, ſedeu, ſedla, ſedem, doſſeſti, -dolzhizhati; *Cro.* ſzeſzti, ſzédam, poſzagyujemſze; *Rag.* sjesti, sjedam, sjedati; *Bosn.* siſti, sjesti, sjediti, poſaditſe; *Ross.* сѣсть, сяду, усѣсться; (*Ec.* сѣдаюся, сядаюся; разсѣдаюся rozſiadać ſię, padać ſię, pękać); ſiąść po ſtaniu abo przyſzedłſzy gdzie z inąd, uſiadać, ſich nieder ſetzen, nieder laſſen, ſich ſetzen. Czy ſię im ſiąść podoba nad źrzódłem przeyźrzyſtym, Czy na podſłonecznym wzgórku, czy w gaiu cieniſtym, *Przyb. Milt.* 74. Niech pani ſiada do fryzowania. *Teatr* 25 *c*, 11. Siadaymy do ſtołu. *Teatr* 51, 63. Gdy przyſzło ſiadać do ſtołu, ſadowiono każdego wedle rangi. *Kras. Pod.* 2, 130. Chodźcie, *obiedwaycie' i ſiedli i iedli. *Bial. Pſt.* 110. Xiądz pleban ſiadł do konfeſſionału ſłuchać ſpowiedzi. *Xiądz.* 55. Przez dłuższy czas ſiadał do karety, niż do odprawienia całéy drogi było potrzeba. *Mon.* 64, 71, wſiadywał, er verbrachte mehr Zeit mit dem Einſetzen, Einſteigen, Aufſteigen in den Wagen, als ... W kole Senatorſkim, gdy ſiadywał, mógł ſię każdy zadziwić mądrości iego. *Birk. Chod.* 38, gdy zaſiadał, wenn er ſeinen Sitz nahm. Na karku komu ſieść, z przyſieść go, opanować go, ſich einem auf den Nacken ſetzen, ihn überwältigen. Nie będzieſz królem, narodom zwyciężonym na karku nie ſiędzieſz, *Bard. Tr.* 218. Chłopy podwiódł, aby ſiedli na karki panom ſwoim. *Birk. o Ex.* 10. Bladość mu ſiadła na iagody. *Bard. Tr.* 519, przykryła mu lice, Bleiche deckte ſeine Wangen. Gdy ſię w ſwéy nadziei odrwią, to im ſiada Nayczęściéy w uściech owo: ah nieſtety, biada! *Min. Ryt.* 1, 291, to w uściech ich bywa). - *Siądzenie, ſiędzenie, z ſiedzenie, na czym ſiedzą, der Sitz. Scytowie kochali ſię w pięknych ſiądzeniach, i konie uzbraiali do woyny. *Nar. Hiſt.* 2, 322, cf. ſiodła, kulbaki). Siędzenie od złota na koniach. *Tward. Wł.* 211. - *§. Czuię nieprzyiacielſkie, lub w grobie ſiadł, grozy, *tumulo quoque ſenſimus hoſtem. Zebr. Ow.* 331, choć legł, poległ, pochowany ieſt. - §. *tr.* Siadłem, zginąłem, iuż po mnie, *diſperii. Wqcz.*, przepadłem, es iſt aus mit mir, ich bin verlohren. Siadłeś, iako ſól, *actum eſt de te. Cn. Ad.* 1035. Jeśli Zawiſzy nie będzie, ſiadłem. *Orzech. Tar.* 17, cf. zoſtać na koſzu; cf. *Rg.* ajedilka, uſidjèliza, z któréy ſię nie doſtało męża, eine Sitzengebliebene). Na pogrzebie hetmana nie uſłyſzałeś głoſu innego, ieno: iużeśmy ſiedli, iużci nie będzie do Rusi biegał nas bronić. *ib.* 111, wir ſind verleſen. Jak ſkoro ſię dwey tak wielcy panowie Złączycie, ſiedli Turcy i Perſowie. *P. Kch. J.* 45. Bez pochyby ſiedlibyśmy byli, by ſię był Annibal z bratem złączył. *Fal. Fl.* 77. Niemaſz cię; i ia w méy nadziei ſiadła. *Chroſć. Ow.* 128. Wnet połowica miaſta i z trzaſkiem upadła, a z ſwoim budowaniem i ze wſzyſtkim ſiadła. *Prot Jał.* 17, obaliła ſię, ſie ſtürzte zuſammen. Jeślibyś co z tych taiemnic wyczytał, to twoia głowa ſiadła. *Kosz. Lor.* 100. Alexander wziął przymierze gorskie z Moſkiewſkim, Siewierſkie państwo bo ſiadło, Litwie nabladło. *Strzyk. Gon. R* 3. Już tam ſiadło zbawienie, i nadzieia polepſzenia zginęła, gdzie ſobie za pośmiech maią cieleſną żądzę wypełniać. *Kosz. Lor.* 63 *b*. Jeśli nie powſtaiemy, ſiadło wſzyſtko. *Hrbſt. Nau. N* 2 *b*. - §. Ni ſiadło ni padło. *Rys. Ad.* 48, na iedney nodze, iak z bicza (cf. Ptaki gdzie padaią), nie wiedzieć zkąd, iak, mit nichts, bin nichts. I tak ni ztąd, ni z owąd, ni ſiadło, ni padło, Kilkoro tych beſtyiek razem mnie uiadło. *Zabł. Fir.* 70. Nie ſyna ſoſtawuię, ale łotra, który ieſzcze, ni padło, ni ſiadło, a iuż pracą rodziców ſwych rozlewa, depce. *Falib. Dis. J.* Sami, ni padłſzy, ni ſiadłſzy, czynią konſtytucye. *W. Poſt. W.* 3, 353.

1) SIESTRZAN, - u, *m.*, podciąg, balka, na którey ſię wſpierają poprzeczne balki. *Jabl.* 57, der Unterbalken, Unterzug, auf dem die Querbalken liegen.

2) SIESTRZAN, SIOSTRZAN, - a, *m.*, SIESTRZENIEC, SIOSTRZENIEC, - ńca, *m.*, *SIESTRZANEK, - nka, *m.*, *Bh.* ſeſtřenec; *Vd.* ſeſtrizh, ſeſterni ſin, ſeſtern otrok, ſeſtrizhek (cf. bratanek); *Cro.* ſzeſztrich, ſzeztrich, ſzeſtrizhek (cf. bratanek); *Crn.* ſeſtrich, nechjak; *Dl.* nechyak; *Rg.* ſeſtrich; *Bsn.* ſeſtrich, nethjak, ha ſeſtre; *Ross.* сестринычъ, нѣмѣй, *vulg.* зять (cf. wuy); *Ec.* сестрынычъ, сестрынъ сынъ, братанецъ, братановъ; der Schweſterſohn. On móy ſioſtrzan rodzony. *Teatr* 24, 167 *Czrt.* Mily ſioſtrzeńcze. *Teatr* 55 *a*, 61. Juſtyn, ſieſtrzeniec Juſtyniana, ſyn ſioſtry iego Wigilancyi. *Sk. Dz.* 561. Oddał ią w ręce ſieſtrzana. *Zab.* 11, 53, *Sreb.* 159. Potomſtwo Grachowe a ſieſtrzankowie Arykanowi. *Warg. Wal.* 198, *Boter* 187. Sieſtrzeńcy, *Crn.* ſeſtrinzi; *Vd.* ſeſtrizhi, ſeſterni otroci, ſeſtrizhni, ſeſtrizhne; *Dl.* ſze-

ſtrichi; Geſchwiſterkinder. – §°. Sieſtrzyn mąż albo ſieſtrzanek, niektórzy z Niem. zowią Szwagier. *Mącz.*, *Vd.* ſieſtern moak; *Cro.* ſvak. der Schweſtermann, der Schwager. SIESTRZENICA, SIOSTRZENICA, – y, ź., °SIESTRZANKA, – i, ź., *Bh.* ſeſtrenice; *Slo.* ſeſtrenica, tetina ćeta ſeſtra, mogég matki ſeſtri ćera; *Crn.* seſtrishna; *Vd.* ſeſtrishka, ſeſtrishna, ſeſterna hzhi; *Bs.* ſeſtricina, kcchi ſeſtre; *Rg.* ſeſtricna, brattuceda; *Cro.* ſzeztrichna; (*Rs.* сестрéница, o ſioſtra przyrodna); сестрична, z ſioſtry córka); *Ec.* братáница (cf. bratanka); (*Ec.* сестрéница, z ſioſtra); die Schweſtertochter. Miał ſieſtrzankę Juſtyniana za żonę. *Sk. Dz.* 541, *et* 135. Mila ſioſtrzenico. *Teatr* 55 *e*, 61. SIESTRZENNY, SIESTRZYNY, SIOSTRZYN, SIESTRZYCZNY, – a, – e, SIESTRZYŃSKI, SIOSTRZYŃSKI, – a, – ie, *Slo.* ſeſtrin; *Sr.* 1. ſotrinć, ſozjny; *Crn.* sęſtrèn; *Vd.* ſeſterni, ſieſtern, ſeſterſki; *Cro.* ſzeſztrin; *Rs.* сестрин, сестрицын, od ſioſtry, do ſioſtry należący, Schweſter-, ſchweſterlich. Juno ſechce Jowiſza ſieſtrzycznym uściſkiem. *Zab.* 15, 14 *Kniaź.* Miłość ſieſtrzyńska. *Chroſć. Ow.* 197. Całowania ſioſtrzyńskie. *Otw. Ow.* 376. Nie chciała powiedzieć, choć na pilną proſbę i uſilowanie ſieſtrzyne. *Ger. Dw.* 281. Wſzyſtkoś pokłócił; iam ztąd zdrayczyna ſieſtrzyna. *Zebr. Ow.* 154, ſioſtrę zdradziłam). Brat ſieſtrzyczny. *Stryik.* 290. Sioſtrzyn to grzech. *Bardz. Tr.* 246. SIESTRZEŃSTWO, – a, *n.*, pokrewieńſtwo ſieſtrzyczne, *Vd.* ſeſtrina, ſeſtroushina; die Schweſterſchaft. – *fig.* Moraliſta uważa, iak ſię cnoty z ſobie rodzą, co za ſieſtrzeńſtwo i powinnowactwo z ſobą maią. *Lub. Roz.* 16, Verwandtſchaft. °SIESTRZYCA, – y, ź., SIESTRZYCZKA, – i, ź., *dem. nom.* ſioſtra, *Bh.* ſeſtrićta; *Crn.* seſtriza; *Rs.* сестрица; das Schweſterchen. Nie myśl ſieſtrzyco Marto o potrzebach moich. *Groch. W.* 230, *Bard. Tr.* 8, *Łącz. Zw.* 34. Panu Bogu ſię poleć ma miła ſieſtrzyczko. *Biel. S. M. B* 3. Sieſtrzyczki świątobliwe. *Groch. W.* 359. Dziewięcne nadobne Sieſtrzyce. *Mon.* 76, 600, Muzy). Wyſchło Sieſtrzyce wątek dni twoich wezmą w ſwe nożyce. *Mon.* 70, 723, Parki, Prządki.

SIEW, – u, *m.*, SIEWBA, °SIELBA, SIEYBA, – y, ź., *Bh.* ſeti, ſvge, ſetva, ſetina; *Crn.* sęjtva; *Vd.* ſietva, ſeitva, ajanjo, naſietva; *Cro.* ſzétva, ſzejanye, ztern (cf. ściernie); *Rg.* sjèdba; *Bs.* ſidba, zemglje poſiana; *Rs.* сѣвъ; *Ec.* сѣ́мпа; ſianie, czas ſiania, ſiewka, das Säen, die Saat, die Saatzeit. Siewba rana pod czas omyli, późna zawſze. *Cn. Ad.* 1036, *Slo.* ſtorá ſegba ćaſto zmili, a pozdna viditi; cf. co w czas, to z nas). Omieſkałeś oraniа i ſieyby, żąć też nic nie możeſz. *Sk. Kaz.* 92. Sieyba lnu zaczyna ſię pierwſzych dni Maia. *Przęd.* 7. Taką woynę ſprawił ſiew Kadmow. *Bard. Luk.* 65. Do żon po poczęciu, iuż ſię nie przybliżaią, a ſieyby na ſieybę nie daią. *Sk. Dz.* 94. – §. Co wyſiano, die Ausſaat, die Saat auf dem Felde; *Rs.* посѣвъ, насѣвъ. Spaſienie ſielby. *Herb. Stat.* 70. Podeptanie ſielby. *ib.* 359. SIEWAĆ, *ob.* Siać. SIEWACZ, SIEWIARZ, SIEWNIK, – a, *m.*, SIEWCA, – y, *m.*, SIEWIEC, – wca, *m.*, który ſieie, wyſiewacz, der Säer, Sämann; *Sr.* 1. ſéwcz; *Vd.* ſejauz, naſievauz, naſievar; *Cro.* ſzejách; *Bs.* sjač, koji sie, (cf. *Rg.* sèbar *ruſticus*); *Rs.* сѣ́мецъ. Siewacz powinien mieć rękę dobrze wprawioną do chwytania nią naſienia podług potrzeby. *Kluk Rosl.* 5, 193. Wielką ſzkodę czynić mogą oſpali ſiewiarze. *Haur Sk.* 33. Naſiał ten piekielny ſiewacz gorſzącego kąkolu. *Chmiel.* 1, 1098, ſiewca ten ieſt djabół. *Farn.* 134. Stankar, kacerſtwa Zwingliańſkiego ſiewca. *Steb.* 124. Przyłożył ſię też do tego drugi ſiewiec Philalet, a po nim Ortolog; ſwoiemi błędami ieſzcze bardziéy tę niwę zaplewili, tak iż iuż niemal w poły zkąkolala. *Smotr. Ap.* 60. SIEWALNIA, *ob.* Siewnia.

°SIEWIER, – u, *m.*, *Vd.* ſever, pounozhna ſtron ſvieta, pounozhishe, pounozhje, z północ, ſtrona świata północna, *Vd.* ſever, bura, burja (cf. Boreas, cf. burza), ſamurjan, Niemez, ſlanjak, garbin, pounozhni veter, z wiatr północny, *Vd.* ſevernik, ſevernjak, pounozhnodezhelnik, z północnik; *Crn.* garbin, gerbin, z północny wiatr; (*Crn.* sęvar *Auſter*); *Cro.* ſzever, bura *aquilo*, ſzevèrni *ſeptentrionalis*; *Bs.* sjever, siuer, burra *boreas*; *Rg.* sjever *aquilo*, *ſeptentrio*, sjeverni *borealis*, *ſeptentrionalis*; *Rs.* сѣверъ, z północ; (*Rs. vulg.* сѣверко zimno (cf. Syberya); der Norden, die Mitternacht. Wiatr północny przodkowie naſi zwali ſiewierem, Nordwind; to dlatego przypiſuię, iż tego ſłowa, iako i innych wiele Polacy zapominaią, tak iż iuż nie maią czym wiatrów zwać. *Bud. Eccles.* 4, 16, *et Prov.* 25, 23. °SIEWIERNY, – a, – e, północny co do położenia, mitternächtlich. W cerkwi u ołtarza drzwi ſiewierne. *Sek. Persp.* 25. Księztwo SIEWIERSKIE, SIEWIERZ, a) w państwie Moſkiewſkim, graniczy z kſięſtwem Smoleńſkim; ſtolica Nowogrod Siewierſki. – §. 2) Kſięſtwo Siewierſkie, Siewierz, o mil 8 od Krakowa, przez Oleśnickiego do biſkupſtwa Krakowſkiego przyłączone, zkąd biſkupi Krakowscy byli Siewierſkiemi kſiążętami. *Dyk. G.* 3, 49. SIEWIERSZCZYZNA, – y, ź., kraie do kſięſtwa Siewierſkiego należące; n. p. Tak w Koronie, iak w Siewierſzczyznie. *Vol. Leg.* 3, 606. Stefan król waleczny ſtracone Siewierſzczyzny odzyſkał. *Tward. Wł.* 10, t. i. Siewierſkie kſięſtwo w Moſkwie.

SIEWKA, – i, ź., ſiewba, ſianie, ſiew, das Säen, die Saat. W ſchadzkach rzucano rozmowami pierwſzą ſiewkę rozruchów. *Klok.* 199, zaſiew, Same. – §. 2) Siewka, gra kalkułów. *Dudz.* 25, ein Spiel mit Steinen; *permutatio ſimilis vel eadem calculorum in ludo; vel duplex ordo calculorum vincentium e. gr.*, ſiewkę mam, *bifariam calculis vinco. Cn. Th.* 997, ich habe eine Zwickmühle. – *Translatе ſonat inconſtantiam*, *eluſionem*, *colluſionem duorum*, *repetitionem eiusdem rei*, Veränderlichkeit, Unbeſtändigkeit, Dreherey, Ausflüchte. Boga ſię opatrznością ta ſiewka dzieie, że ubodzy z nizkiego ſtanu, wzgórę wſtępuią, wyſocy na dół upadaią. *Zrn. Pſt.* 3, 640 *b*, przemiana). Po zabiciu wielkiego kſięcia o zamki Litewſkie rozmaici urzędnicy rozmaite ſiewki grali. *Stryik.* 561. Przez długą ſzczęścia oboiego ſiewkę. *Pot. Syl.* 227. Ach obłudna na świecie oboiętnym ſiewka. *Pot. Arg.* 313. Przyſtoyność upatruie, żeby ſię na dwoie rozerwawſzy z miłością, nie był iako ſiewka rozumienia u ludzi. *Tward. Pas.* 28. Żebyś znowu z mamki była dziewka Daremny zawód, nie idzie ta ſiewka. *Pot. Jow.* 2, 54. Już zabit, on iuż ſwoiéy nie otworzy ſiewki. *Pot. Arg.* 728. Na nas te chytre ſiewki, przez ſwe gęſte a płonne nowiny, zaſtawiali. *Smotr. El.* 27, ſidła). – §. 3) Siewki, Sieyki, Siewniczki, ptaki, wieſienі tylko u nas ſię pokazuiące, wielkością indyczętom równe. *Kluk Zw.* 2, 327, Herbſtvogel,

Brachvögel, ob. Posewki. SIEWNIA, SIEWALNIA, - i, ż., *Crn.* sevavnèza; *Vd.* sejanniza; *Rs.* сѣвалня. Plaż. Crn. sevavnèza; Vd. sejanniza; Rs. сѣвалня. Plaząc poniesie siewnią z nasieniem. *Bud. Ps.* 126, 6, „*not.* siewalnia abo siewnia po Słowiańsku zowią naczynie, z którego sieią. U nas, iż z płachet sieią, musiałby płachtą przełożyć," das Säetuch. SIĘWNY, - a, - e, *Sor.* 1. сѣмянный; Vd. sietni, sietouni, sietveni; Cro. szetvéni; Rs. сѣмянный; fianiu służący, zur Saat dienend, Saat-. Od Wigilii Panny Maryi Narodzenia ozimy siew poczynaią, a dlatego tę uroczystość mianuią dniem siewnym. *Haur Sk.* 7.

*SIEWRUK, - a, *m.*, n. p. Moskwa siewruków Litewskich rozbiła i kadź miodu im wzięła; a o to to siewruki sroga woyna się wszczęła. *Stryik.* 486. O siewruki Litewskie woyna się wszczęła, Którym miód Moskwa odjęła. *Stryik. Gon.* Q 5. Cmę siewruków i szlachty pobrano, Ziemi ośmdziesiąt mil Ruskiey urwano. *ib.*, może bartników? (*sed Rs.* севpюга *accipenser stellatus*, ryba w morzu Kaspiyskim, na 6 stop długa).

SIEYBA, ob. Siew, Siewba.

*SIEŻA, - y, ż., n. p. Jeśliby kto komu iaż, sieżę, bądź też gać iaką porąbał, takowy ma onemu zapłacić gwałt. *Stat. Lit.* 512. ?

SIKAWKA, - i, ż., *Crn.* bésgalza; *Vd.* kropiza, kropiuniza, shverkaliza, resliuniza, besgalza, bozou, tershou; *Cro.* bisikalka, bzikalyka, spriczálka, sprihálka; *Ross.* шприцъ, насосъ, пожарная труба; spryca, strzykawka, die Spritze. Sikawka składa się z rurki, u dołu niewiel ą dziurkę maiącey, w górze zaś otwartey, i z tłępla w rurce. *Hub. Wsł.* 206. Sikawki od ognia. *Vol. Leg.* 7, 546, Feuerspritzen. Nie wspomina Modrzewski w urządzeniu swoim do gaszenia ognia sikawek, znać, że tamtych czasów, (koło 1553 roku), nie były jeszcze znaiome. *Modrz. Baz.* 336 *not.* Sikawka do enemy. *Czerw.* 36, *Perz. Cyr.* 2, 6, *et* 321, *Krup.* 5, 288, die Klystirspritze. - §. 2) Sikawka, ryba morska, *physeter. Plin.*, ein Seefisch; iak kolumna przed okrętami podnosi się, i iak sikawka albo fontana na okręty wodę leie. *Chmiel.* 1, 631, *Cro.* bolèn. - §. 3) Sikawka morska, die Meerhose, Wasserhose, die Hose: *Ec.* сикáвица, смéрчь, смéрщь, облакъ дождéвный. Płynąc na morzu widziałem sikawkę groźnego przekazu, Ta skupiona od wiatrów, lekka para z razu, Wnet się słup wysokości niezmierny rozwodzi A grubością naywiększe maszty naw przechodzi; Zda się, że iey podpora na wodach osiada Gdy iey wierzch niebieskiego sklepienia dopada; Widziałem iak się wzniosła i znowu spuszczała, a w miarę poruszenia fali się rusza-ła; W górze zaś nad nią chmura tak się w grubiz szerzyła W miarę, iak iey sikawka morskich wód starczyła. *Przyb. Luz.* 149-50. SIKNĄĆ *med. idntl.*, Sikać *iont.*, iak z sikawki głośno ciurknąć, strzykuąć, spritzend hervor sprudeln. Gdy z drżącego sztylet wyymie ciała, Krew' nań gorąca oną raną sikne. *Zab.* 15, 233. Sikaiący, *Bh.* strikaiuń. - §. 2) sikać sikawką *actiue*, z sikawki gdzie wody napuszczać, *Vd.* shverkati, shterkati; mit der Spritze spritzen. *Cn. Th.* 997. Za ołowiu zepsowaniem, dziury cewka dostawszy, sika gwałtownie wodami, *eiaculatur. Zebr. Ow.* 82.

SIKORA, - y, ż., SIKORKA, - i, ż., *Bh.* sykora, sykorka, straköß, ausholnik; *Slo.* sikora, sikorka; *Sr.* 1. sykora; *Sr.* 2. szikora; *Crn.* plaskesa, gargarza, shapelza, górshnek; *Vd.* senisa, senza, plasiza (cf. plisaka); *Cro.* szenicza; *Sla.* sinica; *Hg.* tzintze; *Rs.* зинка, синешейка, синеzóбка, синица, синичка, (*Etym.* siny), княземъ, москóвка, чайка (cf. czayka), бородóвка, долгохвóстникъ, варакушка; *parus*, ptak, należy do rzędu wróblego; żywi się robaczkami, gnieździ się w lasach; w zimie wyiada gąsienice zasklepione. *Zool.* 228, die Meise, Kohlmeise, ein Vogel. Sikorka pospolita, *parus caeruleus*, błękitna. *Kluk Zw.* 2, 272, die Blaumeise, cf. bargiel). Do głosów tych sikora tarara przydaie. *Ban. J.* 3 *b.* Ptaszki, zimnem spłoszone, precz od nas zlecialy, Widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę, Która śpiewa na przykrą nieuważna porę. *Chod. Ges.* 15. Dworna sikora. *Ban. J.* 3. Sikora dworny ptak. *Rys. Ad.* 62. - §. *tr. fig.* Ciszey ty sikoro, myślisz, że ia o twoich figlach nie wiem. *Teatr* 10 *b*, 23, plotko, Schwätzerinn. - §. 2) sikora, sikorka, obrywka, co się komu okroi, zysk, ein Profitchen, ein kleiner Nebengewinn. Dwa śluby, dwie sikory, a ieszcze przy iednym zapaleniu świec. *Teatr* 16, 111. Ja się z niego nie śmieię, to nasza sikorka. *Teatr* 46 *b*, 66. Nie wdaway się z jurystami; ci Jchmość djabelnie łakomi są na sikorkę. *Teatr* 22 *b*, 36. Susceptant ten lada rzecz rozwleka na kilka arkuszy, wszystko to dla sikorki. *Tręb. S. M.* 17.

SIŁA, - y, ż., SIŁKA, SIŁECZKA, - i, ż., *demin.*, *Bh.* syła, splička; *Slo.* sila; (*Crn.* sila, = gwałt, nędza, *Crn.* silnost, = gwałtowność, *Vd.* fila, permurenie, perfilnost, posilje, *vis* gwałt, bieda, potrzeba; *Vd.* flu, = *nimium*; *Cro.* szila, = gwałt; *Rg.* silla, = mnóstwo, liczba; *Bs.* silla, usilnóst *impetus*, *conatus*, *violentia*, *multitudo*, *vis*, *potentia*, siłła, koja se cini drugomu, = gwałt, cf. *Ben.* agilla, = korzeń, cf. żyła); *Rs.* сила; cf. *Gr.* σιλλ, ιλλ *agmen*, *Gr.* αυλη *praeda*, *Hebr.* חיל chajil *robur*, *Aeth.* hil *validus fuit*, cf. *Hbr.* שׁוּ schal *spoliauit*; cf. *Ger.* Seele, Säule Adlg., cf. vicl wiele); Siła, moc na co skutkuiąca, die Stärke, die Kraft; *Crn.* kerfka; *Cro.* jakost; *Rg.* jákosti; *Bs.* jakost, hrabrost, snaga, moccst; *Rs.* могýщество; *Ec.* могýчество. Siła iest przyczyna daiąca ciału ruch, albo dążąca do poruszenia go. *Jak. Mat.* 3, 233, *et* 227. Siła *vis*, władza *potentia*. *Hub. Mech.* 66. Siła, moc zewnątrz działaiąca. *Pam. Warsz.* 3, 325 *Lip.* Siła w mechanice, cokolwiek w stanie lub położeniu ciała odmianę sprawić może. *Sniad. Jeo.* 10. - Pan ieść skała moia i siła moia. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 2, opoka ma, moc a dużość ma. 1 *Leop.*, wsparcie moie). Bożek siły, mocy, *Crn.* Jodût, Zedût, Jodute. Gdzie siła, tam i moc. *Rys. Ad.* 14. Siła bez głowy szaleie; a rozum bez siły mdleie. *Cn. Ad.* 1036. Siła bez rozumu sama się kazi. *Rys. Ad.* 63. Siły głupie wielkością swoią upadaią, Ale skromne bogowie bardziey podwyższaią. *Lib. Hor.* 66; Radą, nie siłą; Rozum siłę przechodzi. *Cn. Ad.* 989. Siły rozdwoione słabieią. *Cn. Ad.* 1037. Siły złączone mocnieysze. *Cn. Ad.* 1080, dwoy więcey mogą). Nic nad siłę. *Fr. Ad.* 8, *quid valeant humeri*). I koń nad siłę nie skoczy. *Rys. Ad.* 17. Przeciw mocy potrzebna iest *sila*, A *siła* co innego, ieno, gdzie ich *sila*? *J. Kchan.* *Dz.* 175. Bez siły próżny gniew. *Tward. Ll.* 13, cf. serdit,

serdit, a nie duż, *vana sine viribus ira*). Kędy siły niemasz, tam i żyć niesnadnie. *Sim. Siel.* 40. Siły w ciele, duchy ożywiające, Lebenskräfte, Lebensgeister. Siły ze krwią uchodzą; *spiritus. Cn. Th.* 997. Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teatr* 33 *c*, 24, Kräfte sammeln. Siły krzepić, rozruchywać, *exercere vires. Cn. Th.* 997. Siły na chorego biią. *Perz. Lek.* 10, gwałtowne poruszenia cierpi, der Kranke leidet heftige Bewegungen, Wallungen. Gdy o tych okropnych rzeczach mówił, przez strach pocił się, a siły nań biły i w naywiększe zimno. *St. Zyw.* 1, 98. Gdy go uyrzy, westchnęła, biią na nią siły. *Jabł. Tel.* 97. – Wedle sił mych ubogich. *Czach. Tr. A* 3; podług przemożenia, podług możności). Sławić cię chcę Panie, wedle drobnéy siłeczki moiéy. *Sk. Kaz.* 576. Ta zbroia święta nie osłabi ich, lecz siłeczki ich pokrzepi. *Bals. Nied.* 1, 65. – Przez siłę, *Vd.* po sili, *Crn.* posili, *coacte*, gwałtem, gwałtownie, (*Crn.* posiloti *cogere*), gewaltsam, gezwungen, erzwungen. Przystosowania przez siłę nadciągane. *Mon.* 71, 588. – 2) SIŁA czego *adverbialiter, et Substant.*, *Gen.* siłu, *Dat.* siłom, *Act.* siłę, *Instr.* siłą; *Loc.* w sile; z wiele czego, mnogo; (cf. *lat.* vis, cf. *Pol.* moc czego); eine Menge, viel. (*Vd.* slu *nimium*, *Ec.* зѣло wielce, mocno). Gdzie siła głów do rady, i siła rąk do wykonania, sprawy oporem idą. *Kłok. Turk.* 8. Kto siła pragnie, temu nie dostaie. *Lib. Hor.* 77. Siłaśmy siali, a mało się wzięło. *Groch. W.* 558. Siła mogą momenta. *Lub. Roz.* 463. Kto może siła i wielom rozkazać, Tego chce, czego nie może dokazać. *Pot. Syl.* 20. Siła to, gdy dwa na iednego. *Tward. Wł.* 106. Siła złego, dwóch na iednego. *Boh. Kom.* 4, 255, *Teatr* 19 *b*, 76; cf. iedna bieda nie dokucza). Już się na cię siła zbiera złego. *Bard. Tr.* 451. Siła to na cię, ciężko to na cię, nie sprostasz temu i nie będzie ci z to (*ob.* *Z). Wszystkich liczyć, na wiersz móy siłaby. *Kchw. Wied* 12. Na niewolnika niech kładą kaydany, Już też to siła Tankredzie na pany. *P. Kch. J.* 117; to z granic wychodzi, das ist gar zu arg, zu viel). W każdéy sprawie siła na tym należy, iako się co mówi albo czyni. *Gor. Sen.* 59. W trefności ieden naród miewa przed drugim siła. *Gor. Dw.* 138. – §°. Jużeś wszystko powiedział? spyta mię który z was; *Siłkę ieszcze tego mam. *Opal. sat.* 45; ieszcze trochę, noch ein wenig, noch etwas. – 2) *Interrog.* Siła ich? z iak wiele? ile? wie viel? *Crn.* kolkaja, kolku, (cf. kilka); *Vd.* kulikn, kolkain; *Cro.* kuliko; *Rg.* koli; *Ross.* сколько. SILIĆ *cz. ndk.*, siłować *Contin.*, (*Boh.* sylliti posilać); forsować, usilnie natężać; *Slc.* sylim, prinucugi; *Vd.* siliti, tiskati, natisbati, nasiliti, persiliti, posiliti; *Cro.* szilim, szilujem, sziliti; *Dl.* szilovati; *Rg.* silliti; *Bs.* sillovati, usillovati; anstrengen, stark anspannen, zwingen. Nic dobrego nie zrobiemy, Gdy talenta siluiemy. *Jak. bay.* 253. Warunkowano, aby cerkwi Ruskich nie pustoszono, i do wiary Rzymskiey nikogo nie siłowano. *Krom.* 523; cf. *Crn.* silnek; *Cro.* szilnik; *Rg.* silnik, sionik, ussilnik *coactor, violator, raptor*; *Vd.* sylnik *tyrannus*; *Rs.* сильникъ, z rycerz, bohater). Zbyt silona cięciwa nayprędzey się zerwie. *Zab.* 14. SILIĆ się *Rec. ndk.*, *Bh.* snažiti se; *Vd.* se pomujat, se mujat; *Bs.* usillovatise, sillovatise; *Dl.* szilovatisse; *Cro.* szilimsze, szilujemsze; *Rs.* силиться, жилиться, (cf. żyła), пыжиться, помышиться, помышляться; usiłować, sił swoich natężać, seine Kräfte anstrengen, sich anstrengen, angreifen, sich zwingen, sich Zwang anthun. Kto się bardzo sili, prędko ustać musi. *Fr. Ad.* 8. Nie sil się, ieszcześ daleko do końca, szanuy się. *Twor. wie.* 83. Sil się, iak chcesz, czarcie, srogiemi nacieraiąc pokusami. *Pocies.* 388. Jeśli się niebo chęcią nie przymili Zamysłom naszym, darmo się mózg sili. *Min. Ryt.* 1, 16. Ludzka żądza na to się sili, czego iey bronią. *P. Kch. J.* 127. Silimy się na zakaz, chcąc, co się nie godzi. *Hul. Ow.* 206. Silić się z głosem. *Cn. Th.* 997, die Stimme sehr anstrengen. Silenie się na stolcu daremne, chęć do stolca daremna, wydymanie się. *ib.*, der Stuhlzwang, *Boh.* tuhawka. Gdy sobie dali bitwę, męztwo się siliło zobopolnie. *Pasz. Dz.* 58. Dopiero się sili zaboy srogi, kiedy nawalną gromadę na się gwałtownie wiodą. *Tward. Wł.* 133, rośnie, pomnaża się, wzmaga, wächst, steigt, nimmt zu mit aller Macht). Dziś, gdy się na Tyrsowym widzimy polu, Codzień się licho sili i przybywa bolu. *Zab.* 11, 378 *Zabł.*. Sili się choroba, *crescit morbus. Cn. Th.* 997. Do tego czasu dzień się iasny silił, Odtąd już na wstecz trochę się uchylił. *Zimor. Siel.* 193, przyrastał, rósł dotąd, teraz go ubywa, krótszym się stanie; bisher nahm der Tag zu; *cf.* Przesilenie dnia). SILNIA, – i, ż., machina, wszelkie narzędzie, czy to poiedynkowe, czy też wielosktadne, służące do pomnożenia skutków siły iakiey-kolwiek. *Jak. Art.* 3, 315; die Maschine. *Jak. Mat.* 4, 214, *Geom.* 1, 269, *Hub. Wst.* 119, *Kog. Dos.* 2, 64, *Krup.* 4, 4; *Slc.* nástroj (cf. nastroić); *Sr.* 1. rijt, rijtunka, (cf. rusztowanie, cf. rynsztunk); *Crn.* skupšika; *Rg.* sloogh, (cf. złożyć); *Vd.* mashina, vmetalnostnu delu. *SILNOMOWNY Demosten. *Czart. Myśl.* 39, silny, potężny w mowie, kräftig in der Rede. SILNOŚĆ, – ści, ż., siła, usiłowanie, (*Crn.* silnost, *Vd.* silnost, silenje, permuranje; z gwałt, gwałtowność); die Kraft, das Bestreben. *Krup.* 4, 9; *Sr.* 1. sylnosći, selnosći; *Bs.* jakost, (cf. iakość), snaga, snagnost (cf. snažny). Porusz się Panie ku miłosierdziu, bo ty znasz, iż ia silność czynię w żałości serca za grzechy moie. *Wrob.* 11. SILNY, SILEN, – lna, – lne; SILNIE, SILNO *adv.*, *Bh.* sylny; *Slc.* sylný, silní; *Sr.* 1. sylny, selné; *Vd.* silen, silnosten, silnostnu, z gwałtowny, *Vd.* sylnu, slu, z mocno, bardzo, (cf. przezlisz); *Crn.* siln; (*Cro.* szilen *violentus*), *Cro.* eskile, z silnie; (*Bs.* sillan, usilan, sillom, silno, usilno *violentus*; *Rg.* silni, sillan, silna, silno *violentus*); *Rs.* сильный, силенъ, могучій, молодцовáтый, здáльный (cf. ziele, zielony); *Ec.* зѣло, зéльмь, нужный; mocny, wielki, usilny, *Cro.* jak, jaklen, jako, (cf. jak), precze; *Slc.* jàk, jaki, – a, – o; *Bs.* jaki, snasgjan; (cf. snažny); stark, groß, kräftig. Człowiek mocny wiele wytrzymać, człowiek silny wiele dokazać może. *Pam. Warsz.* 3, 315 *Lip.* Nieco silny, *Rs.* сильненькій; średnio silny крѣпковáтый, cf. krzepki). Nadzwyczaynie silny мамéрый, мамéрь. Człowiek silny, *Crn.* korénák, (cf. korzeń), *Ross.* усилокъ, силáчъ, могýчинакъ, крѣпышъ. Silna summa pieniędzy. *Gor. Sen.* 103, wielka, liczna). Silnym kosztem Rzymianie gry rozmaite dawali. *Gor. Dw.* 142, znacznym). Gdyby żył rządnie, toby było wszystkiego obfito i silno. *Jabł. Tel.* 57, bardzo wiele, mnogo, sehr viel). Co na tym mieyscu bawiąc się stoicie, I w niebo z chęcią tak sil-

ną patrzycie? *Odym. Sw.* 2, *Oe* 6, z tak usilną, natężoną chęcią). – §. *Cum Dativo* silnym być komu, ciężkim mu być, przemagać go, przeważać, zdużać go, einem überwachsen seyn, überlegen seyn, ihn in die Enge treiben. Na ostatek Węgrowie, bacząc sobie silne Polaki, ustępować poczęli. *Papr. Ryc.* Na prawym skrzydle dla gęstwy żołnierza silni naszym byli. *Warg. Cez.* 34. Lubo nas Turcy wielością przechodzą, silnemi nam iednak nigdy być nie mogą, bo nas męztwem nie celuią. *Star. W. A.* 2 *b.* Ruscy z łuków strzelaiąc naszym silni byli; lecz nasi z kuszami też im nie źle odpierali. *Biel.* 104. Nasi silnieysi byli Krzyżakom żołnierzem, niż pospolitym ruszeniem. *Biel.* 586, *Sk. Dz.* 662, *Klok. Turk.* 8. Silen mi iest, s nie równia mi s nim. *Cn. Th.* 997. Takiey myśli niechay będzie pan przeciwko tym miastom, którym on *silen* iest, iakieyby myśli sam przeciwko sobie pragnął od drugich, któreyby mu *zdołać* mogli. *Kosz. Lor.* 146; które kto miasta opanuie, będzie miał pod sobą). **SIŁOSTRADA starość. *Otw. Ow.* 614, das kraftverzehrende Alter. SIŁOWAĆ *med. kontyn.*, sił.é, usiłować, sich anstrengen. Nie zastawiay się obliczu mocnego, ani siły przeciwko bystrości rzeki. 1 *Leop. Syr.* 4, 32, ani usiłuy. 3 *Leop.*, ani walcz). **SIŁOWSTĘP, – u, *m.*, spadowchód, influencya, wpływ do sił naszych, Einfluß, Krafterguß. Zabocyn wierzą iakoby niebiosa wysyłały moc albo siłowstęp iaki swóy na wolą ludzką. *Zebr. Zw.* 166 *et* 170.

Pochodz. *dziewięćsił, posilić, posilek, posiłkować; posilny, przesilić, przesilenie, usilić, usiłować, usilny, usilność; wysilić, zasilić, zasilek.*

SIMONIA, *ob.* Świętokupstwo.

SINAK, – a, *m.*; *boletus farctus*, gatunek hubki, rośnie w lasach, można go zażywać. *Kluk. Dyk.* 1, 76, eine Art Schwämme, Pilze SINAWY, SINIAWY, – a, – e, *Rs.* синеватый, trochę siny, *subliuidus*, etwas blau unterlaufen. *Duk.* 29. SINIAWOŚĆ, – ści, *ż.*, siność nieznaczna, die Bläulichkeit, *Rs.* синеватость. SINICKI; tak Inflantczyka *Brauna* przepolszczono. *Vol. Leg.* 5, 127. Herr von Braun). SINIAK, – a, *m.*, SINIEC, – ńca, *m.*, sina plama z uderzenia, ein blauer oder brauner Fleck vom Stoße, Schlage; *Sr.* 2. modrica, (*ob.* modry), *Sla.* modrica, udarac, cérnjávka; *Cro.* chernyavka; *Rg.* modrizza, poxigliza; *Rs.* синево, замятъ. Z uderzenia albo z upadku lub z gwałtownego szturknienia bywa siniec, to iest, krwią zayście. *Perz. Cyr.* 1, 182 *et* 81. SINIEĆ, sinieie *Neutr. ndk.*, zsinieć, posinieć, *dk.*, *Bh.* zsynati, zsynaleti; *Sr.* 2. womodriam; *Ross.* синѣть, посинѣть, sinym się stać, blau werden auf der Haut, vor Kälte, von einem Schlage ꝛc. Chłopiec cały zsiniał. *Perz. Lek* 315. Stał iak słup, zsiadł żal, zsiniał i struchlał. *Przyb. Milt.* 290. Posiniały, zsiniały, *Bh.* přisynalý, *Slo.* zsynalý, *Rs.* синенный. *SINIĆ *cz. ndk.*, posinić *dk.*, sinym uczynić, blau anlaufen machen, blau schlagen; *Sr.* 1. zmodrzeć; *Es.* omodritti; *Cro.* omodruj-m, omodrelszem, *Ross.* синить. *Sinienie, *Rs.* синѣніе farbowanie sino t. i. błękitno, modro. SINIŁO, – a, *n.*, ziele, farbownik, urzet, der Waid, *Rs.* вайда, *isatis*, sieią go dla sukienników do błękitnego farbowania. *Kluk. Rosl.* 2, 254, *et* 3, 351. *Szuido *Mącz.* Szuidło. *ib.* Czynią spusty do Gdańska żelazem, sadrem, *szyenidłem na farby. *Biel. Sw. E* 2 *b.* SINO *adv.*, modro, błękitno, za skorą, blau, unter der Haut.

Kolor nienaturalny, sino czerwony, sino blady, sino popielaty, znakiem raka. *Perz. Cyr.* 1, 121. Ziele to lice wągrowate abo sino czerwone goi. *Sien.* 87. Sino krwawy, blutrünstig. *Sino t. i. błękitno farbuiący, *Rs.* синильщикъ farbiarz, der Blaufärber. SINOCINA, SINOWIZNA, – y, *ż.*, sińce na skórze, siniaki, siność skóry, blaue oder braune Flecken auf der Haut. Ukazały się na ciele zbitego szkaradne sinowizny i dęgi abo blizny. *Stryik.* 301. On zraniony za występki nasze; sinocina iego iest nam lekarstwem. *Budn. Jes.* 53, 5. SINOGARLICA, SYNOGARLICA, SYNOGARDLICA, – y, *ż.*, (*Bud. Levit.* 12, 8). SINOGARLICZKA, – i, *ż.*, *dem.*, od gardła sinego, *Bh.* hrdlička; *Slo.* hrdlička; *Crn.* gerlèza; *Vd.* gerliza, ptutika, ptutujka; *Cro.* gèrlicza; *Hg.* gerlitze, gerlijze, gellicze; *Rg.* gàrliza, garliciza; *Es.* gherliça, ghrriliça; *Sla.* gèrlica, *Rs.* горлица, горлинъ, горличникъ, вяхирь. (*Rs.* синоменка, синезобка *parus caeruleus*; cf. sikora); die Lachtaube, *columba risoria*, mało się co różni od turtawki; po bokach szyi ma kresę lękowatą, czarną, koloru bywa ceglastego. *Zool.* 227. *Vulgar. idem qu.* turtawka, die Turteltaube. Gorli synogarlica. *Ban. J.* 4. Płoche synogarlice. *Cresc.* 590. Jęczy ona ustawicznie iak synogarliczki. *Teatr* 13 *c*, *A.* Kochały się iak synogarliczki. *ib.* 28, 20. SINOGARLICZĘ, – ęcia, *n.*, *dem.*, das Lachtäubchen, Turteltäubchen. SINOGARLICZY, – a, – e, od sinogarlicy; Lachtauben-, Turteltauben-; *Crn.* gerlezhnè: Sinogarliczym lękiem lament nuci, Że się do męża więcey nie powróci. *Zab.* 13, 364. SINOŚĆ, – ści, *ż.*; *Bh.* zsynalosť; *Sr.* 1. modrenczа; *Crn.* mudrost, (*ob.* modrość); *Cro.* modricza, chernyavka; *Ross.* синость, синевà, синемà, синь, синька; modrość zaskórna z uderzenia, z zimna, die Blauheit der Haut von Schlägen, von Kälte. Ubiczował go, aż do siności. *Sk. Dz.* 722. Plaga albo raz od bicia czyni siność, ale raz od ięzyka łamie kości. *Leop. Syr.* 28, 21. SINY, – a, – e, *Bh.* zsynalý; *Slo.* zsynalý; *Bs.* signe; *Cro.* blya-tav; *Sr.* 1. modrenczovité, modre zabéjané, *Ross.* синій, (синѣющный ciemnobłękitno farbowany; *Rs.* синець djabol), modry za skorą, blau hinter der Haut. Lekarstwo na sino siny z uderzenia. *Haur. Sk.* 598. Rana za ranę, na sino siny z uderzenia. *Radz. Ex.* 21, 25. Z zaiadłości siny. *Zab.* 14, 253. Bardzo siny, siniutki, *Rs.* синенекъ. – *poet.* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato precz bierze. *Ryb. Gesl. B* 4; twarz, czyli skórę sino czyniący mróz, der die Haut blauende Frost).

Pochodz. *posinieć, podsinieć, podsiniały.*

SIO! SIO! = SI SI! płoszą kury. *Cn. Th.* 715. sch! sch! (die Hühner wegjagend), (cf. sit!). *Cro.* cis, cis; *Rs.* шш, шишъ; ztąd шикнуть, шикать płoszyć ptaki, cf. krzyknąć.

SIODEMKA *ob.* Siodmka.

SIODŁAĆ, *cz. ndk.*, osiodłać *dok.*, *Boh.* sedlati; *Crn.* sédlam; *Vd.* sedlati, sedluvati, osedlati; *Bs.* sedlati, osedlam; *Cro.* szédlam; *Rs.* сѣдлать; *Ec.* сѣдлаю; (*Etym. ob.* sadzić); *Gr.* sattelu, *Angl.* saddle, *Suec.* sadla); Siodłać, siodło kłaść, kulbaczyć; n. p. Precz pierzchliwa boiaźni, co żywo w pogonie, Siodłaycie zbroyna młodzi konie. *Zab.* 4, 348 *Koff.* – *fig.* Głębokie rzéwiatronogie konie. *Zab.* 4, 348 *Koff.* – *fig.* Głębokie rzéki, co przeyść nie wiręt daią. Mosty siodłaią. *Achu.* 311; pomoszczą, bebrücken). – *aliter*: Gdy mierzionego smoka orzel zoczy, siodła go, I by gębą nie kręcił nieczystą, W

szyię wkleszcza pazury sponiſte łuszczyſtą *Zebr. Ow.* 101, *occupat*, chwyta go, uchwyca, podbiia sobie, nimmt ihn in ſeine Gewalt. Jż mi sąsiadek co z niechcenia albo z nieobaczenia uczyni, a iuż wnet siodłać? *Rey Zw.* 80 *b*, naieżdżać, überfallen, überziehen (mit Fehde). Zawsze do boskiego źrzódła dusza dąży, ale ią ciężar ciała siodła. *Hor. sat.* 48, uciemięża, wstrzymuie, beläſtigen, zurückhalten. SIODŁACKI, SIODŁACZKI, - a, - ie, od siodłaka, osadniczy, sielſki, Landmanns-. Woda ku pożytku ludzkiemu albo siodłackiemu. *Creso.* 9. *Vannus* siodłacka wieiatka. *Urs. Gr.* 127. SIODŁAK, *SZEDŁAK, - a, *m.*, (*Orzech. Qu.* 38.), SIODŁACZEK, - czka, *m*, *zdrbn.*, *Boh.* ſedlák, sielanin, wieśniak, włościanin, der Landmann. Mięso, chleb, owies drogo przedawaią, tak iż siodłacy daley tego nadążyć nie mogą. *Gwag.* 678. Gdy widzi siodłaczek, iż Pan Bóg dawa wzroſt zbożu, które z pracą rozsiewał, iście z weselem na to pogląda. *Gil. Pſt.* 200 *b*, cf. chłopek, kmiotek; cf. pełen nadzieie, roluik się śmieie. *J. Kchan*). Łupi rzemieślnik siodłaka, siodłak zaś przyrywa rzemieślnika, ieden z drugiego prawie łupem żywie. *Gil. Pſt.* 54 *b*. Ze psami po polu wiatr goni, Albo z siodłarzkami ladaco blazgoni. *Mon.* 74, 37. W lud się dobrze opatrzyć, i ćwiczyć siodłaki, Łacno z takich poczynić pieszе i Kozaki. *Biel. S. M.* 4 *b*. - §°. siodłak, koń od siodła, od kulbaki, podsobny, wierzchowy, das Sattelpferd, Reitpferd. Pan brat prawie z Magierſka szaty sobie sprawił, ale dla nich nieborak siodłaka zaſtawił. *Bies. D.* 1. SIODLARZ, SIEDLARZ, - a, *m.*, *Bh.* ſedlař; *Slo.* ſedlár; *Sr.* 1. ſotlař, ſedmatjinik; *Sr.* 2. ſatlař; *Crn.* sedlâr; *Vd.* sedlar, sotlar, sottlar; *Cro.* szedlár; *Sla.* sedlàr; *Bs.* sedlar, koji sedla cini; *Rg.* sedlâr; *Ital.* sellaro, sellajo; *Rs.* сѣдельникъ, rzemieślnik od siodeł, der Sattler. *Birk. Ex. C* 4 *b*. SIODLARCZYK, - a, *m.*, der Sattlergeſelle. SIODLARSKI, - a, - ie, Sattler-, *Sla.* sedlarſki; *Rs.* сѣдѣльниковъ. Siodlarſkie rzemieſło, z SIODLARSTWO, - a, *n.*, das Sattlerhandwerk, *Rg.* sedlârſtvo. SIODLARKA, - i, *ż.*, żona siodlarza, die Sattlerinn, *Bh.* ſedlářka. SIODŁATY, - a, - e, niby siodło na sobie maiący, *Rs.* сѣдлистый; gleichſam wie mit einem Sattel auf dem Rücken. Gęsi szarawe siodłate i pſire, nie tak są użyteczne, iak białe. *Haur Sk.* 124, *Orzec.* 579. Siodłata wronka. *Klon. Fl. E* 4 *b*. SIODŁO, - a, *n.*, SIODEŁKO, - a, *n.*, *zdrbn.*, siedzenie co się kładzie na koniu, od siodlarza sporządzone, cf. kulbaka, iarczak, *Ger.* der Sattel, *Bh.* ſedlo, ozdobj; *Slo.* ſedlo; *Sr.* 1. ſedlo, ſedwo; *Sr.* 2. ſodlo; *Crn.* sedlu; *Vd.* sedlu, sedla, (*Vd.* sedilu, selu, sellu, seja, sedesh, siedesh, sia, z siedzenie; *Ital.* sedia); *Cro.* szedlo, szedlenicza, szamár; *Sla. et Bs.* sedlo; *Rg.* sédlo; *Ross.* сѣдло, сѣдѣльце; *Ec.* сѣдло; *Wallis.* sadell, *Island.* sadul, *Angl.* saddle, *Suec.* sadel, *Ital. et Lat.* sella, *Gr.* σέλλα, *Gall.* selle, *Hisp.* silla; *Etym. ob.* sadzieć, siedzieć). Siodło niema być, ani zbyt przeſtrone, ani ciasne; dobrze i równo wyſłane. *Hipp.* 39. Siodło pod człowiekiem nieczyſtym, nieczyſte będzie aż do wieczora. 3 *Leop. Lev.* 15, 9, pokład. z *Leop.*). *Prov. Slo.* ſedlo na každeho kon'a *res communis omnibus circumſtantiis.* Swin'a swin'i, bi na sebè zlate sedlo mala. Tak iuż, gdy świni ſedło, cf. szory). - *Meton.* siodło, iazda konna, n. p. Trzeba dobierać koni, innych do siodła, innych do zaprzęgu. *Pam.* 85, 1, 207, pod wierzch, unter den Sattel, zum Reiten. Skoczek nogę wywinął, nie można go brać pod siodło. *Teatr* 19 *b*, 67. - *fig. allegor.* Kto się na ten harc naymocnieyszy kusi, Uyrzysz, ali ć za siodło każdy wypaść musi. *Rey Wiz.* 28 *b*, zbitym będzie, er fällt aus dem Sattel, zieht den Kürzern). Widzisz, iako tu wypadł z siodła na harcu? *Orzech. Qu.* 188. - *aliter*: Podbić ich chciał, i włożyć na grzbiet swoie siodła, *Pot. Arg.* 615, *Mon.* 71, 546, iarzmo, Joch, Sclaverey). - *tr. ad alia* siodło u armaty, kawałek bału mocno okuty, na którym spoczywa dno armaty. *Jak. Art.* 3, 315, der Sattel an einer Kanone. Siodło nazywaią w kancellaryach, papier w kilkoro złożony, do którego wszywaią się arkusze. *Mag. Mscr.*, das Rückenſtück, worein die Acten eingeheftet werden. Siodełko u smuklerza, do robienia sznurków Węgierſkich lub plecionek. *Mag. Mscr.*, das Schnürſättelchen der Poſamentirer. U flisów siodło, pniak wcięty, który wbiiaią na kleszcze dla ich ściśnienia. *Mag. Mscr.*, der Klemmſtock. - *Anatom.* W tyle głowy dołek, *sella turcica*, siodło Tureckie. *Krup.* 1, 99. SIODŁOWY, - a, - e, od siodła, *Vd.* sedlouſki, sedlaun, *Cro.* szamárni, *Sla.* jashichi, *Rs.* сѣдѣльный; Sattel-. Siodłowy koń; *ob.* Podsobny.

SIÓDMAK, - a, *m.*, SIÓDMACZEK, - czka, *m.*, *dem.* *Bh.* ſedmak, ſedmik, ſedmerka; (*Sr.* 1. ſodmak siedmioletni chłopiec); *Crn.* sedmiza; *Vd.* sedmák, sedmiza, simar; *Rg.* sedmák; (*Cro.* szedmák *septennis*): liczba siedm zamykaiąca. *Cr. Th.* 993; eine Zahl von Sieben. - § pieniądz 7 mniejszych wartaiący, *Rs.* семерица, der Siebner. - §. *Botan.* Siódmaczek *trientalis*, rodzay rośliny. *Klak. Dyk.* 5, 121. SIÓDMKA, SIODEMKA, - i, *ż.*, *Bh.* ſedmička, ſedmik; *Crn.* sedmiza (sedmina, z siódmy dzień; *Vd.* sedmina, z exekwiia; *Vd.* sedemnik, z miesiąc Lipiec); *Cro.* szedmicza; *Bs.* sedmina, (*Bs.* sedmina, nedigliа dána, z tydzień); *Ross.* семерка; (*Rs.* семúкъ Czwartek siódmego tygodnia po Wielkiey Nocy, Maiowa uroczystość obchodzona od pospólſtwa); na kartach lub kostkach etc., liczba siedmiu wyrażona, die Sieben. Ciągnąc bank, mówi: siódemka przegraie, ośmka wygraie. *Teatr* 22, 4, karta z siódmką. - §. siódmka, z siódma część czego, *Sla.* sedmina, das Siebentel. 2/7 dwie siódmki. *Jak. Mat.* 1, 60. Pięć siódmych części albo iednym słowem pięć siódmek 5/7. *Jak. Mat.* 1, 45. SIÓDMY, - a, - e, *Bh.* ſedmý; *Slo.* ſódmi; *Sr.* 1. ſodmy, ſédmé; *Sr.* 2. ſedimi; *Crn.* sędmè; *Vd.* sedmi; *Cro.* szedmi; *Rg.* sédmi; *Bs.* sedmi; *Sla.* sédmi; *Rs.* сѣдмый; *Ind.* saptami; w liczbie lub rzędzie po szóſtym idący, der Siebente. Siódmy rok. *Gor. Sen.* 497. Jużem się z szoſtym pożegnał lat krzyżykiem, A z siódmym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801. Już mi na siódmy krzyżyk poszło. *Sak. Persp. pr. B* 2. O siódmey, (*Uc.* godzinie). *Teatr* 38, 13, um Sieben, um ſieben Uhr. O i ż po siodmey, z mialem tam bydź o szóſtey. *Teatr* 30 *b*, 109.

SIOŁO, SIELO, - a, *n.*, *Crn.* selu, dushela; *Vd.* sellu, (*Vd.* seliti, z osadzić); *Cro.* szélo, (szelimsze *migro*, *mito stationem*; szelyar *inquilinus*); *Sla.* selo, sello, seoce; *Bs.* selo; *Rg.* selo, seòze, *oppidum*, *quantita di case cinte di muraglia*; *Rs.* селò, селѣцò, (селенïе, колонïя osada); *Ec.* село, селце; wieś; das Dorf. (*Etym.* siedlić,

siadło, sadzić). Nie tylko stare puste role naprawili, ale i sioła albo wsi na surowym korzeniu wyrobili. *Stryik.* 362. Wszystkie krainy, sioła, miasteczka i dwory palili. *Stryik.* 154. Ktoby na dom, na sioło abo na grunt naiechał. . . . *Stat. Lit.* 173, *Vol. Leg.* 4, 652. Gdy iuż zboże na Zmudzi swożą, tedy sobie kolacye czynią, na które się czasem ze czterech sioł składaią. *Stryik.* 146. Kasał prosić wszystkich, co w onym siele mieszkaią. *Stryik.* 148. Pasters przygrywa, huk się rozlega po siele wesołym. *Tward. Daf.* 82. - *Fig.* Jakoby w głowę zaszedłszy, ladaco ni k selu, ni k horodu plecie. *Pim. Kam.* 320, ni w pięć, ni w dziewięć. - §**. Lizbona, śliczne świata sieło, mownego Ulissessa nieśmiertelne dzieło. *Przyb. Lux.* 84; siedlisko, siadło, osada; Ansiedelung, Colonie.

Pochodz. *siodłak, siedlić, sielanin, sielanka, sielski*; ob. *Sadzić.*

SIONKA, - i, ż.; *dem. Nominis* sień; *Bh.* synče, syn'ka); ein kleines Vorhaus, ein Vorsälchen. - *Anat.* sionki żyłowe; odnożki żył po ręce rozchodzące się, zostawaią między sobą próżne i wolne mieysca, które się sionkami żyłowemi zowią. *Krup* 3, 73, *areolae venosae.*

SIOSTRA, - y, ż., SIOSTRZYCZKA, SIESTRZYCZKA, SIOSTRUNIA, *dem., Bh. et Slo.* sestra; *Sr.* 1. sotra, sostra; *Sr.* 2. schotscha, szotscha; *Crn.* sêstra; *Vd.* sestra; *Cro.* szestra, szèsstra; *Sla. et Bs.* sestra, sestriça; *Rg.* sestra; *Rs.* сестра, сестрица; *Ec.* сестра, сестрéница; *Lith.* schostro, *Suec.* syster, *Angl.* sister, *Lett.* sessu, *Finl.* sisa, *Jsl.* suskin, Niederſ. ſuſter; Ger. die Schweſter; rodzona, die leibliche Schweſter. Dwie siostrze (*dual.*, z dwie siostry). *Biel.* 363. Pokłoń się siostrzyczce odemnie. *Teatr* 23, 8. Ach ty to siostruniu! *Teatr* 12 *b*, 9; cf. Braciszku!). Ulubiona siostrunia. *Teatr* 23, 8. Stóy siostruniu, tak nie powinnaś mówić, *Teatr* 30 *b*, 26. *Prov. Sla.* z jednu siestru dwoch Swagrow dostać, *una fidelia duos inaibare parietes.* - *tr.* Siostry sobie, z podobne, *cf.* bracia. *Cn. Th.* 948. Śmierć siostra snu, bo nic podobnieyszego do umarłego, iak śpiący. *Bud. Ap.* 75. Medycyna tak iest złączona z filozofią, że są iakoby dwie siestrze rodzone. *Syxt. Sk.* 37. - §. W klasztorach, u zakonnic, siostra, n. p. siostra Fortyanka. *Mon.* 70, 744, cf. brat. - §. *Botan* brat i siostra, brat z siostrą, wdówki, kwiatek podobny fiołkowi *flos trinitatis*; *Urzęd.* 303, *Syr.* 1452, die Dreyfaltigkeitsblume, Stiefmütterchen. SIOSTROBOYCA, - y, *m.*, *sororicida. Cn. Th.* 998; *Sr.* 1. sotrè zamorduwar; *Vd.* sestrevmorez; *Ec.* сестроубíйца; der Schweſtermörder. SIOSTROBÓYSTWO, - a, *n.*, zaboystwo siostry, der Schweſtermord, *Vd.* sestremorstvu, sestrenu ubijanje. SIOSTRZAN, SIOSTRZENIEC, SIOSTRZENICA *ob.* Siestrzan, Siestrzenica, SIOSTRZYN *ob.* Siestrzenki.

SIPOSZ, SZYPOSZ, - a, *m.*, *Hg.* sipos, (*Hg.* sijp, z piszczałka; *Hg.* sipolni, z piszczeć); *Cro.* sipus, (*Cro.* sip *tibia*); *Rs.* сипошникъ, (сипóшка flet pasterski), сопéлъ, (сопелъ, сопелка piszczałka, (cf. sopel), cf. *Gall.* sifflet, soufflet; na piszczałce grający piszczek, der Pfeifer, Rohrpfeifer. Dodawali Turkom postrachu, przeraźliwe zewsząd piszczków, surmaków, siposzów, brzękaczów i bębniaszów odgłosy. *Nar. Chod.* 2, 394. (сипнуть chrypnąć, *sipnąć ob. zasiplość). W szałamaie szyposzom przygrawać rozkazał, *Falisz. Fl.* 55, *Białob. Odm.* 43. - §*. szyposz, instrument dęty; ein Blaseinstrument. Faunów surmy krzykliwe, szyposze wielogłośne i rogi myśliwe. *Zim. Siel.* 130. *SIPKOŚĆ, - ści, ż., ochrypliwość, Heiserkeit, Rauhigkeit der Stimme; *Vd.* siplivoſt, neduha; (*Vd.* sipliu, neduhen, zdychawiczny); *Cro.* szip, sziputànye *aſtma, anhelatio*; (*Cro.* sziplyem *difficulter respiro*; *Cro.* szopèm *anhelo*; *Dal.* szopèm *tibia cano*); *Rg.* sijp *aſtma*, (sipgliv, sipavaz *chipatisce d' asma*, *verb. Rg.* sipati; *Bs.* sipati, mucno odihati *grauiter respirare*); *Sla.* sipot; (*adj.* sipotljiv; *Ross.* сипота, сипучесть, осíплость; (*Rs.* сíплый, сíплъ, сипýчій, осíплый ochrzypły, сíпнуть, осíпнуть, осíпáть ochrypnąć, шúпнуть, шúпéть, шúпаю syknąć; *Ec.* сíплъ *scarabaeus melolontha*). Dla wrzodów w gardle *sypkość przypada; bo wilgotności stąd pochodzące, rozmiękczywaią części one głosowi służące. *Sak. pr.* 98. (*diſtg.* sypkość). SIPNIEC, SYPNIEC *niiak. ndk.* sipkości nabyć, ochrypnąć, heiser werden. Gdy wilka kto obaczy, sypnieie. *Sak. pr.* 100.

SIRACZANY, - a, - e, z sierci, von kurzen Thierhaaren. Wieśniacy Litewscy po wielkiey części i teraz za odzieże siermięg siraczanych używaią. *Krom.* 413, *ob.* sierak.

SIROTKA, *ob.* Sierotka.

- - SIS, *enclitic.*, *ob.* - - ś, *enclit.*

SIT SIT! *Gr. σιττα et Φιττα, vox pastorum greges pellentium. Cn. Th.* 998, (*Lat.* ite e. gr. agnae, caprae); głos pasterzów stado poganiaiących, *Włod.*, der Ruf der Schäfer auf die Schaafe, um sie vorwärts zu treiben. (cf. sio sio! *Rs.* шш, шшть, (*Rs.* шúкнуть, шúкать płoszyć ptaki).

SIT, - u, *m.*, SITOWIE, - ia, *n.*, SICINA, - y, ż., *Bh.* syti; *Slo.* syti, Sſaſſina, syk, rakyta (cf. rokić); *Sr.* 1. séćio, séćjina, séćjinka, réżena; *Sr.* 2. sziſche, ſchiſche; *Crn.* serpiza, biz, lâsh; *Vd.* sitje, sitina, bizhje, lazhje, paludje; *Cro.* szit, szitena, szitje, suje, saś; *Hg.* saś, szityó, śip; *Dl.* cziv, (cf. cew); *Sla.* sita, sichika; *Bs.* sit, sita, sgjukka jvodena, sitov; *Rg.* sita, xuk, *barb.* barra; *Rs.* сúтникъ, *iuncus*, Binſen, spław, rośnie na mieyscach wodnistych. *Kluk. Rosl.* 2, 254. Sit gładki, *laevis. Syr.* 1347. Sit kwitnący, *floridus*, Moosflechten. *Syr.* 1347. Sit, sitowie ostre, między którym się zaiące chowaią, *carex. Cn. Th.* 998, Riedgras Koszałka z siciny. *Zab.* 10, 52 *Koſſ. Prov.* Węzła w sitowiu szukasz t. i. nazbyteś pieczołowity, nikczemną sobie pracę zadawasz, *nodum in scirpo quaeris. Mącz.*, zbyteczne trudności wynaydować, übermäßige Schwierigkeiten aufſtöbern; *Rg.* zakidivati rannu na zdravu mesu; *Cro.* ischeo ránu v - czelom meszu). Rzecz niepodobna; w sicie sęku szukać. *Pot. Syl.* 494. Naydą starzy i w sicie sęki i szkrupuły. *Pot. Arg.* 713, cf. w sieci). O twym zdrowiu zamyślała sroga macocha, i maiąc kredyty u męża, sęku szukała w sitowiu. *Pot. Syl.* 100. W sitowiu sęku szuka, kto na rokosz woła. *Pot. Arg.* 116. **SITAK, - a, *m.*, żaba *καλαμίνδιος. Przyb. Batrach.* SITARZ, - a, *m.*, *Bh.* syter, syta: *Vd.* sitinar, sitodelauz. *Cro.* szitàr); co sita robi, der Siebmacher. Za chwost mego siodłaka miałem od sitarza dwa szelągi. *Alb. z W.* 5, *Vol. Leg.* 5, 179. SITNY, SITOWY, - a, - e, *Ross.* сúтный, od sita, Siebe. (*Rg* sitni *minutus*). Sitny łub. *Cn. Th.* 999. Sitny, pytlowany, przesiewany; durchgeſiebt, *Rs.* сúтный. *Anat.* Kość sitna czyli rzeszotna, iż drobnych dziurek na kształt sita albo gąbki pełna. *Mon.* 69, 676. SITO, - a, *n.*,

SITKO, *dem.*, *Bh.* ſito, ſepto, ſytko, proſowadło; *Slo.* ſito, ſyto; *Sr.* 1. kſida, ſeba, ſeya, wołana kſida; *Sr.* 2. kſchida, ſebba; *Crn.* situ, sijtu, sytu; *Vd.* situ, sitto, sitize, mihenu situ; *Cro.* szito; *Dl.* szito, *Hg.* szita; *Sla.* sito, sitto; *Bs.* sitto; *Rg.* sitto, siallo, siatniza; *Rs.* сито, сѣмечко, семце; (cf. *Suec.* sickt, *Angl.* sive, *Angls.* syfe, cf. *Germ.* ſieben, ſichten; *Gr.* σηθειν, przesiewać, *Gr.* σητρον, cf. siać, sieie); naczynie do przesiewania, z gęſtszemi dziurkami niż przetak albo i raeszoto, bad Sieb, *cribrum densum. Sleszk. Ped.* 420. Różne są sita, mnieysze i większe, rzadsze i gęstsze, z włosia końskiego robione, których do przesiewania mąki, przecedzania gąszczów i sosów, i t. d. potrzebuią. Sita dubeltowe; od spodu ſkórzane; włosiane i t. d. *Wiel. Kuch.* 428. Sita do przesiewania mąki maią boki sosnowe, jedłowe. *Kluk. Rosl.* 2, 265. Proszek czyſty przesiewa się przez sito gęſte. *Krumk. Chem.* 43. Przesiewać przez sito, *Sr.* 1. ſayu, *Vd.* presejati, presejati, sitati, ſkus situ toshiti, pretoshiti. Naylepsze sito Węgierſkie lub Biłgorayſkie. *Torz. szk.* 285. Daremna praca sitem czerpać wodę. *Haur Sk.* 174, *Petr. Ek.* 11. Żydówka mi z nożyczek wróżyła na sicie, Że mam leżąc na łóżku moie ſkończyć życie. *Zabł. Zbb.* 68. - §. Sitko, gra dziecinna, ein Kinderſpiel. Jak dzieci zamieniaią mieysca, graiąc sitko, Jgracze ciągnąc karty swe frymarczą wszytko. *Kchw. Fr.* 143. Radziby panem, iako graią sitkiem. *Pot. Syl.* 258. Jakoby właśnie sitko grali. *Biel* 13. Zmówili się, sitko graią, galą sobie. *Cn. Ad.* 1359, zna swóy swego; ty cyt, ia cyt).

SITOWIEC, - wca, *n.*, Sitowa trawa, *ob.* Kościeniec. 2) Sitowiec pliszka, *motacilla schoenobenus* gnieździ się nisko w sitowiu. *Kluk. Zw.* 2, 315, eine Art Bachſtelzen.

SITOWI, - ia, - ie, do sitowia należący, albo też z sitowia, Binſen-, aus Binſen. *Cn. Th.* 999; *Boh. et Slo.* ſytowny; *Sr.* 1. ſecjinowé, ſecjinané; *Bs.* sjuccin; *Ec.* ситный, *Rs.* ситниковый. SITOWINA, - y, ż., *scirpus*, rodzay trawy. *Kluk. Dyk.* 3, 61; Binſengras. Ostra sitowina. *Ctw. Ow.* 153. SITOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt sita, ſiebartig, wie ein Sieb. *Anat.* kość sitowata, ieſt z iedney bardzo cienkiey blonki złożona, która wiele komoreczek w sobie zamyka. *Krup.* 1, 46, *Perz. Cyr.* 1, 28. SITOWISKO, - a, *n.*, *Bh.* ſytiſtie; *Sr.* 1. ſecjinina, rézenina; *Crn.* bishje, bishovje, lozhje; (*Crn.* sijtuvje *materia pro cribrie, varia cribra*); *Cro.* s'alsevje; *Hg.* s'asashely; *Rg.* sitiacte; *Rs.* ситіе, ситовіе; mieysce sitowiem zarosłe, ein mit Binſen bewachſener Ort. *Cn. Th.* 999, *Cn. Syn.* 541. SITOWKA, - i, ż., n. p. Młode poznasz owce, sitówki, iarlaczki, kiedy dwa zęby naprzod u spodu maią. *Haur. Ek.* 126, ein zweyjähriges Schaaf. (*Rs.* ситникъ, ситничекъ chléb pytlowy). SITOWY *ob.* Sitny.

SIU BZIU; *Dudz.* 60, próżne słowa, wiatr; leere eitle Worte, Wind. Ni SIUDA, ni tuda; ni SIUTKI, ni tutki, (*Rs.* сюда tutay): ni tędy, ni owędy; ni w pięć, ni w dziewięć; weder gehauen noch geſtochen. Prawi, iak mówią, ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa iak duda. *Bratk. II* 2, *b.* Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. SIU SIU! psi psi! słowo dziecinne, wyrażaiące potrzebę na mały dwór; SIUSIAC *cz. ndk.*, po dziecinnemu, to co szczać, Oeſterr. wiſcheln, (tſchullen). U Jeżyſk wielkich pytałem Mazura, Coby za rzécska? rzekł mi: dziewcza dziura: Więc nie wiem, tak-li; lecz rzéczka maluśna Do Wisły siusia! *Klon. Fl. G.* 2.

SIWIEC, - wca, *m.*, SIWALEC, - lca, *m.*, SIWASZEK, - szka, *m.*, SIWCZYK, - a, *m.*, człowiek siwy, szedziwy, ein Graukopf, *Bh.* Sſediwec; *Crn.* sivz, (*Crn.* sivora, z siwa ſkała; siwa kobieta); *Vd.* sivez, siuz, (*Vd.* sivora, preſtara baba). Opleśnielec, *Bies. D* 3. Gdy tak iuż on siwasek dokończył swey rzeczy . . . *Rey. Wiz.* 22. Nie nowina siwcowi woyna. *Rys. Ad.* 48. - §. Siwosz, Siwczyk, koń siwy, *Bh.* brůna, (*Bh.* ſywák, z gołąb siwawy); *Vp.* sivez, siu konj; *Bs.* siuaç koga; *Rg.* sivaz, (*Rg.* sivaz, sokó, z sokol); *Sla.* sivac, zollen; ein Schimmel. Potraf tam dosieść iakiego siwosza. *Kniaź. Poez.* 2, 190. Oho jarmarku dawno u mnie czeka Nosaty siwczyk i kobyłka wrona. *ib.* 2, 189. Siwosz, osieł siwy. *Zab.* 13, 276 *Tręb.* SIWAWY, - a, - e, *Vd.* siukaſt; *Crn.* shavtov; *Sla.* sivaſt; *Bs.* prosid, napo sid; *Rs.* сѣдоватый; na siwość poszły, trochę szedziwy, gráulicht, etwas grau. Oko w źrzenicznym humorze siwawe. *Suez. Piel.* 3, *F.* 4 *b.* SIWIĆ *cz. ndk.*, osiwić *dk.*, siwym uczynić, grau machen, grauen. Późna szedziwość wiek wszyſtkich siwiła. *Mon.* 71, 416. SIWIEĆ *Neutr. ndk.*, osiwieć *dk.*, *Slo.* ſſedivegi; *Bs.* sidit, osidit; *Cro.* szedeti; *Rs.* сѣдѣть, посѣдѣть, посѣдѣть, siwym się ſtawać, szedzieć, grau werden, graue Haare bekommen. Starzy, gdy siwieią, szaleią. *Teatr* 33, 80. Czyż to chodzi przywileiem, być rozumną siwey głowie, Głupniem częſto, gdy siwieiem, wybaczacie mi ſtaruszkowie. *Zabł. Bal.* 36. Nad księgami siedząc, osiwieli *Wod. Don.* 26. SIWIOSNKA, - i, ż., ziele, siwe główki, *polium*. Bergpoley. *Syr.* 703. SIWIZNA, - y, ż., (*Rs.* сѣдизна o siwey maści końskiey); siwy włos, szedziwość, *Bs.* sjedina, sidina, bilochja od vlási, sidine, vlasi bieli; *Cro.* szedina; *Ross.* сѣдина; graues Haar, Grauheit. Siwizna czyni nas ſtarymi, nie żeby siwizna miała być przyczyną ſtarości, bo z ſtarości siwizna idzie, nie ſtarość z siwizny; ale iż o ſtarości naszéy iaśnie znać dawa i świadczy. *Zrn. Pſt.* 3, 598. Jakże moiey wſtyd mi ieſt siwizny, gdy młodzieniec mędrszy, niż ia ſtarzec. *Teatr* 42 *d*, *D*. Siwizna nie mądrości znak ieſt, ale ſtarości. *Cn. Ad.* 1037. Frasunki siwiznę przed czasem przynoszą. *Cn. Ad.* 792. Wspaniałsza niż złoto siwizna. *Pot. Arg.* 273. SIWOBRODY, - a, - e, siwą brodę maiący, graubärtig. Neptun siwobrody władca wód. *Ztil. Dr. C.* 3. Charon siwobrody. *N. Pam.* 4, 99. Bogów ociec siwobrody. *Dmoch. Jl.* 2, 46. Mąż iey ſtary, siwobrody. *Morszt.* 20. Milczałbyś lepiey dziadu siwobrodzi. *Tręb. S. N.* 17. Pod rękę ią prowadzą ochmiſtrze siwobrodzi. *Pot. Arg.* 125. SIWOBRODA, - y, *m.*, *Subſt.*, der Graubart. I temu też siwobrodzie zachciało się na ſtarość młodéy żony. *Teatr* 3, 8, 118. SIWOGŁOWY, - a, - e, głowy siwéy, grauköpfig, *Crn.* sivoglav, sivoglava. SIWOJABŁKOWITY n. p. koń, gorczycowaty, ein apfelgrauer Schimmel. *Menińſk.* 1, 24. *SIWOKLĘSK, - a, *m.*, n. p. Siwokłęskowi. *Kchw. Fr.* 75.? - SIWOKRUSZ, - u, *m.*, Graukupfererz, kruszec siwy, bardzo kruchy, wiele w sobie przy miedzi żelaza maiący. *Kluk. Kop.* 2, 182. SIWONAKRAPIANY n. p. koń, *Rs.* сѣбропѣгій, ein Schimmelſcheck. SIWOOKI, - a, - ie, oczu siwych, graüäugig, *Cro.* szivookhi. SIWOŚĆ, - ści, ż., kolor siwy, die Grauheit, *Sr.* 1. ſchedjiwoſći, *ob.* szo-

dziwość, *Rg.* sjedine, (*Rs.* сѣдость szarość). SIWOWĄSATY, n. p. Kochanek siwowąsaty. *Teatr* 7, 53; mit einem grauen Schnurrbarte. SIWY, - a, - e, SIWIUCHNY, SIWIUSIEŃKI, SIWIUTEŃKI, SIWIUTKI *intensiv.*; - o *adv.*, (*Bh.* ſpwy *caeruleus*), koloru między białym a czarnym będący, *Slo.* ſſedivý; *Vd.* siu; *Crn.* siv, (*Crn.* sivn, s okrutny); *Cro.* széd, (*Cro.* szivo, s brunatno); *Rw.* sjed, sjévo, sjeghi; *Bs.* sid; *Hg.* ösz; *Sr.* 1. ſchedjiwé; *Rs.* сѣдый; *Ec.* сѣдинный; cf. *Pers.* sipid, sifid grau. Siwe wody. *Tward. Wł.* 174. Siwe skały. *Paszk. Bell. B* 4. Siwa sierć końska, Schimmelfarbe, rozmaite, jedne konie są brudnosiwe, drugie siwojabłkowite, Apfelſchimmel, trzecie białe prawie i śniegowi podobne; drugie dropiate, mrozowate, gorczykowate. *Koń. Lek.* 5; *cf. Rs.* шалонѣгій. Harcuie cnotą swą, iako siwym na kleparzu. *Rey Zw.* 57 *b*, wyieżdża na popis). - Człowiek siwy, szedziwy, ein grauer Mann, mit grauen Haaren. Siwa gdyby gołąb' baba. *Teatr* 42 *a*, 43, *Crn. et Vd.* sivora. Wszak to pan siwiuchny, iak gołąbek. *Teatr* 53, 6, *Erath Rab.* Siwiuchne ſtarce. *Kmit. Smit. C.* 4 *b.* Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teatr* 43 *c*, 137. Ani włoska u niego siwego, *Past. F.* 292. Miłość nie iest zrobiona dla ludzi w siwe obrosłych włosy. *Teatr* 7, 31. Nie wszyscy ludzie mądrzy, chociaż ſtarzy, Ani się rozum w siwym włosie darzy. *Chroś. Job.* 120. - *fig.* Jeszcze młodą na ciele była, ale bardzo siwą na umyśle. *Wys. Kat.* 61; doyźrzałą, reif am Verſtande. Owoż rozum siwy! *Teatr* 42 *d, B.*; (*oppos.* ſtara głowa, rozum młody; siwy a głupi, *cf.* zielony.).

Pochoda. *nasiwieć, osiwieć, posiwieć, podsiwieć, zasiwieć.*

S K.

SKACZĘ *ob.* Skoczyć. SKACZYDŁO, - a, *n.*, ſkakanie, podſkakiwanie; das Springen, das Hüpfen. Strumyczek leda kto tamą zawiera, Choć się też gwałtem ſkaczydła napiera. *Pot. Syl.* 51.

SKĄD; *ob.* Zkąd.

SKADŁUBINA, ſkałubina, Skalina; *ob.* Skała.

SKAKAĆ *ob.* Skoczyć. SKAKANTERYA, - yi, ż., wiercipiętoſtwo; alluzya do słowa Galanterya, Springerey, Windbeuteley. Żeby się nauczyła gładkiego sposobu pisania listów, a nie teraźnieyszą ſkakanteryą, co to więcey w liście zobaczy kreseк, pauzów, kropek, aniżeli słów. *Teatr* 16 *b*, 75.

SKALA, - i, ż., z łac. miara na mappach i abrysach, w piędzi, w łokcie, w laſki, w ſtaia, w łany albo w mile. *Sol. G.* 7, *Vind.* merna paliza, *Crn.* naſlop, (cf. naſlęp); die Scala, z. B. auf den Landkarten. Długość tę poznać możesz ze ſkali na tablicy przyłączoney. *Switk. Lud.* 55. (cf. *Ecc.* скалы, пороги, ступени, z łac. scala. Черн. Слов. 3, 63.

1) *SKAŁA, SKALINA, SKAŁUBA, SKAŁUBINA, SKADŁUBINA, - y, ż., SKADLUBINKA, SKAŁKA, - i, ż., (*Rs.* скала ſkóra z brzeziny odarta; *Ec.* сѣла, z 2) ſkała; cf. *Rs.* сколокъ, сколочекъ trzaſka; *Etym.* сколоть, сколашать, ſkłóć, ſkałać), rozpadlina, szczelina, ryſa, *Bh.* ſkała, ſkulina, rozſtrzelina; *Slo.* ſſkalabina, ſſtrbina, ſſtára, rozſiedlina, Sſtrbinka, ſſkałubinka, ſſkaričča; *Sr.* 1. ſkaloba, zkawba, rozkawórjo, ſkrčkuczа; *Sr.* 2. tižina; *Crn.* poprašk, shprajna; *Vd.* sprauska, poklei, spok, shrimf,

poprašk, poklina, sianje; *Cro.* proliska, spok; kluft; *Bs.* çipotina, ackrappa, puklina; *Rs.* скважинка, щербина, щербинка, (cf. szczerbina); *Ec.* уплазна, скважня, скважина; die Spalte, der Riß. *Rozszczepiwszy* gałąź, w to *rozszczepienie* nasypawszy prochu wonieiącego, zasię czyście związawszy woſkiem z obudwu ſtron, zalepić mięższą onę *ſkałę*; tedy . . . *Cresc.* 78. Gdy się drzewa szczepią, tedy rozpadlina albo ſkałuba pospolicie do rdzenia bywa, rzadko głęboka. *ib.* 53. W ulu trzeba żeby naymnieyszey dziureczki i ſkadłubinki nie zoſtawało. *Kąck. Pas.* 27. *Rima*, ſkała, rozpadlina. *Mącz.*; *Volckm.* 307. *Rimula* ſkałka. *Mącz.* Subtelną ſkałubiną rozpadła się była Ściana ta, która domy obadwa dzieliła. *Otw. Ow.* 144. Niekiedy wilgoć z drzewa wychodzi ſkałubami, choć ranami w drzewie nasieczonemi. *Cresc.* 50; *et* 359. Piorun ſkałubinę sobie w zaſklepieniu przeprół. *Krom.* 375. Przeſtrzegł, aby palców nie kładła w ſkałę przyprawioną A oſtremi gwoździami srodze przyſtroioną; Ta wetknie rękę, a na gwoździe zaraz trafiła. *Papr. Kal. Q* 3 *b.* Patrz, iak pszczoły woſkiem drobne ſkałuby domów swych zalepiaią; *spiramenta. Otw. Hirg.* 455. Stoiąc za ścianą będzie słuchał przez ſkałubę, co ia będę czynił. *Baz. hſt.* 232. Kozłę rzekło, aczkolwiek wrzaſk kozi słyszę, ale ſkadłubiną wilka widzę. *Ezop.* 12, przez szparę). Okrutny szatan ludzkiey pilny zguby, I w klaſztorze wymaca grzechowi ſkałuby. *Pot. Jow.* 73. Próżnowanie wszech grzechów ſkałuba. *Pot. Arg.* 772. Tą ſkałubą doyrzę ſtatecznych przyiaciół. *Pot. Arg.* 34. - - 2) SKAŁA, - y, ż., *Bh.* ſtała; *Slo.* ſſkała; *Sr.* 1. ſkała, ſſkawa, ſſkalnina; *Crn.* skâla, skalovje, pezhovje, pezhovina, (cf. pieczary, cf. opoka); *Vd.* skala, pezhouje, pezhina, pezh, rupazha, velikamen, ſtena, (cf. ściana; *Cro.* pechina, pechinicza, dêtn, (cf. dereń; cf. *Cro.* skulye *specus*); *Dl.* grebeni, (cf. grobień), kars, krasz, grich; *Hg.* kőszikla; *Rg.* ſtjéna, ſtjeenu, kúk, kámmen, (cf. kamień), grèben; hríd, klísaúra, gljút, golét; *Bs.* ſtina, ſtjena, kamen, ſtjenaiça, hrid, grebeni, sokke, krrisc, kersc, klisura; *Sla.* ſtina ù mòru, shkòlj, pechina, kamenitobrdo; *Ross.* скала, камень; *Ec.* прокорѣ, скала, прокомъ; *Gr.* σκάλα *scopulus. Joan. Tzetzen Chil.* 7; cf. *Ger.* Kiſel, *Lat.* silix, cf. *Hbr.* צור sela *petra*, סלע sakal *lapidauit*). Skała, *saxum altum et praeruptum. Cn. Th.* 633; *rupes, (diſting.* Opoka *petra*), eine Felſenſpitze, ein abſchüßiger Felß, ein hoher einzeln hervorragender Felſen. Kazali mu z ſkały ſkoczyć. *Kłok.* 10. Skała podwodna z wody wyglądaiąca, *murex. Cn. Th.* 999; *Rs.* кѣда, кѣдка, кóпра; eine Klippe. Skały po obu brzegach rzeki, morza, *Rs.* щека, (cf. szczęki). Medea barana z złotą wełną zawiesiła w trudnym a ciasnym mieyscu między dwiema ſkałoma na morzu. *Biel. Św.* 9 *b.* Skała przykra, urwiſta, *Rs.* утесъ cf. ucios). Skała siwa, *Crn.* sivora, (*ob.* siwiec). - *allegor.* Rodzice nie maią serc takowych, któreby iak ſkała twardemi były. *Teatr* 30 *b*, 43. Uparty, nieczuły, właśnie iakby ſkała, ani łzy ani prośby ruszyć go nie mogą. *Teatr* 42 *d, B.* SKAŁAC *ob.* Skłoć, - (SKALAC *ob.* Kalać). - (SKALDA, - y, ż., rzeka w Niderlandzie. *Wyr. G.* 21, die Schelde). (- SKALECZYC *ob.* Kaléczyć). - - SKALIĆ się *Rec. ndk.*, padać się, łukać się, Riſſe bekommen, berſten; (*ob.* ſkała, z ſkalina). Cedrowe się drzewo nie szczepa, nie ſkali, *rimam non capit. Mącz.* SKALINA *ob.* Skała 1). - SKALISKO, - a, *n.*,

urwa skały, urwisko. *Stas., Num.* 1, 149, ein abgebrochnes Felsenstück. 1) SKALISTY, SKAŁUBIASTY, – a, – o, SKALISTO *adv.*, *rimosus*, *Mącz.*; *Sr.* 1. zławowpité, *Rs.* скважиноватый; voll Ritzen, Berſten. *Praeruptus*, przerwany, stoczysty, skalisty, załomiony, zawiesisty. *Mącz. Praeruptum saxum*, podruzgana, skalista opoka. *ib.*, ſchroff, abhängig, abſchüſſig. Skałubiaste gmachy pszczoł cieplem warcuy, *rimosa cubilia*, *Otw. Wirg.* 455. 2) SKALISTY, – a, – o, pełen skał, *Bh.* ſkalnaty; *Slo.* ſkalnati, ſkalnatý; *Sr.* 1. ſkawnuwaté, ſkawopité; *Crn.* skalovita: *Vd.* skalaſt, pezhoun, pezhoujaſt; *Cro.* pechinázt, pechinzki, grebenit; *Hg.* kösziklás; *Dl.* grichevit; *Rg.* kammenit, grebenit, hrijdni, Karacgliv; *Bs.* hridan, grebenit, kamenit; *Rc.* прудный; (cf. prąd); felſig, voll Felſen. Skalista Arabiia. *Tr.* Mieysce skaliſte. *Cn. Th.* 1000. Tam skaliſte mury Dziwna wszechmocność bozka sprawiła z natury. *Paszk. Dz.* 17. – §. skaliſty, na kształt skały, felſicht, wie ein Fels, Steins. Skalista saletra, stwardniała niby skała. *Jak Art.* 3, 316. Skaliſty szmelc. *ib.* Kość skalista skroniowa, *os petrosum*. *Perz. Cyr.* 1, 27. Rudy skaliſte, twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych. *Os. Zel.* 31, *Os. Rud.* 7. *et* 38. – *Moral.* skaliſty, nieżyty, felſenhart. Ta skaliſtych wnętrzności poczwara, którey zguba i ludzkiey krwi chciwość dogara. *Zab.* 1, 168. O serce skaliſte, tyś to przyczyną wszyſtkiego. *Tward.* 53, 33. Nie wszyſtkie serca są skaliſte. *Teatr* 18, 104. Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tłuſte, ale to są lata żelazne, skaliſte, twarde, trudne, których nieledaiako pożyć; iuż tu wszyſtko iako z kamienia kował. *Podw. Wr.* 24. SKAŁKA, – i, ż., *dem.*, saxulum. *Cn. Th.* 1000, ein kleiner Felſen; *Bh.* ſkalka; (*Rs.* скалка wałek). Nad brzegami tego ieziora znayduią się skałki, *madrepores*, w różnym stanie. *Pam.* 84, 790. Skałka, góra w Krakowie, na którey klasztor Paulinów. *Dyk. G.* 3, 53, *Twor. Ok. C.* 1. – §. skałka, krzemień do fuzyi, do strzelby, kurkowy kamień, *Crn.* ognènk; *Vd.* ognenik, ognieni kamen, ognjik, kresaunik, kresauni, kresni kamen; *Slo.* kremen, kamen; *Rc.* огнёвикъ; der Flintenſtein. – §. *Medic.* Łuſki lub skałki na oku, *albugo*, *leucoma*, *nebula*. *Perz. Cyr.* 2, 175, ein weißer Fleck auf dem Auge. SKALNY, – a, – e, *Bh.* ſkalnj, *Sr.* 1. ſkalné; od skały, Felſ-, vom Felſen. Od północnego morza lodowatego, aż do morza Włoskiego skalnego południego. *Biel. Sw.* 157 *b.* Imię Piotra opocayſtym albo skalnym, wykładaią. *W. Pſt. Mn.* 495. Piotrze, ty ieſteś skalnym, a na téy skale zbuduię zbór moy. *Bud. Math.* 16, 18. Kto Piotrowéy ſtolicy nie zna, ten gruntu skalnego wiary nie ma. *Biel. Poſt.* 11. – *Hiſt. Nat.* skalny, na skałach się znayduiący, rosnący, auf Felſen befindlich, wachſend. Oley skalny, Steinöhl. Naphta, z niektórych skał ta tłuſtość się poci. *Sien. wyk.* Opieh górny skalny, na górach skalnych znayduie się, Bergeppich. *Syr.* 1082. Mech skalny kamienny. *Urzęd.* 61. Skalna rutka, *ob.* Ruta skalna, *ob.* Włoſki P. Maryi. Skalna rzęsa *ob.* Rzęsa. SKAŁUBA. SKAŁUBINA *ob.* Skała 1). SKAŁUBIASTY, *ob.* Skaliſty 1).

SKAMIAĆ *cz. ndk.*, skamiałym czynić. *Cn. Th.* 1000. verſteinern, zu Stein machen. Skamiaiąca twarz Meduzy, *saxificus vultus*. *ib.* SKAMIAŁOŚĆ, – ści, ż., *petrification*, die Verſteinerung. Zbiór naleziony po naywyższych górach skamiałości. *Stas. Buff.* 126. SKAMIAŁY, SKAMIENIAŁY, SKAMIEĆ, SKAMIENIEC *ob.* Kamień, Kamieniec.

SKAPAĆ, skapał, skapie *Med. ndk.*, kroplami spadać, *Vd.* dolkaplati, dolsousiti, *Crn.* skâplem, skapiti, *Rs.* исканать; herabtráufeln. Mieszałeś i łzy przy wdzięcznym obłapie, któremi twoia twarz i moia skapie. *Chroſt. Ow.* 20. W serdecznym żalu oba się obłapią I łez obfitych strumieniami skapią. *Chroſt. Fars.* 247. – 2) *tr.* skapać, skapieć, skapiene, z skawęczeć, znikczemnieć, w sobie upadać, elend werden, vergehen, ſchwinden, ganz von Kräften kommen; (*Slo.* kapati *interire*; *Crn.* skapati, skâplem, z wyschnąć, *Crn.* skapanje, z suchoty). Od prac, od trudności nieſkończonych prawie skapieią i na zdrowiu schodzą. *Kosz. Lor.* 71. Ninieyszą bitwą ród ludzki skapieie. *Chroſt. Luk.* 219. Półki to bardziey niewygodą skapią Niżeli temi walki, co ich trapią. *Chroſt. Fars.* 266. Skapał zgoła na oczekiwaniu zakończenia sprawy swoiey. *Nag. Fil.* 90. – *Vulgar.* bodaybyś skapał, iak pies na powrozie.

SKĄPAĆ *ob.* Kąpać.

SKĄPCA, SKĘPCA, – y, *m.*, SKĄPIEC, SKĘPIEC, – ępca, *m.*, SKĄPEK, – pka, *m.*, SKĄPIGROSZ, *Boh.* ſtupec, hauzla, hauźwićta, ſtudlik, (cf. ſtęchły), neužilec, (cf. nie użyie); *Crn.* skoporiti; *Vd.* ſtisnjenik, (cf. ścisnąć), dershlivar, (cf. dzierżeć), hranovez, hranjar, (cf. ochraniać); *Rg.* skupas; *Cro.* zkúpecz; *Rs.* скупецъ, скопидомъ, скряга, колотырникъ. Liczykrupa, skaera, szperka, smażywiecheć, wędzigrosz, zmindak, ein Filz, ein Karger, ein Geitzhals; (*Etym.* kupa). Pod takim sknérą, skępcą i śmierdziuchem. *Chroſt. Fars.* 100. Ty skępcze iakomy, skupuiesz wsi, domy, Gęſte folwarki i przeſtrone sioła, Połświata na cię dzisiay ciasne zgoła. *Kchw.* 178. Skępiec ieſt iako na skale iagody, ludziom nic po nich, iedno wronom gody. *Rey. Zw.* 217. Niech wszyscy djabli wezmą skąpſtwo i skąpców. *Teatr* 7 *a*, 14. By to dobrze uważali ci skąpkowie, nie takby twardo poczynali. *Birk. o Ex.* 27. SKĄPIĆ, SKĘPIĆ *med. ndk.*, *Boh.* ſtaupiti, ſtrbiti, (cf. skarbić); *Crn.* skupûjem; *Vd.* dershuvati; *Rs.* скупиться, скопить, скопливъ, (cf. kopa), алтынничаю, алтынничать, скряжничать, skąpo się obchodzić; knauſern, kargen, filzen, geitzen. Nie skąpmy na własne swoie potrzeby. *Kołł. liſt.* 1, 69, nie żałuymy sobie). Dobry gospodarz, chcąc być całym od szkody, nie skąpi na opłatę stróża. *Kołł. liſt.* 1, 111. Skępiaz, gdzie dać potrzeba, gdzie nie trzeba, przepełniasz. *Cn. Ad.* 1039. On skąpi więcey, niż przyſłoi, a wżdy ubożeie. *Radz. Prov.* 11, 24. – *Actiu.* skępić czego, cf. skarbić czego.

SKĄPIEĆ, SKĘPIEĆ *neutr. ndk.*, skąpym się stać, karg werden. Przysłowie: ſtary skąpieie. *Off. Str.* 4. Dziś on albo skąpiał, albo chce być hardy. *Rey Wiz.* 93. SKĄPICA, SKĘPICA, – y, ż., kobieta skąpa, eine filzige Weibsperſon, *Bh.* ſtupkyně, *Ross.* колотырка, колотырница. SKĄPSTWO, SKĘPSTWO, – a, *n.*, SKĄPOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* ſtaupoſt, ſtrknoſt, hauźewnoſt; *Sr.* 2. gelž, giž; *Crn.* skopadya; *Vd.* ſtisnjenoſt, ſtisnoba, (cf. ścisłość), dershlivoſt, terduſt; *Cro.* zkúposzt, szpornószt (cf. sporność); *Rg.* skûpos, spornos, sctédgna, sctedechſtvo, *cf.* szczędzić); *Rs.* скупость, скряжество, sknérſtwo, die Kargheit. Skąpſtwo ieſt niegodziwe i podle, oszczędność chwalebna i pożyteczna. *Kras. Pod.* 2, 256. Terazbyś lu-

dzie niektóre możne tak skąpe uyrzał, że się przed skąpością zebranych worów pieniędzy, iakoby świątości napatrzeć nie mogą, iedno nad niemi leżą. *Kosz. Lor.* 173. Skępstwo z szaleństwem w towarzystwie chodzi. *Jabł. Ez.* 97. Nieco skąpości, *Rs.* скуповáмостиь. - §. skąpość czego, s brak, niedostatek, *Rg.* skupocchja; Knappheit, Mangel, Abgang an etwas. Dla skąpości spowiedników przeszkadzało się niekiedy duchownemu pragnieniu iey. *Wyr. Kat.* 343. SKĄPY, *Compar.* SKĘPSZY, - a, - e, SKĄPIE, SKĄPO *adv.*, *Bh.* skaupy, skaupě, skrbný, hauzewný; *Slo.* skaupý; *Sr.* 1. skupy, skupé; *Crn.* skòp; *Vd.* skop, terd, terdovitex (cf. twardy), dershliu, (cf. dzierżeć), skisnjen, (cf. ściały); *Cro.* skúp, szkúp, sztisznik, szpòren; *Bs.* skúp, lakom; *Rg* skúp, spòr, spòrni, skisnút, tjésan, sctedeechi; *Rs.* скупой, скуповатый, скупый, скупь, скрягинь, крѣпкій, крѣпокъ, коломѣнной, мутій, (cf. tęgi); *Ec.* скупый; nieszczodry, niehoyny, karg, filzig, geizig. Skąpy *Subst.* s skąpiec, *skąpożyyski*, der Geizhals. Pan Skąpożyyski kilka kwadragezym na rok odprawiał, a pieniądze zbiiał. *Mon.* 71, 404. Skąpego nie obieray sobie za przyiaciela. *Rys. Ad.* 62. Skąpy dwa razy traci, drugiego płaci. *Rys. Ad.* 62, *Pot. Arg.* 631, *Leszcz. Gl.* 120; *Slo.* skupi, widicli wie tratí. Chciał się skąpy obwiesić, że talara stracił, Żeby iednak za powróz dwóch groszy nie spłacił, Ukradł go pokryiemo. *Kras Bay.* 108. - Każdy będzie skąpie żął, kto skąpie rozsiewa, lecz który hoynie sieie, hoyne żniwo miewa. *Pasz. Jak.* 7, *Leop.* 2 *Cor.* 9, 6. Skąpo bogu daią. *Birk. o Ex.* 27. - §. *Pass.* skąpy, s nieobfity, niemnogi, nicht reichlich, sparsam, (*Sla.* skùpo, s drogo). Skąpy obrok bierze. *Birk. o Ex.* 27. Małe i skąpo ciekące źrzódło. *Warg. Radz.* 113. To pełne, to zmyślone i skąpe czynili sztychy, Znać, że się oba szermować uczyli. *P. Kch. Orl.* 1, 32. U króla naszego człowiek ma skąpo; ale iednak nie zatrzymuią żołdu ani na godzinę. *Pam.* 85, 1, 123. Skąpo o co, s braknie tego, trudno o to, schwer zu bekommen. Skąpo teraz o zboże. *Tr.*

SKAPTOWAC *ob.* Kaptować. SKARAC *ob.* Karać.

*SKARASKAC się kogo *Rec. dk.*, zbyć się kogo, *odkarasskać się kogo, sich einen vom Halse schaffen, einen los werden. O gdybym się skaraskał tego natręta. *Pot. Arg.* 626. Nie mógł on się skaraskać fatalnego kruka. *Pot. Syl.* 145.

SKARB, - u, *m.*, (*Bh.* krabice karbona; *Crn. et Vd.* skerb, *Cro.* szkérb, skerb, *Bs.* skerb, *cura, diligentia*; *Rs.* сварбъ, сварбить, сварбливый, сварбливость, сварбливо, сварбливенько, сварбливенько, сварбливенько

Teatr 11,67. SKARBIEC, -bcu, *m.*, mieysce chowania skarbów, *Bh.* pollabnice, *Slo.* pollabnice (cf. poklad, pokladnica); *Sr.* 1. ſchetzowna komora, ſchetzkomora; *Crn.* tarna; *Vd.* sakladna hrauva, salogna kamra, sakladni vomar, salognu sehranishe, kasa, denarska hrauva; *Dl.* tarna kuchya; *Hg.* taar haz; *Rg.* pjeneznica; *Ec.* сокрóвищница; die Schatzkammer. Skarbiec, w którym się chowały ozdoby krolewskie i niektóre Rzpltey kleynoty, był na zamku Krakowskim." *Skrzet. P. P.* 1, 183. Skarbiec kościelny, *Ec.* ризница. Nieprzyiaciel zabierze skarby po skarbcach złożone. *Wad. Dan.* 198. Skarby niebieskie, które zachownie bóg świętym w skarbcu wieczney chwały swoiey. *Kul. Her.* 261. SKARBNICA, - y, *ż.*, skarbiec, die Schatzkammer. (*Rs.* скáрбница, кладовáя склад, sklep składowy). Jest tam skarbnica cesarska, kędy przede drzwiami zawsze leżą wielkie wory pieniędzy. *Star. Dw.* 23. Eliaszb uczynił sobie skarbnicę niemałą. 3 *Leop.* 2 *Esdr.* 13, 5, pokladnicę. 1 *Leop.*). - §. skrzynia do chowania kosztowności, der Schatzkasten. Skarbnica w domu skarbu. 1 *Leop.* 2 *Esdr.* 10, 38. Na skarbnicę drogich kleynotów pełną, zawsze dybią złodzieie. *Petr. Pol.* 329. Rzucili się do skarbnicy, pieniędzy szukać. *St. Dz.* 1004. Skarbnica kościelna, der Gotteskasten. *St. Dz.* 64. Karbony albo skarbnice gotowych zawsze pieniędzy w pierwszym kościele na ubogie. *St. Dz.* 29. - *fig.* Cała dzarów bozkich skarbnica stoi wam otworem. *Bale. Nied.* 1, 152. SKARBNICZEK, - czka, *m.*, staroświecki gatunek poiazdów, niby to wóz skarbny, eine altmodische Art von Wagen. Przyiechało się dawniey na skarbniczku prostym; ale za każdym razem skarbniczek z miasta pieniądze przywoził. *Kras. Pod.* 2, 145. Skarbniczkiem czyli telegą przeieżdżaiących widziałem. *Mon.* 65, 60. Woli iego żona, Aby ią na sprężynach giętkich zawieszona Po balach, po assamblach kareta woziła, Niż gdyby do kościoła skarbniczkiem ieździła. *Wyg. list.* 8. SKARBNICZKA, SKARBUSZKA, - i, *ż.*, puszka do zbierania w niey pieniędzy, karbonka, die Sparbüchse. *Tr.* SKARBNIK, *ob.* Skarbek. SKARBNIKOSTWO, - a, *n.*, urząd skarbnego, (cf. Podskarbi), das Amt eines Schatzmeisters. *Tr.* SKARBNY, SKARBOWY, - a, - e, (*Bh.* ſtibny, z skąpy; *Ross.* скарбовый sprzętowy), od skarbu, Schatz; *Vd.* sakladni; *Rs.* сокровищный. Komora skarbna. 1 *Leop. Ezech.* 40, 45. Podskarbi ma kwitować pod swą pieczęcią skarbną. *Herb. Stat.* 63. Z skarbnemi wozy nie ieżdżą do nieba. *Rey Wiz.* 105 *b*, *Susz. P* 4 *b*, *ob.* Skarbniczek). Pisarze skarbowi. *Vol. Leg.* 3, 429. SKARBNY, SKARBOWY *Subſt.*, nad skarbem przełożony (podskarbi), der Schatzverwahrer, Schatzmeister. Skarbny W. X. L. *Vol. Leg.* 3, 429. SKARBOKRADZTWO, - a, *n.*, n. p. ieśli co *pospolitego wezmą, to skarbokradztwem nazywaią. *Kucz. Kat.* 3, 162, *peculatus*, kradzież skarbu publicznego, Diebſtahl öffentlicher Gelder.

SKARBOWAĆ, *ob.* Karbować SKARCIĆ, *ob.* Karcić.

SKARGA, - i, *ż.*, (*Etym.* kara), uskarżanie się, obwinienie, żałoba, die Klage, die Anklage; *Sr.* 2. ſtarjba; *Bh.* jalowba; *Slo.* jalowba; *Crn.* toshba (cf. *tążyć); *Vd* toshba, toshva, toshuvanje, toshenje, satoshenje, satoshba, natoshbe, potoshba, potosheuje, *Cro.* túsba, obtusenye, oszvada (*ob.* obwadzić); *Dl.* ukor; *Slc.* osvadjenje (cf. swada); *Rg.* óbada, osvada; (cf. *Rg.* kargliv, litigiosus); *Ross.* жáлоба, жалобница, замскъ; *Ec.* ῥῆσις (*ob.* rzecz), поречениe, оглагóлание. Zdadzą się correlativa nędza i skarga. *Birk. Sk. D* 4. Janusz książę Mazowiecki oyca Xiędza Skargi, dlatego *Skargą* przezwał, iż się często przed nim *uskarżał* na krzywdy sobie uczynione, mówiąc mu: wszystko się *skarżysz*, miły Pawełki, moglibyśmy cię *Skargą* nazwać. *Sk. Birk. D.* 4, *ob.* Skwierczek. SKARGOWY, - a, - e, od skargi, Klages. Sądy starościne skargowemi zowią. *Herb. Stat.* 209.

SKARŁUPA, - y, *ż.*, (cf. skorupa, skorłupa), łuska, szczeżuia, n. p. krokodylowa, *cataphractum. Cn. Th.* 1000, skóra czyli łuska wężów, żółwiów i tym podobnych. *Wlod.*, harte Schuppe, z. B. eines Krokodils, einer Schlange &c.; cf. *Bh.* Sſtralaup, skora na chlebie; *Rs.* скорлупа łuska orzechowa). Skarłupa smocza wężowa. *Cn. Th.* Skarłupa żółwia, żółwia skorupa. *ib.*, ein Schildkrötendeckel.

SKARMIĆ, ZKARMIĆ co, *ex. dk.*, zjeść, strawić, *Ross.* скормить, скармливать; verzehren, auffeſſen. Niemiey nikogo za konfidenta, póki korca soli z nim nie skarmisz. *Fr. Ad.* 68. Rozmiotał w pole kawałce, święte ciało, święte palce (S. Stanisława). Chcąc, by to marnie strawiono, Przez psy, przez ptaki skarmiono, *ut vorarentur. Piet.* 142. Myśliwcy ubogich nieboraków maiętności psy skarmiaią. *Aosz. Lor.* 134.

SKARPA, - y, *ż.*, *fortific.*, pochyłość wału, z *Franc.* escarpe; die Abdachung, die Böſchung, płaszczyzna spadzista przedpiersienia i tarasu wałowego, zamykaiąca iedną stronę rowu fortecznego. *Jak. Art.* 3, 316. Przez równe pola, przez skarpy, przez doły Wciąż uciekaią przed nieprzyiacioły. *Pot. Arg.* 64. - §. Tym się też utwierdzaią mury, kiedy ie *na skarpę* muruią, t. i, coraz cieniey od fundamentu aż do samego wierzchu wywodząc. *Haur Ek.* 7, cf. *Germ.* ſcharf). - §. *figur.* Liszki w głębokiey grzebią iamy skarpie. *Pot. Pocz.* 425, w dole, Grube). Zlęknie się, uciec trudno, skryć w tąż w oney skarpie. *ib.* 151.

SKARPETA, SZKARPETA, - y, *ż.*, SZKARPETKA, - i, *ż.*, *dem.*, z Włosk., krótkie zwierzchne pończochy, Fußſocken; *Boh.* Sſkarpetle, (Sſkarpál trzewiczysko); *Vd.* shkarpetel, ſtopalu, podskreuliza, podnogavisa, kopiza, kouzhina, shok. shokje; *Cro.* skarpetula, skarpetlini, skerpédin, kopichiza; *Bs.* navlake (cf. nawlec), mestve, kalcine; *Sla.* návlacsi; *Ross.* карпéмка, карпéмочка, носки. Szkarpetki mu daią na nogi. *Star. Dw.* 25. Pończoch szkarpetek małych . . . *Inſtr. C. L., Vol. Leg.* 4, 359.

*SKARTABELL, *ob.* Schartabell. SKARTOWAĆ, *ob.* Kartować.

SKAR-ŻYĆ, SKAR-ŻYĆ się *ndk.*, uskarżać się na kogo, obwiniać kogo, klagen, anklagen, ſich beklagen über jemanden; *Bh* jalowati; *Sr.* 2. ſtarjiſch, *Sr.* 1. wobſkorjúpu ßo; *Crn.* tòshem, toshújem (cf. *tążyć); *Vd.* toshit, toshiti, satùsim, *Sla.* túxiti, *Bs.* tuzitise, potuzitise; *Dl.* oszvadujem (*ob.* *obwadzić); *Rs.* жаловаться. - Skarżyli się na nie przodkowie nasi, skarżymy się my, i którzy po nas nastaną, skarżyć się będą, iak dobre stare obyczaie zginęły. *Ger. Sen.* 28. Król Zygmunt skarżył się na

Lubczany °cesarzowi Maxymilianowi (u cesarza Maxymiliana). *Stryik.* 709. Panu Bogu ia téy krzywdy, mnie dziś uczynioney, skarżę się, że mię niewinnego zabić chcecie. *Baz. Hst.* 28. SKARŻEWO, - a, *n.*, Schöneck, miasto Pruskie w Pomeranii, w powiecie Stargardzkim. *Dyk. G.* 3, 53. SKARŻESZOW, - a, *m.*, miasto w Sandomierskim. *Dyk. G.* 3, 50. SKARŻYCIEL, - a, *m.*, skarżący się na kogo, oskarżyciel, powód, *Slo.* žalobník; *Crn* toshnik. *Vd.* toshnik, natoshnik, satoshnik, shaluvaus, plakavez; *Cro.* tusbènik, tusitel; *Rs.* жалобникъ, жалобникъ, истецъ, истецъ; der Kläger. SKARŻYCIELKA, - i, *ż.*, die Klägerinn; *Vd.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Ross.* жалобница. Ty śmiesz być skarżycielką. *Przyb. Milt.* 300. SKARŻYCIELSKI, - a, - ie, od skarżyciela, Kläger-; *Rs.* истцовый, истцовый (cf. iściec). SKARZYCIELCZYN, - a, - e, od skarżycielki, die Klägerinn betreffend.

SKARZYK, - a, *m.*, tak bartnicy sowią wiąz woskowy albo pierwsze wiązanie pszczelne w ulu, *commesis. Mącz.*, wiąza, wąza, pierzga, ulicznik, °przedmieście, der Vorstoß im Bienenstocke.

SKĄSAĆ, *ob.* Kąsać. SKATOWAĆ, *ob.* Katować.

SKAWA, - y, *ż.*, rzeka w Krakowskim, ein Fluß im Krakauischen, (cf. *Sr.* 1. sława skała). - §. Gończym psom dają miana od rzek, n. p. Wisła, Dunay, Raba, Skawa, ein Name der Stäuberhunde. SKAWINA, - y, *ż.*, miasto i rzeka w Krak. *Dyk. G.* 3, 54, Stadt und Fluß im Krakauischen.

SKAWALKOWAĆ, *ob.* Kawałkować. SKAWĘCZEĆ, *ob.* Kawęczeć.

°SKAZ, - u, *m.*, (*Crn.* skâsa *demonstratio*, *Vd.* skasa, skazanje, oświadczenie, okaz; *Rg.* skâza, prikazanje, representacya); ukazanie, pokazanie, das Zeigen, Anzeigen. Skazu i gąbki godną popadł winę, *indicio linguague. Zebr. Ow.* 122. - §. skaźń, skazanie, wyrok, der Ausspruch, die Sentenz, das Urtheil. Urząd ma według statutu skaz przeciw takiemu uczynić, i żałobnikowi wypis skazania swego dać. *Stat. Lit.* 146. Jeśli kto za pozwem nie stanie, tedy urząd ma przeciw niemu skaz dla nieposłuszeństwa na upad uczynić. *ib.*, (*ob.* wskaz).

SKAZA, - y, *ż.*, to, co kazi drugie, das Verderbniß, Sittenverderbniß. Dobrodzieystwo niecnotom uczynione iest skaza dla dobrych. *Nar. Hst.* 4, 77. - §. skaza, uszczerbek, szkoda, zepsucie, stan skażony, nadwerężony, Nachtheil, Schaden, Verletzung, Verderbniß; *St.* łaz, n. p. w płatné, w sukné, zkáza; *Slo* zkáza *perditio*; *Sr.* 2 skáz; *Sr.* 1. popażeno; *Crn.* skâsa *corruptio*; *Vd.* skasa, skaženja, poguba; *Ss.* sctotta, quar, pomankanje; *Rs.* падежина (cf. pleśń; *Ec.* мадъие, мад. - Wzroku skaza, i w innych osobach wszystko mu na opak pokazuie. *Mon.* 64, 297. Sprawiedliwy po śmierci nie ogląda zatracenia abo skazy. 2 *Leop. Ps.* 48, 12. Woda morska iest słona, aby powietrza nie zarażała; bo niemasz nic, coby się przeciwiało skazie, iak sól. *Hoter* 11. Co czynię, nie czynię ku skazie Xiędza Podlodowskiego, ale iżbyś W. K. M. skazy iakiey w Rzpltéy nie uczuł. *Gor. Dz.* 37. Smierć moia zmyie skazę, ktorą oczerniłem tę familiią. *Teatr* 4, 111, plamę Flecken, Schandfleck. Nie chciałem, żeby to nierówne małżeństwo iakiey skazy nie przyniosło. *Roh. Kom.* 4, 352. Plastrzyk na skazę przyłożyć. *Haur Sk.*

402, na ranę, Wunde, Schaden, verletzte Stelle. Skaza na skórze garbowaney, cienkie mieysce, *Rs.* папина, папинка. - Skaza, skazitelność, ułomność, Verderbtheit, Verderblichkeit. Tak się ma powstanie z martwych: bywa siano w skazie, wstaie w nieskazie. *Bud.* 1 *Cor.* 15, 42. Musi skaza ta przyoblec nieskazenie, a śmiertelność ta przyoblec nieśmiertelność. *Bud.* 1 *Cor.* 15, 53. - Ty kochanych rodziców podobny obrazie, Który wszystek ich cnot zbiór dochował w nieskazie. *Zab.* 15, 103, nieskażenie, nieskazitelnie, nienaruszenie, unverletzt, unversehrt. - §. 2) *botan.* skaza, ziele, lwi ogon, zioła blisko siebie będące zaraża i kazi. *Syr.* 1252, Löwenschwanz, wilk zielny.

SKAZAĆ, *F.* skaże *cz. dk.*, skazuie *pr.*, Skazować, skazywać *cont.*, *frequ.*, (*Sr.* 1. zkazugu *indico*, zkazwatę *indicatiuus*; *Vd.* skasati, skashuvati, pokazati, s okazać, oświadczyć, świadczyć; *Rg.* skâzati, skazivati *narrare*, *demonstrare*; *Rs.* сказать, сказывать, *Ec.* сказати, сказовати, s powiedzieć, wyrazić; *Ec.* каꙗю, сказуѭ *ostendo*); palcem wytykać, pokazać, ukazać co niby palcem, *Cro.* izkazati, izkazujem; mit Fingern weisen, zeigen. Patrzącemu ludowi palcem go skazałem. *Jabl. Tel.* 75. Cała wieś teraz mię palcem skazywać będzie. *Teatr* 8, 95, *et* 4 *b*, 123. Co żywo będzie palcem skazowało, Otoż téy się pani fochów chciało. *Wad. Dan.* 238, *et* 79. Skazuiący palec, wtóry palec. *Mącz.*, różen, der Zeigefinger, *ob.* Palec; *Crn.* kasin, kasins, sapavzhnek; *Rg.* kazaz; *Sla.* kazipût). Wenera, którey żadna inna nie zrównywa w kunszcie zaodzenia, więcey w twarzy nie skazywa, tylko słodkie omdlenie. *Przyb. Lus.* 46. Potym wyrzekli a skazali pospolitym przykazaniem i wyrokiem, wszemu narodowi żydowskiemu ... 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 8, oznaymili, ogłosili, bekannt machen, kund thun. Skazać do kogo, obwieścić kogo, uwiadomić kogo o czym, zwłaszcza przez nadarzonego, nie przez umyślnego posłańca. *X. Kam.*, einem wissen lassen. Skazać do kogo po co, o co, *ib.* - §. 2) dekret skazać, s skazać, dekret wydać, wyrok uczynić, wyroczyć, ein Decret fällen, den Ausspruch, das Urtheil sprechen, entscheiden; cf. °naydować). Jeśliby kogo o dekret pytano, a onby skazał taki, jakiby rozumiał, choćby nie był według prawa, żadney szkody ztąd nie odniesie. *Szczerb. Sax.* 73. Gdy kto dekret skaże, nie może od niego odstąpić, bez przyzwolenia onego, za którym skazał. *ib.* 73. Skazuię za kim, dekret wydaię po kim, osądzam kogo niewinnym czego. *Cn. Th.* 1001, für einen entscheiden. Azaby nie skazano za mną, gdybym ia nie maiąc pisanego dowodu, wiele świadków za sobą postawił? *Hrbst. Art.* 54. Klaudyan o żydziech skazał, i dał im wolność mieszkania w Rzymie. *Sk. Dz.* 40. Nie rozrzynaymy téy sukni utkanéy, Lecz cała niechay będzie z nas iednego, Komu ią skaże los o nię miotany. *Odym. Sw.* 2, *J i.* Skazuię przeciw komu, osądzam być winnym czego, potępiam dekretem, einen verdammen, verurtheilen; *Vd.* obsodit, persodit, pogubit; *Rs.* осудить, осуждать, приговорить, приговаривать. (cf. *Ec.* показнити ukarać na życiu). Nero Piotra na krzyż, a Pawła pod miecz skazał. *Sk. Żyw.* 437. Nie skazuycie, a nie będziecie skazowani. *Rey Pst. Ff* 3, nie potępiaycie). Dobra przedać tych, którzy są skazani, *proscriptio. Siem. Cyc.* 142. W prawie iest opisano, do

którego dnia skazywać i przedawać wolno. *ib.* 144, *proscribere*). Życie iego wielką nagrodą otazowane, a prawie skazane było. *ib.* 498. Skazanie abo dekret. *Herb. Stat.* 422, die Aussprach, der Richterspruch, die Sentenz; *Bh.* oberčenj (*cf.* odrzec). (*Vd.* skazanje, storjenje, s świadczenie, dokazanie; *Rs.* сказáнїе, сказывáнїе opowiadanie, tłumaczenie się z czego; сказка powieść, wyłuszczenie). Gdy kto skazaniu sądowemu dosyć nie uczyni, ... *Sax. Porz.* 13. Mocą tego prawa, które mamy o skazaniu, dobra Roscyusza przedać można było. *Siem. Cyc.* 142, *de proscriptione*). Ty w tymże skazaniu iesteś. *Zrn. Pst.* 171 *b*, w tymże potępieniu, téyże kary godny.

SKAŻCA, - y, *m.*, SKAZICIEL, - a, *m.*, kaziciel, który co psuie, niszczyciel, der Verderber, Vernichter; *Boh.* kazyć; *Sr.* z. zkáżenc, zkaschenc, pokażenił; *Cro.* kabitel; *Dl.* izopachitel, iszetnik; *Vd.* svrataus, skasnik, spazhuvauz; *Ec.* испакúтель, растлúтель. Wy skaziciele cnoty. *Zab.* 14, 359. Pokoy a próżnowanie, wieley to są skażce człowieka. *Gor. Dw.* 368. Matyasza powiadali być wielkim skażcą królestwa Węgierskiego, który ieno łupi poddane. *Gwag.* 87. Naprawcę zakonu, mieli żydzi za skażcę zakonu. *W. Post. IV.* 235. Czytay, w iakiey Katylina albo insze burzyce a skażce pospolitey rzeczy, sławie zostawali. *Rey Zw.* 38. Ktoby z naszych został skażcą i przestępcą tego przymierza, tego my iako złoczyńcę karać będziemy. *Baz. hst.* 340. Żydzi u nas żadnego nie robią rzemiosła; a przecię rzemieślnikom skażcami są. *Petr. Pol.* 75, szkodą). Prac naszych skażca, niespokoyny Achilles. *Otw. Ow.* 496. Atreowicz skażca Troi. *ib.* 537, burzyciel). Król ów mężny skażca Daryuszow. *Papr. Tr. B* 2 *b.* *Skaysco swego narodu. *Petr. Hor. C* 4. 2) *SKAZCA, - y, *m.*, SKAZICIEL, - a, *m.*, który skazuie, pokazuie co, der Weiser, Zeiger, Anzeiger. (*Slo.* ukazatel, ukazowatel index zegarowy; *Sor.* 1. zkazowaj *indicatiuus*; *Crn.* kasin, kazinz, z palec skazuiący, rożen; *Cro.* kazitel, *Dl.* kazalacz *monstrator*; (*Cro.* kazilo, kazalo, kazëcz, czegar, *Dl.* kazalo, z index u zegara; *Rg.* skàzalaz, povjèdalaz, z opowiadacz; *Rg.* kàzala, skàzala, *Bs.* kazallo, z indeks); *Rs.* указáтель, (сказывáтель opowiadacz, сказочникъ baiarz; *Ec.* сказáтель wykładacz). Karał tych srogo, co zbiór swóy kryli; skazcom zaś za pracą naznaczył pewną nagrodę i płacą. *Chrość. Pars.* 219, donosicielom, wydawaczom). Zbóycy, niepaczo, oprawcy, skazowie, Wszędzie nas wrażą, by się nie skrył który. *Chrość. Pars.* 235.

SKAZIĆ; SKAŻENIE, *ob.* Kazić. SKAŻENIE, z skazitelność, podlanie skażeniu czyli zepsuciu, die Verderblichkeit. Skazitelne to ciało musi przyobłec nieskażenie. *W. Post. Mn.* 7. Sieie się, mówi apostoł, w skażeniu, powstanie w nieskażeniu, *Aucz. Kat.* 236. SKAZICIEL, *ob.* Skażca. SKAZICIELKA, - i, *f.*, która co skazi, zepsuie, die Verderberinn; *Bh.* kazytèla; *Sr.* z. pokażenicza. Spiewaczki, swywolne niewiasty, skazicielki dobrych obyczaiów. *Sk. Dz.* 313. SKAZISTY, SKAZITELNY, SKAŻNY, - a, - e, skazie podległy, verderbbar, dem Verderbniß ausgesetzt, verletzbar; *Bh.* porussitelný (*cf.* poruszyć; *Vd.* skaviten, svratliu, z zgubny); *Vd.* skrohliu, segnitliu; *Cro* hablyiu; *Rs.* тлѣ́нный, бре́нный, вре́дный, вреждéнный, ничтóжный, гнóлемый, скоропогúбельный, истлѣ́нный, скудéльный; *Ecc.* исплѣ́нень, разплѣ́нный. Niechay się skazitelna materya rozsypuie w proch. *Psalmod.* 101. Musi to skaziste ciało przyobłec nieskazitelność, a to śmiertelne nieśmiertelność. *Leop.* 1 *Cor.* 15, 53. Ciało umiera; dusza iest nieskazitelna. *Karnk. Kat.* 86. Nieskaźna iego cnota. *Przyb. Ab.* 21. Wina te w nieskaźnych kryształowych czarach się pełniły. *Przyb. Luz.* 292. Ciało Chrystusowe nieśmiertelne, nieskazitelne, *impassibile*, to iest, cierpieć nic nie może. *Birk. Gł. K.* 57. Pan Bóg urodził nas ku dziedzictwu nieskaziłemu. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 1, 4. Nieskażone iest to królestwo, zginąć nie może, ani być zepsowane. *Wiśn.* 448. - §. skaziły, skażony, naruszony, verletzt, verderbt. Mówisz, żeś iest w słowach czysty, Żeś przed obliczem boskim nieskaziły. *Chrość. Job.* 42. Nieskazitelny, od wszech zbrodni czysty Nie dba o puklerz, ni pocisk kończysty, *integer vitae. Hor.* 1, 104. Skaziła czyli skażona rzecz, *Crn.* skasba, *ob.* skaza. SKAZITELNOSC, - ści, *f.*, SKAŻONOSC, - ści, *f.*, podległość skazie, zepsuciu, die Verderbbarkeit, Verletzbarkeit; *Vd.* strohlivost, segnitlivost, skasbenost, svratanost, (*Vd.* skazitnost, z zgubność); *Rs.* тлѣнносmь, тлѣ́нносmь, переmлѣ́нносmь, вредúносmь, бре́нносmь. Skazitelność iest rozsypanie się rzeczy na części, z których się składa, iak ciała i drzewa zgniłe w proch się obracaią. *Boh. djas.* 244. Stworzonych rzeczy skazitelność. *Psalmod.* 77. Czasie! rzeczy pochłońco, i brzydka dawności, Wy prowadzicie wszystko do skazitelności. *Zebr. Ow.* 382. Czeka nas nieskażoność i nieśmiertelność. *W. Post. W.* 3, 334. Przeydziemy z skażoności do nieskażenia. *W. Post. W.* 323. Wnet na żywego Będziesz z uciechą oczu twych patrzyła, W dziwnéy ozdobie ciała i iasności Niepodległego iuż skazitelności. *Odym. Sw.* 2, *Ll* 2 *b.* - §. skaza, zepsucie, Verderbniß. Sławny był ten mąż dla nieskazitelności obyczaiów. *Zab.* 14, 7, Unverdorbenheit. Stanisław strofuie Bolesława, aby obyczaiów i skazitelności tak sprosnéy poniechał. *Krem.* 106. Trwaiąc w dobrym uczynku szukaią chwały, i cześci i nieskazitelności. 3 *Leop. Rzym.* 2, 7, *nieskazitelności, z *Leop.*).

SKAŻN, - i, *f.*, wyrok, dekret, skazanie, skas, *ortel, *Bs.* sfauda; (*Ec.* показнúми skazać naśmierć); das Decret, der Ausspruch, Richterspruch, das Urtheil. Mówił mu, aby się o swoię osobę nie bał; skaźń żadna nań nie wyydzie, aby tylko dał o sobie sprawę. *Sk. Dz.* 1155. Sentencyi i skaźni bożéy nie chcą dosyć uczynić. *W. Post. W.* 270. Oskarżony, kiedy się zaprzy, a podług skaźni przysięże, to wolen. *Gor. Wł. L b.* Skaźni na winnych czynił, i karać ich kazał *Sk. Dz.* 311. Każdy przed obliczem Pańskiém stanąć, a ze wszystkich słów liczbę czynić, a potym skaźń sędziego odnieść musi. *Kucz. Kat.* 149, zdanie sędziego. *edit. rec.*).

SKAŻONY, *ob.* Kazić. SKAŻONOSC, *ob.* Skazitelność.

SKAZOWKA, - i, *f.*, *cf.* SKAZICIEL, *ob.* skaźca), index, *Bh.* nawěssti; *Sr.* 1. połazwacjł. *Bs.* kazallo, skazallo; *Rg.* kàzalo, skàzalo; *Cro.* kazilo, kazalo, kazëcz, czegar (*cf.* zegar); *Dl.* kazalo; *Rs.* указка; der Weiser, der Zeiger. Cień skazówki na kompasie. *Hub. Wft.* 24. Obrót zegarkowych skazowek czyli indeksów. *Ustrz. Alg.* 109. Skażyciel zegarkowy. *Bals. Niedz.* 1, 356. Skazówka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62, *Rog. Dol.* 2, 9. - *fig.* Konarski przewodnicząc skazówką był poprawy

rządu. *Zab. Zr.* 190, przewodnik, Wegweiſer. SKAZUIĘ, *ob.* Skazać.

SKĘPCA, SKĘPIC, SKĘPSTWO, *ob.* Skąpca, Skąpić, Skąpſtwo.

--Ski, *s*, --CKI; terminacya zwyczayna Polſkich przeſwiſk szlacheckich; wyraża niby, że to pan tych dóbr, od ktorych kto przeſwany, czyli Niemieckie: Herr von... Szlachta od miaſt, wiosek, zamków nazwana; do tychże syllabę *-ſki* albo *-cki* przydawszy, n. p. do słowka *Koniecpole* przyłożywszy *-ſki*, będzie *Koniecpolſki*; a tak co się miało mowić *per Subſtantiua* Pan Koniecpola, mówi się *per Subſtantiuum et Adjectiuum* Pan Koniecpolſki. *Chron.* 1, 378. Dobrze rzemieślnikowi mieć przeſwiſko na *-wic*, nie na *-ſki*; szlacheckа to. *Jeż. Ek. D* 1. Da wnet tysiąc, da i dwa, byle mu *-ſki* dano. A ktemu miłościwym panem nazywano. *Papr. Gn. praef.* Nie tak ci mnie sowią; nie Janayże mi; nie Piotray mi; bom ia *-ſki* albo *-cki*; -Jegomość; Pan Starosta. *Cn. Ad*, 664. Niekażdy szlachcic, co się na *-ſki* kończy *Bies. C.* 1. - *Observ.* W Polszczo przydomki na rożne się kończą terminacye, przeſwiſka zaś pospolicie na *-ſki*; w Litwie przeciwnie przeſwiſka różne maią terminacye, a zaś przydomki wszystkie na *ſki*, n. p. Pociey Korsemowſki, Tyszkiewicz Lochoyſki, Woyna Jasieniecki; co znaczy dobr tych pana. *Jabł. Her.*

SKIBA, -y; *ż.*, SKIBKA, -i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſkywa, ſkywka; *Slo.* ſkywka *buccella*; *Sr.* 2. ſzkiba, ſzkibka, cf. *Germ.* Scheibe; (*Ec.* скибы, груди, кучи); (*Isl.* skyfa, *Suec.* skifwa, s w talarki pokraiać). Skiba, cienko pokraiany zraz, n. p. chleba, eine Brotſcheibe, eine Scheibe von einem Brote, *Angl.* shive). Day mu, aby skibkę chleba. *Bal. Sen.* 65. Job nie iadł skiby chleba sam, żeby iéy z nim sierota ieść nie miała. *Zrn. Pſt.* 129 *b.* Przynieś mi skibę chleba w ręce twéy. *Bud.* 1 *Reg.* 17, 12. Przyydź a iedz chleb, i rozmocz skibkę twoię w occie *Leop. Rut.* 2, 14. Niech zjem skibkę chleba. *Leop.* 1 *Reg.* 2, 36. - §. 2) skiby z obudwu ſtron brózdy, *Bs.* gliba; *Cro.* odrèdek, szlog (cf. złożyć); liha, gliba; der Furchenrain, die Erdfurche, der Riemel, der Ballen, die zu beyden Seiten der Furche aufgehäufte Erde. Pług rysuie w ziemi brózdy, i skiby odwala, *Dmoch. Jl.* 2, 30. Oracze dobrzy skiby albo bryły wielkie zwykli młotami rozbiiać. *Cresc.* 89. **SKIBOKRAYNY pług. *Nar. Dz.* 1, 120; **SKIBOWALNY pług. *Nar. Dz.* 2, 159, der furchenſchneidende Pflug. Lemiesze skibowalne. *Zebr. Ow.* 130, *vertentia glebas aratra.*

*SKIDAĆ *cz. ndk.*, *Rg.* skidati, skinuti *auellere*; *Bs.* skidati *lacerare*, skinuti *auferre*; *Rs.* скидывать (cf skinąć, kinąć), скидать, s żrzucać, zmiatać, herab werfen, abwerfen, *pr. et tr.* Traktat się zatym rozerwie i skida. *Chroſć. Fars.* 393. I na cóż się to Hippolicie przyda, Z Dyaną włóczyć, aż się młodość skida? *Chroſć. Ow.* 96, aż ta upłynie). - §. Samymby siebie trzeba się użalić, Nim się wiek wieczney niepamięci skida *Por. Syl.* 241, nim się ten narzuci, nim spadnie, napadnie na was, ehe er einbricht, über euch herfällt, ſich über euch herwirft.

*SKIEŁA, -y, *ż.*, n. p. Gdzie kora drzewa przytykana, tam powinna być ona na skielę zerznięta. *Gaz. Nar.* 1, 374. ?

SKIELET, -u, *m.*, *Bh.* kostliwiec; *Crn.* rebernak, rebrénica, rebrenek (cf. żebro); *Vd.* rebrouje, hrod, hrodje; *Rg.* samokòst, okostnica; *Cro.* szemokoszt; *Rs.* костякъ, остякъ, *ob.* Kościotrup.

SKIEŁKO, SZKIEŁKO, -a, *n.*, *dem. nom.* ſkło, *Rs.* стекольцо, стеклышко; n. p. szkiełka do zegarków. *Torz.* 128, Uhrgläſer. Skiełko, nie wielkie ſklane narzędzie do patrzania przez nie, lornetka, perspektywka, ein kleines Glas zum Durchſehen, ein Lorgnettchen. Skiełka w przeziernikach na kształt soczewicy, zowią soczewkami. *Hub. Wſt.* 242. Nie mogłem dobrać szkiełka do mojéy perspektywy. *Mon.* 64, 58. Maiąc wzrok dobry, ani zażywam szkiełka, które przyczynia, ani tego co zmnieysza. *Kras. Pod.* 2, 157, *N. Pam.* 13, 121. - *allegor.* Znam co szkło, a co szkiełka, Za moich czasów były świątła, nie świątełka. *Kras. liſt.* 124. - §. kawałek ſkła, ein Stückchen Glas. *Tr.* SKIELNY, *ob.* ſklany, Skłorodny.

SKIEŁZNĄĆ się, *ob.* Kiełzać się. SKIEŁZEM *adv.*, krzywo, *oblique. Czrt. Mscr.*, ſchief, cf. ukosem.

SKIEROWAĆ, *ob.* Kierować.

SKIK! smyk! furt! fort! weg! Jedzą, piią i skaczą, A w punkcie skik do piekła! *Brud. Oſt. C.* 10, cf. skok, skoknąć.

SKIN, -u, *m.*, skinienie, der Wink, das Winken. Cud na skin boskiéy potęgi się ſtanie. *Przyb. Milt.* 218. Stały czartów gminy; Zważaiąc na strasznego komendanta skiny. *ib.* 25, *et* 95. SKINĄĆ, *ob.* Kinąć.

SKIPIEĆ, *ob.* Kipieć. SKLĄCY się, *ob.* Lśnić się.

SKŁAD, -u, *m.*, *Bh.* ſklad; *Crn.* ſkláda; *Rost.* складъ; ſkładanie, złożenie, złączenie, spoienie, *Vd.* sloshba, sloshenje, perkladenje, pergodenje, pergoditje; *Bs.* slogga, slosgenje, naloga; *Cro.* nalog (cf. nalog); *Dl.* szaſtavlyenye (cf. zaſtawić); *Rs.* сложеніе; *Ec.* согласъ, согласіе; das Zuſammenlegen, Zuſammenſtellen, Zuſammenfügen; (*Rg.* ſkład, ſkladnost *concordia*, zgoda, zgodność; *Crn.* sklad, s fugowanie; *Vd.* sklad popirja, s ryza papiéru; *Vd.* sklad, pokład, s piętro; *Cro.* skladnyi, s kętnary, legary; *Ec.* складéніе gromada, kupa). - Ciała, maiące pewny i ſtateczny skład wewnętrzny, organizacyą, nazywamy organiczne. *Bot.* 1. - Skład ciała, twarzy, s figura, kształt, die ganze Zuſammenſtellung, Figur, Geſtalt, der Bau, Riß. W seraiu ſtaranie ieſt osobliwe, ażeby młodź trzymać grzeczną dobrego składu. *Klok. Tur.* 33. Piękną ieſt, i skład twarzy tak u niéy szczęśliwy, Że kto ią zna, iéy obraz nosi w sercu żywy. *Szym. S. W.* 46, eine glückliche Geſichtsbildung. - Mieć z kim skład, s nakładać z kim; mieć z nim społeczność, społeczeństwo, Gemeinſchaft mit einem haben, cf. Gelage). Mieli go za człowieka, który ze złymi skład i towarzyſtwo trzymał. *W. Poſt. W.* 285. Nie mieyże z nim żadnego składu, aby się wſtydał. s *Leop. Teſſ.* 3, 14. Tak żebyśmy też właśnie i my czynić mieli, Nigdy z podeyrzanymi składow nie dzierżeli. *Papr. Kol. D* 2 *b.* Żadnego składu z białemi głowami miewać nie chcieli. *Kosz. Lor.* 67 *b.* By się syn twoy nie ku ledajakiéy białéy głowie wdawał, a nie z każdą niewiastą towarzyſtwa a składu miał. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* Jeśliś chrześciianin, miéy skład z chrześciiany. *Papr. Kol. D* 2 *b.* Gdzie rozum z cnotą, dobry skład. *Rys. Ad.* 13. - *similiter*; z uſtanowieniem rządu śpieszyć potrzeba, poki

pomyślny skład okoliczności dozwala. *Gaz. Nar.* 1, 13, zlewek, spływ, zbieg. Zuſammenfluß der Umſtände. – Skład iakiego dzieła, wierszow. s kompozycya, spisanie, *Rs.* сочиненіе, die Compoſition, Verfertigung, Zuſammenſtellung. Niemasz biesiady, ani ślubnego obiadu, Kędyby nie śpiewano pieśni twego składu. *Zim. Siel* 139. Proſte te składy, wierszem związane Się-é poufale, cny generale. *Zab.* 11, 181. Pieśni pierwszéy skład pierwszy. *P. Kch. Orl.* 1, 1, ſtrofa pierwsza, Strophe. – §. Po składu, po składzie, s składnie, rymownie, in Reimen, gereimt. Insza pisać po składzie, insza wiersz. *Pot. Jow.* 2, 15. – Skład grammatyczny, *ob.* Składnia, konſtrukcya. – §. Skład Apoſtolski, *ob.* spolek apoſtolski, *symbolum Apoſtolicum*, das Apoſtoliſche Glaubensbekenntniß; *Slo.* jeſeni Apoſtolſki; *Sr.* 1. zkwadwano. Pierwéy niżeli się rozeszli apoſtołowie, za członków wiary chrześciiańskiéy wydali, a wyznanie to, z wielu części złożone, którą każdy apoſtoł przydawał, zowią składem Apoſtolskim; inaczey Wierzę w boga, od pierwszych słów. *Karnk. Kat.* 9. Mowił głośno skład Apoſtolski: wierzę w boga etc. *Nar. Hiſt.* 6, 342, *Zuch. Kaz.* 1, 60, *Kat. Gd.* 52. – §. Skład, składka, składanie się na co, składane pieniądze na co, das Zuſammenſchießen, Zuſammenlegen, der Zuſammenſchuß, zuſammen geſchoſſene Gelder. Jeśliby zmarły był niedoſtateczny, tedy na pogrzeb z prośby bywa skład społeczny. *Pasek. Dz.* 93. Skład miłości, z którego nie na podpijanie, ale na pokarm ubogich wydaią. *Sk. Dz.* 29, cf. góra miłosierdzia, *mons pietatis*). Rurał przyiął skład, łożył groszy dwadzieścia, tyle ile miał. *Gliez. Wych. F* 1, może zakład die Wette. – §. 2) skład, *aut potius* skład, pokład, das Niederlegen, Depoſiren. Kontrakt depozytu abo składu, ma za cel rzecz ruchomą, ktora się powierza straży cudzéy bez użytku teyże. *Oſtr. P. C.* 1, 250. – §. Skład, mieysce, gdzie co składaią, die Niederlage, der Ort, wo etwas nieder gelegt wird. Składy, gdzie się zachowuią potrzeby artyllervczne, szańcowe etc. *Łęſk.* 186. Składy papierów prawnych. *Kras. Pod.* 2, 208. – Skład towarów, rzeczy magazynowych, magazyn, *Bh.* zbožnice (cf. zboże); *Crn.* salosbnishe, salosbnica (cf. załoga), blagahranishe, tersina (cf. targ); *Vd.* dolpoklad, dolpokladishe, dolsloshishe, salosbnishe, salosbnica, svranbishe, hranishe (cf. chronić); *Rg.* póhrana, shranica, spremma, spremmica; *Rs.* кладовая, кладовый амбаръ, полагалище, хранилище, скарбница (cf. Skarbnica). W Syryi nad golfem znayduią się wielkie składy kupieckie *Boter* 204. – Skład kupi, składne miasto, der Stapel, die Stapelgerechtigkeit, der Stapelplatz, Stapelort. Niektorym miastom naszym były od dawnych krolow nadane przywileie: Kupcy nie mogli tylko w przywileiach wyrażonemi drogami ieździć, a na tych składach towary swoie składać, i mieszczanom tylko przedawać. *Skrzet. P. P.* 2, 216. W średnich wiekach dawano miastom przywileie na składy, *emporia*, Niederlagen; nikt nie mógł z naznaczonym rodzaiem towarów te miasta minąć, i musiał kilka dni bawić podług danego rozkazu w przywileiu, a towary swoie wystawić przedaży. *Czack. pr.* 328. Przywiley na skład miastu Lublinowi. *Herb. Stat.* 328, Krakowowi. *ib.* 322, Wrocławowi. *Stryik.* 708. Wrocławianie uprosili byli sobie skład wolny u króla, z wielką szkodą naszą i Niemców, którymby było nie wolno daléy po towary z obu stron ieździć, iedno do Wrocławia na skład. Było tego zamknienia cztery lata, gdzie iuż Wrocławianom było bardzo trudno bez Polskich towarów, a Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoie iak chcieli. *Biel. Sw.* 269. – §. 3) skład, składanie się, obrot ciała, zapęd, die Wendung des Körpers, der Anlauf beym Kämpfen. Orzeł na pewne obłowy iuż śmiałym składem uderzyć gotowy. *Susz.* 3, J 2 SKŁADAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADACZ, – a, *m.*, *Bh.* sladač, sladatel; *Slo.* sladatel; *Rg.* skladitegl; *Crn.* sokup; *Vd.* skladavez, saslegavez, vkupsloshnik; *Rs.* сложимель, составитель; (*Ross.* кладчикъ co drzewa lub cegły układa); złożyciel, składaiący co, der Zuſammenleger, Zuſammenſteller: składacz w drukarni, który litery składa, z Niem. setzer, szycer, der Setzer in der Druckerey. *Tr.*, *Rs.* наборщикъ, cf. nabrać. – §. Składacz który co w naukach sam składa, autor, pisarz, *Sr.* 1. zpotjicjet; (*Rg.* składnik, s rymotwórca); *Rs.* сказитель, писатель; der Verfaſſer, der Autor, der Schriftſteller. *Mącz.* Żywot S. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Sk. Zyw.* 1, 184, *Wys. Aloy.* 3. Składacz historyi. *Radz.* à *Mach.* 2, 31, 1 *Leop.* 2 *Mach.* 2, 29. Iż równą sobie każdy poiąć ma, radzi też to ieden składacz, na imię Quidius. *Glicz. Wych.* Q 2. To pisał sługa djabelski Phocius, składacz matactwa, nowy Symon. *Sk. Dz.* 829. Czemu wyschła zazdrości zowiesz próżne lata Składaczów wierszopisów, iakby to utrata! *Ryb. Gęsl. B.* 5. Ty Febe z Westą, i ty Jupiter, i które składaczowi pomienić się zeydzie, *quosque alios vati fas appellare*. *Zebr. Ow.* 401. – §. Składacz składaiący się na co, do składki należący, *Rs.* складчикъ; der mit zuſammen ſchießt, der Theilnehmer. *Cn. Th.* 1002. – §. składacz, raczéy składacz, który z siebie składa, *Vd.* dolpoloshnik, der Ableger, Niederleger. – *w rodz. żeńsk.* składaczka, złożycielka, *Slo.* sladatelkin'a, sladatelka; *Rg.* skladitegliza. SKŁADACZOWY, – a, – e, od pisarza, autorowy, Autors-, Verfaſſers. Nie mogę wyrozumieć mniemania składaczowego, *mentem autoris*. *Mącz.* SKŁADALNY, – a, – e, składziſty, złożyſty. *Cn. Th.* 1003, *plicatilis*, zuſammenlegbar. *Cn. Th.* 1003. SKŁADANY, złożony, *ob.* Złożyć. SKŁADKA, SKŁADANKA, – i, *ż.*, składanie się na co, składanie pieniędzy, i to, co składano lub złożono, *Sor.* 1. zkwadwano; *Slo.* snuſſka (cf. znieść) zbirka (cf. zbior); *Bh.* snuſſka; (*Boh.* sladanka, sladanice, sladanicka, s kolacz składany), *Vd.* vloshba, noterpoloshba; *Rs.* складчина, складка, сметный: das Zuſammenſchießen, Zuſammenlegen; zuſammen geſchoſſenes Geld. Składanki cechowe nie gdzie indziey maią być oddawane, iedno do skrzynki magistratowéy. *Dub.* 206, *et* 201. Rzemieślnikom klucze od ich przywileiów i składanek poodbierano. *Veryf. pr.* Dla utrzymania woyska składka powszechna iest koniecznie potrzebna. *Gos. Nar.* 1, 277. Ubogich ludzi do niepotrzebnych składanek i kosztów przywodzą. *Vol. Leg.* 5, 754. – §. *aliter*; O iednym prawić starcu myślę wierszów składką. *Zab.* 15, 199., składem wierszów, małą kompozycyyką, kleine Compoſition. – §. *aliter*; Niech odtąd będzie dawna na naturę składka, Wſtyd wspomnieć, że część winy przypisuią sercu. *Zab.* 8, 267, zwalanie, składanie winy, das Abwälzen der Schuld, das Ablehnen. SKŁA-

DKOWY, -a, -e, od składki, Zusammenschuß-, Collecten-, *Rs.* складочный. SKŁADNIA, -i, ż., sztuka składania, *Crn.* skupsklad̀anje; die Zusammensetzungskunst. - *Grammat.* Układ czyli zjednoczenie części mowy, zowie się składnią, konstrukcyą, syntax. *Xpex. Gr.* 1, *p.* 167, *et* 3, 40, *Slo.* slowspogeni, slowspoyugičnoſt, spowspogenoſt; *Vd.* besedesloshnoſt. - *Math.* Składnia równań, sposób rozwiązania zrównań za pomocą liniy prostych lub krzywych, *constructio aequationum. Sniad. Alg.* 2, 158. SKŁADNOŚĆ, -ści, ż., *Crn.* skladnoſt, shloshnoſt *concordia*; *Vd.* sloshnoſt, perkladnoſt, perſtoinoſt, perroshnoſt, edinitlivoſt, sdrushlivoſt, sedinlivoſt; *Cro.* szlosnozt; *Bs.* skladnóſt, pogojej, mir; *Rg.* skladnos, skladnomjèrje, skladnorèdje, urednos; *Rs.* складность, согласность, согласіе, *Rs.* несклáдица bezsens, nieład, слóжность obrachunek); *Ec.* благосочлененіе, благоключимство; spoiſtość, harmonia wzaiemna poiedynczych części, proporcya, symmetrya, pomierność całego ułożenia, układność, ſchicklicher Zuſammenhang und Harmonie der einzelnen Theile unter einander, Uebereinſtimmung, Gleichförmigkeit, gehöriges Verhältniß. Związku Jesnickiego składności dziwiły się wszystkie narody. *Gaz. Nar.* 1, 196. Składność rytmów lepiey rzeczy wpaia w pamięć. *Kras. Doś.* 134, cf. kadencya). Ach, iak ona piękna, iak przyiemna, co za ułożenie, iaka składność. *Teatr* 34 *c*, 25, cf. kibitność, sudanność. SKŁADNY, -a, -e, SKŁADNIE *adverb.*, dobrze ułożony, szczęśnie spoiony, pomiernie połączony, *Sr.* 1. zwojne; *Vd.* sloshen, perloshen, perkladen, perſtoin, perrozhen, edinitliu, sedinliu; *Rg.* skladni, skladnoredni; *Bs.* skladni; *Sla.* sloxan; *Rs.* складный, склáдно, согласный, согласно, сосставный, сводимый (cf. zwieść); *Ec.* слóжный, доброслóжный, благослóжный, благосоставный, благостроинный, благоключимый; zuſammen paſſend, wohl zuſammen klappend, übereinſtimmend, harmoniſch, ſymmetriſch, geſchickt. Taliyka składna, minka fartyczna, czarnie człowieka. *Teatr* 21, 120, kibitna, sudanna). Człowiek głupi, nieskładny. *ib.* 12, 27, niezgrabny, ungeſchickt, tölpelhaft. Dziewczyna i ładna i składna. *Teatr* 34 *c*, 38, szczęsna, udatna, geſchickt, niedlich. Wdzięczna, miła, hoża, składna, luba wszystkim dziewczęta. *Teatr* 55, 76. Nieskładne wiejskie tańce, *incompositi motus. Otw. Wirg.* 389. Nieskładnie w poskoku padnie, Związane maiąc nogi pętliskiem. *Zab.* 11, 265 *Zabł.* Jak uskakuie każdy, iak się składnie chroni. *Hor. sat.* 253. Między cnotami zupełna panuie zgoda; niektóre atoli z nich osobom niektórym składniey przypadaią. *Pilch. Sen. łask.* 19. Zrobiłem pieśni, i to dość składnie, Lecz nie pamiętam piękniéyszéy nad nie. *Chod. Ges.* 115, dość gładko, szczęśnie, szczęśliwie). Wiersz twardy i nieskładny, szedł mu iak z kamienia. *Hor. sat.* 141, niezgrabny, ciężki, niesmaczny, unbeholfen. Składny wiersz, rymowny, ein ſich reimender Vers. Wiersz nieskładny. *Min. Fars.* 24. Składnie, do składu, rymownie, rymem. *Cn. Th.* 965, gereimt. - Trudne, bezdrożne, nieskładne drogi. *Bard. Tr.* 164, nieprzetarte, nietorowane, ungebahnte Wege. - §. składny, składalny, składaiſty, *plicatilis*, zuſammenlegbar. *Cn. Th.* 1003. - §. 2) składny, z składany, złożony, spoiony, zuſammengeſetzt. Jednoſtayne te słupy wyższe są nad owe słupy składne. *Star. Dw.* 6. Części składne w każdéy rzeczy są te, które inszych nie składaią, a z pierwszych nieskładnych są złożone. *Cresc.* 55. - *Math.* Reguła trzech prosta i nieskładna, *regula trium directa simplex. Jak. Mat.* 1, 153. - §. 3°) Składny *actiue*, z składaiący, zuſammenſetzend, componirend. Udawał się do muzyki składnéy, a pieśni piękne z wierszami i śpiewaniem składał. *Sk. Zyw.* 2, 244, er legte ſich aufs Componiren. - §. składny, SKŁADOWY, *vel potius* zkładny, zkładowy, od składu, złożenia towarów gdzie, Niederlags-; *Bh.* skladni. Składne *Subſt.*, płat od zkładu, Niederlagsgeld, Lagergeld. Czopowe płacą od piwa, składne od wina. *Vol. Leg.* 3, 316. Od komagi albo pipy win tych składnego po alt. 8. *Vol. Leg.* 3, 564. Składowe przywileie różnym miastom dawane. *Skrzet. P. P.* 2, 216, *Vd.* ladjalishna, brodishna pravica; Stapelprivilegien. Składowy, - ego, *m.*, *Subſt.*, dozorca składu, magazynowy, *Ec.* житохранитель, der Magaſinier. *SKŁADYWAĆ, *ob.* Złożyć. SKŁADZISTY, *ob.* Składaiący.

SKŁAMAĆ, *ob.* Kłamać. SKLAMROWAĆ, *ob.* Klamrować.

SKLANECZKA, -i, ż., *dem. nom.* śklanka, śklenica, *Bh.* ſklanečka, ſklenička; *Rs.* склянóчка, стклянóчка; ein kleines Gläschen, Bierglaschen. Śklaneczki od ratafy. *Teatr* 28 *b*, 96. Podawano nam po małéy śklaneczce piwa lekkiego. *Zab.* 3, 109. - - (SKŁANIAĆ, *ob.* Skłonić). - - SKLANKA, -i, ż., *dem. nom.* śklenica, ein Glas, Waſſerglas, Bierglas, Trinkglas; *Crn.* glash; glashk; *Vd.* pitni glash, smulg; *Sla.* kupica (cf. kufa, kubek); *Cro.* kupicza; *Rs.* склянка, стклянка. Śklanka wody. *Teatr* 22, 23, ein Glas Waſſer. Śklanki Weneckie. *Spicz.* 113. Szklanka od piwa. *Boh. pr.* 2, 257, ein Bierglas. Szklanka piwa, ein Glas Bier. Człowiek pracą bawiący się, nawet przy śklance mówi o swéy robocie. *Zab.* 3, 240, cf. przy kieliszku). *Saepiſſime voces hae* śklanka; śklenica *ſubaudiuntur sub adiectiuo* pełna; n. p. Kto piie, czapki rusza, a piiąc powstaie, Dwiema ma być karany pełnemi. *Dwor. F* 2, *ob.* pełny). ŚKLANOWSKA woda; od wsi Skło. *Comp.* 380. Śklana woda. *Syxt. Sk.* 3, *et* 208, Sklaer-Waſſer. ŚKLANY, -a, -e, od śkła, ze śkła. gläſern, Glas-; *Bh.* ſklenny, ſkleněný; *Sr.* 1. ſklencjané, ſchlencjany, ſchlencjany; *Sr.* 2. glajani. *Crn.* glashovnat; *Vd.* glashen, ſtekloun, glashoun, glashov, ſteklen; *Rg.* zkleni; *Bs.* zakleni, ſtakleni, ſkleni, çkleni, çaklen; *Cro.* sztéklen; *Sla.* ſtakleni; *Rs.* стеклянный, стклянный, стекольный; Glas-, gläſern, von Glas, *pr. et fig.* Naczynie śklane, *Syr.* 856. Huta śklana, *Vd.* ſteklenisa, glasharia, *ob.* śklarnia. Porzucił szklany handel, i zrobił się jubilerem. *Mon.* 69, 404, handel ze śklem, Glashandel. Zdradliwe szczęście! śklano iest wszystko, gdy lśni się, wnet się złamie. *Petr. Ek.* 120. Nie, nie tego trzcinnego szczęścia, i śklanego wesela tu szukał ten święty pańſki. *Wiśn.* 555. - Nassa miłość nie iest szklana. *Teatr* 2 *b*, 125, trwała, gruntowna. - §. Woda Śklana abo ze Śkła. *Syxt. Skł.* 208, *et* 3, *ob.* Śklanowska, *ob.* Skło *nom. propr.* - §. W handlu zbożowym, pierwsze gatunki pszenicy są: śklana, wysokopstra, i wcale biała. *Mag. Mscr.*, Glasweitzen. SKLANOKRUSZ, -u, *m.*, Glasers, iest między śrebrnemi kruszcami nayobfitszy. *Kluk Kop.* 2, 162. SKLANOSC, -ści, ż., własno-

ści i natura śkła, die Glasartigkeit. Porcelana w przełamaniu nieiaką śklaność pokazuie. *Kluk Kop.* 1, 309. - (SKLAPAC, *ob.* Klapać). - SKLARKA, -i, ż., żona śklarza, lub też kobieta śklarstwem się bawiąca, die Glaserinn; *Bh.* ſklenařka; *Cro.* szteklárnicza; *Vd.* steklariza, glashariza; *Rg.* sklaarniza. SKLARNIA, -i, ż., warsztat śklarski, die Glaserwerkſtatt, die Glaserey; huta śklana, *Vd.* stekleniza, gl aharia, die Glashütte. - §. w ogrodach, śklarnia, roślinarnia, das Glashaus. Gdy roślin niektórych powietrze w gruncie zachować nie może, kunszt ie w śklarniach, umyślnie na to sporządzonych przechowuie. *N. Pam.* 10, 81, *et* 5, 159. ŚKLARSTWO, -a, *n.*, śklarskie rzemieśło, robienie koło śkła, *Cro.* szteklaria, das Glaserhandwerk, die Glasmacherey. ŚKLARSKI, -a, -ie, od śklarza, Glaser-; *Vd.* steklarski, glasharski; *Sla.* ſtaklarſki. SKLARCZYK, -a, *m.*, śklarski czeladnik, lub syn śklarza, der Glaserjunge, Glaserbursche, der Glasersohn. ŚKLARCZANKA, -i, ż., córka śklarza, die Glasertochter. ŚKLARZ, -a, *m.*, *Bh. et Slo.* ſklenař; *Sr.* 1. ſklenczijeř; *Crn.* ſklynar; *Vd.* steklar, glashar; *Sla.* ſtaklar; *Cro.* szteklár, zteklar, oblóchnik (cf. oblok); *Rag.* zklár, zaklár, xmulár; *Bosn.* ſtaklár, ſklenar, çklenar, çaklar, koji cini çkla; *Ross.* стекольщикъ, оконнщикъ (cf okno); *Ec.* мäнзерь, сткляннодѣлателъ, стекловорителъ; rzemieślnik od śkła (cf śkłodziéy). der Glaser, der Glasmacher, Glasschmelzer.

SKLĄSŁ, *ob.* Klęsnąć. SKLAWIŃSKI. *St. Dz.* 761, *ob.* Słowiańſki. SKLĘSNĄĆ. *ob.* Klasnąć. SKLECIĆ, *ob.* Klecić. *SKLĘCZYĆ, *ob.* Klęczyć. SKLEIĆ, *ob.* Kleić.

SKLENICA, *SKLENCA, -y, ż., *Bh* ſklenice; *Sr.* 1. ſkleniza, ſklencja; *Crn.* ſklęn; *Ross.* скляница, стклянница, стаканъ, стаканчикъ; duża śklanka, ein großes Glas, Bierglas, Wasserglas. Pełna śklenica wody. *Stroy. Staw.* C 2 b. U nas interea zakończa śklenica. *Teatr* 45 c, 106 *Wyb.*; cf. piiatyka) Dobrze śkleńcę wytrząsa. *Cn. Ad.* 841, cf kufel). Śklenica korowa, *ob.* Korowy. ŚKLENICZNIK, -a, *m.*, gatunek pomurnego ziela; naczynia śklane wyciera chędogo. *parietaria officinalis. Syr.* 856, *Kluk Dyk.* 2, 168, das Glaskraut, Mauerkraut. ŚKLENICZNY, -a, -e, od śkła, od śklenicy; śklany, Glas-; *Rs.* скляноный. Piec śkleniczny. *Sien.* 544. Napóy ten w śklenicznych flaszach dobrze zaszrubowanych chować. *Syr.* 276.

SKLEP, -u, *m.*, SKLEPIK, -u, -a, *m.*, *dem.*, (*Bh.* ſklep, ſklipek, s piwnica; *Boh.* ſklepnik, s piwniczny; *Slo.* ſklep, klenutj, s sklepienie; *Crn.* ſklép *conclusio, conclusum*; *Vd.* skl'ep, ſkliep *membrum*, (*Es.* zglob, s staw w cie'e); *Vd.* ſkłep, ſklenik, ſklenenje (cf. członek), ſklenitva, ſklenishe, s zamknięcie; *Vd.* saklep, s zawora; *Rg.* ſklòpniza, s *scrinium*). - Sklep, sklepienie, budowanie zasklepione, *Boh.* klenutj, ſklenutj; *Sor.* 1. welb, hwelb; *Sr.* 2. wölba; *Hg.* bólt; *Cro.* bólta; *Dl.* bóta, chyemer; *Rs.* сводъ, сводчъ (cf. zwieść, cf. wawód); das Gewölbe, die Wölbung. Sklepy bywaią tak różne, iak piwnice, tylko że te zwyczaynie daią się na wierzchu, piwnice zaś w ziemi. *Seitk. bud.* 318. Przywileie te po dziś dzień zostaią w sklepie królewskim, *in archiuo. Krom.* 246. Sklep kupiecki, n. p. korzenny, bławatny, żelazny, *Cro.* ſkezun; ein Kaufmannsgewölbe. Kto chce sobie stawić kram, abo też *sklep* do składania towarów, powinien płacić pewną summę na rok. *Boter* 3, 155, *Ross.* скарбница, кладовая. Każde pismo moie chcę mieć na kształt kupieckiego sklepu, w którym między innemi towarami są też i rozmaite burki większe i mnieysze. *Mon.* 71, 499. Teraz mamy sklep cały korzenny, przedaiemy pieprz, imbier, gałgan, goździki. *Teatr* 19 c, 97. Sklep podziemny, doiny, krypta, ein unterirdisches Gewölbe. Pod kościołem iest sklepów niemało w ziemi, gdzie kaplice miewali i grzebli się tam sami. *Star. Dw.* 7. - *Milit.* sklepy podwalne. *Jak. Art.* 3, 316. - *transl.* Sklepiki albo komorki w mózgu. *Syr.* 1086, *Syr.* 745. Dzięgielowe sklepy w mózgu zatkane otwiera i wychędaża, *ib.* 87. *SKLEPIA ziele, *ob.* Stosił. SKLEPAĆ, *ob.* Klepać. SKLEPIĆ *cz. ndk.*, zasklepiać, *Bh.* klenu, klenul, klenauti; *Slo.* ſklepiti, ſklepjm; *Sr.* 1. welbuyu, hwelbuyu; (*Crn.* ſkleniti, sklénem, sklépam *claudere*, sklęplem, sklepujem *combinare*, *tundendo acuere*, *ob.* klepać); *Vd.* lukati, lok delati (*ob.* łąk, łęk, obłąk); *Cro.* boltati, perszniczam; (*Cro.* zklopiti, zklaplyem, s skuć, sklepać); *Bs.* sklopitti *coniungere*; *Rg.* sklopiti, sklopitti, sklápati *copulare*, *connectere*); *Rag.* chiemèriti; *Dal.* chyemeriti; *Hg.* bóltozom; *Rs.* свѣсить, свелъ, своду, сводить; *Ec.* сводити, своджду (cf. zwieść); (*Rs* склепывать, склепать zanitować); wölben, umwölben, zerwölben; *pr. et fig.* Skrzepłe i sklepiące się rany na nowo rozkrwawiaią. *Pilch. Sen. list* 2, 398, zamykaiące się). Krzepiący go spoczynek sklepi mu oczęta. *Przyb. Ab.* 217. Burzliwość krwi znowu źrzenic sklepić nie da. *Zab.* 15, 335. - Sklepiony, *Bh.* klenutý; *Cro.* zbóltan; *Rs.* сводный (cf. zwodny). Sklepienie *actio*, zasklepowanie, das Wölben. - §. SKLEPIENIE *opus*, klep, sklepiste budowanie, *Bh.* klenutj; *Slo.* klenutj; *Crn.* bolta, wölta, gvelb; *Vd.* gvelb; bolta, luk, lok, oblok), (*ob.* łąk, łęk, obłąk); *Cro.* bolta; *Dl.* bulta; *Hg.* bolthaitas; *Bs.* bóta; *Rs.* перемычка, нумлив; die Wölbung, das Gewölbe. Sklepienie przez układ kamieni w krąg niesznacznie pomykanych, wiąże się z średziną. *Pilch. Sen. list* 3, 72. - *pr. et fig.* Tysiąc złotych gwiazd zdobi niebieskie sklepienie. *Dmoch. Szt. R.* 5. SKLEPISTY, -a, -e, SKLEPISTO *adv.*, *Slo.* ſklepitý; *Sr.* 1. hwelbwané; zasklepiony, sklepiony, ze sklepieniem, na kształt sklepu, gewölbt. Jaskinia sklepista. *Otw. Ow.* 274. Jama w skale skleniste była wykowana. *P. Kch. Orl.* 1, 356. Gdy pod sklepistym usiądę drzewem, Cień mię od słońca zasłoni. *Zab.* 14. Strona przednia oka płaskawsza iest, tylna sklepiścieysza. *Krup.* 2, 293. SKLEPIZNA, -y, ż., podły mizerny sklep, ein elendes Gewölbe; *Bh.* ſklepina zmród piwniczny). - *tr.* Żołwiowa sklepizna. *Jabł. Ez.* 46, skorupa, skarłupa, die Schildkrötenſchale. SKLEPOWY, -a, -e, *Bh.* ſklepowý; od sklepu, Gewölbe-, Wölbungs-. Sklepowa cegła, do sklepienia, bywa z iednego boku klinowata. *Kluk Kop.* 1, 302. Sklepowy słup, *Ec.* крѣпостный столпъ, на коемъ сѣ чемыреxъ столповъ своды утверждаются. Sklepowy rzemieślnik, robotnik, *Bh.* ſklepař. Sklepowy towar, po sklepach przedawany.

SKLĘSNĄĆ, SKLĘSŁY, *ob.* Klęsnąć.

SKLEYNY, -a, -e, daiący się skleić, *pr. et tr.*, zgodny, zusammenverbindbar, verträglich. (*Slo.* ſklſtj *glutus*). Niesklevny iego z bratem umysł. *Nar. Hſt.* 3, 113.

SKLIĆ *cz. ndk.*, ześklić *dk.*, w śkło obrócić, verglaſen, *Rs.* смекло̀ватъ. Materya się szkli, *vitrificat. Torz.* 53, śkłem się ſtaie). W hucie niektórzy, aby się tylko przyſzada roześklila, zaraz ią rozrabiaią; przez co części niektóre solne zoſtaią się w pół tylko ześklone. *Torz.* 162. Skleniony, *Rs.* смекло̀ванный (cf. śkłodzieyny, śkłodzieyſtwo).

SKLIMKOWAĆ, *ob.* Klimkować.

SKLISTY, SZKLISTY, - a, - e, - o *adv.*, lśniſty, lśniący się, glänzend, blitzend. Śkliſty kamień. *Lad. H. N.* 63. Podniósł głowę na świat szkliſty pod polewą deszczu. *Przyb. Ab.* 49. SKLNIĆ się, *ob.* Lśnić się.

SKŁO, - a, *n.*, *Boh.* ſkło, ſtklo; *Slo.* ſtlo; *Sor.* 2. glaſcht; *Crn.* ſtàklu, ſtklen, ſtklyn; *Vd.* ſteklu, glash, glashik; *Cro.* zteklo, sztèklo, sztaklo, zklo, saklo; *Bs.* çaklo, çklo, ſtaklo; *Sla.* ſtaklo, sèrcsa (cf. zwierciadło); *Rg.* sàklo, zklo; *Ec.* смкло̀; *Rs.* смекло, (*Etym.* смекалъ, смечь, z ściekać, ściec, z ściek, ciec); *Ger.* das Glas. Śkło ieſt rzecz przeźroczyſta, twarda ale krucha; naygłownieysze iego materye są siemie i kamienie, w śkło się obracaiące. *Kluk Kop.* 1, 316, *Krumł.* 523. Szkło ieſt massa z piaſku lub kamienia, pod pewną proporcyą złożona. *Torz.* 129. Podobny do śkła, *Rs.* смекловидный; glasartig. - §. śkło, z śklane rzeczy, Glaſer, Glas. U nich wyrabianie śkła do téy doſkonałości doszło, iż niektóre sztuki trudno rozróżnić od Angielſkich, szkoda tylko, iż niewiele tych szkiel wyrabiaią. *N. Pam.* 15, 38. Im bardziéy kto śkła szanuie, tym się więc rychléy zepsuie. *Cn. Ad.* 324. Zimne śkło, choć w nie gorzałki naleie. *Pot. Jow.* 136. Jak w śkle sekret w piiaku; wino zdradę rodzi. *Hor.* 1, 97 *J. Ach.* Przez szkła obserwuią gwiazdy. *Teatr* 7, 70, *ob.* przezierniki). Palącym śkłem ściągaią promienie światła niebieſkiego. *Mon.* 67, 91, Brennglas. - §. *fig. tr.* Niby po szkle równina zewsząd się otwiera. *Tel. Saul.* 82, gładko, iak po mydle, iak po ſtole; *oppos.* iak po grudzie). - §. Śkło kamienne, kamień przeyrzyſty, iak Moſkiewſki. *Cn. Th.* 1004, Frauenglas; *Rs.* слюда, *adj.* слюдяный. Śkło siemne, smoczy mech, iaszczórczy mech, Fraueneis; kamień łupny i kruchy, w ogniu nie zgorze. *Sleszk. Ped.* 421. - §. 2) Śkło, Szkło, wieś, między Janowem i Jaworowem, sławna wodami mineralnemi. *Dyk. G.* 3, 92, *Kras. liſt.* 37; *Krup.* 5, 225, od Jaworowa milę, a od Lwowa pięć mil. *Syxt. Sk.* 1; woda ta dlatego ieſt przezwana *Śkłem*, iż tak przezroczyſta, iak śkło nayſubtelnieysze. *ib.* 208; nazywaią tę naszę wodę Jaworowſką, wodą Śklaną, albo ze Śkła. *ib.*, *ob.* Śklanowſka woda).

Pochodz. *śkiełko*, *śklanka*, *śklenica*, *śkleńca*, *śklaneczka*; *śklarz*, *śklarſtwo*; (*cf. lśnić*, z *ſklnić*, *szklnić*). ob. *Ciec.*

SKŁOC, śkłół, *F.* śkluie *cz. dk.*, śkalać *ndk.*, mocno przekalać, zerſtechen, ſtark durchſtechen, *Bh.* zpichati; (cf. zepchnąć), *Rs.* исколоть, искалывать. (*Rs.* сколоть, скалывать odkłoć, odsiec). - *pr. et fig.* Jżaż człowiek ukole Boga, iż wy mię ukalacie? A rzekliście: w czymżeśmy cię śkłoli? 3 *Leop. Mal* 3, 8, w czymżeśmy cię ukalali albo odzierali? 1 *Leop.*). Oycowie SS. nazywaią śkruchę śkłóciem serdecznym. *Karnk. Kat.* 221,

SKŁÓCIĆ *ob.* Kłócić.

SKŁODZIEY, SZKŁODZIEY, - ieia, *m.*, co szkło robi, topi, der Glasmacher, Glasſchmelzer (*diſling.* Śklarz). Naczynia rzadko dobrze wychłodzone bywaią od szkłodziejów. *Krumł.* 55. ŚKŁODZIEYNY, *Chem.*, *vitrificaterius*, *Krumł.* 32, śkłący, verglaſend. SKŁODZIEYSTWO, - a, *n.*, *vitrificatio*, *Krumł.* 523, die Verglaſung, ześklenie.

**SKŁON, - u, *m.*, pokłon, ukłon, die Verbeugung. Zaszedł, czyniąc mu grzeczne a pokorne śkłony. *Przyb. Milt.* 154. (*Boh.* ſklon, łapka, sidło). SKŁONIĆ, *cz. dk.*, Skłaniać *ndk.*, *Bh.* ſkloniti, ſklonowati; *Slo.* ſklonuti; *Rg.* śklooniti, śklonitti, śklagnam; *Rosś.* склонить, склонять, преклонить, преклонять. (*Rs.* подклонить podbić ſobie, podjarzmić); nakłaniać, nachylać, schylać, *phys. et mor.* hinneigen, hinbeugen. Eliasz śkłonił się ku ziemi, tak że schylił oblicze swe aż do kolan swych, modląc się. 1 *Leop.* 3 *Rg.* 18, 42, *ob.* pokłon, pokłonić). Boiąc się śkłonily ku ziemi oblicza swoie. *Odym. Sw.* 2, *L 13 b.* Racz boże ku nam śkłonić swoie uszy. *Groch. W.* 65. Niech się śkłania myśl wasza ktemu, iż moc z wysokości niebios odniesiecie. *Odym. Sw.* 2, *O o.* Jednak oni ieszcze do wierzenia nie śkłaniali się. *ib.* 2, *M m 4 b.* Do czegokogo przyrodzenie śkłoni Niepotrzebnie się z tego wyłamuie. *Pot. Syl.* 42, śkłonnym uczyni, geneigt macht, Neigung giebt. Nadeń hetmana sobie życzliwszego Nie znali, co ich tak dobrocią śkłonił. *Chroſć. Fars.* 452, kierował, przychylnymi uczynił, mit Güte lenken. Dzień się śkłonił ku wieczorowi. *Sekl. Luk.* 24, przechylił, der Tag hat ſich geneigt, gegen Abend. Wyszedł na pole dla rozmyślania, gdy się iuż śkłaniał dzień, 1 *Leop. Gen.* 24, Gdy iuż blade słońce się śkłaniało ku zachodowi. *Odym. Sw.* 2, *Kk* 2. Przy bramie ku południu śkłonioney. *Krom.* 593, gegen Mittag liegend Ogień połowicę prawie Krakowa ku południowi śkłonioną wyniszczył, *ad meridiem vergens. Krom.* 638. Kościoł śkłoniony do ruiny. *Xiądz.* 86, nachyłony, zum Verfall geneigt. - Skłaniać się gdzie z drogi, z występować, *Ec.* вшмамъ, (cf. witać, zawitać), ſich wohin vom Wege abwenden, einkehren, eintreten. Gdy w drodze byli, śkłonili się do kościoła pobliższego. *Birk. Dem.* 60. Chodź, proszę cię, śkłońmy się do miaſta Jebuseow. 1 *Leop. Jud.* 19. - *aliter*: śkłonić gdzie głowy, śkłonić się gdzie albo do kogo, schronić się, ſich wohin wenden, begeben, Schutz ſuchen. W domach własnych i głowy gdzie śkłonić nie maią. *Pasz. Dz.* 49, ſie haben nicht, wo ſie ihr Haupt hinlegen. Przyiechawszy pytali się, ieżeliby tam był który chrześciianin, do któregoby się śkłonić iako goście téyże wiary mogli? *Sk. Zyw.* 1, 239. Nie wiem, gdzie się z małżonką śkłonić mam? do gościnnego domu nie puszczą, miaſto wszyſtkie ludu pełne. *Sk. Zyw.* 1, 176. Łokietek do Węgier uciekł, i do Amadei Woiewody się śkłonił. *Biel.* 172. Jzasław do nas się śkłonił, i prosi nas o ratunek. *Biel.* 57, do nas się udał, do nas się uciekł). Temu, któryby się do domu twego śkłonił, nie potrzeba krzywdy czynić. *Petr. Ek.* 8 Skłonił się Elizeusz do pokoika, i odpoczynął w nim. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 11, udał się cofnął się). Skłonienie *Subſt. verb.*; (*Rs.* склоненїе, 2) z spadkowanie, deklinacya). - b) mieysce śkłonienia się, mieysce ucieczki, schronienia, der Zufluchtsort. *Cn. Th.* 1004; *Sr.* 1. Hüchów, mucjel; *Vd.* podzrehovsetje, gostnisa; *Bs.* primisete, mjaſto, koje prima; *Rg.* zaklon. SKŁONNOSC, - ści, ż., przy-

przychylność, chęć, *Bh.* náłonnoſt, záljbenj; *Slo.* náłonnoſt; *Crn.* nagenga, (cf. nagiąć), *Vd.* nagnoſt, nagnenje; *Cro* nagibanye; *Hg.* priklonſtvo, priklonitos, priklon; *Rs.* склонность, благосклонность, преклонность, наклонность, благоприязнь, возлюбленіе, любительство, снисходительность, преданность, благоволеніе, доброжелательство; *Fc.* схожденіе; die Neigung, die Luſt, der Trieb, die Zuneigung. Do czego kto skłonność czuie, w to się niechay zaprawnie. *Cn. Ad.* 191. O skłonności człowieka przyrodzoney, albo o iego instynkcie. *Mon.* 70, 164. Młody książę znamienitą skłonnością, cnotą i ludzkością swoią, serca ludzkie sobie zniewolił; *egregia indole. Krom.* 111; vortrefliche Anlagen. Skłonność przyrodzona iedney rzeczy do drugiey, *sympathia. Cn. Th.* 1005. SKŁONNY, - a, - e, *Bh.* náłonný; *Slo.* náłonný, náchylný, *Vd.* nagnjen, dovolen, dobrovolen, perpraven, pripraven, podan; *Cro.* nagnyen; *Rg.* prighibgliu, skłonív; *Sla.* prignut; *Bs.* spravan, prighnut za koje djello; *Rs.* склонный, благосклонный, наклонный, благопреклонный, благоприятный, (*Rs.* склоняемый *declinabilis*), благоволительный, благоприятный, снисходительный, полезнозаменный, доброжелательный, доброхотный. *Fc.* сходительный (cf. zeyść się), nakłoniony, przychylny; geneigt zu etwas. Za kim skłonna fortuna, za tym także ludzie. *Tward. Wł* 16. Dobrze mówimy: że kto skłonny do śmiechu, gniewu, do politowania; ale nie mowi się. skłonny do nadziei, radości. *Zab* 12, 280 *Dudz.* Każde słowko skłonne iey wysoko sobie waży. *Gor. Dw* 231. - *aliter*. słonie nieskłonne. *Ban. J* 2, niezgięte, niegibkie, nieobrótne. unbiegsam.

SKŁOPOTAĆ; *ob* Kłopotać.

SKŁORODNE ciała, skielne ciała; *Chem.* ktore się w szkło obrócić mogą. *vitrescentia. Aruml.* 14 *et* 523, ſich verglaſend, *ob.* szklić.

w SKŁOS *adv.*, n. p. Szelężną brzytwą balwierz zarywa go w skłoś. *Duor. A* 2, pod włos, zanaszyſto, gegen das Haar, gegen den Strich die Barthaare.

SKŁOTY *ob.* szkłoć SKŁOCIĆ, Skłocić, *ob.* Kłocić. SKLUCZKOWAĆ *ob.* Kluczkować. SKLUCZYĆ *ob.* Kluczyć.

•SKŁUT, - a, *m.*, gatunek topora, (cf. skłoć); eine Art Beil. Za toporz wielki, skłut i inszy topor ciesielski, benarski etc. *Star. Ler.* 31. Tasa nad kądzielą, owdzie nad skłutem, nad radłem Pranią, albo w księgach albo za zaiercialem *Zab* 11, 20.

SKNERA, - y, *m.*, skąpiec, kutwa, mrzygłod, liczykrupa, szperka, ein Filz, ein Knicker Knauſer, cf. *Jsl.* niugr, nanagur, *Angl.* niggard, (cf. *noſtrum* gnarować, gnera); *Vd.* itis ojenik, ſtiskovez, ſtiskuvarz, (cf. ścisnąć), dershlivar, (cf. dzierżeć), klesbar terdin, (*ob.* twardy), hranovez, hranjar, (cf. schraniać, chronić), shparavez; *Cro.* sztiszniuk przezderecz, nedajrad; *Hg.* penznyuzo. *Rs.* скопидомъ, скряга. Tego humoru są sknerowie chciwi, Sam nie użyie, gościa nie pożywi. *Zegl. Ad.* 256. Dochod wyłany płac w sknerze wzbudza. *Hul Ow.* 29. Ow stary sknera, dla grosza, o ktory się czeladnik dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen. Gn.* 363. Zbiera bez przestanku pieniądze i biedzie sknera. *Zab.* 8, 557, *Teatr* 76, 70. SKNEROWATY, - a, - e, SKNEROWATO *adv.*, *Rs.* скряги, skąpy, knickerig. *Tr.* SKNEROWATOŚĆ, - ści, *ż.*, *Tr.*, SKNERSTWO, - a, *n.*, skąpſtwo, Knickerey, Kargheit, *Vd.* ſusnoba, *Rs.* скряжество. Sknerſtwo iest corką starszą łakomſtwa. *Zab.* 5, 79.

SKOBEL, SKOBL, SKUBEL, - bla, *m.*, SKOBLICE *plur.*, *Bh.* ſkoba, (cf. *Bh.* ſkoby, lęk u siodła); *Rs.* скоба, скобка, скобочка, (cf. *Rs.* скобки zawiasy, klamry; parentеza; скобель ſtrug, siekacz; скоба klamra, cybant, szpona; соскоблить, соскабливать pohebłować, poſkrobać); ein haczyk u drzwi, o który wrzeciądz zakładaią, das Kettenhäkchen an der Thüre (in Bauerhäuſern); der Haken, auf den das Thürkettel gelegt wird, auch der Riegelhaken. Skoble, wrzeciądze, z dobremi kłodkami sporządzić. *Haur. Sk* 19. Otworzyłam naymilszemu moiemu; a z palcow moich płynęła mirra przez skoblice rękla. *Radz. Cant.* 5, 5, *Radz. Ex.* 26, 24; rękoieść zawory. *Bibl. Gd.*).

SKOBUZIĆ *ob.* Kobuzić. SKOCHAĆ się *ob.* Kochać się.

•SKOCINA, - y, *ż.*, *Rs* скотина, (*ob.* skot); bydlę, ein Stück Vieh. Niech wezmą sobie każdy skocinę wedle domow oycow, skocinę na dom, którą między barany abo koźlęty obierzecie, abo iagnię abo koźlę. *Bud. Ex.* 12, 3-5.

SKOCIEC, SKOIEC, SKOYCIEC, - yca, *m.*, *Scotus*; : 2 grosze Prazkie, rachuiąc 24 na grzywnę. *Summ. B*, Cer. das Schott, Karat. Scotus czyli skoiec, iest dwudziestą czwartą częścią grzywny, czyli dwoma groszami. *Czack. Pr.* 159. Trzydzieści i dwa łotow, a 48 skoycy, maią mieć ieden funt. *Herb. Stat.* 178. Całe iego iedzenie ledwie pięć skoyców, to iest, dwie uncye nie spełna zaważyło. *Sk. Zyw.* 2, 280. Skoyciec, trzecia część uncyi, grzywny 24; waży groszy 10 ceną, wagą ośm półgroszków starych, nie piorunków. *Grzep.* Skoycy poltora w łocie, w uncyi trzy skoyce srebra i złota. *Cn. Th.* 1005. Skoiec albo *scotus* R. 1520, : zł. 9; R. 1568, : zł. 2, gr. 17. *Oſtr. P. C.* 2, 303.

SKOCZAWA, - y, *ż.*, miasto na Szląsku, *Bh.* Skuczow, *Ger.* Skotſchau.

SKOCZEK, - czka, *m.*, *Bh.* ſkočec, *Vd.* skakavez, skakar, poskakovauz, vſtrielar, vſtrielavez; *Rg.* skoccjaz, skakalaz, skakutavaz, *Cro.* szkakávecz, *Bs.* skocitegl, koji skače *Ec.* скакалецъ; *Rs.* скакунъ, попрыгунъ попрыгунчикъ, прыгунъ, skakacz, ktory skacze; der Springer. Jakie ten skoczek koziołki wywraca! *Zab.* 12, 92. Na rynku tym wszyscy skoczkowie i kuglarze swoie figle wypławiią *Star. Dw.* 11. Stanie się skoczkiem, niżeli się rodzi, iakby z umysłu tańcem na świat idzie. *Susz.* 2, *C* 4. Skoczkowie u Rzymian, *salii*, die Salier bey den Römern. W tym, biegli w ptaszych głosach sypią się wieszczkowie, I siedm mężo bankietni; za nimi skoczkowie. *Bard Iuk.* 15. - §. skoczek, skoczny koń; czego rekrut iakomi nokońskie ein munteres Pferd; ein Springer, der Springer, als Name des Pferdes. Każ mi okulbacyć skoczka. *Teatr* 196, 67. Skoczek nogę wywinął, i ieszcze chroma; nie można go brać pod siodło. *Teatr* 196, 67. - § skoczek, *merida*, owad tak podobny świerszczom, że go też Linneusz razem pomieścił pod niemi. *Kluk. Zw.* 4, 60. das Heupferd, der Grashüpfer, die Feldgrille; *Sr.* 1. skotjk, *Cro.* szkakavicza, kobilicza; *Dl.* pràg,

kavac, s szarańcsa; *Vd.* poſkok, preſkok, s owad ſkokliwy). - Skoczek, *mus iaculus*, wielkości większey myszy w Arabii, Egipcie, Syberyi, ſkacze iak ptak. *Zool.* 551; *Rs.* мумашчикъ, eine Art ausländiſcher Mäuſe. - §. Skoczek, kroczek, średni karp', *Tr.*, ein Mittelkarpfen, ein Karpfen mittler Größe. - §. *Botan.* Skoczek większy, kleszczowina, *vicinus*, Wunderbaum. *Syr.* 225; *Bh.* ſkočcowý ſtrom. Skoczek mnieyszy, *impatiens noli me tangere*, trlicz, trliczek, gatunek rzeżuchy, ſtrączki, gdy doyźrzeią, za naymnieyszym dotknieniem pękaią ſię. *Aluk. Dyk.* 1, 101, *Urzęd.* 75, *Crete.* 280; *Bs.* smljec; Springkraut. - 2) ſkoczek, *dem. Nom.* ſkok, podſkok; *Rs.* скочокъ; ein kleiner Sprung, das Hüpfen, Gehüpfe. Podrosła ſkoczków Jońſkich dziewczyna Uczy ſię z chęcią; *motus Jonicos. Hor.* 2, 62 *Kniaź.* Exercitia w Paryżu miałem te: Kawalkacyą, lutnią i ſkoczka. *Off. Boh.* 1, 30, tanców, *Bh.* ſkočná taniec ſkoczny; cf. pięsy). SKOCZKA, -i, ż., (*Cro.* szkakavicsa *cicada*); *Rg.* ſkâkaliza; *Bsn.* ſkociteglica; *Ec.* скакàмелъница; *Rs.* скакунья, прыгýнья, (*Rs.* скáчка, s ſkakanie, tańcowanie, *Bh.* ſkočná taniec skoczny); która ſkacze, die Springerinn. Skaczka ta iak pięknie ſkacze. *W. Poſt. W.* 3, 356. Jan prorok święty, W nagrodę dany ieſt ſkoczce przeklętéy. *Odym. Sw. D d b*, *Papr. Pr. E* 2, *Dambr.* 749. Jeymć PP. Tańcolubſkie, owe to wysmukłych kibici i bystrolotnych nóżek ſkoczki *Mon.* 70, 132. SKOCZKOWY, -a, -e, od ſkoczków, Springer-. Ku Herkulesa chwale będą deptać ziemię, Jak zwykło czynić ſkoczkowe plemię. *Petr. Hor. J* 4 *b*, *not.*, „ſkoczki, *salii*, przy ołtarzu Herkulesa odprawowali zbroyne tańce". SKOCZNY, SKOKLIWY, SKOKNY, SKOKOTLIWY, -a, -e, SKOCZNIE, SKOCZNO *adv.*, od ſkoczenia, podſkakuiący, Spring-, ſpringend, hüpfend, ſpringeriſch; *Bh.* ſločný; *Sr.* 1. poſkakuyné; *B.* ſkoćni. *Cro.* ſkôchen; *Rs* скакливый; *Ec.* скакáтельный. U niektórych ptaków z palców przedzielonych dwa są na przedzie, a dwa w tyle ſtopy, takowe nogi zowią ſię ſkoczne, *scansorii*, Springfüße. *Zool.* 213; *ob.* ſkoki u zaiąca). Siedzi rumiany Bachus, i co słowo bęknie Ledwo mu ſkoczny kałdun od śmiechu nie pęknie. *Zab.* 1, 188. Tętne albo ſkokne żyły. *Sien.* 558, pulsowe, Pulsadern. *Sien.* 540. Skoczno przygrawały muzyki. *Haur* 84. 318. *Lasciuus* ſkokliwy, rozpuſtny. *Mącz.* Koń szpakowaty z młode ſkokotliwym bywa. *Hipp.* 8. Koń nadto bystry i ſkokotliwy. *ib.* 55. Człowiek ſkokotliwy. *Fr. Ad.* 94. Pieszczona łania płocha i ſkokliwa. *Teatr* 54 *d*, 21. Galatea nad koźlę młode ſkokotliwsza. *Otw. Ow.* 544. Milet, Febem oycem i męzką siłą ſkokotliwy, *robore superbus. Zebr. Ow.* 231, pyszniący ſię zuchwale). SKOCZOGON, -a, *m.*, *podura aquatica*, podobny do pchły, po wodach ſtoiących, które okrywa latem, ſkacze wznosząc ſię ogonem. *Zool.* 108; der Waſſerflob. SKOCZYĆ, *F.* ſkoczy *med. ndk.*, Skoknąć *idntl.*, Skakać *Contin.*, *Boh.* ſkočiti, ſkakati; *Slo* ſkákám; *Sr.* 2. ſkozíſch; *Crn.* skozhiti, skakam, skazhem, skaklàm, skakati; *Vd.* skakati, skozhiti, skazhem; *Cro.* szkochiti, szkáchem, skakati, skachem; *Ilg.* szökôm, szeúkni; *Rag.* skâkati, skoccitti, skôknuti; *Sla.* skakati; *Bs.* skocitti, skakati, skakiuati; *Rs.* скочить, скокнуть, скакать, прянуть, поскакать, (cf. prąd), прыгнуть, прыгать, спрыгнуть, спрыгивать; *Ec.* рнемати, рнемáю (cf. *Gr.* ἅλλομαι *salio*, cf. ἐκάζω *titu-*

bo; cf. *Lat. scandere*); ſkoki wyprawować, ſpringen, Sprünge thun. Rozebrawszy ſię do koszuli, gorszey ſkorzył, niż poki ſkakał w kabacie. *Gor. Dw.* 16. - Skaczą od iednego końca do drugiego. *Kłok. Turk.* 313. Lubi gwarzyć iak sroka, skakać iak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758. Koniczka karmimy, wycieramy, ale też koniczek musi za to ſkakać, kiedy mu każą. *Rey Zw.* 95. - Skakać wesoło, od wesela wyſkakiwać, podſkakiwać sobie; hüpfen und ſpringen. Kto nie wesoł, niech nie ſkacze, Komu bieda niechay płacze. *Teatr* 21, 52. Czech śpi, Włoch roskoszy ſtrzeże, a Francuz sobie ſkacze. *Pasz. Dz.* 110. Są drudzy, co ſkacząc umieią rządzić, a drudzy i ſkakać i rządzić nie umieią. *Lub. Roz.* 502; cf. na iedney nodze. - Skakać tańcuiąc, s ſkacząc tańcować, tanzen, ſpringen, hüpfen, herum tanzen, herum ſpringen; *Ec.* лнкованиванами, лнкованы. Skakanie, *Vd.* ſkakaria, poſkazhina, скáчка. Poszaleli ci panowie, całą noc ſkakać. *Teatr* 36 *c*, 5. Założ ſię, kto lepiey ſkoknie na brzęk cytary! *Anakr.* 77. Pukaliśmy wam, a nie ſkakaliście. *Zrn. Pſt.* 3, 621, wyście nie tańcowali. *Budn. Math.* 11, 17). - *cum Accusativo*: szkoła tanieczna, gdzie galardy ſkakać uczą. *Petr. Pol.* 2, 390. Nauczył ſię grać na lutni, śpiewać, galardy ſkakać. *Opal. sat.* 3. Przedziwnie koziołka ſkacze. *Zab.* 5, 70; koziołka wywraca, Purzelbäume ſchießen) - *Allegor.* Jeśli komu nie godzi ſię szatańſkiego tańca ſkakać, tedy człowiekowi chrześciiańſkiemu dopiero nie godzi ſię o nim ani pomyślać. *Gil. Pſt.* 28, szatanowi nadſkakiwać). Skoczyć psiego, *ob.* Psi. - Któż większą pychą ku górze ſkoczył? *Zygr. Pap.* 240; podniósł ſię, podwyższył ſię). Jak grają, tak ſkakać. *Cn. Ad.* 301; po cudzey woli żyć, ſkakać, nach jemandes Pfeife tanzen. *Pasz. Dz.* 60. Tak widzę ſkakać, iak zagrają dudy. *Brath. L* 3 *b*. - Skakać przez kiy, plagi brać, Stockſchläge bekommen, über den Stock ſpringen. Ty będziesz naypierwey ſkakać przez kiy. *Teatr* 5, 11. - *aliter* ſkoczyć z gniewu, rzucić ſię, ſpringen vor Zorn, herum ſpringen, ſich werfen. Skoczyłam iak osa, gdy ſię kto dotknął choć nosa. *Comp.* 801. Kupidyn w beki, wrzeszczy, płacze, Matka go porwie, iak sparsona ſkacze. *Jabł. Ez.* 17. - *fig.* ſkoczyć do głowy po rozum. *Off. Str.* 1; ruszyć konceptem; ſeinen Kopf zu Rathe ziehen. Czekay Wc Pan, trzeba nam tu ſkoczyć do głowy po rozum. *Teatr* 22 *b*, 75. - *Similiter*: Sto cudnych interesów zewsząd mnie obſkoczą, Te mi przez głowę ſkaczą, a te z boków tłoczą. *Hor. sat.* 237; die Geſchäfte gehen oder laufen mir durch den Kopf). - §. *De variis rebus varie* ſkoczyć *usurpatur, significans motum celerem maioremque ordinario*, n. p. Ręka mu od radości ſkacze. *Boh. Kom.* 4, 256, drga, die Hand ſpringt oder zittert ihm vor Freuden. Wróżka: ieżeli oko ſkacze, wesoła nowina. *Pot. Jow.* 205. Tchną żyły ieszcze, ſkacze serce ſtrachem zdięte. *Bard. Tr.* 328. Już moie serce od radości ſkacze. *Boh. Kom.* 4, 256. Dusza w nim ſkacze od radości. *Teatr* 36 *c*, 132. Serce w ochotnych mężach ſkacze do potkania Jnieśmiertelney sławy męstwem otrzymania. *Stryik.* 495. - *transl.* Wrzące ſkacze żywica. *Brud. Oſt. E.* 5; ſprudeln. Woda ſkacząca albo wytryſkuiąca. *Sekl. Jan.* 4. - §. Lekka iazda, zwarłszy ostrogami konie, ſkoczy za rzekę. *Bard. Luk.* 29; przeſkoczyła za rzekę, die Reiterey ſprengte über den Fluß. - *Similit. tr.* Kuiawy między ſię podzielili, tak iż na ſtronę Władysława Brzeſkie dzierżawy ſkoczyły, a Zie-

mómysłowi przypadły Włocławskie. *Krom.* 276. – §. Skoczyło zboże albo cena, z poszło w górę. *Cn. Th.* 999, ſchnell ſteigen; in die Höhe gehen. Latorośl od swey matki odstrychniona, Skoczy wzgórę tym buyniey, kiedy przesadzona. *Tward. Wł.* 145.

Pochodz. *skok, skokiem, w skok; doskoczyć; naskakiwać, nadskakiwać, obskoczyć; odskoczyć; odskok; podskoczyć, podskok; poskoczyć; przeskok; przeskoczyć; przyskoczyć; rozskoczyć się; uskoczyć, uskakiwać, uskok; wyskoczyć, wyskok; wskoczyć; zskoczyć; zaskoczyć.*

SKOFIIA, SZKOFIIA, – ii, ż., *med. Gr.* σκυφια, *birretum; Du Fresne Graec.* 1400; czepek, *pileolus nocturnus linteus, Cn. Th.* 1005, eine linnene Schlafhaube. *Dudz.* 57; *Rs.* скуфья czapeczka duchownych, samo ciemię tylko okrywaiąca). – §. pokrowiec, der Ueberzug, die Decke, das Futteral. Wielkie pod drogą skofią nie bardzo wiatrom posłuszne chorągwie się wiią. *Pot. Arg.* 267, *Chroſć. Fars.* 213. – §. *aliter*: u. p. Patrz na helmie iego, iak świeci dwoiſta szkophia, *criſta*, Federbuſch. *A. Kch. W.* 174. Helm trzy szkofie maiący; *iubas, ib.* 208. Oszczepiemu wierzchołek od szyszaka strącił, A pierze i szkofią od wierzchu odtrącił. *A. Kch. W.* 354.

SKOIARZYĆ *ob.* Koiarzyć. SKOIEC *ob.* Skociec.

SKOK, – u, *m. Bh. et Slo.* ſkok; *Crn.* skok; *Vd.* skok, skak, poskok, skozhitje, pozkozhenje, skozhina; *Cro.* szkók, szkok; *Hg.* szeükeülles; *Bs.* skók; *Rg.* skook; *Rs.* скокъ, скачóкъ; skoczenie; der Sprung. We Włoszech tańców, skoków, maszkar nawykł. *Birk. K. M.* 33. Scypio przy muzyce ciało swe rycerskie skokami ćwiczył, nie z postawą tańcuiąc. *Kosz. Lor.* 126. Niektóre bydlęta trzy albo cztery skoki ku górze uczyniwszy, na ziemię padłszy zdychały. *Ząbk. Mł.* 155. Ryś ieżeli pierwszym skokiem nie porwie zdobyczy, więcey się nie kusi. *Radz. Z. M.* 41; zapędem, rzutem, napadem, Anfall. Skoki albo drganie iakiego członka. *Petr. Wod.* 22. Skazówki zegarkowe przez skoki idą, i choć za każdym skokiem nieco odpoczywaią, przecięż małemi temi odpoczynkami ciągły ruch ich nie przerywa się. *Ustrz. Alg.* 109. Skok srzroby, odległość od iednego paſka srzoby do paſka przyległego. *Jak. Mat.* 4, 349. Wielki to iest skok, odmiana życia. *Paſt. F.* 99. Jest to skok trudny. *Tward. Wł.* 64; przeskok, przerzut). Ale to tu zasię na nas drugi trudny skok. *Rey Pſł. U* 2; *cf.* sęk). *Math.* Skok liczby, postępek liczby przez przydawanie albo multyplikowanie iednąże liczbą terminów ostatnich, *progressio*; skok arytmetyczny, geometryczny; skok dziwny *progressio monſtrosa. Sol. G.* 3, 80. – *Adverb.* w skok, skokiem, wskokiem, z skacząc, biegiem, pędem, prędko; *Vd.* skokom, skok jozhem, na skok, shlakama, na vse preterganje; im Sprunge, ſchnell, ſporniſtreichs, eiligſt. Skoro pod góry przyszli, woły się one skokiem wzięły. *Kosz. Lor.* 154, skacząc biegły). Rozpłoszeni w skok prawie na koniec miasta bieżeli. *Warg Cex.* 169. W skok więcey przybiera półków, a w zamku się zawiera. *Biał. Od.* 14. Gdy choroba następuie, do doktora w skok uciekamy się. *Petr. Pol.* 332. Posłał hetman skokiem do króla, prosząc o ratunek. *Biel.* 373, *Biel Sw.* 258. Biegła skokiem do grobu, *currit cito. Pieſ.* 139. Broń proszę, niech mi wrócą wskokiem. *Bard. Tr.* 64 *et* 230, natychmiaſt). – §. Skoki zaiąca, z nogi zaiąca, u myśliwców. *Otw. Ow.* 31; die Läufe des Haaſen, die Füße des Haaſen. – *Simil.* Czy tak rączce, iak sarna, masz w podziale skoki? *N. Pam.* 15, 389. Skoki przypiekać; *ob.* derkacze wabić, frycem w czym być, nowicyat odbyć. – *allegor.* Niebezpieczeństwem często człowiek kupuie moment krótki rozkoszy, i za skoki chwyta swey pociechy. *Pot. Arg.* 131, zanogi) SKOKLIWY, SKOKOTLIWY, SKOKNY *ob.* Skoczny.

SKOLAŁY, n. p. Skolałe ciało. *Sir. Qu.* 207, skłóte, *ob.* Skłóć, Kłóć.

SKOŁATAĆ, – ał, – ce *cz. dk.*, utłuc, roztrząść, zbić, zerſchlagen, erſchüttern, zuſammen ſtoßen, zerrütten; *Ross.* сколотить, сколачивать. – *pr. et fig.* Krogulcom można dawać iayca skołatane na misie. *Cresc.* 614. Na brzeg ściągaią okręt skołatany, by nie zalały go morskie bałwany. *Zab.* 13, 295. Rozrucky trybunów potężnie Rzpltą skołatały. *Pilch. Sall.* 183. Skołatane życie w ostatnim pędzilem odmęcie. *Mon.* 65, 95. Skołatany wiekiem i na zdrowiu ociec, chciał mieć syna w domu. *Nar. Hſt.* 3, 81 *et* 5, 291. Skołatany rozmaitemi przypadki mocniey uczułem słodycz spoczynku. *Kras. Dos.* 269.

SKOLIĆ, SKOMLIĆ, SKULIĆ *Med. ndk.*, *Bh.* ſkoliti, *Cro.* chevkati (cf. szczekać), (*Sr.* 1. zkiwlu *eiulo*), *Sr.* 2. jalobiſch (cf. żałować), *Rs.* скомлить, wydawać głos taki, iak pies łaszący się, albo roschciwiony, winſeln, wie der Hund wenn er ſchmeichelt oder vor Begierde ſchmachtet; (cf. Skowyczeć). Kondel bity, gdy się zrze iadem, Choć go odpędzą, po staremu skoli. *Jabł. Buk. R* 4 *b.* Psy spuszczone głośno skolą. *Zab.* 3, 317. Lub polem, lubo póydziesz skałą ostrą Na skolenie psów, zwierz goniący rączy. *Pot. Syl.* 42. *Nicto*, skolę, pośledziwszy zwierz albo ptaki, iak psy czynią. *Mącz.* Romul łaił sobakę, co za zwierzem skoli. *Pot. Syl.* 419. Pies skoli, skuli, skomli, gdy się łasi. *Dudz.* 21. Skomlenie, *Vd.* zvizh, zvishanje; *Cro.* chévk. Paw ma skolenie krzykliwe, uszy przerażaiące. *Zab.* 1, 195.

SKOŁOZRZY, *ob.* Skorożrzy, Skorożrzywy.

SKOMA, – y, ż., SKOMINA, oſkoma, oſkomina, oſkominy, piszczenie zębów na to, co drugi ie; ślinka na co; apetyt wielki; *Bh.* laſſeminy; *Crn.* skomine *appetentia*, 2) *ſtupor dentium*; skominoſt *acerbitas*, skominaſt *acerbus*; skominam *concupisco*; *Vd.* skomina, skominoſt, skominenje, z drętwienie zębów, *Vd.* sobi skomijo, skominajo, molijo, z drętwieią zęby; *Cro.* szkomina *ſtupor dentium*); das Waſſern des Mundes nach etwas; groſſer Appetit, ſtarkes Verlangen, ſo daß einem gleichſam die Zähne nach etwas waſſern. Jak z ciebie luby chłopczyna, na twarzy czerſtwe kwitnie ci zdrowie, Aż mię na niego bierze oſkomina. *Teatr* 56 *b*, 16. Wielką§ nam chwaleniem uczynił skomę tey cnoty. *Gor. Dw.* 36. A tobie skoma *rumperes invidia; idem faceres, si tibi esset credita cella vinaria. Cn. Ad.* 8. Skoma-ć, boleiesz. *Cn. Th.* 1005, dich plagt der Neid.

SKOMLIĆ *ob.* Skolić.

SKOMOROCH, – a, *m.*, *Rs.* скоморохъ, *Ec.* скомрахъ, kuglarz, śmieszek, ein Gaukler, Spaßmacher. Wasze to okazowanie równać można owym lalkom; co ie skomorochowie zwykli ludziom na śmiechowiſko ukazować, a potym z niemi w pudło. *Falib. U.* 2. – §. 2) niedźwiednik; der Bärenführer. Niedźwiedników w Moskwie skomorochami

zowią. *Gwag.* 537. Dudarze skomoroszy, płacą każdy od siebie po 20 groszy. *Vol. Leg.* 2, 996. SKOMOROSKI, - a, - ie, *Rs.* скоморошій, скоморошскій, *Ec.* скомрашескій; figlarny, kuglarski, krotochwilny, Gaukler-, Kurzweil-; od niedźwiedzika, Bärenführer-. Znać, żeś nietylko dyakiem, ale i skomorochem bywał, ponieważ i kolendować umiesz; zaczym i odpowiadać ci na to twoie skomoroskie szyderstwa nie trzeba. *Pim Kam.* 307. Ten zwyczay na który ty niewstydliwie po skomoroska gdaczesz, niewczorayszy iest. *ib.* (*Rs.* скоморошамъ bawić tańcem, śpiewaniem, żartami, krotochwilić, kuglować, скоморошество figle, żarty, krotochwile, kuglarstwa.

SKOMOSIC *ob.* Komosić. SKOMPONOWAC *ob.* Kompomować.

SKON, - u, *m.*, zgon, skonanie, ostatni życia koniec, (*Etym.* koniec, gonić); das letzte Ende, das Lebensende, der letzte Hauch. Pamietskiego wstydu do skonu ochramiała. *Otw. Ow.* 526; dozgonnie). Dotrzymał iey wiary, aż do ostatniego skonu! *Star. Zad. B*, 3. Za blizkim skonu mężem czuła żona mdleie, Chce zań umrzeć; śmierć we drzwi, aż ona blednieie. *Zab.* 9, 31 *Zabł.* Jest skonu bliska. *Past. F.* 203. Jako kładła na głowę iego obie dłonie, Jak ręce wyciągała przy ostatnim skonie. *Zim. Siel.* 256. Niemasz zaś w śmierci wiary mi tak strasznego Nic, iak myśl sama skonu ostatniego. *Past. F.* 219. Ja nędzny ziębnę, ledwo nie do skonu. *Hor.* 2, 87 *Nar.* Przetrwa dzieło to aż do świata skonu. *Pot. Pocz.* 42. Nie chciał porażonych nieprzyiaciół znosić do skonu, *Chrośc. Fars.* 109, do szczętu. SKONAC, SKONANIE *ob.* Konać, Konanie. SKOŃCZONOSC, - ści, ż., ograniczoność, die Begränztheit; nieskończoność, nieokreśloność, die Unbegränztheit, die Unendlichkeit. Z ustawicznego liczb dodawania przychodzi nam wyobrażenie nieskończoności. *Cvant. Log.* 35. Zawsze człowiek bałamuctwa prawił o nieskończoności, bo tylko pozwolono mu patrzeć na rzeczy skończone. *Stas. Buff.* 16. Puść myśl w nieskończoność ludzkiey nieprawości. *Kul. Her.* 54. SKOŃCZONY, *partic. verbi* skończyć; *ob.* Kończyć, - §. b) skończony, ograniczony, określony, maiący koniec, granice, begränzt, eingeschränkt, beschränkt, endlich. *Stas. Buff.* 16 nieskończony, nieoke ślony, *Bs.* bezkonciv, *Rs.* неконечный, unbegränzt, unendlich. Grzech miał winę nieskończoną, nieskończona też za nim każń szła. *Karnk. Kat.* 23. Byłbym nieskończony, gdybym to wszystko chciał wyliczać. *Lach. Kaz.* 1, 34. Trzeba mieć nieskończoną wdzięczność, nieskończone obowiązki, dla tych, którzy mi nic dobrego nie uczynili. *Mon.* 74, 2 Za tę dobroć iestem Wc Pani nieskończenie wdzięczna. *Teatr* 35, 127. Nieskończenie *adv.*, bez końca, nieograniczenie; unendlich, unbegränzt. Kocham cię nieskończenie. *Teatr* 22 12. SKONCZYCIEL, a, *m.*, (*Sr* 1. zkończuwar *interfector*, *J.* zkończuwarka), dokonywacz, dokończyciel, der Beendiger *Perductor*, dowodziciel, *Mącz.* Patrzcie na przodka i skończyciela wiary Iesusa Krystusa. *Zrn. Pst.* 3, 599 *b.* *SKOŃCZYWAC *ob.* Kończyć.

SKONFEDEROWAC *ob.* Konfederować. SKONFUNDOWAC, *ob.* Konfundować. SKONYWAC *ob.* Konać.

SKOP, - a - u, *m.*, SKOPEK, - pka, *m.*, *dem.*, *Bh.* skopec; *Slo.* škopec; *Sr.* 1. skop; *Sr.* 2. zkop; *Vd.* kashtrun, (*ob.* kastrat), cashtrun, oven, (cf. owca), ovez, (*Vd.* skoplenik, skoplen zhlovek, resanik, kopun, kapun, = trzebieniec; *Cr.* kohtrun; *Cro.* kaštrun, skopac, oven pochischen; *Rg.* ackôpaz, skôpaz, (*Kg.* ackopaz, = wieprz); *Bs.* ackopaç, ovan, brav uckopgljen, (*Bc.* ackopac, uckopgljen, = kastrat; *Rs.* барань, (*ob.* baran) *Rs. et Ec.* скопецъ, = trzebieniec, *eunuque*). Skop, *Ger.* der Schöpse, (cf. kappen, = schneiden, skopić, cf. nottr. kopać), = baran czyszczony, der Hammel. Baranki, ktore nie maią być do rozmnożenia, pokładaiąc poczynią się skopami. *Kluk. Zw.* 1, 262. Łopatka skopu, (*Genit.*). 3 *Leop. Num.* 6, 19, plec barana, 1 *Leop.*). Tego skopu (*Accusat.*) spalisz. *Radz. Ex.* 29, 18. Baranek albo skopek, *agnellus. Mącz.* - §. Skop na niebie, znak niebieski wiosenny. *Zebr. Zw.* 25, *J. Kch. Dz.* 9. der Widder am Himmel. Skoro wiosenny skop w prog przyiął domowy słońce . . . *Bard. Luk.* 54. - 2) §. Skopki, siołki białe. *Syr.* 598, weiße Veilchen Zime skopki albo siołki. *ib.* 1284, Frauenviolen - - (SKOPIEC, SZKOPIEC, - pca, *m.*, SKOPEK, *Bh.* sklopet, sklopik, sklopicek, slewak, *Slo.* zlewek); *Slo.* Eschtáť, dosecy nádoba, spusťak; *Mor.* hrotek, hroteček; *Crn.* shkaf, shehtárz; *Vd.* shkaff, shkaf, sod, meutra, (*Vd.* shkafar, = będnarz; *Vd.* shkafez, = korzec), *Vd.* shehtares, shehtaris, shehtar, mliezhni sod, mousnjak, mousni sod; *Sla.* shkaf, *Cro.* škáf, *Bs.* sckif, *Ital.* schifo, *Let.* scapha, = bat, cf. *Ger.* Schiff); *Bs.* siglo, vidro od mljeka, *Ross.* шкафъ, шкапъ, шкапецъ, шкапчикъ, *Ger.* Schaff skrzynia), *Rs.* дойникъ (cf. donica) (cf. Obd. Schaff, *Hg.* szál, *Suec* skappa, *lat.* scapha, scaphula, *Gr.* σκαφος, *Hebr.* ספ, saph, *Germ.* Koben, *lat.* cauus); szalel, szaflik; naczynie do doienia, *mulctrum. Mącz.*, das Melchfaß, Melchschaff, Schaff, die Gelte, garnek. *Dudz.* 57, ein Topf. Statek, ktory podstawiamy gdy co cieczo, podstawek, skopiec, miednica, czasza. *Cn. Th.* 1064. Wodę z koryta skopkiem leią na żelazo zbyt rozpalone. *Os. Rud.* 279. Oycze Bachusie, Wlekąc za sobą skopce i czopy Poiles przy swych ofiarach popy. *Nar. Dz.* 1, 124. Szkopiec mleka. *Radz. Jud.* 4, 19. Mularze potrzebuią taczków, cebrów, szaflów, szkopków. *Kluk. Rosl.* 2, 170. *Labra vinaria* cebry albo szkopce, któremi wino z winnic do prasy znaszaią. *Mącz.*). SKOPAC *cz. dk.*, Skopywać *kontyn. et frequ.*, *Bh.* skopati; skopawati, *Sr.* 2. zkopam; *Ross.* скопать, скапывать, kopaniem zgromadzić, lub zrzucić, zusammengraben; abgraben. Przy tych woiach ma każdy mieć łańcuch, rydel, motykę, siekierę, dla skopowania i wszelakiey potrzeby. *Tarn. Ust.* 277; cf. wskopać. w SKOPEC, *ob.* Wskopec. SKOPIC *cz. ndk.*, barany czyścić, Lämmer verschneiden, zu Schöpsen machen; (*Slo.* skopim; *Vd.* kopiti, skopiti, resati, izmoshiti; *Cro.* kopim, skopiti, zkáplyam, (*Cro.* kopilo *ferrum, quo testiculi abscinduntur*); *Dl.* skopiti; *Rg.* ackopitti; *Bs.* skopiti, uskopiti; *Rs.* скопить, (cf. *Gr.* κόπτω *scindo*. *Ec.* скопечество, неспособность къ домотворенію *rezaństwo*). Barany skopić około Wielkiey Nocy. *Zau. G.* SKOPOWINA, - y, ż., *Bh.* skopowina; *Sr.* 2. zkopowina; *Cro.* bravina; *Vd.* kashtrunova peshenka, oushja prata, kashtrunova, oushju mesu, ouzhlina; *Rs.* баранина; mięso czyszczonego barana czyli skopa. Schöpsenfleisch, Hammelfleisch. *Xiądz.* 77. SKOPOWY, - a, - e,

Boh. skopowý, *Sr.* 1. skopacjé, *Rg.* skopcev); od skopa, Schöpsens. Skopowa pieczenia zadnia, eine hintere Schöpsenkeule. *Tr.*

*SKOPUŁ, SZKOPUŁ, - u, *m.*, z łac. skała z morze wyglądająca, podwodna, eine Klippe in der See. Biogo mnie, żem nie rozbił się o skopuł który. *Kul. Her.* 52. - *fig.* Tu był szkopuł dla tych, co się tey pracy podjęli. *Pir. Wym.* 184; cf. sterk.

SKOPYCENIE, ZKOPYCENIE, - ia, *n.*, choroba końska; wtedy koń ława na przodzie rogu, a staw ostatni tu i owdzie się porusza. *Kluk. Zw.* 1, 200; die Hufer schütterung.

SKÓRA, - y, *ż.*, (*Bh.* stořice, z cynamon; *Sr.* 1. zkora *cortex*; *Sr.* 2. szkorka, schorka *corium*; *Crn* skorija *cortex*; *Vd.* skorja, skorijza, s'kurja; *Sla.* korica; *Rs.* скора, скорa, z futro, шкýра, шкýрка skóra zwierzęca; cf. *Lat.* scortum, scorteus, scortea, corium; *Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Festus*; *quae ex corio et pellibus sunt, Varro*); *Ital.* scorza, *Gall.* scorie, cf. *Lat.* cortex, *ob.* kora; cf. *Gr.* σκυρὸς, cf. skorupa, cf. *Germ.* Schorf). - 1) *cutis*, powłoka przyrodzona ciała ludzkiego, a w ogólności zwierzęcego, wszystkie powierzchne części ciała okrywaiąca. *Zool.* 69. *Perz. Cyr.* 1, 15, *Krup.* 2, 3, *Hoych.* 59, *Kirch.* 10, die Haut, das Fell; (*Bh.* kůže; *Slo.* koja; *Sr.* 1. koja, kojka; *Crn. et Vd.* cosha; *Cro.* kòsa, kosica; *Rg.* kóza (skorjettise *arescere cutem*); *Sla.* koxa; *Bs.* koxa; *Rs.* кожа *ob.* kożuch). Skora na ciele twarda, stwardniała, *Cro.* sekùla, *Rs.* кожа. - *Variae loquendi formae*: Jedno go skóra, a kości. *Cn Ad.* 70. przeyźrzeć go na obie strony; chudy, nur Haut und Knochen *Czech. Tr. L* 3. Do skory, z do żywego: bis auf die Haut, bis aufs Fell. Nie do żywego, nie do skóry, łaskawie; strzyż, nie odzieray; pobory znośne stanów; dość welnę strzyc, a skóra cała, co rok ci będzie welnę dawała. *Cn. Ad.* 592. Nie trzeba skóry łupić, bo inszą nie zroście, Ale welnę strzyc, bo inszą poroście. *Falib. N.* 2. Łupi poddanych aż do żywey skory. *Pot. Arg.* 634. Czyniliście im wielkie krzywdy, łupiąc ich ledwie nie ze skory, rozbiiaiąc ich z maiętnostek ich. *Birk Kant. C* 2 *b*. Pienie sprawę krótką z natury Ciągną, drą do trzeciey skóry. *Jak. Boy.* 41. Przyrzekliśmy go bronić aż do skóry. *Chrość. Fars.* 10; do ostatniego). Taiemnie ubogiego drze ledwie nie ze skóry. *Grech. W.* 13. Sąsiedzi z oboiętnością patrzaliby, choćby cię kto ze skóry odzierał. *Teatr* 24 *c*, 73; schinden; die Haut über die Ohren ziehen. Professor ten za naymnieyszą omyłkę skorę z uczniow zdziera. *Pilch. Sen. faft.* 57. Wyciągałby mię ledwo nie ze skory, pokiby ieno w wacku czuli pieniądz który. *Alb. n. W.* 4. Nie mam nic, i chociażby mię obdzierano iak węgorza ze skóry, to i feniczka przy mey duszy nie znaydą. *Teatr* 11, 67. Pospolitwo biedne, by za skórą, albo pod sercem wziąć, składać się musi. *Kosz. Lor.* 127. By miał i pod skórą, tedy musi dobyć. *Rey. Wiz.* 72. - Znać człowieka po skórze. *Rys. Ad.* 80, z daleka zaraz poznać, einen von weiten gleich erkennen. Czułam ich przez skórę. *Teatr* 55 *c*, 38. Poczciwi ludzie przez skórę się znaią. *Teatr* 7 *c*, 46; *intus et in cute norunt. Mon.* 70, 705. Chciał być zakonnikiem; na co rad przyzwolił kapłan, znaiąc go iuż, iak mowią, po skorze, iż się do doskonałego stanu miał. *Sk. Zyw.* 1, 51. - *aliter*: przez skorę kogo znać, z przenikać go wskroś, einen durchschauen, in sein Inneres sehen. Ten, co nas zna przez skórę do ostatniey żyłki, Znaszych sądów, i z nassey śmicie się omyłki. *Pot. Zac.* 134. - Ledwom iuż nie wyskoczył z skory. *Past. F.* 199, gwałtownie byłem poruszony; ich wäre fast aus der Haut gefahren. Człowiek ze skóry wyskoczył, słysząc dobre słowo od pani. *Teatr* 10, 83. Z radości ona ledwie ze skóry nie wyskoczy. *Pot. Arg.* 614. Krewkość to ludzkiey przynosi natury, Do lubieżności wyskoczyć ze skóry. *Burl. B* 3. - W skórę dostaniesz. *Teatr* 17, 84, du wirst was auf den Pelz kriegen. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teatr* 22 *c*, 65, *et* 29, 60. Po staroświecku, skórę złoię ci batem. *Teatr* 43 *c*, *b Wyb.* W skórę wziął od żołnierza. *Teatr* 8, 70. Po skórze oberwała od matki. *Teatr* 14 *d*, 14. Skóry im wezbrano. *Jabł. Buk. J* 4 *b*. Obieście warte po skórze. *Zabł. Z. S.* 58; oberwać). Skóra będzie w robocie. *Teatr* 22 *b*, 8; *passiue*, to co *actiue* kiy będzie w robocie). Skórą odpowiadać. *Teatr* 29, *c*, 24. Gdy ięzyk nieuważnie gada, skóra za niego odpowiadać musi. *Zab.* 12, 270 *Dudz.* Nie ieden całek to swą skórą płacił. *Jabł. Ez.* 145; mit seiner Haut bezahlen. Jeśliby kto ukradł mniey niż trzy szelągi, na skórze i na włosiech bywa karan, t. j. u prągi rózgami weźmie chłostę, a włosy mu na wierzchu głowy zawiążą i urzną. *Szczerb. Sax.* 176, *ib.* 174. Taką rzeczą źle będzie koło waszey skóry. *Teatr* 7 *c*, 36. Skóra w strachu. *Teatr* 7, 105, *ib.* 22, 85, *et* 15, 40. I na skórze dłużnika, wolno satysfakcyi szukać. *Teatr* 7 *c*, 20. Wraca się nasad, lecz z skórą niecałą. *Susz. Piel.* 3, *H* 2. O skórze i o zdrowiu iego myślili. *Sk. Dz.* 54; o gardle, o śmierci, o żywiu iego). Prawdziwie nie chciałbym być w skórze twoiey. *Teatr* 34 *b*, *D b*; *Slo.* nechcel bich w gebo kojí sedéť; na twoiém mieyscu, za ciebie cierpieć, ich möchte nicht in deiner Haut stecken. Chciałbym widzieć tych Jchmościów w skorze naszey, choć przez tydzień. *Zabł. Roz.* 186. Lżey o cudzey skórze woiować. *Tward. Wł.* 26. Trząsł się, iak w nieswoiey skórze. *Zabł. Amf.* 42; iak gdyby niewszystkich miał doma, als wenn er nicht recht bey sich wäre, zu Hause wäre. Zewsząd mądrego wypłoszają, i radziby go w własną skórę zaszyli. *Pilch. Sen. list* 61; *Slo.* má tvrdu kožu ma twardą skórę; wygarbowany, nieczuły). Siedzi pod figurą, djabła ma za skórą; cf. obłudnik, *liscemierník, wilk w owczey odzieży. - Za skórę komu nacemierník, wilk w owczey odzieży. - Za skórę komu nalać, dokuczyć, wiele złego komu narobić. *X. Kam.* Ubolewam, że takiego masz oyca, zalał on i mnie za skorę. *Teatr* 35 *c*, 44, doskwierał mi). Obranać z ozdob oyczyzno, lecz i to mało, Bo się za skórę więcey nalało. *Chrość. Joś.* 172. - Polacy Zygmunta cnot naśladować poczęli, tak iż się prawie od jego czasu w inszą skórę hyperoli przyoblekli, i znowu z grubych obyczaiów w wypolerowane odrodzili. *Stryik.* 718, inszymi się stali; *Slo.* zemre w swéj kojí, *a suo modo agendi non deflectet*; iuż tak umrze). - §. 2) Skóra odarta z ciała, ze zwierzęcia, z bydlęcia, das Fell, die Haut; *Rs.* шкура, шкурка. Opuszczać skorę, u rzeźnika, zdejmować skórę z bydlęcia. *Mag. Mscr.*, *Rs.* сдѣжевать, ошкуженать, сдѣжую, cf. świeży). NB. *in nonnullis dyalectis* skora *hac significatione exprimitur sola terminatione* - *ina*, *qua apud nos significatur caro*, *e. gr.* cielęcina; *Crn.* telętina, *non caro sed pellis vituli*; (cf. abelek, ; *sed terminantur etiam in* -ovna, -ena, -ičt, *n. p.* Skóra jelenia, *Bh.* gelenice; *Crn.* jelenovna; *Vd.* jellenov'nna; *Rs.* оленина, (*attamen*

Rs. олени́на, *etiam carnem ceruinam significat*). Kozia ſkóra, *Crn.* kosina, koslizhovna, *Vd.* koslizhov'nna, *Rs.* козлина, *Ec.* козя́чина. Owcza lub barania ſkóra, *Bh.* baranice; *Rs.* овчи́на, овчи́нка; wyprawiacz ſkór baranich, *Rs.* овчи́нникъ; Wołowa ſkóra, *Crn.* volovna, vovzhnina, *Vd.* volov'nna, *Es.* волови́на, воловая ко́жа; Krowia ſkóra, *Bh.* krawina; Niedźwiedzia ſkóra, *Crn.* medvedovna, *Vd.* medvedov'nna; Lisia ſkóra, *Crn.* lisizhovna, *cf.* lisiura, losina, wilczura, niedźwiednia). Wężowa ſkóra, *ob.* łupież, *Cro.* olilényc kache. (*ob.* liniec). Biała psia ſkóra, *Rs.* лайка, *adj.* лайковый. Na sobola więcey ważą, niż na tchórza, bo lepszą ſkorę ma. *Rey Zw.* 105 *b*, cf. futro). Skóra obwiesiſta, która wołom pod szyią wisi. *Volckm.* 658, łaiok bydlęcy. *Dasyp. R* 3 *b*. *Rs.* дужчатый. Po śmierci osła ſkórę na bęben obrócą. *Prot. Jal.* 30. Lepszy ieſt zawżdy żywy głos, niż zdechła ſkóra, co ią na pargamin wyprawią *Rey Zw.* 15 *b*, cf. lepszy łyczany żywot, niż iedwabna śmierć. Trudno z iednego wołu dwóch ſkór łupić. *Pot. Zac.* 11; dwie ſkórze (*dual.*) zedrzeć. *Rys. Al.* 66. I na wołowey mówią, ſkorze się nie zmieści, Długą rzecz opisuiąc, wedle przypowieści. *Pot. Pocz.* 256; es hat auf einer Ochſenhaut nicht Platz. Com przez półroku ucierpiał, nie spisałbyś wszyſtkiego na wołowey ſkórze. *Zim. Siel.* 238. Nie piy na żywego niedźwiedzia ſkórę *Jabl. Ez.* 78; *Slo.* nè predávaj z medvedá koju, prw, nejli ho zabil; prw koju predávaj', nejli medvedá zabil; uj' koju predávaj', a eſče wlk za humni; cf. Jeszcze ſkóra na baranie, a iuż kussnierz pije na nię, cf. ptacy w polu, a on różenki na nie ſtruże; Daleko ztąd do owąd). Gdzie nie ſtaie wilczey ſkóry, tam lisiey nadſtawić. *Cn. Ad* 1012, iako cię mogę, ieśli nie siłą, tedy przez nogę, wenn die Löwenhaut nicht gilt, muß der Fuchsbalg gelten. Czego nie możesz sprawić lwią, tam lisią nadſtaw'; co się poczciwie sprawić nie może, to chytrością a krzywoprzysięſtwem przełomić. *Kosz. Lor.* 165 *b*. Na lwiey ſkórze mało miewali; przydawali kniey i lisią, t. i. czego gwałtem nie mogli, fortelem a chytrością wydzierali, azasię też gdzie chytrość nie płacila, tam mocy używali. *ib.* 54 *b*, *Jan. Lig A* 4, *Exop.* 23. – Słucha psiey ſkóry. *Xiędz.* 51, t. i. bębna; z ieſt żołnierzem. – §. ſkóra wyprawna, das Leder, die Haut, das Fell; *Crn.* uséne; *Vd.* ušinje, ušenje, vusinje, leder; *Ec.* усма, усмбнь, ремéнь, (cf. rzemień; усмáрь garbarz). Wygarbowana ſkóra wołowa, *Rs.* выпоротокъ, (cf. wyrostek). Funtowa ſkóra, *Rs.* пумпа, *adj.* пумповый (*diſtg.* pumpa). Surowa ſkóra, niegarbowana, сыромя́ть. Becować ſkóry; *Rs.* дубить, дубло (*ob.* dębić, dębianka). Becowanie ſkór, *Rs.* дубка, дубленіе. Skóra na cholewy. *Pot. Pocz.* 306. Z cudzéy ſkóry szelężéy rzemień kraiać; na cudzéy ſtrawie hoyno sobie poczynać. *Kosz. Lor.* 11 *b*, *Praz. Ob. G.* Szwiec, kiedy się na ſkóry zadłuży, tedy podeszwami wypłaca. *Rey Zw.* 167 *b*. – 2) Skóra na drzewie zwierzchnia, na niektórym kora; *Polonis cortex asper et crassus dicitur* kora, *tenuior* ſkóra, die Baumrinde. Skóra albo łub na drzewie. *Cresc.* 663. Pierwszą ſkórę na drzewach wierzchną a grubą łubem zowią. *Cresc.* 54. Trzeba ſkóry z drzewa, żeby z bydlęcey była do bóta cholewa, Ktoby rzekł, że wyprawić miała ſkora ſkórę? *Pot. Pocz.* 306, kora dębowa, Eichenrinde, garbarzom potrzebna). – §. *tr. varie*: ſkóra na chlebie, opieczenie, die Rinde auf dem Brote; *Boh.* Sſtralaup (*ob.* ſkorłupa); *Vd.* krušna ſkorja, krainik; *Rg.* hruſtaliza, korra; *Rs.* ко́рка, ко́рочка. Skóry mu chleba szkoda, nie karmnego wołu. *Falib. D* 2; cf. dobra psu mucha). Skóra na mleku, ſkorka, kożuch. – Skóra na śniegu po odwilży, *Ross.* наст. *Mineral.* Skóra górna albo ziemna, *aluta montana*, Bergleder, kamień lekki, niby z nitek w siebie plecionych złożony, maiący podobieńſtwo do grubey ſkóry. *Aluk. Kop.* 2, 100. SKÓREK, – rka, *m.*, *scolopendra*, die Aſſel, der Kellerwurm, robak z wielą nogami, ein vielfüßiges Inſekt. Muchy, pchły, pluſkwy, ſkórki, ſtonogi. *Haur Sk.* 349. Ukąszony od ſkórka, którego scolopendra zowią. *Syr.* 590. Skorek morſki, Meeraſſel, kształtem ziemnemu ſkorkowi bardzo podobny. *Sien.* 321. Skorki, które bywaią w uszu. *ib.* 135, Ohrwürmer. SKÓRKA, SKORECZKA, – i, *ż.*, *dem.*, błona, błonka, eine dünne Haut, ein Häutchen; (*Bh.* lúrka, lúrčička cienka kora, ſkorupka); *Bh* lojka; *Slo.* lojka, lojtička, *Crn.* koshéza; *Sr.* 1. loſchka, lojka; *Cro.* kosicza; *Bs.* kosgiça; *Rs.* ко́жица, ко́жура, ко́журина, ко́журинка. Skórki są miękkie pokrywy z nitek złożone, niektóre wnętrzne części otulaiące: tak koszulki otaczaią żyły, błonka mózg czepek tłuſtość *Aluk. Zw.* 1, 33. Skórka, która zewnątrz okrywa ſkórę, *cuticula*, ieſt substancyi bardzo cienkiey, przeźroczyſtey i nieczuiącey. *Kirch.* 9. *Krup.* 2, 4, die Oberhaut, das Häutchen. Cieniuchna powierzchnia ſkóreczka, pokrywa wszyſtkie zewnętrzne części roślinne, wyiąwszy gdzie ieſt iaki otwor. *Bot.* 9. Obrzezować będziecie ſkóreczkę członka męſkiego. 1 *Leop. Gen.* 17, 11, ſkórkę członka taiemnego. 3 *Leop.*, *ob.* napletek, obrzezek, nieobrzezek). – Skórki z iakiego zwierzęcia mnieyszego odarte, wyprawne, Felle, Fellchen, Bälge. Skórki popielicze, wiewiórcze. *Biel.* 173. Skorka cienka iagnięca, *Boh.* ſpratky. Skórka na owocach, die Schaalen des Obſtes. Skoreczka iagody winney. *Birk. Sk. A* 4 *b*, die Hülſe, die Schlaube, der Balg der Weinbeere. Skórka na drzewie cienka, miękka pod korą; ſkórka albo ſkóra na drzewie zwierzchnia; na niektórym kora (*qu. v.*). *Cn. Th.* 1007. Skórka na chlebie, *ib.*, die Brotrinde: Skórka na mléku, *ob.* Kożuch, der Pelz auf der Milch. – §. *Vulgar.* Skórka na bóty. *Mon.* 61, 725, z grzeczniejsze wyrażenie Niemcze kiego Hundsfott, bo Hundsfottami zwano ſkóreczki z tyłu bótów na samey pięcie, do podpierania ostróg; *vim vero habet Germani*, Gaudieb. SKÓRKOWATY, – a, – e, – o, *adv.*, na kształt ſkóry, lederartig. Liście ſkorkowate *folium membranaceum*, iakoby ze ſkórki suchowatey, mało soczyſte. *Botan.* 61. SKÓRKOWY, – a, – e, od ſkóry, Haut-, n. p. Substancya ſkórkowa, ieſt zgromadzenie niezliczonych naczyń bardzo subtelnych. *Krup.* 3, 121. SKORŁUPA *ob.* Skorupa, Skarłupa. SKÓRNIE, SKORZNIE *plur.*, Skornia *singul.*; obuwie na goleń zachodzące, sztyble, kamasze. *Wlod.*, *ocrea. Cn. Th.* 1007, Stiefeln, Camaſchen, bóty, Stiefeln; *Bh.* ſtórně; *Sr.* 2. ſchorna; *Crn.* shkorna, shkornéza; *Vd.* skornize, (*Vd.* obskornizati, skornizati, skornize obuti, obknieshati, naskornizati, z obuć w bóty); *Bs.* skorgna; *Cro.* skornya; *Hg.* szekernye). Skornie noszący na nogach, obuty w ſkornie, *Vd.* oshkornizhan, s' shkornizami obút, *Cro.* s'kornyaszt, skornat; *Hg.* szekernyés, *ocreatus. Cn. Th. ib.* Skorznie z ostrogami. *Stryik.* 673. Obuwszy się w ſkórznie. *W. Poſt. W.* 2, 33. To ſkornie nie dobrze wam na nogach leżą. *Wys. Al.* 312.

Chocia śmierdzi dziegieć, nic on tego nie czuie, Rozciągnąwszy za piecem wnet skornie smaruie. *Rey Zw.* 291 *b.* Między innemi mękami ta była osobna; kazali lać tłustość w szkornie, albo w bóty gorącą, które obuwać kazali na nogi. *Baz. hst.* 60. – §. Skórnia katowska, n. p. W ciasnym mieyscu zamkniony być, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywaią kaci tę mękę skornią albo nogawicą; bo iest z dołu wąskie, a z wierzchu szerokie, jak naczynie aptekarskie. *Baz. hst.* 94. – §. Skorzenka, *plur.* Skorzenki *dem.*, n. p. Przyniesiono mu skórzenki, które miał obuwać na nogi. *Wys. Al.* 312. Kazał nogę sobie pilować, aby mógł skorzenki subtelne nosić. *Wys. Jgn.* 5. Gładka skórzenka na nodze. *Sim. Sil.* 30, – §*. *aliter*: Zeszłyby mi się ieszcze te skórzynki stare, mam-cić ubiory z płotna, lecz w płóciennych źle na koniu. *Alb. n. W.* 11; pludry skórzane, lederne Hosen. SKORNIK, – a, *m.*, *Bh.* łojeluh, smrabař (*cf* smród); *Sr.* 1. łojnik; *Vd.* vusinjar, ledrar, strojnik; *Sla.* kožár; *Cro.* kosar; *Ec.* скорняшникъ; (*Rs.* скорнякъ białoskórnik, kuszniersz); rzemieślnik od skór, garbarz, der Lederarbeiter, Gerber. Gospodę ma w domu Symona skórnika 1 *Leop. Act.* 10, 32, w domu garbarza. (= *Leop.*) – Skórnik, handluiący skórami, der Lederhändler. – 2*) skórnik, skórny lub skórzany sęd, ein lederner Schlauch Młodego wina nie zlewaią w skórniki stare, bo inaczey pukaią się skórniki, wino się rozlewa i skórniki w utratę idą. *Sekl. Mat.* 9, *not.*, „skórzane sędy albo dębowe". *Sekl. Luk.* 5. SKÓRNY, – a, – e, od skóry, Haut-, Fell-, Leder-; *Ross.* кожный. (*Rg.* skòren *siccus*, *dfig.* *Rg.* skòrni *recens*, *ob.* skory). Bywaią też skórnemi (mendewszki), ia ie zowię skórnemi. *Sien.* 302, Hautläuse, Filzläuse. *ob.* zaskórny, podskórny). – Skorny handel, t. i. handel skorami, der Lederhandel. *Tr.*, *Vd.* vusna predaja, *Ross.* мягкая кожа. Skórny kolor, *Vd.* karbina, Lederfarbe. (*diſting.* Skórzany). – §. Pochodz. pod: *Kora.*

SKORO *adv.*, Skorzéy *comparativ.*, Skoruczko *intensiv.*, *Bh.* ſkoro, *Slo.* ſkoro *illico*, *pene*, *circiter*, *fere*, *vix non*, ſkorſ'eg *citius*; *Sr.* 1. ſkero, ſkerie *nunc*, zkoro, ſkoro *mox*, *cito*, naiſkerí w krótce, zkorej nimahle *fere*; *Sr.* 2. ſkoro, wnet, ſkoro ledwie nie, ſkerrej rychley, prędzey; *Crn.* skorej *breui*; *Vd.* skori *ſtatim* wnet, *Vd.* skor, skori, s'koro, s'koraj, s'korei, sdaizi, naipoprei taku; *Cro.* zkoro, zakòro *subito*, *pene*, *vix non*; *Sla.* skoro, s niedawno: *Rg* skòro *modo*, *brevi*; *Bs.* skoro; *Rs.* скóро niedawno; (скоръ wnet, noскорѣе prędzéy, наскоро natychpo; *Ec.* скоро, легчайшо; *cf. Germ.* ſchier, Ottfr. miaſt); *Ec.* скоро, zaraz skoro, *źle *qu. v.*, ſo bald, ſo bald acioro); skoro ieno, zaraz skoro, *źle *qu. v.*, ſo bald, ſo bald als nur; *Vd.* kaker hitru, taku furt, kaker jadernu, sdaiz kaker, taku kmalu da; *Sla.* dok, *Bs* netom, oncjas, sparvom, prigodom; *Rs.* лишь; *Ec.* повнегда, поскорѣ какъ, nomoмъ водя, какъ скоро, лишь только. Skoro nasi do lasu weszli nieprzyiaciele wypadli na nich. *Arom.* 361, *Biel.* 418. Skoruczko się wytrzeźwią, zapomną wszystkiego. *Papr. pr. A* 4. – Skoro, s zaraz, ſo gleich, gleich. Skoro po śmierci Krzywoustá; odstali od Polski Prussowie. *Biel.* 97, *Kucz. Kat.* 2, 360, *Rey Pſt. Lcc* 1: Skoro z młodu znaki przyszłey świątobliwości taić się w nim nie mogły. *Sk. Zyw.* 209. Naród Słowiański nieskoro z początku swego tak iest nazwany. *Biel.* 10. Skoro na wiosnę okręt przywieść kazał. *Sk. Dz.* 520; zaraz z początkiem wiosny). *Biel.* 434. – §. skwapliwie, prędko, nagle, *Crn.* obrat, na obrat; ſchnell, flugs. Izraelitowie, gdy przeczuwali iaką klęskę, uciekali się skoro do arki Pańskiey. *Bals. Niedz.* 1, 130. Kto działa skoro, nie bywa mu sporo. *Rys. Ad.* 27; *Slo.* kdo ne ſkoro chodi, ſam ſebe ſkodi, kto niewczas przychodzi, sam sobie szkodzi. – *§. *aliter*: Skoro takowa i ona była trefność . . . *Gor. Dw.* 192, prawie takowa, fast, beynahe. *SKORODOKTOR, – a, *m.*, który na prędce doktorem został, ein Frühdoctor, unreifer Doctor. Asa nie lepiey na onych sędziach dobrze umieiętnych przestać, niżli na te skorodoktory spuszczać! *Hrbſt. Odp. G* 8 *b.* (SKOROMOS, – *m.*, *forsan* skomoroch, niedźwiednik, der Bärenführer. Naywięcey u Kozaków było ochotników z skoromosów, leśniczych . . . *Zim. Siel.* 252. ?) – – SKOROPIS, SKOROPISM, – u, *m.*, z tytłami pismo prędkie, abbrewiiacya, włócka, *Ecc.* скóропись, Schnellſchrift, Abbreviaturen. – §. Skoropism na wesele przyiacielskie. *Zab.* 9, 335 *Zabł.*; pismo lub wiersz na prędce, eine in der Geſchwindigkeit verfaſſte Schrift. – §. OO. Bazylianie uczą języków Greckiego, Słowiańskiego, skoropism zwanego. *Vol. Leg.* 7, 415, pisma literami kościelnemi Ruskiemi z wielą abrewiacyami pisane, die Rußiſche Kirchenſchrift, Kirchenſprache. Stryikowski polega na świadectwie Ruskich skoropisów, bez nazwiska autorów i dat od niego cytowanych. *Nar. Hst.* 4, 318. SKOROPISZEC, – sca, *m.*, *Rs.* скоропись: szybko piszący, tytłami piszący, ein Geſchwindſchreiber, Schnellſchreiber. SKOROPŁYNNY, – a, – e, – ie *adv.*, szybko płynący, ſchnellfließend, *Ross.* скоротекущій. (= 2. szybko biegący; *Ec.* скоротекущь goniec). Krew w nim skoropłynna i burzliwa. *Pich. Sen. list* 1, 75. SKOROŚĆ, – ści, *f.*, nagłość, prędkość, szybkość, die Geſchwindigkeit, Schnelligkeit, *Tr.*, *Rs.* скорость, скоропомешность, *Ec.* скорость, поспѣшность, поспѣшество, моторъ (*cf.* trop. drop), скороходность. SKOROŻRZY, SKOŁOŻRZY, SKOROŻRZYWY, SKOŁOŻRZYWY, SKOROŻLIWY, – a, – e, *Rs* скороздѣлый, скороспѣлый, rano dojrzały, rany, frühreif, ſchnell reifend, zeitig. Skołożrzywy, *praecox. Urs. Gr.* 188. Skołożrzywe owoce. *Pot. Arg.* 395. Na cytryny, gruszki, wiśnie, Gęsty przez gwałt lubi się ciśnie I wszystek rodzay skołożrzy *Kchw.* 166. Gruszki rane abo skorożrze. *Cresc.* 387, *Vd.* koroshiza, tepka, s odleżałka). Owoc skołożrzy rzadko bez robaka. *Burl. B* 3. Rodzay ten ięczmienia bywa skorożrzy, bo prędzey dochodzi, niżli pszenica. *Cresc.* 162. Tam naprzód widzieć rannych kwiatków pierwociny, Łakocie iare, fruktów skorożrzych nowiny. *Zim. Siel.* 136. W ten czas, gdy poczynaią okwitać ogrody, wypatrzywszy na trześniach skorożrze iagody, Obiecałem ie zerwać . . . *ib.* 176. Będzie kwitnęła, iakoby skorożrza iagoda winna. *Leop. Syr.* 51, 10. Owies iest zimostradny, skorożliwy. *Haur. Sk.* 11. Figi skorożyte. *Leop. Jer.* 24, 2. doyźrzałe. *Bibl. Gd.*). – §. *fig.* tr. prędki, zawczesny, frühzeitig, ſchnell. Skołożrza śmierć. *Bard. Tr.* 412. Skorożrzała nadzieia, *praematura ſpes. Min. Ryt.* 2, 90. Zawsze fortuna śliska; dopiero prędka, skołożrzywa. *Pot. Syl.* 96.

*SKORTACYA, – yi, *f.*, z łac. porubstwo, Hurerey. Żywot przykryctwem i skortacyą pomazany. *Baz. Hst.* 28.

SKORUPA, – y, *f.*, SKORUPKA, – i, *f.*; *dem.*, (*Boh.* ſkořipka, ſkořlaup, ſkořalup, s skarłupa, skorłupa: *Slo.* ſkorupina; *Cro.* skorup, skralyùp *superficies e. gr. terrae*;

Rg. skorup *superficies*, skorûp mlječka *flos lactis*; *Dl.* skorup, z śmietana; *Bs.* skorup od mljeka, z kożuch na mleku; *Ec.* скорлуна *cortex*; *Rs.* скорлуна, скорлупка, z SKORŁUPA, *ob.* Skarłupa, kora, *ob.* skurlat; cf. *Germ.* Scherbel, Scherbe, *Suec.* skeerf, *Angl.* shard, cf. *Germ.* Schar. Skorupa, kawałek rozbity glinianego naczynia, ułupek, die Scherbe von einem zerbrochnen Gefäße; *Boh.* střep; *Slo.* střepina, střep; *Sr.* 1. cjrop, korpina, złoros dlya; *Sr.* 2. zrôp, schkorpina; *Crn.* (zhrêp, z urynal), zhirpinja, zherpina; *Vd.* zhrep, zherpina, zhrepinja, zhrepinja; *Cro.* chrèp, chrepina, chrepnya, chrepéc, chrepchëc, chrepovje, chropje; *Hg.* chorep, tserép, tserepetske; *Bs.* crjep; *Dl.* cariip, *Rs.* черепица, (cf. черепенка cegła, черепъ czasza główna, черепаха żołw'; *Ec.* черепъ, черепъ, черепокъ, отломокъ глинянго сосуда, (черепъ главный czasza główna, ... ci garnek na skorupy, W błoto idzie, już go nikt nie zlepi do kupy. *Pot. Posz.* 249. Już ułarzony, już go iedno skorupki. *Birk. Zyg.* 1. Jako skorłupa wzgardzony, wszyscy mnie urągają. *Ryb. Ps.* 22. - §. skorupa, z gliniane naczynie, osobliwie słabe, podłe, ein irrdnes Geschirr, ein Scherben. Srebrna służba; złotowe naczynie, Tureckie skorupy. *Petr. Ec.* 49. Która skorupa tłustości zawrze, już tak do końca śmierdzi. *Falib. H.* 2. Czego się nowa skorupa nawarzy, Tego już żaden nigdy nie wyskwarzy. *Bies.* 85. Czego się skorupka za młodu napije, tym na starość trąci. *Bohom. Kom.* 1 414, *Sr.* 2. Kat że jaben wet młosc ... dostał nałoży, kat że potem na stare dni jarzi. Skorupa się o skorupę uderzyła. *Cn. Ad.* 1377; niema się z czego cieszyć po wygranej, zwycięztwo obu stronom żałosne). - §. Skorupa iaiowa, die Eyerschaale; *Vd.* jaizna lushina, (*ob.* łuszczyna); *Rs. et Ec.* яичная скорлупа яичная, (cf. зародышъ). Jaie otacza skorupa wapnista. *Zool. Nar.* 214. Ptaszę, gdy się już oiloi w iaiu, tedy pokarmu szukaiąc, w skorupę kolace i kluie noskiem. *Sak. Pr.* 179. - §. Ślimacza skorupa, żołwia skorupa, skarłupa, *Cro.* korutnyacha, selva, *Slo* skornyacha, *Bs.* spasgnica; Muschelschein, Schaalen. Skorupa pławu morskiego, mieszkania, jednostayna *concha*. *Cn. Th.* 1007, (małżowina). Z Oceańskich tumultów wypienione znayduią się różnych farb skorupy po brzegach. *Tward. Wł.* 200. Stronom skorup po połowie, Ostrygę iedzą sędziowie. *Jak. Bay.* 41. - §. *fig.* Dosyć ia mam pieniędzy, dosyć tych złotych skorupek. *Teatr* 12, 42, Goldscherben. - §. SKORUPKI, *plur.*, gra, gdzie się rzucaią skorupy na wodę, i czyia daley zaleci i częściey podskoczy, ten wygraie; co i kamykami się dzieie. *Wlod.*, das Scherbelspiel der Kinder. - §. *Archit.* skorupa, część kapitelu; podwałek, *ital.* vovolo, *lat.* echines. *Callit.* SKORUPI, - ia, - ie, od skorupy, łupiny, Scherben-, Schaalen-, Schaal-, *Bh.* Střepi, střalaupowý, střarlaupowý, *Cro.* chrepni, (*Cro.* skratyupni, *Rg* skorupupni, - powierzchowny), *Hg.* tserépi, *Rs.* скорлупный, череповый. SKORUPIANY, - a, - e, z skorupy glinianey; irrden, von Scherben, Scherben-; *Bh.* střepnatý. W domu nie tylko są naczynia złote i srebrne; ale i drewniane i skorupiane. *Bud.* 2 *Tim.* 2, 20. SKORUPIASTY, SKORUPIATY, - a, - e, skorupie podobny, iak skorupa, ze skorupą, scherbenförmig, stalig; *Sr.* 1. korpinaté, cjropané; *Rs.* черепокóжный; *Ec.* чре-

покóжный. Żołwiki morskie skorupiate. *Otw. Ow.* 217. Wrzody skorupiate. *Syr.* 1218. SKORUPIĆ cz. *ndk.*, skorupą powlekać, sklepić, mit einer Schaale überziehen, überschaalen, überrinden. Smierdząca woda pleśnią skorupiona. *Przyp. do.* 211. Jest tam chałupa okrągła, a błota ulepiona, Skorupinami z iaiec ptaszych skorupiona. *Kmit. Spyt.* C3 *b.* SKORUPIEĆ *Neutr. ndk.*, zeskorupieć *dk.*, na kształt skorupy twardnąć, zu einer Scherbe oder Schaale werden, hart werden. Już skora skorupieie a oczy pałaią, Lice znać zapalone o gorączce daią. *Bard. Luk.* 95. Schną wargi przemorzone, ięzyk skorupieie, więdną żyły. *ib.* 6. Ono tak szlachetne ciało wisi na gorącości słonecznej, na okrutnym drzewie rozpięte, już zeschłe, już zeskorupiałe. *Rey Pst. S.* 3. SKORUPINA, - y, ż., SKORUPINY *plur.*, małż, skorupy, Schaale, Scherbe, *Bh.* střepina, střepinka Skorupiny z iaiec. *Kmit. Spyt. A* 3; skorupiny od Włoskich orzechów. *Haur Sk.* 387. Nie mógł ślimaka dobyć z skorupiny. *Esop.* 5, das Haus der Schnecke. Na odnodze Mexykańskiéy są tak duże żołwie, iż na skorupinie iednego sześć mężów stanęło. *Boter* 68. SKORUPOKRUSZ, - u, *m.*, der Scherbenkobalt, kruszec arszenikowy. *Alut Kop.* 2, 244. SKORUPSKO, - a, *n.*, szpetna skorupa, ein häßlicher Scherben. Skorupska z ostrygi. *Teatr* 29 *b*, 120.

SKORY, - a, - e, (*ob.* Skoro *adv.*), *Bh.* skorý; *Hg.* gyors; (*Rg.* skòrni *recens*); *Rss.* скорый, скоростный, скоропалительный, скороногій, скорохватъ, prędki, skwapliwy, nagły, schnell, geschwind, eilig, hastig. Nie chcę ia być skorą do obmowy. *Teatr* 6, 20. Mowa twoia skora, z rzeczy w rzecz, iak strzała z łuku do celu bieży. *Orzech. Qu.* 144. Młodzież próżna nauki, a rozpusty chciwa, Skora do rozwiozłości, do cnoty leniwa. *Krasat.* 15. Niechay cię próżney chwały nie swodzą pozory, Nie szukay z tego chluby, żeś w pisaniu skory. *Dmoch. Szt. R.* 18. Skore rzeczy nietrwałe. *Cn. Ad.* 102, co nagle, to po djable; Co się prędko wznieci, niedługo świeci).

SKÓRZANY, - a, - e, ze skory wyprawney lub niewyprawney, *Bh. et Slo.* kożenný; *Sr.* 1. kożané; *Crn.* usenat; *Vd.* usenat, vusinjen, vusinjast, ledrast; *Cro.* kosni, kosnati; *Bs.* kosggni; *Rs.* кожанный, (кожевенный garbarski); *Ec.* усенный; ledern, von Haut. Skórzany miech, skórzana flasza, *ob.* Sumki, Sunki, suna. - *aliter*; Domawiaiącemu się skórzaną kazał dopłacać monetą. *Mon.* 65, 424. skórę mu kazał wyłoić). Nie płacą długów swoich skórzaną monetą. *Mon.* 73, 483. - §. skórzany, z kory, korkowy, korzany. *Cn. Th.* 1008, von Baumrinden. SKORZENKA, SKORZYNKA, SKORZNIE, *ob.* Skórnie.

*SKORZEŃ, - ia, *m.*, SZKORZEK, szpak, ptak, der Staar. *Tr.*

SKORZONERA, *ob.* Salsefny, *ob.* Wężymord.

SKORZYĆ *med nieład.*, śpieszyć się, eilen, *Ec.* скорю, спѣшу. Jak nayśpieszniey z rzeczą skorzył. *Pot. Arg.* 729. SKORZYPIĘTA *Tr.*, *ob.* Storzypięta.

SKORZYSCIĆ, *ob.* Korzyścić, Korzystać. SKOŚCIEĆ, SKOŚNIEĆ, *ob.* Kościeć.

SKOSIĆ, *ob.* Kosić. SKOSISTY, SKOŚNY, - a, - e, pochodzisty, abhängig, abschüssig. Grunta przykre, gorne, kręte, skosiste, iak mierzyć. *Haur Sk.* 47. Kominy maią być

być skosiłe. *Haur Ek.* 9. Ugór w brózdy skośne kraie lemiesz krzywy. *Tom. rol.* 42. SKOSNOCIĄG, -u, *m.*, *Fortific.*, die kurze Stricklinie. *Tr.* SKOŚLAWIONY, -a, -e, koślawy, krummbeinig Syna za powrotem zastał skośławionym. *Teatr* 36 *b*, 61.

SKOSZOKOPNIK, -a, *m.*, *sapeur. Jak. Art.* 1, 343, *et* 376.

SKOSZTOWAĆ, *ob.* Kosztować.

SKOT, -u, *et* -a, *m.*, (*disting.* Szkot), *Boh.* ſkot, ſkůt; *Sr.* 1. ſkót, ſkotjo, *Sr.* 2. iſkot, iſkotiti; *Cro.* szkòt; *Rg.* skoot; *Bs.* skotje, sgivine; *Rs.* скотъ; (cf. *Arab.* קוּף koth *grex in specie ovium*, *Chald.* קוּפָא kothin *greges*); das Vieh, die Viehheerde. Tobie Sykulskie skot tysiączny kraie I Rada tuczą, i liczne sprzężaie. *Hor.* 1, 284. Drobny skot owiec. *ib.* 2, 33 *Kniaź.*, kleines Vieh, Schafvieh. Dla bydła ich i dla dobytku ich, i dla wszego skotu ich. *Bud. Num.* 35, 3, „*not.* dla wszech żwierząt ich.“ Ofiara z skotu, z owiec albo z kos. *Leop. Levit.* 1, 10, *W. Levit.* 3, 1. Wystrzegay się od iedzenia głow wszelkiego żwierzęcia i skotu. *Spicz.* 201. Doma chowaniec ni ku czemu, iedno albo do skota, albo do kozicy. *Glicz. Wych. H* 6. – ***. skot, z skocina, bydlę, ein Stück Vieh. Wiem węzu, że naychytrszym w polu iesteś skotem. *Przyb. Milt.* 278. SKOTAK, SZKOTAK, SKOTARZ, SKOTOPAS, -a, *m.*, *Bh.* ſkotak, ſkotaćel; *Rs.* скотникъ, скотопасъ; paſtuch, paſterz, koło skotu czyli bydła chodzący, der Viehhirt. (*Rs.* скотоводъ znaiący się na hodowaniu bydła, скотоводство hodowanie); *Ec.* скотопитомецъ, (*Fc.* скотопитомельный paſiſty dla bydła; скотопитаніе hodowanie). Skotopas, *bubulcus. Mon.* 75, 591, cf. wolarz). Owcarzów i skotaków dozierać. *Zaw. G.* Niż takim królem, skotakiem być wolę. *Pot. Syl.* 245. Poczciwych skotarzow uciechy. *Dmoch Szt. R.* 13, *W. Amos.* 7, 14. Ledwie z życiem uciekły zlękane skotaki. *Przyb. Milt.* 369. Czuyny skotarz. *Zab.* 6, 332 *Sak.*, *Chroſć. Ow.* 10. Skotopas Podolski. *Zim. Siel.* 208. Jednéy iałówki Argus nie uſtrzegł ſlooki. A mnie bydła dogląda szkotak iednooki. *Kchn. Fr.* 134, *Wez. Zop. C* 2. Krzyczeć iak skotarze, *Bh* ſkotačiti. SKOTNIK, -a, *m.*, SKOTNICA, -y, ż., wygon, der Viehweg, Treibweg, die Trift. Bielun roście po wsiach, na skotnicach, przy drogach. *Syr.* 1365. – *fig.* Nauka ta iest większą skotnicą do wszéy rozpustności a grzeszenia. *Gil. Pſt.* 21, gościńcem utorowanym); *Sr.* 1. ſkotnicza chlew, *Rg.* skòtnisa *ouis foeta*, *Rs.* скотница dziewka od bydła. SKOTNY, -a, -e, od skotu, bydlęcy, zwierzęcy, Heerde-, Vieh-; *Bh.* ſkotſký; *Sr.* 1. ſkotjačjé; *Ec.* скотенъ, скотій; *Rs.* скотскій; (*Rg. et Bs.* skòtni *praegnans*, *grauidus*). SKOTOPASKA, -i, ż., *Bh.* ſkotačka; *Rs.* скотница; która skot czyli bydło pasie, die Hirtinn, Viehhirtinn: paſterka, die Schäferinn. Gdy siedział pod lipą nad brzegiem ſtrumyka, Przechodziła tamtędy nadobna skotopaska. *Zab.* 13, 33. Nieczuła, ale piękna skotopaska. *Zab.* 12, 89. Godna kochaniv skotopaska. *ib.* 92. – § 2) skotopaska, sielanka wiersz paſterski, das Hirtenlied Schäfergedicht. Jeśli co ważne iest świadectwo moie, Porębski złoty, skotopaski twoie W téy wadze u mnie, żeby się mógł do nich Teokryt przyznać; tak ia trzymam o nich. *J. Kch. Fr.* 41, *Mon.* 75, 591. *SKOTOKRAYCA, -y, *m.*, *Klon. Wor.* 22, der Viehdieb. (*Rs.* скотокрадъ bydlokradca).

SKOWAĆ, *ob.* Skuć. – (SKOWERA, *ob.* Skowyra). – SKOWKA, -i, ż., *Rs.* скобка, obręcz, okucie, der Beſchlag von Eiſen um etwas herum, der Reifen. Paznokcie służą palcom zamiaſt skowek, bronią ich od częſtego obrażania się. *Perz. Cyr.* 2, 17. Kiy krzywy bez skówki. *N. Pam.* 15, 387. U miecznika skówka, okow na końcu pochew. *Mag. Mscr.*

SKOWRONEK, -nka, *m.*, SKOWRONECZEK, -czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſkřiwan, ſkřiwanek, křiwan; *Slo.* ſkřiwánek, ſkowránek, škrowanek; *Sr.* 1. jſkowrenc; *Crn.* shkerjànz; *Vd.* s'kurianz, shkorianz, gorianz, (cf. *Etym.* góra); *Cro.* skèrlecz, skurjanecz, chepeſlyuga, (chepeſlyati *scabere*), vahulacha; *Dl.* pohulyacha, kukuglava, vahulyacsa; *Bs.* srrinadiça; *Sla.* csevèrljuga, shèva; *Rg.* vidulinka, sardaniza, kukugljava, bahugljaccja; *Rs.* жаворонокъ; (cf. *Gr.* κόρυς, *Arab.* קבר kabor *alauda*; קרד *criſtata auis*); die Lerche; rodzay skowronków, *alaudae*, należy do rzędu wróblego. Skowronek polny, rolnik, *arvensis*, *Rs* подорожникъ, die Feldlerche, na wiosnę wylatuiąc, na powietrzu śpiewa. *Zool.* 227, *Klok Zw.* 2, 242 *et* 243, *Bh.* lindušſka *alauda ſylveſtris*. Skowronek czubaty, *ob.* Dzierlatka. – Już skowronek na górze pięknie przepioruie, Słowiczek we krzu krzyczy, gżegoleczka kuie. *Rey Wiz.* 34 *b*. Skowroneczek ku niebu w górę polatuie, I garleczkiem krzykliwym wdzięcznie przepieruie. *Sim. Siel.* 103. Wszak też i skowroneczek od ziemi powſtaiąc Swym podłym głosem śpiewa, słowiki wzbudzaiąc. *Kołak. C.* 2. Jaſtrząb' wrzaszczy, kokosz krekorze, żóraw krera, Orzeł kwili, skowronek mile gorgi zbiera. *Tel. Saut.* 89, *Cro.* skerlecz popeva. Skowronkowie wdzięczni. *Ban. J.* 5. Po moiéy śmierci niech chce-li i niebo upadnie a skowronki potłucze. *Rey Zw.* 37 *b*, niech się dzieie co chce. SKOWRONCZĘ, -ęcia, *n.*, piskle skowronków, das Junge der Lerchen. Skowrończęta. *Jak. Boy.* 267. SKOWRONCZY, -a, -e, od skowronków, *Bh.* ſſtrakawý; *Vd.* shkorianski; *Rs.* жаворонковый, жаворонковъ; Lerchen-. Niektórzy z boiaźni łzenieý się poddaią, ieſt to coś iak skowronczе pole przy kobusie. *Lub. Roz.* 105, Lerchenjagd, Lerchenfang, Lerchenſtreichen.

SKOWYCZEĆ, -ał, -y, *med. ndk.*, Skowytać *Lontyn.*, (*Etym* wyć), skolić, iak pies uderzony lub uderzenia się boiący. *Dudz.* 21, *Cn. Th.* 1008, winſeln, wie ein geſchlagener Hund, oder der ſich vor Schlägen fürchtet; *Bh.* ſſuěeti; *Cro.* szkovisàem; (*Crn.* saskovinzham *vociferor*, *ut aues dum capiuntur*) Jaki to żal, kiedy psina kochana skowyczy! *Boh. Kom.* 5, 66. Nie pòydzie tam pies, gdzie drugi skowyczy. *Pot. Syl.* 4. Kondel skowyczy. *Brud. Oſt. B* 4. Pies, coć owo tylko nie milcząc skowyczy, Niech ci się w poczet myśliſtwa nie liczy. *Bielaw. C* 2. Pocznie się gniewać małpa, i skowytać srodze. *Zab.* 16, 63. SKOWYRA, SKOWERA, -y, *m.*, *et* ż., gdyracz, srzęda, ein Gnurrer, Brummhart. Wóyt chociaż się widzi prosta skowera, Da czasem chytrym poborcom o ziemię. *Rey Zw.* 39. – § skowyra, w wielu okolicach u chłopſtwa pies, ein Hund. *X. Kom.* SKOWYRAĆ, SKOWERAĆ *ex. ndk.*, zrzędać, gdyrać gnurren, brummen, tadelſüchtig ſeyn. (*Rs.* ковырять dłubać, wydłubać; popsuć).

SKOYCIEC, *ob.* Skociec. SKOZACZYĆ się, *ob.* Kozaczyć się.

SKRA, *ob.* Iskra.

SKRAB, -u, *m.*, chrapowatość, n. p. kory drzewnéy, skropawość, die Ungleichheit, Höckerigkeit, z B. der Baumrinde. SKRABOWATY, -a, -e, -o *adv.*, skropowaty, skropawy, chropowaty, n. p. o korach drzewnych, höckerig, nicht glatt, z. B. von der Baumrinde. Lepiéy pniak wyżey szczepić, gdzieby skóra gładka była, a nie skrabowata. *Cresc.* 127. Na drzewie starym skora skrabowata a chropawa. *ib.* 127. Drzewo to liść ma szeroki a skrabowaty dla gęstości żyłek. *Cresc.* 457. U konia dobrego nogi maią równe być, a nie skrabowate. *ib.* 525.

*SKRABAĆ, *SKRABNĄĆ, *ob.* Skrobać.

*SKRACAĆ, *ob.* Skrócić. SKRĄCAĆ, *ob.* Skręcić.

SKRADAĆ, *ob.* Skraść. SKRADKA, -i, *ż.*, co się ukradkiem dzieie, rtwać Verſtohlneś. Snadnie zatrzeć imieniem bratskim lubo skradki, Jeśl mi z tobą dowora mówienia w ukradki. *Zebr. Ow.* 234, *furta*, że się skradamy, ukradkiem schodzimy.

SKRAIAĆ, *ob.* Skroić. SKRAPIAĆ, *ob.* Skropić.

SKRAŚĆ, skradł, *F.* skradnie *cz. idntl.*, Skradać *ndk.*, *Rs.* скрасть, скрадывать, скорозать; okraść, beſtehlen. Gwałtu! skradnie mię. *Teatr* 24, 101. Kto cudzego nie oddaie, ten iako może skrzywdza, albo raczéy skrada. *Grod. Dis. D b.* Skradzienie Rzpltéy. *Petr. Pol.* 2, 40. - SKRADAĆ się zkąd. *Boh.* ſkrásti ſe, ſkrádati ſe, uchodzić taiemnie, wykradać się, ſich wegſtehlen, heimlich wegſchleichen, wegmachen. *Quo te surripis*, dokąd chcesz, dokąd się skradasz? *Mącz.* Postrzegłszy matkę, skrada się i chce uciekać. *Teatr* 30 *b*, 54. - Skradać się gdzie, wkradać się, ſich einſchleichen, heimlich wohin ſchleichen. Skrada się po cichu na palcach, aby ie mógł podsłuchać. *Teatr* 52 *d*, 14. Skradł się cicho pod obóz nieprzyiacielſki. *Papr. Gn.* 1093. Skradać się muszę, iak wilk wchodzący do wsi. *Teatr* 32 *b*, 87. Do okna cichom się skradła, i wszystkom widziała. *ib.* 54, 57. Ci dway przed sobą często się skradali, A o królewnę króla nalegali. *J. Koh. Dz.* 35. Mahomet, iżby go nie poznano, choć iawnym mataczem był, do prorockiego się płaszczyka skradał. *Zrn. Pſł.* 79 *b.*

SKRAWAĆ, *ob.* Skroić. SKRAWEK, -wka, *m.*, *Boh.* ſkrawek, okrawek, ein Abſchneidſel, ein abgeſchnittenes Stückchen. Skrawek czyſtego białego płótna. *Perz. Cyr.* 1, 26. SKRAYNY, -a, -e, SKRAYNI, -ia, -ie, na kraiu będący, brzegowy, końcowy, ostatni, *Rh.* potrzegný; *Sr.* 1. zkromné (cf. skromny); *Rg.* krajni, (*Rg.* kraicjanin, kraicnik, z granicznik, cf. Krainczyk); *Rs.* крáйный, (крайность ostateczność), хронтинный; *Ec.* крáйный, краегóльный, (cf. *Gr.* ἄκρος), am Rande gelegen, äußerſt. Skraynie wszystkie téy tkaniny strony, Subtelną listwą w okrąg były zobrąbione. *Otw. Ow.* 220. Skoro nasi do lasu weszli, Wołochowie drzewa niedorąbane ze pniów spychają, począwszy od skraynich. *Krom.* 361, *ab extremis. Modrz. Baz.* 418. Obożny ma wiedzieć, wiele wozów rynkowych, a wiele skraynych; ieżeli będzie w rynkowym rzędzie sto wozów, trzeba w skraynym dwieście. *Tarn. Uſt.* 295. Skrayna deska, *Vd.* kouzhizhe, krajez, *Rs.* горбыль, ein Schwartenbret. - *Math.* Pierwszy i ostatni wyraz proporcyi nazywaią się skrayne, *extrema*; drugi zaś i trzeci średnie. *Jak. Math.* 1, 139, *Ufirz. Alg.* 2, 178, *Geom.* 1, 187.

SKRĄŻYĆ *cz. dk.*, Skrążać *ndk.*, w krążki lub talarki pokraiać, in runde Scheiben zerſchneiden. Włożysz ſunt róży świeżéy nożem skrążanéy. *Cresc.* 496. - §. skrążyć ziarno iakie na przetaku. *X. Kam.*, okrągłym uczynić, rúnden, abrúnden. - §. 2) Skrążyć iakie mieysce, okrążyć, schodzić, okolić, einen Ort umkreiſen, umzirkeln, umwandern, durchwandern, durchſtreichen, durchſtreifen. Skrążyłem ziemię, i schodziłem ią. *IV. Job.* 2, 2. Szatan przechadzał się, skrążył ziemię. *Bud. Job.* 1, 7, *Leop. Joz.* 18. On-ci całą Afrykę skrąży i Libyą, Chcąc fortunnie odprawić swoię legacyą. *Pot. Arg.* 710.

SKRĘCIĆ *cz. dk.*, Skręcać, Skrącać *ndk.*, *Sr.* 1. romadu ſukam; *Bs.* issukati, sukáti; *Rs.* скрутить, скучить, скучивать, стростить, строшу, стращивать, свернуть, своротить, свертывать; kręcąc spoić, spleść, zuſammen drehen. Skręcony, *Ec.* сосканый, витый, скатый, сученый. Znak dobrze skręconéy nici, kiedy gładka, ściśla, i wszędzie równa. *Jak. Art.* 3, 223. Nie skrącanemi włosami ma się zalecać kobieta. *Karnk. Kat.* 308. - §. Skręcić, bokiem odkręcić, na bok schylić, odwrócić, *phys. et tr.*, wegdrehen, wegwenden. Kary godzien, iż swe skręcił od Klaryssy do Sylwii serce. *Zab.* 15, 191. Bót wielki skręca, mały ciśnie nogi. *N. Pam.* 23, 247, ściera, gdy się noga w nim kręci. - §. *tr.* skręcić co komu, z smykać, zamknąć, zręcznie ukraść, ſtehlen, mauſen, geſchickt entwenden. Oto chuſtka twoia, którąś niedawno dla mnie skręciła gładko twéy pani. *Teat.* 29, 83. Na wykierowanie zamysłów We Pana kiesáś skręcilem. *Teatr* 5 *b*, 15. - §. Skręcić kark etc., z złamać kark etc., das Genick brechen. Lecąc na gniadoszu, ledwo nie skręcilem karku. *Kniaź. Poez.* 2, 198. Nogim mało nie skręcił, łażąc za turtawki na drzewo. *ib.* 3, 208. - §. Skręcić się, z ambarasowanym być, rady sobie nie dać, ſich drehen, wenden, nicht zu helfen wiſſen. Ile razy chrześciianie byli w równéy sile, Turcy się zawsze skręcili. *Klok. Turk.* 261.

SKRĘPOWAĆ, *ob.* Krępować. SKREŚLIĆ, *Skresować, *ob.* Kreślić, *Kresić.

SKRĘT, -u, *m.*, SKRĘTKA, -i, *ż.*, kręcenie, kręcącego co, abo też kręconego co, das Drehen, der Dreher, etwas Gedrehtes; etwas, das ſich dreht; *Rs.* скучéние, скýчка; *Ec.* сосканїе, скуроль, верница, сученое что-нибудь. Postronek bywa o dwóch i o trzech skrętach, skrętkach, z dwudrotowy, trzydrotowy, zweydrähtig, dreydrähtig. Skręty włosów. *Hul. Ow.* 87, pierścienie, kędzierze, bukle, loki, kosy, die Krümmungen der Haare, Locken. Skręty wężowe, *Przyj. Mitt.* 129, czołganie się węża skrętne, das gekrümmte Kriechen der Schlange. Skręty zawiłe strumienia. *Karp.* 3, 86, wężykowatości, die Krümmungen des Bachs. Drożne skręty. *Hul. Ow.* 162. Skrętka pieniędzy drobnych. *X. Biel.*, trąbka). - Na skręt, z chyłkiem, gebückt. Ktoś leży, nie iak śpiący z wczasami zwykłemi, Lecz na skręt obalony, i twarzą do ziemi. *Przyb. Ab.* 169. - §. Skręt pojazdowy. *Jak. Art.* 2, 288, ramię sznic, trzymaiące dyszel. *Tr.*, der Arm, worin die Wagendeichſel ſteckt. - §. *Anat.* Drugi pacierz karkowy zowie się zwrotnym abo skrętem, *epiſtropheus seu axis. Perz. Cyr.* 1, 31, *Bs.* sgjurića, pologjaj, zgl. od vrata; *Rs.* позвонокъ; der zweyte Rückenwirbel, der Drehwirbel. Skręty piszczela udowego, *trochanteres fe-*

moris. Perz. Cyr. 1, 21, *et* 33. – §. skręt, powrozek raz abo po prostu kręcony. *Cn. Th.* 1008, ein einfach gedrehter Strick. Są to trzy *skrzęty (liny)*, które w nayważkszéy szardze trzymaią okręty. *Pot. Pocz.* 609. SKRĘTNY, -a, -e, (*disting.* skrzętny), kręcący się, kręcony, *Rs.* позвоночный, drehend, windend, gedreht, geschlängelt. Ręka Jehowy uczyniła węża skrętnego. *Bud. Job.* 26, 13. SKRĘTOWATY, zwrotny, *epistropheus. Perz. Cyr.* 1, 153.

SKREWNIC się z kim, *recipr. dk.*, pokrewnić się, sich mit einem verschwägern. Miał z niemi skrewnienie. *Radz.* 2 *Mach.* 8, 9, pokrewnienie, pokrewieństwo, Verschwägerung, Schwägerschaft. Ligi wodzów skrewnieniem zawarte. *Bard. Luk.* 2. Boga z ludźmi skrewnienie. *Modl. Gd.* 11.

*SKROB', -iu, *m.*, *SKROBIA, -i, *ż.*, *Bh.* strob; *Rs.* скробиво, krochmal, (das Kraftmehl), die Stärke, das Stärkemehl zur Wäsche. *Syr.* 957. Nasi krochmal zowią skrobiem; a to właśnie Polskie słowo, nie od piérwszego skutku, który się przez krochmal rozumie, ale od skrobienia pranych chust lnianych. *Syr.* 957. – §. 2) skroby, krosty świerzbiące, juckende Blattern. Wszelkie parchy i skroby wódka ta goi, gdy nią będą wymywane. *Cresc.* 180. Lekarstwo pomocne przeciw skrobiom, świerzbom i wszelkiemu *oszpaceniu skóry człowieczéy. *Urzęd.* 31. SKROBAC, -ał, -ie, *cz. ndk.*, skrobnąć, *skrabnąć *idntl.*; *Skrabać *kontyn.*, *Boh.* strabati; *Slo.* strabu; *Sr.* 2. strabacj, strabnucj, skrabam, lodacj, wodacj (cf. głodać); (*Sr.* 1. schrofa grzebło); *Sr.* 2. strabasch, schrabasch, schtrabasch, (*Sr.* 2. schropa grzebło); *Crn.* shkreblâm, shkèrbam, shkértam, (*Crn.* shkerbz, z nóż kieszonkowy, *Crn.* shkèrba, z szczerba); *Vd.* shkerblati, skubiti, strugati, praskati; *Cro.* szerbeti, szerbim, chessati, cheshem; *Rs.* скресть, скребу, соскобать, соскабливать; *Ger.* schrapen; *Bretag.* scrabat, *Suec.* skraba, *Isl.* sgrabam, *Angl.* scrape, cf. *nostr.* skrzypać, skrzyp, skrzypnąć, cf. *Ger.* schroff, cf. *Lat.* scaber); laut schaben, schrapen. Skrobać złoto. *Teatr* 46, 18. Skrobać drzewo. *Cn. Th.* 1008, oskrobywać. Język zamulony daie poznać, że żołądek należy przeczyścić; bo język skrobać, na nic się nie przyda. *Perz. Lek.* 72. – Skrobać ryby, czesać, czełować, *Bh.* pleptmati (cf. pletwa); *Crn.* shlepâm; Fische schuppen. Czemu łuskę z ryb skrobią? mniemam ktemu pono, Że gdyby pierze miały, toby ie skubano. *Kchow. Fr.* 13. – Skrobać co pisanego na papierze, z wyskrobywać, rabiren. *Fr.* – §. skrobać się w głowę, drapać się w głowę, sich im Kopfe kratzen; *Slo.* za ucho sa strábat. W głowę się skrobie, konceptów dobywa. *Jabł. Ez. C* 3. Poglądaiąc na to, w łeb się skrobie. *Jabł. Buk. J.* 3. Myśli co rzec nieborak, stoiąc się w łeb skrobie. *Rey Wiz.* 84 *b.* Długo się skrobie chłop, nim się ruszy. *Alb. n. W.* 17. *Slo.* i tam sa strábe, kdè ho ně swrbi, *sollicitatur etiam de eo, quod curare non deberet.* – §°. *tr.* skrabnąć kogo, skrabać kogo, z przytykać nań, przymawiać mu, gamć go, auf einen sticheln, ihn durch die Hechel ziehen, ihn tadeln, ihm Vorwürfe machen. Szalona rzecz iest skrabać a dotykać słowy tych, którzy mogą na prędce to odpłacić. *Eraz. ięz. J* 4. Skoro ty kogo skrabniesz w iego poczciwości. Wiem ci, żeć też przyczyni niemałéy pilności, aby się gdzie dowiedział

też twoich przypadków. *Rey Wiz.* 188. – §°. skrabać się, drzeć się, przedzierać się, sich mit Noth durcharbeiten. *Fluctuari*, po wodzie się skrobać. *Mącz.* Niechże się za mną na dach pałacu skrabią. *Bard. Tr.* 117. SKROBACZ, -a, *m.*, który co skrobie. *Cn. Th.* 1008, *Vd.* shkerblauz, shkerblar, praskávez, deskávez, strugavez, shobovez, strugar; der Schraper, Schaber, Radirer. SKROBACZKA, -i; *ż.*, która co skrobie, die Schraperinn, Schaberinn, Radirerinn; *Vd* shkerblauka, strugauka. – §. *aliter*; SKROBACZKA, z SKROBADŁO, -a, *n.*, *Sr.* 1. jtotla; *Crn.* stergûla, shóbar; *Vd.* vustergezhka, sobazhisa; *Sla.* strugacsa; *Bs.* strugaccja, rakatezgia; (*Ross.* скребница grzebło); narzędzie od skrobania, *radula*, ein Schrapeisen, Schabeisen. Skrobaczki do zeskrobania nadprochnialey kości. *Czerw.* 18. Skrobaczka u moździerzów i armat, łyżka żelazna do wyskrobania z komory wszelkiego nieochędóstwa. *Jak. Art.* 3, 316. Złotnikowi trzeba skrobadł żelaznych, na kształt motyczki kończastéy, ku wydrożeniu rynienki w formie. *Slezsk. Ped.* 343. Używali Rzymianie w łaźniach swych skrobaczek czyli drapaczek, na kształt grzebła, któremi upoconych skrobano. *Pilch. Sen. list* 4, 195. SKROBAK, -a, *m.*, *Rs.* скребокъ, скребочекъ, rzezak, nóż od skrobania. *Cn. Th.* 1008, das Schabemesser. SKROBANINA, SKROBINA, -y; *ż.*, oskrobina, oskrobanego co, ein Abschabsel. Skrobiny z skórek melonowych. *Syr.* 1185. – §. Skrobanina, skrobina w pismach, wyskrobanie, ausgekratzte Stellen in einer Schrift, radirte Wörter. Uchyla się testament, gdy poprawy i skrobaniny w istotnych punktach w sobie zawiera. *Ostr. P. C.* 1, 175. *SKROBIĆ *cz. ndk.*, skrobią czyli krochmalem zaprawić.

Pochodz. *doskrobać, noskrobać, oskrobać, oskrobiny, odskrobać, poskrobać, podskrobać, przeskrobać, przyskrobać, rozskrobać, uskrobać, wskrobać, wyskrobać, zoskrobać, zeskrobać.*

SKROCHMALIC, *ob.* Krochmalić.

SKROCIC *cz. dk.*, Skracać *ndk.*, *Bh.* strotiti, stratiti; *Slo.* strotiti, stracyti; *Sor.* 1. wotuscham; *Crn.* okrajsham; *Vd.* odkratkiti, odkrazhiti; *Cro.* skratiti, skrachûjem; *Bs.* skratiti, uskratiti; *Rg.* skrâtiti; *Ross.* скрючить, скрючивать, прекратить, прекращать, окоротить, окорачивать, смирить, смирять, промыслить; *Ec.* скратити, скращаю, сократить, укоротить, убавить, привороча, укорочаю; krótszym uczynić, *pr. et fig.*, kürzen, kürzer machen, verkürzen, abkürzen. Rzecz skracaiąc, nie wspominam dalszych szczegółów. *Groch. W.* 193. Nie skracay mąk dla niey. *Teatr* 5, 135. Dla rozpustnych niewieściuchów służbę bożą skracać, i jakoby na jedney nodze stoiąc odprawować. *Pim. Kam.* 90. Praca lata skraca. *Mon.* 71, 597. Boże, nie chciey odwracać twarzy od ubogiego, ani rękę skracać. *Prot. Jel. B.* 2, *Kanc. Cd.* 14, rękę skurczyć, stulić; nie otworzyć iéy na wsparcie). Nieskrócona w cudach, ani osłabiała w potędze ręka boska. *Psalmod.* 72, nieukrócona, niehamowna, nieokreślona, unbegränzt, unbeschränkt. – §. Skracać, hamować, ukracać, hämmen, bändigen. W munsztuku a wędzidle czeluści ich skroć. (*Leop. Ps.* 31, 9, uzdą czeluści ich zewrzyy. 3 *Leop.*). Skrócić mieczem bezecnych ludzi. *Tr.* SKROCENIE,

Subst. verbi, (*Slo.* ſkrajnjčnoſt, ſkrajowatelka, ſkakatelka kontrakcya); *Cro.* krochénye, ukrochenye; *Bs.* kratcina; *Pg.* kratcina, skratiza, skracchja; *Rs.* сокращеніе, сокращенность; das Kürzen, Abkürzen. – §. b) *compendium*, krótki zbiór, ein kurzer Inbegriff. Rzym był wszystkiego świata skróceniem; co iedno po wszystkim świecie było, to się w Rzymie znalazło. *Sk. Dz.* 28. SKROCICIEL, - a, *m.*, który skraca, der Abkürzer, Verkürzer; Beſchränker, Hämmer, Bändiger; (*Slo.* ſkrotitel *domitor*, kráťiłka, kratitelka *syllepsis*); *Rg.* kratitegl, skrachjalaz; *Cro.* szkratitel, krotitel, ukrotitel; *Rs.* сокращитель. Kromer skrócicielem iest Długosza. *Cztr. Myśl.* 6, *abbreviator*, wypisnik.

SKRODLIC, SKRUDLIC *cz. ndk.*, (*fortassis a* Gruda); włóczyć ziemię bronami, bronować, den Acker eggen. Oko mieć trzeba, gdy chłop skrudli abo bronami włóczy, wiele razy na ieden zagon obróci bronę. *Haur Sk.* 12. Przewraca i skródli ziemię, aby siał. *Radz. Jes.* 28, 24. Rolnik radli, skródli, ugorsy, odwraca. *Klon. Wor.* 77.

SKROIC *cz. dk.*, Skraiać *ndk.*, Skrawać *kontyn.*, *Bh.* ſkrogiti; *Rg.* skroitti; *Rs.* скроить; wedle miary ukroić, kraiąc do miary przyſtosować, zuſchneiden. Jak chcemy, tak skroimy materyą, która pod naszę dostanie się rękę. *Teatr* 18 *b*, 63. Zioła zdarzone, część z korzeniem zdrowym wyrywa, część sierpikiem skrawa mosiądzowym, *succidit*. *Zebr. Ow.* 167, odrzyna, abſchneiden. – *figur.* Skroy się Dorotko na model tych ptaszków, którym powszechnie imię daiem gąszków. *Zab.* 10, 402 *Zabł.*, ułóż się, uformuy się, bilde dich nach dieſem Muſter. – §. *aliter*; kurtę komu skroić, psikus mu wyrządzić, einen einen Streich ſpielen. Nie tak to łatwo teraz komu kurtę skroić. *Teatr* 43 *c*, 136 *Wyb.*

SKROM, - u; *m.*, sadło z zaiąca, który nie tak w kuchni używany, iak bardziey w aptekach, lub w domu gospodarze chowaią; ten przykładaią do rany iakowey, żeby ogień wyciągał i goił. *Wiel. Kuch.* 428, Haſenſchmeer auf die Wunden zu legen, (*ob.* skromny zaiąc, z tłusty; cf. *Rs.* скоромъ potrawa w poście zakazana). SKROMIC *cz. ndk.*, uskramiać, beſänftigen, mäßigen. (*Bh.* ſkrotnjm, uſkrotnjm umnieyszyć, cf. skrócić; cf. *Rs.* скоромить, оскоромить dawać komu z mięsem w postny dzień, скоромиться ieść z mięsem w postny dzień). Wrodzoną zapalczywość Marsową miękczyć, błagać, skromić i uśmierzać maią, *Ber. Dek. A* 4 *b*. Banie gorącość skromią, i pragnienie gaszą. *Cresc.* 227. Trzeba, żebyś skromił wszystkie zbytki. *W. Poſt. IV.* 3, 483. Pan wielkich trzod, przecię się nie skromi, Na iednę tylko cudzą się łakomi. *Leszcz. H. S.* 289. Są grozy, są urzędy na to wyznaczone, Aby te wszeteczności wżdy były skromione. *Rey Wiz.* 102. Abyśmy skromili a krócili w sobie nadęte myśli swoie. *Rey Pſt. P p* 4. Kto chce być tylko za możnego miany, Niech skromi affekt na gniew wyuzdany. *Bardz. Boe.* 74. SKROMNIŚ, - ia, *m.*, *Rs.* скромникъ; człowiek skromny, cichy, ein ſtiller, beſcheidner Menſch. Strzeżcie się tego skromnisia. *Zab.* 13, 286 *Tręb.*, cicha woda). SKROMNOSC, - ści, *ż.*, (*Boh.* ſkromnoſt *parsitas*, *parsimonia*, *Slo.* ſkromnoſt, skromnoſt *exiguitas*, *Sr.* 1. skróma *margo*, *ob.* kroić, skroić); *Bh.* mirnost, ſkromnoſt; *Sr.* 1. zmeromnosci (cf. mierność, pomierność; cf. mir); *Crn.* pohlevshena, rasbor, resbor (cf. rosbiór); *Vd.* pohlennoſt; resberitnoſt, reslozhlivoſt, reslochenshnoſt, modrost, zhednoſt; *Cro.* razlóg; *Rs.* скромность, смиренность, смиреніе; umiarkowanie, układność w obyczaiach, łagodność, (*oppos* zuchwałość), die Beſcheidenheit, Sittſamkeit. Wdzięczna iest skromność; gdy postać ułoży, Zda się, iż nowych z nią wdzięków przybyło. *Kras. Ant.* 45. Skromność wielkim towarzyszy, Małych nayzuchwalsze kroki; Siedzi nie ras słowik w ciszy, Kiedy w lesie krzeczą sroki. *Kras. Liſt.* 2, 40. - Skromność w życiu, mierność, umiarkowanie, (*oppos.* zbytek), Mäßigkeit. Nieskromność, nieſtwora, *intemperies*. *Cn. Th.* 525. Skromność w dostatku poznać, nie w nędzy. *Cn. Ad.* 1043. Skromność w życiu, zdrowiu dogadzaiąca, miarkowanie zdrowia życiem, *diaeta*. *Cn. Th.* 1009. SKROMNY, - a, - e, SKROMNIUCHNY, - a, - e, SKROMNIUSIENKI, SKROMIUTKI, - a, - ie, *intensiv.*, SKROMNIE *adverb.*, SKROMNIUCHNO, SKROMNIUSIEŃKO, SKROMNIUTKO *intens. adv.*, (*Boh.* ſtrowný, ſtrownický *paruus*, *exiguus*, *parcus*; ſautromný *separatus*, *secretus*; *Slo.* ſtrowný *exiguus*; *Sr.* 1. zkromné *marginejs*, *ob.* skrayny, skroić); *Rs.* скромный (cf. skrowity, *Etym.* kroy), (cf. *Rs.* скоромный w poście zakazany do iedzenia, *Ec.* скоромно, недозволенная въ постъ пища; cf. *Ec.* кромѣшній zewnętrzny, *ob.* skrayny); w obyczaiach, postępkach niezuchwały, niepyszny, niehardy, umiarkowany, *Bh.* mirný, ſtetrný; *Sr.* 1. pomérnoſcjinć, zmeromné, lutowné; *Crn.* pohlevn; *Vd.* moder (mądry), reslosezhen, reslozhliu, resberiten, shedni; *Rs. et Ec.* смиренный (*ob.* śmierzyć), смиренномудрый, цѣломудрый; beſcheiden, ſittſam. Odpowiedział im skromniusieńko. *Ben. O* 2 *b*. Panna skromniuchno płakała. *Auszp.* 24. Skromniuczko. *Zuw. G.* Przypomnieć dobrodzieyſtwo niektórego czasu możemy, ale ze wſtydem skromniuchno. *Gor. Sen.* 557. Lżą boga na każdy dzień bluźniercy nieskromni. *Kanc. Gd.* 178. - §. skromny, skrowity, niesbytni, mierny, umiarkowany, mäßig, gemäßigt. Skromne opatrzenie żywności; skromne życie; skromny bankiet, obiad, wieczerza; skromne życie lepsze, niż hoyne. *Cn. Ad.* 1040 *etc.* Dzieci przyzwyczaić zimnu *skromnemu*; bo zimno *mierne* zdrowsze ie czyni, niżli gdy ustawicznie w cieple kisną. *Petr. Ek.* 94. – Skromny w życiu, skromno, trzeźwo żyie. *Cn. Ad.* 1043, *Rs.* скромничаю, скромничать, смиренномудрствовать; *Ec.* цѣломудренную; mäßig, nüchtern; obeszły, mierny. – Nieskromny, nieſtworny. – §. *Veteru*; obeszły, mierny. – *Nieskromny*, nieſtworny. – §. *Veterator*. Tłustego zaiąca myśliwy zowie skromnym. *Klon. Fl. E* 2, *Kchw.* 26. *Kras. Pod.* 60, cf. kuropatwa piczna). Skromny zaiąc, u myśliwych, tłusty; od skromu, z tłuſtość zaięcza. *Mag. Mscr.* Sarna i zaiąc skromne się mówi, a nie tłuſte. *Chmiel.* 1, 80.

SKROŃ, - i, *ż.*, SKRONIE *plur.*, *Bh.* ſidawiny, ſilowiny; *Slo.* ſidowiná, ſidowini, ſluchi, ſluchy, ſpánok; *Sor.* 1. ſtrona, ſpano, *dual.* ſtrone, ſpani; *Sr.* 2. ſlíki (cf. pieſtrona, ſpano, *dual.* ſtrone, ſpani; *Sr.* 2. ſlíki (cf. pieski); *Crn.* sénz (cf. sen; (*Vd.* skranja, podbradek, z podbrodek, *Vd.* skrenje, brada, z broda, *mentum*, *Vd.* skranjishe, z żuchwa); *Vd.* sensi: *Cro.* szlepe oko, szlepoúchje; *Rg.* vezi, sljepocnize, sleepe oko; *Sla.* slipe ocsi; *Bs.* sljepe oćci, mjesto ù glavi, ghdje su vezovi (cf. więzy); *Rs.* високъ, височекъ, *vulg.* виски; *Ec.* скраніе, скраній; обочіе; (cf. *Gr.* κρανον, κρανιον caput,

cf. *Gr.* κρόνος); części boczne głowy, *tempora. Kirch.* 3, der Schlaf, die Schläfe; zu beyden Seiten des Hauptes. Raczcie mię w łasce i w swey zachować obronie Aż do późnego wieku i do białéy skroni. *J. Kch. Ps.* 102. Od dzieciństwa, aż do siwych skroni, żył świątobliwie. *Birk. Chod.* 55. Od piérwszéy młodości, Aż do swéy białéy skroni i późnéy starości. *Groch. W.* 532. Dwie żyły na pieśniach albo na skroniach z obudwu stron. *Spicz.* 192.

SKRONIOWY, -a, -e, od skroni, *Rs.* висо́чный; zu den Schläfen gehörig. Kości skroniowe. *Krup.* 1, 32. Myszka skroniowa. *Kirch.* 120.

SKROPAWY, SKROPOWATY, -a, -e, (*Rs.* скропки, siatanina, kawałki źle spojone); skrabowaty, chrapowaty, chropawy (*ob.* skrab), holperig, höckerig, nicht glatt. *Dumeta floicorum*, miejsca skrapowate a ciężkie, niekrzeczne. *Mącz. Lexis*, gładki, nieskropowaty. *ib.* SKROPAWOŚĆ, -ści, ż., chropawość, die Rauhigkeit. *Ferri rigor*, skropawość, surowość. *Mącz.*

SKROPIĆ *cz. dk.*, Skrapiać *ndk.*, *Bh.* skropiti; *Crn.* shkropim, shkrosim; *Cro.* skropim, kropim, oskropljujem, skropenye; *Bs.* sckropiti, sokrappati, (sckrappa *macula*); *Rg.* setràpati; (*Rs.* скропить połatać partaczo), pokrapiać, polewać, besprißen, besprengen, begießen; *Ross.* окропить. Zadrżał, iakby go zimnym mrozem skropił. *Pot. Zac.* 192. Skrapiam oblicze łzami, które płacz wasz z oczu moich wyciska. *Zab.* 14, 322. Będziecie mieli dosyć chleba, Ale go potem ciężkim skropić trzeba. *Jabł. Tel.* 174. Wielkie podległości Syemskiey korony Krętym strumieniem skrapia Mena rzeka. *Krzyb. Lus.* 321, t. i. wilży, der Fluß näßert das Land. - §. *tr. fig.* Psa tak skropił harapnikiem, że skowyczał. *Boh. Kom.* 5, 63, tak zbił, skórę mu złoił, wygarbował, er gerbte ihm das Fell durch. - §. *aliter fig.* Nie skropisz tego święconą wodą. *Ryx. Ad.* 42, *Bud. Ap.* 29, nie zmyiesz tego; nie przepiecze-ć się to; nie odrze-ć się sucho, den Schandfleck wirst du nicht wegspülen; den Fehler nicht gut machen.

SKROPKOWAĆ kartę, to się dziś zowie fortunę zrobić. *Teatr* 14, 100. ?

SKROŚ, *ob.* Wskroś.

*SKROWISZCZE, -a, *n.*, *Ross.* скровище, skarb, der Schatz, die Schatzkammer. Mówią, skąd ma pieniądze ten pan? a on iszcze Do zamku się wrywaiąc Grabine skrowiszcze. *Klon. Wer.* 17. ??

SKROWITY, -a, -e, SKROWITO *adverb.*, *Bh.* skrowny, (*Etym.* króy); niezbytny, mierny, skromny, mäßig, nicht übertrieben, schlecht und recht. Opuściła męża całe dobrego i skrowitych wielce obyczaiów. *Mon.* 69, 414. Wyniosłość nieskrowita krwawe stanowi prawa. *Zab.* 1, 121, niepohamowana, niestworna, ungemäßigt, übertrieben. Nieskrowitą nadęty pychą. *Zab.* 1, 115. Nieskrowita swywola ni płci ni latom przepuszcza. *Zab.* 1, 132. Wieczystym być poddanym żąda nieskrowitych i gnuśnego ospalstwa. *Zab.* 1, 161. - §. Nieskrowity, nieobyczayny, nieskromny, ungesittet, unbescheiden. Od rozumu odenieskrowite słowa. *Pilch. Sen. Gn.* 345. Czas nieskrowity, aby stał przed sąd boży dał mu rok zawity. *Kołak. Cat. B* 3. Szpak nieskrowito po gałązkach lata. *Ben. J.* 3.

SKRUCHA, -y, ż., skruszenie serca, *Bh.* straffen, strafnost *contritio*; Zerknirschung des Herzens, Reue und Leid für die Sünde; *Sr.* 1. roſtacji, (roſtajem *poenitentiam anxie ago*, cf. kaiać się) *Crn.* skruzhénje, grovènga; *Cro.* skrússenye; *Rg.* skrúscenie; *Rs.* сокрушéніе, (крушéніе zgryzota), повúнныя, повúнность (cf. prowinność, cf. wina). - Kiedy człowiek za grzech żałuie, a go sobie obrzydzi, to zowiem skruchą. Ta skrucha iest zmiękczenie serca dobrowolne. *Sk. Kaz.* 110. Wzięli to słowo na podobieństwo od rzeczy widocznych cielesnych, które kamieniem albo czym twardym skruszone bywaią. Żadnéy inszéy żałości, czy to z śmierci przyiaciół, czy dzieci, czy zkąd inąd pochodzących kłopotów i frasunków, skruchą nie zowiemy, iedno żal z utracenia łaski bożéy. *Karn. Kat.* 220.

SKRUDLIĆ, *ob.* Skródlić.

SKRUPIĆ *cz. dk.*, zemlić grubo, iak krupy. *Wlod.*, zgrotować, das Getreide ſchroten, gröblich mahlen. - *Prov.* Jednemu się zmiele, tobie się skrupi; Komu-ści się zmiele, tobie się skrupi. *Cn. Ad.* 314, na wilka okrzyk, a wroga świnię bezpiecznie skubie, *ille crucem pretium sceleris tulit*; *hic diadema*, dem einen geht es für genoſſen hin, der andere muß es büßen. Staroſta może dociec taiemnicy; Jéymości się to skrupi, a mnie zmiele; ią polaią, a mnie z domu wypędzą. *Teatr* 31, 36. Ta-li snadź cnocie twéy będzie obrada, Że tobie skrupi a innym się zmiele. *Chrośc. Luk.* 42. Niech się to na tobie skrupi, Jeśli Zofią kochasz czule, Idź na miecze, idź na kule. *Zabł. Z.* 72. Tak się rozbóy Atysowi skrupi. *Pot. Syl.* 315. Fortuna spytluie złemu, niż dobremu skrupi. *Pot. Syl.* 51.

SKRUPUŁ, *ob.* Szkrupuł.

SKRUSZEĆ *neutr. ndk.*, kruchym się ſtać, mürbe werden. Tatarowie mięsa nie gotuią, tylko pod kulbakę włożą, a gdy tak cały dzień między potem szkapim a ciepłem ludzkim skruszeie, dopiero iedzą. *Klok. Turk.* 74. Tylko zwierzyna skruszała dobra. *Fr. Ad.* 48. - §. *fig.* Skruszała minka. *Zab.* 16, 160, minka rzadka, pokorna, eine demüthige Miene. SKRUSZYĆ *cz. dk.*, Skruszywać *contin.*, pokruszyć, zdruzgotać, rozbić na drobiazg, *Crn.* smenzàm; zerknirſchen, zermalmen, zerbröckeln. W winnicy trzeba bryły, Aby na drobniuchny proch skruszywane były. *Otw. Wirg.* 414. Wymierzone drzewo o iego tarcz skruszył. *P. Kch. Orl.* 1, 354. Duńczyki wielką klęską pobił, i ono mocne i srogie ich woysko skruszył. *Sk. Dz.* 838. - *fig. tr.* Mąż w rycerskich sprawach skruszony. *Czach. Tr. A.* 1, skruszały, ćwiczony, przetarty, zrobiony, geübt, abgearbeitet in etwas. - §. Skruszyć się, z skruchę mieć, żałować, żeś zgrzeszył *conteri, compungi. Cn. Th.* 1009, skruszyć serce, ein zerknirſchtes Herz haben, Reue und Leid empfinden. Skruszmy serce swoie żalem prawdziwym, wołamy do pana o odpuszczenie grzechów. *Dambr.* 401. Skruszony, skruchą przeięty, *Cro.* skrússen; *Rg.* sarmeſſen; *Sla.* razglavljen; *Vd.* sgrivan, griuny, ogrivan; *Ec.* благоумилéнный. Nie do skruszenia, zatwardziały, *Ross.* неразжúзненный.

SKRUSZYCIEL, -a, *m.*, podruzgotacz, który co skrusza, der Zerknirſcher, Zermalmer. Zbawiciel nasz, węża starego skruszyciel. *Bial. Post.* 73, skruszyciel zdrayey rayskiego. *ib.* 20.

SKRUTNY, -a, -e, SKRUTNIE *adv.*, okrutny, srogi, grauſam, ſchrecklich. W skrutnych ranach spiekło krwi

srogie wszędzie bryły. *Kchw. Roz.* 59. Nie postrzegł przed nogami skrutnego węża. *Otw. W.* 472. Nowym strachem potrwożona skrutnie. *Otw. W.* 468. Zapłakała skrutnie. *Otw. Ow.* 463. Uderzył go w szlachetne piersi skrutnie. *ib.* 481. Sysyphus dźwiga kamień skrutny. *Otw. Ow.* 500. Nad wielorybami leżąc, przyciska skrutne ich grabiety łokciami. *ib.* 49.

SKRUTYNIUM, = wywiedzenie. *Stat. Lit.* 346, wywód.

SKRWAWIC, *ob.* Krwawić, Pokrwawić.

•SKRYBENDA, – y, ż., basgrania, Geſchreibſel, Schreiberey. Któż mi moię skrybendę nagrodzi? (mówi inflygator). *Teatr* 7, 123. Drwię ia z wszystkich lekarzów, z ich rad, z ich skrybendy. *Zabł. Amf.* 65, z ich receptów. •SKRYBA, •SZKRYBA, – y, *m.*, •SKRYBENT, – a, *m.*, pisarz, piśmiennik, *Vd.* pisavez; *Rs.* прикáзной; der Schreiber. – *Apud Judaeos*, w pismie uczony, der Schriftgelehrte. Skrybowie i Faryzeuszowie. *Zał. Test.* 404. Skrybowie żydowscy, a skrybentowie dzisieysi. *W. Post. W.* 5, 126. Na stolicy Moyżeszowéy zasiadali skrybowie, t. i, w zakonie uczeni wykładacze. *Biał. Post.* 103.

SKRYĆ *cz. dk.*, *Bh.* ſtrýti, ſtrèyti, ſtrywati; *Vd.* skriti, sakrivati; *Cro.* skriti, szkriti, szkrivam, zkriti, zkrivam; *Rag.* skritti; *Ben.* skritti, sakritti; *Dal.* szakriti; *Ross.* скрыть, сокрыть, скрывать, сокрывать; Kryiąc schować, ukryć, verbergen, verſtecken. Trudno skryć, co na wierzchu. *Pot. Jow.* 186. Skryty, *Slo.* ſtrýty, ſtrìti; *Vd.* skrit, skriven; *Crn.* skryvn, skryvaj; *Cro.* szkróven; *Rg.* skrovni, skrovit, skriven, zaklogneu; *Dl.* szkroviti; *Rs.* сокровéнный, (сокрóвище skarb); *Ec.* сарóнный, сокровенный Nie ma nic skrytego, żeby się nie odkryło. *Leop. Luc.* 12, 2; *Vd.* kar sviet ima sdai pokritu, bo zhes malu vsem ozhitu). Skryła się do altany w ogrodzie. *Teatr* 52 *b*, 44. Skrytemi drzwiami wychodzą. *ib.* 5 *b*, 11, taiemnemi, sekretnemi, heimliche Thuren. Skryta rana nieuléczona. *Cn. Ad.* 1010, cf. taiemny bol cięższy). Skryte rzeczy niepożyteczne. *ib.*, cnota skryta nic nie waży; Świeca pod korcem). *fig.* W cichy zacik, gdy się skryię, Wdięczney swiebody zażyię *Bardz. Tr.* 310, gdy się cofam od świata). Nadzieia się w kąt skryła. *Brud. Ost F.* 1, znikła, die Hoffnung iſt verſchwunden. – §. *aliter*; Skryte mieysce, gdzie się można skryć, *latebrosus locus. Cn. Th.* 1010, wo man ſich verbergen kann, verſteckt, heimlich. – §. *moral.* Skryty, n. p. człowiek, ktory swe myśli, zamysły kryie, nieotworzysty, zawarty, w sobie zamknięty, ein verſchloſſener, verſteckter Menſch; *Vd.* skriun, skriushen, mousheun. *Bosn.* skrovni, potajni; *Rs.* скрытный. (*Bh.* Skřitek, Křistel *lar*, *lares*, bożek domowy). Pan Dorymo nadto skryty oczom moim, znać, że lęka się ukazać tym, czym iest. *Teatr* 49 *b*, 7. – Skrycie *Subſt. verbi*, a) *actio*, krycie, das Verbergen, Verſtecken. – §. b) skrycie, skrytość, skryte mieysce, taynik. *Cn. Th.* 1009, *Bs.* skrovisete, mjesto potajno; ein verborgener Ort. – §. c) skrycie, *adverb. Partic.* skryty, z skrytym sposobem, taiemnie, heimlich, verſteckt; *Vd.* skriunu, skriuno, skriushnu, naskriunem, skriushi, skrivoje, natihem; *Sla.*, *Bs.* sakriveno, skrovito; *Cro.* szkróvcze; *Dl.* szkrovito; *Ross.* сокровéнно.

SKRYPT, – u, *m.*, SKRYPCIK, – a, – u, *m.*, *dem.*, pismo komu dane, *Rs.* кабалá (cf. kabała); eine Schrift, ſchriftliche Ausſtellung. Ten skrypcik móy. *Zebr. Zw.* 144.

SKRYPTURAŁ, SZKRYPTURAŁ, – u, *m.*, SKRYPTURALIK, – a, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſkrypturálek; *Vd.* shkriptral); scyzoryk, das Federmeſſer, (Bayer. Schrifterälel, *Tatian* scripsacha, *Monsee*: scripmessere). Skryptural, nożyk, którym pióra temperuią albo rzezą ku pisaniu, *scriptorius gladius. Mącz.* S. męczennika poganie żaczkom zawiesili, i skrypturalikami kłóć i rznąć kazali. *Sk. Zyw.* 192, *Petr. Et.* 4. Rozerznął karty szkrypturalem pisarskim. *Leop. Jer.* 36, 23, *Radz. ib.*

SKRYTKA, – i, ż., *Bh.* ſkrèyſſe; taynik, mieysce skryte, der Schlupfwinkel, der Verbergungsort. Napadł ią w skrytce. *Zab.* 13, 183. SKRYTOPŁCIOWE rośliny są te, których części owocowania są niepewne, *cryptogam. Botan.* 160, mit verborgenem Geſchlechte. SKRYTOŚĆ, – ści, ż., rzecz ukryta, mieysce ukrycia; ukrycie, nieotworzystość, nieotwartość, die Verborgenheit, das Verborgene, Verſteckte; die Verſchloſſenheit, Heimlichkeit; *Bh.* ſkrytoſt; *Vd.* skriushnoſt, skriushina, skriunoſt, skriunuſt, skriune rezhi, sakriunoſt, ſapertajenoſt; *Rg.* skrovitos, skróvnos, ukrád; *Rs.* скрытность, сокровенность. Bóg objawca skrytości. *Farn.* 134, cf. •przykrytość). Tobie są wiadome wszystkie skrytości nasze. *Stas. Num.* 2, 101. Zawsze bywa, że się wszelaka skrytość nakoniec odkrywa. *Tręb. S. M.* 123. Skrytości, trudne rzeczy, od prostaków zakryte. *Petr. Hor. E.* 3. Chytra skrytość. *Past. F.* 18. Skrytość tylko złości sprzyia; niech ią moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zam.* 20. SKRYTY, *ob.* Skryć.

SKRZĄCY, *ob.* Skrzyć, iskrzyć. SKRZĄTWA, *ob.* Skrzętwa.

•SKRZAWY, – a, – e, iskrawy, skrzący, iskrzący się, funkelnd. – *fig.* Przypadek ten i z skrzawych źrzenic perły miękkie leie. *Zab.* 14, 270, z iskrzących się od gniewu.

SKRZEKTZEĆ, – ał, – e, *et* – y, *med. ndk.*, SKRZEKOTAĆ, kiekstać, skrzek wydawać. *Bh.* ſkleceti, ſkrèbel, krebotati, krebotám, krebocy, krebotam, rjebotati; *Sor.* 2: rägetaiću: *Crn* ragotati, ragózhem, raglám; *Vd.* reglam; *Cro.* regechem, kreschim, krechim, kverachem; *Dl.* krakochyem, szkvarchim; *Hg.* regetek; *Rs.* krekechjati kako ozjabba; *Rg.* skvaarcjati, skvarcjatti, krakechjati, krakochjatti, karkocchjatti; *Ross.* сарокмать, сирекотать; cf. *Gr.* κρεκω, *Etym. vide sub* krzyczeć); einen knarrenden Ton von ſich geben. Żołny nie miło skrzeczały. *Ban. J.* 3 *b*. Orzeł ogromnie skrzeczy, nie iak gołąb' grucha. *Przyb. Ab.* 22. Bąk beczy, kaczka kwaka, gęś gęga, łabędź skrzeczy. *Tol. Saul.* 89. Sroka, skrzekocze. *Fr. Ad.* 116, *Chrość. Fars.* 14, sroka krzekce. *Sim.*). Skrzeczą tam nietoperze. *Teard. W.* 29. Skrzeczą żaby, rzegorą, *Rs.* квакнуть, квакать, заквакать; die Frösche quácken (wrzekelé). *Haur Sk.* 390. *Dudz.* 21. Kiedy żaby z rana skrzeczą, będzie deszcz. *Klul. Resl.* 3, 90. Małpa, gdy ich tyrzała, tak iako ona zwykła, na nie skrzekotała. *Papr. Kol. T* 2 *b*. – §. *fig. ir.* Darmo się Kachna gryzie, darmo na mię skrzeczy, Nie mowię ia, że szpetną, gdyż iest w samey rzeczy. *Kchw. Fr.* 18. SKRZECZEK, – czka, *m.*, *Bh.* ſkrèčel, krečel; *Crn.* kèrsbèk; *Sr.* 1 ſchurk; *Ll.* kriez; *Cro.* kobilicza (cf. kobyłka); *Rs.* хомякъ, карбышъ: mysz ziemna wielka, chomik, *mus cricetus. Linn.*; der Hamſter.

Zool. 348. – Skrzeczek iaszczórka. *Lad. II. N.* 54, eine Art Eidechsen. – §. 2) *skrzeczek, a krzaczek wyschły, rozgi suche, susz, dürre Reiser. Kości moie iako skrzeczki we mnie uschły, *sicut cremium. Wrok.* 234. – §. 3) Skrzeczki, skwarki, gepregelte Speckgrieben *Tr., Ross.* шкварки, cf. wytopić. SKRZEK, – u, *m.*, skrzeczenie, rauhes, knarrendes Getöne; *Bh.* Eſtrchot; *Sr.* 1. reſſot; *Cro.* krechanye, regetanye, kreketanye; *Dl.* krakotanye; karkochanye; *Ilg.* regetés). Orłowy skrzek, *clangor. Mącz.* Skrzek żab, skrzeczenie, rzekot żab. *Dudc.* 72, das Gequäckere der Frösche. *aliter*; żabi skrzek, (*Dudz. mavult* krzek), iaia żabie flegmą ślizką odziane. *Zool.* 75 *et* 204, Froſchlaich. (*Ec.* скрякъ, харкотина). – *fig. tr.* Rzym na trzech panów pozwolił bez skrzeku. *Chroſć. Luk.* 5, nie mrucząc, ohne Murren. Skrzeczenia, szemrania, obmowy sławy uymuiące monarsze, są naywiększą zbrodnią. *Mon.* 75, 392. – §. 2*) Skrzek, krzak, Gebüſche, Strauch. Nad brzeźnemi skrzeki świnią zazydzieſz. *A. Kch. IV.* 74. *SKRZEKOŁAY, *ὑφιβοας*, żaba. *Przyb. Batr.*

SKRZELE *plur.*, oſkrzele, u ryb, otwory rogową pokrywką okryte, pod któremi się naczynia oddychalne znayduią. *Kluk Zw.* 3, 87, *Cro.* krilcza ribja, krelyùti; *Bs.* krilça, kregljuti; *Dl.* krelyuti (*ob.* skrzydło, *Etym.* kryć); die Kiemen, Fiſchohren, (*diſſing.* pletwa). – *SKRZELONOSZA ryba. *Otw. Ow.* 552. – SKRZELOWY, – a, – e, n. p. skrzelowa pokrywka. *Kluk Zw.* 3, 87.

SKRZEMIENIEC, *ob.* Krzemieniec. SKRZENIE, *ob.* Skrzyć, Iskrzyć.

SKRZEPIĆ, *ob.* Krzepić. SKRZEPŁOŚĆ, – ści, *ż.*, skrzepnienie, ſtężenie, zdrętwienie, das Erſtarren, Steifwerden. Ziele to skrzepłość i zbieżenie krwi rozgania. *Syr.* 245. SKRZEPNĄĆ, SKRZEPŁY, *Ross.* окрѣлый, n. p. Nie zagrzeie się skrzepły od zimnego. *Mon.* 71, 794, *ob.* Krzepnąć. SKRZEPT, – u, *m.*, n. p. Obsyłali się sąsiedzi, to pieczenią, to głową, kiszką, schabem, skrzeptem. *Pot. Jow.* 113, *ob.* pokrzept, pochrzept, pochrzepcina, cf. grabiet.

SKRZESAĆ, *ob.* Krzesać. *SKRZEŚLIĆ, Skreślić, *ob.* Kreślić.

SKRZESZ, – a, *m.*, n. p. Samy skrzeszów napiekła, on też zabił skopu. *Pot. Jow.* 2, 31. ?

*SKRZĘT, *ob.* Skręt. *SKRZĘTA, *SKRZĘTWA, SKRZĄTWA (*Biel.*), – y, *ż.*, zatrudnienie, uwiianie się, staranność, die Beſchäftigung, die Emſigkeit, Sorgſamkeit, Sorgfältigkeit. Dozór wewnętrzny miasta, ochędoſtwo, ozdoby i tysiączne domowe skrzęty, których sami obmyślać już nie zdołali, drugim zoſtawili. *Mon.* 65, 53. Macoszyna skrzęta. *Pot. Syl.* 50. Ludzka skrzęta dziwna, uſtaw nawydziwiała, *cura. Zebr. Ow.* 253. – §*. *aliter*; Namiętności skrzętny nie daiąc rozumowi, zaślepiaią człowieka. *Petr. Et.* 194, pozbawiaiąc go dzielności). Gdy kogo tak zdybią; iż mu nie dadzą skrzętny, to obieca, ale nie rad. *Gor. Sen.* 5, wybiegu, Ausflüchte. SKRZĘTNOŚĆ, – ści, *ż.*, uwiianie się, pilna czynność z łakomſtwem i skąpſtwem, Emſigkeit, Geſchäftigkeit, mit Gewinnſucht und Knauſerey. Skrzętność, chęć zbioru, maiey czynna w zbieraniu, iak troskliwa w wydatkach. *Pam. Warsz.* 2, 200 *Sier.* Zbytek paniczów w lat kilka rozproszy, to co wiekami skrzętność przodków zgromadzała. *Kras. Pod.* 2, 43. Nadto skrętności łakomſtwem się zowie. *Nar. Dz.* 1, 54. – *In malam partem*; skrzętność, nierozmyślność, naleganie, *Cn. Th.* 1010, ungeſtümes Zudringen, Ungeſtüm. SKRZĘTNY, – a, – e, SKRZĘTNIE *adv.*, krzątaiący się, skrzętny, uwiniący się koło czego, uwinny, (*Etym.* kręcić); *Bsn.* okretan, obrritan; geſchäftig, emſig, ſich tummelnd, thätig. Chociaż akt weselny przypadał po iutrze, przecięż ludzi skrzętnie biegaiących nie widziałem. *Kras. Pod.* 2, 50. Masz sługi skrzętne ku posłudze swoiey. *Kanc. Gd.* 309. Skrzętnogospodarny; zaczął się krzątać, Azeby iak nayprędzéy mógł łąki posprzątać. *Ach. Fr.* 120. Utaiłem skrzętnie moie urodzenie. *Stas. Num.* 2, 116, pieczołowicie, troſkliwie, ſorgfältig. Przyiechał legat papieski dla skrzętnieyszego wyrozumienia sprawy, *ad cognoscendam diligentius causam. Krom.* 489. Dziś się ludzi skrzętnych namnożyło, Którym potwarzy i prawo uſtawiczne miło. *J. Kch. Dz.* 53, pieniaczów). – §. nieco skąpy, knauſerig. Gdy kto przyskąpo żyie i przychciwie skrzętny, Mówmy że ieſt oszczędny, i iuż a pamiętny. *Hor. sat.* 55. Przodkowie nasi byli skrzętni na swoie, a hoyni na publiczne potrzeby. *Mon.* 64, 262. – §. skrzętny, porywczy, nalegaiący, niewczesny, nierozmyślny. *Cn. Th.* 1010, haſtig, dringend, zudringlich. Nie bądźcie skrzętni przeciwko bogu. *Leop. Num.* 14, 9, nie bądźcie odpornemi. *Bibl. Gd.)*. Człowiek, że się przeciwko Panu krnąbrnym a skrzętnym ſtawił, zaginie z ludu swego. 1 *Leop. Num.* 15. Strofował ią, iż była harda i skrzętna. *Zabł. Mł.* 117.

SKRZYBAĆ, – ał, – ie, *czyn. ndk.*, wyskrobuiąc zamiatać błoto, gnóy. *Wlod.*, skrobać co przeraźliwie. *Dudz.* 57; Koth abſchrapen, kratzend wegkehren. Błoto po ulicach skrzybać będziesz do śmierci. *Teatr* 29, 107, *et* 14, 15, *et* 4 *b*, 78, *et* 30 *b*, 85. SKRZYBACZKA, – i, *ż.*, łopatka do skrzybania, ein Schrapeiſen, den Koth damit wegzuſchrapen. *Tr.*

SKRZYĆ się, *ob.* Iskrzyć.

SKRZYDEŁKO, – a, *n.*, *dem. nom.* skrzydło; *Bh.* kridýlko; *Fg.* krilce, kriõce; *Rs.* крылышко; *Ec.* крылѧцо; das Flügelchen. Przyszedłeś senku, a twemi Okryłeś skrzydełki czarnemi Oczki memu dzieciąteczku. *Groch.* IV. 366. SKRZYDELNY, *ob.* Skrzydłowy. *SKRZYDLACZ, – a, *m.*, *Sr.* 1. kjidwaſ; skrzydła maiący, ptak, ein (Flügler) Vogel. Orzeł płoszy błędne po lasach skrzydlaczów orszaki. *Nar. Dz.* 2, 85. Zbrykani skrzydlacze górnego Syonú. *N. Pam.* 22, 111. – §. *aliter*; Wsiadł na skrzydlacza, i brząkał na lirze. *Kniaź. Poez.* 2, 169, na skrzydłolotnego pegaza). SKRZYDŁAK, – a, *m.*, gatunek więcierza z pobocznemi sieciami, które się rozwarto iak skrzydła na płytkiey wodzie kijami zatykaią. *Skrb. Mscr.*, das Flügelneß (*Cro.* skrilyak, z kapeluſz). SKRZYDLANY, SKRZYDLASTY, SKRZYDLATY, – a, – e, *Bh.* kridlatý, kridýllowatý, kridelnỳ; *Slo.* kjdlatý; *Sr.* 1. kjidwaté; *Crn.* perutaſt; *Vd.* pereten, operjan, habaſt; *Cro.* perutaszt, krilat, krelyutaszt; *Dl.* krilaszt; *Rag.* krilat, krilaſt, krilaſtat; *Bs.* krilàt; *Rs.* крылатый, крылáтый; skrzydła maiący, beflügelt, flügel habend. Skrzydłaści anjołowie. *Groch.* IV. 361. Skrzydlaty pegaz. *Kraj. Chj. Bb.* Skrzydlaty syn Wenery. *Zab.* 11, 396. Miłość skrzydlata. *P. Kch. Orl.* 1, 171. Trudno sieci kłaść przed oczy skrzydlanych, to ieſt ptaków, wnet

ie spłoszyły. *Sk. Kaz.* 565. Skrzydlatym się ſtać, skrzydeł dostać, *Rosz.* крылами́ть, скрылàмѣть. - U młyna koło skrzydlaſte, które woda podpływaiąc porusza, ma na czele deski albo łopatki, które woda pchaiąc obraca. *Os. F.* 358, das Schaufelrad in der Waſſermühle. **SKRZYDLIC ex. *ndk.*, w skrzydła opatrzyć, *tr.* przyśpieszyć, beflügeln. Żartko biegł, co siły, niecierpliwość i radość łopy mu skrzydliły. *Przyb. Ab.* 112. Obie śpieszą, a radość skrzydliła im nogi. *ib.* 35. (*Cro.* krilim, schitim, branim *protego*, krilimsze, krila rasztiram, *Dl.* szterem krila *alas expando*, *Ben.* kriliti *protegere*; *Ec.* скрылятися, крылѣнiе, соединяться. SKRZYDŁO, - a, *n.*, *Bh.* kŕidło, kŕídlo, perut, pernutŕa (*ob.* pióro), bŕl (*ob.* bark), łopatka; (*Bh.* ſtŕídla łupny kamień); *Slo.* kŕídlo, krídla; *Sr.* 2. kjídwo, kjídlo; *Sr.* 2. kſchídlo, kſchídło, kſchídwo; *Sla.* krílo; *Rg.* krilo, kregljút, krilse, kriósze; (*Rg.* krilo, skút, łono, *gremium*); *Bs.* krilo, kregljut, leto, (krilo, skút *gremium*, *sinus*; raskriliti krila *expandere alas*, rozczepierzyć); *Dl.* krelo, krilo; *Cro.* krelyút, perút, perutnyacha, (krilo *sinus*, *gremium*, krilcza seszka, łartuch); *Crn.* poretnisa, perutnisa, perúta; (*Crn.* shkridla, łopatka; kafel piecowy; *Crn.* krillu, *Vd.* kriellu, nakriellu *gremium*); *Vd.* perutnica, perete, haba, peretni metliza. *Rs.* крыло; *Ec.* крилò; (*Etym.* kryć), der Flügel. Skrzydła są części samym tylko ptakom naywłaściwsze, któremi rozciągnionemi, iak iakiemi wachlarzami przebiiaiąc powietrze, na nim się unoszą i latają. *Kluk Zw.* 2, 10. Piatowa i większa część owadu lata skrzydłami; lecz te skrzydła są rozmaite. *Zool.* 59. Dwie *skrzydle (dual.*) orła wielkiego. *Leop. Apoc.* 12, 13. Skrzydło u pieczystego. *Rs.* напоро́нь, напоро́мокъ. - *Phras. allegor. fig.* Wędrowny bez wiadomości drogi, właśnie iak ptak bez skrzydeł. *Fur. Uw. F* 2 *b.* Nie wylatay, ieszczeć skrzydła nie urosły. *Cn. Ad.* 319, ieszczeć broda nie urosła; rychley trzeba było się urodzić, *Vd.* on bi rad leteu, ampak she perje ni srediu, somby rad latał, lecz skrzydła mu nie urosły). *Slo.* wiſ'eg letá, nëj kŕídla wineſt' mojú, wyżéy lata, niż skrzydła wynieść mogą. *Slo.* bez peri létať, nëſnadno geſt' bez skrzydeł latać niesnadno. *Slo.* zhoreli mu kŕídla ogorzały mu skrzydła, opadli mu bŕka, *ambuſtus Phaëton.* Skrzydła rozczepierzywszy wznosić się, *Ec.* воз-крилáтися, возкрилялися. Biegł, iakoby mu skrzydła kto przyprawił. *P. Kch. Jer.* 160. Byśmy i skrzydła mieli, tedy ztąd nie wyydziemy. *Sk. Dz.* 761. Miłość gwałtownym pędem ognia swego dodaiąc skrzydeł do tey drogi. *Pieſ.* 155. Obcinaią skrzydła baszom, żeby się nie mogły wysoko wzbiiać. *Kłok. Turk.* 80, pióra ucinać komu, einem die Flügel beſchneiden. - *aliter*; uciekać się pod skrzydła czyie. *Sk. Dz* 1166, pod czyią opiekę, ſich unter jemandes Schutz begeben. - *allegor.* Bacznie nademną matko rozciągałaś skrzydła. *Tol. Saut.* 64. Iż się kurczątka zwabić nie dały, gdy ie kokosz wabiła, gdy skrzydła swoie rozciągała, więc też teraz iuż skrzydła swoie ścisnęła, kurczątka niewdzięczne opuściła. *Zrn. Pſt.* 5, 550. - §. b) skrzydło, n. p. gęsie ucięte, do zmiatania, der Fliegenwedel. Stochmal w młynach bywa do lekarstw skrzydłem zmiatany. *Syr.* 993. - §. *tr.* Skrzydła u wiatraku, i śmigi. *Os. Fiz.* 345, *Sol. Arch.* 96, die Flügel einer Windmühle. - §. a) skrzydła, i dwie poboczne części, die Flügel, die beyden Seiten einer Sache. Skrzydła obozowe. *Tward. Wł.* 224. Skrzydła w szyku. *Cn. Th.* 1010. Skrzydła są dwa końce woyska uszykowanego do boiu. *Papr. W.* 1, 479, *ob.* prawe skrzydło, lewe skrzydło). Jedni na czoło, a drudzy skrzydłami puścili hordy swoie zagonami. *Pasz. Chor. A* 3. - *Similiter*; Wieprz dziki, gdy mu myli obława psów skolących szyki, Skrzydły kęsom chciwym chybkiemi uchodzi, a wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Zebr. Ow.* 101, obrotami szybkiemi). Skrzydło pałacowe, *Rs.* флигель. Skrzydła dziedzińca tego formują albo małe pawilony, albo galerye. *Pam.* 85, 561. Skrzydła drzwi, *Sd.* vratnize, durna haba, durna ſtranka; *Bs.* vratnice; *Rs.* створы. Skrzydło u kornetów kobiecych. *Rs.* кóшарка, кошочкá. - Skrzydło u rzeźnika, pieczeń wołowa przy zrazowéy. *Mag. Mscr.* - Skrzydło u dachówki, podłużny brzeg dachówki nieco zagięty. *Mag. Mscr.* - *Similiter*; Skromnie się sprawować w pociechach swoich, nic się nie chlubiąc przed światem, a nie rozciągaiąc marnych skrzydeł swoich w możnościach swoich. *Rey Pſ. Ddd* 5, nie panosząc się, nie pysząc się. ſich nicht breit machen. W cudzą się rzecz nie wdaway, ani iéy przeszkadzay, aż na twe skrzydło przyydzie. *Dzwon. Stat. A* 2, na rog ſtołu, gdzie siedzisz; aż na ciebie koley przyydzie). Sobie zawsze ręce tłuści, Bania on na swe skrzydło nigdy nie opuści. *Rey Wiz.* 75, na swoie koła ciąguie). Wszyscy dziś sobie na swe skrzydła galą, A choć wszystko źle, przecię sobie chwalą. *Rey Zw.* 223. - *Anatom.* skrzydła nosa, die Naſenflügel. *Krup.* 2, 334. - Dołek pod pachą, *ala*, skrzydło, kąty pod udami przy sromocie. *Perz. Cyr.* 1, 142, die Höhlungen, die Rinnen bey den Schamtheilen. **SKRZYDŁOBŁAŁY Amor. *Zim. Siel.* 312, białoskrzydły, weiſsgeflügelt. **SKRZYDŁOBŁONISTY, - a, - e, błoniastoskrzydły, błonoskrzydły, niepióroskrzydły, n. p. nietoperz, *dejuvrepos. Cn. Th.* 1010, hautflügelig, häutige Flügel habend; maiący skrzydła z błon, nie z pierza. *Wlod.* **SKRZYDŁOLOTY, **SKRZYDŁOLOTNY, - a, - e, skrzydlaty, prędkolotny, geflügelt, ſchnell fliegend. Skrzydłolotny pegaz. *Haur Sk.* 310, *ob.* skrzydlacz). Skrzydłolote lata. *Hor.* 1, 266. Sen skrzydłolotny. *Zab.* 2, 595. Bożek skrzydłoloty. *Chroſć. Ow.* 225, *Chmiel.* 1, 585. **SKRZYDŁONOGI, - a, - ie, u nóg skrzydła maiący, *Sr.* 1. kjídwatenobatj; *Rg.* krilonògh; *Cro.* krilonog; flügelfüßig, mit Flügeln an den Füßen. Skrzydłonogi Merkury. *Otw. Ow.* 444; skrzydłonogie konie, *A. Kch. W.* 354, *Zab.* 14, 164, *Kołał. W. C* 2, *Otw. Ow* 55; skrzydłonogi zawodnik. *J. Kch. Dz.* 27; skrzydłonogie ielenie. *Hor.* 2, 102 *Nar.* **SKRZYDŁONOSZY Kupid. *Petr. Hor.* 11 *G*, skrzydła noszący, flügeltragend. **SKRZYDŁOPIĘTY, - a, - e, skrzydłolotny, ſchnellfliegend. W rączych zawodach bystremi dzianety biegiem skrzydłopiętym pięknéy dopadł mety. *Nar. Dz.* 2, 37. *Ryb. Gęsl. D* 4. **SKRZYDŁOPŁOCHY czas. *Hor.* 1, 58 *Nar.*, porywczy, ſchnell verfliegend, flüchtig. *SKRZYDŁORUCHY Zebr. *Nar. Dz.* 2, 168, skrzydłami ruszaiący, flügelbewegend. SKRZYDŁOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt skrzydła. *Cn. Th.* 1010, wie ein Flügel. SKRZYDŁOWY, SKRZYDELNY, - a, - e, od skrzydła, do skrzydła należący, Flü-

flügel, *Sr.* 2. kjidlacze; *Rs.* крылавный. Jkarowi słońce wonne woski, skrzydelne związki rozgrzewa, *pennarum vincula. Zebr. Ow.* 195. Kąty narożnikowe (*de flanques*), ramienne, (d' epaule), skrzydelne (de courtine) służą do naznaczenia kierunku różnym liniïom fortyfikacyi. *Jak. Mat.* 1, 18.

Pochodz. pod: *Kryć.*

SKRZYNIA, - i, *ż.*, SKRZYNKA, SKRZYNECZKA, SKRZYNUSZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſſtrjnė, ſſtrjinka, trubłice, trubłicka; *Slo.* Sſtrynė, Sſtrinė, trubła, trubłicka; *Sr.* 1. ſchréna, (cf. szrank), kjina, kſchina, kajcj, loba, lodka, (cf. lada, cf. łodź); *Sr.* 2. ſchrank, kaſchcj, kaſchcjtk, (cf. kasta); *Crn* skrina, skryna; *Vd.* skrinja, shkrinja, skrinjica, skrinzkica, (*Vd.* skrinjar, *Sr.* 1. kjinjcjer, = ſtolarz; *Cro.* skrinya, lada, skrinyica, (skrinyar, = ſtolarz); *Hg.* szökrény, szekreny, szökrényetske, szekrényetske; *Dal.* szkrinya, szranische, szkopnica, koffan, kovereg; *Sla.* shkringa, szanduk, szanduk; *Rg.* skrigna, (skrignar, = ſtolarz), shranna, skrignica, shranica, shranica; *Bosn.* skrigna, skrigniça, (skrignar, = ſtolarz); *Ross.* скрынь, скрынка, крынь, (крынка, крынка, крынóчка garniec od mleka i miodu, korą brzozową obwinięty), кромъ, кончегъ, кончежецъ, ларь, лáрникъ, ларище, ларéцъ, лáрчикъ, сундукъ, сундучóкъ, сундучище, постéлецъ, постельчикъ, ящикъ, ящичек (cf. poſtaw, cf. jaszczyk); *Ec.* рака, рáчица. скрынка, кïнóмъ, кïнóмецъ, крабïа, крабúца; *Lat.* scrinium, *lat. med.* screona, cscrinium, crineum, *Gall. obs.* escrin, *Ital.* scrinio, scrigno, ciscranno, *lett.* skryne, *Wallis.* ysgrin, *Brerag.* scrin, *Isl.* skrijn, *Suec.* skrin, *Angl.* scrine, *Germ.* der Schrein, der Schrank, (cf. *Hbr.* ארן karam, = chronić, cf. szranki; (cf. *Boh.* ſtrepſſe, ſtrepſſka, *Etym.* ſtrepwati, ſtrýti, skryć), - der Kaſten, die Kiſte, der Laden. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125; *Rs.* зикромъ, сусѣкъ, (cf. sąsiek). Skrzynia mączna w młynie, *Rs.* корецъ (cf. korzec) Skrzynia długa, *Ross.* лáвокъ, (cf. ławka). Skrzynka podgłówna, *Rs.* прúголóвокъ, подголóвокъ. Skrzynia przymierza, *Rs.* кимомъ, кимóмецъ, кимóмка. Rurmusowa skrzynia, która wprzód wody nabiera i drugim skrzyniom przez rury rozdaie, *caſtellum*, *receptaculum. Cn. Th.* 955. Skrzynia wodna, w którą z rurmusa woda cieczе *latrum. Cn. Th.* 1010, der Röhrkaſten, Waſſerkaſten. Skrzynki u koła wodnego młyna, na które z góry woda bije, im głębsze, tym lepsze. *Sol. Arch.* 78 *et* 80, die Fächer in dem Fachrade an der Waſſermühle. Skrzynia, sztukowanie hamulca z pałąkiem, które iest mocno opytkowane. *Mag. Mscr.*, der Windenkaſten. W hucie ſzklanej tafle zwykły się pakować po sztuk 120, w paki, które się nazywaią skrzyniami. *Torz.* 172, *Mag Mscr.*, *ob.* skrzyniowa tafla). Skrzynia wapienna do rozczynienia, moczenia *Cn. Th.* 1223, der Kalkkaſten, das Kalkfaß, wo der Kalk eingerührt wird. - *aliter*: Skrzynia wapna, pewna miara wapna, 12 taków zawieraiąca. *Sol. Geom* 3, 137. - Skrzynia w frysterce, pień gruby w pośrzod wydrożony, obręczami obity, w który kowadło wprawuią. *Os. Zel* 83, der Amboßſtock, der Amboßkaſten. - Skrzynia skrzynia do schowania pieniędzy etc., cf. szkatuła, der Geldkaſten. Szpetnie, gdy kupny ięzyk za niewinnym gada, Nieładnie, gdy trybunał wiele w skrzynkę składa, *Kul. Ow.* 70. Skrzynia kościelna. *Sekl.*

Math. 27, karbona). Nim poczynasz budować, radź się swoiey skrzynki. *Pot. Jow.* 190. Z jedney skrzyni obadway dobrze się mieli. *Zab.* 9, 195. Bierzcie odemnie kolendę, a zawrzyycie ie w skrzynuszce serc waszych, abyście iey czasu potrzeby dobyć mogli. *Dambr.* 60. Skrzyneczka białogłowska do rupieci, *riscus*, *Cn. Th.* 1011. Nastawili różnych rzeczy, flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzyneczek. *Teatr* 19, 23. *cf.* puszderko). Skrzyneczka pisarska, *ob.* pisarska szkatułka. Skrzyneczka wotowa, puszka na tabliczki, kartki, gałki wotowne. *Cn. Th.* 1283, das Stimmenkäſtchen, worein die Stimmen geſammelt werden. SKRZYNCZASTY, - a, - e, - o *adv.*, z skrzynkami, skrzyneczki maiący, mit Käſtchen oder Fächern verſehen, gefacht. Koła młyńskie skrzynczaſte od wody z góry na nie spadaiącey poruszaią się; koło takie na czele ma skrzyneczki, w które woda wpadaiąc, ciężarem swoim koło obraca. *Os. F.* 338; das Fachrad in der Waſſermühle. SKRZYNNY, SRZYNIOWY, - a, - e, od skrzyni, Kaſten=, Laden=; n. p. skrzynna myss. *Exop.* 98; w skrzyni się nayduiąca). Skrzyniowa tafla szklana, ma bydź tak wielka, iak półarkusza regalowego papieru. *Torz.* 172, *ob.* skrzynia szkła.

Pochodz. *Przyskrzynąć, uskrzynąć się.*

SKRZYP, - u, *m.*, skrzypnienie, *Bh.* ſſtrjpení; *Slo.* zubow ſtrjpenj *stridor dentium* zgrzyt; *Sr.* 1. kjipot *sonitus cardinum stridentium*; *Vd.* shkrip, shkripanje; *Cro.* skripanye, skergatanye; *Bs.* sckrippa, sckripanje; *Rg.* sckripgna; *Rs.* скрипня, скрипотня, скрынь, скрыпъ, (cf. *Germ.* ſchraben, skrobać, skrzybać, *Lat.* crepitus, *Gr.* κρεγη, *lat.* stridor), *Ger.* das Knirren, Knarren, Gelnarre. Zapory więzienia z żałosnym otwieraią się skrzypem. *Zab.* 10, 176. Z zatrudnionego furmaństwa, z rozlicznych rzemiosł, iaki skrzyp, iaki kołat na każdey ulicy. *Rey Zw.* 70 *b.* Trzeszcząca szruba przykre gdy skrzypy wydaie, Że ią tyka móy ucisk boleiąc wyznaie. *Tol. Sauf.* 100. Silnego lwa leda skrzyp zastraszy. *Pich. Sen. Gn.* 203. - 2) *Botan.* skrzyp, *equisetum paluſtre*, gatunek końskiego ogona; od skrzypania, gdy go mnie w ręku, także, gdy co nim wycieraią, iest rzeczony. *Syr.* 1339, przęsika. *Krup.* 5, 156, das Kannenkraut, der Schachtelhalm, *Rs.* хвощъ, (*ob.* chwoſt), (*Rs.* скрыпица *agaricus extinctorius*). Ziele koni ogoni iest dwoiakie, iedno zowią przęsiką, drugie skrzypem. *Urzęd.* 78. Szachtynować u lakiernika, dawać ostatnie gładzenie gruntu skrzypem lub mokrym płótnem do pozłoty. *Mag. Mscr.* Na iey mogile nie zrośnie trawa, ale zrosną skrzypie. *Pot. Arg.* 498. SKRZYPAĆ *ob.* Skrzypieć, Skrzypnąć. SKRZYPCE, - ów, *plur.*, °SKRZYPICE *intensiv.*, °SKRZYPKI, SKRZYPECZKI, *dem.*, *Bh.* hauſle (*ob.* gęśle), *Crn.* gosle, *Sr.* 1. huſle, *Sr.* 2. fidle, *Vd.* gosle, gosle, gosli, ſolin, koritnize, burne gosle. *Cro.* guszle; *Bs.* eghedde, gusle, *Rs.* скрыпка, скрыпица, (die Geige mit 3 Saiten hieß bis ins 14te Jahrhundert Rebec. *Fayolle notices sur Corelli etc.*); narzędzie muzyczne (°gędziebne), na którym smyczkiem przez ſtrony przeciągaiąc grаią, die Geige, die Violine. Grać na skrzypcach, *Slo.* hegedati, *Cro.* guszlati, cf. °gędzić, geigen. Mówiłem ci mało to razy, żebyś mi nie rypał na tych przeklętych skrzypcach twoich. *Teatr* 24 c. 20. Skrzypców i wszystkich inſtrumentów muzycznych, na których są ſtrony, wierzch bywa iodłowy, *Kluk. Rosl.* 2, 164. Arfy, lutnje,

skrzypice. *W. Post. W.* 317. Wskok się do skrzypic rzucisz, Po skrzypicach w puzany. *Bies.* C 2. Tylko boga a skrzypic. *Rys. Ad.* 65; o nic więcey nie stoi). Już smyczek i skrzypki mo niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor.* G 3 *b*. Małym dzieciom bębenek abo skrzypeczki u nas daią, żeby się zabawiały. *Petr. Pol.* 2, 325. – 2) Skrzypice na niebie, gwiazd złożenie skrzypicom coś podobne, *lyra. Cn. Th.* 1011, die Leyer, ein Gestirn. – b) Skrzypica, ryba morska *lyra. ib.*, ein Seefisch. SKRZYPCOWATY, -a, -e, -o *adv.*, na kształt skrzypców, geigenförmig. – *Botan.* Liście skrzypcowate *panduriforme folium*, okrągławo zakończone, ma boki na kształt skrzypców wycięte. *Botan.* 55. SKRZYPCOWY, SKRZYPICZNY, -a, -e, od skrzypców, Violin-, *Bh.* housličký, *Sr.* 1. hußlacze, *Vd.* goslen, *Rs.* скрипочный, скрипичный, погудошный; n. p. strony skrzypcowe. *Ld.* Skrzypiczne pieśni, *lyrica carmina. Cn. Th.* 1011. SKRZYPEK, -pka, *m.*, *Bh.* housłař, *Slo.* hudec, (*ob.* *gędziec), *Sr.* 1. hudjewz; *Sr.* 2. gárz, (cf. gracz); *Vd.* godez, violinar; (*Vd. et Crn.* goslar, = co skrzypce robi); *Hg.* hegedüs; *Sla.* hegedúsh, (*Sla.* hegedar, = co skrzypce robi); *Rs.* скрипачъ, *vulg.* погудало; *Ec.* смычникъ, играющій на музыкійскомъ орудіи смычкомъ, *ob.* smyczek); graiący na skrzypcach, karczemny muzyk, der Geiger, Violinspieler, Bierfiedler. Kaczmarz ma mieć muzykę zwyczayną, Dudę i skrzypka, którym tanecznicy płacą. *Haur. Sk.* 156; (*ob.* Rzępolić, rznąć). Gdy deszcz szedł, biedny musiał skrzypek skończyć, gdy mu strony odwilżały. *Pam.* 84, 1533. – §**. muzyk, poeta, śpiewak, Musicus, Sänger, Dichter. W szkole Pytagoresowey śmieszna to rzecz mody, Niźli być mozolem, zostać skrzypkiem wprzody. *Min. Ryt* 1, 301. Na głos Orfeusza, skrzypka Trackiey góry Wyzuwały się z dzikiey tygrysy natury. *Dmoch. Szt. R.* 96. Stań mi tu sławny Tassie, Włoskiey skrzypku ziemi. *Zab.* 12, 169 *Zabł.* – 2) skrzypek, -pku, *m.*, *dem. nomin.* skrzyp, ein kleines Knarren. Ostatni oddech skrzypkiem z piersi się dobywa. *Zab.* 16, 359, das Röcheln der Brust. Skrzypek w piersiach konaiącego gra. *Tr.* SKRZYPIEC, -pca, *m.*, *Bh.* štipec, naczynie, do ciągnienia złoczyńców, dla wyciśnienia czego od nich, ein Folterinstrument (Tiebel). Gdyiey ten iunak opowiadał, iak wiele głów zabił, iak iest mężny; była w ten czas iak na skrzypcu, boiąc się, aby iey też tak nie zabił. *Gor. Dw.* 89, sie war wie auf der Folter. Wio złodziey, iż wilk nosi, a potym go też poniosą, iż mu bydź pewnie albo na skrzypcu, albo na gałęzi. *Rey. Zw.* 134. SKRZYPIEĆ, -ał, -ieli, skrzypi, skrzypie *Med. ndk.*, skrzypnąć *idntl.*, Skrzypać *Contin.*, *Bh.* štipěti, štřtati, štřkam, štřtám (cf. krtáti), wrzgati (cf. wrzawa, cf. wrzeć); *Slo.* -zubami štřipim, zgrzytać *frendo*, *ob.* zgrzytać; *Sr.* 1. kjipu, kjiercijju; *Crn.* shkèruiti, grenzhâti, shkriplèm, shkripati, shareblam; *Vd.* sharipat, shkriplem, shkripam, zvizhati, (cf. kwikać), shkerbetati, shkergutati; *Cro.* skripati, skriplyem, skrôbochem, tverkúkam, lechati, (cf. beczeć); *Bs.* sckripati; *Hg.* sckripati, (sckripati zubima, = zgrzytać); *Rs.* скрипѣть, скрипнуть; (*Etym.* cf. *Germ.* schrapen, *nostrum* skrobać, chrypka, chrupka; chrup *etc*), ton wydawać przykry, uszy rażący, knirren, knarren. U Zmudzkiey kolasy oś nigdy masi nie usza, dlatego koła dziwnie wrzeszczą, takież i na Rusi, iztąd ona przypowieść: skrzyp, ty Ruska kolasa. *Gwag.* 429. Koło naygorsze naybardziey skrzypi. *Ezop.* 127. Co szpetnego, to i złego; im gorsze koła, tym bardziéy skrzypią. *Glicz. Wych. P* 8 *b*. Otoż ia będę zgrzytał na was, iako więc skrzypi wóz bardzo nałożony siana. 1 *Leop. Am.* 2, 13. Prędzey dziś, niźli chory, zdrowiem płaci duży, Wszak skrzypiącego koła, mówią, będzie dłużey. *Kchn. Fr.* 79. Drzewo, które skrzypi, dłużey w lesie stoi. *Rys. Ad.* 13; cf. latane zdrowie dłuższe). Drzwi wydaią złodzieia, gdy skrzypną. *Pot. Jow.* 40. Drzwi skrzypnęły. *Bard. Tr.* 448, Skrzypi piła, lina. *Cn. Th.* 1011. Kto wytrwa, kiedy stół i drzwi skrzypią, wytrwa, kiedy i łóżko będzie skrzypiało. *Rys. Ad.* 27. Skrzypiące zawiasy. *Brud. Ost. D* 3. – Snieg skrzypi pod nogami, kiedy mróz, der gefrorne Schnee knirret. Na dworze dziś z mrozem ostry wiatr uszy szczypie, skrzypi pod bótami. *Opal. sat.* 70. Skrzypiące mrozy. *Tward. Wł.* 240. Tchnienie skrzypiące umieraiącego. *Wys. Al.* 432, das Röcheln des Sterbenden. – Drzwdy skrzypią. *Ban. J.* 3 *b*. Żórawie skrzypią. *Sk. Dz.* 304. Kanie skrzypi, kawka kwacze. *Tol. Sent.* 89. – §. *tr. fig.* Skrzypi sprawa, skrzypiąc idą rzeczy, oporem, opoką, niesmarownie, niegładko, nierzesko, iak po grudzie; die Sache hinkt, will nicht recht fort, es geht nicht wie es soll, nicht geschmiert, nicht vorwärts. Na dobrey wodzy chłopstwo trzymaiąc, wszystko porządnie, a nie skrzypiąc i zle. *Aesz. Lor.* 55 *b*. Nikt bez wady; skrzypiąc świat z dawna idzie i stać będzie. *Fr. Ad.* 109. *Similiter*: wszystko skrzypi temu, co żałuie pieniędzy. *Pot. Arg.* 112, kto smaruie, ten poiedzie). *Similiter*: Kto pierwsze targi opuszcza, często się musi z swoim do domu nazad skrzypać. *Pot. Arg.* 514; nazad się wlec). – a) *Actiu* skrzypać, skrzypieć czym, mit etwas knarren, ein Geknarre machen. Ktoś skrzypnął drzwiami. *Teatr* 37, 84. Bramę iednę odemknęła tak, że zawiasami naymniey nie skrzypnęła. *Otw. Ow.* 599. Stanąłem pod drzwiami, słucham, skrzypnięto. *Teatr* 16 *b*, 24. Skrzypnąć było, daiąc znać. *Groch. IV.* 419. – §. skrzypać na skrzypicach, = rzępolić, grać, streichen die Violine, (fiedeln), geigen (schraven). Skrzypcy, gdy przed nim skrzypali, W niemocy go pocieszali. *Pies.* 152. Próżno temu skrzypieć, kto nie chce tańcować. *Rys. Ad.* 59. Próżno temu skrzypać, kto nie chce wykrzykać. *Cn. Ad.* 934; cf. mów ty ścienie). Choćby dziś i Orfeusz skrzypiał, co całe piekło usypiał ... *Pot. Arg.* 766. – §°. *aliter*: Ktoś tu skrzypnął, = trzasnął, = pierdnął głośno, einen Farzer fahren lassen. *Cn. Th.* 1241. SKRZYPIOTAC, SKRZYPOTAC, -ał, -oce, *med. ndk.*, *Sr.* 2 schripotesch, skrzypliwie krzyczeć, ein knirrendes Geschrey hören lassen. Jerozie skrzypiotały. *Ban. J.* 4. Zwolew, rozdziera a krwawą paszczeką skrzypoce. *A. Kch. W.* 251, *Chodk. Kost.* 17, cf. zgrzytać, knirschen. SKRZYPLIWY, SKRZYPNY, -a, -e, SKRZYPLIWIE *adv.*, *Bh.* štiplawy, wrzawý (*ob.* wrzawa), *Sr.* 1. kjipaté, *Vd.* shkripau, *Ross.* скрипучій, скрипливый, skrzyp wydaiący, knarrend, knirrend. Wóz skrzypliwy. *Zab.* 10, 46 *Kuff.* Skrzypliwe drzewo i zdorowe przeskrzypnie, *Russor* zły dobrego zepsuie. *Cn. Ad.* 1361. Skrzypne wichry. *Przyb. Ab.* 100. Pont wietrzy skołatany wie skrzypliwie. *Bard. Luk.* 7. Morze to dzieli od skrzyp-

nych Trynakryi brzegów Kalabryą. *Przyb. Milt.* 57. SKRZYPLIWOSC, - ści, ż., własność skrzypienia, das Gelnarren, Gelnirre, *Rs.* скрыпучесть.

SKRZYWDZIC *ob.* Krzywdzić. SKRZYWIC, SKRZYWIAC *ob.* Krzywić. SKRZYŻOWAC *ob.* Krzyżować.

SKUBAC *ob.* Skuść. SKUBACZ, SKUBAK, - a, *m.*, SKUBEK, - bka, *m.*, który co skubie, wyskubuie, der Zupfer, Rupfer. SKUBACZKA, - i, ż., która skubie, die Zupferinn, Rupferinn. SKUBANKA, - i, ż., wełna lub inna materya skubana, etwas Gezupftes, gezupfte Wolle ꝛc. SKUBISKO, - a, *n.*, mieysce skubania, der Ort, wo etwas gezupft oder gerupft worden. Skoro oskubie iastrząb drapieżny pardwę, co mu zbyło z pysku, Jedno wiatr rozniosł, drugie widzieć na skubisku. *Pot. Pocz.* 214. - *§. Skubią orła naszego sąsiedzi, ale da bóg, przypłacą swym własnym iego *skubisk pierzem. *Pot. Pocz.* 8; iego skubanie. SKUBLICE, *plur.*, u miecznika dwoiskie, okrągłe i graniaste, do wybierania drzewa. *Mag. Mscr.*, dłubaczki, Hobeleisen, beym Schwertfeger.

SKUC, Skować *ob.* Kuć, Kować. SKUDLIC *ob.* Kudlić. SKUKŁAC *ob.* Kuklać. SKUKSAC *ob.* Kuksać. SKULIC *ob.* Skolić, Skomlić.

SKUP, - u, *m.*, *Crn.* skôpa, *Rs.* скупъ, skupowanie, kupieniem nabywanie wielu rzeczy, der Zusammenkauf, kupienie od kogo, der Kauf, das Aufkaufen. Sessyiwa na skupie bywały. *Vol. Leg.* 4, 108, na przedaży, zum Verkauf. Młyny, daiące trzecią miarkę tam, ście, maią bydź na skupie, t. i. do wykupienia. *Ost. Zel.* 18; Loskauf, Loskaufen. SKUPIC *cz. dk.*, Skupiać *ndk.*, (*Boh.* skaupiti, z skąpić, *Rg.* skuppiti, skupglivati *colligere, congregare*, *Rg.* skùp, z zbior, *ob.* kupa; *Rg* skuppa, skuppo, z razem, wspoł; *Crn.* skup, z pospólstwo, razem; *Dl.* zkupiti *congregare*, *Dl.* zkupschina, z zbiór; *Cro.* zkupim *congrego*, zkupchina *congregatio*, zkupa, szkup, z razem; *Bs.* kuppiti, skuppiti, nakupiti *colligere*, skup, skupscina *coacervatio*, skupno *simul*. *Rs.* скопить, скопливать zgromadzać, skąpić, скопидомъ, скопливать skąpiąc zbierać, соборный, соборность połączenie; *Ec.* сообщити, сообщавати połączyć, *ob.* objąć); do kupy zbierać, zgromadzić. (cf. skupować), häufen, aufhäufen, zusammen häufen Rośliny w gromady skupiać. *Boton.* 196. Pospólstwo podżegane skupia się tłumnie *Groz. Nar.* 1, 250. Moc skupiona i zjednoczona zawżdy mocniejsza niż rozdzielona. *Herb. Stat.* 655. Zły naród skupiał się około fałszywego Mahometa. *Rey Ap.* 82. Gwiazd senat na niebie skupiony. *Dar lot.* 3, 14. Gałęzie skupione, *conferti*, gęsto ze wszech stron pień okrywaią. *Jundz.* 2, 11. Skupienie, *aggregatio*, związek cząstek jednorodnych. *Sniad. Chem.* 2. - Niedokucza iedna bieda człeku, aż się wiele skupi. *Teatr* 24 *b*, 70, zbiega się do kupy). SKUPIEN, - pnia, *m.*, *Boh.* skupowatel, *Rs.* скупщикъ, który skupuie co, n. p potrzeby strawne *opsonator*, *pararius*. *Mącz.*, ein Zusammenkäufer, Aufkäufer; cf. Przekupień). *Rg.* skuppitegl. skupglivaz, skuppionik, skupioz, skupaz, z zbieracz, *f.* skuppiteglisa, skuppioniza; *Bs.* kupitegl. SKUPNOSC - ści, ż., pokupność, odbyt, guter Abgang einer Waare im Verkaufen. *Mangonium* nauka wysmukienia a ku skupności przyrządzenia. *Mącz.* Nieskupność, nieodbyt albo zły

odbyt kupi, ἀπραξια. *Cn. Th.* 526. - §. skupność, przedayność, die Verkäuflichkeit. SKUPNY, - a, - e, SKUPNO *adv.*, pokupny, dobry odbyt maiący, gut abgehend, leicht zu verkaufen, viel und leicht Liebhaber und Käufer findend (*Bs.* skupgliv, koji se mosge skuppiti, z sposobny do zbierania, *Ross.* соборный połączony, spolny). Skupne rzeczy gdzie; dobry odbyt na co. *Cn. Ad.* 1046. Futro rysie, im bielsze i cynkowatsze, tym skupnieysze i droższe iest. *Haur Sk.* 308. Cnota skupnieysza niżli złoto i drogie kamienie, i słodsza niżli miod w *plastrzech. z *Leop. Ps.* 18, 11, pożądliwsza. 3 *Leop.*). Nieskupny, nieodbyty, *inuendibilis*. *Cn. Th.* 526. Skupnemu winu nie potrzeba wiechy. *Kchw. Fr.* 113, *Paszk. Dz.* 58. *Mangonizo*, wysmukuię, piękrzę, foremno a skupno czynię. *Mącz.* - §. skupny, mogący być kupionym, przedayny, verkäuflich. *Venalis* skupny, co na dary łatwo się da przedarować. *Mącz.* - §*. skupny, kupiony, skupowany, *Ross.* скупный, gekauft, zusammen gekauft. Odbieżysz skupnych wiosek i domu pysznego. *Lib. Hor.* 44. SKUPOWAC, - al, - nie *cz. ndk.*, skupić *dok.*, *Bh. et Slo.* skupowati. *Sr.* 1. remadu kupuvu; *Crn.* skopújem, skupújem, (*Crn.* skopiti *mercando lucrari*); *Cro.* skuplyivati, skuplyávam; *Rs.* скупить, скупать; *Ec.* прекупляти, перекупать, скупать, kupuiąc zbierać, zusammenkaufen. Koni wiele skupowano. *Birk. Pod.* 13. Ktoby zboże na drogość skupował, aby ie drożéy przedał, ma być karan dwudziestą złotych. *Szczerb. Sax.* 177. Potrawy skupuię, *obsono*, *Cn. Th.* 1012. Skupowanie, *Ec.* скупка. - §. Skupić sąsiada *pellere vicinum agris pretio*. *Cn. Th.* 1012, einen aufkaufen, *ob.* podkupić.

SKURCZYC *ob.* Kurczyć. *SKURCZYWAC *czst.*, zwyczaynie ściągać, *Cro.* skerchújem, zusammen zu ziehen pflegen Żołądek rozciąga się za włożeniem w niego potraw, i zaś skurczywa głodny będąc. *Sak. pr.* 139.

SKURŁAT, - u, *m.*, (cf. *Rs.* скорлупа *cortex*); skóra stara, dołatania. *Dudz.* 57; *skurat, *Smotr. Elen.* 38, *Smotr. Lam.* 205, ein alter Lederfleck. Skurłaty starych bótów. *Urzęd.* 432. Psi szkurłacie! *Pot. Arg.* 403, psia iucho).

SKURWYSYN *ob.* Kurwa. SKURWYSYNSTWO, - a, *n.*, zadawanie od matki, łaianie, że nieuczciwéy matki synem. Unredlichkeit von Mutterseite. Gdy szlachcic szlachcicowi zada skurwysyństwo, tedy takowy swowolny ma dać owemu, co mu nałaiał, bo grzywien. *Tarn. Ust.* 124.

SKURZYC *ob.* Kurzyć.

SKUSC, skubł, skubie *cz. dk.*, skubnąć *idntl.*, Skubać *konsin.*, *Rh* sskubi, sskubi, sskubam, sskubam; *Sr.* 1. skolbaci, skolbu, skolbam, skowbu, skowbam; *Sr.* 2. skubasch; *Crn.* skubsti, skúbem, pléti, (cf. pleść), piplem, zofedrám; *Vd.* skubsti, skubel, skubem, (*Vd.* skubat *rodere*, skubiti, strugati, z strugać, szczypać), pipati, opipati, piplem; *Cro.* szkubszti, szkúbem, skubsti, zkubzti, skubem, (chùpati *euellere*); *Rg.* skúbsti, iskubsti; *Bs.* cinkati, iscinkati, octinuti, uoctinuti, cjuppati, guliti; *Rs.* щипать, драть, (cf. *Rs.* скобленица, ścieben); szczypiąc wyrywać, zupfen, rupfen. Czemu łuskę z ryb skrobią, mniemam ktemu pono, Że gdyby pierze miały, toby ie skubano. *Kchw. Fr.* 13. Jedne ptaszki skubi, a drugie na rożenek wścibia. *Falib. R.* 2. Nayslabszy może skuść lwu zdechłemu brodę. *Pot. P.* 554. Sierć z iego kożucha za

relikwiie skubli. *Sk. Dz.* 1001, *Ustrz. Kr.* 1, 64. Kogoż smaczniey skuść, iedno gąsiora, co ma gęsty mech? *Falib. M.* Skuść go z piórek i z skrzydeł odzierać. *Birk. Dom.* 88. Strzyże, mówią, nie skubie dobry pasterz owce. *Pot. Jow.* 2, 21, *Petr. Ek.* 29. Złoto skubię, *Crn.* refnâm, Gold zupfen. Fleytuszki z skubanych nitek z białego płotna. *Psz. Cyr.* 1, 69, *ib.* 2, 7. Nie skubać po głowie, poprawuiąc forbotków, bryżyków albo wianeczków. *Rey Pſt. Fff* 2, nie skrobać się po głowie. – §. skubać kogo, z ogołacać, einen rupfen, zupfen, plündern, ausziehen, entblößen. Miasto pomocy i miasto obrony, Skubie on te nędzniki, iako iastrząb' wrony. *Rey Wiz.* 123 *b.* Choć cię tam nie zagniotą, iednak przedsię skubią. Nie każdy tam wyleci, iako przyszedł z szubą. *Rey. Wiz.* 104. Nie patrząc winnieyszego, ale nieboraka, Gdy widzi, iż iest co skuść, skubie więc prostaka. *Klon. Wor.* 18, *Sak. Kal. D* 2 *b.* Widząc, iż tam nie było co skuść . . . *Gor. Dw.* 104. Zkąd się tak stroi służąca, nie inaczey, tylko mię skubać musi. *Teatr.* 7, 14. SKUBAĆ się *Rec.*, burdać się, kustrać się, langſam tändeln, z. B. beym Ankleiden. Skubię się, leniwo się ubieram. *Dudz.* 22. Gdy iest godzina wstania, nie skubże się. 1 *Leop. Syr.* 32, 15. Wiercą się, skubią się około regestrów, nie wiedząc, iak maią co czynić. *Glicz. Wych. J* 4.

Pochodz. *doskubać*, *naskubać*, *oskubać*, *podskubać*, *poskubać*, *przyskubać*, *rozskubać*, *wyskubać*; *skubanka*, *skubacz*; *skubisko*.

SKUSIĆ *ob.* Kusić. SKUSZNOŚĆ, – ści, ż., pokusność, gdy kto bywa pokuszonym, *Bh.* zkuſſenoſt, *Crn.* skushnâva, *Vd.* skushnava, *Cro.* zkúſsnya, die Verſuchung, das Unterliegen den Verſuchungen, die Schwachheit. Panie, pomoż mey skuszności. *Ryb. Ps.* 25.

SKUTECZNOŚĆ, – ści, ż, dzielność w skutkowaniu, die Wirkſamkeit; *Bh* aučinitwoſt, (*Bh.* ſkuteènoſt rzeczywistość, istota), *Slo.* proniknawosť, *Sr.* 1. wubjelnosćj; *Vd.* serzbnust; *Cro.* kreposztnoszt, nachinyenoszt; *Rg.* tvornos; *Ross.* дѣятельность, дѣйствованіе; *Ec.* дѣйство, дѣйственность, дѣятельство. Sam nie wiem, co za moc a skuteczność iakąś taiemną ma żywy głos. *Leop. Hier.* 2. Ta przyczyna mniey lub więcey ma w sobie skuteczności. *Mon.* 76, 40. SKUTECZNY, – a, – e, SKUTECZNIE *adv.*, *Bh.* ſkuteènу, aučinny, (cf. uczynny), aučinliwỳ; *Slo.* proniknawỳ, (cf. przeniknąć), ſkutkowné, ſkuteèné, wſkutku *reapse*; *Sr.* 1. wubjelné, ſkutkowné; *Cro.* kreposzten, (cf. krzepić); *Dl.* chitovat; *Rg.* cineechi, (cf. czynny, dzielny), tvorsechi, (cf. tworzyć); *Rs.* дѣятельный, дѣйственный, самодѣйственный; *Ec.* дѣйственный, дѣйствительный, самодѣйствительный, дѣятельный, дѣятельно, содѣйственный, skutek przynoszący, dzielny, wirkſam. Nieskuteczne są umowy, gdzie oręż prawo daie. *Nar. Hſt.* 5, 10. Skuteczna przyczyna, *caussa efficiens*. *Karnk. Kat.* 275. Skuteczny do wyperswadowania orator. *Nies.* 1, 39. We wszystkim pilny, wierny, użyteczny i skuteczny był panu swemu. *Mon.* 70, 649, niedarmoiad). Arystoteles we wszystkich swych dyskursach iest skuteczny; *utilis*. *Syxt. sk.* 13, niepróżny, nieczczy. Skutecznym uczynić, *Ec.* обдѣлствовать. °°SKUTECZNIC *cz. ndk.*, uskuteczniać, zjawiać, wirklich machen, vollführen. Skutecznić się, pełnić się, in Erfüllung gehen. Tak on wrożył; nam teraz

wszystko się skutecznі. *Dmoch. Jl.* 41; *Ec.* збываемость.

SKUTEK, – tku, *m.*, (*Bh. et Slo.* ſkutek *factum*, *Sr.* 1. ſkutk, ſkutjik dzieło, ſkutjam, broię, ſkutjenik *patrator*). Skutek, wypadek z iakiey przyczyny, działanie iéy, *Vd.* nahaja, dogod, ishaja; *Rg.* tvor. (*ob.* twor), djello, (*ob.* dzielo), porod, (*ob.* porod); *Rs.* дѣйствіе, дѣйство, послѣдствіе, (*ob.* pośledz); *Ec.* збытіе, (*ob.* zbydź), die Wirkung. Jakie przyczyny, takie też i skutki. *Modrz. Baz.* 225. Gdzie iednakowa zachodzi przyczyna, tam skutek powinien być iednakowy. *Reg. Dor.* 1, 217. Skutek każdy od pierwszey zawisł przyczyny. *Zab.* 8, 47 *Alb.* Gdzie niemasz przyczyny, tam też ani skutek być nie może; *sublata causa, tollitur effectus*. *Zygr. Ep.* 77. Nie bierzmy nadziei za skutki. *Kolt. hiſt.* 2, 14, daleko ztąd do owąd; *Cro.* od rechena do sztvorena, Kak od liszta do korena; Med rechenyem y ztechenyem gora je poszred; (od rzeczenia, (od słowa), do czynienia, Jak od liścia do korzenia; między słowem a zjaszczeniem iest góra w pośrodku). Dla dobrych skutków źle czynić się nie godzi. *Teatr* 42 *c*, 69. Kto się do cudzego dobędzie domu w myśli kradzieży, czyli to zamysł iego bierze czy nie bierze skutek, pod tęż karę podpada. *Ostr. P. K.* 1, 309. Po prawie nie, kiedy skutku swego brać nie ma, *Gor. Wł. Q* 2 6; kiedy wykonania nie ma). Chciał daley mówić czarnoksiężnik ſtary, Lecz poznał, że iuż skutek brały czary. *P. Kch. J.* 333; iuż skutkowały, ſie wirkten ſchon, thaten ſchon ihre Wirkung. To na ten czas do skutku nie doszło. *Stryik.* 182, es kam nicht zu Stande. Będąc na nowym państwie, umyślił pokazać zarazem skutek mniemania o dzielności swoiey. *Stryik.* 318. Wieszże, skąd nasze miody? Skutkiem są pracy i zgody. *Niemc. P. P.* 114. – Spór o skutku albo dostoyności S. Sakramentu. *Baz. hſt.* 365, o skuteczności, dzielności, Wirkſamkeit. – Skutkiem, w skutku, w samey rzeczy, rzeczywiście, *Slo.* ſkuteènè, w ſkutku, ſkutkownè, *reapse*, in der That, mit der That. Występek ten nie tylko groził, ale i w skutku krwi rozlewu był przyczyną. *Ostr. P. K.* 1, 264. Iż niepłonnie mówię, w skutku obaczysz obietnicę moię. *Teatr* 25 *c*, 33. Cokolwiek zlecisz, skutkiem to chętnie wypełnię. *Teatr* 42 *d*, *D*. Nie miłujmy słowem tylko albo ięzykiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Jan.* 3, 18, uczynkiem i prawdą. 5 *Leop.*). – °§. w skutku odezwy Prześw. Prefektury i t. d., podług Niemieckiego, zu Folge der..., z powodu, z przyczyny, na fundamencie, na zasadzie, stosownie do niéy. – °§. 2) skutek, *Bh. et Slo.* ſkutek, dzieło, uczynek, rzecz, Werk, Handlung, That, Sache. Pójdźcie a oglądaycie *skutki* Pańskie, co za cuda *uczynił* na ziemi. 1 *Leop. Ps.* 45, 9. Wszystkie *skutki*, które *uczynił* bóg, trwaią na wieki. 1 *Leop. Ecl.* 3, 14. Gdym się obrócił ku wszem *skutkom*, które *uczyniły ręce moie*, uyrzałem we wszech *rzeczach* marność. 1 *Leop. Eccl.* 2, 11. Kain zabił brata, że skutki iego złe były, a iego brata sprawiedliwe. 1 *Leop.* 1 *Jan.* 3, 12. Poznaway nie po słowiech człowieka, ale po skutkach. *Rey Zw.* 146 *b*. °Spaniałem uczyniłem skutki swoie, nabudowałem sobie domów, nasczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, nadziałałem sobie ſtawów. 1 *Leop. Ec.* 2, 4–7. SKUTKOWAĆ *cz. ndk.*, skutecznym być, skutek czynić, działać, do skutku przywodzić, dokazować, wykonywać, wirken, Wirkung thun, bewerkſtelligen, ausführen; *Bh.* aučinkowati, pûſobiti; *Sr.* 1.

ſtukuyu, biewem (ſtutju *perpetro*); *Vd.* delati; *Rg.* uzrokovati; *Rs.* дѣлистворять. Przypisować komu sprawę, ieſt to głosić, iż on ieſt iéy skutkuiącą przyczyną. *Mon.* 76, 38; *Rs.* дѣйствующій. Skutkowanie, *Ec.* содѣяніе. – Skutkować, o lekarſtwach, *Rs.* пособѣять. – §. Biegay czym prędzey, skutkuy to przedsięwzięcie. *Stas. Num.* 1, 195, uskuteczniy, doprowadź do ſkutku).

SKUTNEROWAC, *ob.* Kutnerować. SKUTY *ob.* Kuć, Kować. SKWADRA *ob.* węgielnica. SKWADRON *ob.* Sawadron. SKWADROWAC *ob.* Kwadrować. SKWAMA *ob.* Łuszczafty kamień. SKWAPIC się, SKWAPLIWOSC, SKWAPLIWY, SKWAPNY, *ob.* Kwapić się etc.

SKWAR, – u, *m.*, SKWARA, – y, *ż.*, (*Etym.* warzyć, wrzeć, cf. skwierczeć), *Ec.* зной сóлнечный, (*ob.* war); parność, parne gorąco słoneczne, ogniowe, ſchwüle Hitze, Schwüle, ſchmelzende Hitze (ſo daß alles trenſ̈t oder tröſ̈t). *Cro.* kvár *damnum*; *Rg.* ozkvar, zquarna, squarnos, zkvarn *macula*; *Bs.* quar *labes, defectus, detrimentum*; *Bsn.* çquar, çquarnoſt, s plugaſtwo; *Crn.* squòr, s wess uszna; *ob.* skwarna, poskwernić; *Rs.* скварa, скверность, скверномá, скверна, plugawość, скворéцъ szpak; *Ec.* скверности, разные виды сквернодѣйствия, plugaſtwa; cf. *Gr.* σκῶρ *ſtercus*). Chmura na powietrzu dżdżyſta, gdy słońce iey przypieczę skwarą swą ogniſtą, węglem zda się. *Tward. Wł.* 193. Wino się mąci, gdy bywa wielka skwara lecie albo mróz wielki zimie. *Cresc.* 348. W kraiach wilgotnych lecie nie bywa skwara wielka. *Cresc.* 15. Róża skwarem zwiędła w suchy liść się zmieni. *Zab.* 9, 29 *Zabł.* Minęły słońca letniego skwary, Łaskawa iesień dzieli swe dary. *Nar. Dz.* 2, 188. Przykre Psa wściekłego skwary. *N. Pam.* 23, 246, kanikuła. – §. *tr. fig.* Skwara na mię, skwarno mi, ſdogrzewa mi, duszno mi, ciasno mi. *Cn. Th.* 132, mir iſt bríſ̈, bange; es wird mir warm; man macht mir warm, ſetzt mir zu. – *fig.* Wszeteczny zawżdy podoba się sobie, Chociay go zewsząd ſzpetna skwara skrobie. *Rey. Zw.* 220 *b*, zepsuta krew', świerzb i t. d.). – 2) skwara kruszców, żużel, łuska. *Włod.*, Schlacken; *Rs.* шкварa, шкварина, шкварка, шлакъ, *Gall.* scories, *Lat.* scoria; das Geſchür, (cf. *Germ.* Schüren). Stalna, mosiężna skwara; *squama. Cn. Th.* 1059. – *fig.* Teofil Ortelog skwarów Lutersńskich dymem okopciały, do Litwy przybył i Ruś tymże czadem zaraził. *Smotr. Ap.* 96. SKWAREK, – rka, *m.*, *Boh.* ſſtwarel, *Crn.* osvirk, osvick, *Cro.* ocsvirek). Kawał tłuſtości lub tłuſtey skóry skwarzoney, szpérka, ein gebrö̈ſ̈tes Stück Fett, eine gepregelte Fettſchwarte. Na sparzonym mieysou cała skóra chorego podobieńſtwo miała do skwarka lub ſtrupu. *Perz. Cyr.* 1, 124. Kości moie iako skwarki wyschły. *Smotr. Lam.* 2. – SKWARKI, SKWARECZKI, SKWARCZKI, – ów, *plur.*, szperki, skrzeczki, szwedy, skwarzone okapki słoniny, *Ross.* шкворки, gepregelte Specgriefen. Są tacy pieszczoszkowie iako lisowie, co ie skwarczki karmią; a potym ubogi lis ani się obaczył, kiedy w ſiępicę wpadnie. *Rey Zw.* 159 *b*, Kości moie, iako skwarczki wyschły. *Leop. Ps.* 101, 4. – §. ſuche rózgi, ſusz, dürre praſſelnd brennende Reiſer. Do chatki trafił ieden z owych rozesłańców, I tam krola przy skwarczkach widział miasto kagańców. *Pot. Pocz.* 241. SKWARCZYC *ob.* Skwierczyć. SKWARLIWY, SKWARNY, – a, – e, *Vd.* skurn, *Ross.* скверный, скверпáвый, brzydki), parny, duszno gorący, ſchwül; (*Sr.* 1. jlrné *frisus*).

Upał lwa skwarnego srogi. *Mon.* 76, 6. Skwarliwe lato. *Nar. Tac.* 2, 251. Skwarne-li słońce mdłemu zbożu szkodzi, Mróz-li kwiat warzy, nic mnie nie obchodzi. *Hor.* 2, 5 *Kniaź.* Piiaſtwo zamienia się w skwarną niestrawność. *Pilch. Sen. liſt* 2, 368, w spiekłe niestrawienie, w zapieczenie, verhärtete, verharrſchte Unverdaulichkeit. – §. Skwarna, *Subſt.*, niestrawność, zapieczenie, Unverdaulichkeit, verhärteter Stuhlgang, verharſchte Verſtopfung. Opiwszy się, przewraca s ięczy, a dwa palce sobie w gębę tka, aby co rychléy skwarnę zrzucił. *Rey Zw.* 144 *b*. Ożrzałcom syropy w gardło leią, skwarny od trzeciego dnia w żołądku macaią, a ono im w brzuchu pełno, a w mieszku nic niemasz. *Rey Zw.* 59 *b*. SKWARNE, (*Cn. Th.* 1012), s SKWARNA, – y, *ż.*, lekarſtwo na womity dla ptaków myśliwych. *Włod.*, Brechmittel für einen Stoßvogel. Próżno mi skwarnę dawasz, ia nie będę gonił, bym też naybardziey piwa wczorayszego zgonił. *J. Ach. Dz.* 221. – §°. Skwarna, *excrementum accipitris. Mącz.*, *ob.* dyalekta pod *skwar*. SKWARNO mi, *ob.* Skwara na mię. SKWARZYC *cz. ndk.*, *Bh.* ſſtwariti, *Slo.* ſſtwarim; *Sr.* 1. jlru; *Cro.* czvreti, czvrem, frigati, (*Cro.* kvariti, kvarim *deſtruo*, izkvariti, izkvarujem *corrumpo*); *Dl.* prigati, (cf. prażyć); (*Rg.* zquarnitti, s brudzić); *Bs.* çvriti, çvrrjeti, svrigati, poprigati, (*Bsn.* quariti *labefacere*, çquarniti, oçquarniti *inquinare, polluere*; *Rs.* скверниmь nieczystym uczynić, ob. Poskwiernić); tłuſtość iaką prażyć, gebö̈ſ̈chen, breiſ̈chen, etwas Fettes prägeln oder über dem Feuer zergehen laſſen, ſo daß es tröſ̈cht. Rozpalone nacżynie na żarze ogniſtym Skwarzy tłuſtość, i rzuca wybuchem pieniſtym. *Dmoch. Jl.* 2, 247. Łóy skwarzyć. *Teatr* 14 *d*, 25. – *tr. fig.* Falaris srogi skwarzył lite z miedzi cielce z ludźmi. *Zab.* 6, 385 *Nar.* Węgle skwarzyć. *Of. Zel.* 43, palić, dusić, tlić węgle, Kohlen brennen. Piec na skwarzenie węgli ziemnych. *Of. Rud.* 577, Steinkohlen röſ̈ten. – *fig.* Człowiek skwarzy mózg na wymyślenie różnych wynalazków. *Zab.* 15, 285, zużyć mózg, głowę łamać, ſich den Kopf brechen. Rozkochany skwarzy się. *Zebr. Ow.* 152, pala.

SKWASIC, SKWASNIEC, *ob.* Kwasić, Kwaśnieć.

SKWEROWAC *cz. ndk.*, broń prezentować, das Gewehr präſentiren. Szylwach skwerował; warta ſtanęła do broni. *Mon.* 65, 301.

SKWIERCZEC, SKWIRCZEC, °SKWARCZEC, – ał, – y *Med. ndk.*, Skwierknąć *idntl.*, (*Etym.* cf. skwar, *ob.* wrzeć); skwierk wydawać, ein raſſelndes Geräuſche von ſich geben, praſſeln, ziſchen, wie glühend Eiſen im kalten Waſſer; *Bh.* ſſtwrcim; *Vd.* zverzhati, zverzhi; *Cro.* szkvarchim; *Rag.* skvarscjatti, skvaarcjati; *Bs.* qvrricjati, qvrricjati); Żelazo rozpalone w wodzie skwirczy. *Dudz.* 21. Skwierczy żelazo gorące w ogniu, woda w ogniu, oley abo ogień w lampie. *Cn. Th.* 1012. Leią wino na wapno niegaszone; ieśli w nim woda, tedy będzie skwierczało, puszczaiąc z siebie bębele, i rozpadnie się. *Cresc.* 342. – §. Jemiołuchy skwierczą. *Ban.* 336. Skwierczy w dymnym dachu iaskółka. *Kanc. Gd.* 291; świerkoce, zwitſchern, zirren. – 2) Skwierczeć, uskarżać się płaczliwie, wimmern, jammern, winſeln, klagen. Ukrzywdzony skwierczy. *Cn. Ad.* 548; nędza milczeć nie umie). Stał ś. męczennik iako słup, ani skwierknął, ani ruszył się, gdy go kaci drapali. *Sk. Zyw.* 2, 10. – §. płaczliwie prosić, weinend bitten, anflehen. Rusacy ratunku Kazimierza przeciwko gwałtowi Odrowąża skwirczeli; *imple-*

rabant. Krom. 663. Prussacy przeciw Krzyżakom ratunku u króla skwirczeli. *Krom.* 590. SKWIERCZEK, - czka, *m.*, skwierczący, utyskuiący. *Wtod.*, *querulus. Cn. Syn.* 745; *Sr.* 1. wobsforjupné, wobsforjwáté, (cf. Skarga); ein Wimmerer, Greiner, beſtändiger Klaget, Winsler. SKWIERKLIWOŚC, - ści, ż., skłonność do płaczliwego narzekania; Weinerlichkeit, beſtändiges Wimmern, Klagesucht. Cierpiemy chorego skwierkliwość. *Pilch. Sen. Gn.* 345, *Pilch. Sen. liſt.* 2, 96. SKWIERKLIWY, - a, - e, - io *adv.*, utyskliwy, utarżliwy, zawsze narzekaiący, greineriſch, wimmernd, beſtändig klagend. Skwierkliwym nigdy nie dogodzisz. *Fr. Ad.* 61. Co ieno z natury niedołężnego [illegible], wszyſtko to skwierkliwe ieſt. *Pilch. Sen. Gn.* 146, *Pilch. Sen. liſt* 3-o. SKWIERK, SKWIRK, - u, *m.*, skwierczenie ognia etc., das Praſſeln, Ziſchen. Skwierk ptaków śpiewket, das Zwitſchern, Girren. [illegible] przeszkadzał kazaniu, piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. - §. skwierczenie, utyskowanie, uskarzanie się, das Wimmern, Klagen. Ani [illegible] nie łupiestwa, ani skwierku ubogich [illegible] by za masa. *W. Poſt. W.* 2, 121. Pospólſtwo biedne, by za skórą albo pod sercem wziąć, z wielkim skwierkiem swym, składać się a dawać musi. *Kosz. Lor.* 127. Panowie wiele rozpraszania z wielkim nakładem, a z uprzykrzeniem i z skwierkiem poddanych czynią. *ib.* 105, z skwierkiem ich żałosnym. *Wer. Kij.* 14. Ustawicznym skwirkiem na nim to wymogli. *Krom.* 89. Skwirk, w nędzy ſtękanie. *Pasz. Bell. A* 4. - 2°) Skwierk, drzewo, *ob.* Swierk.

SKWIERNIĆ *ob.* poskwiernić.

SKWINANCYA, - yi, ż., ślinogorz, *Syr.*; *qu. v.*; *sed potius* świniogorz, *Synanche. Cn. Th.* 1013, wrzod w gardle. *Włod.*; *Bh.* žába, (cf. zgaga); *Sr.* bravna; *Crn.* daviza, (*ob.* dawić), gerloviza, gerlovna, (*ob.* gardlo; *Vd.* zheushih, keushih; *Cro.* kuscher, guschari, garlavicza, gerlovicza, zadusnicza, (*ob.* zadusić), zadavicza; *Dl.* garlavicza, zadusnicza, zadavicza. *Bs* davnjce, zadavnjce, skelentia; *Jt.* schilancia, die Halsbräune. Choroba w paszczękach nieznośna, pospolita psom, wilkom, czasem świniom. *Dudz.* 58; *ob.* Świnie wrzody.

S Ł.

SŁA, z szła. *ŚŁA, z szła, *ob.* Iść. SŁABAN, *ob.* Szlaban.

SŁABIĆ *cz. ndk.*, *Bh.* trmaceti, trmačym; *Crn.* slabim; *Cro.* szlabiti, szlábim; *Bs.* raslabiti; *Rg.* raslàbiti; *Rs.* разслабить, разслабляю, ломлю, ломаю, скрючивать; (*Rs.* слабить, слабляю, z laksować, слабительное purgans, послабить przez aspary patrzeć; послабительный ulegaiący). Słabić, osłabiać, słabym czynić, ſchwächen, ſchwach machen. Niemasz nizkąd pomiłku, owszem ich słabi narzekanie nad stratą swoią. *Jabł. Tel.* 48. Starość wszyſtko słabi, nadwerężа i niszczy. *Stas. Num.* 1, 201. Takie zawady bezprawnie przemysł niszczą, a razem oyczyznę ubożą i słabią. *Pam.* 88, n. 319. SŁAPIEC *neutr. ndk.*, SŁABNĄĆ *idntl.*, *Sto.* ſlábnu, *Crn.* slabim; *Vd.* slabuvati, omlabati, omahniti; *Cro.* szlábem, hahulyati; *Rs.* слабѣть, слабнуть, разслабнуть, разслабѣть, изнемочь, изнемогать, одряхлѣть, мощать, омощать; słabym się stać, z sił spadać, ſchwach werden. Oczy im słabieią, chwieią się nogi. *Mon.* 64, 96. Trwoży się serce wemnie i truchleie, I ręka czemuś nad zwyczay słabieie. *Paſt. P.* 280. Zmysłów słabną sprężyny. *Teatr* 45 *d*, 99 *Wyb.* Zbytniem opychaniem ciała duch słabieie i rzeskość swą traci. *Pilch. Sen. liſt* 112. Kto bywa wielkiego umysłu, ten serce swe zmocni, że mu nie słabieie z bojaźni, a takiego za mężnego mamy. *Jer. Zbr.* 353. Już mnieiy o bogach swoich rozumieć i do służby ich słabieć począł. *Sk. Żyw.* 2, 307; letnieć, zimnieyszym być opuszczaiąc się, ſchlaff werden, erkalten in ſeinem Eifer. Od tego czasu, iak obrócił lud swóy na chrześciiany, począł słabieć i chorować, w któréy chorobie umarł. *Biel. Św.* 2036. Ciężką chorobą będąc ięty, od przyrodzoney mocy i dużości opuszczony, iuż słabieię, iuż uſtawam. *Baz. Sk.* 609. W srogim więzieniu począł ten nieborak pomału słabieć. *Baz hſt.* 52. SŁABIZNA, - y, ż., *Bh.* ſlabina, ſlabizna, *Sr.* 1. ſwabina, *Crn.* slapina, ſlàm, *Vd.* podpas, podpastiho, *Ross.* брюшина; z wyższego brzucha boki, *Kluk. Zw.* 1, 48, die Weichen an den Seiten des Körpers, die Dünnung, die Wamme, Flanke, Flähne. *Syr.* 1224, *Kirch.* 3. Cięty w słabiznę. *P. Kch. Jer.* 231. - §. słabizna, słabość, słaby ſtan rzeczy, słabe mieysce. die Schwäche, ſchwache Seite. Znać trzeba słabizny państwa, za ktoreby go naysposobniey uymować i psować. *Klok.* 62. SŁABO *adv.*, SŁABIUCHNO, SŁABIUSIEŃKO, SŁABIEŃKO, SŁABIUTEŃKO, SŁABIUTKO, SŁABIUTEŃKUCZKO *intensiv.*, *Boh.* ſlabě, *Rs.* слабо, слабёхонько; niekrzepko, niemocno, nietęgo, ſchwach. Słabo myślący człowiek. *Zab.* 16, 129; *Rs.* слабомыслѣнный, слабоумный. Nad głębiną, iakoby w nią iuż wpaść miał, słabo ſioł, drżący i ſtrapiony. *Sk. Dz.* 44. Aż mi słabo, w głowie mi się kręci *Teatr* 28, 84; nudzi mię, chluo mi, mir iſt nicht wohl. Ach iak ia ieſtem pomięszany, iak mi ieſt słabo! *Teatr* 41, 54. - Jeśli on skarb niebieski, co mądrością zowią, Nie będzie nam nadany, słabo z naszą głową. *Rey Wiz.* 62 *b*; nie wiele dokażemy, es wird nicht viel werden. Słabośmy się w drogę opatrzyli, letnieśmy się wybrali; *aeſtius viaticati sumus Cn. Th.* 442. SŁABOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* ſlabioſt, ſlabota. *Sr.* 1. ſlaboſći, ſwaboſći; *Sr.* 2. ſzlaboſći; *Vd.* slabuest, slabota slabotnoſt, nemoshnoſt, mlahavoſt, shibkoſt, rahloſt, opotekljivoſt, bolegljenoſt, bolesnivoſt, beteſh, beteg, lesanje, tovanje, nedoshje; *Crn.* beteg, beteh, beteshnoſt; *Rs.* слабость, немощь, млявость, млявость, гнилость, хилость; *Rg.* slabos, slaboſt, mlohavos, mlohavſtvo; *Cro.* szlaboszt, mlahavocha, gingavocha; *Ks.* слабостиь, мѣмность, маломощіе, хамкость, мщдлиіе, щдлиіе; niemoc, niepotęga, brak siły, niekrzepkość, mdłość, die Schwäche, Schwachheit. - *phys. et mor.* słabość właściwa, niedoſtatek pobudek fizycznych, niewłaściwa, która ze zbytku władz pobudzaiących się rodzi. *Sniad. Teo.* 253 - 4. Niewiadomość, błąd i wykraczanie są słabościami ducha. *Zebr. Roz.* 95. Epikur nie byłby iak Seneka, chwalcą rozpaczy Katona, za słabość by to poczytał. *Men.* 71, 804. Wielki ieſt przesłabość by to począt. *Men.* 71, 804. Wielki ieſt przedział między słabością, która ulega, a bezwſtydem, któ-ry swóy upadek rozgłasza. *N. Pam.* 16, 83. Bez światła rozumu dobroć słabością się ſtaie. *N. Pam.* 24, 325. - §. słabość, z niezdrowie, choroba, cf. niemoc, Unpäflichkeit, Krankheit. Słabość ieſt sama chorobą, często inszych różnych chorób gatunków przyczyną. *Arup.* 5, 586. Przez słabość rozumiemy ułożenie części

całych takie, iż to nie są zdolne do wykonania dzieł i czynień fabryce dobrze ułożoney przyzwoitych. *Krup.* 5, 587. Powrót do zdrowia po długiey słabości. *Zab.* 9, 229. Słabości biią na mnie, kiedy widzę umarłego. *Teatr* 33, 42, cf. siły na mnie biią, zemdlewam, Ohnmacht überfällt mich. SŁABY, - a, - o, SŁABIUSIEŃKI, SŁABIUTEŃKI, SŁABIENKI, SŁABIUTKI, SŁABIUTEŃECZKI, SŁABIUCHNY *intensiv*, *Boh.* slaby, slabaučko; *Sr.* 2. slabi; *Sr.* 1. slaby, slaby, swaby, swatę; *Crn.* slab, beteshliv, beteshne; *Vd.* slab, opotiekliu, veihlau, veihlast, rabel, shibek, okorn, bologlen, bolesniu, beteshin, beteshlin, lesast, jezhast, tovast; *Bs.* slab, nejaki, mlohavi, *Sla.* slab; *Rg.* slàb, mlohav; *Cro.* szlàb, lagôten, (cf. łagodny), mlahav, gingav; *Ross.* слабый, слабенькій, немощный, нéмощенъ, чаломóщчый, хамáкій, хамóкъ, шомный, шóменъ, замлабáлый, недужный, щедýшный, болновáтый; (cf. *Germ.* schlaff, *Rs.* слáбкій, слабóкъ, *Suec.* slapp, *Angl.* slow, *Anglos.* slaw, *Germ.* schlapp); niepotężny, niemocny, niesilny, niekrzepki, mdły, wątły, schwab, nicht stark. Co kto może wykonać, w tym iest możny, a co kto niemoże, w tym ma bydź za słabego miany. *Bardz. Boe.* 113. Gdyby Samsona siedmią powrosów związano, tak będzie słabym, iako insi ludzie. 3 *Leop. Jud.* 16, 7, tak nie będzie *duż. 1 *Leop.*). Jeżeli słaby fundament, słaby też i budynek, ieżeli słaby dowód, słabe też być musi i zdanie na nim zbudowane. *Boh. prz. dj.* 15. I słaby oręż czasem ubezpieczy. *Kras. Mon.* 50. Słaba pomoc, podpora. *Cn. Ad.* 1047. Słabemu i spracowanemu wszystko ciężko. *Cn. Ad.* 1047. Puls słaby, ledwie się namacać daiący. *Krup.* 5, 376. Piersi mdłe, słabe, ciasne. *Syr.* 1465. Słabego głosu, *Rs.* скудогласный, *Ec.* худогласный, худогласенъ. Słabego waroku, *Rs.* пригáдчивъ, *ob.* ślep, ciemnowidz). Słaba nadzieia. *Rey Pst. Mmm* 2, *Wiśn.* 525. Słaba iest sprawiedliwość bez pomocy oręża. *Nar. Hst.* 3, 356. Niemasz nic tak potężnego, coby niebezpieczeństwa nie mogło ucierpieć od słabiuchney iakiey kreatury. *Birk. Chodk.* 13. Narzekamy na teraźnieyszy wiek, iż ludzie są w nim słabsi, niżeli przedtym byli, a zatym krócey żyią. *Kras. Pod.* 2, 182. Człowiek, słabiuchne dzieło natury. *Zab.* 16, 192. Słabe zdrowie modne. *N. Pam.* 13, 122. Słabiusieńkie zdrowie. *Pot. Jow.* 2, 29. – *moral. intell.*, słaby w wierze Greczyn. *Jabł. Buk. E* 2; *Vd.* slaboveren, vu veri veihlazh). Słabéy pamięci, *Rs.* слабопáмятный. Słabéy duszy, *Rs.* слабодýшный. Słabego umysłu, *Rs.* слабомыслéнный. Słabego rozumu, *Vd.* slaboumen, poslablen, *Ross.* слабоýмный. Kobiety słabe, lekkomyślne, płoche. *Teatr* 50 *c*, 57. Ku słabéy stronie serca attak przypuszczać. *Teatr* 26 *c*, 72. – §. *alias*: W tak zacną wigilią, słaby nam dał obiad. *Star. Ref.* 144; mierny, lichy, niesuty, gering. – 2) słaby, nieco chory, niezdrów, cf. niemocen, unpäßlich, frank. Cóż to Panu iest, czy Pan słaby? *Teatr* 35, 72, *et* 33 *d*, 50. Póydę odwiedzać słabą sąsiadę. *Hul. Ow.* 105. Słabym być, niedomagać, *Rs.* нéдомогать, немóчь, немогý. Nieco słaby, SŁABOWITY, skłonny do słabienia, schwächlich, *Vd.* slaboviten, slaboten, *Rg.* slabahan, *Ross.* слабонáмятный, припáдчивъ, перепáдчивый, хилый, (*ob.* chylić); *Subst.* SŁABOWITOŚC, - ści, die Schwächlichkeit, *Rs.* хилóсть.

Pochodz. *nasłabić*, *nadsłabić*, *osłabić*; *zasłabnąć*.

SŁAC, słał, ściele *ex. ndk.*, usłać *dk.*, uścielać, *Contin.*, *Bh.* stleti, stlal, steli, dostlati, dostlal, dostelu, dostlawam; *Sr.* 2. sslasch, *obs.* sczeléich, *Praes.* sczelu, slal; *Sr.* 1. slain, slajem, posslaju, pesslem, posslam, *vulg.* swaju, swajem, scelu, scelem, poswam, poscelu, poscelam; *Vd.* slati, silau, sielem, naslielati, zetlati; *Dl.* szlyem; *Crn.* posseilyam, poszlati; *Bs.* prostriti odar, sterati, *ob.* prześcieradło, *ob.* przestrzenić, rozprzestrzenić; *Ross.* стлать, стелю; pościelać, posłanie robić; słać łoże, łożysko, gniazdo, *sternere*, hinstreuen, hinstrecken, eine Streue oder Lagerstätte machen, hinbetten, das Bette machen. Pod bydło, a zwłaszcza woły, aby pilno słano. *Cresc.* 37, słomę, mierswę, barlog podłożono). Na gołey ziemi albo na deskach, nic nie ścieląc, sypiał. *Sk. Zyw.* 1, 255. Póydę naszczykać kwiatów i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47. Na łożu nie było ani słomy, ani żadnego usłania. *Exop.* 52; posłania, pościeli, pierzatu, Gebette. Sanna się ściele, es wird Schlittenbahn. – *Simil.* Na dębie gniazda usłały gołębie. *Nag. Wirg.* 494; sie haben sich ein Nest gemacht. Ptaszek pod dachem cudzym gniazdko sobie ściele. *Wad. Dan.* 188. – *tr.* słać drogę, most, z pokładać, pomościć, brukować, den Weg bereiten, bahnen, brücken. Słał na Hellesponcie gościniec mostowy. *Przyb. Milt.* 314. Tak most słano. *ib.* 69. – *simil.* Uliczkę na łokieć usłali drwami. *Sk. Dz.* 1041. – *fig.* słać komu drogę do czego, z torować, gotować mu sposób dóyścia, einem den Weg zu etwas bahnen. Dzieci te, którym fortuna do wielkich urzędów drogę ściele ... *Klok.* 32. Tym sposobem nie Panu Chrystusowi, ale iego przeciwnikowi droga się ściele. *Hrbst. Odp. Ll* 3 *b*. – *simil.* Większą sławę ztąd sobie uścielem. *Bard. Tr.* 301, przygotuiemy). Ta mi iest prawdziwa spokoyność, którą dobre sumnienie uściela. *Pilch Sen. list.* 2, 7; gruntuie). – Słać sobie koncepta, pretensye, z układać, roić sobie, rościć, Einfälle, Prätensionen ausdenken, entwerfen. Różne sobie koncepta i impresy ściele. *Jabł. Tel.* 262. Zygmunt August przyiął obronę Inflant przeciw Moskwie, ścielącey do niey pretensyą. *Papr. W.* 2, 32; rosszczącey pretensyą). Dano się, aby Moskwa dla tytułu Imperatorstwa całey Rossyi, nie słała prawa iakiego do Rossyi Polskiey. *Wyrw. G.* 297. – §. Słać się, słać kogo, z położyć mostem, hinstrecken, hinwerfen. Pokorna szlachta bogatym dziedzicom do nóg się ściele. *Zab.* 13, 203. Do nóg mię ścielę. *Teatr* 43 *c*, 7 *Wyb.*, do nóg upadam). Całuię nogi, upadam do stop, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi, i t. d. *Mon.* 69, 458. Niechay ci tak bóg wszystkich niewdzięczników ściele. *Pot. Arg.* 297; podda, podbiie). Siać pod swe nogi nieprzyiaciela. *Mon.* 70. 690. Koni i wielbłądów nieprzyacielskich w polu mostem ściele. *Susz.* 3, *II* 3 *b*. Nasi w środek Tatarów śmiele przebili się; każdy dwu, trzech ściele. *Stryik.* 716. Antyloch Echepola, który stał na czele, Jednego z pierwszych mężów, silną dzidą ściele. *Dmoch. Jl.* 104. – *Botan.* Łodyga ścieląca się, *prosumbens*, kiedy się po ziemi rosciąga, n. p. u poziomek. *Botan.* 39. Łodyga ścieląca się, rozesłana, *repens*, na ziemi całkowicie leży, i ze spodu korzonki w ziemię puszcza. *Jundz.* 2, 13. – §. Ściele się komu, z powodzi się, zdarza się, wiedzie się, udaie się, es gelingt, glückt. Gdzie się szczerość nie ściele, Nie wadzi iść przez fortele. *Jag.*

Wyb. C 4, *cf.* gdzie nie ſłaie wilczey skóry, liſiéy nadſtawić). Kiedyć ſię ściele, znay przyiaciele. *Rys. Ad.* 30.

Pochodz. *dośćielać, dośłać; naśćielać, naśłać, naśćielnik, naśćielisko; obśćielać, pośćielać, pośłać, pośćieł, pośćiełka, pośłanie; podśćielać, podesłać; prześćielać, prześłać; rozśćielać; uśćielać, uśłać, wyśćielać, wyśłać.* - §. *Słoma etc.*

a) SŁAC, słał, śle, ślę *ex. ndk.*, SYŁAC *kontyn., frequ.*, („*in aliis dialectis Slavicis simplex hoc iam obsoletum, nisi in compositis* посылать, *apparet*". *Durich.* 1, 74; *sed vide, Rs.* шлаить, шлю; *Ec.* слю; *Sr.* 2. ſſłaſch, ſłał; *Sr.* 1. ſłacz, ſłaiu, ſcelu, ſcelem, ſcjewu; *Rag.* slatti, segljem; *Sla* slati, *Bh.* ſłatti, *Dalemil.* 272, *et* 314, 315, 329; *cf. Crn.* sél, *Vd.* sel, poslan, *Cro.* sell. : posel, *Cro.* selſtvu, : poselſtwo, cf. *Gr.* στέλλω, *Hbr.* שלח schagice confer *śli, szły, szła, szedł* Verbi *Jść, cf. szlad, szlak.* ŚLACHCIC etc., *ob.* Szlachcic. ŚLACHTAWA, *ob.* Szlachtawa. ŚLACZEK, *ob.* Szlaczek. ŚLAD etc., *ob.* Szlad. ŚLAK etc., *ob.* Szlak. ŚLAM etc., *ob.* Szlam. ŚŁANIE, *ob.* Słać, ściele, *et* Słać, śle. ŚŁAP etc., *ob.* Szłap. ŚLĄSK, *ob.* Szląsk.

SŁAWA, - y, ł., *Bh.* ſława; *Crn.* slâva, (*Crn.* slavu, slovenu *valedictio*, *ob.* słowo, *Crn.* slova *fama*, *Crn.* slavenje *valedictio, gloria*; *Vd.* slava, svitluſt, hvala, zhaſt, (*Vd.* slavenje, slovitje, : żegnanie); *Cro.* szlâva, slava, dika, glasa (cf. dzięka, głos); *Rg. et Sla.* slava; *Bs.* slavva, cjaſt (*ob.* cześć); *Rs.* слава; der Ruhm. głośna i rozeszła wieść wszędy, z wielu spraw znacznych uczynionych. *Nag. Cyc.* 181, sława ieſt dana od cnotliwych pochwała cnotliwemu. *Pilch. Sen. liſt* 3, 312, rozgłoszenie iakieś rzeczy, abo imienia z podziwieniem. *Lub. Roz.* 244. Sława urasta z zdań wielu, chwała z dobrych. *Pilch. Sen. liſt* 3, 318. Sława, ieſt to rzecz tak słodka, że też dla niéy ważą ludzie zdrowie swoie. *Biel. praef.* Przodkowie nasi, że się w sławie kochali, tedy synom swoim pospolicie imiona dawali złożone z sławą: Przemysław, Stanisław, Mieczysław, Władysław, Bolesław, Wacław etc. *Stryik.* 102, *Star. Ryc.* 12. Kto przed sławą ucieka, tego ona goni. *Gor. Sen.* 328. Cnota sławą się płaci. *Groch. W.* 532. To piękna sława, kto ią z cnoty znaydzie, Zinąd nabyta równo z słońcem zaydzie. *Rey Zw.* 226. Żywot krótki; ale sława wieczna. *Mącz.* Do nieba sława trakt uściele ładnie. *Bard. Tr.* 532. - *Sława* honor, reputacya, *dobra sława*, dobre imię, Ruf, Ehre, guter Name. (*Vd.* dobra slava, naslava, napohvala, pohvalitse, s slava pośmiertna). Sława i zła i dobra, ieſt bardzo głośny dzwon, a brzmi na wszyſtkie ſtrony szeroko. *Rey Zw.* 36 *b.* Zacnemu dobra sława naywiększym dziedzictwem. *Min. Ryt.* 4, 156. Sława dobra, rzecz nieoszacowana, nieſkazitelna, ſtoi za bogactwa. *Cn. Ad.* 1048, dobre ludzkie rozumienie, ſtoi za wyborne mienie). Sławę dobrą nade wszyſtko przekładay; wszyſtko utraciwszy, sławy dochoway. *Cn. Ad.* 1048. Każdemu milsza być ma, sława bez zdrowia, niżeli zdrowie bez sławy. *Warg. Wal.* 78. Więcéy się poruszaią ludzie zacni złemi słowy, niż niedobremi uczynki, i łacniey się może zjednać, gdy mu szkodę uczyni, albo ranę na ciele, niżli na dobréy sławie a *powieści. *Eras. Jęz. Aa* 2. Straciwszy aż do sławy, cierpiąc takie męki, Już iuż nie raz od własney miałem poleda ręki. *Trg. S. M.* 105. Uymuiący drugim sławy, będą wyniszczeni. *Zach. Kaz.* 1, 214, potwarcy). - Niedobra sława, zła sława, niesława, (cf. osława), niecześć, dyshonor, böſer Ruf, Unehre, Schande; *Rs.* отлъка (cf. ogłoszenie). Odjazd ten byłby z wielką niesławą J. K. M., ze złą sławą Korony téy i szkodą. *Gor. Dz.* 125. Zniósł przeszłego króla niesławę. *Jabł. Tel.* 289. On wyświadcza życzliwą i wdzięczną posławę Zwierzchu, a wewnątrz godzi na śmierć i niesławę, *Kul. Her.* 243, obmowę, uwłaczanie dobremu imieniu). W ſtatucie Litewſkim ludzie złéy sławy są, którzy się trzy razy w rejeſtrze złoczyńców znaydowali. *Skrzet. P. P.* 1, 47, ludzie bezecni infam). - §. sława, wieść, słuch, pogłoska, *Crn.* slova, reszlàs (cf. rozgłosić); *Vd.* glaſe, h'rup; das Gerücht, der Ruf. Sława o złości świata otarła się o uszy nasze. *Otw. Ow.* 15. Po tym cudu, rozeszła się ta sława po wszyſtkiéy ziemi oney. *W. Poſt. M.* 380. Czasu onego usłyszał Herod sławę o Jezusie. z *Leop. Math.* 14, 1. Sławę puszczono o Auguście, żeby miał poiąć żonę Barbarę. *Gor. Dz.* 13, *Baz. hſt.* 51. Starożytna sława i iednoſtayne rozumienie opiewa, że Lech z Czechem z Karwackiey ziemi wyszli. *Krom.* 29, podanie, tradycya). Z dawnych pisarzów, wzgląd maiąc na czasy, mieysca, i na sławę ſtatecznie od wielu wieków przyiętą, tę hiſtoryą zebrałem. *Krom.* 27. - Sława, *Fama*, n. p. Sława zwiększa to wszyſtko co głosi, I ſtu gębami wieści trwożne plecie. *Kras. W. C.* 18, *Vd.* veshi slava, kaker krava, : większa sława, niż krowa, cf. więcéy huku, niż puku). - §. 2) Sława, miano charcic, ein Name der Windſpielhündinnen. SŁAWAK, *ob.* Słowak. SŁAWETNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* ſłowutnń, (*Subſt.* ſłowutnoſt *celebritas*); *Slo.* ſłowutný, *Sr.* 1. ſłowotny, ſwowotny, (*Subſt.* ſłowotnoſcz, ſwowotnoſc); sławny, berühmt. Miałterzko sławetne składy kupieckiemi. *Biel. hſt.* 291. - §. Sławetny, tytuł zwyczayny ławnikom, (cf. szlachetny), der Titel der Schöppen, (in Thorn hatten die Schöppen im Deutſchen den Titel: Wro Namhafte Weisheiten). Pobiegł na skargę do woyta; zgromadził się cały urząd; karcamarz dla sławetnéy ławicy ſtawiał garcami wszelaki trunek. *Os. Str.* 1, *Mon.* 65, 369. SŁAWKA, - i, ż., *Rg.* slavica; *Bs.* slavvica; *Ec.*

Ec. слáвица, мáлая слáва; (*diſtg. Crn.* slavka, ſ oſtryga); repata ryba, ein kleiner Ruhm, *famella. Mącz.* Dla kęsa, sławki, jako trawki, żołnierz zdrowie waży. *Rys. Ad.* 11. SŁAWIC *cz. ndk.*, usławić *ndk.*, *Bh.* ſlaviti; *Slo.* ſlawiti; *Vd.* slaviti, póslaviti, poslaueti, poslauljati, poslaugovati, (*cf.* slavsti, sloviti, ſ abszytować, żegnać, *Vd.* slavenje, slovitje, ſ pożegnanie; *Crn.* slavim, ſ sławnym iestem, słynę; 2. żegnam *valedico*); *Cro.* szlaviti, szlavim, dichiti (*cf* dzięka; *Cro.* slaviti, ſ czcić); *Dl.* eselitisi, *ob.* czcić, *Br.* slaviti, slavviti, sloviti, *Rg.* slavi i; *Rs.* славить; wſławiać, rozſławiać, ſławnym uczynić, głoſić, wielbić, tuſmen, preisen, erheben, berühmt machen. Dowoły dobroczynności twoiey potomność ſławić będzie. *Teatr* 4 *b*, 23, *Vd.* napoſlaviti, napohvaliti, ſ po śmierci czyiéy chwaląc ſławić, nachrühmen. Mieſzkańcy ziemi ſław'cie Jehowę. *Bibl. Jr.* 24, 15. *Ec.* славословить, славословлю. Cieſzymy ſię tym, abyśmy z nim ſławieni byli *Bibl. Rom.* 8, 17. K[illegible]og [illegible]pomieſzkiwał, te i uſławił. 15. 8, 30, *ob.* ławielbić, verklären. Woynę okrutną ſławię Pigmeolów małych, Którzy klęſkę popadli od żórawiów śmiałych. *Kmit. Spyt. A* .., ſlosię, opiewam, laut machen, kund machen, verkündigen. Sławić ſię *rec.*, ſ słynąć, ſich berühmt machen, berühmt ſeyn. - §. ſławią co, wieść ieſt, gadaią, gruchnęło, man ſagt, es ſoll; man ſpricht, man erzählt, *dicunt*, *agunt*, *ferunt*. Dziś też ieſzcze, powiada Karyon, ſławią, iż w Taurycę Gotowie mieſzkaią, którzy języka Niemieckiego używaią. *Stryik.* 41. Romulus i Remus od wilczycy wychowani, iak ſławią, Rzym założyli. *ib.* 355. - §. *in malam partem* ſławić, rozſławiać, rozgadać co z uymą ſławy, oſſawiać, ruchbar machen, ausbreiten, ins Geſchrey bringen, berüchtigen. Józef bardzo rad zapomniał krzywdy ſwoiey, i rzeczy oney nie ſławił. *Sk. Zyw.* 322. Wnet ſię grożą chcieć o nich mówić, chcieć ſławić. *Gor. Dw.* 286. Józef, nie chcąc ſławić Maryi, że brzemienną była, umyślił ią opuścić. *Biał. Poſt.* 62, *Leop. Math.* 1, 19. Lud cię pierwey błogoſławił, a potym cię bezecnie ſławił. *Kanc. Gd.* 26. Poſtronni królowie ſławią koronę Polſką, iakoby tu ſiła pieniędzy rozdać mieli. *Gor. Wł.* 3 *b.* SŁAWICIEL, - a, *m.*, wyſławiacz, *praedicator. Mącz.*, der Rühmer, Preiſer; *Vd.* ſlavitnik, hvalovec, pohvalnik, poſl[illegible] *Rg.* [illegible] (*Ec.*, *Rs.* славникъ, [illegible] domów chodzący z p[illegible]; славникъ pieśń: „Sława [illegible], i Synu i Duchowi S."). SŁAWICIELKA, - i, *f.*, die Rühmerinn, Preiſerinn. (*Crn.* Slavina, ſ Juno, bogini). SŁAWKOW, - a, *m.*, miaſto w Krakowſkim. *Dyk. G.* 3, 55, der Name einer Stadt im Krakauiſchen (Sławkow, Schlakenwald, w Czechach, *ib.*; *Crn.* Slavkovje: Auſterlitz, *Crn* Slavka, ſ oſtryga) SŁAWNO, SŁAWNIE *adv.*, pełno ſławy, rühmlich, berühmt, voll Ruhm. Sławno ieſt bardzo u boga i u ludzi, między złymi żyć dobrze. *Sk. Kaz.* 77, *cf.* płatno. *SŁAWNODAWNYCH miſtrzów malowania. *J. Kch. Iz.* 103, *cf.* dawnosławny, altberühmt. *SŁAWNOGŁOŚNE miaſta. *Zab.* 16, 132, głośne ſławne, lautberühmt. *SŁAWNORADNY konſyliarz. *Teatr* 52, 49, przez mądrą radę ſwoię ſławny. durch weiſen Rath berühmt. SŁAWNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* ſlavnoſt; (*Slo.* ſławnoſt uroczyſtość; *Crn.* slavésa, slavu *vale-*

dictio); *Sr.* 1. ſwiątoczinoſci (*ob.* świetność); ſ ſłan ſławny uwielbienia, ſława, Berühmtheit, Ruhm, Ehre. Ci co mi wiernie służyli, Ażeby z moiey ſławności Wieczne czerpali radości. *Kanc. Gd.* 228, Herrlichkeit. - *§. Nie będziecie ſiać, ani żąć, dla ſławności miłościwego lata. 2 *Leop. Lev.* 25, dla świątobliwości, uroczyſtości iego). SŁAWNY, *SŁAWIEN, - wna, - e, *Bh.* ſlavný; (*Slo.* ſławný uroczyſty); *Sr.* 1. ſłowotny, ſwowotny (*ob.* ſławetny), ſwiątoczinné (*ob.* świetny), ſwiętobliwé (*ob.* osobliwſz), obwołané (*ob.* obwołany, zawołany), menakrašné; *Crn.* slavn, imenitn (*ob.* imię); *Vd.* ſlavitliu, poſlavitnjen, poſlaviten, shtiman (*cf.* ſtyma), głoſoviten (*cf.* głośny), poglaſen, poshtiman, jimeniten; *Cro.* ſzlaven, immenit, imenuvan; *Dl.* prozvan, cſeſtit (*cf.* czcić); *Bs.* slavan, slavni, naglasni, uzglaſcen, koji ſe ſvud cinje i zna; *Rg.* ſlávni; *Sla.* ſlavan, głaſovit; *Ross.* славный, славенъ, благонарочитый; *Ec.* словнвъ, славенъ, обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый, знаменитый, нарóчитый; ſławę maiący, chwalebnie głośny, berühmt. Sławien Oktawi bardziéy przez uczone męże, Niż przez woyny zwycięzkie i krwawe oręże. *Zab.* 15, 306. Mąż zuchwały i hardy i więcéy ſynów ſwoich cnotą, niżeli ſwoią ſławny. *Otw. Ow.* 7. Wielce ſławny, prześławny, *Rs.* великославный, великоименитый, благородíтный. Sławny ieſtem, ſłynę, *Crn.* slavim. - §°. *titul:* Obiecuiemy (Jagiełło) za ſławne ſyny naſze, iż gdy ieden z nich rząd obeymie, monety bez rady panów nie dopuści kować. *Herb. Stat.* 79. - §. ſławny we złym, n. p. łotr, znaczny, pamiętny. *Cn. Th.* 1015, oſſawiony, berüchtigt, verrufen. - §. Nieſławny, co nie ma ſławy, nieſławetny, *inglorius. Cn. Th.* 526, unberühmt. - §. b) *aliter*; nieſławny, złéy ſławy, nieſławę maiący, bezecny, oſſawiony, berüchtigt, ehrlos, von übeln Rufe, infam. Czy poiąłeś iaką żonę bez urodzenia, albo też nieſławną kobietę. *Teatr* 25, 96. Cenſor mógł, poſtrzegłſzy wyſtępek iaki w kawalerze, nieſławnym go ogłoſić. *Zab.* 3, 89. *SŁAWOCHCIWY, - a, - e, *Vd.* ſlavohelen, ruhmbegierig; *Subſt.* *ſławochciwość, *Vd.* ſlavohelnoſt, die Ruhmbegierde. *SŁAWODBALI poetowie. *Otw. Ow.* 542, o ſławę dbaiący, ruhmbeſorgt. *SŁAWOGODNY, - a, - e, wart ſławy, ruhmwürdig; *Ross.* достославный, достохвальный. *SŁAWOLUBNY, - a, - e, - ie *adv.*, lubiący ſławę. *Rs.* славолюбивый, славолюбный, *Ec.* славолюбецъ, ruhmliebend; *Ross.* славолюбіе, славолюбство *ſławolubność, *cf.* *cześciwość. SŁAWON, *ob.* Słowak. SŁAWONIIA, Sklawonija, *ob.* ziemia *Słowiańſka*. *SŁAWOSŁOWIE, - ia, *n.*, *Ec.* славословіе, pieśń pochwalna, ein Lobgeſang, n. p. ſławoſłowie na zwiaſtowanie Panny Maryi. *Pim. Arm.* 333. SŁAWOSZ, - a, *m.*, *vel* SŁAWIEC, *Slavoſſus. Jabł. Her.*, *Boh.* Slawoš; *Crn* jmenitnèk; *Vd.* jimenitnik); ſtarodawne imię, ein alter Name.

Pochodz *sub Słowo.*

SŁAZ, SŁAZOWY, *ob.* Szlaz. SŁĄZAK, SŁĄSK, *ob.* Szlązak etc. SŁĘ, *ob.* Ślać.

SŁĘCZ[illegible] *ndk.*, bez odpoczynku z udręczeniem nad czem ſiedzieć, dłużyć, ſtępiać, (*Ec.* сáдити krzywić, kúrczyć; *cf.* [illegible], ſię womit plagen, placken; *Rs.* мучáться. Niech kto chce, dla ſłęczenia w nocy we dnie drzymie, By po-

dał potomności swoie w pismach imię. *Zab.* 12, 377. Ślęczy u łożka chorego. *Gor. Sen.* 153. Biedny pasterz, czy daleki, czy ślęczy przy srogiéy niewieście, Jedno iest, bo iest zawsze kochanie bez skutku. *Zab.* 12, 384. Przede dniem wstaniesz, i ślęczysz u drzwi możnego. *Gor. Sen.* 197. Przed ubogiemi drzwi zawieramy, i przed wroty ślęczeć im dopuszczamy. *Zrn. Pst.* 3, 659. Mamże zawsze, o nędzny, u twéy groty ślęczeć, Piszczeć, śpiewać, żebrzący, skarżyć się i ięczeć? *Chod. Gesn.* 115. Choć się do niéy powrócił, chociaż przy niéy ślęczy, Ta przecię iak w tęsknocie skarży się i ięczy. *Zab.* 9, 239 *Eyff.* W przeraźliwym całego ludu ślęczeniu tylko słowo Numa rozeznać było. *Stas. Num.* 2, 19. ? - ŚLEDNY, - a, - e, od śledzenia, szladowania, Spürer. Psa ślednego częstym za uszy ciągnieniem na myślistwo zwyczaił. *Ezop.* 112, *Boh.* **ślidny pes**; *Vd.* sledník, sledni pes, vohon, ovohni (cf. węch, wąchać), savohlivi pes; *Crn.* vishla (*ob.* wyżel); *Cro.* szledni pëšz, czuczek (cf. czuć, cf. ouch), vishil; *Rs.* pas sljednik; *Sr.* 1. **šlídnik**, = wyżel; *Ross.* ищая собака, ищейная, ищея, ищейка. (*Vd.* sledni, sledeni, posledni, posledni, sadni, = pośledni, zadny).

ŚLEDŹ, - zia, *m.*, ŚLEDZIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, *Rs.* селядь, селёдка, селедочка; (*Ec.* сéлдь, = sardela); *Dan.* Sild, *Suec.* sill, cf. *nostr.* sól, słodek; *sed conferas adhuc nostrum* szlad, ślad, śledzić, *Bh.* herynk, slaneček, slaneček, slanečka, okolesť; *Slo.* herynk, harinek; *Sr.* 2. **hereg**, ieś rëz; *Sr.* 1. **perey**; *Crn.* sliénk; *Vd.* aring, renga, slanik, serdun; *Cro.* szerdun, szerdúnicz, *vulg.* haring, harinscheca; *Dl.* szardun, ringariba, inchyun; *Hg.* hering, heringetske, sóshal; *Rg.* renga, inchjún; *Sla.* aringa; *Bsn.* renga, oglighe, ghrrimme, sligigo; *Ger.* der Häring; (*Lat.* halec, z Greck. ἅλς sól); *clupea harengus. Linn.*; trze się w morzu, i wychodzi z pod lodu północnego morza w niewypowiedzianym mnóstwie. Śledzie przedniéysze Hollenderskie, podleysze Szwedzkie. *Zool.* 186. Wędzony śledź, bydlinck, Pickling. *Volck.* 392, *Vd.* v' soli ovlashen slanik. - *Rs.* желѣзница *clupea alosa*, Else. - Śledź Kamczadalski, *Rs.* бѣлорыбъ. Śledzi ciąg, stado, *Rs.* косяк. Zamiast ostryg, po pradziadowsku dawano śledzi. *Teatr* 33 *d.* 20. Będzie, nie będzie moim Atysa zięciem, Jak na Wielkanoc tyle dbam, o śledzia. *Pot. Syl.* 393.

ŚLEDZIĆ *cz. ndk.*, *Bh.* **šljditi**; *Slo* **šljdim**; *Sr.* 1. **šlédju**, naśladuyu *indago* (*ob.* naśladuię); *Crn* slédim, (*Crn.* shlâtam, = macam); *Vd.* sledíti, osledíti, ovohati, osleduvati; (*Vd.* nasledíti, osledíti, zashuliti, obzhutiti, = pomiarkować; *Cro.* szledíti, szledéti, szledim *sequor*, (*ob.* naśladuię), *inuestigo*; *Bs.* slidíti, sljedíti, nasljedovati *sequor*, *assector*, *persevero*, sljedecchi *perpetuus*, *assiduus*; *Sla.* slidíti *sequi*; *Rg.* sljédíti *sequi*, *imitari*; *continuare*); *Rs.* слѣдить, слѣжу, слѣдовать, усліжу; (*Ec.* посліду наśladuię); szladować, szladem szukać, iść w też tropy za kim, spühren, der Spur nachgehen. Czego po Podolu, iako pś śledzący, nie zbadała Wołoszka! *Tward. Wł* 110. Czyiego przy dworze nie naydzie; by go też i ze psy śledzić miał. *Glicz. Wych.* 73. Chwałę nienawiść śledzi. *Pilch Sall.* 213, ściga, prześladuie). Niekiedy mnie śledzono. *Teatr* 18, 152, śpiegowano). Śledzenie, *Rs.* слѣдованіе, śledztwo, indagacya. ŚLEDZICIEL, - a, *m.*, ktory śledzi, der Nachspürer; *Bh.* **šlednik**, **šljdnik**; *Slo.* wyhledawatel; *Sor.* 1. **šlédjičer**, naśleduwać;

Vd. sledník, svedavez, jiskauz; *Cro.* szleditel; *Bs.* sljeditegl, sljednik, (sljednik sluga *affecta*, sljedecchi, sljeditegl, sljednik, = naśladowca); *w rodz. żeńsk.* Śledzicielka, *Sr.* 1. **šlédnicza**, naśleduwárka. ŚLEDZIARZ, - a, *m.*, ŚLEDZIOWNIK, handluiący śledziami, der Häringshändler. Śledziarze, i ci, co ryby słone przedaią, zawsze w rosole albo w laku gmerać muszą. *Eraz. Ob. a.* Ustawa o tych, którzy mieyskie kuchnie dzierżą, także o serwikach, śledziownikach, i inszych, którzy rzeczami śniednemi przekupuią. *Szczerb. Sax.* 382. ŚLEDZIENICA, - y, *ż.*, *chrysosplenium*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 1, 125, Garnkraut. ŚLEDZIONA, (SŁODZONA, - y, *ż.*, *Cn. Th.* 1019, *Oczk. prz.* 5, *Mącz.*), *Bh.* **slezyna**; *Slo.* **slezina**; *Sr.* 2. **szlosina**; *Sr.* 1. **schlesina**, swczana; *Crn.* selséna, alisséna, uranèza; *Vd.* slesenu, slesena, slisenu, slasanu, vranecza; *Cro.* szlezèna, szlezeno, vrana (cf. wrona); *Sla.* slezena; *Bs.* slozena; *Rg.* sljezèna, (*Rg.* slúzina *cartilago*); *Rs.* селезёнка; *Ec.* сéлезень, cf. *Lat.* lien); die Milz; wnętrze miąższeysze, leżące w lewym boku, łączy się z żołądkiem i nérką lewą. *Zool.* 31, *Wych.* 82, *Kirch.* 54, *et* 51, *Krup.* 2, 93. Opuchnienie śledziony, *ob.* Kra. *Sien.* 367, *Ps.* dolak, nemocch od slezene; *Rg.* sljezobolnos, dólak; *Cro.* neráfst, ból szlezene; die Milzsucht; Cierpiący ból śledziony, ŚLEDZIONISTA, *Pam. Warsz.* 3, 320 *Czr.*, *Rg.* sljezobólan, sljezobolnik; *Cro.* szlezenaszt, obráschen. *Allegor.* Traian, Pański skarb zwał słodzoną; albowiem iak gdy słodzona rośćie, inne wszystkie członki ustawaią, tak też gdy Pańskiego skarbu przybywa, wszystko ciało państwa i Rzeczypospolitéy iego wespołek z członkami swemi mdleie i umiera. *Kosz. Lor.* 110 *b.* - *fig. tr.* śledziona słodzieyska, niecnotliwa, szubienica etc., *lien directus. Cn. Th.* 1126. ŚLEDZIONKA, - i, *ż.*, *asplenium*, Milzkraut, rodzay rośliny, do którego należy słonogowiec, skalna rząsa, sanokcica. *Kluk Dyk.* 1, 59. ŚLEDZIONOWY, - a, - e, od śledziony, *Rs.* селезёночный, Milz-; n. p. Żyła śledzionowa. *Krup.* 2, 95, *et* 3, 87.

ŚLEDZIÓWKA, - i, *ż.*, solanka, beczka do słonych ryb, rosołowa beczułka, die Häringstonne. Podleysze śledzie przywożą w beczkach śledziówkami zwanych; przedniejsze w achtelikach. *Kluk Zw.* 3, 286. Od śledziówki miodu przesłnego po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 646. **ŚLEDZIORODNA kraina. *Kchw.* 37, w śledzie obfituiąca, härinsreichend. ŚLEDZIOWY, - a, - e, od śledzia, *Vd.* serdunou; *Häringes*. Różne są gatunki śledziowych ryb. *Zool.* 186. Piią, iak na śledziową główkę. *Pot. Jow.* 154.

ŚLEDZTWO, - a, *n.*, śledzenie, indagacya, *Rs.* слѣдованіе, слѣдствіе, разпросъ; die Untersuchung. *Pam. Warsz.* 10, 1, 46 *Osiński.*

ŚLEMIĘ, *ob.* Szlemię.

ŚLEP', - pia, *m.*, ŚLEPAK, - a, *m.*, ŚLEPEK, - pka, *m.*, ŚLEPIEC, - pca, *m.*, ŚLEPIEŃ, - pnia, *m.*, ŚLEPACZEK, - czka, *m.*, *Bh.* šlepáček, šlepen', šlepec; (*Slo.* slepka, slepica, kura, = kura, *ob.* ślepa kura, *ob.* kurza ślepota), *Sr.* 1. krótkowidziewcz; (*Sr.* 1. šlipe, = ubogi, šlipši *ad incitas relatus*; *Sr.* 2. šlépš żebrak); *Crn.* slep', slepúr; *Vd.* slepez; *Cro.* szlepecz; *Bs.* sljepac; *Rg.* sljepac; *Sla.* slipac; *Rs.* слѣпецъ; niedowid. *Cn. Ad.* 1049, ciemnowidz, słabego wzroku. *Cn. Th.* 1016, ślep, bli-

ſkowidz. *Cn. Syn.* 590, *Dasyp. Nn*, ein Kurzſichtiger, Blödſichtiger, Blinder. *Lippus*, któremu oczy placzą, albo łzami zaciekłą, ślep'. *Mącz.* Na ślepnia przez pochlebſtwo mówi, że rozumem daleko widzi. *Zab.* 13, 64. Kochanego tego ślepaczka, którego zowią miłością, . . . *Teatr* 20 *b*, 161. Zaż nie bacyſz ślepciu, kiedy idzieſz kędy, Że na cię wołają wſzędy? *Petr. Hor.* 2, *N* 4 *b*. Jakobyś ty ślepiu nie widział, że u nas wtedy dzień, kiedy nam ſłońce świeci? *Smotr. Ex.* 45. Nie dopuſzczay tym nierozumnym ślepcom, oślep ſobie wodzić. *Smotr. Ap.* 60. - §. 2) Ślep', ślepak, *conops*, nie różni ſię od muchy tylko znacznym zakoleniem; w polu koniom dokucza. *Kluk Zw.* 4, 365, klefzcz. *Syr.* 1487, *Rs.* слѣпень; die Biehbrämſe, die Zäcke. - §. 3. Ślep', ślepak, ślepaczek, *caecilia*, *Bh.* ſlepec; *Slo.* ſlepiſ'; *Sr.* 2. reſchenja; *Vd.* ſlepir; *Cro.* ſlepich, ſlepovus; *Rs.* мѣдяница; (*Rs.* слѣпецъ, слѣпунъ, слѣпяшонокъ *mus microphtalmus*, gatunek kretów Naddońſkich, *Bs.* aljepi miſc, z nietoperz); gatunek padalców. *Kluk Zw.* 3, 38, die Blindſchleiche; rodzay węzów, bardzo małe oczy maiący. *Zool.* 204, *Sien.* 519; Ślepucha. *Tr.* SLEPIC a) *med. ndk.*, ślepiać *contin.*, wzrok ſobie przytępiać, przytępionym iuż wzrokiem patrzeć, czytać, pisać, śledzić etc., ſich die Augen ſtumpf ſehen; mit ſtumpfen Augen ſehen, leſen, ſchreiben u. ſ. w. Ślepiam, *idem eſt* nie doyrzę, *aut certe inſtar luſcioſi cerno vel lego, actum enim magis ſonat, ut* nie doyrzę *potentiam vel impotentiam potius. Cn. Th.* 1016. Ślepi, duka w zbutwiałych ſzpargałach młody ſuceptant w pieniackiey iaſkini. *Mon.* 65, 48. Wolę głód mrzeć, albo też nad robotą ślepić, niż . . . *Teatr* 43 *c*, 39 *Wyb.* Muſi tedy człek ſiedzieć iak ſęp zachmurzony, Abo ślepić nad książką, ieżeli uczony. *Zab.* 11, 192. Baieczne dziwy, co hiſtoryk ſiwy, Z ſtarego ślepiąc wyczytał autora, Kreśląc Hektora. *Jabł. Buk.* - §. 2) *Actiue*; ślepić kogo, z nabawiać ślepoty, pozbawiać wzroku, zaślepiać, oślepiać. einen blenden, verblenden, blind machen; *Bh.* ſlepiti, oſlepiti, *Slo.* ſlepim, (*Slo.* ſlepege ścieſcka); *Sr.* 1. ſlépu; *Crn.* ſlepim, (*Crn.* slepivz, z kuglarz); *Vd.* ſlepit, oslepit, bleshiti, (*Vd.* shlepiti, oshlepati, z policzkować); *Cro.* ſzlepim, oſzlepiti, *Dl.* ſzlipiti; *Rg.* ſljèpiti; *Rs.* слѣпить, (*Rs.* слѣпить, слѣпя́ть, z ślepić). Biała farba ślepi człowieka. *Sak Pr.* 35 Ślepi cię zbytnia podłość. *Teatr* 45 *d*, 35 *Wyb.* O chlubo panowania iak ślepiſz, wiążeſz duſze. *Przyb. Luz.* 138. Człowiek ten pospólſtwo nieopatrzne ślepi. *Pot. Zac.* 7. Bogatych świecka chwała ślepiła, i do wiary im przeſzkadzała. *Sc. Kaz.* 13, *Przeſtr.* 193. SLEPIE, - ia, *n.*, SLEPIE *plur.*, SLEPKI, ŚLĘPIĘTA, ŚLEPIĄTKA *demin.*, *vulg.*, z oczy, oczęta, die Aeuglein, die Aicker, die Gucker; *Rs.* зѣнки. (*Bs.* aljepe.oçi, *Sla.* alipe oči, *Cro.* ſzlepoochje *tempora*; ſkronie, *qu. v.*). Orliś wzrok twóy zamienił w ślepie nocnéy ſowy. *Mon.* 76, 475. Ten dziwotwor babi Swoim ślepiem nas wabi. *Tręb. S. M.* 69. Z nozdrza mu ſię kurzy, iſkrzą ſię we łbie ślepie, zgrzyta zębami. *Przeſtr.* 39. Ta figurka mocno iéy w ślepki wpadła. *Teatr* 29, 16. Te ślepki nieiednemu głowę zakręciły. *Teatr* 22 *c*, 4. Czuię nieugaſzony apetyt do ucałowania ślepiąt twoich. *Teatr* 16 *b*, 6. Byłtre ma ślepięta. *Zab.* 13, 285 *Tręb.* *SLEPKUGIEL, - gla, *m.*, *Boh.* ſlepičal, ſęp ślepy, bardzo mdłego wzroku, *oſſifragus*, der Goldgeyer. *Sien. wyk.* SLEPNĄC, *Boh.* ſlepnauti; *Cro.* ſzlepem, oſzlepel; *Rs.* слѣпнуть, ослѣпнуть; *ob.* oślepnąć, oślnąć. ŚLEPO *adv.*, *Bh.* ſlepé; *Vd.* ſlepu, ſlepotnu; *Cro.* ſzlepèchki, naſzlepcze; *Bs.* na alipaçku, alipaçki; *Ross.* слѣпо; nie widząc, bez widzenia, blind, ohne zu ſehen, *pr. et fig.* Niektóre zwierzęta ślepo ſię rodzą, iako pſi, ſwięta, kocięta. *Sak. Pr.* 31. Ten, który za drugim ślepo idzie, nic nie nayduie, owſzem ani ſzuka. *Pilch. Sen. liſt* 273. Możeſz to ślepo podpiſać. *Teatr* 38, 249, bez zaſtanawiania, blindlings. Ślepo ſię w niey kocha. *Teatr* 52 *d*, 91, zapamiętale). Kobieta ta ślepo ſgnie do officerów. *Teatr* 21, 74. Ślepo ſię przywięzuieſz, ſzalenie zakochanym ieſteś. *Wtg. Mar.* 1, 137. Ślepo, iak bydlęta, krew' ſwoię wylewaią. *Teatr* 45, 11. Pieniądze ślepo roſtrwonione. *Teatr* 49 *b*, 60. Kupować na ślepo, kupować kota w worze, *Rg.* kupovatti na aljepacku. ŚLEPONARODZONY, - a, - e, ślepy od urodzenia, blindgebohren. Rzecz nieſłychana, aby kto otworzył oczy śleponarodzonego. *Radz. Joa.* 9, 32, *Rey Pſt. Hhh* 6. *ŚLEPONOCNY, - a, - e, który po zayściu ſłońca, chcć przy świecy, nic nie widzi. *Syr.* 199, *et Rej.*, bey Lichte blind. *•ŚLEPOPĘDNY, - a, - e, bez rozwagi ślepo pędzący, machaiący, blindlings zujagend, hinſtürzend. Kiedy przepaść ogniſta ſwą paſzczę rozwiera, A duſze ślepopędne okrutnie pożera . . . *Zab.* 6, 176 *Min.* *•ŚLEPORODY, *•ŚLEPOROD, *•ŚLEPORODNY, - a, - e, ślepo narodzony, blindgebohren. Kret śleporody. *Tward. W. D.* 69, *Tward. Wł*, 178. Śleporodne ſowy. *Kul. Her.* 94. Śleporodowie Jezuſa nie człowiekiem proſtym bydź uznawali. *Bzow. Ros.* 68. - §. Śleporod abo Śnieporod *herb*, na mogile ſtrzała z krzyżem między dwoma proporcami. *Kurop.* 3, 48. ŚLEPOTA, - y, ż., *Bh. et Slo.* ſlepota. *Sr.* 1. ſlepoſći, (*Sr.* 1. ſlépeztwo *incitae*, ſlépczina ubóztwo); *Crn.* ślepóta, ślepotya, ślepûſt; *Vd.* ſlepota, ſlepuſt; *Cro.* ſzlepòta, ſzlepoſzt; *Dl.* ſzlipota; *Rg.* aljepos, aljepocchja, aljepillo, aljepocinſtvo; *Bs.* aljepochja, alipocha, aljepôſt; *Rs.* слѣпота; *Er.* слѣпотасиаонáмїе; niewidomość, die Blindheit. Ślepota ieſt albo oſłabienie, albo zdrętwienie żyły ſuchéy oczney, albo zgęſtwienie, ſiadłość, wyſchnienie humorów wodniſtego, kryſztałowego i ſzklanego, albo oſłabienie lub ſtwardnienie błonek rogowéy, iagodowey, ſiatkowéy. *Boh. Djabł.* 2, 164. Ślepota, ociemnienie człowieka przez zepſucie ſię ſzklanéy wilgoci w oku, *glaucoma. Parz. Cyr.* 2, 172. Jaſna ślepota, *gutta ſerena*, der ſchwarze Staar, kiedy oczy ſą iaſne, żadnéy naymnieyſzéy zasłony na nich nie będzie, a przecię nie widzą. *Syr.* 582, *Rs.* темная вода. Kurza ślepota, *nictalopia*, gdy chory przy świecy nic nie widzi. *Comp.* 16, (*Bh.* ſlepice, *Slo.* ſlepta, ſlepica, z kura). - §. *fig.* ślepota, oślepienie, zaślepienie, die Blindheit, Verblendung. Z paſſyą ią i ślepotą kocha. *Jabł. Tel.* 3, ŚLEPOWŁADNY, - a, - e, - ie *adv.*, na oślep władnący, blindherrſchend, n. p. ślepowładna fortuna. *Pilch. Sen. liſt* 298. ŚLEPOWRON, - a, *m.*, nocny kruk, der Nachtrabe, die Nachtſchwalbe, der Ziegenmelker. Jaſkołka ślepowron, *hirundo caprimulgus*, ptak nie większy iak kos, kſztałtem podobny do kukułki; wieczorem tylko lata. Dawni mniemali, że on kozom mleko wyſyſa, zkąd

go Kozodoiem nazwali. *Kluk Zw.* 2, 264. Przed ślepowronem mały ptaszek leci, prowadząc go w nocy. *Haur Sk.* 108. Ślepowrony nocne. *Ban. J.* 2 *b.* Ślepowrony kracząą. *ib. J.* 3 *b.* Człowiek kłamliwy, iako ślepowron, światłości ścierpieć nie może. *Wer. Rgl.* 115. - §. 2) Ślepowron *herb*, podkowa barkiem do góry, na niey krzyż, na tym kruk w pysku pierścień trzyma. *Kurop.* 3, 48, ein Wappen. ŚLEPUCHA, *ob.* Ślep'. ŚLEPY, - a, - e, *Bh.* ślepy, ślepooký; *Slo.* ślepí, ślepý; *Sr.* 1. ślepé; *Crn.* ślęp, *Vd.* ſliep, ſlep; *Cro.* ſzlép; *Dl.* ſzlip; *Rag.* aljep; *Sla.* slip; *Bs.* slip, aljep; *Sla.* chorav (cf. chory); *Re.* слѣпый, (*Etym. forſan* lep, cf. *Rs.* слѣпить, слѣпать, ослепить, cf. *Lat.* lippus; *ſed cf. Germ.* Schlaf, *Angl.* sleep); niewidzący, niewidomy, ciemny, blind, *phyſ. et moral.* Ślepy żebrak, daie się psa prowadzić. *Teatr* 20 *b*, 161. Chore to oczy są, które na światło patrzeć nie mogą; ale te ślepe, które nie widzą. *Gor. Sen.* 137. Niechay cię skarze Pan, abyś śrzód biała dnia macał, iako ślepy maca w ciemnościach. 2 *Leop. Deut.* 28, po omacku chodził). Ślepym być, *Es.* слѣпотствовать. ми, слѣпотами. Ślepy nikomu drogi nie pokaże. *Slov. Prov.* między ślepimi ślepami królom biwa między ślepemi zezowaty królem iest; cf. trafi głupi na głupszego, co mu się dziwuie). Ani ślepy o farbach, ani głuchy o dźwiękach sądzić mogą. *Modrz. Baz.* 348. Tak plecieſz właśnie, iak gdyby ślepy z przyrodzenia dawał zdanie o kolorach. *Torz.* 133. Nic ślepemu po zwierciedle. *Mącz.* Heretykowi pomaga imię chrześciiańskie, iako łyſemu grzebień, ślepemu zwierciadło, głuchemu piſzczek. *Birk. Ex. E* 4 *b.* Muszę mu oczy otworzyć; muſi być ślepy, że tego nie widzi. *Teatr* 22, 64. Gdzie ieſtem, nie widzę drogi, idziemy iak ślepe kroty. *Teatr* 56 *c*, 108. Ludzie by kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekt.* 27. Nowokrzczeńce ślepszymi są niżeli kretowie, do ziemi oczy kryiąc, widzieć nie chcą, głuchszymi niżeli skała. *Gil. Pſt.* 60. *Vd. Phraſ.* ſliep kaker ſticna, z ślepy iak ściana). Ślepy daléy uyrzy. *Cn. Ad.* 1049, chromy daléy zaydzie; wrzkomo nie widzi). Rzadki ślepy widzi. *Rys. Ad.* 60. To i ślepym iawno *Modrz. Baz.* 457, *Ec.* и слѣпому явно сіе. *Slo. Phraſ.* ſlepi ge, kdo preſ rečicu nè widi, ślepy iest, kto przez rzeszoto nie widzi). I ślepéy kokoſzy ziarno się nadarzy. *Pot. Arg.* 243, *Cn. Ad.* 1158, *Rys. Ad.* 55, z trafunku ślepa kokoſz na ziarno trafi. *Syxt. Skł.* 200, i ślepéy kurze trafi się ziarno. *Teatr* 11 *b*, 4, *Slo.* i ſlepa kura nékdi na zrno trefi; (cf. *Slo., Bh.* ſlepka, ſlepica, z kura); ſzczęście ślepe; trafunek pod czas lepszy niż rozum; Samo się nawinęło). Czaſem ślepa fortuna tam trafi, gdzie roztropność daleko się odſtrzeli. *Pot. Arg.* 78. Ślepe ſzczęście w ręce lezie tym, którzy się na nim nie znaią. *Teatr* 11, 139, *Slo.* ſlepe ſrécſti. (*Vd.* ſo mu je vſlepilu, naſlepilu, z ślepo miał ſzczęście). Ślepa miłość, *Teatr* 5, 7, zapamiętała, na oślepiała, nierozważna) Ślepy upor. *Warg Wal.* 185. Sprawy z ślepego zwyczaiu pochodzące. *Bals. Nied.* 2, 363, z nierozmyślonego nałogu). Ślepy na umyśle, *Ec.* слѣпоумный. Ludzie ci trzymaią się ślepych swych zabobonów. *N. Pam.* 20, 7, ciemnych, nieobjaśnionych), Noc ślepa. *Siem. Cyc.* 490, ciemna, niewidna, eine finſtere Nacht. Ślepa babka, gra, *ob.* Ciuciu babka, blinde Kuh, Oeſterr. blindes Mäuſel, mrzyk. *Volck.* 589. Oz niemi daléy w ślepą babkę, daléy w mruczka. *Teatr* 25, 14. Fortuna ślepą babkę grać z ludźmi lubi, Dziesięciu minie, iednego ułapi. *Mon.* 70, 623. - §. 2) *translate varie*; Szkło nieprzeźroczyſte, po naſzemu mówiąc ślepe. *Torz.* 234; Szkło ślepe, iak wyglądać będzie, iak obłok biały. *ib.* 248; Hutnicy nazywaią takie szkło, które brzydkicie, iakby po nim kto mleko polał, ślepym. *ib.* 147. Ślepy zamek, ſkryty, ſztuczny z ſprężynami, u. p. poczciwemu człowiekowi ani ślepych zamków, ani psa na łańcuchu, ani stróża nigdy nie trzeba; bo iuż stróżom u niego cnota. *Rey Zw.* 135 *b.* Ślepa podłoga, ta, na którey się daie druga podłoga, gładka lub taſowa. *Mag. Miſk.*, der Blindboden. Kiſzka ślepa, że tylko iedno uyście ma. *Krup.* 2, 40, der blinde Darm. Ślepe złote żyłki, nabrzmiałe, nie ciekące, zawarte. *Syr.* 687, die blinde gelbe Ader. Ślepe ładunki, woreczki prochem tylko napełnione. *Jak. Art.* 1, 363, bez kul, blinde Patronen. Ślepe rowy, przyſłute reduty. *Teard. Wład.* 181. Ślepe redute. *ib.* 8, ukryte, ſkryte, blinde verſteckte Gräben und Redouten.

ŚLERA, SZLERA, SZLIRA, - y, ż., n. p. Gruzły i zołzy pod ſzczękami na ślerach twarde. *Syr.* 1204. Gruzłom na ślerze pomocna gorczyca. *ib.* Zołzy za uſzyma i pod ſzlerami. *ib.* 1209. Salirom nabrzmiałym i napuchłym lekarſtwo. *ib.* 885.

ŚLĘZAK, SLĘZACZKA, *ob.* Szląsk. ŚLEZIENNY, *ob.* Szlązowy. *ŚLĘŻENIE, *ob.* Złężenie, złęgnąć. ŚLIAZ, *ob.* Szlaz. ŚLICHI, *ob.* Szlich. ŚLICHTA, ŚLICHTOWAC, *ob.* Szlichta.

ŚLICZNOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* ſličnoſt, ſlepota, krása; (*Bsn.* ſlicnoſt, prilika *ſimilitudo*; cf. podobny, cf. podobać się; *Rg.* ſlicnos, ſlikka *forma*, *figura*, *Rg.* slikka, slicje, lize, oblicje, z lice, twarz; *Rg.* slikkotvorſtvo, z malarſtwo; *Es.* сличіе, приличность, пристойность, согласіе *concinnitas*, *congruitas*, *Rs.* приличіе, приличество, приличность, z przyſtoyność); (*Etym.* lice, oblicze, cf. *Germ.* gleißen lśnić, Mutter glizeme, *Boxhorn* clizzan); cf. piękność, *Rg.* ghizda; *Crn.* ſalość; die Schönheit. Cokolwiek miał okrasy w ſobie świat weſoły, Cokolwiek zdobyć mogły śliczności żywioły, Wſzyſtkie na twą oſobę przyrodzenie zsłało. *Zim. Siel.* 190. Stanęła panienka bardzo piękna przed sądem, wnet się sędzia śliczności iéy w nieuczciwą myśl uwikłał. *Sk. Zyw.* 1, 305. Pełność łaſki, pełna wdzięczności; na żadney ci śliczności nie ſchodzi. *Sk. Kaz.* 537, *Warg. Wal.* 94. Młodzieńcy i panny porozniemagały się, a ona śliczność niewiaſt ich, zmieniła się. 2 *Leop* i *Mach.* 3, 27. Topaz ieſt kamień oſobnéy piękności, Który wſzyſtkich kamieni ma w ſobie śliczności. *Papr. Kot. D.* ŚLICZNY, - a, - e, ŚLICZNIE *adv.*, ŚLICZNIUCHNY *intens.*, *Bh.* ſličný, hezký, hezký, hezounký; *Crn.* ſale, ſalu; *Rg.* ghizdav; *Rs.* благообразный; piękny, ſchön; (*Sr.* 1. leſny ozdobny, ležné *blandus*, *ob.* obleſny; *Crn.* lizhne, perlizhne. oblizne, z przyiemny; *Es.* slicjan, prilicjan *ſimilis*; *Rg.* slicjan, slicni *congruens*, prilični, priſtojni *conueniens*; *Rs.* Асбро- личный кристальны, сличный ſłowny; *Ec.* сличный, приличный *conueniens*, *idoneus*, вѣроятный, весьма приличный, согласный и приличный bardzo przy-

ſtoyny). Cieśla rozciągnął prawidło, i wyformował go piłą, wymierzył go węgielnicą i cerklem otoczył, i uczynił obraz męzki, iakoby sucznego człowieka. 1 *Leop. Jez.* 44, 13, kształtnego). Gdy śliczne oczy swoie ku mnie zwraca, Przyiemną zaraz sercu spokoyność przywraca. *Szym. S. W.* 66, *Zebr. Ow.* 359. Sliczny, choć maluśki. *Piet.* 30. Dziewczyna śliczniuchna. *Teatr* 11, 40. Legat przystoyną chwałę u wszystkich z ustanowienia tak ślicznego pokoiu odniósł, (*pulchra pax*). *Krom.* 678. – §. *Iron.* Slicznie, ślicznie, w oczy mi mówisz, że się w inszéy kochasz. *Teatr* 55 *b*, 36. Za życia chcesz mi ieszcze wydzierać maiątek, Ah to prześliczna miłość, to piękny początek. *Niemc. P. P.* 91. A śliczny ptak z Jegomości, śliczny! odpowiesz mi We Pan za wszystko. *Teatr* 14, 169.

ŚLIFA, *ob.* Szlifa. SLIFOWAC, *ob.* Szlifować.

SLIMACZY, – a, – o, SLIMAKOWY, – a, – o, od ślimaka, *Bh.* блеизуйовый; *Rg.* spuuxij; Schnecken-. Slimacza skorupa. *Cn. Th.* 1016, *Bs.* spuſgnića; *Rg.* spouxniza; *Crn.* povshova lupina; das Schneckenhaus. Slimaczy sad, *Cro.* pufarnicza. Liniie ślimakowe, *spirales*, od swéy figury, podobnéy do skorupy ślimaka zwane. *Sniad. Alg.* 2, 188, *Rs.* улиточный. SLIMACZYC *med. niedok.*, ślinić, wilgoć wypuszczać ślinną, ſchleimen, Schleim von ſich geben. Świerzb bywa też wilgotny, ślimaczący. *Haur Sk.* 391. SLIMAK, – a, *m.*, SLIMACZEK, – czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſlimak, блеизуйь, Schnel, plj, (plżki *lubricus*, ślizki, *ob.* pełzać); *Slo.* ſlimak, ſ'imak, ſlimak, zemſký blemeząd; *Sr.* 1. ſlinik, ſlink, ſchlink; *Sr.* 2. ſonetka; *Crn.* povsh, polsh, (povske, z śliaki); *Vd.* pouch, ſlinoves, hishonoles; *Cro.* púz, pofek, pusicz; *Dl.* ſpux, ſpus, ſpuus; *Bs.* púsg, spuag, spuſgjak; *Sla.* púx; *Rg.* ſpûx, ſpúxiech, vólak, narikla; *Rs.* салзень, улитка, улитка; *Ec.* зелвнь, зелва, салзень, (*Rs.*, *Ec.* зéлвь, z żólw); cf. *Lat.* limax, *Ital.* lumaca; cf. ślizki, ślizgać, cf. ślina); (cf. *Lat.* limus, cf. *Germ.* Schleim); die Schnecke, beſonders Erdſchnecke. Slimaki nagie bez skorup żyią na łąkach przy mieyscach wilgotnych. *Zool.* 93, te od niektórych Pomrowie zwane. *Kluk Zw.* 4, 495, *Rg.* golli ſpûx, golich, ſlinavaz, balavaz). Slimak morſki, *Bs.* volujak, ſpûſg morſki). W domu iak ślimak ſiedzi zaſklepiony. *Teatr* 52 *d*, 19, domator). – *fig.* Ja chociażbym do śmierci miał być mizerakiem, Wolę być lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Weg. Mſk.*, czołgaiącym się, podłym. – §. Pewny bieg na koniu, ślimak. *Hipp.* 44, wężykowate wybieganie). **ŚLIMAKORODNY Abyd. *Orw. Wirg.* 383, ſchneckenerzeugend.

SLINA, – y, ż., SLINKA, – i, ż., *demin.*, *Bh.* ſlina; *Slo.* ſlina, Eſſiam; *Sr.* 1. ſlina; *Sr.* 2. ſzlina; *Crn.* slina, shlęm, plunk; *Vd.* ſlina, ſline, shleme, ſlinouje, ſlemovina, pluvotina, plunek, plunez; *Cro.* ſzlina; *Sla.* ſlina, pljúnka, rakotak; *Bs.* ſlinna, pgljuuotina; *Rg.* ſljnna, ſopolina (cf. ſopel); *Rs.* слина, слюна, слинка, мокрота, охрáнъ (cf. mokroſć, cf. charkocina); (cf. *Gr.* σιελον, *Lat.* limus, *Germ.* Schleim, Niedſ. Schliem, *Suec.* ſlem, *Angl.* ſlim; cf. ſzlam); der Speichel; *ſaliva*, wodniſta i nieco mydlaſta ciecza, która z gruczołków w gębie będących uſtawicznie się sączy. *Zool.* 30, *Kirch.* 49, plwociny). Szturowanie gębuſi, uśmiechanie, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawią nas w dobrą opiniią. *Mon.* 70, 159. Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *Cn. Ad.* 520, *quicquid in buccam venit*, er redet, was ihm vors Maul kommt; *Slo.* co na gazil pride. Bez baczenia, co im ślina do ust przyniosła, pisali. *Stryik*, 234, *Sim. Siel.* 99, *Off. Dyar.* 29, *Chroſć. Ow.* 168. Gęba iego paple ſzumnym tonem Co iéy przypłynie z ślinami. *Zab.* 12, 84. Obuie bestya, tamtę klępą zowie, Tego też także iakoś, co zła ślina powie. *Zab.* 9, 66. Prosi, aby iéy sna nie miał za lada Plonny progmostyk i znikomą ślinę. *Chroſć. Luk.* 2, 90, za dym, wiatr, baykę, fraszkę, leerer Dunſt. – §. Slinka na co, apetyt wielki do czego, skoma, oskoma, piłczenie zębów na to, co drugi je, (*ob.* Oskoma), großer Appetit zu etwas, wenn einem der Mund wonach wäſſert; cf. *Crn.* slady se meni; cf. *Slo.* aj mu ſlini na to z ust téču. – Ślinę połykać *Pot. Arg.* 759, łapę lizać, apetyt wzbudzony w sobie tłumić; gryźć się wewnątrz z uchybionego skutku, den Speichel verſchlucken; ſich härmen wegen fehlgeſchlagner Hoffnung. Niech ślinki połyka, Kto zaſpał; a kto odniósł, niech ma i wykrzyka. *Sim. Siel.* 19. Straciwszy bez profitu wstyd, połknęła ślinki. *Min. Ryt.* 3, 123. Czcze ślinki połyka. *Pot. Syl.* 293. Skąpiec on, żeby pełnéy nie uſzczupłł skrzynki, Widząc, gdy drudzy iedzą, czcze połyka ślinki. *Pot. Jow.* 25. O głodzie ślinkę połykaią. *Teatr* 6 *b*, 80. Darmo tylko ślinki połykaią. *Poſt. F.* 5. ŚLINIAK, – a, *m.*, *Vd.* ſlinoves; *Bs.* ſlinnavaç; *Rg.* ſlinnavaz; *Rs.* слинявый, слюняй, слюнишка; co się ślini mówiąc, plwacz. *Cn. Th.* 716, ein Geiferer, Speyer. Plwacz nie obyczayny, śliniak. *Cn. Ad.* 860. ŚLINIANY, ŚLINIASTY, ŚLINNY, – a, – e, od śliny, pełen śliny; Speichel-, voll Speichel, do śliny podobny, ſpeichelartig; *Crn.* shlęmaſt; *Vd.* ſlinaſt, ſlinou; *Cro.* ſzlinàv; *Rg.* ſlinnav, ſopolaſt; *Rs.* слинный, слюнявый мокротный, мокротистый. W bokach gardła są dwie ślinne iagody albo migdały śliniaſte. *Kirch* 49, *Weych.* 178. Gruczołki śliniane ślinę oddzielaią. *Krup.* 2, 342, guziki albo gruczołki śliniaſte. *Kirch.* 48, mandle). Ślinne ziele, *ob.* Zębne ziele. *Syr.* 160. ŚLINIC *cz. ndk.*, uślinić *dk.*, *Bh.* ſliniti; *Sr.* 2. ſliniſch; (*Sr.* 2. ſliniſch ſparzyć); *Sr.* 1. ſlinu; *Crn.* slineti; *Vd.* ſliniti, ſline zediti, shlemati, shleme narediti; *Cro.* ſzlinèm; *Rg. et Bs.* slinniti; *Rs.* слинить, слюнить, (cf. *Lat.* linio); ślimaczyć, ośliniać, beſpeicheln, mit Speichel benetzen, begeifern. Pies rzucony kamień, nie mogąc zgryźć, ślini. *Pot. Zac.* 63. Kieł uśliniił, iak wieprz dziwoki. *Miaſk. R.* 2, 42. Uśliniił mię, gieſtami żwawemi natrykſał, naſzturchał. *Mon.* 70, 65. Tam morze ziemię albo nurza w ſzumie, Albo rozścina i w brzegach ią ślini. *Chroſć. Luk.* 68. Duch nieczyſty rzucać ią, ślinić, rozdzierać i dusić począł. *Sk. Zyw.* 2, 338. Zły duch porywa go i roztrąca z uślinieniem. *W. Luc.* 9, 39. SLINIC się *rec.*, ślinę około ſiebie wypuszczać, ſich begeifern, vor dem Munde ſchäumen. Upadłszy na ziemię, przewracał się, śliniąc się. *W. Marc.* 9, 19, współ z świeżą krwią, pianą ſzumiącą się ślini. *Orw. Ow.* 518. Te ſtaropolſkie dzikie perory; co to się śliniąc krzyczą, że za ich pradziadów więcéy bywało szczęścia. *Teatr* 48 *b*, 29. Paciera trzepiocc, uśliniwszy się, bez wszelkiéy uwagi. *Opal. ſat.* 119. – *Medic.* ślinienie, sposob kuracyi śliniącéy, *ſalivatio*. *Perz. Lek.* 2, 21, *et* 24, die Speichelcur. SLINOGORZ, – u, *m.*, dawica, wrzód, który gardło zalega. *Sien.* 519

et 363, *Sleszk. Ped.* 75. *angina. Syr.* 719, bolączka w gardle, ſkwinancya. *Urzęd.* 425. *Synanche*, zgaga, ślinogorz niektórzy właśnie zowią. *Mącz.* Nabrzmiałość gardła w ślinogorzu przychodzi czaſem do takowego ſtopnia, że zatkawſzy gardło pacyenta, udusić go potrafi. *Perz. Cyr.* 2, 205; *Bh.* záha (cf. zgaga), pŕym w hrdle; *Slo.* založení, otečení hrdla; *Crn.* gerlovíza, gerlovna, kushar; *Vd.* zheushih, keushih; *Cro.* guſchari; *Dl.* garlòvicza; *Rg.* garloviza, zàdaviza, zàduſcniza; *Rs.* самомнѣнїе; die Speichelkrankheit, Bräune, (cf. Srebrogorz). SLINOGORZOWATY, -a, -e, -o *adv.*, ślinogorzem zarażony, die Bräune habend. Lekarſtwo świniom ślinogorzowatym. *Syr.* 719.

SLIPIE, SLIPIĘTA, *ob.* Slepie. ŚLISKI etc., *ob.* Ślizki. - (*SLISZĘ, *arefacio. Mącz., forſan* ſuſzę). - SLITADA, *ob.* Salichtada.

ŚLIWA, -y, ż., ŚLIWKA, -i, ż., ŚLIWECZKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* ſliva, ſliwka; *Morav.* karlátka; *Sr.* 2. ſlíwa, ſljuwa, ſljüwa; *Sr.* 1. ſlowka, ſlowka; *Crn.* sliva, (*Crn.* sliv, slivati *ſe* = *liu dus*), zhęshplja (Obd. Zwetſchge), zibara; *Vd.* ſliva, zibara; *Cro.* ſ:liva, ſalivicza; *Hg.* ſzilva, ſailvaſa; *Dl.* ſzliva; *Bs.* sliva; *Rg.* sliva; *Sla.* shlijva; *Ross* слива, сли́вка, сли́вочка, сли́вина, (*Etym. cf. Ger.* Schlehe, *Suec.* ſlå, *Angl.* ſloe, cf. *Rs.* сли́вный, zlewny, zlany, (cf. zlewać, zlać), 2. śliwny); *prunus*, drzewo, ŚLIWINA, (*Sla.* shlijvovo dèrvo; *Vd.* ſliunik, ſl.unu drevu; *Sr.* 1. ſlowczjitna); i owoc, die Pflaume, der Baum und die Frucht. Śliwy w południowych ſtronach kraiu naſzego za dzikorośnące poczytane być mogą; drzewo mierney wielkości; ſtolarze drzewa tego do wyſadzanych robot używaią. *Kluk Rośl.* 2, 46. Za granicą rożnice czynią między Zwetſchen (cf. Śweſtka, ſzczwaczka), a Pflaumen; u nas to wſzyſtko idzie pod iednym imieniem śliw. *Kluk Rośl.* 2, 146. Owoc śliwy, śliwką zwany, mięſisty i ſoczysty, zawiera w pośrzodku płaſkowatą pestkę nasienną. *Kluk Rośl.* 2, 46. Śliwka leśna. *Crn.* slivéza. Śliwki zielone, *Crn.* verdúzhe. Śliwka końſka, kobyla, *Bh.* Sliwki zielone, *Crn.* zhetrdúzhe. Roßpflaume. Śliwy ſuszone, *Rs.* черносли́в, *adj.* черносли́вный. Płie śliwy. *Perz. Lek.* 157, paiarki, Hunderpflaumen, cf. Lubaſzki. Nie zaś ci śliwa, gdy otrzęſą śliwy. *Brath. D* 4 *b*, póki z ciebie korzyść maią, póty twoi cię znaią). Wżdy to u nas, iak śliwkę połknąć. *Rey Pſ. Lll* 1, gładziuteńko odbywaią, za małą, łatwą rzecz maią). On to iak naſłodſzą śliwkę, tak nadobnie połknie. *Rey Zw.* 96. *Slo. Prov.* pitali ſe ho o śliwach, a on odpowedél o hubach, pytali się go o śliwkach, a on odpowiedział o bedłkach; *ob.* ia o Pawle, a ty o Gaule) W głowie iak po śliwkach; znać ci wino ſprawiło te we łbie zawroty. *Zabł. Amf.* 83, *Teatr* 18 *b*, 25, *ib.* 24 *c*, 68, wüſte, öde im Kopfe; cf. *Bh.* hlusma, = głupiec). - §. Jedwabne śliwki, ſebaſteny. *Syr.* 793, *et* 978, Sebeſten, Bruſtbeeren. Węgierſkie śliwki, Damaſceny. *Urzęd.* 575, Damaſcener Pflaumen. Śliwki, które iuiubami zowią. *Syr.* 1033, *ob.* Iuiuba). Szpacze śliwki, *cornus.* Herlitzen, Kornellen, *Sien. wyk.*, *ob.* dereń. ŚLIWCZANKA, -i, ż., polewka śliwczana, garus, galaz śliwczany. *X. Kam.*, Pflaumenſuppe, Pflaumenbrey. ŚLIWCZANY, -a, -e, z śliwek, von Pflaumen, Zwetſchen. Wina jabłczane, śliwczane. *Krup.* 5, 693. Sliwczane powidło, *Crn.* zhęshplovz. Śliwczana wódka, *Cro.* ſzlivovicza, Deſtet. Schliwowitzer. ŚLIWIC się *recipr.*, *Bh.* ſljwat ſe, zlewać się, o kroſtach, zuſammen fließen, von Blattern. Od parchu będzie się psu śliwia skóra. *Ostror.* 23. Jeśliby się pęcherze na języku śliwiły, tedy tym lekarſtwem zgoiſz rychło. *Sien.* 469. Złe krosty i wrzody śliwiące, tak francowate, iako i inne, to lekarſtwo goi. *Syr.* 136. Krosty śliwiące ſprosne, iako w trędowatych. *ib.* 863. ŚLIWINA, *ob.* Śliwa drzewo, Pflaumenholz. ŚLIWKA, *ob.* Śliwa owoc; ŚLIWECZKA. - ŚLIWNICA, -y, ż., gatunek wątki *alga pruniformis* Kluk *D.* 3, 140, die pflaumenartige Waſſergallerte, die Seepflaume. ŚLIWNIK, a. *m.*, *Rs.* сли́вникъ, *pruetum. Cn Th.* 1017, der Pflaumengarten; *Sr.* 1. ſlowkowna, *Rg* ſliviſete; *Sla.* shlijvik; *Cro* ſzlivnik, ſzlivovje, ſzliviſche; *Hg.* ſzilvas. ŚLIWNY, ŚLIWOWY, -a, -e, *Bh.* ſliwowy; *Rs.* сли́вный; od śliw, od śliwek, Pflaumen-. Płody z drzewa śliwnego. *Cresc.* 391. Jagody śliwne mało tuczą człowieka. *Cresc.* 391. ŚLIWOBRÓNATNA barwa. *Syr.* 15, brónatnofiołkowa, Pflaumenblau. **ŚLIWORZECH, *nuciprunum. Plin. H. N.* 23, 13.

ŚLIŻ, -a, *m.*, ŚLIŻYK, -a, *m.*, *cobitis*, mała rybka, mnieyſza od kiełbia, iemu bardzo podobna. *Kluk Zw.* 3, 175, kadłub ma walcowaty. *Zool.* 182, die Schmerle, der Schmerling, ein kleiner Fiſch; *Slo.* ſlíj, ſlíjil. *Bh.* Líſenek; *Sr.* 1. ſlijch; *Crn.* kazhęla; *Vd.* kashela; *Ross.* голецъ. Brzegi moie Tagus liże, Gdzie po kruſzcu grają ślíże. *Miaſk. ryt.* 2, 130. *ŚLIZAĆ się, ŚLIZGAĆ się *recipr. ndk.*, *Bh.* klauzati, klauzawam, klauznauti; *Sr.* 1. ſmekam ſo (cf. mknąć); *Crn.* dèrkam, dersam sè, povlęti, povſim; *Vd.* derkati, derzhim, derzhati, derknìti, sderknìti, ſpodleteti; *Bs.* ſklizitſe, populiſe, popuznuti, puznuti (*ob.* pełznąć); *Cro.* zklizamſze, ſzmicsámſze; *Ross.* скользи́ть; *Ec.* поползно́ся; igraiąc po ledzie się posuwać, auf dem Eiſe gleiten, (glitſchen, *Gall.* gliſſer, Niederſ. ſlíddern, ſalindern). Gdy rzeki trzymą kryſtałowe lody, Dzieci się po nich bezpiecznie ślizaią. *P. Kch. Jer.* 363. - *similiter*; Wąż chytry nayſztuczniey się ślizga. *Przyb. Milt.* 113, posuwa się ślizgaiąc). - Ślizać się niechcąc, z trafunku, uślizgać się *konsyt.*, ślizgnąć się *idntl ndk.*, uślizgnąć się *dk.*, gleiten, ausgleiten. Bez kroku upewnionego nie potrafiſz tylko się ślizgać ustawicznie. *Teatr* 49 *b*, 31. Kiedy się pijanemu zachce w tanek, ślizci się ślizga, iako koniel po lodzie. *Rey Zw.* 62. Nic nie ślizay na tey gołoledzi, któy przed się morno przy onym przedsięwzięciu ſwoiem. *Rey Zw.* 25 *b*. Skaczesz rafy na rafę, w tym noga mu się uślizga, pogrąża go woda. *Stax. Num.* 2, 47. - *moral.* Często człowiek się w rozumie ſwym uślizne *Pot. Pocz.* 27, poszkapi ŚLIZAWICA, SLIZGAWICA, -y, ż., ŚLIZAWKA, SLIZGAWKA, -i, ż., gdzie się ślizgaią, mieyſce ślizkie na ledzie, eine glatte Fläche auf dem Eiſe zum Gleiten, (die Glitſche); *Bh.* klauzačka; *Crn.* drizh; *Vd.* derkaliza, derkalishe; *Rs.* камо́къ. Będzie im droga ich, iako ślizawice w mroku. *Bud. Jer.* 23, 12. Niech będzie droga niezbożnych ciemność ią i ślizawką. W. *Ps.* 34, 6, *Radz. Jer.* 23, 12, *Birk. Ob. L* 2 *b*. Niech ślizawice i cny niespędzone Ich drogi będą. *J. Kch. Ps.* 46. Przez czyſte ślizgawice nogi sobie zrywa ż. *Turz.* 24, przez czyſte ślizganie się). ŚLIŻEC *neutr. ndl.*, *Rs.* замо́кнуть ślizkim się stać, wilgnąć, ſchlüpfrig feucht werden. Po wieprzach buczyną karmionych Ronina się w dym dymie uniesza i śliżeie. *Kluk Zw.* 1, 289. ŚLIZIEŃ *herb*, na tar

czy świat, na nim krzyż, na hełmie ręka, w łokciu strzałą przeszyta. *Kuropat.* 3, 48, Name eines Wappens. ŚLIZGACZ, - a, *m.*, który się ślizga, der Gleiter, Glitscher auf dem Eise; *Rs.* камельщикъ. ŚLIZKI, ŚLISKI, - a, - ie, ŚLIZKO, ŚLISKO *adv.*, *Bh.* ślzký, ślizký, plzký (*ob.* pełzać, *Bh.* plž ślimak), klnzký; *Slo.* šlský, klský, plský; *Sr.* 1. śmékwe (cf. śmyk, mknąć); *Crn.* povske, (*Crn.* povsh, ś ślimak *qu. v.*); *Vd.* pouſek, pouſko, puſki, ſpuſliu, ſaderklin; *Cro.* ſzkuzek, ſzkalen, zklizek, puzek, zkliziv, glizek, ſzkalek, puzlyiv, pulſzho, popuzlyiv, puſkályiv, ſzkúzek; *Rg.* puziv, puzgliv, plaziv; *Bs.* puziv, puziro, popuziv, ſkliziro, ſkliſko; *Ross.* скизкій, скизкій, скользкій, скользокъ; *Ec.* скизкій, скользкій, полз-кій, ползокъ, поползновенный; (*Etym.* cf. liznąć, lśnić, cf. leźć, zleźć, cf. *Germ.* gleiten, glatt, cf. *Gr.* γλισχρὸς; *Gr.* λεῖος, *Lat.* laeuis); ſchlüpfrig, glatt, *propr. et tr.* Gdzie ſtąpi, owo wſzędzie ślisko. *Tward. Wł.* 56. Po ślizkich uboczach koniem się rozpierać. *ib.* 87. Już chorob duſznych pozbyli; ale ieſzcze namiętności nie podbili, i na ślizkim ieſzcze ſtoią. *Pilch. Sen. liſt* 2, 332, na niepewnéy drodze, na ſłabych nogach). Z każdéy nam ſtrony było bardzo ślizko. *Chroſć. Job.* 200, niebezpiecznie, mißlich, gefährlich. Ślizcy ieſteśmy bardzo w naſzym rozumieniu. *Bach. Ep.* 61, płytcy, niegruntowni, oberflächlich, ſchwankend. ŚLIZKOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh* plzkoſt; *Crn.* polſkuſt, oppoſluſt; *Vd.* pouſkuſt, ſaderkliroſt, ſpualiroſt; *Cro.* zkliſzkocha, gliskocha, ſkál; *Rs.* скользкость, скользкость; gładkość drogi, gdzie się pośliznąć można, die Schlüpfrigkeit, Glätte. Ślizkość ludu. *Tr.* Ślizkość albo ślamowatość bywa wyciągniona z naſienia ślazu. *Syr.* 820. - *tr.* niepewność, die Unzuverläſſigkeit, Mangel der Feſtigkeit. O Moldawią iakoby nie dbali, uprzykrzywſzy niewiarę i ślizkość narodu. *Tward. Wł.* 56. Wſzyſcyśmy grzeſzni, a ciałem i ślizkością do grzechu obłożeni. *Sk. Zyw.* 2, 21, prędkością do grzechu). - 2) ślizkość, rzecz iaka ślizka, n. p. tłuſtość, etwas Schlüpfriges, Schmieriges, Fettes. Smarowanie ślizkościami wſzelkiemi na goździec pomocne. *Petr. Wod.* 22. ŚLNIAK, - a, *m.*, grzyb, borowik, podbrzeźniak, *Jundz.* 564, eine Art Pilze oder Erdſchwämme. ŚLNIĆ, *ob.* Lśnić.

SŁOBODA *ob.* Swoboda. ŚLOCHAĆ *ob.* Szlochać.

SŁOD, - u, *m.*, *Boh.* ſlad; *Slo.* ſlad; *Sr.* 2. ſzlod; *Sr.* 1. ſwód; *Vd.* svad; *Crn.* melya; *Rs.* солодъ, (*Rs.* солодѣть, разсолодѣть dostać smaku przykrosłodkiego, droykiego; 2) mdleć z gorąca); Słód, das Malz. Słód iest zboże zmoczone, a gdy kiełki puści, uſuszone, naypospoliciey ięczmień, często pszenica *etc. Kluk. Rosl.* 3, 266 *et* 136. Jęczmień przerabiaią na słód. t. i moczą go naprzód w wodzie zimnéy nayſłodszéy i neylżeyszéy. *N. Pam.* 6, 307. Słód roszcić, *ob.* roszcić. SŁODECZNY, - a, - e, *mulseus. Mącz.*, słodyczą zaprawny, pełen słodyczy, ſüß angemacht. SŁODEK, - dka, *m.*, rodzay ryb małych, do którego ſardele należą, eine Art Fiſche, worunter die Sardellen gehören. (*Etym. cf.* Śledź). Od beczki śląndrów, słodków po gr. 6. *Vol. Leg.* 3, 638. SŁODKAWY, SŁODKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Sr.* 1. naßwódk; *Vd.* sladkoviten, oslaſten, sladkoten, naslaſten; *Bs.* naslatki, poslatki, posladak, poslatko, naslatko; *Ross.* сладковатый, сладковатый, сладкій, *subdulcis. Cn. Th.* 2018; ſüßlich, etwas ſüß. Bywaią niektóre potrawy słodkawe, ale nie zgoła słodkie, drugie gorzkawe, drugie też bardzo słodkie. *Syxt. Hł.* 101. SŁODKAWOŚĆ, - ści, *ż.*, mierna słodkość, die Süßlichkeit, *Vd.* sladkovitnoſt, sladkota, naslaſtnoſt, oslaſtnoſt; *Rs.* сладковатость, сладкость. SŁODKI, - a, - ie, SŁODSZY *Compar.*; SŁODZIUCHNY, SŁODZIUCZKI, SŁODZIUTKI, SŁODZIUTEŃKI *intensiv.*; SŁODKO *adv.*, SŁODZIEY *compar. adv.*; *Bh.* ſladky, ſladce; *Slo.* ſladki, ſladký; *Sr.* 2. ſłotki; *Sr.* 1. ſłotki, ſwotki, ſwotkujki; *Crn.* sladk. slajshe, (sládn *voluptuosus*, slady se meni, z pożądliwość mam); *Vd.* sladek, slaishi, slatko, ſterden, ſterdenaſt, lubesniu (cf. lubieżny); *Cro.* szládek, szlaszten, szlajshi, szlaji; *Bs.* sladak, slatki; *Rg.* slädak; (*Sla.* nasladjiv, z roſkoszny); *Rs.* сладокъ, сладкій, сладенькій, сладёхонькій, солодковый; (cf. сладостный wdzięczny); (cf. *Germ.* ſchlecken, *Suec.* ſleka, *Isl.* ſleikia lizać, lecken; cf. *Gr.* γλυκυς); *oppos.* kwaśny). Słodki, ſüß. Słodki miód. *Dwor. B* 2. Studnie te maią wody takie, iż gdy morze ustępuie, tedy są słone, a kiedy wzbiera, bywaią słodziuchne. *Soter.* 242. Potrawy bardzo słodkie nazywaią niektórzy po Polſku droykie. *Syxt. Hł.* 101. Słodkiś iak chrzan. *Cn. Ah.* 1050; słodkogorzki). Słodki korzeń, *ob.* Lakrycya, Lukrecya. - Słodkie drzewo *ob.* Obrośnica. - Słodkie ſtrączo, *ob.* S. Jana chleb. - Słodki Strup, *ob.* Strup. - *ſ. tr. fig.* miły, przyiemny; *Rs.* манный, (cf. manna, cf. mamić); ſüß, lieblich, angenehm. Ma djabeł dosyć cukru, i grzech czyni słodkim. *Pot. Arg.* 401. Słodko pamiętać, co gorzko było cierpieć. *Zegl. Ad.* 225. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch Sen. liſt* 2, 281. Nadto mi ieſt słodko ciebie słuchać. *Teatr* 41, 55. Słodko umierać dla całości narodu. *Stas. Num.* 2, 32. Słodka kompaniia. *Mon.* 64, 14. Jakoż to słodki pan każdemu i miłosierny. *W. Poſt. M.* 381. Nayſłodszy Jezusie! - Nieczuły, ani łzy, ani prośby słodkie mogą go wzruszyć. *Teatr* 42 *d*, *B.* Kładzie iey w ucho słodziuchne słoweczka. *Teatr* 35 *b*, 53. Słodziuchny, **dulciculus Mącz.*, *admodum dulcis. Cn. Th.* 1019. Mina słodziuchna. *Teatr* 17, 131. Słodkie karteczki od amantów. *Teatr* 39, 7. Słodki bilecik. *Teatr* 14, 61. Uszu naszych żaden głos słodszy nie pieści, Jak chwalebne o naszych uczynkach powieści. *Przyb. Lux.* 168. **SŁODKOBRZMIĄCY, - a, - e, ſüßtönend, *Ec.* сладкогласный. Panu na słodkobrzmiących cytarach graycie. *J. Kch. Ps.* 211. Słodkobrzmiąca lutnia Amfiona. *Hor.* 2, 90 *Min. Zim. Siel.* 283, *Zab.* 7, 151 *Wtg.* Febie, na lutni mi-strzu słodkobrzmiącéy. *Mon.* 70, 552. Kalliope słodkobrzmiące ſtrony wielkim przebieży palcem. *Zebr. Ow.* 115. (*Ec.* сладкогласіе harmoniia). **SŁODKOCUKROWE słowa. *Auszp.* 94; zuckerſüß. SŁODKOGORZKI, - a, - ie, SŁODKOGORZKO *adv.*, bitterſüß, ſüß und bitter. Żywot dworſki słodkogorzki. *Cn. Ad.* 222, świetna niewola, nędza; ſtroyno, ale głodno). Słodkogorzko, gorzkosłodko; słodzi, ale szkodzi; słodki iak chrzan. *Cn. Ad.* 1050. SŁODKOGORZ *botan.*, gatunek psinki, *solanum dulcamara, Kluk. Dyk.* 3, 85; *Ross.* паслинъ, пасленъ, сорочьи ягоды, пасей грязь, дольчина; Bitterſüß, Je länger, je lieber, Nachtſchatten. **SŁODKOGRONNE wino. *Stryik. praef.*; ſüßbeerig, ſüßtraubig. **SŁODKOGROŹNA mina. *Teatr* 14, 152, ſüßdräuend. **SŁODKOIĘKI n. p. Eolſkiey cytry brzęk. *Hor.* 2, 215 *Kniaź.*,

ſüßſeufzend. SŁODKOKORZENNY, - a, - e, *Mon.* 73, 440, ſußwurzelig, ſüßgewürzt. SŁODKOKWAŚNY, - a, - e, *Rs.* сладкокислый, ſußſauer, ſauerſüß. **SŁODKOMOWNOŚĆ Grecka. *Pilch. Sall.* 226, *Rs.* сладкоречие, *Ec.* сладкогласование, сладкословие, Wohlredenheit, Süßredenheit. SŁODKOMOWNY, *dulciloquus*, wdzięczномowny, *Mq z.*, *Rs.* сладкорѣчивый, сладкогласливый, *L.* сладкословесный, медословный; ſüßredend, ſüßtönend. Słodkomowny hymn. *Zim. Sicl.* 172. Chciéy za lichym Nazonem Zmiękczyć Cezara słodkomownym tonem. *Zab.* 14, 384. Człowiek słodkomowny, *Ec.* краснорѣчивый человѣкъ; (cf. *Cro.* szladkobuzec, = *parasitus*, *f.* szladkobuzka, (cf. buzia); szladkobuzni, = pochlebczy). **SŁODKOMRUCZNE wod potoki. *Brud. Oſt. A* 3; lieblich murmelnd. Strumyk mały słodkomrucznym szemrze biegiem. *Zab.* 7, 286. Słodkomruczna wiola. *Kchw.* 155. **SŁODKONUDNY ogień miłości. *Zab.* 15, 27 *Kniaź.*, lieblich quälend. SŁODKOPACHNĄCY, SŁODKOWONNY, - a, - e, *Ec.* сладкодышащій, сладкоухающій, ſüßduftend. **SŁODKOPIENNE usta. *Zebr. Ow.* 269, milchſpeiende, *Ec.* сладкопѣнный, *dulciconus*, сладкопою щее, *dulce cano.* **SŁODKOPŁODNE drzewa. *Nar. Dz.* 1, 64, słodki owoc noszące, ſüßbefruchtete Bäume, *Ec.* сладкоплодный, *Gr.* ἡδύκαρπος. **SŁODKOPŁYNNE dni trawić. *Zab.* 13, 294, ſüß dahin fließend. Z ust iey nietrudno dostać słów słodkopłynnych, w których iadowita niepodeiewana trucizna ukryta. *Mon.* 75, 694. **SŁODKORYMNE głosy z ust wdzięcznych Muzy wychodziły. *Zab.* 9, 328, ſüßdichtend. Wszakże pomiędzy rozrywki miłemi I słodkorymney Muzy nie pomiatay. *Hor.* 1, 51 *Kniaź.* SŁODKOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* ſladkoſt; *Slo.* ſladkoſť; *Sr.* 1. ſwodkoſcz; *Crn.* sladkust; *Vd.* sladkuest, sladkust, (*Vd.* slatkust *desiderium*, *voluptas*; *Cro.* szladkócha, (naszladnozt, = rozkosz); *Bs.* sladóſt, slatkóſt, slášt; *Rg.* slatkos, slados, naslada, slaas; *Ross.* сладкость, сладосность, умильность, прѣсность, (cf. prześny); przymiot rzeczy słodkiey, die Süßigkeit. Słodkość zbytnia w gorzkość się obraca. *Cn. Ad.* 1051, zbytnie rzeczy nieprzyiemne). Słodkość bez iakiey ostrości nieprzyiemna. *Cn. Ad.* 1050. Ammoniusz, gdy uczniowie iego na obiedzie ieno potrawy słodkie iedli, synowi swemu kazał chłoſtę dać, mówiąc mu, iż ku słodkości trzeba niekiedy kwaśnego. *Glicz. Wych. F* 8 *b.* **SŁODKOSTROYNA lutnia. *Hor.* 1, 166 *Nar.*, słodkoięka, ſüßtönend. **SŁODKOTOCZNY rym. *Hor.* 1, 206 *Nar.*, słodkopłynny, lieblich fließend. **SŁODKOWDZIĘCZNY wieraz Homera. *Stryik. praef.*, lieblich ſüß. Polihymnia retorów krolowa Słodkowdzięczną iest zalecona mową. *Kchw.* 148. Instrumenta słodkowdzięcznie brzmiące. *Auszp.* 100. SŁODKOWITY, - a, - e, - o *adv.*, bardzo słodki, ſehr ſüß. Na słodkowitym gdy winie zasiędę, Kto wina kupi wychwalać go będę, *Brath. B* 4. **SŁODKOWŁADNA sercami wymowa. *Zab.* 11, 55, ſüßbeherrſchend. SŁODNIEĆ *neutr. ndk.*, SŁODNĄĆ *idntl.*, zsłodnieć *dk.*, *Boh.* ſladnauti; *Slo.* ſladnauti, ſladnut; *Sr.* 1. ſwódnu; *Rs.* сладѣть, солодѣть. (*Rs.* солодѣть, разсолодѣть nabyć smaku przykrosłodkawego, droykiego, 2) mdleć z gorąca, *ob.* słód); słodkim się ſtawać, słodyczy nabierać, *phys. et tr.* ſüß werden. Chmiel według proporcyi dobrze smażyć, tak długo, póki chmiel nie zsłodnieie, aby piwo nie było gorzkie. *Haur Ek.* 106. Przyniosła i orzechów i fig słodnieiących. *Otw. Ow.* 332. O iak słodniały podniebieniu memu wyroki twoie, nad miód ustom moim. *Bud. Ps.* 119, 103; słodko zasmakowały, ſüß ſchmecken. Wyroki twoie więcéy aniżeli miód słodnęły ustom moim. *Zrn. Pſt.* 326 *b.* Oby nam tak słodnęło słowo Pańskie, iak Dawidowi. *Bial. Poſt.* 287. Dotąd im ta pamięć w sercu słodnie. *Pot. Syl.* 153. W rozkoszach życie mu słodło. *Chroſć. Job.* 90. Tak mu słodniało w sercu miasto niebieskie, że rad umierał. *Sk. Dz.* 171. Serce się kocha w oleykach, a dusza słodnieie dobremi radami. 1 *Leop. Prov.* 27, 9, dusza się cieszy. 3 *Leop.*, rozkoszuie, ergötzt ſich. SŁODNY, - a, - e, - o *adv.*, słodem zaprawny, gemalzt, mit Malz angemacht. Przestrzegać tego, aby piwo z kadzi iak naysłodnieysze zlewano do beczek, i żeby na kadzi iak naysłodniey było. *Haur Ek.* 107. SŁODOWNIA, - i, ż., *Bh.* ſladovna, *Vd.* fernazha, *Rs.* солодовня, mieysce robienia słodu, das Malzhaus, die Malzdarre, (cf. ozdownia, oznica). Gdzie znaczna iest propinacya, muszą być wielkie mielcuchy i słodownie. *Smith. Aud.* 265. Słodownię być powinny w mielcuchu. *ib.* 268. SŁODOWNIK, - a, *m.*, *Rs.* солодовникъ; *Boh.* ſladovník, ſladomel, ſládek, piwowarnik; *Sr.* 1. ſwodownik; mielcarz; der Malzer, Malztenner. Słodowników i piwowarów dosyć wszędy mamy. *Syr.* 942. Słodownicy, co słody robią, a piwa nie warzą, płacą po zł 2. *Vol. Leg.* 2, 986. Na czeladź domową, wyiąwszy słodowników, browarników i furmanów, nie wolno żydom trzymać [illegible] religii chrześciańskiey. *Skrzet. P. P.* 2, 76; *Bh.* ſladovnictvi piwowarſtwo, ſladovnická piwovarſki. SŁODOWY, - a, - e, *Ross.* солодяный. SŁODYCZ, - y, ż., SŁODŹ, - i, ż., słodkość, die Süßigkeit; słodkiego co, n. p. słodkie picie. *Cn. Th.* 1018; etwas Süßes; *Crn.* sladahiza; *Vd.* slaukust, sladzhiz, sladzhiza, sladkovina, slaſt, slaſtje, obusek, oshenzhni grishlei, slatki piselni, (*Vd.* slaukina, latvega, = latwerga); *Bs.* slád, sladóſt, slatkóſt, slaſtje, ſtvari slatke çakara; *Rg.* slatsizza, slacizza, slaas, slaſti, slaſti, slaſtje, slaſtje; *Cro.* szlászt szladkocha, sladzhiza, szlaschicza, czukoria; *Rs.* сладость, сладость (*f.*, сладь, сладости, сластолюбіе, умѣхи, забава, роскошь, rozkosz, сладострастіе, наслажденіе). Napoie słodkie, *Ec.* сладосмешливый напитки вкусные, сладкіе. Słodyczo lubiący, papinkarz, *Vd.* sladkosnele, sl[illegible] kovez, sl[illegible] sl[illegible] *Rg* sladiciar. - §. *fig.* słodycz, przy[illegible]ść, Anmuth, Süßigkeit. Słodycz, dobre skłonności natura w nią wlała, W oczach moich w urodę i cnoty wzrastała. *Niemc. P. P.* 25. Dla niego ta żona piołunem, a dla mnie byłaby słodyczą. *Teatr* 9, 40. SŁODYŚ, - a, *m.*, SŁODZIUSZEK, - szka, *m.*, słodziutki człeczek, ein ſüßes Herrchen. Widziałem u niey iakiegoś słodysia, gaszka, umizgusia. *Teatr* 52 *b*, 7. Matka myszce rzecze: ten słodziuszek, iest to kot, bies na nas w tym świecie. *Jak. Boy.* 178. SŁODZIĆ *cz. ndk.*, osłodzić *dk.*, [illegible]*c.*, *Bh.* ſladiti; (*Sr.* 1. ſłodzjici smarować); *Vd.* sladzhiti, slaſtiti, osladiti, oslejati, sladkovati; *Crn.* szlasladzhiti, slaſtiti, osladiti, oslajati, sladkovati; *Bs.* sladiti; *Rg.* slâditi, oslâditi, raslâditi, slaiztim; *Dl.* szladiti *delectare*, *oblectare*, szladitiſse *delectari*; *Ec.* сладю, сладишь, наслажда ю, (сла-

(складнти, услаждать, веселить weselić; сластвовати сл, утѣшатьсл, довольну быть używać, bonować, *Rs.* наслаждѝтьсл, наслаждатьсл delektować się); *Rs.* солодѝть, соложу słodzić, 2) słód robić). - Słodzić, osładzać, słodkim czynić, ſüß machen, verſüßen. *phys. et tr.* Dosyć grzech słodki, nie trzebago słodzić. *Pot. Arg.* 165; przymilać, przywdzięczać). Usty swemi me usta słodziła. *Paſt. F.* 76. Gofired syt świata, świecką zostawuie Rozkosz, a niebo tylko sobie słodzi. *P. Kch. J.* 123; cukruie). Wiek, w którym żyiemy, panowanie, pod którym sobie słodzimy, iest epoką naszego oświecenia. *Mon.* 74, 521, pod którym słodkiego bytu doznaiemy; *oppos.* sobie przykrzyć). Człowiekiem, od którego dobrodzieyſtwa idą, słodzą się dobrodzieyſtwa. *Gor. Sen.* 46. - §. słodzić piwo, słodem zaprawić, das Bier malzen, *Rs.* солодѝть, моложу, подмслодить, подмолаживать, *ob.* młodzić, podmłoda. SŁODZINY *plur.*, wyrzutki słodu po warzonym piwie, młoto, *Sr.* 2. ſłojina, *Vd.* mlata, mlatu; *Ec.* рошки, рожицы. Lreber vom Bierbrauen. Jeśli słod bardzo będzie gruby, pòydzie wiele dobrego w słodziny. *Kluk. Rosl.* 3, 270. Słodziny od piwa daią wieprzom. *ib.* 276, *Swit. bud.* 268. Syn marnotrawny z wieprzami iadł słodziny. *Kul. Her.* 11. Słodziny *latius* młoto, łupiny ledaiakie, które świniom rzucaią. *Cn. Th.* 1019, allerley Hülſen für die Schweine. SŁODZIUCHNY *etc. ob.* Słodki. SŁODZIUSZEK, *ob.* Słodyś.

SŁODZONA *ob.* Sledziona. SŁOFARNIA *ob.* Szlufarnia.

SŁOIARZ, - a, *m.*, *ampullarius*, co słoiki robi, czaszarz. *Mącz.*, ein Apothekerbüchſenmacher, Arzeneybüchſenmacher. SŁOIEK, SŁOIK, - oyka, *m.*, *dem. Nom.* Sloy; SŁOIECZEK, SŁOICZEK, - czka, *m.*, *dem. secund.*, z mała puszka aptekarska, malarska, ein Apothekerbüchschen, Arzeneybüchschen; (cf. dziobanki). Do naczyń chymicznych należą także szkła walkowate, Zuckergläſer, po Polsku słoykami zowią. *Krumf.* 57. Słoiek na oleyki abo na wonne rzeczy, iak aptekarzów, cyrulików, *myrothecium. Cn. Th.* 1019. Miała słoiek alabastrowy oleyku Nardowego, a stłukłszy on słoieczek, wylała oleiek na głowę iego. 1 *Leop. Marc.* 14, 3. Przynieś maści Nardowey słoieczek. *Lib. Hor.* 104; niewielki słoiek Nardu. *ib.* Myślę z strachem, w co pòydą słoiczki, Co krasomodne przywożą barwiczki. *Zab.* 10, 393 *Zabł.* Godne wieczko na taki słoik. *Mącz.* SŁOIOWATOSC, - ści, *f.*, *Ec.* жила во дрεвѣ, сλоемамочма; słóy w drzewie, iak w sośnie, w modrzewie. *Cn. Th.* 1019, die Jladern, das Gedder im Holze. SŁOIOWATY, *SŁOIOROWATY, *SŁOIERZOWATY, *SŁOYRZOWATY, - a, - e, - o *adv.*, ſladrowaty, ſladricht, geſladert, geddert, (*Rs.* сλоевѣтый, сλоистый z warstw złożony; сλоѐніе warſtwowanie; сλоевый liściſty, o cieście, сλоѝть ciasto liściſtym robić). Słoiowaty kamień, który ma ſlader regularny w poprzecz idący. *Os. Zel.* 83. *Pantherinae mensae*, słoierzowate albo słoiowate stoły, iakoby ſlader. *Mącz. Polymitus* wzorowata, słoierzowata suknia, która z rozmaitych wzorów i rozmaitey farby nici iest tkana. *Mącz. Scutulata veſtis* słoierzowata suknia, t. i. kréſki, ſtrefy a cyrkle okrągłe na sobie maiące, iak bywaią tarcze, albo misy malowane. *Mącz. Segmentatum* słoyrzowata, szarotowana, pſtra robota, t. i. z małych sztuczek spoiona, iak bywaią skrzynki. *Mącz.*, Mosaika).

Konie same ciſawe albo gniade, a czoło, nozdrze, ogon, grzywa, nogi wszyſtkie białe, Włosi nazywaią lebero; my słoiorowatemi. *Hipp.* 10. - §. Słoiowate spoienie, iak w rurach wodnych, w puzanach, dudach, *pyxidatae commiſſurae. Cn. Th.* 1019, büchſenförmig.

SŁOMA, - y, *f.*, *Bh.* ſlama; *Slo.* ſláma; *Sr.* 2. ſzlomma; *Sr.* 1. ſloma, *vulg.* ſwoma; *Crn.* slâma; *Vd.* slama, sûama; *Cro.* szlàma; *Hg.* szalma; *Sla.* slama; *Bs. et Rg.* slamma; *Ec.* сλáма; *Rs.* солома; *cf. Etym.* złomić, łom; *sed cf.* słać, ścielę, słanie, *Hbr.* נצל salah, *ſtrauit*; ut à sterno ſtramen, et à ſtreuen Stroh, ita à *słanie słoma*; *Turc.* saman, z słoma); das Stroh. Zdzieba przesłane słomą zowiemy. *Botan.* 175. Słoma potrzebna na poszycie dachów, na sieczkę, na maty. *Kluk. Rosl.* 3. 133. W Windyyskim dyalekcie na wyrażenie słomy iakowego gatunku służy zakończenie *-niza*, *-enza*, -ina, -uza; n. p. słoma pszenicana, pszenianka, *Vd.* pshenishenza; Żytna, r-żana, *Vd.* ershenisa, ershena slama; Owsiana, owsianka, *Vd.* ouseniza; Prosiana, prośnianka, *Vd.* proseniza; Browa *Vd.* bereniza, berouza; Hréczana, hreczanka, *Vd.* hedoushina; Jęczmienna, ięczmianka, *Vd.* jeshmeniza, jeshenza; Grochowa, z Grochowiny, *Vd.* grahovina; Bobowa, z bobowiny, *Vd.* boboushina; Soczewiczna *Vd.* leshovina). Wiązka słomy *Vd.* shkopa. Słomą pomierzwić *Rg.* poslàmmiti. Słoma prosta, równa, równianka, *opposit.* mierzwianka, mierzwa. Słoma siano zjadła, niedobra to sprawa. *Jag. Gr. A* 3 *b.* Słomą chcieć zgasić ogień, szaleństwo. *Mon.* 64, 549. Słomę przynosisz na ogień, nie wodę. *Pot. Syl.* 19, oleiu do ognia). *Prov. Slo.* ſlámu mlátí *aërem verberare*, słomę młócić. SŁOMIANKA, - i, *f.*, słomiana kadź abo kosz. *Cn. Th.* 1019, *Vd.* slamniza, krushen korpish, krushna pleteniza, platizh, ein Gefäß von Stroh, ein Strohkorb. (*Vd.* slamnilu, slamnu sedilu, z stołek słomiany; *Bs.* slammina, slamniça; *Rg.* slammina, slammuscina, slamniza, *ſtramen*; *Crn.* szlamnicza, z matta; - *Bh.* ſlamotruś; *Sla.* slamnjacza; *Cro.* szlamnyak; *Ross.* соломенникъ siennik). Fasa abo słomian dziesięć wierteli w sobie maiący *decemmodius. Mącz.* - §. Słomianka, słomiany kapelusz. *Tr.*, ein Strohhut, *Bh.* ſlamènec, ſlamenèek, ſlamènka, topalin; *Crn.* slamnèk; *Vd.* slamnek, slamnik, slamnjak, slamni klobuk. SŁOMIANY, - a, - e, *Bh.* ſlamènny; *Slo.* ſlamenný; *Sr.* 1. ſłomiany, słomiany, *vulg.* ſwómiany; *Crn.* slamnat; *Vind.* slamen, slamnast, slamnen, slamnat, slamnaten, slamnasto, slamnienu; *Cro.* szlamni, szlamen; *Hg.* szalmás, szalmi ból való; *Rg.* slámni; *Sla.* slamnj; *Rs.* соломенный; ze słomy; von Stroh, ſtrohern, Stroh=. Kapelusz słomiany. *Teatr* 48 *b*, 23. Prędko giną i rolią ognie słomiane. *P. Kch. Orl.* 1, 260. - *tr.* słaby, niewytrwały, nietrwały, ſchwach, nicht feſt, nicht dauerhaft. Miłość mężczyzn słomianym ogniem w sercach świeci. *Teatr* 25 *c*, 52. Grabćcie i wiążcie mocno, aby nie rzeczono, Słomiany to robotnik, płacę tu ſtracono. *Sim. Siel.* 30. Słomiane racye obrońcy ſtarego kalendarza. *Sałow. Ok.* 18. Słomiane argumenta. *Teatr* 36 *b*, 68. Lepszy słomiany żywot, niż iedwabna śmierć. *Rys. Ad.* 55. SŁOMIASTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen słomy, voll Stroh, ſtrohig, *Bh.* ſlamnatý. Nawóz słomiasty na osime role lepszy. *Haur Sk.* 31. Każ nawozić świeży i dobrze słomiasty gnóy końſki. *Kluk. Rosl.* 2, 193. Słomiasty

kolor, *Sla.* slamoslicsna, blida boja, Strohfarbe. SŁOMKA, -i, ż., *Bs.* slammiça; *Rg.* slammiza; *Rs.* соломина, соломинка; źdźiebło słomiane; der Strohhalm. Bursztyn ciągnie do siebie słomki. *Rog. Dos.* 1, 20, *Birk. K. K.* 17. Neptun okręt burzą, jak słomkę pokruszył. *Jabł. Tel.* 8. Słomka w oku cudzym zawadza. *Teatr* 36 *b*, 42. - 2) Słomka *scolopax rusticola*, gatunek bekasów, gnieździ się na błotach między mchem. *Zool.* 249; *Slo.* ſluka, ſnep; *Cro.* szluka; *Hg* szelonka; eine Art Schnepfen, Waldſchnepfen. Słomka z semszczykiem lękliwa. *Ban. J* 3 *b*. Słomka po cichu kręcsała. *Ban. J.* 4. SŁOMISKO, SŁOMSKO, -a, *n.*, paſkudna słoma, cf. mierzwa, ſchlechtes Stroh. Mnie tylko słomiſko przytęchłe daią. *Papr. Kol. T* 4 *b*, *Ben.* slamiscte, mjeſto od slamme, z ſkład od słomy). SŁOMNY, -a, -e, od słomy, Stroh-, das Stroh betreffend. *Dudz.* 63. *SŁOMOSIEK, sieczkarz, *Cro.* szlamorézecz, szlamoszek; *Vd.* slamoresauz; *Hg.* szalmometszó, szetſka-metszó.

SŁOŃ, -ia, *m.*, *Bh.* ſlon; *Slo.* ſlon, ſlen; *Sr.* 2. helefant; *Sr.* 1. helphant, helfant; *Crn.* slòn, elfont, (*Crn.* slonęti *incumbere*, slajnam *obsol.*, naslájnam ſe, cf. *Ger.* lehnen); *Vd.* slon, sluen, elefont, elefont, (*Vd.* slonje, naslon, naslonja, z poręcze, *Vd.* sloniti, gornaslonitise, gorpoſloniti se, z oprzeć się o co); *Cro.* lefant, elefant, belokosztchak; *Hg.* élefánt; *Cro. barb.* ſigl, lefagn; *Dl.* lefont, *et* szlon, ſtoti naszlonivsisze na drevo szpi; *Cro.* naszlanyam sze *innitor*); *Rg.* slòn; *Bs.* slòn, ſigl, lefagn, (*Bs.* prisloniti se, nasloniti *se nitor*); *Sla.* elefant, silj; *Rs.* слонъ, (*Rs. obs.* слонѧмъ, слоню zakopać, *Rs.* слоняться tułać się; *Pol. obsol.* *WOSŁOŃ, *Biel Chr.*, (*Wsłoniowie. *Biel. Sw. B* 2); słoneczny, t. i. wschodowy zwierz; *elephas*, między czworonogiemi naywiększy, do kilku łokci wysokości dochodzi, kilkanaście cetnarow waży. *Zool.* 292, der Elephant. Słoń nieruchawy. *Przyb. Milt.* 113. Chrapie, gdyby słoń. *Teatr* 10 *b*, 74; *Vd.* ruzhiti kaker slon, shnerati, obshnergati). O słoniu ten słuch dawny, iż nierychło rodzi, Ale niedziw, bo silną rzecz światu przywodzi. *Chod. Koſt. epgr.* Z muchy słonia robią. *Min. Ryt.* 1, 351, *Jabł. Tel.* 328, z komora słonia. *Birk. o Ex.* 13, *Fur. G* 3 *b*. - §. 2) słonie, rosochy, w szachach, *Bh.* broch; *Ec.* ладїй (cf. lodź); die Elephanten, Thürme, Rochen im Schachſpiele. Na ſkrzydła szachownicy srogie słonie poſtawiono, A z nich się rochom bronić polecono. *J. Kch. Dz.* 88.

SŁOŃCE, -a, *n.*, *Bh.* ſlunce, ſlnce; *Slo.* ſlunce, ſlnce; *Sr.* 1. ſlonzo, ſwónczo; *Sr.* 2. ſzlünzo, ſzwünzo; *Crn.* sonze; *Vd.* sonze, sunze; *Cro.* szuncze; *Rg.* súnze, sunacze, sunçe; *Bs.* sunaccçe, sunçe; *Sla.* súnce; *Rs.* солнце; *Dan.* soel, *Lett.* saule, *Suec.* sol, *Lat.* sol, (cf. *Ger.* Sabl), *Gr.* ἥλιος, cf. ἁλς, *Lat.* sal, *noſtr.* sól; - cf. ślnić, lśnić), *Krym.* son, sune, *Angl.* sun, *Angls.* suna, Mdrſ. Sunne; *Germ.* die Sonne. Słońce iest niezmiernym globem ogniſtym, przeszło milion razy większym od naszéy ziemi, nie tylko własnym świeci światłem, lecz onym planety oświeca. *Leſk.* 2, 52, *Wyrw. G.* 55. Słońce iest naszą gwiazdą światłą i ſtałą. *Sniad. Jeo.* 5, Promieniſte słońce. *Teatr* 8 *c*, 67. Słońce po Ruſku derzat. *Sak. Ok.* 15. Słońce tak na dobre, iak na złe wschodzi. *Prot. Jal.* 10. Słońce zachodzi, zapada *qu. v.* Wschód słońca poprzedza zorza zaranna, zachód, wieczerna *qu. v.*, cf. Jutrzenka. - Od wschodu słońca początek dnia; od zachodu nocy. *Karnk. Kat.* 168, *Oſtr. P. K.* 1, 304. Z południa coraz do wieczora Słońce niżéy; ſtarszy dziś każdy niżli wczora. *Kul. Her.* 291. Obbieg ziemi koło słońca, *ob.* Rok, Stanie słońca, *solſtitium. Spicz.* 135, *ob.* Przesilenie słońca, *Cro.* szuncz-osztaja. - Już trzecie słońce Rybami rok ſkończyło. *Otw. Ow.* 392, t. i. trzy lata iuż minęły). Pod słońcem niemasz większego ſknery. *Teatr* 1 *b*, 7, na całéy ziemi, na całym świecie). Równéy piękności trudno pod słońcem znaleźć. *ib.* 54, 61. Niemasz nic nowego pod słońcem. *Kras. Podſt.* 2, 36, Słońce górolotne. *Gr. W.* 206. Jedno słońce dość na niebie. *Cn. Ad.* 316, panowanie towarzysza nie lubi; dway miniſtrowie w iednym zborze się nie zgodzą). Nie miec się z motyką na słońce; *Rys. Ad.* 43, *Pot. Jow.* 80, nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodne rzeczy się nie kuś; cf. *Slo.* proti meſáču ſčekat; plamy w słońcu szukać, *Slo.* i galowéj krawe tela bi podſtrčil. - Rzecz tak pewna, iak słońce na niebie. *Teatr* 34 *c*, 4, pewniuteńka). To pewnieysza nad słońce. *Teatr* 29, 100. To tak iest rzecz pewna, iako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Czemu ia to nie mam patrzeć na to, iak na słońce? *Lach. Kaz.* 1, 214, widzieć, iak na dłoni, własnemi oczami przekonać się). Kiedy nam słońce świeci swoią twarzą iasną, Niechay się zaćmi księżyc, niechay gwiazdy gasną. *Pot. Arg.* 258, mniéy dba o gwiazdy, komu słońce świeci. *Pot. Poez.* 696, *Slo.* ne dbám na meſáč, keď mi ſlunce ſviti. Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni. *Chmiel.* 1, 75. Zna gwiazda słońce, które ią oświeca. *Zab.* 14, 100 *Nar.* Słońca, mówią, i ognia używać nie żałuy. *Sim. Siel.* 19. O iak piękny, gdyby słońce. *Teatr* 30, 17. Będzie i przed naszemi wrotami słońce. *Zegl. Ad.* 12, będzie dobrze; gdy złe ominie; i do nas szczęście zawita). Jeśli do końca bóg zginąć nam nie przeyźrzał, nie wszyſtkiego słońca ieszcze odjął, i ie przed naszemi wroty kiedyż wżdy uſtanowi ... *Tward. W. D.* 2, 220. Puhacz nie rad w słońce patrzy, woli za krzem siedzieć. *Rey IViz.* 29, światła się ſtrzeże, lichtſčcu. - Słońce, mieysce na słońcu, słońce maiące, nasłoneczne, słonecznym promieniem objęte, ein ſonniger Ort, ein Ort an der Sonne, die Sonne; *Bh. et Slo.* ſlunečnoſt; *Rg.* sunçjaniza, *vulg.* cjardák). Gołębie na słońce z gołębieńca wychodzą. *Cn. Th.* 1020, ſie kommen an die Sonne hervor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło iego twarz oświecać. *Pam.* 83, 647. Na słońce wyſtawiam, na słońcu bielę, suszę, mam, trzymam, *insolo. Cn. Th.* 447, *Vd.* presonzhati, presonzhuvati, nasonzhati, na sonzi presushati, paliti). Na słońcu rad bywam, bawię się; *soliculor. Cn. Th.* 447, *ob.* słonić się. - *fig.* Cudze złe na słońcu, swoie w cieniu ſtawiamy. *Ir. Ad.* 23, na widoku, ans Licht ſtellen. - *tr.* Na słońcu co mieć, z przed oczami mieć, naśladować. *Cn. Th.* 447, etwas vor Augen haben, nachahmen. *SŁONCONOŚNY, *ſolifer. Cn. Th.* 1021, ſonnentragend. *SŁONCORODNY, *ſoligena. Cn. Th.* 1021, ein Sonnenkind. SŁONCOWY, -a, -e, do słońca należący, od słońca, der Sonne; słoneczny, Sonnen-. I to, co rzeczom słońce nażycza światłości, Grzała miłość; Słoneczne powiedzmy miłości. *Zebr. Ow.* 83. Studnia słoneczna w ziemi Iebańſkiéy, *fons ſolis. Zebr. Zw.* 3. SŁONCZYSTY, -a,

- e, na kształt słońca, *soli similis. Cn. Th.* 1021, wie eine Sonne, sonnicht; *Rs.* солнцеврачный. **SŁOŃCZĘ, -ęcia, *n.*; młode słonko, ein junges Sonnchen. Tak siła słończąt bagniska wysuszą, A żaby zdychać bez swéy wody muszą. *Jabł. Ez.* 53. SŁONECZKO, - a, *n., dem. nom.* słonko, słońce, *Bh.* sluneczko; *Rs.* солнышко; das Sonnchen, eine kleine Sonne. Słoneczko, śliczne oko, dnia oko pięknego. *Sim. Siel.* 107. Już słoneczko z wody morskiéy ślicznie wyźrzało. *Nar. Dz.* 3, 50. Obaczym wkrótce, że ci słoneczko dogrzeie. *Zab.* 13, 160. Słoneczek małych zkąd tyle, Kto ie utoczył tak mile, Znać, że ie słońce złociło, i przez swe ciepło spłodziło. *Dar. lot.* 14. SŁONECZNICA, - y, *ż.*, SŁONECZNIK, - a, *m.*, choroba oczu od słońca, zamierzch w oczach, der Sonnenschuß, Sonnenglanz, die Sonnenschwäche der Augen. (*Crn.* sonzhnèk, z wiatr wschodowy). Słonecznica w oczach, gdy kto na światło patrzeć nie może. *Syr.* 51. - §. osobliwie szkapia choroba, der Sonnenkoller bey den Pferden. Słonocznik albo kaduk iest, kiedy koń idąc w drodze, albo stoiąc, głową pocznie trząsać, wszystkiem ciałem drżeć etc. *Koń. Lek.* 20. Koń bywa lunatyk; nazywaią tę chorobę rostrucharze słonecznik. *Hipp.* 14. 2) SŁONECZNIK, kompas, zegar na słońcu uczyniony, godzinnik na murze, die Sonnenuhr. *Haur Sk.* 188. - *§. Spustoszę ołtarze wasze a połamię słoneczniki wasze. *Bud. Ezech.* 6, 4, *not.* „obrazy słoneczne", Sonnenbilder. - §. *Hist. Natur.* - *botan.* słonecznik ziele, brodawnik wielki, *heliotropium*, za słońcem się obraca. *Sien.* 61, *Urzęd.* 163, *Bh.* slunečnik; *Sr.* 1. welki swonczowné kwětk; *Vd.* sonzhenza, sonzhna-rosha, sasonzhnisa, sasonzhnjak; *Cro.* szunchènyak; *Bs.* suncjanik; *Rg.* súncenik, súncegnák; *Sla.* suncokrèt, die Sonnenwende, eine Pflanze. - *aliter*; strączasty słonecznik, *lupinus*, die Fetzbohne; *Sr.* 1. wonaczé bjeciel; od obrotu za słońcem. *Urzęd.* 195, *Syr.* 1039 Słonecznik, *flos solis*, die Sonnenblume, das Sonnenkorn. *Kluk Rosl.* 2, 255, *Bh.* slunečnice; *Rs.* солнечникъ. Angielski słonecznik, roślina podobna zwyczayney. *Kluk Rosl.* 1, 263. Słonecznik Peruwiański, ziele naywiększe, słońce Indyyskie, Großsonnenblume. *Syr.* 1527. Słonecznik mleczysty, *ob.* Kozia broda; Słonecznik gronisty, *ob.* Kleszczowina. - *Phras.* Słonecznik obrótny. *Zab.* 16, 307. Jak słonecznik się do słońca obracam. *Wad. Dan.* 219. Słonecznik ze snu powstaie i słońcu pokłon oddaie. *Dar. lot.* 17. - §. *Mineral.* kamień słonecznik, *heliotropium gemma. Plin. H. N.* 37, 10, ein Edelstein. SŁONECZNY, - a, - e, *Boh.* sluneční, slunný; *Slo.* sluneční, slanečni; *Sr.* 1. swonczowné; *Crn.* sonzhne; *Vd.* sonzhni, sonzhen, sunzhen; *Cro.* szùnchen; *Sla.* suncsani; *Bs.* suncjani; *Rg.* súncjani; *Rs.* солнечный; od słońca, Sonnen-. Wiele tysięcy komet w naszym układzie słonecznym, *systema solare. Hub. Mech.* 530; Sonnensystem. Świat słoneczny, zbiór wszystkich ciał, około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Sniad Jeo.* 5. Pod czas zarania Zorza rumiana znak na wszystkie strony Wydawać zwykła, swym światłem, nim wdzięczna Lampa na niebie rozświeci słoneczna. *Odym. Sw. M.* Słoneczny groch. *Cresc.* 82 *et* 174, słonecznik strączysty, Feigbohnen Słonecznym mleczem Kozia broda bywa zwana, że kwiat tego ziela za biegiem słonecznym ustawicznie się obraca. *Syr.* 1240, *ob.* kozia broda.

SŁONI, - ia, - ie, od słonia, słoniowy, Elephanten-. Z pyska słoniego wychodzą dwa kły wielkie. *Zool.* 293.
SŁONIAWA, - y, *ż.*, grunt suchy słony. *Cresc.* 134, *Rs.* солончакъ, ein trockner salziger Boden. Mieysca górne lub też w równi, bywaią niepłodne, kiedy zbyt suche i słone, a te płoninami albo słoniawami zowią. *Cresc.* 136, *et* 92, *et* 93, *et* 97. SŁONIAWY, - a, - e, - o *adv.*, nieco słony, *Rs.* солоноватый; etwas salzig. Woda tam iest słoniawa, i tylko ią piią w czasie oblężenia. *N. Pam.* 1, 33. Ryby w morzu igraiąc słoniawą rosą ziola przy brzegach pluskały. *Otw. Wirg.* 471.
**SŁONIĆ *cz. ndk.*, osłaniać, zasłaniać, zatulać, od słońca, bedecken, verdecken (gleichsam vor der Sonne). Każdy z tych rycerzow lewe ramię puklerzem słoni. *Przyb. Luz.* 213. Okrutna! w tymże przyiaźń, że mi prawdę słonisz, Mnie cieszysz, radość dajesz, a sama łzy ronisz! *Teatr* 45 *d*, 46 *Wyb.* - §. Słonić się, wystawiać się na słońce, n. p. nie słoń się, nie pal się na słońcu. *X. Kam.*, sich sonnen, sich der Sonne aussetzen, *Vd.* presonzhati, presonzhuvati, nasonzhati, na sonzi presushati, paliti, z na słońcu trzymać, grzać, suszyć; *Bh.* sloniti, świecić iak słońce; *Rs. obs.* сълонить, сълоню zakopać, *Rs.* сълоняться, сълоняюсь tułać się; sed cf. *Vd. Cro. etc.* sloniti, *pod słowem* słoń).
SŁOŃICA, - y, *ż.*, samica słonia, die Elephantinn. Jak długo słonica nosi w żywocie, iest niewiadomo. *Aluk. Zw.* 2, 68. - (*Vd.* slanica, souna voda, slana voda, z słona woda).
**SŁONIE, - ia, *n.*, słońce, die Sonne. Ledwo nam zaświeci złotogrzywe słonie, Aż go iuż w gruboy chmury widzimy zasłonic. *Pot. Arg.* 599. Kto chce zostać sławnym, raz niech go całodniowe upali słonie, drugi noc zimna, głód, pragnienie przemorzy. *Pot. Syl.* 50. Gdy doymie słonie ... *Nag. Wirg.* 495.
SŁONIEĆ *Neutr. ndk.*, *Rs.* солониться, słonym się stać, salzig werden. *Cn. Th.* 1021. SŁONINA, - y, *ż.*, SŁONINKA, - i, *ż. dem.*, *Bh.* slanina; *Slo.* slanina; *Sr.* 1. swoninna; (*Crn.* slanina, z solone mięso, 2. slonina); *Vd.* slaninna, slanina, boh, shpeh, svinski sabiel, shpah, (*ob.* szpek); *Cro* szlanina, (*Cro.* szlaninzko mészo, z wieprzowina); *Dl.* szlanina; *Hg.* szalonna; *Es. et Sla.* slanina; *Rg.* slaninna, posoglje, praasteja pretillina, lard; *Rs.* солонина, (gesalzener) Speck. Tłustość wieprzowa ciągła owa po bokach zowie się słoniną. *Kluk. Zw.* 1, 34, (cf. Polec). Kmin z każdemi słoninami, to iest, z rzeczami nasolonemi, strawność naprawia. *Cresc.* 220. Słonina posiekana, *Vd.* saseka (cf. zasiek). Słoniną śpikować, *Vd.* slaniniti, pomastiti, oslaniniti, spikati, se slanino zapewszy w łapce, życie traci. *Birk. Kaz. Ob. L. b.* Przodkowie słoninką się zabawiali, nie bażanty. *Falib. P.* 2, t. i. skromnie żyli). *Slo. Prov.* slaninu na psa zwerit *ouem lupo committere*, sadłem na psa rzucić. - 2) słoninka *dermestes lardarius* chrząszczyk, którego samica składa iaia w skórki różnych zwierząt, osobliwie tłustych. *Kluk. Zw.* 4, 354, der Speckkäfer SŁONINIK, - a, *m.*, Ił zpeńska kreda, Speckstein, Schmeerstein, kamień, z którego zmięszawszy go z gliną, robią bardzo mocne tygielki złotnicze. *Aluk. Kop.* 2, 89. SŁONINOWY, - a, - e, od słoniny, Speck-. Słoninowy skład, *Vd.* slaninishe. Sło-

ninowy przekupień, *Vd.* slaninar, shpehni kupez, bohni barantauz. SŁONIOWATY n. p. trąd. *Syr.* 1420; *elephantiacus.* SŁONIOWY, -a, -e, od słonia, Elephanten-, *Boh.* słonowý; *Slo.* ſlonowý; *Sr.* 1. helfantſki; *Rs.* lesagni; *Rg.* slonski, slonóvni; *Cro.* elefantov; *Dl.* szlonov, lelantov; *Rs.* слоновый. Słoniowy ieździec, rządca *elephantifex. Cn. Th.* 1021; *Rs.* слононачальникъ, der Elephantenführer. Słoniowa wesa, *Crn.* spâtka. Kość słoniowa, *Sr.* 1. helfantſke zube; *Crn.* slonokoſt; *Vd.* slonokuſt, elefantova kuſt, slonova kueſt, bielokoszhaka; *Cro.* belokosztaka, elefantova koszt; *Hg.* elefantetem; *Bs.* slonova koſt; *Rg.* koſt slonovna, slonſki zub, bjelokuſt; *Rs.* слоновая кость; das Elfenbein. Z pyſku słoniego wychodzą dwa kły wielkie, co nazywamy słoniową kością. *Zool.* 293; słoniowe zęby. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10, 22. Słoniowy, s z kości słoniowéy, *eburneus. Cn. Th.* 1021; *Crn.* slonokoſten; *Vd.* slonokoſten; *Cro.* bélokosztni, elefantokosztени; *Rg.* bielokoſtni; elfenbeinern.

SŁONKO, -a. *n., dem. Nom.* Słońce; *blande*, das Sonnchen; die liebe Sonne; *Slo.* ſlunko; *Sr.* 2. ſzwúnzko. W lecie słonko bywa gorące. *Cresc.* 82. Już słonko wysoko. *Teatr* 52, 17.

SŁONOŚĆ, -ści, *ż., Boh.* ſlanoſt; *Sr.* 1. ſwonoſć; *Crn.* slanóta; *Vd.* slanota, sonnoſt, solitnoſt; *Cro.* szlanoszt; *Rg.* slanòcchja, slânos; *Bs.* slanóſt; *Dl.* szlanoszt; *Hg.* sóizeü; *Ec.* слановсть; *Ross.* соленость, солоность, słony przymiot, słony smak czego, die Salzigkeit. Kopalna sól od warzoney spornieysza, t. i. większą słoność wydaie. *Kluk Kop.* 1, 172. Trudno człowieka takiego z słoności tey, t. i. ze zwyczaiu złego wymorzyć. *Gliez. Wych. E* 1. Słoność niewielka, umiarkowana, *Rs.* солоноватость słoniawość. Spluńże precz z ięzyka swego one marne gorzkości i słoności. *Rey. Pſ. M m* 3, one plugaſtwa). Przemienia bóg ziemię rodzayną w słoność dla złości mieszkańców iey. *Bud. Ps.* 107, 34; w niepłodną. *Bibl. Gd.*, ob. słoniawa). SŁONY, -a, -e, SŁONO *adv., Boh.* ſlany; *Slo.* ſlaný; *Sr.* 1. ſwoné, ſélané; *Crn.* slân; *Vd.* solni, soven, soliten; *Cro.* szlan; *Hg.* sos; *Bs.* slân, soglieno, nasogljen; *Rg.* slan; *Rs.* солёный, солонь; *Ec.* солящный, слáный, сóлный, (*ob.* solny); solony, solą przeszły, sol zawieraiący; ſalzig. Jeśli sól nie solna będzie, czymże ią przyprawicie! *Bud. Marc.* 9, 50, *Sekl. ib.* Słone wody. *P. Kch. Orl.* 1, 68. W mieyscach od kraiu morza oddalonych, woda ieſt słońsza, aniżeli przy brzegach. *Krup.* 5, 89. W morzu woda ieſt słona, a insze wody nie są słone. *Syxt. Sk.* 19. W Ruſkich kraiach po wsiach nayduią się słone wody, z których prasolowie warzą sól. *Syxt. sk.* 104. Nieco słony, słoniawy, *Rs.* просолвный. Nieco słono, *Rs.* прóсолъ. Słono czynić, *ob.* Przesalać. - *fig.* W sercu mu słono. *Brud. A b*, *curis exedetur*; cf. gorzko.

*SŁOPIEC, -pca, *m., Rs.* слопéцъ, (*Etym.* łapać), łapka na zwierzęta, eine Art Thierfallen. W Grudniu możesz łowić ptaki i inne zwierzyny słopcami albo potrzaſki. *Cresc.* 609. Stępice abo słopce na wilki. *Crese.* 638.

SŁOSARZ, SZŁOSARZ, -a, *m.*, zamecznik, z Niem., der Schloſſer, der Kleinſchmid; *Bh.* zámečnjk; *Crn.* kluzhanzar, (cf. kluczník, klucz); *Vd* shlosar, kluzhenizar, plahar, plehar, cf. blacharz); *Cro.* klyuchar, kluchenichár, seleznik (cf. zlato); lokotar, spolar; *Bs.* kgljucjar; *Rg.* kgljucjár; *Slo.* kljucsár, bravàr; *Rs.* слéсарь, слѣсарь, замочникъ. Ślósarż piłą robi *etc. W. Jer.* 44, 12. Pyta ślósarza, ma-li mocną kłódkę? *Rey Zw.* 4 *b.* Ludzie okrom rzemieślników samych, coby poczęli, ieśliby cieślów do domu budowania, ślósarzów do zawias nie było? *Gliez. Wych. G* 6. SŁOSARKA, -i, *ż.*, żona ślósarza lub ślósarſtwem trudniąca się, die Schlóſſerin; *Bh.* zámečnice. - §. ślosarka, SŁOSARSTWO, -a, *n., Bh.* zámečnictwj; *Vd.* kluzhenizharſku rokodelitsu; *Rs.* слесарное; rzemieslo ślosarſkie, das Schloſſerhandwerk, die Schloſſerey. Farbiernie, złotnictwo, ślosarſtwo i t. d. *Mon.* 73, 530. Zna wszyſtkie sztuki od malarſtwa aż do ślósarki. *Teatr* 6 *c*, 43. ŚLOSARCZYK, -a, *m.*, czeladnik ślósarſki, der Schloſſergeſelle. SŁOSARSKI, -a, -ie, *Bh.* zámečnický; *Slo.* kljucsarski; *Rs.* слесарскій, слесарень, слéсарный; od ślósarza, Schloſſer-. Ślósarſki warsztat, *Rs.* слесарная, *ślósarnia. SŁOSTRAM, -u, *m.*, z Niem. Obb. Schluſtram; belka czyli tram główny, der Schlußbalken. Ślóſtramy w domach tych cedrowe a ſtropy iodłowe. *Radz. Cant.* 1, 15; balki. *Bibl. Gd.*). Jodła nayleprza na ślóſtramy w domiech. *Urzęd.* 323. Widziałem niemal w każdym ſtaroświeckim domu Na ſrzód izby ielenie rogi u ślóſtramu. *Pot. Pocz.* 228. Szloſtram, na którym w kościele ława wysoko wpośrzodku kościoła krucyfix. *Baz. hſt.* 252. - §*. On ſtraszny ślóſtram. *Pot. Zac.* 161; krzyż Chryſtusowy).

SŁOTA, -y, *ż., Bh.* ſlota, clota; *Rs.* слота, слякоть, ненастье, szarga, szaruga, plita, niepogoda, plúſkota; naſſe Witterung, Regenwetter. (cf. *Ger.* Schlot, Nieder; ſleet). Wieszczka przykréy słoty, kawka okoprona. *Tel. Sat.* 70. Przykre ci drobiu kochany, Wiatrów, słoty z spiekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. SŁOTLIWY, SŁOTNY, -a, -e, Slotno, Slotliwie *adv.*, plutny, dżdżysty, regneriſch, naß (von der Witterung); *Bh.* ſlotný, clotný; *Ross* ненастливый, ненастный. Z gęſtym śniegiem ſlotne. *Hul. Ow.* 63. Pora czasu nad zwyczay słotna. *Uſt. K.* 2, 184. Słotliwe chwile i inne niewygody. *Vol. Leg.* 7, 194. Słotliwe dni. *Mon.* 67, 212.

SŁOWAK, SŁAWAK, SŁOWIANIN, SŁAWIN, SŁAWON, -a, *m., Bh.* Slowak, Slowanin, Slowenjn *Sclavonius*, Slawan *Slauus*; *Slo.* Slowák; *Crn.* Slavenz, „*aliis a* slava *gloria*, (*Bohoritz*), *aliis qui scripsum volunt* Slovenz, a slovu *vox*; *Marcus vult a Carniolico* posloviti se, z pożegnać się, *forent igitur* pożegnani, Beurlaubte"; *Vd.* Slovenez, Slovenz, Sloviens *Venedus*; *Cro.* Slavonecz *Sclauonius*, Szlovénecz *Slauus*; *Hg.* Tót; *Bs.* Slovin, iz Slavonii, Slovinac, Dalmatin *Illyricus*, *Dalmata*, *Macedo*; *Rg.* Slovin *Slauus*; *Sla.* Slavónac *Sclauenus*; *Rs.* славянинъ; *Ec.* словѣнинъ; *Ger.* der Slave. Sarmatowie nazywali się Słowakami, od sławy męstwem zasłużoney, lub od słowa, którego wiernie dotrzymawali, (cf. Czeſkie słowo, *ob.* Czech); lub od słowa, w znaczeniu mowy. *Krom.* 2, *et* 23, *Stryik.* 102, *Star. Ryc.* 12, *Kleśs. Zd.* 17, *Dar.* 1, 27; *Psalmod.* 15. Dawni Sławaki nas nazwaliby Słabakami od słabości, bośmy bardzo osłabieli. *Stryik.* 102. *Cromerus probat Slauos non esse Illyrios, neque Dalmatas, neque Vandalos, ut quidam senserunt, sed Sarmatas, qui Venedis, Dalmatis et Illyriis pulsis, sedes ipsorum occuparunt, Vendas vel Vindas olim dictos, Venedis cognatos. Cn. Th., s. v. Słowak, Sławak, p.* 1021-22. Dziś u nas *Słowianin* lub **Sławianin* powszechnie służy wszystkim szczepom Słowiańsko-Sarmackim, z *Ger.* der Slawe;

Sławończyk, Sklawończyk, mieszkańcowi Skławonii, der Sclawonier, (*ob.* Słowiańska ziemia); Słowak, Sławak, mieszkańcowi rodu Słowiańskiego w Węgrzech nad Dunaiem, koło Presburga i t. d. - *Pro. Slo*, Słowák gako rzepa; cirl Słowck, *verus genuinus Slauus*; cf. szczéry Polak. 2) Słowak *ob.* Słowień. SŁOWIANKA, - i, *ż.*, die Slawinn, Slowakinn, Slawonierinn; *Slo.* Słowačka, Slowenka; *Cro.* Szlovénka; *Vd.* Slovenka, Slovienka; *Kag.* Slovinka, Slovinkigna). Potomstwo z Słowianki urodzone za oycem idzie, ieśliby też był Słowakiem. *Szczerb. Sax.* 368. SŁOWACKI, SŁAWACKI, SŁOWIAŃSKI, SŁOWIEŃSKI, SŁAWIAŃSKI, - a, - ie, *Bh.* słowanſký, Slawanſký; *Slo.* Słowanſki; *Vd.* Slovenski, Slavenski; *Cro.* Szlovenszki; *Bs.* Slovinski, *Illyricus*, *Dalmaticus*; *Rs.* славя́нскій, славе́нскій; *Ec.* слове́нскій; Slavonisch, Slowakisch, Slavisch. *Krom.* 2. Słowieński *Sclauonicus*, *Slauonicus Cromero*; *Illyricus aliis. Cn. Th.* 1022. Panom Słowiańskim abo Sklawieńskim. *Sk. Dz.* 761. Słowieńskim naszym wyroznmianym ięzykiem nabożeństwo sprawowali R. 1596. *Teof. Zw. C* 3; cerkiewnym. Słowiańskorossyyski, *Rs.* славе́но-росси́йскій. Słowiańska ziemia, *Bh.* Slowanſko, Slowaky, Slowenſko, Slawery, Slawanſko; *Bs.* Slavonia, Slovinska zemglja *Illyricum*, *Dalmatia*, *Macedonia*; *Cro.* Sslovenszko kralyeszt'vo; *Hung.* Tót-ország, *Sla.* Slavonia; *Ross.* славо́нія. Słowieńską ziemia *Sclavonia*, *Slauonia Cromero*, *olim dicebatur Illyricum et Dalmatia*, *antequam a Sclauis occupata fuisset*; cf. *Gr.* σκλαβῆν, σκλαβοῦν *in seruitutem redigere*. *Cn. Th.* 1022. Słowiańska ziemia, Sklawonia, Slawonia, prowincya Węgierska, między Dunaiem, Drawą i Sawą. *Dyk. G.* 3. 54, Slavonien. - - SŁOWECZKO, - a, *n.*, *dem. Nom.* słówko; słowo: das Wörtchen, das kleinste geringste Wörtlein; *Bh* słowicko. *Sr.* 1, słowcjcicko, swowcjcicko; *Rs.* словечко. I słoweczka przemówić do siebie nie dała. *Jabł. Tel.* 18. Łatwiey iest niebu i ziemi przeminąć, niż z zakonu iednemu słoweczku upaść. *Leop. Luk.* 16, 18; iedney kresce. *Bibl. Gd*). Gdzie wżdy choć iedno słoweczko o téy daninie? *Smotr. Lam.* 179. Jak się masz, moia Regineczko? *Sk.* Cóż to za słodkie słoweczko! *Zabł. Zbb.* 11. SŁOWIACZYĆ *cz. ndk.*, na Słowiańskie tłómaczyć, *Vd.* saslovenskuvati, ins Slavische übersetzen. Bardziński, Otwinowski rytmem wyśmienitym Słowiacząc dawnych, pięknéy doszli chwały. *Dmoch. Szt. R.* 14; polszczając, na Polskie przekładaiąc, verpolnischen, ins Polnische übertragen. SŁOWIAŃSKI, *ob.* Słowacki. SŁOWIAŃSZCZYZNA, - y, *ż.*, cokolwiek iest Słowiańskim, das Slavische, Slavische Sprache, Gebräuche, Gesetze, Kleidung u. s. w., *Rs.* славя́нщизна. Słusznie nam przy Greczyznie, *Słowieńczyznie, Polszczyznie, i po Łacinie umieć. *Pim. Kam.* 375. **SŁOWIĆ *cz. ndk.*, mówić, ogłaszać, wyrażać, (cf. wysłowić), reden, verkünden, ausdrücken. (*Crn.* slôvim, sloviti *sonare*, slôvim, z.bazyt daię, żegnam; *Vd.* sloviti, slaviti, żegnać, abszytować, *Vd.* slovitje, slavenje, z pożegnanie; *Rg.* slovitti *celebrare*; *Bs.* sloviti, slaviti; *Boh.* slauti, słowu *vocari*, *ob.* słynąć; *Ross.* славу́щій rzeczony, swany). Górno i myśli i słowi. *Przyb. Ab.* 99. Nie umie dusza słowić swey wdzięczności Panie, Tylko przez czucie, tylko przez poszczebiotanie. *Przyb. Ab.* 209. Nie dba, gdy go zowią ludzie głupim i prostym uszczypliwie słowią. *Boh. Ep.* 64. Słowili lud taki być błogosławiony, którego iest Pan, Bóg iego. 1 *Leop. Ps.* 143, 15, wielbili, uwielbiali. SŁOWICZEK, - czka, *m.*, *dem. Nom.* słowik, das Nachtigällchen; *Bh.* slawiček, slawjče, slawičátko; *Rg.* slavicich, slavicjas; *Sr.* 1. soworicjł. Nędzny słowiczek póki był w lesie, lada czego się obawiał; skoro się do klatki dostał pana bogatego, i czegoż się boi? *Birk. Kaz. Ob. L* 2 *b.* Słowiczek lamentował. *Ban. J* 3 *b.* SŁOWICZY, - a, - e, *Rs.* соловьиный; od słowika, Nachtigallen-. Dame z byłrym dowcipem i słowiczym głosem. *Morszt.* 18. Muza słowicza. *Min. Anz.* 69. Musi mieć słowiczy kamień pod ięzykiem; wiem zapewno, że iest, a widzieć go nie mogę. *Teatr* 11 *b*, 58. *SŁOWIE *adv.*, n. p. Gracyan uciekł do węglarza, ten w iakieyś tam pieczarze ukrywszy go słowie, Wnet zdradziecko zabił. *Tward. Wł.* 83. Trąb'cie w trąby, a to słowie Na pięknym miesiąca nowie. *J. Kch. Ps.* 120. To iest ród Ezau, który słowie iest Edom. 1 *Leop. Gen.* 36. Jako bożą matkę, matkę słowie nad niebo wyższą, prosta pogańska robota wymalować śmie? ktemu tych, którzy z Krystusem królować będą, iako słowie, tych świętych nie wstydzą się pogańską robotą wyrażać? *Zrn. Pśl.* 3, 611 *b.* ?? - SŁOWIEŃ, - wnia, *m.*, słowak. *Przędz.* 108; len późnieyszy, nie tak łatwo nasienie rozprzestrzeniający, iak praglec. *Klu. Rozl.* 3, 324, *Syr.* 1020, *Przędz.* 26; der Spätflachs. Dwoiaki iest lnianego nasienia rodzay, ieden się zowie słowień, drugi prężec albo prażec. *Haur Ek.* 178. - - SŁOWIK, - a, *m.*, *Bh.* slawik; *Slo.* slávik; *Sr.* 1. sowrik, spwobik, sowricjk; *Crn.* slavz, *melius* slôvz, slovitzh, *a resonantia vocis nominatum*; *Vd.* slavizhek, slavizh, nahtigal; *Cro.* szlavich, szlavichek; *Dl.* szlavich; *Rg.* slaviz, slavich, slavoj, slavicich, slavicjas; *Bs.* slavicich; *Sla.* slavúlj, slávak; *Ec.* славій; *Rs.* соловей; ptaszek śpiewaniem sławny, die Nachtigalle, gnieździ się w zaroślach, żyie owadem i mrówczemi iaiami, wdzięcznie śpiewa od Maia do Czerwca. *Zool.* 250. Słowik nóci wdzięczne pienia W gniaździe osiadły samice A ił yt czule rozrzewnienia Podawaiąc w okolice, Czyli zwalnia, czyli śpieszy, Bawi, łudzi, smuci, cieszy. *Kras. list.* 2, 10. Słowik nie zapomniawszy starodawney skargi Kwiląc pieśni całą noc, ptastwo drobne głuszy. *Zim. Siel.* 150; *słowik. *ib.* 127. Między gałęziami słowicy rozkoszuemi gadły wdzięcznie przebierali. *P. Kch. Orl.* 1, 146. *Prov.* I słowik tylko po S. Wit śpiewa. *Cn. Ad.* 282, rozkosz krótka rzecz). - Niewinni słowikowie. *Ban. J.* 3. Słowika ubić, zasmęcisz anioła. *Biel. Myśl. Eiiij b.* - §. Słowik, piszczałka wodna, słowik robiony. *Cn. Th.* 703, eine Pfeiffe, die den Gesang der Nachtigallen nachahmt - 2) Słowik, sławny błazen nadworny, ein berühmter Hofnarr. Słowikowi Krakowski kazał woiewoda, Że z iego dworu Liaznow na rojestrze poda ... *Pot. Zac.* 112. - 3) Słowik, miano psów gończych, Name der Stäuberhunde.

SŁOWKO, - a, *n.*, *Bh.* slowce, slůwko; *Sr.* 2. słowko, swowko, swowcjcko, słowcjcicko, swowcjcicko; *Sr.* 2 słowko; *Hg.* szovatska; *Rs.* словцо *dem. Nom.* słowo, das Wörtchen, Wörtlein, *Ls.* [illegible]; *Cro.* reczicza, mala rech, (cf. *rzecz; *Rg.* slovize, slôvze *literae minutae* literki). Tylko mi słówko piśniy, to ... *Teatr* 1 *b*, 72. Powiedział o niebezpieczeństwie swoim; ale o tym ani słówka, kto go ratował. *Gor. Sen.* 316. Oni na to zamilczeli, ani odpowiedzieli mu ni słówka. *Leop. Jes.* 36, 20. Niechże sobie imć gada, ia i słówka odtąd nie przemówię. *Teatr*

34 *b*, *g ij*; ani gęby otworzę). Powiedziawszy sobie niektóre przykre słówka, zaindyczyli się. *Teatr* 30 *b*, 5. Dziś i o pieniądz, albo o pełną, i o słówko, brata zabijamy. *Sekl.* 88, o lada fraszkę). Wyleci słówko ptaszkiem, trudno się mu wrócić. *Bach. Ep.* 38, wypsnie się). Słówko wyleci wróblem, a wróci się wołem. *Cn. Ad.* 1053, słówko raz wyrzeczone, nigdy nie przywrócone. *ib.* Słówkiem ſtraciſz, słówkiem zyszczesz. *Sekl.* 61. Z przyiacielem słówkiem rzadko, a rączką nigdy. *Ryx. Ad.* 78; Z przyiacielem igray słówkiem rzadko, ale rączką nigdy. *Rey Zw.* 72 *b*; rzadko się z nim umawiać, a bić nigdy). Słówki iedwabnemi psie sztuki pokrywa. *Paſt. F.* 113. Słówka zbierane, łagodne, pochlebne, są podeyźrzane. *Cn. Ad.* 1053. Postawą i twarzą łagodną miodowe albo iedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem, co być może naygorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b*. Acz były słodkie słówka; ale gorzki piołun był pod ięzykiem ich. *Rey Pſt. Uu* 1. Słowek, offertów i tytułów siła Maią, lecz w rzeczy skąpi są i w dzieła. *Paſt. F.* 262. Słówka piękne, iedwabne, a daley nic, *Cn. Al.* 1051. - Mos Panie Leandrze, proszę słówko. *Boh. Kom.* 4, 336; na momencik na bok). Wszystko to pilnie do iednego słówka zachował. *W. Poſt. W.* 68; do litery). Badaybym się rozpękł, ieżeli rozumiem słówko baiów iego! *Teatr* 7 *c*, 76. naymnieyszą rzecz). Po słowku to rozbierać będziemy. *Biał. Poſt.* 76, słowo po słowie, Wort für Wort, wortweiſe. SŁOWNIK, - a, *m.*, *Bh.* ſlownik, ſlowárna; *Rg.* slovnik; *Sla.* ricsnik, (*ob.* rzecz, rzecznik); *Cro.* rechnicza; *Crn. et Vd.* besedishe, (*ob.* biesiada); *Ec.* рѣчѣнникъ, рѣчникъ; *Rs.* словарь, dykcyonarz (cf. *Mownik), das Wörterbuch. Słownik powinien mieć ile można wszystkie wyrazy ięzyka i ich znaczenie, czy są iednoznaczne, czy wieloznaczne. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 57. Słownik narodowy *ib.* 3, *p.* 75. Towarzyſtwo to nowo uſtanowione będzie miało naypierwsze ſtaranie o ułożenie Polſkiego dykcyonarza albo słownika; wolno im będzie iak chcąc nazywać ten zbiór słów Polſkich. *Mon.* 64, 251. SŁOWNIKARZ, *SŁOWNIKOPIS, - a, *m.*, układacz słownika, leksykograf, der Lexicograph, *Bh.* ſlovař. Omyłek takich niemożna wybaczyć słownikarzom. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 75. SŁOWNIKARSKI, SŁOWNIKOPISARSKI, - a, - ie, od słownikarza, Lexicographen-. Nayselniejsze przedmioty i zalety słownikopisarſkiéy roboty. *N. Pam.* 20, 213. SŁOWNOŚĆ, - ści, *ż.*, dotrzymanie słowa, rzetelność, das Worthalten, die Wahrhaftigkeit, Solidität. Słowność w traktowaniu interessów, i ludzkość w obcowaniu są to ogniwa, z których składa się łańcuch porządnego społecznictwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264. Odeszła od nas ſtarożytna szczerość, prawda i słowność. *Haur. St.* 223. Taka iego niesłowność, że na iego się przysięgi nie spuszczay. *Jabł. Te.*, 150. Wypowiedział im woynę, dla niesłowności ich. *Uſtrz. Kr.* 3, 122. SŁOWNY, - a, - e, SŁOWNIE *Sło.* ſlowotliwi, *Rs.* словесный, словéсно, z słów złożony, ustny. mit Worten, mündlich. Słowo boże iedno iest na piśmie a drugie słowne i ustne, iakoby przez ręce nam podane. *Kornk. Kat.* 6. On tylko iest mocny około *gádek i słowney bitwy, z których pochodzą zazdrości, swary, bł źnierſtwa. 1 *Leop.* 1 *Tim.* 6, 4. Słowny pozew, testament, dekret. *Cn. Th.* 1022. Od podziału Polſki między syny Krzywoustego pierwszeństwo w kraiu, lecz słabe i słowne było przy Krakowie, *Nar. Hſt.* 5, 210. Słowne miłosierdzie iest, nie posądzać, i nie potępiać; uczynkowe nietylko dawać, lecz i winy odpuszczać. *Zrn. Pſt.* 2, 322. - §. tłumaczenie słowne literalne, słowo do słowa przekładaiące. *Kluk. Zb.* 2, 53, eine wörtliche, buchſtäbliche Ueberſetzung. - §. słowny, z słowem służący, Worte-, Wörter-. Słowne przydatki, słów przydatki, *praepositiones inseparabiles*. *Cn. Th.* 1022. - 2) *Moral.* słowny, *in bonam partem*, słowa dotrzymuiący, pewny, rzetelny, *Rs.* ѵстóйчивый, worthaltend, treu, ſolid, zuverläſſig. Jakżeś iest słowny, móy Panie Bartłomeiu. *Teatr* 52 *c*, 54. Wielomówny rzadko słowny. *Cn. Ad.* 403. Laban w mowie niesłowny. *Kul. Her.* 256. Cośmy wam raz dali, słowniśmy, nie odbieramy. *Smotr. El.* 46, cf. Ruski podarunek. - §. *in malam partem* słowny, co mówi a nie uczyni, *verbosus*. *Cn. Th.* 1022, viel Worte machend, verſprecheriſch, doch ohne zu halten, *Boh.* slowný, *Sr.* 1. ſlowaté; *cf* złote góry obiecuie).

SŁOWO, - a, *n.*, *Bh.* ſlowo; *Slo* ſlowo, ſlowo; *Sr.* 1. ſlowo, slowo, ſlowo; *Sr.* 2. ſzlowo; *Crn.* besęda, (cf. biesiada, *Crn.* slovu, slavu, z abszyt, pożegnanie, *Crn.* slova *fama*, *ob.* sława); *Vd.* beseda, (*Vd.* slova, spushenje, doldatje, odpushenje, slovodanje, posloulenje, slovovsetje, z abszyt, żegnanie, pożegnanie, *Vd.* slovodati, posloviti, proitupuſtiti, z abszytować kogo, żegnać, *Vd.* slovoveti, z abszyt wziąć, pożegnać się); *Cro.* réch (cf. rzecz), (*Cro.* szlòvo *litera*, *verbum*, szlovoznanoszt *literatura*); *Hg.* szoo, szó, szólás, beszéd; *Dl.* beszeda; *Rg.* rjéc, (*Rg.* slòvo *litera*, *vocabulum*, slovize, slòvze *literae minutae*); *Bs.* rjec, ric, rjeçça, besjeda, (*Bs.* slovvo, nacin pisma *character*, *forma*, *verbum*, *dictio*, slovçe *literula*, slovka *syllaba*); *Sla.* rics, (*Sla.* slovo *litera*); *Rs.* слово, рѣчь, рѣченіе, глаголъ, (*in Plur. Ross.* слова, *Ec.* словеса, cf. *Gr. Lat.* syllaba; cf. *Hbr.* אמר *interrogauit*); cząſteczka mowy, z liter czyli głosek złożona, z iedney zgłoski lub też z więcey, das Wort, wyraz. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 6. Mowa rośćie z słowa; prosdek mowy słowo iest. *Biał. Poſt.* 83. Nie zawżdy iedna moneta idzie, i słowa nie każdemu wiekowi iednakie służą. *Bud. Ap. C* 5, *Gor. Sen.* 351. Słowo cudzoziemskie w Polszczyznę wtrącone *ob.* Makaronizm. - Nigdy żadne daremne a próżne słowo nie wyszło z świętych ust iego. *Rey Pſt. N n n* 6. Słów dosyć, rozumu nie wiele. *Cn. Ad.* 1051; *Slo.* mnoho řečí, málu niſ't; słowa czcze, płonne, próżne). Słowa to tylko, nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519; *Rg.* od reccèna do ſtvòrena, kako od lijſta do korena, z od słowa do uczynku, tak daleko, iak od liścia do korzenia; *Rg.* méghju reccenjem a ſtecenjem, gora ie po srjedi, z między słowem a uczynkiem góra iest w pośrodku, *Ital.* dal detto al fatto, vi è un gran tratto; cf. daleko ztąd do owąd). Fałszywy człowiek słowa swoie opakuie, tak i owak słowa odmienia, i ſtrzyże i goli, i grabi i sieczę, inszo mowi ſtoiąc, inszo siedząc. *Wer. Regl.* 118. Rzecz potrzebuie słów wspaniałych potrzebuie. *Cn. ad.* 356. O tym nie trzeba słów wiele, co każdy baczy. *Gor. Sen.* 410. Mą to głowie, dość dwie słowie (*dual*). *Mon.* 71, 329. Słowa według rzeczy; słow miara rzecz; słowa z rzeczy ią. *Cn. Ad.* 1052; *Slo.* ne bíd za řeč, ale za wec. Słow. do rady, ręce do zwady. *Cn. Ad.* 1052. Słowo nie ukąs, mowę choć do woli, od słów nie boli *Cn. Ad.* 1052. Za wsć ia wytrwam, daley nic, *ib.* Słowa za słowa, wszak nie-

droga mowa. *ib.* Konia munsztukiem zatrymasz; lecz słowo, gdy się wymknie, iuż go nie łza nakierować. *Bud. Ap.* 55. Plotkaś! usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbłąda zrobisz. *Mon.* 70, 586. Pomylić się, iako człowiek, w słowie mogłem. *Teatr* 42 *d*, *D.* Poczciwego człowieka i złe słowo boli. *Teatr.* 8, 89. Słowa sobie mówić nie dasz, nie trzeba być tak porywczym. *Teat.* 25 *b*, 3. S. Małgorzata, gdy iéy za mąż chciał książę Polskie, słowa na to rzec nie dała. *Sk. Żyw.* 115. Od słów do mieczów. *Cn. Ad.* 771; od słowa do słowa, aż boli głowa, *ib.*, od żartów do prawdy); Słowo do słowa, nakoniec się poczubili. *Zab.* 13, 279 *Tręb.* Ostróżnym być trzeba, słowa wydaią, słowa potępiią, słowa obowięzuią, słowa miękczą, słowa łowią, słowa wiążą, stu ich narzekało, iż mówić umieli. *Lub. Roz.* 102. Chwilę cieszył słowy łagodnemi. *Odym. Sw.* 2, *O o*, łagodną rozmową). Głuchemu próżne słowa. *Sk. Dz.* 771, daremna namowa). Jeśli mi ieszcze słowa pisniesz, to ... *Teatr* 8 *b*, 84. Do mnie nie powiedział i słowa. *Teatr* 7 *d*, 25; *ob.* słowko). Tak *na te słowo ten Doktor napisał ... *W. Post. W.* 212, prawie temi słowy, temi wyrazy. ohne gefähr mit dieſen Worten. Nie dosyć iest, mowi Teodoretus *na te słowa ...) etc. *ib.* 212. Myślą to raczéy godzi się poymować, Niż słowy albo piórem opisować. *Odym. Sw.* 2, *L l* 2 *b.* Słów siła o przeczytaniu tych xiąg czytelnikowi płodzić nie trzeba. *Smotr. Lam. pr.* Nie chcę więcéy słowy was bawić. *Hrbſt. Odp. A a a* 6 *b.* Powiedz mi rzecz całą krótko we dwóch słowach. *Teatr* 58, 15. Ja się z nim w czterech słowach umówię. *Teatr* 1, 18; Krótko mówiąc starguię do trzeciego słowa. *Pot. Jow.* 166; Trzemi słowy, t. i. kilkiem słów, iako naykrócey, *tribus verbis. Mącz.* Słowem, iednym słowem, krótko mówiąc. *Cn. Th.* 1022. Do słowa pierwszego, dał zań asprów 10. *Pasz. Dz.* 29, od razu, gleich aufs erſte Wort, aufs erſte Gebot gab er 10 Aſper. Powiedz nam do słowa, żebyśmy o tym dłużey nie wątpili, ieślić ty Chrystus? *Odym. Sw.* 2, *E e* 2, otwarcie, bez ogrodki). Krola na słowo wszyscy słuchaią. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 11; byleby naymnieyszą rzecz wyrzekł). – §. Słowo, wyrok, Ausſpruch, Wort. Za wszystkie prawa, Sułtan iedno słowo swoie kładzie. *Klok.* 5. – *Mercator*: Daycie złotych 12, a chcecie słowo słyszeć, ieno 11. *Alb. n. W.* 12, ostatnie słowo, ostatnia cena). Słowo w słowo, słowa nie chybiąc, nie odmieniaiąc, wiernie, *Fc.* порѣчи, слово въ слово, нѣмиже рѣчьми; Wort für Wort. Słyszałem tę aryą w Rzymie, słowo w słowo ią pamiętam. *Teatr* 53 *b*, 63. Wszystkie prawa dawne takiey mocy mieć chcemy, iakoby tu słowo od słowa pisane były. *Herb. Stat.* 7. Słowo w słowo przełożyć na Polskie, byłoby niezrozumiane. *Neg. Cyc.* 22, literalnie, słownie, *Sr.* 2. wot słowa k' słowu, *Ecc.* рѣчь въ рѣчь; wörtlich, buchſtäblich überſetzen. Symmachus przetłumaczył pismo S. na Grecki ięzyk, nie słowo do słowa, ale samo rozumienie. *Sk. Dz.* 105. Oni ztąd wszystko i słowo po słowie Tak iako trzeba obadway słyszeli. *P. Kch. J.* 261; każde słówko, ein Wort nach dem andern, jedes Wort, iede Sylbe haben ſie vernommen. Co do słowa spełniam rozkazy W[illegible]a. *Teatr* 29 *b*, 54; co do litery, punktualnie, aufs genauſte. – Słowo dobre, uymuiące, ein gutes Wort. [illegible] dobre do zadatek. *Cn. Ad.* 180. Dobrego mu słowa żaden nie rzecze. *Cn. Ad.* 170. Cnota ma dobre słowo u pogan samych. *Birk. K. K.* 24; *bene audit*, chwałę ma, zaletę, słynie). Daycie mi dobre słowo, wspomniycie mię miło, Pamiętaiąc na moie przeszłe krotofile. *Zim. Siel.* 188. On ich iakby nie poznał, i czapki nie chciał zgiąć, i słowa dobrego nie dał. *Teatr* 19, 24; żadney grzeczności nie oświadczył; *Ross.* красное слово, словцо pochlebſtwo, grzeczność; *Ec.* лестословіе kompliment). Na to moię wołanie słowa mi nie dała I takem ja iéy, tak mnie ona postradała. *Zim. Siel.* 171, nie odezwała się, nie odpowiedziała choć słowem). *Vd. Prov.* rahla besieda slobnoſt vtolashi, s łagodne słowo gniew uśmierza; *Rs.* отъ умильныхъ словъ языкъ не отсохнетъ, od grzecznych słów ięzyk nie uschnie). Spodziewam się, że Wc Pan za nami dasz dobre słowo. *Teatr* 8, 19. cf. inſtancya, *przyczyna, rekomendacya, ein gutes Wort für jemanden einlegen. Ludziom żebyśmy się dobrze pocześnie postawili, z nas aby im słowo dobre i pociecha dobra urosła. *Glicz. Wych. O a b*, cf. *Ec.* достословный, *Gr.* ἀξιολογος. – Słowem, s w słowie, s słownie tylko, nierzetelnie, nieprawdziwie, rakomo, pozorno, na oko, blos dem Worte nach, dem Gerede nach, blos zum Scheine, nicht wirklich, nicht im Ernſte. Odeszli do swych namiotów posłowie, iakoby w słowie chcąc precz odiechać. *Stryik.* 778. Słowem tylko abo tytułem są chrześciianie, nie samą rzeczą. *Sekl.* 31. Nie miłuymy słowem tylko, albo ięzykiem, ale skutkiem i prawdziwie. 1 *Leop.* 1 *Joa.* 3, 18. – §. Słowo boże, s pismo S., Gottes Wort. Ja słowo boże, iak umiem, tak wam opowiadam. *Birk. Dom.* 30. Słowo Boże, iedno iest na piśmie, a drugie słownie i ustnie, iakoby przez ręce nam podane. *Karnk. Kat.* 6. *Theolog.* Syna Bożego zowiemy *słowem*, iż przezeń wszystkie rzeczy, iakoby za wyrzeczeniem słowa iednego Bóg Ociec stworzył, i wolą swoię przezeń nam objawił. *Hrbſt. Nauk. B* 5. – *§. Kazania w Ruskiéy cerkwi pospolicie zowią słowy. *Smotr. Ex.* 7, Predigten. – *§. Słowa, sposobność mówienia, mowa, Rede, Sprache, Fähigkeit zu ſprechen. (Jezus) dał słowa niemym, słyszał i głuchy, Przeklęte z ciał on wyganiał duchy. *Mioſk. ryt.* 103. – §. Słowo obowięzuiące, przyrzekaiące, s przyrzeczenie, obietnica, Wort, Verſprechen, Zuſage. Biąc ręką w rękę, słowo!! *Teatr* 36 *c*, 99, zgoda! ein Wort!). Niechże i tak: słowo! *ib.* 53 *d*, 91. Daię w tym moie słowo, a iesteśże kontenta! *Teatr* 12, *b*, 74. Dała mi słowo, i na wzaiem moie przyięła. *Teatr* 7, 111. Dałem słowo, i muszę go dotrzymać. *Teatr* 27, 107. Już on tu nie ma swoiéy woli; raz dał słowo. *Pilch. Sen. liſt* 283. Obiecał to cnotliwym słowem. *Klok.* 120; cf. na poczciwość, na honor, na charakter). Ślubuiemy przed bogiem dobrym, uczciwym, szlacheckim i chrześciiańskim słowem naszym, iż to trzymać będziemy. *Herb. Stat.* 692. Więc w on czas ledwie co ważyły księgi, Słowo szlacheckie był to zapis tęgi. *Groch. W.* 253. W Statucie Litewskim zlecono słowem dobrem, to iest daniem w zakład uczciwości własney, zaświadczyć chorobę. *Czack. pr.* 1, 230. Przyrzekam to słowem poczciwym. *Teatr* 14, 113, iakem poczciwy!). Zaręczam słowem honoru. *Gaz. Nar.* 1, 131. Na moie słowo! *Teatr* 17 *b*, 26. Na honor i poczciwość ci mówię, wielkie słowo! *ib.* 21, 188. Słowo iedno iak tysiąc. *ib.* 31, 78. Dane słowo, ściśniona ręka, wiele u niego waży. *N. Pam.* 16, 373 *Vd.* bodi tebi besieda mosh, ein

Wort ein Mann. Słowo kupieckie i wiara nie tak uczy. *Crod. Dis. C 4 b.* A słowo kędy? *Zegl. Ad.* 9. Ja poczciwemu na słowo wierzę, a złemu i na kartę nie wierzę. *Boh. Kom.* 1, 356. Słowo wiatr, karta grunt. *Teatr* 29 c, 64, cf. czarne na białym). To przyiaciel, co na słowo pożycza, u żyda na zastaw dostanie. *Dwor. K.* 5. Siebie i kroleſtwo swe na słowo oddał. *Pilch. Sall.* 221. Nie mogąc mocą dostać zamku, wziął na słowo oblężonych, a gdy mu bramy otworzono, wszytkich potracił. *Nar. Hist.* 4, 300; cf. kapitulacya). Nierzetelność w słowie i przyrzeczeniach. *Teatr* 19 c, 75. Na słowie się nie ściśnił. *Chet.* 107. Szczérze się w swoim słowie stawił. *Ustrz. Kruc.* 1, 24. Trzymam komu słowo, wiarę, umowę, s dotrzymuię słowa. *Cn. Th.* 1162. Ma się żenić z iakąś bogaczką; wiem, że twoiéy Pani słowa nie dochowa. *Teatr* 48 b, 15. Pierwéy gdy co zacnego i w Polszcze zmawiano Tedy to Czeskiém słowem zdzierżeć. objecano. *Rey Zw.* 242, cf. abo to ia Czech?). Nie da bóg, abym sostać miała w słowie J nie być wdzięczną sługi tak zacnego! *P. Koh. J.* 129; żebym nie dotrzymała obietnicy). Nie dał mu toy ziemi; ale go ieszcze na słowie i dalszey odwłoce zostawił. *St. Zyw.* 200. Posłali Polacy do Elżbiety, aby ich więcey na słowie nie trzymała, a Jadwigę przysłała. *Stryik.* 538. Cięższego nie nasz nic iak kiedy kogo długo na słowie dzierżą; nie tak mi ciężko, gdy mi odmówisz, iak kiedy długo obietnicę wleczesz. *Gor. Sen.* 57. Z zapłatą mię na słowie trzymano. *Alb. z W.* 34; *Rs.* проманить, проманивать. – 2) *Grammat.* Słowo, *Verbum*, das Zeitwort, trzecia część mowy. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 6, czasownik, *Slo.* slowo, časoslowo, *Crn. et Vd.* zhana beseda, *Rs.* глаголъ. SŁOWORÓD, – u, *m.*, słowo pierwotne, z którego się rodzą insze słowa. *Kpcz. Gr.* 5, 34, das Stammwort. – 2) słoworod, słoworodowa nauka, pokazuie rodzenie słów ze słów. Ta nauka bliako się styka ze zrzódłosłowem; tylko idzie na odwrót. Tam przez pochodne wyrazy idziemy do pierwotnego, tu z pierwotnego do pochodzących. *Kpcz. Gr.* 3, 34 *et* 62, die Wortschaffung, Ableitung. SŁOWSKO, – a, *n.*, słowo brzydkie, grube, ein garſtiges Wort. Nadąwszy gębę, nabrzmiałe słowska gadał. *Birk. Ex. E* 3. SŁOWOSIEWCA, – y, *m.*, próżny gaduła, *Ec.* словоизвержитель, ein Wortmacher, Windmacher. Jedni na Pawła mówili: coż zawdy ten słowosiewca mówić chce? *W. Act.* 17, 18, *not.* „Świeżot abo plotka". SŁOWOTWÓRCA, – y, *m.*, co nowe słowa puszcza na świat. *Czer. myśl.* 191, ein Wortschöpfer.

Pochodz. *bezsłówny, gołosłównie; przysłowie; wysłowić; sława, sławny, Bogusław, Mieczysław, Stanisław etc. błogosławić, błogosławieństwo; osławić, osława, rozsławić, wsławić, wysławić.*

SŁOY, – oiu, *m.*, (*Rs.* слой warstwa, *Etym.* złożyć, łożyć,; słoiowatość, flader w drzewie, *Vind.* shile, shilouje (cf. żyła); das Gedder, Geflader im Holze. Jaworowe drzewo stolarze bardzo szacuią dla pięknego słoiu. *Lud. Hist. N.* 54. Kły słoniowe dla białości i osobliwszego słoiu są bardzo łagodne. *Zool.* 234. Jarząbek z wierzchu popielaty z kasztanowatemi słoiami i czarnemi plamkami. *Zool.* 240. – §. 2) słóy, słoiek, słoiczek aptekarski, maiarski na oleyki etc., puszka, eine Apothekerbüchse. (*Rs.* сулея, сулейка, s flaszka). Słoie toczone bywaią bukowe. *Kluk Rosl.* 2, 165. Aptekarz wychodzi, trzymaiąc słoy w ręku. *Teatr* 29 b, 91. Obmyli naprzód spiekłą krew z ran iego, A potym słoie z przedziawych wyiąwszy, Miodą i sokiem balsamu wonnego Napoili ie. *Odym. Sw.* 2, *Kk* 3 b.

ŚLOZ, – a, *m.*, ŚLÓZA, ŚLUZA, – y, *ż.*, ślozy, zapory w rzékach na spuszczonych iazach, na rzekach. *Wlod.*, *Rs.* слизъ, шлюзъ, *Germ.* die Schleuſe, *Suec.* sluss, *Angl.* sluce, *Gall.* ecluse, *Ital.* chiuse, *Lat. med.* exclusa, sclusa, clusa; *Cro.* zájez (cf. jaz), zapornica; *Dl.* zasatavek (cf. zapory, zastawy); *Bh. et Slo.* stawidlo (cf. stawidło). – *fig.* Borya, skoro usłyszał brzęk zabogcow swoich, począł ślozy puszczać, iak strumienie. *Stryik.* 152, ze strachu popuścił, er ließ die natürlichen Schleuſen geben, machte ſich unrein vor Angſt. – Sluza zowie się wart i sama głębiena iakiéy rzéki. *Haur Lk.* 174, der Hauptſtrom eines Fluſſes, die Tiefe. – §. Ślozem *adv.*, na ukos, spadziśto, krzywo, überzwerch, nach der Seite. Koniec spodni gałęzi ku wpuszczaniu w ziemię, nie ma być ucinan równo albo prosto, ale ślozem a w podłużki. *Cresc.* 118. Niecki śluzem do szpontu ula od ziemi przyłożyć. *Haur Ek.* 137. Na koniu ślozem siedzieć w potkaniu. *Pos. Kat. B.* – *fig.* Nie poszła ślozem złość Przemyślowi, *non inultum tulit hoc scelus. Krom.* 293, nie poszło płazem, nie przepiekło mu się, es gieng ihm nicht für genoſſen hin. Ślozem uderzyć, serznąć, dmuchnąć, świni raz dać, *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th.*, einen Seitenhieb versetzen. Slozem uderzyć, powoli. *Dudz.* 58. – §. 2) ślozy, zamulenia, zatkania, Verſtopfungen, Verſchleimungen. Ziele to macicę zaziębioną i ślozów flegmatych pełną rozgrzewa. *Syr.* 134, macicę ślozami sprosnemi zaplugawioną wychędaża. *ib.* 345, ślozów lipkich wolną, a ku poczęciu sposobną czyni. *ib.* 1229. SŁOZOWATE zbytnie wilgotności w macicy. *Syr.* 169, zamulaiące, verſtopfende Feuchtigkeiten. SŁOZOWY, – a, – e, od ślozy, Schleuſen-, *Rs.* шлюзный.

ŚLUB, – u, *m.*, *Boh.* slib; *Sor.* 1. ſlub, swaté ſlub *votum*, (*Sr.* 1. zpolne ſlub, ſlub przymierze); *Sr.* 2. ſl b, ſlabene obietnica, *Sr.* 2. ſwéſte, ſlub przymierze); *Crn.* oblúba; *Vd.* obluba, obljúbljénje, saobluba, obet; *Cro.* zagovor; *Dl.* savet; *Rg.* závjet, objet; *Bs.* obet, zavit, zavjet, zavichjanje, obechjanje boggu; *Rs.* обѣщаніе; *Ec.* обѣтъ, обѣтованіе; ślub, obietnica bogu uczyniona, *Ger.* das Gelübde, das man Gott gethan hat; Niederſ. Löfte, *Suec.* Löfte, *Dan.* Loftę, cf. *Germ.* geloben, loben, cf. *noſtr.* lubić). Starał się o co u bogów i ślubem iakim żądał, zaraz dawali. *Warg. Wal.* 226. Wykonywali śluby swe, które byli bogu obiecali, ieśliby im syna żywego przywrócił. *Baz. St.* 292. Kto w pierwszym zarazem opasł się iéy progu, Ten iuż wygrał i może ślub powiesić bogu. *Zward. Pas.* 56, podarunek bogom obiecany, das angelobte Geſchenk. Z ślubów opadły ścian kościelnych brzegi. *Chroſć. Luk.* 25. Tobiać ślubi slużby chwała o boże, a tobie oddadzą ślub. *Radz. Ps.* 65, 2. Ślubu winien, *damnatus voti. Cn. Th.* 1025, obowiązany do zachowania ślubu. *Dudz.* 58. – §. 2) ślub człowiekowi, ślubowanie komu, przyrzeczenie, obietnica, przysięga, das Verſprechen, das Angelöbniß, der Eid, eidliches feyerliches Ver-

Versprechen, Angelobung. Jeńce pod ślubem żołnierskim wszyscy wolno wypuszczeni są. *Krom.* 467. Niech będzia w ślubie zawiązany, ale iżli się nie stawi pozwany, tedy . . . *Vr. Kodex. Jur.* 121. - §. 3) ślub małżeński, ślubiny *Bs.* oddawky, wdawky *ob.* oddawać, wdawać, wydawać). *Voz. et Slov.* z ažlo (*ob.* zdavati); *Slo.* oddávání, prisluhovanie, zaplatenie, prevzetie, sobaš' spogenánu; *Sr.* . . mandjelſtí ſlub, *Vd.* poroka, porizbenje, vkupdanje, sroka, sroziti se, poročenje, shenitva, shenitje, sakonska obljuba, vdaja, *Cro.* venčanye (*cf.* vinčati), *Bs.* vinčanje, *Rs.* бракосочетаніе; *Ec.* бракосочетаніе; die Trauung der Ehelcute, die Copulation. Ślub przez przyzwoitego księdza w przytomności dwóch świadków dawany być powinien. *Gall. Cyw.* 1, 37. Ślub brać, *Bs.* priseglovati (*ob.* przysięgnąć), vinčatise, *Rg.* rukovati, vjerriti, zeritise, ſich trauen laſſen. Matka twoia nie ieſt w niczym przeciwną, iako wezmiesz ślub. *Teatr* 11, 15. Większa ieſt połowa kobiet w Warszawie, które nigdy ślubu nie brały, a nie ieden męża iuż ma. *Teatr* 29, 89. Wziął Zygmunt Aug. ś. z Barbarą ślub, który im wygotował plebon Radziwiłowski. *Stryj.* 1407. Ślub dawać, oddawać stadła małżeńskie. *Cn. Th.* 536, *Vd.* zaročiti (*cf.* zaręczyć), porokati, vinčati. *Sr.* 1. ſ mandjelſkmu ſlubu, ſ jone ſlubu; *Cro.* venčati (*cf.* wieńczyć), *Bs.* vinčati; *Rs.* обѣщаніе, *Rs.* отчетчиться ślub zakończyć; *Ec.* перемѣнять, powtórne ślub dawać) ŠLUBIC *cz. ndk.*, Slubovati *conf. Vd.* ſlubiti ſlubovati, *Slo.* ſlibugi, *Sr.* 1. lubu, ſlubu, ſlubiſh, polubam, pſlubu, ſwetje ſlubu, *Sr.* 2. lubiſh, . . lubé, *Sr.* 1. ſe lubiſch podobać się, *Cro.* oblubiti, oblubovati, obetovati, obetujem (*ob.* obiecać; *Vd.* oblubiti, obezhati, saobezhati, obetati, naobljubiti, saobljubiti; *Cro.* zagovarjanye, *Dl.* zavetujem, *Bs.* obetovati, učiniti zavet, zavichatise, zavjetovatise, *Rg.* objetovati, obitati, obechjattise zavjetovatise; *Rs.* обрекаться, напомѣдать; *Ec.* обѣщаваю, обѣщаю; bogu ślub czynić, *Ger.* geloben, angeloben, ein Gelubde thun. Syrakuz dobywszy, ślubił kość i bogiom Cześć Cnocie postawić. *Warg. Hal.* 4. Obrowali ofiary Panu, i obietnice ślubowali. 1 *Leop. Joa.* 1, 16. Które rzeczy poświęcasz i ślubisz dać panu, będziesz je ofiarował na tych mieyscach. *Leop. Deut.* 12, 27. Lepiey nie ślubować, a niżli ślubiwszy nazad się oglądać. *W. Post. W.* 3, 182. - §. 2) ślubować co komu obiecować dobrymsłowem, przyrzekać, ręczyć mu za co. verſprechen, angeloben, verbürgen. Mu II. spolar ślubuiem rzetelną sprawiedliwość czynić wszystkim. *Stat. Lit.* 107. Ślubuię, że tym sposobem, trwałości seymikow się zabezpieczy. *Leszcz. Gl* 74. - Ślubować chromość, ślepoty powinien, kto konia przedaie. *Vr.*, ręczyć za te defekta, gut ſtehen für etwas. Przy tym pospolicie za konia ślubują, że nie dychawiczny, nie nosaty, a nie kradziony. *Szczerb. Sax.* 180. Kto konia przedaie i sam ślubuie, tedy powinien za to ślubować, iako się na zasadza, iako choć ma cudne oczy, nie ieſt ślepy, i iako nie ieſt kowany ani kradziony, ale wolny. *ib.* 180. - §. 3) ślubować, ślub brać, ślubem małżeńskim się związać, żonić się, iść za mąż, ehelichen, freyen, heirathen, ſich trauen laſſen, ſich antrauen laſſen. Potaiemnie ślubować sobie bez pozwolenia rodziców. *Teatr*

29. 65. Ah męża trzeba mi koniecznie, Jezu, czy . . . tobie chcę ślubować wiecznie. *Zieg. S. M.* 56. Cnoty męża drogi, czemum o ślubie, iż ſam cię miała zgubić. *Bard. Lut.* 135. Ślubować nie tyśi z kimsi panieństwa swego. *Susz.* 2, *B.* 4. Ślubuię panienkę J. zet Lo chowany, Wszystkiemu związek Radio takiemu przyłożony. *Susz.* 2 *C* 2. SLUBINY, SLUBOWINY *plur.*, zaręczyny małżeńskie, das Verlöbniß, eheliche Verſprechen. Rękowiny albo śluby są obietnicą przyszłego małżeństwa. *Herbſt. Nau.* Y 8. Na ślubach weselych, zaręczynach i ślubowinach, niemasz iuż tych ceremonij co przedtym bywały. *Mon.* 73; 143. Częste są w historyach przykłady o ślubowinach (*sponsalia*) niekoronnych ieszcze książąt. *Nar. Hiſt.* 3, 139. - §. Nie potrzebuie król ślubin, ieno ſie odrzeszków Filiſtyńskich. *W.* 1 *Reg.* 18, 25, nie dba król o wiano. *Bibl. Gd.* ŠLUBNIK, - a, *m.*, *Boh.* ſlíbce; *Vd.* oblubnik, oblubovez, obezhar, obetavez (*ob.* oblubienic; *Ross.* обѣтникъ, *f.* обѣтница; co ślub czyni. *Wład.*, ślubiący, *qui votum facit. Cn. Th.* 1023, der etwas angelobet. SLUBNY, - a, - e, SLUBNIE *adv.*, od ślubienia bogu, bogu obiecany, Gelübde-, gelobt, angelobt; *Sr.* 1. ſwetoſlubenſki. *Vd.* oblubljen, porozhni; *Cro* zagovorni, zavrachni; *Rag.* závjetni, *Ilir.* zavjetni, *Ross.* обѣтный. *Voraus*, ślubiony, ślubny też mówią niektórzy. *Mącz.* Ślubne drogi na cudowne mieysca. *Groch. W.* 264. Wielkim krzykiem wzywaią ślubnie łaski bożey. *Przyb. Luz.* 145, mit Gelübden. Ślubne zawieszenie, ślubny podarek, *votiva tabula. Cn. Th.* 1023, poślubiony. Grób świętego ślubnemi tabliczkami uczcił i przyozdobił. *Chodk. Koſt. Pr.* - §. Tak sług swych ślubnych ojcowie nieba. *Zab.* 12, 302 *Nar.*, sług sobie oddanych, poświęconych, geweiht, ganz ergeben. - §. 2) ślubny, od ślubu małżeńskiego, *Vd.* sakonski, vdajatni, shenitski; *Rs.* подданическій; Ehe-, ehelich. Co nam to szkodzi, czy ona ślubna żona, czy nie? *Teatr* 53 *c*, 47. Pisarza sprowadził do czynienia kontraktu ślubnego. *Boh. Kom.* 4, 167. Dziś ślubnym się łączą dwa serca łańcuchem. *Zab.* 13, 227. Pierścionek ślubny, *Vd.* shenitven perſtan, neveſten perſtan, sakonski perſtan, vdajatni, shenitski perſtnik, veſtnik, vieſtnik, der Trauring. Dziecię, które się nieślubnie urodzi, może być dobrym, zwłaszcza ieśli się z takiey białeyszewy rodzi, którąby oycu iego ślubną żoną być mogła. *Szczerb. Sax.* 16. ŠLUBODAWCA, - y, *m.*, który ślub małżeństwu daie, der die Trauung verrichtet. Hymnem starzy oycowie nazywali sprawcą Małżeńskiego przymierza albo ślubodawcą. *Zim. Sied.* 271. SLUBOŁOMNY, - e, - e, - ie *adv.*, niedotrzymuiący ślubu lub obietnicy, *cf.* wiarołomny, gelübdebrüchig. Myśl ślubołomna. *Jan. Ch. F* 2; *Subſt.* Ślubołomca, *ob.* Wiarołomca.

SLUCH, - u, *m.*, *Bh* ſluch, ſlych (*cf.* głuchy), *Slo.* ſluch, ſlúch, ſlúch. *Sr.* 1. ſlyſchani: *Sr.* 2. ſzluſchane, *Crn.* poshlish, *Vd.* poslah, poslush, shlishanje, poshlushanje, zhujenje, zhujenje (*ob.* czuć, czucie), *Cro.* chujenye, (*Cro.* chutenye, czucie); *Dal.* szlih, szlúh, chuvenye; *Hg.* hallas (*cf.* hałas, *cf.* głos); *Rg* sluh slúh, *Es.* sluh, cjuvenje; *Sla.* chutenje; *Rs.* слухъ; (*cf. Etym.* ucho, *cf* słę, słać. *Durich* 1, 77 *et* 78, *nuntius aurium*); słyszenie, ieden z pięciu zmysłow. *Zool.* 54, das Gehör, das Hören.

Słuchem abo uszyma będziecie słuchać, à nie zrozumiecie. 1 *Leop. Math.* 13, 14. Dobrego słuchu, *Rs.* слышлій, слышекъ. Nie mam słuchu. *Jabł. Ez.* 126, ogłuchłem, olchłem). Po téy niemocy bywa niesłuch. *Sien.* 358, głuchota, Taubheit. – Słuch, ucho, słuchanie, uwaga, das Ohr, aufmerkſames Ohr, Gehör, Anhören. Gdy ciekawy słuch każdy nadstawia, Tą odpowiedzią przybyłych odprawia. *Zab.* 1 , 172. Otóż nakładam słucha, Powiedz prawdę do ucha. *Petr. Hor. E. b.* Miałem uszy zamknione, żem tych nie chciał wieści w słuch brać. *Kul. Her.* 35. W słuch nam nie idzie nauka Chrystusowa. *Eraz. ięz. A a b*, cf. w akceptacyą. nie ieſt nam wzięta). Godny słuchu, słuchania, uwagi, *Ec.* достослышный, *Gr.* ἀξιακουστος. – *Venator*: słuchy zaięcze etc., *Bh.* ſlech, uszy zaięcze, psie etc., das Gehör, die Ohren des Haſen, das Gelöppe, Gehänge der Hunde; (*Slo.* ſluchi, ſluchy, ſidowiny, ſpánek, s ſkronie). Ucho zaięcze myśliwi zowią słuchem. *Klon. Fl. E.* 2. Zaiąc swe słuchy przymusnął Lęgnie pod miedzą, i usnął. *Kniaź. Poez.* 3, 72. – §. słuch ziemny, *Bh.* ſlug, otwor w ziemi, przez który słyszą, ein Loch in der Erde zum Hören, ein Hörloch in den Minen, Hörſtollen, Tageſtollen. Chcieli nasi przez podkop zamek wziąć; ale Moskwa maiąc wszędy około murów słuchy ziemne; ſkoro poczuli zkąd się nasi kopią, poprzedzili ich podsadzeniem prochów. *Zołk. Mscr.* 75. – §. 2) *Paſſive*; słuch, to co słyszemy, co się słyszeć daie, das, was man hört. Ztąd ty iąc krzyżów wzorki, tysiąc dzwonów słuchy Przerażaiące budzą człowieka do ſkruchy. *Pot. Jow.* 29, dźwięki, głosy, Töne, Klang. Gdzieś poyrzał wszędzie różne były słuchy, Szumy, szczekania, gwizdy, zawieruchy. *P. Kch. J.* 416. – §. słuch, pogłoſka, wieść, sława, *Vd.* shlish, shlishanje, sashlish, reglasen, ogłaſa; *Rs.* наслышка; das Gerücht, der Ruf. Nie, synowie moi, nie dobry to słuch, który o was słyszę. *Bud. 1 Sam.* 2, 24. Przyszedłem wywiadować się, ieśliżebyś tak sobie niemądrze poczynał, iak o tobie słuch ieſt. *Eraz. ięz. J 3 b.* Częſte o nich przychodziły słuchy, Że ci po drodze siła rozbiiali. *P. Kch. J.* 234. Frasunek na frasunek przyydzie, i słuch na słuch. 1 *Leop. Fzech.* 7, 26. Słuchy doszły hetmana, iż nieprzyiaciel miał mieć pomoc. *Bul. Ip.* 127. Fouix na wonnym gniaździe, ieśli słuchy o tym prawdziwe, ma grób i pieluchy. *P. Kch. J.* 425. Słuch odległych rzeczy większy niż są bywa. *Cn. Ad.* 1054, bęben za górą coś wielkiego). Nankier, trucizną, iak słuch był, umorzony. *Krom.* 347. Był ten słuch w hordzie Tatarſkiéy o Januszu, iakoby dzie głowy nosił na ramionach. *Gor. Dw.* 153. O nim były słuchy chwalebne. *Pieſ.* 141. Wszyſtkę Ruś za zdraycy wszyſtkim w słuch publikował. *Smotr. Fl.* 6, głośno, że wszyscy słyszeli). Słuch puszczać, s rozgłaszać. *Dudz.* 58, ein Gerücht ausgehn laſſen, verbreiten, etwas kund machen. Opowiadaycie między narody, a puście słuch. *W. Jer.* 50, 12; rozgłaszaycie. *Bibl. Gd.*). Kto uwierzył słuchowi naszemu? *W. Jes.* 53, 1, kazaniu naszemu. *Bibl. Gd.*), temu, co od nas słyszy. SŁUCHAĆ cz. *contin.*, Słuchawać, Słuchywać *exſtl.*, (*Bh.* ſlychati, ſlychawati, *Sr.* s. ſłuchać; *Crn.* poshlusham (*ob.* posłuchać); *Vd.* sashlishuvati; *Cro.* poszluhnuti, poszlufsati, poszlufsam, poszluhnulszem; *Dl.* szlisati; *Bs.* sluacjati; *Rg.* sluscjati, posluscjati; *Sla.* slushati, pochútiti (cf. po-

czuć); *Rs.* слышать; (*Ec.* послушествовать świadczyć, послушество świadectwo); cf. *Ger.* lauſchen, Obd. loſen; cf. *noſtr.* słychać); słuchać czego, kogo, *longiorem actionem et voluntariam significat*; słyszeć *brevem, naturalem, contingentem et contra voluntatem. Cn. Th.* 1024, (*ſimilis differentia eſt inter* patrzeć *et* widzieć); cf. baczyć, uważać, zważać, ucho dawać, anhören, zuhören, ſein Gehör oder ſein Ohr auf etwas richten, aufmerkſam hören, horchen. W głębokim ponurzony milczeniu zdawał się *patrzać i nie widzieć, słuchać i nie słyszeć. Teatr* 2, 121. Umilkł głos; Numa iak wryty *słucha* długo ieszcze; ale iuż głos nie odzywa się więcéy, daremno pilnego *nadſtawia ucha. Stas. Num.* 2, 190. Tak mówi Pan. kto słyszy, niech *słucha. W. Ezech.* 3, 27. Porwę się ze snu, a słucham pilnie ucha nadſtawiwszy. *A. Kch. IV.* 40. Wiele słuchać rzecz bezpieczna, wiele mówić rzecz wszeteczna. *Rys. Ad.* 74. Słuchaiąc, mądry mędrszym będzie. *Bud. Prov.* 1, 5. Słuchay mnie We Pan przynaymniéy. *By.* No! słucham. *Teatr* 22, 70. Słuchać kazania, mowy, mszy, eine Predigt, Rede, Meſſe anhören, hören. Gdy chcemy, aby nas słuchano mówiących, bądźmy cierpliwi w słuchaniu i drugich. *Dyar. Gr.* 460. Czworaki rodzay ludzi, którzy słuchali i słuchaią, i potym słuchać będą świętych słów a nauki Chrystusowéy. *Rey Pſt. L.* 2. Jagiełło iak nabożnie słuchawał mszy, że chociaż iuż nieprzyiaciele naieżdżali, nie chciał się ruszyć, aż pierwéy wysłuchał wszyſtkiéy mszy do końca. *Twor. Ok. E* 4. Xiądz pleban siadł do konfessyonału słuchać spowiedzi. *Xiądz.* 35. Słuchać spraw czyich. *Cn. Th.* 1024, *Vd.* saslishuvanje, saslush, sbarenje, s indagacya, śledztwo). Komissarz dla słuchania rachunków, dobra objeżdża. *Kras. Pod.* 2, 23, Rechnungen abnehmen, (cf. liczbę kłaść). Słuchać lekcyi iakiéy, mistrza, einen Lehrer hören, jemandes Unterricht hören, anhören, beſuchen. Pitagoras był professorem fizyki; téy pod nim słuchał z inszemi Numa. *Otw. Ow.* 607. Czytanie nie stoi za słuchanie. *Cn. Ad.* 139. Słuchać miło czego, *influit aliquid in aures. Cn. Th.* 1024, es iſt angenehm zu hören. – Król słucha posłów, s audyencyą, słuchanie daie, Audienz geben: słuchanie, s audyencya, *Vd.* saslishanje, priedpritje; die Audienz. Proszę królu, abyś mnie cierpliwie słuchał; day mi taiemne słuchanie, a ia tobie powiem, co się dzieie. *Sk. Zyw.* 1, 17. Dostawszy słuchania, opowiedział królowi przyczyny swego przyiazdu. *P. Kch. Orl.* 1, 201. Przypuszczony do słuchania u cesarza ... *Sk. Dz.* 290. Panowie ci spraw urzędu swego pilnowali, i łaskawie poddanych swych słuchywali. *Kosz. Lor.* 101, przyſtępnymi dla nich byli, ſie hörten ſie gern. – Słuchać, ucho dawać, baczność mieć, uważać na czyią mowę, ſtosować się do niéy, Gehör geben. Nie słuchać cale, i nie przestawać z takimi świętokrzi. *Mon.* 64, 52. Nie żyie się z niemi, ani się ich słucha i uważa. *Teatr* 19 c, 1. Kto słucha pochlebce, Mądry być nie chce. *Rys. Ad.* 27. Wszyſtkich się radź, a jednego słuchy. *Rys. Ad.* 73. Jak źle nigdy, tak źle z wsze słuchać żony. *Pot. Zec.* 127. Nie słuchay chytrości i niewieścióy. 3 *Leop. Prov.* 5, 3, nie przyday na zwodzenie niewiasty. 1 *Leop.*). Płacze, żałości, ciężkie narzekania Mieysca nie mają u niey, ni słuchania. *Paſt. F.* 22. Więc kiedy u ciebie wolnego ucha nie mam, Niechay w niebie

bogowie, ludzie na ziemi słuchają. *Past. F.* 289, niech ich głos mój wzruszy). - Grzesznych bóg nie *słucha*; ale ieśli kto bożym chwałcą iest, tego *wysłuchywa*. ɤ *Leop. Joa.* 9, 31, wysłuchuie, usłuchuie, erhören. - §. słuchać kogo w czym, usłuchać go, posłuszuym mu być, einem gehorchen, gehorsam seyn; *Bh.* uposłechnauti; *Sr.* 1. posłuchám, słyszim; *Vd.* bogati (cf. bać się); *Crn.* wógam, wugam; *Cro.* poszlufsati, poszlúfsam, poszluhnuszem; *Rg.* posluscjati, sliscjati; *Rs.* слушаться, послушливость, покорение (cf. pokora). W stanie żołnierskim taką moc ma rozkazanie starszych, iż być musi wszystko, co każą; ia słucham hetmana, a mnie słuchaią towarzysze moi. *Star. Ryc.* 38. Chcąc być należycie słuchanym, trzeba rozkazywać przyzwoicie. *Zabł. Roz.* 74. Tak mnie to słuchasz, i w takiéy powadze było u ciebie moie rozkazanie! *Morszt.* 72; *Sr.* 2. chtoj nogo słuchajch, ten dej juszh, kto nie chce słuchać, ten musi czuć (cierpieć). Nie słuchać, *Rs.*ослушаться, cf. tobie z ust, iemu mimo uszu szust). Kto ludzi nie słucha, ten i boga nie słucha. *Rys. Ad.* 22. Mądry rozumu słucha, iak musu. *Cn. Al.* 467. Więcéy trzeba słuchać boga, aniż ludzi. *IV. Act.* 5, 29. Poddani w tym nie słuchali panów swoich. *Strzyk.* 523. *Słuchanie, posłuszeństwo, *Rs.* покорение, повиновение, das Gehorchen, der Gehorsam. W woysku sprawy żadnéy, ani słuchania nie było, przeto nic nie mogli udziałać, *Biel. Sw.* 249, żadnéy subordynacyi, karności; *Rg.* neposluh, z nieposłuszeństwo; *Rg.* neposluscnik, z nieposłuszny. - §°. słuchanie, z słuch, słyszenie, zmysł, das Gehör, das Hören, der Sinn des Gehörs. Niememu mowę, głuchemu słuchanie przywrócił. *IV. Post. W.* 2, 187. SŁUCHACZ, - a, *m.*, który czego słucha, der Zuhörer, Anhörer; *Bh.* posłuchać; *Slo.* poſłuchač; *Sor.* 2. poßlušcher; *Vd.* poshlushauz; *Cro.* poszlufsitel; *Dl.* szlisnik; *Rg.* sliescjalaz; *Bs.* sliscnik, sliscjalaç, slusrjalaç, koji sluscja; *Rs.* слышатель, слушатель. Byłem słuchaczem sławnego Professora de Ilsen. *Krup.* 5, 357. Zachaczem sławnego Professora de Ilsen. *Krup.* 5, 357. Zaczęła się komedya, słuchacze umilkli, każdy uważa. *Boh. Kom.* 2, 241. SŁUCHACZKA, - i, ż., która słucha, die Zuhörerinn; *Crn.* poshlushavka; *Cro.* poszlufsitelicza; *Rs.* слушательница. Miał dosyć poiętnych słuchaczek swoiéy lekcyi. *Mon.* 69, 386. SŁUCHALNIA, - i, ż., sala, mieysce do słuchania, *auditorium*. *Cn. Th.* 1024, der Hörsaal; *Slo.* poſłúchatelna; *Sr.* 1. poßluchanczja; *Rg.* sliscjaozi; *Crn.* besédnishe (cf. biesiada); *Vd.* poshlushalnisha, besednishe, (*Vd.* poshlushalnisa, sashlishalnishe, sprashuvalishe, z indagacyyna izba); *Ross.* слушальще; *Ec.* послушальще, вѣсто гдѣ слушаютъ чтенїе. SŁUCHALNY, SŁUCHOWY, - a, - e, *Rs.* слуховый, do słuchania służący, do słuchu nal-żący, Hör-, Gehörs-. Kanał słuchalny w tyle zamknięty iest bębnem. *Kluk Zw.* 1, 44. Mięsi słuchowy. *Krup.* 1, 99. Otwor słuchowy. *Hub. Mech.* 204. - (SŁUFOWAĆ, *ob.* Szlufować). -

SŁUGA, - i, *m.*, Sługi *plur.*, *Bh.* służa, slauha, chasnik, ćeledin (cf. chasa, cf. czeladź); *Slo.* služba; *Sor.* 1. służobnik (cf. służobnik); *Crn.* slûga (= niewolnik, *Crn.* slushabnèk, = sługa), hlapz (cf. chłopiec); *Vd.* slushaunik, hlapez, strieshaunik (cf. strzedz, stróż); *Cro.* szlúga, szlugi; momak, hlapecz; *Rg.* szolga, szloga; *Rag.*

slûga, sluxbenik, sluxitegl, mòmak, (*Rg.* sûxagn, sûx, *captiuus*); *Sla.* slûga; *Bs.* sluga, sluzbenik; *Rs.* слуга, раб (cf. °rab, °rob, parobek); cf. *Ger.* Schalk Adlg.); służący, w służbie czyiéy zostaiący, der Diener. Sługa służy. *Mon.* 67, 394. Sługa ma być wierny, nie leniwy i nie pyszny. *Rys. Ad.* 65. Kto nie ma sługi, niech sobie sam służy. *ib.* 25. Sługa panu ma dogadzać; sługa nie ma rozkazować; Sługa co z rejestru czyni, zły, chocia nic nie przewini; Sługa nad którym stać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058. Sługa wiedząc wolą pańską, a nie czyniąc iey, sroższemi plagami będzie karan, niżli niewiadomy. *Rey Pst. Uu* 6. Sługa pana rozumie. *Cn. Ad.* 1059. Jaki pan, taki sługa. *Boh. Kom.* 4, 18. Jaki sługa, taki pan, iaki pan, taki kram. *Petr. Et.* 111. Kto panu rad, i sługę iego powinien uczestować. *Haur Sk.* 515. Ani panowie, ani słudzy ich. *Vol. Leg.* 5, 647. Słudzy go zjedli; więcéy panów słudzy, niż psi poiedli. *Cn. Ad.* 1058, kto czeladź wielką chowa, zubożeie). Starego sługi z iedną winą nie gardzić, aby nowemu z dwiema nie dostać. *Haur Ek.* 2, *Slo.* starému písmi a starému služhowi ieden plat, *ob.* starý. Sługa mieyski, poseł urzędowy, *ob.* Woźny; *Vd.* bersh, berish, feihtel; *Eccl.* отпосланникъ, посланникъ. - Słudzy urzędu marszałkowskiego maią go poimać. *Vol. Leg.* 5, 647, oprawce, ceklarze). - §°. Sługami właściebyśmy mogli zwać, którzy są albo na woynie ięci, albo za pieniądze kupni, (*servi*, niewolnicy). *Petr. Ek.* 213. *Rab boży, t. i. sługa boży. *Pim. Kam.* 7. Są też tacy, co służą nie iako słudzy, ale iako przyiaciele; iak u wielkich panów, których dworzanie zowiemy. *Petr. Ek.* 114. To Pan, to Pan, to Dobrodziéy nasz, a my iego słudzy. *Teatr* 43 c, 164. Przodkowie nasi z panow wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list* 354. - §°. Dziś na radzie obiera król synowi starszego sługę, *Morszt.* 106, ochmistrza, guwernera). - §. sługa damy iakiéy, z służbę iéy swoię oddaiący, poświęcaią y iey swoie usługi, adorator, amant, der einer Dame die Cour macht. Miewaią białegłowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa poczciwy będzie na stronie. *Gor. Dw.* 309. Rozumna panna, która ma sług wiele, tak się stawi każdemu słudze, iż żaden z nich nie iest, któryby nie rozumiał, że coś ma przed drugimi. *Gorn. Sen.* 43. Wzgardzony był od pewney wdowy, któréy się oświadczył sługa. *Mon.* 72, 16. - §. 2) oświadczaiąc grzeczność: sługa, uniżony sługa, pokorny sługa, nayniższy sługa, Diener, gehorsamster Diener, unterthänigster Diener, (cf. Podnożek, cf. *Vd.* dobre shlusve, z pozdrowienie). Przychodząc: „Sługa Mospanie!“ *Teatr* 30 c, 13, *Rs.* услужникъ. Ja nie potrzebuię patronów; sługa Wo Pana! *Teatr* 30 c, 14, z kłaniam!). Przodkowie nasi nie podpisywali się w listach, iak tylko bratem, potym powolnym sługą; dzisieysi zaś nayniższemi sługami. *Mon.* 64, 461. Jegomość, który za honor poczytał pisać się moim sługą i podnożkiem, gniewałby się, gdybym go nie nazwał Dobrodzieiem moim, a ieszcze osobliwym. *Mon.* 64, 461. - Oyciec S. pisze się sługą sług bożych. *Sekl.* 108. Sługa słowa bożego, z predykant, minister. SŁUGA, - i, ż., die Dienerinn; *Slo.* služka. Pani markotna; ale pan

nie gani, Gdy sługa będzie pięknieyszą od pani. *Min. Ryt.* 3, 310. *SŁUGOWAĆ *ned. contin.*, *-giwać *frequ.*, służbą się żywić, Dienſte thun, dienen, ſich durch Bedienen ernähren. *Ir.* Kucharzowi w kuchni sługował. *Chod. Kost.* 68, usługował. Sługiwał po różnych mieyscach. *Teatr* 22 *c*, 64. SŁUGUS, - a, *m.*, *contemn.*, sługa podły, posługacz, (verächtlich) der Bediente, der Nachtreter. Tu w tym domu tak wielu iest sługusów. *Teatr* 52 *d*, 74. Jest to sługus tuteyszego pana. *Teatr* 43 *b*, 48. Sługus, nie sługus, chłop, chamczyk, nie chama, Mieszczanek, łyk, nie łyczak, wszyscyśmy od Adama. *Teatr* 43 *c*, 4.

Pochodz. sub *Ucho.*

SŁUP, - a, *m.*, *Boh.* ſlaup, (ſlaup pręgierz); *Slo.* ſlaup; *Sr.* 1. ſtowp, ſtolp, ſtup; *Sr.* 2. ſzlup; *Crn.* ſtebr, (*Crn.* poslòpje, = pałac); *Vd.* ſteber, ſtok, ſtop, ſtolp, ſtup, podpertek, podporna (cf. podpora); *Cro.* sztúp, sztobor; *Hg.* oszlop, ozlop; *Dl.* sztulp; *Bs.* ſtup; *Rg.* ſtúp; *Rs.* столбъ; cf. *Germ.* der Stollen, *Gr.* σύλος, σηλή, *Lat.* ſtola; cf. *Gr.* σκολοψ); die Säule (Saule, Niederſ. ſûle, *Angl.* syl), der Pfeiler, (*Gr.* πυλη, *Pol.* ſilar); słup, wspierający budowanie, kolumna. *Chmiel.* 1, 77. *Rog. Bud.* Słupy ordynaryyne bywaią sosnowe, dębowe. *Kluk Rośl.* 2, 165. Słup kamienny w budowaniu, ſilar całkowity. *Cn. Th.* 1025. Słupów architektońskich iest pięć rodzaiów, Toskański, Dorycki, Jonicki, Korynty-cki, Rzymski albo składany. *Sol. G.* 3, 1, die fünf Säulenordnungen. Słupy w około czego, *peristylium*, *Eccl.* περιστολαῖε. Słup wkopany w ziemię dla przęseł płotu, pal, der Zaunpfahl. *Cn. Th.* 1025. Słup w wilczym dole. *Kras. Dos.* 86. Górnik kopiąc pod ziemię zostawuie słupy, aby na nich ziemia utrzymywała się. *Os. Rud.* 41. Na słupie zawiesić, wspierać, *Ec.* возсτολαῖτι. Słup czworograniasto pochodzisty ku górze, *ob.* Ostrosłup, piramida. - Chrobry ku wieczney sławie Polaków postawił żelazne słupy w rzekach wszędzie na znak zwycięztwa i granicy. *Biel.* 57, *Nar. Hist.* 2, 162. - *fig. allegor.* Słup iest rzecz doczesna; wolę ia tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, t. i. ieden z cnoty, drugi z sprawiedliwości, trzeci z dobroci, czwarty abym każdemu zachował, co czyie iest; a gdy się ia temi słupy o[illegible]n, to iest powna rzecz, iż się nigdy nie obalą. *Rey Zw.* 50, filary, podpory, Pfeiler, Stutzen. Lud ten iest pra[illegible] iak słup chrześciańskiey wiary. *Bez. Sk.* 68, przedmurze, Vormauer. - *tr. fig* słup, rzecz nieruchoma, pal, kol, kiy, ſtęż[illegible]łość, eine Säule, etwas Unbewegliches, das Starren, Erſtarren. Żona Lotowa słupem się soli ſtała. *Sk. Żyw.* 1, 205, ſie wurde zur Salzſäule. Stał, iak słup wryty. *Przyb. Milt.* 290. Mów, będę iuż milczał, iak słup. *Teatr* 54 *b*, *G* 2. Do słupa wolałbym mówić. *Teatr* 2, 26, do ściany). Oczy w słup poszły, ſtrętwiały. *Syr. Rej.*, ſtarrende Augen, ſtierer Blick. Jakżeon iest mocno zmieniony; oczy w słup. *Teatr* 8, 62. Bydlę tę chorobę maiące łęka, nadyma się, oczy mu w słup ſtawaią wytrzeszczone. *Hour Sk.* 58. Z patrzenia ledwo mu w słup nie szły źrzenice. *Zab.* 188. Oczyma nie ruszał, ani oczu zmużał, iedno niemi iako w słup na iedno mieysce patrzał. *Kosz. Lor.* 131 *b*. - §. *assimil.* Czarny słup dymu. *Przyb. Ab.* 146. Przed ludem Izraelskim był słup obłoczysty przez dzień, a słup ogniſty przez noc. 1 *Leop. Ex.* 13, Wolkenſäule, Feuerſäule. SŁUPA, - y, *ż.*, miasto w Chełmińskim, od słupów żelaznych Chrobrego, w rzece Ossie pod miastem ſtawianych. *Nar. Hist.* 2, 162, *Dyk. Geogr.* 3, 56, eine Stadt im Kulmiſchen. SŁUPCA, - y, *ż.*, miasto w Kaliskim. *Dyk. G.* 3, 56. SŁUPCE, - a, *n.*, miasto w Kuiawskim. *Dyk. G.* 3, 57. SŁUPEK, - pka, *m.*, *ob.* Słupik. - §. *pistillum*, der Staubweg, der Stämpel, *botan.*, prącie w samym środku kwiatu na zarodku osadzone, które pelek z główek do zarodka doprowadza. *Botan.* 111. Stępel. *Kluk Rośl.* 2, 11. SŁUPIARSKI, - a, - ie, sznicerski, Bildhauers. Uczynił Mayżesz dwa cherubiny robotą słupiarską. *IV. Post. IV.* 3, 219. SŁUPIASTY, - e, - e, z słupami, mit Säulen, von Säulen. - *fig. tr.* Od Tuscyyskich narodów przięli Rzymianie owe szaty słupiaſte. *Faliff. Fl.* 10, z wyłogami, z bramowaniem, bramowane, bebrämt, *praetexta.* SŁUPIATKA, - i, *ż.*, ziemia szarawa, glina tłusta ciągliwa nad samą rudą pokazuiąca się. *Os. Zel.* 31 *et* 33, graue Leimerde auf dem Erze. SŁUPIC *cz.*, *ndk.*, zdrętwiałym czynić, kamienić, ſtarren machen. Niech cię to zaziewa[illegible] słupi, Swiat za zwyczay nieludzki, niewdzięczny i głupi. *Zab.* 9, 108 *Zell.* SŁUPIEC, słupiał, słupienie *neutr. ndk.*, zsłupieć *dk.*, drętwieć, trupieć, ſtarren, erſtarren *Rs.* исколѣвѣть (cf. kol, kolem ſtanąć). Z słupiał z strachu, zapomniał o swéy pysze. *Zab.* 10, 165. Zsłupiałe oczy, *Przyb. Ab.* 192, w słup poszłe. SŁUPIEC, - pca, *m.*, podpora w kształcie słupa, [illegible]r. ein Trauerpfoſten, eine Säulenſtütze, ein Pfeiler, Pfoſten. Słupiec w podkopach, ſtępel wzwyżny podpierający iaki ciężar na nim spoczywaiący. *Jak. Art.* 3, 316. Słupiec w wiązaniu, co od wierzchu krokwy do płatew albo do balk środkiem idzie i bunty trzyma, *arrectaria.* *Cn. Th.* 1025, die Dachſtuhlſäule. Wschodu kręconego słup, około którego stopnie idą. *Cn. Th.* 1292, die Spille an einer Wendeltreppe, *Rs.* шпиндель (cf. cięciwa). Zawiasowy słupiec, część drzwi przy zawiasach. *Cn. Th.* 1399, der Angelpfoſter an der Thüre. Słupiec u lichtarza, der Schaft eines Leuchters. Sprawisz lichtarz ze złota, którego słupiec i pręty z iednéy materyi będą. *Radz. Ex.* 25, 31, *Bud. id.* Słupiec, słup w tyle statku, w którym iest rudel wprawiony. *Mag. Mscr.*, der Steuerruderpfoſten. - §. Słupiec, *słupcowa skóra*, naygrubsza skóra wołowa od krzyża. *Mag. Mscr.*, das dickſte Ochſenleder vom Kreutze. SŁUPIK, - a, *m.*, *dem. nom.* słup, SŁUPECZEK, - czka, *m.*, *dem. sec.*, *ob.* słupek. *Bh.* ſlaupek, ſlaupćk, ſlaupec; *Slo.* ſlaupek; *Sr.* 1. ſtowpik; *Cro.* sztupech, sztupichek; *Hg.* oszlopotska; *Rg.* [illegible], [illegible]; *Bs.* [illegible]ch, *Rs.* столбъчекъ, [illegible]b, [illegible]b, [illegible] (cf. kolec), *Lus.* [illegible]b, eine kleine Säule, ein Säulchen, *columella.* *Cn. Th.* [illegible]. Pola w młynach prochowych są słupczyki płaskowe, przechodzące przez oś walca, na które stopy równo wyſtępiące, które zaczepiając o krzywki tłuków, podrywaią one do góry. *Jak. Art.* 3, 307. Oliwne słupeczki. *Groch. W.* 355. SŁUPISTY, SŁUPNY, - a, - e, na kształt słupa, wie eine Säule; *Bh.* ſlupkowati. Figura okrągło słupista. *Boh. Progn.* 2, 72, - §. w słup [illegible]sały, zdrętwiały, ſtarr, erſtarrt. Już w tych [illegible]ostych oczach, co na wieki kosną, Ah niepodobna wyżrzeć powódź łez radosną. *Przyb. Ab.* 171. Zawsze za widok

będę te zmrużne powieki, oczy słupne i zgasłe! *Przyb. Ab.* 197. SŁUPKOWA sól. *Vol. Leg.* 6, 514, w balwanach, Steinsalz in Klötzen. SŁUPNIK, – a, *m.*, na słupie mieszkaiący, *stylites*, der Säulenbewohner. Symon słupnik na onym 40 łokci wysokim słupie trzydzieści lat wycierpiawszy umarł. *Sk. Żyw.* 1, 22, *Fund.* 85, *Sk. Kaz.* 538, *Rs.* столпникъ. SŁUPOBUWIE, – ia, *n.*, noga słupa, *basis*. *Rog. bud.* 24, der Säulenfuß. SŁUPOGŁOW, – u, *m.*, *capitolum*, na którym się balkowania osadzaią i gzymsy. *Rog. bud.* 24, das Capital einer Säule. SŁUPOPIEŃ, – pnia, *m.*, główna słupa, *scapus*, sama część w słupie okrągła. *Rog. bud.* 24, der Säulenschaft. °SŁUPOPIS, – u, *m.*, °SŁUPOPISMO, – a, *n.*, *Ec.* столпописаніе, lapidarae pismo; *adj.* столпописательный lapidarny. °Słupostawca, – y, *m.*, *Ec.* столпоздатель, który słupy stawia. SŁUPOSTOLEC, – lca, *m.*, podsłupie, *stylobata*. *Rog. bud.* 24, der Säulenstuhl. SŁUPOWY, – a, – e, od słupa, Säulen... *Rs.* столбовый, столповый. Z obrazu słupowego Jowisza zdiął Dionizy szatę złotą. *Warg. Wal.* 10. Fidyasz obrazy słupowe robił. *ib.* 289, statuy, posągi. SŁUPSK, – a, *m.*, miasto w Pomeranii, die Stadt Stolpe. *Nar. Hist.* 4, 13.

ŚLUSARZ, *ob.* Ślósarz.

SŁUSZ, – u, *m.*, SŁUSZA, – y, *ż.*, słuszność, należność, przyzwoitość, *Sr.* 1. zprawne; *Vd.* praviza, pravizhnoft; *Cro.* pravicza; *Dl.* pravda (*ob.* prawda, prawica); Recht und Billigkeit, gebörige Befugniß, Fug und Recht. Słusza, *fas. Urs. Gr.* 158. Gdzie gwałt panuie, rząd, słusz ustępuie. *Cn. Ad.* 237. Nadgrody za usługi wierne każdemu według słuszu naznaczaycie. *Chrośc. Fars.* 232. Słusz i wzgląd, *ius et fas. Chrośc. Luk.* 261, *Ec.* праведно и право. Na Pompeia się targnąć nie bez słuszu Musiemy wszyscy. *ib.* 262. Stało się to wielkim zaiste niesłuszem. *Chrośc. Fars.* 485, krzywdą). Nierychłey zaiż podobno była słusza, między święte był policzony. *Birk. Dom.* 115. Słusza nie iest, wziąć chleb dzieciom a szczeniętom rzucić. *Sekl.* 7, es iſt nicht fein, daß ... Luth.). SŁUSZEC *med. ndk.*, Słuszyć, Słuszać *contin.*, słusza, słuszy, °słusze, °słusz *praes.*, *Bh.* ſluſſeti; *Slo.* ſluſſi, ſluſ'i *licet, conuenit, decet*; (*Cro.* szlissam *pertineo, specto*); słusznym czyli przyzwoitym być, należeć się, wypadać, obowiązkiem być, ſich geziemen, gebühren, gehören, der Billigkeit gemäß, erforderlich ſeyn. Ty, coć bóg dał siłę i serce po temu, Uderz się z poganinem, iako słusze cnemu. *J. Kch. Dz.* 250. Pamiętamy was, iako się godzi i słuszy bracią pamiętać. *Radz.* 1 *Mach.* 12, 11. Noc tę świętą, nie na modlitwie, iako słuszą, ale na piiaństwie strawili. *W. Post. Mn.* 30. Takżeć słusze człowiekowi Odeymać się frasunkowi. *J. Kch. Dz.* 247. Nie słuszałoby to tobie, abyś taką rzecz uczynić miał, nie, to nie słusza na cię. *Radz. Gen.* 18, 25. Co tylko słuszało oznaymić królowi, ia mu okazałem. *Radz.* 2 *Mach.* 11, 18. Przyiął ie wdzięcznie i czestował, iako na takie słuszało. *Biel. Sw.* 96, *Farn.* 59. Jeśli pohamuiesz szablę twoię od mordów, uczyniesz, co słusza; bo nie godzi się tobie pomsty szukać. *Birk. Zyg.* 50. Na mnie to nie słusza, abym z tobą miał walczyć. *Exop.* 4. Obrzydność broił, co i mówić nie słusza. *Leop. Ezech.* 22, 11. Dobre słusza za dobre oddawać. *Exop.* 30. Urzęduik, żeby umiał rozkazać, co słusza na gospodarstwo i na sposob

roli. *Cresc.* 37. Z koniem płochym łatwie się obchodzić, aże się ukróci, iako słusz. *Cresc.* 518. Wino zdrowe iest, gdy go kto będzie pożywał, iak słusza, albo ile potrzeba, albo ile służy latom. *Cresc.* 369. Porta na pakta patrzy przez szpary, Ani hamuie, iako słusz Tatary. *Kchw.* 309. – §. Wszystko nam z bozkiey mocy, co słusza ku żywotu i pobożności darowano iest. *Gil. Kat.* 56, co służy, pożytecznym iest. SŁUSZKA, *ob.* Słuszka, Służek. SŁUSZNIE *adv.*, SŁUSZNO, *Eh.* ſluſne, *Vd.* saslusheno, spodobno, po spodoli, popravizi, pravizhno zhasitten; *Sr.* 2. podobne; *Sla.* dostojno; *Ec.* бλαгοπρεπнο; przyzwoicie, nach Gebühr, auf eine rechte und billige Art, recht und billig, gebührlich, wie ſichs gebührt und gehört. Nie czyń, o czym wątpisz, ieśli iest słusznie albo niesłusznie. *Bud. Oc.* 16. Co iest słusznie i dobrze, to iest i sprawiedliwie. *Gor. Wł. K.* 2. Obwiniać kogo niesłusznie. *Teatr* 15, 69. Nie tylko sprawiedliwie, ale też i słusznie z służącemi postępować maią. *Zab.* 16, 31. Mało historyków, którzyby chronologią słusznie zachowali. *Atok*, 42. Pobożność, tak iako °potrzebuie prawdziwe nabożeństwo, słusznie Pana Boga wzywa. *Rey Pſ. D* 4. Tak ubogim umarł ten rycerz, że nie miano, czymby go słusznie pochowano. *Bach. Ep.* 29. SŁUSZNOŚĆ, – ści, *ż.*, *Bh.* ſluſnoſt; *Slo.* ſluſnoſt; *Sr.* 1. pſiprahwnoſcj; *Crn.* pravizhnoſt (cf. prawność); *Vd.* praviza (cf. prawica), praviahnoſt, spodobnoſt, právednoſt; *Dl.* pravda (cf. prawda); *Bs.* pravda, praviza, razlogh (cf. rozkład); *Sla.* pravednòst; *Ec.* правина (cf. uprzeymość); *Rs.* умѣренность; przyzwoitość, należytość, die Billigkeit, natürliche Gerechtigkeit. Słuszność zamyka się pod prawem przyrodzonym, a sprawiedliwość pod prawem pisanym. *Gor. Wł. K* 2. Słuszność coś zacnieyszego iest od sprawiedliwości; bo pochodzi z baczenia przyrodzonego i z prawa przyrodzonego. *Petr. Ex.* 377. W bogu iest wrodzona taka miłość, która *aequitas et rectitudo*, a po Polsku słuszność i prawość nazwana być może. *Sal.* 4, 164. Sama słuszność tego wyciąga, aby każdemu co iest wypłacano. *Pilch. Sen. list* 2, 317. Słusznością państwa stoią, nieprawością giną, Prędzey późniey złoczyńcy Twe kary nie miną. *Zab.* 10, 26 *Skrzet.* Ja mam słuszność za sobą, on bezprawie prawa. *Zabł. Zbb.* 7. Wszystkę słuszność w szabli swéy położył. *P. Kch. Jer.* 44. Ani w prawą ani w lewą nie uniosła się, a pod sznur słuszności krzywiznę prostowała. *Psalmod.* 30. Masz słuszność, masz rację, du haſt Recht. Nie bez słuszności powiedział Seneka, żadne zwierzę nie iest tak niedogodliwe iako człowiek. *Mon.* 71, 52, nie bez racyi, nie bez fundamentu, słusznie, nicht ohne Grund. Słuszność wzrostu, należyta dużość gehöriger Wuchs, gehörige Größe. SŁUSZNY, °SŁUŻNY, – a, – e, *Bh.* ſluſnj; *Slo.* ſluſnj; *Sr.* 1. pſiprahwne; *Vd.* praveden, previzhen, pravi, spodoben, doſtoin (cf. doſtojny); *Sla.* prilicani; *Bs.* rasloqit; *Ross.* сходный (cf. schodzić się); sumnieniu dogodny, sumienny, wedle sumienia, billig, laut Gewiſſen, natürlich gerecht. To co iest słusznego, samo nakazuie sumienie. *Zab.* 16, 23. Panowie, to co iest sprawiedliwa a słuszna, sługom dawaycie. *Leop. Kol.* 4, 1. Wiele fałszywych świadków mówiło, a nie były świadectwa słuszne. *Zrn. Pſt.* 168. – §. sprawiedliwy, prawy, przyzwoity, należyty, gerecht, rechtmäßig, geziemend, ge-

bührend, gehörig. Słusznie ten traci sławę, kto iéy niesłusznym szuka sposobem. *Boh. Kom.* 268. Gniewasz się, masz słuszną, (*sc.* racyą, przyczynę); bom cię obraził. *Zab.* 15, 82. Nie day mi ubóstwa, ani bogactwa, ale day mi słuszne pożywienie. *Radz. Prov.* 30, 8, w sam raz). Mieli pożywienie słuszne w klasztorze, i nie byli mu ciężkiemi. *Birk. e Ex.* 22. Słuszney straży na nich nigdzie nie trzymał. *Jabł. Tel.* 225. Ma słuszne woysko z sobą, i Kozaki. *Jabł. Buk. H.* 2, regularne, liniiowe). Prośby nasze słusznego czasu będą wysłuchane. *Birk. Kant. C b*, swego czasu). Judasz szukał, iakoby słusznego czasu wydał Jezusa. *Bud. Marc.* 14, 11, dogodnego, swego czasu, bequeme Zeit. Pod niebytność krolewską, baczył czas służny, aby skutek swego fortelu zdradliwego okazał. *Stryik.* 189. Gdy był wieczor, przyszedł Jezus ze dwunastą, a gdy był czas słuszny, siadł do stołu, i dwanaście z nim. *Zrn. Pj.* 165 *b*, czas wieczerzy). Prosili posłowie Węgierscy aby Ludwiga po koronacyi mogła mieszkać przy matce do słusznego czasu, dla iey młodych lat. *Biel.* 223. Pokoy do lat słusznych młodzieniec nie przyszedł. *St. Dz.* 867, do pełnych lat). Człowiek słusznego wzrostu. *Niemc. Kr.* 4, 192, ani mały, ani przerosły, von gehöriger Größe. Kasia dostała męża Austryaka słusznego, gdyby dęba, woiaka. *Teatr* 42 *c*, 29, dzielnego, einen großen, starken Mann. Wchodzi słuszny rodak z pachołki dwoma, wąsy kręci, siecie rękoma. *Mon.* 70, 168. Gdy ten co człowiek słuszny, jak oni zowią, t. i. z wielkim brzuchem i długiemi wąsami, domiesie, wtedy jak w ewanieliią wierzą. *Mon.* 71, 209. – *moral.* człowiek słuszny, uczciwy, ein honnetet Mensch. Nadstaw ucha na głosy całe słusznych ludzi. *Xiądz.* 168. Nie mógł za granicą do poznania przyyść z kim słusznym. *Klok. praef.* – §°. Słuszny czemu, ku czemu, z służący ku czemu, dienlich, taugslich. Słuszny, potemny, przytrafny, godny, *habilis. Volck.* 388. Jagnięce mięso nie iest ku iedzy słuszne, bo iest medlawne. *Sien.* 270. Na mieyscach niezdrowych gdzie iest słuszna materya szczepom abo ziołom tam się też naywięcey korzenią. *Crese.* 130. Nie wiem co lepszego, uczynię wszystko, co słuszneyszego być zbawieniu memu ukażesz. *Sk. Zyw.* 1, 234. Kasztelan ma woysku swemu mieysce naznaczyć; i na mieyscu ku téy sprawie słusznym namiot swóy rozbić. *Herb. Stat.* 185. Bacząc mieysce ku zdradzie słuszniejsze, niż ku czemu innemu, w nocy ie swoiemi hufcami zasadził. *Kurz. Lor.* 154. – (SŁUŻA, *ob.* Służa). – SŁUŻĄCY, SŁUŻĄCA, *ob.* Służyć. SŁUŻALCZY, - a, - e, służalców się tyczący, dla służalców, służebniczy, *Rz.* служеническій; für die Knechte, Diener. Mieysce służalczym mękom wyznaczone. *Nar. Tac.* 2, 366, niewolniczym, dla niewolników, für die Sclaven. Ciało utrzymuiemy dla duszy, w duszy zaś części służalcze, za których pomocą ruszamy się i daiemy sobie wyżywienie. *Pilch. Sen. list* 3, 99, posługuiące. SŁUŻALEC, - lca, *m.*, SŁUŻAŁY, - ego, *m.*, służący, pachołek, służebnik; *zgrubiale* der Diener, Bediente, Knecht. Służalce flót zastawiaią. *Teatr* 13, 54. Podczas téy sceny, służalce gaszą kagańce. *ib.* 13, 66. Służałcow trzymaią dla okazałości i bezpieczeństwa osoby. *Nik. Obs.* 100. Służali raźni. *Jabł. Ez. A* 4. SŁUŻAŁA, - y, *ż.*, służąca, dziewka, *zgrubiale*: die Aufwärterinn, Dienstmagd. *Tr.* SŁUŻAŁY, - a, - e, w służbie doświadczony, biegły, przetarty, *Ross.* служилый, gedient, im Dienste erfahren. Nasza strona męztwem i biegłością służałego żołnierza, *veterani militis*, przemogła. *Krom.* 159. Niesłużały żołnierz nie wiele zwoiował. *Mat. z Pod. A* 2. Onych czasów, kiedy się żołnierza pachołek służały ukazał, bardzo go szanowano. *Falib. N.* 2. Przyszło mu dwa tysiące służałych żołdatów. *Pot. Arg.* 691. Znaczny książę chował poczet iazdy i piechoty służałéy przy dworze swym. *Vol. Leg.* 3, 419. – §. służący, w służbie będący; dienend, in Dienſten ſtehend. Służała czeladź. *Tr.* SŁUŻALSTWO, - a, *n.*, z służalce, *collect.*, gromada służących, Dienerſchaft, Knechtſchaft, Diener, Knechte. Niezmierna liczba zbiegłego od Grekow służalstwa. *Nar. Hist.* 2, 189, niewolników). SŁUŻBA, - y, *ż.*, *Bh.* służba, służbička; *Slo.* služba; *Sr.* 1. swužba; *Sr.* 2. sžlužba; *Crn.* slushba, poslushba, (shlusva, z urząd); *Vd.* slushba, slushilu, slushva; *Cro.* szlúsba; *Hg.* szolgálath, szolgálás; *Rg.* sluxba, sluxtvo; *Bsn.* slusgba, slusgenje; *Rs.* служба; *actio vel conditio*; służenie u kogo, stan służącego, der Dienſt, in dem man ſteht. Przyymuię u kogo służbę, z przystaię do iakiego pana, bey einem Dienſte nehmen, in Dienſte treten; *ob.* Przystać. Służbę wypowiedzieć. *Past. F.* 7. Odstać z służby, *ob.* Odstać) Co sześć tygodni, to służbę odmieniam. *Teatr* 46, 30, pana odmieniam). – Bez służby będący, ob. Loźny). Przybiegli do domu, gdzie służbę służyli, a pani swoiéy to oznaymili. *Gor. Sen.* 185, gdzie w służbie zostawali). Przekładaią znośną służbę nad ubogą swobodę. *Klok.* 83, poddaność, poddaństwo, podległość, Unterthänigkeit, Unterthänigkeit; *Vd.* doushna slushba, dovshnost, sadershba, z powinność). Służba rycerska, żołnierska, Kriegsdienſt. Bolesław roku drugiego służbę do Pomorzan przypowiada rycerstwu. *Krom.* 140, wyprawę). Pruszowie rozgniewali się na Konrada, iż im nie zapłacił służby abo żołdu, gdy byli z nim przeciw Bolesławowi. *Biel.* 141, wysłużoną płatę). W służbie być, na służbie być, służbę odbywać, n. p. u dworu, *Ec.* услуженіи, usłużyć. – *aliter*; Marya siedziała wedle nóg Pańskich; ale Marta zabawiała się około rozlicznéy służby. *W. Post. Mn.* 523, koło usług, posługi, Dienſte, Bedienung, Bewirthung, Aufwartung. Bóg wywodzi trawę i ziele na górach ku służbie ludzkiéy. 3 *Leop. Ps.* 146, 8, ku służebności ludzkiéy. 1 *Leop.*, ku usłudze, ku pożytkowi ludzi, zum Dienſte, zum Gebrauche, zum Nutzen. – §. Służba boża, chwała boża, nabożeństwo, der Gottesdienſt; *Vd.* bogu slushnost, poboshnost). Co za służba boża była w Grecyi, aż to ze strachem a wstydem człowiek musi czytać. *Biel. Sw.* 16. Służba boża, czyli religiia, iest to u Amerykanów wnętrzna powinność ludzi ku bogu, która ma być wolna. *Pam.* 83, 2, 227. Służba boża, κατ' ἐξοχην, msza, die Meſſe; *Ec.* словенская служба, евхаристія, жертва безкровная, литургія, служба церковная самимъ Христомъ на тайной вечери установленная; cf. służebnik, mszał. Każdą mszą swoię zowie służbą. *Hrbst. Odp. Hh* 5, *Teof Zw. a* 4. W Wilnie oprócz nabożeństwa zwykłego, trzy służby boże odprawuią się na każdy dzień. *Sowit.* 70. Kapłani i słudzy boży na służbach bożych przy ołtarzach i mszach świętych gardła daią. *Jan Pos. A* 4 *b*. Polacy obyczaiem dawnym przed następuiącą bitwą służby boże

słuchali. *Nar. Hſt.* 3, 157. – §. Służbę, albo w potkaniu z drugim niektorzy mówią, albo w liście piszą: moia służba, *vel* W. M. moia służba, *per praecisionem scilicet*, ieſt gotowa, powolna, ſeine gehorſamſten Dienſte entbieten, ſeinen dienſtfreundlichen Gruß entbieten; *Vd.* dobre shlusve, dobro vsdrjanje, posdraulenje, i pozdrowienie; *Vd.* dobre shlusve poslat *salutare*). Jeſt teraz ten obyczay siebie i swoię służby, bo tak mawiamy, każdemu zalecać. *Modrz Baz.* 257. Nayniższe służby moie z wiernym poddaństwem łasce W. K. Mości zalecam, *Lew Sapieha Stat. Lit. ded.* Jaśnie Wielmożnemu Panu a Panu Mikołaiowi Zebrzydowſkiemu etc., Jan Januszowſki powolne służby swe w miłościwą łaskę zaleca. *Jan. Lig.* A 2. Rozkazał ci się kłaniać, swą służbę powiedzieć, *nuntiare salutem. Mącz.* Powiedz mu służbę odemnie, służby mo zaleć. *Cn. Th.* 1026. Szli do dworu, każdy ich służbą przywitał. *Dwor. G.* 2. – *similiter*; Śpiewam miłoſtki pieszczone, Grzeczne zaloty, ofiary, i one Pochlebne pieśni, słowa pełne chęci, Służby, ukłony, któremi więc nęci Młodź dziewczynę. *Opal. sat.* 4, przymizgi, Careſſen. – §°. Służba kmieca, pewna miara gruntu, z którey pańszczyznę robi, lub się opłaca, ein gewiſſes Stück Feld, wovon der Bauer Frohndienſte thut, oder Abgaben zahlt. Różne były wymiary służb, t. i. ziemi, z którey powinność odbywano. *Czack. pr.* 222, *ib.* 2, 169. W Kiiowie i na Wołyniu, gdzie włok mierzonych niemasz, ieno służby, z każdey służby osiadley po półzłotemu poboru. A iż na innych służbach bywa po kilka dymów, tedy dwa dymy na ieden złoty składać się maią. *Vol. Leg.* 3, 49. Kmieci z służby każdey maią płacić po dziesięć groszy. *Vol. Leg.* 2, 796. – §. *collectiu.* służba, z służący, die Dienerſchaft, die Bedienung, die Bedienten. Niech ma za sobą tytuły dumne, liczne bogactwa, i służby tłumne. *Zab.* 12, 208 *Zabł.* Jechali bez żadney służby po nad brzegiem rzeki. *Niemc. Kr.* 2, 201. Książę Kondeusz z liczną służbą przeieżdżał tędy do Koblenz. *Gaz. Nor.* 2, 111. – §. 2) służba stołowa, gdzie kładą srebrne statki; i samo srebro stołowe, *Vd.* misnu sodje, jedne posode, srobernia, srebrovina (*ob.* srebra); *Bs.* shusgba, stol peharni; *Ec.* среброхранилище; der Credenztiſch, Schenktiſch, und das Service, Geſchirre, Silbergeräthe zum Schenktiſche, *abacus. Mącz.* (*Ross.* служебна изба dla służących). Wodnego naczynia stół albo służba w kuchni, na które dzbany, kotły etc. z wodą stawiaią, *urinarium. Mącz.* Stoiąc u służby, szklenicę stłukł. *Wer. Rgl.* 132. Na służbie stał antwas z wodą, i ręcznik. *Biel. Hſt.* 435. Na służbie stołowey, czyli kredensie. *Mon.* 73, 605. Zjednał sobie kubki i kuſliki złote na służbę, aby wina w nie nalewano. 1 *Leop. Ec.* 2, 8. Rozkazał iey doprowadzić tam, gdzie była iego służba srebrna, aby iey dali potraw iego i wina iego. *Radz. Judit.* 12, 7, cf. büffet, kredens). Wysłał dla nich wszyſtkę srebrną stołową służbę. *Skarg. Dz.* 831. Że ieden senator Rzymſki srebrną sobie służbę sprawił, zaraz go o to z senatu wyrzucono. *Star. Ref.* 42. Służba iednego pana dziś więcey waży, niż srebro trzydziestu kościołów kanonicznych. *Star. Ref.* 123, *Star. Ryc.* 41. SŁUZBISTY, – a, – e, w służbie zostaiący, służący; *Rg.* sluxbeni, slunxni, *Rs.* служи́мелъскій; dienend, in Dienſten ſtehend; Pani służbiſte panny wprzódy wysłała. *Mon.* 75, 691, SŁUŻBISTA *Jabł.*, SŁUŻBICA, – y, ż., służebna, służąca. die Aufwärterinn, die Dienſtmagd. Nuż też owa służbica co będzie kosztować! Ano pani narzeka, iż u drugich widą, Zawżdy panna ubrańsza, niźli u niey bywa. *Rey Wiz.* 57 *b.* Do Witolda do więzienia ieno żenie wolno było chodzić ze dwiema służbiſtemi tylko. Żona ubrała go tedy w białogłowſkie odzienie, a na iego miysce służebną pannę posadziła; tak że za żoną wyszedł rano, miasto służbiſtey panny. *Biel.* 220. Służbiſta woła na panią swoię. *Chroſt. Vars.* 506. Ta świetna stroiem, owa służbiſtemi. *Groch. W.* 567, *Star. Dw.* 46, *Chroſt. Cn.* 392. SŁUŻBICZKA, SŁUŻEBKA, – i, ż., *dem.*, abaculus. *Mącz.*, kredensik, ein Credenztiſchchen, Schenktiſchchen. SŁUŻEBNA, SŁUŻEBNICA, – y, ż., SŁUŻEBNICZKA, SŁUŻECZKA; – i, ż., *dem.*, służąca, w służbie zostaiąca, die Aufwärterinn, Dienerinn; *Boh.* ſluſebnice; *Slo.* ſluſebkiné, ſluſebna dewka; *Hg.* szolgáló, szolgalotska; *Sr.* 1. ſlużobniza, ſwużownicza, ſwużowna; *Sr.* 2. ſzlużabniza; *Vd.* slushabniza, slusauniza, shlushauniza, dekla; *Cro.* szluſkinya, szlusbenicza, dekla; *Dl.* szluskina, szlusbenicza; *Sla.* sluxbenica, szluskina; *Rg.* sluxbèniza, sluxisza, súxguiza, sùxna, godiscniza; *Bs.* slusgbeniça, slusgjavkigna, godiscniça, godisctniça, raba; *Ec.* слyжебница, слyжимелница. Powinność sług i służebniczek, aby cnili pany swe, służąc im pilnie, wiernie, pożytecznie. *Gil. Pſt.* 90. Proszę, nie racz wzgardzać prośb służebniczki twoiey. *Wyſz. Kat.* 407. Policzona w poczet służebniczek iego. *W. Poſt. W.* 3, 135. Owo ia służebniczka Pana mego. *Zyw. Jez. B* 3, *Bial. Poſt.* 258; ſiehe, ich bin des Herrn Magd. Luth.). – §. Służeczka, wyraz uniżoności, z nayniższa sługa, unterthänige Dienerinn. Nayniższa służeczka Jeymość Dobrodzieyki. *Teatr* 20 *b*, 19, *et* 28, 99. SŁUŻEBNICZY, – a, – e, *Bh.* ſluſebnický; *Sr.* 1. ſwużewniczſi; *Vind.* shushjazhen; *Cro.* poszlúsen; *Rg.* sluxbeni, sluuxni; *Rs.* слyжи́мелъскій; ku sługom należący; *famularis*, *Mącz.*, Diener-s, Bedienten-s, Knechts-s. Zakazał P. Bóg wszelakiey roboty służebniczey w święta. *Hrbſt. Nauk.* 9 *b.* SŁUŻEBNICZE *adv.*, służebniczym sposobem, knechtiſch, e. gr. *famulare timens. Cn. Th.* 1027. SŁUŻEBNIK, – a, *m.*, *Boh.* ſluſebnik; *Sl.* ſluſebnik; *Sr.* 1. ſlużebnik, ſwużewnik, wotrocik (cf. otrok); *Sr.* 2. ſzlużabnik; *Vind.* shlushaunik, slushabnik, hlapec, (cf. chlopiec), strishaunik (cf. strzedz, stróż); *Crn.* slushabnèk; *Cro.* szluszech; *Hg.* szolga; *Bs.* slusgbenik; *Rg.* slúga, sluxbenik, sluxitegl; *Rs.* слyжебникъ, (z. z urzędnik); sługa, der Diener. Służebnik bozki stateczny Zawsze wesoł i bezpieczny. *Groch. W.* 386. Wszakżem obiecał tak iak świat zapłacić, Który zwykł swoich służebników tracić. *Jak. Ex.* 28. – °§. służebnik, niewolnik, Sclave, Leibeigner. Jeśliby ławnicy w którym grabstwie wymarli, tedy król Rzymſki może służebnika przez dekret wolnym uczynić, i w onym grabstwie go do ławnicy obrać. *Szczerb. Sax.* 202. – °§. Ustanowił Mieczysław. stary, po prowincyach, a mianowicie ziemi Krakowſkiey, niesłychanych w kraiu *inſtygatorów*, czyli iak na ów czas nazywano *służebników*. *Nar. Hſt.* 3, 366; Inſtigatoren, öffentliche Ankläger. *Officiales vel Miniſteriales*, *alias* służebniki *nullus nisi palatini iudicare habent poteſtatem. Vol. Leg.* 1, 42, (R. 1347), woźnych, Gerichtsdiener. – °§. Służebnik, *Ec.* слyжебникъ, кни-

га церковная, по которой священникъ отправляетъ службу Божественную (*ob.* służba boża). Napisali schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską naukę. *Sak. Persp.* 26, *Pim. Kam.* 73. Te dowody z ich służebników, trebników, t. j. mszałów i agendaszą wybrane. *Sak. Persp.* 1 *pr.* Weź służebniki w Kiiowie drukowane, a znaydziesz w nich takową naukę. *Pim. Kam.* 59. SŁUŻEBNOŚĆ, -ści, ż., *seruitus. Gall. Cyw.* 2, 116; SŁUŻEBNICTWO, -a, *n.*, (cf. podległość, poddaność), die Dienſtbarkeit; *Bh.* ſlužebnoſt; *Slo.* ſlužebnoſt; *Hg.* szolgaság; *Sr.* 1. ſmužownoſci, robocjanſtwo, *Crn.* slushabnoſt, sushnoſt, hlapzhuvanje, slushjaſtvu, hlapshuvanje, slushjaſtvu, shushnoſt, *Rg.* służánſtvo; *Ec.* работба (cf. robota, cf. *rab). Robić iest służebnictwo cielesne. *Hrbſt. Nauk.* 9 *b*, iest powinnością ciała). Bóg wywodzi na górach trawę i ziele ku służebności ludzkiey. 1 *Leop. Ps.* 146, 8, ku służbie ludzkiey. 3 *Leop.*, ku usłudze, zum Dienſte der Menſchen. Klucze Pańskie są w'asną służebność mocy Chrystusowey, służebnikom a cerkwi do skonania świata zwierzona. *Hrbſt. Olp. Nn* 2, urząd, *officium*, attrybucya). Gdyby wszyscy równie byli oświeceni, nie potrzebaby żadney służebności słowa bożego w kościele; którą służebność przecię Chrystus ustanowił. *W. Poſt.* IV. 344; subordynacyą, hierarchiią). SŁUŻEBNY, -a, -e, w służbie zostaiący, służący, *Boh.* służebny; *Slo.* ſlužebni, (*Slo.* ſlužebnú *officiosus*, usłużny); *Bs.* sluzgivi; *Rag.* służbeni, służnoi; *Ec.* работенъ, работный, служащій; *Rs.* подсобный, служащій; dienend, in Dienſten ſtehend. Tak samę Eneryę, iako fraucymer abo służebne panny iéy, kazał król ozdobić, 1 *Leop. Heſt.* 2, 9. Jaki ociec, taki syn, iaka pani, taka służebna panna *Kosz Lor.* 70; *ob.* panna, garderobianka, miałsza, Kammerjungfer. Aniołowie są służebni duchowie, posłani na posługę. IV. *Poſt. Mn.* 306; dienſtbare Geiſter. Łuto). Grunt emfiteutyczny, albo służebna dobra *Gall. Cyw.* 2, 88. Służebny żołnierz lub, (*Rs.* служивый, żołnierz). Alexander posłał do Czech lud służebny zbierać za pieniądze przeciw Moskiewskiemu; nad temi żołnierzami był potym Czech starszym. *Stryik.* 659. Służebnym żołnierzom, którym się byli Albrecht i Alexander zadłużyli, zapłacił król Zygmunt. *Stryik.* 692. Człek iest służebnym żołnierzem w komplecie J naiemnie chcieli wierzyć, poczęli służebnych więcéy przyymować a chować na Podolu. *Biel. Sz.* 281 *b*, żołnierzy). SŁUŻEBNY *Subſt.*, -a, służebnik, służący, sługa, der Diener. SŁUŻEBNA *Subſt.*, *ob.* Służebnica. - (SŁUZEM, Słozem, *ob.* Sług. -). SŁUŻKA, SŁUSZKA, -i, *dem. Nomin.* sługa, SŁUŻECZKA *demin. secund.*; Diener, Knecht; *Rs.* служка, z klasztorny sługa). Rzadko na dobrego, wiernego, posłusznego służkę trafisz. *Sk. Kaz.* 52 *b*. Mow Panie; bo słucha służka twóy. *Leop.* 1 *Reg.* 3, 10. Ja służka twóy Panie; *Wiśn.* 238. Zbawiciel mówi to służkom swoim ku pociesze. *Baz. hiſt.* 310. Nędznego służkę twego poimali nieprzyiaciele. *Baz. hiſt.* 221. Służkowie, kucharze, masztalerze, woźnice rzucali się do bramy! *Biel.* 366. Ci służkowie. *Papr. Przyk. C.* Panten soleunie sejmik uczestował, Aby swe do urzędu służki

wykierował. *Nar. Dz.* 3, 133. Ich każdemu po dnóżku zwałoś się, drobniutkim służeczką. *Mon.* 70, 160. - §. Bojarowie iedni byli p tu, drudzy *służkowie*, do usług zamkowych, do wożenia listów, wyciskania podatków, i tym podobnych obowiązków używani. *Czacki pr.* 1, 306. - 2) *femin.* Służka, służebniczka, die Dienerinn, die Magd; *Bh.* ſlužka Bóg weyźrzał na pokorę służki swey. *W. Poſt.* IV. 3, 274. Otom służka pana mego, stań się według słowa twego. *Pieſ.* 20 *et.* 15., *ancilla.* SŁUŻNY, -a; -e, od sługi, do sługi należący, służebny, *Crn.* slushne, *Rg.* sluuxni, sluxbeni, *Rs.* служный; Dienerſch. Appiusz przywdział służnego żupana, sługa zaś iego. *Chroſt. Fars.* 189. Sam im w służney postaci służyć pozwolił. *Smotr. Lam.* 202. - §. Służny czas *ob.* słuszny ku czemu. SŁUŻYĆ, -yl, -y *med cont.*, *Bh.* ſlužiti, ſlaužiwati; *Slo.* ſlaužiti, ſlaužim, ſlužit, *Sr.* 1 ſlužiti ſmuſi; *Sr.* 2 ſlužiſh ſmužiſh, *Crn.* slushiti, slúshèm; *Vd.* shlushit, slushiti, strezhi, striesham, (cf. strzedz, stroż); *Cro.* szluſiti, shluſim; *Dl.* szluxiti; *Hg.* szolgalni, szolgálok; *Bs.* slugiti, (slugitise *uror*); *Rg.* slúxiti; *Ec.* усаугова́ти; *Rs.* служить, порабо́тать (cf. parobek, cf. robota); w służbie czyiey zostawać, posługować mu, bey kimem dienen, in Dienſten ſtehn, Dienſte thun. Sługa służy. *Mon.* 67, 594; *ob.* pachołkować, pachołczyć). Kto służy, wolność traci. *Ban. L* 2 *b*, *Leszcz. Gl.* 70, *Rys. Ad.* 30. Służże tu daley takiemu panu! *Teatr* 25 *c*, 49. Za długi czas służony na dworze, dał mu król starostwo. *P. Kch. Orl.* 1, 394. Kto dobrze służy, dosyć się upomina zapłaty. *Petr. Ek.* 11. Zawsze u dworu dziesięć na iednego służy. *Rys. Ad.* 76. Nie dobrze mówią: służonym być dobrze, źle, gut, ſchlecht bedient werden. *Gol. Wym.* 208; mieć dobrą posługę). Panowie nayerożsi, naygorzey bywaią służeni, i naybardziey oszukiwani. *Zab.* 16, 28. - *Particip.* służący *masc.*, -a służebnik, sługa; służąca *fem.*; -e służebnica sługa; osoby służące, cudłudzi czyiey będące. Dienſtboten, der Dienſtbote, Bediente, Aufwärter; die Aufwärterinn, Dienſtmagd; *Bh.* ſlaužičij, čeledin; *Vd.* slushaunik, hlapez, striesbaunik, postrieshnik; slushauniza, dekla, striesbauniza; *Cro.* szluséch, szlusbenicza; *Bsn.* slusgbenik, djeticch, momak, *fem.* moma, *Rs.* служащій, служанка, челядинецъ, челядинка, отрокъ, отроковица. Każde prawie gospodarstwo potrzebuie osob służących, które za wyznaczoną płacę część domowych zatrudnień na siebie przyymuią *Gall. Cyw.* 1, 121; cf. czeladź). W czasach naszych ufkarżamy się na złych służących. *Zab.* 16, 5. Panowie nie są lepiéy dlatego służeni, iż łaią ustawicznie służących swoich. *Zab.* 16, 55. Służący czyy, *ob.* Człek, człowiek; cf. lokay, hayduk, strzelec, paiuk, laufer, murzyn. *Teatr* 55 *b*, 16. - Służyć *cum Accuſatiuo*; n. p. Woynę służyć. *Star. Ref.* 165, Kriegsdienſte thun. Służyłem woynę, pod czas pospolitego russenia. *Teatr* 27 *c*, 70. Z chęcią ia będę tę i wszelką służyć woynę. *Mon.* 70, 553. Bojarowie putni z gruntu woynę służyli. *Czacki pr.* 1, 306. Wszyscy obywatele służbę ziemską służyć maią. *Stat. Lit.* 57; do pospolitego ruszenia należeć, im allgemeinen Aufgebote oder Landſturme dienen. Carz Tatarski każdą prawie woienną potrzebę sam Litwie z hordą służył. *Stryik.* 519. Służyć piechotę. *Dudz.* 63, zu Fuße dienen. *Cum Accuſat. Adjectiui, omiſſo Subſtantiuo* służba: n. p. Zołnierską kilka lat służył. *Stryik. praef.* W. Witebsku p[o]tóra

tóra lata żołni rską służył em. *Stryik.* 974. Służyć na koń usarską, *Cn. Th.* 1026. Służyć hayducką. *Dudz.* 63. Dworzańską służyć. *Papr. Ryc.* 138; Hofdienſte thun. Ktoś służy dworską, nie ma opatrzenia, Takowy każdy godzien obieszenia. *Rak. Pob.* a iij. - §. Służyć damie, usługami iey się zalecać, einer Dame die Cour machen, ſich um ihre Gunſt bewerben. Służył iedna piękney i zacney Rzymiance czas długi, pokazuiąc wielką przeciw niey miłość. *Gor. Dw.* 283. Osoba ta, ktoreym służył, obruszyła się przeciwko mnie, zdało iey się widzieć we mnie nieiaką wiarę przeciwko sobie. *Gor. Dw.* 11. - §. Już też dawno, iak mieliśmy honor Pani służyć. *Teatr* 15 c, 21, attencyą oddać, pokłonić, aufwarten, ſein Compliment machen, ſeinen Beſuch abſtatten. § Służyć bogu, nabożnym i pobożnym być, Gott dienen, gottesfürchtig ſeyn. Służyć bogu we dnie i w nocy, zawsze, chwalić boga bez przestanku. *Smotr. Ex.* 35. W każdym stanie służyć Panu bogu iest to być szczęśliwym. *Arat. Pod.* 2 119. Służ bogu, a czerta nie drażnij. *Cn. Ad.* 1050. Konstantyn na początku pogańskim bogom służył. *Sk. Dz.* 170, im się kłaniał, ich czcił, er diente heidniſchen Göttern.). - Służyć, : służyć mszy, : mszą odprawować, (cf. służebnik, cf. służba boża), Meſſe halten, (*diſtinguas* służyć do mszy, : posługować księdzu przy mszy, zur Meſſe dienen; den Prieſter bey der Meſſe bedienen. Rozkazali, aby żaden mszy S. nie służył, : proces papiezkiey wiadomości. *Sk. Dz.* 482. Pop albo władyka z diakonami służy. *Pim. Kam.* 119. Tu żadna nieprzystoyność nie dzieie się, gdy dyakoni nie iako ofiarujący, ale iako służący, nie dotykaiąc się nayświętszego sakramentu, patyny i kielich podnoszą. *Pim. Kam.* 119. Służył on tam liturgiią z patryarchą u bożego grobu. *Sak. Kal. C* 3. W kościołach, gdzie kwaśnym chlebem służą . . . *Sk. Dz.* 179. W przaśnym chlebie służy u ołtarza. *Sk. Dz.* 1025. Przy władyczych cerkwiach znayduie się, że popi takiemi bułkami służą. *Sak. Persp.* 12. Chce pop kwartą wina do półroku albo i daley służyć. *ib.* 15. U Rusi w poście mszy nie maią ieno w Sobotę a Niedzielę, a gdy pop służy w inszy dzień, podiedną osobą w Niedzielę poswięconą pożywa. *Sk. Kaz.* 192 *b.* - §. Służyć komu, : usługi, posługi mu wyrządzać, zasługować sobie u niego, einem dienen, Dienſte thun, Dienſte erweiſen. Nie iest służyć oyczyznie, zjeżdżać na seymiki etc. *Mon.* 63, 257. Ubolewam, że nie mogę w tym służyć, ale w czym innym, całym sercem. *Mon.* 64, 458. Jeśli mogę w czym służyć, proszę mi poufale rozkazać. *ib.* Uczynię wszystko, w czym sobie służyć każesz. *Teatr* 29, 63. Mowże, w czym ci mogę służyć. *ib.* 41, 122. Służ, ieśli chcesz, aby ci służono. *Jabł. Ez.* 69. Przebacz, iże nie taką rzecz daruię tobie, ktoraby należała tak zacney osobie, Nie mogę ć prze chudobę służyć w większey sile. *Rak. Pob. praef.* - *Similiter*: Niech Panu służy ta tabakierka, ten zegarek *etc.*, racz go przyiąć od swego sługi, laſſen Sie ſich damit dienen, aufwarten; belieben Sie es anzunehmen. - §. Służyć do stołu, : posługować do stołu, bey Tiſche aufwarten. *Xiądz.* 199. Służono nam do obiadu po iedney potrawie. *ib.* 76, czestowano nas, man bewirthete uns zu Mittage mit . .). Służono mu likworami i zakąską z konfitur. *Xiądz.* 64. (*Rg.* služiti tkomu vino, nasluxiti *miniſtrare*). - *Similiter*:

Cyrka na febrę zachorowała; a matka nad nią służąc płakała, *Sk. Zyw.* 1, 264; t. i. pielęgnuiąc, den Kranken warten, pflegen. - §. Służy piesek, umie służyć, pięść. *Cn. Th.* 1027, der Hund wartet auf Szarmantka umiała służyć, tańcować, warować i szczekać. *Mon.* 64, 140. - §. Służyć czasowi, : stosować się do okoliczności, ſich in die Zeit ſchicken, nach der Zeit fügen. Heretycy za szczęściem szli, czasom tylko służąc. *Sk. Dz.* 247. Człowiek rozumny służyć czasowi powinien. *Nag. Cyc.* 110. - 2) *Verb. Neutr.* służy mi co, : bywa odemnie używane, es dient mir etwas, wird von mir gebraucht. (*Br.* slusgitise *uti*). Ponieważ cię do tych czas nazywali starościcem, niechże i na potym służy ci ten tytuł. *Teatr* 14, 178. - Służy mi co za co, ſtoi mi za co, ſtatt etwas dienen. Poczciwe imię służy mi za naywiększe bogactwo. *Teatr* 8, 45. Roztropność moia może ci służyć za zaręczenie. *Teatr* 1, 68. - Służy co do czego, ku czemu. *Budz.* 13, używa się do czego, pomaga do czego, zu etwas dienen. To żelazo do polerowania miedzi, nóż do kraiania służy; lekarstwo do tey choroby, na tę chorobę służy. *Jr.* Skwapliwy dowcip do pisma S. wykładu nie służy. *Sk. Dz.* 113. Służyć komu, pożytecznym mu być, pożytek przynosić, *Br.* [ruditi, uciniti koriſt. *Vd.* doprinditi, dobizhuvati, perpridavati, h'pridu biti, *Ros.* полезнымъ быть, уполезновать. *Physice* służy mi co, : zdrowo mi, *Bl.* duyiti), es dient mir, iſt mir geſund. Nie wszystko mi nie służy albo zdrowo. *Cn. Ad.* 603. Porozumieć się trzeba z swym żołądkiem, iakowe mu iadło służy. *Perz. Irk.* 127. Ta potrawa mi służy, *Vd.* jedba dobru dopride, dobru sla. Służący zdrowiu, *Bh.* dujiwý (cf. duży), *Vd.* slu aben, slushezhen). Mleczne potrawy suchotnikom służą. *Krup.* 5, 578. Wino każdemu przyrodzeniu służy, gdy go pożywasz miernie. *Crese.* 570. Służy mi tu powietrze. *Cn. Th.* 1026. - Nie służy mi zdrowie, głowa, nogi, język, niesposobne mam zdrowie, *effecto sum corpore. Cn. Th.* 526; nie zdarza mi się, nie sprzyia mi zdrowie, nie mam zdrowia; nie iestem w używaniu swoich zdrowych członkow, es will mit der Geſundheit nicht fort; ich kann den Kopf, die Füße, die Zunge nicht recht brauchen. Służy mi szczęście, : zdarza mi, sprzyia, faworyzuie, *Vd.* mi tazhi, tezhi, meni h teku gre: das Glück iſt mir günſtig, hold; es glückt mir. Co tobie, to we grze szczęście służyło. *Teatr* 47, 2. W Bogu nadzieia, żeć fortuna służy. *Auszp.* 46. Szczęściemu służy, on sam w nieszczęście się niesie. *Bard Tr.* 313. Żyycie długo, niech wam szczęście służy. *Teatr* 44, 106, *Klok.* 57. Śmiałym służy fortuna. *Zab.* 8, 352 *Kosz., iuuat.* - Poty mi dobre służyły czasy, póki worek dostarczał. *Teatr* 30 *b*, 103, zażyłem dobrych czasów, ich hatte gute Zeit, genoß der guten Zeiten, ſolang der Beutel reichte. Matyaszowi nie do końca szczęśliwie przeciwko Jerzemu zaciągi służyły, *minus secunde successu utebatur. Arom.* 694; niebardzo mu się wiodły, ſie gingen ihm nicht ſehr von Statten; nicht ſehr nach Wunſche. *Similiter*: Wiek komu służy, lata służą, : przyſind einem noch günſtig, erlauben noch etwas mit zu machen. Zażyć świata, poki służą lata. *Teatr* 10, 28, *Bals. Sw.* 2, 105. Pokiś ty młody, pokić służą lata, zażyway świata. *Merszt.* 240. Poki mi służyły lata, Miałem wygodę i ła-

ſkę a świata. *Jabł. Ez.* 29. Każ wino nosić, póki beczka lcie, Póki wiek służy, a śmierć nie przyśpieie. *Hor.* 1, 196. – §. Służy co komu, ś przynależy nań, przystoi mu, es dient ihm, gehört ihm, iſt ihm zuſtändig, angemeſſen, paſſend. Bogu spanie nie służy. *Bial. Poſt.* 356. Przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, któremu służy wszelka moc, pokłon i chwała, teraz i zawsze. *Sk. Żyw.* 2, 168. To mi służy, *Cro.* to mi ide. Nie wszystko wszystkim służy, co służy iednemu. *Gaw. Siel.* 397. Nie służy to temu; nie temu potym; nie tegoby mu trzeba. *Cn. Ad.* 618. – *2) służyć komu, s poddanym iego być, podległym mu być, einem unterworfen, unterthänig ſeyn. Gallia potym Rzymskiey mocy służyła. *Stryik* 32. – *§. należeć do kogo, własnością iego być, einem zugehören, ſein Eigenthum ſeyn. Żonie Eryka dziedzicznym prawem służyło księstwo Szczecińskie; *eius haereditarius erat principatus. Krom.* 633. Przemyskie włości za Kazimierza Sprawiedliwego już ku Polszcze służyły. *Stryik.* 203, *przysłuszały, przynależały). *SŁUŻYCIEL, - a, *m.*, służebnik, *Rs.* служи́тель, der Diener. Przełożeni służyciele są boży. *Bud. Rom.* 13, 6. *Smotr. Lam.* 68. *SŁUŻYCIELKA, - i, ż., *Rs.* служи́тельница, die Dienerinn. Zalecam wam Febę, siostrę naszę, która iest służycielka zboru. *Bud. Rom.* 16, 1. – *SŁYCH, - u, *m.*, słuch, słuchanie, das Gehör, das Ohr. Tak wiele razy w słych mi podawano mową i do czytania drukiem wyrażono, iak grzechy brzydkie. *Kul. Her.* 34. – §. słych, co słychać, wieść, pogłoska, das Gehörte, die Sage, das Gerücht. Niemasz słychu; bo gdzież iaka powieść rzadka. By się kiedy w tych granicach wylęgła poczwara! *Zab.* 9, 240 *Eſſ.* – *Prov.* Zapadł gdzieś; ni słychu, ni widu. *Cn. Ad.* 1300, man hört und ſieht nichts von ihm; *Rs.* нету́мъ, (cf. czuć); nie słychać, iak kamień w wodę wrzucił; nie dowolasz się; daremna nadzieia). *SŁYCHAĆ *cz. Conf.*, *Słychywać *Irsq.*, słyszeć często, ciągle, *Boh.* ſłychati, ſłuchawati (cf. *Gr.* κλύω); etwas oft hören, nach einander hören. *Słychałem częstokroć takie rzeczy, wszyscy iesteście bardzo ciężcy cieszyciele. 1 *Leop. Job.* 16, 1. Przysadzę słowa te z ust twych do mnie mówione, a w uszy moie słychane. *Smotr. Nap.* 75. Słychałem mowę Pruską, gdym bywał w Gdańsku; bardzo podobną Litewskiey. *Biel. Sw.* 169. I iam o waszych dziełach słychywał też. *Pot. Arg.* 544. W tragiedyach kaziebne i niesnośne rzeczy słychamy. *Petr. Et.* 38. Tego ucho zalecze nie słychało. *Paſt. F.* 259. Od niegom często to słychywał. *Worg. Wol.* 278. Kto kiedy słychał lichwę większą nad tę! *W. Poſt. IV.* 194. Nie słychane tego od wieków, ani to do uszu przychodzi. *Damór.* 724. *Hodie frequentissime usurpatur in Infinitivo, absolute*: (*Rs.* слы́шно). Słychać straszne pukanie u drzwi po trzy razy. *Teatr* 53 *b*, 69, daie się słyszeć. Cóż tam słychać, Elwiro! *Morzt.* 1063, co nowego? cf. Widać). Cóż tu słychać dobrego? *Teatr* 17 *c*, 44. Dobry dzień, panie kumie, co tu słychać? *ib.* 52 *c*, 15. Powiedz mi rzetelnie, iak też o mnie na świecie słychać? *Teatr* 2, 78 *Bars.*, *quomodo audio*? co też o mnie gadaią? cf. słynąć). Dobre daleko słychać, a złe ieszcze daley. *Rys. Ad.* 9. Ey pięknaż to wolność, boday o takowey nie słychać. *Falib. R.* () (przyieciele, iakoby miał djabłom ofiarować, nie słychać ani u Rufina, ani u Jeronima, ani na koncyliach. *Sk.*

Dz. 125; wzmianki, śladu niemasz). Słychać, z gruchnie, gadaią, wieść iest, słowa, pogłoska, słuch. – *Partic.* słychany, o czym kiedy słyszano, *Rs.* слыжанный, erhört, gehört, wovon man ſchon gehört hat; niesłychany, o czym nigdy nie słyszano, praktyki tego niemasz, bez przykładu, *niebylica, unerhört; *Sr.* 1. neſłwrſchané; *Vd.* neushlishano, kir nej bilu nikoli shlishat; *Slo.* neſsujen; *Kos.* несла́ханный; *Er.* несла́нный. Ta rzecz przedtym zgoła niesłychana była i prawie nowiną. *Smotr.* 197, *opposit. Rs.* видальщина, cf. widać). Czy słychaneż to rzeczy, które nam naprawił! *Jabł. Tel.* 82. Rzecz tak sroga i niesłychana. *Gor. Dw.* 231. Tatarowie, lud u nas przedtym niesłychany, 1202 R. przeprawili się przez Wołgę. *Biel.* 116. Używają mąk srogich w kryminałach i śmierci niesłychanych. *Boter.* 99, bez przykładu). Tarnowscy wszystkim słychane i znaiome waleczniki, *Warg. Cez. A* 4, wszystkim wiadome). (– SŁYK *ob* Szłyk). – SŁYNĄĆ, *SŁYCHINĄĆ *med. idntl.*, sławnym być, ſłynąć, berühmt ſeyn, *Crn.* slavim, (cf. sławić); *Vd.* slaviti, shtiman biti; (cf. ſlyma); *Rg.* slovjetti, (cf. słowić); *Ross.* славить, славлу, прославить, прославлять; *Ec.* слоны. Słynie Alexander, że pół świata nieszczęśliwym uczynił. *Kras. Dos.* 166. O cny młodzieńcze, który w sławie słyniesz Godnym potomkiem Alcyda wielkiego. *Paſ. F.* 223. Bieżnym zapaśnikiem życzy sobie słynąć. *Lib. Hor.* 17. Ktokolwiek z was iest, co poetą słynie . . . *Opal. poet.* Wszak widzisz, iako z czasem wszystko marnie ginie, iedno co iest poczciwe, to na wieki słynie *Rey. Wiz.* 32 Królewska rzecz iest, dobrze czynić, a źle słynąć. *Petr. Pol* 2, 114. SŁYNNY, - a, - e, słynący, sławny, berühmt Cezar po kręgu ziemi łagodnością słynny. *N. Pam.* 22, 109.

*SŁYPLIK, - a, *m.*, n. p. U sprężyny zaſtawionéy na ptaki ma być przywiązany na sznurce słyplik albo klinik. *Crec.* 631, ein kleiner Keil. Powrozek sidłowy słyplikiem możesz rozpiąć przy obłąku. *ib.* 632. Prątek przywiążesz słyplikiem przy prężynie wiszącym iednym końcem. *ib.* 632.

SŁYSZALNY, *SŁYSZNY, - a, - e, SŁYSZALNIE *adv.*, w słuch wpadaiący, słyszeć się daiący; *Rg.* sliſiv; *Rs.* слышный; hörbar. Niemoty, nie mogąc myśli swoie wyrazić słyszalnemi znakami, do mig udawać się muszą. *Apcz. Gr.* 3, *p.* 53, *et* 17. Bóg przy świata dokonie do lubego syna słyszalnie przerzeka . . . *Przyb. Milt.* 228. W kościele nie był słyszny gomon. *Chodk. Koſt.* 38, nie był słyszany. SŁYSZEĆ, - eli, - ał, - y *Med. ndk.*, usłyszeć *dk.*, *Boh.* ſłyſſeti, uſłyſſiti; *Slo.* ſlieſ'at, ſlyſ'm, čuti, čauti, (cf. czuć); *Sr.* 1. ſłyſchacz, ſłyſchu, ſłyſchim, ſłyſchu; *Sr.* 2, ſłúſchaſch, ſłuſchaſch; *Crn.* shlishati, shlishèm; *Vd.* shlishat, poshlushati, shuti, zhujem; *Cro.* chuti, čujem; *Dl* szlisati, szliſiti, szlusati; *Hg.* hallok, *Ps* sliſcſat, sliscjatti, cjutti; *Rg.* sliscjati, sluscjati, sliſeti, čuti; *Sln.* chútiti, cauti; *Rs.* слышать, чуять, внимать, внимать, (*ob.* ucho); *distinguas* słyszeć, *quod longiorem actionem et voluntariam significat*; słyszeć *vero breuem, naturalem, contingentem et contra voluntatem. Cn. Th.* 1024. (*similis differentia inter* widzieć *et* patrzeć). – *absolute* słyszeć, słuchu mieć, nie głuchym być, hören, ein Gehör haben. Tak mowi Pan: kto słyszy, niech słucha. *W. Ezech.* 3, 27. W głębokim pomrzony milczeniu, zdawał się patrzać a nie widzieć, słuchać

a nie słyszeć. *Teatr.* 2, 121. , Słyszenie, s słuch, zmysł, das Gehör, das Hören. Straciwszy słyszenie, do spraw iest niesposobny, *Kyb. Ps.* 70. Głuchym słyszenie, a niemym mowę przywrócił. *W. Post. W.* 2, 193. - §. *transl.* słyszę co, dochodzi mię, hören, vernehmen, erfahren. Pytał go, ieśliby co słyszał nowego? powiedział, że nie. *Kraz. Jęz. J.* 7. Com słyszał, to powiadam. *Cn. Ad.* 96, iakem kupił, tak przedaię; nie wyssałem tego z palca). Nic nie wie, kto nie słyszał. *Off. fir.* 7. Kto mi mówi, co chce, usłyszy, czego nie chce. *Cn. Ad.* 382; *Eras. Jęz. Gg* 2 *b.* Jeśli rzeczesz źle, usłyszysz ieszcze gorzey. *ib.* Tak cię sądzą, iak cię słyszą *Mon.* 74, 243. Słyszę słowa, ale rzeczy nie rozumiem. *Orzech. Qu.* 64. Słyszałem iak przez sen, *ob.* Sen. - Już tu go słyszę; poco nie, to chod nie iego. *Teatr* 45 *b*, 15. Słyszałem to temi uszami, na te uszy. *Duds.* 13. Bądź ‘uż tey pocieszliwey nowiny, iakobyś ią w uszy swoie słyszał. *Key Pst. T* 4. Czy słyszysz? czy czuiesz? *Cn. Th.* 1028, hörſt du? Nie słyszę wrzkomo, nie słucham. *Cn. Th.* 527; słysząc nie słuchamy. *ib.* Aby tylko słyszeć, nie słuchać. *Lach. Kaz.* 1, 365. Słyszę! i. e. rozumiem! dobrze! *approbantis. Cn. Th.* 1027, ich höre! gut! Nie słyszę, odpowiadaiąc na co, czego nie chcemy dać, uczynić, i. e. nie zezwalam, nie przyzwalam, *Cn. Th.* 527, ich höre nicht, ich mag nicht! Słyszę *irridentis*, szydząc, bardzo, wey bardzo, zgadłeś; ale. *Cn. Th.* 1135; das geſchehe ich! freylich, natürlich (ironiſch). - Dać się słyszeć. *Fur. Uw. F* 3, ſich hören laſſen, ſich vernehmen laſſen. Słyszeć o tym, słynie to. *Cn. Th.* 1027, słychać o tym, man ſpricht davon, es iſt ruchtbar. Usłyszenie, powzięcie wiadomości, das Hören, Erfahren, die Nachricht. Miechowiusz opisuie roku 1205 pierwsze objaśnienie i usłyszenie imienia Litewskiego. *Stryik.* 211. - Słyszeć u kogo, od kogo, *bene vel male audire*, dobrą lub złą sławę mieć, kiedy dobrze lub źle o kim gadaią, im Rufe ſtehen, berüchtigt ſeyn. Dobrze słyszy u ludzi. *Birk Chod.* 21. Ci senatorowie źle od szlachty słyszeli o dekret Zygmunta między Jagiellem i Krzyżakami. *Biel.* 277. Tego gdy zaniecha, lepiéy od nas słyszeć będzie, i u swoich na większą się porządkę sposobić może. *Smotr. Et.* 9. - Słyszysz! *particula eſt vocantis et reuocantis, item excitantis attentionem et comminantis. Cn. Th.* 1027, höre! hörſt du! Słyszysz-że to zawzięty odszczepieńcze! *Bals. Niedz.* 1, 9. Słyszałeś! a nie słyszyszże! *tibi ego dico, an non! Cn. Th.* 1027. - *§. obsol. conſtructio:* Siny mróz ku nam kroczy, a życzliwe lato Precz się bierze, acz nie rad każdy słyszy na to! *Ryb. Gesl. B* 4. *SŁYSZNY; *ob.* Słyszalny.

S M.

SMACISKO *ob.* Szmaciſko, szmat.

SMACZNY, - a, - e, SMACZNIUCHNY *intensiv.*, SMACZNIE, SMACZNO *adv.*, *Boh.* ſmačný, chutný, pochutný, cf. chuć, pochoć); *Sr.* 1. ſchmakné, ſwodjecjné; *Sr.* 2. ſchmakni; *Crn.* shmáhtne; *Vd.* shmahen, smahnoduhen, dusheżh, dobroduhen, sasladjen, dishezhen, dobrudishezh; *Rg.* slaſtan, sladosni, (cf. słodki); *Cro.* smàhen, téchen; *Rs.* смѣчный, вкусный; *Ec.* ласкосердый; smakowity, w smak ięgący; ſchmackhaft, (Obd. geſchmack). Głodnemu wszyſtko smaczno. *Cn. Ad.* 246. Potrawy mniéy smaczne, i mniéy wytworuie warzone, głodnemu żołądkowi przypadaią do gustu. *Pilch. Sen. liſt.* 128; głoduy nie przebiera; przysmaków nie szuka). Smaczniuchna potrawa. *Grod. Dis. F b.* U pańſkich stołów smaczno i okazale iedzą. *Kras. Pod.* 2, 71. Niemasz nie rozkoszniejszego, iak u stołu tak smacznego, wśrzód powszechney wesołości Pociągać winka starego, *Teatr* 55 *b*, 41. Smaczne winko: *Pulit. M.* Każda mu potrawa, choćby naywy mienitsza, niesmaczna. *Zab.* 13, 57. Choćby naysmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a ięzyk nie byłby sposobny do przyięcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie uczuie. *Sak. pr.* 87. - *transl. et fig.* wdzięczany, miły, słodki, przyiemny, ſchmackhaft, angenehm, ſüß, mild. Smacznego ci snu życzę. *Teatr* 33 *b*, 76; ich wünſche dir eine angenehme Ruhe. *Jabl. Tel.* 41; O tey porze iuż smaczno spać będzie. *Teatr* 55 *d*, 23. Smacznie po trudach zasypia. *Off. fir.* 2. Smaczne kradzione. *Burl. A* 3, w cudze dwie łyżki djabeł miodu włożył, a w swoie łyżkę; Cudzy chleb naysmaczniejszy). Mówił, nie uważaiąc co smaczno, ale co zdrowo. *Pilch. Sen. liſt.* 89. Chcecie, żeby wam kaznodzieia zawsze smaczne rzeczy powiadał. *W. Poſt. W.* 3, 433. Rytm się niesmaczno takiemu koiarzy, Co się z swym szczęściem pasuie i swarzy. *Poſt. F.* 264, *Rs.* неладно; niegładko). Król się ociągał; chociay smaczne mu kondycye podawał nieprzyiaciel. *Gor. Dz.* 151. Smaczna to rzecz rządzić, dzierżeć miasta, wsie, włości. *Gor. Dz.* 96. Starościna idzie coś z niesmaczną miną. *Teatr.* 28, 43, z kwaśną, ponurą). *SMACZNOBRZMIĄCE strumyczki. *Gor. W.* 352, słodkobrzmiące, lieblich murmelnd. **SMACZNOŁUDNE pochlebstwo. *Krom.* 531, *Nag. Fil.* 130, lieblich lockend. SMACZNOŚĆ, *ob.* Smakowitość, die Schmackhaftigkeit, (Obd. Geſchmackigkeit).

*SMĄD *ob.* Swąd.

SMAGAĆ *cz. ndk.*, siec biczem, rózgą etc., mierzwić, chłostać, (cf. śmigać; *Etym.* Mgnąć; cf. ɣauga, smuk, *Sr.* r. smaha *novale*; *Vd.* smagat, smagovat; *Crn.* smahati; *Ger.* ſchmähen łżyć), mit der Peitſche oder Ruthe ſtreichen, mit etwas langen und ſchlanken ſchlagen, ſtäupen, ſchmitzen; *Bh.* ſlábam, ſlcham; *Vd.* tepſti). Katy do smagania chutne. *Odym. Sw.* 2, *Ff* 4. Żaden woźnica nie będzie ustawicznie konia smagał *Pilch. Sen. laſt.* 58. Lew, gdy go ta męczy plaga Ogonem się w boki smaga. *Jak. Bay.* 60.

SMAGACZ, - a, *m.*, który kogo smaga, der Stäuper, Peitſcher. *Tr.*, *Sr.* 1. ſchwikař. SMAGANIEC, - ńca, *m.*, smagany, wysmagany. *Cn. Th.* 1028, ein Geſtäupter, Gepeitſchter, Ausgepeitſchter, *Sr.* 1. ſchwikané. Zbrodnie świata czas wyiawi, I wszech zbrodni smagańce. *Brud. Oſt. C* 2; *patronos*). Ono sławny Belizary, Ow tryumfów smaganiec. *Bal. Sen.* 65. - 2) kara smagania; das Stäupen. Karą u cyganów, tańczyć smagańca, przy czym drudzy na dromlach grają: *Kniaź. Poez.* 2, 185.

SMAGŁAWY, - a, - e, śmiadawy, czarniawy; *Rs.* смуглый, смуглоцвѣтный; *Ec.* смуглесный, темноцвѣтный, смурый, черный; ſchwärzlich, ſchwarzbraun. Potrzebowałaby bielidła, gdyby tysiączne wdzięki nie nagradzały płci nieco smaglawey. *Kras. Dos.* 122. Filon sma-

glawy, iak cień mieśięczny. *Kras. Oss. D.* 4. Był on twarzy melancholiczney, płci smaglawey, włosów czarnych. *Ustrz. Kruc.* 2, 101. Patrząc się we zwierciadło, a widząc się białą, Lubiła go smaglawa, że iey pochlebiało. *Kras. Bay.* 105. U ludzi chuderlawych, smaglawych, zatwardzenie żołądka ze skąpości żółci pochodzi. *Perz. Lek.* 176. SMAGLAWOSC, -ści, ż., *Rs.* смуглонамоспь, смуглость, śmiadawość, ſchwarzbraune Farbe.

SMAGLICZKA, -i, ż., ziele, od smaglego wzrostu rzeczone, cienkie a wysokie na cztery łokcie prącie miewa, *Moly., Syr.* 553, *Urs. Gr.* 189, *Otw. Ow.* 569, Saukraut, Nachtſchatten. SMAGŁY, -a, -e, smagle, smagło *adv.*, smukły, wysmukły, gibki, cienki a długi, ſchmächtig, (ſich ſchmiegend), geſchmeidig, dünn und lang, ſchlank, ſchwank; *Bh.* konopaty (*ob.* konop'); *Vd.* shmaidik; *Crn.* prâshn; *Rs.* тонкáшный. Zaraz z rószczki dale znaki drzewko, Smagłą sięgaiąc proſto w górę cewką, W iaki urośnie dąb za czasu przyyściem. *Zab.* 12, 2 *Sak.* Rószczka to ona, co tak smagło rosła, Że wierzchem cedrów na Libanie doszła. *Miask. ryt.* 144. W lesiech ciemnych drzewa bardziey na wzwyż roſtą, niż na mięższą, też smagle bywaią, nie wiele gałęzi u dołu miewaiąc. *Cresc.* 56. Żydzie, kup' ten kij, widzisz iak smagły. *Rys Ad.* 81. Te smagle drzewka, te drzewa ruchawe, których głowa posłuszna iest powianiu wiatrów. *Karp.* 3, 16. Nieiakiś młody, smagły Mars, wysokiego i wspaniałego wzrostu. *Stus. Num.* 1, 119, *cf.* wzrost ſtrzelisty). Wzrost kobiet Angielskich iest smagły, a kroy wcięty. *Pam.* 85, 1, 14. - §. Każdy na osła do bicza się bierze, I smagło zatnie. *Zab.* 14, 200, śmigaiąc, ſo peitſchen, daß bloß die Spitze der Peitſche trifft. SMAGŁOSC, -ści, ż, gibkość, cienka długość lub wysokość, die Geſchmeidigkeit, Schlankheit.

SMAK, -u, *m.*, Obd. Schmack, Nieders. ſmak, *Suec.* smak, *Angl.* smack, smatch, *Finl.* Macu, *Bh.* ſmak, chuć, (*ob.* chuć, chęć), *Slo.* chuť; *Sr.* 1. ſchmak, ſmodżeno, płodzenie, wopytanie; *Sr.* 2. ſchmek, ſchmekowanje, hopůtane; *Crn.* shmah, pokûs, okûs; *Vd.* shmah, duh, dishik, okuſ, pokuſ, dishanje, pokushnja, pokusitje, koshtanje; *Cro.* smâh, technost, (*Cro.* szmok; *Bs.* smok *opsonium*, *Eg.* smâc, slâſt, okuszenje; *Slz.* okushanje; *Ross.* вкýсъ; *Ec.* скýсъ, (cf. kusić); smak w potrawach, w trunkach, *objectiue*, der Geſchmack einer Sache ꝛc. Język iest naczyniem ukuszenia, dlategoż aby smaki pokarmów przez niego łatwiey przenikały. *Sak. Pr.* 28. Woda, im iest czyścieysza, tym więcey iest bez smaku wszelkiego: a bez smaku być powinna, ieżeli ma być zdrowa. *Aluk. Kop.* 1, 124. Gnuy kazi smak w iagodach winnych. *Cresc.* 174. Który z tych dwóch fruktów ma smak wyśmienitszy, pomarańcza czyli brzoskwinia? *Weg. Mar.* 3, 16. Czy nie ucho słów rozsądza, a smaku usta iedzącego? *Leop. Job.* 12, 10. Nie wiem, iaki to smak być może w zielonym ieszcze owocu! *Teatr* 7, 51. Smak, dobry smak, smakowitość, der Wohlgeſchmack, die Schmackhaftigkeit. Im czego bardziey pragniem, to smak prędzey traci. *Pot. Arg.* 147, przyiemności. Smak zdrowia nieprzyiaciel. *Cn. Ad.* 1060; nie wszystko zdrowo, co smakuie). - §. *transl.* smak, ukontentowanie, rozkosz; słodycz, Geſchmack, Wohlgeſchmack, Vergnügen, Ergötzen. Serca zarażone smakiświata tego. *Sk. Dz.* 297. Cnotą iest odbieranie tego, co smakuie, Jeżeli ten smak cną poczciwość truie. *Past. F.* 145. Usta piękne pięknych ust smaczniey się tykaią, Lecz złączone z czarnemi smaków swych nie maią. *Gaw. Siel.* 376. Z takim smakiem o rzeczach niebieskich rozmyślał, iż dla słodkości, którą na duszy czuł, łzy z oczu iego wypłynęły. *Sk. Zyw.* 416. Gdy pismo S. czytać począł, taki w nim smak miał, iż mu żadna inna nauka smakować już więcey nie mogła. *ib.* 317. Już to przypowieść iest na świecie ſtara, Gdzie smak w ięzyku, tam w sercu przywara. *Mon.* 71, 795; słowa słodkie, serce fałszywe). Znalazła smak w rozmowach z rolnikami. *Weg. Mar.* 1, 109. Z smakiem umiera, kogo swoi płaczą. *Morszt.* 247. Powinien im dogadzać i do smaku być. *Krup.* 5, 227. Jey postępki nie zawsze mi były do smaku. *Teatr* 26 *d*, 4. Nie w smak szły Jegomości często wezle. *Kras Pod.* 2, 48; nie do gustu mu były; ſie waren nicht nach ſeinem Geſchmacke. Modlitwa odszczepieńcom w smak nie pójdzie. *Birk. Kaz. Ob.* 4. Już mi sieciami kniecie krążyć nie miło, już mi łuk z ſtrzałami nie w smak idzie. *Ustrz. Klau.* 56. Nie idzie mu w smak kazanie, gdzie iego występku dotkną. *Biał. Post.* 294. Naszym to bardzo nie w smak było; ięli narzekać na króla. *Biel.* 105, *Lib. Her.* 108. - Niesmak, dyzguſtowanie, nieukontentowanie, niechęć, przykrość, übler Geſchmack, Unannehmlichkeit, Widrigkeit; *Boh.* nechuť. W niesmak było Moskwie, że Polska zrzuciła się z iey gwarancyi. *Gaz. Nar.* 2, 260, Ten postępek lubo będzie w niesmak wierzycielom, atoli bardzo dogodny bankierom. *Pam.* 83, 448. Czasem ubóstwo rodzi zbyteczną obfitość, I tam niesmak nastąpi, gdzie zupełna sytość. *Dmoch. Szt. R.* 66. Co nam łatwiey przychodzi, to prędko niesmak w nas rodzi. *Teatr* 54, 54. Szły im w niesmak dyskursa moie. *Kras. Dos.* 240. Z niesmakiem wielkim to przyymowała. *Otw. Ow.* 359. Janczarowie bardzo prędko swóy niesmak wydaią. *Klok.* 228. Czyniono mu różne niesmaki, których znieść nie mogąc, uszedł z kraiu. *Nar. Hist.* 3, 53. Nie śmie mu żadnego niesmaku uczynić. *Klok.* 10. - 2) *subiectiue* smak, smakowanie, czucie czyli zmysł smaku; ukuszenie, der Sinn des Geſchmacks, das Schmecken, der Geſchmack. *Aluk. Zw.* 1, 47. Smak zależy z części rzeczy smacznych w usta wchodzących; bo choćby naysmaczniejsze rzeczy same w sobie były, a ięzyk nie byłby sposobny do przyięcia smaku ich, tedy żadnego smaku nie uczuie. *Sak. Pr.* 87. Smaku zepsucie, gdy inszy chory smak ma, niżby powinien mieć z rzeczy, którą kosztuie. *Krup.* 5, 515. - *Aesthet.* smak, guſt, prędkie uczucie piękności, der Geſchmack, der Guſt, das Gefühl des Schönen. Prędkie owo uczucie smaku w tym co pożywamy, powodem iest, iż ten wyraz przeniesiono do znaczenia, owego prędkiego, niby bez uwagi i zastanowienia się, w dziełach nauk i kunsztów rozeznanie, co iest dobre i piękne. *Pir. Wym.* 7. Żeby smak dobry sobie sprawić, ma się czytać nie wiele, a dobrze. *Przyb. Iuz.* 8. Łączyć smak z nauką. *Weg. list.* Smak ten, który uszy czuią, iest z zwyczaiu. *Gor. Dw.* 50. - 3) *Oeconom.* smak rybi, przysmak, rosół rybi, sałsza, Fiſchbrühe, Tunke, Lake. Zbił o to pachołka, że on znosząc ze stołu, chlipnął z półmiska smaku od ryb lub rosołu. *Zab.* 8, 322 *Język.* Z łakomstwa smaku z ryb nadpił. *Hor. sat.* 37. SMAKA, -i, ż., appetyt, chęć do iedzenia. *Perz. Cyr.* 1, 143. Gdy poczuie chory smakę czyli chęć do iadła; znak, że się choroba przesiła. *Perz. Lek.* 73; Appetit, Eßluſt. Niesmak

do jadła. *Perz. Lek.* 126, niesmaka). SMAKARZ, *ob.* Smakownik. SMAKOWAC *Med. ndk.*, *Sr.* 2. ſchmakowaſch; uczucie smaku mieć, ſchmecken, Geſchmack haben, den Sinn des Schmeckens haben. Chory ieszcze smakuie. *Tr.* Smakowanie, smak, zmysł, das Schmecken. Widzenie, słyszenie, dotykanie, smakowanie, powonienie. *IV. Poſt. Mn.* 211. - §. Smakować czego, kosztować czego, smakiem kosztować, dochodzić, etwas ſchmecken, koſten; *Sr.* 1. ſłodzicj, ſwodju, (cf. słodzić); *Ks.* вкусить, вкушать; омкушивать, омвѣдать, омвѣдываю, прихлебнуть, прихлебывать. Smakuiąc *delikackie iem, *liguriò*; smakuiąc popiiem, kosztuię trunku, *libo. Cn. Th.* 1028. - *fig.* Smakuiąc onego panowania Jeroboam, sercem do niego przyſtał. *Sk. Zyw.* 2, 192. Na tym przeſtać maią, aby takie pisma czytały tylko i smakowały. *Zab.* 10, 63 *Jak.* - *tr.* Rumak iego wdzięcznym głosem poryża, wędzidła smakuie, nogami ziemię kopa. *J. Kch. Dz.* 158; w gębie przewraca, gryzie wędzidła, er kaut das Gebiß). - 2) *obiectiue* smakuie mi co dobrze, źle, es ſchmeckt mir etwas gut, ſchlecht ꝛc. *Bh.* chutnati, (cf. chuć, chęć). Wszyſtko co tylko iem, smakuie mi wyśmienicie. *Teatr.* 2, 122. Jeżeliś głodny, będzie ci dobrze ten obiad smakował. *Teatr* 8, 33. Cebulą to smakuie, *trąci. *Tr.*, nach etwas ſchmecken. - Smakuie, *dobrze smakuie, es ſchmeckt, ſchmeckt gut. Co smakuie, to kosztuie. *Zegl. Ad.* 45. Nie wszyſtko ieſtko zdrowo, co smakuie. *Cn. Ad.* 723. Nie wszystkim smakuie. *Bies. E.* 4. Człowiek, kiedy co ma, nie wie, iak to smakuie, Aż dopiero gdy to ſtraci, toż to cukruie. *Haur Ek.* 5. Gdzie wykład według litery niebardzo smakował, rozumienie duchowne brać się musiało. *Groch. W.* 23, gdzie niesmaczny był). - *moral.* smakuie mi co, *do guſtu przypada; podoba mi się, es iſt nach meinem Geſchmacke, gefällt mir, ich finde Geſchmack daran. Nic nędznemu nie smakuie, Srogą goryca wszędzie czuie. *Zab.* 11, 207. Nam prace bardziey nad ich bankiety smakuią. *Pilch. Sall.* 269, *Birk. K. K.* 33. Gnuśne próżnowanie im smakuie. *Gor. Sen* 256, *Tward. Wł.* 18. Wszyſtkim zdanie smakowało Tęczyńſkiego, *placuit. Krom.* 597. W ziódnym roku iuż świat iey gorzkim być a smakować rzeczy bozkie poczęły. *Sk. Zyw.* 1, 335. Zawżdy nam więcéy smakuie każdy zakazany owoc tego świata, niżli te święte dobrodzieyſtwa. *Rey Poſt. L II* 4. Smiech niż płacz komuż bardziéy nie smakuie? *Poſt. F.* 320. Gdy to posmakowało, weszło w zwyczay. *Fraz. ifz. N* 7, gdy przypadło do guſtu). - 3) Smakować sobie co, kogo, *upodobanie w tym mieć, polubować, Wohlgefallen an etwas oder an einem haben, lieb gewinnen. Pospolicie lepiey sobie smakuią ludzie słodkie rzeczy, niżeli gorzkie. *Sak. Pr.* 95. Pan ten bardziey sobie pokóy, niżeli woynę smakował. *Uſtrz. Kruc.* 2, 183. Odpowiedział cesarz z łaskawością, wynosząc i smakuiąc sobie prace moie. *Boh. Off.* 1, 428. Ciebie nad inszych smakuię, I bardziey cię, niż temu dowierzasz, miłuię. *Otw. Ow.* 591. Rynald smakuie sobie Angielikę i okrutnie miłuie. *P. Kch. Orl.* 1, 30. Selenissa króla Sardyńſkiego smakuie nad Poliarcha. *Pot. Arg.* 339. Serca ludzi wielu Leszka Czarnego nie smakowały. *Krom.* 281. Grunta tych panów, ktorych prynęypałami w smakowaniu sobie Władysława być rozumiano, pustoszyli. *Krom.* 300. - *Similiter* Smakować sobie w czym, Geſchmack oder Wohlgefallen an etwas finden. Umysł móy smakował w tym, coby go odrażać powinno *Teatr* 2, 89 *Barſz.* Mądrzy ludzie w dowcipnych zartach smakuią. *Zab.* 12, 267 *Dudz.* - 4) *Actiu.* smakować komu co, przymilać mu co, einem etwas angenehm machen, ihn Geſchmack daran gewinnen laſſen. Czarnoksiężnik w miłości utopił myśli Rugierowe, I Alcynie smakował delicye nowe, Żeby go nigdy z swego nie puściła dwora. *P. Kch. Orl.* 1, 182. SMAKOWITOSC, - ści, *ż.*, smak dobry potraw, trunków, etc., die Smackhaftigkeit, (Ob b. die Geſchmackigkeit). *Cn. Th.* 1028; smaczność, *Bh.* chutnoſt; *Vd.* dushezhnoſt, , dobroduhnoſt, sasladnoſt; *Rs.* смачность, вкусность. SMAKOWITY, - a, - e, SMAKOWITO, SMAKOWICIE *adv.*, dobrego smaku, smaczny, pełen smaku, *Vd.* smahnoduhen, dushezh, dobroduhen, sasladjen, dishezhen, *Rs.* вкусный, ſchmackhaft, (Ob b. geſchmackig). Winne grona smakowite. *Otw. Wirg.* 418. Wino zaraz z bani smakowite, cale nietrwałe ieſt. *Pilch. Sen. liſt* 283. Szczep smakowity, A owoc przykry, gorzki, iadowity. *Poſt. F.* 67. Wina smakowite. *Ban. B* 3. Miody smakowite. *Otw. Ow.* 550. Smakowita passa. *Lib. Hor.* 24. Nic smakowitszego niemasz nad polewkę dworską. *Birk. Kaz. Ob. L* 2 *b.* SMAKOWNICZEK, - czka, *m.*, SMAKARZ, - a, - *m.*, przebieraiący, papinkarz, ein Leckermaul. Jeżeliś ieſt z owych smakowniczków, co owo cudzym przyganiaią potrawom, takich nie lubię. *Opal. sat.* 158. Smakarzów, ktorzy delikatny guſt pański przeięli, aby miał przypuścić do ſtołu swego, tego na sobie przewieść nie może. *Pilch. Sen. liſt* 350. SMAKOWNY, - a, - o, - ie, *adv.*, wdzięczny, miły, dobrego guſtu, guſtowny, *obiectiue et subiectiue*, lieblich, geſchmackvoll. Głos smakowny. *Otw. W.* 473. Prawda sama smakowne porywa rozumy, Nadętość ślepe tylko może uwieść tłumy. *Dmoch. Sat.* 10. Nadętość ślepe tylko może uwieść tłumy. *Dmoch. Sat.* 10.

SMALCOWANY, SMALEC *ob.* Szmalec. *SMALC *ob.* Szmelc. 2) *SMALCOWANY *ob.* Szmelcowany. SMALCUGA *ob.* Szmelcuga. SMALIĆ *cz. ndk.*, osmalić *dk.*, (*ob.* osmolić), opalać, kopcić, ſchwarz brennen, ſchwärzen, *Sr.* 1. ſmalu, *Sr.* 2. ſmaliſch. Piorunowy płomień, i trawy na niwie I krzaki w koło smalił; swąd się rozszedł polem. *Przyb. Ab.* 158. Ztąd piecze, ztąd smali; tam obito, tu o mal, co nie przyszło do tego. *Teatr* 51, 49. Ani mnie w nieuczciwych mieyscach baśnba smali. *Hor. sat.* 98. - §. *burlesque* Smalić cholewy do kobiety, *umizgać się do niey, służyć iey, stroić koperczaki, einer die Cour machen, ihre Gunſt zu gewinnen ſuchen. Doszły mnie nowiny, Że Waść posmalisz cholewy do panny Reginki. *Zabł. Zbb.* 84. Porzuć Telesa; Telesmizguś metki Smaląc cholewy do inney kokietki; Niełatwo ktobie hartowne o Fili Jurą miłością serduszko przychyli. *Hor.* 2, 272.

SMALTA kolor, *ob.* Lazur. *Krumł.* 497.

SMAR, - u, *m.*, tłuſtość do smarowania miechów; robią ią mieszaiąc tran z oleiem. *Os. Zel.* 83, Schmierfett.

SMARCZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen smaru, Roß-, roźią; *Bh.* ſopliwý; *Sr.* wozriwé, (cf. wozgrzywy); *Crn.* smerkov, shnodraſt, shmukelnaſt; *Vd.* smerkou, shnodrou, shnodraſt; *Cro.* smèrkáv; *Pg.* mossuraſt, sopolinaſt, sopolinav, (cf. sopel); *Sla.* sakagljiv). Grucaolek smarczysty. *Krup.* 3, 126.

*SMARD, - u *m.*, *Et.* смéрдь, смрáдь, smród, rzecz plugawa, Unflath, Miſt. Córko, choway wstyd w mowie, bo to twoie skarby, Złote tkanki, łańcuszki, toć bez tego

smardy. *Papr. Przy. B.* Nie dba o biesiady, ani o te smardy. *Rey Wiz.* 93. *Sceleroſus*, łotrowſki, niecnota, smardy podszyty, przypowieść Polſka. *Mącz.* - 2°) Smard, SMIERD, SMERD, - a, *m.*, SMERDA, - y. *m.*, człowiek śmierdzinch, plugawiec, smród, smoła, *Rs.* смердъ, ein unflätbiger Menſch Gdy się ubogi człowiek do prawa uciecze, zaraz mu mówią: nie dla was to piszą ſtatuty smerdowie, ale dla panów. *Star. Ref.* 25. Ten causy-perda, uczciwszy uszy Pańſkie, ieszcze chłopiec smerda, Już tak sławny był pieniacz. *Teatr* 43 *c* 24 *Wyb.* Patrz-ceno, co za poufałość, gdyby to nie był smerda bez-sekwencyi. *Teatr* 20 *b*, 24. *Petulans ſcurra*, złéy a plu-gawéy gęby, smard. *Mącz. Flagro* sługa, który bicie za-służył, smard, nogieć. *Mącz.* Z szubienicy się urwał, smard, nog.eć, kiia godny. *ib.* Wszyſtkim tam gniewno było na te sprosne smardy, którzy osobę króla tak podło poważali. *Papr. Tr. D* 4. Wspomniy na Olgerda, Jak przywi-taſ śmierda. *Stryik. Con. N* 3. Odmienićby nam trzeba dobrze dumy hardo A nie schodzić nam z świata takowe-mi smardy ! tako niedbałemi o sprawy pocziwe. *Papr. Gn. praef.* Pycha owo na świecie błaźni one smerdy, Co chodzą wzniósłszy gębę, by boga nie znali. *Rey. Wiz.* 168 *b.* *SMARDOWSKI, - a, - ie, plugawy, unflätbig. *Vernilis* słudze przyzwoity, smardowſki. *Mącz. Vernilitas* niewolnicza przyzwoitość, SMARDOWSTWO, łotrostwo. *Mącz.*. Unflätherey, plugawość.

SMAROZ, SMARZ, - a, *m.*, *Bh.* ſmrſe, ſmrj; *Mor.* ſmrha; *Slo.* hrbá huba; *Cro.* mavroh. *Sr.* 2 morchel; *Vd.* zhmer-zhek, mavroh, mleizhniza, kugmak; *Rs.* смрчокъ; *Lat. med.* morucla, *Gall.* morille, *Angl.* moril, *Suec.* murkla, Obb. Mauracke, *Ger.* die Morchel; *phallus* rodzay krytopłciowy bedłek, po wierzchu siatkowanych, od spodu przy-ſklepionych. *Kluk. Dyk.* 2, 176; smarze albo piedrzenice. *Syr.* 1595. Grzyby i smarze suszone; rydze kwaszone. *Kluk. Rosl.* 2, 185, *Haur. Sk.* 281. Nad piedrzyce albo sma-rze ieszcze rydze lepsze. *Syr.* 1595.

SMARGNAĆ *ob.* Szmergnąć.

SMARK - a, *m.*, SMARKI, SMARKOTY SMARKOCI-NY *plur.*, *Bh.* ſmrk, (*Etym. cf Germ.* Mark, Schmeer; *Hebr.* מרק marak *tersit*, i ſopel, (*ob.* sopel, *Slo.* ſepel, ſo-pel, wosgrsa). *Sr.* 1. wozek; *Sr.* 2. karſſel, bochel; *Crn.* smerk, shnerkel, shnôdr; *Vd* smerkel, shra-zhek, shnoder; *Cro.* smérkely; *Bs.* sopolina, slinna od nosa; *Slo.* sopoj; *Rg.* sopòlina, mossùr, mossurina; *Ec.* смáрькъ, возрря; *Rs.* возрря, возрни; plugaſtwo w no-sie, der Rotz. W błonce, która pokrywa wewnątrz noz-drza, znayduią się gruczołki, które oddzielaią smarkoty. *Kirch. Anat.* SMARKACZ, - a, *m.*, SMARKATY, pe-łen smarków, smarczysty, ein Rotzigter, der voll Rotz iſt; *Bh.* uſmrkanec, ſopliwec; *Slo.* ſoplavý; *Crn.* smerkovz; *Vd.* smerkouz, smarkov'z, smerkovez, smerkovuz, smer-kavez, shnodravez, shnodravuz; *Bs.* sopolinar, slinavac; *Rs.* соплякъ, соплякъ, возрякъ, возрякъ, возрякъ; *Ec.* сморкáчъ, сморкáтель. - §. plugawiec, smród, smard, ein unflätiger: mlokos nientarty, ein Rotz-löffel, Rotzbube, Geelſchnabel. Matka mi tę naukę, gdym ieszcze był smarkaczem, zawsze do głowy wbiiała. *Boh. Kom.* 1, 175. Smarkaty koń *ob.* Nosaty. SMARKACZKA, SMARKATKA, - i, ź., dziewczyna fleytuchowata, ein rotziges Mädel, *Vd.* smarkov'ka, *Rs.* возрякша, co-

пакша, - b. smarketka, świeca z podłego czarnego ło-ju, ein Kokellicht, ſchlechtes Licht von ſchwarzem Talge. *Tr.* SMARKNĄĆ *Med. idntl.*, Smarkać *Contin*, *Boh.* ſmrkati, ſmrknauti; *Crn.* smèrkam; *Vd.* smerkati, smer-kovati; *Bs.* ssmarknuti; *Ross.* сморкнуть, сморкать, сопливать, *nucum naribus trahere*. *Cn. Th.* 1023, ſchnupfen, den Notz in die Nase ziehen. SMARKOCINO-WY, - a, - e, od smarkocin Rotz. Wewnętrzna smar-kocinowa błonka nosa *membrana pituitaria*. *Perz. Cyr.* 2, 183, *et* 1, 155. Gruczołek smarkocinowy *ob.* Smar-czysty.

SMAROWAĆ *czyn. ndk.*, *Boh.* ſmatim; *Sr.* 2. ſchmirowaſch; *Rs.* подмасливать (подмасливать, смазать, смажу, смазывать; (*cf.* smazać, ch. masło); *Ger.* ſchmieren; (*Isl.* smyria, *Suec.* smorja, *Angl.* smear, *Anglos.* smeran, smyran); smazać, namazować, pomazować czym osobli-wie tłuſtym, ſchmieren, einſchmieren. Takem zbity, bę-dę się musiał przez kilka czasów smarować. *Teatr* 3 *a*, 64. Pędzel do smarowania w gardle. *Czerw.* 11. Osi smarują iaką tłustością, n. p. mydłem, łoiem. *Rog. Dol.* 3. 135. Oś smarują, by suche kołu nie skrzypiało, Patrorowi dłoń smaruy, by nie mówił mało. *Min. Ryt.* 5, 218. Smaro-wać; darami sobie uymować; ſchmieren, die Hände einem ſchmieren, ihn beſtechen. Kto smaruie, iedzie. *Rys. Ad.* 24, *Zegl. Ad.* 121, *Teatr* 24 *c*, 82; *Slo.* kto maſti, tan idé. Tak to kochany sąsiedzie, kto smaruie gładziey iedzie. *Zab.* 15, 57; *ob.* smarownie). Kosztu trzeba, idzie wóz smarowany prędzey. *Pot. Arg.* 112. Sędziom ręce sma-rować. *Ofir. P. K.* 1, 175. Smaruy ręce prawnika, aby mówił śmiało. *Mon.* 76, 283. Smarowanie *subſt.*, *Ross.* смазка, das Schmieren; smarowidło *linimentum*, maść rzadsza, gęstości śrzedniey między oleiem i maścią. *Krup.* 5, 308, eine Schmierſalbe - §. smarować, smolić, po-walać, beſchmieren, beſudeln, verunreinigen. Kiedy sa-mi sobie ieść gotuią żołnierze, smarują i drą odzienie. *Papr. W.* 1, 385. - 2) Smarować kogo kiiem, wąbierać go, skórę mułoić, einen durchſchmieren, abſchmieren, durch-walken, abprügeln. Tatarzyn kiedy żonę nahayką sma-ruie, Rozum do głowy żenie przyſłępuie. *Bratk. H* 2 *b.* Bo-gatszych oskarżonych Kniaź knutami tak długo smarować każe, aż się mu opłacać muszą. *Gwag.* 511. SMARO-WNIA, - i, ź, do smarowania mieysce, *unctorium*. *Cn. Th.* 1029, das Salbe- oder Schmier-Stübchen, z. B. in Bädern. SMAROWIDŁO, - a, *n.*, maść, czym sma-ruią, die Schmiere *ob.* Kołomaź) Cyrulik wysmaruie za grosz albo za dwa, a weźmie czasem kilka złotych od sma-rowidła. *Sak. Sob. A* 4 *b.* za maść). SMAROWNIE *adv.*, ochotnie, pomyślnie, prędko a dobrze, iak po mydle, iak po stole, lodem idzie, (*oppos.* z opoki, oporem, iak na grudzie); wie geſchmiert. Co aby szło smarowniey, *facil-lius Krom.* 162. Tak ci wszyſtko poydzie smarowniey. *Pot. Arg.* 26. Lekkie i pomnieysze sprawy smarownie idą. *Pilch. Sen. Gn.* 293. Polſka mowa Krukowska Krup-skim przechrzciła, a potym smarowniey niżeli krupką mienić się przyzwyczaiła. *Krom.* 749, gładziey). SMARO-WNIK, -, *m.*, *unctor*. *Cn. Th.* 1029, co smaruie kogo. *Wlod.*, der Salber, Einſchmierer. Smarownik łaziebny. *Pilch. Sen. liſt* 2, 3. SMAROWNY, - a, - e, iak sma-rowany; szybki, lekki, geſchmiert, leicht, behend. Leci smarownemu równy okrętowi. *P. Kch. Crl.* 1, 99.

SMARSK, SMARSZCZYĆ *ob.* Zmarsk, Zmarszczyć. SMARZ, *ob.* Smardz.

°SMATRUZ, – u, *m.*, buda kupiecka, ein Kramladen. Smatruzy i kramnice śrzódrynkowe Krakowskich sukiennikow i przekupczow, Kazimierza Wielkiego pottbodynku pamiątka; *tabernae. Krom.* 368. Takich pętlic i haftek na smatruzie wezmę, sześć tuzinów. *Falib. L* 3.

°SMAŁEK, °Smętek, *ob.* Smutek.

SMAŻARZ, – a, *m.*, który co smaży, der Pregler, Röster, Schmorer. Nie było w ten czas tak wymyślnych piekarzów, tortarzów, smażarsów. *Rey Zw.* 60. SMAŻYĆ *cz nćk.*, *Bh.* smažiti; *Slo.* smažim; *Vd.* zvreti, zvrem, osvirati (cf. wrzeć); *Cro.* frigati; *Rs.* пряжить, упражнить; prażyć, gąszcz lub tłustość jaką warzyć, rösten, pregeln, ſchmoren, (*Etym. cf.* ſchmauen. Adlg, *cf.* Muß). Smażyć jaia, ryby, ciasta, w maśle lub w tłustości, albo też w oliwie. *Wiel. Kuch.* 429. Smażony w maśle, *Rs.* и. пряженый. Pasztet w maśle smażony, *Rs.* пряженыхъ, пряженичныхъ. Smażone mięso, *Sla.* pérsêno meso. Smażona ryba, *Vd.* sverta riba, osverta riba, Backfiſch. Smażyć rybki w maśle, *Tr.* Smażone kurczęta, gebackne Hühner. Smażony w oliwie, *fructus ex oleo. Cn. Th.* 1029. Z różnych owoców powidła smażą. *Aluk Rosl.* 2, 171, *ob.* zamelcować, Salie kochen, ſchmelzen. Wino smażone, moszcz aż do trzeciey części wywarzony. *Slaszk. Ped.* 424. – §. *tr.* płowieie, dostawa się, smaży się żyto, *flauescit. Mącz.*, das Getreide reift, wird gelb. – §. *figur.* Nieprzyiaciel przeliczny nas tu będzie iak w rosole smażyć. *Jabł. Buk.* O 3 *b*, dogrzewać, dopiekać nam, uns warm machen. W hutach maytrowie żalą się, że się cały dzień smażą w ogniu. *Torz.* 52, że się pieką przy ogniu, roztapiaią, rozpływaią, ſie ſchmelzen, zerſchmelzen vor dem Feuer. – §. smażyć się, głowę sobie suszyć, forsować się, męczyć się, ſich den Kopf brechen, ſich quälen. Zakonnicy po ambonach smażyli się w pochwały cnoty tych, którzy naywiększe niecnoty pełnili. *Przeſtr.* 92. Choć się też sforcuie, choć się drugi smaży, Prożno to, gdzie natura cnocie nie pobłoży. *Pat. Arg.* 624. – *aliter*; Srożéy się zgonu boiaźnią smaży, kto bardziéy rozkoszy syty. *Zab.* 13, 238, lęka się, ſtracha się, ſich ängſtigen. – *Actiue*; smażyć koncepta, z wielką pracą roić, mit vieler Noth Einfälle ausbecken, brüten. Maiąc w głowie tyle, Malucaką przede drzwiami wstrzymałem się chwilę, Smażyć buyne koncepta, i rozumne treści Na okrasę poselskiéy o woynie powieści. *Zabł. Amf.* 42. SMAŻYWIECHĘĆ, – chcia, *m.*, liczykrupa, szperka, wędzigrosz, ſkąpiec, ein Filz, Knicker. Zoſtawił iemu ociec, smażywiechcć szczery, Jedząc chleb zaſpieczyſte, rzodkiew za selery, Kilka włości obszernych. *Nar. Dz.* 3, 152.

SMĘCIĆ się, *ob.* Smucić. SMĘCIEN, *ob.* Smutny. °SMĘD, Smąd, *ob.* Swąd. SMĘDZIĆ, *ob.* Swędzić. SMELC etc., *ob.* Szmelc. SMERDA, *ob.* Smarda.

°SMEREK, – u, *m.*, °SMEREKA, – i, *f.*, n. p. Justyno patrz, ta swereka Jak bardzo w górę się wspina. *Karp.* 1, 4. W rozległych lasach, kędy smereki wierzchy swe kołyszą. *Niemc. Kr.* 3, 118. Smrek, w górach Krakowſkich, z świerk. *X. Kam.*

SMERZYĆ, *ob.* Szmerzyć. SMĘTEK, SMĘTNY, *ob.* Smutek.

ŚMIAĆ się, śmiał się, śmieli się, śmieie się, śmieię się

[illegible] *Vd.* smejati se, smejal, smejem, smejim se, smejanje; *Cro.* szmejatisze, szmejem sze; *Bs.* smiatise, çirritise; *Slo.* smiatise, smijatise; *Pg.* smiatise; *Rs.* смѣшить, смѣюсь, *cf. obsol.* Oberd. ſmielen, *Angl.* smile, z uśmiechać się; *cf. Ger.* Schmeck, ſchmähen, *Vd.* smeishati, cf. ſchmeicheln; *vid. noſtrum* mig, migi, mgnąć); Śmiać się, z śmiech wydawać, lachen; (*oppos.* Płakać). Człowiek ieſt zwierzę, które się śmieie; Do żadne inszo zwierzę śmiać się nie może. *Gor. Dw.* 142. Oy będzie się śmiał ha ha ha! *Teatr* 54, 32. Jak ten głupi, który się zawsze śmieie; tak i ten nie bardzo godzien naśladowania, który nigdy. *Kras. Liſt.* 1, 129. Kto się rano śmieie, w wieczor płacze. *Cn. Ad.* 393, po weselu płacz). Day pokóy żartom, nie śmiać mi się iuż. *Teatr* 22 *b*, 28, do płaczu mi). Chcą żeby się drudzy śmieli, A nie daią nic śmiesznego. *Kras. Liſt.* 2, 70. Drudzy sami nie wiedzą, czego się śmieią. *Zab.* 12, 268 *Dudz.* Zaczął się śmiać, aż się za boki brał. *Teatr* 7 *b*, 31, *ob.* do rozpuku; cf. Chychotać się, *Crn.* grohotam, krohozhem. Śmieię się w chuſtkę, *Crn.* ſázam. – °Śmiać się z kim, z wesoło się z kim bawić, mit einem ſcherzen ſeyn, mit ihm ſchälkern. Gdy król poſtrzegł Izaaka, iż się śmieie z Rebeką, domyślił się, iż była żoną iego. *Sk. Żyw.* 1, 243 – Śmiać się komu, *arridere*, zuſmiechać się do kogo. *Mącz.*, einen anlächeln, anlachen. Pijaństwo z ſtatecznych ludzi czyni Hiszpany, że się im muszą śmiać. *Biel. Poſt.* 199, śmiać się z nich, naśmiewać się, *Vd.* se za kogo sesmehovati, über einen lachen, einen auslachen. Demokryta uczniami dziś ziemia okryta, Gdyż się śmieią i z płaczu nawet Heraklita. *Zab.* 15, 175. Z mądrego śmieie się bogaty. *Kras. W.* 25. Niech się śmieią do woli, równie to los dzieli, Przyydzie czas, gdy się iz nich drudzy będą śmieli. *Kras. sat.* 123. Niech się świat cały ze mnie śmieie; a ia się z świata całego śmiać będę. *Teatr* 31 *b*, 31. Jałowie się śmiać, *ob.* Jałowy. – Śmiać się, radować się, kontent być z czego, cieszyć się, ſich über etwas freuen, ſtöblich ſeyn. Nieprzyiaciele aby się nie śmieli z upadku naszego. 3 *Leop. Haſt.* 14, 12, aby się nie chychotali z upadku naszego. 1 *Leop.*). Nie śmiey się z cudzego nieszczęścia; tu nie o śmiechu, ale o radości mowa, która śmiechem bywa wyrażona. *Zab.* 12, 276 *Dudz.* Jak się temu Panu oczy śmieią! *Teatr* 10, 49, iak wesołe ma oczy!

ŚMIADAWY, ŚMIADY, *ob.* Śniady.

ŚMIAŁEK, – łka, *m.*, śmielec, nieroztropnie narażaiący się, ein Wagehals (*cf.* Junak); *Bh.* imětí, otwářſtwie; *Crn.* vagret; *Rs.* смѣлчакъ, смѣлечекъ, нахáлъ, *f.* нахáлка, удáча (*cf.* udadź się), удалéцъ; *Fr.* продерзамецъ. Wszyſtkiego radzi śmiałkowie probuią. *Lib. Hor.* 15. Śmiałek przed czasem wykrzyka, a w rzeczy samey truchleie. *Fr. Ad.* 44. Wzrok iéy grzmił każdego śmiałka, co na iéy twarz spoyrzeć się ważył. *Stan. Num.* 2, 13. Śmiałka wszędzie biią. *Rys. Ad.* 65. Śmiałków psy kąsaią. *Zegl. Ad.* 227, *Pot. Zac.* 26. – §. 2) *Botan.* Śmiałek, *aira*, rodzay właściwéy trawy; u nas ieſt gatunek błękitny, *caerulea*, wodne proso, pastewny. *Aluk Dyk.* 1, 18, eine Graſart, Schmielen, Schmielen. SMIAŁKOWAĆ *med. ndk.*, iunaczyć, śmiałością narabiać, nie-

rozważnie się narażać, den Wagehals machen, ſich drein wagen. Nazbyt śmiałkuiąc zginął. *Pot. Arg.* 285, *Pot. Pocz.* 188. Nie nadałoć się Pietrze śmiałkowanie z Panem. *Pot. Zac.* 26, junakierya. ŚMIAŁOSC, -ści, ż., *Bh.* ſmělość, opowaźliwość; *Slo.* ſmělosť; *Sr.* 1. pjezwajnosći, hrobwosći (cf. chrobrość); *Crn.* nabojęzhnoſt; *Vd.* smeunoſt, smieunoſt, serzhnoſt, podſtopnoſt, prevupazhnoſt, samera, samiera, prevsetja, prevupnoſt, presavupliwoſt, verbeshnoſt, neresloshnoſt; *Cro.* szmenye; *Dl.* szminsztvo; *Bs.* sminnóſt; *Rg.* smionos, smjenſtvo, smionſtvo; *Sla.* sloboda (*ob.* swoboda); *Ross.* смѣлость, смѣльство, дерзновéнїе, дéрзость, дéрзкость (*ob.* dziarſkość), удаль, удальство (cf. uda się), предпріи́мчивость, махáльство, наступчивость; *Ec.* дерзну́тїе, продерзанїе, дерзну́тїе, озорничество, збójство (cf. zboy), wielka odwaga, przewaga, *in bonam et malam partem*, Kühnheit, Dreuſtigkeit, Verwegenheit. Męztwo czyni odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyiacielem. *Star. Woy. A 2 b.* Śmiałość z wielkiego serca pochodząc, wykorzenia z człowieka przyrodzone doległości. *Gor. Dw.* 368 Śmiałość zbytnia, szkodliwa. *Cn. Ad.* 1061. Śmiałość pokrywka złości; śmiałość choć winna, uydzie za niewinność. *ib.*, niewinny śmiele mówi). - Nieśmiałość, boiaźliwość, Unbreuſtigkeit, Furchtſamkeit. Jedna nieśmiałość i uderzenie się w piersi zasłużyło u boga na odeyście usprawiedliwione. *Lach. Kaz.* 1, 35. ŚMIAŁY, -a, -e, Śmielszy *Compar.*, ŚMIAŁO, ŚMIELE *adv.*, wielce odważny, nieboiaźny, przeważny, nacieraiący. *Bh.* ſmělý, ſměle, opowaźliwa; *Slo.* ſměłi; *Sr.* 1. pjezwajné, hrobwé, (cf. chrobry), hrobli, zmoźnoſcijivé; *Sr.* 2. ſlobodne, po ſzloboje (cf. swoboda; *Crn.* podſtopliv, podſtopno, tersatn; *Vd.* smieun, smeun, serzhen, serzhan, podſtopliu, nemaraſten, prevseten, bresobresen, obresen, junazhki, preshern, prevupazhen, prevupen, samern, samerliu, presavupliu, verbeshen, neresloshen; *Dl.* szarcsen (cf. serderzny, serce); *Rg.* smiòn; *Sla.* slobodan, (cf. swoloduy), opák (cf opak); *Rs.* смѣлый, смѣло, дерзкій, (*ob.* dziarſki), дерзновенный, дерзостный, махальный, предпрїи́мчивый. *Ec.* дéрзый, дерзосéрдый, продéрзлый, храбсай; *in bonam et malam partem*, kühn, dreuſt, verwegen Siedzi na koniu śmiało. *Teatr* 39, 116. Po nieśmiałym mieżu wdowy szkoda dostawać. *Rys. Ad.* 59. Śmiały, co się z dwoma bije; ale śmielszy, co się żeni, a nie ma nic: *Rys. Ad.* 62. Śmiałym krokiem postępuie. *Teatr* 49 *b*, 16. Śmiałym szczęście sprzyia. *Oſſ. ſtr.* 2, Śmiałemu szczęście dopomaga. *Cn. Ad.* 1061, *audaces iuuat fortuna*; śmiało, choć i mało). Zuchwały to iest azard, iednak tym świat stoi. Mniéy czasem śmiały traci, niż co się zbyt boi. *Kras. liſt.* 125. Bolesław II. dla walecznego serca nazwany był śmiałym. *Nar. Hiſt.* 2, 367. *Krom.* 109; (*ob.* Chrobry). Śmiałemu nayrychley się w łob dostanie. *Dn. Ad.* 1060. Śmiały bez przeciwnika; Śmiały na bruku. *Cn. Ad.* 1061, samotrzeć na puſtki uderzy; Wilka szuka, a ślad iego uyźrzawszy umyka). Śmiały za płotem. *Cn. Ad.* 1062, bezpieczniey za murem; pies na swych śmieciach śmielszy; i baba za mutem bije). Łacno śmiele mówić w bezpieczeńſtwie. *Cn. Ad.* 413, łacno wyzywać nieprzytomnego). - (ŚMIANIE się *ob.* Śmiać się). - ŚMIEC, śmiał, śmieli, śmią (śmieią), śmiem *Med. ndk.*, *Boh.* ſmjti, ſměl, ſmjm; *Slo.* ſmjm, ſmjiim ſe, (cf. snadny); *Sr.* 1. ſmém, wokrotiu ßo, (*diſſing. Sr.* 2. ſmeju będę miał, *a verbo* mieć); *Sr.* 2 ßmeſch; *Crn.* smęti, smęm *audere*, (*licere*); podſtòpem, podſtopiti; *Vd.* smeti, se podſtopiti, se popuſtiti, se vupati, odnehati, odheniati, se ferbegati; (*Vd.* smeti, smiem, oblaſti imeti, smieć z to, módz); *Cro.* szmeti, szmèt, szmém; *Dl.* szmiti; *Bs.* smitti, uzdatise; *Rg.* smjetti, smjem, sloboditise; *Rs.* смѣть, смѣю, дерзать, дéрзнуть, нахáливаться, понахáливаться; *Ec.* дерзáм; odważać się; wagen, ſich erdreuſten, ſich unterſtehen, ſich erkühnen. Jśmie, i nie śmie. *Zegl. Ad.* 93. Tylko chciéy, a śmiéy. *ib.* 257. Wszyſtko tam znaydzie, czego serce pożąda i gęba śmie prosić. *P. Kch. Orl.* 1, 93. Nienawidzę tych serc lękliwych, które dla większey przezorności nic przedsiębrać nie śmią. *Teatr* 36, 96. Czyńcie sobie skarb trwały w niebie, kędy złodzieie nie śmieią. *Prot. Jal.* 7.

ŚMIEĆ, *ob.* Śnieć; 2) *ob.* Smieci, Smiecie.

ŚMIECH, -u, *m.*, *Boh.* ſmjch, ſmjchy; *Slo.* ſmjch; *Sor.* 1. ſmjch, ſmĕch; *Sr.* 2. ſzmĕch; *Crn.* smęh; *Vd.* smieh, posmehovanje, (*Vd.* smeiahati, *Ger.* ſchmähen łżyć); *Cro.* szmeh; *Bs.* smjeh, smjh, smjanje; *Rg.* smjeh, smjeoh; *Rs.* смѣхъ, гроxотъ; cf. *Germ.* Schmach, ſchmeicheln, cf. *Hbr.* נמח samach *hilaris fuit*; *Samarit.* נמח ni-it, *v. noſtrum* migi, mgnąć); śmianie się, (*oppos.* płacz); das Lachen. Sam ze wszyſtkiego ſtworzenia, człowiek ma śmiech z przyrodzenia. *J. Kch. Dz.* 258. Smiech, iest to skłonność ludziom tylko własna, na wierzch wydaiąca się, od objektu śmiesznego wzruszona. *Zab.* 12, 280 *Dudz.* Parsknąć śmiechem. *Mat. z Pod.* Parsknął od śmiechu głośno. *Mon.* 74, 541, śmiechem parsnął. *Bez. hſt.* 44. Boki pozrywasz od śmiechu, gdy ci powiem o wszyſtkim. *Teatr* 12, 102. Dobrze nie zdechł od śmiechu; śmiechu do zdechu (do rozpuku). Poznać głupiego po śmiechu, bo z leda czego się śmieie. *Zab.* 12, 267 *Dudz.* Nie każdy śmiech, śmiechu iest godzien. *ib.* 257. Co się komu nie podoba, to mu nie do śmiechu. *Zab.* 12, 269. Tobie śmiech, a mnie nie do śmiechu. *Cn. Ad.* 1162. Tobie do śmiechu, a mnie do zdechu. *Rys. Ad.*, a mnie do płaczu). Nie do śmiechu mi teraz. *Teatr* 54 *c*, *ji*. Głodnemu nie śmiech, *Vd.* katiri kruha ſtradajo, se smehajo hitru navelizhajo, *ob.* Głodny. Pomylił się nowy patron w słowie; sędziowie w śmiech; szlachcic, o którego wiokę szło, w płacz. *Kras. Doś.* Smiechu komu dopomagać. *Zab.* 12, 268. Smiech zwyczaynie iest naturalnym znakiem nieiakiegoś ukontentowania. *Zab.* 12, 260, świadkiem dobrey myśli. *Gor. Dw.* 142. Smiech lata po twych ustach, a wesołość żywa, Na rumianych iagodach przyiemnie spoczywa. *Chod. Ges.* 2. Śmiech iałowy, *ob.* Iałowy. Śmiech szyderski. *Cn. Ad.* 1063, Gelächter, Spott, Hohngelächter, Verlachen; *Ec.* гаѣнки, имѣнан, сиѣхъ, игрыщи. Ponurość iego chytrość, a śmiech wzgardę wróży. *Teatr* 46, 7. I śmiech niekiedy może być nauką. Kiedy się z przywar, nie z osób natrząsa. *Kras. Mon.* 79. - Smiech z siebie uczynić, dać się na pośmiech. *Cn. Th.* 1031, ſich dem Gelächter Preis geben, ſich lächerlich machen. Śmiech sobie z kogo stroić, z szydzić z kogo, einen verſpotten, ſeinen Spott mit ihm treiben, ſein Gelächter

lächter mit ihm haben. Dla swoiéy uciechy Gotów i z przyiaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 33y *Jżyck.* Nieprzyiaciele wziąwszy mą duszę w niewolą, śmiech stroią z iéy wstydem. *Kul. Her.* 72. Na śmiech, śmiechem, na żart, na pośmiewisko, zum Spaß, zum Spott. Cesarz swego bizna za patryarchę udaiąc, kazał mu na śmiech kaplany święcić. *Sk. Dz.* 814. – §. Śmiech, śmieszność, die Lächerlichkeit. Więcéy w sobie śmiechu, niżli prawdy maią. aż mię wstyd o nich pisać. *Pasz. Dz.* 76. – §. Śmiech, rzecz pośm echu warta śmiechowisko, frasz ka, bagatelka, szyszka, etwas zum Belachen, eine Kleinigkeit. Miecz; nie to iest: To ogień! i to ieszcze śmiechy. *Bard. Tr.* 303. Widzi mu się to śmiech, *ridiculum. Mącz.* Śmiechy, swe grzechy. *Rys. Ad.* 63. Tu nie o śmiech gra im szło, ani o rzecz małą, Lecz o zdrowie Turnowe, o iego krew' całą. *A. Kch. W.* 364 Swięte ustawy u nich śmiech. *Groch. W.* 566. – §. *poet. personif.* Wychodzą za Wenerą Chichotki, trefne Śmiechy, lube Umizgi, powabne Uciechy. *Zab.* 16, 335. ŚMIECHLIWY, – a, – e, – ie *adv.*, uśmiechaiący się łagodnie, *Rs.* смѣшливый; lächelnd, fröhlich, freundlich. Na iéy niwach śmiechliwa świeżość się zieleni, *Przyb. Ab.* 154. Śmiechliwe rano. *Przyb. Milt.* 147. ŚMIECHOTWORCA, – y, *m.*, *Ross.* смѣхотворецъ; śmieszek, ein Spaßmacher. Wszetecznica, rufian, błazen szachowany, Śmiechotworca, ci płużą między temi pany. *Klon. Wor.* 57. ŚMIECHOTWÓRSTWO, ŚMIECHOWISKO, – a, *n.*, pośmiech, wyśmianie, szydzenie, Gelächter, Spott, Hohn; *Bh.* uśmiéssky; *Rs.* смѣхотворство. Jestem śmiechowisko, *opprobrium*, a wzgardzenie ludzkie. *Wrob.* 47, *Baz. hst. pr.* 2. Za śmiechowisko nas z pierwu sobie mieli nieprzyiaciele, *ludibrium. Krom.* 673. Pozbawiwszy nas oczu, patrzeć pozwalaią; nie iawnież to z nas śmiechotwórstwo, nie widocznież to z nas nagra? *Veryf. pr.* 67. Wszystko to próżnością i śmiechowiskiem iest, *ridiculum. Zygr. Gen.* 304. Pisma śmiechowiska godne. *Zebr. Zw.* 106, *Falib. F.*, *Petr. Pol.* 245, *Leop. Jer.* 10, 15. Młodego rada a starego woyna śmiechowisko. *Falib. R* 3, śmiechu godna). Kassandry proroctwo za frasz kę i śmiechowisko Troiańczykowie sobie mieli. *Falib. O* 2, *Modrz. Baz.* 243. ŚMIECHOWY, – a, – e, od śmiechu, Lach. Śmiechowe dołki na twarzy. *Cn. Th.* 1031, Grübchen in den Backen. Śmiechowe zęby, *ob.* Śmieszki.

SMIECI *plur.*, *ŚMIEC, – i, *ż.*, ŚMIECIE, – ia, *n.*, (*disting.* Śmieć), *Bh* śmětí, śmeť, wymětky (*ob.* wymieść), (*Bh* śmětaň miotełka); *Sr.* 1. změtje, śmětje; *Sr.* 2. mästline, humästini; *Crn.* smęt, (*Crn.* smęt, z kupą); *Vd.* smet, smeta, smietje, smetje, (*Vd.* smiet, prah, z proch, *Vd.* smietje, kotje, z brud; *Cro.* szmèt, szmetjé; *Hg.* szemét, szemeth; *Dl.* szmetye; *Ban.* smetję; *Rg* smeochja, izmèt, smetlarte; *Ec.* смемїе, оумѣтиѭа, умѣтъ (cf. umieść); (*Rs.* смемїе otręby, plewy); *Rs.* отрѣби, отрѣбіе, сорь, мусоръ; (*Etym.* miec, miotać, zmiatać, cf. *Ger.* Mist, Schmutz,; wyrzuty zmiatane, Kehrig, Auskehrig. *Porta sterquilinii*, brama śmiecia, którą śmieci z miasta wywożono. *Warg Radz.* 82. Kamień nigdy się płomieniem nie zapali; iedno marne śmieci, które się ninacz nigdy przygodzić nie mogą. *Rey Zw.* 37 *b.* Śmiecie to nie iest cerkwi, ani z cerkwi, ale wyście je z nadworca w cerkiew' wnieśli, *Smotr. Ex.* 5. Zarzucić co w śmiecie. *Kul. Her.* 58; ins Kehrig werfen. Śmieci, z rzecz podła, wzgardzona, brak, Auswurf, Mist. Ceny pozbędziecie i równo sięgdziecie iako i podłe śmieci, i wy drogie kamienie. *Susz. P.* 5, *E* 3 *b.* Już mu za śmiecie te tu ziemskie stoią dobra. *Leszcz. Cl.* 5. *Phras. Slo.* komu przedáwaté waſe śmeti? ſ tim howorite? komu przedaiesz swoie śmieci? wiesz, z kim mówisz? – *de hominibus*, Nikolaity, Walentyniani i inne szkar dne śmieci, którzy się ważyli zwać chrześciianami. *Sk. Dz.* 102, gnoyki, smrody, smerdy, smardy, unflätige Leute. – Śmieci, Śmiecie, ŚMIECISKO, – a, *n.*, kupa gnoiu, wyrzutów, ein Misthaufen, Haufen Kehrig; *Bh. et Slo* śmetiſtě; *Crn.* smetishe; *Cro.* szmetische; *Bs.* smetliscte, buniscte, varpina, varpiscte; *Rg.* smetliscte). Robaczek, barwą pyszny, w śmieciſku się kryie. *N. Pam.* 14, 265. Patrz na niezliczone Ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemskie świeciſko Szczéry gnóy, podłe śmieciſko. *Dar. Lot.* 3, 6. Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuy mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rey Zw.* 146 *b*, cf. licha nie budzić). Każdy pies na swym śmieciſku śmiały. *Rys. Ad.* 25. Zawsze pies śmielszy na swéy śmieci. *Pot. Arg.* 478. Kur na swych śmieciach śmielszy, niż na cudzych wrotach. *Cn. Ad.* 107, *Rys. Ad.* 65; *Slo* kohut na swém smetliſku smelſi. Ja ieden, i on nie dwóch; on zdrów, ia nie chory. Dom tuż–, na swoim śmieciu biią czasem wióry. *Zabł. Amf.* 17. Na swoich śmieciach albo w swoiéy ziemi nieprzyiaciele śmielszemi będą. *Stryik.* 313, cf. każdy w swoim domu pan). Co w swych śmieciach iest, to nie zginie. *Cn. Ad.* 107, doma nic nie zginie). *Slo.* dwa kohuti na gednom smetliſku nezrownawagu ſa, dwaj koguci na iednym śmieciſku niezgodni). – Na stare śmieci się wrócił. *Cn. Ad.* 641, wrócił się na stary byt, do dawnych nałogów, er kehrt wieder zu ſeinem vorigen Gewerbe, oder ſeiner Gewohnheit zurück. Jeszcze nie są w sobie zabezpieczeni, mogą ieszcze na dawne powrócić śmieciſko. *Pilch. Sen. liſt* 2, 233. ŚMIECIĆ *cz. ndk.*, zaśmiecić *dk.*, śmieciami paskudzić, mierzwić, plugawić, Unrath machen, verunreinigen mit Kehrig; *Crn.* smétim; *Vd.* smietiti; *Cro.* szmetim. ŚMIECIOWY, – a, – e, od śmieci, do śmieci, Kehrig. ŚMIECISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen śmieci, voll Kehrig; *Bh.* smetawy; *Slo.* smetliwi, nečiſti; *Rs.* сóрный, сóрно. ŚMIECIUCH, *ob.* Gnoiek. ŚMIECIUCHA, ŚMIECIUSZKA, skowronek, *ob.* Dzierlatka. *Dudz.* 29.

ŚMIEDZIEC, *ob.* Śniedzieć. SMIEIĘ się, *ob.* Śmiać się.

ŚMIELE, *ob.* Śmiały. ŚMIELEC, – lca, *m.*, wiele o sobie i swoim męstwie trzymaiący, *praesumptor. Cn. Th.* 1030, iunak, śmiałek, ein Eiſenfreſſer. Podbiegł śmielca, i kędy śmierci nasnadnieysze przeście, łono mu przeiął wieprz dwiema zębami. *Zebr. Ow.* 201, *occupat audacem*). **ŚMIELIĆ *cz. ndk.*, ośmielać, kühn machen. **Śmielić się *recipr.*, odważać się, ſich erkühnen. Na co się żaden z śmiertelnych nie śmielił, on przedsięwziął. *Przyb. Lux.* 129. ŚMIELKA ziele, *ob.* Sporysz. ŚMIEM, *ob.* Śmieć.

ŚMIERĆ, – i, *ż.*, *Bh.* smrť, bezbrbli, bezilwetj; *Slo.* smrť, (*Slo.* uſmrcugi *leto*, cf. uśmierzyć); *Sr.* 1. smerti, śmerci, wumrětje, zamrětje; *Sor.* 2. smjerśch; *Crn.* smèrt; *Vd.* smert; *Cro.* szmèrt; *Rg.* smàrt; *Slo.* smèrt; *Ban.* smert, smrrit, smrit, smart; *Rs.* смерть, погибель (cf. zguba, poguba); *Ec.* престамлєнїе (cf. przestać), успѣнїе

(cf. uśpić); (*radix* m-r, *ob* mrzeć, *Lett.* smertis, *Lat.* mors, *It.* morte, cf. *Gr.* μειγειν, *Ger.* Schmerz ból, *Angl.* smart, *Suec.* smaerta); koniec życia, zgon, umarcie, der Tod. Smierć i żona każdemu od boga naznaczona. *Teatr* 24 *b*, 5. Smierć koniec wszystkiego. *Cn. Ad.* 1063, *Rey Pſt. Xx* 5. Nic nie iest pewnieyszego nad śmierć, a nic niepewnieyszego nad czas idy. *Rey Pſt. Mmm* 2. Smierć wszystko równa. *Cn. Ad.* 1070, wszystkim pospolita. *ib.* 1069, nie brakuie, nie przebiera, nie folguie, w zęby nie patrzy. *ib.* 1063, *Slo.* ſ kažďim ſmrť tancowať budě. W tym wszystkich śmierć iest równa, że kończy życie. *Pilch. Sen. liſt* 2, 111. Smierć co lepsze bierze; śmierć złego nie chce. *Cn. Ad.* 1064. Nagla prędka śmierć, *Rs.* скоропостижная смерть. Nagla śmierć, apoplexya. *Sien.* 155. Smierć i nayprędszego dogoni. *Cn. Ad.* 1065, szczęsnych goni, od nędznych uchodzi. *Bard. Tr.* 442, nieubłagana, nieuchronna, wszędzie naydzie. *Cn. Ad.* 1066, cf. póydźże ty goły; cf. goły; cf. kto ma umrzeć i w cebrze utonie; komu bóg śmierć naznaczył, bez woyny i moru umrze). Smierć za pasem, śmierć wszędzie na człeka dybie. *Cn. Ad.* 1070. Smierci szukać i wzywać nie trzeba, sama przyydzie. *Cn. Ad.* 1070. Walczmy, giňmy, śmierć gońmy! ale dla oyczyzny. *Zab.* 12, 177 *Nagł.*, narażamy życie). Smierci w kłopotach wzywamy, a gdy przyydzie zawieramy. *Cn. Ad.* 1071, cf. *fabul. Aesop.*). Smierci uchodzi każdy iak może. *ib.*, żywot naymilszy; i biedny robak śmierci się odeymuie). Śmierć straszna *Cn. Ad.* 1069, śmierć niestraszna, nieciężka dobremu, mężnemu; Śmierć dobrego łagodna. *ib.* 1066. Kto śmierć wzgardzi, panem iest wszystkiemu. *Pot. Syl.* 410. Smierć spoczynek po trudach; wszystkie nieszczęścia umarza. *Pilch. Sall.* 91. Smierć, przeyście z czasu do wieczności. *Pilch. Sen. liſt* 2, 111. Sen brat śmierci, *Ec.* сóнъ, смерти брáтъ. Kto się umrzeć boi, temu śmierć w oczach ustawicznie stoi. *Paſt. F.* 219. Komu śmierć straszna prawie w oczach stoi, nie ucieszy go nic, nie uspokoi. *Cn. Ad.* 1069. *Slo.* ſmrť mu pri dwerách ſtogí; ma ſmrť medzi zubami, śmierć przed iego drzwiami, cf. iedną nogą w grobie. *Slo.* wihledá gako ſmrť, wygląda iak śmierć, cf. chodzący trup. Tego się bardziey niż śmierci boię. *Teatr* 55 *c*, 13. Równo z śmiercią go nienawidzę. *Teatr* 27 *b*, 59. Za śmierć to stoi, gdy tego miłować potrzeba, kto mi się nie podoba. *Gor. Sen.* 93. Ja dworu na śmierć nienawidzę. *Niemc. Kr.* 3, 147, równo śmierci). Niepewność losu za to śmierci stoi. *Morszt.* 325, (*observes Pluralem*). Mor był tak okrutny, że liczby śmierci codziennych nie było. *Paſt. F.* 27, Todesfälle. – Śmierć a śmierć; mało na tym, gdzie cię pogrzebią. *Cn. Ad.* 1063, co umarło, nie żyie, todt iſt todt; cf. lepszy żywy pies od zdechłego lwa). Śmierć każda musi mieć iaką przyczynę. *Cn. Ad.* 1064, *Rys. Ad.* 80. Śmierć opilego; utonął w flaszy wina, w dzbanie piwa. *Cn. Ad.* 1067. *Slo.* ze ſmrtú žaden otdomášu ne pil. Śmierć otwiera, co kto zawiera; śmierć oczy, gębę zawiera, skrzynie i bez klucza otwirra. *Cn. Ad.* 1068. *Slo.* gaki žiwot, taká ſmrť, ſmrť žiwotu podobna, iakie życie, taka śmierć. Śmierć rana, wielom pożyteczna. *Cn. Ad.* 1069, masz-li złym być, raczéy umrzyy co rychléy; oby się Pan Bóg nad tobą rozmiłował!). Szkoda młodzieńca pięknych nadziei, że ie śmierć w samym przecięła wzroście.

Teatr 18, 72. Smierć, kosowładna królowa. *Brud. Oſt. B.* 5, *Crn.* Smrt, Rebrenèza (cf. żebro). Śmierci ręka kosowładna. *Mon.* 71, 157. Smierć z kosą swoią tam nie idzie, gdzie proszą, idzie gdzie się boią. *Pot. Arg.* 517. *Vd. Prov.* smert ima koso, ne sekiro; smert te ſtare s' koso ponosi, te mlade so za moiſtram vſtreli, = śmierć ma kosę, nie siekierę; śmierć starych kosą ponosi, młodych z za maistra ustrzeli. Śmierci nieubłagana, czarna grobów pani, Wiem, żeśmy twym wyrokom od boga poddani. *Nar. Dz.* 3, 63. *Cro.* ne jos v vertu trava znikla, Kàbi pròtsze szmerti zdigla; Nit ú szvetu naydes trave, Ke od szmerti lyude bave, = nie znaydziesz ziela przeciw śmierci. – Po śmierć go posłać. *Cn. Ad.* 320, leniwy, powolny, żołw', ein langſamer Bothe. – *Slo.* mnoho zajecá ſmrť, wiele psów zająca śmierć, t. i. zguba). Karanie śmiercią. *Zab.* 15, 284, gardłem, die Todesſtrafe. Ktoby złorzeczył oycu abo matce, śmiercią niechay umrze. *Sekl.* 7, der ſoll des Todes ſterben. Luth.). Zabić kogo na śmierć, *Teatr* 15, 35, śmiertelnie, do śmierci, tödtlich. Woysalk Stroynatą na śmierć samordował. *Krom.* 273. Jeden drugiego krwi pragnie, mąż brata swego na śmierć łowi. *Sk. Kaz. praef.*, o śmierć go przyprawuie; śmierci go nabawia). – On teraz w więzieniu na śmierć siedzi. *Pam.* 83, 2, 182, do skazania na śmierć). Przeznaczony na śmierć, *Ec.* насмéрть, ob. śmiertelnik. Do śmierci, = aż do śmierci, dozgonnie, bis in den Tod. Ten człowiek szczérość serca do śmierci nam chował. *Zab.* 12, 379. Przyiaciołką ci do śmierci serdeczną. *Paſt. F.* 150. Do śmierci mu tego nie zapomnę. *Teatr* 53 *c*, 50. – *aliter*; Zapomniałem do śmierci. *Teatr* 11, 98, = na śmierć zapomniałem iéy spytać kędy mieszka. *Teatr* 43 *b*, 23, ze wszystkim zapomniałem, ich habe es in den Tod vergeſſen. – °§. Bóg Pana Jezusa trzeciego dnia z śmierci zbudził, i Pan Jezus z śmierci wstał. *Farn.* 93, z martwych, vom Tode, von den Todten. – §. Smierć, *plur.* Smierci, = sposób śmierci, gatunki umierania, die Todesart, der Tod. Żydzi mordowali proroki, i rzadki u nich swą śmiercią umarł. *Biał. Poſt.* 101, śmiercią przyrodzoną, natürlichen Todes ſterben. Nie swoią zeyść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. liſt* 2, 121. Tacytus cesarz, swą, albo poniewolną (gwałtowną) śmiercią umarł, nie wiedzieć. *Sk. Dz.* 156. Słudzy tyrana wszyscy złemi śmierciami poginęli. *Sk. Dz.* 179, gwałtownemi, haniebnemi). Żeby wszyscy się zbrzydzili urzędu katowskiego, któż tedy złoczyńcę będzie wieszał albo ścinał, albo inszemi śmierciami tracił? *Mo hrz. Baz.* 385. Straszyć go rozmaitemi śmierciami począł. *Sk. Dz.* 1, 39. Komu się umrzeć nie chce, żadna mu się śmierć nie spodoba. *Cn. Ad.* 356. Żegluga napełniła narod ludzki nowemi śmierciami. *Bard. Luk.* 40. Powstała na chrześciiany wielka burza, iż ie zabiiano, topiono, spychano, i rozmaitemi śmierciami gubiono. *Sk. Dz.* 965. U żydów nie było między gwałtownemi śmierciami potępieńcom litszéy nad kamienowanie. *Zach. Kaz.* 35. Ele'zeusz od śmierci kamiennéy ginął. *Leszcz. H. T.* 154, Todesart der Steinigung. Szubienice wystawiwszy, śmiercią [illegible] szoną im przegrażali. *Kron.* 318, *i. gen.*, Śmierć [illegible] kowa. *Haur St.* 261, Hinrichtung mit dem Strange. Śmierć zabita, od miecza, od szabli, z łuku, Tod durch's Schwert, durch die Säbel, Bajonette u. s. w. Jakym wolał w śmierci

na brzytwy, na noże, Na śmierć zabitą, niźli z nią na łoże. *Pot. Syl.* 51. On na zabitą śmierć nie dbaiąc cale, Gwałtem się włamie, i wyrzy na wale. *Chrość. Fars.* 256. W rozpaczy nieprzyiaciele drą się w zabite śmierci. *Chrość. Luk.* 110. Między gęstemi mieczmi i śmierciami Bieży przez mokre i krwią ściekłe role. *P. Kch. J.* 256. Hetmana swego, w pierwszych półkach bitwę wzburzaiącego, przez śmierć zabitą tracą. *Krom.* 273. Ci zabitą śmiercią w bitwie giną, a tych mokra śmierć czeka. *Pot. Arg.* 222, w fala h, w wodzie, ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ersaufen. Rościsław z téy porażki uciekaiąc, w rzece śmierć połknął. *Sieb.* 77, utonął). •°SMIERCIOGROŹA ſtaroſć. *Otw. Ow.* 624, todbrauend. •°Śmiercionogroźnie chorować. *Chodk. Kosl.* 21, niebezpiecznie, śmiertelnie. •°ŚMIERCIOLOTNE bełty Jowisza. *Zab.* 12, 241, ſchnelltödtend. •°ŚMIERCIONOSNY, •°ŚMIERCIONOSZY, •ŚMIERTONOŚNY, •°ŚMIERTNONOŚNY, – a, – e, *Rs.* смертоносный, todbringend. (*Bh. et Slo.* Smrtonos *Mars*; *Rs.* смертоно́сіе, смертоубійственно zabóyſtwo). Śmiercionoszym przebił ią żelazem, *Otw. Ow.* 79, Śmiercionośnym. *ib.* 226. Śmiercionośna trucizna, *Zab.* 13, 175, Śmiercionośny proch, *Zab.* 5, 436. Śmiercionoszy miecz. *Otw. Ow.* 491. Śmiertnonośna kosa. *Zim. Siel.* 195. Słowa śmiertonośne, iako żądło ludziom wiernym szkodzą. *Gal. Al. pr.* Zaraza śmiercionosza, *Ec.* мнемопсетво. Śmiercionosne roskoszy. *Petr. Hor. A b, not.* „przed czasem śmierć przynoszące." ŚMIERCIOPŁATNY wieniec zwycięzcy. *Hor.* 2, 102 *Nar.*, *morte venalis laurus*, mit Lebensgefahr erkäuflich. ŚMIERCIORAZ, – u, *m.*, w górnictwie, Bergſchwaden, böſes Wetter in der Grube (im Bergbaue); zbiór nayszkodliwszych życiu ludzkiemu rozparow w kopalniach, gdzie nie dochodzi wolny ciąg powietrza. *Mier. Mecr.* •°SMIERCIORODY oręż. *Hor.* 2, 288. Śmiercioroda żółć Hydry *Zab.* 6, 149 *Min.*, todterzeugend, todbringend. •°ŚMIERCIOSKRZYDŁY oszczep. *Nar. Dz.* 2, 51, todbeflügelt. ŚMIERCIOWY, – a, – e, od śmierci, Todes-, *Vd.* smertni.

•ŚMIERD, *ob.* Smard. ŚMIERDNĄĆ *neutr. idntl.*, smrodem przeyść, *Boh.* zſmrabiti ſe; *Bsn.* usmarditttise, usmrriditttise, uzvohnattise; ſtinkend werden. Kto ieſt w smrodzie, niechay daley śmierdnie. *W. Poſt. W.* 254. ŚMIERDZIADŁO, – a, *n.*, smród, śmierdzącego co, etwas Stinkendes. Dziś gnoiem życie, swędem, śmierdziadłem i dymem. *Por. Jow.* 63. ŚMIERDZIEĆ, – iał, – ieli, śmierdzi, śmierdzę *med. ndk.*, *Bh* ſmrdèti; *Slo.* ſmrdjm; *Sr.* 1. ſmerdju, ſmerdjù, ſmerdjim; *Sr.* 2. ſmerdjaſch; *Crn* smerdéti; *Vd* smerdeti, smerdati, smerdejti, smerdim, hududishati, hudo dishet, vanjati (cf. wonia); *Cro.* szmerdeti, szmerdim, vonyati, vònyam, zlo dissim; *Bs* smarditti smrridi-ti, smrriditi, smerditi, zlò vognatti; *Rg.* smardjetti; *Ross.* смердѣть, смержу; *Ec.* смердѣю, смердю, злоухаю (cf. wąchać, złosmradzam, wonią zalatuję, złosmrodzam; smród z siebie wydawać, (*oppos.* pachnąć), ſtinken, einen Geſtank von ſich geben. Nie chcesz śmierdzieć, nie tykay się smoły *Pot. Arg* 787. Mógłbyś, mówią, siekierę zawiesić, tak okrutnie śmierdzi. *Pot. Jow.* 2, 46, gęſte powietrze). Śmierdzący *Slo.* ſmrdutń; *Sr.* 1. ſmerdjezi, ſmerdjaczi; *Slo.* smrdčljiv; *Bs.* smrridérh; *Cro.* vonyàv. Śmierdzący ścierw. *Vd.* smerdlina, zerklina, semrajena merha, merhatina; *Rg.* smardnglja). Kamień śmierdzący, Stinkſtein, Sauſtein, kamień wapnisty; tarty czyni smrod kociego moczu. *Kluk Kop.* 2, 93. – *Allg.* Własne zaięcze łayno, ni śmierdzi, ni pachnie. *Rys. Ad.* 71, ani pomoże, ani zaszkodzi; bayeczyk). Ni ty śmierdzisz, ni pachniſz. *Mon.* 70, 176, ni ciepły, ni zimny; obojętny). – *fig.* Te żarty, co śmierdzą, lub bolą, nie są zdrowe. *Boh. Kom.* 5, 283, tłuſte żarty, ſtinkende ſchlüpfrige Scherze. *Cro.* riba iz glave szmerdi, a riba z glowy śmierdzi lub śmierdnie, *in vulgus manant exempla regentium.* – Śmierdzieć czym, z oddawać lub trącić czym smrodliwym, nach etwas ſtinken, *pr. et fig.* Gorzałką śmierdzi. *Tr.* Nauka iego o Troycy S. śmierdzi Aryuszem; a o osobie Chrystusowéy trąci Nestorem. *Sk. Dz.* 1135. Stolica Carogrodska Kalwinem śmierdzi. *Birk. Ex. E.* 4. Zbory te bałwochwalstwem i djabelstwem śmierdzą. *Birk. Ex. B b.* – §. Śmierdzi co u mnie, śmierdzi mi co, z nie podoba mi się, przykro mi, brzydzę się tym, es ſtinkt mich etwas an, iſt mir zuwider, iſt mir zum Ekel. Przez twoię zbytnią hardość u ciebie śmierdzą dary moie. *Sim. Siel.* 16. Już mu i Polska śmierdzi; i wszystko w niéy gani, O Francyi powiada, o damach, baletach etc. *Opal. sat.* 3. Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. *Slo.* ſmrdí mu škola, śmierdzi mu szkoła, nie chce mu się uczyć. – °§. Robacy się w mięsie zalęgły i śmierdziało się. 1 *Leop. Ex.* 16, śmierdnęło, es wurde ſtinkend. ŚMIERDZIUCH, ŚMIERDUCH, – a, *m.*, *Bh.* ſmrdoch; *Vd.* smerdlius, smerdulnik, smradinz, vsmraduik, smerdliuka, klatnjak, (*Vd.* smerduh, duhur, z tchórz zwierzę); *Crn.* smradliva; *Rg.* smraditegl); smard, smoła, smród, smrodliwy człowiek, *phys. et moral.* plugawiec, ein Stänker, ein ſtinkiſcher, unflätiger Menſch. Żydzi w cudzych kraiach nie są tacy śmierdziuszy iak w Polszcze. *Comp.* 391. Sam pan, choć dwór iego ledwo chodzi z duchem, J sobie i drugiemu brzydkim iest śmierdziuchem. *Nar. Dz.* 3, 45. – §. 2) Śmierdziuch, *scarabaeus ſtercorarius*, der Miſtkäfer, Roſtkäfer, zowią go mieyscami zukiem, mieyscami krówką; chrząszcz czarny; ſkłada iaie w gnóy. *Kluk Zw.* 4, 387. ŚMIERDZIEL, – a, *m.*, *bupreſtes*, rodzay chrząszczów pięknie się lśniących, lecz na smrodliwych błotach się bawiących. *Kluk Zw.* 4, 50, der Stinkkäfer. ŚMIERDZIOMUCH, – a, *m.*, *hemerobius*; die Stinkfliege, rodzay owadu, maiących podobieństwo do much. *Kluk Zw.* 4, 115. ŚMIERDZIUCHA, – y, *ż.*, ŚMIERDZIUSZKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, smrodliwa fleytuchowata kobieta, smredza, ein ſtinkiges Weib. Idźże precz ty śmierdziucho, urodzona z kału. *Zab.* 13, 281 *Tręb.* – §. gorzałka prosta, prościucha. *X. Kam.*, ordinärer Branntwein.

ŚMIERTELNIK, – a, *m.*, człowiek śmiertelny, der Sterbliche; *Crn.* mertvaszhèk, mertvàz; *Vd.* vmerliunik, vmertelnik, mertvaszhik, mertvashnik; (*Ec.* насмéртникъ skazany na śmierć). O wątli śmiertelnicy, gdzież się uieczecie! *Przyb. Lux.* 31, *Druch. sqd.* 25. Wszyscy śmiertelnicy ślepi. *Przyb. Milt.* 29. Biedny śmiertelnik. *Przyb. Milt.* 583. Mamże ia wierzyć, że śmiertelników kroki, mogły przed zgonem zwiedzieć śmierci kray głęboki. *Teatr* 45 c, 29. Ale iakże ów nędznik, śmiertelnik półżywy, Trup chodzący, możesz się szczęśliwym mianować! *Wyg. liſt.* 12. •ŚMIERTELNOGRZESZNIK, – a, *m.*, *Smotr. Nap.* 19, śmiertelne grzechy pełniący.

ret Todſünden begeht, cf. iawnogrzesznik. ŚMIERTELNOŚĆ, -ści, ż., *Bh.* ſmrtedlnoſt; *Slo.* ſmrtedelnoſt; *Crn.* mertvashnoſt, umirajozhnoſt, umerjęshnoſt, umerjozhnoſt; *Vd.* vmerlivoſt, vmertelnoſt, mertvashnoſt; *Cro.* mertelnoszt, vmertelynoszt; *Rg.* umarloſt, pomournoſt; *Bs.* umarlóſt, umrriloſt, pomorſtvo; *Rs.* смертность; podległość umieraniu, poddaność śmierci, die Sterblichkeit. Rożnią się maiestaty od poddanych zwierzchnością, ale się śmiertelnością równaią. *Psalmod.* 100, *oppos.* nieśmiertelność, die Unſterblichkeit. Iskra owey nieśmiertelności Adamowey zawżdy się w nas odnawia, iż nam się zda, iakobyśmy tu iuż tak zawżdy na świecie rozkoszować mieli. *Rey Ap.* 5. Nieśmiertelność i nieskazitelność. *Smotr. Ex.* 39. - §°. Wszyſtkie śmiertelności w szablach stoią i w dzidach, powietrze się ścmiło pod ſtrzałami. *Bard. Luk.* 122, groźby śmierci, niebezpieczeńſtwa życia, Lebensgefahren. ŚMIERTELNY, - a, - e, ŚMIERTELNIE *adv.*, *Bh.* ſmrtedlny; *Slo.* ſmrtedelni, ſmrtedlný *fatalis*, ſmrtelni *mortifer*; *Sr.* 1. śmertny, śmertné, śmertliwé, złoczwarſki; *Crn.* smertn; *Vd.* smerten, k' smerti, mertluvashki, mertvashki, vmerliu, vmertelen, smerti podverzhen; *Cro.* szmertni, mertelni; *Dl.* umarli; *Rag.* smartni, umàrli; *Sla.* umêrli; *Bsn.* smrritni, smartni, smrritno, mrritacki, umarli, umrrili; *Rs.* смертный, смертéльно; a) *paſſive*, śmierci podległy, ſterblich. Jan Zamoyſki tu leży, co miał śmiertelnego. *Groch. W.* 551. Co ieſt śmiertelnego, to powſtaie i upada, wzrasta i osiada, wycieka i napełnia się. *Pilch. Sen. liſt* 2, 93. Nieśmiertelna istota ieſt, która zawsze żyć może. *Boh. Ajab.* 244. Małżeńſtwem rodzay ludzki, śmiertelny będąc, przez potomki potomków ſtaie się nieśmiertelnym. *Petr. Ek.* 20. Sława nieśmiertelna w żadnym się grobie nie zawiera, nigdy nie umiera. *Falib. R.* Dokazał coś więcey tu nad śmiertelnego. *Leszcz. Cl.* 2, nadludzkiego, übermenſchliches. - §. śmiertelny, blizki śmierci, umieraiący, dem Tode nahe, ſterbend. Bolesław, gdy się widział być śmiertelnym, przyiął Pańſkie świątości. *Biel.* 43. Kiedy się iuż który śmiertelnym czuie, tedy każe prosić przyiaciół, i żegna ich. *Stryik.* 148. - §. śmiertelny, od śmierci, śmierciowy, grobowy, Todes, Grabs, Leichens. Śmiertelna koszula. *Tr.* Leży na śmiertelnéy pościeli. *Szczerb. Sax.* 61, wzdycha na śmiertelnym łożu. *Mon.* 75, 581, auf dem Todesbette. Gdy kto na śmiertelnym łożu dokonywa, Wszyſtkiey siły, wszyſtkiéy krwi z arteryi dobywa, Żeby serce ratować. *Tward. Wł.* 138. Włosy siwe śmiertelnym cisem opasuie. *Bard. Tr.* 572. Po konaiącego ciele rozeydzie się ſtrach i zimno śmiertelne. *Tward. Wł.* 84, Todesſchweiß. Śmiertelne na mnie uderzaią poty. *Teatr* 33, 49. Gdy to sobie przypomnę, śmiertelne przechodzi mię zimno. *ib.* 35, 50. (*Slo.* ſmrtna neb černa Nedêla *Dominica Paſſionis*). - §. b) *active*; śmiertelny, śmierć przynoszący, nagle abo rychło morzący, szkodliwy, tödlich, Tod bringend. Szablę śmiertelną przypasał do boku. *P. Kch. J.* 117. Lekceby ważył swe potomſtwo Jowisz, by na iéy obronę nie zażył śmiertelnego piorunu. *Ufrz. Troi.* 53. Naraża się na sztych śmiertelny. *Boh. Nom.* 4, 225. Śmiertelna choroba, *Vd.* smertna boljezen. Rany śmiertelne, które żadnego opatrzenia do siebie nie przypuszczaią, iako to rany sercu zadane, mózgowi etc. *Pers. Cyr.* 1, 67, *Perz. Lek.* 293. Nie śmiertelnie ponabiiał pistolety. *Teatr* 11 *b.* 20. Jeśliby co śmiertelnego pili, nie będzie im szkodziło. 1 *Leop. Marc.* 16, 18, iedowitego co, truciznę). Siedm grzechów śmiertelnych. *Zab.* 7, 309 *Nar.*, die 7 Todſünden. Uczynkowe grzechy iedne są śmiertelne, nieśmiertelne drugie; nieśmiertelne grzechy są powszednie. *Hrtſt. Nauk. h* 8 *b.* Nie ma nic tak śmiertelnego na dowcipy ludzkie, iak ieſt cielesność. *Birk. Dom.* 76. Śmiertelnie się ten rok 1264 w Polszcze obszedł z książęty, *fatalis fuit princ...* *Krom.* 275. Poyrzał krzywo, i na nas zaiadł się śmiertelnie. *Jabł. Tel.* 17. Trzy śmiertelne kwadranse musimy przeczekiwać. *Teatr* 52 *b*, 50, męczące, tödtliche, peinigende. °°ŚMIERTNONOŚNY, *ob.* Śmiercionośny. °ŚMIERTUSZKĄ, - i, ż., *blande*, śmierć, der liebe Tod (Freund Hain). Pownikiem pani ſtarey, po trzech mężach duszce, Miasto miłosnych fochów, myślić o śmiertuszce. *Pot. Pocz.* 535. - (ŚMIERZCH, ŚMIERZK, *ob.* Mierzch).

ŚMIERZYĆ cz. *ndk.*, Śmierzać *konjn.*, uśmierzać, tłumić, upokaiać, koić, umiarkować, miernieyszym czynić, mäßigen, beſänftigen, dämpfen, hemmen; *Boh.* ſmjſiti, ſmijſiti; *Slo.* ſmeruati, ſrownáwám, (*Slo.* uſmrcugi *lero*); *Sr.* 1. zmieru, zmiernoſciam, zmiromnoſciu; *Crn.* myruvati, myrim *pacificare*, myrn *pacificus*, myr, *ob.* °mir; *Vd.* pomirnati, smiriti; *Cro.* smirújem; *Dl.* smiriti, zamiriti; *Rg.* smiriti; *Bs.* miriti, umiriti, utesgiti; *Rs.* миротворить, умиротворить, миротворенiе, мирить, помирить, смирять, смирить, умирять, умирить; (*Etym.* mir *qu. v.*, cf. miara, mierzyć). Wyciecza tego, który zabił, śmierzy gniew powinnych zabitego. *Birk. Gl. K.* 60. Sok ten w uszy wpuszczony, boleść ich śmierzy. *Sien.* 104. Jeżeliby się przypadek puszenia żywota nie śmierzył, lepiéy wodzie dać pokoy. *Petr Wod.* 38. Neptun śmierzący morskie troyzębem igrzyſka. *Pot. Jow.* 44. Kaſtor z Polluxem, Co morze śmierzą zbytnim rozruchane fluxem. *Pot. P.* 578. Żywioły, któremi na świecie ludzie żyią, społem iedne drugi śmierzy a ku dobremu wspomaga. *Erax. ięz.* 8 *b.* Śmierzmy zapędy, niech w nas żółć nie puka, Nayłacniéy ieſt ſtrofować, przysposabiać sztuke. *Zab.* 9, 115 *Zall.* Zmarłby był głodem, lecz go żywił rozum. Tym śmierzył swóy srom. *Stryik. Gon. f* 3. ŚMIERZYCIEL, - a, *m.*, co śmierzy, uśmierza, der Beſänftiger; *Bh.* ſmirec; *Slo.* ſmirce, krownawatel; *Sr.* 1. zmiromnik, zmiromnéi; *Bs.* smiritegl, pomiritegl, *Rg.* smiritegl, pomiritegl, umiritegl, mirotvoraz; *Rs.* смиритель, смиренникъ, умиритель; *w rodz. żeńſk.* ŚMIERZYCIELKA, - i, *Bs.* smiritegliza; *Rg.* smiriteglisa, pomiriteglisa, umiriteglisa, *Rs.* смирительница.

ŚMIESZEK, - szka, *m.*, ŚMIESZECZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* śmiech, śmiechowiſko, uśmiech, das Gelächter, das Lächeln, ein kleines Lachen. Nas i matkę dzieci śmieszkiem uweseli. *Groch. W.* 333. Swym tak rozkosznym śmieszkiem, By i cały dzień, nie będziesz nam ciężkim. *Groch. W.* 352. Cóż gdy swemi uśmieszki Puściss swoie śmieszeczki. *ib.* 353. Wdzięczne śmieszeczki. *ib.* Śmieszkami obładnymi, słowy zmyślonemi serce oszukała. *Paſt. P.* 108. One śmieszki niech się płaczem nagradzaią. *Sk. Żyw.* 99. Żartowne słowo i śmieszek świecki od dobrego ich odwiedzie. *Sk. Max.* 108, szydze-

nie, śmiechowisko, Spott, Gelächter; *Bh.* weyśmieiśko). Takowe rzeczy w śmieszki obracaią, i im wiary nie daią. *Lat. Kom. D* 4, w żart obracaią, śie machen ein Gelächter, einen Spaß daraus. – Śmieszki sobie z niego śtroili. *Radz. Luc.* 23, 35, szydzili z niego, śie trieben ihren Spott mit ihm. Po cożeś tu przyszła, żebyś sobie przedemną śmieszki śtroiła! *Teatr* 36 *b*, 107. – §. Śmieszki, zęby, *incisiuae. Dyk. Med.* 2, 682, przednie śmiechowe zęby, *Vd.* predsobje, predsobishe, priedni sobi; die Schneidezähne. – §. 2) Śmieszek, *Bh.* śmiśśek; *Sr.* 1. śmischićeť; *Vd.* smiehizh, shmiehish; *Cro.* szmeselyiv; *Rg.* smjeesenik, smjeesenijk; *Rs.* смѣшникъ, шутъ, чудакъ, чудѣсникъ, *vulg.* трелюдъ; *Ec.* смѣхлатый, смѣшникъ, веселаго нрава человѣкъ, другихъ, смѣшащій, скоморахъ (cf. śkomoroch), комунникъ, комунъ, глумецъ, глумословецъ; śmiechotwórca, rozśmieszaiący, trefniś, żartowniś, ein Spaßmacher, Possenreißer, Hans Wurśt. Papetlun, dowcipny cesarza śmieszek. *Niemc. Kr.* 2, 28, *Jak. Gr. B* 4. – §. śmieszek, *reddi poteśt herba Plinii gelotophyllis*; *Cn. Th.* 1033. ŚMIESZKA, – i, ż., *Bh.* śmiśśenice; *Ec.* комунница; *Rs.* шутиха, смѣшница; rozśmieszaiąca drugich, eine Spaßmacherinn. ŚMIESZNOŚĆ, – śći, ż., *Sr.* 1. śmiśchnośći; *Rg.* smjesenocchja; *Rs.* смѣшливость; szydność, zbiór przymiotów śmiesznych, die Lächerlichkeit. Śmieszność nayśtraszniejszą ieśt dla miłości własnéy bronią; częśtokroć ludzie wolą być godni nagany, aniżeli śmiechu. *Niemc. P. P. praef.* ŚMIESZNY, – a, – e, ŚMIESZNIE, ŚMIESZNO *adv.*, *Boh.* śmiśśny; *Sor.* 1. śmišny, śmićchné; *Crn.* smęshn; *Vd.* smeishen, smeih, smieha vrieden, smehliu, posmehliu; *Cro.* szmésesen; *Rg.* smjesczjan, smjeesczjan, smjeesceni, tamàscjan; *Bs.* smiecjan, smjescjan, koji cini smjati; *Rs.* смѣшливый, осмѣятельный, смѣхотворный, скомороший, скоморошескій; *Ec.* смѣхо́вный, смѣха достойный, скомо́шескій; śmiechu godny, śmieszący, lächerlich, belachenswerth, Lachen erregend. Rzecz śmieszna ieśt materyą śmiechu. *Zab.* 12, 260 *Dudz.* Śmiech wzruszony bywa od objektu śmiesznego. *Zab.* 12, 260 *Dudz.* Gdy co poczniе mówić śmiesznego, śmiać śię do rozpuku trzeba. *Zab.* 12, 262 *Dudz.* Z poważnemi poważny, z wesołemi śmieszny, Każdą brał na śię pośtać, był wszyśtkim pocieszny. *Jabł. Tel.* 224. Śmieszny bardzo, arcyśmieszny, *Eccl.* всесмѣхаго́дный, всесмѣя́тный. *Phras. Slo.* o człowiecie hriśni, wśak śi śmiśni, *quam lepidus frater es.* Śmieszny ieśteś, móy kochany. *Teatr* 17, 82, dziwaczny, du biśt wunderlich, sonderbar, artig. Obietnica śmieszna. *Teatr* 7, 109. Śmieszna to, a to śmieszna rzecz. *Cn. Th.* 1033; śmieszno mi to, *ib.* Ukłoniwszy śię śmiesznie, wychodzi. *Teatr* 13, 17. Śmieszno wyniosło szyie bogaczów. *Zab.* 9, 345 *Zabł.* – *Botan.* Opich leśny zowią śmieszny opich, bo czyści melancholiią, z którey smutek pochodzi. *Cresc.* 275, der Waldeppich. – §. Szkoda, że nie mamy w naszym języku wybitnego słowa do wyrażenia *le ridicule*; nie ieśt to rzecz śmieszna, bo *risible* i *ridicule* nie ieśt iedno; ale ieśt to, czy nałóg, czy przysada, czy nieprzyzwoitość, która śkłada materyą do drwienia, *quae risum parit*, (cf. śmiechotworny, *Rs.* смѣхотво́рный, *Subst.* смѣхотво́рство); w niedośtatku Polśkiego biorę Słowiańśkie szydny, człek szydny, *un homme ridicule*, szydność *le ridicule. Czrt. panna na wyd. praef.* ŚMIESZYC *cz. ndk.*, *Rs.* смѣшить; *Ec.* смѣшу, смѣхотво́рствую; rozśmieszać, do śmiechu pobudzać, rozweselać, lachen machen, zum Lachen bewegen; (*Vd.* smeishati, s lżyć, *Ger.* ſchmähen). Wulkan z szczęścia swoiego niezmiernie śię cieszy, Wenus wierność przysięga, a bogów to śmieszy. *Szym. Sw. W.* 8. Byś ieno sam nie płakał, gdy chcesz innych śmieszyć. *Pot. Jow.* 231. Na umor śię siekli Ruś z Węgrami; fortuna równym losem wszyśtkich śmieszy. *Stryik.* 219, pociesza, erfreuen. Bóg przez Ducha swego w sumnieniu cieszy i śmieszy, i w onym żywocie wiecznym okwiciéy ucieszy. *Zrn. Pśt.* 3, 707. – §. Śmieszyć, śmieszki śtroić, krotochwilić, kurzweilen, Kurzweil treiben. Zaniołaycie Samsona, aby nam śmieszył, i przyszedł, i śmieszył przed niemi. *Bud. Judic.* 16, 25. Widząc nieszczęście nasze, oczy pasie, duszę cieszy, Sobie i z swym równym śmieszy. *J. Kch. Ps.* 117. Służebna od pani, iż z młodzianem śmieszyła, ubita. *Sk. Zyw.* 2, 442.

ŚMIETANA, ŚMIOTANA, – y, ż., ŚMIETANKA, – i, ż., *dem.*, *Bh.* śmietana; *Sr.* 1. śm'atana; *Crn.* smeténa, smetana, verhnje (cf. wierzch); (cf. *Vd.* smetki, z serwatka, *Vd.* smedki, smedeniza, z mléko poklócone, Rührmilch; *Vd.* smetenik, z owcze maslo; *Vd.* mesti, medem, maslo robić); *Cro.* vérhnye; (*Cro.* smetek, z serwatka); *Dl.* śkorup, śkralyup (cf. śkorupa, cf. kożuch na mleku); *Bs.* smetana, smetena; *Sla.* śkorupa, kajmaka, kaymak; (*Sla.* sméteno, z smieszano); *Ross.* сли́вки (cf. zlać), сни́вки (cf. zdiąć,; сметана, смета́нка, *Etym.* miotać, miec, cf. *Hbr.* חמאה *oleum*); Böhm. Deutſch der Schmetten, Liefländ. Preuß. u. ſ w. Sdmant,; der Rahm, Milchrahm, Sächſ. die Sahne; Obd. das Oberś. Śmietana, tłuśta część mleka, dobywa śię i osiada na wierzchu. *Kluk Zw.* 1, 223. Mleko przez dzień pośtawszy, na wierzchniéy swoiéy części pokryte bywa materyą tłuśtą, śmietaną nazwaną, do robienia masła służącą. *Krup.* 5, 78. Kto tłucze śmiotanę, maslo z niéy wytłacza. *Radz. Prov.* 30, 33. Dobra iecie śmiotana. *J. Kch. fr.* 42, *Ostror.* 22. Ryż warzyć w słodkiéy śmiotanie. *Spicz.* 125. Choremu mleka, śmiotany, serów młodych, i wszyśtkiego nabiału nie ieść potrzeba. *Sien.* 480, *Cresc.* 564. Achilles, Cezar, wielcy ludzie byli, Jednakże kawy z śmietanką nie pili. *Kras. liśt.* 2, 150. – *Allegor. obsc.* Panna śmiotanę zliżała, a młodzieniec sadło zjadł. *Sak. Pr.* 52, oboie nie niewiniątka). SMIETANKOWY, – a, – e, od śmietanki, Rahms, *Ross.* смѣтанный, сли́вочный. Śmietankowy garnuszek, *Rs.* смета́нникъ. Śmietankowy przekupień, *Rs.* сли́вочникъ, *f.* сли́вочница.

SMIGA, SZMIGA, – i, ż., smagły pręcik etc., (*Ety.* mgnąć, cf. *Ger.* ſchmächtig, ſchmiegen, cf. smuga); eine ſchlanke Gerte, smagłego co do bicia, etwas ſchmächtiges zum Schlagen, zum Peitſchen, die Schmitze. Tych zgody powszechnéy kłótników, Wynaydę pewnie na bicze, na śmigi. *Chrośt. Fars.* 99. – §. Skrzydła wiatrakowe, według młynarzów śmigi. *Os. F.* 345, die Windmühlenflügel. – §. *Architect.* Śmiga, gatunek węgielnicy, z *Niem.* die Schmiege, der Winkelpaſſer, das Schrägenmaß. W ręku architekta topor, śmiga, sznury. *Kchw.* 123. Szmiga, z Niem. Schmiege, węgielnica z bokami śkładanemi dla naznaczania różnéy ukośności; ztąd: przyrznąć na szmigę, t. i. na ukos. *Mag. Mśr.*

Progi poprzek łoża armatnego maią być bardzo ciasne; i na węgielnicę i śmigę robione, i zdięto dobrze aworniami. *Aqua Mscr.* - §. Śmiga, naderznięty kij do ciskania kamieni. *Tr.* 235 1, ein aufgespaltner Stock zum Steinwerfen. Śmigą kamień ciskać. *ib.* Przeznaczyć co na śmigę. *ib.*, od końca naderznąć, etwas am Ende aufspalten. - §. Śmiga, miano charcic. *Bielaw. C*, ein Name der Windhündinnen. ŚMIGŁY, -a, -e, smagły, schlank, tamächtig. Szedł Abel w tey śmigłéy piękności postawie. *Przyb. Ab.* 8. ŚMIGNĄĆ cz. *dział.*, Śmigać *kontyn.*, smagać, bić końcem czego smaglego, samym końcem ciąć. *Germ.* schmitzen, Adlg.; mit der Spitze von etwas Schlanken schlagen, mit der Peitschenschnurspitze oder Schnitze anhauen; *Bh.* śmihati, spraśtati. *Ru.* смегнуть (cf. ścieg); прихлестнуть, прихлестывать. Za pierwszym zaraz bicza śmignięciem, konie mu się zbrykały. *Off. Str.* 3. Którybykolwiek z żołnierzy bez broni chodził, powrozem ma być śmigany. *Gwag.* 307. Kogo dościgne Uwitym z gadu biczem śmignie. *Zab.* 6, 154 *Min.* U prągi śmigają o kradzież, o łupiestwo. *Szczerb. Sax.* 382, smagają, chłostają, męczą. Złodziey taki ma być śmigan u prągi. *ib.* 320. - §. Jednym machem śmiga na drugą stronę rzeki swoię maczugę *Stos. Num.* 2, 256, ciśnie, miota, rauca, hinüber werfen, schleudern. - §. Śmigać z łuku, szyć z łuku, strzelać, mit dem Bogen schießen. Stoi Juno przeważna, i co złoty dźwiga Łuk Apollo strzałami bez ustanku śmiga. *Hor.* 2, 43. Ledwo oko mdłe dościga Jak on raźnie z łuku śmiga. *Anakr.* 18. ŚMIGOWNICA, - y, ż., die Feldschlange, eine lange dünne Kanone. Armaty od 10, od 8, od 5 funtow zowią śmigownicami. *Papr. W.* 1, 259 *et* 148. Śmigownice albo węże. *Jak. Art.* 1, 212. ŚMIGURST ŚMIGUST, - u, *m.*, podarunek, który w drugie święto Wielkanocne dają, przy czem też chłopcy z dziewczętami wodą się z nienacka leią, ein Ostergeschenk, wobey man auch wohl mit Wasser bespritzt wird, in Thorn: Schmackostern. *Bh.* śmerkaus, śmigačka, (cf. *Crn.* tepeshkati *virgam offerre in festo innocentium*). Damom po kolędzie, po śmigurście, kawaler taką różą przysłużyć się może. *Haur Sk.* 71.

ŚMIŁOWAĆ się, *ob.* Zmiłować się.

*ŚMILSTWO, - a, *n.*. *Bh.* śmilstwo, kurewstwo, Hurerey, Unzucht. Z bałwany swemi śmilstwo stroili. *Leop. Ez.* 23, 37.

ŚMŁADY, Śmiady, *ob.* Śniady. ŚMŁEDZIAŁY, *ob.* Śniedziały. ŚMŁOD, *ob.* Żebrzyca, ziele.

SMOCZĘ, - ęcia, *n.*, płód smoków, ein junger Drache. Smoczęta po ziemi pełzają. *Pilch. Sen. Gn.* 253, smoczęta te nic innego nie są, ieno gatunek węzów. *ib.* SMOCZEK, - czka, *m.*, *demin. nomin.* smok, *qu. v.* - §. wiaderko w pompie podobne do kociołka, za zwyczay mosiężne. *Swith. Sud.* 345, der gewöhnlich messingene Eimer in der Pumpe. SMOCZY, - a, - e, od smoka, Drachen-; *Slo.* draći; *Bh.* drakowy; *Rg.* zmàjev (cf. żmija); *Ross.* змѣиный. Zęby smocze przez Kadma w ziemię wsiane, *Otw. Ow.* 126. Smocza krew', *sanguis draconis*, Drachenblut, sok czerwony drzewa iednego Afrykańskiego. *Krup.* 5. 154, *Sien.* 227, *Slezk. Ped.* 421. Smocza głowa, *dracocephalum. Linn.*, *Cro.* posoyna trava; Drachenkopf. rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 2, 195. - Zadziesz mi kłamstwo w żywe oczy, Poczekayno ięzyku smoczy! *Zab.* 13, 273 *Tręb.*, potwarzy, cf. iaszczurczy. SMOCZYCA, - y, ż., SMOKINIA, - i, ż., samica smocza, die Drachinn, ein weiblicher Drache; *Bh.* dračice; *Sr.* 1. zmijenezja; *Slo.* dračica; *Us.* wužkowica, zmajca; *Cro.* pozdicza). Echidna smokinia. *Otw. Ow.* 163, ta Echidna była dziwem, panna połowicą, a drugą połowicą smoczyca; a miey się urodziła smoczyca Lernejska. *ib.*, smoczyca, bestya sroga, wiele głow maiąca. *Otw. Ow.* 36, *et* 276. - §. *Pythius Apollo* SMOCZYŃSKI. *Otw. Ow.* 25. Igrzyska *Pythia*, z SMOCZYŃSKI, *ib.* - Salom. - a *et* - u, *m.*, (*Etym.* mknąć), dziw baieczny, bestya na kształt węża skrzydlastego, okrutna, niezwalczona. der Drache; *Bh.* drak, zmek; obniwą drak w powietrzu; sam' Maudewill 114, 162, (*Bh.* Sam iędza); *Slo.* drak, gedowatý had; *Sr.* 1. śmig, śmi (*ob.* śmija), *Sr.* 2. plon; *Cro.* drakón, premóg (cf. przemoda), samjet, lintvèrn; *Vd.* drakon, -amjet, posoi, lintvern, lintvorn, premog; *Cro.* pozój, zmaj, zmajchich; *Dl.* drakun; *Ag.* drookun, zmaj, zmajich; *Bs.* dracun, drokun, drokunich, pozoj, zmaj, zmajich; zajęc. (*Bs.* cmogl, z robak, *Es.* smók *opsonium*, ob. smoktać). *Slo.* ахdaha; *Ec.* смокъ, водяный драконъ, z кимв. *Rs.* драконъ, z *Greckołac.*). Okrutny smok leżał utaiony, Czubem i piórocinami złotemi upierzony. *Otw. Ow.* 102. Smocy w łomiech zakrywaią się, i dziwne węzły i kręty i powikłania ciałem swym wyprawuią. *Wer. Rgl.* 115. Z korzenia wężowego wyydzie bazyliszek, a płod iego będzie smok ognisty latający. *Bibl. Gd. Jes.* 14, 29. *et* 30, 6. Zabił ogromnego smoku. *P. Kch. Wer.* 185, *Frz.* ięz. X 8 *b.* - *fig.* Biedna dziewczyna, zawsze od tego strasznego smoka, matki swéy, strzeżona. *Teatr* 30 *b*, 8. - §. *Astron.* smok na niebie, gwiazdy między wozy niebieskiemi. *Otw Ow.* 103, der Drache am Himmel. Podobien rzéce smok się wiie, A ogon zatokami ztąd i z owąd kryie, Gdzie ma głowę Helice, tam ogon położył, Potym się sam ku głowie Cynozury złożył. *J. Kchan. Dz.* 5. - §. *Hist. nat.* Smok. *draco volans*, rodzay gadu podobny do iaszczurki lecz skrzydlasty i cokolwiek podlatuie; w Afryce i w Indyi; nie iest to iednak taki smok, iakiego baieczne powieści wystawiały. *Zool.* 209, eine Art fliegender Eidechsen. Smok morski, *draco marinus*, der Meerdrache, ryba o ościstym grzbiecie i obłączystym brzuchu; u Francuzów w używaniu. *Krup.* 5, 73. - §. Smok albo trąba morska. *Boh. Pr.* 2, 116, *ob.* trąba. - §. *Artill.* smok, działo, dupelkoluwryna; wyrzuca kulę o 40 funtach. *Archel.* 9, eine Doppelcartaune, ein Drache. *Tward. Wł.* 257. - Jak się ma smok latający sporządzić. *Arch.* 3, 52. pewny gatunek ognia puszkarskiego. - §. Gdyby się szyty koniec z nadworu palił, iak smokiem ciągnąć będzie w piec płomień. *Terz. Hf.* 112, smoktaiąc, wsuwając się, gleichsam hinein schlürfend. **SMOKORODOWIE, żołnierze z smoczych zębow przez Kadma wysianych, powstali; ziemiorodni bracia. *Otw. Ow.* 106, Drachenbrüder. Waleczne smokorodów plemię, *ib.* 126. SMOKOWY, - a, - e, od smoka, Drachen-. Przed studnią smokową ku bramie gnoyney. *Leop.* 2 *Ezdr.* 2, 13. Smokowe drzewo, *dracaena*, rodzay rośliny, do którego należy kwawosok. *Kluk Dyk.* 2, 194, die Drachenpflanze.

SMOKTAĆ, - ał, smokce, *sm. k ze ss rak.* Smoknąć, Smuknąć *idział.*, Smoknąć *kontyn.*, cf. *Crn.* zmàkam, schmecken, smakowáć, zadawáć lub czuć komu smak, *Crn.* zmàkam, mit dem Munde oder der Zunge kosten. Smoknął na konia. *Ld.* Stangreci smukaią koniom, ciągnąc

niemówiętom. *X. Kam.* - §. chlipać, ſchlürfen; *Bs.* ſcmarknuti, ſcknuti, (*Bs.* ſmocitti, jiſti s' ſmokom, s przyſmaki ieść, *Bs.* ſmók *opsonium*, *Bs.* ſmocenje, oſlaſtica, s przyſmak mokry, ſzalsza; *Eg.* ſmook *dapes*, ſmokva, s figa; *Cro.* ſzmok *opsonium*; *Sla.* ſmokva, s figa; *Cro.* ſmokvenica, s figowe drzewo; *Rs.* умохнуть, умокать mlaſkać, смóква figa, смóквинъ figowe drzewo; *Ec.* смокóвница morwa). Kiedy winne ſmokcę ſoki Natychmiaſt mię pod obłoki Niesie Bachus krasny. *Anakr.* 54. Od ſtaruszka wołka, aż do piſtrego, co matki pierś ſmoczo koziołka. *Zab.* 9, 360 *Eyff.* Uważ, iak ta ziemia ieſt ſmocząca w siebie wodę; taka się w ogniu zapewne na wapno upali. *Torz. ſk.* 77, *absorbens.* - §. Wszyſtkich parobków kochała, i Pawła i Gawła głaſkała, cackała, ſmoktała, ściſkała. *Teatr* 51 *b*, 15, całowała). Nigdy tak ſioſtra brata nie ſmokcze rodzona, Lecz tylko lubieżnego męża czuła żona. *Hul. Ow.* 116.

SMOŁA, - y, ż., *Bh.* ſmola, (ſmolina, ſmolnice, s łuczywo; *Slo.* ſmolka, żywica); *Sr.* 1. ſmola, ſmola, ſmowa; *Sr.* 2. ſzmola, mabó, (cf. maź); *Crn.* smola; *Vd.* smola, smolla *resina*, (*Vd.* smoleniza, zhinouje, s łuczywo; *Cro.* szmòla, dvèka, pëkël, (*Cro.* szmolenicza, s plaſtr); *Dl.* pakal; *Rg.* smòla *gummi*; *Bs.* smola; smola tvrrida, pakao; smola od duba, s żywica; *Rs.* смолъ, смола, смóлка, (*cf. Germ.* ſchmelzen, Schmalz; cf. *Ec.* λόϊ, καρδ ιλαι смολα); Żywica przez ogień przepuszczona; iedna sama wycieka z sosny, a tę prawie sowią żywicą. Harz, Fichtenharz; druga, którą zowią smołą bywa twarda, a te wypalaią z drzewa w piecach, a potym w kotłach warząc czynią twardą. das Pech, *Crn.* pęgla, *Rg.* pakko, *Lat.* pix. *Urzęd.* 370. Miętką abo rzadką smołę maźią zowiemy; das Theer. *Sien.* 224. Smoła biała, *Crn.* tiph. Smoła okrętowa, *Vd.* kleg, klegjo, (*ob.* kléy). Smoła szewska, *Rs.* кáрδ, (cf. war). Paląca się smoła, *Rs.* нéкдо, (cf. piekło). Kto smoły się tyka, ten też smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 41; zmaże się. *Radz. Syr.* 13, 1, *Sk. Kaz.* 580; *Slo.* kdo ſa blatom umiwa, zamaje ſa, *Rss.* кто грязью играетъ, рукн замараетъ. Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zhar. C* 4 *b*, cf. czernić). Sława tu ieſt o tobie, iakobyś był czarnieyszy niż smoła. *Ezop.* 6, wierutny złoczyńca). Złodziey, smołę ma w ręku, lgnie mu wszyſtko do ręku. *Cn. Th.*, ma długie palce). Cóżem ia winien, kiedy do mnie lezie, iak smoła? *Teatr* 21, 203, samo mi w ręce łázie?). - §. Żydowska smoła, *asphaltum*, Judenpech, Judenleim, twarda czarna ziemna żywica. *Sien. Wykł.*, *Kluk. Kop.* 1, 209. Ziemna smoła, *maltha*, der Bergtheer, podobna do zgęſtwionéy sosnowéy smoły. *Kluk. Kop.* 1, 208. - 2) *de homine*, smoła, smród, śmierdziuch, ein unflätiger Menſch. Leda błazen, leda smoła w ſtroiu, w poieździe, w aksamitnéy szacie Równa się z pany. *Brath. H* 3. Smoła ta nie miała go. *Pot. Arg.* 78, ta chałaſtra, Lumpengeſindel. - 3) miano psa, osobliwie u żydów w używaniu. *Bielaw. Myśl. C.* SMOLAK, SMOLARZ, SMOLNIK, - a, *m.*, *Bh.* ſmolař smolarz, co robi smołę; i co smołą poleva. *Cn. Th.* 1033, Pechverſchmierer, Verpicher; co z drzew smołę wypala, *Rs.* конорый жгетъ смолу, der Pechbrenner, Theerbrenner. Towarzysze smolników. *Vol. Leg.* 2, 997. Smolarze. *ib.* - §. Ziemia Halicka na zapłatę Smołakom ku ubezpieczeniu Podgórza od opryszków, podatek podymnego obraca; lecz ci Smolacy *ad priuatos usus* zażywani być nie maią; a prócz komend przez ziemie naznaczonych, komissyą woyſkową za naywyższą władzę znać. *Vol. Leg.* 7, 356, eine Art Gränzmiliz in den Wäldern; *Boh.* ſmolnik, ſmolníček, gatunek odzieży rycerſtwa dawnego Czeſkiego). SMOLANKA, - i, ż., ziele, *flos cuculi*, Kuckucksblume, Gauchblume, pręt do rąk przylipa. *Sien. wykł.* SMOLANY, - a, - e, ze smoły; Pech-, Theer-, von Pech; *Rosa.* смоленый; Krążki smolane, rodzay woiennych ogniów. *Jak. Art.* 3, 297. Pochodnie smolane. *Tward. Wł.* 173. Pęki smolane. *Jak. Art.* 3, 307. Upiory w smolanych beczkach żywcem palono. *Mon.* 73, 179, w beczkach od smoły, smołą wylanych. Smolany dół, *Rs.* конóма, cf. kopiec, kopeć). - Smolany piec, huta. *Cn. Th.* 1035, do palenia smoły, smolarnia, der Pechofen, die Pechhütte. SMOLANY, SMOLNIANY, *plur.*, miasto w Orszańskim, w Rossyi. *Dyk. G.* 3, 57, Name einer Stadt. SMOLARNIA, - i, ż., huta smolana, die Pechhütte, n. p. osoby w smolarniach. *Vol. Leg.* 5, 179. SMOLENSK, - a, *m.*, wielkie miasto Rossyyſkie, ſtolica xięſtwa. *Dyk. G.* 3, 57; Stadt und Fürſtenthum in Rußland. SMOLENSKI, - a, - ie *adj.*, n. p. Wielkorządztwo Smoleńſkie. *Dyk. G.* 3, 58. SMOLEŃSZCZANIN, - a, *m.*, ze Smoleńska, einer aus Smolensk. Woyna ze Smoleńszczanami, *Sieb.* 159, *ib.* 55, (cf. *Ec.* Кривичи, Рускïй древнïй народъ, Смольяне); *w rodz. żeńſk.* Smolenszczanka. SMOLIĆ, usmalać *cz. ndk.*, usmolić *dk.*, *Boh.* ſmoliti; *Sr.* 2. ſmoliſch; *Sr.* 1. ſmolu; *Vd.* smoliti, osmoliti, posmoliti, zasmoliti; *Crn.* smolim; *Cro.* szmòlim, pëklim, opaklivam; *Bs.* pakliti, opakliti; *Rg.* smolitti, osmolitti, paklitti; *Rs.* смолить, nasmalać n. p. beczkę. *Cn. Th.* 1033, pichen, mit Pech beſchmieren. Smolony, smołą napuszczany abo polewany, nasmalany. *Cn. Th.* 1034. W ciągłych bokach usmolone łodzie, Wnet się na morſkiey obaczyły wodzie. *Chroſć. Ow.* 58. Mitręga była, gdy nam okrętu fala nadwerężyła, Nim nowe ławy wſtawią, nim usmolą. *Pot. Syl.* 80. Wziąwszy koszyczek z sitowia, okleiła go, i zasmoliła z wierzchu. 1 *Leop. Ex.* 2, 3, obmazała go smołą. 3 *Leop.*). - §. brudzić, ſchmieren, ſchmutzen, ſchmutzig machen; *Sr.* 1. wotbarbu; *Cro.* odfarbávam; *Ecc.* брудно, смолю. Garnek kociołowi przymiawia, a oba smolą. *Zabł. Amf.* 8. Żałyć wszyſtkiego pobożnie na świecie, Cóż kolo smoły usmoli się przecię. *Brath. H* 4 *b*. SMOŁKA, - i, ż., n. p. Smołki smolanéy, smołki grubéy funt; smołki Hiszpańſkiey funt. *Inſt. Cel. L.* ? - §. 2. *Botan.* smołka, *lychnis viscaria*, gatunek firletki; na korzeniach iego ieſt wilgoć lipka. *Kluk. Dyk.* 2, 101; *Crn.* smilka; *Rosa.* дрёма, мыло мамарское, боярка сибсь; die Pechlichtnelke, Pechnelke, Pechblume. (*Vd.* smole, smolni germ, smolou germ, smolovez, brinje, s iałowcowe drzewo; *Vd.* smolna bobeka, smole, branzhur, brinovu sernu, s iałowcowa iagoda). SMOLISTY, - a, - o, - e *adv.*, *Bh.* ſmolnatý; *Crn.* smolnat, smolnè; *Vd.* smolen, smolnaſt, smolenſki; *Cro.* szmòlen; *Rg.* smolaſt; *Rs.* смолянистый; pełen smoły; voll Pech und Harz. Piekła otchłań smoliſta. *Przyb. Ab.* 97. Głownie smoliſte. *Uſtrz. Troi.* 26. SMOLNIA, - i, ż., smolna głównia, ein Kienbrand; (*Bh.* ſmolina, ſmolinka, ſmolnice, s łuczywo). Czarownice chwytaią smolnie, widła, motyki i już już lecą na niego. *Kniaź. P.* 1, 155. SMOLNICA, - y, ż., maźnica. *Dudz.* 58, die

Theerbüchſe, das Schmierfaß. (*Crn.* smolnak, ſ garnek smolny). SMOLNOŚĆ, - ści, ż., pełność żywicy, die Harzigkeit, Pechigkeit, Harzfette. Suchość i smolność w drzewie jeſt sposobnością do spalenia. *Reg. Doſ.* 1, 263. SMOLNY, - a, - e, SMOLNO *adv.*, *Bh.* ſmolny; *Vind.* smolen, smolaſt, smolou; *Ross.* смоляный; na kształt smoły tłusty, smołę zawieraiący, żywiczny, harzig, fett, pechig. Smolna sosna dodawa żywicy. *Groch. W.* 138. Woda smolna suchotnikom pomocna. *Krup.* 5, 822. Smolne drzewo, *Rs.* смоляныхъ. Smolne drzewa służą do rozżarzenia ognia. *Gor. Dw.* 285, *Bard. Tr.* 5. 19, (*ob.* łuczywo). - *fig.* Smolna chmura z ognia się wydała. *Bard. Tr.* 328. - §. *tr. fig.* wybić kogo smolno. *Mat. z Pod. B.* 3, tego, einen wacker durchſchmieren. Wybić, wywalić, opalać poddanego smolno kiem. *Frn.* 21. SMOLUCH, - a, *m.*, smard, smród, plugawiec, ein Unflåthiger. Na cóż się zda ten smoluch niezgrabny (Diogen)? chyba to Żeby kuchnią wycierał, lub robił łopatą! *Min. Kyt.* 1, 305.

SMORGONIE, - ia, *n.*, miaſto w powiecie Oszmiańſkim, Książąt Radziwiłłów. *Dyk. G.* 3, 58; sławne niedźwiedni kami, ktorzy tam niedźwiedzie łapią, ćwiczą, przysiadów i tańców uczą, potym z nimi na świat się rozchodzą, eine Stadt der Fürſten Radzivill in Littbauen, berühmt durch die Bärenführer, die dort die Bären fangen, anlehren, und dann damit in der Welt herum ziehen. Aż od Smorgonii wałą się niedźwiedzie. *Jabł. Ez* 9, SMORGONIIA, z SMORGOŃSKA akademiia SMORGOŃSKA szkoła, (eine Bärenakademie) Litwin ten musiał w Smorgońſkiey terminować akademii. *Teatr* 9, 37. Rozbiega się wszyſtek ród zwierzęcy dla chorego lwa, za doktorami, co ich mieć mogą Libeyſkie knieia i Smorgońſka szkoła. *Zab.* 12, 304. Gagatek Smorgoński, wyćwiczony w akademii Smorgońſkiey, gach niepocieszny, nieoskrobany, gap. *Off. Wyr.*, ein ungeſchliffner Tölpel. Ten gaszek Smorgoński mógłby się podobać Izabelli! *Teatr.* 15, 26 A ty Smorgońſka dudo, znay żem z ciebie drwiła, Właśnieś też wart zazdrości. *Zabł. Zbb.* 14.

SMROCZYNA *ob.* Swierk, Skwierczyna, Skwierk.

SMRÓD, - u, *m.*, SMRODEK, - dka, *m.*, *dem.*, *Boh. et Slo.* ſmrad; *Sr.* 1. ſmerdjeno; (*Sr.* 1 *et* 2. ſmrod, hówno, nov, *ſtercus*); *Vd.* smard, smrad, smerdenje, slab duh, smraditje, smraja, smradenje, nasmrad; *Crn.* smrâd, smerdézhina; *Cro.* szmrád, vònyba, (cf. wonia); *Rg.* smrád, (*Rg.* smradotorje *colluvierium*); *Sla.* smrâd; *Bs.* smrad, zao vozn; *Ec.* смрадъ, злосмрадіе; *Rs.* смородъ, злосмрàдіе; śmierdzenie, der Geſtank. Sosnowe rury daią wodzie smrodek żywicowy. *Kluk. Kop.* 1, 124. Smród podpaszny *ob.* Parkot. Matka dzieciątka dla smrodu nie zamietuie, ale smrod on ociera i omywa. *Zrn. Pſ.* 5, 668 *b*, plugaſtwo, nieczyſtość, Unflath. - 2) Smród *translate ad hominem*, śmierdziuch, smerda, smiard, (Oeſtr. Miſtvieh), Stänker, Unflath, Sau; *Ross.* смердъ, смрадъ. Smrodowie i plugawcy. *W.* 2 *Petr.* 2, 13. Gdy się na mężа rozgniewa, nazywa go smrodzie! *Biel. S.N.* 10. Złożcie z siebie tych nikczemnych smrodów (Tatarów) brzydliwe iarzma. *Paszk. Bell. B* 3 *b.* Konſtantyn, iako się z młodu okazał plugawym, także i na ſtarość smrodem był; bowiem był łakomy, fryiowny, okrutny. *Biel Sw.* 75 *b.*

SMRODZA, - y, ż., śmierdziucha, eine unflåthige Weibsperſon, eine Sau. (*Bh.* ſmrdawka siarczyſta kąpiel). Jeśli się dusza nazad do tey wróci smrodzy (prześmierdłey baby). W sądny dzień, niech poradzą o tym teolodzy. *Pot. Jow.* 58. SMRODLIWOŚĆ, SMRODNOŚĆ, - ści, ż., własność tego co śmierdzi, die Stinkigkeit, *Vd.* smerdlivoſt; *Cro.* szmradnòszt; *Rs.* смрадность. Liście mirtowe dziąsł smrodność oddala. *Cresc.* 447. SMRODLIWY, SMRODNY, - a, - e, SMRODLIWIE *adv.*, *Bh.* ſmradlewy, ſmrdutý; *Slo.* ſmrdlawý; *Sr.* 1. ſmerdjamé, (*Sr.* 1. ſmrdopité gnoiſty, ſmrdowé *ſtercoreus*; *Crn.* smirdezh, smerdliv amradliv; *Vd.* smerdliu, smerdezhen, s'merdliuo, s'merdezho; *Cro.* szmrâden, vonyâv, (cf. wonny); *Rag.* smraadni; *Sla.* smèrdljiv; *Rs.* смрадный, злосмрáдный, злосмрáдный; śmierdzący; ſtinkend. Do smrodliwych kul, oprocz zwyczaynych materyy, trzeba dodać naraszplowanego końſkiego rogu. *Jak. Art.* 2, 95. Jeżeli dym z piłek ogniſtych będzie smrodliwy, nazywaią się smrodliwe kule *ib.* Smrodne wonie bardzo zarażaią ciała zwierząt subtelnych. *Cresc.* 78. SMRODNIK, - a, *m.*, rndek; der Hintere. U pręgierza iedney wszetecznicy naczosano świerabiącego smrodnika. *Pasz. Dz.* 127. SMRODYNIA, - i, ż., czeremcha, Rampelbeere. *Kluk. Rosl.* 2, 60; kocierpka, *vel potius* pocierpka, bo cierpnie po niey ięzyk, *ribes nigrum*, krzewina do rodzaiu porzeczki należąca; iagody iey śmierdzą. *Kluk. Dyk.* 3, 18; die Bockbeere, ſchwarze Johannisbeere; *Bh.* třemcha; *Rs.* черемуха, (смородина, porzeczka). Nie każda iagoda malina, Bywa czasem i smrodynia. *Dw. F* 2, nie wszyſtko złoto, co się świeci). SMRODZIĆ *cz. ndk.*, zasmrodzić, nasmrodzić *dk.*, *Bh.* ſmraditi; *Crn.* smraditi, amradem; *Cro.* szmraditi, szmrádim; *Rs.* смрадить; *Ec.* смрадю, смрядъ имѣю; smradem napełniać, ſtänkern, einen Geſtank machen Zasmrodziłeś czosnkiem. *Cn. Th.* 1034; cf. posmrodzić). SMRODZICIEL, *ob.* Smierdziuch. SMRODZIENIE, *ob.* Czartowskie łayno.

SMROK *ob.* Swierk.

SMUCIĆ, *SMĘCIĆ *cz. ndk.*, usmęcić, usmucić, zasmucić *dk.*; *Bh.* ſmutiti, rmautiti, formautiti; *Vd.* shalit, srabalit, obshaliti, shaluvati, (cf. żałować), (*Vd.* smotiti, obmotiti, kaliti, ſkaliti, z mącić, zmącić, kalić, *ob.* męt); *Cro.* zmutiti; *Bs.* pecjalliti, (cf. piecsa), ogjallostiviti (cf. żałosny), (*Bs.* smutiti, smesti, izmutiti *perturbare*, cf. pomącić, cf. zmieszać); *Rg.* smûtiti, smûchjati, smêtati smêti, zamêsti, smuchivati, smucchjevatti, (*Rg.* mûtiti, smûtiti, izmutiti, samûtiti, pomûtiti, z mącić, zamącić, pomącić; *Rs.* печаловать, крушить, кручу, (cf. krusyć), кручинить, окручинить, смутить, смущаю, смущать, zmącić, kłócić, pokłocić, plotki robić; *Etym.* męt, męty): z Zasmucać, betrüben; *Ec.* берекъ. W pomyślnym szczęściu boię się odmiany; w przeciwnym tuszę, że ten, co smuci smutek odwróci. *Zab.* 8, 209 *Pir.* Smucić się, zasmucać się, ſich betrüben; *Slo.* rmautim ſe, ſmutek nesu; *Sr.* 1. rubju ſo; *Cro* tugovati, (*ob.* tążyć, tęsknić), saloztitisze, (*ob* żałosny); *Bs* pecialliti ſe; *Rg.* muccitise; *Rs.* печаловаться, печаловаться, крушиться, крушить, сокрушить, кручу, закручинить, горевать, пригорюниться, скорбѣть, скорблю, болѣть. (cf. boleć); *Ec.* смятяшися, дряхлствовати, дряхловати,

нимъ, дрисеаую, пободѣти, помучити, сожаленіе. Mieszkałem tam siedm dni, smęcąc się między nimi. *Leop. Baruch.* 3, 15. SMUCICIEL *ob.* Zasmuciciel. SMUCIEŃ, *ob.* Smutny.

SMUGA, - i, *t.*, *SMUG, SMUK, - u, *m.*, mieysce wąskie a długie, (*Sr.* 1. ſmuha, ſmuſa *ſtria, linia*, ſmuſuju liniiuię; *Sr.* 2. ſzmuga, ſzmuſa rząd, wiersz, linia; *Crn.* smûga *linia*, smugâvnek, s liniał; *Crn.* smugam, s liniiuię; *Vd.* smuga, s strych; (*Sla.* smúgj, s sandacz); cf. smagły, cf. smigły, *Ger.* Schmiegen, *Etym.* mgnąć). Smuga, ſtrefa, ein langer ſchmaler Streifen Smuga u malarza, ſtrych, który się od pędzla zostaie, gdy się kolor nawodzi. *Mag. Mscr.* W wybielonem płótnie pozostają niektóre smugi, niezupełnie dobielone. *Przędz.* 88. Smugami. *Tors. Skł.* 55, pasami, w pasy). Z żywota matkim wyszedł, i przeciął tąż smugę Jmnie i mego wyprowadził (bóg) sługę. *Chrość. Job.* 114; ciaśninę, die Enge. Wetulinus wyrmąwszy się smugiem Koło Regium nowy bunt zapalił. *Chrość. Fasc.* 177; wymknąwszy się przesmykiem). Postrzegł, że chłopiec od pasa, iak długi. Okryty w iakieś nieswyczaione smugi. *Pulp.* 10; w pasy, strofy, Streifen, Borten. Smugi od żyłek pulsowych zrobione. *Krup.* 3, 125. Żyłowata smuga. *Wuy. An.* 210. Grzbiet sinemi znaczony smugi. *Hul. Ow.* 132 *et* 61; szmary, Schwielen, Striemen. - *Oecon.* Smuk. *Cn. Th.* 1034, smuga, polko długie wąskie, łąka wąska a długa między rolami lub lasemi, ein ſchmales langes Wieſenſtück, ein Gelenge, ein Sattel, ein Strichel (Adlg.). (*Sr.* 1. ſmaha *novale* nowizna; *Vd.* skrivauni smuk, s przesmyk). Przy zdroiu był smuk piękny zielony. *P. Kch. Orl.* 1, 296. Na tych smugach znaydować się miały liczne trzody. *Ner. Hiſt.* 5, 350. Woli iałówka pulchne deptać smugi. *Her.* 1, 211, *virentes campos.* SMUGOWATY, - a, - e, - o *adv.*, wąski a obdłużny, ſchmal und lang (*Sr.* 1. ſmuhaté, ſmuhaté *ſtriatus*). Ziemia smugowata. *Cresc.* 655. (SMUKAĆ, SMUKNĄĆ, *ob.* Smoktać, smoknąć). SMUKAĆ *cz. ndk.*, Smuknąć *idntl.*, ręką głaskać, pogłaskać, gładzić gałązkę ścieraiąc ręką liście, obmorgać, glatt ſtreichen, ſtreifen, abſtreifen, *Sr.* 1. wotſmétam *detero*, *ob.* osmykać, *Sr.* 2 jerwuſchi *Vd.* smukati, smushem, osmukniti, omusniti, odomukati; *Crn.* smúkam (cf. *Ger.* ſchmiegen). - §. smukać się, smykać się, wymykać się, panąć się, ſich fortbewegen, fortmachen, wegmachen, rühren; *Crn.* smukniti *euadere*; *Crn.* smuke, s smyki, sanki). Mara za drzewem cieńczała; lecz na to mieysce coraz się wyżey w górę smukała. *Oſſ. Str.* 2. Kiedy się król na wósku wymknął z śrzód oraszku, Wszystkim smukać zabroni, sam charty na smyczy trzymał *Pot. Jow.* 154. - §. W poczciwości mu równego poszukać, łepak i przyiacielski, choć się nie rad smukać. *Zab.* 8, 329 *Jżyck.*, głaskać, ſtroić, ſtreicheln, ſchmücken, putzen, Uczosane włosy, usmukaione, *capillus compositus. Mącz.* SMUKARZ, *Cn. Th.* 1034, SMUKIRZ, - a, *m.*, piękrzyciel, *Ger.* der Schmücker, Putzer, Aufputzer, (cf. Szmuklerz). *Mangones* wszelakich rzeczy poprawiacze, smukirze, gremplarze. *Mącz. Cosmeta* smukarz, który panie przyochędaża, piękroszka *Mącz.* SMURIERSKI, - a, - ie, od smukierza, Schmückers-, Putzers-. *Mangonicus* smukierski, co ku wysmuknienia należy. *Mącz.* SMUKŁY, - a, - e, wysmukły, smagły, *Boh.* konopatý (cf. konopě), *Rg.* tankovit, (cf. cienki), ſchlank, geſchmeidig, ſchmidtig. Patrz, iak niesie pod obłoki Jodła smukła wierzch wysoki. *Dar. Iot. c.* Pod nim smukły Arabczyk dla bodzca ostrogi Zwinąwszy się, obalił kilku w rynsztok z drogi. *Zab.* 12, 168 *Zabł.* - §. wymuskany, gładki, geſchniegelt, glatt. Tedy na starość wygolić się, tedy i smukłym gaszkiem być mi wypada. *Tward. Daf.* 49. Koń wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Smukłe korki. *Pot. Arg.* 69.

SMUKOWNY, - a, - e, gładki, glatt, ſchön. Czoło iey smukowniejsze nad alabastr gładzony. *Tward. Pasq.* 6. Smukowne nogi. *Zebr. Ow.* 49.

SMUSIK, SMUŻYK, - a, *m.*, SMUSZEK, - szka, *m.*, *pellis pilosa laenis agnelli. Cn. Th.* 1034; die Schmaſche, Adlg., ein fein ausgegerbtes Lämmerfellchen. (*Vd.* smuzhka, samushek, s fald buchasty, *Vd.* smuzhkati, s buchastym czynić). Cło płacą królíki, smusiki, skóry niedźwiedzie. *Vol. Leg.* 4, 82. Smusików od sta... *Inſt. C. L.* Staremu młoda, iakby do kożuszka Z starych skór przyszył młodziuchnego smuszka. *Bratk. L 4 b.* - *adj.* SMUSZKOWE futro. *Inſt. C. L.*

SMUTEK, *SMĘTEK, *SMĄTEK, - tku, *m.*, *Boh.* ſmutek, žámutek, žármutek, trudność, (cf. trudność); *Slo.* ſmutek, žármutek; *Sr.* 1. mutnica, (cf. męt), zrudźba, ſtrudeba; *Crn.* jamer; *Vind.* riva, shaloſt, shaluvanje; *Cro.* salozt, (cf. żałość), (*Cro.* smútnya; *Dl.* smetnya *conturbatio*); *Rg.* smútgna, smechja, smétgna, (2. zgorszenie), peccjal, percjao, (cf. pieczołowitość, piecza); *Bs.* zlota, tuga, zlavoglja, agjaloſt, (*Bs.* smuchija, smechija, smetgna, smuchjenje *perturbatio animi*); *Rs.* напасть, (cf. napaść), печаль, (смятеніе, z zamęt, *Etym.* męt); niewesołość, żałobliwość, żałosność, *Ec.* дряхлость, дряхлованіе, унынѣніе, (*Es.* смутна rozruch, смутныя plotki, potwarze); die Betrübniß, die Traurigkeit. Frasunek, długie troski, nieustanne smutki, Swey mocy na mey twarzy wyraziły skutki. *Tręb. S. M.* 105. Co iest sól w oku, to smętek w sercu. *Zrn. Pſt.* 3, 593. Serce mądrych, tam gdzie iest smątek, a serce głupich, tam gdzie wesele. 2 *Leop. Ec.* 7, 5. W smętku będziecie płakać i narzekać. *Dambr.* 255. Cierpiał Jezus na świecie trud, troski, smętek. *Pieś.* 62. Wielka smutnemu pociecha, gdy mu kto smutku i płakania pomaga. *Sk. Kaz.* 385. Syn głupi smętkiem matce swey. *Bud. Prov.* 10, 1. W smętku nic nie smakuie. *Rys. Ad.* 71. Smutkowi się nie podday. *Cn. Ad.* 1072. Stara przypowieść, iż po smętku wesele, a po wielkiem zaburzeniu radość bywa. *Rey Pſt. S* 6. SMUTLIWY, *SMĘTLIWY, - a, - e, *triſtificus. Cn. Th.* 1030, zasmucaiący, smucący, betrübend, betrübt machend. - §. smutny, traurend, traurig. Jesus uyźrzawszy matuchnę smutliwą, pobieżał do niey. *Zyw. Jez.* 49. *SMUTNODUR, - u, *n.*, melancholia. *Perz. Lek.* 193, die Melancholie, Schwermüthigkeit. *SMUTNODURSTWO, - a, *n.*, *Perz. Lek.* 197. SMUTNOŚĆ, - ści, *t.*, zostawanie w smutku, das Traurigſeyn, die Traurigkeit, *Boh.* ſmutnoſt, *Sr.* 1. ſrudnosci; *Ross.* смятеніе, смутность, *Ec.* дряхлость. **SMUTNOWROGI pustczyk. *Hor.* 2, 177 *Kniaź.*, trauerprophezeihend. SMUTNY, *SMĘTNY, *SMUCIEN, *SMĘCIEN, - tna, - tne, SMUTNIE, *SMĘTNIE *adv.*, *Boh.* ſmutni, ſmuten; *Sr.* 1. zrudné, ſrudny; *Crn.* dolipowyt; *Vd.* shalosten, obshalen, tutaſt, reun, rievern, nevol-

jen, nadlushen; *Bs.* zloten, slovogljan; (*Bs.* smuchjen, izmuchjen, smetca, rasarcen *perturbatus*); *Rg.* smuuchjen, smêten; *Rs.* смущенный, смутный, замышный, замышень, замышно, кручи́нный, грустный, грустимый, скóрбный, скорбенъ, скóрбно; *Ec.* смутный, смутительный, дряхлый, дряселъ; smutku pełen, żałosny, betrübt, traurig. Smutnemu trudno śmiech przychodzi. *J. Kch. Fr.* 18. Pytał się go, czemuby był smucien? *Exop.* 72. Zkądem został nie po mału smęcien. *Wys. Kot.* 396. Ociec móy rachuie sobie dni; ieżeli dłużey zmieszkam, tedy będzie bardzo smęcien. *Radz. Tob.* 9, 5. Z tey nowiny bardzo był smucien. *Stryik.* 287, *Biel.* 360. Widziałem tych wielu, których miłość smętne czyniła. *Ger. Dw.* 10. Smętne sinogarlice *Ban. J* 3. Głosy smętne słyszałam. *Teatr* 46, 26. Smutna twarz. *Sekl.* 24. Całe rycerstwo Rzymskie, w smutney sukni było przytomne. *Siem. Cyc.* 332, cf. part. – b) *actiu.* smutny, smutliwy; zasmucaiący, smucący, betrübend, traurig machend, traurig, betrübt. Smutny przypadek. *Ld.* Po chwili smutney pogodę. *Zabł. Z. S.* 79.

SMYCZ, – y, ź., *Bh.* smyčka, *Vd* gosh, hosh, *Rs.* смычка, смычокъ, (*Etym.* mkuąć); rzemień, na którym charty na polowanie prowadzą, a potym ie z niego zmykaią, (cf. Swora), die Koppel, der Hetzriemen, der Strik, an dem die Windhunde geleitet werden. Na smycz brać psy myśliwe. *Bardz. Tr.* 122, *Rs.* сомкнуть, смыкать. Psy spuścić z smyczy, wysworować. *Chmiel.* 180. Smyczy ze psów zemkniono, *copula detrahitur. Zebr. Ow.* 184. Sam król trzymał na smyczy Mężna i Sokoła. *Ban. A* 2 *b.* Nieieden caiąc minął nieposzczwany, Choć mu go pod smycz ogary nażoną. *Pot. Syl.* 254. Barana na smyczy prowadzi. *Jabł. Ez.* 159. Myśliwi smyczą karzą. *Chmiel.* 1, 80, ćwiczą rzemieniem). – §. *Meton.* smycz chartów, 2 para chartów, eine Koppel Windspiele. Chartów smycz, gończych psów sfora, a nie para mówi się. *Chmiel.* 1, 80. Pędzi konno przez zwierzyniec, a zanim capay, łapay, ścinay, dołoż, dwie smyczе chartów. *Teatr* 20 *b*, 52. Trzydzieści swor ma w psiarni, chartów kilkanaście smyczy. *Opal. Sat.* 150. – §. *fig. tr.* Gdzie Dyana plon ubity liczy, Tam serce moie uwięzło na smyczy. *Zab.* 16, 115 *Ner.*, w pętach, in Fesseln. Taki człek na świat nasz wychodzi, Który wszystkich nieszczęścia iak na smyczy wodzi. *Jabł. Tel.* 233; pasmem, an einander gereihet. Zawsze nazdrość przy cnocie na smyczy. *Pot. Syl.* 107; w parze, in einem Paare, neben einander, einander zur Seite. Ah, kto mi ich ukaże, kto mi ich dogoni, Kędy mi te oszusty zdarły się ze smyczy? *Tręb. S. M.* 117; z rąk mi się wymknęli, z łapki, sie sind mir entwischt, aus den Händen, aus der Falle. Cóż zuchwalszego nad człowieka, gdy mu iako ze smyczy szczęście łaski zmyka, zadarłszy karku, przeciw niebu bryka. *Mon.* 71, 346, boynie ciągle zdarza). – On na to, iak ze smyczy rzecze. ... *Pot. Jow.* 165, iak z bicza, *ex nunc*, auf den Ploß!).

SMYCZEK, – czka, *m.*, *Bh.* smyčec; *Slo.* slaček; *Sr.* 1. smêčik; *Crn.* lok, (cf. łuk, łąk); *Vd.* lok, goslen lok, lozhez; *Cro.* lúchecz; *Rg.* łúcjaz; *Rs.* смычокъ; narzędzie od grania na skrzypcach, der Fiedelbogen. Smyczek bywa z drzewa zamorskiego, albo klonowy, trzmielowy, iabłonkowy. *Kluk. Rośl.* 1, 164. Ciągnąć smyczkiem tam i sam, *Rs.* смыкать, смыкаю. Już smyczek i skrzypki me niepożyteczne Powiesić na czasy stary muszę wieczne. *Petr. Hor. G.* 3. Więcey skrzypek na smyczek, prządka na wrzeciono, niż huzarz na kopią weźmie. *Psalmod* 76. SMYCZKOWY, – a, – e, od smyczka, Fiedelbogen, *Rs.* смычéчный. SMYCZNIK, – a, *m.*, skrzypek, lub też co smyczki robi, der Fiedler; der Fiedelbogenmacher; *Ec.* смычникъ, играющій на музыкійскомъ орудіи смычкомъ. SMYCZOWY, – a, – e, od smyczy, Leitriemens, n. p. smyczowy pies, *Vd.* sledni pes, vodni pes. SMYK! *interiectio, motum repentinum significans*, z szaft, szus! Plotz! Plutz, Schuft! Widząc, że to nie przelękwki, do domu smyk! *Mon.* 64, 723, zemknąłem). Pan mnie potrzebnie, da znać, smyk! trzy susy, i już ia u Jegomości. *Teatr* 20 *b*, 4. – §. *actum rapientis furtim aliquid*: smyk! z chabias! tipps! tapps! *Cn. Th.* 1054; stibitz! schnipp! (cf. *Germ.* schmuggeln. Adlg.). SMYK, – a, *m.*, rzezimieszek, porywacz, przylgnie mu wnet do palców, *Crn.* smikava; *Vd.* smusnik, musnovez, smuknovez, smikuvanz, smekniunik; *Rs.* щипало, крохоборъ, *f.* крохоборка: ein Mauser, der schnell etwas entwendet, stibitzet, ein Stibitzer, Schnipfer. Wielu żebraków znaydziesz opiłych, rozpustnych, smyków. *Klon. Wor.* 50. – 2) smyk, letki niestały człeczek, pędziwiatr, niestatek, ein unbeständiger, leichtsinniger Windbeutel, ein Schnipfer. O wy smyki, smyki! wszystko też na łeb idzie. *Teatr* 45 *c*, 99 *Wyb.* Kokietka ta, gdyby s bie przynaymniey iakiego wolnego obrała smyka, mnieybym się dziwił, ale to żonatego! *Teatr* 16 *c*, 12. – §. smyk *circumforaneus cantor. Cn. Th.* 1035, (cf. rybalt), ein Bänkelsänger; wesołek. – §. smyk, miano psa, *Gr. ágnaξ. Cn. Th.* 693, Name eines Hundes. – 2) Smyk, zgrubiałe; z. smyczek, der Fiedelbogen, (*Bh.* smyk *trahe*, *Crn.* smuke, z sanki). Trzeba poboru Dla tego choru, U którego oprócz smyka, Nie ma w worku i fenika. *Zab.* 11, 287 *Zabł.* Weź z tym swoię lutnią, weź strony i smyki Niechcę żadnéy ni pochwał, ani znać krytyki. *Zab.* 12, 170 *Zabł.* SMYKAĆ, zmykać, *ob.* Zemknąć. SMYKŁY, *ob.* Zmykły. SMYSŁ, *ob.* Zmysł.

S N.

SNA, SNAĆ, SNADŹ, SNAŚĆ *adv.*, *Bh.* snad; *Slo.* snaď, asnaď *forte*; *Sr.* 1. snaej; *Sr.* 2. snasch, snatko *forsan*; *Vd.* slasti *scilicet*; (*Rs.* знать widać, zapewne, *ob.* znać, znać dlatego, *Rs vulg.* знамо przecię?). Snać, wedle podobieństwa, podobno, może, vielleicht, wahrscheinlich, es ist möglich. Proś boga, owabyć sna była odpuszczona ta myśl serca twoiego. 1 *Leop. Act.* 8, 22, owabyć snadź. 3 *Leop.* Poydę, owa sna się potka semną pan, a co mi rzekie, powiem ci. *Leop. Num.* 23, 3. Maią tego sna dać za złego człowieka, który broniąc praw ludzkich, sprzeciwia się niegdy panom, aby ich nie złamali. *Fraszki* 113. Przyszedł do mnie iakiś mąż z piękną swą twarzą, Snadzby zwiódł i świętego oną swą urodą. *Rey Wiz.* 6. Snadzbym też rzekł sprawiedliwemu, że żywotem będzie żył. ... *Leop. Ezech* 33, 13. Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, przecięż po t czas południa słońce się nie mroczyło. *Bard. Ir.* 170; prawie żadnego, fast keine. –

§. Snadź, domyślić się można, oczywiście, leicht zu errathen, offenbar, augenscheinlich. On srogi Turecki lud snadź ten, offenbar, augenscheinlich. On srogi Turecki lud snadź i bogu nienawistny ieſt. *Baz. Sk.* 128. Czego krzywego, nagdy kto z prędka naprawczą, rychléy snadź ziomi, niż naprości. *Glicz. Wych. Y* 2. Że względem ziol tych gruby ten błąd aptekarski nikogo nie struł, to ona czyni mała miara tego iadu. *Sien.* 552. Tak się tego gorliwie uczyć miara tego iadu. *Sien.* 552. Tak się tego gorliwie uczyć mamy, gdyż nam snadź ieszcze więcey tego potrzeba. *Rey Pſt. D* 3. — Sliczne na rzeki brzegach ſtało snać pachołę, Skwapliwą w letnich wodach pływać maiąc wolę. *Tol. Saut.* 47, widocznie, na widoku, ſichtbarlich. — §. by snadź nie, s by uchoway boże nie, broń boże żeby nie, Gott behüte, Gott bewahre. Matka każe podłożyć co miękkiego dziecięciu w głowy, i to opatrzno, żeby go snadź nie obudzono. *Glicz. Wych. E* 5 *b.* Uczy się pływać przy pławie, aby snadź nie utonął. *ib. O* 2. Nie czyńcie tego w dzień święty, by się sna rozruch nie ſtał w ludu. z *Leop. Marc.* 14, 2. Sybarytcsyki kury wygnały, aby snadź sen ich nie był przerwany. *Zab.* 6, 360. Aniołowie mu przytomni byli, aby snadź pokrzywdzony nie był. *Auez. Kat.* 3, 277. — §. J w ogień sna nie boi się wskoczyć. *Glicz. Wych. E* 4 *b*, nawet i w ogień. — (°SNĄC, *ob.* Snić się). — SNADNOSC, — ści, *ż.*, *Bh. et Slo.* ſnadnoſt, (cf. *Boh.* ſnadnym ulżywam, ulatwiam; *Sr.* 2. ſnadnoſti *gracilitas, tenuitas, vilitas*), łatwość, sposobność, die Leichtigkeit, Fertigkeit. Już w Polskim tłumaczeniu taka wdzięczność i snadność wierszów nie idzie, iaką snadnością, krótkością i wdzięcznością eryginał iest przycukrowany. z *Leop. pr. Zeſt.*, płynność, gładkość, łatwość wierszów). Wodka ziela paraliżowego nieśpieszne ruszanie albo niesnadność ruszenia członków léczy. *Sien.* 242; trudność). Lewandowa wódka od niesnadności russenia członkow iest pomocna. *Sien.* 259. Wesołe żarty ukazują dobrą na umyśle snadność. *Petr. Et.* 280. SNADNY, — a, — e, SNADNIUCHNY, SNADNIUCZKI, SNADNIUTEŃKI, SNADNIUSIEŃKI, — a, — ie, *intens.*, SNADNIE, SNADNO *adv.*, *Bh. et Slo.* ſnadny, ſnadnicky, ſnadne *facile, nulle negotie*, (ſnadnjcce, na ſnadě *praeſto*, na dorędzie); nietrudny, łatwy, sposobny, leicht, fertig, geſchickt zu etwas; (*Sr.* 2. ſnadne, ſnadné *gracilis, tenuis, vilis, exiguus, exilis*). Woda czyni ziemię snadną do przyięcia wszelakich rzeczy postaci. *Syxt. Ekl.* 7, *aptam*, zdatną, gotową, geſchickt, fertig, bereit. Snadniuchnym staraniem możesz to wszystko sobie zjednać u niego. *Rey Pſt. M m m* 5. Kto głowę schyli, porazić go snadnie, Snadnie ułowić, kto w ptaki sam wpadnie. *Tward. Daf.* 22. Ty Panie wszystko możesz, wszystko tobie snadnie. *Pasz. Dz.* 42. Snadniuczko *facillime. Mącz.* Snadniuchno. *W. Poſt. W.* 3, 300. Pan Bóg znaydzie snadniuczką drogę, gdy chce pokarać złościwego. *Rey Zw.* 201. Sposób snadniusieńki. *Sol. G.* 125. Gdziekolwiek posłyszy, iakąkolwiek mowę Snadniuteńko poymuie wszystkę iéy osnowę. *Pol. Saut.* 45. Snadniuchno prog wyłamał. *Ryb. Ps.* 217. Snadniéy o łabędzia czarnego i o kawkę białą, niż o dobrą żonę. *Opal. sat.* 40. Przytrafił się dzień snadny do tego. *Sekl Marc.* 6, dogodny, ſchicklich, geſchickt. Już mieli oyca po sobie snadnego. *Auszp.* 75; powolnego, skłonnego, geneigt). SNAŚĆ, *adv.*, *ob.* Sna: — 2) °SNAŚĆ, — ści, *ż.*, *Rs.* снасть, narzędzie, das Werkzeug. Po snaści rzemieślnika poznać, *inſtrumenta declarant artificem. Rys. Ad.* 56. (*Ross.* снастить, оснастить окręt w potrzeby opatrywać, *Ger.* takeln).

°SNAŻNOSC, — ści, *ż.*, (*Boh.* ſnažnoſt *sedulitas*, ſnaże usilowanie, ſnażenſtwj pilnowanie, pilność, neſnaż, neſnáża przykrość, przeciwieństwo, nieszczęście; *Slo.* ſnáżnoſt, wynaſnażowanj *accuratio, induſtria*; *Crn.* snâga, s ozdoba, *Crn.* snashnoſt, s ozdobność; *Vd.* snaga *ornamentum, Vd.* snashnoſt, s ozdobność, piękność, chędogość, ochędoſtwo; *Cro.* sznâga *mundities, Cro.* snaga, s ozduba; *Dl.* sznaga, s moc; *Rg.* snâga, snaaxnos *robur, vis*; *Bs.* snaga, snagnoſt, s siła, silność, męstwo). — Snażność, czyſtość, ochędożność, die Sauberkeit, Reinigkeit. Wſtrzymuią się niektórzy od miłości dla snażności i pożytku duszy swey. *Petr. Et.* 56. Zbytni pokarm i picie przeszkadzaią zdrowiu i snażności ciała. *Petr. Et.* 246. Chwalmy boga wszelaką snażnością a czyſtością i duszy i ciała. *W. Poſt. W.* 252. Swiadom był iego sumnienia snażności i czyſtości duszy iego. *Wyr. Jgn.* 78. Jan S. aniołem był nazwan dla świątobliwości, dla snażności i czyſtości żywota. *Bial. Poſt.* 43. Judyt snażność a czyſtość miłowała. z *Leop. Jud.* 15, 11. Niewinnością i snażnością to, co prawarę miały, wyprzedziła. *Bzow. roż.* 55. Biała szata snażności świadectwo. *ib.* 70. °SNAŻNY, — a, — e, °SNAŻNIE, °SNAŻNO *adv.*, (*Bh.* ſnažný *sedulus*, neſnažny przykry, nieszczęsny; *Slo.* ſnážny *induſtrius*; *Crn.* snâſtun, s ozdobny, ſtroyny; *Vd.* snashen, s piękny, chędogi; *Cro.* sznasen *mundus*; *Bs.* snasgjan *ſtrenuus, fortis*; *Rg.* snaaxni, snaaxan *robuſtus*). Snażny, s czyſty, ochędożny, ſauber, reinlich. To naypotrzebnieyszą w ubiorze, aby był ochędożny a snażny. *Gor. Dw.* 114. Oblubienicę moię we krwi moiey opłokałem, i snażną bez zmazy i bez zmarſku zoſtawiłem. *Bzow. roż.* 91. Poczciwy przestawa na swoim sumnieniu snażnym. *Petr. Et.* 267. Człowiek na umyśle i na ciele snażny i rządnie sposobiony. *Petr. Pol.* 18. Cnotliwy będzie miał serce spokoyne i sumnienie snażne od boga. *Petr. Ek.* 25. — §°. Snażny, snadny, leicht, bequem. Nauka ta służy ku snaźnieyszemu nabyciu maiętności. *Petr. Pol.* 40. W długiey sukni do tańca niesnażna. *Jeż. Ek. E* 2. Wziąwszy też i sam kogo tam do boku, Bije iéy czołem i w snażnym poſkoku On i pozorne pary przed nim płyną. *Miosk. ryt.* 2, 127. °SNAŻYĆ się *Rec. ndk.*, *Bh.* ſnažiti ſe; *Slo.* ſnážim ſe *conor*; (*Crn.* snâshem, snasheti, *Vd.* snashiti *ornare*; *Cro.* sznasiti *purgare*; *Dl.* uſnaxiti *ornare*; *Rg.* usnaxiti *confirmare*; *Bs.* posnasgiti *confirmare*); silić się, mocno się starać, ſtreben, ſich anſtrengen. Lilii tey starey nowe kwiatki, choć się snażą, nie dogonią. *Pot. Pocz.* 400. Ochocze snażą się szeregi W takt odprawuiąc z pannami pobiegi. *Miaſk. ryt.* 2, 127. W ogniu złey żądzy ciągnie się i snaży. *Pot. Syl.* 7.

SNĘ, *ob.* Snić się.

°SNESZKA, — i, *ż.*, *Crn.* synâha, synka; *Vd.* sinova shena, sneha, snaha, sinaha, sinka, setinja, neveſta; *Cro.* szneha, szinova sena, snaha, sanozhnica; *Sla.* snaha, sinova xena, (*Sla.* bratova xena, snaha); *Ec.* нмpoвь, (*ob.* iątrew'), сноха, деверих жена; *Rs.* сноха; synowa żona, synowa, *nurus. Mącz.*, *ob.* niewiaſtka; bes Sohns Frau, die Schwiegertochter, die Schnur. Tu leży w iednym grobie córka sławna ona Alexandra szóſtego, Thais, sneszka, żona. *Zygr. Pap.* 332, *nurus.*

SNI się, *ob.* Snić się.

SŃIADAĆ *cz. ndk.*, Pośniadać *dk.*, (*gu. v.*), *Boh.* ſnidati; *Slo.* ſnidám; *Sr.* 1. Śnicdaci, ſnédam; (*Etym.* iadać, ieść; cf. śnieść, śniadł); *Crn.* sajtrékujem, sajtreqvam (cf. iutro, iutrzenka), kosilzam, (cf. kąsek), frushtékam; *Vd.* kossim, kositi, kosiuzhati, kaseuzhati, brueshtikat; *Cro.* predobedujem, (cf. przedobiedni), predrúcham, froſtuklyam, froſtuklyati, froſtukyati; *Hg.* feleſtökömszek; *Dl.* ruchам, ruchevam; *Ba.* rucjati, pridrucjak jeſti, porucjati; *Rg.* rûcjati, pridrûcjati; *Sla.* dorucsakovati; *Ec.* заумрепнимо; *Rs.* завтракать; *ientare*; *Mącz.*, śniadanie ieść, frühſtücken. Koło osmey siedliśmy do ſtołu, i do tych czas śniadaliśmy. *Teatr* 7 *d*, 12. Wieczerzać i śniadać. *Sekl.* 13. Chłopy, gdy schodzą z roboty, urzędnik powinien liczyć, a dziesiątkami maią obiadować i śniadać. *Haur Ek.* 107. Spią ledwie nie do południa, a wſtawszy, to wnet śniadać, pośniadawszy zasię obiad, po obiedzie do kart. *Kosz. Lor.* 24 *b.* Sniadanie, *actio*, das Frühſtücken, (*Rs.* свѣданїе, свѣдѣнїе, *Ec.* свѣданїе, свѣдѣнїе zjadanie, zjedzenie). – b) śniadanie, – ia, *n.*, to co śniadamy, *Bh. et Slo.* ſnídáni; *Sr.* 1. ſnicdani, ſnédano; *Crn.* sajtréka, sajtreniza, frushtek, fruesſtek; *Vd.* juterni kruh, kostuza, kosilu, kosiushanje, perva, mala vushina, (cf. iużyna), saiterniza, frushtuk, brueshtik; *Cro.* predobedje, kosailu, froſtukely, froſtuk, rúchak, predruchak; *Hg.* feleſtökóm; *Dl.* ruchak; *Rg.* rûcjak, pridrûcjak; *Ba.* rucjàk, pridrucjak; *Sla.* dorucsak; *Ec.* заумрепнникъ, завтракъ, разоядѣнїе; *Rs.* завтраканье, завтракъ; das Frühſtück. Śniadanie dawać. *Zab.* 13, 201. Naygorsze śniadanie naylepszy obiad psuie. *Rys. Ad.* 41. – Sniadany *Partic.*, który śniadał, śniadanie zjadł, gefrühſtückt. Niechay was dzień nie budzi miło dzieci rany, Nie poiedziesz odemnie pewnie, nie śniadany. *Pot. Jow.* 159. Sniadany, s SNIADANNY, – a, – e, od śniadania, Frühſtücks. Zda mi się, iż czas ieſt śniadanny. *Teatr* 43 *c*, 76 *Wyb.* Mgłość Jeymościna o godzinach śniadanych przypadła. *Cziach. prz. f.* 2. **SNIADEK, – dku, *SNIATEK, – tku, *m.*, u. p. Przeſtańcie ludzie śniadkiem ciał smrodzić brzydliwym; *dapibus. Zebr. Ow.* 377, zjedzeniem, iadłem, *Ec.* свѣдъ. Nie tak smaczne, cokolwiek śniatku zima w cenie Z daleka nam przyżenie. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b.* ŚNIADNY, ŚNIEDNY, – a, – e, *Bh.* gedlý; *Sr.* 1. pedné; *Vd.* jedliu, kjedi; *Cro.* pojedliv, jedliv. *Rg.* jediv, jeſtiv; *Rs.* ядный, ядомый, свѣсный; *Ec.* свѣдный, ядный, что быть можно, брашный; (*Ec.* полусвѣдный *semiesus*); co się zaydzie ieść, iadalny, eſſbar, zum Eſſen. Rzeczy rzemiosłem uczynione zamieniaią na śniadne. *Petr. Ek.* 126. Śniedne rzeczy, potrawy, pokarm, żywność, ſtrawa, *Sax. Rej.* Ta która gieradę bierze, do ſtrawnych albo śniednych rzeczy domowych nic nie ma. *Szczerb. Sax.* 136. Rayce mogą sądzić wszelakie miary, kwarty, wagi, i wszyſtkich śniednych i pitych rzeczy fałszowanie. *ib.* 342. Śniednemi rzeczami przekupować. *ib.* 332. Sniedne chować oliwki, marynowane. *Dudz.* 58. Nieśniedny, niedobry do iedzenia. *Wlod.* W ogrodach nasadzić siol rozmaitych, tak śniednych, iak i lekarſkich. *Cresc.* 509. Owoc śniedny. *Cresc.* 136. Sniadna ofiara będzie z pszennéy mąki. *Radz. Lev.* 2, 1, Speisopfer, Luth., *gidna ofiara. 2 *Leop. Ex.* 30, 9, *iedna. 3 *Leop.*, *ob.* oblata, obiednia.

SNIADAWY, ŚMIADAWY, – a, – e, *Bh.* ſnědawý, *Rost.* смугловатый; brunatnocrarniawy, braunſchwärzlich. Kto się na słońcu bawi, dośtaie śmiadawego na twarzy koloru. *Pilch. Sen. liſt* 4, 4, cf. opalony). W innych chociaż mniéy gorących kraiach, niewiaſty pospolite są śniadawe. *Mon.* 70, 23. Mnie biała, iego śniadawa zachwyca uroda. *Hul. Ow.* 123, brunetka). Twarz iego śniadawéy barwy, na kształt pszenicy doyrzałey. *Sk. Zyw.* 1, 457. SNIADOSC, ŚMIADOSC, – ści, ż., ciemnobrunatność, *Rs.* смуглость, smaglawość, dunkelbraune, ſchwarzbraune Farbe; *palligo. Cn. Th.* 1030, *Syxt. Stl.* 211. ŚNIADY, ŚMIADY, ŚMIADY, – a, – e, SNIADO *adv.*, *Bh.* ſnědý, ſměděj; *Slo.* ſnědý *fuscus*; (cf. *obsol. Germ.* ſchmaden, *inde hodiernum*, ſchmutzen, Abſg., brudzić), brudno-brunatny, smaglawy, ſchmutzigbraun, dunkelbraun. Dziewczysko niezgrabne i płci śniadéy. *Teatr* 13, 23. Był oblicza ciemnego abo śmiadego. *Papr. Ryc.* 622. Nie bacacie na to, żem śmiada, bociem ogorzała od słońca. *Leop. Cant.* 1, 6, *Wuiek. ib.* Nie dbał on na słoneczne w południe przyſkwarki, co im śniadę obnażnym przypalały karki. *Przyb. Ab.* 235. *Flaccidus*, śmiady, zwiędły. *Mącz.* Hyacynty śniade. *Zim.* 194. Niektórzy Russaków chcą mianować od płci i barwy smladey albo rumianocrarney. *Strÿik.* 109; *ob.* Rusy, ryssawy, rydzy). Tam między niemi ieździ książę iakieś blade, Oczy mu podsinialy, i lice ma smlade. *Rey Wiz.* 64. Zawiść i łakomstwo śniade. *Nar. Dz.* 1, 30. Słońce twarz powlokło swoię barwą śmiadą, Bo miesiąc ciemnym podbieżał ie kołem. *Miaſt. ryt.* 139. Tatarka czerwona dzika albo śmiada, kwitnie czerwonym kwiatem. *Cresc.* 179. Śmiadoczerwony, gniady, ciemnoczerwony, *rubidus. Mącz.*; *ob.* Sniedzieć, Sniedź, Snieć.

SNIARZ, – a, *m.*, sennik, któremu się częſto co znacżącego śni, albo który sny swe rad powiada, *Bh.* ſnář; *Cro.* szenyàves; *Rg.* sanglivas; der Träumer. Rzekli bracia Józefowi ieden do drugiego: oto ten pan śniarz idzie. *Bud. Genes.* 37, 20 *not.*, „snowidz". – §. śniarz, wykładacz snów, der Traumdeuter. Bóg mówi u Jeremiasza: nie słuchaycie śniarzów waszych, ani wróżków. *Bial. Poſt.* 121. Nie słuchayże proroka onego, albo śniarza, snów wykładacza. *Zrn. Pſt.* 3, 614.

*SNIAT, – u, *m.*, pniak, pień drzewa, (*Etym. forsan* zjąć, zdjąć, zdięty, *Rs.* снятый; (*radcf.* zaśniad); der Stamm eines Baums. *Sniat zowie się oziomek u drzewa. *Zeb.* 15, 217, (cf. die Schaat, na Śląsku, z szczep, Abſg.). Blisko iabłko pada śniatu. *Pot. Syl.* 505. Tu złote pomarańcze gładkie wznoszą śniaty. *Pot. Arg.* 210. – *§. II. Sniatem, iak drewno, iak kloc, wie ein Stück Holz, wie ein Klotz. Miłość cię postawiła śniatem, Zdrewniałeś ani możesz wynieść się z bigatem. *Pot. Jow.* 43. Odejdą iey zmysły i zbledną iey skronie, Że padnie na twarz, iako długa śniatem. *Pot. Syl.* 320. Przez drogę śniatem upadłszy, miłosierdzia żebrze. *Pot. Pocz.* 180, mostem). Jam ieſt, bespiecznie Chrystus odpowie; a za tym Jego strasznym tytułem padli wszyscy śniatem. *Pot. Zac.* 39. Śniatek, *ob.* *śniadek.

SNIC się, snilo się, śni się komu co, o czym *Sec. pd.*, *Bh.* ſnitti, ſnim; *Sr.* 1. ſe bijti, mi ſe kaže, mam dite; *Sr.* 2. ſe zomajch; *Crn.* sejna se meni; *Vd.* semjati, meni se je semjalu, snijat, samjati; *Cro.* szenyati, szenyàm; *Bosn.* sagnatti, snitti, vidiri u sni; *Rg.* sujettie,

snjévati; *Rs.* снимься, мечтáться, грéзиться, пригрéзиться; marzyć się, przez sen się pokazywać, einem träumen, im Traume vorkommen. Kto na poły śpi, różno się onemu snuią widziadła, a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. list* 410. Łaczniącemu się śni, żeby iadł, a gdy ocknie, czcza iest dusza iego. *Leop. Jes.* 29, 7. O tym człowieku, troie śniły się iey dziwy. *Pot. Zac.* 125. Nie dbaycie na sny wasze, które się wam śnią. 3 *Leop. Jer.* 29, 8, które marzycie. 1 *Leop.*). Mówią, żeby źle we śnie pieniądze znaczyły, Bodayby się mile groszyki i śniły. *Jag. Gr. A* 4. Bodayby się ani śniła, tak szkarada rzecz. *Birk. Ex. C* 3. Sprosne opiłdwo, w co go tam wprawiło, Day się nie śniło. *Kanc. Gd.* 304, bodaybyśmy o tym wyobrażenia nie mieli. Sni-ć się, plesiesz. *Cn. Th.* 1035. – §. °Snić sobie, marzyć sobie, n. p. O tym iako żywo ani śnili sobie. *Zygr. Gen.* 288. Naymniéy o tranzakcyi nie śnić sobie owéy Zaczętéy wczoray, szturm przypowie nowy. *Tward. Wł.* 138; ani myśląc). – Sen abo °*śnienie* iest widzenie rozmaitych rzeczy pokazuiących się we śnie. *Sak. pr.* 255, das Träumen, *Rs.* сновидѣнїе, сóнїе. NB. *Verbum* °Snąć, śnie, *hodie non reperitur nisi in Compositis*, zasnąć, usnąć, posnąć, *de piscibus solummodo dicitur*: ta ryba śnie a szczupak iuż usnął, *Tr.*, z zdycha, der Fisch stehet ab, *Rs.* снемá.

ŚNICA, *ob.* Sznica. ŚNICERZ, *ob.* Sznicerz.

SNIEĆ, – i, *ż.*, *Bh.* sněť; (*Slo.* sněť, kaukol *lolium*); *Sr.* 1. śniecj, śniecj; *Sr.* 2. śnesch; *Crn.* snęt, (2. złożysko dziecięce, *Crn.* snétivje, z kupa plew); *Vd.* snet, sniet, zhernz; (*Vd.* snet, z plewy, *Vd.* snetinje, snetje, snetouje, kup pleu, snetni kupez, z kupa plew); *Rs.* головня́, (cf. główna); *Ec.* зламеница. Snieć, (*Etym.* Śniady), we zbożu, ziarno czarne zepsowane, we środku iak sadze. *Duds.* 58, *ob.* Spor, sporyss, mącznica rdza, ein Brandkorn, Mutterkorn, Brand im Getreide. Snieć w pszenicy, owa w ziarnach spalona mąka, niczym nie iest iak gnoiem robactw. *Kluk. Rosl.* 3, 207. Snieć ztąd bywa, gdy się zboża na polu nie dostoią, albo mokro będą zebrane. *Haur Sk.* 6. Zaraźliwa śnieć. *Lib. Hor.* 81. Zaraźliwa śnieć w pszenicy, iest wtedy, kiedy albo wszystkie kłosy z iednego wyrastaiące nasienia, albo niektóre z nich, smrodliwy proch wewnątrz zamykaią. *N. Pam.* 2, 153. SNIECIC *Med. ndk.*, *Bh.* sněťiwim; śnieciłym się stać, brandig werden (vom Getreide). Proso od częstych deszczów zwykło śniecić. *Haur. Sk.* 34. – 2°) Trzy z Sztokholmu orłowi przybierasmy snopy, Zygmunta, Władysława, Jan Kazimierz trzeci, Gdzie więcey niż osmdziesiąt lat nożyki śnieci. *Pot. Pocz.* 3. ? – ŚNIECIORODY, – a, – e, rodzący śnieć, Brandkorn erzeugend. Z posianych śnieciłych ziarnek, śniecirody wyląglszy się owad, doyrzewaiącym zdrowym pszenicy ziarnom nowey udziela zarazy. *N. Pam.* 2, 155. ŚNIECISTY, – a, – e, – o *adv.*, śnieciq zarażony, *Bh* sněťiwy, *Vd.* snetliu, zhernzhast, zhenzhou, brandig (vom Getreide). Śnieciste zboże, gdy młockowie młócą, zdaie się, iakoby kominy wycierali, i do domu iak kominiarze powracaią. *Haur Sk.* 20 *et* 6, *Kluk. Rosl.* 3, 192. ŚNIECISTOŚĆ, – ści, *ż.*, zaraza śniecciowa, die Brandigkeit, *Bh.* sněťiwosť, sněťiwina.

ŚNIEDEK, ŚNIODEK, – dka, *m.*, ziele *ornithogalum* rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 2, 155; Vogelmilch, Ackerzwiebel; tak rzeczony, że i nasienie i korzonki się używaią, rownie iak ziemne kasztanki. *Syr.* 1234. 2) *ob.* Osstoch, ziele. ŚNIEDNIK, – a, *m.*, nad śniadnemi rzeczami, przełożony, podstoli, der Speisemeister. *Tr.* ŚNIEDNY *ob.* Sniadny.

SNIDO ziele, *ob.* Siniło.

SNIEDŹ, – i, *ż.*, śniady kolor, rdza, Rostfarbe, Ross. Twych dzieł pamiętniki nie sięchną w śniedzi. *Hor.* 2, 260. – 2) Sniedź, *ob.* Sniec. ŚNIEDZIEC, ŚMIEDZIEC, °SMLEDZIEC *Med. ndk.*, zśniedzieć *dk.*, kolor tracić, płowieć, śniadym się stać, pełznąć, verschießen, die Farbe verlieren; czernieć, rdzewieć. *Wlod.*, schmutzig und rostig werden. Co tu robisz zśniedziały od wstydu mitrążka, Żołty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. Nie chcę od was więcéy ani złota, ani srebra śmiedziałego. *Bzow. roz.* 55.

SNIEG, – u, *m.*, *Bh.* sněh, sněhu; *Slo.* sneh; *Sr.* 2. sněig; *Sr.* 1. sně, śnie, śně; *Crn.* sneg, sneg; *Vd.* snieg, sneg, snieh; *Cro.* szněg, szněk; *Sla.* snig; *Bs.* snig, snjeg; *Rg.* snjégh; *Rs.* снѣгъ; *Isl.* snio, *Suec.* snö, *Angl.* snow, *Ger.* der Schnee, bey den Jägern, das Neue, *Ital.* neve, nive, *obsol. Gall.* noif, nois, *Gall.* neige, *lat.* nix, *Gr.* νιφας). W pierwsze części zmarzły deszcz upadaiący iest śniegiem. *Kluk. Rosl.* 3, 93. Wodne pary, gdy na powietrzu marzną, odmieniaią się w małe kolce; potym w płatki zebrane z chmur spadaią. *Hub. Wst.* 163. Mały śnieg, śnieżek, *Boh.* sněhjček, *Vd.* sneshish, sniegci, *Rs.* снѣжóкъ. Pierwszy śnieg iesienny, *Rs.* порóша, *ob.* prószyć). Deszcz ze śniegiem, *Bs.* susnigica, *ob.* śnieżnica). Snieg się kurzy, prószy, *Bh.* chumeliti se. Na ten czas wszystko było śniegiem przypadło. *Baz. St.* 39, es war alles verschneyt; *Vd.* presneguvati, se snegam obuti, z śniegiem pokryć). Sypkie śniegi. *Karp.* 1, 50. Droga po śniegu, sanna, *Bs.* prrit, savnik, pút po snigu. Biały iak śnieg. *Sekl.* 28. Ktoż będzie umiał śnieg bielić, albo lilią zdobić? *Birk. Sk. D* 3 *b.* Zazdrość z światłości ciemność robi, z śniegu smołę. *Birk. Zbar. C* 4 *b*; *Rg. Prov.* hájem zágu, kolko zá lanski snjégh, z dbim o niego, iak o łońskí śnieg). Snieg pada, śnieży, *Boh.* sněžiti se; *Sr.* 1. šnes dje; *Vd.* snieh grè, pade, sneshi; *Cro.* sznesgyi; *Ross.* снѣжить; cз сѣчнеіст. ŚNIEGOWY, – a, – e, *Boh.* sněhowý; *Sr.* 1. sněhowé, sněhowski, sněhuwaté; *Ec.* снѣжный, снѣговый, изъ снѣга состоящій или снѣгу обьзнаю подобный; *Rs.* снѣговóй; od śniegu, do śniegu należący, Schnee-, den Schnee betreffend. Góry wieczne śniegowe. *Jabl. Tel.* 18. Snieg z dachu zrzucać dla ciężaru śniegowego. *Haur Ek.* 10. Sniegowy płatek, *Vd.* snehna muha, sneshni plashmez, *Rs.* снѣжинка, ein Schneeflocke. SNIEGUŁA, – y, *ż.*, SNIEGUŁKA, ŚNIEŻNICZKA, – i, *ż. dem.*, *emberiza nivalis*, Schneeammer, Schneesperling, gatunek trznadlów, chowaią się w śniegu; z Lapponii do Szwecyi, Inflant i Litwy przylatuią. *Zool.* 220, *Kluk. Zw.* 2, 528. (*Sr.* 2. šnězula gil). Z śniegiem przylatuią śnieguły. *Ben. J* 3; śnieguły piszczą. *ib.* – *allegor.* Próżno starodawnemi szczycą się tytuły, Nie salamandry w herbach, nosić im śnieguły. *Pot. Pocz.* 602. – *Ś. aliter*: Snieguła *lagopus Rabatino*, das Schneehuhn. *Tr.* SNIEGULIK, – a, *m.*, *podura nivalis*, owad w Marcu na śniegu na kształt pchłow się pokazuiący. *Kluk. Zw.* 4, 593, der Schneeflob. – – (°SNIEŚĆ, °śniadł *cz. dk.*, *Bh.* sníšti, sněd, zjeść, *Rs.* сѣсть, сѣмъ, сѣшь, сѣстъ,

Ec. снѣсти, снѣмъ, снѣдами, aufeſſen, eſſen. W wannie się myć śniadszy nieco pierwey, albo siedząc w wannie możesz ieść. *Sien.* 368; *ob.* Sniadać, Sniadny). - - (SNIETRZ, *ob.* Kąkol). - - SNIEŻNICA, SNIEŻYCA, - y, *f.*, śnieżny czas; *Cro.* sznenicza, szusznesnicza; *Rg.* sunixiza; *Bs.* susnisgiça, dasg snjesgni, - : śnieg z deszczem; *Rs.* мятéля, cf. wiiadł, zamieć, miecielica); Schneewitterung. *Tr.* - §. woda śnieżna, Schneewaſſer. Snieżnice albo lodowe wody. *Cresc.* 652. - §. Snieżnica, góra śnieżna. *Mier. Mscr.*, ein Schneeberg; *Crn. et Vd.* sneshna gora, sneshnik; *Rs.* сугрóбъ, сугрóбище, сумéтъ, (cf. zamieć); *Rs.* сугрóбный, сугрóбистый, pełen śnieżnic. SNIEŻNY, SNIEŻYSTY, - a, - o, ŚNIEŻNO *adv.*, sneshn; *Bh.* ſnežny, ſnežitý, ſnežilwý; *Sr.* 1. ſnegdi, ſnehowité; *Crn.* sneshn; *Vd.* sneshen; *Bs.* snjesgjan, snjesgni; *Cro.* sznésen, sznesni; *Rg.* snjoexan, snjexan, snjéxni, snjegovit; *Rs.* снѣжный; od śniegu, pełen śniegu, Schnee-, von Schnee, ſchneeig, voll Schnee. Dzień Panny Maryi Snieżney, bo tego dnia w wielkie upały w Rzymie śnieg spadł, na tym mieyscu, gdzie miał być kościoł budowany. *Sk. Zyw.* 2, 92, *Radz. Z. P. M.* 408. Luty mroznośnieżysty. *Jeż. Ek. D* 5. - §. śnieżny, śnieżysty, - biały iak śnieg, *Vd.* sniegobiel, ſchneeig, ſchneeweiß. Pierś tamie śnieżna iak łabędzie puchy. *Kras. Off. F* 1 *b.* Snieżysty łabędź nie urodzi kruka. *Zegl. Ad.* 184. Grzywacz śnieżysty. *Zab.* 9, 251 *Eff* Snieżne gołębie. *Zab.* 16, 83 *Vrg.* Snieżnoszarłatny. *Brud. OA. G.* 2. SNIEŻKI *plur.*, kulki z śniegu ugniecione, pigułki śnieżne, *Crn.* kępe, *Vd.* sneshna kepa, sniegna zhopa, flanzat, *Sr.* poſt, *Rs.* снѣжки, Schneebälle. Kiedyśmy razem w śnieżki igrali, nie było zimniey! *Teatr* 1 *c*, 7. Snieżkami ciskać, *Vd.* se kepati, *Crn.* kępam, ſich ſchneeballen. SNIEŻYĆ *cz ndk.*, *Vd.* sneshiti, sneshuvati; *Rg.* snjéxiti; *Es.* snjesgiti, snisgiti; *Cro.* sznesim; *Rs.* снѣжить. śnieg spuszczać *ningere*, *Mącz.*, Schnee fallen machen, ſchneyen. - §. Tam, gdzie Atlas wysoki wierzch śnieży. *Pot Arg.* 65, śniegiem bieli, śniegiem powleka, mit Schnee bedeckt, überweißt. - *Impers.* śnieży, *Crn.* sneshy; *Vd.* snish grè, sneshi; *Cro.* sznesgyi; *Rs.* снѣжить, śnieg pada, *Tr.*, es ſchneyet. SNIEŻYCA, - y, *f.*, *galanthus*, rodzay roślinay. *Aluk. Dyk.* 2, 17, Schneetropfen, eine Pflanze.

ŚNIT, *ob.* Sanit,

SNIWY, - a, - e, często sny miewaiący, *somniosus. Mącz.*, träumeriſch.

SNOP, - u, *m.*, SNOPEK, - pka, *m.*, SNOPECZEK, - czka, *m.*, *demin.*, °SNOPIE, - ia, *n.*, *collect.*, *Bh.* ſnop, ſnopek, ſnopéček; *Sr.* 1. ſnop, ſnóp; *Sr.* 2. ſjnop, lono (cf. lono); *Crn.* snóp, snópje, nareshnék, shkúpa, shkupnèk; *Vd.* snop, snopish, snopishek, snopei, snopje, otöpi, kupish, kopa (cf. kupka, kopa); *Cro.* sznòp, rukòvet (cf. rękoieść); *Rg.* snòp, snopich, snopax, rukovetaz, rukovét, kitta (cf. kita), bremme (cf. brzemię); *Bs.* snòp, snopaç, rukovet, rukovetaç; *Rs.* снопъ, снопокъ; (cf. *Hbr.* חבש *circumuoluit*. *Rabb.* חבש *coniunxit*); wiązań zboża niemłóconego, die Garbe. Snopy nie maią się wiązać, tylko z suchego zboża. *Kluk Rosl.* 5, 217. Z nie dobrze suchego zboża mało wiązać trzeba snopki. *ib.* W snopy wiązać, *Rg.* snoppiti). - Wiążący snopy, *Vd.* snopovesar, snopni vezaus). Manasses ſtał nad tymi, co snopie wiązali na polu. 1 *Leop. Jud.* 8, 5, nad żniwiarzami). Snopów kupa, *Rs.* одóнье, одóньице, cf. stog, stożek). Snopów dziesiątka, *Vd.* snopna desetina. Rok roku gorszy, mało w polu snopów. *Wad. Dan.* 92, nieurodzay, nie kopuię zboże). Jeden ziarno, drugi snopek bierze. *Zab.* 12, 119 *Nar.*, iednemu łyżką, drugiemu garścią). Otoć też ten, a niwy swéy snopeczek niesie. *Groch. W.* 160, owoc pracy). - *fig.* Ci, którzy drugich grzebią, iak snopy padaią. *Bard. Tr.* 348, iak muchy). Bitwa sroga; lecieli iak snopie z koni Turcy. *Biel.* 657, *Birk. Sk. E* 6, *Off. Beh.* 27, *et* 1, 103. - Kiedy mu co rzecze, to kiiem iak w snopek. *Pasz. Dz.* 51, mlóci go, garbuie, er ſchlägt auf ihn los, als wenn er Getreide dräſche - Kupido powiązał świat snop zgody wzaiem użyteczny. *Zab.* 6, 356 *Koſſ.*, w łańcuch, związek). - Jaleczyńcy, ſtoiąc iuż przed snopem na placu, miewaią ieszcze nadzieię. *Orzech. Qu.* 177, iuż pod mieczem kasztowskim będąc, Bund Stroh, worauf der Miſſethäter zum Gericht niederkniet. - Tatarowie na snopkach z rozg uplecionych przez rzéki przepływą. *Stryik.* 223, Reisbündel. Drewka, które na sobie do miasta niósł Prota, oraz, w snopek złożył. *Kosz. Ler.* 2, w wiązanku, Bündel, Holzbündel. Brzezc niosąc na sobie z lasa trzon gałęzi, gdy się spracował, snop on położywszy, śmiesznie wołał, abyś mi ten snop drew na ramię założyła. *ib.* 184 *b.* - W szkatułce miał upominkowe snopki włosów, dane w zakład przyiaźni. *Teatr* 11 *b*, 5, loki, kosy, pierścienie włosowe, Haarbündel, Locken. - § Snop żelaza, ein Bund eiſerne Schienen. Wós żelaza ma snopów 2; snop żelaza ma szyn 12. *Sol. Geo.* 3, 157. - (°SNOPKA, *ob.* Szczupka). - - SNOPOWY, - a, - e, od snopów, Garben-; *Bh.* ſnopnj; *Vd.* snopni; *Cro.* sznópni; *Rs.* снопóвый.

°SNOW, - u, *m.*, snowanie się, pasmo, das Entwickeln, der Faden, der Zuſammenhang. Z obu stron płomienio, co zagarnął w tyły Włokąc śpieszące snowy lał banem się wiły. *Przyb. Milt.* 14. Nie zapomni i Dyany Twóy rym z nią z tym snowem tkany. *Petr Hor.* 2, *J* 6: SNOWIĄZ, *ob.* Snuć. SNOWIDŁO, - a, *n.*, motowidło, cf. snuwalnia, die Garnwinde, die Weiſe. *Tr.*, *Vd.* snovavnèsa *alabrum, rhemnia*, z czołnek tkaczy; *Crn.* snuvavnèsa *alabrum, rhombus*. *Bh.* ſnowadlo.

SNOWIDZ, SNOWNIK, - a, *m*, śniara, sennik, *Vd.* sanjauz, *Ec.* сновúдець, der Träumer, Traumdeuter. Przejrzałeś, co teraz za świat z swemi maxymami, Ludzi wielog, co tę snowidzami. *Zabł. Zab.* 4. Czyś rzących baśnie przeżwał snowidzami. *Zabł. Aen.* pokusa, czyś mara, warjat, czy snowidz! *Zabł. Aen.* 81. Oto snownik (Józefa tak braci zwali) idzie, zabijmy go. *Birk. Zbar. B* 6. °SNOWIESZCZEK, - szczka, *m.*, n. p. snowieszczków z zepowiadania fundują się na samym tylko flutoftwie. *Boh. djab.* 2, 97, Traumdeuter, *Bh.* ſnoprawec. SNOWY, *Bh.* ſnowý, *ob.* senny.

°SNOZA, - y, *f.*, poprzecznica w jarzmie, das Seitenholz im Joche, Querholz. *X. Kam.* Wyrębnią też lekką zawczasu ſprzęg ku zelazu, i wyszuką na snozy łuczywę. *Orw. W.* 582.

SNUĆ, snuł, snuie *cz. ndk.*, Snować *kontyn.*, *Bh.* ſnowám, ſnugi, ośnugi, ſnowati; *Crn* snuváti, snújam, *Vd.* snuvat, snovati, nasnovati; *Cro.* sznújem; *Rg.* snovatti, osnovatti (*ob.* osnowa); *Bs.* snovati *ordiri telam*; *Rs.* сновать, сную, zwiiać nici z kłębka, den Faden abwickeln, ein Knaul abwickeln, wickeln, einen Faden ziehen, winden,

pr. et tr. Snuią niepewne nici czułe Parki, Gdy się rycerze porwali za barki. *Kras. Mysz.* 94. Jedwabne robaczki iedwab snuią. *Mon.* 70, 164. Paiąk znowu kleci zdartą swą przędzę, i z siebie ią snuie. *Odym. Sw. J.* 4. Ci, co materye iedwabne robią, lecie tam w chłodzie snuią iedwabie swoie. *Star. Dw.* 7. Nić snowana. 1 *Leop. Gen.* 14, 21, nić wątkowa. 5 *Leop.*). – *Similit.* Z żelaza pancerze w gęste snuią ogniwa subtelni płatnerze. *Ustrz. Troi.* 126, ciągną, wyrabiają). Jemu teatra budują, Jemu bobkiem obeliszki snuią. *Tward. Misc.* 6, obwiiaią, bewinden, umwinden. Gdy słyszę tak łaskawe wyrazy, Muiemam, iż sen mi snuie kłamliwe obrazy. *Teatr* 45 *c*, 33, weben. Zrzebiec ochoczy pochrapuie, Uchem strzyże, i nozdrzą dym gorący snuie. *Zab.* 10, 61 *Kess.*, ciągiem wypuszcza, Dampfwolken winden ſich aus ſeiner Naſe. Snowała fortuna w ościednych narodach nowe dla Polski woien przyczyny. *Nar. Hist.* 2, 372, przędła, neue Urſachen ſpinnen, entſpinnen, auffinden. W taiemnéy zgodnie wszyscy rozmowie, Na państkie snuią przyczyny zdrowie. *Miask. ryt.* 59, knuią. *Cro.* sznújem *machiner*, sznowany *machinatio.* SNUĆ się, SNOWAĆ się, s wić się, pasmem się suwać, ſich winden, ſich fortwickeln, ſich weiter entwickeln, entwinden, entſpinnen. Wszystko się dotąd snuie iak z kłębka. *Teatr* 28 *b*, 18, zdarza się, powodzi się, idzie smarownie). Snułem się po naywyższéy ościnie dla podebrania gniazda. *Star. Num.* 2, 45. Trzy języki smokowi z srogiéy snowały się gęby. *Otw. Ow.* 102. Snuie się wąż, wiie się, *sinuat. Cn. Th.* 1056. – Tysiąc myśli snuie mi się przez głowę, tausend Gedanken entſpinnen ſich in mir zugleich. Tysiąc smutnych myśli snuło mi się po głowie. *Star. Num.* 1, 45, roią się, gehen mir durch den Kopf. Różne mu w myśli proiekta się snuły. *Kras. W. Ch.* 82. Snować się w imaginacyi poczęły rozmaite proiekta. *Kras. Dos.* 62. – Snuć się, przebiegać się, tułać się, uwiiać się, wimmeln, herumſtreifen, ſich tummeln. Smutne widoki snuiących się figur okropnych, licznego ubóztwa. *Xiędz.* 31. Snuiący się po drogach próżniak. *ib.* 223. Snuią się Fenikowie, część prowadzi mury, Zamek wznosi, część ciągnie kamienie na góry (Kartaginę budując). *A. Kch. W.* 16, uwiiaią się tłumnie, gedrängt tummeln ſie ſich. W lecie gospodarze dobrzy po polu się snuią. *Haur Ek.* 69. – §°. W rozerwaniu, gdy Węgry między sobą się snuią, też ani Czechowie pokoiu nie zażywali, *dum ira diſſident. Krom.* 554, ſich mit einander herum tummeln, herum balgen. Korona Polska po królu owdowiała, w gwałtownym niebezpieczeństwie snuie się, *in maximo versatur discrimine. Krom.* 596, befindet ſich in der größten Gefahr. – §. Snuie mi się przed oczami, w oczach mi stoi, es ſchwebt mir etwas vor Augen. Zdawało iéy się, że postać iego snuie iéy się przed oczami. *Zab.* 14, 303. – Snuło mi się na języku, *Xiędz.* 28, kręciło mi się na języku, es ſchwebte mir auf der Zunge. SNUWALNIA, – i, ż., u tkacza służy do snucia osnowy ze szpulek z drabki. *Mag. Mscr.*, cf. snowidło, die Webermaſchine.

§ O.

SOBACZY, – a, – e, od sobaki, suczy, = psi, *Bh.* cjubčin; *Rs.* собачій; von der Hündinn, hündiſch, Hundes. Iby mieli

sobacze i bestyalskie. *Birk. Ex. E 2 b.* SOBAKA, – i, ż., SOBACZKA *dem.*, *Rs.* собака, собачка, *Ger.* die Bäße; *Sr.* a. bija, boja, tſchula; *Sr.* 1. cjula, cjulka (cf. [illegible], cf. szczuć; *Bh.* cjuba, cjubka, cjubička (cf. szuba); *Rg.* psizza, kucka; *Cro.* kusza; *Dl.* kuscka, pſicza; *Bs.* psiça, kuçka, *barb.* vascka); suka, psica; die Hündinn, (*Suec.* byckja, *Gall.* bichon, *Angl.* bitsch, cf. *Pol.* bić, pies, Obd. Zaucke, Zaucke, Zucke, Zuche, *ob.* suka). Nie mieszay się sielska sobako między dworskie. *Cn. Ad.* 645, nie składay się z dworem, bo przypłacisz worem; nie równaią mi się tobą). Domowe sobaki, choć się kąsaią, wilka uyźrawszy nań się rzucaią. *Cn. Ad.* 199, znaią się oni; zna swóy swego; nie wtykay palca między drzwi). Sierdzista sobaka wilkom strawę. *Birk. Chód.* 11. Sobaka szczenna, *Ec.* memmga. (*Rs.* собачка kurek strzelby). – §. sobaka, s psisko, verächtlich: ein Hund. Trójgłowista sobaka Cerber. *Kard. Tr.* 373, *Otw. Ow.* 270. – §. *tr.* sobaka, psia iucha, skórka na bóty, *indignationem, saepenumero etiam merum iecum exprimunt.* Fora z świętego mieysca sobaki, czarownicy, mężoboycy. *Birk. Chm. A 2 b.* Bawcie się W Państwo we dwóch, a ia póydę się umizgać do téy sobaczki. *Teatr* 3 *d*, 25, cf. bestyyka.

SOBEK, – bka, *m.*, egoista, siebielubiec, sobierad, sobieradzki, sobiedobrski, sobiegarn, egoista, ein Selbſtſüchtler, ein Egoiſt. Sam sobie tylko dobry, to iest sobek, przyiaźni nie nabędzie. *Fr. Ad.* 24. Rzpltéy zapominamy, wszystko sobie, a pospolitym dobrom nic: Tak się wiele tych sobków rozmnożyło, iż każdy tylko sobie gali z uciśnieniem braciéy. *Sk. Kaz.* 400, *Dwor. D.* 4. Pierwéy Sobkowi, potym Dobkowi. *Cn. Ad.* 1073, pierwéy sobie, potym tobie; dam rad drugiemu, dogodziwszy sobie samemu). – §. 2) imię Sobek, *Sebaſtianus.* Sobek z Woymu). – §. 2) imię Sobek, *Sebaſtianus.* Sobek z Woymiechem. *Teatr* 54 *d*, 25. Błażéy silny, i Sobek rubaszny. *Weg. liſt.* 10. °SOBIĆ się *recipr. ndk.*, (*Bh.* ſobiti, s sobie przywłaszczać; *Rs.* соблать, собою одбавать, oszczędzać, zbierać); przysposabiać się w co, opatrować się w co, ſich mit etwas verſehen, verſorgen. Król nasz o koronę nic nie dba, w sławę się nie sobi. *Pot. Arg.* 160. Zawsze mądre i dobre ztąd chwalono pany, Gdy się w takież iak sami sobili dworzany. *Pot. Arg.* 438. – §. Sobić się na co, s przygotować się na co, ſich zu etwas bereiten, zubereiten, vorbereiten. Choć słaby ieszcze, prezentuie się żołnierzom, na mowę się sobi. *Pot. Arg.* 731. – §. Sobić się gdzie, s rozporządzać się, rozgaszczać się, rozlokować, ſich wo häuslich einrichten, ſeine Wirthſchaft aufſchlagen. Niemcy po kąsku Ren przechodzą, Francyą tłumem nasiadaią, i tam się sobią. *Warg. Cez.* 22. W nayokwitszych mieyscach osiedli, i tam się zsobili. *Warg. Cez.* 161. Za Kazimierza Wielkiego iuż lepicy miasta poczęły się sobić i osadzać w Polszcze, aniż pierwey. *Biel.* 195. Gdyby nieprzyiaciel udał się na dobywanie zamków, iż wiele należy na tym, aby w ręce iego żadne municye nie przychodziły, i nie miał się gdzie sobić, postanawiamy, aby... *Vol. Leg.* 2, 1529. Człowiek się tak sobią na świecie, iakoby żyć wiecznie mieli mąż na nim. *Pot. Pocz.* 424. SOBIE, *ob.* Się. °°SOBIEDOBRSKI małodobrski; = Sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry. *Cn. Ad.* 502, Sobierad, Sobieradzki. *Mon.* 75, 501, *ob.* egoista, Sobek °°SOBIEGARN, a, *m.*, sobie tylko garnący, ein Zuſammenſcharrer, Anſich-

reiſter. Na zamku tym ſtaroſtę sobiegarnem zową, Ten sobie zawsze ręce tłuści, ba nic ten na swe ſkrzydło nigdy nie opuści. *Rey Wiz.* 75. SOBIEPAN, SOBIEPAŃSTWO, *ob.* Się.

SOBOL, -a, *m.*, *Rs.* соболь, соболекъ; *Bh.* ſobol; *Slo.* ſobol; *Hg.* zobel, *It.* zibellino, *Itl.* ſabola, *Suec.* sabel, *Angl.* sable, *Lat. med.* sabelum, *Fernandes* pelles Saphirinae, *Ger.* der Zobel; *Cro.* nyuszt; *Hg.* nyusat, nuszt). Soból, *muſtella zibellina*, podobny do kuny, ale mniey szy; włos ma ciemnokasztenowaty; naypięknieysze w Syberyi, w Kamszatce, gdzie niewolnicy pewną ich liczbę ubiwszy, rządzcom swoim oddać muszą. *Zool.* 321, *Kluk Zw.* 1, 330, *Gwag.* 476. Sobol iesienny krótkowłosy, *Rs.* недособоль °niedosobol. Drogokupne sobole. *Ban. J.* 2. Znam się na lisach farbowanych, na kopconych sobolach. *Mon.* 70, 64, nie dam się oszukać. SOBOLI, -a, -e, od sobołów, Zobel-, *Rs.* соболій, соболиный. Futro sobole iedno z naydroższych. *Zool.* 321. SOBOLNO *adv.*, w sobolach, in Zobel. *Chodk. Aoſt.* 26. °SOBOLUBIEŻNOŚĆ, -ści, ż., *philautia. Frcd Ad.*, die Selbſtliebe, Selbſtſucht. °SOBOLUBIEŻNY umyſł, to iest, w sobie się kochaiący. *Fr. Ad.* 95, voll Eigenliebe, ſelbſtſüchtig.

°SOBOPOLNY, *ob* Zobopolny. SOBOR, SOBORNY, *ob.* Zbor, Zborowy.

SOBOTA, -y, ż., *Bh. et Slo.* ſobota; *Hg.* szombat; *Sr. t.* ſobbota, (ſabbat, ſwatok, ſobbota szabas); *Sr.* z ſzobota, ſzobbota, *Crn.*, *Vd.* sobòta, sabbath, poshitek, priſaja dela; *Cro.* szobota, szubota; *Bs.* subota, sedmi dan; *Sla.* subota; *Rg.* subotta; *Rs.* суббота, (cf. шабашъ szabas); *Ital.* sabbato, sabato, z *Hebrayſk.* שבת, *Gr.* σαββατον; znaczy odpocznienie albo przeſtanie od pracy; między żydowſkiemi świętami nayprzedniieysze; chrześcianie zamiaſt Soboty, Sabbath, święcą Niedzielę *Kern. Kat.* 321, *Sk. Kaz.* 388 *et* 390. Sobota iest imię żydowſkie, które wykładaiąc po Łacinie *ceſſatio*, t. i. przeſtawanie zowiemy; a ztąd święcić sobotę, znaczy przeſtać roboty, i odpocząć. Z tego zaś znaczenia to nastąpiło, że dzień siódmy Sobotą zowiemy, iż Pan Bóg dokonawszy stworzenia świata, od wszelkiey sprawy, którą uczynił, odpoczął *Kucz. Kat.* 3, 85. Strzeżcie soboty moiey; ktoby ią pomazał, śmiercią niech umrze. *Hrbſt. Nau. p* 7, szabasu, święta, cf. Niedziela, cf. Przasnik). Sobotę nie z Hebrayſkiego, lecz ze słów Słowiańſkich *Sobie Robota* wywodzi *X. Kollątay w rozpr.* 5, 718 *mscr.*, cf. Sabot, bożek Szlązaków, czczony na górze Zobtenberg; cf. *Arab.* sebaut, *Etyop.* shabatu, *Mezogoth.* sibun, *Lith.* septini; *Krym.* sevene, *Samoj.* seiba, *Ger.* ſieben, z siedm. *Pam. Warsz.* 10, 1, 107. U chrześcian dziś Sobota, oſtatni dzień w tygodniu, przedniedzielny, der Sonnabend. Oberd. Samstag, *Gall.* samedi. - *Prov.* Dłuższa Sobota, niż Niedziela. *Cn. Ad.* 161, większa przedmowa, niż księga, większa sień, niż dom; *Slo.* dlujſá Sobota, nej Nedéla; dlujſá koſéla, nej kabat *ordo inuersus). Slo.* Sobota, kn'azſka robota? - §. Wielka Sobota, Wielkotygodniowa, wilia Wielkonocna, der Sonnabend in der Charwoche; *Slo.* bilá aneb welka neb ſwatá Sobota; *Vd.* kerſtnisa, velika sabbota). W Sobotę wielką ognia i wody naświęcić, bydło nią kropić, i wszyſtkie kąty w domu poczarować, to też rzecz pilna. *Rey Pſt. Pp* 5. - §. Sobota, miaſto w Łęczyck.; miaſto w ſtaroſtwie Spiſkim. *Dyk. G.* 3, 58, Name verſchiedener Städte. Sobota, Sobotka, miaſto i gora na Szląſku, *Ger.* Zobten, der Zobtenberg. SOBOTKA, -i, ż., das Johannisfeuer, Sonnenwendefeuer; (cf. *Itol.* sabatina; *Crn.* sebbotnya *coena sabbathina).* U nas w Wilią S. Jana niewiaſty ognie paliły, tańcowały, śpiewały, djabłu cześć i modłę czyniąc; tego obyczaiu pogańſkiego do tych czasów w Polszcze nie chcą wpuszczać, ofiarowanie z bylicy czyniąc, wieszaiąc po domach, i opasuiąc się nią, czynią sobotki, paląc ognie, krzesząc ie deſkami, aby była prawie świątność djabelſka, śpiewaiąc pieśni, tańcuiąc. *Urzęd.* 32; cf. *Cro.* Krèsz *ignis feſtiuus, ad quem saltus nocturni fieri solent*, cf. Krzesać). Pieśń Święto-Jeńſka o Sobotce: » Gdy słońce Raka zagrzewa, A słowik więcéy nie śpiewa, Sobotkę, iako czas niesie, Zapalono w Czarnym Lesie. *J. Kchan. Dz.* 255. Tak to matki nam podały, Same także z drugich miały, Że na dzień S. Jana Zawżdy Sobotka palana. *ib.* Kiedy Sobotkę, iako swyczay niesie, Zapalicie na błoniu równym, lub przy lesie, . . . *Zim. Sid.* 188. SOBOTNI, -ia, -ie, SOBOTNY, -a, -e, *Bh* ſobotni; *Cro.* szobotni; *Rs.* субботный; od Soboty, Sonnabends-, Deſterr. ſamſtäglich. Siódmy dzień sobotni iest, to iest, °odpoczynienie Boga twoiego. *Leop. Deut.* 5, 13, szabas, Sabbath. Apoſtołowie odmienili dzień Sobotni w Niedzielę. *Bial. Poſt.* 10. Dni sobotnie poszczą. *Smotr. Lam.* 83. - *Prov.* Sobotnim sztychem. *Rys. Ad* 63, z Soboty do Niedzieli nietrwała robota, nietęgi szew). SOBOTNIK, -a, *m.*, *Cro.* szobotnik, szobotàr; *Hg.* szombatos; *Rag.* subottár; *Rs.* субботники *Judaei Sabbatharii*; Sobotnicy, t. i. Sobotę za święto trzymaiący. *Mącz.*, Sabbathſchänder. - §°. Ruſkie sobotniki, iak żydowſkie Thobath, około kilia okrącaią, nie wwięzuiąc ich, iak my nasze księgi. *Sud. Ps.* 49, 7, czy nie soborniki, *ob.* sbor, sobor. °SOBOTOWAĆ, cz. *ndk.*, *Ec.* субботствовать, Sobotę czyli Szabas obchodzić, den Sabbath feyern. Sobotuy Sobotę Panu. *W. Levit.* 25, 2. Sobotowanie, *Ec.* субботствованіе. - °§. odpoczywać, ruhen. Jezus w W. Piątek umarł, nazaiutrz sobotował i odpoczywał w grobie. *W. Poſt. W.* 328. Siódmego roku będzie sobotowała ziemia. *W. Levit.* 26, 35, *not.* „odpoczywała" *Hebr.* nzw. W ten czas sobotować, święcić i odpoczywać będą. *Dambr.* 720.

SOCHA, -y, ż., SOSZKA, SOŻKA, -i, ż., *dem.*, (*Bh.* ſocha *caleſſus*, ſochor, ſochárek *vectis*, ſoſſka soszka; *Slo.* ſochor; *Sr.* z. ſochor, ſochor *trudes*); *Cro.* szòha *furca*, szoke, szuplienica, (*Cro.* sohar, z gatunek chrząszczów); *Bs.* soha, sosiça, drrivo rasohasto; *Rg.* sòha, darvo rasohàsto *lignum bifurcatum*; *furca bicornis*, soscica *furcinula*; *Ec.* соха, 1) рало radło, 2) подпорка wero *furca tigna*; *Rs.* сошка rozsocha, сохатый łoś, koło Krasnojarſka, посохъ, посошекъ laſka, *ob.* poso h, сошникъ, лемехъ lemiesz, *ob.* sośnik; cf. *Gall.* soc, socquet, *Ger.* Sech, Pflugſech, *Lat. med.* succus, cf. *Lat.* secare, cf. *Fol* siec, siekę); rozsochate drzewo do podparcia, dźwigania; rozsocha, *Crn.* ropovilze. *Lat. cervus*, das Spriet (cf spir), ein gabelförmiger Stamm, Gabelſtück, Gabelholz, Gabelſtange. Sochy przy ſtudni ich posta-

postawione dla ciągnienia wody, albo w szopach dla podpory dachu, bywaią dębowe. *Kluk Rosl.* 2, 166, *Warg. Cez.* 197. Już na parkany duże goni świnie, Już sieci na soszkach w doły, W stognach miece ukrytą zdradę na kwiczoły. *Tward. Mise.* 109, widły łowcze do sieci). Płótno do bielenia rozpięte na soszkach za pętelki. *Przyd.* 8a. Grabarze do rozstowania potrzebuią soszków; do pobiiania w ziemię soszkow, szlagi. *Kluk Rosl.* 2, 170. Nowokrzczeńcy błędowi swoiemu radziby sochę podparli; aleć im ta socha nic nie płatna do ich błędu. *Gil. Pst.* 112, podpora, wsparcie, filar). Olbrzymowie, ludzie wielcy a wysocy, by iakie sochy. *Glicz. Wyst. E* 2, cf. drągal, cf. drabina). Soszka, stołek, stolec, drążek. *Volck* 378, *Dasyp. Aa*, szczudła, szczeble, Stelze; *Sr.* 1. wcześki; *Rs.* ходули - *Fortif.* sochy, *contregardes. Lesk.* 281, *et* 283. - *aliter*; Dal ie obiesić na pięci sochach. 1 *Leop. Jos* 10, na szubienicy). Samnitowie przy ciaśninach Kaudyńskich Rzymian przez zelżywe sochy przegnieli. *Zab.* 4, 289, *per iugum miserunt*, soszki żołnierskie sromotne) - *Prov.* Biyże socha, boć ich trocha i to płocha. *Rys. Ad.* 2, cf. nahayką nieprzyiaciela spędzić). - §. 2) Socha, *Rs.* coxa, gatunek pługa czyli radła, eine Art Hakenpflug. Socha na tęgie grunta zdatnieysza iest od pługa; składa się ona z dwoch sośników żelaznych; reszta cała iest z drzewa. *Kluk Rosl.* 3, 117. Naymować chłopa z sochą do wyorania. *Mon.* 64. Sieie się pod sochę, gdy się posiane nasienie pługiem lub sochą orząc płytko zagrzebuie. *Kluk Rosl* 3, 196. Które pola niszczył Mars płocho Teraz bezpiecznie ryie kmieć sochą. *Hor.* 2, 60 *Kniaź.* - §. Socha ziemi, hak ziemi. *uncus*, ein Haken Landes, ſo viel man mit einem Ackerhaken in einer gewiſſen Zeit beſtellen kann die Hakenhube. Kazimierzowi Jag. po 9 groszy z każdey sochy pobor Litwa poiąpiła. *Stryik.* 626. Sochagia w Szkocyi przypominaią nam wspólność imienia sochy. *Czack. pr.* 219, w średnich wiekach soccus i socca w Anglii i Szkocyi toż samo znaczyło, co u nas socha; posiadaiący nazywali się sokmani, a nadaiący tę ziemię brali imię soccus. *Czack. pr.* 273, *N. Pam.* 6, 301, (cf. *Rs.* посоха gatunek pańszczyzny) SOCHOWY, - a, - e, od sochy, Gabelholz-, Hakenpflug-; *Rs.* сошный.

SOCYNIANIN, *ob.* Aryanin, Rakowianin, Nowochrzeniec. SOCZEK, *ob.* Sok. SOCZENIE, *ob.* Soczyć. SOCZEWICA, SZOCZEWICA, - y, *ż.*, SOCZKA, SZOCZKA, - i, *ż.*, *Bh.* ſocowice, czoczka, cieciełka; *Slo.* ſoſſonice; *Sr.* 1. jočič; *Sr.* 2. ſjoč, ſjozl; *Crn.* lęzha, (*Crn.* sozhiva, soj

domitereyi; *Vd.* sodomitaria, mutasti grich; *Ec.* скомоложе́ство, скомоложе́ние. 'Obrzydliwość grzechu Sodomskiego. *Klok. Turk.* 102. Zakon nie iest dla sprawiedliwego postanowiony; ale dla niesprawiedliwych Sodomskich grzeszników. i *Leop.* i *Tym.* 1, 10. SODOMCZYK, -a, *m.*, obywatel miasta Sodomy, ein Einwohner von Sodom. Sodomczycy chcieli zelżyć goście Lotowe. *Bibl. Gd. Gen.* 19. - §. Sodomczyk, co się grzechem Sodomskim bawi. *Cn. Th.* 1037, der Sodomiterey treibt; *Vd.* sodomitar, sramotnik enakega spola, *f.* sodomitarza; *Sr.* 1. holtrjji ſubez; *Ec.* содо́мляни́нъ, скомолоо́жникъ, скомоложе́ница, безсло́вестнопаки́ й. Sodomczyk, *paederastes. Cn. Syn.* 658, *Zygr. Pap.* 289. Cudzołożnicy, sodomczycy: *W. Post.* IV, 2, 355.

SOFA, -y, *ż.*, Sofka, -i, *ż.*, *zdrbn.*, gatunek niby kanapy; das Sopha; *Bh.* lehatka; *Crn.* leniſhe.

SOFONIASZ, -a, *m.*, prorok żydowski, spółczesnik Jeremiasza. *Zat. Test.* 321, der Prophet Zephania. Luth.

SOIA; *ob.* Soyka.

SOIUSZ, -u, *m.*, *Rs.* союзъ, соузъ, *vox haec composita cuſtodit radicem* юзъ, cf. uzda. *Dur.* 1, 254, *nisi corrupta e Lat.* Socius, *sed cf. etiam Ec.* соузъ, связь *coniunctio, coniugium*, cf. wiązać); przymierze, allianz, das Bündniß, die Allianz. Soiusze, traktaty, przymierza. *Dudz.* 58. Rzadko fortuna z cnotą zawiera soiusze. *Nar. Dz.* 1, 51. Ty, z którym w wierne weszłam przyiaźni soiusze. *Zab.* 1, 45. SOIUSZNIK, -a, *m.*, *Rs.* союзникъ, *f.* союзница, (*Ec.* соузникъ spółwięzień); sprzymierzeniec, alliant, der Bundesgenoſſe. Czyńcie teraz to; czego po przyiaciołach i soiusznikách króla mego, spodziewać się godzi. *Oſſ. Mow.* 32, *ab ſociis*). Niemało soiusznikom naszym miał nałowił. *Jabł. Tel.* 157. SOIUSZOWY, -a, -e, sprzymierzeńſki, *Rs.* союзный, союзническій, (*Rs.* несоюзный niezłączony).

SOK, -u, *m.*, SOCZEK, -czku, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſtáwa, mija (cf. miazga); *Slo.* ſaft, mija; *Sr.* 1. maſota (cf. mięso); *Sr.* 2. loga; *Crn.* shónſt, sokrovza, (*Crn.* sók *pultes*, sozhiva *legumina*); *Vd.* sok, suk, lit, shonit, vlaga (cf. wilgoć), *Vd.* sokrouza, = sok drzewowy, *Vd.* sozhei, sukezh, = soczek); *Cro.* szók, lit; *Rg.* sook, (*Rg.* sócnisa, = essencya); *Bs.* sók; *Rs.* сокъ, (*Rs. obs.* со́кальница kuchnia), габнь, *Ec.* габъ, габнегь (cf. gleń), жи́жа, уха, жи́жица, у́жица (cf. iucha, *Lat. iusculum*); cf *Lat.* succus, *Ital.* succo, augo, cf. soa; cf. *Pol.* ssączyć, cf. *Ger.* ſaugen, ſiegen); rzecz ciekąca rzadka, der Saft. Oliwę i sok balsamowy na krzyżmo święcą. *Groch. W.* 597. Gdy kto kwiecie téy rośliny ściśnie, zaraz palce iego krwawym się sokiem zfarbuią. *Otw. Ow.* 400. Sok iagodowy, *Bh.* leiſſtiny. Sok winogronny, *Sr.* 2. ſupya (cf. supa). Sok wyprasowany, *Rs.* морсъ. Sok wyciskam, *Ec.* габню. Soku wytoczenie z drzewa, *Rs.* сочи́ніе, *ob.* soczyć). Sok drzewa iest wilgota, którą korzeń podaie drzewu ku iego żywności. *Cresc.* 49. Komuż miléy kiedy czas zbieżał upłynny, Jakoż gdy leżąc w chłodku łykał soczek winny? *Zab.* 1, 188 *Nar.* Sok brzozowy, *ob* Oſkoła. Napuszczony sokiem, *Cro.* naszochen. Sok ſtawowy, Gliedwaſſer. *Sien.* 394. Sok do potraw, *ob.* Sałsza, Przysmak mokry. - (2. *SOK, -a, *m.*, *Bh.* ſek, potwarca, obmówca, oszczerca, der Verläumder. Jeśliby kto kogo obmówił, że Rzpltą zdradzić miał, a takowy powiadacz i sok, ieśliby iawnym świadectwem nie dowiódł, gardłem ma być karan. *Stat. Lit.* 6. - - *SOKASTY, -a, -e, *succosus*, wilgotny. *Mącz.*, soczysty, ſaftig.

SOKODYNIEC, -ńca, *m.*, na dziki czyli odyńce polujący, (*ob.* osoczyć zwierz), ein Schwarzwildpretjäger. Jeśli pole nawiedzi I tam go nie uprzedzi Z myśliwym łukiem żaden sokodyniec. *Hor.* 2, 102 *Nar.*

SOKOŁ, -a, *m.*, *Bh.* ſokol; *Slo.* ſokol; *Cro.* szokòl, kragol (cf. krogulec); *Dl.* szòkol; *Hg.* sólyom; *Slg.* sokol; *Bs.* sokol, soko; *Rg.* sokó, *G.* sokola; sivas, cf. siwiec); *Sr.* 1. falk; (*Crn.* sȃkóla, = iaſtrząb'); *Vd.* jaſtran, jaſtreb (cf. iaſtrząb'), sakolzh, falk, (*Vd.* sakolzh, kanja, = kania, *Vd.* sekolizh *accipiter*; *Rs.* соколъ; cf. *Germ.* Sakerfalk, Sokerfalk Adlg.; *cf. Arab.* זקר sakir *falco*; *cf. Lat.* sacer, *cf. Arab.* זקר sakara *acute vidit*); *falco gentilis*, der Falk, ptak drapieżny wielkości mierney kury, samca układaią do połowu kuropatw i innych ptaków. *Zool.* 276. Sokoł Podolſki wielkie ma ſkrzydła i nogi. *Kluk Zw.* 2, 206, cf. Białozór). Rozmaite gatunki sokołów w Rosa. кречетъ (*ob.* krzeczot), дербничокъ, балабанъ, лунъ, перепелятникъ. - Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, iak noszenie szabli, lub kopia tak oznaczało szlachcica, iak noszenie szabli, lub kopie tak oznaczało szlachcica, iak noszenie szabli, lub kopie tak oznaczało szlachcica, iak noszenie szabli, lub kopie

312. Obaczysz nędznikow, gdy im obetniesz te pióra sokole, *Wad. Don.* 132. SOKOLNICA, falkoneta, *ob.* Sokoł 3). SOKOLNIK, - a, *m.*, *Bh.* ſokolnjk; *Crn.* kregulahar (*cf.* krogulec); *Cro.* szokolàsz; *Hg.* sólyomfogo; (*Rs.* соколиничей ловчiй вielki); *Ross.* сокольникъ; nad sokolim polem przełożony, koło sokołów chodzący, der Falkenier, Falkenmeiſter. Mieli dawni książęta swoich myśliwcow nazwanych sokolnicy, *falconarii. Nar. Hiſt.* 4, 245. Niektorzy sokolnicy insze ieszcze obyczaie rządzenia się z sokołami wiedzą. *Cresc.* 622. Dogandzi Basza, nayſtarszy sokolnik. *Klok. Turk.* 37. Sokolniki zaczęli należeć piérwéy do liczby sług, potym do urzędnikow dworu. *Czack. pr.* 2, 243. SOKOLNICTWO, - a, *n.*, chodzenie koło sokołów, polowanie sokołami, die Falknerey. *Ir.*, *Bh.* ſokolnjctwj; *Cro.* lòv z stokoli; *Hg.* sólyomfogás. SOKOLNICZY, - a, - e, od sokolnikow, Falkeniers. Sokolnicze xięgi. *Czack. pr.* 2, 245. Sokolnicze sprzęty, *Rs.* соколиничей нужа. SOKOLIK, - a, *m.*, drzewiec, *falco subbuteo*, mnieyszy od sokoła, ale iemu zupełnie podobny. *Kluk Zw.* 2, 305. der Baumfalk.

SOKORA, - y, *ż.*, *populus nigra*, gatunek topoli. *Kluk Dyk.* 2, 221, die ſchwarze Pappel; *Rs.* рябское дерево.

SOKOWY, - a, - e, *Rg.* socni; *Rs.* соковый; od soku, Safte. Pokarm sokowy, który drzewa przez pory z korzenia biorą. *Cresc.* 49. Sokowy kołacz, *Ross.* сочень sokiem pomazany. SOKOWATY, n p. frukta sokowate, iako to pomarańcze *Boter* 314, *ob.* soczysty.

SÓL, - i, *ż.*, *Bh.* ſůl, ſoli; *Slc.* ſol; *Sr.* 1. ſol, ſol, ſul, ſél; *Sr.* 2. ſzol; *Crn.* sull, sol; *Vd.* sol, sou; *Cro.* szòl; *Hg.* soo, só; *Bs.* só, kojim se soli; *Rg.* sool, soo, *G.* solli; *Sla.* sòl; *Rs.* соль; *Suec. et Jsl.* salt, *Angl.* sealt, Niederd. ſolt, *Holl.* sout, *Gall.* sel, *Lat.* sal, *Ital.* sale; *Tatar. Krim.* sala, *Gr.* ἅλς, (*cf. Germanica nomina plurium urbium* Halle); *Germ.* das Salz, (*cf.* salsa, Salſe, Sülze, Soole); minerał rozmaitego gatunku, w wodzie się roztapiaiący, bardzo ostrego smaku. - Sól iest treść albo istota w wodzie topniciąca. *Boh. dja.* 2, 20. Skąd się sól wzięła, w to się obraca. *Kosz. Lor.* 151, z wody w wodę). Soli ziemnéy kamiennéy, kopalnéy, w Wieliczce i w Bochni dobywaią. *Nar. Hiſt.* 4, 282, *Biel.* 145; *Vd.* Vogerſka sou (*cf.* Węgierski); *Ross.* соль каменная соль. Sól Wieliczka nazywa się w dawnych przywileiach *magnum sal*, dla różnicy od mnieyszéy szyby Bocheńskiéy. *Nar. Hiſt.* 4, 260. Bałwan soli, *ob.* bałwan. Chybá furman sól wozić taką szkapę kupi. *Alb. n. W.* 12, bałwany solne). - Sól suchedniowa, *ob. pod:* Suchy. - Kwiat soli, perła, sól oczkowata, iara. *Kluk Kop.* 1, 168, *Lud. H. N.* 161, das weiße reine Steinſalz. Sól warzona, *ob.* Warzonka. Warzona sól Astrakańska, *Rs.* сареньпая, *Tatar.*). Sól morska. *Syr.* 1109. *Vd.* morska sou; *Rs.* морская. Sól ieziorna, *Rs.* бъяная; Sól na ieziorach sama się kryſtalizuiąca, *Rs.* самосадка. Z słonych wód prasołowie warzą sól, i tołpy formuią. *Syxt. St.* 104. Warzyciel soli, przedawacz soli lub słonych rzeczy, solarz, solnik, *Bh.* ſolnář, ſlanec, ſoliwarič, *f.* ſolnarka; *Sr.* 1. ſélnik; *Crn.* solàr; *Vd.* solnar, sounar; *Cro.* szolár; *Rg.* slanár; *Rs.* solinar, koji só prodaie; *Rs.* убаловаленикъ, солянщикъ; *Ec.* солѧмеа. - Sól dziwna Glauberа. *Krumf.* 296, das Glauberiſche Wunderſalz. Sole istne roślinne, *salia eſſentialia vegetabilia. ib.* 116, *et* 117, Laugenſalze. Winna sól, *cremor tartari, Perz. Lek.* 258, Weinſteinſalz. - §. Sól, zaprawa potraw, Salz, Salzwürze. Zła potrawa bez soli, zła i przesolona. *Pot. Jow.* 104. Bez towarzyſtwa, iakby mięso bez soli, zażywać myśliwa. *Pot. Arg.* 390, *Rs.* недосóлъ brak soli). Chlebem i solą przyiaźń łowią i ludzi niewolą. *Jabl. Ex.* 153, czapką i papką; częstowaniem; *ob.* Chleb; *cf. Rs.* хлѣбосóлъ gościnny człowiek, хлѣбосóльство gościnność). Z nim więcey zjadł soli, niż korzec. *Birk. o Ex.* 8. dawną zażyłość i znaiomość miał; *cf. Prov. Rg.* trjebaje dòſta s' gnim solli izjeſti sà poznatti jednòga; *cf. Prov. Cro.* jaycze od jedne vure, kruh od jednoga dneva, prietel od trideszet lét, jesau tri dobra dugovanya; *ob.* korzec soli. Zdybiem się u soli. *Rys. Ad.* 77, u ſtołu, przy obiedzie). Z tym, co z kąta goli, Zdybiemy się gdzie u soli. *Czachr. K.* 3, choć w garkuchni). Pamiętamy na sól, którąśmy na pałacu krolewſkim iedli. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 14, na chleb, żywność, pokarm). Bez pieniędzy do targu, bez soli do domu, *ob.* pieniądze, targ, *Slo.* bez peneź do trhu, bez ſoli do domu). Za sól przyszło, za sól wyydzie. *Kosz. Lor.* 151, na cle przyszło, na mycie odeszło; iak nabyte, tak odbyte). *Slo.* mlada koza ſol lubi, a ſtará gu ze ſolnicku uchicuge, młoda koza sol lubi, a stara ią ze solniczki wyiada; *cf.* czego się nowa skorupa napiie, tym na starość trąci). - §. Solą być komu w oku, z kością w gardle, nienawidzonym być od kogo, ein Dorn im Auge. Cnota zawsze złemu solą w oku. *Pilch. Sall.* 45. Miłeś mi, iak sól w oku. *Cn. Ad.* 499, *Rys. Ad.* 67, kole mię w oczy; blask mi od niego; patrzeć nań nie mogę). *Chroſt. Fars.* 174. Co iest sól w oku, to smętek w sercu. *Zrn. Pſt.* 3, 593. Każdy się wam spowiednik solą w oczach staie. *Mon.* 76, 866. Innych powodzenie solą w oku mu było. *Pilch. Sen. liſt* 423. Któryż z pokoiem krol na tronie siedzi? Solą są w oczu każdemu sąsiedzi. *Pot. Syl.* 522, *Pot. Arg.* 376. Nieprzyiaciele tak ich w oczy kolą, Jakby zasypał ich solą. *Pot. Arg.* 167, wiercą się, iak piskorze, iak węgorze solą posypane). - *fig. tr.* Mowa wasza niechay będzie zawsze solą potrzęsiona. *Birk. Dom.* 56, rozsądna, eure Rede ſey mit Salz gewürzt. Luth., cf *Rg.* ne imatti solli ù glàve; *ob.* oley w głowie). Kładą przy exorcyzmie sól święconą w usta. *Hrbſt. Lek. E.* - §. *Botan.* Babia sól, *crithmum* ziele, Meerfenchel. *Sienwſt.*, iest to ziele liścia miąższego, pełnego soku słonego, od czego też babią solą nazwane. *Syr.* 1139, *Bs.* mattar, mottar, schjulaç, konmoraç. - §. w robieniu prochu, sól, tłustość od saletry pozostała, plugastwo. *Agu. Mscr.*, osłoiny. Bodenſatz beym Schießpulver.

Pochodz. *solić, dosolić, nasolić, przesolić; solnica i t. d., słony, słoność; ślina; łza, zołzy.*

SÓŁ, - u, *m.*, SOŁEK, - łka, *m.*, *dem.*, śpiżarnia czyli komora chłopska, die Speiſekammer in einem Bauerhauſe. Żyta trzeba dobrze suche do sołu albo do śpiżarni znosić. *Cresc.* 668. Soły albo śpiżarnie maią być w równi budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też oleiowe. *Cresc.* 19. Złodziéy ſtara się odemknąć sołu i komory. *Klon. Wor.* 5. Sołek czyli sklepik na mleczywo. *Switk. bud.* 25, *et* 58. Sół, *granarium*, szpichlerz, gdzie żyto zsypuią. *Mącz.*, der Speicher.

SOLAN, -u, *m.*, *Chem.*, *murias*, sól z kwasu solnego i z zasady solnéy złożona. *Sniad. Chem.* 2, 47, Łancuszkow. SOLANOWY, -a, -e, *Chem.* SOLANZ steff. SOLANCZANA sol, *alkali. Sien.* SOLANKA, SOLOWKA, -i, ż., beczka solna *Wład.*, eine Salztonne. Wapna solanka. *Inftr. C. L.* - §. 2) *Botan.* solanka, *Rs.* солянка, селянка, *salsola*, das Salzkraut, rodzay rośliny, smaku słonego; z niego pali ol tego i rodzaj. *Kluk Dyk.* 3, 45, *Slesz Pol.* 421, *Przyr.* 81, *Syr.* 2109. SOLANKOWY, -a, -e, od solanki. *Botan.*, Salzkraut-, *Rs.* солянокный, селянокный SOLARNIA, -i, ż., miejsce solona mięsiwa, ein Ort, wo das Fleisch eingesalzen wird. Gdyby w Tryeście była solarnia na Węgierskie woły, pewnieby Hiszpana tu wolała solone mięso kupować, niż miliony wypuć do Irlandyi. *Wizw. G.* 496. SOLARZ, -a, *m.*, solnik, pranol, der Salzhändler, *Bh.* šolař, šolner, šlanec, šolnawařic, *f.* solařka, *Sr.* 1. šolnik, *Cro.* solár, *Ls.* solnar, soular, *Cro.* szolár; *Rg.* slanár; *Rs.* [illegible]ar, kto sol przedaje; *Rs.* цѣловальникъ, солильщикъ; *Ec.* солильникъ. Do piekła gość iniec, iako solarzom do Słąska. *Pot. Pocz* 929.

SOLECYZM, -u, *m.*, wykroczenie przeciwko prawidłom mowy, ein Solöcismus. *Slo.* dakonosluw

*SOLENNIS, -a, *m.*, n. p. Solenni y Wolfiscy na tymże trybunale, co do czopowego, sprawić się maią *Vol. Leg.* 5, 421.

SOLENNY, SOLENNIE, SOLENNIZACYA, *ob.* Uroczysty, Uroczyście, Uroczyfość, n. p. Solenne obiady. *Hor. sat.* 166 SOLENNIZANT, -a, *m.*, *in foem* SOLENNIZANTKA, -i, ta osoba, ktorey się uroczystość, imieniny, urodziny etc. od bodzi. Die Person, deren Tag (Namens-tag, Geburtstag etc.) gefeiert wird; Der Namenstager, Geburtstägler. (*f. Rs.* именинникъ, именинникъ, *f.* именинница, именинница). Jaśnie Wielmożnego solennizanta zdrowie. *Kras. Pol.* 2, 21. Dał się widzieć ogrod cały w illuminacyi i cyfry solennizanta kolorem ognia palące się. *Kras. Pol.* 2, 239.

SOLIĆ, *ac. n/k.*, osolić, posolić *dk.*, *Bh.* soliti, *slo.* soliť; *Sr.* 2. šolich, *Sr.* 1. šolit; *Cro.* solim, *Vd.* solit, osoliti, posoliti, *Cro.* solit, soliti; *Rg.* solit, *Bs.* solit, nasoliti, *Ug.* [illegible], *Rs.* солить, *Ec.* [illegible] etc.; solą przyprawiać, *Ser* [illegible]. Aby [illegible] Bóg zachować mogło, albo [illegible]li, albo [illegible]. *Kluk Zw.* 1, 235. - §. *fig.* Już wojska Rzymskie na Perse [illegible], iuż król Medyjski [illegible]. *Lucr.* 175. ? - (*SOLIMSKI, *ob.* Jego [illegible] Hieronimski. SOLITUDA, -y, ż., zemice. - 2, *ob.* [illegible]. SOLIWARKA, -i, ż., *Teatr* 96, [illegible] bę. - - SOLISOWE [illegible] w hisse, gatunek śrzed i [illegible] miękiey budyni i ziołom, do ktorego robią y zamiast [illegible] używaią *Mag. Mar.*, Salz läß, weiß fein Salzgebrandt wird. SOLNICA, -y ż., SOLNICZKA, -i, ż., *Iconn.*, *Boh.* slanka, (*Bh.* solnice skład soli); *Slo.* slanica, (*Slo.* solnica dom soli); *Sor.* 2. slenka, swonka, (2. slonka *pronuba*, *quoniam mensam sale aliquo condire et ornare solet*. *Sr.* 2. sloluja. *Cro.* solnica, *Vd.* [illegible], solnica posoda, solenka solnik; *Cro.* solenka, solenica, (*Vd.* solnica *salina*, *Id.* szolnicza; *Rg.* [illegible]; *Slo.* [illegible], solenica. *Rs.* [illegible], солонка, *Ug.* sólnica, sólnica, *Rs.* солница, солонка; *Ec.* солнцо; naczynie kuchenne lub stołowe na sól, die Salzmäste, das Salzfaß Sólnicę na stol postawił chędożną. *Kras. Do. L.*, *Kaut Fk.* 30. Dobrze ten żyie, komu się błyszczy na stromnym stole oycowska solnica. *Mon* 70, 632. Ach Boże! żeby się solniczka na stole nie wywrocila! *Mon* 73, 182, wróżba solniczka na stole nie wywrocila! *Mon* 73, 182, wróżba niepomyślna). - §. *Anat.* solniczka, flaw. *acetabulum*. *Perz. Cyr.* 144, die Gelenkpfanne, *Rs.* впадина въ бедрѣ проста, wyskoczenie ze swego flawu czyli ze swoiey solniczki głowki iakowego piszczela. *Perz. Cyr.* 1, 98. SOLNIK, -a, *m.*, *Sr.* 1. šolnik; kolo soli chodzący, *ob.* solarz, der mit Salz zu thun hat; Solą kupczący, Prasol, der Salzverkäufer, Salzhöcke. *Cn. Th.* 1038. Solnik albo SOLNICZY albo SOLNY pospolity, [illegible] solnych, dozorca solny. *Cn. Th.* 1038, *Wład.*, der Salzinspector, Salzinspreiber. - §. 2) *Botan.* Solnik, slone ziele, *anthyllis*, rodzay rośliny; u nas iest iedeu gatunek iego Wolnica. *Kluk Dyk.* 1, 42, Salzkraut, Ginfuß. *Wyrw. G.* 360, *Ec.* солынникъ. SOLNY, -a, -e, *Bh.* šolne, (*Vd* solni, sloven, soliten; *Cro.* szolni; *Rg.* solne, *Ec.* солный, слáный slony); *Rs.* солянный. Solna gora, żopa, *Slo.* ſlaná hára, solni dół; *Rs.* солянопанна; *Dl.* [illegible]; *Cro.* szolenka; *Rg.* [illegible]. Solna panew; *Rs.* сирена, цырена; *Ec.* цренъ. Solnaka, *ob.* Karbarya. Solnd solny, *Bh.* solnice; *Ug.* [illegible], *Vd.* Shaushperg. *Cro* Szelograd, Szolenszko, [illegible]). Solny gornik. *Cn. Th.* 1038. Za Bolesława Wstydliwego znaleziono kruszec solny w wsi Bochni, ktora dziś maiem iest. *Krom.* 211. Wody solne łatwo się poznaią po słonym smaku *Kluk Kop* 1, 63. *SOLOCHWALCA, -y, *m.*, n. p. Do czegoż te pochwały, ktoremi każdy *solochwalca zdrowia takiego sol wynosi! *Krum!* 298. SOLOWARNIA, -i, ż., SOLOWARNY gmach, wieża (*q. v.*) *Nar Pq.* 4, 288, *Rs.* соловарня, die Salzsieder y *SOLOWAR, -a, *m.*, który sol warzy, der Salzsieder. *Bh.* soliwařič, *Rs* солоктовъ. SOLOWATOŚĆ, -ści, ż., słoniawość, mała słoność, eine geringe Salzigkeit. SOLOWATY, *ob.* Słonawy.

SOŁTAN, *ob.* Sułtan. SOŁTYS, *ob.* Szołtys.

SOPEL, *SZOPEL, -pla, *m.*, (*Bh.* sopel, = smark, ſerlisowiec, ſoplowy [illegible] smarku, *wozgrzewy; *Slo.* sopel, ſopel *mucus*, ſoplawy *mucosus*; *Rg.* sopl *mucus*, sopelnah, sopl nas *pituitosus*, *Slr.* sopej, = smark; *Bs.* sopolna, sopl nas *pituitosus*, *Slr.* sopej, = smark; *Bs.* sopolna, sopl nar, slanaz polera, slana od roza, = smark, *Bs.* sopolnar, slanaz *mucosus*, *Rs.* соплистый, = smark, *wozgrzewy, сопливъ, сопливакъ, *f.* сопливица, = smarkacz, сопливить, сопливакъ, *Ec.* [illegible] сопливъ, сопливка przezd. *Ec.* [illegible] сопливъ, сопливка, сопливка przezd. *Ec.* [illegible] co [illegible] [illegible], [illegible] wydzielanie [illegible]. Sopel, Zapfel, Zapfen, Zapfen, zapfen, zieloł. Sopel, Eiszapfen, czasy [illegible] [illegible] wszący, okuć, der Eiszapfen, *Bh.* ropanb (*f.* ropucha), w Sewsi rapanb, *Slo* [illegible], *Bs.* ropanb (*f.* ropucha), w Sewsi rapanb, *Slo* [illegible] frucza, czo [illegible]; *Hg.* [illegible], [illegible]; *Sr.* 2. [illegible] wot tych wiłoczy [illegible]. *Cro.* raga, rogel; *Vd.* zegel, zegel, [illegible], [illegible], [illegible], *Cro.* szrecsa, szrecsina, *ob.* Szrzeń, *Ug.* [illegible], [illegible] ni; *Rs.* сосулька, [illegible]. *Ż.* wody [illegible] [illegible], *Ec.* [illegible], *Zebr. Ow.* 5 Kto [illegible], *Ec.* [illegible] [illegible] [illegible]

5, 88. Często im wiszą po brodach soplc lodowate. *Pasz. Dz.* 15, szople *Chrośc. Job.* 150. - *fig. tr.* Sopel u nosa zmarzły wiszący. *Cn. Th.* 1038. - *tr.* Bursztynowe sople. *Zim. Siel.* 201. Mleko szoplem pada. *Oss. Wyr.*, ciągnie się). - Sopel w zamku, w kłódce, który w klucz wchodzi. *Ir.*, der Dorn im Schloße, im Schlüſſelloche.

SOPLENIEC, -ńca, *m.*, kamień ciekący, gatunku wapnistego, Sinter, Tropfſtein, staie się z ziemi rzadkiéy ciekącéy i kamieniejącey; kształt ma pospolicie sopla zimowego od dachu wiszącego. *Kluk Kop.* 2, 93.

*SOPRZNĄĆ, n. p. Pilecki, gdy szlachta go iawnie nienawidziała, soprznął on przed zazdrością, a ſtaroſtwa odſtąpił, *ceſſit inuidiae. Krom.* 374. ? (cf. *Rs.* соперникъ przeciwnik).

SORAB, *ob.* Serb, Sorabſki, *ob.* Serbſki.

*SORBAĆ, *SERBAĆ, *SARBAĆ *ex. ndk.*, (*Lat.* sorbere), sarkać w się, einſchlürfen; *Slo.* ſtrebati, ſtrebu, ſmrkám; *Sr.* 1. ſrébam, (ſrebancilo *sorbitiuncula*, ſrebacjné *sorbilis*); *Crn.* srębam, srebiem, srebiám, sèrbam; *Vd.* srèbati, srèbiem, shrepat, serkat). Moſkale krup solą rozmąciwszy i uwarzywszy serbaią, łepcą, i by świnie piią. *Gwag.* 317, *Dudz.* 31. Sucharki w święto z baraniną sorba. *Stryjk. Turk. B* 5. Piiąc cedzą abo sarbaią, aby czego szkodliwego nie wypili. *Sekl.* 112, przez wargi niby przecedzaią). *NB.* U Turków *Sorbet*, picie przednie z soku limoniowego. *Star. Dw.* 29; - *Cro.* serbet, *Sla.* sherbet, z miód pity.

SORBY *plur.*, gatunek iabłek. *Czerw.* 15, (*ob.* Serb), eine Art Aepfel.

SOROK, -a, *m.*, (*Ross.* сорокъ 40). Sorok soboli ma sztuk 40. *Sol. Geo.* 3, 157, ein Bund Zobelfelle von 40 Stück. Soroka sobolów przednich drożéy nie maią przedawać nad zł. 200, *Vol. Leg.* 3, 371, *Goſt. Gor.* 78.

**SOROMIOT, -a, *m.*, srom miotaiący, bez wſtydu, bezczelnik, ein Unverſchämter, Schamloſer. Skoro Bóg Soromiot (Bachus) trunkiem gorącego wina, Ruszył mówić com miał tajemnego. *Petr. Hor.* 2, P 2 b, *not.* „o wſtyd nie dbaiący, mi'ce wſtydem na ſtronę".

SORTYMENTOWY, -a, -e, Sortiments-. W piasek leią blachy, kowadła, buzy, cepy i inne sortymentowe żelazo. *Os. Rud.* 92.

1) SOS, -u, *m.*, z *Franc.* sauce, *ob.* Salsza; *Bh.* omaćka (*ob.* moczyć); *Mor.* maćka; *Bs.* smocenje, oslastica; *Rag.* omaka, umòk, slaciza; *Rs.* соусъ; die Sauce, Pratenbrühe u. ſ. w. Różne sosy sporządzaią się do potraw. *Wiel. Kuch.* 429. Szczupak z żołtą polewką czyli sosem. *ib.* 423. - §. *tr.* humor dobry, zły, Humor, Laune. Nie w dobrymeś sosie. *Zall. Fir.* 56. Kiedy nie ieá w złym sosie, to się i przechodzi. *Teatr* 25, 45.

2) SOS, *ob.* Szos.

3) SOS, -u, *m.*, SOSIK, SZOSIK, -a, *m.*, wypuſtek roſliny, z *Niem.* Schoß, Schuß, Schößling, ein junger Zweig. Z korzenia ziela tego obdłużne sosiki abo pączki klinem wychodzą. *Syr.* 177. Szosiki albo wierzchołki kopru. *Syr.* 379. Z kapuſty głąbia pąpie, iak sosiki wyrastaiące, żołądkowi dobre. *Syr.* 1111. Sosiki albo wypuſtki szparagów, aby były grube, co robić trzeba. *Kluk Rosl.* 1, 213. *Palmes*, winny sosik i innych drzew latorośl; *palmo*, winne sosiki przywięznię do tyczy. *Mącz. Fruticare*, wiele małych szosików i gałązek puszczać,

rozrastać się. *Mącz.* W spragnionéy ziemi żyłach wyschły żyzne sosy. *Zab.* 8, 305 *Nar.*

SOSNA, -y, ż., *Bh.* ſosna, borowice, ſmrk (*ob.* świerk); *Slo.* borowice (cf. bór, borówka); *Sr.* 1. khoyna (cf. choina); *Sr.* 2 choiza, koiza, choizka; *Crn.* bôr, borova; *Vd.* borovez, borouz; *Slu.* bòr; *Bs.* bór; *Rg.* boor; *Ross.* сосна, сосенник; borowa, leśna, choyka, *pinus syluestris*, die Kiefer, die Föhre, die Fichte, drzewo po dębie naypożytecznieysze i pierwszey wielkości; kolce ma na kształt nitek, na zimę nie odpadaiące. *Kluk Rosl.* 2, 32. Sosna tłusta, w łuczywo obrócona, der Kienbaum. *Cn. Th.* 1038. Góra sadzała; zdało się, że moc dębów i sosen spadała. *Jabł. Tel.* 19. Sosna sadzona, ogrodna, liuba, iądrka w szyszkach maiąca. *Cn. Th.* 1038, die zahme Fichte, der Pignolenbaum. - (SOŚNIK, -a, *m.*, *Rs.* сошникъ, лемехъ, лемешъ, *ob.* lemiesz). Naregi, sośniki, żelaza, którémi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.* Sośniki u sochy, są dwa żelazne, którémi się ziemia porze. *Kluk Rosl.* 3, 117, die Hakenſchaar, die eiſernen Pflugſchaaren am Hakenpfluge. Sośniki do oranie ziemi są lane, a ztąd kruche; lepieyby się robiły z żelaza sztabowego. *Kluk Kop.* 2, 223. Ktoby na cudzym gruncie sochę i bronę zrąbał, i sośniki wziął ... *Stat. Lit* 301, Ziemia sośnikiem podniesiona od zakroiu spuszcza się do okładnicy, która ią układa. *Kluk Rosl.* 3, 118. SOŚNINA, -y, ż., sosnowy las, bór. *Cn. Th.* 1038, *Vd.* borje, borouje; *Rg.* bórje, boroviacte; *Bs.* boroviscto; *Rs.* сосняк, сосновикъ; *Ks.* сосни́на, сосня́къ, бо́ръ, или сосновый лѣсъ, ein Fichtenwald. - §. drzewo sosnowe, Fichtenholz; *Vd.* borovu drevu; *Rg. et Bs.* borovina; *Rs.* сосни́на. Sośnina dobra powinna być iasnożółta i ciężka. *Kluk Rosl.* 2, 32. SOSNKA, -i, ż., *zdrbn.*, mała szczupła sosna, ein Fichtchen, Kieferchen; *Bh.* borowićka, borůwka (*ob.* borówka), ſmrćek. - §. ziele, Wilczy mlecz, kolowrot, *esula. Syr.* 1490, Gattungen der Wolfsmilch. *Urzęd.* 183; *Bh.* dwogłs; *Rs.* прострѣлъ (*ob.* Przestrzał). Sosnka wodna, *ob.* Płodzieniec. SOSENKOWY kolor. *Comp.* 705. ? **SOSNORODNY, SOSNORODY, -a, -e, *pinifer*, *Rg.* borovit; fichtentragend. Sosnorodna góra. *Nag. Wirg.* 525. Ossa sosnorodna. *Chrośc. Luk.* 19. Atlanta głowa sosnorodna. *A. Kch. W.* 96. Bor sosnorody. *Zab.* 6, 170 *Min.* SOSNOWIECZKA, -i, ż., *Hippuris*, roślina podobna do chwoszki, rośnie przy zdrojach. *Kluk Dyk.* 2, 41, Tannenwedel, Schachtelhalm. SOSNÓWKA, -i, ż., *parus ater*, ptak wielkości sikorki, gnieździ się w dziuplach drzew sosnowych. *Kluk Zw.* 2, 273, die ſchwarze Meiſe. SOSNOWY, -a, -e, od sosny, *Bh.* borowý, ſmrkowý; *Slo.* borowý; *Sr.* 1. khoyné; *Rg.* borov; *Rs.* сосновый. Sośnowe drzewa. *Kluk Zw.* 2, 273. Sosnowy las, *ob.* Bor. Sosnowa żywica, *ob.* Smoła.

SOSOWY, -a, -e, od sosu, sałszowy, Sauce, *Rs.* соусный. Sosowe naczynie. z SOSYERKA, -i, ż., der Saucennapf, *Rs.* соусникъ, (*Vd.* sosir, z solnica, *Rg.* sosjèr, zsolnica).

SOSZKA, *ob.* Socha.

*SOTMAS, -a, *m.*, n. p. Dawne iego imię przytaię, Późniejszym zaś czasem Znali go szydercy sotmasem. *Zab.* 8, 96 *Treb.* ?

*SOTNIA, *SOTNIK, *ob.* Setnia, Setnik.

SOWA, -y, ż., SOWKA, -i, ż. *dem.*, *Bh. et Sle.* ſowa; *Sr.* 1. ſowa; *Sr.* 2. ſzowa, (*Sr.* 2. ſzowka grosz, pieniądz); *Crn.* sóva, (*Crn.* sove, s wróżek, *Crn.* sovęti *auditari, cantare, sonare*, cf. zwać, zowie, odezwać), zhoſnk, zhúk, hitàp; *Vd.* sova, soviza, zúk, (*Vd.* soviza, s ptak wabiący, wab', *Vd.* sovjak, velika, grosna sova, s sowa lęźna); *Cro.* szòva, chúk; *Dl.* jéy; *Sla.* chúk; *Bs.* sova, scjoja, kalus, kalaus, sgeglin, kukaviça, (cf. kukawka), kukuvika; *Rg.* sova, scjoja, kukuvikka, chjúk, (*Rg.* sóva, sovka, sojka, svrzaka *pica glandaria*, *Rs.* сова, пилюкъ, канюкъ; *Fc.* нощникъ, нощница, нетскимъ; cf. *Hbr.* נץ zabua *noctua*, cf. *Ital.* civetta, suitta, coccoveggia, *Gall.* chouete); *ſtrix ulula*, die Eule, Nachteule, ptak wielkości kury, gnieździ w ſtarych domach. *Zool.* 279. Sówką nazywam tego ptaka, którego pospolicie sową nazywamy, dla różnicy od owey wielkiey sowy leśney, puhaczem zwaney, Bergeule, Puhay, Huhay. *Kluk. Zw.* 2, 228; *ob.* lęźna sowa). Ptaka wesołego nie widać, prócz puhacza i głosu smutnego lęźney sowy. *Bard. Luk.* 2, 29, *Kchw. Wied.* 25. Chrapliwe sowy. *Hul. Ow.* 79. Sowy huczą. *Gaw. Siel.* 369; *Cro.* chuk chuvika). Krzyczy głośno soweczka. *Ban. A* 2 *b*; das Käuzchen Sowa, gdzie śpiewa, tam źle się dzieie. *Petr. Hor.* 2, *H* 4; Unglücksvogel, Todtenvogel. Sowa na dachu kwili, komuś umrzeć po chwili; Sowka woła: Poydź! *Cn. Ad.* 1075. – *tr. ad homines*, zadać na co sowę, s ton spuścić, smutnie się odezwać, den Ton ſinken laſſen, traurig antworten. Zadęli na to sowę posłowie. *Pot. Syl.* 208. Słysząc to, zwiesił nosa i niedarmo zadął sowę. *Pot. Arg.* 266. – Sowa dnia nie lubi. Sowa śleporodna. *Kul. Her.* 94. Chroni się, iak sowa światła. *Biel Kr.* 450. Orłowi południe, noc sowie przyſłoi. *Mon.* 69, 990, każdemu swoie). *Sle.* i ſowa na ſłunce blebi, i sowa na słońce patrzy, cf. gada iak ślepy o kolorach) Sowka prożna światłości. *Paſt. F.* 131. Marszczy się, wzrok nurzy, iak sowa. *Zab.* 9, 360 *Fyſſ.*, cf. sęp. posępny, ponury). Jak wróble na sówkę, na mię biią; wszyscy na mię iadą, kracą. *Cn. Ad.* 1269. Za swym szedł zdaniem, iako ptak na sowkę, Niemasz też dziwu, że wpadł w samołowkę. *Pot. Syl.* 221. Sowy z sokołem w ieden rząd nie włożysz. *Wad. Dan.* 27. Po głosie cię każdy pozna, żeś sowa, choć się za sokoła udaiesz. *Pim. Kam.* 337. Nie urodzi sowa sokoła. *Rys. Ad.* 43; *Sle.* ſowa ne wiſeči ſokola; oyca złego zły syn). To iest doświadczona, iż nie urodzi sowa sokoła, sikora słowika, iaſtrząb' gołębia. *Zrn. Pſl.* 2, 276 *b*; *Sle.* ſokol ſtrž ſowu wiſebẽni, *ingratus filius*. Kiedy sowa zieſtrzębicie, wyżey lata niż sokoł. *Fr. Ad.* 55, nie widzi słońca, ale oślep lata i bardziey niż sam iaſtrząb' odyma się; tak szczęśliwi wnet spyszniedą. *Lub. Rez.* 37, pan z nędznika ciężki; *Cro.* chuvay od nosa oſtroga, Jos boly od musa chasztnoga; Goszpon od pluga, oſtraje kuga; *asperius nihil eſt humili, cum surgit in altum*). *Pol. Arg.* 506. Sowa choćby pod niebiosa latała, sokołem nigdy nie będzie. *Cn. Ad.* 1074. Sowa nie odrodzi się w sokoła. *Fr. Ad.* 32; *naturam furca expellas*). Z puſtey ſłodoły rady lecą sowy. *Fr. Ad.* 22; *cf.* puſtki w głowie). Pokaż przed światem, że nie sowy płodzisz w głowie. *Teatr* 16 *b*, 46, żeś głowa nie dla kształtu). – 2) Sówki, zanocnice, motyle, głowy maią sowom podobne, *noctuae. Kluk. Zw.* 4, 98; eine Art Schmetterlinge, Nachtvögel, Eulen. – 3) Sowka, potaiemny odciek czyli dziura, którą w dymarce w piecu robią, w tę dziurę wpływa żelazo i napełnia ią. *Os. Zel.* 83; ein verborgnes Abflußloch im Schmelzofen. SOWI, -ia, -ie, od sowy, Eulen-, *Boh.* ſowí, *Rs.* совиный. Rodzay sowi należy do rzędu iaſtrzębiego. *Zool.* 278. – *Ruff.* Z sowieho hnizda, choć sokoł wyletit, soroki na iobo skrehetaty budat. *Cn. Ad.* 1141; zarzut z urodzenia). Nos ma mopsowaty, oczy sowie. *Teatr.* 81, 18, małe, ciemne). Sowie oczy, ślepe, zmrużone, blinde Augen. Sowie oczy rodziców w dzieciach. *Pol. Arg.* 485, Sowim dniem wszyſtko robił, *luce nihil geſtum. Zebr. Ow.* 517, w nocy, ukradkiem). Chce on sokoły zalecieć, ale podobno rychley pòydziemy sowiego. *Rey. Wiz.* 90, (cf. psiego). – §. *Botan.* Sowia ſtrzała, ziele, Rożyczki Panny Maryi, Krewnik Plowogłów, *potentilla sanguiſorba*, gatunek Zyleńca, dobra pasza dla bydła. *Kluk. Dyk.* 2, 228, eine Art Becherblume, Pimpinelle. Sowia zób, sowi groch *faba ſylveſtris. Sien.* wykl., Waldbohnen. SOWIEĆ *Neutr. ndk.*, osowieć *dk.*, iak sowa ponurym, ociągaiącym się ſtać, (cf. sęp, posępny; *oppos* iaſtrząb', iaſtrzębieć); wie eine Eule traurig ſeyn, die Flügel hängen laſſen, finſter und matt da ſitzen. Ptaki, gdy cierpią iakąś dolegliwość zaraz sowieią. *Haur. Sk.* 271. Gołębięta, gdy sowieią, na deszcz. *Haur. Sk.* 103.

*SOWERSZENNY, -a; -e, *Rs.* совершенный, doſkonały, dokładny, vollkommen, (cf. wierzch); Liturgiia święta sowerszenna albo doſkonała. *Pim. Kam.* 222, *ib.* 76, *ib.* 85.

*SOWIETNIK, -a, *m.*, *Rs.* совѣтникъ, *f.* sowietnica, radca, konsyliarz, der Rath, Rathmann, Conſeiller, (*Rs.* совѣтъ sowiet radzić, sowietnoje mieſto radziectwo; *Ec.* совѣтопомѣщанще ratusz; *Crn.* posvjetuvavz, svjetuvavz, s konsyliarz, *Crn.* svjetujem, s radzę, *Crn.* svjetuvalishe, s ratusz; *Vd.* svitnik, posvituvauz, svitni gospud, s radny, *Vd.* svit, svituvanje, s rada, *Vd.* svetnik, s patron, *Vd.* svitna hisha, svituvalishe, svietuvalshe, s ratusz; *Cro.* vèchnik, szvètnik, s konsyliarz, *Cro.* szvetujem, s radzę się; *Dl.* vichnik, s radca; *Bs.* vjecchnik, s radca, *Bs.* odvitnik, s patron, *Bs.* svitovati, svjetovati, s radzić; *Sla.* vichnik, s radca, *Sla.* odvitnik, s patron; *Rg.* vjechnik, svjetnik, s radca, *Rg.* odvjetnik, s patron; *Rg.* vjecchjatti, svjettovati, posvjettovati, s radzić; *Rg.* vjechje, vjechniza, s ratusz; *Rg.* svjet, *consilium*, *ob.* *Wiec). Święty ten konsultorem albo sowietnikiem zakonu umarł. *Steb. pr.*

SOWITY, -a, -e, SOWICIE, SOWITO, w SOWIT *adv.*, *Rs.* сугубый, сугубо (iak Pol. sowity, od winąć, wić, tak Ross. od giuać, giąć, gibać); podwóyny, we dwoie, doppelt, zwiefach. Oleiek ten ma być tylko chuſtą sowitą nakryty. *Syr.* 800. Chuſteczkę trzy- i czworosowitą maczać. *Syr.* 1291. – §. tyle dwoie, drugie tyle wynoszący, noch einmal ſo viel, doppelt, zwiefach. *Inſtus*, dwoiski, sowity. *Mącz.* Od beczki miodu po gr. sexagenas, od miodów ſtarych sowito po gr. 24. *Vol. Leg.* 3. 595. *Zowicie abo we dwoynasob, tyle dwoie. *Sekl. Math.* 23. Oddaycie iemu, a sowicie we dwóynasob oddayczie; v kubku, w którym on wam mieszał, odmierzaycie iemu dwoiako. *Leop. Apoc.* 18. 6. W sowit kawy wszystkim, iako zwyczaynie. *Teatr* 19, 63. Kto się w Lędzicy wierze urodził i w niey trwa, ten tylko iest prostym synem

piekła; ale kto urodzony w prawdzie do niedowiarstwa się przenosi, sowito będzie synem piekła. *Birk. Ex. D 4 b.* - Kmieć aptekarski ukropa wizgiego, my sowitym naczyniem zowiemy. *Syr.* 829. - §. sowity, okwity, hoyny, reichlich, überflüßig. Dobrodzieystwo sowicie oddaway. *Cn. Ad.* 180. Owa ani obaczysz, iako to bóg sowito zawotuie. *Rey Zw.* 27. SOWITOŚĆ, - ści, ż., dwoyuasobność, hoyność, Reichlichkeit, Verdoppelung der Entgeltung. Obaczyła, że się iey z sowitością pszenica wróciła. *Prot. Jał.* 19. Widzisz, iak się iałmużna wraca z sowitością! *ib.* - *§. prowizya, die Interessen vom Capital, die Zinsen.* Zapis na zapłatę summy iściznę, sowitości, szkod, nakładów. *Stat. Lit.* 265. Powinni potomkowie iściznę i z sowitością zapłacić. *ib.* 266. Jeśliby dłużnik przed rokiem w liście opisanym zmarł, tedy potomki więcey nie maią płacić iedno iściznę iemu pożyczaną, a sowitości, win, ani nakładów nic nie maią płacić. *ib.* 266.

SOWIŻRZAŁ, - a, *m.*, wietrznik, postrzelony, *Bh.* ſowi grzeble, ſſital, łopa, ſaffel; (cf. *źrzeć, z widzieć), ein Eulenſpiegel. Ten sowiżrzał dom cały przewrócić gotowy. *Niemc. P. P.* 4. SOWIŻRZALSKI, - a, - ie, SOWIŻRZAŁOWY, - a, - e, wietrzny, niestateczny, eulenſpiegleriſch. Gachzminą sowiżrzalską. *Zab.* 9, 109 *Zabł.* Sowiżrzałowe żarty śmierdzą. *Dwor. A* 1. SOWKA *ob.* Sowa.

*SOWOKUPLENIE, - ia, *n.*, *Rs.* совокупле́нїе, połączenie, społeczenie, die Verbindung, Vereinigung. Rodzenie się potomstwa z sowokuplenia się męża i żony. *Sak. Dusz.* 116, *ob.* spół, współ.

SOYKA, - i, ż., *Bh.* ſogła *pica Vulgaris, Kluk. Zw.* 2, 295; *Slo.* ſogła soyka, kawka; *Mor.* ſoge; *Sr.* 2. łabeja; *Crn.* shóga, shoja; *Vd.* shoga; *Cro.* shojka, s'ojka, (*Cro.* soyka, soja, chóka, chavka, kavka *graculus*); *Ilg.* ssajko, (cf. czayka), choka, tsóka, ssoyka, kawka, *Dl.* ssoyka; *Bs.* sojka; *Rg.* sova, soyka, sojka, svrakka; *Ross.* сой, сойка, ро́кжа, дера́ба, синеворо́нка, снеговоронка, кедро́нка; cf. *Ital.* chiosa); *corvus glandarius* ptak mniejszy od sroki, gnieździ się na dębach; naśladować może słowa ludzkie. *Zool.* 261; der Eichelhäher, Nußhäher; (cf. Orzechówka, Kraśka). Rozdrażne soyki. *Ban. J* 3 *b.* Dziś dobrodzieyka iak soyka rzegoce, Nie pamięta, iże to bardzo szkodzi cnocie. *Papr. Pr. D* 2 *b.* Człowiek świegotliwszy nad garliczkę, która zawsze huczy swym głosem, nad soykę, nad kobyłkę, która świerkoce ustawicznie, blegotliwszy. *Eraz. ięz. D* 6 *b.*

SOŻKA, Soszka *ob.* Socha.

S P.

SPAC, spał, śpi, śpię *med. ndk.*, Sypiać *Freq.*, *Bh.* ſpati, ſpim, ſpálám; *Slo.* ſpať, ſpim; *Sr.* 1. ſpaći, ſpu, ſpiu, ſpim; (*Sr.* 1. ſpanê, ſkrone skronie); *Sr.* 2. ſpaſch; *Crn.* spâti, spim; *Vd.* spâti, spál, spim, spajatí; *Cro.* spat, spati, zpal, zpim, szpati, szpim; *Rg.* spatti, spâvati, spijm; *Bs.* spatti, spavati; *Sla.* spávati; *Ross.* спать, спишь, спитъ; cf. Niederſ. ſlapen, *Angl.* sleep, cf. *Gr.* ὕπνος, ὑπνοῦ, *Lat.* sopio, *Arab.* نعس *sopore corruptus eſt*, cf. *Hbr.* נשׁב schabbath *quieuit*, cf. szabas; *sed cf. etiam nostrum* sép, sypać); *Ger.* ſchlafen; (cf. drzymać). Spanie, das Schlafen, der Schlaf, *sen*; iest odpoczynkiem natury naszey. *Haur. Sk.* 399, Chłopi w grochowinach śpią po pracy głęboko. *Zab.* 121; 278 *Tręb.*; *Slo.* keď ſpi, ani chleba nê pitá, *bonus eſt dum dormit*). Snem związany Spi iak zarzezany. *Groch. W.* 353, iak zarznięty. *Pot. Jow.* 2, 59. Spią tęgo, iakby ich porzezał; nie dowołasz się nikogo. *Cn. Ad.* 1078. Kto na poły śpi, różne mu się snuią widziadła; a niekiedy we śnie samym śni się mu, że śpi. *Pilch. Sen. liſt* 410. Gdy się spać kładę na łoże, bezpiecznie odpoczywam. *Ryb. Ps.* 4. Kto snać w nocy spać nie może, kup' sobie dłużnika łoże. *Gol. Wym.* 195. Jakże mi się masz, spałżeś dobrze w nocy? *Teatr* 22, 68. Dobrze mu się na tym łożu spało. *Bud. Ap.* 85. Nigdy wcześnie spać nie idzie. *Teatr* 35 *b*, 2. Idź spać, powiadam temu, który posiewa. *Teatr* 20, 95. Spać długo gospodarzowi sromota, i hetmanowi. *Cn. Ad.* 1075; nie dospać trzeba, dla chleba). Spanie, iest nierobotnych marne kochanie. *Cn. Ad.* 1077: spanie, uyma żywota; śpiący umarłemu podobny. *ib.*, sen obraz śmierci). Spaniem głodu pozbyć. *Cn. Ad.* 1078, sen łaknienia lekarstwo). O siedmiu braci, których śpiącymi zowią, historya. *Sk. Zyw.* 2, 67, die Siebenſchläfer. *Kom. Warsz* 10, 1, 111. Spać po obiedzie, rzadko się powiedzie. *Cn. Ad.* 1076. Tam śpiy, gdzie się upiiesz. *Rys. Ad.* 12. Między myrtami, przy Ideyskim dole Wdzięczny sen spało nadobne pacholę. *Zim.* 155. Wszedł na szrodek okrętu, i spał snem ciężkim. (*Leop. Jon.* 1, 5; ciężko spał). Spać się chcieć, *Rs.* спимъ ся, спалось. Czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy. *Cn. Ad.* 373, co kto miłuie, to i we śnie czuie). Chodzenie śpiąc, choroba lunatyków. *Krup.* 5, 643. Czuyny, śpi nie śpiąc. *Cn. Ad.* 136. Nie każdy śpi, co chrapi. *Teatr* 29 *c*, 21. A on śpi; nie śpi! tylko chrapi, Oczy śpią, serce do uczynku kwapi; Tak frant śpi, iak kot, kiedy się uciszy, Spi kot, sprobuycież w ten czas biegać myszy! *Bratk. G* 3 *b*, licha nie budzić, kiedy licho śpi). Śpiący, który śpi, przez sen, ſchlafend; *Cro.* sznên; *Bs.* sanan, anecchi, ú son, ú ani). Śpiącego lwa budzić. *Teatr* 33 *d*, 39. Nie budź psa śpiącego, nie drażniy, *Slo.* ne zbudzeg pſa, keb ſpi. - *aliter*: Śpiący, drzymliwy, senliwy, ospały, ſchläfrig. - §. Noc ta mało spana wszystkim była. *Tward. W. D.* 2, 157; *obierues Particip. Pass.*). Dni i nocy prowadził niespane. *P. Ach. Jer.* 325; ungeſchlafen, bezsenne, ſchlafloſ. W ciężkim płaczu strawił noc niespaną. *Papr. Ryc.* 27. Zawrzyy sam oczynki małe, Często czuyne, rzadko spałe. *Groch. W.* 366, *obserues Participium*, z które rzadko spały). - Niespanie, z bezsen, bezsenność, das Nichtſchlafen, die Schlafloſigkeit. Niespanie iest rzecz ciężka i ckliwa. *Haur. Sk.* 390. Wspominałem cię na pościeli moiey, czasu niespania rozmyślałem o tobie. *Bud. Ps.* 63, 6. W niespaniu był bardzo cierpliwy, tak iż czasem od zachodu słońca aż do wschodu z modlitwy się nie ruszył. *Sk. Zyw.* 2, 41. - §. *Inactuose* spać, nieczynnym być, nie dbać, ſchlafen, unthätig, unbeſorgt ſeyn. Nie spaćby tu trzeba; pilności, czuyności potrzeba. *Cn. Ad.* 649. Na wszystkie te pobudki, lepiey niż on Endymion spał. *Warg. Wal.* 112. Nie frasuy się o to, śpiy na to dobrze. *Cn. Ad.* 594, *Dudz.* 63, *de hoc quietus eſto. Mącz.* Pan na to z daleka przez palce patrzy, a prawie śpi. *Rey Pſt. M m* 2. Śpiy

na oboie ucho bespiecznie. *P. Ach. Orl.* 1, 49. Zrobię ia to, a ty sobie tym czasem śpiy na obie uszy. *Teatr 12 d, B.* Wolny od bogactw śpię na uszy obie, Oddawszy wiatrom smutki i kłopoty. *Anakr.* 79. Tym czasem nie spał Jugurta, wszędy obiegał, zachęcał, utarczkę wznawiał. *Pilch. Sall.* 207. nie próżnował). Obawiam się, by nassa wałeczność, od nieprzyiaciela wolna, do swego się spania znowu nie wrocila. *Warg. Wal.* 232, letarg, śpiączka). – Bozka sprawiedliwość nad złoczyńcą onym nie spała. *Sk. Zyw.* 2, 279. nie minęła go, nie chybiła). – §. Spać z kobietą, przespać się z nią, leżeć z nią, mieć do czynienia z nią, eine beſchlafen, mit ihr ſchlafen. Któryby spał z macochą swoią, śmiercią umrze. 3 *Leop. Lev.* 20, 11, któryby obywał z macochą swoią. 1 *Leop.*). – §. spać w grobie, leżeć w grobie, odpoczywać, umarłym być, im Grabe ſchlafen, ruhen. Ci niegdyś sławni w dziełach i ozdobie Spią teraz w grobie. *Kras. Off. F 4.*

Pochodz. *śpiączka, śpik, dospać, dosypiać; naspać, narypiać się; ospały; pierwospy; przespać, przesypiać; rozespać się, rozespany; uśpić, usypiać; sypialny, sypialnia; wyspać się, wysypiać; zaspać, zasypiać*, cf. *snąć* sub vocabulo *Sen.*

SPACER, – u, *m.*, (z łac. spatiari); z przechadzka, das Spaziergehen, der Spaziergang; *Crn.* sprehod; *Vd.* pohaja, prehoja, sprehod; *Cro.* sétanye; *Rg.* scétgna, próscета; *Bs.* proscetanje, scetgna. *Rs.* разгулка. Pani poszła na spacer. *Teatr* 28 *b*, 3. – *fig.* Sumnienie trzeba posłać na spacer, a ia się tylko z odwagą zostanę *Teatr* 22, 43, wyprawić, odłożyć, oddalić). U naylepszey kobietki idzie czasem na spacer cnotka. *Teatr* 29 *c*, 4. przyśnie). – §. Spacer, mieysce spaceru, mieysce przechadzki, *ob.* *spas, der Ort zum Spaziergehen, der Spaziergang; *Crn.* vojdèshe; *Vd.* pohajalishe, prehajalishe, hodishe, voidishe, hodalishe, obhodishe; *Cro.* setalishe, prefsetno meszto; *Rg.* scétalisctе, scétniza, scétalo prescétniza; *Bs.* proscetniça, mjesto od scetgne; *Rs.* гулябище. Po spacerach jeździć. *Teatr* 27, 97; po mieyscach przechadzki, Spazierèrter. SPACEROWAĆ *cz. intransit. ndk.*, pospacerować *dk.*, przechodzić się na przechadzkę, ſpazieren, ſpazieren gehen; *Sr. a.* ſchpaziromaſch; *Crn.* sprehajam; *Vd.* spanzirat, prangat, prehajat, se pohajati, se sprehajati, preretruvatise, (*ob.* przewietrzyć się), shpranzirati; *Cro.* presechújemsze, shetatisze, shechem, korazhiti, (cf. kroczyć); *Dl.* setati; *Hg.* setalni; *Bs.* scetati, proscetatise; *Slo.* shétatise; *Ross.* гулять. Spaceruiący, *Spacerownik; *Vd.* pohajavez, prangavez; *Cro.* sétavecz; *Bs.* scetgnik, knji sceta, *f.* scetaliça; *Hg.* scétalaz, *f.* scétaliza, der Spaziergänger. SPACEROWY, – a, – e, od Spacerem, Spazier-, *Rs.* гулябный Spacerowy ogród. *Teatr* 43 *b*, 4; do przechadzki służący, ein Spaziergarten.

*SPACHAĆ, *ob.* Pachać.

SPĄCHAĆ co, poczuć iak pies węchem. *Cn. Th.* 1039, *Cro.* prouhavam, prishnulszem; (etwas ſpüren, wittern, durch den Geruch erfahren. *pr. et tr.* zwęszyć. SPĄCHAĆ się z kim, spiknąć się, stowarzyszyć się, popąchać się; ſich mit einem verbinden, verbrüdern. Spąchawszy się z ludźmi swoiey fortuny. *Pot. Syl.* 161. Już huntowsik z podobnymi sobie spąchał się. *Pot. Arg.* 346. Mógł się ruch z babą sobie równą spąchać. *Pot. Syl.* 8. – §. Spąchać się od kogo, z zarazić się, ſich von einem anſtecken. W Krakowie posłów Hussytskich nie chcieli mieć duchowni, aby uasi od nich się nie spąchali. *Biel.* 278. Racki ięzyk, Serbski, Charwacki, Bulgarski, iuż maią coś pogańskiego, bo się od Turków spąchali. *Cer. Dw.* 50.

*SPĄCHACZ, – a, *m.*, w spąk idący, cofaiący się, ein Rückgänger; *tergiversator*, spąchacz, ktory nie chce zostać. *Mącz.* *SPĄCHNĄĆ *med. idntl*, *tergiversari*, wspak iść, *Rs.* спятить, rückwärts gehen, zurück gehen; trwożyć sobą, opierać się. *Mącz.* – *tergiversatio* opieranie, spąchnienie, podanie tyłu. *Mącz.* – (SPĄCYUM w ikim piśmie prożno zostawione *Teatr* 21 *b*, 76; *ob.* Okienko. – §. spacyum u zygiera, którym przekłada słowa i wiersze. *Mag. Liter.*, das Spatium im Schriftkaſten –). (Spaczkować, *ob.* Szpacakować).

SPĄCZNY, – a, – e, paczący się, krzywiący się, ſich krumm werfend wie ein Bret von der Sonne; krumm werdend, (*Bh.* spatetini) wspaczały, spaczność, zgrzęt wspaczność; *Vd.* spazl nost, z przeszkoda). Nie chowali nmoczność; *Vd.* spazl nost, z przeszkoda). Nie chowali nmocwy, iak ich oycowie, obrócili się w łuk spaczny *Leop. Ps.* 77, 57; iak łuk omylny. *Biel. Gd.* wie ein loſer Bogen, Curb., niedobrze natężony). SPACZAĆ się *Leop.*, Spaczać się *ndk.*, paczyć się, wspak się wyginać, (*Dom.* wspak, opak), ſich werfen wie ein Bret von der Sonne, ſich krumm zurück tretен; *Rs.* бухнуть, разбухнуть, (cf. бухать), ucieka-robić, przeciwić się, zgrzeszyć, spaczyć się, zgrzeszyć się, ſe przeciwić się, zgrzeszyć, spaczym, spaczym na wspak obracać; *Crn* spazhiti, spazhem, z psuć; *Vd.* spazhiti *id.*; *Cro.* zpachiti, zpachujem *scandalizare*, *seducere*; zpachnik, zpachitel *seductor*, zpachka *scandalum*). Tak wielka w tey rzece liczba ludzi i koni została, aż się woda w niey spaczyła i hamowała. *Biel.* 474. Wody, które na dole się zbieżą i opadną, a które z wierzchu cieką, w jednej kupie się spaczą. *Leop. Joz.* 3, 13. – *fig.* Jeśliby spaczyło się serce twoie, tak żebyś nie chciał słuchać boga, zgiesz. *Leop. Deut.* 30, 17; jeśliby się upierało.

*SPĄD, SZPĄD u *Rs.* пядь, pewna miara zboża, ein gewiſſes Getreidmaaß. Biskup Chełmiński wymógł sobie u Krzyżaków, ze 200 włók podatki, to iest z każdey włoki spąd pszenicy i żyta każdy rok. *Biel.* 320. W biskupstwie tey krayczyna w jednem gminie nazwali piętnaście spądów. *Biel. Sw.* 34. Nabrawszy we wszech dziesięć spądów śrebra, udał się do Węgier. *Gwag.* 662.

SPAD, – u, *m.*, SPADEK, ZPADEK, – dku, *m.*, *Reb.* upad; *Slo.* pád; *Crn.* pad, padz; *Vd.* dolpad, *Ross.* падёжъ spadanie, spadnienie z wyższego mieysca na dół, der Abfall, Herabfall, Herabſchuß, Ablauf, Fall. Zobacz w górach, aż do spadku śniegów. *N. Pam.* 19, 183, (póki śnieg nie spadnie). Woda nie ma spadku. *Teatr* 8 *b*, 14. (Spadku). Oddalenie wierzchu rzeki od linii poziomey w danej, spadkiem wód nazywamy. *Hub. Wst.* 53. Rzeki płyną za spadkiem, który dla siebie znayduią. *Klok. Rp.* 2, 100. Wysoki spadek, gdy grobla znacznie [illegible] na, i woda z znaczney wysokości na koło płynie. *Cz. Zeb.* 88. Spad wody przykry, wysoki, cf. prog, kaskada, der Waſſerfall, *Crn.* slàp; *Rs.* падёнъ. Spadowe mnieysze, *Rs.* порожки. Ościoły wierzchy domowe słomą z taką pochyłością, iż przy wygodnym dździe,

dzie, przebywali zimę bezpiecznie, *Pilch. Sen. list* 3, 58, przy dobrym ścieku wody deszczowey z dacho, Abfluß - Spadek wilgotności w ciele, descens, der Abfluß der Feuchtigkeiten im Körper. Bolenie gardła pochodzi też z głównego spadku. *Haur. St.* 407. - Spadek tonów, spuszczanie tonu, das Sinkenlassen der Stimme. Pilnie uważay, iakie ewolucye tonów, iakie spadki, formaty i trele robi. *Teatr* 53 *b*, 63. - Spadek, kadencya rymowa, *Vd.* besedni spadek, rim, sloshik, besedesloshnoit, der Reim. Sposób pisania wierszem nierymnym czyli bezkładnym, albo do spadków nieprzywiązanym, nie nowy *Mon.* 75, 241. Spadki u armaty, stopnie cieńczenia iey ku otworowi, die Abstufe an einer Kanone, wo sie nach einem jeden dünner wird. Obręcze pierwszego i drugiego spadku armaty. *Jak. Art.* 138. - *Gramm.* Spadek, przypadek *casus declinationis. Budz.; Sło.* pad; *Crn.* pigba; *Vd* pregyb, ishod; *Rg.* namjena; *Rs.* падежь; *ob* Przypadek gramatyczny. - Spadek, upadek, utrata, zguba, Fall, Verlust, Untergang. Pokażę wielkie utraty i spadki, które on na woynach popadł *Orzech. Tar.* 35 Ludzie podobni w spadku do żeńczego kłosa, który sam się do siarpa na zgubę nachyli, *Hist. Dan.* 217. - §. Spadek maiętności po krewnym, sukcessya, dziedzictwo, puścizna, wzięcie po kim pozostałości. Erbfall, Erbfolge, Erbnahme; *Bh* napad, napadnost, bédictwi, (*Bh.* napadnjf; bédic dziedzic): *Sr.* 1, herbnoti; *Vd.* dieushnoft, dieudishnoft, dieushina, dieu. erbshina dieushen pergod; *Rg.* baschina. *Ross.* достояніе, наслѣдство, наслѣдіе. Zbiór wszystkich rzeczy i wszystkich praw zmarłego, nazywa się iego spadkiem, puścizną, a względem dziedziców dziedzictwem. *Gal. Cyw.* 2, 146. Jeśli własność nabyta od moich potomków na ich dzieci przyydzie, tedy ią spadkiem albo własnością przymarłą zowią. *Szczerb. Sax.* 433. Spadek po kim brać, dziedziczyć; *Vd.* dodielshati, podielshati, doerbati, poerbati; *Ger.* beerben, *Eccl.* пріяти, (*l.* prziąć), пріемлю, ужитечествовати, (cf. użytkować). Po mnichu żaden spadku nie bierze. *Sax. Post.* 129 Pragnąc spadków po stryiu, nie życzył mu żywota. *Otw Ow.* 267 SPADAĆ *ob* Spaść 1). SPADKOWANIE grammatyczne, *ob.* Przypadkowanie. SPADKOWY, - a, - e, od spadku, Abfalls-. Prawo spadkowe, o sukcessyyne, Erbfallsrecht, Erbrecht; *Rs.* наслѣдь именный. Król, iż ka ążęta Mazowieckie żadnego męzkiego dziedzica nie odumarli byli, prawem spadkowym albo kadukiem pozostałe maiętności sobie przysądzał. *Krom.* 637. SPADLISTY, *ob.* Spadzisty. SPADŁY, SPADNIENIE, *ob.* Spaść 1). - *SPADOCHRON, - u, *m.*, parachute; płachta wielka z sznurami, o hamuiąca od szwanku w spadaniu. *Mag. Mech.* ein Fallschirm. **SPADOWCHÓD, - u, *m.*, siłowstęp, influencya niebieska *Zebr. Zw.* 170. SPADYMENT, u, *m.*, cień spodny od wyskoku u malarza. *Mag. Mech.* der Abfall des Schattens in Gemälden. SPADZISTOSC, ści, *ż.*, pochodzistość, pochyłość, stoczystość die Abhängigkeit, Abschüssigkeit, der Abhang; *Ross.* схожь, (*ob.* schod,); откосъ, наклонъ, отлогъ, отлогость, уклонъ, (cf. ukłon), взъемъ, скатъ, скатность, крутизна, покатость, крутость, (cf. krętość), крутизна, покатость понурость, (cf. ponurość). Gory maią większą spadzistość ku zachodowi, niżeli ku wschodowi. *Stac. Buff.* 163. Góra się iakaś z wolna zaczynała. Długa spadzistość wstęp na nią czyniła. *Karp.* 1, 118. SPADZISTY, SPADLISTY, - a, - o, SPADZISTO *adv.*, pochodzisty, pochyły, pologi, stoczysty na dół, położysty abschüssig, abhängig; *Ross.* отлогій, отложистый, отлогобережій, косогористый, скатистый, покатый; (cf. pękaty), покатистый, понурый, наклонный. W mieyscach spadlistych nawozy nie długo trwać zwykły. *Haur. St.* 31. Proste spadziste góry, skały, przepaściami zowią. *Lesk.* 81. Wiemy, iak dumne Tytanów zawroty Ukrocił Jowisz spadzistemi groty, *fulmine caduco. Hor.* 2, 46 *Kniaź.*, udorzaiącemi, schleudernde Blitze. Stroie spadziste i weinane. *Mon.* 70, 155.

SPAIAC *ob.* Spoić. w SPAK *ob.* Wspak.

SPAŁ, SPALI *ob.* Spać, śpi.

SPALENIEC, - ńca, *m.*; spalenia godny, *ustulandus. Cn. Th.* 1010, der das Feuer verdient hat. - (SPALERA *ob.* Szpalera). - SPALIC *irz. dk.*, spalać *ndk.*, *Bh.* spaliti; *Slo* spalugi; *Sr.* 1 spalici, zpalim, zpalu; *Sr.* 2. spalisch; *Vd.* seshgati, sanietiti, seshagati, poshagati; *Slo.* sazechi, (*ob.* sażegać); *Rs.* спалить, сожечь, сжечь, сожигать, сжигать; *Ee* изпаляю; w perzynę obrócić, ogniem zniszczyć, paląc strawić, verbrennen. Ogień gore tak długo, póki stawa drew; iak skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie *Syr. sk.* 162. Co to u nas lasow spalaią ci prości hutnicy dla popiołów, których w lepszym gatunku bez szkody lasów można przysposobić. *Torz. sk.* 214. Mała iskierka całe miasto spalić może. *Alok. Turk.* 118. Miasto złoczyńca spali; król go ledwo zbuduie. *Fr. Ad.* 71; cf. Herostrat. Krawiec igły szukaiąc, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27, większy koszt, niż pożytek). - *Execr.* Żeby cię iasne pioruny spaliły! *Teatr* 24 *c*, 60. Niech piorun spali i książki i łacinę! *Teatr* 24 *c*, 31. - Spalić co na proch, na popioł. *Cn. Th.* 1040. Skępiec, żeby rdza nie gryzła talarow, przecierał ie kawałem sukna zawsze iednym, który za kluczem także chował, myśląc go kiedy na srebro spalić. *Off. Sir.* 4; srebro z niego wypalić, zu Silber brennen, das Silber aus ihm ausbrennen). Spalić się powinnabyś ze wstydu. *Teatr* 52 *d*, 17, płonąć, opłonąć, cf. raki piec, rumienić się). - §. Pistolet na panewce spaliwszy, nie wystrzelił. *Alok.* 25, pfirzknąwszy, brannte von der Pfanne ab. - §. spalony, rozpalony, verbrannt, entbrannt, erhitzt, hitzig. Kapusta, którą lecie zbieraią, spaleńszą krew czyni, niżli ta, którą w zimie zbieraią. *Spicz.* 24. - 2) *tr.* Osiel wlazłszy w zboże, tam iak je, tak je, cały zagon spalił, potym iak świnia w zbożu się obalił *Jabł. Ez.* 144; skosił, er frass ein ganzes Kornbeet kahl, mähte es kahl ab. SPALISKO, - a, *n*, *Bh.* spaleniszte, zgliszcze, mieysce spalenia czego, die Brandstätte, wo etwas verbrannt worden. Oeta góra śmiercią i spaliskiem Herkulesowym sławna. *Otw. Ow.* 355. SPALNOSC, SPALISTOSC, - ści, *ż.*, przymiot tego, co może być spalonym, die Verbrennbarkeit. Stahl przyznawał flogistykowi, że iest przyczyną spalności ciał. *N. Pam.* 1, 15 SPALISTY, SPALNY, - a, - e, do spalenia, verbrennbar; *Rs.* спаляемый.

*SPAŁOSC, - ści, *ż*, espałość, śpiączka, die Schläfrigkeit, Schlafsucht. Kołyszcie się i chlebcie się, bo wam pan przymieszał ducha spałości. *Leop. Jes.* 29, 10. *SPA-

ŁY, -a, -e, który spał; lub śpiący, geſchlafen, ſchlafend. Niespałego smoka snem twardym zmorzyli. *Zebr. Ow.* 167, czuynego).

SPAMIĘTAĆ *cz. dk.*, pamięcią objąć, gedenken, ins Gedächtniß faſſen, ſich merken. (cf. *Bs.* spametnoll, s rozsądek). Prawa powinny być iasne, krótkie i do spamiętania łatwe. *Dyar. Gr.* 334. Od niespamiętanych czasów sądzą się trybunały w Piotrkowie i Lublinie. *Koll. Liſt.* 1, 117; od niepamiętnych, ſeit undenklichen Zeiten.

*SPAMPANATA, -y, *ż.*, *Ital.* spampanata, z iunakierya, fanfaronada, Aufſchneiderey, Prahlerey Ludzie godni nie mieliby takich spampanat ani pisać ani mówić; (mowa o makaronizmach). *Lub. Roz.* 56. Jeszcze wielu piszących czynią iakieś spampanaty z pism swoich; t. i. nadziewaią swoie ramoty takiemi peryodami, że ledwie się na papierze ostoią. *Mon.* 73, 203.

*SPANIAŁY *ob.* Wspaniały. SPANIE *ob.* Spać.

SPANOSZYĆ *ob.* Panoszyć. SPANY *ob.* Spać.

*SPAR, -u, *m.*, sparzenie, upał, die Hitze. Pragnące napoi, na zimnie ogrzeie, na sparze ochłodzi. *W. Poſt. Mn.* 508.

SPARA, SZPARA, -y, *ż.*, *SPAR, -u, *m.*, przedział między palcy abo kopytem, rozpadlina międzypalcowa. (*Etym.* cf. *Germ.* Sparre, ſperren, *Angl.* spar, *Suec.* sparra, *Ital.* sbarrare, barrare, *Gall.* barrer); die Spalte zwiſchen den Fingern, zwiſchen den Zehen, zwiſchen den Klauen. (*Sr.* 1. spara pazur). Wódka ta odeymuie smród między sparami u nóg. *Spicz.* 99, *Sien.* 234. *Unguem oſtendere alicui*, ni zacz kogo nie mieć, albo iak my mówiemy: palec mu przez spary ukazać: naści kocik. *Mącz.* figę komu pokazać). Dmuchać w spary, s w garść, w palce, in die Finger hauchen. Ten dziś brat, z kim grosz idzie, Gdy kogo oczy poprosisz, póydziesz wzad dmąc w spary. *Ryb. Gęsl. C* 3 *b.* - Przez szpary patrzy, widzi nie widząc; przegląda. *Cn. Ad.* 951; durch die Finger ſehen, überſehen; *Crn.* persanàsham; *Vd.* saneſti, pregledat, porpuſtit, ſkus perſte gledati, smehati; *Ross.* помарить, помарствовать, поморовить, морóвить, моровáю, (cf. narowić). Napominam was, abyście na taką niegodziwość przez spary nie patrzali. *Pilch. Sall.* 175. Sprawiedliwość nie patrzy przez szpary. *Paſt. F.* 158, *Ryb. Ps.* 164, *Bard. tr.* 253. Zawsze Turcy przez szpary patrzyli na nierząd Egiptu. *Klok.* 218. A my co na to! czy tylko przez spary Poglądać mamy, a on tak naciera! *P. Kch. Jer.* 80; *Nar. Hſt.* 2, 399, *Biel.* 102. - §. Spara między klepkami w beczce, w ścienie między deſkami; rozpadlina, ſkałubina, rysa, ein Riß, ein Spalt, *Bh.* ſpara. Spary, sparunki między ławami, z których iest okręt zbudowany, muszą być ubite dychtem. *Otw. Ow.* 454. Strzała iego znalazła szparę w kirysie moim, zraniony iestem. *Teatr* 11 *b*, 41. Wąziuchna była spara, *tenuis rima. Zebr. Ow.* 80. Zagon otwarł, i nasienie w ziemskie kinął spary. *Zebr. Ow.* 57. Kompozycya ta wysycha bez rysów i szpar. *Torz.* 64. Rysy w armacie, szpary pochodzące z niedostatecznéy spoiłości metalu, lub też z przesilenia działa nabojem. *Jak. Art.* 3, 315. Chuda myszka do skrzyni wązką szparką wlazła. *N. Pam.* 20, 233. - §. *translate*: Nieprzyiaciel w sparze im zawsze siedzi. *Vol. Leg.* 2, 1084, na karku; dozrzewa im, er ſitzt ihnen auf dem Nacken. Buntownik iuż przedrwiwa, i sicie potwarze, Że król w strachu, że go ma, iakoby na szparze. *Pot. Arg.* 11; (cf. *Lat.* sparum), iak gdyby go iuż w ręku miał). Przytrzymani, chcą nam umknąć z szparu. *Pot. Arg.* 186, z klatki). Łaskawym okiem i mową pieszczoną Nadzieię iego na sparze trzymała. *Paſt. F.* 21; na słowie go trzymała; ſie hielt ihn mit ſeiner Hoffnung hin. Już obyczaie dworskie są iako w sparze, każdy się im więcey przypatruie. *Modrz. Fr.* 47; na widoku są, w oczy biią; den Augen ausgeſtellt, in die Augen fallend. U ludu płaci język mieć na kołowrocie, dowcip mieć na szparze. *Pot. Arg.* 106. - *§. spar, klatka wabnicza, cf potrzask, der Lockkäfig. Ptasznik pierwsze ptaki żywo zachowywa i na spary abo waby ie obraca, aby drudzy spadali na znane powaby. *P. Kch. Orl.* 1, 248. Tak się im wykręcił, iak ptaszek z szpary. *Jabł. Tel.* 232. - *fig.* Powabnym ich sparem zwabieni, *successu eorum inuitati. Krom.* 442. - 2) *Hiſt. Natur.* Spary są kryształizowaniem, które podobnym sposobem robią się z ciał wapiennych, iak kryształy kamienne układaią się z ciał wskłomiennych. *Stas Buff.* 21.

SPARAĆ, *ob.* Spróć. - (SPARAĆ się, *ob.* Porać się.

SPARCIE, SPARŁ, *ob.* zeprzeć -). SPARNY, -a, -e, od spary, między sparami palców znayduiący się, (cf. sparzyty), auf dem Spalt, zwiſchen den Fingern, Zehen, Klauen befindlich. Sparnym rozpadlinom lekarstwo. *Syr.* 1525; sparnym wrzodom. *ib.* 299.

SPARSZYWIEĆ, SPARSZEĆ, *ob.* Parszywieć. SPARUNKI, *ob.* Spara.

SPARZELINA, -y, *ż.*, mieysce na ciele sparzone, od ognia skażone; *Boh.* ſpáleniná; *Vd.* preshganiza, preshganishe, vshganu sneme; *Rs.* ожóга; (cf. ożoga); eine Brandwunde, Brandverletzung, ein Feuerſchaden, Brandſchaden. O sparzelinach, gdy się kto ogniem oparzy. *Sien.* 556, *Sleszk. Pod.* 224. Rozgorzały wosk na swe ciało puszczała, i sparzeliny i rany one nosiła. *Sk. Zyw.* 2, 73. W rozpalonym obuwiu chodził, bez naymnieyszéy iednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 68, 18. Okrutnik kazał mu rozpalone rożenki między rany kłaść, a potym solą dręczyć sparzeliny. *Sk. Zyw.* 2, 10, *Cresc.* 467, *W. Ex.* 21, 24.

*SPARZNĄĆ *med idntl.*, prysnąć, pierzchnąć, Reißaus nehmen, ausreißen, entfliehen. Jeśli tych to buntowników weźmiemy, sparznie naypotrzebnieyszy, i tak spłoszemy ptaki. *Pot. Arg.* 184. Już do iednania z królem szli; lecz gdy się inaczey wszystkiego dowiedzieli, sparzli prędko. *Biel.* 661. Gdyby się był z tą wiadomością otworzył hetman, sparznąłby był naród Moskiewski, a inszego za pana byliby wzięli. *Zołk. Mſk.* 72, *Krom.* 140. Zaraz od zawziątku sparznęli, *deſiiterunt. Krom.* 734. Coć cię ten kontempt w żywe serce zarznął, Wzdyś się kochać nie przestał, z miłości-ś nie sparznął Przez to swoy Argienidzie. *Pot. Arg.* 831.

SPARTY, *ob.* Zeprzeć.

SPARZYĆ, *ob.* Parzyć 1, *et* 2.

SPARZYSTY, -a, -e, -o *adv.*, spary maiący, *multifidus e. gr. pes. Cn. Th.* 1040, geſpalten, Spalten habend, geſpaltet.

SPAS, *JSPAS, -i, *ż.*, *JSPASZ, -y, *ż.*, spasienie, szkoda w zbożu, w łące, (*Cro.* zpászi[illegible] *ager corrupit mala*, der Schaden im Getreide durch Abhütung, Weideſchaden; cf. spaśne). Ktoby iadąc drogą zboże komu wypastwił i wydeptał końmi, a za ispasz pogodzić się nie dał, takowy będzie winien szkody, co ludzie stronni na ispaszy oszacuią płacić. *Stat. Lit.* 108. Z kawałkaroli

wyćiſka ſąſiada, J o naymnieyszą ispasz poswami kłada. *Hor. sat.* 109. – §. Kąkol świniom w żyr podali, i mloto na tęż spaś puścili. *Smotr. Ap.* 47, na tę karm'), Fut-ter, Fütterung – §. Zabieżeć nieprzyiacielom od spasi, przedsięwzięcie ich wytrącić, *conatus aduersariorum infringere. Mącz.*, dem Feinde den Rauf ablaufen, ſeinen Ränken vorbeugen, cf pomylić szyki. *Eludere alicuius machinationem*, wyrozumieć czyie kuszenie, zabieżec mu od spasi, bywa mówiono. *Mącz.* Zaſkoczono mu od spasi. *Rys. Ad.* 77, *Jabł. But. J* 3 *b.* Na Babę dawno Czarny Rycerz godzi Jeno że mu Pop (w szachach) od spasi zachodzi. *J Kch. Dz.* 93. Patrz, iak ta ewanieliia wszyſtkim obłudnym chrześciianom od spasi zabiega, a prawie im uſta zawięzuie. *W. Poſt. W.* 2, 305.

*SPAS, – u, *m.*, spacer, mieysce przechadzki, der Spaziergang. Ganki tam w około bluszczem posnowane Umbry czynią w południe i spasy kochane Mile się przechodzącym. *Tward. Pas.* 4. Uyrzała go po spasie wieczornym się przechodzącego. *ib.* 92. W gaiu tym przechodzonego spasu sobie zażywa. *ib.* 118.

1. SPAŚĆ, spasł, *F.* spasie, spasę *cz. dk.*, spasać *ndk.*, *Bh.* ſpaſti; *Vd.* dolpopaſti; *Rs.* притравить; (*diſig Rs.* спасти, спасать; zbawić, wybawić; n. p. „Spaszy ospody" (! *Stryik. Gon. X.*, zbaw' Panie!); – wypasać łąkę, zboże. *Cn. Th.* 1040, abweiden, abhüten. – *tr.* W kagańcu oley światło karmi; a ieśli wszyſtkę oliwę płomień spasie, zaraz gaśnie. *Birk. Chod.* 23; ſtrawi, verzehren). – *Rec.* spasł się, wypasł się, er hat ſich dick gefreſſen. Tak zażywał paszy hoynie, że się spasł i styl. *Jabł. Ez.* 139.

2. SPAŚĆ, spaśdź, spadł, *F.* spadnie *med. idntl.*, spadać *ndk.*, Spadywać *freq.*, *Bh.* ſpadnauti, ſpadati, *Sr.* 1. spanuć, spadam, padnu padłe; *Crn.* zepàm, (*Crn.* spasem, paſti *comprehendere* uchwycić); *Vd.* dolpaſti, dolpadati, odpaſti; *Cro.* izpadam, izpaszti; *Rs.* спасть, спадать; *Fc* низпáсти, низпадать, испáдкути долой упасть, spadać z czego, spada *vel potius* zpada co skąd na co, n. p. na dół, herab fallen, herunter fallen, wo hin fallen. Kto spada z wysoka, natrąca boka. *Cn. Ad.* 401; bezpieczniey dołem). Jabłka doyrzałe same spadywaią. *Bud. Cyc.* 35. Obrona, gdy deszcz gwałtem spadywa. *Otw. W.* 421. Wcaleśmy się ciebie nie spodziewali; prawdziwie, iakby z obłoku nam spadłeś. *Teatr* 2 *c* 40; Czy z deszczem spadłeś? *ib.* 24, 10; *Czrt* Witayże nasz cnotliwy Miłczasu! dla boga a zkądżeście tu spadli? *Zim. Siel.* 134; skądżeście się wzięli tak niespodziewanie? Machaut prędko od Sułtana spadnie dniem i nocą, żeby Wezyr nie odkładał i wſkok rzeczy docierał. *Tward. Wł.* 270; przybiegł, łam herbem gerilt. Jak deszcz spadać mi będą dukaty, we wszyſtko opływając, będę bogaty. *Teatr* 54 *b*, 11; es wird mir Dukaten regnen. Oglądać się muszę zawsze, ieśli zkąd kiy albo batog nie spada na plecy. *Teatr* 29, 61. Schläge regnen. Ma długą siwą brodę, aż po pas spadaiącą. *Teatr* 28 *b*. 65; na dół wiszącą; herabhangend. Komuby włosy z głowy łazły i spadywały, lekarſtwo. *Syr.* 1048, wypadywały, wylaziły. die Haare fallen aus. – §. Spadać, upadać, umnieyszać się. fallen, abnehmen; in Abnahme gerathen. Jakaż to będzie cena, do którey czerwone złote spadają? *Pam.* 84. 193; *oppos.* w górę iść, płacić). Spaść z tonu. *Xiądz.* 25. Spadło mu z grzanki; omyliła go nadzieia, tańszy teraz; *Cn. Ad.* 1077, spuścił, er hat den Ton herabgeſtimmt. J naylepsza komedya, skoro się nie podoba damom, musi spaść z teatru. *Teatr* 34 *b*, *B* 11. – Spaść, chudnąć, *Ross.* непенàмься, *Ec.* исчастиц, исчадати, abfallen, mager werden. Rozgniewał się Kain bardzo; i spadła twarz iego. *Leop. Genes.* 4, 5; i spadł na obliczu swoim. *W. Genes.* 4, 5. Spaść z sił, z nóg, z siły, władzę ſtracić, an Kräften abnehmen. Że z nóg spadł, że sobą nie władnie z nagłey ucieczki, na ziemi się kładnie. *Leszcz. H. S.* 186. – *W hucie*: im Hüttenweſen. Gdy kiedyś piec wielki mnieyszą wagę wydaie surowcu, kuźniacy mówią, spadł piec. *Os. Kud.* 109, *Os. Zel.* 84, der Hochofen iſt gefallen, wann er weniger Roheiſen liefert als gewöhnlich. *Mathem.* Funkcya spadaiąca, *descendens*, w ktorey się potęgi ilości nieznaney poſtępuiąc zniżaią. *Sniad.* 1. 292. – §. Spadać na kogo, z przychodzić na kogo, napadać na kogo, trafić nań, auf einen fallen, auf einen kommen, auf ihn treffen. Boday krew' iego na moię głowę spadła, ieżeli . . . *Stat. Num.* 2, 27. Oto ieſt zbrodzień, córka twoia niewinna, niechay na mnie tylko gniew twóy spadnie. *Teatr* 50 *c*, 98. Gwałtowna iakaś nieszczęśliwość spadła, i mnićy przezorne umysły ludzkie opanowała. *Cyc. Mow.* 310. Spada na kogo maiętność, spadkiem mu się doſtaie, die Erbſchaft fällt einem zu. Na niego cały ten maiątek spadnie. *Teatr* 18 *b*, 36. Dzielnica takiego spadywa na Rzpltą. *Stat. Lit.* 7. – §. *Rec.* spadać się, z rozpadać się, pękać się, padać się; *Bs.* propaſtiſe, propaſti; *Ross.* переколóться, переломáться, полопáться; *Ec.* просѣдаюся; zerfallen, zerberſten, zerſpringen. Zasłona kościelna od wierzchu aż ku dołowi spada się na dwoie. *Groch. W.* 213. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać, a naprasźać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rey. Zw.* 76 *b*. Świat, niebo i ziemia wszyſtko się spadać i odmienić musi. *Rey Ap.* 42. Trudna rzecz mieć cię mądrym, choćbyś się chciał spadać, Lecz głupim mógłbyś nie być, gdybyś nie chciał gadać. *Kchw. Fr.* 36. Serce się spada od żalu. *Gor. Dw.* 279, cf. kraie się). Lekarſtwem tym spadały ięzyk u dzieci gdy namażesz, uléczy. *Spicz.* 23, popękały, zerborſten.

*SPASICIEL, – a, *m.*, który spasza, przyczyna spasienia lub spasi, ispasi, der Abweider, Abhüter, Urheber des Weideſchadens. Imieniem tylko byli paſterzmi, lecz rzeczą samą *depaſtores*, spasicielmi; potym iuż rzeczą samą paſterzmi porządnymi ſtali się. *Zygr. Ep.* 53.

SPASKIE wody, od miaſta *Spa*, w biſkupſtwie Leodyyſkim, *Krup* 5, 211, *Dyk. G.* 3, 67; Spaer Waſſer, von der Stadt Spa.

SPASŁY, – a; – e, SPAŚLE *adv.*, wypasły, tuczny, fett, gemäſtet. Koń spasły, i wiepra karmny. *Zab.* 15, 411. Miliony nierządu naszego ſtrawić się nie mogły, a kilkunaſtu iak nayspaśley się onym powyturzało. *Gaz. Nar.* 1, 307.

SPAŚNY, – a, – e *actiue* paszę daiący, obfity w paszę, paszący, weidend, fruchtbar an Weiden. Spaśny Epir. *Otw. Ow.* 313. – §. *passiu.* Bog Nabuchodonozora ſtrąciwszy, zmienił w sianem spaśną marchę. *Kchw. Wied.* 30, sianem się żywiącą, siano iedzącą, Heufreſſend. SPAŚNE, – ego, *n.*, *Subſt.*, zapłata od spasienia, od paszy, Wei-

Brandt, Futtergeld. Spaśne, o od wołu czyli konia ... dzi k...zących, gdzie będą popasali, groszieden. *Vol. Leg.* 7, 16, *et* 3.

SPASZOWAĆ, *ob.* Paszować. SPATELA, *ob.* Szpatela.

SPATRZYĆ cz. *dk.*, Spatrzać *ndk.*, patrzeć obaczyć, oglądać, ansehen, ſehen, ſchauen. Idźcie a spatrzajcie. *IV Reg.* 7, 14. Nowem, iesz tak wiele mam? spatrzę! *Gliszcz. Wych.* J 1. Wędę z robaczkami, gdy ujrzały, rzekła szczuka do łina potrawy rozkoszne, ale za to gardło dać, robaczki sprosne; Lunrz kl. spatrzem, ieśli smaczny! wnet połapił roba zka na wędzie. *Pasc. Kal* J 2, zobaczę). Nie spatrzę ieśli to zrozumiesz. *Hrbšt. Nauk. f* 8. Spatrzać kogo, doświadczać kogo, einen verſuchen probiren. Tych osob, co nayblizsze panieńskiego ucha złotem spatrzą ani się i mnie odbrucha. *Pot Arg.* 553. Szaleńcu, abym spatrzył mądrość, błędów i szaleństwa. *Leop. Ec.* 2, 12, abyś się przypatrzył im. 3 *Leop.*). - § *Rec.* Spatrzać się z kim, doświadczać się z kim, ſich mit einem verſuchen, mit ihm meſſen. Radby się bal z nieprzyiacielem spatrzył; ws kazał nad z kazał het żołnierze nie chciał się tego ważyć *Biel. 291.* Rycerz mniema, że to mąż iaki doświadczony. Nie myśląc, aby białąpleią być miała, Chce się z nią spatrzeć *P. Koh. Ier* 3..., *P. Koh. Orl.* 1, 79. Ták porzuciwszy, krzykał zaczęli się spatrzyć *meum illi erat certa iuv. Zebr. Ow.* 106.

SPAZM, -u *m.*, z Grec. Skr. 1. żywo zrinano, Ks. Aepram: Krampf, Krampfang, ...ienie gwałtowne ...ęś myszczy..., tak że część naturalnie miękka, twarda ...ne. *Krup.* 5, 631 Lew, król zwierząt, leżał harty Na spazmy, czy na wapory *Ps. Bzy.* 214. SPAZMOWE ruchy. *Krup.* 5, 631; s konwulsye.

SPECYAŁ, -u, *m.*, SPECYALIK, -a, *m.*, *dem.*, przysmaczek osobliwy, delikatki, kąsek, ein ganz beſonderer Leckerbiſſen. *Vol.* (smaczki drobiazgi, śledzionka). Osobki, ſtrawą swoie życie rożne od pospolitego życia drugich, z ktoremi kto mieszka; specyał mi niektorzy zowią. *Cn. Th.* 642. Strzeż się by twe specyały, wiaz ci się śmiercią nie dały. *Lib. Hor.* 16 Mięso bażantowe dla iadzmaiest osobliwym specyałem. *Haur. Sk.* 150. Zaspecyalcie kukta mu dano *Jabł Tel.* 29 - §. *tr.* żołnierzy, niewielki specyał! *Teatr* 214, 81, nieoczekiwana uczta) - §. *de homine*. Wierz mi, drogi, tego mego specyała. *Teatr* 16 *b*, 6. Teatr ...rzeniu ab Jaki mi specyał, rozumie, że do tych ...zkaradnych maszkary w tych nie przeklętą. *Teatr* 22, 83. Co! dla ciebie? taki mi specyał. *Teatr* 24 *b* 62. SPECYALNY, -a, -e, -ie *adv.*, osobliwy, szczególny, Special-, beſonder Nie dawał się iako komisarz, ale ...ak specyalny plenipotent. *Zab.* 13, 114. - §. osobliwy ...d łakocio szaku delicat, ſchmackhaft, herrlich Tort specyalny. *Jabł. Ez. B.* 4. Artyści specyalne potrawy; ...ysłać ...ch nie mogą. *Teatr* 33 *d*, 83. SPECYFIKACYA, *ob.* Wyszczególnienie SPEKTATOR, *ob.* Patrzacz, Patrzyciel, Przyglądacz, Poglądacz, Widz.

SPĘDZIĆ cz. *dk.*, Spędzać *ndk.*, 1) to kupy zganiać. *Cn. Th.* 1040. *Vol.* spobit; zuſammen treiben, auf einen Haufen zuſammen jagen. Spędzony do kupy, *Ps.* сгонный, cf. zgromiony). - b) spędzić, *vel potius* zpędzić, precz odpędzać, rozpędzić, wegtreiben, wegjagen Kto ciska kamieniem na ptaki, spędza ie. *Vr. Syr.* 22, 25. Zi le tomu moc rozbijać i *spędzać bolączki ognikie. *Urzęd.* 256. Spędzić na dół, herabtreiben. Precypitować, na dół spędzić. *N. Pam* 6 318. - *tr.* Jak skromnych wznosi, tak bez pyszych spędza. *Leszcz. H. T.* 10; zrzuca, poniża). - *aliter*: Swą mdłość na czytanie spędził. *Mon.* 69, §. *aliter*: Swą mdłość na czytanie spędził. *Mon.* 69, 613, przepędził, strawił, hinbringen, zubringen.

SPĘKAĆ się, *ob.* Pękać się.

SPEKTAKL, -u, *m.*, das Schauſpiel, Schauſpielhaus; *ob.* teatr, teatralnia, komedyalnia, widowisko. *Bh.* divádlo, činohra; *Sr.* 1. hravancza, pjihlabwancza; *Crn.* ględalishe, resgledarna, pręsha; *Vol.* widlu, iskra, shpegłędishe, resgledarna, prędha; *Vol.* widlu, iskra, shpetakel, gledalishnu meitu, resgledalishe, perkasalishe, pledalishni goder, gledalishe, skasalishe, resgledarna, *Cro.* gledalishe, pelokaza, peldoigra; *Rs.* позорище, зрѣлище, позорищное мѣсто; *Ec.* игралище. SPEKTATOR, -a, der Zuſchauer, wida, patrzacz, przypatrownik, *Boh.* divák, (cf. dziwak, dziwiciel); *Crn.* ględovz; *Cro.* gledidjwal, (cf. dziwak, dziwiciel); *Crn.* ględovz; *Cro.* gleditel, gledavecz; *Dl.* gledalacz; *Rg* glèdlaz, (ob. *glądać); *Rs.* смотрѣлець, зритель, взиратель, (ob. *zrzeć, wzierać), *Ec.* позорящій (cf. pozor); *w rodz. żeńsk.* Spektatorka; *Crn.* gledavka; *Cro.* gledilovza; *Dl* gledalovza; *Rs.* смотрѣлица, зрительница; die Zuſchauerinn.

SPEKULACYA, *ob.* Przemyślawanie, Przemysł.

SPEŁNA, *ob.* Pełno. SPEŁNIĆ, *ob.* Pełnić. *SPEŁNY, -a, -e, *SPEŁNIE *adv.*, cały, nienaruszony, zupełny, dostateczny, völlig, gänzlich, vollkommen. Ci nauczyciele czyli, ieno żeby od nich kwatery dobre a spełne brali. *Gliszcz. Wych. L 8 b.* Mąż spełnego rozumu. *Bud Tst.* 1, 8. Człowiek niespełnego rozumu. *Sax. Ist.* 161. Biada by-ła niespełnego rozumu, a przecię ią stracono. *Pam.* 83, 2, Dobre mienie, zdrowie, zawżdy z żonką spełnieszcz. *Rey Wiz.* 60 *b.* Przyszłoby nam, i to tu spełnie powiedzieć, co ... *Sekl.* 77; dokładnie).

SPEŁZNAĆ, SPEŁZAĆ, *ob.* Pełznać.

*SPERANDA, -y, ż. zyſk spodziewany, eingebildeter Nutzen. (a *Spe*) Oddawać się do zrzeczney sperandy, którą ...ęu. (a *Spe*) Oddawać się do zrzeczney sperandy, którą krzyką na stole doſkonale wypisał. *Zab.* 13, 114. SPERANS, -u, *m.*, n. p. nasienia nie sprawi wsze swego plasuiego oka, u bolące w tym daremnego speransu. *Ver. Ft.* 50, zawodu, zwodniczego ſtarania, vergebliche Umſtände, Weitläuftigkeiten.

SPĘKAĆ, *ob.* Pękać.

*SPĘZA, -y, ż., z *Wł. K.*, expens, koſt, wydatek die Ausgaben, Koſten Dlachwały nieznośne s...y a bant, czy czcieny. *Star. Ref* 71. Zawsze o...ę broni koszt ale spesy. *Pot Arg* 71, *Gaw. Sk. L.* 2 *Gr. Gor.* 20. Mała ...ą. *Pot Arg* 71, *Gaw. Sk. L.* 2 *Gr. Gor.* 20. Mała maiąc spezy. Nie miał zaczętey dobudować wieży. *Olym. Sz.* 2, *N* 4, mało f...adzen.

SPI, *ob.* Spać. 2) *SPI, -spy, *ob* Sep.

SPIAĆ, śpiał, śpieli, śpię *Med. ndk.*, naspiać, dośpiać *dok.*, nadążać za kim. *Cn. Th* 1040, nachkommen, einholen, nadeilen; *Ec.* спѣть or успѣть *pro hoc*, *praecedere*; *Rs.* поспѣвать, успѣвать, поспѣшать, *praecedere*; *ob.* śpieszyć. *Lex.* ...ć lub nadab *maturare*; *Rs.* поспѣвать, успѣвать, поспѣшать, поздравать. - Łacno to, ...ć em, śpię, *facio. Cn. Th.* 320, ich habe Muße. Nie śpię, zabawiam się, nie zdążę (*Cn. Th.* 320, *et* 323.

Po hodz. *śpiech, pośpiech, śpieszyć. śpieszny, śpieszność; przyśpieszyć, dośpieszyć, dośpiać, naśpieć.*

2) *SPIAC, *ob.* Śpiewać.

SPIĄC, spiął, spięli, *F.* zepnie, spnie, zepnę, spnę *cz. dk.*, Spinać *ndk.*, *Bh.* sepnauti, spjnati, (*Bh.* spěnat pęto końskie); *Slo.* spať, spjnati, zepnem; *Sr.* 2. spinaſch, ſpeſch; *Crn.* spejnam, spnem, spipileti, shpilem, (*ob.* śpilić, cf. śpilka, *Ger.* ſpeilen); *Vd.* spehniti; *Cro.* szpeti, szpinyam, skup-szpinyam, zapinyam, kopchim, kapchim; (szpechújam *cohibeo*, szpét *compeditus*); *Bs.* speti, sapoti; *Rg.* spěti, spignem; (*Rs. et Ec.* спять, спинать, s na znak obalić, hamować, przeszkadzać). Spiąć, połączyć zapinaiąc *etc.*, *pr. et fig.*, zuſammen knöpfen, zuſammen heften, feſt an einander haken, verbinden. Spiąć co sprzączką. *Tr.* Aby pętliczka iedna z drugą mogłaby się spiąć. 3 *Leop. Ex.* 26, 5, aby prączka sznurkowa iedna ku drugiey mogła się przygodzić. 1 *Leop.*, zeyść się, zetknąć się). Bóg z przybytku, kortynami spiętego, Moyżeszowi wolą swoią opowiadał. *Zrn. Pſt.* 5, 91. Opony podziesz, aby się mogły iedna z drugą spinać. 1 *Leop. Ex.* 26, 4, spaiać. 3 *Leop.*). Srebrną haftką na nogach kształtny koturn spina. *Dmoch. Jl.* 2, 100; *Crn* sklati). Ciężarne chodzić powinny w przestronnych szatach, aby się kształtami nie spinały. *Cziach. przyr. h* 4. Wyka rzęsna śpina zboże, którym sp ęciem zaduszą ie, a ztąd Spień zwana. *Syr.* 768. Żelaziem spinaią okręty. *Ustrz. Troj.* 126. Nawę spięli do nawy. *Tward. Wł.* 153. Okop wziął czynić, wozy spinać. po wozach strzelcy rozstawił. *Warg. Cez. praef. C.* Spięci ścisłym miłości nałożnikey ogniwem. *Klin. Kyt.* 2, 249. W moim dworzaninie maią być te dwie rzeczy pospołu spięte, nauka z rycerskim rzemiosłem. *Gor. Dw.* 65. Spięcie *Subſt. verb.*, *actio*, spinanie, das Zuſammenheften; b) n. p. Kita zatknięta w bogatym sp ęciu, na którym wielka liczba dużych brylantów. *Caz. Nar.* 1, 81; Spange. – §. Feb siadł z dala, łuk spina. *Dmoch. Jl.* 5, napina, er ſpannt den Bogen. – §. Spiać konia ostrogami, t. p. gdy koń [illegible]mi, koń się wspiął. *X. Kam.*, die Sporen geben. – §°. Spną się rumaki, nie cierpiące sfory. Targa ich ozikość i zhukana pieni. *Kniaź. P.* 2. 252, wspinaią się die Roſſe bäumen ſich.

ŚPIĄCY, *ob.* Spać. ŚPI[illegible]ŻA, – i, ż., *Sr.* 1. ſpar, ſpiar, *Vd.* spanjavitroli, terd[illegible]jost, saspajozhnoſt, *Rs.* спячка, c[illegible]orob[illegible]k sregi, letarg, die Schlafſucht; Letarg abo śpiączka pochodzi z zamulenia albo zastanowienia się krwi i humorow w mózgu, które że nie przepuszczaią duchow zwierzęcych, człowiek w téy chorobie bez zmysłów zostaie. *B[illegible]. djab.* 2, 165. Chory na śpiączkę, *Vh.* saspanobolnu, terd[illegible]zaliu, terdospiezhen, saspajoshen, spanjavien, ſtlafſucht. Medyk ieden chcąc chorego na śpiączkę ule zyć. [illegible]*Ferr. Ft.* 177. – §°. Tu mi pierwszy raz spiąc na zawiere powiek. *Przyb. Milt.* 245, sen, der Schlaf. Chciał ich do śmiertelnéy przywieść Śpiączk[illegible] *Zab.* 7, [illegible]wiecznego. Todesſchlaf. – *Adv.* w śpiączce, we śnie, przen., im Schlafe, ſchlafend, *Bh.* we śpiączky. Stronnat Nindaka wespiączki zabił. *Bel.* 152; *Rey. Zw.* 65 *b.* Chociaż w śpiączki jedzenia się napiera J próżną gębą rusza, i ząb o ząb ściera. *Otw. Ow.* 340. Jan go na jawie w[illegible]ził, że w śpiączki. *Pot. Arg.* 373. Co im mówi, gdy ich w śpiączki zastawa. *Birk. Chem. Bb.* Jeśli człowiek dobry abo zły, w śpiączki poznać nie możemy. *Petr. Ft.* 42.

*SPIANCZYĆ się *Rec. ndk.*, n. p. Chmiel, gdy z podobną grzeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiańczy. *Bratk. D* 3, *Rs.* спячиваться chwiać się, wanken.

SPIĆ się *Rec. dk.*, Spiiać się *ndk.*, mocno się upić. *Cro.* zopiemsze; *Ross.* спиваться, спиваться; ſich ſtark beſaufen. Leżał, spiwszy się srodze. *Birk. Chm. B* 3. Kazaliśmy dać wina, walnieśmy się spili Za zdrowie Niemców, co się w onych bitwach bili. *Niemc. P. P.* 8. Rozeszli się wszyscy spać, bo się byli wszyscy bardzo spili. *Radz. Jud.* 15, 2. On się spił, rozum, zmysł wszelki, Zostawił na dnie butelki. *Jak. B* 102. Walnieś się bawiła spiiaiąc za moie zdrowie. *Teatr* 55 *b.* 42, *ob.* pełnić). Obietnicami ich upaia, któremi spiiaią się tak bardzo. *Birk. Ex. H* 3. – §. Zjadło się, spiło się; iuż po wszyſtkim, poszło wszyſtko. *Cn. Ad.* 910; wszyſtko przehulano, es iſt alles durch die Gurgel gegangen; man hat alles verſoffen. (*Boh.* zpiti, zpigi przepić). Dobrze wam zgotowana smakuie biesiada, Dobrze się wino spiia, dobrze mięso zjada. *Dmoch. Jl.* 108, wypiia się, piie się, der Wein trinkt ſich gut, geht glatt hinunter. Na ucztach spiiaią się folwarki, waie i włości. *Jez. Wyr.*, ſie werden verſoffen.

*ŚPIĆ, n. p. dzieci, z uśpić, usypiać, ſchlafen machen, einſchläfern. Pieśniami temi mamki dzieci śpiły. *J. Kch. Dz.* 112; *Przyb. Milt.* 45.

ŚPICA, SZPICA, -y, ż., *Bh.* ſpic, ſpicka, (*Boh.* Ssspice sprzęt); *Slo.* ſpic, ſwrſek, (cf. wierzch); *Sr.* 1. zpicza, zpicza, wotré konecžl; *Sr.* 2. ſchpicza, ſchpicza; *Crn.* shpica, ojſt, (*ob.* ość), nawâd, nawâda, (cf. nabość, nabadać); *Vd.* spic, shpic, art, (*Vd.* shpizá, z paździor), oiſtrina, oiſtersa, (*ob.* oſtrze), boda, naboda, bodesh, bodei, shpizhei, nabodlei, verhesh, verhotez; *Cro.* spicza, nabâda, rât, oſtrina; *Dl.* art, rzath; *Bs.* rât, rrit, rrito, (z. woyrât, oſtrina; *Rg* rât, scip, rath, bodezân; *Sla.* bérik; *Rs.* спица, шпилъ, конецъ, (*Rs.* спицы вязальныя drotyczka, poń. zochowe, cf. рунный спичка siarnik; онъ какъ спичка chudy iak szczapa); *Suec.* spets, *Lat.* spica, *Ital.* spizzo, *Lat.* cuspis), koniczaſtość oſtra, koniec oſtry kolący, *Ger.* die Spitze, (cf Spieß, Epeiche). Byk z bykiem na rogów szpicę Biorą się o iałowicę *Jak. Bay.* 51. Spica dachu, wieży, die Dachſpitze, Thurmſpitze. Wieże w niel o prześwietnemi wdzierają się szpicami. *Tward. Pas.* 110. Stolica ozlus abo śpica na niebie, *axis. Marz.* Na głowie czubek ſtorczy, na którego szpicy Gwiazda .[illegible]tym (mi [illegible]iem wzrok bystrey źrzenicy. *Tot. Sout.* 83. Śpica kapelusza, *Bh.* tytlik *apex*). Śpice trzewików, *Rs.* носки. – Śpica woyska, z czoło, die Spitze des Heers. Straszna, iak wojenna śpica uszykowana. *Leop. Cant.* 6, 3, woienna szpica uszykowana. *W. Poſt.* IV. 3, 379. Ogatek woyska ku północny spicę miał. *Leop. Jez.* 8, 13. Wyszedł z woyſkiem, i obrócił szpicę ku puszczy. *ib.* 14. Stanie kapłan przed śpiczą woyſka. 1 *Leop. Deut.* 20. Protarze szli przed woyskiem, i byli na śpicy co mocniejsi mężowie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 91, 11; *Slo.* na spicu sa doſtal *summo periculo expositus*, *ob.* szańc). – Na śpicy, na czele, na widoku, an der Spitze, recht ſichtbar. Niemasz u nas urzędu, któryby na śpicy siedząc, patrzał na postępki z wasżdego. *Gor. Wł. E b.* Człowiek doskonały, którego nam ten wiek wystawił iako na szpicy ku okazaniu, że ieſt i teraz człowiek. *Gor. Sen.* 518. O święta wiaro, ciebie wszyscy wielbią, i wysoko na śpicach stawiaią. *Koss. Cyc.*

127. Arryusz przez 40 mieysc z pisma przeciwko bóztwu Pana naszego na śpicę wystawował. *W. Post. W.* 2, 142. – §. Spica u koła, *Bh.* śpice; *Sr.* 1. śpica, śtwizo, koleno śtnicza, (cf. asnica); *Vd.* shpiza, kolo- shpisa, jugla, kolesna prezhka; *Bs.* spiça od kola, zbiçe od kola, paoçi; *Rs.* коссkb, die Speiche, Radespeiche, *Angl.* spoke, *Ital.* spiga, *Illyr.* Spreße spry na. Spice k losa, *ra ius. Volck.* 796. Koła te były takowe, iak u wozu, i wszystko było lite, osie, piasty, szpice, dzwona. *Radz.* 1 *Reg.* 7, 33; śpice. *W.* 3 *Reg.* 7, 33, i *Leop. ib.* Na iednym mieyscu złamana oś leży, w tey stronie śpice się z kol porozmiatywały, W tey tylko znaki wozu zbitego zostały. *Otw. Ow.* 90. – §. Spica Montawska, der Montauische Winkel, kąt sam Wisły i Nogatu, część Żuławy Malborskiey. *Dyk. G.* 2, 174. Od utrzymania tam na Wiśle, a nayhardziey szpicy Montawskiey defluitacya do Gdańska zależy. *Vol. Leg.* 7, 607.

ŚPICHRZ, ŚPIKRZ, ŚPICHLERZ, ŚPIKLERZ, SZPICHLERZ, - a, *m.*, *Bh.* ſpeyhr, (cf sypać), obilnice; *Slo.* ſypowuć, obilnice, żitnik, *Sr.* 1. żitnicza, żitna wuba, brojna, brojnicza, (cf. bróg); *Vd.* kashe, (cf. kaszta), koesht, kashta, hran, (cf. chronić), shitnica, shitni pod, nasutenzá, (cf. ſuć), nasipishe, (cf. nasypać), nasipne tle; *Crn.* kashza; *Cro.* hambar, sitnicza, sitnik. *Rg* xitńiza; *Bs.* sgitnica, hambar; *Rs.* жúтница, житохранилище, лабазъ, лабазникъ, лабазня; Niederſ. Epicker, *Ger.* der Speicher; (*ob.* Żytnica, *ob.* sol). Spichrz iest to budynek, w którym oddzielone ziarna zbóż i wyłuszczone, każdy gatunek osobno w przegrodach zsypują się do przechowania. *Kluk. Rosl.* 3, 255. Szpiklerze dla składow zbóż. *Vol. Leg.* 7, 572. *Przetr, gdzie żyto sypuią, śpichlerz. *Volck.* 380. W pewnym szpichlerzu maiętnego pana, Były złożone wielkie leguminy *Zab.* 16, 59. – *tr.* Sycyliią i Egipt zwano śpichlerzami Rzymu dla swoiey żyzności. *Kras. Pod.* 2, 165, Śpiżarnią, Speiſekammer. Dawniey Polskę śpichlerzem całey Europy, iak niegdyś Egipt i Sycyliią śpichlerzami Rzymu nazywano. *Skrz. P. P.* 2, 202, *Boter.* 50, *et* 51. ŚPICHLERSKI, - a, - ie, *Rs.* лабазный, od śpichlerzow, od żywności, prowiantowy. Prowiant, n. p. śpichlerskie statki. *Warg. Cez.* 98. ŚPICHLERZNIK, - a, *m.*, co się śpichlerzem opieka, *horrearius Męcz.*, der Speicheraufſeher. (*Rs.* лабазникъ, меду шникъ pan śpichlerza)

*ŚPICZAK, - a, *m*, *parectatus* młodzień zyk który iuż brodacieie, okrzos, śpiczak niektore mowią. *Męcz.*, ein junger Menſch, der anfängt einen Bart zu bekommen; szpyczak. *ib.* (*Bh.* ſpičak ieleń młody [illegible]. ŚPICZASTY, *ŚPICZATY, - a, - e, ŚPICZASTO *adv.*, kończysty, *Bh.* ſpičaty; *Slo.* ſpicati; *Sr.* 1. ſchpizhſte, konczhſte; *Sr.* 2. ſchpizni; *Crn.* shpizhast, ojſtne; *Vind.* spizast, shpizhast, arspizhen, ospishen, pobodliu, oiſter, verhunzhast, shtulast; *Cro.* spichàszt; *Sln.* zashiljast; *Rg.* rátšt; *Rs.* спичный, остроконéчный; остроносый, костúстый, *Gr.* śpiżig. Latorośl do szczepienia szpiczasto zaostrzona na końcu. *Cresc.* 126. Spiczasto graniaste słupy Egiptſkie *Rog. Dos.* 2, 44. Krągło śpiczaſta kapa *Torz.* 74, *oppos* krągło płaſka). Etna śpiczata *Otw. Ow.* 146. Spiczasto zaoſtrzyć, *Boh.* ſpičatiti, oſtričatiti; *Crn.* shpizhati, ojſtim; *Vd.* shpiziti, oshpizhati pershpizhati, oiſtriti; *Cro.* spichiti, spichim. SPICZASTOGŁOWY, - a, - e, *Crn.* shtulaglavne, śpiżkopfig. SPICZASTOGRAN, - u, *m.*, *pyramis. Rog. Bud.* 20, oſtrosłup; eine Pyramide. - §. Śpiczaſte koło. *Cn. Th.* 1121; śpice czyli sprychy maiące, Speichen habend SPICZASTOŚĆ, - ści, *ż.*, oſtrość zakończenia, die Spitzigkeit, *Sr.* 1. śpitzitoſti, *Ross.* колóчество, (*ob* kolączość).

*ŚPIDWAS, - u, *m.*, *ŚPIDWASEK, - ska, *m.*, szafa, ein Spind, ein Schrank. *Capsula* śpidwasek albo skrzyneczka, szafka. *Męcz.*, *riscus. Męcz.*, *Fercula pulpita*, almarye, śpidwaſki, w których poganie chowali obrazy swoich bogów. *Męcz.*, Śpidwas, szafa. *Cn. Th.* 1041.

*ŚPIE, z spy, *ob.* Sep. ŚPIĘ, *ob.* Spać.

ŚPIEC, śpieki, *F.* śpiecze *ca. dk.*, Spiekć *ndk.*, *Crn.* spèzhi; *Visigoth* spika; *Vd.* spezhi); gorącem zlepić, durch Hitze zuſammen backen machen. Słońce ziemię spiekło. *Ir.* Spiec się *acc.*, *Bs.* sperchiae, oçvarenti, *Ross.* спекáться; twardnieć i zlepnąć od gorąca, zuſammen backen von der Hitze. Obmyli spiekłą krew z ran iego. *Odym. Sw.* 2, *K* 3 *b.* Sucha chwila nie dobra ku oraniu, bo w ten czas ziemia się spiecze, a tak suche gruzły nie mogą się zdrobić. *Cresc.* 88. Kęs blocka spiekłego, mówić śmie do tworcy swego. *Dar. Let.* 5. – §. Cmy koło światła się snuią, aż się też i same pod czas nieopatrznie spieką. *Mon.* 60, 242, sparzą, spalą, verſengen, verbrennen.

ŚPIĘ, ŚPIĘE, *ob.* Spiąć.

ŚPIĘCH, - u, *m.*, *Sr.* 1. śpéch, *Ec.* спѣхъ, поспѣхъ, *Rs.* спѣхъ, *cf. Gr. σπευσις*; (*Etym* śpiać); pośpiech, śpieszenie się, die Eilfertigkeit. Wielkim śpiechem nocą i dniem się kwapił. *Warg. Cez.* 25. Na ratunek drogą daleką dziwnym śpiechem towarzyszowi bieżał i przybieżał. *Warg. Val.* 246.

ŚPIEG, *ŚPIEGARZ, *ŚPIEGUN, - a, *m.*, *Bh.* ſpeheř, zwiedać (*ob.* zwiedzić), wozwiedać (cf. wywiadywać się); *Slo* ſpehár, zdrade. *Sr.* 1. nahladnik (cf. wyglądać), ſchwař (cf. ſkusić), dopotwanik (cf dopytać się); *Vd.* spegavez, shpion, shpioniravez, sveduvauz; vunsgledavaus, sharaus, lukavez, skriunugledavez, kukavez; *Cro.* spiavècz, spion, uhòda, vuhoda (cf. uchodzić); *Rg.* vhoda; *Bs.* uhoda, ouaiça; *Slo.* uhoda; *Ec. et Rs.* сходникъ (cf schodzić, zeyść), исходникъ, соглядáтай (cf. oglądać), соглядатель, соглядникъ, подзорщикъ (*ob.* podzierać) подзирчивый, шпионъ, лазутчикъ, прелагатай выглядывальщикъ, выглядывательница, подсматриваніе вышкъ, подсмотрщикъ; cf. *obsol. Ger.* Spech. Specher Speher, *verbi* ſpähen, *Lat.* speculator, *Angl.* spy, *Lat. med.* espia). wywiadownik, podsłuchacz, *explorator. Męcz.*, *Ger.* der Spion. Posłał Jozue dwoch śpiegierzów potaiemnie, i rzekł im: idźcie a obaczcie ziemię i miasto Jerycho. *Leop. Joz.* 2, 1, *Krom.* 47. Jesteście łazękowie a śpiegowie; dlategoście tu przyszli, żebyście nieobronność ziemi wyśpiegowali. 1 *Leop. Genes.* 42, 9. Śpiedzy wróciwszy się oni ... *Chrość. Pars.* 81. *Conquisitores*, Śpiegunowie, którzy się wywiadują, co się między ludźmi dzieie, co mówią. *Męcz.* Spieg, wyżel. *Cn. Ad.* 1078. *Gall.* mouche, Deſtett. ein Aufſeher, ein Spitzel, ein Polizeyſpion). Ocućcie się na te śpiegierze, którzy postępki wasze wyiawią, a zdrayconemu ich rady dodawaią. *Pasz. Bell. A* 4 *b.* Śpiegowie, iako psi śledzący, przenikneli i wymacali każdy kącik. *Boter* 4, 58. ŚPIEGI

plur., : śpiegowanie, das Spioniren. Których mogli dostać na śpiegach, wieszali. *Jer. Lb.* 247. W śpiegi kogo posłać. *Cn. Th.* 1041, *ob.* na wywiadki). Ten człowiek widzę, na śpiegi przyszedł. *Teatr* 4 *b*, 7. SPIEGARSTWO, - a, *n.*, SPIEGOTA, - y, *ż.*, śpiegowanie, das Spioniren; *Rs.* подзóрь, подсмóтрь, подвúскь; *Ec.* согляда́тайство. Śpiegoty. *Eras. ięz. B* 68 *b.* Spiegostwo, *collect.* śpiegowie, Spione. Wdzierało się wszędy nasadzone śpiegarstwo, i o wszystkim sądowi donosili. *Nar. Hst.* 3, 567, *Nar. Tac.* 3, 85. SPIEGIERSKI, - a, - ie, SPIĘGOWNICZY, - a, - e, od śpiega, Spions; *Rg.* úhodai; *Cro.* vuhodni; *Rs.* подзóрный; *Ec.* подсма́тривательный. W śpiegierskiéy osobie cały obóz przepatrzył. *A. Kch. W.* 349, śpiegownicay, *speculatorius. Mącz.* SPIĘGOWAĆ *cz. ndk.*, *Bh* ſſpehowati; *Crn.* shpęgam, łukam, kukam; *Vd.* shpionirati, shpehat, poshpeguvati, merkat (cf. miarkować), napolukati, posgleduvati, nasgleduvati, nazovati, iszevati, nasozhituvati, łukati, spriunugledati, kukati, svéduvati (cf. zwiedzić), resgleduvati, ſtaṙati, ſtarkuvati; *Cro.* spiam; *Bs. et Sla.* uhoditi (cf. uchodzić, wchodzić); *Rg.* vhoditti. tràxiti; *Rs.* подвúсать, подвúсивать; *Ec.* подзрѣти, подзирати, согляда́ти; cf. *Germ.* ſpähen, Obd. ſpegen, ſpehen, ſpeigen, ſpiekn, Niedſ. *et Holl.* ſpeen, ſpien, *Angl.* spy, espy, *It.* spiare, *Suec.* speja, *Hisp.* espiar, *Wallis.* yspio, *Lat.* speculari, *Hbr.* נצח zapha *ex spelunca obseruauit*); sekretnie śledzić, podsłuchywać, wywiadywać się, *Germ.* ſpioniren. Oni śpieguią kroki moie. *Teatr* 7, 11. Pani nadchodzi zapewne śpiegować, gdzie iestem, i z kim przestaię. *Teatr* 6, 8. Będę śpiegowała z iéy słów iéy umysł. *Past. Fid.* 107. SPIEGOWNICZKA, - i, *ż.*, *indagatrix. Mącz.*, die Spioninn; *Rs.* лазúтчица, подсматривальщица, [illegible]ывательница.

SPIEIĘ, *ob.* Spiać.

SPIEKA, - i, *ż.*, SPIEKOTA, - y, *ż.*, upał spiekaiący [illegible]ę, Dürre, gluße Hitze; *Rs.* пекло; (*Bh.* ſpellina lawa Wezuwiuszowa). Dla gorączości i spieki okrutney słonecznéy, wiele rzek w toniach swoich powyschało było, *aestu et ardore. Krom.* 709. Zupełne trzy miesiące spieką i posuchą srogą goreiąc, do szczętu urodzay spaliły. *Krom.* 148. Od spieki lasy i ziemia gorzały. *Chmiel.* 1, 119. Niemasz Palmiry, co wraz zemną pila, Gdy spieka była. *Karp.* 1, 24. Przykro ci, drobiu kochany, wiatrów, słoty z piekotą przemiany. *Zab.* 14, 84. Krąży Feb w górę, susz w garle niezmierna, Ey czas Wirgili tę zwilżyć spiekotę. *Hor.* 2, 277, *Zab.* 9, 278. SPIEKAĆ, *ob.* Spiec. SPIEKŁOŚĆ, - ści, *ż.*, zlepla sucha, dürres Zuſammenbacken, Zuſammenkleben vor Hitze. Woda [illegible]ść ziemi się odmięknza. *Cresc.* 8. SPIEKŁY, *ob.* Spiec.

SPIEŃ, - ia, *m.*, SPIONEK, - nka, *m.*, *demin.*, (*Etym.* Pięć), *Bh.* ſpinadlo; *Rs.* шпенекъ; kolec u sprzączki. *Wlod.*, trzpień, der Dorn in der Schnalle; (*Bh.* ſpénát pęto na konie). Uczyniss pięćdziesiąt spieniów miedzianych. 1 *Leop. Fx.* 26. 11, iglic. 3 *Leop.*). Spień albo spilka czołnka takiego dla cewki, *panuellium. Cn. Th.* 1012, die Zunge am Weberſchiffe zu der Spuhle. - §. *Botan.* Wyka rzęsna, Spieniem zwana, że spina zboże, a tym ie zadusza. *Syr.* 768, eine Art Wicken.

SPIENIĆ, *ob.* Pienić.

SPIENIĘŻYĆ *cz. dk.*, spieniężać, pieniężyć *niedok.*, *Boh.* ſpenéżiti, ſpeniżym; w pieniądze obrócić, za pieniądze przedać, zu Gelde machen, in Geld umſetzen. Spieniężywszy, co się sprzętów zostało, wyiechał. *Kras. Dos.* 106. Gdyby było miał wiele, miałby ziemianin, gdzie swoie rzeczy spieniężyć. *Gor. Wt. S.* 3 *b.* Abyś ztąd nie odjeżdżał, ażbyś tę swoię kupią spieniężył. *Bud. Ap.* 41. *Źle się (skoro się) zboże spieniężyło, zaraz postawy przybyło. *Cn. Ad.* 62, *Rys. Ad.* 82, ma chleb rogi; drogo pszenicę przedał). - §. Spieniężyć komu co, : drogo mu przedać, dobrze przedać, gut anbringen, theuer verkaufen. Często kalekę konia w cudnym deku Nieuważnemu roztrucharz spieniężą. *Pot. Syl.* 268. - SPIENIĘŻEĆ *neutr.*, w pieniądze być obróconym, in Geld umgeſetzt ſeyn. Już prawda spieniężała; iuż się prawda całe przedała. *Lub. Roz.* 282.

SPIERAĆ, *ob.* Zaprzeć. - SPIERAĆ się z kim *recipr. ndk.*, (*Dok. deficit*); rozpierać się, sprzeczać się, *Sr.* 1. ſpéram ſe, ſpéram ſe; *Crn.* prepiram se; *Vd.* prepirati se; *Ec.* споръ́мися, спирахся, ссорихся, мятахся; mit einem ſtreiten. Tak spierały się te dwie niewiasty przed krolem. *Bud.* 1 *Reg.* 3, 22. Przed laty zwyczay był u królów, że się z sobą o wiele rzeczy spierali; a gdzie kto sparł kogo, tam bryłę złota drugi dać musiał. *Podw. Wr.* 12. Spieramy się o to, iakby o coś poważne. go, podniosłszy brwi do góry, sfałdowawszy czoło. *Pilch. Sen. list* 4, 62. Nie spieray się słowy, boć to niczemu nie iest pożyteczno. 1 *Leop.* 2 *Tym.* 2, 14. Prawo niech rozkazuie, nie saś roztrząsa i spiera się, *lex praecipit, non disputat. Pilch. Sen. list* 3, 156. Cnota i miłość, dway rycerze mężni, Spieraią się w niéy, a oba potężni. *P. Kch. Jer.* 152. Człowiek ieśliby się chciał z bogiem spierać, nie odpowie mu na iednę rzecz z tysiąca. *Radz. Job.* 9, 3. O ciało tego męczennika dwa miasta tak się spierały, iż do woyny mało nie przyszło. *Sk. Zyw.* 2, 8. Wiatry nawalną zgrają wypadłszy z Eolii, z sobą się spieraią razem. *Tward. Wt.* 30. Spierał się z nim i o to patryarchostwo. *Sk. Dz.* 876. Zawsze kłopot z weselem się spiera. *Otw. Ow.* 276. Każdy z nią się biegiem spierał, ktoby ią wyścignął. *Otw. Ow.* 417. SPIERAĆ, SPIERĘ, spiorę, *ob.* Prać.

SPIERWU, *vel potius* zpierwu, *adv.*, *Bh.* ſprwu; z początku, z razu, anfänglich. Jarosław przykro zpierwu i rzeźwo się potyka. *Krom.* 71. Mieczysław spierwu udał się był do zięciów. *Biel.* 102, *ob.* *Pierw.

SPIERZYĆ, *ob.* Pierzyć. SPIEŚCIĆ, *ob.* Pieścić. SPIESZEĆ, *ob.* Pieszeć, Psieć.

*SPIESZEN, ŚPIESZNY, - a, - e, ŚPIESZNO *adv.*, *Bh.* ſpéſſny, ſpéſſné, na ſpéch, chwatawý (*ob.* chwytny); *Slo.* ſpéſſný, ſpíſeg, ſtorſeg; *Crn.* hitr (cf. chytry), spęshnu; *Sor.* 1. ſpieſchni, ſpéſchné, zpiſchny, ſwatayné, ſwatom; *Sr.* 2. ſpéſchne, nachwatku; *Vd.* hiter, hitern, hitaſt (cf. chytry), berzen, jadern; *Dl.* hitar, bara, vdilye; *Bsn.* hrilli, barli, brziz, potezjan; *Slo.* ù hitnji, bèrzo; *Rs.* спѣшный, поспѣшный, поспѣшливый, скоростѣ́шный, скоросый, успѣ́шный, вкру́шъ; *Ec.* спѣшителный, (*предпоспѣшно, предуспѣ́шно *praepropere*, спѣшу̀, скорѡ̀ skoro, cf. *Gr.* σπευσιχος, μετα σπεύδης, cf. śpiać, śpieię, śpiech; cf. *Ger. Pruſſ.* ſpu

den, cf. biedz, cf. piessy). Spieszny, z pośpiechem, prędki, eilend, eilfertig. Przysłano kaletę, mówiono, że ten interes przewłoki nie cierpi; i śpieszno i śpieszniéy, ledwo mi cokolwiek czasu zostało do włożenia sukni. *Teatr* 7 *b*, 36. Spieszen. *Eras. ięz. B.* SPIESZNOSC, -ści, ż., *Bh. et Slo.* śpěšnost; *Sr.* 1. śpěšnosć, śpěchosć, *Vd.* hitanje, hitrnost; *Dl.* kwatnynosć; *Crn.* berzlina; *Rs.* спѣшность, поспѣшность, поспѣшливость, поспѣшность; *Ec.* мороплъ (cf. trop); kwapliwość, prędkość, die Eilfertigkeit. Wielkie huły Jaropełk z popędliwą śpiesznością wiedzie. *Sarnick.* 191. Spieszność rzadko kiedy na dobre wychodzi. *Eras. Pod.* 2, 51, *Kosz. Lor.* 90 *b.* SPIESZYC *med. ndk.*, Spieszyć się *recipr. ndk.*, *Slo.* pośpitam; *Bh* chwátam chwatawám (cf. °chwatać, chwycić) ewalt, ewaltm (cf. °ewatał), *Sr.* 1. po śpytowacj, śwatam, śpěchuju; *Sr.* 2 śpěšiš; *Crn.* hiteti, hitim, hilat, berzhim (cf. °barzy); *Vd.* hititi, hitim, hitati, hilati; *Cro* hiteti, hitriti, berzěti, setvjem; setuvalszem, sùrimsze, unapredkujem; *Dl.* hitriti, barzitisse; *Rg.* barsitti; *Bs.* hasliti, pospjesciti se, pospjesiti, potesgitise, hititi; *Slu.* hititi; *Ros.* спѣшить, (*Rs* спѣшить, спѣть доспѣть dożdzeć, ob. śpiać), успѣвать, успѣть успѣть, успѣть, успѣть,

wszystek z księżą śpiewał; ale gdy niesklądne głosy wdzięczność śpiewania odeymowały, śpiewaki po kościołach ustanowili. *Sk. Dz.* 46, kantorów, Vorsänger, cf. Rybałt) Ledwie nie wszyscy śpiewacy piiacy. *Chmiel.* 1, 64, cf. organista). Spiewak, niźli pieśń uczoną Przy iakiéy zacnéy biesiedzie rozczyna, Wprzód cichym głosem drużynę swiedzioną Do harmonii gotować poczyna. *P. Kchan. Jer.* 409. Nie dosyć śpiewakowi mieć głos piękny, ieżeli go udziałaniem muzyki wdzięcznieyszym ieszcze nie uczyni. *Kras. list.* 2, 118. - §°°. śpiewak, poeta, der Sänger, Besinger, der Dichter; *Slo.* spěworečnik, spěwomluwnik, wazomluwec, wazomluwnik, wersownik, wazospewnik; *Crn.* spevoreznnek; *Rg* pjevopojevalac). Spiewak monarchów, sam śpiewaków książę, Za cel obrawszy pochwały Augusta, Tak ton przyiemny w biegle takty wiąże, Iż mu potomność chwały stawia busta. *Zab.* 12, 19. - §. 2) Pospolite kartauny śpiewakami, piszczkami zowią. *Arch.* 8, *Chmiel.* 1, 238, eine kleine Karthaune. - § 3) śpiewak, miano psów gończych, ein Name der Stöberhunde. SPIEWACKI, -a, -ie, od śpiewaka, Sänger-. *Vd.* pevshen, pojeshen; *Rg* pjevački; *Rs.* пѣвческій. SPIEWALNIA, -i, ż., miejsce, gdzie śpiewają, śpiewać się uczą, die Singestube, der Gesangsaal; *Sr.* 1. spěvanczа *odeum*; *Rg* pjevalište; *Rs.* пѣвческая. (*Sr.* 2. spěvarstwo *psalmodia*) SPIEWALNY, -a, -e, n. p. Spiewalne mi były czyny twoie. z *Leop. praef.*, były mi snadne ku wyśpiewywaniu. z *Leop.*, singbar, besingbar, *cantabilis* SPIEW, -u, *m.*, °°SPIEWKA, -i, ż., pieśń, piosnka, ein Gesang, ein Lied, ein Liedchen; *Bh.* zpěw; *Slo.* spěw, mluwospěw, spěwomluwa, spěwonec, spěworádek, wazospew, spewobiaf, spewown'a; *Crn.* popevka; *Rg.* pjevka; *Cro.* popevka; *Bs.* kenät, bugaretiça (*ob.* Bulgarya). Śpiewy historyczne *Juliana Niemcewicza*. Niemasz czasu do śpiewek. *Przyb Ab.* 17. Nie żal na śpiewce świeczka noc przeczuwać całą. *ib.* 6. (*Bh.* zpěwobra opera). SPIEWLIWOŚĆ, -ści ż., tok mowy lub głosu ton śpiewaiący, singerisches Wesen. Harmoniczny słow układ, by się w twardość lub tęsknią nie zmienił śpiewliwość. *St. Pot. Ar.* 13. SPIEWLIWY, a, -e, -ie *adv.*, toku lub głosu śpiewaiącego, singerisch. SPIEWNY, -a, -e, do śpiewania ochoczy, *Rg* pjevni; *Rs.* пѣвучій; gern singend. Grób śpiewnéy Syreny. *Min. Phar.* 23. Spiewny ptak *Urs. Gr.* 160, ein Singvogel, Gesangvogel, *Bh.* zpěwawý

°SPIEŻARKA, *ob.* Spiżarnia.

SPIGLE, -ów *plur.* szlifowane listki na robotach złotniczych, z *Niem.* Spiegelchen, polirte Plätten auf Goldschmidsarbeiten. Szabla z złotemi śpiglami i takowemi pasami. *Tr.*

SPIGLICA, *ob.* Spikulec. SPIIAĆ, *ob.* Spić.

1) °SPIK, -u, *m.*, śpiączka, °szubet, letarg, die Schlafsucht; *Boh.* záchwat (cf. zachwat); *Sor.* 1. spar, spiar, sasspanstwo, spárna chorosćj; *Vd.* spanjavitnost, terdospanjost, saspajozhnost; *Sla.* umĕrtvenje, mĕrtvi san; *Ec.* мнорокóнїе. Co choruią na letarg albo śpiączkę, choć ich kto wzbudzi, tedy wnet zasię do tego śpiku się nawracaią. *W. Post. W.* 3, 492. Strzeż boże, abyśmy kiedy w tym śmiertelnym śpiku nie pomarli *ib.* - Noc tym smacznieyszym śpikiem obdarzyła, Komu nie strzegą wor-

2) SPIK, SZPIK, -u, *m.*, *Slo.* špik, mózg'i w kos'tach, mozeł w kośti (cf. mózg); *Bh.* mozk, morek; *Sr.* 1. mozowki; *Sr.* 2. morsga; *Crn.* musk; *Vd.* musg, musik, (*Vd.* moshgani, s mózg); *Cro.* mózg, mozag, (*Cro.* mosgyani, *Dl.* mosdani *cerebrum*); *Bs.* mozak; *Rg.* mòzak; *Rs.* мозгъ. Spik, *Etym. cf. Germ.* Speck, spicken); tłustość w kościach, tucz, tuk, das Mark in den Beinen; miękka oleyna tłustość z krwią pomieszana, od którey części płynnieysze rozchodząc się po kościach, utrzymuią gibkość ich. *Aluk Zw.* 1, 34. Dęte kości rozmaite maią drobne komorki, a w nich szpik, który kości zasila. *Zool.* 64. Spik wołowy bierze się do różnego nadzienia, do pasztecików, torcików. *Wiel. Kuch.* 429. Spik człowieczego grzbietu. *Orw. Ow.* 623, spik pancerzowy, miecz pancerzowy, *Ursinio* świeczka. - Członki całe zniszczały, śpiki wygorzały Od jadu, same kości tylko się zostały. *Bard. Tr* 495. Łatwo rozumować, kiedy nie czuie kto we śpikach palu, Ani ciężkiego w sercu czuie żalu. *Pot. Syl.* 17. Głód aż do szpiku doymuiący. *Pilch. Sen. list* 3, 136, wskroś). - W kaganku tak długo się świeci, pokąd ma dostatek albo oleiu albo śpiku. *Syxt. sk.* 162, *ob.* tłuszcz, Fett. - §. Spik kamienny, margiel, tłusty, tęgi, gładki, daie się nożem skrobać. *Aluk Kop.* 2, 269, Steinmark.

SPIKAĆ się, *ob.* Spiknąć się.

SPIKA NARDOWA, ŚPIKANARDA, SZPIKANARDA, -y, ż., °SZPIGNARYA, -yi, ż., *spica Nardi*, gatunek lawendy, *Boh.* nard, Spikenard; *Sr.* 1. špikenard; *Cro.* spikinárda, kvenda; *Dl.* despik; *Crn.* shpikenarda; *Vd.* shpikinarda, narda; *Rg.* descpijk; *Bsn.* despik; Spikt, Spikenard. Miała słoiek alabastrowy, maści spiki Narodowéy *Leop. Mar.* 14, 3, oleiek spikonardowy. *Wiek. ib.* Dziewki zbierały hyacynty świade, Szałwiie płowe, szpignarye blade. *Zim. Siel.* 194. ŚPIKANARDOWY, -a -e, *Boh.* nardowý; *Bs.* despikni; *Sr.* 1. špikenardowé.

ŚPIKLERZ, *ob.* Śpichlerz.

SPIKNĄĆ *się recipr. idntl.*, Spikać się *ndk.*, *Bh.* špiknauti se, špikati se, špiknu, špuknu, špuknauti; *Vd.* skrotitise, vkupperseshi, vkuperotitise; *Bs.* urottitise, okletise; *Rs.* заговариваться *in bonam et malam partem*, sprzymierzyć się, złączyć się, sprzysiąc się przeciw komu, sich verbünden, vereinigen, verschwören. Źle, gdy wraz na iednego dwie się spikną siły. *Gaw. Siel.* 391. Źle będzie temu mnoświu, spikaiącemu się na mię. *Bud. Num.* 14, 33. - Nikt się tak przy wolności nie popisał, a przecinko Turkom nie spiknął, iak Skanderbeg. *Baz. Sk.* 60. - Zespiknął a zprzysiągł się Jehu przeciwko Joram. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 14. Spiknęli się z sobą i konspirowali; lecz przeklęta iest zgoda takowa, która się dzieie ze zgubą czyią. *Dambr.* 489. Światło chwały wiekuistéy Z okiem wnętrznym się spika. *Bal. Sen.* 91. - Herod z Piłatem sjednali się i spiknęli na śmierć Jezusową. *Dambr.* 431, zmowili się). Równie winnym iest, który na życie królewskie spika się, iak i ów, co to dopełnia

zmówki. *Ostr. P. K.* 1, 58. Tak się był z przyiaciołmi spiknął, że wszyscy z rąk prawych krew sobie puścili, i społnie spili. *Warg. Wal.* 335. Z heretykami spiknęli się tyli na to, aby z téy unii nic nie było. *Birk. St. C* 4. Jak się na nich spikniemy, każdy od nich stronić będzie. *Teatr* 1 *b*, 50, jak złączanie, społnie powitaniemy przeciwko nim). - Spiknienie, spisek, *Bh.* zpiċent, pikła, (pikłaně buntownik); *Slo.* spiknutj, spuntowani; *Vd.* zaroteuje, vkuppersega; *Rs.* соклобіе, сговоръ, заговоръ, сообщаніе. Turek się bał spiknienia obudwu krolów przeciw sobie. *Biel.* 432, ligi, sojuszu, konfederacyi, sprzymierzenia, przymierza, alliansu).

ŚPIKOWAĆ, SZPIKOWAC, - ał, - ując, *cz. ndk.*, naśpikować *dk.*, pokraianą słoniną natykać, n. p. zaiąca śpikować. z *Niem.* spicken, z *B.* einen Hasen. *Tr.*, *Slo.* špikugi; *Hg.* spekelnm; *Vd.* slaniniti, pomastiti, oslaniniti, obmastiti, spikati, se slanino sapehati, natekniti, prebosti; *Cro.* spekam; *Rs.* шпиковать. Śpikowanie, *Rs.* шпиковáніе, шпиковка. Słoninę cienko w paski pokraiesz, i potym kapłuna, indyka, sarny udziec lub inną zwierzynę naszpikuiesz, szpikulcem do tego srobionym. *Wiel. Kuch.* 430. - §. *fig.* Na dzika nikt nie naciera, Tylko z daleka go śpikuiemy łukiem. *Pot. Syl.* 28, śpiluiemy). Harcownik tylko szpikował się z łuku lub z pistoletow strzelaiąc ku sobie. *Jabł. Buk O.* 3. ŚPIKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, śpiku pełny. *Cn. Th.* 1043, markig, voll Mark; *Rs.* мозговáтый. ŚPIKOWY, - a, - e, od śpiku, Mark-, *Rs.* мозговый (cf. mózgowy); n. p. rura śpikowa. *Tr.* ŚPIKULEC, SZPIKULEC, - lca, *m.*; SPIGLICA, - y, *ż.*, igla do śpikowania, n. p. zaięcy, die Spicknadel; *Bh.* Śpiċka; *Crn.* shpikavnèk, wuzeka, knoflèza; *Vd.* slanineshna jigla, spikauna jigla, shpikalka, shpikauniza; *Cro.* spekálka; *Sla.* slaninnjacsa, igla za slaninu; *Rs.* шпиковáльная игла. Szpiglica. *Ern.* 1083. Szpikulce przeleciały przez piersi indyków. *Teatr* 33 *d*, 83.

ŚPILA, SZPILA, - i, *ż.*, *ŚPIL, - u, *m.*, (cf. *Ital.* spillo, *Angl.* spill; *Germ.* Spille, Niederd. Spiele, Höhd. Speiler); śpiczasta koląca broń, spisa, ein spitziges Gewehr, ein Spieß u. s. w. (*Vd.* shpila, shpiza, drzezga, pajdzior; *Rs.* шпага śpica, śpiczasty koniec). Tych z wału drągiem, owych spycha dzidą W piersi kończyste zawodząc im szpile. *Chrośc. Luk.* 178. On otworzywszy do obozu drogę Drze się na [illegible]pile, na dardy widomie. *Chrośc. Fars.* 257. Barbar[illegible] jednych z nas na szpil wtykaią, drugich pieką na r[illegible]e. [illegible]bw. 116, *Brud. Ost. G.* 9. Husara kopiio ieno co swe[illegible], Nie ieden na szpil zostaie wetkniony. *Kch.* [illegible], na grot, na śpicę). - §. Śpila rzeźnicza, [illegible] bydlęcia, *Boh.* špegl, špilek, špe[illegible], [illegible]; *Vd.* shpevelza, knoflíza, bur[illegible]; das Sperrholz, ein arretiertes Vieh damit offen zu halten. *Ar.* [illegible]pkowanie, *ob.* Spikulec. - Śpila do obrony miesca iakiego, s ostrze; palisady, [illegible], cf. czosnki, rogatki, Spanische Reiter. - *fig. tr.* W[illegible] pełnatwoia lbica szpili, W buntv to ust[illegible], 43. [illegible]ław Krasow. Stelmastre, Płanke. ŚPILANKA ziele, *ob.* Paracolsia. SPILART, SZPILART, - u, *m.*, szydło (zworo)gramiasto-szowskie proste. *Mag. Mske.*, Speilert, ein vierzackiger gerader Schuster-

pfriem: ŚPILCE, SPILCOWE ziele, *ob.* Hyacynt. ŚPILCZASTY, ŚPILCZASTY, - a, - e, śpiczasty jak śpilka, kolący, spitzig und stechend wie eine Nadel. Bierze te miały śpilczane haczki ostre. *Bud. i Reg.* 12, 11. Ociec moy karał was biczmi, a ia was Lędę karał biczmi śpilczastemi. *Radz. a Kron.* 10, 11. - (ŚPILFLET, SZPILFLET, - u, *m.*, głos pewny w organach. *Mog. Mskr.*, Spielflöte, ein gewisser Ton in der Orgel. - - ŚPILIC, SZPILIC *cz. ndk.*, Śpilować, Szpilować *kontyn.*, przekalać, durchjagen. Skoczywszy na brzeg iazda pocisku i strzałą Szpilować pocznie nieprzyiaciela. *Chrośc. Luk.* 53. Niechże świat żyie lub go wrogi szpilą. *ib.* 231. Pelida lud Troiański szpilował, *sternebat. Zebr. Ow.* 313. - §. *intransitive*: szpilować, błyszczeć się, *pr. et tr.*, *Germ.* spielen, glänzen, brilliren. Skłu dodawszy kolor purpurowy, tak będzie szpilować iak rubin. *Torz. sk.* 318. Potrafię tak szpilować na pokoiach i wszędzie, iż nie ieden będzie rozumiał, że mię na świat wydała fortuna. *Mon.* 74, 367. ŚPILKA, - i, *ż.*, SPILECZKA, - i, *ż.*, *demin.*, *Boh.* špendlík (cf. spiąć, spiął, spinać; *dijg. Bh.* špilka v pouszczanie piwa w beczkę, śpilati *cerevisiam in dolia immittere*, *ob.* pić); *Crn.* sapon, sapûnek, sapejnek, sapejnâlu (*ob.* zapiąć), eftanka (cf. haftka); (*Sr. i.* špinka haftka, *ob.* spinka); *Vd.* sapehniza, saklepounica, sinica, sasadica, vtekniza, vteknjuna jigla, (cf. wetknąć), kouternza; *Cro.* zapinyacha, pripinyacha (cf. przypiąć), gumbenjiza; *Slz.* bûmbazza, *Rs.* шпилька, шпилечка, булавка, булавочка, (булавка). Spinjel, Spanzel, Spangelnadel, Spinnadel); główiasta igla, śpilka miedziana, miedzianka, die Stecknadel. Bononczyk w izbie, a kundel do psiarni, Szpilka w pultynku, a widły w masztarni. *Mon.* 72, 545. Śpilką niemasz gdzie zakłuć, żeby boleść nie była. *Brud. Ost. E.* 2, całkiem zbolały). Obiecał mi dać połowę mego posagu na szpilki. *Mon.* 72, 693, stroie kobiece). Wszystko opuściła, i do śpilki naymnieyszéy rzeczy z sobą nie zabrała. *Teatr* 54 *d*, 53, zgoła nic). Rozbiera ią szpilka po szpilce. *Teatr* 20 *b*, 23, do nitki). Kto nas odrwi na szpilce, oddamy na igle. *Zabł. Fir.* 82, sowicie). Tak wartki, iż na końcu śpilki angleza wywijać potrafi. *Teatr* 28 *b*, 9, auf einer Stecknadelspitze. Siedzieć, stać, iak na śpilkach. *Teatr* 33 *d*, 76, *et* 30 *b*, 117, *et* 10, 46, iak na brzytwach). Gdyby o śpilkę, byliby utonęli. *Teatr* 23 *b*, 27, o włos, o mały włos, um ein Haar. - Śpilka od włosów, Śpilka, die Haarnadel; *Crn.* rogovilze; *Sla.* kosne igle; *Rs.* шпилька. Anętka napiąwszy włosy śpilkami, ogląda się w zwierciedle. *N. Pam.* 11, 234. Śpilka do zębow, zębna śpilka, *ob.* zębodlub, dłubiząb, der Zahnstocher. Z kłącza rozmarynowego czynią szpilki do wychędożenia zębów. *Syr.* 168. Śpilka drewniana, *spina. Cn. Th.* 1121; *Ben.* śpilka od zubi, zubatka, ein Speiler, ein zugespitztes Holz. Ptaki na drewnie długim po iednemu powdziewa; i tak ich długo wtykać nie przestawa, aż wszystko wypełni, i szpilki nie stawa. *P. Ack. Orl.* 1, 239, rożenka póki stawa). - §. *fig. tr.* Iedunko i lwy, niedźwiedzie i wilki Na strzał końcastych szybkie bierzesz śpilki *Por. Arg.* 201, śpile, [illegible], [illegible] Śpi[illegible] - - Śpilka z twardego drzewa, do nowania d., *Lens* [illegible] (cf. chora, chorna), eine Zange,

Fichtentangel u. ſ. w. ŚPILKARZ, -a, *m.*, *Bh.* Eſpendlikař; który śpilki robi, przedaie, der Stecknadelmacher, Stecknadelmann; *w rodz. żeńſk. Bh.* Eſpendlikařka śpilkarka. ŚPILKOWAĆ, SZPILKOWAĆ *cz. ndk.*, śpilkami spinać. *Wlod.*, ſtecken, mit Stecknadeln anheften. Cytrynę śpilkowaną w beczkę wpuścić. *Haus Ek.* 180. (*Bh.* ſpilkowati, ſpeyliowati, *Crn.* shpileti, shpilem, *Ger.* ſpeilen, śpilami spiąć; *oppos. Bh.* rozſpilkugi). - §. szpilkować zaiąca, pieczenią etc. słoniną, s natykać. *Cn. Th.* 1121, śpikować. *Ir.*, einen Haſen u. ſ. w. ſpicken. ŚPILKOWY, SZPILKOWY, -a, -e, od śpilki, *Rs.* булавочный, Stecknadel-; Nadel-: Drzewa śpilkowe: iodła, sosna, modrzew, iałowiec etc. *Kluk Dyk.* 1, 10, Nadelholzer; (= Żywiczne drzewa). *Śpilkowate*, n. p. nadaremna byłaby praca, gdyby kto razem na iednym gruncie śpilkowate drzewa z liściowemi mieszał. *Mon.* 70, 770, *Rosa.* игловидный, хвойный; *cf. Rs.* красной хвоя. Szpilkowate drzewa pełne są żywicy. *Mon.* 743. Do szpilkowatego, czyli iak u nas zowią, do czerwonego drzewa należą sosny, iodły i iałowiec. *ib.* - (SPIĆ) się, *ob.* Spić. ŚPILSNIC, *ob.* Pilsnić). - - ŚPILUZA, SZPILUZA, -y, *ż*, narzędzie na kształt dłota, którym dychtuią łatki. *Mag. Mſkr* das Speilleiſen.

SPINA, -y, *ż. spina lorzi Rs.* спина спинка, grzbietowe pancerze, das Rückgrad. U dobrego konia grzbietowa spina iakoby na dwoie się rozdziela. *Hipp.* 13. - §. rzecz napięta, etwas Aufgeſpanntes, *pr. et fig.* Skarb pospolity byłby iako iedna spina abo cięciwa woyny na każdego nieprzyiaciela. *Modrz. Baz.* 91. ŚPINKA, SZPINKA, -i, *ż.*, (*Frym.* piąć, cf *Ital.* spona *Germ* Spange); *Bh.* ſpinadlo, zapona, zapinadlo *Slo.* ſponka. *Sr.* s. zpinka; *Vd.* shpanga; *Rg.* sponna; (*Ross* ременной шпень в сбруе); guziczek u kołnierza koszuli, das Hemdknöpfchen. Szpinki taśmy, guziki różne *Zab.* 7, 135. Tylem się wymknął, śpinkę i pierścień brylantowy do kieszeni spuściwszy. *Zab.* 13, 205. Szpineczka *zdrbn.*; *Mon.* 71, 395.

ŚPINAK, SZPINAK, -u, *m.*, *Boh.* Špinát, blitt *Crn.* shpinàsa; *Vd.* shpenat, shpinaza; *Cro.* spinács; *Rg.* spinách; *Dl.* blitva; *Sla.* shpinat, shpanák; *Bs.* spinocch, spanacch, spannacch; *Rs.* шпинатъ, шпинатъ; *Turc. et Pers.* ispanak, isfinag; *Ital* spinacci; *Linn.* spinacia; *Angl.* spinage; *Germ.* der Spinat, liście iego zażywaią się na sielenine. *Kluk. Dyk.* 3, 96, *Kluk Rosl.* 1, 217; *szpanak. Cn. Th.* 1120.

ŚPINELLI, Spinellen, rubiny białoczerwone, *Kluk Kop.* 2, 10, *Lat. med.*

ŚPINET, -u, *m.*, z *Włoſk.*, inſtrument muzyczny na kształt małego klawikordu, das Spinett. Krucze pióra potrzebne są do spinetów, inſtrumentów muzycznych. *Kluk Zw.* 2, 290.

ŚPINKA, *ob.* Spina.

ŚPIOCH, -a, *m.*, ŚPIOSZEK, -szka, *m.*, *zdrbn.*, ospalec, człowiek senliwy, drzymliwy, śpiący, *Śpik, leń, ein Schläfer, ſchläfriger Menſch, eine Schlafmütze. *Sla.* spavác; *Bsn.* spavaç; *Vd* spavez; spajar, spajavez; *Cro.* szpovavecz *Hg.* szunyodó szunnyadozó. *Rs.* сонливецъ, сонура; *wrodz. żeńſk.* ŚPIOCHA, ŚPIOSZKA, -i.

ŚPIONEK, *ob.* Spień. ŚPIORĘ, piorę, *ob.* Prać.

SPIR, -u, *m.*, SPIRY, -ów *plur.*, z *Holl. Niem.* Spriet, poboczne maszty, osobliwie na okrętach woiennych powinny mieć, wysokość od 15 do 18 sążni. *Kluk Rosl.* 2, 177, *Lod. H. N.* 104, Seitenmaſten. Niezmierne mnóſtwo sosnowego drzewa, pod imieniem masztów, spirów, balów i t. d., do portów Bałtyckich spławione bywa. *Jundz.* 465.

SPIRA, -y, *ż.*, dawne miaſto wolne Niemieckie. *Dyk. G.* 3, 68, die Stadt Speyer. SPIRENSKIE, ſk. państwo, das Bisthum Speyer, w cyrkule Renu górnego. *Wyr. G.* 207.

SPIRYTUS, *ob.* Wyſkok

1) ŚPIS, -u, *m.*, ŚPISA, -y, *ż.*, z *Niem.* der Spieß, kopiia; *Sr.* s. śpiš, ſuwali; *Crn.* shpeia, *Vd.* shpica, bodesh, sbodalu, lanza). Upatrzywszy czas, popadłszy spis, skoczył do namiotu Srewola; i zabił kanclerza, co podle króla siedział. *Weresz. Egl.* 143, *id. Rey Zw.* 86 *b.* Prusaki trzymali z sobą poplecione w pół spise. *Tward. Wł.* 108. Haydamaki na koniach ze śpisami. *Teatr* 26, 11. Drzewo od śpisy, ratyszcze. *X. Kam.*; *Ec.* рамище, poramuna, *ob.* rohatyna.

2) SPIS, -u, *m.*, spisanie, spisek, napisana rozprawa o czym, pismo, das Verzeichniß, die Schrift. *Boh.* ſpiſ; *Slo.* ſpiſ; *Rg.* pripis; (*Rs.* списáнie, списывáнie kopiia, przepis, odpis); *Rs.* опись. Nie mogę wszystkim w tym naszym spisie dosyć uczynić. *Modrz. Baz.* 2. Andrzeia Frycza *Modrzewſkiego* spisów o poprawie Rzpltey księga pierwsza. SPISAĆ, *F.* spisze *czyn. dk.*, Spisować *ndk.*, Spisywać *frequ.*, *Bh.* ſepſati, ſpiſſi, ſpiſowati; *Slo.* ſpiſowat; *Sr.* s. zpiſugu, romadu; *Crn.* spisat, spisújem; (*Vd.* spisat, s odpisać, przepisać); *Cro.* zpiszati, zpiſújem; *Rg.* izpisati, pripisati (cf. przypisać); *Ross.* списать, списывать, (s przepisać, odpisać); Spisać, na piśmie zebrać, popisować, reiestrować, zuſammen ſchreiben, verzeichnen, zuſammen eintragen. Co lepszego spisował i w pamięć brał. *Warg. Cez.* C kounotował), Aten z Szpartą mędrców spiszta (*dual.*, s spiszcie). *Achw.* 525. Nikomu się inszéy wiary o Krystusie spisować nie godzi. *Kat. Gd.* 87. napisać, aufſetzen, aufſchreiben. U Rzymian. *patres conscripti*, oycowie spisani. *Groch. W.* 263. - §. Spisać się z kim na kogo, przeciw komu, s spisek nań uczynić, spiknąć się, ſich gegen jemanden verſchwören. Emburonów król z Amboryxem się na woynę spisał. *Warg. Cez.* 144. Czech się przeciw Polszcze z Krzyżaki spisował. *J. Kchan. Dz.* 169. Dowiedział się król że się nań spisuią; ale łatwo poradzić tym, co pokoy psuią *Jabł. Tel.* 349. Baczył Woydyło, iż nań był łaskaw Kieyſtud, namówił Jagiełła, iżby się spisał z Pruſkim miſtrzem przeciw Kieyſtutowi zawżdy być. *Biel. Sw.* 225 *b.* Od was samych słyszemy, że się spiszecie, wszyſtkich pobuntuiecie, i na krola nastąpicie. *Sowit.* 30. Posłali nas ku wam, abyśmy z wami poſtanowili przyiacielſtwo i pokoy, ażebyśmy się spisali z wami, żeśmy towarzyszmi i przyiacielmi waszymi. *Leop.* i *Mach.* 8, 20. - §. Spisać się czym; s popisać się, pokazać się czym pamiętnym, ſich hervor thun, ſich auszeichnen. Ah spisałeś się pięknie! *Id.* SPISEK, -sku, *m.*, *zdrbn.* rzeczwn. spis; *Bh.* ſpiſek; *Sr.* s. wopiš, zapiſmo, regiſter; (*Crn.* spiſk, s przepis, kopiia); *Vd.* zarifs, saznamin, *Rag.* upis; *Rs.* списокъ, роспись, memorb; *Ec.* прывémb;

zebranie czego na piśmie, rejestr, konnotowanie, konnotatka, notatka, poczet, pismo, das Verzeichniß, der Aufsatz, die Schrift. Nie chciał się obiecać na obiad, aż mu pierwéy gość i proszonych spisek posłał. *Star. Ref.* 77. Chcielśmy od nich mieć imiona przełożonych na spisku. *Leop.* 3 *Exdr.* 6, 12. Spisek imion żołnierzy do appelu, *Rs.* перекличка. Obożny ma mieć na spisku wszystkie wozy, aby wiedział, wiele rynkowych, a wiele skrzynych. *Tarn. Ust.* 295. Mam na spisku tysiącami przykładów, ale milczeć muszę. *Star. Ref.* 75, *Star. Vot. D.* 4. Ofiarnię ci ten spisek żywota S. męczennika. *Wys. Aloy.* 2. Krótki spisek albo krótki zbiór rzeczy. *Pilch. Sen. list* 296. Pan rozkazał Moyżeszowi, aby im to dał wszystko na spisku, aby się tego pilnie uczyli. *Rey Pst. R* 6, krótko na piśmie). *Gil. Pst.* 26 *b.* Maią być deputowane osoby, żeby popisali wielkość imion; a takowe spiski aby były na seym zniesione, a tam z takowych spisków rozsądzić się będzie mogło ... *Herb. Stat.* 50. Spisek czyli inwentarz maiątku, *Rs.* данная. Myśmy się na to obietnicami, spiski i przywileiami obowiązali, że ... *Herb. Stat.* 2, podpisami, skryptami, dokumentami). Weźmiy spisek twóy, a siadłszy, napisz 50. *W. Post. Mn.* 314, cyrograf). – §. Spisek przeciw komu, na kogo, z spiknienie, sprzysięga, bunt, eine Verschwörung, heimliche Verbindung gegen jemand; *Boh.* spiknutí, pikša; *Slo.* spiknuti, spuntowánj; *Vd.* saroteuje, vkuppersega; *Reg.* okletva, vrok; *Rs.* соглáшїе, заговóръ, сговóръ, сообщáнїе; *Ec.* сдокновéнїе, единодышанїе, согласїе. To co oni postanowili, niech będzie zbrodnią i spiskiem; a to, co ia roskażę, będzie prawem. *Niem. Bibl. T.* 3.

SPISGLAS, – u, *m.*, z *Niem.* das Spießglas; *Vd.* steklenina, steklenovstel kamen; *Rs.* сурьма; antymonium, oczna przyprawa. *Cn. Th.* 588, półmetal bardzo kruchy, białego koloru, wewnątrz nitkowaty i promienisty. *Kluk Kop.* 2, 259. SPISGLASOWE maslo. *Kruml.* 408; wątroba spisglasowa. *ib.* 211, *ob.* Wątroba.

*SPISK, – u, *m.*, *spik, śpiączka, Schlafsucht. Ociętność i spisk iakiś wszystkich serca objął był, *torpor et veternus. Krom.* 714.

SPISKAĆ *cz. ndk.*, n. p. Los, gdy pomstę zamierzy, czy z dala, czy z bliska. Zawsze djabeł patrona lub powoda spiska. *Zabł. Zbb.* 58. Gdzie się owe podziały gry szumne, parady, Wszystko to kaduk spisk ł, wygaś to z pamięci! *Tręb. S. M* 60. Niech was tu kat spiska, mnie staremu na takie wyniść pośmiewiska! *Teatr* 45 *c*, 128.

SPISKOWY, – a, – e, od śpisku, Verschwörungs-. Śpiskowy *Subst.*, sprzysiężony, buntownik, *Bh.* pikaně; *Vd.* saperseshnik, vkupperseshen.

SPISNE, – ego, *n.*, zapłata od pisania, Schreibegebühren, Einschreibegeld. Poborca spisnego niech nie bierze; od kwitów niech nic nie bierze. *Herb. Stat.* 89, *ob.* Wpisne, Napisne, Zapisne). Starostowie, burgrabiowie, poborcy, nie maią brać spisnego. *Tarn. Ust.* 79, *Czack. pr.* 1, 322, *N. Pam.* 14, 214.

SPISNICZY, – a, – e, spisami zbroyny, bespießt, mit Spießen bewaffnet. Spisnicze legiie Rzymskie. *Papr. W.* 1, 24, *pilatae legiones.* SPISNIK, – a, *m.*, żołnierz pod spisem służący, ein Spießsoldat, Lanzenknecht. Spisnicy u dawnych trzymali każdy po sied- spisow w ręku, które ieden po drugim w potrzebie ciskali. *Papr. W.* 1, 293.

1) SPISOWY, – a, – e, od spisu, kopii, włóczni, Spieß-, *Rs.* копейный, копийный.

2) SPISOWY, – a, – e, od spisu, rejestru, rejestrowy, Verzeichniß-, Register-, *Ross.* переписный. SPISOWNIK, – a, *m.*, który spisuie, regiistrator, der Verzeichner, Registrant; *Slo.* spisowatel; *Cro.* spisávecz; *Ross.* списчикъ; *Ec.* списáтелъ. Spisownik, kompilator. *Chodk. Kost.* 71, der Zusammenschreiber. SPISUIĘ, *ob.* Spisać.

SPITAL, *ob.* Szpital.

ŚPITYMIERZ, – a, *m.*, Spytek, *nomen proprium, Rogatianus. Jabł. Her.*

ŚPIWRZÓD, – u, *m.*, ziele Pieniężnik, Stowrzodowiec, służy do goienia wrzodów, Wężownik, *Lysimachia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303, *Sien.* 140. Uśpiwrzód. *Urzęd.* 81.

SPIZ, – a, *m.*, ŚPIZKI powiat, *Bh.* Špiš, Špiška země; *Gebusia, Scepusia, Ger.* Zips, die Zipser Gespannschaft, kray na pogranicżu Polski i Węgier. *Dyk. G.* 5, 68, *Nar. Hst.* 3, 136, *ob. niżéy* Spiżanin. (*Bh.* Špiška Sobota w Uhrzich, miasto Georgenberg w Węgrzech).

SPIŻA, – y, ż., *Bh.* špiže; *Sr.* 2. špija; *Vd.* spisha, jed, jestcina, jeedba, spenda; *Crn.* shpendija; *Cro.* brashno, pizha; *Rs.* брáшно; *Suec.* spis, *Ottfried* spiso, cf. *nostrum* *pica); co w śpiżarni naśpiżowane iest, strawa, żywność wszelaka, *Germ.* Speise, Speisen, Eßwaaren, Mundvorrath, Proviant. Gdy z woyskiem iechał przez ziemię ich, posłali mu moc śpiży, iako to mąki, gęsi, miodowników, i innych rzeczy, które ku stołowi należały. *Kosz. Lor.* 123. Zebrali im wszystkę śpiżę. 1 *Leop. Gen.* 14, 11, wszystko, co ku żywności *przysłuszy. 3 *Leop.*). Panowie sami do gumien, śpilerzów i śpiżarń wlamawszy się, wszelaką śpiżę sabierali. *Krom.* 191. Strzelba zamkowi mało wadziła; iednak iż śpiże na nim mało było, głodem go wymorzono. *Gwag.* 419. Będąc w oblężeniu, śpiży nic nie mieli. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 49. Niż z brzegu zepchniesz pilnie o sobie radź, Cobyś przeżywił, i tam i sam czeladź, Na trzy miesiące miéy śpiży przynaymniéy. *Klon. Fl. E* 1 *b*, *Biel.* 256, *et* 436. Śpiży nie było w mieście; iuż wytrawili byli on ostatek, co było schowano. *Leop.* 1 *Mach.* 6, 53, *et* 3 *Reg.* 4, 7. Głód wziął moc w mieście, a śpiże nie dostało ludowi. *Radz. Jer.* 52, 6, chleba. *Bibl. Gd.*). – §. **Spiża, *ob.* Śpiżarnia. 2) SPIŻA, ŚPIŻ, – y, ż, lub – u, *m.*, miedź z innemi metalami, osobliwie z cyną mieszana, z którey się dzwony i armaty leią. *Kluk Kop.* 2, 188, *Ger.* Glockenspeise, Speise, Glockengut, Bronze. *Jak. Art.* 3, 516, Na większe działa wziął z sobą śpiży albo miedzi, żeby ich tam ulano, gdzieby mu ie potrzeba było. *Baz. St.* 280. Przywiózł z sobą śpiży bardzo wiele; na lanie dział i wszelakiéy strzelby. *ib.* 590. Arsenał śpiżą napełniony. *Tward. Wł.* 165, bronią śpiżaną, działami etc. – (ŚPIŻANIN, – a, *m.*, z Śpiża rodowity, ein Zipser: ŚPIŻANKA, – i, ż., eine Zipserinn). – – ŚPIŻANY, – a, – e, z śpiży kruszcu ulany, von Glockenspeise, von Erz, ehern. Działa śpiżane. *Zbil. Dr. B* 3. Żelazny i dział używano, aż gdy poczęto śpiżane odlewać. *Archel.* 8. Przylbica śpiżana. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 5. Cymbale śpiżane. *ib.* 1 *Par.* 15, 19, miedziane. 1 *Leop.*). Podniół wzrok srogi, i żelazną bronę Dwa kroć obeyrzał i wrota śpiżane. *P. Kch. Jer.* 498. Wrota żelazne, progi śpi-

żano. *J. Kch. Ps.* 162; *Groch. W.* 222, *Tward. Wł.* 19. SPIŻARNI, -iego, *m.*, ŚPIŻARNIK, -a, *m.*, *Bh.* ſpiżirnik; *Crn.* shpendir; (*Vd.* shpishar, *Germ.* der Speiſer, Aufſpeiſer, Eſſer, iadacz); *Vd.* shpendir, mesni oskerbnik, jeſtvinſki resdeliuz, perpraulavez; *Rg.* nadspremnik, *f.* nadspremniza); przełożony nad śpiżarnią, szafarz, der Speiſemeiſter, Schaffner. *Promus*, śpiżarnik, obroczny, klucanik. *Mącz.* SPIŻARNIA, -i, *i.*, **SPIŻA, -y, *i.*, SPIŻARKA, -i, *i.*, *dem.*, *Bh.* ſpiżirna, pobrawnicze; *Slo.* ſpiżirně; *Sr.* 1. pedzi thowancza; *Crn.* shpishirna, shpendishe, smuk; *Vd.* shpishirna, shpendishe, spremа za jedbe, jedna hranva, spenda, kasha, speiskamra, perpraulishtna hranva; *Cro.* odélnicza, safranicza; *Sla.* komorica, dispenza; *Bs.* klit (*cf.* kletka), kljer, spremma; *Hg.* spremma; *Rs.* чуланъ, кладовая для припасовъ; ſkład na śpiżę, żywności, die Speiſekammer, (Oeſterr. die Speis). Żyta dobrze suche do solu albo śpiżarni znosić. *Cresc.* 668, do śpiklerza). Czym twe śpikrze lepsze od moiéy śpiżarki? *Zab.* 8, 320. Kotka częſtokroć miasto myszy śpiżarkę splendruie. *Haur Sk.* 278. Na śpiżarnie ſtaroſci zima sposobi ziemię, zasiewa wiosna z iesienią, a żaduie lato. *Mon.* 64, 253. Wlecze mrówka, co zdoła do swéy śpiży dziubkiem, Baczna na przyszłą porę, w ſtos uklada z czubkiem. *Zab.* 8, 319 *Jżyc.*; *Slo. Prov.* co ldo ma w komore, to widáwá do kuchine, co kto ma w śpiżarni, to wydaie do kuchni, *os ex abundantia cordis loquitur*; co w sercu, to bywa i na iężyku. SPIŻARNY, SPIŻARNIANY, -a, -e, *Bh. et Slo.* ſpiżnj: do śpiżarni należący, die Speiſekammer betreffend. Odwiedzać wnuków do ich śpiżarnych szafarzy. *Przyb. Ab.* 81, gdzie ſkłady żywności chowali, Speiſehütten. - - **ŚPIŻOKUTE ſtrzały. *Nar. Dz.* 2, 118, *Zab.* 6, 317 *Nar.*, śpiżane groty maiący, mit ehernen Spitzen. **SPIŻOLITE szczyty. *Pot. Jow.* 2, 7, z śpiży ulane, von Erz gegoſſen. SPIŻOWAC *cz. ndk.*, w śpiżę, to iest w żywność opatrować (*cf.* picować), mit Lebensmitteln verſehen, verproviantiren. (*Crn.* shpisham, *Vd.* shpishati, ospishat, *Sr.* 2. ſpiżowaſch, *Ger.* ſpeiſen, karmić). Śpiżować, dawno to i przez naylepszych pisarzów Polſkich używane słowo, znaczy, obficie napełniać, opatrzyć. *Pam. Warsz.* 5, 169. Tego dnia, gdy się galera śpiżowała żywnością, nie mogliśmy się wybrać. *Warg. Radz.* 317. Król obóz żywnością iak naywiększą śpiżować każe. *Krom.* 102. Żywności tylko tyle brać maią, iak przez noc wychować się może, nie śpiżuiąc wozów. *Vol. Leg.* 3, 46. Kto wóz śpiżuie, głód mu nie dokucza. *Rak. Pob. A 3.* -*latius*; śpiżować, zbierać, ſammeln, verwahren. Domy pełne maiętności, którycheś ty nie śpiżował. *Leop. Deut.* 6, 10, W dołach tych tak długo przeszli śpiżowali cesarze niezmierne zbiory bogactw. *Tward. Wład.* 149. SPIŻOWY, -a, -e, śpiżany, z śpiży ulany, von Erz gegoſſen. Piaſty kol do armat ciężkich maią buxy śpiżowe. *Jak. Art.* 1, 290.

SPŁACIIEC, SZPŁACIIEC, -chcia, *m.*, SZPŁACIICIE, -ia, *n.*, (*Ety. ob.* płachta, płaszcz, płaſki); szmata, co się oderwie od sukni, ścierka; suknia uboga wytarta. *Dudz.* 62, galgan, *Slo.* ſplacanina; *Cro.* lap, plat szukna, ein Hader, ein Fetzen, ein abgeriſſenes Stück. Chudopacholſki spłachéć. *Mon.* 75, 594. - Wielką w sobie wdzięczność rzemieslo iéy miało, Lub w piérwsze szpłachcie wełnę niesprawną ſtaczała, Lub rączemi palcami przędzę rozprawiała. *Otw. Ow.* 215, w piérwszą osnowę, das erſte Gewebe. - §. spłachéć, szmata oderwana, oderwana leda czego, kołacza, chleba, ein abgebrochenes Stück. Roku 1369 oſtateczna spłachéć *(obs. femin.)* Szląſkiéy ziemi królestwu Czeſkiemu przypadła. *Krom.* 365. - Spłachéć roli, ziemi, niewielki, ubogi kawał ziemi, *Crn.* lap, plat zemlye, ein kleines Stückchen Feld, ein Flick Acker. Kmieć, co ubogi spłachéć radłem porze. *Hor.* 1, 157 *Nar.* Oyczyſty spłachéć swemi wołmi sprawuie. *Kchw.* 10. Granicami spłachcia swego małego kontentował się, przestawaiąc na maluchnéy osiadłości swoiéy. *Warg. Wal.* 230. Chłopek dawać musi ustawnie z ubogiego szplachcia. *Opal. sat.* 13. SPŁACHETEK, -tka, *m.*, *dem.*, ein kleines Flickchen, *pr. et tr.* Lepiéy było przy skromnym spłachetku zostawać, Niż szukać śglem zbioru, który często chybia. *Opal. sat.* 61.

SPŁACIC *cz. dk.*, Spłacać *ndk.*, zupełnie się wypłacać z czego, *Bh.* ſplatiti, ſplacowati; *Vd.* doplazhuti; *Cro.* zplatiti, splacham; völlig auszahlen, abzahlen, ganz bezahlen, abtragen. Wszyſtkie długi przodków swoich spłacił, dobra zastawne wykupił. *Kras. Pod.* 2, 29. Maiętność po oycu brat móy objął, mnie spłacił; siostry wyposażył. *ib.* 2, 143. Gdyby kilku na iednych dobrach mieli długi, maiący większy kapitał ma prawo spłacić maiącego mnieyszy kapitał; albo ieżeli spłacić nie zechce, tedy mnieyszéy summy właściciel większego spłaci. Gdyby zaś obadwa nie chcieli siebie spłacić, maią się zgodzić, aby komu trzeciemu przezastawili, a pieniądze między sobą podzielili. *Czack. Pr.* 2, 173. - §. Czas drogi złotem niespłacony. *Kul. Her.* 127, niedokupny, nicht zu bezahlen, nicht käuflich, nicht feil. SPŁACICIEL, -a, *m.*, który wypłaca, der Auszahler, Abzahler, *Cro.* zplachnik.

SPŁADZAC, spłodzić, *ob.* Płodzić.

SPŁAKAC się *recipr. dk.*, mocno wypłakać się, rozpłakać się, ſich ganz zerweinen; spłakany, wypłakany, mocno rozpłakany, ſehr zerweint. Porwał się ſtarzec spłakany i zbladły, Na głos z bożego, co słyszał, natchnienia. *Kras. W. C.* 88. Chciałem tam, życia złożywszy ostatki, Spłakany ſtarzec być pogrzebiony. *Pot. Syl.* 240. Wydarł bogactwa spłakanym ubogim. *Chod. Ges.* 148.

SPLAMIC, *ob.* Plamić.

*SPLĄSAC co *czyn. dok.*, zemknąć co, ukraść, wegrapſen, mauſen, ſtehlen. Na gardło siedział, że był trochę śpiży spłąsał. *Bud. Ap.* 31.

SPŁASZAC, *ob.* Spłoszyć. SPŁASZCZAC, *ob.* Płaszczyć.

SPŁATA, -y, *i.*, wypłata, spłacenie kogo, wypłacenie mu, das Abbezahlen, Auszahlen, Abfinden. Jak uniknąć spraw nieoddzielnych od współwłaścicielów iednéy wsi, kiedy ani spłata, ani przezastawienie iest podobne? *Czack. pr.* 2, 173.

SPŁATAC, *ob.* Płatać, pleść. SPLĄTAC, *ob.* Plątać.

SPŁATAC, *ob.* Płatać.

SPŁATANKA, -i, *i.*, plecionego co, etwas Geflochtenes, eine Flechte. U czapek były se wstążek spłatanki. *Kniaź. P.* 2, 164.

SPŁAW, -u, *m.*, *Bh.* ſplaw, spadek rzeki, zlewek, der Abfall, Abſchuß des Waſſers eines Fluſſes. (*Sr.* 1. zplahw, zplahwano ród, plemię, zrlahwniſti *gentilitius*). Staw na spławiu, to iest, piérwszy od rzeki zaczynaiący się, zwykł się prędko zamulać. *Haur Sk.* 145. Brailów nad spławem Seretu z Dunaiem. *Krom.* 467, nad zbiegiem, Zuſammenfluß. -

Nawa widzieć nie mogła towarzyskiéy nawy, przez morskie błąkaiące się spławy. *Bard. Tr.* 259, fale, wały, flukty, Fluthen. - §. Cło nowe w W. X. L. i spław wodny, na tak gwałtowną Rzpltéy potrzebę ustanawiamy na lat dwie. *Vol. Leg.* 3, 569, *et* 4, 63, deliuitacyą, spust, żeglugę, Schiffahrt. - §. 2) Spław, spławik *zdrob.*, Spławy u sieci, die Schwimmhölzer am Fischernetze; *Crn.* krevléz; *Sr.* 2. spław, *ob.* pław, *oppos.* grąż). Na sznurze zwierzchnim niewodu osadzaią się co stopa spławy pływaiące, z suchéy wiersbiny, osiny lub brzeziny robione, ktoreby sieć w górze utrzymywały. *Kluk Zw.* 3, 241. - §. 3) Spław ziele, *ob.* Sit, Sitowiec. SPŁAWIC, SPŁAWIAC, *ob.* Pławić. SPŁAWICIEL, - a, *m.*, który spławia, pławi, spuszcza wodą, der Holzflößer; topiciel, który kapia, der Schmelzer, Einschmelzer; *Rs.* спла́вщикъ. SPŁAWISKO, - a, *n.*, miejsce spławu z pod wod, der Ort des Abfalls des Waffers. Role, ktore są na spławisku, bardzo bywaią urodzaysze. *Haur Sk.* SPŁAWKI w browarze, n. p. zbierać spławki ze słodu t. j. ziarna zepsute, słomę lub barłog, ktory się na wodzie unosi. *Mag. Mscr.*, was oben auf dem Malze schwimmt, taube Körner, Strohhalmen u. s. w. SPŁAWNOŚC, ści ż., *Bh.* pławnost, sposobność rzeki do żeglugi, die Schiffbarkeit eines Fluffes. Przekładano potrzebę ułatwienia spławności na rzece Dnieprze. *Gaz Nar.* 1, 21. Rady patryotyczne względem ułatwienia spławności rzek naszych. *Pam.* 89, 1, 317. Niewiadno z rzeki takiego szukać pożytku, ktoryby tamował publiczną spławność. *Przestr.* 11. SPŁAWNY, - a, - e, *Bh.* pławny, sposobny do żeglugi, spuszny, schiffbar; *Bs. et Rg.* brodny (of brod); *Vd.* ladjoroslin, brodlin; *Rs* судохо́дный; *Slo.* plawitedlný, spławi nia od spławienia, сплавленный лѣсъ tratwa, 2. сплавленный stopiony). - Spławna Wisła. *Zab.* 12, 19, cł. portowa rzeka. *Torz. sk.* 2. SPŁAWNE, - ego, *n.*, *Subst.*, zapłata od żeglugi, die Schiffsteuer. Poborca spławnego od kup ów wybrać nie mógł *Vol. Leg.* 3, 47. - §. *tr fig.* Spławne iey aż za pas warkocze *Dab.* 10, ó *Koss.*, spadaiące, spływaiące, herabhängend, herabschwimmend.

SPLESC, - ię, *m.*, SPLECENIE, SPLECZENIE (*Haur Fk.* 199), - ia, *n.*, choroba końska, psia. *Ostr. Myśl.* 26, eine Krankheit der Pferde, Hunde u. s. w., eine Lähmung, Verrenkung des Fußes. Gdy koń kładąc się, sino w biegu, porazy z miejsca w stawie, chrząstek, także i żył suchych onym przyległych naraz, splecieniem to zowią. *Hipp.* 113. Sposob na zastarzały splec. *Hipp.* 114. - §. 2) splecienie, splecziony, *ob.* Spleść. SPLECZNY, - a, - e, splecziony, splecziem chorobą naruszony, verrenkt, gelähmt (von Pferden und Hunden). Na splec niemasz sposobu, iemu żyłę tę splezną trzeba kazać zaciąć *Hipp* 113. SPLECZYĆ się koń. *Lek Koń.*, splec cierpi, das Pferd hat eine Lähmung oder Verrenkung bekommen; *Rs.* хромать. Splezyć się, o koniach, nabyć pewnego gatunku choroby, wyplezyć się; ztąd koń splezony: wyplezony. *X. Kam.* 2) SPLECZYĆ się, *ob.* Plezyć się.

SPLENDECA, - y, ż., SPLENDOR, u, *m.*, z *Łac.*, blask, rzecz błyszcząca, pompa, wspaniałość, Glanz, Pracht, Herrlichkeit. W grobach nawet, do których na każdy dzień lecą, Jeden drugiego głupią wyścigą splendecą. *Pot. Pocz.* 580. Rozpościerany się, iako chcesz, pieszczochu, Zgaśnie w grobowym ta splendeca łochu. *Kchw.* 71. Silcie wy się panowie; na koszty próżno, Budując splendece różne. *Kchw.* 202. Choćbyś też miał największe splendury, I nożyce obcinać pazury; Choćbyś chodził w żołtym axamicie I poganiał sześć koni w karycie, Chybabych też mere osalała, Abych ciebie kostyro kochała. *X. Kam., P. Kowal., z Krakow.).* Nieszczęście wielkim ludziom splendoru dodaie. *Jabł Tel.* 298.

SPLESC, splotu, *F.* splecie. splotę cz. *dk.*, Splatać *ndk.*, *Bh.* spleti; *Rg.* spléti; *Bs.* spletti, ispleti; *Cro.* spleszti, spletam; *Rs.* сплесть, сплету, сплетаю, *cf. Rs.* сплочить, сплочу; przeplatuiąc iedno z drugim połączyć, zusammen flechten. Szmury splecione. *Jak. Art.* 3, 225. Drobne drzewa nasadzone między płotem, gdy wzrosną, można ie splatać, nawodząc iedno ku drugiemu, z którego splecienia zrasta się płot mocny. *Cresc.* 22. Tam kędy lipy z iaworem gałęzi splecenie na cień iedne z drugą więzi, tam znieść każe wonie. *Mon.* 67, 614. Do splecenia, *Ec.* сплетёмческий *spletny.* Piérwéy, niż się gola splece *Cn Ad* 1012, prędko, nagle, iak pióro opali). - §. Kama przędzalen splata. *Przęd.* 25, spina, sie flicht sich um den Flachs herum. Lenum być pilnie wyplewiony od chwastu, zwłaszcza od kanicy przędzy, ktora len splataiąc, bardzo mu szkodzi. *Cresc.* 186. - §. *fig.* Oni się splętli i upadli. *Wrob.* 42, sami się złapali w swych sidłach, sie haben sich verwickelt, selbst gefangen. - §. *tr. fig* spleść bayki, zawędzić, schwatzen, waschen, fasseln. Ludzie pod czas leda co mowią, trzęsą, splotą. *Cn. Ad.* 719, nie wszystko prawda, co ludzie mówią). W rozmowie nie raz potknie się, ustanie, zmyli, splecie, iakoby trzy po trzy baiał. *Glicz. Wych. K* 7.

SPLEŚNIEC, *ob.* Pleśnieć. - SPLIN, z *Angielsk.*, *ob.* Smutnodur.

SPŁODEK, dku, *m.*, co iest spłodzonym, płod, das Erzeugte. Który kiedy rodzic swego spłodku wstydził się, iak się ich swoich srodków wstydali, że się do nich znać nie zezwolili *Smotr. Ap.* 25. SPŁODZIĆ, *ob* Płodzić SPŁODZICIEL, a, *m.*, rodzic, *tr.*, der Erzeuger. Siężakom się mniey przeciwko spłodzicielom swoim Polakom powstawać, aniż Krzyżakom, godziło. *Kom.* 615, *contra progenitores.*

SPŁOKAĆ, *vel potius* spłókać *F.* spłoczę cz. *dk.*; *Vd* dolpoplakniti; *Rs.* сполоскнуть, сполощу, споласкивать, споласкиваю, płócząc zmywać, abspulen, wegspülen, herunter spülen.

SPŁOMAĆ, *vel potius* spłonąć, *mut. ident.*, nagle gorzeć, w perzynę się obrocić. *Vd* splahniti; (etwas aufodern und im Feuer aufgeben, abbrennen, verbrennen. Ogień pod miasto położy którym spłonie zarazem. *Tw. W.* 65. Chodzieska wezrzegła, odważnie wykopan, kościoły będę łupił, i od ognia spłoną. *Bard. Lel* 10. Miasta ogniem spłomione. *Pilch. Sen. list* 66 - *fr. tr.* Za Kazimierza W. krusce srebrne w Bydgoskich grodach spłonęły. *euanuerunt. Krom*, 365, znikły verschwanden, verloren sich.

SPŁONIEĆ, SPŁONIĆ, *ob.* Płonić. SPŁOSZYĆ, *ob.* Płoszyć.

SPŁOT, - u, *m.*, SPŁOTKA, - i, ż., splecienie cokolwiek splecionego, n. p. splecione włosy, kosa plecion. Flechte, geflochtenes Haar. *Crn.* spletenica, *Vd.* spletenica, s krata, *Vd.* spletenshiza, s koszyk, *Bh.* spletta za-

mieszanie). Tęgim się członki ociągnęły splotem, *complexu coierunt*. *Zebr. Ow.* 90. Rozczochrały splety swych warkoczy. *Przyb. Ab.* 203. Splot złotowłosy. *Hor.* 2, 197 *Knieć.* Wieśniacką splotkę zmieniono w fryzurę. *Zab.* 10, 395 *Zabł.* SPLOTĘ, *ob.* pleść, spleść.

SPŁOTNIEC, *ob.* Płótnieć. SPŁOWIEC, *ob.* Płowieć.

*SPLOZNĄĆ *med. idntl.*, spełznąć, verſchießen, die Farbe verlieren. Cera z pierwszey krásy splozła. *Chrośc. Fars.* 186. — §. Splozнąć się *resipr.*; n. p. Helle od ſtrachu s kozła się splozła. *Pot. Syl.* 109, (cf. Płozić, płasić się), ześlizła się, spadła, ſie glitt herab.

SPLUGAWIAC, n. p. Więcéy splugawia człowieka źle czynić, a niźli mięso ieść. *Zrn. Pſt.* 103. Błogosławieni, którzy zachowuią Czyſtość serdeczną, i co śmiertelnemi Grzechami duszy swéy nie splugawiaią. *Odym. Sw. S* 3, *ob.* Plugawić.

SPLUNĄĆ, Spluwać, n. p. Splunże precz z ięzyka swego one marne gorzkości i słoności. *Rey Pſt. Mm* 3, pluiąc zrzucić, *Rg.* izpgljùvati, wegſpeien. Spluwać począł dość często, iakby w aktualney zoſtawał saliwacyi. *Mon.* 71, 490, wypluwać; ausſpeien; *ob.* Pluć.

SPLUSKAĆ, SPLUSNĄĆ, *ob.* Pluskać, Plusnąć.

SPLUWAC, *ob.* Pluć, Splunąć. SPLUWACZ, -a, *m.*, pluwacz, *sputator. Nącz.*, ein Speier, Spucker.

SPŁYNĄĆ, Zpłynąć, *F.* spłynie *med. idntl.*, Spływać *ndk.*, ściekać, herab fließen, hinab fließen, zuſammen fließen; *Bh.* ſplywáti, ſplyvám; *Rs.* спливать, спливаю; *pr. et tr.* Wody, ktore na dole są, spłyną i zginą, a nie będzie ich. 1 *Leop. Joz.* 3, 13, zbieżą a opadną. 3 *Leop.* Saltanowie wymyślili sposób osuszać złotą powódź, ktora tak często do szkatuły Woźyrowéy spływa. *Klok. Tur.* 61. Z tą żoną wielkie w dom iego spłyną bogactwa. *Boh. Kom.* 2, 102. On bałwan z łekka, iak wosk od ognia rozpuszczony spłynął. *Birk. Ex. D* 2. Nieprzyiaciele niech napadną, niech ze zad spływaią; ale aby spłynęli i zginęli od oblicza twego, iak płynie wosk od ognia. *Pocieſ* 374, niech się zbiegaią, by dopnieli, rozpłynęli, zginęli). Padłszy na ziemię, zpłynął krwawym potem. *Bzow. ros.* 21; oblany był potem, er zerfloß oder rann über von blutigen Schweiß. Żydzi odpowiedzieli: krew iego niech na nas spływa i na nasze syny. *Odym. Sw.* 2, *G g* 4, niech przyydzie na nas, wina niech spadnie na nas, ſein Blut komme über uns. Na kogo czyia wina spływa, temuć się przywłaszcza; ieślić się nie przywłaszcza, toć nie spływa; iedna Adamowa wina przez podawanie rodzaiu na nas ściekła. *Sal.* 4, 387. Szata z ramion iego do kołłek spływała. *Odym. Sa.* 2, *M* 3, z łekka spadała, das Kleid floß von den Schultern herab. Z ręku cugiel się wywinął. Sam po prawéy łopatce (konia) bokiem na dół spłynął, *deſſuit. Zebr. Ow.* 144, przeszynał się, ſank herab. — §. Spływać, pływaiąc się spuszczać lub zbiegać, herab ſchwimmen, zuſammen ſchwimmen. Ląd był niewarowny, niespłynione brody, *innabilis unda. Zebr Ow.* 1, gdzie ieszcze nie spływano, spławiano, noch unbeſchwommen, unbeſchifft.

SPŁYN, ZPŁYN, -u, *m.*, *archit.*, *apophygis*, łączy dwie części płaſkie, z których iedna nad drugą występuie. *Rog. bud.* 53, tak dwa członki płaſkie wiąże, żeby się wydawały iedną i nierozdzielną sztuką. *ib.* 36. Säulenanlauf. SPŁYW, -u, *m.*, spływanie, spłynienie, ściek, der Abfluß, *Bh.* nános; *pr. et fig.* Powrót wiosny nie

sprawił wprędce i tyle spływy swemi. *Przyb. Ab.* 8. *SPŁYWACZ, -a, *m.*, pływacz ziele, krwawnik cudzoziemski, korzenia nie ma mieć a po wodzie tylko pływa, *ſtratiotes aquaticus peregrinus*, fremde Waſſerfenchel. *Syr.* 609.

SPNĘ, SPNĄ, *ob.* Spiąć, Spinać. SPOCIĆ się, SPOCONY, *ob.* Pocić się.

SPOCZĄĆ, spoczął, *spoczynął, *F.* spocznie *med. idntl.*; Spoczywać, *Spoczynać *nied.*, odpocząć sobie, wytchnąć, ruhen, ausruhen, ſich erholen, *Bh.* odpočívati, oddehnuti ſobě; *Crn.* poshyti, poshyem, poshivam; *Vd.* pozhiti, poshivati, (*Vd.* pozhivati, prebivati *habitare*); *Cro.* pochivati, pochivam, pochinuti, pochuhnújem, (*diſtg.* pochinyam, pochieti *incipere*, *ob.* *począć); *Rg.* pocinuti, pocivati; *Sla.* pocsivati; *Bs.* pocjnuti; odahnuti, (*Bs* poceti *incipere*); *Ec.* почúти, почúвам; *Ross.* почивать, започивать. (*Ec.* спочивáю, хунно спáю *concumbo*). Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokoiow, kiedy w iednym tylko spoczywacie! *Pilch. Sen. liſt* 5, 43. Trzeba mi spocząć trochę, i nabrać sił. *Teatr* 33 *c*, 24. Jeymości spocząć trzeba, po takiey podróży. *ib.* 5 *b*, 59. Podź spoczniy. *Teatr* 18, 11, begiebdich zur Ruhe). Wszyscy ptacy i zwierze rożne ucichnęły I ludzie od pracowych ciału *spoczynęli. *Kmit. Tr. C* 4; *Birk. Zyg.* 53, spoczynek ciału pozwolili). Jeleń okrutnie zgrzany, *obległ na murawie, I pod drzewem *spoczynał, w cieniu chłodnym prawie. *Zebr. Ow.* 247. Wnet nie spocząwszy dotąd, choć nie unużony Twórca spoczął, i wracał od dzieła stwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229. Spocznienie *Subſt. Verb.* z SPOCZYNEK, -nku, *m.*, odpoczynek, wytchnienie, *Bh.* odpočínuti, odtrušeni, odtuha, oddehnuti; *Crn.* pozhink, pozhivk, *Vd.* pozhitje, pozhitek, (*Vd.* pozhivalishe, poshiunu meſtu; *Bs.* pocivallo, mjeſto ghdi se pociva; *Cro.* pochivalo *quietorium*; *Ross.* почивальня, опочивальня sypialnia; *Ec.* покоище, *ob.* pokoy); *Cro.* pochinek; die Ruhe, das Ausruhen, Raſten. (*Rs.* почúнокъ pole podle wsi). Snie móy luby, spocznienia wiecznego o[illegible]. *Zab.* 11, 161. Po wysługach pracowitych, nigdzie przytułku i spocznienia nie znaydzie. *Xiądz.* 205. Częſtokroć niespokoyny bywa spoczynek. *Pilch. Sen. liſt* 2, 8. Spoczynek siły zwątlone przywraca. *Chroſć. Ow.* 46. Spoczynek wszyſtkie biedy leczy. *Bard. Tr.* 99. Że iuż późno było w noc, poszedłem na spoczynek. *Kras. Pod.* 2, 35; poszedłem spać, cf. do złożenia, ich begab mich zur Ruhe). — *Mechan.* Spoczynek, zachowanie ſtateczne iednakowey odległości ciała od rzeczy, które go obtaczaią. *Rog. Dos.* 2, 15. Spoczynek iest taki ſtan ciała, w którym części iego nie tylko nie są z mieysca poruszone, ale nawet od żadney siły nie są nagabane. *Jak. Mat.* 3, 228. Żadne ciało samo przez się ani spoczynku na bieg, ani biegu na spoczynek zamienić nie może. *Hub. Mech.* 17. SPOCZYNKOWY, -a, -e, od spoczynku, Ruhes. Mieysce gdzie siedział, było spoczynkowe łoże. *Przyb. Luz.* 219; *Vd.* pozhitkovna poſtel, lenishe; Ruhebette. — *Artill.* Druga szpona łożowa, spoczynkowa; *de couche. Leſt.* 2, 41. — *Chem.* Powinowactwo spoczynkowe, *affinitas quiescens*, iest to, które w dawnych iuż związkach ma mieysce. *Sniad. Chem.* 1, 23.

SPÓD, -u, *m.*, SPODEK, -dka, *Bh. et Slo.* ſpodek, ſpodek, (*Bh.* ſpodek, ſpodnjk niżnik w kartach; *Vd.* spudnjak,

(*Vd.* pod, dnu, tle, ꙁ dno, tlo, *Vd.* spudni pou, poddiel, ꙁ spodnia część; *Vd.* pod *granarium*; *Cro.* pòd, tle, ꙁ tlo; *Bs.* pòd dogni nakom se ſtoji *pauimentum*, pod gorgni *laquear*; *Rs.* подъ, исподокъ; (*Rs.* сподъ gromada ludzi n. p. obozuiąca); spodnia czyli dolna część lub ſtrona, dno, der Untertheil, das Untere, das Unterſte, der Boden. Spodek u pieca wielkiego, kamień ciosowy. *Os. Zel.* 84. Spodek w fryszerce, blacha gruba odlana. *ib.* 84. Spodek w gorze rudney znaczy oſtatnią rudę albo oſtatni pleſkur rudy. *ib.* Spód domu drewnianego, *Ross.* подъ̀, подъ̀мегь. Kilka materaców, ieden na drugim leżących, były spodkiem tego łoża bardzo miękkim. *Pam.* 85, 130, Unterlage. Spód u karety, u poiazdu, drągi na których pudło spoczywa, das Geſtell eines Wagens, einer Kutſche. Cały rok iedną ieździłem karetą, a tylko wierzch kazałem odnowić, i spod dać inszy. *Mon.* 73, 763. — *Adverb.* na spodzie, na spodku, spodem, ꙁ na dole, unten auf dem Boden; *Bh.* ſpod, ze ſpodu, we ſpod, na ſpod; *Sr.* 1. pod, zpodè, podzpodè, ſpotka ſpoda, wotſputka; *Sr.* 2. pod, ſpod, ſpodi, ſpoſi, *Crn.* spod, spâdej, odspod, odspud, odspodej; *Vd.* spoda, spodai, sdolei, odspodai, ispod, tuspoda; *Cro.* pòd, sdole, ozdol, zpoda, odzpoda; *Ec.* исподъ. Na spód, czyli pod spód brać na siebie suknią, podwlec, *Rs.* подъ̀ть, подъ̀ваться, ein Kleid unterziehen. Zawsze mocny na wierzchu, a słaby na spodku. *Bies. A* 4. To bywa spodem, co było na wierzchu, *Wad. Dan.* 201; *Sr.* 2. to ſpodne k' werchoiu do góry nogami). Spodem, spodkiem, od spodku, od spodu, od spodź, odę *spodź, od dołu, von unten. Spodkiem ziemia drży; nieba zaburzone Z gory huk srogi na niego spuszczają. *P. Kch. J.* 457. Póydziesz śrzodkiem, być ſkrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, z wód nie nagrzały, górą ogniem nie zetlały. *Zebr. Ow.* 194. Piramidy cegłą odespodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Wielka to mury wieża biła z góry, A odo spodku rogate tarany. *ib.* 288. Pod donicą od spodź maią być węgle. *Cresc.* 498. Liſtki te z wierzchu zielone, odespodź przybielsze. *Urzęd.* 253. Pod spód, *subtus Cn. Th.* 746, nach unten, unterwärts. Pód spód ieſtem, *subsum. ib.* — (SPODLEC, *ob.* Podleć. SPODLIC, *ob.* Podlić, upodlić). — — SPODNI, — ia, — ie, *Bh. et Slo.* ſpodni; *Crn.* spódn; *Vd* spodni, spudnji, spudneishi; *Rg.* ispodàgni; *Rs. et Ec.* исподній, пренижній; odspodni, na spodzie będący, unterſt, der die das untere. Spodnich rzeczy atłasowych żaden hetman nie miał, wielka była ozdoba, gdy wyłożki takie miał u rękawów. *Star. Rye.* 44. Spodnia suknia męzka, *ob.* Żupan, *ob.* spodnik. — *§. Krai spodnich ludzi, *antipodum. Pudw. IVr.* 48, *ob.* przeciwnogi. SPODNICA, — y, ż., SPODNICZKA, — i, ż., *dem.*, spodnia suknia kobieca, der Unterrock der Weiber; (*Boh* ſpodnice pierzyna spodnia), *Bh.* tubáč; *Crn.* interſât; *Vd.* interſat, spudnja jopa, podjopa, podsuknja, podoblashilu, podobliek; *Cro.* podhalnicza, *Sla.* sobún; *Rs.* исподница Widziałam wiele takich, co w iedney spodniczce przedtym; dziś w sukniach, w salopach, szubach paradnych chodzą. *Teatr* 22 c, 8. — *§. Nadziałasz dla lewitów spodnic lnianych. 1 *Leop. Ex.* 28, suknie spodnie). — §°. Spodnica, ꙁ spodnia czyli dolna część czegokolwiek. *Cn. Th.* 1044, der untere Theil, die untere Region. SPODNICZNY, — a, — e, od spodnicy, Unterrocks, *Rs.* исподничный. SPODNICZYSKO, — a,

n., *contemt.*, paſkudna spodnica, ein häßlicher Unterrock Zaraz zrzędziocha brudne spodniczyſko wdziała. *Jak B* 183. SPODNIE, — i, *plur.*, ubranie męzkie, plodry, portki, *Bh.* nohawice, (cf. nogawica), ctwuſko, pectwice; *Slo.* nohawice, gáloti; *Sr.* 1. kolewp, kholowé, kholowli, (cf. kholewy), howſy; *Sr.* 2. kholowi, ſaſy; *Crn* hlazhe; *Vd.* hlashe, klazho, hlazhize; (*Cro* hlacha, hlacho, lacse, ꙁ spodnie Węgierſkie; *Cro* gache, ꙁ gacie Węgierſkie. *Cro.* gegc, ꙁ Niemieckie spodnie, *Cro.* suitice, szvitice *perizoma*, szvitnyak *ligula perizomatum*; *Dl.* bisve, klacsa, bisove, lacse; *Slo.* lacse, csakshire; *Bs.* benevreke. *Rs.* штаны; исподнйца; (*Ec.* о̀мрнъ, ормéры długie spodnie, cf. ścięgno); die Beinkleider, die Hoſen (Niederwand. Luth. 3 Moſ. 6, 10). Nie ma tyle rozumu, żeby uważał, czy ta osoba, z którą w rzecz się wdaie, spodnie lub spodnicę nosi. *Mon.* 64, 175; czy mężczyzna, czy kobieta). Ubrany w spodnie, w spodniach. *Sr.* 1. kholewaté, *Crn.* hlazhar. (*Crn.* hlazhâm *braccatus incedo*). — SPODNIK, — a, *m.*, szata spodnia, ein Unterkleid. Sprawił żonie ze złotego tabinu spodnik. *Opal. sat.* 39. SPODNIOWY, — a, — e, od spodni, Hoſen-e, *Vd.* hlashni, *Ross.* штанный SPODNISKA *plur.* *Contemn.*, brzydkie paſkudne spodnie, häßliche Hoſen, *Rs.* штанишки.

SPODOBAĆ się, *ob.* Podobać się.

SPODOBELK, — u, *m.*, *archit.* nadſłopie czyli spodobelk *epiſtilium. Reg bud.* 25, der Architrab, cf. śrzodbelk.

SPODŻ, *ob.* Spod

SPODZIAĆ się, *F.* spodzieie się *Rec. dk.*, Spodziewać się *ndk*, *nadziewać się. nadzieię mieć, (cf. dziać); oczekiwać pomyślnego, hoffen, Hoffnung haben; *Bh* nadati ſe, nabiti ſe, daufat, *ob.* ufać); *Sr.* 1. zpodjiwam ſo; *Sr.* 2. najaſo; *Bs.* nadatse; *Rg.* nâdatiae; *Slo.* uffatise; *Vd.* vupati, upat, dovupati, savupati, (cf. zaufać; *Crn.* vupati; *Cro* jasze ufam jasze nadjam, (*Cro.* nadamsze, nadejmsze, vidimisze *praesagio, spero*); *Rs.* надѣяться, надѣюсь, ѣшь, ѣло, (cf. сѣять). W Podgorzu mówią zdziewać się, zamiast *spodziewać się*. *X Kam.* Gdzie się czego nie spodzieiesz, tam często nayda esz. *Cn. Ad.* 239. Daremnie się spodziewać, *Rs. et Ec.* суетно надѣяться. Przypadnie na was on dzień oſtateczny, gdy się nie spodzieiecie. *W. Poſt. W.* 191. Ani się spodzieiesz. *Zegl. Ad.* 7. Nie spodziewałem się tego! słowo ieſt czeka głupiego. *Cn. Ad.* 649. Ktoby się był spodział, że... *Teatr* 56, 64, *Modrz. Baz.* 413, *St. Kaz.* 252. Mądry zawsze na obydwie ſtronie spodziewa się. *Fr. Ad.* 44. Czego kto sobie życzy, tego się spodziewa. *Teatr* 32, 56. Lub się mogł spodziać uyścia, padł w bitwie zabity. *Bard. Luk.* 71. Spodzieway się śmiele, póki duszа w ciele. Poki ieno człowiek ziewa, wszyſtkiego się niech spodziewa. *Cn. Ad.* 1079. Niech się mey córki nie spodziewa. *Boh. Kom.* 4. 77. To przezorny diabeł, ktoby się tego o nim spodziewał? *Teatr* 30, 92. wer hätte das von ihm gehofft, erwartet! Niech się po bracie moim niczego nie spodziewa, bo go wydziedziczył. *Teatr* 7 c, 7, *scil.* wziąć spadkiem). — Herman nie chciał się pisać królem, iż się spodziewał ieszcze brata przyiechać na swoie królestwo. *Biel.* 64, *observ. Accusativus cum Infinitivo; ad exemplum latini: sperauit, fratrem reuersurum*). — Spodziewanie się, nadzieia, das Hoffen die Hoffnung, *Rs.* чаяніе. SPODZIANY, SPODZIEWANY, *SPODZIEWAŁY, SPODZIEWNY, — a, — e, *partic.*,

tic., czego się spudziewaią, spodziewać mogą; do spodziewania, *Slo.* nádanj, *Rs.* чаемый, чаятельный, vel: hofft. *Oppos.* Niespodziewany, Niespodziany, *adv.* niespodzianie, *Bh.* nenadálý; *Slo.* nenadálé; *Sr.* 1. nepotrebné, predtuvidjené, nevadli, (cf. bez wieści); *Crn.* nanaglèma, (cf. nagle); *Slo.* nenadan; *Rg* nenadan, nenádni, nenadni, nenadani (*ob.* z nienacka): *Rs.* нечáянный, нечаянно, неожидаемый, неожидáнный, неожидаемо, неожиданно, внезáпный; *Ec.* ненадежно, ненадежнъ, незáпно, внезапу, негадый, нагло, напрáсно, (cf. naprożno) Niespodziane dobro przyiemnieysze. *Cn. Ad.* 649 Im gość niespodziewańszy, tym wdzięcznieyszy bywa. *Pot. Arg.* 220. Im niespodziewana, tym większa radość bywa. *Teatr* 27 *c*, 71, im niespodziewańsza). Zdziwią się nagłéy odmianie niespodziewanego zbawienia. 3 *Leop. Sap.* 5, 2, nienadziałego zbawienia. 1 *Leop.*). Patrzy na tak nagłe a niespodziałe skaranie iego, które nań przypadło. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 2. Niespodziewały nosił na sobie koronę. 1 *Leop. Syr.* 11, 5. Rozruch niespodziały. *ib.* 3 *Mach.* 3. Nie niemasz u boga niespodziewałego, z czego pospolicie dziwowanie pochodzi. *Bial. Post.* 225. Grotem go ugodzi, daiąc raz niespodziewny. *Anak.* 47, *Zab.* 15, 302. – *Adverb.* Spodzianie *non ex insperato. Cn. Th.* 1044. Przychodzi zły los niespodzianie. *Karp.* 1, 126. Litwa niespodziewale na Tatary ubezpieczone wpada. *Gwag.* 102; bez wieści). Niespodziewale przypadłszy. *ib.* 119. Tatarowie, iż niespodziewale przyszli, wielkie szkody poczynili. *Biel.* 517. – **§. actiue:* Gliński, oskoczywszy Zabrzezińskiego w dworze, niespodzianego takich gości, kazał do niego drzwi wybić. *Stryik.* 693, nie spodziewaiącego się takich gości).

SPODZIW, SPODZIWNY, *ob.* Podziw, Podziwny. SPOGANIEC, *ob.* Poganieć. SPOGLĄDAC, *ob.* Poglądać,

1) SPOIC kogo *cz. dk.*, upoić, *Rs.* споить, einen besäufen, ihn berauscht machen. Tacza się; iakby miał być winem spoiony. *Otw. Ow.* 620.

2) SPOIC *cz. dk.*, spaiać *ndk.*, *Bh.* spogiti, spogowati, spezgim, pogim, pripogiti; *Slo.* spogiti, pripogugi, spogugi; *Sr.* 1. zwojugu, (*ob.* związać); *Crn.* sègàm, (*ob.* fugować); *Rg.* spoitti, spajam; *Bs.* spojtti, pripojiti, pripajati, zglobiti, sastaviti, (cf. zastawić); *Rs.* спаять, спаивать, паять, плотить, плоту, (cf. pleść, plotę), сдружить, сдруживать, сварить, сваривать, (cf. zwarzyć); *Ec.* спаю, спаивaю, (cf. *Ec.* споять, споемлю z sobą wziąć); skleić, zlutować, ściśle połączyć, spiąć, zusammen löthen, zusammen fügen, zusammen heften. Czarę onę zdruzgotaną tak spoił, iż i rozpadlin znać na niey nie było. *St. Dz.* 1021. Ule bywaią z deszczek albo z łat grubych dychtownie spoione albo zbite. *Haur Ek.* 139. Odszczepieństwo od kościoła potym wcale się naprawić i spoić nie mogło. *St. Dz.* 814. Rząd naylepszy, gdy się króleństwo z kapłaństwem spaia. *St. Dz.* 1093. Wiemy o ich iednomyślney zgodzie, a prawie w iedno spoioney w prawdziwie braterskiéy równości. *Sien. Cyc.* 332. Przyiaźń wszystkich nas ze wszystkimi wzaiemności ogniwem spaia. *Pilch. Sen. list* 363. Małżeństwa, które interes spaia, łamią czasem związki miło. *Teatr* 4, 88; kniazy). Łodzi do przebycia rzéki spaiali. *Warg. Cez.* 7; spinali). La-

dz zwierzę ma lepiey spioną skórę, niż człowiek. *Ger. Sen.* 117. spoilszą, tęższą, dicter, derber. SPOIENIE, *Rg.* spòja, *Sr.* 1. zwezeno, cf. wiązanie), *Rs.* наина, сгубка, сварка; a) *actio*, spinanie, połączanie, das Zusammenfügen; b) *opus* związek, spoy, die Zusammenfügung, Verbindung. Spoienie duchowne, od wszelkiego odszczepieństwa i sporów wolne, ieden w Chrystusie kościoł. *Sk. Dz.* 827, *Pocies.* 259. Spoienie dachu, *Crn* shlôta. – *Phys.* Siła, przez ktorą ciało opiera się rozerwaniu, zowiemy siłą spoienia, *vis cohaerentiae. Hub. Mech.* 210. Wszystkie ciała maią siłę spoienia. *Hub. Wst.* 382. – *Anatom.* Spoienie *symphasis*, złączenie kości za pomocą części miękkich. *Wey.* 29; die Fuge der Gebeine, Gelenke. Bić ich kazał tak, iż się im kości otwarzały, i prawie wszystkie się stawy i spoienia ukazały. *Sk. Zw.* 1, 102. Spoienie piszczela ramiennego z łopatką i z oboyczykiem nazywa się spoieniem płytkim. *Perz. Cyr.* 1, 24. SPOICIEL, – a, *m.*, ktory spaia, der Zusammenfüger, *Crn.* fegàn; *w rodz. żeńsk.* feganka, z spoicielka; (*Slo.* spogitelka, spogusgićnoſt, spogenoſt, ſtonawatelſka koniugacya, *Slo.* wgednospogitla *synaeresis*). SPOIŁOŚC, SPOISTOSC, – ści, ż., spoyność, związek wewnętrzny cząstek ciała, die innere Verbindung, der Zusammenhang der Theile. Większa lub mnieysza spoiłość czyni większą lub mnieyszą mocność ciała. *Jak. Art.* 1, 475. Spoiłość iest wszędzie iednakowa, kiedy wszystko ciało iest złożone z iednorodnych cząstek, które równie mocno trzymaią się między sobą. *Jak. Art.* 1, 475, *ib.* 3, 315. SPOIŁY, SPOISTY, – a, – e, SPOIŁO, SPOISTO *adv.*, złączysty, składny, fügbar, verein bar. Niespoisty, *insociabilis. Cn. Th.* 528. – §. spoiony, złączony, zusammen gefügt, zusammen hängend. Drzewo takie iest trwardsze, spoilsze, ważnieysze, i mocnieysze. *Jak. Art.* 3, 137; tęższe, dichter). – §. *actiue* spoisty, spaiaiący. *Cn. Th.* 1045, zusammen fügend, zusammen ziehend.

SPOKOIC, *ob.* Pokoić. *SPOKOIEM, *ob.* Pokoy, z pokoiem, spokoynie. SPOKOYNOSC, – ści, ż., uspokoienie, pokoy, *Bh.* spokogenj; *Crn.* pokojnoſt; *Vd.* pokoinoſt, pozhitlivoſt, pohlеunoſt, mirnoſt, dopushnoſt, mirovitnoſt, mirovelnoſt, radomirnoſt; *Rs.* спокойность, спокойство, спокойствіе, безмятéжность, уронъ; *Ec.* безбурїе; die Ruhigkeit, die Ruhe. Spokoyność nie czasu, nie mieysca, nie okazyi, ale swego własnego umysłu iest darem, kiedy umysł od boiaźni, żądzy i wszelkiey trwożliwości daleki, ukontentowaniem cieszy się swoim. *Lub. Roz.* 319. Nie zna spokoyność gmachów okazałych, Częściey sen smaczny w lepiankach się mieści. *Kras. W. Ch.* 7. Spokoyność przynoszący, *Sr.* 1. роlоvеſcjimé, zrolovoſtjatè, *Ec.* успокоительный, миродарный. Spokoyność lubiący, **Spokoyniś*, *Vd.* pokoinik, miralubnik; *Rs.* ак бобезмолвный, смиренникъ, *f.* смиренница. Niespokoyność, *Vind.* nepokoi, nemir, randa, raſka; *Rg.* nepokoj, nemir, (*ob.* mir); *Rs.* безпокойство, смущéніе, забота. SPOKOYNY, – a, – e, SPOKOYNIUCHNY, SPOKOYNIUTKI, SPOKOYNIUSIEŃKI, – a, – ie *intensiu.*, SPOKOYNIE, SPOKOYNIUCHNO etc. *adverb.*, *Bh. et Slo.* pokognj; *Sr.* 1. mirotvorjmaté; *Vd.* pokoin, miren, miern, smiram, (*ob.* *mir), tih, (*ob.* cichy), pozhitlin, (*ob.* spocząć), gmachen (cf. gmach), mirovolen, radomiren, miroviten, po-

hleun, dopusheu, (cf. dopuścić); *Cro.* pokòjen; *Sla.* miran, (*Sla.* pokojni, z nieboszczyk); *Besn.* pokojan, miran; *Rg.* pokojni, pokojan, miran; *Ross.* спокойный; (*Rs.* покóйный, покóйникъ nieboszczyk, покóйная, покóйница nieboszczka), смúрный, смúрно, мúрный, мúръ, безмятéжный, безмятéжный, угомонный, угомóнливый, *Ec.* безбурный, мирнесплывýющій. тихообрáзно. – (*Etym.* ko.é); *z pokoiem będący, uspokoiony, ruhig, *pass. et act.* Był Konrad z Bolesławem w pokoiu przez nieiaki czas; wszakże nie mógł być *z pokoiem (spokoynym) długo. *Gwag.* 51. Kto sam *spokoiem siedzi, nie wdawa się w żadne mordy, w żadne okrucieństwa świata tego. *Rey Pſt. Yy* 4. Maslaus, chociaż porażon, przedsię nie chciał być spokoiem (spokoynym) *Biel.* 63 *et* 104. Spokóynym być, spokoynie żyć, *Bs.* mirovati, bitti miran; *Cro.* miruvati; *Rs.* смиренномýдрствовать; *Ec.* мировáти, мирствовáти, жúть мúрно. Krolowi temu bóg dał pokoy wielki, tak iż spokoynym zwany będzie. *Sk. Zyw.* 2, 161, friedfertig. Spokoyniuchne przyyście Chryſtusowe. *W. Poſt. W.* 13. Spokoyniuchno i wesoło panu swemu ducha oddała. *Sk. Zyw.* 1, 425. Spokoyne morze, i żadną chmurą niezaćmione niebo, szczęśliwą nam wróżą żeglugę. *Teatr.* 49, 31. Dunay niespokoyny szumi za uchem Bulgarom. *Tward. Wł.* 240. Pałasz iego bardzo spokoyney natury. *Boh. Kom.* 4, 240. niebitny). Niespokoyna głowa i w puſtkach zwadę czyni. *Rys. Ad* 49; niespokoynik, warchoł, swarliwy, wichrowaty, *Vind* nepokoin, nemiran, vertazh, ein unruhiger Kopf, Brauſekopf. Zdaiesz mi się być niespokoynym. *Teatr* 18, 4. Bardzo niespokoyny, *Rs.* многомятéжный.

SPOKREWNIĆ, *ob.* Pokrewnić.

*SPOŁ, we spół, współ, *SPOŁU, pospołu, SPOŁEM, *Społek, społecznie *adverbialiter*, *Boh.* społu, naspołek, wſpołek, pospołu, pospołem, pospołku; *Slo.* spolu; *Sr.* 1. sobu, (*ob.* z sobą), zpowu; (*Crn.* spol, z rodzay, płeć), *Crn.* skup (cf. w kupie, na kupie); *Vd.* vkup, skup, vkupe, kupei, vred. s'vred (cf. rząd), (*Vd.* spol, rod, rodovina, srodzay); *Cro.* szkup, vkùp, zkùp, skupa, (*Cro.* szpòl, zpol *genus*); *Bs.* skupno, (*Bs.* spol, z rodzay); *Rg.* zajedno, skuppa, skupno, (*Rg.* spool *sexus*); *Ec.* кýпно, (*Rs.* поль rodzay). (*Etym.* Pol), mit einander, zuſammen. Urząd ziemski z ſtarostwem społu ſtać nie może. *Herb. Stat.* 175. Złe i dobre społu znosić. *Rey Pſt. H* 3, iedno przy drugim). Było na ten czas społu osob o ſto i dwadzieścia. *ib. Ccc* 1, w kupę zgromadzonych). Leci pareczka we spół zgodliwa. *Zeb.* 8, 39 *Nar.* Szczęście z nieszczęściem spół graią; Ludźmi iak piłką rzucaią. *Dar. lot.* 6. Zmówił się lew z owcą, cobykolwiek społem ułowili, aby szło w równy dział. *Ezop.* 3. Złóż to społu, a rób iedno z nich. *W. P. W.* 332. Te trzy cnoty rzadko się u ludzi społem znayduią. *W. Poſt. W.* 313. Zaczęli się wymawiać społem wszyscy. *W. Poſt. Mn.* 283. Dziecię gdy z cudzego, a nie matki własney pokarmu używa, społem też bierze w się zwyczay żywota z obyczaiów cudzych. *Glicz. Wych. D* 3 *b*, *Graz. Jęz. Ob.* Na to *społek zgodzić się nie mogli. *Glicz. Wych. J* 5; pospołu, z sobą). – §. wzaiemnie, wechſelſeitig. Odkrywaią sobie spół swe miłosne ſkargi. *P. Kch. Orl.* 1, 164. Gdy rozmawiali i społu się pytali, Jezus się przybliżywszy, szedł pospołu z niemi.

Sk. Kaz. 189. – §. *Not. in compoſitione nominum exprimit latinum con-*, *Germ.* Mit-, *Bh.* ſau-; *Morew.* ſů-; *Vd.* sraven-, vkup-, *Ec.* сос-, (cf. z) соо-; *ob.* społuczeń, *condiſcipulus*, Mitſchüler; *cum verbis non neceſſe eſt* społ *siue* współ *iungere*, *sed seorsim scribi poteſt*: spół bieżeć, *non* spół-bieżeć, *simul currere*, mitlaufen, spół handlować, *non* spół-handlować, am Handel Antheil nehmen; społ iechać, mitfahren. *Cn. Th.* 1045. Współ iednoczy nas z bogiem umysł pobożny. *Zab.* 7, 229, *Koſſ.* Spół królować, mitregieren, spół pływać, *connatare*; spół prosić, *competere*. – *Compoſita vero*, *cum* spół-, *siue* wspoł-, *nonnulla eaque praecipua*, *hic ponemus*: *quae vero in dialectis inueniuntur*, *aſteriſco notamus*. *SPOŁAPOSTOŁ Piotra S. Paweł. *Smotr. Lam.* 56, kollega w apoſtolſtwie, Mitapoſtel. SPOŁBISKUP, – a; *m.*, n. p. Konſtantynopolſki biſkup zwierzchności na inne trzy spółbiſkupy swoie sobie nie przywłaszcza. *Smotr. Lam.* 80; Mitbiſchof. *SPOŁBŁYSZCZEĆ, *Ecc.* сооблиставши, mitblitzen. SPÓŁBOIOWNIK, – a, *m.*, *Ec.* сподвижникъ, der Mitſoldat, *ob.* spółżołnierz; *Ec.* сподвизашися, z *społboiować, *ob.* spółwoiować, *spółwalczyć. SPÓŁBRAT, WSPOŁBRAT, – a, *m.*, (*diſtg.* *Półbrat), der Mitbruder; *Vd.* sravenbrat; *Ross. plur.* собрамія. Sprawy te tobie i twéy spółbraci przypisuią. *Obr.* 58. Król ten, co w ludziach swoich uznaie współbraci . . . *Kras. Liſt.* 2, 104; *Rs.* собрáтство spółbractwo. SPOŁBANKIETNIK, SPOŁBIESIADNIK, SPOŁGODOWNIK, – a, *m.*, *coëpulo. Cn. Th.* 1045, der Mitſchmauſer, Mitgaſt; *Sla.* spoluŭadownjk; *Sr.* 1. zpowu hoſtj; (*Rs.* собесѣдникъ, собесѣдователь, z compagnon, towarzysz; собесѣдовать rozmawiać, bawić się). Spółbiesiadnik powoli kollegę swego zmiękczy. *Pilch. Sen. liſt* 1, 41. *Spółbiesiadować, *Ec.* сопúршествую, совозлежúми. Spółbiesiadowanie, *Ecc.* сопúршество. *SPOŁBRZMIENIE, – ia, n. p. Gdy rożliczne inſtrumenta zabrzmią, ſtaie się z tylu rozlicznych i wspaczných wdzięków spółbrzmienie. *Pilch. Sen. liſt* 2, 378, harmoniia, zgłoſność. SPOŁCECHOWY, – a, – e, mitzünftig, *Subſt.* ein Mitgenoß, *Ec.* сакóвникъ, спутникъ, повáрищъ, клевремъ, единаго съ кѣмъ лика. **SPOŁCHLEBOIEYCA, – y, *m.*, społ ze drugim żywiący się, Mitgenoß, Miteſſer von einer Tafel. Dom się ſkłada z społchleboieyców, to ieſt, z iedney śpiżarni żyiących. *Petr. Pol.* 6. SPOŁCHRZESCHANIN, – a, *m.*, *W. Poſt.* 2, 198; der Mitchriſt. *SPOŁCHWALIĆ *cz. ndk.*, razem z kim chwalić, mitloben, *Ec.* сохваляти, имѣти съ кѣмъ хвалить. SPÓŁCIERPIEĆ *med. ndk.*, mitleiden, *ob.* spółubolewać; *Rs.* сострадать, сострáжду, сподстрадать. Na wielu spółcierpiących boleść podzielona Nie tak gryzie, a łatwiéy bywa poniesiona. *Tol. Saut.* 27. *SPÓŁCIESZYĆ się, *Rs.* совосхитúться, совохищáться, ſich mitfreuen. *SPÓŁĆWICZENIE, *Ec.* соупражнéніе, Mitübung. SPÓŁCZŁOWIEK, *Vd.* sravenshlovek; *in Plurali* SPÓŁLUDZIE, Mitmenſch. *Kras. liſt.* 2, 104. *SPÓŁCZCZONY, *Ec.* сокланяемый, mitverehrt. SPÓŁCZESNIK, – a, *m.*, *adj.*, SPÓŁCZESNY, – a, – e, – ie *adv.*, iednego z kim czasu żyiący, gleichzeitig, *Rs.* единовремéнникъ, современúкъ, *f.* современница; *adj.*, единовремéнный, современный. SPÓŁCZYNNIK, – a, *m.*, w Algebrze, znak pewny, wyrażaiący, ile razy wzięta ieſt ilość.

Alg. Nar. 5, *Ustrz. Alg.* 12, *coefficiens. Jak. Mat.* 2, 5, *Sniad. Alg.* 1, 12. *SPOŁDYMNYCH zawiera dom, to iest iednego ogniska używaiących. *Petr. Pol.* 7, Herrdsgenossen, die einen gemeinschaftlichen Heerd haben; *ob.* Spólmieszkaniec. *SPÓŁDZIAŁAĆ *cz. ndk.*, dzielnie się przykładać. mitwirken, *Vd.* vkupstoriti, skupdelati, vkupomujatise, mujo perdjati; *Rs.* содѣйствовать. *Spółdziałanie, das Mitwirken, *Ross* содѣйствіе, содѣйствованіе, содѣйствованіе. *Spółdziałacz, uczęstnik *Vd.* vkupdelauz, skupdelauz, podpomagavez; *Ross.* содѣйствователь. SPÓŁDZIEDZIC, WSPÓŁDZIEDZIC, - a, *m.*, der Miterbe; *Slo.* spoludedič; *Vd.* vkupdieudizh; *Crn.* rajmnodejdèzh; *Rs.* сонаслѣдникъ, сонаслѣдникъ. Dziedzic powinien drugiego współdziedzica bronić, i zastąpić o dobra spadkiem nabyte i iemu odiątpione. *Szczerb. Sax.* 122. Pracowałem, abym się z wami dzielił i was do nabycia mego przypuścił i spółdziedzicmi uczynił. *St. Kaz.* 551. *Spółdziedziczyć, *Vd.* vkuperbati, skupdieushati, *Ross.* сонаслѣдствовать, сонаслѣдствующій, сонаслѣдствующій. *SPÓŁDZIERŻEC, *Vd.* vkupdershati s'kumdorshati, mithalten, mitbesitzen. SPOŁECZEŃSKI, WSPOŁECZEŃSKI, - a, - ie, od społeczeństwa, *Cro.* obchinszki, Gesellschafts-, Societäts-, Mocne trunki miłe są ludziom, nie ukształconym ieszcze społeczeńską obyczaynością. *Czack. pr.* 1, 274, cywilizacyą). Myśl w materyi społeczeńskiey. *Mon.* 70, 664. SPOŁECZEŃSTWO SPOŁECZNICTWO, WSPOŁECZNICTWO, - a, *n.*, SPOŁECZNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* społečnost, społečenstwi, obecenstwi, obec, (*ob.* obec, w obec), zbiinost; *Sr.* 1. pozpolnosci, zromadnosci, (cf. gromadny); *Sr.* 2. gmeinstwo, (cf. gmin); *Crn.* opshina, zakr; *Cro.* obchina, pajdaštvo, baratanye, teritvo, drustvo; *Dl.* opchina; *Rs.* общеніе, общество, общественность, общежитіе, общежительство, сообщительность, согласіе; spolność, społek, spółkowanie, towarzystwo, die Gemeinschaft. Mamy społeczność i towarzystwo z Krystusem, a z ewanieliią i członkami iego. *Baz. hft.* 256. Wielką społeczność ma syn z oycem swoim. *Farn.* 111. Liberyusz papież społeczność brał z heretykami. *St. Dz.* 238. Z Rusią nie widzę, aby za Hermana Polacy społeczność taką wiedli, którąby ich do podniesienia przeciwko Węgrom woyny zjednoczyć mogła. *Krom.* 112. – §. *Oeconom.* Owcom do społeczności i rodzaiu kiedy ma być czas. *Haur Ek.* 178, do spółkowania, pobiegania się, zum Beyspringen. - §. Ludzie z sobą łączący się, żeby podług pewnych przepisów do społecznego kresu doszli, zowią się społeczeństwem. *Gall. Cyw.* 1, 3, towarzystwem, Gesellschaft. Społeczność iest iedną moralną istnością, którey członkami są obywatele. *Stas. Zam.* 19. Słowność w interesach, ludzkość w obcowaniu, są to ogniwa, z których się składa łańcuch porządnego współecznictwa między ludźmi. *Mon.* 65, 264. Ich nie obierał król, ani biskup, ani podawca, iedno wszystka społeczność, przez ducha S. sprawiona. *Rey Pst. E* 3, cała gmina). Kontrakt społecznictwa fabryki kraiowey płociennéy. *Przyd.* 116, Gesellschaftscontract. - *§ Społeczność S., kommunia, die Communion. Po społeczności ś., cokolwiek z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczerzą iedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon.* 254. SPOŁECZNIE *adv.*, *Bh.* społečně; *Slo.* społečne, wespolek; *Rs.* купно; spólnie, społem, gemeinschaftlich. Cokolwiek im z ofiar zbywało, w kościele pospolitą wieczerzą iedząc, społecznie trawili. *Zygr. Gon.* 254. Dię wam nowe przykazanie, abyście się sobopolnie miłowali; iakem ia was miłował, abyście się i wy tak miłowali społecznie. *Leop. Jan.* 15, 34; wzaiemnie, wechselseitig. *Cn. Ih.* 1045. SPOŁECZNIĆ *cz, ndk.*, Społeczniać, uspołeczniać, *kontyn.*, uspołecznić *dk.*, wzaiemnie połączyć, wechselseitig verbinden; *Bh.* spolčiti; *Slo.* wspolčugi. Obyczaiów podobieństwo społecznia i utrzymuie przyiacielstwa. *Off. Mow.* 30, *generat.*) Przykłady honoru uspołeczniać z umysłami dzielnieyszemi. *Zabł. Rez.* 179. Społecznić się, *Ec.* сообщаться, сообщаться съ кѣмъ, сподвизаться. SPOŁECZNIK, WSPOŁECZNIK, - a, *m.*; *Bh.* společnik; *Slo.* społečnik; *Rd.* вкупделешник; *Rs.* сподвижникъ; *Ec.* приобщникъ, участникъ, сообщникъ, повѣрищъ; Kollega, który co z kim dzieli, spólnik towarzysz, der Mitgenosse, Gehülfe, Theilnehmer. Iest to w biedzie pociecha, mieć społeczników biedy. *Teatr* 34 *b*, *B* 2, *socios malorum*). Oto iest współecznik losów moich. *Teatr* 4 *b*, 168. W domu razem wychowani, w woysku społecznicy, potym spokrewnieni, w całym nakoniec życiu iednomyślni. *Siem. Cyc.* 316. *W rodz. żeńsk.* Społecznica, Społeczniczka, *Ross.* сподвижница. SPOŁECZNY, *SPOŁECZNISTY, - e, *Bh.* společny, spolitý, obecní, cf. obec, w obec, obecny); *Dl.* opchen; *Slo.* opchinski; *Rs.* общежительный, купный, (cf. w kupie); spólny, gemeinschaftlich. Iestem społecznym sługą tobą. *Leop. Apoc.* 19, 10, spółsługa twoy. *Bibl. Cd.*, Mitknecht, Mitdiener. Mieysce społeczne ma być bezpieczne. *Cn. Ad.* 492, publiczne, pospolite, wszystkim służące). Społeczne, pospolite dobro, *Rs.* община, (cf. *rzeczpospolita). Iudasz dał im społeczny znak, rzekłszy, którego pocałuię, tenci iest. *Sell. Mark.* 14, ogólny). Ludzie niespołeczniste a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. *Leop. Sap.* 14, 21, święte; cf. niespólny, niespołkuiący, nieudzielny, niepospolity, *incommunicabile nomen Dei*, uczesnika nie przyymuiące, którym żadney rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.* Naywyższemu kaiżdemu ieśli nie będzie dana niespołeczna moc, będzie wiele odszczepieństw. *Hróst. art.* 114, *exsors*, niepospolita, nadzwyczayna). Społeczna i zobopolna miłość. *W. Post. W.* 224, wzaiemna, wechselseitig. (SPOLEGAĆ, *ob.* Polegać). 1) SPOŁEK, *ob.* Spółka. 2) SPOŁEK, SPOŁEM, *ob.* Spół. SPÓŁGŁOSKA, - i, *ż.*, *consonans*, *Kpcz. Gr.* 1, 4, der Mitlauter; *Bh.* sauzwuk, sauzwučel; *Slo* spoluzwučka, spolozwučka, suzwučka, spolublaska, spolublasná; *Slo.* ssobuhlósne; *Crn.* skupglasnèk; *Vd.* vkupglasnik, sravenglasez; *Rg.* ghluhoslovo; *Rs.* согласная буква; *oppos.* samogłoska. SPOŁGŁOSNY, - a, - e, *Boh.* spolublasný, *Crn.* skupglasn, mitlautend. *SPOŁGNIĘCIE, - ia, *n.*, spoiłość. Zusammenfügung. Spółgnięcie i lipkość cząstek iednego ciała. *Reg. Dos.* 3, 76. *SPOŁGOŚĆ, *Vd.* sravengost, *ob.* Spółbiesiadnik. *SPOŁGRANICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs.* сопредѣльный, сопредѣльный, *ob.* ościenny, ograniczny; *Ross.* сопредѣліе, *spółgranicze. *SPOŁGRZEBAĆ *Ec.* сопогребать *simul sepelio*, mitbegraben. *SPOŁGRZESZYĆ, *Ec.* сгрешать, mitsündigen. SPOŁHANDLOWAĆ, handlować z kim. *Cn. Th.*

1045, *et* 223, gemeinſchaftlichen Handel führen; *Ec.* со-
купечествовать. Spółhandluiący, *Boh.* ſaukup, ſpolu-
kupec. SPOŁHETMANI, - iego, *m.*, *Subſt.*, *συστρατη-
γος. Cn. Th.* 1045, der Mitbefehlshaber, Mitcommandierende. *SPOŁHODOWNY, n. p. goście społhodowne. *Chodk. Koſt.* 20, *ob.* spółbiesiadny. SPOŁ-IADAĆ, *Ec.* сподядáю, gemeinſchaftlich eſſen, miteſſen. Kommensał, który u kogo do ſtołu chodzi. *Volck.* 1097, *spóljadacz, *ob.* ſtołownik. (*SPOLIAŁY. *Uſtr. Troi.* 41, *Chroſt. Job.* 46, *Chroſt. Fars.* 219; *ob.* Łupy, Łup - -). SPOLIĆ *cz. ndk.*, Uspolić *dk.*, pospołu łączyć, spaiać, mit einander verbinden, zuſammen vereinigen; *Boh.* ſpo-lim, ſpolcim. Statków 50 w moſt spolił. *Warg. Cez.* 188; spinał). Z iego nogą spolił swoię nogę. *Otw. Ow.* 346, *Zebr. Ow.* 2. Szwedzi spolili siły swe z Moskwą. *Tward. W. D.* 2, 260. Było naturze roztropney miło wszyſtkich uspolić wśród siebie ludzi. *Zab.* 15, 325. SPOLIĆ się *Rec.*, związać się, *Ecc.* возобщиться, ſich verbinden. Widzisz iak buntownicy z sobą się kleią, iak się z sobą spolą! *Pot. Arg.* 319. Woiewoda Wołoſki spoliwszy się z Tartary, Bracław ubieżał. *Biel.* 538. Mszczuy posłał do Bolesława, aby się oba spolili przeciw Margrabiom. *Biel.* 155. Do czego przyydzie, ieśli tak wielkie mnóſtwo z nieprzyiacielem się spoli. *Warg. Cez.* 177; SPOLENIE, spoienie, związek, die Verbindung. Przyiaźni związek spoleniu krewnemu równa. *Warg. Wal.* 137. SPOŁ-IMIENNY wyraz. *Pir. Wym.* 243, bliskoznaczny, iedno znaczący, synonim, gleichlautend, gleichbedeutend; *ob.* Spólznaczny. *SPÓŁ-IESTE-STNY, SPOŁ ISTNY, SPÓŁ-ISTY, SPÓŁ-ISTOTNY, - a, - e, - ie *adv.*, iedney z drugim istoty; *Rg.* iednobitni, iednosucni; *Rs.* соестéственный; *Ec.* сосущественный, соприсносущный; gleichen Weſens. W Tróycy Ś. trzy osoby są spóliſtne. *Katch. Gd.* 55. Chryſtus był spóliſtownym i przyrodzonym oyca wiecznego, bogiem prawym z boga. *Odym. Sw.* J 3 *b.* Wierzem Chryſtusa za spóliſtego z oycem. *Sk. Dz.* 195. Chryſtus iest spóliſtny oycu swemu. *W. Poſt. W.* 399, *Pim. Kam.* 386. Słowo iest i wieczne, i z oycem spóliſtne, t. i. iednéy a spólnéy istności. *Zrn. Pſt.* 27. Syn iest spóliſty z oycem. *Zrn. Pſt.* 26. Dziwnie w myśli wiekuiſtéy Wiecznego począł rodziciel spóliſty. *Odym. Sw. A b.* Bóg własnemu synowi swoiemu nie ſfolgował Choć spóliſtośnie iednorodzonemu. *ib. L 3 b.* SPÓŁ-IESTESTWO, - a, *n.*, SPOŁ-ISTNOŚĆ, - ści, *ż.*, Gemeinſchaft des Weſens, Weſeneinheit; *Rg.* jednobitjo, jednosùccjanſtvo, jednobitnos; *Ec.* соестéственіе, (*cf.* несуществовáніе, *Gr. ὑποστασις subſiſtentiae acceptio*, несуществлялося, *Gr. ὑφίσταμαι consubſtantior, subſiſtentiam accipio*). Współieſtestwo, *consubſtantialitas. Sk. Dz.* 195. Spoliſtności i spółrówności bozkich osob bronimy przeciw Aryanom. *Kat. Gd.* 57, *Smotr. El.* 25. Spóliſtność mieć, *Vd.* sraven biti, ravensnaitise; *Ec.* сбы́тие, сбéсть. (SPOLITYCZNIEĆ, *ob.* Politycznieć). SPÓŁKA, WSPOŁKA, - i, ż., SPOŁEK, - łku, *m.*, *Boh.* ſpolek, obecenſtwi: *Sr.* z. zpowudzerzeno, ſzpowolí, zvednan'o *pactum*); *Rs.* opechina; z społeczność, spólność, spółkowanie, die Gemeinſchaft, towarzyſtwo, Geſellſchaft. Z bluźniercami nie mamy czynić żadnych spółków towarzyſtwa. *Petr. Pol.* 2, 412. Niesłusznie do społku ludzkiego przychodzą, Ci którzy mogąc, sobie podobnych nie rodzą. *Zim. Siel.* 272.

Chce żyć tylko dla siebie, nie dla społku ludzi. *Zab.* 16, 207. Chroni się, iako sowa od społku ludzkiego. *Prot. Jał. A* 3 *b.* Jak odyniec sam puſtopas chodzi, z żadnego społku z innymi nie używa. *Rey Zw.* 88 *b*, nie obcuie). Każdy ucieka od społku i od towarzyſtwa iego. *Rey Pſt.* 11 5. Zabronił mu towarzyſtwą i społku wszego z ludźmi. *Warg. Wal.* 53. Racz nas w społek swych wiernych wliczyć. *Kanc. Gd.* 127; w poczet, w liczbę, gromadę ich). Co twoie, to i moie; wszyſtkiego na współkę używać będziemy. *Teatr* 3 *b*, 47; społem, na połowę, auf die Hälfte. O współkach czyli towarzyſtwach ludzi kupczących. *Jabł. Tel.* 166. Kontrakt współki abo kompanii, ugoda wzaiemna, z obowiązkiem korzyſtania z zyſków wspólnych. *Oſtr. P. C.* 1, 281, Geſellſchaftscontract. - *Arithm.* Reguła spółki, die Geſellſchaftsrechnung, dzieli zyſk cały na części w ſtosunku ſkładki każdego. *Łęſk.* 2, 77. *Jak. Mat.* 1, 161. - *§. Wszyſtkie członki wiary chrześciańſkiéy, wedle społku apoſtolſkiego wierzą. *Baz. Hiſt.* 52 *et* 92, *ob.* ſkład, *symbolum apoſtolicum*). Dziatki nasze modlitwę Pańską i społek apoſtolſki mówić umieią. *Rey Pſt. H 6.* - §. *Vulg.* Spółka, pęcak z grochem pomieszany, iedło proſtactwa. *Ryd.*, Graupen mit Erbſen vermiſcht. SPOŁKOLLEGA, - i, *m.*, *Bh.* ſaudruh; społnik, Mitbruder, Mitgenoſſe. Po ubiorze Wc Pana znać, że musisz być owego doktora współkollegą, albo przynaymniéy subſtytutem. *Teatr* 22, 30. Kochany współkol'ego nieszczęścia. *ib.* 51 *c*, 57, z SPÓŁKOMPAN, WSPÓŁKOMPAN, - a, *m.*, towarzysz, n. p. Na odgłos proiektu powſtali wszyscy współkompanowie moi z mieysc swoich, i nastąpiła zgoda. *Mon.* 73, 590. SPÓŁKOSTERA, - y, *m.*, *collusor*, *spóligrający. *Cn. Th.* 1045, der Mitſpieler. SPÓŁKOWAĆ *med. ndk.*, społeczność mieć, *Rs.* участвовать, соучаствовать (cf. uczęſtnik), Gemeinſchaft haben. Z heretyki spółkował. *Sk. Dz.* 736. Ja społkować chcę z tobą w śmierci. *Paſt. F.* 25. Spółkuiący, *Rs.* участвующий. Niespólny, niespółkuiący, niedzielny, niepospolity, n. p. *incommunicabile nomen Dei*, uczesnika nieprzyymuiące, którym żadnéy rzeczy nie godzi się nazywać. *Cn. Th.*, *ob.* nie *społeczniſte). - Spółkowanie, społeczność, towarzyſtwo, die Gemeinſchaft, Geſellſchaft. W wierze i w łasce społkowanie. *Kanc. Gd.* 152. Nawet w codziennych posiedzeniach duszą wszelkiego spółkowania iest wiara. *Lach. Kaz.* 1, 202. Spółkowanie nerwów. *Krup.* 3, 232. Gdy białogłowa mężczyznę do spółkowania przypuszcza . . *Krup.* 2, 187, do małżeńſkiego uczynku, eheliche oder fleiſchliche Beywohnung, Vermiſchung, cf. *społokuplenie się męża i żony. *Sak. duez.* 116) Niewſtydnie z sobą społkowali. *Wad. Dan.* 251, wszeteczno-ści płodzili). - *Recipr.* Spółkować się z kim, społ é się, łączyć się, ſich mit einem verbinden, Gemeinſchaft machen. Przyrzekł Ziemomysł, że iuż więcéy z Krzyżakami spółkować się nie miał. *Krom.* 276. Kto na się krzyża brać ieſt niesposobnym, I mnie, znosząc go, mężnie naśladować, Ten nie ieſt godnym zemną się spółkować. (*Odym. Sw. Cc* 4, der hat keinen Theil an mir. Luth). Tyras nie chce się spółkować z żadną rzéką. *Bardz. Ill.* 100. Wilcy w Lutym kupą chodzą, i społkuią się *Haur Sk.* 513, die Wölfe ſind läufig, in der Brunſt. *SPÓŁKRÓLOWAĆ, *Ec.* соцарствовать. mitherrſchen, mitregieren; *ob.* spólpanować, spółwładać). Spółkrolowanie,

Ec. сопрестояніе. Spółkróluiący, *Ec.* единодержавный. •SPOŁ-LEŻEC, *Vd.* sravenleshati, vupleshati, perleshati, vkupleshati, sravenspati, ukupspati, zuſammen liegen. •SPOŁŁGAĆ, *Rs.* полыгать, mitlugen. •Spółlgarz, *Rs.* полыгала, der Mitlügner. •SPOŁMĘCZENNIK, -a, *m.*, *Ec.* сострадалець, der Mitmärtyrer. SPOŁMIERNE ilości, mogące się pomierzyć, *commensurabiles. Ustrz. Alg.* 2, 159. Niespołmierna liczba, *incommensurabilis, irrationalis. Alg. Nar.* 204 *et* 180, *Lesk.* 2, 51. SPOŁMIESZCZANIN, -a, *m.*, spółobywatel, der Mitbürger; *Vd.* smieſtaunik; *Rs.* согражданинъ. Aniołowie miłuią nas, iakoteyk, którzy mamy być spólmieszczanie ich. *IV. Poſt. M.* 567. Spółmieszczaninem być, *Ec.* сприграждáнствовати, быть сообщникомъ, согражданиномъ. SPÓŁMIESZKAĆ, *Cn. Th.*, *Ec.* сообитать, спребывáю, сопребывáю, сожития, соживу, сожительствовати, совоздворитися, совоздворятися, zuſammen wohnen. SPÓŁMIESZKANIE, -ia, *n.*, *contubernium. Cn. Th.* 1046, das Zuſammenwohnen; *Sr.* 1. zpowu bodleno; *Rs.* сожительство, сообитáніе, сожитіе; *Ec.* сожитство, супружество, cf. małżeńſtwo). SPOŁMIESZKANIEC, -ńca, *m.*, *contubernalis. Cn. Th.* 1046, der Miteinwohner, (der Stubenburſche); *Sr.* 1. zpowu bodlenk; *Rg.* zajednoſtanik; *Rs.* сообитáтель, сожитель; *Ec.* сообитательникъ, сожитель, сожитникъ, совсéдьникъ, схранникъ, единохрáнный. Już nie ieſteście goście i przychodnie, aleście spólmieszkańcy z świętymi i domownicy boży. *Smotr. Ex.* 19. *IV rodz. żeńſk.* spólmieszkanka, *Rs.* сожительница, совсéдьница. •SPÓŁMIŁOŚNICA, -y, ż., *Morszt.* 318, rywalka, *Rs.* совмѣстница, die Nebenbuhlerinn. SPÓŁMIŁOSNIK, -a, *m.*, rywal, der Nebenbuhler; *Vd.* sravenlubnik; *Cro.* tekmëcz; *Rg.* natjézalaz; *Rs.* солюбóвникъ; совмѣстникъ. Kto widział w dziwoślęby siać wspolmiłosnika! *Morszt.* 308. •SPÓŁMIŁOSNICKI, rywalſki, *Rs.* совмѣстниковъ, совмѣстничій, совмѣстническій. •SPÓŁMIŁOSNICTWO, rywalſtwo, *Rs.* совмѣстничество. SPÓŁMODLCA, -y, *m.*, *Rs.* смолебникъ, der Mitbeter. •SPÓŁMÓWIĆ, *Ec.* согласоглаголить, mitreden. Spółmówienie, *Ec.* согласоглаголаніе. SPÓŁNICA, -y, ż., ryba *amia*, dobra, łatwa do ſtrawienia. *Krup.* 5, 73, *non singulatim sed gregatim eunt*; *Plinius etiam ait, piscis huius incrementa singulis diebus intelligi*; *quare* Roſtnica *etiam reddi poſſet. Cn. Th.* 1046, ein Seefiſch, der Seewels. *Tr.* - Spólnica rzeczna, *ob.* Sum. SPÓLNICTWO, -a, *n.*, uczęſtnictwo, *Vd.* deleshnoſt, deleshtvu, tovarshina, sdrushnoſt; die Theilnahme, die Gemeinſchaft. Rzadka nader zgoda między bracią w spólnictwie władzy. *Nar. Hſt.* 2, 593. •SPÓLNICZKA, -i, ż., *Bh.* społecnice; *Vd.* drushiza, tovarshiza; *Rs.* половинщица; uczęſtnictwo maiąca, dzieląca co z kim, die Theilnehmerinn, die Gemeinſchaft an etwas hat. Król mianuie ciebie królewſkiego łoża i tronu spolniczką. *Off. Mow.* 49, *Zebr. Ow.* 189. SPÓLNICZY, -a, -o, spólny, *Rs.* соóбщическій, сообщничій, gemeinſchaftlich. Pękły związki między zwierzęty spólnicze. *Przyb. Ab.* 46. Spólnicza tego rodzaiu polowa. *N. Pam.* 14, 265. SPÓLNICZYĆ *med. ndk.*, społeczeńſtwo mieć, społkować, *Ec.* сакономи, сообщаюся, Gemeinſchaft haben, Theil nehmen. Z słabością prawie zawsze okrucieńſtwo spoluiczy. *Stas. Num.* 2, 124. •SPÓŁNIENAWIDZIEC, *Ec.* сопаждовати, mithaſſen. SPÓŁNIEWOLA, -i, ż., *conseruitium. Cn. Th.* 1046, die Mitſclaverey; *Sr.* 1. spolne wotroczstwo. SPÓŁNIEWOLNIK, -a, *m.*, *conseruus. Cn. Th.* 1046, der Mitſclave; *Sr.* 1. zpowuwotrocił; *Ec.* сопабникъ, купнорабный, срабъ, срабный, сработникъ. SPÓLNIK, -a, *m.*, społecznik, *qu. v.*, der Mitgenoſſe; *Vd.* deleshnik, tovarh, tovarsh (cf. towarzysz), drushnik, spremnik, povodnik; *Cro.* zpólnik, szpólnik, kettus, paydás ù tergovine; *Dl.* ortak; *Rs.* общникъ, сообщникъ, половинщикъ; *Ec.* сообещникъ, сообщникъ, соучастникъ, обществующій, общéникъ, смысленникъ, сликовникъ, сдѣйственникъ, сдѣйствитель. SPÓLNIKOSTWO, -a, *n.*, spólnictwo, spólka, die Mitgenoſſenſchaft. Dla pokrewieńſtwa, kumoſtwa, spólnikoſtwa. *Haur Sk.* 228; SPÓLNOSC, WSPOLNOSC, -ści, ż., *idem*, *Bh.* obecenſtwj; *Sr.* 2. gmejnſtwo. Łaſka Pana Jezusa, i miłość boża, i wspólność ducha S. niech będzie z wszyſtkiemi wami. *Kucz. Kat.* 169. SPÓLNY, -a, -e, -ie *adv.*, wspólny, społeczny, gemeinſchaftlich; *Bh.* obecnj (cf. obecny, *Bh.* pospolnj *simultaneus*, pospolu, pospolem, pospoſtu *simul*, *Slo.* pospolu *simul*,; *Sr.* 1. pozpolné; *Vd.* savseun, sdruzhen, vseun, deleshnoſten; *Dl.* opchen; *Rg.* opchjeni; *Bs.* opcchjeni; *Sla.* opchenj; *Ross.* общій, общъ, общественный, совокупный, соединенный, соединенно, соединительно, совокупно, (cf. *Rs.* спóльже miedza); *Ec.* обще, общно, вообще. Chcesz z nierównym panem żyć, musisz mu swéy własności ustąpić, ale z równym spólna gra bywa. *Ezop.* 3. U przyiaciół wszyſtkie rzeczy spólne. *Pot. Jow.* 138, *Pilch. Sen. liſt* 361. Przyiaźń wszyſtko czyni między nami spólne, niemasz między nami ani powodzenia, ani nieszczęścia poiedynkowego, żyiemy za iedno. *Pilch. Sen. liſt* 362. Biſkupi z synodu liſt spolny, który *synodicam* zowią, pisali do cesarza. *Sk. Dz.* 301, powszechny, zborowy). Obmyślaiąc *spólnéy* dobro *rzeczy*, Myśliss, iakoś zwykł, co radzić uprzeymie Na trudnym seymie. *Miaſk. ryt.* 2, 6, •pospolitéy rzeczy, rzeczypospolitéy). Rzymscy hetmanowie, Scypion, Attylus i Katonowie, Skarby wzgardziwszy Spólną rzecz mnożyli. *Stryik. Con. E.* I gdzieś się oni tych czasów podzieli, Co dla spólnych spraw, swych za nic nie mieli? *Rey Zw.* 225, dla spraw rzeczypospolitéy, kraiu, oyczyzny). •SPÓŁOBIADOWAĆ, *Ec.* сообѣдати, mit zu Mittage eſſen, zugleich Mittag halten. •SPÓŁOBJĘTNY, -a, -e, *Ec.* сообъятный, *Gr.* συνεκδεκτος *comprehensibilis*, mitenthalten. •SPÓŁOBWINIĆ, *Eccl.* сообвиняю, mitbeſchuldigen, cf. Powołać. •SPÓŁODCHOWANIEC, -ńca, *m.*, *Crn.* perdojnishésh; *Vd.* perdoishek, perdoiuizhezh, ſkupdojen, perdoizhe: *Cro.* pridojen, szkupdojen, pridojak, pridojche; *Rg.* jednomljecnik, jednodojen; *f.* jednomljecniza; - *collactaneus*, Milchbruder; *ob.* spólwychowaniec. SPÓŁOPIEKUN, WSPÓŁOPIEKUN, -a, *m.*, *Ec.* соскорбящій, der Mitvormund. •SPÓŁOŻYWIĆ, *Ec.* сожитити, соживажáти, mitbeleben. •SPÓŁPANOWAĆ, *Vind.* vkupgospoduvati, mitherrſchen, (*ob.* Spółwładać, •spółkrólować). •Spółpanowanie, *Ec.* совладычество, сопрестóліе, die Mitherrſchaft. •Spółpanuiący, *Vd.* vkup-

kraluvauz, sravengospodnik, tovarsh v' kraluvanji; *Rs.* сопрестóльный, сопрестольникъ; *Ec.* сопрестóльствованный; mitherrſchend; der Mitherrſcher, *ob.* spółrządca. *SPÓŁPIIĄCY, der Mittrinker; *Sr.* z. zpowu pitjſ, *w rodz. żeńſk.* zpowu pitjczéna. * półpiiak, *Slo.* ſpołpiják brat; *Vd.* vinski brat, pitni druſh, pitni bratez; der Saufbruder. *SPÓŁPŁACIC, *Vd.* vkupplashati, mitbezahlen. *SPOŁPŁAKAC, *Ec.* сплачестéовати, mitweinen. *SPOŁPOCHWALIC, *Ec.* спохвалáю, *collaudo*, mitloben. *SPOŁP CHWYTAC, *Ec.* сповохищáю, спохищáю, *Gr.* συναγράζω *corripio*, mitfangen. SPOŁPODRÓŻNY, *Rs.* спутникъ, *f.* спутница, *Ec.* сподсадникъ, der Mitreiſende, Reiſegefährte. spółpodróżować, *Ec.* спутешествовать. *SPÓŁPOGRZEBAC, *Ec.* спогрестú, спогребáти, mitbegraben; (*Ec.* спогрестúся, спогребáтися mocno żałować umarłego). SPÓŁPOKOLENIK, - a, *m.*, *W.* 1 *Theſſ.* 2, 14; ziomek. *Bibl. Gd.*, z iednego pokolenia pochodzący, aus einem Stamme; *Eccl.* сплеменникъ, *spółplemiennik. *SPÓŁPOMAGAC, *Vd.* vkupomagati, pomagati, pomasti, *Ec.* спомогáю, спомоществую, mithelfen. *SPÓŁPOMOCNIK, - a, *m.*, *Vd.* pomagauz, *Ec.* спомощникъ, der Mitgehülfe; *Spolpomocnica*, *Ec.* спомощница, die Mitgehülfinn. *SPÓŁPOSIADACZ, *Vd.* vkupposednik, der Mitbeſitzer. SPÓŁPOSŁANIEC, ńca, *m.*, ó συμπρεσβύτης, der Mitgeſandte, *Cn. Th.* 1046, *Ec.* сподсылáю, *Gr.* συναποστέλλω *compolym*. *SPÓŁPOSTNIK, - a, *m.*, *Ec.* сподстникъ, der Mitfaſter. SPÓŁPRACOWNIK, - a, *m.*, *Slo.* ſpolupracownik, *Rs* compyдникъ, *Ec.* содѣйствникъ, der Mitarbeiter; *spółpracownica, *Rs.* сотрудница; *spółpracowáczy, *Rs.* сотрудничій, сотрудническій; spolpracować, *Ec.* сотрудничáю, mitarbeiten. *SPÓŁPRZEDWIECZNOSC, - ści, ż, *Rs.* сопредвѣчность; *adj.* *spolprzedwieczny, *Rs.* сопредвѣчный. *SPÓŁPRZEMIANA, - y, ż., *Ec.* сомѣнéние, die Mitverändrung; *Ec* сомѣнáю-ся, *spółprzemienić się. *SPOŁPRZEWRACAC, *Ec.* сопревращáю, mitumkehren. *SPÓŁPRZYIACIEL, *Sr.* 1, zpowu przyjaciel. *SPÓŁPRZYNOSIC, *Ec.* сопринóшу, mitbringen. *SPÓŁPRZYTOMNY, - a, - e, *Ec.* сопричтúй, сосчúслительный SPÓŁRADOSC, - ści, ż., *Rs.* сорадовáние, die Mitfreude; сорадовáться, *spolradować się, ſich mitfreuen. SPÓŁRADCA, - y, *m.*, der Mitrath, Collega im Rathe, *Sr.* 1. zpowu radzicjel, zpowu ſedzicjer. SPÓŁ RĘKOYMIA, - i, *m.*, *Rs* сопрýжникъ, *f.* сопрýжница; *consponsor*, der Mitbürge *Chel.* 147. SPÓŁROBOTNIK, - a, *m.*, der Mitarbeiter, *Ec.* сработникъ, сработ, spólniewolnik). Apoſtołowie zowią się sługami Nowego Teſtamentu, i spółrobotnikami bożemi. *Zrn. Pſt.* 18. SPÓŁRODAK, ob. spółziomek, ziomek. SPÓŁRÓWNICA, - y, ż., równiennicska, die Geſpielinn, gleichen Alters. Tamte [illegible] lecą czcić panią i oblubienicę. *Teatr* 448, 55. SPÓŁRÓWNOŚĆ ludzkich osób. *Kat. Gd* 58, *et* 57, *coaequalitas.* SPÓŁRÓWNY, *compar. Urs. Cr.* 148. Głos był z obłoku w te słowa słyszany, którym zalecał syna spółrównego, ten iest móy miły syn . . . *Odym. Sw. J* 3. SPÓŁROZKAZOWAC, *Ec.* сповелéти, сповелéвати, mitbefehlen, *ob.* spółrozkazować. *SPÓŁROZPOSCIERAIACY SIĘ, *Ec.* сопростирáемый, ſich mitausbreitend. SPÓŁ-

RURNIK abo SPOŁWODNIK, wodę z drugim spół wiodący *rivalis. Cn. Th.* 1096, Nachbarn, die einen Waſſerbach oder eine Waſſerröhre mit einander gemein haben. SPÓŁRZĄDCA, - y, *m.*, der Mitregent; *ob.* spółpanujący. SPÓŁRZĘDZNIK, *Spółpatron, *Ec.* сопрестоялéтель, *Rs.* сопредстáтель, der Mitſachwalter. SPÓŁRZEMIEŚLNIK, - a, *m.*, *Ec.* сдѣлникъ, der Mitarbeiter. *SPÓŁSADZIC, *Ecc.* сподсадúти, сподсаждáти, mitſetzen. SPÓŁSĘDZIA, WSPÓŁSĘDZIA, - iego, *m.*, *Vd.* sravensodnik, *Ecc.* сотáрищъ. Dekret nie ieſt ważny, ieśliby sędzia miał[illegible] współsędzie i towarzysze, a opuściwszy ie, samby skazował. *Szczerb. Sax.* 75. SPÓŁSIEDZIEC *med. ndt.*, *Rs.* сосѣдящаяся, *Ecc.* сосѣдúти, сосѣдáю, сосѣдствую, сосѣдствую, (*ob.* sąsiad); mitſitzen. Goście spółsiedzący Przeciwko panu, po cichu szemrali: *Odym. Sw. Zb.* Spółsiedzenie, *Rs.* сосѣдúнie. Spółsiedziciel, *Rs.* сосѣдúтель, der Mitſitzer, Beyſitzer, cf assessor *SPÓŁSŁAWIONY, *Ross.* сославленный, mitgelobt SPÓŁSŁUGA, - i, *m.*, SPÓŁSŁUŻEBNIK, SPÓŁSŁUŻYCIEL, - a, *m.*, *Cro.* szkupsluga; *Hg.* szolgatárs; *Ross.* сослужúтель, *Ecc.* сработ, сработный, куплерабный; der Mitknecht. Jeſtem spółsługa twóy, i braci twoiéy. *Bibl. Gd. Apoc.* 19, 10, społeczny sługa. *Leop.*). *Boh. djub.* 3, 54. Cześć bożką oddaią ſtworzeniu, i opuściwszy Pana, spółsługi chwalą. *Zygr. Gon.* 38a. Zadaią ci to włoſni twoi teraźnieyszego dworu spółsłużebnicy. *Smotr. Lam.* 75. Patryarcha ten w duchu S., miły nasz brat i spółsłużyciel *Veryſ.* 16. SPÓŁSŁUŻBA, - y, ż., *Cro.* szkup-szluſtvo; *Hg.* szolgatársság *conservitium*, der Mitdienſt. *Spółsłużyć, *Rs.* сослужúть, mitdienen. *SPÓŁSPIEWAC, *Ec.* сопоспѣвáю, mitſingen Spółśpiewaiący, przyśpiewuiący, wtorujący, *Ec.* сопѣвáющий SPÓŁSPRAWCA, - y, *m.*, należący z kim do iakiego uczynku, der Mitvollbringer. Bóg ieſt, który sprawuie w nas chcenie; bez onego albo sprawce, żelyśmy chcieli, albo spółsprawce, gdy chcemy, do dobr pobożności nic nie możemy. *Zygr. Gon.* 81. *SPÓŁSTAC, *Ec.* совостáти совостáю, *confio. Cn. Th.*, razem ſtać, spoluie ſtać, mitſtehen. *SPÓŁSTANAC, *Ec.* спредстáти, спредстáнути, спредстáнуты, ſich zugleich ſtellen, mit einſtellen. SPÓŁSTADNIK, - a, *m.*, *aries rivalis. Cn. Th.* der Mitbeſchediger. SPÓŁSTARSZY, - ego, *m.*, der Mitvorgeſetzte. Presbyterów albo ſtarszych proszęia spółprezbyter, albo spółſtarszy, paście trzodę Łożą *Zygr. Ep.* 66. SPÓŁSTOŁOWNIK, WSPÓŁSTOŁOWNIK, - a, *m.*, *commensalis*, der Tiſchgenoſſe, *Ec.* единотрапéзникъ, сотрáпезникъ. Dworzanie, współſtołownicy moi, nigdy mnie nie odſtępowali. *N. Pam.* 12, 273. SPÓŁSTWORZENIE, - ia, *n.*, das Mitgeſchöpf. Jia cię czczę pieniem, z drugim spółſtworzeniem. *Susz.* 3, *F* 3. *SPÓŁSWAT, - a, *m.*, *Vd.* sravensvat, ſkupsvaturanz, der Mitbewerber, *f. Vd.* sravensvatinja. *Spółswatać, *Vd* sravensvatiti, ſkupsvatuvati, mitwerben. SPÓŁŚWIADEK, - dka, *m.*, *Ross.* сосвидѣтель, der Mitzeuge. SPÓŁŚWIADCZYĆ, *Rs.* сосвидѣтельствовать, *Ec.* сосвидѣтельствовáти mitzeugen. *SPÓŁŚWIĄTKOWAC, *Ec.* спрáздничествовати, спраздную, купно прáзднуюю, *Gr.* συνεορτάζω *festum concelebro*, mitfeyern. SPÓŁŚWIEKIER, - kra, *m.*, *consocer. Cn. Th.* 1046, der Mitſchwiegervater. SPÓŁŚRZODKOWE koła, *concentrici circuli. Geom.* 1, 225.

*SPÓŁSYPIAĆ, *Ec.* спочивáю, кунно спáю, *Gr.* συγκοιμάομαι, *condormio, concumbo, ob.* *spół leżeć, mitſchlafen. SPÓŁTAŃCZYĆ, *Rs.* сплясáть, сплясывáю, mittanzen. SPÓŁTOWARZYSZ, WSPÓŁTOWARZYSZ, - a, *m.*, n. p. Spółtowarzysza nikt nie chce na tronie. *Chrośt. Luk.* 5, Mitgenoſſe; *Slo.* ſpolutowariſ'; *Rs.* сомоварищь; *w rodz. żeńſk.*, n. p. o współtowarzyszkę upraszałem bogów. *Teatr* 30 *d*, 8. *Spółtowarzyſtwo, *Ross.* сомоварищество, *spółtowarzyszyć, *Rs.* сомовариществовать. SPÓŁU, *ob.* Społ, *ob.* Pospołu. SPÓŁ-UBIEGAĆ się, konkurować, rywalizować, emulować, wyścigać się, *Rs.* соревновать, ſich mitbewerben. Spółubieganie się, współubieganie się, konkurs, *Rs.* соревновáнïе, n. p. Współubieganie czyli usilne staranie się o równość. *N. Pam.* 20, 183. Współubiegaiący się, *Rs.* соперническій, соперничій. *Spółubiegacz, *ob.* Spółzawódca, *Rs.* соперникъ, соревновáтель, соревнúтель, *f.* соперница rywalka, соревновáтельница. SPÓŁ-UBOLEWAĆ, cf. spółcierpieć, *Rs.* сообользновать, *Ec.* сподолáти, сраспятися, сраспинáтися, mitbedauern, mitklagen. *Spółubolewanie, kondolencya, *Ross.* сострадáтельство, сострадáтельность, *Ec.* состраданïе, сподолáзнованïе. Spółubolewaiący, *Rs.* сострадáтельный, *Ec.* спострадáтельный, сострастенъ, сострадателенъ. Spółubolewacz, *Rs.* сподолáзновáтель, сострадáтель. SPÓŁUCZEŃ, - nia, *m.*, kondyscypuł, *Wlod.*, der Mitſchüler; *Slo.* ſpolu učeblnik; *Sr.* 1. zpowu hutjownik. *Vd.* vkupvuzhennik; *Rs.* соученикъ. Był on iego przyiaciel i spółuczeń w akademii. *Mon.* 70, 621, *w rodz. żeńſk.* Spółuczennica, *Sr.* 1. zpowu hutjownicza. SPÓŁUCZENNICTWO, - a, *n.*, *conditcipulatus. Cn. Th.* 1046, die Mitſchülerſchaft, Schulcammeradſchaft SPÓŁUCZESTNIK, - a, *m.*, *Rs.* сопричастникъ, сопричетникъ, dzielący co z kim, der Theilnehmer, Mitgenoſſe. Wowy, ucieczki mey spółuczeſtnicy. *Chrośt. Luk.* 252. SPÓŁUCZESTNICTWO, - a, *n.*, wechſelſeitige Theilnahme. *SPÓŁUDNY, ZPÓŁUDNY, - a, - e, południowy, *pomeridianus. Aqu.*, południáłich; południowy. *SPÓŁUMIERAĆ, *Ecc.* сомирáю, сомирáти, mitſterben. SPÓŁURZĘDNIK, - a, *m.*, kollega, *Wlod.*, der Amtsgenoſſe; z SPÓŁURZĘDOWY, - ego, *m.*, Oktawiusz przymusił konsula swego spółurzędowego do ustąpienia z Rzymu, *Nag. Cyc.* 76. SPÓŁUSZYKOWANE stosunki, *coordinatae. Sniad. Alg.* 2, 5, spółrzędne, *cf.* podrzędne). SPÓŁUSTANOWICIEL, WSPÓŁUSTANOWICIEL, - a, *m.*, der Mitſtifter, n. p. Towarzyſtwo złożone po części z mężów, którzy tey magistratury byli współuſtanowicielami, i naywięcey w niey pracowali. *N. Pam.* 23, 342. SPÓŁUWIELBIAĆ, mitpreiſen, *Ec.* спрославити, спрославлять. *SPÓŁUŻYWAĆ, *Vd.* vkuporabiulati, mitgenießen; *spółużywacz, *Vd.* skuporabiular, der Mitgenoß. SPÓŁWALCZYĆ, *ob.* spółboiować, mitſtreiten, mitkämpfen, *Ec.* сподорáть, сподорствовáти; spółwalczenie, *spółwalka, *Ec.* сподорствованïе, сподорéнïе, (сподорство posiłek, pomoc); Spółwalczący, *Ec.* сподорительный, сподорствующій, *Subſt.* сподорúтель, сподорникъ, *f.* сподорúтельница, сподорница. SPÓŁWĘDROWAĆ, *Vd.* skupbandrati, s'kum drugam odhajati, mitwandern. SPÓŁWIECZNY, SPÓŁWIEKUISTY, WSPÓŁWIEKUISTY, - a, - e, - ście, *adv.*, *Ec.* сосвѣчный; iednakową wieczność maiący, gleich ewig. Oyca, syna i ducha Ś. iedno iest bóztwo, spółwieczny maieſtat. *Kot. Gd.* 57, *Groch. IV.* 21, *et* 298; *coaeternus.. Pim. Kam.* 586, *Odym. Św.* 2. *Ll b, ib. J* 2 *b.* Syn boży iest spółwiekuiſty oycu wiecznemu, *Kant. Gd.* 20, *ib.* 55. SPÓŁWIEDZAJĄCY co, *conscius. Cn. Th.* 1046, mitwiſſend; *Vd.* ſkupviednik, *Ec.* сомúнникъ. *SPÓŁWIEDZIEĆ, mitwiſſen, *Vd.* ſkupvedeti, s'kim vred vedeti. SPÓŁWIĘZIEŃ, - źnia, *m.*, *concaptiuus*, der Mitgefangne; *Vd.* sravenjetnik; *Rs.* соплúнникъ, *f.* соплúница; *Ec.* соузникъ. Spółwięźniowie spółnie z sobą płakali. *Sk. Dz.* 726. SPÓŁWINNY, mitſchuldig; *Vd.* vkupdoushen; *Rs.* сообщничій, сообничéскій; *Subſt.* *Spółwinnowayca, *Vd.* vkupdoushnik, *Rs.* сообщникъ, соумышленникъ; spółwinnym być, *Rs.* соумышлять, соумыслить. *Spółwina, *Rs.* соумышленïе. SPÓŁWŁADAĆ, *ob.* spółpanować, spółkrólować, *Ec.* сообладáти, сообладáю, mitverwalten, mitregieren. SPÓŁWOIOWAĆ, *ob.* spółboiować, spółwalczyć, mitkriegen, mitkämpfen, mitſtreiten, n. p. Bóg spółwoiuie z żydami przeciw Filiſtynom. *Pocicy* 86. SPÓŁWSKRZESAĆ, *Eccles.* соскрешáю, сосвоскрешáю, сосвоздвизáю, miterwecken. *SPÓŁWSTAWAĆ, mitaufſtehen, *Ec.* сосвостать: сосвостáю; *spolwſtawanie, *Ec.* сосвостáнïе. *SPÓŁWYBIERAĆ, *Ec.* сосбирáю, *coeligo*, miterwählen. *SPÓŁWYCHODZIĆ, *Ec.* сосхождáу, mitausgehen, mitherausgehen. SPÓŁWYCHOWANIEC, - ńca, *m.*, *collacteneus. Cn. Th.* 1046, der Mitzögling, Mitbruder; cf. spółodchowaniec; *Sr.* 1. zpówuciesſeniik; *Rs.* сососпúтанникъ; *Ec.* сососпитóмецъ; spółwychowywać, *Ec.* сососпитáвáю, сососпитывáти, сососпúтати; spółwychowanie, *Rs.* сососпитáнïе; spółwychowany, *Ec.* сососпúтательный. SPÓŁWYCHOWANICA, - y, *f.*, die Mitſchweſter. *SPÓŁWYGANIAĆ, *Ec.* сосгоняю, mitwegjagen, mitverweiſen, spółwygnany, *Ross.* сосгнáнный; spółwygnaniec, *Rs.* сосгнáнникъ. *SPÓŁWYLICZYĆ, mitauszahlen, *Ec.* сосчисляю. SPÓŁWYZNAWCA, - y, *m.*, *Veryf. pr.* 52, iednego z kim wyznania, der Mitbekenner, Glaubensgenoſſe. SPÓŁWYZWOLIŃIEC, - ńca, *m.*, *colliberſus*, der Mitbefreyte, Mitfreygelaſſene. *SPÓŁWZDYCHAĆ, mitſeufzen, *Rs.* сосоздыхáть. *SPÓŁWZDZWIGNAĆ, *Ec.* сосоздвигнути, сосоздвизáти, mit in die Höhe heben. *SPÓŁWZNOSIĆ, *Ec.* сососзы́ти, сососходúти, mit aufheben. *SPÓŁWZRASTAĆ, *Ec.* сосозрáстити, сосозрастáти, mit aufwachſen. SPÓŁZALETNIK, SPÓŁZALOTNIK, - a, *m.*, *Sr.* 1 zpówu lubcz, zpowu lubł, spolmiłośnik, rywal, der Nebenbuhler. *Teatr* 35 *c*, 22, *et* 52 *b*, 56; SPÓŁZALOTNICA, - y, *f.*, SPÓŁZALOTNICZKA, - i, *f.*, die Nebenbuhlerinn. *Teatr* 48 *d*, 46; Obawiasz się wspołzalotniczki. *Teatr* 32, 78, *Zab.* 9, 354 *Zabł.* SPÓŁZALETNOŚĆ, - ści, *f.*, die Nebenbuhlerey. *Teatr* 32, 90. *SPÓŁZARĘCZYĆ, mitverbürgen, *Rs.* споручáться, споручáтися. SPÓŁZAWODCA, - y, *m.*, *Stas. Num.* 1, 416, razem z kim ubiegaiący się, *ob.* spółubiegacz, der Wetteiferer. *SPÓŁZAŻYWAĆ, mitgenießen, *Ec.* сполучáю, соуслаждáмися. *SPÓŁZEZWALACZ, - a, *m.*, der Mitbewilliger, *Ec.* созволúтель. SPÓŁZIEMIANIN, WSPÓŁZIEMIANIN, - a, *m.*, z iednéy ziemi, krainy, der Land-

ſchaftscamrad, aus einer Landſchaft; s SPÓŁZIOMEK, WSPÓŁZIOMEK, -mka, *m.*, iednego kraiu, der Landsmann, *Sr.* 1. zpowu krayowniк, *Rg.* mieſcianiu, (cf. mieszczanin); *Rs.* сооземеспшественникъ, соо́мщникъ. Jedni współziomianie pracowali koło ułławy rządu; drudzy wewnątrz i zewnątrz kraiu. *N. Pam.* 12, 359. SPÓŁZNACZNY wyraz, synonim. *Kpcz. Gr.* 2, 5; gleichbedeutend; cf. bliskoznaczny. SPÓŁŻOŁDOWANIE, -ia *n.*, *commilitium. Cn. Th.* 1047, die Kriegscammeradſchaft; *ob.* społbojowanie; SPÓŁŻOŁNIERZ, a, *m.*, *Pilch. Sen. Gn.* 162, *commilito*, der Waffenbruder; *Vd.* skuprojnik, shoudni drush; *Rs.* сообо́инственникъ; *Ecc.* сьоинникъ, товарищъ въ военной слу́жбѣ. *SPÓŁŻYWIĄCY się, *Ec.* купноиждла пелень. ſich mitnährend. SPÓŁŻYWY, -a, -e, zugleich lebend. Jezu z oycem spółwieczny, spółżywy. *Kanc. Gd.* 48.

SPOMINAĆ, SPOMNIEĆ, *ob.* Wspomnieć. *SPOMIANKA, *ob.* Wspomnienie, Wzmianka. SPOMOC, *ob.* Wspomoc. *SPOMOŻYCIEL, *ob.* Wspomożyciel.

*SPOMYKAĆ *cz. ndk.*, n. p. Bolesław, chcąc ozdobić Krakow, mieszczanom woyta ułławił, który spomykał, zwymierzał ulice, rynek, aby to rządnie w okręgu swoim rozdzielone było. *Biel. Sw.* 198 *b*, rozszykował, aufräumen, in Ordnung richten.

SPONA, SPONKA, SPONISTY, *ob.* Szpona. SPONIEWIERAĆ, *ob.* Poniewierać.

SPOPAŚĆ, n. p. Spopadł sobie, spopadli sobie. *in malam partem et in vitio usurpatur: invasit eos vel eum libido, consuetudo hoc faciendi, loquendi etc. Cn. Th.* 1047, w swyczay wzięli. *Wład., Dudz* 58, ſie haben die Unart, die üble Gewohnheit, ſie haben ſichs angewöhnt. A co nam tu swawolne żywoty niektórych duchownych spopadli wyrzucać, na to taka odpowiedź. *W. Post. W.* 67.

SPOPIELENIE, *ob.* Popielenie.

SPÓR, -u, *m.*, *SPORA, -y, ż., SPORKA, -i, ż., *Bh.* spor, rozpor (cf. rozpor), rozepte, por, pte (cf. *prza, *rozprza); *Slo.* rozepte, hadanl (cf. gadanie); *Hg* por; *Sr.* 1. ſtret, wuretjwano; *Crn* prepir, prepirenga, shtritenga, kręg; *Vd.* prepir, prepiranje, prepiringa; *Cro.* karka (cf. kark), pravda (cf. *prawda, *prawo); *Rs.* спорь; (*Etym.* przeć, cf. *prza; *Rs.* оспорить, оспо́ривать, = zaprzeczać), распра, колпора́, ссо́ра, задоръ (cf. zadrzeć), перекóры (cf. przekora), схва́тка (cf. schwycić), стычка (cf. setkać, ſtykać, cf. potyczka), ножевщина; *Ec.* супра́, тяжба, спорь, сопрѣчіе, обоюдная распра, ссора, пре́ка, репь; spieranie, sprzeczanie, sprzeczka, cf. kłótnia, swar, zwada, eine Streitigkeit, ein Wortſtreit, Diſput. Nie byłoby mi trudno, na wszyſtkie twoie słowa dać nową odpowiedź; ale iż spór, że nie rzekę swar, nie ma końca, zaniecham. *Gor. Wł. K.* 1 *b.* Stał się między apoſtołami spór bez zwady, zdanie różne bez nieprzyiaźni. *Sk. Żyw.* 1, 378. Zwolennicy poczęli się *spierać* między sobą, ktoby był między nimi naywiększy; którą *dysputacyą* albo *sporę* i przedtym czynili. *W. Post. W.* 238. Kto każdą rzecz dowodnie powiada, temu się nikt nie waży sporu trzymać. *Gor. Dw.* 15, *Ross.* перекоря́тися, поспо́рить; dysputować się z nim, *gadać się z nim). Ani w tym sporu trzymać będę, żeby rozsądek móy miał być lepszy,

niż czyy inny. *Gor. Dw.* 17. Ma to do siebie szczęście, że przebryka, Gótowo z samym iść w spory Jowiszem. *Mon.* 72, 551, *observes numerum Plurelem*) Spor wiodę, sprzeczam się, spieram się z kim. *Cn. Th.* 1053. Nieprzyiaciele grożą nam, wiodąc swoię *sporę. *Kanc. Gd.* 173. Nie woyną, ani mieczem, ale złośliwemi uczynki spór trzymał. *Kosz. Lor.* 61 *b.* Spora urosła między nimi. *Zrn. Pſt.* 3, 665 *b.* Daremna iest spora naprzeciwko prawdzie. *Gil. Pſt.* 232. O sprawiedliwości rozmaita iest u ludzi sporka, *ib.* 310 *b.* Ta dziwna sporka się skończyła. *Past F.* 272. Spór puszczamy do prawa, do sądów, gdzie się strony między sobą rozpierają. *Kosz. Cyc.* 85. *Slo. Prov.* kde nêni rozepre, tu nê treba sporu, *ubi non est bellum, ibi non opus tumultu.* - §. 2) *Oecon.* W kłosach żytnych uyźrzysz ziarna czarne nad insze większe, sporem nazwane; niczym one nie są, iak gniazdkami robaczków i zdrowiu szkodzą. *Kluk Rośl.* 5, 207, *ob.* Sporysz, śnieć, mączaica, Mehlmutter, Mutterkorn, Kornmutter, Afterkorn; *Ec.* спорынь въ хлѣбѣ *granum frumenti cornei elutum.* SPORCZYWY, -a, -e, sporny sprzeczny, *Rs.* спорливый, ſtreitig, ſtritig. Legat papiezki sporczywe trudności i niesnaski między książęciem Pomerſkim a Krzyżakami rozsądził. *Krom.* 291. SPOREK, -rka, *m.*, *sperguła*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 94, Spark (Knöterich); *Rs.* морица; *adj.* sporkowy, морищный. SPORKA, *ob.* Spór. SPORNIK, -a, *m.*, *Rs.* спорникъ, споръщикъ, задо́рщикъ (cf. zadrzeć); sprzecznik, przeciwnik, kłotnik, der Streiter, Gegner. Cóż tedy na to rzekną spórnicy! *Sk. Kaz.* 142. W duchu się na to sporniki żałuiemy, *ib.* 144. Dwoiaki mól was gryzie, ieden co doma rzeczy miesza, drugi poſtronny spornik albo zawiśnik. *Jan. Lig. F* 3. SPORNOŚĆ, -ści, ż., *pugnacitas*, ſkłonność do sprzeczania się i swady. *Cn. Th.* 1047, die Streitſucht; *Boh.* zpûrnoſt; *Crn.* prepirnoſt; (*Vd.* sparnuit, s plugawość, potworność; *Slo.* ſpaura, ſpurnoſt *contumacia*; *Cro.* szpornoszt *parsimonia*; *Rg.* spornos *parsimonia*). Perdykas zabit w Egipcie od własnych rycerzów dla iego sporności. *Biel. Sw.* 29 *b.* - §. Sporność, SPORNOSTKA, -i, ż., *dem.*, sprzeczka, der Streit. Krom wątpienia i sporności, *ex confeſſo. Mącz.* Trudno mi waszę żwawe pogodzić spornoſtki, *tantas lites. Nog. Wirg.* 495. Aby mąż raczéy żonę swą opuścił, niż w ustawicznéy z nią mieszkał sporności. *Odym. Sw.* 2, *F* 2. SPORNY, -a, -e, SPORNIE *adv.*, sprzeczny, swarliwy, kłótliwy, zwadliwy, zänkiſch, ſtreitſüchtig, zenkend, ſtreitend, ſich widerſetzend; *Bh.* zpurny; *Sr.* 1. zpertacjiwé; *Crn.* prepirn, prepirliv, (*Crn.* spôrne, *Vd.* sporn *abominandus*, *Cro.* szpôren, *Rg.* spôr, spôrni *parcus*); *Rs.* спорный, задо́рливый, сдо́рливый, вздо́рливый (cf. zadrzeć), ссо́рный. Kara dzieci, aby snadź potym iako nickarani nie sprzeciwiali się a sporni nie byli, a tobie iakiego żalu nie nawarzyli. *Glicz. Wych. E* 6 *b.* Nie bądź odpornym, iako iest naród ten sporny. *Radz. Ex.* 2, 8. Nie chcieycie spornemi być przeciw panu. *W. Num.* 14, 9. Poddani się krnąbrnie a spornie opierają, i wszyſtkiego zbraniaią. *Kosz. Lor.* 53. On iest naszym naglownieyszym, naiadowitszym a naspornieyszym nieprzyiacielem *Zrn. Pſt.* 243 *b.* Ja nie chcąc być sporny, zezwalam na to.

Twarz.

Tworz. Wie. 27, niechcąc się sprzeczać). Dobry a niesporny czytelnik. *St. Dz.* 390. Po głosie spornym a sierdziwym, po głosie spokoynym i wolnym, poznać umysł. *Bud. Cyc.* 76. O doskonałość spornie się w Rzpltéy starać, iest rzecz niegodna. *Kosz. Cyc.* 54. Niesporny, nierad się spierający. *Cn. Th.* 528. Niespornie, bez sporu. *Wład.* Kardynałowi pokoy z Turkiem, nie bardzo kmyśli był; lecz nie do końca był w tym sporny. *Biel.* 331, przeciwny z uporem). - §. *Oecon.* Kopalna sól od warzoney daleko iest, iak mówią, *sporniejszą*, t. i. że mała iéy część większą słoność wydaie. *Kluk Kop.* 1, 172, ostrzeya: a, das Salz iſt ſpröder, ergiebiger. - §. 2) *Pass.* sporny, o którego spor iest. *Cn. Th.* 1047, ſtrittig. Niesporny, o którego niemasz sporu. *Cn. Th.* 528. - SPORO, °SPORZE *adv.* (*Rs.* спорно, z zyskownie), znacznie postępuiąc, korzyſtaiąc, ergiebig, ausgiebig. Nie zawsze sporo, co bywa skoro. *Cn. Ad.* 1046, *Haur Sk.* 520, po mału daley zaydziesz) Spólnie lżéy, sporzéy, lepiéy. *Cn. Ad.* 1080. Sporo rośnie; iak konopie rośnie. *Cn. Ad.* 1081, cf. iak grzyby). Nie sporo kwiatki, iagody, poziomki zbierać; nie sporo drobne rybki skrobać. *Cn. Th.* 528; smudnie, langwellig, ſaumſelig. Niesporo mi, *parum vel nihil profecto. Cn. Th.* 528. *Ec.* ne cnopumb, не спорится; es geht mir nicht von Statten, es will nicht fort. Rozciąga słaby członki ociężałe, Choć pilnie trzeba, wszystko mu niesporo, Służyć mu nie chcą nogi osłabiałe. *P. Kch. Jer.* 256. Naucrę cię sporo chodzić, *grandibus tibi gradum. Cn. Th.* 1047, ich will dir gröſſere Schritte machen. Z swą się fantazyą biedzę, nawet ruszyć się z mieysca mi nie sporo. *Rard. Tr.* 311. Złą powiadać wieść, każdemu niesporo. *Past. F.* 266, niespiesznie, ociąga się). Nam ku wykonywaniu pobożności, nic z mieysca nie sporo, czego przyczyna nieszczęśliwe żądze nasze. *Zrn. Pst.* 3, 534 *b.* Gdy się mu zamysły nie sporo wiodą... *Pilch. Sall.* 134. Walczym z sobą, i co ieszcze gorzéy, Walczym i z samym bogiem, i tym nam nie sporzéy. *Pasz. Dz.* 110. - §. Niesporo, nie prędko, nie wczas, późno, nicht geſchwinde, nicht bey Zeiten, ſpät. Jednak się nie sporo zda wybierać, nie chcąc skwapliwie i skoro nic poczynać. *Tward. Wł.* 106. Z Tatarami było bić się nie sporo. *Alb. z W.* 27. Niesporo naszym było się gotować; podobno na to się spuszczali, że Krzyżacy mieli pokóy obarować. *Biel.* 360. Nie sporo iuż, gdy się wrzod zapali. *Rey Zw.* 100 *b.* - Sporo, hoynie, obficie, reichlich, überflüſſig, vollauf. Ziarno, co padło na dobrym ugorze, Wydało z siebie owoc sporze. *Odym. Sw. Aa* 2, ſtokrotnie, sowicie). Za moim pilnym staraniem skoro było w domu. *Bud. Ap. T.* 4. U takowego nigdy nic nie sporo. *Falib. R* 3, Wszystko idzie sporo z rąk bożkich. *Zab.* 6, 377 *Nar.* Zbytek, był naysporszéy natkał, iak morze wszystko pożrze. *Star. Ref.* 40. - SPOROŚĆ, ści, ż., spory postępek, spory wzrost obfitość glücklicher Fortgang, Wachsthum, Ergiebigkeit, Ausgiebigkeit *Rozm.* cn. ymmb. (*Bh.* ſporota *parsimonia*. - SPORY, -a, -e, *Rs.* спорый. *Ec.* благоуспѣшный, *Bh.* ſporota *parsimonia*, cf *Ger.* ſparen; znacznie postępuiący, ergiebig, ausgiebig, von Statten gehend Nie spory to chleb, nie spora taka kasza, *non facile implet hominem. Cn. Th.* 528, giebt nicht aus. Z Sagu czynią mąkę i chleb sporszy i sytnieyszy, aniż z ryżu bywa. *Boter* 55. Spora droga, *via commoda, facilis, expedita. Cn. Th.* 1047, niespora droga, *impedita. ib.* 528, zmudna, ſaumſelig, langweilig. Niespore poziomki, które zbierać niesporo. *ib.* 528. Niespora praca, ſaumſelige Arbeit. *Przyb. Milt.* 266. Niespora praca, gdy licha płaca. *Cn. Ad.* 934, leniwo każdy pracuie, gdy pożytku mało czuie). Jakim w południe będziesz, abo do wieczora, Jeślić zaraz z poranku robota nie spora! *Sim. Siel.* 28. Niespora to litera, *in huiuscemodi literis scribendis aut legendis mora longa eſt. Cn. Th.* 528. Niespore takie drwa, *talibus lignis combuſtis parum caleſies. Cn. Th.* 528, ſolches Holz giebt nicht viel aus. Spory, względem używania, *diuturni, longi usus. Cn. Th.* 1047, geraume Zeit dauernd. Spory, względem wielkości, wielki, obszerny, przestronny, groß, geräumig, etwas betragend, ausgebend. Wino uśpić umie, kto go sporą czaszą pije. *Gor. Dw.* 279. Spore puhary wysuszał. *Pilch. Sen. Gn.* 260.

SPORYSZ, -a, *m.*, ziarno wielkie czarne podługowate w zbożu, *ob.* Spór, mączniça, das Afterkorn, Mutterkorn. - §. 2) Sporysz wielki, ziele, samiec, wroble ięzyczki. *Syr.* 321, mokrzec, muszec. *Ursin.*, *polygonum mas*, Wegegras, Wegetritt; *Bh.* truſkawiec, rdesno, wrbka; *Crn.* truſkawèz (cf. truſkawka), (*Crn.* sporish; *Cro.* sporis; *Hg.* szapora, *Rg.* sporisc, *Bs.* sporisc *verbena*, koszyczko ziele); *Rg.* slák (cf. ślaz); *Vd.* brisavek; *Sr.* 1. świnacza trawa; (*Rs.* спорышъ rdest ptaszy); sporysz drugi, plonnik rolny, wodny, *sanguinalis*, Blutkirſe. *Syr.* 325. Sporysz mleczny, *Euphorbia peplus. Kluk Dyk.* 1, 211, eine Art Euphorbium. Sporysz trzeci, żabie gronka, *herniaria*, Bruchkraut. *Syr.* 325. Sporysz w Krakowskim, to samo ziele, co Śmielka na Wołyniu. *Pam. Warsz.* 10, 1, 4 *Kortum*, cf. Śmiałek. - §. 3°) Sporysz, ſkło powiększaiące rzeczy widome. *Wład.*, das Vergröſſerungsglas, cf. Drobnowidz.

SPORZĄDZIĆ *cz. dk.*, Sporządzać *ndk.*, *Boh.* ſporádati; *Slo.* ſporádám; *Sr.* 1. spořédjam; rozrządzać, rozprawiać, rozporządzać, anordnen, einrichten, zurichten, zubereiten. Oyczyznie, rodzicom, świątnicom i domom swym woynę sporządzali. *Pilch. Sall.* 96. W księgę sporządzoną zapisywali imiona nasze. *Xiądz.* 92. - Zapłacił od kuferka starego ślósarzowi, żemu go sporządził. *Teatr* 28, 31, że go wyreparował, naprawił, ausbeſſern. Sporządzenie, rozłożenie, porządek, przygotowanie, die Einrichtung, Zurichtung, Anſtalt. Liturgiią S. pokrylami i wszelkiem innym zbawiennym sporządzeniem cerkiewnym opatrzył. *Veryf.* 32, wszelkiemi rekwizytami). SPORZĄDZICIEL, -a, *m.*, przyprawiciel, der etwas einrichtet, anrichtet, der Veranſtalter. Otruty umarł bez żadnego potym sporządziciela tak szkaradnego uczynku wyiawienia. *Ustrz. Kruc.* 2, 28.

SPORZE, *ob.* Sproc. SPORZUCAC, z *Leop. Math.* 9, 36, *ob* Porzucić.

SPORZYC *cz. ndk.*, zdarzyć, błogosławić (o bogu); przysparzać, gedeihen laſſen, gelingen laſſen, ſegnen. *Bh.* ſporiti *parcere*, *Ger.* ſparen, szczędzić). Skarbem, którym Bog sporzy, szafuiesz hoynie. *Stryik. Henr.* Bog kres życia zapisuie, dobrym sporzy, złym uymuie. *Susz. Piet.* 3, *L* 4. Bóg móy łaskawy, Sporzy me rymy i wszystkie

sprawy. *Petr. Hor. D* 6. – §. Twoia prawica gdzie otwory, Nie zawrze żaden; i zaś nie sporzy Odwieść drzwi, gdzie twóy zamek zapadnie. *Miask. ryt.* 2, nie zdoła, ijż nicht im Stande. SPORZYĆ się *recipr.*, mnożyć się sporo, ſich reichlich vermehren. I w mieszku i w komorze, i na zdrowiu i w dobréy sławie wszyſtko się sporzy, za pocsciwemi zasługami. *Rey Ap.* 11. Poruczyć wszyſtko w opiekę Panu, a mieć tę nadzieię, iż się nam wszyſtko sporzyć po myśli będzie. *Rey Pſ. M* 1, zdarzać się, wieść się, powodzić się, wohl gedeihen. Gdy kto dobrze Panu wierzy, Hoynym funtem wszyſtko mierzy, A nacz się kolwiek oborzy, Dziwno mu się wszyſtko sporzy. *Rey Zw.* 231 *b*.

SPOSÓB, -u, *m.*, kształt, *foza, gatunek, rodzay, tryb, maniera, die Art, die Weiſe, die Sattung, die Manier; *Bh.* spûſob, spûſoba; *Slo.* ſpûſob (*habitus, conditio*); *Sr.* 1. waſchnus, waſchnie, waſchni; *Sr.* 2. wiſa; (*Ger.* die Weiſe); *Crn.* visha; *Vd.* visha, furm, mera, meha, gubat *Cro.* nachin (cf. *naczynie), ſela; *Bs.* nacin; *Rg.* cin, nâc .., pût, *Sla.* nácsin, lâd (cf. chód); *Rs* образъ (cf. *obraz); (*Ec.* способствованіе, nocóbie pomaganie, pomoc, cf. po sobie). Każdy ma swóy sposób myślenia. *Teatr* 22 *c*, 19. Nic z dawnego uchwalenia i sposobu dla własnego frasunku nie upuszczał. *Warg. Wal.* 185. W iaki sposób do nich odeswę się! *Teatr* 47 *b*, *A*. 3. Zaczął w tym sposobie ... *Chodk. Ges* 91, tak). General w doury sposob mowi. *Teatr* 48, 53, dobrze). Wiérzę że prawda, ieden rodzenia Sposób człowiekowi, tysiąc zgienienia. *Kchw.* 142. Uprzykrzyło im się być zawsze na ieden sposob szczęśliwemi. *Off. Bay.* 2. Na sposób, na ten sposób, *Rg.* na nâcin, auf Art, nach Art. Jakim sposobem? na iaki sposób? *Sr.* 1. na laike waſchni? Tym sposobem, *Ec.* врâзомъ сиûъ. Waszelkim sposobem, *Sr.* 1 na wſche waſchno. – *§. Ci, którzy się w naukach kochaią, [illegible] cnot wezmą. *Kosz. Lat.* 10 *b*, kształt, [illegible] Zierde, Schmuck. Gdzy koń iest, który ma sposob wielki a długi, gdy też insze członki ku iego wielkości rymuią się. *Cresc.* 683, kształt, wzrost, Gebalt, Wuchs. – §. Zmysły maią się *przez *sposób sług i dworzan. *Sak. duez.* 60, niby na kształt, nach Art, gleichſam wie. – §. Sposób do czego, droga, środek, *Vd* sredniua, sredik, sriedſtvu, pomuzhna sredniua, podpomuzh, pomagadiza; Weg, Mittel, Gelegenheit, Hülfsmittel. On iakiś podaie sposób? zmiłuy się, powiedz, czy ieszcze zoſtaie nam który! *Teatr* 49 *b*, 45. Pospolicie mawiaią: mam ia swe sposoby; trudno sposobem się ratować, kiedy [illegible] do tego przyjść mogła, [illegible] *Hist. Fab.* F. 2. Lecz mi poswolicie, dać nam sposoby, że wolność i sławę sowicie utrzymacie. *Jabl. Tel.* 145. Na wszyſtko można znaleść sposób. *Teatr* 22, 64, każda choroba ma swoie lekarstwo) [illegible] sposób, wziąć się na sposoby, [illegible] Mittel und Wege ſuchen. Chcial pierwéy fortelem, Mittel und Wege ſuchen. Chcial pierwéy fortelem, [illegible] kobietę uwieść, ale więcey w tym miał odwagi, niżeli sposobu. *Teatr* 45 *c*, 55, sposobności, szczęśliwości, Geſchicklichkeit. Tu [illegible] pokazać swéy dzielności proby. Jeſt mieysce i sposob, iaki się rycerzowi z dawnych lat nie trafił. *P. Kchan. Orl.* 1, 101, sposobność, okazya). – Sposob do życia, maiątek, fortuna, Lebensunterhalt. Która miała o mnie staranie, umarła; więc ſtraciłem wszelki sposób do życia. *Teatr* 38, 31. Będąc bez szczęścia, nie ma sposobu do życia. *Teatr* 31 *b*, 13. Ta cnotliwa panienka była bez sposobu, czy możnaż ią było opuścić! *Teatr* 38, 30. – §. Nie sposób! *Teatr* 53 *b*, 64, nie można, niepodobna, niepodobieńſtwo, keine Möglichkeit, unmöglich. *Rs.* нельзя (cf. nie *lza); *Ec.* неудобь. Nie sposob ustawnie przegrywać; trzeba kiedykolwiek i wygrać. *Teatr* 1, 64. Ale czy sposób? maszże przyczyny rozumieć, że cię kocha! *Teatr* 1, 39, *Rs.* не ужели, не ужвли, не ужмо? Żadnym sposobem, żadną miarą, *Slo.* nigako, jádnim ſpûſobom; *Cro.* nikak; *Ec.* никако; *Rs.* никакъ, bynaymniéy. – §. 2) *Grammat.* sposób, *ob.* tryb, *modus. Tr.* SPOSOBIĆ *cz. ndk.*, Sposabiać, Usposabiać *kontyn.*, Usposobić *dk.*, *Bh.* spûſobiti; *Hg.* szabom; (*Bh.* pûſobiti *agere, efficere, Slo.* pûſobim *formo*); *Rs.* способствовать; sposobić kogo do czego, ku czemu, z sposobnym, zdatnym uczynić, przygotować, przyrządzić, verbereiten, zubereiten, zurichten, geſchickt zu etwas machen. Jan S. sposabiał ludzi ku przyyściu Messyasza. *W. Poſt.* IV. 37. Kryſtus na świat przyszedł, nie z mieysca na mieysce przyszedłszy, ale sobie człowieczeńſtwo sposobiwszy. *Zrn. Pſt.* 88 *b*. Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuie, siła czasu i pracy bierze. *Dambr.* 115. Sprawami cnotliwemi codzień więcéy się sposabiał na przyięcie nowych łask z nieba. *Wys. Al.* 72. Pan Jezus niech do tego sposobi, i przygotuie uszy i serca wasze. *Dambr.* 211. Maiąc wolnieyszy czas poczęła więcéy niż kiedy, sposabiać się do nabożeńſtwa. *Wys. Kat.* 27. Szkoda wielka, żeś się nie sposobił do nauk. *Teatr* 10 *b*, 70, żeś się nie applikował do nauk, daß du dich nicht auf die Wiſſenſchaften gelegt haſt. Człowiek usposabia się do społeczeńſtwa przez edukacyą. *Mik. Obs.* 405, kiedy kto dobrem wychowaniem a ćwiczeniem iest usposobion. *Glicz. Wych. A* 3 *b*. Ciężka, mówią rzecz człeku na sławę zarobić, A ia mówię, że lekka, byle rzecz sposobić. *Kras. W.* 50; sporządzić, ukartować, ci. brać się na sposoby, man muß es nur recht anſtellen, die Sache recht einleiten. Deputowali go, żeby żywność sposabiał, gdzie będzie mógł nayspadniéy i do woyska odsyłał. *Vol. Leg.* 5, 522, przygotował, dostawiał, anſchaffen, herbeyſchaffen. Rady szuka, w któreyby ziemi miał swe sposabiać mieszkanie. *Otw. Ow.* 102, zakładać swe mieszkanie, osiadać, ſeinen Wohnſitz gründen. – Sposabiać kogo w co, z opatrywać go w co, womit verſehen, verſorgen. Nowych woysko zaciągów w obozy wprowadził, Miasto w żywność sposobił i porty do bitwy. *Pot. Arg.* 239. – Sposabiać się z kim, z przywykać komu, ſich an einen gewöhnen. Meinhard do Inflant zjechał; gdzie z nienacka z ludem się sposabiaiąc, języka się nauczył. *Stryik.* 248. – *§. Sposobili sobie nieco z onych rzeczy zabranych. 1 *Leop. Joz.* 7, 1, przywłaszczali, ſie eigneten ſich zu, cf. sobie, *ob.* się). Potrzeba, aby ten, który sposabia albo przywłaszcza dziecię, był gospodarzem, i takim, któryby mógł płodzić. *Szczerb. Sax.* 417, który przysposabia, adoptuie). Gdy Ester oyca i matki nie miała, tedy ią Mardocheus sposobił sobie za własną córkę. 1 *Leop. Eſt.* 2. 7. Sposobienie, *adoptio*, iest wybor prawny, ku pociesze tych, którzy dzieci nie maią wynaleziony, i do przyrodzenia skłonny. *Szczerb. Sax.* 417. Chlubimy się w

nadziei i sposobieniu synów swoich. *IV. Post. W.* 3, 111, *ob.* przysposobienie). - §. 2) Sposobić Słowo *Grammat.*, czasować, *conjugare*, ein Zeitwort abwandeln. *Tr.* SPOSOBIK, -a, *m.*, *dem. nom.* sposob, *Sr.* 1. wesołniczko; *in malam partem*, sztuczka, fortel, ein Kunstgriff. Sliczne sposobiki; wykwintne wybiegi. *Teatr* 9, 62. SPOSOBICIEL, - a, *m.*, *Bh.* půjobce, czyniciel, działacz, der Thäter, Urheber; (*Ross.* способьствователь protektor, способствователный protegujący). Imiona tych ludzi, co byli sposobiciele albo sprawcy onego budowania. 1 *Leop.* 1 *Ladr.* 5, 4, przyczyńcami 3 *Lampe.* SPOSOBNOSC, - ści, *ż.*, *Bh.* způsobnost, způsobilost; *Slo.* spůsobnosť *habitudo*, spůsobilosť *habilitas*; *Sr.* 1. pjilnwanost (cf. przykładność), *Vd.* perlosbnost, perkladnost; *Ec.* удобьзнь, способность, удобство, удобность, удобие (cf. doba); *Rs.* способность; zdatność do czego, potemność snadność, zręczność die Tauglichkeit zu etwas, die Fähigkeit, die Geschicklichkeit. Naroty wynoszą się do innych krain, albo sposobnością lepszą gruntów uwidzione, albo też potrzebą przyciśnione. *Krom* 6. Sposobnością miejsca i położeniem obronnym zabezpieczony. *Star. W. A.* 2. Niektorzy sposobnością od natury większą obdarzeni, rozumu ludzkiego granice rozprzestrzeniają. *Lub.* 1, 29 *Alb.*, Talent. Niezgody chrześcian podają sposobność Turkowi do rozszerzenia potęgi. *Mok.* 78, okazyą, Gelegenheit SPOSOBNY, SPOSOBISTY, -a, -e, SPOSOBNIE *adv.*, *Boh* způsobny, způsobilý; *Slo.* spůsobný, spusobní; *Sr.* 1. pjilnwadné (cf. przykładny), łmany *Vd.* perlosben, perkladen; *Ec* удобезьнь; *Rs.* способенъ, способьнъ; zdatny czyli służący do czego, dogodny, potemny, tauglich, tüchtig, geschickt zu etwas. Polacy są rownie, iak i inne narody, sposobni do wyuczenia się wszelakich umiejętności. *Mon.* 65, 506. Hetman upatruie sposobne czasy, sposobne mieysca, sposobne sztuki (stratagemata, fortele) i sposobne okazye do bitwy. *Star. W. A* 2 *b.* W mieyscu sposobiftym zasadzki założył. *Krom.* 465. Opowiem ci to w sposobnieyszym czasie. *Teatr* 2 *c*, 38. Nie maią wiadomości *mieysc bitwie sposobnych*. *Warg. Cez.* 60, *obser. Datium*). Żeby przyrodzenie nasze mogło być sposobnieysze ku chwale boskiey . . . *Modl. Gd.* 123. Łodka niesposobna wielkich nawalności *Bard. Luk.* 131, *obs. Genitiu*, unfanglich in Seestürmen. Wyspy te dla swey ostrości nie są sposobne dla ludzi, tylko dla węzow. *Boter* 245, nieprzydatne, *Boh.* nespůsobny, nemotorný. - Dowodzi to bardzo sposobnemi przykłady. *Otw. Ow.* 556, dobitnemi, dosadnemi, sehr schicklich, passende Beyspiele. Piotr, acz był młodszy, wszakoż dla sposobnieyszych obyczaiów wszyscy mu państwa życzyli. *Papr. Rys*, dla większey zdatności). Bolesław nie mogąc przez zimę nic sposobnie sprawować, rozpuścił żołnierza. *Krom.* 133, *recte*, należycie, cf. czyście, gehörig, ordentlich. X. Macieiowski, przez nie bardzo sposobne zdrowie, nad. Prądnik odjechał. *Gor. Dw.* 4, nie bardzo cześliwe zdrowie, słabowitość, nicht recht frische Gesundheit, Kränklichkeit. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka swego, potrzebował biskup namiestnika. *Sk. Zyw.* 49 *a*, ciężką, niełatwą mowę). W świecie zamykaią się sposobnie i bez ciasnoty, morze i ziemia i wyspy i lądy. *Boter a* 2, wygodnie, bequem. O tych tak nieznośnych rzeczach, ani sposobnie mówić, ani się poważnie użalać, ani wolnie wołać mogę. *Sien. Cyc.* 14, à propos, przyzwoicie).

SPOSOCZYC, *ob.* Posoczyć. SPOSPOLITOWAC, *ob.* Pospolitować. 1) SPOSTRZEC, SPOSTRZEGAC, SPOSTRZEŻENIE, *ob.* Postrzec.

2) SPOSTRZEC się *recipr.*, (*oppos.* rozpostrzeć się), zmieścić się, pomieścić się, Platz haben, Raum haben. Nie podobieństwo, żeby w tak małey ziemicy tak wiele narodów spostrzeć się mogło. *J. Kch. Dz.* 191.

SPOTĘŻNIEC, *ob.* Potężnieć. SPOTKAC, SPOTYKAC, *ob.* Potkać.

SPOTLIWOSC, - ści, *ż.*, łatwość spocenia się, starles Schwitzen. Woda z rudy żelaznej ciekąca, ku spotliwości ciało pobudza. *Cresc.* 12. SPOTNIEC, *ob.* Potnieć. SPOTWARZYC, *ob.* Potwarzyć. SPOUFALIC, *ob.* Poufalić. SPOWAŻNIEC, *ob.* Poważnieć.

SPOWIADAC się *recipr. ndk.*, wyspowiadać się *dok.*, *Bh.* zpowidat se; *Sor.* 2. še spowědaš; *Sor.* 1. zpowědam še; *Crn.* spovdujem se, spovędati; *Vd.* se spovedat, spovetise, spovedatise, spoviedatise; *Cro.* zpovedatisze, zpovedamsze; *Bs.* ispoviditise; *Rs.* исповѣдаться; spowiedź czynić, wyznawać grzechy przed spowiednikiem, beichten. Człowiek spowiada się grzechów, upadłszy u nog kapłańskich, i złożywszy pokornie ręce. *Karnk. Kat.* 230. Jeśli nie grzeszysz, iako mi powiadasz, Czego się mila tak często spowiadasz? *J. Kch. Fr.* 8. Chciał Wacław od S. Jana wiedzieć, a czego się królowa spowiada? grożąc mu, abo ty zginiesz, abo wszystkie grzechy, których się żona moia przed tobą spowiadała, wyiawisz. *St. Żyw.* 1, 307. SPOWIADAC kogo *cz. ndk.*, *Bh.* zpowídati, *Sr.* 1. zpowiedam, *Crn.* spovdujem, spovęm, spovędati; *Vd.* spovedeti, spoviedati; *Bs.* ispovidati, slusejati ispovjesti; *Rg.* spovjedati, ispovidjeti; *Slo.* ispovidit; *Cro.* jspovedam, zpovédam; *Rs.* исповѣдать, исповѣдывать; spowiedzi czyiéy słuchać, Beichte hören. *Tr.* - (SPOWIĆ, *ob.* Powić, Powinąć). - SPOWIEDNIA, -i, *ż.*, SPOWIEDNICA, -y, *ż.*, *Bh.* zpowědnice; *Crn.* spovdniza; *Vd.* spoveidnizza, spovedniza, spovedni stol, *Cro.* zpovedalnicza; *Slo.* ispovidalnica, z konfessyonał, der Beichtstuhl. Z pałacem prosił, aby usiadł kapłan w spowiednicy, a uszy podał spowiadaiącym się nędznikom onym. *Birk. Gl. K.* 9. SPOWIEDNIK, - a, *m.*, ociec spowiedny, *Bh.* zpowědnik; *Sr.* 1. zpowiednik; *Crn.* spovdnik; *Vd* spovednik; *Cro.* zpovednik, izpovednik izpovidalez; *Dl.* izpovednik; *Rg.* jspovjednik, ispovjedalez, posnik; *Bosn.* ispovjednik; *Slo.* ispovidnik; *Rs.* духовникъ; któremu się spowiadaią, der Beichtvater. *Cn. Th.* 1049. (*Rs.* исповѣдникъ, który się spowiada. *Vd.* spovedni otrok, das Beichtkind, *f.* исповѣдница; *Ec* исповѣдникъ *confessor*, męczennik, *fem.* исповѣдница). SPOWIEDNICZY, SPOWIEDNY, -a, -e, do spowiednika lub spowiedzi należący, *Bh.* zpowědní; *Sr.* 1. zpowiedny, zpowdny; *Cro.* spovědni; (*Ross.* исповѣдный, Beicht-, die Beichte betreffend, Beichtvater-. (Ss исповѣдничьимъ od spowiadaiącego się, Beichtkindes-. Surowe kary na gwałtowników pieczęci spowiedniey. *Bals. Nied.* 1, 294, spowiedna pieczęć, *sigillum confessionis*. *Birk. Gl. K.* 44. Spowiedny ociec

powinien tę pieczęć milczenia zachować. *Birk Gl. K* 46, *Sk Dz.* 1028 SPOWIEDŹ, -i, ż., *Bh.* zpowěd; *Slo.* ſpowěd *Sr.* 1. zpowiedj, zpowedj, ſpowedj; *Sr.* 2. ſpowiecj, ſpoječj; *Crn.* ispovèd, spovd; *Vd.* spored, sposnanje; *Cro.* ispòved, ispovéd, izpoved; *Dl.* izpovesst, ispovedanye; *Bs.* ispovjed, ispovjeſt; *Rg.* ispovjés; *Sla.* ispovid; *Rs.* исповѣданїе, исповѣдываніе, исповѣдь; die Beichte. Spowiedź ieſt grzechów naszych żałobliwe przed bogiem wyznanie, i pokorne odpuszczenia ich żądanie. *Hrbſt. Odp. Cc c* 6. Wyznaie człowiek grzech przed bogiem i namieſtnikiem bożym, to zowiemy spowiedzią. *Sk. Kaz.* 140. Spowiedź taiemna albo do ucha. *Sk. Dz.* 155, *et* 292, die Ohrenbeichte. Spowiedzi słuchać. *Cn. Th.* 1649, spowiadać kogo). - *Prov. Phras.* Jaka spowiedź, takie rozgrzeszenie. *Ryt. Ad.* 20, jaka praca, taka płaca). Wyznay wszyſtko, jak na spowiedzi. *Oſſ. Str.* 1, Jak na spowiedzi miéy to w sekrecie. *Jabł. Es. B.* 3. Sekret mnie powierzony, ieſt sekret spowiedzi. *Zabł. Zbb.* 74. - *fig.* Chce się iuż zwierzyć mu swoiey miłości; łęcz z boiaźni zachował na czas sposobnieyszy tę spowiedź tak trudną. *aveu. Stat. Num.* 1, 85, wyznanie). Nie chciéy z głupim zasiadać na spowiedzi. *Papr. Pr. D* 3 *b*, wdawać się w sekreta. *SPOWIEDZIEC, z Powiedzieć, ſagen; *Vd.* spouedat, ponedat *nuntiare*; *Rg.* spovjédati *narrare*; *Bs.* spovjediti, pripoviditi *narrare*, spovidalaç, koji pripovida *narrator*; (*Rs.* изповѣдать ślubować, przyrzec). Dam ten podarunek prorokowi, a spowie nam drogę naszę. *Bud.* 1 *Sam.* 9, 8. - *SPOWIEDZIEC się *recipr.*, przyznać się, wyznać, geſtehen, eingeſtehen, bekennen. Spowiedział się był ieden, ſkoro prawdę uznał, iż iednego czasu na szyderſtwo w tyle Oycu S. wiechć słomy był uwiązał. *Birk. Dom.* 15. Doſtawszy wrzodu na wstydliwym mieyscu, boią się spowiedzieć lekarzowi. *W. Poſt. W.* 180. Chory, szukaiący ratunku, niech się wszyſtkich dolegliwości swych spowie. *Ozak. Prz.* 15. - §*. spowiedzieć się, opowiedzieć się, imię swe powiedzieć, ſich melden, ſeinen Namen ſagen. Spytał kto? spowiedzieli się, poznał ich. *Birk. Zam.* 29. Do bramy przyszedłszy, spowiedział się, z którey był ſtrony. *Pasz. Dz.* 43. On się im spowiedział być żydowinem. 1 *Leop. Eſt.* 3, 4. Niespowiedziany, co się nie spowiedział, coby zecz był, *inconfeſſus. Cn. Th.* 529, unangemeldet, unangeſagt. Nie spowiedziała się, *inconfeſſa, quid eſſet. Cn. Th.* 1049, bez wieści).

SPOWINOWACIC *cz. dk.*, spowinowacać *ndk.*, powinowactwem połączyć, verſchwägern. Spowinowaćcie się z nami; dawaycie nam córki wasze, a nasze bierzcie sobie. *Bud. Genes.* 34, 9. W tym ſtopniu spowinowacony ieſtem z żoną, w którym z mężem iéy spokrewniony. *Oſtr. P. C.* 1, 68. Kto się spowinowaca z zacnieyszemi, niźli sam, zamiaſt przyiaciół, nabędzie panów. *Petr. Ek.* 58. Z nieprzyiaciół ſtali się przyiacielmi, i spowinowacili się. *Warg. Hal.* 117. - *§ spowinowacić sobie kogo, z obowiązywać go sobie, obligować, zjednać, ująć, ſich einem verpflichten, verbindlich machen. *Spowinowacony, z obowiązany, obligowany, verpflichtet, verbunden. Nic się im milszego nie zdało, iako to, aby sobie tak szlachetnego króla iakąkolwiek chciwą czynnością spowinowacili. *Baz. Sk* 103. Nie możem sobie nigdy boga spowinowacić, aby nam co wedle sprawiedliwości był winien. *Sk. Kaz.* 89. Wola Pańſka nikomu nie spowinowacona; on nikomu nic nie winien; nie daie z przymuszenia, ani z powinności, ieno z szczodrobliwości. *Sk. Kaz.* 467. Niezmierna łaſka nikomu nie spowinowaconego boga światu ſie zjawiła. *Sk. Zyw.* 1, 1.

SPOWSZECHNIEC, *ob.* Powszechnieć. SPOWSZEDNIEC, *ob.* Powszednieć.

SPOY, *Imperativ. Verbi* Spoić. SPOY, -oju, *m.*, *Reg.* spója *ferruminatio*; *Cro.* szpoyka, szpóna *pedica*, *compes* (cf. szpona); (*Rs.* епонь, спанка lótowanie); spoienie, związek, złączenie, *Rs.* сгубка, сгубнь (cf. czepić, zaczepić); *Bs.* zglob, zglobbi; *Slo.* mazalka (cf. wiązadło); die Zuſammenfügung, Verbindung, das Band. Twa ręka spoiem takowych węzłów się trudzi. *Zab.* 15, 325. Nawa puściwszy spoie, gęſto w się wodę bierze. *Pilch. Sen. Gn.* 201; nity puściwszy). W spruchnialéy chałupie wszyſtkie spoie rozwalniaią się, a za zmocnieniem się iednych rozsiadaią się drugie. *Pilch. Sen. liſt* 243. Nie pſuyli Stoicy pism swoich przynętnemi kwiatkami; cały onych spoy i tok ma w sobie coś ſtałego. *Pilch. Sen. liſt* 267, ſkład, układ, związek). - (SPOYMOWAC, *ob.* Poiąć). - *SPOYNIA, -y, ż., *łączenia, attrakcya; Anziehungskraft, Attraction. Złoto zmieszane z miedzią, włożone w merkuryusz, łączy się z merkuryuszem, miedź zaś osobno zoſtaie; ſkutek ten sprawuie spoynia wybierna. *Os. Fiz.* 29, *affinitas electiua*, Wahlverwandtſchaft. Jeżeli cząſtki iednorodne się łączą, n. p. z wody, kropeleczek większa robi się, takową spoynią zowiemy łączącą. *Os. Fiz.* 28. SPOYNIK, -a, *m.*, *Grammat. Coniunctio*, das Bindewort, pomaga innym wyrazom, aby iednę i związłą czyniły mowę. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 65, *Bh.* spogla, spogewka, spogenec, spogslowce; *Slo.* spogla, spogowka, spogitelka; *Crn.* ſkupevesliva beſeda; *Vd.* svesliva beſeda; *Sla.* ſaſtavak; *Rs.* союзъ. SPOYNOSC, -ści, ż., spoiłość, spoiſtość, związek wnętrzny cząſtek iakiego ciała, der Zuſammenhang der Theile eines Körpers. Włókna spaiaią się roślinnym kleiem, a tak czynią i maią między sobą spoyność, *anaſtomosis. Botan.* 10. Spoyność w ciałach, *cohaerentia. Hub. Mech.* 304 *et* 209. Bezprzeſtanna spoyność od natury we wszyſtkich iey dziełach ieſt zachowywana. *N. Pam.* 20, 187, związek.

SPOYRZEC, *ob.* Poyrzeć.

SPOŹNIC *cz. dk.*, spóźniać *ndk.*, opóźniać, verſpäten, durch Verſäumung verſäumen. Tę szczęśliwość, ktorey on tak chciwie pragnie, iakaś zbyt długa spóźnia przewłoka. *Teat.* 2, 11. Bież iuż bez spóźnienia. *Teatr* 43 *c*, 120 *Wyb.*, ohne Verſäumen. Co spóźni godzina, lata nie zagoią. *Pot. Arg.* 620. Niemasz do poczciwości czasu spóźnionego. *Bardz. Tr.* 252. SPÓŹNIC się *recipr.*, opóźnić się, ſich verſpäten. Deputat trybunalſki spóźniaiący się godziną naszego zegara traci pięćdziesiąt złotych, spóźniający się dwiema godzinami, utraci 18 złotych etc. *Gaz. Nar.* 2, 83.

SPOŻYC, SPOŻYWAC, *ob.* Pożyć.

*SPOŻYCZAC się, n. p. Na ſtroie się *spożyczają albo zadłużaią. *Gil. Poſt.* 240, pożyczkami obciążać się, ſich mit Anleihen belaſten, Schulden häufen.

SPRAC, Spierać, *ob.* Prać.

SPRACOWAC kogo *cz. dk.*, *Bh.* upracowati: zmordować, bardzo sfatygować; ſehr müde machen, ermüden *ob.* Pracować kogo). Wiedzie mię po przykrych gorach, co mię

spracowały. *P. Kchan. Orl.* 208. Spracować się *recipr.*; zmordować się, mocno się sfatygować. zrobić się, ſich abarbeiten, müde arbeiten, müde machen, ſich ermüden. Stárzec niosąc na sobie brzemię drew, gdy się daleko niosąc spracował, śmierci wołał. *Kasz. Lor.* 184 *b.* Lud stał tak zszykowany, a konie ich bardzo się spracowały. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 81, bardzo się zrabiały. 3 *Leop.*). Bili się tak mężnie, aż się wszyscy spracowali; zawołał ieden na odpoczywanie. *Biel. Św.* 252 *b.* Spracowany, zrobiony, zmordowany, mocno sfatygowany, müde gearbeitet, ermüdet. Day mi ieść, bom bardzo spracowan. 3 *Leop. Gen.* 25, 30, bom się bardzo zrobił. 1 *Leop.*). Póydźcie do mnie wszyscy, którzyście są spracowani; a ja! ochłodzę was. *Rey Pſt. Cec* 1. Spracowanie *subſt. verbi*, zmordowanie, die Ermüdung. *Cn. Th.* 1049.

SPRAGNIONY, - a, - e, upragniony, bardzo pragnący, *pr. et fig.*, ſehr dürſtend, ſchmachtend. Spragnione oczy moie ciekawie go wyglądać będą. *Teatr* 6, 16. Słówko pieszczone, ożywia chęci spragnione. *ib.* 52 *b*, 76.

SPRAKTYKOWAĆ, *ob.* Praktykować. SPRASZAĆ, *ob.* Sprosić.

SPRAWA, - y, ż., (*Bh.* zprawa naprawa, poprawa; *Crn.* sprava *pax, reconciliatio* zgoda; *Vind.* sprava, pogodba, spraulenje, s ugoda; *Cro.* zprava, szprava *apparatus* przyprawa, szprawa, *Cro.* szpravische, s seym, sbor; *Bs.* spravva, sprava *apparatus, machina, expeditio bellica* wyprawa, *Bs.* sprava od kogna, s rząd na konia; *Rg.* sprava *apparatus*; *Rs.* справа; s sprawowanie się z czego, usprawiedliwienie, odkazanie prawne maiątku, wwiązanie, podpis kancellaryi, *Rs.* спрáва, спрáвка poprawa błędów drukarſkich; *Ec.* исправлѣнїе polepszenie). - Sprawa, interes, potrzeba, rzecz która się powinna sprawić, die Angelegenheit, die Verrichtung, der Handel, das Geſchäft; *Vd.* opravilu; *Cro.* posrel, (cf posel); *Bs.* posal, poso, posao; *Rg.* oprava, cignenje, poso, poſsão, posla; *Ec.* дѣло (cf. wiec). Co ty tu masz za sprawę, nie możesz w przedpokoiu czekać! *Teatr* 28, 78, co tu porabiasz? co tu masz do czynienia? was haſt du hier zu thun? zu ſuchen? Jechał w sprawie iakiéy. *Cn. Th.* 1049 interessem, w interesie). Macieiowſki kanclerz miał na sobie wielkie sprawy. *Gr. Dw.* 1. Ja z umarłym nie chcę mieć sprawy. *Boh. Kom.* 4, 251, ich will mit ihm nichts zu thun haben. Zakazali biſkupi, aby nikt z niemi sprawy nie miał, ażby chrześć S. brali. *Skarg. Dz.* 905; by się nie wdawał). Trudna z głupim sprawa. *Cn. Ad.* 256, głupiego trudno uczyć; głupiemu day pokoy, ustąp' mu). Zła sprawa z nim. *Cn. Th.* 1049, mit ihm iſts ſchwer zurecht zu kommen. Snadniey dość sprawy z iednym, niżeli z dwoma. *Kloš.* 53. Z poczciwemi ludźmi zawsze dobra sprawa. *Teatr* 27, 37. Dobra sprawa, krótka odprawa. *Dwor. E* 3. Wypędzić tego kutwę, dziwaka, z którym sprawy dóyść nie można. *Teatr* 19 *b*, 6, ładu z nim nie dóydzie, do końca nie trafi. - *Observ. saepenumero subſtant.* sprawa *subintelligendum e. g.* dobra nasza, n. p. hayże, hay! dobra nasza, dobra nasza! wiedzie nam się wyśmienicie. *Teatr* 24. 105 *Cztr.*; *similiter* przy nas sprawiedliwa; *similiter* Równa, nierówna, *qu. v.*). - §. Sprawa, rozprawa, rozbiór iakiéy rzeczy, iakiego interessu, iakiéy materyi, die Verhandlung. Krótka sprawa abo rosmowa między biſkupem a Halizeuszem. *Baz. hiſt.* 191. Nie na tym ſta-

tus controversiae spolega, o ktorey sprawa między nami idzie. *Salin.* 4, 143. Na pierwszéy moiéy sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie stał. 2 *Leop.* 2 *Tym.* 4, 16. - §. sprawa sądowa, kauza, proces, Rechtshandel, Rechtsſache, Prozeß; *Bh.* ſpra (*ob.* °prza); *Sr.* 1. ſudnicſka wecz; (ob. wiec); *Crn.* pravda (cf. °prawda); *Vd.* prauda, prazesz; *Cro.* právda; *Dl.* pria; *Kg.* právda, pàrba, pravdanje; *Bs.* pria, parba; *Rs.* дѣло, (cf. dzieło), тяжба, *obs.* тяжа, (cf. ciągnąć); *Ec.* помазáнїе, судное дѣло, пря, прежь, спорь, (*ob.* spor). Sprawy, nie osoby sądzić się maią. *Fr. Ad.* 118. Sprawa każda czyli actio ieſt, gdy kto w sądzie własności swey lub iakiego pokrzywdzenia swego dochodzi. *A. Zam.* 2, 4. Już idzie sprawa na ſtoł *Teatr* 36, 87; *ob.* ſtoł). Któż w swey sprawie sędzią? *Kras.* IV. 50. Sprawę odbieżaną łacno wygrać. *Cn. Ad.* 1082. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. - 2) sprawa, dzieło, uczynek, die Handlung, die That; *Vd.* djanſtvu, opraulenje, opravilnu djanje, opravilu, oprava; *Ross.* дѣйствїе, дѣйство, cf. dzieie). Sprawowanie, sprawa, czyn, uczynek, za iedno czasem bierzemy. *Petr. Et.* 120. Z spraw człeka lepiey poznasz, niżli z ust dobrego. *Bach. Ep.* 62. Dobrą naukę nauczyciela złe sprawy niszczą. *Cn. Ad.* 525; inaczey uczy, inaczey żyie, cf. Mości Xięże Prałacie, insze nauczanie, insze działanie). Złe sprawy rodzą dobre ustawy. *Cn. Ad.* 168. Pisać o sprawach i porządkach narodów. *Krom.* 6, *de rebus geſtis*). Tak czytamy w sprawach Apoſtolſkich. *Kucz. Kat.* 165, w dzieiach Apoſtolſkich. *edit. recent.*, *in actis Apoſtolorum*, in der Apoſtelgeſchichte. Dziwne sprawy bożkie. *Rys. Ad.* 9. Bałwany pogańſkie, srebro i złoto, sprawa rąk ludzkich. 1 *Leop. Ps.* 134, 15, robota, Arbeit, Machwerk. - Sprawa, skuteczność, die Wirkſamkeit, Mitwirkung, Einwirkung. Influencya, skuteczność, abo sprawa niebios, gwiazd na ziemi. *Cn. Th.* 352, *ob.* °Siłowſtęp). Sylwiusz pracował wiele koło narodu Litewſkiego; wszakże wszyſtka sprawa i pożytek iego pracy ten tylko ieſt, iż mieysca onego położenie więcey, niż początek narodu opisał. *Stryj.*, cały skutek czyli owoc iego pracy, der ganze Erfolg der Arbeit). Rozkosz mu nigdy dobréy sprawy nie przyniesie, ani końca pochwalnego. *Glicz. Wych. E* 4 *b.* Sprawą, za sprawą, *adverbialiter*: za pomocą, pośrzedniczo, przez pośrzodek, vermittelſt, mit Hülfe. Cedry sprawą gęſtego liście używały gorąca słonecznych promieni. *P. Kch. Orl.* 1, 146. Bazyli posłał do Rusi biſkupa, za którego sprawą iawnie wiarę Chrystusową przyięła. *Krom.* 57. - °§. Ziemia gdy bez sprawy leży, sama z siebie skłonna ieſt do mnożenia ciernia. *Gil. Pſt.* 75, bez uprawy, Acker ohne Beſtellung, unangebaut. - §. Sprawa wnętrzności zaiąca, ktore się zaraz w kniei psom gończym daią. *Skrb. Mscr.*, das Eingeweide des Haſen, das den Jagdhunden gegeben wird; *ob.* sprawić zaiąca, cf. trzewa trzebić. - §. sprawa, postępowanie, zachowanie, sprawowanie się. die Aufführung, das Betragen, Benehmen. Chory się źle w niemocy zachował, nie chowaiąc lekarſkich ustaw; opat dowiedziawszy się iego złey sprawy w chorobie, modlitwy za niego czynić zakazał. *Sk. Żyw.* 2, 26. - *aliter* Gdyby was Faraon pytał, iaką się sprawą bawicie, odpowiedzcie: myśmy pastuchami. *Radz. Genes.* 46, 33, iakim sposobem do życia, iakim zatrudnieniem, Gewerbe, Hand-

thierung, Beſchäftigung. – *Similiter*: Wszyſtkie członki ciała nieiednę sprawę maią. *W. Kam.* 14, 4; nieiednę funkcyą, Verrichtung. – *aliter*: W tragiedyi: Odprawa posłów Greckich, sprawa iest w Troi. *J. Koch. Dz.* 62; rzecz, czyn, die Handlung des Stücks geht in Troja vor. – §. Sprawę mieć z którą, z spotkowanie cielesne, uczynek małżeński, *Cro.* hotinztvo (cf. chuć); Beyſchlaf, Beywohnung, da man mit einer zu thun hat, fleiſchliche Vermiſchung. Krzywda się dzieie żenie, gdy mąż z obcą ma sprawę. *Petr. Ek.* 8. Jeśliby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łoże nierządem cudzołożnym maże się. *Kucz. Kat.* 3, 146. Sprawa małżeńska wszelkiego czasu bez grzechu być może, a to kiedy się dzieie, albo w nadzieię płodu, albo dla uwarowania się cudzołoztwa. *Sacerd. Sax.* 224. I bez sprawy małżeńskiey może być małżeństwo. *Kornk. Kat.* 277. Gdyby kto z bydlęciem przeciw przyrodzeniu sprawę miał . . . *Sax. Poſt.* 59. Przegładkość i piękną poſtawę. Chciała go zażyć i mieć z nim poz[illegible] sprawę. *Kraj. Gr. A.* 5) sprawa, *Ab* zprawa; *Slo.* zprawowáni, władarſtwi, rządzenie, sprawowanie, rząd, *Ks.* upravitelſtwo, u des Regierens Herrichen, die Regierung, Leitung; *ob.* sprawa). Kontrakty polskie cesarſtwo było pod sprawą Łaskonkow do t. *Bel.* 157. Leszek z rakow dworem obtoczył, i sprawę mieyską samym Niemcom poruczył. *Biel.* 164; rząd nad miaſtem). Lud swóy w sprawie dobrey rządzili. *Weresz Regl.* 1. Gordianus cesarz był dobrey sprawy i śmiałości. *Biel. Sw.* 54 *b*, dobry rządca i żołnierz). Gdzie iest rada rozważna, a sprawa ćwiczona więcey ieden radą swą porazić i sprawić może, niźli ich wiele, co nie nie umieią. *Rey. Zw.* 1636; doświadczone dowództwo). Kieyſtut hetmana mądrą sprawą, i rycerza mężną prawicą orząd wypełniaiąc, żywy w ręce Krzyżackie przyszedł. *Stryik.* 402; mądrym komenderowaniem, rządzeniem woyska. klugen Commandiren. Nawa idący. *Krom.* 245, *praecurrit*, i pod komendą, pod dowództwem unter Anführung, Commando. Sprawa czyli rząd jak w Osieku; obiesiwszy, dopiero po ortel *ob* Osiek. – Na dobrą sprawę, z podług sprawiedliwości, gdyby sprawiedliwie słusznie poſtąpiono z nie, n. p. na dobrą sprawę powinienby ręczey być ukarany niż nagrodzony. *A. Kom.*, wenn es mit rechten Dingen zugeht nach Recht und Gerechtigkeit. – §. Sprawa, porządek, lad, *Va.* ordinatio, naredba, red, verfa, die Ordnung. Sprawa wojenna, szyk die Schlachtordnung. Ordnung der Völker und Glieder. Lud szykował i przed obozem w sprawie ſtał. *Warg. Lez.* 32. Nieprzyiaciela gotowego czuiąc, hetman lud pogotowiu uszykowany ma, w sprawie ſtoi, ſtrzelby nasadza, ſtraży czuć nakazuie. *Zrn. Poſt.* 2, 451. Nieprzyiaciel w sprawie czeka. *Birk. Pod.* 8. Do sprawy przyyść nie mogli, ani też ieden do drugiego przeyść. *Biel.* 436. Gdy Polacy bez sprawy szli, iako doma bezpiecznie sobie poczynaiąc, Wołochowie zasadzkę na nich uczynili. *Biel.* 436. Woiewoda wracaiąc do Rusi sprawą szedł, tak iż we dnie i w nocy koni nie rozpuszczano. *Biel.* 1. 3. Gdy się o bliskim nieprzyiacielu dowiedział król, iachał sprawą. *Gwag.* 32. *Biel. Sw.* 168. Gdzie tylko Skanderbeg się ruszył, wszędzie sprawą iechał, iako ku potkaniu. *Baz. Sk.* 124. Zapomnieć rozsypki, ale sprawą uchodzili. *Birk. Chm B* 4. Dziesięcioletni Leszek naparł się z woiewodą iechać, aby widział ludzi w polu i sprawę woienną. *Biel.* 110. Wiesław, wyrozumiawszy o wielkości i potężney sprawie woyska nassego, uciekł z woyska swego. *Stryik.* 163. Z nieprzyiaciół Saraceni tam byli nayzacnieysi, i sprawę wodną umieli. *Biel. Sw.* 169 *b*, woynę morską, ſie verſtanden den Seekrieg. – Bałam się, aby twoie dla iakiey niesprawy Nie zatonęły w swych nurtach nawy. *Chroſć. Ow.* 13, dla iakiego nieładu, nieporządku, niedbalſtwa, błędu Unordnung, Verſehen, Verſtoß. §. Sprawa, sprawność, zdatność, sposobność, Fähigkeit, Geſchicklichkeit etwas auszuführen. W stycbiskupie Przemyſkim sprawa wielka była. *Gor. Dw.* 3. Modlić się za przełożone, żebym im bog dał dobrą sprawę na przełożeństwie. *Kornk. Kat.* 386 – 4) Sprawę komu dawać, sprawować się z kim o co, wywodzić się z czego, wymierzać się, Rechenſchaft geben. Przymuię twoię sprawę, wymówkę, *purgationem. Mącz.*, Rechtfertigung; *Vd.* razhun, raitinga; *Es.* отчетъ, вѣдомость, выправка. Sprawę z czego dający. *Ec.* вѣдомецъ, cf. Lacze dający). – §. sprawa, uwiadomienie, wiadomość, *Bh* zprawa, *Ks.* доклáдка, доклáдъ. (cf. dokładać); die Nachricht, Wiſſenſchaft, der Bericht. O szańcach pogotowanych sprawę wziął *Warg. Lez.* 106, rapport). O tym od swoich śpiegów sprawę miał. *Sk. Dz* 172. Nie byli przy tym, ale dostateczną o tym maią sprawę. *Gor. Wt. L.* Ty do tego powodem byłeś, iak ia mam sprawę. *Gor. Dw.* 4. SPRAWCA, – y, *m.*, *Rg.* spravitegl, opravitegl, opravnik. *Cro.* opravitel, upravlyavecs *tractator, curator, veſitor*; *Bs.* ispravitegl *censor, corrector*, opravitegl *adminiſtrator, dem.*, opraviteglich; *Ks.* управникъ regent; *Ec* спрáвникъ, *auctor, factor, inſtructor*, спрáвщикъ *corrector, rector*, управляющихъ rządca); sprawiciel, czyniciel, wykonywacz, der Urheber, Stifter, Thäter, *Sr.* t. wupedngr, (*ob.* wyiednać). Nie słuchacze, ale sprawce zakonu u boga są świątobliwymi. *Hrbſ. Nauk. O*, 8. Błogosławieństwo wam da, sprawca zakonu. *Leop. Ps.* 83, 8, zakonodawca. 3 *Leop.*, Geſetzgeber. Rozruchów niewiadomy sprawca. *Teatr* 46 *c*, 109. Boiaźń zawsze do swych sprawcow powraca. *Vilch. Sen. Gn.* 202. – §. sprawca, przez którego co wykonywaią, komiſſair, der Commiſſionair, der Beſtellte. Żądali Polacy, aby mogli przy dworze Tureckim swego agenta albo sprawcę chować. *Gwagn.* 126. Kupcy, którzy na ten iarmark przyiadą, albo sprawcę swe poślą. *Vol. Leg.* 2, 683. – §. Zawiadywacz, dozorca, rządca *Bh.* správce; *Slo* zprávce, správec; *Sla.* nastojnik; der Verwalter, Verweſer, Regierer. Kościelny ekonom albo sprawca. *Sk. Zyw.* 119. Winnicę naiął innym sprawcom, którzy mu oddadzą owoc czasu swego. *W. Poſt. Mn.* 310. Przedsię ieſt pod opiekuny i sprawcami, aż do zamierzonego czasu od oyca. 1 *Leop. Gal.* 4, 2, Vormünder. Do okrętu, do zamku, do winogradu mądrego sprawcy szukał każe, a cóż do ćwiczenia dziatek! *Falib. G.* 2. Sprawcy okrętu. *Zbil. Dr. E* 2, Schiffscapitaine. Sprawca domu królewskiego, *maior domus. Sk. Dz* 663, marszałek. Zbrodni kosztował sprawiedliwego. *Rey Ap.* 38; rządców kościelnych, przełożonych, Vorgeſetzte, Aelteſten. Naydują się różne w piśmie świętym nazwiska rządzicielow albo sprawcow kościelnych. *Rey Poſt. c* 2. Gdy skosztował sprawca cudzego wesela wina . . . *Biał. Poſt.* 192, marszałek weselny, dozorca, der Speiſemeiſter, Lutb. Pan wezwawszy szafarza albo sprawcę domu swego, kazał. Ty wszystki hyrobków swoławszy, ukontentował za pracą każdego. *Odym.*

Sw. 2, *G b.* Jaki iest sprawca miasta, tacy a; i obywatele. *Sk. Kaz.* 26, *Radz. Syr.* 10, 2, *Bud.* 4 *Ezd.* 9, 17; *gubernator*, der Gouverneur, Regent. Jagiello Skirgiełona na mieysce swoie wielkim sprawcą Litewskim przełożył. *Krom.* 414; *summae rerum praefecit*; wielkim książęciem Litewskim, Großfürſt. Juliana miano za dobrego sprawcę Rzpltey. *Sk. Dz.* 219, władcę). Saturn syn urodzony nieba szerokiego I sprawca naydawnieyszy pałacu górnego. *Papr. Tr. B* 4. Sprawco koła słonecznego, Tyś dał dniowi iasność. *Groch. W.* 46, twórco). Sprawca woyska, komenderuiący, der Commandirende, der Anführer. Każdy sprawca ludu rycerskiego i rotmistrz z historyi Maryussa nauczyć się może szykowania woyska. *Stryik.* 56. Porażkę tę przypisano niezgodzie sprawców naszych. *Biel.* 523. Przywódzca i sprawca. *Warg. Cez.* 68. ¡Na sprawcach wszystka moc walki należy, Bo gdzie tych niemasz, wszystko się wspak leży. *Rey Zw.* 228 *b*, cf. woysko lwów pod ieleniem hetmanem). SPRAWCZYNA, -y, ś., sprawicielka, czynicielka, wykonywaczka, rządczyna, die Verrichterinn, Stifterinn, Urheberinn, Regiererinn, Verwalterinn; *Bh.* sprawćowa; *Cro.* opraviteglicza; *Rg.* spraviteglisa; *Rs.* opraviteglica; *Ross.* правительница; *Ec.* управительница. Tyś iest sprawczyną wszelkich nieprawości, którey złość białogłowska męzkie siły dała. *Bard. Tr.* 84. Bierze mię za sprawczynę uciech Wac Pani. *Teatr* 15, 73. Rzeczy ludzkich i boskich Fortuno sprawczyna. *Bardz. Luk.* 2, 3. Ah ciebie, szczęścia naszego sprawczynę Wspolną rąk naszych pracą będziemy żywić. *Kniaź. Poez.* 2, 239. Szlachta Polska iest stanowicielką praw, sprawczyną sądów. *Skrzet. P. P.* 1, 190. – 2) sprawczyna, mała niewiele znacząca sprawa, processik, eine kleine Rechtsſache, ein unbedeutender Proceß. Wygrał nieborak sprawczynę swoię. *Kras. Dos.* 91. SPRAWDZIC, SPRAWDZAC, *ob.* Prawdzić. SPRAWECZKA, *ob.* Sprawka. SPRAWIC *cz. dk.*, Sprawiać *ndk.*; Sprawować, sprawuię *Contin.*, (*Bh*, зрawiti, зpравowati, зpравugi *reparare*, *reficere*, *regere*, *dominari*; *Sr.* 1. param; *Lat.* paro, *praepare*; *Vd.* spraviti *congregare*, *conciliare*, spraulishe *conuentus*; *Cro.* szpràvlyam, szpraviti, *componere*, *congregare*, zpravlyati *colligere*; *Bsn.* spravviti, pripravviti *apparare*, opravgljati, *negotiari*, *expedire*, ispraviti, upraviti *dirigere*, *corrigere*; *Rg.* spràviti, spravgljati *parare*, opravgljati *negotium agere*; *Sla.* spraviti, s upakować; *Rs.* справить, справлять, sprostować, naprawić, przyznać komu; справиться, справляться radzić się; *Ec.* справлю *corrigo*). – Sprawić, *effectiue*, uczynić, udziałać, uskutecznić, wykonać. machen, hervorbringen, wirken, ausrichten, bewerkſtelligen; *Bh.* poriditi; *Sr.* 1. dokonać, wutworiti; *Crn.* oppravèti; *Vd.* opravit, doperneſti, opraulati, vunopraviti, spopraviti, vunspelati, dokonabati, sarozhit; *Cro.* opraviti, opravim, opravlyam, zvershiti, zvershujem, (cf. wierzch); *Bs.* uposlovàti; *Rg.* spraviti, spràvgljati, opravgljati poso; *Sla.* opraviti; *Rs.* исправить, исправлять. Sprawiać, użyć swoiey lub obcey władzy, by uskutecznić cel iaki. *Pam. Warsz.* 3, 314 *Niemc.* Wszystkie skutki na świecie są według wymiaru sił sprawuiących. *Rog. Dos.* 3, 179, skutkuiących, działaiących, wirkende Urſachen. Moie mię serce i ta ręka sprawi Niezwyciężonym, póki dusza żyie. *P. Kch. Jer.* 258. Oni w rzeczy naszéy wielkie staranie czynili; ale ieśli co sprawili, abo uprosili, nie wiemy. *Roz. Hiſt.* 141. Więcey ty sprawisz iednym słowem, niż ia dziesięcią *Cn. Ad.* 640, insza mnie, insza tobie). Iest, który kształtem próżnuiącego, naywięcey sprawuie. *Fr. Ad.* 1. Śpiewaiąc to sprawisz. *Cn. Ad.* 1079. Siła sprawił, który co mógł to czynił. *Hipp.* 51. Kto chce dobrze sprawić, trzeba się zabawić. *Teatr* 10, 26, gut Ding will Weile haben; was langſam wird, wird gut. Gdzie żołdacy mało posłuszni, tedy też niemi mało sprawi. *Bud. Ap.* 155. Nie mógł nie sprawić. *Warg. Cez.* 42; dokazać, wskórać). Jak mi tego nie sprawisz, to sto kijów, chłopcze. *Teatr* 6 *b*, 42. Wszystko, cokolwiek iest złego, błąd sprawuie. *Bard. Tr.* 476. Tym się zatrudniamy, co rozkosz nam sprawić zdoła. *Teatr.* 23 *b*, 17. Gdy się nerniu kochanym zjawił, Wielką pociechę w sercach sprawił. *Odym. Sw.* 2, *M m b*, wzbudził, wzkrzesił). Jak na nas bylisce sprawiedliwemi, niemniey też sprawiedliwość sprawuycie nad niemi. *Jabł. Tel.* 150, wyrządzaycie). Noc w obu obozach sprawiła milczenie. *Tword. Wł.* 77. Jezus był bardzo nadobny, iako duchem świętym sprawiony z panny. *Wroś.* 105; utworzony, hervorgebracht. Serce czyste spraw we mnie, móy miły Panie! *Rey Pſ. Yy* 14; zrządź). Zakradłszy się komu wiatr w ucho, sprawuie w nim szum. *Perz. Cyr.* 2, 182. Poty sprawuiące lekarstwo. *Krup.* 5, 204, Schweiß treibend. Lekarstwo możne wszystkę niemoc odegnać, raz przyłożone wszystko sprawuie, tak że więcéy nie bywa przykładane. *Zygr. Con.* 285, wirkt alles. – Wiele z własney chęci na woynę się spisało, tak dalece, że blizko 12,000 człowieka z siebie samych sprawili; *ut conficerent. Krom.* 656, wyſtawili, ſie machten ſo viel aus; ihre Zahl betrug 12,000. – Sprawować wesele, bankiet, eine Hochzeit ausrichten, ein Gaſtmal geben. Skoro tu przyiedzie, wnet ma sprawić wesele. *Bok. Kom.* 3, 243. Kilka razy w rok sprawował bankiet, na który zapraszał przyiaciołswoich. *Zal.* 11, 254. Sprawuię igrzyska, widoki, *ob.* stroić igrzyska. – *similiter*: sprawuię, sprawiam komu, sobie, szatę, wózek. *Cn. Th.* 10 2, każę robić, anſchaffen, machen laſſen. Patrz, iakie mi suknie sprawia, ze starzyzny tylko przerabiać każe. *Teatr* 30 *b*, 27. – §. Sprawuię urząd, urząd mam na sobie, wypełniam obowiązki urzędu, piastuię urząd, ein Amt führen, verwalten, verrichten. *Cn. Th.* 1200. Anastazyusz sprawował stolec papiski rok ieden. *Biel. hſt.* 161. – *similiter*: Prokurator od sprawy iednego dnia przed sądem bierze 4 grosze, a tak ile dni sprawuie, tyle kroć 4 grosze ma wziąć. *Sax. Porz.* 23; ile dni przed sądem czyni, broni, czynnym iest). Sprawować mszą S., Meſſe halten. Przywrócił księdzu mszy S. sprawowanie. *Sk. Dz.* 757. Utrzymuią, że się tey świętey ofiary inaczey sprawować nie godzi, ieno pod obiią osobą. *W. Poſt. W. praef.* Ja też tego sam pragnę, aby kupie obudwu nas wolno po naszych państwach wozić, a handle sprawować możono. *Baz. Sk.* 529, handel prowadzić, Handel treiben. Na ratuszu mieszkał urząd pogański, Piłat, i sprawowane były wyroki na gardła ludzkie. *Zrn. Pſ.* 3, 773 *b*, ferowane, wskazane, die Urtheilsſprüche wurden gefällt. – §. Sprawować się dobrze, źle, s zachowywać się dobrze, źle; postępować sobie dobrze, źle. *Cro.* baratati, ponashatisse; *Vd.* sadershatise; ſich aufführen, ſich betragen, ſich verhalten. Sprawuy się tylko tak, iak dotąd, tó będzie wszystko dobrze. *Teatr* 8, 49. Dobrze się sprawować, *Vd.* se dobru sadershati, dobrudjati; *Rs.* благочинствовать. Jako się

kto sprawnie, takie szczęście uczuie. *Cn. Ad.* 343. Sprawowanie, sprawowanie się, *Vd.* sadershnoſt, sadershba, saderzhak, *Sla.* držanje; *Rs.* поведеніе; die Aufführung, das Betragen, Verhalten. *Dobre sprawowanie się*, *Rs.* благоповеденіе. Sprawowanie jest czynienie skuteczne, które pochodzi z nałogu. *Petr. Ir.* 29. Vityd zł ku złego sprawienia się. *Teatr* 18, *Cn.* - §. sprawować *herb. Med.*; *intransitive*; skutkować, skutek czynić, działać, wirken, seine Wirkung thun. Wszytko się dzieje u onych gwiazd, zakło sprawujących na te rzeczy ziemskie. *Lat. Kom. B*, oddziewają mają ych, wpływających, działających, Einfluß haben, mitwirken auf etwas. Nie dać mu jeść, aby to lekarstwo lepiey w nim sprawowało. *Cresc.* 553 damit die Arzeney beſſer in ihm wirke. Weź na raz pigułek trzy; a jeśli te nie sprawią, tedy na drugi raz weź pięć. *Syr.* Szć 215 - *transitive* sprawuję, sprawiło mię lekarstwo, rusza mię, die Arzeney treibt mich, wirkt. Gdyby zbytnie kogo lekarstwo sprawowało, aż do rzadkości, jak to zastanawiać. *Syr.* 535. - 2) sprawować, przyrządzać, sporządzać, nagotować, przygotować; *Vd.* porediti, redi ti, naredivati, verditi, poredíti, verſtuvati, vrauvati, redi ti, pored vati, ponapraviti, zurichten, zubereiten, bereiten. S. Jan sprawował drogę Pańską. *Biel Post.* 55. Przyydzie głos wołający na puszczy sprawujcie drogi Panu. *Rey Pſ.* 6. Przed tamtem w drogę, komu przynaymy kilka dni mają być przeczyszczenia sprawione. *Hipp.* 56. W dzień S. Szczepana vszelako konie sprawują, kiwi upuszczają, zeby im chodziły, potym ręcznikiem w pośrzodku czoły im posilą. *Haur. Ek.* 178, die Pferde innerlich reinigen. Lecz zyphwem, na rozruchy sprawionemi książkami ziemię na dziwa. *W. Post W.* 410. Umysł źle sprawiony, serce żądzami rządzone. *W. Post. W.* 261. Dusze zwą źle sprawił, a opłakanie. *Rey Pſ. Lee* 1. Vpadł w niemoc, sprawiwszy się chorobliwemi ſrzątami umarł. *Papr. Hyac.*, sprawiwszy się, machdem er ſich mit den Sacramenten wohlehen hatte. - Sprawić woysko, żołnierze roty, szykować in Ordnung ſtellen, in Reihe und Glied ſtellen. Solyman pędem na straże przyszedłszy nie jeszcze do koń a nie dobrze sprawione. *Vich. J* 228. Na spiędko się sprawiwszy, z Wołochy potkał się. *Biel.* 436. Przyciągnąwszy do Macedonii, stanął na sprawione woysko. *Rey Zw.* 149 *b*, na szykowane, w sprawie czyli szyku będące. - 3) Jupiter Satyrom się stworzył kształtnym, gdy Nimfowę na krzyżyste sprawił, *cum eum impleret femina facta*. *Zebr. Ow.* 140, gdy iey nabawił brzemiąt, als er ſie mit Zwillingen ſchwängerte. - §. Sprawić pożywać ziemię, rolą ogrod, sprawiać, das Feld, den Acker beſtellen. Na grochowisku siewają oziminą pszenicę, dobrze jednak sprawiwszy pole. *Haur. Ek* 32. Nie począwszy sprawować ziemię, sadził winnicę. *Dambr.* 115, das Feld bauen. Tam zasiał żyrno, ale nie sprawione role. *Jacl. Sel* 171, niesprawne, nieorane). Litwa w ten czas w niespraw onych puszczach żyła *Strik.* 361. Ci powtam osadzono, aby [illegible] przez wsy w robotka ogoło one, sprawowali. *Krom.* 80. Sprawiać gnoiem ogrod, gnoić ogrod. *Cn. Th.* 1050. Rolą miękką nie trzeba na ięczmień sprawować *Haur. Ek.* 35. - *alter* Gdy ini sprzęty sprzątnięcie, oprzątnienie, zwiezienie, vom Felde abräumen, wegräumen, in die Scheuern einführen. - §. Dla składu Wrocławskiego Polacy przez Czeską ziemię sprawowali do Niemiec kupie swoie. *Biel* 80 269, wyprawowali, expedyowali, posyłali, ſie ſpedirten ſie durch Böhmen. - §. *Culin.* sprawiać ryby płatać, einen Fiſch ausſchen, ſpalten, ausſtandigen und ausnehmen. *Vd* sprawiti, trebiti, urubiti, potrebiti, *Cro.* trebiti, *Cl.* trzewa, ispotiti, *Ss.* обѣдать, обѣдать. Sprawić ryby do warzenia albo usolenia, płatając wyczyścić. *Wiel. Kuch.* 428, *ob.* oporządzić ptaka, oprawić wołu, łydkę, zwierzynę. Kto ryby sprawia i płata, może się wywiedzieć, iaką karmią żyją. *Cresc* 611. Rybę sprawiając, znalazła w niey piękny kamień *Sk. Zw* 69. - Wołu, ptaka sprawować. *Jr.* Zabitego wieprza prawowano. *Leop* 43, *Cl.* oprawiać wieprza. Sprawić zająca, sprawę zrobić, i dać psom w kuchni. *Stryk. Macr.*, den Hasen ausweiden. - *assimil.* sprawić całowieka, rozpiatać, rozsiekać zabić, einen zerſtückeln, zerhauen, zuſammen hauen, und zu gen. Podział w brzuch wieprza, sprawił go okrutnie. *Tward. Wl* 11. Gdy ci źli nie mogli do końca sprawić kacikowie, nie mogli powrozu dostać, ktoryby ią udusili. *Klok* 26, da ſie ihr das Garaus machen ſollten. *Ogień* ogniem grody tyrana kruszyła, A zdrajcę Teresza zaraz zapalaspraw ę, *medias immittam Teres flamm.* *Zebr Ow.* 150, zgładzę, aufreiben. - 4) §. sprawować konia, ujeżdżać konia, oswajać, ujeżdżać. *Vd.* krasati; einen unterrichten von etwas, ihm Unterricht ertheilen, beunterrichten, Nachricht geben. Sprawa o Saulu, mowią tak a tak nam mówił Dawid. 1 *Esop.* 1 *Reg.* 18, 21. Z porażki uczonem ia tylko sam, żebym cię w tym sprawił. 1 *Leop. Job.* 1, 14. Ve wszystkim ią nauczę i sprawię. *Post. F* 100. Samotulski sprawił Wlysława o wielkim ludu Krzyżakow, ale nikczemnym. *Biel.* 151, [illegible] tego tym). Kiedyby go o tym kto wziął sprawił, z epochabrieby przybiegł. *P. Koh Cl* 130. Ty mię sprawić chcesz, dokąd się mam obrócić. *Tward. Daf.* 51. O tych zamyślach nieprzyiacielskich dobrze sprawiony, uprzedza ie. *Pilch Sall.* 215, *Sl. Dz.* 69. Możesz się o tym i od inszych sprawić. *P. Koh. J.* 121. Aeneasz Sylwiusz, może od Czechów źle sprawiony, tak napisał, *male edoctus. Krom.* 67 *et* 29. Ztąd się lepiey sprawić możesz, iak często ie nieszczęście ... *W. Post. W.* 2, 290, nauczyć się. Iernen. Jeśli słowem nam nie wierzy ie tedy wzdy sprawuje się temi dziwy, które czynię *W Post. W.* 3, 202, przekonywuje się ich überzeugen - 5) sprawować rządzić, prowadzić, regieren, verwalten, die Regierung führen, herrſchen, beherrſchen: *Rs.* управлять, владѣть. Podobiszy Czechy, Starchy, aby o imieniem królewskim ziemię Czeską sprawował, postanowił. *Krom.* 66. Leszek Słowakom, Panonią na ten czas sprawującym, na pomoc przyszedł, *imperium tenentibus. Krom* 42. Cyrenius Syrią sprawował, *Sall. Luk.* 16 *not*, był starostą albo gubernatorem Syryi. - Sprawował chwalebnie państwo z cnotą i sprawiedliwością. *Klok.* 182. Sprawowanie, rządzenie, rząd, *Boh.* spráwowánj *do ieſtus.* (*Bh.* spráwowna nauka rządzenia); *Rs.* управительство, правленіе. W sprawowaniu albo gubernacyi poddanych srogość z słodkością nie rządkował. *Wirz. Al.* 242. On konnych sprawował. *Wisz. Cez.* 15, komenderował). Turcy nie mieli radzi, gdy im wiele [illegible] się przykładnie sprawić. *Klok* 247. Helkońska Logini sprawny pisto-

niom

mo'e. *Zhl. Cnz. A* 2, kieruy, prowadź, regiere, lenke, leite, führe. Człowiek rozmyśla sprawy swoie w sercu swoim, ale Pan sprawuie ięzyk iego. *Rey Pſ. D d d* 6. Wieczny twórco, co swą mocą Dzień sprawuiesz z ciemną nocą. *Groch IV.* 31. Wolności ten nie godzien, kogo ciało, a nie dusza sprawuie.. *Gor. Wt. C* 3 *b* Bóg sprawował w ich niewidomie duszach. *Zał. Teſt.* 368. Jak zawiasami drzwi się sprawuią, tak poważnością ſtolicy Apoſtolſkiey wszyſtkie się kościoły rządzą, *St Zyw.* 2, 28. We wszyſtkich rzeczach przyſłoi rozumem się sprawować. *Kłok.* 160. Szczęśliwi, którzy się pańſkim zakonem sprawuią, którzy pana i wyroków iego naśladuią. *J. Kch. Ps.* 177, die nach dem Gebote des Herrn wandeln. A zażby też tobie nie przyſłało sprawować się cnotami a sprawami Pana swego. *Rey Pſ. Tt* 3. - §. 4. Sprawować się o co komu, albo czego, wywodzić się z czego, odpowiadać na co, wymierzać się, tłumaczyć się, °liczbę dadź. *Rosz.* выпр ви ъ выпр вам ъ: (cf. wyprawić); Rechenſchaft geben, ſich rechtfertigen. Nie mam racyi sprawiać się We Pani gdzie idę. *Teatr* 5a *d*, 108. Z utraconego siostry maiątku do szeląga sprawić się musisz. *Teatr* 2, 94 *Barff.* Kornelii sprawować się nie dopuszczano. *St. Dz* 63. Ocsu podnieść nie śmieiąc, ſtoią iako niemi, Nie mogli się na żadne zdobyć sprawowanie. *Pot. Arg.* 233. *Si per plures Deos iurat* by mi się sprawiał i nadsprawiał. *Mącz.* - §°. *Actiue*: Aza teraz nie sprawię krwi iego z rąk waszych? *Bud.* 2 *Sam.* 4, 11; aza nie mam szukać krwi iego? *Bibl. Gd.*, dochodzić, patrzać zabóyſtwa iego po was? an euch rächen, mich an euch halten. SPRAWICIEL, - a, *m.*, *ob.* sprawca czego, działacz, czyniciel, der Thäter, Vertichter, Urheber. SPRAWICIELKA, - i, *ż.*, *ob.* sprawczyna, die Thäterinn, Urheberinn. Dobrego zdrowia nayprzedniejszą sprawicielką iest wątroba zdrowa. *Petr. Wod.* a. °SPRAWIEDLIWIĆ *cz. ndk.*, usprawiedliwiać *Cont.*, usprawiedliwić *dk.*, rechfertigen, *Bh* ospravedlniti, ospravedlnjovati, *Sr.* s. hupſchawiſch, (cf. uprawić); *Vd.* popravizhiti, prom dat, pravizhniga delat; *Bs.* opravdati, osvitlati; *Rs.* оправдать, оправдывать, выправить, выправлять. Król wyrozumiawszy sprawę, sprawiedliwić się we wszyſtkim ukrzywdzonemu kazał. *Krom.* 78; sprawiedliwie mu krzywdę nagradzać kazał, er ließ ihm Recht wiederfahren. - *theol.* Bóg nas usprawiedliwia, w piśmie S. znaczy, że nas od winy i karania wolnemi czyniąc, sprawiedliwemi osądza. *Zygr. Gon.* 122. Usprawiedliwienie, die Rechtfertigung. *Vd.* popravizhenje, *Rs.* оправданіе. SPRAWIEDLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh* ſpravedlivoſt, ſprawedlnoſt, (*Boh* Přjſtěna *Nemesis*); *Slo.* ſpravedlnoſt; *Sr.* i ſprabwroſej, ſprabwda (cf prawda), praudoſtj; *Sr.* 2. pſtrawdoſtj pſtraudoſtj. *Crn.* praviza, (cf. prawica) (*Crn.* pravizhnoſt *aequitas*); *Vd.* praviſe, pravednoſt, pravizhnoſt, (cf. prawość), spodobnoſt, (cf. °podoba), spodoba, praviznu, spodobnu; *Cro* pravicza, pravichaoszt; *Dl.* pravda; *Bs.* pravda, praviça, razlòg; *Rg.* pravda, pravizza, pravnoſt, pravednós; *Rs.* правёдливость, правосудіе, правомолюбіе; *Ec.* спрáвда, правосúа, правдúна. cnota moralna, u dawnych iedna z czterech cnot kardynalnych, die Gerechtigkeit, die Tugend der Gerechtigkeit; nałóg czynienia podług prawa. *Ap. z. Gr.* 3 *p.* 99. Sprawiedliwość iest ſtateczny, nieodmienny, a prawie wieczny umyſł, każdemu to, do czego

prawo ma oddawać. *Szczerb. Sax.* 324. Sprawiedliwości własny iest urząd, każdemu przywłaszczać co iego iest; osobliwie w zapłatach i w karaniu. *Modrz. Baz.* 69. Sprawiedliwość każdemu, co iego iest, dać każe *J. Kch. Dz.* 193, *Wrob.* 201. Sprawiedliwość iest dobrowolnie oddać każdemu, co czyie iest, *Wiśn.* 461. Naywiętsze prawo, a naywiętsza sprawiedliwość, przywłaszczyć to każdemu, co komu należy. *Rey Pſ. Tt* 6. Sprawiedliwość nie tylko każdemu przywłaszcza, co komú właśnie przynależy, ale też nic nikomu nie wydziera; owszem rzeczy swoie własne sprawiedliwie rozdaie. *Rey Pſ. D* 6. Z dobroci wypływa poczciwość, czyli co iedno znaczy, sprawiedliwość, przez którą szanuiemy innych należytości. *N. Pam.* 24, 326. Sprawiedliwość każdemu iego zacność i zasługi przyznawa. *Szczerb. Sax.* 324. Niesprawiedliwość na świecie panuie, a mieysce ma nietylko u monarchów, którzy biorą państwa, królestwa, nie maiąc do tego prawa żadnego, ani chcąc podlec prawu, ale i u ludzi równieyszych stanów. *Gor. Wt. N* 2 *b*; *Vind.* golbe. Cnota zamordowana, sprawiedliwość potłumiona. *Birk. o Ex.* 11. Sprawiedliwość iedna iest prawna, druga rozdawna *diſtributiua*, która wedle godności tak czcią, iak też i hańbą w Rzpltey szafuie. *Orzech. Tar.* 83. Sprawiedliwość komu czynić, z słusznym iego żądaniom prawnie dosyć czynić, einem zu ſeiner Gerechtigkeit, zu ſeinem Rechte verhelfen. Leszek objeżdżał kray od starostwa do starostwa, czyniąc wszędzie sprawiedliwość poddanym. *Biel.* 116. Sprawiedliwość czynimy, kiedy dobrego i słusznego umieiętność skutkiem wyznawamy, i uczymy słuszne od niesłusznego, godne od niegodnego rozeznaiąc, a dobre ludzie nietylko boiaźnią karania, ale też i nadzieią pewney nagrody mnożąc. *Szczerb. Sax.* 324. Sprawiedliwość iak bogacza, tak sierotę sądzi, *Stryik. Gon. B* 2. Żaden sobie sam sprawiedliwości nie może czynić, ale do urzędu powinien się udać. *Sax. Tyt.* 129. Żaden sam sobie sprawiedliwości czynić nie ma. *Szczerb. Sax.* 450. Nie oszczędzali i życia, pokazali, iż są ludzie kawalerſkiego serca, umiejący czynić sobie sprawiedliwość za krzywdę. *Mon.* 73, 3, cf. satyſfakcyą, cf. poiedynek). - °Sprawiedliwość na co, do czego, s sprawiedliwa pretensya, prawo do czego, gerechter Anſpruch, Recht zu etwas. Wszyscy Leszka obrali, mówiąc, że ma na królestwo sprawiedliwość, które mu bóg dawno naznaczył. *Biel* 112. Goworek do Leszka mówi: dla mnie iednego nie opuszczay królestwa, bo masz do niego sprawiedliwość nad inne. *Biel.* 113. Jeśliby kto inny chciał być królem, nad blizkość i sprawiedliwość Kazimierzową, będzie go miał za nieprzyiaciela. *Biel* 338. Sprawiedliwość i słuss *Ec.* прáведно и прáво, *ius et fas*, ὅσιον καὶ δίκαιον. - §. Sprawiedliwość, urząd, prawo, urzędnicy sprawiedliwości dostrzegaiący, die Gerechtigkeit, das Gericht, die Polizey. Żebyś mnie przynaymniey z sprawiedliwością nie poklócił. *Teatr* 36 *b*, 38. Grożą mi sprawiedliwością. *Teatr* 34, 55. - §. Sprawiedliwość, wyroczne sprawiedliwości, szubienica, mieysce stracenia złoczyńców, das Hochgericht, der Galgen. Złodziey, odwiązany od szubienicy, nim ten, co go odwiązał, zlazł z wysokości sprawiedliwości, uciekł. *Dwor. II* 5. - §. *Theolog.* Sprawiedliwość, usprawiedliwienie przed bogiem, niewinność, świątobliwość, die Gerechtigkeit, Rechtfertigung, Unſchuld, Heiligkeit. Sprawiedliwość zakonna, sprawiedliwość wia-

ry, sprawiedliwość życia. *Sekl.* 3, 9. – §. Nie wchodzę w to, czy sprawiedliwość maią, żartuiący z wspomnionego zwyczaiu. *Mon.* 74, 304, czy racyą maią? ob ſie Recht haben? SPRAWIEDLIWY, - a, - e, SPRAWIEDLIWIE *adv.*, *Bh.* ſprawedliwy; *Slo.* ſprawedliwý; *Sr.* 1. ſprawhwné; *Sr.* 2. prawi, (*ob.* prawy), pſchawi; *Crn.* pravizhan; *Vd.* pravizhen, praveden, spravizhen, pravi, spodoben, doſtojn, (cf. doſtoyny, przyzwoity), prau, po pravizi, pravizhno, po spodobi; *Cro.* pravichen; *Rg.* pràv, vpràvni, (cf. wprawny); *Bs.* prav; *Sla.* pravedan, pravo; *Ross.* спрaведли́вый, правосу́дный, правомо́лоби́вый; *Ec.* благозако́нный, благозако́нно; wedle sprawiedliwości czyniący lub czyniony, prawy, gerecht. Kto sprawiedliwość czyni, sprawiedliwy ieſt. 1 *Leop.* 1 *Jan.* 3, 7. Nieba sprawiedliwe! *Mon.* 70, 745. Rozboynicy niesprawiedliwie wydzieraią a sprawiedliwie się dzielą. *Cn. Ad.* 283, i w nierządzie iaki rząd być musi). Sławny prawników wyrok: sprawa sprawiedliwa, ale nieprawna, na tym zasadza się, iż maiątek może być nabyty sprawiedliwie, płacąc zaś właścicielowi umówioną summę; ale dla niedopełnienia prawa solenności w téy przedaży, nieprawnie posiadać się będzie. *Oſtr. Pr. Zyw.* 2, 254. Cudzy maiątek przez pieniactwo prawnie a niesprawiedliwie posiąść spodziewa się. *Pilch. Sen. liſt* 10. Cokolwiek się prawnie dzieie, sprawiedliwie się dzieie *Szczerb. Sax.* 56. Sprawiedliwy *Masc. Subſt.*, der Gerechte, *Rs.* праведникъ, *f.* праведница. Sprawiedliwy, iakąkolwiek śmiercią zachwycon będzie, nigdy nie zginie zapłata iego. *Rey Pſt. Xx* 6. Kazimierza Sprawiedliwym, den Gerechten, nazwano, że Konarſkiego nie dał ściąć o pogębek, gdy kostki z nim grał. *Biel.* 107 *et* 101. Sprawiedliwy sędzia, *Ec.* правосу́дець, *verb.* правосу́дствовать, *Gr.* δικαιοδοτέω sprawiedliwie sądzę). Naybardziey zmiękcza rozgniewanych bogów, Trochę zboża z sprawiedliwych brogów. *Lib. Hor.* 82, poczciwie zebranych); *Slo. Prov.* geden nespraw.dliwi groſ', ſto lnich ſprawedliwich ſ tapſi wihan'á, ieden niesprawiedliwy grosz do sprawiedliwych z kieszeni wygania, cf. źle nabyte, źle odbyte). Niesprawiedliwy; *Vd.* goliuf; *Rs.* неподобный, напр сный, напра́сно; *Ec.* непра́ве́дный Niesprawiedliwy człowiek; *Bh.* nespravedliwec. Niesprawiedliwy sędzia; *Ec.* непра́восу́дець. Niesprawiedliwie czynić, *Ec.* непра́ведо́вати. Waży funtów sprawiedliwych Gdańſkich 34. *Teatr* 16 *b*, 22; słusznych, dobrze ważonych, richtig gewogen. – §. SPRAWIEDLIWA *Subſt.*; *scil.* sprawa, z słusz, słuszna, sprawiedliwość, die gerechte Sache, die Gerechtigkeit. Sprawiedliwa wygrywa. *Zegl. Ad.* 236. Przy sprawiedliwéy zawsze niebo ſtawa. *Pot. Arg.* 304, *Bud. Ap.* 39. Żeby on miał sprawiedliwą, czyby sprawiedliwości nie dochodził? *Falib. L* 3, *Chel.* 55, *Sim. Siel.* 44. Odważniemy się bili przy naszey sprawiedliwey. *Leszcz. Cl.* 73. Sprawiedliwsza o boskiey pomocy nam tuszy. *Bard Luk.* 118. Pracuycie, a co sprawiedliwa będzie, dam wam. *Sekl. Math.* 20, was recht iſt. Luth). Panowie, to co ieſt sprawiedliwa a słuszna, sługom dawaycie. 1 *Leop. Kol.* 4, 1. Prokuraci z ſtronami foremnie kuglują Onemi wykrętały, onemi dekrety, Byś miał naysprawiedliwszą, a nie miał kalety, Albo lisa w zanadrzu, albo wuia w prawie, przegrasz. *Porzk. Dz.* 114. SPRAWIENIE. SPRAWIONY, *ob.* Sprawić. SPRAWKA, SPRAWECZKA,

- i, ż., *Rs.* спрaвка dopytywanie, dochodzenie, poprawa błędów w druku); *dem. Nom.* sprawa; interesik, sprawuneczek, sztuczka, kleine Angelegenheit, kleiner Handel, ein kleiner Streich; *Rg.* posalak; *Cro.* poszlèk; *Bs.* posalak). O lada sprawkę ſto lat się prawuiemy. *Star. Vet. E* 4. By naymnieysze sprawieczki, które czynił, wielką doſtoyność brały. *Wys. Al.* 180. Cóż znaczy mina rzadka, i twarz pomieszana? Zapewne iakąś sprawkę? *Teatr* 42 *c*, 20, cf. ſgiel, psia sztuczka). Sprawki dziecinne. *Zab.* 13, 409. Już wiem o wszyſtkim, to iego sprawka. *Boh. Kom.* 1, 241, *et* 2, 231. SPRAWNOSC, - ści, ż., (*Bh.* nespráwnoſt *negligentia*; *Sr.* 1. ſprahwnoſtj *aequitas*; *Vd.* opraulivoſt, opravilnoſt, z pilność, czynność; *Cro.* zpravnozt, z koszt, nakład; *Rg.* správnos *habilitas*; *Rs.* нерасправность niedbałość); ochota, skłonność, biegłość, prędkość w sprawowaniu rzeczy; sręczność, zdatność, obrotność, die Anſtrichtſamkeit, Geſchicklichkeit, Gewandtheit. Moia sprawność tego dokazała, że to się tak ſtało. *Boh. Kom.* 4, 392. Od marszałka sprawności po większey części, zawisł, pomyślny ſkutek seymowych obrad. *Skrzet. P. P.* 1, 275. – §°. Rzodkiew czyni wiatry i niesprawność żołądka. *Cresc.* 241, niesposobność, niewczesność, *incommodité*. SPRAWNY, - a, - e, Sprawnie *adv.*, (*Bh.* ſprawný rządny, nespráwný *negligens*; *Slo.* nezprawný *inconditus*; *Sr.* 1. ſprahné *aequus*, ſpranny muj poczciwiec; *Vd.* opraviln, opravilen, opraviloſten, *negotiosus*; *Rg.* spravan *praeparatus*; *Cro.* szpràven *paratus*; *Bs.* spravan, prighnút za kuje djello *propensus*, *dispositus*; *Ross.* несправный niedbały; *Ec* спра́вно *perite*, *recta ratione*); zręczny do sprawowania czego, obrotny, zdatny, *Cro.* poszlèn, anſtrichtſam, anſtrichtig, geſchickt, gewandt. Sprawna główka do wszyſtkiego. *Teatr* 32 *b*, 53. Sprawny z Waści ptaszek. *Teatr* 33 *d*, 89, ein verſchmitzter Vogel. Gdy chcesz być sprawnym, folguy czasowi, darmo go nie puszczay. *Haur. Ek.* 6. Do interessu pieniężnego za katy sprawny; iakże dowcipnie umie krodytorów odprawiać, lichwiarzów uymować, kupców namawiać. *Teatr* 7 *c*, 31. Kto sprawnieyszy ten lepszy, poczciwość nie płaci. *Wtg. Org.* 21. Sprawny toż ieden sam, co i z wielką assyſtencyą sprawić może. *Bud. Ap.* 125. Naysprawnieyszego z całey korony Polſkiey mam ſtangreta; szalenie zemną pędzi. *Teat* 7 *c*, 28. Sprawnego poślę kuryera z liſtem, Że się do króla szczęśliwie dobierze. *Jabł. Buk. O* 4 *b*. Podsy kartę sprawnie. *Hul. Ow.* 74. Jam taki nędzny i niesprawny, iakbym ia twoie poselſtwo sprawował. *Sk. Kaz.* 270. Od tego czasu, niesprawnieyszego i nieychleyszegom języka się ſtał. 1 *Leop. Ez.* 4, iąkaiącego się, ſtotternd. – §. sprawny, w sprawie, porządny, w dobrym porządku, szyku, ordentlich, in guter Ordnung, *Bh.* ſprawny Nieprzyiaciele porwali niesprawnie bronie. *Krom.* 38, *tumultuarie*. Nie zwykli nigdy Turcy sprawnie uſtępować. *Kłok.* 242. – §. Ołtarz kościoła ieſt umysł nabożny, wiarą sprawną. *Zrn. Pſt.* 2, 459, rządzący się wiarą, vom Glauben regiert, gelenkt. – §. Sprawny, należyty, gehörig. Sprawniejszy dowód. *Krom.* 17. Sprawnie wysłuchawszy, rzekła posłowi ... *Pieſ.* 6, *attente*). Dobry ieſt zakon, ieśl.by go kto zakonnie a sprawnie używał. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 1, 8, cf czyście). Ta ewanieliia ku wielkiéy radości wszemu narodowi ludzkiemu, na on czas i potym sprawnieby miała być. *Rey Pſt. B* 5, właściwie, recht eigentlich. – Rzko-

szą cielesną sprawnie gardzić mamy. *Kosz. Cyc.* 66. *Dolet hoc cordi meo* iest mi tego sprawnie żal. *Mącz.*, rzewnie, mocno, dosno, recht sehr, recht stark. Przełożeni wszyscy sprawniehy się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nie się obiema rękoma uiąć. *Kosz. Lor. pr.*, gorliwie, na urząd, uprzeymie). Cyrusa wszyscy sprawnie miłowali. *iá.* 111 *b*, serdecznie). – §°. sprawnie, sprawiedliwie, gerecht. O sprawiedliwy sędzio, ty każdego Sprawnie oddzielasz wedle zasług iego. *J. Kch. Ps.* 8. Nieprzyiaciel mię w nienawiści ma niesprawnie. *J. Kch. Ps.* 54, bez przyczyny: niesłusznie). Wszystkim światem sprawnie rządzi. *Ryb. Ps.* 190. – b) Ziemia ona niesprawna stała się ogród rozkoszny. *W. Ezech.* 36, 35; niesprawiona, nieuprawna, unbebautes Feld. Ta część Afryki iest nieurodzayna, pusta, piaszczysta i niesprawna. *Rotter.* 212, niezdatna do sprawienia, nie do uprawy, nicht anzubauen, nicht urbar. – °§. Na tym mieyscu o wszystkim doszły go sprawne listy. *Chrośc. Fars.* 64, sprawiące go, donoszące, informuiące, oznaymuiące mu, awizacye, Berichte, Instructionsschreiben. °°SPRAWOMÓWCA, –y, *m.*, patron, rzecznik, rzeczomówca, *causidicus*, der Sachwalter, (Redner). Polskiego sprawomówcę uczy stawać ładnie Dowcipny Kwintylian tłumaczon dosadnie. *Zab.* 10, 227. W wielkiey sprawomowców trzodzie, wymownych niewielka iest liczba. *Sir. Qu.* 1 *b*, cf. kausyperda). SPRAWOTA, – y, ż., sprawa, sprawczyna, ein Handel, eine Affaire. Tak się skończyła moia sprawota. *Off. Boh.* 77. Słuchayże sprawoty tych złoczyńców. *Pot. Arg.* 233. – °§. sprawowanie się, usprawiedliwianie, die Rechtfertigung. Wielka krzywda poddanym, wielka w królu wada, Kędy skarga sprawocie uszy pozakłada. *Pot. Arg.* 10. Wiesz, kogo potwarz wpisze do metryki. Niewinność ani sprawota wyskrobie. *Pot. Syl.* 49. Jeśli czytaią, uporowi swemu więcey u siebie mieysca daią, niż tey ich w obronie niewinności sprawocie. *Smotr. Ap. pr.* Że na twe skargi, żale i sprawoty Nie odpowiada iedney nawet joty. *Chrośc. Job.* 124. SPRAWOWAĆ, SPRAWUIE. *ob.* sprawić. SPRAWUNEK, – nku, *m.*, SPRAWUNECZEK, – czka, *m.*, *dem.*, interes, potrzeba, die Angelegenheit, Verrichtung; das Geschäft; *Crn.* oppravk, oppravilu; *Vd.* opravilu, oprava, opravlenje, djanje, *Sr.* 1, schaft, predkmetjo, schaftsjil. Wysyłaią go czasem na sprawuneczki. *Teatr* 24, 104. Wysyłać, wychodzić na sprawunek, za sprawunkami, po sprawunkach. *X. Kam.*

SPRĘŻNY, *ob.* Sprężysty. SPRĘŻYĆ, *Cro.* szprusujem, s-prusujem *explodo*, zprusiti, zprusávam *emitto*, *evibro*, *displodo*; *ob.* Prężyć. SPRĘŻYK, –, *m.*, *elater*, chrząszczyk płaski, tak w grzbiecie silny, że gdy go na wznak położy, sprężystością swoią do góry się rzuciwszy na nogi pada. *Zool.* 179; der Springkäfer. SPRĘŻYNA, SPRZĘŻYNA, – y, ż., SPRĘŻYNKA, – i ż., *dem.*, prężyna, *Rs.* пружина, пружинка, (*Bh.* prujina, pręga, pręt), *Bh.* pero, (*Etym.* cf Przeć, pręt, *cf.* pióro), *Slo.* pero; *Vd.* peretniza, vok, spelesni lok, podertlivi, sproshlivi lok za vdarjenje; *Slo.* pero, tetik); laska czyli żelazo zgięte gwałtem, iako w zegarze bez wag, w kłótkach, w zamkach żelaznych. *Cn. Th.* 1052, die Springfeder, die Feder z. B. in einer Uhre. Części zamku są: rygiel, klamka, zasuwka, deka, sprężyna. *Teatr* 6 *c*, 58. Gdyby mi się ten interes poszczęścił, wkrótcebym mogła na sprężynach ieździć. *Teatr* 14, 36, na ressorach, in einem Wagen auf Federn. – §. *tr. fig.* sprężyna, powód, pobudka, bodziec, Triebfeder, Antrieb. Intryga, interes, to iest sprężyną wszystkiego. *Teatr* 49, 27. Zazdrość i miłość własna, w sercach kobiet dwie naymocnieysze sprężyny. *Teatr* 52 *d* 90. Tyrańskich ruszywszy sprężynek, Potrzebą wymówił djabelski uczynek. *Przyb. Milt.* 114. Wszystkich sprężyn ruszymy, mamy głowy po temu. *Teat* 29, 19. Daleyże, natęż wszystkie sprężyny twoiey wybiegłości. *Teatr* 1, 82, (die ganze Spannkraft deiner Verschlagenheit). – §. W głowie pękła sprężynka. *Teatr* 7 *c*, 65, nie wszyscy domu, przesadził; klepki mu nie stoie, es rappelt in seinem Kopfe; es hat übergeschnappt. SPRĘŻYNNOŚĆ, SPRĘŻYSTOŚĆ, SPRZĘŻYSTOŚĆ, SPRĘŻYNOWATOŚĆ, – ści, ż., *Rs.* упругость, własność zawarta w naydrobnieyszych cząstkach ciał, którey pomocą odpychaią się wzaiem, skoro ściśnienie się ich znagłonym było. *Mir. Mier.*, elastyczność, die Elasticität, die Federkraft, Schnellkraft. Sprężystość ciał, iest usiłowanie które maią pewne ciała ściśnione, przywracać się do pierwszego stanu po ściśnieniu. *Rog. Dos.* 1, 226. Sprężystość powietrza. *Hub. Wst.* 290. Żelazo ma nad wszystkie metalle naywiększą sprężynowatość. *Kluk. Kop.* 2, 208. Serce mocą odpierania swoiego albo sprężynności wyrzuca humory do żyły biiącey. *Boh. djab.* 34. Zdzbła na słońce i powietrze wystawione, twardzieią, a tak nabieraią większey siły i sprężynności. *Brzost. duch.* 524. SPRĘŻYNNY, – a, – e, od sprężyny, Feder-, Schnellfeder-, Springfeder-, *Rs.* пружинный. Sprężynny, = SPRĘŻNY, SPRĘŻYSTY, SPRZĘŻYSTY. – a, – e, *Rs.* упругій, *Ec.* малеабельный, elastyczny, elastisch. Ciała, które odmieniwszy kształt swóy w ściśnieniu, gdy to ustaie, do swoiey pierwszey pory przychodzą, zowiemy sprężystemi od sprężyny, która nam to widoczniey pokazuie. *Rog. Dos.* 1, 226. Powietrze iest rozciekiem tłoczliwym i sprężystym. *Jak. Mat.* 3, 355. Ciała niesprężyste po uderzeniu nie maią mocy wrócić się do swego kształtu. *Rog. Dos.* 3, 192. Woda nie może bydź ściśniona, iak powietrze, i zbywa iey na tey własności sprężynney, którey nie ma żadne inne ciekące ciało, oprócz powietrza. *Mon.* 74, 565. Lawa stopiona zaczyna wrzeć, wznosić się, ale skoro moc ognia zwolnieie, gazy sprężone nikną lub tracą swoię sprężystość. *N. Pam.* 9, 342. Z trunków robiących, płyn sprężny się wydobywa. *N. Pam.* 1, 15. Z zędry żelazney prędko się wydoby..e płyn sprężny, zaletroczyn. *Os. Fiz.* 1, 249.

SPRÓBOWAĆ, *ob.* Probować.

SPRÓĆ, Spruć *vel potius* zprzeć, zpról, *F.* zporse cz. dk., Sparść, sparać *ndk.*, *Vd.* dolsporgati, *Ross.* спороть, спарывать, rozprzeć, odprzeć, zertrennen, abtrennen, auftrennen. – *fr et fig* Sprota powłoka, *Rs.* спорокъ. Spruć pończochę, t. i nici z niey wysnuć. *Mag Mscr.*, auftrippeln. – Kto wolność spara, zakon go ani ubezpiecza wiara. *Chrośc. Fars.* 34. Nie miał mocy sprzeć wolą Jowiszową; *rescindere*. *Zebr. Ow.* 48.

SPRÓCHNIAŁOŚĆ, – ści, ż, *Bh.* prachniwość, sprachniwość; *Slo.* zprachniwelost; *Sr.* 1. prochniwosez; *Vd.* strohlivost, strohlitje, strohnetje, strohlenje, kerhkovitnost, okerhlost, perhkovitnost, shervojedina); sprochnienie, zbutwiałość, die Morschheit, Mürbigkeit von Fäulniß. Poznasz sprochniałość, gdy kość niegładka, owszem poprzegry-

zana. *Perz. Lek.* 153. W chorobie zarazily go wrzody i sprosne sprochniałości robaki rodzące. *Sk. Dz.* 174. SPRÓCHNIAŁY, SPRÓCHNIEC, *ob.* Próchnieć. SPRÓCHNIZNA, - y, ż., sprochniałego co, morsz, morszatość, etwas Morsches; *Bh.* cjervotočina, *Dl* csarvotocsina). Patrz w tey sprochniznie koza odpoczywa mała, Jakże sobie spokoyne schronienie obrała. *Chod. Ges.* 266, cf. dup', ein ausgefaultes Loch.

SPROFANOWAĆ, *ob.* Profanować.

SPRÓSIĆ, *F.* sprosi *cz. dk.*, spraszać *ndk.*, wielu poprósić, *Vd.* svabiti, (*ob.* zwabić), *Rs.* созвáть, созывáть, cf. zazwać); mehrere zusammen einladen; (*Vd.* isprashati, sprashivati, s wypytywać; *Ross.* спросить, спрашивать, s pytać; спрошеніе pytanie; спроситься, спрашиваться radzić się kogo)). Niechay się wszyscy moi domownicy cieszą, niech sproszą wszystkich sąsiadów. *Teatr* 28 *b*, 155. Sproszenie, *Rs.* созвáв. Sprasz ący, *Rs.* созывáтельный; Sprosiciel, *Rs.* созывáтель, sprosicielka, *Rs.* созывáтельница.

SPROŚNICA, - y, ż., sprosna nieczysta kobieta, nierządnica, wszetecznica, ein unzüchtiges Weib, eine Vettel; (*Sr.* s. prostuga, s wszeteczne gadanie). Rozkosz odpędził i sprośnice zawstydził. *Sk. Dz.* 125. Sprośnicę do tego przywiódł, iż przysięgła iść na pokutę. *Sk. Dz.* 819. SPROŚNIK, - a, *m.*, sprosny nieczysty człowiek, nierządnik, wszetecznik, plugawiec, ein unzüchtiger Mensch, (*Rs.* порочникъ występek). Niewstydliwe postępki sprośników. *Sk. Zyw.* 1, 92. Ten sprośnik, ten dowódca szaloney młodzieży. Kiedy już chce, niech się żeni, iak należy. *Zabł. Wir.* 80. SPROŚNOŚĆ, *SPROSTNOŚĆ, - ści, ż., (*Boh.* sprostnost *simplicitas*, *vulgaritas*, *vilitas*); psota, wszeteczność, nieczystość, plugawość, Unzüchtigkeit, Unzucht, Unfläthigkeit, Schändlichkeit. *Sr.* s. rośność; (cf. rośność), grośność, (cf. grożność). *Crn.* praznost, praznovanye *fornicatio*, cf. próżność, próżnowanie; *Rs.* сквернословіе, нечистота, непотребство; *Lc.* smilstwo, hołomiestwo, nieczystość, wenerische Krankheit. Ubrał się w onę szatę sprośnościami pokalaną. *Worg. cmen.* Ubrał się w onę szatę sprośnościami pokalaną. *Worg. Wal.* 95. Zaprowadzili ią na mieysce sprośności. *Bals. Sw.* 1, 54, do nierządnego domu, do zamtuza). Nieobyczayność zamyka w sobie insze występki a sprośności, iako pijaństwa, fryerstwa i t. d. *Gliez. Wych. I.* 8 *b.* Ustawiczności grzeszenia ludzie się w bydlęcą sprośność obracaią. *W. Post. W.* 96. Sprośność grzechu. *ib.* 34. - §. Sprośność człowieka wywraca drogę iego. *Bud. Prov.* 19, 3, głupstwo. *Bibl. Gd.*, zdrożność, Ungereimtheit, Verkehrtheit. Chociaż oboie to, i ochędożnym być, i nie wydwarzać się, iest dobre w sobie; iednak kiedy kres zwyczaiu przewdzie, iuż się w sprośność obrócić musi. *Gor. Dw.* 10. SPROŚNOMÓWNY, *ob* Blazgon. SPROŚNOMÓWNOŚĆ, *ob.* blazgonienie. SPROSNY, *SPROSTNY, - a, - e, -ie *adv.*, (*Bh.* sprostný *simplex*, *plebeius*, *vulgaris*, *vilis*, *Hg.* parazna *libidinosus*); psotny, nieczysty, nierządny, wszeteczny, plugawy, unzüchtig, unfläthig; *Sr.* s. rośné, rosny, rezniti; *Sr.* s. prosni (cf. próżny), grośni (cf. grożny); *Rs.* порочный. Sprosny *ad mores pertinet*; plugawy *ad naturalia sine peccato*; szpetny *et sanet*; dny *ad aspectum*, *esto aliqui confundant haec. Cn. Th.* 1052. Ludzie sprosni, złościami wszystkiemi pomazani, w nieczystości żyiący. *Sk. Zyw.* 1, 103. Zbrodzień i sprosny cielesnik. *Sk. Dz.* 245. *Lupanar* *próżny dom, nierządny. *Urs. Gr.* 147, sprosny, *ob.* zamtuz). Puścili się synowie Izraelscy za marnościami, i sprośnie czynili. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 15; *Cro.* praznújem *fornicor*, (cf. próżnować), *Rs.* сквернословить. Grzech sprośny i szkaradny. *Karnk. Kat.* 226. Która rzecz iest ku uczynienia sprosna, ta i ku mówieniu nieuczciwa. *Modrz. Baz.* 34. Sprośnie rzadzony. *Chel.* 167, haniebnie, szkaradnie, schändlich. Co może być sprośnieyszego nad rozniewanego człowieka? IV. *Post. W.* 2, 124, szkaradnieyszego, abscheulich. Sprosna burza powstawszy, ostatnią zgubą utonienia przegraża. *Birk. Dom.* 111, haniebna, szkaradna, okrutna, ein abscheulicher, schrecklicher Sturm. - §. Zadałeś posłom naszym nieumieiętność, iakoby oni tak sprośni byli, aby radzili o tym, czego nie znaią. *Orzech. Qu.* 39; tak nieokrzesani, tacy prostacy, so albern, tölpisch. Bardzobym ia temu rad, aby się tych gier rozmównych, iako we Włoszech ludzie zacnieysi maią, też u nas ludzie niesprośni ięli. *Gor. Dw.* 5, okrzesani, die cultivirten, gebildeten Klaßen. Kornyd. w przyiaźni tey białogłowy, iako i piękney i młodey, niesprosny młodzieniec ieden. *Gor. Dw.* 274, niczego, grzeczny, ein artiger junger Mann.

SPROSTAĆ czemu *Med. ndk.*, *Bh.* zpostati (cf. zastać), mieć co siły, wyrównać czemu, wydoływać, einer Sache gewachsen seyn; Kraft und Fähigkeit genug zu etwas haben. Nie napieray się, czemu nie sprostasz. *Petr. Hor.* 2, *M b.* Czemu ty nie sprostasz, temu nikt inszy nie sprosta; czego ty nie będziesz mógł uczynić, tego też iście nikt nie uczyni. *Mącz.* Potrzeba, aby sam siebie człowiek dobrze znał i swoię siłę, czemu sprostać, a czemu nie może sprostać. *Gor. Dw.* 104; Możesz li sprostać, podeymuy się; a nie możesz sprostać, day pokoy. *Biał. Post.* 134, *Chel.* 91. Na to się pokuszaymy, czemu sprostać możemy. *Ezop.* 7. Trudnieyszych rzeczy, niźli im sprostać możesz, nie baday się. *Radz. Syr.* 3, 22. Ty sam sprostać nie możesz sprawom ludu tego. *Rey Pst. B b b* 1. Nie tak nauką, iak biegłością wszystkiemu sprostał. *Papr. Ryc.* 223, *Krom.* 171 *et* 519, *Modrz. Baz.* 176. Gdy pan będzie miał co darować, ma pierwey sobie rozważyć maiętność, a dostatek i sprostanie swoie. *Kosz. Lor.* 114, *ob.* przemoga, przemożenie, możność). *SPROSTALY, - a, - e, wydoływaiący, wyrównywaiący, maiący z co siłę, gewachsen einer Sache. Na mieysce tego urzędnika, innego szlachcica osiadłego ku odprawowaniu tych roków obrać maią. *Stat. Lit.* 170. (SPROSTNY, *ob.* Sprosny). SPROSTOWAĆ, *ob.* Prostować.

SPROSZYĆ, *ob.* Proszyć. SPRÓTY, *ob.* Spróć.

SPROWADZIĆ *cz. dk.*, Sprowadzać *ndk.*, zkąd przyprowadzić, przywieść, przyciągnąć, ściągnąć, herbeiführen, herbeyleiten, herzu ziehen; *Slo.* sprowáditi, sprevaziti *deducere* (sprowádzan'i *concomitatio*; *Cro.* szprevojam *comitari*, szprévod *comitatus*, *funus*, szprevoditel, szprevagyavecz *assecla*, *comes*, szprevodni *funebris*, *exequialis*; *Rs.* спроваживать, спроваживать секретно на бок спрятать). Sprowadź go na dół z góry. *Tr.* Przecudnieby było, gdyby ią tu można sprowadzić. *Teatr* 52 *d*, 87. Zakładał kosztowne ogrody, kazał wyrinać perspektywy, sprowadzać wody. *Zab.* 14. Professorów do iakiey nauki, gdy komissya edukacyyna w kraiu znaleść nie może, spro-

wadza ich z zagranicy. *Dyar. Gr.* 154. – §. Sprowadzić do mnieyszéy liczby, redukować. *N. Pam.* 6, 318.

SPRUCHNIAŁY, SPROCHNIAŁY, *ob.* Próchnieć.

SPRYCA, – y, *ż.*, strzykawka, z *Niem.*, die Spritze, Sikawka. *Czerw.* 9 *et* 36, *Perz. Cyr.* 2, 321; *Vd.* kropieza, kropiuniza, shverkaliza, resliuniza, besgalza, bozou, tershou; *Crn.* bèsgalza; *Cro.* spricsalka, sprikálka, (spriham *spargo*), bzikalyka, bizikalka; *Rg.* scpirliza; *Rs.* шприцъ, насосъ, пожарная заливная труба; *ob.* sprycować.

SPRYCH, – u, *m.*, SPRYCHA, – y, *ż.*, śpica u koła, (*Etym. cf. Ger.* ſpreitzen, *ob.* sprys), die Speiche im Rade, die Radſpeiche; *Bh.* Ssspice. W kołach promień każdy czyli sprych iest niby drągiem etc. *Rog. Dos.* 3, 134. – §. *Anat.* sprych, sprycha, mnieyszy piszczel, *fibula. Perz. Cyr.* 33, przęczka, die kleinere Beinröhre. Sprych, kość mnieysza łokcia. *Krup.* 1, 140, die kleinere Armröhre. – *tr. fig.* Widok ten zostrzył sprych wzrokowy pod czarta powieką, Tak iż różnił przedmioty daleko. *Przyb. Milt.* 94, ostrość wzroku, promień oczny, den Strahl des Blicks, des Auges). – *aliter*: Któżby Nilu rzekł, na tak twóy brzeg cichy, Że w powodź takie miałbyś czynić sprychy Gwałtownie! *Bard. Luk.* 184, takie zbytki, susy, skoki, übermüthige Sprünge). – 2) Cło od wiosła i sprychy statku tym kanałem plawionego. *Vol. Leg.* 7, 846.? *SPRYCHNIE, n. p. Juno narzeka: Jowisz po cóż się z Kaliſtą nie kuma? Junonę małżonkę Przecz cierpi? przecz łóżnice nie odleci, sprychnie? Przecz sobie Lykaona teściem nie wystrychnie? *Zebr. Ow.* 43, *cur non et pulsa ducat Junone, meoque colloret in thalamo?* – SPRYCHOWY, – a, – e, od sprychu, Speichen-. *Anat.* sprychowa kość. *Krup.* 3, 70, *ob.* Sprych, sprycha, piszczel.

SPRYCOWAĆ *cz. ndk.*, z *Niem.* ſprützen, strzykać, sikać, z sikawki napuszczać; *Sr.* 2. ſchprizowaſch; *Vind.* shprizat, shverkati, shterkati, (*Cro.* spriham *spargo*). – Sprycowanie n. p. gardła. *Czerw.* 9; *Vd.* na kroplei, pokrop, shverklei. SPRYCOWNIK, – a, *m.*, *Vd.* kropnik, oshterkavez, shverkavez, polivar, *cf.* polewacz, der Sprützer, sprycmaister, *Niem.*, der Sprützenmeiſter, dozorca sikawek.

SPRYS, – u, *m.*, SPRYSA, – y, *ż.* (*cf. Ger.* ſpreitzen, Spriet, *ob.* sprych); przewoźniczy drąg, die Spreitzſtange der Bootfuechte, der Bootbalken, die Schifferſtange; *Crn.* sòra; *Bh.* rozpětal. Flis z kowanym sprysem. *Mon. Fl. B* 3, *not.*, contus, tudis seu pertica, qua nauis impellitur". Sprysa. *Pot. Jow.* 2, 55. – 2) *Archit.* sprys, zastrzał, podpora z drzewa albo z muru dla umocnienia ścian. *Dudz.* 58, *Pot. Arg.* 33, ein Spreitzpfeiler, Gegenpfeiler, Strebepfeiler, die Spreitze.

SPRYSZ, – u, *m.*, powierzchne wyrzuty na roztopionym srebrze, *Tr.*, *Ger.* Spriß, Auswurf, der ſich auf dem geſchmolzenen Silber aufwirft. SPRYSZCZEC, *ob.* Pryszczeć, Prysnąć.

SPRYT, – u, *m.*, z *Franc.* esprit, *cf. Lat.* spiritus, (*Rs.* спиртъ wyskok, spiritus). Spryt, żywość umysłu, która szybko rzecz każdą chwyta, zrozumiewa, domyśla się, iak ma być wziętą, przywłaszcza ią sobie, równie tak nazywamy iskrzenia się własney myśli i konceptów; i spryt iest odcieniem dowcipu. *Czr. Myśl.* 69, Geiſt, Witzigkeit, Lebendigkeit des Witzes. SPRYTNOŚĆ, – ści, *ż.*, własność tego, co wydaie spryt, geiſtreiches Weſen; SPRYTNY, – a, – e, – ie *adv.*, od sprytu, pełen sprytu, *cf.* dowcipny, geiſtreich, witzig, voll Geiſt, *Vd.* duhapoun.

*SPRZAC, *SPRZAŁ, *ob.* Sprzyiać.

SPRZĄCZKA, – i, *ż.*, przączka, przęcka, przęczka, *Bh.* prěſſa, prěſka; *Slo.* prezla, ſpenka; *Sr.* 2. ſchnelle; *Crn.* karijze, saponki, (*cf.* zapiąć); *Vd.* sadershniza, kopzhe, saponki; *Cro.* kopcha, shnola; *Sla.* pregjice; *Rs.* пряжка, пряженка; die Schnalle. Sprzączki śrebrne, miedziane, mosiężne albo z kompozycyi biley, leią w formach w piasku wytłoczonych. *Os. Rud.* 559. SPRZĄCZKARZ, – a, *m.*, rzemieślnik od sprzączek, der Schnallenmacher, *Bh.* přeſſař, *f.* přeſſářka. *SPRZĄCZKOWY, – a, – e, od sprzączki, Schnallen-, *Rs.* пряженный. Sprzączkowa kość, *Krup.* 3, 229, *ob.* Sprych, sprycha, piszczel.

SPRZĄDZ, SPRZĄC, sprząg, *F.* sprzęże *cz. dk.*, *sprzągnąć, sprzęgnąć. *F.* sprzęgnie *idnti.*, *Sprzągać, Sprzęgać *Contin.*, *Bh.* ſpřahnu, ſpřáhl, ſpřáhnauti, ſpřáhám, přahugi; *Sr.* 1. pjahamzómadu, zapjahám; *Sr.* 2. ſpěſch; (*Rs.* спрягать, спряжу, спрягать, спряженіе konjugacya; *Rs.* спрягать, спрягать, спряженіе połączyć, złączyć; *Rs.* супружество, *Ec.* супружество małżeństwo, *Ec.* супружный małżeński); bydło, bestye iedno z drugim razem zaprzęgać, zuſammen anſpannen, zuſammen ſpannen. *Cn. Th.* 1053. Bardzom kontent, żeś Wć Pani tak piękny cug koni sprzęgła. *Teatr* 11 c, 23. Sprzężenie, sprzęganie, zaprzęganie razem, das Zuſammenſpannen; sprzężenie, sprzężay, das Geſpann, die Anſpanne. Nalazł syna orzącego dwanaścią wołów, a on między tym dwanaścią sprzężeniem wołów był sam ieden. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 19, 19. – §. *transl.* Płaszcz mocno haftkami śrebrzystemi sprząga. *Dmoch. Jl.* 2, 205, spina, zapina, zuknöpfen, zuhaken. – §. *tr. fig.* sprzęgać, łączyć, sworować, koiarzyć, zwięzywać, verbinden, vereinigen. Konrad z Krzyżaki sprząglszy się, woynę przeciw Prusakóm podniosł. *Krom.* 234. Zawsze musi szkodować, kto się ze złym sprzęże. *Sim. Siel.* 94. Tylko ta wolność prawdziwa, która się sprząga z rozumem. *Petr. Pol.* 2, 161. Będziesz szczęśliwą, ieśli sprzęgniesz z miłością wierności oztiwo. *Zab.* 12, 37 *Gawdz.*, *Pilch. Sall.* 201. Takie iest złączenie, sprzężenie i zjednoczenie w Troycy, iż syna od ducha, abo ducha od syna, lub od tegoż oyca odłączyć nie może. *Smotr. Lam.* 125; związek, węzeł). – §. *Venat.* O sprzęganiu psów. Myśliwiec ma to umieć tak sprząc, żeby wszystkiego miał dosyć, a niczego nazbyt. *Ostror. Myśl.* 42; sworować, die Hunde zuſammen koppeln. – *Similiter*: Raz dwóch sporych wężów pod piękną dąbrową sprzęgłych laską grzonął. *Zebr. Ow.* 64, splątanych, verflochten, in einander geſchlungen. SPRZĄG, – ęgu, *m.*, SPRZĘG, *Bh.* ſpřeh, ženg, bydlęta zaprzężone, *ob.* sprzężay, das Geſpann, die Anſpanne, der Zug; (*Vd.* vprega konjou, z para koni; *Fc.* супрягъ, супряга, супрягъ, пара, двое, para, dwoie; *Ec.* супрягъ; *Rs.* супрягъ małżonek, *f.* супряга małżonka). Kmieciowi nowo osadzonemu trzeba dać sprzężay wołów według zwyczaynego sprzęgu. *Hour. Sł.* 42. Do oraniа, odwracania, bronowania, zasiewania i gnoienia, iest sprzęg folwarczny, do którego są forsale i parobcy. *Pam.* 8, 534. Potrafię i słowy, I zwykłą groźbą pędzić sprząg wołowy. *Zab.* 15, 389. Bachus swą sztuką ujął tygry w sprzęg niepospolity. *Hor.* 2, 23 *Nar.* – §. *fig.* związek, das Bündniß, die Vereinigung, Verbindung. Oktew gotów był z Antonim nowe mieć sprzęgi, byle on się z nim koroną dzielił. *Chroń. Fars.* 481. Gdy się w sprzęgu trzymają

trzy woły pospołu, Żadnego z nich nie może lew pokonać. *Min. Ryt.* 4, 115. SPRZĄGŁOŚC, -ści, ż., zgodność, wzaiemna pomoc, Eintracht, wechſelſeitige Hülfe. Tam sprzągłości w urzędowaniu, tam szczerey pracy spodziewać się trzeba, gdzie przywiązanie ku rządzcy umysły kieruie. *Dyar. Gr.* 250, *ob.* sprzężysty.

•SPRZAM, *ob.* Sprzyiać.

SPRZĄŚĆ, *F.* sprędzie *cz. dk.*, *Rg.* zapreſti, zaprèdem, aufſpinnen, *ob.* prząść, uprząść.

SPRZĄTNĄĆ, zprzątnąć, *cz. idntl.*, Sprzątać, sprzątać *ndk.*, (*Ross.* прать-ть, прну, спрятать schować; запрятать podziewać gdzie, опряну, опрятывать marlego ubierać, опрятываться uchodzić, wymykać się, *Ec.* спрятáю *summoueo*,.; uprzątnąć, poprzątnąć, sprzęty lub inne rzeczy na swoie mieysca odſtawić, odkładać aufräumen, abräumen, wegräumen; *Bh.* klidim, klidíti, klidjwám, klizeni, ſklidíti, ſklizeti, uklidíti, uklizeti; *Vd.* spraulat, spraviti, (cf. sprawić), prezhspraviti, prezhvkasati, triebiti, (cf. trzebić), ſkrebiti, potriebiti, ispotiti, gorſtriebiti, dolpopraviti, dolspraviti, dolenashati; *Slo.* pokupiti, (cf. pokupić). *Rs.* сбирать, снимать. Czasu nie było do sprzątania obozu. *Warg Cez* 178. - § Sprzątać z pola, zbierać, die Feldfrüchte abräumen, einräumen, einführen. Pogoda mierna a sucha rolnikowi do sprzątania we żniwo z pol bardzo służy. *Fur. G.* 2. Sprzątanie z pola rychłe niemały pożytek uczyni, że się w czas bydło rozpuści. *Haur. Ek.* 69. Markotny, że nie sprzątnął, iak rosnmiał z pola, Cóż było sprzątać, kiedy plonna rola? *Min. Ryt.* 3, 331. - §. sprzątnąć co, sztucznie ukraść. *Cn. Th.* 1053, smykać, semknąć, *Rs.* припрятать, припрятывать, спр ятывать, спрятывáю, (cf. sprowadzić; ſchnipfen, ſtibitzen, mauſen, ſtehlen. - § sprzątnąć kogo = zgładzić, zabić, einen aus der Welt ſchaffen, aus dem Wege räumen. Nie iednęś już żonkę z świata sprzątnął, niektóre arszenikiem, drugie z miłości podawiwszy na łożku. *Opal. sat.* 29. SPRZĄTACZ, -a, *m.*, który sprząta, poprząta. der Aufräumer; *Vd.* spraulavez, ſtriebnik, *Rs.* прибиралель, (прибирока który cudze smyka).

SPRZEC, *ob.* Zaprzeć, zparł. •SPRZECHODZIC, *ob.* Przechodzić, Przeyść.

SPRZĘCIK, -a, *m.*, *dem. Nom.* sprzęt, ein kleines Gerätke. Niechay, co ktory ma sprzęcików swoich za wczasu sprzedawa *Chroś. Fars.* 56.

SPRZECIWIC się, *ob.* Przeciwić się. •SPRZECIWIA, *ob.* z Przeciwia. SPRZECIWIENSTWO, *ob.* Przeciwieństwo. SPRZECIWNIK, *ob.* Przeciwnik. •SPRZECIWNY, *Rey Pſ. i.* 5 *ob.* Przeciwny SPRZECZAC s z kim *Rec. ndk.*, spierać się, spor wieść, mit einem ſtreiten, Streit führen, einen Streit, Wortwechſel haben; (Ob mit ihm wörteln. *Bh.* ſpiti ſe, obrotowati, odpor, odbojčiniti; *Sr.* i. zawojam ſo; *Crn.* prepiram ſe, besędèm ſe, (cf. biesiadować); *Vd.* ſe sprekarjat, sprebarkuvat, prebarkovat, ſe prepirat, ſe ardrakarjat, sprekarjat, pregovarjamsze, inadimsze, (*Cro.* sprechiti, sprechújem *impedio*, *inhibeo*, sprichavatisze, s sprawiedliwić się). *Rg.* srjècitise; *Ba.* srjècitise, skaratise, karatise, prirecchise, isprjecitise, (*Ba.* isprecjati *in transversum pono*), pricjatise; *Rs.* спориться, сдорить, вздорить вздорничать, противорѣчить, состязаться, сязаться, пререкаться, воспре-

кословить, посчитаться; *Ec.* препираться, сопрѣчиться, спираюсь, ссориться, мяться, словопрение, противословящи, пререкаться, отбор мозаши. O słowko się naymnieysze sprzecza, iak zaiadły, *Zab.* 16, 113. My się sprzeczali, nie wiedzieć o co. *Teatr* 33 *c*, 39. Zawsze z kimkolwiek sprzecza się, kloci, poiedynkuie. *Teatr* 21, 85. - •§. Przeciwnikowi waszemu djablu, sprzeczaycie się mocni w wierze. *Zygr. Popr.* 172, odpieraycie, odpor daycie, widerſtehen SPRZECZANIE się, SPRZECZANIE, SPRZECZKA, -i, ż., spor, spieranie się, der Streit, die Streitigkeit; *Boh.* hádka (cf. gadka), rozpor. *Sr.* i. jtrét, wuretjwano; *Crn* prepir, prepiranga *Vd* prepiranje, prepiringa, pipinga, sprekarjanje, prebarkovanje, *Cro.* pregovarjanye, inadba. *Rs* противорѣчіе, побранка, схватка, перекоры, состязаніе, сязаніе спиранье; *Ec.* сопрѣніе, обоюдная р..пра, ссора, супря жба, спорь. Sprzeczanie wielkie prawdy ustępuie. *Gn Ad.* 1084 Po długim w tey rzeczy sprzeczaniu, obaczywszy prawdę, nie chciał dłużey dysputować. *Pasz. Dz.* 149. Bywa o tym sprzeczanie między ludźmi *Petr. Pol.* 191. O coby między ludźmi była sprzeczka, gdyby wszyscy iednakowo o rzeczach rozumieli. *Teatr* 32 *c*, 17. Milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę. *Teatr* 19 *c*, 79. Ażebyśmy z prawami boga i natury nie byli w sprzeczce. *Koll. liſt.* 2. 54, w przeciwieństwie, im Widerſpruche. - •§. Wy słuchacie djabła bez •przeczki; i o sem słuchaycie go. *Twor. Wie.* 58, bez odporu, ohne Widerſtand. •SPRZECZLIWY, SPRZECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, sporny, swarliwy, sprzeczaiący się, zänkiſch, ſtreitſüchtig; *Bh.* ſklidliwý, ſwárlivn; *Sr.* i. zpiracjné, zpirabré. *Crn.* prepirliv, prepirn; *Vd.* prepiren, prepirbu, praudiu, praudvathu, sprekaren, sprekarjovsten, spezhan; (*Rg.* pripjecsni, = przeciwny,); *Rs.* противорѣчный, сдорливый, вздорливый, пререкословный, прекорѣчивый, любопрительный, отрицательный разнорѣчивый, состязательный; *Ec.* пререкословный любопрительный, любоприщательный прищельный, на спору выдавь или въ споръ соотвующій, (претительный, прещательный zakazuiący Baba ta sprzeczna, iak dyabeł *Teatr* 6. 18. - § przeciwny, przeciwiający się, widrig, entgegen, widerſtreitend, ſtreitig. Głos drugi, sprzeczny pierwszemu, szepce mi, nie wierz temu. *Teatr* 16, 99. Zdanie Wc Pana sprzeczne z moim wszędzie. *Nem. P. P.* 12. §. Sprzeczna odpowiedź skłoniła pokoić się o przeyście rzeczonej ćwiczny. *N Pam.* 4, 126, abſchlägige Antwort. - §. sprzeczny o którego się nie ieść, ſtreitig. Jeſt to prawda niesprzeczna i maxyma niezawodna. *Mon.* 67, 306, niezaprzeczona). Niesprzecznie, *Rs.* безспорительно, безсловно. Wszczęły się przykre sprzeczności między biskupem a szlachtą o dziesięcinę. *Kron.* 359. SPRZECZNOŚC, -ści, ż. skłonność do sprzeczania się, die Streitſüchtigkeit; *Bh.* půtlivoſt ſwárlivoſt; *Slo.* odpor, (*ob.* odpor); *Sr.* i. zpiracjtoſcj; *Crn.* prepirnoſt. *Vd.* •prepirnoſt, praudlivoſt, prepirlivoſt; *Rs.* любопрѣніе, противословіе, пререкословіе. §. przeciwność, przeciwieństwo, der Widerſpruch. SPRZECZNIK, -a, *m.*, sprzeczaiący się z kim, przeciwnik, *ob.* sprzeka, der mit einem ſtreitet, der Gegner; *Bh* odpirač, *Vd.* sprekarjavez, sprekarjor, prepiravez *Rg* oprjecitegl; (*Cro.* oprechitel; *Rs.* противословѣшникъ, противникъ

сосмѣзáмель, cymára; *Ec.* сопопрóсникъ, прóмпторлаголамель. W sądzie dozwalaią sprzecznikowi mówić, co mu się zda, o świadkach, o sprawie. *Modrz. Baz.* 343 *et* 352; *w rodz. żeńsk.* *Sprzecznica, *Sprzeczniczka; *Crn.* prepiravka; *Vd.* sprekarjarsa, prepirarza; *Rg.* oprjecitegliza; *Rs.* попереми́нница.

SPRZEDAĆ, *ob.* Przedać. SPRZEDAŻNOŚĆ, *ob.* Przedayność.

SPRZĘG, *ob.* Sprząg. SPRZĘGAĆ, *ob.* Sprząc. SPRZĘGACZ, - a, *m.*, który bydło sprzęga; der Zusammenspanner, Anspanner, Einspanner; *iugarius* poganiacz. *Cn. Th.* 1053, *Vlod.* - *tr.* koiarzyciel, połączyciel, der Stifter einer Verbindung *e. g. coniugator amoris. Cn. Th.* 1055.

SPRZEKA, - i, *m.*, sprzeczny, wybryduik, wybrydziący, niedogodek, hyrny. *X. Kam.* *ob.* sręda, cf. gdyra, *ob.* sprzecznik, ein Wörtler, Widersprecher, Zankſüchtiger.

SPRZEKRAWAĆ, *ob.* Przekroić. *SPRZELAY, *ob.* Przelay.

SPRZĘT, *SPRZĘTR, - u, *m.*, SPRZĘTY *plur.*, wszelakie meble, graty, naczynia, narzędzia, porządki domowe, Geräthe, Geſchirre, Hausrath, Einrichtung; *Boh.* nábytek (cf. nabycie), ſwrſſek (cf. wierzch), zbożi (cf. zboże); *Crn.* domàshya, pohishtvu (*ob.* dom, *hyża); *Vd.* roba, imanje, napravlishtvu; *Cro.* pohiſtro, pratéa; *Dl.* pokuchtvo; *Rg.* pratéx, pokucchje, pokùchſtvo; *Bs.* pratesg od kuchje, pokuchiscte, prritiscte; *Rs.* сварóбъ (cf. ſkarb), умзарóъ (cf. utwor), обмехóдъ (cf. obchód). Sprzęt domowy, naczynia, iako są kadzi, achtle, sędy, prasy etc. *Cresc.* 39. Maiątek między nie podzielił; sprzęt i *ochędoſtwo im rozdała. *Warg. Wal.* 47. Cały swóy sprzęt kawalerſki sprzedał. *Boh. Kom.* 4, 361. Oto nasze sprzęty, Cztery kąty i piec piąty. *Teatr* 33 *d*, 11. Oycowie nasi lepiéy się od nas mieli, chociaż drewnianych sprzętów używali. *Teatr* 6, 62. Mówi o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędoſtwie domów, t. i. iak dziś modnie mówią, o meblach, które z Paryża sprowadzamy. *Mon.* 67, 622. Dwór świetny, świetne ſtatki, szaty i wszyſtek *sprzętr. *Kosz. Lor.* 75. Xiążę na sprzętrze rzeczy swych proſtym, ale iednak ochędożnym przeſtawiaiąc, bukowych mis, drewnianych łyżek używał. *ib.* 104. Teraz żadnego proſtego takiego mieszczanina niemasz, któryby się drewnianym sprzętrem nie brzydził, a na śrebrze albo na złocie nie iadał. *ib.* - Sprzęty upakowane, obłogi, Gepäcke, Bagage. Słonie sprzęt cesarſki niosące. *Teard. Wł.* 122. Na granicy Turcy nasz sprzęt oględowali. *Warg. Radz.* 161. SPRZĘTNY, - a, - e, skrzętny, geſchäftig, wirthſchaftlich, ämſig, ſich tummelnd. Zatym sprzętna gospodyni o wieczerzy pilność czyni. *J. Kch. Dz.* 270. SPRZĘTOWY, - a, - e, od sprzętów, Hausraths, Geräthes, Meubels, *Rs.* сварбовый, (*ob.* ſkarbowy).

*SPRZEWRACAC, *ob.* Przewrócić.

SPRZĘŻA, - y, *f.*, SPRZĘŻAY, - aiu, *m.*, *Bh.* spřežení (*ob.* sprzężenie, sprzęgać), připrěj; *Sor.* 2 pſcheg; *Sor.* 1. pjajne ſotje, zpómu pjajne; (*Crn.* preprega, 2 rząd końſki, *Bs.* vres od kogna, sprava od kogna); *Rs.* упряжь, (2 szory; *Rs.* упря́жка zaprzężony poiazd, ſtoyka; *Rs.* спряженїе; konjugacya, czasowanie); bydło i naczynie wozowe, pługowe. *Cn. Th.* 1053. das Gespann, die Anſpanne. Na wozie zręcznie ruszać będziesz sprzężą ptaków. *Hul. Ow.* 12. Sprzężay wszyſtek słoneczny pod Faetontem nie miał swéy swyczayney wagi. *Otw. Ow.* 61. - §. *tr. fig.* Maiąc tak wielu świętych męczenników sprzężą, Nie tylko nam krzyż pański, ale suknie ciężą. *Pot. Zac.* 140, pasmem, pospołu, na kupie). *SPRZĘŻ, - a, *m.*, n. p. Ubogiego z Cyreny męża Na ratę dadzą Panu za *sprzęża. *Miaſk. ryt.* 68, za pomocnika, towarzysza, zum Gehülfen, Gefährten. SPRZĘŻENIE, sprzęganie, *ob.* Sprząc, sprzęgać. SPRZĘŻNY, - a, - e, do sprzężenia, 2 SPRZĘŻYSTY, - a, - e, *Sr.* 1. zpómu pjajné; (*Rs.* супружеский, супружний, супружественный; daiący się sprzęgać, łączyć, koiarzyć, zusammenspannbar, vereinbar. *Tr.* Sprzężne żebro, przy łopatach wołu, die Spannribbe bey den Schulterblättern des Ochſen. *Tr.* - §. 2) sprężyſty, *ob.* Sprężyſty.

*SPRZODKU, z przodku, *ob.* Przodek.

*SPRZYCZYNIC *cz. dk.*, uſkutecznić, przyczyną być ſkutku iakiego, verurſachen. Że zmartwychwſtały Tytus Lecha berłem włada, Wszyſtko to twa roztropna sprzyczyniła rada. *N. Pam.* 21, 364.

*SPRZYDAWAC *cz. iterat. dk.*, n. p. wiele nad słowo boże wypisane sprzydawali i nawymyślali. *Gil. Kaz. Ce* 7. przyczynili, pododawali, nach einander hinzu thun, *ob.* Przydać.

SPRZYIAĆ, *contr.* *SPRZAĆ *med. ndk.*, przyiaznym czyli przychylnym lub życzliwym być komu, einem gewogen ſeyn, ihm wohlwollen; *Bh.* popřjti, popřál, popřegi; *Slc.* přáť, přegem; *Sr.* 1. pjepu, popjaci; *Crn.* pervóshiti; *Vd.* dobrovoshiti, dobrosheliti, pomiluvati; *Rs.* пріятствовать, благопріятствовать, благоволить; *Fc.* пріятствую. Szczęście raz sprzyia iednym, innym drugi. *Teatr* 45 *b*, 16. Jeśli ci szczęście sprzyia, waruy się nadymać. *Min. Aus.* 43. Każdy sprza człowiekowi daruiącemu. *Bud. Prov.* 19, 6. Kto swoim nie sprzyia, nikomu nie sprzyia. *Cn. Ad.* 402. Zprzyiałeś mi młodemu; teraz gardzisz ſtarym. *Exop.* 11. Konſtancyusz był zarażony sektą Aryusową, i nie sprzał chrześcianom. *Biel. Sw.* 60, *Biel. hſt.* 156. Pan nasz nieuczonym kapłanom *nie *sprzyiaie. *Kosz. Lor.* 41 *b*. Bóg mi *sprzyiaie. *Petr. Hor. D* 5 *b*; *Sr.* 2. komuj bobg jůzi, tomu pſchije ſpizi; komuj bobg nè jůzi, tomu pada f' jůze, 2 komu bog sprzyia, temu przyydzie (śpiża) chleb; komu bóg nie sprzyia, temu spadnie z łyżki). Sprzyianie, *ob.* *sprzyiazność, przychylność, życzliwość, die Gewogenheit. - *tr.* Przyiemniéy w nocy piosnkom i cyterze sprzyiać mieli, niżeli na się brać pancerze. *Chroſt. Cn.* 35, *vacare cantibus.* - §°. sprzyiać, *Boh.* dopřiti, dopřati; dozwalać, pozwalać, vergönnen, erlauben, geſtatten. Przed sądem burgrabſkim, nim kto pocznie swoię rzecz, bierze dozwolenie, mówiąc: Panie Wóycie, sprzyiay mowić, albo iak indziéy ieſt zwyczay: dopuść sprawy. *Sax. Porz.* 57. Panie Sędzio: *sprzyiaiesz Waszmość sprawy? *N żałuie na A. Szczerb. Sax.* 379. Ten, który rzecznika potrzebuie, ma oń żądać sędziego temi słowy: Panie Sędzio, sprzyiay mi Waszmość człowieka, któryby u sądu rzecz moię sprawił. Rzecze sędzia: sprzyiaię. *Szczerb. Sax.* 380. - §°. sprzyiać komu czego, 2 życzyć mu czego dobrego, einem (etwas Gutes) wünſchen, anwünſchen, (gönnen, vergönnen). Sprzyiam ci szczęśliwéy nocy, *precor tibi f. n. Mąez. Opto*, żądam, życzę, sprzam albo sprzyiam, n. p. żądam ci albo sprzam ci dnia dobrego

Mącz. Jaśnie Oświeconym Panom wszego dobrego i szczęśliwego panowania z umysłu a życzliwie sprza i *winszuie. *Glicz. Wych. A* 2. Antyochus żydom i zdrowia i mienia i szczęścia dobrego sprzyiaie. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 19. Byś syna takiemu nauczycielowi nie poruczał, któryby iedno zapłatę chciał mieć, a tego dyscypułowi nie sprzyiał, żeby z siebie nauczonym się stać mógł. *Glicz. Wych. L* 8 *b*, er gönnt es ihm nicht. Sprzyiaią sobie społecznie szczęśliwego dnia wielkanocnego. *Pasz. Dz.* 8.. SPRZYIAŹNIC, SPRZYIACIELIC, *ob.* Przyiaźnić. *SPRZYIAŹNOŚC, -ści, ż., przyiazna przychylność, sprzyianie, die Gunst, Günstigkeit; *Sr.* 1. pjeyeno; *Crn* pervoshlivoſt; *Vd.* perjaznoſt, dobrovolnoſt, dobronagnoſt, pomiluvanye). Oni swą chuć a sprzyiaźność i wiarę królom nienaruszenie zachowywali, 1 *Leop.* 3 *Mach.* 3. przywiązanie, Anhänglichkeit. SPRZYIAŹLIWY, SPRZYIAŹNY, -a, -e, -ie *adv.*, sprzyiaiący, przychylny, günſtig, gewogen; *Bh.* prin; *Sr.* 1. pjeyenitć; *Crn.* pervôzime; *Vd.* perjasen, dobrovolen, dobronagnjen; *Ross.* благоволительный; *Ec.* пріятнотуемый. Gdy go nie widziano, wszczęła się wielka trwoga, a zwłaszcza między onymi, którzy mu przychylnieysi i sprzyiaźnieysi byli. *Baz Sk.* 405. *Subſtant. Bh* prijatmez, *Sr.* 1. pjeyer, *f.* pjeyerka. *Crn.* pervoshlivez, pervoznik; *Rs.* благоволитель; *ob* łaskawca.

*SPRZYKRA, z przykra, *ob.* Przykro. SPRZYKRZYĆ, *ob.* Przykrzyć. *SPRZYŁAIE, *ob.* z Przelai, Przelay.

SPRZYMIERZENIEC, -ńca, *m.*, alliant, w przymierzu z kim zostaiący, der Bundesgenoſſe, **coniuratus. Nar. Inc* 2, 359, *ob.* sprzyiężnik; *Bh.* ſpoluſpitilj; *Vd.* vesodelesbnik; *Rg.* uvjettovnik; *Rs* союзникъ, *f.* союзница; (*ob.* soiusz) Być czyim sprzymierzeńcem, *Ec.* пріобщенномъ. SPRZYMIERZEŃSKI, -a, -ie, alliantſka. Bundesgenoſſen-; *Bs.* uvjetovni; *Rg.* uvjetni, uvjettovni; *Rs.* союзный, союзническій, союзно. Sprzymierzeńska wyprawa. *Nar. Hſt.* 6, 128, *sociale bellum.* SPRZYMIERZYĆ się, *ob.* Przymierzyć się.

*SPRZYPRAWIAĆ, *SPRZYPRAWOWAĆ, *ob.* Przyprawić.

SPRZYSIĄC się *recipr. dk.*, Sprzysięgać się *contin.*, spiknąć się pod wzaiemną przysięgą, ſich verſchwören; *Slo.* ſpriſahati ſe; *Sr.* 1. zepjiſabam ſo; *Vd* vkup prisezhi, se pogovoriti, vkuperotitise, sarotitise; *Cro.* zapriszeszemsze, oklinyamsze, oklesemsze, rochimsze, dogovarjamsze; *Rs.* urottitise, okletise; *Rg.* oklètise, oklignemsse, (*ob* klnąć); *Rs.* заклинаться, заречаться. Sprzysięgli się z innemi na zgubę Rzpltéy. *Pilch. Sall.* 40. Zaprzysiągł a sprzysiągł się Jehu przeciwko Joram, 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 14. Już i chłopstwo przeciwko nam sprzysięga się, i woiuie nas. *Star. Kyc.* 29. Zebrali się niektóray z nich, i sprzysięgli się. 3 *Leop. Act.* 23, 2, i zaślubili to pod klątwą. 1 *Leop.*). SPRZYSIĘGA, -i, ż., *Sr.* 1. zpjiſabano; *Vd.* sarotenje, vkuppersega; *Cro.* zapriszesenye, oklétva, urochanye, do...; *Bsn.* urotta oklétva; *Ross.* сговоръ; *Ecc.* сдохновеніе, единодушіе, согласіе, соокланіе; związek pod przysięgą, spisek, spiknienie, die Verſchwörung, *coniuratio. Nar. Tac.* 2, 360. Sprzysięgi tak częſte chrześcian na Turka. *Off. Mow. praef.*, sprzymierzenia). Odchodzi, aby się dowiedział oney sprzysięgi. *P. Kch. J.* 509, *Chroſt. Luk.* 5. Co za sposób tey sprzysięgi? *P. Kch. J.* 506. SPRZYSIĘGLEC, -glca, *m.*, SPRZYSIĘŻCA, -y, *m.*, SPRZYSIĘŻNIK, -a, *m.*, SPRZYSIĘGŁY, do spisku należący, der Mitverſchworne; *Vd.* saperzashnik, vkupperzashen, vkupperzashnik vkupaperzasnen, vk psaroten, persegodrushen, delesnen saperzege; *Cro.* okletnik, urochnik, dogovoritel; *Rg.* oklectnik, urocnik; *Bsn. plur.* oklctnici, urotnici). Wszystkie sprzysięgłe poimano. *St. Dz.* 736, *Vd* persegodrushnoſt, deleshnoſt saperzege, persegnu druzhtvu, Eidgenoſſenſchaft). Kara na sprzysięgłców. *Nag. Cyc praef.*, *et 7*.. Łokietek potrzaszyć umyślił Mazurów, sprzysiężników Krzyżackich. *Stryik.* 562, sprzymierzeńcow). Na Rzym się zawzięli sprzysiężnicy. *Chroſt. Luk.* 201, *Birk. Sk. C* 2 *b.* Sprzysiężnicy na prawa narodow. *Przeſtr.* 21.

**SPTASZEC, *ob* Ptaszeć.

SPUCHLINA, SPUCHNĄĆ, SPUCHLNIC, *ob.* Puchlina etc. SPUKAĆ się, *ob.* Pukać się, Puknąć. SPULCHNIC, SPULCHNIEC, Spuchlnić, *ob.* Puchlnić, Puchlnieć.

*SPUMA, -y, *ż.*, *Lat.*, z piana, der Schaum. Wenus w morſkiey spumie urodzona. *Pot. Jow.* 159. Próżność myśli ludzkiey wodney równa spumie. *Pot. Arg.* 264.

SPURPURZYĆ, *ob.* Purpurzyć.

SPUŚCIC, *F.* spuści *ez. dk.*, spuszczać *ndk.*, *Bh.* ſpuſtiti, ſpauſtiti; *Sr.* 1. zpuſcju, zpuſcjam, zpuſcjnyu, zpuſtcju, zpuſtcjtn; *Vd.* spuſtiti, dolapushati, preshpuſtiti; *Cro.* spuschem, izpûcham, izpuſztiti; *Bs.* ſpuſtiti; *Rg.* spûſtiti, spûsctiti, spûsctati; *Ross.* спускать, спускать; *Ec.* низпускати, низпущати. – 1) Spuszczać. *vel potius* spuszczać co z góry, von oben herab laſſen, herunter laſſen. Spuszczać co po powrozie. *Cn. Th.* 1055. Z gauku drabinę plecioną spuszczała, I po niey przystęp do siebie dawała. *P. Kchan. Orl.* 1, 129. Kapłani ku nam iuż się tu spuszczaią. Lecz iuż nam czas iść, ono się ruszaią. *Past F.* 275, ku nam schodzą, zstępuią, ſie ſteigen zu uns herab; *cf.* walić się). Spuszczam się z drzewa, zlażę *Cn. Th.* 1055. Matko *zwolona Marya, zyścies nam, spuściss nam, twego syna zbożny czas. *Biel.* 19. (z *bogarodz.*) ześlesz nam). Spuścić pion, doświadczać pionem, czyli ściana ſtoi do pionu. *Mag. Mier.* Kapelusik spuszczony. *Teatr* 2.., 9.., nieſtosowany). Znaleziono drzwi spuszczane iak do piwnic, po weyściu zamykaiące się wewnątrz na rygiel. *Boh. Djab.* 2, 144, spuſt, eine Fallthüre. Spuszczać żagle, opuszczać. *Cn. Th.* 1034, ſtreichen. *Haur Ek.* 374, die Segel ſtreichen. Wszystkieśmy kotwice spuścili. *Virg. Val.* 12, die Anker auswerfen, fallen. Spuszczać drzewo, ścinać, einen Baum fällen. Gdy pomiędzy wielkiemi drzewami wiele będzie młodych drzew, potrzeba przy wycinaniu pierwszych wielkiey dołożyć ostróżności, ażeby tym drugim nie szkodzić; tym końcem trzeba u wielkiego drzewa gałęzie poobcinać, a dopiero cały pień po woli spuścić. *Rion* 74, 780. Spuszczanie drzewa, *Vd.* druvarjenje, druvaritje, druv napraulenje. O sposobie wycinania i spuszczania drzewa, wiedzą ci, którzy się z siekierą obchodzić umieią; drzewa po brzegach mieysc zdrożnych nie z góry, ale na gorę spuszczać trzeba. *Kluk Rośl.* 2, 147-8 Drzewa spuszczać maią na tym mieyscu, którędy ludzie nie zwykli chodzić. *Chel.* 195. Gdyby kto podcięte drzewo

przy

przy drodze spuścił... *Chel.* 195. Staynie z drzewa dobrze spuszczanego budowane być powinna. *Hipp.* 34. Spuszczać co z ręku, wypuszczać, upuszczać, aus den Händen fallen laſſen. Oka w poncz. sze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, spuścić, zgubić *Mag. Mscr.* Puszczać psa z łańcucha, odwiązać. von der Kette laſſen, loslaſſen Póki pies na łańcuchu uwiązany, przypadek stać się może, że zerwie łańcuch, albo kto szalony spuści go. *Mon.* 76 569. Spuścić z smyczy wysworować. *Ch. tel.* 1, 180. Trzymam parę chartów na smyczy w chróśnie, A gdyby trzeba spuszczać albo zającowi zajeżdzać, niktby mnie nie uprzedził. *Zbyl. Zyw. B* 3. Spuszczać cięciwę sprężynę zamek, strzelbę, *Cro.* opruszájem, loslaſſen, losdrücken, abdrücken. Sznurek wypręzony tęgo, spuszczony. *Jak. Met.* 1, 6. Trzeba zamek spuścić! bieży do drzwi i zamyka. *Teatr* 20 *b*, 62, das Schloß ablaſſen, abſchnappen laſſen. Już mamy pokóy, spuść łuk po potrzebie. *Bard. Tr.* 256, ſpann den Bogen ab. Iatorowie łuki swe spuścili, z pol ustąpili. *Lib. Hor.* 72. Spuszczony łuk, nienaciągany abgeſpannt, nicht wieder aufgezogen. Wziąwszy linię, wymierzywszy do ptaszka, gdy spuścił, naboy suzyą rozdarł *Perz. Cyr.* 3, 156, da er die Flinte abdrückte. Kiedy bóg dopuści, samo oltrzo spuści. *Ad.* 25, wystrzeli ſchießt los, gebt los. – Spuszczać łow, *Rs.* распрудить, распрудиваю; einen Teich ablaſſen. Spuszczanie stawów, wypuszczenie wody z nich, przez otworzenie mnichów lub upustów dla łatwieyszego wyłowienia. *Kluk Zw.* 3, 219. – °Spuść sierp swóy i żniy 3 *Iezp Apoc.* 14, 15, zapuść sierp swoy. i *Leop*, laß die Sichel thätig ſeyn, ſetze ſie in Bewegung Obłudniky chcieli żeby on ubezpieczywszy się, tym się bezpieczniey słowem °spuścił. *Zen. Pſ* 2, 432 *b*, żeby ięzyk puścił, ięzykowi folgował, er ſollte der Rede den Zügel ſchießen laſſen. – Spuszczać rzeką wodą mit dem Strome herab laſſen, herab ſchiffen, herunter ſchiffen. (*Rs.* спущать rotman). Nie mam po blisku rek portowey, ktorąbym mogł spuszczać drzewa do budowli okrętowey. *Torz. ziel.* 2. Roku 1629 do samego Gdańska spuszczać czyli spławiać zboże, pozwolono. *Czack. pr.* 1, 328. – Gdy spuścisz zboże do Gdańska s kotwi, Musisz ie przedać, iako ustanowią sami. *Star Vot B* 2 6. *Frumentor*; przekupuię zbożem spuszczam do Gdańska. *Mącz.* Spuszczenie Wisłą płodow rożnych do Gdańska i Elbląga, idzie żywo, *Pam.* 85, 1, 468. *cf.* tryor) Spuszczać krowy, s doić. *Cn. Th.* 1055 die Kühe melken. *Dudz.* 58. lecz obacz niżéy: spuścić oprzeć, klasć krowę) Spuszczać wosk, łoy, s rozpuszczać, roztapiać. *Cn. Th.* 1055, *Wlod*, *Vd.* spushati *liquefacere*, zerlaſſen, zerſchmelzen (Wachs, Talg) Spuszczanie wosku ob. Topienie. Spuszczanie kruszcu, *ob.* Zlewanie Rzeczy kościelne nie maią być żydom przedawane wyiąwszy by piérwéy spuszczono albo zfzmelcowane, i do pierwszey materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 534. – Spuszczać, zniżać, *phys et moral*, herablaſſen. Nasza rozmowa musi się nieco niżéy spuścić, żeby tym porządniey do wyższych coraz rzeczy postąpić mogła. *Pilch. Sed. Gn.* 178. Spuszczać ton, spuszczać z tonu, den Ton herab ſtimmen. Nie iest to piérwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teatr* 19 *c*, 100. Tak na kwintę spuścił, że trudno iego pomieszanie opisać. *Teatr* 2 *b*, 63. Spuszczam z basu na kwintę, iak ośiełek, gdy na niego ciężkie tłomoki kładą. *Zab.* 7, 203. Otoż to przerię teraz spuści z tonu. *Teatr* 54 *b*, 26, *et* 17 *c*, 9. Spuszczam głos, pogębkiem mówię. *Cn. Th.* 1055. Kleinlaut werden. Spuścił ogon. *Cn. Ad* 1395, obwiesił skrzydła, zwiesił nos, er ließ den Schweif hängen; die Flügel hängen. Nie ras chcę się przelecieć, skrzydełka rozpuszczam, Lecz widząc szczupłość mieysca, znowu one spuszczam. *Tol. Sat* 69. Spuszczam uszy, zwieszam, *Bh* liepim uſſi – *Similiter intransitive:* Nieprzyiaciel z owey żwawości w bitwie spuścił *Pilch. Sall.* 222, ofolgował, popuścił, er ließ nach, nab nach. Wiek zeszły trochę go hamował, Że z piérwszey nieco spuścił okrutności. *P. Ach. J.* 25. Ona cieszona i ubezpieczona z boiaźni spuściła. *ib.* 88. – Spuszczam cenę, z tańszy iestem. *Cn. Th.* 1055, *Mon.* 76, 5, ich laſſe vom Preiſe nach, gebe es wohlfeiler. – *Neutr.* spuszcza zboże, tanieie. *Cn Th.* 1055, das Getreide ſchlägt ab, wird wohlfeiler, fällt im Preiſe. – *fig.* Chan słysząc o tey resolucyi naszey, Spuszcza taniéy, i nie tak, iak pierwey straszy. *Turk. IV D.* 2, 111, er zog gelindere Saiten auf. – *aliter*; Spuszczam, łżéy, wolniéy postępuię w czym, upuszczam. *Cn. Th.* 1054, opuszczam się, nachlaſſen in ſeinem Eifer, erkalten; nachgeben. Spuszcza mróz, zima, s folguie, (*oppos.* bierze), die Kälte läßt nach, wird gelinder. – Spuszczać twarz głowę etc., zwieszać, das Geſicht, den Kopf hängen laſſen; *Boh* oklipiti, okliputi; *Rs.* прихóхлнуться. Uyrzał go z twarzą spuszczoną a smutną. *Sk. Dz.* 216). Spuściłem głowę iak osieł leniwy. *Hor. sat.* 121. – Spuszczać oczy na dół, w ziemię patrzeć, die Augen nieder ſchlagen; *Ross* помышлять, помышлять; *Eccl.* понижать, понижать. Oczy w ziemię spuszczone trzymał i głowę skłonioną. *Star. Dz.* 59. To słysząc posłowie, spuściwszy oczy na dół, ze wstydem wyszli. *Nar. Hist.* 5, 409. Spuść oczy, zawstydź się *Teatr* 47 *c*, 84. Oczka spuszcza dla skromnéy boiaźni. *Hul. Ow.* 121. Spuszczała oczy ze wstydem i poniżeniem. *Teatr* 48 *d*, 74. Nie spuszczać oczu z kogo, nie spuszczać z oczu kogo, kein Auge von einem abwenden, einen nicht aus den Augen laſſen. Nigdy z męża swego oczu nie spuszcza, *Teatr* 52 *d*, 107. Królowa ta nigdy nie spuszczała czuynych oczu z narodu swego. *Przyb Luz.* 39. Uważay pilnie, nie spuszczay z oka. *Teatr* 55 *b*, 12. – Spuszczać co drugiemu odstępować mu, *Vd.* odpuſtiti, dolpuſtiti; einem etwas überlaſſen, abtreten. Spuszczam co za pieniądze, *e. gr.*, spuść mi korzec pszenicy, *Cn. Th* 1053. Spuszczać komu maiętność, s wzdawać. Spuszczać komu dług, wlewać na niego dług. *Cn. Th.* 1272. Przysięgę komu spuszczam, *defero alicui iusiurandum. Cn. Th.* 887. *Dudz.* 54, einem den Eid antragen, ihn auf den Eid treiben. Spuszczać komu urząd, porzucać mu, daóy urząd, einem ſein Amt übertragen. Spuszczać urząd, porzucać, składać, ſein Amt fahren laſſen, nieder legen. Papieża prosił, aby mógł biskupstwo spuściwszy, w komorce na modlitwie się zamknąć. *Sk. Dz.* 698. W Kluniaku opactwo spuścił, i w Jeruzalem przemieszkiwał. *Sk. Dz.* 1127. Urzędy czasem dobrowolnie spuszczać nam. *Bud. Cyc.* 57. Namawiali go do spuszczenia państwa. *Sk. Dz.* 1030, do złożenia rządu, zur Abtretung der Herrſchaft. Spuszczanie dostoyności. *Sk. Dz.* 827. – ✠. Spuszczać komu, ustępować, pierwszeń-

ſtwo dać, weichen, nachgeben, den Vorrang laſſen. Uroda iey białością śniegowi nie ſpuſzcza. *Uſtrz. Troi.* 55. – § *Verb. Recipr.* Spuſzczać ſię na kogo, s polegać na kim, *Rg.* spûſtitise na tkòga, spùsctatise; *Vd.* se na koga zanesti, zanashati, tagati, vslonjati; *Cro.* zaneztisze, zanashamo; *Rs.* полагаться; ſich auf jemanden verlaſſen. Na iednę ſię broń nie ſpuſzczay. *Cn. Ad* 229, dobrze mieć wiele drzwi w domu). Pilnuy ſam zawſze ſwego, nie ſpuſzczay ſię na drugiego. *Cn. Ad.* 850, kto okiem nie doyrzy, mieſzkiem dołoży; cf. Pańſkie oko konia tuczy). *Ezop.* 90. Spuść ſię na mnie zupełnie. *Teatr* 54, 42, *et* 56, 101. Nie ſtraci, kto ſię ſpuści na boga ſamego. *Bach. Ep.* 36, *Jabł. Ez.* 82. – §. 2) *Coniungendo.* Spuſzczać kogo z kim, przypuſzczać, zuſammen laſſen, an einander laſſen; *Bh.* klopiti, ſklopowati; *Sr.* 1. puſcjam romabu. Deſzczki gładko ſpuſzczone. *Torz. ſtł.* 15, zfugowane, zuſammen gefalzt. Nagotował żelaza wiele na gwoździe do drzwi i na ſpuſzczanie, s *Leop. Par.* 22, 3, na zrąb, die Fuge. Spuſzczać psa za psem. *Cn. Th.* 1005, nasaczuć, zuſammen hetzen, auf einander loslaſſen. – *fig.* Dawno o tym myślił, aby go był z kim ſpuścił i powadził. *P. Kch. Orl.* 1, 119. – *Oecon.* Spuſzczać ogiera z klaczą, beſpringen laſſen, belegen laſſen, beſchälen laſſen. Spuſzczanie, das Beſpringen, Beſchälen, Belegen. Koń ku ſpuſzczaniu ma być pięcioletni. *Cresc.* 582. Klacz do ſpuſzczania nie ma być przymuſzana; lecz ſama przez ſię rozegrzana, ieżeli ſpuſzczanie nie ma być nieſkuteczne. *Kluk Zw.* 1, 169. Koń Daryuſza poczuł ono mieyſce, gdzie był ſpuſzczon z klaczą, i zarżał napierwey. *Biel Sw.* 24. Czas ku ſpuſzczaniu świerzopek z końmi nayl-pſzy, gdy ſię noc ze dniem na wioſnę zrówna. *Cresc.* 515. Mieſiąc przed ſpuſzczaniem, krowę w mierności karmi chować. *Koń. Lek.* 2, 21. Spuſzczanie owiec z barany. *Cresc.* 559, *ob.* bukować). Swinia ſię nie ſtery mieſiące po ſpuſzczeniu oproſi, bowiem ciężarne mieiące non. *Cresc.* 565. SPUSCISTY, SPUSTNY, -a, -e, pochodziſty, połogi, abhängig, ſich ſanft herab ſenkend. Brzegi nie maią być przepaściſte, ale pochyłe i ſpuściſte. *Hub. Wſt.* 90. – § ſpuściſty, o napiętych i naciągnionych ſprężynach łatwy do ſpuſzczenia, ſprężyſty, leicht abſpannbar, zu Federkraft, Elaſticität leicht abſpannbar, ſchnell ſpuściſta ſprężyna. *Zab.* 4, 266 *Min.* – §. Spuſtu-drzwi, s ſpuſzczane do dołu, do ſpuſzczania na dół, Fallthüren. Spuſtne kraty, Fallgitter *Rs* опускной. – §. Spuſtny ſtaw, ſpuſtna ſadzawka, z którey ſię woda ſpuſzcza, ein Teich zum Ablaſſen. *Wlod.* – §. Spuſtny, żeglowny, *navigabilis. Menin.* 1, 216, *ob.* ſpławny, cf portowy). Spuſtna rzéka, spławna, na którey ſtatki iść mogą. *Wlod.*, ein ſchiffbarer Fluß. **SPUŚCIZNA, - y, ż., dopuſzczenie, dopuſt, die Zulaſſung, das Verhängniß. Może za nader ſzczęſną wyrokow ſpuścizną Będzie tobie lekarſtwem, co drugim trucizną. *Kras. Wiersz.* 35. (– **SPUSKATY rozmaryn. *Hor. sat.* 210. – ?). SPUST, -u, *m.*, (*Bh.* spausst *ſisura*, ſpauſta świta *machina mundi*); *Ross.* спускъ; *Ec.* onyczb; ſpuſzczanie, *varia ſignificatione*, das Herablaſſen, Aſſen, Ablaſſen. Spuſty i podwyższenia głosu *Wyg. Mar.* 3, 73. – das Fallenlaſſen der Stimme. – Spuſt-ka, -ki, *dem.*, das Herabſenken, das Stromabfahren. Chcieć ſpuſchiffen auf einem Fluſſe, das Stromabfahren. Chcieć ſpuſtowi zboża z Egiptu przeſzkody czynić. *St. Dz.* 207. Pieniądze z Niemiec przychodzą niemałe tym, którzy ſpuſty do Gdańſka czynią. *Biel. Sw. E* 2 *b*, cf. fryo.). Nie bronię ſpuſtu do Gdańſka. *Goſt. Gor.* 83. Smolcarze, którzy do ſpuſtów smoły palą. *Vol. Leg.* 2, 1243. Ryga ma ſpuſt ze wſzyſtkiey Białey Ruſi Dźwiną. *Biel.*, 240. – §. Spuſt wody, ſpadek wody, zlewek, zpław, zpłynienie wody, der Abfluß des Waſſers. Jezioro to ſpuſtu nie ma. *Tr.* Lecz też częſto mocny ſpuſt nie ſtrzyma powodzi. *Kchw.* 134. Spuſty Dnieprowe. *Tward. Wł.* 3. – § Spuſt, ſpuſzczanie ſtawu, sadzawki, *Cn. Th.* 1054, das Ablaſſen eines Teichs. Spuſt żelaza, wypuſzczanie z pieca wielkiego żelaza roztopionego. *Oz. Zel.* 84, das Abzapfen des zerſchmolzenen Eiſens auf dem Hochofen. – §. Spuſt, rzecz do ſpuſzczania, n. p. ſpuſt w bramach, krata żelazna do ſpuſzczania. *Cn. Th.* 1054, *Bh.* brleuj; *Crn.* lęza, grebenesh; das Fallgitter. Spuſt, s drzwi ſpuſtne, eine Fallthüre. – Spuſt u łuku, cyngiel, za którego ruſzeniem łuk ſpuſzcza, der Schneller, der Abbruck bey einer Armbruſt. Litwin znalazł kuſzę napiętą, którą gdy włożył ſobie na ſzyię, z przygody dłubiąc trafił na ſpuſt, tak mu cięciwa zaraz ſzyię ucięła. *Stryik.* 252, *Gwagn.* 376. Spuſt u ſtawu, *Sr.* 1. zpuſchczadlo. SPUSTOSZYC, *ob.* Pustoſzyć. *SPUSTYNIA, *ob.* Puſtynia.

*SPY, *ob.* Sep. SPYCHAC, *ob.* Zepchnąć.

*SPYLIC, ZPYLIC *cz. dk.*, w pył obrócić, ſkruszyć, zetrzeć na pył, zu Staube zermalmen. Hydrze Herkul łbów tyſiąc iednym razem zpyli. *Hor.* 2, 224 *Kniaź.*

SPYSKLIC, *ob.* Pyſklić. SPYSZNIEC, *ob.* Pyſznieć.

SPYTAC, *ob.* Pytać. SPYTEK, -tka, *m.*, który ſię pyta, dowiaduie, der Frager. Cóż ci do tego ſpytku ciekawy? *Anakr.* 14. – §. 2) *nomen proprium*; Spytek, Spytymierz, *Rogatianus. Nies.* 1, 103, *Jabł. Her.* Co ſobie Spytek nagotował, to zjadł Pan Krakowſki. *Opal. sat.* 101, urzędy bez dochodów zubożą człowieka).

SPYTKOWAC *cz. ndk.*, powrozem dla mocy tego okręcić, jak ſkrzynią u rudla. *Mag Mscr.*, mit einem Stricke feſt umwickeln.

SPYTLOWAC, *ob.* Pytlować.

S R.

SRAC, ſram *cz. ndk.*, *Bh.* ſrati, ſeru; *Sr.* 2. ſzraſch, ſrel, ſàru, ſàrom; *Sr.* 1. ſratj, ſeru, żiwot polochicham; *Crn.* srâti, sirjém; *Vd.* srati, serjem, vſrati se, se zesrati, se vkidati, trebuh, zhrovu spresniti, odbasti, kakati, skrkati; *Cro.* szèrem; *Dl.* szrati; *Hg.* szárni; *Rg.* govnitti, izgovnitti (*ob.* gówno); *Ross.* испражняться. (ירא ara *foetuit*, *Chald.* סרח serach, *metuit*, *Syr.* ܣܪܚ *cacauit*, *Arab.* خرا, خرء, *Hebr.* חר *podex*, *Gr.* ἀρσις, *Ger.* Arſch); wypróżniać ſię, żołądek wypróżniać, ſrać, za ſiem wypróżniać, ſrać, ſrodek, ile ſzan ſrać do wychodu, nie zjem ieno iaie; Drożdży sran, złe to obyczaie. *J. Kchan. Fr.* 33. Kto ſerdecznie kocha, leie; a ten sra, kto tchórzy. *Pot. Jow.* 2, 29, *Ch.* Srać, nie woiować. *Rys. Ad.* 62, kozy paść. – § srać, sraćl kaczki zwoływaiąc. *Urz.*, die Enten rufen. SRACZ, -a, *m.*, *Bh.* ſrač, *Sr.* 2 Scheiſſer, Kacker. – §. b) przyrost, potrzebne miejsce, das Scheißhaus; *Bh.* ſrou', ſrač; *Sr.* 2. ſrališa. *Sr.* 1. ſrališ. ſtup (*ob.* wychod), ſracj; *Vd.* srališhu, stalnza, hes, sraulki kotez, sahod, *Cro.* szralnicza. SRACZKA, -i,

ż., cacatrix. Męz., die Scheißerinn. - § b) *Bh.* ſracka; *Vd.* sranjarica, sranſtvu, hiterza, shvigla, shisa, grisna; *Rg.* ceſtosérnica; z biegunka, die Scheiße, die Scheißerey, der Durchlauf. Stolec bardzo rzadki, sraczką nazywamy. *Perz. Lek.* 121. Maiący sraczkę, *Slo.* zadrisſanec, kdo ma gracku. - °SRAGA, *ob.* Sroka). - SRAKA, - i, ż., zad.k, der Scheißt, der Hintere. *Piardl Litwin*, a tak nie w ele mowiąc, mowiła zoń sraka. *Opal. sat.* 130

SREBERKO, - a, *n., dem. nom.* srebro, Silberchen, kleines Silber; *Rs.* серебрецо; *Ec.* серебрце. Ma ie zapewne iakie sreberka, ktorych się wam pozbyć z zebu. *Teatr* 26 *d*, 6. sprzęciki srebrne. kleine ſilberne Geräthſchaften. Dam iey sreberka, dam iéy klejnocziki, Wraz do szkatułki maćbędzie kl eczyki. *Teatr* 101, 38. SREBRNIK, - a, *m.*, *Rs.* серебрникъ; *Ec* серебрникъ, pieniąda srebrny, ein Silberling, eine Silbermunze Srebrnik wielki, sykiel żydowſki, polt.lera nasze ſtare niemal. *Cn. Th.* 1055, srebrnik mały poczworny grosa; *quanquam poteſt sic vocari et Potrojnc. et Szoſtak ſtary quia argento bono olim conſtabant. Cn. Th.* 1056 ein Silbergroſchen. - §. 2) *Bh. et Slo.* ſtříbrnik; *Sr.* 1. ſlebornik, slebornicjer; *Vd.* srebernik srebernar, srebrouni kovach, *Cro.* szrebernár; *Ec.* серебродѣлатель, серебренникъ, серебреникъ, сереброкузнецъ, серебрякинъ, серебряникъ, сереброкованецъ, серебросѣчецъ. Srebrnik, rzemieślnik od srebra, der Silberarbeiter. Niektory imieniem Demetryusz srebrnik, ktory robił obrazy z srebra odlewane *IV. Act.* 19 24. Przedawać to złotnikom i srebrnikom. 1 *Leop Sap.* 10, 9. - §. 3) *Botan.* Srebenik, *Bh* ſtříbrnik, złotnik, rzepik leśny. ziele, *potentilla*, Gänſerich, gęsie ziele; liſty ma od spodu białe iak srebro. *Syr.* 289, *Urzęd.* 253, może i od znamienitych ſkutkow swych to nazwiſko otrzymało. *Syr.* 294, *Kluk Rośl.* 2, 256. - §. Srebrnik Włoſk ziele, białawiec, ziobro białe, szczerzyca, *leuce*, Wälſch Silberkraut. *Syr.* 316. - §. 4) Srebrnik, kamień drogi. *androdamas. Plin.*, der Silberſtein. *Cn. Th.* 1056. SREBRNICZY, - a, - e, od srebrnika, Silberſchmids-, Silberarbeiter-; *Ec* сереброкузнечій. SREBRNOKRES, - a, *m.*, motyl o żołtych ſkrzydłach, od spodu srebrnemi kreſkami ozdobionych. *Kluk Zw* 4, 390, *nymphalis Paphia Lat H. N* 110, ein ſilberfarbig geſprenkelter Schmetterling, der Silberſtrich °°SREBRNOŁUSKIE ryby *Anakr.* 81, *Nar Dz.* 3, 42, ſilberſchuppig. °SREBRNONOGI, - a, - ie, n p tak rzekła wód morſkich pani srebrnonoga . . *Dmoch. Il.* 1, 237, ſilberfüßig. °°SREBRNOPIORY ptak, *Min Fure.* 10, ſilberfederig. Skrzydła srebrnopiore. *Zab.* 16 312. Łabędź srebrnopióry. *Zab.* 3, 339 *Nar.* °°SREBROPŁYNNY kryształ, kratuszące się wywnętrzną pieczarą. *Zab.* 9, 112 *Zabł.*, ſilberwaſſerfließend; *ob.* °°srebroplynny. °°SREBRNOŚWIETNY księżyc. *Kul. Her.* 9, ſilberſchimmernd; - °°SREBRNOSZATY miesiąc. *Zab.* 9, 118 *Zabł.*, ſilbergekleidet, im Silbergewande. °°SREBRNOTOKI księżyc. *Zab.* 14, 165, *Nar. Dz.* 3, 172, °°srebrnotoki blask po niebie. *Zab.* 12, 212. ſilberſchwimmend. SREBRNY, - a, - e, *Bh. et Slo.* ſtříbrný; *Sr* 1. ſlyberny, ſlébrné; *Sr.* 2. ſlábrnė, *Crn.* srebern, srebérné *Vd.* sreberni, srebern, srebren, srebrom, srebrenu; *Cro.* szreberni; *Dl.* szrebarn; *Slo.* srebérni; *Rg.* srebarni, srebrrino; *Ross.* серебряный, серебреный; ze srebra, ſilbern, Silber-. Srebrny serwis, *ob.* służba srebrna. Kredens srebrny, *Rg.* srebarniza, srebrohraniza, srebroshranna, srebroshraniscte; *Ec* сереброхранилище. Trunek iedno dobry day, o kubek srebrny nie nie dbay. *Cn. Ad.* 1179. Na koniach przy koronacyi były nity srebrne, pozłociſte, z drogiemi kamieńmi. *Biel. hſt.* 328. Moneta złota, czerwona, moneta srebrna biała; zdawkowa czarna. *Czack. pr.* 165. Są ludzie, ktorzy przychodzą na świat ze srebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 2, 152, cf. w czepku się urodził; cf. iednemu się krupi, drugiemu się zmiele; cf. iednemu szydło golą, drugiemu brzytwy nie chcą). Srebrna szumowina. *Sien.* 262, srebrna piana, *lithargyrium. Krup.* 5, 693. Silberſchaum, Silberglätte. Srebrna ruda, Silbererz, Silberſtufe *Cn Th.* 1055. Srebrna góra. *ib.*, ein Silberbergwerk. Srebrnego koloru, *Slo.* srebroslicni; *Rg.* srebroslicni; *Rs.* серебряный; ſilberfarben, ſilberfarbig

SREBRO, - a, *n.*, *Bh.* ſtříbro; *Slo.* ſtříbro, ſrébro; *Sr.* 1. ſlébro, ſlybero; *Sr.* 2. ſólobro; *Crn.* srebrú; *Vd.* srebru; *Cro.* szrebro, *Rg.* srebro; *Dl.* szrebro; *Bs. et Sla.* srebro; *Rs.* серебро; *Ec.* серебро; *Krim. Tatar.* silvir, *Suec.* Silfwer, *Angios* seolfer, sulfer, Niedſ Sulver, Zulver, *Ulphil.* silubr, *Angl.* silver, cf. *Lat. Etym.* sulphur, *Germ.* das Silber, metal biały, lśniący, trwały, po złocie nayciągleyszy, dźwięk maiący. *Kluk Kop.* 2, 160. Srebro nierobione, w blachach, w osełkach. Srebro szczére, czyſte, *ob* brant srebra. Srebro robione, srebro ſtołowe, srebrne ſtatki, srebrna służba, *Crn.* srebernena. *Vd.* srebernia, srebrovina, srebernina; Silberzeug, Tiſchſilber. Umieraiąc srebro mu zapiſał. *Gall. Cyw.* 2, 209. Srebro malarſkie, płatkowe, Silberblättchen. - §. Żywe srebro, rtęć. Queckſilber; *Bh.* rtuť; *Slo.* żiwe ſtříbro; *Sr.* 1. żiwe ſlébro; *Vd.* shivu srebru, koshuberg, kosherban; *Dl.* xivo szrebro; *Bs.* ogiuo srebro, ogiuua; *Rs.* ртуть; półmetal; płynny, a nic przecię nie macza; przez naymnieyszą siłę, dzieli się na drobne kuleczki. *Kluk Kop.* 2, 227. Żywem srebrem pokładać, *Rs.* ртутить, ртутный. *Slo.* ma żiwe ſtříbro w hlawe, *Vertumnus*, żywe srebro, żywe srebrko, wietrznik, niestatek - §° Przedtym handlowały odprawowali ſkorkami popielicznemi i wywiórzemi i srebrem czarnym. *Sum. A* 2 *b*, srebrną rudą nieczyſtą, unreines Silbererz, cf czarna moneta, *oppos.* biała moneta, srebrna, cf. °sierebrzeszczyzna °SREBRODAJNY, - a, - e, *Ec.* серебродателенъ, ſilbererzgiebig, ſilberhaltend SREBRO-LEW, - u, *m.*, materya z srebrnych nitek utkana, iak złotogłów z złotych, Silberſtoff; *Bh.* ſtříbrohlaw; *Rs.* ратасемъ. Ci w złotogłowy, ci w srebrogłowy, ci w bisory, ci w iedwabie się przybierali, *Gwag.* 103. Nazaiutrz upominki pannie młodey oddawane były, altembasy, złotogłowy, srebrogłowy na szaty. *Gwag.* 179. SREBROGŁOWY, - a, - e, z srebrogłowu, *Rs.* ратасемовый; von Silberſtoff Posłał mu szaty złotogłowe i srebrogłowe w dary. *Baz. Sk.* 568. W białey srebrogłowey szacie haftowaney w złote różgi. *P. Kch. Orl.* 1, 123. °SREBROGORZ, *e. gr.* Gardło mu srebrogorz zasiadł; przedarowano go, zatkano mu gębę, *alluditur ad ślinogorz. Cn Ad.* 939, er hat ein Silbergeſchwür im Halſe; man hat ihm mit Gelde das Maul ge-

ſtopft; man hat ihn beſtochen, daß er ſchweige. *SREBROLUBSTWO, -a, n. *Cro.* ſzrebroſelnoszt *phylargyria*, *Rs.* сребролюбіе; die Silberſucht. *Srebrolubny, *Rs.* сребролюбивый ſilberſüchtig; *Subſt* сребролюбецъ, srebrolubnik, ein Silberſüchtler; *Verb. Ec.* сребролюбствую. *Gr.* φιλαργυρῶ. ſilberſüchteln. **SREBROPAWĘŻNIK *argyraspis, argenteum clypeum gerens. Mącz.*, der Silberbeſchildete. **SREBROPŁYNNY, -a, -e, płynący srebrem, ſilberfließend, *ob* srebnopłynny). Królowa srebroplynnych toni. *Dmoch. Jl.* 2, 168, morſka). **SREBROUZDNY, -a, -e, *Ec.* среброуздень, ſilberzäumig. SREBROWY, -a, -e, od srebra, Silber-, zum Silber dienend, *Ec.* сребряный. Srebrowe oſtro czyli puzdro, ein Silberbeſteck. *Cn. Th.* 1056. SREBROWY, -ego, *m.*, *Subſt.*, kredencerz. *Wlod.*, der Silberbeſchließer, Credenzer. SREBRZYĆ *ez ndk.*, usrebrzyć *ok.*, posrebrzać, zasrebrzać, verſilbern, beſilbern; *Cro.* szrebèrnim; *Rs.* серебрить; *Ec.* сребрю, посеребряю. Sztuka złocenia i srebrzenia zasadza się na dziurkowatości kruszców, w które przez dziurki przenika zrobiona mieszanina z złota abo srebra i merkuryuszu. *Reg. Doſ.* 1, 130. Choćbyś i grosz usrebrzył, ieſt iakowa panna, Co sama przez się kania, z farbiczką Dyanna. *Jag. Gr. B. - fig* Z iey twarzy każdy żywszych naciąga promieni, Narcyz wdzięczniey się srebrzy a róża czerwieni. *Nar. Dz.* 2, 19. SREBRZYSTY, -a, -e, *Rs.* серебристый, *Ec.* сребристый; pełen srebra albo też koloru iak srebro, voll Silber; ſilberfarbig. Przebiiała się srebrzyſta światłość księżyca pomiędzy rozłożyſte gałęzie. *Kras. liſt.* 130, *Brud. Oſt. A* 2. Płomienie się Cyntyi z wod odlamywały, a srebrzystą się barwę w nurtach mieć zdawały. *Przyb. Luz.* 7.

SREBNY, *ob.* Srzedni. SREŻ, *ob.* Srzeź, SREŻOGA, *ob.* Srzeżoga. SROCIK, *ob.* Szrocik, Szrot.

SROCZKA, *demin.*, *ob.* Sroka. SROCZY, -a, -e, *Boh.* jitřní. *Vd.* srazbji; *Crn.* srážhje; *Rs.* сорочій, сорочиный; Aelſtern-. Piąty rzęd ptaków sroczy. *Zool.* 217. - *Botan.* Gniazdo sroczo, paſternak albo polna marchew, wilde Möhren. *Sien.* 128 SROCZE, -ęcia, *n.*, młode sroczątko, pisklę sroczo, ein Junges der Aelſtern. Sroczą młodych dobro ieſt do naprawienia wzroku. *Syrz.* 152 SROCZNIK, -a, *m.*, *herb*, sroka na uschłey gałęzi. *Tr.*, ein Wappen.

SRODA, SRODEK, *ob.* Szroda, Szrodek.

SROG SROGI, -a, -ie, SROGO, SRODZE *adv.*, *Rs.* сморбъ, сморбій. (*Etym. cf. Germ.* ſchrecken, *cf. Vd.* srashen *magnus*). surowy, nieużyty, nieludzki, ſtraszny, iątrzący się, grimmig, heftig, ſtreng, unleutſelig, fürchterlich; *Sr.* 1. pire, ſurowobladacjuć; *Vd.* oiſter, oiſtroben, nemilen, terden, oiſtroviten; *Rs.* крутый, крумъ, люто, звѣровидный; *Ec.* лютъ, cf. Luty). Gdybyś mógł widzieć, iak w sercu ieſt ranną i smutną Ta, którą zowiesz srogą i okrutną. *Paſt. F.* 149. Bałem się, iżeś człowiek surowy, trudny a srogi. *Sekl. Luk.* 19, dziwny. *ib.*). Żołnierz nasz rozhukany srog ieſt ludziom wieyſkim. *Klon. Wor.* 30. Dobry, rozgniewany sroższy. *Cn. Ad.* 185, cierpliwy poruszony gniewliwszy). Lew srogi. *Ban. J.* Na sądzie oſtatecznym Obroci Kryſtus twarz swoię surową Na tych, co będą po lewicy ſtali, Twarz iuż nie cichą oną barankową, Ale lwią srogą.

Odym. Sw. 2, *T* 3. Nie tak srogi lew, iak go maluią *Cn. Ad.* 665, ſtraszniejszy djabół w farbach, niż w samey iſtocie). Srogi miedzianego byka wynalezca. *Warg. Wal.* 320, okrutny). Numa mniéy od Romula okrutny, ale równie srogi, nie paſtwi się tylko nad temi, którzy się bronią, *redoutable. Stas. Num.* 1, 153. Pilanemu wszyſtko równo się widzi, a czasem i wielki pan srogmu nie będzie. *Zrn. Pſt.* 3, 528, nie będzie go miał w poważaniu). Niechay będzie srogi nieprzyiacielowi, a sąsiadowi niech na zdrowie nie nażępuie. *Warg. Wal.* 262. Sprzymierzeńcom bez przyczyny woyną srog nie będę. *Warg. Cez.* 24. Machabeyczyk widząc, że się mu Nikanor przyoſtrzym ſtawi, i coś srożéy się okazuie, rozumiał, że ta niechęć z dobréy myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30, imponuiąc, kwaśno, przykro, górno, niełagodnie). Odpowiedział król ludowi srodze. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 13, dał mu twardą a ciężką odpowiedź. 1 *Leop.*). Srogi, ſtraszny, na weyrzeniu. *Cn. Ad.* 1084. Że mu przerwał onę sprawę, Krzywo patrzy i srogą czyni mu poſtawę. *P. Kchan. Orl.* 1, 21, groźną, dräuend. Pospolicie srogimi takich nazywaią, co maią przez twarz paragraf; sroższy to psiniec, co rozciął, niż co ma rozciętą gębę. *Bies. roz. B* 4. Nieſtraszny, niemasz się czego bać; Nie srog-eś mi, srogi iak miss ryb albo groch *Cn. Ad.* 656, ſtrach dziecińſki, bobo; ugrozisz mi, uczyniss mi; zaymiesz mi kaczki na błocie). Piękny początek, ale srogie dokończenie téy przypowieści. *Rey Poſt. Tt* 2, groźne, okropne). - §. Srogi, *haniebnie wielki, *okrutnie duży, *straszny, ſchrecklich groß. Rana głęboka na paznogieć, za srogą bywa poczytana. *Chel.* 166. Srogim sumptem kazał cysterny po drodze z ciosanego kamienia porobić. *Star. Dw.* 64. Rozdawał posłom upominki drogie, Czeladź też wzięła podarunki srogie Każdy z osobna z worki bogatemi. *Auszp.* 24. Wysyła się ztąd serów i masła sroga wielkość do inszych kraiów. *Boter* 92, bez l.ku). Moschea ta pięknie zrobiona, maiąc srogą rzecz słupów marmurowych. *Star. Dw.* 8, co nie mara; niezliczoną wielość). Ogórki srogie i bazburowate. *Haur Ek.* 47, dziwnie wielkie, *straszno wielkie). - *oliter*; sroga rzecz, *immane dictu. Cn. Th.* 1056, das iſt ſchrecklich! abſcheulich! - Srodze *adv.*, iak naybardziey, gar ſehr, recht ſehr, zum Erſtaunen. Panna ta srodze icy była podobna. *Por. Sil.* 408. Jezus powiedział, że nie przyszedł łamać zakonu, a owszem go ieszcze więcéy wszędy srodze potwierdzał w każdym roskazowaniu swoim. *Rey Poſt. B* 4. O tym *srodze pisze Josephus a Caſta. *Syst. St.* 6, *fusius*, dokładniéy. **SROGOMÓWNY, -a, -e, -ie *adv.*; *saeuidicus. Cn. Th.* 1056, voll-Drohungen, dräuenden Reden. **SROGOOKI Abac. *A. Kch. W.* 275, drohenden Blicks; *Ec.* лютозрачный. SROGOŚĆ, -ści, ż., *Ross.* сморосмь, surowość, okrutność, die Grimmigkeit, die Strenge, die Fürchterlichkeit; *Sr.* 1. pirti, ſurowobladacjuć ći; *Vd.* oiſtrost, oiſtrati, nemilnoſt, terdnoſt, oiſtroviteoſt; (*Vd.* sroshnoſt, s bieda, ubóſtwo); *Rs.* жестокосмь, лютосмь, *obs.* жесмочь. Na cóż się przyda okrutnemu lwowi Srogość! *Paſt. Fid.* 155. - §*. Roku 1440 zima w Polszcze straszna i sroga była; za czym srogość niewymówna żywności urosła. *Sarnic.* 561, srogi brak; srogi głód, sroga drożyzna, fürchterlicher Mangel, Theuerung. **SROGOSTROYNEY wiązk ta-

by. *Nar. Dz.* 4, 156, grożno głośnéy, fürchterlich tönend. Pochodz. *sroieć, sroiyć się, rozsroiyć się.*

SROKA, *SRAGA, -i, ż., SROCZKA, -i, ż., *demin., Bh. et Slo.* ſtrała (cf. pſtry); *Sr.* 1. ſrока, ſrеka; *Sr.* 2. ſzroka; *Crn.* sraka; *Vd.* sraka; (*Vd.* sraka, ropotez, klopotez, z brzękadło, grzegotka); *Cro.* szráka; *Hg.* szarka (cf. szary); *Dl.* ſtrakа; *Sln.* svraka; *Bs.* svrakka; *Rag.* svrakka, chjola; *Rs.* copoka (gatunek ubioru na głowę u chłopek; - *Ec.* сорокà, несбкóмое чмо-, часmuца сúмая мáлая, гýлямb, z atom; (cf. *Chald. et Syr.* שרקרקא serákreka, *pica*, *Hbr.* שרק *sibilavit*, *Hbr.* סרקי sarki, *Arab.* serak *auis praedatrix, cf. Cer.* Racke, *Sr.* 2. ralajja); *corvus pica*, die Aelſter, ptak maiący głowę, szyię i ogon czarne, brzuch i nadlotki białe; ogon długi; pielęgnowany niektóre przeymuie słowa. *Zool.* 261. Sroka pſtra wszędzie, choćby i za morze poleciała. *Pilch. Sen. liſt* 3, 339. Sroka zawsze pſtra zoſtaie, w którekolwiek leci kraie. *Cn. Ad.* 363, mieysc rozmaite odmiany, nie uleczą duszney rany, *coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt. Hor.*). Od puku tego *sragi z kukułkami rozleciały się. *Haur Sk.* 105. Niech też sroką kto wsadzi w klatkę pozłociſtą, Przykryie ią kitayką albo kamchą czyſtą, By też i uſtawiczne figi tam iadała, Przecię niech czyni co chce, wżdy będzie śmierdziała. *Rey Wiz.* 46, namaż ty go maſłem, on przecię śmierdzi dziegciem). *Slo.* ſtrаſa ſvoich ſkokov nе zaniecha). Sroka se brza, a dwie w kierz. *Tward. Duf.* 13, *Cn. Ad.* 669, *Rys. Ad.* 63, dosyć tego wszędzie; nie trudno o to; nie drogie te rzeczy). Sroki szczebiecące. *Ban. J.* 3, sroki trzegotały. *ib. J.* 3 *b.* Sroki za sową latаią, Narzekawszy się darmo, nic za to nie maią. *Rey Wiz.* 55. Sroka bije na iaſtrzębia i ſkrzekocze; przecięż iaſtrząb' iaſtrzębiem, a sroka sroką. *Fr. Ad.* 116. Skrzekocze nad wroblami sroka. *Chreſt. Fars.* 14, *Bh.* ſrabowſki. Sroczka krzekce na płocie, będą goſcie nowi, Sroczka czasem omyli, czasem prawdę powie. *Sim. Sarl.* 72. Sroka przyleciała, będą goſcie. *Petr. Hor.* 2, *H* 4. Spiewa, iak sroka. *Teatr* 30 *b*, 16, aż uszy bolą). Tańcuiąc haasuie, iak sroka spętana. *Zab.* 9, 338 *Zabl.* Człeka takiego przyrownaią sroce, Który co ślina do nſt przynieſe bolkoce. *Pot. Pocz.* 396. Lubi gwarzyć iak sroka. *Mon.* 70, 75*. Sroka brzechoce. *Papr. Rys. praef.* Iak sroka rozpieszczona brzechotał. *ib.* Sroka po Włoſku gada, przecięż ona brydzi. *Fr. Ad.* 37. Biſkupy niemądre zowie Naryansen sroki kraczące. *Sk. Dz.* 302. ~ Nie srocem z ogona wypadł. *Rys. Ad.* 46, i ia nie podłego rodu. Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kom.* 359. Toś ty ieden pan; a my wszyscy sroce wyszli z ogona; tegośmy rzemiosła ludzie, co i tyś darmo dźwigasz chwoſty. *Zab.* 15, 263. SROKACINY *plur.*, SROKACINKI *dem.*, pſtre plamy, bunte Flecken. Sarneczka srokaciny upiękrzona. *Zab.* 16, 83 *Wtg.* Ulapiłem sarneczek parę; ieszcze maią Srokacinki na grzbiecie. *Sim. Siel.* 16. SROKACIZNA, - y, ż., kolor ſtrokaty, pſtry, bunte Farben, Scheckigkeit. (*Bh.* ſtrafatina pſtre płótno). Rozmaita na bydle bywa srokacizna. *Pot. Pocz.* 618. SROKACZ, - a, *m.*, SROKOSZ, - a, *m.*, bydlę srokate, ein ſcheckiges Thier. Idzie ku mnie moy srokosz, cielec, zasępiony. *Zab* 9, 243 *Fyſſ.* Srokacz, koń, eine Scheke, ein ſcheckiges Roß. *Tr.*, *Bh.*

ſtrafe. SROKATOSC, - ści, ż., *Bh.* ſtrakatoſt, z pſtroſć, Buntheit. SROKATY, STROKATY, - a, - e, SROKATO *adv.*, *Bh.* ſtrakatý; *Vd.* pikaſt, vprjshan, shekaſt, bresaſt; *Ec.* пеѣéмiй; pſtrokaty, pſtry, bunt, ſcheckig. Odłączył barany barwy odmiennéy i srokate; a wszyſtko ſtado iednoſtayney barwy poruczył w moc synom swoim. 3 *Leop. Gen.* 30, 35, pſtre i nakrapiane. 1 *Leop.*). *Crokaty; srokaty, tarantowaty koń, geſcheckt. *Meniu.* 1, 25. Srokate włosy, srokacizna, *Rs.* пpocѣдuна, пpocѣдь. - *alluz.* Jeśli będzie miał w głowie trochę mniey srokato, Jeśli przeſtanie burdy robić... *Trſb. S. M.* 140, wichrowato, unrubig im Kopfe. SROKOSZ, - a, *m.*, *Vd.* srakoliza, srakipar, sietniza; *Crn.* srakopér; *Rs.* copoxonýmb, copoxonymaя, жyлúmb, xýлuma; rodzay srokoszów, *laniûs*, należy do rzędu iaſtrzębiego. Srokosz, *lanius collurio*, der rothköpfige Würger, große rothe Neuntödter, ptak wielkości gila; małe ptaszki zabija, wsadzaiąc ie na oſtre gałęzie, iakby na pal. *Zool.* 278, *ob.* Dzierzba. - *§. Swobodny srokosz płacze, móy dobytek luby, Ah nie czas, pewna wróżka niepozbędney zguby. *Zab.* 9, 243 *Eyſſ.*

SROM, - u, *m.*, *Crn.* srâm; *Vd.* sram, sramuſt; (*Vd.* moshki sram, z członek męzki, wſtyd; *Vd.* shienſki sram, z wſtyd kobiecy; *Vd.* sromek, z ubogi; *Vd.* sromashnoſt, z bieda, ubóſtwo; *Vd.* sromashen, sromashki, z ubogi, potrzebny); *Cro.* szrám; (*Cro.* szram, szrameslive sztrâni, *Hg.* szemeren teſt, *inguen*; *Bs.* sram, srameſg, ſtid; *Rg.* srám; *Rs.* срaмb, cf. *Pers.* szereu); sromięźliwość, wſtyd, wſtydliwość, die Scham, Schambaftigkeit. Srom ieſt oną przednią cnotą, Która ieſt wszyſtkich cnot ſtrożem. *Gor. Dw.* 271. Za dyamencik srom druga przeda. *Gor. Dw.* 388. Kto się na złe udawa, zwłaszcza ku freiowi albo ku psocie, iuż taki traci srom, cnotę wysoką, wſtyd przyrodzony. *Exop.* 90, *Ec.* обезсрaмuмuся srom czyli wſtyd wyzuć). Niesrom, niewſtyd, *Cro.* neszramnoszt; Schamloſigkeit. Niesrom, sromotność, sromotna rzecz, hańbność, Schändlichkeit, Schandthat. Krwawym potem poddanych swoich opłaca bezecne swoie niesromy, *ses plaiſirs infames. Stan. Num.* 2, 123. - §. Srom mię *Imperson.*, wſtyd mię, wſtydzę się, sromem się, ich ſchäme mich. Nie byłoby mię srom wyznać, iż czego nie wiem. *Gor. Dw.* 143. Panie ieſtem zawſtydzon, i srom mię oblicznoſci twoiey. *Radz. 3 Ezdr.* 8, 73. Nie srom was tych bezecnych ludzi wymyały. *Birk. Ee. D* 4. Srom kota. *Cn. Ad.* 1085, *amiſſa cauda, cf. vulpes Aeropi*). SROMAĆ się *recipr. ndk.*, *Crn.* sramûjem se; *Bg.* sramovatise; *Vd.* se sramovat, sramuvatise, sram biti, od sramote erdezh gnati; *Cro.* szramuvatisze, szramujemsze; *Dl.* sztidimsze (wſtydzę się); *Bs.* sramitise, sramovatise; *Ec.* срaмляюся, смиряюся; *Rs.* срaмuться; wſtydzić się, ſich ſchämen. Bardzo się sromać i słusznie wſtydać musiał. *Wiſn.* 276. Sromać się iakoby iakich nieczyſtości, rzeczy złych i szkodnych. *ib.* 275. Boże móy, wſtyd ci mię, a sromam się podnieść oblicza moiego do ciebie. *Dambr.* 703. Częſtokroć panowie tak wiele o sobie plotą, iż pochlebca, by nayniewſtydliwszy, sromać się musi. *Gor. Dw.* 65. Ludzie się tych grzechów nie sromaią, w których maią ſilu towarzyſtwa. *Gor. Sen.* 168. Sromamy się wżdy. *W. Poſt. W.* 278. Rzymianie nie sromali się tego, posłać do Grecyi

po prawa; a wy, czemu się wstydzić macie posłać do cudzych ziem po dobrą radę? *Gor. Wł. F. 4 b.* SROMIĘŻLIWOSC, °SRUMIĘŻLIWOSC, - ści, ż., (*Męcz.*), wstydliwość, srom, die Schamhaftigkeit; *Crn.* sramoshlivoſt; *Vd.* srameshlivoſt, sramoshlivoſt, sramnoſt, sramujezhnoſt, sramovanje *Cro.* szrameslyivoszt, szrameslivosſt, szrameslyivozt. *Hg.* szemér m, szemermetesség; *Rg.* sramexglivoſt, sramexglivos, sramexglivſtvo; *Ross.* стыдливость. Nie odchodź od niewiasty rozumney, bowiem wdzięczność sromiężliwości iey iest nad złoto. *Leop. Syr.* 7, 21. SROMIĘŻLIWY, - a, - e, - ie *adverb.*, wstydliwy, verschämt, schamhaft; *Crn.* sramn, sramoshliv; *Vd.* srameshiu, sramoshl u, sramoshliu, sramen, sramujezheu; *Cro* szrameslyiv; *Dl.* sztidan (cf wstydny); *Rg.* sramexgliv, srámni (cf. skromny); *Bs* srameszliv posraman, ſlidecch; *Sla* posraman; *Ru.* стыдливый. Łakomstwo natury ludzkie mieni, z łaskawych okrutne, z sromiężliwych wszeteczne czyni *Sk. Ant.* 329 Panienkom sromiężliwym pan Bóg [illegible]. Spodoba się towarzystwo Hymen dożywotne. *Zim. Siel.* 271. Sromiężliwą twarz odkryła: *Otw. Ow.* 243. Marya, iako panna sromiężliwa, nie była przez czas porodzenia Elżbiety. *Żyw. Jez.* 17. Jako ku latom przyszedłszy ma wstydliwym być, który pokarzeszcz mówić nie umiał a iuż go ku niesromężliwey nieczystości sposobiono? *Kosz Lot.* 77 b. SROMIĘŻNIĆ *sz. ndk.*, hańbić, sromu lub sromoty czyli hańby nabawić, *Sr.* 1. ſtromoſchiſch. *Vd.* sramotiti, osramovati, szsramovati; *Cro.* szramotim; *Rg.* srámiti, sramotitti, osramotitti, osrámiti; *Bs* sramotiti, obłogaziti; *Ru.* [illegible] den, Schande machen. żyć [illegible] sromocił go, zechciał mieć krolestwo iego. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 11, 10, zgromił a obrzydził go. 1 *Leop.* . Sromocić począł Dominka S., słowa mu dobrego nie dają. *Birk. Dom.* 46. Gdy ty z innych szydzisz, azaż też kto ciebie sromocić nie ma? *Radz Job.* 11, 3. Sromocą mię przeciwnicy moi, mówiąc: gdzież bóg twóy! *Bud. Ps.* 42. 10. Nie sromoc miana boga twego. *Bud. Lev.* 24, 11, nie łżyy imienia boga twego. *Bibl. Gd.*). - §. Kazał ią żołnierzom swoim sromocić i nie czystość z nią pełnić. *Sk. Dz.* 1079. gwałcić, hańbić, eine ſchmächen, ſchänden, ihr Gewalt anthun SRUMOTA, ¶, ż, hańba, rzecz wstyd czyli srom czyniąca, szkarada, szkaradność, *Ser.* 2 ſtromotá, ſtromnota *Crn.* sramota; *Vd.* sromota, sramota, sasramota, osramotnoſt (*Vd.* sromaſtuo, z ubóztwo); *Cro.* szramòta; *Dl.* szramota; *Hg* szemirem; *Rag.* sramota, sramotta, *Bs* sramota, die Schande, Schändlichkeit Schandthat. W rzeczach nieczystych, gdy się wdzięczna [illegible] sromoty żadney, dać się [illegible] *Gor. Sen.* 329 Co kędy indziey chwalebną cnotą, tam iest [illegible], wstydem i sromotą *Pasł. T.* 262. SROMOTNIK, a, m., *Vd.* sasramovavec, smirjavez; *Cro.* szramotitel, psuitel, *Ec.* спудодѣй, *Ec.* срамникъ; *corruptor. Męcz.* plugawiec, sprosnik, ein ſchändlicher Kerl, ein Schandbeti. Sromotnik w mowie, *Ru.* срамословъ. SROMOTNOŚĆ, - ści, ż., [illegible]ość, rażenie sromu czyli wstydu, die Schändlichkeit; *Cro.* szramotnoszt; *Eccl.* спудодѣйство, спудодѣйніе, неспудодѣйство. Sromotność w gadaniu, *Ru.* срамословіе. SROMOTNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Vd.* sramoten, sasramen, sasramoten, sasramoliu, osramen; *Rg* sramotni, sramotan, sraman; *Bs.* sramotan, neposcten; *Ru.* срамной; SROMOTNIE *adv.*, hańebny, z lżywy, [illegible]ący, kość, Schambein. Nie tak sromotna [illegible] [illegible]owi, [illegible] czynić zpras poczciwych, iak szlach[illegible]owi. *Gor. Dw.* 17. Sromotny w mowie, *Ru.* срамословный. Sromotnie gadać, *Ru* срамословить. SROMOWATY, - a, - e, *Bies. Roz. B 3*, sromiężliwy, schamhaft.

°SROMOWATY, *ob* Szramowaty. SROT, SROTOWAC, *ob* Szrot.

SROŻEC *neutr. ndk.*, SROŻYC się *recipr. ndk.*, (*Vd.* sroshen, z ubogi, potrzebny,, srogim się stawić, srogo postępować, srogością narabiać, iątrzyć się, gorszyć się, erbimmen, grimmig wuthen, toben, *hz.* [illegible]mbina W prawą Scylla, w lewą Charybdys srożeie. *Otw. Ow.* 562. On srożeie tym więcey srodze rozgniewany. *Otw. Ow.* 105. W takim mu srożeniu się z ust iskry padają, A z gniewu oczy ogniem niemałym połsią. *A. Ach. IV.* 340. Niechay się niebo, iako chce sroży, Czystego serca nic nie zatrwoży. *Nar. Dz.* 2, 187. Nie każdy śmiały, co się zwierzchnie srozy *Ares. Mon.* 1, nie każdy kąsa, co wąsami trząsa Serdyt, a nie duż). SROŻNY, - a, - e, groźny, srogi na oczyźrzeniu, bräuend, fürchterlich. Ziemskich tych bogów postać sroźna. *Zab* 10, 38).

SRÓŻ, *ob.* Srzeź.

SRZEDNI, - ia, - ie, (cf. *Etym.* rzęd, *Vd.* red); *Ser.* 2. ſredni, ſreni, *Sr.* 1. ſredni, ſredni, ſreni. *Crn.* srędn; *Vd.* sriędni, sredni, sriedniji sredneu, srieden; *Cro.* szrednye, *Bs.* srednji; *Rg* srédeni; *Sla.* sridnji, osridnji. *Ru.* средный, середный, серединный, середственный, середный, средарственный, *Ec.* междный, сосѣдящій между двумя вещьми (cf. między cf. miedz-), *Boh.* ſtředmy, ſtřjedmy mezy wſtřemięźliwy); pośredni między drugiemi nie sam jeden, wśród drugich się naydujący, mittel-, mittlere, mittelſte, in der Mitte befindlich. Iżec i palec średni, *medius. Perz. Cyr* 1, 21, der Mittelfinger. Srzednią się brzydzi drogą serce, lub kocha, lub nienawidzi. *Morszt.* 203, Mittelweg, Mittelſtraße Srzednich lat człowiek. *Cn Th.* 103 średniego wieku, in den Mitteljähren; *Ru.* средовѣчный. Kobiety średniego ciała, t. i ani bardzo tłustego, ani suchego. *Spisz.* 181, cf. mierny, pomierny, w miarę). W historyi, średni wiek, przeciąg przegradzający historyą dawną a teraźnieyszą, das Mittelalter. - *Gramm., vocabula media*, słowa średnie, które mogą być ku złemu i ku dobremu ciągnione, dobrze i źle zrozumiane. *Męcz.* Srzedni punkt w okrągłych rzeczach, *centrum*, der Mittelpunct. - Srzednie przyczyny, pośrzednicze, środki, pośrzodki, Mittelurſachen. - §. *In deterior.* średni, podleyszy. *ut* średnie piwo, średni chleb. *Cn. Th.* 1057, nie nayleprzego gatunku, mittelmäßig, nicht von der beſten Art, von der Mittelſorte. SRZEDNICA, SRZEDZINA, SRZEDZIZNA, - y, ż., środek, lub rzecz we środku [illegible]ająca, die Mitte, etwas in der Mitte Befindliches. *Vd.* [illegible]edina, srédina, sriedaja rieč, *Vd.* sredina, pośrzednicza; *Cro.* szrédina; *Rg* srjedina, [illegible], [illegible] srédina, srednja, pośrzedniczka, *Ec.* среда, средина. Pieć w śrze-

dzinie wyprochniały. *Pilch. Sen. list* 3, 51. Czyni weście szerokie a wązką w środzinie dziurę. *Papr. Gn.* 1095. Sklepienie, przez układ kamieni w krąg nieznacznie pomykanych wiąże się z środziną. *Pilch. Sen. list* 3, 72. Doyźrzałość młodość i starość środziną podziela. *Otw. Ow.* 614. - *Math.* Średnica koła, *diameter. Lesk.* 7, *Rg.* srjedomjerra; der Durchmesser. Linije, które przechodzą przez środek koła, kończąc się z obu stron na okręgu, zowią średnicami. *Jak. Math.* 1, 8, *Jak. Art.* 1, 280, *et* 3, 316. Średnice, linije proste, przez środek koła przechodzące. *Sniad. Jeo.* 15. Kiedy cięciwa przechodzi przez środek okręgu, nazywa się średnicą. *Geom.* 1, 7. - §. Średnica, naczynie do należenia środku, *mesolabium. Cn. Th.* 1057, der Mittelmesser. SRZEDNIE, SRZEDNIO *adverb.*, miernie, nie bardzo, nie nazbyt, *Vd.* sredniu; *Rs.* средственно, неважно; mittelmäßig, nicht sehr. Ludzie, ieśli się średnie zachowuią, tedy godzi się pomagać ktemu, aby się lepszył. *Erac ięz. S* 3. Jeszcze ia bardzo średnio ufam temu przywiązaniu. *Teatr* 36 *b*, 92. SRZEDNIK, -a, *m.*, *semicolon*, znak pisarski, myśl zawieszaiący. *Xpcz. Gr.* 3, *p.* 154. Na średniku, *in media nota*, to ieśt w pośrzod sensu, przestaie się dłużey, i zawiesza się głos podniesiony. *Xpcz. Gr.* 1, *p.* 33, średznacze. *Dudz.* 9, das halbe Colon. (*Vd.* srednik, *Rg.* srjednik, srjedustavnik, *Cro.* szredostavnik *mediator*, *ob.* Pośrzednik). *SRZEDNIOGŁĘBNY wody iezioro. *Otw. Ow.* 251, we środku głębokie, in der Mitte tief. *SRZEDNIOMIERNYCH ludzi klassa. *Petr. Pol.* 460, miernomaiętnych, mittelmäßig begütert. SRZEDNIOŚĆ, -ści, *ż.*, przymiot tego, co ieśt średnim, mierność, niezbytniość, die Mittelmäßigkeit; *Sr.* 1. srědkosćj; *Vd.* sriednost, persriednost, posrednost; *Rs.* средность, срединость; *Rag.* srednós. *SRZEDNIOSOLNE wody, *neutrales*, maiące sól średnią między pospolitą i ługową. *Aluk Kop.* 1, 93, mittelsalzige Wasser. *SRZEDNIOWIETRZNE niebo. *Przyb Mitr.* 23, w środ powietrza będące, mitten in der Luft befindlich, von Luft umflossen. SRZEDNIOWKA, -i, *ż.*, środek wiersza, zgłoska o łatania, która dzieli wiersz na dwie prawie równe części. *Xpcz. Gr.* 3, 80, die Mittelsilbe in einem Verse, die Cäsur. *Slo.* pretinalka (*cf.* przeciąć); *Crn.* predábnenje (*cf.* przedrzeć).

SRZEDZIŃSKIE, SRZEDZKIE prawo, prawo Teutońskie, Niemieckie, Saskie, Magdeburskie, którym wiele miast się sądziło. *Krom.* 285, nie wiadomo nam, zkąd się wzięło to nazwisko, kiedy o nim dawnieysi od nas kilkaset wiekami nie wiedzieli *Nar. Hist.* 6, 204, das Deutsche, Sächsische, oder Magdeburgert Recht. *De iure Polonico in ius Teutonicum, quod* Srzedzkie *dicitur, transferimus etc. Papr. Ryc.* 469. - W Szrzodzie, w W. Polszcze musiało być naypierwey prawo Magdeburskie wprowadzone, kiedy w tey części kraiu nazywało się *ius Szrodense*, prawem Szredzkiém. *Czack. pr.* 1, 235, *et* 347.

SRZENIAWA, -y, *ż.*, *herb*, rzeka biała, na ukos wężykowato płynąca, na wierzchu krzyż; w hełmie między dwiema trąbami myśliwskiemi lewy inaczey: Drużyna. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen; (*Sor.* 2. sztěnawa średnia dziewka, następuiąca po pierwszey czyli starszey w rzędzie służących). SRZENIEĆ *neutr. ndk.*, ośrzenieć *dk.*, szronem być obsypanym, pełnym szronu, szedzieć, voll Reif seyn, bereifen. *Pruinosus*, pełen szronu, oszroniały. *Xpcz.* SRZENISTY, *ob.* Szroniały. *ŚRZEŻ, *ŚREŻ, *ŚRYŻ, -i, *ż.*, woda ścinaiąca się w cienkie płatki lodu, które mróz tęższy w coraz większe sztuki lodu kształci, i te z sobą spaia, aż cała rzeka zamarznie. *X. Kam.*, das Grundeis, erste dünne Eis. (*Boh.* strž lodu łamanie, *Sor.* 2. schresch, sstresch, s dolne kry; *Vd.* sriesh, kora, s kra; *Vd.* striesh, leden shep, s sopel; *Vd.* sriesh, smersnost, smers, mras, s mróz; *Vd.* srieshen hod, hod srieska, kore lom, s kry łamanie, puszczanie, der Eisgang; *Cro.* szrès *gelicidium*, *pruina*; *'crustae concretae fluminis*; *fibrae glaciales*; *Cro.* sztrès, sztressina, s sopel). Zrasta się na bystrościach rzecznych śryż marznący. *Otw. Ow.* 435. Zima śniegiem by wełną pola odziewa, A śrzeż po ziemi iak popiół rozsiewa. *J. Ach. Ps.* 211. Ukazała się na puszczy manna drobna, iako śrzeż na ziemi. 3 *Leop. Ex.* 16, 14, iako śrzesz. 1 *Leop.*). SRZEŹNY, SREŹNY, -e, -e, od śrzezi, Reif-, Grundeis-. - *§. *Subst*; Osep była dań powszechna, w Krakowskim nazywała się srezna. *Czack. pr.* 66, Schüttabgabe, Kornerabgabe. SRZEŻOGA, STRZEŻOGA, -i, *ż.*, zwarzenie albo uschnienie od zimna kwiecia, liścia, *uredo. Cn. Th.* 1057, der Frostbrand, der Frost, wenn Blumen und Blätter vom Frost verschrumpft sind. Gdy przez śrzeżogi i śniegi przeleźli Zatkali lato i piękne pogody. *P. Kch. J.* 592. Wy rosy i śrzeżogi dobrorzeczcie Panu. *Radz Cant.* 3, 68. Choć szyper morza wiadomy przestrzega, Naymniéy o one nie dbaiąc przestrogi Każe odepchnąć na wietrzne śrzeżogi. *Pot. Syl.* 37. - §. Srzeżoga zda się być dymem farby niby błękitney, a ieśt rozwlekła i wieszaiąca się po powietrzu. *Tr.* Z daleka iuż poznawa Sycyliyskie strony, Ile szare wzrok iego puściły strzeżogi. *Pot. Arg.* 387.?

SRZÓBA, *ob.* Szruba.

SRZÓD, z wśród, wpośród, na środ, *reg. Genitiv.*, *Bh.* srěd; *Sr.* 2. srzeje, hrzeje; *Cro.* szred, szredi; *Sla.* srid; *Bs.* ù srid, među; *Rs.* средн, cf. *Ktym.* rzęd, *Vd.* red, *cf. Germ.* schreiten, Schrot, *ob.* szrotować); mitten. O środ nocy wstawałem. *Leop. Ps.* 118, 62, o północy, um Mitternacht. *Na środ do południa. *Cresc.* 556. SRZODA, -y, *ż.*, *Bh.* středa, středni den; *Slo.* streda, streda; *Sr.* 1. sreda; *Sr.* 2. sstrěda, sstroda; *Crn.* sręda; *Vd.* sriedа, sreda; *Cro.* szréda; *Hg.* serda, szerda, szereda; *Rg.* srjèda; *Sla.* srida; *Bs.* srjeda, srida, trecchi dàn od nedigljе; *Rs.* середа, среда; der Mittwoch, die Mittwoche. W wstępną środę na popielec póydę. *Pot. Jow.* 158. Wstępna Srzoda, Popielec; *Slo.* zopelec, popelna aneb s'latedá streda; *Cro.* pepelnicza, chiszta szereda; *Rg.* cista srjèda; *Sla.* csista srida. - 2) Środa, miasto w Poznańskim. *Dyk. G.* 5, 70, eine Stadt. *Medullium Poloniae Maioris* pośrzodek wielkiey Polski, gdzie Srzoda miasteczko leży. *Mącz.* *ŚROD-BELK, -u, *m.*, u. p. belkowanie trzy części w sobie zawiera: nadsłupie czyli spodobelk *epistilium*, tablica albo śrzód-belk *zophorus*, szczyt czyli gornokryw *coronix. Rog. bud.* 25, der Fries. SRZODDZIENNY, -a, -e, -ie *adv.*, w środ dnia, mitten am Tage, (cf. poł-dniowy), *Ec.* средоденный, *Gr.* μεσημβρινός. SRZODEK, -dka, -u, *m.*, Średzina, średnica, średzizna; pośrzodek, *Bh.* prostředek, prostřed; *Sr.* 1. srědk; *Sr.* 2. sstrei, sstreje; *Crn.* sręda, sręd; *Vd.* sreda, va'rjedai,

sredjo, sredina, posredjo; *Cro.* szredina; *Bs.* srida, srjoda; *Dl.* szrida; *Rg.* srjèda, srjedizza; *Rs.* середка, середочка, средина; *Es.* среда, средина, die Mitte einer Sache. Środek rzeczy zowią, który równie odległ. od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 103. – Środek koła, ś. średni punkt; *Sr.* s. średni punkt we kole, środek, *Vd.* sredik, sredna pika; *Rs.* средоточіе, der Mittelpunkt. Punkt od okręgu zewsząd równo odległy, zowie się iego środkiem, *centrum. Geom.* 1, 7. Środek ciężkości ciała, *centrum grauitatis. Hub. Mech.* 90, *Jak. Mat.* 3, 198, der Schwerpunkt. – Środek w czym zachowany miara, miarość, umiarkowanie, średni stopień, die Mittelstraße, der Mittelweg Srzodek trzymaiący, t. i. ani bardzo bogaci ani bardzo ubodzy, naylepsi i naygodnieysi są do urzędow. *Szczerb Sax* 344. Wspaniale umysły zawsze się trzymaią środka. *Pilch. Sen. list* 296. Srzodka się trzymay. *Cn. Ad.* 1086; miara we wszystkim potrzebna, co wczas, to z nas; pomierz się) Srzodkiem przez sam środek w środ, mitten durch, die grade Mittelstraße. Póydziesz dziecię środkiem, być skrzydła gdzie się kmiecia spodkiem, z wód nie nagręzły, gorą ogniem nie zetlały *Zebr. Ow.* 194. Życie iego było bardzo mierne; ani bardzo podłe, ani bardzo drogie, środkiem siedł, ani na tę, ani na onę stronę nie kłaniaiąc się. *Sk. Żyw.* 2, 180, *Sk. Dz.* 106, die Mittelstraße gehen. Wynaleźć drogę, którąby środkiem męzkiego stanu i sromotnego pochlebstwa bezpiecznie prowadziła. *Klok.* 60. Srzodkiem każda cnota iść powinna, skoro bowiem za granicę swéy drogi wyboczy, zaraz przestaie być cnotą. *Mon* 6[illegible]. [illegible]. Srzodek drzewo, sposób, droga do czego; *Crn.* sredbina, umejska; *Vd.* sredina, sredik, sriedilvu, pomozhna sredstwa, podpomush, pomagaviza; *Rs.* средства; Mittel und Weg finden. Chwyciłeś się prawe! stoż to środek rozumny nie iednego do szczęścia *Teatr* 23, 92. Srzodek którego użyłem stał się dla mnie gorszym nad ale samo. *Teatr* 23, 92, lekarstwo gorsze od choroby). Przez środek i pośredniczo, za pośrednictwem, przez, vermittelst, mittelbar durch, mit Hülfe, unter Vermittelung Swatopełk musiał się [illegible] z Krzyżakami, przez środek posła papiezkiego. *Biel.* 493. Dał mi znać przez środek znaiomey osoby. *P. Kch. Orl* 1, 382 *et* 387. Nauka obyczaiow ma człowieka uczynić doskonałym, przez środek dobrych spraw. *Petr. Et.* 2. – *oppos* Łańcuchem się żelaznym po całym ciele bez środku żadnego opasowała. *Wys Kat.* 45; bezpośrednio, bez przekładania żadnego, unmittelbar, ohne Dazwischenliegen SRZODKOBÓYNY ruch ciała, *centrifuga vis*, iakoby boiący się środku, zmierzaiący do oddalenia od średniego punktu. *Jak. Mat.* 4, 139. *oppos* wśrzodmierny *centripeta vis.* SRZODKOŚĆ. *ob.* Srzedność SRZODKOWAĆ. SRZODOWAĆ *Med ndk.*, we środku być, środek trzymać, *Vd* sredovati. *Ec.* средствую; die Mitte halten, in der Mitte seyn *Quanquam via interiacet* aczkolwiek droga w pośrodku była albo [illegible]. Srzodkowała rzeka między nimi. z *Leop.* i *Mach.* 16, 5, była w pośrzeka między nimi 3 *Leop.*). Barwa środkuiąca [illegible] między czarną a białą, t. i. szarawa *Crepl* 153. Barwie między białą a czarną środkował między boiaźnią a zbyteczną śmiałością. *Tr.* Srzodkuią, a czerwonymi być chcą. *Gil. Pft.* 265 *b.* letnimi są, obojętnymi, na dwoie. – §. Srzodkować, pośredniczyć, vermitteln, Vermittler seyn; *Vd.* sredditi; *Ecc.* средостоваться посредствующимъ быть, находящуюся Iak rzodkował i usiłował, że ich pogodził. *Warg. Cez. praef.* C 4. SRZODKOWNY, - a, - e, - ie *adv.*, pośredniczy, za pośrednictwem, mittelbar. Sny boskie są, które od boga lub środkownie, lub nieśrzodkownie wlewaią się. *Sax. pr.* 256. Język *immediate* nieśrzodkownie znak pojmuie. *Sak. pr.* 86, bezpośrednio). Duch S. odnosi się do oyca, iak do produktora nieśrzodkownie. *Smotr. Ap.* 70, - 71. ŚRZODKOWY, - a, - e, SRZODKOWO *adv.*, pośrzodkowy, w środku będący, średni, in der Mitte befindlich, Mittels, *Sr.* s. średowné. Liniia środkowa słońca i xiężyca lą zy środek xiężyca i słońca. *Sniad. Jeo.* 199. Siła ciężkości iest oraz siłą środkową, *vis centralis*, ib. 24. Jeżeli kierunek przechodzi przez środek ciężkości ciała uderzaiącego lub uderzonego, na ten czas uderzenie iest środkowe, *collisio centralis. Hub Mech.* 10. (*opp.* mimośrzodkowy). A kuię niemożna uderzyć inaczey iak tylko środkowo, *centraliter. Hub Mech.* 62 *SRZODLETNI, - ia, - ie, wpolletni, w środku lata będący. *Rs.* межняй, (межняя środek lata); mitten im Sommer sich ereignend. W upały i środletnie znoie Obiegać dla ochłody zdroie. *Zab* 13, 295. *SRZODMIEŚCIE, ia, n., *Ec* средмѣстіе środek miasta, die Stadtmitte. *SRZODMORSKIE skały. *Zab.* 11, 303, wśrzod morza się znayduiące, mitten im Meere befindlich. O brzegi nie łoi Cyterzyńskie, w środmorskim Pafie nie pastoi, *non alto repetit Paphon aequore cinctam. Zebr. Ow.* 260 *SRZODNOCIEŃ, - nia, *m.*, wiatr *boreas. Zebr. Ow.* 3, północny wiatr, der Nordwind; *oppos.* południenic. *SRZÓD OD WIECZERZ wpołowę odwiecerza początek zmierzchu, środwieczerz, die Mitte der Abenddämmerung Gdy chcesz ptaki łowić wieczor, sieć przytrzęś piaskiem na środowieczerz, a gdy chcesz warzan, w wieczor *Crasc.* 849. ŚRZODOPOŚCIE, - a, *n.*, połowa postu, Mitfasten; *Bh.* středopoští, středopůšt; *Slo.* prostred posta; *Bd* srjedpošta; (*Lat.* szredoposzmicza *Quadragesima*); *Sln.* bridopešje; *Pg* srjedopôšje, (*Pg.* srjedopoonisa, *Es.* sridoposnica, cetvorita nedelja korizme, *Dominica quarta quadrag.*): *Rss* преполовеніе, средопостная недѣля. Raz na środopoście, drugi po S. Bartłomieiu *Vol. Leg* 4 *SRZODOPOSNY, - a, - e, Mitfasten die Mitfasten betreffend *Bh.* středopoští. Srzodopostna Niedziela, *Laetare*, *Bh* Trudzielna nedele. W środopostną Niedzielę kto się nie wyspowiada, iuż źle. *Rey Pf. P p* 5, Gdy niedziel po S. Troycy miewamy więcey 24, Srzodopostną na ten czas ewanielią powtarzamy. *Hrlf. Nauk O* 5. *SRZODOSŁONECZNY, - a, - e, (cl. środoziemny), *heliocentricus. N. Pum.* 19. 86, im Sonnenmittelpunct. SRZODOWAĆ, *ob.* Srzodkować. *SRZODOWIECZNY, - a, - e, średnich wiekow, vom Mittelalter Patrzmyż na środowieczne i dzisieysze czasy, *Papr. Gn.* 1002. *SRZODOWIEKI, - a, - ie, w środku wieku swego, mitten in seinem Lebensalter. Cnotliwie i pobożnie żył tu na świecie, Smierć go nam udusiła w środowieckim lecie. *Papr. Gn.* 1019. SRZODOWY, - a, - e, od Środy, den Mittwoch betreffend, Mittwochs: *Bh.* středni [illegible]. SRZODOZIEMNY, - a, - e, (*dfg.* środoziemny) [illegible] położenia planet i komet środoziemne (*locus geocentricus*), i

środo-

środasłonecżne, *heliocentricus. N. Pam.* 19, 81, vom Sonnenmittelpunct; *ib.* 19, 86. SRZODPAŁ, - u, *m., optic. focus*, punkt, do którego zbiegaią się wszystkie promienie światła. *Jak. Mat.* 3, 316, *ib.* 2, 370, der Brennpunct. SRZODPIERSIOWA błona, płeć podłużnie przegradzaiąca, *mediastinum. Zool.* 17; das Bruſtfell. SRZODPOŁUDNIE, około ósméy, dziewiątey w lecie, dziesiątey w zimie. *X. Kam.*, halbvormittag. °SRZODRYNKOWY, - a, - e. w środku rynku będący, mitten auf dem Markte befindlich. Kramnice śrzódrynkowe Krakowſkich sukiennikow, są dziełem Kazimierza W. *Krom.* 568. °SRZODWIETRZNY, - a, - e, śrzedniowietrzny, w środku powietrza będący, mitten in der Luft befindlich. Na śrzodwietrznym niebie. *Przyb. Milt.* 225.

ŚRZODWAGA, - i, ż., z *Niem.*, die Schrotwage, die Blep- oder Setzwage; krokiewka, od podobieństwa do krokwy. *Cn. Th.* 1058; *Bh.* závaji; *Vd.* srinzhni raunik, visha raunaviza, plaiba, sodna mera, merna shnura; *Ru.* уровень. Śrzódwaga, inſtrument do ważenia długości i szerokości, ieżeli tak równo ſtoią, iak woda cicha w sadzawce. *Sol. G.*, 4; cf. Szyowaga. - °§. Śrzódwaga, ryba, *ob.* Szalka. *Chmiel.* 1, 628, *libella.*

ŚRZODWIECZERZ, *ob* Śrzódodwieczerz. SRZODZIEMNY, - a, - e, mittelländiſch; *Boh. et Slo.* prostredzemorj; *Sr.* 1. ſrédiſemacze dahelo wet mera wowotonene; *Vd.* srednozemshkem, *Ic.* средиземный. Morze środziemne iest miesko w środku globu ziemnego, między Europą, Afryką i Azyą. *Dyk. G.* 3, 85 *ob* międzyziemne; *Boh.* ſtredozemne more, *Hg.* sredzemaglsko more; *Sla.* sredzemal, kopmore, *Ru.* средиземное море, (cf. śrzodoziemny). SRZÓDZNACZE, *ob.* Srzednik.

SRZON, - u, *m.*, srzeż, szadź. *Bh.* ſini, ſinowatina, ſinowatka; *Slo* mraz, mrez padli, (*ob* mroz); *Hg.* suzmarár; *Sr.* 1. mroż; *Sr.* 2 mroš, bobmá ſlina, wiwowitſna; *Crn.* yvje, ivje, slàna, (cf. slany; *Vd.* slàna, merzla rossa, mraz. Liela rossa, (*Vd.* srien barſch, szorſtki); *Cro.* mraz; *Rg.* bjelorossa, slàna; *Sla.* slana, rosa smirzuta; *Sla.* mraz; *Ru.* обледь, (cf. obli), иней. *Ec.* слáна, роса смéрзлая, иней; der Reif, gefrorner Thau. Srzon ieſt rosa albo mgła roſłym się czepiaiąca, i na nich marznąca. *Aluk. Resl.* 3, 93. Bog dawa śnieg iako wełnę, śrzon iako popioł sypie. *Bud. Ps.* 147, 16. Srożyła się zima, i ścpiło mglistym powietrze śrzonem. *Mon.* 1776, 1. Gałęzie lasu obsypał śrzon siwy. *Karp.* 1, 50. Srzon padał. *Vd.* je slana padla; *verb.* slaniti. SRZONISTY, SRZENISTY, a, - e, - o *adj.*, pełen szronu, oszedziały, oszeniały, voll Reif, bereift. O iak mię trapią zimna nocne, poranne mgły, mrozy śrzonide. *Vol. Sant.* 56. SRZONOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *e. gr.* koń mrozowaty płeśniwy, pleśni cy maść. *Cn. Th.* 710, ein Braunſtimmel mit weißen Tüpfeln, na ciemney maści, maiący kropki i cętki białe. *Wiad.* SRZONOWY, - a, - e, od śrzonu, Reif-, vom Reif. Liſty lauru zielonego. Ktore się ſtrzał nie boią. Grudnia ś zonowego. *Ryb. Geſ. B* 3, śrzeniſtego, der bereifte Chriſtmonat.

SRZOT, *ob.* Szrot.

S S.

SSAĆ, ssał, ssie, się *cz. ndk.*, *Bh.* ſáti, ſál, ſíu, ſíagi. cycati, (*ob.* cyc), cucati, °cycać, (Oeſterr zuzeln), burmati, burmám; *Slo.* ſu, ſgem; *Sr.* 1. cicam, czeczam, czómam; *Crn.* zusam (cf. *Lat.* sugo, *Angl.* sucan, *Isl.* sugham, *Gall.* sucer, cf. succus, *ob.* sok; *Crn.* suzék, sèsa, s cycek), sèsàm, sisati; *Vd.* zisat, zusat, susat, sasati; (*Vd.* sisek, zisei zesek, s cycek); *Cro* czeczati, cziczati, czeczam, szeszném, (*Cro.* szëszëcz, czeczék, s cycek); *Dl.* cziczam, szaszuem, czecznem, (*Dl.* cziczа, cziczak, doyka, szaszacz, s cyce); *Hg.* szopok; *Bs.* sisati, sasnuti; *Rg.* sisati. *Ec.* ссамш, ссалъ, ссу; *Rs.* самъ, сосу, (*Ks.* сосещъ, сосолъ, сосóчекъ cyce); *Isl.* singa, *Suec.* suga, *Ger.* ſaugen; (cf. cedzić). Zwierzęta ſące, *Ross.* сосущимающія животныя, die Säugthiere, dzieci swe karmią cycami. *Aluk Zw.* 1, 25. Baranek ſący kozę wełnę ma szorſtką. *Mon.* 72, 277. Dziatki ſące piersi matek swoich *Gil. Kat.* 339. Ssący ieszcze, *ob.* Syſak, syaun; Ssesek, *Bh.* cpcáwý, sucawý, posáček; *Vind.* doizhe, doizhek, sesni, persni otrok, seanjozha mladina, mlekku diete, doiniheszh, doinu diete, sesnashek; *Cro.* szeszni; *Rg.* sissalaz, *f.* sissaliza; *Ec.* сосущій, младенецъ грудной; iuż nie ſący *ob.* Odsadzony, odchowany. Ssać dawać, karmić piersiami, cf. °doić, ſáugen, ſaugen laſſen. Rano wſtawszy, gdym chciała dać ſsać małemu dziecięciu, znalazłam go umarłym. *Zal. Teſt.* 192. - *transl.* Człowiek ten puszczał się w wodę ſtoiącą, i dał się ſsać cały piiawkom. *Pam.* 83, 2, 447; dał sobie krew' wyciągać piiawkom). Leżeć iak niedźwiedź mrucząc, a łapę ſsać, nie przyſtoi. *Rey Zw.* 164 *b*, *ob.* łapa, *ob.* niedźwiedź). - §. *fig. tr.* ſsać, wyssać, ſaugen, ausſaugen. Zazdrość wewnątrz ſsie, a przeto zdrowiu szkodliwa. *Kras. Pod.* 2, 184, wewnątrz gryzie, nagt innerlich. Zniewieściałego pana faworyci, Harpie państwa, krew' poddanych ſsały. *Kras. Mow.* 5. SSALNY, - a, - e, od ſsania, vom Saugen, Sauge-. Ssalny, syt ze ſsania *felletris satietas. Cn. Th.* 1058.

Pochodz. *dossać, nassać się, nassywać się; ossać się; ossesek wſſać, wyssywać, wyssywacz; Syssak, Syssun.*

SSTA-, *abbrev.*, z karoſta; *gu. v.*, *Gaz. Nar.* 1, 215. SSTAPIĆ, °SSTĘPIĆ, *ob.* Zstąpić.

S T.

ST! odgłos, nakazuiący milczenie, z cyt! ſt!, ſtille! St! milcz! taka ieſt wola moia; ſt! milcz, wszakżem ieſt pani twoia. *Teatr* 56 *d*, 16.

STABA, STABNIK, STABNY, *ob.* Sztaba.

STAĆ, ſtał, °ſtoał, ſtoi, ſtoię *Med. Contin.*, ſtaiać, ſtawać *Freq.*, *Bh.* ſtati, ſtal, ſtogim; *Slo.* ſtáť, ſtogim; *Sr.* 1. ſtaci, ſtamiu, ſtaham, ſtawam, ſtani, ſtejiu ſtoju, ſtenu, ſtejem, ſtojem; *Sr.* 2. ſtojaſch; *Crn.* ſtáti, ſtojim; *Vd.* ſtati, ſtal, ſtojati, ſtojim; *Cro.* sztati, stoti, ztal, stojm, sztoim, sztájem; *Sla.* ſtajati; *Bs.* ſtati, ſtatti, ſtajati; *Rg.* ſtâti, ſtojatti; *Rs.* стоять, стоялъ, стояло; *Gr.* στῶ, ἔστην, *Lat.* ſtare, *Suec.* ſta, ſtanda, *Isl.* ſtanda, *Angl.* ſtand; *Ger.* ſtehen, (ſtand; geſtanden). Stać na nogach, *actus corporis*, ut leżeć, ſiedzieć, ſtehen, auf den Füßen ſtehen. Pijany na nogach ſtać nie może, tacza się to tam to sem. *Damór. Kaz.* 12. Oſtatek krwi z siebie tocząc, iednak na nogach ſtał. *Gor. Sen.* 177. Sarna na nogach by człowiek °ſtoiała. *Wad. Dan.* 149. Kogo nogi nie bolą, bedzy zdrow ſtał. *Pim. Kam.* 45, niech so-

bie ſtoi). Człowiek fałszywy i tak i owak słowa odmienia, inaze mówi ſtoiąc, inaze siedząc. *Wer Bgl.* 118. Przed kim ſtać, *Ross.* предъ кѣмъ, предъ комъ. Stanie, das Stehen; *qu v.*). – *fig.* na nogach ſtać, na dobrych nogach ſtać, w dobrym być położeniu, auf den Füßen ſtehen, feſt ſtehen Gdyby niewiaſt nie było, światby nie ſtał na nogach. *Burl. A* 4, nie utrzymałby się). Na iedney nodze ſtoiąc sprawić co. *Cn. Ad.* 1015, prędko, igraiąc, iak pioro opalić, auf einem Beine ſtehend. Starzy, co iedną nogą w grobie ſtoią. *Bacł. Luk.* 20, którym śmierć w oczy zagląda, mit einem Beine im Grabe ſtehen. Pod lata moie ſtare, pod zeszły moy wiek, iuż iedną nogą ſtoię w grobie, albowiem z tym światem co godzina rozłać mi się przychodzi. *Smotr Nap.* 24 Człowiek ſtoletni, który lada dzień na mary póydzie, i iedną nogą na łodzi Charonta ſtoi. *Kul. Her.* 179. Nie każdy wie, kto za nim ſtoi. *Alb. z W.* 30; ogląday się za sobą). Stoiąc, *ob.* w ſtoiączki; n. p. Aktor i pozwany w sądzie siedzieć nie maią, ale ſtoiąc maią sprawy swe uczciwie odprawować. *Szczerb. Sax.* 9. – §. ſtoię, bądź nogi mam, bądź nie mam, z nie ruszam się z mieysca ſtehen, nicht gehen. – *pr. et fig.* Stoi Ceres zdumiała. *Ustrz. Klaud.* 58. Czego ty ſtoisz, iak pień zamyślony? *Teatr* 22 c, 64. Próżniactwo woli ſtać i nic nie robić, niżeli się dać do roboty naiąć. *Lach. Kaz.* 1, 324. Wy tylko ſtoicie, I nie russa was i gniew i sromota. *P. Kch. J.* 183. Otoż milczę, iuż ſtoię iak niemy. *Teatr* 34 *b, G.* 2. Iuż gęby więcey nie otworzę, będę ſtał iak głupi *Boh Kom.* 1, 307. Otoż ſtoi cielę! mówże co masz mówić. *Teatr* 30 *b*, 55. Gębę rozdziawił, i ſtoi iak wryty. *ib.* 3, 31. Będę do ſtołu ſtał, wziąwszy widelce. *Pot. Syl.* 555, będę nalegiwał do ſtołu, bey Tiſche aufwarten, mit dem Teller hinter dem Speiſenden ſtehen. Gdzie ſtoię, tam zaraz i mieszkam, bo wszyſtko z sobą noszę. *Teatr* 7 *d*, 14; *cf. infra* ſtancyą ſtać. Tak poiedziecie, iak ſtoicie. *Teatr* 32 *b*, 21, z tym tylko, co macie na sobie, wie ihr geht und ſteht. Sługa, nad którym ſtać trzeba, ni płacy godzien, ni chleba. *Cn. Ad.* 1058, którego przy robocie pilnować trzeba, przynukać, napędzać, dem man auf dem Halſe ſtehen muß, cf. przyſtaw). Czeladzi wiele żywił, o którą się bardzo ſtarał, ſtoiąc częſtokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b*. Nieprzyiaciel iuż nad szyią nam ſtoi. *Star. Ryc.* 55, tuż nad karkiem). Przekleństwo pańſkie zawżdy ſtać musi nad głowami ich, a opatrzność święta iego iuż zawżdy musi być złożona z nich. *Rev Pſt. Yy* 3, unasza się nad nimi, wisi nad nimi, ſchwebt über ihren Häuptern. Stać u prawa, ſtawać, ſtanąć, vor Gericht erſcheinen. Obiecałem mu ſtać u prawa i pomagać mu, *Gor. Sen.* 312. Choć sąd nie naydzie obwinionego winnym, przecię w prawie ſtać musi, iż za czasem może się nań co pokazać. *Bud. Ap.* 126. Stoy! ſtehe! halt! Duszą iest exercerunku kawaleryi, ażeby na słowo: Stoy! koń iak wryty na mieyscu ſtanął. *Kaw. Nar.* 389, *Egſk.* 2, 216. – *Fig.* Stoy, nie mów tak wiele. *Teatr* 46, 4, *Mon.* 65, 557, wſtrzymay się, cf. ſtul!). – *Assimil.* Zegar ſtoi. *Cn. Th.* 1068, nie idzie, ſtanął, nie pomyka indexu, die Uhr ſteht. W hucie mówią: piec idzie, gdy w piecu ruda topnieie, przeciwnie ſtoi, gdy w nim ognia niemasz, gdy ruda nie topnieié. *Oz. Zel.* 80, próżnuie, świątkuie). Woda ſtoiąca, spływu nie maiąca, ſtehendes Waſſer. Wody ſtoiące, są iedne ſtawowe, drugie błotne, trzecie ieziorne. *Kluk. Kop.* 1, 89, *Pam.* 85 2, 447. I woda ſtoiąc gniie. *Off. Bay.* 2; *Slo.* ſtogatá voda hnige a ſmrdi. Przy przeyściu z Egiptu morze i Jordan ścianami ſtały. *Pocies.* 37 – *Similit.* Podpił sobie, często mu w gębie ſtrawy ſtały, nie chcąc iść w usta. *Burd. Tr.* 329, tkwiały, ſie blieben ihm im Munde ſtecken. – *aliter:* ſtoi rzeka, ieziorо, z zamarza. *Cn. Th.* 1068, der Fluß ſteht, iſt gefroren. – Stać na kotwicach, vor Anker liegen. *Warg. Kadz.* 163, *Tom. roln.* 108. Otworem co ſtoi, otworzono co. *Cn. Th.* Dom ich ſtoi ni otworem, i tam mam wolny przyſtęp. *Dambr.* 445, zawsze dla mnie iest otwartym, ihr Haus ſteht mir offen. Tym tylko wieściom do wschodu droga otworem ſtała. *Siem. Cyc.* 354. Skarby me ci ſtoią niebronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. *Fllipt.* Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyięcia otworem, ſkarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92, otworem ſtoi). – Stoiące dobra, leżące, nieruchome, liegende Güter. *Oſtr. P. C.* 1, 28. Wierzyciel długu swego dochodzić ma wprzód na ruchomych rzeczach dłużnikowych, potym na ſtoiącym imieniu iego. *Sax. Porz.* 70. Maiętności ſtoiące, role winnice, domy; ruchome, sprzęty etc. *Petr. Ek.* 129. Jagoda winna nie więcey tylko sześć dni ma ſtać na macicy, gdy się doſtoi. *Cresc.* 534, wisieć, zoſtać na niey Wielkie państwa ſtoią fortunie na celu. *Bard. Tr.* 346, wyſtawione są, ſind ausgeſetzt. Łzy mu w oczach ſtoią. *Teatr* 45 *b*, 64, łzy mu się w oczach kręcą, die Thränen ſtehen ihm in den Augen. Kto się umrzeć boi, temu śmierć w oczach ustawicznie ſtoi. *Paſt. F.* 219, znuie się, der Tod ſteht ihm vor Augen, ſchwebt ihm vor Augen. *Karbona* śmierć, przed oczyma ludzkiemi będzie ſtała zawsze. *Warg. Wal.* 160. Ustawicznie mi na myśli ſtoi; tęsknię za nim. *Teatr* 10, 55. To iest przyrodzenie człowieka, iż zawżdy krzywda iego tuż ustawicznie ſtoi u progu iego, a przed oczyma iego. *Rey Pſt. Uu* 2, złe się długo pamięta). Odkąd droga Dafno nazywasz mię twoim, Odiąd przyszłość błyszcząca ſtoi oczom moim. *Chod. Gesn.* 2, znuie się przed oczami). – §. Stać, ſterczeć, wzgórę ſtać, in die Höhe ſtehen. Komu kołnierz nie ſtoi, Niech tych żartów nie ſtroi, W ſtroynych się dziś kochaią. *Dwor.* A 3, kołnierz ſtoiący był w modzie, znaczył modnych, ein ſtehender Kragen. – *§. Stoi w piśmie etc; pisano iest, es ſteht geſchrieben. Daley ſtoi w piśmie, iż wyznawali świadectwo iego. *Rey Ap.* 61. W piśmie S. tak ſtoi, że gdy . . . *Biel. Hiſt.* 4. W gazecie Lipſkiey ſtało, że między Prussami a Austryą ſtanął traktat. *Pam.* 85, 1, 320. Pisze Jozefus o tym tak, iak wyżey ſtoi. *Biel. Hiſt.* 68. Ta *kapitula na ten czas ſtała na końcu xiąg, z *Leop. Eſter.* 10, znaydowała się). – §. *durationis*, ſtać, trwać, dauern, ſtehen, bleiben. Bitwa ta była sroga i długo dosyć ſtała. *Biel.* 109. Ski bitwa ſtoi, więźniami się nie bawić *Tarn. Hiſt.* 162. W tym roku mrozy ſtały, aż do Św. Jerzy od Marca. *Biel. Sar.* 287. Sym 40 dni ſtał. *Biel* 405. Konsylium Bazylyskie ſtało ośm lat. *Biel.* 510. Maxymilian od Władysława był porażon; ſtała ta waſń między nimi kilka lat. *Biel. Sa.* 275. We dni iarmarkowe, póki iarmark będzie ſtał, przedawać im wolno. *Herb. Stat.* 325. Jeszcze w rozmowie ſtali. *Zebr. Ow.* 100, *nondum memoratis omnibus*, ieszcze nie ſkończyli byli). Stoi trybunał, agituie się. – Stać

lata u kupca, u rzemieślnika, seine Lehrjahre ausstehen *Tr.*, terminować. - Ospa stoi, die Blattern stehen. Dobrą ospę sowiemy, która podług zwyczaynego biegu, czasy lub klimata swoie odprawia. *Krup.* 3, 352. - §. *perseverantiae*: Stać w czym, na czym, przy czym, *phys. et mor.* nie ruszać się, fest stehen, stehen bleiben, beharren. Stać w mierze, nie wahać się, kroku nie odmieniać, im Gleichgewichte stehen bleiben, in einerley Lage bleiben. Proszę was Pana, ktoy w mierze, nie ruszay się (rechtuiąc). *Teatr* 26 c, 118. Ze strachu tak drżę, że stać nie mogę w mierze. *Teatr* 43 b, 55. Księżyc nigdy w mierze nie stoi, raz szczupleie, drugi, coraz bierze. *Pot Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069. W swéy kłobie stoią. *Rey Zw.* 18, nie przestępuią, nie przekraczaią). Stoi w brzegach. *Cn. Th.* 1098, nie przelewa). Nieprzyiaciele położyli się obozem u edaleko od nas, ale tego dnia Polacy w pokoiu stali, *Stryik.* 392. Stóycie podpasani w prawdzie, przyobleczeni w pancerz sprawiedliwości, *Gil. Kat.* 317. Obieraliśmy się do Chrystusa na wiarę za iego. Stóymy w słowie i w powołaniu naszym. *Sk. Kaz.* 294, *stare promissis*). Poganie mocniey w swoich obrządkach stoią, niż chrześciianie. *Sk. Dz.* 1059. Patryarcha iakóm stał czasu ustąpienia swego mocną wiarą, na obietnicach bozych zasadzoną. *Zrn Pst.* 3, 595. Gdy złodzieiy, który powołał, na tym, co wyznał, do końca stoi, a z tym i na śmierć idzie . . . *Sex Post.* 7. Czyń co chcesz, ia w tym stoię, co słyszysz, i stać będę. *Sk. Zyw.* 72. Stoię przy tym, i nie odmienię zdania mego *Pilch. Sen. list* 1, 68. Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiey przy tymże stał, co i pierwey, i drugie 7 dni wytrwał, i ieszcze go stałecznym znaleźli. *Sk. Zyw.* 2, 241. Dzierżże to mocno, stoy przy tym mocno, nie unoś że się za czym innym. *Rey Ap* 20. Jak mur mocny przy cnocie stał. *Sk Dz* 806. Stał do skonania przy słowie swoim. *Gor. Sen* 332. Piłat stoiąc przy swym zdaniu stale, Rzekł, com napisał tom napisał. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 4 b. Przy swoim zdaniu stoi zarliwie. *Post. F.* 291. Zaiuszeni przy uporze stoią. *Zoyl. Dr. C.* Stoią w onych *uporach swoich. *Rey Pst. Rr* b, nie ustępuią, nie ulegaią). Ofiaruie ć on pokoy, lecz przy bronie stoi *Jabł. Tel.* 151. Pokaże to każda iego sprawa, Że stoi zawsze przy sprawiedliwości. *P. Ath. J.* 120. Stać przy kim zdaniem, obroną, pomocą, trzymać z kim, pomagać komu, stronę iego trzymać, jemandes Seite halten, es mit ihm halten, bey ihm stehen, ihm beystehen. Stoy mocno przy mnie, wierny kollego. *Hor.* 2, 103. Cleo przy Michale stali, puścili się na burdę. *Sk Dz.* 825. Nadobrego pasterza należy, żeby pasł owieczki drugą żeby przy nich stał *Damer.* 611, żeby ich nie opuścił). Położanie przy pierwszym książęciu swoim statecznie stali, nie chcą przyiąć Skargayła. *Stryik.* 429. Bolesław sprawował królestwo dobrze; i dlategoż mocno przy nim stali wszyscy, ani ich ustraszyły sąsiedzkie poselstwa. *Biel.* 93. Bił na tych, co przy cesarzu stali. *Sk. Dz.* 1094. Skoro szczęście sfaluie, iakoby nie znali, Odbieżą, co przy tobie stać ubiecowali. *Rud. Ep.* 132; cf. Odstać). - *Simil.* Potępiaią drugich, iakoby prawda za niemi stała. *Sk. Dz.* 311, na ich stronie była, za niemi świadczyła). Nie tylko te przykłady za naszą rzeczą stoią; ale też . . . *Glicz. Wych. R* 4 b. Te słowa za naszą sentencyą stoią. *Glicz. Wych. K* 3, iéy dowodzą, za nią mówią). - § Stoi co dobrze, pięknie, z wydaie się dobrze, es steht gut, läßt gut, sieht gut aus. Naczynia z drzewa iaworowego pod pokostem bardzo cudnie stoią. *Cresc.* 466. We dwa rzędy sadzony ogród kształtnieyszy stoi *Zim. Siel.* 281. Niech się nie kwapi na białą głowę, którąby płcią albo brwiami dobrze stała, ale coby była cnotliwa. *Glicz. Wych. A* 5, coby pięknie wyglądała). - §. Stać na czym, stać czym, polegać na czym, wspierać się na czym, zasadzać się worauf beruhen, sich worauf stützen, gründen, durch etwas bestehen, sich dadurch erhalten. Piękność na mniemaniu stoi. *Gor. Dw.* 51. Pan poddanemi a poddani panem stoią. *Rys. Ad.* 54. Miasta nie domami, ale ludźmi stoią. *Opal. Sat.* 179. Ustawami i mężami miasta stoią, nie murami. *Cn. Ad.* 1215. Ludzie ludźmi stoią; człowiek się bez człowieka nie obeydzie. *Lub. Rex.* 95. Jeśliby mocarz powstał sam przeciwko sobie, toć się już rozdwoił, i nie będzie mógł stać, ale już koniec ma. 1 *Leop. Mars.* 3, 26. Woyskami państwa wszystkie stoią i stały. *Karp.* 7, 62. Tatarowie niczym innym nie stoią, ieno prędkością swą; a druga, że wielką nędzę śnierpieć mogą. *Biel.* 577. Dwiema rzeczami Rzeczypospolite stoią, woiennych ludzi męstwem, a uczonych rozumem. *Gor. Hist. ded.* Temi dwiema rzeczami Rzplta stoi, nagrodą poczciwych spraw, a złych karaniem. *Gor Dz.* 106. Słusznością państwa stoią, nieprawością giną. *Zab.* 10, 26. Bez rządu żadne państwo długo stać nie może, *Star. Mon.* a 2. Nierządem Polska stoi; lepiey, żeby rządem stała, i mocnieyby stała, i bogatszą była. *Lek. C. . . ., Dyar Gr.* 296. Ogień ma materyą, którą stoi, to iest, drwa, które trawi. *Karnk. Kat* 211. Otom rodzica wasza, was *dwoykiem stoiąca, *vestra parens, vobis animosa creatis. Zebr. Ow.* 143, szczycąca się wami, steht auf euch. Gotlandya urodzaiem, bydłem, i innemi rzeczami dobrze stoi. *Gwag* 434; płuży, opływa; dobrze się ma, befindet sich wohl, im Ueberflusse. W ten czas świat może dobrze stać, kiedyby go mądrzy ludzie sprawowali *Glicz. Wych. K* 8. Kmita ludzie uczone przy sobie bawił i niemi stał. *Biel* 542, przez nich słynął, er blühte durch sie, wurde durch sie berühmt. Rozumne rozmowy, toć to zabawy są ludzi sędziwych; temi oni, okrom tańca, okrom muzyki, dobrze stać mogą. *Gor. Dw.* 96, sie können dabey wohl bestehen. Jeszcze w skrzydle lewym była nadzieia, gdzie wszystka iuż stała summa rzeczy. *Tward. Wł.* 81, wszystko na nim się opierało, od niego zawisło, na nim się zasadzało, gruntowało). Aby wszystkie wody z saméy pary miały pochodzić, to żadną miarą stać nie może: *non est concedendum Syst. sk.* 27, utrzymać się nie może upaść musi). A iakoż to stać może, że kapłan uczynkami boga się wyrzeka? *Smotr Lum.* 40, iak się to zgadza?). *Similiter*: Swawola żadnym obyczaiem stać nie może pospolu z szlachectwem. *Star. Ref.* 29, iść z sobą, können nicht mit einander, bey einander bestehen. A iak to z sobą stoi, w mnieyszéy rzeczy obawiać się prawo przestąpić, kiedyś ie w większéy nierownie zgwałcił? *Pilch. Sall.* 92. Chcę w iéy sercu wyczytać, iak stoi względem swey powinności. *Teatr* 26, 131; iak się ma, wie es sich verhält. - §. Stać stancyą, gospodą, mieszkać, *Slo.* stajati, *Bo.* stati, stanovati, pribivati, *Ec.* cmáncmi-

sobamь, (cf. *Rs.* спáнствовамь wędrować, podróżować, *Rs.* постоялецъ, постоялышникъ komornik). Nie daleko od tey ſtancyi ſtał ſławny bogacz. *Zab.* 13, 206. Pokażę Wc Panu pokoie, w których ſtać będziesz. *Teatr* 17, 20. Jak dobrze ſtoisz Szambelanie! *Teatr* 33 *d*, 73. Smierć podróżnie w iednym gościńcu i Kupido ſtali. *Wad. Dan.* 218. Kto do mnie zaiedzie na nocleg, musi tak zapłacić, iak gdyby cały tydzień ſtał na Krakowſkiém przedmieściu. *Teatr* 28 *b*, 6. Ten to ieſt mąż święty boży, co to u nas ſława często. 1 *Leop.* 4 *Reg* 4, 9. Do tego domu wſtąpiny, gdziem gościnę z wygodą zawsze ſtawał. *Teatr* 42 *d. B.* Gdzież ſtoi gospodą twóy kapitan? *Teatr* 24 *c*, 96. Móy Pan ſtał garnizonem o dwie mile od wspomnionego zamku. *ib.* 42 *b*, 176. – *Simil.* Woyſka obozem ſtoią. *Lgſk.* 97, obozuią obozem leżą. die Armee ſteht im Lager. – §. Stać za co, ręczyć, zaręczać, odpowiedzieć, odpowiedzialnym być za co. wofür ſtehen, gut dafür ſtehen, gut ſeyn, *Vd.* za koga ſtati, se zalushiti). Pan nam pewnie obiecuie się ſtać za szkodę. *Rey Pſt. O o o* 4. – §. zaſtąpić, vertreten, erſetzen. W domu nie pytay chłopca czy kucharki, Sam ſtał za wszyſtko, za wszelkie szafarki. *Jabł. Ex.* 46, *ob.* ſtanąć, n. p. głod ſtanie za kuchmiſtrzą). – §. *Pretii, valoris*, ſtać, wartać, ważyć, *Rs.* стоить, стоилъ, стоило; werth ſeyn, (im Preiſe ſtehen). Pruſki Miſtrz chciał Łokietkowi Pomorſką ziemię zapłacić, iako ſtoi. *Biel.* 177. Stoi więcey, niż iako przedano. *Gor. Sen.* 427. Mądry wierny przyiaciel, więcey królom ſtoi, Niż woyſka tryumfalne. *Jabł. Tel.* 101. Pokazał im dyamenty, pytaiąc się, czegoby *się mogły ſtać. *Klok.* 26. Lewkowy taler 66 groszy ſtoi. *Dow. A* 2 *b.* Ona kotlinka nie ſtoi 20 groszy. *Goſt. Gor.* 6. Prosiłem, aby na te rzeczy dał ſto szkutów, iakoż, że ſtały więcey, rad uczynił. *Warg. Radz.* 349. Wsiąwszy z sobą, co więcey ſtało, mniey ważyło, uiechali. *P. Kch. Orl.* 1, 240. Stoi za tyle, waży tyle, warta tyle, es ſteht ſo hoch im Preiſe, iſt ſo viel werth. Kazał zapłacić one drwa, za co ſtały. *Baz. h. t.* 140. Agnus Dei, drzewo S. Krzyża w złoto oprawne i dyamenty, ſtało to przynaymniey za dwieście szkutów, krzyżyk na szyi ſtał czterdzieſtu czerwonych złotych. *Warg. Radz.* 349. Ziemia ta ſtoi za cztery ſta łotów srebra. 1 *Leop. Gen.* 23, 14. Leda co przed się wziąwszy, co nie ſtoi za grosz, mogą sobie za tysiąc złotych oszacować. *Rey Zw.* 155 *b.* Strzałka, która za grosz ledwo ſtoi, całowicka zabiia. *Falib. N.* 2. Jeſt tak dłużny, że iego maiętność za to nie ſtoi. *Gor. Wł. D* 2 *b*, tyle nie warta, tyle nie wynosi, beträgt nicht ſo viel, macht nicht ſo viel aus. Iżonę i z dziećmi za to nie ſtoisz, czym zapłacić masz. *Rey Pſt. Tt* 4, wszyscyście tyle nie warci). Nędznику, ciężkaby to była zapłata twoia, ty sam i z duszą i z ciałem, nie ſtoisz za przeſtępek swóy, a tu się zapłacić obowięzuiesz. *Rey Pſt. Tt* 4. Po czwartéy żonie Jagiełło żadnego posagu nie wziął; ale ſtała za niego, gdy mu dwóch synow przeiźdźiła, *Stryik.* 520, powetowała, nagrodziła mu to, ſie vergütete ihm das. Podporę ſtarości naszey odjąłeś nam, a te pieniądze za to nie ſtoią; za bogactwa nam ſtało patrzeć na syna naszego. *Sk. Zyw.* 2, 334. Gdyby na to świadectwa z pisma nie było, zezwolenie w tym świata wszyſtkiego ſtałoby za rozkazanie; bo wiele rzeczy, które się za podaniem kościelnym chowaią za pisany zakon ſtoią. *Sk. Zyw.* 2, 223. Jeden mądry ſtoi za dziesięć głupich. *Cn. Ad.* 305. Każdemu zwyczay ſtoi za drugie przyrodzenie. *Rey Zw.* 28. Tysiąc rozkoszy nie ſtoią za iednę mękę. *Burl. A* 4. Ah ty sama możesz mi ſtać za wszyſtko. *Teatr.* 38, 189. Dla miłości za fraszkę ſtoi i rzecz niebezpieczna. *Zbyl. Lam. A* 3. Nie ſtoi za moie. *Cn. Ad* 656, es hat ſich nicht verlohnt. Stoi za moie, *eſt operae pretium. Cn. Th.* 1068. Każdemu śmierć iego ſtoi za dzień pański. *Rey Ap.* 40. Już umieiętność za nic prawie ſtoi. *P. Kch. J.* 145. Każda za nic nie ſtoi, i każda nie płaci, Która cnotę i czyſtość raz utraci. *P. Kch. Orl.* 1, 209. Sokrates i Kato i wszyscy filozofowie za nic ſtoią u niego. *Gor. Dw. K.* Nauka dopomaga nam, abyśmy u pana boga dobrze ſtali. *Glicz. Wych. G* 7 *b*, dobrze położeni byli, przyiemnymi mu byli, gut bey ihm ſtehen. Wiele rzeczy, chociaż są przez się dobre, iednak kiedy ie kto nie na czas czyni, za nic nie ſtoią. *Gor. Dw.* 70. Tytuł w chorobie nie ſtoi za iaie. *Bies. A* 3. Serce, męztwo, uroda, dzielność, obyczaie, Te rzeczy w niedoſtatku nie ſtoią za iaie. *Czech. Tr. B.* 1, *Błoż. tl. B* 2 *b.* – *§. Więcey mię ſtoi, niż gdybym był w kramie kupił, *conſtat mihi carius, Mącz.*, więcey mię kosztuie, es kommt mir mehr zu ſtehen, als wenn... – §. Stoię o co, *dbam o co, *trwam o co, ſich worum etwas machen, etwas achten, Oeſterr. anſtehen um etwas Co ia tam ſtoię o twego oyca? u nas żołnierzy krótka ceremoniia. *Teatr* 55, 65. Chcę Wc Pani pokazać, iak o iey łaſkę ſtoię. *Teatr* 6, 61. Nie ſtoię, ani o tysiąc Augustynów, ani o tysiąc Cypryanów, by przeciw mnie ſtanęli. *Birk. o Ex.* 12, *Teatr* 37, 163. Kto o pieniądz nie ſtoi, za pieniądz nie ſtoi. *Jag. Gr. A* 4 *b.* To mam, o co nie ſtoię, nie mam, o co ſtoię. *Groch. W.* 229. Nie ſtoię o twą łaſkę. *Cn. Ad.* 656. O nic, bylem się zemściła nie ſtoię, Obmów, osławy żadnéy się nie boię. *P. Kch. J.* 417. – Stać o co, ſtarać się o co, ſich um etwas bewerben, bemühen, darnach trachten, umthun. *Ambire puellam*, ſtać o którą pannę t. i. w małżeńſtwo pożądać. *Mącz.* Prawodawca mniey powinien ſtać o ukaranie, iak raczéy o zapobieżenie zbrodni. *Oſtr. P. Kr.* 1, 40. Niech dzieci z dzieciństwa poznaią, o co maią ſtać; a czego się wyſtrzegać, *Modrz. Baz.* 37. Eleazar zawżdy ſtał o to, aby szkodził Symeonowi. *Jer. Zbr.* 171. Prześladowanie gwałtowne było od tych, którzy na tym ſtali, aby zatłumili wiarę chrześciiańską. *Bial. Poſt.* 240, sadzili się na to). Przyciągnął kniemu, i o tym ſtał, aby dobył miaſta. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 3. Kochamy się w świeckich marnościach, pożądliwie po nich ſtając. *Fur. Um. E b.* *In malam partem:* ſtać komu na gardło, i t. d., naſtępować na gardło, o zdrowie ſtać, einem nachſtellen, ihm nach dem Leben ſtehen. *Facere inſidias*; ſtać na kogo. *Mącz.* Wyraźnie mu wszyſtko powiedziano, Jako na zdrowie Gotfredowi ſtano. *P. Koch. J.* 510. Nie ma w głowie téy myśli, żeby sobie sam miał ſtać o zdrowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 135, żeby się zabił, zdrowiu swemu szkodził). Poſtanowili między sobą bracia, aby iedeń drugiemu na gardło nie ſtał, ani maiętności naiźdź. *Stryik.* 372. To dziw, ſtać temu na śmierć, co cię tak miłuie. *P. Kch. Orl.* 1, 109. Saul przeciwił się Dawidowi, i ſtał na to mocno, aby go ſtracił. *Jer. Zbr.* 90. Z każdego próżnego, nierzkąc kłamliwego, i na krew ſtoiącego słowa, *liczbę oddamy w dzień sądny Panu. *Veryſ pr.* 42, śmiercią grożącego). Syna, iakby mu po koronie ſtał, udawić kazał. *Fur. Uw. G.* Wacław oglądać się musiał

za Zygmunta, który pod nim stał o iego państwo. *Biel.* 246. Absalon oyca niepomału trapił, i o królestwo iego pod nim stał. *Gil. Pst.* 128. Weź dziecię i wroć się do ziemi żydowskiey; iużci zmarli oni, którzy stali o śmierć dzieciątka. *Zyw. Jez.* 44, die ihm nach dem Leben standen. Luth.). Już wszyscy zmarli, którzy stali o twóy żywot. 1 *Leop. Ex.* 4. – STAĆ, stało, staie *Impers. ndk.*, °zstać *dk.*, stanie *Fut.*, stawać *Contin.*, staie czego, s ieść tego dosyć, dostawa, dostaie, wystarcza, ieść °s to, nastarcza, starczy, zureichen, zulangen, hinreichend seyn, auskommen, ausreichen. Ogień gore tak długo, póki stawa drew, iako skoro spali one, a nie przyłożysz, natychmiast gaśnie; także i w kaganku tak długo się świeci, pokąd ma dostatek oleiu. *Syxt. Sk.* 162. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u mnie w momencie. *Teatr* 19, *b*, 7, ein anderer hätte ein ganzes Jahr damit genug zu thun. Raz staie, drugi raz nie dostaie. *Haur Sk.* 179. Na przysmaki muai stawać; a na oyczyznę niemasz. *Star. Ref.* 41. Filonie, poki tych oczu stanie, Póki mi serce bić nie przestanie, Póty mi będziesz nad wszystko miły. *Karp.* 4, 3, poki te oczy widzieć, trwać, nastarczać będą, so lange meine Augen hinreichen, dauern, sehen. Chwalić będę pana, poki iednom żyw, a będę śpiewał bogu, pokądmię iedno stawa. *Radz. Ps.* 146, 2. Będę cię wielbił moy Panie, Poki mię na świecie stanie. *J. Kch. Ps.* 38, pókim żyw, so lange mein Leben reicht, dauert. Następcy posłuszeństwa winni być nie mieli, dokądby było zstawało w żywocie króla starego oyca. *Herb. Stat.* 6,, pókiby on żył). Teraz się uczą, gdy czas masz, pókić czasu stawa. *Paszk. dz.* 47. Coć gardła staie, zyczysz. *Sim. Siel.* 57. Na świecie ten wyżey siedzi, kogo więcey staie. *Bratk. K* 2 *b*; kto maiętnieyszy, bogatszy, możnieyszy, vermögender, begüterter, mobilabender. Jak kogo zstaie; iak kto przemoże. *Cn. Ad.* 301. Dosyć ci ieść mieć iednę suknią szarą, albo więc dwie, ieśliby oyca w tym zstać mogło. *Gliez. Wych. P* 2 *b.* Tak krawiec kraie, iak mu materyi staie. *Teatr* 20, 99, iak go sukna staie, cf. podług stawu grobla, cf. piędzią się mierzyć), – *Negativ*: nie staie czego; s nie wystarcza, braknie, zabrakło. es gebet ab, es mangelt, reicht nicht zu, ist nicht hinreichend. Gdzie wilczey skóry nie zstaie, lisiey nadstawić; rozumem dopiąć, gdzie siły nie zstaie. *Cn. Ad.* 1012. Nie staie mi głowy, nie wiem co na to rzec. *Bard. Tr.* 361. By się to wszystko wyliczać miało, słówby mi nie stało. *Gor. Wł. R* 4. Zaprawdę dniaby nie nie stało, bym wszystko wyliczyć miał. *Baz. Sk.* 58, *Kosz. Lor.* 28, *Hrbst. Nauk. L* 3. Kiedy ci Polskich słów nie stanie, pożycz z Czeskiego języka. *Gor. Dw.* 47. Hetman obawiał się, by mu zboża nie zstało. *Warg. Cez.* 145. Tego tylko do nędzy Troianom nie stało. *Bard. Tr.* 225. Gdy mu swego nie stało, na cudze się rzucił. *Biel.* 475. – Staie mię na co, s mam z to, zdobywam się na to, wystarcza mi na co, ich habe dazu Kraft genug, ich kann es zu Wege bringen, ich bins im Stande; es übersteigt nicht meine Kräfte. Niemały upominek daie, kto daie, co może, i na co go staie. *P. Kch. Orl.* 1, 2. Zobaczy gdzie nową szatę, bindę; wnet ią na to stanie. *Jeż. Ek. F* 3. Przypatruiąc się twoiemu rymowi, I mnie się pisać zachciało, oddaię memu nauczycielowi Wiersze, na iakie mię stało. *Karp.* 1, 175. Słucham pytań iego, i iak mię stanie, odpowiadam na nie. *Teatr* 2 *c*, 22; so gut ich kann. – §. STAĆ się, *Fut.*, stanie się, *Rec. ndk.*, °zstać się *dok.*, stawać się *Contin.*, staie się *Pr.*, *Bh.* stat se, stal se, stane se; *Sr.* 2. še stasch, še dostasch, dostanusch; *Sr.* 1. stabnu so; *Cen.* zikam; *Rs.* сталься, сталемься; dziać się, geschehen, vorfallen. Co iest to, co już było, ieno to, które ieszcze będzie; co iest to, co się już stało, ieno toż, co się ieszcze stać ma? *Leop Eccles.* 1, 9. Co się już stało, trwóży ią, iakoby się stać dopiero miało. *Ustrz. Klaud.* 38. Co się dziś nie stało, iutro się stać może. *Off. Str.* 7, *Gor. Sen.* 210. Co się stało, rozstać się nie może. *Cn. Ad.* 103, *Ner. Tac.* 3, 13, co się stało, odstać się nie może. *Gor. Dw.* 342, *Gor. Sen.* 398, *Teatr* 29, 69, *Gor. Dw.* 104. Co się stało, to się stało. *Teatr* 54 *c*, *D* 2, geschehen, ist geschehen!). Ha! stało się. *Przyb. Ab.* 145, darmo!). Co nie chcesz, być się stało, nie czyń to drugiemu. *Teatr* 42. Ja się troszczę, by się co nie stało, *Teatr* 42, *D b*, nieszczęścia się boię). Cóż ci się w łeb stało! *Bard. Tr.* 254, czy ci się w głowie pomieszało!). Amen! niech się stanię! *Groch. W.* 20; es geschehe also! es werde wahr! Stań się wola Pańska. 1 *Leop. Act.* 21, 14. Nie staway się wola moia, ale twoia. *Leop. Luk.* 22, 42. Pilnować będziem, aby się stało, co się tu umówi. *Jabł. Tel.* 147, żeby do skutku przyszło). *Factum*, °Stana rzecz, t. i. która się stała. *Mącz.* Naród nasz żadnéy wiadomości o téy takiéy na synodzie °stałéy się tyranii, nie słyszał. *Smotr. Ap.* 88; udziałanéy, uczynionéy). – §. Stać się czym, s zostawać czym, etwas werden; *Slo.* stáwám se; *Sr.* 2. worđowaśch, worđowaśch; *Ecc.* содѣлаемься, содѣлаемаемься. Siostra iego matką mi się stała, a mąż iéy oyrem. *Teatr* 54 *d*, *D* 2. Skoro choć iednę wina butelkę wypiie, wnet staie się miłym i wesołym. *Mon.* 69, 76. Poświęcaycie się, a stańcie się świętymi. 1 *Leop. Lev.* 20, 7, bądźcie świętymi. 3 *Leop.*). Z świętym *świętym się staniesz*, a z przewrotnym *sprzewrotnieiesz. Zrn. Pst.* 3, 683 *b*. Z iakim kto przestaie, takim się sam staie. *Boh. Kom.* 1, 56. Na te słowa: bóg stał się człowiekiem, przyklękamy. *Sk. Kaz.* 554. Słowo stało się ciałem, t. i. wcieliło się, przywzięło ciało, t. i. z ciałem się zjednoczyło. *Gil. Kat.* 202. Jan S. pisze o wcieleniu się syna bożego, albo o iego staniu się ciałem. *Salin.* 2, 149, Fleischwerdung, Menschwerdung. NB. na wyrażenie stania się czym, służy u nas zakończenie czasowników niiakich wychodzących na – *ieć*, n. p. stać się czerwonym, s czerwienieć; podobnież czerniać, drożeć, tanieć, sprzewrotnieć i t. d. – §. *Cum Nominativo*: Rzekł bóg, niech będzie światłość, i stała się światłość. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 3, es werde Licht, und es ward Licht. Luth.). Rozumie S. Jan przez to słówko stania się wszystkich rzeczy, stworzenie. *Salin.* 2, 455, das Werden, Entstehen, die Schöpfung. °I stał się wieczor, i stał się zaranek, dzień pierwszy. *Bibl. Gd. Genes.* 1, 5. Zstał się wszystek wiek Lamechow 777 lat. *Leop. Gen.* 5, 30, było wszystkich dni iego. *Bibl. Gd.*). – Stać się w co, s przemieniać się w co, stać się czym innym, niż pierwéy, przeyść w co, iść w co, przewierzgnąć się, przeobrażać, zu etwas werden, sich in etwas verwandeln. Śpiewał, iako się w łeb Cyana w okamgnieniu stała. *Pot. Arg.* 287. – °§. Natchnął bóg w twarz Jadama tchnienie żywota, i stał się człowiek w

duszę żywiącą. *Sk. Kaz.* 208, nabył duszy, obdarzonym został duszą. - §. Łukasz Ś. świadczy, iż się do niego stało słowo Pańskie. *Zrn. Pſ.* 5, 77, działo się, dało mu się słyszeć, zjawiło mu się.

Pochodz. *dostać, dostawać, dostałość, dostały; dostayny, dostoyność, dostoiństwo, nastać, nastawać; obstać, obstawać; *ostać, ostatni, ostateczny ostateczność, odstać, odstawać; postać* Subſt., et Verb. *postać, postawać, postoy! podstać się; przestać, przestanek, nieprzestannie; poprzestawać; przystać, przystoyny, przystoyność, przystawać; rozstać się rozstaynie, ustać, ustoiny, wstać, wstawać; zmartwychwstać, zmartwychwstanie; odewstać, odwstawać, powstać; wystać, wystawa, zastać, zostać. - Stanąć, stawać, stanie stanienie; staynia, staienny; iednostayny, iednostayność, stolić, stały, stałość, stal, statek, stateczny, statecznośc, stathować, dostatek, niedostatek, stanie, stadnik; stadło, stog, stągiew; stół, stolik, stołek stołowy, stolarz, stolnik, podstoli; stolec; stolica; stołeczny; nastołka; - stawić, staw, stawka, stawiączka, stawiarka, stawidło; dostawić; nastawić, nadstawić; obstawić, postawić, postaw, postawa; podstawić, podstawek; przestawić, przystawić, rozstawić, ustawić, ustawa, ustawiczny, ustawiczność; wstawić, wystawić; zastawić, zastaw; zostawić. - Stan, stanczyk, stanowy; stacya, staciwy; Stanisław, stanowić, stanowiciel, stanowisko, postanowić, ustanowić, zastanowić, zastanawiać. - Sto, stami, dziesięć, trzysta, pięćset etc. - STACH, - a, m., zgrubiałe dem. nom. proprii* Stanisław, Stenzel, Stanislaus Przebacz Waść; rozumiałem, że do Stacha gadam *Teatr* 52, 11; *ob.* Staś. STACIWY u krosien, *licinae et fulcra textorie. Cn. Th.* 1058; das Stellwerk, die Stückhölzer des Weberstuhls; *Bosn.* stan, krosna za tkatt. *textrina.* STACYA, - yi, f., postawienie, miejsce zastanowienia, przystawo, die Station der Standort, Verweilungsort; *Bh.* stawunk; *Sr.* s. lehwo; (*ſ. d.* stanuj lishe, s kwatera· *Cro.* stacyun, s kram, sklep kupiecki) *Rs.* станъ, (*cf.* stan); станцыя, (*ob.* stancya), гостиница; (*Ec.* станчикъ, karczma). Wybrawszy się z prazzy, po mieszkaniach abo stacyach swoich bawili 40 lat 3 *Leop. Ex.* 17, 1. Stacya pocztowa, die Poststation, *Rs.* нмъ; (*cf.* stoyka). Stacya, mieysce, gdzie geometra z instrumentem stanie w rozmierzaniu gruntów. *Sol Geom.* 7, stanowisko, der Standpunkt, Standort Stacya kościelna, postawienie die Bethstatt, der Tritt, die Station bey einer Procession. Mowy publiczne czyli kazania, i stacye pod czas adwentu i postu, nie będą miewane tylko od kapłanów. *N. Pam.* 21, 309. Stacya okrętów, stanowisko, die Schifferbede. *Tr.* - 2) stacya, powinność żywienia i opatrowania przejeżdżających dworzan lub żołnierzy, das Ablager, die Aufſpann, die Ab, die Abung, das Abungsrecht das Recht des Landesherrn, bey ſeinen Unterthanen einzukehren und ſich und ſein Volk verpflegen zu laſſen. Stacya, *ſtacio*, albo stan, wolność panuiącemu, lub dawniey fundatorowi, albo panu, bawienia bezpłatnie w dobrach, przez które przeiechdża *Czack. pr.* 67. Ubogim chłopkom po wsiach stacyą naszym draganom, hayduków wydawać każemy, lubo to na wesele, lub na odpust do Częstochowy, lub na seym do Warszawy iedziemy *Star. Ref.* 29, wir zwingen die armen Bauern unſern Dragonern ꝛc. die Abung zu ge-

ben. Wydaliśmy tak wiele poborów, tak wiele stacyy, że nam wsi i miasteczka bez ludzi zostały. *Star. Ref.* 1. 1. 18. Stacyi, która teraz oyczyznę wniwecz obrocila, żadnemu żołnierzowi dawać nie powinien, iako iey też za oyców naszych nigdy nie dawano; dopiero to Stefan piechotnawoiey Węgierſkiey kazał dawać chłopom ieść, ale przynę do wozu nic od chłopa nie brano. *Star. Ref.* 19. Żadnych stacyi albo rozkazowania albo zlęgowania w dziedzinach niczyich nie będziemy czynić, a ieśli potrzeba nad tego przyciśnie, żebyśmy stanie tam czynili; tedy wszystkich nas zapłacić. *Herb. Stat.* 261, *Jag* 1433) Zamienione za Piastów na pieniądze powinność nazwaną stan, *hospitatio principum*, czyli stacye, to ieſt, obowiązek włościan do żywienia i utrzymywania dworu książęcego we wszystkich dobrach ziemiańſkich, przez które książę przeiżdżał *Nar. Hiſt.* 2, 259 *et* 86. *et* 6, 260. - §*. *alter* stacya pewny wyznaczony obrok ordynarya, prowizya Munitio visio, ausgeſetzter Unterhalt an Lebensmitteln. W wielkich domach potrzeba oddzielić stacyą na rok, na miesiąc etc., co zadanie naszwyż od rocznego wychowanie, to przedać może. *Petr. Ek.* 14. *STACYONARZ, - a, m., cudzym się kosztem żywiący, der auf fremde Unkoſten lebt Ci szarpacze, stacyonarze, poberznicy, za gbarze *Birk Krz. N.* 58. STACYYNY STACYOWY, - a, e, od stacyi, Stations-, *Tr.* - (STACZAĆ, *ob* Stoczyć. STAD, *ob.* Ztąd STADHUDER, *ob.* Sztadhuder. - -) STADKO, *ob* Stado. STADŁO, - a, *n.*, para, samiec z samicą, ein Paar, Männchen und Weibchen. (*Sr.* s. stadło, *vulg.* stadwo, stado; Wszystkie mierzęta się zwierzęta albo żyią z sobą ciągle w stadle, iak gołębie, albo czasowo, iak większe zwierzęta, taurowie. *Zool* 73 § Stadło, małżeństwo, die Ehe Osobliwa to ieſt łaska od miłego boga, gdy małżonkowie w stadle a w *przyworze małżeńſtwa swego dziatek maią. *Glicz Wyk. C* 7. Wielka miłość iest w niebie, choć tam niemasz stadła, Wiele stadeł na ziemi, a miłość przepadła. *Min. Ryt.* 3, 218; ztąd ci teraz Fenixem prawie zgodne stadło. *Kras. Sat.* 15. Znayduią się i w naszym kraiu białe kruki, (to umieią szanować święte stadła związki. I pełnią dobrych matek i żon obowiązki. *Niemc. P. P.* 19. *§ *Mistycz teol* g. Kościoł boży ma trzy stadła; pierwsze było iakoby ciemność a noc, aż do przyścia Iezusowego; wtóre stadło ieſt świątłości a łaski, trzecie wieczney chwały *Wad.* 180. STADNICZY, - a, - e, od stadnika, den Beſpringer Beſchäler betreffend. Stadnicze, - ego, *n. Subſt.*, myto od stadnika, *equi exactum, pretium pro admiſſione equi. Cn. Th.* 1058. Beſchälungsgeld, Beſprunggeld. STADNIK, - a, *m.*, pokładacz stada ogier, koń, karnos, der Beſpringer in der Heerde, der Hengſt, Zuchthengſt, Stecker; der Zuchtochſe, Stammochſe Bulle, der Zuchteber das Stammſchwein *Bh.* pustát hanſſi kůn; *Sr.* s. pitpuiczité kon, pitpuiczianíté kon; *Cro.* pastůk, pastuh *cf.* pastuch); *Vd* pastuh, poskakowhen konj, arabiz (*ob* źrebiec), zelak (*ob* caly), rainisher, rainisher pastuh, *Cro.* pasztuh; *Il.* pastuh, *Rs.* pastuh; *Rg.* hrebch pazdůh; *Ross* приплодной жеребецъ. *Kal.* стадникъ, водящій стадо *ductor gregis*). Klacz rodzila źrzeczta podobne stadnikom oycom swoim. *Petr. Pol.* 89. U wołów samiec caly zowie się byk albo stadnik *Klok Zw.* 1, 202. Jak stadnik z poiedynku uchodząc pier szy, bieży w las na pustynią. *Kard. Luk.* 32. Do stada dzieli-

cia maciorek jeden zdołać może stadnik abo kiernoz, a do sta dziesięć. *Haur Sk.* 61. Stadnik abo kiernoz wielki. *Haur Ek.* 132. – §. 2) stadnik, dozorca stada, stadny, stadowy parobek, der Stutterenaufseher, Viehhirt, Heerdenhirt; *Vd.* kobilar, kobilni moister, kiri pastuha k' kobili pusha; *Ec.* стадоначальникъ; *Rs.* табунщикъ, шимутмейстеръ; *Ec.* стадоначалствую, *Gr.* ἀγελαρχέω). Stadnik czyli pastucha. *Jabł. Ez.* 99, koniuch. *Cn. Th.* 299. STADNINA, STADZINA, – y, ż., stado z młodych bydląt złożone, eine Heerde jungen Viehs; cf. iałownik, całowizna). Ma swoię na paszy stadninę. *Zab.* 9, 88 *Zycl.* Lekowałem przez dwa lata całą a całą iego stadzinę. *Teatr* 52 *c*, 21. *STADNISKO, – a, *n.*, *Ec.* стáдница, стадонаháшище *stabulum gregis, locus in quo pascuntur armenta*, die Viehweide; cf. Pastwisko. STADNY, STADOWY, – a, – e, od stada, *Bh.* stadni; *Slo.* stadni, co w stadě bywa; *Sr.* 1. stadlacje, stadowolsti; *Rg.* stadni; *Rs.* стадный, табунный, (стáйный od ciągu czyli stada ptaków), die Viehheerde betreffend, Heerden-, Stutterey-. Bydło rogate, owczarne, stadne, chlewne. *Haur Sk.* 63, woły, owce, konie, świnie). Co tak posępne stadne moie woły? *Zab.* 32, 398 *Koff.* Kozły stare a stadne. *Bud. Łzech.* 34, 13. Stadowe konie, które się w stadach po dworach chowaią, tym bywaią lepsze, im pan stada większym iest miłośnikiem dobrych koni. *Kluk Zw.* 1, 162. STADO, – a, *n.*, STADKO, – a, *n.*, *zdrobn.*, *Bh.* stádo, stadce, hauf (cf. luf), bromada (*ob.* gromada), zástup (*ob.* postęp), bvno (o ptakach, cf. hey!); *Slo.* stádo; *Sr.* 1. stadwo, stadlo (*ob.* stadlo); *Vd.* kobilstvu, konjsku red sche, kobilnishe (*ob.* kobyła); *Cro.* jata, jato, chreda (*ob.* trzoda), zvelep; *Hg.* tsorda (*ob.* trzoda); *Dl.* stetlo; *Bs.* staddo; *Rg.* staddo, jatto (*ob.* jata); *Slo.* stado, gulja; *Rs.* стадо, табунъ, табунéцъ, конский заводъ (cf. zawód), *Ar.* стадница stado wilków, dzikich gęsi i t. d., czasta Dońskich Kozaków; *Pr.* стáдо, стадомъ *congrego*, стадиться, стадность w stada się zgromadzać, стадный ptaków, стадно *congregatio*) stadło bydła, koni, gęsi, eine Heerde Vieh, Pferde, Gänse. Stadło kuropatw, ein Volk Rebhühner. Tyanc rzad i tyle stad w paszach mu chadzało. *Orw. Cw.* 170. Zostawił wielkie bogactwa i maiętności w stadach wołów, w trzodach owiec bardzo wiele. *Leop. Jud.* 8, 7. Położyli się synowie Izraelscy, iakoby dwie małe stadce (*dual.*) kóz *ib.* 3 *Reg.* 20, 27. Jedney świnie się kondya, przypowieść powiada, Naskubie; nie natrze wilk i niedźwiedź do stada. *Pot. Pocz.* 628, gdzie zgoda, tam i siła. Jeden kot stada myszy się nie boi. *Cn. Al.* 307. Zdrowym wzgardziwszy rozumem Idzie iak ptak za stadem, Jak ryba za szumem. *Pot. Zac.* 34, mit dem Strome fortschwimmen. Ptaki drapieżne radniéy same, niżli w stadzie latają. *Cresc.* 688. Stadem, stadami, *gregatim*, heerdenweise, in Heerden; *Bh.* stadně; *Ec.* стадно, стáдомъ, стадомн ицъ. Iub bydła tysiącami i wielbłądów miał stadami. *Piet.* 15. O gromnicach wilki stadem chodzą. *Gor. Dw.* 158, kupą chodzą. *Haur Sk.* 315, die Wölfe gehen in Haufen, sind läufig. Udatne dziewoie od matek stadem pędzone do szaraiu. *Psalm.* 44. Tatarowie dobywszy Sandomierza, ostatek gminu stadami nagnawszy w Wisłę potopili. *Stryik.* 283. – §°. Pisze *Długosz*, że ieszcze za niego o świątkach zwykli się byli ludzie schadzać po wsiach, i tańce wymyślać kwoli bożkom; a zwali to pospolicie stado. *Biel.* 34, *Gwag.* 30, *Nar. Hist.* 2, 32, zgromadzenie, schadzka). – Od iedności świętey, od stadka wybranych Pańskich ludzie tłumem odłączali się. *Wiśn.* 128, od zgromadzenia, gromady, zboru). – §. Stado na konie, die Stutterey. Dzikie stada są, gdzie klacze i ogiery podług upodobania własnego rozmnażaią się; lepsze są chowane stada, gdzie iak ogiery, tak klacze od roku do roku chowaią się na stayni. *Kluk Zw.* 170.

*STAFIER, *STAFIR, *SZTAFIER; – a, *m.*, z *Włosk.* staffiere), z lokay, der Laqey. Za nim szli pacholąt w barwie, sześciu i sześciu stafierów. *Off. Boh.* 1, 247, *Stryik.* 619, *Falib. E.* 2. Król będzie brał syny wasze do swych wozów, i poczyni z nich iezdne i stafiry abo drabanty. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 8, 11. *STAFIR, – u, *m.*, sztafirowanie, muskanie, das Putzen, Schniegeln, Staffiren. Muszę przestać sztafiru nieszczęśliwy golec. *Pot. Jow.* 56. *STAFIROWAĆ, SZTAFIROWAĆ *cz. ndk.*, wystafirować *dk.*, (*Gall.* estoffer, *Ital.* stuffare); muskać, stroić, *Vd.* shtafirati, perraunati, napraviti, vshtantati, perpraviti; *Ger.* staffiren, schniegeln, niedlich putzen. Sztafiruie grzebykiem szpakowatą brodę. *Pot. Jow.* 56. Wszetecznica iuż pysk stafiruie, brew' muszcze, włos plecie. *Pot. Syl.* 38. Patrz, iak ona się kłania i stafiruie. *Haur Sk.* 326, *Bach. Fp.* 55. – Sztafirować, obsztafirować u krawca, sposób przyszywania podszewki brzegiem do sukna lub materyi. *Mag. Mskr.*

STĄGIEW', *STĄGWIA, – gwi, ż., STĄGIEWKA, – i, ż., *zdrobn.*, (*Smotr. Lam.* 65), kadź wodna stoiąca, ein Wasserständer, ein Ständerfaß; *Bh.* sstaudew, staudle; *Sr.* 1. standa; *Eccl.* стоянъ, домáнъ, дождь (cf. deszcz). Stągwia biorąca każda w się dwa abo trzy wiadra. *Dambr.* 85. W każdym domu ku gaszeniu ognia ma być woda w stągwiach etc. *Scx. Art.* 60. Było tam 6 stągiew kamiennych, według oczyścienia żydowskiego. *Sk. Ant.* 46, *Joa.* 2, sechs steinerne Wasserkrüge. *Luth.*

1) *STAIAĆ, Stawać, *ob.* Stać. 2) STAIAĆ, *ob.* Taić, taie.

*STAIADŁO, – a, *n.*, *dem. non.* staianie; n. p. Nam teraz ciężko kilka staiadł abo kroków dla boga podaiać. *W. Post. Min.* 307, ein Paar Feldweges. STAIANIE, STAIE, – ia, *n.*, pewna miara pola, *stadium*, ein Feldweges, ein gewisses Feldmaß; *Sr.* 1. zizpelo, honé (cf. nagon, wygon); *Sr.* 2. goui; *Crn.* oppęah; *Vd.* oralje, oralshe, orano) Staie geometryczne ma kroków geometrycznych 125, albo łokci 416 i calów 16; staie statutowe, łokci 84. *Ostr P. C.* 2, 297, *Warg. Kurc. praef.* Staie ma w sobie kroków 125, t. i. róp 625. *Haur Ek.* 24. Staie powinno mieć 220 kroków. *Czack. pr.* 1, 220. Mila Polska liczy staian 36. *Sol. G.* 3, 136. Dzienne staianie albo płosa. *Cresc.* 81. Łan Polski dzieli się na 3 pola, w każdym polu wzdłuż iest staiy 4; każde staie ma wzdłuż 150 stop. *Jak. Mat.* 1. 4, cf. Morg). Staie roli, ośmnasta część łann. *Grzepsk.* Przez iedno staianie, *ad unius iugeri spatium. Krom.* 451, *Gwag.* 114. Nie ieden staianie roli abo iaką niewielką maiętnostkę kupi w iakim powierie, aby tam urzędu dostał. *Modrz. Baz.* 298. Betaniia była niedaleko Jeruzalem, iakoby na staiy pięciorona-ście. *Rey Pst. O* e 1. Staiami, *Sr.* 1. po honach *iugeratim.* STAIE, STAIE się, *ob.* Stać, stanie; *et* stać się. STAIENKA, *ob.* Staynia. STAIENNY, – a, – e, od stayni,

Cro. ſtálni; Stall-, den Stall betreffend; (*Rs.* стáйный od ſtaje ptáko- odlatujących. Zyſki ſtajenne nie zbogacają tak, jak zyſki szafarzów, kucharzów. *Teatr* 52 c, 23. Staienny kitel, *Vd.* hlieuna jopa, hlievſka janka, konjarſka halja. STAIENNE, *n.*, *Subſt.*, myto od ſtayni, Stallgeld. *Cn. Th.* 1059, *Rs.* подворное (*ob.* Podworze). - STAIENNY, *m.*, *Subſt.*, STAIENNIK. - a, *m.*, kolo ſtayni chodzący, służący od ſtayni, koniuch, der Stallknecht; *Bh.* ſtrolba; *Crn.* shzhitnik; *Vd* konjar hlienſki hlapez, hlapez v' shtali, shshitnik (*ob.* szczyt); *Rs.* конюхъ; *Cro.* konjúk, lovàsz; *Rs* конюхъ, конюшенный (cf. koniusży). O szczęśliwy gospodarz, szczęśliwy ſtajennik, u którego Jezus tego chorego umieścił. *W. Poſt. W.* 2, 205. STAIENNICZKA, - i, ż., dziewka od ſtayni, die Stallmagd. Helena, dobra ſtaienniczka, która tak pilnie żłobu pańſkiego szukała *Sk. Żyw.* 1, 271. STAIOWY, - a, - e, na ſtaie długi, *ſtadialis*, *Cn. Th.* 1059, *Ecc.* полуминскбрамеав, eines Feldweges lang; trzystaiowy, pięciostaiowy, i t. d. *Wład.* (- STAKULEC, *ob.* Sztakulec, Sztachel. -).

STAL, - i, ż., *Bh.* ocel, wocel; (cf. ocele); *Sr.* a. ſtal; *Crn.* shtéklu, (cf. Ściec, cf. ſklo), jéklu; *Vind.* shteklu, jeklu, jequo, equo, heklu, kressalu (cf. kressać); *Cro.* oczél, oczely, nado, naddo, ſtala; *Hg.* atzel; cf. *Lat.* acies; *Bs.* oćigl, oćil, blisniça, naddo, gvozdje tvardo; *Slo.* cselik; *Rs.* сталь, булатъ, cf. bułat; *Ec.* калаво. калеиое желѣзо, уклядъ, сталь; *Suec.* ſtal, *Angl.* ſteel, *Gér.* der Stahl; słowo *ſtal*, toż samo w całey prawie północy miało znaczenie, jak u nas. (*zeak. pr.* 1, 216; wydoſkonalone żelazo. *Kluk. Kop.* 2, 205; ſtal, żelazo doſkonale z węglikiem złączone. *Sniad Chem.* 1, 385. Stal się ſtaie z żelaza, z którego są wyprowadzone wszyſtkie ziemne cząſtki, żeby żelazne mogły uformować massę twardszą *Kluk. Kop.* 2, 339, *Rog Dos.* 1, 229. Stal hartem iſtotnie od żelaza różni się *Os. Rud.* 566, *Krumf.* 178. §. *allus. ad duritiem*: Ach tyran, ſtalowe serce podobne do ſtalu! *Morszt.* 208. On ma a ſtaiskie

obran. *Stryik. Gon. j* 3. STALNY, STALOWY, STALOWNY, - a, - e, ze stali, von Stahl, ſtählern, *Boh.* ocelowy; *Sr.* z. ſtalni, *Cyn.* jéklen; *Vd.* jeklen, hekliu; *Cro.* ocsalni; *Rs.* стальный. Palasze stalne. *Chr. St. Lub.* 108. Brandnary stalowne. *Czack.* 1, 216. Stalna skwara, *ob.* Skwara. I ia sam czuię się, żem nie iest stały, że mię także te krzywda wszech spolna bardzo obchodzi. *Jan. Ot. z. R* 6, nie skamieniały, twardy. STAŁO, *ob.* Stale *adverb.* STALOGRYZ, - a, *m.*, iunak, rębacz, śmialek, ein Etzenfreſſer, Bramarbas. Z tym ſtarym ſtalogryzem nie są żarty. *Teatr* 30 43. STAŁO PŁYN, - u, *m.*, u. p. co późnieyſi chimicy ſtałopłynem, *aer fixus*, to naynowſi kwaſem lub gazem węglaſtym, *acidum carbonicum* nazwali. *N. Pam* 22, 69. Kohlenſäure. STAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* ſtałoſt *Slo.* ſtałoſt, ſtáloſt; *Sr.* z. wobſtałności (cf. obſtać) ſtałność; *Crn* ſtanovitnoſt; *Vd.* ſtannoſt, ſtanovitnoſt, obſtoinoſt; *Cro.* sztálnoszt, stalnoszt, obstojenye, tverdnoszt (cf. twa dość), kreposzt (cf. krępość, krzepkość), temelitoszt (cf. ciemię), szegurnoszt; *Rs.* ſtanovitoſt, krepkóſt, *Rg.* ſtávnoss, ſtanovitoss, ſtanovitoſtvo, krepkoss; *Rs. et Ec.* постоянность, твердость, по постоянно, постоянне, постоянство, твердость, мужедобленіе; ſtätigkeit, ſtätigkeit, ſtätigkeit, Beſtändigkeit, Feſtigkeit. Upor taki, który się ku rzeczy dobrey ściąga, mamy zwać ſtałością. *Gor Dw.* 247. Z mężnego oświadczonego wynika ſtałość, która trwa w przedsięwzięciach chwalebnych. *N. Pam* 24, 307. Stałość, mądrości córka siodma, lecz wspaniała, Jak kamień w wodzie, w złym i w dobrym trwała *Stryik. Gon. B* 3. Niewzruszona wierność i potężna ſtałość. *Herb. Stat.* 585. Nie zwykł przypadek szkodzić ſtałości umysłu. *Min. Ryt.* 4, 151. Mawiali Stoicy, że ſtałość człowieka wszystko przewyższa. *Korp.* 4, 118. Niewiernicy uyźrzą w ſtałościach swych utwierdzone wierne. *Rey Ap.* 72. Nieſtałość w kochaniu nad samemi tylko podłemi duszami panuie. *Teatr* 9 b 82, nieſtatek, nieſtateczność, Unbeſtändigkeit. Życie skracamy naszą nieſtałością. *Pilch. Sen. list* 263, *Vd.* neſtanovitnoſt preberznitlivoſt; *Rs.* колопрапивость. - §. Początki kości młodych zwie zął codzień większą biorą ſtałość. *Krup.* 1, 5, tęgość, Steifheit, Feſtigkeit. Bóg założył ziemię na ſtałości iey: nie pochyli się na wiek wiekom. *Leop. Ps.* 103 5. na fundamencie, utwierdzeniu, gruncie mocnym. STALOWAĆ cz. *n'k.*, ſtawić, poſtawić uſtawić, *Ger.* ſtellen, zuſtellen. Śpławy u rybaka ſtalują się do niewodu. *Mag. Mscr* Grzęzy u rybaka są kołka żelazne ostre; do ſtalowania niewodu potrzeba ich 30 *ib.* Oprotki u rybaka do ſtalowania niewodu powrozy 60 sążni długości *ib.* - §. Stalować, ſtalą zaprawić, mit Stahl anmachen. Stalowana woda u kowalow. *Syr.* 1131, w którey żelazo na ſtal hartowano. Stahlwaſſer, Waſſer aus dem Löſchtroge der Schmiede, Härtwaſſer. Woda ſtalowana, abo kowalska *Cniach. prz.* c 1. Pić wino czerwone z wodką ſtalowaną *ib. d* 3. STALWARKI *plur.*, w górach, poklady z drzew do wyciągania wody z szybu, z *Niem.* Stahlwerk, in den Bergwerken, das Waſſer in die Höhe zu ziehen *Tr.* - STAŁY, - a, - e, *Bh.* ſtały; *Slo.* ſtály, ſtálny *Sr.* z. ſtainy, wobſtainy; *Crn.* ſtanoviten, terdan; *Vd.* ſtanoviten, terdn, ſtanoviti, terdoſtaun, ſtanoterden, neprenehliu; *Cro.* sztálen, kreposzten; *Dl.* sztanovitli; *Rg.* ſtanovit, krepak (cf. krępak), ſtávni, ſtavan; *Sla.* ſtalan; *Bs.* ſtanovit, krepak; *Rs.* каменный, камень; (*Suec. ſtel*); mocny, tęgi, feſt, ſteif. Te ciała ſtałemi (*cohaerentia*) nazywamy, których części tak mocno są spoione, iż się nie rozłatnią, choć je w górę podniesiemy, iakie są żelazo, krzemień, drzewa etc. *Hub. Mech.* 11, (cf. Giętki). Ciała są ſtałe i płynące. *Os. F.* 9. Lekarzwy szyszce ciało za wczas z złey materyi, ktora pochodzi z iakiego nadpaucia ciekłych albo ſtałych ciała części. *Mon.* 73, 548. Ląd ſtały. *Stas. Buff.* 201, ląd tęgi, ziemia ſtała, tęga, *Ross.* каменникъ, каменная земля; das feſte Land; *oppos.* wyspy. - § Na mieyscu swoim ſtały, mieysca swego nie odmieniaiący, beſtändig an einem Orte Piece ch miękie, względem podſtawy, dzielą się na ſtałe, *furni ſtabiles*, i przenośne, *portatiles Krumf.* 23. Stały, nie błąkaiący się, nicht herum irrend. Żołnierz nigdy swoiey woli panem, nigdy ſtałym na mieyscu, nigdy pewnym, bo zawsze pod ordynansem. *Teatr* 21, 83. Gwiazdy ſtałe, nieporuszone. *Wyrw. G.* 51, die Fixſterne; (*oppos.* błąkacze, planety). Gwiazdy ſtałe nieruchome, przez się światłe, zdaiące nam się nie mieć żadnego własnego biegu, *ſtellae fixae. Sniad. Jes.* 5. Widzimy na niebie niezliczone roie gwiazd, nieodmienne względem siebie położenie zachowuiących, które dlatego gwiazdami ſtałemi nazwano. *N. Pam.* 29, 65. *Ignes fatui*, ognie nieſtałe, pokazuią się wieczorami po mieyscach tłustych; z tych ogniów pospólſtwo wpada w przesąd, iakoby się zakopane pieniądze przesuszały. *Zab.* 10, 157 *Zabł.* Święta nie ſtałe, które bywaią wedle woli przełożonych przekładane i pomykane. *Mącz.* - §. *Moral.* ſtały, ſtateczny, nieporuszony, nie wahaiący się, ſtandhaft, beſtändig; *Vd.* ſtaun, pomoshen, ſtanoviten, obſtojesshen, obſtoin; *Rs. et Ec.* постоянный, постоянникъ, постоянница, стойкій, стоекъ, cf. Stoik); твердодушный, доблественный, доблій, мужедобленникъ, неукло́нный. Stały umysł im większe zwycięży nieszczęście, większą sławę sobie chowa. *Morszt.* 66. Stały nie traci w nieszczęściu nadziei. *Mon.* 70, 213. Bądźcie ſtałymi a nieporuszliwi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 15. 58, *Ross. et Ec.* постоя́нничать ſtatkować, доблествую, мужедобленную. Podał mu rękę, nie tak w woynach i potyczkach, iako w obietnicach i rzetelności ſtałą. *Siem. Cyc.* 350. Cnoty w iego młodych leciech okazowały się, iako w naſtałszym mężu. *Biel. Hſt.* 90, *ob.* uſtalony, cf. ſtateczny. Nieſtały, *Vd.* neſtanoviten, kaker veter potegne, preberznitliu; *Rs.* переменчивъ, колопрапивый (cf. przemiatać, cf. przekińczyk; cf. kołowrotny).

STAMBUŁ, - u, *m.*, Carogrod, Konſtantynopol, ſtolica państwa Tureckiego. *Dyk. G.* 2, 49, *Rs.* Константинополь; *Ec.* Константинъ градъ; *Turc.* iſtambul, iſtanboi, islambol, Koſtantanije). Któż kiedy Konſtantyna imię poſtrzeże w słowie Stambuł! *Zab.* 7, 181. STAMBUŁKA, - i, *ż.*, lulka Turecka, ein Türkiſcher Tabakspfeifenkopf. Stambułki, w handlu, lulki gliniane Tureckie: Stambułki w hucie, gatunek flaszeczek, nieco pękatych z szyyką. *Mag. Mscr.*, in der Glashütte bauchige Fläſchchen. STAMBULSKI, - a, - ie, Konſtantynopol-

. ſki, *Ross.* Константинополитанинъ. Constantinopolitaniſch. . .

*STAMCA, - y, *m.*. *Niem.* Steinmeß, ciosaca kamienny; n. p. Sroga licaba złów zwyczaynych mularzom, ſtamcom, kamieniarzom, cieślom. *Sol Arch. praef.*

*STAMENT, SZTAMENT, SZTAMET, - u, *m.*, (*Rs.* стамедъ raza) Nie sam aksamit, nie sam atlas, ani sama przedaya na w-ybogatszym ſklepie leży tama, znaydziesz złoczki, ſtamenty i wielbłądzią przędzę. *Pot Joa* 54. Od sztuki sztametu .. *Vol. Leg.* 6, 193, *Inſtr. C. L* Od tuzina pończoch, sztamętow i bawełnianych chuſt. *Vol* 4, 370

STAMI, *ob* Sto.

STAN, - u *m.*, STANIK, - u, *m.*, *dem.*. (*Rh.* ſtan namiot, ſtawidan, *Sr.* 2. ſchtand; *Sr.* 1. ſtant, ſtabt;o, bytie. *ob* bycie; *Crn.* stàn; *Vd.* stan; *Cro* sztalis, stalish, *Cro* sztàn *hospitium*, *habitatio*, cf. ſtancya, *Bs* ſtan, ſtaniscte *habitaculum*, ſtan, krosna za tkatti *textrina*, *ob* ſtawy; *Rg.* ſtan, ſtanje, ſtaniscte, pristaniscte, pristalisctc *habitatio*; *Rs.* станъ obos, ſtacya. ſtanowiſko, zaiazd, ſtan ciała, warsztat). Stan, w ktorym się kto znayduie, położenie, sytuacya iego; okoliczności, w ktorych żyie, der Stand, worin ſich jemand befindet, die Lage, der Zuſtand; *Ch. et Slo.* ſtaw, cf. ſtaw *Rs* состояніе. Stan teraźnieyszy Rzpltey deklarujemy za ſtan aktualney obrony przeciw woyſku i rządowi nieprzyiacielſkiemu *Gaz. Nar.* 2, 2, 257. Żaden w swoim, ale raczey w cudzym ſtanie ieſt szczęśliwym. *Zab.* 7, 67, cf. pierse, ſkóra). §. sposobność, możność, n. p. Jeſt w ſtanie wygodzenia bliźniemu. *Teatr* 8 c. 37, *Rs.* состоятельный, ſtanie go na to ieſt przy możności, może, cf. tant y er iſt im Stande zu helfen § ſtan ſtanki domowe, sposoby życia, der Stand die häuslichen Verhältniſſe unſerer Lebensart. Stan panieńki wcale mi się ieszcze nie naprzykrzył. *Teatr* 7 c. 29 iść za mąż, ſtan odmienić *Teatr* 2 b, 4, ſeinen Stand verändern. Już masz córko lata, które ci ſtan obierać każą *Teatr* 30 b, by ob. postanowienie eine Lebensart erwählen. W klasztorze się grzebią, by posag nie wychodził z domu. Stan słuchać gdzie fortuna ſtan obiera komu *Teatr* 4, 19. Stan małżeński, małżeństwo, der Eheſtand. Rutyger w małżeński ſtan domagał się Wendy. *Aram* 39 er verlangte ſie zur Ehe. *Stan, płeć, rodzay, das Geſchlecht. Siostra iego ſtroy męzki wziąwszy, stan zmysrowszy, do zakonu S. Franciszka wſtąpiła. *Nies.* 137 §. Stan obieray iak nayleszy. *Cn. Ad.* 1086 z stan, rzemieſło obeyście, koło czego kto chodzi, czym się trud i zarazem żywi, Stand, Gewerbe, Geſchäfte. Handthierung. Każdy ma się postanowić, a ſtan sobie ſtosowny wybrać. *Glicz. Wyb. O* 3 b. Ociec aby syna swego ku czemu przywiódł, ſtan iaki a wezwanie onemu zamierzył a założył *ib. O* 1. Szczęście lub nieszczęście ludzkie zawisło od ſtanu życia, do ktorego się biorą. *Mon* 74, 25. Zaiste ten ſtan, który inne utrzymuie, twierdzą ich nazwać możemy. *Siem Cyc.* 105, ſtan rolniczy, ziemiański, ziemiaństwo, rolnictwo). Rodzay ludzki na trzy ſtany rozdzielony ieſt, na modlących się, na bronią.ych i robiących na księżę, rycerſtwo i lud pracuiący. *Ab Ex.* 1008. *Star. Ryc.* 13, Lehrſtand, Wehrſtand, Nährſtand *Kras Pod.* 2, 251. Przed obliczność Twoiey chwały każdego nabożeństwa ludzi wi-

dzę, a z mego cechu albo ſtanu, *ordinis*, ach niestety żadnego nie widzę. *Zygr. Pap.* 145. (*Vd.* ſtan, red, redſtvo, zakon, reguła zakonna). - Stany w społeczeństwie cywilnym, klassy ludzi i rangi ich, die verſchiednen Stände nach ihrem verſchiednen Range in der bürgerlichen Geſellſchaft. Stan osób, podług prawa Rzymſkiego, ieſt własność ich, przez którą iakiegokolwiek prawa są uczeſtnikami *Oſtr. P. C.* 1, 20, *Bh.* ſtaw; *Cro.* verst, *Dl.* varſt (cf warite); *Bs.* varſta, verſta, vrrſta, bitje; *Rs.* стамазя; *Ec* стамиѣ. прилало cf. przęsło), чинъ, степень, состояніе жизни, достоинство. Bog różne ſtany chce mieć na tym świecie, Krole, książęta, pany, szlachtę, kmiecie. *Zegl. Ad.* 159. Na różne bóg od wieków świat podzielił ſtany. Dał króle i poddane, dał kmiecie i pany. *Nar. Dz.* 1, 203, *Zab.* 13, 13 *Zabł.* Klaudyus i Maxymus byli ludzie wielkiego ſtanu. *Sk. Dz.* 151, wyſokiego urodzenia, familianci, panowie z panów, von vornehmen, hohen Stande; *Rs.* сановникъ, сановный. Wielki czyli wysoki ſtan, *Rs.* санъ, сановитость. Człowiek niskiego ſtanu w gminie pospólstwa żyią y. *Mon.* 64, 710. Nie znać ſtanów przed zbytkiem, wszyscy się panami piszą. *Bach. Ep.* 42. Kto nad ſtan swoy wyhodzi, prędzey doydzie szkody. *Gaw. Siel.* 364. *Teatr* 15, 5. pędzią się mierzyć). Abym miał według ſtaniku swoiego. *J. Ach. Dz.* 301. Stosownie do ſtanu *Vd.* ſtanoveren, po ſtani, poſtanſki, dotiojesh; ſtandesgemäß. - *tr.* Ziemia, niebo, powietrze i wszyſtkie żywioły Wyſtąpiły z swych ſtanów *Piel.* 65, z swych kłobów, kresów, ſie ſind aus ihrem Gleiſe heraus getreten. - Stany polityczne, krolestwa, Rzpltey, die politiſchen Stände eines Staats, die Reichsſtände; *Vd* deshelni ſtani, deskelski ſtanishniki, ſtaniki; *Rs* государственные чины. Stany Koronne. *Gor. Dw.* 53. Prawodawca niedobry, który nie obmyśla, żeby wszy kie ſtany Rzpltey w zgodzie zachowane były. *Gor Wt. C* 3 b. - *§. W téy iſtności dziwnego bostwa są trzy *ſtanowie, (bo mędrkowie zakazuią mówić trzy *osoby*, t. i. ociec, syn i duch S. *Rey Zw.* 9 b. - §. 2) Stan, państwo kray z swoim rządem, *pospolita rzecz (cf Miasto. *Petr.*), *Vd* ſtanishtvu ſtalishtvu, deshelje; *Ross.* станъ; der Staat, das Reich. W ſtanach monarchicznych lud dobro państwa z pożytkiem monarchy ściśle reduoczy *Mon.* 65, 176. Trwałość i dobro całego Stanu, końcem ieſt politycznych praw. *Zab.* 6, 221. Każde uſtanowienie, maiąc za cel Stan cały, razem wzięty, ieſt politycznym prawem *Zab.* 6, 222. Stan musi niedołęgów i kaleki żywić. *Zab.* 7, 137 Bitny ieſt rząd, aby się z czasem ſtan w ſtanie nie uformował. *N. Pam* 12, 260, *ſtatus in ſtatu*). Rada ſtanu, der Staatsrath. Rada ſtanu, ein Staatsrath. *N. Pam* 12, 42, *Rh.* obćanſki, obecanſki, obćanſka rada (ob. obec); *Vd.* alostaten, alostatni, dalishtveni, talisten. *Rss.* сановный. § 3) ſtan ſtanie, ſtanowiſko ſtatio, Aufbort, Standort, Station; *Rs.* станокъ, станокъ warsztat, станокъ miejsce dla koni w ſtayni). Król wyprawił na pierwszą straż i rozdawanie ſtanów wszystkiemu woyſku Wołmińskiego. *Stryik.* 777. Na rzecznych portowych żaden ſtanów nowych ſtawić i grobel wspak rzeki nie ma *Stat. Lit.* 20, zaſtanowienie Anhalten, Aufhalten, der Ort, wo man ſtille halten muß *§ W obozie Krzyżackim, albo w ſtankach ich, naleziono były

rozmaite rzeczy. *Biel. Sw.* 232 *b*, *Bh. et Slo.* ſtan namiot, *Rs.* (manb odez). – §. Stan, rossay dzinay, *ob.* Stacya. – § 4) Stan człowieka, wzrost, talija, der Wuchs eines Menſchen, die Taille, die Länge des Leibes zwiſchen den Hüften und der Bruſt; *Bs.* ſtas, visina čovjeka; *Rg.* ſtas; *Vd* ſtanjah; *Rs* (manb (*Rs.* cmamb uroda, postać) Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, jaki tylko zmalnie malarz nauczony. *P. Kch. Ort* 1, 171. Cudnie piękna pani, Bo to ſtanik ak łatka, nóżka iak u łani. *Zabł. Fir.* 13. Szaorowka w ſtan iak naygładziey wpadła. *Mon.* 69, 1086 – Stan, Stanik w ſukni, ta część, któ a nad ſtanem, der Leib in einem Kleide, die Taille; *Rs.* (manb. Stanik, gatunek nie y to szaorówki pod ſuknią das Leibel unter einem Damenkleide. *Cro.* moderez; *Rs* шугай, шугаёнъ, шугайчикъ, шбалорбъ; шбалорбчка, шбалорбенка, (*Ross* шитыя spodnie). STANĄC, *F.* ſtanie *med. idntl.*, Stawać *kontyn.*, *Boh.* ſtanauti; *Slo.* ſtať, ſtaněm; *Sr.* 2. ſtanuſch; *Sr* 1 ſtannu, ſtanem; (*Sr.* 1. ſtannu, ſtarem, ſtawam, z witawam), *Vd.* saltati, ahtentatisse, tikuderahati; *Ross.* стать, стаю. стаяну; przeſtawać iść zaſtanawiać krok ſtehen bleiben, halten, ſtill ſtehen, *pr. et tr.* Kazał ſtanąć woziowi z *Leop. Act* 8, 38. er ließ den Wagen halten Halt machen. Nie wie, co z sobą ma czynić, ſtanął ak wryty *Nag. Cyc.* 42. Stanęła Wisła. *Tr.*, zmarzła, die Weichſel iſt zum Stehen gekommen. Dniepr w Lutym trzykroć ſtawał, i trzy kroć się roztapiał. w wody *Ward. Ut* 46. Na ten widok krew w żyłach moich ſtanęła. *Teatr* 15, 48. Ścinała się, ſtężała ſkrzepła zdrętwiała. das Blut in den Adern erſtarrte. Ręce im z łukami ſtanęły, że razić nie mogły *Sk. Dz.* 484. Stanąć na czym, ſtanąć gdzie, *insistere e. gr. digitis. Cn. Th.* 1059. bey etwas, auf etwas ſtehen, ſtehen bleiben, ſich darauf hinſtellen. Przyszło brata a ſtanęło w namiecie zgromadzenia; szedł tedy Moyżesz i Jozue i ſtanęli w namiecie; tedy się ukazał pan w słupie obłokowym, i ſtanął on słup nade drzwiami namiotu *Bibl. Gd Deut.* 31, 14–15 *ſtanieta. *Bud ib.*, *dualis*, z ſtań ie wy dwoy). – Stanąć *active.* koniec czynić, ein Ende machen, ſtehen bleiben Na tym pomienieni pisarze ſtanęli. *Arom.* 4, przeſtali pisać, więcey nie pisali) Cezar zaſtawy odebrawszy, w pokoiu z Brytanami ſtanął. *Warg Cez.* 84. pokoy z niemi zawarł; na zawarciu pokoiu z niemi ſkończył. er ſchloß den Frieden ab. W zgodzie z nieprzyiaciołmi ſtanąć, *Warg Cez.* 56.. *W Lucie*: Stanąć pieczem, znaczy wypalić ogień w piecu wielkim. *Os Zel.* 84 im Hüttenweſen: mit dem Hochofen Einbalt thun Halt machen, ihn löſchen Dla niedbalstwa górnika albo ſtarszego pieczem ſtanąć potrzeba *Sz. Ru* ... – Stanąć *neutr.*, koniec wziąć, kończyć się, ein Ende nehmen, ſtehen bleiben, ſich endigen. Na Woskach ſtanęła familia Ryngeltowa. *Biel* 129. Bacznem Pompeia, domowe niesnaſki nienawarzey ſtanęły *Warg. Cez.* 158. Każń grzechu nie na samym Adamie ſtanęła, ale na wszyſtko iego potomſtwo wylała się. *Karn Kaz* 23. Niech ieden władnie, niech was ieden sądzi, Tak Rzną waśni i spolne niezgody. *P. Kch. J.* 10 Nie ſtanęła ta zaraza na Ewie, wszyſtka biała płeć tym iabłkiem otruta *Zab.* 15 2 6 Zwycięztwo to w Grudni, przypadło, i na tym ten rok ſtanął. *Sk. Dz.* 521. Na tym ſtanęło, *exitus is fuit*, *Cn. Th.* 449, *ea sententia tenuit*, es blieb dabey, es hatte dabey ſein Bewenden. – § Stanąć, ſkutku swego dosyć, do ſkutku przyyść, zu Stande kommen. Dawnoż to, iak pokoy ſtanął! *Teatr* 4 *b*, 41. Przez dostanie obrazu Minerwy zwycięstwo nad Troią ſtanęło. *Otw. Ow.* 515, od niego zawisło). Mieczysław wymierza się, że to nie nim ſtanęło, iż ustawom dosyć nie czynił, ale pany Krakowskiemi. *non per se ſtetiſſe*, *Krom.* 209, es wäre nicht bey ihm geſtanden, auf ihn angekommen, durch ihn geſchehen. – §. Stanąć, przybyć, *Bh.* octnauti se; *Vd.* sempriti, napriti, perhajati, dopriti, duhajati; *Cro.* dohajati; ankommen, anlangen, eintreffen; (*cf. Rs* спѣшу чтимъ, з бо)Ду чтимъ будę czytał *cf. Gall je vais lire.* J u nas wielu mówi:, jak ſtanie gadać", jak zacznie, jak weźmie gadać, „ſtanął się kłocić", zaczął, wziął się do kłótni *X Kam.*). Okręty u brzegu ſtanęły. *Zbid. Dr. H* 5, przybyły). Woysko tu dziś na nocleg ma ſtanąć. *Teatr* 13, 6, przyciągnąć). Ktokolwiek ſtanie nogą na ziemi Polſkiey, używa opieki rządu. *Uſt. K.* 1, 221, kto nogę poſtawi. kto się nogą dotknie, wer nur mit einem Fuße den Boden Polens betritt Stanąłem na ostatek u celu żądań moich. *Teatr* 30 3. dopiąłem, dosiągłem, dokazałem endlich habe ich das Ziel meiner Wünſche erreicht – Stanąć u kogo gospodą, zaiechać do kogo, bey einem einkehren, Quartier nehmen, bey ihm abſteigen; *Cro.* ſtanovnik, z gość przybyły, *Vd* ſtanounik, z komornik; *Vd.* ſtanovati, z mieszkać; *Rg* ſtanovatti, z rezydować). Powiedz mi, ieśli iest w domu oyca twego gdzie ſtanąć? z *Leop. Gen.* 24. Paweł S. gospodą u ochmistrza ſtanął, i kilka dni mieszkał *Dambr.* 65o. Stanął u mnie kwaterą. *Teatr* 30, 31. Z prowincyi nieiaka pani przyiechawszy, u niey gospodą ſtanęła. *Warg. Wol.* 129. – *Simil.* Port ciasny, nie stawaią w nim, chyba mnieysze ſtatki. *Warg. Radz.* 180 ſtanowiſko maią, die Schiffe haben in den Hafen ihren Steerbort, ankern dort – §. Stanąć, ſtawić się, *Rs.* предстать з представить): ſich ſtellen, einſtellen, einfinden, erſcheinen. Wſtań a ſtań w pośrzodku; a on wstawszy, ſtanął. *Leop. Luc.* 6, 8. Stanąć u prawa. *Cn. Th.* 1059 Nayznakomitsi Rzymianie, chcąc dać dowod wymowy, nie wſtydzili się ſtawać w sprawach przyiaciół swoich. *Hor.* 1, 180. Patron ſtawa w sprawie. *Mon.* 67, 39. Stawa od zaſkarżaiącey ſtrony Mecenas. *ib.* 76, 141. Syn Emiliusza nie przykładał się do ſtawania w sprawach, czyli rzecznictwa *Zab.* 3, 7. Wszędzie go śledzi sława, Któ y przy boku rycerzów ſtawa. *Teatr* 51. 7. Stanąć wszędy do ſtawań dostoiąć placu wszędy. *Cn. Th.* 141. Czy nie znaydę nikogo, coby się odważył ſtanąć zemną w kroku, i mego żelaza skosztować? *Roh Kom.* 4 220, einem die Spitze bieten, ſich ihm entgegen ſtellen. Odważne serce dba na strachy mało, Niebezpieczeństwu w oczy ſtanie śmiało. *Min. Ryt.* 1, 24. Panie ſtań zemną w potrzebie *Ezb Ps.* 61, ſtóy przy mnie, pomagay mi, ſtehe mir bey. Żołnierz tchnący Marsowym duchem, do boiu ſtawa, iako w taniec. *Mon.* 73 269 Stanęli mężnie przy obozach, i płoszali ofce biszurmańſkie *Birk. Fx. C.* 2 *b* Wziąwszy się za ręce, zgodnie wszyscy w obronie ojczyzny ſtanęli. *Gaz. Nar.* 2, 260. Przy sprawiedliwości murem ſtanął. *Sk. Dz.* 817. Kto iak my przy kraiu, kto ſtawa przy wierze? *Teatr* 45 *d*, 65 *Wyd.* Czyśmy nie odważnie ſtawali aże do gardł? *Bard. Luk.* 125.

Wielkiego właśnie króla to ieſt sprawa, Tak wiele czynić, choć w przek wszyſtko ſtawa. *Zab.* b, 203 *Pir.*, choć się wszyſtko sprzeciwia, przeciw wſtawa) - Stanąć grzecznie, pokazywać się, ſtawić się, popisywać się. *Cn. Th.*, 756, ſich von einer guten Seite zeigen, ſich hervor thun. Szukay ſławy, żeby z twych dzieł sądzono, czy w aromacie, czy ſtaniesz w pochwale *P. Kch. Orl.* 1, 201. - §. *tr. fig.* Gdy się z sobą tak waży i wątpliwie kryśli. Pewny fortel na reszcie ſtanie mu na myśli. *Zab.* 15, 15 *Kniaź.*, ſtawił mu się na myśli, przyszedł mu na myśl, es fiel ihm ein Kunſtgriff ein, kam ihm in den Sinn, in die Gedanken; ſtellte ſich ihm dar. Łzy icy w oczach ſtanęły, iakoby płakać chciała. *Teatr* 28 9, kręciły icy się w oczach, die Thränen traten ihr in die Augen. - *Similiter*; Drogo nam nasza wolność ſtanęła. *Warg. Wal.* 173, drogo nam przyszła, ſie iſt uns theuer zu ſtehen gekommen. - - §. Stanąć czym, ſtać się czym, obrocić się w co, zoſtać czym, zu etwas werden, ſich in etwas verwandeln. Niobe kamieniem ſtanęła, ſkoro ſtraconych dziatek żałować zaczęła. *Groch. W.* 530, ſkamieniała). Nie chciał pokoiu, i wolał tak, że mu oyczyzna popiołem ſtanęła. *Biel* 160. Kością mu w gardle ſtanął *Birk. Zyg.* 26, *Krotc. B.* 2 *b.* *ob.* Kość). - §. Stanąć komu za co, zaſtąpić u kogo co, powetować mu, die Stelle von etwas bey jemanden erſetzen. Głod ſtanie za kuchmistrza. *Fr. Ad. n.* Głod ſtanie za kuchmistrza; potrawy mniey smaczne głodnemu żołądkowi przypadają do gustu. *Pilch. Sen list* 124, *ib.* 4, 141. Cała ta noc ſtanęła mi za dzień ſądny. *Off. Str.* 7. Ratował ich, i ſtawał im, iako mówicie, za rożany wieniec; bo modlitwą, iako kwiatem naywonieyszym ubłagał boga. *Birk. Zyg.* 47. Aeneasz Sylwiusz gniewał się na Polakow, że go biſkupſtwem Elcberkim upośledzili, acz mu Pan bóg ſtanął za szkodę, bo potym był papieżem. *Biel.* 148. Stanąć za szkodę, nagrodzić *Cn. Th.* 1060, ich ſtehe dir gut für den Schaden, ich erſetze ihn dir. - *§. Panie, za ciebie nie ſtanę, pókim żyw *Biel* 456.? *STANAWIAC, *ob.* Stanowić.

*STANCA, -y, *f.*, STANCYA, -yi, *f.*, STANCZYKA, -i, *f.* *slav.*, mieszkanie, ſtanie, pokóy, złożenie, das Logis, die Wohnung, das Zimmer; (*Cro.* ſtanuvanje, ſtanovanje, mieszkanie; *Vd* ſtanica, izba *Vd* ſtanujalisha, kwatera *Cro.* ſtan, ſtanak *hospitium, habitatio*, *Cro* ſtanovanje, kwatera *Cro.* ſtanak, ſtan, kościelny, kościelny ſtanak kapłański, *Cro.* ſtena, ściana; *Bs* ſtan, ſtanište, mieszkanie; *Rg.* ſtan, ſtanisza, ſtanicza, izba, *Sr.* i. ſtatok, mieszkanie (f ſtatek); *Rs.* стáнция ſtacya, станица ſtanica, obóz; *Fs* становать na gospodę ſtać, *Es.* станица *turma equitum, acies instructa*, *Rs.* станица ſtado; wieś Kozacka nad Donem, nad Volgą); *Ital.* ſtanza, ſtancya, *Rs.* подóрное. ſtańca ta albo ten pokoy ieſt na wierzchu nad innemi pokoiami. *Star. Dw.* 27. Niech się i mu serce ſtanie tych gości godną ſtańcą *Sarz.* 2. *D.* Mimo nasze ſtańce i obozy wyrąbił woysko. *Tward. Wł.* 75, ſtanowiska, Standquartiere, Standplätze. Gdzież ted. móy syn ma ſtanąć? *Teatr* 27, 183. Tu u mnie od połroka ſtańcyą najął *Zab.* 13, 203.

*STANCZYK, -a, *m.*, błazen, śmieszek, *Tr.*, ein Poſſenreiſſer.

STANDAR, *STANDUR, *ob.* Sztander.

STANGIERKA, STENGIERKA, -i, *f.*, (*cf.* wstęga), chuſtka kobieca na szyię złotem i śrebrem przetykana, *Tr.*, ein Weiberhalstuch, mit Gold und Silber durchzogen.

STANGRECIĆ *med. n.*, ſtangretem być, powozić, końmi powodować, kutſchiren. Stangrecąc kark złamał. *Nar. Tac* 2, 431. STANGRET, -a, *m.*, STANGRECIK, -a, *m.*, *zdrbn.*, z *Włoſk.*, woźnica, der Kutſcher; *Bh.* ſtoćj (*ob.* koc), (ſtoćár, ſtoćárek kareta); *Slo.* ſtoćiť; *Hg.* kotsis; *Sr.* i. ſtoſchat; *Vd.* guzhei, guzhar, pelauz, vosar, vosnjak; *Cro.* kochish, kochis, kochica, kuchish; *Dl* kotschar; *Bs.* kociasc; *Sla.* kocsiásh; *Ross.* кучеръ, правящій (*cf.* sprawca); *Ec.* колесничій, колесница горящая, конегонитель. Pomiędzy wszyſtkiemi ſtangretami, którzy maią honor siedzieć na kozłach, żaden a żaden, ani ſtangret dworſki, ani ſtangret ratuszny, ani ſtangret remizowy, ani na reszcie ſtangret od hakrów, nie może mi wydołać w moim urzędzie. *Teatr* 52 *c.* 47. Wąsaty ſtangret. *Teatr* 54, 19. Panowie sami zoſtaią dziś ſtangretami, aby się podali na pośmiechowisko. *Mon.* 60, 371, *Zab.* 12, 245. STANGRETKA, -i, *f.*, die Kutſcherinn. STANGRETOWY, -a, -e, STANGRETSKI, -a, -ie, od ſtangreta, Kutſcher-; *Bh.* ſtoćowſký, ſtocuv, ſtoćarſký

STANIE, *tertia Persona Futuri*, *ob.* Stanąć, *ob.* Stać, ſtanie, ſtawa, *ob.* Stać się. STANIE, -ia, *n.*, *Bh.* ſtánj; *Ross.* стойка (*cf.* stoyka), *Subſt. Verbi* Stać, *ſtanie, das Stehen. Długie na modlitwach ſtanie. *Smotr. Ap.* 64. Stanie u prawa; ſtanienie, ſtawienie się. *Cn. Th.* 1060, *Rs.* предстáние, die Erſcheinung, Stellung vor Gericht. - §. Stanie, mieysce ſtania, ſtanienia, ſtanowiſko, ſtacya, der Standort, Aufenthalt, die Einkehr. Żadnych ſtacyi albo zatrzymowania w dziedzictwach niczyich nie będziemy czynić; a ieśli potrzeba nas do tego przyciśnie, żebyśmy ſtanie tam czynili, tedy wszyſtko chcemy zapłacić. *Herb. Stat.* 261. Kasztelan z powiatem swoim ciągnąc ſtania albo odpoczywania swe ze szlachtą czynić będzie, nie we wsiach, ale blisko nich. *Herb. Stat.* 186. - *Stnil.* Stanie na wodzie, gdzie kotwicę zapuścić można. *Włod*, die Schifferhede. - §. Stanie, mieszkanie, ſtancya, *Cro.* ſtanovanje; *Vd.* ſtanualishe, *Cro.* ſztányе, ſztanye, ſtanye; *Bs.* ſtan, ſtanisce; *Rg* ſtan, ſtaniza, ſtanaa; Wohnung, Logis. Król August ſtał w dworze biſkupa, bo na zamku dla niego ſtanąć być nie mogło. *Gor. Dz.* 11. Siana u nas doſtatek ieſt, i mieysce przestronne ku ſtaniu. *Leop. Gen.* 21. Mieszkania, w których ieſt komor niemało i ſtania sposobnego. *Warg. Rafz.* 148. Stanie każdemu, zwyczayne pielgrzymom, naznaczono. *Warg. Rafz.* 61. - §. Stanie dla koni, dla bydła, ſtaynia, mieysce w ſtayni, der Stall, Pferdeſtall, Viehſtall, der Standplatz im Stalle; *Rs.* стойло. Koń ſtały, na ſtaniu w doſtatku chowany, *Esop.* 18. Koń na ſtaniu, *equinarius*. *Cn. Th.* 295. Konia na ſtaniu chować, nim go siodłu przyuczył. *P. Kchan. Orl.* 1, 88. Szkoda długo na ſtaniu przetrzymać, hasa. *Petr. Fk.* 112. Chciał z kościoła ſtanie zbierować dla koni swoich. *Birk. Dom.* 9. Zakazał im wiele koni kupować i na ſtaniu miewać. *Birk. Pod.* 13. Stanie dla wołów ma być twarde dla zachowania kopyt. *Kon. Lek.* 2, 23. Woły chować na ſtaniu. *Petr. Fr.* 301 - §. 2) ſtanie ſtarsze znaczenie zatrzymywanie się das Stehen, Halten, der Stillſtand *Vd.* obstajanje i hodzhenje, obitajanje, prebajanje, poſtanek, obitanek, prebitanek. *Sol-*

ſtitium, ſtanie słońca. *Spicz.* 156, *Cro.* szunczeszttaja, Sonnenſtillſtand, Sonnenwende; zawieszenie broni, rozejm, *armiſtitium*, der Waffenſtillſtand. Gdy się około spolnego pokoiu zgodzić nie mogli, ſtanie doczesne poſtanowili. *Stryik.* 650. Czescy posłowie woynę między Jagiełłem i Krzyżakami rozjęli, w nadzieię zgody, i ſtanie poſtanowili do 24 Czerwca. *Biel.* 249. Uprosili ſtania pokoiu na trzy miesiące. *Stryik.* 547. Na niejaki czas ſtanie otrzymali. *Warg. Cez.* 78, *Gwag.* 647, *Biel.* 367, *Falib. Q.* 3. On wszyſtko rozumiał, że to nie pokoy, ale było ſtanie. *Chroſć Fors.* 401.

STANIEC STANIENIE, *ob.* Tanieć.

STANIENIE, *ob.* Stanąć. STANIK, *ob.* Stan. STANISŁAW, - a, *m.*, imię, znaczy tego, co sobie ſtanowi sławę. *Stryik.* 102, Stanisław, ſtań się sława Bogu i oyczyznie. *Chmiel.* 1, 60, *Stanislaus.* - *Prov.* Stanisław z izby, Stanisław do izby. *Nys. Ad.* 62, co Polak, to Stanisław. - - STANIUCH, - a, *m.*, ſtaienny, der Stallknecht. Żaden ſtaniuch albo woźnica, świadomy tego rzemiosła, nie będzie konia uſtawicznie smagał. *Pilch. Sen. laſk.* 58.

STANKAR, *herb*, orzeł z rozszerzonemi ſkrzydłami, z koroną na głowie; z korony chorągiew wychodzi, w literę S na proporcu zawiniona. Na piersiach orła tarcza, na którey u wierzchu miesiąc rogami do gory; od barku spadem krzyż albo miecz. *Europ.* 3, 49, ein Wappen.

STANOWCA, - y, *m.*, °STANOWACZ, STANOWICIEL, - a, *m.*, który co ſtanowi, poſtanowił urządził; sprawca, der Stifter, Ordner, Verordner von etwas; (*Cro.* sztanovnik, *kosper, disersor, adsentor*; *habitator*). Jowisz grzmienia i piorunu ſtanowiciel, przez którego wszystkie na świecie rzeczy ſtoią *Gor. Sen.* 240. Duch ś. ięty ſtanowicielem ieſt tego nabożeństwa. *Bals. Nied.* 1, 142. Stanowca Rzymſkiego grodu, *Romanae conditor urbis. Zebr. Ow.* 574, der Gründer, Begründer. Jeden tylko ieſt ſtanowicielem sakramentów. *Pim. Kam.* 177. Kościoły te z apoſtołów i z apoſtolſkich uczniów ſtanowce żadnego nie pokazują. *Zygr. Ep.* 74. Censor, ſtanowiciel obyczaiów. *Petr Pol.* 457. Nayſławniejszy lekarz i nauki lekarſkiey ſtanowiciel Hipokrates. *Pilch. Sen. list* 3, 193. Stanowcy nowey wiary. *Petr. Pol.* 273. Stanowca praw. *ib.* 246, *conditor legum*). Przez boga krolowie i °ſtanowacze praw sprawiedliwe rzeczy ſkazują z *Leop. Prov* 8, 15, prawoſławce 3 *Leop.*, prawodawcze, Geſetzgeber. Seneſtrys był ſtanowcą tych zwyczaiów. *Petr. Pol.* 2, 226. Prosił Jagiełło Witolda, aby był ednarzem i ſtanowicielem między nim a oycem swoim. *Stryik.* 451, układarzem zgody, Friedensſtifter. STANOWICIELKA, - i, ż., die Stifterinn. STANOWCZY, - a, - e, ſtanowiący, ſtanowny, decydujący, entſcheidend Stanowcze zdania. *Id.* STANOWIĆ cz. *ndk.* °Stanawiać *frequ.*, (*Petr. Pol.* 8), *Bh.* ſtanowiti; *Ro* cmanonoBnTb: zaſtanawiać, wstrzymywać bieg, hamować, robić żeby co ſtanęło, żeby ſtało, nie ruszało się, zum Stehen bringen, ſtehen machen, aufs halten. Lutnia Orfeuszowa zwierze dzikie ſtanowiła. *Bord. Tr.* 30. Czarownica swą nauką ſtanowiła ciekące rzeki. *Lib. Hor.* 21. Ty morza ſtanowisz, akwilony wzruszasz. *Wad. Dan.* 11. Wszechmocność twoia błąkaiące się Chaos ſtanowiła. *Susz. P.* 3. *M* 2 *b.* Bieży, ani się ſtanowi. *P. Kch. Orl.* 1, 197. Zima mrozem ściągaiąc, rzeki ſtanowi tak, iż wóz naycięższy po grzbiecie ich chodzi. *Groch. W.* 362. Liście to przyłożone ſtanowią krew z nosa płynącą. *Sien.* 358, ſie ſtillen das Naſenbluten. Krwi z nosa ſtanowienie. *Sien.* 358, die Stillung des Naſenblutens. Żyły, któremi się płód w żywocie trzyma i ſtanowią. *Spicz.* 181, *Vd.* ſtanoviti, zdzierżeć, trzymać, ſich halten, daran feſt halten. - §. Stanowić kogo u siebie, u kogo, ſtawiać gospodą kogo. *Cn. Th.* 1001, *Vd.* podſtrehuvati, pod ſtreho vseti (*ob.* ſtrecha); *Cro.* nasztanujem, sztanovnike priemlem; *Bs.* uſtaniti, primiti u ſtan; unterbringen, ins Quartier nehmen, Wohnung anweiſen. Stanowienia gości powinność, *hospites recipiendi necessitas. Cn. Th.* 1061. Zwykli biegli wodzowie tam swoich żołnierzy ſtanowić, dokąd rozumieią, że nieprzyiaciel uchodzić będzie. *Siem. Cyc* 170, mieścić, lokować, placiren. Stanowić się, ſtanowiſko czyli ſtanie sobie obrać, *Bs.* uſtanit se; *Cro.* ſtanujem; ſich einquartiren, ins Quartier einlegen, einlogiren. Nikt w dworzech naszych ieżdżąc drogami, nie ma się ſtanowić, i ſtacyi na się i na konie swoie z dworów naszych brać *Stat. Lit.* 36. - *Venator.*; *Oeconom.*; Raniſery ſtanowią się w Wrześniu, a w Maiu płód wydaią. *Wyrw. G.* 546, pokładaią się, pobiegaią się, sprawę z sobą maią, läufig ſeyn, ſich belaufen. Stanowienie albo bukowanie owiec. *Gaz. Warsz.*, das Belegen, Beſpringen der Schafe. Żubrzyce z bawołami lub bubaiami Hollenderſkiemi ſtanowione być nie mogą. *Czacz. pr.* 2, 260. - §. Stanowić, poſtawić, wyſtawić, hinſtellen, aufſtellen, aufrichten, errichten; *Bs.* ſtanovititi, uſtanovititi, ukrjepiti *stabilire, firmare*; *Cro.* sztanovitim *stabilio*); Warują granic swoich, mury ſtanowiąc od granicy do granicy, iak Chinenczycy. *Star. Woy. A* 3. Zamki, fortece ſtanowić. *ib.* Uſtawicznie się nowe kościoły ſtanowią, iednak w iedney wierze zgadzaiące się, i za apoſtolſkie przyzane, *Zygr. Ep.* 74, zakładaią się, werden errichtet, geſtiftet, angelegt. Tomasz S. klasztorne śluby mnichów i mniszek ſtanawiał, *Zrn. Pet.* 3, 519, fundował). - §. Zwykły Hymena wzywać matki, Swoie gdy ſtanowią dziatki. *Ustrz. Troi.* 44, gdy im ſtan czyli poſtanowienie obmyślaią, corki wydaią, synow żenią, wenn ſie die Kinder verheurathen. - §. Stanowić co, poſtanawiać, uſtawiać, urządzać, feſt ſetzen, verordnen; *Boh.* uráziti (cf. wyrok, cf. urzec); *Cro.* odluchüjem, odlucham, (cf. odłączyć); *Ross.* предàть, предавать, (cf. przedać), вчинúть, вчинáть; *Ec.* законополагáти, законоположý. Prawa ſtanowić, uchwalać, Geſetze beſchließen, verordnen, geben. W rządzie pełnomocniczym naród ſtanowi prawa przez pełnomocników swoich. *Ust. K.* 1, 5. Pisał, aby wszelaką pilnością ten dzień święty był ſtanowion na potomne czasy. 3 *Leop. Estr.* 9, 28, aby był obſtalowan. z *Leop.*). Teraźnieysze uſtanowienie o miastach za prawo konſtytucyyne ſtanowiemy *Gaz. Nar.* 1, 130. Stanowienie *actio*, uchwalanie, urządzenie, układanie, das Beſchließen, Anordnen, Verordnen, Ordnen. Litwa seymy i ſtanowienia rzeczy ma odprawić w Lublinie albo . . . *Herb. Stat.* 660. Po długim ſtanowieniu i traktowaniu, Bela miał poiąć siostrę Mieczysława etc. *Stryik.* 220; po długiey negocyacyi, nach langen Unterhandeln. Stanowienie *opus*, uchwała, uſtawa, urządzenie. *Cro.* odluka; die Feſtſetzung, Verordnung, der Beſchluß. Rozkazował im, aby chowali ſtanowienia apoſtołów i starszych. *St. Dz.* 36. Przymierza albo ſtanowienia z którymkolwiek narodem przedtym uczynione, zako-

dlnie którey stronie, dzierżane być niemaią. *Vol. Leg.* 2, 648; ugody, umowy. Verträge. - Stanowić co u siebie, umyślać co; p zedsię brać. *Cn. Th.* 1081 beyſtich beſchließen, ſich vornehmen. § Stanowić o czym, stanowić co, z decydować entſcheiden, den Ausſchlag geben Zwycięſtwo stoby-ło stanowiące. *Pam.* 19, 103 stanowcze, ein entſcheidender Sieg. Stanowiącą wydać bitwę *ib.* 22, 156. Ty stanowisz o mym losie, o zrok twoy cały lub okrutny. *Jamsz zęś wy* albo smutny. *Nie ic P P* 156. Ten momento twoim losie na zawsze ma stanowić *Teatr* 46 c, 82. Dwie godziny rędzey lub pożniey to ic nie stanowi *Teatr* 15, 93; das entſcheidet nichts, thut nichts giebt nichts aus, verſchlägt nichts. Lud rolniczy nayliczniey sza w narodzie stanowi ludność. *Gaz. Nar.* t. 54; składa, zawiera obeymuie, das Landvolk macht die gröſte Volksmenge aus. STANOWI ZNY *ob.* Stanowniczny STANOWI LO, - a, *n.*, rzecz służąca do stanowienia zatrzymywania hamulec, cf stawidło. *fig.*; Rückhalt, Einhalt. Hemmung. Trzeba tey rzece przyłożyć stanowidła, nim zatopi niziny. *Pot. Sył.* 61 tamy Dämme, den Fluß aufzuhalten. Natura, gdy się do czego z młodu przyzwyczaiła trz lamie tamy, zerwie stanowidła *Chros. Fars.* 202, słosy Schleuſen, Wehre. STANOWISKO, STANOWISZCZE, - a, *n.* *Bh.* stanowiſtě. *Vd.* stalishe stojalishe, strashna staja, stanujezhni kwartir, shounirsku stanovanje stanujalishe, nastaja na lovi; *Cro.* sztán, nasztanenye; *Rg* stan, stanje, stanisce; *Bs.* stan, stanisce; *Ross.* становище, (s obozowisko), станъ стоянка; (*Ec.* станищe *turma equitui acies instructa*, *Rs.* станъ, станъдо. trzoda; wieś Koszcka nad Dnem, Wulga); mieysce do stania, stanie, der Standort Ort zum Stehen, Standplatz. Nayprzewazniey były na lądzie stanowiskiem Greckiey floty *Ufiza Izo* 122. Plac od stanowiska *Vd.* mestishna (f. wieys owe), Standgeld. W zamku nad Połotą mał Wielki Książ stanowiskowe, gdy Połocka do yw t. yli 233 p mie kanie, k r. stancya, Wohnung. Quartier Mieszkanie w kopie w osnym domu abo stanowisku *Sr* 1196. Żołnierz poszedł na stanowisko. *Bob. Kom.* 5, 329; *Sr.* 1. leżno; leżimowe stanowisko. *Bob. Kom.* 5, 329; *Sr.* 1. leżno; leżowiska, leżyska. Winterquartiere. - *Venator*: stanowiska, leżyska. Winterquartiere. - *Venator*: stanowisko mieysce, gdzie myśliwy zwierza czeka. der Anſtand, den den Jägern der Ort, wo man das Wild erwartet, um es zu ſchießen. Ogary zwierza napędzaią na ludzi po stanowiskach stoiących. *Kluk. Zw* 1 390. Czyhać na stanowisku, *Rs.* стоять на чихалахъ. - *Navigat.* stanowisko new na wodzie. *Cn. Th.* 1161; *Vd.* brodishe, ladjovishe barkalishe, die Schiffſtelle, der Hafen. Bo ska opatrzność sporządziła porty i mieysca sposobne i tu i owdzie, iakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom *Boter.* 20. Stanowisko naw na lądzie, die Schiffsmerite *Cn. Th.* 106, warsztat). Stanowisko po drodze, gospoda, popas, pokarm, podkarm, stacya das Futter, die Einkehr. die Station Opatrzenie żywność p zez wszystkie mieysca puste, nie żeby żołnierzom dawał darmo, ieno żeby mieli na każdym stanowisku u kogo kupić. *Star. Dw.* 65. - §. Stanowisko gdzie o stanie, zastanawia się, bez końcu, der Stillſtandspunct Punkte stanowiska słońca, w których ekliptyka nie nachyla się od równika. *Sniad Teo.* 102, nazywamy te punkte pospolicie przesileniem dnia z nocą, albo punktami stanowiska słońca. *Nar. Pam.* 19, 74; *ob.* stanie słońca). Kto idzie prostą drogą,

ma swe stanowisko ostatecznie; błąkacz nie zna terminu ani mety. *Pilch Sen. list* 125, *Birk. Chmiel.* a 2 b. - §. *Math.* stanowisko, fundament, *basis*, die Grundlage, Grundlinie, Baſis. Obieranie linii stanowiska czyli podstawy *Lesk* 150. O mierzeniu linii stanowiska, 148. STANOWNIC Y, - e, *m.*, po podstrzępiony, kwatermistrz. der Quartiermeiſter Quartiermacher Stanowniczy nasi i marszałkowie ziemscy z dworu pod czymem gospod nikomu w domach szlacheckich nazwrzeć nie mają. *Stat. Lit.* 109. Ktoby samowolnie napis stanowniczemu zmazał, albo herb za naznaczeniem iego na gospodzie przybity, oddarł, będzie karan *Vol. Leg.* 5, 648, *St. Dz* 331. - 2°) stanownicy i fundator zebrania świętego. *Birk. Dom* 86; stanowca, stanowiciel Gruender, Stifter. °STANOWLENIK, - a, *m*, n. p. Wł dyka nie patrzy na godność, na naukę i życie stanowleńka, *ordinandi. Pim. Kom.* 109. STANOWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, *activ.*, stanowny, z stanowczy, stanowiący, entſcheidend. List stanowny abo format od metropolity wziąć szy, do swego prefekta idą *Pim. Kom.* 150, instillacyjny. Installations-, Stiftungs-. - §. Stanowny, stanowny, mogący być wstrzymanym, zastanowionym, aufhaltbar Niestanowny, unaufhaltbar. Bog nieba sprawił niestanowne, ziemię okrążaią i morze żeglowne. *Groch. W.* 327 Niestanowne skrzydła wichrow. *Nar. Dz.* 3 88. Słońce niestanownym biegiem przeciągi i dnia i nocy wymierza. *Ozz. Sen* 63. Jeszcze promiennym stokroć nie ogarnął Lat szafara Leyrem niestanowney ziemi. *Zab.* 12, 120 *Nar* Niestanowne koło Ixyona. *Otw. Wirg* 473. - § stanowny, stały fest, *Vd.* stanoviten; *Dl.* sztanovith; *Sla.* stanoviti *Cro* sztanovit certus, *firmus*, stanovito *firme*, *certo* sztanovitost *certitudo*, Niedawno ſt nowny on umyśl chwiać się począł *Birk. Dom.* 125, stateczny ſtandhaft. Iotanowym sposobem pokazać się może z tych stanownych i nieodmiennych propozycyy; *ex solidis argumentis. Syst.* 1 9. Szczęśliwy, pod spokoynym kto wodząc poszyciem, Wesołe [illegible] żyć dni ży iem. *Zab* 8. 100; iednostayny, gleichförmig, einförmig. Niestanowne lodami wody dla lekkiey nader zimy, przymusiły woysko do powrotu *Nar. Hſt.* 6 57 niesłe le, mrozem nie ſ ięte die Gewäſſer, die Flüſſe ſtanden nicht, waren nicht zum Stehen gekommen, nicht gefroren Pogańſt o, do Istrowskich b rdziey wybiegów, niż li dostanowney bitwy przyuczone *Nar. Hſt.* 4, 5 9, do ſaley, szykowney porządney, polowey bitwy, eine ordentliche Feldſchlacht

STĄPIC, pic, *m.*, w piecu wielkim hutarskim komich nieprzecie rzeluści. *Os. Zel.* 46, im Hochofen, der Stein acken über dem Ofenloche; cf ſtępel.

STĄPIĆ *intrans. nok.* Stąpć °ſtępać *Contin. Rh* ſtupiti; *Sr.* 2. ſtupiſch. *Sr.* ſtupam, ſtupim ſtupiu *en.* st piti, ſtòpèm, ſtòpam, (*Cro* ſtupâp.m lekko z cicha iść, *Cro* taptati *calcare*); *Vd.* ſtopiti, t p t *Vd.* ſtopiti, ſtopati, tlashiti z tloczyć; *Cro.* sztúpam to len sitek *piso*, *pinso*, *ob.* ſtopar. ſtępa *Slo* ſtupallo po drazwa, *ob* ſtopa); *Rs.* ſtupiti nogami ſtupaj, kr ſtii *Rg* ſtúpiti, poſtúpiti; *R.* [illegible] *cf.* tupać, °tępać. *cf* ſtopa *cf Germ* Pappeln, ſtapfen, ſtappen, *cf.* deptać, *apud Notkerum* ſtephen, *Anſ. Germ.*

ſtappen ire, *Angleax.* ſteppan, *Angl.* ſtep, *Holl.* ſtap, *Gr.* τυπτειν, *Rabb.* נשף cucurrit, *Hbr.* נשף schuph contriuit, cf. *Ger.* Stufe. Stąpić, kroczyć, ſtopę nożną gdzie indziey kłaść, ſchreiten, Schritte machen, auftreten. Dla wyrzuconych ze dawow kości ſtąpić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 363. Nie każdy co umie ſtąpać nogami, umie ſtąpać i słowami. Może drugi i na mieyscu siedząc zayść tam, kędy zamierza, a drugi i z latygą nie umie w rzeczy poſtąpić. Polityk słowami swemi ſtąpa a deklaracyami poſtępuie; tak mu trzeba ſtąpać słowami, aby rzeczy nie utępował. *Lub. Roz.* 101. Stąpienie ieſt ſtopień do poſtąpienia, poſtąpienie zaś do dopąpienia. *Lub. Roz.* 101. Kto nie ſtąpa, nie zaydzie *Fredr. Ad.* 110. Na słowo komenderuiącego: Stąpay! schodzą z pomostu, i tyłem do przedpiersienia rownaią się. *Jak. Art.* 413. Drży ziemia, gdy ſtąpają mężo i konie. *Dmoch. Jl.* 97. Nie będzie mógł ſtąpić ani iakiego naymnieyszego znaku pokazać, aby tysiące ludzi oczy tego nie podstrzegały. *Gor. Dw.* 311. Koń tłusty, pysznie ſtąpaiący. *Rey Ap* 79. Na pięć bez hayductwa koszerstwa nie ſtąpiemy. *Falib. R.*, wir thun auch nicht einen Schritt ohne ... Bez muzyki na pięć nigdzie nie ſtąpia. *Birk.* 190. Stąpa z partesow nakształt karmuego prałata *Zab.* 13, 276 *Tręb.* Czasem biegał, czasem poważnie ſtąpał, idąc powoli, iak za processyą. *Zab.* 13, 61, er ſchritt gravitätiſch einher. Z góry ſtąpa, by wielbłąd, rozmierzaiąc kroki. *Pot Jow.* 30. Przedtym około botów chodził, teraz nie wie, na którą nogę ſtąpić *Mon.* 73, 589. *Sublime ferri*, a wysoka ſtąpać, to iest, wysoko się nieść *Mącz.* Wysoko ſtąpał w fortunie, *superbum se praebuit. Mącz.* Wiedz że wszystkich tych, którym buzno ſtąpaiących widzisz, szczęście iest dęte. *Pilch. Sen. liſt* 1, 99. Zacny mężu, nie ſtąpay ludzi podłych śladem. *Dmoch. Jl.* 36, nie chodź drogą ich, nie naſladuy ich). Syn iego koślawy, ſtąpa, iak przez rowy. *Zab.* 8, 130 - §. Stąpić gdzie, zstępować, wybaczać gdzie, wo eintreten, abtreten, wohin ausſchweifen Na tey drodze ſtąpił bliżey do iednego klasztoru. *Sk. Dz.* 1160. Wróćmy się do Massyliensów, do których ſtąpiliśmy inszey. *Warg Wal.* 47. Stępmy, oglądaymy, co się dzieie na ziemi. *Rey Pſ. P* 2, spuśćmy się). Wszystkie z drogi stępują duże. *Ulrz. Troi.* 43. - §° Krokmą pięć stop w sobie, to iest dwoie ſtąpienie. *Warg. Kurc. praef.* 2) STĄPIĆ sukno zstąpić cz. ndk., Stępować, zstępować *contr.*, das Tuch betreiten, es einlaufen laſſen, krimpen. Kraiec stępuie wprzody sukno, nim sukna weźmie do roboty *Grod. Dis.* F 4 b. W Anglii nie wiedzą, co to iest sukno stępować *ib. E* 2 b. Przy stępowaniu znacznie sukna ubywa, *ib. E* b. Sukna ſtąpione być powinny. *Goſl. Gor.* 18. Stępowanie sukna, *Ros.* умочка, садка. Zbiegaiący się w stępowaniu, *Ros.* садкій. Rzadkie sukno w stępowaniu zbiega się. *Vyrw. G.* 919. Sukna wygładzonego i wyprasowanego dosyć się ſtąpi. *Grod Dis. E* 3 b, zbiega się, kurczy się, ubywa go. das Tuch läuft ein. Na Angielskim falendyszu ſtąpiło się na każdey połpięta ćwierci lepiey niż ćwierć. *ib F b.* Zstępują się posagi, iak kir. *Dwor. B* 2. STĄPLOWANIE w gorach, *Ger.* die Stämpel im Bergbaue, ſtarke Hölzer, die zwiſchen die Wanderuthen und Anfälle eines Schachts getrieben werden. Łotr ieden u Wieliczki w górze solney ſtąplowanie zapalił, z którego dymu w podziemney iaſkini wiele się ludzi zadusiło. *Stryik.* 706, *ob.* Stęplowanie. STĄPOR, STĘPOR, -a, *m.*, *Boh.* ſtupadlo podnożek; *Sla.* stupallo, z podeszwa, stopa; *Vd.* stopar, stopavez, stopnik, z ſtąpaiący; *Cro.* sztùpam, tuchem sitek *pinso*, sztuparnicza, z młyn); tłuk, którym tłuką co w stępie, w moździerzu. *Dudz.* 58, *ob.* stępka, der Stämpfel in einer Stampfmühle, zu einem Mörſer; *Bh.* pich, *Cro.* pah, (*ob.* pchnąć), *Vd.* shtozel). Stępor, tłuk, długa sztuka drzewa u spodu zaokrąglona i śpiżem okuta, która podnosiona przy pomocy wału palczatego, spadaiąc na dół tłucze materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Choćbyś stłukł ſtąpiego w stępie iako krupy, bijąc z wierzchu ſtąporem ... *W. Prov.* 27, 22, *Bud. ib.* Stąn nogi ma iak ſtąpory, trąbę na kształt żerdzi. *Pot. Arg.* 650. Stąpory u pomp rurmusowych. *Cn. Th.* 1061; der Pumpenkolben.

STARAC, *ob.* Tarać.

STARAĆ się *rec. n dk.*, postarać się *dk.*, *Bh.* ſtarati ſe; (*Bh.* ſtáram, ſtrati, *Ger* ſtieren, herumſtieren ſperać), pieczować (cf. piecza) oſtatriti, ſnajiti ſe (cf. znaży); *Slo.* ſtarám ſe; *Sr.* 1. ſtaram ſo wobſtaram; *Sr.* 2. ſe ſtaraſch; *Rg.* staratise, màriti, uàstojati, ràditi (cf. nastać, cf. rad), hajatise, (*opp.* nehajatise, *ob.* niechać); (*Rg.* starati poſtarati *senem facere*); *Bs.* staratise i, *senesco*, z, zbriknutise, maritise, hajatise, *esse sollicitus*; *Cro.* sztaramasze, szkerbimasze, zkerbiti, zkerbeti, màram, marim, teraotiase, *angor cura*, z) sztar bivam *senesco*; *Dl.* pomniti, (*ob.* pomnieć), *Sla* brinutise; *Crn.* màram, maranjem, marnuvati, skerbit, (cf marnować), dęti, dęm, (cf. dąć), persadęti, persadęvam, (cf przesadzić); *Vd.* ſkerb imeti, (cf. ſkarb), pomnjatise, marliu biti, ſkerbeti, napomnjatise, nasheliti, poskeluvati, vrezhoshelovati; *Rs.* стараться, радѣть, порадѣть (cf. rad), ревновать, ревную (cf. rzewny), мщиться, помщиться, помщаться; *Arab.* שער *curauit*, שוער schoter *curator*); starunek mieć o co, usiłować, zabiegać, ſich bemühen, ſich bewerben um etwas, ſich darum Mühe geben. Kto się nie stara, niech nie obiecuie Próżnuią, szczęście sobie ukuie. *Puſt. F.* 92. Kto się o wszystkich łaſkę stara, żadney nie ma. *Nar. Dz.* 3, 130. Będzie iego powinnością starać się o przyiaźń pana pułkownika. *Teatr* 8 b, 29. Starać się o którą w małżeńſki stan, um eine werben, um eine anhalten Starał się o dożywotnią przyiaźń iey. *Zab.* 12, 57. Ociec twoy stara się o mnie. *Teatr* 34, 27. Staranie się o żonę *Rs.* сватовство, *ob.* swat). Krassus czeladzi wiele doma żywił, o które się bardzo starał, stokroć nad nimi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 10 b, o nie wielkie starania nie miał, *Rs.* попечительство, попеченіе) Staranie o co, die Bewerbung, Bemühung; *Bh* ſtaroſt, (cf starość), *Slo.* ſtaroſt, (*Slo.* ſtaránie *curae*); *Sr.* 2. ſtarosći, (cf ſtarſtwo starość; *Rg.* staranje, ustaranje postaranje *inueteratio*); *Sr.* 2. ſarba, (cf. piecza, cf. piec, cf. żar) *Crn.* mar, ſkerb, persadetje; *Vd.* ſkerb, anoba, maranie; *Cro.* staranye, szkerb, ſkerb, pauska, (cf. piecza) *Bs.* brigga, brannutje, ſkerb; *Rg.* màr kajanje; *Dl.* briga; *Bs.* стараніе, попеченіе, ревнованіе; *Ec.* ругзеніе. Macie o to staranie czynić, aby nauczycielom słuszne zapłaty były poznaczone. *Modrz. Bac.* 534. - §°. Jan S. starał się o tym, aby uczniowie iego,

Iuż więcey Chrystusa ważyli, niż iego samego. *Biał. Post.* 55, troszczył się). STARANNOSC, STARANNY, STARANNIE, *ob.* Starowność i t. d.

STARBAC się, STARBOTAC się, starboce się *Rec. ndk.*, chwiać się i tam i sam, przeważać się na tę i na owę stronę, nie stawać w kroku, nie ostać się na nogach kraepko. *Wiod.*, *Dudz.* 58; nicht fest ſtehen, wanken. Chory nogi włoczył, tylko się po udach starbocąc. *St. Ds.* 278. Starba się cyga, koło, *trepidanti motu rotatur.* *Cn. Ih.* 1062.

STARCIE, *ob.* Zetrzeć, ścierać.

STARCOWSKI, - a, - ie, STARCOWSKIE *adv.*, *Rg.* starczeski; *Rs.* стариковъ, старчій, старческій; старическій; od starca, do starca należący, Greisen-, einen Greis betreffend.

1) STARCZYC, *ob.* Stércyć.

2) STARCZYC *cz. ndk.*, nastarczać, dostarczać, hinreichen, liefern, darreichen, *Bh.* ſtaciti. Wsie ogromnym woyskom starcz; żywność i ludzi. *Przeſtr.* 212. - §. wystarczać. dostarczać, nastarczać, ausreichen, auslangen. Już żywi pogrzebowaniu umarłych nie mogli starczyć. *Leop. Sap.* 28, 12. Komu dłużey pieniądze starczą, ten dłużey woynę prowadzi. *Przeſtr.* 231. Ku miastu lecą konie, ile nogi starczą. *Dmoch. Jl.* 2, 109.

STARCZYN, STARCZYNNY, - a, - e, od starki, babki, grossmütterlich. *Ir.* STARKA, - rka, *m.*, dziadek, oyczow albo matczyn ociec, Grossvater; *Morow.* ſtarjk, ſtarecek, (*Bh.* ſtarek, ſtarček pierwszy młynarczyk). - §. staruszek. *ib.* 1063, ein alter Mann; *Ks.* старикъ. STARENKI, - a, - ie, STARETCHEN; *Ks.* старикъ. STARENNY, - a, - e, podstarzały, podeszły, betagt, bejahrt, *Rg.* staracki, *Rs.* старческій. Już się iść i wrzuca starenskiego Symeona. *Kchan. Roż.* 26. Starennych patryarchow grono. *ib.* 74. Na wsi młodość w wiek starenny bezpiecznie przechodzi, I w żywey czci czeratwości w drugi wiek zachodzi. *Zim. Siel.* 366. Starenna iodła. *Kchw* 372.

STARGNĄC *cz. idntl.*, Stargać *Cont.*, targaniem, szarpaniem osłabiać, durch Reiben und Kutteln schwächen, entſtärken. *Bh.* ſtrbati, ſtrbnuti, ſtrbowati, ſtrbam, *Sr.* 1. ſtorbam. *Sr.* 2. ſtargnąć, *Vd* doltergati, potergati, doltergati, potergati, podreti, dolpodreti; *Cro.* stergavam; *Ross.* сдеграмъ, стерпумъ, сдерпумъ. Kiedy się już wielkiemi pracami I loty stargał, i w sile ustawał, Odpoczął szabłę i zbroię położył. *P. Kch. J.* 421. Czując się być na siłach starganym, oddał niektore ziemie pod rząd synow. *Nar. Hſt.* 3, 63. Kiedyby był młodszym i nie tak ztarganym pracami, samby mu był wodzem. *P. Kchan. Orl.* 1, 203, zrobionym). Powrozmi piekielnemi stargnione. 1 *Leop.* 2 *Petr.* 2, 4, skrępowane i szarpane). Niestargany, niestargniony, nie do stargania abo przedarcia, unzerreißlich. Chce iey się oddać przez niestargane małżeńskie związki. *Teatr* 25, 59. Chce mię przywiązać związkiem nigdy nie stargnionym do siebie. *Bzow. roż.* 53. Zbieganie abo stargnienie konia, gdy koń zachoruie z biegania wielkiego. *Kon. Let.* 65, das Ueberlaufen, Uebertreiben, Verfangen des Pferdes. - *§. Dla strachu stargnąć się musi człowiek. *Hrbſt Nauk.* S 3, zrywać się.

STARGOWAC, STARGOWAC się *dk.*, zgodzić się, powolić na cenę, behandeln, über den Preis einig werden;

Bh. ſtrjjm, ſtrjjti; *Vd.* skupiti, istraunati, poraunati, poprawiti, (cf. wyrownać, cf. poprawić); *Ss.* ucinitise pogoditise od çine; *Sla.* pogoditise; *Rs.* стиопрошался. Spytała się o cenę konia, i nie mowiąc oń wiele, stargowała. *P. Ach. Orl.* 1, 85. Stargował i wziął na bory odzierwca boty. *Cor. Sen.* 551. Musiałbym-ci ukraść, go był tak tanio miał zbyć. *W.* To się iuż nie ztargoiem *Al. n. W.* 10, nie zgadzamy się na cenę). Stargowanie, *Sr.* 1. zbanelumane, *Rs.* уторжка.

STARKA, STERK, SZTYRK, - u, *m.*, usterk, zawada, kamyszek co w drodze przeszkadzającego co, etwas, worüber man ſtolpert; ein Hader. Anſtoß auf der Straße, ein Stein des Anſtoßes; *Ss.* ſtrk, ujtk. potrk, zogirjka nieszczęście, *Vd.* shlod, terenek pen, z pień, kloc), *Cd.* spotik, napotik, naporiu, z usterk; *Sr.* 1. postark obrasa: *Cro.* terchek; *Dl.* hren *truncus terrae inh erens*; *Rs.* порогъ, co na stoiu stoi). Nie zraniłeś się kędy o stark, o kamień, łamiąc dokładając? *Pasł. F.* 89. Czasem ieździec, czasem koń padszy na starki, Abo na rowy, często oba łamią karki. *Pot Poez.* 625. Zawadził o stark iakiś nogą. *Pot. Arg.* 135. - §. *tr.* Ciężyliwość, że im bolesny stark z oczu uprzątnie *Pot. Syl* 201; co im było solą w oku, kością w gardle). Teraz ci to wam godne z orzech starki. *Chrośc. Luk.* 200. - §. *aliter*: Dan mi iest stark w ciało, i aniołszatan, aby mię policzkował. *Ros. z. 2 Cor.* 12, 7. *Budn.*, bodziec ciało. *Bibl. Gd.*, ośćień, ein Pfahl ins Fleiſch, *Luth.*, ein Stachel. Apostoł starkiem abo bodzcem, który ciału był dan, nazywa ustawiczne utrapienie. *Smalc.* 17. Próżna Szawłowi wierzgać naprzeciwko starkowi. *Gil. Pſt.* 232. - §. Sztark, grubość szkła w rurkach szklanych, n. p. rurka cienka lub gruba w sztyrku *Mag Mſkr.*, die Glasröhre dicke in gläsernen Röhren, *cf.* sztych.

STARKA, *i*, *ż.*, *dem.* starenka, starinka. *Bh.* ſtarena; *Cro.* szterka, szturiza; *Rg* stàriza, staara, staricica); babka, babo, matki mojey lub oyca matka, die Großmutter. *Cn. Ih.* 1062. - §. Starka, staruszka, stareńka kobieta, ein altes liebes bejahrtes Mütterchen, eine Alte. Tobie starko nie przystoi L piey, nż skakać u pieśni. *Hor.* 2, 111 *Nar.* Dziwny świat, dziwny, patrzay co się dzieie, W polu wieku drogi z starką odmłodzieie. *Bratk. S.* 2. Ta starka wyrwała go z nieszczęśliwey doby. *Teatr* 51, 54. - §. Starki wiatru, stare przeżoły, (*oppos* młodki, róży młody), die alten Bienen im Stocke. - §. Starka, stara kuropatwa. *Ryd.*, eine alte Rebhenne. (STARNĄC, *ob.* Tarnąć). - STAROBLIWY, *ob.* Starowny. *STAROBOY, oia, *m.*, stary zasłużony wałecznik, żołnierz *Teatr.* 50, ein alter Soldat. STARODAWNOSC, ści, *ż*, starożytność, alte Zeit, Alterthum *Slo.* ſtarobnioſt. *Sr.* 1. ſtarobe; *Vd.* predstarustvu, predstarshina; *Ss* древность. Jerozolimę sami Turcy zowią S. miastem i pilnie tego strzegą, aby iaka starodawność nie zginęła. *Worg. Rads.* 80. STARODAWNY, a - e. STARODAWNIE *adv.*, *Bh.* ſtarodawni; *Slo.* ſtarobný; *Sr.* 1. ſtarobné, ſtaroſcie, ſtarſku; *Sla.* ſtarinſki; *Ross.* древній, *ob.* drzewiey), старобытный, стародавный, исконный, изначальный, встарь, встари, искони; *Eccl.* стародавный, издревле. Starożytny, bardzo stary uralt, sehr alt. Jeruzalem, tak starodawne miasto. *Biał Post.* 88. *Starodni. *Leop. Dan.* 7, 22, starodawny *Biał (id.)*.

STARODRZEWO, - a, *n.*, drzewo zrosłe stare, ein alter erwach-

erwachsener Baum. Kiedy się same starodrzewa w lesie przedać mają, trzeba je przelicsyć i odmierzyć. *Kluk. Rośl.* 2, 140. *STARODRZEWNY, – a, – e, starorodny, stary, (o drzewach), alt, steinalt, (von Bäumen). Starodrzewny gdy dąb zetną w lesie, Potężniey runie, im wyżey wierzch niesie. *Kchw. Roż.* 107; *Kchw.* 126. Sosna starodrzewna *Otw Ow.* 485. STARODUB, – a, *masc. et fem.*, dubiel stary, staruch zluptawy; babsko głupie; ein alter Einfaltspinsel, ein einfältiger alter Kerl, ein dummes altes Weib. Krożby starodouba życzyć mieć za żonę! *Opal. sat.* 16. – §. Starodub, Starodubow, w Moskwie stolica niegdyś powiatu Wdztwa Smoleńskiego, *Dyk G* 3, 74. STARODZIEYSKI, – a, – ie, staroświecki; nach der alten Welt, altmodisch. Pani starodzieyska *Kchw. Fr* 88. STAROGARD, – a, *m.*, *Ger* Stargard, miasto w woi. Pomorskim. *Dyk. G* 3, 74. Starygrad miasto przez synów Leszka III. założone, Niemcy Stargard wymawiają *Krom.* 43. §. miasto Altenbaus w Chełmińskim. *ib.* STAROKALENDARZANIN, – a, *m*, *Sak. Ok.*, *STAROKALENDARCA, – y, *m. Sak. Ok.* 20, starego kalendarza się trzymający, der nach dem alten Kalender lebt. Racye starokalendarzan w saméy rzeczy nic nie ważą. *Sak. Kal. B* 1. Odpiść ie mi Panowie starokalendarzanie. *ib D* 2. Głupi starokalendarze, dawnieysza iest wiara Rzymska, niżli twoia Ruska *ib. B* 2 *b.* *STAROKRATOWY, – a, – e, n. p. Biesiady antykową, czy starokratową, (bo i tak się mówi), rządzące się przystoynością. *Warsz. Pam.* 4, 53 *Czer.*, cf. arystokracya, demokracya i t. d.). STAROLETNY, – a, – e, w lata podeszły, alt an Jahren, altjährig; *Slo.* staroletny, starobylý, *Sr.* 1. staroletné. Po lesiech staroletnych pogląda. *Zebr. Ow.* 113, *ob.* starodrzewny, starorodny; *Sufft. Sr* 1 staroletnosci, *ob.* starodawność, starożytność. STAROMIEYSKI, – a, – ie, od starego miasta, altstädtisch. *Bh* staroměstský. Imię staromieyskie *Zebr. Ow* 3n3. Ratusz staromieyski w starym mieście. STARONOWY, – a, – e, alt und neu zugleich. Latosowy staronowy kalendarz *Zebr. Zw.* 159. Jeymość PP. Modnożerskie, owe to ustawicznych wielokosztownych, staronowych, nowostarych, spadzistych, wcinanych strojów i sukieng istosędzine. *Mon.* 70. 135. *STAROOYCOWSKI, – a – ie, dziadowski, *pappous, Mącz.*, od starego oyca czyli dziada, großväterlich. STAROPISCA, – y, *m.*, pisarz starożytności, ein Alterthumsbeschreiber. Staropis a Wege yusz *Hipp.* 26. STAROPŁODZIEŃ, – dnia *botan.*, Mączyka smrodliwy *spatula foetida. Sleszk. Ped* 422, stinkende Schwertel. STAROPOLSKI, – a, – ie, aki, jakim starzy nasi oycowie bywali, prosty, szczéry *Boh.* staročeský, staročeština; po staroćesku; cf. *Germ.* ein guter alter Deutscher). Ona staropolska prostota serca i szczerość odpada. *St. Kaz.* 392. To serce dobroczynne, ta duszа bezfukasy, Staropolskiego czasu wystawia obrazy. *Tręb. S. M.* 80. Staropolskie postępki i cnoty. *Kchw. Roż.* 110. Staropolskiey poprzeć mamy sławy *Jabł. Buk. E.* Ja mówię szczérze, po staropolsku. *Teatr* 9, 41. Dobrześ było u nas, gdy wszystko z staropolska ludzie poczynali. *Opal. Sat.* 152. STAROPOLSZCZYZNA, – y, ż., wszystek zbiór staropolskich obyczaiów, zwyczaiów, sposobów myślenia, mówienia, das Altpolnische. Pieśń Bogarodzicy słowo od słowa z wykładem dla staropolszczyzny trudney, tu położę.

Sl. Zyw. 1, 25a. *STAROPOSSESSYONAT, – a, *m.*, *Rs.* старопосъ́вшій, dawny posiadacz dóbr, ein Altangesessner. STARORODNY, – a, – e, starodawny, starowieczny, von altem Herkommen. Starorodna familia, *Tr.* STAROŚĆ, – ści, ż., *Bh.* stařeť, (*Boh. et Slo.* stařeť o nicc *cura*, *ob.* staranie, starowność); *Sr.* 2. starstwo; *Sr.* 1. starosta, starości, wulkostarobności, (*Sr.* 1. staroici stara[illegible]ść *cura*); *Cro.* starost, starust; *Vd.* starust pertietnost; *Cro* sztarószt, starina (2. sztáraszt, szkerb *anxietas*), *Bs.* starost; *Rg* staros, starina *Slo* staróst; *Rs.* старость; die Bejahrtheit, Wohlbetagtheit, das Alter. Od roku pięćdziesiątego wchodzi człowiek w wiek starości. *Zool.* 284, cf Zgrzybiałość). Dla starości, bo siedmdziesiąt lat dobrze był przeszedł, nie doyrzał. *Syr.* 1533. Dzieciństwo wiosna, lato młodzieństwo, jesień dostało męztwo, a chmurna zima starość. *Kołak. W A* 4. Starość, dokonywanie wieku. *Bud. Cyc.* 42. Starość w grob zamyka. *Teatr* 46, 45; cf. iedną nogą w grobie). O starości naszéy siwizna znać dawa. *Zrn. Pst.* 3 598. Starość nie radość. *Teatr* 31 *b*, 123. Biedna starości, wszyscy cię żądamy, A kiedy przyydziesz, to zaś narzekamy. *Rys. Ad.* 2. Starości pragniemy, gdy przyydzie, tęskniemy. *Cn. Ad.* 1093. Starość oziębła na wszystkich przychodzi, A te wszystkie ciężary na ludzi przywodzi. *Prot. Kont. B* 3 *b.* Sama starość chorobą, darmo usiłuie Doktor twóy zawołany; bo choć opatruie, Jak stary kożuch łatał, jednę dziurę zszywa, A druga się w też tropy za łatą dobywa. *Groch. W.* 604. Starość stek chorób i przykrości; starość nie sama przychodzi, kupę z sobą chorób wodzi. *Cn. Ad.* 1092. Starość obraz albo owoc młodości; Poznać łacno w starości, iaki kto był w młodości *Cn. Ad.* 1092. Przypłacisz w starości rozpustnéy młodości, *ib.*, Jaki kto z młodu, taki na starość. *Cn. Ad.* 297; czego się nowa skorupka napiie, tym trąci; znać piwo po occie). Na starość, w starości, in den alten Tagen, auf die alten Tage, im Alter. Leniwa młodość robi na starość żebrakiem. *Min. Ryt.* 4, 119. Każdy na starość żałuie, że się z młodu nie uczył. *Rys. Ad.* 80; *Slo.* keď sa človek za mladi nè usiluge, na staroš' se kajíto. On iuż miał lata i słynął z mądrości, A teraz się iął na starość miłości. *P. Kch. Jer.* 126. Żenił się z młodą panienką na starość. *Teatr* 34 *c*, 57. – *tr. fig.* Staremu młode mieć obyczaie sromota; ale w młodym piękna iest starość. *Sk. Zyw.* 2, 396; sędziwość, statek, poważne obyczaie, altes gesetztes Wesen. STAROŚCI, STAROŚCIŃSKI, – a, – ie, *Rs* старостинъ, старостинскій, do starosty należący, Starosten-, Landhauptmanns-, Landvogts-. Siudzy starościńscy *Sk. Zyw.* 1, 42. STAROŚCIANKA, – i, ż., córka starosty, eines Starosten Tochter Starościaneczka. *Teatr* 22 *b* 53, *demin.*). STAROŚCIC, – a; *m*, syn starosty, eines Starosten Sohn. STAROŚCINA, – y, ż., żona starosty, die Starostinn, des Starosten Gemahlinn. STAROSTA, – y, *m.*, *Boh.* starosta, *demin.* staruška; *Slo.* starosta *senior in aliquo officio*: *Crn.* starostnik, z hrabia; *Vd.* z Polsk. starostnik, Polski pervshnik; *Rg.* staròsta *optimates*; *Rs.* старостa; *Ec.* старостa *praefectus, maior, praeses*; – a[1]) staroста, starszy, przełożony, der Vorgesetzte, der Aelteste. Jezus stanął przed starostą, i pytał go starosto: tyś iest królem żydowskim? *Sekl. Math.* 27; *ob.* rządca prowincyi,

wielkorządca, Landpfleger, Landvogt, Landherr. - *fig.* Przez trud bóg swoy lud odjął djabłu z straży, Przydał nam zdrowia wiecznego, starostę tkował piekielnego. *Biel.* 19, z *Bogarodzicy*. den Herrscher der Hölle. - Starosta weselny, n. p Powiadasz, że się wodzi pop Ruski z oblubieńcami, z drużkami, z starostami około stołka. *Pim. Kam.* 169. - b) *polit.* Rozsze zaiąc dawni krolowie Polscy dobra stołu swego, osadzili w nich rządców, ktorzy z nich wyznaczone daniny wybierali. Zakładali krolowie w wielu takowych ekonomiach zamki, a straż ich z nadaną potym sądową iurysdykcyą owym rządcom oddali. Tym rządcom Słowiańśki ieszcze ięzyk dał nazwisko starosty. *Kras. Zb.* 2; 208, *Czack. pr.* 1, 250 i t. d., der Starost, königliche Burggogt, Schloßhauptmann. Grodzki Starosta, sądy Grodzkie sprawował, bezpieczeństwa w starostwie swoim pilnował, zamku całości przestrzegał. *Skrzet. P. P.* 2, 216, der Burgrichter; cf. *Rs.* кормлéнїе; - кормлéнїе об бояръскимъ судóмъ. W górnictwie Starosta, Oberburghauptmann, urząd ten bywa tylko w bardzo wielkich kopalniach; On czyni sprawiedliwość i upatruie bezpieczeństwa kopalni; w mnieyszych iest tylko podstarosta. *Klus. Kop.* 2, 285. Starosta Zmudzki, *ob.* Zmudzki - *hodie in Gallic. Austr.* Starosta Cyrkularny, kreyskapitan, der Kreishauptmann; *Vd.* okroglishni vishnik. STAROSTWO, - a, *n.*, urząd, władza starosty, lub też kraina, nad którą starosta iest przełożony, *Vd.* starostia, starostva, (*Crn.* starostya, s h abstwo); die Starostenwürde, die Starostey. Landvogtey. Grodowe dzierżawy nazwano starostwami, inne dzierżaw, osad i t. d. otrzymywały imiorostwami, inne dzierżaw, osad i t. d. otrzymywały imiona. *Czack. pr.* 1, 250 *etc.* *Praetura* u Rzymian starostwo. *Petr. Pol.* 191. - 2) *coll* starostwo, starosta z starościną, der Starost mit seiner Gemahlinn Przybyli w tych dniach do Rzymu hrabstwo Zamoyscy i Potoccy starostwo Urzędowscy. *Gaz. Nar* 1, 19. STAROŚWIECKI - a, - ie, starożytny, wedle dawnego świata, nach der alten Welt, vom alten Schlage, altmodisch, altväterisch; *Bh* staroświetzki, (*oppos.* nowoświetzki). *Sr.* 1. starobné; *Crn.* babji, (*ob.* babski); *Vd.* babbast staroshestarobné; *Crn.* babji, (*ob.* babski); *Vd.* babbast staroshegen; *Rs.* стáрческій, старичный. Człowiek stagen; *Rs.* стáрческій, старичный. Człowiek starościecki cnoty. *Teatr* 22 *b D.* Po staroświecku, staroświeckie *adv.*, *Cn. Th.* 1063. STAROŚWIECKOŚĆ, - ści, ż., ἀρχ *apud antiquitas rudis*, *Cn. Th.* 1063, alter Schlag, Altmodigkeit. STAROŚWIECZYZNA, - y, ż, *collect.*, cokolwiek nie teraźnieyszéy mody, *Rs.* старина, старинка; Altväterisches Zeug. Z tych gratów, co mamy, nic się nie zda, wszystko staroświeczyzna. *Teatr* 19 *b*, 7. Za cyty tabin, za staroświeczyznę Sprawi sobie francuszczyznę. *Bratk. E.* Ta staroświeczyzna pogodzi się znowomodną nauką. *Mon.* 64, 328. STAROŚWIECZYSTOŚĆ. - ści, ż., starodawność, das hohe Alterthum eines Dings. Starowieczność i nieodmienność są próbą prawdy. *Psalmod.* 20. Rozum ich światu się wszystkiemu i starowieczności wszystkiey sprzeciwia. *Sk. Kaz.* 249. STAROWIECZNY, - a, - e, STAROWIECZNIE, *adv*, *Bh.* staroměčný: starodawny, odwieczny, uralt. Starowiecznego syn Hyperyona. *Tward. Daf.* 66. Prace przodków starowieczne. *Hor. Sat.* 13. Czemu nauką starowieczną oyców gardzicie! *Sk. Kaz.* 144. Zakon staroświecznie od apostołów podany. *Psalmod.* 18. *Starowieczne trakty dla kupców. *Czack. pr.* 2, 202. STAROWIER-

NY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs.* стáроотбрь, stárey się wiary trzymaiący, altgläubig. Oniec iey był starowierny. *Wan. Dan.* 219, *ob.* starozakonny). STAROWIERNOŚĆ, *Crn.* starovirnost, Altgläubigkeit. STAROWIERCA, - y, *m.*, trzymaiący się starey wiary, *Slo.* starowerec, *Crn.* starovirzj. Starowiercy, czyli Carogrodzkiéy stolicy podlegli Rusini. *N. Pam.* 12, 344. Starowiercy, czyli Filiponi, Greckiey rachuby między sobą używali. *Czack. pr.* 1, 84; *ib.* 301. STAROWINA, - y, *m.*, biedny staruch, ein armer alter Mann. Biedny starowina [illegible] weselił sobie' niezabawem. *Teatr* 33 *d*, 72. STAROWNIK, - a, *m.*, *Rs.* стáрателъ, радѣтелъ, *f.* радѣтелъница, заискатель; *Ec.* тщáтель, попечитель; starannie maiący, staraiący się, der Sorgfalt anwendet. Usilny we wszystkich zabiegach starownik. *Mon.* 65, 94. STAROWNOŚĆ, STARANNOŚĆ, - ści, ż., *Sr.* 1. starościwość, staroścj, (cf. starość); *Cro.* sztaròszt, zkerbljivozt, marljivozt; *Dl.* pomnivozt, (cf. pomnieć); *Crn.* marnost, marlivost, (cf. marność), skrbnúst; *Vd.* skerblivost, skerbnost, poskerblivost, oskerbnost, skerb, (cf. skrbić), maranje, obranba, oblastnia, flegaria, marnost, vanzhlivost, marlivost, pomujanje, perskerb, perskerblivost, doskerbnost, predskerb, predskerbnost, skermust, nal'ezhnost, nad'eshnost; *Bs.* pamgna, pomstvo; *Ross.* старательность, стараніе, радѣніе, (*ob.* rad), рачительность, рачительство, радивость, попеченіе, попечительство, (*ob.* pieczołowitość, opieka); опáство; (cf. opatrność), тщáтельность, тщáливость, бдительность, заботá, заботливость; *Ec.* тщаніе, тщательство, болѣзнованіе; pilność starania się die Sorgfalt, Sorgsamkeit. Dostatek kraiu nie tak z rozległości gruntow, iak raczey z większey lub mnieyszey starowności i pracowitości mieszkańców przychodzi. *Mon.* 6, 268. Sama starowność i pracowitość ludzka iest naypewnieyszym do zbogacenia kraiu środkiem. *Mon.* 64, 268. Sama niestarowność, i odciągnienie się od pracy, iest naobliższą dobrowolnéy nędzy przyczyną. *Mon.* 67, 171. STAROWNY, STARANNY, *STARYNNY, STAROBLIWY, - a, - e, STAROWNIE, STARANNIE, *STARYNNIE *adv.*, z wielkiem staraniem, pilny, sorgfältig; *Bh. et Slo.* staroštliwý; *Sr.* 1. staroščiwý, staroščiwé, staroščne, ľúbiwné, mezkovné; *Crn.* skerbn, márne, marliv; *Vd.* skerboviten, abatliu, vanzhliu, marn, marliu, skerben, poskerbliu, oskerbliu, perskerben, perskerbliu; *Cro.* màrljiv; *Dl.* pomniv; *Bs.* pomgniv; *Slo.* brixljiv; *Rs.* старательный, радѣтельный, радивый, рачительный, попечительный, заботливый, заботный, бдительный, тщательный, тщáтельно, извѣстно, *Ec.* тщаливый, тщательно, тщательнъ и тщáливъ, попечительный, прилѣжно, исправно, рачительно, прилѣжно, угодливый, извѣстнъ. Obrał Rzym za pany, starobliwe o siebie Troiany. *Mon.* 74, 651. Weźcie ten koszyk, schowajcie to wszystko starownie. *Teatr* 55 *e*, 27. Przodkowie nasi starynnie strzegli związków narodowych narzeczeń. *Tward. W. D.* 2, 123. Ani czoła starynne zmarszczki pokresiły, Ani włosu Marcowe szrony przykurzyły *Tward. Misc.* 145, t. i. zmarszczki od wielkich starunków, trasunków pochodzące. STAROZAKONNY, - a, - e, *Bh.* starozákonný, starozákonſký; *Ec.* стáрозаконный; *Ross.*

немхозаконный, немхозаѣмный; wedle starego przymierza, altteſtamentiſch. W ſtarym zakonie uczony, *Ecc.* сѣмномуАрмъ. Starozakonnéy i nowozakonnéy cerkwi różność *Smotr. Lam.* 3. - *Epithet.* żydowskie n. p. Jakób starozakonny, ein Jude STAROZAPUSINA Niedziela, Siedmdziesiątnica; w naszym języku od początku wiary starym się Zapustem ta niedziela zowie, iż starzy już pościć do Wielkiey Nocy dnia tego poczynali. *Sk. Kas.* 85 *et* 86. der Sonntag *Septuagesima.* Alter Slav. Dipl. 1., *Bh.* dewitnik, dewitnik; *Slo* dewátnik STARÓŻEŃ, - nia, *m.*, ktory się na starość żeni, der im Alter heurathet; STARÓŻENKA, - i, *ż.*, która na starość za mąż idzie, die auf ihre alten Tage einen Mann nimmt. Starożeniowi epigramma. *Kchow. Fr.* 59. O starożeniach: mężowi lat siedmdziesiąt, żenie tyle drugie *ib.* 81. STAROZESZŁY, - a, - e, bardzo podeszły, ſehr bejahrt; *Sr.* 1. wulkobstarobné Mingaylo w starozeszłey siwiznie umarł. *Strykk.* 232. *STAROZWYKŁY, - a, - e, n. p, Jmię starozwykłe. *Rey Pſ. Nnn* 1, nieuowotne STAROŻYTNOŚĆ, STAROŻYTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* ſtarojitnost, ſtarobylost; *Vd.* starustvu, starovitnost; *Dl.* sztarozth; *Rs.* древность; starodawność, Alterthum, Exiſtenz von alten Zeiten her. Bóg to wam dał, że tu i starożytnością Domu i przechodzicie wszystkich maiętnością. *Sim. Siel.* 43; (*Slo.* ſtarojitnoſtwal *archaismus*). Starożytnościami się bawiący, antykwaryusz, *Crn.* starinar, starnik. STARÓŻYTNY, STARÓŻYTY, *STARÓŻYWY, - a, - e, STARÓŻYTNIE *adv.*, *Boh.*, ſtarojitny, ſtarobylý; *Sr.* 1. ſtarojné; *Sla.* ſtarinſki; *Rs* старожи́лый, Древній; (*Rs.* старожи́лецъ dawny mieszkaniec). starodawny, alt, uralt, von Alters her. Przodkowie nasi na dostoieństwa wielkie ludzie starożytne sadzali, a nigdy to nie było, ażby nowe ludzie nad starożytne przekładać mieli. *Gor. Dz.* 104. Starożyta cnota. *Pot. Arg.* 55. Męstwo starożytne; *virtus antiqua. Zebr. Ow.* 278. Starożyta dawnych królów opatrzność. *Pot. Arg.* 165. Starożytnie, po oycowsku żyć, *moribus antiquis vivere. Cn. Th.* 1063 po staropolsku. STARSZEŃSKI, - a, - ie, *Rs.* старшинскій старѣйшанскій. do starszych czyli starszeństwa należący, przełożeński Vorgeſetzten-, Aelteſten-, Vorſteher-. Każdy pod zwierzchnością zostaiący starszemu swoiemu powinien uznanie godności starszeńskiey i posłuszeństwo *Bals. Nied.* 1, 324. STARSZEŃSTWO, - a, *n.*, *Rg.* starjesinstvo, glavarstvo, poglaſtvo, vecchina; *Rs.* старшинство; *Ec.* старѣйшинство; przełożeństwo, die Oberaufſicht, Oberverwaltung das Vorſteheramt. Starał się, iakoby mógł starszeństwo zakonne z siebie złożyć. *Birk. Dom.* 86. Starszeństwo mieć, *Rs* старшинствовать, старѣйшинствовать. - §. wyższa starość, a ztąd wynikaiąca wyższa ranga, Vorrang nach dem Alter. Każdy wziął mieysce wedle starszeństwa albo też godności. *Jabł. Ex.* 220; zasiadanie po starszeństwie, *Xiąż.* 138. - §°. Jeden drugiego z tych bliźniąt w żywocie matczynym chciał ubiec, aby był sobie starszeństwa sławę zyskał. *Lub. Roz.* 257, pierworodzeństwo, *primogenitura*; Erſtgeburt. - 2) *person. coll.* starszeństwo, STARSZYNA, STARZYNA, STARSZYZNA, - y, *ż.*, *Rg* starjesinstvo, poglavizo, *Rs.* старѣйшество, старшина, старѣйшина; przełożeni, starsi, die Aelteſten, die Vorgeſetzten. Żołnierze obruszyli się przeciwko starszyznie. *Klok.* 12. Starszyś Menalko, moia rzecz służyć starszynie. *Nag. Wirg.* 501; Senatorowie Rzymscy, iakoby starszyna. *Paliſſ. Fl. præf.* (STARTY, *ob.* Zetrzeć. -). STARUCH, - a, *m.*, przykry stary, ein beſchwerlicher alter Mann; (cf. staruszek, starzec); *Rg.* starescina; *Ross.* старичишко. STARUCHNY, STARZUCHNY, - a, - e, STARUCZKI, STARUSIENKI, - a, - ie *intens. Adj.* Stary; bardzo podeszły, zgrzybiały, ſehr alt; *Bh.* ſtařičli; *Vd.* ostarjen, postarn). *Persenex* starzuchny. *Urs. Gr.* 185. Sokrat, staruchnym będąc, na lutni się uczył. *Gor. Dw.* 67. Staruchny ociec Jakobowy. *Birk. S. K. A* 3. Staruczki prorok, *Sekl.* 74. Oyca mamy starszuchnego, a brata młodszuchnego. *Leop. Genes.* 44, 20. STARUNEK, - nku, *m.*, staranie się wielkie frasowliwe, ängſtliches Sorgen, große Sorge, Sorgfalt. Nic mnie iuż nie uleczy, daremny starunek. *Teatr* 46, 71. Pan o tym miał myśleć, a mnie zdał starunek. *Teatr* 43 *b*, 37. Pełen starunków. *Ross.* многопопечительный. STARUSZEK, *STARZUSZEK, - szka, *senex minime morosus, vel commiseratione dignus. Cn. Th.* 1063, starek, ein gutes altes Mütterchen, Altchen; (cf. staruch, starzec); *Sr.* 1. ſtarujši; *Bs.* staracjaç; *Cro.* sztarchöcz; *Rg.* staracjaz; *Ross.* старичокъ; *Ec.* старичёкъ. Zawsze drżący staruszek i wątpliwy stoi, Łatwie wszystkiemu wierzy, wszystkiego się boi. *Prot. Aent. B* 2. Pomordowano starzuszki na ulicach, i młodzieńcy popadali mieczem. *Leop.* i *Mach.* 2, 9. STARUSZKA, - i, *ż.*, starka, podeszła ale nie przykra kobiecina, ein gutes altes Mütterchen, Altchen; *Bh.* ſtařena, ſtařice; *Sr.* 1. ſtarujka; *Cro.* sztaricza, ztaricza; *Rg.* stárica, staricisa; *Bs.* stariça, staricija; *Sla.* starica, *Rs.* старуха, старушка. - §. *Burl.* staruszka, stara pani, chałupa, zepet, zadek, der Hintere. *Tr.* STARUSZKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Crn.* starikast, *Rs.* старовамый, nieco na kształt starego zakrawaiący, ältlich, nach Art alter Leute. Gdyby tu przyszedł ieden po Polsku tak staruszkowaty, to . . . *Teatr* 22, 15. STARUSZKOWATOŚĆ, - ści, *ż.*, *Ross.* старовáтость, die Aeltlichkeit. STARUSZKOWY, - a, - e, od staruszka, Altchens, *Rs.* старичковъ. Rozprawa miła staruszkowa. *Zebr. Ow.* 312. Z wrożek grubo zadzi staruszkowych. *ib.* 70. STARY, - a, - e, *Boh.* ſtarý, oſtarujsi, ſtareco; *Slo.* ſtari, ſtarički; *Sr.* 2. ſtari; *Sr.* 1 ſtaré, ſtary ſtarobný; *Crn.* star; *Vd.* star, perlieten; *Cro.* ztar, stari, sztár (2. sztár *mensura frumentaria apud mare, et sinul salis*,: *Bs.* star, starri, staran, (2. star, mjerra za zgitto); *Dl.* sztar; *Rg.* star, staari, starra, ſtarro; *Sla.* stari, star, - a, - o: *Rs.* старый, cf. *Ger.* ſtarr; *Vind.* osgtareti, z drętwieć. ſtarren, oshatarenje, z drętwienie ſtręſtwiałość). - Stary, podeszły, sędziwy, niemłody, alt, bejahrt, bey Jahren, nicht jung. Siwizna czyni nas starymi, iż o starości naszéy iaśnie znać dawa i świadczy. *Zrn. Pſ.* 3, 598. Nadto stary iestem dla córki We Pana, *Teatr* 52 *c*, 26. Białogłowa stara i zgrzybiała, Kostnica swoich piękności spróchniała. *Paſ. F.* 155. Stary hzdyk. *Teatr.* 8, 7. Stary grzyb, zgrzybiałec, *Rs.* хрычъ, хрычóвка, старый хрычъ. Stary ślepy, jak stary pies, *Bud. Ap.* 54; *Slo.* ſtaremu pſovi a ſtarému ſlabomu gedno ſlat idé. Koń młody w pieniądze suszo, stary z pieniędzy wychodzi. *Cn. Ad.* 357. Stary koń do gnoiu, choć przedtym służył w boiu. *Cn. Ad.* 1088; *Slo.* na ſtarom do miſtu). Stary rozum lepszy niż młody. *Cn. Ad.* 1099

Stara głowa, rozum młody; stary a głupi; wystarzał się z rozumu. *Cn Ad.* 1087. Mieczysława starym nazwano, nie żeby tak był stary laty, i-no że był z młodu zawsze statecznay i poważny. *Kromer* 102 *Biel.* 100 · *Lc.* смыслъ имѣлъ, но смысленъ мнимъ. *Cr. уеросгиаи senilitet ago.* – Stary *subst.*, starzy *plur.*, der Alte, ein Alter; die Alten, Greise. Stary, długowieczny, długo żyiący, dawno pamięta. *Cn. Ad.* 196; cf. stary, iak świat). Starzy sobie lat uymuią, młodzi przydaią. *Cn. Ad* 1105 Stary, starodawny, starego wieku. *ib.* 1094. Stary bardzo, zgrzybiały, iedną nogą w grobie. *ib.* 1095; cf. przytrupiały). Kiedy się stary z młodą ożeni, tedy właśnie iakoby w stary woz szalone konie założył. *Rys. Ad.* 29. Staremu pląsać nie przystoi; stary się nie odmłodzi. *Cn. Ad.* 1091. Staremu folguy, młodym haruy. *Cn. Ad.* 1090. Stary do dziecińskiey własności przychodzi. *Kołak. W. C* 1. Starzy dwa razy dzieci. *Pat. Arg.* 547. Stary a szalony, iuż dwa razy młod bywa. *Rey Zw.* 121 *b.* Stary iak dziecię. *Cn. Ad.* 1007. Staremu, iak dziecięciu często ieść trzeba. *ib.* Starzy pod czas dziwy broią, gdy ich czym dobrym napoią, Stary łacno odmłodnieie, gdy sobie trochę podleie. *Cn. Ad.* 1102, cf. stroi baba turnieie). Starzy radzi się napiiaią, o iedzę nie wiele dbaią. *Cn. Ad.* 1102. Stary wielomowny, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1100, zapamiętały; wywietrzała mu pamięć. *ib.*, przykry, niedogodny, mierziony, gniewliwy. *ib* 1099; oszczędny, skąpy *ib.* 1098 Staremu dobrze czynić, daremna utrata. *ib.* 1090, *cf.* dobrze czyń, a wiedz komu). Staremu nie wiele trzeba. *ib.* 1091. Starego laska abo podpora zęby. *Cn. Ad.* 1089; *victu meliori eget*) Stare pomiataią, gdy młodzi nastaią. *ib.* Starego odmienić, odmczyć przeformować trudno. *Cn. Ad.* 1089; czego się nowa skorupka napiie, tym trąci, *Slo.* mlada koza sol lubi, a stará su že solnicku uticu: že). Staremu żywot naymilszy. *ib* 1092 kto czego mało ma, oszczędza). – §. *In meliorem partem*; Stary, w rzeczach biegły *Cn. Ad.* 1096. Stary ma nad młodego. *ib.* 1099 Stary młodemu rychlej rozumie. *ib.* 1098. Starego trudno oszukać. *ib.* 109[illegible], *ob.* Cwik; *cf.* starzec, wyiedara. nie z iednego pieca chleb iadł. nie w iednej był woynie. *X. Kan.*, stary żołnierz, służały staroboy). Starych słuchać, szanować, z staremi układać dobrze *ib* 1101. Stary od rady, a młody od swady. *Rey Zw.* 182 *b.* – §. Stary *Substant.*, z dawny, alt, von langer Zeit her. Lasy stare, iak świat *Fabl. Tel.* 134. Stary to zwyczay; nie za nas się to poczęło, nie za nas ma ustać. *Cn. Ad.* 1095 starodawny starego wieku. Stare niemocy trudno léczyć, iako i stare nałogi. *Sk Dz.* 740. Człowiek starey daty. *Teatr* 43 *c*, 109 *Wyb.*, staroświecki). Stary gospodarz Pan Bóg *Cn. Ad.* 1097, nie dziś dopiero rządzi) Nadarzonka iest stara, ieszcze od czasów Apostolskich podawana *Knaz. zist.* 382, cf. stary iak świat). Za starych wieków był na wielkiey pieczy Ten, co wiernie strzegł pospolitey rzeczy. *Rey Zw.* 222 *b.* Dobre stare lata, a nasze lepsze. *Cn. Ad.* 167, staro lata chwalony, a swych zażywamy. *Ern.* 41. Słuchayciež, co się stało przed staremi laty. *Zab.* 8, 93 *Tręb.* Złoto tak nowe dobre, iako i stare, w iednakiey cenie idzie. *Sak. Kal. B* 2 *b.* Stare dzieie wspominasz. *Cn. Ad.* 1087; stara ma piosnka, powieść, *ib.* – Jakem stary szlachcic, tak nie odstąpię. *Teatr* 7 *d*, 55, *oppos.* scartabell). W starym piecu djabeł pali.

Teatr 31 *b*, 6, im kot starszy, tym ogon twardszy; *Sr.* 1. starèi kojel, tvarjejši rog, *Sr.* 1. starji kojel, tvardši rob). Wino stare, dobre: *Teatr* 3a *b*, 22, 4*c b*, 8u, cf. wytrawne, wystałe). *In peiorem partem*; stary dom, stara szata, wiotcha, alt, mürbe, abgenutzt. *Cn. Ex.* 1063. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarzła. *Sak Kal. B* 2 *b.* Ostatek tych galer oddano między stare statki. *Kłok. Turk.* 248. – *Comparat.* Starszy latami, więcey lat maiący, älter, bejahrter. Aaron brat Moyżeszow trzema laty starszy. *Sk Żyw.* 1, 345. Im kto starszy, tym powinien być mędrszy *Rys. Ad.* 20. Żywot starszego uczy młodszego. *Rys. Ad.* 29, *a bove senior, discit arare minor*, so wie die Alten sungen, so zwitscherten die Jungen. Starszy, godnieyszy; Starszy Bog niż S. Marcin. *Cn. Ad.* 1094, *Rey Pf. Zz* 1, starszy Pan Krolowski, niżeli Pan Baranowski). Zda mi się, iż starszy Pan Jezus, niż S. Paweł. *Tuor. Wie.* 87. – Starsi nasi, przodkowie; *Cn.* starshi; *Vd.* starishi, starejshi, predstarishi, veliki starejshi; *Sla.* nasli stari unsre Vorältern, Vorfahren. Tak zachowali, i tak nám podali starsi i nasi. *W. Poſt. W.* 69 *Parentes*, rodzice i wszyscy nasi przodkowie z prawey linii pochodzący aż do pradziadów, nasi starsi *Mq* 2. – *Similiter*: Stara Matka, starka, babka, *Slo* stará matka, baba, *Sla.* stara mama, baba die Aeltermutter, Großmutter; *Sl* prababa, dèdowa baba, starej matki stara matka prababka. Stary ojciec, starek, dziadek, der Aeltervater, Großvater; *Slo* stari otec ali tatič, dedo, did *Vd* oziek, stari ozha; *Sla.* stár otec, did). Stary ociec, będzieli opiekunem, winien liczbę czynić matce swnętków swoich rok od roku. *Groi. Obr.* 149. Jeśliby kto po śmierci zostawił żywych dziada abo starego (ojca), i brata przyrodnego tedy sam tylko stary do sukcessyi bywa przypuszczony. *Chel.* 77. Stary stryi, mego dziada brat; starszy stryi abo przestryiec, mego pradziada brat. *Sax. Porz.* 125, – §. *Superioritatis*: starszy zwierzchnością, przełożony, der Aelteſte, der Vorſtehte der über die andern iſt; *cf. Ger.* Aeltermann, Altzeſt, Altmeiſter, Altknecht, *cf. Ger.* die Aeltern. Starszy szyper. *Zbil. Dr, F* 2. Zaprosił mię do niego starszy iego sługa. *Falib. C* 1; marszałek; *Vd.* starodrushnik, stantovash. Przydał synowi, wyprawiaiącego do cudzych krajow za starszego albo iak dziś mówią za gubernera, Possodarego *Off Kch.* 1, 21. Starsi bracia, starsza rada, senat, der Senat, das Oberhaus. Gdy ich być winnymi naleziono, z foldrowania starszéy rady, poświęcano ie. *Biel. Sw.* 289 *b*: Uznawam chęci i rozsądek Jch M PP Braci moich starszych i młodszych, Jch M PP Senatorów i Posłów. *Warg. Wal.* 113. Starszy *absolute*, przełożony; (*Sla.* stareshina, superior; *Rs.* starescina, prior, igumen, przeor; *Rg.* starieschina, glavâr, poglaviza; *Rs* предстоятель; *Ec.* старѣйшина *notu grandiori*). Jako tedy Rzeczypospolite maią swoie senatory, tak też kościoł boży ma swoie starsze. *Lev Pſ.* 2. – *Similiter*, pani stara, ochmistrzyni, die Hofmeiſterinn, Inſpecterinn Odprawuie ochmistrze, żegna stare panie, Co się z nią iechać daley napierały. *P. Kchan. Ord* 1, 405. Ja iey panią starą zawsze będę. *P Kch. Ord.* 1, 405. Pani stara ćwiczy panny w domu, iak się ukłonić iak krzyżyż [illegible] 435. z *W.* 22. – *tr. burl.* stara pani, staruszka, zadek, sepet, chałupa, cymbał, indermach: der Hintere. Za ten żart

ato plag wziął w starą panią. *Pot. Jow.* 195; *ob.* Pani). - 2°) Stary, *cuiuscunque aetatis, ut Germanice de infantibus, pueris etc., dicitur*: wie alt iſt das Kind, jak stare to dziecko, *quod non imitandum; sed ducendum potius*, wiele ma lat, miesięcy etc. Chrystus gdy był obrzezan, w ten czas był ośmdni °stary. *Damor.* 78 Za Cesarza obrany 27 lat °stary był. *Fur. Uw.* 6 4 *b.* - 3) *Venator*: Młody chart a szary, day mu to nazwisko stary. *Bielaw.* 4 *b*, Name eines grauen Windhundes. - 4) Stare, figury czyli obrazy w kościołach, die Bilder in der Karte *Tr.* - 5) *Botan.* stareziele. *senecio*, rodzaj rośliny. *Kluk. Dyk.* 1, 205; ein Pflanzengeſchlecht, Altmannskraut. - §. *Adverb.* po STAREMU, z iak dawniey, iak przedtym, iak zwyczaynie, *Crn.* postárah; wie ſonſt, wie vormals, wie gewöhnlich. Danilo koronę od papieża otrzymawszy, w Greckiey wierze, Rzymſkiey zaniechawszy, po staremu trwał. *Stryik*, 280, jak trwał tak trwał). I po zakodzie Polak po staremu głupi. *Opal. Sat.* 171. Po staremu Bartosz - po staremu łotr, nikczemnik, pijanica. *Cn. Ad.* 905, *Slo.* ſtaru muru mu nameral, *mansit, ut ante fuit.* Wiedzą ludzie, co im grozi, a po staremu nie poprawuią się w występkach swoich. *Zal. H. I.* 14. Człowiek, choćby był nayſprawiedliwszym, iest po staremu człowiekiem, podpada pod pokusy *ib.* 188. Piesek będzie, a słońce słońcem po staremu. *Men.* 76, 370. Wadząc o nasię ſkórę, I ieden chcąc koniecznie nad drugim mieć gorę, My giniem po staremu. *Tward. W. D.* 2 218. Przecięż to cnotę wielbią wszyscy po staremu, *Teatr.* 46 *b.* 13. Jeżeli która z nich donosi dziecięcia, tedy po staremu dzieci schną, więdnieią. *Klok.* 186. STARYGRAD, *ob.* Starogrod, STARYKOŃ *herb*, koń biały z złotemi kopytami w polu czerwonym, w poł przepasany czarnym poprzęgiem, ogon do góry zadarty. Na hełmie topor końcem niższym iakby w koronie utkwiony. *Kurop* 3 49, ein Wappen. °STARYNNY, *ob* Starowny. STARZ, *herb*, Topor, herb ten u nas tak dany, iż go stad Starą zowią. Musiał tu przodek iego z Lechem przyyść a osieść w Krakowſkiey ziemi, gdzie teszcze ten obyczay, że kiedy na gwałt ludzie bieżą, tedy Starą wołaią. Ma być topor sam biały, w polu czerwonym, który Starą właśnie zowią. *Biel.* 23, *Orzech. Tar.* 11, cf. Topor. cf. Kolki, ein Wappen. - (STARZAĆ, *ob.* Tarzać) - STARZAŁOŚĆ, -ści, *f.*, starzenie się, *inveteratio, Cn. Th.* 2064, *Rg.* staranjé, ostaranje, postaranje (cf staranie, starać się; das Altern, Altwerden. Mamo nam przestrogę na pierwszym religii wstępku, co się potym działo w starzałości i zgrzybiałości kościoła *Zrn. Pſ.* 3, 665 *b.* STARZEC, -rca, *m.*, *Bh.* ſtařec, ſtarec (*Moray.* ſtatil, ſtařeček dziadek, *ob.* Stary ociec). *Sr.* 1. ſtarcz. *Crn.* staris, stara; *Vd.* starzheck, staris, staresa, dědeč, diedez (cf. dziadek); *Bs.* star, staraç; *Slo.* starac; *Rg.* stàraz, star; *Cro.* staracz, sztarëcz; *Rs.* старецъ; sędziwy człowiek pełen powagi, ein Greis, ein ehrwürdiger Alter (cf. Staruszek, cf. Staruch). Takim karaniem zmył starcowi głowę. Co za szaloną masz rzecze ochotę... *Zab.* 14, 246 *Szym.* Witold, przytrupiałym iuż starcem będąc, tak chciwie korony łaknął. *Krom.* 508. Rzekę tę starcem zowie Owidyusz, że leniwo płynie. *Otw. Ow.* 35. °Kurnicieł starców, *Ec.* смертоноснаго нела, *Gr.* γηροτρόφος *nutriens senes*, Starzec, wyiadaiący który nie z iednego pieca chleb iadł, nie wiedziany był woynie, *X. Kam.*, *ob.*

ćwik, ſtarobóy). - °§. W którym manastyrku nie będzie braci 6 z °posłusznikami, nie ma się tam ihumen zwać ihumenem, tylko za starca, i to pod °naczałem inszego większego manastyru. *Sak. Sob. B* 3 *b*, za starszego, *ob.* stary, starszy, °przełożony). - §. *Botan.* Starzec, *Boh.* ſtarček; *Rs* крестовникъ; *senecio*, Kreuzwurz. Przymiotowe ziele, starcem dla kwiecia rzeczone, które zaraz po rozkwitnieniu siwieie. *Syr.* 1415, *Kluk Rosl* 2, 256 STARZEĆ *neutr. ndk.*, Starzeć się *recipr.*, zestarzeć się, zestarzeć się *dk.*, °Starzywać się *cont. et freq.*, iść w lata, podeszłym być, *Bh.* ſtarnauti; *Crn.* stáram se, ostáriti; *Vd.* staruvati, postaritise; *Cro.* sztaramsze, z (1. szkerbimsze *angor curâ*, *ob.* starać się, 2. sztar bivam, z starzeię); *Bs.* staratise, postaratise, 1. *senesco*, 2. brinnutise *esse sollicitus*); *Rg.* staratise, ustaratise, postariti, ostàriti, ovehsajatti, ovehnuti (cf. wiekuny, wiek); *Rs.* стариться, состариться, состариваться; älter, alt werden, *pr. et fr.* Byłem młody, a iużem się starzał. *Wrob.* 86. K o się rychło starzeie, dłużo starym będzie, *Cn. Ad.* 398. Krolom przed laty starzeć się przychodzi. *Jabł. Tel.* 130, prędzéy się starzeią. *ib.* Zachowuy boiaźń bożą, i starzey się w niey. *Leop. Syr.* 2, 7. Postanowił bóg, aby się ludzie starzywali a potym umierali. *Otw. Ow.* 371. Pan Chrystus obiecał Ducha S. na wieki; ieśliż na wieki, tedyć się Duch Ś. nie starzywa, ale tenże zawżdy bywa. *Hrbšt. Odp. G* 2 *b.* Rzym pod krolmi dzieckiem, pod konsulami zmężniał, pod Cesarzami starzał. *Psalm* 77. Co było starym, znowu się młodzi, A co nowego starzeie. *Nar. Dz.* 2, 197, *Ec.* изчезаетъ. Zatarzały zwyczay. *Sk. Dz.* 90. Nic się prędzéy nie starzeie, iak radość. *Haur Sk* 428. Pamięć dobrodzieystwa nigdy się starzeć nie ma. *Gorn. Sen.* 16. (*Bs.* stariti, ucinati da nestaglje, *Rg.* starati, postarati *senem facere*). - STARZUCHNY, *ob.* Staruchny. STARZUSZEK, *ob.* Staruszek. STARZYZNA, °STARZYNA, -y, *f.*, *Sr.* 1. ſtaré čiapor *Crn.* starina; *Vd.* starinna, starina; *Cro.* astarina; *Bs.* starina, davnina; *Rg.* starex, °*Rg.* starexár *scrutarius*) *Rs* старьизношина, (2. pewna sekta), старье; wrotesz, stare graty, sprzęty, altes Zeug, alte Sachen, Rumpeley, Gerülle. Dawniey się u nas żydzi tylko starzyznami, wendetami bawili *Haur. St.* 217. Pozabierasz starzyznę z ſkrzyni i przedasz tandeciarzom. *Teatr* 56 *b*, 84. Jakie mi suknie sprawia, że starzyzny tylko przerabiać każe. *Teatr* 30 *b*, 27. Dawnych wieków starzyzny, Przerabiamy na nowizny. *Kchw. Fr.* 115. Zamek ten iuż starzyzna. *Varg. Radz.* 103. Obyśmy się byli starzyzny uznaney słowa bożego dzierżeli, a dali pokoy nowym wyniosłym rozumom. *Gil. Pſ.* 27, dawney nauki). - §. Starzyzna, staryzna, grunt, od dawnych czasów niesprawiony, odłogiem leżący, *oppos.* nowizna, nowina; ein ſeit langen Zeiten unbebautes wüſtes Feld. W niesprawionych puszczach a nie wyrobionych starzynach, iak w naypewnieyszych zamkach bezpiecznie żyli. *Stryik.* 561. Po błotnych się rozbiegli starzyznach. *ib.* 214. Po błotach i starzynach się rozpierzchnęli. *ib.* 230. Uciekaiących imali po zaległych starzynach. *ib.* 232. Niewiasty i dziatki na zamki, na ieziorzyska, na bagniska i starzyny nieprzesłe zaprowadzić kazali. *Stryik.* 391. - §. Starzyna, *ob.* Staszyna, Starszeństwo.

STAŚ, -ia, *m.*, STASZEK, -szka, *m.*, Stach, *demin.*

nom. proprii Stanisław, Stenzelchen, kleiner Stanislaus. Jana sowią Jachnikiem, Stanisława Staszkiem. *Achw. Fr.* 111. Stasiu, półroczne dziecię, czystey krwi owocu drogi. *Zab.* 10, 4. - §. Staś, maly Eustachi.

STATECZEK, -czka, *m.*, *dem. nom.* statek, mało iakieś naczynie, fraszka jaka, ein kleines Gefäßlein, ein Sächelchen; (*Bh.* statěčk maiąteczek). STATECZNIEĆ *neutr. ndk.*, statecznym się stać, statku czyli stateczności nabierać, ustawać się, ustatkować się, statkować, gesetzt und ehrbar werden *Rs.* степенниться, остепенниться. Już w tym roku bez wiosny lato będziem miely, Gdy młodzi statecznieią a starzy weseli. *Achw.* 209. STATECZNOŚĆ, -ści, *ż.*, (*Bh* statečnost, *s* męztwo; *Rs.* степенность, *s* postać poważna); statek, stałość, powaga, *Vd* stanovitnost, obstoinost; *Rg.* stavnos; *Rs.* степенство, степенность (cf. stopień); Stätigkeit, Stattbaftigkeit, Standhaftigkeit, Gesetztheit, Ernstlichkeit. Stateczność niepogwałconą w niepomyślnych przypadkach wielki ten przymiot duszy filozofia obiecuie, religia daie. *Zab.* 13, 75. Stateczność iest, kłamstwu się a ludzkim baśniom od poznanéy prawdy nie dać uwodzić. *Zrn. Pś.* 142 *b.* Nie mogli kamienny iego stateczności postrachami zwątlić. *Sk. Zyw.* 2, 81. STATECZNY, -a, -e, STATECZNIE *adv.*, (*Bh.* statečný mężny, statečnik possessyonat; *Slo.* statečni honestus; *Rs.* степенный, степенный со się przygodzić może, możny, podobny; степный poważnéy postaci); statecsny, stały, swego się trzymaiący, przy swoim obstaiący, standhaft (stätig); *Slo.* statečný; *Vd.* staun, stanoviten, obstojezhen, obstoin, pomoshen; *Rs.* степенный, степенно, степенность. *f.* степенница (cf. stopień), *Ec.* степенно, постоянно. Kapłan ma być statecsny albo iednostayny. *Glicz. Wych. O* 6. Statecznego sowią poważni ludzie panienką, powiadaiąc, iż czysty stateczny młodzieniec, by miał być panienką; nazbyt pokoczuego młokosa ogle ninaca się nie przygodzą *Rey Zw.* 164 Stateczne męża cnotliwego serce Ani bunt gminny i krwawi morderce, Ni groźny tyran przez okropne cięcia Od chwal-bnego ruszy przedsięwzięcia. *Hor.* 2 23 *Nar.*, (*fortem atque tenacem propositi virum*). Siedm dni trwał na męczeństwie, przez które w cierpliwości wielkiéy przy tymże stał, co i piérwéy; i drugie siedm dni wytrwał, i ieszcze go statecznym znaleźli. *Sk. Zyw* 2, 241. Czy znaydę cię w słowie danym stateczną? *Teatr* 44, 52. Ten iest na mylnym świecie bez wątpienia stateczny, co myśl częstokroć odmienia. *J. Kch. J.* 206. Niestateczny odmienia świat się co godzina, Słów swoich z obowiązkiem prędko zapomina. *Min. Ryt.* 4, 188, unbeständig. Żaden tu nie stał w swéy mierze, Ten ich stan i obrot wieczny, w niestatku tylko stateczny. *Dar. lot.* 6. Puste są, niestateczne, to tam, to sam bieguią. *Birk Ex. F.* 3. *Proteo mutabilior*, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pędziwiatr, tak stateczny, iak masło na słońcu. *Męcz.* Inaczéy się postępuie z tymi, którzy iuż są dorośli i rozum stateczny maią, niż z dziećmi. *Karnk. Kat.* 132, rozum doyźrzały, einen reifen Verstand. - §. Stateczny, poważny. *Ger* stattlich, ehrbar W statecznych szatach chodzić muszą, co przy kościele służą. *Alb. z* IV. 33. On się po prostu i statecznie stroi. *P. Kch. J.* 66. - §. *Ridend.* Żartem mówiemy: stateczny; ni do czego się nie ruszy. *Fr. Ad.* 51, ochoczy, by pień na

ptaki, er iſt ſtandhaft, ſteht immer auf einem Flecke, kömmt nicht von der Stelle; ſtirk, wie ein bleyerner Vogel olszowy Marcin, wie ein hölzerner Peter. - *Ż. Paſſius*; n. p. W tym kraiu nie maią obywatele statecznego mieszkania. *Boter* 315, ciągłego, stałego, do mieysca przywiązanego, keine fixe Wohnung, keine feſten Wohnſitze. STATEK, -tku, *m.*, a°) maiątek, na co kogo staie, mienie, dostatek, *Bh.* statek; *Slo.* statek; statky, gmini *bona, fortuna*; *Rs.* стяжанія; das Vermögen, das Habe, Hab und Gut. Dziedzic póki iest w dzieciństwie, nie może szafować statkiem a dobry swoiemi dziedzicznemi. *Gil. Pś.* 10 *b.* Jam na iego posługach będąc, swóy statek utracił. *Biel Sw.* 259 *b.* Nie przyszli nam nigdy Krzyżacy ku pożytku, iedno zawżdy z szkodą, na statki się ludzkie miecąc. *ib.* 256 *b.* Dziedzic po mnie nie wiem, będzieli mądry, czyli głupi, a panować będzie nad statkiem mym. 1 *Leop. Ec.* 2, 19, w pracach moich. 3 *Leop.*, w dorobku moim; *Sr.* 1. statk, *s* czyn, dzieło). Nie umiałem używać pomiernego statku, to mię do nędzy przyprowadziło. *Czachr. C* 1. Statek byków i drobi większy był u mnie, niż u wszystkich sąsiadów. *Bud. Ec.* 2, 7, stada. *Bibl. Gd.*, Heerden. Bożkowi przynosili cielę, prosię i świnkę, kokosz i kurę, i innego domowego statku po parse. *Gwag.* 428, dobytku, Hausvieh. - *fig.* Żałosna, niemała szkoda mię potkała, Nie w złocie, ni w dostatku, Ale w nayprzednieyszym statku, Półroka minęło Serce mi zginęło. *Zim. Sial.* 287, w naywiększey kosztowności, größte Kostbarkeit, größter Schatz. - §. b) Statek, statki, naczynie domowe, ob. sędy. Gefäße, Geſchirre, Geräthe, Werkzeuge; *Bh.* zamérka; *Crn.* posóda; *Vd.* posoda; *Cro.* poszuda; *Slo.* posuda; *Ross.* сосудъ, сосудо, посуда, сосуды, сосудѣнко, сосудишко, сосудища, сосудецъ, посудъ. Statek, ktory podstawiamy, gdy co cieczę, podstawek, skopiec, miednica, czesza. *Cn. Ih* 1064. Statki wszelkie powinien sterznik pod kluczem mieć, iako to powrozy, pobiegi, tarcice, poiazły, perły i t. d. *Haur Bk* 61. Statek, statki, w każdym rzemieśle drobnieysze narzędzia do roboty potrzebne. *Mag. Mscr.* Żony rzemieślnikow maią przestać na swéy gieradzie, ale na statek albo caig do rzemiesła należący, nie maią się targać *Szczerb. Sax.* 161. Kupił ten ogród ze wszystkim statkiem i narzyniem. *Kosz. Cyc* 199. Z kościelnych statków wino wytrząsały. *Wad. Dan.* 125, *Rs.* сосудъ kielich. Kuryusz gliniane statki swoie przełożył złotu *Foliff. Fl*, 42. Oto masz statki i naczynia twego oczyszczenia chrześciańskiego. *W. Pośt. W* 71. Kościoł relikwiie świętych czci, iako statki ducha S. *W. Pośt. Mn.* 381. S. Jan, iakogłos boży i wybrany statek ducha S. *W. Pośt. W.* 31, narzędzie, instrument, Werkzeug. - §. Statki wodne, czołny, łodzie, promy, dubasy, szkuty, komięgi, okręty. *Klon. Fl*, (Oberd. Geſchirre), Gefäße, Waſſergefäße, Waſſerfahrzeuge, Schiffe, kleinere Oberd; *Vd.* ladja, ladjiza: *Rg.* brood; *Rs* сосудъ, суднo; *Ec.* лодія, всякое мореходное судно, меньше корабля военнаго (ob. łódź), насадъ, судно, корабль, лодій. Statek podług wielkości i gatunku budowania bierze swoie nazwisko, iako to: galar, dubas, szkuta, iadwiga i t. d. *Mag. Mscr.* Boska opatrzność sporządziła porty, i mieysca sposobne i tu i owdzie iakby stanowiska i gospody statkom morskim i żeglarzom.

Boter 20. **Statkorozbicie*, der Schiffbruch, n. p. o rzeczach z statko- lub okrętorozbicia wypłynionych. *Czack. pr.* 2, 170. - §. *c) Statek, stacya, postoienie, stanowisko, Standort; Standquartier; *Sr.* 1. statok, mobodleno *domicilium*) *Qui in eodem legione militabat*, który w tymże hufie żołnierzował, statek swóy miał. *Mącz.* - §. d) Statek *moral.*, z stałość, stateczność, *Cro.* ztalnost; *Ec.* постоянство, постоянность; die Standhaftigkeit, Stätigkeit, Festigkeit Beständigkeit Starosta, gdy widział niezwyciężony statek męczennika, zagroził mu królem. *St. Żyw.* 1, 52. Naśladowcą Heliasza był Jan w statku na postrachy ludzkie. *St. Kaz.* 20. Uzbroiłem się na to wszystko nieprzełamanym statkiem. *Kras Pod.* 2, 40. Mężnie mu się stawił i w swoim statku trwał. *St. Dz.* 1078. Udają upor za nieporuszony statek. *Leszcz. Cl.* 59. Zwyciężyłaś pokusо móy statek nieprzełamany. *Boh. Kom.* 2, 39, *et* 4, 171. Statek u fortuny mały. *Zab.* 15, 275. Rozumu ma aż nadto, ale statku mu brakuie. *Teatr* 3 c, 16, Gesetzbrit, Ernsthaftigkeit. Gdzież teraz szukać statku, kiedy ten siwieie a ieszcze szaleie? *Zabł. Dz.* 84. Statek czyni dostatek. *Rys. Ad.* 62, *Gor. Wł. P* 2 *b*, statny, przyydziesz do chleba; Kamień na mieyscu leżąc obrośnie). - Konia nie bij, sługi nie łżyy, żony nie drażniy, chcesz li mieć z nich statek. *Rys. Ad.* 32, ieśli chcesz, żebyć statkowały, *ob* Niestatek). - §. Nie dziwuycie, że iestem na postaci młody, Anim statkiem ozypał młodzieńcheey ingody *Zim. Siel.* 271, powagą, poważnością, Gravität, Autorität. - §°. Suknią niestatkiem z nosa pomazać. *Kras. Dw.* a, tym, co z nosa kapie, smarkiem, Roz aus der Nase.

*STATERA, - y, ż., z *Lac.*, bezmian, przezmian, eine Schnellwage. Zważyła ich fortuna staterą równą. *Tward. Misc.* 152.

STATHUDER, *ob.* Stadhuder.

STATKOWAĆ, - al - nie, *med. ndk.*, statecznym być, w stałość i trwać, beharren, standhaft seyn, ständig seyn; *Rs.* [illegible] постоянствовать, постоянствовать, постоянствовать, постоянствовать, постоянствовать. Przewrotna wola nasza nie rada statkuie, Ras odstąpi, drugi raz cnoty się uymuie. *Bach. Ep.* 36. O iak szczęśliwie nikomu długo nie statkuie. *Bard. Ir* 295, *et ib. praef.* Fortuna statkować nie umie. *Zegl. Ad.* 72. Ptakowi nogi nie statkowały; za ieden krok w prost, zawsze to w lewą, to w prawą dwa wybaczały. *Opp. Str.* 3, die Füße thaten nicht ihre Dienste, wollten nicht gut thun. Po dziesiątym obiedzie mam indygestyą; żołądek mi nie statkuie. *Boh. Kom.* 5, 402, nie dobrze się ma) Statkuy, przyydziesz do chleba. *Zegl. Ad.* 240, dobrze się sprawuy, führe dich gut auf, sey gesetzt Statkuy, masz lata. *ib.* Czas statkować w tych leciech, czas łzy ze ukrócić, I do iednego celu wierne serce zwrócić. *Nar. Dz.* 3, 162, *ob.* ustatkować się, stateczniec, gesetzt werden. STATKOWY, - a, - e, od statków, Geschirr-, Geräths, *Rs.* судовый. Statkowe schowanie, *Ross.* сосудохранительница, *ob.* szelbląg. STATUA, *ob.* Posąg STATUARYUSZ, *ob.* Posążnik. STATURA, *ob* Postać, Postawa. STATUT, - u, *m.*, ustawa, die Verordnung, das Gesetz; *Sr.* 1. postanowizné. Ustawy nasze od Kazimierza W. aż do Zygmunta Augusta, Łacińskim ięzykiem pisane, statutami zowią, t. i. prawami niby od samego króla za radą senatu stanowionemi, *placita principum*; późnieysze Polskim ięzykiem pisane, Konstytucyami. *Skrzet. P. P.* 1, 6, *Zab.* 5, 417. Statuta te zebrali Jan Łaski, Przyłuski, Sarnicki, Januszowski, Herburt. *Kras. Zb.* 2, 509. *Zab.* 5, 419, dla Litwy Leon Sapieha, pod tytułem Statutu Litewskiego, *ib.*, Gesetzsammlung. - §. *Alluz.* Ey porzućcie Herburta, tego bałamuta, Co ia zalecam zrobić, to dla was statuta. *Tręb. S. M.* 52. Biegły w statucie Jurysta. *Zab.* 5, 212. Gwałt prawa formował, kto mocnieyszy, statuta iak chciał sobie knował. *Bard. Lut.* 6. Wydrze, ukrzywdzi, statutem się broni. *Bies. A.* 2. Nikomu z swoich przestępstw sprawować się nie chcą, statut piszą w domu. *Pot. Arg.* 346. Statut iest wszystkim ludziom umrzeć. *Biel. Post.* 114. STATYKA, - i, ż., *z Grec.*, nauka o mierkowaniu ciężarów. *Sol. G.* 7, nauka o machinach. *Os. Fiz.* 100, die Gleichgewichtslehre. STATYSTA, - y, *m.*, polityk, *Vd.* sloshtvenik, sloshtvesnanz, politikar, slosht-nik; ein Staatsmann, ein Staatsfluger, Politicus. Walecany-żołnierz, statysta głęboki, Rzadko się w iednym te łączą przymioty. *Zab.* 13, 15 *Zabł.* Wielkie talenta tego statysty zasługują na tę ufność monarchy. *Pam.* 83, 2, 280. STATYSTKA, STATYSTYCZKA, - i, ż., kobieta statystyczna, statystyką, polityką się bawiąca, eine Staatsfluge. Rodzay żartowniczek, nowiniarek, statystek, baieczniczek, i innych tegoż gatunku oratorek. *Mon.* 64, 285, *ib.* 68, 284. Statystyczki, nickontente z domowey woyny, monarchów między sobą ustawicznie kłócą. *Mon.* 72, 429. STATYSTYCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, od statystyki, tyczący się stanu, państwa, kraiu, polityczny, *Vd.* slosbtvenishen, statishki; statistisch, politisch. Cnota, mądrość i statystyczny umysł dawno cię godnym tego mieysca uczyniły. *Dyar. Gr.* 145. STATYSTYKA, - i, ż., nauka polityczna, trudniąca się aktualnym stanem państwa czyli kraiu, die Statistic. *STATYWA, - y, ż., stacya, postoienie, stanowisko, Standort, Ruheplatz Wszak często też i w podłych przybytkach przebywa Łaska boża, i niebu tam miła statywa. *Kin. Ryt.* 2, 172. STAW, - u, *m.*, *Bh. et Slo* ſtaw *conditio*, stan; *Bh.* ſtáw, ſtáwek krosne tkacze; *Sor.* 1. ſtaw *caput*, *thesis*, *membrum*, *articulus*; *Sr.* 2. ſtawć rozdział; *Crn.* stâva, stavk *positio*; *Vd.* stava, z rozdział); staw w ciele, spoienie, złożenie kości, obrot, das Gelenk im Körper; *Bh.* klaub; klaubek (cf. kiąb); *Sr.* 1. ſtaw, ſtawcik; *Vd.* sklèp (*ob.* sklep), kolienz, skolenz, vuden sloshik; *Cro.* zglob; *Rs.* сгло́бъ, zglobbi, vezi od udá, sggiob; *Sla.* prigib, cslának (cf. członek); *Rs.* сочлéнъ (*Ec.* благосочлéненный, *Gr. euagogos bene articulatus*, składny). Staw czyli kolanko iest takie złączenie kości, gdy wyniosłość, czyli wypukłość iednéy wchodzi w równie wydrożone dołki drugiéy. Wey. *An.* 29. Ból w stawiech. *Urzęd.* 15, *ob.* Denna niemoc, dna, *Ec.* членóвная болѣзнь. Ból w stawach cierpiący, *Ec.* членовоболѣзненъ, въ сочлéнъхъ болѣзнь имѣющій. Dla wyruszonych ze stawów kości stąpić nie mogła. *Nar. Tac.* 2, 563. Wybicie, wyskoczenie ze swego stawu czyli z solniczki główki iakiéy kości. *Perz. Cyr.* 1, 98. Gdy ręce, które świat stworzyły, Do dziur sznurami kręcąc dociągało Bezecne plemię, z mieysc swych wypadały Stawy, a kości w barkach gruchotały. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 4. Gdy kto rękę albo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy dok

chcąc onę rękę abo nogę znowu w staw swóy wprawić, naciąga onéy ręki abo nogi. *Sak. Kal. D 4 b.* Nie gwałt czyni lekarz, gdy pacyentowi swemu wywinioną z stawu rękę abo nogę, z niemałym iego bolem naciąga. *Smotr. Nap.* 60. *fig.* Cerkiew w swey przyrodzoney klubie stanąć nie może, póki ią nieszczęsna schizma z stawu wywina, i na mieyscu swym stanąć nie dopuszcza *Smotr. Ex.* 11. – §. 2) Staw, obszerne mieysce dla stoiącey wody w sposobnym gruncie upatrzone, gdzie się ryby chować maią, i gdzie się woda według potrzeby wypuszczać może. *Kluk Zw.* 3, 189, *Bh* rybnik, rybnisstě, rybna čel; *Sr.* 1. ribnik, bat; *Sr* 2. ribnjza, gat; *Crn.* ribnik, ubèrt, wâjer, bajer, *obs.* jama; *Vd.* ribnek, ribnjak, ribnik, vejer, vejer, bajar, ubert, vjest, polter, teicht; *Cro.* ribnyák, vejer, biert; *Rg.* ribgnák; *Sln.* ribnjak, z barnica *Bs.* ribgnak; *Ec. et Rs.* прудъ (cf. prąd) прудникъ, прудище. *Ec.* купель (cf. kapiel), росемникъ (cf. sów,; ein großer Teich; cf Sadzawka). Stawek *dem.*; Na stawki, gdy mroz przydaie, ryby wysadzaią *Stroy. Staw. A 4 b.* Staw otworzyć spuścić, *Rs.* распрудить, распрудить. Pozwolić stawek sadzić byle tylko gruntów nie podtopiał. *Terz. skl.* 104. *Prov.* Według stawu grobla. *Rys. Ad.* 70, *Fulin. H 2, Psalmod.* 11, *Cn. Ad.* 302. *et* 1226, iak kogo staie; pędzą się mierzyć). Ziemiańskie staw a Leszczyńskie ryby. *Rys. Ad.* 77. STAWAĆ, a) *Freq. Verbi* Stać. – b) stać się, staie się. – c) staie. – d) stanąć *qu. v.* *STAWACZ, – a, *m.*, *Bh.* stawiacz, co stawa, stoi der Steher STAWARZ, – a, *m.*, grubarz stawowy, ein Teichgräber. Potrawy te grube ludziom wieyskim, pracowitym, ślusznikom, stawarzom w używaniu są. *Syr.* 1006 STAWARZYZNA, y, ź., płat od stawu, Teichgeld. Oczkowe, rogowe arędy, stawczyzny. *Ward. W D.* 75. STAWIĄCZKA, i, ź. pismo stoiące, litery czyli charaktery proste, stehende Schrift. Pięknie iest stawiączką pisać tylko że długie do pisania i uprzykrzone *Haur Sk.* 180, *oppos.* wiązane litery) – §. Stawiączką postawić, w stoiączki, aufrecht hinstellen. Korzenie te stawiączką pokłaść, iak widamy dzieie na palenie węgla układaią. *Syr.* 740. Jaia przez zimę chować trzeba w otębach stawiączką do góry *Haur Sk* 120, w popiele abo w suchym życie stawiączką grubszym końcem ku dnowi układać. *Haur Ek.* 135. STAWIANKA, – i, ź., gatunek wędy na szczupaki. *Skrz Mscr.*, eine Art Angelhaken STAWIARKA, – i, ź, kopanie stawow, das Teichgraben. Susła teraz mi trzeba, doszczby mi przeszkadzał stawiarce. *Por. Jow* 2 6. – §. Stawiarka, szlam stawowy. *Haur Sk.* 31. Teichschlamm STAWIARSKI, – a, – ie, od kopania stawow zum Teichgraben gehörig. Do rzeczy stawiarskich służące naczynia *Stroy Stow. B 2 b.* STAWIC *cz. ndk*, Stawić *koniug. Bh.* stawěti; *Sr.* 2 stawiti, stajiti; *Sr.* 1. stajju, stajem stawiu, stawiem stawiam, stahwam; *Crn.* stavèti, stavel stávem, *Vd.* stavit, postavit, staulati, postavlati; *Cro.* sztavim, klasti; *Rg.* staviti, stavljati; *Bs.* staviti; *Rs.* ставить, (cf. *Lat.* statuo, sisto, *Gr.* ἱστημι, ἱστημι, cf *Hebr.* נוח schuah *posuit*, cf. *Ger* ſetzen, ſtellen): postawić gdzie, wobin ſtellen, wobin ſetzen. Erato poskakuiąc nogi kształtnie stawia *Zbil. Dr. G.* 2. Krzepką stopką drobne kroki stawia dziecię. *Zab.* 3, 404. Bieży, i nogę nieboga pieszczoną stawia po skale, po śniegu, po lesie. *P. Kch. J.* 108. Konopie wysuszone z moczydła, wiążą się na nowo, i stawiaią w iakim suchym mieyscu. *Jak. Ar.* 3, 219. Świeczki stawiać. *Hey Ap.* 6, obrazom S. świętych). Flasz pustrowych, butel, gąsiorów, kielichow winatowych, ktore przedtym na stole stawiano, teraz i imienia nie ma na stole. *Mon.* 73, 190. Naprzód dobre wino stawia, a gdy sobie podpiią, tedy podleyasz. *Leop Jos.* 2, 10, daie na stol). Nie myszy stawić łapice przy dziurach, kędyby wyłazły. *Cresc.* 223, nastawić, Fallen aufſtellen. Im bardziey się urąża, tym skrytsiey pułapkę mu stawią. *Sautr* 10 *b*, 7. Stawić sieci, sidła, kluczki, *Bh.* poljnuti, liceti, lichm. Stawienie sieci, *Mon.* 64, 190. Mistrz aby nie stawiał na ryby. *Haur Ek.* 142, aufſtellen, z D. Nehe. – Woły na zimowanie stawiać około naszych SS. *Zaw G.*, na stayni postawić, auf den Stall ſtellen. – §. Stawić komu piwki. *Perz Cyr.* 2, 30, einem Pintigel anſetzen, ſetzen. Stawiać komu bańki. *Perz Let* 246 Schröpfköpfe ſetzen, *Sr.* 1. kanki stahwam. – §. Stawiać co we grze, na przegranie, abo sadzić we grze, grać o co, *Ch. Th.* 1065, aufs Spiel ſetzen. Na iednę kartę więcey stawia pieniędzy, niż na cały rok ma intraty. *Teatr* 8, 33. Na cóż mam stawiać? *Nesp* na to, co w banku. *Teatr* 9, 48. Co z początku wygrywa, na ostatku nie ma co stawić. *Rys. Ad* 31. To nie stawiona mówi, Panie bracie, ja spełnił chyżo, czemu to trzymacie? *Krath. L 4 b*, nie taki nasz zakład, nie taka stawka das war nicht ſo gewettet. – *Similiter*: Niech każdy zdrowie dla swoiego stawi dobra. *P. Kch J.* 300; na szalę stawić, narażać daran ſetzen, riskiren. Żołnierz przyprowadzi stawiał swoią szyię. *Jabł. Pel* 206 Krzepku gardła i piersi na szable pogańskie stawić. *Birk. Dom.* 189, ważyć na co gardło). Stawić naprzeciwko, *opponere. Cn. Th.* 1065, entgegenſtellen. Stawię się, *Sr.* 1 ſtahwam ſe. Miłosierdzie sprawiedliwości bożey się nie opponuie; ani sprawiedliwość boża stawia się na sprzeciwieństwie miłosierdzia iego *Salin.* 1, 188. – *Simil* Jaropełk nie śmiał Włodzimierzowi pola stawić, i zawarł się w Kiiowie. *Stryik.* 225; bitwę dawać eine Feldſchlacht liefern, ein offnes Treffen wagen. Radził im aby z Rzymiany z woyskiem ich boiu nie stawili *Kraz. ięz. G 7* Żaden rycerz niepotrafi stawić na placu ani mocy, ani doświadczenia równego *Stas. Num.* 1, 215, położyć, pokazać zeigen, darſtellen. – §. Stawić komu co, kogo, siebie, presentować, przynosić, przywodzić. *Cn. Th.* 1065, *ob.* przedstawiać, vorſtellen, präſentiren; przed oczy stawić, vor Augen ſtellen. – *phys et mor.* Niech mi wyn osłość stawia wielkości wspaniałe, Niech Indye swe skarby mi oną okazałe. Niech piękność powabnieysza nad drogie kleynoty Stawia mi w wdzięczkach swoich naymilsze pieszczoty *Dmoch sąd* 27. Czasów przywiedz sobie na pamięć staw sobie przed oczyma ów dzień *Siem. Cyc.* 3, 6. Karać tych, ktorzy przewinili, a dobre przykłady na plac stawić. *Kosz. Lor* 93 *ob.*, plac). Stawmy sobie ludzi zawsze powszechnym dotrem zatrudnionych. *Zab.* 7, 269, wystawmy sobie, przypuszczajmy do myśli, imaginujmy, supponujmy). – §. Stawić kogo gdzie, przystawić, doprowadzić an Ort und Stelle hinliefern, darſtellen, hinſtellen, ſtellen. Tymczasoci za każde 5000 Aspров stawiaią żołnierza ko[illegible]ego. *Klok.*

Klok. 207. Stawić się gdzie, stawać gdzie, stanąć, *Vd.* se notrenaiditi, sravenaaitise; *Rs.* поѣдстоáмь предстáвити, sich stellen, sich einfinden, erscheinen, hinkommen. Kto kiedy mężoboy 4 stawił się do prawa! *Morszt.* 444. Kazał mi być u siebie, stawiłem się na rozkaz iego. *Mon.* 64, 14. Stawiamy się podług rozkazu We Pana i na czas, i na mieysce naznaczone *Boh Kom.* 3, 170. Nie spodziewałem się stawić We Pani Dobrodzieyce tak po czerkieńsku. *Teatr* 33 *d*, 34. Stracę mieysce w chorągwi, ieśli się nie stawię wyzywaiącemu. *Mon.* 67, 213. Stawiać się komu, aby mię czym trafił za cel się stawiam. *Cn. Th.*, sich einem in den Wurf stellen, sich ihm darstellen Jeśli się myślą na mieyscu nie stawi, niech swoiey nieczułości zgubę którą czyta, nie przypisuie. *Mon.* 70, 302, sich in Gedanken an den Ort hin versetzen. - §. Stawiać prosto, ustawiać prosto, aufrecht stellen, aufrichten. Stawiać budynek iaki, wystawować, *Bh* stawěti, *Slo* stawim budugi; *Bs.* staviti temegl, s fundować, ein Gebäude auffuhren. Mieszczanin żyiąc z rąk prace, Jak pan stawiać chce pałace. *Jak. B.* 10. Zrysowanie albo stawianie linij krzyżowych. *Sol G.* 29. - Stawiać kogo na nogi, wynosić go, wznosić, podnosić go, einem auf die Beine helfen, ihn erheben, aufrichten. Godność na nogi człeka stawia. *Falib. P.* 3. Prawa powinnyby być takie, któreby głupiźwo wykorzeniały, a mądrość stawiały na nogi *Gorn. Vl.* Na Religią swoię szablami i kopiami stawiali na nogi *Birk. Ex.* 11, ugruntowali). - *Simil.* Poświęcać go i stawić na patryarchostwo miano *St. Dz* 739, podnosić, zum Patriarchen erheben. Biskupów stawili i święcili. *St Dz* 852 stanowili, Bischöfe einsetzen. Bóg sam ma wolność prawa swoie, które sam stawi, podnosić. *Skarg. Dz.* 80, stanowi, ustawia, daie. Gesetze geben. - §. Stawić kogo u siebie, gospodą stanowić u siebie. *Cn. Th* 1081, einen bey sich einlogiren, einquartiren Jeśli mąż swykł gości stawiać, tak żeby łoża pościeli wiele miał, ... *Szczerb. Sax.* 139. Gdyby kto na czas takiego pana w dom przyiął nie może być za gospodarza domu gościnnego rozumian, ale iedno ten, który przychodnie ustawicznie stawia i chowa. *ib.* 102. - §. *aliter recipr.* Stanić się grzecznie, pokazywać się popisywać się stanąć grzecznie, sich von einer vortheilhaften Seite zeigen, sich hervorthun, auszeichnen. *Cn. Th* 76 Stawiać się mężnie, poczynać sobie mężnie, sich muthig entgegen stellen, muthig hervor treten. Przez czas tego prześladowania wszystko wytrwał, inne posiłł, sam się lwem stawił, do męczeństwa ochotnie się kwapiąc. *Sk. Żyw.* 2, 377, iak lew, wie ein Löwe stämmte er sich muthig entgegen. Dopiero się oycu lwem stawiła, iuż ci teraz iak wosk, topnieie, i na wszystko pozwala. *Teatr* 16, 17. Znosił smoka, chociaż mu się odrym grzbietem stawił. *Bardz. Ir.* 180, bronił, sich wehren, zur Wehre setzen. Stawiać się komu łagodnie, łaskawie, sich gnädig bezeigen, erzeigen. Skanderbeg stawił się przeciwko więźniom dosyć łaskawie. *Baz. Sk.* 150. Wszystkim się hoynie stawia. *Ryb. Ps.* 67. Pochlebców naywięcey się trzeba ostrzegać, gdy się i postawą i mową naypowolniey stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b*. Grzecznie stawił się tey damie, *Mon.* 68, 315. Sami na obie nodze chramią, a drugim w podparcie się stawią. *Smotr. Lam.* 14, ofiaruią się ze wsparciem). Stawiać się nieprzyiacielskie, srogo, surowo. *Cn Th*, 1065. Zawsze cy się fortuna źle stawiła. *P. Kch. Orl.* 1, 299. Niech się szczęście stawi lub źle lub dobrze, na mnie nie utyie. *P. Kch. J.* 258. Trzeba mu się ostro stawić. *Teatr* 21 *b*, 70. Wszystkim Goffred iednako się stawi. *P. Kch. J.* 120. Doświadczaymy go aż do końca, patrzaymy iak się stawi. *Teatr* 39, 44. Stawiać się komu iako albo iakim. *Cn. Th.* 1065. Głuchym się na to przekładania matki stawił. *Mon.* 65, 597 Nigdy takowey potrzeby nie było, W ktoreyby mu się szczęście macochą stawiło. *Groch. W.* 537, wo sich ihm das Glück stiefmütterlich bewiesen hätte. Cesarz nie trudnym się Polakom, o co go żądali, stawił. *Krom.* 89. Znowu dziećmi stawiaią się starzy. *Pot. Arg.* 162, tak się znowu pokazuią, zachowuią się iak dzieci, lub raczey stawaią się). Jeśliś chudy pacholek, nie stawże się panem. *Mon. Wer.* 41. - §. Stawić się w słowie, zdotrzymać słowa, cf. Lat. *stare promissis*, stać w słowie, sein Wort halten; (*oppos.* Rus. отрекáться). Szczerze się w swoim słowie stawił, tak iak się ochotnie był obarował. *Ustrz. Ar.* 1, 14. Żal mi, że w słowie stawić mu się nie mogę. *Teatr* 11, 72. Przyrzekł na piśmie; musi stawić się w słowie. *Teatr* 24 *c*, 103. - §. Stawiać się, udawać, pokazywać po sobie powierzchownie tylko, sich stellen als etwas, *simulare.* Staw' się We Pan wesoło. *Teatr* 23 *b*, 85. Stawił się w powierzchownych znakach Katolikiem. *Tr.* STAWICIEL, - a, *m.*, stawiacz, ktory stawia, der Steller, Hinsteller, Hinsetzer; *Boh. et Slo:* stawitel budowniк; *Vd.* staves, postaular, postavnik, staulovec, *Rg.* stávgljalac. STAWIDŁO, - a, *n.*, (*Bh.* stawadlo hurty; *Ec.* спавнло, поспать ногь спокоть ребрь, 2. staynia, 3. szafa); stawidło u młyna, u upustu stawów, zadzawek zastawuk *Cn. Th.* 1065. das Schutzbret an den Teichen, das Fallbret; *Boh.* stawidlo; *Slo.* stawidlo; *Ss.* zastavak od vodenice, kojim se voda zadavgija). Stawidłem młynarze wodę na koło płynącą zastawiaią, gdy chcą młyn zatrzymać, albo gdy woda w stawie mała, i chcą, aby się iey uzbierało więcey. *X. Kam.*, cf. śluza). Stawidła w upuście, deski grube, w fugi wpuszczone *Os. Zal.* 85, *Sol. Arch.* 101. - *fig.* Kładło prawodawstwo nasze mocne stawidło między wolnością obywatelską i prerogatywami królewskiemi. *Ostr P. Kr* 2, 148, przegrodę, Zwischenwand. STAWIENIE. STAWIANIE, *subst. verbi* Stawić *qu. v.*; 2) °Stawienie przędwory w stayniach, *stabulatio. Mącz.*, die Stallbäume zwischen den Pferden in den Ställen. °°STAWINOGA, - i, *ż.*, *sic vulgus rusticorum ventrem vocat, stabilimentum ventris. Cn. Th.* 785, Magenstärkung, Brei; Stawinoga, stawinożka. *Mon.* 75 591. STAWISKO, - a, *n*, luby, paskudny staw, ein schlechter, unsauberer Teich. Stawiska smrodliwe. *Petr. Pol* 2, 355. Stawisko, mieysce gdzie staw, doł stawowy, *Bh.* rybniště. STAWKA, - i, *ż.*, co we grze stawią, der Einsatz im Spiele, die Einlage, der Satz; *Bh* sázka; *Ross* ставлянка, ставка; (*Vd.* stava, staviunu plazhilu, sedi na plazhu, s stawowe, Teichgeld). Kto po trudną stawkę idzie, trzeba żeby swoię stawił *Ir. Ad.* 52. Zgoła gry stawka fałszywa I samołówka prawdziwa, iest ten świat. *Dar. lot.* 13. STAWNICZY, - ego, *m.*, nad stawem przełożony, der Teichaufs-

seber. Stawnicy miał moc łowienia i sprzedawania ryb. *Mon.* 75, 181. STAWNIKI, u bednarza, rożnéy wielkości obręcze, potrzebne do stawienia statkow. *Mag. Mscr.*, Stebreifen, Standreifen. STAWNOCIĄG, STAWNOPROST, STAWNOPROSTA czyli STAWNOCIĄGŁA linija, s prostopadła, pionowa, perpendykularna, eine perpendiculaire Linie. STAWNOCIĄGŁOŚĆ, STAWNOPROSTOŚĆ, *ob.* Prostopadłość. STAWNOPROSTOWNICA, Prostostawnica, Prostostaw. *Tr.*, die Bleywage, Wasserwage. STAWNY, *ob.* Stawowy; (*Bh.* stawnj natwaiacy, n. p. koń znawowiony). *STAWOWANIE, -ia, *n.* n. p. Ciążanie, abo iak mowią, stawowanie ludzi z innych państw. *Sax Tyt.* 133, przystawowanie, dostawianie, das Herliefern, Ueberliefern, Stellen. STAWOWATY, -a, -e, -o *adv.*, członkowaty, gliederig, gegliedert. Ogon u raka iest stawowaty. *Zool.* 111. Rożki na głowach owadu są stawowate, twardawe. *Zool.* 103. STAWOWY, -a, -e, od stawu w ciele, Gelenk-, Gliedwasser. Sok stawowy, Gliedwasser. *Sien.* 394. *Stawosmarowidło, rozciek kleiowaty, mieysca stawowe odmiżaiący. *Krup.* 4, 156, *et* 154, die Gelenkschmiere. Choroby stawowe, po stawach i iunkturach chodzące. *Krup.* 5, 110. - §. 2) Stawowy, stawny, od stawu rybiego, Teich-; *Bh.* rybničnj; *Vd.* vejarni; *Ec.* прудовый. Gospodarstwo stawowe *Streynowskiego*. Woda stawowa, *aqua stagni*, w stawach zl o w dołach. *Kluk Rop.* 1, 89. STAYNIA, -i, *ż.*, STAJENKA, *i, ż, dem.*, *Bh.* stag, stage, konice, konirna (cf. koniarnia, konnica); *Slo.* konice, maštal (cf. maszrałerz); *Hg.* [illegible], *Sr.* 1. konenza, rodj (cf. grodza); *Sr.* 2. groj, gradba; *Vd.* shtala, stala, konjski hlev; *Cro.* stàla, sctala, konyarnicza; *Dl.* stala, sztaan; *Rg.* staja, kognùscnisa; *Sla.* shtalla; *Bs.* sctalo, mjesto ghdi stoje imanja, kognuscuiça; *Ec.* стойло, стáйнаю; *Ros.* конюшня, *Ital.* stalla, *Gr.* σταῦλος. *Ger.* der Stall, Pferdestall; *ob.* stanie, koń na stanie. Staynia od stania nazwana, a stanie końskiego; bo insze bydlęta czędzący leżą, niż stoią. *Hipp.* 33, (*disting.* Chlew, obora) Staynia może być albo poiedyncza, gdzie iednym rzędem konie stoią; albo podwoyna, gdzie dwoma rzędami, w pośrzodku przeyście zostawiwszy. *Kluk Zw.* 1, 178. Stać na stayni, *Vd.* hlieviti, shtaluvati. v'hlievi stanuvati. W stayni postawić, *Vd.* vhlieviti, v' hlievu postaviti. vshtalati. einstallen. Staynia zimowa ciepła, *Ros.* жилянкъ, cf. теплый. Staynie i wozownie Carskie, *Ros.* конюшни царскія. Staynia na krowy, chlew krowi, *Ross.* коровникъ; [illegible] ойларня, *Ec.* ослáрня. - §. *fig.* Sprawic [illegible] tho nie mogą w iedney stayni być. *Fur. Ow. P.* [illegible], bey einander.

*STĄŻYĆ, *ob.* Tążyć, [illegible].

STEBNIK, -a, *m.*, n. p. kopaczloch na stebnik. *Torz. sk.* 5.?

STECH, STACH, -a, *m.*, *nom. propr.* Staś, Stanisław, Stenzel. Włos czarny w głowie, biały w wąsach, Stechbul! Steck odpowiada: bo wąsy na blechu. *Bratk. F.* 4. ?

STĘCHNĄC, STĘCHŁO, *ob.* Tęchnąć. - STĘCHLINA, -y, *ż.*, *Bh.* stu[illegible]a, tuchłość, tuchliwość; *Vd.* mlaknost, mlakota, mlaka, mla hina, pastrefa; *Ross.* мухлость, мухлякъ, затхлость, душокъ. W śmierdzieniu, wątęchlina, wątęchłość. *Cn. Th.* 1294, dumpfiger Geruch, z. B. des Mehls.

STECKA, STECZKA, STEDZKA, *ob.* Ścieszka.

STEFAN, -a, *m.*, *nom. propr.* Szczepan, Stephanus. Stefcio! *demin.*, *Teatr* 26, 75.

STEGI czyli sztaby żelazne. *Arch.* 4, Eisenstäbe.

STĘGA, *ob.* Wstęga. STĘGNO STĘGNISKO, *ob.* Ścięgno 2).

STĘK, -u, *m.*, *Bh.* stok, ssczelina; *Sr.* 1. zbijané nerad; *Crn.* stęqua; *Vd.* stekva, dishna shterna; *Cro.* stekalische, schava, napoy, szmetische (cf. śmieciśko); *Bs.* stek, potočina, kud glavna voda ilde, *Ross.* сточъ (cf. stok), исмóкъ, смечéніе, водомéча, водомéчіе, водомечъ; ściek, ściekanie wody, zbieganie rzek, kałuża, sadzawka [illegible] ryb, do potrzeb rozmaitych, Zusammenfluß, Zusammenlauf, Sammelplatz des Wassers, der Flüsse, des Morastes u. s. w., Stek domowy, odbyt kuchenny, pomyynik wypuszczony za dom. *Cn. Th.* 1066, *Rg.* smradoteczje; der Gußstein, der Ausguß in einem Hause, die Gosse. - Stek okrętowy, *sentina*. *Cn. Th.* 1066, die Grundsuppe in einem Schiffe. - *Anat.* Stek mleczny. *Krup.* 2, 65, *ob.* Ściek mleczny. - Stek grzbietowy namazać przed przyyściem ograżki. *Sien.* 559, pacierze, das Rückgrad. - §. *fr.* ściek, spływ, zbieg, Zusammenfluß, zjednoczenie, Vereinigung. Nie zda się Tytus narodu iednego, lecz miastom świata całego i stekiem handlów. *Jabł. Tel.* 34 Starość stek chorób i przykrości. *Cn. Ad.* 1092. Ta kometa nam nic dobrego nie przyniesie, ieno mory, głody, nieurodzaie, i prawie stek wszystkiego złego. *Lat. Kom. D* 2 *b.* - *In passiviam partem*; Stek łotrów, hultaiów, zbyrców mieysce, zgromadzenie, eine Räuberhöle, Spitzbübe. W [illegible] tym byli tek rozboyców. *Biel.* 311, cf. *Rs.* набродъ. - §. *aliter*; Już skarb nasz na steku. *Chrośc. Fars.* 144, na scisku, na schyłku, auf der Neige; *Bh.* stočiti.

STĘK, -u, *m.*, ięk. stękanie, *Rs.* стонъ, стонáніе, стенáніе; *Ger.* das Stöhnen. Stękiem wielkim w niebiosa kołatał. *Birk. Dom.* 83. Ięk, stęk, rozruch, w polach się rozlega. *Chrośc. Fars.* 293. Były słyszane gwałtownych razów trzaski, i częste nie wiedzieć od kogo ięki, pęki, stęki. *Stryik.* 301. STĘKAĆ *med. contin.*, *Stęknąć *idmtl.*, Stękiwać *sxpl.*, *Bh.* stonati, bekati, nzdychati, (*Bh.* storati, stonn, stàrj chorować, odstenati odchorować, odstonawati w chorobie stękać; *Slo.* stonať, stonèm *aegrotare*); *Sor.* 1. stohnam *gemo*; *Crn.* stókam; *Bs.* stegnati; *Ec.* стеню; *Rs.* стонать, стону, стенаю, охать, охаю, [illegible], 3 [illegible], (cf. wadychać), кахкать, закахкать, кахчу (*ob.* szlochać); cf. *Suec.* stanka, *Isl.* stianka, *Gr.* στενω, στενάχειν, cf. σθένειν, *Germ.* stöhnen); jęczeć, stęki i ki wydawać. ſtufzen, ächzen. Ciałem i duszą stękam, ledwie iżem żywy, Dokąd mnie chcesz zapomnieć oyco litościwy? *J. Kch. Ps.* 7, w moim zmartwieniu ch[illegible] ledwie żywy. *Karp.* 5, 12. Niemasz czasu s[illegible] Niedy się niestękanéy śmierci przyydzie lękać. *Pud[illegible]* Łom, grom. uciekanie. Ryk, kwik koni. i ra[illegible] niemi stękanie. *Tward. Wł.* 140. Drzewo s[illegible] żarem swoczym nachyniło, I na pień, koi[illegible] chłuśniony, stęknęło, *flagellari gemuit.* [illegible]. Czy się zdało postękać, czy drewno s[illegible]?

Ow. 204. Gołębie płoche próżne gardła maią, Po gołębińcach żałośnie stękaią. *Groch. W.* 56. Jeśli pod tym iarzmem mam na zawsze stękać . . . *Teatr* 46, 69. Ostatnie stęknął. *Cn. Th.* 1066, skonał, ducha wyzionął). Szpetna chorosta; kto stęka, ano go jeszcze nic nie boli. *Rey Zw.* 86, cf. Skarga, płaczek). - *fig.* Słotości tekowe tym brzemiennym nabarziey przypadaią, które na śledzione stękiwały *Crin. prz.* C. 4, pobolewały, chorowały, trapiły. STĘKLIWY, -a, -o, -ie *adj.*, *Sr.* t. stękanie, stękliwy, o lada co stękaiący, wimmerlig.

STELISKO, *ob.* Stylisko.

STELMACH, *ob.* Stalmach. STELWAGA, -i, ż., z *Niem.*, die Wage auf der Deichsel, die Vorderwage. Stelwagi u pozazdów bywaią żelazone, brzostowe *Ruk Kosz.* 2, 164.

STEMBLASTY, z *Niem.*, Stämmblech, blachy okrągłe, na których mayster dna od flasz szklanek i innego naczynia formuie; powinne być z żelaza gładkiego, a lepiey z marmuru. *Torz Sk.* 36.

STĘPELAK, STEMPEL, STEMPLARZ, STEMPLIK, *ob.* Stępel i t. d.

STENDAR, STYNDAR, *ob.* Sztandar.

STENGIERKA, *ob.* Stangierka.

STEP, -u, *m.*, *Rs. et Ec.* степь, wielka pusta leżąca przestrzeń, *Ger.* eine Steppe, eine Heide. STEPOWY, -a, -e, *Ec.* степной; Steppen-. W południowey Syberyi znayduią się dzikie owce, nazwane stepowe barany. *Zool.* 362.

STEP! n. p. Woły, gdy maią stanąć, wołaią na nie: sto step sto! Gdy się maią ruszać, to wołaią: step, naprzód! *Haur Sk.* 50, zuruck! ein Befehlswort der Ochsentreiber.

STĘPA, -y, ż., *Bh.* ſtaupa, ſtupaj, opiekarnia, opiekati *tundere*, *ob.* pchnąć); *Sr.* t. pięta (cf. piasta) ſtupla, mieſuſchel, (*Sr.* t. ſtupla tłuk); *Sr.* 2. pięta; *Crn.* stópe, (*Crn.* shtúpa, z stłuczone korzenie); *Vd* stopa, (*diſtgu. Pol* stopa), stope, peha, pehalu, pehalishe, pehauni mlin, mlinska stopa; *Cro.* stúpa, sztuppa, sztuparenica; *Hg* stompotska. *Rg.* stuppa; *Bs* stuppa, tuccjak, u kog se tuce sô alli popar; *Rs.* ступа, пестъ, (*Rs.* ступа, ступка młodzierz drewniany, 2. ступка tabliczka, ступица piasta u koła); (cf. *Gall.* etampe, estamper, *Ital.* stampare, *Suec.* stampa); *Germ.* die Stampfe. Kamienie w rudę obfite tłuką w stępie; u nas zamiast słowa stępa, używaią tego tłuczka. *Os. Ruf.* 40. Stępy kruszcowe, das Pochwerk, zabudowanie, w którym woda poruszanemi stępami, (stąporami, Stampfen), kruszce tłucze. *Ruk Kop.* 2, 296. Stępy w kuźniach, podobne do tych, w których kaszę robią. *Os. Zel* 85. Stępa w młynie prochowym, wydrożenie, wewnątrz ogromnieysze, a ku wierzchowi węższe, w wielkiey sztuce drzewa, *Jak. Art.* 3, 316. Stępa na sukno, folusz, die Walkmühle. Sukno nie wprzód się koszto-wnéy pościeli napuie, aż przez stępę przeydzie w młynie. *Morszt.* 2. Zmieśli oleiu z drzewa oliwnego, w stępie tłuczonego. 1 *Leop. Lv.* 27. Oelſtampfe, Oelmühle. STĘPAK, -a, *m.*, iednochodnik, szłapak, *Sr.* t. tupolat, pustoho ſtupa kon; *Rg.* jorga, prusz, dobronosaz; ein Zelter, Paßgänger, ein Pferd, das den Paß geht. Jednochodzik, *lectorem passus facit, et minus placide fert sessorem, quam* stępak. *Cn. Th.* 1066, *Dasyp. A a.* Za niemi iechał rycerz odziany w szaty królewskie na dzielnym stępaku królewskim, *in ambulatore regio optimo. Nar. Hiſt.* 7, 18. Podemnie dawano stępaka tarantowatego. *N. Pam.* 16, 17. - *fig.* Cicero, ociec i zakładacz Rzymskiego krasomówstwa, był stępak. *Pilch. Sen. liſt* 308. ? STĘPEL, STEMPEL, STĘPLIK, -a, *m.*, z *Niem.* der Stempel; *Bh.* tiſtiljk; *Vd.* shtempel, snamik, oshtamp, sasnamik, sashtampanje; *Rs.* штемпель, чекань (cf. czekan; narzędzie do wyrażenia cechy na czym, n. p. na pieniądzu, na papierze, der Geldſtempel, Münzſtempel, Papierſtempel. Pieniądz, któremu stępel dodaie cenę. *Wag. Mar.* 1, 47. Na blaszkach wybiiaią czasem monniczniki wyobrażenia monet; sztychowane nawet widzimy stępłów wyrazy, za wzór do późniey wyrytych stępłów. *Czack. pr.* 123. - Stępel, cecha stęplem wyrażona, *Rs.* клеймо, мамга: der aufgedrückte Stempel, das Stempelzeichen. - Stempel, z papier stemplowy, Stempelpapier. - *fig. tr.* Grosz iego, czy lekkim sposobem nabyty, czy w prasie uciśnienia zebrany, zawsze na sobie mieć będzie niestarty zdz erstwa stępel. *Mon.* 71, 484. Jeśli się słowa nie zgadzaią z sprawami, tedy się to tak wydaie, iak sztępel równy i dobry, ale na złym kruszcu. *Pilch. Sen. liſt* 276. Który w zdaniach swych i słowach równą stałość i rzetelność zachowuią, ci zdaią się mowę swą iednakim sztęplem cechować. *Pilch Sen. liſt.* 5, 6. - *fig. Milit.* sztępel do muszkietów, do armat, wpychacz, wtykacz, der Ladeſtock; *Boh.* ſtemiſtiſ; *Crn.* zajmashêl; *Vd.* ramar; *Hg.* stempelyek; *Slo.* slubka (cf. szybować); *Rs.* момнакъ, момнокъ, набойникъ (cf. naboy), цбнъ, цѣпнакъ *ob.* cepy, cf. czepić). Stępel, narzędzie do nabiiania armaty, wałek drewniany, okuty miedzianą rylką. *Jak. Art.* 5, 317. Na słowo komenderuiącego: za stępel! stępel tak wysoko iak ręka wystarczyć może, do góry się wyciąga etc. *Kaw. Nar.* 200. Stępel na miotacz! stępel kładzie się w pierwszy bączek, a iak prędko w drugi bączek iuż wniydzie, żywo go na dół posunąć trzeba. *ib.* 242. - *Simil.* Stępel w strzykawce. *Tr.*, *Rs.* шпорбалло; der Spritzenſtöpſel, Spritzenſtock. Stępel w rurze pompowéy. *Hub. Mech.* Stępel w pompie nasi rzemieślnicy bębenkiem zowią. *Os. Fiz.* 523. Stępelek, Stęplik. *Jak. Art.* 1, 433. Stępelki drewniane, żelazne, mosiężne. *Jak. Art.* 2, 75. Stempelki w fortepianie drewniane, które uderzaią o strony; i stąd się mowi: fortepian na stempelkach. *Mag. Nacr.*, hölzerne Hämmerchen im Fortepiano. Stemplik u szklarza, żelazko do kołków wybiiania w ramach. *Mag. Nacr.*, ein Stämmeiſen der Glaſer. - §. Stępel, w rozstawaniu, podpora. *Cn. Th.* 1123, Stempel, ſtarke Stütze, Baum zu einem Gerüſte. Stęple pod krokwami, *capreoli Cn. Th.* 1123, Stützen unter den Dachſparren. STEMPELKI, w hucie szklaney, kieliszki niskie z grubemi dnami do gorzałki. *Mag. Nacr.*, niedrige Branntweingläſer mit dicken Boden. STĘPIA, -i, ż., krocz, chód koński pomiarkowany, der Schritt, den ein Pferd geht. Zrazu stępią, potym kłusem zaczynay. *Hipp.* 43, den Schritt reiten. Kr[illegible] chwaliwszy, spytał, ieśli stępią idzie? rzekł że tystr. On prosił o innego, któryby statecznie szedł, bo był strudzon bardzo. *Papr. Ryc.* 106. Ledzie stępią, wlecze się leniwo. *P. Kch. Orl.* 1, 205, noga za nogą).

STĘPIAŁY, STĘPIEĆ, STĘPIĆ, *ob.* Tępieć, Tępić. STĘPICA, - y, *ż.*, łapaczka, n. p. na zające. eine Falle, Schlagfalle auf Hasen u. s. w. Stępice abo żelaza na łapanie wilków, lisów etc. *Aluk Zw.* 1, 406. Bywaią stępice abo słopce na wilki drewniane, a długie żelazne. *Cresc.* 638. Lis, chociaż chytry, ani się obaczy, kiedy w stępicę wpadnie. *Rey Zw.* 159 *b.* - *Allegor.* Skryta iest w ziemi stępica iego, a samołówka iego na ścieszce. *Leop. Job.* 18, 9. STĘPKA, i, *ż.*, *demin. nomin.* Stępa; tłuczka tłok, eine kleine Stampfe, ein kleiner Stampfer, eine Mörserkeule. Stępka do tłuczenia kamieni. *Torz. sk* 10. § Oczkas nie ma przechodzić na obie strony ula; ale tylko mu gniazdo abo stępkę wywiercieć, żeby końcem ula chwyc i wolno. *Kącz* 8, rynienkę, żłobek, eine Rinne, Falze - §. Stępka iest belka gruba z drzewa całkowitego, która wzdłuż przez środek statku idzie, i na niey moc statku zależy. *Mag Mscr.* Stępką u szkut zowią ten dąb abo drzewo które wzdłuż statku leżąc, potęgą iest masztowi wysokiemu, przy którym żagle wieszaią. *Otw. Ow.* 585. der Kiel eines Schiffes. Stępki do szkut, dubasów, bywaią sosnowe. *Aluk Rosl.* 2, 165. Stępki, ów cały fundament szkut krajowych, robią się z sosniny. *ib.* 179. STĘPKARZ, STĘPNIK, - a, *m.*, który w stępie robi, *Vd.* pehawr, pehazh, pehar, *f.* pehauka pehavisa; (*Bs* stupar, koji cisti hagline; *Rg.* stuppár *fullo*, folusznik). der Stampfer, der in der Stampfe arbeitet. *Pinser*, stępkarz, żarnarz albo krupiarz, który iagły abo krupy czyni, w stępach otłyka, i w żarnach miele. *Mącz. Pinzer*, żarnarz abo stępnik, *Mącz.* STĘPLARZ, STIEMPLARZ; - a, *m.*, co pieniądze stępluie czyli stępel na pieniądze wyrzyna, stęplem znaczy, *Vd.* antemplavec, asshtampar, oshtampavez sasnaminuvauz, der Stempelschneider, Stempeler. Na dole tego pieniądza iest owalna tarcza, na boku imię stemplarza; w małey tarczy znak mynemistrza *Czack. pr.* 1, 11. STĘPLIK, *dem. nom.* Stępel, Stępelek. STĘPLOWAĆ *czyn. ndk.*, cechować stęplem, piętnować. *Ger.* stempeln, den Stempel aufdrücken. *Vd* sasnaminuvati, oshtampati, asshtampati, shtemplati *Rs.* пятнать, шамжить, клеймить, заклеймить. Stęplowany, *Rs.* клеймёный. Papier stęplowany od R. 1775 wszedł u nas w liczbę podatków. *Ostr. P. C.* 2 288 *Vol. leg.* 8, 145 *Rs.* гербовая бумага, Stempelpapier. Przedaż niestęplowanego towaru, *Rossz.* преступление §. Stęplować stęplem nabijać, laden, mit dem Ladestocke einpfropfen. *Tr.* - §. 2) Stęplować, podpierać, podpory podsadzać, mit Bäumen unterstützen, Stützen unterlegen Stemplować, podstemplować ścianę lub dach, t. j. stemplami czyli podporami ią wesprzeć w czasie podmurowania. *Mag. Mscr.* Gdy się ganek coraz daley w podkopach prowadzi, cieśle stęplują, i cembrują go, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. Wieża oba zadnie koła połamała, a iść nie mogła daley; ale piechota pod nią stęplowała trumy, na których legła zawieszona. *P. Kch J.* 208. Stęplowanie w podkopach, rozstawanie dane na podparcie ziemi. *Jak. Art.* 3, 317, drzewa, któremi ziemię w przebitkach wspieraią, aby nie opadała. *Ost Zeh* 85, die Stützung, Rüstung, das Stützgerüste, die Stempel. STĘPLOWY, - a, - e, od stępla do znaczenia. Stempel-; *Rossz* пятнадцатный. Stęplowy papier, *ob.* Stemplowany. Stęplowy, od stępla do nabijania, Ladestock-; *Ross.* трамбовальный. STĘPLOWKA, - i, *ż.*, podstęplowanie, podsadzenie stępli czyli podpór, stęple podsadzone, das Unterstempeln, Unterstützen, die Stützen. Rudny powinien mieć [illegible] cembrzyny i stęplowki w dołach dobrze dane, też. przebitki z dołu do dołu porządnie zrobione, i stęplowką dobrze zabezpieczone. *Os. Zel.* 62. STĘPOR, *ob.* Stępor. STĘPORNIA, - i, *ż.*, wielka sztuka drzewa okuta, w którey rzędem potrzebna liczba stęp iest powydrążana. *Jak. Art.* 3, 317, der Stampfgang. - - (STEPOWAĆ, STIEPNOWAĆ *cz. niedok.*; wyszywać, z *Niem.* steppen. *Tr.*, Stępowanie, pewny gatunek wyszycia, das Gesteppe. *Tr.*). - - STĘPOWAĆ, *ob.* Stąpić 1) *et* 2).

STER, STYR, - u, *m.*, *Niederf.* Stár, *Anglos.* steore, *Holl.* stuur, *Suec.* styre, *Ger.* das Steuer; *Boh.* hlawni, přednj weslo; *Sr.* 1. tjownisse wope; *Vd.* ladjinu drevo, tarbol na barki, rudu na flodji, timun; *Cro.* krét, korman; *Dl.* timun; *Rg.* timún, *barb.* dumèn; *Bs.* dumen, timun; *Lc.* кормà, кормúло; *Rs.* помéсь, руль; rudel, głowne wiosło całym okrętem kierujące, das Steuerruder, *pr. et fig.*: *Clavus*, styr, rząd okrętu. *Chmiel* 1, 79. Nawami rzeki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrow żagle, a z tyłu przydawszy ster, którymby to w tę to w owę stronę szybuiąc, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. list* 3, 65. Szkoda tym styru zwierzać, którzy nie płynęli. *Rys. Ad.* 65, *Alb. n. W.* 6. Kieruy szczęśliwie tym styrem, który ci w ręce obywatele dali. *Dyar. Gr.* 19, marszałkostwo, laska). Marszałek seymowy, będący przy styrze obrad Rzpltéy, powinien wiedzieć, dokąd kierować tą tak wielką machiną. *Koll. list* 2, 19; *Slo.* pri pulpitě ſedi *clauum tenet*, cf. pulpit, *ob.* sternik, sterować i t. d. - §. *tr.* Styrem u ptaka zowią się dłuższe pióra ogonowe, *rectrices*, że latającemu ptakowi służą w locie do styrowania. *Klok Zw.* 2, 11, die Steuerfedern eines Vogels §. Stér wiatrakowy, drąg, którym go obracaią i kieruią, die Steuerbaumühle, das Wendeholz, der Sterz, die Sterze. *Tr.* - §. 2) Styr, rzeka na Wołyniu. *Wyr. G.* 21, ein Fluß in Volhynien.

STERAĆ, Styrać, *ob.* Tyrać.

STERCZYĆ, STARCZYĆ, STORCZYĆ, STYRCZYĆ *med. ndk.*, (*ob.* Stark, *cf. Ger.* Sterz, Storz, Sturz), wzjeżonym być, do góry wstawać, na storczu postawionym być, nastorczonym być *czczyć, in die Höhe starren, aufrecht gerichtet stehen, hervor ragen; *Bh.* trčeti, trčim; *Slo.* wstrčugi se; *Cro.* sterchim. pisla [illegible], *Vd* sterzhati, nadsiti, nadstati, prestrašiti, [illegible] molati, (*Vd.* sterchek, z ułomek, *cf.* stark, [illegible] sterchim; (*Sr.* 1. ſtarkam, ſtrčim, *Sr.* 2. ſtrčkнąć); *Rs.* торчать. Na głowie sterczała po [illegible] piyna. *Off. Str.* 3. Na głowie czubek stoi [illegible]. 85. Część rozbitego okrętu sterczy jeszcze nad [illegible] chem wody. *Gaz. Nar.* 1, 261. Koniec strzały sterczał. *Ezop.* 94. Śmiertelna w iéy boku strzała sterczy. *Tall. Tel.* 51. Po polach piki gęste i włócznie [illegible]. *Tall. Tel.* 279, *czczały, tkwiły do góry stoiąc. Piki [illegible] dy, tak gęsto po polach sterczały, [illegible] obszar Sybilski w kłosach płynie cały. *Jak. Art.* 1, 149 Jako [illegible] czy wszystkie [illegible] *Ler. Luc.* 2, N. 9. Maszt starczy k niebu. *Kl. n. H. E.* 1. Już ni [illegible]

łąki sterczą, ani krami rzeki chrąszczą, ni ledami. *Petr. Her.* 2, *M* 2. Gdzie związki i stawy mowy utaić możesz, na cóż te kości stérczeć maią? *Pir. Wym.* 150. Ussarze straszną postać maią, dla pior, które na ich głowach stérczą. *Papr. W.* 2, 269. Gałęzie stérczące, *ereeti*, które mało co od pnia odstawaią. *Botan.* 44. Stérczące, *Rs.* торчмя, торчкомъ, cl. storc. STERK, ustérk, *ob.* Stark.

STERNAL, *ob.* Trznadel.

STERNICTWO, - a, *n.*, stérowanie, sztuka sternicza, kierowania okrętem, *Ger.* das Steuern, Führen des Steuerruders. *Ec.* кормничество, управленіе кораблемъ, кормчество. „Próżno kuszono się oświecać Turkow w architekturze morskiey, hydrografii, sternictwie. *N. Pam.* 21, 293, Steuermannskunst. - *tr.* rząd, dozór, dyrekcya, Leitung, Regierung. Pod twoim, zacny Marszałku, sternictwem oyczyzna została zbawiona. *Gaz. Nar.* 1, 518, pod twoią laską, unter deinem Marschallsstabe. Ta świątnica i w niey napisane tobiasy świadczą, iakie pod sternictwem stryia i braci twoich sprawiedliwości rodziły się owoce. *Zab.* 10, 270, pod marszałkowstwem trybunalskim). STERNICZY, - a, - e, od sternika, Steuermanns-. Burza nie pracy sterniczey iest na przeszkodzie, ale tylko powodzeniu oney *Pilch. Sen. list* 2, 401. STERNIK, STYRNIK, *STYRMAN, - a, *m.*, *Germ.* der Steuermann; *Bh.* zřízce lodi, mešitář. *Sr.* 1. řízemma newtoříče; *Vd.* marnar, barkolizh, barkoler; *Rag.* dumenâri; *Cro.* kormánik; *Dl.* dumenar; *Ross. et Ec.* кормчій, кормчій [illegible] кормчій, штурмань. (*cf.* szturm., прямитель. Sternik iest, co steru pilnuie, i rudlem galerę kieruie, kędy potrzeba. *Otw. Ow.* 520. Stérnik pilnuie rudla, i nim podług potrzeby kieruie, wodę uważa, i flisami rządzi. *Mag. Mscr.* Starszego sternika gospodarzem szkutnym zowią. *Haur Kk.* 62. Styrnik spracowany wielką niepogodą morską, wielce bywa kontent gdy port uyrzy. *Baz. Ast.* 106. Nawałność tak wielka powstała, że się i sam *styrman (*Germ.*) bardzo był trwożył. *Bud. Ap* 84. - §. *tr. fig* rządzca, kierujący czym, przewodnik, der Leiter, Führer. Dzięki krolowi, sternikom obrad, sevmniącym stanom. *Gaz Nar.* 1, 3[illegible] marszałkom sevmowym, den Standhaltern, Reichstagsmarschällen. - (STERNOŻYĆ, *ob* Trzynożyć). - STEROWAĆ, STYROWAĆ *cz. nok.*, sterem kierować, *Ger.* steuern, das Steuerruder führen. *Crn.* governâm; *Cro.* kormanim, *Ec.* кормлю, [illegible] правлю, кораблемъ державствую, промышляю, *propr. et fig* Nauczyłem się pierwey sterować, to iest, okrętem rządzić abo galerą na wodach. *Otw. Ow.* 128. Czołnik długim wiosłem przewoźnik styruie. *Bard. Tr.* 41. Apollo styruy łodkę, niechay płynie sporo *Pasz. Dz.* 61. Styruy, ruszay z mieysca nagle, Wiatrom co nas wzywaią wszystkie opuść żagle. *Przyb. Luz.* 54. Każdy się krząta w nawach, wszystkich trudni praca, Rudel w styruiącego ręku się obraca. *Przyb. Luz.* 41, w ręku sternika). Ryby ogonem styruią, i lekkim onego ruszeniem na każdą stronę z równą łatwością bieg swoy zwracaią. *Pilch. Sen. list* 3, 65. STEROWY, STYROWY, - a, - e, od styru, Steuer-; *Ec.* кормилный. Pióra styrowe u ptaków rayskich bardzo długie. *Zool.* 269, die Steuerfedern.

STERT, *ob.* Styrt.

STĘSKNIĆ się, *ob.* Tęsknić. STĘŻEĆ, STĘŻYĆ, *ob.* Tężeć, Tężyć. STEŻKA, Steczka, *ob.* Ścieszka. STKLIWIĆ, *ob.* Tkliwić. STLEĆ, STLIĆ, *ob.* Tlić.

STŁOCZYĆ *cz dk.*, Stłaczać *niedok.*, *Boh.* ſtlačiti; *Sr.* 1. ztłowtiu, twotiu romadu; *Vd.* stlashiti; *Bs.* zgnjiti; *Ec.* истлаѣчити; tłocząc ściskać, przyciskać, zusammen drücken, zusammen pressen. Tę rolą, gdzie orać maią, aby wprzód pasterze bydłem pasząc stłoczyli i udepcili *Haur Sk.* 48. Stłaczać, utłaczać, gmatwać, iak płótniarz, czapnik. *Crn. Th.* 1066, walken, die einlaufen lassen. - *fig.* Laty stłoczona i osłabła w siłach. *Teatr* 43 *d*, 31 *Wyb.*, przyciśniona, stargana, vom Alter gebeugt, gedrückt. STŁOCZNY, STŁOCZYSTY, - a, - e, dający się stłoczyć, zbić, zusammendrückbar, preßbar. *Tr.* - §. Stłoczony, skupiony ściśle, zusammen gedrängt. Ledwieśmy się wycisnęli przez opile i stłoczne pospolstwo. *Xiądz.* 216. STŁOCZYSTOŚĆ, - ści, *f.*, znadność być stłoczonym, die Zusammendrückbarkeit, Preßbarkeit. *Tr.*

STŁUC, Stłuk, *F.* stlucz, stłukę *cz. dk.*, *Stłukać *konsyn.*, *Bh.* ztlauczy, ztlauti, ztlauku, zbmožditi; *Slo.* ſtlúcť; *Vd.* stlejzhi, stlesh, stouzhi, s'touzhi, streti; *Cro.* stúchi; *Sla.* istúchi; *Bsn.* istuchi, smeciti, (*Bsn.* stuceiti, skuppiti *congregare, cogere*; *Ross.* смолоть, исмолоть; tłukąc rozbijać, złamać, zerstoßen, zerschlagen, zerbrechen. Stłuk kryształowe bardzo kosztowne naczynie. *Mon.* 72, 711. Jako iasie stłuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego. *Rey Pst. Tr* 3. Samo się źle stłucze. *Rys. Ad.* 62. - §. Zbić mocno, stark stoßen, schlagen, prügeln. Kto się nie chce stłuc, zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264. Im kto wyżey spadnie, tym się bardziey stłucze. *Kosz. Lor.* 25. Dziecię kiedy na stoł wlezie i spadnie, dwoię szkodę odniesie, bo go i raz stłuczony potka, i ociec go ieszcze rózgą ubiie. *Trn. Pst.* 3, [illegible] *b* Nie bóy się, ia to opatrzę, iż się nie *stłuczewa. [illegible] 38, *Dual.*, z stłuczemy). Tym zwykle sobie grot [illegible] stłukł mi on iednego, Ależ mu ich ia stłukę aż do [illegible] ségo. *Rey Wiz* 172 *b*, Od wczorayszey biesiadki ieszczem iak stłuczony *Teatr* 43 *c*, 46 *Wyb.*, wie zerschlagen. - §. *tr.* Stłuc koso, potłuc, zerstoßen. Boiąc się król Albrecht, aby bywszego iego nauczyciela Kallimacha, zazdrośni Polacy nie stłukli, słał go w dalekie poselstwa, *Biel.* 434. Lacedemończycy bardzo Messeńczyków stłukali, a prawie niewolnicze iarzmo na nie włożyli. *Bud. Ap.* 126.

STŁUMIĆ, *ob.* Tłumić. STŁUŚCIEĆ, *ob.* Tłuścieć.

1) STO! (*cf.* stać, stoję), *Germ.* ſteh! halt! ſtob! ein Befehlswort der Ochsentreiber). Woły, gdy maią stanąć, wołaią na nie sto step sto, a biczem ie trochę trącą. *Haur Sk.* 50.

2 STO, *G.* sto *et* sta; *Jngr.* stem: *Pl. Nom.* Sta, *G.* set, *Bh. et Slo.* ſto: *Sr.* 1. ſto, ſtu, *Sr.* 2 ſtow, ſtum: bert, *Crn.* sto, *Vd* sto, stoto, stoo, stoma; *Cro.* sto, stotina, srtotina; *Dl.* sto [illegible], stoz, *Bs.* sto; *Sla.* stó. *Bsn* sto, stotina; *Ec.* [illegible], сторица; *Pers.* sad, (*Etym. cf.* stać, stoję). Dzieścć

razy dziesięć czyni sto. *Jak. Mat.* 1, 5, hundert. Wielkość dziesięć razy dziesięć, nazywa się stem. *Leśk* 2, 4. Powiadamy temu, ktory kicha, sto lat zdrowia. *Teatr* 20, 95. A do stu katow! *Teatr* 36 *b*, 72. Ale do stu pio unów! *Teatr* 20, 29. *Zginąże* sto katow. *ib.* 33, 40. By cię sto piorunow zabiło. *Birk. Gl. A* 4, cf. kopę, beczkę, ćmę djab'ów, *Germani liberaliores dicunt*, tausend T, *non* hundert. Jak mi tego nie sprawisz, sto katow chłopcze! *Teatr* 6 *b*, 42. Nie sto razy mowiem i perswadowałem. *Nic. Kr.* 4, 157, więcy niż sto razy, mehr als hundert mal, *ob.* Nie). Chociaż na sto zamkow drzwi pozamykał przecę ... *Teatr* 32 *d.* 40. Od tego lichwiarza nawet krewni pieniążka wyciągnąć nacacy nie potrafią, ieduo sto od sta rachuiąc. *Pilch. Sen. list* 4, 127, po sto procentu, hundert Procent. Stami, *Rs.* сотенно, *centuriatim Cn. Th.* 1039 zu Hunderten, hundertweise. Było tak wiele set dziesiątkowcow uprzywileiowanych. *Star. Zad. D.* Ze sta ieden ztamtąd się wróci. *Folib. Dis. P.* Jakby się sto lat znali, utnoić do się mieli. *Jabl. Tel.* 198. - Stolat. stolecie, wiek *saeculum*, das Jahrhundert. Gama teolog żył w drugim stu lat kościoła. *Sk. Da.* 71. Poł-trzecia sta lat, i dosyć szczęśliwie Pod siedmią krolów Rzymskie państwo było. *Zab.* 15 250. STOARKUSZNY, - a, - e, obeymuiący arkuszy sto, von hundert Bogen, n. p. Stoarkuszne zięgi. *Mon* 73, 367. *STOBRAME Theby. *Star. Vot. A* 4, hundertthürig. *STOBROŹNE ruano. *Mon. Pl. C* 4, sto brogow zawieraiące, hundertrudig.

STOCHMAL, - u, *m.*, omietiny we młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, z *niem.* Staubmehl, Mehlstaub; *Vind.* mrva, hmiu, mlinski prah, mehna moka, polska; *Crn.* mrva, hmiu, mlinski prah, mehna moka, polska; *Lat.* pollis; *Sr.* s. mówł. Stochmal, mąka, która się we młynach po ścianach wiesza. *Urz. Gr.* 163. Stochmal, proch mączny, albo co nayniższa mąka, która mąc w kurzawę sadzi się na ścianach i dachach młyńskich. *Syr.* 993, *Sien.* 522. STOCHMALOWY, - a, - e, od stochmalu, Staubmehl; *Sr.* s. mówiony; drobny iak proszek, iak kurzawa, pyłkowy, Staub; n. p. Sol stochmalowa według taxy opisaney iść ma. *Vol. Leg* 4, 112, cf Grudzłowa).

STOCZEK, - czka, *m.*, *Rs.* свечка, der Wachsstock, (cf. *Germ.* Stock). Z woſku stoczka, pochodnie i świece robią. *Mon.* 72, 83. Przy świecach i stoczkach woſkowych pogrzeb im sprawowano. *Pilch. Sen. list* 4, 196. Wyszliśmy cicho wszyscy, stoczek zapalony postawiwszy w kominku. *Pot. Arg.* 374. Wychodzi z stoczkiem w ręku. *Teatr* 20, 35. Cukier nad stoczkiem topiony. *Perz Cyr.* 2, 203. - §. Stoczek u fryzera drewniany, na którym się peruka stawia. *Mag. Mscr.*, der Perückenstock, Perückenblock. - §. 2) Stoczki, (*porius* stoczki), *reliquiae vini aut* flos. *cerevisiae in dolio. Cn. Th.* 1067, die Neige von einem Getrinke im Faße; *ob.* Stok, Stek). Piwa stoczki dla zalewania słudow. *Haur Ek.* 109. - *§. Niech nie ogląda stoczków rzeki, strumieniów miodu i masła. s *Leop. Job.* 20, 17, 6 Bäche, źródeł, Quellen, Ergs. STOCZKARZ, - a, *m.*, który stoczki robi, der Wachsstockzieher. *Tr.*

STOCZYSKO, - a, *n.*, miesyce koło stoku wody, krynica, ściekanie wody, źrzódło, ein Ort, wo das Waſſer zusammen rinnt: eine Cisterne, ein Quell. Studnie, cysterny i wszelkie stoczyska wód. *Stad. Lev.* 11, 56, każde zgromadzenie wód. *Bibl. Gd.).* Do oblewania pasz stoczyska upatrują. *Haur Ek.* 178. Dom Peborów i stoczyska ligi. *Rud Jos.* 13, 20. STOCZYC, - a, *dk.*, Stoczać, *Rh.* ſtoćiti, ſtaćeti; *Rs.* спихнуть, спихивать, спихнуть, спихивать, столкнуть, сталкивать, столкнуть, сталкивать pozazywać; zlecieć co na dol, torząc zwalić, herunter wälzen, herunter fugeln. Jeźli im siły a loza wstać nie dopuszczaią, Na ziemię się zlecaią i z colemi siły *Ow. Ow.* 283. O ſtały flagi morskie tam się rozpadą, A znowu na szerokość swoię się stoczają *A Ach. W* 7. Stłukł zęby, przyciął ięzyk on z głośnemi ręki. Stoczył się z wozu, łzy co wypadły mu z ręki. *Dmoch. pl.* 2 105, spaul, er rollte hinab vom Wagen. Narod moy mi zginął. i stoczył się odemnie, iakoby kuczka pszenicy *Leop Jez* 38 12, oddalił się odemnie, hat ſich von mir entfernt. Do tego naostatek szczęścia się stoczyła, iż dowcom insuym Pańskim wierzyć nie chcą *Hr ſt. Cap. Ll* 3 *b*, do tego przyszło, es iſt ſo weit gekommen. Każdą rzecz ku pobożności wodę i sta sam *hrist Nauk.* a 8, ściągam. darauf beziehen, hinziehen, hinleiten. Stoczenie i zrownanie świętych w ono *Parn* 45, spodlenie, zniżenie, pospolitowanie, die Herabwürdigung - *fig. tr.* ztaczać co na kogo, zwalić, zkładać na kogo. auf einen hinunter wälzen, auf ihn bringen, ſchieben. Stoczę a zgromadzę na nie wszystko złe. s *Leop. Deut.* 32. Stoczay do Jehowy uczynki twoie *Bud. Prov* 16, 3, włoż na niego sprawy twoie. *Bibl. Gd.).* Na seymach sprawy przez appellacye do sądu krolewskiego zwykły się stoczać. *Herb. Stat.* 27, odnosić. - §. 2) stoczyć piwo, wino, s wytoczyć. *Tr.*, abzapfen, abziehen; *Boh.* ſpilati; *Ross.* сцѣживать, сцѣдить, цѣдить. Tę białą wodę stoczyć przez sito ią przecedziwszy. *Torz. St.* 71. - § 3) Stoczyła go robacy, *ob.* Toczą go robaki, die Würmer haben ihn getroffen. - §. 4) Stoczyć na galki masę. *Cn. Th.* 1038, tocząc w galki przemieniać, abkügeln und formen. Boży [illegible] co ieszcze [illegible], ten go też [illegible] w gromadzie się stoczył. *Pasz. Kal. U* 3 *b*, w klebek zmiekczał, [illegible] na kręgel stoczała, *glet erchat in ein* [illegible]. *Zebr. Cn.* 127, koło kręzla nawtykała, rund um aufſtoßen. Co pierwéy trzy woyska były, sto[illegible] w jeden huf. *Jer. Zbr.* 189, połączyły się, ſie vereinigten ſich in ein Corps. Wozy nie maią być bardzo stoczone bez potrzeby. *Tarn. Uſt.* 298, ieden w drugi powsuwane, in einander geſtoßen. - Małżeństwa też rzadko z cnotliwą i z dobrego domu, abyś nie stoczał. *Cliez. Wych. B* 1 *b*, byś nie zawierał, eine Ehe ſchließen. Za apostołów [illegible] którzy nawrzał Faryzeyską nauką, zakonne [illegible] ewanieliią *zstaczali. *Gil. Pſ.* 49 *b*, połączyli, verbanden. - §. 5) Stoczać bitwę, walkę, potykać się, bitwę zwodzić, ścierać się, eine Schlacht liefern, ſich ſchlagen, mit einander anbinden. W Węgrzech na ten czas bitwy żadney nie stoczał cesarz z Kolomanem. *Biel.* 74. Zostań w domu, a przeczże ty się zemną stoczyć chcesz ku twemu rzemu, abyś zginął, a lud twoy z tobą! *Jacz. 2 Kron.* 25, 19. Stoczyły-się tedy woyska, a walnie wielkie z obudwu stron było uczynione. *Bocz. St.* [illegible] Gdy się woyska stoczyły, porazili Atoń zycy [illegible] *Biel. Sw.* 26 *b.* Artaxerxes z bratem swoim [illegible], gdy się spolu stoczyli, zabit Cyrus, Artaxerxes ranion. *Biel. Sw.* 26. Miłość w twym [illegible] zemną, Wyrzekłeś się nadziei złączenia się zemną. N.

Pam. 5, 217, walczyła daremnie, hat vergeblich gekämpft. - *Simil.* Staczać spór, upierać się, einen Streit führen, disputiren. Stoczyć spór z kimkolwiek gotow był. *Sk. Dz.* 314. Uprosić nie mógł, aby dysputacyą stoczyć mógł. *Sk. Dz.* 264. Co to za rozmowy, ktore staczacie między sobą? *W. Post. W.* 326, ktore wiedziecie między sobą, Gespräche, die ihr unter einander führt. - §. 6) Gdy Krzyżacy za Tatarami rożno a ochotnie stoczyli, wnet ci znowu się do nich obrócili. *Stryik.* 345, gdy za niemi walili, ruszyli, gonili, nacjagen, nachrilen, nachdringen. STOCZYSTOSC, -ści, ż., pochyłość, pochodzistość, die Abhängigkeit, Abschüssigkeit, der Abhang. Zewnętrzna stoczystość szańców. *Leszn.* 108. Każda gór stoczystość ostrzeyszą iest od zachodu, niżeli od wschodu. *Stat. Buss.* 164. STOCZYSTY, -a, -e, STOCZYSTO, STOCZYŚCIE *adv.*, pochodzisty, abhängig, abschüssig, *acclivis. Mącz.* Na górach i na równinach, i w polach i w stoczystych ziemiach i w puszczy. *Bud. Jozz.* 12, 8. Niech zastawiają stoczyste wnyki. *Bard. Tr.* 122. Nurty przez opokę ząbzące rozpadzistą Wylewały się spodem w główny golf stoczysto. *Przyb. Mil.* 109, zrączając się). Na stoczystym w gumnie boisku kilka razy ziarna zwiewają. *Haur Sk.* 136.

STODOŁA, -y, ż., *Bh.* stodola, stodálla, chlewnica; *Slo.* stodola, stodolla; *Sr.* a. hrojna (ob. bróg); *Sr.* a. hrojna, hrojnica; *Crn.* shédn, *Vd.* s'kedon, s'kedein, stueg (ob. stog), gornau (ob. gumno); *Cro.* shedon, stogel; *Sla.* stodola, pojata; *Rs.* pojatta (cf. jata), sgitnica (ob. żytnica), hambar; *Rs.* сарай, rynno; (cf. *Germ.* Stadel. Stall; miejsce do złożenia i młocenia zboża, die Scheune, die Scheuer. Wielkość stodoł pozna a być wag'ęcona [illegible] rel mocyrowa[illegible], u nas [illegible] tak [illegible]ą, iż [illegible] wiejskiemi zabudowaniami [illegible] zamykają. *Kul. Rozl.* 3 223. Mamy bażanternią, a stodoły się walą. *Kras. Podśl.* 2, 30. Wielka stodoła, a zboża pusto. *Cn. Ad.* 1240, wielka klatka, a ptaków mało). Dużą ma stodołę, a w niey ledwie cztery kopy. *Zab.* 22, 191. Z pustey stodoły rzedy lecą sowy, Prosty rozum nie urodzi [illegible]. *Fr. Ad.* 22. STODOLNY, STODOŁOWY, -a, -e, od stodoły, Scheunen-, Scheuer-.

STODZIURNY, -a, -e, hundertlöcherig. Często z stodziurnéy surmy piszczek iednooki Ogromne głosy na wiatr wypuszczał szeroki. *Zim. Siel.* 273. **STOFUNCIE, -ia, *n.*, cętnar, hundert Pfund, ein Centner. *Cn. Th.* 1067. STOFUNTOWY, -a, -e, *Rs.* стофунтовый; hundertpfündig. Brama stofuntowym ryglem smocowana. *Zat.* 16, 313.

STOG, -u, *m.*, STOŻEK, -żka, *m.*, *dem.*, *Bh.* stoh, stoh obilny, hrab; *Slo.* stoh; *Sr.* a. stog; *Crn.* shtóg; (*Vd.* en stug druv, z suchta drzewa; *Vd.* stueg *granarium*); *Cro.* sztug, ztog, plást, plasztnicza; *Vg.* asztag; *Rag.* stoogh sjena; *Rs.* стогъ od slamie, stóg od sjena, stógh, koppa; *Rs.* стогъ, стожóкъ, подстожникъ, одóнье, одонье, стáдъ (cf. stryt); *Ec.* зерцéнїе (cf. wierzch); (*Ec.* стогна ulica, *NB.* jak *ulica* od rzędu ulów, tak стогна od rzędu stogów nazwana); *Valach.* sztoe, cf *Suec.* stock, *Irl.* staradh, *Ital.* stacca, *Angl.* stack, *Ger.* der Heustock, ob Stock 3. Abth., *Etym.* stać, stoję); Stog, kupa wielka siana na kształt brogu, der Heuhaufen. Czasem się siano na łąkach pod gołym niebem stawia w stogi. *Kluk Rozl.* 3, 296, *Hipp.* 118. Stożek. *Jak. Art.* 3, 165, *Jak. Mat.* 1, 154. Stogu zwierzchnia warsta, *Rs.* опéрье; Stóg siana przekładać, *Ross.* перемётывать, перемётывать. Mieysce, gdzie stogi stoią, *Sr.* a. stogowisteje. - §. *tr. fig.* kupa, stos wielki czegokolwiek, ein großer Haufen, ein Stoß von irgend etwas. Wysokie stogi pieniędzy. *Birk. Kont. B* 5. Nieprzyiaciele zamek drzewem w około obmiotawszy, potym one stogi drów zapalili pod murami. *Stryik.* 410. Niechay fortuna żal, ból, strach pełnym na mię sypie stogiem. *Pot. Syl.* 5. **STOGĘBNY odgłos, *Zab.* 15, 106, die hundertmäulige Fama. **STOGŁOWY Tyfeusz. *Zab.* 6, 373, *Petr. Hor.* 2, *B* 4 *b*, stołebny, stołbisty; *Cro.* stoglav; *Rs.* стоглавый. **Stuglowne ofiary. *Dmoch. Jl.* 2, 291, *hecatombe.* STOGOWY, -a, -e, od stogu, Heuschober,; *Bh.* stohowý; *Rs.* стоговый. **STUGRODA Kreta. *Anatr.* 67, sto grodow zawierająca, hundertburgig. STOGROSZOWY, -a, -e, *centenarius. Cn. Th.* 1067, hundertgroschig. w STOIĄCZKI *adv.*, stoiąc, *Vd.* stoje, stojezh; *Rs.* стоючкомъ, стоючи; im Stehen, stehend. *Cn. Th.* 1217, *Wied.* STOIAK, -a, *m.*, darmoiad, próżniak, darmostóy; ein Faulenzer, der müßig da steht. Wystrzegał się licznych około siebie stoiaków. *Nar. Tac.* 2, 281. Czym ci się wywięzują te stoiaki, przybrane w ubiory przepyszne? *Teatr* 19 *b*, 45, *Jabl. Ez.* 240. STOIĘ *ob.* Stać.

STOK, **STOK, -u, *m.*, *Boh.* stok, stok, stek, stoka; *Slo.* stoka; (*Vd.* stok, stog, z pieh); *Ross.* стокъ; *Ec.* истокъ, истоковникъ; stek, ściek, ściekanie wody, cysterna, krynica, źrzódło, der Zusammenfluß, Zufluß des Wassers, die Cisterne, Quelle. Krynicznym stoku, ongi zasnąłem przy tobie, Rzekłeś mi świergotom różnym uszy obie. *Zab.* 9, 380 *Lyss.* Tantal pragnie, mając sztok wody przeźroczystéy przed sobą. *Star. Ref.* 96. Woda ludziom nayzdrowsza iest, ktora ze stokow ziemnych dolrowolnie wypływa. *Cresc.* 9. Mieysca dla łąki niskie dla wilgoci przy rzece i stoku naylepsze. *Haur Lk.* 52. Rzek tak wiele iest, iż nie mogłoby insze źrzódło, ani żaden stek zatrzymać ich, oprócz oceanu. *Boter.* 4. Stok wod wilgich pełny. *Aul. Her.* 94. Co mi po studni, kiedy się z stoku napiię! *Rys. Ad.* 7. Aretuza poczyna się z stoków, nie daleko Pizy. *Otw. Cw.* 200. - *Prov.* Opił się iak sztok. *Opal. sat.* 159, pijany iak sztok. *Zegl. Ad.* 195, iak bela; - ieżeli to tu nie Niemieckie sztok Stock, kloc, *ob.* Sztok, cf. osztokować się, *Ec.* стокáнъ puhar). - §. *fig.* Co teraz zebranie chrześcijan, iedno stok złości! *Sterg. Dz.* 379, stek *in malam partem.* sentina, Stinkpfuhl. - *aliter*; Z miasta chciał uczynić stok kamieni a mieszkańcom grob sprawić pod rozwalinami. *Zal. Tes.* 344, stog, kupa kamieni, ein Steinhaufen. - §°. Pomoż mi stokiem, *praesens succurre. Mącz.*, prędko, nagle, schleunig, nachdrücklichst. - §. 2) *Fortif.* stok, das Glacis, przedpiersień ukryty drogi, rozciągaiący się w pole potoczysto, aż do zjednoczenia się z poziomem okoliey. *Jak. Art.* 3, 317, *ob.* Stoczysty, Stoczystość.

STOKFISZ, -u, *m.*, z *Niem.* der Stockfisch; *Boh.* tieska; *Slo.* Sztokfiš, drewena riba, klupan, oslič; *Hg.* stokfisz; *Cro.* stokvis; *Vd.* shtokfish, shtokna riba, morski osel, terda riba; *Crn.* shtokish; *Sla.* morski smuggj; *Sr.* a. jtok-

fisch, zabłuna ryba; *Rs.* mpecka; *gadus merlucius*, ma dwie płetwy na grzbiecie, szczęki równią dłuższą od wierzchniey; sussony stokfisz, tak iak i kabłon, znaczną iest częścią handlu północnych kraiów. *Zool.* 178. *Gwag.* 404. STOKFISZOWY, -a, -e, od stokfiszu, Stockfisch-; *Rs.* mpecкoвый.

STOKŁOS, -u, *m.*, STOKŁOSA, -y, *ż.*, *Bh* stoklas, stoklasé, spolina; *Vd.* shtoklasa; (*Cro.* sztoklasz *avena*); *Rs.* мятлика, метлика, метлица, костеръ, *bromus*. die Trespe, rodzay właściwey trawy; u nas iest żytna, polna, dachowa, leśna, pierzasta *Klus Lyk.* 1, 84. Stoklos, *gramen foliaceum*, Raigras, rodzay trawy owcom bardzo przyiemney, sieią go na sztucznych łąkach. *Abr. Rosl.* 3, 304. Stoklosa owsiana, owiesek, owies czczy, Taubhaber. *Syr.* 991, *et* 992. - §. Stoklosa, zielsko, zboże tłumiące, Unkraut im Getreide. I przy liliiach rodzi się pokrzywa, Wraz z żytem kąkol i stoklosa bywa. *Zeg. Ad.* 213. Źle, kędy stoklosa żyto przesiędzie. *Pot. Jow.* 26. STOKŁOSIASTY, -a, -o, pełen stoklosu, voll Trespen. Stoklosiaste słoma na dachowe snopki. *Haur Sk.* 21. STOKŁOSNY, -a, -e, od stoklosy, Trespen-. Ziarno stoklosne. *Haur. Sk.* 56.

*STO-KOMNATNA Kumańskiey Sybilli mieszkalnia. *Zab.* 24, 159, o stu komnatach czyli komorach, hundertkämmerig.

*STOKORODNA Ida. *J Kch Dz.* 7, *Zoll. Dr* 2, *Szyj.* wo stokorodne *Szyr. Chod.* 3-, nad stokiem rodzące się, quellenerzeugt. - STOKOWY, -a, -e, od stoku wodnego Quell-. Woda stokowa, zdrojowa która sama z siebie dobrowolnie płynie. *Haur Sk.* 97. - §. 2) *Fortyf.* Stokowa galerya w podkopach poprowadzona po pod stok. Klem. *Jak. Art.* 3, 317, die Gallerie unter dem Glacis.

STOKROĆ *adv.*, *Bh* stokrat; od stokrat, stubarti; *Rs.* сотню; sto razy hundert mal. Wolałabym stokroć umrzeć, niż . . . *Piel.* 25. Stokroć razy to goręze niż śmierć. *Teatr* 25, 110. Przeklinał nie stokroć dzień swoiey rodziny. *Teatr* 45 b, 30. - §. 2) *Botan.* STOKROĆ, i t., piała stokroć, większa, Matecznik, Krolik, [illegible]. Główka S. Jana, [illegible] ratunek Złotokwiatu. *Syr.* 732, *Kluk Dyk.* 1, 123, [illegible] Gänsekraut; *Bh.* sedmilráska; *Sr.* 1. kéz[illegible] Gänseblumchen,

dzieści. *Teatr* 26 *b*, 7. Przygotuy na dzień iutrzeyszy na 60 osob do stołu. *Teatr* 19 *b*, 28. Do stołu! proszę do stołu! zu Tische! kto robi, póydź do stołu, a kto próżnuie, za piec. *Rzow. roż.* 13. Wolę część na stole, niż bażanta w polu. *Zal. Zb.* 2; pewnieysze lepsze). Nie wszyscy za stoł, drudzy przed stoł. *Cn. Ad.* 717; nie wszystko się każdemu zeydzie, Jedni panami, drudzy sługami). Poki lata po lesie ptak, nigdy z krolmi do stołu nie usiędzie. *Birk Kaz. Os. L* 3. Do stołu służyć. *Teatr* 19, 49, bey der Tafel aufwarten. Skoro od-ymowano stoły. *Warg. Val.* 37; so bald die Tafel aufgehoben wurde. Siadłszy od stołu na miększey kanapie Spi, przewraca się i do woli chrapie. *Mim. Kyt.* 3, 355; *Slo.* chrtom ge l'ohnu, a bruchom k stolu *eſt fortunatus*, cf. opływa iak pączek w maśle) Rozłączenie małżonkow od stołu i łoża. *Gal. Cyw* 1, 46, *ib* 42; die Trennung, Scheidung der Ehelute von Tisch und Bett - Stoł. potrawy na stole, iedzenie, obiad, wieczerza, Tisch, Tafel, Speisen, Essen. Miałem stoł wyśmienity, nikt mnie potraw wytwornością nie celował *Zab.* 2, 90. Miły mu swoy stół, choć ubogi. *Bach. Ep.* 30. Cały stoł prześpiewał. *Zab.* 8, 326. Stoł. bogów uczęstnicy. *Tward. Wł.* 1, stołownicy, Tischgenossen. Z krolewskiego sedli, pili stołu. *Wad. Dan* 47; z krolewskiey kuchni i piwnicy). Dobra do stołu krolewskiego należące, stołeczne imiona. *Stryik.* 465, stołowe dobra, königliche Tafelgüter, Kammergüter. I przed stołem i po stole modlitwę każdy pocichu czynił. *Kras. Ped.* 2, 212. vor und nach Tische. *Theol.* Stoł S. stoł niebieski, stoł Boży sakrament ciała i krwi Pańskiey *Aarnk. Kat.* 192, der Tisch des Herrn. Łamaniem chleba swali starzy stoł Pański. *Key Pſt A a* 6. *Vd* boshji stoł z tego).

STOŁA, SZTOŁA, - y, ż., STOLNIA, - i ż w górnictwie gatunek wytni poziomey. *Mier. Mocr.*, *Ger.* der Stollen, ein horizontaler Canal, der in das Gebirge getrieben wird. *Slo.* horni g'ank kahan. *Crn* shtolenga, *Ver.* rudni podkop, rudua jamina, podkopalishe). Stolnia główna, die Erbstolle, stol nie poszukiwalne die Suchstolle. *Mier - Mocr.* Urządzenia o stołach - czyli kanałach. *Czack. pr.* 2, 190. Krol Hiszpański zazdrościwy nie dopuszcza nas do tych sztoł, gdzie złoto kopaią *Biel hſt.* 445. Sztoła, rów albo kanał, który pod ziemią kopią, aby nim wody sprowadzić. *Os. Zel* 85, row w piecu wielkim na krzyż, aby nim wilgoć ewaporowała. *Os Zel.* 85. - §°. Stoła, przykopa, rów, der Graben Ziemię wilgotną naprawić przekopami, albo brozdy wielkie czyniąc abo sztoły. *Cresc.* 656. Z ziemi na pierwey szańce w nory działaią, Potym stołę hawerze pod ziemią kopaią. *Biel S. N* 33. Dobywaiąc zamku, kusili się kopaniem pod mury; ale iż rzadka ziemia była, stoła się im wszystka zawalała *Biel.* 301. Stolowanie *Bohomul.*, boday nie stęplowanie, cf. stołka.

STOŁA, *ob.* Stuła.

STOLARZ, - a, *m.*, *Bh* stolař trublař *Slo.* stolár; *Sr.* 1. tischler, (skrzynarz, *Gr* Schreiner), tišler, (cf cieśla), lodkař, (cf. łodka); *Crn* misar, skrynar; *Vd.* misar, tishler, skrinjar; *Cro* skrinyar, ladi hàr tišelyàr, asilos; *Be.* skrignar, koji skrinje cini; *Rg* skrignar; *Sla.* shkrinjár stolár; *Ross.* столяръ, дрековдѣлъ, древодѣлъ, древодѣлатель; *Ec.* земледѣлатель; tesarz, der Tischler Za częstym stołów robieniem, człowiek staie się stolarzem *Petr. Et.* 132. STOLARCZYK, - a, *m.*, czeladnik stolarski, der Tischlergesell. *Tr.* STOLARKA, - i, ż., żona stolarza, die Tischlerinn; *Slo.* stolárka; *Bh.* trublařka; *Rs.* столярка, - §. Stolarka, z STOLARSTWO, - a, *n.*, rzemiesło stolarskie, *Boh.* trublařstwj; *vd.* misarsku rokodelivu. die Tischlerey; das Tischlerhandwerk. Chłopiec postąpił znacznie w stolarstwie, i był iedyną pomocą swoiemu maystrowi. *Mon.* 64, 142. Stolarstwem się bawić, *Rs.* столярничать. STOLARSKI, - a, - ie, od stolarza, Tischler-; *Bh.* trublařský; *Slo.* stolarski; *Cro.* tišelyarszki; *Rs.* столярный, столярскій. Nie potrzebował roboty stolarskiey. *Mon.* 64, 142. Warsztat stolarski, *Rs.* столярня, z STOLARNIA, - i, ż., izba w którey warsztat stolarski, i stolarz robia, die Tischlerwerkstatt. *X. Kam.* - STOLCOBUWIE, - ia, *n.*, *Archit.*; podstawek, część podstupia, *basis*, der Säulenstuhl. *Reg. bud.* 14. STOLCOKRYW, - a. - u, *m.*, gzemsik, część podstupia, *coronix*, którym się kloc sam czyli podnawa z wierzchu przykrywa, *Reg. bud.* 24, das Sockelgesimse, der Saulenfuß. STOLCOWAĆ. *ob.* Stolczyć. STOLCOWY, - a, - e, od stolca, na który chodzą, Nachtstuhl-, Leibstuhl, Stuhl-. Stolcowe naczynie, donica, bania. *Cn. Th.* 1069. Stolcowa abo do stolca chęć daremna, silenie się na stolcu, wydymanie się. *Cn Th.* 997; pochodzenie, der Stuhlzwang, Stuhldrang. - §. Stolcowy, od stolca w ciele, zadkowy. *Cn. Th.* 1070, das Gefäß oder den Hintern betreffend. = 2°) Stolcowe mieysce, stołeczne, zwierzchnie, Regierungssitz, Oberherrschaft. Coraz nowe burdy w Ruskich państwach nastały o mieysce stolcowe. *Stryik.* 217. STOLCZYĆ, STOLCOWAĆ *med. ndk.*, stolec mieć, einen Stuhl haben, offnen Leib haben, stublen. Heliogobal w złotą wannę stolcował. *Kosz. Lor.* 107. Gdy sokoł nie może łayna zrzucić, day mu zjeść żółć kogutową: zaś kiedyby rzadko stolczył, day mu pić soku bielonowego. *Sien.* 291. °°STO-ŁBNE Hydry. *Leszcz. Cl.* 5, stołbiste stoglowe, hundertköpfig Ciebie ni Cerber straszy, ni stołbista potwora, ni też Meduza ognista. *Mon.* 75, 69. STOLEC, - lca, *m.*, a°) *obsol.*: krzesło n. p. królewskie, sądowe, tron, stolica, der Sitz Thron, Richterstuhl, die Residenz, der Sitz des Regierenden; *Bh.* stolec, trůn, *Sr.* s. stow, (*ob* stol); (*Cro.* stolecz, sztolècza, sztolìcza *sedes, sella*; *Rg.* stòlàz, z ławka; *Bs.* stolaç, *scabellum*; *Ec.* столецъ, z stołek), *Ec.* восходъ, cf. wschod), сѣдалище, кресла, или царскій престолъ. Dla Kapistrana śrzód rynku Krakowskiego było uczynione stolec podle kościoła S. Woyciecha, z którego kazał. *Biel. Sw.* 243 *b*, katedra, ambona, kazalnica, Lehrstuhl, Canzel. Gdy na surowym zasiędziesz stolcu sądowym. *Groch. W.* 52. Stolec Dawidowy, iak słońce przed obliczanością moią, *thronus Dav.*, *Wrob.* 213. Da mu posiąść Pan stolec °Dawidow oyca iego. *Rey Pſt. Z z* 2. Bóg złożył mocarze z stolca, a wywyższył pokorne. *Biel Poſt.* 61. Powstali przeciw Jaasławowi insze książęta Ruskie, chcąc go z stolca Kiiowskiego zrzucić. *Stryik* 194. S. Piotr stolec otrzymał wszystkiego świata. *W. Poſt. W.* 3, 89, zwierzchność, Hoheit, Regierung. Chrystus do nieba nie tylko dlatego wstąpił, aby onéy chwały i królestwa stolec otrzymał, ale też dla zbawienia naszego. *Kuca Kat.* 130, krzesło. *edit. recent.*, cf. senatorskie krzesło) Alaryk w Tolosie stolec państwa swego postawił, ale go przesył ztąd Klodoweius. *Biel.* 17, stolicę założył, Regierungssitz, Re-

siderz. Popiel z Krakowa do Gniezna przeniosł stolec swóy, a potym do Kroświcy *Biel.* 25. W Kiernowie książę Kiernus stolcem mieszkał. *Stryik.* 213, rezydował, et residirte daselbst. W Bukareście iest stolec Multański. *Stryik. Turk. G.*, stolica, miasto stołeczne, R siderz, Residenzstadt Zelandya wyspa głowa albo stolec królestwa Duńskiego. *Biel. Hst.* 292. - *Similit.* Wdowa, ktora siedzi na wdowim stolcu. *Srat. Lit.* 229, Witwenstuhl, Witwensitz. Konieczność cierpliwości przepisaną dla wdow, (czekania półroku powtórnego zamęścia), nazywaie stolcem wdowim Wołyńskim. *Czack. pr.* 2, 65 2) § Stolec, zasada, fundament, podstawa, die Unterlage, das Gestelle, der Stuhl, worauf etwas ruhet Głowa miecza kowalik ego wspiera się na stolcu. *Os. Rsd.* 88 Stolec w hucie, grunt rzadki umocniony iełem i fassynami, aby pod wielkiemi ciężarami nie ustępował. *Os. Zal.* 85. Na szkucie tarcica a wręgami na dwóch koźlikach albo stolcach, t. i. słupach, przybędzie wystawiana, na którey sternik chodzi, gdy ieść przy rudła. *Mag. Mscr.*, podpory, kozły, kobylice). Stolec, na którym się wiatrak obraca. *Sol. Arch.* 96, das Windmühlengestelle. W naszych wiatrakach na fundament. albo według młynarzów na stolec potrzeba grubego drzewa dobierać. *Os Fiz.* 347. Owoc palmowego drzewa nie wisi na szypułkach ale ma stolce niciakie, iakoby główki makowe. 413. - 3) Stolec, stołek dziurawy, z otworem w siedzeniu, ein Stuhl mit einer Oeffnung in der Mitte. Stolec do rodzenia. *Czerw.* 36, ein Gebährstuhl. Stolec, nacznie potrzebne, (sraca). der Leibstuhl. Nachtstuhl; *Crn.* jevshelz; *Vd.* potrebn sedesh, zhrovesa sprasuenje; *Rg.* odsèbnisa; *Rs.* ємчаночь, сѣдно. Raz albo dwa na dzień na stolec chodzić trzeba. *Perz. Lek.* 175. Na stolec, na potrzebę na dwór wychodzić. *Perz. Lek.* 316; na wielki dwór *ib.* 78, czynić sobie wczas). Stolca nie trzeba zostawiać w pokoiu chorego, bo smród z niego powietrze zaraża. *Krup.* 5, 365. - §. *Metonym.* stolec, co stolcem odchodzi, *Vd.* stol (cf. stól). was durch den Stuhl weggeht. der Stuhlgang, der Stuhl Stolec bardzo rzadki szczawą nazywamy *Perz. Lek.* 121. Za pierwszym odezwaniem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. Zatwardzenie stolca. *Perz. Lek.* 175. Do trzeciego i czwartego roku bardzo obfity dzieci zwykły miewać stolec. *Mon.* 70, 64. Stolec mieć, *ob.* Wypróżniać się. Stolec co czyni, *ob.* Rusza. - §. *tr. metonym.* Stolec w ciele ludzkim, pośladek, zadek, der Hintere. W samym stolcu (*anus*) znayduią się cztery muszkuły. *Wiech.* 211. Gdy ci ielita wychodzą, przykłady soku tego na stolec. *Spicz.* 11. - §. *Prov.* Nie po stolcu, *ab equis ad asinos. Rys. Ad.* 50 II. *STOLCE, *grallae*, nogi drewniane, na których dzieci, a zwłaszcza chłopięta zwykły chodzić; *Grallatorius gradus* szerokie stąpanie, albo na stolcach chodzenie. *Mącz.*, stolec, stołek, soszka *Volck.* 378 z *Niem.* die Stelzen, z. B. auf Stelzen gehen: *ob.* soszki, szczudła, szczeble drążki; *Slo.* stuly, stub'y, dubby; *Boh.* stibla stribla, striby chudy; *Sr.* 1 woczejti; *Vd* shtelza, krukle, berla berglа, streuza, hodalka, kvaka, hodalniza; *Cro.* schyule; *Rs.* ходуля, ходуля. Który na stolcach chodzi, drążnik. *Volck* 370, który chodzi po drążku wysoko. *Dasyp.* 4a. der Stelzengeher, Stelzentreter; *Sr.* 1. po woczejkah khodjaczé - STOLECIE, -ia, *n.*, przeciąg czasu stoletniego, wiek, das Jahrhundert; *Bh.* stoletie; *Vd.* stulietje; *Rg.* stoljétaa; *Rs.* столѣтіе. STOŁECZEK, -czka, *m.*, *dem. nom.* Stołek, das Stühlchen, Sesselchen; *Bh* stolička; *Sr.* 1. stowik, (cf. stolik), stolczjik; *Vd.* stolei, stoliz, stolizh *scabellum* ławeczka; *Cro.* sztólcheez *sellula*; *Rg* stoliech *scabellum*); *Rs.* сидѣнье, сидѣньчикъ. Pod stołeczkiem tey dziecinki Będę zbierał odrobinki. *Groch. IV.* 370, (*potius* stoliczek, Tischchen). Lekarstwo to czyni dzieciom stołeczki i robactwo wywodzi. *Syr.* 222; małe stolce, kleine Stuhlgänge. **STOŁECZNIK, - a, *m.*, naczelnik, na czele stoiący, der Vorsteher, der an der Spitze steht, das Oberhaupt, der Vorgesetzte. Przednieysi z aniołów, stołecznicy, Cherubinowie, Seraffinowie, ktorzy zawsze stoią przed stolicą boskiego maiestatu. *W. Post. M.* 566. Po aniołach archaniołowie, potym książęta, mocarstwa, stołecznicy, cherubinowie etc. *Sk. Zyw.* 2, 218. - *§. Stołecznicy miewaią rozmaite monety, i komu potrzeba za *lisą odmieniaią. *Sekl. Math.* 25, *not.*, „monetarze"; wexlarze, siedzący nad stołkami swemi, Geldwechsler. STOŁECZNY, *STOLICZNY, - a, - e, o miastach: główny, *Rg.* stolni; *Rs.* столичный; Haupts, (von Städten). Stołeczne miasto, stolica, *Rg.* grád parvostolni; die Hauptstadt Woysko *stoliczne nie przy stolicy, ale w Polszcze macie. *Birk. Zam* 4. - 2) *§. Przemyślał Witold, iakoby mógł imiona stołeczne, w onych woynach od stołu książęcego oddalone, przywrócić. *Stryik.* 465; stołowe imiona, dobra, Tafelgüter, Kammergüter. STOŁEK, - łka, *m.*, zedel do siedzenia na nim, der Sessel, der Stuhl; *Boh.* stolice, židle, židle; (*Slo.* stolek *mensula* stolik); *Sr.* 1. stol, (*ob.* Kol), stow, stolczjk, stoltz; *Sr.* 2. sztol, stol, stolk; *Crn.* stol, stoll; *Vd.* stou, stol, klop, stoll, shöal, (*Vd.* stou, klop, s ławka); *Cro.* stolecz, (cf. stolec); *Be.* stó, stól; *Sla.* stòlica, (*ob.* stolice); *Rg.* stòlaz; *Ross.* стулъ; *Ec.* столѣцъ; *Lat. med.* stolium, *Krim. Tatar.* stul, *Wallis.* ystol, *Suec.* stol, *Angl.* stool). Już są trzy stołki: krzesło dla starosty, dla sędziego, i stołek dla pisarza; starosta tam usiędzie, tu sędzia a tu pisarz. *Teatr* 7 *b*, 47. Stołek z poręczami, krzesło, *Vd.* sedilu, sedalu, sedalniza, stol s' naslonam, naslonjak, ein Lehnstuhl, Armstuhl. Stołek ku noszeniu uczynił sobie Salomon. 3 *Leop. Cant.* 3, 9, lektykę, eine Sänfte, Oesterr. Tragsessel. Słomiany stołek, *Vd.* slamnu sedilu, slamnilu). Dzieci wdowę chcieli z imienia wygnać, wystawiwszy iey stołek kądzielą przed dom. *Sax.* 7*vt.* 63, *Szczerb. Sax.* 465, sie stellten ihr den Stuhl vor die Thüre. - *Alluz.* Kto pod drugim stołek rad podrywa, Sowitym mu to odda bóg rycerstwem. *Morszt.* 70, kto drugiemu dołek kopie). Tak napędzę w dziurę, tak im przystawię stołka, mam sposoby liczne. *Teatr* 43 *c*, 129 *Wyb.*, ich will ihnen den Stuhl vor die Falle richten. Pochlebnicy, kiedy sami są przy pani, więc stołka radzi przystawią drugiemu, a potwarz iaką wywrą, aby sobie sami łaskę iednali. *Krasz. Lor* 42*b*, Rychléy cię dosta, niźli ieden stołek zdradzi. *Pot. Arg* 201; *Slo.* medzi dwoma stolčkami na zem človek pada. Na dwóch stołkach siedzieć. *Pot. Tow.* 171; i z iedną i z drugą stroną trzymać, es mit beyden Theilen halten; *Slo.* na dvoch stoličkách sedi. Nie masz ty z sercem dwoyym i obłudnym spółki, Nie znasz, co to podłeystwa dwa obrócone stołki. *Zab.* 10, 68 *Koff.* Wiele zazdrośnych, natężonych, zuchwałych, i co iak żyią na dwu stołkach siedzą. *Zab.* 11, 27

Koſſ - 2) Stolek, krzesło, n. p. senatorſkie, der Stuhl, Sitz eines großen Herrn, Senatorenſtuhl, Senatorenwürde *Zaieść* ſtolek prześwietny Senatorſki. *Birk. S. A. B 6.* Chodkiewicz z takich dziadów i prządziadów urodzony, z których rzadki był, któryby albo buławy hetmańſkiey nie nosił, albo ſtolka senatorſkiego nie zasiadł. *Birk. Chodk.* 2. Duroniemu senatorſki ſtolek wzięli, [illegible] ważył się . . . *Warg. Wal.* 64. Ztamtąd na wyższy ſtolek i zacnieyszą katedrę potym poſłąpił. *Star. Zad. C 2 b;* na [illegible]ższe mieysce, wyższą godność, höhere Würde höheres Amt - Stolek Krolewſki, maieſtat, tron, der Thron Po przywitaniu między gętym gminem Król na swoy ſtolek Sułtana prowadził, I dał mu mieysce pod a ym baldachinem. *P. Acho J* 266 Porwawszy Michała, na [illegible]ſk m go mieyscu i ſtołku posadził. *Sk. Dz.* 773. - - STOLETNI, - ia, - ie, lat ſto, (*ob.* ſtolecie), n. p. Stoletnie dęby *Zab.* 10, 42 *Koſſ.*, hundertjährig; *Bh* ſtoletý. *Vd.* ſto lét ſtar, ſtulieten; *Bs* ſtoljetni; *Hg.* ſtoljetni, ſtogodiſhtni; *Rs.* столѣтній. Już też ſtoletnich wiekow przemiiało Niemal czterdzieści, iako wsze ſtworzenie W początkach swoich iſtność otrzymało. *Ozym. św. D 3 b*, wieków po ſto lat liczących). Do Dyany i Apollina wiersz ſtuletni *Mon.* 70, 551, *carmen saeculare.* - - (°STOŁGAĆ się, *Zebr Ow.* 381, *ob.* Czołgać się, *ob.* °Przyſtołgać się - -). STOLICA, - y, ż., *Bh* ſtolice; *Slo.* ſtolica ława, ławka; *Cro.* ſztolicza *sedes, sella*; *Dl.* ſtolicza, z ambona; *Sla.* ſtólica, z ſtołek; *Bs.* ſtoliça *scamnum*); °Stolica, siedzenie poważne wielkich urzędników, panuiących, rządzrów, *Ec.* восходъ, сѣдалище, кресам, или царскій престолъ, erhabner Beamten Stuhl, Richterſtuhl, Königsſitz, Regentenſtuhl. Poglądał na senat, ſtolicę sądową iak na mieysce cnotom swoim nagotowaną. *Mon.* 60, 133. Stolicę kazuodzieyſką S. Piotra w Rzymie, ieszcze ukazuią. *Sk. Dz.* 30 katedrę, ambonę). Stolica krolewſka, tron, maieſtat, der Thron. Sprawił krol ſtolicę wielką z kości słoniowey. *Bud. 2 Chron.* 9, 17. Po śmierci Ziemowita panowie synem iego Leszkiem ſtolicę osadzaią. *Arom.* 52. Serafinowie zawżdy ſtoią przed ſtolicą boskiego maieſtatu. *W. Poſt M.* 566. Co ieſt przed ludźmi wysokiego, to ieſt przed bogiem obrzydliwością, a widy się iednak na wysokie ſtolice °kaszemy, a do wyniosłości a doſtoyności tego świata, ieden drugiego ubiegamy. *Zrn. Pſt.* 22 Przyrodzenie nieszczęsne nasze, na wysokie się ſtolice zawżdy °kasze. *ib.* 2, 309. Na wysokie się ſtolice °kasali, i ieden drugiego doſtoynością uprzedzać chcieli. *ib.* 3, 665, wysokie mieysca, urzędy, doſtoieństwa) - §. Stolica, miaſto ſtoleczne die Reſidenzſtadt, Hauptſtadt; *Boh.* ſidlo, obydlj, bydliſtě, *Sr.* 1. dwomne mieſto *Vind* poglavitu meſtu, ſtanu prebivalishe, residenza, prebivalishtvu, - g. grad poglaviti, parvoſtólni, (*Rg.* ſtolovatti, *Dl* sztolovati, z panować; *Hg.* kiralyſsek; *Ross.* столица, престо́лъ; *Ec.* цáрственница. Stolica S. *N. Pam* 21, 207, Rzym, ſtolica papieſka). Stolica młodzież panie. *Teatr* 13. 2 °STOLICZNY, *ob.* Stoleczny. STOLIK, - a, m, STOLICZEK, - czka, *m.*, *dem.* Stół; das Tiſchchen, ein kleiner Tiſch *Bh* ſtolek, ſtolček, *Bh* ſtoljk, ſtoljček, ſtoljčk ſtolowa. *Slo.* ſtolek, (ſtolik, ſtolček ſtoljček; *Hg.* asztolotska; *Vd.* miza, tabelza, (*Vd.* stolich scabellum, *Sr.* 1. ſtowik Koleczek); *Sr.* 1 et 2, blidlo; *Cro.* sztòlek; *Rg.* ſtòlaz, dessak, tarpeziza; *Sla.* ſtolica, (cf. ſtolica), (*Bs.* ſtolich scabellum). *Rs.* столикъ. (*Rs.* столи́щe wielki ſtoł, ſtolisko, столи́шко mizerny ſtoł, °ſtolina). Leżały na ſtoliku gazety. *Arus. Ped.* 2, 113. I ſzweczkę z ſtolieczkiem oboie Z hebanu proszę, niech ma dziecię moie. *Groch. W.* 555. Stolik mierniczy, *mensula, Jak. Mat.* 1, 289, *Leſk.* 132, *Zabor.* 85, das Meßtiſchchen. STOLIKOWY, - a, - e, od ſtolika, Tiſchchen-, Tiſch-. Jeymość P. P. Próżnosiedzkie, ſtolikowych zabaw nayprzywiązaneze doglądaczki. *Mon.* 70, 132, *cf.* gotowalniany. - °STOLIMAN, °STOLIM, °STOLIN, STWOLIN, - a, *m.*, olbrzym, ein Rieſe. *Briareus* 100 *manuum* ſtolim; niektórzy mowią ſtwolin, °obrzym. *Męcz.*, *Crn.* strámor; *Vd.* rifs, stramor, poshastni junak, orjak, goliat, gorostashnik; *Rg.* gorostasnik; *Rs. et Ec.* исполинъ. Stoliman, wielki okrutny człowiek, stwolin abo °obrzym, niektórzy zowią stolin. *Męcz* STOLINEK, °obrzymek, *gigantulus. Męcz., zdrbn.*, ein kleiner Rieſe. STOLIMAŃSKI, - a, - ie, *Rs.* исполиновъ исполи́нскій; *Ec.* исполи́нный, (*Ec.* исполи́нственно; *Gr.* γιγαντιαῖον *fortesse*); Rieſen-. Walka Stolimańska, *gigantomachia. Męcz.* STOLISTNY, - a, - e, hundertblättrig. Stolistna roża, sto liśiów maiąca. *Wład., Sr.* 1. ſtowop'enata roja; *Cro.* sztolisztna trava. STOLKA, - i, ż., (cf. stola, stolnia), row cegłą wymurowany pod piecem hutarſkim dla ściągania wilgoci, *Tr.*, ein ausgemauerter Graben unter dem Treibofen, die Feuchtigkeit abzuleiten. *Tr.* STOŁKARZ, - a, *m.*, co stołki robi, *Ross.* столя́ничъ der Stuhlmacher. STOŁKOWY, - a, - e, od stołka, *Rs.* столя́ный Stuhl-, Seſſel-, n. p. nogi stołkowe. *Creſſ.* 258. STOLLA, STOLNIA, *ob.* Stola. STOLNICA, - y, ż., STOLNICZKA, - i, ż., *dem.*, stołowa tablica. *Tr.*, das Tiſchbret, Tiſchblatt; *Boh.* mal (cf. walek; *Vind.* testaresvalniza; (*Rg.* ſtolniza *abacus*, stolniciza *dem.*). Dość człowiekowi ieść chleb - solą na prostey stolnicy. *Mon.* 72, 823. - §. Stolnica, stoł kuchenny do rąbania mięsa, ryb, der Hackiſch, Küchentiſch, das Hackbret Stolnica, naczynie drewniane na którym w kuchni sieką różne mięsa i t. d. *Wiel Kuch.* 429. W piekarni pod oknem stać może stolnica do rozrabiania ciasta. *Swirk bud.* 293. STOLNIK, - a, *m.*, krolewſki albo koronny trukses, (podstoli), der Truchſeß, der Tafeldecker, *Bh* ſtolník. *Vd.* trishar, misni noshnik; *Cro.* trisrpet, *vulgo* krispet, jestvinonosa; *Hg.* asztalnak, talnak; *Rg.* stolnicjar; (*Sla.* stólnjak, z obrus); *Rs. et Ec.* столя́никъ. - §. stolnik, stolny robotnik, od stoli, od stolni, der Stollenarbeiter, Stöllner, Steinſalzhauer. I odkomorzy ma wybierać rayce w Wieliczce i starsze stolniki, to iest, robotniki w górach, i one podług praw ich sądzić. *Herb. Stat.* 108. Prawa tych, którzy sól wycinaią to iest stolników. Ustawiamy, aby w żupie Wieliczkiey i Bocheńskiey tylko robiło 60 tych, którzy sól wycinaią, które po Polsku stolniki zowią *Herb. Stat.* 108 STOLNIKIEWICZ, - a, *m.*, syn stolnika, des Truchſeß Sohn. STOLNIKIEWICZOWNA, - ey, ż., corka stolnikowa, des Truchſeß Tochter. STOLNIKOSTWO, - a, *n.*, urząd stolnika, das Tafeldeckeramt Truchſeßamt § *coll.* Stolnik z stolnikową, der Truchſeß mit ſeiner Gemahlinn. STOLNIKOWA, - ey, ż., stolnika żona, die Truchſeß-

sinn. STOLNIKOWSKI, - a, - ie, od stolnika. Truchsessisch, *Rs.* стольничій. STOLNY, - a, - e, od stoli w gorach. Stollen-, Bergstollen-; n. p. stolny p sarz *Tr.* STOŁOKIETNY Gigas. *Chrość. Ow.* 114, hunderteilig. STOŁOWAĆ *cz. ndk.*, stołować kogo, stół mu dawać, einen den Tisch geben. *Boh* stołowati, stoliti, (*Bh* stoliti; *Slo.* stolim, při stole sedim *assumbo*, *Ag.* stolovatti. *Dl.* sztolovati, z panować, cf. *stolec stolica). Stołować się *Rec ndk.*, strawować się, sich beköstigen; *Rs.* быть у хлѣба на хлѣбахъ. Kiedy służą y się sam stołuie . . ., *Gall. Cyw* 2, 132. STOŁOWANIE, - ia, *n.* stolnia. *Bohom. Kr. Biel.*, stęplowanie, die Unterstemplung, das Stellengerüste. Nie uwiodą [illegible] ym pozorem złotego stołowania; nie marmurowe słupy; nie przestane być przez to pamiętnym ludzkiey nietrwałości. *Sirac. Qu.* 189. STOŁOWNIK, a *m*, uczestnik stołu, der Tischgenoß; *Bh.* strawnik, *f.* strawnice *Vd.* perjednik, kjedi hodez, nekshnik; *Rs.* нахлѣбникъ, нахлѣбница, блюдникъ; *Ec.* нахлѣбникъ, вскормленникъ, нахлѣбецъ, припризванникъ, compræsánnikъ, komensal, który u kogo do stołu chodzi. *Vol. L.* 1097. Gospodarz wszystkim nam stołownikom do wieczerzy tylko iednę misę dał polewki grochowey *Star Ref.* 44. Współ-stołownik, *Ec.* единонлѣбникъ. Postępuy zemną ze wszelką wolnością, iak gdybyś był moim stołownikiem. *Mon.* 70, 539, domownikiem). Dworzanie, pokoiowi, krewni, asystenci, Przyiaciele, sąsiedzi i plenipotenci, I ta wszystka niesyta stołownikó w zgraia, Co się zyskiem obłudy karmi i opaie. *Kras sat.* 3-, *Groch. W.* 33, *Kras Pod.* 2, 67, *ob.* strawnik - 2) Stołownik, z STOŁOWY *Subst.*, *diaetarius. Cn. Th.* 1070, maiący sobie poruczony stół, dozorca i opatrzyciel stołu, *Cro.* stolnèstor der Tafelaufseher, Tafeldecker, der den Tisch zu besorgen hat. Przyniesli obiad krolewscy stołowi. *Wal. Dan.* 8. STOŁOWY, - a, - e, od stołu, Tisch-, *Bh.* stołowý, stolnj; *Slo.* stołowý; *Hg.* asztali; *Sr.* s. blidovné *Vd.* mizni, *Cro.* sztolni; *Ross.* столовый; *Ec.* трапезный. Nogi stołowe, *Cn. Th.* 1070; *Bh.* trogj Szuflada stołowa *Vd.* misniza, miza). Stołowa izba, iedalnia, das Speisezimmer, *Rs.* столовая, скамерница. Krol. żeby godowników swego domu oglądał, do izby stołowey wszedł, i wyrzał tam człowieka iednego Co siedział, szaty nie maiąc godowéy. *Odym. Sw.* 2, O 3. Łyżki, misy, solniczki i inne stołowe statki. *Kluk. Rosl.* 2, 161 Tischgeräthe. Nóż stołowy, *Vd.* stenjenik, Tischmesser Bielizna stołowa. *Teatr* 28 b, 108, Tischzeug, *ob.* obrus, *ob* serweta). Służba stołowa, *ob.* Służba. - Dzieciom lekarstwo daią małemi łyżeczkami, dorosłym zaś stołowemi łyżkami. *Perz. Lek.* 190; Eßlöffel, Tischlöffel. Wina stołowe. *Haur Sk.* 510, *Wad. Dan.* 113. Wino słabe tytułuią stołowem. *Haur Ek.* 101. Kieliszki stołowe szklanki garniturowe. *Torz. Sk.* 125. Stołowe szkło, garniturami robione, ma się w magazynie znaydować. *ib.* 120. Iusza przyiaźń stołowa, a inszą gruntowna. *Pilch. Sen. list* 1, 58. Przyiaciel stołowy opuści cię czasu nieszczęścia. *Radz Syr.* 6, 10, *Sk. Dz.* 365. Stołowy przyiaciel iak mucha, naiadłszysie precz leci. *Bart.* a 3. Dworska i stołowa wiara za chlebem idzie. *Sk. Dz.* 266, *cf.* pochlebować). Bankiety i owe wymyślone stołowe utraty. *Gor. Sen.* 29. Stołowa rozmowa. *Xiąż.* 203, ein Tischgespräch. STOŁOWE, *n. Subst.*, pieniądze od stołu, za obiad, strawne. *Cn. Th.* 1070, Kostgeld. Stołowe, stołowy dochod, pieniądze, zarobek, dienst. *ib.*, Tafeleinkünfte.

*STOŁPIASTA sól. *Instr. C. L.*, n. p. Soli stołpiaste od 1000; Soli stołpiastéy małéy od 100. *ib.* (*Boss.* столпъ słup); = bałwaniasta sól, Steinsalz in Klötzen. STOŁPOWY, - a, - e, *Rs.* столповый, słupowy, Säulen-. Pierwszéy i dziewiątéy pieśni *irmosy są stołpowe, a insze Bożemu narodzeniu służące. *Pim. Kam.* 265.

*STON, - u, *m.*, *cf.* stan; n. p. Cezar z prywatnego stanu stonu, lub szlachetny, zacny między swemi. *Chrość. Fars.* 50. Wszak biliśmy się iak kawalerowie, Nie kryiąc piersi, kiedy [illegible] stonu. *Chrość. Luk.* 230, cf. Seton.

STONĄĆ *med. idntl.*, utonąć, pogrążnąć w wodzie, im Wasser untergehen. Towar stonęły kupiec może z wody wybrać, a nikt czyikolwiek brzeg iest, nie ma onemu stonęłemu trudność zadawać. *Stat. Lit.* 306.

STONASOBNY, *ob.* Stokrotny.

STONKA, - i, *ż.*, *coccinella*, Johannisblut, polnischer Kermes. Owad mały okrągławy, maiący pokrywki czerwonawe z czarnemi krapkami. Że pospolicie iest koloru czerwonawego, dlatego nazwano go kokcynellą, imieniem robaka karmazynowego. *Zool.* 165.

STONOG, - a, *m.*, STONOGA, - i, *ż.*, *Bh.* stonožila, Scutella, *Sr.* s. stonoga: *Cro.* adrunka, adrustica, prosizhica, babica, babuska. *Vd.* mrnik, stonožnik, *Cro.* sztonog, ztonok, babura, babuska, babica za dlan, striga, (cf strzyca), *Slo.* stonoga, *Hg.* stonóghi, stonóga cserjegi, babuska, bibura, babuk, (cf baonska) *Bs.* babuça, babura, galuça; *Rs.* сороконожка, кивокъ, кокшакъ, мокрица, owad ołowianego koloru, w wilgotnych miejscach, osobliwie w piwnicach znaydujący się, nieznaczne iwie stopy a nazwany, gdyż ich ma tylko czternaście. *Zool.* 113, *Sien.* 279, die Assel, der Kellerwurm, der Kellerfessel. - Stonog morski [illegible] *chiton*, ma dla złożona z kilku skorup [illegible] cie złożonych. *Zool.* 67, die Meerassel, *Chmiel* 1, 282, *Cro.* sztonog riba. STONOGI, - a, - ie, *entires* hundertfüßig. *Cn. Th.* 1071; *Bs.* stonoguin. STONOGOWIEC, - wca, *m.*, ziele śledzionowe, *asplenium* [illegible] *pendrium*, gatunek śledzionki, zachwalony na choroby śledziony. *Kluk. Dyk.* 1, 50, *Sleszk. Ped* 422, *Sr.* [illegible], *Urzęd.* 40, *Sien.* 165, Milzkraut, Milzfarn; *Boh.* cikrat, pelenecze pazét, *Cro.* plushz; *Rs.* многоножка. *-STOOKI. - a, - ie, STOOCZNY, - a, - e, *Cro* stooki; hundertäugig Stooczny Argus. *Zab.* 16, 95 *Kras.* [illegible] *Zwier* 52 *d*, 82, *Groch. W.* 166. Stooki rozum. *Czech.* [illegible] 65, *Tward. Wt.* 74.

STOPA, - y, *ż.*, STOPKA, - i, *ż. dem.*, STOPECZKA *dem. sec.*, *(cf. *Germ* Fußstapfen, stapeln, tappen, *cf. ne* [illegible] tupać, tępać, tąpać). Stopa iest sama dolna część nogi, na którey się ciało wspiera *Zool.* 57, der Plattfuß der flache Fuß, die Fußsohle, die unterste Fläche des Fußes. *Perz Cyr.* 1, 21; *Bh.* podšťew, podeššew, (*cf.* [illegible] spodek nohy, spodnipleść, plocha nohy, podnoží, podnožek (stupadlo podnožek; *Sr.* s. stup, stowp, stupeg; *Sr.* z stopa; *Cro.* stopála. (*Cro.* stop, z wachody, *Vd.* stopa, stopao, stopina, (*Vd.* stopci, korak, z krok, cf. stopień); *Slo.* stupàllo; *Hg.* tsapas; *Bs.* stupa, korak, korag, z krok *passus*, *gradus*); *Ross.* стопа, (= *Ec.*

cmonà, cmónka puhar; ryza papiern; cmónka żerdka, kręgielek farby, soli kamienney i t. d.; *Rs.* mouuàmь, mouuy deptać). By kiedy miał stopeczki swe nad wosk iarzęsy bielsze obrazić, nie chcę tego cierpieć. *Groch. W.* 369. Jam ci nóżeczki i stopki prostował, I w ustach śliczuych języczek kierował. *Past. F.* 195. Gołota, nie ma gdzieby stopę położył. *Cn. Al.* 263, nie ma, gdzieby stąpił; nie ma, gdzie konia rozsiodłać). Naylepszy gnóy na rolą, Pańskich stop ślady, t. i. pańską pilny dozór. *Petr. Ek.* 12, pańską ślad albo stopy. *Kosz. Lor.* 58; pańskie oko konia tuczy). *In vestigio occubuit*, prędziusineczko, ledwo stopę przewrócił, zak poszedł do Abrahama. *Mącz.* Zazdrość w niey od głowy aż do stóp. *Pam.* 85, 1, 882; całkiem ią opanowała, vom Kopf biś zu den Füßen. Opisał go, od stóp do głów. *Mon* 72, 613. – §. Upadam pod stopy Wc Pani Dobrodzieyki. *Teatr* 15 *c*. 11, do nog, ich falle Ihnen zu Füßen; unterthänigster -). Ściskam stopy Pani. *Teatr* 43 *b*, 47. Upadam do nóżek, całuię stopki. *Teatr* 34 *b*, *G* 2, stopy czyli nóżki całuię). Ludzie niby to lepiey wychowani, maią wybornieysze wyrażenia: całuię nogi, upadam do stóp, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi i t. d. *Mon.* 67. 458. – 2) *Bh.* stopa, ſtep'ge; *Sr.* 1. ſled, ſtup, ſtopa; *Crn.* stopina; *Vd.* stopnja, stopina, stopnje, stopinje: *Cro.* sztupina, szlédj; *Bosn.* stoppa; *Rg.* stupaj, stoppa, stúp; *Rs.* слѣдъ, cmona; Stopa, ślad, trop stopy w ziemi wyrażony, die Fußſpur, der Fußſtapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyie to są stopy? 3 *Leop. Dan.* 14, 18, czyie to są ślady? 1 *Leop.*). Widzę, że to stopy chłopie, niewieście i dziecińskie. 1 *Leop. ib.* Z stopy Herkulesowey wszystkiego ciała iego wzrost i postanowienie miarkował. *Zygr. Ep.* 56. Jak raz stanął, przez kilka godzin w teyże stopie stał. *Warg. Wal* 285; cf. *Ross.* cmeneняmьcя, ocmanoвumьcя ustatkować się cmeneнuumь statkować; cmeneнный stateczny; cmeneнcmвo, cmeнeннocmь stateczność). Przypadki za człowiekiem w stopy zawsze chodzą. *bud. Ap. U* 2. ſie folgen ihm auf dem Fuße nach. Za nim tuż w stopy szedł. *Stryjk.* 329. Postępuie iego trybem w stopę z stopy. *Sass P.* 3, *J* 3. Pilnie się iego trzyma stopy. *Star. Vot. A* 3. – 3) *Mensur*: stopa, pewna miara, ein Fuß, ein Schuh; *Rs.* фyнmь, *Ec.* cmonà или npócmo marb. Stopa, lubo powszechnie za półłokcia rachować się zwykła, u geometrow atoli za 3 ćwierci łokcia Warszawskiego czyli za 18 calów pospolicie się bierze. *Zabor.* 14, *et* 281, *Lask.* 2, 26, *Sol. G.* 2, 144; 16 calów. *Ostr. P. C.* 2. 296; cztery dłoni *Warg. Kurc. praef.* Poltórey stopy *Sla.* cipela). Stopa kwadratowa. *Jak. Mat.* 2, 117. Dwie °stopie. *Cresc.* 507, (*Dual.* 2, dwie stopy). – §°. Stopka, *Bh.* ſtopka, szypułka, ogonek u owocu, Stiel, Stengel am Obſte. Fiołki rozgi żadney nie miewaią, tylko szypuleczki albo stopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1446. – Kózia stopa, *ob.* Kozi. Niedźwiedzia stopa, *ob* Niedźwiedzi, *ob.* Barszcz płonny). – Stopa mennicza, der Münzfuß. Prawidła panuiących o stopie mennicznéy, w miarę napływu iednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. *Czacz. pr.* 1, 174. – II. Stopka, piesek o czarnych łapkach, ein Hund mit ſchwarzen Tatzen, (*Bh.* ſtupka wiercipięta, brukownik). Stopka, miano psa, *melampus*. *Cn. Th.* 693. *Tr.* Dopiero dziś nie szczeka, dopiero dziś milczy, stary stopa. *Pot. Jow.* 93. – III. Stopka regimentowy, rozgonca profos, in Mähr. der Scharfrichter, cf. stupek), der Profos. Stopce regimentowemu przywrócono poczciwość przez zerkrwawienie głowy iego od uderzenia chorągwią. *Jez. Wyrw.* Kiedy exekucya lub komenda iaka przyydzie, w ten czas stopka regimentowy staie się w ich obozach generałem. *Mon.* 71, 740. (– STOPIC, *ob.* Topić). – – STOPIEŃ, – pnia, *m.*, *Boh. et Slo.* ſtupen', ſchůdek, ſchodek, (*ob.* schody, wschody); *Sr.* 1. ſtup, ſtopen (ſtupen trzewik); *Sr.* 2. ſchtaffa; *Crn.* stopna, shtebla; *Vd.* stopnja, stopniza, stopalu, shtapnja, grod, vishik, stopiuniza, shtapla, stolniza, (*Vd.* stopnja, stopina, 1 szlad, stopa, *Vd.* stopel, 1 krok); *Cro.* sztupáy, 1 krok); *Rg.* pústupaj, vzstúpniza, (*Rg.* stupáj, stúp, 1 krok); *Bs.* stupaj, prieme stupne, pricjaghe, (*Bs.* stupaj, korać, 1 krok); *Ross.* cmyneнь, cmyneнka, cmeneнь, cmeneнь; *Ger.* die Stufe, die Staffel, (*ob.* tąpać, tępać, tupać). Schodów wszystkich stopnie powinny mieć wysokość na 5 calów, szerokość na 12, długość przynaymniey na 3 łokcie. *Switk. bud.* 159. Każdy stopień, wstępuiąc do kościoła, całował. *Sk. Dz.* 732. Usiadł u stopniów ołtarzuych. *Wys. Jgn.* 20. Skoro kościelnych stopniów dotkli się nogami . . . *Orw. Ow.* 23. Do téy iaskini przez wiele stopni po wschodzie schodzono. *P. Kch. Ort.* 1, 356. – §. Stopień u karety, strzemię kareciane, wozowe. *Cn. Th.* 1073; *Vd.* stop, stopina, stopinja: der Fußtritt, der Tritt an einer Kutſche. Wypuścił mię przecię, ale się nie obeszło bez kielicha, i na progu, i w sieni, i na stopniu karecianym. *Kras. Pod.* 2, 125, *et* 14. Siał na stopniu u kolebki księżny. *Gor. Dz.* 141. Kozieł dźwiga łokcie, hayduki łamią stopień na zadzie. *Teatr* 45 *c*, 35 *Wyb.*, stopień w tyle karety, *Rs.* запятки, (cf. zapiąć); der Tritt hinten an der Kutſche. – §. *tr. fig. moral.* stopień, Stufe, Staffel, Grad. Jak cnota, tak zbrodnia maią swoie stopnie. *Teatr* 45 *c*, 58. Pycha na świecie ludziom porobiła stopnie, *Pot. Pocz.* 151; klassy, różne stany i rangi). Stopień, ranga, dostoieństwo, *Fc* прѣсло, (cf. przęsło), чинъ, cmeneнь, cocmoянie ж. зна, дocmoинcmвo, *Rs.* перво- cmeneнный, перпocmaтeйный, pierwszego stopnia, przedni. (*Lc.* cmeneннaя книга, rzęga genealogiy od S. Olgi do Iwana Wasilewicza). Wedle stopnia natury, maią miarę doskonałości. *Birk. S. B b.* Na wyższy stopień postąpił *Bach. Ep.* 53. Kto stopniem pierwszy, ten dalszego od sukcessyi wyłącza. *Chel.* 72, cf. bliskość. Wystrzegay się go, bo to w ostatnim stopniu ślut. *Teatr* 33, 26, cf. arcy-, im höchſten Grade ein Spitzbube. Korzeń ten w trzecim °stopieniu (stopniu) raniéy wysusza. *Urzed.* 10 Stopień ciepła, temperatura. *N. Pam.* 6, 318. Stopniami, po stopniach; nie zaraz iednym krokiem być na wierzchu, ani skokiem. *Cn. Ad.* 906; ſtufenweiſe, nach und nach *Vd.* po stopiunizah, poshtapujah, stopze, od shtapne do shtapne, korakama; *Bs.* postupai, po stupaj; *Rs.* nocmeneннo; *Ec.* cmeneннo. Stopniami trzeba postępować, iak to mówią, piano piano pianissimo. *Teatr* 19 *b*, 76. Nauki idą w górę, iak po stopniach. *Mon.* 65, 373, cf. iak po szczeblach). Nie skończyło się ieszcze nieszczęście; przez nie do większych żalów ułożył się stopień. *Bard. Tr. praef.*, przeyście przez hist. gradacyą). – *Arithm.* Liczba do drugiego, trzeciego, czwartego etc., stopnia (*potentia*) podniesiona, kiedy iest 1, 2, 3, 4 *etc.*, razy raz po raz przez siebie samę rozmno-

żoną. *Jak. Mat.* 1, 122, *et* 104, *Ustrz. Alg.* 9. - §. *Diuis. Geometr.*, Okrąg dzielą na 360 części równych, stopniami *gradus circuli* zwanych. *Geom.* 1, 9, *Esk.* 7, *Jak. Mat.* 1, 10, der Grad eines Cirkels Stopień Kozłorożca. *Orw. Ow.* 55. - § *Grammat.* stopień, *gradus*, iedna z trzech odmian przymiotników, co do mniejszego lub większego wyrażenia przymiotu die Vergleichungsstaffel Stopień równy, *Positiuus*; *Slo.* polożitiwi. *Ec.* положенный; *Rs.* положительной степень. Stopień wyższy. *Comparatiuus*; *Sr.* 1. porunoicijate; *Rs.* сравнительный степень. Stopień nayw ższy, *Superlatiuus*. (- STOPNIEĆ, *ob.* Topnieć. -). STOPNIK, - a, *m.*, ryba na stopień długa, (cf. łokietnice ryby), ein schublanger Fisch. Rybki, gdy już podrosły z kroków na stopniki; dopiero ie można do stawu wielkiego puścić. *Haur. Sk* 181. - §. stopnik, pręt miernicży na stopnie podzielony ein Maßstab, worauf die Schube angezeigt sind. *Tr.* STOPNIOWANIE, - ia, *n.*, die Abstufung, das Abstufen *Fortific.* Stopniowanie, umiarkowanie twierdz co do wysokości, ażeby zawsze tylna przenosiła twierdzę przodkującą. *Jak. Art.* 3, 317. - §. *Grammat.* Stopniowanie przymiotników Polskich. *Kpcz. Gr.* 2, 15; das Abwandeln nach den Vergleichungsstaffeln. Stopniować przymiotniki, odmieniać ich zakończenia podług stopni, nach den Vergleichungsstaffeln abwandeln. STOPNISTY, - a, - e, STOPNISTO *adv.*, wschodowaty, *gradarus. Mącz.*; *Vd.* stopninem, shtopnjast, abgestuft, stufenweise steigend. - (2. stopnisty, *ob.* Topić) STOPNY, - a, - e, do stop należący, *Cn. Th.* 1071; *Bh.* stupnowý; *Ec.* степенный, die Fußplatte betreffend.

STOKAKI, - a, - ie, - o *adv.*, setny, stonasobny, stokrotny, hundertfältig. Nabroią ci przy takim mistrzu storako więcey. *Smotr. Ex.* 50.

STOREC, STORZEC, - u, *m.*, gzems nade drzwiami; *Cn. Th.* 1071, z *Niem.*, der Sturz, der Thürsturz. - § W górnictwie, gatunek windy, eine Winde, bey den Bergleuten Storc, kołowrot, którym rudę z dołu na wierzch wyciągaią. *Os. Zel* 81. Do windowania rudy używaią górnicy takich kołowrotów iakiemi ze studni wodę ciągną, a nowią ie storce. *Os. Rud.* 7 *et* 90. - §. Storc, strona rzeczy iakiey stérczącą, die aufrechte Kante, die scharfe Seite; *Bh.* strž przerwa; *Vd* stor *caudex, truncus*, *Vd.* shtorezh, z ulomak, (*ob.* stark, sterk *Rs.* моръ, морокъ rzecz sterczącą, морчаніе sterczenie, мóрчить, морчкóмъ sterczące, na storc). Deska tama w storcu swoim powyrzynane obręcze. *Jak Art* 1, 185. - Na stercz storcem, z krawędzią, ięhem prosto w górę, sterczące, ieżące, aufstürzt, auf den Sturz oder die scharfe Ecke gestellt, aufrecht in die Höhe stehend. Nie widząc o nieśli, złożywszy krzyżią, postawili ią storcem, oparłą na murze. *Mon.* 70, 744 Rohatyny w wozach były storczem powtykane. *Zab.* 3, 78. Kloce stawiać do góry storcem. *Jak. Art.* 3, 171. Bale porznięte postawione na storc dla odcieku wilgoci. *Jak Art* 3 171. STORCZYĆ, STORZYĆ, STROSZYĆ, STROŻYĆ *cz. ndk.*, storcem stawić, tak żeby stérczało, nastorczać aufrecht aufrichten, in die Höhe stellen. Wrotosierść, choć się nie stroży, Lecz się opaczną sierścią z przyrodzenia stroży *Kmit. Spyt. A* 3 *b.* Darmo się cudzoziemcy wszyscy w herby storzą, Bo ledwie na Pańskie nie orzą. *Pot. Pocz.* 480. Przymyka się,

storząc uszy i słucha nowego języka. *Przyb. Mit.* 115 nadstawuiąc ucha, er spitzte das Ohr Nocną fatygą zmordowane konie Na krzyk woiennych trąb uszu nie strożą. *Chrośc. Luk.* 132; *ob* strzyc uszyma). Strożyć się sterczyć, rożyć się, in die Höhe stehen, zu Berge stehen (ierberowi na lbie węzow się stroszy trzysta. *Hor. Sp. Nar.* Strosząc się strzałmi osypane dachy. *Zab.* 14, 393 Na tym poziomym obrosle stroszyły się sosny. *Zab.* 15, 292. STORCZYK, - a, *m.*, trzylistnik, ziele, *satyrium*, Stendel, Stendelwurz, Knabenkraut; *Crn* zepêta; *Cro.* lyubodrag; *Rs.* дремликъ, мокушникъ, члены męzki do skutku małżeńskiego nastorcza. *Syr.* 703. Od ziela tego cała gromada zowie się ziela STORCZYKOWE, *orchideae*; pospolicie są zapar hu mocnego. *Boran* 192. STORCZYPIĘTA, STORZYPIĘTA, - y, *m.*, STORZYPIĘTKA, - i, *m.*, chełpliwie się popisuiący, postawę stroiący, ein Großthuer, Prahlhans. Storzypięta *in moribus et factis*, chełpliwy *in verbis. Cn. Th.* 1071. Storzypięta krok iak z partytury wytworzone stawiaiący *Mon.* 75, 591. Storzypięcie i natrętowi należy się tylko za boki podeymować. *Ires. B.* Pod szubienicą na anatomiach bywałeś doktorze storzypięto. *Pot. Arg.* 479. *Exercere caput*, storzypiętką być, pysznie się nieść, *Mącz. Gestuosus*, który nie ma miary kugłowania, storzypiętka niektórzy mowią. *Mącz. Zoilusów* się zwianych nie lękam, ani hardych storzypiętków. *Strzyk. proef* Wyrzucić z liczby domowników storzypiętów, darmozjadów, darmoiadów. *Pilch. Sen. list* 91. STORZYSZEK, szka, *m.*, ziele, *clinopodium*, od storzenia męzkiego członka nam rzeczone, *Syr* 763 *et* 767, *Kluk. Dyk.* 1, 138; Mastvrkraut STORZYWĄS, - a, *m.*, kręciwąs, ein Schnurrbarthalter. Tote dobrych konsyliarzow dobra rada była, nie storzywąsów. *Polit. R* 3.

Pochodz. stérczyć, nastorczyć; *flyrt*; dostarczyć, nastorczyć, wystarczyć ujdźć, *stark*; *flurchać, flurkać*, *cf. trcia, trzcina.*

**STORĘKI Gij-s *Petr Hor.* 2 C 3 *b*, Tyfeus, *Otw. Ow.* 115, Briareus, *obrzym storęki. *P. Kch. Ort.* 1 161. Olbrzymowie storęczni. *Otw. Ow.* 12, hundertärmig; *Bh.* storuká, *Ec.* стопýкій. **STUROTNE szyny Rzymskie, *Chrośc. Fars.* 232, *comitia centuriata.* *STORZĘDNE filary. *Zab.* 11, 333, hundertreihig.

*STOROPIĆ, *ob.* Stropić.

STOS, STUS, - u, *m.*, STOSIK, - a, *m.*, Stosek - sku, *m.*, *dim.*, uderzenie, popchnięcie, z *Niem.*, das Stoßen, der Stoß; *Vd.* potisk; shok, vdar poshok, shuknenje dregnenje; *Rs.* толчóкъ, *cf.* tluc), напоръ, сшибокъ, сшóвокъ, порывъ. *Novem impingere*, odtrącić łódź, łos wziąć. *Mącz.* Wiele szkodliwych stosów wytrzymawszy, wiele ran odniosłszy, bronili się *Warg* (ez 112. Stos, z uderzenie, Stoß, Hieb, Streich, Anfall. Cyleńską szablą silnieyszy stos zadał, *Cyllenide confodit harpe. Zebr. Ow.* 110. Pierwszy stos naycięższy. *Cn. Ad.* 525. Był stateczny w wytrzymaniu stuasów tak od oyca iak i od innych ludzi. *Wys. Al.* 166 Obracay się, którędy wola, zewsząd tobie przykre stoski, zewsząd tobie smutne pogębki. *Versf. pr.* Na naycięższe dla lo a stosy odważny kapłan. *Nies.* 1, 48. Osoby umiarkowane unikaią siła przeciwnych stosów, w które bezrozumni wpadaią. *Mon* 76. 93. Pragnę, potym zawrzał wielk w Jezio'osom, A cóż pod tak niezrównym nie na pr gnąć stosem! *Pot. Zac.* 183. Nagły stos choroby nad spodziewanie go

przytrzymuie. *Jabł. Buk.* 26; uderzony o łożko, cf. *Gall.* tomber malade). Biegłością nasi dzieła rycerskiego stos nieprzyiacielski wytrzymali; *vim. Krom.* 116; pęd, impet). Słowacy, którzy stali na czele, nie wytrzymali mu stosu. *Baz. Sk.* 146. - 2) Stos, w który co układaią, n. p. gonty, klepki, ein Stoß zuſammengehäufter Sachen, z. B. ein Holzſtoß ꝛc.: *Bh.* hałda; *Sr.* 1. ſtoß brewa; *Crn.* skladovnèsa, arpa, smèt, (cf. śmieci, cf. zmiatać); *Cro.* verpa, nalog, naloga; *Hg.* àrpa dervaa, nàlogh dàrvaa, nalogaj, nàkup, gomilla, *Bs.* stos darva, naloga, (*ob.* nałożyć, cf. nałog); *Rs.* кладка, кабмка, кабмочка, поклбнца. W drwalni ustawicznie robią około drew, rzeząc, rąbiąc, układaiąc w stosy. *Star. Dw.* 22, cf. szychta). Zmiećcie z drogi kamienie, i uczyńcie z nich stosy. 1 *Leop. Jer.* 50, 26, ſkładźcie ie w stosy 3 *Leop.*). Mielerz, stos z drzewa na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurzą. *Ost. Zal.* 79. Wlecze mrówka co zdoła do swey śpiży dzióbkiem, Bacząc na przyszłą porę, w stós układa z czubkiem. *Zab.* 8, 319. - *fig.* Religiia została przytłumioną tak, iż ią rozeznać nie było można pod stosem niezmiernym obrzędów bałwochwalnych. *Mon.* 70, 822, cf. tłum, tłok. - §. Stos drew na palenie trupów u starych pogan, u nas, złoczyńców, der Scheiterhaufen, cf. zgliszcze; *Bh.* hranice, (cf. granica). hraničia; *Crn.* germàda, (cf. gromada); *Vd.* polenſki kupez, germada, gromada; *Cro.* germada; *Rg.* spraxuisa, ogagn; *Bs.* rripa, naloga drriva za izgoriti koga, vatra, drriva goruchja; *Ross.* костеръ, костёрокъ; *Ec.* струбъ въ нижеследъвъ жгутъ. On za swą zbrodnią wart ognia stosu. *Zab.* 12, 311. Stos drew nie będzie mnie czekał. *Teatr* 18 *c*, 5. Na stosie moie utrapienia zakończę. *Teatr* 18 *c*, 15. Ty ptaku Apollina tu znoś twe odory, Niech ma maluczki stosik Arabſkie honory. *Tol. Saut* 36. (STOSIŁ, - u, *m.*, ziele, welnisk, leczywrzod, wszyſtkim ſił, wszyſtkim lek, to ieſt wszyſtkim niemocom służące, *panax*. das Panarkraut, Heilwurz *Ser.* 226 *et* 234.) - STOSOWAĆ, ał, - uie cz. *ndk*, pchnąć, popychać, *Ger.* ſtoßen, hinſtoßen Każdy dworzędne do swych piersi stosuią poiazdy, i raz w raz morze kraią, *reducunt ad pectora remos. Zebr. Ow.* 282. - §. Stosować co z czym, do czego, z przyrównywać, pomierzać, przypodobywać, *Vd.* perkłąditi, ſkladit; *Ross.* сноровить, сноравливать, сообразить, сообразовать, подражаю, vergleichen, anpaſſen, meſſen gegen einander, gegen einander halten, (zuſammen ſtoßen). Tylko przez stósowanie dó siebie ciał nazywamy ie wielkiemi lub małemi *Stas. Buf.* 13. Ktoby wielkość państwa Rzymskiego z laty stosował, nad wielkby ią iego być obaczył. *Fall. Fl.* Rzeczy wielkie można stosować z mnieyszemi. *Hul. Ow.* 166. Trzeba nam profesora coby prawo Polskie czytał, stosuiąc ie z inszemi. *Star. Vot. C.* a 6. - §. stosować co do czego *med.* ustosować *dk.*, zgadzać co z czym, anpaſſen, nach einer Sache etwas ſtutzen. Umieiętny rzemieślnik stosuie dzieło swoie do kształtu i prawidła, podług którego to zrobionym być ma. *Mon.* 67, 451. Leszek dobry monarcha, by był pośledniejsze sprawy według pierwszych stosował. *Krom.* 298. Wcale się tak złe życie z kształtem nie stosuie. *Hul. Ow.* 243, nie idzie to pospołu, es paßt nicht zuſammen. Stosować się do kogo, akomodować się, dogadzać drugiemu, *Crn.* perlęzhém se; *Bs.* prilecchi, napravitse; *Rs.* уноровить, упорядливать, подлаживать, подлеживать; ſich nach jemanden richten, bequemen. Trzeba się nam do drugich stosować, albo drugich do nas. *Zab.* 3, 264. Ludzie radniey prawom będą posłuszni, gdy ie do słuszności ustosowane być uyźrzą. *Modrz. Baz.* 396. - Władysław przypochlebnym szuszników bardzo rad ucho stosował. *Krom.* 533; ucho dawał, słuchał ich, er gab ihnen Gehör; lieh ihnen ſein Ohr. Stosuiący się do drugich, dogodny; *Ec.* снаравливый. Stosowanie się, *Rs.* уноровка, упорядливаніе. - Patrz, do iakiéy stosuiesz się złości, *quantum aggrediare nefas. Zebr. Ow.* 162, zapuszczasz się, welcher Bosheit du dich unterfängſt. - §. Stosować co do czego, naciągać do czego, tłumacząc applikować, anwenden, die Anwendung machen. Czy We Pani ten dyskurs do mego wuia stosuiesz? *Teatr* 49, 23. Jeżeli We Pan stosuiesz do siebie com powiedział, nie wiem, co z tym czynić. *Teatr* 49 *d*, 41. Zebranie i stosowanie pisma starego. *Farnov.* 40. - 2°) Ja z domniemania, ani z niepewnego zdania, nie chcę historyi stosować. *Stryik.* 79; układać, składać, zuſammenſetzen, zuſammentragen. Sami nawpoprawuią, sztuki wymiatuią Ogorzałe, dębiną to mieysca stosnią. *A. Kch. W.* 140, łatają, flicken, ausflicken, ausbeſſern. Stosować kapelusz, einen Hut ſtutzen. Stosowany kapelusz. - 3°) Nie koniecznym krwi musem, ale rozgarnionym Obieraniem człowieka stosowano, z tronem. *Pot. Arg.* 107; potykano go z tronem, man hat es ihm angetragen, angeboten. STOSOWNOŚĆ, - ści, ż., mianie się do czego, die Verhältnißmäßigkeit: *Rs.* сходство, сходственность, сообразность, соразмбрность, соотвбтственность, соотвбтственіе; *Ec.* благоключимство. STOSOWNY, - a, - e, STOSOWNIE *adv.*, stosuiąc się, odnośny, odpowiadaiący, dogodny, ſich beziehend, in Bezug, verhältnißmäßig, angemeſſen, entſprechend; *Slo.* přihodný, přiſluſſný; *Sr.* 1, pjis prabwne, zbobne; *Crn.* perlęshn; *Vd.* spodoben, perpodoben, perapodoben, dostoin, ſkladnomeren, ſkladnoreden, perenak; *Ross.* сходный, сообразительный, сообразный, сообразно, соразмбрный, равномбрный, свойственный, приличный, относительный согласно, сабдуя, соотвбтственный, соотвбтственно: *Ec.* ключимый, благоключимый, прилично, сгождается на что. Cena pieniędzy nie iest rzeczywistą, tylko stosowną, odmienia się co kilkadziesiąt lat. Stosowna cena pieniędzy do rzeczy zniża się, a stosowna rzeczy do pieniędzy idzie w górę. *Przeſtr.* 159. Pestalocy uczy nas, że przedmioty przedmiotami objaśniane, i wszystkie stosownie do sił i władzy rozumu młodocianego wystawiane bydź powinny. *N. Pam.* 17, 312; cf. stosunkowy. STOSUGA, - i, ż., u mularza, szpara czyli spoienie między ceglami w murze. *Mog. Mier.*, die Ritze zwiſchen den Ziegeln in der Wand. STOSUNEK, - nku, *m.*, stopień stosowania się jednéy rzeczy do drugiéy, das Verhältniß, die Proportion, Relation *Boh.* srownanost; *Sr.* 1. porunitoſcj; *Vd.* prutisadershnost, perenakost, perspodobnost, skladnomernost, perspodoba, skladnorednost; *Br.* pritaç; *Rs.* сноровка, содержаніе, соразбрность, соразмбрность, касательность, относительность. Gdy rozum tak przypatruie się iednéy rzeczy, iż ią niby prowadzi do drugiéy, i przy niéy ią umieszcza, iest to stosunek czyli odniosłość. *Cyank.*

Log. 60. Stosunek, *ratio*, w Matematyce, wypadek wynikaiący z przystosowania do siebie dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 135. Gdy dwie ilości do siebie przyrownywamy, ile razy iedna zamyka w sobie drugą, takie przyrownywanie nazywa się stosunkiem geometrycznym. *Geom.*, 1, 157, *Lesk.* 2, 69. Stosunek arytmetyczny, wypadek przystosowania różnicy dwóch ilości. *Jak. Mat.* 1, 139 *ib.* 1, 138. Stosunek składany, *ratio composita. Jak. Mat.* 1, 150. Stosunek troymnożny, *ratio tripla. ib.* 151. STOSUNKOWY, -a, -e, -o *adv.*, od stosunku, Verhältniß; *Rs.* возносительный. STOSYGIEL, -gla, *m*, gatunek hebla, eine Art Hobel, Stoßhobel Szyrwaga ma być od stolarza stosyglem prawie w miarę ustosowana, aby była prosta. *Stoy. Staw. C.* STOSZYBY albo STOSZYBKI, zowią się na szkutach kołka żelazne pod kluńcami na dunalach i sworzniach. *Mag. Mscr.*, z Niem. Stoßjöcheiben.

**Czstin. doriu. *przystosować, zastosować; stusulec.*

**STOTYSIĘCZNA wioska. *Kras. list.* 59, wartaiąca 100,000, hunderttausend (am. Werthe). Rzadko iest wdzięczności sentyment w panie stotysięcznym *Teatr* 43 *c*, 22 *Wyb.*, w posiadaiącym 100,000 **STOUSTA sława, *Jak B.* 135, *Zab.* 14, 159; hundertmäulig (-STOWARZYSZYĆ, *ob.* Towarzyszyć-). STOWRZÓD, -u, *m.*, ziele, Uśpiwrzód, śpiwrzód, STOWRZODOWIEC, Pieniężnik, Wężownik, ma wielkie zalecenie do goienia wrzodow, *lysimachia nummularia*, Pfennigkraut. *Syr.* 303, *Urzęd.* 81. STOY, *ob.* Stać STRAŻKA, i, ż., szyldwach poczta, wedeta, żołnierz poiedynkowy, pieszy lub konny, postawiony do pewnego czasu na straż mieysca iakiego. *Jak. Art.* 3, 311, *et* 318, *cf.* warte die Schildwache, Wedette gegen den Feind (*Rs.* стража, stanienie; przestroda; podpora, stążek) STOŻEK *ob* Stog. STOZIARŃ ziele, *ob.* Malownik STOZIARNISTY, -a, -e, *centigranus. Cn Th* 1072, hundertkörnig

STRĄBIĆ *STRĘBIĆ *cz. ak.*, Strębować *ndk.*, trąbiąc zwołać, zusammen blasen Ledwo się przyszło obozowi w kupę strąbić i szyk sprawić. *Białob. Od.* 19. Kazał hetman ludzie na odwrot strębić. *Papr. Hyc.* 665 Na tę szarpaninę wszystkich zwoływaią i strębuią *Warg. Cez.* 147. *Strąbię chorych do niego zgraie. *Miask. ryt.* 2, 118, zwołam ściągnę, sprowadzę zgromadzę.

STRACENIEC, -ńca, *m.*, *Bh* ztracenec; *Slo.* zatratenec: nik, zatracenčnik, (*Slo.* zatracenc potępieniec) człowiek na stracenie czyli na śmierć gwałtowną wyznaczony; ein dem Tode Geweihter zum Tode Bestimmter, ein Kind des Todes. Trucizny na psach, albo na straceńcach doktorowie probuią. *Birk. Kaz. Ob. I. b.* Każ obwołać tyś cesarzem on iuż więźniem twoim straceńcom. *Birk. Kaz. Ob. F* 3, Schlachtopfer). Dion dodaie do tych straceńców Lokustę *Nar. Tac.* 2, 48*a*. - §. Lisowczykom, ludziom przez siebie spisanym; Lisowski nazwisko straceńców dał, napawaiąc umysły ich tym, że albo się bić, albo im ginąć należało. *Nar. Chod.* 2, 115, *eos tanquam morti devotos*, perditos *appellare solebat. Kobierz.* 508; Soldaten, die keinen Pardon kennen, Todtenköpfe, Rothmäntel.

STRACH, -u, *m.*, *Bh. et. Slo.* ſtrach, pijſera; *Sr.* 1 zastraſznosci ſtrojeno; *Sr.* 2. tſchach; (*Sr.* 1. ſtrach, ſtrachota, *Sr.* 2. tſchachota *periculum*; *Crn.* ſtrah; *Vd.* ſtrah, pristrah, strahota; *Cro.* ſztráh, ztrah; *Ss.* ztráh, strahochja, pripadanje; *Slo.* ſtráh; *Hg.* ſtráh, strahóa, pripast; *Rs.* страхъ, ужасъ, ужасъ, ужасъ, ужасъ; *Boh.* ſtrach; Nagle opadaiąca boiaźń. Der Schrecken, das Entſetzen. a) *Subject.* Schrecken, Angſt, Furcht Trwoga powstaie za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie; strach kiedy iuż niebezpieczeństwo przytomne. *Pam. IV.* 1, 30 *Nienc.* Jak żyję, w tak wielkim nie byłem strachu. *Teatr* 33, 49. Drżę z strachu prawie, Nie wiem, czym we śnie, czyli też na iawie. *Past. F.* 333. Nogi mi drżą, strach zimny po żyłach biega. *Boh. Kom.* 2, 512. Stokroć drżący przez zimne strach kości przenikał. *Stryik. praef.* Słysząc ten wyrok, ze strachu drętwiała. *Teatr* 46, 5. Ze strachu uchwycił się ołtarza świętego. *Bard. Fr.* 475. Strach wszystkich obleciał. *Pilch. Sall.* 187. Strach na mię wielki bije. *Hrbst. Nauk. C* 4, cf. siły na mię biią). Blednąć, umrzeć ze strachu, *Rs.* мертвѣть, оцепѣть, онемѣть. Zobaczywszy tę bestyą, strach mnie opanował. *Teatr* 27, 195. Djabelnie mu strachu napędził. *Teatr* 52 *b*, 45, piotra mu napędził). Strachu kogo nakarmić. *Cn. Th.* 1072. Nie powiadayże tego Panu, bo skóra w strachu. *Teatr* 7, 105. Strach koło mey skóry. *Teatr* 7 *c*, 3*a* Przed moim panem nie powiem; bo i tak była skóra w strachu, a ja nie lubię, Luzow. *Teatr* 22, 85, bałem się o skórę, w skórę wziąć). - Strach dziecińſki, głupi prożny; boi się, sam nie wie czego. *Cn. Th.* 1105, ein leerer Schrecken. *cf.* popłoch). Stara przypowieść: strach ma wielkie oczy. *Kras. Bysz.* 45, *Birk. Kaz. Ob. K* 2 *b*. Strach wielkooki. *Groch. IV.* 452; wielooki *Kul. Her.* 70. - § *Imperson.* Strach, groza, straszno iest, es iſt ſchrecklich, gräßlich. Strach wspominać, patrzyć groza i mówić. *Cn. Th.* 1072. Grozi mu różnemi mękami, Które strach i wspominać, Boże racz być z nami! *Paszk Dz* 116. Takie rzeczy o których i pomyśleć strach, były mu pożądne *Birk. Dem.* 69. - Strach mię, z strachem się, boję się. *Vs.* mene je- strah (o furchte mich), ben in Angſt und Schrecken. Mieczą samego strach mię u boku *Bard. Fr.* 15. Iż mam Pana sobie przytomnego, Niebezpieczeństwa nie strach mię żadnego *ib.* *Ps* 22. - a) *Object* strach, strachowisko, to co straszy, das Schreck nbild, der Schrecken, alles was Schrecken einiagt, *Ab* ſtraſſak; *Ss.* en paxon-hüe. Będą znaki i strachy z nieba wielkie. *Sekl. Luk.* 21, *not.* (strachowiska albo straszliwe widzenia). Strach boży co się dzieie! nie za długo koniec świata. *Teatr* 18, 71 Teatr p-la Marsowym strachem i erogoś ią *Bard. Wj.* 14. Strachy na Lachy. *Birk o Ex.* 2. Gorszy strach wojny *Bard. Fr.* 319; *Slo.* tu sa tela (dzisiaj zawsze wojna *Bard. Fr.* 319; *Slo.* tu sa tela (dzisiaj zawsze wojna, bo się laz przy rzyci) Sepetnik do strachu, ſtrachu, do straszenia, straszydło) Straszydło, *Jabl. cz.*, do straszenia, straszydło) Straszydło, nocnice pokusy na iakim mieyscu straszące Gespenſter, *Bh.* báň *ob* djasek). złuda (obłuda), z'v duch ſtrach; *Sor.* ſtraſchidwo, ſcherteno, nocjne ſcherrena; *Crn.* strahik, poshást; *Vd.* spaka, poshast, kamik, strashik, strah, kónih, sumrak, nozhnu strashilu, nochni duh, naperkas; *Cro.* nakaz, ztrashilo zkazilo; *Slo.* hudicha, čmora (*cf* chudoba, potwora); *Ben.* maçiech, hudicha, koşara

geſchichten. Strach na dzieci, *ob.* Bobo. – Strach we śnie, duszenie nocne, mara, das Alpdrücken, die Trut. Strachy leśne, Boruta, *Sla.* Vile, iz gore zelène. STRACHAĆ się *recipr. ndk.*, STRACHOWAĆ się *contin.*, *STRACHNĄĆ się *idntl.*, *Bh.* ſtrachowati ſe; *Slo.* ſtrachugi ſe; *Sr.* 1. ſtrachuyu ſo, ſtrachuyu ſo, trachu ſo, trajsu ſo, boyu ſo, poſtrojiu ſo (*ob.* trwożyć się); *Bs.* atrasciti se, bojati se, pripadati se; *Ec.* upeycmpawamocn; lękać się, bać się, ſich fürchten, in Aengſten ſeyn, Angſt haben. Nie bóycie się zesromocenia ludzkiego, a bluźnierstwa ich nie strachuycie się. 1 *Leop. Jes.* 51, 7, nie strachaycie się. 3 *Leop.*). Wszak to iest on sławny mąż, którego się strachało wszystko woysko Rzymskie. *Jer. Zbr.* 108. Ona na to nic się nie strachnęła. *Gil. Kaz A* 6. Ukrywaiąc się i trzasku każdego strachnąc, więc śmierci lękaiąc, i teyże żądaiąc, z dalekam wyrzał okręt. *Zebr. Ow.* 354, *tremiscens*). Straszny wielom, strachay się wielu. *Cn. Ad.* 1106, ile się ich ciebie boi, tyleć ich o żywot stoi. Spokoyny i słaby, bardziey sam strachaiący się, niżli komu straszny. *Pilch. Sall.* 155. Kto straszy, strachа się. *Pilch. Sen. Gn.* 203. Wilków się kozłowie strachaią. *Lib. Hor.* 26. Mieczów błyszczących konie się lękaią, I samych ieźdźców twarzy się strachaią. *Lib. Hor.* 41. Będą się bać i strachować. *Leop. Eccl.* 12, 5. W mocnym zamku nie strachował się nieprzyiacielom zastanowić. *Cresc.* 21. Strachany, w strachu będący, postraszony, erſchrocken. Jak rzucaią się wilcy na owce strachane, Tak żołdaki pod Dametesa standary zebrane, . . . *Chod. Gesn.* 220. STRACHLIWOŚĆ, -ści, ż., lękliwość, boiaźliwość, łatwość strachania się, die Schreckbarkeit, Schreckhaftigkeit, Furchtſamkeit; *Cro.* strashlivost, sztrahota. STRACHLIWY, -a, -e, -ie *adverb.*, *Vd.* britkusten, britkoun; *Rg.* strasciv, strascivsz; *Bs.* strasciv, piasciv, strascivica; *Rs.* cmpaxoвamый; *Ec.* cmpaxaвb, boязнaвb; lękliwy, strachaiący się, furchtſam, zagend, bange. Pod przemocą wychowany, na wszystko strachliwy, iak przed nieprzyiacielem przed drugim człowiekiem kryie się. *Przeſtr.* 128. Zaraża iego radość iakieś strachliwe przeczucie. *Stas. Num.* 1, 225. *STRACHOPŁÓD, -a, *m.*, człowiek marnie się strachaiący, próżny strach cierpiący, der ſich und andern unnöthigen Schrecken macht. Nie iestem z liczby tych zjawienników, którzy bayki rozsiewać zwykli, ani z liczby owych, których strachopłodami zowiem. *Mon.* 75, 628, cf strasznik. STRACHOWISKO, -a, *n.*, straszliwe widzenie strach. *Sekl. Luk.* 21, *Krom.* 567, ein Schreckbild. STRACHOWITE przegrożki. *Krom.* 693, strassące, Schrecken einjagend, ſchreckend.

Pochodz. sub verbo: *Straszyć.*

STRACIĆ, *ob.* Tracić.

STRĄCIĆ, *Stręcić, *potius* Ztrącić *cz. dk.*, Strącać *ndk.*, *Bh.* ſtrcitti; *Bs.* dotisnuti, dorinnuti; *Ec.* мempacmu, мempяcámu, возражаю cpѣ́яю, низрѣ́яти, низри́нути; *Rs.* cpи́нуmь, свергнуть, свергать, смолкну́mь, смя́кнuвamь, сшибить, сшиба́mь; trącaiąc zrzucić, herab ſtoßen, herunter ſtoßen, herab ſtürzen, *pr. et tr.* Jeden się o drugiego otrącaiąc, misy przy ſtole strącali. *Kosz. Lor.* 44. Złoczyńców tych z muru strącono. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 10. Pycha niech twoiéy głowy nie zamąca, Bo takich na łeb własne głupſtwo ſtrąca, *Zab.* 13, 344 *Druzb.* Układaią sposoby ſtrącenia tego faworyta wyniosłego. *Teatr* 39, 144, zepchnięcia go). Strąceni, zawsze na tron chcą wrócić ſtracony. *Teatr* 45 *d*, 62 *Wyb.* Kazał go *ſtręcić, iako sprzeciwnika swego. *Rey Pſt. K* 3. Strąciło takie szczęśliwe powodzenie naszych, serca Krzyżakow, *deiecerunt haec animos. Krom.* 674. W tył włos ſtrącony powietrza zganiały. *Orw. Ow.* 30. Strącić komu karki. *Cn. Th.* 266, einem das Genicke abſtoßen. Okrutni ludzie, nie przychodzą do ſtarości; kiedy naybardziey poczynaią dziwy pachać, tedy ich Pan Bóg ſtrąca. *Dambr.* 64, koniec im kładzie). – Szatan wszelką chytrość swoię na wiernych wypuszcza, aby iedno mógł ſtręcić od prawdy nam na wieki pożytecznéy. *Gil. Poſt.* 178 *b*, oddalić, odepchnąć (cf. wſtręt), abwendig machen. – §. *Chem.* Ztrącanie, *praecipitatio*, iest to owa praca, pod czas któréy ciało roztworzone w roztworzycielu, tak się z niego wyrywa, że oddzielone od niego na widok wychodzi. *Kruml. Chym.* 458, das Niederſchlagen, die Niederſchlagung. Ztrącenie mokre, albo się staie dobrowolnie, albo przez dodanie trzeciego ciała, które się nazywa strącaiącym, *praecipitans. Kruml. Chy.* 459. – **§. Gdy się tam sam uwiia, z dziewoią się ſtrąci Z Nonakru, i w lot płomień w kościach mu zamąci. *Zebr. Ow.* 40, ſtyka, zdybuie się.

STRĄCZE, -a, *n.*, *coll.*, *Bh.* ſtrauči; *Crn.* ſtroshje; *Vd.* ſtrozhje; (*Rg.* ſtrúk, *z roślina*); *Rs.* cmpyчки, ſtrąki, Schoten. *Brzoſt. duch.* 6. Strącze puszcza groch, z ſtrąkowacieie. *Cn. Th.* 1072, treibt Schoten. – §. Słodkie strącze, Boża trawka, Turecki bob, *siliqua dulcis*, Bockshörnlein. *Krup.* 5, 65. STRĄCZASTY, STRĄCZYSTY, *STRĘCZNY, -a, -e, *Bh.* ſtručnj, ſtručnatj; *Rs.* cmpyчкoвый; pełen strącza czyli strąków, ſchotig, voll Schoten und Hülſen. Strączasty groch. *Aluk Rosl.* 3, 128. Roślina strączysta. *Haur St.* 447. Słonecznik strączny, *lupinus*, Feigebohnen. *Sien.* 210, słonecznik strączysty. *Mon.* 74, 712. STRĄCZEK, *ob.* Strąk. STRĄCZYNA, -y, ż., strąk czczy łuska strąkowa. *Cn. Th.* 1072, die Schotenhülſe, Schotenſchale, Schlaube.

STRADAĆ *med. ndk.*, postradać *dk.*, (*Sr.* 1. trabać) niedoſtatek cierpieć; *Crn.* ſtrádam, z głód cierpię; *Vd.* ſtradati, potrebovati, z potrzebować, biedę klepać; *Ross.* cmpaдamь cierpieć, znosić); z tracić, gubić, verlieren, einbüßen. Krowa iego poczęła, a nie porzucila; iałowica się ocielila, a nie ſtradała płodu swego. 1 *Leop. Job.* 21, 9, cf. poronić). Gdy Bóg dopuści ogień, wszystkie naczynia w ten czas potracić może; przy tym też albo ręki ſtrada, albo nogi *Glicz. Wych. H* 4. Sama cnota swéy nigdy trwałości nie ſtrada, Ni czas ią ſtrawi, ani los wydrze. *Zab.* 13, 416. Król sam w téy potrzebie ledwo życia nie ſtradał, gdyby go był prosty iakiś żołnierz nie ratował. *Nar. Hſt* 2, 353. Rzadko swego nie strada, kto cudzego pragnie. *Pot. Arg.* 568. On co znacznego miał nadzieię zysku, I ſkarbów razem ſtradał i otuchy. *Nar. Dz.* 1, 118, *Zab.* 3, 154. – §. Kurfirſt wkrótce był poiman, a dlatego przez pięć lat był ſtradan żony i wszyſtkiéy maiętności od cesarza. *Baz. hſt.* 53, pozbawiony, beraubt. – (STRADEJETA, *ob.* Stratyotka). – STRADNY, -a, -e, zgubiony, ſtracony, verloren, nicht mehr

zu retten; (*Vd.* ſtradoviten. potreben, s potrzebny). Stradnego sługę twego mnieʏ z twoieʏ zaboli Umrzeć ręki, niż konać w niełasce powoli. *Morszt.* 154. Z trapioną myślą i nadzieią ſtradną Bieży w świat. *ib.* 80. Poznał swoy błąd Erystenes ſtradny. *Pot. Arg.* 232. Nieboże ſtradny, co nayprędzey zbądź teʏ boleści. *Gor. Dw.* 154. Nieboże ſtradny, musisz Panu Bogu za wszyſtko dziękować. *Dwor. J.* 2, verlorner Unglückſeliger! Na żydów się żaluiesz, którzy pana na śmierć wydali, a ty go sam nieboże ſtradny tylekroć na śmierć zdawasz? *Zrn. Pſt.* 173, 2 *Leop. Deut.* 28, 37. STRADZA, – y, ż., (*Vd.* ſtrad, ſtradoſt, potrebnoſt, s niedoſtatek; *Ross.* спадъ trud); s nędza, Elend, Mühſeligkeit. *Cn. Th.* 1074. Wadził się sąsiad z sąsiadem, brat z bratem, Wpadł Turek zatém, Złyć to ieſt iednacz, niech nas nie rozwadza, Gdzie Bośniia, Serby? taż ie wzięła ſtradza. *Stryik. Gon. S.* 3. Po ſtradzy się popisał. *Klon. Fl. H.* 3; cf. po szkodzie mądry).

STRAFIĆ się, °STREFIĆ się *recipr. dk.*, Strafać się, Strafować się *ndk.*, potykać się, schodzić się, zdybać się, einander begegnen, mit einander zuſammen treffen. Uciekaycie na góry, by się z wami nie ſtrafili ci, którzy was gonią. 1 *Leop. Joz.* 2. Czemu się oba tak prędko ſtrafili? *Wad. Dan.* 226. – §. Strafiaią się iakie rzeczy zgadzaią się zsobą, przypadaią do siebie ſie ſtimmen mit einander überein treffen zuſammen. Nie zgadzam się, nie ſtrafiam się do czego, *non quadro. Cn. Th.* 544. W tym rozdziale ieſt kilka rzeczy, któreby się z tym, co teraz słyszemy, ſtrefiły. *Sekl.* 8. Strafuie się iedna powieść z drugą, *cohaerent haec dicta inter se. Mącz.* – °§. Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyſte, których im religiia używać dozwala, zrobić trefnemi, nieczyſtemi. *X. Kam.*, (cf. trafić), verunreinigen, entheiligen, entweihen. – °§. °*Strefnić*, n. p. Liryopa błękitna, czasów ią niedawnych W swych był wodach Czephysus ſtrefnił ciehopławnych, *vim tulit. Zebr. Ow.* 65, zgwałcił.

STRĄK, – a, – u, *m.*, STRĄCZEK, – czka, *m.*, *dem.*, (Strącze *collect.*, *qu. v.*), (*Bh.* ſtrauči, ſtruk; *Crn.* ſtrok, ſtrozhje; (*Rs.* ſtrúk, kakoti kupusa al locchika, s *pianta d' herba*); *Rs.* стручъ, стручки, стручокъ; (*cf. Etym. Ger.* Strunk, Strang, ſtrona, Strick, ſtreng) die Schote. Strąk, *siliqua*, ieſt okrycie tylko z dwoch części złożone, w którym nasiona do obu szwów są przyczepione; ieżeli ieſt znacznie dłuższy, niż szeroky, zowie się ſtrąkiem; ieżeli zaś długość rowna się szerokości albo ią przechodzi, wtedy ieſt ſtrączek, *ſiliqua. Kluk Dyk.* 1, 39. Strączek, *legumen*, Hülſe, ieſt okrycie owocu, podobne łupinie, ale ziarna z iedney tylko ſtrony spoienia wiszą, iak u grochu. *Botan.* 126. Strąk czaszy, łuſka ſtrąkowa, *ob.* Strączyna. – §. 2 Strączek, pewna waga. Roku 1536 denar ieden był rowny kłosom 6, kłos ziarnom 9, 3 ziarna, s ſtrączek 1. *Oſtr. Pr. Cyw.* 2, 301. STRĄKOWACIEC *neutr ndk.*, n. p. Strąkowacieie groch, ſtrącze puszcza. *Cn. Th.* 1072, Schoten treiben, in die Schoten ſchießen. STRĄKOWY, – a, – e, *Rs.* стручковый; Schoten-, ſchotig. Strąkowy owoc, którego nasienie w strąkach podłużnych zawarte ieſt. *Kluk Rosl.* 2, 11. STRĄKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, *Rs.* стручковатый, ſchotenartig.

STRAGAN, – u, *m.*, z *Niem.* der Schragen, Brotſchragen; (*Bs.* ſtragn, sctragn *cella vinaria*); budka lub stół, gdzie śniedne rzeczy przedaią, iatka, der Scharren, Obd. die Schranne; der Brotſcharren, Fleiſchſcharren; die Brotbank, Fleiſchbank, die Brotſchrane, Fleiſchſchrane, cf. Szragi, Szranki, cf. tasy, *Vd.* shtazuniza). Stragan, ſtoł czyli ława z towarem przekupki na ulicy. *Mag. Mſkr.* Stawią po rynkach tasy i ſtragany. *Nar. Hſt.* 5, 451. Pod świętym Janem Przedaie baba krupy, siedząc pod ſtraganem. *Nar. Dz.* 3, 153. Żołnierze wyuzdani lecą i rwą gdziekolwiek ſtragan co przedaie. *Chroſć. Fars.* 2.

STRAGARZ, STRANGARZ, – a, *m.*, balka. *Dudz.* 59, der Balken, Tragebalken. Poſtrzegłem wyryty na ſtragarzu napis: *antiquis moribus. Kras. Pod.* 1, 299. Skoro ślepy Samson ieden ſtragara z budynku dosięże, Rzekłszy: z nieprzyiacioły giń ma duszo, lęże. *Pot. Pocz.* 370, słupy, Pfeiler, Tragepfoſten.

STRANGURYA, – yi, ż., z *Greckolac.*, uryny trudność z bolem. *Comp.* 625, der Harnzwang, Harndrang; *Cro.* vodosztaja.

STRAPIĆ, *ob.* Trapić. STRAPIENIE, – ia, *n.*, utrapienie, doległość, Leiden, Quaal, Marter. Strata iego tkliwym dla mnie była ſtrapieniem. *Niemc. Kr.* 3, 39. Lubieżnicy maią ſtrapienie duszy. *Bals. Sw.* 2, 193. STRAPIONY, – a, – e, utrapiony, udręczony, gequält, gemartert, geplagt. Chociaż był bardzo słaby, od gorączki ſtrapiony, iednak kazania nie opuszczał. *Wyſ. Jgn.* 49.

STRASBURG, – a, *m.*, miaſto w Alsacyi, *Argentoratum. Dyk. G.* 3, 80, die Stadt Strasburg; *Bs.* Srebrriniça, cf. Brodnica.

°STRASTNA niedziela, *Ec.* спасптная недѣля, u Rusinów Wielka Niedziela. *Sak. Ot.* 12, die Marterwoche, die Charwoche; wielki tydzień. (*Ec.* спарпть cierpienie, męka; *Bh.* ſtraſt, *ob.* Treſktać, troſka).

STRASZNOŚĆ, STRASZLIWOŚĆ, – ści, ż., przymiot tego, co ieſt ſtraszliwym, co ſtraszy, die Fürchterlichkeit, Schrecklichkeit; (*Boh.* ſtraſſliwoſt *timiditas*, boiaźliwość, *Rg.* ſtrahos *horror*); *Vd.* ſtrashlivoſt, vſtrashnoſt, ſtrashnoſt, plashnoſt (*ob.* płoszyć), spaknoſt; *Cro.* sztrafsalyivoszt, sztràſsnoszt; (*Rs.* спрашливость, спрахозмость boiaźliwość). STRASZNY, STRASZLIWY, – a, – e, STRASZNIE, STRASZLIWIE *adverb.*, *Bh.* ſtraſſny, ſtraſſliwy, (*Bh.* ſtraſſliwý, 1. *timidus*, 2. *timendus*); *Slo.* ſtraſſliwý; *Sor.* 1. traſchówné, zatraſené, zatraſchniwé, (*Sor.* 1. ſtraſchné *periculosus*, traſchiwé boiaźliwy); *Crn.* ſtrashliv, ſtrashnu, ſtrahovitu; *Vd.* ſtrahliu, ſtrahoviten, ſtrashen, ſtrashan, plashen, splashliu, grosoviten, grosan (cf. groźny), preſtrashliu, preſtrashen, savsetliu; *Cro.* sztràssen, sztrafsalyiv; *Bs.* ſtrascjan, ſtrahovit, (*Bs.* ſtrasciv, s boiaźliwy). *Rg.* ſtraaseni, ſtrahovit; *Sla.* ſtrashin, ſtrashno, ſtrahovito, (*Sla.* ſtrashljiv, s boiaźliwy) *Koss.* страшный, страшливый, (*Rs.* страшливый boiaźliwy), ужасный; *Ec.* умерпающій. грозный. устрашающій, (*Rs.* страхозмый lękliwy; nieco ſtraszny); ſtrachu nabawiaiący, okropny, fürchterlich, erſchrecklich. Straszny wielom, ſtrachay się wielu. *Cn. Ad.* 1101. Straszniejszy djabeł w farbach, niż w samey iſtocie. *Zab.* 11, 388. Teraz ludziom iuż djabeł i piekło nie ſtraszne. *Birk Lx. H* 3. Pismo powiada, iż ſtraszliwa ieſt rzecz wpaść w możne ręce Boga. *Rey Pſ. F* 4. Straszliwe wi-

dzenia, ſtrachowiſka, ſtrachy. *Sekl. Luk.* 21. Ziele to dzieciom do kolébki kładą, aby na nie przeſtrachy nie przychodziły, i ſtraszliwe widzenia. *Sien.* 187. W ſtraszliwych boiach się ćwiczą. *Petr. Hor. D* 3. — Straszno gdzie, okropno. *Cn. Th.* 1073, Straszne grzmiący grom. *Kanc. Gl.* 310. Odzienie straſznorzarne podobne cieniowi. *Kolak. Cal. A* 3, fürchterlich ſchwarz. Straſznomowny, groźnomowny, groźny. *Tr.* — §°. Straſznie, wielce, okrutnie, bardzo, mocno, °hamiebnie, ſehr, ſtark, heftig. Nasza pani lubi ſtraſznie jeździć po świecie. *Teatr* 5+ *c*, 6. Żal mi go, bo go ſtraſznie kocham. *Teatr* 12 *b*, 116. — °§. *Subiective*, ſtraszliwy, ſtrachu w sobie doznawający, łatwy do przeſtraszenia, boiaźliwy, lękliwy, ſchreckhaft, furchtſam. Modła, przed którą klęczał, ruszyła się, a on będąc ſtraszliwy, °zląkł się, a w tym ſtrachu umarł. *Biel Sw.* 142 *b*. Serce ſtraszliwe, a czegoż dowiedzie, J ſławę traci, i guzu doiedzie. *Rey Zw.* 212. STRASZNIK, STRASZYCIEL, - a, *m.*, ſtraszący kogo, (*Crn.* ſtrashnik, ſtrach nocny), der einen ſchreckt, ihm Schrecken macht. Żeby cię zabito ſtraszniku! *Teatr* 24 *c*, 105. — §. człowiek straſznie szkaradny, ſtraszydło, ein Scheuſal von einem Menſchen, ein fürchterlicher Kerl. STRASZYC *cz. ndk.*, *Boh.* ſtraſſiti, děsiti, děsym, děsywám; *Sr.* 2. tſchoſchiſch; *Sr.* 1. ſtroiću, ſtroieći, ſtraśićiću, ſtroiam, ſtroju, traſchu, zrudju; (*Sor.* 1. ſtraśićiću, ſchericiću płoszyć); *Crn.* ſtrashem, ſtrashiti, (*Crn.* ſtrahújem *coercere*, *domo*); *Vd.* ſtrashiti, seſtrashiti, plashiti (*ob.* płocee, *domo*); *Cro.* ztrashiti, sztrássim; *Be.* ſtrasciti, plasciti; *Rg.* ſtrasciti, *Rs.* стращить, (*Rs.* стращáть gorzić), пугнуть, пужать, пугáть, испугáть, испужáть; *Ec.* пужáю, спрашу; (*cf. Gr.* ταράσσω, *Hbr.* חרד charad, *tremuit*, *perterruit*; *cf. Germ.* Strauß 1. Adlg); ſtrachu nabawiać, przeſtraszać, ſchrecken, in Schrecken ſetzen. Straszą nas odzieżą lwiey ſkóry. *Teatr* 11 *b*, 8. Równie go straszą, by kozy wilka. *Rey Zw.* 141 *b*. Co straszy, ſtracha się. *Pilch. Sen.* 203. — *Culin.* Straszyć pieczenią, z wałkiem ią bić dla ſkruszenia. *Urm.*, den Braten ſchlagen, klopfen, damit er weicher werde. — §. *ob sol.* Straszy gdzie, pokusy tam straszą, nocnice dokazuią, *Vd.* v'hishi ſtrashuje; es ſpukt, es geht um, die Poltergeiſter hauſen wo. Dlatego do tey karczmy nie śmiano zaieżdżać, iż tak straszyło, że nikt całey nocy spokoynie nie wyspał. *Off. Str.* 1. STRASZYCIELKA, - i, ż., STRASZNICA, - y, ż., n. p. Hekate, Brimo, w straszney postaci ze trzema łby sprosnemi. *Otw. Ow.* 257, die Schreckerinn, Schaudertinn; (*Crn.* ſtrashnize, z Jędze). — §. Straszница, kobieta straſznie szkaradna, ein Scheuſal von einem Weibe, ein Schreckensweib. STRASZYDŁO, - a, *n.*, ſtrachowiſko, wszyſtko co straszy, figura ſtraszącą, ein Schreckbild; *Bh.* ſtraſſidlo, ſtreſſák, přiſtrach; *Slo.* ſtraſidlo; *Sr.* 1. traſchidlo, traſchidwo, ſcherecno, ſcherení; *Sr.* 2. poſchadlo, tſchaſchidlo; *Vd.* ſtrashilu, plashilu, ſtrashna poduba; *Cro.* sztrassilo, strashilo, zkazilo, nakaz; *Rg.* ſtrascilo, plàscilo; *Rss.* стращилo, стращилище, пугалo, пужáлo, чучелo, чучелáло; *Ec.* стрaхонáнїе, стрaшилáо, пудáло. Bog, który iest bogiem pokoiu, dopuszczałbyż, aby dusze od niego wybrane, stawały się straszydłami i burzycielkami spokoyności? *Boh. dj.* 3, 89, *ob.* strachy nocne, Geſpenſter. Głos srogi, twarz okrutna, właściwe straszydło. *Pasz. Dz.* 15. Straszydło widome, urobione dla straszenia. *Cn. Th.* 1075. Na wrobie stawiaią się straszydła. *Kluk Rosl.* 1, 67, *Cresc.* 328, eine Vogelſcheuche. Szpetny, iak straszydło; mógłby nim dzieci straszyć. *Cn. Ad.* 1144, bobo, Popanz. Kobiety piękne maią mężow wierutne straszydła, mężowie pięknі maią znowu koczkodany. *Teatr* 24 *c*, 42. °°STRASZYDŁORODA nec. *Tward. IV. D.* 88, ſchreckenerzeugend. STRASZYNIEC, STRAŻYNIEC, - ńca, *m.*, Straźnica *Tr.*, *fortyf.* reduta, baſtya czworograniasta, eine Redoute, viereckige Baſtion. *Leſk.* 780. Przy każdéy bramie obozu był strażyniec, zawsze napełniony żołnierzami. *Stan. Num.* 1, 160.

Pochodz. *Strach*, *poſtrach*; *ſtrachać sie*, *ſtrachowiſko*; *naſtraszyć*, *odſtraszyć*; *oſtraszyć*, *oſtrachać*; *poſtraszyć*; *przeſtraszyć*; *wyſtraszyć*; *zaſtraszyć*; *cf. Truchleć.*

STRATA, - y, ż., *Bh.* ztrata, przedżek; *Slo.* ſtrata; (*Crn.* potráta, z marnowanie); *Vd.* oshkoda (*cf.* szkoda), *Cro.* potrosbenye; (*Rg.* tràtgna, z expens, *Bs.* tratgna *id.*); *Be.* actetta; *Rs.* истрáта, (*Rs.* трата wydatek), накладъ, потеря, уронъ (*ob.* nakład, potérać, uronić); utrata, poniesiona szkoda, zguba, (*cf.* niepożytek), der Verluſt, der Schaden. Strata, rozumu uczy. *Fr. Ad.* 30, po szkodzie Polak mądry). Lepsza przykrość przed stratą, niżli żal po stracie. *Kras. W.* 56. Nieszczęsna straty żałuie po szkodzie. *Zab.* 13, 366. O strato czasu nienagrodzona! *Zab.* 11, 149. STRATNY, - a, - e, STRATNIE *adv.*, tracący, utratny, verſchwenderiſch. Omamiony nieprawym polorem i gustem Piotr, co zaczął być stratnym, iest teraz oszustem. *Kras. sat.* 25. Stratnie żyć lubił, że wkrotce wielkie dostatki pogubił. *Hor. sat.* 202.

STRATOWAĆ, *ob.* Tratować.

°STRATYOTKA, °STRADIOTKA, - i, ż., °STRADIETA, - y, ż., *Chlamys*, iezdecka szata krótka, iak karwatka albo stradoieta u nas. *Mącz.*, ein Reitkleid, Jagdkleid. Annibal Marcella w potrzebie pożywszy, włożył nań stratyotkę Punicką. *Birk. Zyg.* 5. (*Gr.* στρατιώτης hetman). Gdy sobie wspomniss one dziwne czuby, one falsaruchy, one stradiotki, one z dziwnemi kołnierzami deliie, one rozlicane Włoskie i Hiszpańskie wymysły, one saiony, kolety . . . *Rey Zw.* 57 *b*.

STRAWA, - y, ż., *Bh.* ſtrawa; *Slo.* ſtrawa, roczni auroba *annona*); *Sr.* 2. jarobe (*cf.* sarobek); *Crn.* ręja, szerenga; *Cro.* brasno; *Be.* brascno, (*Rg.* strava *veneficium*, stràviti, z struć); (*Rs.* стрaвa zpasienie, *Etym.* trawa); iedlo, karmia, pokarm, śniedne rzeczy, Koſt, Nahrung, Eſpiſe, Eſſen. Odpraw ich, aby szedłszy do wsi, straw sobie kupili. *Sekl. Math.* 14, *not.* „pokarmów"). Jana Chrzciciela strawa była szarańcze i miód leśny. *Sekl. Math.* 5. Stworzenie stworzenia strawą, ryba rybą żyie. *Duor. J.* Strawa dawana mu była od króla, ustawiona na każdy dzień. *IV. Jer.* 52, 34. Na strawę im ze skarbu daią, gdy w drogę iadą, *Star. Dw.* 56, (*cf.* °obrok). Dostanie się go o cudzéy strawie. *Rys. Ad.* 11, cudzym kosztem). Żołnierzowi o strawie cudzéy lżey woiować. *Tward. Wł.* 115. Na cudzéy strawie hoyno sobie poczynać, a z cudzey skóry szerzéy rzemień kraiać. *Rosz. Lor.* 41 *b*, z cudzey skóry szerokie rzemienie albo pasy kraią. *Erazm. Ob. G.* Był pozwany o strawę albo żywność sobie daną. *Chel.* 132. Strawa bez roboty wieprzem sługę

czyai, praca bez strawy osłem. *Petr. Ek.* 109. Pochlebca z strawy służy *Cn. Ad.* 861, *laudicoenus*, pasorzyt, próżnostrawa cf. darmochleb, darmoiad). Ogrodne strawy, *olera. Krup.* 5, 55, iarzyna. - Strawa bydlęca, pokarm, obrok, pasza, *pica, Futter. Strawa, furaż, wszelka żywność dla koni lub innego bydła. *Jak. Art.* 3; 317, *et* 2, 168. - *fig.* strawa, karmia, Nahrung. Prożnowanie strawą iest wszelakich złości, namiętności złey żagwią, mamką nieczystości. *Kul. Her.* 149. - §. Psi obiad, psia strawa, potrawa podła, zła. *Cn. Ad.* 911, Hundefreſſen, ſchlechtes Freſſen. Podolski woiewoda, on senator prawy, Jako z Turków naczynił ptakom i psom strawy! *Wer. Pob. C 2 b*, trupy ich siał na pokarm ptakom i psom). - *alias*; Psia strawa, krucza strawa, wisielec, szubienicznik, Rabenaas, Galgendieb. Woła nań wielkim głosem: zastanów się psia strawo! *P. Kch. Orl.* 1, 12. Tatarowie, ta psia strawa, nie raz Polskę plundrowali. *Pasz. Dz.* 13, te psiełuchy). Usłyszysz od niéy co godzina, Żeś stary, krucza strawa, prochno i zdechlina. *Nar. Dz.* 3, 167. A tuś mi psubracie, licha strawo! *Teatr* 31, 80. - *§. Niestrawa, s niestrawność, Unverdaulichkeit. Woda Drużbacka niestrawę i słabość żołądka odeymuie. *Petr. Wod.* 15. STRAWCA, -y, *m.*, utratny, ktory marnie utraca, *decoctor. Mącz.*, der Verzehrer, Durchbringer, Vergeuder; *Ec.* напурникъ. Strawca, żarłok. *Volckm.* 485. Mamy w sobie wkorzenionego strawcę wszystkiéy duchowney siły naszey. *W. Poſt. W.* 241. STRAWIĆ, *ob.* Trawić. *STRAWICA, -y, ż., n. p. Skępiec acz marnie tu używie świata, Wżdy mu się wlecze strawica na lata; Hoyny do czasu iako pan używa, A czasem z państwem i pod ławą bywa. *Rey Zw.* 217, strawsko, licha, ladaiska strawa, ſchlechte Nahrung. Myśląc o tym, wszystkim się myśl wściekła, Jakoby się do czasu tam strawica wlekła. *Rey Wiz.* 184 *b*. STRAWKA, -i, ż., *zdrbn. rzeczown.* strawa; strawa niemnoga, geringe Nahrung. Od strawkim matczynéy odsadził Anicia; *alimenta parentis eripui. Zebr. Ow.* 223. STRAWNE, *ob.* Strawny. STRAWNIK, -a, *m.*, *Bh.* ſtrawnik, *f.* ſtrawnice; *Rs.* нахлѣбникъ, *f.* нахлѣбница; co strawę u kogo za pieniądze ma. *Cn. Th.* 1076, der Koſtgänger; stołownik. STRAWNO tu, *Impers.*, *sumptuose hic visitur Cn. Th.* 1076, hier geht was auf; wird viel verzehrt; hier iſt theures Leben. STRAWNOŚĆ, -ści, ż., snadność strawienia, *Bh. et Slo.* zajiwnoſt (cf. zażyć); *Vd.* prebaulivost, sakuhlivost, pokuhlivost; *Crn.* utęknost; die Verdaulichkeit; Dla lepszéy strawności żołądka raczycie sobie poyść piechotą. *Teatr* 55 *b*, 55. Co się w ten czas dzieie, gdy piiaństwo zamieni się w skwarną niestrawność? *Pilch. Sen. liſt* 2, 368. - §. Strawne czyli śniedne rzeczy, Eßwaaren. Nanieśli nam chłopi bardzo wiele przepiórek, przy innéy strawności. *Warg. Radz.* 319. STRAWNY, -a, -e, do strawy należący, od strawy, śniedny, Koſt-, Nahrungs-, Eß-, Speiſe-; *Bh* zajiwný; *Vd.* prebauliu, sakuhliu, pokuhliu; *Rg.* probàvni, probitacni; *Rs.* удобоваримый, харчевый. *Penus*, śpiżarnia strawna. *Ure. Gr.* 172. Ta, która gierady bierze, do strawnych albo śniednych rzeczy domowych nic nie ma. *Szczerb. Sax.* 136. Kiedy ludzie wieyscy rzeczy strawnych na targ nie przywożą... *Sax. Tyt.* 188, Eßwaaren. Cena trunkom i rzeczom strawnym ma być stanowiona przez urząd Grodzki. *Stat. Lit.* 98. Szafarz rano na kupowanie strawnych rzeczy wychodził. *Sk. Zyw.* 2, 80. Skanderbeg Turkom dziękował, pieniędzmi ie darował, i strawnemi rzeczami na drogę ratował. *Baz. Sk.* 33. Co tam nayduią strawnego, to z sobą biorą. *Pasz. Dz.* 62. - Strawne, strawne pieniądze, pieniądze na strawę, Koſtgeld; *Vd.* brashnja, smuk, fermat; *Ross.* заспбанное (cf. zastolę). Pięć złotych na strawne pachołkowi dosyć. *Alb. n. W.* 4. Niema strawnego czym zapłacić lokaiom. *Boh. Kom.* 5, 357. Musi być ieszcze u pana moie miesięczne, strawne, moie roczne, moie zasługi, moie suchedni. *Teatr* 52 *b*, 11. Płacę mu co miesiąc 30 złotych, oprócz strawnych pieniędzy. *Boh. Kom.* 3, 171. Pieniądze strawne posłom ziemskim, wyprawuiąc ich na seym: Jeśliby była drogość żywności, tedy ma być posłom więcéy na strawę dawano. *Stat. Lit.* 71 Miewali dawnieyszych czasów posłowie od woiewództw swoie opatrzenie na seym, czyli strawne, które dalekością drogi i drogością czasów miarkowano. *Skrzet. P. P.* 1, 256, *Uſt. K.* 1, 199. Strawne nadrożne, *Ec.* напутное, (напутствовать opatrzyć na drogę, cf. *put), Богомань, Богомана. - *tr. fig.* Strawne niebieskie, wiiatyk niebieski, N. sakrament ciała, którym umieraiących opatruią, Himmelsbrot, das §. Sacrament. Przyiął i nayświętszą eucharystyą, Strawne do nieba potrzebne. *Birk. Zbar. D* 3. Strawnym niebieskim posilony umarł. *Tward. Wł.* 145, cf. dysponowany, dysponycya). - §. 2) Strawny, *paſſ.* łacny ku strawieniu, snadny do strawienia, verdaulich, leicht zu verdauen. Niestrawny, unverdaulich. Na iego mowę nic nie odpowiedział, Jakoby się czym niestrawnym udawił. *Zab.* 15, 264. - §. *actiu.* Strawny, trawiący, verdauend. Co za bieda, mieć żołądek strawny, a nie mieć swéy kuchni. *Boh. Kom.* 5, 129. Możeż kto mieć nademnie zdrowszy i strawnieyszy żołądek? *Teatr* 54 *c*, 19, *ob.* Strusi żołądek). Nie każdy iednako ma strawny żołądek. *Pot. Jow.* 2. Kiedy oddać czyneze, niemasz nic, a iest na strawne drużyny. *Wad. Dan.* 91, na darmochleby, darmoiady). Strawny iest ten żywot; bo co dzień to nam siły nymuie; znać to na ludziach starych. *Dambr. Kaz.* 11. STRAWOWAC kogo *cz. ndk.*, podeymować go, żywić go, karmić go, einen beköſtigen, einem die Koſt geben; *Vd.* shiveti, poshiveti, rediti. Oblężeni prosili, żeby ich w niewolą wzięli i strawowali. *Warg Cos.* 204. Barzillai strawował króla, gdy mieszkał w Machanaimie, bo był bogaty; a rzekł mu król, ty poydziesz zemną a strawować cię będę z sobą w Jerusalimie. *Bud.* 2 *Sam.* 19, 32, podeymował króla... będę cię chował przy sobie. *Bibl. Gd.*, er bewirthete den König bey ſich. Strawować posła na seym, deputata na trybunał, einen Abgeſandten auslöſen. STRAWOWAC się *recipr.*, stołować się, *Rs* быть у кого на хлѣбахъ; ſich beköſtigen. Podróżnemu trzeba w trzos pieniędzy nakłaść, aby miał czym się strawować na drodze. *W. Poſt. W.* 3, 496, *Warg. Radz.* 339. Wyprawuiąc się na wygnanie, nie miał czymby się strawował. *Kosz. Cyc. C* 3 *b*. Dawniéy każdy szlachcic ze swego, lub z zdobyczy na woynie strawować się musiał. *Papr. W.* 2, 170.

*STRAYCHNADL, -u, *m.*, igła złotnicza, probierska, z *Niem.* die Strichnadel, Probiernadel. Dawnicy straychnadłów nie używano. *Rzecz. Zł. B* 4 *b*.

STRAŻ, -y, ż., *Bh. et Slo.* ſtraž, oſtrahání; *Crn.* stráshа,

strashé; *Vd.* strasha, varatvu (cf. warta); *Sr.* 1. wobwarnuwanje (cf. obwarować); *Cro.* sztrása, strasa; *Hg.* stráza, iztrasa, istrasa; *Dl.* sztraxa; *Rg.* stráxa; *Bsn.* strasgja; *Sla.* stráxa; *Ec.* стража, стражба; *Rs.* стоpожа, оберегáмельство; strzeżenie, przestrzeganie, pilnowanie, die Wache, das Wachen, Bewachen. Zostawił król dziesięć nałożnic swoich dla straży domowey. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 15, 16, aby przyglądały domu iego. 1 *Leop.*). Jeden pies zdatny ku straży bydła od wilków, drugi ku straży domowey od nieprzyiaciela. *Cresc.* 568. Idź na straż w róg ulicy. *Teatr* 24 *c*, 40, czyhać, czatować, auf die Lauer. Żył w prostocie, w strazy od złego, i w serca czystości. *Chrośc. Job.* 11, wystrzegał się złego, er hüthete ſich vor dem Böſen, war auf ſeiner Hüth. Straż nad sobą, pilnowanie siebie samego. *Cn. Th.* 1074, Achtſamkeit auf ſich ſelbſt, Obacht. – §. Straż, aresst, *Rs.* соблюдéнїе, der Arreſt. Wolna czyli polityczna straż była u Rzymian, kiedy kogo dawano pod straż konsulowi albo senatorowi. *Pilch. Sall.* 81. Jaropełka Bolesław pod strażą w Krakowie osadzić kazał. *Stryik.* 189. Straż trzymać, wachtować, wartować, *Bh.* ponocowati; *Cro.* sztrásim; Wache halten, auf der Wache ſtehen. – §. Straż, ludzie strzegący, człowiek strzegący, stróże, strażnicy, wachta, warta, *Sr.* 1, *et* 2. wacha; *Vd.* strasha, branski strashnik; die Wache, die Schildwache, der Wächter, die Schaarwache, Wache habende, oder auf der Wache ſtehende Leute. Straż, warta, większa lub mnieysza liczba żołnierzy, pilnuiących mieysca iakiego od doby do doby. *Jak. Art.* 1, 317. Główna straż, odwach, *Sla.* velika stráxa; *Vd.* glavitna strasha. Norna straż, ponocka, *Bh.* ponucka, bláſta. Straż pańska naywiernieysza, poddanych miłość. *Cn. Ad.* 1106. Jeśliś dobry gospodarz, miey na złodzieia straż. *Sk. Kaz.* 7 *b.* Dusze, które poczciwość kochaią, Innych nad cnotę st ąż nigdy nie znaią. *Paſt. F.* 145. Bóg prawami swemi, iakby strażą zwierzchnią maiętności naszych broni. *Karnk. Kat* 35*o*. – *Polit.* Straż czyli rada królewska do dozoru exekucyi praw królowi dodana, składała się z prymasa, z 5 ministrów i z sekretarzow. *Gaz. Nar.* 1, 174, z *Konſtyt. 3go Maia*, der Staatsrath, Geſetzwächter. – Przednia straż, *Vd.* predstrasha, priedna strasha; *Sla.* prídnja stráxa; *Ross.* пpмоyгáнный полкъ; das Vordertreffen. Tę część piechoty i jazdy, która idzie naprzód przed strzelbą, zowią przednią strażą, awantgwardyą. *Archel.* 2, 15, *oppos.* tylna straż, odwod, *Vd.* sadnji vliek, sadnja truma, sadihodshina; *Sla.* straxnja stráxa. – §. Straż pierwsza, wtóra, trzecia, godzina albo osoby odmieniaiące się, *Rg.* stráxe, *vigiliae*; die Zeit der Wache, die Nachtwache. U dawnych noc dzielono na czworą straż, z których każda przez trzy godziny trwała. *Sekl.* 70. Około czwartéy straży nocney. *Sekl. Mark.* 6. Sługa, nie dowiaduiąc się czasu przyyścia Pana swego, cierpliwie czekał tak piérwszéy, wtoréy, iako i trzeciéy straży. *Zrn. Pſt.* 5, 737 *b.* Powstań całowiecze w nocy, na początku straży. *W. Poſt. M.* 538. STRAŻNICA, -y, ł., mieysce straży, wieża strażnicza, die Wache, der Wachtthurm; *Bh.* ſtražnice, bliſda. *Sr.* 1. ſtroja, wobwarnuwarna, kulnejſi, miſto, z kotrohoj ſe zkradju pjibladuvo; *Crn.* shuvajnishe; *Vd.* strasha, strashna staja; *Cro.* sztrasnicza, strasnicza, sztrasna hisa, szledálnicza; *Hg.* strássaház; *Rg.* stráxnica, straxnisa, straxanisza; *Bs.* strasgjak, mjesto odkle se pasi; (*Sla.* straxnjica, zadek); *Ec.* обзóрище, высокая башня, стражница, вышка (cf. twierdza); (*Ec.* стражище twierdza). Na strażnicy pańskiey iestem, stoiąc ustawicznie we dnie. *W. Jes.* 21, 8, *not.* „na wysokim mieyscu, skąd daleko widzieć może"; na straży stoię. *Bibl. Gd.*). Zbudowałem w tey wieży strażnicę. *Rey Pſt. K* 5. Upatrywać będzie, by z strażnicy wysokiey, gdzieby ktory co naybliższy i nayprędszy był obłów. *Jan. Pos. B* 2. Z wieży wysokiey albo z strażnicy, która była nad morsem, oznayniono, że idą dwie galerze. *Warg. Radz.* 314, cf. latarnia, *Rs.* калáнча; *Ec.* колонча, маяк. Strażnica na gwiazdy, gwiazdarnia, gwiazdalnia, obserwatoryum, *Rs.* наблюдáлище, вышка (cf. wyższość, wyżka). – §. *Ec.* стражница, стражбище, domek dla warty, szuleraus, das Schilderhaus. – §. Strażnica *Fortif.*, *ob.* Strassyniec, reduta. – §. 2) *Actiu.* Strażnica, która strzeże, *Rg.* straxnisa; die Wächterinn, Hüterinn. Zgoda, naywiernieysza wolności naszéy strażnica. *Biel.* 622. Stała na wzgorku potężna twierdza, strażnica miasta przyległego. *Nar. Hiſt.* 2, 406, *Nag. Cyc.* 78. STRAŻNICZY, STRAŻNY, -a, -e, od straży, *Bh.* ſtráinj, ſtrajnj; *Sr.* 1. ſtrejanſki; *Cro.* sztrasni; Wacht-, zur Wache gehörig. Strażne roty, *praetoriana phalanx. Brud. Oſt. B* 7. Przy pobocznych dróżkach strażnicze domki są stawione. *Xiądz.* 186. Strażniczy *Subſt.*, z STRAŻNIK, -a, *m.*, straż maiący, stroż, der Wächter, Aufſeher; *Sr.* 1. ſtroje bladacjeł; *Crn.* stráshán, (*Crn.* strẽshnek, z posługacz); *Cro.* sztrasnik, (*Cro.* sztrasamester *vigiliarum praefectus*); *Dl.* sztrasan; *Rg.* straxnik, stráxas, (*Rg.* nadstraxnik *praefectus praesidii*; *Sla.* straxmeshtar, z serżant). Strażniczy, *speculator. Cn. Syn.* 832. Z kimże cię porównać wielki boiowniku, Wielki trymfatorze, oyczyzny strażniku! *Groch. W.* 541. Górę swawola bierze, nie widać strażnika, Ani przy tym nieszczęsnym okręcie sternika. *Groch. W. A* 2. Starszy strażnik, *Ec.* стражениачальникъ, *Gr.* πρoφύλαξ. I sam strażnik bywa w łykach. *Cn. Ad.* 282. – §. Strażnik Wielki i Obozny Wielki są obowiązani odprawować służbę, kiedy woysko idzie na nieprzyiaciela. *Papr. W.* 2, 235, General-Wachtmeiſter. Strażnik woyskowy polny, *excubiarum praefectus. Chmiel.* 1, 81. – §. Strażnik przy rogatkach, wizytator, celnik, akcyznik, der Viſitator, Zöllner, Mauthner. Djabli nadali tego strażnika, zabrał nam wszystko. *Teatr* 52 *d*, 50. – *§. *Strażniki dla pamięci spisane. *Sekl. Math.* 23, cedały. *ib.*, przestrogi, annotacye. STRAŻNIKOWAĆ *med. ndk.*, strażnikiem czyli stróżem być, *Cro.* sztrásim; den Wächter machen. On mi sam i przy mistrzach wszędy strażnikował. *Zab.* 9, 87 *Życk.* STRAŻNIKOWSKI, -a, -ie, od strażnika, Wächter-, Wachthaberś-, Wachtmeiſterś-. Posłane półki strażnikowskie przodem. *Jabl. Buk. R.* 6. STRAŻNIKOWSTWO, -a, *n.*, urząd strażnika, das Amt eines Wachthaberś, Wachtmeiſterś. *Tr.* STRAŻYNIEC, *ob.* Strassyniec.

Derin. sub Verbo *Strzec.*

STRĘBOWAĆ, *ob.* Strąbić. STRECHA, *ob.* Strzecha.

STRECHAYZ, STREYCHAYZ, -u, *m.*, z *Niemiecki.* das Streicheiſen. Streychayze, żelazo do siekacza kuchennego podobne, potrzebne do ogładzania naczyń ſklanych.

Torz. ek. 36. Skło z tygla wyymuiąc, będzie czyste, a gdy go strzechayzem żelaznym dotyka się, brzydnieie. *Torz.* 147, cf. kopyść.

*STRĘCIC, *ob.* Strącić.

Na STRĘCIE, *ob.* Stręt. *STRĘCZNY, -a, -e, na stręcie będący, bey der Hand befindlich, zur Hand gelegen. Ci, którzy trzymali co stręczniejsze zamki, wypędzonych z Jeruzalem przyymowali, i ważyli się walczyć *Leop.* 2 *Mach.* 10, 15, sposobne. *Bibl. Gd.*). - (2°. Strączny, *ob.* Strączasty). STRĘCZYĆ *cz. ndk.*, nastręczuy, *ob.* Strączasty). STRĘCZYĆ *cz. ndk.*, nastręczać, raić, zumeiſen, zuſchanzen; *Bh.* dobodili: *Crn.* mechetâriti, meshętèti; *Vd.* perpraviti perpraulati, perſkerbeti, savkasati, napraviti, sarozhiti, sashafati; *Rs.* поадѣлать. Stręczę komu pana, abo sługę. *Cn. Th.* 1074. STRĘCZYCIEL, -a, *m.*, rayfura, iednacz kupca etc., der Zumeiſer, Zuſchanzer; *Bh.* dobazovač; *Crn.* meshętar; *Vd.* podkupez, podbarantuvauz, meshet, mushetar, meshetar, predkupez, pogodnik; *Rs.* сводчикъ; *Ec.* сводимецъ, посрѣдственникъ ав моровъ. - *W rodz. żeńſk* STRĘCZYCIELKA, -i, ż., die Zumeiſerinn; *Bh.* dobazovačka: *Crn.* meshętarza; *Vd.* mushetariza, podkupahinja. STRĘCZYFURA, -y, *m.*, furmanom fracht strączący, der Aufdinger, Schaffner, der dem Fuhrmanne die Fracht verſchafft.

STRĘDOWACIEC, *ob.* Trędowaciec.

STREFA, -y, ż., STREFKA, *STREWKA, -i, ż., *demin.*, *z Niem.* der Streifen, der Streif; (*Angl.* stripe); *Bh.* ćara (cf. czara, czary), prub (*ob.* prąg, pręga), prut (*ob.* pręt); *Vd.* raid (cf. rąd), liſa (cf. lista, listwa), shtriem (cf. strumień); *Rs.* полоса, полоска, полосочка; stroka, pas, pasek w materyi, kréſka; n. p. Strefy papierowe, żyły iak liniie iakie. *Dudz.* 59, cf. Smuga). Strefa na szacie, bręta, stroka. *Cn. Th.* 1075. Strefa świata, *zona mundi*, kray świata różniący się ciepłem lub zimnem. *Dudz.* 59, *Vd.* semlishe, shtriem semle, podnebje, eine Erdzone, ein Weltſtrich; pasy. Erdgürtel. Dawniéy mniemano, że strefa zagorzała iest niezamieszkaną. *Staz. Buff.* 209. Strefa podgorzała, ogorzała. *ib.* 259. - Pas umiarkowany dzielili na pomnieysze pasy, nazwane strefami *climata*, mniemaiąc, że mieysca na ienże dnéy strefie ziemi położone iednakowe miewaią ciepło. *Hub. Wſt.* 52. Strefami, *Rs.* полосно. - §. *tr.* Strewka, przekreszenie, kréſka, którąśmy zwykli czynić, gdy co piszemy. *Mącz.*, Linie, Strich, Streif. *Latronem aliquem describere*, łotra własnemi iego strefami, iaki iest, wystrychnąć. *Mącz.* STREFIĆ *cz. ndk.*, strefami oznaczać, *Bh.* prubowati, prutewati, cf. pręga, cf. pret; *Vd.* preshtriemati, oshtr emati, obraidati, *Rs.* полосовать, разполосовать: ſtreifen, mit Streifen bezeichnen. W misterne szyła wzory cud dzieła nieścigły, złotey ciągiem igły, Tu żywioły porządkiem florysmąc w cieniu, dom oyczysty strefila. *Zab.* 15, 29. Dwa ztąd, dwa zowąd niebiosa strefuią pasy, *secant. Zebr. Ow.* 2, dzielą, przedzielaią. - §. 2°) Strefić się, *ob.* Strafić się. - STREFISTY, STRYFIASTY, -a, -e, strefowany, pełen stref, ſtreifig, geſtreift; *Crn.* shtrâhast; *Vd.* raidast, shtriemast; *Rs.* полосатый, дорожчатый, cf. dereszkowaty). Jowisza zwierzyniec w koło wieńczy strefistym opasem. *Zab.* 15, 13 *Kniaź.* Złotostrefisty, złotem bramowany. *Cn. Th.* 1075. Matonak przędziwo nawet czyni patro i płótno

strzyfiaste. *Haur Sk.* 37. Karciof ma pręt długi łaſkawsty abo strzyfiasty, pobielawy. *Syr.* 669 *et* 88.

STREFNIĆ, *ob.* Strafić.

STREGONIA *herb*, *ob.* Kościesza.

STREKOWAĆ *cz. ndk.*, *z Niem.* ſtrecken, ausdehnen, wyciągać, rozszerzać, n. p. Nad szurlochem z stawi dziurę, gdzie stoi strekuiący czyli rozprawiaiący cholewy. *Torz.* 47.

STRENGIEL, -gla, *m.*, choroba końſka, eine Krankheit der Pferde. Koń, któryby miał strengiel, wpuszczać mu w nos i w gębę parę ięczmienia wywarzone o etc. *Syr.* 976.

STRESKTAĆ, Strestać, *ob.* Tresktać.

STRĘT, -u, *m.*, na stręcie; s na razie, na doręczu, gleich bey der Hand, gelegen. *Dudz.* 59. Na razie co iest, na stręcie. *Cn. Th.* 447. Po seyściu bezpotomnym Leszka Czarnego państwo stało wielom na stręcie, *in medio erat. Krom.* 299. *STRĘT, *ob.* Wstręt. *STRĘTNY, *ob.* Wstrętny. Pochoda. *Stręczyć*, *nastręczyć*, *stręczyciel*, *stręczny*, (*cf. ręka*). *wſtręt*, *wſtrętny*.

STRĘTWA, *ob.* Drętwik. STRĘTWIEĆ, STRĘTWIAŁOŚĆ, *ob.* Drętwieć. STRZYCHAYZE, *ob.* Strechayz.

*STROCZKI od tuzina. *Inſtr. C. L.*, *dem. nom.* Stroka, pasaman, kleine Borten; *Rs.* тесьма изъ шелковъ для одобы, przeszycie. STROCZYĆ, *ob.* Troczyć.

STROF, -u, *m.*, kara, ukaranie, mianowicie pieniężne, cf. grzywny, z *Niem.* die Strafe, Geldſtrafe; *Sr.* s. ſtraffa, ſtrafa; *Sor.* 2. ſchtroffa; *Crn.* shtrafènga; *Vd.* shtrafla, shtrafinga, straffa, straifinga, pena; *Ross.* штрафъ. STROFARZ, -a, *m.*, który drugich strofuie, der Sittenrichter, der andere mit Worten ſtraft, zurechte weiſt; *Sr.* s. naſwaticiel; *Vd.* shtrafavez, kashtigavez, *f.* shtrafarza, kashtigarza; *Bs.* pokoritegl (cf. pokorzyć); *Cro.* karavëcs, pokarávecz; *Dl.* pokaralaca). U Greków pewnych przełożonych swano νομοφυλακες abo strofarami, którzy nie tylko pisanych praw, ale też i obyczaiow doglądali. *Modrz. Bac.* 123 *et* 128. U Rzymian Censor, Szacunkarz. STROFOWAĆ, -al, -uie, *cz. ndk.*, zestrofować *dk.*, ganiąc napominać, zadawaiąc, zarzucaiąc, upominać, słowami karcić, *z Niem.* ſtrafen mit Worten, verweiſen, einen Verweis geben, tadeln; *Bh.* domlauvati, domluviti (cf. domówić); *Slo.* kárám; *Sr.* s. ſchtroſowaſch; *Sr.* s. pojtrafuju, jeſwaru, naſwaru, je ſwówami pojtrafuju; *Crn.* shtrafam, karam, premsam, svarim (cf. swarzyć); *Vd.* strafat, shtrafat, postraffat, oshtrafati, shtrafuvati, krigat, svarit, s' besido shtrafat, popraulati, vunpopraulati; *Cro.* pokarati, karam; *Slo.* karati; *Bs.* karati, iskarati, pokarati, pokoriti (cf. pokorzyć); *Ross.* штрафовать, оштрафовать, наказывать, пѣнять, пожурить, выговаривать, замѣчать. Jeśli zgrzeszy przeciw tobie brat twóy, idź i strofuy go między sobą i nim samym; ieśli cię posłucha, zyſkałeś brata twego. *Bud. Matth.* 18 15. Każ słowo boże, nalegay pogodnie, niepogodnie strofuy, proś, grom, we wszelkiéy cierpliwości. *Isoj* 2 *Tym.* 4, 2. Dobry nauczyciel nie często znayduie się w potrzebie strofowania, a dopiero karania. *Pir. Pon* 40. Kto drugiego chce strofować, Nie ma się sam w tym naydować. *Cn. Ad.* 577. Kto sam kiedy nie szwarkował, Sinsza by drugich strofował. *ib.* Grzechy strofować, a oso-

by szanować. *Cn. Lid.* 277, cf. satyra w szczególności nikomu nie łaie, Czołem biie osobom, gani obyczaie). Kogo sumnienie nie strofuie, Przed sąd wołany żartuie. *Fr. Ad.* 10, kogo sumnienie nie gryzie). Gdzie wstyd strofuie człeka, nadzieia poprawy. *Min. Ryt.* 4, 166. Surowo się sam strofuie. *Zab.* 14, 217, sam sobie wyrzuca, ſich ſelbſt Vorwürfe machen. - Strofować kogo w czym, z ganić mu co, einem etwas verweiſen. Gdy przyszedł Cesar do Antyochii, zastawiłem się mu w twarz; bo było go w czym strofować. z *Leop. Gal.* 2, 11. - Strofowanie, napominanie, die Ermahnung, Strafrede; *Bh.* domiuwa; *Sr.* z. naßwarenſki; *Crn.* svar (cf. swar), prędza; *Cro.* pokaranye; *Rs.* отпирафоsáнїе, нанбsáнїе, напрsнёй. Strofowania godny, *Vd.* shtrafliu, posvaritliu, svaritliu, posvarliu. - §. Strofować na pieniądzach, z karać, *Cro.* birshati, ſtrafen um Geld u. ſ. w. NB. *quamquam substantiuum* Strof *inuoluit significationem punitionis pecuniariae, attamen verbo Polonico* strofować *magis inuoluitur significatio punitionis verbalis.*

STROFOWY, -a, -e, od strofu, Strafe; *Sr.* z. ſtrafowné, ſtrafwarſti; (*Sr.* z. ſtrafanitté *plectibilis*); *Vind.* shtrafni.

STROGATY, *ob.* Strokaty.

STROIC, -ił, -i, *cz. ndk.*, ustroić *dk.*, *Bh.* ſtrogiti; *Slo.* ſtrogiť *parare*; *Crn.* strojeti, strojem, z skórę wyprawiać; *Vd.* stroijt *honorare*, *Vd.* stroi, strojenje, z świątkowanie; *Cro.* sztròim *concinno pellem*; *Dl.* sztroiti, z przesiewać; *Bs.* ustroiti, uszkopiti *castrare*, *Bs* strojitti kosgju, nacinitti kosgju *concinnare coria, pelles*; *Rg.* stroitti *coria perficere*; *Rs.* строить budować, сострóеніе, сострóиваніе budowanie, устроить, устрóить, устрóиватъ urządzić, tworzyć, stworzyć, устрóйство porządek; *Ec.* стрóю *gubernо, dispenso, gero, moderor*, стрóеніе szaleństwo, устрóитися, приготовляться przygotować się, устрóеніе, убранство, украшеніе ozdobienie, kunszt, rozrządzenie; *Russ.* стрóенный przyprawny, stroyny o instrumentach; *Ec.* стрóительствовати кого, прізрѣніе имѣть о комъ opiekować się kim, стрóительство roztropność, пристрóй, устрóеніе, чинное разположеніе, стрóительство rozporządzenie; cf. *Lat.* struere, strue, cf. *Gr.* στρόω. *Durich.* 1, 171, cf. *Gr.* στρωννύειν *sternere*): Stroić, nagotować, nastroiać, narządzać, przyrządzać, anrichten, zu rechte richten, anſchicken, zubereiten, bereiten. Abyście gotowali a stroili drogę ku przyyściu Pana swoiego. *Rey Pſt. B* 6. Stroyże sobie przyprawy wedle rozkazania iego. *ib. S* 3. Na liszki, tchórze i insze zwierzęta trzeba w nocy nasiadki stroić. *Cresc.* 582. Dowiedział się Dawid, iż Saul złe nań stroił. *Leop.* 1 *Reg.* 23, 9, że taynie złe nań stroił. z *Leop.*, że nań dybał, czatował). Lękam się, gdy rozważam to, co na wieczną zgubę naszę bisurmaniec zdradliwie stroi i wymyśla. *Jan. Lig. D.* Już gardło stroi na tę zdobytą zwierzynę. *Jak. B.* 134, apetyt sobie ostrzy). Ten umizguś stroi sobie apetyt na naszę Jeymość. *Teatr* 17, 54, zęby ostrzy, ofkomę ma; ślinka mu przychodzi). Stroić się do czego, dokąd, na co, gotować się dokąd, na co, wybierać się, wyprawić się, n. p. Morawski król stroił się wygnać Krzesomyśla z ziemi. *Biel. hſt.* 321, *Biel. Sw.* 242 *b.* Dusza się ma naymniéy nie boi, Chociąż się na nią śmierć straszliwie stroi. *Ryb. Ps.* 40. Nie tylko abyś mu dufać miał, ale się nań stroisz, iako na prawo z prokuratory. *Rey Pſ. A a* 8. Bretysław stroił się do Krakowa, aby go z gruntu wywrócił. *Biel. Sw.* 146 *b.* Wacław się stroił z woyſkiem do Polſki na Łokietka, iż mu oyczyznę posiadł. *Biel. Sw.* 150. Ogień grubszy w gęścieysze powietrze się stroi, to w wodę, ziemia z wody obrzmiałéy przystawa. *Zebr. Ow.* 383, wabiia się, wybiera się, przemienia się). - Ukazali się Wałasi z lasów, stroiąc się ku bitwie. *Biel. Sw.* 267, gotuiąc się, szykuiąc się). - Stroić woyny, bunty, fakcye, praktyki, z nagotować, wyprawować, Krieg, Meutherey, Unruhe ſtiften, anſtiften, anſtellen, anrichten, machen. Same ielenie ciężkie woyny stroią, Jeśli o miłą samicę się boią. *Bard. Tr.* 136, bitwy staczaią, ſie liefern Schlachten. Rzymianie poczęli sami z sobą wnętrzne walki stroić. *Biel. Sw.* 102. Chłopstwo bunty wnet stroić będzie. *Goſt. Gor.* 118, *Biel.* 291. Luboś się zgarbił, Mości Panie Woycie, Przecięż, iak mówią, fakcyi nie stróycie. *Bratk. C* 2 *b.* Komendor Pruski iakieś praktyki cicho z Jagiełłem stroił. *Biel.* 296. Roku 1526 Gdańszczanie nowe rzeczy stroili, i prawa sobie inne wymyślali. *Biel. Sw.* 287. Przeciwko Rzeczypospolitéy rady albo bunty stroią. *Szczerb. Sax.* 15. Dobra bez dziedzica zostaią, gdyby co przeciwko Rzeczypospolitéy stroił. *Szczerb. Sax.* 120. Krzyżacy i z Zygmuntem W. X. L. traktaty iakieś zaraz chcieli stroić. *Biel.* 299, wciągać go w negocyacye). Który pomruga okiem, stroi złości. *Leop. Syr.* 27, 25, knüpfe, etwas Böſes ſchmieden, im Schilde führen. Francuzi prędziuchno rady sobie stroią. *Warg. Cez.* 76, umieią sobie radzić). Elżbieta, względem przysłania Jadwigi z iedney coraz drugą wymówkę stroiła. *Krom.* 401, wynaydowała). - Stroić kłótnie, dziwy, okrucieństwa, mataczyny etc. wyrabiać, wyrządzać, wyprawować, Hándel anheben, Grauſamkeiten u. ſ. w. verüben, anſtellen, treiben; cf. Broić). Nic nie umie baba, iak stroić po domu fasoły. *Sim. Siel.* 112. Żona, bo i corusia stroi mi cherchele. *Teatr* 43 *c*, 4 *Wyb.* Podobno się żywych boią, Więc z umarłych dziwy stroią. *Groch. W.* 473. Do téy świątości śmieią przykładać oleiu, soli, pluią, i inne dziwy stroią. *Rey Pſt. C c* 4. Potym tam iuż insze ceremoniie nad nim bywały stroione. *ib. J.* 1. Biią starych, i nad dziećmi w powiciu okrucieństwa stroią. *Bard. Luk.* 20. Łotrostwa stroili. *Biel.* 171. *Śmilstwo stroić. *Leop. Ezech.* 23, 37, *ob.* *Śmilstwo). - Przez świat cały mam stroić z szczęściem mataczyny. *Bard. Luk.* 134, *ob.* Mataczyny). Wiele iest nierządnie żyiących, nic nie robiących, ale chytrze, metlarstwo stroiących. *Gil. Pſt.* 191 *b.* Alchimii nie stróy. *Mon.* 67, 445, nie bałamuć się nią). Turnieie stroić, *ob.* Turnieie. - Piany, po brzegach swych Ocean stroi rozigrany. *Tward. Wł.* 204, pianę wyrzuca, pieni się). - Bankiety, igrzyska, widoki i t. d stroić, sprawować, wyprawować, narządzać, dawać, Gaſtmähler, Spiele geben, anſtellen, veranſtalten, ausrichten. Szlachta teraz bankiety rozpustne stroi. *Star. Ref.* 51, *Star. Zod. C* 4. Widzę, w domu królewskim stroią bankiet miły. *Bard. Tr.* 282. Każdy z nich co tydzień bankiet stroił, I w domu swoim traktował i poił. *Chroſt. Job.* 7. Nie godzi się w święta wesela tak stroić, iak tu u nas, że i mszy S. omieszkać muszą. *W. Poſt. Mn.* 351. Antoniusz u Kleopatry stroi bankiety, pompy, ſtu-

tyki. *Chroſć. Fars.* 471. Igrzyſka długo w noc stroili. *Goſt. Gor.* 125. Igrzyſka Emir cały tydzień doma stroił. *Warg. Radz.* 173. Nero komedye stroił, i między woźnicami ieździł. *Sk. Dz.* 48. Niepotrzebne sobie rozkosze stroimy. *Sekl.* 104. Żadnych wymysłow dla rozkoszy w starości nie stroisz. *Prot. Kont. D b.* Rodzice aby przysmaków takich dzieciom nie stroili. *Glicz. Wych. F 5 b.* Z wielkiemi apparaty pompy stroią. *Sekl.* 111. Pompy dziwne pogańſkie stroimy. *Hrbſt. Naut. E 7 b.* Nikt bogoboyny na to nie sezwoli, aby miało być wolno zbytki stroić. *ib. B 8 b.* Dla lepszego bytu nie ma rzuba podnosić nad drugiego, ani sam dumy sobie stroić. *Gil. Pſt.* 103 *b.* Te Deum śpiewano, tryumfy stroiono. *Biel.* 309. Jałmużny dawał i pogrzeby stroił. *Leop. Tob.* 2, 16, wyprawował, kosztem swoim podeymował). Bankiety, kostyrstwa i krotofile stroili. *Krom.* 168. Hałasy z nimi wielkie stroią. *Glicz. Wych. j 7 b.* Lud z pociechy Radosne stroi huczki, gziki, śmiechy. *Zab.* 12, 77. Dzień po dzień hula, stroi gzy, i piie. *Jabł. Buk. M b.* Strumyczek, co pierwéy stroił gzy z piaſkiem, Teraz cichuchno płynie. *Zab.* 10, 201 *Zabł.*, cf. Giez). Piękne tańce i pląsy poiedynkiem i parami stroili. *Jag. Wyb. A 4.* Począł kuglować, pląsy stroić z szyderstwy wespoł. *Rirk. Dom.* 88. Przechadzki stroić. *Klon. Wer.* 35, marnować czas przechadzkami). Wolno po dworze chodziła małpa stroiąc figle. *Zab.* 15, 309. Fryze stroić, Koperczaki, Kortezy, Komplementa, Koncepty, *vide sub his.* Żarty, żarciki i t. d. z kogo stroić. *Sk. Zyw.* 1, 136, *Mon.* 64, 183, *Tward. Wł.* 21, *Teatr* 4 *b*, 87, ſeinen Scherz mit jemanden treiben, ſeinen Spaß mit ihm haben. Zły zwyczay stroienia żartów w rzeczach świętych. *Mon.* 76, 339. Igrzyſko z nas stroią. *Wad. Dan.* 79. Drwinki stroić. *Teatr* 43 *b*, 75. Gotów z przyiaciela stroić sobie śmiechy. *Zab.* 10, 339, śmieszki. *Teatr* 36 *b*, 107. Posłali do królowéy, aby więcey śmiechow z nich nie stroiła, a królewnę posłała. *Biel. Sw.* 224 *b*, żeby dłużey z nich nie żartowała, nie drwiła). Teraz abyś się pomścił onych pośmiewiſk, które on sobie stroi. *Baz. Sk.* 95. Naśmiewiſka komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 607, ogon komu przyszywać). Błazna sobie ze mnie stroiła, I iak na urząd zá nos mię wodziła. *Paſt.* 109. Przeczże się Poliarchem człowiecze miannieasz, Baykę stroisz, i z ludzi oto tych żartuiesz. *Pot. Arg.* 87. – Stroić minę, s minę układać, eine Miene annehmen, eine Miene machen, Geſichter machen, Geſichter ſchneiden. Przyymuie mię z zimną twarzą, i stroi miny rozpostarta w krześle. *Teatr* 22, 22. Nastroił dziką minę. *Teatr* 23 *c*, 14. Kwaśną stroi minę. *Teatr* 51 *c*, 53. Stroi minę miłą i poważną. *Teatr* 55 *c*, 59. Miłosne stroić minki. *Teatr* 3 *d*, 27. – Powagę stroić, uprząść sobie postawę, stąpać iak z tabulatury, iak paw', ſich ein Anſehen geben, ein Amtsgeſicht machen, eine gravitätiſche Miene annehmen. Powagę stroimy starców, a przywary mamy chłopiąt. *Pilch. Sen. liſt* 1, 18. Stroił powagę Stoickiéy sekty. *Nar. Tac.* 2, 417. Szła z prędkością, nie bawiąc się w drodze, ani stroiąc postawek. IV. *Poſt. M.* 504. Faryzeuszowie umieli postawkę stroić świętobliwości, zdali się ludziom nabożni, a w rzeczy obłudą pachnęli. *Dambr.* 362, *Rey Zw.* 19 *b*, *Rey Pſt. Fff* 2. Maszkary stroi, na oko czyni, powierzchownie, na pozór. *Cn. Th.* 445. Czynią-ć sobie dobrą myśl, ułeć to z wierzchu postawę tylko stroią, dalekoć serce od postawy maią, na które trudno się zebrać, kto się raz straci. *Biel.* 59, *Zebr. Ow.* 251, tylko powierzchownie tak udaią, ſie ſtellen ſich nur ſo äußerlich. *Achw.* 287. – *simil.* Podobieństwo ubioru i postawy ustroiwszy sobie, za komendatora Elbląskiego udał się. *Krom.* 606, *cum habitum aſſimulaſſet*). Ustroiwszy sobie zmyślone niedbalstwo, aż do murów przytknąć się nieprzyiacielowi dopuścił. *Krom.* 607, *simulata negligentia*). – *De grauioribus, seriori us*; Nie chcą pokuty stroić, maiąc się za święte. *Sekl.* 99, pokutować, Buße thun. Niemasz żadnego, któryby stroił pokutę za grzech swóy. *Leop. Jer.* 8, 6. Stroycie pokutę, bo... *W. Poſt. W.* 39, *Rey Pſt. Aaa* 2. W popiele i włosienicach pokutę stroili. *W. Poſt. W.* 2, 61, *Rey Pſt. B* 2 *et* 3. Skruszony wnet prawą pokutę stroić zaczął. *W. Poſt. W.* 369, *Vd.* pokuro delat, pokuro storit) – Z wielką rewerencyą chwałę bożą stroią. *Sekl.* 111, Boga chwalić, i zawsze mu dzięki stroić. *Sekl.* 105. Rusacy po zamku kadzili, czarując i modlitwy swe iakieś stroiąc. *Biel.* 296, ſie verrichteten ihr Gebet. Bałwochwalstwo iawne stroią. *Sk. Zyw.* 40, ſie treiben Abgötterey. Mardocheus nie chciał bałwochwalstwa, ani zabobonów stroić. *Wer. Rgl.* 86. Wasi ministrzy niepoświęceni wielką u was stroią idololatryą. *Hrbſt. Odp. Aa.* Kacerz nie wierzy, i bałwochwalstwo stroi. *Hrbſt. Hauk. D 8 b.* Grzechem iest, osobne zbory sprowadzać, nowe nabożeństwa stroić. *W. Poſt. Mn.* 235. Żałosnym głosem rozlicznie lament stroią. *Sekl. Mark.* 5. Wtedy to będą lament stroiły wszystkie pokolenia. *Sekl. Math.* 24, . Żałość stroić, ib. 59. – Handle rozmaite i kupiectwa stroić. *W. Post. W.* 2, 170, prowadzić, Handelſchaft treiben. Od niego te rzeczy kupowali, a drugim zaś przedawaiąc, kupiectwo stroili. *Baz. hst.* 15. – §. 2) *Music.* Stroić, nastraiać, pogadzać naczynie muzyczne, ein Inſtrument ſtimmen; *Bh.* ſtemmati; *Crn.* shtimam; *Vd.* glaſs raunati, strune natezati, vshtimati; *Cro.* sglagati, szlasem; *Rs.* строить, строю, подлаживать, подлаживать, ладить, ладжу (ob lad). Stroić lutnią, harfę, regał, organy. *Cn. Th.* 1075. Ta stroi lutnią, ta cytrę brzęczącą, Owa zaś kornet, ktoraś arfę brzmiącą. *Zab.* 4, 395. Doſkonały gracz każde ſkrzypce zgodnie nastroić potrafi. *Zab.* 7, 219. Sobek i Woyciech ſkrzypki stroią. *Teat.* 54 *d*, 25. Muzyka wdzięczna świętych pieśni brzmiała Którą mistrz i dźwięk nierozłączny stroi. *P. Kch. J.* 238; kieruie, dyryguie). – Zegar stroić. *Pot. Jow.* 176, rychtować). – *fig. tr.* Nie uwierzywszy świętym naukom iego, na co inszego stroią wymysły swoie. *Rey Pſt. F 3*, obracaią, kieruią, richten, lenken. Ustawicznie tu sobie po swéy myśli stroi te naśladownicki swoie. *Rey Pſt. Kkk 3*, robi z nimi co mu się podoba). Matka Ruska synów Olgierda ku Greckiéy wierze stroiła. *Biel. Sw.* 225 *b*, skłaniała). 5) Stroić się, stroić kogo, z stroyno ubierać, ausputzen, ausputzen, ankleiden, ſchmucken mit Kleidern und Putz. *Bh.* ſtrogiti; *Slo.* ſperkugi; *Sr.* z poſchnicij; *Vd.* lepotiti, shediti, sirati, likati, skamilirati; *Rs.* рядить, ряжу, (cf. рядъ, рядить, оборядить), наряжать, наряжаться, (cf. нарядить), крáсить, красить, (ob. krasić), разубрáть, разубирать. Na głowę się stroi

do

do twarzy. *Teatr* 37, 129. Kto lubi stroić się iak niewiasta, sławę z cnotą zgubi. *Jabł. Tel.* 6; *Rs.* холимься. Dobrze się każdy stroi, który chodzi w cnocie. *Pot Arg.* 89. Stroi się, a przecię szpetny. *Cn. Ad.* 1107. Skoro chłopa inaczey ustroisz i każesz mu bramy pałacu pilnować, wnet staie się szwaycarem. *Mon.* 67, 269. – *fig.* Ustroiony rozmaitością nabytych umieiętności dowcip. *Zab.* 14, 190, zbogacony, ozdobiony). – *tr.* Kokosz kupię pani swoiey, która ią bardzo prędko w bogactwo ustroi. *Papr. Ael. R 4 b*, bogatą uczyni, ubogaci). STROICIEL, – a, *m.*, STROICIELKA, – i, *f.*, cf. *Boh.* stroge *structor*, *auctor*; *mechanicus*, Anſtifter, Verfertiger, *Rs.* строи́тель budownik, *f.* строи́тельница, *Ec.* строитель, управитель *rector*, sprawca, rządca). Satuczny stroiciel kształtu, *simulator figurae. Zebr. Ow.* 287, udawacz, zmyślacz). Stroiciel, ubieracz, *Rs.* убо́рщикъ, убира́тель, der Putzer, Anputzer, Aufputzer. Stroiciel instrumentu, *Vd.* raunaus glasa, vatimaves, vshtimar, der Inſtrumentenſtimmer. *STROIPOSTAWA, – y, *m.*, licemiernik, *versipellis*, chytry, lis. *Mącz.*, ein Gleißner. STROISZ, – u, *m.*, stroisze, pręciki, któremi zboże na statku otykaią i matami zakładaią. *Mag. Mscr*, Stedpfähle. Stroisz na statki z zbożem płynące, bywa sosnowy. *Kluk. Rosl.* 2, 166, *Haur Ek.* 171. Stroisze u rybaka, kiie grube w ziemię wbite na około iazu, popłotą grabową przeplatane. *Mag. Mſkr.*, (cf. szyk). Chmielowi dać trzeba gęste zatyczenia, stroiszów nie żałuiąc. *Haur Sk.* 77, *ob.* tyk). Ość na ryby żelazna osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Mag. Mscr.*, cf. trzonek, dzierżak, Stiel. – STROKA, *STRZOKA, – i, *f.*, STROCZKA *dem.*, *Rs.* строка, строчка линiя, wiersz, szereg, строи *id.*); strefa odmiennego koloru, ein Streifen von einer andern Farbe. Stroka iedwabna na szacie, passamon, strefa. *Cn. Th.* 1076; eine Borte. Owe rozliczne petlice, strzoki, knoflo wymyślne, dziwne sznury, a u nich kutasy. *Rey. Zw.* 58. – *tr.* Stroka morza, *bande. Stas. Buff.* 242; Meerſtrich. STROKATY, STROGATY, – a, – e, strefasty, pstry, srokaty, iak sroka, geſtreift, geſchreckt, ſcheckig. Odłączę z trzody każde bydlę pstre i strokate. *Rad. Genes* 30, 32. Strokaty wół. *Teatr* 52, 9. W iednym wozie były konie białe, a w drugim konie strokate. *Bud. Zach.* 6, 3; Scheckten. Galenus pisze, iż bazyliszek ma trzy na głowie guzy strogate, na kształt korony ułożone. *Boh. Pr.* 290. – STRONA, – y, *f.*, STRONKA, STRONECZKA, – i, *f.* *dem.*, *Bh.* ſtrana, ſtranka, ſtranczka; *Slo.* ſtrana; *Sr.* 1. ſtrona, bok, ſtronicka; *Sr.* 2. ſtrona, ſtróna; *Crn.* stràn; *Vd.* ſtran; *Cro.* ſtran, stràn; *Sla.* ſtrána; *Bs.* ſtrâna; *Rg.* ſtrâna, (cf. *Rg.* proſtran, z przeſtronny, *Rg.* prostrâniti, prostrjéti, z rozprzestrzenić, rozpostrzeć); *Ec.* спана; *Rs.* сторона, *cf. Chald.* צד *latus*). Strona iakiéy rzeczy, bok iéy, die Seite einer Sache. Dwoie drzwi po stronach, iedne dla zwyczaynego wyścia, drugie sekretne. *Teatr* 22 *b*, 37, zu den Seiten, auf den Seiten, zu beyden Seiten. Po drugiéy stronie drzwi, ma być komorka zapierzona. *Torz.* 16. Stroneczka tylna była z fladru pozornego. *Groch. W.* 355. Strona skóry odmięsna, die Aasſeite, Fleiſchſeite, *Rs.* бухмарна. Prawa strona, prawica, cf. ręka, *Vd.* desniza, desna roka, desna stran); Po prawéy stronie będący, *Sr.* 1. poprawnoſtronſki *dextimus*. Lewa ſtrona, lewica, *Vd.* leviza. Po lewey stronie będący, *Sr.* 1. poblivoſtronſki *sinistimus*. Czasu zawsze *po prawéy ręce* Emirowi stał, gdyż *ta ſtrona* u Turków iest podleysza. *Warg. Radz.* 172. Prawa strona sukna, *ob.* Lice; lewa strona, *ob.* Nice. – Woyska Rzymskie ſtanęły, z iedną stronę Oktawiego, a drugą Brutusowe. *Warg. Wal.* 19; z iednéy strony, z drugiéy strony). Z téy strony, dieſſeits, *cis*; *Sr.* 1. s teńe ſtrónę, (*adj.* bewſtronſti *citerior*, *ob.* *huiw); *Crn.* ovak, (*ob.* owaki), amnak, *Cro.* z-ove strani, *Sla.* s'ovu stranu). Tam-ta strona, druga strona, *Ec.* онъ нóлъ, другая сторона рѣки. Przewoźnik przewiózł ich na drugą stronę. *Rey Zw.* 94 *b*, na drugi brzeg). Na tam-téy stronie; *Vd.* preik, (cf. *przeko), na drugim kraju, na hunei strani). Z tam-téy strony, *Sr.* 1. s tameńe ſtrónę *trans*, jenſeits, *Crn.* kumak, unak; *Vd.* preik; *Cro.* z-one strani; *Sla.* s'onu stranu; *Ec.* оболнóлъ; (*adj. Vd.* hunostranſki, drugokraini; *Rs.* забережный zabrzeżny, jenſeitig. Mieli swoie gwardye i przed sobą, i za sobą z stronami. *Star. Dw.* 52, *Rs.* посторонь; po bokach, zu den Seiten. Chmura się nagle stroną ukazała. *P. Ach. J.* 248, z boku, von der Seite. Wóz czekał go przy stronie. *P. Ach. J.* 255. Drugie hufce chytro oderwawszy, posłał Ferybasza stroną, by Skanderbegowi na tył zaszli. *Baz. Sk.* 231. Stroną rota się ukazała. *P. Ach. J.* 59. Od strony wszędzie zasadzki. *Teatr* 44 *c*, 41; *Ross.* сюду и сюду, вездѣ и сѣмъ; na około; rund herum; von allen Seiten. – Niezgodę tłómaczów z textem po stronach znaczyłem. *Bud. Bibl. praef.*, po brzegach, po kraiach, an der Seite, auf dem Rande anmerken. – *Moral.* strona iakiéy rzeczy, z któréy się uważa, lub rozumowi pokazuie, die Seite, von der man etwas betrachtet, anſieht, die Anſicht, der Sinn. Z dobrey zważa się strony, czego serce życzy. *Zab.* 15, 187. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. *Mon.* 70, 701, *oppos.* brać za złe). Nayroztropnieysza, gdy na ten przypadek z dobrey strony patrzeć będziesz. *Teatr* 7, 16. Mówiłeś We Pan niby na obiedwie strony, Lecz widzę za nowością zawzięć uprzedzony. *Niem. P. P.* 22. W każdéy rzeczy można na dwie strony mówić przeciwnie. *Pilch. Sen. liſt* 3, 28, *pro et contra*). – Z strony, ze strony, *strony, z względu, względem, względnie do, in Rückſicht, in Anſehung. Szukali przyczyny, aby nalezli na Daniela z strony króla. *W. Dan.* 6, 4 *not.*, „coby się króla i rządu dotykało". Uczynił wzmiankę strony powrotu Marcella. *Nag. Cyc.* 107. Ziele to bardzo szacowne dla osobliwych skutków, a zwłaszcza strony naprawienia wzroku. *Syr.* 896. – Na swoię stronę każdy ciągnie, na swoie koła, na swóy pożytek, awantaż, auf ſeine Seite, auf ſeinen Nutzen. Każdy to mówi i czyni, co ku iego stronie służy. *Ezop.* 61; każdy sobie gali). Wenus Jowisza błagała na stronę Eneasza syna kochanego. *Przyb. Luz.* 97, za Eneaszem, für den Aeneas. Prawo Semproniusza postanowione za stroną obywatelów Rzymskich. *Nag. Cyc.* 91. Lewek ten iuż z oyeowskiey obroku nie wygląda geby, ale iuż na swą stronę ugania i sobie iuż łowi. *Tward. Wł.* 48, na swą rękę, auf ſeine eigne Fauſt, auf ſeine Hand, für ſich. – §. Strona ludzi rozdwoionych, *różnica, partya, *Vd.* ſtran, partya, diel, die Parthey. Miała Moskwa zawsze mocną stronę w Polsce, bądź w osobie króla, bądź

w osobach możnych, *Uſt. K.* 1, 65. Rozumiesz, że się ſklonić da na naſſę stronę? *Teatr* 45, 27. Grozili nie tylko tym, którzy szli za stroną Cezara, ale nawet i tym, którzy się do żadney strony nie wiązali, *Nag. Cyc.* 125. Przeciwna strona, *Vd.* superſtvu, nepruteſtvu). Stron uchodzić, ni do tey ni do owey przyſtawać, neutralistą być, neutralizować. *Cn. Th.* 1076. Strona u prawa; strona powodna, *ob.* Powód, Aktor; strona odporna, pozwana, *ob.* Obwiniony. Strona stronie grzywien czternaście płacić ma. *Mon.* 76, 142. Poseł Węgierſki, rodzony Polak, radził Krzyżakom ku zgodzie z Jagiellem; ale mu przymówił miłtrz: mówisz jako ſtrona, iżeś Polak. *Biel.* 252, nie ieſteś bezstronny). Wożay przy wszelakiey sprawie, dla którey posłan będzie, ma mieć przy sobie *stronę dwóch szlachciców dla podpory. *Stat. Lit.* 23, towarzyszących mu, zur Begleitung. – §. *Amotionis, longinquitatis remotae*, strona, bok, oddalenie, Seite, Abſeitigung, Entfernung. Będzie się komu zdało, że zbaczam, i z gościńca w stronę uchodzę. *Pilch. Sen. Gn.* 327. Miey oko na to, co ze stołu zeydzie, żeby co na stronę nie poszło. *Teatr* 7, 57. Namawiam ich do chwały bożey, a oni w stronę idą do książąt. *Birk. Kant. B.* Ze strony mu to doniesiono, *Pilch. Sen Gn.* 246, z boku, ubocznie, pobocznie, postronnie). Pod warunkiem, ieśli co z strony nie przyydzie, coby przeszkodziło. *Gor. Sen.* 309. To iest wielki przysmak w rozmowach, gdy co dworſkiego z strony przypadnie. *Rey Zw.* 15 *b*, niespodzianie, z nienacka). Pytano go, czyli to prawda była, co o nim po stronach powiadano? *Kosz. Cyc. Ab.* Na stronie, na stronę, *Sr.* 1. ſtronu; *Crn.* strâni; *Vd* nastran, nastrani, postrani, perſtrani, nastranſku; *Cro.* na ztran; *Rs.* рeбpомb (cf. żebro). Na stronę! na bok! precz! weg damit! auf die Seite! Precz z wymysłami, precz igraszki, Żarty, śmiechy na stronę! *Brud. Oſt. B* 2, *Teatr* 1, 9. Żart na stronę, prawda ta, że człowiek ieſt, dowodzi się tak pewnie iak teorema Pytagory. *Mon.* 76, 208. Na stronę te ukłony, nakryy głowę *Teatr* 2 c, 12. Woysko tych białych głow bardzo płocho stało, stroną wszystko chodziło, iakoby się bało. *Biel. S. M. B b*, stroniło, z daleka się cofało, nie nacierało). U mnie bezpiecznie być możesz na stronie Aż w nim gorączość powoli opłonie. *P. Kch. J.* 119; na ustroniu, in der Entfernung, auf der Seite. Tam przyiechawszy słudzy odprawnie, Panny od siebie odsyła na strony. *P. Kch. J.* 417. Ryxa Polaki na stronę odkładała, a Niemcy do rady sadzała. *Biel.* 48; *Rs.* устранйть, устранйться ſie ſdeb ſie auf die Seite; entfernte ſie. Nie bawiły go na stronie folwarki, ale ustawicznie przy boku był W. K. M. *Gor. Dz.* 33; abſeitig. – §. Strona świata, kraiu, kraina, okolica, die Gegend; *Rg.* strina; *Cro.* strana, (*Cro.* prisztranchiti, z przybliżyć, zbliżyć); *Rs.* сторона; *Ec.* страна, поль (cf. pole), (cf. *Rs.* странствующій wędrowny, *Ec.* нашестранецъ, нашеземецъ z naszey strony abo ziemi, naszyniec, kraiowiec, rodak, *oppos.* чужестранецъ, чужестранецъ, cudzoziemiec, cf. *Gall.* etranger; чужестранный cudzoziemski, *ob.* postronny; *Ec.* коестранецъ, *Cr. nášanos cuias? cuius nationis*, z którey strony, ziemi, krainy, lub kraiu?). Cztery krainy abo strony niebieſkie, *regiones. Mącz.*, Himmelsgegenden. Cztery strony główne świata, t. i. wschód, zachód, południe, północ. *Sniad. Jee.* 71. Posłał Isaak Jakóba do oney strony, z którey był dziad iego wyszedł. *Sk. Zyw.* 245. Rozjechali się w swoie strony. *Xiądz.* 199. Jeżeli kiedy będziesz przeiéżdżał naszą stroną, proszę nas nie minąć. *Teatr* 33 *d*, 62. Opuściwszy oyczyſte strony, do grobu iego poszła. *Sk. Zyw.* 2, 15; okolice, die vaterländiſchen Gegenden, Gefilde, Fluren. Miał syna, ale ten w cudzey stronie dawno się bawił. *Pot. Jow.* 135, za granicą, in der Fremde. O tych, którzy nie maiąc osiadłości w powiecie którym, a tam przyiechawszy z strony szkodę czynią. *Stat. Lit.* 145, z sąsiedztwa, z zagranicy, z inszego powiatu, aus der Fremde, aus einer fremden Provinz. – Na stronie, po stronach, nie u siebie, nie doma, w cudzym mieyscu, za granicą, *foris*, nicht bey ſich, nicht zu Hauſe, an fremden Orten. Z celi wychodził, i tułał się po stronach. *Sk. Zyw.* 2, 258. I doma i na stronie bóg takich ludzi karze. *Rey Wiz.* 70. I doma wielkie doły bywają kopane maiętnościom naszym, a po stronach bywamy zagubieni od nieprzyiacioł. *Modrz. Baz.* 409. Rzpltą i doma rządzili, i po stronach iey bronili. *ib.* 520. – II. Strona, struna, *Bh.* ſtruna, ſtrunka; *Slo.* ſtruna; *Sl.* 2. truna; *Sr.* 2. tſchuna; *Crn.* strûna, (*Crn.* shtrêna; *Ger.* Strähne pasmo przędzy, *Crn.* tresyti *ſternere*); *Vd.* struna, struniza, (*Vd.* sztrena, z pasmo, *Vd.* trosit *ſternere*); *Cro.* struna, sztrùna na guszlah, sicza, (*Cro.* sztrunoigra *psalterium*; *Bs.* strunna, cetina (cf. szczeć) *seta*, strunna kognska; strunna, tetiva, (cięciwa), sgicça *corda* (strunav *setosus*; *Bs.* sgilla, (żyła), sgiça, sgiciça, z struna muzyczna; *Rg.* xisza; *Rs.* стpyна, стpyнка. (cf. *Germ.* Strang, *Lat. ſtrangulo*; cf. postronek. *Sr.* 2. ſtrank); struna do lutni, skrzypic, die Saite auf einem Saiteninſtrumente. I naylepszy lutnista, kiedy ma złe struny, Bardzo ręce zgadzają wnet iego bardzuny. *Rey Wiz.* 119. Wdzięcznemi strunami czcić bogów. *Lib. Hor.* 38; wdzięczna muzyką). Co strony robi; *Bh.* ſtrunar, *f.* ſtrunaiła; *Crn.* strûnar,; *Vd.* strunar, strunodelaus, der Saitenmacher. Puścić go nie chcą, żeby stron iego słuchali. *Zbil. Gr. G.* 4, grania na stronach, ſein Saitenſpiel. *Vereor, ne iſthaec fortitudo in neruum erumpat denique*, obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spada. *Mącz.*, cf. przesadzić). Padały się iako strony żyły stargane gwoździmi. *Odym. Sw.* 2, *H h* 4. (*Slo.* trhagu ſa mu ſtruni, *pedet*, *ob.* popuścił, nity puściły, zamki) – *§. Suche strony w ciele, suche żyły, nerwy. *Urzęd.* 244. (STRONCZEK, z Strączek, *ob.* Strąk). STRONIĆ *med. ndk.*, Ustronić *dk.*, w stronę uchodzić, uciekać, oddalić się, ſich auf die Seite machen, entfernen, fliehen, meiden; *Bh.* ſtraniti, (uſtraniti, uſtranowat zemknąć co); *Rg.* odstranitise; *Bs.* uklagnatise, uklonittise, (cf. ukłonić), (*Cro.* sztrájam *abſtineo*, *parco*, *ieiuno*; *Vd.* strohnit *euanescere*; *Rs.* сторониться, отсторониться, посторониться, отшатниться, отшатнуться; Stroniła Chloe odemnie, iak ielonek, który Szukaiąc łani, bieży przez bezdrożne góry, *Hor.* 1, 112 *Min.* Nie dla zarazy iakiéy od rażonego piorunem stronili, ale dla uszanowania. *Pilch. Sen. Gn.* 339. Przyzwala się do winy, kto od sądu stroni. *Min. Ryt.* 3, 135. Zdaie się, iakby mowa moia znacznie od przedsięwzięcia swego ustroniła, lecz w rzeczy samey bliziuchno onego chodzi. *Pilch. Sen. łaſk.* 18. Tym Hadryan od prrodka swego ustronił. *Sk. Dz.* 829. Zyzaniów naszych błędy i herezye

od ewanielickiey prawdy ustroniły. *Smotr. Ap.* 176. Ustronić od stanu swego nie możesz, on cię wszędzie otacza, *Pilch. Sen. łaft.* 27. – §. Ustronić czego, = uyść czego, uniknąć, vermeiden, entgehen. Chętnie to czyń, czego ustronić nie można. *Pilch. Sen. liſt* 2, 49. Sternik stara się ustronić burzy i nawałności. *Pilch. Sen. liſt* 1, 103. Życia takiego ani żądać, ani stronić nie należy. *Pilch. Sen liſt* 3, 111. STRONICA, – *ż.*, część postronna czego, die Seite, die Hälfte von einer Sache; *Crn.* stranize, = część boczna; *Vd.* straniza, = deſka boczna; *Cro.* stran, = stronica xięgi; *Bs.* lige od knighe *pagina*; *Rs.* спрани́ца, спрани́чка. Stronica każda pisane o arkusza ma mieć wierszów 30. *Vol. Leg.* 7, 404, *Czack.* 1, 71. Lokay zlał iey całą stronicę modney amazonki; posłał wziąć Lewitkę. *Teatr* 43 c, 79. STRONNIK, – *a*, *m.*, zastronnik, do strony czyli partyi iakiey wiążący się, partyzant, *Ec.* смыслєнникъ, лицєпрїємникъ, *cf.* licemiernik); der zu einer Parthey gehört, der Partheygänger. *Dudz.* 59; *Vd* nastranſki istiekavez, na partie hodeç; *Rg.* strânas *factiosus*, (*Rg.* stronitegl *euersor*; (*Bs.* stranik, innostranac, tughjia *peregrinus*, *aduena*; *Sla.* stranputnici, osobnici, = partyzanci w woyſku; *Ross.* наѣздникъ, *ob.* naiezdnik; *Rs.* спра́нникъ wędrownik, *f.* спра́нница). Nie iestem, ani Dworſkim, ani Hetmańſkim, ani Potemkinowſkim, Pruſkim, Cesarſkim, ani Moſkiewſkim; ale iestem nayprzywiązańszym stronnikiem narodu Polſkiego. *Przeſtr.* 17. STRONNOŚĆ, – ści, *ż.*, STRONNICTWO, – *a*, *n.*, wiązanie się do iedney strony, parcyalność, die Partheylichkeit; *Vd* enostranost, enopartiunost, partiastnost; *Rs.* лицєпрїя́тїе, прист рáстїе. (*Rs.* спра́нность dziwactwo, cf stronić). Przemoc przeciwnika, stronność sędziow. *Teatr* 43 b, 96. – Niestronność, bezstronność, die Unpartheylichkeit. Sędzia z roztropnością i niestronnością powinien czynić sprawiedliwość. *Zabł. Roz.* 34. Powiedz niestronność, iaki stąd pożytek, że wszytko traci zbytek! *Zab.* 11, 19 *Koſſ.* STRONNY, STRONNI ZY, – *a*, – *e*, STRONNIE *adv.*, za stroną czyią, parcyalny, partheyiſch, (*oppos.* bezstronny); *Bh.* ſtranni; *Vd.* enostranſki, enostranosten, enopartiun, partiunast, (*Vd.* stranſki, postranſki, vstranjen, = postronny); *Rs.* лицепрїя́тный, прист растный. (*Rs.* спра́нный dziwaczny, стороннный cudzy, странствующїй wędrowny, спра́нническїй obcy, podrożny); *Ec.* лицепрїємный; (*Ec.* спра́нный postronny). Ludzie zabobonni, niewiadomi, stronni w sądzeniu. *N. Pam.* 9, 296. – §. Stronna sieć u rybaka, sieć pomierna, służy na białe ryby. *Mag. Mſk.*, ein Fiſchernetz mittleret Größe. – §°. *aliter*: Listy nasze dawane być maią przez woźnego przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 23, towarzyszącemi mu, die ihn begleiten; *ob.* strona woźnego, assystencya). – §. Stronny, od kogo stroniący, meidend, abweichend. STRONNOWY, STRUNOWY, – *a*, – *e*, *Vd.* strunſki, strunen; *Rs.* спру́нный, od strun czyli stron do naczyń muzycznych, Saiten-. Instrumenta muzyczne stronowe, iak ſkrzypce etc. *Kpsz. Gr.* 3, *p.* 12.

Reliqua Deriuata Verbi *ſtroić*: *ſtroy*, *ſtroyny*, *ſtroynie*; *nastroić*, *nastraiać*; *odſtroić*, *przeſtroić*; *przyſtroić*, *rozſtroić*, *uſtroić*, *bezſtronny*, *bezſtronność*; *obostronny*, *postronny*, *postronek*, *postronkowy*; *przestronny*, *przestronność*, *przestrzeń*, *przestrzeństwo*; *rozprzestrzenić*.

STROP, – u, *et* – a, *m.*, *Boh.* ſtrop; *Crn.* strop, (cf. *Crn.* nastrópje, = piętro; *Crn.* stropnèza *poſtes*); *Vd.* strop, verh ſtreche, (*Vd.* nastropje, = piętro; *Ec.* спопъ, = dach, chór kościelny, спопове, верхи спопнїя, спо́пнаа, помолоки; *Rs.* спопи́ло, спопила, спопи́лина krokwie); = pułap, piętro położone, die Decke eines Gemachs, die Zimmerdecke; *Slo.* podnebj w ſwietnicy; *Sr.* 1. здѣ ланé, мѣрх wobeblene; *Bs.* pòd od kuchje gorgni, nebbo, (cf. niebo); *Cro.* persznicze; *Rs.* помолóкъ. *Tabulatura* astrych z tarcic uczyniony, *przętr, strop, *Volck.* 978. Strop wytworny, futrowany, żłobkowany, podsiębitka, ſullit, eine verzierte getäfelte Zimmerdecke. Przykrył dom boży stropem cedrowym. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 9. Stropy kościoła Salomona były złotem pokryte. *Mon.* 76, 336. Nie od kości słoniowéy Domek mòy, ani świeci złotogłowy, Nie strop Hymetſki szumny Gdzieś Afrykańſkie dźwigają kolumny. *Tward. Misc.* 110. Już on do stropa płynie, iuż nie po ziemi, lecz po ludziach depce. *Pot. Arg.* 396, w'suſt płynie, nadęty, wyniosły, dumny, butny). – *fig. poet.* Sporzyy na ten strop bezmierny niebios, który nas otacza. *Zab.* 6, 100 *Min.*, na to ſklepienie, das Gewölbe des Himmels. Tam góry pną się pod niebieſkie stropy. *Nag. W.* 517.

*STROPIĆ się, *STOROPIĆ się *Rec. ndk.*; *Rs.* мопонѣть (cf. trup), truchleć, ſich entſetzen, (*diſtgn.* спопнуть, ocпопнуть strop dawać, krokwie postawić). I sam się nieprzyiaciel, patrząc na to stropi. *Pot. Arg.* 292, Stropi się, kiedy te słowa zobaczy. *Kniaź. Poez.* 1, 244. Nie wczas się w dole zwierz w upadku stropi. *Wad. Dan.* 223, *Pot. Arg.* 741. Psyche wszędzie Kupidyna tropi, Raz się spodziewa, drugi raz storopi. *Morszt.* 70. Żeby słońca tak brzydkim nie stropić widokiem. *Pot. Syl.* 19, żeby mu wirętu nie czynić). – §. Na Zodyaku stropi się potwór szereg wiecznotrwały. *Kniaź. P.* 1, 17, ſklepia się, niby iak strop.

STROSKANY, – *a*, – *e*, utrapiony, troſkami obalony, *Cro.* drèszel, aloszten, gekränkt, gebeugt, betrübt, bekümmert Stroſkany, ani łez zatrzymać, ani języka pohamować nie mógł, w przygodach nader dotkliwy. *Pilch. Sall.* 254. Strapionego, żalem zastroſkanego syna, gdy ieszcze nie ze wszyſtkiem oycu swoiemu pogrzeb sprawił, z domu wypędzają. *Siem. Cyc.* 26; *ob.* Troszczeć się.

STROSZYĆ, *ob.* storczyć, stróżyć.

STRÓY, – oiu, *m.*, (*Bh.* ſtroj, *ſtructura*; *Crn.* stroj *maceratio* becowanie garbarſkie; *Cro.* aztròy *farba*, aztroy kosnyarski *lixivium coriariorum*; *Rs.* спой, = linija; szereg, stroka). – a°) narządzenie, układ, sposób, die Veranſtaltung, Anordnung. Reguła Pańska od początku świata iedna ieſt, i ieden iey stróy, ieden sposob. *Sekl.* 109. – Niektórzy maiąc wszyſtek stróy na odpieranie, uciekli na dwie wieże obronne. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 10, 18, narzędzia, naczynia, oręże, gotowość wszelaką). – – b) Stróy, nastroienie naczynia muzycznego, strony czyli struny, die Saiten eines muſicaliſchen Inſtruments, das Beſaiten, Beziehen mit Saiten, Stimmen der Saiten, Saitenſpiel. Póki świt ukaże się dzienny, dzwonić palcami w słodki stróy lutenny. *Chroſć. Ow.* 55. Już ci się sprzykrzyły rozkoszne cytry, i lutni stróy miły iuż nie do smaku. *Uſtrz. Troi.* 51. Więc i ia ciągnę kobzy moiéy stroie, Nie żeby grała Jugurtowe boie, Ale ... *Kchw.* 244. Miléy gra

ręka wprawiona do stroiu. *Zab.* 8, 28. – Stróy u surmy, *ligula tibiae. Cn. Th.* 1076, munsstuk, das Mundſtück. c) Stróy, ubiór stroyny, stroienie się, ubieranie się stroyne, der Putz, Anputz, die Kleidung; *Boh.* ſtroj a ſtroj w obiewu; *Vd.* lepotina, lepotinstvu; *Cro.* szvita; *Rs.* нарядъ, наряжанїе, наряженїе. Stróy nie czyni człowieka zacnym. *Boh. Kom.* 5, 422. Szalony stróy, szalona głowa. *Gor. Dw.* 114, suknia często wydaié, człeka obyczaie; iak cię widzą, tak cię piszą). O zbytku stroiów! *Falib. M* 2. Naśladować potrzeba modę; dziś stroiem tylko podobać się można. *Teatr* 14, 109. Polakom każdy stroy wolny. *Cn. Ad.* 888. Polſki stroy corok inszy. *ib.* Nie dbam o stróy, tylko o pożytek swóy. *Rys. Ad.* 45. – Stroy na konia, *ob.* Rząd końſki, ubiór. – 2) Stroie, moszna, iayca, muda, die Hoden, die Geilen. Pasterſkiemu bożkowi iayca końſkie, wołowe, kozłowe i innego bydła stroie ofiarowali, kiedy ich walaszyli. *Strykt.* 145. Bobrowy stróy, *Bh.* bobrowý ſtrog; *Crn.* pibrovna; *Vd.* pibrou proshiu, pibrovina, pibrovu jaize; *Cro.* brobrova jaycza; Bibergeil, tłustość gęstawa, przykrey woni, w osobnych torebkach tuż przy odchodku znayduiąca się. *Zool.* 341. Stroie bobrowe abo moszenka *Haur. Sk.* 304. Gdy bobra gonią, tedy sobie uciekaiąc ugryzie stroie. *Urzęd.* 455. Iż bobrowe stroie ku lekarstwu są dobre, przeto bobr gdy widzi, iż go łowcy gonią, chcąc się odkupić, bacząc przez co go łowcy gonią, sam sobie urywa iayca, i rzuciwszy ie uchodzi w zdrowiu. *Ezop.* 56. Stroie męzkie. *Ezop.* 108. STROYNAT, – a, *m.*, STROYNIŚ, – ia, *m.*, lubiący się stroić, *Rg.* poljepùscja, ghizdelbjn; der ſich gerne putzt, ein Putznarr. O stroynacie: patrzcież iak wszystek w łamie etc. *Kchw Tr* 62. STROYNISIA, – i, *ż.*, lubiąca się stroić, eine Putznärrinn. Gotowalnia cała iey zabawka, Oh patrzcie tey stroynisi iaka teraz sprawka! *Zab.* 15, 196 *Nagl.* Damy w stolicy są zalotnice, kartownice, próżniaczki, stroynisie, zbytnickie. *Mon.* 71, 609. STROYNIK, – a, *m.*, narzędzie do stroienia muzycznych instrumentów, der Stimmer, Stimmhammer. *Tr.* 1, 62. *Rs.* строеглáсица, STROYNOŚĆ, – ści, *ż.*, ozdobne wystroienie, Geputztheit, *Rs. et Bc.* убóрность. (*Rosz.* стройность, harmonija, pomierność). STROYNY, – a, – e, STROYNIE, STROYNO *adv.*, ustroiony, wystroiony, ozdobnie ubrany, geputzt, ausgeputzt, zierlich gekleidet; *Bh* ſtroyny; *Sr.* 1. poiſchný; *Crn.* snáshn; *Rs. et Bc.* уборный, убóрно, благоустроенный, нарядный, нарядно, (*Rs.* стройный, стройно proporcyonalny). Przy koronacyi Zygmunta naystroyniejszy był ze wszyſtkich panów, pocztem okazałym, Michał Gliński. *Stryik.* 689, nayparadniejszy). Niech się przestrzegą niewiasty stroyne, które się do kościoła abo na obiady idąc dlatego ubieraią, aby ie z urody chwalono. *Sk. Kaz.* 626. Do grzechu pomaga wydworny stroyny ubiór białogłowſki. *Karn. Kat.* 348. U ciebie wszyſtko stroyno, choć dłużków po uszy, Kamerdyner, Węgrzynek, strzelec i koniuszy etc. *Nar. Dz.* 3, 46, po pańſku, paradnie). Stroyno a głodno; świetno a chłodno. *Cn. Ad.* 1117, huczno, huczno, a w pięty zimno). Stroyno ubranemu ludzie się kłaniaią. *Ezop.* 94. – §°. Konie do stada maią być obierane szerokiego ciała, postawne i we wszystkich członkach stroyne, a dostateczne. *Cresc.* 515, pomierne, proporcyą maiące; *Rs.* стройный; *Ec.* благостроéный). – §. Stroyny *Music.* stroiony, co do toru zgodny, harmoniczny, *Rs.* строéный, geſtimmt, harmonirend, harmoniſch. Muzyk graiący na instrumencie niestroynym, czuie w sobie niekontentowanie; przeciwnie zaś na instrumencie stroynym, czuie ukontentowanie, lubo strony ani ręki iego nie wzbudzaią, ani palcami wodzą i kieruią. *Boh. djab.* 40. Stroyne ſkrzypce. *Pot. Arg.* 766. W stroyne organy zagraią. *Tward. Wł.* 140.

STRÓŻ, – a, *m.*, *Boh.* ſtrajce, ſtrěž, hlidač, *f.* hlidačka, (*ob.* glądać); *Slo* ſtrážte; *Bs.* straxjanin; *Rg.* stráxa, straxas, straxanin, stráxnik, (*ob.* strażnik); *Hg.* strása; *Cro.* chuvar; (cf. czuwacz, *Cro.* sztrás *canis catenarius*); *Sr.* 1. wobwarnuwar, wachwar; *Vd.* varch, varih, varuvanz, (*ob.* warować), (*Vd.* strieshaunik, postrieshnik, z posługiwacz, służący); *Ross.* стóрожь, брежатой, зберегамель, оберегáщель, блюстúтель, *f.* блюстúтельница; straż maiący, strzegący czego, strażnik, *pr. et fig.*, der Wächter. Anioł stróż, der Schutzengel; *Vd.* angel varih, ajnaus varih, obvarni angelz; *Rs.* ангелъ покровúтель. Według ich zdania, każdy człowiek ma swego ducha stróża. *Wyrw. G.* 145, Schutzgeiſt. Stroż w więzieniu strzegł Páwła Św. *Salin.* 6, 166. Stróżowie przy grobie Chrystusowym. *W. Post. W.* 319. Stróż nocny, der Nachtwächter; *Bh.* hlaſný, ponocný; *Rs.* бдúтель, *f.* бдúтельница, бумошникъ. Nocni stróże krzyczą: ostróżnie z ogniem! *Mon.* 68, 208. Na szkucie stróż bywa na noc po kolei ieden z flisów, który w nocy strzeże od złodzieia. *Mag. Mſkr.* Stróż wieżowy, *Crn.* shuvaj. Stróż drogowy, *Ec.* путехранúтель, путечистúтель. Stróż ogrodowy, *Boh.* hotař, hůtař. Stróż winniczny, *Cro.* pudar, *Be.* pudár, koji čjuva vinograd. Stróż polny, *Cro.* polyochuvár. Stróż nad stróżem, a oba kradną. *Rys. Ad.* 63. Pies, stróż domowy. *Cn. Ad.* 840. Kur, stróż grzebienisty. *Groch. W.* 32; iuż się stróż nocny ozywa, Co pieiąc dzień obwoływa. *Groch. W.* 31; *ob.* Pietuch). Pokora stróżem iest wszystkich cnot. *Birk. Dom.* 85. Boiaźń ludzka zły stroż długowieczności; miłość, byś na wieki chciał, iest stróżem wiecznym. *Bud. Cyc.* Posłów zowią stróżmi Rzpltéy. *Rey Zw.* 56. Rzeczpospolita nigdy większey szkody Nie miewa, iedno z swych stróżów] niezgody. *Rey Zw.* 222 *b.* – §. Stróż domowy, parobek podły, który leda co robi, posługuie a pilnuie domu, sergiel, usnacht, *Bh.* nadwornik, *f.* nadwornice; *Bs.* zdúr, slusgbenik gospode; der Hausknecht, Ofenheitzer. Częstokroć dla niezdatności drzewa niewinny stróż piecowy musi co oberwać. *Kluk. Rosl.* 2, 152. W więtszéy wadze iest u nich palacz albo stróż, niż kiedy człowiek uczony. *Glicz. Wych. N* 8. – 2) Stróż u kuszy, *manucla, quarrączka. Cn. Th.* 1077, die Nuß in der Armbruſt, ſo den Abzug anhält und abſchnappt. *Tr.* Stróż wozowy, Sworeń, der Deichſelnagel. *Cn. Th.* 1077. STRÓŻA, – y, *ż.*, powinność strażnicza chłopów, odprawuiących kolejno straże nocne w dworach pańſkich. *Nar. Hſt.* 2, 200, das Nachtwachen der Bauern auf den Adelshöfen. Prócz pańszczyzny odbywaią chłopi także stróżę całoroczną. *Oſtr. P. C.* 1, 52. Skoro chłop na stróżę przyydzie, zaraz w tym, albo w owym kącie odzywa się. *Boh. diab.* 2, 297. – 2°) Stróża, STRÓŻNE, – ego, *n.*, podatek dawny, zbożowy, potym pieniężny, na utrzymywanie straży zamkowey. *Krom.* 79, *Nar. Hſt.* 2, 86 *et* 258, eine Abgabe

zur Unterhaltung der Burgwachen. Kramarze w mieście, chociażby szosy, stróżne i inne podatki mieyskie odprawiali, ieśli . . . *Szczerb. Sax.* 183. – 3°) Stróża, *ob.* Straż. STROŻOWA, – éy, *ż.*, stroża żona; lub która stróża powinność odbywa, die Wächterinn, Hausknechtinn. *Baz. hft.* 56. STRÓŻOWAĆ, – ał, – nie, *STROŻYĆ *med. ndk.*, stróżem być, Wache halten, Wächter seyn. Często przy moim domu stróżował. *Teatr* 3 1 *b*, 127; *cf.* strażnikować). – §. *Strożyć się, n. p. Toć to było to, czegom się stróżyła; *quod timebam. Zebr. Ow.* 289, czegom się straegla). STROŻYĆ, *ob.* Storczyć, Stroszyć).

*STROŻYNY w lepionych kóminach bywaią sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 165.

STRUĆ, *ob.* Truć.

STRUCH, STRUG, – a, *m.*, *Rs.* cmpyrb, gatunek wielkich bark czyli galer, eine Art groser Barken. Od lichtona, strucha; płacą po złotemu. *Vol. Leg.* 2, 850. Alabastry, i inne materyały, aż z Inflant wożono strugami rzeką Dźwiną. *Sreb.* 249. Nas kilku w strugu iechało do Dynamentu, tameśmy strugi do brzegu przypchnąwszy, nocowali. *Stryik.* 233. Maytek na struchach, *Rs.* cmpyrom-цuкb.

STRUCHLAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, struchlenie, zdrętwiałość z boiaźni; *Rs.* omopuѣaocmь, das Starren vor Furcht und Bangigkeit. Troskliwe krolów wzruszenie u wszystkich półkow powszechną sprawiło struchlałość. *Tr. Tel.* 313. STRUCHLAŁY, STRUCHLEĆ, *ob.* Truchleć.

STRUCLA, – i, *ż.*, STRUCELKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, der Striezel, Strützel, die Stolle, der Weck; *Bh.* mánoćnice, hanffa; *Crn.* shtrúza, shtrúkel, (*Crn.* shtruzast, = śpiczasty na dwóch końcach); *Vd.* shtruza, shtruzhei, shtruzhek, kersh, kershezh, povalnik, postergánik, potiza, krapniza, gibanisa, pogazhiza); pirog duży podługowaty, w pośrodku wzdłuż kręcony. *Dudz.* 59, cf. Plotka). Nawai iagły, wyborny szczaw, i iarmuż mnogi. Daley strucle ząśniste, kołacze, pirogi. *Zab.* 9, 505 *Eyff.*

STRUDNA, = z trudna, *ob.* Trudny. STRUDZIĆ, STRUDZONY, *ob.* Trudzić.

1) STRUG, *ob.* Struch.

2) STRUG, – a, *m.*, od struganie, rzezak; *Boh.* ſtruhadlo, ſtruhadlo, ſtruhadło *radula*, ſtrub gnyp, *Bh.* ſtoble strugadło, cf. skobel; *Slo.* ſtrub, ſtruhadlo; *Vind.* strugalu, strushni nosh, derknlu, (*Vd.* strugalu, strugalka, pogladilu, hobeu, = hebel, *Vd.* strushilu, strugalu, strugazha, strugazhnisa, = raszpla); *Cro.* sztrug, fer sztrugarszki, strugacha; *Sla.* strugacsa; *Rg.* strúgh, plágna *dolabra*, strugaccia *radula*, ostrúgh, *vulg.* cèkark; *Bs.* strúg, plagna, kom se strugju i gladde daske; nosg za strugati; strugaccija, strugallo *radula*, ostrúg *tornus*); *Rs.* скобель, (*Rs.* cmpyrb, cmpyжoкъ hebel); das Schnitzmesser. *Scalper*, nóż do rzezania, strugadlny nóż, strug. *Mącz.* – STRUGA, – i, *ż.*, *Bh.* ſtrauha, ſtruha, ſtruſa; *Slo.* wodnj ſtrauhy *colliquiae*; *Sr.* 2. tſchuga; *Crn.* strúga, = odnoga rzeczna; *Vd.* struga, teshisha, = prąd, nurt, koryto; *Cro.* sztrúga *brachium fluminis*, *alueus*, (*Cro.* sztruganya, = koryto); (*Rg.* struja *lenis crispatio maris*); *Ross.* cmpyя, cmpyuка; (*Rs.* cmpyйный, cmpyйстый pełen nurtów, *Ec.* cmpyúmь, = lać, wylać, cmpyúmьcя ciec, płynąć, płuszczyć); potok, strumień; ein Wasserſtreif, Wasserbach, Bach. Uczynił Eliasz około ołtarza iakoby dwie *strudze, (*Dual.*) aby woda zbiegała. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 32, udziałał przykop wodzie, iakoby na dwie *bróżdzie. 3 *Leop.*). Płynęła woda około ołtarza, aż były pełne one strugi wody. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 18, 35, one przykopy. 3 *Leop.*). Strumyk albo podług pospolitego mówienia, częstokroć bez imienia, strugo, woda wytryskaiąca ze zdroiow, i małym korytem płynąc, w rzeki lub strumienie wpadaiąca. *Kluk. Zw.* 3, 229. Jeśli kto widział przezroczyste strugi Między lasami pięknemi płynące. *P. Kch. J.* 347. Don z prowincyi Rzezańskiey ſtrugę swą wywodzi. *Gwag.* 3, zrzódło, Quell. – *tr.* Na śmiertelną do Charonta iść strugę. *Chroſt. Ow.* 371; do Styxu, der Todtenfluß. – *fig. poet.* Rzekła i rzewną zalała się strugą. *Zab.* 10, 28; Thränenfluth. Łzy iey płyną strugą na iagody. *Bard. Tr.* 448. Jan od złototocznych strug niebieskiey iego do pokuty nauki, złotousty mianowany. *Smotr. Lam.* 4, Chryzostom). STRUGAĆ, *ob.* Strużyć. STRUGACZ, – a, *m.*, który co struga albo struży, cf. śnicerz, der Schnitzer, Schaber; *Bh.* ſtrauhać; *Vd.* strugar, strugavez, shkerblar, shkerblauz, derkavez, shobovez, (*Vind.* strugar, strugavez, strushnik, = tokarz). *f.* strugauka, shkerblauka; *Cro.* sztrugár, (= tokarz); *Bs.* strugar, koji strugo okrugom, bgljudar; *Rag.* strugâc, *vulg.* cekerkar. STRUGADLNY, – a, – e, od strugania, Schnitz-, zum Schnitzen; *Vd.* strugarſki, strugalni, (= heblowy); *Cro.* sztrugarszki, (= tokarski). Strugadlny nóż do rzezania. *Mącz.* Strugadlny warsztat, *Vd.* strushnisa, die Schnitzbank. STRUGAŁEK, – łka, *m.*, STRUGAŁKA, – i, *ż.*, strużona figura, rzezany obraz, ein geſchnitztes Bild. Nie mów: bałwani moi sprawili to, a strugałkowie i ulani bożkowie moi rozkazali to. *Radz. Jes.* 48, 5. Złotnik zawstydzi się za strugałkę, bo bałwani ich są matactwo. *Radz. Jer.* 10, 14. Odbiegli Filistynowie strugałek swoich, które zebrał Dawid. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 5, 21; ryte obrazy. 3 *Leop. ob.* ryciny). *Baz. hft.* 28. **STRUGOSTRZEGA, żaba, *Odgonnedwca*, *Przyb. Batrachiom.*, *ob.* Wodomir.

STRUKAĆ *Jntr. ndk.*, n. p. Żóraw' strukał. *Ban. J* 3 *b*, kreral; ſchreyen, wie ein Kranich.

STRUKCZASZY, – ego, *m.*, *Ger.* der Truchſeß, Tafeldecker; stołowy, co do stołu nakrywa. *Dudz.* 59, cf. Stolnik, Podstoli). Strukczaszych, ktorzy ieść nossą Sułtanowi aż do pokoiów, iest 150. *Star. Dw.* 32.

STRUKTURA, – y, *ż.*, z *fac.* budowanie, budowla, der Bau, das Gebäude. W półgaiu ponury wznosi się dawney gmach wielce struktury. *Zab.* 15, 331. Zastanowmy się nad strukturą, nad ułożeniem powszechnym całego świata. *Zab.* 6, 100 *Min.* W tym świętym zgromadzeniu założył głębokie fundamenta na przyszłą wieloraką cnot strukturę. *Sk. Zyw.* 2, 45.

STRUM, – u, *m.*, wole u gardła, der Kropf am Halſe. Prutowa woda strumy na gardłach rodzi. *Tr.*

STRUMIEŃ, – ia, *m.*, ein reißender Bach, (*Ger.* Strohm 1. Adlg.; *Anglos. et Angl.* stream, *Suec.* ström; *Vind.* shtriem, = strefa, promień, cf. *Ger.* Strieme; *sed Boh.* ſtrom drzewo). Rzéki owe główne, które w samo morze wpływaią, Niemcy maią za strumienie, Ströhme; w naszym ięzyku, mnieyszą wodę rozumiemy, iak iest główna rzéka, i nieco bystrzeyszą. Strumieniami więc są owe wody płynące, które maiąc mierną znakomitość, z równemi sobie się nie łączą, lecz tylko z drobnemi stru-

mykami i w rzekę wpadaią, n. p. Nursec na Podlasiu, Liwiec na Mazowszu etc. *Kluk. Zw.* 3, 229. Strumienie *torrens* płyną szerszym kanałem od strumyków i w płynieniu znaczną bystrość maią, co 1000 stóp maią spadku od stóp 4 do 6; w godzinie upływaią od 6000 do 12000 stóp. *Kluk. Kop.* 1, 88. Strumieniem, strumieniami, *Vd.* potokem, strömweise, ströhmend, in Ströhmen. Strumieniami łzy lała. *Teatr* 286, 48. Krew' z pod serca strumieniem mu płuszczy. *Tward. Daf.* 38. Widział lud płynącą krew' strumieniami z ciała męczennika na ziemię, i rzeczkami po ziemi ciekącą. *Sk. Zyw.* 1, 29. Na zawrót głowy pomaga woda Drużbacka, osobliwie, kiedy iey kto strumieniem zażywa, to iest kapiąc nią na głowę. *Petr. Wod* 15. STRUMYK, – u, *m.*, STRUMYCZEK, czka, *m.*, *dem.*, STRUMYSZCZEK, strużek, rzéczka, *Sla.* potocsich, ein Bächlein, ein kleiner Bach. Strumyki *rivi* płyną bardzo wąsko i nie głęboko, *Kluk. Kop.* 1, 87. Schodzące się zdroie czynią strumyk; ze skupionych strumyków staią się rzéki. *Kluk. Kop.* 1, 99. Z czystego źrzódła mętny strumyk nie pochodzi, ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Smaczno brzmiące strumyczki. *Groch. W.* 502. Strumyk po kamyczkach mruczący. *Kras. Off. G. b.* Strumyszczek iakiś, iednak z wielkiego źrzódła wynikaiący. *Birk. Sk. E.* 6. Pomiędzy łąki, ogrody, Płynniesz rozkoszny strumyku, Idą śpiesznie twoie wody, Mruczysz sobie na kamyku *Kras list.* 2, 153, *Karp.* 3, 85. **STRUMISKO, – a, *n.*, ein elender Bach. Z ocsu mu się gorących łez potok wyciska, Krew' pod iego ciosami po ciecze w strumiska. *Przyb. Luz* : 299. STRUMIENNY, – a, – e, od strumienia, Bächs. Zasiadłszy w chłodniku przy strumienney wodzie. *Zbil. Zyw. B b.* – §. Strumienny, strumieniisty pełen strumieniów, voll Bäche. Mieysca strumienne. *Chrośc. Job.* 109. Co okrętow po strumieniistym pływa oceanie. *Przyb. Milt.* 13, w który wiele strumieniów, rzek wpadaią).

STRUNA, *ob.* Strona II.

STRUP, – a, – u, *m.*, *Bh.* strup, straupek, straupčet; *Sr.* 1. trup (cf. trup), (*Vd.* strup, s trucizna, jad); *Ross.* струпъ, s blizna); strup na wrzedzie; na ranie skora chropawa, der Grind auf einem Geschwür, auf einer Wunde, der Schorf. Strupu nie oddzieray gwałtem, ale warzonego śliazu przykładay na strup, aż zmięknie. *Sien.* 468. Strupy ciekące na głowie, der Grind auf dem Kopfe. Kto mi strupami oblewa się. *Perz. Cyr.* 2, 160. Mierzionego strupu, ieśli ropą płynie Bez krzyżowania cerulik biedny nie zawinie. *Pot. Posz.* 684. Słodki strup, nayczęściey dzieciom się przytrafa. *Perz. Lek.* 141, *Slezsk. Ped.* 21, *meliceris*, die Honiggeschwulst; *Ec.* бѣлый струпъ, бѣлякъ, проказа Dzieciom *strupki* po ustach się robią, *Mon.* 69. 106. krosty. – §. Strupy końskie, die Mauken, die Räppe, eine Pferdekrankheit. *Hipp.* 120. Strupy nie tak się szerzą, iak parchy, przeto maiey zaraźliwe, *ib.* 121, *Koń. Lek.* 48. – §. *fig. tr.* Boże, po tym uczynku, zawal oczy strupem. I między dzikie wyżeń mię gdzie Fauny. *Pot. Syl.* 45; bielmem, STRUPIASTNY, STRUPLIWY, STRUPIASTY, – a, – e, *cruſtatus. Cn. Th.* 1077, strindig, schorfig (*Vd.* struporit, s jadowity), *Ec.* струпоподобный, струпчатый parchowaty). Myć głowę tym ługiem, zdrapawszy głowę strupliwą, wiele pomoże. *Spisz.* 19. Gdy komu namięszczą brwi od wilgotności strupiastnych, pomazuy tą maścią. *Spicz.* 134. STRUPIĆ *cz. ndk.*, strupem nakrywać, mit Schorf oder Grind bedecken. Strupiący, *cruſtam inducens. Cn. Th.* 1077. – §°. Strupić, zastrupić, trupem położyć, zabić, todt hinſtrecken, todten, umbringen. (*Vd.* strupiti, s złamać). Czemu mnie, gdy się złość myślila strupić, Nie godziło się twoich lat odkupić? *Chrośc. Fars.* 43. STRUPIEĆ *Neutr. ndk.*, *Ks.* стопуѣть; strupem się nakrywać; ſich mit Schorf oder Grind bedecken, ſich beſchorfen. Rany iedne strupiały, drugie świeżą krwią zbroczone. *Sk. Zyw.* 1, 398. STRUPIENZAŁOŚĆ, STRUPIAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, okrycie strupem *pr. et tr.* Schorfigkeit, Raubigkeit, Schorf. Lekarſtwo to parszywość na małych dzieciach i strupiałość spędza. *Syr.* 1412. Opuszczony gmach siwą strupieszałość nagnie. *Hul. Ow.* 55. – Strupieszałość kości, *ſpina ventoſa*, próchnienie kości wewnętrzne zaczynaiące się od śpiku. *Perz. Cyr.* 2, 102, innerliche Morſchheit des Knochens.

STRUS, – ia, *m.*, *Boh.* pštros, *Slo.* pštroš; *Sr.* 2. ſtrauß, ſtruß; *Sr.* 1. żerawa, (cf. żóraw'); *Crn.* shtrûs, *Vd.* shtrus, shtrosh, shtraus, shuk; *Cro.* strûcz, pstrôsz, shtruz; *Hg.* struta-madár; *Rg.* strûz, pštrôs; *Bs.* strûç, pštros; *Sla.* grozdozder (*ob.* gwoździ; s żelazożer), *Ec.* струсъ, струсоловъ; *Ross.* струсъ, струсоловъ; *Lat* struthio; *Ital.* struzzo; *Anglos.* strûthe; *Suec.* struts; *Angl.* ostrich, estrich; *Germ.* der Strauß, Straußvogel; (cf. *Gr.* στρουθός, *Chald.* סנו); naywiększy z ptaków, skrzydła w miarę ciała małe, nogi wysokie; ciężki do latania, ale w biegu szybki. *Zool.* 262. Strusie silne. *Ban. J 2 b.* Sam krzyczał. *ib. J 3 b.* STRUSI, – ia, – ie, Strauß, Straußen; *Rs. et Ec.* струсій, струсовый, струсовый. Rodzay strusi należy do rzędu bocianiego. *Zool.* 262. Pióra strusie do różnych ozdob służą. *ib.* Strusi żołądek. *Zab.* 8, 390, mocny, tęgi, strawny żołądek, ein Straußenmagen, ein eiſerner Magen. Goretszyby miał żołądek niż strusi, gdyby to strawił. *Pot. Syl.* 495. Teraz mi się trzeba zdobyć na żołądek strusi. *Pot. Arg.* 412, niestrawny to kąsek). † §. *Botan.* Strusie pióro, zgrzebiewka, gatunek Długoszu, *Osmunda ſtruthiopteris*, rośnie w lasach wilgotnych. *Kluk. Dyk.* 2, 161. Flügelfarren, eine Art des Farrenkrauts. °Strusowe pióro. *Urzęd.* 110.

STRUSOWATY, – a, – e, – o *adv.*, buchasty, na kształt strusich piór tylnych, wie Straußfedern. Zboże Indyyskie kłos ma kłosiasty strusowaty a gałęzisto rozłożony. *Syr.* 962.

STRUŻ, – y, *ż.*, strużenie, *Rg.* strugotina; das Schnitzeln. Nie złotnicsey roboty, nie stolarskiey struży. *Pot. Poez.* 267. (– STRUŻAK, – a, *m.*, s *Niem.* der Strohſack, siennik słomą napchany; n. p. Śpi na słomianym bez naspy strużaku, Lemiesza pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 75–). STRUŻEK, – żka, *m.*, STRUŻKA, – i, *ż.*, *dem. Nom.* struga, s rzeczka, ein Bächlein, Bächelchen, kleiner Bach; *Boh.* ſtrujka; *Ro.* струйка. Strużek bieży przez łąkę, rybki w nim igraią, Kamyczki malowane w wodzie się błyskaią. *Sim. Siel.* 38. Tam między drzewy wartki strużek płynie. *Zab.* 9, 16. Wązkie strużka korytko. *Zab.* 9, 112 *Tabl.* Natura wasze pobrzeża, strużki, kwiecistym pędzlem odnawia. *Zab.* 10, 205 *Tabl.* Niedaleko bramy strużka cieczе. *Warg. Radz.* 104. STRUŻYĆ *cz. ndk.*, ustrużyć *dk.*, strugać, ustrugać *Contin.*, *Boh.* ſtrauhati, ſtrauhám,

strauji skrobać, *Bh.* strúčnė *strictim*; *Sr.* 2. tschugasch; *Crn.* stergati, stershém; *Vd.* stergat, (*Vd.* strugati, strushiti, s toczyć, *Vd.* strugati, strushuti, strizhi, s raszplować; *Vd.* strugati, shkerblati, skubiti, s skrobać; *Vd.* strugati, ostrugati, lieſs poglajati, hebvati, s heblować, oheblować; *Rg.* strúgati, plagnati; *Bs.* strugatti, ostrugatti; *Sla.* strúgati, strúzem; *Rs.* строужить, строугать, строгать, строгаю heblować, *Rs.* строгáльный, строгáть; ſchnitzeln mit dem Meſſer. Wolę uryantówkę naturalną, niż z drzewa ustruganą, choć iak naypięknicy pokoszczoną. *Rey Zw.* 136. Ku czemuż iest pożyteczny ryty obraz, który ustruże rzemieślnik iego? *Radz. Hab.* 2, 18. Strugać, podłużne z drzewa kraiać wióry, iako nożem, ośnikiem, heblem; wystrugać czyli odheblować deſkę, u stolarza wygładzić. *Mag. Mſt.* Struż, ale waruy przestrugać. *Petr. Hor.* 2, *F 4 b.* Strugał, strugał; aż przestrugał. *Cn. Ad.* 1108, chlustał, chlustał, aż kontustał; Miara we wszyſtkim potrzebna) Nie strużmy iuż dla boga więcey tey wolności, bo zginiemy prędzey. *Tward. Misc.* 113. Wolno strugać każdemu kliny na twéy głowie, *Mon* 70, 172, ciosać kołki, dokuczać z imponowaniem). Niestrugany, nieokrzesany, ungehobelt Myśli sobie, pewnie to niestrugane kołki Nie są to dzieci moiey przyiaciołki. *Jak. B.* 225; cf. bęben) – 2) §. Strugać *ruisseiller. Trotz.* 2, 5174, *Es.* cmpymmacs, strugą cier, ciórczeć, ſtrömende fließen, (*ob.* struga). Jak krew' budcha z téy skroni, i struży szeroko. *Przyb. Alb.* 145. Krew' struży rzęsiste strużу w szkarłatnym rostopie. *ib.* 144. STRUŻYNA, – y, ż., oſkrobiny, odpadki od strużenia, *Bs.* strugottine, strigotine, stergotine; *Rg.* strugotina; *Rs.* стругóттина; Späne vom Schnitzeln. Wyciąwszy drzewo, urobił sobie naczynie, a one strużyny spaliwszy zgotował sobie potrawy. *Rad. Sep.* 13, 12, *Bud. ib.* Pożytki świata tego za szkodę u siebie i strużyny iakie niepożyteczne mieli. *Wiſn.* 412, cf. śmieci, szyszka.

*STRWOGAC, *STRWOGANY. STRWOŻYC, *ob.* Trwożyć.

STRYCH, – u, *m.*, kresa, kréſka, linija, z *Niem.*, der Strich, die Linie: *Sr.* 2. ſchtrich; *Vd.* raid, (*ob.* rząd, rząd), potesai, (*ob.* pociąg), potes, brasdiza, (*ob.* brozda), pobriſs, sbriſs, smuga, (*ob.* smuga). Strychy ciągnąć u malarza, t. i. liniie ciągnąć pęzlem. *Mag. Mscr.* Smuga u malarza, nazywa się strych, który się od pęzla zocach, der Violinſtrich, Strich mit dem Fiedelbogen. Liga znaczy, iż bez uniesienia ręki następnie iedno po drugiey notę uderzyć potrzeba na klawiszach, na ſkrzypcach zaś iednym strychem. *Mag. Mscr.* Jeden strych maią wszyſtkie wioliny, iedno zadęcie instrumenta wszyſtkie, tak iż słysząc około 40; myślałem, że ieden tylko nadzwyczayny instrument. *Pam.* 85, 1, 868. – §. Flisi, gdy stanie tak uwięźnie na haku, to albo na strych biią, albo laſkami dobywaią, albo kołuią. *Haur Ek.* 174, w proſt biią. – §. Strych, strychowanie zboża w miarach strychulcem, *Ger.* das Streichen, Abſtreichen der Getreidemaße, s strychulec, das Streichholz. Jednym kirłokciem mierzyć z karmazynem, Jednym pszenicę z owsem równać strychem. *Zab.* 15, 273. Wymiar zboża przez przedaiącego, i to strychem czynić się ma. *Oſtr. P. C.* 2, 315, pełną miarą strychowaną, bez czubka, bez wierzchu, pod strych, nie wierzchowatą, nienatłoczoną, geſtrichen voll; nicht über, nicht unter den Strich des Streichholzes. Zboża mierzyć maią równo, bez żadnego wierzchu, to iest pod strych. *Herb. Stat.* 314. W beczce ma być cztery korce rownych bez wierzchu i bez trzęsienia, ale pod strych. *Stat. Lit.* 99; beczka Wileńſka ma cztery korce Krakowſkie w strych. *Czack. pr.* 1, 193. – *Allegor. fig. tr.* Nie Zmudzką beczką furyi mierzą, Krakowſkim korcem, i to pod strych. *Rys. Ad.* 47; furya granic nie zna). Jeden iesteś, co strych czynić może, Niskich wynosisz, wielkich gnębisz boże. *Mon.* 64, 54; równać w miarę, w kłoby wprawić, nach dem Maße ebnen, gleich machen. Skąpa zawsze natura, kiedy swoie dary Na kogo sypie, patrzy, by nie nad strych miary. *Zab.* 9, 5 *Swiętorz.*; by nie nadto, nicht über die Maaße. Natura wszyſtko pod wagę i strych słuszności i sprawiedliwości ułożyła. *Pilch. Sen. liſt* 3, 216. Wszyscy, których ziemia nosi, pod równy strych prawa iść muszą. *ib.* 3, 95, sprawiedliwość musi być równo wszyſtkim wymierzona). Ta w oczy wpada nierówność, która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. *ib.* 267. Wszyſtko równo iak pod strychem. *ib.* 269. Satyry, które wszyſtkich ludzi pod ieden strych biorą, nie mogą być użyteczne. *Mon.* 70, 87, cf. na ieden bleier; iednym sznurem). Nie wie iakim strychem swe radości mierzyć. *Pot. Arg.* 819; w granicach iéy wſtrzymywać, ograniczać, hamować nie może, in Schranken halten, begränzen. Nie radziłbym ci głowy podnosić nad korzec, Żebyś nie wziął w nią według przypowieści strychem. *Pot. Pocz.* 113, strychulcem). – §. Strych, foza, sposób, tryb, kształt, die Art, die Weiſe, die Manier. Mury te dawnym strychem budowane. *Gwag.* 174. Lukul nie strychem Rzymſkim w budowaniu zachował się. *Warg. Cez. D.* 4. Powinni budynek swóy odprawować Pruſkim strychem, pod iedną proporcyą. *Wer. Kii.* 18. Kozackim strychem po Moſkiewſku się ubierają. *Zbil. A 3 b.* Duchowni strychem pogańſkim, boskich i ludzkich rzeczy opisy naydą. *Warg. Wal. praef.* Chcą, żeby koń w ten czas co czynił, kiedy mu ieździec każe, i tym strychem, iak go on wiedzie. *Gor. Dw.* 550. Na świecie nie wszystko iednym strychem idzie, ani fortuna na iednym mieyscu przebywa. *Gor. Dz.* 84. Ostatnia to, kiedy kto chce tymże strychem iak i drugi iść. *Gor. Dw.* 103. Eurypides więcey oratorſkim strychem pisze, niż Sofokles. *Mącz.* Względem zachowania, którymby obyczaiem a strychem miałby się młodzieniec mieć przeciwko ludziom. *Glicz. Wych. N.* 5. Tym obyczaiem a strychem ten młodzieniec z ciężkością się do ludzi uda. *ib. K 6 b.* *Brow. roż. pr.* Izraelczykowie przyszli z błędów niewielkich do zabobonów grubych; też tymże strychem wszyſtkie zabobony wszczęły się i rozmnożyły. *Gil. Kaz. A a 6 b.* – §. 2) Strych, stréchа, strzécha, *gu. v.* – §. 3) Stary strych, (*Gen.* strycha), dziad, zgrzyb, zgrzybiały, ein alter Knaſter, Knaſterbart. Blaskiem nikczemnéy omamieni pychy Wydaią (rodzice) sam kwiat wieku za stomienі pychy Wydaią (rodzice) sam kwiat wieku za stołetnie strychy. *Nar. Dz.* 3, 80, *Zab.* 4, 58 *Nar.* Czy ia to iuż mam minę strycha, stárey baby, Żeby mnie nie uściskać? *Zabł. Amf.* 37. Żebrak, strych ubogi, *rogator. Mącz.* Póydź do naynędznieyszych stryszków, przy kościele albo w śpitalach żebrzących, izali którego z nich Pan Bóg opuszcza? *Hrbſt. Nauk. E 7 b*, *Zebr. Ow.* 48.

– §. 4) Strychy, w górnictwie, drewna nakształt półkiężyca koło miechu ogniowego, die Stricke, Hölzer im halben Monde am Blasbalge. *Tr.* *STRYCHA, – y, ż., n. p. Strycha garbarska, *glutinum. Urs. Gr.* 188, Leim, Gärberleim. STRYCHARZ, – a, *m.*, który strychulcem korce równa, der Kornſtreicher, Scheffelſtreicher. *Tr.* STRYCHARSKI, – a, – ie, od strycharza, Ziegelſtreicher, n. p. Strycharskie rzemiosło, *s* STRYCHARSTWO, – a, *n.*, das Ziegelſtreichen, Ziegelbrennen. STRYCHARZ, – a, *m.*, cegielnik, der Ziegelſtreicher. Z dobrze przysposobioney gliny robią strycharze cegłę. *Kluk Kop.* 1, 302. STRYCHNAĆ, – nę, *m.*, n. p. strychnatem szaszywać u krawca, wskroś ściągiem przeszywać gęsto, iak iest szew w rękawach. *Mag. Mscr.*, die Streichnath bey den Schneidern. STRYCHOWAĆ, – ał, – nie, *czyn. konfyn.*, Strychnąć *idntl.*, *Ger.* ſtreichen; *Sor.* 2. ſchtrichowaſch; *Crn.* shtriham; *Angl.* ſtrike, *Suec.* ſtryka, *Ital.* striccare, strisciare, cf. *Lat.* stringere); strychulcem miarę zrównać, mit dem Streichholze ſtreichen, abſtreichen, z B. den Scheffel. Ten co przedaie, sam mierzyć i strychować ma. *Gosl. Gor.* 77. Niedobra miara, którą ci strychował ten szalbierz. *Birk. Ex. G.* 2. – §. *fig. tr.* Pomona sierpem krzywym częścią wilków szczyna, i rózgi strychuie ledaiako rozlazłe. *Zebr. Ow.* 367, zrównywa). – §. Strychować sukno, cenę mu naznaczać, taxować, das Tuch ſtreichen, tariren. Strychowanie sukien cudzoziemskich na iarmarkach głównych przez wojewodzy urząd nie ma bywać; bo to się tylko do ziemskich sukień referuie; a strychowanie ziemskich sukień, także szacunek innych rzeczy przez urząd, pierwszego dnia iarmarkowego sprawion być ma, tak żeby drugiego wolno kupcom przedawać. *Vol. Leg.* 2, 1242 *Zyg. III.* – §. Strychować nieprzyiaciela z armat, beſtreichen, beſchießen, z boku rasić, von der Seite anſtreifen. Działobitnie strychuiące, *batteries d'enfilade. Juk. Art.* 1, 369. Nasi czaili się w dołach z rusznicami, zkąd z boków przebiegaiące Turki strychowali. *Nar. Chod.* 2, 411, *Lub. Roz.* 557. Tak ich strychowali miernie, że znaczną w nich zrobili dziurę *Jabł. Buk S* 4. Dobrze z armat strychował i pal! *Jabł. Buk. l. b.* Kula, chociażby tylko strychnęła po głowie, może być wielkiego niebezpieczeństwa przyczyną. *Perz. Cyr.* 2, 14, (cf. konfyn). Wenn die Kugel nur beym Kopfe vorbey ſtreift. Obóz stawia na górze, ztąd mu się godzi strychować wszystkiego pola. *Bard. Luk.* 2, 56, von dem Berge kann er alle Felder beſtreichen. Okiem ziemię strychuie *Bard. Luk.* 92, mit den Augen durchſtreichen. Bodzy się pogląda nie zdarzy na Emat i strychować pol klęską okrytych. *Bard. Luk.* 128. Chciwy zwycięzca strychuie dzieciny oczami Jliackie. *Bard. Tr.* 182. – Strychować przebiegać, prześledzać, durchſtreichen, durchſtreifen eine Gegend. Dobry popędzca, strychuie wszystkie mieysca, żadnego krza nie miiaiąc. *Ostr. Myśl.* 30. Czasem nad nurtem siędzie, czasem lasu ciemnego gęstwinę strychuie. *Bard. Tr.* 144. – *Similit.* Rybak po wodzie wędą strychuie, rychło co poima. *Bard. Tr.* 9, i tu i owdzie wędą zawadza, er ſtreift mit der Angel auf dem Waſſer herum. – §. Strychować, kreski czyli liniyki porobić, ſtricheln, Striche machen. Rysuiąc rów, ieśli wodą iest napełniony, strychuie się, ieśli zaś suchy, to punktuie się. *Lesk.* 53. – §. Strychować żagle, spuszczać żagle, opuszczać, die Segel ſtreichen. *Tr.*, *Mag. Mscr.* Gdy wicher abo szarga, strychować potrzeba, t. i. żagiel spuścić. *Haur Ek.* 174.

STRYCHOWNICA, – y, ż., śrzódwaga *qu. v.* STRYCHOWNOŚĆ, – ści, ż., z STRYCHOWNE, horyzontalne, poziome położenie, die Horizontallage. *Tr.* W sztandarach stercżących nad strychowne czuby, Znać było malowidła różne pełne chluby. *Przyb. Milt.* 178. – §. strychowność, *ob.* Doniosłość. STRYCHOWY, – e, – e, pod strych, wedle strychu, mit dem Streichholze abgeſtrichen, geſtrichen. Wymierzeni korców strychowych. *Vol. Leg.* 3, 200. STRYCHULEC, – lca, *m.*, *Sor.* t. jtrechowez; *Crn.* shtrihâvnek; *Vd* shtrihalu, shtrihaunik, gladkuvalu; *Cro.* strihomer, zgrinyách; *Rg.* ravnillo; *Bs.* sghrrinaç, kojim se sgitto sghrrigannje, kad se mirri (cf. zgarnywać); *Rs.* гребло, гребокъ (cf. grzebło); deszczka lub wałek, któremi zboże strychuią mierząc, aby miara równa była z brzegami, a nic nie było nad strych. *Dudz.* 59, das Streichholz, das Getreidemaß glatt zu ſtreichen. – *fig. poët.* Nikt pod strychulcem śmierci głowy nie podniesie. *Pot. Arg.* 600, śmierć wszystkich równa). – §. 2) Ściany na wsi robią z blochów, z strychulców i z słomy w glinie walaney i między strychulcami mocno ubitaney i przeplatanéy. *Switk. Bud.* 66, Streichpflöcke in den Leimwänden der Bauernhäuſer.

STRYCZEK, – czka, *m.*, powrozek niegruby, ale krzepki i mocny, z *Niem.* der Strick; ein dünner, aber feſter Strick, *Sr.* t. jtrél, ſtryk, jtrécit, powreſtwo, (jtretownik, z powroznik); *Sr.* 2. ſchtrick; *Vd.* strik, shtrishek, shtrishei, splotenizhiza, vesilse, konopes; *Cro.* stranga, veru; *Rg.* trak; *Rs.* трак, тracjac; *Rs.* верёвка, верёвочка, верёвица. Na złodzieiów u nas sąd surowy; zaraz stryczek na szyię, i na szubienicę. *Boh. Kom.* 2, 212. W Turczech stryczkiem duszą. *Boh Kom.* 4, 263. Te figle stryczkiem pachną. *Teatr* 8, 110, szubienicą, ſie riechen nach dem Galgen. Uciekaiąc w stryczki wpadł oprawców nocnych. *Hor. sat.* 15, w pęta, w sidła, Schlingen. Wszystkich do stryczków napędzą ogołem, szczęśliwy kto się z obroży umyka. *Jabł. Buk. Q.* STRYCZKOWATY, – a, – e, – o, *adv.*, iak stryczek, wie ein Strick, ſtrickartig, *Rs.* веревчатый. STRYCZKOWY, – a, – e, od stryczka, Stricks, *Rs.* верёвочный, верёвочный.

*STRYCZNY, *ob.* Stryiecsny.

STRYFIASTY, *ob.* Stefiasty.

STRYI, STRYY, – yia, *m.*, *STRYK, – a, *m.*; – STRYIASZEK, – szka, *m.*, *blande*; – *Bh.* ſtrýc, ſtrýpcel, ſtrýpciček; (*Bh.* ſtrýcowcowe stryiecsny brat; *Slo.* ſtrik, ſtriček, ſtric, oteew brater; *Sr.* 1. ſtrét, nanowé bratr; cf. wuy); *Crn.* stris, *patruus*, ezh, *frater patris mei*; *Vd.* striz, strizei, ozhen brat, (*Vd.* striz, strizhis, strinis, strizou sin, bratrov sin ali h'zhi, ozhiniga brata diete; *Cro.* strinz, sztricz; *Dl.* dundo; *Bs.* dundo, stric; *Rg.* strija, dundo; *Slo.* stric; *Rs.* стрый; *Ec.* дядя (cf. *Gr.* θεῖος, cf. dziad); oyrowy brat. *Chel.* 76, des Vaters Bruder, der väterliche Oheim, Vetter, (*diſting.* Wuy, Wuiaszek). Stary stryi, mego dziada brat; starszy stryi abo przestryiec, *Boh.* prastrýc); mego pradziada brat. *Sax. Perz.* 125. Stryiaszku! *Boh. Kom.* 2, 376, lieber Onkel. Rzekł *stryk Saulowy do niego; gdzieżeś ty chodził? z *Leop.* 1 *Reg.* 10, 13, stryi, 3 *Leop.*).

3 *Leop.*). – §. Stryia się bać, strofowania się wystrzegać; bo ciężsi są napominacze stryiowie, niżeli oycowie: ztąd przypowieść: nie bądź mi stryiem, nie napominay mnie, nie łay, nie grom, iak stryiowie zwykli. *Petr. Hor.* 2, *G* 6, nie stryiay. *Zab.* 9, 62 *Jżyck.* – §. Kiedy wiatr wieie, stryiem go sis wita. *Klon. Fl.* 4 8, den günstigen Wind nennt der Bootsknecht: Herr Vetter! STRYIASZKOWY, – a, – e, od stryiaszka, Vetters-. STRYIECZNY, *STRYCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Bh.* strejčenec; *Vd.* strizhen, strishishni; *Sr.* 1. bratrówski; *Ec.* cenec; *Vd.* strizhen, strishishni; *Sr.* 1. bratrowski; *Ec.* стрыечный, двоюродный. Julian był *stryczny brat Konstancyusza. *Biel. hst.* 157, *Bs.* brattuced. Stryieczni bracia albo siostry, które się rodzą od dwóch braci. *Sax. Porz.* 125, Brudersklinder, Geschwisterkinder von der väterlichen Seite, Vettern; *Slo.* strični bratr, dwoch bratrow sini. Stryieczno-stryieczny brat, *Steb.* 77, przestryyca mosini. Stryieczno-stryieczny brat, *Steb.* 77, przestryyca mosini. Stryieczny syn, *Bh.* strejčenec; *Vd.* striz, strigo syn). Stryieczny syn, *Bh.* strejčenec; *Vd.* striz, strigo syn); *Cro.* zhiz, ozhinige brata dete, bratrov sin, strizou sin; *Cro.* ztrichich, sztrichich, strinish; *Sla.* stricsich, Vatersbrudersohn. Stryieczna córka, *Cro.* strichichna, *Sla.* stricsichna, Vatersbruderstochter; (*Vd.* strishnost, strianja, stryieczność). STRYIENKA, – i, *f.*, STRYINA, STRYYNA, – y, *f.*, siostra oyca, meines Vaters Schwester; żona stryia, meines Vaterbruders Frau; *Slo.* strina, stričkowa manjelka; *Sr.* 1. trékowa, *adj.* trékowski *amitinus*; *Cro.* sztrina *patris soror*, *uxor patrui*; *Vd.* strizinja, strishka; *Rg.* strina; *Bs.* strina, stricena zgena; *Sla.* strina; *Rs.* стрыйка. Ktoby spał z stryiną swoią, i odkryłby sromotę stryia swego. *Bud. Levit.* 20, 20. STRYIOWSKI, – a, – ie, *patruelis*. *Cn. Th.* 1078, Oheims-, Vatersbruders; n. p. Stryiowskie cnoty. *Tr.*

STRYKNĄĆ, *ob.* Strzyknąć.

*STRYNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

*STRYSZ, – u, *m.*, lód na rzece gęsto zatkany. *Ryd.*, *Kozik.*, *ob.* Sryss, srzeź, dicht gehende Eisschollen auf einem Flusse, die sich stopfen; der Eisgang.

STRYSZEK, – szka, *m.*, *dem. nom.* Strych. – §. dziadek, orzecholom, der Nußknacker.

STRYY, *ob.* Stryi.

STRZAŁ, – u, *m.*, wystrzał, strzelenie, der Schuß. Strzał, wystrzelenie z iakiekolwiek strzelby. *Jak. Art.* 3, 317. Jednym strzeleniem raniony, drugi ieszcze strzał do siebie wymierzony widział. *Gaz. Nar.* 1, 256. STRZAŁA, – y, *f.*, STRZAŁKA, STRZAŁECZKA, – i, *f.*, *dem.*, *Bh.* střela, střelka; *Slo.* střela, Sstp, (*Slo.* střela *fulmen*, *Ger.* Donnerstrahl, Blitzstrahl); *Sr.* 1. schipa, tlok, twok; *Crn.* strela, (1. *fulmen*, 2. *sagitta*); *Crn.* pshiza; *Vd.* strela, strelza, strella, streile, pshiza, sulza, (*Vd.* grumski strel, grumska strela, = piorun); *Cro.* sztréla, (*Cro.* strela, = piorun, *ob.* trzaskawica); *Bs.* strila; *Rg.* strjéla, strjelizza; *Rs.* стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка; (*Eccl.* громовая стрѣла, перунъ); Rotter strala, *Anglos.* strael, *Suec.* strala, *Ital.* strala, *Dl.* strilla, *obsol. Germ.* der Strahl, = der Pfeil); pocisk do kuszy, do łuku, der Pfeil zum Schießen. Strzały żelazne, *ob.* Grot. Strzała przyłomna, bez grotu, *ob.* Wereszka; *ob.* Brzechwa. – Strzałą poległ mierno ugodzony. *Lib. Hor.* 67. Kupidynek w iedney rączce trzyma łuczek, w drugiey dwie strzałeczki drobne. *Pot. Arg.* 464, *Sim. Siel.* 22. Strzałki i pochodniczka, Kupidyna sprzęty. *Mon.* 76, 2. Dwie *strzele (*Dual.*) *Pot. Pocz.* 475. Poleciał iak strzała. *Teatr* 18, 155, cf. lotem, ptakiem, piorunem; cf. *Rg.* strjelovit *velox*, strelovitôs *velocitas*). Strzała pierzasta, *ob.* Pierzasty, cf. birkut). Ś. Michał pokazał się nad woyskiem, piorunistą strzałą goniący Chmielnickiego. *Chmiel.* 1, 217. Strzała procna, spora, *sestrosphendone*. *Cn. Th.* 1078, Schleuderpfeil. Procne strzały, *Zab.* 6, 155 *Min.* Strzały przyprawne dla strzelania z łuku i z laski prostéy dla zapalenia iakiego mieysca nieprzyiacielskiego. *Aqu. Macr.*, Brandpfeile. – *fig. poet.* I cierń sam mały prostuie w niebo swe strzały. *Dar. lot.* 12, swe kolce, seine Stacheln. – §. Strzała na niebie. *J. Kch. Dz.* 12, ein gewisses Sternbild. – §. *Math.* Strzała w cyrkule, liniia między cięciwą a między lunety wysokością. *Sol. G.* 7, der Pfeil, ein Theil von dem halben Durchmesser eines Cirkels. – §. Strzałka magnesowa, igła magnesem natarta. *Sol. G.* 1, die Magnetnadel; *Rs.* стрѣлка, n. p. минутная стрѣлка index zegarowy. – §. Strzałka, plama na skórze, na sierci na kształt strzałki, gwiazdeczka, ein Strahl, ein Stern, ein Flecken von anderer Farbe auf der Haut, auf dem Felle. Syn móy strzałkę ma na lewéy paszo. *Kniaź. P.* 2, 230. Strzałka biała na łbie końskim. *Tr.* – §. Strzałka, środnia część kopyta końskiego, strzelica, der mittlere Theil des Hufes eines Pferdes, der Strahl, die Gabel. Apertura nayczęściey w pęcinie przypada, gdy się koń tratuie, albo też w strzelicy. *Hipp.* 132. Skarży się koń wilkowi: w strzałce mam wrzód spory. *Jak. B.* 211. – §. *Botan.* Strzałka, *sagittaria*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 58, das Pfeilkraut; wodna strzała, uszyca. *Syr.* 775. – Strzały, strzali iad, nocny cień, psinki, *Dorycnion*, ziele tak rzeczone, iż strzały sokiem iego napuszczano. *Syr.* 1374, eine Art Nachtschatten; *Ross.* стрѣлá bobrek trójlistny. STRZALISTE, STRZAŁOWE spoienie, szew strzalisty, *sutura sagittalis*, spaia kości przodku głowy. *Perz. Cyr.* 1, 27, *et* 29, *Krup.* 3, 110, die Pfeilnaht in der Hirnschale. STRZAŁOWY, – a, – e, do strzał należący, *Sor.* 1. twokowé; *Rg.* strjeelni; *Cro.* sztrélni; Pfeils-. Strzałowa trzcina. *Cn. Th.* 1078. STRZAŁKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, na kształt strzałki, wie ein kleiner Pfeil gestaltet. Kukułka ięzyk ma strzałkowaty. *Zool.* 263. Liście strzałkowate, *sagittatum*: trójkątne, z wycięciem przy osadzie węglastym. *Botan.* 55. **STRZAŁOCHYBKA bogini, *dea pharetrata*. *Gwag.* 617, strzelczyna, *Diana*. – **STRZAŁONOŚNY, *sagittifer*. *Cn. Th.* 1078, pfeiltragend; *Rg.* strjelonosni, strjelonossaz; *Cro.* sztrelonôszecx.

Pochodz. *strzelać*, *strzelić*, *strzelec*, *strzelczy*, *strzelba*, *strzelecki*, *strzelnica*; *dostrzelić*, *nastrzelić*; *ostrzelić się*, *odstrzelić*, *postrzelić*, *postrzał*; *przestrzelić*; *rozstrzelić*, *ustrzelić*, *wystrzelić*, *zastrzelić*, *zastrzał*.

STRZASKAWICA, *ob.* Trzaskawica. STRASKIEM, *ob.* z Strzaskiem. STRZASNĄĆ *cz. idntl.*, Strzaskać *ndk.*, *Bh.* zstrostotati; zgromotnąć, z trzaskiem rozbić, zerschmettern, zertrümmern. Uchodząc nazad działka swoie porzucili, nasypawszy w nie pełno prochu dla strzaskania. *Gwag.* 154. Łeb mu na kawałki strzaskam. *Teatr* 9, 155. I dyamentowy zapor strzaska pocisk piorunowy. *Zab.* 15, 297. = §. *tr. fig.* Zginęliśmy, i ieśli nas nie wesprze łu-

ſka Twa, możny królu, wszelka nadzieia się ſtrzaſka. *Min. Ryt.* 2, 270, pęknie, rozbiie się, zniknie, alle Hoffnung ſcheitert. Otarganego żwawość lwa musi się ſtrzaſkać. *Zab.* 8, 398 *Kor.*, musi ulędz.

STRZĄSNĄĆ, STRZESNĄĆ, ſtrząſł, *F.* ſtrząśnie *czyn. idntl.*, ſtrząsać, ſtrzęsać *ndk.*, trząsaniem zrzucić, herunter ſchütteln, abſchütteln, *pr. et fig.*; *Boh.* ſtřáſti, ſtřeſi, ſtřáſti; *Vd.* ſtreſti, poſtreſti; *Rs.* ſtreſti; *Dl.* ſtreſati; *Ec.* compraśno; *Rs.* стрясти, стрясать, стряхнуть, стряхивать. Po ſtrząſłych owocach następuią świeże. *Przyb. Ab.* 59. Łakoma śmierć owoc niedoyźrzały ſtrzęſła: *Groch. W.* 401. Złoż włosienicę, ſtrząśniy popioł z głowy. *Miaſk. ryt.* 2, 58. Przez ten oręż ſtrząsnąłem narody, i wytraciłem króleſtwa; ſtrząsnąłem przez niego konia i ieźdca. *Bud. Jer.* 51, 21. Ruszono niektórych wsi gromady do ſtrzęsienia lasów, w ktorych się hultaie kryli. *Gaz. Nar.* 1, 239, do prześladzenia, ausſorſchen, durchſuchen. – §. *cum Inſtrum.* Wół, gdy się zapali, będzie chrapał, sapał, rogami ſtrzęsał. *Wer. Rgl.* 125, będzie rogami miotał, ciſkał, rzucał.

*STRZĘBEK, *ob.* Strzępek. *STRZEC, *strzeć, *ob.* Zetrzeć.

STRZEC, Strzedz, ſtrzegł, ſtrzeże, ſtrzegę *cz. ndk.*, *Boh.* ſtřici, ſtřihl, ſtřehu; *Bh.* ſſetřiti nććebo, hljdati, dobljdari ſe (cf. glądać, doglądać); *Slo.* oſtřihám; *Sr.* 1. ſwarnowacj, wobwarnuwu (cf. warować, obwarować); *Vd.* ſtrezh, ſtregl, ſtreshem, variti; varjem, varuvati (cf. warować), obarovat, obranit, vanzhati, povanzhati, savahtat, (*Vd.* ſtrezhi, ſtrieshem, ſtrieshem, z posługiwać, usługiwać, *Vd.* ſtreshba, obſtreshba, z czekanie, oczekiwanie; *Vd.* ſtrezhi, z oczekiwać; *Crn.* ſtrężhi, ſtrężhem *miniſtrare*); *Cro.* aztrasim; *Hg.* ſtrásálok; *Rs.* стеречь, степеру, берéчь, сберечь, зберегать, берегу́, сберечь, сберегать (cf brzeg); *Ec.* cuperu, onacaю (cf. opatrzeć), брещи, брегу, блюсти, блюду); *cf. Gr.* τηρέω, τηρεω. – Strzec na ſtrażnicy ſtoiąc, ſtraż trzymać. *Cn. Th.* 2078, wachen, Wache halten. Stróż, który ſtrzegł w więzieniu Pawła S.... *Sal.* 6, 166. der ihn bewachte. Miaſto odźwiernych, drzwi ſtrzegą dłużnicy. *Groch. W.* 565, leżą przede drzwiami ſtrzegąc, ſie halten Wache vor der Thüre, hüthen die Thüre. Strzec czego, kogo, z pilnować, oko mieć, żeby co nie zginęło etc., bewachen, hüthen. Strzegący czego, *Rs.* наблюдатель. Koni pańſkich, iak oka w głowie ſtrzegę. *Teatr* 19 *b*, 31. Na nic więcéy się nie zdam, iak tylko ſtrzec twoich owieczek. *Teatr* 51 *c*, 47. Strzec ią pilniéy, niż oka mego, byłem winien. *P. Kch. Orl.* 1, 220. Cnoty, prawdy, ſtrzeż pilnie, iako oka w głowie. *Rey Zw.* 25 *b*. Strzec niewiaſty, nalewać w piaſty. *Rys. Ad.* 63, daremna praca). Nie mnieysza ieſt chwała nabytych rzeczy ſtrzec, iako i nabywać. *Petr. Ek.* 77, zachowywać, konſerwować, erhalten, bewahren. Jakem zebrał tysiączek, powiedziałem sobie, ſtrzeż-no ty tyle dobrze pierwszego, a i drugi do niego przyydzie. *Kras. Pod.* 2, 144. Złym ſtrzeżeniem, złodziéw kraść uczą. *Pot. Syl.* 397. cf. okazya robi złodzieia). – Strzéc od czego, zachowywać od czego, vor etwas bewahren, hüthen, verwahren, in Acht nehmen. Niech bóg ſtrzeże oyczyznę od takich obrońcow praw iéy. *Gaz. Nar.* 2, 272. Napomniał Apollo Filippa, aby zdrowia swego ſtrzegł od wozu poczwornego. *Warg. Wal.* 28. – *Omiſſo* od czego, *subaudiendo* od niebezpieczeńſtwa, szkody, zguby etc. Pijanego a dziecięcia bóg ſtrzeże. *Rys. Ad.* 54, broni, beſchützen. Dziwnie bóg ſtrzeże niewinnego. *Rys. Ad.* 9. Strzeżonego bóg ſtrzeże. *Sax. Art.* 59, *Pot. Arg.* 505, chcącego zginąć, nikt nie ustrzeże; Kto się sam zginąć napiera, darmo ſtróż przed nim zawiera). Ust swych kto ſtrzeże, ſtrzeże duszy swoiéy. *Brat. G. b.* Boię się, że są poimani; albo czego ſtrzeż boże, pozabiiani. *P. Kch. Orl.* 1, 84, uchoway boże! Gott behüte! Gott bewahre! da ſey Gott für! das wolle Gott nicht! Nierównie lepiéy łaſkawość, niżeli oręż ſtrzeże panowania. *Off. Sen.* 44. – §. Strzéc się czego, kogo, z chronić się, wyſtrzegać się, ſich hüten, ſich verſehen, ſich in Acht nehmen; *Boh.* ſtřehu, ſtřehnauti ſe, hledćt ſe; *Vd.* ogibatiſe, opuſtiti, ogibatiſe, vgenitiſe, ſe ogniti, ſe vogibati, ogibatiſe, ogenitiſe; *Cro.* chuvatisze, habatisze; *Sla.* pazitiſe; *Rs.* хранимься, внимать отв кого, опасаться, оберéчься, оберегаться, обéгать чего, блюстися; *Ec.* брегуси, отрестися, отребáться, отгребаться, ошмрегаться, ошмрегаться. Kto się czego, choć pilno ſtrzeże, przedsię nie zawsze się uſtrzeże. *Cn. Ad.* 395. Lepiéy się człowiek sam ſtrzeże, niżli się go ludzie ſtrzegą. *Rys. Ad.* 35. każdy się nie swego wiatru ſtrzeże. *Sk. Kaz.* 69. Kto się zawsze ſtrzeże, ten bezpieczno chodzi. *Bud. Ap.* 61. Bezecnych ludzi ſtrzéc się iak ognia. *Exop.* 24. Z niewſtydliwemi ſtrzegła się obcowania, zawsze gorzéy niżli psa, niżli węża. *Teatr* 42 *d*, *B.* Strzegą się ich, iak moreweý zarazy. *Mon.* 64, 19. Niech chłopiec słucha prawdy, niech czasem się obawia, a zawsze się ſtrzeże. *Pilch. Sen. Gn.* 226. – *§. Szczęśliwi ci, co inszych ſtrzegą się przygodą. *Wer. Pob. C* 4 *b*, *ob.* kaiać się czym, przykład, przeſtrogę, sobie z czego wziąć, ſich eine Warnung, eine Lehre woraus nehmen, ſich daran ſpiegeln. Weyrzyy na insze państwa, a karz się ich szkodą. Szczęśliwy, co się ſtrzeże inszego przygodą. *Stryik. Tur. E* 3. – §. Strzéc czego, z dopilnować czego, dochowywać; przyſtrzegać, na oku mieć, in Augen haben, in Acht nehmen, beobachten. I w mowie i w milczeniu zawsze ſtrzeż pomiaru. *Min. Ryt.* 4, 174. Jeśli długo myślisz być szczęśliwy, Strzeż tylko uciech niewinnéy natury. *Zab.* 15, 406 *Zabł.* Przodkowie nasi, co sławy ſtrzegali, Dla Rzeczypospolitéy i gardła dawali. *Rey Zw.* 246 *b*, pilnowali, szukali, pragnęli). Więcey ſtrzegą powagi, okazałéy mowy, Niżli coby przyniosło nam pożytek zdrowy. *Biel. S. N.* 3. Serce zdrady nieumieiętne, słowa ſtrzeżę. *Gor. Sen.* 165, dotrzymuie, ſein Wort halten. – §. Strzéc na kogo, pilnować na kogo, zasadzać się na kogo, auf einen paſſen, lauern, auf ihn halten. *Inſidiari*, czuhać, ſtrzéc na kogo. *Mącz.* Smierć na cię ſtrzeże. *Groch. W.* 527. Wszyscy na krew' *ſtrzegają, mąż na śmierć brata swego czuha. *Leop. Mich.* 7, 2. Pochlebcy przewrotnością chytrą swą na to ſtrzegą, ku czemu się przyrodzenie Pańſkie naywięcéy ściąga. *Kosz. Lor.* 40, tego pilnuią.

Pochodz. *Stróż*, *stróża*, *stróżować*; *straż*, *strażnica*, *strażnik*, *strażniczy*, *strażnikowſtwo*; *ostróżny*, *ostróżność*, *ostrzegać*, *postrzéc*, *postrzegać*, *postrzéżca*, *przestrzéc*, *przestrzegać*, *przestrzegacz*, *przestroga*; *podstrzegać*, *podstrzegacz*; *przystrzegacz*; *ustrzegać*, *ustrzéc*; *wystrzegać*, *zaſtrzegać*.

STRZECHA, STRECHA, -y, ż., STRYCH, -u, m.,

Bh. ſtrecha; *Sor.* 1. cilecha, tiecha, trćw; *Sor.* 2. tſcheha; *Crn.* ſtrẹha, ſtreiha; *Vd.* ſtreha, ſtrehiza, (*Vd.* ſtrieshenza, z deszczowa woda); *Cro.* sztroha *protectum*, sztroszina *ſtillicidium*, *Dl.* sztroha, *Rg.* ſtrẹha, *Be.* ſtrehha, pokrov od kuchije; *Sla.* ſtriha; *Rs.* спрѣха; w innych dyalektach znaczy dach w ogólności; w Polſkim zaś dziś dach słomiany; poszycie na chłopſkim domu, *Germ.* das Strohdach, ein ſchlechtes Dach, wie auf einem Bauernhauſe; dawniey w czasach mniey przekwintnych za każdy dach wzięte, ſonſt jedes Dach überhaupt. Przodkowie W. K. Mości nie pod ſtrzechą leżąc, ale w polu się potykaiąc, budowali-ć tak wielkie państwo. *Jan. Oksz. L 3 b.* Buduie-li kto co ku szkodzie sąsiada swego, iako gdyby mu ſtrzechę albo abdach na iego dworzec wpuścić chciał, ... *Szczerb. Sax.* 36. Wiatr gwiżdże, dmucha, nawalnie z domow zrywa ſtrzechy. *Jak. B.* 157. Nieladuo dom pod zgrzebłą nowy stoi ſtrzechą. *Pot. Jow.* 17. Ptak siedząc na ſtrzesze. *Zab.* 11, 3 *Koff* — §. Strzecha, mieysce pod ſtrychem, poddasze, der Ort unter dem Dache, der Boden, der Söller; *Sr.* 2. pſchetſch, zurla; (*Sr.* 1. podtieſchné poddaszny); *Vd.* nahise, (*Vd.* podſtrehina, podſtrehjo, podſtrehnik, z wiązanie); *Crn.* svisle; *Rs.* застрѣха, подволока, надвязбица, чердакъ, чардакъ, чердачекъ. Pomogłem Bartłomiemowi złożyć furę siana pod ſtrych. *Teatr* 24 *c*, 21, auf den Heuboden. Jako lis na kury pod ſtrzechą się tai. *Rey Wiz.* 139 *b*. Ptak pod ſtrzechą się kryie. *Zab.* 13, 156. Letki iak wróbel w ſtrzesze. *Teatr* 32 *b*, 101. Mieszka pod ſtrychem *Teatr* 18, 26, unter dem Dache, auf dem Boden, in einem Dachſtübchen wohnen; cf. *Vd.* podſtrehuvati, pod ſtreho vseti, z do domu swego przyiąć, ſtanowić u siebie, gościć u siebie; cf. *Slo.* ſtreſſe ſa pritiſknut *sub aliena umbra latitare*). Fortuna mię z gmachu w ciasny ſtrych przeniosła. *Teatr* 13 *b*, 96, w ciasne podle pomieszkanie). Przed miłością, i ſtrych nas nie schroni *Teatr* 43 *b*, 11, chałupa, chata, eine Hütte. Nikt pod ſtrzechą nie nabył doświadczenia. *Off. Il.* 2, doma siedząc, za piecem, legartuiąc, cf. domator). — §. Kazała im wiązpić na wyższy ſtrych domu swego. 1 *Leop. Joz.* 2, na wyższe piętro; cf. *Ger.* Stich. Abl g.

STRZEGĘ, *ob.* Strzéc. STRZEKAĆ, *ob.* Strzykać.

STRZELAĆ cz. *kontyn.*, Strzelić *ndk.*, *Bh.* ſtreliti, ſtrjeleti, ſtrẹliwati; *Sr.* 1. tjelam; *Sr.* 2. ſcjeliſch, ſcielaſch; *Crn.* ſtrẹlam, ſtreilati; *Vd.* ſtrielati, ſtreliti, ſtreilat, ſtriellat, ognjati, ognjuvati (*ob.* ognia dawać); *Cro.* ztrélati, sztrélyam, sztrelíti, puskhati (cf. puszka, cf. puścić, cf. puskać); *Sla.* pucati; *Rag* ſtrjẹliti, ſtrjẹgljati, ſtriẹglivati; *Be.* ſtrilati, ſtrigljati; *Rs.* спрѣливать, -спрѣлять; (*Etym.* ſtrzała); z łuku, z działa, z ſtrzelby pocisk wyrzucać, ſchießen, abſchießen, losſchießen, abbrücken, feuern, abfeuern. Kiedy żołnierz każdy osobno ſtrzela, nazywa się to ogniem sztachetowym. *Jak. Art.* 2, 456. Chłop ſtrzela, a Pan Bóg kulę nosi. *Zegl. Ad.* 28, *Jabł. Buk. R* 2 *b*. Z armat pospolicie ſtrzela się albo kulmi, albo kartaczami. *Jak. Art.* 1, 244, z armat biią kulmi, aus Kanonen wird geſchoſſen, gefeuert; oder: ſchießt man, feuert man mit ... W Krakowie rzemieślnicy kurka ſtrzelali przed miastem, gdy .... *Biel. Sw.* 246, *ob.* kurek, nach dem Vogel ſchießen. Strzelanie do kurka, das Vogelſchießen. Mówić bez myśli, iest to ſtrzelać bez ładunku. *Zab.* 14, 54 *Nagl.* Bąki ſtrzelać, *ob.* Bąk; *Rs.* кубарить. Pilnie do szkoły chodźcie, nie ſtrzelaiąc bąków po ulicy. *Dambr.* 372. Lepiey syna dać do szkoły, niżeliby miał po polach, ulicach, bąki ſtrzelać. *Glicz. Wych. A* 2 *b*, wałęsać się). — Jak ſtrzelił, prędko. *Cn. Ad.* 928; iak piorо opalił, lotem, piorunem, z trzaſkiem, iak z bicza, wie ein Blitz, ſchnell. — Jelenie ſtrzelaią bię przed psami. *Kluk Zw.* 1, 344, *Paſſive*, die Hirſche werden geſchoſſen vor. .. Strzelać się *recipr.*, poiedynkować się na ſtrzelbę, na kule, ſich mit einem herum ſchießen, auf den Schuß duelliren. Szlachcic o zelżywe słowo zaraz gotów ſtrzelać się. *Jez. Wyr.* Nie w Achillesie tak Homer nie chwali sławnie, Jako że się on dla Patrokla ſtrzela. *Chroſt. Fars.* 67. — Dzidą ſtrzelić. *Tward. Wł.* 8, cisnąć; den Wurfſpieß werfen. Wielka różnica, ieżeli jednym oszczepem ze wszyſtkiey mocy ſtrzelono, a drugi ladaiako wypadł z ręki. *Gor. Sen.* 60. — W obozie więcey ognia piekielnego, niż ſtrzelanego. *Bals. Sw.* 2, 433, więcey grzmienia, niż ſtrzelania, es wird im Lager mehr gepfändet, als geſchoſſen. — *Allegor. fig.* Modlitwami do nieba ſtrzelać. *Birk. Dom.* 107, cf. modlitwy ſtrzeliſte). Nazyanzen z puſtyni liſtami ſtrzelaiąc wiary bronił. *Sk. Dz.* 311. Tylekroć napięte nadzieie ſtrzeliły wiatrem próżnym. *Tward. Wł.* 134, pękły, ſeine Hoffnungen zerſtoben. Strzeliła skała ſtrumieniem. *Cn. Th.* 1078, wytryſnął ſtrumień z skały). Runął na wznak o ziemię, krew' ſtrzeli do góry, *cruor emicat alte. Zebr. Ow.* 82, bucha, ſtrömt empor. — Wre zemſta wszyſtkim w sercach, gniew im z oczu ſtrzela. *Dmoch. Jl.* 2, 8, wypryſkuie, wyziera, iſkry się, ſprüht aus den Augen. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciſka, Razi ludzi okropną światłością i trzaſkiem, Takim z ramion królewſkich miedź ſtrzelała błaſkiem. *ib.* 2, 12, odbiiała, Schimmer werfen, ſchimmern. — Złoto ſtrzelaiące, *aurum fulminans. Krumł.* 476, Knallgold, Platzgold, Praſſelgold. — *W Górnictwie*; kamień ſtrzelać, prochem rozsadzać. *Os. Zel.* 31, einen Stein mit Pulver ſprengen. Kamienie kruszcowe prochem rozsadzać, nasi górnicy zowią ſtrzelać rudę. *Os. Rud.* 40. — *Simil. neutr.* Ziemia rysami ſtrzela. *Zebr. Ow.* 35, *diſſilit*, pada się, rozsiada, pęka). — *aliter*; ſtrzelać do kogo, zaczepiać go, uwiiać się koło niego, ſich an einen machen, ihm beyzukommen ſuchen. Strzelali do Jezusa żydowie, ſtrzelali i poganie. *IV. Poſt.* IV. 47. — *Aliae figurae*; Strzelać oczyma, (cf. ſtrzyc oczami), *Bh.* čumim, ſelſugi; *Crn.* sijam; *Vd.* siati, okulsiati, pomeshkuvati; mit den Augen herum ſchießen, die Blicke herum fliegen laſſen. Nie będziesz u mnie, poki się dobrze szafować oczyma, i niemi nie ſtrzelać nauczysz. *Sk. Zyw.* 2, 395. Umie mléc ięzykiem, i ſtrzelać oczyma niefornie. *Przyb. Milt.* 368. Czego ty ſtrzelasz raz tu, drugi raz tam temi ślepiami? *Teatr* 55 *b*, 49 Pan porucznik ſtrzela oczkami na panią moię. *Teatr* 35 *b*, 33. Strzelay zapalczywie oczami. *Teatr* 56 *b*, 38. Strzelanie oczami, *Crn.* syalenſt. Strzelaiący oczami, *Crn.* syálu, sijalu. — *Similiter*; Po cóż całek marny na dal myślą ſtrzela? *Hor.* 1, 285 *Nar.*, *quid brevi fortes iaculamur aevo multa?*). Przecz w krótkim wieku po świecie ſtrzelamy. *Petr. Hor.* 2, *C* 2 *b*, *not.* „Włóczenie po świecie ſtrzelaniem zowie Horacy, dla prędkiey odmiany, dziś

ta; a iutro gdzie indziéy będzie". – Strzelać gdzie, *Verb. Med.*, bieżeć gdzie, czesać, wohin ſchießen, eilen, rennen, laufen; fliehen. Dalnida się porywa, nie utrzymana, ani uproszona, Jako sarneczka strzeli w las pierzchliwa. *Tward. Daf.* 58. Strzeli chyżkiem od podwoia. *Brud. Oft. A.* 6. – *De plantis*, strzelać, prędko wzgórę wyrastać, ſchnell empor ſchießen; cf. wzrost strzelisty). I drzewo młodociane buyniéy strzela w lesie. *Nar. Dz.* 1, 4. Tu pomiędzy wysokich kabłąków roztwory strzelają cienkie drzewka, derenki i świrki. *Zab.* 9, 370 *Eyff.* Ten kwiatek złotym szmelcem malowany, Dziś z pączka strzela, a iutro usycha. *Zab.* 9, 303 *Zabł.* – *Similiter*; Włosy, nie wiem, z iakiéy przyczyny strzelają w niebiosy? *Mon.* 70, 172, nagle się podnoszą, wzieżaią, ſie ſträuben ſich plötzlich empor. – Strzelenie, Strzelanie, *Subſt. Verbale*, das Schießen, das Geſchieße; *aliter* strzelanie, *ut* na strzelenie dwoie, troie, iedno, z łuku, z kuszy, z armaty, z rusznicy, iest co odemnie. *Cn. Th.* 1028, einen, zwey, drey Schuß weit, einen Büchſenſchuß, Kanonenſchuß, Bogenſchuß weit u. ſ. w.; *Ec.* стрѣлиѥ, расмоянїе мѣста сколько стрѣлъ ю доскочнымъ можно. Zstąpiwszy z drogi w lewą na iedno z łuku strzelenie, oglądaliśmy kudnią. *Warg. Radz.* 58. Ztamtąd na strzelenie z łuku iest drugi pagórek. *Pasz. Dz.* 30. Dziś w zad cofniemy na strzelanie z działa. *Jabł. Buk.* O 3 *b*, strzelbiszcze. STRZELBA, – y, *ż.*, *Bh.* ſtřelba; *Sr.* 1. tjelba; *Vd.* strelna pukshа, pushka, (*ob.* puszka, puszkarz), strelilu, strelashtvu; *Cro.* púſka; *Dl.* szamokress (cf. samostrzał); *Rs.* стрѣльба, pymьё (*ob.* oręż); narzędzie iakiekolwiek do strzelania, *ob.* fuzya, ruśnica, działo, armata i t. d., das Gewehr, Schießgewehr. Gończy pies napędza zwierze na strzelbę. *Zool.* 306, na strzelczą rękę). – *Plerumque*, strzelba *collective*, z strzelby, wszelkie gatunki strzeleckich broni, Geſchütz. Mała strzelba, rusznice i muszkiety; wielka, działa, armaty. *Arch.* 61. Strzelba polna rożni się od dział wielkich burzących. *ib.* 2, 15. Strzelbę rozsadziwszy, i iednę na kościele, a drugą z tamtą stronę rzéki rozrychtowawszy, mury tłuką, *bombardis diſtributis. Krom.* 457. Kościoł strzelbą oszańcowali. *Biel.* 132. Mury dobrze obwarowane i strzelbą ziemną i świerzchną. *Gwag.* 368. Zwieziono działa i inną strzelbę ku zbiianiu murów. *Baz. Sk.* 164. – §. Strzelba, z strzelanie z strzelby, bicie z dział, ogień strzelecki, das Schießen, Beſchießen, Feuern, Abfeuern. Częstą i gęstą strzelbę z zamku na miasto wypuszczać każe; *crebras globorum a bombardis iectiones. Krom.* 616, gęsty, tęgi ogień, er ließ aus der Burg ein tüchtiges Kanonenfeuer auf die Stadt machen. Z dział strzelba długo trwała. *Stryik. Henr. C.* Strzelba gęsta szła na oblężonych, aby ich z blanków mógł spędzić. *Biel.* 81. Wprzód strzelbą z daleka, Polacy z kusz, a Rusacy z łuków bitwę zwodzili. *Krom.* 274. Strzelba nastąpiła na Turki, iako grad gęsta. *Birk. Chod.* 34. Jakoby strzelbę gwałtowną z iak naywiększych dział wypuszczano. *Wex. Zap. A.* 4. STRZELBMISTRZ, – a, *m.*, puszkarz, co robi ręczną strzelbę. *Jak. Art.* 3, 318, *ib.* 315, der Büchſenmacher. STRZELBMISTRZOWSKIE naczynia. *Jak. Art.* 3, 237, pus karskie, Büchſenmacherwerkzeuge. *STRZELBISZCZE, – a, *n.*, strzelenie, dalekość doniosłości strzelania, der Schuß, die Schußweite. Oba woyska, gdy się, iako na dwoim strzelbiszczu z łuku nad rzékę ściągały ... *Stryik.* 345. STRZELBNY, – a, – e, od strzelby, Schießgewehr-s, Gewehrflinten-s; *Rs.* ружейный. Niedawnych wieków wynaleziony proch strzelbny. *Chmiel.* 1, 234, Schießpulver, strzelecki proch, strzelniczy. STRZELCZY, – a, – e; *Bh.* ſtřelčj; *Rs.* стрѣльный; od strzelania, Schuß-, Schieß-, Schützen-s. Wielki to na Moskwie strzelczy urząd, iako u Turków Janczar Aga; nigdy go Carowie nie powierzaią, ieno albo braciom, albo bardzo dufałym. *Zoł. Mscr.* 63, Oberſchützenamt. Amor, strzelczy ów pacholek. *Morszt.* 76, Schützenbube, kleiner Schütze. – Strzelcza ręka, z doniosłość pocisku, die Schußmäßigkeit, wenn etwas dem Schießenden ſchußmäßig oder ſchußgerecht ſteht, ſo daß es treffen kann. Bronili się nasi, strzegąc naywięcéy tego, aby nieprzyiacielom na strzelczą rękę nie przychodzili. *Biel.* 682. Krzyknął hetman na swoich, aby Tatarom strzelczą rękę odjęli. *Papr. W.* 2, 389. Nie wiedział, iż źle Kozakowi na strzelczą rękę przychodzić. *Papr. Gn.* 1164. STRZELCZYK, – a, *m.*, młody strzelec, czeladnik strzelecki, der Jägerburſche. Z strzelczyków i maszkalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teatr* 19 *b*, 6. STRZELCZYNA, – y, *ż.*, bawiąca się strzelaniem, *Rg.* strjégljaliza, die Schützinn, die ſich mit Schießen beſchäftigt. Strzelczyna Dyana. *Otw. Ow.* 197. STRZELEC, – lca, *m.*, *Bh.* ſtřelec; *Slo.* ſtrelec; *Sr.* 1. tjelcj; *Sr.* 2. ſchuża; *Crn.* strelz; *Vd.* strelz, streliz, strielavez; *Ba.* strigljaç, strilaç, metalaç; *Rg.* strjégljalaz, strjégljaz; *Cro.* sztrélecz, metalacz; *Ec.* стрѣлéць, стрѣлáльникъ; *Rs.* стрѣлецъ, стрѣлокъ; strzelający, strzelaniem się bawiący, der Schütze. Strzelec łuczny, der Bogenſchütze. Strzały nieprzyiacielskie wracały się na wstecz, i strzelce swoie biły i na głowę porażały. *Wys. Kat.* 98. Partus pewnieyszy strzelec, niż Gnoszyński. *Bard. Tr.* 443. Strzelec kulny z muszkietu. *Cn. Th.* 1078, *ob.* Puszkarz; der Büchſenſchütze. Strzelec na zwierzę, der Jäger, (*diſtg.* Myśliwiec). – Strzelec do posługi, der Büchſenſpanner; *Vd.* pukshen napenjar, napenjavez). Mamy łokaiów czterech, hayduków dwóch, łaufra, strzelca, paiuka. *Teatr* 26 *b*, 41. – §. Strzelec, znak niebieski iesienny, między Niedźwiedkiem i Koziorożcem. *Otw. Ow.* 57, *Zebr. Zw.* 25, *J. Kch. Dz.* 12, der Schütze am Himmel, ein Sternbild. – §. Strzelec, wąż, na ludzi się iak strzała rzucaiący. *Dudz.* 25, die Pfeilſchlange, die ſich wie ein Pfeil über einen herwirft, *iaculus*, ἀκοντίας, die Schießſchlange. Wąż, ktorego zowią strzelec, iakoby strzała skoczy z daleka na człowieka. *Eraz. Ięz. P.* 2. STRZELCOWA, – éy, *ż.*, żona strzelca, des Schützen Frau; *Sr.* 1. tjelcowa. STRZELECKI, – a, – ie, *Bh.* ſtřilecy, ſtřelecký; *Sr.* 1. tjelczowné; *Rs.* стрѣлецкій; od strzelców, Schützen-s. Jest w Krakowie i w Poznaniu szkoła strzelecka. *Skrzet. P. P.* 2, 129. Strzelecki proch, *ob.* strzelniczy, strzelbny. STRZELENIE, STRZELIC, *ob.* Strzelać. STRZELICA, *ob.* Strzałka u konia. *STRZELISKO, – a, *n.*, strzelanie, strzelba, *contemn.*, *ridic.*, der Schuß, das Schießen. Nabrawszy w gębę flegmy, chciał przez stół strzeliſko Uczynić, a on w kaszę, która stała blizko. *Pot. Jow.* 2, 317, *ob.* pluć komu w kaszę). STRZELISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen strzał, od strzał, Pfeils-, voll Pfeile. Strzeliſte grady owe czołna gniotą. *Przyb. Luz.* 27, Pfeilhagel. = *Metaph.* strzeliſty, na kształt strzały, pociſku się wzbiiaiący,

wie ein Pfeil in die Höhe fliegend, empor steigend; *Reg.* krjelovit „ s prędki, *ob.* iak strzała). Łzami oblewa dziecinne pieszczoty, Sięgając niebios strzeliſtemi groty. *Zab.* 9, 11. Modlitwy strzeliſte. *Wgg. Org.* 3, bardzo gorące, inbrünſtige Gebete; *ob.* modlitwami do nieba strzelać; *Rg.* molitva strielatna *preces iaculatoriae*). Pisałem oycu iego, i przesłałam listy, W których mi syn oświadczał swóy affekt strzeliſty. *Tręb. S M.* 40. — *aliter*; wzrost strzeliſty, szybko wzgórę się wzbiiaiący, smagły, ſchlank, empor ſchießend, ſchnächtig gewachſen; *ob.* drzewa do nieba strzelaią). Teutoboch był wysokiéy urody i strzeliſtego wzrostu. *Stryik.* 34. Kasimierz Jagiellowic był wzrostu strzeliſtego, długiéy a suchéy twarzy etc. *Stryk.* 641.

STRZELNICA, -y, ż., pole strzelcze. *Cn. Th.* 1079, mieysce, gdzie się w strzelaniu ćwiczą, die Schießſtatt, der Schießgatten, Schießgraben. *Wlod., Bh.* střílnice, (2. arsenał, zbroiownia. *Lederech.*); *Vd.* strelniza, strelna hisha, strelauna huta, rezziep za strielanje, reshlon za strel, strelishe, strielavishe). Strzelnica, wyrznięcie, oko, albo dziura w przedpieſzieniach, w murach, w okrętach, przez którą strzelaią. *Jak. Art.* 3, 318, *Leſk.* 2, 329, *Papr. W.* 1, 479; *Sla.* pushkarnica; *Ross.* 36Брь. — §. Strzelnica, *Rs.* стрѣльница, стрѣлоспускница, бомница; wieża ruchoma, z którey na oblężonych strzelano, ein Schießthurm, beweglicher Thurm, von dem man auf die Belagerten ſchoß. Rozkazał zatoczyć strzelnicę, baszty i inne machiny swoie, biiąc z nich tak dobrze do miasta, że przeyście sobie sprawił w murach. *Ufirz. Kr.* 2, 334. STRZELNICZY, -a, -e, od strzelnicy, Schießplatz-, Schießſcharten-. — §. Proch strzelniczy. *Reg. Doſ.* 2, 337, *Scheidt.* 12, strzelecki, ruśnicy, Schießpulver; *Vd.* puksken purbel. STRZELNY, -a, -e, od strzelenia, Schuß-; *Bh.* střelneho platiti strzelnego płacić, od wolności strzelenia, Schußgeld

STRZEMIĘ, -ienia, *n.*. STRZEMIONKO, -a, *n.*, *dem.*, *Bh.* střmen, třmen, třmeniſtě; *Sr.* 2. tſchmen; *Vd.* strèmen, ahtangraf, jesdarska poduognika; *Crn.* strèmęn, stegraffi, lednik; *Cro.* sztrumènek, sztrumeniache; *Rg.* strèmen, strèmenik; *Sla. Turc.* uzengyia, usengia; *Bs.* strèmen, strimme; *Rs.* стремя; (*Etym.* trzymać); u siodła wiszący na poślizku niby to stopień dla ieźdźca, der Steigbügel, *obs.* Steigreif. Strzemiona téy maią być długości, żeby zniósłszy się na nich ieździec, cała ręka między nim a siodłem przeyść mogła. *Kaw. Nar.* 394. Już cugle ma w ręku, już w strzemieniu stoi. *Pot. Arg.* 746. — *Allegor.* Kto iedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dóydzie, zerwie mu się strzemię. *Pot. Arg.* 781, nie doiedzie, nie dokaże, nie dopnie). — §. *fig. moral.* w strzemię czyie wstępować, naśladować go, iść za iego przykładem, wzór z niego sobie brać, in jemandes Fußtapfen treten, ihm nachahmen, ſeinem Beyſpiele folgen. On kiedyś w swoiego stryia walecznego wstąpi strzemię niedługo. *Leszcz. Cl.* 79. Coraz to gorszéy płyniem, ani plemię Wstępuie w oyca iak należy strzemię. *Min. Ryt.* 1, 256, *Pot. Arg.* 521. Tegoż rodzaiu pierwszego złe plemię Potomek nieszczęsny wstąpiłem w toż strzemię. *Kul. Her.* 60. Pięknie go napominaią, aby w strzemiona przodków swoich stąpił, a Rzpltą miłował. *Biel.* 535. Dziwnaby rzecz, ieśliby się nie miał ku Panu wrócić, i złąkłszy się złości swoich, w cnotliwe strzemię wkroczyć,

widząc co Pan cierpi za to, co on sobie lekce waży. *Sekl.* 126, poprawić się). — §. *aliter*; Czemu tych nie karać, co rozmyślnie w cudze strzemię wstępuią, ludzkie domy wyżeruią? *Lek. B* 3, w cudzą własność, fremdes Eigenthum. Niezgoda iedność dzieli, Śmiała trąbić na trwogę, I kłaść w różne strzemię nogę. *Miask. ryt.* 2, 78. — §. *aliter*; n. p. *in amore temperari*, ukracać strzemion swemu gamractwu, powściągać od miłości. *Mącz.*, Einhalt thun, den Zügel kürzer anziehen. — §. 2) Strzemię wozowe. *Cn. Th.* 1079, stopień wozowy, karociany, der Tritt, Fußtritt an einem Wagen, einer Kutſche. — §. 3) Strzemię, strzemionko u bóta, ucho u góry cholewy do wciągania bóta, die Strippe, das Zichband am Stiefel. *Tf.* — §. 4) *Anatom.* Strzemię w uchu za bębnem, kość strzemieniowa w uchu, *ſtapes. Kirch.* 100, *et* 94. *Kluk Zw.* 1, 44, der Stegereif im Ohre. — §. 5) Strzemię, *herb*, strzemię złote w polu czerwonym; na hełmie pięć piór strusich. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen. STRZEMIENNY, STRZEMIENIOWY, -a, -e, *Boh.* třmenný; *Rs.* стремянный, z 2. masztalerz); od strzemion, Steigbügels, Bügels. Strzemienny trok. *Ban. C.* 4. Strzemieniowa kość uszna. *Kirch.* 100.

STRZENOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

STRZEPAĆ, *ob.* Trzepać. — §. STRZEPAĆ, *vel potius*, strzepać *cz. dk.*, strzepywać *Cont. Freq.*, trzepiąc zrzucać; *Rg.* strépati, strepatti; abklopfen. Mroźną odzież strzepywali w sieni. *Karp.* 1, 52. Już nasze barany strzepią krople wody z wełny deszczem zlaney. *Chod. Ges.* 53.

STRZĘPCZYSTY, -a, -e, *fimbriatus*, *a quo pendent villi*, *nodi. Cn. Th.* 1079, *Bh.* strapený; pełen strzępków, faſig, voll Faſern. STRĘPKA, STRĘPECZKA, -i, ż., ziele, gatunek końskiego ogona, *equiſetum aruense*, *equiſetum limosum. Kluk. Dyk.* 1, 202 *et* 203; Arten des Kanenkrauts, Schachtelhalm; *ob.* Przęśla, Skrzyp, Kocie Ogonki. STRZĘPEK, *STRZĘBEK, -pka, *m.*, *Boh.* třepec kutas, *Boh.* třepení *fimbria*; *Sla.* Sstrebina, następce kutas, *Boh.* třepení *fimbria*; *Sla.* Sstrebina, nastrzępienie, ząbkowate *crena*; *Rg.* strujа *crispatio*; *Rs. obsol.* стрѣпанчей służący Carski, kamerdyner, *hodie* prawnik, rzecznik); kosmatość na kobiercach, kocach. *Dudz.* 59; strzępy Faſern, *Sr.* 2. jmak, jmak. Arabowie, gdy ieżdżą na koniach, zdobią ich głowy strzępkami i dzwonkami. *Warg. Radz.* 38. Mamelucy głowę konia zdobią strzębkami i dzwonkami. *Gwag.* 699. Nuż pojazdy nasze, koń za pięćset złotych, rząd za drugie, nuż owe alabanty, nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rey Zw.* 58. STRZĘPIA, -i, ż., sztraba, n. p. murować w strzępią czyli w sztraby, t. j. ustępki w murowaniu zostawiać, wypuszczaiąc cegłę, aby można na potym do niey przymurować. *Mag. Mscr.*, beym Mauern Einſchnitt, Ziegel geben. STRZĘPIĆ *cz. ndk.*, ustrzępić *dk.*, *Boh.* třepiti *retexere*; (*Rg.* strújati *crispari*; *Rs.* стрѣпать warzyć, gotować; proces prowadzić). Strzępić, *ustrzmić, strzępczystym czynić, kędzierzawić, *Cro.* braszkati; faſerig machen, auffafern, kraufen, aufkraufern, kraus machen. Strzępię płótno, wyciągam nitki. *Dudz.* 60. Bram haftowany, pięknie ustrzępiony. *Rey Wiz.* 25. Ta gaza strzępiona, wstążki w wybornym guście, ta fryzurka modna, cóż to dziś znaczy! *Teatr* 55 *b*, 52. Żywemi kwiaty strzępią się perłami *Zab.* 5, 404 *Nar.* Kobiety, skoro włosy po czole

uſtrzmią i pokręcą, W ten swóy na dożywotne więzienie dół nęcą. *Pot. Pocz.* 311. Wierzch głowy ich łysy będzie, miasto ſtrzępionych włosów będzie łysina. *Sk. Kaz.* 580, *Otw. Ow.* 590. Uſtrzępiła się, ubior obeyźrzała, Twarz wyciągnęła. *Zebr. Ow.* 88, *composuit se*). Strzępi wiatr wodę. *Dudz.* 60, wzdyma wodę, wirft Wellen. Strzępić głos, wycwerkować, trelować, trelami śpiewać. *Dudz.* 60, trillern, mit der Stimme Triller und Läufer machen. Przedtym głos moy ſtrzępiąc, przedziwnem trelował Głoſną trzodę leſną gorgamim celował. *Tel. Saut.* 68. — *In malam partem*: Uprząść poſtawę, uſtrzępić i uſtroić mowę. *Pilch. Sall.* 49. W przygodzie niech się tyle łez wylewa, ile ſerdeczna żałość wyciſka, nie zaś ſtrzępione udawanie. *Pilch. Sen. liſt* 3, 271.

Pochodz. *Naſtrzęſić, naſtrzępiać.*

STRZĘSNĄĆ, *ob.* Strząsnąć. *STRZESTAĆ, *ob.* Treſktać. STRZEWA, STRZEWOWY, *ob.* Trzewa. STRZEŻ, ptak, *ob.* Strzyż. STRZEŻENIE, *ob.* Strzec. STRZEŻOGA, *ob.* Srzeżoga. STRZEŻOPRAWOWIE, *ob.* Prawoſtrzeżce. STRZNADEL, *ob.* Trznadel. STRZOKA, *ob.* Stroka.

STRZOSOWAĆ *cz. ndk.*, cumować, przybiwszy do lądu ſtatek u kartſula uwiązać. *Mag. Mscr.*, das Schiff am Uferpfahl anbinden.

STRZYC, STRZYDZ, ſtrzygł, ſtrzyże, ſtrzygę *cz. ndk.*, ſtrzygać *kontyn.*, *Bh.* ſtříhnauti, ſtříbati; *Sr.* 1. ztjjham, tjjham, truwam; *Sr.* 2. ſcjjgaſch; *Crn.* ſtrizhi, ſtrishim; *Vd.* ſtrish, ſtrizhi, ſtrishem, oſtrizhi, (*Vd.* ſtrizhi, ſtrugati, ſtrushiti, z raszpławać, *ob.* ſtrużyć); *Cro.* sztrisem, ſiſkam; *Rag.* ſtricchi, ſtrixem; *Ross.* стричь, стригу, (cf. *Lat. ſtringo, ſtrictus, ſtrigilis, ſtrigor*, *Ger.* Striegel); nożycami przerzynać, zrzynać, mit der Scheere ſchneiden, ſcheeren. Strzygę co, papier, płotno. *Cn. Th.* 1079, zerſchneiden mit der Scheere Strzyc owce, poſtrzygać, die Schaafe ſcheeren; *Vd.* oushe ſtrizh). Owce się albo ras tylko na rok ſtrzygą, albo też i dwa razy. *Kluk. Zw.* 1, 271, die Schaafe werden geſchoren. Każdego czasu, gdy ieno czas mierny, owce ſtrzyc można. *Cresc.* 559. Czas ſtrzyżenia owiec, *ib.* 559, die Zeit der Schaafſchur. Drży na baranie wełna, kiedy owce ſtrzygą. *Mon.* 74, 338, *cf.* lewek się boi, gdy pieſka biią). Dość wełnę ſtrzyc, a ſkora cała Co rok ci będzie wełnę dawała. *Cn. Ad.* 592, ſtrzyż, nie odzieray. *ib.* Nie ſkory łupić, bo inſza nie rośnie, ale wełnę ſtrzyc, bo inſza porośnie. *Falib. Dis. N* 2. W ten czas się wełna ſtrzyc może obficie, gdy poroſcie. *Opal. sat.* 181. Ziemſki Pan ſtrzyże, a niebieſki ſtrzeże. *Chmiel.* 1, 61, bog ubogiego obroża). — Strzyc komu brodę, głowę, (*oppos.* golić), mit der Scheere den Bart, den Kopf beſchneiden, die Haare beſchneiden, verſchneiden. Strzygał Absalon włosy raz w rok, bo mu ciężały. 2 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 26. Naypodobnieyſza do prawdy, że Polacy głowy sobie ſtrzyc i golić poczęli po klęsce w Bukowinie, kiedy z nich wielu na gałęziach długiemi włosami zawieszonych, Wołosza pokłóła. *Nar. Hiſt.* 2, 280. Duchowni przez oſtrzyżenie włosów Bogu poſłubieni bywaią; ſtrzygą więc włosy na podobieńſtwo korony, (cf. plesz); a im na wyższy ſtopień godności wſtępuią, tym więcey włosów uciąć powinni. *Kucz. Kateh.* 2, 614. Pierwsze ſtrzyżenie, kleryckie, jakoby nieiskie przygotowanie do święcenia. *Karnk. Kat.* 262. Po pierwszym ſtrzyżeniu pierwszy ſtopień ieſt do święcenia odźwiernego. *Kucz. Kat.* 2, 616. Strzyżenie włosów przy krzcie, i zalepianie ich w woſk, *Sak. Persp.* 2, *ob.* Poſtrzyżyny). — Mała żona, gdy ią rzeknę golona, nie mow ty ſtrzyżona! *Lepr. Przyk. B.* 2, nie bądź mi sprzeczną, widerſpric mir nicht. *Gor. Dw.* 247. A golona? golona! ſtrzyżona? ſtrzyżona! *Rys. Ad.* 1, a biała? biała! — potakiwa!). Nieszczery, obłudny, inſze mówi, inſze myśli: i ſtrzyże i goli. *Cn. Ad.* 655, der einem nach dem Maule redet. Człowiek fałszywy, słowa swoie opakuiący, i tak i owak słowa odmienia, i ſtrzyże i goli, i grabi i siecze, inſze mowi ſtoiąc, inſze siedząc. *Wer. Rgl.* 118. — §. Są brzegi polnéj łąki zieloney, których nie dochodziły tak krowy rogate, iak owce, ani kozy ſtrzygły ich kosmate. *Zebr. Ow.* 565, *non carpserunt*, nie ścinały, ſkosiły zębami, spasały, abfreſſen, abweiden. Mól, robak co ſtrzyże, i gryzie, toczy. *Ir.*, die Schaben, die Würmer freſſen etwas, zernagen es, als wenns zerſchnitten wäre. — 2) Strzyc uchem, uszyma, z ſtorczyć uszy, naſtrożyć uszy, die Ohren ſpitzen, (o koniach *etc.*, von den Pferden). Ćwiczony rumak w żartkim kroku wyrzuca cugle i uszyma ſtrzyże. *Achw. Hied.* 16. Drapieżny próżno na nią uchem ſtrzyże źwierz. *Susz. P.* 2, *B* 4. Patrz bononczyk iak uszkami ſtrzyże, i ogonkiem dzwoni. *Mon.* 75, 664. — §. Strzyc oczami, ſtrzelać oczyma, z pod oka patrzeć, ſchneidende Seitenblicke auf etwas werfen. Lis, iak się układa, iak liże, Jak chytrze oczyma ſtrzyże. *Aniał. P.* 3, 130. Zazdrość proſto nie patrzy, zezem tylko ſtrzyże. *Nar. Dz.* 3, 184. Patrz, iak siedzi, wąs kręci, a oczyma ſtrzyże, Na bót sobie pogląda, oczesuie bryże. *Papr. Pr. C.* Tak piękna była, iż gdzie się iedno obróciła, wszyscy za nią oczyma ſtrzygli. *Kosz. Lor.* 65 *b.* STRZYGA, — i, ż., STRZYGONIA, — i, ż, gatunek pokus, nocnic, upiorow, eine Art von Nachtgeſpenſtern: *Lat.* ſtrix, ſtriga; *Gr.* στρίξ; *Ital.* ſtrega *saga*; *Crn.* shtrigón, z upior; *Cro.* ſtriga, z ſtonogi *ob.* ſtrzyż ptak). Upiory, ſtraszydła, mory, djabły, ſtrzygi i pokusy. *Teatr* 11 *b*, 106. O upiorach czyli podług innych ſtrzygoniach, zmorach. *Krup.* 5, 621. Upierzyca czyli ſtrzyga. *Chmiel.* 1, 39. — §. *tr.* Karzcie się ſtarzy tak bezecną ſtrzygą, Nie równą laty nie wiążcie się ligą. *Pot. Syl.* 46. STRZYGACZ, — a, *m.*, który ſtrzyże, der Scheerer; *Bh.* ſtříjce; *Vd.* ſtrishnik, ſtrishovez, *f.* ſtrigla, ſtrishniza; *Cro.* sztrisitel, *f.* sztrisitelicza; *Rg.* ſtrixelar, ſtrixitegl; *f.* ſtrixnisa, ſtrixitegliza; (*Rs.* стригунъ, стригунецъ ogierek z przyſtrzyżoną grzywą i cf. Poſtrzygacz. STRZYGALNIA, — i, ż., miejsce do ſtrzyżenia, golenia. *Włod.*, barwiernia. *Cn. Th.* 12, die Scheerſtube, Balbierſtube, *Ec.* посмотрѣльня, цырюльня, cf. Poſtrzygalnia.

Pochodz. *Doſtrzyć, doſtrzygać; naſtrzyc, oſtrzyc, oſtrzygać, oſtrzyżek; odstrzyc, postrzyc, postrzygać, postrzygacz, postrzyżyny; przyſtrzyc, przystrzygać, rozstrzyc, wystrzyc, ustrzyc; strzyż, strzyżyk, strzyżyny.*

STRZYKAĆ, STRZĘKAĆ, STRYKAĆ *med. Contin.*, ſtrzyknąć *idntl.*, *Bh.* ſtříknauti, ſtříkati, z knąć, cisnąć jak z sikawki, ſpritzen, ſpritzen. (*Rs.* спрекнуть, спрекать, спрекаю, спрекну boiáź). Krew' iey promykiem z obu piersi ſtrzyka. *Chroſt. Fars.* 512. Strzyknęła woda z cewki. *Tr.* Jeſtem siwy, ieſtem ſtary, Alem czerſtwy, alem iary, I tak mi krew' w żyłach ſtrzyka, Jak

nie lepiéj u młodzika. *Zabł. Bal.* 16, *Teatr* 56 *b*, 17; żwawo krąży, das Blut ſprudelt in den Adern. Strzykaiący, ſikaiący, *Bh.* ſtrijkawý. — *Active* Choremu temu czymione ma być kichanie, pieprzem albo ciemierzycą zartą w nos ſtrzyknąwszy. *Spicz.* 178, ſtrzykawką wpuściwszy, *Vd.* shverkati, shterkati, einſpritzen. Strzykanie, *Vd.* nakroplei, shverklei, pokrop. Wąż ten, gdy ſtrzyknie na człowieka, zaraz otruie. *Haur. Sk.* 526; gdy nań przytyknie, gdy go ozionie, wenn die Schlange den Menſchen anſprudelt. — §. Strzyka mię co, *palpitationem pungentem sentio. Cn. Th.*, es ſticht, ſticht, zwickt mich was innerlich, macht mir einen pickenden, zwickenden Schmerz, *Rs.* спрекмушь, спрекмамъ. Bol głowy ſtrzykaiący. *Krup.* 5, 603. Łamanie i ſtrzykanie w kościach. *Hour Sk.* 306. Tęgie chiragry ſtrzykanie. *Zab.* 13, 128. Boleści i ſtrzékanie ſkroni. *Sien.* 223, *Spicz.* 127. Strzekanie boków. *Sien.* 85, *Spicz.* 109 *et* 176. Od tego gwaru, aż mi w mózgu ſtrzyka. *Hor. sat.* 129. — §. Trzasdle ſtrzykały. *Ban. J 6.* Chrościele ſtrzykały. *ib.*, ſtrzykaiący w uszach głos wydawały, zirpen, einen die Ohren gleichſam zwickenden Ton von ſich geben. STRZYKAWKA, – i, *ż.*, *Boh.* ſtříkačka; *Crn.* bèsgalza; *Vd.* kropiza, kropinniza, shverkalsa, reshiuniza, bisgalza, bozou, tershou; *Cro.* bsikulyka, bizikalka; *Rg.* sopirlisa; *(Ec.* сприкало, спекало, с бодило, бодець bodziec, oścień); sikawka, spryca, die Spritze. Mleka w ſtrzykawkę nabierać i wtrzykać w macicę. *Sien.* 401, *et* 577; *Spicz.* 203.

*STRZYMAĆ, *F.* *ſtrzyma *cz. dk.*, a*) objąć, w sobie trzymać, umfaſſen, halten, enthalten. Nakładł ieden okręt, żeby dwa dosyć były miały Onych towarów, ledwie żeby ie ztrzymały. *Papr. Kol. R* 4. — §. dotrzymać, halten, erfüllen, z. B. ſein Wort. Męczenników czcimy, iako tych, ktorzy wiarę Panu swemu ſtrzymali. *Zrn. Pſt.* 3, 535. Obiedwie *ſtronie na to się udały, Aby to, co on rzecze prawdziwie ztrzymały. *Papr. Kol. P.* 4. Regulus Kartagineńczykom wiarę ſtrzymał, rozumieiąc to być rzeczą lepszą, niźliby nie ſtrzymawszy słowa, miał uyść śmierci. *Modrz. Baz.* 44. Słowa ſtrzymanie. *Star. Ref.* 49. Wiary niеſtrzymanie mogło im być dowiedzione. *Szczerb. Sax.* 46. — §*. Jeſtże dziś taka żona, albo i mąż taki, Aby ſtrzymał przysięgi swoiey takie znaki? *Papr. Kol. O* 3 *b*, aby wytrzymał, aushalten, beſtehen. — a) *ſtrzymać, *ſtrzymawać, *ob.* Wſtrzymać. *STRZYMAWAŁOŚĆ, *STRZYMIĘŹLIWOŚĆ, *ob.* Wſtrzemięźliwość.

STRZYNADL, *ob.* Trznadel. STRZYNOŻYĆ, *ob.* Trzynożyć.

STRZYZOW, – a, *m.*, miaſto w Sandomirſkim. *Dyk. G.* 3, 82. — §. miaſto w Witebſkim. *ib.*; der Name einer Stadt. STRZYZOWIANIN, – a, *m.*, einer aus dieſer Stadt. Strzyzowianie w lesie obſkoczyli cyganów. *Falib. U* 2.

STRZYŻ, STRZEŻ, – a, *m.*, STRZYŻEK, – żka, STRZYŻYK, – a, *m.*, *Bh.* ſtřížíček; *Rg.* ſtrjexix, actárko orùscjaz *trochilus*; *Bs.* ſtrjac, oruscjac, kraglicch, z królik ptak; *Vd.* ſtrishoka, z szczygiel; *Ec.* сприжь *troglodytus regulus*; *Rs.* сприжь *hirundo riparia*, cf. *Lat.* ſtrix, ſtriga, cf. ſtrzyga); ptaszek *trochilus*, das Goldhähnchen. Mały ptaszek, podobny do królika. *Dudz.* 60. Małusienki ſtrzeż ſkacze po płocie. *Bielaw. Myſl. P.*, *Ban. J* 3. Strzyżyk naymnieyszy ze wszyſtkich ptaszków. *Otw. Ow.* 305. Strzyżyk ci szy ci śpiewa. *Ban. J* 36. — §. Strzyżyli, *ob.* Nożyczki. *Alecz. Zd.* 37. STRZYŻENIE, *ob.* Strzyc. STRZYŻENIEC,

– ńca, *m.*, maiący włosy oſtrzyżone, einer mit abgeſchnittenen Haaren, (ein Titusſopf). Włosy nie maią być zbytnie długie, ale coby ie mógł słusznie nazwać Przyżeńcami, albo włosami męſkiemi. *Erazm. Ob. a.* STRZYŻYNY *plur.*, poſtrzyżyny, ſtrzyżenie, die Schur, Schaafſchur, *Bh.* ſtříž, ſtřižba; *Bs.* ſtargotine, ſtrigotine; *Rs.* сприжка, (z. dziecię ſtrzyżone). Gdy były ſtrzyżyny u Absalona, wezwał przyiaciół. *Bud.* 2 *Sam.* 13, 23.

STUC, STUCIEC, *ob.* Sztuciec. *STUCZKA, *ob.* Sztuczka, sztuka.

STUDENT, – a, *m.*, STUDENCIK, – a, *m.*, poczyniaiący poświęcać się naukom, na nauki oddany, (cf. żak), der Student, Studioſus; *Crn.* marovt (mar *diligentia, cura*); *Vd.* shtudiaus, shtudent, liſtmarnek, marout; *Sr.* 2. ſchtudant; *Rs.* студентъ. Mości Panowie ſtudenci. Życzę większéy do nauk wam przykładać chęci. *Nar. Dz.* 3, 212. Grzegorza S. Studenci puścić z Aten nie chcieli, prosząc, aby im nauk swych ſkarb otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 291. STUDENTSKI, – a, – ie, *Vind.* shtudenten, shtudentovſki, Studenten-, *Botan.* ſtudentſkie ziele, *ob.* Żakula. *Skr.* 597. *STUDOWAĆ *intransit. kont.*, nauką się bawić, oddać się naukom, uczyć się pilnie, *Sr.* 2. ſtudirowaſch, *Vd.* shtudirati, navuzhivatise, se svuzhivati, vushitise; cf. szkolować, z *Lac.* ſtudieren, *Gall.* etudier). Cycerona syn Marka w Atenach ſtudował. *Glicz. Wych. M* 8. Dydaskal pospołu z Gerganem w Witembergu Saſkim ſtudowali, i tam się tego, czym tu dychali, napili. *Smotr. Ap.* 121. Między gromadą iaką ſtudentów ſtudiują. *Glicz. Wych. K* 4. Człowiek młody nie do saméy śmierci ma ſtudować albo bursować. *ib. O* 1, ſtudentem być, żakować). Niechay mu nie dopuszcza wszyſtko ſtudować, gdy nieco postępku w nauce uczyni. *ib. O* 2 *b*. Żarzek bez chęci do ſtudowania iest by zaletnik bez pieniędzy. *Kur. Uw. F.* 2 *b*. Pokóy do ſtudowania, *Vd.* jispa sa shtudiranje, vusheniske, shtudiralniza, das Studierzimmer; uczalnia, *X. Kam.*, cf. *uczyliſko.

STUDNIA, – i, *ż.*, STUDZIENKA, STUDZIANKA, – i, *ż. dem.*, *Bh.* ſtudnice, ſtudénka, ſtudynka, ſtudanka, *Slo.* ſtudňa, ſtudénka, ſtudnice, ſtudnička; *Sr.* 2. ſtudźeń, ſtudna, ſtudnja, ſtudzenka; *Sr.* 2. ſtudna; *Crn.* ſtudènz, ſtudenshena, (*Crn.* ſtud *caſtitas* cf. wstyd, *Crn.* ſtudn, z czyſty, klarowny, *Crn.* ſtudnoſt, z czyſtość), shtirna, (cf. cyſterna); *Vd.* ſtudenz, sdenz, shtirná, (*Vd.* shtejih, z ſtudnia otwarta do czerpania, Schöpfbrunnen, *Vd.* toterman, z pompa); *Cro.* sztudenicz, zdenecz, zdénchecz, zdenchina, hladènacz, (cf. chłód); *Dl.* sztudenacz, bunar, chesma; *Bs.* ſtudenaç, hladenaç, kladenaç, bunar, puç, izvar, (cf. vvar); *Rg.* ſtudènez, bunar; *Sla.* bunàr; *Ec.* студенецъ, кладязь, кладенецъ, кладязецъ, колія; *Rs.* колодезь, колóдецъ, cf. kolę, błoć); der Brunnen. Studnia, mieysce w ziemi wykopane i obmurowane albo ocembrowane, gdzie się wody zbieraią dla potrzeby ludzi. *Aluk. Kop.* 1, 125. Chędożenie ſtudzien. *Swit. Sud.* 338, *Genit. plur.*). Studnia żywéy wody. *Kul. Her.* 25; krynica, zdróy, źrzódło). Dopiero dziś pierwszy raz taką widzę modę, Żeby kto drwa do lasa, w ſtudnią woził wodę. *Pot. Jow.* 168. Tym więcéy wody w ſtudni przybywa, im więcéy iéy czerpamy. *Mon.* 75, 686. I ſtudnia może być wyczerpana, *Slo.* ban'a ge ban'a, a prehe ſa prebere, keb' ſa widi do nig idè; i ban'e ſa prehè ru. Studnia w podkopach, dół kwadratowy wycembrowany. *Jak. Art.* 3, 318.

Wpadliśmy iak kozioł w ſtudnią. *Teatr* 33 *d*, 15, w dół, w ſidło, w ambaras). Coś mi powiedział, tak dobrze, iakby kamień w ſtudnią wrzucił. *Teatr* 108, 7; sekret niedocieczony). — Do napoiu używaią ſtoków abo ſtudzianek. *Wer. Kii.* 11. Pokryli się do iaſkin i do ſtudzianek. *Bud.* 1 *Sam.* 13, 6; do cyſtern). Studzienki płytko brane. *Susz. Pieſ.* 3, *K* 2. — *fig.* Potu w ciele ſtrudzonym nakoniec nie ſtaie, I która łzy przywodzi ſtudzienka uſtaie. *Bard. Luk.* 168. — °§. Studzienki, plece, łopatki, die Schulterblätter. Staw' bańki na plecach, abo iak balwierze mówią, na ſtudzienkach. *Syst. Sk.* 261. STUDNIARZ, *ob.* Studziennik. STUDNICA, – y, ż., STUDNICZKA, – i, ż., *zdrbn.*, ſtudnia pełna, nad zdroiem, w wodę obfita, der Brunquell, (*Slo.* ſtudnice, ſtudnička, z ſtudnia, ſtudzienka). Żebrze wody u ſtudnicy. *Susz. Pieſ.* 1, *D* 2 *d*; cf. *Tantalus*). *Plerumque allegorice, figur.* Świątość ieſt iakoby ſtudnica łask bożych. *Karnk. Kat.* 187. Rodzice chrześni za te dzieci, ktore dzierżą przy świętey ſtudnicy, ręczą Bogu. *Hrbſt. nauk. T* 3 *b*, które do chrztu trzymaią). Chryſtus ma ſtudnice żywe, Z których kiedy pić będziecie, Wieczną ochłodę weźmiecie. *Kanc. Gd.* 262. Hippokrates, ſtudnica wszyſtkich lekarſtw. *Urzęd.* 2. Bezmierne rozdawanie maiętności ſtudnicę suszy. *Kosz. Cyc.* 138. Bóg ſtudnica wszego dobra. *W. Poſt. W.* 91. Dary znamienite od wiekuiſtéy ſtudnicy dobroci wynikaią. *Kucz. Kat.* 172, od wiekuiſtego źrzódła, *edit recent.*). Pan Chryſtus ieſt łaską prawdziwą, i wszyſtkich darów ſtudnicę w sobie zamyka. *ib.* 2, 401, źrzódło, *edit. recent.*). Ucieczesz się do głębokszych ſtudniczek Pana swego i do czerpaczów ich. *Rey Poſt.* a 6. — °§. W powiecie Sion pokazała się iedna ſtudnica solna R. 1544. *Boter* 109, zdróy, źrzódło, eine Salzquelle. STUDNICZYSKO, STUDNISKO, – s, *n.*, dół na ſtudnią wykopany, cyſterna, lub też z naganą: ſtudnia niedobra, szpetna, die Brunnenhöle, der Brunnengraben, die Vertiefung zu einem Brunnen, oder auch ein ſchlechter, elender Brunnen. W onéy równinie było wiele ſtudniczyſk iłowatych. *Radz. Genes.* 14, 10. Tu macie ſtudnice żywe, nie szukayciež ſtudniſk nowych. *Kanc. Gd.* 262. Wrzucili Joſefa bracia iego do ſtudniſka próżnego. *Bud. Genes.* 37, 21, do ſtudniczyſka. *Radz.* STUDZIANY, STUDZIENNY, – a, – e, *Bh. et Slo.* ſtudničný; *Sr.* 1. ſtudnaczé; *Vd.* ſtudenſki, ſtudenshni; *Cro.* zdénchni; *Bs.* bunarſki; *Rs.* спудеяный, спудеющóный, колóдезный; *Ec.* кладезный; od ſtudni, Brunnen-. *Wlod.* Studzienne wieko, nakrywka. *Cn. Th.* 1080. Studzienny drąg, *Sr.* 2. ſwobd; *Vd.* shtepishna monga, tromba (cf. trąba). STUDZIĆ *Vd.* shtepishna monga, tromba (cf. trąba). STUDZIĆ *taedioz. ndk.*, *Bh.* ſtuditi; *Sr.* 1. ſtudju, (*Sr.* 1. woſtudné *taedium*, woſtuda *taedium*; *Vind.* ſtuden *frigidus*; *Crn.* ſtudn, = czyſty, klarowny; *Cro.* sztuden *frigidus*; *Dal.* ſtudni, = Liſtopad *October*; *Dl.* sztuden, = mroźny; *Bs.* sztudeni, = Liſtopad *October*; *Dl.* sztuden, = mroźny; *Bs.* oſtudeniti, uciſtuden *frigidus*, ſtuden, zima *frigus*); *Bs.* oſtudeniti, ucipad, cf. Styczeń; *Slo.* ſtuden, = zimny); *Rs.* спудить, спужу, успудúть, успужáть, успужúвать, (спуспужáться ſtygnąć, спуденый зимы, спýжа zimno); *Ec.* спужу, простужáю, хладю, (*Ec.* спудь zimno); robić, że co ſtygnie, oſtudzać, chłodzić, wychładzać, kalt machen, abkühlen, auskühlen, kühl machen. Nie kudź izby, i zamku nie psuy. *Teatr* 21, 202, nie przetwieray się). Zapalenia serca nie ſtudzą. *Bals. Św.* 2, 240. STUDZIENKA, *ob.* Studnia. STUDZIENNIK, STUDNIARZ, – a, *m.*, co ſtudnie kopie, rzemieślnik od ſtudni, grabarz ſtudzienny, *Slo.* ſtudničář, ktery ſtudně lope; *Sr.* 1. ſtudničjer; *Vd.* ſtudenſki moiſter; *Hg.* bunarnik; *Ec.* кладязникъ, кладязекопáтель, (*Ec.* кладязекопáтельство ſtudniokopaństwo, °ſtudniarſtwo); der Brunnengraber, *puteanius. Mqcz.* Jak wielu ſtudzienników, ſtudnie ſtare czyszczących, kopaczów miner, znagła wypadaiące kurzawy na mieyscu położyły! *Boh. Pr.* 282. — §. b) ſtudzienniк, Wątrobne ziele. *Sien.* 56, *ob.* Płucnik.

Pochodz. *dostudzić*, *nastudzić*, *ostuda*, *ostudzić*, *wystudzić*, *zastudzić*; *stydnąć*, *stygnąć*, °*ostydnąć*, *ostygnąć*; *wystygnąć*.

°°STUGŁOWNY, °°STUGRODY, *ob.* Stogłowy, Stogrody.

STUK, – u, *m.*, *Vd.* shok, poshok, vdar, ropot; *Ross.* стукъ, (*Ec.* тýкъ szum); kołat, das Klopfen, Geklopfe. Cóż tu za ſtuk słyszę! *Teatr* 20 *b*, 70. Stuk iakiś słyszę, nie wiem, co to ma znaczyć? *Teatr* 53 *b*, 71.

STUKAĆ *sz. ndk.*, Stuknąć *idntl.*, *Bh.* ſtaučati, ſtaušati ſtuknąć; (cf. *Ger.* ſtauchen, verſtauchen); *Crn.* terkam (cf. tryskać), klukam; *Vd.* terkati, tlickati, tleshi, klotiti, peketati, touzhi (cf. tłuc); *Cro.* kuchiti, bubati; *Rg.* klappati (cf. klepać); (*Rg.* ſtúchi, ſtuuszm *verberibus offa comminuo*); *Rs.* стукать, стучать, стучúть; (cf. *Ger.* ſtuckern, das Geſtuckere); uderzyć w co z łoſkotem, kołatać, klopfen, anklopfen, anſchlagen. Żołnierze ſtukną razem kolbami w podłogę. *Teatr* 32 *b*, 94. Stukanie, *Rs.* хлопотня (cf. kłopot). We drzwi przyszedł ſtukać. *Bard. Tr.* 521. Idą ku chacie, ſtukaią we drzwi, otwiera im paſterka. *Stas. Num.* 2, 90. Rolniczy ſtan przekłada prawnik, gdy mu z kwitem Chcąc rady, we drzwi ſtuka pacyent przed świtem. *Mon.* 67, 338. Stukanie długie we drzwi, *Rs.* стучотня. Młotek do ſtukania czyli kołatania we drzwi, *Rs.* стýчалцо, °ſtukadło, der Hausthürenklopfer.

STUŁA, STOŁA, – y, ż., *z Greckolac.*, *Vd.* shtola, duhouſka nadramenza; *Cro.* nadramenicza; *Rg.* nadrameniza, okorámeniza, rjéza, riza; *Rs.* епитрахúль, орарúй, орáрь, *vulg.* олáрь, ялáрь; binda kapłańſka, kościelna, die geweihte Prieſterbinde, die Stole. Stuła służyła u Rzymian konsulom, cesarzom. Cesarze chrześciiańscy użyczali duchowieńſtwu osobom swoich, więc i noszenia ſtuły. *Nar. Hiſt.* 2, 280. Poſtrzegłem X. plebana przybranego w komżę i ſtułę. *Xiąda.* 33. Prawa ſtuły. *Mon.* 76, 369, *Vd.* shtolinga, shtolna spoduba, naredba, Stollgebühren. Stoła białe, znak nadziei. *Rey Ap.* 68, cf. Szlak. — §. *tr. fig.* Małżeńſtwo podległe odmianom; ſtuła częſtokroć nayżywszą miłość oziębia. *Teatr* 7 *c*, 12, ślub, die Trauung, Copulation. — §. Kobiety ſtroiów nieswyczaynych nie maią wymyślać, ſtuły od szyi do ziemi ... *Petr. Pol.* 2, 197, chuſty, rańtuchy, Shawl.

STULETNI, *ob.* Stoletni.

STULEYKA, – i, ż., choroba, gatunek szankru, *phymosis*, pokrywa żołądź przedſkórkiem, czasem tak bardzo, że z ciężkością przychodzi moc puszczać. *Perz. Iek.* 2, 18, eine Art Schanker, der die Vorhaut über die Eichel zuſammen ſpannt; cf. Załupek). Zbyt ciasny przedſkórek czyli ſtuley-

ſtuleykę może kto przynosi na świat. *Pers. Cyr.* 2, 240.
STULIC *cz. dk.*. Stulać *ndk.*, ściſkać, n. p. gębę, oczy, zawierać, zuſammen drücken, zudrücken, zuſchlieſſen, ſchlieſſen, z. B. die Augen, den Mund u. ſ. w.; *Rg.* ſtúliti; *Rs.* скумать, скумливать, (*Rs.* сумулиться garbić się). Oczy sen ſtuli ſtrudzone z płakania. *Bard. Tr.* 539. Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwilę ſtulę oczy, marzenia mię łudzą. *Teatr* 44 *d*, 23. Oczy mu na sen się ſtulają. *Bard. Tr.* 54. Na sen ciężki powieki mu się ſtulają. *Bard. Luk.* 55. Póki mego wzroku Parka nie ſtuli powiek. *Kul. Her.* 307. Konew' piwa, aż się oczy ſtulą, lepsza niż wszyſtkie ſzpory. *Leſ. C* 2 *b*, daß die Augen übergehen. Od niego perſuma pieczenia z cebulą, A potym konew' piwa, aż się oczy ſtulą. *Rey Zw.* 241. Palce z palcy u rąk obudwu ſtuliwszy, mocno ią dzierżała. *Otw. Ow.* 362. W ręku piastuie łuk krzywy, A rog z rogiem ſtulaiąc pociąga cięciwy. *Otw. Ow.* 27. Nogi ſtulone. *ib.* 268. Serce, gdy się rozszerza, przyymuie krew' w komorki; gdy się ſtula, wpędza ią do żył pulsowych. *Zool.* 13, wenn ſich das Herz zuſammen preßt. Ziele to ſtula mocno rany (*Spicz.* boi, ściąga, ściſka, zaſklepia). Gałęzie ſtulone, *coarctati*, wierzchołkami do pnia nagięte. *Jundz.* 2, 11. Stula ogon pies. *Cn. Th.* 1080, pod się go ſkrzywia, spuszcza, der Hund läßt den Schweif hängen, ſteckt ihn unter ſich. — Dwa woyſka tak się były ſtuliły, że armata o armatę się ſtukła, *ita cohaerebant*. *Warg. Kur.* 29, die beyden Heere waren ſo in einander gerathen. Panna ta ſtula wargi dosyć małe, tak że jedząc ledwie tylko tyle łyżki włoży w usta, ile w dziobek ptaszy. *Mon.* 73, 324, cf. pucek, ſie ſpitzt ſo den Mund. W wymówieniu *B*, wargi oboie pierwey ſtulić, potym rozwieść musisz. *Sak. pr.* 69. — Stulić gębę, umilknąć, ſchweigen, den Mund verſchließen. Zamilknął, ſtulił wnet gębę. *Mącz.* Stul gębę, nie praw więcey. *Bard. Tr.* 198, halt das Maul; *Sr.* 1. ſtulei bubi, *Sr.* 2. jarj gubu. Stulże roſtrzybo pyſk, a niepotrzebnie nie gdakay! *Pim. Kam.* 223. Stulże pyſk, panie mudrohelu. *ib.* 142. (*Slo.* taki ti bám ſtulipiſk *percutiam te per labia*). Stul gębę nieprzyiacielu, Chryſtus ci milczeć każe. *Sk. Zyw.* 1, 172. Moie dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich uſteczek ſtuliła. *Tręb. S. M.* 26. STULISZ, ziele, *ob.* Wrzodowiec.

*STUMIEC, — mca, *m.*, pewny gatunek rzemieślników. *Tr., Ger.* der Steinmetz, kamieniarz, ścicerz kamieni, *Banditk.*

*STUPAĆ, *ob.* Stąpać; *ob.* Tupać. *Stupay! Ross., ruszay, marsz! *STUPAYKA, Rossyyſki piechur. STUPEK, — pka, *m.*, oprawca, (cf. ſtopka, profos), der Hänſcher, Henkersknecht. Osman posła naszego wprowadzić kazał do miaſta przez miſtrza ſtupków i katów swoich. *Nar. Chod.* 2, 306. Wielu żebraków znaydziesz opiłych, rozpuſtnych, ſtupków, piecuchów. *Mon. Wor.* 50.

STUPURCZYĆ się *Rec. ndk.*, (cf. czupurny), kokoszyć się, pawić się, ſich brüſten, ſtolzieren. Zbądź tego, co się ſtupurczy indyka, Powieda mu we drzwi niech nosa nie wtyka. *Pulpor.*

STURBOWAĆ, *ob.* Turbować. STURMAK, *ob.* Szturmak.

STUROTNY, *ob.* Storetny.

STURSAĆ, SZTURCHAĆ, SZTURKAĆ *cz. cont.*, Stursnąć, Szturknąć *idntl.*; (*Etym.* ſtark, ſterk, ſtorc), *Bh.* ſtrkati, ſtrčim, ſſtaukati, ſſtauchati, (*ob.* ſtuknąć), *Sr.* 2. ſtarzisch; *Sr.* 1. ſtorkam, ſtorjim, (naſtorkupu *ſtimulo*); *Crn.* dregniti, dregnem, dręgam, drógam, (cf. drąg), zebniti, zebnem, zebám, perhniti, perhnem, pahniti, (*ob.* pchnąć); *Vd.* porinit, porivat, dreguiti, dregati, pahniti, perhniti, potisniti, potiſkuvati, shokniti, shokati; *Cro.* rivati, berczati; *Rg.* salàktiti; *Ross.* толкнуть, пихнуть, пихнуть, (cf. natknąć), *vulg.* пырнуть, пырять; *Ec.* рúнуть, рéзати, рéзо; bość, kłoć, na przykład łokciem, trącić, ſtoßen mit etwas ſpitzigen, z. B. mit dem Ellenbogen. Kiiem szturkaiąc ziemię biie. *Zab.* 8, 595. Czego się szturchacie, czego się kłócicie? *Teatr* 52, 73. Zaczęli mię niektórzy ſtursać pod bok, i szeptać do ucha. *Mon.* 73, 60. Sturknienie, *Vd.* potiſk, shok, poshok, dregnonje, shoknenje; *Rs.* толчокъ, колотóкъ, пырокъ, сопóкъ, сопóчекъ. Siniec z szturknienia się. *Pers. Cyr.* 1, 81. STURSACZ, — a, *m.*, *ſtimulator. Cn. Th.* 1080, der Anſtößer, Antreiber, der einen ſtößt, antreibt. *Wlod.*, *Sr.* 1. naſtorkwar, *f.* naſtorkwarka.

STUSULEC, — lca, *m.*, u rzeźnika, służy do odbijania ſkory od wołu. *Mag. Miſk.*, das Stoßholz, zum Abhäuten des Schlachtviehs; *ob.* ſtos.

STUTYSIĘCZNY, *ob.* Stotysięczny.

STUZINY, sznurki na bokach żaglu; które się pod czas hyssu przywięzuią z tego boku, z którego wiatr wieie. *Mag. Mscr.*, gewiſſe Seitenſchnüre am Segel.

STWARDNĄĆ, STWARDNIEĆ, STWARDZIEĆ, STWARDNIAŁY, STWARDZIAŁY, STWARDZIĆ, *ob.* Twardnieć. STWARDNIAŁOŚĆ, — ści, *ż.*, zatwardzenie, die Verhärtung, *Rg.* utvàrdnoa.

STWARZAĆ, *ob.* Stworzyć.

STWIERDZIĆ *cz. dk.*, Stwierdzać *ndk.*, *Bh.* ſtwrditi, befeſtigen; *Sr.* 1. ſtrdnuham; potwierdzać, utwierdzać, bekräftigen, befeſtigen. Sam on wybranego cesarza ſtwierdza, albo odrzuca, albo iuż koronowanego z urzędu ſkłada. *Smotr. Lam.* 33. Przywiley ten mocą tego seymu ſtwierdzamy. *Vol. Leg.* 5, 154. Wieczne stanowi pokoiu ſtwierdzenie Przez stron obudwu panów przysiężenie. *Chel. Przy. A* 2. Boreas czyni kryształowe mosty przez niezbrodne rzeki, On oparzyſka ſtwierdza w lato niedochodne. *Ban. K* 2. Wiatry północne ſtwierdzaią śniegi. *Otw. Ow.* 249.

STWOLIN, *ob.* Stoliman.

1) STWORA, *vel potius* ZTWORA, — y, *ż.*, potwora, ein Ungeheuer. (*Bh.* ſtwůra, ſtwůrka *fabricatum*; *Sr.* 2. ſtwarka budowla; *Crn. et Vd.* ſtvar, z twor, ſtworzenie, cf. twarz); *Cro.* ztvar, sztvár *res*, *ens*, *creatura*; *Dl.* sztvar *res*; *Rg.* ſtvaar, satvor *res*, ſtvor *factum*; *Bs.* ſtvar *res*, *negotium*, *dem.* ſtvarca, mala ſtvar *recula*, ſtvorra, ſtvar velika i teſcka *moles*, *machina*, *Bs.* ſtvor, djello *opus*; *Sla* ſtvàr *res*; *Rs.* тварь, твóръ, ſtworzenie; смирны ſkrzydła drzwiczne). Bezrząd feudalny, ta nieprzyiaźna towarzyſtw cywilnych ſtwora. *Gaz. Nar.* 1, 299. Zdawało mi się widzieć ſtworę samego piekła, która radaby wytępić plemię człowieka. *Przeſtr.* 39. — — Nieprzyiacielſkiey ſtworze zadumany przypatruie się zwycięzca. *Zebr. Ow.* 57, *spatium victor victi considerat hostis*, nieſtworney ogromności smoka, ungeſchlachte Größe. 2) STWORA, — y, *ż.*, ſtworność, zgoda, zgodliwość, Einigkeit, Eintracht, gute Harmonie. Jeden ten naród krnąbrny burzy w nam poddanych ziemicach ſtworność i pokóy.

1 *Leop. Hester.* 13, 5. Moc i ſtrach u niego ieſt, który czyni ſtworność na wysokościach swoich. *ib. Job.* 25, 2, zgodę. 3 *Leop.*, utrzymuie spokoyność). *Pleraque cum negatione*: Nieſtwora, Nieſtworność, niezgoda, niesworność, rozterk, Zwietracht, Uneinigkeit. Turkowi iedno królestwo nie podoła, chybaby go pan bóg nieſtworą w ziemi iego ſkarał. *Gor. Wl. T.* Dla nieſtworności i niezgody sług, Abraham z Lotem pospołu mieszkać nie mogli. *Sk. Zyw.* 1, 203, *Bals. Nied.* 1, 191. Nieſtworność w moich wielka, niespero obronie. *Biel. S. M.* 3 *b.* – §. Nieſtwora, niekromność, niezbyte naleganie, natrętnictwo, Unbeſcheidenheit, Ungeſtüm, Zudringlichkeit, Taka ieſt ludzka nieſtworność, że chociaż i bardzo wiele wzięli, maią to iednak za krzywdę. *Pilch. Sen. Gn.* 358. Zjednay nam zbawicielu świata tego Czyſtość, miłość i pokorę Naszę gładzącą nieſtworę. *Pieśń.* 21. Nieſtwora muchy. *Cn. Ad.* 658, *musca importunitatis symbolum*). Pomſta wielka krzywdzącego, pogardzić nieſtworą iego. *Cn. Ad.* 893, *contumeliam*, Unbilde, Unfug. STWÓRCA, *ob.* Twórca, ſtworzyciel. STWORCZY, – a, – e, od ſtworcy, tworzący, Schöpfers, *Ross.* зиждительный, зиждительскій. 1) STWORNY, – a, – e, sworny, zgodny, zgodliwy, ſkromny, einträchtig, verträglich, beſcheiden. *Cum negat.* Ukrzał się Nalewayków brat, pop nieſtworny, i zawołał na odszczepieńców: samną, samną! *Birk. Ek. D.* Tarkwiniuszowi nazwisko pysznego z nieſtwornych obyczaiów dano. *Fal. Fl.* 12. Nieſtworny, niesbyty; przykry w naleganiu. *Cn. Ad.* 658, natrętny). 2) °STWORNY, – a, – e, ſtworzony, geſchaffen. Niektóre rzéki od świata ſtwornego wyniknęły z wtrąszenia ziemnego, *Bard. Lut.* 183. STWORZONOŚĆ. – ści, ż., rzeczy ſtworzone, ſtworzenia, das Erſchaffen, die Geſchöpfe, die Schöpfung. *Cum negatione.* Nieſtworzoność, Chaos, ktory odmęt, das Chaos. Tam głębie się chyląc natura upadła, Twarz niewidzianą odsłoniła wiara, Wieczność dziedzictwo przepaści posiadła I nieſtworzoność rozciąga się ſtara. *Karp.* 2, 79. STWORZYĆ *cz. dk.*, Stwarzać *ndk.*, *Bh.* ſtvořiti, ſtvořowati; *Slo.* ſtvoriť; *Sr.* 1. ſtworić, ztworu; (ztvořam budnię); *Crn.* ſtvariti, ſtvarem, (*Crn.* ſturim, z działam); *Vd.* ſtuarit, ſtvariti, ſtorit, (*Vd.* ſtoriti *agere*, *facere*, *parare*; *Dl.* tvoriti, (*Dl.* sztvoriti *condere*); *Bs.* ſtvoriti, uciniti od niscta, sazdatti; *Rag.* ſtvoritti, ſtvârati, ſtvaaram; *Ross.* сотворить, творить, творю, устроить, устроять, устраивать (cf. ſtroić), erſchaffen, ſchaffen, aus Nichts hervorbringen. Stwarzać ieſt, z niczego wyprowadzić iaką iſtność. *Stas. Buff.* 45. Naprzód ſtworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Genes.* 1, 1; *not.* „z niczego uczynił". Stworzył bóg ten świat, nie z iakiey materyi, ale z niczego; rzekł, i ſtało się wszyſtko; rozkazał, i ſtworzone są wszyſtkie rzeczy. *Karnk. Kat.* 19. Stworzony, *Cro.* sztvorjen; *Ec.* бы́шный, cf. być, cf. byt). Stworzonym być, *Ec.* задолбы́ствовать. Pierwey ſtworzony, *Ec.* первозда́нный, cf. pierworodny. Ociec nie ieſt ſtworzony, i syn nieſtworzony. *Groch. W.* 21. – §. Te dwie osoby właśnie są dla siebie ſtworzone. *Teatr* 54 *b*, 48; bardzo do siebie przypadaią, dla siebie zrodzone; ſie ſind für einander erſchaffen; – STWARZANIE, STWORZENIE, *actio*, das Schaffen, Erſchaffen, Schaffen, die Schöpfung; *Boh. et Slo.* ſtvoreni; *Sr.* 1. ſtvoreni, ztvořenо; *Vd.* ſtvarjenje; *Cro.* sztvorjênye; *Sla.* ſtvorénje; *Bs.* ſtvorenje, ſtvaranje; *Rs.* творе́нїе, созда́нїе, сотворе́нїе; *Ec.* возсмаза́нїе, возсмя́нїе. Stworzenie ieſt z niczegoż rodzenie, gdy się z iednéy rzeczy druga wypuszcza; rozmnożenie ieſt, gdy taż iedna rzecz się sama rozszerza i mnoży. *Sk. Kaz.* 317. Stworzenie ieſt wywiedzienie rzeczy z niczego, t. i. bez żadnéy przedłożonéy materyi. *Sak. dusz.* 47. Rozumie Jan S. przez to słówko ſtania się wszystkich rzeczy, ſtworzenie. *Salin.* 2, 455. Stworzenie świata. *Bibl. Gd. Gen.*, *Rs.* творе́нїе. Bóg ſkończył ſtwarzanie, i widział co ſtworzył. *Przyb. Milt.* 228. Twórca spoczął, i wracał od dzieła ſtwarzania Do nieba niebios. *Przyb. Milt.* 229. – §. STWORZENIE, *opus*, to co ſtworzono, kreatura, twor, das Geſchöpf; *Sr.* 2. ſtworba; *Crn.* ſtvar; *Vd.* ſtvar, ſtvarje, kreatura; *Cro.* stvorenye; *Rs.* творе́нїе, созда́нїе, созда́нїе (cf. °żywocina); *Ec.* возсмя́нїе. Człowiek, ſtworzenie boskie. *Bies. A* 2. Stworco, ſtworzenie wsparcia twego czeka, Z niczegoś ſtworzył marnego człowieka. *Kras. liſt.* 2, 93. Bóg ſtworzył z niczego duchowne ſtworzenie, (*collective*), t. i. niezliczone anioły. *Kucz. Kat.* 49. Na ostatek uźrzeli nowe ſtworzenie ptaków, gdy prawiedzieni żądliwością, żądali pokarmów gołowych. 1 *Leop. Sap.* 19, 11, nowy ród, rodzay, gatunek). – Panieneczka wcale przystoyna; tylko że to iakieś ſtworzenie dzikie. *Teatr* 26, 72, dziwozona). Może się kocha w którym ſtworzeniu. *Teatr* 30 *b*, 35; w kimsiś) – §. *tr.* ſtworzyć, utworzyć, urobić, uczynić; machen, ſchaffen, hervorbringen, verurſachen Rolnictwo ſtwarza przemysł. *Przeſtr.* 232. Na cóż sama sobie boiaźń moią ſtwarzam. *Teatr* 48 *b*, 11. Stwarzasz mię na nowo. *Teatr* 43 *c*, 150 (*Vyb.*, robisz, że ieſtem, iak na nowo urodzony, du machſt, daß ich wie neu geboren bin. STWORZYCIEL, – a, *m.*, STWORCA, TWÓRCA, – y, *m.*, *Bh. et Slo.* ſtvořitel; *Sr.* 1. ztworiciel, ſtworiciel, (ztworiciel budownik); *Sr.* 2. ſtworiſchel; *Crn.* ſtvornek; *Vd.* ſtvornik; *Cro.* stvoritel, sztvoritel; *Dl.* sztvoritely, sztvoritely; *Rg.* tvoritegl, tvornik, ſtvoritegl, ſtvôraz; *Sla.* ſtvoritelj; *Bs.* ſtvoritegl; *Rs.* творе́цъ (autor, pisarz), содѣте́ль, созда́тель (budownik); *Ec.* зданодѣте́ль, родолѣла́тель, зижди́тель, сотворя́тель, (*Ec.* творе́цъ wykonawca); – istność z niczego na świat wyprowadzaiący, *pr. et fig.*, der Schöpfer. Aniołowie ſtworzycielami żadney rzeczy być nie mogą, dlatego, iż ſtworzenie ieſt wywiedzienie rzeczy z niczego. *Sak. dusz.* 47. Stwórca wszystkiego, *Rs.* всеи́жда́тель, *Ec.* всекъмрегъ. Stwórco, ſtworzenie wsparcia twego czeka, Z niczegoś ſtworzył marnego człowieka. *Kras. liſt.* 2, 93. Manicheuszowie uczyli, iż dwóch było °ſtworzycielu (*Dual.* z ſtworzycielów), ieden dobre, drugi złe rzeczy ſtwarzał. *Biał. Poſt.* 205. STWORZYCIELKA; – i, ż., die Schöpferinn; *Cro.* sztvoritelicza; *Bs.* ſtvoritegliça; *Rg.* tvoritegliza, ſtvoritegliza; *Rs.* содѣте́льница. Mądrość boska, ſtworzycielka wszystkich rzeczy. *Biał. Poſt.* 157, *Sak. dusz.* 104. STWORZYCIELSKI, *ob.* Stworczy. °STWORZYSTY, – a, – e, który może być ſtworzony, *creabilis. Cn. Th.* 1080, *Cn. Syn.* 243, erſchaffbar; *Sr.* 1. ztworenité. Nieſtworzysta materya, *impraecreabilis. Cn. Th.* 530, *Sr.* 1. neztworenité. STWORZYSTOŚĆ, – ści, ż., możność być ſtworzonym, die Erſchaffbarkeit. *Tr.*

°STYBEL, – bla, – blu, *m.*, bót, z *Nic.* der Stiefel. Tyśpiss

w ſtyblach, w Lukańſkim śniegu na podworzu. *Zab.* 9, 73 *Jżyck.*

STYC, ZTYĆ, ztyie, ztył, *ob.* Tyć, tyie.

•STYCHAR, - a, *m.*, *Rs.* стихáрь, *Ec.* стихарíй, ſereżya duchownych z szerokiemi rękawami, ein langes Kleid der Geiſtlichen mit breiten Aermeln. Na wierzch ſtychara dyakońſkiego żereyską ryzą był przyodziany. *Smotr. Ex.* 15. •STYCHIERA, - y, ż., *Rs.* стихира hymn iutrzenny lub nieszporowy, eine Morgen-, oder auch Veſperhymne; *Rs.* стихúра. Po zwyczayach ſtychierach albo hymnach. *Pim. Kam.* 229. Po pſalmach tropar i ſtychiery śpiewane bywaią. *ib.* 245. We wszyſtkich ſtychierach Nayśw. Pannę o pomoc proszą. *ib.* 215, *ib* 217. Na wieczerni po ſtychierach śpiewaią bogarodzicę. *ib.* 229. Co u nas ſtychiery na wieczerni, to we mszy śpiewanie około adoracyi krzyża. *ib.* 82. STYCHOŃNA, - y, ż., *Rs.* стихóвна, pewna pieśń nieszporna, ein gewiſſes Veſperlied. Po tym o samym pogrzebie Pańſkim ſtychiery na ſtychownach śpiewaią. *Pim. Kam.* 254. (*Ross.* стихологáдаmель wierszopis, cf. *Gr.* στίχος.

STYCZE, STYCZEC, *ob.* Stykać, *ob.* Zetknąć. STYCZEŃ, - cznia, *m.*, *Bh et Slo.* leden (cf. Luty); *Sr.* 1. hódné mieſiączstwo (cf. gody); *Sr.* 2. ſachopni (ſachopiſch zaczął), wóſtmſki; *Crn.* proſenz, (2. *Janus*; Proſénina *feſtum Jani*, 2) proſiana ſłoma); *Vd.* simez, prosimez, proſtimez, pervnik, novolietnik; *Cro.* proszinecz, (szechen *Februar.*), malibosichnyak, (velikobosichnyak, gruden *Desember.*); *Dl.* siecsan, szechen, (*Dl.* sicsen *Februarius*, proszinacz *Decembèr*); *Bs.* sjecjan, sjecjagn, jenar, januar; *Rg.* sjecjagn; *Slo.* sicsani; *Rs et Ec.* сѣчень, генвáрь, генуарíй, январь, (cf. *obsol.* студень Grudzień); pierwszy miesiąc w roku, *Januarius*. der Jenner, od ſtykania się ſtarego roku z nowym. *Haur St* 475, *Chmiel.* 1, 192, *Kpcz. Gr.* 3, 32; podług innych dyalektów raczéy od *sieczenia* siekania, lub od *ſtudzenia*) .Styczeń oſtry poczyna nowe lato. *Jeż. Et. D* 3. STYCZKA, - i, ż., ſtykanie się, das Dranſtoßen, Zuſammenſtoßen, *Rs.* стычка zetknienie, spór, potyczka, bitwa). Wszyſtkie gmachy bez styczki z innemi, własnemi murami otoczone. *Ner. Tac.* 2, 342. STYCZNIOWY, - a, - e, od miesiąca Stycznia, Jenners, *Rg.* sjecgni; *Rs.* генвáрскíй. Styczniowe mrozy. STYCZNY, - a, - e, (*Rs.* стычный, z złożony, zetknięty); ſtykaiący się, berührend, anſtoßend; *Ross.* прикосновенный, сопредѣленный. - *Math.* Gdy proſta linija ieden tylko ma punkt spólny z okręgiem koła, nazywa się ſtyczną z kołem, *tangens. Geom.* 1, 139, *Jak. Mat.* 1, 29, *Łęſk.* 2, 144, *Sniad. Alg.* 1, 268; •tkliwociąg. *Tr.*

•STYDNĄĆ, *ob.* Stygnąć. •STYDZIĆ się, *ob.* Wstydzić się.

•STYGAR, •STYGIER, SYGOR, - a, *m.*, pewny urzędnik żupny; ein gewiſſer Salzbergwerksbeamter; (może z Łac. *inſtigator*). Stolnicy maią słuchać żupnika i ſtygara; nieposłusznego ſtygar ma karać, i tak długo do góry nie puścić, aż od żupnika i ſtygara odpuszczenie uprosi. Tragarzom nieposłusznym ſtygar ma roboty zabronić, a drugich na to mieysce zasadzać. *Herb. Stat.* 108. Było w żupach Wielickich dwóch ſtygierów, którzy robotników w ziemi pilnowali. *Nar. Hſt.* 4, 287, Aufſeher über die Arbeiter im Salzbergwerke. Urzędnicy żupni, pisarze żupni, ważnikowie, sygorowie. *Vol. Leg.* 5, 176.

STYGNĄC, •STYDNĄĆ *neutr. idntl.*, *Bh.* ſtydnauti, ſtydati; *Slo.* ſtydnauti, ſtydnu; *Sr.* 1. ſtudnu; *Sr.* 2. ſtunuſe; *Cro.* zimem, (zámnieć, cf. ziębnąć); *Rg.* ſtinuti; *Bs.* ſtinnuti, oſtinnuti, ozebſti; *Rs.* стынуть, студенѣть, студúться; *Ec.* στυδενῶ; *ob.* ſtudzić); z ciepła tracić, kalt werden, kühl werden, erkalten, lübler werden. - *phys. et moral.* Miłość ziębnie, ſtydnie nabożeńſtwo. *W. Poſt. W.* 87. W ſtateczności miłość ſtygnie. *Wyg. Mor.* 1, 58. Duch móy w takowéy ciężkości Dziw, że nie ſtydnie od żałości. *Ryb. Ps.* 283. Ze ſtrachu ſtygnę. *Teatr.* 46 c, 106. Żołnierz, zawiedziony w nadzieiach, nie ſtygł iednak w odwadze, i żywo żądał bitwy. *Uſt. K.* 2, 114.

•STYG; n. p. Jakbym się ze lwem spotkał, albo z iednorożcem, ſtyg pod żórawim piórem, ſereżya brzedzcem. *Pot. Jow.* 30. ?

STYK, - u, *m.*, •ſtywa, *Lat.* ſtiva; kozica, kiy osadzony w żelazo, którym z lemieża ziemię zgarnywaią. *Dudz.* 60, *iſtyk. Wlod.*, die Pflugſcharre, Pflugſchaar, Reute; *Slo.* ſtyk, pluzina, jeleza, ſterżni pług wrzſtrubugi; *Hg.* eszteke, (*Slo.* ſtyka, *Hg.* tsáklya *contus*); *Vd.* plushna roshiza, ſtegasha, noshiza, plushnu ſtegnu, otka); *Rs.* лопатка, (cf. łopatka). Były się im przytępiły lemiesze, motyki, widły, siekiery i ſtyki, które było ostrzyć potrzeba. *Radz.* 1 *Sam.* 13, 21; oścień *Bibl. Gd.*). Nieraz nosił ſtyk w ręce ogrubiałey wielce, Rzekłbyś, że świeżo rozprzągł porobione cielce. *Zebr. Ow.* 367. U pługa chłopek położywszy ſtyk przez drewno, które iest przetknione przez rękoieści pługowe, krzyż wyraża. *Zrn. Poſt.* 3, 605. Jako ten może być mądrym, który się trzyma pługa, a który się kocha w ſtyku poganiaiąc woły? *Radz. Syr.* 38, 26; który się chełpi w ſtyku kończaſtym? *Bibl. Gd. ib.* Do iſtyka, nie do pióra sposobnieyszi; paść woły, nie do mądrey szkoły brać się. *Chmiel.* 1, 1118. Nauk zakazywał, radząc iſtyk, nie pióro trzymać. *ib.* 1, 1124. Styk porzuciwszy długi, rolnik obiaduie. *Susz. Pieś.* 3, *R.* 2, Szamgar zabił Pelisztynów sześćset ſtykiem wołowym. *Bud.* 1 *Jud.* 3, 13 Masza ta, gdy dobrze oſtygnie, ſtykami żelaznemi wybić, i do smelcugi zanieść. *Torz. Siło.* 288, cf. kopyść. STYKAĆ, *ob.* Zetknąć Stykać. STYKAĆ się *Med. ndk.*, Styknąć *idntl.*, *Bh.* ſtrkam ſe; *Bs.* ſtucciti se, ſaſtatise za jedno; *Vd.* permejati, namejati, (cf. miedza); *Rs.* соприкасáться, стыкáться, potykać się, trafić ieden na drugiego, zuſammen treffen, zuſammen ſtoßen; granicayć z sobą, hart an einander gränzen, angränzen. Ciało spoione iest przez każdego ſtawu ſtykanie. *Bud. Fph.* 4, 16. Widział w paszczęce koniec ogona u smoku, Każdego tak z początkiem koniec ztyka roku. *Pot. Pocz.* 683. Granice dobrego i złego ſtykaią się z sobą. *Pir. Wym.* 287. Styka się ze złym dobre, graniczy z przykrością wygoda. *Off. Str.* 2. - §. Bóg cię ſtykay, *Deus tibi sit obuius, comes, feliciter proficiscere! Cn. Th.* 1080, Gott geleite dich.

STYL, - u, *m.*, z łac. u Rzymian narzędzie pisania z metalu; *Sr.* 1. pißacił, *Ec.* πιττάκιον, przeniesiono potym to słowo do znaczenia różnego sposobu w mówieniu i pisaniu; tak iak teraz w tymże znaczeniu biorą słowo pióro. *Pir. Wim.* 278, *Lub. Roz.* 59, *Kras. Zb.* 2, 513, der Styl, die Schreibart; *Bh.* pißebnoſt; *Rs.* слогъ cf. sło-

żyć). Były u dawnych tablice drzewiane, woskiem oblewane, *codicilli cerati*, na których ostrym pisano instrumentem, *vulgo* grabsatychem żelaznym *stylus* zwanym; co dało okazyą, że modelusz pisania stylem nazywaią. *Chmiel.* 1, 981. Starożytni ludzie, nie maiąc ieszcze inkaustu, ani piór zarzynanych, nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołówianych lub drewnianych, woskiem naprowadzonych tablicskach, pisywali xięgi i listy. *Mon.* 73, 206. Czy to pióro, czy też ięzyk czyi pięknie co wyrazi, zwykło się mawiać: pięknym to stylem napisano, dobrym stylem on mawia, albo też trudny to styl do zrozumienia. *ib.* 205. Styl dobry, gładki. *Zab.* 12, 38; łatwy, przyzwoity. *Gol. Wym.* 233. Stylu wyniosłość, *Ec.* вышесловіе. Słuszniéy sądziłbym to co się pisze nazwać nie stylem, lecz piórem; i raczéy mówić teraz: pięknym to piórem napisano, albo dobrego to pióra xięga. *Mon.* 73, 206. - §. Styl, stél; STYLISKO, STÉLISKO, - a, *n.*, trzonek, dzierżak, *Ger.* der Stiel, styl u pensla malarskiego, nazywa się kiiek cienki a długi u pensla. *Mag. Mscr.* Ość na ryby osadzona na długim stelisku lub streiszu. *Mag. Mscr.*

STYŁ, ZTYŁ, *ob.* Tyć, tyię. STYLAĆ, *ob.* Sztylać.

•STYMA, - y, *ż.*, *Włosk.* stima; *Franc.* estime; = szacunek, powaga, poważanie, w którym kogo maią, die Hochachtung, das Ansehen. *Cro.* prestimanye, (*Cro.* stimanye, = mniemanie, *Cro.* stimati, stimàm, = mniemam, rozumiem, *Cro.* shtemàm, = pysznię się; *Vd.* shtiman, poshtiman, = sławny, *Vd.* shtimati, = czcić, *Vd.* shtimat, mienit *arbitrari*, *Vd.* presbtimatise, poshtimuvatise, = pysznić się). Wewnątrz nam trzeba rządu, u świata stymy, u przyiaciol kredytu. *Vol. Leg.* 6, 138. O w iakieyby go ludzie stymie mieli, Gdyby to byli o nim wprzod wiedzieli. *Chrość. Ow.* 70, *Jabł. Ex. B* 4, *Jabł. Tel.* 134, *Chrość. Fars.* 338.

STYMBLOCH, STYMBÓRK, *ob.* Sztymbloch, Sztymbork.

STYNDAR, *ob.* Stendar.

STYNKA, - i, *ż.*, der Stint, ein Fisch, *salmo eperlanus*, drobna rybka, błotem trąci, znayduie się w rzékach. *Zool.* 184.

STYPA, - y, *ż.*, (*cf. Lat.* stips, *cf. Lat.* dapes); pogrzebny obiad, das Leichenmahl, Trauermahl, Leichenessen; *Sr.* 1. pohrebna hostjina; *Crn.* pogrebshena; *Vd.* pogrebshina, sedmina, (cf. siódmy); *Cro.* karmina, (*ob.* karm'); *Dl.* martachka gozba; *Bs.* gozba mrtvitzka, (cf. *Rs.* кутья пшеница lub ryż w miodzie gotowany, co po pogrzebie iedzą; cf. *Rs.* куттъ, = 1) mogiła, 2) puhar, 3) nabożeństwo od gotowanego S. oleiu, cf. *Ec.* тризна uroczystość czynie na pamiątkę zmarłego rozmaitemi igrzyskami obchodzona, тризновать zapasnik). Obiady zaduszne albo stypę zmarłemu wuiowi sprawował. *Krom.* 373. Widziałem wiele razy pogrzeby krwią oblane, z których zaraz po obiedzie wysyłano za umarłym drugiego zabitego do nieba, aby oznaymił, co za ludzie na stypie byli. *Star. Ref.* 18, *Star. Dw.* 62. Stypy te pogańskie daią okazyą piianicom do piiania. *Smotr. Lam.* 170, *Gil. Kat.* 228. Umrze, wnet poślą dzwonić, potym psałterz śpiewać, z krzyżem prowadzić, potym zaduszne msze, ubostwu kap dawać, stypę uczynić, łaźnie na ubogie sprawować. *Gil. Pst.* 212 *b.* Skonanie człowieka wiernego, nie potrzebuie stypy z rocznicami. *Zrn. Pst.* 3, 793 *b.*, pominki, *Ross.* поминки. U chrześciian zawżdy, od początku wiary stypy albo uczty na pogrzebach bywały. *Sk. Kaz.* 640, agapy. *Sk. Dz.* 271, z Greck. Liebesmahler, gdzie ubogich hoynie czestowano). - Onby się rad upić na Wc Pana stypie. *Zabł. Zbb.* 92, radby cię widzieć na marach). Wilczą stypą bywa śmierć barania. *Klon. Wor. praef.* Niegrzeczną ten ma stypę, co z strachu umiera. *Zabł. Amf.* 17, bździnami mu dzwonią). STYPNY, - a, - e, od stypy, Leichenmahls-. *Threnodia* pogrzebne, żałobne, stypne śpiewanie. *Mącz.*

•STYPSEL, - psla, *m.*, zatyczka, z *Niem.*, der Stöpsel. *Tr.*

STYPUŁA, - y, *ż.*, STYPUŁKA, - i, *ż. dem.*; STYPUŁEK, - łka; *m. dem.*, *Lat.* stipula; n. p. Do kościoła Krakowskiego sprawił stypułę do choru, miednicę i naléwkę, wszystko z srebra. *Papr. Herb.* 221. Jeśliby robacy drzewo to psowali, maią być wygarnieni miedzianą stypułką. *Cresc.* 453. Nakręć trąbek z papieru formę udziawszy, Zawięzuy ie na końcu na stypułek wdziawszy. *Biel. S. N.* 57.

1) STYR, *ob.* Stór. 2) STYR, - u, *m.*, ryba, *ob.* Jesiotr.

STYRAĆ, *ob.* Tyrać.

STYRAK, - u, *m.*, drzewko i żywica, *styrax officinalis Linn.*, der Storax. *Krup.* 5, 139. Trzcinny styrak, w trzcinie go przywieziono. *Sien. Wykł.*

STYRCZEĆ, *ob.* Stérczeć. STYRKNĄĆ, STYRKAĆ, *ob.* Ustyrknąć. STYROWAĆ, *ob.* Sterować.

STYRTA (*forsan melius* STERTA, od stérczenia, lecz cf. *Rs.* простертый rozpostarty); - y, *ż.*, gatunek brogów, eine Art Feimen, Fehm, Schober; *Rs.* скирдъ. Tego roku wszędzie stodoły sowitym Stérty, nietylko brogi nałożono żytem. *Pot. Pocz.* 242. O chléb, Wielmożny, prosisz Pana Boga; A styrt różnego zboża liczba sroga. *Bratk. K* 2. Pasły się w gumnach szczury nieskończenie, A zboże w styrtach butwiało i gniło. *Kras. Mysz.* 58, *Hipp.* 118. Obywatele widząc stérty swoie bez oddania pożytku, żałuią że na nie pracowali. *Pam.* 85, 392; cf. gumna, stodoły, śpichlerze, = składy zbożowe). - §. Stérty morskie, rafy, wyrostki stérczącego nad morzem lądu. *Sniad Jeo.* 224, spitzige Hügel am Seeufer.

STYRYA, - yi, *ż.*, *Boh.* Sstyrsko; *Slo.* Stirsko; *Crn.* stajershku; *Vd.* shtairo, shtajerska deshela, shtajershku (sellu); *Cro.* staer, stajerzka zemlya; *Hg.* staer-ország); prowincya Austryacka, któréy stolica Grac. *Wyrw. G.* 205.

STYRYYSKI, - a, - ie, od Styryi, Steyermärkisch, Steyerisch, Steyer-, *Bh.* Sstýrský; *Vd.* Shtajerski; *Cro.* Staerszki; n. p. księstwo STYRYYSKIE, das Herzothum Steyermark. STYRYYCZYK, - a, *m.*, ein Steyermärker; *Crn.* shtajerz; *Vd.* stajerz, *f.* shtajerza; *Cro.* staerecz.

STYSK, - u, *m.*, *Bh.* stěsstaní, stísnost; utyskowanie, skwierk, Geklage, Gewimmer. Czemuż mi przez te styski, co za uchem kwiczą, Te kilka godzin sennych zaprawiasz goryczą? *Przyb. Ab.* 153. Posłyszą stysk na biedę z boku. *ib.* 92. STYSKAĆ *med. ndk.*, Stysknąć *contin.*, *Boh.* stěsstati; (*Vd.* stiskuvati, natiskuvati, obtiskuvati, obtishati, = uciskać); utyskiwać, uskarżać się, skwierczeć, klagen, sich beklagen, seufzen. Rozgniewał się i stysknął na Labana. *Bud. Genes.* 31, 36; łukał nań. *Bibl. Gd.* Stysknęło co mędrszych na takie nierządy. *Pot. Arg.* 617. Jornad na Wenety stysknie, iż zewsząd okrucieństwa robili. *Krom.* 17. Na cóż styskasz, małżonko moia nieszczęśliwa? *Przyb. Ab.* 44. Tak styska z łez rzewnych ka

niebu popychem. *iá.* 218. Odpowiadaiąc Chryſtus na Marty ſtyſkowanie, Rzekł: Marto, Marto, ty ſię zbyt frasuiesz, Tego zaś myślą swą nie upatruiesz, Iż o iedno być ma pieczołowanie, Co iest potrzebno. *Odym. Sw. Pp* 4 . - §. Styſkować sobie, przykrzyć sobie, mierzić, überdrüſſig ſeyn, ſatt haben, einen Ekel an etwas haben. Obciążeni iesteśmy nad przemożenie, tak że się nam iuż ſtyſkowało żywo być. *Leop.* 2 *Cor.* 1, 8. Wszczęło się szemranie ludu przeciwko panu, nieiako ſtyſkuiąc sobie dla pracy. *Leop. Num.* 10, 1. We wszyſtkim ucisk cierpiemy, ale nie ſtyſkuiemy sobie. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 8. Począł pan sobie ſtyſkować nad Izraelem. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 10, 32, cknąć a ſtyſkować, 1 *Leop.*). Dosyć-ci trocha wina, śpiąc nie będziesz ſtyſkował od niego. *W. Syr.* 31, 22, nie będzieć się cknło). STYSKLIWY, - a, - e, - ie, *adv.*, sarkny, narzekaiący, cf. skwierczek, klagend. Z ich chat wznoszą się płacze i ſtyſkliwe biada. *Przyb. Ab.* 210. Wrzask biiących, konaiących ięki, Tworzą ſtyſkliwe szemry nieuſtanney męki. *Przyb. Lux.* 99.

*STYWA, - y, *ż.*, *Lat.* ſtiva, ſtyk, Pflugſterze; n. p. Nie szpeciła u boku szabli w ręku ſtywa, Bieżał szlachcic na woynę od sierpa, od żniwa. *Pot. Pocz.* 480.

S U.

SUBALTERN, - a, *m.*, pod drugim służący, urzęduiący, podrządny, podkomendny, *Rs.* подчиненный, ein Subaltern. *Tr.* SUBBASZA, - ego, *m.*, *Warg. Rad.* 116, namieſtnik baszy, der Unterpaſcha. SUBDELEGAT, - a, *m.*, delegowany niższey rangi, ein Unterabgeordneter. Sąd Grodzki ma moc wybrać sobie subdelegatów pięciu. *A. Zam.* 21. SUBDYAKON, - a, *m.*, poddyakon, n. p. Subdyakonow iest powinność dyakonowi do ołtarza służyć, powinien święty ubiór, naczynia, chleb i wino do mszy Ś. potrzebne nagotować; biſkupowi i kapłanowi wodę na ręce przy mszy S. podaie. *Kucz. Kat.* 2, 619. SUBDYAKOŃSTWO, - a, *n.*, ſtopień duchowny, dyakońſkim tylko od kapłaństwa przegrodzony; porządek święcenia pierwszy z trzech większych. *Karnk. Kat.* 265, der Unterdiaconus, das Unterdiaconat. SUBDYWIZYA, *ob.* Poddziałek. n. p. Subdywizye, poddziały, podziały działów. *Cztr. myśl.* 60.

SUBET, - u, *m.*, Sen uſtawiczny i bezmierny Subet z Arabſkiego zowią. *Syxt. sił.* 231, *Birk. Zam.* 8, *Syr.* 40, *Cresc.* 364, *ob.* *Spik, Śpiączka.

SUBJEKCYA, - yi, *ż.*, przykrość inkommoduiąca, niewczasuiąca, trudność, (*qu. v.*), *Vd.* napoſt, nadlega, nadleżnoſt, Ungelegenheit, Unbequemlichkeit. Rzecz smrodliwa w pokoiu subjekcyą uczyni. *Perz. Cyr.* 2, 28. Jeżeli Wc. Panu subjekcyą sprawuię, odsunę się daley. *Teatr* 9, 80. Subjekcyą czynić, *Vd.* nadlegati, nadleguvati, (cf. nalegać). Nie wyspałem się po wczorayszym balu, a tak co dzień i noc w tey subjekcyi człowiek. *Teatr* 10, 5. Officer officerowi nie czyni subjekcyi. *Teatr* 21, 9. Bez subjekcyi, ohne Umſtände. Sans façon, bez ceremonii, bez subjekcyi, tak iak u siebie. *Teatr* 21, 8. SUBJEKT, - u, *m.*, *Philosoph.* subjekt, posada wszyſtkich przymiotów ciała. *N. Pam.* 23, 232, *Rs.* подлежащее, cf. podſtata, Grundlage, Grund. Subjekt w myśli, *podmiot,

cf. objekt, obmjot. - §. Subjekt, - á; *m.*, człowiek używany do czego, ein Subject, ein Menſch, der zu etwas verwendet wird. Czy to tak ubogie królestwo w subjekta, że ich trzeba z świecą szukać na iakąś funkcyą? *Lub. Rox.* 192. SUBLEWACYA, - yi, *ż.*, *dilatio executionis iudicialis in proscriptum latae, beneficio principis concessa.* *Cn. Th.* 1081, Aufſchub der Execution gegen einen Geächteten. SUBLIMACYA, - yi, *ż.*, działanie chymiczne, którego pomocą nieiakie ciała suche zlotnionemi być mogą w naczyniach zamkniętych, i znowu w kształcie ſtałym otrzymane. *Mier. Mscr.*, pędzenie suche, die Sublimation, *Rs.* возгонка; Sublimować, *Rs.* возгнать, возгонять. - SUBMYTEL, - tlu, *m.*, w drukarni gatunek pisma, mnieyszy od mytlu. *Mag. Mscr.*, kleine Mittelſchrift SUBORDYNACYA, - yi, *ż.*, karność, posłuszeństwo ſtarszemu, *Vd.* podverſtva, die Subordination. Żadne zgromadzenie bez subordynacyi trwać nie może. *Zab.* 16, 241. Byłem posłuszny przez subordynacyą. *Teatr* 13, 109 SUBORDYNOWAĆ, podrządzić, poddać pod wyższego *Bh.* podzrjditi, *Vd.* podverſtiti, podlagati, podnaredbati, podvrezhi, unterordnen. Zawisnął od niego, albo iest mu subordynowany. *Salin.* 2, 577. - SUB-ORNOWAĆ kogo na co, naſtraiać, einen wozu anſtiften. Pospólſtwo zobaczywszy, czy dobrowolnie, czy subornowani okrzykną. *Chroſć. Fars.* 24. SUBPETIT, - u, *m.*, w drukarni, gatunek pisma, mnieyszy od petytu. *Mag. Mscr.*, klein Petit. SUBPRZEOR, podprzeor, *ob.* Przeor.

SUBRETKA, - i, *ż.*, *Gall.* soubrette, z pokoiowa, garderobiana, Kammerzofe, Kammermädchen. Gdyby to w Warszawie, możnaby do tego użyć fryzera, korneciarki, albo iakiey dyſtyngwowaney rayſurczyny; ale tu, nawet subretki niemasz. *Teatr* 25, 45. Dziewczyna młoda żywa, ale nie z tego gatunku wesołości, ktora oznacza bezczelność, że tak rzekę, ſłażonych subretek naszych. *Teatr* 20 *b*, *praef.*

SUBSTANCYA, - yi, *ż.*, *philos.*, *ob.* Podſtata, Podſtawek, Podmiot; *Rg.* succjanſtvo, bivſtvo. - 2) Subſtancya, Subſtancyyka *dem.*, mienie, maiątek, fortuna; Hab und Gut, Vermögen. Seneka, gorliwy ubóztwa poradnik, miał 5 milionów subſtancyi. *Nar. Tac.* 2, 267. Zapisała mu całą subſtancyą, i uczyniła go dziedzicem dobr swoich. *Sk. Zyw.* 2, 42. Lot poimany był od nieprzyiaciół z subſtancyą swoią. *ib.* 203. Według potrzeby subſtancyyką maiąc, na niczym nie schodzi. *Psalmod.* 11. Zguba subſtancyi małpa i kieliszek. *Jabł. Fr.* 151. We Pan iesteś familii dawnéy, ale podupadłey; ociec We Pana nadtracił subſtancyi. *Teatr* 35 *c*, 16. Ma znaczną subſtancyą. *ib.* 25 *d*, 26. - SUBSYSTENCYA, *ob.* Wyżywienie. - SUBTELNICZEK, - czka, *m.*, człoczek subtelny, delikacik, ein ſubtiler, feiner, zärtlicher Menſch. Akwilo pokurczył subtelniczki one, adziamſkie owe ciała powarzył. *Birk. Kas. Ob. F.* 2. SUBTELNIEĆ *Neutr. ndk.*, subtelnym się ſtać, cieńczeć, *tenescere.* *Mącz.*, ſubtil werden, *phys. et metaph.* Skorupa od iaia coraz cienieie i subtelnieie, dla uſtawicznego nasiedzenia ptaka; iako też ścienczeie iaie, gdyby w occie leżało do dziewiątego dnia. *Sak. pr.* 179. SUBTELNOŚĆ, - ści, *ż.*, *oppos.* grubość, *phys. et metaph.*; *Bh.* autloch, (cf. wątłość); *Sr.* z. cienkości, ſnadności, (cf. snadność); *Vind.* drobnuſt, tiukuſt, tinkota, lishnoſt; die Feinheit, Subtilität. Przyszedł zbawiciel

zamknio iemi drzwiami, Swą subtelnością one przeniknąwszy. *Odym. Sw.* 2, *Nn b*; ciałem swoim subtelnym). Damy Europeyskie sądzą, że subtelność naywybornieyszym iest ich urody wydoskonaleniem; w prasę tedy ciała swe biorą. *Zab.* 7, 134, smagłość, die Schlankheit, Dünnheit des Körpers. Subtelność rozumu ludzkiego. *Klok.* 167, delikatność, zabiegłość, Feinheit des Verstandes. Subtelność dowcipu. *Boh. Kom.* 4, 104. *In peius*: Subtelność, troska, robota niepożyteczna; Sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad.* 1109. Nic nie iest przeciwnieyszego mądrości, iak wielka subtelność; ona we wszystkich rzeczach przeciwi się prawdzie *Gor. Wł. J.*, ; SUBTYLIZACYA, Spitzfindigkeit, Sophisterey; *Vd* sbrisanost, premetenost; *Ec.* мошкословіе. Naywybornieysze dowcipy, zaprzątnione owemi wykrętnemi subtelnościami, nikczemnie się stały. *Pilch. Sen. list.* 367. Rzecz dobra niepotrzebnie subtelności. *Fr. Ad.* 6. SUBTELNOSTKI *plur.*; subtylizacye, przeszrubowane argumenta, Spitzfindigkeiten. Wymyślnemi subtelnostkami iasne zbiiał iego dowody. *Tr. Tel.* 467. SUBTELNY, - a, - e, SUBTELNIUCHNY, SUBTELNIUCZKI, SUBTELNIUTKI, SUBTELNIUTEŃKI, - a, - ie *intensiv.*; SUBTELNIE, SUBTELNO i t. d. *adv.*, niegruby, cienki, delikatny, *phys. et met.*, subtil, fein, *Bh.* autlŭ (cf. wątły); *Sr.* 1. subtilné, cienkuszli, cienkoité, wahodné, (cf. łagodny), sfwitjné; *Crn.* prashn, (cf. próżny); *Vd.* sutil, tinshken, droben, (cf. drobny), sdroblen, tinek, lizhen, (cf. lice); *Ec.* мѣнкосмно, мѣнкоумъ, тонкробно, подробну. Rąk swych roboty i subtelne tkania za upomiuki oddaią. *Groch. W.* 455. Przędła subtelniuchne nici. *Sk. Zw.* 2, 108. Subtelniuczka skora. *Tward. Daf.* 4. Nie rozumie tu tych rzemiosł iedwabnych a subtelnych, ale rozumie oraetwo. *Glicz. Wych H* 1 *b*, 2 (rzucsne, kunsztowne). Rzeczy subtelne niemocne. *Fr. Ad.* 6. Subtelna komplexya ciała iego. *W. Post. W.* 288. Była Susanna subtelna i piękuego weyźrzenia. *W. Dan.* 13, 31, *ob.* (dlamny). Widząc We Panią czyniącą się być subtelną, starałem się z nią subtelnie postępować. *Teatr* 12 *b*, 47; piesszenie). Subtelny rozum, dowcip, przenikliwy, *Ecc.* искусный, остроумный, ein feiner Verstand. Subtelny a delikatny ma rozum. *Teatr* 8 *c*, 25. Ludziom subtelnego dowcipu, wielkiego rozsądku, urzędy mają być dane. *Petr. Pol.* 305. SUBTYLIZOWAĆ *cz. ndk*, cieńczyć, *Ital.* sottilizare; fein machen, verfeinern. Ziele to grubość złych wilgoci drobi i subtyliznie. *Urzęd.* 34, *et* 349. Subtyliznię w rozumowaniu, przesadzam rozbiorem, *Ec.* тонкословлю, подробну разговариваю. Subtyliżuiący, *Vd.* sbrisan, premeten, steklin, nateklivez, spazheves, shtulaglauni, *Ec.* тонкословный, тонкословный, neub *argutus*, spitzfindig. SUBTRAKCYA *Arithm.*, *ob.* Uymowanie. *Rog. Dos.* 2, 190, odtrącanie, odciąganie, *Rs.* вычитаніе.

SUĆ, sul, snie *cz. ndk.*, usuć *dk.*, sypać, *Vd.* suti, sujem, sipati, posuti, (*Vd.* shuta, shutina *agger*, *Ger.* Schütte; *Crn.* sûtem *calceo illidere*); *Ger.* schütten, *Wallach.* skuturu; *Ital.* scuotere, *Lat.* cutere, concutere, quatere, *Kero* scutan; *Angl.* shed, *Suec.* skudda, *Gr.* σεύειν); aufschütten. Wysokie tamy sul niespracowany, Broniąc się wodzie, co ie podlewała. *P. Kch. J.* 439. Książę Opolski granice sobie sul, gdzie chciał, odgraniczaiąc się od Jagiella. *Bul.* 239. Na sieździe u Wielunia usuli między Prusy a Zmudzią granice wieczne. *Biel.* 283. Rzymianie mężom sacuym swoim słupy i groby wysoko usute stawili. *Stryik.* 87. W Arabii przez noc wstaią gory wielkie piaseczne, wiatrem sute i zgromadzone. *Biel. hst.* 263. Perłami suknie suć. *Pot. Syl.* 20, obsypać, hoynie obsadzać, kameryzować). Krzesła sute perłami Ormuńskimi. *Tward. Wł.* 43.

Pochodz. *suty*, *sowity*, *sowitość*; *dosuć*, *nasuć*, *obsuć*, *osutka*, *posuć*, *przysuć*, *usuć*, *zasuć*.

SUCHAR, - a *et* - u, *m.*, *Rs.* сухарь; *Ec.* пакетникъ, сухарь; osuch, Zwieback, Biscuit, Schiffszwieback. Na bardzo długie chowanie bochenki się przez połowę w plask przerzynaią i w piecu wysuszaią; i to się zowie sucharem. *Aluk Kost.* 3, 263. Sucharu w taystersk włożywszy, wybrała się w drogę. *Tward. Pas.* 48. Jadł mało, i po prostu, ażeby żołnierze Cierpliwości nauczył, suchar często bierze. *Jabł. Tel.* 241. SUCHAREK, - rka, *m.*, *dem.*, *Ks.* сухарикъ; osuszek delikatnieyszy, gatunek ciasta, Zwieback zur Näscherey, Zuckerbrot. SUCHARKOWY, - a, - e, od sucharka, Zwieback; *Ross.* сухарный. SUCHAWY, - a, - e, - o *adv.*, dosyć suchy, etwas trocken; *Rs.* суховатый. Suchawość, mierna suchość, *Rs.* суховатость. U traw pospolicie korzenie są suchawe, *filamentosae*, *Bot.* 30. SUCHEDNI, SUCHEDNIOWY, *ob. sub* Suchy. SUCHO *adv.*; SUCHUCZKO, SUCHUTEŃKO, SUCHUTEŃECZKO *intensiv.*, *Bh. etc.* sucho; *Rs.* сухо; niemokro, niewilgotno, trocken, nicht naß, nicht feucht. Gdzie on powie: sucho, tam po uszy ulgnieszy; godzien wiary. *Rys. Ad.* 16. Wody arka Pańska wspaczyła Jordanowe, i rozkazała tak długo czekać, ażeby naymnieyszy człowiek z Izraela sucho przeszedł. *Birk. Zam. praef.*, suchą nogą, trocknen Fußes. Morze na poły morą swą rozsadził, Przez nie suchuczko swoie przeprowadził. *Ryb. Ps.* 152. Rozstąpiły się wody, i przeszły oba suchem. *Bud.* 2 *Reg.* 2, 8, sucho). Wodę tę wygotować do sucha, zostanie się na dnie sól średnia. *Forz.* 166, żeby całkiem wyparowała). Płotno przepłokawszy, mogluy wilgotne naprzod, potym wysuszywszy, wymagluy na sucho. *Przędz.* 89. Gdy się tęgie ciała biorą do destylowania, to nazywa się destylowaniem na sucho, *destillatio sicca*. *Kruml. Chym.* 221. - Potrzeba wszystkę czterdziesiątnicę pościć, sucho iedząc. *Pim. Kam.* 297, susząc, trockne Fastenspeise essen. - §. *tr.* Codzień wołamy, i z rana na sucho; I w wieczor winkiem podraczeni mile. *Hor.* 2, 234 *Kniaź.*, nüchtern, ohne etwas zu genießen, trocken. - Chwała bogu, cośmy na sucho wyszli. *Teatr* 33 *b*, 76, że nam się przepiekło, że nam uszło, Gottlob, daß wir so davon gekommen sind, mit einem blauen Auge. Nie potrzebis, żebyś ztąd na sucho poszedł, *Boh. Kom.* 1, 68, du sollst nicht mit heiler Haut von dannen kommen. Zje mi diabla, ieżeli puszczę go na sucho. *Teatr* 43 *c*, 52 *Wyb.* We Pana na sucho nie puszczę. *ib.* 31 *b*, 126. Puszczaią tych na sucho, bez naymnieyszego naruszenia, przeciw którym naywiększą złość mieli. *Pilch. Sen.* 131. Nie wyydzie mu na sucho sztuke, którą mnie zażył. *Teatr* 36 *b*, 115, ich soll ihm nicht für genossen hingehen. I na suchoż to iemu uydzie! *Boh. Kom.* 1, 401. Nie zwiezie mu się to tak sucho, skarze to bog, weźmie swą zapłatę. *Miącz.* Nie sucho mu się to przepiecze. *Chrość. Ow.* 102. Ma sięż mu

to przepełznąć na sucho? *Pilch. Sen. Gn.* 346. Występki to bez kary na sucho mu nie poszły. *Pilch. Sall.* 23. Nie suchoć się odrze. *Lib. Hor.* 125. Nie udrze się to Skanderbegowi sucho. *Bzs. St.* 122. Obaczy, żeć się mu to łyko sucho nie odrze. *Rey Pſt. Hh* 6. I samemu Achitopelowi sucho się łyko za tę jego pochlebną radę, nie odarło; bo się i sam rękoma swoiemi obiesił. *Wer. Regl.* 112. Czemuż Pani, tak iak insze, na sucho nie odrywasz mężczyzn? *Testr* 22c, 8; beskarnie, ungeſtraft. – Nie tak do pokoiu sucho przyyść i lekko, trzeba krwi utoczyć. *Tward. Wł.* 115; nie bez trudności, nie suchą ręką, nicht ſo leicht, nicht ohne Schwierigkeit. – *aliter*: Mówią o białych głowach ſtrapionych: i ta go nieboga, sucho nie ſie; (nie bez łez, nie bez płaczu), toż też mógłbyś rzec, chcąc dać znać, iż ieſt wielką piianicą. *Gor. Dw.* 165, nie bez napitku, trunku). – 2) *SUCHO, – a, *n.*, sucha, posucha, suchość, die Dürre; *Sr.* suho, kopno, s lądi tęgi; *Slc.* na sûhu, s na lądzie; *Crn.* sûha *defectus pecuniae*). Znowu Eliaszowe wracaią się sucha. *Pot. Zar.* 184. Kiedy chcieli, czynili sucho, a kiedy chcieli czynili deszcz prorocy. *Rey Pſt. B* 4. Za sucha z zwożeniem zboża pośpieszyć trzeba. *Haur. St.* 163; póki czasy suche, trockne Witterung. SUCHOBOLNY, – a, – e, *arthriticus*, gichtiſch, (cf. Dony, Daa). Głowy ból pochodzi z ostrości płynnych suchobolnych. *Perz. Lek.* 163. Wewnętrzne przyczyny chorób są z suchobolney materyi. *ib.* 80. SUCHODRZEWKOWY, *ob.* Wiciokrzewowy; *ob. pod* suchy. **SUCHOOKI, – a, – ie, *siccoculus*, twardy do płaczu. *Cn. Th.* 1081, trockenäugig, ſchwer zum Weinen zu bringen. SUCHOMELSZCZYZNA, – y, ż., czynsze z wiatraków, końskich i ręcznych młynów, Zins von Wind-, Roß-, und Handmühlen. Arendy, ſławszczyzny, suchomolszczyzny. . . *Tward. IV. D.* 75. *SUCHOREŻ, – y, ż., uschła gałąź, ein trockner abgeſtorbner Aſt. Poiechać na suchorężo. *Bandtk.*, (*ob.* susz), Reisholz, Reiſer.? SUCHORLAWIEC *neutr. ndk.*, suchorlawym się ſtać, z ciała spadać, mager und dürr werden; *Slo.* churawim, *cf.* chory); *Rg.* usicjati: Od takiey karmi psi parszywieią i suchorlawieią. *Ostr. Myśl* 17. SUCHORLAWOŚĆ, – ści, ż., spadanie z ciała, die Dürrſucht, das Magerwerden; *Slo.* churawoſt *macies*; *Bh* churawiny (churaw[illegible]two chorowitość); *Vd.* medluſt, smedletje, (cf. mdłość). SUCHORLAWY, – a, – e, niegruby, nietłuſty, wychły, *Bh. et Slo.* churawý; *Vd.* medel, suhliu (cf. mdły); *Rg.* suhorgljav; *Cro.* szuhòrlyav; hager, mager. Świszcze ku końcowi zimy nader są chude i suchorlawe. *Zab.* 12, 191. Klacz, aby była ciała niesuchorlawego, ale mięſiſtego. *Hipp.* 15. Pies suchorlawy. *Ostr. Myśl.* 12. Suchorlawe owce. *Wolszt.* 104. SUCHOŚĆ, – ści, ż., *Boh.* ſuchoſt; *Slo.* ſuchota (*ob.* suchota); *Sr.* s. ſuchota; *Vd.* suhota, susha, (*ob.* susza), sushnoſt, vshenanje; *Cro.* szuhòta, szussa, szuhócha; *Bs.* suhochja, suscijaj; *Crn.* suhóta, (suhotina *terra arida*); *Hg.* aszszúság; *Rg.* suhòcchja, sûhos; *Rs.* сухость, сухота; *Lat.* siccitas, *It.* siccità), susza powietrza, ziemi etc., die Trockenheit. Suchość ieſt wielka, a dżdża pola potrzebuią. *Star. Dw.* 72. Skarżyli się na zbytnią suchość, bo do tego dnia dżdżu z nieba nie mieli, a role od upalenia spuſtoszone były. *Birk. Dom.* 93. – §. *aliter*: Jeleń narzeka, iż go suchość nóg zepsuci. *Zab.* 13, 172 *Tręb.*, niegrubość, niecieliſtość, niemięſiſtość, chudość, cienkość, (*ob.* sucha noga, głowa), Magerkeit, Dürre, Dünne. SUCHOTA, – y, ż., SUCHOTY *plur.*, *Bh.* ſuchotiny, bubeniny, churawiny, chřaonuti; *Sr.* s. ſuſch, ſuſchata zchmniza, ſuſchata chorosci, miesa hinens; *Sr.* s. ſuchota; *Vind.* shushiza, suha bolesen, nedeha, jetika, shivota sushenje, ginenje, susha, sshnenje, vadnenje, tovanje; *Crn.* jetika, ſk panje, (cf. ſkapać, bodaybyś ſkapał!); *Cro.* etika, om lyavicza, szúhobeteg; *Rg.* siccia, sicija; *Bs.* sicija; *Slc.* súha boléšt; *Rs.* чахотка, сухотка; chorobа, więdnienie ciała, z ciała opadnienie, ciała wyschnienie. *Krup.* 5, 570; *et* 568, *Perz. Lek.* 80, die Schwindſucht, die Abzehrung. Suchoty albo więdnienie, kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego nieco odchodzi, a nic nie przybywa, ſtąd zbytnia szczurość a marſkość przychodzi. *Spicz.* 235. Suchoty, kiedy kto płuca ma owrzodziałe; i uſtawicznie pluie. *Sext. sk.* 71. Suchoty często pochodzą z zaſtarzałych katarów. *Haur. St.* 397. „Suchotę mieć, *Cro.* szuhobetegujem: *Ec.* сухомбіо, сухомною болю боль6нію; *Rs.* прочахнуть, исчахнуть. – §. Na kształt dwóch brodawek na spodniéy szczęce końſkiey pod ięzykiem zwykła niejaka oſtrość narzſtać, co to roſtrucharze suchotami nazywaią. *Hipp.* 107. *Comp. Med.* das Feuer, die Darre, eine Pferdekrankheit. – §. *fig.* Szkatuła na suchoty ſłęka. *Pot. Arg.* 439; dno się przedziera; der Geldbeutel hat die Schwindſucht, die Abzehrung. 2) *tr.* suchoty, suszenie, poſt suchy, ſtrenges Faſten. Zalaią nam, iakbyśmy w suchotach, w kropidłach, a nie w bogu, nadzieię naszę pokładali. *W. Poſt W.* 47. U was płatnieysza kapica, geomnica, bylica, odpuſty, suchoty, kadzidło, kropidło, niżli szczére słowa Pańſkie. *Rey Poſt. F* 3. Był ten pobożny zwyczay u ſtarożytnych chrześcian, iż wszyſtkie Piątki suchotami odprawowali. *Pim. Kam.* 301. Suchotami w te dni powinni pościć. *ib.* 277. Trzemaż chatę przed gościem obwarował płoty, Czy Piątek, czy Niedziela, na ſtole suchoty. *Nar. Dz.* 3, 122. – *fig.* Wszyſtkie wytrzymać męki ieſtem gotów, Tylko zachoway Tantala suchotów. *Zab.* 9, 38 *Zabł.*, poszczenia, pragnienia, łaknienia Tantalowego). SUCHOTNICA, – y, ż., *Bh.* ſuchotinka, suchoty cierpiąca, eine Schwindſüchtige. Biało upławy bardziey u suchotnic zaczynaią ciec. *Perz. Lek.* 2, 8. SUCHOTNIK, – a, *m.*, *Bh.* ſuchotinař; *Vd.* medluh, tovavez, nedeshnik); s cierpiący suchoty, der Schwindſüchtige. Kozie mleko dobre dla suchotników. *Zool.* 364. SUCHOTNY, SUCHOTOWY, – e, – e, od suchot, Schwindſucht-, ſchwindſüchtig; *Bh.* ſuchotiwý, ſuchotinny, ſuchotinowatý; *Sr.* s. ſuſch mévaczé, ſlnévaczé; *Vd.* sushen, nedehen, suchoboun, jetikaſt, nedeshen, sushizhen, na pluzhch boun, (*dim.* *Vd.* suhoten, s wysmukły); *Bs.* sicijavi; *Rs.* чахóтный, сухóтный. Kaszel suchotowy albo suchot początki ukazuiący. *Krup.* 5, 660. Suchotne ziele, *ob.* Iwa 2). SUCHOTNIARZ, *f.* SUCHOTNIARKA; u rzeźników, kto bez opłaty podatku pokryiomu bydło bije, i mięso roznosi. *Mag. Mscr.*, ein verſtohlner Fleiſchhöker. SUCHOWIETRZYCA, – y, ż., susza, suche powietrze, die Dürre, große Trockenheit der Witterung. Na lekkich gruntach, iżeli ieſt obawa długich suchowietrzyc, dobrze gdy się nasiona powalcuią. *Kluk Rosl.* 3, 202. **SUCHOWODNY bóbr. *Bielaw. Myśl. A* 4, siemnowodny, landwaſſer-, amphibiſch, beydlebig. SUCHOŻYŁY, *nervi.* *Hub. Wsl.* 259, *ob.* suche żyły, die Nerven. SUCHO-

ŻYŁNA maść, *unguentum neruorum. Perz. Cyr.* 2, 317, Nervenſalbe. SUCHY, -a, -e, SUCHUTKI, SUCHUTEŃKI, SUCHUTENECZKI, -a, -ie, *Bh. et Slo.* ſuchý; *Sr.* 1. ſuchi, ſuſẃaté, ſyry; *Sr.* 2. ſuchi; *Crn.* suh; *Vd.* suh, sushen, posushen; *Cro.* szúh, (*Cro.* szushecz, s Marzec); *Ilg.* asszú, szaras; *Bs.* súh; *Rg.* súh, suuhi, ſkóren, *vulg.* marcjàv (cf. marszczyć); *Rs.* сухій, сухóпень, сýхонькій; cf. *Lat.* siccus; *Ital.* secco, *Gall.* sec, seche, *Hebr.* נחש zicheh, *Syr.* ܝܒܫ zecha *siccus, aridus, cf. Ger* ſeicht, ſiegen, verſiegen, cf. ſickern); niemokry, niewilgotny, trocken, nicht naß, nicht feucht. Przy suchym drzewku i mokre goreie. *Bratk. R.*, *Rys. Ad.* 54, złe przy dobrym uydzie. *Zim. Siel.* 251. W czasie suchego powietrza czyli posuch, panuią gorączki. *Perz. Lek.* 91. Eurus suchy. *Ban. K.* 3. Suchy Marzec, mokry May, będzie żyto iako gay. *Cn. Ad.* 1109, Marzec bez deszczów). Mam grunta dobrze uprawne, łąki niesuche. *Mon.* 74, 149, buyne). Drzewa leśne miewaią owoc drobny, ale gęſty, suższy (*Comparatiu.*) i cierpczeyszy, niżli owoce domowych drzew. *Cresc.* 151, mniéy soczyſty). Świerzb iest dwoiaki, mokry i suchy. *Perz. Lek.* 137. Rzecz daremna z suchéy ſtudni brać wodę. *Min. Ryt.* 3, 353, z gołego i dziesięciu zbroynych nic nie wezmą). S. Hyacynt po Wiśle suchemi nogami chodził. *Birk. Dom.* 162, mit trocknen Füßen. Izraelczykowie po suchu środkiem morza przechodzili. *Bud. Ex.* 14, 59; sucho, suchą nogą, trocknen Fußes. Szalbierz, który po suchych mieyscach pływał, po wodzie suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207, niepodobne rzeczy udawał. Na nich nie mógł weyźrzeć okiem suchym. *Groch. W.* 269, bez łez, bez płaczu, mit trocknem Auge, ohne Thränen. *Birk. El. K.* 26. Patrzą suchym okiem na pogrzeby własnych dzieci, iakoby cudzych. *Mon.* 69, 808, obojętnie, zimno). Na narzekania te suchym poglądam okiem. *Teatr* 49 *b*, 68. - Potarł krol nieprzyiaciol, iak suche siano. *Biel. Sw.* 181, w proch, w niweca obrócił, na głowę poraził). Abyś nie był iak wieprz w karmniku, albo iako suchy pień na roli, co się oń pługi zawadzaią. *Rey Zw.* 36, uciety, wyschły, uwiędły pień). Drzewa tyka kędy może i z drzewa suchego. *Rey Pſ. Oo* 4, i z uwiędłego drzewa bierze). - *Botan.* Wiciokrzew, Wiesiołkę, w niektorych powiatach suchym drzewem zowią. *Jundz.* 165, *Lonicera Caucasia*, *Ross.* морычинникъ, жимолость, Zimmlitz, Bachweide, Beinholz, Hundsbirſche. - *Chem.* Rozpuszczania suche, *solutiones via sicca*, które się dzieią za pomocą oguia. *Sniad. Chem.* 30, auf dem trocknen Wege. - Paſtelle, suche farby, do malowania. *Mag. Mscr.*, trockne Farben, Paſtellfarben. Sucha wanna, łaźnia, kąpiel pary, pociełnica, ein Dampfbad, *balneum vaporis. Czerw.* 37, *Comp.* 546. Poty w wannach suchych pobudzone bywaią. *Comp.* 545. - *fig. tr.* W pokoiu i wielkie kryminały sucha wanna zmywa. *Teatr* 21, 161, sucho uydą, bez kary, albo letką karą odbyte). - *aliter*; Będziesz ty wkrótce inszy, tylko suchéy łaźni zażyiesz. *Teatr* 21, 69, suchych razów; plag; cf. łaźnia). Widziałem nieraz żołnierzy przez *suchy las* biegaiących, *Bch. djaś.* 2, 86, przez rózgi, Spießruthen laufen. - *Chirurg.* Hałowanie rany lipkim plaſtrem nazywa się haftowaniem suchym. *Pers. Cyr.* 2, 145, *oppos.* haftowanie ſigłą, krwawe). - Suche razy, z bicie niekrwawe, nabluige Hiebe, Streiche, die keine offnen Wunden machen. Daycie pokoy; bez oręża Przynaymniéy na suche razy. *Zabł. Z. S.* 73. Gdy iuż ſtołowe wyrzucali ſtatki, Suchemi sobie dogadzaiąc razy, Kończą robotę płytkiemi żelazy. *Nar. Dz.* 2, 24. Jam go tylko suchemi razami bił. *Teatr* 30 *c*, 87. - §. Suchy ból, *arthritis*, ból w ſtawach. *Perz. Lek.* 32, cf. dna, dunna choroba, die Gicht; *Sr.* 1. ſuchа ſtawow boloſcj. Czasem też ból suchy w nogach nas dręczy. *Pilch. Sen. liſt* 4, 164, cf. podagra). - Suoba żyła, sucha ſtróna, cięciwa, nerw. *Kirch. An.* 78, *Wsych.* 16, *Urzęd.* 244 *et* 217, *Perz. Cyr.* 1, 55, der Nerve; *Boh.* ſilna; *Sor.* 1. żpinata ſiwa, napinata ſiwla; *Vd.* biela shila, kita, ſtrgnoshila, krepna shila; *Ross.* сухожилія жилы. Żyły pięte abo nerwy. *Syr.* 59, *Sien.* 92, *Spicz.* 49. Zmysły są ukuciem żył suchych, iako ſtron na ſkrzypcach rozmaicie natężonych. *Boh. djaś.* 31. Nie czuiemy żadnéy rzeczy, która żył suchych, zmysły ſkładaiących, nie porusza. *ib.* 39. - Sucha noga, sucha głowa, s niegruba, niemięsiſta, niettuſta, nicht dick, nicht fleiſchig, nicht grob. Poważnym krokiem depcą drogi Białe, krótkie i suche i okrągłe nogi. *P. Kch. Orl.* 1, 172, cienkie, dünn, fein. Koń nogi suchéy, sudanney, wszyſtek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. Cudność konia w tym zależy, gdy ma głowę subtelną a dobrze suchą, tak iżby się ſkora od kości nie zwiesiała. *Cresc.* 525. - Suchy, niepłodny, trocken, unfruchtbar. Frasunek niepłodnych a suchych rodziców. - *Glicz. Wych. C* 2 *b*, bezdzietnych). Konopie suche, płonne. *Cresc.* 191, suszki, płoſkonki, Fimmel, Bäſtling. - Suche ziele, ob. Szarota błotna, kocanki. - §. Suchy poſt, suchoty, suszenie, poszczenie o suchéy ſtrawie, trocknes Faſten, bey trocknen Speiſen. W ten czas suche tylko rzeczy zażywać wolno. *Pim. Kam.* 298. Msza, która się *sicca* albo sucha nazywa. *Pim. Kam.* 85, bez zażywania ciała i krwi Pańſkiéy, bez wina). Wszyſtkie suchoty (*qu v.*) swoie tak bardzo zmoczy, żeby mu z piiaństwa mógł gębę wyżąć w suchy Piątek, iako i w mięsopuſtny Czwartek. *Pim. Kam.* 302, w Wielki Piątek, Charfreytag. - *Chronol.* Suche dni, cztéry kroć do roku, poſt trzydzienny w tydzień kościelny. *St. Dz.* 115, die Quatemberfaſten. Kwartał albo suche dni liczą miesięcy 3. *Sol. C.* 3, 135, ein Vierteljahr, ein Quartal; *quatuor tempora*, na Mazowszu. u poſtaców, Kantopory. *X. Kum. Sla.* Kentopory; *Slo.* ſuche dni; kántri; *Hg.* kántor; *Cro.* kvatri (cf. kwadra). Kalixt papież rok rozdzielił na cztery części, co zowią suchedni. *Biel. Sw.* 53. Naypierwsze suchedni traſaią się w roku w pierwszym tegodniu w poſt. *Szczerb. Sax.* 343. Suchedniowy czas, die Quatember-Zeit. W iesieni po suchedniowym czasie. *Haur St.* 279. Owoce te po suchedniowych dniach ku S. Michałowi zrywać. *Haur St.* 73. Suchedniowe raty. *Vol. Leg.* 7, 439, Quatemberſteuer. Sól suchedniowa, das Quatemberſalz, ein Adelsprivilegium. Osoli suchedniowéy bałwaniaſtéy Woiewództwom Krak Sendom. iinszym. *Vol. Leg.* 3, 455, Prawo szlacheckie do soli, zwaney suchedniową, z utraconemi żupami zginęło. *Skrzet. P. P.* 2, 189. - *aliter*; suche dni, suchedniowe, myto kwartałowe, kwartalne, kwartał, Quatembergeld, Quatemberlohn. O wikcie, o odzieży, o suchedniach i o innych naprodach, które się daią służącym. *Zab.* 16, 30. Służebnika chował, któremu złoty na suche dni płacił. *Glicz. Wych.* B 3.

Zboża

Zboża na suchedniowe służącym. *Ustrz. Alg.* 105. Za cóż ty suche dni bierzesz, więc i placę doroczną i barwę i wszystko? *Opal. sat.* 52. Nieszczęśliwy to sługa, lecz i pan nie przedni, Gdzie trzeba za odprawę odpuścić suche dni. *Pot. Arg.* 60. Dobry nauczyciel godzien iest dobrych suchedni. *Glicz. Wych. M* 5 *b.* Mistrz, gdy komu dziatki nadobnie wychowa, zda mu się, iż nic *przeń nie uczynił, kiedy mu suche dni zapłaci, ano nierówno więcey on mu dał, niżli mu ten dnie. *Rey Zw.* 99 *b. Minerwal*, myto od nauk, w szkołach precyum albo suche dni zowią. *Mącz.* - §. Niedziela sucha, Wtóra Niedziela postna. *Herb. Stat.* 16, *Reminiscere*, der zweyte Fastensonntag. - §. Sucha gra, sucha, z wygrana taka we grze, że drugi zupełnie zbity, Matsch, im Spiele. Dać komu suchą, einen matsch machen. *Tr.* - §. 2) Suchy, oschły, niesmaczny, czczy, *metaph.*, trocken, unschmackhaft, leer. Niech będzie nauka iaka, iak chce, trudna i sucha, dla mnie iest zabawką. *Teatr* 9, 93. Sam Orfeusz usna, że nie sucha twa muzyka. *Zab.* 14, 133, nie czcza, nie płonna, nicht leer, nicht unfruchtbar. - *aliter*: Suchą ręką ich nie dostanie; ieśli umrzeć przyydzie, to pewnie nie bez zemsty. *Pot. Arg.* 77, niełatwo, nie bez wylania krwi, nicht leicht, nicht ohne Blutvergießen. - *Herald.* Suche komnaty, *herb*, trąba czarna myśliwska, oprawna w złote sztuczki a nawiązaniem; na wierzchu iey krzyż. *Kurop.* 3, 49.

Pochodz. *susza, suszyć, susz, suszalnia, suszalny; dosuszyć, nasuszyć, osuszyć, osuch, osuszek; posuszyć, posucha; przesuszyć, przysuszyć, wysuszyć, zasuszyć; Schnąć, schać; doschnąć; naschnąć, oschnąć, oschły, oschłość; odeschnąć; poschnąć; podeschnąć, podschać; przeschnąć, przyschnąć; rozeschnąć, rozschać, uschnąć; wyschnąć, zaschnąć; zeschnąć.*

SUCZKA, -i, ż. *dem. nom.* Suka: SUCZYNA, SUCZYNKA *Sland.*, Bezchen, kleine Hündinn, Hündchen; *Boh.* czubka, czubicka; *Sr.* 1. czulka; *Bs.* kuccica; (*Cro.* czuczek, z piesek); *Rs.* сучка, (*diff.* сучка kręcenie nici). Nagrobek suczyńce Lubci. *Kniaź. P.* 1, 103. W lecie wschodzi gwiazda, którą zowią *canicula*, t. i. suczka albo psiczka. *Cresc.* 70 SUCZY, -a, -e, od suki, *Bh.* czubčin; *Rs.* сучій, сучій; Hündinns. Pies figle swe poczyna, Jak to nie trudno u suczego syna. *Jabł. Ez.* 19.

*SUDAK, *SUHAK, -a, *m.*, (*Rs.* судакъ sędacz). Iest to zwierz na kształt sarny, wzrostu wysokiego, Sierć pod brzuchem iak u barana młodego; Jedzą ie bardzo radzi, kiedy gdzie dostaią, Kozacy i Tatarzy; ale rzadko maią Z nich zdobycz, bo nie naydzie nad ten zwierz prętszego. *Paszk. Dz.* 5. Suhak, źwierz prędkości wielkiey i dzikości, do dzikiey kozy podobny, rogami usbroiony od natury; pasąc się nazad się pomyka, pysk włócząc po ziemi; ztąd podobno suhakiem nazwany, że sunie pysk, czyli też Tatarskim terminem, bo ztamtąd do Polski rodzay swóy wprowadził. *Chmiel.* 1, 584. Zwierza rozmaitego Tatarzy maią, a zwłaszcza Korsaków, i w biegu prędkolotnych ostróżnych sudaków. *Pasz. Dz.* 4. Suhak, *antilope Scythica*, źwierz większy nieco od kozła; nayduie się gromadnie w stepach Tatarskich, dziwnie szybki. *Zool.* 565, Tatarka, u nas suhak. *Kluk Zw.* 1, 345, die Tatarische Antilope.

SUDAMNOSC, SUDANNOSC, -ści, ż., cudność, wymuskaność, nadobność, trefność, udatność, układność, Elegant, Niedlichkeit, Schönheit. Bolesław rozkoszami Kiiowa, piękuością, sudamnością i przyiemną wdzięcznością urodziwey białey płci uwiedziony, *teneritudine. Krom.* 101. SUDAMNY, SUDANNY, -a, -e, SUDANNIE *adv.*, (cf. Sutana, *Gall.* soutane, *Ital.* sottana); galant, wymuskany. *Cn. Th.* 1082, cudny, trefny, nadobny, udatny, układny, *Ital.* svelto, *Gall.* svelt. *Cztr. Macr.*, elegant, niedlich, schön, lieblich. U nas Ruska ziemia ma coś nad insze, podobno, że blizko Grecyi iest; w którey i wieśniacy są tak sudamni, iż w słowach i w postępkach, maią coś podziwienia godnego. *Petr. Et.* 297. Cztery rzeczy koniecznie ma mieć w sobie panna: żeby była wstydliwa, *skłonna i sudanna, Przy tym, żeby wszelakiey przestrzegała cnoty, Tak się za mąż wyrai, maiąc te przymioty. *Mon.* 76, 280. Koń nogi suchey, sudanney, wszystek gładki, smukły. *Pot. Pocz.* 145. To ciała ozdobą naylepszą zowiemy, Gdy sobie twarz wymuszcze paniczek łaskawy, A magierkę z piórecznkiem sudamnie postawi. *Papr. Prob. C.* Pas sudanny. *Ban. D.* Krótkim pasem sudannie przepasać się w poły. *Bard. Tr.* 138. Teraźnieysza apparencya raczey się do podjazdowey z różnego zaciągu expedycyi, w kroiach i farbach swoich, podawać nie tak poważnie, iak sudannie zwykła. *Mon.* 69, 605. Sudanne baczmagi. *Kchw.* 51. Widzę modny na wierzchu partyr kilkadziesiąt szacowych łokci wymierzony, sudanno na rog i szlak teraźnieyszy posałdowany, pokawałkowany i urobiony. *Mon.* 69, 586. Sudamnie co mówić. *Petr. Pol.* 2, 323. Miesiąc swe niesudannie wlókł po niebie rogi. *Bard. Luk.* 84.

*SUDENNY, -a, -e, z sudnów, z łodzi, okrętowy, von Kähnen, aus Nachen zusammen gesetzt, Schiffs-. Już na przeciwney tamtey Dniepru stronie Przez most sudenny ogromnie stanęły. *Tward. Mis.* 11, *Rs.* мостъ на судахъ, na łyżwach, Schiffsbrücke. *SUDNO, -a, *n.*, *in plur.* *SUDNY, *Rs.* судно, судъ, суденко (cf. *Sąd, *sądu); łodź, bat, ein Boot, Schiffsboot. Zawsze bywaią u okretu sudny. *Pot. Jow.* 2, 54. Krążyli, i z daleka miiaiąc port ludny Do rybitwiego brzegu przystawili sudny. *Pot. Arg.* 194. Kobiety pustoszą państwa, zamki burzą, Te wielkie morza zagęszczaią sudny. *Pot. Syl.* 31. Maiąc po temu okręty i sudny. *ib.* 104. Osiadłszy sudny bez szerokich rozmysłów pod żaglami leci. *Pot. Pocz.* 172. - *Allegor.* Kiedy burza szaleie obłudna, Dosiadaymy na ziemi tak pewnego sudna. *Pot. Pocz.* 172. *SUDZINA, -y, ż., wielki *sąd czyli *sęd, fass, ein Faß. W Zmudzi cztery wielkie sudziny piwa na czterech rogach stołu postawią, a potym bydła na ofiarę bogu swoiemu biią. *Stryik.* 146.

SUFIT, -u, *m.*, z *Włosk.*, strop wytworny, eine schöne Zimmerdecke, Gipsdecke; *Slo.* podnebj w switnicy; *Rag.* pood, podpodiscte; *Bs.* podpodiscte, nebbo, podnebje, (cf. niebo, podniebienie, (podpoditi, uciniti nebbo *coelare tectum*); *Sla.* tavan; *Rs.* потолокъ (cf. pułap). Sufit, SUFITOWANIE, pułap wapnem z gipsem na trzcinę bitą wyprawny; bywa gładki, lub obciągany. *Mag. Mar.* Sufity tylko dla panów się zdadzą. *Switk. Sud.* 148. Z stołowey izby belki wyrzuciwszy stare, Dała sufit, a na nim Wenery ofiarę. *Kras. sat.* 81. W sufit pluie. *Man.* 64, 204, pyszny, dumny, wyniosły, gęba wyżey nosa.

*SUFFLETA, SZUFLETA, n. p. Żywot ten iest iako ko-

medya, w ktorey sufleta królem; a skoro po komedyi, sufleta sostanie sufletą. *Sk. Żyw.* 1, 168, (czy soufleur?). Gdym szufletą bywał w Proszowicach z żakami. *Alb. z W.* 14, *Bald. Sen.* 41.

SUFRAGAN, -a, *m.*, namiestnik biskupi, biskup *in partibus infidelium*, der Weihbischof; *Slo.* poswęcani biskup; *Hg.* szentelo, vicepüspök.

SUFRYN, -a, *m.*, pieniądz złoty, z *Franc.* Souverain, ein Souverainsthaler. *Teatr* 43 *b*, 75.

SUHAK, *ob.* Sudak.

SUIA, *ob.* Szuia. SUIĘ, *ob.* Suć.

•SUIECZKOWY, -a, -e, n. p. Wódką suieczkową często oczy przemywać. *Haur Sk.* 382. ?

SUKA, -i, *ż.*, SUCZKA *dem.*, *Slo.* fuka; *Bh.* cjuba (cf. czubić, cf. szuba), tjsta, tjstka, fena; *Sr.* 1. cjula, cjulka; *Sr.* 2. tschula, beja, boja; *Crn.* kusla, kuselza, (*Crn.* suzèk, kushek *canis*); *Vd* pesiza, psisa; *Cro* kusze, czúczka, psicza, (*Cro.* czucsëk, s pies); *Dal.* pśicza, kucska, kuchka; *Ec.* kuçka, paiça, vascka; *Rg.* psizza, kucka, *barb.* vascka; *Rs.* сука, сучка, жучка. (жучки grzbietowe kości, iesiotrowe, wyzinowe), (cf. Sobaka, *Germ.* Zaucke, Zauche, *Pers.* sek, *Hannover.* Tache, *Isl.* tük, cf. *Angl.* dog); psica, samica psia, die Hündinn, die Bęke. Suka nosi dziewięć tygodni, wydaie po kilkoro szczeniąt na raz ieden. *Zool.* 306. Suka szczenna. *Dudr.* 21, *Ec.* щенна. Suka oszczeniła się. *Dudr.* 21. - Pies suki nie kąsa. *Rys. Ad* 57, kruk krukowi it. d.; zna swóy swego. - *fr.* Tę wyszczekaną sukę Na miazgę sflukę *Zab.* 14, 276.

SUKCES, *ob.* Postępek, Postępowanie, Powodzenie, Zdarzenie. SUKCESSYA, *ob.* Spadek, Dziedzictwo, Następstwo. SUKCESSYONALNY, n. p. tron. *Przestr.* 168, dziedziczny, spadkowy.

SUKIENKA, SUKIENECZKA, -i, *ż.*, *dem. nom.* suknia, *Bh* sukničke, kabátek (cf. kabat); *Sr.* 1. sukuiczila; *Rag.* sukgniza, sukgnicza; *Vind.* oblushilze, obliezhik (*ob.* oblecz); *Rs.* кафтанщикъ (*ob.* kaftan), (*Rs.* суконка kawałek sukna); das Röckchen. Gdy ociec synowi małemu Da według wzrostu sukienkę, on sobie za krzywdę nie ma, że rodzonym iego Dłuższe zrobiono z sukna podobnego. *Odym. Sw.* 2, *G* 3 *b*. I szara sukienka kiedy w poczciwości Nadobnie umie zdobić każdego zacności. *Rey Zw.* 6. Sukienka szarłatnia. *Groch. W.* 369. - §. *fr.* Wziąłem sukienkę księżą w roku siedmnastym. *Xiędz.* 24, obrałem stan duchowny cf. habit, cf oblóczyny, ich nahm den Priesterrock, trat in den geistlichen Stand. - Obnaży się z wszystkich cnot, żeby się oblec w sukienkę wziętą u dworu. *Klok.* 103, w dworską barwę). Sukienkę cnoty hypokryci na się oblóczą. *Petr. Ft.* 269. Nie znaszty na grzech sukienki. *Chrośc. Ow.* 257, plaszczyka, Deckmäntelchen. - *aliter*; Macocha tedy chce sukienkę mi uszyć, porzucę dom oycowski. *Pot. Syl.* 48, sidło stawić, dół kopać, eine Falle legen; cf. buty szyć. SUKIENKO, -a, *n.*, *Bh.* sukýnko; *Vd.* suknize, sukenze; *Cro.* szukénczo; *Bs.* svittiça); półsukna, Halbtuch. Porsuciwszy falendysz i granat natkany Wiotche wzięli sukienka, ledwieby na ściany. *Pot. Pocz.* 13. SUKIENNICA, - y, ż., skład sukna, kram na sukna, *Crn.* seknishe; *Vd.* suknishe; das Tuchhaus, Gewandhaus. Kazimierz w Krakowskim rynku sukiennice postawił. *Biel. Sw.* 220 *b*. Pełny był towarów ów gmach, co na rynku Krakowskim stoi,

i zowie się sukiennicą, dziś ieszcze świadczący cale myślącego o trwałości handlu Kazimierza. *Czack. pr.* 107.

SUKIENNICA, SUKIENNICZKA, - y, *ż.*, bawiąca się sukiennictwem; żona sukiennika, die Tuchmacherinn, Tuchhändlerinn; *Bh.* sukenice. Tkaczki, sukienniczki, ieśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszystko do gierady będzie należało. *Szczerb. Sax* 141. SUKIENNICTWO, -a, *n.*, *Bh. et Slo.* sukenictwi; *Crn.* seknarishe, seknarstvu; *Vd.* suknarstva, suknarishe, suknaria; *Cro.* szuknaria); sukiennicze rzemiesło. *Cn. Th.* 1082, das Tuchmacherhandwerk, handel sukienny, der Tuchhandel. SUKIENNICZY, -a, -e, *Bh.* sukenický, od sukiennika, Tuchmachers. Weź mydła sukienniczego, którym foluią szaty. *Sien.* 568. Sukiennicze ziemie, *ob.* Polarskie. SUKIENNIK, -a, *m.*, *Bh.* sukenik; *Slo.* sukenik, sükenik; *Sr.* 1. pwatnik (*ob.* piat, cf. pleść); *Crn.* sèknár; *Vd.* suknar, suknutekauz; *Cro.* szuknár; *Sla.* súknar; *Rs.* сукновалъ; co sukno robi, der Tuchmacher. Sukiennikom do sprzędzenia sukien ziele szczeć polna abo szczotki naszwane potrzebne. *Syr.* 665. - §. co sukno przedaie. *Cn. Th.* 1082, der Tuchhändler; *Bh.* kragec sukna. SUKIENNY, -a, -e, *Bh.* sukenný; *Sr.* 1. pwatowé, pwatné; *Vd.* suknen, seknen; *Crn.* seknęn; *Cro.* szuknèn; (*Bs.* suknen *laneus*); *Rg.* svitni; *Rs.* суконный; *Ec.* сукняный; z sukna zrobiony, Tuch-, von Tuch, tuchen. Sukienne spodnie. - SUKMANA, - y, ż., SUKMANKA, -i, ż., *dem.*, żupan chłopski z sukna, *Cro.* raknich, ein tuchner Bauerrock, (cf. Płóciennica). Sukmana z prędzy grubéy wełny. *Mon.* 75, 591. Pod czas w podłéy sukmanie naydzie się Pańskie zdanie. *Cn. Ad.* 873. W tak podłéy płachcie i w grubéy sukmanie. *Past. P.* 193. Pasterska sukmana. *Zab.* 12, 300. Maiąc dobrą sukmanę, łacniéy domówić się swego. *Alb. z W.* 34. Owa sukmanka dość dobra była, choć iuż używana. *Mon.* 64. 123, *Falib. L.* 2. - SUKNIA, -i, ż., *Boh.* sukně, suknice, kabat (*ob.* kabat), rucho (*ob.* rucho); *Slo.* sukně; *Hg.* szoknya! *Sr.* 1. sukna, sukńa, jaka, draste; *Sr.* 2. draste (cf. drzeć, *Sr.* 2. sjukna kobiesa suknia sukienna); *Crn.* sukuá, gvant (*ob.* gwont), (*Crn.* kála, z suknia długa; *Crn.* shampr, z suknia długa kobieca); *Vind.* suknja, (z męzka suknia), guant, oblozhilu, oblek, (*Vd.* sverhna japa, zgorna suknja, z zwierzchnia suknja, surdut; *Vd.* podsuknja, podjopa, podobliek, z spodnia suknia; *Vd.* jopa, z kobieca suknia); *Cro.* szuknya *vestis, toga*, szuka szenszka (kobieca), szvita, halya, hallina, oprâva; *Rg.* haglina, odjeccha, sùkgna, ruho korèt, (*Rg.* sùkna xènska, z kobieca suknia, *Sla.* suknja); *Sla.* hodicha, hodilo (cf. chodzić), *Sla.* haljina, z suknia zwierzchna); *Bs.* haglina, (*Bs.* sukgna, sgenska haglina, z kobieca suknia; *Bs.* sukgna, koret *palla*; *Ross.* кафтанъ (*ob.* kaftan), плáтье, плáтьице (cf. płat); *Ec.* ρнза; szata, osobliwie sukienna, der Rock, Tuchrock. Chrystus rozkazał apostołom, aby nie mieli kalety ni koszturów, ani dwu sukien. *St Dz.* 894. Suknia znoszona, *Ross.* лоскутъ, лоскýтье. Po sukni umysł człowieczy poznaczyć się może. *Eras. B.* Suknia nie czyni człowieka. *Off. Str.* 3, *Cro.* oprava ne chini chloveka; *Cro.* Nit chini popa duga halya, Nit voynika zlata szablya, z nie czyni xiędza długa suknia, ni woiska złota szabla). Częstokroć bardziey suknią, niż człowieka szanuią. *Mon.* 64,

33, Jak cię widzą, tak cię piszą). Suknia grunt. *Zab.* 2, 129, *ob.* Ubior, ſtroy). – *Metonym.* Jakiś łabé chciał dla niéy czarną suknią srzucić. *Teatr* 42 c, 7, ſtan duchowny porzucić, cf. habit). – *fig.* Chciwość pod płaszczem ſkryta pobożności, Wydzierſtwo w sukni mądrey opatrzności. *Paſt. F.* 263, cf. barwa. SUKNINA, – y, ż.; biedna suknia, *Ross.* кафманишко, ein armſeliger Rock. Kto suknîny moie widział, mniemał, że z prądziadowſkich mam ie spadkow. *Zab.* 9, 87 *Jÿck.* SUKNIANY, – a, – e, od sukni, Rocks; *Vd.* oblazhilen, oblazhilſki, gvanten; *Slo.* hodichni; *Rs.* рызный, кафманный. SUKNISKO, – a, *n.*, sukno grube szpetne, bäßliches, ſchlechtes Tuch. *Brałeś* na się sukniſka pachołczane. *Birk. Kaz. Ob. F* 3 *b.* SUKNO, – a, *n.*, *Boh.* ſukno. *Slo.* ſukno; (*Bh.* ſaukati kręcić nici); *Sor.* 1. *et* 2. plat, (*Sr.* 3. plachta, rub, lniana chuſta, cf. plat, plachta, rąb); *Crn.* seknó, (*Crn.* sukam, z kręcę, *Crn.* sukanz, z nici kręcone); *Vd.* suknu, sekno; (*Id.* sukati, sushem, z kręcić, tocsyć; *Vd.* sukalu, sukaunik, z cewkowe kołko), *Cro.* szúkno, (*Cro.* szukati, szúchem *torquere*); *Hg.* szoknija, poſsto (cf. poſtaw); *Dl.* sûkno; *Sla.* súkno, sûkno, ſcuha (cf. czuia); *Bs.* svitta, (*Bs.* sukno *pannus vilis*, sukati *torquere*, *sontorquere*); *Rg.* súkno *panno di raſſa rozzo e vile*, svitta *pannus*, súkati, zasúkati *torquere*; *Rs.* сукно, сученіе. *Ec.* сканіе kręcenie nici; *Rs.* посучивать, посучивать pokręcić, досучивать, досучивать dokręcić; *Rs.* сученый, *Ec.* сканый na nici kręcony. *NB.* jak *płótno* od słowa *pleść*, plotę, tak *sukno* od Słowiańſkiego, u nas zaginęłego. *sukati*, kręcić na nici (wełnę) pochodzi). *Z Ragus. i Bosn.* svitta, porównay słowo swiiać, wić; *Ec.* порстина *pannus*, *ob.* parć, *ob.* portki). – Sukno, tkanina weluiana na suknie etc., Tuch, Gewand, Tuch zu Kleidern. Nie trzeba złego sukna rozwiiać, z brzegu poznać, iakie ieſt w całym poſtawie. *Zebr. Zw.* 89. Sukna wszelakie ziemſkie inaczéy robione być nie maią, ieno na szérz dwa łokcia koronne bez krayki, a wzdłuż łokci trzydzieści. *Herb. Stat.* 179. Podkomorzemu żupnik będzie powinien dać poſtaw sukna Machelſkiego, albo dziesięć grzywien *Herb. Stat.* 107. Sukno ſtępować, *ob.* Stąpić. Sukno ſtrychować, *ob.* Strychować. Lice sukna, cel sukna, *oppos.* Nice. Sukno grube, chłopſkie, siermięga, *Vd.* loden; *Cro.* haba, aba *pannus Theſſalenicus*, *Rg* ába; *Rs. Turc.* гоба sukno grube białe. Sukno iedno grube nazywaią w Moſkwie watman. *Pam.* 83, 614. Flamandzkie sukno, *Rs.* фландское полотно. SUKNOWIEC, – wca, *m.*, mól, *linea veſtianella*, die Kleiderſchabe; liszka tego motylka wielkie czyni szkody w suknach. *Kluk Zw.* 4, 353, *Lad. H. N.* 108.

SUKURS, *ob.* Posiłek.

*SUKRWICA, – y, ż., *Bh.* ſaufrwice, ropa krwawa, otok, Bluteiter. Szkorbut, gdy się silić pocznie, dziąsła bardzo nabrzmiewaią, sukrwicą ciekaiące i gniiące. *Syr.* 618.

SULEIATY, SULATY, – ów *plur.*, (*cf. Gall.* souliers, *Germ.* Sohlen), pilśniane obuwie. *Wlod.*, Filzſchuhe, Filzſtiefeln. Króla przy koronacyi w suleiaty, w dalmatykę i w płuwiał złotogłowowy ubierają. *Gwag.* 595 *et* 585. Podagrę uwiiać w sulaty. *Nar. Dz.* 2, 24, *Zab.* 2, 232 *Nar.* Ja podagra przymuszam wszyſtkich, by leżeć chcieli, Nawetem nogi obwarowała, Gdy suleaty powymyślała. *Comp.* 386. Suleiaty, pończochy, *tibialia*. *Cn. Syn.* 885.

SULERZ, *ob.* Szulerz.

*SULICA, – y, ż., *Bh.* ſublice; *Crn.* sulza; *Vd.* sulza, sulika, darda, kopje, oſtrip, drog, nashpiz, shelezni pikash, *dem.* sulizhiza, bodalze, buzoi, *Vd.* sulizhisha, z trzonek kopii; *verb.* nasulizati, ſkusſulizati, prasulizati, z nabość, przebość); *Cro.* szulicà, szulicza, szulichicza; *Bs.* sulliça, kopje; *Rg.* sulliza, sullicica; *Rs.* сулица; (*verb.* сулить, сулю ciſkać sulicę); pocisk, rohatyna, dzida, der Wurfſpieß. Nie chodzi chłopiec za nim z granatą, z ruśnicą, Abo iako na wilka z okrutną sulicą. *Rey Wiz.* 54.

SULIMA *herb*, na tarczy tarcza mała, niby w tryanguł ułożona; na téy poloria widać; na spodniéy tarczy trzy kamienie; na helmie poloria czarnego. *Kurop.* 3, 49, ein Wappen.

SUŁTAN, – a, *m.*, z Arabſkiego, znaczy pana albo zwycięzcę; tak się tytułuie monarcha Turecki. *Kras. Zb.* 2, 515, der Türkiſche Kaiſer, Sultan; *Bh.* ſeidan. – §. miano brytanów, ein Name, den man den Bullenbeißern giebt. Nie nazyway psa Wezyrem, Sułtanem; bo te imiona są ludziom znaczne, służące. *Chmiel.* 1, 582. SUŁTANA, – y, ż, SUŁTANKA, – i, ż., nałożnica, siostra, córka lub pokrewna Sułtańſka. *Klok.* 89, die Sultaninn. Ta, która rodzi naſtępcę tronu, ma tytuł Wielkiéy Sułtanki. *Mik. Obs.* 211. – §. miano, które dają suczkom, ein Name der Schooßhündinnen. O moia luba sułtanko, nie będziesz-że więcey na moim legać łożku? *Teatr* 49 *d*, 17. – §. gatunek kobiecych sukien, eine Art Damenkleider. Długie robrony, sułtany. *Teatr* 54 *b*, 21. Sułtany, ioneſki, ſtroy kobiecy. *Haur St.* 519, cf. Sutana. SUŁTANICZ, – a, *m.*, syn sułtańſki, ein junger Sultan. Nauka tych młodych sułtaniczów ieſt bardzo osobliwa. *Pam.* 84, 797. SUŁTANOWSKI, SUŁTANSKI, – a, – ie, ſułtaniſch. Wasza Sułtańſka Mość. *Zab.* 15, 77. Natarł na nas on tłum Sułtanowſki. *Jabł. But. K* 4 *b*, Turecki.

SUŁWICA. *Bielow. Myſl. F* 2, rybka, *ob.* Sielawa.

SUM, – a, *m.*, *Bh.* ſum; *Slo.* ſum, bréa; *Hg.* bartsa; *Cro.* szòm; *Rg.* sóm, *Lat.* salmo; *Vd.* som, bolar; *Crn.* som, wólar; *Bs.* nosniça, sóm; *Sla.* som; *Rs.* сомъ; rodzay ryb brzuchopłetwiſtych, *silurus*, der Wels. *Zool.* 182. Sum pospolity, *silurus glanis*, w wielkich rzekach, lubi wodę mętną; ryba wielka, kilka łokci długa, niekiedy sto funtów ważąca. *Zool.* 183.

SUMA, SUMMA, – y, ż., SUMKA, – i, ż., *demin.*, z *Łac.*, *Bh.* ſumma, ſumet, ſaućet (cf. pocket); *Sr.* 2. ſumma; *Crn.* shuma; *Vd.* shuma, savjetje, vkupna obtetva, sberiza; *Bs.* broj; *Rg.* skúp (cf. w kupę zebrać); *Rag.* glavnizza, glavno (*ob.* głowny); *Rs.* сумма; rząd liczby, zebrany z wielu rzędów. *Sol. G.* 3, 80. Wartość całkowita zowie się summą. *Jak. Mat.* 1, 16, die Summe, Rechnungsſumme. W każdym tróykącie summa dwóch boków, wzięta iak się podoba, ieſt zawsze większa, niż trzeci bok. *Jak. Mat.* 1, 43. Summa pieniędzy, die Geldſumme. Sumki złączone razem a porachowane z niewypłaconym od lat kilku procentem, uczyniły kapitał kilka kroć sto tysięcy złotych wynoszący. *Kras. Pod.* 2, 44. Dobrze, kiedy ieſt sumka, od któréy się procent bierze. *ib.* 234, *ob.* kapitał, iścizna). Umierając wielkie oprócz dobr summy, i na prowizyach i w gotowiznie zoſtawił. *Kras. Podſt.* 2, 29. Od sta złotych bierzemy 5, t. i. kie-

dy nad główną summę pożyczaną bierzemy od każdego ſta po pięć. *Goſt. Ger. pr.* Jam w moiéy summie tę maiętność objął. *Kras. Pod.* 2, 44, w moim długu). – *allegor.* Kto wie, ieśli bóg do summy dzisieyszey, Będzie chciał przydać godziny iutrzeyszéy minutę chromą! *Petr. Hor.* 2, *L* 2, do tey liczby lat). – §. Summa rzeczy, krótkie zebranie, treść, ein kurzer Inbegriff, der Hauptinhalt; krótkie osięźenie, osięgnienie ktorey rzeczy, summa. *Mącz.*, *Bh.* obſah, wſechnoſt, calina, wsynoś; *Vd.* zapopad, zapopadek, vsunosek; *Rs.* перечень; *Ec.* возглавіе вещéй. Z obrządków chrztu summę wiary chrześciiańſkiéy poznać możesz. *Kucz. Kat.* 2, 566, zbior, *edit. recent.*). Dziesięć przykazań bożych, są summą i ſkróceniem wszyſtkich praw. *ib.*, zbiorem, *edit. rec.*). Tych rzeczy, które powiadamy, to głowa ieſt abo summa. 1 *Leop. Hebr.* 8, 1. To ieſt koniec a summa wszyſtkiego. *Rey Pſt. L* 1 4. Owego liſtu ta była summa. *Baz. hſt.* 247, *W.* 3 *Reg.* 21, 9. Summa papiezkiego poselſtwa do Zygmunta ta była, aby krol przeciw Turkowi ciągnął. *Stryik.* 703. Na końcu każdego kazania zawsze ieſt summa tego kazania. *W. Poſt. W.* 184, *et* 196 *etc.* – °§. Jeszcze w ſkrzydle lewym była nadzieia, gdzie wszyſtka iuż ſtała summa rzeczy. *Zwerd. Wł.* 81, cała decyzya na nim zawisła, der ganze Ausſchlag der Sache. – §. 2) Summa, oſtatnia śpiewana msza wielka, das hohe Amt, die hohe Meſſe. Sumę śpiewaną miał, sumę rekwialną celebrował X. biſkup, *Tr.* Co się panną będąc na kilku mszach bywało co dzień, Jeymość ią Panią ſoſtawszy, ledwie tylko w Swięto, i to na summie, a czasem i nie na całéy. *Mon.* 71, 711. – §. 3) Suma, Sumka, *ob.* Sumki, Suna, Sunka. SUMARYUSZ, SUMMARYUSZ, -a, *m.*, *Rs.* сказаніе, krótki spiſek, zbiorek, *ob.* sumowanie, Auszug, kurze Sammlung, *compendium*. *Summaryusz* konſtytucyi sejmu Warsz. 1776. *Summaryusz* umiarkowania monety ſtarey z dzisieyszą. *Krak.* 1641. *Summaryusz* wszyſtkiego Nowego Teſtamentu, to ieſt, krotkie okazanie tego, co się w któréy kapitule zamyka. R. 1570.

SUMAK, -a, *m.*, *Rhus*, krzew, którego korzeniem farbować można czerwono. *Kluk Dyk.* 3, 15, der Sumach, Schmack, Färberbaum, Gärberbaum.

SUMIMOZG, *ob.* Szumiuózg. SUMKA, *ob.* Suma.

SUMKI *plur.*, Sumły *Leder.*, *Bh.* ſaumar, ſaumarſké ſedlo; *Vd.* zueh, zuh, ledraſt uesh, koshna vrezha; *Crn.* meh (cf. miech); *Dl.* szamar; *Rs.* сума, сумка, сумочка, (= waliza, kieszonka, сума переметная tłomok, torba; ходить съ сумою chodzić z torbą żebrać; *Rc.* сумный bach ſty); (cf. *Germ.* Saum, Saumthier); inaczéy *Mącz.* – §. Wzięli ſtare sumki potarte i łatane, w ſtare sumki potarte i łatane. *Radz. Jos.* 9, 4, *not.* „w onych krainach był zwyczay, iż w ſkórzanym naczyniu mierwali wina, co my możemy nazywać sumkami abo miechami ſkórzanemi"; *ob.* Suna, Sunki, Weinſchläuche).

SUMMA, *ob.* Suma. SUMOWAĆ, *Vd.* shumati, seshumati, v' enu shtivilu spraviti; *Bs.* brojtti; *Rg.* ſkuppiti; *ob.* Przydawać, Dodawać. SUMMOWANIE, *ob.* Przydawanie, Addyca. *Sol. G.* 3, 80. – §. *aliter*; Kazanie to iego, w krótkości ie sumuiąc, położyć tu umyśliłem. *Sk. Zyw.* 2, 191, treść z niego wyciągaiąc, ins Kurze zuſammen ziehen; *Rs.* сказывать. Więcéy pożytku sprawi mowa zwyczayna, niżeli krotki spiſek, który dawniéy sumowaniem, *summarium*, *breviarium*, zwano. *Pilch. Sen. liſt* 296, *ob.* sumaryusz). Mowa bardziéy ieſt potrzebna uczącemu się, sumowanie zaś umieiącemu. *ib.* 297. SUMOWNY, -a, -e, SUMOWNIE *adv.*, co zwłaszcza ku krótkiemu osięgnieniu należy, *summarius*. *Mącz.*, ſummariſch; *Bh.* ſummowně.

SUMNIENIE, SUMIENIE, -ia, *n.*, °Sądnienie (*Eraz. ięz.* u 2 *b*), (°Sąmnienie. *Eraz. ięz. V*), (*Crn.* sum, sumnya, = podeyźrzenie; *Crn.* shin, = ſkrupuł sumienia; *Vd.* sum, sumnia, sumnenje, = podeyźrzonie; *Vd.* se sumniti cenjiti, *conjecturare*; *Cro.* szumnya *suspicio*, szumnimsze, szumnitisze, szumlyati, szumlyivati *suspicari*; *Dl.* sumnya *conjectura*, *dubitatio*, szumnyti *dubitare*; *Rag.* sumgna, sumgnenje *incertitudo*, *dubitatio*, *scrupulus*, posumgna *suspicio*, sumgniti, prosumgniti *suspicari*; *Sla.* sumljiti *suspicari*; *Bs.* sumgna, sumgnenje *ambiguitas*, *dubitatio*, *suspicio*, *scrupulus*, sumniti *dubitare*; *Esn.* osjegnenje *opinio*; *Rs.* сумнѣніе, сомнѣніе, = wątpienie, powątpiewanie, сумнѣваться, сомнѣваться, = wątpić; cf. *Hbr.* זמם samam *cogitavit*, *cf. Ety.* iąć, imać, cf. °ом *Rs.* умъ); Sumnienie, *Bh.* ſwědomj; *Sn.* 1. ſamotne swoye ſwědome; *Crn.* veſt, vieſt (cf. wiedzieć); *Vd.* vieſt. *Cro.* szvezst, svésst, *Sla.* szvieſst; *Dl.* dussevnoszt *conscientia*; *Rag.* dûscja (*ob.* dusza), sarze (*ob.* serce); *Rs.* совѣсть. Sumnienie ieſt prawo rozumu wolą naszą rządzące. *Psalmod.* 84, das Gewiſſen. Sumnienie ieſt rozum uważany iako wiedzący prawidło, którego się w poſtępkach naszych trzymać mamy. *Mon.* 75, 677. Sumnienie prawie ieſt to wóyt od boga, Aby powściągał, kiedy we łbie trwoga. *Rey Zw.* 223 *b*. Sumnienie ieſt kryg twardy na swą wolą. *ib.* 223. Gdyby sumnienie nie wściągało zgoła, Przyrodzenieby rozpuściło koła. *ib.* Wielki to fortel na złe przyrodzenie Dać mu za miſtrza poczciwe sumnienie. *ib.* Sumnienie ieſt ſtróż pilny poczciwości. *ib* Sumnienie zawżdy tam radzi, gdzie cnota. *ib.* Sumnienia tego pozbyć. *Cn. Ad.* 1110. Sumnienie tysiąc świadkow. *Psalmod.* 83. Sumnienie świadek nieomylny, za wiele świadków ſtoi. *Cn. Ad.* 1111. Czy ieſt to sumnienie, tak z nią poſtępować? *Teatr* 10, 62, cf. bóy się boga). Czy macie wy sumnienie, czynić to? *Boh. Kom.* 4, 380. Już też nie trzeba mieć sumnienia, tak brzydko kogo posądzać. *Teatr* 10 *b*, 28. Szczęście pobudza ku niesłusznym rzeczom, którzy się rozumem, cnotą a °sądnieniem nie sprawuią. *Eraz. ięz. U* 2 *b*. To człek bez sumnienia, bez poczciwości. *Boh. Kom.* 1, 41. Ja się sumnieniem świadczę. *Boh. Kom* 1, 49, cf. iakem poczciwy, na poczciwość moię). Biorę to na sumnienie swoie. *Uſtrz Kr.* 1, 250 Panu Bogu za to odpowiem). Sumnieniem, abo pod sumnieniem obowiązać. *Cn. Th.* 1083, Pod sumnieniem! *Paſt. F.* 129, na charakter, iakem poczciwy). Poſłać święta, a hayduckie sumnienie. *Opal. sat.* 47. Za sumienie iego przysiągł. *Chel.* 33, za sumienność iego, za poczciwość iego). Lepsze czyste sumnienie, aniżeli prześtronne; ciasne, które i małego grzechu lekce sobie nie waży. *Sk. Zyw.* 2, 165, *ob.* ſkrupulatność). Jakim prawem i sumnieniem uczynić to mogli? *Teatr* 49, 2. Sumnieniem byś to dobrym zrobić mogła. *Teatr* 42 *d*, *B*. Dobrym sumnieniem własność cudzą otrzymać. *ib.* 27 *c*,

70. Nie wiem, czybym mógł dobrym sumnieniem z nim poiedynkować. *Boh. Kom.* 4, 257. Wielka iest moc sumnienia na obie strony, iż ani się ci boią, którzy nic nie winni; ani ustawicznego strachu karania nie są próżni, którzy się w złym uczynku czuią. *Gwag.* 575. Dobre sumnienie, *Rs.* добросо҃вѣстіе, благосо҃вѣстіе. Będący dobrego sumnienia, *Rs.* благосо҃вѣстный. Czyste sumnienie, nie obawia się sługo. *Off. Str.* 5. Dufanie mocne w naywiętszych przygodach czyni dobrą myśl człowieku świadomemu sumnienia swego. *Eraz. ięz. V.* Jeśli dobre sumnienie ma, niech się nie boi. *Sk. Dz.* 819. Mur żelazny dobre sumnienie. *Rys. Ad.* 41. Sumnienie dobre, wielka uciecha i obrona. *Cn. Ad.* 1110, niewinny śmiele i mówi i patrzy). Sumnienie wesołe. *Rey Pst. Mmm* 2. Kogo sumnienie nie strofuie, Ten przed sąd wołany, żartuie. *Pilch. Sen. list* 526. Sumnienie bezpieczne, a iako kryształ przezroczyste, a które na się ani przed bogiem, ani przed ludźmi nic wszetecznego nie czuie, a iasne oczy ma na wszystkie strony, a nigdy ich *psiną nie pokrywa. *Rey Zw.* 114 *b*. Sumnienie z twarzy poznać. *Cn. Ad.* 1113, twarz lacno wynurzy, co się w sercu burzy). Dał Alexander W. doktorowi list, (w którym o truciznie doniesione) czytać, patrząc, ieśliby w nim iaki znak sumnienia mógł poszlakować, *conscientiae motus. Warg. Kurc.* 22, poruszenie, Gewissensrührung. Sumnienie go rusza. *Cn. Th.* 1083, strofuie, karze). Sumnienie wzruszyć, ussmiętać, *Rosz.* совѣстить, усовѣстить, das Gewissen rühren. O bałamutowie, niebaczne ludzie za nos wodzicie, czyniąc im sumnienie kędy niepotrzeba, a nie czyniąc, kędy potrzeba. *Twor. żyw.* 18, skrupuł, *Vd.* vieština tesnoba, shin, vieština grisenje, einem ein Gewissen machen, einen Scrupel, Gewissensscrupel machen; *Vd.* komu eno bouho vo vuhu posediti, s *pchłę komu w ucho wsadzić). Rachuię się, iak nigdy na spowiedź z sumnieniem, A gdy żadney przyczyny w sobie nie znayduię, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuię. *Zab.* 14, 222. – Targować się z sumieniem, *ob.* Targować się. – Sumnienie go gryzie. *Frot Kont. C* 2 *b*. *Slo.* hrize po ſvedomi; *Vd.* vieſt teshi, peshe). Myśl ci mą odkryię, Robak sumnienia w sercu moim wierci, rzie. *Mon.* 76, 809. Sumnienie gryzie, gdy na cnocie brudno. *Rey Pst. Rey Zw.* 225. Owrzedziało sumnienie nasze. *Rey Pst. Nn* 3. Nie trzeba za morze biegać po one kosztowne siołа, na to nędzne a tak zarażone i zranione sumnienie nasze. *Rey Pst. Jii* 5, *cf. coelum, non animum mutant*). Sumnienie ustraszone, troskliwe. *ib. Mmm* 2. Sumnienie straszliwe. *ib.* Sumnienie sie ſtoi za kata. *Cn. Ad.* 1113, *Sk. Dz.* 827, cf. zjadł pies sadło). – Sumnienie, s sumnienie boiaźliwe, trwożliwe, podeyźrzliwe, troskliwe. *Cn. Ad.* 1112, skrupuł, ein Gewissenszweifel, Scrupel. Zabiwszy go, a potym maiąc sumnienie o to, uciekali. *Biel.* 484. Maiąc sumnienie o krwi rozlanie, radzili się, iakby ich grzech był. *Sk. Dz.* 789. Sumnienie złożyć, oswobodzić, *eximere scrupulum. Cn. Th.* 1085. SUMIENNOSC, – ści, *ż.*, (*Crn.* sumlivoſt, s podeyźrzliwość; *Rg.* sumgnivos, s wątpliwość; *Rs.* сомнительность, сомнительство wątpliwość); ſtosowanie do sumnienia, die Gewissenhaftigkeit; *Cro.* dussevnoszt (cf. dusza, duszność). SUMIENNY, – a, – e, SUMIENNIE *adverb.*, (*Crn.* sumeshliv, sumliv, s podeyźrzliwy, *Crn.* sumniv, podeyźrzany; *Vd.* sumniu, s podeyźrzliwy; *Cro.* szumnyiv *suspicax*, szumnyen *suspectus*, szumnik, szumitel *suspector*; *Rg* sûmgniv, sumgnivaz *dubius, incertus, suspectus, scrupulosus*; *Rs.* сомнительный, сумнительный, s wątpliwy); od sumnienia, wedle sumnienia, gewissenhaft; *Bh.* ſwiedomitý (cf. świadomy); *Vd.* vieſtoben, pravizhen; *Cro.* dussevni; *Rs.* совѣстный, совѣстно, добросо҃вѣстный. Mówiąc po sumiennemu, niemasz nic mniéy sprawiedliwego. *Teatr* 55 *b*, 84, *et* 22, 52.

SUMOWAĆ, *ob.* Summować.

SUMOWY, – a, – e, od suma ryby, *Mása, Rs.* сомовій. Sumowe mięso, sumowina, *Rs.* сомо́нина.

SUMPT, *ob.* Koszt, nakład.

SUMUŁKA, – i, *ż.*, *dem. nom.* suma; sumka czego, króciuchna treść, kurzer Inhalt. *Tr.*

°SUNA, – y, *ż.*, SUNDAK, – a, *m.*, °SUNKA, – i, *ż.*, *dem.*, (cf. Sumki, *Rs.* сума); suna, rzemienna łagiew. *Bud.* 1 *Sam.* 28, 3, ein lederner Schlauch; cf. Szawiók). Sunki, albo skórzany worek, w którym wino albo oley można nosić, *accopera. Mącz.* Suny, rozumiey flasze skórzane, w których wodę, wino i innych mokrych rzeczy nossą; niektórzy sumami zowią. *Bud. Ps.* 56, 8. Wziął chleba i sunkę wody. *Bud. Genes.* 21, 14. Nabrali worów na osły i sunów winnych wiotchych, a popadałych i poszywanych. *Bud. Joz.* 9, 4. Suny nowe pukaią się. *Bud. Job.* 32, 19. Sundak wina. *Bud. Hoz.* 7, 5, *not.* „sundak albo suna iest flasza skórzana". (*Ross.* сундукъ, s kufer, sepet).

SUNĄĆ, sunął, sunie *cz. idntl.*, Suwać *kontyn.*, posuwać, pomykać, mknąć, ſchieben, hin ſchieben, fort ſchieben, fort bewegen; *Sr.* 1, ſuwam, ſuju, ſunu, ſuham; *Sr.* 2, ſuſe nuſch; *Boh.* ſſaupati, ſſaupnauti, poſſaupnauti; *Cro.* szúnuſch; *Rg.* sûnuti; (*Rg.* sûnutise *irruere*; *Crn.* suneti, sûvam; *Rg.* sûnuti; (*Rg.* sûnutise *irruere*; *Crn.* suneti, sûnem, sujem, s nogami trącić; *Bs.* suniti, dotisnuti, dorinnuti *protrudere, trudere*); *Cro.* rukneti, ruknem, rukam; *Vd.* mekniti, makniti, tishati, tishim, takati, (cf. tacsać, toczyć); *Rs.* сунуть, совать, сую, сую тряcть, толкать, ткнуть, воткнуть, вложить, ватыкать, *Rs.* совокъ, совочекъ ſtos, ſturknięcie, засунуть, засовывать, засовывать, запрятать, запрятывать, засовываться, запрятываться, запрятываться, запрят

SUPERARBITER, – tra, *m.*, *Xiądz.* 164, rozjemca, polubowy sędzia.

SUPERATA, *ob.* Przewyżka, *Bh.* przebytek (cf. przebytek), nadwyżek. *SUPERFIN, – u, *m.*, z feynu, z feynsylbru czyli z bardzo przedniego śrebra, n. p. iglica, eine Sache, z. B. eine Nadel von feinem Silber. Widzi warkocz po szyi białéy rospuszczony, Piękny, choć superfinem w kołko nie splecíony. *Zim. Siel.* 275. SUPERFINOWY, – a, – e, z przedniego feynu, z nayprzednieyszego srebra, z brantu, von feinſten Silber, ſuperfein. Superfinowe z głow zdiąwszy zaplotki. *Zim. Siel.* 194. SUPERINTENDENCYA, *ob.* Doglądanie, Dozór. SUPERINTENDENT, *ob.* Dozorca naywyższy, Doglądacz. SUPEROKTAWA, głos pewny w organach. *Mag. Mecr.*

SUPLIKA, – i, *ż.*, SUPLIKACYA, – yi, *ż.*, *z Łac.*, prośba uniżona, osobliwie na piśmie podana, eine unterthänige Bitte, Supplique, Bittſchrift; *Vd.* suplika, prosbaja, prosezhu pismu, marial; *Rg.* pomolniza, pomogljenſtvo; *Rs.* молитвенное письмо; *Ec.* прошеніе, челобитье, челобитная (cf. Czołobitność). Chłop znowu w supliki, napełnia siemię, i obłoki krzyki. *Jabł. Ez.* 30. Gdyby była iaka na prędce suplika, mogłaby się teraz podać. *Teatr* 46 *b*, 34. SUPLIKOWAĆ *med. cont.*, uniżenie prosić, uniżone prośby znosić, unterthänig bitten; *Vd.* ponishnu prositi; *Cro.* sznubim). Gdy kto z pokorą o co suplikuie, Kary podobno tym nie zasługuie. *Past. F.* 285. Suplikuię We Państwu Dobrodzieyſtwu, nie żenuycie się dla mnie. *Teatr* 9, 53. Długo za onym miserakiem suplikował do officera. *Sk. Zyw.* 1, 395. Suplikuiący, SUPLIKANT, *f.* SUPLIKANTKA, *Bh* żebrzący; *Vd.* proshnik; *Cro.* sznubitel, sznobok, *f.* sznubitelicza; *Ec.* челобитчикъ, *f.* челобитчица.

SUPONOWAĆ *cz. ndk.*, *z Łac.*, przypuścić zdanie iakie, zdarzenie iakie, dać czyli zezwalać, żeby tak było, supponiren, voraus ſetzen, zugeben, daß dem ſo ſey, den Fall annehmen, ſetzen; *Rg.* pridmnitti; *Rs.* предполагать, предполагаю. Do suponowania, *Rs.* предположительный, vorausſetzbar. SUPOZYCYA, – yi, *ż.*, supponowanie czyli przypuszczenie czego, i to, co się supponuie czyli przypuszcza, die Vorausſetzung. Była na niego supozycya, cf. Podeyźrzanie. SUPOZYTORYUM, *ob.* Czapek lekarski.

SURCZYĆ *med. ndk.*, świerczyć, zirren, ein raubes Geräuſch machen. Dźwiga swóy ogon paw', i skrzydłami surczy. *Pot. Jow.* 2, 65.

SURDUT, – a, *m.*, SURDUCIK, – u, *m.*, *blande* Surdutna, – y, *ż.*, sukna zwierzchnia Francuzka, z Franc. *surtout*, kapota, *ob.* nasuwień, *Bh.* obéwacy ſukně; *Sr.* z. łappa (cf. kapa); *Crn.* poverh sukna; *Vd.* zhrezoblazhilu, zverhna jopa, zgorna suknja; *Sla.* haljina; *Rg.* nadhàglina, kabanizza, kabaan, *vulg.* japùngja; *Bsn.* oggrinaç; *Rs.* сермяга; *Ec.* опашень, верхняя мужская одежда русскаго покроя; ein Oberrock. Bardzo lekko na tę porę ubrany ieſteś; niemasz porządnego surduta? *Teatr* 33 *d*, 34. Przynieś-no móy surdut, kapelusz i laſkę. *ib.* 52 *d*, 47. SURDUCINA, – y, *ż.*, nędzny surdut, ein armſeliger Oberrock. SURDUCISKO, – a, *n.*, podły, nikczemny surdut, ein ſchlechter, elender Oberrock. Musiało mu iakieś z dawnieyszych surduciſko zostać. *Teatr* 19 *c*, 3. SURDUTNY, SURDUTOWY, – a, – e, od surduta, Oberrocks, *Rs.* сермяжный,

SURMA, – y, *ż.*, SURENKA, – i, *dem.*, *Serranae tibiae, ob acutiorem sonum dictae*, *Varro*, gatunek piszczałek, fuiara; *Rg.* súrla, sviralla *ſtromento di fiato, piua ruſtica di vanna*; *Bs.* surlá, sviralla, diple, svirale; *Dl.* surla, szvirale; *Crn.* rósheńza; *Sr.* z. tarafara; *Ec.* сурма, трубà, орудіе музыкальное трубѣ подобное; *Rs.* сурма; die Zinke, eine Art Pfeifen. (*diſg. Rs.* сурма śpiesglas; насурмить, насурмливъ poszerzić sobie oczy). Surmy z wielkiemi dziurami. *Otw. Ow.* 158. Krzykliwych surm i lutni głos będzie słyszany. *Lib. Hor.* 118. Pachołęta Marsowe w suremki swe małe certowały dumaiąc. *Zward. Wł.* 207. SURMACTWO, – a, *n.*, *tibicinium. Cn. Th.* 1084, die Pfeifenkunſt. SURMACZ, SURMARZ, – a, *m.*, co na surmie gra, der Zinkenpfeifer, Zinkenblaſer; *Bs.* surlár, koji svira; *Rg.* surlar, svirač; svardonicjar; *Sr.* z. taratar, *f.* taratarka, (*Boh.* ſumař, z ręcpola; ſumarzim ręcpolę, cf. szum). Grania na surmach żeby nie były, gdyż ztąd zwady między trębaczami i surmaczami by zią. *Vol Leg* 5, 647. Już nie słychać trąby dźwięku iego. Ucichł surmacza głos przeraźliwego. *Bard. Tr.* 319. Tatarowie w swym własnym stroiu, trębacze, surmarze i inni, wyiechali z Krakowa. *Biel Sw.* 276 *b*. Między innemi znaydowały się chory rożne trębaczów i surmaczow Polskich; muzyka, ktora się dobrze osobliwie na wolnym powietrzu wydaie. *N. Pam.* 7, 12, 6. Surmacz, co robi surmy. *C. Th.* 1084, der Zinkenmacher. SURMACZYĆ, – a, – e, *auleticus. Cn. Th.* 1084; Zinken-, Zinkenmacher-, Zinkenblaſer-.

*SURNAT, – u, *m.*, *Rs.* сурьма). Od funta Mercurii sublimati, alias surnat. *Vol. Leg.* 6, 136. Surnatu funt. *Inſt. C. L.*

SUROGATOR, – a, *m.*, zastępca starosty grodzkiego, der Unterſtaroſt, der Stellvertreter des Burggrafen. W woiewodztwach Poznańskim, Kaliſk., i Gniezn., namiestnicy starostow nazywaią się surogatorami, w innych podstarostami. *Skrzet. P. P.* 2, 9. 1. SUROGACYA, – yi, *ż.*, urząd surogatorski, zastępstwo, das Amt eines Surrogators.

SUROPIEKI, SUROPIECKI *plur.*, podługowate szrazki mięsa länglichte Stückchen Fleiſch. Suropieki, zrazy z surowego mięsa wołowego, kraiane, nasiekiwane i dobrze zaprawione, na rożn słoniną śpikowane. *Wiel. Kuch.* 429. Pokraiać pieczenią na suropiecki. *Tr.*

SUROWIĆ *cz. ndk.*, surowym czynić, hart und rauh machen. Który rzecz przeciw obwinionemu surowi i rozszerza; *fax accuſationis. Mącz.* SUROWIĆ się *rec. ndk.*, SUROWIEC *Neutr. ndk.*, *Boh.* ſurowěti, ſurowěti; *Cro.* siròvem; *Rs.* суровѣть; surowym się stać, rauh, hart, roh werden; *phys. et mor.* Surowi się niepryszłi, *odium recrudescit. Mącz.* Od karmi ostrey i ości tey bydło surowieią gęby. *Haur Sk.* 57. W złości swoiéy okrutnie surowieli. *Smotr. El.* 12; wydziwiali). SUROWICA, – y, *ż.*, rzecz iaka surowa; etwas Rohes. (*Bs.* siroviça *lignum viride*). Surowica solna, Salzſoole, natürliches Salzwaſſer. Po odkryciu żup Bochnieńskich i w Wieliczce na tenże kształt surowicę wyrębować i w sól przewarzać poczęto. *Krom.* 261. W Wieliczce, tak iak w Bochni dawniéy sól tylko warzono z surowicy czyli wody słonej. *Ner. Hſt.* 4, 285; *Sol. Arch.* 156. Pierwszy gatunek soli, którą w ziemi bałwanami i kruchami kopią, drugi którą z wody surowice na miałką białą na zbitych pan-

wiach żelaznych wywarzaią. *Haur Ek.* 178. – *Anat.* W ciele ludzkim naczynia surowicy, czyli słoney wody, *vasa serosa. Perz. Cyr.* 1, 45. Z purchowki saftarsaléy, lancetem przeciętéy, surowica czyli rudowina wytryskiwać zwykła. *Perz. Cyr.* 2, 85. – §. Surowica, SUROWKA, cegła surowa, niepalona, ungebrannte Ziegel. Budynki z surowki nie trwałe, ktore nie będą od wilgoci i słoty należycie opatrzone. *Switk. bud.* 146. SUROWIEC, SEROWIEC, (*Torz. ik.* 184.), – wca, *m.*, żelazo surowe. *Os. Rud.* 57, roh Eiſen, ungegoſſenes und ungeſchmiedes Eiſen. (*Rs.* сыромядь iedwab' surowy; miód niewarzony). Surowiec, żelazo, które z pieca dymarczanego, lub wielkiego wypłynęło. *Os. Zel.* 85. Surowiec żelazny, albo żelazo w gęsiach, żelazo z węglem i z okrą żelazną złączone. *Sniad. Chem.* 1, 325, *Torz. ik.* 175. Fryszerze z 7 cetnarów surowca oddaią 5 cetnarów żelaza kutego. *Os. Zel.* 4. – §. Surowiec, skóra surowa, nie garbowana, rohe Haut, rohes Fell, geſünbert, aber nicht gegerbet. Skóry bydląt, abo się wyrabiaią na surowiec, z takowe naywięcey się wypotrzebuią do robot rymarskich; albo się wyprawuią u garbarzów. *Kluk. Zw.* 1, 238. – §. Surowiec, rzemień z surowéy skóry wyrznięty, ein rohes Riemen, Riemen von rohem Leder. Tatarzyn niewolnika surowcem bie. *Rak. Pob. B* 3. Surowcy ostremi Chan niewolników naszych biczował. *Tward. W. D.* 62. Osła masztalerz surowcem po boku tęgo namaca. *Zab.* 14, 278 *Rzew.* Surowiec ow tęgi wołowy. *Papr. Pr. E* 2 *b*, cf. bykowiec. SUROWIZNA, – y, *ż.*, surowość, stan surowości, *phys.*; *Sr.* 1. ſerezina; (*Rg.* sirovina, sirovo darvo *lignum viride*); *Cro.* szirovina; Rohheit, Rohigkeit. Póki surowizna iest w cegłach, póty dym wychodzi gęsty, gruby i ciemny przez luſty pieca. *Aich. Cegl.* 14; gdy się dym ukaże iasny, znakiem, że surowizna zupełnie z cegły wyszła. *ib.* W takim zawarciu muszą być zaduchy, pleśni, surowizny, wilgotności. *Haur. Sk.* 69. Surowizna w żołądku, *crudites. Cn. Th.* 1084, cf. skwarna, Crudität im Magen; Niestrawność i surowizna w żołądku. *Sak. pr.* 147. SUROWNICA, – y, *ż.*, *n. p.* Poślednie piwo zlewać do roboty, i na surownice suplementować słody. *Haur. Ek.* 109. SUROWOŚĆ, – ści, *ż.*, *Slo.* ſuriwoſt *auſteritas, inclementia*; *Boh.* přiſnoſt; *Sr.* 1. ſurowa, ſuroba, ſurowoſci, ſurowobladacinoſci, (ſrudoba smutność); *Rg.* sirovina; *Vd.* srovina, surovoſt, negodnoſt, nesreloſt, oiſtroba, oiſtruſt, nemilnoſt, terdnoſt, oiſtrovitnoſt; *Cro.* szirovoszt, oszornoszt, presznocha; *Ross.* суровость, (суровáмость mała wilgotność, cf. sér); сырость, (z. wilgoć), жестокость, *obsol.* жестокота; nielagodność. – *phys. et mor.* die Rohheit, Rohigkeit, Schärfe, Strenge; Surowość nieba wygnała ich z tego kraiu. *Tward. Wł.* 104. Surowość w obyczaiach, w mowie, *severitas. Cn. Th.* 1084. SUROWY, *SEROWY, – a, – e, SUROWIE, SUROWO *adv.*, *Bh.* ſyrowy, ſurowý, přiſny, přiſtný; *Slo.* ſurowy, ſuriwý, (cf. żur); *Sr.* 1. ſurowé, ſurowý, ſurowé, ſurowobladacjné, ſeré; (*Sr.* 2. jur, jurné, = kwaśno; surow gorliwość); *Crn.* srov, osôrne; *Vd.* srou, srovu, nevdelan, negoden, oiſter, oiſtroben, nemilen, terden, oiſtroviten; *Cro.* szirôv, teszkên, preszen, oszorni; *Dl.* szirov, priſsan; *Rg.* sirov; *Bs.* sirov; *Sle.* prisan; *Rs.* суровый, сырой (niewarzony, wilgotny, cf. sér; сыромятный zakalisty, wilgowaty, сыромолóтный, o zbożu niesuszonym surowo zmełtym, сыромóлотъ mąka z niesuszonego zboża), жестокій; (*cf. Hebr.* -yw, schur, *Pers.* sciur, *Ger.* ſauer, cf. Schauer, *Angl.* sowr, *lat.* severus, *obs. Gall. et Bret.* sur, *Suec.* sur; cf. *noſtr.* ser); roh; iaki z natury, nie przyprawny, nie zaprawny, unzubereitet, unzugerichtet. Surowe płótno. *Cn. Th.* 1085, *non malleatum*). Niemądry, kto gardzi zgrzebnym surowym worem, prostą a niemalowaną skrzynią, w któréyby było złoto. *Gil. Pst.* 284. Siarka która się z rud kruszcowych otrzymuie, siarką surową nazywa się, *sulphur crudum. Krumf.* 586, nieſtopiona). W tyglach materya szklana surowa się topi i w szło obraca. *Torz. ik.* 62. Gdy szuty tylko przytleią, w piecu simno, i szło surowe będzie. *ib.* 109. Był zwyczay w Londynie dawania złota i srebra surowego czyli w sztabach, zamiast pieniędzy. *Pam.* 84, 863. Drzewo surowe, świeże ieszcze, nie przewietrzałe, *Rag.* sirovina, sirovo darvo; *Bsn.* siroviça, friſches, nicht ausgewittertes, ausgetrocknetes Holz. Na galery drzewo mieli surowe, niesposobne do takiego budynku. *Klok.* 247. – *Per excell.* Surowe mięso, = niewarzone, niepieczone, roh, ungekocht. *Cn. Th.* 1085. Surowo iadaiący, *Rs.* сыроядецъ. – §. *tr.* surowy, ostry, srogi, niełagodny, roh, rauh, ſcharf, hart, ſtreng, unfreundlich. Jedni z przyrodzenia swego są kwaśni, surowi i niełagodni, w których wszystko cokolwiek słyszą o innych, kwaśnieie i surowością trącі. *Mon.* 67, 274. Człowiek surowy, srogi, trudny. *Sekl. Łok.* 19, dziwny, *ib.*). Bądźże wesoły, Mądrość iest wesoła, odgania mozoły. *Jabł. Tel.* 112. Na sądzie ostatecznym Obróci Kryſtus twarz swoię surową Na tych, co będą po lewicy ſtali, Twarz iuż nie cichą onę barankową, Ale lwią, srogą. *Odym. Sw.* 2, *T* 3. Nie umnieyszał nic z srogich pokut swoich, i życia bardzo surowego. *Wyc. Jgn.* 42. Hetmanów do zatrzymania dyscypliny obierali surowych. *Star. Ryc.* 28. Surowe obowiązki stanu mego. *Teatr* 5, 113. Poczciwie i surowo sprawował swóy urząd. *ib.* 49, 58. *Surowe potężny Mars. *Pim. Aam. pr.* Zakazał iey to surowo. *Teatr* 56 *c*, 58. Surowie się z nim obchodzi. *Cn. Ad.* 1113.

SUS, *SZUS, – u, *m.*, wybryk, ein Sprung in die Höhe, ein Satz von einem Ort zum andern, der Schuß wohin, *cf. noſtr.* szuſt). Niecierpliwy łumak różne pod ieźdźcem susy wyrabia. *Stas. Num.* 1, 99. Dzianety ich piękne korbety i szusy wyprawuią. *Bark. K. K.* 54. Koń susy robił. *Jabł. Ez.* 40. Przez kiy pies skacząc dziwne robi susy. *Jabł Ez.* 19. Jak się porwał, takiego susa uczynił, o mal na drugą stronę nie przeleciał. *Teatr* 11 *b*, 61. Pan mię woła, smyk trzy susy, i iuż ia u Jegomości. *Teatr* 20 *b*, 4. SUSEŁ, – sła, *m.*, *Bh.* ſyſel, ſiſel; *Rs.* суслякъ, *Germ.* der Zieſel, Zeiſel, die Zieſelmaus, *mus citellus*, wielkości wiewiórki, kształtu łasicy. Żywi się młodemi myszami; żyie gromadnie; naylicznicy nad Wolgą, na Wołyniu, na Podolu. *Zool.* 345. – §. *fig.* Wszelkie czary na czleka maią swoie gusła, Ziele go w co innego, wino robi w susła. *Pot. Jow.* 198. SUSŁOWY, – a, – e, od susłów; Zieſels; Futerka susłowe.

SUSCEPTA, – y, *ż.*, *ob.* Przyymowanie. SUSPENSA, *ob.* Odwłoka, fryzyt. SUSPIR, – u, *m.*, es czyli suspir, znak muzyczny, okazuiący wstrzymanie czyli milczenie tonu. *Mag. Muz.* SUSTENTACYA, *ob.* Wyżywienie, utrzymywanie.

*SUSPICA, -y, ż., n. p. Bycy twoi suspicę czystą ieść będą, którą wywieią wiatrem i lopatą. *Bud. Jes.* 30, 24, *not.* „mieszane zboże".

SUSZ, -u, *m.*, *Bh.* ſauſ, oſleſſtlý; *Slo.* týwa, táidi (cf. rozdse); *Sr.* 1. ſuſchenka; *Crn.* sushmat *vepretum*, (*Crn. et Vd.* sushèz, s Marzec); *Cro.* reznik; *Rg.* poxàr (cf. požar), súho darvo; *Be.* posgjer, drrivo suho, koje se mosge lasno usgecchi, suhád, suhva, suho grozdje *uvae passae*); *Ross.* сушь, хворостинникъ, хворостинникъ, хворостникъ, *Es.* хврáстиїе, (cf. chroſt), сушникъ, uschle z drzew odcięte gałęzie, dürre Aeſte, Zweige, dürre Holzſpähne. Pierwszym bądź kopać ziemię, pierwszym powożone Susze palić, od winnych macic odtrzyżone. *Otw. Wirg.* 413. Nakładłszy wiorów różnego suszu, ściany zamkowe podpalaią. *Papr. W.* 1, 214. Kazał natkać chrostu i inney *suszy w czeluści, i ich żywo popalił. *Nar. Tac.* 2, 251, (*observ. femin.*). - 2) Susz pszczelny, eine leere Bienenzelle, Wachszelle ohne Honig. Nie znaydziesz ula, żeby między plastrami suszu, to iest, pustych woszczyn nie było. *Kąck. Pas.* 54. Susz wybrać, i na wosk go stopić. *Haur Ek.* 137. Plaſtr miodu pod susz podłożyć. *ib.* SUSZA, -y, ż., *Sr.* 2. ſzniſch, (*Sr.* 1. ſuſch, miąża hineno suchoty); *Crn.* sushа, suhotina *terra arida*, suhota *ariditas* (súha *defectus pecuniae*); *Vd.* sushа, usehnenje, suhota, sushoit; *Cro.* szúsza, szuſsina, szuhocha, szuhota, szusha, (szusha, 2) z wozownia, szopa); *Hg.* asszusság, aszály, szaraſsag; *Dl.* szusa; *Rg.* súscja; *Be.* suscja, suscjaj, suhochja; *Ec.* сушa; *Rs.* сухота, сýшка, сушéнїе, засýха; мелкнина; suche mieysce, dáś Trockene, trocknet Boden, trocknes Land. Między dwa wodne mury słony brod przebyli, Tak iakoby po suszy nayleppsey chodzili. *J. Kch. Ps.* 158. Chwałę twóy Pan pocaciwy, iżeś k latom przyszedł, A z srogiego okrętu na suszą iuż wyszedł. *Rey Zw.* 180. Na suszy pływa, *in portu navigat.* Tyz. *Ad.* 43, na suszy kota ciągnie. *ib.*, na bezpiecznym mieyscu się nayduie, er hat ſein Schäfchen ins Trockne gebracht. Licinius dał się poimać, aby iedno Brutus na suszy został. *Rey Zw.* 93. - §. Siedzieć na suszy, u piiaków, nie mieć co pić. *Bies. C* 2, trocken da ſitzen, nichts zu trinken haben. - §. Susz, posucha, suchość powietrza, Dürre, trockne Witterung; *Rs.* раздежéнїе, раждежéнїе. Pod czas suszy zwykli robacy na zagonach podgryzywać z korzenia rozsadę. *Haur Ek.* 41. Przyszła noc z wielkim deszczem; ięli się frasować, Iż się nie mogli w suszą na pokóy zachować. *Papr. Kol. T* 3 *b.* SUSZALNIA, SUSZARNIA, SUSZNIA, -i, ż., *Bh.* ſuſſarna, ſuſſirna; *Crn.* palisha, pajshtuva; *Vd.* sushnizа, sushilu, (*Vd.* sushla, sushiunisa, z która len suszy); *Ross.* сушильня; овинъ, овинецъ, рига; *Fe.* сушилло; (cf. ozdownia); mieysce suszenia, ein Ort etwas zu trocknen. W warzelni powinny być suszalnie, w których się sól suszy. *Kluk Kop.* 1, 163. Nayleprze na suszalnie komory w górze około komina. *Kluk. Kop.* 1, 164. Nayleprey w piekarni razem mieć i suszarnią do suszenia na iesień owoców. *Swit. bud.* 192. Takie tygle, które długo ſleią w suszni, pospolicie kilkanaście niedziel trwaią w ogniu; a te co się świeżo wezmą z roboty w piec, ledwo tydzień wystoią; *Terz.* 105. SUSZALNY, SUSZARNY, -a, -e, od suszalni, suszeniu służący. *Cn. Th.* 1085, Trenges, *Rs.* овинный. - Suszalna izba. *Cn. Th.* 1085. SUSZKI *plur.*, suche konopie, płoſkonki, które nasienia nie maią. *Syr.* 822, *Cresc.* 191, dörr Fimmel, Bäſtling. (SUSZWAŁKI, *ob.* Szuszwałki). SUSZYC *ex. ndk.*, *Bh.* ſuſſiti, ſuſſiti; *Slo.* ſuſſim; *Hg.* sütöm; *Sr.* 1. ſuſchu; *Sr.* 2. ſzuſchiſch; *Crn.* sushim; *Vd.* sushiti, vsushati, osditi, (*ob.* ożdzić; *Vd.* sushnik, sušhez, osujak, z Marzec); *Cro.* szushiti, szuſsiti, szuſsim, szuhszem, (*Cro.* szuſsecz, z Marzec); *Dl.* szusiti, (*Dl.* szusitise, szuhu biti, z schnąć), *Be.* su citi; *Kg.* súsciti; *Ross.* сушить; *Ital.* seccare, asciugare, *Lat.* siccare, *Gall.* secher, sec); z robić co suchym, czynić żeby schnęło; trengen, trocknen. Wpadłszy w wodę suszy się teraz przy kominie, bo z sukien mu się woda leie. *Teatr* 54 *e*, *C* 2. Suszyć owoce, gruszki, śliwki *etc.*, Obſt trocknen, dörren. Kiedy nie wszyſtkie owoce przechowane świeżo być mogą, suszenie ieszcze podaie sposob trwałego pożytkowania. *Kluk. Rosl.* 1, 169. Suszony owoc, *Vd.* sushoba. Orzechy suszyć, *Rs.* калить, (*ob.* kalić). Suszone mięso, suszone ryby, *Ross.* сушанина. Po niektórych mieyscach tey wyspy robią chleb z ryb suszonych. *Boter.* 2, 86. Suszący, *Ec.* сушильный. - Suszyć, chudzić, abgehren, mager machen, austrocknen. Smutny duch i tłuste czasem kości suszy. *Rey Wiz.* 62. - *tr.* martwić, trapić, męczyć, plagen, quälen. Trzeba aby przekonany był karan; aboieżeli ma być wolen, aby długim więzieniem nie był suszon. *Modrz. Baz.* 341. - *Moral.* Żalem i boiaźnią się suszą, dzień im każdy rokiem się zdaie. *Teatr* 42 *d*, *D.*, trapią się, zwędzą się, schną, ſie härmen ſich, ſie vergehen vor Kummer. Obaczysz, że się suszysz boiaźnią daremną. *Morszt.* 107. Ten którego mylna przyszłość suszy, Albo bez cnoty, albo bez duszy. *Zab.* 7, 416, wem die Zukunft Kummer und Sorge macht. Ten iest szczęśliwy, kogo chuć nie suszy. *Zab.* 16, 182 *Kniaź.* Suszyć sobie myśl, głowę, złamać głowę, ſich den Kopf brechen. Suszycie mózgi i myśli obrotne natężacie. *Hor Sat.* 59. Jeśli, żebym cię dociekł, suszę myśl daremno, Lub ia tępo poymuię, lub ty piszesz ciemno. *Dmoch. Szt. R.* 16, Suszy głowę, by w gładko utoczonym rymie, Podał wiekom następnym do ksiąg szczne imię. *Zab.* 1, 108 *Nar.* Nie susz domowym o Rzym głowę trudem. *Hor.* 2, 81 *Min.*, kłopotać głowę, den Kopf warm machen. Psysze ſtrach niezmierny głowę suszy. *Morszt.* 57, mąci). Cicho! nie suszcie mi głowy. *Teatr* 23, 154. Żona moia długo o to suszyła mi głowę. *Teatr* 35, 15. Czyń coć się podoba, a nie susz mi głowy. *Węg. Mar.* 3, 167. Klepał głowę swemu oycu, mózg mu suszył. *Teatr* 24 *b*, 40. - 2) Suszyć *Verb. med.*, o suchey ſtrawie pościć, trocken faſten, bloß trockene Faſtenſpeiſen zu ſich nehmen. Mięsa nie iem, ale zawsze suszę. *Jabł. Ez.* 126; *Ec.* сухоядь; *Gr.* ξηροφαγία. Suszenie, *Rs. et Ec.* сухождéнїе, сыроядь. Siłać ich iest między chrześciiany, co suszą, poszczą? *Rey Pſt. Mm* 4. Są co i o naturę i boga się kuszą, Uſtawnie grzesząc, kilka dni do roku suszą. *Pot. Pocz.* 353. Waszeć dobry katolik, suszysz Piątki. *Off. ſtr.* 8. W Piątek, ieśli się kto obierze suszyć, przecię tego dnia bez ſałatek wytrwać nie może. *Pim. Kam.* 302. Obiecał w Sobotę każdą o chlebie samym i wodzie suszyć. *Gor. Dw.* 212. Piątek suszył o grzankach, pił iak byk w Niedzielę. W

wieczor

wieczor był na Nalewkach, a rano w kościele. *Nar. Dz.* 3, 158. SUSZYKUFEL, - fla, *m.*, sączykufel. *Mon.* 71, 357, moczywąs, dybidzban, ein Saufaus.

Pochodz. zob: *Suchy.*

SUTANA, - y, *ż.*, SUTANKA, - i, *ż.*, *dem.*, z *Włosk.* sottana, *Gall.* soutane; (cf. Sudamny); suknia duchownych, doktorów, der Leibrock der Geistlichen, Doctoren. Ten ziądz nie chciał nic brać z sobą, oprócz po iedney sutanie grubey na każdego. *Boter.* 4, 174. Był to ksiądz tylko z sutaną. *Pot. Jow.* 2, 82, cf. doktor pończoszka). Któż ani muszom prałatów porówna, kto stroiom, Sutana i mantolet chwalszczą! *Opal. sat.* 137. Czarna sutana. *Pot. Pocz.* 174, *Sk. Zyw.* 1, 398. Doktor w długiey sutanie przychodzi. *Pot. Arg* 477. SUTANNY, - a, - e, od sutany, Leibrocks. Sutanne rękawy. *Tr.* - §. w sutanę ubrany, n. p. sutanny doktor. *Tr.*, mit einem Leibrocke bekleidet. - §. Sutanny iedwab', kręcony, gedrehete Seide. *Tr.*

*SUTEK, - tka, *m.*, cycek, pierś, sutek też niektórzy mowią od ssania, *mamma. Mącz.*, *vel potius* ssutek); die Brustwarze; *cycek. *Tr.*

SUTY, - a, - e, *Partic. Verbi* Sutć, Suię; z sypany, geschüttet, obsypany, beschüttet. Suto drogiemi kamieńmi saydaki. *Susz. P.* 3, *K.* - §. *tr.* Suty, Suto *adv.*; sowity, obfity, reichlich, überflüssig; *Bh.* sutý. Suknia suta i bogata. *Teatr* 30, 17. Suto nas czestował. *Teatr* 8, 44. Czestuie, gra, baliki daie, suto szafuie pieniędzmi. *Teatr* 14, 107. Hussarska pieczenia suto z cebulą, niech się przyrumieni. *Teatr* 43 *c*, 64. Niech co kosztuie to kosztuie, byle wszystkiego suto było. *Teatr* 6 *b*, 80. Suto w kieszeni. *Niemc. P P.* 10.

SUWAC, *ob.* Sunąć. SUWAŁKA, - i, *ż.*, suwałką nazywaią utarczki Tatarskie. *Czack. pr.* 235, cf. taniec Tatarski, Tatarisches Manœuvre. SUWALNY, - a, - e, od suwania, Schieb-, Schub-, schiebbar, *Rs.* сдвижной.

S W.

SWA, *ob.* Swoy, swoia, swe.

SWACH, *ob.* Swat. SWACHA, - y, *ż.*, *Rs.* сваха, kuplerka, kmocha, eine Kupplerinn; *ob.* swaszka). Dobry on bardzo człowiek, by go nie psowała Domowa swacha, ta go właśnie osiodłała. *Sim. Siel.* 110; zrzędziocha). Bachus urodzonym swachom przy Bistonie Nieszkodnym wężem zaplata kędzierze. *Hor.* 1, 307 *Nar.* SWACHNA, - y, *ż.*, swaszka, *pronuba. Mącz.*, *Rs.* свашка, swata; *ob.* Swaszka, die Brautwerberinn, Freywerberinn, dziewosłębica. SWACIC, *ob.* Swatać. SWACTWO, - a, *n.*, swatanie, dziewosłębstwo, swaty, das Freywerben, Brautwerben. (*Cro.* szváchtvo, szvachinztvo, z szwagrostwo, *ob.* swak); *Ross.* сватовство, z swatanie, 2) szwagrostwo). To mego pana Wuia swactwo. *Teatr* 24 *b*, 19. Gdziekolwiek rozkażecie wszędzie poiedziemy, I swactwa i wesela spólnie pomożemy. *Sim. Siel.* 43. Będą baby bogactwa po iey śmierci pomocne mu do młodszego swactwa. *Gaw. Siel.* 369; *ob.* Swadźba, *Swad. *SWACZYNA, - y, *ż.*, na Szląsku koło Plesny = podwieczorek. *Bandtk. Mscr.*, *cf.* iużyna, Vesperbrot.

SWĄD, *SMĄD, - ędu, *m.*, smród z przepalenia, Brandgeruch, Dunst, (Schwaden 2) Adlg); *Bh.* čmaud, smáha; *Sr.* 1. pécijerſta won; *Crn.* smôd, smoj, sasmôd, (*Crn.* smódilu *lignum adustivum*; *Vd.* smodei, sasmoda, osmod, persmodenje, sasmojen duh, oshgatliu duh; *Rg.* svúd, smúd, smudòtjna; *Bs.* smud, smrad od dimma; *Rs.* нагарина, гарь, угарь. Zarazą głowy iest swąd z pieca. *Tr.* Gdy wybierasz z bańki rtęć, strzeż się swądu, byś się nie zaraził. *Sien.* 606. Usta srogi dusił *smąd, *vapor. Zebr. Ow.* 36. Aetna się płomieniami dwuraźnemi skwarzy, Parnas w tymże *smędzie. *Zebr. Ow.* 34, *ardet*). Swąd od czego, fetor, smród, Gestank. *Tr.* - §. *tr.* Psim swędem wyszedł sąd iego. *Cn. Ad.* 1086, *corruptis iudicibus infami decreto absolutus*). Kilka razy, iak mogąc, zbyłem go psim swędem, Lecz co poczne, gdy dłużey zechce być natrętem? *Zabł. Zbb.* 83. - (*SWADA; *ob.* Zwada). - SWĄDLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, pełen swędu, brennzelnd, nach Brand riechend, dunstig; *Boh.* smudlý, přismudlý; *Vd.* smojenliu, sasmodliu; *Rs.* угарный, вонючий, чадно; *ob.* *czad). Czarny słup dymu z swądliwym osmołem, Nad poiedynczych chałup usutym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ad.* 146.

SWADŹBA, - y, *ż.*, *Boh.* swadba; *Slo.* swadba, weſele; *Sr.* 2. swajba; *Cro.* szvadba, szvátba, (*dſlgn. Rg.* svadba, svaghja *inimicitia*; *Bs.* svaditi, osvaditi *accusare*, *ob.* swada, *ob.* wadzić); *Rs.* свадьба, gody, swadziebne wesele, *nuptiae. Mącz.*, die Hochzeit. Powiedziem ią do ślubu; przyydzie nam obchodzić Swadźbę, do stołu służyć, i w tańcu rey wodzić. *Zim. Siel.* 147, *Stryik.* 118. *Swad, gody, wesele małżeńskie. *Sekl. Math.* 22. SWADZIEBNY, - a, - e, *Bh.* swadebnj; *Cro.* szvatbéni; *Ec.* свадебный; weselny, godowy, Hochzeitlich, Hochzeits. *Epithalamium*, swadziebna piosnka, wiersze ku czci wesela czyiego uczynione. *Mącz.* Ruś w pieśniach swadziebnych na weselach Ladona wspomina. *Krom.* 55. Poimał pana młodego z gościami na weselu małżeńskim goduiącymi i z wszystkim francymerem swadziebnym. *Stryik.* 340. Gość swadziebny, godownik, *Bh.* swadebnik, *f.* swadebnice; *Rg.* swat, *f.* svátbenica; *Cro.* szvati; *Sla.* svatovi; (*Boh.* bůh swadebnj bůh małżeński, wesele małżeńskie, swadziebne; *Slo.* swadebna matka *pronuba*). Odzienie swadziebne. *W. Poſt. M.* 362, *Dwor E.* 3, *Kucz. Kat.* 2, 468, godowe, *edit. rec.*). Odzieniem swadziebnym ozdobieni, do stołu boskiego przystępuią. *Kucz. Kat.* 2, 464, godowym, *edit. rec.*). Odzienia swadziebnego nie maiąc, z wesela był wyrzucony. *Biel. hſt.* 181, *Rey Pſt. Rr* 6, *ib. O o o.* 4. *SWAK, *SZWAK, - a, *m.*, *Bh.* swak, *ob.* swat, swatać); *Slo.* swak, otcowéj sestri muj; matkineg sestri muj; *Sr.* 1. swak; *Crn.* svák; *Vd.* svak, sesterni mosh, shena brat, mosha brat, suak, svoger; *Cro.* svak, szvak, szestrin mus, *peregrin.* sógor; *Hg.* sogor; *Rg.* svák; *Sla.* svák; *Rs.* свояк (cf. swóy), шурин; szwagier, siestrzyn mąż. *Sax. Porz.* 132, der Schweſter Mann, der Schwager, (cf. Swiekier, cf. dziewierz). Przyiechali posłowie z Węgier od króla Zygmunta, swaka Jagiellowego. *Gwag.* 76. Lud wieyski z swoią rodziną, szwakami i drużyną do karczmy się schodzą. *Haur. Sk.* 154. - §. *swak, szampierz w miłości, *rivalis. Mącz.*, spółzaletnik, der Nebenbuhler. *SWAKOWSTWO, - a, *n.*, szwagrostwo,

die Schwägerschaft; *Sr.* 1. swatowstwo powinnowactwo; *Crn.* svaknoſt, svashèza; *Vd.* svaknoſt, svashina, svazhina, svagernia, svashtvú; *Cro.* szváchtvo, ſzvachiasztvo, *peregr.* shogorztvo; *Hg.* sógorság. - °§. szampierſtwo w miłości *riualitas. Mącz.*, Nebenbuhlerey.

SWANTOPOLK, - a, *m.*, imię pogańſkie, święte polko. *Jabł. Her.* Swatopełk, *cohors sancta*; *a Bh.* swiaty, (=święty), et polek, (=spółk). *Frenzel in Weſtphal Monument.* 2, 2412. SWANTYBOR, - a, *m.*, święci bor, imię pogańſkie. *Jabł. Her.*

SWAR, - u, *m.*, SWARKA, - i, *ż.*, *Boh.* ſwár, ſwáda, ſſarwátka, (*ob.* szarwarki); *Ec.* сварь; *Rs.* свара; *Crn.* suar *correptio*; *Vd.* svaritje, svarishtvu, = szarzucanie, szarzuty; *Suec.* swara, = odpowiedź, *Isl.* andwara, cf. szwargotać, warczyć, warga, wrzeć), kłótnia, spor, sprzeczka, wadzenie się; *Sr.* 1. ſtret, wuretjwano; *Vd.* krech, prepiranie; (cf. krzyk, cf. przeprzeć); *Dl.* kara, (*ob.* kara); Zank, Streit, Hader. W gnuśnym pokoiu tylko fakcye, tylko swary ſtroią. *Kchw. Wied.* 5. Co ci teraz ieſt ku pokoiu, obróci-ć się w gorzkość swaru. *W. Poſt. II.* 321. Wielkie swary na zieździe Florenckim. *Pocicy.* 501. Po długich °swarzech (swarach). *Biel.* 449. Nie zna ratusza, ni sąsiedzkiey swarki. *Mon.* 64, 526. Między pysznemi swary uſtawiczne. *Sk. Dz.* 243. W równym wieku, gdy dobrana parka żyią szczęśliwie, nie znaią co swarka. *Teatr* 32 *b*, 142. Kanclerz ten dobra kościelne na uſtawiczne swarki naraził. *Nar. Hſt.* 7, 132. Z lekkich swarków arogie powſtało zabóyſtwo. *Nar. Tac.* 2, 255. SWARLIWOSC, - ści, *ż.*, ſkłonność do swarzenia się, kłótliwość, die Zankſucht, *Ross.* сварливость. SWARLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh. et Slo.* ſwatliwý, *Rs.* сварливый, kłótliwy, sporny, zánkiſch, zankſüchtig; *Vd.* svaritliu, posvaritliu, posvarliu, = kary lub ſtrofowania godny). Żona swarliwa, niemała domu licho. *Teatr* 42 *d*, 3. Swarliwy, iak przekupka się swarzy. *Cn. Ad.* 1114. Przyiąć nie chciał swarliwego i trudnego mieysca. *Sk. Dz.* 299. SWARNIA, - i, *ż.*, mieysce swarów, kłótni, ein Zankort, wo nur immer gezankt wird. Nie ieſt u nas rada, ale swarnia i giełda iedno na wſtyd i ruinę Rzpltey. *Lub. Ros.* 433. Do kościoła ku czci bożey chodzić mamy, nie do swarni. *Biał. Poſt.* 175. - (SWARSZLOWY koń, *ob.* szwarcłowy. -). °SWARZĄDZ, - ędza, *m.*, lubiący się swarzyć, cf. srzęda, ein Zankſüchtiger; *Slo.* ſwárte; (*Vd.* svarnik, posvarnik, = wymawiacz, zarzuciciel; *f.* svarniza, posvarniza). Przyiechała nędza do swarzędza; *simile ducitur ad simile. Rys. Ad.* 58. SWARZYC, °SZWARZYC *intransit. kontyn.*, łaiać, ſtrofować, ſchelten, ſchmähen; *Sr.* 1. ſwariti; *Crn.* svarim; *Vd.* s'várit, svariti, posvariti, (cf. *Ger.* Wort, cf. gwar, cf. szwargotać, cf. *Ger.* ſchwören, Abgl.; cf. *Hbr* גער gaar *increpauit*, יגר iagur, cf. *Lat.* iurgo, cf. *Hbr.* יסר *caſtigauit*). Na mnie matóleńka caluteńki dzień swarzy, zamyka mię iak niewolnicę iaką. *Teatr* 30 *b*, 26. Dąsać się, krzywić, a potym °czwarzyć z całym światem. *Węg. Mar.* 3, 288. - §. *transit.* swarzyć kogo z kim, wadzić go z kim, *ob.* poswarzyć, powadzić, zuſammen hetzen, an einander bringen. - §. Swarzyć się °*Rec. ndk.*, *Bh.* ſwatiti ſe, kočkowati ſe, kočkugi ſe, wabitiſe; *Slo.* jehru; *Vind.* posvariti, svariti, sprekarjatise, prepirati, kregati, pipat, reshati, praudati; *Dl.* karatiſse; *Ec.* сварнться, wadzić się, ſich zanken, mit einander ſtreiten. Już teraz nie na zjazdach naszych nie czyniemy, ieno się kłócimy a swarzymy. *Star. Ryc.* 16. O maiętność prokuratorowie się swarzą, o ciało doktorowie, a o duszę teologowie. *Gor. Dw.* 182. Ieſt-że się tu o co swarzyć! *W. Poſt. W.* 229. Swarzcie się wy, a my będziem ieść. *Cn. Ad.* 1115. Nie godzieneś, abym się z tobą swarzył. *Cn. Ad.* 553, abym się tobą pyſkał).

SWASZKA, - i, *ż.*, swachna, *pronuba. Mącz.*, swata; (cf. swieſtka); dziewoslębica, druchna; die Brautwerberinn; *Sr.* 1. ſwonka, ſlonka, *„quoniam mensum sale atque zingibere inſtruere assolet*; *Rs.* свáмка; (*Vd.* svatina, teta, *cf.* ciotka; (*Crn.* svakèna); *Sla.* svàšt, *Rs.* свекровь, свояченица; *Vd.* svaka, svakinja, svašt, sveſt, = swieść, *qu. v.*; *Rg.* svátbeniza, = swadziebna gość *conuiua nuptialis*). Kiedy młodaiuchne za ſtarca zmawiaią, Za ſtarym swaszki dobre słowo daią. *Bratk. L.* 4. - §. *in malam partem*, *ob.* Swacha, *Rs.* свaха, n. p. Tyś inszych swaszek pilen, a żonka też inszych. *Opal. sat.* 184, *Tward. W. D.* 2, 114, kmoszek). SWAT, - a, *m.*, (*Boh.* ſwat *levir*, *ob.* swak; *Slo.* ſtaregſi, ſtari ſwat *pronubus*; *Vind.* svat, sarozhnik, = zaręczony z którą, cf. °żenich; (*Vd.* shounairſki svat, = werbownik); *Crn.* svat, = °żenich; *Cro.* szvát *nuptiator*, *Cro.* szvati; *Sla.* svatovi *conuiuae nuptiales*, swadziebni goście; *Rg.* svat, *f.* svátbeniza *conuiua nuptialis*); *Rs.* свамъ, = 1) powinnowaty, (*ob.* swak, szwagier, 2) = swat); *Ec.* тысяцкой, дружка, невѣстоводникъ, невѣстоводительль, невѣстоводъ, (cf. niewiasta), предобручникъ, который сговариваетъ жениха съ невѣстою; dziewosłąb, drużba, der Brautwerber; *Bh.* ſnaubce; *Crn.* snubázh, snubz, (cf. *Lat.* nubo; *Crn.* snubliv *nubilis*); *Sr.* 1. ſwonczju, brátſchka. Dziewosłąb, °żerca, swat. *Volck.* 664. Ja rozumiałem się tu być panem młodym, a ia widzę, muszę tylko przestać na swacie. *Teatr* 32, 102. Rycerz Polſki, iadąc sobie z przyiaciołmi po żonę, trafił na straż nieprzyiacielſką, którą pogromił. A od tego czasu nastały wielkie poczty swatów, kiedy się kto iechał żenić, obawiaiąc się nieprzyiaciela. *Papr. Gn.* 1096. Jechać w swaty, = starać się o którą w małżeństwo, cf. swactwo, dziewosłębſtwo, auf die Freye ausgehen. - *tr.* W swaty, w śpiegi, w zwiady iechać. *Cn. Th.* 1217, auf Kundſchaft ausreiten. - *Prov.* Nie wyieżdżay przed swaty, nie bądź mądrym przed laty. *Cn. Ad.* 725, *Rys. Ad.* 49, nie wylatay, gdyć ſkrzydła nie wyrosły, nie odzyway się przed ſtarszymi; *cf.* raniey było się urodzić; *cf.* iako mędrsze od kokoszy); *Chrośc. Fars.* 75, *Tward. W. D.* 20, *Chrośc. Job.* 120. Milczą tu drudzy, choć mężnieysi, a ty Tak się skoro wprzód wymykasz przed swaty. *P. Kch. J.* 453. Pięknią się swą mierzy, nie wylata przed swaty. *Petr. Ek.* 115; naſeweis ſeyn; früh klug ſeyn wollen; älteren Leuten vorgreifen. - §. Nie folgowali bratu, ani swatu, ani żadnemu. *Biel. Sw.* 165 *b*, ani krewnym, ani powinnowatym. - §°. Swat, szampierz, spółzalotnik, fryerz; der Nebenbuhler. Wymieniono swaty, z któremi iakoby królowa żądliwie obcować miała. *Krom.* 498. SWATA, - y, *ż.*, *Rs.* свамья, (cf. swacha, swaszka; cf. °swieść); która swata, dziewosłębica, die Freywerberinn. Sroga Julio i okrutna swato, Przybądź, i zemstę bierz przez moie zmazy. *Chrośc. Luk.* 245. SWATAĆ *ez. Contin.*, °Swarić *ndk.*, (poswatać, wyswatać *dk.*, *qu. v.*), dziewosłębić,

kojarzyć małżeństwo, den Freywerber machen, eine Ehe ſtiften, knüpfen, verbinden, zuſammen bringen; *Sr.* з. ſwończjju; *Vd.* svatiti, (*Vd.* svakuvati, seposvazhiti, s powinnowacić się); *Crn.* snubiti, snúbem; *Rs.* сватать, (сосватать wyswatać, сосвататься ożenić się, сосватанный zrękowany, просватать zrękować, просватанная oblubienica; *Ec* неѣстомоудесиую; *Gr.* νυμφαγωγεω. Kto swacił i do kupy to iednoczył radło? *Gaw. Siel.* 368. Swatanie, swaty, poswatanie, *Vd.* svatitje, svatuvanje). Swatać się *Rec.*, ſich um eine Parthie bewerben, nach einer freyen. Oskarżono Jadwigę, iakoby ona z Gwilelmem, który się iey pierwey swatał, obcowała. *Stryik.* 448. *SWATOWNY, - a, - e, swatuiący, freyend. Na gody; ni się Juno swatowna ſtawiła, ni Hymeney, ni Łaſka w łożnicy drużyła. *Zebr. Ow.* 150, *pronuba.*

SWATOWIT, *ob.* Ś. Wit.

SWAWOLA, - i, ż., SWYWOLA, SWOWOLA, swa wola, swoia własna wola, swoboda, poſtępowanie wedle własnego upodobania, *Rg.* svevòglja *suae voluntatis libido*, *Sr.* з. samopaſtnoſći, cf. samopas), der freye Wille, Eigenwille. Dziękuię bogu, że napominanie przyiął, a gdym tym troſkliwszym był, z swéy woli szedł do was. 1 *Leop.* 2 *Kor.* 8, 16, dobrowolnie, freywillig, aus eignem Triebe. Swa wola, że wolno płodzić co chce. *Kosz. Lor.* 26. Bez praw i rządu samopas i swey woli. *Pilch. Sall.* 11. Tu w Polszcze iedni ludzie są w wielkiey niewoli, a drudzy w wielkiey swywoli. *Gor. Wł. C* 3. Swawola tam być nie może, gdzie ieſt prawo. *Gor. Wł. C* 3. Gdy hamowana swawola nie będzie, Już iéy niecnota na trzy głosy *gędzie. *Rey Zw.* 223 *b.* Puszczone dziecię na swą wolą, zawstydza matkę swoię. *Pocicy.* 27, *cum dimittitur voluntati suae.* Swawola, wielka niewola, *Cn. Ad.* 1113, wolność fałszywa ieſt, czynić co się podoba). Swawola każdego zepsuie. *Rys. Ad.* 64. Iż był w młodości swoiéy woli nawrzał, w ſtaroſci się nikomu zachować nie umiał. *Papr. Kol. O.* Dziecię napiwszy się z młodu swey woli i rozkoszy, w wszyſtko się źle udawać będzie. *Glicz. Wych. E* 4 *b.* Dziecię ze zbytniego pieszczenia w swą się wolą uda, i będzie brało na nię, iako koń na kły, gdy mu się na nie uzda zawadzi. *Glicz. Wych. E* 4 *b.* - §. swawola, *SWOWOLENSTWO, - a, *n.*, *Slo.* ſwéwolnoſt, ſamoſwognoſt upor, krnąbrność, *Slo. et Bh.* ſwewolnoſt *ferocia*; *Vd.* svojevolnoſt, laſtnovolnoſt, laſtna glava, laſtnoumnoſt; *Rg.* samovoglja, z kaprys; *Rs.* самовольничество, самовольство, своевольство absolutność, Eigenmacht, eigenmächtiges Verfahren. Podobnobyś mi dał był, o móy miły, Te dobrowolnie, coć biorę swą wolą. *P. Kch. J.* 519. Na te pochlubki a na te swowoleńſtwa swoie, radbyś i oſtatek wełny zdarł z nędzney głowy iego. *Rey Pſt. K* 2. Uprzykrzają się spokoynym ludziom swowoleńſtwy a łotroſtwy swemi. *Rey Pſt. H.* 1. - 2) Swawola, swywola, swowola, SWOWOLNOSC, - ści, ż., *SWOWOLENSTWO, - a, *n.*, *Bh.* ſwéwolnoſt, dowabění; *Crn.* samapashnoſt; *Vd.* ispushnoſt, spushnovolnoſt, oshribnoſt, preshirnoſt, sanikarnoſt, bresobrasnoſt; *Cro.* objednoszt; *Rg.* svevóglja, samovòglja, svevoglnos, svevólglſtvo; *Rs.* своевольство, самовольничество, вóльничанїе, вожéнье, возни, прокáзы, рѣзвость, блудливость, шáлость, шалливость, (*ob.* szaleć); rozpuſta, swawolowanie, Uebermuth, Muthwille, Ausſchweifung, Ausgelaſſenheit. Swawola ieſt rozcielznana a bezrozumna wola, maiąc za koniec swoy rozkosz, a do tey wszyſtkie swe kieruiąc sprawy. *Gor. Wł. D.* U Egipcyanów i malarzów i muzyków swąwolą karano, gdy co malowali abo śpiewali nieprzyſtoynego. *Petr. Et.* 187. Żadney miary na pohamowanie swowoleńſtwa nie szukamy. *Star. Ref.* 6. Prawom bożym dla wolności abo raczey swowolności swoiey wiązać się nie dali. *Sk. Kaz.* 464. Karania srogość złym odeymuie swowoleńſtwo grzeszenia *Mod. Baz.* 286. Zachoway mię od swowoleńſtw upornych, aby nademną nie panowali. *Rad. Ps.* 19, 14. Uſtawiczne próżnowanie do takiego swowoleńſtwa ludzi przywiodło, że na prawa względu nie maią. *Vol. Leg.* 3, 13. - §. Swawoleńſtwo, *anarchia. Fr. Ad.*, bezrząd, Anarchie. - §. Swawola *collect.*, z kupa swawolnych ludzi. *Pot. Arg.* 90; ein muthwilliger Haufen, ein Haufen muthwilliger Leute. SWAWOLAC, SWOWOLAC *niiak. ndk.*, ſtawać się swawolnym, ausgelaſſen werden, *Rs.* своевольничаться. Gdy Dawid bardzo był *zswowolał, a iuż był bardzo zapłynął w szczęściu swoim, wziął Uryaszowi żonę. *Rey Zw.* 206 *b.* SWAWOLNICA, - y, ż., SWAWOLNICZKA, - i, ż., *dem.*, *Rg.* svevóglniza, *Rs.* своевольница, самовольница, рѣзуха, худéсница, проказница, малуńя; kobieta swawolna, rozpuſtna, puſta, eine Uebermüthige, Muthwillige, Ausgelaſſene. SWAWOLNIE, SWOWOLNIE, SWYWOLNIE *adv.*, *Sla.* svojevoljno, *Rs.* самовольно; swoią wolą, wedle swoiéy woli, eigenwillig, nach eignem Belieben. Swowolnie odjechać, odſtać, z swoiéy woli, bez opowiedzenia. *Wlod.* Nie chciał mu papież dopuścić wyjść z klasztoru; wyszedł tedy swowolnie. *Biel.* 207. Swowolnie żyć, z swym rozumem. *Cn. Th.* 1093, rozpuſtnie, übermüthig, muthwillig. Kto swowolnie żyie, ten swowolnie ginie. *Rey Wiz.* 175 *b*, *Rys. Ad.*, *qui sine lege vivit, sine lege perit.* SWAWOLNIK, SWYWOLNIK, - a, *m.*, SWYWOLNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*; człowiek swawolny, ein Uebermüthiger, Muthwilliger, Ausgelaſſener; *Bh.* ſwéwolnik; *Crn.* samavoj, z sobie pan; *Vd.* svojevolnik, svoinik, samavoi; *Rg.* svevóglnijk; *Sla.* svojevoljnik, z woluntaryusz, ochotnik; *Rs.* своевóльникъ, самовóльникъ, рѣзакъ, (cf. rzeźwy), волéнница, худéсникъ, прокýда, прокýдливый, проказникъ, острякъ, вострякъ; *Ec.* шалъ, шалýнъ, *Ec.* самочи́нникъ. Ludzie wyuzdani na weselską swąwolą, i z tego marnotrawſtwa szukaliby sławy, gdyby poſtrzegli swowolniczków imiona pismem nieśmiertelności podane. *Star. Ref.* 64. Rozpuſtny swywolniczek. *Teatr* 20 *b*, *praef.* Wſtydź się swawolniſiu. *Teatr* 35 *b*, 82. SWAWOLNY, SWOWOLNY, SWYWOLNY, - a, - e, wedle swoiey woli żyiący, swobodny, nach ſeinem eignen Willen lebend; *Slo.* ſwawolný, ſwewolný, ſwémyſlný uparty; *Slo.* ſwewolný *cerebrosus*; *Crn.* svojevoln, svojoglavn, z krnąbrny; *Vd.* suojevoilan, voivelen, samsvoi, z sobie wolny, *Vd.* svojevolen, radovelen, z dobrowolny, *Vd.* svojevolen, laſtnovolen, z uparty; *Cro.* szvoyvòlyen *sui iuris*, *pertinax*; *Rg.* svoevogljan, samovògl, sveevogljan *suae voluntatis*, (*Rg.* samovogljan, z kapryśnik, dziwacny); *Ilyr.* svojevoglja *effrenatus*; *Rs.* своевольный, самовольный. Daleś w moc ludziom wszyſtkie bydła polne, Daleś i leśne

zwierzęta swowolne. *J. Kch. Ps.* 9. Swowolny, bez prawa żyiący. *Wlod., illex. Cn. Th.* 1093, rospustny, ausgelaſſen, muthwillig, leichtfertig; *Boh.* prostápáſnný, rozpustilý; *Sr.* 1. samopasné, wolné, zwolenterſki; *Cro.* obiszten, (*Cro.* obisztni *renalis*, obisztje *ren*); *Vd.* svojevojlén, preshérn, samikarn, bresobrasen, spushnovolen, oshriben, ispusheu; *Crn.* samapashne, samapash, (cf. samopas), serborit, serboritaft, serboriten; *Rs.* про·удалымъ, рѣзаный, (cf. rzeźwy), блудливый, воженый, малаимый, (cf. szaleć), игривый, (ob. igrać). Za nic pismo S. u swywolnego światownika. *Wad. Dan.* 105 Młody człowiek nie tam idzie, gdzie rozum chce, ale tam gdzie go nalomne a swowolne przyrodzenie ciągnie. *Rey Zw.* 18 *b*. Swawolny chłopiec. *Pr., Rs.* еросъ. Czytał autorów swywolnych w materyi zwodzących intryg. *Mon.* 76, 87. – §°. Są rozboynicy, którzy kupy ludzi swawolnych zebrawszy, maiętności najeżdżają. Przeciw tym liczne prawa pod tytułem: swawolnych kup, (*cf.* kozactwo), znayduiemy. *Ostr. P. C.* 1, 355; Räuberhorden, Streifhorden. SWAWOLOWAC, SWYWOLOWAC *Med. kontyn.*, swywolić *ndk.*, swywolnym być, swywolą narabiać, muthwillig ſeyn, ausgelaſſen ſeyn, Muthwillen treiben. *Bh.* dowadèti, dowadiwati; *Sr.* 1. wobinu; *Crn.* ritam; *Vd.* nasladovati, nasladen biti; *Rg.* sveevoglti *ſer à sua voglja*; *Rs.* самовольничать, своевольничать, своевольствовать, куролесить, накуролесить, вольничать, заволь-ничать, рѣзвиться, рѣзвлю ѣ, (cf. rzeźwić), егозить, егожу, блудить, блужу, блудствую, (cf. błądzić), прокудить, напрокудить, возиться, вожусь, задурить, задурачиться, прикозить, прокажу, шалить, сшалить, шалю, (cf. szaleć), *vulg.* прибалажинать.

SWĘDLIWY, *ob.* Swądliwy. SWĘDNIEC *neutr. ndk.*, swędem śmierdzieć, swąd z siebie wydawać, *Bs.* smrditi, smrriditi dimmom, brennzeln, nach dem Brande riechen. Piec swędnieie. *Tr.* – §. *ogólniey* Śmierdzieć, cuchnąć, ſtinken, ſtinkend werden. Ptaſtwo po zabiciu, aby nie swędniały od sytości . . . *Haur Sk.* 343. SWĘDRA, – y, ż., smaza, plama, ein Schmutzfleck. Piasek wsypany na białe płótno, gdy nie ma sobie mułu abo prochu, chocia swędry nie zostawi strząśniony, tak nayczyścieyszy. *Cresc.* 34. Rozkossuią w splugawieniu i w swędrach, *Leop.* 2 *Petr.* 2, 13, w sprosnościach). Krok moy nie wyſtąpił z drogi, a na rękach moich nie została swędra żadna. *Leop. Job.* 31, 7. Kto gromi niepobożnego, sam sobie swędrę rodzi. *Leop. Prov.* 9, 8, *Smotr. Lam.* 19, bicz na siebie daie). Pan sobie wyſtawił kościoł chwalebny, któryby nie miał swędry, abo °zmarſki. 1 *Leop. Efez.* 5, 27, bez ale). By cię snadź nie bawiło imię Alexandra, Preczgościu! boć tu leży złość i brzydka swędra, *Zygr. Pap.* 332, *scelus et vitium*). – §. *de homine* swędra, smród, gnoiek, zmindak, ein ſchmutziger Kerl. Jedzie iako pan, a to swędra. *Falib. P.* Skaził mu się, nie synowie iego, swędra ich, ród niecny i przewrotny. *Bud. Deut.* 32, 5. SWĘDZIĆ *cz. ndk.*, przyswędzać, swędem napełniać, (cf. wędzić); *Bh.* čmuditi, čmudim; *Sr.* 1. ſmudjm; *Crn.* smodim; (w Krakowſk. smąd, z swąd); *Vd.* smoditi, osmojati, posmoditi, posmojati, sasmoditi. (*Vd.* smodnik, smodej, osmojavez, z °swędziciel); *Rs.* чадить, нападить; einen Brandgeruch verurſachen, dunſten, dunſtig machen, *nidorem dare. Cn. Th.* 1086. Ziemia kędy naywyższa płomieniem się °smędzi, I w głąb łupa, i w szczął się wymieździwszy wędzi. *Zebr. Ow.* 33, *corripitur flammis.* – 2) Swędzić, SWIĘDZIĆ, Swiędzieć, świędziało, świerzbić, jucken, *Bh.* ſwrbeti, *Ross.* зудѣть, зазудѣть. Swędzi, czyli SWIĘDZI mię co, świerzbi mię, es juckt mich etwas, verurſacht mir ein Jucken. Napada go swędzenie języka i niewczesne a razem głupie morały. *Teatr* 24 *c*, 107; świerzbiączka, *Sla.* shuga, svrab, *Rs.* зудъ, чесотка, чешуха). Dłoń go świędziała. *Ost. Jr.* 3. – §. *moral.* swędzić *ndk.*, uswędzić *dk.*, martwić, trapić, suszyć, quälen, martern, ängſtigen, beunruhigen, Kummer machen. Byś tysiąc troſków mógł z myśli wypędzić, Niemniey zoſtanie, co mię będzie swędzić. *Zab.* 15, 343. Każdego swoia lubość, swoia żądza pędzi, Każdego swoy mól gryzie, swoia nędza swędzi. *Sim. Siel.* 16. Mię to swędzi, że żadnego towarzysza nie widzę. *Jabł. Tel.* 82, *Dar. lot.* 4, 21. Kochanka twego zaliż tak niemiłosiernie Mogłabyś swoią śmiercią śmiertelnie uswędzić! *Zab.* 15, 193. Swędzić się, trapić się, ſich härmen. SWĘDZIWY, SWIĘDZIWY, – a, – e, łachciwy, lüſtlich. Swiędziwo Neptuna iątrewki, Po łono panny, a oſtatek ryby. *Klon. Fl.* A 2, Nereides.

°SWESTKA, °SZWESTKA, – i, ż., *Boh.* ſſweſtka, *Ger.* die Zwetſche, eine Art Pflaumen. Śliwki, które zowią sweſtki. *Sien.* 113. Śliwki Węgierſkie, szweſtki, *Syr.* 1006. °Szczwacska, żółta śliwka. *Tr. Dyk.* 2335; °szwaczka, °szwaszka. *ib.* 2368.

°SWIĄCIE, – ia, *n.*, n. p. Święcia trzymał się. *Zebr. Ow.* 108, *altaria*). Panna Ś. z Josefem nie przeto do Jerusalem chodziła, aby przykład iakiego pielgrzymowania do °święci ſtanowić miała . . . *Zrn. Pſt.* 54 *b*, święte mieysce, świątość; *ob.* świątnica, świątynia.

SWIADCZYĆ *cz. ndk*, *Bh.* ſwědčiti; *Sr.* 1. ſwědjju, ſwědoſcjam; (*Sr.* 2. ſwěſtk, ſlub przymierze); *Cro.* szvedòchim, szvedochiti; *Be.* svidociti; *Rg.* svjedocitti, *Crn.* prizham, prizhujem; *Vd.* prishati, prishuvati, (cf. przysiąc), ſkasati, dokasati; *Rs.* свидѣтельствовать; *Ec.* свидѣтельствую, тръствою, (cf. trzeci), послушествовать. (*Etym.* cf. *obs. Germ.* ſchwaben, *lat.* suadus, suadere, *Suec.* suassa, *Germ.* ſchwatzen, *Adlg.*, *v. noſtr.* wiedzieć, wiadom świadom; cf. *Arab.* שהד schahad *teſtatus eſt*, שהד sachedh *teſtis*), świadectwo dawać, czynić; zaświadczyć, świadkiem być, zeugen, bezeugen, Zeuge ſeyn, Zeugniß geben, ablegen. Swiadczę za kim, świadectwo daię. *Cn. Th.* 1086. Swiadzyć u sądu pod przysięgą. *Karnk. Kat.* 359. Fałszywie świadczyć, *Ross.* лжесвидѣтельствовать. – §. Swiadczyć kim, świadczyć się kim, na świadectwo brać. *Cn. Th.* 1086, *Rg.* svjedocittise, svjedocivatise; zum Zeugen anrufen, zum Zeugen nehmen. Nie bierz mnie za świadka, ieśli się mną świadczyć będziesz, wszyſtkiego się zaprę. *Pilch. Sen. Cn.* 247. – 2) Świadczyć komu, świadczyć mu dobrze, świadczyć mu dobrodzieyſtwa, (cf. oświadczać), *Ross.* воздать, воздавать, сослужить, einem Gutes erweiſen. Świadczysz; a na złe idą dobrodzieyſtwa twoie, Czemuż świadczysz z dobroci, gdy masz niepokoie? *Kras. sat.* 9. Bóg ma rozkosz nakowąś świadczyć dla ſtworzenia, Rozradza, uszczęśliwia ludzkie pokolenia. *Karp* 1, 189. Kto złemu dobrze świadczy, tym gorszym go czyni. *Min. Ryt.* 4, 52. Nie przeſtawał iey świadczyć dobrodzieyſtw. *Teatr* 5, 8. Swiadczący drugie-

mu, *Świadczyciel, *Re.* свидѣтель, воздаятель. *f.* воздаятельница. – §. *aliter*: świadczyć się, zeświadczać się, obiecować, verheißen, ſich geneigt erklären, ſich günſtig zeigen, ſchöne Worterklärungen machen. Ułudza, zwodzi, świadczy się z ochotą. *Mon.* 64, 175. SWIADECTWO, – a, *n.*, *Boh.* ſwědectwj, doświeczenj; *Sr.* 1. ſwědenje; *Cro.* szvedochánsztvo; *Rg.* svjedocjánſtvo; *Bs.* svidorjanſtvo; *Sla.* svidocsánſtvo; *Vd.* svedoshaſtvo, prishvanje; *Crn.* prisha, (a. przytomność); *Rs.* свидѣтельство, свидѣтіе, свидѣтельствованіе, посвидѣтельство, co kto zaświadcza, świadczenie, (*cf.* zaświadczenie); das Zeugniß. Cokolwiek kto twierdzi ſtatecznie kwoli bliźniemu; albo na iego szkodę, lubo u sądu, lub też kędy indziey, świadectwo ieſt. *Karnk. Kat.* 359; osobliwie zaś, kiedy kto u sądu pod przysięgą co świadczy. *ib.* Swiadectwem świadków obronion. *Chel.* 41. Swiadectwem iednego żaden nie bywa przekonan. *Sax. Porz.* 90. Boga na świadectwo wzywam. *Jabl. Tel.* 152. Bogiem się świadczę, biorę go za świadka, zum Zeugen anrufen. Dowód prawdy moralney ieſt świadectwo. *Zab.* 11, 130, *Rey Poſt. L l l* 2. SWIADECZNIE *adv.*, w przytomności świadków, mit Zeugen; nicht ohne Zeugen. ŚWIADECZNY, – a, – e, świadczący, na świadectwo służący, *Cro.* szvedòchni, Zeugniß-, zeugend, zum Zeugniß dienend. Znaydowano tam liczne kości, świadeczne klęſki nieprzyiacielſkiey. *Nar. Hſt.* 5, 5, 477. Długi takowe nie potrzebuią świadecznego dowodu. *Szczerb. Sax.* 80. Czeladnik nie ma być przyięty bez liſtu świadecznego. *Vol. Leg.* 3, 417; Atteſtat, Kundſchaft. Swiadeczny liſt, kredyt, kredencyały, formaty. *Cn. Th.* 1086, *Wlod.*, *Cn. Svn.* 295; *Sr.* 1. loßl ſt. – §. By Jezus nie prawy i świadeczny bóg, czemuby prorok mówił: wyście iego od dni wieczności! *Sk. Zyw.* 2, 423, świadectwami potwierdzony, durch Zeugniſſe erwieſen. SWIADEK, – dka, *m.*, *Bh.* ſwědek; *Sr.* 1. ſwědk, *Sr.* 2. ſnauk; *Crn.* svjetok, pizhuvavz; *Vd.* svedok, zajh, prisha; *Cro.* szvedòk; *Rg.* svjedok, svjedocitegl, *collect.* svjedoxba; *Sla.* svidok; *Bs.* svidok; *Rs.* свидѣтель, *f.* свидѣтельница; *Ec.* послухъ, (*ob.* posłuch), cf. *Arab.* שהד sahedu *teſtis*); świadectwo daiący, der Zeuge. Świadek sądowy, osoba powołana, która świadectwo prawdy wydawa na sądzie pod przysięgą. *Sax. Porz.* 88. Świadectwem trzech albo dwóch świadków ma ſtrona rzecz swą odzierżeć. *Stat. Lit.* 201. Świadki wieść. *Stat. Lit.* 89; ſtawić. Stawienie świadków, *Rs.* сводъ, cf. wywód). Swiadek oczny, *Rs.* видокъ, cf. widz). Podpisany świadek, *Rs.* рукоприкладчикъ. Za świadka kogo brać. *Pilch. Sen. Gn.* 247. Boga mam świadka. *Bard. Lut.* 2, 64. Mam boga za świadka, *Teatr* 49 *b*, 65. Bóg świadkiem rzetelności moiey. *Teatr* 49, 88. Nie sądź o żadnym mieyscu, by bez świadków było. *Min. Ryt.* 4, 152. ŚWIADOM, ŚWIADOMY, – a, – e, *Bh.* ſwědom, (*Bh.* ſwědomitý sumienny); *Slo.* powědomý, powedomi; *Vd.* viedezhen, znajozhen, *Cro.* vesztovit; *Rs.* свѣдомый, свѣдущъ, (несвѣдомый niepoiętny); z doświadczenia wiadomy, doświadczony, dobrze wiedzący, znaiący, erfahren, kundig. Cżłek świadomy, od wieszczka biegleyszy. *Min. Ryt.* 4, 31. Świadomemu wierzyć się godzi. *Cn. Ad.* 1116. Myśmy tu mieysc nie świadomi. *Boh. Kom.* 3, 138. Być świadom, *Ec.* свѣжествовамти. Turek nie lekce sobie ważył Polaków, których był świadom, gdy z Wołochy czynił. *Biel.* 432; dozna lich, doświadczył, *skosztował ich). – Swiadomie, Świadomo, po świadomiu, z doświadczeniem, biegle, kundig, voll Erfahrung, auf eine gefällige, kundige Art. On go omacnie mrokiem gęſtych cieni Wsiąwszy za rękę po świadomiu wodzi. *P. Kch. J.* 260. – §. *Poſſ.* świadomy, wiadomy komu, bekannt, notoriſch, bewußt. *Ut res multorum oculis esset ceſtatior*, bardziey świadeczna albo oświadczona, świadomsza wielom. *Cn. Th.* 1087. – Pod *świadomém, z za wiadomością, bey Mitwiſſenſchaft. Po upłynionym czasie wierzyciel może fant przedać pod świadomem dobrych ludzi. *Sax. Porz.* 81, Swiadomo, świadecznie, *adhibitis teſtibus. Cn. Th.* 1087, mit Zeugen. SWIADOMCA, – y, *m.*, wiadomy czego z doświadczenia, ein Kundiger, der einer Sache kundig iſt. Pobożni panowie rady Chryſtusowey, którzy przy ſtolicy iego sądowey zasiędziecie, świadomcy iego spraw i sądów. *Sk. Zyw.* SWIADOMIA, – i, *m.*, człowiek świadomy, albo ludzie świadomi, które za świadki może kto brać; *cognitores. Cn. Th.* 1087, Kenner, Sachkenner; *Slo.* znamenitel, ktorí o drubém znamenj dáwá. ŚWIADOMOŚĆ, – ści, *f.*, (*Bh* ſwědomí; *Sr.* 1. ſamotne ſwoye ſwědomo *conscientia*); wiadomość z doświadczenia, *Vd.* znanoſt, sposnanoſt, sposnanje, znajozhnoſt, viedezhnoſt, sviednoſt, viedesh, svedenje; *Cro.* vesztovitoszt; die Erfahrung, Kenntniß aus Erfahrung, *peritia. Cn. Th.* 1087. *ŚWIADSTWO, – a, *n.*, *Brath. H* 4 *b*; *ob.* Swiadectwo.

*ŚWIASZCZENNIK, *ŚWIESZCZENNIK, – a, *m.*, *Ross.* священникъ; *Ec.* чистителъ, (*cf.* czyścić), зерей, священникъ. свѧщеникъ, (*ob.* święcić); *Rg.* posvechjenik, (*cf.* poświęcony', posvetnijk, posvetitegl, redovnik, misnik, pop; *f.* posvechjenizsa); ksiądz Ruſki, kapłan Ruſki, ein Ruſſiſcher Prieſter. Pop, iako świaszczennik i pleban, miewa klucz od cerkwi. *Perz. Lek.* 259. Błogosławieńſtwo przez kapłana, po naszemu przez świeszczennika. *Sok. Pr.* 153. I świaszczenników, chociaż do cerkwi uciekli, Przy ołtarzach iak bydło na ofiarę siekli. *Zim. Siel.* 232 Skoro się dzieciątko urodzi, Ruśniacy zaraz poślą po świeszczennika, to ieſt, po księdza, który pewne modlitwy przed drzwiami położnicy odprawuie. *Gwag.* 503. Władykowie dziedzicom wymowić chcą z rąk podawanie świeszczenników, i *ius collationis* sobie przywłaszczają. Ale prawo podawania świeszczennika do cerkwi, przy dziedzicach zoſtaie ma. *Vol. Leg.* 4, 117. Świaszczennikiem być, *Rs.* священникомъ. Pierwszy świaszczennik, arcykapłan, *Rs.* первосвященникъ; *Ec* священноначальникъ; *verb.* священноначалствую ieſtem pierwszym świaszczennikiem czyli kapłanem *Ec* священноначаліе, священноначалство hierarchia. *Rg* posvechjeniſtvo, *Rs.* священство, *Ec.* чистителъство, священіе, z *ŚWIESZCZEŃSTWO. *Sak. Job. B* 1; z kapłańſtwo; *Ross.* священниковъ, священническій; *Ecc.* чистителъскій, священническій kapłańſki; z *ŚWIESZCZENIZSKI albo popowski. *Sak. Sob. B* 1 *b*. – §. *poet.* Ani dziki świeszczennik w Prusiech nie mógł tego Dokazać, by miał zniszczyć imienia Polſkiego. *Petr. Her.* 2, *Q b*, t. i. Krzyżacy, zakonnicy.

SWIAT, – u, *m.*, *Boh.* ſwět; *Slo.* ſvet; *Sr.* 1. ſwět; *Sr.* 2. ſwit; *Crn.* svęit, svejt; *Vind.* svjet, suet; *Cro.* szvét, szvèt; *Bs.* svjet, svit; *Sla.* svit; *Rg.* svjét, *Rs.* свѣтъ (*cf.* Świt); міръ, *mir, wszyſtek zbiór ſtworzonych rze-

czy, niebo, ziemia, ciała niebieſkie i co na nich *etc.*, *Ros.* вселéнная, die Welt, die ganze Welt, Himmel und Erde ꝛc., das Weltall. Świat powszechny, *Uniuersum*, zbiór wszyſtkich ſtworzeń materyalnych. *Sniad. Jeo.* 1. *Boh.* ſpaniſta ſwięta *machina mundi*, das Weltgebäude. Swiat, po słowiańſku °mir. *Sak. Kal. B* 2 *o.* Stworzenie świata, *Ross.* мїросозда́нїе; *Ecc.* мї, о.зворенїе, мїробы-мїе. Świata ſtwórca, *Ecc.* мїротвори́тель. Swiat i wszyſtko, co w nim ieſt, ſtworzył bóg przez sześć dni. *Bibl. Gd. Genes.* Bóg ſtwórca i rządca świata. *Bard. Tr.* 433. Swiat od światła nazwany. *Dar. lot.* 3. Świat słoneczny, *ſyſteme ſoluire*, das Sonnenſyſtem, zbiór wszyſtkich ciał około słońca krążących, wraz ze słońcem wzięty. *Sniad. Jeo.* 5. Stary iak świat. *Jabł. Tel.* 134, od ſtworzenia świata). Jak świat światem, nikt nigdy tego nie widział. *Off. Str.* 8; ſo lange die Welt ſteht. Póki świat światem, wilk owcy nie będzie bratem. *Cn. Ad.* 733, *Pot. Pocz.* 12, *et* 423; trudna zgoda, ogień woda; przeciwne rzeczy nigdy się nie zgodzą). – §. Świat, na którym ludzie, ziemia, die Welt, die Erde. Cztery części świata. *Wyr. G.* – Mocą wiele świata Wziął za krótkie lata °Król Macedońſki; Lecz mu się tak zdało, Że nań samego świat był ieden mało. *J. Kch. Dz.* 206. Jednak świat, choć to tak ciasny i mały w okrąguswym, przecię w sobie wiele zawiera i zmieszcza rzeczy wielkich, iż w nim zamykaią się sposobnie i bez ciasnoty morze i ziemia i wyspy i lądy. *Boter. a* 2. Sam chce świat pomierzyć, żeby nie samym cudzym relacyom wierzyć. *Tward. Wł.* 144. Pokresić świat, kraie, zwiedzić, zjeździć. *Cn. Th.* 1455, die Welt ſehen, bereiſen. Siedm cudów świata. *Sk. Dz.* 656. Kobieta ſtateczna, byłby ósmy cud świata. *Teatr* 29, 60. W całymbyś świecie nie znalazł takiéy osoby. *Teatr* 7 *c*, 16. W świecie takiego nie naydzie, t. i. nigdzie. *Cn. Th.* 1217. Na świecie grubiiana i nieuka większego być nie mogło, iakim twóy ociec bywał. *Pim. Kam.* 125, naywiększy ze wszyſtkich). To to rozum, którego w świecie poszukać. *Teatr* 7 *d*, 7 *Czrt.*, daleko go szukać). Dziewczyna nayładniczysza w świecie. *Teatr* 36 *b*, 12, wszyſtkie celuie). Działa, tak pięknie ulane, iakie mogą być na świecie. *Kłok. Turk.* 235, iak naydoſkonalsze). Któż to widział na świecie? *Teatr* 10 *b*, 35, ktoż to widział kiedy abo gdzie? wer in aller Welt hat das geſehen? Prędko znikneli, iakoby ich na świecie nie było. *Falib. R.* 3, bez śladu, ze szczętem). Kościoł S. ieſt wszyſtko zebranie chrześciiańſkie, gdzieżkolwiek ieſt po °światu rozprossone. *Rey Pſt. J* 5, po świecie, tu i tam, gdzie bądź, tam bądź). Poszedł w świat. *Cn. Ad.* 916, gdzie go oczy poniosły, et iſt in die weite Welt gegangen. Powodź przerwała mi groblę, ryby poszły w świat. *Kras. Pod.* 1, 173, rozproszyły się). Furye biczami i wściekłe Eumenidy swemi Gorgonami za świat ich gdzie zaſtraszą. *Tward. Wł.* 47, wszędzie prześladuią, do śmierci i po śmierci). Choćby za świat, gotów ieſtem iść naydaléy. *Hor. sat.* 222, za morze, za ocean). Na puszczy żyie się iak za światem. *Lach. Kaz.* 1, 84, na uſtroniu, w samotności). Nowy świat, *ob.* Ameryka. Wiadomości te, iakoby z nowego świata. *Warg. Radz. praef.*, bardzo dziwne). Idziem na świat przeciwny, a z swego schodzimy. *Bard. Luk.* 172, na opak wszyſtko). Jak na inszy świat przyszedł. *Cn. Ad.* 290, zdumiony nowością). Nie wiedziałem, na którym świecie, i czy żyłem? *Teatr* 43 *c*, 156 *Wyb.*, co się zemną dzieie?). Piiany, że o świecie nie wiedział. *P. Kch. Orl.* 1, 160, przytomność ſtracił). Piiany, o świecie nie wie, mówić nie umie, na nogach ſtać nie może, tacza się to tam, to sam. *Dambr. Kaz.* 12, nie wie, co się z nim dzieie). On nie wie o bożym świecie. *Teatr* 11 *b*, 24, naymnieyszéy rzeczy nie wie, zgoła nie). Drży ziemia, szumią lasy, nie znać we mgle świata. *Zab.* 12, 262, nic nie widać na około). Gęſto zewsząd obłoki świat im wzięły *Tward. Wł.* 89, widok). Wyłogami sobolowemi świat tylko grzeją a grzbiet ziębią. *Lek. C.* 3 *b*, na oko tylko ciepłe). Gdyby to w samey rzeczy było, iż ten Jmć tylu ludzi zabił, czy chodziłby on do tych czas po świecie? *Mon.* 74, 47, czyby ieszcze był przy życiu, czyby ieszcze żył?). Siła dusz nieprzyiacielſkich na on świat zagnał. *Pass. Chor. A* 3, życia pozbawił, in jene Welt hinüber. Osiadłszy na grabiecie Smierć cię nieubłagana na tamten świat gniecie. *Hor. sat.* 189. Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. O* 2, pożegnał ten świat, poszedł do Oyców, do Abrahama, na dolinę Jozafat). Pod zeszły móy wiek, pod lata moie ſtare, iuż iedną nogą ſtoię w grobie, ebowiem z tym światem co godzina rozſtać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Oto ia iuż z świata idę. *Ezop.* 63, iużem na schyłku). Słuszniéy tym pomrzeć, co iuż maią lata, Młody na świat dopiero, a ſtaremu z świata. *Kchw. Fr.* 81, młodego roskosz czeka, a ſtarego żegna, auf die Welt – von der Welt. Kto pierwéy na świat, pierwéy z świata schodzi. *Zab.* 15, 276, pierwéy zacząłeś, pierwéy skończyłeś). Ludzie w te czasy rzeczeni bywaią naywłaśniey przychodzić na świat, kiedy się z żywota matek swoich na świat rodzą. *Sal.* 26. Narodzić się nic nie ieſt innego, tylko przyyść na świat. *ib.* 2, 96. Są ludzie, ktorzy przychodzą na świat z śrebrną łyżką u gęby, a drudzy przychodzą z drewnianą. *N. Pam.* 2, 152. Prawda ieſt dziecięciem, którego bez boleści na świat wydać nie można. *Zab.* 7, 45, trudno ią wyiawić, bo w oczy kole). – §. Świat, życie na tym świecie, żywot, Erdenleben, Leben; *ob.* światować). W tym czasie Ludwik świata tego dokonał. *Sk. Dz.* 844, umarł). Nie dayże boże długo takim świata. *Burl. A* 2, *Alb z W.* 13 skroć ich dni). – §. świat, czas, wiek ludzki, Menſchenalter, Menſchenleben, Zeit, Zeitalter. Niech się więcey nie chlubią ſtarodawne lata z swoiemi Helenami, ieſt za tego świata, która gładkością wszyſtkie pierwsze minęła. *J. Kch. Fr.* 19, za naszych czasów, za naszych dni, za naszéy pamięci). – §. Świat, sprawy ludzkie na świecie, postępowanie, towarzyſtwo ludzkie, Welt, Leben in der Welt, Welthändel. Świat ieſt wielkie teatrum, a ludzie aktory. *Kras. liſt.* 2, 102. Wchodząc na świat, krok pierwszy ſławić ieſt nie snadno, Zewsząd cię zbóycy, zdrayce, fluty opadną. *Kras. sat.* 62. Świat zepsuty. *Kras. sat.* 1, 12. Swiat pismo zowie marną omyłką, łotrowską iaſkinią, omylną samołówką, na którym nigdy nic pewnego, nic trwałego być nie może. *Rey Pſt. Hhh* 1. Zaż nie widamy odmienności świata? Dziś mamy z niego oyca, iutro kata. *Rey Zw.* 119 *b*. *Slo.* świt mu świtnął *in flore fortunae eſt*). Ey świecie, świecie! coli to ty umiesz, Tu iesz, tu piiesz, ni wiatr iaki szumisz! *Brark. B*, *Slo.*

tak świat idę. Wszystko się plecie, na tym miserym świecie. *Zegl. Ad.* 277. Równie i ja na świecie iestem, wiem co się dzieie. *Teatr* 9, 19, nie dzisieyszy, nie wczorayszy, doświadczony). Dawno żyię na świecie, wiem dobrze świat iaki. *Teatr* 44 *d*, 34. Zażyć świata, póki służą lata. *Teatr* 10, 28. Świata zażyć, potym w niebie być. *Cn. Ad.* 297. Tobie na twe lata, czas poprzestać świata. *F. Kch. Dz.* 223, światowego trybu życia). *Slo.* świetom páčnė *homo mundanus*. Opuścić świat, sposób życia świecki, pospolity, abo towarzystwo ludzi pospolitych. *Cn. Th.* 1087, die Welt verlaſſen. Wcale nie zda się do świata, naylepiéy ią do klasztoru wasadzić. *Teatr* 26 *d*, 6. Udał się na świat, naśladuie mody. *ib.* 29, 89. Gdybym się była w świat udała, nie byłabym w takich trudnościach. *ib.* 9 *b*, 58. Znasz teraźnieyszy świat i gust, do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umieiących żyć. *Teatr* 19 *b*, 7. Zabrnęliśmy bardzo w świat, my chrześciianie. *Hrbſt. Nauk. D* 6. Nuż poiazdy nasze, koń za pięć set złotych, rząd za drugie; nuż owe kutasy, nuż owe dziwne muchry, strzępki, aż dziwno patrzeć na te straszne wymysły świata tego. *Rey Zw.* 58. Na świecie, mówią, iak kto chce. *Teatr* 36 *c*, 31. Żyła w Warszawie na wielkim świecie. *Kraj. Pod.* 149, in der großen Welt. Opuściłem świat wielki dla małego świata. *Xiądz.* 8. Obyczaie wielkiego świata. *Teatr* 53 *c*, 5. Oszust dziś człek z wielkiego świata. *ib.* 43 *c*, 4 *Wyb.* Parańianie są łatwowierni; ale i ludzie większego świata, *Teatr* 11 *b*, 10. Odwołuię się w tym do pięknego świata. *Teatr* 28 *b*, 34. Oczy swe na tego męża obrócił i woienny i uczony świat. *Birk. Zam. praef.* Każdy semną tęskni, cały świat odemnie ucieka. *Mon.* 65, 349. Jak inszy świat teraz. *Zegl. Ad.* 99. Według dzisieyszego świata. *Zab.* 16, 223. - Przy dworze chłopiec ten iest nayczystszy, któremu *trzy *światy złość wyrządzić. *Glicz. Wych. H* 6 *b*, naywiększa rozkosz, *summum bonum*. - Swiat, widok publiczny, publika, *oppos.* dom, partykularz, prywata, Welt, Publicum, öffentliches Verkehr. Wyydę na świat, mam zwady, w domu mam kłopoty. *Zab.* 15, 171. Ukazać się na świat, *in publicum prodire*. *Cn. Th.* 1087. Na świat wydać dzieło, a na *iaśnią, na *iawnią, ans Licht geben, ans Licht ſtellen, herausgeben ein Werk. Aby wydać na świat iaką księgę, iest o czym myślić i pracować. *Haur Sk.* 379. - *§. Nowy świat, ulica w Warszawie, die neue Welt, eine Straße in Warſchau. Podemną, hola ludzie! ledwie pstross włogawy Z Nowego Świata zaydzie do stárey Warszawy. *Zab.* 12, 168 *Zabł.* - §. *3) Swiat, *ob.* Sniat.

ŚWIATCY, - ów *plur.*, martyrologium, świątnik; n. p. Musiałyby się wszystkie x'ęgi nasze, *światcy i paschalie pomieszać. *Sak. Kal. C* 4, *Ec.* cámmgui kalendarz świętych cerkiewny, der Heiligencalender. ŚWIĄTECZNY, - a, - e, *Boh.* swatečnj; *Slo.* swatečný, swatečni; *Sr.* 1. swatoscjné, swatocjné, swatocjné *feſtivus*, swatocjnosci *feſtivitas*; *Vd.* svetoshen, svetelishen, nedielen, nedielnodenski, ponedielin (cf. Niedzielny, *Vd.* svetoshnoſt, svetelishnoſt, s uroczystość); *Cro.* szvetéchni; *Dl.* blagdan; *Rg.* svetacni, svecjani; *Rs.* праздничный; (*Rs.* сáмомный czas od bożego narodzenia do trzech królów); odświętny, od świąt, świętalny, Feyertags-, Feſt-. Trzeba nam się ubrać w suknie świąteczne. *Teatr* 13, 44. Gdy mu syn

naczek umarł, nie żałobną szatę, ale świętalną na się oblokł. *Gil. Pſt.* 309, *Slz.* hodicha posvetacsna; *Rs.* однорядокъ, однорядка. - §. od zielonych świątek, *Slo.* swatoduſni (cf. świętoduski); *Vd.* binkushtai; *Cro.* Trojachki; Pfingſts. Niedziela Pentekostyi albo Świąteczna. *Pim. Kam.* 260, *Slo.* den' swatoduſni; *Rs.* пóнщый день, *ob.* S. Troyca). Drugi dzień Swiąteczny, *Slo.* pondělek swatoduſ'ni; *Rs.* дýховъ день. Z wielkim nabożeństwem obchodzą one dni Wielkanocne i Świąteczne, w których woda chrztu poświęcona być ma. *Kucz. Kat.* 2, 363.

ŚWIATEK, - tka, *m.*, *dem. nom.* Swiat, eine kleine Welt, ein Weltchen. Smakuie mu światek. *Rey Zw.* 220, światowość). Każdy ma swóy światek, swóy cyrkuiik ograniczony, iedni większy, drudzy mnieyszy. *Lub. Ros.* 97.

ŚWIĄTEK, - tka, *m.*, *dem. nom.* Święty, ein Heiliger. Ludzie swe dobrodzieie liczą między świątki. *Pot. Arg.* 70. - §. obraz świętego, ein Heiligenbild. Świętokrzyca wziął z kościoła świątka śrebrnego. *Klon. Jud.* 9. W kościele ze świątków śrebrne pozdzierał tablice. *Zab.* 13, 69.

ŚWIATEŁKO, - a, *n.*, *demin. nom.* Światło, ein kleines Licht, Lichtchen; *Bh.* swětylko, (swětlické światło łudzące). Wolno mu mówić, co tylko sam chce, i iak mu świateiko dyktuie poznania. *Teatr* 16, 62. Tak to nowe świateika wschodzą, stare gasną. *Kras. sat.* 32.

ŚWIĄTKA, - i, *f.*, karta świętna, która się święci, der Trumpf in der Karte. *Tr.* ŚWIĄTKI, ZIELONE ŚWIĄTKI, *plur.*, święto Ducha S., czyli zesłania ducha S., *Boh.* letnice, letniční (cf. lato), hod, hody (*ob.* gody); swatoduſſni swátký; *Slo.* den swatoduſ'ni, den swatého ducha, zeslani ducha swatého; *Sr.* 2. swatki, świątocjnicjta; *Sr.* 2. birè; *Crn.* Winkushte; *Vd.* Vinkushti, binkushti, finkuſti; *Cro.* Trojaki; *Hg.* Piinkösd; *Sla.* Dubovi; *Rg.* Rusàglje; *Ross.* троицынъ день, пятидесятница, пентикóстія; *Ec.* пятьдесятница; (*vulg.* сáмки pocżet dni od Bożego Narodzenia do 5go Stycznia); Pfingſten, das Pfingſtfeſt. Zwyczay maienia czyli stroienia w pewne czasy zielonemi gałązkami domów, pokazuie wyraz Zielone Świątki. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 101. Gałęziami brzozowemi na Świątki kościoły i domy nasze maiemy. *Pam.* 85, 453. Stary kościoł dorosłym pospolicie chrzeſt odkładał na Świątki; ztąd dotąd ieszcze na Świątki wodę do chrztu gotuiemy i żegnamy. *Sk. Kaz.* 260. Fałszywa przypowieść: do Świątek naylepszy (z obory) wziątek; bo od Świątek dopiero dobra poczyna się pasza. *Haur Sk.* 55. W roku 1524 mrozy stały aż do Świątek od Marca, *Biel. Sw.* 287. - Na Zielone Świątki, *ad calendas Graecas*. *Rys. Ad.* 42, na S. Nigdy; na S. Adam; kiedy mi włosy na dłoni urosną; kiedy kiie *zakszta; pierwéy świat opak póydzie, auf den Nimmerstag, Niemals. *Miror vero, cur id hoc sensu usurpatur, cum dies Pentecoſtes semper virere soleseent; sed hic ut in multis aliis.* *Cn. Ad.* 547. - *§. Swiątki, Swięta, uroczystość, Feyertage, n. p. Oto mi dzień nad wszystkie uroczystszy świątki, Nam i potomkom sławny, z wyboru pamiątki. *N. Pam.* 22, 107. ŚWIĄTKOWAĆ *ex. ndk.*, świętować, święcić, obchodzić święto, mianowicie obchodzić Zielone Swiątki, ein Feſt feyern, beſonders Pfingſten; *Vd.* posveturati, prasnuvati, strojiti (cf. próżnować, stroić), *Rs.*

праздновамъ. Gdy czas tey uroczystości zbliży się, przez ośm dni świątkuią i bankietuią. *Boh. djab.* 337.

SWIATŁO, -a, *n.*, *Bh.* świtło, (Świtło imię miasta w Austryi Zwettel); *Slo.* svetlo; *Sr.* 1. świetlo, świetwo, świtlo, świc, świec, swee (*ob.* świt, świeca); *Sr.* 2. szwitło; *Crn.* luzh (*ob. Lat.* lux, cf. łuczywo); *Vd.* luzh, svietlina, svetlost, (*Vd.* svietilu, bakla, z wachla, pochodnia; *Rag.* svjetlos, sjanje, svjetlocchja, svjetlillo, sjvanje, (*distgu. Rg.* svjèt, z rada); *Rs.* свѣтъ, свѣтилo, z gwiazda, luminarz; cf. *Gall.* etoile; *Rs.* свѣтлить, высвѣтлить, *Bs.* svitlati, *Cro.* szvetlati, z polerować, gładzić). Swiatło, das Licht, die leuchtende Materie, Lichtmaterie. Swiatło iest owa rzecz, która czyni, ażebyśmy różne rzeczy ciało maiące widzieć mogli. *Krup.* 2, 305. Skoro być poczyna światło, wraz rodzi iasność. *Zach. Kaz.* 1, 16. Podług Newtona świato zawisło na wypuszczaniu cząstek z ciała świetnego. *Rog. Dos.* 1, 60. Swiatło działaiąc na oko nasze, iest siłą wzbudzaiącą czucie widzenia. *Sniad. Jes.* 1. . Swiatło iest ciało istotne, a ciemność iest utratą iego. *N. Pam.* 15, 357. - Swiatło, rzecz czyli ciało świecące, światło wydaiące, ein leuchtender Körper, ein Licht. Uczynił bóg dwie świetle (*Dual.*, z dwa światła) wielkie, światło większe, aby było nade dniem; mnieysze, aby było nad nocą. *Biel. Post.* 16, *Leop Genes.* 1, 16, *Wuiek. ib.*, *ego redderem* dwa świetniki abo świetelniki abo łampy, *quia* światło *est qualitas*; *sol et luna sunt res per se subsistentes luminosae. Cn. Th.* 1087, *ob.* luminarz. - *fig.* Wybrał z naysnacznieyszych stanow same światło. *Siem. Cyc.* 446, ludzi nayświatleyszych, luminarze, *Ec.* самосвѣтъ, самъ свѣтенъ. - Swiatło okienne, światło niebieskie w okno biiące. *Cn. Th.* 1087, das Licht, Tageslicht, einfallendes Licht in einen Ort. Swiatło komu odiąć, zabudować okna, niebo, *ib.*, einem das Licht verbauen. - Swiatło, oświecenie iakiego mieysca, świece, lampy, kagańce do iego oświecenia służące, die Beleuchtung, das Gelecht, die Lichter, das nöthige Licht. Swiatło na każdey representacyi teatrowey wiele kosztuie. *Ld.* Niósł światło albo latarnią przed swym panem, gdy na ten uczynek szedł. *Eraz. ięz. N* 3 *b*, *Ec.* свѣтилло latarnia). - Swiatło, mieysce światłem napełnione, oświecone, światłość, iasność, Licht, Helle. Niewielkie światło, *Rs.* свѣтлосамость. Swiatło i cień, *Rs.* свѣтотѣнь. Listy te maią być z pilnością oględowane, i ku światłu przeglądane, ieśli co nieskrobano albo nie przypisowano. *Szczerb. Sax.* 213, gegen das Licht halten und besehen. Wynosić co na światło, na widok. *Cn. Th.* 1087. Z tayników i ciemności na światło ich wyprowadził. *Pilch. Sen.* 5. Gdy kto na słońcu iest, nie może inaczey, ieno musi być na świetle. *Zebr. Zw.* 169. Kto się opóźni, a za światła sobie nie dobrego nie sprawi, iuż w wieczor trudnieysza mu sprawa bywa. *Rey Pst. T*, *u* 1, za dnia, bey Tageslicht, so lange es helle ist. Ktoby zabił człowieka, takowemu patrzeć na światło, to iest żyć, nie godzi się. *Mon.* 74, 41. - *Moral.* Swiatło, oświecenie rozumu, Aufklärung, Erleuchtung; *Crn.* svęshàva; *Ec.* свѣтоводительство, руководство отъ ума-го свѣта, (*Ec.* свѣтолитіе wylew łaski bożéy). To mój urząd iest, i to mam w swéy mocy Na światło ludzie dźwigać z ciemnéy nocy. *Groch. W.* 431. Prosilem żeby raczył obszerno dawać mi światło we wszystkim. *Xiądz.* 79, *Ec.* свѣтоводительствовать, руководствовать умнымъ свѣтомъ. Wszelkie światło i wszelki duch szlachetny przeciwny iest ustawom moim; wszelkie więc światło i nauki niech wykorzenionemi będą. *Niemc. Bibl. T.* 7. Ze światła wypływa roztropność, która mądry wybor rzeczy robi. *N. Pam.* 24, 326. - Roztropnie gada, rzecz światło bierze, możemy się zgodzić. *Teatr* 19, 76, rzecz się wyiaśnia, die Sache klärt sich auf. - Swiatło oczu, moc widzenia oczu, das Licht der Augen, die Sehkraft. Łez obfitość iuż światło mych oczu zalała. *Kras. Off. H* 2. - §. Swiatło, światłość, blask, Licht, Glanz. Po zachodzie słońca pokazuie się czasem na północy światło, światłem północnym zwane, *aurora borealis. Os. F.* 405, das Nordlicht, der Nordschein. Widziałem płynące światło, które wynika na niebie, Maytek go świętym zowie, w gwałtowney potrzebie Widać go, gdy nawałność naybardziey się sroży, A bliskie uśmierzenie swym oświtem wróży. *Przyb. Lux.* 150. Swiatło łudzące, mamiące, *Bh.* świtliczko. - *fig.* Swiatło sławy, fortuny, z lustr, blask. - Nie iuż w pustyniach Kapadocyi kryie się, ale w waszych osadach, t. i. w świetle Azyi przemieszkiwa. *Siem. Cyc.* 190, w nayludnieyszéy części). - § 2) *tr.* Swiatło u stolarza i t. d., obszerność iaka wewnątrz wzięta, i w mierze oznaczona. *Mag. Mskr.*, Licht, Lichtbreite, bey den Handwerkern, n. p. Czeluśniki maią być w świetle calow dziewiętnaście. *Torz.* 45, nie powinny być wyższe iak poltora łokcia w świetle. *ib.* Zostawić naczyniu łokci trzy w świetle. *ib.* Swiatło tu ma w okrągłości calów 64. *ib.* 58. Swiatło strzelby, samo uyście, die Mündung eines Schießgewehrs. Przy samym uyściu strzelby. lub świetle. *Papr. W.* 1, 251. Pospolite rury strzelbowe maią dziurę równey wielkości we dnie iak w świetle. *Papr. W.* 1, 253. **SWIATŁODAWCA, -y, daiący światło, der Lichtgeber, *Ec.* свѣтодавецъ (*Ec.* свѣтоначальникъ początek światła, *Ec.* свѣтоводительный wodzący do światła, свѣтоводителми, свѣтоводительствовать oświecić) **SWIATŁONOSNY cog Apollina. *Zab.* 8, 253 *Nar.*, *Ec.* свѣтоносный. lichtbringend. *Bh. et Slo.* świtlonoš, dennica, *lucifer*, *Ec.* свѣтоносецъ, iutrzenka. *SWIATŁORODNY, -a, -e, rodzący światło, lichterzeugend, *Ec.* свѣтородительный. **SWIATŁORUMIANA zorza. *Kotak. Cat. A.* 3, hochgelbröthet, hellroth. SWIATŁOSC, SWIETŁOSC, -ści, *i.*, *Bh.* świtlost; *Slo.* svetlosť; *Sr.* 1. świetliwości glan; *Crn.* svitluft svitloba; *Vd.* svetloba, svietlobu, svetlust, svetlusst (*maiestas*); *Cro.* szvetlòszt, szvetlost; *Rg.* svjetlos, sjanje, svjetlocchja, svjetlillo, sivanje, arakka, (svietlis te, sialiscte *luminare*); *Bs.* svitlost, svjesłost; *Sla.* svitlost; *Rs.* свѣтлость; byt światła; iasność; die Helle, das Licht. Stań się światłości! i natychmiast stała się światłość. *Biel. Post.* 219. Swiatłość przyrodzona, słońce, miesiąc i gwiazdy. *Rey Pst. Lll* 3, światła, *ob.* luminarze, *świetniki). Bóg stworzył ziemię i niebo, i *ochędożył ie światłościami, słońcem, miesiącem, i gwiazdami. *Biel. hist.* 1. Wiele iest promieniów słonecznych, a światłość przecię iedna. *Hrbst. Art.* 14. Niepodzieneś téy słonecznéy światłości. *P. Keh. J.* 142. Gdy syn groźny Saturna gromy z nieba ciska, Razi ludzi okropną światłością i trza-

i trzaskiem. *Dmoch. Jl.* 2, 12, blaskiem). Im człowiek lepszy, tym się więcey w świątłości kocha; im gorszy, tym bardziéy ciemności szuka. *Birk. Zbar. B.* Mieszkał osobliwie dla wstydu, strzegąc się świątłości i widzenia ludzkiego. *Stryik.* 626, widoku. świata, *et schente das Licht.* — *fig.* Chrystus iest bóg z boga, świątłość z świątłości. *Biał. Post.* 79. Wygaszają w sobie tę świątłość przyrodzenia i rozumu. *Klok.* 162, *das Licht der Vernunft.* Kto iedno dotknie zumnienia swego, obaczy w nim zatkaną a zaślepioną tę świątłość w sobie. *Rey Pst. L ll* 4. Swiątłość przyprawna, którą człowiek sobie nadaniem a oświeceniem rozumu swego przyprawić może. *Rey Pst. L ll* 3. Prawo z dzieiów rówieśniczych mieć powinno świątłość, i naypewnieysze myśli prawodawczych tłumaczenie. *Zab.* 4, 78, światło, oświecenie, objaśnienie. — §. *aliter*; O świątłości Troiańska, o nadzieio Troi! o *lux Dardaniae. A. Kch. W.* 40, ozdobo, gwiazdo, luminarzu, Zierde, Glanz, Licht. — §°. Umierającemu poświęconą świątłość do ręki dano. *Zim. Siel.* 197, gromnicę święconą, geweihete Kerze. — §. Po wzięciu świątłości żył Tobiasz stary lat 42. *Sk. Zyw.* 2, 335, po odebraniu wzroku, po przeyźrzeniu, *nach Wiedererlangung des Gesichts.* ŚWIATŁY, -a, -e, ŚWIATLE, ŚWIETLE *adv.*, *Bk.* światły; *Sor.* 1. światwé, (*Sor.* 2. światlinć glancowny); *Crn.* svitlè; *Vd.* svietel, suital, svetl, suetlo, z klarowny, (*Vd.* Svietel, Presvietel, Suetli *Illustrissimus*, Jaśnie Oświecony, Jaśnie Wielmożny); *Cro.* szvètel, jassen, (*Cro.* szvetlati, z polerować, *Cro.* szvetlàvecz *limator*); *Rg.* svjeetgli, svjètao, svieetli, svjetluuscti, sjajuuchi; *Rs.* svitli, jasni, (*Rs.* svitao, lasctecchi, z lśniący, *Rs.* svitlati, z polerować, gładzić; *Rs.* свѣтлый, свѣтло; (*Ec.* свѣтло świetnie, wspaniale; *Ross.* преосвѣщенный, всепреосвѣщенный Jaśnie Oświecony, cf. Prześwietny; *Rs.* свѣтлить, высвѣтлить polerować); *Ec* свѣтообразный; iasny, błyszczący, blaskliwy, hell, glänzend. Mąż stanął przedemną w ubiorze świątłym. *Bud. Act.* 10, 30, w odzieniu iasnym. *Bibl. Gd.*). Świątła mąka, iasno biała iak śnieg, schneeweiß, klar, hell. Trzy miarki świątłey mąki rozczyń. *W. Gen.* 18, 6. Chleb cudny i świątły. *Syr.* 919. Biały i świątły chleb. *Fur. Uw. G* 2. (*Vd.* svetla voda, z klarowna woda). Nieco świątły, *Rs.* свѣтловатый. — W Rossyyskim *swiatło-*, w składanych zastępuie iasno-, n. p. свѣтлоцвѣтный iasnobarwny; свѣтлобурый iasnobrunatny; свѣтлокудрый iasnokędzierzawy; свѣтлозеленный iasnozielony; свѣтложелтый iasnożółty. — §. *aliter*; Którzy u nich naywięcéy dóbr swych zutracali, Ci się w ten czas nayświetléy z pocztem okazali. *Biel. S. N.* 25, nayparadniéy, *aufs glänzendste, prächtigste.* Srocki, pawowie, °świetlno się być zdali, Ale kogutów mało, Coby się z kim klwali. *ib.* (*ob.* Świetny). — §. *Metaph.* świątły, oświecony, pełen oświecenia, światła rozumu, aufgeklärt, hell, helldenkend. Świątły rozum. *Hul. Ow.* 221. Ma świątłe poznanie. *Teatr* 19 *b.* 44.

ŚWIĄTNICA, ŚWIĘTNICA, -y, ź., ŚWIĘTNIA, -i, ź., świątynia, mieysce święte, *Rg.* svetiscte, sveetnizа; *das Heiligthum, ein heiliger Ort.* Opona będzie dzielić świętnicę od świętnicy nayświętszéy. *Leop. Ex.* 26, 33. Za wtórą zasłoną był przybytek, co go zowią świątnicą.

świętych. 1 *Leop. Hebr.* 9, 2. Świątnica żydowska, pogańska, *adytum. Cn. Th.* 1088, ein Tempel. Będą strzec naczynia świątnicy. 3 *Leop. Num.* 3, 30, naczynia kościelnego. 1 *Leop.*). Naprzód idą biskupi świątnic przełożeni, Potym popi Gabiyskim rzędem postroieni. *Bard. Luk.* 15. Do twéy bożku idziem świętni. *Anakr.* 66.

ŚWIĄTNICZY, -a, -e, od świątnicy, Tempel-. Siedm łotów na wagę świątniczą. 1 *Leop. Num.* 7, 19, kościelną. 3 *Leop.*). ŚWIĄTNIK, -a, *m.*, mieysca świętego stróż; słowo to w Krakowskim kościele w używaniu zostało, gdzie stróżów kościelnych świątnikami nazywaią, zkąd i wieś *Świątniki* nazywa się, z zakrystyan. *Włod.*, *Ec.* сващеннохранимела, *Gr.* ἱεροφυλαξ; der Kirchenaufseher, Kirchenwächter, Küster. Kościelne sługi albo świątniki. *Szczerb. Sax.* 188. Krakowski kościół na zamku lampami i świątniki opatrzon. *Biel. Sw.* 215 *b.* — °§. Kryštus świątniki albo *świętodawce*, którzyby szafowali świętemi bożemi rzeczami obrał. *Gil. Pst.* 314, *sacerdotes*). Swięty Woyciech był z liczby onych *świętodawców*, o których powiedziano i przedtym: złoci *świętodawce* drzewianych kielichów używali, a teraz drzewiani *zięła* złotych używaią. *Teof. Zw.* a 4. — §. Swiątnik, kalendarz o świętych. *Dudz.* 60, ein Heiligenkalender; °świątcy, *Rs.* святцы. — §°. Miasto Efezkie chwalcą wielkiéy Dyany. *W. Act.* 19, 35, *not.* „świątnikiem", Anbeter, Verehrer. ŚWIĄTNY, -a, -e, *Anat.* kość świątna, nerwy świątne, *sacrales. Krup.* 3, 224, das heilige Bein, die heiligen Nerven; *ob.* Swiętnokośny. ŚWIĄTOBLIWOŚĆ, -ści, ź., °ŚWIĄTOBNOŚĆ, -ści, ź., świętość, świątość, bogoboyność, die Heiligkeit, Gottesfurcht, Gottseligkeit; *Bh.* swattoſt; *Sr.* 1. swatownosczj; *Rs.* святыня, преподобіе, (святѣйшество tytuł duchownych składaiących synod), Rzadka iest w młodym wieku świątobliwość; należąca na życiu cnot gruntownych pełnym. *Bals. Nied.* 1, 42. Zmyślona świątobliwość iest dwoiska złość. *Biał. Post.* 165. Chwalcie się imieniem świątobności bozkiéy. *Bud.* 1 *Chron.* 16, 10, w imieniu świętym iego. *Bibl. Gd.*). Kto wstąpi na górę Jehowy, a kto stanie na mieyscu świątobności iego. *Bud. Ps.* 24, 3. Przysiągł Bóg na świątobność swoię. *Zrn Pst.* 3, 675 *b.* — §. Papieże maią tytuł Waszéy Świątobliwości. *Kraj. Pod.* 113, *Euer Heiligkeit.* Konwencya między rządem Francuzkim, a Jego Świątobliwością Piusem VII. *N. Pam.* 21, 296. ŚWIĄTOBLIWY, °ŚWIĄTOBNY, -a, -e, ŚWIĄTOBLIWIE *adv.*, bogoboyny, święty, *Rs.* святѣйший, преподобный; *Eccl.* священнодушный; gottselig, heilig. Świątobliwe prowadzi życie, świątobliwie żyie. *Tr.* Sakrament Pański biersemy od sługi kościelnego obyczaiem widomym, powierzchnym i świątobnym. *Zygr. Gon.* 260. °ŚWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik.

°°ŚWIATOBURZ, -a, *m.*, der Weltstürmer. Przykład zaraźliwy pomnaża liczbę świątoburzów. *Zab.* 9, 216. °°ŚWIATODZIERŻEC, -rzca, *m.*, dzierżący świat, *ob.* Świętowładca, *Ec.* міродержецъ, начальникъ сего міра, богъ, (міродержимелъ djabół); *Rs* міродержаніе panowanie nad światem. ŚWIATOGROMCZA ręka Rzymian. *Zab.* 14, 187, weltstürmend, welteroberd. ŚWIATOLUBNY, -a, -e, -ie *adv.* lubiący świat, die Welt liebend, weltlich, *Ec.*

мїролюбный. *Subst.* любомірство, die Weltliebe.
*SWIATOMĄDROŚĆ, -ści, ż., *philosophia*, ob. filozofia, die Weltweisheit. *Krum.* 1, *Crn.* svętavędnoſt.
ŚWIATOPIS, SWIATOPISARZ, -a, *m.*, kosmograf, *Rg.* svjetoràspisnik; *Rs.* мїроописа́тель; der Weltbeſchreiber. SWIATOPISMO, SWIATOPISARSTWO, -a. *n.*, kosmografia, *Sr.* 1. ſvéta wopiſ; *Rg.* svjetoràspis; *Rss.* мїроописа́ніе; die Weltbeſchreibung. SWIATOPISARSKI, -a, -ie, kosmograficzny, kosmographiſch. *Tr.*, *Rs.* мїроописа́тельный. SWIATORZĄDCA, -y, *m.*, *Rs.* мїровла́тель, der Weltherrſcher, Światowładca.
SWIĄTOŚĆ, SWIĘTOŚĆ, -ści, ż., *Boh.* ſwatoſt; *Slo.* ſwatoſ't; *Sr.* 1. ſwatoſći; *Crn.* svętuſt, svetina; *Vd.* svętuſt; *Cro.* poszvetilische, *Rg.* svétos, svétigna; *Rs.* святость; świątobliwość, bogoboyność. *Cn. Th.* 1088, Gottſeligkeit, Heiligkeit. Miasto świątości przykrycztwo w mieście nalazł. *Baz. hſt.* 16. - §. Świątość, rzecz święta, czci godna, eine heilige Sache, etwas Heiliges, ein Heiligthum. R. 1254 podniesione są kości S. Stanisława, i rozdane do niektórych kościołów w świątości. *Biel.* 146. Miał iednę szatę axamitną, a miał kilka córek, wszyſtkie tedy o iednéy szacie za mąż wydawał, którą iako świątość o tak sannego aktu chowano. *Falib. M* 3. Przysięgaiąc rękę ma kłaść na świętość. *Sar. Tyt.* 59. na ewanieliią S., na krucyfix). - §. Świątości; Sakramenta, die heiligen Sacramente; *Slo.* ſwátoſt; *Sr.* 1. ſvetovſtwo, ſwate ſakrament; *Crn.* svętſtvu; *Vd.* sakrament, ſkrivnoſt, svetſtvu; *Cro.* szvetotayssztvo, szvetoszkrovnoszt, (*Cro.* Bosanstvo, = Sakrament S. Ciała, cf. Boże Ciało); *Hg.* szentségh, szentsegh, szakramentom; *Rg.* svetotajſtvo, svetotajnos, svetilischte, posvetilischte; *Bsn.* otajſtuo, suet lischte, posuetilischte; *Rss.* таи́нство, (*ob.* tsiemnica); *Ec.* сакра́ментъ, жертва, правило́ Бо́гу. Też są pięć świątości wszyſtkim chrześciianom pospolite: krześt, bierzmowanie, pokuta, świątość ciała pańskiego i oley święty. *Hrbſt, odp. M m* 7. Ku lekarſtwu dusznemu służą świątości kościelne, chrzeſt, bierzmowanie, pokuta, boże ciało, święty-oley. *Wrob.* 51. Chryſtus od podleyszego przyiął chrzeſt; ztąd niechay się też i człek nie brzydzi od sobie równego brać świętości. *Biał. Poſt.* 151. Stan małżeński ma mieysce między kościelnemi świątościami. *Biał. Poſt.* 192. Świątość Wieczerzy Pańskiéy. *Kanc. Gd.* 7. Sprawiwszy się chwalebnemi świątościami umarł. *Papr. Ryc.*, z należytą dyspozycyą). Przez spowiedź i świątości chwalebnéy przyymowanie Bogu się upokorzyli. *Gwag.* 280, *Biel.* 472. Zygmunt przyiąwszy zbawienne świątości, koronowan na królestwo. *Stryik.* 684. Złodzieie chwalebną świątość z monſtrancyą ukradli. *Papr. Ryc.* ŚWIĄTOSZEK, *ob.* Święstoszek.
*SWIATOWAĆ *intransit. contin.*, żyć na świecie, auf der Welt leben, auf der Erde ſeyn. Bógdayś nie światowała, lat naszych sromota! *Di te submoueant. Zebr. Ow.* 191. Nie godnam światować, zabiy mię! *sum digna perire. ib.* 192. Jego równie zabóyca nie dłużéy światuie, *non longius ille vivit. ib.* 58. ŚWIATOWNIK, -a, *m.*, SWIATOWNICZEK, -czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſwětak, ſwětaček; *Rg.* svietovgnák, (*Rg.* svjetovnik, = laik); *Rs.* мірянинъ (= chłop); człowiek światowy, wedle świata żyiący, ein Weltmann, Weltgeiſt, ein Kind der Welt, Weltkind. Za nic pisma dowody u swywolnego światownika. *Vad. Dzn.* 105. Młodsi rospustni światowniczkowie. *Comp.* 611. SWIATOWŁADCA, -y, *m.*, władający światem, światorządca, cf. światodzierżec, *Rs.* міропра́витель, der Weltherrſcher. Jeſt zięgą fatalności w dyamencie ryta, W któréy swym czynom przepis światowładza czyta. *N. Pam.* 22, 111. ŚWIATOWOŚĆ, -ści, ż., światowe życie, poſtępowanie, duch światowy, *Ec.* мірозрѣ́ніе, Weltlichkeit, Weltleben, Weltgeiſt, Weltton. Od światowości całe oderwani, Do boga tylko byli przywiązani. *Leszcz. H. T.* 507. Noszenie długich włosów miano za niejakowąś światowość i znak próżności, pochodzący z miłości własnéy a przypodobania się sobie i drugim. *Nar. Hſt.* 2, 278. Niewiasta pełna światowości. *Zab.* 14, 290. Wszelką od siebie światowość odrzucę. *Teatr* 33 *b*, 81. SWIATOWY, -a, -e, od świata, świata się tyczący, na świecie będący, cf. świecki, Welt-, die Welt betreffend, in der Welt befindlich; *Vd.* posvetna; *Cro.* szvetovni; *Rg.* svjetovni, svjetovgni; *Bs.* svitovni; *Rs.* свѣ́тскій, мі́рскій; *Ec.* мі́рный. Swiatowy mieszkaniec. *Tr.* O ty, co fatów odwieczaym wyrokiem Tocysz światowe nieiedlasko rzeczy. *Zab.* 6, 214. Cnotę przenosi nad wszyſtkie światowe godności. *Teatr* 5, 37. - §. Światowy, wedle świata żyiący, wedle tonu świata, nach der Welt, im Welttone, weltlich, weltlich geſinnt oder lebend. Była dama pięknéy urody, i do tego światowa. *Haur Sk.* 509. Ludzie światowi pospolicie lekcy. *Boh. Kom.* 2, 27. Na saméy roskoszy przepędzać lata, nie wiem, choćby nayświatowszy, czy mu się podoba. *Lach. Kaz.* 1, 436. Niektórych rzemiosł kunszt bardziéy światowy, niż do życia potrzebny. *Jabł. Tel.* 170, zbytkowy, mehr für den Luxus, als das Bedürfniß.
SWIĄTYNIA, SWIĘTYNIA, -i, ż., *Bh.* ſwatyně; *Sr.* 1. ſwatenczа (= zakryſtya); *Crn.* svetisha; *Vd.* svetishe, svetuſtvu, svetinje, svetinja; *Cro.* szvetische; *Rg.* svetiscte, svetnisza; *Rs.* святи́лище, чтили́ще (cf. cścić); *Ec.* свѧти́ло; świątnica, der Tempel, das Heiligthum. Kapłani wzgardzili zakon móy, i splugawili świątynie moie, nie kładąc różnicy między świętą rzeczą a nieświętą. *Pocicy* 325. Swiątynia Wenery w Knidzie, poema przekładu *Szymanowſkiego*. Świątynia nayświętsza. *Leop. Ex.* 26, 34.
*SWICHODZIŃSKIEGO sukna poſtaw. *Inſtr. C. L.* ??
SWIDER, -dra, *m.*, ŚWIDEREK, -rka, *m.*, *dem.*, *Bh.* wrtadlo, *ob.* wiercić, nebozej, nebozjzel; *Sr.* 1. neboj, nebozk; *Sor.* 2. naboſej, naboſejk; *Crn.* svędr, nabushzhesh, durgel, drèpanik; *Vd.* sveder, svejder, zvéder, svederz, nabesis, nabuszez, nebueshiz, shrebelnik, durgel; *Cro.* szvéder, szvedérez; *Sla.* svèrdao (cf. wiercić); *Rg.* svàrdo, svàrdlioch, provàrt, vartillo; *Bs.* sverdao, svrridao, sverdlioch, svrridlioch; (*Bs.* sjedro, sidro, *Dl.* szidro *anchora*, kotwica); *Rs.* сверде́лъ, сверло́, вермо́, бура́вь, бурави́ко, бура́вчикъ, бурави́ще, *ob.* berarek, (berować), вермо́къ, напа́рье, напарьице (cf. próć, naparać); *Ec.* сверло́, сверде́лъ, вертище, бура́вчикъ; narzędzie od wiercenia dziur, der Bohrer, Näbet. Swidry niczym innym nie są, tylko śrzuby wypukłe, które obracaiąc się w drzewie, same sobie w nim wydrożaią śrzóbę wklęsłą. *Rog. Doſ.* 1, 396. Pióro u świdra, sam koniec świdra płaski i zawinięty. *Mag. M. Tr.*

Swiderkiem napuścić, t. i. nawiercić dziurkę w drzewie, maiąc wbić gożdź żelazny. *Mag. Mstr.*, vorbohren. Trepan, świderek cyrulicki. *Czerw.* 18. Świder w ludwisarni, wałek śpiżowy o kilku ostrzach stalowych do odwiercenia kanału armatnego *Jak. Art.* 3, 318. Świder ziemny, der Bergbohrer; nim do znacznéy głębokości ziemi doświadczaią, co się w niéy zawiera. *Kluk Kop.* 1, 72, *Jak. Art.* 3, 318. - §. *tr.* Swidrem patrzy. *Cn. Ad.* 1323, zezem, ezydłem, rożnem patrzy, schielen, mit den Augen falsche Blicke thun. Lekarstwo na rozokość, t. i. aby dziecię świdrem nie patrzyło. *Spicz.* 188. Swidrem zażarto palaią mu ocsy. *Chrośc. Luk.* 2, 55, świdrzy oczyma, ostro patrzy, er wälzt die Augen herum. Łzy spadaiące, głębokie westchnienie, oczy z nagla świdrem idące, nie zawsze dowodem wewnętrznego ułożenia. *Pilch. Sen. Gn.* 181. Oczy świdrem idące. *Pilch. Sen. list* 2, 368. Trefnie świderkiem z boku poglądał. *Mon.* 69, 413. - §. *aliter*; Stuzela z ambony, ale na cóż to się godzi, Świdrem prosto od gęby każda strzała chodzi. *Pot. Pocz.* 412, świdrowato, kręcąc się, wirbelnd, zirkelnd. SWIDERKOWAĆ *cz. ndk.*, świdrować świderkiem, wiercieć, bohren mit einem kleinen Bohrer. - *fig.* Podeyźrzani są, którzy nie iak siekiera głosnym ciosem rzeczy swe buduią, ale ukradkiem świderkuią. *Fr. Ad.* 124 - (SWIDNICA, - y, *ż.*, *Ger.* Schweidnitz; *Bh* Swidnice, Swidenize: miasto obronne Slązka dolnego. *Wirw. G.* 237, od Swiebody nazwane. *Stryik.* 69, cf Swiebodzyn. SWIDNICKI, - a, - ie, von Schweidnitz, Schweidnitzer; *Bh.* swidnicki. Swidnickie piwo. *Syr.* 947. Moneta Swidnicka wywołana. *Gost. Gor.* 50, *Herb. Stat.* 82). - - SWIDROWAĆ *cz. ndk.*, świdrem wiercieć. *Bh.* wrtati; *Vd.* svertat; *Rs.* сверлить, сверлю, буравить, *ob.* berować, bohren. Narzędzia do świdrowania głowy, *pro trepanatione. Czerw.* Swidruiący, *Swidrownik, *Rs.* сверлильщикъ, wierciciel. - §. *fig.* Dobyty z smutnych piersi głos uszy świdruie, Wydaią ci sta słowa, choć ból ie hamuie. *Tel. Saut.* 98, uszy razi, przenika, przeraża SWIDROWATY, - a, - e, SWIDROWATO *adv.*, na kształt świdra kręcony, wie ein Bohrer gewunden. Świdrowate oczy, zezowate, rozokie, schielende Augen. Rozoki, świdrowaty, który *zezem patrzy. *Volck.* 507, świdrzący oczyma, patrzący świdrem. ŚWIDROWATOŚĆ, - ści, *ż.*, oczu zezowatość, rozokość, świdrzenie, patrzanie świdrem, das Schielen der Augen. Jeśli kto ma źrzenicę na stronę obróconą, to zowią świdrowatością. *Sien.* 476. SWIDROWNIA, - i, *ż.*, silnia narządzona z wszelkiemi należytościami, na którey odwiertnią się kanały armatne. *Jak. Art.* 3, 318, *et* 107, die Bohrmaschine. ŚWIDRYK, - a, *m.*, kołatek, *termes pulsatorium*, owad mały, podobny do wszy, znayduie się w szparach domów drewnianych, kołace czasem na kształt gangu zegarka. *Zool.* 107, der Wandbohrer, ein Insect. ŚWIDRZYĆ *cz. ndk.*, świdrzyć oczyma, ostro patrzyć, oczy przerzucać, *Cro.* lúkam, nalukavamsze; die Augen umher wälzen. Świdrzy oczyma prorokini. *Chrośc. Luk.* 144. Swidrzące oczy, *emissitii oculi. Cn. Th.* 1088. Gniewem zapalony, gorącą krwią się oblewa, żyły napęczniałe, oczy iuż świdrzące i łyskaiące, iuż też w iedno wlepione i zdrętwiałe. *Pilch. Sen. Gn.* 283. - **§. Piorun wydarty z zadziergi gromotney chmury padem błyskuym świdrzenie krętliwie sprawiwszy, sam się niszczy. *Chodk. Kost.* 34. - §. *aliter*; Będę tak długo świdrzyć, aże się wykrzy Kredytor i dług mu się i prawo uprzykrzy. *Klon. Wor.* 73, kręcić, wykrętów szukać, sie werden so lange drehen, Drehereyen machen.

SWIDWA, - y, *ż.*, SWIDWINA, - y, *ż.*, *cornus foemina*, *Rs.* свидина, слѣпокурникъ, слѣпокуръ, курослѣпникъ, (*Bh.* Swida karmazyn drzewko); der Hundsbeerbaum, der Hartriegel; dziki dereń, kwitnie biało kupkami w Czerwcu. *Kluk Rosl.* 2, 57, krzew czasem do pięciu łokci wyrastaiący. *Kluk Dyk.* 1, 157. SWIDWOWY, - a, - e, od świdwy, Hartriegel-. Drzewo świdwowe podobne iest dereniowemu; u nas pospolicie trzonki do kańczuków świdwowe daią. *Kluk Rosl.* 2, 57.

ŚWIEBIECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, świegotliwy, schwatzhaft. Abyś był sekretu bezpieczny, Nie powierzay go niewieście świebiecznéy. *Jabł. Ez.* 61.

ŚWIEBODA, ŚWIEBODNY, *ob.* Swoboda. ŚWIEBODZYN, - a, *m.*, miasto w Poznańskim. *Dyk. Geogr.* 3, 89, die Stadt Schwiebus; *ob.* świebody. *Stryik.* 69, *cf.* Świdnica.

SWIECA, - y, *ż.*, *Boh.* swjce, swjcka; *Slo.* swice, swica, swjćka; *Sor.* 1. swiczka, swiczka, swjcza, swjcka, swiczka, (*Sor.* 1. swic, swtec, swec, swjtlo, z światło, *ob.* świt; *Sr.* 1. swiczkowne mieszczanstwo Luty); *Sr.* 2. szwezka; (*Sr.* 2. szwezkowni Luty, Szwezkowniza, Szwezkowna Maria Gromnice); *Crn.* svezha, svezha, svejska; *Crn.* Svezhnesa, z Gromnice); *Vd.* sviesha, kandeva; (*Vd.* Sviezhniza, z Gromnice); *Vd.* Sviezhnik, Sezhan, z Luty; *Cro.* szvècha, (Szvechnicza, z Gromnice; *Cro.* Szvechen, z Luty); *Dl.* szvèchya; *Rg.* svjèchja; *Bs.* svichja, *Sla.* svicha; *Russ.* свѣча; *Ec.* свѣща; knot łoiem lub woskiem oblany do palenia lub świecenia, das Licht, die Kerze. Swieca łoiowa; *Cro.* lojenicza, das Talglicht, die Inseltkerze. Swieca woskowa, *Cro.* dopler, die Wachskerze. Swieca iarzęca, chociaż ma knot zdrowy, Płomieniem szarta, pora z niéy popiołowy. *Burl. A.* 2. Człowiek bez uwagi zapatruie się na słońce, iak na tę świecę, która mu w nocy światła udziela. *Zab.* 6, 101 *Min.* Przy świecy maści nie poznali. *Burl. B* 2. *Slo.* jeni a plátno neni dobre pri świci kupovať, żony i płótna niedobrze przy świecy kupować). *Slo.* gato świca rawni *rectae staturae*, prosty iak świeca, Oest v. terzengrade. Nie naydziesz lepszego, byś go z świecą szukał. *Cn. Ad.* 628, *Pot. Syl.* 271. Igły szukaiąc, za grosz świecy spalił. *Rys. Ad.* 27, *Slo.* ta hra ani świćki ne stogi, szkoda świecy). Lepsza iedna świeca przed tobą, niżli sto za tobą. *Sk Kaz.* 383, *ob.* świeczka). Szczypcami świecy nos ucieraią. *Haur Sk.* 347. Z świecą igrać, iak dzieci, *Bh.* jabati (cf. żegać). Świece robić, ciągnąć, *Rs.* мамазáмь, cf. namaczać). Świeca święcona, *ob.* Gromnica. Świece sprawiać, *ob.* Swieczki. Świecę na kogo rzucać, wyklinać go publicznie, z ambony, einen öffentlich in den Kirchenbann thun; (*ob.* świeczka). Na Gwiberta wyklinaiąc go świecę miotano. *Sk. Dz.* 1081. - *Artiller.* sposób robienia kul i świec lanych, których ani wiatr, ani deszcz nie zagasi. *Aqu. Mscr.*, Brandlichter. - *aliter*; Kata wołaią, aby mu do boków świec przykładał. *Birk. Gl. K.* 44, pochodnie katowskie, Torturfackeln. Pijany, nie ocknąłby się, by go snadź i palił świecami. *Gor. Dw.* 279. - §*. Bazyliusz W., świeca świata całego. *Sk. Dz.* 274, światło, światłość, luminarz, ein Licht der Welt,

(ein Kirchenlicht). - §. 2) Świeca, rzeka na Rusi; skąd zagadka: gdzie przy świecy (Świecy) orzą? *Klecz. Zd.* 95.

*SWIECARNIA, - i, ż., gdzie świece robią, *Vind.* sviezharia, die Lichtfabric, Oeſt. Kerzlerey. SWIECARZ, - a, m., co świece robi albo przedaie. *Cn. Th.* 1089, *Bh.* ſwiczył; *Vd.* sviezhar; *Sla.* svichár; *Rg.* svjechjár; *Cro.* szvechár; *Rs.* свѣчникъ; der Lichtzieher, Lichtverkäufer. Swiecarz właściwie znaczy robiącego albo przedaiącego świece; lecz wyraża też człowieka przy świecach w czasie nieprzyzwoitym bawiącego się. *Pilch. Sen. liſt* 4, 203-4, ein Lichtbucker, eine wahre Nachtlampe, ein Nachtſitzer. SWIECIC *cz. ndk.*, *Świecywać *frequ.*, *Bh. et Slo.* ſwititi; (*diſtgu. Slo.* ſwećił *quadrare*, ſweći *quadrat*); *Sr.* 1. ſwitiju; *Sr.* 2. ſwećiſchiſch; *Crn.* sveititi, svętem, svejtim; *Vd.* svietit, svieti i, posvietiti; *Cro.* szvetiti; szvetim; *Bs.* svititi; *Rg.* svjêtiti; *Rs.* свѣтимъ, свѣчу; *Ec.* свѣтмъ; (*cf. Gr.* φωτίζω *illumino*, φάω *luceo*, *Gr.* ναφὲς *diluculum*); *świecić komu, poświecać, z światłem kogo prowadzić, einem leuchten. Kiedy kto komu świeci, ma wprzody iść *Krasm. Dw. E* 2. - *fig.* Pobożnością drugim świecili. *Groch. W.* 587, ſie haben ihnen in der Frömmigkeit vorgeleuchtet. Synom swoim do świątobliwości świecił wprzód sam. *Birk. Dom.* 74, przewodniczył. - §. *Ascet.* Panie boże świeć nad duszą nieboszczyka! Gott gebe dem Seligen die ewige Ruhe, Gott habe ihn da ſelig! cf. niech rozjaśni twarz swoię Pan Bog nad nami. *Kanc. Gd.* 348, Gott laſſe ſein Angeſicht leuchten über uns. Luther). Gdyby ieszcze dziś nieboszczka świętéy pamięci matka Wc Panny żyła, Panie świeć nad iéy duszą! etc. *Teatr* 29, 134. Nieboszczyk oyciec, Panie świeć na duszy iego, to to był człek! *Teatr* 45 *b*, 13, *Kras. Pod.* 2, 70. - §. Świecić komu bakę, *ob.* Bakę. - §. Gdy liszka kury wzgórę siedzące baczy, świeci na nie swemi oczyma, iak świeczką. *Cresc.* 585, ſtrzela oczyma, wirft leuchtende Blicke, funkelnde Augen auf ſie. - *aliter*; Śmierć moia, u sądu oczyma świecić. *Psalmod.* 11, w sądach bywać, prawować się, zabiegać sędziom). - §. W nocy ogniem świecywał. *Ryb. Ps.* 209, roświecał koło siebie, beleuchten, Licht machen. - Tybyś swego oyca nie nalazł, byś go z świeczką świecił. *Glicz. Wych. B* 2, gdybyś go iak nayusilniéy szukał). - §. 2) Świecić *verb. med.*, Świecić się *recipr.*, światło czyli blask świecący z siebie wydawać, *Sr.* 1. ſwêtlu ßo; *Crn.* sijáti, sijem; *Vd.* svietitise, svietlivati, zhembrati, svetluvati; *Cro.* szvetimsze, siati; *Dal.* szvitlaſsati; *Bs.* svititi, svitlitse, svjetlitise, sjattise, sjatti; *Sla.* sjati; *Rg.* sjatti, sivati, sinuti, svjetlitise, svjetliſkati, jasnitise; *Rs.* свѣтимъся, свѣтлѣюсь, сіяю, сіяю, возсіяю; ſcheinen, leuchten, Licht von ſich geben. Psy wyią, miesiąc świeci. *Teatr* 33 *d*, 59, *Sla.* misèc sviti; *Vd.* miesenz svieti). Słońce świeci, *Boh.* ſlonit; *Vd.* seje sonze, sjati; *Sla.* sûnce sja). Świecenie słońca, *Vd.* sonzhnu sjanje, sonzhna svetloba, der Sonnenſchein). To tak ieſt rzecz pewna, iako że we dnie słońce świeci. *Mon.* 70, 160. Słońce świeci iaśnie. *Klon. Wor.* 80. Mniéy dba o gwiazdy, komu słońce świeci. *Pot. Pocz.* 696, *Slo.* ne dbám na mesíc, keď mi ſlnce ſwití). Dość kiedy w oczach twoich promień prawdy świeci. *Teatr* 46, 41. Wieczny odpoczynek i światło wiekuiſte niechay nieboszczykom świeci, *Off. Str.* 3, *ob.* Panie świeć nad duszą ich). - Świecić, świecić się, błyszczeć, lśnić się, blitzen, glänzen, funkeln, leuchten. Nie wszyſtko złoto, co się świeci, Bo blask często od szychowych nici. *Kras. liſt* 11, *Cn. Ad.* 723, *Jabł. Ez.* 180, *Vd.* se svieti, bliska, zhiemra). Co się prędko wznieci, nie długo się świeci. *Zegl. Ad.* 44. Na pozór tylko rzeczy ludzkie świecą. *Nar. Dz.* 4, 167. Świeci mi się, widzieć mi, *lucet mihi. Cn. Th.* 1088. Oycowie nasi, owa szara szlachta, nie używali purpur świetnych; kontentowali się suknem domowym, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41, szczycili). Nasz żywot nie długo się świeci. *Prot. Kont. B* 3, nie długo płuży). Zacnemi sprawami przed ludźmi świecili. *Kołak. Wiek. B* 2, słynęli). A Waszmość czemu Mospanie pisarzu Świecisz się właśnie ni palcat w lichtarzu. *Bratk. C* 5, iak ogórek w latarni; cf. ſtraſił z miny, a poſtaci, ſkrzydła zwiesił, läßt die Flügel hängen. Świecić się, pokazywać się, wystawować się oczom, obracać na się oczy, ściągać na siebie oczy, ſich den Augen der Leute ausſtellen, den Leuten in die Augen fallen wollen. Żebyś się przed chałupą nie świeciła, i nie wytrzyszczała ślepiów na parobkow, którzy przechodzą. *Teatr* 14 *d*, 5. Nie świeciłem się po modnemu. *Kras. Pod.* 2, 145. - *aliter*; Świecić łokciami. *Teatr* 29 *c*, 28, dziurawe łokcie mieć, tak że drugim w oczy wpadaią, mit den Ellenbogen leuchten; durchlöcherte Ellenbogen haben, ſo daß das Unterfutter oder Hemde durchleuchtet; *Slo.* telom bliſtať *miſere veſtitum eſſe*, ciałem świecić). Bokami świecić. *Comp.* 409, odartym być, abgeriſſen ſeyn, voll Lumpen und Fetzen, daß die Seiten durchleuchten. Waść połami rękoma świecisz, a ja nie żałuię trzech złotych na rękawiczki. *Mon.* 74, 367. Ten iuż umarły, a ten ieszcze dycha, Ten świeci rogą przez ranę ielity. *P. Kch. J.* 191, kiszki mu przez ranę wyglądaią, die Eingeweide ſchauen ihm durch die Wunde durch. - *aliter*; Zębami świeci; uśmiecha się każdemu. *Bach. Ep.* 59, die Zähne ſehen laſſen; oft lachen.

Pochodz. sub *Swit.*

ŚWIĘCI. *ob.* Swięty. SWIĘCIĆ *cz. ndk.*, *Boh.* ſwêtiti; *Slo.* ſwêtim; *Sr.* 1. ſwêtju, ſwatoſcju, woßwetjam; *Sr.* 2. ſwêſchiſch; *Vd.* svetuvati, posveshuvati, posvetiti, shegnati, shegne dajati (*ob.* żegnać), prasnuvati (*ob.* prazdnik, cf. próżnować), ſtrojiti (cf. ſtroić); *Cro.* szvetim, szvetknjem; *Hg.* szentelem, szentelni; *Rg.* svêtkovati; *Bs.* suetkouati, blagh dán cjaſtiti, slauiti; *Rs.* свящить, праздничать, праздновать; święcić święto, obchodzić święto, świątkować, świętować, feyern einen Feyertag, ihn heiligen, ihn gehörig begehen. Święcenie, świątkowanie, świętowanie, *Vd.* posvetuvanje, prasnuvanje, ſtrojenje, ſtroi. Święcić Sobotę, *Ec.* субботемнова. Święcenie Soboty, *Ec.* субботемно. Ieſt rozkazanie boże: święć święta, t. i. święte rzeczy w święto czyń. *Hrbſt. Odp. O o* 5. Turcy miasto Niedzieli Piątek święcą. *Star. Dw.* 63. Niedzielny dzień pamiętay, abyś święcił. *Kanc. Gd.* 252. W Rzymie Narodzenie Pańskie święcił, a odświęciwszy, do Rawenny wyiechał. *St. Dz.* 1079 *et* 879. Gdzie się S. Bernardyn obrocił z kazaniem, miasto wszyſtkie w dni nawet powszednie święciło, i warsztaty próżnowały. *St. Żyw.* 1, 319. Rusaki, odprawiwszy służbę bożą, do rzemiosł się swych udawali, mówiąc: święcić a nic nie robić, pańska to ieſt rzecz,

Gwag. Soi. Panowie goście, kto tu zemną święci, Do trzech mu, wypić albo do dziewięci. *Hor.* 2, 131 *Nar.*, *Ezop.* 89. – Święcić, próżnować, (cf. prazdnik; cf. Niedziela, nie działać), feyern, müßig gehen. Drugi za rok, gdy dobrego nauczyciela popilnuie, więcéy pochwycić może, niż drugi, któryby święcił a próżnował za kilka lat. *Glicz. Wych. N* 1 *b*. Człowiek gospodarny uſtawicznie pracuie, a nigdy nie przeſtawa, ani święci. *ib. M* 8 *b*. O żadne cnoty, uſtawicznie święcąc, nie dbaią. *Kosz. Lor.* 67. – §. Swięć się imię twoie, to ieſt, day abyśmy Cię prawdziwie poznali. *Kat. Gd.* 49, *Rad. Mat.* 6, 9, *sanctificetur nomen tuum*, niech będzie święcie czyli świątobliwie uszanowane, poważane, geheiliget werde dein Name. Przez iedynego syna święci się wszyſtka miłość iego. *Farn.* 155. – §. Święcić, błogosławiąc wspominać, błogosławić, im Guten gedenken, ſegnen, in geſegnetem Andenken haben. Srogi zbóycа Falarys przepadł w niepamięci, Nikt brzydkiego imienia u ſtołu nie święci Przy słodkiéy brzęku arfy. *Zab.* 6, 385 *Nar.* – *Simil. Verb. Medium*; święcić, święcić się, służyć, zdarzyć się, kwitnąć, błogosławionym być, gedeihen, gut fortkommen, beſtehen, geſegnet ſeyn, im Segen ſeyn und bleiben. Chęć zyſkow pewnych do pochlebſtwa nęci, Cnota u dworu mało kiedy święci. *Kras. Myſz.* 7. Święciło się kochanko, w naszym ſtanie, kochamy się bez ceremonii. *Teatr* 22 *b*, 72, błogo). Bodayby ś święcił szczęśliwy wiek złoty, kiedy Aſtrea mieszkała na ziemi. *Kras. Myſz.* 32. Słodkie wspomnienie, szacowne przykłady, Bogdayby się nasze święciły pradziady. *Kras. Ant.* 68. Żołnierza na ſtan swóy narzeka, waszem kupiec: święciła się żołnierka. *Zab.* 8, 317 *Język.*, bodaj to żołnierka, to ſtan ubłogosławiony; wiwat żołnierka). – §. *In ludo chartarum*; święcić, święcić się, kozerą być, Trumpf ſeyn. Biie i niżnik Pamfila, kiedy nie święci *Anioł. Poez.* 3, 99. We grze, kto nie widzi, co się święci, nie wie, co zadać, i co czym uderzyć. *Lub. Rex.* 108. – *transl.* Nie wiesz, co się święci. *Teatr* 52, 24, o co idzie; co się dzieie, o co gra. *Cn. Th.* 1089, co się w tym kryie, du weiſt nicht, was vorgeht, was dahinter ſteckt, warum es zu thun iſt. Rozumiem, co się święci, iuż ieſtem w domu. *Teatr* 30 *c*, 79. Już wiem, co się święci, Domyślam się urazy i przyczyn niechęci. *Zabł. Fir.* 20. Z chodzenia, śmiechu, pochutnywania z sobą, wielekroć można poznać, co się wewnątrz święci. *Gor. Dw.* 116. – §. 2) Święcić kogo albo co, s poświęcać, świętym czynić, weihen, heiligen, einweihen. Święcony, *Rs.* священный; pierwéy święcony, *Rs.* прежде освященный. Święcić kogo, czyli ręce kłaść; od obrządku kościelnego kładzenia rąk przez poświącaiącego na poświącanych. *Sk. Dz.* 446. Gdy biſkupa święcą, kładzie arcybiſkup na głowę biſkupa święconego ewanieliią, przydaiąc modlitwy. *Orzech. Qu.* 151, *Cro.* redim *inaugurer aliquem sacris ordinibus*, ob. rzęd, rządzić; *Rg.* rêditi, datti tkomu rêd svecti; *Rs.* рукоположить, рукополагаю; *Ec.* прорукоположую, рукополагаю, посвящаю. Święcenie na kapłaństwo, ob. Poświącanie; *Bk.* święcenj; *Sr.* 1. посвящение; *Vd.* mashni shegen, mashnikovu shegnuvanje; *Sla.* sveti rád; *Rs.* священие, рукоположение. Siedm święceń kapłańſkich. *Pam. Warsz.* 10, 1, 111. Święcenie pierwsze, die erſte Weihe; ob. Poſtrzyżyny. – Ludzie, którzy nie maią żadnego święcenia, nie maią prawa do odbierania dziesięcin. *Chel.* 125. Księża rozmaitego święcenia. *St. Zyw.* 1, 158. Każda rzecz, którą na kościelny pożytek obiecamy, bywa w kościele święcana. *Hrbſt. Nauk. R* 3 *b*. Dzwony nie chrzczą, ale święcą. *ib. R* 3 *b*. Pili z kubka święconego. *Wad. Dan.* 115, cf. kielich). Którzy się sami zabiiaią, na święconych mieyscach chowani być nie maią. *Szczerb. Sax.* 392, na cmentarzach; cf. na rozſtayniach). Święcenie wody, *Rs.* водосвятие, водосвящение die Waſſerweihe. Święcona woda, Weihwaſſer, *Sla.* sveta voda; *Cro.* szveta voda; *Bsn.* krrisctena voda. Nie nasza rzecz, wodą święconą szafować. *Falib. O* 3. Święconą wodę maią za obronę od czarów, od pokus. *Haur Sk.* 106. – *Prov.* Nie ſkropisz tego święconą wodą. *Rys. Ad.* 42, *Bud. Ap.* 24, nie zmyiesz tego, den Schandfleck wirſt du nicht wegwaſchen, den Fehler nicht gut machen. Święcone iayko, Święcone Wielkanocne, Oſterey, geweihtes Ey; Geweihtes; cf. *Vd.* shegnanu, preitel; cf. *Vd.* misnjak, velikanozhni kruh). W dzień Wielkanocny kto święconego nie ie, a kiełbasy dla węża, chrzanu dla plech, iarząbka dla więzienia, iuż siły chrześciianin. *Rey Pſt. Pp* 5. – §. 3**) święcić, ofiarę z czego czynić, poświęcać na co, odżałować, łożyć na co, aufopfern, dran ſetzen, weihen, widmen, heiligen. Serce cnotliwe powinno święcić miłość swoiey powinności. *Stas. Num.* 2, 65. Święcić się trzeba na prace trudliwe, by ludzie czynić szczęśliwe. *Jabł. Tel.* 327, *Teatr* 48 *b*, 47. SWIĘCICA, – y, *ż.*, *Bh.* świtice; *Fg.* svetiza; s białogłowa święta, die Heilige, eine Heilige. Relikwiie rozmaitych świętych i święcic noszono. *Zap. Wez. D.* 3, *Groch. W.* 231. Boga wzywaią, a z nim i przy nim wszyſtkich świętych i święcic, ile ich ieſt w niebie. *Zrn. Pſt.* 231, *Baz. hſt.* 138. Dziś brzydka baba święcicą się czyni. *Pot. Syl.* 11, dewotką). Mężczyznom ma być wszyſtko wolno, a wy białegłowy święcicami bądźcie. *Gor. Dw.* 266. Takie pokusy pod czas i święcicę ze ſtateczności zwiodą. *Gor. Dw.* 413. Wy gaiowe święcice, wasze dary opiewam Dryady dziewice. *Ctw. Wirg.* 374, Nymphen. SWIĘCICIEL, *ob.* Poświęciciel; *Sr.* 1. посвятитељ; *Ec.* прародоначалникъ, (*Rs.* священноначалникъ arcybiſkup, священноначалство arcybiſkupſtwo, первосвященноначалникъ tytuł pierwszego prałata). *Smotr. Ap.* 128.

Pochodz. pod Swięty.

ŚWIECIDŁO, – a, *n.*, ŚWIECIDEŁKO *demin.*, fraszka lśniąca się, bliktra, Flitter, Flitterwerk, glänzende Kleinigkeiten. Wnoszę, aby te próżne świecidła, ordery, uchylić. *Gaz. Nar.* 1, 189. Spodziewam się, iż temi dziecinnemi świecidłami poprawię moiego ſtanu na bruku Warszawſkim. *Teatr* 49 *d*, 8. – (SWIĘCIE, *ob.* Swięty). – SWIECISKO, – a, *n.*, paſkudny świat, die miſerable, elende Welt, (das Neſt). Patrz na niezliczone ognie pod niebem wzniecone, Zda się to ziemſkie świecisko Szczery gnóy, podłe śmiecisko. *Dar. lot.* 6. ŚWIECISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen światła, świecący, świetliſty, świetny, voll Licht, leuchtend. Z tłuczaſtych gzemsów wiszą lampy promieniſte, W nich knoty przez subtelną magiią świeciſte. *Przyb. Milt.* 30. Świeciſte ſkrzele. *Przyb. Lus.* 176. ŚWIECIUCH; – a, *m.*, służący od światła, światłonosz, świecący komu, der Lichtträger, Leuchter, Fackelträger, *Tr.* ŚWIECKI, – a, – ie, od świata, światowy, Welt-,

von der Welt. *Cn. Th.* 1089, *Bh. et Slo.* świętſky; *Sr.* 1. świętné; *Crn.* posvejſin; *Vd.* posuetin, desheuſki; *Cro.* szvetszki; *Rg.* svjetovni; *Sla.* svitovni; *Ec.* міpныи; *Rs.* свѣтскїи, міpскїи, житeйскїи. O święta niewinności, miłszaś ty mnie, niż wszyſtkie świeckie osiadłości. *Pasz. Dz.* 106. Jak ty śmiesz święte rzeczy z świeckiemi równać? *Bar. hſt.* 80. Ilsnba świecka. *Kosz. Lor.* 36 *b.* Nieświecko, ani cielesnie, ale duchownie, niebieską formą argumentuie. *Smotr. Lam.* 166. - §. Swiecki, nie duchowny, nicht geiſtlich, weltlich; *Crn.* dushęlske; *Rg.* svjetovnik; *Ec.* людинъ, людѧнинъ, народный, свѣтскїи, міpскїи; *Ross.* міpскїй человѣкъ, міpѧнинъ. W duchownych sprawach świeccy panowie prędko pobiądą. *Sk. Dz.* 860 Bogowidcę Moyżesza, aby był kapłanem nie przyznawa, ale go człowiekiem świeckim być mieni. *Smotr. Ap.* 21. Swiecki kapłan, s nie zakonny, ein Weltgeiſtlicher. *Cn. Th.* 1089, *Slo.* cirkewnik, ſwetſki kn'aż; *Rs.* пpocтецъ, (бѣлецъ, s laik, cf. czerniec), свящeнникъ (ob. świaszczennik). Po świecku ubrany. *Tr.* - §. 2°) od świecy, świecki, Licht-, Leucht-. Kazimierz Jagiello kazał niepoſłusznych mu kanoników z Krakowa wyświecać, a od tego czasu w Krakowie ulica ta i brama nazwana świecka. *Papr. Ryc.* 54, *vulgo* Szewſka. ŚWIECKOŚĆ, - ści, ż., światowość, *Crn.* svęjtſtvu; Weltſinn, Weltton, Weltleben. Do świeckości i próżności lgną sercem. *Bals. Sw.* 2, 276. Duch pokory zmieniwszy się powoli w pychę i świeckość, zapragnął porównać opatów z książętami. *Nar. Hſt.* 2, 359. ŚWIECOGAS, - a, *m.*, *pyralis*, rodzay owych zanocnic, które wieczorem lecą do zapalonéy świecy. *Kluk Zw.* 4, 107, Schmetterlinge, die ins brennende Licht fliegen; *Boh* świtluſſka; *ob.* Gas-świeczka. ŚWIECONOŚCA, - y, *m.*, nosiciel świecy, *ob.* świecznik, der Lichtträger; *Rg.* svjechjonossaz; *Ec.* свѣщeнóсецъ. Ordynował go na wszyſtkie ordines kleryckie, iak niepoświęconego laika, czyniąc zaklinaczem, świeconoścą, poddziakonem. *Fund.* 74. ŚWIECONOŚNY, - a, - e, lichttragend, *Ec.* свѣщeнóсный. *ŚWIECORADŁO, - a, *n.*, ucieraczka, szczypce. *Ern.* 846, die Lichtputze. *ŚWIECOZAPALACZ, - a, *m.*, który zapala świece, der Lichtanzünder, *Ec.* свѣщeнжигáтель, иoнамарь, *ob.* zakryſtyan, kościelny. - (*ŚWIECZENNIK, Świeszczennik. *ob.* Swiaszczennik). - ŚWIECZKA, *ŚWIECZECZKA (*Mącz.*), - i, ż., *dem. nom.* Świeca, *Bh.* świcka, świjſka. *Slo.* świcka; *Sr.* 2. świczka; *Vd.* svieshisa; *Cro.* szvechicza; *Rag.* svjechissa; *Ross.* свѣчка; ein kleines Licht, ein Lichtchen, (Deſt Lichtel), Kerzchen. W latarni iaka ieſt świeczka, takie światło. *Sk. Kaz.* 6 *b.* Lepsza świeczka iedna przed sobą, niż dwie za sobą. *Cn. Ad.* 448. Słońca z świeczką szuka. *Pot. Zac.* 37. Nie znaydziesz go, byś go nie z świeczką, ale z pochodnią szukał. *Gor. Wł. F* 4. - Świętym świeczki ſtawiaią. *Rey Ap.* 50, *et* 6, *Sekl.* 73, den Heiligen Lichter opfern; Lichter zu den Heiligenbildern hinſtellen. Ze świeczkami na Wielki Czwartek ſtawią, i chrześciiańſką odprawuią pokutę. *Haur Sk.* 201. - *Prov.* Ni bogu świeczki, ni djablu ożoga. *Zegl. Ad.* 256, *Rys. Ad.* 41, nikomu pożyteczny). Z tego Zacharka Ni bogu świeczki było, ni ludziom ogarka. *Zim. Siel.* 226. - Swieczka i dzwonek, znaki klątwy. Symbole des Kirchenbannes; przy klęciu ksiądz świecę zrzuca z ambony, i trzy razy dzwoni. *Ld.* Lada świeczka, lada dzwonek snadnie ich odſtraszy, tak że samegoby się boga zaprzeli. *Rey Ap.* 17. Obawiam się za to tysiąc exkomunik srogich i świeczek z kazalnicy. *Opal. sat.* 134. Gaszące na nie świeczki, wyklęli ie. *St. Dz.* 1181. - §. Świeczki, brantki, cienkie rurki papierowe nabite mączką prochową, do podpalania podsypki. *Jak. Art.* 3, 318, *et* 431, Zündlichter. Główienki albo świeczki pachnące. *Sien.* 577, trociczki, Räucherkerzen. Swieczki cyrulickie, rurki wydrożone do goienia ran w kanale korzenia. *Czerw.* 27. - §. Mlécz w pacierzowey rurze u zwierząt, Swieczka *Ursino*, *Cn. Th.* 417, Spik pacierzowy, das Mark im Rückgrade. - §. Swieczki, ziele, Swietlik, *Bh.* świtlik, téſſinka, ambrożia; *Crn.* suetlika; *Rs.* vidaç, petprilisa; *Rs.* очнáя тpава, нóмочь; *euphrasia*. Augentroſt, Augendienſt, ein Kraut; oczom słabym bardzo pomocne. *Syr.* 1335, *Urzęd.* 154, *Kluk Dyk.* 1, 214. ŚWIECZKOWY, - a, - e, od świeczek, Licht-; *Rs.* свѣчный, свѣтный. Knot świeczkowy. *Tr.* Swieczkowy, taniec świeczkowy. *Tr.*, der Fackeltanz, Lichtertanz. ŚWIECZNIK, - a, *m.*, lichtarz, *qu. v.*, der Leuchter; *Bh* świecen, świecnjéck; *Slo.* świcen, świtnik, świetnik; *Sr.* 1. świecznik, lichtar; *Crn.* svejshnèk; *Vd.* svietnik, svieshnik, sveshnik, suetelnik, svętnak, leihtar, svieshnjak, (*Vd.* Sviezhnik, s Luty); *Cro.* szvéchnyak, svehncjak, chirák, czirak, (*Cro.* szvetnicza, s lampa); *Dl.* svichjak, szvichnyak, (*Dal.* szvichnicza, s lampa, laternia); *Sla.* svichnjak, csirák; *Bs* svitgnak, kerostaç (*Bs.* svjetgnak, svitgnica, s laternia); *Rg.* svićtgnàk, svjeetgnak; *Ross.* подсвѣчникъ, (свѣчникъ świecarz, przyświecaiący; свѣточъ, свѣтникъ laternia); *Ec.* свѣщникъ, (свѣтильникъ lampa). Żaden świecę zapaliwszy, nie ſtawia pod korzec, ale na świecznik, aby widzieli światło. *Sk. Kaz.* 645, *Bibl. Luk.* 11. Żaden nie zakrywa świecy, zapaliwszy ią, pod iakie ciemne naczynie, ale ią zawżdy na świecznik ſtawia, aby wchodzącym w dom iaśnie świeciła. *Rey Pſt. Lll* 3. Oliwę lano do lamp, które ſtały na świecznikach. *Rey Ap.* 90. Nauczyciele są, iako świece na świeczniku w półdomu poſtawione. *St. Kaz.* 43. Którzy na wysokich godnościach są, iako świeca na świeczniku przykładami gminowi świecić maią. *Star. Ref.* 65. - **§. Świeczniki dwa wielkowspaniałe W okręgach widzieć niebieſkich ſtworzone, Słońce światłością ſliczną okazałe, Aby nade dniem było przełożone, Xiężyc, aby nocne zgromadzone Rozpędzał cienie, świecąc na przemiany. *Odym. Sw.* 2, Q 4, *ob.* luminarze, światła, Lichter, Weltlichter. - §. Swiecznik, pudełko, w którym puszkarz nosi na sobie świeczki czyli brantki. *Jak. Art.* 3, 318, die Zündlichtbüchſe. - §. 2) Swiecznik, urzędnik, co świece, latarnie (patrzące. *Cn. Th.* 1089, der Beleuchter, der die Beleuchtung zu besorgen hat; W zakonach go lucernarzem nazywaią. *Wład.* ŚWIĘCZYC *herb*, *ob.* Swieneyc. ŚWIĘDZIC, ŚWIĘDZIWY, *ob.* Swędzić 2).

ŚWIEGOT, ŚWIEKOT, ŚWIEGOTARZ, ŚWIEGOTNIK, - a, *m.*, ż ŚWIEGOTKA, - i, *m.*, szczebiot, wielomowny, klokot, świegotliwy, nie wrzód mu w gębę, ięzyk mu iak na kołowrocie biega, świerzbi go ięzyk, mowi, co ślina do gęby przyniesie; młynkuie; ein Schwätzer, Plauderer, Salbader; *Bh.* barmotlach; *Slo.* tlachać, barmotlách, tlachba; *Sr.* 2. trestawez, plampawez, plaretal; *Crn.* ſęſla, klepétavz; *Vd.* shlabrauz, sheblauz, tranton,

branzou, lapeus, kvantazh, pledrovez, jesikazh, lopotez, klopotez, shlabuder, trabusa; *Bs.* tlapać, tlapa, çankavac; *Ross.* суесловецъ, малбэръ, (cf. szalbierz), заглавный, (cf. zadzwonić), пустословъ, заговорщикъ, разговорщикъ, переговорщикъ, переводчикъ, бездословникъ. ŚWIEKOT *locutor. Mącz.* Świegotarz, gdy napadnie człowieka, uszy zaniepraźniaiąc, albo właśniey blegocąc, czas truie, tak że go nie zbyć, a ledwo wycierpieć możesz. *Eraz. ięz. E 6.* Przechodzi się sekret z ucha do ucha, aż trafi na świegota, który szeroko rozniesie i rozplecie z sporym naddatkiem. *Pilch. Sen. list.* 3, 364. Nie przestawać z świegotami. *Mon.* 68, 52. Dzisieysi świegotarze nie idą do doktorów; ale pismo sami lepiey rozumieć chcą. *St. Kaz.* 519. Roskoszniki, świegotniki i niewieściuchy od dworu odegnał. *St. Dz.* 212. Sługa ma być wierny, i nie świegotką. *Petr. Pol.* 21, plotką). ŚWIEGOTAC, - al, - oce, ŚWIEKTAC, świecko *Med. ndk.*, (*Boh.* šweholiti *trissare*, o iaskółkach); wiele mówić, klekotać, pleść, schwatzen, plaudern, salbadern, schnattern; *Slo.* tlachati; *Sr.* 1. zciebotem; *Crn.* feflàm, zhéazhàm; *Vd.* shlabrati, feflati, pledrati, shoblati, faitati, trabusati, shvandrati, kvantati, berbrati, trantati, klatiti; *Cro.* chervoliti; *Bs.* tlapiti, cankati, zanovetati, mnogo govoriti, glamazati, *Rs.* пустословить, бъсловить, многословлять, калякать, малберничать, *Ec.* бездословлю, праздословлю, суесловлю. Panienka rada z tym młodzieńcem świegotała; lecz gdy się raz na onych baykach i próżney rozmowie z nim bawić, *etc. St. Zyw.* 1, 385. Swiegoce o strojach, brysach i marności świata tego. *Birk. Zam.* 16. Kiedy dziecię świegotać poczyna, przykładaią właśnie starania, aby coraz większym stawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 321. Przyrównywa niewiedzących co szemrzą, płaskiemu onemu, które też umie świegotać kilka słów, iakowi są drozdowie, szpacy, krucy, sroki. *Hrbšt. Nauk. b* 3. Uczy się świegotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 73, 132. U człowieka świegotliwego żadnego czasu niemasz, któregoby milczał, iż gdy już poczynie, świekce bez końca. *Eraz. Jęz. F* 3 *b.* - 2) Świektać, brudzić, walać, beschmutzen. *X. Kam.* - Swiegotanie, SWIEGOTARSTWO, - a, *n.*, paplanie, Geschwätze, *Bs.* tlape, çanke, *Sr.* 1. plapotaczstwo, plampaczstwo, *Cro.* shptanye, (*cf.* szeptać); *Vd.* pladranje, pladraria, shnodranje; *Rs.* суесловіе, калякан, пустословіе, бъсловіе. SWIEGOTKA, - i, ż., kobieta szczebietliwa, plotka, eine Schwätzerinn, Plaudertasche; *Vd.* fotla, shlabrauka, *Crn.* shenska, *Bs.* tlapuiça, çankaviça). On mey pierwszym iest woźnym bogini świegotki, Pod iego są pieczęcią wszystkie babie plotki. *Nar. Dz.* 3, 106. - 2) Świegotka, *masculi.*, *ob.* Świegot. SWIEGOTLIWOSC, - ści, ż., *Nar. Tac.* 3, 19, szczebietliwość, die Schwatzhaftigkeit; *Rr.* 1. plapotacznosczj; *Vd.* pladrust, lopotanje, pladrazhnost, jesizhnost; *Ec.* мудесловіе. SWIEGOTLIWY, SWIEGOTNY, - a, - e, SWIEGOTLIWIE *adv.*, wielomówny, szczebietliwy, plotliwy, schwatzhaft, geschwätzig, plauderhaft; *Slo.* tlewetuý; *Sr.* 1. plapotacznè, plamparè, plampacznè; *Vd.* pladrarski shlabrarski, pladrazhen, pledrazhen, plodraft, jesikat, jesizhen, kvantazhen, hlopoliu, shlabrou; *Cro.* chervolyiv; *Bs.* tlapiui; *Rs.* суесловный, пустословный, бъсловный, языкный; *Ec.* бездословный, праздословный, суесловный. Świegotliwy człowiek woli przyiaciela stracić, niż słowa. *Eraz. ięz. J* 2. Świegotliwa baba. *Hrbšt. Art. B.* Mężni obrońce prawdy, naprzeciwko świegotliwemu kłamstwu. *Hrbšt. Art.* 40. Kruk przedtym biały, przez sprawę świegotnego ięzyka inszą wziął postawę. *Orw. Ow.* 81. Swiegotne obmowy Za naypierwszą dziś chlubę maią bieleglowy. *Nar. Dz.* 1, 142. Sroki świegotne. *Knit. Spyt. A* 4. Świegotna wrona. *Anakr.* 15. Wilgi świegotliwe. *Ban. J* 3 *b.* Swiegotne gniazdo. *A. Kch. W.* 354. Będą się Echa świegotne zwarzyły O imię twoie, będą cię wielbiły *Past. F.* 14. Prawa kręte, świekotliwe. *Ryb. Gesl. B* 3.

SWIEKIER, ŚWIOKIER, - kra, *m.*, *Ger.* der Schwäher, cf. Schwager, *Pol.* szwagier, *Hisp.* suegro, *Suec.* swaer, *Anglos.* swaegr, *Ulphil.* swaigra, *Wallis.* chwegr, *Lat.* socer, socrus, *Gr.* ἑκυρος, *cf. Germ.* Schwieger) ; męża ociec; żony ociec. *Sed aliqui volunt, mariti patrem vocari* swiekier, *uxoris vero* teść, cieść. *Cn. Th.* 1089, des Mannes Vater; der Frauen Vater; der Schwiegervater; *Slo.* swekr, swokr, test', jemu aneb mužow otec; (*Bh.* pratchán *prosocer*); *Crn.* svakena, shvagrèna; *Cro.* szvekèrva, punicza; *Sla.* punica; *Bs.* snekrrina, puniça, matti szpaina; *Rg.* svekàrva *la madre del marito*, pùnica *la madre della moglja*; *Rs.* свекровь, *Ec.* свекры; *Gr.* ἑκυρα. Świekrą matkę mężową zowiemy. *Sekl. Mark.* 1. Powstanie świekra przeciwko synowey swoiey, a synowa przeciwko świekrze swoiey. *Sekl Luk.* 12. Świokra. *Warg. Wal.* 121, *Jan. Oksz. C. b.* Uyźrzał świekrę iego. 3 *Leop. Math.* 8, 14, matkę żony abo teszczę iego. 1 *Leop.*). Świekra i świekruchę, którzy ci na mieyscu rodziców będą, abyś we czci miała. *Teatr* 42 *d, D.* In *Plurali*: ŚWIEKRY, rodzice mężowe lub żonine, die Schwiegereltern. Daiąc córkę z domu za męża, upominali ią, aby świekry swoie, to iest rodzice męża swego czciła. *St. Zyw.* 2, 132.

ŚWIEKTAC, *ob.* Świegotać.

ŚWIENCZYC *herb*, krzyż podwoyny w polu żółtym; na hełmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 80.

ŚWIEPIET, m. p. Ktoby świepiet umyślnie w czyim lesie porąbał, i miód wybrał, ma za to sześć rubli groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 314.

ŚWIERNIA, - i, ż., ŚWIREN, - rna, *m.*, może swiernia, = skarbiec, schowanie, taynik. *X. Kam.* Za cóż twoie la-

musy, ſpichlerze i ſwiernie Z haſubą naszych ſłomianek wychwalasz obszernie? *Hor. sat.* 5. O pokradzieniu swirna albo kleci pańſkiey: Gdyby pokradziono ziemianinowi swiren ſkarbny, albo ſpiżarnią . . . *Stat. Lit.* 409. Z rynku Grodzieńſkiego maią być poznieſione drewniane kramy, swirny i ſatki wszyſtkie. *Vol. Leg.* 5, 821.

SWIERCZ, ŚWIERSZCZ, SWIRK, ŚWIERK, ŚWIERCZEK, ŚWIERCZYK, -a, *m.*, *dem.*, *Bh.* cwrk, cwrček, (cwrčela *turdus*); *Slo.* ſwrček, čwrček: *Sr.* 1. ſqwercej; *Crn.* shurk, gril, murènsh, (*Crn.* shvergolishe, s orgauy); *Vd.* shershhovez, shershek, gril, maraha; *Cro.* chvèrchek, chmerchek, shmerchek, szmèrchek, schyuricz; *Dl.* ſturak, cercjak, czarcsak; *Rg.* scturk (*Rg.* sviralla, sveróka, surla, svardoniza, s flet); *Bs.* cjarcjak, crricjak, popak, szturak, ſturaç, kries, çrriv, koji vecer çirici, (*Bs.* svirna, sviralla, s piszczałka); *Rs.* свеpчb, свеpчокb, кулнéчикb; (cf. *Germ.* ſchwirren, *Suec.* swirra, *Ital.* sguirrare). Świerszcz *grillus* owad maiący tylne nogi długie, ſkoczne; ſkrzydła cztery po bokach zwiiane, któremi ruszaiąc orzera ie o grabiet; tym sposobem poruszone powietrze wydaie ćwierk. *Zool.* 152, die Zirſe, Zirle, Schirle, Schörle, Grille. Swierszcz świergoce, świerkoce, ćwierka. *Dudz.* 21; *Ecc* кобылки и свеpчки чирканомb. W wieczorne dni letnich saciste Polne się świerki z dala odzywaią. *Kras. Off. B.* Ten co ięzyka wściągnąć nie umie, wyda się głosem swym, iako świerczkowie, którzy się oznaymuią, świerkocąc gdzie są. *Eraz. ięz. M* 5 *b.* Nie żal na śpiewce świerczа noc przeczuwać całą. *Przyb.* Nie żal na śpiewce świerczа noc przeczuwać całą. *Przyb.* Wychudł iak świerczek polny. *Kmit. Spit D* 4 *b* *Ab.* 6. Wychudł iak świerczek polny. *Kmit. Spit D* 4 *b* iak szczapa, iak gont, iak śledź). – *fig. tr.* Nauczyć go niewoli robić, gdy mu przyjdzie, a świercze za piecem zakwierczą *Glicz. Wych. P* 4 *b*, cf. gdy mu psy zaiuchem zawyią, gdy będzie w kłopocie). Swierszcze ma w głowie. *Klul. Zyw.* 4, 361, rupfe ma w głowie, es geht ihm im Kopfe herum. – 2) Swierc, naymnieysze działko, wyrzuca 1 ½ uncyi żelaza. *Archel* 11, die kleinſte unter den Kanonen. – 3) Swirczek, Świerczek *herb*, litera wielka *N*; na helmie trzy pióra ſtrusie. *Kurop.* 3, 50. na koniczka świerczнego, ten niewiele półmiſków miał na obiad, a iako głośno śpiewa, rosy trochę ſkosztowawszy. *Birk. Kaz. Ob. L* 2. SWIERK, -u, *m.*, SWIERKA, -i, *ż.*, SWIERCZYNA, SWIRCZYNA, -y, *ż.*, smrok, smroczyna, w górach Krakowſkich smrek, *ob.* smerek; die Rothtanne; *Bh.* ſmrk, ſmrček, ſmrkowina *pinus*; *Sr.* 1. ſchmrek *picea*. *Crn.* smręka *pinus*, smrekhje *pinetum*; *Vd.* smreka, smrökauo dreuo, jel, smolau drevu *pinus*; *Cro.* szmrèk, szmreka, s sosna, *Bs.* smarsja, jelięe, s iodlina; (*Bs.* smricka, smrjek; *Rg.* smrjék, smrekka. *Sla.* smrika *iuniperus*). Co u nas nazywaią świerkiem, iest tylko odmianą iodły; drzewo czerwone, szyszki mnieysze; w ogniu potężnie trzeszczy i ſkry rozrzuca. *Klul Rosl.* 2, 25. Swierzyną i cyprysem oſtrym osłoniona. *Otw. Ow.* 108. SWIERGOT, SWIERKOT, -u, *m.*, świergotanie, ćwierk, ćwierkanie, *Ger* das Schwirren, Geſchwirre Konik polny słodkim żeńce ćwierkotem lechce. *Zab.* 10, 412. Kryniczny ſtoku, ongi zasnąłem przy tobie Raziłeś mię świergotem różnym uszy obie. *Zab.* 9, 380 *Eyff.* SWIERKAC, SWIERGOTAC, SWIERZGOTAC, SWIERKOTAC -al, -ce *Med. ndk.*, SWIERSZCZYC *Lontyn.*, *Bok.* cwrkati, ſſwirinkati, crwlikati, (cf. terlikać); *Crn.* shivkam. (*Crn* shvergoléti, s grać na organach; terlikać iak wróbel); *Vd* sherzhiti; *Cro.* chverchati, czverchim, chverchim, gyumborèti, sùmboriti; *Dl.* ſturiti; *Rg.* scturati, (*Rg.* sviriti ù sviráku *tibia canere*); *Bs.* crricjati. (*Bs.* sviriti *tibiis canere*); *Ross.* чиркать, дребезжать; (*Ec.* сыpиo; *Cr. cuplьe fiſtulo*; *Ross.* свирбаь piszczałka trzcinna); świrrkać, *Gr.* ſchwirren, *Suec.* swirra, *Ital.* sguirrare). Świergotanie świerszcza ztąd się ſtaie, kiedy się zadnie iego nogi ocieraią o ſkrzydła. *Kluk. Zw.* 4, 96, *Chmiel.* 1, 86. Człowiek świegotliwszy nad kobyłkę, która ćwierkoce uſtawicznie. *Eraz. ięz. D* 6 *b.* Ptaſtwo małe świergoce. *Dudz* 21. Ptaszęta drobne koło okień iey świerkoce. *Tward. Pas.* 34. Jaſkołka, po wdzięcznym drzewie się wieszaiąc, Świerkotała na swoy los narzekaiąc. *Tward. Daf.* 80. Jaſkołka świergoce, papuga świegoce, kania ſkrzypi, kawka kwacze. *Tol. Saut.* 89. Świerkotał ptaszek w klatce z drocików zrobiony. *ib.* 38. Świergolą syrokosy. *Ban. J* 3 *b.* Wróbel świerkał. *Ban. J* 3 *b.* Wróble, gdy się kupią, świergotią a kąsaią się; na deszcz. *Haur. Sk.* 103. Świerszczą wroble na płocie. *Pot. Arg.* 589. SWIERKOTLIWY, -a, -e, -ie *adv.*, świerkot wydawaiący; ſchwirrend. Świerkotliwa iaſkółka. *Tr.* SWIERKOWY, -a, -e, od świerku drzewa, Rothtannen. *Cn. Th.* 1090.

SWIERZB, -u, *m.*, *Bh.* ſwrab, ſwrb, zrbanina, praſſiwſa. *Sr.* 1. drapa (*ob.* drapać), praſchiwość (*ob.* paraszywość), zwa drapa; *Sr.* 2. drapawa, łſzunna; *Crn.* garja, hraſta, *ob.* kroſta, (*Crn.* serbezhisa, s bolączke świerzbiąca); *Vd.* serbnisa, srab, kraſta, króza, garje, harja; *Cro.* szráb, szerbochicza, szerbina; *Sla.* svráb, shuga; *Rg.* srâb, *vulg.* srábex, (*Rg.* parábiti, oarabglivati thega, *scabie inficere*); *Bs.* serbesg, serribesg, sarbesg, srâb; *Ec. et Rs.* свеpбb, свеpбежb, свеpбóмa, свеpбúнa, кpáснa, нечúcнa, чecóтa, чecóткa; ovócb, socyl, (*Hbr.* ארב garabh *scabies*); świerzbienie ciała przemiiaiące bez kroſt. *Cn. Th.* 1090, świędzenie, das Jucken. – Świerzb, SWIERZBIĄCZKA, -i, *ż.*, choroba, gatunek liszaia, die Krätze. *Perz. Lek.* 137. Plaſtr na świerzbiącskę albo na gnoiſty liszay. *Sien.* 162. Na suchy świerzb na krtu i indziey recepta. *Sleszk. Ped.* 42. Swierzb, parch końſki. *Hipp.* 120. Niecierpliwą świerzbiącskę paznokciami ryie. *Zab.* 6, 168 *Min.* – *tr. fig.* Swierzbiączka do czego, chętka łechciwa pociągaiąca, die Sucht zu etwas, die Neigung, der Trieb. Przeklęta do kart świerzbiączka. *Teatr* 48, *A* 6. Swierzbiączka pisania, niebespieczna choroba. *Zab.* 7, 97, der Schreibekitzel, die Schreibsucht. SWIERZBIĆ *Imperson.*, SWIERZBI mię co, *Bh.* ſwrabiti, ſwrbéti; *Sr.* 2. ſwerbiſch; *Crn.* serby mène, ripimi *Vd.* serbi, serbeti, serbat, praſkat, zhasant, serbenje, serbetje; *Cro.* szerby; *Rg.* sarbjetti; *Bs.* serbiti, srbiti, srbitti, sarbitti; *Ross.* свеpбúть; (*Arab.* ארב *scabiem fuit*, *Hbr.* שרב scharab *accendit*). Świerzbi, świędzi, ieść jucket. Świerzbienie nosa ieſt znakiem robaków w kiszkach. *Perz. Lek.* 189. – §. *fig.* Zęby mię świerzbią, żołądek mruczy. *Teatr* 42 *d*, *A*, zęby piszczą, łakomią się, die Zähne jucken, haben Appetit zu etwas. Grabiet go świerzbi, *Teatr* 52 *d*, 80, *Off. Str.* 1, zalawia, goni na guz, na złe, der Buckel juckt ihm, die Haut juckt ihm. Świerzbi go ięzyk, świegotliwy. *Cn. Ad.* 1116, er kann

ſein

sein Maul nicht halten. Dłoń mię świerzbi. *Off. Ar.* 3; odbiorę co pieniędzy). Świerzbiące ręce. *Birk. Gl. L.* 47; do ktorych co prędko się przylepia, Finger, an denen gern was kleben bleibt. Świerzbiący, *Boh.* swrbiwý; *Ecc.* ziemend. Wolałbym przez rok pchły z worem na pastwę wynosić, niźli iedney świerzbiącego łona niewiasty strzedz przez ieden dzień. *Exop.* 119. Owe panie duszki, Co się przed każdym skarżą, że ich świerzbią brzuszki. *Paszk. Dz.* 127, cielesności oddane). Według swych pożądliwości nagromadzą sobie uczycielów, maiąc świerzbiące uszy. *Zygr. Pap.* 104, łechciwe, pieszczone). Świerzbiał cię pokoy! *Cn. Ad.* 619, obmierzł mu pokoy; *cf.* Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie parszywe prosię, et war der Ruhe überdrüssig. SWIERZBOWATY, - a, - e, - o *adv*, świerzb maiący, świerzbiącską chorobę cierpiący, krästig; *Boh.* swrbowatý, chrastawý; *Sr.* 1. drapovité, praschivé; *Crn.* hrastov, gnojov, ripezh; *Vd.* harjast, krastou, krastau, srablju, krozou; *Cro.* szrablyiv, szrablyivecz; *Bs.* srabgliv, srabgliveç; *Sla.* svrabljiv, strugàv; *Rg.* srabgliv, srabgliva, srabgliviza; *Rs.* чесомочный, чесоменъ; *Ec.* краснопый, (*ob.* krostawy). Świerzbowaty człowiek. *Perz. Lek.* 55. Obsypanie głowy świerzbowate. *Perz. Lek.* 141; cf. Parchy, *cf.* Ognipióro). SWIERZBOWATOŚĆ, - ści, ż., mienie świerzbu, krostawość, die Krätzigkeit; *Sr.* 1. praschivosti, (*ob.* parszywość); *Crn.* serbezhnost, serbézhûst, serbézhina, ripézhust; *Vd.* serbezhnost, serbezhina, srablivost, harjavina, krastavina; *Cro* szrablyivoszt.

*SWIERZEPA, *ŚWIERZOPA, *ŚWIRZOPA, *ŚWIERZEPICA, - y, ż., *SWIERZOPKA, ŚWIERZOBKA, *ŚWIRZOPKA, y, ż., *dem.*, (cf. źrzobek, źrzebek, źrzebię); *Bh.* brabice, brabicka; klacz, kobyła, die Stutte. (*Rs.* сварливый, сварливъ, bestyalski; *Es.* свирѣпость, свирѣпость bestyalstwo, zwierzęcość, свирѣпство, яичина, расплѣнїе злѣсное). Klacze nazywano świerzopy. *Czack. pr.* 2, 240. Konie tylko dwa kroć przez dzień z świerzepicami spuszczać. *Cresc.* 682. Świerzobka ze stada, *armentalis equa. Mącz.* Trzy tysiące świerzop i ze źrzebięty, z sobą pognali. *Baz. Sk.* 543. Piękną świerzepę od woiowania wyzwolił. *Kosz. Lor.* 131 *b.* Klaczę abo świerzepę, na którą ku potrzebie wsiadał przeciw nieprzyiacielowi, kazał wodzić pod dekiem złotogłowowym. *Biel. Sw.* 173 *b.* Koń rżaniem długim znaczy pożądanie świerzopy. *Hipp.* 5. Cena koniom roboczym domorosłym: za konia abo za świerzopę dwie kopy groszy; za trzeciaka źrzebca od roboczych świerzop dwie kopy groszy, za trzeciaczkę świerzopę dwie kopy. *Stat. Lit.* 393. Tatarowie z źrzebców i świrzopek krew puszczaiąc żrą, iak psi. *Gwag.* 590. W ciągnieniu się nań nie potkarży chłopek. Na podwodę mu nie wzięto świerzopek. *Kchw.* 7. *Turski buńczuk świerzopy nie czyni pegazom. *Kchw. Fr.* 83. Świerzopka trzyletnia Nie da się dotknąć, a patrząc na źrzebce Kopytem depce. *Hor.* 2, 98 *Nar.* *SWIERZOPI, *ŚWIRZEPI, - ia, - ie, klaczy, kobyli, Stutten-. Pograbienie stada świerzopiego; gdy dzierżący to stado źrzebca abo świerzopę umorzył, nawiązka za źrzebca ośm kop groszy, za świerzopę cztery. *Stat. Lit.* 391. Stado świerzepie, bydło dworne przy wdowie zostaią *ib.* 227.

SWIEŚĆ, - ści, ż., siostra męża lub żony, *Sax. Perz.* 152, żelwica, des Mannes Schwester, der Frauen Schwester, die Schwägerinn; *Boh.* swatka; *Sr.* 1. swalowa, swakowa, swagerna, (*ob.* szwagrowa); *Crn.* svakèna; *Vd.* svakinja, bratouna shena, svaka, shlahta po mosbi, poshena svast, svest; *Bosn.* sava, sestra musgevlja; *Sla.* svâst; *Rss.* свекоръ, свекровина, свекровища, (*ob.* swoia), золовка, золовушка. Świeść, mężowa siostra. *Dasyp. Z 4 b*, żelw, żelwica. *Volckm.* 372. Posłał Mendog do świeści, siostry żony swoiey, aby przyiechała na pogrzeb siestry. *Stryik.* 287.

*SWIESZCZENNIK, *ob.* Swiaszczennik.

SWIĘTALNY, *ob.* Swiąteczny.

*SWIETLICA. *SWIETNICA, - y, ż., *Boh.* swětnice, swětnička; (*Vd.* svietnicza, z świecznik, *Vd.* svitnishe, parlament); *Rss.* свѣтница, горница; izba, eine Stube. Widziałem w Bukoreszcie obraz Stefana Woiewody Wołoskiego, na murze w świetlicy hospodarskiey pokoiowey. *Stryik.* 669. Rozwieś cechy na pierszyny w świetnicy. *Sien.* 481. ŚWIETLICZKA, - i, ż., ryba morska *lucerna. Cn. Th.* 1090, ein gewisser leuchtender Seefisch. 2) Świetliczka, ziele, co w nocy świeci, abo iasnotka, ognik, gęsiboy, *nyctegreton. Plin.*, ein gewisses Kraut, das bey der Nacht glänzt. *Cn. Th.* 1090. *SWIETLIK, *SWIETELNIK, *ŚWIETNIK, - a, ein lichtgebender, leuchtender Körper; (*Dl.* szvetnyak, szvetnyak, szvetnicza; *Hg.* szvetnek, z pochodnia; lampa; *Ec.* свѣтильникъ lampa, *ob.* świecznik, *Rs.* свѣтецъ żelazne narzędzie, w które chłopi zapalone łuczywo wtykaią). *In sacra historia luminaria vocantur sol, et luna, quae ego vedderem* dwa świetniki abo świetelniki, abo lampy, *non światła, quia światło est qualitas. Cn. Th.* 1087. Słońce, świetnik ten, zdaie się, iż nie iest tylko okręgiem ognia nayzubtelnieyszego. *Zab.* 6, 124 *Min.* Zorza, świetnik. *ib.* 133. 2) Świetlik, ziele, *ob.* Świeczki. 3) Świetlik, ryba, ŚWIETŁUSZKA, *miluus*, ięzyk ogniasty, iak pochodnią pokazuie, w nocy pływaiąc po morzu. *Chmiel.* 1, 626; *ob.* Błyszczak. 4) Świetlik, *Bh.* světlomuška, světluška; *Dl.* szvitak, *lampyris*, owad; samice w nocy się świecą. Świętoiańśki robak iest gatunkiem świetlika. *Zool.* 167, *Kluk. Zw.* 4, 33, *et* 388; der Lichtwurm. ŚWIETLISKO, - a, *n.*, blache światło; ein elender Schein, elendes trauriges Licht, Przy tym bladym pogrzebowym świetlisku. *Stas. Num.* 2, 26. ŚWIETLISTY, - a, - e, - o *adv.*, świecisty, pełen światła, lichtvoll, voll Licht. Gębczasta kula słońca, otworów pełna, które ciecz świetlistą piią. *Przyb. Milt.* 223. *ŚWIETLNY, *ob.* Swietny. ŚWIETŁOŚĆ, ŚWIETŁY, SWIETLEYSZY, *ob.* Swiatły. - (- ŚWIETNIA, ŚWIETNICA, *ob.* Świątnica -). ŚWIETNIEĆ *Neutr. ndk.*, błyszczeć, świecić się, *Rss.* свѣтѣть, посвѣтѣть, блищеи, leuchten, ſchimmern; *pr. et tr.* Złoto, którym świetnieią bogaci. *Teatr* 49, 114. Choć głowa płocha Cnoty nie kocha, Przecię ią wielbi w tych, którzy cnotą świetnieią. *Mon.* 75, 40. ŚWIETNIĆ *cz. ndk.*, uświetnić *dk.*, świetnym uczynić, *pr. et tr.*, glänzend machen, verherrlichen, *Cro.* szvetlati, szvetlám; *Rg.* svjetgljatti. ŚWIETNIK, *ob.* Swietlik. **ŚWIETNOGRZYWE konie Meryon sprzęga. *Dmoch. Jl.* 2, 296, o grzywach pięknych, iasney maści, glänzendmähnig. Rosſ. ſ. ŚWIETNOŚĆ, - ści, ż., blask, iasność, Glanz, Licht,

Schimmer; *Slo.* świtłość; *Sr.* 1. światocjnoścj; *Vd.* svetliest, svetloba, svetlina, svitlust; *Rs.* свѣтлие, свѣтозáрность, знáменность, (cf. znaczność), лучезáрность. - *pr. et rr.* Tego zbawiciel nie mowi, aby wielkością świetności święcenie imienia boskiego na ziemi, równało się onemu niebieskiemu święceniu. *Kuez. Kat.* 3, 303. Baieczne tam bóztwo z swą świetnością całą Z dworem piesczonych bożąt i nimf panowało. *Przyb. Ab.* 137. **SWIETNOCIELNY, -a, -e, *Ec.* златокрáсненелень, *virenter splendens*, glänzend grünend. SWIETNY, *SWITNY, (*ob.* Świtny), -a, -e, SWIETNIE, SWIETNO, *ŚWIETLNO *adv*, błyszczący, świecący, iasny, glänzend, blitzend, leuchtend, erleuchtet; *Slo.* świtlý, świetle; *Sr.* 1. świtliwé, świtwoścjwé, światoścjné, piewośbné; *Vind.* svietel, presvietel, svietliu, vidliu, svietlobeu, svieteshen, svital, svetlo; *Cro.* szvétli; *Boem.* svitli, vlastelin; *Ross.* свѣтящійся, лучезáрный; *Ecc.* благозáрный, свѣтлый, свѣтло. Na tych kwiatach mnożą się *świtne robaczki, *cantharides* zwane. *Haur. Ek.* 153. W pośrzodku dworskiey zgrai, choć mniey świetni ekwipażem, wszystkich oczy obracali na siebie. *Mon.* 65, 63. Ustawce synodu byli ludzie świetni, zacni, bogaci, abowiem cesarze byli. *Wiśn.* 166. Wsiada na wóz świetny, ozdobny. *Leszcz. Cl.* 66. Oycowie nasi nie używali purpur świetnych, kontentowali się suknem szarym, a cnotą się świecili. *Star. Rye.* 41. Persyka chodziła w złotym odzieniu *świetlno. *Biel. hst.* 132, *Biel. Sw.* 59. Przy twoiey splendorze *świtnolitéy szaty, nie mogą się odprawić przedświtne roraty. *Mon.* 69, 590. Sama potomność świetne odkrywa przymioty, Kto był pełen rozumu, i kto pełen cnoty. *Zab.* 15, 308. Świetnolity kałkan *Kchw.* 263. Żywot dworski świetnogorzki. *Rys. Ad.* 81. Świetnozłote ozdoby. *Zab.* 11, 8. Świetnie się weselił. *Sekl. Luk.* 16; „znamienicie używał"). - cf. Prześwietny.

SWIĘTNY, -a, -e, święcony; geweiht: (*Bs.* suecjani *solennis*). - *In ludo chartar*: kralka świętna. *Teatr* 52, 106; która się święci świątka, Trumpf, im Kartenspiele. SWIĘTO, -a, *n.*, *Bh.* św'atek; *Slo.* świátek; *Sr.* 1. świátek; *Sr.* 2. szwéjen; *Crn.* prasnek, (*ob.* prazdnik), gód, (*ob.* gody); *Vd.* god, gued, presnik, prasnik, nediel, nedeu, nedju, (cf. niedziela), svetik, goden den; *Cro.* szvétek, svetek, suetezhni dan, (*ob.* świąteczny), blagdan, (*ob.* błogi); *Dl.* szlevni dan; *Rg.* svetkovina, blaghdan, svétas; *Bs.* suetkovina, god, blágdán, blaghi dan; *Slo.* svetkovina; *Rs.* праздникъ; dzień który się uroczyście obchodzi, święci, osobliwie dla pamiątki iakiego Świętego, der Feyertag, Festtag, Heiligentag. Okrom Niedzieli kościoł i inne święta ustawił. *Sk. Kaz.* 350. Źle święto święci, który w nie upadłego ratować nie chce. *ib.* 393. Święto ruchome, nieruchome; nakazane. *Cn. Th.* 1091. U leniwych zawsze święto *Rys. Ad.* 69; *Slo.* kto ne rád robi, temu vidicki svátek gest, (bobi su). Święto do zbytku powód. *Cn. Ad.* 1120. SWIĘTOBÓJCA, -y, *m.*, zabójca świętéy osoby, ein Heiligenmörder. Wykonali w nocy rozkaz dany świętoboycy; zamordowali biskupa z iednym benedyktynem. *Nar. Hst.* 3, 360. SWIĘTOBURZYC, -a, *n.*, na świętych powstaiący, ein Heiligenstürmer. Patrz, iak onemu świętoburzycowi gębę zatkał. *W. Post. W.* 397. *ŚWIĘTOCHRONCA, -y, *m.*, *Ec.* священнохранитель, *Gr.* ἱεροφύλαξ, *sacrarii cu-*

stos, *ob.* świątnik; cf. zakrystyan; *Ec.* священнохранúлище, *ob.* zakrystya. SWIĘTODAWCA, *ob.* Świątnik. SWIĘTODUSKI, -a, -ie, od Świętego Ducha, Heiligengeists, n. p. Wileńska Swiętoduska archymandrya. *Steb. pr. Slo* światoduśni, Świąteczny, od Zielonych Świąt. SWIĘTOGÓRSKI, *ŚWIĘTOHORSKI, -a, -ie, od góry świętey, vom heiligen Berge. Zwyczay oyców świętych dawnych Jerozolimskich i Swiętogórskich. *Pim. Kam.* 303. Starożytne ustawy oyców świętych Atanazyusza i Piotra Ateńskiego, które się świętohorskiemi nazywaią. *ib.* 297, od góry Libanu czyli Athos. SWIĘTOIAŃSKI, -a, -ie, tyczący się święta Jana S., das Johannisfest betreffend; *Bh.* światojanský. Pieśń Swiętoańska. *J. Kch. Dz.* 254, cf. Sobotka). Swiętoiańskie, a świętoiański grosz, zadatek, *arrabo*. *Mącz.*, Handgeld, Drangeld. Kontrakt takowy niech będzie utwierdzony albo zadaniem Swiętoiańskiego albo litkupem. *Chel.* 107; *Vd.* likof. - §. *Hist. Nat.* Swiętoiańskie ziele, *Hypericum*, Johanniskraut; pospólstwo ma koło niego wiele zabobonów; osobliwie, ażeby go zbierać w południe na S. Jan. *Kluk. Rosl.* 2, 257, *Kluk. Dyk.* 2, 47. (*Crn.* shentjanshovza, z pewny gatunek wina). Świętoiańskie iabłka, *ob.* Reyskie iabłka. - Swiętoiański robak, gatunek świetlika. *Zool.* 167, das Johanniswürmchen, *ob.* Świetlik). SWIĘTOIERSKIE wino, Sanct Georgen Wein. Wino Endeburskie, Swiętoierskie, Rakuskie, idą do Maley i Wielkiey Polski. *Vol. Leg.* 3, 564. SWIĘTOKAŻCA, -y, *m.*, gwałciciel świętych rzeczy, der Entheiliger. Uciekay świętokaźco! Nie gwałć błogosławionych świętego siedliska. *Przyb. Ab.* 215. Ci świętokaźcy śmieią przymówić S. Pawłowi. *W. Post. W.* 397, *Przyb. Luz.* 205. **SWIĘTOKAŹNI, -a, -ie, entheiligend. Swięte i świętokaźne imię wraz wzywaią. *Przyb. Luz.* 99. **SWIĘTOKŁAMCA, -y, *m.*, ślubu nie dotrzymuiący, ein Gelübdebrüchiger. Gdy ociec Agamemnon u oltarza świętokłamca stanie, iak do ślubu córki, Sam Kalchas zląkł się niesłychanie. *Bard. Tr.* 248. - *Anat.* SWIĘTOKOSTNA okolica *regio sacralis*. *Perz. Cyr.* 1, 20; koło kości świątnéy, die Gegend um das heilige Bein. SWIĘTOKRADZCA, ŚWIĘTOKRAYCA, ŚWIĘTOKRADCA, -y, *m.*, der Kirchendieb, der geweihete Sachen stiehlt; *Bh.* światokradce; *Sr.* 1. światotrubejnik; *Vind.* svetokradnik, zierkouni tat, zirkouni roper; *Sla.* svetokradljivac; *Rg.* svetokraghjaz; *Rs. et Ec.* священнокрáдець, святотатець, святокрадець, богокрáдець, священнограбúтель. Ktoby co z rzeczy kościelnych ukradł, świętokradztwo popełnia i iest świętokradzcą. *A. Zam.* 103. Ktokolwiek to, co boże iest, wziął, iest świętokradacą. *Gor. Sen.* 514. Swiętokrayco gardłem karzą. *Gor. Sen.* 563, *W. Post. W.* 180. *Vox Polonica* świętokradzca, *ut Latina sacrilegus*, *Graeca*, *ἱεροσυλος*, *non eum tantum*, (*ut sonat*), *denotat*, *qui rem sacram aufert*, *sed etiam eum*, *qui quocunque modo violat*. *Cn. Th.* 1091. - *fig.* Nie bądź świętokradzcą przyiaźni, pospolituiąc dla każdego rzeczy święte imię: *ne profanez pas l'amitié*. *Stas. Num.* 1, 41. SWIĘTOKRADZCZYN, -a, -e, do świętokrzycy należący, dem Kirchenräuber zustän. dig. Do świętokradzczyney łożnicy wszedł zaraz, do Erysychtona świętokradzcy, który boginiom chwały nymował. *Otw. Ow.* 340. SWIĘTOKRADZKI, SWIĘTOKRAYSKI, -a, -ie, SWIĘTOKRADZKIE, SWIĘTOKRADZ-

KO, SWIĘTOKRAYSKIE, po SWIĘTOKRADZKU *adv.*, kirchenräuberisch; *Sr.* 2. swatobrubejnicztí; *Vd.* svetokradni, zirkvoroparski; *Cro.* szvetokradni). Dlatego pieniądze nie są świętokradzkie, chociaż świętokradzko biorą się. *Pilch. Sen. list* 2, 436. Oddaymy to, cośmy świętokradzko wydarli. *Kott. list.* 2, 53. Swiętokrayskie. *Zrn. Pst.* 55. SWIĘTOKRADZTWO. ŚWIĘTOKRAYCTWO, – a, *n.*, *Bh.* swátotradej, *Sr.* swatobrukenstwe; *Crn.* svętorop; *Vd.* zirkouni rop, svetokradva, zi.kvenatstvina; *Cro.* szvetokrazya, *Rg* svetokraghia, svedogardje; *Ec. et Rs.* свяmомапіпво, свяшокрадство, свящennocграбительство, der Kirchendiebstahl, Kirchenraub. Gdy poświęconą iaką rzecz kto na swoy pożytek nieprzysłoynie obraca, zowią to świętokrayctwem. *Karnk. Kat.* 351, *Klon. Wor.* 9. Wsięcie iakiey rzeczy świętey, świętokradztwem zowią. *Kucz. Kat.* 3, 162. Swiętokrayctwo, SWIĘTOŁUPSTWO. *Klon. Jud.* 10, Kirchenraub. Popełnić świętokradztwo, *Rs.* свяmомапіепвовать; *Ec.* свяmокрáдmвую. ŚWIĘTOKRZYSKI, – a, – ie, od S. Krzyża, n. p. w Warszawie, od Kościoła S. Krzyża, zum h. Kreuz, Kreuzkirchen-. Zegar Swiętokrzyski ma iść nayregularniey. *Teatr* 16, c 23. SWIĘTOKUPIEC, – pca, SWIĘTOKUPCA, – y, *m.*, symoniak, który święte rzeczy, urzędy etc., kupuie, lub przedaie, *Wład.*, ob. świętoprzedawca, Käufer, oder Verkäufer geistlicher Sachen, Aemter ꝛc., *Bh.* swatokupec. O biskupie tym statecznie twierdzili, iż iest symoniak abo świętokupca, iż pieniędzmi biskupstwa dostał. *Sk. Zyw.* 2, 26. Czy godzi się pod opatem świętokupcą abo symoniakiem służyć? *ib.* 25. Swiętokupiec ten pochlebstwem sobie biskupstwo kupował. *Sk. Dz.* 560. Papieżem on nie był, ale świętokradzcą i świętokupcem. *ib.* 553 *et* 1040, *Zrn. Pst.* 261. SWIĘTOKUPSKI, – a, – ie, die Simonie betreffend. Złości świętokupskiey i kacerstwa być nie rozumiał. *Sk. Dz.* 1063. SWIĘTOKUPSTWO, – a, *n.*, *Bh.* swatokupectwj; *Rag.* svetoprodaja; *Bs.* simonia, prodaja od svete stvari; *Ec.* свящennокупcmвo; Simonie, Handel mit geistlichen Aemtern. Symoniacką zarazą i świętokupstwem na duchowne urzędy pną się. *Sk. Zyw.* 2, 25. Uczyniony iest srogi kanon na symoniią i świętokupstwo, aby nikt nie śmiał za pieniądze nikogo święcić. *Sk. Dz.* 446, *et* 1191, *et* 1017. Beneficya kościelne kupuiąc i przedaiąc, w świętokupstwo wpadaią. *Hrbst. Nauk. m* 8 *b*; *ob.* Simonija. *Modrz. Bas.* 555; *Mon.* 75, 591. SWIĘTOMARCIŃSKI, – a, – ie, od S. Marcina, Martins-, das Martinsfest betreffend. Świętomarcińskie lato, *Trz.*, babie lato, der alte Weiber Sommer. *SWIĘTOMYŚLNOŚĆ, – ści, *ż.*, sposob święty myślenia, cf. bogomyślność, heilige Gedanken, heiliger Sinn. *Chodk. Kosl.* 43. *ŚWIĘTOMYŚLNY, – a, – e, – ie, *adv.*, święcie myślący, heiligen Sinnes. Tam uczeni przykładni, świętomyślni, ciszy. *Chodk. Kosl.* 40. ŚWIĘTOPIETRZE, – a, *n.*, grosz S. Piotra, pieniądz od każdey głowy w Polszcze wypłacany każdego roku na lampę w kościele Rzymskim S. Piotra. *Krom.* 89, *Biel.* 51, *N. Pam.* 13, 80. Za naszéy pamięci ieszcze to Świętopietrze dawano. *Sk. Dz.* 907, der Peterspfennig. *Prov.* Podrwił Świętopietrze. *Rys. Ad.* 58.? ŚWIĘTOPRZEDAWCA, – y, *m.*, przedaiący rzecz świętą, ob. świętokupiec, ein Verkäufer heiliger Dinge. Świętoprzedawca

przeklęty. *Smotr. Lam.* 25. Narowy to posągiem od Greków świętoprzedawców wzięte w Ruskich władykach się pokazuią. *Sak. Persp.* 4. SWIĘTORUSKI, – a, – ie, n. p. Świętoruska wiara. *Fund.* 29, wiara Święta Ruinów. SWIĘTOŚĆ, *ob.* Świątość. SWIĘTOSŁAW, – a, *m.*, imię męzkie, niby Swiętey Pani sława. *Chmiel.* 1, 60, ein Mannsname. *SWIĘTOŚPIEWNY, – a, – e, śpiewaiący świątobliwie, heilig singend. Czy Kostko, świętośpiewnéy doday proszę siły! *Chodk. Kost.* 2. *ŚWIĘTOSPORNY, – a, – e, sprzeczny w rzeczach świętych, uneinig in heiligen Sachen. Wolimy być z Jeremiaszem świętosporny-mi, a niźli z faleszniki psy milczącymi. *Zrn. Pst.* 3, *A. b.* ŚWIĘTOSZEK, ŚWIĄTOSZEK, – szka, *m.*, *Bh.* swatáčel; *Rg.* svetácjas; *Ross.* свяmóшка, nycmocвяmка, *f.* nycmocвяmкa: *Ec.* хамжá и Турок); liziobrzesk, ein Kopfhänger, Grämmler. Tenże to ów świątoszek, którego a mądrości Wychwalał wszystek ięzyk i z świątobliwości. *Kul. Her.* 82. Gdy go widzieli, że nie inaczey przystępował do magistra swego, tylko z uklękaniem i żegnaiąc się krzyżem S. nazywali go świątoszkiem. *Sk. Zyw.* 2, 144. Drugi w naszym położeniu, dyskret, nie dyskret, skrupulat, nie skrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mnieyby ieszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teatr* 21, 182. ŚWIĘTOWAĆ *Med. ndl.*, święto obchodzić, świątkować, święcić, *gu. v.*, feyern, festlich begehen. Zgromadzili się do Jeruzalem Wielkonoc świętować. *Leszcz. H. T.* 644. Często świętuiąc na wspólney biesiedzie Wszyscy zwykliśmy z sobą cieszyć się naymiley. *Przyb. Milt.* 178. ŚWIĘTOZIOŁ, – u, – u, *m.*, *santolina* rodzay roślíny, dokąd należy Cyprysowe ziele. *Kluk. Dyk.* 5, 50; die heilige Pflanze. (– *SWIĘTSKI, *ob.* Swiecki –). SWIĘTY, – a, – e, SWIĘCIE *adv.*, *Boh.* swatý; *Slc.* swati; *Sr.* 1. światý, swatý, swaté, swatuiti, swatemné; *Sr.* 2. świti; *Crn.* svęt; *Vd.* svet, suet, sveti; *Cro.* szvet, szveti; *Dl.* szveth; *Hg.* szenth, szent, szentelt; *Bs.* sueti; *Sla.* sveti; *Rg.* sveet; *Rs.* свяmый, (*cf. Ital.* santo, *Lat. sanctus*); bezgrzeszny, świątobliwy, heilig, unsündig. Wołał Serafin ieden do drugiego: Święty Święty Święty Pan Bóg zastępów. *Leop. Jes.* 6, 3. Święty Boże, Święty mocny, Święty nieśmiertelny, śpiewanie kościelne, które zowią *trishagion* tróyświęta pieśń. *Sk. Dz.* 423; *Rg.* trosvetstvo, trosvétje). Święty, przez męczennictwo; heilig, für einen Heiligen erklärt. Święty Jan, Święty Marcin etc. Wypuszczę mu wieś na przyszły Święty Jan. *Teatr* 22, 86. Święty Antoni Padewski, co się z tym całkiem dzieie. *Teatr* 43 *c*, 9 *Wyb.* I święci ludzie maią swoie niedoskonałości. *Sk. Zyw.* 2, 177, i w kapicy wełna, nikt bez ale). O święty Sokratesie, tak cię Erazm mienił, Nie byłbyś nigdy świętym, gdybyś się nie żenił. *Kras. W.* 56. – *Simil.* ś. p., z świętey pamięci o nieboszczykach, (cf. Panie świeć nad duszą iego), seeligen Andenkens. Mówiąc o umarłym, powinno się dołożyć: świętey pamięci nieboszczyk. *Mon.* 74, 358. Odszedł na lepszy żywot z tego świata, świętéy pamięci Xiążę Krzysztof Zbarański. *Birk. Zbar. Q* 2. Świętéy pamięci nieboszczyk pan nasz. *Kras. Pod.* 2, 28. Wiele winienem świętey pamięci matce moiey. *Boh. Kom.* 1, 175. – §. Święty, poświęcony, heilig, geheiligt, geweiht. Kościoł iest nazwany święty, bo na chwałę bożą poświęcony. W sta-

rym zakonie szaty, naczynia, ołtarze na chwałę bożą poświęcone zwano rzeczami świętemi. *Karnk. Kat.* 74. Kościoł w kredzie świętym mianuiemy. *Hrasł. Nauk. B* 5 *b*. Czwarty stopień święcenia iest akolitów, a ten ostatni między temi, które mianuiemi i nieświętemi nazywaią. *Kucz. Kat.* 2, 618, cf. świecki). Swięte świętych, das Allerheiligste; *Ross.* святая святыхъ. Nayświętszą część kościoła żydowskiego Swięte Swiętych zwano. *Jer. Zbr.* 329. Imię boże święte, cf. niespolne, niespołkuiące, nieudzielne, niepospolite, niespołeczniste). Swięte drogi. *Pam.* 85, 1, 594, cf. ślubne drogi, cf. pątnikowanie, pielgrzymowanie, Wallfahrten. Świętych rzeczy nie pospolitować. *Cn. Ad.* 1120. Świętym mieyscom day pokoy, szanuy ie. *ib.* 1119. Niemasz nic świętego dla gracza. *Teatr.* 45 *b*, 9. – Rok święty. *Birk. S. K. C* 2 *b*, *Petr. Hor.* 2, *R* 2, miłościwe lato, iubileusz, das Jubeljahr. – Dni święte, święta, Heiligentage, Festtage. Pospolicie oycowie nasi tak działali, Czeladce we dni święte tańce poswalali. *Sim. Siel.* 62. – Pismo święte, bibliia, *Cro.* szveto piszmo; *ob.* Pismo. – Od Eugeniusza IV. nakazany iest sąd, nazywaiący się święte wybadanie. *Steb.* 35, inkwizycya święta. – Geografiia święta, opisuie kraie wspomnione w piśmie świętym, *Wyrw. G.* 3, die biblische Erdbeschreibung. – *tr.* Jezioro Swięte, pod Gnieznem, toż ma być, w którym bałwany pogańskie topiono. *Dyk. G.* 3, 89, *Lad. H. N.* 59; der heilige See. Święta, rzeka, w powiecie Wilkomirskim. *Dyk. G.* 3, 89; ein Fluß in Litth. – §. Święty, świątobliwy; święcie, świątobliwie, heilig (der Gesinnung nach). Juno bogi piekielne, Tytany wymienia, Swiadcząc się, że dotrzyma obietnicy święcie. *Dmoch. Jl.* 2 49, sumiennie, skrupulatnie, ściśle). Święcie z świętym kapłanem rozprawia. *Chod. Kost.* 52, *Sla. Prov.* tko sveto zivi, sveto umre, a kto święcie żyie, święcie umrze. – §. Święty *varie*, błogosławiony, błogi, szanowny, heilig, gesegnet, preislich. O święte prawa. *Pasz. Dz.* 106. Chleb święty. *Cn. Ad.* 61. Day mi święty pokoy. *Teatr* 21, 199. den lieben Frieden. Swięta to woyna, mścić się swych wolności, A zaś przeklęta z niesprawiedliwości. *Pasz. Bell. A* 4 *b*. Swięte panowanie Jagiełłowe i Kazimierzowe; tudzież dzielność i cnoty Zygmunta. *Strzyk.* 688. O święty związku małżeński. *Teatr.* 18, 46. Swiętać to rzecz, gdy dwie ręce pomagaią sobie. *Alb. n. W.* 9, dobrze mieć przyiaciela, *vel* ożenić się). Jeść, pić, nic nie robić, to święte iakieś życie. *Teatr* 21, 53. O święty kiiu, bądź nam na pomocy, A nie racz dać tym paniom nad nami téy mocy. *Papr. Kol.* Q 5 *b*, dzielny, pomocny, skuteczny. 2) *Substant.* Swięty, *Vd.* svetnik, *Rg.* svêtaz, *Rs.* святый, *vulgo* Swiątek (*qu v.*; cf. *fem.* Swięcica); ein Heiliger. Czczenie świętych, *Rs.* иконопоклоненіе; Czciciel świętych, иконопоклонникъ. W poczet świętych przyiąć, *Ec.* упрепдобстаити, почести сѧтыхъ кого. Przez Swięty h do boga, a przez sług do pana, Droga każdemu, iak mówią, usłana. *Pot. Arg.* 174, *Jabł. Ez.* 14. Przez pany do krola, a przez święte do boga. *Rey Pft. Z.* 1. Prożno się ty od Świętych masz pomocy spodziewać. *Ezop.* 8; *Slo.* nè wi ku kterému swatemu sa obrátit, *non reperit rimam*, nie wie, ku któremu świętemu się obrócić; przyparto go w ciasny kąt, w kozi rożek). Wszystkich Świętych dzień, święto, *Slo.* dén wsech bożich swatich; *Vd.* sviusveti; *Sla.* sviaveti; *Cro.* Vszeszvéte (*Cro.* Vszeszvétchak *November.*, *ob.* Listopad). Szkoda się czynić świętym, kto się czuie w grzechu. *Pot. Jow.* 208. Maią i święci swoie ułomności. *Sk. Zyw.* 1, 346. I święty tam się nie wysiedzi. *Rey Wiz.* 64 *b*. Gdy go odrą dłużnicy, zostanie nagi, iak święty. *Nar. Dz.* 3, 228, cf. Turecki Swięty, derwisz, pizus, bizun). SWIĘTYNIA, *ob.* Świątynia, Świątnica.

Pochodz. *Święcić. świaszczennik, świeszczennik, świąteczny, świątek; świątka, Swiątki, świątnica, świętnica, świętnia, świątynia, świętynia; świątnik, świątny, świętny; świątobliwość, świątobliwy; świątość, świętość, świętoszek, świątoszek; święcica, odświętny; poświęcić.* (Etym. cf. *świt, światło* etc.).

ŚWIEŻEĆ *niiak. ndk.*, (odświeżeć *dk.*, *qu. v.*), świeżym się stać, frisch werden, *Rs.* свѣжѣть, освѣжѣть. Lub świeżeie wspomniony żal, ścierpię wżdam napomnieć swe dzieie. *Zebr. Ow.* 362, *admonitu quanquam luctus renouantur amaro.* ŚWIEŻOŚĆ, – ści, ż., (*Sr.* 1. świżność prędkość), *Rs.* свѣжесть, niezwiędłość, niedawność, nowość, die Frischheit, Unverwelktheit, Neuheit, *phys. et tr.*, W mieście świeżość codzienna wiadomości rożnych. *Mon.* 74, 406. ŚWIEŻY, – a, – e, ŚWIEŻO *adv.*, ŚWIEŻUTEŃKKI, ŚWIEŻUTENECZKI, ŚWIEŻUSIENIECZKI, ŚWIEŻUCZKI, ŚWIEŻUCHNY *intensiv.*, nowy, niedawny, dawnością nienadpsuty, niezwiędły, *Boh.* čerstwý; (*Sr.* 1. świżné prędki); *Crn.* frishn, (*ob.* frysz), frish, zverst; *Cro.* novi; *Bs.* prisan, frescjak; *Ross.* свѣжій, свѣжехонекъ, свѣженькій; *Ec.* новохрѣщный, свѣжій, frisch, unverwelkt. Świeży kwiat lepiey pachnie. *Sk. Zyw.* 2, 249. Swieże kwiatki, żywey miłości są zadatki. *Teatr* 51, 15. Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. *Sat. Kal. B* 2 *b*. Swieże mięso, *Rs.* свѣжина. Swieżo solony, *Rs.* свѣжепросо́лный. Nieco świeży, *Rs.* свѣжева́тый. Swieże rzeczy przyiemnieysze. *Cn. Ad.* 1121. Niech będzie rzecz mało co warta, ieżeli iednak iest świeża, staie się wnet modną, zatym drogą i szacowną. *Mon.* 64, 294. Przyiaciel nie ma być iak kwiatek, ktory poki świeży, póty miły. *Rys. Ad.* 57. Swieże iaia, ktore cały swóy białek zachowuią. *Rog. Dos.* 1, 121. Hoży i świeży chłopiec, *Teatr* 54, 22, Chłopiec świeży, iak malina. *Teatr.* 10, 31, *cf.* iak grosz). Usta Swieże. *Teatr* 23 *b*, 67. Wyniosł księgę Minosową, Chowaną w złotey skrzynce, świeżą, iakby nową. *Jabł. Tel.* 68. Swieżobarwe kwiaty. *Przyb. Ab.* 184. Płacą im świeżemi pieniądzmi, co ie dopiero z pod młota biorą. *Star. Dw.* 39. Swieże urodzone dziecko. *Kras. Pod.* 2, 18, dopieruteńko urodzone, neu geboren. Ma żałość w zacieczy świeżus'enieczko. *Zebr. Ow.* 331. Niemasz godziny, iak świeży kuryer przybył. *Boh. Kom.* 3, 198. Słuchaymyż też świeższych rzeczy. *Ząbk. Ml.* 408, nowszych, późnieyszych). Bóy się woyny narodu świeżego. *Bard. Tr.* 381; niespracowanego, dużego, czerstwego). Wpiszę to, póki świeża pamięć. *Hor. sat.* 215. We wszystkich, tak starodawnych, iak w świeżopamiętnych potrzebach, Litwa na wielkiey pomocy zawżdy Polakom była. *Stryik.* 664. – Jawny albo świeży uczynek iest to, kiedy się co świeżo stanie. *Szczerb. Sax.* 169. Czas świeżego złego uczynku niech będzie rok i 6 niedziel. *Herb. Stat.* 52, na gorącym uczynku, auf frischer That. Gdy kogo za świeża poimaią na mężobóystwie albo na gwałcie . . *Sax.*

Porz. 51. Rany swe za świeża pokaże ławnikom. *Chel.* 26. SWIEŻYC *cz. ndk.*, odświeżać, erfriſchen, friſch machen (*Ross.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую ſкорę zdzierać, свѣжеванїе zdzieranie ſkóry). Wy Zefry gór wierszchołki zielone Świeżycie duchem swobody. *Kniaz. P.* 3, 51.

SWINI, -ia, -ie, *Bh.* ſwinni; *Sr.* 1. ſwinaczé, ſwiniezy; *Vd.* svinſki, svinarſki, (*ob.* ſvinſki, ſwiniarſki); *Cro.* práschyi, (*ob.* prosięcy); *Dl.* karmechi, (*ob.* karmnik); *Rg.* prasicni; *Ross.* свиной, od świni, Schweine-s, Sau-s. Swinia maciora wydaie raz lub dwa razy na rok na iedno gniazdo kilkoro do kilkunaſtu prosiąt. *Zool.* 381. Świnie udo, *ob.* Szoldra, kąp'). Swinia głowa, *ob.* Głowizna; *aliter* świnia głowo! s głupcze! Schweinskopf! Gänſekopf! Do kogo ty to mówisz? R. Do ciebie, świnia głowo! *Teatr* 56 *c*, 95. Świni chlew, *ob.* świnnik, cf karmnik. - Świnie łayno, *Vd.* svinshlak, svinſki klat. Świnia trzoda, = trzoda; *Rg.* ſtadda prassecje, xirni sko, (*ob.* żer, *ob.* ſkot). *Oecon.* Świnie wrzody, zauszne, zauszyce, bolączki pod gardłem, szkrofuły, świnie guzy, bo świnie temi wrzodami często niemogą. *Urzęd.* 154, *et* 36, *Syr.* 8, *et* 491, *et* 588; ſkwinancya, świniogorz, Halsbräune, Bräune, Kehlſucht, wildes Feuer. - *aliter*: Koń oſtrey kości, którą świnią nazywaią, słabego biegu. *Lek. Kon.* 9, *Hipp.* 11; ſcharfe hervorſtehende Knochen an den Pferden. - *Botan.* Swini orzech abo kasztan, *ob.* Kasztan. Świni mlécz, papawa, mniszek, mnich, popia główka, mnisza główka, psi mlécz, świni pyſk, radyki, wilczy ząb, żabi kwiat, plesz, lwi ząb, gołębi groch, Mönchskopf, Pfaffenplatte, Butterblume, Dotterblume, u. ſ. w. *Urzęd.* 268, *Syr.* 1154, *leontodon Taraxicum. Linn.* Świni mlécz, leśny mały, prosiennik, prosienniczek, *hypochaeris porcellia*. Ferkelkraut, Cykorya świnia. *Syr.* 1168. Świni chleb, *ob.* Świniak ziele. (*Sr.* 1. ſwinacza trawa sporyż ziele). Świnia rzepka. *Syr.* 568. Lwi łut, Löwenfuß. Świni mord, ziele od którego świnie zdychaią, *chenopodium*, Gänſefuß, Saukraut. *Syr.* 1498. Świnia wesz, *cicuta*, Schierling, świni kopr, wieprzyniec. *Syr.* 195, *Kluk. Rosl.* 2, 257, *Kluk. Dyk.* 1, 148; piszczałka, *Haur Ek.* 178; *Bh.* bolebław; *Slo.* bolebław; *Crn.* boległôſt; *Vd.* trabelika, grobuel; *Cro.* trabeſika; *Bs.* cvolika, svigna vez; *Sla.* trubeljika; *Rs.* бодунолюбъ, (*ob.* głowy ból); *Ecc.* свиневѣшїе зелїе. Swinie bagno, *ob.* Rozmaryn Czeſki. Świnia rzeżucha, *cochlearia coronopus*, gatunek Warzęchy. *Kluk. Dyk.* 1, 140; Schweinskreſſe. Swinia salata, *hyoseris*; rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 2, 47; Saułalat. Swinie ziele *hypochaeris. Kluk. Dyk.* 1, 53, Schweinskraut. - §. Swini raz dać, ślosem uderzyć, *tractim tangere aliquem, ut dormiat. Cn. Th.*, seranąć kogo, einen tödtlichen Seitenhieb verſetzen. Świniego *Subſt.*, n. p. Ale by się świniego też czasem uczyli Snadźby niż one wrony też zacnieysze były. *Rey. Wiz.* 55,? *cf.* psiego, ŚWINIA, - i, ś., ŚWINKA, - i. ś. *dem.*, *Bh.* ſwinė, ſwinka, praſe, (*ob.* prosię); *Slo.* ſwin'a, ſwin'ta, braw; *Sr.* 1. ſwinio, ſwin'e, rancza, rancſka, (ſwinatko prosię); *Sr.* 2. ſzwina, rampa; *Crn.* svina, présiza, preshizh, presizhéza; *Vd.* svinja, svina, svinska mati, dojinza, prasiza, preshzhja svina, dojezha svinja, preshiza, shauka, pressiza, presiza, presse, preshizh, svinzhle; *Cro.* szvinya, szvinche, húle, (cf. chuy), prassicza, praszecz, kérmak, (cf. karmnik, cf. kiernos, *Cro.* kernyak, praszecz z-koplyen *molalis*); *Dl.* kèr. mak; *Bs.* svigna, svigniça, prasiça, prasiciça, prasaç, prase, krr mak, prascciccch; *Rg. vulg.* svigna, svijgna, *Rg.* prássaz, prassiza, prascciech, karmak, xijrnik, prasccina, *porcaccio*; *Sla.* kèrmacsa, prasica, (práse, z prosię), kèrmak; *Rs.* свинья, свиньи́ще; *Ec.* свиніа, свинка, свиночка, свиненокъ, поросёнокъ, *Suec.* swino, *Angl. et Anglos.* swine, cf. *Lat.* sus, *Gr.* σῦς, *Ger.* das Schwein, die Sau. Świnia, samica; kiernos, (kierda, knur), cały samiec, wieprz samiec pokładany; prosięta młode. *Kluk. Zw.* 1, 284. - **Szczecionosne zwierzo. *Otw. Ow.* 569; szczeciſty kwiczoł. *Mon.* 69, 606. Świnia bita wypatroszona, *Rs.* муꙗша, муꙗшка. Świnia kiernozi się, krzeka, beſtwi się, *Bh.* hanlá ſe, huka się, (cf. ukać się), *Vd.* se hukati). Nie dopuszczać, aby się świnie przed pięcią kwartałami hukały. *Wolszt. bydł.* 131. Prośna świnia, *Boh.* ſprašna, ſuprašna; *Slo.* praſná, ſpraſna ſwin'a; *Sr.* 1. ſeproſchna; *Ks.* cyn pócax. Świnia poki prośna iest, nieſkąpo ma mieć pożywienie. *Kluk. Zw.* 1, 285, *ob.* maciora prośna). Maciorki, to są świnie, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego, *Haur. Ek.* 132. Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bo cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. Świnia mijaiąc człowieka krząknie. *Rys. Ad.* 76, *Vd.* kruliti, kriliti, krohotati, krohozhiti, kernohati, kerlonkati, dreti, zviliti). *Sr.* 2. won mlatſcha, ako ſzwina, on mlaſka iak świnia). Młótem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. ryt.* 3, 284; *Slo.* kdo ſa medzi otrubi miſa, ſwiné bo zezeru, kto się między otręby miesza, świnie go zjedzą). Dobrze tobie świnie paść, i to daleko od zboża, *Rys. Ad.* 62, do niczego). Kto nie umiał po łacinie, ten musiał pasać świnie, nie być urzędnikiem. *Star. Vot. C* 3 *b*. Mam-li świnie paść, wolę całą trzodę. *Rys. Ad.* 40; kiedy wisieć, to za obie nogi; mali-być kwaśno, niech będzie iak ocet. Świnia umyta wróci się do kałuży. *Radz.* 2 *Petr.* 2, 22; nałóg trudno wykorzenić); *Slo.* ſwina ſwini, bi ra ſebe zlaté ſedlo mala, świnia świnią, by na sobie złote siodło miała. *Slo.* tak ſlužĩ, iako ſwin'i ſedlo, tak służy iak świni siodło). Ponura świnka głęboko w ziemi ryie. *Ryr. Ad.* 54, cicha woda brzegi podrywa; milczy, a złe broi). Swinia kwiczy, a wor drze. *Cn. Ad.* 1121; bije, płacze, ucieka, świadczy, skarży; Kurczy się a kole). *Slo.* dobre, je ſwin'a rohow ne ma, dobre, że świnia rogów nie ma, *vana sine ciribus ira*; *Slo.* vjáctni, gako ſwin'a w židowſkem home, wsięty, iak świnia w żydowskim domu, *invisus*). Wesoły, iak świnia w deszcz. *Cn. Ad.* 691, ponure patrzy; kwaśny). Choć się za iby wodzą, nastąp'że ieno na którego, Uyźrzysz, iak się zgodzą, iak świnie na wilka. *Pot. Arg.* 320. Już-i nie świnia dla ucha. *Pot. Pocz.* 161; nie dla muzyki). Świnia świni nauczyć nie może, *Glicz. Wych. L* 5 *b*; nieuk nieuka). Szynkarzu, przeszynkowałeś, świniać z czopem uciekła. *Groi. Obr.* 153, szynk twóy przepadł). - §. Swinia, potrzebuie wina. *Zegl. Ad.* 245; świnina, wieprzowina, Schweinefleiſch. - §. *tr. de homine* świnia, świntuch, z niechluy, flądra, świński człowiek, *Vd.* svinjar, nevzhednik, ogadnik, marjasez, pazhei, ein ſäuiſcher Menſch, eine Sau, ein Schwein, Sweinigel, Schweinhund. Własne świnie, nie ludzie; bo świnie więcey się w błocie kochaią, niż w czyſtey wodzie. *Birk, Ex. D* 3; *Ec.* вепрёнышо, сви-

ній подóвно живу̀, *Gr. συός*). – 2) Świnka morska, *mus porcellus*, das Meerſchweinchen, Meerferkel, wielkości małego krolika; głos wydaie podobny prosięcemu. *Zool.* 344; *Bh.* morſa; *Slo.* delfin, morſka ſwina; *Vind.* morſku svine, svinja jeshoveh shetin, pobodliva svina; *Bs.* plisnaviça, duplin; *Rs.* мушакъ, мышецъ, *ob.* tuń, tunina. Świnka ryba, *ob.* Krzywoszczok. – 3) Świnka *herb*, wieprzowa głowa w polu czerwonym, ktorey pyſk ręka w błękitnym rękawie rozdziera; na helmie półpanny z warkoczem rozczesanym, pod boki się rękami trzymaiąca. *Kurop.* 3, 50, ein Wappen. – § *Artill.* o ławie albo świni, inſtrumencie sposobnym do podnoszenia którejkolwiek sztuki działa, i położenia na swéy łoży i kołach bardzo łacnie. *della Aqua Mecr*, ein Kanonenbeber. (*Vd.* svinia, s tuz; *Crn.* svinka *lusus puerorum* pewna gra dziecinna. ŚWINIAK, – a, *m.*, *Botan.*, *ob.* Gduła ziemna, wieprzowy albo świni chleb, świni orzech. *Syr.* 622, *helianthus tuberosus*, Saubrot, Schweinsbrot, Grundbirn. *Urzęd.* 113; *Rg.* krixelina. – §. *ob* Marchew' polna, ptasze gniazdo. *Syr.* 1065. – §. *ob.* Wycze węzły. – §. *ob.* Komin leśny. – 2) Świniak, ŚWINIARZ, ŚWINIOPAS, *ŚWINOPAS, – a, *m.*, *Boh.* ſwin'ák; *Morav.* ſwinár; *Sr.* 1. ſwinéť, ſwinacźé paſtéť; *Crn.* svinár; *Vind.* svinjar, svinar; *Cro.* szvinyár; *Rg.* svignár, prascejár; *Bs.* prascejar, svignar, koji cjuva prasçe; *Sla.* kermar; *Lc.* свиньпáсъ, свиньрь; *Rs.* свинопасъ, co świnie czyli trzodę pasie, der Sauhirt, Schweinehirt. Świniak ieden zagnał świnie na dąbrowę, aby ie żołędzią napasł. *Ezop.* 93. Swiniopasowie. *Petr. Pol.* 2, 227. Piotr S. nie czynił inszych świnopasy, a samego siebie paſterzem. *Zrn. Pſt.* 74 *b.* Juſtynus cesarz, świnopas, wołopas, cieśli sługa, nakoniec cesarz. *Chmiel.* 1, 353. Ktorzy nic dobrego nie czynią, mógłbyś słusznie nazwać świniopasami Epikurowemi. *Wersz. Regł.* 16, *Mon.* 75, 591, *ob.* dobrze tobie świnie paść). – §. Świniarz, plugawiec, głupiec. *Cn. Th.* 1092, ein Saukerl, Schweinhund, Schweinigel; *Vd.* svinjar, nevshednik, egadnik. ŚWINIARKA, – i, *f.*, paszące świnie, die Schweinemagd, *Vd.* svinjarica, svinarka, svijnarizza; *Cro.* szvinyaricza. – §. Świniarka, niechluiowata, fleytuch, ein ſáuiſches Weib, ein Sauaickel *Tr.* – §. Świniarka, bedlka, chrząszcz. *Jundz.* 555, *Rs.* свинуха, свинушка (*agaricus stolaceus*, eine Art Erdſchwämme. ŚWINIARSKI, *Tr.* ŚWIŃSKI, – a, – ie. ŚWIŃSKIE, po ŚWIŃSKU, po ŚWINIARSKU *adv.*, *Bh.* ſwinſký; *Crn.* svinſke; *Vd.* svinſki, nezheden, ſkurn, ſporn, ſviniarſki, (*Vd.* svinſki, svinarſki, z Świni); *Cro.* szvinszki; *Rs.* свинскій; niechluiowaty, fleytuchowaty; ſáuiſch, ſchweiniſch. Kto żył po świńsku, niechay ma grob u świni w zadku. *Pot. Jow.* 72; *Crn.* svinâm *maculo*). ŚWINA, – y, ż., *Crn.* svinina; *Vd.* svinninna, svinina, svinſke meſsu, svinſku; *Bs.* svignina, prascevina, slanina, meso prascje; *Rs.* свинина; wieprzowina, Schweinefleiſch. Świnina w occie z czosnkiem gotowana, *Roſs.* neſteiſch. Świnina Tatarzy się brzydzą. *Pasz. Dz.* 3. Свуженина. Świniną Mahomet wziął to z ſtarego zakonu, żeby świniny nie iadać. *Biel. Sw.* 71. *ŚWINIOBÓY, – oia, *m.*, *Rs.* свинобóй, rzeźnik od świni, der Schweineſchlächter. ŚWINIOGORZ, *Vras. Dw.*, *ob.* Śliniogorz, Swinancya, świnie wrzody. ŚWINIOPAS, *ob.* Swiniak, Świniarz. ŚWINIOPASTWO, – a, *n.*, pasienie trzody; das Schweinehüthen. *Cn. Th.* 1092, *Vd.* svinjarishtvu, svinsku rejenje, *Ec.* свиньпитáніе, свиньпасóмство. ŚWINKA, *dem.*, *ob.* Swinia. ŚWINNIK, – a, *m.*, *Sr.* 1. ſwinerna, ſwinacźe ſłom; *Crn.* svinák; *Vd.* svinjak, svinſki hlev; *Cro.* szvinschak, kotecz, (cf. koiec); *Slo.* svinjac; *Bs.* brrilog, (cf. barlog); *Rs.* свинарня; *Lc.* свиньрня, свинарня; Świni chlew, der Schweineſtall. *Ern.* 110. ŚWIŃSKI, *ob.* Świniarſki. ŚWIŃSTWO, – a, *n.*, niechluyſtwo, nieoględoztwo, *Vd.* svinjaria, svinarſtvu, ſkurnoba, ogadnoſt, klataria, ſkurnobnoſt, spornuſt; Schweinerey, Sáuerey. Ale fefe, to świńſtwo wierutne. *Teatr* 19 *c*, 153. ŚWINTUCH, *ob.* Swinia, człowiek.

*ŚWIOKIER, *ŚWIOKRA, *ob.* Swiekier. ŚWIRCZEK, *ob.* Swierczek, ŚWIRCZYNA, *ob.* Świerczyna. ŚWIRK, *ob.* Swierk. ŚWIRNIA, *ob.* Swiernia.

ŚWIST, – u, *m.*, *Vd.* svishdanje, shvishganje, sashvishg, piſk; *Slo.* ſrpeni; *Kg* svixd; *Rs.* свистъ, (*Lat. sibilus*), Świszczenie, gwiżdżenie, der Pfiff, das Pfeiffen, (Sáuſen, Zischen). Zradliwym ułowiony świſtem kwiczoł. *Zab.* 10, 76. Swiſty ięzyków smoczych. *Przyb. Milt.* 321. Strzały się rzną powietrzem smutne graiąc świſty. *Przyb. Luz.* 122. Świszcze świſtem swoim odmianę powietrza przepowiadaią. *Zob.* 12, 197. – 2) Swiſt, gatunek materyi, ein Zeug. Świſtu od sztuki. *Inſt. C. L.* I świſtu czasem nie godzien pan w aksamitach. *Pot. Arg.* 512. ŚWISTACZ, – a, *m.*, *sibillator. Cn. Th.* 1092, der Pfeiffer; *Crn.* svishgavz; *Cro.* svisgávecz, zvisgávecz; (*Cro.* svisztav *balbus*); *Rg.* svixdalaz; *Jt.* ſachiatere; (*Kg.* svixdak, zvijdallo; z piszczałka); *Rs.* свистунъ; (*Rs.* свистокъ, свистунка piszczałka kruszcowa). ŚWISTACH, ŚWISTAK, – a, *m.*, ŚWISZCZYPAŁA, – y, *m.*, ŚWISZCZYPAŁKA, – i, *m.*, wietrznik, płochy, letki człeczek, ein windiger Patron, ein Schuß, ein Sauſkopf; *ob.* *poturniak). Bog mię strzeże pustych świſtachów, płochych moloycow i próżnych gachów. *Zab.* 9, 345 *Zabł.* Miny trzepiotowate w łeb postrzelonych świſtaków. *Teatr* 6, 6. Napaść bezwſtydnych paſtaków. *Teatr* 48 *d*, 7, *Mon.* 64, 25. Pyszna świſtaków golota. *Zab.* 16, 182 *Kniaź.* Nie wdaway się z tym świszczypałką. *Teatr* 21, 171. Ten świszczypała, co to mię tak uściſkał, i tak się do mnie przyznawał, ieſt naywiększy w świecie szalbierz. *Teatr* 54, 63. Syn iego gracz, świszczypałka, marnotrawca. *Teatr* 7, *c*, 44. A cóż ten daley będzie robić świszczypała? *Zool. Fir.* 95. *Teatr.* 24 *c*, 22. – *w rodz. żeńſk.* Świſtaczka, kobieta wietrzna. eine windige Weibsperſon. – §. Świſtaczka, narzędzie od świſtania, ein Pfeifchen. Wrócilem do domu, kontent z moiey świſtaczki, świſtałem bez przestanku, naprzykrzaiąc się przez to całemu rodzeńſtwu. *N. Pam.* 2, 145. ŚWISTACTWO, ŚWISZCZYPAŁKOSTWO, – a, *n.*, płocheść, wietrzność, szum; windiges Weſen, Sauſen und Brauſen. Swiszczypałkoſtwem się bawi i pustotą *Zabł. Zbb.* 10. ŚWISTNY, – a, – e, Świszczący; pfeiffend, ſiſchend. Ptak nastroi świſtney szyi. *Brud. Oſt* P. 4. ŚWISZCZ, – a, *m.*, strzała świszcząca, ein pfeiffender ſauſender Pfeil. (*Rs.* свищъ, свищикъ dubʼ, dziura w drzewie gałęziowa; dziurka w czerwiwym orzechu). Strzała z szeleſtem lecąca, dla zabawki tylko. *Dusz.* 25. – *tr.* Młodzi, żeńcie się, macie w fraucymerze moim Jak w saydaku! *w.* By nie był świszcz, tego się boim. *Kchw. Fr.* 46, by za wietrzną kobietę nie trafić). – Świszczem, świszczkiem, ſauſend,

pfeiffend. Amor przyklęknąwszy, ſtrzeli ſwiszczkiem do niego. *Tward. Pas.* 21. – §. Swiszcz, powietrze ſwiszczące, wiatr ſwiszczący, (cf. Poświſt), ſauſender Wind, Sauſewind. Na ten czas srogie bywaią na powietrzu burze, ſwiszcze i nawałności. *Haur Sk.* 101. Swiszcze i wichry. *Leszcz. Cl.* 56. – §. Swiszcz, *marmota*, das Murmelthier, zwierzątko w Szwaycaryi i Sabaudyi płodzące się; imię ſwiszczów maią od przeraźliwego ſwiszczenia; nazywaią ie także szczurami górnemi albo niedźwiedziomyszami. *Zab.* 12, 184, *Kluk. Zw.* 1, 369; *Slo.* ſíſel; *Crn.* goderuéza, berga mashka; *Vd.* marmota, bergamashka, godernisa, *Rs.* бабáкъ, bobak), бабóкъ, сурóкъ, (*Rs.* свисти́мурóкъ, сúсакъ *mus citellus*, свищъ *anas penelope*. Bobakowi Polſkiemu imię ſwiszcza dawaią; bobak albo ſwiszcz Polſki, moras albo ſwiszcz Kanadenſki, kawia albo ſwiszcz Bahamſki, krycet albo ſwiszcz Strasburſki, cztery są różne gatunki. *Zab.* 12, 196. Swiszcze raz tylko do roku kocą się. *Zab.* 12, 194. SWISZCZEC, - ał, - y, *cz. ndk.*, Swisnąć *idntl.*, Swiſtać *Cont.*; *Bh.* fuceti, (cf. fukać); *Slo.* ſypim, (cf. sipoz); *Hg.* süvöltök; *Sr.* 2. ſchwizſch; *Crn.* shvishgam, svishgam; *Vd* shvishgat, shvisgati, piſkati, (*ob.* piszczeć, piſkać); *Cro.* svisgati, zvisgam, svisgam, (*Cro.* svisztam *balsurio*, szvisztav *balsus*); *Rg.* zvixdati, zasvixdati; *Bs.* zvjesdati, zvjesgdati, pisctati; *Sla.* svirati; *Rs.* свистнуть, свистать, свищу, (усвистнуть psu zwierza ſwiſtem oznaczyć); сопѣть, сопю́, соплю; *Ec.* звиздати, свистать, (звиздати, позвиздáти ksykać); cf. *lat.* sibilare, sibilare, cf. syczeć, sykać, *Dan.* ſwibſle, *Gr.* ὄῖζειν, *Ger.* zíſchen : gwizdać, zuſchend pfeiffen, laut pfeiffen, ſauſend pfeiffen. Swiszcz rozdrażniony przeraźliwie ſwiszczy, że znieść nie można ſwiſtania iego, ale i w ten czas ſwiſta, kiedy ma nastąpić od mian powietrza. *Zab* 12, 187. Wąż żądłem iadowitym ſwiszczy. *P. Koh. Orl.* 1, 292. Gile i rapki ſwiszczą. *Ban. J.* 3 *b.* Natuk cięciwę napiął, wyciągnął spuścił; ſwiszczy wypuszczona strzała. *Bard. Tr.* 52; leci z ſwiſtem). Tylko nad ramieniem pocisk lecąc ſwisnął. *Dmoch. Jl.* 2, 113. Wiatr ſwiszczy *Dalz.* 21. Rumak przestronnym nozdrzem ſwiszczy i płomienie pucha. *Pot. Pocz.* 145. Stangret ſwisnął na konie. *Dmoch. Jl.* 272. Przyłożywszy pięść do ust, ſwisnął, zwoływaiąc ſtrzelce. *Bar. hſt.* 207. Swiszczenie, piszczenie, szum w uszach, *ob.* Dzwonienie. – *Prov.* Nauczę cię po kościele ſwiſtać. *Mon.* 64, 723, *ob. sub* Gwiſtać). *Prov. Vd.* bob v' ſtieno metati, rakam shvishgati, z groch na ścianę rzucić, rakom ſwiſtać, z próżną rzecz robić.

Pochodz. *naſwiſtać się, odſwiſtać, poſwiſtać, poſwiſt*; *przeſwiſtać, przeſwiſtać, wyſwiſtać, zaſwiſtać.*

ŚWIT, - u, *m.*, ŚWITANIE, - ia, *n.*, *Bh.* ſwitanj; *Slo.* ſwitáni, uſwit; *Sr.* 1. ſwitanje, (*Sr.* 1. ſwjtło, ſwic, z światło); *Crn.* svit; *Vd.* svitanje, (*Vd.* svit, z rada, *ob.* wiece); *Cro.* szvitanye, szvenutje, zarja (*ob.* zorsa), (*Cro.* szvita, z ſtróy); *Bs.* svichjanje, svanutje, zora, (*Bs.* svit, svjet, z świat); *Rg.* osvjet, pridzorje, (pridzórni *antelucanus*); *Sla.* svit, svanûtje; *Rs.* свѣманïе, разсвѣтъ; *Ec.* зáсвѣта, засвѣтлo, (*Ec.* свѣта światło), (cf. Brzaſk); die Morgendämmerung, das erſte Morgenlicht, Tagesanbruch Powietrzokrąg, odbiiaiąc promienie wschodzącego słońca, daie nam przed wschodem owo słabe światło, świtem zwane. *Hub. Wſt.* 272. Switanie codzienne, z początku mdłe i słabo, potym ſtopniami wzraſtaiące światło. *Sniad. Jeo.* 326. Szare świtanie dzień z nocą miesza, i noc z białą światłością. *Paſt. F.* 46. Zaiaśniał dzień on pożądany, Dzień trzeci, w którym Zbawiciel świata wstał pod świt różany Z martwych. *Odym. Sw.* 2, *Ll* 2. Już i na ziemię i na morze słońce, Złote iutrzenka świty prowadziła. *P. Kch J.* 197. Od świtu do wieczora. *Groch. W.* 7. Zorza do ciebie różowa się śmieie, Swit i wątpliwe w koło światło sieie. *Susz. P.* 2, *B* 2 *b.* Witawał w świtanie. *Zab.* 13, 378. W świt go budziła. *Zab.* 13, 382. nade dniem, *Cro.* ob zorji). Przed świtem, *Cro.* pred zorjem. – *tr.* Żywe księżyca świty. *Przyb. Ab.* 174, blaſk. ŚWITAĆ, świtało, świta *Impers.*, *Bh.* ſwitati, (*Bh.* zabrżługe ſe, počina ſwitati brzeszczy się); *Sor.* 1. świta, zaſwćtla so, zaſwitnuo; *Vd.* svitat, deniti se, (dnieć); svita, den perhaja, den se dela, se deni; *Cro.* szvitam, szvenujem; *Rg.* svittati; *Bs.* svichjati, cinitise dan, suanuti; *Sla.* svanu; *Rs.* свѣмать; świta, rozedniewa się, świt ieſt, es wird Morgen, es wird licht, der Tag bricht an, es taget, es dämmert. Świta-ć to już! *Cn. Th.* 1092. Przez szybę wygląda, ieśli już świta? *Rey Zw.* 100. Rozeszli się, ſkoro *świtane zorze obaczyli. *Ban. G* 4 *b*, rozświtane). – §. *tr.* Świta w mieszku, w ſkrzynce dno się przebiia; puſtki się zrobiły, es wird leer im Beutel u. ſ. w. Jak ostygnie ogniſko, w mieszku pocznie świtać, Żaden cię ze twych przyiaciół nie zechce i witać. *Jag. Gr. B* 3. Płaca całeka bierze, kiedy w mieszku świta. *Brath. B.* 3. Zewsząd dziurawo, zewsząd bardzo świta, Nie wzwiemy, ſkąd nas miecz pański przywita *Stryik Gon. S* 2. – §. Świta w głowie, z marzy się, snuie się dziwnie, roi się, es ſchwärmt im Kopfe, ſpukt im Kopfe, rappelt. Świta w głowie Waszeci, Gubisz dom swóy i dzieci, Oſtatnieś przepiła. *Kniaź. P.* 2, 201. Ni przeſtannie mu w głowie, w sercu świta, Gdzie tylko ta przeſława kobieta. *Zab.* 15, 188. ŚWITNY, - a, - e, od świta, Dämmerungs-. – (*ŚWITNY, *ŚWITNO, *ob.* *Swietny).

Pochodz *Swiatło, świateſko, światłość, świetłość, światły, świetły; świeca, świecarz, świecić; świecidło, świecidełko, świecisty, świetliſty, świetny; świeczka, świecznik; świetlica, świetnica; świetliczka; świetlik, świetnik, świetnieć, świetność, świetny, prześwietny, przedświetny. – Świat, świarek, świecki, światowy; światowość; światopis; światownik; – oświecić, oświecenie, oświtnąć, oświt, poświata, poświecić; przyświecić, rozświecić, zaświecić.*

*ŚWIT, *ŚWITEK, *ob.* Zwitek.

*ŚWITA, z Francusk., *ob.* komitywa, *Rs.* провóдъ, посадïе, посадъб.

*ŚWITNY, - a, - e, (*diſtgu.* świtny, od świtu); n. p. Statut długi Litewſki napisał, dać pachołka, a na nim suknia świtna. *Czack. pr.* 1, 217, *not.* „ten wyraz „Świtna, ieſt od słowa *świta*, znaczącego sukmana". *ib.*, *cf. Rag.* svila, svióna *raso*, *drappo di seta liscio e lustro*, *sericum rasum.*

SWOBODA, *SWIEBODA, *SŁOBODA, - y, *ż.*, *SWOBODKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, SWOBODNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh. et Slo.* ſwoboda; *Sr.* 1. ſwóbodnoſcj *libertas*; (*Sr.* 1. ſłoboda śmiałość); *Crn.* svojbodnoſt *libertas*, *Vd.* svojo-

bodnoſt, swojobodshina, slabodnoſt, *Cro.* szloboda, szloboschina *libertas*, *Dl.* szloboschina, *Hg.* szabadsàg; *Bs.* sloboda, smiróſt, *animi praesentia*, *corraggio*, *immunitas*, *libertas*, *licentia*, *facultas*, sloboschina, oprosceteńóſt *priuilegium*, wolność; *Rg.* sloboda *libertas*, *animus praesens*, *audacia*; *Sla.* sloboda *audacia*, *Sla.* sloboda, salvagvardia); *Rs.* свобода, свободность, (*Ety.* swóy *et* będący, *ut Gr.* ἀυτεξουσιος); sobiepaństwo, wolność, (cf. Swawola), Freyheit, Eigenwilligkeit, Unabhängigkeit, Ungebundenheit, Ungezwungenheit. Po śmierci rodziców dla zbytniéy swobody, udał się za zbytkami. *Wys. Kat.* 379. Gdy widzi przełożony, że mu wolniéy niż komu, że nie ma ktoby go skarał, tym on więcéy ma sam siebie powściągać, a im większą od ludzi łaskę a swiebodność zna, tym on sam nad sobą sroższym ma być. *Kosz. Lor.* 26. Swoboda, którą ma każdy człowiek od boga, nie iść, gdy nie chce, w ogień. *Gor. Dw.* 286. W małżeńſtwie będziesz gronem dziatek otoczony, W zupełniéyszéy swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. W cichy kącik gdy się skryię Wdzięczneý swiebody zażyię. *Bard. Tr.* 310. – Swoboda od podatków. *Herb. Stat.* 9, *Rg.* izbava). Wieki dawnieysze były wiekami swobod (*immunitas*) i przywileiów. *Czack. pr.* 1, 190. Z nowin po zakończoney swobodzie, czyli czasie zwyczaynym, w którym karczmiący odbiera nagrodę swego trudu, należy się dziesięcina. *ib.* 320. – *fig. tr.* By wilcy nie mieli tak swobodek wiecznych. *Rey Zw.* 120, wolności bez granic). – §. Słoboda, słobodka, osada wolna, ein Freyſitz, Freygut; *Bh.* ſwobodſtwi; (*Rs.* слобода wieś wielka o iedney ulicy; przedmieście). Wieś Tyszczy z słobodką Pachnowką. *Vol. Leg.* 4, 682. Miasta, miasteczka, wsie, słobody. *ib.* 4, 977. Chłop na słobodę za granicę wychodzi. *Perz. Lek.* 1, 260. Bardzo dalekie słobody tych czasow. *Pim. Kam.* 369. Osobliwie na słobodach obuchem i kiiem nieboraku Świaszczennikowi grożą. *ib.* 167. Nie chciał mu onéy słobodki bezprawnie puścić. *Steb.* 2, 265. – §. Swoboda umysłu, postaci, nieżenowanie, otwartość, Freymüthigkeit, Offenheit, freyes Weſen, Unbefangenheit. Giesta poważne, wesoła cera, swoboda niezrównana tego kawalera, Wszystko to dawało wysokiego znaki urodzenia. *Pot. Arg.* 218. – §*. Swoboda, Swobodność, *swiebodność, szczodrość, szczodrobliwość, Freygebigkeit, Milde. Między łakomstwem a między rozpraszaniem środek iest bardzo piękna cnota, umiarkowana swieboda. *Kosz. Lor.* 172 *b.* Nie stałem się uczestnikiem twoiéy swiebodności, nie okazałeś mi nic łaski, *liberalitas*. *Mącz.* Jezu, coś nam z swéy swobody Nagotował takie gody. *Kans. Gd.* 248. Gdy iednego dnia żaden Alexandra o dar iaki nie prosił, powiedział: nie liczcie tego dnia bom żadnemu swéy swobody nie okazał. *Bud. Ap.* 98. *cf.* uczynność). – §. Swoboda, powodzenie, zdarzenie, Wohlergehen, Wohlbefinden. Na początku zda się, iżby co niosło wesela, swobody albo słodkości ... *Wys. Kat.* 71. Zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole. *Psalmod.* 21. Gdyś na swobodzie, myśl o przygodzie. *Rys. Ad.* 52, *Zegl. Ad.* 52, czasu pogody, bóy się nawałności). SWOBODNIEĆ *neutr. ndk.*, swobodnym się stać, wolności nabierać; frey werden. Dopiero ich umysły więcéy swobodnieią, Wzbudzone do zuchwalstwa fał-

szywą nadzieią. *Przyb. Milt.* 52. SWOBODNY, -a, -e, *SWIEBODNY; – SWOBODNIE, *SWIEBODNIE *adv.*, *Bh.* ſwobodnỳ, ſwobodnieńỳ, (ſwobodnik wyzwoleniec, *libertus*; *poſſeſſor praedii immunis*); *Slo.* ſwobodny, ktéńż prawu poddán nenj *liber*); *Sr.* 1. ſwobodné *liber*; *Sr.* 2. ſſlobodne, po ſzkoboje śmiało); *Crn.* slobodn, svojbodn *liber*, *caelebs*, (*Crn.* svojbodnek *liber Baro*); *Vd.* svojoboden, prost, frai, slaboden, svoje vole, ne savesan, (*Vd.* svojobodnik, s baron, *f.* svojobodniza, baroninja, s baronowa); *Cro.* szloboden, nepodlozen, (szlobodnyak *libertinus*, szlobodno, s wolno, godzi się: *Dl.* szlobodno yeſt *licet*; *Dl.* szlobodnik *libertus*, *Hg.* szabad, szabados, *Hg.* szabólátlan *effraenatus*; *Rg* slòbod, slòbodan *immunis*, *sui iuris*, *audens* (slobodnik *liberator*); *Bs.* slobodan *animosus*, *audens*, *ingenuus*, *liber*; *tutus*, *securus*; *Sla.* slobodan, s śmiały, wolny; *Sla.* slobodni gospodni, s baron; *Sla.* slobodno, s śmiało, zuchwale; *Koss.* свободный, (*Rs.* свободскïе полкы Hussarſkie albo Kozackie półki, свободникъ mieszkający na słobodzie, *Ec.* свободнымъ sobie pan, wolny); swóy; wolny sobie, nie podległy, frey, ununterworfen, ſelbſtwillig, eigenwillig, freywillig; (cf. *Swawolny). Chodził swiebodnie między ludźmi, bo go było nie dano pod straż do ciemnicy. *Leop. Jer.* 37, 4. Ludziom swiebodnym wolność odeymuie. *Klon. Wor.* 31. Stanął, nie iako więzień, ale iako swiebodny. *Birk. Kant. A.* 4. Niesswobodny, w więzieniu zostaiący, albo nie swoiéy woli. *Wlod.* Rzecz swiebodna, którą wolno człowiekowi przyiąć albo precz puścić. *Wiśn.* 312. Im więcéy wiara uciśniona bywa, tym więcéy się na wierzch dobywa, tym wolnieysza i *swiebodzieysza bywa. *Wiśn.* 242, swobodnieysza). Wracaią się do swobodnego, abo raczéy swywolnego swego życia. *Syar. Stl.* 258. Lud swóy w iedno skupiwszy, i inszy swiebodny z sobą zaciągnąwszy ... *Krom.* 23, dobrowolnych, ochotników, Freywillige. Powietrze naturalne czyli swobodne. *Jak. Mat.* 3, 597, wolne, nie zamknięte, freye Luft. Swobodnym i naturalnym krokiem regiment na dzień uydzie 3 mile Polskie. *Jak. Art.* 2, 455, wolny, nie żenowany krok, ein freyer, ungehinderter Schritt. Nie trzeba zostawić sobie posad nieprzyiaciela, iżby swiebodne było iechanie do woyska. *Biel.* 455, nieprzeszkadzane, nieprzerwane, unverhindert, ununterbrochen, frey. – Abram Dunin na Wartemberku swobodny pan, *Warg. Wal.* 230, dziedziczny pan, *liber Baro*, Freyherr auf ... Swobodne miasto, wolne od opłat, *Slo.* ſwobodne méſto, *Hg.* szabad város, *municipium*, *ob.* słoboda). Swobodny, wolny od podatków, państwowy, *Rs.* бѣломѣстный, *Subſt.* бѣломѣстецъ, бѣломѣстцы. – Siedm nauk, które Łacinnicy *liberales*, t. j. swobodne zowią. *Kosz. Lor.* 2 *b*, *ob.* wyzwolone). – §. Swobodny, nie żenniący się, otwarty, freymüthig, unbefangen, offen. Odprawił to z osobliwą wszystkich pochwałą swobodnie i szczęśliwie. *Warg. Wal.* 72. Komuż tytuł róży swobodniéy przystoi, Jeno tam, gdzie niewinność i wstyd w oczach stoi? *Kchw. Roż.* 101, przyswoiciey). Ten bożek tak był piękny, iak twe lube oczy, Tak swobodny, tak miły, iak twóy śmiech uroczy *Chod. Gesn.* 127. Lecz iuż nadchodzi Chloe, iéy zielona szata Na swobodnych zefirach tu i owdzie lata. *ib.* 142. Co

za radość, co za roskosz miła Maie całego w tey chwile swobodnie przeszyła. *ib* 56. - §. Swobodny, szczodry, hoyny, wspaniały, freygebig, großherzig. Szczęśliwy człowiek, ktory swe ufanie Położył w tak łaskawym i swobodnym panie. *Kanc Gd.* 320. Lew nad insze źwierzęta naymężnieyszy, mocny, wspaniały, szczodry i też swiebodny *Sien.* 289. Orzeł między ptaki naymężnieyszy i nayswiebodnieyszy. *Sien.* 290. *SWOBODYNIEC, - ńca, *m.*, *Liber Bachus Zebr. Ow.* 79. - SWOBODZIC *ex ndk.*, (oswobodzić, wyswobodzić *dk.*, *qu. v.*), *Boh.* swobditi; *Cro.* szlobodim; *Rg.* slobodítti, (slobodittise, s odważyć się, śmieć). *Ilg.* szabadító; *Bs.* slobodíti od koga *liberare*, (slobodíti sarçe, datti slobod *addere animos*); *Rs.* свободить, свобождать; oswobadzać, uwalniać, swobody nabawiać, frey machen, befreyen. Siebie zawodzi, kto drugiego (ręcząc) swobodzi. *Cn. Ad* 396, kto ręczy, tego kłopot męczy). Sobie szkodzi, kto złego swobodzi. *Rys. Ad.* 63. Prawda twa niech nas swobodzi. *Kanc. Gd.* 286.

SWOIAK, - a, *m.*, rodak, ziomek, współziomek, towarzysz, naszyniec, (*ob.* swóy) der Landsmann von jemanden, National, Genosse, das Mitglied. (*Ross.* свояк swak, świekier, szwagier, свойственная świeść, swacha; *Es.* свои, *i* oyczyzny dom, die Heimath). Izasława niejakiś zdrayca z ludzi Olegowych, uczyniwszy się swoiakiem, zabił. *Nar. Hst.* 2, 439. Gość radością swoiaków wśród nie opętany, Nie czuie się z podróży, iak nią zmordowany. *Zab.* 12, 91. Krolowie Polscy, dla zachęcenia swoiaków do rozmaitych umieiętności zakładali akademiie. *Zab.* 6, 87. *SWOIERZ, - a, *m.*, *SWOIK, - oyka, *m.*, n. p Tamar złożywszy odzienie wdowie, zawiła się w swoik. 3 *Leop. Genes.* 38. 14, okryła się rąbkiem. *Bibl. Gd*, wzięła na się szatę letnią. 1 *Leop. Gen.* 38, 13, sie bedte ſich mit einem Mantel. Luth.). Odeymie pan córkom Syońskim naszyjki, pierścionki, płaszczyki i swoyki. *Leop. Jes.* 3, 21, podwiki. *Bibl. Gd.*). - Swoierze należą do stroiu białogłowskiego. *Sax. Tyt.* 7. SWOIĆ *cz. ndk.*, swoić co z czym, oswaiać, przyuczać, wkładać, an etwas gewöhnen, dazu anhalten. Niechay dzieci się swoią z powinnościami obywatela. *Przesr.* 339. Rodzice iuż niewinne dzieci swoili z podłością *ib.* 91. W tył póydzie, co się nie swoi z miłosnym Kupidyna obozem. *Hul. Ow.* 12. - §. Swoić, przywłaszczać sobie, ſich zueignen; *Crn.* pervoijm; *Vd.* svojiti, vlastiti; *Croat.* szvoim; *Rs.* своить Swiadka ni iednego nie stawił; tylko tak gołemi słowy grunt cudzy swoił. *Stat. Lit.* 293. *SWOIOLUBSTWO, - a, *n.*, n. p. uwodzić się swoiolubstwem i zastrońſtwem. *Mon.* 73 412, ſtronnicznym przywiązaniem do swoich, parthepiſche Liebe zu den Seinigen.

SWORA, SFORA, ZWORA, - y, ż., SWORKA, - i, ż., *dem.*, *Bh.* ſmůra, ſmůrka; (*Cro.* szvóra, z sworzeń; *Bs.* svor, usal *nodus*; *Rg.* svor *nodo d'all'ero à legno*); *Rs.* свора; (*Etym.* swierać, zawrzeć); związanie psów ogarów, toż co smycz dla chartów, die Hundekoppel, die Koppel. Ogary przyuczać do sfory. *Kluk Zw.* 1, 390. Już ieleń ustrzelony leżał, iuż do sfery Strębują psów myśliwcy, objeżdżaiąc bory. *Pot. Pocz.* 256. Ogary w sworach, a charty na smyczy. *Kchw.* 25. - §. Swora psów,

para ogarów związanych sworą, eine Koppel Jagdhunde. Chartów smycz, gończych psów sfora, a nie para mówi się; inaczey między myśliwemi albo śmiechem albo smyczą byłbyś ukarany. *Chmiel.* 1, 80. Dobrze dla uciechy sforek kilka, albo smycz iedna druga chartów. *Opal. sat.* 150. Psów do uciechy doſkonałey dosyć iest swór dwanaście. *Ostror. Myśl.* 62. - § *fig. tr.* sfora, spoienie, związek, złączenie, zjednoczenie, ſkoiarzenie, para zgodna, Band, Bund, Bündniß, Verbindung, Vereinigung, Paar. Iest się czemu zadziwić, gdy kto w iednę sworę Złączył z wielką nauką ſkromność i pokorę. *Zab.* 1, 107 *Nar.* Rozumiałem ia na królewſkim dworze W iednéy z bogactwy szczodrobliwość swarze. *Past. F.* 261. Dwie rzeczy, rzadko kiedy z sobą zgodne, umiał do iednéy sfory zaciągnąć, wolność i posłuszeństwo. *Birk. Zbar. A* 2 *b.* Wielkie błogosławieńſtwo iest przyiaźń; ale w téy sworze trudno ich więcéy ma chodzić, iedno dwa. *Gor. Dw.* 119. Idzie to po sworze. *Orzech. Qu.* 76, zgodnie, zgadza się z sobą). Dawniey przyiaźń z szczerością w iednéy sforze chodziły, Ten wiek teraźnieyszy wszyſtko to rozforował. *Opal. sat.* 72. - Swora, SFORNOSC, - ści, *ż.*, zgoda, zgodność, Eintracht, Einigkeit; *Bh* ſwornoſt. Gdy swarność iest między małżeńſtwem, cieszą się z tego przyiaciele. *Petr. Ek.* 24. - *Opposit. Niesfora*, *Niesfor*, - u, *m.*, niezgoda. Uneinigkeit. Z samychże buntowników teraz każdy weźmiemy niesfory. *Pot. Arg.* 147. Niesfor ich miał w przepaści pogrążyć. *Zab.* 15, 296. W hałasie i niesforze pomieszanych głosów. *Nar. Tac.* 3, 97. SWORNOSC, - ści, *ż.*, *Slo.* ſwornoſt, zgoda, zgodność, die Eintracht, Einigkeit, Harmonie. Wielkiego pożytku iest we wszelkich ſtaniech pokóy, zgodliwość, swarność. *Gil. Pſt.* 28. Trudno ma wós dobrze iść, kiedy ieden ſtary wół ciągnie dobrze sasa, a drugi młody do lasa; potrzeba swarności. *ib.* 127. SWORNY, SFORNY, *ZWORNY, - a, - e, SFORNIE *adv.*, zgodny, zgodliwy, *Bh. et Slo.* ſwornj; *Rs.* сворный; einträchtig, einig, harmonirend. (*Rg.* svorni *nodosus*). Niesworne woły trudno maią wóz ciągnąć. *Gil. Pſt.* 111 *b.* Niedaleko zaiedziesz końmi niesfornemi, bo każdy w swoię ſtronę ciągnie. *Teatr* 6 *b*, 62, ieden sasa, drugi do lasa). Nieswornie, *Ross.* несварливо (*ob.* drużyć). Winniśmy sobie dopomagać sfornie. *Tręb. S. M.* 75. Sforne życie. *Susz. P.* 1, *A b.* Ma dzieci bardzo niesworne. *Teatr* 8, 26. Byłem ci i ia w młodości moiéy niesforny trochę chłopak. *Teatr* 30 *b*, 36. SWOROWAC, SFOROWAC *cz. ndk.*, usworować *dk.*, (*Rs.* своровать smykać, kraść, приворовать do swory przyuczać psy); do swory zbierać psy, na sworę brać, u swory uwięzywać, die Hunde koppeln. Ogary powoli przyuczaią się do sfory; w początku sforuie się pies z suką, potym młody ze ſtarym etc. *Kluk Zw.* 1, 390. Sworuy psy; a iakoż sworować, kiedy ich niema? *Bratk. F.* 4. Tatarowie *sforują konie iako psy, uzdy na szyią od iednego do drugiego włożywszy. *Biel.* 672. - §. *tr. fig.* spaiać, spinać, sprzęgać, iednoczyć, łączyć, koiarzyć (*ob.* rozsworować), verbinden, verknüpfen, vereinen. Trudno Marsa **sforyć z Kupidynem. *Zab.* 15, 228. Jagiełło Litwę do Polſki przyszczepił, w iedno państwo sworował, i przysięgą obwarował, *in unum corpus redegit. Krom.* 412, wcielił). Powiaty Krakowſkie wszyſtkie wszyſtkaRzplta Pol-

ſka z rządami naywyższego maieſtatu Książęcego zſorowała. *Krom.* 181. Różnych przymiotów żywioły iedne z drugiemi bóg uſorował, że iako byſtre konie w iednym cugu ciągną. *Psalmod. A* 2. – °§. Abyś w pſtrych a w worowanych odzieniach sobie nie rozkoszował. *Gliczn. Wych. E* 7 *b*, w sztucznie szytych, haftowanych. SWORZEŃ, – rnia, *m.*, ſtróż wozowy abo plugowy, gwoździ dyszlowy, der Spannagel; *Sr.* 1. ſdornik, dornik; *Crn.* gridèlniza, vojnek; *Cro.* szvóra; *Bs.* argutla, arghitla; *Rs.* шкворень, шворень, сердечникъ. Sworzeń w pozadach prostych zamiast żelaznego bywa dereniowy, głogowy. *Kluk Rosl.* 2, 165. Miał tak grube palce, Jak ſornia furmańſkiego łamane kawałce. *Pot. Arg.* 590. – §. Prędko oś nową ſjeżdżisz, gdy wierzbowy sworzeń. *Pot. Jow.* 2, 18. ? – §. Sworznie żelazne, któremi ſtępka iest do ſtatku przymocowana, u ktorych są ſtoszyby i klińce. *Mag. Mscr.*, Zapfen, czopy. SWORZNIK, – a, *m.*, die Bolzenachſe. *Bndtk.*

SWOWOLNY etc., *ob.* Swawola. – SWÓY, *Fem.* swoia, *contr.* swa; *Neutr.* swoie, *contr.* swe; *Boh.* ſwůg, ſwá, ſwé; *Slo.* ſwóg; *Sor.* 1. §woj, §woy, – ya, – ye; *Sor.* 2. §woi; *Crn.* svoj; *Vd.* svoi; *Cro.* szvoj, – a, – o; *Rag.* svoj, – ja, – je; *Sla.* svoj, svoja, svoje; *Bs.* svoj; *Rs.* свой, – ея; – оё; (*Etym.* Sobie, sobą, *ob.* Się. cf. *Lat.* sibi, se, suus, sua; *Gr.* εος, εη, εον); *Ger.* ſein. *Pronomen hoc locum tenet reliquorum Poſſeſſiuorum, quaestus subiectum sermonis pertinet ad personam verbo expreſſam*; n. p. póydę do swego ogroda, in meinen Garten; czy póydziesz dziś do swego ogroda, in deinen G.; poszedł do swego ogroda, in ſeinen G.; poszliśmy do swego ogroda, in unſern G.; czy do swego ogroda póydziecie, in euern G.; poszli do swego ogroda, in ihren G. *Quando vero persona Verbi differt a persona, ad quam pertinet subiectum sermonis, unaquaeque earum, suo exprimenda eſt Poſſeſſiuo*: prosiłem go do twego ogroda; czyś go zaprosił do mego ogroda? brat moy prosi, żebyś przyszedł do iego ogroda, a brat moy prosi cię do swego ogroda etc. – §. Na swoie oczy to widziałem. *Teatr* 54, 48, *his oculis vidi*, na własne oczy, na moie oczy, mit meinen eigenen Augen. Swoią ręką, własną ręką, własnoręczny, własnoręcznie, *Rs.* своеручный, своеручно. Swego czasu, *Cro.* za gòda, zu ſeiner Zeit. Która rzecz nie swego czasu bywa, nie trwa długo. *Ezop.* 72, nie w przyzwoitym czasie, nie w czas, nicht zu ihrer Zeit, zur gehörigen, rechten Zeit. Pan nie w swym humorze. *Teatr* 43 *c*, 7 *Wyb.*, nie w swoim zwyczaynym dobrym humorze, nicht bey Laune. On w sobie nie miał żadnéy swéy godności, Ale go zacnym tytuły czynily. *P. Koch. J.* 423, właściwéy, osobiſtey, eigene eigenthümliche, perſönliche Würde; *Rs.* своенравный właściwy). Pan surowcy a swéy myśli; trzeba słuchać do naymnieyszego punktu iego rozkazania. *Gor. Dw.* 110, absolut, uparty przy swoim, eigenwillig, eigenſinnig; cf. *Crn.* svojeglavnoſt, samoglavnoſt, samowładność). Nie swoią zeyść śmiercią, znaczy śmierć gwałtowną. *Pilch. Sen. liſt* 2, 141. Nie swą śmiercią zeszli z świata. *Stryik.* 468, nie naturalną, gwałtowną, nicht natürlichen Todes. Każdy takowe dziecię poklnie, mówiąc: nie będzie z tego nic dobrego, nie zginie to swą śmiercią, nie urośnie. *Damkr.* 84. Wolę iuż umrzeć swoią śmiercią, niż żeby mię doktor miał

dobić. *Opal. sat.* 68, *Bial. Poſt.* 101. Lepiéy o swych rzeczach rozmawiać, niżli o cudzych. *Boh. Kom.* 2, 17. Wiadomość rzeczy swych i poſtronnych. *Gor. Dw.* 317. domowych, kraiowych, einheimiſch. Annibal ſtarał się, aby Fabiusza iako w podeyrzenie do swych Rzymian wdawać. *Warg. Wal.* 243, u rodaków, *Ec.* свои, своих отчизна, pomieszkanie; *ob.* u siebie, pod słowem Się). Słowa twoie powinny być ile możności z swoiego ięzyka, nie z obcych pożyczane. *Karp.* 2, 44, swoyſkie). Nikt rzeczy swych nie kupuie. *Gor. Sen.* 509, za moię własność nie daię pieniędzy). Na iakimkolwiek mieyscu ich znaydziesz, bierz iak swoich, *Teatr* 52 *b*, 107, śmiało, dobrém prawem, dobrém sumnieniem). – *Omiſſo Subſtantiuo*: Swoie, Swe, (*oppos.* Cudze), własność czyia, mienie, posiadłość, das Seinige, das Eigenthum jemandes Swe traci, kto na cudze łakomy. *Kchw. Wied.* 11, Kto pragnie cudzego, poſtrada i swego. *Cn. Ad.* 574, swoiego poſtradał, cudzego nie dostał. *ib.* 1121. Żyy oycowſkim trybem, który na swym przestawał, cudzego nie pragnął, nikomu nie zazrzał. *Falib. dyſk. Q* 5. Dawna przypowieść: trzymay swoie. *Groch. W.* 456. Mam to za swe, cokolwiek tobie szczęście niesie. *Bard. Tr.* 301. Cudze za swe udawać, błazeństwo. *Cn. Ad.* 112. Każdemu swoie miło, chociaż na pół zgniło. *Rys. Ad.* 21, *Gaw. Siel.* 387, każdemu swoie naypięknieysze. *Cn. Ad.* 326, każda liszka swóy ogon chwali). Każdemu swego żal. *Gliczn. Wych. D* 1. – Swóy, należący do kogo, swoiak, będący z kim w iakimkolwiek związku, der Angehörige jemandes, der Seinige, der Meinige, der Deinige, der Unſrige, Eurige; cf. Naſki, Waſki, Naszyniec, Waszyniec; *Rg.* svooj *consanguineus*, *Bs.* svoj, rodjak, krewny, *Dl.* szvoy po kervi; *Rs.* своякъ, *f.* своячьница. Niechay znam łaskę twoię, że mię liczysz swoim. *Pasx. Dz.* 92, daß du mich zu den Deinigen zählſt. Nie mam się za co wstydzić, że choć swego, ale godnego chwały chwalę. *Jabł. Buk. praef.*, daß ich meinen Angehörigen, meinen Verwandten lobe. Ona choćby i Jowisz chciał ią mieć za swoię, Nie więcéyby nad miłość ważyła go moię. *Otw. Ow.* 293, wenn ſelbſt Jupiter ſie zur Seinigen haben wollte. Dobrze, kto ma u dworu swoiego. *Wad. Dan.* 63, konfidenta, przyiaciela, co iſt gut, wer bey Hofe jemanden hat. Każdy człowiek bliźni; lecz przecię co swóy, to nie obcy. *Off. Str.* 5, krew nie woda; bliższa koszula, niż kaftan). Cięższa krzywda od swego. *Rys. Ad.* 6, krzywda od swoiego, iest coś nieznośnego. *Cn. Ad.* 11, bardziéy boli od swoiego. *Zegl. Ad.* 10. – *Similiter*; Nalazł swóy swego. *Cn. Ad.* 532, *Sio.* ſwóg ſwébo naſ'el; sobie podobnego; nalazła Marta Gotertą; trafił dyabeł na poganina, gleich ſucht ſich, gleich fand ſich. Trafił swóy na swego, i on-ci to był także żołnierzem. *Off. Str.* 8. Swóy do swego lgnie. *Cn. Ad.* 1122, równy rad równemu, gleich und gleich geſellt ſich gern. – *aliter*; Całym ieszcze nie swóy. *Teatr* 43 *b*, 106, ieszczem nie zupełnie przyszedł do siebie, ich bin noch nicht ganz zu mir gekommen, noch nicht ganz bey mir. Poznała, że Miłosz coś nie swóy; zgadła, zkąd to ſtrach na niego padał. *Off Str.* 9. Biedny chłopak, od tego czasu chodzi iak nie swóy. *Teatr* 14 *d*, 40, odmieniony, nie wolnéy myśli). Nigdy sam swóy nie iest, podobno połowica djabłowa. *Rey Zw.* 100. Sam swóy, sobie pan, *Crn.*

samsvoj, samsvojne, -e, -u; *Vd.* samsvoi, samsvoin, samttojezh, svoivolen, (*ob.* °swawolny), svoinik, svojovolnik, (*Subst.* samosvoinoft, samoftojezhnoft, s udzielność); *Ec.* самосмоляльный, самочинникъ. Swoia wola, swa wola, *ob.* °Swawola. - §. Każdy w swą. *Cn. Ad* 344, jeden tam, drugi sam; każdy swe porze, jeder geht seinen Weg, folgt seinem Kopfe. Przyszła godzina, żebyśmo się każdy w swą rozpierzchnęli. *W. Jan.* 16, 32, każdy w maszą stronę). Pop swoie, chłop swoie. *Teatr* 20 *b*, 180, temu z ust, a iemu mimo uszy szutf). Skończył napominania, ow przecię swą porze, *dictis tamen ille repugnat. Zebr. Ow.* 30 Prawo, nieprawo, ia za swoiem °potrzebu. *Rey Zw.* 191 *b*, zamo ą głową póydę). Dozuawamy przygod, ktoremi nas bog dotyka, przecię my w swą, przecię my codzień to głębicy w las. *Podw. Hr.* 61. Gdym Stachowi serce dała, Tam zabawa, gdz e nas dwoie; Matka czasem polaiała, Ona swoie, a ia swoie. *Kniaź. P.* 3, 186. Gdy Krzyżacy przy swoim ftali, aby król albo zapłacił, albo się zrzekł zamku, rozeszły się ftrony w uporze. *Nar. Hift.* 3, 310, przy swoim zdaniu, żądaniu obftawali, ſie blieben bey ihrem Satze. Na swoie koło ciągnąć, na swoy młyn wodę obracać, na swoie wiiać motowidłu, *ob.* prywatą się rządzić, *ob.* koło). Dusi kot myszy zawżdy po swoiemu. *Zab.* 16, 61, według ftarego nałogu, po ftaremu, nach ſeiner Weiſe, Gewohnheit, Manier. Tobie-li tylko uydzie to samemu Długie dyskursy prowadzić po swoimu? *Chroft. Job.* 12. Oto masz, tuż zaczyna swoie *Teatr* 55 *b*, 10, *ec.* figle, psie sztuki, er fängt ſchon wieder an. Daymy temu pokóy, a wróćmy się do swego. *Teatr* 27, 6, do swoiey sprawy, materyi, kehren wir zu unſerm Geſchäfte zurück. Zrobiliśmy iuż swoie, wychodzimy. *Teatr* 7 *d*, 50, wir haben ſchon das Unſrige gethan. Nie dbał na to odęcie, swoie robił. *Jatł. Tel.* 180, co zaczął kończył). Nie, nie dokażesz swego, chyba że żyć nie będę. *Teatr* 30, 30, niedopniesz zamiaru swego, celu, widoku swego). Sprawą i męztwem czynili swemu dosyć *Gor. Dw.* 367, swemu obowiązkowi swoiey powinności ſie haben Genuge geleiſtet; das Ihrige gethan. - Proszę za swoią, słusznie ci mawiaią Co swoie trunki na ftole ftawiaią. *Brack. I.* 3, proszę na moy kieliszek odpowiedzieć, ich bitte auf mein Glas Beſcheid zu thun. - Masz za swe, = dobrze ci tak; tak ci tu takie; ia ka robota, taka zapłata, wie die Arbeit, ſo der Lohn; es geſchieht dir ſchon recht, da haſt was du verdient haſt. Dobrze ci tak, masz za swe, niebaczny Korylu, I cóż ci po twym urobie, po Dyanach tylu! *Zab.* 9, 367 *Leſſ.* Masz za swe, kara za wydępkiem chodzi. *Zab.* 13, 234 *Nar.*, *Nar. Dz.* 2, 196. Weźmiesz ty kiedy za swoie, ia ci tego nigdy nie daruię. *Teatr* 10, 83. - Wszakże też Węgrowie mieli za swe; i ieśli się naszym przykrzyła woyna, tedy i onym. *Biel.* 105; i im się dostało; i im się dało uczuć; dało im się w znaki, auch ſie bekamen ihren Theil; auch ſie empfanden es. Dobra duchowne pustkami ftoią: ale i szlacheckie maią za swe. *Falib. N.* 2. Arz tego nie cierpią co inni; lecz i ci maią za swe. *Pasz. Dz.* 1, 129. Chciałbym mu oddać za swoie, bo mam nań chrapkę, *Teatr* 30, 91, odwetować na nim moię krzywdę, powścić się, wet za wet oddać, powetować). - Wychodzić na swoie, przychodzić do swego, = nie tracić, zyskać, płużyć, kwitnąć, wskorać, auf die Seine kommen, nicht einbüßen, gewinnen, ſeinen Zweck erreichen. Cnota, choć iey dokucza troski, niepokoie, Pozniey prawda, lecz lepiey wychodzi na swoie. *Kras. sat.* 34. Nie boy się Wo Pan, wyydę ia na swoie. *Mon.* 67, 4. SWOYSKI, -a, -ie, należący do kogo, czyy, moy, twóy, iego, iey, nasz, wasz, ich, naſki, waſki, angehörig jemanden, mein, dein, ſein, ihr, unſer u. ſ. w. (*Ross.* своймственный właśniwy. Matka Machabeyczykow wyprawowała synów na śmierć odważnie, iakoby nie swoyskich. *Bach. Ep.* 18, iakoby obcych, nie swoich). Stanął Bolesław więcey niźli w szczupłym woyſku, Maiąc nadzieię w sercu odważnym po swoyſku. *Pot. Pocz.* 479, *Ross.* свойски, по свойски, po swoiemu, po ſtaremu, iak zwyczaynie, auf ſeine gewöhnliche Art, wie es ihm eigen war. - §. kraiowy, domowy, chowany, einheimiſch, Hauss. Zwierzęta iedne są dzikie w Łnieiach, lasach i t. d. się kryiące; drugie są domowe albo swoyskie. *Chmiel.* 1, 571. Swoyſkie a domowe drzewa, które dla pracy naszey lepszy owoc daią. *Cresc.* 80. Obce drzewa w naſkie mieni, Gdy pniek swoyski z przywożną latorośią żeni. *Zab.* 10, 50 *Koſſ.* Swoyſkie kokosze. *Alb. z W.* 16. Miała cztery swoyſkie krowy; potym przydała do nich piątą Hollenderſką. *Pam.* 84, 760. - §. oswoiony, rochmany, łaſkawy, zahm, nicht wild. Swiszcz za młodu chowany, oduczą się przyrodzoney dzikości, a ſtawią się swoyſkim, iak znaiome domowe zwierzęta. *Zab.* 12, 186. Powieść o swoyſkim iednorożcu przez pannę, bayką nazywaią. *Birk. Chm. C b.* - §. Widziałem na wszyſkich tworzach zupełną oboiętność; rzecz dla mnie nayokropnieyssa, była dla nich swoyską. *Przeſtr.* 40, zwyczayną, z którą się oswoiono, cf. oklepana, gewöhnlich. °°SWOYSTWO, -a, *n.*, właściwość, własność, Eigenthümlichkeit, Eigenheit, Eigenthum; (*Sr.* t. ſwoyba pokolenie; *Rg* svójſtvo, svójta, tójstvo, rodbina *propinquitas*, *affinitas*. *Rsn.* svoita, rodbina *consanguinitas*; *Cro.* szvoynoszt *saitas*, szvoita *affinitas*; *Rs.* свойство przymiot, właściwość, powinnowactwo, своймственность właściwość; *Eccl.* сиюйство, свойство, собственность przymiot, właściwość). Daleś nam rozum i z tobą spolżycie, To są two swoyſtwa, twoy wyraz prawdziwy. *Zab.* 10, 135 *Koſſ.* SWOYSZCZEĆ *neutr. niedok.*, uswoyszczeć *dok.*, swoyskim, łaskawym się ſtać, krotnieć, rochmanieć, zahm werden. Jednorożec bardzo dziki, ktory nie swoyszczeie nigdy, ieno gdy się z samicą kuma; dawni pisarze żadney wzmianki o tym uswoyszczeniu nie czynią. *Birk. Chm. C b.*

SWYWOLA etc., *ob.* Swawola.

Pochoda. pod *Sig.*

SY.

°SY, = *Ph.* ſy, = sobie, *Ger.* ſich. Czy go kaci tu przynieśli, mówiłem sy cicho. *Zab.* 7, 203, do siebie, zu mir.

SYBARYTA, *Zab.* 6, 362, *ob.* Pieszczoch, Popinkare

SYBERYA, -yi, *ż.*, °°SYBIOR, -u, *m.*, *Rs.* Сибирь, (*Rs.* сѣверъ północ; cf. Siewier; сѣверна zimno), Sibirien; kraina ſkładaiąca część państwa Moſkiewſkiego w Azyi. *Dyk. G.* 3, 45. Lisy takie daleki tylko Sybior z sobolami mnoży. *Pot. Pocz.* 104. SYBERYYCZYK, -u,

m., der Sibirier. W powszechności Syberyyczykowie są próżniacy. *Dyk. G.* 3, 45. SYBERYYSKI, -a, -ie. Sibirisch; *Rs.* Сибирскій; (*Rs.* сѣверный, *Ec.* сѣверскій północny). Procz lnu pospolitego znany iest len nieśmiertelny albo Syberyyski. *Przyd.* 16 *et* 30. Makometanie Syberyyscy. *Dyk. G.* 3, 45.

SYBILLA, *ob.* Wieszczbiarka, Prorokini, Przepowiadaczka, *Crn.* Hertha; *Cro.* Vila, Vilenicza; *adj.* vilni, *ob.* szalawila.

•SYC *adv.*, *Bh.* ſyc, ſycc; a zaś, hingegen. A syc, ieśliby ten kąt był mnieyszy, tedy... *Grzep. G* 4 *b.* A syc, tedyć ta liniia prosta czyniłaby więcéy niż dwa proſte kąty. *ib. H.* 3.

•SYCERA, -y, *ż.*, •SZEKAR, •SZECHAR, -u, *m.*, z Hebr. שכר; trunek upaiaiący, ein berauſchendes Getränk; *Rs.* сикера; (*Ec.* οἰνόμελι, питіе всякое хмѣльное, кромѣ вина виноградnаго). Strzeż się, abyś nie piła wina i sycery. *W. Jud.* 13, 4, *not.* „nic piianego", *W. Luk.* 1, 15. Dawaycie sycery smętnym a wina tym, których serce w gorzkości. *W. Prov.* 31, 6. Wina i szekaru pić nie będziesz. *Bud. Levit.* 10, 9, *not.* „wszelkie picie, co upaia, iako miód, piwo"). Szechar. *Bud. Ps.* 69, 17.

SYCI, *ob.* Syty. - SYCIĆ *cz. ndk.*, nasycać, sytym uczynić, sytości nabawić, *Bh.* ſytiti; *Sr.* 1. ſetiju, wobſétjam; *Crn.* siteti, sitèm; *Cro.* szitim; *Rg.* sittiti; *Bs.* sittiti, nasittiti; *Ec.* сы́тию, насыщаю̀, *Gr. σιτέω*, *σῖτῶ nutrio*, (*σῖτος* żyto, *σῖτια cibaria*); *Ger.* ſáttigen; (*Vd.* sititi, z pienić się koło gęby). Chuderlawym wanna zdrowie utwierdza, i ciało syci. *Haur Ek.* 15, tuczy). Syćić się, nasycać się, *Bh.* jićim ſe. - §. Miód sycić, rozsycać miód, warzyć miód pity, (*Rs.* сыми́ть miodem zaprawiać; *Ec.* сы́тию, сла́дю słodzę; *Vd.* set, sat, setouje, setje, z plaſte miodowy, *ob.* syta); Meth brauen, den Honig zerlaſſen, ſeimen und trinkbar machen. Miód iak sycić albo warzyć. *Haur Ek.* 141. Miodu słodkiego napiy się w domu syconego. *Jez. Ek. D.* 3. Miód syconny, bez zbytniéy mocy, którą ma z korzeni, ſtaie się trunkiem miłym, zdrowiu niezkodliwym. *Kras. Pod.* 1, 29. SYCIUCHNY, *ob.* Syty.

SYCYLIIA, -ii, *ż.*, Sicilien, wyspa naysznacznieysza między wyspami morza śrzodziemnego. *Wyrw. G.* 195. SYCYLIYCZYK, -a, *m.*, der Sicilianer. Przymioty Sycyliyczykow. *Wyrw. Geo.* 196. •Sykuliyczyki. *Sk. Dz.* 1187. SYCYLIANKA, -i, *ż.*, die Sicilianerinn. SYCYLIYSKI, -a, -ie, Sicilianiſch. Nieszpory Sycyliyskie. *Dyk. G.* 5, 46.

SYCZEĆ, -ał, -y, *med. ndk.*, Syknąć *idntl.*, Sykać *contin.*, *Bh.* ſyćeti; (*Rag.* zicjati, cicjati *lamentarsi piangendo*; *Ross.* сыкнуть, сыкать *signo exclamationis uti*); z kszykać, świszczeć iak wąż, gęś, (*Gr. σίζειν*, *Holl.* hissen, kissen, *Ital.* siechare), *Germ.* ziſchen, wie eine Schlange; *Rs.* шипѣть, шипѣть, шиплю, (*dſlgu.* szyplić). Wąż syka. *Tr.* Człowiek, gdy mu cyrulik rany proszkiem zasypie, syczy iako gęś. *Comp.* 409. - §. Sykać, sarkać, ſeufzen, ſtöhnen, klagen. Syknąwszy na docisk brzemienia, zatoczył się pod strzechę. *Przyb. Ab.* 137. Trudno nie syknąć i nie umartwić się, kiedy oziebu wszystko szło iak z kamienia. *Teatr* 55, 6. Narzekanie; płacz i sykanie wielkie. *Sekl. Math.* 11. Nie chcę cię sykać, i bez żadnéy pociechy wolę w sobie sy-

kać. *Jabł. Tel.* 205. Cierpliwa dosyć iestem; ale muszę syknąć, Że nieszczęśni nie mogą zawiści uniknąć. *Tręb. S. M.* 42. Owca nie zyknie, baran się nie skarży. *Jabł. Ez.* 101.

SYGNET, *W. Eſt.* 8, 8; SYGNECIK, *Teatr* 12, 82, *ob.* Pieczęć, Pieczątka, Pierścionek z pieczęcią, *Boh.* pečet, ſeftýt. SYGILLACYA sukna miastu Gdańskowi pozwolona. *Vol. Leg.* 4, 11, ſtęplowanie, das Stempeln, Beſiegeln des Tuchs. •SYGNOWAĆ *cz. ndk.*, poznaczać, oznaczać, znak dawać, bezeichnen, anzeichnen, ein Zeichen geben. Biskup czasem w nocy kapłanów budził, sam sygnuiąc i dzwoniąc. *Sk. Zyw.* 1, 283. SYGNATURKA, -i, *ż.*, dzwonek na wieży kościelnéy naymnieyszy. *Mag. Mscr.*, das kleinſte Kirchenglöcklein. SYGNUM w muzyce, znak, do którego się po skończoney iakowéy części odzyla. *Mag. Mſkr.*

•SYGOR, *ob.* Stygar. SYKAĆ, SYKNĄĆ, *ob.* Syczeć.

SYKIEL, *ob.* Srebrnik.

•SYKOMORY *plur.*, *W.* 3 *Reg.* 10, 27, *not.* „płonne figi". *Bud.* 2 *Chron.* 1, 15, figi morowe. *Urzęd.* 344, *Rs.* ягодичина, (ягодиѣе owoc tego drzewa). •SYKOFANCYA, z Greck., obłuda, zdrada. *Birk. Gl. K.* 18, *Birk. Zbar. D* 3 *b*, *W. Poſt. M.* 565. •SYKOFANTA, *Bies. A* 2, obłudnik, zdrayca, nieszczery, osaczserca.

SYLLABA, z Greck., *ob.* Zgłoska, •Rzek; zbieranka. *Urs. Gr.* 117, syllaba, słowa część wymowna, zbieranka. *Ursino*, *dura vox. Cn. Th.* 1021, *Bh.* ſylaba; *Slo.* ſlowka; *Sr.* 2. ſylba; *Sr.* 1. ſilba, piśmikow i mużeknina zwojeno; *Vd* silb, silba, sloga, slosha, slouka, zharshva; *Crn.* slôsha; *Bs.* sillaba, slovka, slosgonje od slova, glás od slova; *Rg.* slóvka; *Rs.* слогъ, слогиня, складъ (cf. ſkład); *Ec.* слогиня, слогинн, слóгни. Pierwsza sylaba, *Slo.* predoſlowka; śrzednia, medjoſlowka, proſtredſlowka; trzecia od końca, *antepenultima*, tretopredzadna; przedostatnia, predzadoſlowka; ostatnia, zadoſlowka. SYLLABNY, -a, -e, od syllab, Silben; *Slo.* ſlowkowiti; *Vd.* silbni, silben, silbaſt, slogen. SYLLABIZOWAĆ, •ślabizować, •ślebizować, *ob.* Zgłoskować; ſilbiſiren, buchſtabiren; *Vd.* zherkati, zherkuvati, zharzkuvati; *Cro.* szlabekuvati, szlovkuvati, slábkujem, (*Cro.* slábram, z bełkocę; *Cro.* slábureca *blatero*). Jako nie zaraz Rzymu zbudowano, tak też nie wszystkiego razem potrzeba dziecięcia uczyć, piérwéy abecadła, potym syllabizować, albo litery składać, a na ostatek czytać. *Glicz. Wych.* J 8. Syllabizowanie, *Rs.* складываніе.

SYŁAĆ *Frequ. Verbi* Słać, ślę. SYŁKA, -i, *ż.*, n. p. Wzięty został od Moskali w sykę. *Gaz. Nor.* 2, 80, w posykę, na posłanie, zum Verſchicken. A będzież leszcze to czułe wieyskie życie, syką i wygnaniem mianowane? *Siem. Cyc.* 46, *relegatio*, wysłaniem, odesłaniem.

SYLLOGIZM, wniosek trójskładny; Maior objawia rzecz w powszechności, Minor powszechność do szczególności stosuie; konsekwencya wyłuszcza, do czego się zmierzało. *Kras. Liſt.* 172, *Sr.* 1. dopokazwata réti; *Rs.* умозаключеніе; *Ec.* смышлéніе, умозаключéніе.

SYMBOLICZNY, -a, -e, SYMBOLICZNIE *adv.*, allegoryczny, obrazowy, *Rs.* образованіе-мечтательный; *Ec.* знаменательный; ſymboliſch. SYMBOLIZOWAĆ *cz. ndk.*, durchwnie oznaczać, symbolicznie przeznaczać, bildlich vorſtellen. Róża czerwona wstyd Panny Błogosławioney symbolizuie. *Radz. Zyw.* 33. SYMBOLUM Apostolskie, *ob.*

Skład Apostolski, Kredo, Wyznanie. - §. Symbole, *ob.* Figury, allegorye. *Sk. Zyw.* 2, 358, *et* 359, *et* 377, *Vd.* pomiena, poduba, pomenik. SYMETRYA, *ob.* Pomierność. *SYMFONAŁ, - a, *m.*, *z Grec.*, muzyczne narzędzie, ein muſicaliſches Inſtrument. Gdy uslyszycie dźwięk trąby i fletniów i harfy, i symfonału i weselaką muzykę . . . *Leop. Dan.* 3, 5; *Wuiek. ib.*, *Bibl. Gd.* Byli tam lutniſtowie, arfy, symfonały, A za niemi panienki przyśpiewaiąc ſtały. *Rey Wiz.* 25. SYMFONIIA, - ii, *ż.*, SYMFONIYKA, - i, *ż.*, *dem.*, pewna sztuka muzyczna do grania, die Symphonie; *Vd.* sinfonia, glassasloshnoſt; *Crn.* spoléshnu godesje; *Cro.* szlesnoglaszje; *Ec* согласїе. Dam ci za to dwie symfoniyki nowiuteńkie. *Boh. Kom.* 1, 212.

SYMON, SYMICH, *ob.* Szymon. SYMONIACTWO, *ob.* Swiętokupſtwo; SYMONIAK, *ob.* Swiętokupca.

SYMPATYA, ſkłonność, przychylność przyrodzona, *Rag.* jednoduscnos. SYMPATETYCZNY, Przychylny, ſkłonny z przyrodzenia do drugiego. *Zab.* 14, 142.

SYMPLA, - i, *ż.*, *z Lac.*, pojedyncza płata, einfache Zahlung. Teraz trzecią kwartę, nie półtorey kwarty, ale symplę oddać maią. *Vol.* 3, 261. - §. sympla we grze, przegrana, za którą się iedna ſtawka płaci. *X. Kam.*; *oppos.* dubla. SYMPLAK, - a, *m.*, proſtak, nieokrzesany, ein ungehobelter, ſimpler Menſch. Symplak ieden w zaloty przyiechał do dworki. *Pot. Jow.* 125. Ktory proſtą drogą sprawiedliwą idzie, nazywaią go symplakiem, laikiem, parafianinem, i niesposobnym do niczego. *Teatr* 22 *b*, 126.

SYN, - a, *m.*, od oyca spłodzony; *Bh.* ſyn, ſynek, ſynaćek; *Slo.* ſyn, ſin, ſinek, ſinaćek, ſynaćek; *Sr.* 2. ſzyn, ſzynk; *Sr.* 1. ſſyn, ſyn, ſehn; *Crn.* syn; *Vd.* sin, sinek, sinish, rojenshizh; *Cro.* szin, szinek; *Sla.* sin; *Bs.* sin, sinak, sincicch; *Rg.* sijn, sincich; *Rs.* сынъ, сынокъ, сынчекъ; *Germ.* der Sohn, das Söhnlein, Söhnchen; Otfried ſun; *Ulphil.* sunus, *Anglos.* sune, cf. *Gr.* υἱος, *Accus.* υἱον); SYNEK, - nka, *m.*, *dem.*, SYNECZEK, SYNACZEK, - czka, *m.*, *dem. secund.* Syn w piątym przypadku, *in Vocativo*, synu! niegdyś synie! *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 123. Ociec niektóry miał dwu synu (*Dual.*, z synów). *Bud. Math.* 21, 28. Syn oycu pospolicie podobny, oyca naśladuie. *Cn. Ad.* 1123, *Slo.* gali otec, tak ſin; niedaleko iabłoni iabłko spada). Nie zawsze z dobrych rodziców synowie dobrzy. *Birk. S. K. B* 2 *b*. Ociec cnotliwy czasem na synach bywa nieszczęśliwy. *Jabł. Ez.* 149. Pospolicie po złym oycu bywa gorszy syn. *Bial. Poſt.* 177, *Slo.* otec ſtiſkal, a ſin miſkal *prodigus eſt natus*, *de parco patre creatus*, co ociec zebrał, syn rozciſkał). Syn marnotrawny, *ob.* Marnotrawny). Syn w dom, dziewka z domu. *Rys. Ad.* 62, na synach zasadza się potomność). Synaczek móy malutki. *Zbil. Dr. E* 4, *Groch. W.* 332. Synek Wenery zuchwały Miece z łuku swoie ſtrzały. *Lib. Sen.* 16. Synuczek. *Teatr* 7 *c*, 75. Syn iednorodzony boży, *ob.* Jednorodzony). Wtórą osobę dlatego synem zowiemy, bo wieczne iéy od oyca pochodzenie właśnie rodzeniem się nazywa; iako więc pochodzenie owo imieniem rodzenia znaczy się, tak osobę, która wynika, właśnie synem nazywamy. *Kucz. Kat.* 164. - Syn przysposobiony, *Sla.* posin; *Bs.* posignen, uzet za sina, *Rs.* усыновлённый; *Ec.* сыноположный, сыноворный. Przysposobić syna, *Bh.* za ſyna zwolit; *Crn.* posynoti, posynèm; *Vd.* posinuvati; *Bs.* posiniti; *Rg.* posinovitti, posiniti; *Rs.* всыновить, всыновлять, усиновить, усыновлять; *Ec.* сыноположаю, сыноворю, вмѣсто сына пріемлю. Przysposabiaiący syna, *Rg.* posinovitegl, posinitegl; *Bs.* posignitel; *Rs.* усыновитель. Przysposobienie syna, adoptacya, *Vd.* posinſtvu; *Bs.* posignenje; *Rs.* усыновлёнїе; *Ec.* усынёнїе, всыновлёнїе, принятїе аb сына, сыноположенїе, сыноворёнїе. - Podał się w podeyrzenie, że nie iest synem kościelnym. *Warg. Reds.* 15, chrześciianinem, ein Kind der Kirche. - Milszy tobie syn kobyli, aniżeli boski. *Sk. Dz.* 655, koń, niż człowiek). Syn chrzesny, *ob.* Chrzesny. - §. *Maledic.* Pogański synie! *Teatr* 32 *b*, 117, poganinie! du Heide! Skurwysyn, *ob.* Kurwa. - Synowie Koronni. *Herb. Stat.* 580, *ob.* Koronny. - *Blande*; synu, synku, synaczku! z móy miły, luby, kochany, moie dziecię, Kind, Kindlein, Söhnchen. Z wielkiéy miłości Jesus uczniów na żegnaniu nie tylko synami, ale synaczkami, iak matki z gorącego serca ku dzieciom rady mówią, zowie. *Skarg. Kaz.* 217, *Karnk. Kat.* 55, 1 *Joan.* 3. - §. *Botan.* W polnych gwoździkach rószczka, która poślednicy wyrośnie, bywa wyższa, dlatego nazywaią to ziele syn nad oycem. *Spicz.* 36, Feldnelken. SYNAL, - a, *m.*, *zgrubiale*; *obiurgando*; niegodziwy syn, ein (ungerathner) Sohn. Móy pan synal, czegoby nie dokazał! ieſt to ptaszek obrotny. *Teatr* 29, 69. Z niepoczciwym synalem namawiał się. *ib.* 7, 97. Śliczny synal, nie słych mu zachciewa się rzeczy. *Zabł. Zbb.* 93, *Trąb. S. M.* 8. Jakożkolwiek od przodków synal się odsadzi, Przywary spraw bezecnych iasny rod oszpecą. *Hor.* 2, 225 *Kniaź.* Oycu synal głowę mąci. *Zab.* 14, 248 *Szym.* SYNALO, - a, *m.*, SYNALEK, - lka, *m.*, *dem.*, zgrubiale, z synek, Söhnlein. Autoś, móy młodszy synalo, iak mi zaczął płakać! *Teatr* 23, 61. Wielką będę miał pociechę patrząc na małych synalków moich. *Teatr* 34 *c*, 20.

SYNAGOGA, *ob.* Bożnica, cf. Szkoła. SYNAGOGANIN, *ob.* Zborownik. SYNAEREZYS, *Slo.* zgubnoſpogiſka. *SYNDON z naybielszéy przędzy. *Odym. Sw.* 2, *K* 2 *b*, *Gr. Lat.* sindon, *ob.* bisior. SYNDYK, *SĘDYK, SENDYK, z *Greckolac.*, prokurator Rzeczypospolitéy, Kolejum iakiego etc. *Cn. Th.* 1093, sprawca. *Wiod.* Przestaniemy teraz oglądać prezydentów, woytów, ławników, sendyków. *Teatr* 25 *c*, 107, der Syndicus. SYNDYCTWO, *patrocinium causae publicae. Cn. Th.* 1093, das Syndicat. - *SYNEKDOCHE, *Slo.* porozumitelka, *Crn.* skupjemnoſt. - (**SYNIEC, - ńca, *m.*, n. p. Klitorſka rzeka, *syniec Amitanow. *Zebr. Ow.* 385, *natus*, *ob.* syn, synal). SYNKOPE, *Slo.* wibobitelka, proſtrebotralka. SYNOD, *z Greck.*, zbór, zjazd biſkupów. *Kras. Zb.* 2, 519. Na kapitule abo synodzie zakonu swego. *Birk. Dom.* 54. SYNODALNY, - a, - e, - ie *adv.*, SYNODALSKI, - a, - ie, n. p. Wyrok synodalski. *Sk. Zyw.* 1, 269. Księgi synodalskie. *Rey Ap.* 88. Synodalnie cerkiew' wyprawiła dwóch wysłańców. *Pim. Kam.* 412. SYNODOPISCA, - y, *m.*, pisarz lub dziejopis synodalny, der Synodenſchreiber, Synodenbeſchreiber. Przyznawaią im to synodopiscy. *Smotr. Ap.* 59.

SYNOGARLICA, *ob.* Sinogarlica.

**SYNOIEDZTWO Saturnowe sprzene. *Wad. Dan. praef.*, der Kinderfraß. **SYNOIEDZCA Saturn, dzieciożerca. *Zab.* 16, 405, der Kinderfreſſer, Söhnefreſſer.

SYNONYM, z *Grec.*, *ob.* Spólznaczny, Spólimienny, bliskoznaczny, *Slo.* gednotebelni, gednaki, gednowka, gednotelka, gednotebelnost, gednostagnost, *ob.* iednostayność); *Crn.* enakorezhnost; *Rs.* мѣжесмво, мождесмво, сословь. *SYNONIMA, - y, ż., słownik, dykcyonarz, ein Wörterbuch. Na słowa architektońskie osobneyby synonimy pot zeba. *Sol. Arch. praef.* Jone dziś imię na złodzieiow w modnéy synonimie. *Teatr* 43 *c*, 49 *Wyb.*

SYNOWA, - y, ż., *Crn.* synâha, synka; *Vd.* sinaha, sinka, sinova shena, setinja (cf. sięć), nevesta, sinouna gospa, mlada gospodinja, sneha, snaha; *Cro.* sznehа, sinova sena, snaha, sarozhniza (cf. zaręczyć); *Bs.* nevjesta; *Sla.* sinova xena, snaha; *Rs.* сноха, невѣсмка. невѣсмуим ка; *Ec.* невѣсма, *snesaka, *cieść, *niewiśtka, synа żona, des Sohnes Frau, die Schwiegertochter, die Schnur. Móy syn będzie Wc Pana zięciem, a córka Wc Pana moią synową. *Teatr* 21 *c*, 86. Hebe była synową Junony, bo była żoną przysposobionego syna iéy Herkulesa. *Otw. Ow.* 369. SYNOWICA, - y, ż., córka mego brata. *Sax. Porz.* 125, bratanka, die Bruderstochter; *Vd.* bratouna hzhi, vnushiza, vnukinja od brata, sestrizhka, bratanzinja, ozhnego brata hzhi; *Bs.* braticna, kcchi brattova; *Rg.* sinôvza, bratticka; *Sla.* sinovka; (*Crn.* syukena, *Vd.* sinouka, sinova hzhi, sinkinja, vnuka, vnushiza, z wnuczka od syna). Własną synowicę swoię za żonę wziął. *Sk. Dz.* 622. SYNOWIEC, - wca, *m.*, *Boh.* synowec; *Vd.* bratoun sin, bratish (*ob.* bratanek), vnuk, nuskat od brata, bratrana, ozhnego brata sin; *Cro.* szinóvëcz; *Rg.* sinôvaz, brattich, *Sarb.* nechjak; *Bs.* sinovaç; *Sla.* sinovaç, *Rs.* сыновецъ, брашанинъ, брашичнъ сынъ; syn mego brata. *Sax. Porz.* 125, der Brudersohn, brasyn tanek. *Crn.* synovz; *Vd.* sinouz, sinovi sin, sinouli sin, vnuschik, z wnuk od syna). SYNOWSKI, - a, - ie, SYNOWY, - a, - e, *Slo.* synowski, sinowi, *Sr.* 1. sinowé, sinowski *Vd.* sinou, sinouli, sinoun: *Rg.* sinovgni, sinovgli, sinovij; *Ross.* сыновнiй; do syna należący, Sohns-, dem Sohne eigen, zukändig. Stał smutny oyciec na piaszczystym brzegu, Poki mógł doyźrzeć nay synowskich biegu. *Groch. W.* 435. Syn nieprawości oycowskich, ani oyciec synowych nie nosi. *Szczerb. Sax.* 430. Jednego tylko Ducha S., a tego i Ducha Oycowego i Synowego być wyznawamy. *Zrn. Post.* 250. Wszystko co oyciec ma, iest też i synowe. *Kat. Gd.* 60. - *Ado.* Synowskie, po synowsku, *filiorum more*. *Cn. Th* 1094. SYNOWSTWO, SYNOSTWO, - a, *n.*, *Vd.* otroshshina (*ob.* otrok), posinenje, *Rs.* сыновсмво; *filiatus*, bycie synem, die Sohnschaft, Kindschaft; (*Eccl.* сыновопочесмво kacerstwo Sabellianów, poczytniących w Troycy ś. Oyca z synem za iednę osobę). Bliskość z knotrostwa iest synostwo między okrzczonym a między tym, który go u krztu trzyma. *Szczerb. Sax.* 184. Przez chrzest nam bóg synostwo i dziedzictwo wieczne daie. *Sk. Kaz.* 516. Chrystus wybrane swe w synostwo boże powołał. *Bial. Post.* 124. Nie względem synowstwa, ale względem albo urzędu albo tytułu, maią oycowie podczas escić synów. *Petr. Ek.* 91. Kranz daie Mieczysławowi dwóch synów; Adam Bremeński nic nie pisze o tym synowstwie. *Nar. hst.* 2, 245.

SYNTAXA, *ob.* składnia. SYNTEZYS, *Slo.* smisloslalje.

SYP, *ob.* Sop. SYPAC, - ał, sypie, sypć, *cz. niedok.*,

Bk. sypati, spěti, sypěti; (*Bh.* sop sép, spala osypka; *Sr.* 2. sipaſch, sippaſch; *Sr.* 1. ſipam, ſpam, ſipu, ſipiam; *Crn.* sipam, (*Crn.* ispa, z izba; *Crn.* ispize, z izbica); *Vd.* sipati, suti, sujem (*ob.* suć), posuti, (*Vd.* sop, sasip, nasip, z grobla); *Cro.* szipávam, *Rg.* sipati, sippati; *Bsn.* sippati; *Rs.* сыпаmь, сыпаю, (*Rs.* сыпь osypka, krosty; cf. *Lat.* dissipo, *sipo, cf. *Hebr.* ספה saphach *aggregauit, effudit*); sypać co w co; o suchych rzeczach, toż, co łać o płynnych; wsypywać; ſchütten, einſchütten. Sypać zboże w wór. *Tr.* Sypać piasek na papier, nasypywać, aufſchütten, ſchütten. *Tr.* Sypać na kupę, kupami sypać. *Cn. Th.* 1094, suć, in Haufen aufſchütten, aufhäufen. Sypać groblę, wał, kopce, einen Damm u. ſ. w. ſchütten, aufwerfen. Sypie czas góry, kędy był grunt piaski *Zab.* 12, 2. *Sak.* Gdy nie będziesz miał postanowionego serca swego, wszystko iakobyś plewy sypał przed obliczność pana swego. *Rey Ppſ.* 44 *b*, iakbyś plewy przesypywał). - §. *fig. tr.* Od gniewu z oczu iskry sypie. *Wad. Dan.* 72, rozsypnie, Funken ſprühen. - §. Sypać co komu, z hoynie rozrzucać, rozrzutnie rozdawać, reichlich ausſtreuen, austheilen. Garściami na kartę złoto sypali. *Teatr* 19 *b*, 2. Tak był szczodry król ten na synów koronnych bez miary, Że sypał swych dobrodzieystw, nie rozdawał dary. *Min. Rvt.* 2, 38. Grachus trybunom będąc, pospolitwu siła wzbyt sypał. *Warg. Wal.* 79. Do tey funkcyi potrzeba człowieka, coby mógł sypać, byleby wiedział komu i iakim sposobem. *Lub. Roz.* 193. Prokuratorom sprawę maiąc sypać musisz. *Gor. Wł. M b.* - Sypać czym, szafować czym hoynie, ſpenden, ſpendiren, reichlich anwenden, austheilen. Panowie ci złotem, iak piaskiem sypali. *Aurop.* 28. Albo to ieden millionami sypie, a serca dokupić się nie może. *Teatr* 6 *b*, 55. Jegomość za ludźmi się ugania, djabłami sypie. *Teatr* 6 *b*, 3, djabłami liczy). - *Passive*; U nich gęba iak kołowrot, a słowa sypią się iak z pytla. *Pilch. Sen. list* 304. Sypał się grosz publiczny na gratyfikacye, pensye i zaległości. *Ust. K.* 2, 2 3, rozchodził się marnie, die Staatsgelder wurden verſchwendet, vergeudet, verthan. - §. *Recipr. tr.* Sypie się lud i t. d., licznie wychodzi, snuie się kupami, wali się, das Volk u. ſ. w. wimmelt, ſtrömt in Haufen; *Bh.* ſjitiſi ſe; *Bs.* verviti, vrriviti mnogo ceglјdi, (*Bsn.* vrrivgljenje, navrrivglenje *concursus, frequentio*, cf. wrzeć); *Rs.* мозаmuмься, сыпаmuмься. Gdy się szlachta i chłopstwo zewsząd za zwierzchnią głową sypali, ściągnęli się na iedno pole wszyscy. *Stryik.* 319. Poczęło się wojsko nieprzyiacielskie sypać; iak czarny las. *Papr. Ryc.* 97. Roty się zewsząd sypią. *Groch. W.* 539, von allen Seiten ſtrömen ſie herbey. Jak nasi kredytorowie zaczną się sypać, to niewiem, co tu robić będzie. *Teatr* 226, 9. - *Nidificia formicarum burriebant*, wrzało, kipiał mrowisko, esmer był, sypały się mrówki z chłopciem. *Cn. Th.* 1094, *Rs.* кишѣmь, закишѣmь, кишмя кишѣmь, кишимишѣmь. Sypanie się robactwa i t. d., *Vd.* mrcla-nje, vervretje. - §. Sypie się broda, wąs i t. d., przebija się, dobywa się, kluie się, die Barthaare treiben durch, kommen zum Vorſchein. Wąsikmu się niedawno sypać zaczął. *Boh. Kom.* 1, 49. Tak się z nią cacka, iak gdyby mu się wąs dopiero sypał. *Teatr* 24, 97 *Cztr.*, iak śpiczak, iak mlokos). Milona iagody Zdobił mech delikatny sypiącéy się brody. *Chod. Gesn.* 22.

Pochodz. *Sypiś, sypki, sep; dosypać, dosypka, nasypać, nasypka, naspa, nadsypać; obsypać, osypać, osep, osypka, ospa, ospice, posypać, posypka; podsypać, podsypka; przesypać; przysypać; rozsypać, rozsypka; usypać; wysypać; wsypać; *wysep, wyspa; zasypać, zaspa, zasep; zsypować.*

SYPIAC *Med. Frequ. Verbi* Spać, zu ſchlafen pflegen. Nie o to ią bito, że chodziła w żyto, ale że doma nie sypiała. *Rys. Ad.* 43. SYPIALNIA, - i, ż., sypialny pokoy, łożnica, das Schlafzimmer, die Schlafkammer, das Schlafgemach; *Bh.* lebanice, lehacý komora, ložna (cf. leżeć); *Crn.* jespiza, (cf. izba); *Vd.* spalniza, spajalishe, jispiza, kamra za spanje. (*Vd.* spalnisa, jispiza, hishiza, = izdebka); *Rg.* spavaliscte; *Cro.* szpalnicza, komornicza; *Ross.* спальня, спáленка, почивальня, спочивальня, (*ob.* spoczynek, odpoczynek); *Ec.* ложница, постельная, (cf. pościel), черновъ. (*Ec.* спáльникъ *komornik). Sypialnie i gabinety dla zgiełku maią być oddalone od pokoiów dziecinnych. *Switk bud.* 99. SYPIALNY, - e, - e, *Rs.* спáленный, спáльный, do spania służący, Schlafs. Drzwi porterą zasłonione wiodły do pokoiu sypialnego. *Kras. Pod.* 2, 192, *Zab.* 15, 192, *Teatr* 9, 55. Na co się wam przyda tak wiele sypialnych pokoiów, kiedy wiednym tylko spoczywacie? *Pilch. Sen. list* 3, 43.

SYPIĘ, *ob.* Sypać. SYPIEŃ, - pnia, *m.*, *Bh.* ſypeň, *Rs.* сыпецъ, *ex origine sonat infundibulum rerum siccarum; passim tamen usurpatur pro haustro cereuisiariorum, longum manubrium habente. Cn. Th.* 1094, naczynie do przesypowania lub przelewania, czerpaczka. *Mod.*, ein Schüttrichter, Gießtrichter, Trichter, Schöpfgelte; *ob.* ley, leiek. SYPKI, - a, - ie, *Bh.* ſypký; *Rs.* сыпучій; daiący się sypać, ziarnkowaty, miałki; ſchüttbar, kleinkörnig, ſich ſchütten laſſend. Widziałeś kędy maią swe noclegi Ziarnitte grady, albo sypkie śniegi. *Chrość Job.* 150, *Karp.* 150. Sypka ziemia. *Haur. Sk.* 135, krucha. SYPKOŚĆ, - ści, ż., die Schüttbarkeit, *Bh.* ſypkoſt. (*§. Sypkość, *ob.* sipkość. SYPNIEĆ, *ob.* Sipnieć.

SYRAKUZA, - y, ż., SYRAKUZY *plur.*, dawna ſtolica Sycylii. *Wyrw. G.* 195; Syrakus. SYRAKUZANIN, - a, *m.*, der Syrakuſer. SYRAKUZANKA, - i, ż., die Syrakuſerinn. SYRAKUZKI, - a, - ie, Syrakuſiſch.

SYRB, *ob.* Serb.

SYRENA, *ob.* Piersiopławka; *Bh.* ochochula, ochechula.

SYROIESZKA, - i, ż., bedłka, *Jundz.* 555; eine Art Erdſchwämme; *Bh.* ſyrowinký.

SYROKOMLA *herb.* Abdank zwyczayny z krzyżem na wierzchu i na helmie. *Kurop.* 3, 50; ein Wappen. - §. Syrokomla, maiętność Firleiów. *Kras. list.* 46.

SYROKOS, - a, *m.*, pewny ptak leśny, ein gewiſſer Waldvogel. Syrokosy leśne. *Ban. J* 3. Syrokosy świergolą. *ib. J* 3 *b.*

SYROP, - u, *m.*, SYROPEK, - pku, *m.*, *zdrob.*, *Ger.* der Syrup, *Arab.* Serup, *Pers.* scherbet; *Sr.* 2. ſerrup; *Crn.* syrop; *Vd.* zjrup, sirup; ſterben ſok; *Cro.* sirup; *Bs.* szirup; *Rg.* râstop zaharni, (*ob.* roztop); *Rs.* сироп, намока сахарная (*ob.* patoka); sok cukrowy gęsto uwarzony. .. *Krup.* 5, 44. W tey niemocy ani syropku, ani żadnych pigułek nie szukay. *Wer. Rgl.* 129. SYROPOWY, - a, - e, od syropu, *Rs.* сиропный, Syrupps.

*SYROWATKA, *ob.* serwatka.

SYRTY, *ob.* Haki, Mielizny, Miela, Płytczyzna. SYRYNGA, *ob.* Strzykawka, Sikawka. SYRZYSKO, *ob.* Serzyſko.

SYSAK, SYSUŃ, - a, *m.*, ossack, (*Etym.* Ssać); ein noch ſäugendes Thier; *Bh.* cutál. Zwierzątko, poki się karmi mlekiem matki, iest syssakiem. *Kluk. Zw.* 1, 126. Syssuń, *Dudz.* 29.

SYSTEMA, *ob.* Układ. SYSTOLE, *Sto.* błuhokrátilka. *SYTI *ob.* Cyt! *ob.* St!

SYT, - u, *m.*, dosyt, nasycenie, sytość, die Sättigung, Erſättigung. Jadłem do sytu. *Ir.*, *ob.* Dosyć, Dość. 2) Syt, *ob.* Syty, - a, - e. SYTA, - y, ż., SYTKA, - i, ż., *dem.*, *Rs.* сыта, miód wodą rozpuszczony czyli woda miodem nasycona, Honigwaſſer, Honigtrank; (*Crn.* sat, satovje; *Vd.* set, sat, setovje, setje, = plaster miodowy; miod pity; *Cro.* sait meda *fauus mellis*; *Rg.* sat, = plaster miodu, = *Rs.* comb, cómas, cf. *Gr.* ζῦθος *potus ex frumento*; *Hbr* mw seheth *potus, potatio*). Woda miodowa, to iest, syta. *Sien.* 73. Miód przasny, albo syta, *Spicz.* 153. Miodową brzeczkę zowią sytą. *Syr.* 501. Ul nowy wymywać sytą; a ta syta ma być uboga, żeby 5 części było wody, a tylko szósta miodu. *Kach.* 9. Syta miodowa z kopru Włoskiego. *Syr.* 594. Niegdzie z ięczmienia czynią sytę albo miód do trunku bardzo przyiemny. *Syr.* 978. O sytkach lub napoiach z iabłek, gruszek etc., zrobionych. *Krup.* 5, 96; Cider, Apfelmoſt, Birnmoſt. - §. Sytka, ziele, od sytości, Pomorczyk, Mlecznik Pomorski, *glaux*, eine Art Milchkraut, dostatek mléka mamkom dodaie, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. *SYTEK, *Tr.*, *ob.* Sutek. *Kach.* *SYTNIEĆ *ex. ndt.*, stać się sytnym lub sytym, ſättigend werden; ſatt werden. Uschło ciepłym wieią wiatrem usta, i ciężkim powietrzem sytnieią; *aurae graues captantur hiatu. Zebr. Ow.* 178. SYTNOŚĆ, - ści, ż., przymiot tego, co sytnym iest, co sporo nasyca, nakarmia, die Nahrhaftigkeit; *Rs.* питáтельность, (*ob.* pica). Sytność chleba, kaszy. *L.* - §°. = Sytość *qu. v.* SYTNY, - a, - e, *Rg.* saititiv; (*Crn.* sitn, = ciężarem będący; *Crn.* sitnek, sitnésh, = przykry człowiek), *Rs.* сытный, питáтельный; *Ec.* насытительный; mocno nasycaiący, nahrhaft, *implens facile ventrem. Cn. Th.* 1094. - §°. Sytny, = Syty *qu. v.* SYTOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* ſytoſt; *Vind.* situſt, sitnoſt, nasitnoſt, dovolnoſt; *Cro.* szitószt; *Pg.* sittos, sittina, najeſt, (cf. naieść się); *Sr.* 1. ſytoſcj; *Rs.* сытость, syt, dosyt, nasycenie, das Sattſeyn, Sattwerden, Erſättigen, die Sattigkeit, Sättigung. Chleb im zgotował do sytności. *Leop. Syr.* 45, 26. Sytość zdrowiu i cnocie szkodliwa. *Cn. Ad.* 1124; przepełnienie, przeładowanie, Ueberladung. Z sytności bydnść pochodzi. *Kosz. Lor.* 182 *b.* Uprzykrzoną wzgardę sytość rodzi. *Past. F.* 38. Do sytości bogacili się publicznemi funduszami. *Ust. K.* 2, 167. Przeydzie rozkosz, nastąpi sytość po użyciu. *Kras. W.* 56; mierziączka, Ekel. Wszystkiego sytość bierze i snu i kochania, i skoków, i słodkiego dla ucha śpiewania. *Drach. Jl.* 2, 27, man bekommt alles ſatt. - §. Niesytność, niesytość, nienasytek, Unerſättlichkeit. Woż, na którym zbytek ieździ, za staremi się woźniki grzechów toczy, t. i., za obżarstwem a niesytnością bizucha. *Kosz. Lor.* 66 *b.* - §. tłustość, cielistość, mięsistość, Wohlleibigkeit, Fette. Dicke. Tatarska śniada czyni sytność ciała i odmiękcza

brzuch. *Cresc.* 180. Nie ten iest zdrowszy, który wiele iada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. *Pilch. Sen. list* 3, 372, ile mu służy). Poskoczne czytania, a potrawy skwapliwie pożywane i nieżute, równie w sytość nie idą. *ib. pr. Prov.* Wydarte rzeczy w sytość nie idą. *Fr. Ad* 41, zdrowiu nie służą, nie tuczą, unrecht Gut gedeiht nicht. SYTUACYA, *ob.* położenie, posada). - SYIY, *SYT, - a, - o, - o *adv.*, *Bh.* ſytý; *Sr.* 2. ſiti; *Sr.* 1. ſeté; *Crn.* sit, (*Crn.* sita, z przykry, ciężarem będący); *Vd.* sit, nasitjen, (*Vd.* siten *molestus*); *Cro.* szit; *Rg.* sit, (*Rg.* nesit *onocrotalus*; *Sla.* nèsit); *Be.* sit, sitti; *Rs.* сытный; SYCIUCHNY, SYCIUTEŃKI *intensiv.*; *Rs.* сытехонекъ, *Germ.* ſatt, *Lat.* sat, satur, *Angl.* sated, *Ottfried.* sat, *Ulphil.* sad, cf. *Ger.* ſchütten, suć), z niełaknący, pokarmem nasycony, ſatt, geſättigt Już iadłem syci. *Chroſt. Jow.* 190. Sytemu nic nie smakuie. *Cn Ad.* 1124; kto nie doie, mądrzo żyie). Wiatrem syt. *Cn. Ad.* 473, mało iada; manną bożą żyw). Łaſką syt sługa nie będzie. *Cn. Ad.* 428; łaſka bez datku nic nie waży) Na gładką żonę patrząc, syt nie będziesz. *Rys. Ad.* 51; cf. oczy paść). Nie wyrozumie zgłodniałemu syty. *Pot. Syl.* 16. Na tym zależy, aby wilk był syt, a owca zdrowa. *Pot. Arg.* 547. Chciwość nigdy nie iest syta. *Pilch. Sen list* 3, 138. - Syt czego być, mierzić co sobie, etwas ſatt ſeyn, ſatt haben, überdrüßig ſeyn. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt iestem rządu. *Teatr* 50, 9. Do klasztoru possła, syta świata. *P. Kch. Orl.* 1, 144. - *aliter*: Kto tu pomyślnych fortun syty, ten w przyszłym żywocie będzie pragnął z bogactwem. *Psalmod.* 58; kto tu opływa, do zbytku zażywa). Każdy sobie tuszył, iż syt korzyści i zwycięstwa do domu powróci. *Pilch. Sen.* 256. - §. Syty, *sytny, karmny, tłuſty, cielisty, wohl bey Leibe, dick und fett. Zygmunt August Katarzynę oddalił, winy iuney do niey nie maiąc, ieno że syta była, a potomſtwa nie miała. *Biel.* 558. Ludzie sytego i pełnego ciała, mogą nieco ciemierzycy używać. *Syr.* 1465. Zarzeźcie cielę syte *Bud. Luk.* 15, 23, tłuſte. *Bibl. Gd.*, ein gemäſtetes Kalb. Lutb.). Syciuchne kurcząta. *W. Poſt. W.* 3 76. Koń, gdy mu wilczo szkuby wyimiesz, sytnieyszy bywa na ciele. *Cresc.* 523. Roſtruchara dostatek owsa koniom dawa, iżby ie, gdy syte będą, co naylepiéy przedał. *Corn. Sen.* 420. Domowe źwierzęta bywaią zawsze cielisstsze i sytnieysze, niźli dzikie, a to dla dostatku karmi większego. *Cresc.* 80. 2*) syty, sytny, nasycaiący, ſättigend, ſatt machend. Każda rzecz na tym świecie syta. *Pot. Jow.* 23, wszyſtko się przeje, man bekommt alles ſatt. Jaki smak? nie znasz; dosyć było było syto. *Mon.* 70, 174, dużo, suto.

Pochodz. *sycić, nasycać, nasycić, dosyt, dosyć, dość, zadosyć, dosyćczynienie; podsycić, podsyta.*

S Z.

*SZ-; na wyrażenie złożonych tych dwóch spółgłosek, abecadło Słowiańſkie osobney używa litery, naszwaszney sza, szm; Czesi piszą ſſ, ß. - §. SZ, z ż; *enclit.*) o. gr. *któsz, s któż; *ob.* - ż *enclit.*

SZA SZA SZA między sobą. *Teatr* 22 *b*, 107, szeptali między sobą; ſie flüſterten unter einander; cf. szept, cf. *Niem.* ſchwatzen.

SZABA, - y, ż., u bednarza, ośnik skrzywiony w półokrąg, który służy do gładzenia klepek lub dna w statku. *Mag. Mſkr.*, das Schabemeſſer der Böttcher.

SZABAS, *ob.* Sobota żydowska; *Sr.* 1. ſabbat, ſobbota, ſmatoł; *Vd.* sabbota, pozhitek, prestaja dela; *Rs.* шабашъ, (*Hebr.* שבת schabbath *quieuit*; cf spać). Łacno iest *szabat zachować, od mięsa zakazanego wstrzymać się, umywaniem się oczyścić i t. d. *Smale.* 69, świątkować, cf. pościć. § *tr. fig.* Kot Myszoboy, gdy po dachach, w ogniu cały, szuka żony, tegoż czasu, Gdy szżywa z nią szabasu . . . *Jak B.* 48; gdy z nią rozkoszuie). SZABASNIK, - a *m.*, piec do chleba pieczenia, w izbie między piecem ogrzewalnym a kominkiem w którym się z kominka pali na chleb X *Kam.*, eine Art Backofen neben dem Stubenofen. SZABASZNY, - a, - e od szabasu, Sabbath-, Schabas, *Rs.* шабашный. SZABASOWAC *cz. ndk.*, szabas obchodzić, świątkować, den Schabas feyern, *Rs.* шабашить, пошабашить.

SZABELKA, - i, ż., *dem. Nom.* Szabla, *Cro.* szablyicza, *Rs.* сабелька; das Säbelchen, ein kleiner Säbel. Konia dosieść szabelkę przypasać. *Birk. Sk. D* 4. Dworackie szabelki nazywały się za Kazimierza Jagiellończyka indyczkami, od podobnéy do szyi indyków formy. *Czack. pr.* 1, 217. Tak dobrzem go po karku liznął moią szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 43. SZABELKOWY, - a, - e, od szabelki, od szabelek, Säbelchens. Ustawne szabelkowe krzesania. *Czack. pr.* 217. SZABELNIA, - i, ż., fabryka, w któréy głównie na szable albo pałasze robią *Os. Zel.* 69. die Säbelfabrik; *Cro.* szablyarnicza. SZABELNIK, - a, *m.*, który szable robi, der Säbelmacher, *Ld.*, *Cro.* szablyar, *Sla.* sabljár, *ob.* miecznik. - §. *aliter*: Roshukani owi szabelnicy zamordowali wszystkich. *Nar. Hſt.* 7, 112; szablami zbroyni, mit Säbeln bewaffnet. SZABELNY, - a, - e, *Sla* szabljeni; *Vd.* krivomezhni; *Rs.* сабельный; od szabli. Säbel. Ten muszkietową z konia leci pluną, Ow z tyłu ścięty szabelnym pochopem. *Jabł Bud. J* 3 *b*. Szabelne w karku poniosł dęgi. *ib. N* 2. SZABELTAS, - u, *m.*, kieszeń szabelna, od pasa szabelnego wisząca, *Cro.* szablyotaſka; z *Niem.*, die Säbeltaſche. Wchodząc huzar zawadza szabeltasem o drzwi. *Teatr* 16, 8. Na szabeltaszach herb ich. *Jabł. Her.* W szabeltasie groszy mało. *Bies. B* 2, żołnierz niepieniężny). - SZABELTASZNO *adv.*, z szabeltasem, mit einer Säbeltaſche. Owo młodź do nauk z dostatkami oddawaią, bławatno, pierno, kowano, szabeltaszno. *Falib. O.* 3 SZABLA, - i, ż., *Bh.* ſſaple; *Slo.* Sjabla, Sjable, ſſable; *Sr.* 2. ſabla; *Sr.* 1. ſable; *Crn.* sabla; *Vd.* sabla, kriu mezh, kordash; *Cro.* szablya; *Sla.* sablja; *Dl.* szablya; *Hg.* borgas szablya, szablyutka; *Rg.* sàbglja; *Be.* sabglja; сабля, корда; *Fr.* mâbar, câbar; *Finl.* sabeli, *Svec.* sabel, *Angl.* sable, *Ital.* sabla, sabra, sciala; *Gall.* sabre, *vulg. Ger.* Säbel, Sabet, *Gr. nov* ζαβουνη, *Arab.* seif, z szpada, cf. *Gr.* σίβω *meto*, ζαβος *curuus*, ζαβουνη szabla; cf. *Hebr.* זבח zabach *mactauit*); pałasz skrzywiony, *Ger.* der Säbel. Nieoprawne szable, głównie, *ob.* brandnary, *cb.* ſtal. *Czack. pr.* 1, 216. Nasza nieco skrzywione szable, ktorey i Węgrzy używaią, iest z Azyi. Ustawnie ieżdżący na koniu, taką szablą, oprócz mocnieyszego cięcia, maią większą zasłonę głowy, niżeli od prostey szabli czyli szpady. *ib.* 217.

217. Dla kawaleryi biała broń, iak mówią, czyli szabla, iest użytecznieyszą od karabinów. *ib.* Szabla Węgierka, czapka magierka. *Kon.* 76, 281. Szablą mu nad łbem machał. *Teatr* 26 *b*, 39. Na szable szli; tarczami się zasłoniwszy, na nie ie brali; nasi zaś tarcze odeymuiąc, z wierzchu ie siekli. *Warg. Cez.* 34. Rohatyny wyciskawszy do szabel się rzucili. *ib.* 208. Sąsiedzi na się szable wyoltrzyli. *Lib. Hor.* 11. Szabla szablę budzi, *arma armis irritantur. Kurc. Warg. praef.* Na szablach go rozznieśli. *Birk. Zb. B* 4; na kawałki rozsiekli; *Vd.* sablati; *Bh.* posjawlowati, *Ger.* niedersäbeln. Junacy w kącie szablą wiatry kroią. *Pilch. San. list* 2, 287, zuchwale się odgrażaią). Na ulicy w pięćdziesiąt szabel na mnie napadli. *Boh. Kom.* 1, 37, *Mok. Tur.* 207; zbroynych szablami, szabelników) Prowincye częścią szablą, częścią przez przymierza hołdowne sobie uczynił. *Nies.* 1, 7, bronią, orężem, gwałtem, mocą, wojną). *Prov.* Kord do boiu; szabla do stroiu. *Rys. Ad.* 26. Szlachcica oznaczało noszenie szabli lub szpady. *Czack. pr.* 2, 243. *Cro. Prov* nit chini popadiga halya, nit voynika zlata szablya, a nie czyni xiędza długa suknia, ni woiska złota szabla. - °°§. Wieprz dziki psa wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Zebr. Ow.* 101, *falcato vulnerat ense*, hiem, mit dem krummen Hauer. SZABLICA, - y, *ż.*, duża szabla, ein grosser Säbel. SZABLINA, - y, *ż.*, biedna, miserna szabla, ein elender Säbel. SZABLISKO, - a, *n.*, *contemn.*, szpetna szabla, ein häßlicher garstiger Säbel. Musiał na seymiku dobrze szablińskiem po uchu dostać. *Teatr* 22 *b*, 37. °°SZABLONOSZEC, - szca, *m.*, noszący szablę, ein Säbelträger, *Cro.* szablyonoszecz.

SZABRAKA *Tr.*, *ob.* Czaprak.

SZABRY *plur.*, kawałki drobne cegły lub dachówki, *Mag. Mskr.*, Ziegel- oder Dachpfannen-Stückchen SZABROWAĆ *cz. ndk.*, zaszabrować *dk.*, u mularza, szabrami szpary w murze zaćwiekować. *Mag. Mskr.*, die Löcher in der Mauer mit Ziegelstückchen ausfüllen

SZACH, - u, *m.*, (szach w całey Azyi oznacza rządcę, monarchę. *Kras. list.* 2, 87, *Pers.* Cha, z król). Szach, bierka, iedna z tych, któremi w szachy grаią. *Cn. Th.* 1095, ein Schachstein; *Bh.* ſach; *Cro* chàk, chah; *Crn.* tàzhk; *Vd.* skak, shah; *Rs.* шашка, шашечка. Podnosi rękę, bierze palcami za szach, iedzie nim, gdzie trzeba. *Pam.* 85, 1, 93. - §. Szach, słowo przestrzegaiące w szachach króla lub królową, że im trzeba mieysce odmienić; Schach! wenn man Schach bietet. Dać szach krolowi. *Tr.*, *Rs.* дамѣ шахъ дарю. Król w szachu. *ib.* - *fig.* Widziss pociechy po twych żalach nowe, Ty dziś daiesz szach złey fortunie z metem. *Pot. Syl.* 188; zwyciężyłeś ią, ſchach matt machen, *Vd.* premagati). Mógłim szach i met dać i ukazać wrota do rozumu. *Birk. Zam.* 27. Szachem pada. *Rys. Ad.* 63; zwyciężony). Albo szach albo met. *Zegl. Ad.* 2, *Rys. Ad.* 63; entweder beugen oder brechen. Lepiéyby było, aby z nim zgoła nie walczyć, albo się nań z wielką mocą oburzyć, iżby był albo szach albo met. *Baz. Sk.* 132. - Szachem o niebo. *Brud. Oft. C* 6; grać, starać się o niebo). - §. SZACHY *plur.*, gra szachami, das Schachspiel, das Schach; *Bh.* ſachy; *Vd.* skakniza, shahna jigra, shohspil; *Rg.* sckakki; *Ital.* scacchi; *Ec.* шáхматы. Gra w szachy iest czysta a rozumu bystrego zabawa. *Gor. Dw.* 122. W szachy grać, *Vd.* se skakami jigrati, na shahi jigrati, Schach ſpielen. Jak w szachy grał. *Zegl. Ad.* 97, ſtracił). I w szachach przyiaciela poznać. *Rys. Ad.* 76. - Szachy, poema Jana *Kochanowſkiego. Arias. list.* 84. - *tr.* Przez powabne tego zdrayce szachy, Posunęli się Turcy do szabel na Lachy. *Jabł. Buk.* L 2; przez iego matactwa, Durchſtechereyen, *Rs.* шашни кознаſты.

Pochoda. *Szachować*, *szachowany*, *szachownica*, *szachulec.*

SZACHER, SZACHERMACHER, słowo żydowskie, oszwabienie w handlu, das Schachern, Geſchacher. Nic nie dać a wziąć, i szachermacher. *Kniaź. Poez.* 2, 189. Czynię mały szachermacher z iednym rzeźnikiem poczciwym. *Teatr* 33 *c*, 58. - §. Szacher, Szachray; *ob.* Szachrayka, Szachrayſtwo, Szacharſtwo, Szachrować.

°SZACHOR, *Sak. dusz. pr.*, *ob.* Cukier.

SZACHOWAĆ *cz. ndk.*, szach zadawać, Schach bieten. Rycerz króla szachuie, Pop tuc rycerza, Wieża iako z więzieniem do królowey zmierza. *Zegl. Ad.* 97. 2) Szachować, w kostkę sadzić, na małe czworoboki dzielić, *Ger.* ſchachten, ſchecken, in Vierecke theilen. Zewlekli go z onéy sukienki szachowaney. 1 *Leop. Gen.* 37, 23, przetykaney. 3 *Leop.*). Zdarli bracia z Józefa onę suknią szachowaną, którą miał na sobie. *Radz. Genes.* 37, 23; suknią z rozmaitych farb. *Bibl. Gd.*, sztukowaną. *Bud.*, pstrą, bunten Rock, *Luth.* Napierśień wielkiego kapłana udziałasz robotą szachowaną. 1 *Leop. Ex.* 28, 15, haftowaną. 3 *Leop.*, geſtickt. Dworzanin miał na sobie szatę szachowaną. *Papr. Pr. C* 3 *b.* Po ludziach nie patrz szachowanego odzienia; ale co się wewnątrz świeci. *Bud. Ap.* 78. Gdy za godność, nie za grosz dawano infuły. Musiał pan szachowany kłaniać się mądremu. *Papr. Gn.* 1202. W rzezanych sukniach albo szachowanych chodzić, należy małpom i błaznom. *Er. Dw. B.* Trefnić w sukni szachowaney. *Pot. Jew.* 195, arlekińſkiey). Błazen szachowany. *Kon. Wer.* 57. Szachowany lampart. *Nar. Ds.* 1, 121. Nie dbaią dziś o rozum tylko szachowany. *Papr. Gn.* 1201, o pstrość w głowie). SZACHOWNICA, - y, *ż.*, *Bh.* ſachownice; *Vd.* shahna tabla, pretspil; *Crn.* tàshbe; *Rg.* sckaknisa; *Rs.* шашечница; tablica szachowa, die Schachtafel, das Schachbret. Szachownica na 64 podobnych części podzielona iest. *Kras. List.* 2, 86. Szachownica, na kształt chorągwi, z różnych kolorów w kwadrat złożona. *Chmiel.* 1, 82. - §. *tr.* w szachownicę ułożyć. *Kluk. Dyk.* 2, 14, w kwadraciki, in kleine Vierecke theilen. Dobra te szachownicami między naszemi leżące, na iusze zamienimy. *Vol. Leg.* 8, 647; rozſtrzelone, rozproszone i tam i sam). Mieszane dziedziny, czyli tak nazwane szachownice, *Czack. pr.* 2, 189, *ib.* 183. - §. *Boran.* Szachownica, *fritillaria Meleagris*, gatunek korony; na kwiatach iey są pospolicie dwa kolory w szachownicę ułożone. *Kluk. Dyk.* 2, 14, die Schachblume. - §. Szachownica herb, ein gewiſſes Wappen. SZACHOWNICZY, - a, - e, na kształt szachownicy, szachowany. *Rs.* шахматный; wie ein Schachbret. Szachowniczе rozsadzenie drzewa, z w kostkę, *quincuncialis ordo. Cn. Th.* 1095, cf. Cynek. SZACHOWY, - a, - e, od szachów, Schach, *Rs.* шашечный. Szachowe kamienie, Schachſteine, *ob.* bierki). Gracz szachowy, *Vd.* shahni jigrauz, skaknizhar, der Schachſpieler.

SZACHRAY, - aia, *m.*, SZACHER, - chra, *m.*, oszwabiaiący

po żydowſku handlarz, *Vd.* barantauz, kapzhuvauz, kamatnik, ein Schacherer. Człek poczciwy ściſka się z fi'utem, z szachraiem, Nie za ſkłonnością, ale za zwyczaiem. *Zabł. Z. S.* 25, *Teatr* 22 *b*, 132. SZACHRAYKA, - i, *ż.*, die Schacherinn; cf. żydówka). Moiey córce kilka wſtążek i koronetów kupiłem, a iuż mnie to przeklęte szachrayki zdarły z pięć set złotych. *Teatr* 22, 99. Bodayby przepadły wszyſtkie szachrayki, korneciarki, krawcowe, i te wszyſtkie, które są wygodne do ſtręczenia. *Teatr* 15, 48. SZACHRAYSKI, - a, - ie, od szachru, Schacher-, *Vd.* kamaten. SZACHRAYSTWO, SZACHERSTWO, - a, *n.*, szachermacher, oszwabienie w handlu żydowſkie, *Vd.* kamata, barantuvanje; Schacherey. Żyd szachrayſtwem się bogaci. *Ner. Dz.* 2, 133. Wſtydź się, że takie szachrayſtwa porobiłeś. *Teatr* 22 *b*, 128, *Teatr* 33 *d*, 68. Wiele biednego z samym prawie szacherſtwem bawiącego się w Polszcze żydoſtwa. *Pam.* 85, 1, 414. SZACHROWAC *cz. ndk.*, oszwabiaiący handelek prowadzić, ſchachern, *Vd.* barantuvati, kamatati, *Chald.* סחר, *Hebr.* שכר *et* שקר). Lepiey byś z żydkami szachrował, niż wdawał się w takie rzeczy. *Teatr* 8 *c*, 4. Winſka Morawſkie za Węgierſkie szachrują. *Jeł. Ek. F* 3.

Pochodz. *przeszachrować, naszachrować, wyszachrować.*

SZACHT w górach; *Slo.* Sſachta; *ob.* Okno; *ob.* Szyb.

SZACHTYNOWAC *cz. ndk.*, u lakiernika, oſtatnie dawać gładzenie gruntu ſkrzypiem, lub mokrym płotnem do pozłoty. *Mag. Mſkr.*, beym Lackieren, mit Schachtelhalm polieren, die leßte Politur geben.

SZACHULEC, - lca, *m.*, gatunek budowania drewnianego w szachy, Schachbindwerk, geſchachtes Fachwerk. Jeden dom wyſtawiony w szachulec, a drugi w Pruſki mur. *Gaz. Warsz. R.* 7, 1159.

**SZACIĆ *cz. ndk.*, w szaty ubierać, ankleiden. Niech się iak chce ubiera, niech się iak chce szaci. *Pot. Arg.* 89.

SZACISKO, - a, *n.*, podła szata, galgan, sukniſko, *Rs.* кафтанишко, ein elender Rock, ein Lumpen. *W. Poſt. W.* 238. Sprosnemi szaciſki go zakrywali. *W. Poſt. W.* 276.

SZACOWAC, - ał, - uie *cz. ndk.*, *Bh.* ſſacowati; *Slo.* ſſacugi; *Sr.* 1. ſchaczuyu; *Sr.* 2. ſchazowaſch; *Vd.* shazati, shuzavati; *Crn.* shazat; *Cro.* sàczam; *Svec.* ſkatt, scena), *Ger.* ſchätzen, (cf. Taxe, *Gr.* ταξις). 1) szacować; oszacować *dk.*, *Crn.* razunim; *Ec.* написать, написываю; (cf. napisać; cf. popis); taksować, cenę naznaczać, *szperować, ſchätzen, taxieren, einen Preis ſetzen. Maią być wybrani mężowie na szacowanie tych maiętności. *Herb. Stat.* 91, szacunek, taxacya, Schätzung, Taxation. Szacuię maiętności, kupie etc. *Cn. Th.* 1095. Szlachta między sobą na ſto grzywień głowę przyiacielſką szacuie. *Modrz. Baz.* 107. Kray nasz mężobóyſtwa niekarnością mnoży, krew szacuie człowieka na obraz boży ſtworzonego, miawszy grzywny, zabić możesz. *Sł. Kaz.* 315. Kiedy kto sam sezna, iż na którym członku chromy ieſt, tedyć onego członku szacować nie potrzeba. *Szczerb. Sax.* 453, *ob.* bassarunk naznaczyć za członek). - *Similiter:* szacować kogo, naznaczać mu, wiele powinien płacić, einen ſchätzen, eine Schatzung auflegen. Serwius Tullius szacowanie i popis wymyślił. *Faliss. Fl. praef.* Jeden drugiego naieżdża na dom, szacuiąc a wiążąc, paląc zamki i miaſta, wsie wybieraiąc. *Biel.* 228; brandſchatzen. Rycerſtwu swemu dopuścił kupiectwa, zbytków wnętrznych, biorąc z kościołów ſkarby, kapłany szacuiąc. *Biel. Sw.* 208, *idem Weresz. Rgl.* 45. - §. Szacować, ważyć sobie, cenić, w szacunku mieć, za szacowne mieć, szanować, poważać, hoch ſchätzen, ſchätzen, achten; *Sr.* 2. achtowaſch; *Vd.* shtimati, (cf. °ſtyma), zeniti, za vried derzhati, po vriednoſti sposnati; shazati, zhazuvati; *Crn.* shtemàm; *Cro.* preſtimàvati, preſtimávam, marati; *Sla.* proshtimati). Tak szacuie oyczyznę, że ią iak naydrożey przedaie, *Teatr* 1, 103. Drogo co sobie szacować. *Cn. Ad.* 211. Drogo to sobie ludzie szacuią, co więc pokorną prośbą kupuią. *ib.* Lekko sobie szacuiemy, czego darmo doſtaiemy. *Cn. Ad.* 94, gering ſchätzen; co przyydzie łacno, nie bywa smaczno). Komu czego trzeba, drogo to szacuie. *Cn. Ad.* 355; potrzeba rzeczy droży; u głodnego naydroższy chleb). Szacowany, czczony, *Rs.* почитáемый, *cf.* nieoszacowany. - §. Sądzić, osądzać, beurtheilen, richten.. Nie trzeba to po minie człowieka szacować. *Teatr* 52 *c*, 18. Nie trzeba nikogo z poſtawy, ani z odzienia szacować, gdyż często pod owczą barwą taią się wilcy drapieżni. *Ezop.* 121. Ludzie nie maią być *szatsowani z pięknych słów, ale z dobrych uczynków. *Kosz. Lor.* 47. Szacuią człowieka nie z tego, co sam ieſt, ale czym z wierzchu upiększony ieſt. *Birk. Kant. B* 36; iak cię widzą, tak cię piszą). Z owocu trzeba drzewo szacować, nie z liścia. *Min. Ryt.* 4, 40. Często z kilku łotrów szacuią nas wszyſtkich. *Klon. Wor.* 52. Synowie nie bywaią szacowani z domu macierzyſtego, ale z oycowskiego. *Smalc.* 11, po mieczu ranga, doſtoieńſtwo, spadek). Ktoś słysząc, że dmę tak często wzywam, słów tych nie zrozumiawszy, Dmę tak często wzywaną za Nimfę szacował, mniemaiąc, bym się ia Nimfy rozmiłował. *Otw. Ow.* 294, za nimfę ią brał; Nimfą ią być rozumiał). - §. *In peius:* szacować kogo, nicować, krytykować, ſplitterrichten, kritiſiren, verunglimpfen. Nie lżyy, nie szacuy, nie obmawiay bliźniego. *Haur. Sk.* 245. Niech się pilno przypatruie swemu, co cudze szacuie. *Rey. Zw.* 256. Szacuiąc drugich, nie patrzysz siebie. *Pot. Syl.* 365, *Rey Zw.* 69 *b*. Kto sam nic nie robi, cudze sprawy rad szacuie. *Fr. Ad.* 23, *Slonk. Pers.* 26. Zoilus Homera Iliadę złośliwie szacował. *Stryi. praef.*, *Klok.* 199. Szkaradne obmowiſka albo szacowania. *Rey Pſ. T* 4.

SZACOWNICZY urząd, u Rzymian, *censura. Mącz.*, das Censoramt bey den Römern. SZACOWNIK, SZACUNKARZ, - a, *m.*, *szperownik publiczny albo urzędowny, *taxator. Cn. Th.* 1095, der Schätzmeiſter; *Slo.* Sſacowník; *Sr.* 1. ſchaczownik; *Boh.* Sſacmiſtr, poſſadnik; *Vd.* shazman, shazar, shazuvaux; *Crn.* razunik; *Cro.* sàczmeſter; *Ross.* цѣнимель, ценовщикъ, оцѣнщикъ; *Ec.* оцѣнимель. Gdzie się wiele przedaie, tam szacunkarze *aediles* potrzebni. *Petr. Pol.* 457; *ob.* Podkomorzy). *Reges aerarii*, szacownicy albo poborce, którzy szacunki uſtawiaią i odbieraią. *Mącz.* - §. Szacownicy, *censores*, obyczaie ſtrofuią. *Petr. Pol.* 2, 197. *Mącz.*, ſtrofarz, der Sittenrichter, Cenſor. *Censores*, szacunkarze, albo inſtygatorowie wielcy. *Faliſſ. Fl. praef.* Królby powinien obyczaiów ludzkich poprawić, albo ie iako szacunkarz ſtrofować. *Modrz. Baz.* 79. - §. *in peius*: szczypacz, obmowca, oszczérca; der Splitterrichter, Criticus, Tadler, Spötter. Ofiaruię tę pracą W. M., aby o! obmowy szacunkarzów, którzy ięzykiem uszczypliwym zwykli się na dobre

rzeczy targać, tym bezpieczniejsza była. *Gwag.* 472. Złośliwi szacownicy i nayczyssszą cnotę nicuią. *Tr. Tel.* 353. Trudno się ustrzedz opacznych uszczypliwych szacunkarzów, którzy nietylko występek przed oczyma położony zganić, ale też i rzecz dobrze uczynioną wykrętnym rozumem, a opacznym rozsądkiem, szukaiąc leda przyczyny, w złe obrocić mogą. *Bus. hst. pr.* Niech się piluo przypatruie swemu, kto rudze szacuie, Kto tu chce być szacunkarzem, Trzeba aby nie był łgarzem. *Rey Zw.* 226. - §. Szacownik, szacuiący wysoko, szanuiący, szciciel, ceniciel, *Ec.* любопочтитель. *Vd.* shtimanz, zenitnik, vrieda sposnanz, shasman, der Schätzer, Hochschätzer. Hetman Chodkiewicz wielki szacownik heroicznych mężów. *Nies.* 4, 14. SZACOWNY, -a, -e, -ie, *et* - o *adv.*, wart szacunku, szanowania, szanowny; *Slo.* powssitedlni; *Vd.* shtiman, shtimanliu, velajozhen, zenitliu; *Crn.* obrajtliv; *Hg.* drága, (*cf.* drogi); *Ec.* многоценный; *Rs.* досточтимый; schätzbar, achtungswürdig. Podgórzanin niezgrabny, maiący dobre serce, szacowniejszy iest nad dworaka do wszelkiey podłości skłonnego. *Zab.* 16, 22. Ale iakiż z We Pana nayszacowniejszy człowiek! *Teatr* 14 *c*, 15; nieoszacowany). Co iest rzadkiego i niepospolitego, to szacowne bywa. *Pileh. Sen. list* 2, 324. SZACOWNOSC, -ści, *ż.*, die Schätzbarkeit, Achtungswürdigkeit, *Vd.* shtimanost, shtimanlivost velajozhnost, dragost, zenitlivost. SZACUNEK, *SZACUNK, *OSZACUNEK, -nku, *m.*, *Boh.* ssacunk; *Slo.* Sſacunek; *Crn.* shazénga, zenénge, zenitva; *Vd.* shacinga; *Cro.* procsemba; *Rg* szienna, (*ob.* cena); *Rs.* оцѣнка; szacowanie, cenienie, ceny naznaczanie, taxowanie, taxa, das Schätzen, Taxiren, die Taxirung, Schätzung, die Taxe, der Preis O przedawaniu iedzenia i picia w obozie, hetman polny ma szacunek wydawać. *Gwag.* 306. Uchwalono na seymie szacunek wszystkich maiętności; a maią być wybrani mężowie godni wiary na szacowanie tych maiętności *Herb. Stat.* 91. Będzie li chciał nabyć, nadda ieszcze ku oszacunku piątą część. 1 *Leop. Levit.* 27. Obarowali owce i woły, bez szacunku i bez liczby. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 5, bez oszacunku. 1 *Leop.*, co niemiara). Widział nędznik szacunk długu swego. *Rey. Pst. Tr* 4, rejestr, obrachunek). - §. Szacunek, popis, naznaczanie poboru, *Vind.* shtibra, vezha, zhiens, shazinga; Schätzung, Festsetzung der Steuer. Boleslaw Swidnicki książe naypierwey szacunek do Szląska wniósł, i wyprawę woienną pieniężną ustawił, miasto pospolitego ruszenia. *Biel.* 173. - §. Szacunek, cena, wartość czego, der Werth, der Preis. Zaczął z damami gadać o szacunku zboża, o czynszach, o sposobie czynienia folwarki intratnieyszemi. *Zab.* 16, 16. Wszyscy ten samopał chwalą, powiadaią, że i szacunku nie ma. *Teatr* 10, 15; że wszelką cenę przechodzi, cf nieoszacowany, über allen Preis, unbezahlbar - §. *Moral* szacunek, szanowanie, wysoko cenienie, poważanie, czczenie, cześć, hoher Werth, Hochschätzung, Werthschätzung, Achtung; *Vd.* poshtenje, poshtenja skasanje, poshtuvanje, sramoshlivost; *Cro.* prestimanye, dostojnozt, (*ob.* dostoyność); *Rs.* почтимелность, достопочтéнїе, почтéнїе. Dobre serce dawcy dodaie szacunku darom. *Kras. Pod.* 2, 94. Często nic dla człowieka z większym nie byłoby użytkiem, jak szacunek swey własney osoby. *Przyb. Milt.* 254. Pełen szacunku, *Rs.* почтимелькій. Z szacunkiem, *Rs.* почтимельки. - §. *Jn peius* szacunek, szacowanie, nicowanie, krytykowanie, szczypanie, das Splitterrichten. Bardzo przez takie szacunki, obmowiska, łzianie, obrażana bywa miłość. *Birk. Dom.* 144. SZACUNKARZ, *ob.* Szacownik. SZACUNKOWY, -a, -e, *aestimatorius. Cn. Th.* 1095, Schätzungs-, *Rs.* ценовщичій Sprawy szacunkowe, w ktorych idzie o to, czymby rzecz, o którą idzie, podleyszą była, *actiones quanto minoris. Szczerb. Sax.* 2.

SZADRAS, -u, *m.*, *Hg.* szuytas; u amuklerza sznurek płaski, cienki, na obie strony iednakowy, robiony na klockach. *Mag. Mstr.*, bey den Bortenwirkern: ein breites dünnes geklöpfeltes Band.

SZADŹ, SADŹ, -i, *ż.*, (*Etym.* cf. sedziwy, szedziwy; *Cro.* szedina *pilus canus*); szron; *Rs.* иней; der Reif, gefrorne Thau. W zimie często rosa do ciał nemarzłych przylega, i na nich osiadłszy, marznie, co szadzią czyli szronem nazywamy. *Hub. Wst.* 165, sądź; *Kluk. Rosl.* 3, 94. Widzisz, iako śnieg mrozne góry kryie, Gnuśne zaś drzewa pod szadzią się zgięły. *Hor.* 1, 50 *Kniaź.* *SZADAWY, -a, -e, (cf. Szedziwy), popielasty. *Urzęd.* 355; *Cro.* széd; *Rs.* сѣдоватый; aschgrau. Botrys ziele wszystko iest szadawe. *Urzęd.* 57, *et* 76, *et* 89. Barwa szrodkuiąca między czarnym a białym, to iest szadawe. *Urzęd.* 153. SZADZIEC ziele. *Cresc.* 255, *ob.* Sadziec. SZADZIEĆ *Neutr. ndk.*, oszadzieć, oszedzieć, poszędzieć, *dk.*, *Boh.* ssedziwěti; *Slo.* ssedivegi; *Bosn* sidit, osidit; *Cro.* szedeti; *Rag.* sjéditi, ossjéditi, posjediti; *Dalm.* sziditi; *Ross.* сѣдѣть, посѣдѣть; szronem przypadać. *Wlod.*, *Dudz.* 60. - *tr.* siwieć (cf. szedziwy); grau werden. Każdą rzecz srebrną, którą ubielić chcesz, włóż do ognia, aż poszedzieie iako popioł. *Sien.* 604. Już prawie laty doyźrzałemi oszedziały sługa. *Gwag.* 193. SZADZIC *cz.*, *ob.* Szedzić.

SZAFA, -y, *ż.*, SZAFKA, SZAFECZKA, -i, *ż. dem.*, *almarya, *olmorya, skrzynia przywyższa, (z *Niem.*, das Schaff, szafel, szaflik: Niederſ. Schapp, *Anglos.* sciop, cf. *lat.* scapha, *Sla.* shkaf, z skopiec; *Gr.* σκαφος, *Hebr.* אב); der Schrank, (Kothe, Almer, Spind); *Sr.* 2. łabuj; *Vd.* vomar, shranga, planka, vomarizh, ladizhiza, (*ob.* lada); *Bs.* spremma, polica, policica, (cf. półka); *Rs.* шкафъ, шкапъ, шкафецъ, шкафикъ, посмапъ, (cf. postaw), посмапецъ, посмавчикъ; *Ec.* смапило, посмапецъ. Na mole ruty kłaść między szaty do szafy. *Syr.* 538. Szafa, w niey łóżko i pościel była dla służącego. *Kras. Pod.* 2, 55. W każdey szafeczce 24 książek; nad temi szafeczkami, drugie były szafki wyższe. *Star. Dw.* 28. *Okiennice albo *szawki, kędy księgi stawaią, *fori. Volck.* 527. Szafa na suknie czyli szaty, *Bh.* ssatnik. Niech ci stolarz zrobi szafeczkę. *Sol. Arch.* 178. SZAFARKA, -i, *ż.*, klucznica, z *Niem.*, die Schaffnerinn, Ausgeberinn, Haushälterinn, Beschließerinn; *Bh.* nadwornice, (cf. dworka); *Sr.* 1. schaffiçierka; *Sr.* 2. saffoinica; *Vd.* oskerbnica, vkasauka, hishuvauka; *Cro.* saffarica; *Rg.* nadspremnica). Szafarka w klasztorze. *Tr.* - §. *fig.* Niemasz u niewiast hamulca, gdy pozbywszy czuynego stróża, własney woli szafarkami zostaną. *Nar. Hst.* 2, 434; paniami, mogącemi szafować według upodobania). SZAFARNIA, -i, *ż.*, officyna, śpiżarnia, *Cro.* saffarnicza, odelnicza; die Schaffnerey, Speisekammer. Po szafarniach głód nie szpera. *Brud.*

Oft. G. 9. – *fig.* Dwory pańskie dawniey obyczaiów i cnoty szafarniami bywały; *officinae. Krom.* 648. SZAFARSKI, - a, - ie, od szafarza, Schaffners, *oeconomicus, ad dispensatorem pertinens. Cn. Th.* 1096; *Cro.* saffernichki; *Ross.* управительскій, управительскъ; *Ecc.* строительный; *Sr.* 1. schaftienski *negotialis*, schaftowné *negotiosus.* SZAFARSTWO, - a, *n.*, *SZAFAROWANIE, - ia, *n.*, włodarstwo domowe, die Schaffnerey, das Haushalten, Schaffneramt, Verwalteramt; *Slo.* safárstvi; *Hg.* sáfárság; *Sr.* 2. saftsjane; *Cro.* hishnuvanje; *Vd.* ofkerbna. *Ec.* строеніе; *ob.* stroić); *Rs.* управительство, cf. uprawa). Day liczbę z szafarowania twego, bo daley nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luk.* 16. Cóż uczynię, gdyż pan moy odemnie szafarstwo bierze? *ib.* – *latius* Podał mi w szafarstwo, wszystko swe carstwo. *Groch. W.* 533; do zawiadywania, rządzenia, zur Verwaltung. Farao polecił Józefowi swe szafarstwo. *Biel. hft.* 17. – Gospodarstwo, choćby naywiększe, nic nie pomoże, kiedy złe szafarstwo. *Haur. Et.* 1 zły rząd; zła ekonomika). – Szyper ma rachunek leguminu i pomiarkowania szafarstwa wszelkich wydatków uczynić. *Haur. Et.* 172. SZAFARZ, - a, *m.*, *SZAFAR, włodarz, zawiadywacz, z *Niem.* der Schaffner; *Bh.* ssafar, ssafař, nadworník, ratagnik (cf. ratay), rategnik; *Slo.* Sfafár; *Hg.* sáfár); (*Sr.* 1. schafjis cjet *negotiator*), *Sr.* kohuzacjeł; *Crn.* hishnèk, naftazhila, (cf. hisa, cf. przystaw); *Vind.* okerbnik, vkasavez, (cf. wskazać), hishnik, shaffar, shafnar, shpendir; *Cro.* sáffar, span, (cf. jespan, żupan); *Rz.* nadspremnik; *Ross.* управи́тель; *Es.* стропи́тель, (cf. stroić). Wierny szafarz, którego postawił pan nad czeladzią swoią, aby iey dawał obrok czasu swego. *Sekl. Luk.* 12, *Bul. Luk.* 12, 42. Człowiek niektóry bogaty miał szafarza. *Sekl.* 1 *Luk.* 16, *not.*, „urzędnika albo sprawcę". Gdyś iest szafarzem u pana albo u krola iakiego, izali nie według woli pańskiey skarbem szafuiesz? *Hrbst. Nauk. B* 7 *b*, *Slo. Prov.* ne biwa dobre, ked Safár swého pána učí, nie bywa dobrze, kiedy szafarz swego pana uczy, cf. iayko mędrsze od kokoszy). Szafarz strawny, obroczny, *promus*; szafarz pieniężny, pański albo publiczny, Podskarbi; szafarz pieniężny prywatny *dispensator. Cn. Th.* 1096. Szafarz mieyski u Rzymian *aedilis. Petr. Pol.* 191. Józef był sprawcą wszystkiego państwa Egipskiego, i iakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wych. C* 6. Szafarz klasztorny, *Rs.* хранительникъ, хлѣбодаръ; *Ec.* трапезникъ. Szafarz weselny, marszałek, drużba, *Rs.* тысяцкой. Maciejowski, będąc uraczony od króla bogatym biskupstwem, rozumiał się być szafarzem, a nie panem tego. *Gor. Dz.* 53. Kapłan iest szafarzem sakramentu. *Karnk. Kat.* 235. SZAFARZYĆ *cz. ndk.*, szafarzem być, szafarstwem się trudnić, Schäffner seyn; *Slo.* ssafaruzi; *Hg.* sáfárlok; *Cro.* saffarim; *Crn.* kluzharem, (*ob.* klucznik). SZAFECZKA, *ob.* Szafa. SZAFEL, - fla, *m.*, SZAFLIK, - a, *m. dem.*, skopiec, wodny statek, (z *Niem.* Schaff); das Wasserschaff, Scheuerschaff ic. Szafel, naczynie bednarskiey roboty płytkie, z iednym uchem, do kuchni i t. d.; szafel mularski do wapna o dwóch uchach. *Mag. Mskr.* W. pobliskości kotła trzeba mieć szaflik, w którymby pomieścił się wszystek ług. *Jak. Art.* 1, 52. Faski, wiadra, szafliki i inne statki bednarskie, bywaią dębowe, sosnowe, bukowe. *Kluk. Rosl.* 2, 159. Wodę od ognia odjąwszy, wleyże w iaki szaflik. *Sien.* 594. Szaflik umywalny. *J. Kch. Ps.* 85, *Sol. Arch.* 169. Był tam bukowy szaflik, za ucho zadany na gwoździ, ten z wodą ciepłą na nogi im dany. *Zebr Ow.* 209. SZAFLIKOWY, - a, - e, od szaflika, Schaffs. Boras wylany w szaflik, zawiesi się do stron szaflikowych. *Sien.* 595.

*SZAFELIN, *ob.* Szefelin.

SZAFIAN, SAFIIAN, - u, *m.*, *Vd.* safian; *Rs.* сафьянъ; *Pers.* sachtian; skóra Turecka, der Saffian. Szlachcic w szafianie. *Falib. M* 3. SZAFIANOWY, - a, - e, *Ross.* сафьянный, von Saffian. Szafianowe bóty, *Rs.* чеботы, чоботы, (cf. choboty). Szafianowy szewc, *Rs.* чеботарь; warsztat чеботарня; szafianowym szewstwem się trudnić, *Rs.* чеботарить.

SZAFIR, - u, *m.*, *Vd.* safir; *Cro.* sáfir; *Rs.* сапфиръ; *Ger.* der Sapphir, *Gr.* σαπφειρος, (*Hebr.* ספיר, ספר, s piękny być); kleynot przeźroczysty różnego błękitnego koloru; w twardości mało się nie równa rubinowi. *Kluk. Kop.* 2, 32. Pan (Jezus) iest sardykiem, który utrapionym Jerozolimskim wesele przynosi, I iako beryl, myślom poświęconym Mądrości, dowcip ostrzy, tępość znosi; Onże safirem, ślicznąz zaleconym Barwą niebieską, wdzięki swe odnosi. *Odym. Sw. B* 6 *b.* – *blande*: Dobry dzień me kochanie, szafirku, tulipanku, naywonnieyszy gwoździczku. *Teatr.* 11, 10; cf. rybko, serduszko, gwiazdko! SZAFIROWY, - a, - e, *Vd.* safirski, safiren, *Rs.* сапфирный, Sapphirs. SZAFIRKOWAC komu cz. *ndk.*, bakę komu świecić, einem schmeicheln, schön thun, zu gefallen suchen. Okrutnie panie Karolinie szafirkował. *Teatr* 22 *b*, 99. Gdy gaszek umie szafirkować, oho! iuż w respektach, i iest upragniony za męża. *Mon.* 73, 592. Pochlebstwo mu szafirkuie. *ib.* 70, 180.

SZAFKA, *ob.* Szafa. SZAFLIK, *ob.* Szafel. SZAFOWAC, - al, - uie cz. *ndk.*, (z *Niem.* schaffen; *Sr.* 1. schaftiu *negotior*, schaft *negotium*, *Ger.* Geschäft; *Sr.* 2. schaffowaschi *Crn.* kshaft *testamentum*, *reperitur in antiquissimis Slavicis manuscriptis*; cf. *Gr.* σκευος). a) nastarczać, przystarczać, dawać, podawać, przynosić; verschaffen, liefern, geben. Ktoby więźniowi szafował broni, narzędzia, lub inny podawał sposób wymknienia się . . . *Ostr. P. K.* 1, 166. Wenecci dawniey sami wschodnym kraiom szafowali towary. *Wyrw. G.* 281. Wolą do Gdańska szafować i wsie kupować, niż pod namioty leżeć. *Biel. S. M. C* 2, zboże przystawiać, spuszczać do Gd.). Szafować znaczy u flisów zboże ze statku zsypować do śpichlerza. *Mag. Mskr.* Niemiecki kray obfucie szafuie dobre piwa, wełnę, sukna, konie, owce etc. *Wyrw. G.* 213, wydaie; geben, hervorbringen. *Przyb. Luz.* 18. Zabrali pieniądze, aby ie tam szafowali rzemieślnikom za robotę kościelną. 1 *Esop.* 4 *Reg.* 22, 9, aby ie rozdano. 3 *Esop.*). Wieczerzą Swiętą pod obiema osobami przez 1000 lat dawano i szafowano. *Gil. Kat.* 357, udzielano). Bóg szafuie taką miarką wiary S., iaką komu raczy. *Wiln.* 1585, udziela). – §. Szafować co albo czym, zawiadywać czym; verwalten, schalten und walten. Może szafować nabytym leda kto, to iest, źle szafować; ale dobrze szafować bardzo trudna rzecz iest. *Petr. Et.* 121, Skarby bez szafowania słusznego właśnie są iak miecz w ręku szalonego. *Stryik. Gon. E.* Gdyś iest szafarzem u pana iakiego, izali nie według woli pańskiey skarbem szafuiesz? *Hrbst. Nau. B* 7 *b.* Day liczbę z twego szafarstwa, bo daley nie będziesz mógł szafować. *Sekl. Luk.* 16; szafarzem być, szafarzyć, Schaffner seyn.

Wolność nasza iest drogim skarbem, którym ostróżnie szafować potrzeba *Leszcz. Gl.* 60. – §. rządzić czym, regieren, schalten und walten. Ona serca moiemu panuie, Ona zdrowiem i moim żywotem szafuie. *P. Kch. Orl.* 1, 142. Sam stworzyciel szczęściem szafuie. *Rys. Ad.* 61. Niech kto, co chce plecie, Pieniądz wszystko szafuie i rządzi na świecie. *Tręb. S. M.* 48. – *fig. tr.* Oczyma źle szafuie, w patrzeniu się na niewiasty kocha; na białegłowy dwornie a bezpiecznie patrzy. *Sk. Żyw.* 1, 72, mit den Augen zügellos herumschießen. Nieopatrznie okiem swoim szafuiąc, w wielką pożądliwość ku onemu młodzieńcowi wpadła. *Sk. Żyw.* 1, 55. W kościele niech się strzegą nieuczciwego oczu szafowania. *Sk. Kaz.* 344. – *In peius*; Szafować czym bardzo, nieoszczędnie używać, rozrzucać, sypać, vergeuden, verschwenderisch verthun, verschwenden. Szastać, marnować, sypać, szafować. *Dwor. B* 1. Szafować pieniędzmi w gwałtownych okolicznościach iest to używać ich rozumnie. *Teatr.* 28 *b*, 178. Czestuie, gra, baliki daie, suto szafuie pieniędzmi. *Teatr* 14, 107. Słyszymy przewoźników w czasie niepogodnym szafuiących tysiącami korców przeklęctwa. *Mon.* 64, 68. Cudzym łacno szafować. *Cn. Ad.* 111; cudzego nie żal; z cudzego się szeroko kraie rzemień, z swego szczupło). SZAFOWY, – a, – e, od szafy, *Rs.* шкіфный, Schrank-. Szafowe drzwi.

SZAFRAN, – u, *m.*, *Bh.* ſſafrán; *Slo.* Siafrán; *Sr.* 2. žafran; *Sr.* 1. kuchárska barva, (*ob.* barwa); *Crn.* shofrán; *Vd.* shafran, shofran; *Cro.* sáfran, s'affran, shafran; *Dl.* cjafran, saffran, *Hg.* sáfrány, saffrany; *Bs.* safaran, cjafran, scjafran, gjusran; *Rg.* cjafran; *Sla.* shafran; *Russ.* шафранъ; *Ital.* safferano; *Ger.* der Saffran; *Arab.* sahafaran, *Pers.* zafferon, safflaranum); szafran prawdziwy *crocus*, der gemeine Saffran, rozmnaża się z cebulek; kwiat iego wydaie kolor pięknie żółty. *Kluk. Rosl.* 1, 221. Szafran domowy naſki, *ob.* Krokos. Szafran polny, Turecki, Narcyszek żółty, Lilia wielkonocna *qu. v.* Szafran dziki, *Cro.* safranika, divij safran; *ob.* Zimowit. – §. *Prov.* Lepszy funt szafranu, niż wóz siana. *Cn. Ad.* 451, lepszy funt złota, niż centnar ołowiu). – *tr.* Nie każdy szlachcic, co szafran wsuie. *Bies. B* 4, żółte bóty; gelbe Stiefeln. Na głowie szafran, łysy, kuternoga, Jeżeli w nim krzyna cnoty, cud to iest od boga. *Kchw. Fr.* 59; żółtowłosy; gelbhaarig, rothhaarig. – *aliter*: Kiedy u pana zjesz w szafranie flaki, Gdy flaszą wina utraktuie gości, To trzeba zaraz obrać Jegomości. *Bratk.* 3; flaki szafranem zaprawne, specyał, Kuttelflecke mit Saffran gewürzt. Szafran, wino i złoto, tyle maią siły, Że się na iasną prawdę nie po raz rzuciły. *Pot. Arg.* 12; uczta, biesiada, papka, Tractament. – 2) Szafran metalowy, u Chymików, proszek z metalów, w kolorze nieco szafranowi podobny, lekarstwo na zamulone wnętrzności. *Kluk. Kop.* 2, 323, *Kruml.* 211; Metallsaffran. SZAFRANIASTY, SZAFRANOWATY, – a, – e, – o *adv.*, żółtawy na kształt szafranu; *Cro.* sáfranaszt, s'affranaszt; *Hg.* sáfrányozott; saffrangelb. Kolor szafranowaty. *Os. Zel.* 35, *ib.* 41. Szafraniasty kamień, SZAFRANEK, *crociar. Cn. Th.* 1096; ein saffranfarbiger Edelstein. SZAFRANIĆ *cz. ndk.*, uszafranić, oszafranić *dk.*, *Ecc.* шафранить; szafranem zaprawiać, farbować, żółcić, saffranen, mit Saffran anrichten. – *pr. et fig.* Opium fałszowane łacno poznać, bo gdy go rospuści, szafrani, iak szafran. *Syr.* 1562. Żyd zbroi dnie swe cukruie, szafrani, że się smacznie uchną potrawą zdadzą. *Grad. Dis. F. b.* SZAFRANIĆ się *Rec.*, żółcić się. *Cn. Th.* 1096, ſaffrangelb werden. SZAFRANICA, – y, ż., ziele, Ostrzyż Indyański. *Syr.* 29; żółcień, *Curcuma*, Gelbwurz. SZAFRANIEC, – ńca, *m.*, żółtowłos, ein Gelbhaariger. Rudego Judasza pochlebnie szafrańcem zowie. *Zab.* 13, 64. Szlachcic ieden, że był żółty głową. Jego potomstwo długo Szafrańcami zowią. *Pot. Pocz.* 144. – §. szafraniec, kupiec Węgierski, rozwożący po wsiach różne towary; a między niemi szafran, którego zapachem wszystkie iego towary trącą. *X. Kam.*, ein Ungarischer Hausirer, Saffranhändler. SZAFRANNY, SZAFRANOWY, – a, – e, SZAFRANNO *adv.*, z szafranu, szafranem zaprawny, lub też koloru żółtego iak szafran, *Boh.* ſſaffranný, ſſafranowý; *Sr.* 1. žowteye barbé; *Croat.* s'affranyen; *Hung.* sáfrányozott; Saffran-, von Saffran; saffrangelb. Woda szafranna z rury wypuszczona. *Bard. Luk.* 169. Szafranowy ogród, *Bh.* ſſafranice; (*Cro.* safranicza, odźelnicza *dispensa*). Lepszy móy wżdy Panie mierny Obiad szafranny a pierny, Albo torcik z marcepanem, niż twóy z kapustą a chrzanem. *Rey Zw.* 231 *b.* Szafranno iadać. *Chrośt. Job.* 197. Szafranowy plastr. *Perz. Cyr.* 2, 508. Ranna zorza szafrannym wozem dzień przywodzi z morza. *Otw. Ow.* 108. Judasz w szafranney szacie z brodą cisawą. *Klon. Wor. praef.* SZAFRANOWACIEĆ *Neutr. ndk.*, szafraniasto się farbować; gelblich werden. Żółtaczka po nieiakim przeciągu czasu, szafranowacicie. *Perz. Lek.* 113. SZAFRANOWATY, *ob.* Szafraniasty.

SZAFT, – u, *m.*, szafty u tkacza, ramki drewniane z niciami kręconemi, które się na osnowę zakładaią. *Mag. Mſkr.*, die Schafte an den Weberſtühlen, Stäbe an den Kämmen.

SZAFUIĘ, *ob.* Szafować. SZAFUNEK, °SZAFUNK, – nku, *m.*, szafowanie, władnienie, kierowanie, das Verwalten, die Verwaltung. Król, iż go na monarchiią obrali, Prosił, by mu co rychléy w szafunk ią podali. *Stryik. Henr. C.* Ci którzy miastu liczby z szafunku dać nie mogą, dobra do skarbu tracą. *Szczerb. Sax.* 125. By się każdy swoiém bawił, w powołaniu swém trwaiąc naznaczonym, W szafunku zwierzonym. *Stryik. Gon. D.* Skromny szafunek iest wielki dochód. *Modrz. Baz.* 142; dobra ekonomika, gospodarność; *parsimonia eſt magnum vectigal*). Pełna była instrukcya poselska rekomendacyi do łaskawego JKMości szafunku *panis bene merentium. Kras. Dos.* 258, *ob.* rozdawnictwo). Nie oycze kochany Niech też i ia, twa córka, władnę mym szafunkiem, Nie chcę się oddać tylko pod pewnym warunkiem. *Tręb. S. M.* 49; niechże będę panią mojéy woli, mego wyboru). – §. *In peius*: On ani miary, ani czasu, ani końca szafunkowi nie ma, dobra swe niekcemnie rozprasza i utraca. *Szczerb. Sax.* 451.

SZAFUNT, – u, SZYFUNT, – u, *m.*, z *Niem.* das Schiffpfund; waży kamieni 13. *Skrzet. P. P.* 2, 196, *Vol. Leg.* 7, 331; szyfunt waży 320 funtów Kolońskich. *Off. Rud.* 550, *Sol. G.* 3, 316, *Ostr. P. C.* 2, 315. Szyffunt iest waga 416 funtów; w Gdańsku waży się potaż na téy wadze. *Czacz. pr.* 292, cf. Liesfunt). Szyfunt każdy 400 funtów. *Pam.* 85, 368.

SZAIA, *ob.* Saia.

SZAINY, – a, – e, n. p. Któraż to skała, która piecsara, Bryknie szainego sławą Cezara! *Hor.* 2, 164 *Nar.?*

•SZAK, *ob.* Siak.

SZAKŁAK, SZEKŁAK, - u, *m.*, ciernia, *rhamnus*, Kreuzborn, krzew mierny i prosty, liście ma ciemnozielone, iagody okrągłe. *Kluk. Rosl.* 2, 58; *Sr.* 1. рѣчова рабобјина, рѣчовобјина; *Vd.* sramsa, sramshnu drevu; *Ross.* жёлтоягодникъ, держи дерево, придорóжная иглóлка, крушúна. Nie zbiera nikt iagod w szekłaku, Ani z ostu fig, albo owocu z bedłaku. *Kul. Her.* 244. SZAKŁAKOWY, - a, - e, Kreuzborns, *Ro.* крушúнный. Z szaklakowych iagod robią zieloną farbę *Sienk. Fed.* 422.

SZAL, - u, *m.*, z *Angl.* ein Schawl, niby to rańtuch, chusta długa kobieca naszywana z cieńkiey bardzo materyi. *Gaz. Nar.* 1, 130, *ob.* loktusza.

••SZAŁ, - u, *m.*, szaleństwo, szalenie, dokazywanie po szalonemu; eine Raserey, ein Unfall der Tollheit, ein rasender toller Streich. Coż z tym poczniesz? poecizawsze są poeci, Albo im ieden taki szał przez łeb przeleci? *Zabł. Amf.* 4. Troski iey wielkie sprawiał mąż przez swe dzikie szały. *Przyb. Ab.* 16. Ludzie i o bogu zapomną w złym szale. *Przyb. Milt.* 28. Szał nieporządny ich unosi, *ib.* 298 *et* 24. Jakiś mu szał do głowy przyszedł. *Teatr* 18, 72. Na zniszczenie iego srogim godzą szałem. *Przyb. Luz.* 247 *et* 22. Jakiż to szał nieszczęsni, zawrocił wam głowy? *N. Pam.* 3, 343. 1) SZAŁA, - i, *m.*, (*Ro.* шалáй, шалáунъ, cf. *Germ.* Schall). Szalony, szaleniec, głupi, *Cn. Th.* 1097; szaławiła, szałaput, postrzelony, ein Verrückter, der einen Schuß hat.

2) SZAŁA, - i, *ż.*, SZAŁKA, - i, *ż. dem.*, *Boh.* ssálek, ssáleček; *Sr.* 1. waina zlicitka; *Crn.* shála, (2. żart); *Ec.* прешбца, прешбчь; misa, miseczka szalna czyli ważna, z *Niem.* die Schale an der Wage, die Wagschale, *Svec.* skal, *Angl.* shell, *Wallis* ysgal). - *pr. et fig.* Na iedney rządzce świata rozłożył szali królestwo i nienawiść. *Bard. Tr.* 433. Złoto dla próby wagi, na równey zawiesimy szali. *Pociey.* 253. - *in Plur.* Szale, Szalki, Szala, z waga, *pr. et tr.* die Wage, Wagschale. Szalki albo ważki, których do ważenia towarów używaią. *Os. F.* 119. Waga większa, żeby można 100 funtów razem na niéy ważyć; szale zaś do ważenia drobnieyszych materyałów na loty. *Torz. ek.* 120. Rożne także szale i szalki do ważenia powinien mieć chymik. *Kruml.* 61. Szal rękoieść, ucho, *ansa*; szal kluba, dziura w rękoieści, którą ięzy zek biega *trutina*; szal kołowrot, u którego końców misy wiszą, waga, *scapus*, *libríle*; szal ięzyczek, który w klubie stawa *examen*, *canon*; szal goździk, biegun, na którym chodzi kołowrot, *agina*; szal stanie w klubie równu, *aequilibrium*. *Cn. Th.* 1097. Czym szczupleyszy iest pręt poprzeczny w szalkach, tym bardziey czuią. *Kruml.* 62. Kłaść co na szale. *Kras. sat.* 11, ważyć co). *Prov.* Szale pokażą, co rzeczy ważą. *Cn. Ad.* 1002, równanie rzeczy wszelkie czyni małe lub wielkie). Słowa opatrznych szalami będą ważone. 3 *Leop. Syr.* 21, 28, gwichtem będą ważone. 1 *Leop.*). Wszystko należy nam brać na szalę rozumu. *Pilch. Sen. list* 3, 272. - §. *fig. tr.* Granice, szala, powaga i określenie władzy rady nieustaiącey. *Vol. Leg.* 8, 99; ballans, równowaga). - §. *hist. naturaln.* Szalka, szczodwaga, *libella*, ryba, głowę ma na oba boki rozciągnioną, iak szalki. *Chmiel.* 1, 628.

•SZAŁAMACH, - u, *m.*, n. p. Nie zażywaią potraw smakowitych, Jeno tołokna, szałamachy, szołodusze, pszenika, co wszystko z mąki a z iagieł robią, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 57.?

SZAŁAMAIA, - ai, *ż.*, *Bh.* ssalmage, ssalamag; *Vd.* shalmaja, brenzhna pishau, roshenza, *Suec.* skalmeja, *Germ.* die Schalmeye, *Angl.* shalm, *Gall.* chalumeau, chalemie, *Ital.* cannamela, ceunamela, ciaramela, *Etym. lat.* calamus); gatunek muzycznego naczynia dętego, czyli piszczałki; n. p. W szałamaie •szyposom przygrawać kazał. *Faliff. Fl.* 55. Opiekunowie aby nie kazali sobie za duszę wdudy albo na szałamai grać. *Groi. Otr.* 202

SZAŁAPUT, - a, *m.*, SZAŁAWIŁA, - y, *m.*, l(cl. *Lat.* salaputium disertum, *Catull.*); szala, postrzelony, wichrowata głowa; ein toller unruhiger Kopf, ein Schuß, Wirrkopf; *ob.* wiła, cf. przywiłszy, przyszaleńszy *subinsulsus. Mącz.*, cl. *Bh.* wila, błazen, ssaffek błazen, wiłá błazeńśki, *Bh.* Wyla, Wyle *Hecate*, *Bh.* Wel Bożek; *Crn.* Vila, z Hecate, *Crn.* shéstovilaft *bliteus*, shestovilu *flolo*; *Cro.* Vila, Vilenisa, z Muza, Nimfa, Sybilla; *Bs.* Vila, pjévaliza, Vilenisa, z Nimfa; *Rg.* Vila, z Nimfa; *Slo.* Vile, z leśne strachy). Szałaput komu przypadkiem na nogę nastąpi, w tańcu wyprzedzi, z tym wybić się musi. *Mon.* 73, 729. To iakiś szałaput. *Teatr* 36, 22. Co za przeklęty szaławiła. *ib.* 36, 25. Nie depcz mnie; niech przynaymniey w tym schowany grobie, Gdym żywy niespokoyuik był, spoczynę sobie. - Nie wierzę, Jak dawno byłeś szaławiłą, Być i w tym grobie dłużny I żeć się zdarzyło. *Gaw. Siel.* 394. SZAŁAPUCTWO, - a, *n.*, szały, niespokoyności, wichry, Unruhe; tolle unruhige Wirthschaft. Rządy monarchy szałaputwa uspokoiły. *Teatr* 32 *b*, 103. SZAŁAPUTAĆ *Med. ndk.*, sz łaputem być, ein Wirrkopf seyn. SZAŁASNICA, - y, *ż.*, szaleiąca kobieta, djablica, ein rasendes, teuflisches Weibsstück. *Tr.*

SZAŁASZ, SZAŁASZ, - a, - u, *m.*, SZAŁASIK, - a, *m. dem.*, *Slo.* Salaš', ſałaś *tugurium*; *Hg.* szállás *domicilium*, *hospitium*, *obsidio*; (*Hg.* salni, z osieść); *Ross.* шалашъ, сѣнникъ; *Ec.* сѣнь; (cf. sień); budka czyli kurna polna pasterska etc., z chrostu, *Crn.* hótla; *Vind.* ouzharnishe, ouzharska huta, ouzharnika, (cf. owczarnia); eine Feldhütte, Laubhütte Już szałasz chróściany odarty, który winiarze stawiaią dla warty. *Zim. Siel.* 162. Wiosna była na ów czas, przyiaciele mili, Gdyśmy sobie na wzgórku szałasz uklecili Z gęstoliściych gałęzi. *Nar. Dz.* 3, 31; *Kniaź. P.* 1, 188. Pod kościołem w czasie kiermaszu szałasze były rozstawione do trunków. *Xiądz.* 213. Zimowali żołnierze pod ukleconemi z chrostu szałaszami. *Nar. Tac.* 3, 800, *Bard. Luk* 11. Kakus woły do łotrowskich swych szałaszów ciągnął za ogony. *Klon. Wor.* 23, *Kras. list* 1, 139. Szałasik liściem sklepiony; *Kniaz. P.* 3, 249, *Pilch. Sen. list* 378. Szałasik cieniisty. *Przyb. Ap.* 221. - *fg.* Progna szałasik klecąc pośród łomu Coraz nad Itym łatwiej nóci. *Hor.* 2, 275. *Kniaź.*, gniazdeczko).

SZAŁAWA, *Herb*, cyrkuł żółty na tarczy; w iego środku trzy krzyże; na hełmie ręka po łokieć wyniesiona z mieczem. *Aurop.* 3, 60; ein gewisses Wappen.

SZAŁAWIŁA, *ob.* Szałaput.

SZALBA, - y, *ż.*, ziele, gatunek dziewanny, szałwii podobny, *verbascum*. *Syr.* 1420, eine Art Wollkraut.

SZALBIERKA, - i, *ż.*, oszustka, die Betrügerinn, *Sr.* 1. szibawczińa, (*ob.* szybal), *Ro.* бездѣльница: Materki i szalbierki za lekarki się udaią. *Syr.* 1079. Brzydka szczy-

czyno, wierutna szalbierko. *Paſt. F.* 108, *Kłok.* 25. SZALBIEROWAĆ *cz. ndk.*, (*Rs.* шалберить, шалберничать, gawędzić, pleść, cf. *Germ.* ſalbadern); szalbierſtwem narabiać, oszukiwać, okpiwać, *Boh.* ſſaliti, (*ob.* szalić); *Crn.* golufam, golfam; *Bs.* hiniti, varati; *Rs.* безбожничать, betrügen, betrücken. Który dobrze szalbierować umie, ten naylepsze na siebie ściąga pochwały. *Teatr* 22 *c*, 125. Trzeba było szalbierować, urywać, kręcić, żeby się pan nie poſtrzegł. *Teatr* 19 *c*, 68. Zdradzaiąc i oszludzi szalbieruiąc. *Sk. Kaz.* 461. Onych czasów wielkie w Krakowie szalbierowanie było. *Falib. F* 3. Szalbierowane machlowane dryakwie. *Syr.* 330. SZALBIERSKI, – a, – ie, oszukuiący, okpiewaiący. *Sr.* 1. ſchibawczſtné, (*ob.* szybalki); *Crn.* golufan, golfiv, himbaſt, himbéahen; *Ross.* безбожническій; betrügeriſch, betrücken. Umyſłtwóy ieſt falszywy; zwodziss ią po szalbierſku. *Teatr* 53, 18; Szalbierſkie *adv.*; – Szalbierſkie abo kuglarſkie słoyki *acetabula. Cn. Th.* 1097; Taſchenſpielerbecher. SZALBIERSTWO, – a, *m.*, szalbierowanie, oszukiwanie, okpiewanie, *Bh.* ſſalba); *Crn.* himba; *Bs.* himba, varka, hila; *Rs.* безбожничество; Betrügerey, Berückung, Trug. Oszuſtowi temu szalbierſtwo z oczu patrzy. *Teatr* 48, 40. SZALBIERZ, – a, *m.*, (*Rs.* шалберъ plotkarz, cf. *Germ.* Salbader; oszuſt, okpiwacz, ciarlatan, cygan, *Boh.* ſſalitel; *Sr.* 1. ſchibawez, (*ob.* szybal); *Crn.* goluf, golfiv, himbès, dovshèkar; *Bs.* hinaç, himbenek, *Rs.* шельмо, безбожник; ein Betrüger, Berücker. Szalbierz ten po suchych mieyscach pływał, po wodach suchą nogą deptał. *Mon.* 68, 207. Na to trzeba być oſtatnim szalbierzem. *Teat.* 3 *e*, 70. SZALEĆ, – ał, – eie, *med. contin.*, (*Crn.* shaleti *iocari*, shaliti *offendere*, shála *iocus*; *Vd.* shalit, se shalit, z żartować; *Vd.* shala, z żart; *Vd.* shalnoſt, z żartobliwość; *Cro.* shalitisze, z żartować; *Cro.* sála, shala *iocus*; *Cro.* shalenye, z żartowanie; *Cro.* shalecz, z żartowniś; *Sla.* shalitise, shallitise, z żartować; *Bsn.* scjalitise *jocari*, scjala *iocus*, scjalaç, scjalivi *facetus*; *Rg.* sciäliti *scurrare*, scjalitise *iocari*, scjalivaz, scjalas *ioculator*, scjála, z żart; *Hbr.* שחל schal *petulantia*, שגה scheli *error*, שלה shalah *errauit*); szalonym być, waryatem, waryować, verrückt ſeyn, nicht recht bey Troſte ſeyn; *Bh.* ſſilim, treſſtéti (cf. treſktać); *Sr.* 2. glupiſch be; *Vd.* sjirati, sjiruvati; *Rg.* màmitise, smàmitise, pomàmitise; *Bs.* mahnitati, manenovati, smamitise, pomamitise, biskiti; *Ross.* бунтовать, безумствовать, безумѣть, неистовствовать; *Ec.* неистовитися, шалить, бѣситься, юродствовать, яриться, неистовствовати, изнеистовляюся, шалю. Szaleie spokoynie, bezrozumny ieſt. *Cn. Th.* 1097, nie wszyſtkie doma, er iſt nicht bey Sinnen; cf. zaszedł w głowę, odszedł od siebie; pękło mu coś w głowie; skaził mu się mózg). Głowa mu się zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych.* O 4 *b*. Kto szalony, rozumie, że szaleią drudzy. *Min. Ryt.* 4, 141. Szaleć zuchwale, szkodliwie, szalenie się sprawować, rasen, toben, wüthen, rasend ſeyn. Psy osobliwą maią swoię chorobę, że czasem szaleią. *Kluk Zw.* 1, 301, *ob.* wściec się, toll werden. Szaleię od ſtrachu, *exſternor*, szaleię od wody, *lymphor. Cn. Th.* 1098. – §. *tr.* szaleć, rozpuszczać się, niehamownie puſtować, *Rs.* шалить, спшалить, шалю; (*Etym. cf. Ger.* Schall, Sahl 1. Ablg.); ausgelaſſen ſeyn, rasen, tollen; Dawny

zwyczay młodym szaleć; to gorsza, co teraz w modę wchodzi, że ſtarzy szaleią. *Teatr* 21, 116. Źle szaleć młodemu, Ale kiedy się przyda oszaleć ſtaremu, Tam iuż miary nie pytay. *Sim. Siel.* 33. Gdzie młody wyſtąpi, tam szaleio ſtary. *Kchw. Fr.* 75. Płodziła nieczyſtotę, i szalała z gamraty swemi. 1 *Leop. Ezech.* 23, 5. Szaleć trochę można, *insanire iuuat. Hor.* 2, 130 *Min.* Ey, kiedy szaleć to szaleć. *Hor.* 2, 131 *Nar.* Nie szaley, trzymay miarę w wydatkach. *Opal. sat.* 31. Maiątek szaleiąc utracił. *Ex.* 33. – Szaleć za czym, szalenie pragnąć czego, raſend nach etwas ſtreben, ſchmachten. Będę ią woził po spacerach, redutach, kompaniach; a kobietki szaleią za tym. *Teatr* 22, 47. Wszyſtkie kobietki za moim panem szaleią. *Teatr* 11, 46, giną). Szaleć przeſtawać, *ob.* Wyszaleć, Odszaleć. SZALEŃ, – ia, *m.*, SZALEY, – eiu, *m.*, ziele, bielun, *hyoscyamus. Sien.* 80, das Bilſenkraut, Tollkraut; *Bh.* kuſjk; *Rs.* головоломъ, омегъ, дягиль собачій, немрушка собачья. Szaley mały czyli ogrodowy. *N. Pam.* 13, 64. Szaley nakrapiany. *ib.* Szaley szkapi, *hippomanes. Urzin.* Szaley wielki, *ob.* Psinki. Szaleń iadowity, *cicuta*, Schierling. *Kluk Dyk.* 1, 129. Szaleń blekot. *Kluk Dyk.* 1, 11, *ob.* Blekot. SZALEIOWY, – a, – e, od szaleiu, Bilſen=. Plaſtr szaleiowy. *Perz. Cyr.* 2, 317. SZALENIE, SZALONO *adv.*, SZALENIUTEŃKO *intensiv.*, z szaleńſtwem, do szaleńſtwa, szaleiąc, raſend, toll. Dziedzicom zoſtawił młodzika, nie tylko zapamiętale, ale i szalenie zbytniego. *Warg. Wal.* 312. – §. bardzo, wielce, mocno, *haniebnie, *okrutnie, *ſtraſznie, ſehr, ſtark, heftig, *ſchrecklich. Jakżeś się We Pan szalenie omylił! *Teatr* 35, 126. Ok szalenież on dobrze znał kobiety. *Teatr* 1, 114. Szalenie się uczy, *insano amore literarum tenetur, Cn. Th.* 1098. SZALENIEC, – ńca, *m.*, (*Rag.* scjàlas *scurra*, *Rs.* шалъ, шалунъ puſtak); szala, szalony, ein Raſender; *Bh.* treſſtik, ztreſſténec; *Cro.* ludjak, norcz; *Ross.* безумецъ. Szaleniec porwał się z motyką na słońce! *Pim. Nam.* 319. Rzuca się, iak szaleniec iaki. *Zab.* 13, 282 *Tręb.* Nie dasz się opatrzyć szaleńcze! *Cn. Th.* 1098. Nazwałbym takich szaleńcami. *Warg. Wal.* 47. SZALENIUTEŃKI, *ob.* Szalony. SZALEŃSTWO, – a, *n.*, (*Rs.* шалость, шалливость swawolność); szaleńſtwo spokoyne, głupie, odeyście od rozumu. *Comp.* 92, waryacya, die Verrücktheit, der Wahnſinn, Wahnwitz; *Boh.* ſſilenoſt, neſmyſlnoſt; *Sor.* 1. nezmóßnoſcj, wirawé, ternoſcj, bjiwoſcj; *Vd.* nevum, siranje, sjiranje, sjiranoſt, smieshanje; *Cro.* lyutozt, ludozt, pomàma, mahnitozt; *Dl.* mahnitoszt; *Rg.* pomama; *Sla.* pomámnoſt (*ob.* mamić); *Bosn.* mahnitóſt, obiſt, pomama; *Ross.* безумie, безумство, неистовство, бѣшенство; *Eccl.* шаловство, безумство, глупость, худа, шаль, безумiе, сумазбродство, дурачество, злобѣсiе, бѣсованiе. Przez szaleńſtwo rozumiemy wyobrażenia, nie zgadzaiące się z objektami, pochodzące z ułożenia mózgu zepsutego. *Krup.* 5, 606. Szaleńſtwo pochodzi z przymnożonego albo opieszałego obrotu humorów w mózgu. *Boh. djeh.* 2, 79. – Szaleńſtwo dzikie popędliwe, die Raſerey, die Wuth, Tollheit, durnowatość dzika, maniia, natężenie naywiększe smutnoduru, aż na dzikość, złączona z zuchwalſtwem, z wszelkiey przytomności ogołocona. *Perz. Lek.* 193–201. Szaleńſtwo psie

ob. Wściekłość, Wścieklizna. – §. *tr.* Gniew bez rozmysłu nie zowią gniewem, ale furyą, a szaleństwem. *Rey Zw.* 80 *b.* Nowiny to szaleństwem się i plotkami zdały. *Odym. Sw.* 2, *L* 4. – §. 2) szaleństwo, szalenie, pustowanie, pustota, rozpusta, *Rs.* малоейство, малоумь; die Ausgelassenheit, das Toben. Naykrótsze szaleństwo iest naypięknieysze. *Lub. Rex.* 515, *les folies les plus belles sont les courtes.* SZALEŚNIK, ziele, *ob.* Sytka. SZALEY, *ob.* Szaleń. SZALIĆ cz. *ndk.*, (*disting.* Szaleć), szalonym czynić, rozumu pozbawić, einen verrückt machen, rasend machen; (*Boh.* šaliti oszukać, odrwić); *Slo.* ztřestiti; (*Cro.* salim drugoga *vezo*); *Rs.* безумить, обезумить; *Ec.* низумаряю, изнеистовляю. Wszystko matka w dzieciach chwali, Nie dziw, bo ią miłość szali. *Pot Arg.* 738 – *Cum Instrum.* Szczęście które szali światem. *Achw.* 54, głowę mu przewraca, einem den Kopf verrücken. Pochlebca marnie pochlebuiąc, panem szali, od dobrey go drogi odwodzi. *Kosz. Lor.* 46 *b.* Baby do odbierania płodu, nic nie pomogą, ieno ludźmi szalą. *Glicz. Wych. C* 4. Bezwstydnie szalisz ludźmi, Paulinie! *Zygr. Pap.* 279. – §. Szalić kogo, s omamić, oszwabiać, oszukać, einen betrugen. Matacze ludzi fałszywym udawaniem szalą dla pieniędzy. *Sien.* 106. Co winami ludzi szalą. *Jeż. La. F* 3. Stroiem Dyany szalić bez pochyby i uyść za Latoniią można było. *Zebr. Ow.* 23, *fallere.* – (SZALKA, *ob.* Szala. SZALNY, – e, – e, od szali, Wagerschale. Szalne sznurki; miss szalna. *Cn. Th.* 1097. – – SZALON, – u, *m.*, gatunek materyi iedwabney, z Franc., Chalons, ein Seidenzeug. *Mon.* 74, 366). – – SZALONOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* šílenost; szaleństwo, bezrozumność, waryacya, Verrücktheit, Wahnsinn, Tollheit, Raserey. Melankolija, szaloność, odstępowanie od rozumu. *Urzęd.* 178. Cóżkolwiek z mierności Wyniydzie, iuż podobno bardzo k- szaloności. *Fey Wiz.* 42. O szaloność ludzka! W. *Post. W.* 2, 179. SZALONY, – a, – e, SZALONIUTEŃKI, SZALEŃIUTEŃKI, SZALONIUTKI *intensiv.*; zaszły w głowę, odeszły od siebie, waryatski, bezrozumny, verrückt, wahnsinnig, wahnwitzig; *Slo.* šalený; *Bh* šílený, ztřestěný, nesmyslný; *Sr.* 1 razmêšé, tornê, bijmi; *Vd.* siran, sjiran, smeknjen, omeknjen, smieshan, vertuglau, smoshen, magnjen, nevumen; (*Vd.* shalen, shalavïen, z żartobliwy); *Cro.* lúd (cf. łudzić); *Dl.* prespametan (cf. bez pamięci); *Bs.* mahnit, obišan, manen; *Slo.* pomaman, prezhuman, lúd, *Rs.* шальный, (шалавый swawolny, pusty), неистовый, бѣшеный; *Ec.* изумленный, изумленень. Nieraz pogroźka i chłosta szalonych powściągnęły; rozumiem tu owych szalonych, którzy cierpią niejakieś pomieszanie na rozumie, nie zaś owych, którzy całe z rozumu wyszli. *Pilch. Sen. list* 3, 155. Za szalone i bezrozumne ie sądzą. *Wiśn.* 265. Czyli nam nie dostawa szalonych, żeście tego przywiedli, aby szalał przy mnie? 2 *Esop.* 1 *Reg.* 21, 15. Wiele plotek, iako szaleni i od rozumu odeszli mieszali. *Sk. Dz.* 247. Szaloniuteńka, w głowie icy się pomieszało. *Teatr* 14, 81. Szaloniuteńki, ogłupiał nieborak. *Teatr* 27, 30. – *tr.* To szalona mowa, nic się z niey dorozumieć nie potrafię. *Teatr* 3 *b*, 15. Szalony stroy, szalona głowa. *Gor. Dw.* 114, szata często wydaie człeka obyczaie). – §. Szalony zuchwały, wściekły, rasend, wüthig. Szalonemi zostali i biegali po lasach, po polach, szaty na sobie drapaiąc, ciało swe kąsaiąc. *Sk. Zyw.* 2, 242. Miecz w ręce szalonego, którym oyca, matkę, brata, dzieci zabija. *Birk. Zom.* 24. – Szpital szalonych. *Haur Sk.* 159, dom waryatów, czubki, *Crn.* protje, rashpova, das Narrenhaus. – *fig. tr.* Szalone dżdże nań uderzyły, *Birk. Dom.* 63, wielkie, gwałtowne, niehamowane, *haniebne, szkaradne, tasende, grausige Regengüsse. Szalone tam morze, dlatego przeprawa niebezpieczna. *Birk. K. M. C* 2 *b*, burzliwe, niespokoyne, unruhig, ungestüm. Szalona rzeka. *Birk. Dom.* 162. Cóż znaczy ten szalony wrzask i narzekanie? *Bard. Tr.* 145. – W młynach bydlęcych krom dyszla dwa koło gładkie bez palców, szalone zwane. *Sol. Arch.* 95, in den Roßmühlen, ein glattes Rad, woran die Deichsel kommt. – §. szalony, pusty, puszczający, rozpustny, dokazuiący, ausgelassen, tobend, ſchwärmend. Panna Karolina coś ma minę szaloney pałki. *Teatr* 52 *d.* 75. Szaleniuteńka kobieta. *Teatr* 55 *b*, 3. Dni Bachowe szalone. *Tward. Wt.* 19.

SZALOTKA, – i, ż., gatunek cebulek cudzoziemskich, *allium ascalonicum. Linn.*, *Kluk Rosl.* 1, 211, *Lud. H. N.* 20; *Gall.* escalotte, eckalotte, *Ital.* scalogna, *Hisp.* escalona, *Angl.* scallion; od miasta Askalon w Palestynie, *Ger.* die Schalotte, Aschlauch, Eschlauch; *Bs.* gljutika, luk kesereou; cf. Szczypior).

SZAŁSZA, *ob.* Salsza. SZAŁSZANOWE ziele, *ob.* Czosnkowe.

SZALUPA, – y, ż., mały statek zdatny do małey przeprawy i do komunikacyi między sobą *Papr. W.* 1, 337. *Ger.* die Chaluppe, *Gall.* chalouppe, *Angl.* shallop, *Holl.* sloep; (cf. *nostr.* chalupa).

SZAŁWIIA, – ii, ż., *Bh.* šalwěj; *Sr.* 2. jalbija; *Sr.* 1. jelbina, jelbiva; *Crn.* shajbel, shalvei; *Vd.* shaubei, kadulja, Lieloštenes, shaibel; *Cro.* sálha, kúa. kadulya; *Pl.* kadulya; *Hg* sallya, zalya; *Slo.* zalfia; *Pg.* salva, kadùglja; *Bs.* sgjal, sgjagl, kadiglja, slavuglja, pelin (cf. piołun). *Ec.* шалѳя; *Rs.* шалѳй, *Lat.*, *Ital.* salvia; *Ger.* die Salbey; ziele; szałwiia dwoiaka iest, większa u posiadłych ludzi nazywa się Piwonia; mniejsza zwyczayna. *Kluk Rosl.* 1, 271. Szałwiia leśna, *sio łac. Sy* 198, Roßpoley. Szałwiia czarna, *ob.* Zwierzinosek. Szałwia Rzymska, *ob.* Miętka Grecka. – *Prov.* W szałwią pokrzywy odmieniaią. *Rey. Zw.* 2; czarne w białe, aus Schwarz Weiß machen. Może pochlebca parzącą pokrzywkę Szałwiią nazwać, włożywszy pokrywkę. *Rey. Zw.* 216 *b.* Zeymiesz pokrywkę, ałić piołunek miasto szałwiu gorzku. *ib.* 36 *b.* SZAŁWIIOWY, – a, – e, Salbenno szałwiiowe bardzo zdrowe *Slusz. Ped.* 388, *Cresc.* 255.

SZAMBELAN, – a, *m.*, z *franc.*; Podkomorzy, der Kammerherr. *blande*: Szambelaneńku! *Teatr* 33 *d.* 78. SZAMBELANIC, – a, *m.*, syn szambelana, des Kammerherrn Sohn. SZAMBELANKA, – i, ż., córka szambelana, des Kammerherrn Tochter. SZAMBELANOWA, – y, ż., żona szambelana; die Kammerherrinn, des Kammerherrn Gemahlinn. SZAMBELAŃSKI, – a, – ie, do szambelana należący, dem Kammerherrn zuständig. SZAMBELAŃSTWO, – a, *n.*, podkomorstwo, godność szambelańska, die Kammerherrnwürde. – *collect.* szambelan z szambelanową, der Kammerherr mit seiner Gemahlinn. Scena w domu

domu szambelańſtwa. *Teatr* 16 *c*, 2. Państwo szambelańſtwo. *Teatr* 49 *b*, 1.

SZAMBRAN, - u, *m.*, u. p. Nayprawdziwiéy ten sam się ſtroi w szambran złoty, Kto żyie sprawiedliwie, i przeſtrzega cnoty. *Pot. Jow.* 13. ? °SZAMERLANY, manty, suknie kobiece. *Comp.* 705. ? °SZAMERLUKI, n. p. Tak były godne śmiechu sużmanty, i szamerluki, iak teraźnieysze robronty i szufty: *Mon.* 72, 511.

SZAMEROWAC *czyn. ndk.*, bramować, cf. kamerysować, bebrämen. Suknia złotem szamerowana. *Zab.* 2, 180. Suknia szamerowana kwiatkami brzoſkwiniowemi. *Teatr* 37, 148. Łańcuszki w szmuklerſkiéy robocie służą do szamerowania sukien. *Mag. Mscr.* Bywałem w Wiedniu na szamerowaney w nowy rok gali. *Oſſ. Str.* 8, *Teatr* 48 *b*, 18. Szamerowanie, SZAMERUNEK, - nku, *m.*, *Ec.* pącna, hafty kosztowne, lśniące, Schammetirung. Po ſklepach zebrali wielki lecz lekki kosz blondyn, garnitur, szamerunków. *Mon.* 72, 506.

SZAMET, - mtu, *m.*, gatunek razy, Kroneſch. *Tr.*

SZAMLOT, *ob.* Czamlet.

SZAMOTAC, - ał, - oce, *cz. ndk.*, szarpać kogo, rzucać kim, rwać i tam i sam, herum reißen, hier und dort hinreißen, rütteln. (*Crn.* shemetati *vacillare*). Świat się wszystek prawie kaźi, Gdy go wichry szamocą. *Bol. Sen.* 82. Nieprzyzwoita szamotać ramiony. *Pilch. Sen. liſt* 1, 212. Delila się umazała, o koło się szamocąc. *Dwor. K.* Wilk od bydlęcéy krwi nie zawściągniony Dobytek wzbyt szamotał, srodze zaiuszony. *Zebr. Ow.* 280. SZAMOTA, SZOMOTA, - y, *ż.*, szamotanie, szarpanina, das Herumreißen. Wiek nasz żelazny, z szranek ludzkości i chwały wyzuty, Cały się poddał w hołd dzikiéy szomocie. *Zab.* 14, 165.

SZAMPANATA, *ob.* Szampanata.

SZAMPAN, - a, *m.*, z SZAMPAŃSKIE wino, *Cer.* Champagner. Między winami Francuzkiemi nayſławnieysze są Burgundzkie i Szampańſkie. *Hyrw. G.* 318, *Krup. b*, 104. Może nam się dziś jaka butelka okroi szampana. *Teatr* 17, 158. Szampan, Ren, Węgrzyn, dodaie wesołey miny. *Zab.* 8, 310 *Nar.*

SZAMPIERZ, - a, *m.*, (cf. *Gall.* champion); spółzalotnik, der Nebenbuhler. *Competitor*, szampierz w ſtaraniu o iaką dostoyność, gdy się dwa do iakiéy dostoyności ubiegaią. *Mącz.* Szampierz, *rivalis. Urs. Gr.* 164; *w rodz. żeńſk.* SZAMPIERZKA, - i, *ż.*, *competitrix Mącz.*, die Nebenbuhlerinn. °Szampierzyca. *Stan. Num.* 2, 135. - §. 2) Szampierz w szachach, rycerz. *J. Kch. Dz.* 95, der Springer im Schachſpiele.

SZAŃC, SZANIEC, - ńcu, *m.*, Szańce *plur.*, *Slo.* ſtánc; *Rh.* jalopp; *Hg.* sánta; *Sla.* shonac; *Sr.* 2. ſchanza; *Sr.* 1. ſchancza, woberancza, pschwóbrancza, pschpajano; *Crn.* sasip, sagreb, sashap, nasip; *Vd.* sasip, shanza, poſtajna, branishe, obkop, sahribernishe, predkopishe, hribernishe, predkop, prekop, sagreb; *Cro.* sánacz, sánacz, ogradya; *Dl.* sanacz; *Rs.* шанецъ, sanoub; *Germ.* die Schanze, die Schanzen, die Verſchanzung, *Ital.* scanso, *Angl.* sconce, *Suec.* ſkans). Szaniec, okop iakiéykolwiek poſtaci, złożony z przedpiersienia i rowu. *Jak. Art.* 3, 318. Jak sobie szańc wysypie z darnu zielonego Śpi bezpiecznie żołnierſtwo wśród namiotu swego. *Bard. Luk.* 13. Dla męztwa zrobił go król ſtarszym nad szańcami. *Papr. Ryc.* 166. - *fig.* Szaleńſtwo w szańc ſklany dułać. *Mon.* 70, 586, obrona z piasku. - §. *tr.* szańc, hak, sztych, zły raz, niebezpieczeńſtwo, Gefahr, Riſiko. Pierwszy Władysław pod Byczyną za Polſką koronę szaniec krwawy ſtawiwszy, przeciwnika zraził. *Tward. Wł.* 4. Dwaj ci sąsiedzi nie śmieli z sobą się na szańc woienny puszczać. *Nag. Fil.* 113. Na szańc przyszedł. *Chroſć. Job.* 19, w niebespieczeńſtwo, er iſt in Gefahr gerathen; *Slo.* na špicu ſa doſtal. Twoia w wątpliwym i ciasnym ſtoi szańcu tak ſława, iak i cnota. *Bard. Tr.* 67. Na szańc ſtawić, kłaść, nieść, z narażać, wyſtawiać na niebezpieczny raz, ryzykować, der Gefahr ausſetzen, in die Schanze ſchlagen, dran ſetzen, dran wagen. Radzono Daryuszowi woysko rozdzielić, a nie na ieden fortuny szańc wszyſtkie siły ſtawić. *Warg. Kurc.* 25. Wszyſtko sadzi na szańc dufaiąc szczęściu. *Bud. Ap.* 131. Drugi na szańc szczęścia i wszyſtko wysadzi, iedno tego, co na grzbiecie a na szyi zoſtanie. *Rey Zw.* 158 *b*. Stawić maiętności na wątpliwym szańcu nie chcę. *Warg. Cez.* 131. Zdrowie nawet na szańc kładli. *Birk. Ex. G b.* Wyſtawienie siebie i wszyſtkiego swego na szańc. *Pilch. Sen. o laſk.* 14. Całość sprzymierzonych waszych na szańc i niebezpieczeńſtwo ieſt wydana. *Siem. Cyc.* 196. Niosę życie na szańc, i wy bracia nieście. *Teatr* 45 *d*, 65 *Wyb.* - §. Szańc we grze, z ſtawka, der Satz, Einſatz im Spiele. Konarſki z królem graiąc w koſtki, gdy szańc wielki zadał król, a wygrał na nim wszyſtkie pieniądze, dał policzek królowi. *Papr. Ryc.* 160, *ob.* Schanze im Würfelſpiele; Adlg.). Po 30 czerwonych złotych na szańc w warcaby grać nie chciał, powiadaiąc, po tak małe grać, ieſt iakoby wszy bił. *Ger. Dw.* 158. - §. *tr.* Do szańca kogo uprzedzić. *Pot. Arg.* 757, do celu, do kresu, do mety szczęścia, do harapu, einem zuvor kommen, ihm den Rang ablaufen. Umyślił przez domowniki ieszcze szańcu swego powetować. *Wys. Aat.* 26, ſtracone odzyſkać, das Verlorne wieder gewinnen. - §. Na szaniec komu co dać, oddałować mu, einem etwas Preis geben, zum Beſten geben. Tem na niespodzianą trafi u nich swadę, Jeśli czego na szaniec nie da w ich gromadę. *Pasz. Dz.* 118. - §. *aliter*; Zamysły swoie, w taiemnych radach dotąd przechowywane, teraz na szańc otworzyſty wyrzucili, *in apertum proferebant. Krom.* 701, na iaw, offner Raum, offner Spielraum. Niechęci dawno w sercach utaione, na szańc otworzyſtéy nieprzyiaźni wyſtępowały. *Krom.* 85, otwarte pole). Dyskurs ma to prawo, wolny ma szańc na wszyſtko. *Falib. S.* SZANCKOPNIK, - a, *m.*, *Vd.* branisha delauz, predkopauz, sakopauz; *Ross.* шанцокопъ; podkopnik, der Schanzengräber. *Arthel.* 2, 9, z SZANCKNECHT, - a, *m.*, proſty kopacz szańców, z *Niem.* der Schanzenknecht, iak SZANCMAISTER, z *Niem.* Schanzenmeiſter, przełożony szanckopników, u. p. Szancmeiſter uſtanowiony ieſt dla naprawienia dróg woyſku z swemi szancknechtami. *Tarn. Uſt.* 290. Szancmaiſter, co będzie obóz kładł, ma być przy obozie. *Tarn. Uſt.* 241. SZAŃCOWAC *cz. ndk.*, *Slo.* ſtancugi; *Sr.* 2. ſchanzowaſch; *Cro.* sánacam, sánczam; *Hg.* sántzolom; *Vd.* sashanzati, branisha delati, sasipuvati, predkopuvati; *Rs.* шанцовать; szańce kopać, sypać, Schanzen graben, Schanzen aufwerfen. Szańcować się, okopywać się, ſich verſchanzen.

- §. podkopywać się, approſchiren. Trzeba umieć języka dołać, umieć swych ratować, A ku nieprzyiacielom mądrze się szańcować. *Pasz. Dz.* 47. Nieprzyiacielom ku twierdzy szańcować się dopuścił, aby przyſtąpili. *Wys. Kat.* 101. - §. Jedni z szturmowaków ściany tłuką, drudzy ogień podrzucaią, drudzy drabiny szańcaią. *Krom.* 278, przyſtawiaią, podſtawiaią, unterſetzen, anſtellen, anlehnen die Sturmleitern. K-niéy z udami szańcuie się, *atnouſt os. Zebr. Ow.* 252, przybliża się, przysuwa się). W nasze tropy się szańcuyciel *comitate gradus. ib.* 210. Już k-ziemi się szańcuie, i podpada, *almotus terrae. Zebr. Ow.* 290. Ziemia a woda na dół się szańcuie, *in inferius feruntur. ib.* 382, spuszczaią się, opadaią). - §. Szańcuie się komu co, s szczęści się, glücken, gelingen, *cf. obs. Germ.* erſchanzen). Sprawy twe szczęśliwieć się szańcować będą. *Radz. Jez.* 1, 8. Rozpaczaią phorzy, że się im nie zaraz wedle myśli szańcuie, i nie mogą być zaraz zdrowi. *Bial. Poſt.* 47. Litwa pierwsza zaraz wyprawa tak się szańcowała, iż wielkie zwycięstwo odnieśli. *Stryik.* 86. Każdy się dziwował szańcowaniu Skanderbega. *Baz. Sk.*, szczęściu iego). Nieszczęśnie się im to swiodło a °oszańcowało. *Eraz. isz. L 4 b.* I trzeci nawet saciąg królowi nie według myśli szańcował się. *Krom.* 258. Widząc, że mu się nie szańcuie, począł myśleć o pokoiu. *Biel.* 491. Gdybyśmy obaczyć chcieli, iako się nam w tym szańcuie, pewnie byśmy tego zaniechali. *Rey Pſt. G g g* 2. Xerxes, iż mu się w Grecyi na woynie nieszczęśliwie szańcowało, u wszyſtkich wzgardzony był. *Kosz. Lor.* 50 *b.* SZAŃCOWY, -a, -e, od szańców, Schanzens; *Cro.* sánczni. SZAŃCZYK, -a, *m.*, *dem. nomin.* Szaniec, eine kleine Schanze. Położyć ledá szańczyk nad brodem, odtrącaszysz ich od przeprawy. *Star. W. A 5 b.*

°SZANKI *plur.*, miara zbożowa, ein Getreidemaß. Szanki na Podlasiu były dwoiakie, iedne ſtarey miary, zawierały 48 garcy, a laſztowemi zwane zawierały garcy 24. *Czack. pr.* 1, 293.

SZANKR, -kru, *m.*, wrzód francowaty. *Perz. Lek.* 2, 19, der Schanker; cf. Stuleyka, Zalupka.

SZANOWAC *cz. ndk.*, *Boh.* ſſanowati; *Sor.* 1. ſchonowaci; *Sr.* 2. ſchonowaſch; *Vd.* shonat, sashonat; *Rs.* щадить, пощадить, беречь, сохранить, жалѣть; ochraniać, oszczędzać, *Ger.* ſchonen, (*cf. Lat.* sanus), in Acht nehmen. Szanować czego, szaty, kſiąg, °oszczędzać. *Cn. Th.* 1099. Szanowanie, *Rs.* пощада. Szanować się, szanować zdrowia, ſich ſchonen. Cyrulik obiecuie go w krótce wyleczyć, byle się dobrze szanował. *Teatr* 48, 117. Jeńce Czeſkie Kazimierz łaſkawie szanować kazał. *Krom.* 350. Nie sil się, ieszcześć daleko do końca, szanuy się. *Twor. Wie.* 87. Gdyby żeglarz dał się tłuc dobrowolnie o pnie i kamienie, azaby nie rzekli: to niecnota, nie szanuie samego siebie, okrętu swego, kupców, i kupli ich. *Jer. Zbr.* 95. Szanuy się dla nas, ieśli nie dla siebie, Twym zdrowiem prawie wszyſtko woysko ſtoi. *P. Kch. J.* 280. - §. 2) szanować, czcić, poważać, ważyć sobie, ehren, verehren, hochſchätzen, hochachten; *Crn.* shònam se koga, sposhtujem; *Vd.* poshtovati, pozhaſtiti, poshtenje ſkasati, shtimati; *Cro.* poſtovati, poſtujem; *Dl.* ſtujem; *Br.* pocitati, poszaſtiti). Jeśli chcesz być szanowanym, szanuy. *Zab.* 3, 246. Szanuy mię dama, bę ię cię szanowała u ludzi. *Rys. Ad.* 62. Szanować mniéy ieſt, niż miłować; nie każdy miłuie, co szanuie: *Cn Ad.* 1127. Szanuy szczęścia; nie podnoś się szczęściem; nie ufay szczęściu. *Cn. Ad.* 1127, ſkromnie zażyway). Tytydzień ciebie Grecy szanuią biesiadą, Kruż pełny nalewaią, i lepszą część kładą. *Dmoch. Jl.* 201, szczycą, szczycaią, brehren. - §. Przeto nas tak źle szanuią, trapią, i dni nasze krótsze czynią. *Baz. hſt.* 51, nieczczą, bezeczczą, znieważaią, lżą, verunehren. SZANOWNY, -a, -e, °a) oszczędny, oszczędzaiący, ochraniaiący, ſchonend, ſparend, ſparſam. Pisak, żarłok i zwadsca dni sobie utrąci, Trzeźwy, ſkromny, szanowny przeżyie dziesiąci. *Pot. Arg.* 267. Szanownemu o wszyſtko łatwie. *Gor. Dw.* 165. - §. b) szanowny, °SZANOWITY, szacowny, godny uszanowania, poważny, *Sr.* 1. tédjbumanité, w tjeſtji bjerjanité; *Vd.* poshten, shtimanliu, jimeniten, navidliu, nagledashen, zhaſtivrieden; *Rg.* poactovani; *Cro.* poſtuvani; *Bsn.* cjaſtan, cjaſtno; *Ross.* почтённый; *Ec.* почтителенъ, почтительный, говѣйный, достопочестный, достопочтенный; achtbar, ehrwürdig, achtungswürdig, verehrungswürdig. Szanowny ſtarzec. *Ld.* Ludzie szanowite obojego ſtanu, wszelakiéy czci i poszanowania godne, łaie, sromoci, lży. *Smotr. Ap.* 62. SZANOWNOŚĆ, -ści, *ż.*, poważanie, powaga, poważność, *Cro.* poſtuvanoszt; die Verehrung, Ehrwürdigkeit, Verehrungswürdigkeit. Będzie nieco śmiałości albo zuchwalstwa, tedy to surowością odeymuią, a do szanowności, do wstydu, do pokory i dobrych obyczaiów one przywiodą. *Gor. Sen.* 448.

SZANTA, -y, *ż.*, ziele, *marrubium*, Andorn, *Boh.* ſtébléčnik; *Rs.* шандра; ieſt biała i czarna; maią moc leczenia. *Kluk Rosl.* 2, 259, *Slezk. Ped.* 422, *Syr.* 688. Szanta kocia, *ob.* Serdecznik, *cardiaca*, Herzgeſpann.

SZANUIĘ, *ob.* Szanować.

°SZAPIEL; n. p. knieie z bogiem obrońcą taynie nawiedziss głębokie, a nie z szapielem bogiem; *nec de plebe Deo. Zebr. Ow.* 20. ? Oeſterr. Tſchapel gluptas.

SZAR, -u, *m.*, rząd gontów, n. p. dachowek, szereg. *Wlod.*, eine Reihe Schindeln, Dachziegeln u. ſ. w. Gonty oblatuią szarami z dachu. *Dwor. D* 4, *cf. Ger.* Schar, Abſatz, *cf. Lat.* series, *Pol.* szereg, obszar, szerzą.

SZARA, SIARA, -y, *ż.*, młodziwo, *Boh.* mlezywo, pierwsze mleko po cielęciu. *Dudz.* 31; die erſte Milch nach dem Kalben, die Beeſtmilch. SZARACZEK, -czka, *m.*, szara sukienka podła, ein ſchlechtes graues Röckchen. Zdeym z siebie urząd ſtarościca; a po dawnemu w szaraczku uchodźmy ztąd milczkiem. *Teatr* 14, 8. SZARACZKOWATY, *ob.* Szarawy. SZARAFAN, -u, *m.*, szara suknia domowa, ein grauer Hausrock. W tym samym codzień musiałeś chodzić szarafanie. *Teatr* 19, 27. - 2) Szarafan, z suknia kobieca przed rokiem powszechnie używana. *X. Kam.* - (°SZARAGI, źle zamiaſt: Szragi. *Dudz.* 29). - SZARAK, -a, -u, *m.*, n. p. Sarny się pokazały, psy za niemi, i my też iuż iuż dochodzili, aż szarak smyk przed nami, na mieyscu go psy rozstargały, ale skoki z sobą przywiozłem. *Teatr* 19 *b*, 73, szary samiec, ein grauer Rehbock. SZARAN, *ob.* Szarak. SZARAŃCZA, -y, *ż.*, *Bh.* kobylka; *Slo.* kobilka, kobilka, konik, koniček (*ob.* kobylka, konik); *Sor.* 1. ſkocik ſkocjk (*ob.* ſkoczek; *Crn.* kobilzhar; *Vd.* kobiliza; *Cro.* kobilicza; *Hg.* Sáska; *Sla.* kobilica, ſkakavac; *Br.* pruch, ſkakavaç, kries, crricjak; *Rg.* ſkakaviza, pruugh, ſka-

kàvaz; *Ross.* саранча, кобылка, шашки, мѣночки; *Lc.* пруги, пружіе, пруэи, саранчà; *gryllus locusta*, die Heuſchrecke, *collect.* Heuſchrecken; imię maią od koloru swego szarawego. *Haur Sk.* 111, owad podobny do świerczka, przylatuie do nas od kraiów Tureckich, niby iak chmura. *Zool.* 153. Jeden gatunek iey piechota. Pewny gatunek szarańczy, *Ecel.* врухъ, сѣрые, сѣріа, сѣріи, *Rs. Asiat.* акридъ. Roku 1554 szarańcza u nas wszystko zjadła; tak iey było wiele, że słońce lecąc zasłaniały; a gdy na ziemię padły, tedy się kopyta końskie w nich zakrywały. *Biel.* 189. Jedzenie Jana Chrzciciela było szarańcze albo koniki, lecz nie takie, iakie w naszych krainach są. *Zrn. Pſt.* 3, 620; *Rs.* саранчеядецъ *szarańczojada). Szarańcza buia, ſkacze, na cudzey trawie. *Rey Ap.* 78, na cudzych osiewkach tyie, nic dobrego nie działaiąc *ib.*; *inde* Szarańcza, *pro hominibus noxiis*, unnütze, ſchädliche Creaturen, eine Laſt der Erde. *Teatr* 48 *b*, 54. *Quisquilie*, *de hominibus*, nikczemni ludzie, podnożkowie, szarapatki, szarańcza. *Mącz.* – §. Szarańcza czego, wiele czego, chmura. *Cn. Th.* 1099, ćma, tłok, tłum, chasa, chałastra, tatalayſtwo, ein groſſer, dicker Haufen, ein Schwarm, eine ganze Welle, groſe Menge. – §. 2) *Beton.* S. Jana szarańcza, *ceratonia*, *Rs.* сѣмена рожки, rodzay rośliny z pomieszanemi płciami; tylko ieden gatunek nam znaiomy z owocu, to iest, strąków, ktore kupuiemy na stoł od Ormian. *Kluk Dyk.* 1, 115, świętoiański chleb, S. Jana chleb, Różki, Johannisbrot. Szarańcza, roślina wielka pełna, bladożółta lub żołtogorąca, *flos Africanus Maior. Kluk Rosl.* 1, 285, *Rs.* цвѣтки, бархатецъ. SZARAŃCZOWE drzewo w Ameryce, der Heuſchreckenbaum; żywica z niego kupuie się do pokoſtow. *Kluk Dyk.* 2, 46. SZARAŃCZYK, – a, *m.*, młode szarańczę, das Junge der Heuſchrecke. Szarańczyki wylęgaią się z iay bez ſkrzydeł, ktorych po trzecim dopiero zrzuceniu ſkórki dostaią. *Kluk Zw.* 4, 382. SZARANEK, – nka, *m.*, karpik młody do zarybienia ſtawu, ein junges Karpfchen. *Jabł. Ez.* 5. Szarany, szaranki, karpie. *X. Kam.*, *Cro.* sáran, krap; *Sle.* sharan: *Bm.* scjaran, karp). Karpika w rzéce na kształt małego szaranka Rybak uchwycił na wędkę iednego poranka. *Jak. Bay.* 129. SZARAPATKA, SZEREPETKA, – i, *m.*, CIARAPATA. *Teatr* 15, 84, odartus, gołota, ein Abgelumpter, Zerlumpter, Abgeriſſener: *Quisquilice de hominibus*, nikczemni ludzie, podnóżkowie, szarapatki, szarańcza. *Mącz.* A ty, co bywszy przedtym ostatnim gołotą: W suto lamy się ſtroisz, złoczyńca w kufry złote, Nie chlub się z marnéy doli, że cię z szarapatki Wywłokłszy, okrył Plutus licznemi dostatki. *Nar. Dz.* 2, 157. Ja zaś, choć teraz sługus, chociaż szerepetka, Wiedzą, żem bywał lepiéy, wiedzą, żem szlachetka. *Zabł. Zbb.* 2. *SZARASY, *ob.* Szarawy. SZARAWARA, – y, ł., SZARAWARY, *SARAWARY *plur.*, *Rs.* шаравары; *Cro.* s'alavarde, nawłochke; *Hg.* salavari; *Turc. et Pers.* szalwar, spodnie szerokie. *Biel. thes. philol.*, *Michael spicileg.*, Scytowie nazywali spodnie swoie σαραβαρα. *Pollux Onom.*, *Czrt. Mscr.*); szerokie przestronne długie do stop płudry, lange, weite Pumphoſen, Ueberziehhoſen; (*cf. Bs.* scjaroviti, z płtry, *Bs.* scjarovitoſt, z płtrość). Perſka szarawara. *Klon. Wor.* 54, *not.* „σαραβαρα *tibialia seu feminalia apud Persas*; *quae vote et indumento usi sunt olquando Poloni*". Włos głowy ich w ogniu nie przypalił się, i szarawary ich nie odmieniły się. *W. Dan.* 3, 95, *not.* „τα σαραβαρα. LXX. – *Chaldaic*, Sarabala iest płaszcz, ale bardzo na szerawary poszło. *Budn. ib.* Tatarowie ubiór spodni, ktory pospolicie szarawarami zowią, lniany noszą. *Gwagn.* 594. Janczarowie maią płudry albo raczéy szarawary białe. *Star. Dw.* 42. Ociec nie rad się wyda synowi na ubiory, sprawiwszy mu szarawary z karwatkę. *Clicz. Wych. F* 3 *b.* Kurfirſt Pruſki od krola wedle mody Narey Brał chorągiew', i z sobą przywiózł szarawary. *Pot. Jow.* 31, (z rytarach iego). SZARAWY, *SZARASY, – a, – e, *Crn.* shêry; *Bs.* scjaroviti; *Rs.* сѣроватый, na szary kolor pochodzący, etwas grau, gräulicht. Kolor szarawy. *Haur Sk.* 111. Ludzie w tym kraiu są szarawi. *Boter* 246. Noc ku nam poziera Szarawe ſkrzydła na świat rozpościera. *Zab.* 8, 309 *Nar.* Ty się pomknij szarasy, siądźie ty pozłociſty! *Rey Zw.* 70 *b*, szarku uſtąp' się, cf. iak cię widzą, tak cię piszą). – (SZARAY, *ob.* Saray, Seray. – *SZARBOCH, *Syr.* 320, *ob.* Szkorbut).

SZAREK, – rka, *m.*, (*Rs.* сѣрокъ, сѣрунь pies morſki Archangielſki); w szarą suknią ubrany, ein Grautock, cf. *Gall.* sarran). *Cum ravi coloris panni viliores sint, hinc fit, ut iis induti, contemptim sic appellentur, seu tenuis fortunae et ex vulgi grege; sic translata ad alios colores* Szarek, z podło ubrany, iakiegokolwiek maści szatę podłą maiący, *pannosus*, galgan, odartus, oszarpaniec, szarapatka, ein ſchlecht gekleideter, abgeriſſener, zerlumpter Menſch. Milcz szarku, mów Panie szatny. *Bkań. tł. B* 4 *b*, *ob.* szarasy). Przeciwnie złotogłowni na spodku panowie, A nad niemi wierzch maią dziś marni szarkowie. *Jag. Gr. A* 3 *b*, cf. Szara szlachta, szary koniec). – §. pies szary, ein grauer Hund. Panięta po ulicy psy pogromili, Kęsego poimali, a szarka zabili. *Rey Wiz.* 97 *b*. Wydał złodzieia szarek psim ozorem. *Miaſk. ryt.* 2, 177. – (SZARFA, *ob.* Szarpa). – SZARGA, SZARUGA, – i, ł., słota, pluta, pluſkota; zadymka, zawieruchа, zawieć, chera; deszcz z wiatrem, naſſes, ungeſtümes Wetter. Szargi i pluſki Oktobrowe. *Tward. Wł.* 195. Szarugi wilgotne. *Hor.* 2, 199 *Nar.*, *imber edax*). Dzień, noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie nuże! nogi za pas, daley. *Zabł. Amf.* 12. I w szarugi odprawiać pod niebem noclegi I bosą nogą deptać ścięte mrozem śniegi. *Zab.* 10, 42 *Kſſ.* Tam na wdzięczney pogodzie z szargi oszychaią. *Tward. W. D.* 2, 208. Ślepa szarga widok odeymuie zawikłaną srodze droga. *Suez. P* 2; *F* 4 *b*. Obłok ſkoro się rozwarł, ciężką wody swéy szargą zalał. *Otw. Ow.* 455. – §. Szarga morſka, burza, nawał, Sturm, Ungewitter, Seeſturm. Czarna szarga morze z boku turbuie W długim przez tak wiele wałów ſkoku. *Bard. Luk* 85. Łodź moia żadney szargi i żadney nie boi się burzy. *Pot. Pocz.* 85. – *fig.* Nie bardzo nam ieszcze do śmiechu z przeszłey szargi. *Pot. Arg.* 430, zawieruchy). SZARGAĆ *cz. ndk.*, poszargać, uszargać *dk.*, *szargnąć *idntl*, kalać, błotem nieczyścić, beſudeln, beflecken, beſchmutzen mit Straſenkoth, beſchlumpern; *Bh.* ſlubrám ſe (*ob.* szubrawiec), (*cf. Boh.* caurati wlec, plášt ſe caura płaszcz się wlecze; *Crn.* shörgam, shorglam, z ciurczeć; *Hg.* szörgem *strepo*, cf. *Cro.* sárgasat *varicolor*). Szargać szatę, szargać się. *Cn. Th.*

1100. Jam kadet, nie będę się w błocie szargał. *Teatr* 8, 6. – *fig.* W Warszawie się uszargał, z Dubna iak zmyty czystym powrócił. *Zab.* 13, 214, zadłużył). Żaden się bez iakowéy przywary nie rodzi, Ten naylepszy, kto się mniéy w téy szarga powodzi. *Hor. sat.* 36., kto naymniéy ma plam, wad). On z moią powagą waszę razem szarga; Na nasze przywileie, na władzą się targa. *Wyg. Org.* 18. On się tylko pieniactwem szarga, a z sąsiady Ustawicznie o lada szagon wszczyna zwady. *Nar. Dz.* 3, 188. Głowy uszargać nie potrafisz winem, Ni z kołem godownieszym tańczyć koło dębana. *Zab.* 9, 338 *Zabł.*, odurzyć, den Kopf benebeln. – °§. szargnąć, szarpnąć, targnąć, szarpiąc poruszyć, reißend zucken, mit einem Ruck bewegen Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, i wskok z gorącéy rany martwieiąc wytargnął. *Zebr. Ow.* 82, *dimittit in ilia ferrum*). Potężnie drżącą bronią szargnął, *trementia forti tela manu torsit. Zebr. Ow.* 296. Brzydkiemi szargnęła włosami, *mouit. Zebr. Ow.* 93. SZARGANIEC, - ńca, *m*, SZARGAWIEC, - wca, *m.*, poszargany, gnoik, smród, niechluy, ein schmutziger Mensch, eine Sau. Już lada szarganiec i gruby knecht lada, Kontem się czy Markizem, bezwstydnie powiada. *Nar. Dz.* 3, 214. Już mi to obmierzło, że lada szarganiec cudze występki gani. *Mon.* 73, 663. Cynik szarganiec. *Bal. Sen.* 49. Cicho ty szargawcze. *Teatr* 56, 21. °SZARGANT, °SZARGART, °SZARGARZ, - a, *m.*, *lictor*, oprawca albo mieyski sługa, szargarz, buttel, kat, który złoczyńce imuie i traci. *Mącz*, szargant, *lorarius, ib*, *lictorius*, co ku szargartom a buttlom należy. *ib.*, może z *Franc.* sergeant).

SZARKAĆ, SZARKNĄĆ, *ob.* Sarknąć.

SZARŁACIĆ, SZKARŁACIĆ *cz. ndk.*, uszarłacić, uszkarłacić *dk.*, rumienić iak szarłat, czerwienić, beſcharlachen, ſcharlachroth machen. Wschod szkarłaci nadobne zaranie. *Przyb. Milt.* 212. Flora ogród krasnym kwiatem hoynie uszkarłaci. *Zab.* 9, 6. Niebieskie szkarłacą się róże. *Przyb. Milt.* 85 Mężowie waleczni uszarłacili się. *Bud. Nah.* 2, 3, szarłatem odziani. *Bibl. Gd.*). W szarłat przyobleczony, uszarłacony, *coccinatus. Mącz.* SZARŁACISKO, - a, *n.*, *Zab.* 9, 83, *contemn.*, elender Scharlach. SZARŁAT, SZKARŁAT, - u, *m.*, *Boh.* ſſarlat, czerwiec; *Slo.* Sſarlát; *Sr.* 2. ſcharlat; *Sr.* 1. ſcharlachowa barwa; *Crn.* shkerlàt; *Vd.* shkarlat, sharloh, barsun, karmesin; *Cro.* ſkerlàt, shkarlat; *Sla.* ſkerlet; *Bs.* ſkerlet, çergljena svitta, ſkerlet sok, maſt; *Rg.* grimiz; *Rs.* шарлахъ, алое сукно; *Germ.* Scharlach, *Suec.* ſkarlakan, *Ital.* scarlato, *Angl.* scarlet, *Franc.* ecarlate, *Isl.* ſkarlat; *Arab.* yxquerlat, *Turc.* iſkerlet, *Pers.* sagallat). Teraz częściéy mówią szkarłat, szkarłatowy, niż szarłat, szarłatowy. *X. Kam.* Marcin z *Urzędowa* rozumie, że z Polskiego *Czerwiec*, tak słowo *Kermes*, iak i słowo *Szkarłat* pochodzi. *Urzęd.* 453. – 1) Szarłat purpura, małż morski, z którego szarłatną farbę wyciskaią. ryba, żołw', ślimak morski szarłatny. *Cn. Th.* 110, die Purpurſchnecke; *murex*, gatunek ślimaków w morzach Azyatskich; czasami wypuszczaią po trochu farby szarłatney, u dawnych zwaney purpurą. *Zool.* 95. – Szarłat, krzewinka, szarłatowe drzewo, z którego iagody na farbę zbieraią, *ilex coccifera. Syr.* 1542, der Scharlachbaum. – Szarłat farbowny ziele, albo szarłatne ziele, *sandyx. Cn. Th.* 1100, Scharley, Scharlachkraut. – Szarłat, SZARŁATEK, ziele, *amaranthus*, gatunki tu należące są Miłosnik, smenda, samit. *Kluk Dyk.* 1, 27, *Birk. Gl. K.* 19, *Syr.* 1555, *Rs.* бархатникъ, Tauſendſchön, Sammtblume. – §. Szarłat, szarłatna farba, szarłatny sok, którym szarłat farbuią, Scharlachfarbe, Purpurfarbe, Scharlach; *Vd.* shkarlatna farba, *Rs.* багряность. Z proszku karmazynowego robią przednie rumienidło szkarłat. *Krumf.* 494. – *fig.* Postępek ich szkarłatem iagody iéy zarumienił. *Niemc. Kr.* 4, 115, cf. raki piec). Szkarłat, purpura z różą, ustępuie temu wdziękowi. *Past. F.* 325. Będąli grzechy wasze iak szarłat, wybielone będą, iak śnieg, a ieśli będą tak czerwone iak bawełna zbieleią. 2 *Leop. Jez.* 1, 18. – §. Szarłat, materya, sukno, iedwab' tego koloru, Scharlachtuch, Scharlachſeide, Scharlach. Gdy czerwcem sukna farbuią, takie sukna zowią szarłaty, iakoby rzekł skarłat skażoną mową Czerwiec. *Urzęd.* 353. Szarłatne iagody farbierze do farbowania iedwabiów, wełn i sukień używaią, które potym od téy farby szarłatami zowią. *Syr.* 1343. Włosy głowy twoiéy iak szarłat zwinione. 3 *Leop. Cant.* 7, 5, iak pawłoka królewska. 1 *Leop.*), *ib. Exod.* 28, 33. – §. 2) Szarłat, miano pięknego charta. *Bielaw. Mysl. B* 4 *b*, Name eines ſchönen Windhundes. – §. 3) *Medic.* Szarłat, wyrzut plam czerwonych małych po całym ciele. *Krup.* 5, 364, szkarłatyna, Scharlachausſchlag. SZARŁATNIEĆ *neutr. ndk.*, rumienić się iak szarłat. *Cn. Th.* 1100, ſcharlachroth werden. SZARŁATNIK, - a, *m.*, co farbuie szarłatno. *Wlod.*, der Scharlachfärber; *Ec.* червленичникъ, *Gr.* πορφυρεὺς *purpurarius*. – °§. Papież z swoiemi szarłatnikami, kardynałami. *Baz. hſt.* 20, cf. *Sr.* 1. purpurnik, w szkarłat ubrany, ein in Scharlach Gekleideter; *w rodz. żeńſk.*, n. p. abyś iuż z kubka złotego onéy szarłatnicy Włoskiéy wina obrzydliwości nie pragnął, ale raczéy głosu bożego słuchał! *Teof. Zw.* 32, cf. purpurat). – §. Szarłatnik, małż szarłatny, ślimak, die Purpurſchnecke. *Tr.* SZARŁATNAWY, - a, - e, półszarłatny. *Cn. Th.* 1101, halbſcharlachen, ſcharlachartig. SZARŁATNO *adv.*, koloru szarłatnego, ſcharlachfarbig, szarłatno czynię, *purpuro. Cn. Th.* 1101. – w szarłacie, im Scharlach. Szarłatno chodzący, *purpuratus. Cn. Th.* 1101. Jak się dziecię za młodu pysznie a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że ludzi nie będzie chciało znać. *Glicz. Wych. F* 4 *b*. SZARŁATNORODNY, - a, - e, *oſtrifer. Cn Th.* 1101, ślimaki szarłatne rodzący, Purpurſchnecken zeugend. SZARŁATNY, SZARŁATOWY, - a, - e, od szarłatu, Scharlach-, ſcharlachen; *Bh.* ſſarlatný, ſſarlatowý; *Slo.* ſſarlatowý; *Vind.* shkarlaten, purpraſt, barsunſki, karmesinſkofarbaſt; *Cro.* ſkerláten, ſkarlatni; *Hg.* skárlátszinú; *Bs.* ſkerletni; *Rg.* grimizni; *Rs.* багряный, багряноцвѣтный, червленый; *Ec.* червлёный. Ciało iego białe i szarłatne. *Groch. W.* 331, rumienne). Szarłatne iagody, karmazynowe ziarnka. *Syr.* 1543. Szarłatna szata, ein Scharlach-, oder Purpurkleid. Jezusa oblekli w szatę czerwoną, szarłatną albo purpurową. *Sekl. Math.* 27. Opony z iedwabiu szarłatnego. 3 *Leop. Ex.* 26, 1, powłoczonego. 1 *Leop.*, z szarłatowego. *ib.* 26, 31. Otworzcie-no szkarłatni zbóyce wasze dzieie, Jzali myśl w nich strachem zdięta nie struchleie? *Nar. Dz.* 1, 77, purpuraci, purpurą okryci). Tyranowie szkarłatni. *Zab.* 16, 120 *Nar.*

SZARLETAN, SZARLETANKA, *ob.* Ciarlatan.

°SZARLOOKOŚĆ, – ści, *ż.*, szarlatawe oczy, iak u królików. *X. Kam.*, Kaninchenäugigkeit. Wódka ta dziecięciu młodemu szarłookość naprawuie. *Sien.* 252, *idem Spicz.* 108.

SZARMANTKA, – i, *ż.*, mięso, które suczkom daią, Name einer kleinen Schoßhündinn. *Mon.* 64, 140. Hayduk szarmantkę przez nieostrożność potrącił. *Mon.* 67, 285. Obudziła mię szarmantka szczekaniem. *ib.* 67, 287. SZARMANTSKI, – iego, *m.*, *Niemc. P. P.*, cf. fraszek, fircyk, flutyniec; *w rodz. żeńsk.* Szarmantka.

SZARO *adv.*, grau. Kaczka szaropióra. *Tward. Wł.* 245. Nurek szaropióry. *Zab.* 10, 82 *Koss.* Założył Jan Zamoyski iednę fortecę naybliżéy granic Tureckich, i nazwał ią Szarogrodem, na pamiątkę Szaryusza Jelitczyka, od szaréy sukni tak nazwanego. *Boh. Zam.* 9 *et* 183, cf. Szara szlachta, Szarek. SZAROOKI, – a, – e, oczu szarych, graúugig; *Rs.* сѣроглазный. SZAROPICH, – a, *m.*, n. p. Rarog się przelatywał aż pod obłokami, Kiedy go obaczyła gniewna była kani, Mówiła: Poczekay mię Panie szaropichu! Wołaiąc złorzeczyła; on latał po cichu. *Papr. Kol. K.* 2, ? SZAROŚĆ, – ści, *ż.*, SZAROTA, – y, *ż.*, *Rs.* сѣрь, сѣрость, сѣрина, сѣрость (*ob.* siwość); die graue Farbe, das Grau. Szarość bierze coś od czarności i od białości, i tak bywa, ani biało, ani czarno, ale coś średniego. *Petr. Et.* 107. Zabrzmiy w cichéy szarocie, móy samotny głosie. *Przyb. Ab.* 11, w szaréy poświecie, w zamierzchu, Grauburs tel, Dämmerung. – §. Szarota ziele, *ob.* Kocenki. *Jundz.* 410, *Rs.* конечныя лапки, горлянка. SZAROSIWY, o koniach, *Rs.* чалый, чалко, Grauschimmel SZAROWAĆ ściany *cz. ndk.*, szaro ściany tynkować, nim się wapnem bielą, grau betünchen. *Urm.*

SZARPA, SZARFA, – y, *ż.*, binda dla ozdoby, *Gall.* echarpe, *Angl.* scarf, *Suec.* skärp, *Germ.* Schärpe; *Vd.* sharpa, shounirsku opasiłu, obszirski prepas; *Ross.* шарфъ, перевязь (cf. przewiąz); *Ec.* шарпица, перевязь военная. Szarpa officerska, die Feldbinde. Rzuca ziarno kmiotek na uprawną rolą, Worem zboża przeciągniony, który iak szarfa silne zdobi mu ramiony. *Tomasz. roln.* 47. Ankry, szarpy, stroie kobiece. *Haur Sk.* 519, Leibbinden der Damen. SZARPOWY, – a, – e, od szarpy, Schärpens, *Rs.* шарфный.

SZARPAĆ *cz. ndk. et kont.*, Szarpie *praes.*, Szarpnąć *idntl.*, (*cf. Ger.* schärben, *cf. Pol.* sierp', *Gall.* echarper, *Lat.* sarpere; *cf. Germ.* schar, Tscherper, Adlg., *cf. Lat.* carpere; *Carn.* sharbam, s biję, okładam plagami, *cf. Gr.* σφάζω, *Hbr.* ערב arabh *carpsit*, טרף taraf *rapuit*); s siepać, rwać kogo, *Slo.* trhám (*ob.* targnąć); *Bs.* skiddati, iskiddati; *Rs.* мерзать; reißen, hin und her reißen, zausen. Szarpać się z kim, s rwać się z kim, sich mit einem herum reißen; herum balgen. Chciałem się z nim szarpać, ale darmo, mocnieyszy, wygrał. *Teatr* 32 *b*, 112. Gdy się tak Polska domowemi niezgodami szarpie, dźwigała się potęga Ruska. *Nar. Hst.* 4, 127. – Szarpnąć się na co, s porywać się, rwać się na co, auf etwas losgehen, sich darüber hermachen, einen Anfall darauf thun. Skoro się dowiedzieli Prussacy o zgubie woiewody, szarpnęli się silniéy, niżeli kiedy na udział księcia Konrada. *Nar. Hst.* 4, 196. Sam na sam, to sztuka; zaraz ia ci pokażę – –, szarpie się do niego. *Teatr* 31, 54. – §. Szarpać ciało, mięso, drzeć, targać, rozszarpywać *ndk.*, uszarpać *dk.*, zerreißen, zerfleischen, in Stücke reißen. Strona przeciwna go uszarpała, i na twarzy poraniła. *St Dz.* 869. – *pr. et fig.* Zmartwienie nieustanne serce moie szarpie. *Teatr* 4, 19, dręczy, kraie, zerfleischt mein Herz. Lud się wspomoże, Gdy go ani celnik, ani żołnierz szarpać będzie. *Star. Vot. B b*, zdzierać, schinden, prellen, betrügen. – *fr.* Szarpać kogo, sławę iego, łżyć go, uwłaczać mu, jemandes Ehre angreifen, ihn schänden, lästern. Tacyt wszędy pochlebia Germanikowi, którego ostro szarpie Paterculus. *Pilch. Sall.* 6. Honor móy przed drugiemi szarpie. *Boh. Kom.* 1, 22. Niecnoto śmiesz szarpać sławę pana twoiego. *Teatr* 25 *c*, 88, *Teatr* 9 *b*, 43. Czyliż można ludziom złym gębę zamknąć, aby drugim sławy nie szarpali? *Teatr* 15 *c*, 5. Wy mi honor szarpiecie. *Zab.* 13, 273 *Tręb.* Szarp ące święte postępki języki. *Nies.* 1, 238. SZARPACKI, – a, – ie, od szarpacza, siepacki, ceklarski, Häscherts, Schinders. On go przed grobowcem Katula szarpacką ręką mordował. *Pilch. Sen. Gn.* 325. Szarpackie kupy, rozdzierające Rzpltą. *Pilch. Sen. list* 1, 107. SZARPACZ, – a, *m.*, (*Rg.* kàrpaz, karpitegl *interpolator*); co szarpie co, albo drugiego, *Ross.* мерзáмель, der Herumreißer, Leutequäler, Placker. Biada szarpaczom, którzy iedność S. targaią. *Birk. Ex. D b.* Cudzego maiątku szarpacz. *Mon.* 69, 1044. SZARPAK, – a, *m.*, nóż lub miecz do rozszarpania, kord, *Germ.* ein Tscherper, (Adlg.), Haubegen, Sarraß, (cf. sierp'). Wściekły Mars płytkim szarpakiem koli. *Nar. Ds.* 1, 30. Jak dobył szarpaka . . . *Kniaź. P.* 2, 206, *Zab.* 14, 387. Szarpak topny w Noryckich buchtach, *Noricus ensis. Hor.* 1, 90 *Nar.* SZARPANINA, – y, *ż.*, SZARPANINECZKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* brtina (cf. drań, dranica); to, co szarpią, iako ścierw psia strawa, do rozszarpania żer, *canibus data praeda. Cn. Th.* 1101, *Ec.* заборолица; was zum Zerfleischen Preis gegeben wird, der Antheil des Leithundes von einem gefällten Wilde; das Jägerrecht. Armeńskich się nie lęka lwów szczupła mróweczka, Co do lwiéy paszczęki ta szarpanineczka? *Tol. Saut.* 29, odrobina poszarpana). – §. *fig.* rozszarpywanie, łup cup, das Zerreißen, Zerstücken, Zerfleischen. Z oyczyzny wypędzonych pospólstwu na szarpaninę maiętności dali. *Warg. Wal.* 127. Dobra ciężką pracą nabyte podlegaią mocnieyszych szarpaninie. *Klok.* 104. Jeszcze ciało do grobu nie będzie włożone, pocznie szarpanina około niego. *Rey Pst. Ss* 5. Nie chciał, żeby królestwo, idąc w szarpaninę przez podziały, słabiało. *Nar. Hst.* 2, 284. Szły Inflanty, za pomnożeniem przybyszów coraz w większą między różnemi stanami szarpaninę. *Nar. Hst.* 4, 276, *Zab.* 16, 124 *Nar.* Pigmalion niedowiarstwu, miłości i łakomstwu w szarpaninę był podany. *Tr. Tel.* 139. – Szarpanina, szarpaniem, wydzieraniem zgromadzone zbiory, zusammen gerafft e Sammlungen, Vorräthe. Nie nauki oschłéy i mistrznéy szarpaniny, czekamy po tych nauczycielach. *Zab.* 8, 180, kompilacyi). SZARPNY, – a, – e, szarpaiący, prędki w porywaniu, reißend. Szarpny ryś. *Chodk. Kost.* 25.

Pochodz. (*cf. Sierp'*), *doszarpać*, *naszarpać*, *oszarpać*, *oszarpaniec*; *odszarpać*, *poszarpać*, *przeszarpać*; *rozszarpać*; *uszarpnąć*; *wyszarpać*, *zaszarpnąć*.

SZARSZA, – y, *ż.*, materya wełniana z iedwabnemi nicia-

mi pomieszana, *Germ.* die Sarſde, ein wolliges Gewebe, (*Franc.* Serge, *Ital* Sargia, *Argl.* searge, *Lat. med.* sargium; z *Lac.* sericum). SZARSZEDRON, – u, *m.*, materyyka iedwabna, *Gall.* serge de Rome, Sharſedren, ein Seidenzeug. Szalon, a naywięcey szarszedron zwyczaynym był iego w lecie odzieniem *Mon.* 74, 366. –

*SZARSZYN, *SZARSZUN, – a, *m.*, gatunek szabli, palasza, szpady, (cf. *Gall.* charger), eine Art Säbel. Jednemu się chce gospodarſtwa, drugiemu konia a szarszuna, drugiemu prawa, drugiemu pokoiu. *Rey Zw.* 12 *b*. Nasi bracia, kiedy się dwoy swarzą, tedy się śmieią, aż kiedy się rzucą do szarszunów, toż dopiero chcą rozwadzać; ślęci drugiemu, choć nic nie winien, ręka wisi. *Rey Zw.* 80, do korda). Pan na warchoły marne świata tego Chce zawżdy dobyć szarszuna swoiego. *ib.* 227. Póydźieć i Marur, wasz mężny brat miły Z szarszunem, z kiycem skosztuie swéy siły. *Stryik. Gon. U* 3. Musi się radszéy obrocić do pługa, niż do szarszuna, albo do zbroi szorowania. *Wer. Rgl.* 44, raczéy do rolnictwa, niż do woyſkowości).

SZARUCHA, – y, *ż.*, szara maść, die graue Salbe. Szaruchą, którą barwierzy smaruią. *Ocz. prz.* 9, nasza miła szarucha, pomſta barwierſka, czy Galenowi kiedy w myśli była? *ib.* 4.

SZARUGA, *ob.* Szarga.

SZARWARK, – u, *m.*, robota publiczna na pana, praca z: pańszczyzny wypadaiąca, *Ger.* das Scharwerk: (*Bh.* ſarwátka, ſwáda, ſwar, swar). Szarwarki, λειτουργιαι, *publicae operae*. *Mon. Jud.* 15. Szarwarki do grobel, moſtów, powinny być zażyte; ale częściéy niemi koło polowych robot robią; te co miesiąc dzień ieden poddani powinni odbyć. *Mon.* 64, 196, *et* 199, *ib.* 67, 196, cf. Tłoki, gwałty. – §. *tr. fig.* szarwark, tartas, kołowrot, zamieszanie, hałas, Lärm, Verwirrung, Unruhe, Getös. Co za niespodziewany koło mnie tu szarwark! *Mon. Jud.* 20. Na to on: wierz ty mnie, i iać się dziwuię, Kiedy owe szarwarki na świecie widuię! *Rey Wiz.* 66. Jeszcze mało maią, te ſtroić szarwarki. *Zebr. Ow.* 379, *nefas.*

SZARWARKOWY, – a, – e, od szarwarków, Scharwerks. Annibal nie uſtąpił szarwarkowym pracom, aż się przez Alpy w Ausoniią wedrze. *Mon.* 71, 154, nie poprzeſtał łamania gór).

SZARY, – a, – e, (*Bh.* ſwarý, čerň, tmawy *sublucidus, subobscurus*, ciemnawy, ſfera, ſtemne z ciemna); *Sor.* 2. ſchéri; *Sr* 1. ſchiry, ſchwry *canus*; *Crn.* shara *genus, species*; *Vd.* sharovit, z pſirokaty; *Cro.* sár, sáren *variegatus*, sárgaszt *varicolor*, szúr *cinereus*; *Hg.* sárga *fuluus*; *Sla.* sharen, z pſiry; *Bg.* scjaaren, scjaròvit *multicolor*, scjarati *variare*; *Bs.* scjaroviti *discolor*, scjarovitoſt *varietas colorum*, scjarati, nascjarati *distinguere colore*, suri, z płowy; *Rs.* сѣрый (cf. siarka, cf. *Gall.* sarran; cf. *Chald.*, *Syr.*, *Arab.* סור chasar *albescere*; *Ec.* марь, мары farba, kolor, cf. żar, марованый malowany, марю, умарити, умарѧти farbować); podpolały, wilczasty, grau von Farbe, wolfsgrau; (*disting.* siwy, szedziwy). Każdy wilk szarą sierść ma, *omnes sibi congruunt, unum cum noris, omnes noueris.* *Rys. Ad.* 55. Nie wilk – li; to pies będzie szary. *Pot. Arg.* 777. Tak się rządzi, iak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712, *ob.*

zrzęda, koprysnik, dziwak). Szary papier; s bibula, graues Löſchpapier, Fließpapier. Wodę przecedzić przez szary papier. *Rog. Doś.* 1, 128. Szara godzina, zmierzch, *Ec.* сумракъ, сумерки (мракъ, мгновеное смѣшеное ciemność); Dämmerung, Zwielicht. Szara poświata, noc wiosna, eine helle Nacht, Sternennacht, Mondennacht. Tym, ktorzy w nocy, bądź przy szarey poświecie, bądź przy świecy widzieć nie mogą, Jchariwo. *Syr.* 524. Szara sukmia, szarza, ein grauer Rock. Zakon S. Franciszka z szarymi mnichy przyiął. *Szczerb. Sax.* 251. Jeden z familii kozlorogow od szarey sukni Saryusz nazwany, przodek Zamoyſkich. *Boh. Zam.* 9. Dosyć ci ieſt mieć iedną suknią szarą albo więc dwie, ieśliby oyca w tym ſtać mogło. *Gloz. Wych. F* 2 *b*. Po co śles co rok babo do Torunia? Dobry szary płaszcz, dobra drugiéy gunia. *Groch. H.* 414. Starsi Bracia przy boku Pańſkim zasiadłszy, uboższych szarą szlachtą; od sukien szarych, w iakich na on czas wszyscy niemal chadzali; na wzgardę nazywali, i w purpurę się przybrali. *Star. Ref.* 160, szarkami, Grauröcke, grauröckiger Adel. Oycowie nasi szarą szlachtą się zwali, iż nie używali bławatów i purpur świetnych; kontentowali się suknem, które w domu robiono, a cnotą się świecili. *Star. Ryc.* 41. W bogactwach szlachectwo znaią, Ku drogiey szacie dziś tylko powstaią. Ut or a srebro godno czci i wiary, Uſtępuią szary. *Stryik. Con. B.* 1. – *fig. tr.* szary koniec, oſtatnie mieysce siedzących u ſtołu. *Mon.* 75, 307, das ſchlechte Ende, das dunne Erde; (cf. *Ks.* xuab koniec materyi iakiéy, *ob.* chasa). Szary koniec, a smutny koniec, ein trauriges Ende. Zginął nam wybór, i przywodzca ſtary, A został iako mowią, koniec szary. *Jabł. Buk. N* 2 *b*, *Teatr* 24 *b*, 16. – *transl.* Patrząc na darmohardego chłopa, każdy szarą pychę u siebie snadnie omierzić może. *Rey Zw* 55. Chociay kto będzie kleynotem szlachectwa i dobremi cnotami osadzony, trzeba mu tego przeſtrzegać, aby w nim iaka szara pyszka nie urosła. *ib.* 53, szpetna, bez fundamentu, wietrzna, napuszona. §. *Medic.* Szara maść, z żywego srebra z sadłem: *unguentum Neapolitanum, Mercuriale. Perz. Cyr.* 2 327, *Wolezk.* 112, *ob.* szarucha, die graue Mercurialſalbe. Szare bielmo, zrzenicę bielmem białąwym, burawym, żółtawym lub niebieſkawym pokrywa. *Perz. Cyr.* 2, 169, der graue Staar.

1) SZARZA, – y, *ż.*, szarzyzna, szare sukno, graues Tuch. Przodkowie o szarłat nie dbali, Woiewodowie w szarzy więc chadzali. *Jeż. Bk. E.* 1. Zygmunt August na seym Piotrkowſki przyiechał, dwór swoy wszyſtek w szarzę ubrawszy, barwę tę ziemiańſką nazywaiąc. *Biel.* 555, *ob.* Szara szlachta).

2) SZARZA, – y, *ż.*, z *Franc.* range, godność, urząd, eine Charge, eine Ehrenſtelle. Do wszyſtkich szarz woyſkowych krol patentuie. *Skrzet. P. P.* 1, 107. Nie chciałbym, ażeby szarze woyſka naszego przedayne były. *Koll. liſt* 1, 89.

SZARZAC co, lub czym, *ex. ndk.*, (cf. *Ger.* ſtarren, ſcharren, cf. szargać); poniewierać, nie szanować, nie ochraniać, etwas herum reiben, abreiben, abnutzen, ohne Schonen herum werfen, herum reißen. Naſtępca w swoy dom niesie kapelusz, aliści ujrzy zszarzany i cienki iak z liści. *Zab.* 12, 76. Po świecie nędznym się szarzasz. *Dar. lot.* 6, kąty pocierasz, tułasz się, ſich herum ſtoßen in der

elenden Weiß. Szarzaią się za całkiem niepewnym. *Mon.* 69, 580, ubiegaią się z narażeniem, ſie rennen ihm unbedachtſam, zu ihrem Schaden nach. Kościoł spuſtoszały, którego wierzchy mchem się plugawym szarzały. *Orw. Ow.* 33, ciężały, ſie waren damit belaſtet. Mężczyzny szarzać miłością, i odmieniać ią często lubią. *Teatr* 15, 28. Nie ten brał urzędy, ktory miał zasługi, ale kto naylepiéy życiem i sumnieniem szarzał. *Przeſtr.* 90. Czemu tak szarzasz fortunę i bogi, Dobrowolnie wydaiąc się na sztychy! *Chreſt. Luk.* 163. Oyczyzna nie szarzała panem. *Jabł. Buk. D b.*

SZARZERUNEK militarny. *Kaw. Nar.* 268, *ob.* Rękoczyn.

SZARZYĆ się *recipr. ndk.*, *Bh.* ſeriti ſe; mierzchnąć, dämmern, dunkel werden; (*Sr.* 1. ſchyrn *caneſco*; *Rg.* scjarati *variare*; *Rs.* scjarati, nascjarati *diſtinguere colore*; *Rs.* сѣрѣть siwieć). Nagle się niebo zaćmi a horyzont szarzy. *Przyb. Milt.* 352. Słońce zaszło, a mierzch znaczny przez szarzenie zbliżał od wschodu. *ib.* 230, przez szarotę). – §. szarzyć się, szarzeć, szarym się ſtać, grau werden, ergrauen. Pole się urodzayne daleko szarzeie. *A. Kch. W.* 199. – §. szarzyć się, migać się w oczach, w oczy słabo świecić, in die Augen dämmern, ſchwach in die Augen ſcheinen. Rzadko znaydziesz takiego na okręgu świata, Co mu się szarzy prawdy zbawiennéy poświata. *Pot. Zac.* 117, cf. szara poświata). Tam na schodach się szarzy ſtopień marmuru ciosanego gładki. *Pot. Syl.* 473. Ale zda mi się, tam się coś ruszyło, W onéy gęſtwie, i tak się szarzyło Właśnie iak wilk; wilk ieſt, nie inaczéy! *Paſt. F.* 236. SZARZYZNA, – y, *ż.*, Szarza, szara suknia, ein grauer Rock. Piękna była, lubo się w włosienicę ową i szarzyznę przybrała. *Tward. Pas.* 73. Przychodzi do mnie iakaś w szarzyznie babka. *Teatr* 10, 51. Czemuż nie weźmie szarzyzny, i nie osiędzie przy kościele! *Teatr* 10, 69.

SZAST! *interj.*, *Bh.* ſauſt; *Rs.* шасмя; trzask, szus, szuſt! smyk! *Ger.* wie ein Schuß, im Schuſſe, (*cf. Ger.* Haſt)! im ſauſenden Sprunge; rauſchend vor Eile; Ploß, Pluß! Czemu się Waść kręciss niby na zawiasie, szaſt szaſt, iaki mi Francuz! *Teatr* 45 *c*, 5 *Wyb.* Pani zadzwoni, szaſt dwa kroki, i iuż ia u Jeymości. *Teatr* 20 *b*, 4. SZASTAĆ *intrans. ndk.*, Szaſtnąć *idntl.*, *Bh.* ſauſtati; *Rs.* шасмать, шасмнуть; z szeleſtem ruszać czym, mit Geräuſch bewegen, durch Bewegung ein Geräuſch machen; (cf. *Rs.* шамнуть, шамать chwiać; cf. szata). Szaſtanie nogami siedząc u ſtołu tak znaczne, że ociec rozumiejąc, iż ten szeleſt od psów pochodzi, niewinnie psa uderzył nogą. *Boh. Kom.* 1, 270. Ptak ſkrzydły szaſta. *Przyb. Milt.* 225. Wchodząc kłania się z szaſtaniem. *Teatr* 19, 8, z szaszorem). Przechadzaiąc się, i nogami szaſtaiąc, ſtarali się, aby ocknął, na urząd on trzaſk czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiących ocknął. 1 *Leop. Jud.* 14, 9. – *Recipr.* Szaſtać się, *Rs.* шасматься, z szeleſtem czyli szaszorem uwijać się, kręcić się gdzie, ſich mit Geräuſch herum drehen, herum tummeln; cf. *Rs.* шамáться taczać się, wahać się). Uſtawiczne szaſtanie się Moſkwy po Polszcze. *Kur. P.* 137. Twa córka między chłopy się szaſta. *Hor.* 2, 111 *Nar.*, ſérta się). Małpa się szaſta z pompą w ozdobnéy purpurze. *Min. Ryt.* 3, 359. Szaſtaiący się włóczęga, tink, *Rs.* праздношатáющійся. – Szaſtać się, szaſtać, z dokazywać, szumić, luſztykować, in Saus und Braus leben. Szaſtać, marnować, sypać; Miarkuie się to, kiedy przyydzie swoim szaſtać. *Dwor. B* 1. Teraz ieſtem człowiek żonaty; nie mogę szaſtać się iak dawniey. *Teatr* 24, 89 *Cirt.* – §. 2°) *Transit.* szaſtać chuſtę w wodzie, z płókać, wypłókiwać. *Tr.*, ſpülen; ausſpülen, z. B. Wäſche. Szaſtać kogo, *potius* wyszaſtać *qu. v.*, wybić. SZASTAY, – aia, *m.*, miano charta, Name eines Windhundes, cf. szaszek. SZASTKA, – i, *ż*, miano charticy, Name einer Windhündinn. SZASZEK, – szka, *m.*, błazen *Cn. Th.* 1101, figlarz, kuglarz, ein Poſſenreißer; *Bh.* ſaſſek, ſaſſka błazon, ſaſſkowati, ſaſſkugi błaznować). Niewdzięczny gaszek, do żony iego przymknął się iak szaszek. *Jabł. Ez. C.* 3. Kiedy nie będzie na tobie ubioru Swietnie drogiego, wiiay bracie z dworu, Bo dziś szlachectwo, rozum w adamaszku Chodzi, choć w szaszku. *Stryik. Gon. E.* – §. gatunek psów, eine Art Hunde. Co za szaszek, wracać się na swe legowiſko. *Rys. Ad.* 6. Nie podeymuy się szaszku pola legawego. *Jabł. Exop.* 40, nie podeymuy się, czego nie umiesz. *Rys. Ad.* 41, *Cn. Ad.* 636, *ne suter ultra crepidam).* Podjąłeś się móy szaszku legawego pola, Bo nie możesz mu zdołać, pobłądziłeś zgoła. *Bach. Epikt.* 53. Wyżłowie, kądłowie, brytany maią często być używane w łowieniu, żeby szaszkowie nie zalegały pola. *Haur Sk.* 340. SZASZOR, – u, *m.*, ruch z szeleſtem, lot szaſtaiący, *Bh.* ſauſtanj; *Rs.* шорохъ, шоборпъ; eine ſchnelle Bewegung mit Geräuſch, Geraſſel. Z pokoiu szaszorem wypadła. *Tward. Pas.* 32. Wypchnęła łotra z okna, leciał na dół szaszorem. *Klon. Wor.* 45. Piekło się otworzyło; za nim powlekło się wszyſtko ale szaszorem. *Tward. W. D.* 6. Gromadą i szaszorem z obłoku szarańcza się wali. *Tward. Wł.* 160. – §. szaszor, *actiue*, co sprawuie szeleſt, co żywo sunie, z szaszorem, szeleſtem. *Dudz.* 60, was ſich mit Geraſſel bewegt; etwas Raſſelndes; *Cro.* szacher; *Hg.* szatyor, Oeſterr. Steger, gatunek koszów). Szaszor, szyb, orzeł wykliiany, który dzieci wypuszczaią na powietrze. *Wład.*, latawiec, ein Papierdrache, den die Kinder in die Luft aufſteigen laſſen. – *aliter*; Uszykowane w porządne szaszory sznurem wędruią w podróż. *Przyb. Milt.* 225, hufy, kupy, gromady ciągnące, wandernde Haufen.

SZASZUŁECZKA, *ob.* Czaszuleczka, Czaszulka, Czasza.

SZATA, – y, *ż.*, SZATKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* ſat chuſta, płachta, *linteum*, 2. *veſtis*; Sſatek chuſtka; Sſatſtwo *veſtimentum*; *Slo.* Sſatka, ručníček chuſtka do nosa; ſati szaty); *Sr.* 1. et 2. braſta (cf. drzeć); (*Crn.* shàt *mapella*, *Crn.* franten *paludamentum*); *Vd.* oblashilu (*ob.* oblet), obliek, gvant (*ob.* gwent); (*Vd.* shat, z serweta); *Cro.* oprava (*ob.* oprawa), halya, szvita (cf. zwinąć); *Dl.* halina, szukna, odecha, dolama (*ob.* odzież, doloman); *Sla.* hodicha, hodilo (*ob.* chodzić); *Ross.* плашь (*ob.* płat, płachta), плáтьице, кафтáнъ, кафтáнецъ, кафтанчúкъ (cf. kaftan); *Ec.* ризa (*ob.* ryza); szata powszechnie, wierzchne odzienie z płótna, z sukna; suknia; lub też cała odzież, das Kleid, die Kleidung, Kleider; cf. *Rs.* шамáть, шáмнуть chwiać, wahać, шамáться taczać się, *ob.* szaſtać). Szata ieſt wynaleziona dla przykrycia ciała nagiego, nie dla pychy. *Petr. Ek.* 75. Pięć lat temu (około 1555 pisano), iak nasi krótsze szaty niż poſtronni poczęli nosić; tak iż nie wſtydzą się ukazo-

wać onych części ciała, które maią być zakryte. *Modrz. Bar.* 201. Stęskniwszy się z obyczaymi i ubiorem Macedońskim Alexander, szaty na się wziął Perskie. *Warg. Wol.* 326. Jaką dziecię szatkę ma mieć. *Glicz. Wych. F* 5, iaką sukienkę, Röckchen. Dotykanie szaty czyli sukni Chrystusowey zdrowie dawało. *Sk. Kaz.* 439. Mniskie szaty. *Sk. Dz.* 1040, habit, kapica). Szata podła, szacisko, *ob.* sukmana. Szata powierzchnia, *ob.* Kontusz, Surdut; szata spodnia, *ob.* Żupan, kaftan. Szata do ludzi, odświętna, *ob.* Ochędożka. Szata iedwabna droga, *ob.* Jedwabnica. Szata podszyta futrem, *ob.* Szuba. - *Prov.* Szata często wydaie człeka obyczaie. *Cn. Ad.* 1127, szalony stróy, szalona głowa; znać ptaka po pierzu). Szata dodaie śmiałości, wiary, urody, godności. *Cn. Ad.* 1127, iakie odzienie, takie rzeczenie; iak cię widzą, tak cię piszą, Kleider machen Leute. Szata nie czyni mężnym. *Pilch. Sen. list* 268, rękaw nie biie). Szata świetna nie ozdobi złego; a podła nie oszpeci dobrego. *Cn. Ad.* 1127, szkoda krasy, gdzie rozumu pasz; cf. Główka iak makówka). - *fig.* Wiosna okryie krzaki i gaie zielonemi szaty. *Chod. Geszn.* 132, umaie, ubarwi, upstrzy ie.

SZATAN, - a, *m.*, *Bh.* ſatanáſ; *Sr.* 1. *et* 2. ſatan; *Vd.* satan, pashtalena, slumek, supernik, vrashnik; *Cro.* sátan, szotona, vrag, malik, szumrak, napasstnik (*ob.* napaſtnik), ſkrapecs, złódi (cf. złodziéy), paklenik (cf. piekielnik), hudich (cf. chudy), djaval; *Sla.* sotona; *Rag.* sotóna, sotonna, vrágh, djaval, hudóba, nápaſt, ſtrascnosilnik hudobſki, neciſti duh, duh zli, napasnik, zarni duh (*ob.* czart); *Rs.* satona, vragh, vrág (*ob.* wróg), pogan (*ob.* poganin), hudoba; *Rs.* camana; *z Hbr.* שטן satan *adversarius*, cf. שטה schod *daemon*); arcywróg, czart, *ob.* Djabół; *Turc.* szaitan. *Pasz. Dz.* 132, *Ger.* der Satan. Łacinnicy zowią potwarz, co Grecy zowią dyabolien, i ztąd ma imię ten nieprzyiaciel rodzaiu naszego; żydowie zowią szatan, co się znamionuie iakoby przeciwnik. *Erax. ięz. T* 6. Szatan ieſt ſtary hetman, iuż od pięciu tysięcy i pięćset lat woiuie, umie takie i owakie sztuki i fortele. *Gil. Pſt.* 197. Kędyś bywał szatanie? Zwodziłem świat panie! *Bys. Ad.* 31. SZATAŃSKI, - a, - ie, od szatana, Satans; *Vd.* satanſki, pashtalenſki, vrashji; *Bs.* sotonſki, vragxji, hudobni; *Rg.* sotònſki, hudobſki, vravij, djavaoſki, hudobni, djavgli, *Rs* самонскій, самонскій. Jeśli komu nie godzi się szatańſkiego tańca ſkakać, tedy człowiekowi krześciańſkiemu dopieroż nie godzi się o nim ani pomyślać. *Gil. Pſt.* 28, *ob.* Czartowſki, Djabelſki. SZATAŃSTWO, - a, *n.*, djabelſtwo, Teufeley, Teufelsweſen, Teufel. Kładąc rękę na opatrznych, uwalniał ich od szatańſtwa. *Sk. Zyw.* 2, 145. Na krew' chrześciiańſką Głodne z Stambułu szatańſtwo. *Psalmod.* 109.

SZATARNIA, *ob.* Szatnia. SZATKA, SZATECZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* Szata, das Kleidchen. Ta szateczka szarłatna w złoty wzór robiona, Kamykami drogiemi, perłą osadzona. *Groch. W.* 369. Wszyſtka iego maiętność, wytarte szatki i trochę książek. *Sk. Dz.* 276.

SZATKOWAĆ, n. p. kapustę, ciasto etc., kraiać, siekać, klein hacken, klein ſchneiden; cf. siatkować; (cf. *Dl.* szatnik, = siepacz). SZATKOWNICA, - y, *ż.*, deſka do szatkowania kapuſty, bywa sosnowa. *Kluk Rosl.* 2, 166, hebel kapuściany, der Krauthobel.

*SZATŁAWA, - y, *ż.*, *Bh.* ſatlawa, więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, ein Gefängniß. Komu szatławę i więźnie ku opatrzeniu i ku zamykaniu poruczono ... *Sax. Pſt.* 46, *Pam. Warsz.* 7, 56 *X. Szaniawſk.*, cf. zakrata, grzymka, izdebka.

SZATNIA, SZATOWNIA, SZATARNIA, - i, *ż.*, SZATNICA, - y, *ż.*, garderoba, *Sr.* 1. rashtowna; *Vd.* kamra za oblazhilu, oblazhilna hranva; *Rag.* odjechniza, *Cro.* odechnicza (*ob.* odzież); die Kleiderkammer; *Bh.* ſatnj ſzafa szatna). *Veſtiarium*, szatownia, komora do chowania szat. *Mącz.* Gdybym wszedł do szatarni twoiey, o iakbym tam wiele par sukień drogich nalazł! *Bale. Nied.* 2, 247. SZATNICZY *Subſt.*, z szatny, *veſtiarius*. *Cn. Th.* 2105, der Kleiderwärter; *Cro.* odechnik *Rg.* odjechnik, cjohadár; *Ec.* рнанныій; *Rs* смотритель за одеждою у монастырскихъ. Wettyarz. *Wlod.*; *w rodz. żeńſk.* Szatnica, z szatna; Garderobianka. Szatny zdaie się być bardziey młodszym bratem, niżeli kamerdynerem iego *Mon.* 72, 63. Jesień zaczyci się być kamerdynerką czyli szatną ziemi. *ib.* 72, 203. SZATNY, - a, - e, *Boh.* ſatnj; *Vd.* oblazhilen, oblazhilſki, gvanten; *Rs.* рнанный, кафтанный; od szat, do szat należący, Kleider-. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Na cóż tedy tak wiele szat nawymyślali, Że szatną litaniią z nichby napisali? *Łącz. Zw.* 30. Prawa szatne bronią obytnich ubiorów. *Petr. Ek.* 75, Kleiderordnung. - §. Szatny, *adv.* Szatno, dobrze w szaty opatrzony, ubrany, odziany suto, reichlich mit Kleidern verſehen, kleiderreich, wohl oder reich gekleidet. Chce być chwalon, że ieſt szatny, A za cześć bótek pocżyta udatny. *Papr. Ryc.* 374. Wdowa młoda, bogata, szatna. *Pot. Syl.* 60. Ukazowali się na obrządkach świątecznych szatno i stroyno. *Nag Fil.* 33.

SZATRA, y, *ż.*, *Slo.* ſátor, čator, ſtan; *Cro.* shótor (cf. kotara); *Vd.* shotor, al ena hisha na polo, na voiſki za shunirje; *Hg.* sátor, satorotska; (*Hg.* szatyer *scirpea*); *Cro.* s'ator, sátor, shator, sátorecz, s'atorek, shotter, (cf. *Cro.* zasztor, z zaslona); *Dl.* sator; *Bs.* sajtor; *Rg.* scjattor, scjàtor, zàſtor; *Russ.* шатеръ, (*Rs.* шатерный namiotowy, шатерникъ namiotowy rzemieślnik, шатерничемъ dozorca nad namiotami); *Ec.* шатёрь, палатка, намётъ, *dem.* шáтрикъ. (*Hebr.* שתר shoterim *praefecti castrorum*, *Hebr.* נטה schatach *expandit*); namiot, das Zelt. Namioty świetne, w koło nich zaś szatry świecą się przytomne książąt, baszow i konnych rozmaitych. *Pasz. Dz.* 108. Poraź na głowę nieprzyiacioł, niech z pola ustępuie, Obcy niech w twoiéy ziemi szatrów nie tasuie. *Stryik. Gon. N* 3. Owerze, domów nie maiąc, pod szatrami siedzą. *Pasz. Dz.* 121. Scena ieſt w taborze cygańſkim pod szatrami, w lesie. *Kniaź. P.* 2, 174. Cóż my mamy? ot te szatry, Ktore grodzą cztery wiatry. *ib.* 178. - *Anat.* Szatra mozgowa; błona, maiąca postać rozpiętego namiotu lub kuczy mózg od mózdzka oddzielaiąca. *Perz Cyr.* 1, 38, *et* 40, die aufgeſpannte Haut, die das Hirn vom Hirnlein abſondert. - §. 2) szatra, *Rs.* мамепъ, gatunek sieci na ptaki, n. p. na cietrzewie, ein Netz, Vögel zu fangen. Szatry, zadziergi, sidła, siatki. *Ner. Dz.* 5. 216.

*SZATRZYĆ się *Rec. ndk.*, n. p. Jeśli się kto samoſi, zamówi, zapatrzy, Jeśli się kto zabawia, ieśli się nie szatrz ... *Klon. Wor.* 36, *not.*, „szatrzenie, po Czesku: baczenie". *Bh.* ſſetiti, *attendere*, Acht haben; Acht geben auf etwas.

SZAWEŁ, - wła, *m.*, *Bh.* Sſawel, *Ger.* Saul. Pan[illegible] pierwey

wey zwany Szawłem. *Sk. Żyw.* 1, 438. Szaweł, którego też Pawłem zowią. *Leop. Act.* 13, 9. Szawle, Szawle, przecz mię prześladuiesz! *W. Act.* 9, 4.

*SZAWIAC *cz. ndk.*, szamotać, herumreißen, herumzausen. Głową potrząsać, włosami szawiać *Jrag. Dw.* G 3. Niebezpieczny ów zysk, Co nim fortuna szawia na swym kole, Jako kostera warcabami po stole. *Klon. Fl.* D 3.

SZAWINA, *ob.* Sabina. *SZAWKA, *ob.* Szafka, Szafa.

SZAWŁOK, -a, *m.*, wór skorzany, który się składa. *Wład.*, *uter plicatilis. Cn. Th.* 1108, ein lederner Sack zum Zusammenlegen, *Ger.* ein Schlauch, (cf. Suma, sunka). Stoł Tatarow z szemienia bywa, Ten wszerz rozciągaią, W pośrzodku wszytkich, i zaś iak szawłuk swiiaią. *Pasz. Dz.* 125, cf. szewlich).

SZCIE, *ob.* Sze. SZCZ, s spółgłoskę tę Rossyanie iedną literą wyrażaią: щ; n. p. szczypce щипцы; Czesi zaś ſſt n. p. szczyt ſſtjt

SZCZAĆ, -ał, -y, szczę *Med. ndk.*, *Bh.* ſcati, ſſtim, bſſtim (cf deszcz *dżdżyć*). ſcati, dſcati, pičkam, čjicati, čicati, čičám, čjurati. čjuravám, (cf. ciurczeć); *Sr.* 2. ſjaſch; *Sr.* 1. itiu, pujčjam moči. *Crn* szati, shzhim; *Vd.* szati, shzhim sojo vodo pishit zurat, zurlat, surat; *Cro.* schim, scasiazem. *Sla.* pissam, pishati; *Bs.* pisćjati, mocritise, (*ob.* mokrzyć); *Rg.* bùritise (cf. burzyć); *Rs.* мочить, мочу мочусь, ссать; *Lat. med.* sciare, Obd. ſchen, Preuß. ſeichen, *Arab.* שתן *lotium emisit*, *Hebr.* שתן hischtin); cykać, siusiać, mokrzyć, moczu wypuszczać (*de hominibus*,; piſſen, Oeſterr. brunzen. - (SZCZAD *ob.* Szczat. *SZCZAIA, -i, *m.*, n. p. Za wyźła dwie kopy groszy; za szczaią półtory. *Stat. Lit.* 396. -). SZCZAK, -a, *m.*, urynał, *mattula*, *Mącz.*, *Crn.* shčp, (cf. shorupa, czerep), kahla, (cf. kaſſa); *Vd.* nozhna zhrepinja, zhrepniza, nozhna posoda, kahla, szaniſka posoda, *Rg.* bùrexgnak, vàrcina; *Sr.* 1. naczne jubowo, hornéz; *Rs.* ухналькъ; der Piſſtopf. - §. co szczy, der Piſſer. *Tr.*; *Vd.* szauz, poszaj vez.

Pochodz. *naszczać, poszczać, przeszczać, szczoch, wyszczać się.*

SZCZAŁBATKA, *ob* Czałbatka. SZCZAPA, *ob.* Szczepa.

SZCZĄT, SZCZĄD, SZCZĘT, *Gen.* szczętu, szczędu, szczędu, szczędku, *m.*, SZCZĄTEK, -tku, *et* -tka, *m.*, *zdrbn.*, *Etym.* szczędzić, *forsan a verbo* Ciąć, cięty, albo ciąć); kryna, krta, reszta mała, odrobina pozostała; ein ganz kleiner Ueberreſt, ein kleines Bischen. Żaden tego nie ma za szczęśliwego, w którym sprawiedliwości szczędu nie masz. *Petr. Pol.* 2, 202. Z nich i szczęt nie został więcey przez zniszczenie. *Przyb. Milt.* 40. Niech nam ukażą iaki ieszcze szczęd albo znak zarodu Dawidowego? *Zrn. Pſt.* 3, 674 b, iaki naymnieyszy zabytek). Szczątek czasu, *Mon* 70, 833. Od żalu i strachu ani nie miał ni szczędku. *Pasz. Dz.* 41. Od Władysława zastępy Krzyżackie do szczędu małego wybite. *Arom.* 459. - *Hodie non usurpatur nisi adverbialiter praemissis praepositionibus* do szczętu, w szczęt, ze szczętem, z wszytkim, zgoła, do ostatniego, zupełnie, *Boh.* naprosto, prochem; *Crn.* do framenta, posè, gänzlich, völlig, vollkommen. Do szczętka zgładz li pamiątkę tego miasta. *W. Post. W.* 317; ażeby do szczędu nie zgasło. *ib.* 401. Państwo Greckie przez Turki wywrócone i do szczętu zepsowane iest. *Birk. Gl.* 1, 9. Zamki, wieże, miasta na wielu mieyscach leżą do szczętku zburzone. *Prot. Kant. C* 2. Cokolwiek się działo przedtym, do szczętu zapomniał. *Teatr.* 3, 68. Wszystkoś stracił, do szczętku prawie przyszło. *Teatr* 42 *d*, *B.* W szczęt pozabijał centaurow tak wiele. *Chrześ. Ga.* 120. Wyspę woiować, i wszczęt ią zepsować. *Jazyb. Crl.* 1, 250. Moc złośników w szczęt wyplenił. *Byb. Fs.* 68. W szczęt na popioł spalony. *Brud. Oſſ. E.* 4, ze szczętem, wskroś, durch und durch). Tron w szczęt złoty stał po lewey stronie. *Chelch. Poprz. A* 2 *b*, z litego złota, von gediegenem Golde.

Pochodz. *szczędzić, szczędziny, oszczędziny, oszczędzać, oszczędliny, oszczędny, oszczędność, oszczędek, oszczątek.*

SZCZAW', -iu, *m.*, SZCZAWIK, -a, -u, *m. zdrbn.*; *Bh.* ſſtowik, ſſtiewik; *Mor.* ſſtiewjk; *Sr.* 1. kiſelcjk, zjzibel; *Crn.* shavje, kisleza; *Cro.* kiszelicza; *Vd.* kiseliza, kisleza; *Hg.* soska; *Bs.* actavje, kiſsełjak, kiſseliza; *Rag.* actavje; *Sla.* kiseljàk; *Koss.* щавель; szczaw' kwaśny, *acetosa*, der Sauerampfer; Hollenderſi i dobry do iedzenia. *Kluk Rosl* 1, 217. Szczaw' kobyli, *Sr.* 1. ſtrobla nep'ena, ſtrobli nepen'; *Ross.* сорочей щавель; *rumex*, Grindwurz; korzenie iego maią moc laxowania, i są prawdziwym rhubarbarum kraiowym. *Kluk. Rosl.* 2, 259. Szczaw' ieleni *ceterach*, kleines Milzkraut. *Krup* 5, 151. *Syr.* 777. Szczaw' krwawy *rumex sanguineus*, Blutampfer, Drachenblut, rothe Mengelwurz. *Syr.* 1093; *Rs.* змѣиная. Szczaw' zaięczy, SZCZAWIK, tróylistny, kapusta zaięcza, *acetosella S. alleluia*, Haſenklee. *Kluk. Rosl.* 2, 260, *Urzęd.* 8-9, *Krup.* 5, 162; *Rs.* tripristaç, trolist ditèleria; *Rs* кислица, заячей щавель. SZCZAWIAN, -u, *m.*, n. p. Szczawian kwaśny potażu, *azalas acedulus potassae*, sól szczawikowa, *sal acetosella*, wydobywa się z soku szczawikowego. *Sniad. Chem.* 2, 93, Sauerkleeſalz; Sól szczawikowa, do wypierania plam atramentowych zdatna. *Junds.* 254. SZCZAWIOWY, -a, -e, od szczaw u, Ampfer-, Sauerampf-. Szczawiowe liście. Ogród szczawiowy, *Crn.* sajzlja detèla.

SZCZAWKA, *ob.* Szczakawka. SZCZE, *ob.* Szczać.

SZCZEBEL, -bla, *m.*, (cf. *Germ.* Stapel, Staffel; *Boh.* ſſtibly *gradus*, Stelzen). *Boh.* naſtupka, (*ob.* naſtąpić); *Crn.* shtibla, (*Crn.* shtibla, s gałązka); *Vd.* ſtopień; *Rs.* ступень, ступенька лѣстницы; Szczeble, w drabinie poprzeczne drewna czyli stopnie, die Leiterſproſſe, Sproſſe in einer Leiter. Drabin do muru przyſtawiali, na których się na każdym szczeblu dwu zmieszczali. *J. Ach. Orl.* 1, 426. Po szczeblach biegąc, na wierzchu muru stanęli. *Pilch. Sen.* 222, po drabinie). Częſtokroć bywa, że złodziey z ostatniego szczebla odwoływa. *Tot. Zac.* 40, z drabiny szubienicznej). Z szczebla iuż prawie śmierci ostatniego Do życia się tak powrócił wdzięcznego. *Past. F.* 323. - §. *fig.* szczebel, stopień, gradus, die Stufe zu etwas. Urodzenie wysokie było mu szczeblem do honorów i maiątków. *Nar. Hiſt.* 7, 53. Wynieśli rolnictwo do tego dokładności i użyteczności szczebla. *Pam.* 83, 365. - Po szczeblach, szczeblami, s stopniami, ſtufenweiſe. Tak to, iak gdyby po szczeblach iedna zbrodnia do wyższych prowadzi. *Stan. Num.* 2, 154, *Mon.* 72, 309 Naród nasz po szczeblach aż na samo dno ostatniego poniżenia zstąpił. *Pam.* 83, 2, 254. Życie to rozpustne szczeblami się o zgubę przyprawi. *Teatr* 1, 23. - §. Kto się nie chce ſtuc,

zdrowa na to rada, Po ziemi chodzić, nie chwytać się szczebli. *Zab.* 15, 264, Stelzen, *grallae*, podobno szczudła, *stolce, drążki.

SZCZEBIETLIWOŚĆ, SZCZEBIOTLIWOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* ſtiébetnost; *Sr.* 1. zcjebetantźliwaſcj; świegotliwość, die Geſchwätzigkeit, Schwatzhaftigkeit. Świerszbiący ich ięzyk szczebietliwość do gadania koniecznego przymusza. *Mon.* 65, 108. SZCZEBIETLIWY, SZCZEBIOTLIWY, SZCZEBIOTNY, - a, - e, SZCZEBIETLIWIE *adv.*, *Bh.* ſtiébetny, ſtiébetawý; *Slo.* ſtiébetný; *Sr.* 1. zcjebétaté; świegotliwy, wielomowny, plotliwy, ſchwatzhaft, geſchwätzig. Nie wierz iey, bo z niey dziewczyna szczebiotliwa, i prędko się wygada. *Teatr* 9 *b*, 25. Człowiek szczebietliwy. *Radz. Job.* 11, 2. Szczebiotliwe panienki. *Teatr* 1, 52. Nie może być szczebietliwy, By zawżdy miał być prawdziwy, Co iako korzecznik miele, Nie przeſtanie do niedziele. *Rey Zw.* 234 *b*. Język szczebietliwy sekretu sobie powierzonego dotrzymać nigdy nie potrafi. *Mon.* 70, 588. Ludowi szczebietliwemu takową ſkargą gąb nie pozamykali. *Warg. Wal.* 163. Niech ieszcze naszych synów córy i wiek wnuczy Szczebiotne pokolenia twych pochwał wyuczy. *Przyb. Ab.* 110. Szczebietny ięzyczek zegarka. *Nar. Dz.* 1, 183. Wrona szczebiotna. *Hul. Ow.* 211; szczebiotliwa. *Otw. Ow.* 82, Szczebiotna dziersba. *Kchw.* 185; świerkotna, ſchwirrend. SZCZEBIOT, *SZCZOBIOT, - u, *m.*, szczebiotanie, świegotanie, das Schwatzen, Geſchwätze, świerkot, Geſchwirre. W szare ranki ptaki pieśń wyſtraiaią różnym szczebiotem. *Przyb. Ab.* 83. Grał biedny paſterz swoie kłopoty, Słowik zaś z góry los iego niedoli Wtóremi coraz dobierał szczebioty. *Zab.* 13, 421 *Zabł.* Znał się na ptaszym locie, umiał ich szczebioty. *Pot. Jow.* 62. 2) Szczebiot, - u, *m.*, świegot, świerzbi go ięzyk, *Slo.* ſtiébetnik, ſtiébetka; *Hg.* tsátsogótska; ein Schwätzer, ein Plaudermaul. Kiedy dziecko świegotać poczyna, właśnie naywiększego przykładaią piaſtunki ſtarania, aby coraz większym ſtawało się szczebiotem. *Zab.* 6, 321. Szczebiot nie przykry, zabawny. *Zab.* 6, 329. SZCZEBIOTKA, - i, ż., świegotka, die Schwätzerinn, Plauderinn. Skarał bóg tę szczebiotkę z iey gębą wszeteczną. *Papr. Gn.* 1055. Ty któryś poprzysiągł iego taiemnicę Odpądź chytre szczebiotki precz na szubienicę. *Papr. Kol. K b.* Ładna szczebiotka, choćby bezprzeſtannie mówiła, przykrości nam nie sprawuie. *Zab.* 6, 330. Prędkoś mi nadto umilkła, nagle cię sroga Śmierć spłoszyła, moia wdzięczna szczebiotko droga. *J. Kch. Dz.* 115, o Urszulce). SZCZEBIOTAĆ, SZCZEBIETAĆ, *SZCZEPIETAĆ, - al, szczebioce, szczebiece *Med. ndk.*, *Bh.* ſtiébetati; *Slo.* ſtiébocy; *Sr.* 1. zcjebotam, zcjebetam; *Dl.* czakoliti; *Hg.* chachogni; *Rs.* щебетать; świegotać, ſchwatzen. Kto rad szczebioce, Wszyſtko wymiece. *Rys. Ad.* 27. W szkołach niczego więcéy się nie nauczył, tylko szczebietać po łacinie. *Mon.* 70, 2, cf. trzepać). Młoda iedna papuga, pięknie, okazała, Lepiey ieszcze od pani swoiey szczebiotała. *Kras. Bay.* 8. Szczebiotanie papugi. *Hul. Ow.* 127. Jak dziecko szczebioczesz. *Teatr* 28 *b*, 82. Zobaczymy, kto po dziecinnemu szczebiocze, ia czy W Pan? *Teatr* 28 *b*, 82. Sroki szczebieszące. *Ban. J.* 3. Tu pod dachem szczebiecą iaſkołki. *Kul. Her.* 123, świerkocą, ſchwirren, zwitſchern. - §. szczepietanie, wada mowy z przyrodzenia. *Erax ięz. Dd* 7, pb. szeplunienie, das Lispeln.

SZCZEBLIK, - a, *m.*, *dem. Nom.* szczebel, eine kleine Sproſſe, Zegarek nie dobry; gdy się choć na iednym szczebliku. *Fr. Ad.* 121. SZCZEBLISTY, - a, - e, pełen szczebłów, voll Sproſſen. Szczeblisty, wschodzisty, *scalaris. Mącz.* Kołko szczebliste, przez zęby drugiego koła obracane bywa. *Reg. Dos.* 3, 3.

*SZCZEBRZUCH, - a, *m.*, graty czyli naczynia domowe, Hausgeräthe, Geräthſchaften. Sprzęt domowy, pospolicie mówią grat, szczebrzuch domowy, naczynie. *Sax. Tyt.* 1. Domowy szczebrzuch, we złocie, we śrebrze, kleynotach, pieniądzach gotowych, wszyſtkie inne rzeczy, ku gieradzie nie należące, przy mężu po śmierci żony bezpłodney zoſtaią się. *Sax. Porz.* 131. Kiedy żona iakiego mieszczanina umrze, tedy wszyſtek grat i szczebruch na męża i dzieci ma *przysłuszeć. *Sax. Porz.* 130. Dzieci z oycem po matce geradę abo szczebrzuch biorą. *Groi. Obr.* 35. Złodziey bierze, co komora ma, domowe szczebruchy, Masło, sery, gomołki, baranie kożuchy. *Klon. Wor.* 55. - *Szczebrzuch, *Szczebrzucha, n. p. Dworka ma tego ſtrzedz, aby pietruszka, szczebrzucha i inna ogrodowina, do kuchni iak nayrańéy przyniesiona była. *Haur. Gosp.* 13. Niech ma na reieſtrze mięsa *wędłe, słone, szołdry albo salcece albo kiełbasy, iarzyny, szczebrzuchy. *Ocz. prz.* 423. Na simę prawie przed zamarznieniem wsiać po troſze szczebrzuchów dla rannego pożytku. *Zaw. G.*, domowych potrzeb śniednych).

SZCZEC, - i, ż., 1) *ob.* szczecina. - 2) ziele, szczeć polna, szczotka, panieńskie wiadro *dipsacus*, Weberkraut, sukiennicy głowek iego potrzebuią do grępłowania. *Kluk. Rośl.* 2, 260, *Slesz. Ped.* 423, *Syr.* 665; Kardendiſtel, Weberdiſtel; *Bh.* ſtiétka; *Mor.* kartáč; *Crn.* shetishuvje; *Rs.* ворсянка, ворсянковые шишки. Szczeć ogrodna biała czerwona, *dipsacus sativus*; Szczeć polna głucha *minor. Cn. Th.* 1105. Szczeć morska, ostromleczny korzeń *hippophaes*, Meerkardendiſtel. *Syr.* 682. SZCZECIN, - a, *m.*, ſtolica Pomeranii, przez synów Leszka III. założona, *Niemcy* Stettin wymawiaią. *Krom.* 43, *Nar. Hiſt.* 3, 124. SZCZECINA, - y, ż., SZCZECINKA, - i, ż., *dem.*, *Boh.* ſtiétina; *Sr.* 1. ſterć, (cf. sierć), ſerſtka, ſerſtie; *Crn.* shet, shetina, ojſtnina; *Vd.* shetina, shzhetina; *Cro.* schetina, chetina, peravicza; *Bs.* schjetina, scchjetina, peraviça (cf. pióro), çetine, cetina prascja, ſtrunna, (*ob.* ſtrona, ſtruna); *Rg.* kocét, ſtrugna; *Rs.* щетина, щетинка, щетка, (cf. *Lat.* seta, *Gr.* χαίτη), szorſtka sierć świnia, die Borſte, Schweinsborſte. Szczecinami wieprzowemi żydzi u nas handluią; potrzebuią ich do szczotek, pęzlów mularſkich, szewcy do drabtew etc. *Kluk. Zw.* 1, 292. Bogacz wszeteczny podobien ku świni, Co z niéy targaią na szczotki szczeciny. *Rey. Zw.* 227. Szyia (dzika) się ieży, ſtoią ſtraszliwe szczeciny, Jako gęſte oszczepy abo ostrożyny. *Otw. Ow.* 315; *Rs.* щетинится, ощетиниться ieżyć się). *Anat.* Włoſki, abo ieżeli są twardsze, szczecinki, *setae*, wyraſtaią z otworów powierzchney skóreczki roślinnéy. *Botan.* 82; Borſten auf den Pflanzen. - 2) Szczecinki, gatunek iabłek. *Dyk. Med.* 2, 625, *Lad. H. N.* 50, Stettinerápfel. SZCZECINOWATY, - a, - e, *Slo.* ſtiétinowatý, *Rs.* щетинноватый; iak szczecina, borſtenartig. Wełna szczecinowata. *Wolszt.* 101. SZCZECINIANIN, - a, *m.*, z Szczecina rodem; ein Stettiner; SZCZECINIANKA, - i, ż., eine Stettin

nerinn. SZCZECIŃSKI, - a, - ie, Stettin=, von Stettin. Kazimierz Wielki Elżbietę wydał za księcia Szczecińskiego, co Niemcy Stetińskim zowią. *Krom.* 548. — **SZCZECIONOSZE zwierzę. *Otw. Ow.* 569, wiepra, świnia, das borſtentragende Thier; *Sr.* 1. ſerſtjnoſchaczé; *Cro.* schetinonosszni. SZCZECISTY, SZCZECIASTY, SZCZECIANY, SZCZECZNY, - a, - e, *Sr.* 1. ſerſtjopité; *Crn.* shetinaſt; *Vd.* shetinaſt; *Cro.* schetinaszt; *Rg.* kocetivan, ſtruganav; *Bs.* ſtrunnav; *Ross.* щетинный; pełen szczecin, szczeciną okryty, obrosły, ſerſtig. Szczeciſty dzik. *Bard. Tr.* 285; wieprz szczeciſty. *Otw Ow.* 470. Świnie szczeczane, *setigeri sues. Zebr. Ow.* 260, szczeciſty kwiczoł. *Mon.* 69, 606, wieprz). Ryby szczeciſte. *Bardz. Boe.* 80, cf. szczeżuia). Ziele Wieprzyniec liście ma przy samey ziemi gęſto szczeciaſte. *Syr.* 195. Twarz bezemcha, miley się gładkiey tyka twarzy, Twarz szczeciana nie tak się w całowanie darzy. *Gaw. Siel.* 576.

Pochodz. *szczotka, szczotkarz.*

*SZCZECZEK, - czka, *m*, *dem. Nom.* Szczekacz, szczekuła; *tr. de homine* oszczerca, ein Belferer, Verleumder. Nas ſtaroſzych tak plugawą lekkością dał znieważać królewic tym szczeczkom, ktorymby dobrze bóty nasze wycierać. *Off. Boh.* 115. Ni on bogóm, ni iego szczeczkowie nie wierzą. *Jabł. Tel.* 300.

SZCZECZUIA, *ob.* Szczeżuia.

SZCZĘD, do szczędu, *ob.* Szczęt. (*SZCZEDŁ, szedł, *ob.* Zeyść. —). SZCZĘDZIĆ *cz. ndk*, *Bh.* ſporiti, (*ob.* sporzyć); *Bs.* sctediti; *Rg.* sctêditi, sctêdjeti; *Ross.* щадить, щадить, щажу; *Ec.* щажду; oszczędzać, ſchonen, ſparen. Bogacz ten, komu wżdy szczędził, chował, zbierał! *Pot. Jow.* 75. Obroku nie szczędźcie dla koni. *Dmoch. Jl.* 1, 44; nie żałuycie im). Bóg szczędzi duszę moię od skażenia. *Bud. Job.* 33, 18, chroni, zachowuie, bewahren, beſchützen. *SZCZĘDZIWY, - a, - e, *SZCZĘDNY, - a, - e, - ie *adv.*, oszczędny, ſchonend, ſparend, ſparſam; *Rg.* sztedeechi, (*Cro.* chedan *modeſtus, circumſpectus*; *Ec.* нещадно, безъ милости *ſine commiseratione*; *Rs.* несчадный obſty). Ani bądź nazbyt gościany, ani nazbyt szczędziwy. *Star. Ref.* 76. Nie paſterze, ale wilcy drapieżni owieczki sami nieszczędnie pożerają *Smotr. Lam.* 13; nielitościwie). *SZCZĘDNOŚĆ, - ści, *ż.*, das Schonen, die Sparſamkeit; *Bh* ſporoſta; *Rg.* sctêdgna, sctedechtivo; (*Cro.* chednoszt *circumſpectio*); *Rs.* щадость, пощада.

Pochodz. sub *Szczęt.*

SZCZEGOCE, Szczegotać, *ob.* Szczekotać.

SZCZEGÓŁ, - u, *m.*, SZCZEGÓLNOŚĆ, SZCZEGULNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Rs.* щеголь, elegant, pieszczoch, popisujący się swoją wytwornością, amator pięknych rzeczy; *Rs.* щеголь szczygiel; щеголиха elegantka; щеголство przepych). Szczegół, (*oppos.* ogół, ogolność; cf. obec), *Gall.* detail; das Einzelne, Beſondere. Gdzie powszechność szczęśliwa, tam i szczególność uszczęśliwioną być musi. *Mon.* 65, 255. W chórze daią się głosy wszyſtkich śpiewaiących słyszeć ogolnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. liſt* 2, 378. Każdy w szczególności, w powszechności wszyscy, geniemy oszczerców. *Mon.* 72, 654. Satyra wytyka tylko powszechne przywary; w szczególności zaś żadnego nie obraża. *Teatr* 34 *b*, *B* 2, *Mon.* 72, 526; *ib.* 73, 50, *et* 290. Stosować te uwagi do szczególności. *Mon.* 75, 512, *ad ſpeciem.* Szcze-

góły, z wyszczególnione okoliczności, *detail*, einzelne Umſtände, Erörterungen, Auseinanderſetzungen, Zergliederungen: *Rs.* подробность, подробно; *Ec.* подробну, подробнѣ. Opuszczam wszyſtkie szczegółności, bobym i końca w nich nie znalazł. *Mon.* 73, 144. Jeszcze nie wiemy szczegółów tey bitwy. *L.* - §. Szczegolność, osobliwość, die Sonderbarkeit, etwas Sonderbares, Beſonderes. Pospolityk rzeczy nie lubi, tylko w szczegolnościach się kocha. *L.* - Szczegół, - a, *m.*, elegant. *X. Lam.* - §. szczególność, *ſolitudo. Cn. Th.* 1105, die Einſamkeit, das Alleinſeyn, samotność. SZCZEGÓLNY, SZCZEGULNY, - a, - e, SZCZEGÓLNIE *adv.*, (*Rs.* щеголяский przepyszny; щеголеватый elegantki; щеголять fircykować, пощеголять poparadować, прощеголять przeſtroić). Szczególny, sam ieden, einzeln, einzig, allein. Towarzysze mu w drodze zachorowali, przeto sam szczegolny został. *Sk. Żyw.* 1, 368, *incomitatus. Cn. Th.* 1105. Bez synów zemną mię szczególną zoſtawili. 1 *Leop. Bar.* 4, 16. Siostra moia siedzi i próżnuie, zoſtawiwszy mię do usługowania Szczególną, namniey zemną nie pracuie. *Odym. Św. Pp.* 4. Szczególni, abo szczególnie, po iednemu chodzą, *ſoliuagi. Cn. Th.* 1105, samopas, einzeln, allein, jeder beſonders. Choroby szczególne, które z szczególney się przyczyny ſtaią, i tylko szczególne osoby napadaią. *Krup.* 5, 9, poiedyncze, einfach, *oppos.* endemiczne). *Gramm.* Wyrazy szczególne n p. Rzym; pospolite n. p. miaſto. *Apcz. G.* 3, 2; *nomina propria*, einem Dinge eigenthümliche Namen. Szczególny iedno znaczy co iedyny. *Apcz. Gr.* 1, 6. - §. *aliter*: Nigdym ia nie sądził, abym ia przemożny król, szczególnemu człowiekowi miał być kiedy obowiązanym. *Pilch. Sall.* 512; prywatnemu, einem einzelnen Privatmenſchen. - §. szczególny, osobliwy w swoim gatunku, osobliwszy, beſonders in ſeiner Art. Co do wyśpiegowania, on do tego szczególny. *Teatr* 10, 23, wyborny). Czyliż może zaś taki bohatyr zapalić, W którym nie szczególnego nie widzim nad ludzi? *Dmoch. Szt. R.* 64. Szczególniey, naywięcey, naybardziey, *Rs.* наипаче. - §. szczególny, z szczegółami, wyszczególniony, dokładny, umſtändlich. Czynię We Panu raport ogólny, szczególnieyszą relacyą zachowuiąc sobie do uſtney z nim rozmowy. *Mon.* 73, 250.

SZCZEK, - u, *m.*, *Bh.* ſſtěkot; *Vd.* lajanje; *Cro.* lajanye; *Rs.* лай, брехня, (*ob.* brzechać); das Bellen, Gebelle, Gebelfere; *Cro.* chèvk *latratus, de canibus in venatione ad veſtigia ferarum latrantibus*). Wilk w dzień nie pożywiłby się dla hukania pastuszego i szczeku psiego. *Sak. Pr.* 25. Z zawiesiſtey paszczeki Ogar da ogromne szczeki. *Morszt.* 201. - Szczek Duńskich morągów posiomy Rozlega się po knieiach, płoszączwierz łakomy. *Nar. Dz.* 2, 18. SZCZĘK, - u, *m.*, szczękanie, szczęknienie; dźwięk od metallów, Klang, Ton von Metallen. (*Cro.* czokol, czokola *crepida*, *Ec.* цыкъ, цыкъ, *Ec.* цыкомъ *ſtrepitus*, цыкомно *cum vehementi ſtrepitu*; *Rs.* цокъ dźwięk od uderzenia w co, cf. *Gall.* choc, choquer). Strzały w bystrym biegu strasznemi szczęki przerażały. *Dmoch. Jl.* 4. Chrzęſt zbroi, szczęk mieczów słychać wieloraki, Skruszyli tarcze, skruszyli szyszaki. *Kras. Off. Fr. b.* Tyle przepędził lat wśród szczęku broni. *Hul. Ow.* 102. Wszędy szczęk i łoskot broni ucichł. *Pilch. Sen. liſt* 3, 85. SZCZĘKA, SZCZOKA, - i, *ż.*, (*Rs.* щека, щока, щёчка, щочка

policzek; ꙗока ſкały po obu brzegach; cf. ꙗекола, ꙗекóлꙗка klamra); *Etym cf.* szczuka). Szczęka, kość czeluści, w którey zęby, żuchwa, (cf. żuć). *Cro.* srèlo (cf. żreć), die Kinnlade, der Kinnbacken. Szczęka, *maxilla*, poniżey pyska; z nią dziąsła są złączone. *Kluk. Zw.* 1, 45. Szczęka wyższa, niższa. *Kirch.* 69 *et* 102. Koza dzika szczoki ma białe. *Kluk. Zw.* 1, 345, *et* 3, 93. Bóg wygłodzonym lwom zamykał szczoki, Kiedy im na żer rzucano proroki. *Pot. Pocz.* 179; paszczękę, paszczę). Kruszyłem szczęki przewrotnika, a z zębów iego wydzierałem korzyść. *W. Job.* 29, 17. Ziemia żarłocznie rozdziawiła szczęki, i krew' Abla żłopała. *Przyb. Ab.* 258. SZCZEKACZ, SZCZEKARZ, -a, *m.*, który szczeka, der Bellt, Belferer; *Slo.* Sſtekáč; *Sr.* 1. ſcjekotał, ſcjowkáč; *Rg.* lajavaz; *Bs.* lajalaç, *f.* lajaviça; *Cro.* lajavècz, *f.* lajavicza; *Ec.* брехáмелъ, лаямелъ, (*ob.* brzechayło). Szczekacz pies. *Otw. Ow.* 111. Podszczwali niektórego szczekacza, aby Husza swemi kwestyami rogatemi zabawił. *Bazr. hſt.* 7. Łapacza a wykrętnika szczekaczem zowią. *Rey Zw.* 96. - *tr.* szczekacz iurysta. *Jabł. Ez.* 159, brzechayło, Zungenbrescher, *Bh.* ſtekawec. *Orzech. Tar.* 3. Szczekacz oskarżyciel. *Jabł. Ez.* 109. Zoilus, pies i szczekacz. *Stryik. praef.*, *Chmiel.* 1, 683. Nietayne mi są z rybim niewiaſty podpasem, Ni szczekacz Erebowy z potróynym hałasem. *N. Pam.* 22, 107, Cerberus). SZCZĘKNĄĆ *cz. idntl.*, SZCZEKAĆ *kont.*, *Bh.* ſtekati; *Slo.* ſtekám, (cf. *Hebr.* פעק zaak *clamauit*); *Sr.* 1. ſcjowkam, ſcjewkam; *Sr.* 2. lajaſch, wajaſch, (*ob.* łaiać); (*Sr.* 2. ſcjokaſch, = łaiać); *Crn.* lajam, javkam; *Vd.* lajat, lajati; *Cro.* scheukam, chevkati, baukati, (*ob.* chapać, hapać, haupać, chap, hap, huff, haf haw haw), lajati, lajem; *Rg.* lajati; *Bs.* lajati; *Rs.* лаять, лаю, гáвкнуть, гáвкаешь, загáвкать, мя́вкнуть, мя́вкать; *Ec.* брешѫ, *ob.* brzechać, brzechtać); o głosie, którym się zwyczaynie pies odzywa, bellen. Tak ogar szczeka, iako i kundyś; ale wżdy i ogara poznać, kiedy szczeka na wilka, a kiedy zaiąca goni. *Rey. Zw.* 146 *b.* Co pies szczeknie. *Cn. Th.* 86, = co go nie widać, *ob.* co; w momencie będzie, co moment spodziewany; co się drzwi otwierają). Pies co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. *Cn. Ad.* 402, krowa co wiele ryczy, mało mléka daie). Kondel szczeka naywięcey, kiedy kto ucieka. *Tward. W. D.* 82. Im bardziéy ciſkamy na psy, tym bardziey szczekaią. *Mon.* 70, 94. Boiaźliwi psi bardziéy szczekaią. *Mącz.*; *Slo.* peſ báječliwi wíc ſcéka, něj hryže. Pies szczeka, a głos się po wiatru rozchodzi. *Rey Wiz.* 49, psi głos nie idzie do niebios). Lubo pies szczeka ku słońcu iasnemu, Słońce ieſt słońce, pies psem po ſtaremu. *Zegl. Ad.* 193; psy szczekaią, miesiąc świeci, *Slo.* proti maſáku ſcétať. I psi nań nie szczekaią. *Rys. Ad.* 76; nikt na świecie o niego nie dba). Liszka szczeka. *Ban. J* 2 *b.* ſkowycze); *impr.* Orzeł szczekał ſtraszczeka. *Ban. J* 3 *b.* - *aliter*: Stała i niezwyszným krzywonosem. *Ban. J* 3 *b.* - *aliter*: Stała i niezwyciężona mężność wszyſtkim naiazdom szczekaiących na nas nawałności ma się przeciwiać. *Hrbſt. Art.* 72. - §. *tr. fig.* szczekać na kogo, o kim, = potwarzać, kłamliwie obgadywać, belfern, verläumden, läſtern, ſchmähen, ſchänden. Szczekanie, *Ec.* лай, преносно значитъ хулу, поношеніе безстудное, особливо на начальниковъ, отъ собачьи крика, лаянья. Ta rzecz bez sromoty i bez szczekania albo obmowki ludy pospolitego być nie może.

Biz. St. 257. Blaſkiem złota tknięty mownie patron szczekał. *Zab.* 15, 250 *Nar.* Śmieią prawdzie uwłóczyć i na iawność szczekać. *Kras. sat.* 23. Szczekasz przeciwko niemu zazdroszcząc mu tego kupna. *Teatr* 12 *b*, 63. Czegoż ten pies szczeka na pana swoiego, z którego ſtołu żyie! *Karp.* 2, 71; *Ec.* пословицею говорится: собака на владыку лаетъ. Gniewosz musiał na seymie pod ławą iawnie głosem wielkim iak pies szczekać, a odwoływać i wyznawać, iż łgał i szczekał niecnotliwie, iako pies, o cnotliwey królowey. *Stryik.* 448, *ob.* Odszczekać. SZCZĘKNĄĆ *Med. idntl.*, Szczękać *kont.*, szczęk wydawać, głucho brzmieć, dumpf klingen, hohl klingen. (*Ec.* щукомю *fragorem edo*; *Rs.* щокнуть, щокать *frapper legerement contre quelque objet*, щокаться bić w kieliszki, cf. *Gall.* choquer; чкнуть, чкать bić, uderzyć). Szczęka nadtłuczony I nie głośny dźwięk garniec ma niewypalony. *Słonk. Pers.* 22. Szczęka ſtrona, łuk warknął, a ſtrzała ſkrzydlata Okrutny cios niosąca, na Greki wylata. *Dmoch. Jl.* 2, 91. Wzmaga się zgiełk, szczękaią żelazne oszczepy. *ib.* 2, 147. Około piersi króla tak ſtrasznie miedź szczękła, Iżby na ten dźwięk dusza naytężeia się zlękła. *Dmoch. Jl.* 103. Szczęka broń, gdy na ziemię z łoſkotem upada. *ib.* 2, 10. Już woyna, iuż się ścierają, Huk, wrzawa idzie po ziemi, Broń szczęka, ſtrzały świſtaią . . . *Kniaz. P.* 2, 17. Brzęk słychać groźny, tarcz szczęka o tarczę. *Kras. Off. A* 3. - §. *Act.* szczękać czym, brząkać czym, womit Getöſe machen. Podnieś ten miecz wgórę, nie szczękay nim, bo pana zbudzisz. *Teatr* 16, 19. Krzykaie zatym muzyka, krzykaie woyſko razem I szczęknie hartowanym w żelazo żelazem. *Pot. Arg.* 240. Bluźnią naywyższy panie, święte imię twoie, A szczękaią żelazem o hartowne zbroie. *N. Pam.* 22, 116. - SZCZĘKAĆ, SZCZEKOTAĆ, SZCZEGOTAĆ zębami, klapać, klepać, *Cro.* czokotati zubami, *Dl.* czokochati zubmi, mit den Zähnen klappern. (*Rs.* щекомáть łechtać, щекомáнный łechciwy). W onym srogim zimnie zębami szczegotali. *Sk. Zyw.* 2, 151. Drugim, gdy co publicznie mówić maią, zęby szczegoczą, ięzyk momota. *Pilch. Sen. liſt* 74. W niespokoyności śmierci co moment się lęka, Pierś mu bije gwałtownie, a ząb o ząb szczęka. *Dmoch. Jl.* 2, 13. Wargi się trzęsą, zęby szczegocą. *Pilch. Sen. Gn.* 110. Stanął Dolon, drżał, szczękał zębami wybladły. *Dmoch. Jl.* 263. - *Neutr.* zęby szczękaią, die Zähne klappern. Skrzytanie i szczękotanie zębów. *Sekl. Math.* 8. - *Similiter*: Sroki szczegotały. *Ban. J* 3 *b*; *Rosz.* щекомать, von dem Geſchrey der Aelſtern. SZCZĘKLIWY, -a, -o, *SZCZOKAT, (*ob.* szczęka), ſkory do szczękania, belferiſch, szczękaiący, bellend, (*Rs.* щекастый pucelowaty). Hilaktor szczękliwy, *acutae vocis. Zebr. Ow.* 61. Anub szczokaty, *latrator. ib.* 239. *SZCZĘKOMÓL, -a, *m.*, *dermeſtes*, podobny do małego chrząszcza. *Zool.* 165; der Schabkäfer. SZCZĘKOWY, -a, -e, od szczęki, Kinnladen-s. Kość czeluściowa lub szczękowa. *Kirch.* 49. SZCZEKUŁA, -y, *m.*, pies uſtawicznie szczekaiący. *Duds.* 6, ein unaufhörlicher Beller; *Bh.* ſtekulé kłótnierka, - Szczekuła, miano psa, *Canache. Cn. Th.* 693.

Pochodz. *słowa szczekać, szczeknąć, szczęknąć: szczekanie i. t. d.*

SZCZELINA, -y, *ż.*, SZCZELINKA, -i, *ż. dem.*, *Boh.* ſtſtulina, *Rs.* щель, щелка, щелочка, разщелина, разсѣлина, разсѣдина, (*ob.* rozsieść się), щербúна, щер-

Szélina, (ob. szczerbina); szélina, szélina, ob. Skała t.', (dolina. Szelina), rysa, szpara, eine Spalte, eine Ritze. Większe dziury zatyka, pomnieysze zaś szczeliny, wodę nieszczęśliwie wpuszczaiące, pilnie opatruie. *Pilch. Sen. Gn.* 201. W nawie, przez którą się ciągnie, ielnoy albo drugiey szczelinie zabieżeć nietrudno, lecz gdy na wielu mieyscach zwalniać i rozsadzać poczęnie, niepodobna iuż osadzoną ratować. *Pilch. Sen. Ifl* 205 Mrucany wiatr szyie szczeliną. *ib.* 2, 11. Robaczki z swych szczelin wychodzą. *Kołak. IV. B* 1. Widzę, iż niemasz szczeliny tak ścisłey, Gdzieby bog nie miał złotoleway dzier. *Hor.* 2, 118 *Nar.* - §. Szczelina, długi cienki kawałek oszczepiony o czego, ein langer Spahn, Streif. Szczelina z gonta odłupana. *Tr.* - § Szczelina, deszczułka, ktorey używa szecer w drukarni do wymawiania pisma z winkielaku *Mag. Mscr.*, die Setzlinie der Buchdrucker. SZCZELINISTY, - a, - e, - o *adj.*, rysowaty, pełen szczelin, voll Spalten, *Rs.* щелеватый, щелистый, *Rs.* щелиться rytten, щелиться). SZCZELNOŚĆ, - ści, ż, dychtowność, *Rs.* плотность, die Dichte, Dichtheit. Nie maiąc dosyć na tey szczelności, wbiiaią iesz ze klinv. *Kluk. Rosl.* 3, 226. SZCZELNY, - a, - o, SZCZELNIE *adv.*, (cf. *Bh.* zceliti *consolidare*, zceleti *solidescere*, *ob.* cały, calec; *Ross.* сплотить, сплачивать dwie nawy liną poswięzywać; сплавка z więzywanie dwoch naw), dychtowny, dicht, genau zusammenpassend, *Bh* zewrubny, zewrub, (*ob.* zrąb). *R.* плотный, плотный, сплошь, плотно, плотно. Ocem dobrze przechowań solney wody date się z grubych bałwanów bardzo szczelne. *Kluk Kop* 1, 163. Zboże słone powinny być tak szczelnie obsypywane, aby się w ziemi żadna inna woda dobrać nie mogła. *Kluk. Kop.* 1, 161; Jak nayszczelniey. *Kluk Rosl.* 1, 108, *Switk. bud.* 346. SZCZENIĘ, - ięcia, SZCZENIĄTKO, - ka, *n.*, *dem.*, *Bh.* ščě, ščěnátko; *Slo.* ščě; *Sr.* 1. ščenjo, *Sr.* 2. ščenje, ščenétlo; *Vd.* shene, pshenje, pshla, *Cro.* shenye, czucek, czuczi h, *plur.* schenczi, *Rg.* sctěnich, kucich, psich; szczekać, szczekną', лаять, (*Ermn. Dl.* s hyene, *Ross.* щенокъ, щенка, щеночекъ, (cf. liznąć); młode psie, małpie, lisie, wilcze, niedźwiedzie etc., das Junge der Hunde, Affen, Füchse, Wölfe, Löwen ꝛc. Samiec pies, samica suka, sobaka; młode szczenię. *Kluk. Zw.* 1, 299. *Catulus* szczenię albo pies młody. *Biel. hft.* 317. Szczeniątka zadaią pod stołem odrobiny dziatek. *Bud. Marc.* 7, 28, die Hündlein, Hündchen. Szczenię nie ma rozumu psa starego. *Kraj Pod.* 141. Małpy szczenięta swoie noszą na ręku. *Haur. Sk.* 325 Nayroższe bestye nigdy wię ey śmiele, Jako o swe łożysko, i szczenięta małe. *Twarl. Wł.* 123. Niedźwiedzice miewaią naywięcey po pięciorgu szczeniąt *Otw. Ow.* 623. - Lew się do nog szczenięciem Androklesowi zwiia. *Pot. Pocz.* 152, tak pokornie jak szczenię, wie ein Hündchen. SZCZENIĆ się *Rec. ndk.*, oszczenić się *dl.*, *Bh.* ščeniti se; *Rs.* щениться; szczenięta wydawać; Junge werfen, von den Hündinnen, Füchsinnen, Wölfinnen (wolfen), Bärinnen, Löwinnen ꝛc., *dißling.* kocić się, cielić się'. Suka po trzy razy w roku szczeni się, i po kilkoro razem wydaie szczeniąt *Kluk Zw.* 1, 299. SZCZENIENIE *Subst.*, pomiot, das Werfen, der Wurf. Psy pierwszego szczenienia nie naylepsze. *Tr.*, pierwsze szczenięta abo koięta topią. SZCZENIĘCY, - a, - e, *Rs.* щенковъ, щенячій; od szczenięcia, *catulinus*, *Cn.*

Th. 1106, von einem jungen Hunde. SZCZENIUK, - a, *m.*, *contem.* niezgrabne szczenię, ein häßlicher junger Hund. Brzydkie szczeniuki karmi. *Sim. P.* 3, *H* 2. Upokorzony, będę czołgać się po ziemi, iak szczeniuk wzgardzony. *Kul. Her.* 233, *Kluk. Zw.* 2, 340. Myśliwy szczeniuk, gdy się szczekać na ielenią skorę wprawi w dworze, upędza się w kniei. *Mon.* 69, 1036. SZCZENNA, - *in plur.* Szczenne, *Rs.* щенная, *Ec.* щенна; płod w sobie nosząca, (cf. kotna, cielna), o sukach, liszkach, wilczycach, niedźwiedziach, lwicach, trächtig, von Hündinnen, Füchsinnen, Wölfinnen, Bärinnen, Löwinnen ꝛc. *Dudz.* 21. Psica szczenna. *Lib. Her.* 85. Szczenna wilczyca. *Hor.* 2, 25 *Nar.* Szczenna tygrzyca. *Bard. Luk.* 81.

SZCZEP, - u, *m.*, SZCZEPEK, - pka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ščép, ščípel, Raub, (cf. rąb), *Slo.* Ščép, *Cro.* zep, ozęp; (cf. cepy); *Vd.* ceip, ce pka, vzíep, ozep, sazadvia, sazadik, mladiza, grebenisa, shibiza za vzeplenje, natizh; *Rg.* scib.ka; (*Rg.* scip, = grot kopii; *Rs.* черенокъ, высадокъ, прививокъ; *Ec.* прививокъ, черенокъ, cf. *Lat.* cippus); szraz czyli latorośl z drzewa owocowego w drugie wsadzona, lub też drzewko niesiane, niesadzone, ale szczepione, *oppos.* Płonka), der Pfropf, das Pfropfreis, ein gepfropftes Bäumchen. Jaki szczep, taki owoc. *Falib. G.* 2, *Zegl. Ad.* 94. Szczep dobry, czasem złe daiwa owoce. *Auszp.* 28. Młode szczepki iuż poczynały kwitnąć. *Wyr. Jgn.* 44. Wielkie rzéki z małego źrzodła; wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 293. Drzewa, szczepy, tak misternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdawały. *Op. Jer.* 22. - §. *tr. fig.* Czechowie i Polacy z iednego szczepu wynikneli. *Krom.* 2; iednego plemienia, aus einem Stamme entsprossen. - *aliter*: Attalus Klanzau szczep domu Klaudyuszow. *Nar Tac.* 1, 25, początek, Stammvater. Konrad, Kaz. II. syn, szczep książąt Mazowieckich. *Nar. Hft.* 4, 95. - *aliter*: Zaszczepił iey ospę, a szczep wcale się niepszyiął. *N. Pam.* 4, 29, szczepienie, zaszczepienie). Lucydus z Egidiuszem od papieża na nowy szczep prawdziwey wiary wysłani. *Nies.* 1, 14; na nowe zaszczepienie, zasiewanie). SZCZEPA, SZCZAPA, - y, ż., SZCZEPKA, - i, ż., *zdrbn.*, *Bh.* ščépina, (ščípka rozszczep, rozpor), prześcépi, poleni prześcépina, poleno, poleni, polnto; *Sr.* 1. ščepa, ščlepů; *Sr.* 2. ščepa, ščepka; *Crn.* zepin, spęvta, polęnu, (*ob* polano, południa); *Vd.* poleno, polenu, druvu, leber, leberje; poklevisa, spokalza, (*Vd.* vzepleniza, = klin; *Cro.* schyâp, *scipio*, *fustis*, poleno, glavnya, (cf. głownia); *Rg.* zjepzi, zjepaniza, derva razzjeepana (zjepotina *assula*); *Bs.* cipanica, (cipotina *fissura*; *Ks.* ščena, ščenka, щепочка, полѣно, полѣно, полѣнница; odszczepiony długi kawał drzewa, ein Scheit Holz, ein Holzscheit, Brandscheit. *Discuneata ligna*, szczepy, klinem rozdarte drwa, klocy. *Mącz.* Szczapa długa na łokci 2. *Cs. Zel.* 49. Ścięte drzewo bobry przecinaią na kloce, a kloce wpodłuż wyśnienicie szczepać umieią; szczapy tedy sprowadzaią do wody. *Kluk. Zw.* 1, 374. W piecu mieysce zostawić otwarte dla przyrzucenia szczapów. *Aign.* 15. Każdemu daią 6 cienkich szczepek, ktore i na godzinę do palenia nie wystarczą. *Pam.* 83, 2, 134. - *Allegor.* Sam masz wielką szczepę abo balkę w oczach twoich. IV. *Post. W.* 2, 103; większych grzechów do siebie nie czuiesz; o małe bliźniego szacuiesz). - *Prov.* Wyschły iak szczepa. *Min.*

Ryt. 3, 152; *Zab.* 8, 97 *Tręb.*, *Sien.* 529, *Teatr* 15, 26, et 28, 132; *Rs.* опъ какъ смычка. Jak szczepa, choć wiele iada. *Cn. Ad.* 626; ausgetrocknet wie ein Spahn. - §. *aliter:* Grady szczepami z nieba padały. *Gęb. Hym.* 329, klinami, iak kliny, szczepy, der Hagel fiel keilenweise, wie Keile. SZCZEPAĆ *cz. ndk.*, *Boh.* ſſtiwati (cf. szczypać); *Slo.* ſſtipám; *Crn.* zepiti, zępem, kláti, kólem, (*ob.* kłóć, kolę); *Vd.* ziepiti, zieskati, (*ob.* ciosać), sziepiti, klati, klał, kójlem; *Cro.* czépati, (*ob.* czepić), czepam, kálem, kalati; *Bs.* çjepati, çipati, rascipati; *Rg.* zjépati, *Rs.* щепать, щепаю, щепаю, исщепать, колынуть, колоть, кáлывать, колю, *obs.* скепáю, cf. *Gr.* σκίπτω, *Lat.* scepto, cf. *Gr.* κόπτω); łupać, płatać, spalten, §. B. Holz. Pochodnie z łuczywa szczepane. *Otw. Otw.* 38. Szczepany, *Rs.* плáмный. Pioruny na kościoły ich biią, bałwany na trzaski szczepaią. *Zrn. Pſ.* 2, 462 *b*; roztrzaskuią). Moyżesz tablice szczepał. 2 *Leop. Exod.* 32, *szczepał. 3 *Leop.*, stłukł). *Simil.*: *aeſtus hiulcat terram*, szczepa ziemię. *Mącz.*, rozrywa). Szczepać się *Rec.*, padać się, ſich ſpalten, aufſpalten. Drzewo wyſtawione na słońce wysycha prędko, ale się rado szczepa. *Jak. Art.* 3, 172. Gdy się drzewa szczepaią od zeschnięcia, tedy rozpadlina albo skałuba pospolicie tylko do rdzenia bywa. *Cresc.* 53. SZCZŁPACZ, - a, *m.*, który szczepa, der Spalter, *Vd.* ziepnik, ziepovez, zieskavez, ziepec. (SZCZEPAN, - a, *m.*, imię Stefan, Stephan; *Slo.* Stefan; *Sr.* 2. Ščjepan. Szczepan mąż pełen wiary i ducha świętego. *Bibl. Gd.* 6, 5. Wieża S. Szczepana w Wiedniu. *Kras. Dość.*). -- SZCZEPANIE, SZCZEPANY, *ob.* Szczepać. SZCZEPEK, *ob.* Szczep. SZCZEPIĆ, *cz. ndk.*, uszczepić *dk.*, *Bh.* ſſtěpiti, ſſtipiti, ſſtěpowati, taubim (cf. rąbać), robowati, *Sr.* 2. łło.ſcb (cf. kłóć, kłwać); *Crn.* sepiti, zępem, pelzati, grebenizhiti; *Vd.* zepiti, vziepiti, saditi, grebenizhiti, penzat, sasajet, flanzat; *Cro.* zepiti, czépiti; *Rs.* прививать, прививаю; einen Baum pfropfen. Szczepienie, das Pfropfen, *Ross.* прививáнїе, прививка; iest wsadzenie srazu od drzewa dobrego urodzaynego w płonek rozszczepiony. żeby podobne onemu owoce rodził. *Kluk Rozl.* 1, 99. *Cresc.* 72. Młode drzewo im naylepiey uszczepione a oprawiane będzie, tym nayrychley urośnie, i wdzięczne owoce snadniey może podać z siebie. *Rey Zw.* 7 *b.* Kto usadzi winnicę i uszczepi drzewo, słuszna, aby używał owocu z niego. *Klok.* 164. Zasadzono i szczepiono winnicę. *Wtg. Mar.* 1, 73. Słupów szukał, pasmi je opasował, włosy na łbie ſtrzygąc, w nie szczepił. *Rey Pſ. J ii. 5*; wraził, wtykał). - *Similit.*: szczepić ospę *Pers. Cyr.* 2, 126, *Rs.* прививать óспу, die Blattern einimpfen, oculiren. Szczepienie ospy krowiey iest użyteczniieyszym dla ludzi nad szczepienie ospy naturalney. *N. Pam.* 4, 29. - §. *fig. tr.* Wiarę chrześciiańską prowali, a swoię Mohametańską szczepili. *Sk. Dz.* 675, krzewili, fortpflanzen, ausbreiten einen Glauben &c. Naukę S. ewanielii szczepił w serca wasze, gdy był biſkupem. *Baz. hſt.* 220. Szczep' nauki, wznoś handel, kray uszczęśliwiay. *Kras. sat.* 6. Cesarz nierad niezgod widzi, a tych którzy zgodę szczepią, miłuie. *Sk. Dz.* 266. Honor szczepi męztwo, *Stas. Num.* 2, 198; krzepi, pobudza). SZCZEPIE, - ia, *n.*, *collect.*, *Bh.* ſſtěpí, szczepione drzewka, gepfropfte Bäume. Jeśli kto szczepia czyie pokazi, a Jeśli które szczepie iuż wszczepione i wkorzenione kto wyrwie etc. *Herb. Stat.* 533. Szczepia mnoſtwo szczepi, ale nie wszyſtko, co wszczepił, przyymie a wkorzeni się. 2 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Siedl do sądu, gdzie było pełno szczepia. *ib. Heſſler.* 7, 7. Nazialał sobie sławów, aby odwilżał sad szczepia rodzącego. 2 *Leop. Eccl.* 2, 4. Kazimierze one, one Władysławy wasze, Królestwa tego pięknie kwitnącego, niekiedy przesławne szczepie. *Jan. Pos.* C4. SZCZEPISKO, - a, *n.*, *contemn.*, niezgrabna szczepa, ein ungeſchlachtes Holzſcheit, Stück Holz; (*Rg.* zjepotina *assula*, *Vd.* ziepounica, zieplenica, prezjepnica, zepin, z topor od szczepania). Nieludzkie żołdaki pędzą niewolników z fukiem, a który zdążyć nie może, biią go grubym szczepiſkiem. *Stas. Num.* 1, 131, pałką. *SZCZEPIOWIAR, - a, *m.*, który wiarę S. zaszczepił. *Dudz.* 19, der Glaubenseinführer. Szczepiowiar świeci Mieczysław cnotami Cney pobożności między książętami. *Petr. Hor. Cb.* SZCZEPKA *dem. Nom.* Szczepa. SZCZEPKI, - a, - ie, *SZCZEPŁY, SZCZEPNY, SZCZEPISTY, - a, - e, *Bh.* ſſtěpný, ſſtipný; *Slo.* ſſtěpný, co ſe ſſtěpati můje; *Rg.* zjepgliv; *Sr.* 2. łolné; *Rs.* колкій; łupny, snadny do łupania, szczepania (*opp.* zawiły), spaltbar, leicht zu spalten. Drzewa z natury swoiey twarde, mocne i szczepkie, nabywaią w wodzie własności drzew miękkich. *Jak. Art.* 3, 175. Szczepne drzewo, *Rs.* крѣпкина. Między kraiowemi drzewami naybardziey szczepkie są dębina, sosnina, iedlina. *Kluk. Rozl.* 2, 172. *Sectilis* szczepły czosnek, iż się łatwo główka iedna od drugiey szczepa. *Mącz.* Niektore drzewa są bardzo szczepne, drugie mniey. *Botan.* 11. Drzewa północnych kraiów mniey są szczepnemi. *Jak. Art.* 3, 92. - 2) Szczepny, szczepiony, gepfropft, *Rs.* прививальный, привитный, прививочный, szczepny, SZCZEPOWY, do szczepów należący, szczepom służący. *Cn. Th.* 1106; Pfropf-. Jabłko rayskie może być mnożone zakopaniem kłocka albo też sztuki szczepney. *Cresc.* 410; *Slo.* ſſtěpný prautel płonka. SZCZEPNOŚĆ, - ści, ż., łatwość do rozszczepania łupność, *Ross.* удобосколь, die Spaltbarkeit SZCZEPNICA, *SZCZYPNICA, - y, ż., SZCZEPNIK, - a, *m.*, *Boh.* ſſtěpnice, ſſtěpnicka; *Slo.* ſſtěpnice; *Sr.* 1. ſčhmenſtwo, *Crn.* zepleniske, (*Crn.* zeplenze, owoc szczepny); *Rg.* răsad, rassadnik, (cf. rozsad); mieysce czyli sad na szczepy, die Pflanzſchule, der Pflanzgarten, Baumgarten, Obſtgarten. *Seminarium* szczepnik. *Wolck.* 875, nasiennik, płonnik. *Dasyp. J ii.* Grady potłukły winnice, drzewa figowe i wszyſtkie szczepnice. *Ryb. Ps.* 155. *Arbuſtum* sad, szczepnik. *Mącz.* Mieysce, plac albo gruba, gdzie szczepy odchowywaią, szczepnik, *plantarium*. *Mącz.* - *fig.* Pan Bog nas swoiey szczypnicy nie zapomni. *Gil. Pſ.* 219 *b*, swego kościoła, swoich wiernych, wyznawców). - 2) SZCZEPNIK, SZCZEPNIARZ, - a, *m.*, który szczepi, der Pflanzgärtner, Pfropfer; *Boh.* ſſtěpař, ſſtěpník, ſſtipitel; *Vd.* vziepovez, sadnik, sasajovez, zemebenishar; *Crn.* grebenizhar; *Cro.* czeplenik; *Rs.* прививальщикъ, прививáтель. *Inſitor* który umie szczepić, szczepniarz albo szczepnik może być zwan. *Mącz.* (*Boh.* ſſtěpařſtwj ogrodnictwo drzewowe, sadownictwo).

Pochodz. *doszczepać, doszczepić*; *naszczepać, naszczepiać, naszczepić*; *odszczepać*; *odszczepić*; *odszczepieniec, odszczepieńſtwo*; *przyszczepić*; *rozszczepić*; *uszczepić*; *zaszczepić*; *uszczepić*; *cf.* Czepić, czepnąć, capnąć.

SZCZER; *ob.* Szczyr.

SZCZERB, - a, *et* - u, *m.*, SZCZERBA, SZCZERBINA, - y, *ż.*, *Boh.* ſtěrbina; *Ross.* щербина, щербинка, ſkalina, szczelina; *Slo.* ſtrbina *hiatus*; *Sr.* 2. ſcjerbina rysa; cf. *Germ.* Scherbe, Schart, ſkorupa; cf. *Sr.* 2. ſcharabatka halerz; *Ital.* scard, *Angl.* shord, *Ger.* Kerbe, *ob.* karb); wyłamywanie w ostrzu noża, miecza etc., *Ger.* die Scharte in einer Meſſerklinge, Säbelklinge ꝛc., *Crn.* shkèrba, (*Crn.* szkerbina, z październ); *Vd.* shkerba, shkerbina, sherba, sherbina, (*Vd.* shkerbina, shrimf, z plama); *Bh.* tec; *Rs.* зазубрина. Miecz dobry i w wielkich potrzebach bywały, Szczerbin w nim co nie miara, *Alb. n. W.* 9. Ziele to ma liście wyszczerbione, a na końcach szczerbin i wykrawania swego ości. *Syr.* 1189; karby, Kerben, Einſchnitte. Rzekła mu rybka: ogona troszkę mi narzuiycie; zawsze po téy szczerbinie tam mię obaczycie. *Papr. Kol. J* 4. Junak ten miał szczerbę od szarpaka na łbie. *Nar. Dz.* 3, 157, szram, eine Schmarre, Riß oder Hieb über den Kopf. - *fig.* Nie bez szczerbę by matce syny uboży, panoszy pasierby. *Pot. Arg.* 400, nie bez serdeczney boleści, Herzenskränkung. Grzech im ieszcze szczerbę zadał małą. *Przyb. Milt.* 200; mało ich nadwątlił. SZCZERBAK, - a, *m.*, *Bh.* ſtěrbak, endywiia; liście tego ziela zażywaią się na dobrą sałatę. *Kluk. Dyk.* 1, 127, *Krup.* 5, 57; (*Sr.* t. zcierbak *edentatus*; *Crn.* shkerbz, z nóż kieszonkowy). SZCZERBATY, - a, - e, - o *adv.*, pełen szczerbin; ſchartig, voll Scharten; *Boh.* cecatý, *Crn.* shkerbášt, shkerbásòb; *Vind.* sherb, sherbliu, shkerbinaſt; *Rs.* щербинозубый. Szczerbaty nóż. *Tr.* Garniec szczerbaty. *Cn. Th.* 1106. Szczerbaty ząb, nadłamany, wygryziony, wyiedzony, ein kodriger ausgebrochner Zahn. Od orzechów nie ieden ma zęby szczerbate. *Zab.* 13, 79. Szczerbata gęba, eine Haſenſcharte. Urodził się z szczérbatą gębą. *Rey Wiz.* 128. - *aliter*: Szczerbaty, przednich zębów nie maiący; *Crn.* shkerbaſt, shkerbinaſt; *Vd.* skerbaſt, pres sobj; ohne Vorderzähne, mit Zahnlücken. Drugi rzęd zwierząt ssących zawiera te, ktore przednich zębów nie maią, rzęd szczerbatych. *Zool.* 282. - *fig.* Powiedz mu, by słówko o świętości religii, Nazwie cię głową szczerbatą albo fanatykiem. *Nar. Dz.* 3, 119; ſkażoną głową, Schwindelkopf, Schwärmer. SZCZERBIĆ *ex.* ną głową, Schwindelkopf, Schwärmer. SZCZERBIĆ *ex. ndk.*, szczerbin nabawiać, ſchartig machen; (*Crn.* shkerham, z ſkrobię), *Crn.* kerham, (cf. kruchy). Szczerbić się *Rec.*, szczerbatym się ſtać, Scharten bekommen, ſchartig werden. Z toporzyſk im siekiery spadaią, szczerbią się i tępieią. *Bard. Tr.* 514. - *fig.* szczerbić, łżyć, läſtern, ſchänden. Heretyk ten bardzo szarpał i szczerbił niepokalane dziewictwo panny czyſtey. *Biał. Poſt.* 73. SZCZERBIEC, - bca, *m.*, miecz Bolesława Chrabrego, między ſkarbami królewſkiemi w Krakowie schowany, a przy koronacyi każdemu królowi, do boku przypasany bywał; szczerbiec zwany, iż się Bolesławowi naszczerbił, gdy nim ciął w złotą bramę w Kiiowie. *Biel.* 44, *Nar. Hiſt.* 2, 191, *Teatr* 45 *d*, 75 *Wyb.*, das etwas ſchartige Schwert Boleslaus des Kühnen, das jedem neuen Könige bey der Krönung umgegeben wurde.

SZCZERK, - u, *m.*, n. p. w tym polu sam szczérk, ziemia pełna szczerku, z pełna drobnych kamyczków, piasku grubego, szczéry piasek, *X. Kam.*, kleines Gestein, Erdreich voll kleiner Steine. SZCZERKAC, SZCZERKOTAC, *SZCZYRKOTAC *med. ndk.*, ciurkać, wytryſkiwać, ſprudeln, laut hervor ſprudeln, tieſeln; (*cf. Rs.* чупать, зачупать, z wołać przy znalezieniu czego, że na połowę iść powinno). Strumienie niewyschłemi szczérkaią wodami, W iednéy mierze ſalemi toczące się brzegami. *Tol. Saut.* 81. Strumień szczerkaiące po kamyczkach spada. *Tol. Saut.* 107. Głowy ucięte, krwią szczérkaiące. *A. Kch. W.* 555. Zewsząd ich sieką, od byſtrych kopyt krwawo aż krople szczérkaią. *ib.* 349. Z kwiatka szczerkaiące krwawe krople, *decidere*. *Zebr. Ow.* 228, *Chodk. Koſt.* 9. - §. ciurczący odgłos wydawać, ein ſprudelndes Getöß machen. W któréy beczce czego trocha, tedy by iedno naymniéy ruszył, nazbyt szczyrkoce. *Gil. Pſt.* 99 *b*. Ziele Dawonki dlatego nazwane, iż nasienie, gdy w główkach szupiniaſtych dozrzeie, a bylina od wiatru rucha się, szczyrkoce i dzwoni, *Syr.* 829. SZCZERKOWATY, - a, - e, pełen szczérku, kamyczkowaty. *X. Kam.*, voll kleiner Steine. Grunt pod len czarny i tłuſty przez się, i razem szczerkowaty, lepszy ieſt niż zbyt gnoyny. *Przędz.* 5.

SZCZERNY, *ob.* Szczery. **SZCZEROBIAŁY, - a, - e, - o *adv.*, bez plam biały iak śnieg, ſchneeweiß ohne Flecken, durchaus weiß. Szczerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. **SZCZEROCZARNY, - a, - e, - o *adv.*, durchaus ſchwarz. Ziele Głowienka czarna dla ciemności zwane, bo zdaleka zda się szczéroczarnym krzaczkiem. *Sien.* 48. SZCZERODOBRY, SZCZEROMYŚLNY, SZCZEROŻYCZLIWY, - a, - e, szczerze, bez obłudy, bez udawania dobry, aufrichtig gut, redlich denkend, ehrlich meynend. Co nam dobrodzieyſtwo słodzi, ieſt szczerodobra wola dobrodzieiowa. *Gor. Sen.* 48. Pozdrawiam was, szczéromyślni spektatorowie. *Teatr* 42, *D.* Szczerożyczliwy sługa. *L.* SZCZEROŚREBRNY, - a, - e, z samego niezfałszowanego śrebra, ächtſilbern. Moneta drobna szczérośrebrna. *Stat. Vet. B* 3 *b*. *Similit.* Szczerozłoty, Szczeromiedziany *etc.* **SZCZEROZIMNYM wolałbym żebyś był, niż tak letnim. *Rey Ap.* 43, recht kalt, durchaus kalt. SZCZEROŚĆ, - ści, *ż.*, (*Crn.* szèrchènoszt *generositas*, *ob.* serdeczność, *etym.* serce; *Ross.* щирость chędogość, czystość, nadobność). - a*) czyſtota, gdzie niemasz przymieszania, przysady, die Lauterkeit, Reinheit, Unverfälſchtheit; *Bh.* pauhoſt. Moyżesz z obcemi narody kumać się żydom zakazuie, żeby szczerość narodu naruszona obcą krwią nie była. *Orzech. Tar.* 10. Szczerość złota, śrebra. *Tr.* - b) *moral.* szczerość, nieobłudność, nieudawanie, *Bh.* bezelſtnoſt; *Crn.* trisnoſt, serzovidnoſt, serzoustnoſt; *Vd.* serzopertnoſt, perserzhnoſt, resnizhlivoſt, ozhitnoserznoſt, serzovidnoſt; *Rs.* простосердѣіе, простосердечность, простодушіе, чистодушіе, чистосердѣіе, праводушіе, нелóжность, откровéнность, искренность; die Aufrichtigkeit. Szczérość łączy prawdę z otwartością i wylaniem serca, które znamionuią prawdę; przydaie prawdzie to wszyſtko, co do przekonania o niéy za potrzebne osądzi. *Pam. Warez.* 4, 39, *Niemc.* Szczerość, owa doſkonała umysłu gotowość, nie kryć się z niczym przez wykręt, nie chcieć nikogo zdradzić przez chytrość, nie pragnąć nikogo omamić przez obłudę. *Mon.* 70, 687. Szczerość naybardziéy na tym zawisła, ażeby to w uściech było, co w sercu. *ib.* 174, 1. Szczerość się nie lęka, mówić prawdy pożytecznéy. *N. Pam.* 24, 327. Prawdziwie niemasz teraz szczerości na świecie, Każdy ma cukier w uściech, a iad w sercu gniecie. *Nar. Dz.* 3, 125. Przy

niewinności zbytnia szczérość błądzi, Gdzie przemoc prawa pisze, a lotr sądzi. *Zab.* 12, 309. Szczerość ma *-ość* na końcu, często dławi. *Eusł. A* 3. Gdzie wiele ceremonii, tam szczérości mało. *Mon.* 64, 457. Kto się zbytnie pokorzy, rzadko to bez nieszczerości. *Lub. Roz.* 123. *Nieszczerota. Modl. Gd.* 92. SZCZERY, *SZCZERNY, *SZCZYRNY, -a, -e, (*Bh.* čitý, čistý otwarty, niezamknięty, n. p. pod čistým nebem cf. szerz; *Crn* sor *merus*, *Gr.* ἁγνός; *Rs.* чистый, z chędogi, ładny, prawdziwy). Szczery, a*) czysty, bez przymieszania, bez przysady, nieprzysadny, rein, lauter, unverfälscht, ohne Beysatz, unvermischt; *Bh.* bezelstný, pauby; *Sr.* 1. lutè, nemešcané. Slina z rana iest *szczera. *Sek. Prokl.* 55. Tu cebro nasze iest ze złym zmieszane, Tam dobro szczére i niepokalane. *Pasi. F.* 218. W niebie szczere a nie zmieszane iest z żadnym uprzykrzeniem szczęście. *Sk. Żyw.* 2, 299. Szczérne złoto i szczerne dobre pieniądze daiemy, a od sąsiadów kotliny nikczemney bierzemy. *Gosł. Gor.* 91. Szczerne twarde pieniądze, złoto, talery. *Gosł. Gor.* 56. Moneta coraz to gorsza, szczerna kotlina, za którą nic nie kupi. *ib.* 8; sama kotlina *ipissima* istna, prawdziwa, wahteś Kupferblech. Która woda żadnego zapachu z siebie nie wydaie, o tey rozumiey, że to woda szczera i dobra. *Syxt. Sk.* 51. Innego napoiu nie piiał, ieno szczérą wodę. *Birk. Gl. K.* 16; szczę wodę, bloße Waſſer, eitel Waſſer. Heretyk o bóztwie Jezusowym nic nie trzymaiąc, szczerym go człowiekiem czynił. *Sk. Dz.* 58; nic bozkiego mu nie przyznaiąc, za wiecey nic, tylko za człowieka poczytał, er hielt ihn für einen bloßen Menſchen. Szczyre to być plotki i babie baśnie. *Wys. Kat. praef.*, bloße Mährchen, nichts als Mährchen. W Turczech nikt nie trzyma naymnieyszey rzeczy, czegoby nie miał z Sułtana szczérey szczodrobliwości. *Mok.* 4 szczery szczodr., *pure puta*; iedynie z szczodr., einzig und allein. Szczerych nieznot uczy ta herezya. *Birk o Ex.* 6. W piekle wody zgnuśniałe i noc szczérą widziałem. *Bard. Tr.* 373, *ob.* szczéroczarny). Leży od przykrey śmierci mocarz porażony bez zmysłów, szczera ziemia i w ziemię zamknięty. *Groch W.* 549, więcey nic iak ziemia, proch, bloße Erde. Szczere pole, szczyrne pole, gdzie by naymnieyszey rzeczy czyli odmiany niemasz, offnes freyes Feld, wo gar nichts iſt. Szczyrne pola i wzgórki bez cieniá, na których nic się pożytecznego, nic ozdobnego nie rodzi. *Mon.* 65, 30 Żeby dach mu nie wadził, w szczyrnym żył polu i sypiał na łąkach. *Jabł. Ez.* 46, *Zab.* 16, 189. W nocy musieli pod namiotami sofiawać w szczerym polu. *Pam.* 84, 182. Jeśliś ostrożny ptak, bóy się sieci i w szczyrym polu. *Sk. Kaz.* 7 *b.* Pospolstwo rozbłąkałe w szczerey a nie przeyźrzanéy rownínie sadziło się. *Krom.* 31. Bohater Lech sławny, w pustyniach szczerych zaczynał wiek dawny. *Groch. W.* 431. Próżna robota na szczerym piasku siać pszenicę. *Cor. Dw.* 392. — b) *Moral.* szczery, *adverb.* SZCZÉRZE, co na sercu, to i na języku: co na języku, to i na sercu. *Cn. Ad.* 1128, niedobludnie, nieudaiąc, aufrichtig; *Crn.* trisn, serzovidn; *Vd.* serzoperlen, perserzhen, resnizhliu, operlega serza, ozhitnoserzen, serzoviden; *Cro.* szërchéni; *Es.* праводу́шный, простоду́шный, чистосерде́чный, просто́сердечный, откровенный, истинен, искре́нній, искренней, искренен, нело́жный необыкнове́нный, откровéнно, спрóста; *Ec.* спрóсти, прѣсте. Nie iedenasię w ludziech za szczérego uday. W oczach iednak nieszczerość i w sercu chłuda. *Ain. Fyt.* 4, 89. Dobrodzieyſtwo ma być szczére a bez nadziei. *Cor. Sen.* 11, *ob.* szczeremyślny, szczerożyczliwy). Szczerym być, szczerze postępować, *Ross.* искренность имѣть, прямить, попрямить. Proszę poprzestać tych żartow, bo się szczerze gniewam. *Teatr* 24 *b*, 9; prawdziwie, im Ernſte. — §*. *aliter* Cudze języki tak wymawiałszczerze, Że się zdumieli ci, co go słuchali. *P. Kch Jer.* 464; czysto, rein, rid. 8. — (*SZCZERWIENIEC, *ob.* Czerwienieć, szczerwienieć). — SZCZERZYĆ zęby *cz. ndk.*, wyszczerzać. (zahrti zuby), die Zähne zeigen, die Zähne blecken; *Ih.* ſcerriti zuby, ſtřiti, wyſtřiti zuby, oſtřibnauti ſe, oſtřikati ſe, oſtřikonati ſe; *Cro.* czeriti zube, (*Cro.* czerozubëra *dentes oſtentans*). Wilk szczérząc zęby na iagnię młode, Beranie, nowi, mącisz mi wodę. *Kniaź. P.* 3, 77. Łasuś moy ku tobie szczerzy ząbkami. *Zab.* 10, 2co *Zabł.* SZCZELIZYCA, ziele, *ob.* Srebrnik Włoski.

SZCZĘŚCIĆ *cz. ndk.*, szczęście dawać, zdarzać komu; *Rg.* cestitti, ocest ttiti; *Bs.* cestit; *Hg.* boldogitem; Glück geben, glücken laſſen, Gedeyen geben. Szczęść boże! pozdrawianie przy robocie, pomaga bóg! Glück zu! Glück auf! *ob.* Bóg). Szczęść ci boże w tym, day zdrow to czynił; rośniy, *macte virtute. Cn. Th.* 1107. Szczęść wam tedy boże, *Teatr* 43 *b*, 99. Gdziekolwiek chcesz iść, szczęść boże. *Bard. Tr.* 403, niech cię bóg prowadzi, Gott geleite dich. Szczęść Marsie rządom oyca, a orężom syna. *Teatr* 45, 8 *Skrzet.* — §. Szczęścić kogo, szczęśliwić, uszczęśliwiać kogo *ndk.*, uszczęścić *dk.*, glücklich machen, beglücken. Zdziwią się nad tym sprawiedliwi, Że bóg nieprawych i szczęści i żywi. *Chrość. Job.* 62. Szczęścił go Pan bog na woynach. *Sk. Dz.* 901. Dla dobrego sługi bóg szczęści gospodarſtwo. *Sk. Kaz.* 61 *b.* Bóże ty mdłe zmysły czerſtwisz, i szczęścisz pobożne zamysły. *Odym Sw.* 2; *A*; błogosławisz). Nie będzie tego P. Bog szczęścił, ktory lekce sobie waży swoie rodzice, *Pilſt. Nauk. S* 2 *b.* Nawiał go, iż go ubogacić i szczęścić miał, gdyby . . . *Sk. Żyw.* 2, 437. Choćby ona krolewną nie była Tylko pasterką, dośćby cię szczęściła. *Jabł. Tel.* 318. Małżeństwo, którem być uszczęśliona miała. *Crw. Ow.* 97. Wstąpieniem na tron uszczęśliony *Sk. Dz.* 861. — Szczęści mi się co, zdarza się dobrze, powodzi, szafuje się, *Id.* srezhnu jiti, od rok jiti, varezhatise, srezhatise, es glückt mir, gelingt mir etwas. SZCZĘŚCIE ia, *n.*, *Boh.* ſtěſtí, ſtěſtij; *Slo* ſcéſ'ti, ſtěſtij; *Sr.* 1 zkoie, (cf. zboże, cf. boży czas), ſbojſ, zkojiczko; *Sr.* 2. glula; *Crn.* srezha; *Vd.* srezha, shresa; *Cro.* szrecha, (cf. *Isr.* sors), *Dl.* szrychya; *Hg.* szerenché, szerentse, boldogság; *Sla.* sricha; *Bs.* srechja, srichja, cesti; *Hg.* srecchjo, ces, cesti; *Es.* щастіе. счастіе. участь, (cf. часть). удача cf. удаться). задача, получать, пай, рокъ, (cf. rok, urok, wyrok), время, (*ob* czas), година, (cf. godina); *Ec.* счáстіе; *Frym. cf.* część, *cf.* Jąć, ięty, zięty). — Szczęście, *Object.*, fortuna, los, coś rządzącego losem naszym uszczęśliwieniem; das Glück, die Fortuna, das Schickſal, das Verh. Szczęście iest fortuna ślepa, niedoſtonała, często często kroć nieprzyiazna, niesprawiedliwa. *Lub. Roz.* 253 Pospni nieprzyiazna szczęścia, Fortuna, *Boh.* ſtěſtěna. Człowiek szczęścia igrzyſko. *Birk. Now. Mal.* a 4. Szczęście ludzkie ſtaie iak

pilą. *Stryik. Gen. E* 2. Jako choremu pozłociste łoże, Także też złemu szczęście nie pomoże. *Rey Zw.* 229 *b*, Szczęściem przeznaczony, *Rs.* рокомнѫ, *ob.* wrog, wyrok). Slepe szczęście, *Slo.* slepé scésti; cf. *Vd.* se mu je vslepilu, naslepilu, s miał ślepe szczęście). *Cro.* rasum miszli, razum szudi, Ali szrecha nayvech prudi (s rozum myśli, rozum sądzi, Ale szczęście naywięcéy pomaga). Pan Bóg szczęściem władnie. *Rys. Ad.* 54. Szczęście czego mi nie dało, tego mi nie będzie brało. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście pobłaża, nie podnosi się; szczęście się przeciwi, nie upaday. *Cn. Ad.* 1131. S częście podwyższa, szczęście poniża, *ib.* 1132. Szczęście wiele może. *ib.* 1133. Nieszczęście, złe szczęście, *obiect*, wróg, zły los, Unheil, Unglück, Mißgeschick; *Crn* nasrecha; *Vd.* nesrecha, nesgoda, hudovurnik, *Slo.* nesricha; *Cro.* nessrecha, nesgoda, zla namera; *Dl.* zla kob; *Rg.* nesrechija, zla srechja, protivni udés; *Rs.* неудáчнїе, злощáстнїе, напáсть (cf. napaść), нерóдъ, нездóлье, нездóлья, злокáзненїе, злополýчїе, окáянство; *Ec.* злощáстїе, злощь, несмотрéнство, злообстоянїе, озлобленїе. Złe szczęście, kiedy się gdzie zawźmie, kto zahamować może! *Podw. Sion. P* 2. Gdy żadnéy przyczyny w sobie nie znayduię, Nieszczęściu ten los cały memu przypisuię. *Zab.* 14, 222. W nieszczęściu być, *Ec.* злощаствовамн. Nieszczęściu ustąpić, nie mam za nieszczęście. *Warg. Wal.* 75. Bodayby ich nieszczęście porwało! *Teatr* 18 *b*, 4. Nie wspominay mi go, niech go nieszczęście ogarnie. *Teatr* 16 *c*, 49. Czy ią tu nieszczęście wniosło! *Teatr* 26, 66; kadok, kat, hat ſie der Henker, der Unglück hergebracht. Czy mnie nieszczęście . . . ! *Teatr* 30 *c*, 86. Jdźże do nieszczęścia! *Teatr* 24 *c*, 15, *ib.* 31, 42. Nadął się iak półtóra nieszczęścia. *Mon.* 67, 723, *Teatr* 21, 151, iak bies). Gdy na ambonę wniydzie mnich, odmie się iak półtóra nieszczęście, on kaptur rozwiedzie . . . *Opal. sat.* 165 Tłusty i gruby, iak półtóra nieszczęścia. *Teatr* 36 *b*, 26. – §. *Subiect.* Szczęście, szczęśliwość, dar boży do częstego dobrego powodzenia w sprawach, das Glück das jemand mojn hat, *quasi facultas quaedam, vel accidens aliquod.* Masz wielkie szczęście do ludzi. *Falib. L* 3, *Lub. Roz.* 204. Jam wielu ludzi nawrócił, a do ciebie szczęścia nie mam. *Sk. Zyw.* 2, 67. Djabelskie szczęście ma, iż go wszystkie białegłowy miłuią. *Gor. Dw.* 304. Szczęścia wiele, rozumu mało; gdzie szczęście panuie, tam rozum szwankuie. *Cn. Ad.* 1129; *Cro.* bolsse szrecha, neg pameti). Szczęście w testament nie idzie; szczęściem oycowskiem syn nie dziedziczy. *Cn. Ad.* 1134. – §. Szczęście, dobre, złe, powodzenie dobre, złe, das Ergehen, Wohlergehen, Uebelergehen, das Glück, Unglück. Posłowie, w iakimby szczęściu Rzplta Ryzie opowiadaią; lecz ta mizernemu szczęściu utrapionych Polaków uraga. *Krom.* 88. Wszyscyśmy szczęścia naszego kowale. *Pot. Syl.* 61; *Slo.* kajdi ſebe ſrecſ'ti kuge, *fortunae faber.* Nie każdy dzień iednakie szczęście niesie. *J. Keh. Dz.* 100. Szczęścia w święta szukać. *Cn. Ad.* 1129; *dictum furis*). Kilkom rotom kazał z nieprzyiacielem szczęścia sprobować. *Falib. B* 2, ihr Glück versuchen. Szczęście serce czyni i psuie, za szczęściem serca przybywa i ubywa. *Cn. Ad.* 1134 Szczęście, dobre szczęście, dobre powodzenie, *Cro.* dobra szrecha; *Dl.* dobra chesst; *Rs.* благополýчїе, благополýчно, блáго, (cf. błogo), доброденствїе; *Ec.* добросчáстїе, благополýчїе, доброполýчїе, доброполýчїе; Glück, Wohlergehen, *oppos.* Nieszczęście, Unglück, Uebelergehen. Lepszy iest stopień z nieszczęścia do szczęścia, niżli z szczęścia do nieszczęścia. *Petr. Ek.* 76. Tyś mi był druchem w nieszczęściu szczęśliwym, Chcę być i w szczęściu być zemną szczęśliwy. *Past. F.* 258. Gdzie szczęście, tam i ludzie. *Pot. Arg.* 289. Wielkie szczęście, wielkie też ma w sobie odmiany. *Morszt.* 107. Nie wszystko dobrem to zwać się mem godzi, Co do nas w szczęścia postawie przychodzi. *Past. F.* 334. Nie toć iest szczęście, w czym się kocha ciało, Jeśli na duszy co złego przywrzało. *Rey Zw.* 229. Takiego szczęścia używa i bydło, Gdy kto swey woli da wolne wędzidło. *ib.* Szczęście rozum odeymuie, a nieszczęście go dodaie. *Cn. Ad.* 1134. Szczęście podnosi, rozpuszcza. *Cn. Ad.* 1132, ma chleb rogi). Rośnie cnota w nieszczęściu. *Bard. Luk.* 49. Nieszczęście nayleprza szkoła cnoty. *Teatr* 35 *d*, 9. Szczęście odmienne, nietrwałe iest. *Cn. Ad.* 1130; *Vd.* srezha je opotozhna; *Cro.* kot sze pila tacke, tak szrecha szvata szkache). Nie tego trzcinnego szczęścia i szklanego wesela szukał ten święty. *Wiśn.* 555, cf. słomny, nietrwały). Szczęście nieszczęśliwe; szczęście zbytnie ustawiczne, podeyrzane. *Cn. Ad.* 1129. Szczęście, to zadosyć uczynienie wewnętrzne duszy, które rodzi się z posiadania dobra. *Mon.* 75, 90, uszczęśliwienie, szczęśliwość). Pospólstwo to wszystko, co twardo, cierpko i z pracą przychodzi, nieszczęściem zowie. *Pilch. Sen. list* 2, 335. – § Szczęście, nieszczęście, trafy, zdarzenia, przypadki szczęśliwe, nieszczęśliwe, Glück, Unglück, Glücksfälle, Unglücksfälle, Ereugniſſe. Przypadki, ktore nam pożytek lub szkodę przynoszą, nazywamy szczęściem abo nieszczęściem. *Gell. Cyw.* 5, 158. Mieć życia potrzeby, zdrowie i pokoy, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość, wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stan. Zam.* 26. Nie mówmy więcey o twoich nieszczęściach. *Niemc. Kr.* 5, 75. Jak go wielkie szczęścia za żywota potykały, długoby trzeba pisać, dla ich liczności. *Warg. Wal.* 302. Co cię tu za nieszczęścia do mnie sprowadziły na tę pustynią; wiatr, czy burze iakie? *Jabł. Tel.* 209. Nie mam szczęścia znać Wc Pana. *Teatr* 9, 35. – Na szczęście, szczęściem, wielkim szczęściem, szczęście, szczęśliwym trafunkiem, *Sr.* 1. poštoju, ſsboju, *Bs.* posricchi, nasrichju; zum Glück, *oppos.* na nieszczęście, zum Unglück. Przy tey ciekawey we włoszech kwerendzie Jakby na szczęście ktoś trzeci przybędzie. *Zab.* 15, 183. Trafił, chybił, nā szczęście się żenię. *Teatr* 42 *c*, 51. Jeśliby opiekun w próżne imienie wszedł, a on grunt dziecinny na szczęście, to iest, na szkodę albo na pożytek swym nakładem naprawiał, tam opiekun pożytki brać ma. *Szczerb. Sax.* 295. Jużeście w sadle świętym; wszyscy wam dziemy Na szczęście, i milego życia winszuiemy. *Sim. Siel.* 75, t. i. podarunek, aby się nim dorabiać). Dałem mu złoty na szczęście; grał i wygrał tysiąc. *Off. Wyr.* – Często na nieszczęście my długo żyiemy, Gdy na nasze nieszczęścia patrzeć się musiemy. *Jabł. Tel.* 283. Na nieszczęście zabawi u nas. *Teatr* 15, 34. – *aliter:* Dzieci szły naprzeciw z palmami, śpiewały, i na szczęście wołały. *Sk. Dz.* 752, dobrego szczęścia mu życzyły, błogo wołały, ſie riefen: Heil! Boże day szczęście, cny kawalerze! *Birk. Kaz. Ob.* 3 *b*, *ob.* pomaga bóg, *ob.* Bóg. – Pod szczęściem, z od szcze-

ścia zawisło, od szczęśliwego trafu, es kommt aufs Glück an. W zimie ten drobiazg zmizeruie sie, i pod szczęściem, aby się na ten czas mógł odchować. *Haur Sk.* 60. SZCZĘŚLIWIC *cz. ndk.*, uszczęśliwiać *kontin.*, uszczęśliwić *dk.*; beglücken, glücklich machen; *Sr.* 1. wozbojam, wozbojnoscjam; *Rs.* щастливить; *Ec.* благочáстию; Bog iego czyny zwieńczył, szczęśliwiąc go synem. *Przyb. Luz.* 76. Raduią się z konstytucyi, która wszystkich szczęśliwi. *Gaz. Nar.* 1, 395. Pensylwaniią szczęśliwiły prawa i ustawy. *Pam.* 83, 2, 86. Rząd dobry może iedynie uszczęśliwić naród. *Gaz. Nar.* 1, 13. Ten mi wielkim, kto umie uszczęśliwić ludzi. *Nar. Dz.* 2, 62. Żaden z każdéy strony nie uszczęśliwiony. *Min. Ryt.* 3, 327. Trzy rzeczy człowieka uszczęśliwiaią: nauka, cnota i zdrowie. *Mon.* 65, 513. Dzień drogi, szczęśliwiaiący poddanych, weselący bogi. *Tom. roln.* 43, *Ec.* благочастителенъ. Nie to, co mam, szczęśliwi, choć w wszytko opływam, Lecz to, iak miarę dzierżę, i iak iey używam. *Kras. list.* 2, 100. Do kogoż bardziey ta radość należy, Jeśli nie do tey, którą szczęśliwsza młodzieży. *Zab.* 4, 364 *Sap.* - Nieuszczęśliwić, *potius* unieszczęśliwić; *qu. v.* SZCZĘŚLIWIE *adv.*, *Bh.* ſſtaſtně, *Ross.* щастливо, SZCZĘŚLIWIE, glücklich, auf eine glückliche Art. Jakże szczęśliwie spotykam Wc Pana. *Teatr* 14, 156, w czas, glücklicher Weiſe. *Fren.* Czegom się w szkołach nauczył, wdomu szczęśliwie zapomniałem. *Mon.* 71, 419, na urząd, ze wszystkiém, do szczętu). Gdy ten szczęśliwie skończył, drugi na ostatnią dobitkę tego, taki wysilił argument. *ib.* 71, 894, aby raz, przecięż, na koniec przecię, endlich einmal. SZCZĘŚLIWIEC, - wca, *m.*, *Rs.* щастливецъ, człowiek szczęśliwy, szczęsny, ein Glückskind, ein Glückspilcher; *oppos.* nieszczęśnik, nieszczęśniś, *fem.* nieszczęśnica). Obiad Nazydyona szczęśliwca. *Zab.* 8, 338 *Zyck.* SZCZĘŚLIWOŚC, SZCZĘŚNOŚC, - ści, *f.*, die Glückseeligkeit; *Boh.* ſſtáſtnoſt; *Sr.* 1. zbożnjwoścj, wozbojnoścj; *Sr.* 2. gluzuoścj; *Crn.* srezhnoſt, *Vind.* srezhnoſt, svelizhnoſt; *Cro.* chesztitoszt, sz èchnoszt; *Dl.* chesztitoszt; *Rg.* cestittos, srechnos, cestitstvos *Bs.* cestitoſt, srechnóſt; *Rs.* блаженство, (*ob.* блогословенство), благоденствіе, благовременство; *Ec.* благополучіе, благосчáстие, благожребіинностъ. Szczęśliwość iest cnotą, która iest szczęściem umysłu, która i w nieszczęściu doſkonałym szczęściem być może. *Lub. Roz.* 255. Nie szukay daleko szczęśliwości, ona w tobie samym iest. *Karp.* 1, 80. Horacyusz za szczęśliwość kładzie, rozum zdrowy w ciele zdrowym. *Karp.* 1, 119. - §. szczęście, powodzenie, Glück, Wohlergehen. Mieć życia pierwsze potrzeby, zdrowie i pokoy, te trzy rzeczy stanowią rzeczywistą człowieka szczęśliwość; wszystkie inne szczęścia są mniemane i wymyślne. *Stas. Zam.* 16. Pierwsza nasza szczęśliwość powraca. *Teatr.* 19 *b*, 16. Nie lękam się nieszczęśliwości, nie uganiam się za szczęśliwością. *Teatr* 19 *c*, 77. SZCZĘŚLIWY, SZCZĘŚLIW, SZCZĘŚNY, *SZCZĘŚCIEN, - a, - e, *Boh.* ſſtaſtny, ſſtiaſtný; *Slo.* ſcaſtliwi, ſſtaſtný; *Sr.* 1. wozbojené (*ob.* *zbożny), zbojné, zbojniwé, *Crn.* srezhan; *Vd.* shrezhn, srezhn, srezhen, *Cro.* szrèchén, chesztit, chasztén; *Dl* srrichyan; *Hg.* szerentsés, szerenchees, boldog; *Bs.* srechjan, srichjan, cestut; *Rg.* srecchjan, cestit, ceesni; *Sla.* srichan;

Rs. щастливый, блаженный, благодéнственный, благополýчный, задóчливый; *Ec.* благосчастливый, счáстливый, благополучный, благожребіинный, блаженъ, доброщáстливымъ: powodzi mu się dobrze, zdarza mu się, szczęście maiący, uszczęśliwiony, glücklich, beglückt. Szczęśliwy, a głupi. *Cn. Ad.* 1129. Żaden na świecie niebył we wszem szczęśliwy. *ib.* 1130. Już się Kadme, *szczęściem zdaleś wygnaństwem; *felix. Zebr. Ow.* 58. Wschodni kościol przedtym w tak mądre i święte doktory szczęśliwy. *Sak. Persp. pr.* 26, do nich szczęście maiący, w nich obfituiący). Szczęśliwe powodzenie, rodzi szkodliwe ubezpieczenie. *Cn. Ad.* 1035. Szczęśliwym być, *Rs.* благоденствовать, благоденствовать, *Ec.* добродéнствовати, жить счастливо, благосчáстив)ю, благоденствую, благодéнствуетъ ми ся. Nie toć iest szczęsny, co siedzi w złocie, Poleruie się cnota przy klopocie. *Rej Zw.* 229. Jam szczęśliw żoną, żona miłą szczęśliwa. *Otw. Ow.* 293. Nieszczęśliwy, *Cro.* neszrechén, *Dl.* kobni, *Rs.* нещастливый, злощастный, злощастливый, злощастенъ, злополýчный, злоключúмый, злоключúтельный, пагубный; *Ec.* злочастный, нещастный, окаáнный, преокаáнный, весьма бѣдный. Nieszczęśliwym być, *Rs.* окаáнствовати, *Ec.* нещастовати, (cf. нещáсте), злощастую, злоключúмствую, злополучествовати. Nieszczęśliwym się każdy brzydzi. *Pasl. F.* 320. Wielki ten człowiek bardziey iest nieszczęśliwy, niż winny. *Nieme. Kr.* 4, 65. Szczęśliwa podróż! *Zab.* 14, 249. Szczęśliwey drogi życzę. *Teatr* 52 *d*, 37. Nieszczęsna dziś oyczyzna nasza, i my z nią niefortunni. *Falib. U.* - §. *Actiu.* szczęśliwy, szczęsny, szczęście przynoszący, uszczęśliwiaiący, glücklich, glückbringend, beglückend. Wyiechał z Wołoch do Jana Tarła; lecz ta droga nie była mu szczęśliwa. *Gor. Dz.* 170. Państwiska szczęśliwe, Co rodzą napoy, i pokarmy żywe. *Pasl.* 95. Bogu dziękować mamy z rzeczy szczęsnych i nieszczęsnych. *Wrob.* 29. Cokolwiek uczyni, będzie mu bardzo szczęsno; (*adverb. Ec.* благосчáстно). *Wrob.* 1; będzie mu się szczęściło). Nócił łóżnicy szczęsnorymne pienie. *Zab.* 14, 390; dobrze życzące, Glückwünſchende Lieder. O dniu nieszczęsny! *Teatr* 3 *b*, 74. Nieszczęśliwa godzina. *Teatr* 21, 23, *ob.* godzina; *Vd.* yura je nesrezhna bila, ker je mati me rodila; cf. Gwiazda). Na łodzi żagle roztoczywszy, szczęśliwemi wiatry prostą drogą do portu wjedzie. *Zrn. Pſ.* 72, pomyślnemi, powiewnemi). NB. *Beatus* wolał *Budny* przełożyć *błogi*, niż szczęśliwy, „bo to iest od szczęścia, które słowo iest pogańskie", *Budny Math.* 5, 2 *not.* SZCZĘSNY, - ego, *Subſt.*, imię *Felix. Jabł. Her.* Żywot S. Felixa abo Szczęsnego. *Sk. Zyw.* 1, 41.

SZCZĘT, *ob.* Szczęt.

SZCZESZUIA, SZCZECZUIA, SZCZEŻUIA, - i, ż, twarda łuska, skorupa, eine harte Schuppe, Schale, *Boh.* ſſkuſka, ſſkuſſtina, ſſkeſſelina, ſſkeſſelinka, luſſtina; *Vd.* luska, skorja; *Rs.* gljuska od oraha; gljuschtrina od ribbe, luſtra; *Ross.* чешуя, чешуйка, (cf. чесáть, чешý czesać). Luska rybia, szczeżuia. *Cn. Th.* 575, die Fiſchſchuppe. Orzeł swym dziubasem rozdziera na smoku zielonawą szczeżuię. *Stas. Num.* 1, 127, Drachenhaut, Drachenſchuppe. Kochy gładką szczeżuię abo skorupę maią. *Mącz.*, Muſchelſchale. Szczeżuia, orzeszyny *saliculus Nqcz.*, Nußſchale.

len. Szczeszuia abo czaszka, w którey żołądź roście, *calix. Mącz.*, der Eichelkelch. Od szczeżui *adj.*, *Rs.* чешуйчатый. Pełen szczeżuy, *Rs.* чешуйчатый.

SZCZKAC *Med. kontyn.*, Szczknąć *idntl.*, *Bh.* ſſtkati, ſſtykati, kſſtkám, - ał, - ati; *Slo.* ſſtkám, ſſtká ſe mi; *Sr.* 1. ykłam; *Sr.* 2. hukaſch. *Crn.* kovzhé sè mèni; *Vind.* kolsati, kúlzati, szukuvat, kouzati, zukati, koushitise, zukuvati, szukuvatise; *Hg.* zokogom, tszklom; *Cro.* schyucsàmisze, (*Cro.* kuczàm, schucsam; *Dl.* ſtucsam *singultio, pulso, ſtrepito*); *Dl.* kuszamisze; *Sla.* shchucati; *Br.* sctuçatise *singultio*); *Rs.* икаться, икать, икнуть; szczkawką się odzywać; ſchluchzen, ſchlucken, den Schlucken haben Wiele ludzi, z zwyczaiu szczkaią, kaślą, rzygaią *Kr. z. ięz. F e 2.* Szczkam, ſ szczka mi się. *Cn. Th.* 1108. *Singultio* szczka mi się, napadło mię szczkanie. *Mącz.* Szczkniesz, ktoś cię wspomina. *Pot. Jow.* 205. Szczknienie, szczkanie, raz, dwa etc., *singultus crebri*: *Cn. Th.* 1108. der Schluchzer, das Schluchzen. - *fig.* Nie będzieć się szczkało na sumnieniu, ktorego grzyżć nie będzie krew niewinna. *Birk. Zyg* 50; nie odezwie się sumnienie twoie, dein Gewiſſen wird rubig bleiben. Błogosławiony mąż, ktory się nie potknął w słowie ust swoich, a nie ieſt *szczkan albo frasowan smutkiem grzechu. 1 *Leop. Syr.* 14, 1; unruhig). - *aliter* **actiue*: Taką uznał ranę, że ledwo ducha nie szczknął. *Burl. B* 1; wyzionął. ausathmen, ausblaſen. SZCZKAWKA, - i, ż., *SZCZKOTA, - y, ż., szczkanie; *Boh.* ſſtkawka, ſſtékawka, ſſtykawka, kſſtkawka; *Slo.* ſſtkanj; *Sr.* 1. ykawka; *Sr.* 2. hukawka; *Crn.* kovzanje; *Cro.* schucsavicza, ſkuczanye, kuczavicza, schuczanye, schyucsànye; *Hg.* tsuklás, zokogás; *Sla.* shchucanje; *Bs.* sctuçanje; *Rs.* икóта; odzywanie się szczkaiąc, choroba, der Schluchzen, der Schlucken. *Singultus* szczkanie, szczkota. *Mącz.* Szczkawka przychodzi często z śmiechu, czasem z oziębienia żołądka. *Haur Sk.* 391, *Comp.* 178, *Krup.* 5, 669. - *Allegor.* Nie radaby szyia puszczała, ieno iż ręka szczkawkę zadała. *Rys. Ad.* 513; *cf.* co ręka zgrzeszy, głowę o to karzą). - *alit. fig.* Nie będzie to ku szczkawce, ani ku uszczypku serca panu memu. *Leop* 1 *Reg.* 25, 30, ku urasie. *Bibl. Gd.*, ku mierzącace, Widerwillen, Verdruß.

2) SZCZKNĄĆ, *ob.* Szczyknąć.

*SZCZMIĆ, *SZCZMIĆ *cz. ndk.*, *Rs.* щемить, ściskać, ściągać, zuſammen drücken, zuſammen ziehen. Bez, wysuszaiąc, ściągaiąc i szczmiąc ochładza *Urzęd.* 88. Wszyſtko się rozleci, co szczmisz dla dzieci. *Rys. Ad.* 73. Sok ten w ukąszeniu nieiakie cierpnienie sprawuie. *Urzęd.* 324. Ziele to rany świeże łaskawie i bez szczmienia goi. *Syr.* 149.

SZCZODRAK, - a, *m.*, chleb na podarunek dany. *Wlod.*, *ſtipe epiphaniorum. Cn. Th.* 1109, Brot, das am Dreykönigstage unter die Armen vertheilt wird; Rogal *alicubi vocatur a forma. ib.* SZCZODROŚĆ, - ści, ż., *SZCZODROBA, SZCZODROTA, - y, ż., SZCZODROBLIWOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* ſſtědrost, ſſtědrota; *Slo.* ſſtědrosť; *Sr.* 1. ježebrosći; *Rs.* щедрость, щедрота, щедролюбіе, чивость; hoyna dobroczynność; die Mildthätigkeit, Freygebigkeit, Wohlthätigkeit. Szczodrość ieſt, kiedy upadłego pogodnie ratujemy datkiem naszym. *Petr. Et.* 291.

Szczodrobliwość ieſt, dać kiedy trzeba, komu trzeba, iak wiele i dla czego co ma być dano. *Modrz. Baz.* 84. Ta chrześciiańska szczodroba, która bywa poczciwie a w imię pańskie obracana, zawżdy każdemu na dobre wychodzila. *Rey Pſt. T. u* 3. Znamienita cnota, i wielkie ozdobienie P.ańskie ieſt szczodrobliwość, za ktorą dwie towarzyszce chodzą, ludzkość a łaska. *Kosz. Lor.* 113. Towarzyszki iey ludzkość i łaskawość. *Warg. Wal.* 145. Szczodrobliwość we środku między rozrzutnością a skąpſtwem położona. *Star. Ref.* 70. Płynie szczodrobliwość z własnego każdego rozsądku i szlachetney dobrotliwości i chętliwości. *Warg. Wal.* 142. Nieszczodrość daie, ale mniey niż przyſłoi i kiedy nie przyſłoi. *Petr Et.* 256. Szczodrobliwości miara, mieszek. *Cn. Ad.* 1136; drugim day, a na się pamiętay). Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mieszay z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798; nie wyrzucay nic, choć podłego; nie żałuy dać gdzie trzeba i drogiego). Uczmyż się od zbawiciela miłosierdzia i szczodroty ku bliźniemu naszemu. *W. Poſt. Mn.* 192 *et* 304. Bóg nas usprawiedliwia z szczérey dobroci i szczodroty swey, bo tego zasłużyć nikt nie może. *Sk. Kaz.* 349 *et* 129. - §. Szczodrobliwość abo upominki oblubienicy, ieſt dar, ktory oblubienicc oblubienicy, abo także ona iemu daie. *Szczerb, Sax.* 457, Brautgeſchenke. SZCZODRY, SZCZODROBLIWY, - a, - e, SZCZODRZE, SZCZODROBLIWIE, *adv.*; (*Etym. forsan* szczerze dobry, *per contract.*); *Boh.* ſſtědry, (*Bh.* uſſtědřiti *largiri*); *Slo.* ſſtědrý; *Sr.* 1. ſtiedré; *Sr.* 2. ſciedré; *Rs.* щедрый, щедролюбивый, щедродáтель, *f* щедродáтельница, чивый, (*cf. Rs.* щедроватый, щедринонáтый dziubaty, ospowaty, щедрина, щедринка dołek ospowy; *cf. Ec.* ущедрúтель miłosierny); - Szczodry, nie żałuiący potrzebuiącemu, hoyny w dobroczynności, mildthätig, freygebig. Ou szczodrym ieſt, który co drugiemu daruie. *Kosz. Lor.* 115 *b.* Szczodrobliwi, którzy maiętnością swą więźnie wykupuią, przyiacielskie długi na się biorą, córki ich wyposażaią, do dorobku im pomagaią. *Budn. Cyc.* 123. Jehowa ieſt szczodrobliwy, bo chce dawać, ile każdemu ieſt potrzeba. *Bud. 4 Ezdr.* 7, 65, *Wuiek. ib.* Bóg szczodry ieſt, abowiem ci chce darować, ile komu potrzeba. *Leop. ib.* My z bogiem szczodrze, on też szczodrym się nam ſławi i łaskawym *Birk. o Ex.* 27. Szczodremu pan daie, Skąpemu każdy łaie. *Jeż. Ek. C* 3. Szczodry nie żebrze, kto daie, ten też bierze. *Cn. Ad.* 1137. Na szczodrych miara, Na skąpych kara. *Brath. D* 2 *b.* Ręka iego w biciu, nie w dawaniu szczodra. *Teatr*, 1, 75. Kto szczodrzeyszy, wygrawa. *Klok.* 216. Szczodrym łacno być, gdy ieſt z czego. *Cn. Ad*, 1136. Szczodrym być z cudzego, nie ma nic chwalnego. *Cn. Ad.* 111, *Ross.* щедродательствовать; *Ec.* щедрить, ущедрить, (*Ec.* ущедрю umiłuię się); *cf.* rudzym łacno szafować). - §. Szczodry dzień, z dzień trzech królów, czyli zjawienia Pańskiego, der Tag der h. 3 Könige. Dnia tego chrześciiańskie pierwiastki królowie Jezczą się Jezusowi w obiecanym słowie, Niosą królewskie dary bogu i królowi; Zkąd i szczodry dzień powstał, słowo w dary płodne. *Groch. W.* 414. (*Bh.* ſſtědrý den, ſſtědrý wečer; *Slo.* ſcedri den, wilia Krista Pana noc bożego narodzenia. SZCZODRZENIEC, - ńca, *m.*, *cytisus*, rodzay rośliny, do niego należy Nawrot.

Kluk. Dyk. 1, 179, der Geifflee; *Sr.* 1. ławaté djecjel; *Rs.* цеарепець, рахитникъ, рахитонъ кусить, чижёвникъ.

SZCZOKA, *ob.* Szczęka, °SZCZOKATY, - a, - e, n. p. Annb szczokaty, *latrator. Zebr. Ow.* 239, szczekaiący, szczekacz, bellend, belferig.

°SZCZOŁGNĄĆ się *Rec. ndk.*, n. p. Żelazo z żelaza się szczołgnęło. *Tward. Pasq.* 86; może szczolgnąć, z ześliznąć, abgleiten. *X. Kam.*

SZCZOTKA, - i, ż., SZCZOTECZKA, *dem.*, *Boh.* ſtět, ſtetka; (*Slo.* ſtěť *carmen, ob.* szczeć); *Sr.* 2. ſcjetſch, ſcjetka; *Cen.* shęt, kertázha; *Vd.* shet, shetiza, shzhetiza, shzhet, shiet; *Cro.* schèt, scheticza, kefa, keſeza; *Dl.* koczet; *Sla.* kefa; *Rs.* щетка, щеточка, cf. *Lat.* setaceum, *Ital.* scopetta, scovolo; narzędzie pospolicie z szczeciny do chędożenia i zczesania sukień etc., die Bürſte, Kleiderbürſte. Szczotka szatna. *Warg. Radz.* 174. Szczoteczka. *Geſt. Ger.* 107. Będzie szczotka z szczeci. *Pot. Pocz.* 422. Szczotką czesać, chędożyć, °szczotkować, bürſten, *Crn.* kertazhiti; *Vd.* shzheteti, poshzhetiti, odshzhetiti, nashzhetiti, gorshzhetiti, isshzhetiti, vunshzhetiti; *Cro.* iskefati). Oftrą szczotką kapeluszom barwę dają. *Zab.* 12, 67. Szczotka do trzewików chędożenia. *Kluk. Rosl.* 2, 165, *Vd.* shzhet za shrioule, shreulna shet, die Schuhbürſte. Szczotka u armat, narzędzie do wycierania kanału armatnego. *Jak. Art.* 3, 315 *et* 318; Kanonen-bürſte. Szczotki do wymiatania pokoiów. *Kluk. Rosl.* 2, 165, miotełki, *Vd.* pometauna shzhet, shzhetna metliza, shetinje, shetounik, Kehrbeſen. Weź szczotki; kanapę, krzesła, lustro, ściany i wszędzie poobmiatay. *Teatr* 15 *c*, 20. Szczotki żelazne do oczyszczenia lnu. *Przędz.* 15, die Flachshechel. Szczotki do wyczyszczenia konopi, mają ząbki wbiiane w szachownicę. *Jak. Art.* 3, 222, die Hanfhechel. - *Assim. fig.* Ozet, choć pięknie kwitnie, nic nie rodzi, tylko kolące szczotki, ktore się w suknie wieszaią. *W. Poſt. Mn.* 312. Szczotki na sławie, bezecne plotki. *Pot. Jow.* 60, uwłaczanie dobrey sławie). - §. Szczotki ziele, *ob.* Szczeć. °SZCZOTKASTY, SZCZOTKOWATY, - a, - e, szorſtki, na kształt szczotki, bürſtenartig, ſcharfborſtig. Niektóre owce zamiast długiey cienkiey wełny, maią grubą szczotkowatą, bardziey włosy, niżeli wełnę. *Wolczt.* 97. Łodyga szczotkowata *hispida*, kiedy ma na sobie niby szczeciny tęgo ſtoiące. *Botan.* 42, ma włos twardy, ostry, kruchy. *Jundz.* 2, 15. Nasienie tego ziela obdłużne na wierzchu szczotkaſte. *Syr.* 1175. SZCZOTKARZ, - a, *m.*, *Bh.* ſtětkař; *Rs.* щеточникъ; rzemieślnik od szczotek, der Bürſtenbinder. *Tr.*

SZCZUBEC, *ob.* Szczypta.

SZCZUBIAŁKA, SZCZUBLICA, - y, ź., *Bh.* ſtiěla, mała szczuka. *Cn. Th.* 1109, SZCZUBLĘ, - ęcia, *n.*, SZCZUBLĄTKO, - a, *n.*, ein kleiner Hecht, ein Hechtchen. W rzéce na wiosnę szczublęta, karpięta i wszelaki drób łowić, a ſtawy tym rybić. *Haur Ek.* 68.

SZCZUĆ, szczuł, szczuię *cz. ndk.*, Szczwać, szczwał *kont.*, *Bh.* ſtwáti, ſtwu; *Sr.* 2. ſcjuwaſch, ſeſcjuwaſch; *Vd.* hufkati, drashuvati; (cf. drażnić); *Cro.* szhuvati; *Rg.* uzkoti, naùzkati, (cf. *Rg.* kiſkati *chiamar i cani*); *Rs.* травить, травлю (cf. trawić), справить, спровадить, psy na kogo puszczać i chęcić, hetzen, die Hunde anhetzen, hetzend jagen. Łowcy, gdy na mieysce przyszli, szczuiąc, żadnego tam psa wpędzić nie mogli. *Sk. Żyw.* 2, 164. Szczuli, iak na wilka, aż go też wyszczwali. *Teatr* 43 *c*, 4 *Wyb.* Szczuwał chartami. *Zebr. Ow.* 61. Jeślić chart ieden, straszysz, dwoma tylko szczuiesz. *Chmiel.* 1, 80. Szczwanie, das Hetzen, die Hetze, *Crn.* drashla, (cf. drażnić); *Vd.* drashba, huſkanje; *Rs.* травля, спрáвленïе, спровáживанïе, спровáжа, Kto szczwania nie świadom, prożno z nim na pole. *Sim. Siel.* 71. Wilki ią szczwał, a nie owce. *Biel.* 201. Charty szczuią lękliwe zaiące. *P. Kch. Orl.* 1, 178, *Jabł. Ez.* 52. Szczwać zaiące, *Rs.* заправить, заправливать. Szczwanie zaiąca, *Rs.* запрáва, запрáвка. - *fig.* Szczuć kim kogo, z podszczuwać, pobudzać kogo na kogo, podwodzić, iątrzyć, podżegać. *Cn. Th.* 747, anhetzen, aufhetzen, zuſammen hetzen, in Harniſch jagen, erbittern, aufbringen. SZCZWANY *partic.*, gehetzt, *fig.* ćwiczony, okrzesany, oklektany, *Bh.* wyſtkaný; *Sr.* 1. pjeklepané; *Crn.* prevàrn; *Vd.* pregnan, preverſhen na vse kraje; erfahren, beſchlagen, abgeviert, gewandt. Już to szczwany wilk. *Rys. Ad.* 17. Lis, oszuſt dobrze szczwany, W sztukach ślut zawołany. *Jak. B.* 97. Witay, pożądany świſtaku, urwipołciu, ſtary lisie szczwany. *Zabł. Fir.* 9. Szczwany i doświadczony dworzanin. *Dwor. F.* Praktyk, abo iak mówią szczwany. *Lub. Rex.* 113. Szczwany Mazur zaraz poczuł, co w tym było. *Off. Boh.* 82. °Szczwaność, biegłość, doświadczenie, *Crn.* pregnanoſt; *Vd.* pregnanoſt.

SZCZUCZY, - a, - e, od szczuki czyli szczupaka, szczupkowy, Hecht-, vom Hechte, *Rs.* щучій. Wleyże do tego garka polewki szczuczey, abo w którey lin wrzał. *Sien.* 608. Nie przyprawował Abraam łbów szczuczych, iako błaznów, ale upiekł koziątko a uwarzył iagniątko. *Rey Zw.* 1936. Szczucze mięso, *Rs.* щучина.

°SZCZUDŁAĆ *cz. ndk.*, targać, szarpać, siepać, reiſſen, herumreiſſen, raufen. Jako przy swey oblubienicy, gdy się rozigraią dzicy, Dotąd z sobą szczudłaiąc, póki w tey zabawie Jeden drugiego sębem nie obrazi. *Tward. Wł.* 224. SZCZUDLASTY, - a, - e, n. p. Szósta kostka korzeni palców nazywa się szczudlastą, *os piramidale. Perz. Cyr.* 1, 33; kłykciowy, Knöchel-. SZCZUDŁEK, - dełka, *m.*, SZCZUTEK, - tka, *m.*, *Bh.* ſtilec; *Slo.* ſtilec, łowy kto prſtem uběří; *Sr.* 1. knépneno; *Crn.* fogèrs, shnöbèrs; *Vd.* shterkes, huderz, ferkez, oberli na sholu ali na nuſi; *Sla.* osvéljak; *Rg.* skarpùscja; *Bs.* luſkagne, luſkaigne, krripuscja, sctrogiaç, udrenje nohtom ù colo; *Rs.* щелчокъ, (cf. *Rs.* шутка żart); uderzenie kogo palcem środnim od kciuka odbitym w nos, der Naſenſtüber. Żydzi za szeląg szczudłkom nadstawuią nosa. *Pot. Zac.* 99. Dziecię często się przypatruiąc w karcięta się wprawi, O szczudłki, o orzechy, potym grosze ſtawi. *Klon. Wor.* 34, *Pot. Zac.* 64. Dała mu w nos szczutka, aż odskoczył. *Off. ſtr.* 3. Za tę sprawkę, warthy ze sto szczutków. *Teatr* 28 *b*, 37; godzien być zeszczutkowanym. *ib.* 31, 82. Szczutki dawać, z SZCZUTKOWAĆ, naſenſtüber, *Rg.* skarpùscjati; *Vd.* shterzniti, shterkniti, ferzniti; *Ross.* щелкнýть, щелкать, подщелкать, подщелкивать. - *tr.* dać komu szczudłek, przymawiać mu, dać mu w nos, dać łacinę, szczypać go. *Cn. Ad.* 140, despekt wyrządzać, einem Stichelreden geben, ihn ſchelten, unglimpflich behandeln. Tu zgubi nasz kray, że bez kary uchodzi, dawać panu szczutki. *Pot. Arg.* 324, *ob.* Tyr). SZCZUDŁO, - a, *n.*, drewniana noga kalaki niedołężnego, ein hölzer-

neß Bein eines Bleſſirten. Tamerlana Moſkwiewskie kroniki Temirassak, to ieſt, żelazem chromym zowią, bo na szczudle chodził. *Stryik.* 475. Stawa w pośrodku rzeńskiéy młodzieży Przychodzień o dwóch szczudłach w żołnierskiéy odzieży. *Tom. roln.* 78. Nie zayrzy skoczek nic chromemu szczudła. *Rey Zw.* 224. Oczy, nogi zapuchły, a brzuch iako pudło, Będzie wolał po chwili, niż krogulca, szczudło. *Rey Wiz.* 15. - §. Szczudła, szczeble, ſtolce, drążki, sosski, *Bh.* ſſtiſhly, ſſtiſhla, ſtjdla, ꙗ҃ды; *Slo.* ſſtiſhly, ꙗ҃ды, ſtuły; *Sr.* 1. wocjeżki; *Vd.* shtelza, krukla, hodalnisa, berla, bergla, ſtreusa, hodalka, kvaka; *Bs.* setakke, schijule, sctupi s'rafokom; *Cro.* schyùle; *Ross.* ходуля; Stelzen. *Tr.* Charybdys na szczudle chodzi, Żagle łamie, rwie kotwice. *Piel.* 168. - 2) *personif.* Szczudło *masc.*, ten, co na szczudle chodzi. *Cn. Th.* 1109, der auf einem hölzernen Beine oder auf Stelzen geht, *Bh.* ſſtiſhlak.

SZCZUIĘ, *ob.* Szczuć.

SZCZUKA, - i, *ż.*, SZCZUPAK, - a, *m.*, SZCZUPACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, Szczubiałka, Szczublica, *Cn. Th.* 1109, *dem.*, SZCZUPIEL, - a, *m. dem.*, *Jabł. Ez.* 5; szczublę, szczublątko; *Bh.* ſſtika, ſſticka; *Slo.* ſcuka, ſſtika; *Sles.* ſſtuka, ſcuka; *Sr.* 1. ſcjudka; *Sr.* 2. ſchcjipel, scjipell; *Crn.* shùka; *Vd.* shuka, shukisa; *Hg.* chuka, touka; *Cro.* chùka, schukánecz, luben; *Sla.* shtuka; *Rg.* lubin, smudút; *Bs.* ſtukka, sctukka, luben, vúk, smudút; *Rs.* щу́ка, щу́чка (cf. szczęka, szczoka), cf. *vet. Ger.* ſnuch; *Holl.* snoek); der Hecht; szczupak *esox lucius* ryba długa i smagła, głowę ma ostrą, długie i ostre zęby; bardzo żarłoczne. *Kluk. Zw.* 3, 153; dla żarłoczności wilkiem wodnym zwane. *Zool.* 185. Naywiększe szczupaki głowacze zowią, średnie półmiskowe, małe trawniki. *Kluk. Zw.* 3, 153. Ułowili dwie wielkie szczuki. *Sk. Dz.* 1022. Rybitw goni szczukę, szczuka okunia. *Rey Pſt. K k k 3*, *Papr. Kol. J.* 2. Beczka szczuk Lwowskich. *Vol. Leg.* 3, 340. Na szczukę trzeba na łańcuszku wędy, Włosień i konop' zębem utnie wszędy. *Bielaw. Myſl. F 3.* - *Prov.* Szczuka zdechła, ale zęby zostały. *Rys. Ad.* 63. - §. Szczuka morska, wilk morski, szczupak morski. *Zool.* 185; der Meerhecht, Meerwolf. SZCZUPAKOWY, - a, - e, szczuczy, Hecht-, vom Hecht.

SZCZUPAĆ, SZCZUPIĘ, *ob.* Szczypać.

SZCZUPIEL, *ob.* Szczuka, Szczupak, Szczubiałka.

SZCZUPLEĆ *Neutr. ndk.*, szczuplym się stać, *gracilescere. Cn. Th.* 1109; dünner, ſchwächer, geringer werden, abnehmen *phys. et metaph.* Nigdy tak siły moie nie szczupleią, ażeby na więcey prześladowania gotowemi nie były. *Bals. Sw.* 1, 184. SZCZUPLIĆ *ex. niedk.*, uszczuplić, zeszczuplić *dk.*, *Rg.* scjùpgliti, proscjùpgliti *forare*, *perforare*); uszczuplać, szczupleyszym uczynić, cienczyć, umnieyszyć, dünner, ſchlanker machen, geringer machen, verringern, *Bs.* otanciti, uciniti okoscta). W tym przeobrażaniu głowa na subtelnieyszy kształt była szczuplona. *Otw. Ow.* 43. Wielka liczba czerwonych złotych, obcinanych, w wadze uszczuplonych. *Pam.* 85, 1, 65. Krey nasz szczuplą, zmnieyszaią. *Zab.* 10, 225. Do uszczuplenia nadętey potęgi Sieciechowey, kto nad Zbiegniewa sposobnieyszy? *Krom.* 118. Lubi Moskwa państwo swoie rozszerzać, ale nie uszczuplać. *Kur. P.* 34. Nie iadł skąpiec, by pełney nie uszczuplił skrzynki. *Pot. Jow.* 25, by iéy

nie ubyło). Wielka w takiey dobie szczodrobliwość, komu dać, uszczupliwszy sobie. *Tward. Wł.* 130; uiąwszy sobie). Szczuplić się *Rec.*, umnieyszać się, ſich verkleinern, verringern. Chleby teraz dla ochrony wiele dzierżaw wszystkiemu woysku szczuplą się. *Vol. Leg.* 4, 841. Hardy buntownik woli żyć pod szerokim państwa cieniem, Niżli ciasnym choć własnym szczuplić się imieniem. *Pot. Arg.* 345, kontextowe: ſich beginigen. SZCZUPŁOSC, - ści, *ż.*, (*Rg.* scjupglina *concavitas*); szczupłość, cienkość, subtelność, mierność, małość, *Bs.* okosctnóſt, tancina, miednoſt; die Dünnheit, Geringheit, Wenigkeit. Przed bitwą z szczupłości iego woyska śmieli się. *Siam. Cyc.* 217. SZCZUPŁY, - a, - e, SZCZUPŁO *adv.*, SZCZUPLUCHNY, SZCZUPLUTKI, SZCZUPLUTEŃKI *intensiv*; *Bh.* ſſtiſply, ciſply, ciply, (*Bh. cip cippus*, cf. copy, *Bh.* cipè, cápè czapla, cjipel czopek); *Mor.* ſſtiſply; (*Rag.* scjupagl *cavus*, *rimosus*; scjupglina *concavitas*, scjupgljàk *nux vitiosa*; *Sla.* shúpali *cavus*; *Bs.* scjupegl *cavus*, scjupgliv *fistulosus*, scjupglina *foramen*); Szczupły, subtelny, niegruby, szczury, nieduży, mały; *Vind.* tinkosloshliu, *Bs.* okosct, (cf. kość), otancen; dünn, zart, nicht dick, nicht groß, gering. Człowiek szczupły, szczury, cienki; gliſta, konop'. *Cn. Ad.* 1138, smagły, ſchmächtig. Ma talią szczupłą i kształtną. *Teatr* 41 c, 308. *Tenellus* szczupluchny, cieniuchny. *Mącz.* Uiął mię szczupluchną, lecz silną prawicą. *Zab.* 16, 300. Cząſteczka szczuplutka. *Kur. P.* 347, drobniutka, klein winzig. Nie szczupłe to, co mnieysze iest od naywiększego. *Min. Hyt.* 4, 151. Wiernych trzoda szczupła wśrzód niewierców. *Przyb. Milt.* 397.

SZCZUPNĄĆ, *ob.* Szczypać.

SZCZUR, - a, *m.*, SZCZUREK, - erka, *m.*, *dem.*, *Boh.* Nemecka, ſwinſka myſ; *Slo.* potkan; *Hg.* potkany, patkány; *Sr.* 2. ratwa, welewa, (*Sr.* 1. żurł myss polna), *Sr.* 2. wulfa mósch; *Vd.* podkana, podkan, podgana; *Cro.* ſtakor, pùh, (cf. puch); *Dal.* pùh; *Crn.* podgàna; *Ban.* pùh; *Sla.* ſtakór; *Ross.* крыса, крысса, крысонокъ, крысица, (*Rs.* жужъ *mus avellanarius*, cf. iaszczur; *Rs.* щурить, защу́рить, прищу́рить mrużyć, zamrużyć, przymrużyć); die Ratte. Szczur domowy, długi na siedm calów; ogon długości kadłuba. *Zool.* 343. Szczur wodny, błotny, die Waſſerratte, mnieyszy od domowego, idzie pod wodę, iak wydra. *Zool.* 344, *Kluk. Zw.* 1, 372. Szczury polne większe są od domowych. *Kluk. Zw.* 1, 361. Szczur mieszkowy, *Ross.* хомячокъ, die Beutelratte. Kocha go, iak szczur kota. *Teatr* 27, 162. Myszy, szczurków pełno wszędzie. *Petr. Pol.* 71. Wpadł mi iak szczur w łapkę. *Teatr* 7, 106. Szczurkowie z iedney mąki; osłowie z iedney łąki. *Dwor. D* 5, iedney faryny). O szczurkach doświadczona rzecz iest, iż młodsze swoie starsze chowaią, a im usługuią potrzebami za to, iż ich też wychowały. *Gil. Pſt.* 285 *b*. *Lucini* którzy nie daleko widzą, patrzą iak szczurek z miecha, iak w przypowieści mówimy. *Mącz.* Wygląda, by szczurek z mąki. *Rys. Ad.* 72. Niedosyć ieszcze na tym, iż kto sam iak szczurek w kącie spokoiem siedzi, ani nacz się dobrego nie przygodzi. *Rey. Zw.* 161. Ospały, iak szczurek śpi. *Cn. Ad.* 794, iak zarznięty). - 2°) szczur, *Rs.* щуръ, щу́рка, ptak, *loxia enucleator*, der Kiefernhacker, ein Vogel; щурка *merops apiaster*, der Heuvogel, Bienenfreß. Na Ukrainie

ptaki, szczury zwane, naywięcey pszczoł gubią. *Kluk. Zw.* 4, 266. SZCZURCZY, - a, - e, *Vd.* podgański; *Rs.* крысій, крысиный; od szczura, Ratten-. Szczurczy siadz *glirarium. Cn. Th.* 1110; klatka, w którey szczurow cudzoziemskich tuczono, do iedzenia. *Wlod., Besn.* puhiscte, mieśto od puha; *Cro.* pušina). Łayno szczurcze, *Crn.* podganjek, *Vd.* podganik, podkanjak. Szczurczy pieprz, *Crn.* frapéra. SZCZUROŚĆ, - ści, ż., szczupłość, die Dünnheit, Dünne, Geringheit, Magerkeit. Ześle pan na tłuśtości iego szczurość. *Leop. Jes.* 10, 16, *Sien.* 568. Suchoty abo więdnienie, kiedy się ciało nie tucsy, a zawżdy z niego co odchodzi, ztąd zbytnia szczurość a marśkość przychodzi. *Spicz.* 235. Ason, gdy napóy Medei ranną wsarknął, broda w czarną maść natychmiast wessła, szczurość nie wiedzieć iak zeszła. *Zebr. Ow.* 169, *macies.* SZCZUROWICE, miasto w Belzkim. *Dyk. G.* 3, 92, eine Stadt. Szczurów stolica, od ich imienia sławne Szczurowice. *Zab.* 12, 302 *Nar.* SZCZURY, - a, - e, szczupły, subtelny, niegruby, dünn, nicht dick, gering, klein; (*Rs.* мурая мелочь). Blada, szczura osobka. *Klon. Wor.* 57. Rycerz młody, szczury iednak i szczupły, na trzy piędzi przeciwnika wzrostu nie dopędził. *Pot. Arg.* 531. Szczury, cienki, gliśta, konop'. *Cn. Ad.* 1138.

SZCZUTEK, SZCZUTKOWAĆ, Szczutki dawać; *ob.* Szczudłek.

SZCZUTY, SZCZWAĆ, *ob.* Szczuć. SZCZWACZ, - a, *m.*, ktory szczuie, *Vd.* draźnik, (*ob.* draźniciel), huskavec; der Hetzer, Anbeter. Szczwacze i myśliwi maią się po głosach psich znaczyć i miarkować. *Haur. Sk.* 339. Czekam ia, rychło albo do więzienia Kiedy ryś, wilk, łoś wpaduie na szczwacze. *Pot. Sył.* 28. Uciekał zwierz od psów rozpędzony Nic nie dbaiąc na szczwacza, który nań był rozsadzony. *Ban. A* 2 *b.* SZCZWANICA, - y, ż., SZCZWALNIA, - i, ż., *Boh.* ſtwanice, ſtwa, ſtwaćka; *Vd.* huskalishe); mieysce szczwania zwierząt; hec, die Hetze. SZCZWANY, *ob.* Szczuć. *SZCZWAŁ, *ob.* Cwał.

*SZCZWACZKA, śliwka, *ob.* Swetka, cf. Śliwka.

SZCZYCIĆ *cz. ndk.*, bronić od czego, zachowywać od złego, chronić, ochraniać, *Ger.* ſchützen, *Sr.* z. ſchuzowaich; *Cro.* schitim, schititi; *Rg* sctititi: *Suec.* ſkyddda, *Angl.* shut, *ob. nostr.* Szczyt; *Bh* ſtiti ſe *fugere* chronić się, *Rs.* укрыщать obronić; bewahren. Rusacy goniąc sieką, Węgrowie w góry bieżą, tarczami się szczycąc. *Stryik* 220, zakrywaiąc się, ſie bedecken ſich mit den Schildern. Pan ci iest tarcz nasza, którą się szczycimy. *Ryb. Ps.* 177. Kościoł maią szczycić a bronić od nieprzyiacioł. *Glicz. Wych. K* 8 *b.* Wieże bardzo pewne a mocne były na każdym rogu, broniąc a szczycąc ie. i *Leop. Mech.* 6, 57. Myśmy kościoły swoiemi piersiami szczycili od pogan. *Twards. W. D.* 31. Piotr chciał tego szczycić ludzką obroną, który mocą swą bozką wszystko mógł wniwecz obrocić. *W. Post. W.* 270. Własną się cnotą i męztwem szczycicie. *Twards. Wł.* 109. Od wszystkich nieprzyiacioł będzie nas szczycił i bronił. *Herb. Stat.* 125. Racz nas szczycić od każdego Naiazdu śmierci przykrego. *Groch. W.* 110. Na tę noc prosimy cię Panie, żebyś nas szczycił od czarta złego. *Kanc. Gd.* 341. Te tobie Bożku ofiaruiemy,, żeś nas roku przeszłego dobrze zdrowych w okwitości zboża i maiętności zachował i szczycił. *Stryik.* 146. Porażeni, po łasach ucieczką zdrowie swoie szczycili. *Stryik.* 698. Młodzieńca skłonnego ku złemu nauczyciel powściągać, a szczycić umysł iego będzie. *Kosz. Lor.* 2, strzedz, pilnować, hüthen. - §. Szczycić, zaszczycać, zaszczyt czynić, beehren, Ehre machen, Ehre bringen, Ehre anthun, *Vd.* štroiit, (*ob.* štroić), Herb W. X. Litewskiego krzyż szczyci; bo murem ieſt krzyżowi zawżdy od Turkow i Tatarów. *Stryik. Gen. N* 2. - §. *fr.* szczycić się czym, zaszczycać się, polegać na czym, mieć sobie za głowę rzecz swoię, ſich worauf gründen; ſich worauf etwas zu Gute thun, ſich darauf ſteifen, viel für ſich daraus machen; *Rs.* красоваться. Tym się szczyci; to iego ozdoba, zalecenie. *Cn. Ad.* 1158. Próżny to tytuł szczycić się wiarą bez dobrych uczynkow. *Lach. Kaz.* 1, 219. Nie swoim się szczyci, Kto tylko złotem i herbami świeci. *Nar. Dz.* 1, 46.

SZCZYCIEŁ, - a, *m.*, broniciel, obrońca, szczyt *Rg.* scutum; der Vertheidiger, Beſchützer, Schutz. Syny S. Dominika, woźni Ewanielii, szczyciele wiary S. *Birk. Dom.* 32,

SZCZYGIEŁ, - gła, *m.*, SZCZYGLIK, - a, *m.*, *dem.*, SZCZYGIEŁEK, - łka, *m.*, *Boh.* ſtehlik, ſtehlik, ſtehlíček, *Slo.* ſtehlik, ſtehlik, ſtehlik. *Crn* shtiglez, liss, lisshek; *Vd.* ſtiglitz, shtiglez, lesez, lysez, lisez, ſinkoviz, spieglavuz, shpieglavez, ostriza, ſtrishoka; *Cro.* ſtiglécz, ſtrichovka, cf ſtrzyżyk); *Hg.* tengelitz, tengelicz; *Bs.* ſzighjel, ſteglicch, ſtaghlica, ſtaglja, poiech; *Rg.* ſtaghlin; *Sla.* ſtaglin, ſtigliac; *Rs.* щеглокъ, щеглёнокъ, щеглёночекъ, *f* щеглёнка; der Stieglitz, (*Norveg.* Stillitz); *Fringilla carduelis* ptaszek wielkości wrobla, srokaty; śpiewaiący. *Zool.* 221. Szczygieł czerwonogłowy. *Ban. J* 3. Zamieć małego szczyglika Joddey go za muzyka. *Groch. W.* 370. Szczygiełek ptaszek *ib.* 369. - *Prov.* Nie wielkiego nie zrobią, ile w szczygłu sadła, *Opal. sat* 50, iak sadła w raku; iak w komorze sadła). SZCZYGŁOWY, - a, - e, od szczygła, Stieglitz; *Rs.* щеглёнковъ, щеглёнковый.

SZCZYKAĆ *cz. kont.*, Szczyknąć, szczknąć *idntl.*, uszczknąć *dok.*, *Bh* ſtiknauti, ſtkl, ſtknu; *Vd* vshshniti, vshshenem; *Vd.* smekniti, (*ob.* zamknąć), tergati, odtregati, *ob.* targać, odtargać); (*Rg.* scjezkka *quantum manus apprehendit*, szczypt, garść); *fcf. Rs.* щипать, щипнуть, сощипнуть, świecę ucierać, чинить, чкать [o czym o co; przymawiać, przytyki dawać. и очкнуть пронзить przekłuć wrzod); Szczykać, kwiatki paznokciem szczypać, urywać, pflücken, Blumen pflücken, (rupfen). W tym lesie Prozerpina, gdy sobie igrała Fiołki i białe lilije szczykała. *Otw. Ow.* 199. Szczykać abo szczypać, *carpere Angez.* Co kwiat szczykacie, i co poziomki słodkawe, Kaycie się o chłopięta, wąż się zakradł w trawę *Nag. Wirg* 403, *Otw. Ow.* 388, *Przyb. Milc.* 84. Żeby rozmnożyć te roślinę, tedy masz wierzchołki szczykać, i w ziemię sadzać. *Haur Ek.* 103. - 2) §°. łykać, łyknąć, ſchlucken, einen Schluck thun, zechen. No szczyknijmy ieszcze po kieliszku. - §. szczknąć szczakać, szczywać na prędce kilką ściegami. *Tr.*, zuſammenheften. SZCZYKACZ, - a, *m.*, który szczyka, - nszczyka, der Kneiper, Abkreiner, (*Ross.* щипальщикъ ucieracz świecy). - §. szczykacz, łykacz, wlewacz w siebie, der Zecher, Schlucker.

SZCZYNIAĆ *cz. ndk.*, n. p. szczynianie, skrążanie ziarna okrągłego na sicie, przetaku, nieckach, dla odłączenia

większego lub cięższego od mnieyszego, lub lekszego i niższego. *X. Kam.*, Körner ſieben, durch Sieben ſortiren; *cf.* doczynić.

SZCZYNY *plur.*, *Boh.* ſcánki, dſcánky, ſtiny, diſtiny, čiscánky; *Sr.* 1. ſcjanka, ſtjanté; *Crn.* szavnèza; *Vd.* szanje, zhanje, szhia, szalniza, zalniza, szalina, szomneza, poszanje, naszanje; *Cro.* szczalina, s'zalniza, szèch, búres; *Bs.* piscjaka; *Sla.* pishaka; *Ec.* cѣчь, мочà чеховѣческая, водa естественная; mokrz ludzki, uryna, Ψ.ſſe, (Brunje). Zamiaſt wina, szczyn s ę napił. *Pot. Jow.* 213.

*SZCZYPA, *ob.* Szczepa.

SZCZYPAĆ, SZCZUPAĆ, - ał, - ie *cz. ndk.*, szczypnąć, szczupnąć *idntl.*, *Bh.* ſtipati, ſtipnauti; *Sr.* 1. ſcjipam; *Crn.* shipati, shipneti, shiplem, sakam; *Vd.* shzhipati, shzhiplem, ſkubiti; *Cro.* schipati, schiplyem; *Dl.* schipati; *Hg.* chipni, chijpny, tsipdesem; *Rg.* sctipati; *Sla.* shtipati; *Bs.* sctipati, sctinuti, usctinuti, usctipnuti; *Rs.* щипать; *Ec.* сѣпнаю; paznokciami, kleszczykami etc. uiąwszy, rwać, kneipen, kneifen. Szczypać i krwawić go tak długo kazał, ażby się wiary zaprzał. *St. Dz.* 864. Ci szczypią, owi dziubają, wszyscy krakają. *Paſt. F.* 131. Chmiel, gdy z podobną graeczną młodą tańczy, Szczupnie, przyciśnie, umyślnie się spiiańczy. *Bratk. D* 3. W tey lub mnie zdybiesz, lub cię ia przydybię kupie, Tam niech mię cała ręka za co zdoła szczupie. *Hul. Ow.* 18. - §. *tr.* Głaskać i szczypać, a to wszyſtko razem. *Teatr* 16 *c*, 78, *cf.* drapać). - Szczypać kwiaty, szczykać; Blumen abkneipen, pflücken. Na wianoczek wyszła szczypać kwiatki. *Zab.* 7, 286. Tam to *gwoździki*, to pachnące mięty, Szczypiąc kładzie w fartuszek podgięty. *Zab.* 4, 142. - Szczypać, kąsać, gryźć, beißen, kneipen. Zęby dziobem bardzo szczypią. *Tr.* Jaszczórka śmiertelnie szczypiąca. *Teatr* 49 *b*, 78. - - Ziele to szczypie w ięzyk. *Cn. Th.* 1110; *Vd.* shzhimi, shzhimati; es beißt auf der Zunge. Oddaliwszy się ta woda od źrzódła, iuż nie tak szczypie ięzyk, i iakoby kwasek traci. *Petr. Mod.* 51. Szczypiący, *Bh.* ſtipawý; *Vd.* ripezh, grisezh, serbezhen, *ob.* szczypawy, szczypny). Nie wiem, coś w oczy szczypie mię nieswykle. *Teatr* 42, *D d.*, kole, es ſticht mich was in den Augen. - *fig.* Sumnienie szczypie, gryzie, das Gewiſſen beißt, plagt. Większe sumnienia szczypania, niźli naywiększe męki. *Bud. Ap.* 65. Niewidome sumnienia szczypanie, Na potępionych trapić bez przestania. *Groch. W.* 284, *Smotr. Lam.* 202. - *fig. tr.* szczypać kogo słowy, przekęsiwać, przymawiać, przycinać, obmawiać, szacować, nicować, ſticheln, beißen, mit der Zunge kneipen; hecheln, durchziehen, verunglimpfen; *Vd.* vushagati, (*cf.* žgać, žgnać), ajsnati, pehati, preshkarjati; *Rs.* щипать, щапать, забавлять, забавку. Moia wolność w żartach samych tylko szczypie głupców. *Teatr* 49 *d*, 43. Uszczypliwie mówi, przycina, szczypie. *Cn. Ad.* 1219. Na ostatek przyszedłszy, uszczypała mię słowy. i *Leop. Luc.* 18, 5. Urągał mi tym, i szczypał mię słowy, powiadaiąc, że iakoby . . . *Baz. Hſt.* 72. Omylnie szczypiesz wierne państkie, a radbyś ie przywiódł na każde zatracenie ich. *Rey Pſt. Yy* 4. Pracą moię teraz szczypać i ganiać poczynaią, nazywaiąc ią, nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groi. Obr. pr.* Szczypanie, przytyk, *Cro.* vchekneuye, *Vd.* pobadanje, bodezhina, podbodarja, pehanje, pikanje, Sticheley. Jęli go słowy zelżywo szkalować, zbawiciel iednak tak przykre szczypania Cierpliwie znosząc, odpowiedział skromnie. *Odym. Św. Nn* 2. I żart dewcipną przyprawiony sztuką Zbawienny, kiedy szczypie, a nie kąsa. *Kras. Mon.* 79. Nie ieden go z towarzyszów szczypał żartem gładkim. *Przyb. Luz.* 154. Pod krytyki płaszczykiem, pod prawdy pozorem, Nie szczyp' ludzi, zmaczanym w brzydkiey żółci piórem. *Dmoch. Syt. R.* 99, *Bach. Ep.* 46; *Sk. Dz.* 177. Często ięzyki ludzkie szczypią cnotę. *Morszt.* 214, *Warg. Wal.* 156. Choć go za życia niechętne szczypały ięzyki, umieraiąc miłość powszechną po sobie zostawił. *Nar. Hſt.* 6, 9. My nie umiemy u stołu rozweseleni, ieno albo nieprzytomne szczypać, albo przytomne gniewać. *St. Kaz.* 393. Kacerze ci pokutę S. szczypali i znieważali. *W. Poſt. W.* 16. Śmieią szczypać i szczerbić dziewictwo N. P. *Bial. Poſt.* 74. SZCZYPACZ, - a, *m.*, który kogo szczypie, obmawia, przygania, przycina komu, der Tadler, Durchhechler, Durchzieher; *Vd.* pohodavez, pobadavez, pehavz, podbodnik; *Rs.* щипака. Zawiśni szczypacze świątobliwości iey. *Wys. Kat.* 65. Szczypacze honoru. *Chmiel.* 1, 1184. SZCZYPAWKA, - i, *ż.*, *Ross.* щипунъ, щипунка; *forficula*, owad, którego tył kadłuba zakończony nożycami, któremi szczypie. *Zool.* 170; ein ſehr kneifendes Inſekt, Zangenkäfer. Każdy szczypiący owad; beißendes Ungeziefer. Wszy, pchły, pluskwy, szczypawki, szaiectwo domowe. *Bielaw. Myśl. B.* (*Bsn.* sctipavaç, *scorpion*; *Vd.* shzhipalke, rakove noge, razhje kliesha). - §°. szczypawka, piiawka; der Blutigel, *Tr.* SZCZYPAWOŚĆ, - ści, *ż.*, smak szczypiący, szczypność, beißender Geſchmack, Beißigkeit. Trawa ma w sobie niejaką niewielką szczypawość, subtelność cząstek i przenikayność. *Syr.* 1303. SZCZYPAWY, - a, - e, szczypiący w ięzyk, szczypny: *Bh.* ſtipawý; *Vd.* ripezh, grisezh, serbezhen; *Rs.* кóлкій, cf. клóć), beißend, von beißendem Geſchmack. SZCZYPCE, - ów *plur.*, *Bh.* ſwětlocíſt, tratiknot; *Slo.* tratiknot, tratiknot, pudlik; *Sr.* 2. hapawka, lichtputze; *Crn.* uſękalnèk, vsekalnik, uſękalu, vsekazh, uſęknèk, fushilnèk; *Vd.* puzer, shnaizer, otornik, sviezhosveknik; *Cro.* vszekalnik, snáyczar; *Sla.* usekalo, mumakaze; *Rs.* щипчы, щипчики, ucieradło, nożyczki do świec, narzędzie do ucierania świecy, die Lichtputze. Szczypce, ucieraczka, świecoradło. *Ern.* 846. Wziąć od szczypców prochu, co świecy nos ucieraią, a tym trzeć zwierciadło. *Haur.* 347. Motyle nie przestaią koło świecy goreiących krążyć, póki swych skrzydeł nie osmędzą, i upadłszy szczypcami starte nie zostaną. *Mon.* 70, 242. - 2) Szczypce, SZCZYPCZYKI, SZCZYPCIĄŻKI *dem.*, kleszczyki, *Ec.* клещи, щипцы, куски, усѣкальщица, kleine Kneipzangen, Kneifſcheeren. Szczypce zębate ostre do polipu w nosie starcia. *Czerw.* 19. Szczypciążki ze stali lub srebra, do wyciągania subtelnych cząsteczek z ran i sleytuszków w nich pozostałych. *Czerw.* 4. Szczypciążki do wyrzynania skancerowanego oka. *ib.* 35. Z rany kosteczki szczypczykami czyli też obcążkami powydobywać i poucinać. *Per. Cyr.* 2, 40. Szczypczyki narostek wystrzyc. *Perz. Cyr.* 2, 166. Dobywa z kieszeni swierciadełka i szczypczyki. *Teatr* 168, 100; *Rg.* sctipavice, *Bs.* sctipavica, sctipalo, vlasosctipka. - §. *Geom.* Pion czyli iak zowią szczypczyki albo parallele, do ustawienia punktu na stoliku pionowo nad punktem znayduiącym się na ziemi. *Zabor.* 88.

SZCZYPIĘ, *ob.* Szczypać. SZCZYPIOR, - u, *m.*, SZCZY-

PIOREK, -rka, *m.*, Liście cebuli szalotki, pod imieniem szczypioru, zażywaią się do przyprawy potraw. *Kluk. Dyk.* 1, 23, Schnittling von Zwiebeln, Schalotten, Lauch. Szczypiórek z tatareczki. *Kluk. Dyk.* 1, 24, Schnittlauch, Schnittling, *Vd.* drobnjak, drobnak, sbnidvah, resanisa.

SZCZYPKA, -i, *ż.*, *Crn.* ſkip; (*Rg.* scip, s ſpica, wierzch); *Rs.* щипка, щипóвь, szczypnienie, das Kneifen, der Kniff. Szczypką albo szczypkiem, *carptim. Cn. Th.* 1111, *Cn. Syn.* 156; *Sr.* 1. wuzcijpniczé; *Cro.* schiplyuch, *Hg.* taipre; kneipend, mit einem Kniffe. Szczypkiem, urywczem, tu i owdzie. *Menin. Tur.* 1, 92. Szczypka, uszczypek, uszczypliwy przycinek, szypka, *Vind.* pobadlivi govor; podbodni marinj preshkarjanje; eine Sticheley, Biſſtebé, Sattaſm. Komedye iego pełne szczypek soli Attyckiey, *Teatr* 24, 79 *Czrtr.* 2) SZCZYPKA, SZCZYPTA, -y, *ż. dem.*, *sonat et actionem seu modum actionis, ut* szczypką, nie garścią bierz; *et effectum eius:* mam szczypkę soli, szczubeł; Pfötchen, Priſe; das Nehmen mit den 2 oder 3 erſten Fingern; und ſo viel man mit den Spitzen der 2 oder 3 erſten Finger nehmen kann, (ein Schmutzel, Oeſterr.); *Rg.* sctip, uactipak, (*cf. Rg.* sejekka, s garść); (*Cro.* schepezi, s końce palcowe); *Ross.* щепотка, щепотка. Brać co szczyptą, *Rs.* брать что щепотью. Rozdawał im hoynie, nie szczypta, ale całą garścią. *Gor. Dw.* 380. Ty szczyptą będziesz dawał, a ratunek boży Całą garścią do tych się nakładow przyłoży. *Zim. Siel.* 138. Oziminę garścią, iare zboża szczyptą siać trzeba. *Haur. Sk.* 22. Ty cudzego szczypty, a djabeł twego garścią. *Rys. Ad.* 66, *Rey Pſ. U u* 3. Oni za dobra kościoła Rzymskiego szczypiem, a Tatarzy, za ich samych i za dobra ich garścią. *Wer. Kii.* 6. Wierzcież mi, co wy nam szczypkami odeymiecie, djabeł wam garścią odbierze. *Domór.* 593. Szczypta, *pugillus*, zawiera w sobie tyle, ile trzema palcami objąć można. *Krup.* 5, 236. Każdego proszku tego weź po szczypcie, to iest, co możesz we dwa palce wziąć. *Syr.* 780. Szczypta soli. *Pot. Syl.* 174. Szczyptę do szczypty ręka niech coraz przykłada, A tak z maley gromadki zrobi się gromada. *Min. Ryt.* 4, 178. Kilka szczypci tabaki w tabakierkę mi wsypał. *Teatr* 21, 213, szczupka, niuch tabaki; *Ross.* щепотка, eine Priſe Tabak. SZCZYPLIWY, SZCZYPNY, -a, -e, szczypiący, szczypawy, *Rs.* щипли́вый, kneipend, beißend. Snadno i te szczypawy, *Rs.* щипли́вые, wyziewy pokone. *Przyb. Milt.* 42. (°SZCZYPNIPLIWE wyziewy pokone. *Przyb. Milt.* 42. (°SZCZYPNICA, *ob.* szczepnica). SZCZYPNOŚĆ, -ści, *ż.*, gryzienie, gryźliwość, przymiot szczypania, *Rs.* щипли́вость, das Beißen, Kneipen, das Biſſige. Gwoździki kremne maią w sobie szczypność albo kąsanie ostre. *Sien.* 74. °SZCZYPOTKANY wiersz musiałem pisać na cię rozgniewany. *Petr. Her. D.*, *not.*, „uszczypliwy, łaiania i szomocenia pełny". *Dudz.* 57; anzüglich, beißend.

Pochodz. *uszczypać, uszczypek, uszczypliwy, uszczypliwość, zaszczypek.*

SZCZYR, SZCZER, -u, *m.*, *Cro.* schir; *Dl.* schyur; *Rs.* куроѣдка; *Mercurialis*, rodzay roślinny. *Kluk. Dyk.* 2, 120. Merkuryał *Ursin.*, das Bingelkraut. *Krup.* 5, 146, (*Slo.* ſkit ſkorpion). *Mercurialis mas.ulus* to iest *Ursin.*, białawiec, srebrnik, ziobro białe, Wälſch Silberkraut. *Syr.* 316. Szczyr Włoski, *ob.* Płodzieniec. Szczér leśny, *ob.* Bożanka.

SZCZYRBATY, *ob.* Szczerbaty. SZCZYRKOTAĆ, *ob.* Szczérkać.

SZCZYRNY, SZCZYRY, *ob.* Szczéry, Szczérny. °SZCZYRWIENIAŁY, *Rey Pſ. G g* 4, szczerwieniały, *ob.* czerwienieć.

SZCZYT, -u, *m.*, *Bh.* ſſtit, ſſtitek, *Slo.* Eſtit; *Crn.* shit; *Vd.* shzit, szhit, paish, (*ob.* paiża), vſtrezga, tarzha, odnesenza, bramba, branva, (*ob.* obrona); *Cro.* schit, szhit, schitek; *Rg.* setit, setitich, setitak; *Dl.* schiit; *Rs.* щитъ, щитецъ, (cf. *Rs.* скúт, krilo, s łono); *Ross.* щитъ, щитокъ, щитецъ, (*Lat.* scutum, *Ital.* scudo, cf. *Germ.* ſchützen, Schutz); (cf. *Gr.* σκύτος *scutica*), puklerz, pawęża, parż, der Schild. *Sr.* 1 naſtabiła, naſtabwa, (*ob.* nastáwić). Dla Kapłtey drzewa, zbroi, szczytu, konia przeciwko nieprzyiacielowi mężnie używał. *Orzech. Tar.* 119. U ołtarza podawano znaki rycerskie pana umarłego, syn iego niosł szczyt świeczmi oblepiony. *Orzech. Tar.* 118. - *fig. tr* To iest nasz ostateczny szczyt. *Rey Pſ. Aa* 3, ostatnia obrona, ucieczka, ratunek, *Ec.* заимание, заимка, заимка, upoab. Miasta będą za szczyt wszytkey Ukrainy od czopowego i od poboru wszelakiego. *Warsz. Kii.* 19, zasłona. - Szczyt budynku, śpicá, wierzchołek, der Giebel eines Gebäudes. Za Jana Olbrachta Krakow od północy wieżami, blankami, szczytami obmocniono, *pinnae. Arom.* 765; Zinnen, Mauerſpitzen. Zwracaią na siebie oczy wędrowników ich kościoły, tak dla wysokości swych szczytów, iako też dla rozmaitości świetnych ozdob. *N. Pam.* 12, 164. R. 1465 wieża i szczyt u kościoła S. Franciszka powątlona przez ogień się powaliła. *Biel. Sw.* 247 *b.* Nade drzwiami z szczytu kościelnego Kamień wielkością wypadł okazały. *Oaym. Sw.* 3, 3 *a* 4 *b.* - Szczyt zowie się *frontispicium. Chmiel* 1, 78. Szczyt, dach, das Dach, der Giebel. Drzewo to iest ku budowaniu bardzo pożyteczne, zwłaszcza na szczyty albo na dachy. *Cresc.* 56. Cieśla ku postawieniu dachu albo szczytu na domie siekiery używa. *Kosz. Kor.* 108. W tym kraiu budowania szczytów, ani krycia żadnego nie maią. *Warg. Rada*, 56. Zboża w stodole, aby do samego nie dokładać szczytu. *Haur. Sk.* 19. We wsi, w domeczku małym, w folwarkowym szczycie, Nayszczęśliwsze życie. *Gaw. Siel.* 357. Jaskółka lepi sobie gniazdo wśrzod mego szczytu. *Anakr.* 40. Równo tu sługa z panem obdarzony; Nie mogą większey odnosić pociechy Blaszane szczyty nad słomiane strzechy. *Pot. Syl.* 465; *Rg.* primiti pod svoj setit albo krilo, s do domu swego, pod swóy dach czyli szczyt przyiąć. - Szczyt, naywyższy punkt, wierzch, stopień, der höchſte Wipfel, der höchſte Punct, *phys. et moral.* Nad morzem wierzch wysoki, w szczycie den zamknięty. Ku wodom pod drzewami stoi przysklepiony, *apicem collectus in unum. Zebr. Ow.* 344. Szczyt górny zowie się punkt naywznacznieyszy gór wyniosłości. *Mier. Mscr.*, Rücken des Gebirges. Powieś ten puklerz na szczycie drzewa. *Kras. Cf. B* 3 *b.* Na naywyższy szczyt honorów się posunął. *Tr.*, stopień). - §. szczyt, szczyt, ozdoba, Verzug, Zierde, Ehre. Jerzy Struś był prawie wieku mego szczytem kraiów Polskich. *Papr. Ryc.* 542. - §. Szczyt w mierzeniu korcem, czubek na korcu, wierzch brzegi korcowe przechodzący. *Tr.*, *Slo.* čëtica; *Hg.* üstök; der Berg, der Haufen, auf dem Getreidescheffel. Szczyt z korca strychować. *Tr.* Szczytem mierzyć, nie strychuiąc strychulcem, gehäuft, ohne mit dem

dem Streichholze abzustreichen. *Tr.* SZCZYTNIK, - a, *m.*, co szczyty robi, *Rag.* scitàr *scutarius*, *Ital.* scudajo, scudiero; *Cro.* szhitnik, schitar; der Schildmacher, Schildverkäufer; *Eccl.* щитопродавецъ. (*Vind.* shzhitnik *fabularius*, ob. szczyt, i dach). Szczytnik, i *SZCZYTONOSZ, - a, *m.*, zbroyny szczytem, tarczownik, *Bh.* ſtytonoſij; *Cro.* schitonoszecz; *Rg.* setijtnik; *Rs.* щитоносецъ, щитникъ. SZCZYTNY, SZCZYTOWY, - a, - e, od szczytu, Schild-; *Rs.* щитный. Pochodz. *szczycić, zaszczyt, zaszczycić.*

SZCZYZORYK, *ob.* Scyzoryk. *SZECHAR, *ob.* *Sykar. SZEDŁ, *ob.* Jść. *SZEDŁAK, *ob.* Siedlak. SZEDOWAC, *ob.* Szeydować. SZEDWASER, *ob.* Serwaser.

SZEDZIC, SZĘDZIC, SZADZIC *cz. ndk.*, *Sr.* 1. ſchędjitʒ; szadzią okrywać, osiedziałym czynić, ſrzenić, oſrzeniać, mit Reif bedecken, bereifen, *pr. et tr.* Już mu skronie wiek szędzi. *Morszt.* 51, siwi. SZEDZIEC, *ob.* Szadzieć. SZEDZIWY, SZĘDZIWY, SĘDZIWY, - a, - e, *Bh.* ſſędziwy; *Slo.* ſſedziwý; *Sr.* 1. ſchędjiwé; *Cro.* ſzéd; *Dl.* szijd; *Rg.* sjed, *Comp.* sjeghi; *Bs.* sid, sjid; *Ec.* сѣдинный; *Rs.* сѣдый; osiedziały, siwy, bereift, grau. Liliia szedziwa. *Otw. Ow.* 488. Wilcy szedziwi. *ib.* 28a. Włos szedziwy, siwy, grauer Haar. Leciwemu człowiekowi sędziwy włos spokoynie siedzieć każe. *Gor. Dw.* 92, *Petr. Ez.* 282. Starców szedziwych i dziatki powyścinali. *Gwag.* 23o. - §. Szedziwy, stary, alt, bejahrt. Powstawszy przed człowiekiem szedziwym, a miey w poczciwości starca. *Radz. Levit.* 19, 32. Sędziwy był zakonnik, co i z kroku leniwego i z siwych włosów wydawało się. *Kras. Pod.* 2, 148. W dziecinnych iego leciech znać było sędziwe Obyczaie, postępki skromne, wstrzemięźliwe. *Min. Ryt.* 3, 3, *Bh.* Сѣдивец sędziwy człowiek, *sędziwiec, siwiec. SZEDZIWOSC, SZĘDZIWOSC, SĘDZIWOSC, - ści, ż., *Bh.* ſſedziwoſt; *Sr.* 1. ſchędjiwoſci; *Rs.* сѣдость; siwość, siwy włos, Starość, Grauheit, grauer Haar, Alter. Parki u nog Plutona przed tronem padłszy, włosy siwe i sędziwość posłały. *Zab.* 15, 8 *Kniaź.* Doprowadzicie szedziwość moię z boleścią do piekłów. *Leop. Genes.* 42, 38, *Radz. Genes.* 44, 29, *Bud. ib.* Do szedziwości przyszedł i wyrównał lata przodków swoich. *Otw. Ow.* 656. Późna sędziwość wiek wszystkich siwiła. *Mon.* 71, 716. Nie wieku, ale obyczaiów sędziwość poważne. *Fr. Ad.* 12. SZEDZIZNA, SĘDZIELIZNA, - y, ż., SĘDZIOŁ, - u, *m.*, *Bh.* ſſediny; *Slo.* ſſediny, ſſedivé włáſy; *Bs.* sidina, bilochja od vlasi *canities*; *Bs.* sidine, sjedene, vlasi bili; *Rg.* sjedine; *Dl.* szidice; *Cro.* szedina *pilus canus*; *Rs.* сѣдина, сѣдизна; szadź, oszedziałość, oſrzeniałość, siwizna, Reif, Bereiftheit, Grauheit. Z szyiego żywota wychodzi mróz, a kto rodzi szedzisnę? *Radz. Job.* 38, 29. Onego czasu, gdy Zefir ciepławy Sędziołу zmiatał i odmładzał trawy ... *Zab.* 15, 275 *Tręb.*, *not.* „sędziołу, sędzielizna. *idem*".

SZEFELIN, SZAFELIN, - u, *m.*, włócznia, oszczep, rohatyna, der Wurfſpieß, die Lanze, der Spieß, der Speer. Szafelin, krótsze drzewo żołnierskie z grotem trzygranym. *Mącz. Pilum*; szefelin albo rohatyna Rzymskiego żołnierſtwa, których pociskiem przeciw nieprzyiacielowi używali. *Mącz.* Skoczą do siebie; naprzód szefeliny miały Robotę, ugadzaiąc, gdzieby bok otwarty od tarczy. *Sim. Siel.* 44. Na Turczyny konia osiadł, i zbroie włożył z szefeliny. *Biel. S. M. B* 2 *b*, *et B.* 3. Pachołę z szefelinem za królem na koniu ſtał. *Gor. Dz.* 5o, *Bielſk.* 541. Naleſli Saula śpiącego, a szeffelin wetkniony w ziemię u głowy iego. *Leop.* 1 *Reg.* 26, 7. I szefeliny nasze zdza iudawe ſtrawi, i ziemna bótwiałość plugawa. *Paszk. bell. B* 4. SZEFELNIK, SZAFELNIK, - a, *m.*, szefelinem zbroyny, ein Spießträger, Lanzenträger. *Pilani*, rohatniey, szafelniey. *Mącz.*

*SZEFERGRYN, *ob.* Kléy.

*SZEKAMBET, - u, *m.*, *Persic.*, czaprak z litey materyi, dłuższy od mitiuka, a krótszy od dywdyku. *Cart. Descr.*, eine Art Schabracken.

SZEKŁAK, *ob.* Szaklak.

SZELĄG, - a, *m.*, (*Rs.* мѣлогъ, z liczman), pieniądz ieden z naymnieyszych, *Vd.* shileng, shkila; der Schilling, (*de etym. v.* Adlg.). W różnych czasach, różnie wartał; R. 1368 ieden szeląg z 12 gr. Polſk. R. 1451 z groszy 11. R. 1496 z gr. 6. R. 1598 z gr. 3. R. 1620 z gr. 1 1/2. R. 1650 z gr. 1. *Oſtr. Pr. C.* 2, 300. Potym szczéromiedziane bez żadnego pobielonia szelągi były kowane, dla ubóſtwa. *Star. Mon. A.* 3. Dwa szelągi, z ieden grosz Polſki. *Ld.* Na oſtatek trzy szelągi, z ieden grosz. *X. Kam.* Podjezdka iednym funtem, t. i. dwudziestą szelągów płacą. *Szczerb. Sax.* 453. - (cf. *szepszeląg). - §. Szeląg, symbol naymnieyszéy wartości, z halerz, babka, kwartnik, die kleinſte Münze, der kleinſte Werth. Co nam po szelągach, kiedy czerwonych złotych hukiem mamy? *Teatr* 7 *c*, 7. Co mi potym, że w złocie, kiedy nie mam sławy, Wolę ia z lichym słynąć szelągiem. *Zab.* 13, 417. I po szelągu wiele się nabierze. *Bratk. O* 2, po trosze; szczyptę do szczypty). Już co za to, i szelągabym nie dał. *Teatr* 21, 162, i złamanéy babkibym nie dał). Za szeląg nie ma rozsądku. *Teatr* 23, 25. Rozumu nie znaydziesz w nim i za dwa szelągi. *Zab.* 16, 355. Nie wziął od nikogo szeląga złamanego, *Star. Zad. D*, by naymnieyszéy rzeczy). Woli się za szeląg albo za grosz dać ukrzyżować, aniżeliby go miał udzielić ubogiemu. *Glicz. Wych. M* 2 *b*. Do szeląga zgrany. *Teatr* 15, 54, do oſtatniego grosza, ze szczętem). Pieniądze mu co do szeląga oddałem. *Kras. Pod.* 2, 145. Znaiomy tu, iak zły szeląg. *Teatr* 51 *b*, 12, *ib.* 10, 81, cf. zły a fałszywy kwartnik. *Rey Pſ. Uu* 2. Podła, marna rzecz, przyłożywszy szeląg, będzie żemła. *Cn. Ad.* 875. - Bez szeląga, bez grosza, bez pieniędzy, goły iak Turecki święty, ohne einen Heller. Będąc bez szeląga, nie ma sposobu do życia. *Teatr* 31 *b*, 13. SZELĄGOWY, SZELĘŻNY, - a, - e, od szeląga, Schillings-. Na małych szelągowych miseczkach postawić przed każdym ulem sytę. *Kęck. Pas.* 15, szeląg kosztuiących, wartaiących po szelągu, die einen Schilling koſten. Szelężna w kruchcie baba. *Zal. Zb.* 2, *praef.*, szelągi zbieraiąca). SZELĘŻNE *Subſt.*, podatek szelężny, Abgabe, Steuer, Tranſitsteuer. Czopowego i szelężnego płaci się dziesiąty grosz czyſtego zyſku z propinacyi. *Vol. Leg.* 5, 135, et 144, *Skrzet. P. P.* 1, 365. SZELĄŻEK, - żka, *m.*, *dem. nom.* szeląg, ein kleiner Schilling. Na drogę ni szelążka, Ani weźmiesz pieniążka. *Brud. Oſt. A* 4. - §. *Bot.* Szelążek, *rhinanthus*, rodzay rośliny nieużytecznéy i bardzo w polach naprzykrzony. *Klus Dyk.* 3. 18. Hahnenkamm, ein Unkraut; *Ross.* клоповъ. SZELĄŻKO-

WATY, -a, -e, -o *adv.*, na kształt szelążka, wie ein kleiner Schilling. *Orbicularis*, talerzykowaty, szelążkowaty. *Perz. Cyr.* 1, 172, in kleinen Scheibchen.

SZELBĄG, SZELBLĄG, -u, *m.*, SZELBAKI *plur.*, w kuchni szafa z rzędami do postawienia statków kuchennych, der Küchentisch, die Topfbreter in der Küche; *Vd.* skledajak, skledník; *Rg.* pohrana; *Cro.* poszudische, sdélnyak; *Rs.* посудникъ, смойка (cf. sędy, cf. stoyka); *Ee.* сосудохранилище, сосудохранительница. - §. szafa czyl skrzynia do spania, szlabank, ein Schlaftisch, eine Schlafbank. *Tr.*

SZELEŚCIC, szeleści, *et* szeleszczę, *med. ndk.*, szelest wydawać, brzęczeć, (*Hg.* szeleście *ventus*), rauschen, ein Geräusch machen. Szumią wichry szalone, Szeleszczą listki strwożone. *Dar. Let.* 11. Wiatr szeleści po gałązkach. *Kras. Liſt.* 2, 152. Liście szeleszczą, wiatr kiedy zahuczy. *Kras. Off. G b.* Wyszli nad brzeg strumienia, co w cichéy dolinie Przerzyna gay wierzbowy, i szeleszcząc płynie. *Chod. Gesn.* 47. Upada (rycerz), zbroia dźwiękiem żałobnym szeleszcze. Zwycięzca zaś tak z niego natrząsa się ieszcze... *Dmoch. Jl.* 2, 17. Brzęczą stalone kostury, szeleszczą łańcuchy. *Pot. Arg.* 81. Świetną szatą szeleści, choć mu nie przystoi. *Bach. Ep.* 42, *Przyb. Milt.* 372. SZELEST, -u, *m.*, brzęczenie, szmer, das Rauschen. Szelest liściany. *Zab.* 14, 241 *Szym.* Szelest liſtka wiatrem poruszonego trwoży was. *Zab.* 15, 288, *Teatr* 37, 214. Wchodzi z takim szelestem, iakby szło za nim sto koni. *Bch Kom.* 2, 242. SZELESTNY, -a, -e, szeleszczący, szmer czyniący, rauschend, Geräusch machend. Jędza skrzydła wężami szelestne spuściwszy, Ku piekłu się udała, niebo opuściwszy *A. Kch. W.* 200.

SZELĘŻNY, *ob.* Szelągowy. SZELĘŻYSKO, -a, *n.*, pasłudny szeląg, ein häßlicher Schilling. Te szelężyska na lepszą trzeba przemienić monetę. *Haur Sk.* 90

SZELIGA, *herb*, księżyc rogami do góry, w środku iego krzyż kawalerski; na helmie ogon pawi. *Kurop.* 3, 51, ein gewisses Wappen, (*Rs* шеляга drążek krzyżowy).

SZELINA, SELINA, -y, *ż.*, bór, gay, ein dicker Wald, (*disting.* Szczelina). Szelina, *lucus. Zebr. Ow.* 163 Idą iuż w onę drogę po gęstéy szelinie, Upatruiąc gdzie proście w chrościnie. *Rey Wiz.* 22 *b.* Błota ścieży, znacząc po chrościnie. *Rey* Słotam były szerokie przy szelinie gęstéy. *Papr. Gn.* 91. Siewik w selinach, gdy zorza zakwita, Gardłecakiem ranym młodą wiosnę wita. *Zim. Siel* 339. W towarzystwie Dyany rzucił sieci przy gęstéy szelinie, Trzymaiąc parę chartów na smyczy w chrościnie. *Zbył. Zyw. B* 3. Lepszéy rozkoszy używa, co sobie w ciepley izbie siedzi, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyię pada. *Rey Zw.* 67, co po borach polaie, *ob.* szelinarz). Z ciemnych szelin i krzewistéy łozy Zażenia w kupę rozbłąkane kozy. *Zab.* 9, 17. Huk i krzyk po szelinie, po szerokich polach. *Stryik.* 684. Pierschnęli po szelinie. *ib.* 596. Porażeni po lasach i gęstych szelinach ucieczką zdrowie swoie szczycili. *Stryik.* 648. Góry skaczą, padoły kleszczą i doliny, Lasy śpiewaią i gęste szeliny. *Zim. Siel.* 182. Tak się zwierz nie nawinie, Ani w Apulskiéy szelinie, Ani w kraiu Maurytańskim. *Hor.* 1, 110 *Kniaź.* Piękne drzewo między drobną szeliną stoiące. *Rey Zw.* 143 *b*, między chróstem, gąszczem, im Dickigt. SZELINARZ, -a, *m.*, co po szelinie biega, wiatru szuka, poluie, myśliwiec próżniak, ein Buschjäger, Waldstreicher. Rozważny człowiek podobien iest pięknemu drzewu między drobną szeliną stoiącemu, na którym się i ptacy gnieżdżą, i pszczoły osiadaią, i pod nim się zwierzęta chłodzą, i na wiele rzeczy przygodzić się może; ale nasi *szelinarze* i niczemu się nie godzą, i w niwecz się obracaią. *Rey Zw.* 143 *b.*

SZELKA, *ob.* Sala, Sla.

SZELMA, -y, *m. et ż.*, *Bh.* ſſelma, (2. *beſtia*), ſſelmicka, (prasselma arcyszelma, wierutny); *Sor.* 1. *et* 2. ſchelma; *Vd.* shelm, deup, tat; *Rs.* шелма, бездѣльникъ, бездѣльница, плутъ, плутёнокъ, плутяга, плутишка, плутище, плутовка; *Ger.* der Schelm (im ärgſten Sinne), *Angl.* ſkollun, *Isl. et Suec.* ſkelm); z oszust, der Betrüger. Ty szelmo i mnie szelmą chcesz uczynić. *Jabl. Ez.* 141. *Slo.* ge wiſ'iwaná, prefukaná šelma wierutny szelma. *Slo.* čim watſi šelma, tim lepſe ſcieſti; *Sr.* 2. wětſchi ſchelma, wětſcha glúka, im większy szelma, tym większe szczęście miewa. *Slo.* gali ge kdo šelma, tak teſ i o druhich miſli, cf. kto sam w piecu lega, drugiego ożogiem maca. *Slo.* tak Pan Boh šelmom treſce, abi ſa hunewuti karhali, cf. karanie iednego poprawa dziesiątego. (*Monſtrum* po Czesku szelma. *Klon. Wor.* 75).

SZELMOWAĆ kogo *ce. ndk.*, bezecnym go czynić, czci pozbawiać. *Tr.*, bezecnić, (cf oberznąć nos, uszy). einen unehrlich, zum Schelme machen; cf. szkalować. SZELMOWSKI, -a, -ie, -o *adv.*, iak szelma, ſchelmiſch, ſpitzbübiſch, niederträchtig, (im ärgſten Sinne). *Bh.* ſſelmowſki, *Sr.* 2. ſchelmowſki; *Vd.* slepeshki, tatinſki, tatouſki, kradorad, (złodzieyski); *Rs.* плутовскій, плутовамый, бездѣльническій. Proszę o mnie tak szelmowsko nie dyskurować. *Mon.* 74, 44, tak bezecnie, szkaradnie. SZELMOWSTWO, -a, *n.*, postępowanie szelmowskie, Schelmerey, Schurkerey, ſchelmiſches, ſchurkiſches Verfahren; *Bh.* ſſelmowſtwi; *Sr.* 2. ſchelmareya, ſchelmſchtuka; *Vd.* tatsina, tatiſtvu, tatvina, tatnia; *Ross.* плутовство, плутни, бездѣльничество, z *Niem.* das Schelmenſtück. Szelmsztukiem narabiając ślepiłeś prostaki. *Klon. Wor.* 67, frantoſtwem, oszuſtwem). Szelmowſtwa robić, *Rs.* плутовать, плутовамься, бездѣльничать, избездѣльничамься, пошалъничамься.

SZEMIĘGA, -i, *m. et ż.*, n. p. A póydziesz-że ty szemięgo! *Teatr* 12, 37, *ob.* ciemięga).

*SZEMKA, -i, *ż.*, n. p. Od muchaieru, szemki iedwabnéy ferby, przednieyszego i podleyszego, od sztuki gr. 15. *Vol. Leg.* 4, 558.

SZEMLE, *plur.*, w górnictwie, drewna miech kowalski łańcuchem rozciągaiące, *Germ.* die Schmelſchenkel, Hölzer an der Kette, die den Blasbalg aufziehen. *Tr.*

SZEMR, -u, *m.*, szemranie, mruczenie, mamranie, gwar cichy, szmer markotny nieukontentowanego, *Bs.* ſgjamor; *Cro.* memranye; das Murren. W szemrach bunt począł łaiać Moyżesza; ten znosił skargi, szemry i pogłoski. *Leszcz. H. T.* 116. Za szemr przeciw Moyżeszowi połknęła Datana ziemia rozgniewana. *Kul. Her.* 52. Słowa z ust iego iako miód płynęły, Na które wszystkie szemry zamilknęły. *Auszp.* 18. Szemry świeżego zdroia. *Przyb. Milt.* 112. Straszliwe się poświsty zewsząd słyszeć daią, Bliskie knieie długim się szemrem odzywaią. *Przyb. Luz.* 10. SZEMRAC

szemrał, szemrzę, szemrzę *med. ndk.*, mamrzeć, mamrać, marmotać, mruczeć, markotać, *Bs.* sgjamoriti, sgjuberiti, rumoneti; brummen, murren. Uśmierzmy się, nie szemrzmy przeciwko bogu. *Teatr* 9 c, 27. Taka iego wola, słuchay a nie szemray. *Stat. Num.* 2, 127. Potrafię tę boleść znieść bez szemrania. *Teatr* 39, 320. Ma zwyczay, na krzyż leżąc, pacierze szemrać. *Rey Pft. A a* 2. Ci szemrzący nie byli z liczby bogomyślnością bawiących się zakonników. *Fok djab.* 5, 192. SZEMRACZ, - a, *m.*, *murmurator. Mącz.*, der Murrer, Brummer. Obmówcy i szemracze lżą pany swoie *St. Dz.* 331. Abyś nie był niepotrzebnym szemraczem, a wielomównym. *Rey Pft. Z* 2. SZEMRANINA, - y, *ż.*, szemranie, markotanie, das Gemurre, das Murren. Wnet się rzuci między nich szemranina cicha, Iakże to zawsze nasza kondycya licha! *Bard. Luk.* 7, *et* 174. Nie iest wrzask, tylko co szemranina głucha, Jako z morza pochodzi, kto z daleka słucha. *Zebr. Ow.* 295, *paruae murmura vocis.* SZEMRLIWY, - a, - e, szemrzący, skłonny do szemrania, zum Murren geneigt, mürrisch. Na puszczy wystarczała szemrliwey onа manna ii. szczy. *Chodl. Kost.* 19. Znak szemrliwych a skrętnych synów Izraelskich. 1 *Leop. Num.* 17. SZENDOWAC *cz. nak.*, w hucie szklanéy, kiedy szkło gorące prosto z pieca w wodę się wrzuca, aby się popadało w sztuki. *Tors. Ut.* 36, heißes Glas ins Waſſer werfen, daß es in Stücke zerfällt.

SZENIEC, - ńca, *m.*, narzędzie zduna, którym gładzi swoię robotę. *Mag. Mscr.*, das Glattholz der Töpfer.

SZEPC, - u, *m.*, piwo Wrocławskie nie mnieyszéy dobroci od Hamburskiego piwa. *Syr.* 947, ein Bier, das in Breslau gebraut wird, der Schepe. *Adlg.* Piwo szepc z naszych pszenic i jęczmieniów. *Gost. Gor.* 106.

SZEPCE, *ob.* Szepnąć. SZEPIETLIWY, SZEPIETLAWY, - a, - e, SZEPIETLIWIE *adv.*, *Bh.* ſſeplawy; *Slo.* ſſeplawý, ſſeptlawý; *Hg.* süvôltó; *Rs.* шепелявый; szepluniący, lispelnd. Szepetlawe słowa. *Mon.* 72, 423. Szepietliwie mówimy Saul, ale powinno być Szaul. *Bud.* 1 *Sam.* 9. 2. SZEPIETLIWOŚC, - ści, *ż.*, wada szeplunienia, das Lispeln, Schlürfen; *Rs.* шепелявость. SZEPIELAK, SZEPIOŁ, SZEPLENIUCH, - a, *m.*, SZEPLUŃ, - ia, *m.*, SZEPIOŁKA, SZEPIOTKA, - i, *m.*, *Vind.* shepetauz, mumlauz, seslauz, shlekodrash, shleikoviz; *Crn.* kudraviz; *Hg.* selyp; *Cro.* s'viaztav (cf. świstacz); *Rs.* шепунъ, шепелявъ, шепелюхъ, шепелявъ; co szepluni, der Lispeler, einer, der lispelt *Blaesus*, który nie może wymawiać słów, szepielak niektórzy mówią. *Mącz.* Człowiek może przełamać trudność swego języka, i z szepleniucha uczynić się mówcą, wybitnie z ust swoich wydaiącym dźwięk każdego słowa. *Mon.* 71, 275. Bolesław, Margrabia Morawski, nazwany szepiotka, to iest, który mówiąc szepluni. *Nar. Hst.* 4, 310. Na panicza mówią, że mądry, mówny, mężny, choć głupi, szepioł, pieszczoch. *Pet. Arg.* 401. Szepiołka bywa zdradny. *Haur Sk.* 178. SZEPLUNKA, SZEPIOTKA, - i, *ż.*, która szepluni, die Lispelinn. *Rs.* шепелявка. SZEPLUNIĆ, SZEPLENIĆ *med. ndk.*, *Slo.* ſſteplim ſſa języczkiem; *Sr.* 2. ſſchüllepiſſch; *Vd.* shepetati, shoblati, mumlati, shlekodrati, shleikati, seslati, sislati, suslati; *Cro.* s'viſtam (cf. świszczeć); *Hg.* selypegok; *Rs.* шепелявить *et* шепелявить, шепелявлю, шамшамлю; *Eccl.* шепчу,

шепшемлявлю; *Cerm.* lißeln. *Multi, sed falso intelligunt vocem* szeplunić *de eo, qui* ſ *usurpat in illis vocibus, in quibus* ſz *poni debet, dicens* sary *pro* szary; *sed blaesitas non eſt vitium pronuntiationis arbitrarium, sed connaturale, quod vix unquam corrigi poteſt, et consiſtit in eo, quando quis* ſ *etiam simplex,* (*et eadem ratio de vicino* cz), *anserino sono et quasi flatu labierum, oppoſita dentibus lingua, aut exserta, pronuntiat. Cn. Tk.* 1112. Nie seplunię-ć, oto nie seplunię! *Cn. Ad.* 644, prząc się czego, wydaie się, *vitium negare conans, se ipse illud magis prodit*; *cf. Hbr.* Szybolet, sybolet. *Bibl. Gd. Judic* 12, 6). Mazurowie iednego z Polakami języka, ieno nieco szepluniąc używaią. *Gwag.* 205. Kazimierz Wielki szeplunił trochę. *Biel.* 202. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepleniła, tak się zaiąkała. *Pet Arg.* 355. Ucięto słowa wzdychaniem przerywa; iuż nie mówi, lecz szepleni. *Pet. Syl.* 279. SZEPNAĆ *czyn. idntl.*, Szeptać, - al, szepce *ndk.*, *Bh.* ſſeptati, ſſtati, ſſem; *Sr.* 1. ſſchептам, ſſchепчu; *Crn.* shèpetàm, shèmlam, shumlam; *Vd.* shepetati, shebetati, shumlati; murlati, mermrati; *Cro.* septati, sepchem, prissepnuti, prissepchújem, sépchem; *Hg.* súgok; *Rag.* scjaptatti, poscjaptatti; *Bs.* scjaptati, mrrimgljati, govoriti iz meghju zubi, po lako govoriti; *Ross.* шептать, шепчу, прошептывать; *Eccl.* ушшчю; cicho do ucha powiadać, poszeptywać drugiemu, ſſüſtern, ziſſcheln, zuſſüſtern, ins Ohr ſagen. Z tyłu lędę We Panu do ucha szeptał. *Teatr* 8 c, 62, von hinten zuſſüſtern, einblaſen. *Teatr* 6 b, 47. Część kiwaniem głucho Daie mi znać, czego chce, a część szepce w ucho. *Ow. Ow.* 131. Zła tam otucha, gdzie szepcą do ucha. *Rys. Ad.* 78, między sobą sza sza sza. *Teatr* 22 b, 107). Igraszka szeptanego. *Zebr. Zb.* 2, *praef.*, ein Spiel, wobey man jemanden ins Ohr ſüſtert. Śmieszna iest rzecz, ścianom te rzeczy szeptać, które do ludu należą. *Zygr. Papr.* 199. Kościoł pierwszy głosem testament Pański czytał, a nie szeptał go. *ib.* 198. Szeptano msza gwałci wieczerzą świętą. *ib.* 197. - Szeptać, półgłoskiem mówić, mruczeć o czym, szemrzeć, ziſſcheln, ſüſtern, leiſe reden, murmeln. Zaczęli naprzód szeptać, potym i głośno mówić na swoich starszych. *Kluk.* 27. O woynie szeptali. *Warg. Cez.* 215. Kto na się co czuie, mniema, aby o nim wszyscy szeptali. *Rey Zw.* 51 *b.* Wszyscy o tobie szepcą, a ty nie dbasz; wszyscy cię szacuią z onych sprosnych postaw i obyczaiów twoich. *Rey Zw.* 69 *b.* Kohſkim nogom, szeptaney powieści, kupieckim zalotom, opatrznie trzeba wierzyć. *Rys. Ad.* 52. Szeptania i zażegnawania chorob są kuglarſtwem. *Pars. Lek.* 212. - *Allegor.* Tak mi często myśl skrytą szeptała. *Paſt. F.* 227, przeczuwałem). Serce szeptało mi, że bóg iest dobrym. *Stat. Num.* 2, 117. Kiedy miłość szepce, rozum milczeć musi. *Teatr* 1, 11. - *fig. rr.* woda szepce, i szemrze, szeleści, das Waſſer rauſcht, ſüſtert. Strumyki szepczące, mówne ptaszyny. *Zab.* 12, 10. Wdzięczne wód szeptania. Wdzięczne zdrojów gadania. *Groch. W.* 352. - §. *szeptawać się *recipr.*, n. p. Ni oca nie pytali, iedno iż się trwożyli, iedno iż się szeptawali. *Rey Pft. x* 6, szeptem z sobą się znosili co robić? - (*SZEPSZELĄG, - a, *m.*, na przykł. Jeśliby kto przed sąwnikami sprawę miał, około uczynienia daru, powinien dać

szepszeląg, który ławnicy za pamiętne wezmą. *Szczerb. Sax.* 207, z Niem. Schöppenschilling, nagroda ławnikom). Położyć pamiętnego szepszeląg. *ib.* 356 Przysiężnik pieniądze i szepszelągi bierze względem u zędu. *ib.* 206). – – SZEPT, – u, *m*, szeptanie, co szepną, *Bh.* ſſept; *Sr.* 1. ſhept; *Vd.* shepetanje; *Rg.* scjapat; *Cro.* sheptanye; *Rs.* menomb, monomb, menomkè; das Flüſtern, Geflüſtere. Ciche do ucha szepty. *Mon.* 67, 387. W tym ciche szepty pokoy napełniły, Jakby coś chciano królowi powiedzieć. *Aszp.* 53, szmer). Moie szepty ięzykiem wypowiada głośnym. *Otw. Ow.* 294. Lepiéy, że kawaler w przytomności rodziców z panną rozmawia, niż pokątne szepty. *Teatr* 26 *b*, 86. Szeptem, szepcąc, *Rosc.* menmomb, mómomb, flüſternd. SZEPTARZ, SZEPTUCH, – a, *m.*, który szepce, der Flüſterer, Einblaſer; *Sr.* 1. ſheptacj, pjiſheptwat; *Cro.* séptavëcz, s'eptavecz, prisseptàvecz; *Hg.* suttogó; *Rg.* scjaptavas, poscjaptavas; *Rs.* menomnukb; *Es.* ушникъ, шепотникъ (cf. szumnik). Mąd a kobieta uszy zamkuie przed szeptarzami i szemraczami. *Zab.* 11, 55*a*. Szeptuchowie naucza się szkołu. *Leop. Jes.* 29, 24.

SZERBCZYZNA, SZEREBCZYZNA, SZEREPCZYZNA, *ob.* Sierpszczyzna.

SZERCHLA, – i, *f.*, koźlisia na owcy wełna. *Korr. Gaz. Warsz.*, ziegenhaarige, ſchlechte Schafwolle. SZERCHLOWATY, – a, – o, – o *adverb.*, z szerchlą, z wełną koźlistą, n. p. szerchlowata owca. *Gaz. Warsz.*, ziegenhaarig.

SZEREG, – u, *m.*, *SZEREĘG (*Dudz.* 29), (*Crn.* shara, z rodzay, płeć; *Cro.* séreg, s'ereg, z rota żołnierzy, *Cro.* shereg, z horda, cf. *Cro.* sérg, z serżant, cf. *Germ.* Sergel; *Hg.* sereg *exercitus, legio, caterua, cohors, phalanx*; *Dl.* sereg; cf. *Hg.* szer *series*); *Rs.* шеренга, череда; *Ec* чреда (cf. trzoda); (cf. *Lat.* series, *Jt.* schiera, cf. *Hebr.* שורה *series vitium*, *Chald.* שיר schejer, *exercitus*). Szereg, rzęd, *Ec.* ирусь, die Reihe, das Glied. Szereg iest rząd ludzi ieden przy drugim stoiących. *Exk.* 2, 210. Rędem przeczym iść, ławą, szeregiem, *ordine transverso dispositi. Cn. Th.* 969. Szeregami, *Rs.* шеренгою, gliedami, gleytami). Z przedniey-szemi monarchami świata, w iednym szeregu chodzi. *Psalmod.* 14, w iednym rzędzie, w iedney randze). – *Math.* Szereg liczb. *Alg. Nar.* 270, *Sniad. Alg.* 1, 108. – *NB.* Szereg, *plerumque usurpatur de hominibus*; rzęd *de hominibus et rebus ordine dispositis.* – *§. Rzekł Piłat: macie sobie poswolony Odemnie *szerek, do straży gotowy Żołnierzów Rzymskich, dobrze uzbroiony. *Odym. Sw.* 2, *Kk* 4 *b*, rotę żołnierzy. SZEREGOWAĆ *cz. ndk.*, w szeregi rostawiać, *Jt.* schieraro, in Glieder ſtellen. Szeregować żołnierzy. *Tr.* – § *intransit.* szeregować, służyć w woysku za szeregowego czyli pocztowego. *X. Kam.*, als gemeiner Cavalleriſt dienen. SZEREGOWY, – a, – e, od szeregu, Reihen, Glieder, *Subſt.* Szeregowy, – ego, *m.*, z SZEREGOWIEC, – wca, *m.*, n. p. Piatna kawalerya składała się z towarzyszów, pocztowych czyli szeregowych, i łuszków. *Czack. pr.* 1, 215, ein gemeiner Cavalleriſt.

SZEREPETKA, *ob.* Szarapatka. SZERLETAN, *ob.* Ciarlatan. SZERMIĘGA, *ob.* Siermięga.

SZERM, SZYRM, – u, *m.*, (cf. *Germ. obs.* Schirm); *Suec.* ſkerm, *Es.* sckrim, *Jtal.* scrima, scherma, *Angl.* screen, (*Vd.* sherm *agger*); mach, zamach, cios, ciąg broni, *Rg.* maccia (cf. miecz); der Hieb, Zug, Strich mit dem Säbel u. ſ. w. Jednym szermem uciął głowę wołowi. *Dudz.* 61, *Cz. Th.* 378, iednym machnieniem). – *fig. tr.* prostym szermem, po prostu, *gerade in einem fort.* Artyllerya wiele nauk w sobie zamyka, i nie prostym szermem sobie postępuie. *Arch. ded.* Prostym szermem iedziemy do dworu. *Pot. Jow.* 150. Prostym szyrmem pisma moie fałszem nazywasz. *Zebr. Zw.* 90. SZERMIERSKI, – a, – ie, *Bh.* ſſermyrſky; *Slo.* Sſermirſký, ſſermýrſký; *Cro.* mechovojnichki; *Rs.* боёвый; od szermierza czyli szermowania, Fecht-, fechteriſch, gladiatoriſch. Szermierski plac, *arena. Cn. Th.* 1112, *Crn.* shermishe, der Fechtboden; szermierskie rzemienie, *caeſtus. Cn. Th.* 1112. Szermierskie igrzyska sprawować. *Warg. Wal.* 334. Nieprzyiaciel nie bije plazą, iak w szkole szermierskiéy, ani z gałką sztychem, ale ostrym koncerzem. *Star. Vot. C b, Bard. Tr.* 58. Szermierskie *adv.*, po szermierſku, auf Fechter Art, fechteriſch. – SZERMIERSKA *Subſt.*, *scil.* Sztuka, z SZERMIERSTWO, *SZERMIRSTWO, – a, *n.*, *Bh.* ſſermyrſtwj; *Cro.* mechovojnichtvo; *Hg.* hartzolás (cf. harc); *Rg.* maccia (cf. miecz); die Fechtkunſt, Fechterkunſt, *gladiatura. Cn. Th.* 1112. Jednemu się chce gospodarstwa, drugiemu szyrmierstwa a rozmaitych poskoków. *Rey Zw.* 12 *b.* W szermierskiéy przodkował Bellerofont. *Lib. Her.* 74. Szermierstwo, nauka albo samo ćwiczenie i dokazywanie szermierzów. *Wied.* – *fig.* Rok 1585 był czas piśmowego o dziesięciny szermierstwa. *Czack. pr.* 322, piśmienney woyny, Federkrieg. SZERMIERZ, – a, *m.*, *Bh.* ſſermyř, ſſermiř, kolec (*ob.* kłóć, kolę); *Slo.* Sſermýř; *Sr.* 1. kawatjer, fechter (cf. fekty), rubawcz (*ob.* rębacz), bédziejer; *Crn.* shermir, shvirkar, shvirkovt, wódéshnek; *Vd.* junak (*ob.* iunak), jenak, fehtar; *Cro.* mechobojnik; *Hg.* kardos, kardosbajnok (*ob.* kord); *Dl.* korda; *Rs.* мечебойцъ, мечебоецъ, боецъ; *Jtal.* schermitore, schermidore; der Fechter. Rzymscy szermierze czyli wysiekacze naypodleysi byli z ludzi; w ich igrzyskach, na których się poiedynkiem po sto, drugdy i więcéy par, okrutnie mieczami siekli, naywiększe mieli upodobanie Rzymianie. *Pilch. Sall.* 57 *et* 84. Szermierze, abo ci, którzy się w szrankach za kogo biią, są bezecni. *Szczerb. Sax.* 17. Z szermierzem może się każdy bronić; ale człowiek dobrey sławy szermierzem nie może być narzeczon w prawie swym. *ib.* 3. Szermierze, to iest, poiedynek odprawuiący, w oczach się iego bili. *Sk. Zyw.* 2, 280. Szermierz ćwiczył go w sztuce szermierskiéy. *Nag. Cyc.* 21, fechtmiſtrz). Szermierze fakcyi goruiącéy wyznaczone sobie od naczelników mieysca zabrali. *Uſt. K.* 1, 144, rębacze, Raufer, Schläger. Złemu szermierzowi lada co zawadzi. *Fr. Ad.* 3. SZERMOWAĆ, *SZYRMOWAĆ *intr. ndk.*, *Bh.* ſſermugi, – ovati; *Slo.* ſſermugi; *Bs.* sckrimmati, uciśe maccem biti; *Crn.* shvigam, shvirkam; *Rg.* maccittise; *Hg.* meghartzolok (*ob.* harcować), kardoskodom (*ob.* kord); (*Germ. obs.* ſchirmen, ſchermen, *Suec.* ſkirma, *Jtal.* schermire, scrimare, *Gall.* escrimer, cf. Scharmützel). Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem *sławi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Gliez. Wych. O* 2, fektować, fechten. Kto szyrmuie albo miécz, ramiona spracuie; pannie szyrmować nie prayſtoi. *Oczá. prz.* 43. Szermować iąko szermierz, z kim, poiedynko-

wać, bić się z kim, mit einem fechten. *Cn. Th.* 1112. = Szyrmować, szermować czym, machać, fechten, fuchteln mit etwas, herum schlagen, herum fuchteln. W chłopięcym wieku iuż sręcznie żelazem szermował. *Pilch. Sen. list* 286. Gdy ręka nie szermuie, szabla sama nie bije. *Fr. Ad.* 59. Wy, co ostrym szermuiecie grotem W gniewie Marsowym i żarliwym boiu. *Tward. Def.* 41. Cyruliku, pomału brzytwą szermuy, byś nie zarznął w brodę. *Kchw. Fr.* 112. Bardziey ięzykiem, niż żelazem szermuie. *Boh. Kom.* 4, 244. Nie pałaszem, nie rękoma, lecz ięzykiem szermował. *Bala. sen.* 19. Ięzykiem szermować zdolnieysi, niźli orężem. *Pilch. Sall.* 194. Mógłbyś uczciwiey swą gębą szermować. *Pim. Kam.* 105. Kto rad szermuie, ten nie wiele nabiie. *Bud. Ap.* 121, więcey huku, niż puku). Wielomówstwem ięzyka szermuie. *Chroś. Job.* 42. Szermować na wiatr, *cum umbris luctari. Cn. Th.* 1112, Luftſtreiche thun. – Szermować czym, chełpliwie się popisywać czym, pokazywać się, womit breit thun. Hardo stoiąc, a plecami i krokiem szermuiąc, woła na nich, sromocąc ich. *Stryik.* 126. Szermować szlachectwem. *Cn. Th.* 1112. Nie dayże się uwodzić tym nowotnym rozumkom, którym podobao tego potrzeba, aby *imi szyrmowali. *Rey Zw.* 9. – *aliter*; szermować czym, poterać czym, niedbale używać, nieuważnie chodzić koło czego, unbedachtſam gebrauchen, unachtſam behandeln. Prawy i wolnością ladaiako szermowali, wszystko sobie lekce poważaiąc. *Falib. F.* Z wodą Druibacką, która ostra i wapienna iest, szermować bezpiecznie nie trzeba. *Petr. Vol.* 15, żartować.

SZEROKI, *SZYROKI, – a, – ie, Szerszy *compar.*, Széroko, Szeroce *adv.*, Szerzéy *comp. adv.*, *Boh.* ſſirokỳ, *Slo.* ſſiroký, ſiroki, ſrſi; *Sr.* 2. ſchiroki, ſcheroki, ſchiroky, ſchirſchi, ſchieroko; *Sr.* 2. ſchúroki, ſchuroki; *Crn.* shirok, shrok, shirshe; *Vd.* shirok, shrok, shirji; *Cro.* shirok, sirok, shirshi; *Sln.* shirok; *Bs.* scirok; *Rg.* scirok; *Rs.* широкій; (*cf. Gr.* ἴυρυς, *cf. Hebr.* רחב scharuah *extensus*; *cf. Ger.* ſchräge). Szeroki, (*oppos.* wązki); breit. Deſka na półłokcia szeroka. *Tr.*, weszerz). – Szeroki, nie ciasny, przeſtronny, nicht eng, weit. Do piekła szeroki doſtęp. *Przyb. Milt.* 313. Szerokie wrota do piekła. *Cn. Ad.* 1138. Każdemu będzie *szyroko ta fortka otworzona. *Rey Pſt. Se* 1, *Vd.* preshroku, po narshirjeishem, s na oścież). Z cudzéy ſkóry szerokie rzemienie kraią. *Eraz. Ob. G.* Na cudzéy ſtrawie hoyno sobie poczynaią, a z cudzéy ſkóry szerzéy rzemień kraią. *Kosz. Lor.* 41 *b.* (*Vd.* shirozhka, *Cro.* szirochka szekira *accia*, *ob.* okssa, barta). Nieco szeroki, *Rs.* широковáтый. Szukay sobie inszéy, dość-ci świat szeroki. *Tward. Def.* 13, dość rozwarty, wielki, cf. *Ec.* небошировкій roszpostarty). Dziatki nas szeroce do koła oklękną. *Przyb. Ab.* 81. Szerokie włości. *Ryb. Ps.* 66, roslegle, wielkie, weitläuftige, große Güter. Pikowska Rzplta szeroko w północnych krainach panowała. *Stryik.* 703, wielkie państwo miała, große, weitläuftige Herrſchaft. Szerzéy panuiesz, gdy poſkromisz żądze, Niż żebyś z Kadyx, Libii pieniądze I ziemie złączył. *Hor.* 1, 189, większe twoie państwo będzie; większym panem będziesz, du wirſt ein mächtigerer Herrſcher ſeyn, wenn ... (*Vd.* shroka, s brzemienna, ciężarna, kobieta w ciąży; *Vd.* shroko ſtoriti, s płodu nabawić). O krótkież to słowa, ale z szerokiego serca wypuszczone. *W. Poſt. W.* 75, z głębokiego serca, aus tiefem Herzen. Krótkie słowa, ale mu długą myśl i rozrywkę szerokiey uwagi uczyniły. *St. Zyw.* 2, 199, wielorakiey uwagi, vieles Nachdenken. – Szeroka mowa etc., dokładna, wyszczególniaiąca, rozwlekła, umſtändlich, weitläuftig. Szerokiemi słowy matkę cieszył. *Gor. Dz.* 2. O tym szerokie hiſtoryc są napisane. *Rey Pſt. Ddd* 5. O inszych przypadkach iego czytay hiſtoryki szersze. *Gwag.* 201. Długosz kronikę Polską dosyć szeroco pisał. *Biel.* 426. O czym, chcesz-li szerszéy wiedzieć, czytay Diodora. *Papr. Ryc.* 2. Dosyć szeroco im o tym powiedział. *W. Poſt. Mn.* 310. O tym w ewanielii szeroco i krótko iest napisano. *W. Poſt. W.* 195. O tym wiele proroków *szyroko opisało. *Rey Pſt. Rr* 5. Chwaląc się szerokiemi słowy dzieie swoie rozszerzać. *Kosz. Lor.* 91. – Szeroka gęba, szeroko a niewstrzymanie docieraiąca, niewyparzona, ein loſes, unhöfliches, großſprecheriſches Maul. Cicho szczebiotko przeklęta, bo ci tę gębę szeroką zamknąć każę. *Teatr* 33 *b*, 27. Moie dziecię, dobrzebyś zrobiła, Gdybyś trochę szerokich ustecek ſtuliła. *Tręb. S. M.* 26.

SZEROKOBOCZNY, – a, – e, boków szerokich, breitſeitig. Starać się do chowu o świnie długie szerokoboczne i kalduniſte. *Wolszt.* 130. *SZEROKODZIOB, *SZEROKONOS, – a, *m.*, *Rs.* широконосъ, широкомордъ, *ob.* bąk, baba, ptak, der Breitſchnabel. SZEROKONOSY, – a, – e, nosa szerokiego, breitnaſig, *Rs.* широконóсый. SZEROKOLIŚCI, – ia, – ie, SZEROKOLIŚTNY, SZEROKOLISTY, – a, – e, liścia czyli liſtów szerokich, n. p. **Szerokoliſty klon. *Pot. Arg.* 377, breitblätterig, *Rs.* широколúственный; *Ec.* широколúственный. Szerokoliſtne dęby. *P. Kch. Orl.* 1, 164. Owoc euforbii szerokoliściey bróżdowaney. *Jundz.* 259. SZEROKONOGI, który szerokie ſtopy ma, *pansu. Mącz., Bh.* ſſirokonohy; *Crn.* shrokanog; *Cro.* sirokonog, s SZEROKOSTOPY *id.*, *Cn. Th.* 1113, breitfüßig. Tury szerokonogie. *Ban. J.* 2. SZEROKOPIERSI, – ia, – ie, piersi szerokich, breitbrüſtig, *Ross.* грудúстый, *ob.* Gruda. *SZEROKOPLECZY, – a, – e, pleców szerokich, breitſchulterig, *Rs.* широкоплéчій, *ob.* pleczyſty. Człowiek szerokopleczy, *Rs.* широкáй. **SZEROKOWŁADNY król. *Hor.* 2, 124 *Min.*, weitherrſchend. *Lib. Hor.* 78. Oyciec Polskiego państwa szerokowładnego. *Groch. W.* 531, *et* 397. Szerokowładna Rzplta Rzymska. *J. Kch. Dz.* 180.

SZEROKOŚĆ, – ści, *f.*, *Bh. et Slv.* ſſirokoſt; *Sr.* 1. ſcheroloſcj, ſchiroloſcz; *Crn.* shirokust; *Vd.* shrokust; *Dal.* pros or (*ob.* przeſtwor); *Rs.* широта; szers, iedna z trzech rozciągłości brył, die Breite. Trzy rodzaie szerokości. *Tr.* Szerokość geograficzna, odległość mieysca iakiegokolwiek ziemi od równika. *Sniad. Jeo.* 66. Gradusy szerokości geograficzney liczą się na merydyanie ku biegunowi. *Wyrw. G.* 48, może być północną albo południową. *Leſk.* 2, 188, die geographiſche Breite. – §. szerokość, wielkość, przeſtwor, Weitläuftigkeit, Größe, Geräumigkeit. Turcy z nikczemnych początków do takiey szerokości państwo swoie przywiedli. *Krom.* 72. Narody te sławą, męztwem, rozumem, szerokością panowania słynęły. *Star. Ref.* 5. Jemu bóg dał opanować od granic do granic wszystkie *szyrokości świata tego. *Rey Pſt. Se* 1. Szerokość oceanu między nami a tamtymi ludźmi, wedle ich mniemania, nie mogła być przebyta przemy-

slem. *Bator* 260. Niewielka szerokość czyli wielkość czego, *Rs.* широкоязычность. - §. *W górnictwie*: szerokość żyły, die Mächtigkeit des Ganges, odległość skały nadżylney od podżyłuey czyli odstęp między podżyłem i nadżyłem. *Mier. Mscr.* SZEROKOTWARZY, - a, - e, twarzy szerokiey, breiten Gesichts, *Rs.* широколицый, широкорожій. SZEROKOUSTY, - a, - e, ust szerokich, breitmäulig, *Ec.* широкоустый. - - (SZERSCISTY, *ob.* Siercisty. SZERSTKI, *ob.* Szorstki. SZERSZEŃ, *ob.* Sierszeń). - - SZERZ, SZERZA, - y, ż., *Bh.* sjič, sjirka, sjire, sjiregi; *Sr.* 2. scuť; *Crn.* shirjava; *Vd.* shirjava, shirja; *Cro.* sirina; *Ban.* scirina, prostor; *Rg.* scirijna; *Rs.* ширь, широта; szerokość, die Breite. Dymensya względem dłuży, szerzy i głębokości. *Mon.* 76, 111. Dom wzdłuż na sto łokci a 50 na szerzą. *Leop.* 3 *Reg.* 7, 2, *ob.* Wszerz, in die Breite. Przysionek na szerzą 25 łokci. *W. Ezech.* 40, 36. Droga ode wsi do wsi ma mieć 8 łop w szerzą. *Sax. Art.* 46. Kładą fleytuchy w ran otwartych szerzą. *Pot. Arg.* 677, otwor). Wyrzucili kotwy na bezdenney szerzy. *Pot. Arg.* 802. Długą szerzą kupy nieswalczone Radą młodzika były zwyciężone. *Lib. Her.* 95. Wiosłowa szerzа, *ob.* Pióro u wiosła, das Ruderblatt, die Ruderplatte. SZERZYĆ *czynne ndk.*, *Sr.* 1. weschirolosjam, schirim, schirm; *Vd.* shirjati, poshirjati; *Bs.* sciriti; *Rg.* sciriti; *Cro.* sirim; (*Hg.* szerzöu, = rozszerzyciel, rozmnożyciel); *Rs.* ширить; (*cf. Hbr.* רחב *extendit, dilatauit*); rozszerzać, szerokim czynić, ausbreiten, breit machen, *phys. et tr.* Małe rzeczy szerzą. *Sk. Dz.* 710, rozciągaią, powiększaią, ausdehnen. Przyprowadziwszy więźnia, do krola poszedł, pokazuiąc a szerząc posługi swe, iako nie śpi, iako etc. *Ger. Dz.* 78, szeroko opisuiąc, powiększaiąc, weitläuftig ausdehnen, größer machen. Bunt szerząc nieufność i boiaźń, dwoił i niszczył duch narodowy. *Ust. K.* 2, 135, rozsiewaiąc, rozszerzaiąc, ausbreiten, ausstreuen. Szerzył chwałę bożą. *Twerd. W. D.* 196. Gdy wszelki inny naród ięzyk swóy przyrodzony miłuie, *szyrzy, krasi i poleruie, czemu sam Polski narod swym gardzi i brząka, który mógłby iście obfitością i krasomową z każdym innym porównać. *Eras. ięz.* iii *b*, rozszerza, mnoży, bogaci, przysparza. - §. Szerzyć się z czym, z rozwlekłe o czym rozprawiać, mit etwas weitläuftig werden, umständlich davon handeln, reden. Zakazano, aby prokurator z rzeczą swą szerzyć się, a żałobliwemi słowy przerażać umysłów nie mógł. *Ger. Dz.* 84. Między oświadczeniami, z któremiś się szerzył, Powiedziałeś, że ... *Niemc. P. P.* 87. - *aliter*: Szérzyć się; *passiue*: szerszym, większym się stać, powiększać się, rozprzestrzenić się, sich ausbreiten, verbreiten, vergrößern. Szérzy się wrzód. *Tr.* Znowu się szérzy zaboy srogi. *Twerd. Wł.* 80, wzmaga się). - *aliter*; Szérzyć się, boki podpierać, großthun, prahlen. Ano poznaią zaraz co nie czyie, Paw' się w swym szerzy, wrona w kąt twarz kryie. *Stryik.* 237. Nietylko iż sami rodzice by pawowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykaią. *Glicz. Wych. F* 2 *b*. Szerzył się bisurmanin tytułem ziemi Moldawskiey. *Twerd. Wł.* 56. SZERZYNA, SZERZYZNA, - y, ż., *Crn.* shirjáva; *Cro.* sirina; *Bs.* scirina; *Rg.* scirina; *Rs.* широта, широтина; szerokość, szeroka płaszczyzna, die Breite, eine breite Fläche. Po wszystkich

morskich taynikach, szerzynach, pobrzeżach. *Fal. Fl.* 137. Wielkiey Grecyi minąwszy szerzyny Pod Ancyrą kotwice wyrzuca i liny. *Pot. Arg.* 535. Swistowa szerzyna, *Chrość. Job.* 144. Rozwlekła pol żyznych szerzyna. *Zabł. Roz.* 47.

Pochodz. *obszar, obszerny, obszerność*; *rozszerzyć*.

SZEŚĆ, - ściu, *obs.* - ści, *Bh.* ssesť; *Slo.* s'esť; *Sr.* 1. schesti, schese, schießci, scheßczo; *Sr.* 2. schescj, scheschej; *Crn.* shest, shest; *Vd.* shest, shiest; *Cro.* szszt, shszt, s'eszt; *Hg.* hath; *Sla.* shèst; *Bs.* scest, sces; *Rg.* scés, scést; *Ross.* шесть; *num. cardinal.*, liczba między pięcią a siedmią, *Ger.* sechs, *Suec.* sex, *Isl.* siax, *Angl.* six, Niederd. sös, *Ottfr.* seca, *Isidor* sehs, *Ulphil.* saihs, *Lat.* sex, *Ital.* sei, *Gall.* six, *Gr.* ἕξ, *Krim.* ses, *Pers.* schesch, *Indic.* shashta, *Syr.* ww, *Arab.* wo, *Hebr.*, *Chald.* ww sceseh, ses, (*Aethiop.* ww sisa *sexaginta*, *Hebr.* www schischah *sextauit*). Od sześciu dni konał. *Teatr* 236, 46. Szedł za młodemi dobry oyciec syny I Solima wszystka *szość opadli. *P. Kch. Jer.* 230, wszyscy sześć, alle sechse. Między sześćma osobami. *Stat. Lit.* 93, między sześcioma, między sześcią osobami). Sześć rzeczy powinien mieć szlachcic w domu dla gościa: kapłuna tłustego, piwo dobre, chleb chędogi, ocet mocny, świece iasne, i gorzałkę przednią. *Rys. Ad.* 62. Nie wziąłem z publicznego skarbu sześciu groszy. *Pot. Arg.* 76, ani szeląga). SZEŚCDZIESIĄT, *G.* sześciudziesiąt, *Boh.* ssedesát; *Slo.* s'esťdesáť; *Sor.* 1. schescbjesacj, schessbjessat, schesťbjessat; *Sr.* 2. schescjjaßet; *Crn.* shestdeset; *Vd.* shestdeset, shiestdeset, shiestred; *Bs.* scesdeset; *Rg.* scesdesét; *Sla.* shèsdesèt; *Cro.* szesztdeset, shesszdesset, szesztdesset; *Ross.* шестьдесять; sześć razy dziesięć, sechzig. Sześćdziesiąt sztuk czego, *ob.* kopa. Sześćdziesiąt kroć, *sexagies*, sechzigmal. SZEŚCDZIESIĘTKROTNY, n. p. owoc dawały nasiona, 1 *Leop. Math* 13, 8, SZEŚCDZIESIĄTNY, 3 *Leop. ib.*, *SZEŚCDZIESIĘTNY, 1 *Leop. Marc.* 4, 8, sechzigfältig; *Bh.* ssebesatery. SZEŚCDZIESIĄTLETNI, - ia, - ie, *Bh.* ssebesatlety, kopuletý (*ob.* kopa); *Sr.* 1. schesťbjessat lětny stare; *Vd.* shiestredliten; *Rs.* шестидесятилѣтный; *Ec.* шестьдесятолѣтный; lat 60 maiący, sechzigjährig. Starzec sześćdziesiątletni. *N. Pam.* 24, 296, *sześćdziesiątoletni. *Boh. djab.* 2, 120, (*cf.* inżem się z szóstym pożegnał lat krzyżykiem, a z siódmym witać zaczynam. *Mon.* 76, 801); *Boh.* Ssebesátník, *Germ.* ein Sechziger. SZEŚCDZIESIĄTNICA, - y, ż., Niedziela po Rerym zapuście abo siedmdziesiątnicy, zowie się Sześćdziesiątnicą, to iest, Niedzielą w szóstym dziesiątku dni do Wielkiey nocy. *Sk. Kaz.* 86, Niedziela mięsopustna. *Bals. Ned.* 1, 138, *Dominica Sexagesima*, *Cro.* szesztodeszetica; *Rg.* scesťodesetnica. SZEŚCDZIESIĄTY - a, - e, *Bh.* ssebesaty; *Slo.* s'esťdesáti; *Sr.* 1. schesťbjessaté, schescbjesaty, schesťbjessaty; *Sr.* 2. schescjcjaßeti; *Crn.* shestdeseti; *Vd.* shestdeseti, shiestreden; *Cro.* szesztdeszeti; *Sla.* shesdesèti; *Bs.* scesdesetni; *Rg.* scesdeseeti; *Ec.* шестьдесятый; *Rs.* шестидесятый; w porządku po 59 następujący, der Sechzigste. W *sześćdziesiątnym lecie. *W. Post. M.* 527. By Helenę Parys był poznał w *szóstymdziesiątym, (w sześćdziesiątym) lecie, Nigdyby był tey trwogi nie wzbudził na świecie. *J. Kch. Fr.* 15. SZEŚCIAN, - u, *m.*, *cubus*, kostka, bryła między sześcią równemi kwadratami zawarta. *Jak. Mat.* 1, 152, *Łęsk.* 5, der Cu-

bus, der Würfel. Sześcian liczebny, trzeci stopień liczby przez się mnożonéy. *Jak. Mat.* 1, 122, *Lesk.* 2, 44, die Cubiczahl. SZEŚCIENNY, -a, -e, od sześcianu, Cubice. Cal sześcienny. *Hub. Wst.* 199. Liczba sześcienna. *Jak. Mat.* 1, 122. Pierwiastek sześcienny. *Jak. Mat.* 1, 122, *Lesk.* 2, 44, *et* 54, die Cubicwurzel. °SZEŚCINIEDZIAŁKA, -i, *i.*, °SZESCINIEDZIELNICA, -y, *i.*, *Boh.* ſſeſtinedělka, (*Bh.* Sſeſtineděle połóg), kantnice (cf. kąt); *Slo.* šestonedělka; *Sr.* 1. nebjelnicijja; *Vd.* dietetnisa, kimpatarza, s położnica, die Sechswöchnerinn; (białe głowy zwykły w połogu *sześć niedziel leżeć. Szczerb. Sax.* 225). Usłyszałem głos, iakoby téy, która się przy rodzeniu pracuie, uciski iako sześciniedziałki. *Leop. Jer.* 4, 31. Łożysko po porodzeniu pozostałe biedrzeniec sześciniedzielnicom wywodzi. *Syr.* 70 *et* 399. Sześciniedziałkom i położnicom lubszczyk bardzo pomocen. *Syr.* 380 *et* 107. Wwodzenie do kościoła sześćniedziałek. *Hrbst. Nauk Z* 6 *b.* Gdy się dowiedział, że przyiaciela żona była zległa, szedł do niego nawiedzać a winszować sześciniedziałce, z tego co iéy Pan Bóg dał. *Glicz. Wych. D* 6 *b.* SZESCIOBOCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, o bokach sześciu, ſechsſeitig; n. p. prysmata sześcioboczne. *N. Pam.* 9, 341. °°SZEŚCIOCHORNY, -a, -e, o chorach sześciu, ſechschörig. Śpiewania sześciochorne. *Chod. Kosl.* 59. SZESCIODNIOWY, SZEŚCIODZIENNY, -a, -e, sześć dni trwaiący, lub co sześć dni wracaiący, ſechstägig; *Bh.* ſſeſtidennj; *Sr.* 1. ſchéſtidneyſti; *Vd.* shieſtdanſki: *Cro.* sészteroduevni. SZEŚCIOGODZINNY, -a, -e, godzin sześć trwaiący, lub co sześć godzin przypadaiący, ſechsſtündig. Pięcio- lub sześciogodzinne kamieniem przy ſtole siedzenie. *Mon.* 71, 92. SZESCIOGRAN, SZESCIOKĄT, -u, *m.*, SZEŚCIOKĄTNA figura, *Bh.* ſſeſtihranatoſt; *Rg.* scesteroughla; *Rs.* шестиугольникъ; maiący sześć anguły i ściany. *Solsk. Geo.* 7, das Sechseck. Sześciokąt, 6 boków maiący, *hexagon. Jak. Mat.* 1, 52. Sześciograu, *cubus. Ustrz. Alg.* 2, 28 *et* 6; *ob.* Sześcian. - *fig.* Sześciograu, który sobie pszczołka usklepia. *Zab.* 14, 88, komorka sześciokątna). Sześciokątne komory woskowe. *Otw. Ow.* 623, ſechseckig, s SZEŚCIOGRANIASTY, SZEŚCIOKĄTNY, SZESCWĘGIELNY, *Dasyp. Bb*, 6, *Cn. Th.* 1113, *Slo.* šeſtohranni; *Sr.* 1. ſchéſtirojné; *Vd.* shieſtvoglaſt, shieſtvoglou, shieſtrobni; *Cro.* sesztevouglaszt; *Rg.* scesteronughli, na sàr; *Rs.* шестиугольный, шестерогольный. Han ten, dał ogrodowi swoiemu wieże sześciokątne lub ośmiokątne. *N. Pam.* 322. SZESCIOKONNY, -a, -e, o sześciu koniach, poszóſtny, mit ſechs Pferden. Wyiechałem z Krakowa w przyſtoynéy karecie sześciokonnéy. *N. Pam.* 12, 266; *Vind.* shieſtvpreshni, se shieſt konjami. SZEŚCIOKROTNY, *ob.* Sześćkrotny. SZESCIOLETNI, -ia, -ie, *Bh.* ſſeſtilety; *Slo.* ſeſtoročák; *Sr.* 1. ſchéſtiljétné, ſchóſtak (cf. szóſtak); *Vd.* sheſtlieten, shieſtliet, sheſt lét ſtar; *Rg.* scesteroljetni, scesterogodni; *Bs.* scestak; *Rs.* шестилѣтный; sześć lat maiący lub trwaiący, lub też co sześć lat przypadaiący, ſechsjährig. Hetmani przedtym bywali sześcioletni. *Leszcz. Gl.* 41. Sześcioletnia i trwała na prace mulica. *Dmoch. Jl.* 2, 308. Przeciąg czasu sześcioletni, s °sześciolecie, -ia, *n.*, *Rs.* шестилѣтіе, *Ec.* шестероλѣтіе, *sexennium.* SZESCIOŁOKCIOWY, -a, -e, sześciu łokci wielkości, długości, ſechselllig, *Ec.* шестолакотный. SZESCIOMIAROWY wiersz, *hexameter. Gal. Wym.* 408, *Slo.* ſeſtorabèc, ſeſtorábel; *Rg.* scesterisza. SZEŚCIONOGI, -a, -ie, *sepes. Cn. Th.* 1113, n. p. mrówka sześcionoga, ſechsfüſſig; *Ec.* шестиногій. SZESCIOPALCOWY, -a, -e, s sześcią palcami, o sześciu palcach, lub też długości, wielkości sześciu palców, ſechsfingerig; *Boh.* ſeſtiprſtý; *Rg.* scestoparſtas; *Ec.* шестиперстный. °SZESCIOPIOR, -a, *m.*, *Crn.* shestopernèza, shestopirniza; *Vd.* shestopernisa, *Rg.* scestopèr, *Cro.* sészstoper *clava radiata*; *Bsn.* scestoperaq *clava ferrea.* Buławę zowią Moskale °schestoper, *Biel. Hft.* 455, (cf. *Rs.* перначъ dawny gatunek buławy), *ob.* buława, *ob.* maczuga. SZEŚCIORAK, -a, *m.*, gatunek ięczmienia, który w sześcioro rzędów okrągłe w kłosie ziarna rodzi. *Haur Sk.* 15, *cf.* czwartak, płaskur), die ſechszeilige Gerſte, cf. *Ross.* шестокъ sześciodrótowy postronek, sześciocalowy gwóźdź, świeca z sześciu na funt), cf. sześciorządkowy, sześćrzędy owies. SZEŚCIORAKI, -a, -ie, SZEŚCIORY, -a, -e, SZEŚCIORAKO *adv.*, *Boh.* ſſeſtery, ſeſterunásobny °sześcioronasobny; *Slo.* ſeſtori; *Sr.* 1. ſchéſtere, ſchéſcjory; *Sr* 2. ſcheſchcjoraki; *Vd.* shieſtvishen, sheſtfurmen; *Sla.* sheſteroſtruk; *Ec.* шестерáкій, шестерáко, на шестъ лóлъ; sześciu różnych gatunków będący, ſechſerley, ſechsartig. SZEŚCIORNY, -a, -e, sześć zamykaiący, poszóſtny, *Slo.* ſeſtorni; *Vd.* sheſtviren, sheſtverſten, sheſtgubni, shieſtpriemni; sechs enthaltend. Większy to akt od dzieła dwa kroć sześciornego. *Bard. Tr.* 66, 12, *labores Herculis*). SZEŚCIORO, -rga, *n.*, sześć sztuk czego, osobliwie różnéy płci, ſechs Stück, ſechs; *Slo.* ſeſtoro; *Vd.* sheſteru, sheſtiru, sheſtieru; *Sla.* sheſteri; *Rg.* scèscetero; *Rs.* шестеро, шестеры. Z sześciorgiem dziatek nie ma z czego się żywić. *Ld.* Roskraway pomarańczę na °czworę albo w °sześciorę. *Sien.* 536; *Rs.* шестерить °шестерачить, cf. dwoić, troić. °°SZEŚCIOROSKRZYDLASCI Serafinowie, *Sk. Zyw.* 1, 271, Szóſtoſkrzydlaści. *Sk. Zyw.* 2, 218; sześcioroskrzydły, ἑξαπτερυγος. *Cn. Th.* 1113, ſechsflügelig; *Ec.* шестокрилатый. SZESCIORZĄDKOWY owies, w sześciu rzędach na osadzone w kłosie ziarna. *Kluk Rosl.* 5, 134, sześćrzędy. *Cn. Th.* 1113, ſechszeilig, *ob.* sześciorak. SZEŚĆKROĆ, *Vd.* shieſtbarti, szeſtkrat; *Rs.* шестью, шестерицею; *Ec.* шестижды; razów sześć, ſechsmal. SZEŚĆKROTNY, sześciokrotny, -a, -e, -ie *adv.*, ſechsmalig; *Vd.* shieſtbarten. SZEŚĆMIESIĘCZNY, SZEŚCIOMIESIĘCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, trwaiący miesięcy sześć, lub przypadaiący co sześć miesięcy, ſechsmonatlich; *Bh.* ſſeſtimeſýčný; *Slo.* ſeſtmeſýčný, półroční; *Sor.* 1. ſchéſtjmjéſacitné; *Rs.* шестимѣсячный. Woysko opatrzone w żywność sześciomiesięczną. *N. Pam.* 4, 114, na sześć miesięcy wystarczaiącą. SZEŚĆSET, *G.* sześciu set, s ko sześć razy; *Sr.* 1. ſchéſti ſtow, ſchéſcj ſtow; *Sla.* sheſt ſtó; ſechs hundert. Sześćsetkroć. *Birk. Zam.* 1, ſechshundertmal. SZEŚĆSETNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Bh.* ſeſtiſtý; *Sr.* 1. ſchéſt ſtoteré; *Rs.* шестисóтный; der Sechshundertſte; sześćsetny w rzędzie. *Cn. Th.* 1113; b) sześćsetny, sześćset w sobie maiący. *ib.*, ſechshundert enthaltend. SZEŚĆSTOPNY, *senipes*, ſechsfüſſig. SZEŚĆWĘGIELNY, *sexangulus. Cn. Th.* 1113, *ob.* sześćkątny, sześćgraniasty, ſechseckig. - (SZESLONG, -a, *m.*, *Xiądz.* 21, z *Frqnc.* chaise-long; gatunek soły, na kształt po-

dłużonego ſiołka). - SZESNASCIE, *C.* szesnaſtu, *Boh.* ſſeſtnact; *Slo.* ſ'eſtnáſt; *Sr.* 1. ſcheſtnacie, ſcheßnacie, ſcheſtnatje; *Sr.* 2. ſcheſcinaſcie; *Vd.* shieſtnaiſt, shieſtneſt, sheſtnaiſt, *Cro.* seſstnadeszte, seszthnayszt; *Rg.* sesnaeſt; *Sla.* sheſtnaeſt; *Bs.* sesnadeſte, sesnaeſt; *Ross.* шестнадцать; *Ec.* шестьнадесять; sześć nad dziesięć, ſechs zehn. Szesnaście set. *Fur. G* 2 *b*. W sześcinaſtu lat. *Czach. Tr. H* 1, w szesnaſtu latach). SZESNASTOHERBOWNY familiisnt. *Mon.* 65, 323, ſechszehnahnig. von ſechszehn Ahnen. SZESNASTOLETNI, ſechszehnjährig; *Bh.* ſſeſtnáctiletý. SZESNASTY, - e, - e, *Bh.* ſſeſtnactý; *Slo.* ſ'eſtnáſti; *Sr.* 1. ſcheſtnaty, ſcheſtanté, ſcheſnaty; *Sr.* 2. ſcheſchcinaſti; *Vd.* sheſtnajſti, shieſtnaſti; *Cro.* seszthnadeszti; *Sla.* shesnaeſti; *Bs.* sesnadeſti; *Rs.* шестнадцатый; po piętnaſtym naſtępuiący, der Sechzehnte. SZESNASTKA, - i, ż., iedna szesnaſta część czego, ein Sechzehntel; *Boh.* ſſeſtnáctka. Cztery ćwierci ſkładaią beczkę, każda ćwierć ma dwie ośmin, ośmina dwie szesnaſtek, szesnaſtka garcy dziewięć. *Czach.* 1. 218. W Litwie ośmina trzyma szesnaſtek 2, a szesnaſtka garcy 9. *Oſſr. P. C.* 2, 316. Szesnaſtka, nota w muzyce, 1/16, *Ec.* дшестьломанная, *dwułomna, dwunogonatka. *SZESNY, *SZESTNY, - a, - e, a. p. Gdy księżyc przez szóſtą część nieba oddala ſię, zowiemy to aspekt szeſtny, to ieſt, wzgląd szeſtny. *Sien.* 423, *Spicz. idem* 191, cf. czwartny, cf. trzeciak); w ſtosunku szoſtym, ſechstheilig, im Verhältniſſe zu Sechs. Szosny Marsa i trzeciak. *Mon.* 67, 444. - Dwakroć *szesne Izraelowych synow pokolenie. *Odym. Św. H* 4 *b*, liczące sześć dwa razy, dwunaſtne.

Pochodz. *szóſty, szóſtak, szóſtka, poszesny.*

SZESZUŁA, - y, ż., SZESZELINKA, - i, ż., *zdrbn.*, *Bh.* ſſeſſulina, ſſeſſelina, ſſeſielinka, łuſtina; łuſzczka, łupina, die Schale, Nußſchale u. ſ. w., cf. szyſzka). Sok z ſzeſzelinek, t. i. z owych czaſzułek zielonych, w ktorych orzech laſkowy ſiedzi, ... *Spicz.* 121, *ob.* Szyſzka.

SZEW, *G.* ſzwu, *m.*, *Bh.* ſſew; *Sr.* 2. ſchaw; *Sr.* 1. ſchow; *Vd.* shiu, sashiu, rob (cf. rząb); *Cro.* seu, nasava; *Rg.* scjev; *Bs.* scjav, scivenje, *Ec.* мѣшъ, шитьѣ; *Ross.* mosb; ſzycie, mieyica ſzyte, ſcigi, die Naht. Haftować co ſzwem kuśnierſkim, rzadko daiąc ſcig od ſcigu. *Perz. Cyr.* 2, 26. Szew ſzewſki, *Rs.* стежка (ob. ścieg). Szew woru młyńſkiego, *Rs.* ѵаѵагь, ayaká. Czoiny z żubrowych ſkór ciemnie ſzywali, A ſzwy dla przeyścia wody ſoiem nacierali. *Stryik.* 215. Gdy ſzew na przodku przerwieſz, iuż ſię wſzyſtek ſam porze aż do końca. *St. Zyw.* 2, 364. - *Prov.* Nie po ſzwie mu ſię porze. *Cn. Ad.* 661, *Rys. Ad.* 43, nie powodzi mu ſię, es geht ihm nicht nach Wunſche. Kto koſztownie iada, chodzi, a źle orze, takiemu ſię żadna rzecz iuż po ſzwie nie porze. *Falib. A* 2. Nigdy cnotliwym po ſzwie ſię nie porze. *Pot. Syl.* 253, *Biel.* 727. Niezbożny, że mu ſię nie po *ſzwu porze, własną ręką ſobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. - §. *Anat.* Spoie kości między ſobą z gruntu nieruchome, nazywaią ſię ſzwem, *sutura. Perz. Cyr.* 1, 25, die Naht, eine gewiſſe Verbindung der Knochen: Szew w kości głowiey, ząbkowate schodzenie kości głowiey. *Cn. Th.* 1113, *Perz. Cyr.* 2, 134, *et* 1, 29. Szew białogłowſki, międzykrok. *Arup.* 2, 157. - Szew u ryb, niby paſek kropkowaty w podłuż ciągnący, iakoby wyſzywany, ieſt znakiem, gdzie ciągną koſtki pacierzowe. *Kluk Zw.* 3, 58, die Naht auf dem Rücken der Fiſche. SZEWC, - a, *m.*, *SZWIEC, *G.* ſzewca, *m.*, *Bh.* ſſwec; *Slo.* ſwec, čižmár (*ob.* czyżma); *Sor.* 2. ſchtjż; *Sr.* 1. ſchewż, (*Sr.* 1. ſchewcz *sutor*), *Crn.* shevlar, (*Crn.* zhevl, s trzewik); *Vd.* shueſtar, shushtar, shreular, shrieular, sheular; *Cro.* shoſtar, s'oſtar, calsolar, obuvo'ivecz, czepelnsar, poszt lar (*ob.* poſtoły), (*Cro.* s'ivecz, s'ivavecz, svelecz, s krawiec, ktory szyie, cf. szwaczka); *Dl.* poſtolar; *Rg.* poſtolár, zrevgljar, (*Rg.* scjavacz, svittár *sartor*); *Bs.* poſtolar, çrevgljar, vorga, bjecvar, bicvar, papucjar (*ob.* papucie, (*Bs.* scjavaç, koji scije, koji scie svittu, krojeç, s krawiec); *Sla.* czizmár, cipelar, poſtolár, (*Rs.* шевъ, шилъ co ſzyie, haftarz, wyſzywacz, шилъ ſzwaczka; ſzewc cnoжникъ, башмачникъ, cf. baczmagi; *Ec.* шивъ krawiec); rzemieślnik od obuwia, der Schuſter, Schuhmacher. Szewc, co z szafanu robi, *Rs.* чеботарь. Szewc lub też ſkórnik, garbarz zwyczayny, licby, *Rs. vulg.* ремешникъ. Za częſtym botów robieniem ſtaie ſię człowiek ſzewcem. *Petr. Ex.* 132. Dobry ſzwiec trzewiki, ani bardzo wielkie, ani też za małe robi; ani też więcey ſkóry, ani mniey nie bierze do roboty, ieno według potrzeby. *Fur. F.* 4. Nie chwalą szewca, który wielki bót na małą nogę robi. *Kraz Jęz. E.* 5. Szewc gupem robi. *Hor. sat.* 44. *Szwiec ſkóry, a krawiec igły pilnuią. *Herb. Art. B.* Szwiec, kiedy ſię na ſkóry zadłuży, tedy podeſzwami wypłaca. *Rey Zw.* 167 *b.* Coby to był za ſzwiec, coby na iednym kopycie wſzyſtkim ludziom bóty robił! *Urzęd.* 398. Jeśliś ſzwiec, patrz ſwego kopyta. *Cn. Ad.* 318, patrz każdy ſwego. *Ern.* 33, czego ſię kto uczył, to niech robi; kowalu nie bądź konowałem, lub złotnikiem; nie podeymuy ſię ſzaſzku legawego pola). Za zwyczay ſzewc drugiego robotę gani. *Teatr* 20, 10, zazdroſć rzemieślnikow). Naygorſze bóty u ſzewca. *Cn. Ad.* 529, naygorſza ſiekiera u kowala; drugim dobry, ſobie zły; co w ſwey mocy mamy, o to mniey dbamy). Był ſzewc, który nie piiał. *Kras. Bay.*, *ob.* *niebylica). Szewc piiany iak bela tacał ſię. *Teatr* 22 *c*, 34. Mówiąc o ſzewcu, powinno ſię mówić wprzód: nayſłodſze imię Jezus! a potym: ſzewc. *Mon.* 74, 359. Śpieszy ſię, by ſzwiec z bótami na targ. *Rys. Ad.* 62, *Slo.* beží gako ťwec do trhu; ťwec do garmarku beží; *Germ.* er läuft wie ein Bürſtenbinder. - §°. Liny, ryby, szewcami zowią. *Haur Sk.* 405, die Schuſterfiſche (der Schuſterfiſch), *Slo.* lin, ťwec. SZEWCOWA, - y, ż, żona ſzewca, *Bh.* ſſewcowa; *Slo.* čižmárka; *Vd.* zhreulariza, *Sla.* czizmáriza; (*Rs.* шевка ſzwaczka); *Rs.* башмачница, сапожница; die Schuſterinn, Schuhmacherinn. SZEWCZY, - a, - e, SZEWSKI, - a, - ie, *Bh.* ſſewcowſky, ſſewcuw; *Sr.* 1. ſchewczki; *Slo.* czizmarski; *Cro.* soſterszki; *Rg.* poſtolarſki, zrègljarſki; *Bs.* çrevgljarski; *Rs.* сапожническій, сапожничій; Schuſters, Schuhmacher-. Szewſka ulica, *ob.* Swiecka. Szewſki warſztat, *Vd.* shreularishe. Szewſkie rzemiesło, - SZEWSTWO, - a, *n.*, *Bh.* ſſewcowſtwj; *Bs.* poſtolarſtvo, çrevgljarſtvo, vorgarina; *Rg.* zrevgljarſtvo, zrevgljarectina; *Cro.* soſtaria; *Rs.* сапожничество, сапожничанье; das Schuhmacherhandwerk, die Schuhmacherey. *Cn. Th.* 1113. Uczyć ſię trzeba krawiectwa, ſzewſtwa, garbarſtwa, aptekarſtwa, zło-

złotnictwa i innych rzemiosł czas niemały. *Hrbſt. Odp. Pp.* Szewſtwo robić, *Rs.* б-шмальничать, сапожничать. SZEWCZYK, - a, *m.*, czeladnik szewski, *Vd.* zhroulerski hlapez; *Ross.* сапожникъ; der Schuhmachergeſelle. Szewczyk, krawczyk, kuśnierczyk, rymarczyk, gdy się ustroi w bławaty, porzuciwszy szydło, igłę, dratew', rozumie że szlachcic. *Mon.* 75, 578. *Pot. Poez.* 705. SZEWCZYSKO, - a, *n.*, *contemn.*, ein garſtiger Schuſter. Szewczyſko piiane. *Teatr* 22 *c*, 24.

•SZEWLUCH, - a, *m.*, (cf. *Rs.* шелухà, шелýха łuszczka; cf. шелешýть łuszczć); mercha, szkapa, co się ledwie rusza, eine Schindmähre. Inszy fryz, inszy zmudzin, insze są szewluchy, Przyrodne do orczyka, chomonta i duchy. *Pot. Jow.* 197. - §. *de homine*; Po kabakach lada szewluch dziś ze swemi się musztruie. *Tward. W. D.* 2. Szydzili nasi z Szwedów: coż morskich tych szewluchów śmierdzących śledziami, nie mógłbyśmy za morze zasiec nahaykami! *Tward. Wł.* 180, cf. Szawłok.

SZEYDARZ, SZŁYDOWNIK, - a, *m.*, który kruszce szeyduie, rozkłada, rozłącza, z *Niem.* der Scheider der Metalle, der ſie von einander abläutert. Z żydow szeydarzow trzech ustanawiamy. *Gaz. Nar.* 2, 67. Złotnicy, probierze, szeydownicy z nauki chemii powstali. *Biel. Hſt.* 26.

SZEYDOWAĆ *cz. ndk.*, kruszce rozkładać, rozłączać, die Metalle ſcheiden, von einander abbringen und reinigen; *Sr.* 2. ſchejdowaćh. Złoto w kolbie szeydowane. *Złot. A* 4 *b*. Złotnicy szeyduią złoto, gdy z niego maią co robić, kładąc je w ogień. *Sien.* 258, *Spicz.* 130.

SZKADŁUBA, SZKAŁUBA, *ob.* Skadłuba, Skalina, Skała.

SZKALOWAĆ *cz ndk.*, łżyć kogo, szczypać słowami, einen läſtern, ſchimpfen, ſchmähen; *Bh.* rauhati ſe (cf. urągać się); *Rs.* поруганъ. Nie mogąc Pana żydowie strofować, Jęli go słowy szczypie szkalować. *Odym Św. Nn* 2. Grozi, fuka, fromoci, klnie go i szkaluie. *P. Kch. Orl.* 1, 270. Porzuć tę łacinę; mogłbyś mię i szkalować, a ia nie wiedziałbym o tym. *Teatr* 30, 12. Nie chcę nikogo obmawiać, szkalować, żebym grzywien nie zapłacił *Teatr* 3 *b*, 61. I nayczystsza cnota, nie ieść od szkaluiących wyięta języków. *Teatr* 30 *b*, 114. Zdrayrami nas oyczyzny i śpiegami szkaluią. *Ver. pr.* 2. SZKALOWNIK, - a, *m.*, szczypacz, obmawiacz, oszczerca, der Schmäher, Schänder, Verläumder; *Bh.* rauhawý. Plotką albo zdradzieckiem iest twe doniesienie, Wybierzy szkalownika imię lub osłusza, Oboygiem cię rozumiem. *Teatr* 45 *b*, 57. To słysząc Dawid, lekko wiarę daie, Na szkalownika udanie przyiąwszy, I uwiódł się fałszywą obmową. *Leszcz. H. S.* 298.

SZKAMONIIA ziele, *ob.* Soczenica. SZKANDELA, SZKANDALAN, n. p. mosiężna do grzania pościeli faierka, szkandalan od niektórych rzeźbiona. *Mon.* 71, 204, der Bettwärmer, *Rs.* грѣлка; *ob* Łożogrzéy.

SZKAPA, - y, *masc. et fem.* (cf. *Gr.* καβαλλης, *Mśnie.* Schäfer, Schächer, *Livon.* Tſchukel', mercha eine Schindmähre, Mähre, Gurre, Kracke, ein elendes Pferd; *Bh.* mrcha, hetla; *Vd.* medel konj, shiva merha; *Rs.* лошадёнка. Przed namioty szkap zdechłych wielkie kupy leżały. *Birk. Pod.* 11. Zły szkapa, kiedy się uprze, i z góry nie pociągnie. *Rys. Ad.* 79, zła szkapa. *Cn. Ad.* 1332. Dyszy w téy chorobie, ni szkapa stara w chomoncie. *Comp.*

400. Biegam, iak na poczcie biedny szkapa, Który iuż zmęczony ledwo sapa. *Teatr* 52 *d*, 120. Rząd starał się o wytępienie tych wszędzie biednych i małych szkap. *Pam.* 85, 303. Zasłużonych bez względu, iak stare szkapy, na pole wyganiaią. *Teatr* 30 *b*, 99. - §. *tr. ad hom.* To weź ie sobie, ty stary szkapo. *Teatr* 30, 54. SZKAPI, - ia, - ie, od szkapy, końſki, von einer Mähre, Pferdes, Gurren. Tatarzy mleka szkapiego zażywaią. *Tward. Wł* 9, Stutenmilch. Jakoby szkapie żołądki mieli. *Birk. Kaz. Ob. L.* 2, cf. strusie). Ludzie z owym szkapim brzuchem, co weń kiymi kołacą. *Rey Zw.* 102 *b*. Żydzi czasem szkapie lekarstwa ludziom daią. *Petr. Pol.* 415. Nazaiutrz koło miasta Tatarskie zagony, Stanęły pod szkapiemi z daleka ogony. *Zim. Siel.* 245, pod buńczukami, Roßſchweife. - *Poet.* I iam-ci na Aońskiéy nie sypiał wierzchnicy Anim się kąpał w szkapiéy z Minerwą krynicy. *Sim. Siel.* 212, w Hippokrenie). Szkapia siarka, którą parchy końskie leczą. *Sleszk. Ped.* 420. Szkapie mięso, z SZKAPINA, - y, *ż.*, Pferdefleiſch, Gurrenfleiſch. Tatarzynowi szkapiny smaka, choć ieszcze w zębiech drga, ni kąska nie wadzi. *Ocsk. prz.* 32. Musiał szkapinę z Tatarami iadać. *Dwor. K.* Cóż, gdyby kto sługę chciał żywić surową szkapiną? *Petr. Ek.* 111. - §. b) Szkapina, biedna szkapa, ein armſeliges Pferd. Wydobył z téy przepaści ledwie żywą szkapinę. *Mon.* 67, 300. SZKAPIORA, - y, *m.*, *zgrubiale*, duża szkapa, eine große Mähre. Szkapiora, iak się potknął, myślałem nie dożyć wieczora. *Teatr* 43 *c*, 58 *Wyb.* SZKAPSKO, - a, *n.*, szkaradna, brzydka, paskudna szkapa, *Ross.* каняа, каряка, каняóнка (cf. klacz), eine garſtige Schindmähre. Zdzielnego się konia z laty szpetne szkapsko staie. *Zab.* 8, 398.

SZKAPLERZ, - a, *m.*, z *Lac.* ſcapulare; *Sor.* 1. skapulir, wopatkowne mokhlecjieno, *Vd.* skkapalir; *Cro. et Hg.* skapulár); z pacyencya mniska, krótki ubiór mniski, das Scapulier der Mönche. Już albo na kray świata prędko ucieczę, Abo u czerńców czarny szkaplerz obleczę. *Petr. Hor.* 2, *P* 6. - §. szkaplerz, szkaplerzyk, co na sznurku noszą, ein Scapulier, wie man es am Halſe trägt. Kramiki z szkaplerzami *Xiądz.* 213. Miałem zasłyte w szkaplerzu wexle. *Kras. Doś.* 211. Prywatne nabożeństwa szkaplerza, różańca, paska, sznurka. *Mon.* 76, 577. SZKAPLERZNY, SZKAPLERZOWY, - a, - e, od szkaplerza, Scapulier-. Kłótnia urosła o precedencyą bractwa szkaplerznego i różańcowego. *Xiądz.* 213. Ołtarzyki nayświętszéy Panny różańcowéy i szkaplerznéy. *ib.*

SZKARADA, - y, *ż.*, rzecz szkaradna, uczynek szkaradny, sprosność, etwas Abſcheuliches, eine Abſcheulichkeit, abſcheuliche Handlung; *Sr.* 1. ſkaréba. Pijaństwo iest matką wszelakiey szkarady, a sromotney nieuczciwości nauczycielką. *Kosz. Lor.* 119. Ani dziwna, że takie znosić musim kary, Co to naszym szkaradom żadnéy niemasz miary. *Zab.* 6, 147 *Min.* - §. a) szkarada *mascul et fem.*, monſtrum, ein Scheuſal, ein Ungeheuer. Szkarada okrutna, *monſtroſiſſima beſtia. Mącz.* A więc śmiałeś mnie zdradzać, niewdzięczny szkarado! *Teatr* 42 *c*, 56, *Rs.* скаредъ). Te i inne szkarady wylatuiąc hurmem Mocne piekła zawory silnym łamią szturmem. *Zab.* 6, 170 *Min.* SZKARADNICA, - y, *ż.*, kobieta szkaradna, koczkodan, ein abſcheuliches Weibsſtück. Będzie ci zapewne

ciężko ſzkaradnicę poiąć za żonę. *Teatr* 55 *d*, 31. SZKARADNIK, -a, *m.*, *Rs.* скаредъ, ſzkaradny człek, paſkudnik, ein häßlicher Kerl. SZKARADNOŚĆ, *SZKARADOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bh.* ſſeredność; *Sr.* 1. żłarednoſći; *Crn.* gnusoba (cf. gnusność); *Rs.* скаредность, гнуснота; *Ec.* шкáредство; sprosność, szpetność, die Häßlichkeit, Abſcheulichkeit. Tak dokładnie z kankru uzdrowiona była, że ani naymnieyſzego znaku ſzkaradności iakiéy na twarzy nie zoſtało. *Wyſ. Kat.* 458. Piękność ieſt twarz przyiemna, luba, weſoła a która pragnie przyſtoyności; a ſzkaradność zaſię twarz ponura, przykra, ſmętna, mierzona, a która chciwa ieſt na nieprzyſtoieńſtwo. *Gorn. Dw.* 410. Ogień na końcu świata Wſzyſtkie a żywiołów zmazy wypali I wſzelką od nich ſzkaradość oddali. *Odym. Św.* 2 *T.* Znam złość i ſzkaradość grzechu mego. *Sk. Kaz.* 302. Złości a ſzkaradości cielesne. *Sk. Dz.* 86. SZKARADNY, *SZKARADY, -a, -e, SZKARADNIE, *SZKARADZIE *adv.*, *Ph.* ſſerebný, ſſkarebný, (*Bh.* ſſkarohlebý nieweſoły, niełagodny; *Slo.* ſſerebný *inamoenus*); *Slo.* ſſkarebný; *Sr.* 1. żłarebné; *Ross.* скаредный, гнуcный (cf. gnuśny), отвратительный; *Ec.* шкáредъ; (cf. *Syr.* שרר ſcharar *turpem eſſe*); ſproſny, ſzpetny, abſcheulich, ſcheußlich, häßlich. Trzy wyſtępki ſzkaradne mu zadano. *Boh. Kom.* 3, 356. Zbóyca ſzkarady. *Uſtrz. Kl.* 67. Ci, którzy palą gumna, śmiercią nayſzkaradſzą maią być karani. *Herb. Stat.* 204. Dobrodzieyſtwa nie być wdzięcznym, rzecz ſzkaradna ieſt. *Gor. Sen.* 134. Szkarada rzecz ſtarcowi, kiedy twarz chędoży, Albo kiedy odzienie na ſię piękne włoży; Jeſzcze bardziéy ſzkarada, kiedy ſię w Wenerze kocha. *Prot. Kont. B b.* Ani oczy mogą patrzeć na ſzkarade ręce waſze. *Bzow. roż.* 55. Możności ſwéy źle a ſzkaradzie używali, a ſzlachetność rodu ſwego ſzkaradémi wyſtępki pomazali. *Kosz. Lor.* 26. Obmawianie ieſt ſzkarade a nieprzyſtoyne chrześciianinowi. *Eraz. itz. Gg* 2. Pſuią dobre obyczaie rozmowy ſzkarade, tym więcéy ſtrzedz ſię maią rodzice, aby ſzkaradzie ſamiąc wiarę małżeńſką, dziatkom przyczyny nie dali, lekko ich ſobie ważąc. *Rey Pſt. H* 7. Codzień to w większe i ſzkaradſze grzechy wpadaią. *W. Poſt. W.* 206, *Sk. Kaz.* 77, *et* 105. Szkaradzie poſieczony. *W. Deut.* 25, 3, *Pot. Arg.* 741, cf. haniebnie. (*Slo.* popelna aneb ſſkarebá ſtreba, popelec, = Popielec). **SZKARADOPŁODY wiek. *Hor.* 2, 62. *Kniaź.*, *foecunda culpae saecula*, fruchtbar an Abſcheulichkeiten. **SZKARADZIĆ *czynne niedokon.*, oſzkaradzić, poſzkaradzić, uſzkaradzić *dk.*, ſzpecić, łżyć, ſchänden, häßlich machen, verunſtalten; *Bh.* ſſerebim, zſſerediti, zohaviti, zobyzditi; *Rs.* поромить, порчу. *Turpificatus*, uſzkaradzony, zeſzpecony. *Mącz.* Nieprzyiaciele co nayświętſzego ſzkaradzą w kościele. *Leszcz. H. S.* 484. Kunſzt drukarſki nie tylko proſtego człeka, ale ſamego ſzlachcica nie ſzkaradzi. *Papr. Ryc.* 215, nie hańbi). On ſię właśnie na tym ſadzi, Że mię, gdzie może, ſzkaradzi. *Groch. W.* 475, obmawia, ſzkaluie, ſzacuie, ſzczypie, verunglimpfen. Rzymſcy Panowie, co ſię wam to dzieie, Dlaczego ſię tak oyczyzna ſzkaradzi! *Chroſt. Fars.* 7.

*SZKARDASZTWO, -a, *n.*, słowo Tatarſkie, pobratymſtwo, przyiaźń, braterſtwo, Freundſchaft, Bruderſchaft. Z Tatary pokoiu nie zawierał, nigdy im nie wierzył, lubo to kurczyli ſię, zalecali ſzkardaſztwem ſwym i braterſtwem. *Birk. Camiel. C* 2 *b.*

SZKARŁAT, SZKARŁATYNA, *ob.* Szarlat. SZKARPA, *ob.* Skarpa. SZKARPETKA, *ob.* Skarpetka.

SZKATUŁA, -y, *ż.*, SZKATUŁKA, -i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſſkatule, ſſkatulla, krabice (*ob.* krobia; *Slo.* ſchowadło (*ob.* ſchowanie); *Sr.* 2. ſchachtula; *Crn.* ſkatla; *Vd.* skatla, ſklopniza, shkatelza, ſklopnizhiza; *Cro.* ſkatúla, ſkatulya, ſkatulicza; *Dl.* ſkatula; *Hg.* ſkátulya; *Bs.* ſkátula, ſkrabicica; *Rs.* шкатýла, шкатýлка, дóскань; *Gall.* chatouille, *Ital.* ſcatola, *Lat. med.* ſcatula; cf, *Germ.* Schachtel); ſkrzynka od pieniędzy, die Geldſchatulle, Schatulle. Leciała iedna ſumma po drugiéy, i nie prędzéy ſię poſtrzegł, aż gdy w ſzkatule dno obaczył *Mon.* 65, 571. Choćby miał ſto tyſięcy dukatów, za krótką chwilę ſzkatułę do oſtatniego wyprożni ſzeląga. *Zab.* 13, 62. Nic po tytule, gdy puſto w ſzkatule. *Zegl. Ad.* 154. Nie trzeba ſzkoły, mogą być ſzkatuły Wſzyſtkie natury i ſzczęścia tytuły. *Pot. Jow.* 188. Szkatułka p ſarſka, ſtuć. *Cn. Th.* 701, ein Schreibezeug, Schreibebüchſe. SZKATULNY, SZKATUŁOWY, -a, -e, od ſzkatuły, Schatulen; *Vd.* shkatelni.

SZKLANKA, SZKLENICA, SZKIEŁKO, SZKŁO etc., *ob.* Sklanka, Sklenica, Skiełko, Skło. SZKLNIĆ się, SZKLNĄĆ, *ob.* Lśnąć. SZKNĄĆ, *ob.* Szczykać, ſzczykąć. SZKOBEL, *ob.* Skobel.

SZKOCYA, -yi, *ż.*, *Gall.* Ecoſſe, Schottland; *Rs.* шотлáндія; północna część Wielkiéy Brytanii. *Dyk. G.* 3, 92, *Wyrw. G.* 396, *ob.* Szkot, Szkotſki.

SZKODA, -y, *ż.*, *Boh. et Slo.* ſſkoda; *Sor.* 2. ſchkoda; *Sor.* 1. żłoda; *Crn.* shkòda, qv r; *Vind.* shkoda, kvar, nedobizhek, reatroshek, okshkodek, shkodovitnoſt, *Croat.* skòda, kvàr, schap, gubitèk, ſteta, kvaruvanye; *Dal.* ſteta, gubitäk, poguba, poraza, kvaar; *Hung.* kvaar, kár; *Sla.* shkoda, kvâr; *Rag.* sckodda, sctetta, poguba (cf. zguba), naudènje; *Bs.* skoda, sckoda, sctetta; *Ross.* шкóда, пакоcть, врéдъ (cf. wrzód), накладъ (cf. nakład); *Ec.* вредъ, вредúтелство; *Germ.* der Schade; *Isl.* ſkade, *Suec.* ſkada, *Angl.* scath, *Anglos.* scathe, Otfr. scado, cf. *Gr.* σκεδάω *noceo*, σκία *scarifo*, σχετλιος *miserabilis*, cf. *Ger.* ſchädlich, *Lat.* sceleſtus; cf. *Hebr.* שדד schadad *vaſtavit*, *Arab.* شدد *corrupit*). Szkoda, szkodowanie, uszkodzenie, ſtrata, utrata, uszczerbek (cf. *niepożytek); der Schade, Verluſt. Szkoda ieſt uſzczerbienie albo uięcie maiętności. *Szczerb. Sax.* 435. Szkoda znaczna, *Rs.* злопрéжіе. Niedbalſtwo może być takie, że żadnéy ſzkody nie niesie. *Szczerb. Sax.* 72. Nauczyciel zły wieleby złego uczniowi nawarzył, i ſzkody nabroił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.* Nagrodzić ſzkody, wetować, *Vd.* doſtaviti, poverniti). Moia w tym, nie wasza ſzkoda. *Boh. Kom.* 1, 413. Każdy z cudzéy ſzkody ſzuka zyſku. *Pilch. Sen. Gn.* 192. Czyia ſzkoda, tego i grzech. *Pot. Arg.* 252, *Zegl. Ad.* 56; Ten, co ma ſzkodę, ma i grzech. *Papr. Ryc.* 163; *Slo.* kdo má ſkodu, má i posmech. Rad czyiéy ſzkodzie, *Vd.* shkodoveſel, shkodogmaiten, radoshkodliu, ſchadenfroh. Ten ſzkodą goni, kto co czyni nagle. *Błaż. tł. A*, er ringt nach Schaden. Próżne to ludzkie wywody, Żeby ſzkodą nie znać ſzkody. *J. Kch. Dz.* 124. Przy iednym ſzczęściu dwie *ſzko-*

dzie (*Dual.*, z ſzkody) bóg daie. *J. Kch. Fr.* 21, *Rys. Ad.* 57. Frasowny każdy pewnie ma dwie *ſzkodzie, Jedną z fraſunku, a drugą w przygodzie. *Rey Zw.* 230, dwie *ſzkodzie będzieſa miał. *Syxt. Sił.* 250. Dziecię kiedy na ſtoł wiezie i ſpadnie, dwoię ſzkodę odnieſie, bo go i raz ſtłuczony potka, i ociec go ieſzcze rózgą ubiie. *Zrn. Pſt.* 3, 515 *b*. Szkoda, przygoda, do mądrości droga. *Cn. Ad.* 107, co zaſzkodziło, to nauczyło). Szczęśliwy, kogo oſtrożnym czynią cudze ſzkody. *Pot. Syl.* 4. Po ſzkodzie Polak mądry, *sero sapiunt Phryges. Czach C.* 3, *Biel.* 30, *Stryik.* 742; *Cro.* po kvaruzze chlovek vuchi; *Slo.* po radě bivagú páni mudrezſ'i. Miawſzy iuż doświadczenie po ſzkodzie, trzeba mieć rozum przed ſzkodą. *Arae. liſt.* 143. Głupi kto po ſzkodzie radzi o przygodzie. *Dwor. K* 2. Włoch przed ſzkodą, Niemiec w ſzkodzie, Polak po ſzkodzie przychodzi kſobie. *Rys. Ad.* 71. Zmazać ſtarą, napiſać iuż przypowieść młodą: Tymże Polak po ſzkodzie, czym był i przed ſzkodą. *Pot. Pocz.* 28. Próżny żal po ſzkodzie. *Arae. sat.* 83; *Slo.* pojdě bifa honit. Smutny paſterz, odebrawſzy ſzkodę, Gdy mu w niebytność ſrodzi lwi rozproſzą trzodę, Wróciwſzy ſię, paſtwiſka obchodzi do koła. *Uſtrz. Treſ.* 306. Wielki ſwar gaſić ſzkodami małemi. *Sim. Siel.* 43, *ob.* lepſza ſzkodka, niż ſzkoda). - *Simil.* na moię ſzkodę, na móy koſzt; na moie niebezpieczeńſtwo, na moię rzecz, auf meine Koſten und Gefahr. Złotnik Przemyſław zebrał poſpolitego ludu niemało, iak mówią, na ſwą ſzkodę, i odgromił nieprzyiaciela. *Biel.* 25. Proſił mnie, abym mu konia w ſwey ſtayni, na iego groſz i na iego ſzkodę poſtawić doz. olił. *Szczerb. Sax.* 181. - §. *Aſſimil.* ſzkoda w polu, ſpaś w zbożu, w łące, der Schaden im Felde, Viehſchaden, Weideſchaden, Hutſchaden. Gdy obaczył konie w ſzkodzie, kazał poſtrzelać. *Oſſ. Boh.* 68. Uſzkodzony zwierzę w ſzkodzie weźmie, ieśli będzie chciał. *Szczerb. Sax.* 435. Bydło w. ſzkodzie zaięte, przez noc przechowane, nazaiutrz prezentowane być ma. *Vol. Leg.* 1, 28. Nie o ſzkodę zaiąca gonią. *Cn. Ad.* 629, nie o toć go bito; nie o wodę wilkowi idzie). - *Adverb.* Szkoda, ſzkoda czego, *Cro.* ſkoda! ſchade! ſchade um etwas! Szkoda, żeś nie był! ſzkoda żeś nie burmiſtrzem, ſtaroſtą, królem, *ironice vel serio*, ſzkoda, żeś nie woźny z tą gębą! *Cn. Th.* 1114. Szkoda takiego rozumu w kącie. *Cn. Ad.* 1140. Krótka, uciesna hiſtorya, któréy ſzkodaby nie czytać. *Groch. W.* 72. Szkoda go! żal ſię go boże. *Cn. Th.* 1114. Sokrates cię popſuł, ſzkoda cię! *Wyg. Mar.* 1, 50. Szkoda papieru! *Zegl. Ad.* 209. Szkoda zarębować, co ſię nie ma gotować. *Cn. Ad.* 1140. Szkoda kraſy, gdzie rozumu nie maſz. *ib.* 1138. Szkoda ſza mu téy urody, głoſu, wymowy! *Cn. Th.* 1115, ſzkoda tu tego; ſzkoda pſu białego chleba. *Cn. Ad.* 1139. Błaznowie, którzy niegrzecznie błaznuią, ſzkoda im i chleba. *Petr. Ek.* 110, nie warci i chleba, es iſt ſchade um das Brot, das ſie kriegen. - Szkoda, próżno, darmo, daremny koſzt, fatyga, praca daremna, nie wskóraſz, nie warto, vergeblich, umſonſt, es iſt nichts ausgerichtet. O rządzie ſzkoda z nas mówić. *Biel.* 209. Szkoda zwać człowiekiem, kto bydlęce żyie. *Podw. Sion. A* 2 *b*. O wſzyſtkiéy tey przeſacney familii ſzkoda myślić chcieć wyliczyć, wſzyſtkie ich wielkie ſprawy. *Petr. Ek. ded.* Jak okrutnie po nim tęſknił, ſzkoda wielą ſłów opiſać. *Warg. Wal.* 137. - Szkoda, ſzkodzić może, niebezpiecznie, es iſt gefährlich, mißlich. Prawa natury iuż ſą próżne mary, i matce rodzoney ſzkoda wierzyć. *Bard. Tr.* 426. Szkoda ufać ramieniu ſwemu, choć naymężnieyſzemu. *Ryb. Ps.* 58. Szkoda dwóch do iednego miechu kotów wſadzić. *Pot. Arg.* 793. Szkoda ſobie z iedney ſzkody dwie czynić, i frafować ſię i cierpieć. *Rey Zw.* 152. Szkoda pod czas mówić. *Cn. Ad.* 494, milczeć lepiéy). Szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496, milczenie pod czas ſzkodliwe). - §. 2°) Szkoda, ſzkoła, bravn, *Medic.*, die Bräune, die Kehlſucht. Wódka na zepſowanie dziąsł i uſieczek dziecinnych, to ieſt, na ſzkołę albo radniey ſzkodę i brain. *Syr.* 279, *et* 263, *et* 293, *et* 473, *et* 1299. SZKODKA, SZKODECZKA, -i, *f.*, *dem.*, mała ſzkoda czyli ſtrata, ein kleiner Schaden. Lepſza ſzkódka, niż ſzkoda. *Stryik. praef.*, *Rys. Ad.* 35, *Pot. Arg.* 400, lepiéy rękawem zatkać, niż całą ſoknią). Nigdy on ſzkody wielkiéy ſzkodeczką nie goni, Widząc, że do téy małéy, gdy ſię wielka ſkłoni, Dwieby *ſzkodzie (*Dual.*, z ſzkody) otrzymał, a ieśli nie obie Więc iednę, ale większą. *Błaż. ſł. B* 4, *Krom.* 426. SZKODLIWY, -a, -e, SZKODLIWIE *adv.*, *Bh.* ſſkodliwy; *Sr.* 1. ſkodliwé; *Crn.* shkodliv; *Vd.* shkodliu, shkodoviten, shkodezhen, nedobizhen, restroshliu; *Cro.* skodljiv, skodlivo, poſkòden, kvarèn; *Bsn.* skodgliv, naudiv, udiv, zledan, ozlediv; *Sla.* shkodljv, kvaran; *Rg.* schòdan, naudni (cf. nudny), pogùbni; *Rs.* шкодливый, вредный, вредоносный, вреднительный, гибельный, убійственный; *Ec.* растлительный, вредящій, поражающій; szkodzący, szkodny, szkodę przynoſzący, czyniący, ſchädlich, nachtheilig. Żaden z ceſarzów Tureckich ſzkodliwſzy chrześciianom nie był nad Mahometa II, który nam wziął dwoie ceſarſtwo Greckie i Trapezuntſkie, i Słowiańſkie państwo. *Parz. Dz.* 94. Wielce ſzkodliwy, *Rs.* злопредный, *ob.* zgubny. Kazimierz ochraniał ſię, aby Raduł ſzkodliwego czego na ziemię Wołoſką nie wewlokł, *mali aliquid. Krom.* 698. - Szkodliwy, niebezpieczny, gefährlich. Miał konie ſzkodliwego, który bił i kąsał. *Chel.* 197. Uderzą w ſię ſzkodliwie. *Krom.* 99. Szkodliwie ranny, daléy bronić ſię nie mógł. *Twerd. W. D.* 10. Z niemacka potrąceni ſzkodliwiéy upadamy. *Oſſ. Sen.* 53. - Xiążę Wratyſław z ludem ſzkodliwym do Polſki wtargnął. *Krom.* 97, *infeſtus*, nieprzyiacielſki, feindſelig. SZKODLIWOŚĆ, -ści, *f.*, *Sr.* 1. ſkodlivoſczj; *Vd.* shkodlivoſt, shkodovitnoſt, shkodezhnoſt, kvarnoſt, oshkodnoſt, oshkodlivoſt, svratnoſt; *Cro.* skodljivoszt; *Rs.* вредность, пакость; die Schädlichkeit. SZKODNICA, -y, *f.*, *Bh.* ſſkůdnice; która ſzkody czyni, die Schadenſtifterinn. *Maleſica*, ſzkodnica, czarownica. *Męcz.* SZKODNIK, -a, *m.*, *Boh.* ſſkůdnik; *Sr.* 1. ſkodnik; *Crn.* shkodliva; *Vd.* shkodlivic; *Cro.* skoditel; *Rg.* oschettitegl; *Bs.* oshtetochigna; *Rs.* вредникъ, повредникъ; *Ec.* злобникъ, отщетникъ; szkodzca, szkodzący, który ſzkody czyni, ſzkodzi, der Schadenſtifter. Urzędnik, gdy ſię napiia, ieſt ſzkodnik pewny. *Haur Ek.* 14. Szkodnikowi ſzkoda na dobre nie wyydzie. *Alb. z W.* 17. Szkodnicy poginą, którzy cię trapili. *W. Bar.* 4, 51. Sądź panie ſzkodniki moie, a zwalcz naieźniki moie, *Leop Ps.* 34, 1. Jawni ſzkodnicy odprzyſięgaią ſię, będąc winnemi. *Gor. Wł. Q* 2. Nocni ſzkodnicy na polu, grunciech, rolach, i z ſamych ko-

ściołów mają być brani. *Herb. Stat.* 156. Szatan boży przeciwnik, z Kryſtuſem niezgodnik, Duchowi Świętemu odpornik, człowieczy ſzkodnik. *Gil. Pſt.* 65. SZKODNICZY, -a, -e, ſzkodzący, nieprzyiacielſki, ſchädlich, feindſelig. Nie godziło ſię nawet ſzkodniczego pszczołom niedźwiedzia ubić. *Nar. Hſt.* 3, 367. SZKODNY, SZKODZIEN, -a, -e, SZKODNO *adv.*, a) *actiu.* ſzkodzący, ſzkodliwy, *Slo.* ſſkodný; *Sr.* 1. ſkodné; *Vd.* shkodoviten; *Be.* sckodan, sctettan; *Rg.* sckodni, sctetni, sckòdan, na ſkodi; *Rs.* вредный, вредительный; ſchädlich, ſchadenbringend. Prędki ſyſk za zwyczay ſzkodny. *Switk. bud.* 14. Wielkie nieſnaſki ucisz Boże, a ſzkodną prywatę umorz. *Kanc. Gd.* 306. Florus w tym tylko ſzkodzien ſobie, że więcéy nie pisał. *Lus. Roz.* 72. Prawo ſrogo karze tych, co dawaią truciznę; ale to ieſzcze ſzkodnieyſzy iad, którzy truią ięzykiem. *Eraz. ięz. A a* 2. Szkodno, *Rs.* вредно, накладно; ſzkodno ieſt, ſzkodzi, es iſt ſchädlich, es ſchadet. Szkodno ſtare drzewo przeſadzać. *Exop.* 29. Zdawało ſię to pożyteczno, lecz to było ſzkodno poſpolitemu człowiekowi, *Petr. Pol.* 382. Co z tym czynić ma, aby to nie było ſzkodno prawu iéy? *Szczerb. Sax.* 469. Moczenie konopi w ſadzawkach rybom ieſt ſzkodno, *Jak. Art.* 3, 114. - §. b) *Paſſ.* ſzkodny, ſzkodniący, ſzkodę ponoſzący, ſchadenleidend. Żałoſny król, ſzkodzien oraz i w ziemi i w ſynie. *Pot. Syl.* 190. Nie baw', gdy w Rzymie bez obrony dyſzą, Szkodzien kto zwłoczy, wieki o tym piſzą, *Chroſt. Luk.* 14. W to pilnie weyrzeć mieli, aby w czym Rzplta nie była ſzkodna. *Biel.* 370, *ne quid detrimenti capiat*). Witold z Moſkwy korzyść wielką wyniósł; było z nim Polaków doſyć, którzy nie byli ſzkodni téy drogi, *Biel.* 247, nie ſtracili na niéy). - Szkodniéy trzewika niż nogi, Mówi ſkąpy i ubogi. *Cn. Ad.* 1140. SZKODOWAĆ *med. ndk.*, *Bh.* ſſkodovati; ſzkodę podeymować, ſzkodę popadać, ſzkodę brać, Schaden nehmen, Schaden leiden; *Vd.* shkodo terpeti, oshkoden biti, shkodo imeti; *Cro.* kvaruvati; *Rg.* sctettovati; *Rs.* повреждаться, повреждаюсь. Kto ſię przed ſądem nie ſtawi, na dniu ſzkoduie. *Chel.* 135. Łakomy, chcąc więcéy mieć, ſzkoduie. *Cn. Ad.* 423, cf. ſkąpy dwa razy traci). - *§. *activ.* Szafarz z dobr Pana chytrze ſobie gatował, i na nich go długi czas ſzkodował. *Odym. Sw.* 2, *C* 6, krzywdził go, ſzkodę mu czynił). SZKODZCA, SZKODCA, SZKOYCA, -y, *m.*, SZKODZICIEL, *Bh.* ſſkůdce, *ob.* ſzkodnik, co ſzkody czyni, der Schadenſtifter, Beſchädiger. Patrzy na ięczące z ran nad brzegami cielce, I na ſzkodzcę wilka z zjuſzoną paſzczęką. *Otw. Ow.* 448. Zdrayca, poſpolity ſzkodca i nieprzyiaciel. *Sax. Poſt.* 42. Topili onego ſzkodzcę Rzpltéy. *Birk. Kax. Ob.* 3. Waſzych ſzkodców wydaycie na ſztych. *Czach. F.* 2. Przeważna bohatérka zabić ſzkoycę ſwego zamyśla. *P. Kchan. Orl.* 1, 376, gwałtownika ſwego). SZKODZIĆ *cz. ndk.*, *Bh.* ſſkoditi; *Slo.* ſſkodím; *Sr.* 1. ſkodim, ſkodjicj, wadjicj (cf. wada, wadzić); *Sor.* 2. ſchkodjeſch; *Crn.* shkòdijem, shkodujem, shkoduvam; *Vd.* shkodit, shkoduvati; *Cro.* shkoditi, skódem, poskodújem, schápim, gubiti (cf. gubić); *El.* stetiti, ostetujem; *Rg.* sckoditti, sckoditi, sctetiti, osctettiti, osctettovati, ùditi, naùditi; *Ben.* uditi, naùditi, zleditti, ozlediti; *Rs.* вредить, повредить, убывлять, наносить, нáкожу; *Ec.* вреждáти, вредúти, вредь дѣлáти, повреждать, портить,

мщ̀ити, мщемъ мщ̀ю; *Germ.* ſchaden; *Suec.* skada, *Angl.* scathe, *Anglos.* scathan, Notker scadon, *Ulphil.* scathjan; cf. *Hebr.* שדד puſtoſzyć). a*) ſzkodzić kogo, *cum Accusat.*, z ufzkadzać kogo, einen beſchädigen. Cieſząc ſię z upadku bliźniego, myślałem go w czym ſzkodzić. *Ryb. Ps.* 10. Szkodzić kray, pole, z puſtoſzyć, verheeren, verwüſten. Wrocławianie powiat Wieluński ſzkodzili. *Krom.* 556, *vexare*). Krzyżacy dzierżawy Polſkie zdradliwie ſzkodzili. *Krom.* 595, *Weresz. Kii.* 27. - §. b) ſzkodzić komu, ſzkodę mu czynić, ſchaden, Schaden thun. Kto ſzkodzić może, boią ſię go, choć nie ſzkodzi. *Min. Ryt.* 4, 160. Kto komu ſzkodzi, niech ſię na ſzkodę gotuie. *Sim. Siel.* 89. Kto innym ſzkodzić pragnie, ſamego ſiebie nayczęściéy zdradza. *Teatr* 12, 23. Sam ſobie ſzkodził, cf. bies na ſiebie dał, *Vd.* je ſam ſebi roken sashivau). Kto nie w czas przychodzi, ſam ſobie ſzkodzi, *Slo.* kdo ne ſporo chodi, ſam ſebe ſkodi. Szkodzi mi co. *Cn. Th.* 1115, *oppos.* służy mi). SZKODZIEN. *ob.* Szkodny.

Pochodz. *bezszkodny*, *uszkodzić*, *zaszkodzić*; *przeszkoda*, *przeszkadzać*, *przeszkodzić*.

SZKOFIA, *ob.* Skofia.

SZKOŁA, -y, ż., SZKOŁKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* ſſkola, ſzkolowna (*ob.* żak); *Slo.* Sſkola, uczitelna; *Sor.* 1. ſchula, hutjenczo; *Sr.* 2. ſchula; *Hg.* oskola; *Crn.* shòla, shula; *Vd.* shula, shulna hisha, vushilniza, vuzhenishe, vukna sala, vushirna; *Cro.* uch lnicza, vuchilnicza, *peregr.* skòla; *Rg.* uciònisa, uccionisa, naùcnisa; *Be.* skulla, mjesto ghdiſe uci; *Sla.* shkula; *Rs.* школа, ученіе; *Germ.* die Schule; *Suec.* skola, *Angl.* school, *Kers* scuola, *It.* scuola, *Lat. med.* escola, *Gall.* ecole, z *Łac.* schola, *Gr.* σχολη, cf. *Hbr.* שלו schala *quiescere*, *tranquillum eſſe*). Szkoła w Greckim znaczy iakoby opróżnienie, daie bowiem ſzkoła tym, którzy iéy służą, wolność od innych powinności Rzpltéy. *Modrz. Baz.* 512, ſzkoła, mieyſce ćwiczenia wſzelakiego, die Schule, der Ort, wo unterrichtet wird. Szkoły to, domy rozumu, dlatego budują, aby tam było mieyſce uczenia i ćwiczenia w rzeczach kuroſtropności. *Glicz. Wych. L.* 1. Muſiſz ſam wprzód być w ſzkole, niżeli ią uczyć. *Pot. Arg.* 108. Szkołą dzieci ſtraſzyć, głupſtwo. *Zegl. Ar.* 245. Ey chłopcze, poſlę cię do ſzkół, będzieſz tam dobrze ćwiczony. *Mon.* 67, 426. Rodzice maią oko mieć, aby dzieci każdodziennie w ſzkole, a nie za ſzkołą bywali. *Haur Sk.* 203. Za ſzkołą ſię uczył. *Cn. Ad.* 243, nie przebrał nauki). *Slo.* ſmrti mu ſkola śmierdzi mu ſzkoła, nie ſmakuie mu nauka. *Slo.* bez knjich do ſkoli, bez penez do trhu, bez xiążek do ſzkoły, bez pieniędzy na targ; nic nie wſkóraſz). Szkoła Koronna, akademiia Krakowſka. *Groch. W.* 269, *Susz. P.* 3, *H* 4, *ob.* Główna ſzkoła, *Crn.* glagóle, modrina, modrishe; *Vd.* viſoka shula, modroſkupzhina, glagole; Univerſität. Szkoły Woiewódzkie, Gimnazya, Wydziałowe. Szkoły podwydziałowe. *Ld.* Szkołki parafialne po miaſteczkach i wſiach do wychowania przyzwoitego ſtanom mieyſkiemu i rolniczemu. *Dyar. Gr.* 156. - Szkoła Rycerſka, Ritteracademie. Założenie szkoły rycerſkiéy w Warſzawie od Stanisława Augusta uſkutecznione. *Skrzet. P. P.* 1, 403, *Vol. Leg.* 7, 462. Szkoła rycerſka we Lwowie naznaczona. *Vol. Leg.* 3, 789. Szkoły Jezuickie, Piiarſkie, Kollegium, Konwikt. Szkoły Pobożne, Piiarſkie, *scholae piae*. Xiądz czyli Profeſſor ſzkół pobożnych, z Piiar. - §. Szko-

ły, uczenie w ſzkole, uczenie ſię w ſzkołach, nauka, die Schule, das Lehren, Lernen in der Schule, die Lection, das Studiren. Dyonizy ſzkołą ſię żywił, gdy był z państwa wygnan. *Stryik. Gen. f* 3, dzieci uczył, er nährte ſich vom Schulhalten. Szermierz dotąd uczenia ſwego uczy ſzermować, aż go miſtrzem oſtawi, i ſam przez ſię będzie ſzkoły miewał. *Glicz. Wych. O* 2. Po ſzkołach niech nauczyciel przebieży myślą wſzyſtko, co czynił w ſzkole. *Pir. Pow.* 13, po lekcyi). Przed każdą ſzkołką niech ſię nauczyciel gotuie na wſzyſtko, co do uczenia w ſzkole wypada, *ib.* 12, przed każdą lekcyą). Mężczyzny przywłaſzczyli to ſobie, do ſzkół chodzić. *Zab.* 15, 62, na lekcye, uczyć ſię, ſtudieren. W ſzkołach będąc, na teologiią chodził. *Teatr* 8 c, 61. Wyliczę pewną ſummę na ſzkoły dla niego, a potym dam na cudze kraie. *Teatr* 35 c, 17. Dzieliłem czas móy na poſługę dla wyżywienia, i na ſzkoły do nauki. *Xiąd.* 86. Po ſkończonych ſzkołach, znaydowałem ſię w domu. *Teatr* 16 b, 25, cf. z nauk w oyczyſte powraca progi. *Pocies* 17, nach geendigten Schulen, Schuljahren, von der Schule, von der Univerſität. Szkołę opuścić, przeſtać ſię uczyć. *Cn. Th.* 1116. Niedawno zakończył ſwe ſzkoły. *Mon.* 68, 915, edukacyą ſwoię, nauki ſwoie). Kiedy komu wymawiamy głupſtwo, lub złe poſtępki, mamy zwyczay mówić: znać żeś niewiele wziął plag w ſzkołach, znać że cię niedobrze bito, znać żeś nieczęſto pieniek wycierał. *Mon.* 73, 136. Dawny on móy od ſzkół jeſzcze przyiaciel. *Zab.* 13, 426, alter Schulfreund. – *Meron.* ſzkoła, klaſſa ſzkolna, *Vd.* shula, resdielſtvu, redſtvu, eine Claſſe in der Schule. Do któréy ſzkoły teraz chodzi? Ж. Do syntaxin, ale ſię ſpodziewa, na przyſzły rok promocyi do poetyki. *Teatr* 8, 70. – *fig.* Wyborne kſięgi za naylepſze ſzkoły ſtaną. *Zabł. Rez.* 18, za naylepſzego miſtrza). Szkoła każdemu otwarta, uczyć ſię każdemu wolno. *Cn. Ad.* 1140. Do ſzkoły ieſzcze do mnie, do ſzkoły. *Teatr* 30 b, 60, ia cię nauczę). Nieſzczęście to ieſt naylepſza ſzkoła cnoty. *Teatr* 33 d, 9. – §. Szkoła, oſoby, liczba uczniów w ſzkole, ut wielką albo małą kto ma ſzkołę. *Cn. Th.* 1116, Schule, Schüler. – §. Szkoła różną od drugiéy naukę podaiąca, *secta, disciplina, familia philosophorum. Cn. Th.* 1116, *Rs.* школа. Z téy ſzkoły iak z Pandory ſkrzyni Złe wyszło, którym ludzki rod do ſzczętu ginie. *Zab.* 12, 239. – Szkoła żydowſka. *Bud. Ps.* 74, 8. Żydom powinno być wolno zakładać ſynagogi i ſzkoły. *Pam.* 83, 61, *ob.* Bożnica. – §. b) Szkoła w ogrodzie, *Bh.* ſemeniſtě; *Slo.* Sſtępnica; *Crn.* zeplenishe; *Vd.* sasadishe, vsieplenishe, mladikovishe, drevku redishe; *Rg.* răsad, rassadnik; *Cro.* presadlische, preszadni vert; eine Baumſchule, Schule im Garten, Pflanzſchule. Na drzewka ſzkoła. *Mon.* 94, 707. Mieyſce, na którym dochowuiemy ſię ſzczepów, zowie ſię ſzkołą. *Kluk Rośl.* 1, 90. Morwy co dwa lata w oſobnéy ſzkołce przeſadzaią. *Przędz.* 66. – (2°. Szkoła, brzeg, *ob.* Szkoda 2), *Vd.* shuela, gniune vuſte, ſzkorbut). – SZKOLARSKI, -a, -ie, pedantſki, pedantiſch, ſchulgerecht. Dawna ieſt bardzo, ale ſzkolarſka raczéy, niż uczona kłótnia, ile ieſt tropów! *Kpcz. Uśl.* 148. Nauka nie powinna być po ſzkolarſku dawana. *Pir. Wym.* 111. SZKOLARZ, -a, *m.*, (*Bh.* ſſtolář, ſſtolar, ſſtolnjk *discipulus*; *Sr.* 1. ſchuler; *Crn.* sholar; *Vd.* shular, navushennik, joger; *Be.* skular, uczenik); – pedant, ſzkołą trącący, *Vd.* shulskosnauz, srovovushen, vusheni zogel, uhule, prazni poshtimauz svoje vjednoſti, poshulounik, pedantar, shulskovushen, vshulovan; ein Schulpedant. Ci ſzkolarze zawſze muſzą margać Łaciną; gaday po Polſku! *Teatr* 24 c, 32. SZKOLASTYK, -a, *m.*, Szkołaſtycy, filozofowie od 11go do 15go wieku, w ſzkołach utrzymuiący filozofią pełną błędów na fundamencie nie dobrze tłumaczonego Aryſtotelesa. *Kras. Zb.* 2, 479, ein Scholaſticus, ſcholaſtiſcher Philoſoph. – §. Szkolaſtyk, SCHOLASTYK, duchowny przy katedralnym kościele, maiący na ſobie dozór ſzkół. *Nar. Hiſt.* 2, 364, *Kras. Zb.* 2, 479, *Modrz. Bas.* 533–5. SZKOLNICZY, -a, -e, od ſzkolnika, Schullehrers, Lehrers. Wiek iedenaſty początek akademii i ſzkolniczéy nauki. *Stas. Zam.* 11, ſzkolnéy nauki, Schulſtudien. SZKOLNIK, -a, *m.*, SZKOLNY *Subſt.*, nad ſzkołami przełożony, der Schulaufſeher. Rabin z ſzkolnikiem rewizyą głów uczynią. *Vol. Leg.* 7, 44. – *§. ſzkolnik, *ſzkołmiſtrz, nauczyciel ſzkoły, der Schullehrer, Schulmeiſter; *Sr.* 2. ſchular, ſchulmeiſtar; *Sor.* 1. ſchulemiſter, ſchulmiſter, hukuena méiter; *Slo.* Sſkolný miſtr; *Hg.* oskola-meſter; *Sla.* shkòlnik, meshtar (cf. miſtrz); *Cro.* skolnik; (*Bh.* Sſkolář, Sſkolnjk; *Rs.* школьникъ ucseń, żak). – §*. ſzkolnik, literat, ſawant, ein Gelehrter. Poyrzyymy na dawne ſzkolniki, którzy też w Rzpltéy kwitnęli. *Modrz. Bas.* 516. SZKOLNOŚĆ, -ści, ż., pedanterya, *Vd.* shularia, shulſtvu; Pedanterey. Szkolność Aryſtoteleſowſka w naukach przyrodzony porządek na wſpak obróciła. *Kpcz. Uśl.* 28. SZKOLNY, -a, -e, od ſzkoły, do ſzkoły należący, Schul-; *Boh.* Sſkolní, Sſkolſký; *Slo.* Sſkolſký; *Sr.* 1. ſchulſki; *Vd.* shulski; *Cro.* skolni; *Hg.* oskolni; *Rs.* учильищный. Szkolny mędrek. *Mon.* 70, 3, *ob.* pedant). Głupſtwem proſzinę ſzkolną nazywaią. *Paſt. F.* 263. Szkolne xiążki, elementarne, *Ross.* учебныя книги. Szkolny miſtrz. *Warg. Wal.* 205. Szkolny ſtan ieſt nayczudnieyſzy, i rzeczom ludzkim naypożyteczniejſzy. *Modrz. Bas.* 521. Szkolna retoryka, obfita w słowa, czcza w rzeczy. *Uſt. K.* 2, 9. Pomnę, że i mnie z młodu często więc napadła Szkolna choroba, gdy ſię do ſzkoły nie chciało. *Opal. sat.* 74. Szkolne goſpodarſtwo, a z kiąg hetmaństwo, oboie niepewne. *Cn. Ad.* 1141. *SZKOŁOWAĆ *cz. kontyn.*, ſzkołą ſię bawić, do ſzkoły chodzić, in die Schule gehen; *Cro.* skolati; *Vd.* shtudirati (*ob.* *ſtudować), navushivatise, se svushivati, vushitise; (*Rs.* школить, вышколить ćwiczyć kogo, krzesać go, okrzesać, kształtować, вышколить wprawić kogo, промышколить ſtrofować kogo). Między nieukami, i tymi, którzy trochę litery zakuſili, a przedtym niżeli do ſwego poſtanowienia żywota przyſzli, ſzkołowali, powſtawaią poſwarki, coby lepſzego było, czyli gdyby ſyna ociec do ſzkoły uczyć dał, czyli gdyby do rzemieślnika w rzemieſło przykazał. *Glicz. Wych. G* 4 *b*. Oni iakoby iacy mniſzy w klaſztorze ſzkołuią. *ib. K.* 4. Chwałę dobrą odnoſzą, a tego ſwego ſzkołowania. *ib. H* 6 *b*, *Vd.* vushenſtvo, shtudirſtvo. *SZKOLSKI, -a, -ie, ſzkoły, ſzkolarſki, *Vd.* poshulſki, pedanterſki; ſchulgerecht. Już tu terminów przeſtań, radzę, ſzkolſkich. *Klon. Fl. B* 2.

SZKOMA, *ob.* Skoma. SZKOPIEC, *ob.* Skopiec. SZKOPUŁ, *ob.* Skopuł.

SZKORBUT, *SZARBACH, *SZORBOCH, *SCHORBUK

– u, *m.*, *Bh.* furbéż; *Vd.* shkarbut; shkarbutna bolieszen, vuſtnu gnitje, gnuune vuſte, sobna goiloba, shuela (cf. szkola); *Cro.* zazubnicza; *Rg.* zasúbisa; *Ross.* цынгà; *Ger.* der Scharbock, Scorbut, Niederſ. Schárbuk, *Holl.* Scheurbuyk, *Suec.* ſkörbiug, *Angl.* scurry. Szkorbut nazwiſko swoie niedawno ma, a od tych narodów podobno, u ktorych naywięcéy gości wzięte, iako Hollendrów, Duńczykow, Szwedów etc.; Syreniusz go zowie francą pomorſką. *Petr. Wod.* 23, *et* 24, *Syr.* 320; *et* 617; *et* 156, *et* 298, gnilec, dzięgno. SZKORBUTNICA, – y, ż., kobieta szkorbut cierpiąca, eine Scorbutiſche. Białe upławy u suchotnic lub u szkorbutnic, niebespieczne. *Perz. Lek.* 2, 8. SZKORBUTOWY, – a, – e, od szkorbutu, ſcorbutiſch, Scorbut-, *Rs.* цынготный.

*SZKORNIE, *Gil. Pſt.* 197 *b*, *Sekl. Mar.* 6, *Podw. Sion N* 6, *ob.* ſkornie.

SZKORP, SZKORPICA, *Sien.* 289, *Syr.* 484, smok morſki. SZKORPION, *ob.* Niedźwiadek robak. SZKORPOWY oley, w którym szkorpy potopiono, leczy ukąszenie szkorpowe. *Sien. wyk.*, Scorpionöl.

*SZKORT, – u, *m.*, z *Łac.* scortum, s nałożnica, das Kebsweib, die Beyſchläferinn. Wielu mężów iąwszy się szkortów, na zdrowie żonom swoim ſtoią. *Petr. Ex.* 86, *Tward. Daf.* 68. Czemuś przeklęty szkorcie tego nie zrobił, Ażebyś mnie z nim oraz tak twardo nie pił. *Ban. F.* 3. Herodyado, szkorcie nieczyſty i niewſtydliwy. *Baz. hſt.* 61. Szkort bezecny plugawy panował nad niemi. *Birk. Zyg.* 53. Teodora, sławny w Rzymie szkort, do szkaradney bezecności ich przymuſiła. *Zygr. Papr.* 9. Szkortu i nieczney niewiaſty nie poymiesz za żonę. 3 *Leop. Levit.* 21, 7, *W. Poſt. W.* 3, 135, *Bud. Cyc.* 25, *roby. 1 *Leop. ib.*). Ktoby mówił: żal mi grzechu nieczyſtego, a szkortaby przedaię chował sobie, Panem Bogiem ten ludzi. *Hrbſt. Odp. L* 4 *b*. SZKORTACYA, – yi, ż., poruſtwo, gamractwo, kurwierſtwo, Hurerey, Unzucht. Ten naſz syn szkortacyi tylko pilen. *Wor. Rgl.* 78. SZKORTATOR, – a, *m.*, porubnik, kurwierz, ein Hurer. Szkortatorowie i cudzołożnicy krolestwa bożego nie otrzymaią. *Baz. hſt.* 80. Wszem w obec daią moc mówić przeciw nim, choć i niesławnym ludziom, t. i, łotrom, szkortatorom. *Baz. hſt.* 12.

SZKOT, SZOT, – a, *m.*, (*diſting.* Skot), ze Szkocyi, *Bh.* Єſót, *Rs.* шотландецъ; ein Schotte, ein Schottländer. Język Szkotów górnych podobny do Irlandzkiego. *Dyk. G.* 5, 92. Szkoty albo Szoty nie raz Duńczyków naiechali. *Sk. Dz.* 836. – §. Szkot, Szot handluiący, przekupuiący, handlarz, ein Schotte, Hauſirer, Krämer. Nasi szkotowie na opałce drobne rzeczy rozmaite dla przedania nosząc po ulicach. *Warg. Rada.* 174. Szotowie, którzy na sobie noszą swoie rzeczy ku przedaniu, płacą po złotemu; Szotowie, którzy końmi swoie towary wożą, od konia po kopie monety. *Vol. Leg.* 2, 665. Przez Włochów, Szotów i innych cudzoziemców miaſta nasze wielką szkodę biorą. *Herb. Stat.* 309. Spisywać maią w każdym mieście liczbę domów mieszczan, Szotów, Żydów, Tatarów. *Vol. Leg.* 4, 978. Podatek ten płacą kupcy, przekupnowie, kramarze, szoci albo i faktorowie. *Vol. Leg.* 5, 184. Gdy go doſły o szkotach Tarnowſkich wiszy ... *Pet. Jow.* 109. Szlachta się teraz w szotów obrociła, Han-

dlów ſtanowi temu zakazanych pilnuie. *Opal. sat.* 186. – Niechay go szoci biorą. *Pot. Jow.* 110, niech go kaci wezmą, daß dich die Schweden ... – §. 2) Szot, pewna waga, Szkot, Skot, das Schott, Karat, deren 24 eine Mark machen. Skot waży dwa grosza. *Herb. Stat.* 103. *Digroſſus sive scotus*, podwóyny grosz, albo szkot. *Urs. Gr.* 388. *Pecna*, sześć grzywien, *alias sex scotorum. Vol. Leg.* 1, 35. Złota ſkotów kilka. *Papr. Dr. D* 2. – §. 3) Szkot, Szkotowa materya, gatunek kamlotu, Schottiſcher Camelot. Szkot na woreczki tabinowe, iest prawie tak dobry, iak kamlot *Jak. Art.* 2, 360. Szkotowe albo kamlotowe woreczki. *ib.* 1, 361. SZKOTKA, SZOTKA, – i, ż, kobieta z Szkocyi, die Schottländerinn. Jeden z nich poiął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szkotkę, a czwarty Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. O Szotkach mówią, że żadnych szat, coby ściſkały, nie używaią. *Cziach. prz.* 24. SZKOTSKI, SZKOCKI, SZOTSKI, SZOCKI, – a, – ie, do Szkocyi, czyli Szkotów należący, Schottiſch, Schottländiſch: *Bh.* Єſottſћ. Rzeczy Szockie i kramarſkie. *Vol Leg.* 6, 134. Szockie sukno. *Inſtr. C. L.* Domy mieyſkie, Szockie, Żydowſkie, Tatarſkie. *Vol. Leg.* 4, 977. Opuścił uszy, niby mieszek Szocki. *Brath. C.* 2.

SZKOTAK, *ob.* Skotak.

SZKROFUŁ, *ob.* Swinogorz, Śliniogorz, Skwinancya, Świnie warody.

SZKRUPUŁ, – u, *m.*, z *Łac.*, a) wałka, *Vd.* shkremen, teska za 20 proszenih sernet, tretki diel kvintizha; das Scrupel, trzecia część drachmy. *Slesz. Fed.* 422, *Krup.* 5, 235. Szkrupuł ma w sobie 20 ziarn. *Spicz.* 241. – *Math.* Szkrupuł, minuta, część iedna, na iakich 60 ſtopień ieden cyrkułu się dzieli. *Sol. C.* 7, der 60ſte Theil eines Grades, die Minute, das Scrupel. – §. b) *Kresl.* szkrupuł, sumnienie trwożliwe, *Sr.* 1. ſmćhoma cjtcjcirc, traſcziwoſcj; *Crn.* shin; *Vd.* vieſtna teareba, shin, vieſtnu grisenje; *Rg.* súmgna (ob. sumnienie); der Gewiſſensscrupel, der Scrupel, Gewiſſenszweifel. Szkrupułami, to iest ściśnieniem i trwogą sumnienia się trapił. *Sk Zyw.* 2, 74. Nie chcę posądzać, bo się boię szkrupułu. *Beh. Kom.* 2, 207. Że gardzisz szkrupułami, winszuię ci tego, Znak to iest mocney duszy, umysłu wielkiego. *Kras. sat.* 33. Szkrupuł bez szkrupułu, tytuł książki o zdrożnościach Polſkiego rządu, p. Jana Stan. *Jałłonowſk.* SZKRUPULACKI, – a, – ie, SZKRUPULATNY, – a, – e, SZKRUPULATNIE *adv.*, trwożliwy na sumnieniu, ſcrupulös; *Sr.* 1. traſchiwé; *Rg.* súmgniv; *Rs.* мнительный. Niemasz iuż nauki szkrupulackiey dawney. *Bals. Nied.* 1, 2. Szkrupulatny człowiek. *Hul. Ow.* 203. Nie będzie ona tak szkrupulatnie święta, żeby się miała o to gniewać, że ią kochaią. *Teatr* 14, 96. SZKRUPULATNOŚĆ, – ści, ż., trwożliwość sumnienia, die Scrupuloſität; *Sr.* 1. traſchiwoſcj, ſteroſcjlivoſcj; *Rs.* мнительность. SZKRUPULAT, – a, *m.*, człowiek na sumnieniu trwożliwy, *Rg.* súmgnivec; ein Gewiſſensgrübler, ſcrupuloſer Menſch. Jaki ſkrupulat; wszyſtko się u niego nie godzi, grzech. *Teatr* 19 *c*, 79. W takiey potrzebie, dyskret, nie dyskret, szkrupulat, nie szkrupulat, świętoszek, nie świętoszek, mnieyby ieszcze podobno miał od nas dyskrecyi. *Teatr* 21, 182. SZKRUPULIZOWAĆ *med. ndk.*, sumnie-

nie w czym mieć trwożliwe, ſcrupuliſiren, ſich ein Gewiſſen machen. Alboż to teraz ludzie szkrupulizuią w tey mierze! *Teatr* 36 *b*, 59.

SZKRUTYNIUM, *ob.* Skrutynium, Wywiedzienie.

*SZKRYBA, Szkrybowie, 1 *Leop. Math.* 23, 15, *ob.* Skryba. SZKRYPT etc., *ob.* Skrypt.

SZKUDŁA, -y, *ż.*, SZKUDEŁKA, -i, *ż.*, *demin.*, *Crn.* shkodla; *Vd.* krounisa, sziepleuka, ſkodliza, deſkiza, ziepotnik, shintel; *Sr.* 1. ſchindjel; gonta, *Bh.* ſſindel; *Lat.* sciudula, scandula, *Ital.* scandola, *Gall.* echandole, *Lothar.* chondre, *Angl.* shingle, *Ger.* die Schindel, Dachſchindel. Gonty, szkudły, *assers. Mqex.* Dachy pokrywaią się także szkudłami czyli gontami dębowemi, a zwyczayniey sosnowemi. *Switk. bud.* 223, *et* 112. Szkudełka, *assula. Mqex.* SZKUDLANY, SZKUDLNY, -a, -e, gontowy, gonciany. *Volck.* 855, Schindel-s. Dach szkudlany. *Switk. bud.* 234. SZKUDLARZ, -a, *m.*, co gonty robi abo niemi pokrywa dachy, der Schindler, Schindelmacher, Schindeldecker. *Tr.*, *Sr.* 1. ſchindjelnik.

SZKURŁAT, *ob.* Skurlat.

SZKUT Włoſki, pieniądz złoty, ein Skudi, eine Italiäniſche Goldmünze. *Cn. Th.* 1116.

SZKUTA, -y, *ż.*, ſtatek wodny, iakim zwyczaynie zboża wożą, okręt rzeczny, Wiślny, *Germ.* die Schüte, *Jsl. et Suec.* ſkuta, *Irland.* scud, *Holl.* schuyta, *Angl.* scute, *Lat. med.* escauda, *Lat.* scheduum, *Gr.* σχεδία, ein Flußſchiff, Weichſelſchiff; (*cf. Rs.* мачмахъ nawa pięć sążni długa, 2 szeroka, deſki na rzemieniami poszywane; ztąd nazwiſko iey od słowa szyć). Szkuta ieſt ſtatek o 16, 18, 20 ludziach, i weźmie łasztów naywięcey 54. *Mag. Mser.* Szkuta maſa, *ob.* Koza, Dubas. - Sternik, gdy pogody kierowanie szkuty zaniedba, przywodzi szkutę do rozbicia. *Petr. Ek.* 92. Raduycie się iuż teraz brogi wypróżnione, Coście na wiosnę do szkut były wymłócone. *Zbyl. Zyw. B* 2 *b*, (*cryor*). Wodopławne szkuty. *ib. A* 2. Szkuta kupiecka. *Vol. Leg.* 3, 59. SZKUTNIK, -a, *m.*, ſiis. der Schutnickel, Bootsknecht. *Cn. Th.* 1116. - §. co szkuty robi, der Schütenbauer, Schiffszimmermann. Warowną szkutę niech ci zbuduie szkutnik nauczony, *naupegus. Klon. Fl. D* 3 *b*. - §. gatunek gwoździ, eine Art Bretnagel. Gontale, bretnale, głowacze, szkutniki. *Oe. Zel.* 4. SZKUTNY, SZKUTOWY, -a, -e, od szkuty, Schüten-s, Schiffs-s. Kotwice szkutowe. *Sol. Arch.* 47. Cetnar żelaza szkutnego dobrego. *Os. Zel.* 49. Starszego ſternika zowią gospodarzem szkutnym. *Haur Ek.* 62.

SZŁA, 3 *Pers. fem. Sing. Perf. Verbi* Iść, *qu. v.*

SZLA, ŚLA, -i, *ż.*, SZLEIA, SZLIIA, -ii, *ż.*, SZLEYKA, SZELKA *dem.*, *Bh.* ſſle; *Sr.* 2. ſſla, s szory; *Hg.* szij *lorum*; *Rs.* шлея, шлейка, (*dſtgu. Rs.* шелкъ iedwab', шелковина iedwabna nitka, шелковица morwa); chomąto z postronkami, s *Niem.* die Siehle, (*cf.* Seil, Adlg.); das Kummet nebſt dem Geſchirre, das Hinterzeug am Kummet, die Geſchirrriemen, der Umgang; *Cro.* hám. Szleie czyli chomąto do zaprzężenia koni. *Kluk Rosl.* 5, 121. Siodła, uzdy, szleie, leyce. *Stat. Lit.* 595. Konie w szliiach. *Hor.* 2, 182 *Nar.* Konie, gdy do barków dyszla przyprzężone są na równo długich szlach, równo ciągną. *Rog. Dol.* 2, 162. We szli idę, ciągnę, *traho funes*, *ut helciarii solent. Cn. Th.* 1116. Szelki maią

ſliey gdy holuią, któremi się do półki zacinaią. *Mag. Mser.* On co miłości wóz kierował dawniey Teraz w nim w szelce ciągnie za woźnika. *Morszt.* 72. Szleyki, służące do pociągu, składaią się s naplecznika etc. *Jak. Art.* 1, 416. Chlubny pogromca gnał przed sobą w szlii Żelazne uplątanych harde krolow szyie. *Hor.* 1, 250. Spuszcza ona z okna szlą, w którą mu się włożyć iak długi każe, i tak go wyciągaią. *Chroſć. Fars.* 503. - Szelka procna, nawiązanie procne. *Tr.*, das Schleuderleder. Grabie szerokie z szelką u końca przywiązaną. *Haur Ek.* 52, z kluczką). - Szelki od spodni, *Bh.* ſſlehy, ſſandy; *Crn.* shtorshel; *Vd.* hlazhnjak, naramik, haushtre; der Hoſenträger;

SZLABAN, ŚLABAN, -u, *m.*, rogatki mytne, z *Niem.* der Schlagbaum; *Sr.* 2. ſchlagbom; *Vd.* savara (*cf.* sapora, zawrzeć), sadjanſki hlod). Ktoby się ważył paść szlabany na drogach sypanych poſtawione.... *Ostr. P. K.* 1, 186. - §. W tey gonitwie za otwarciem ślabanu i daniem znaku, wybiegaią sanki. *N. Pam.* 10, 55, *cf.* szranki.

SZLACHARZ, -a, *m.*, ptak z rodzaiu nurków. *Dudz.* 61, ein Vogel, eine Art Taucher.

SZLACHCIANKA, -i, *ż.*, SZLACHCIANECZKA, -i, *ż.*, *dem.*, szlachecka córka, ein adeliches Fräulein, eine Adeliche; *Bh.* ſſlecna, ſſlcinka; *Sr.* 1. ſemianſka (*ob.* ziemiańſki); *Vd.* shlahtna dekelsh, shlahtniza, dvorna dekelza, gospodizhna, gospodizha, gospa, shlahtna shena; (*Vd.* kervna shlahtniza, rodjaniza, s krewna); *Cro.* gozpodichna; *Rg.* vladika, gospoja, plemeniza, plémkigna, plemka (*ob.* plemię); *Ross.* дворянка, бояршина, боярыня (*ob.* boiar). Jeśliby który szlachcic niesszlachciankę sobie nierówną poiął, tedy tę niesszlachciankę żonę swoię sobą i szlachectwem swym uszlachci. *Stat. Lit.* 80, eine Unadeliche. Mieszczki biorą na się ubior szlachecki, szlachcianki ſtroy woiewodziny. *Petr. Ek.* 68, *Biel. S. N.* 22, *Birk. Dom.* 12. Szlachcianeczki, mieszczaneczki. *Teatr* 1, 44. SZLACHCIC, -a, *m.*, *Bh.* ſſlechtic, władyka, lospota, zemax, zemanin, zeménjn (*ob.* ziomianin); *Slo.* zeman, (ſſlehtic, ze etnébo rodu, s familiiant; - *Ger. Norimb.* ein Geſchlechter; *Sr.* 2. ſchlachta, s plemię, rod, familiiant); *Sr.* 1. ſemian; *Crn.* shlahtnèk, pleménitnèk, *plur.* gospoda, gospodſtvu; (*Crn.* shlahta, 1) *genus, prosapia*, 2) *affinitas*); *Vd.* shlahtnik, shlahten gospud, deshelni shlahtnik, vlaſtelnik, *plur.* shlahtniki, shlahtni ludi; (*Vd.* shlahta *cognatus*, *cognatio*, *genus*, kervni shlahtnik, kiri je v'shlahti, ushlahten, shlahta, ushlahtnik, rodjak, s krewny; *Vd.* on je meni shlahta, s ieſt móy krewny); *Cro.* plemenit, plemenitas; *Sla.* plemich; *Bs.* vlaſtelin (*ob.* właściciel), *plur.* vlaſteli, gospoda; *Ross.* мальхитичь, *plur.* мальхиты, (мальхита gatunek siekiery), дворянинъ (*ob.* dworzanin), благородный человѣкъ, господинъ (*cf.* gospod); (*cf. ap. Otfried. et Notker.* slahta, slahto, gislaht, *Sax. Jnf. et Germ. Sup.* Schlecht, s Geſchlecht *genus*, *Suec.* slag, slagt). Szlachcic, der Edelmann. Szlachcic należy się pisać, nie Slachcic, bo z Niemieckiego Schlacht. *Jan. Nowy Ch.* Jabłonowſki rozumie, że ma być Slawczyc od sławy. *Jabł. Her.* Toż Sarnicki wywodzi, że szlachcic wziął początek od słówka sława, iakby sławcic. *Chmiel.* 1, 369. Szlachcic u Polaków niby Schlachter, według Hartknocha z Niemieckiego, rzeźnik, przez poſtpozycyą nazwany, że na woynie pod Grunwaldą Polacy

Krzyżaków 50 tysięcy położywszy, wiele naczynili mięsa Marsowi *in victimam*. Kromer zaś twierdzi, że się zowią Geſchlechter, t. j. z podłych idący, że wielu podłych za odważne czyny szlachectwa odnieśli zaszczyt. *Chmiel.* 1, 369. Widzimy w Niemieckim języku słowo Schlacht bitwa; i raczey imię szlachcica przypomina nam początek zasługi i nagrody męstwa. *Czack. pr.* 1, 262. Szlachcic, rycerz, członek stanu rycerskiego, *miles famosus*. *Vol. Leg.* 1, 37. Szlachcic uczyniony, *ob.* Schartabel. - Szlachcic nowy, z cnoty i zasług uczyniony, nie z przodków urodzony, *nouus homo*. *Cn. Ad.* 1141, cnota szlachcicem czyni, szlachectwo daie). Szlachcicem zostać, *Ben.* ugospoditise, uljesti u gospostuo). Szlachcic nowy, wlasz; szlachcic orłowy; szlachectwo kupił. *Cn. Ad.* 1141. Szlachcicem być, *Rs.* благородствовать. Szlachcic po babce. *Cn. Ad.* 1142, *nobilis haleri vult, cum non sit.* Szlachcic urodzony, zacnie urodzony, starodawnego domu. *Cn. Ad.* 1142, familiiant, cf. - zki, - ski). Jakem szlachcic, tak prawda. *Teatr* 29, 101. Jakem stary szlachcic. *Teatr* 7 *d*, 55. Szlachcic ubogi, *Slo.* zeman, žúšta chuba nè mám *pauper nobilis*. - *Pluralis hodie irregul.* SZLACHTA, *G.* - y, *D.* - cie, *collect.*, Edelleute, Adel. Nowa szlachta, tak osiadli, iako i nieosiadli, płacą ... *Vol. Leg.* 5, 173. Wszystkę szlachtę równemi być między sobą uznaiemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. Gdyby którego świadka nagnił w szlachectwie, tedy oni drudzy świadkowie iego prawą powieścią maią sprawić, iż iest *szlachta osiadły i woynę służy. *Tarn. Ust.* 10, iż iest szlachcic osiadły). *Apud veteres reperitur Pluralis fere semper regularis*: Obywatele i *szlachcicy Rzymscy. *Aeszt. Cyc. B* 3. Jak wielu *szlachciców, z dobrych rodzicow urodzonych, odrodków widziemy. *Petr. Pol.* 60, iak wiele szlachty. *W. Post. W.* 241. Szlachcicem iest, którego obadwa byli rodzice *szlachcicy. *Herb. Stat.* 258, szlachtą). Chudzy *szlachcicy. *Gor. H t. N* 4 *b*, *Stryik.* 75, *et* 80. Było wiele nieszlachciców, którzy cnotą swą uczynili sacne potomstwo swoie. *Gor. Dw.* 19. *Rs.* разночинцы. roturier. Unadelicht. - §. Wy-ście *szlachcicy, a myśmy nie *szlachetni. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 4, 10, wy-ście szlachetni. 3 *Leop.*, wy ście zacni, a myśmy bezecni. *Bibl. Gd.*). Choć szlachcicy będą synowie iego, choć nie szlachcicy. 1 *Leop. Job.* 14, 21, szlachetni, nieszlachetni. 5 *Leop.*, zacni, wzgardzeni. *Bibl. Gd.*). Antyocha nazywano szlachcicem. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 7, szlachetnym. 5 *Leop.*, epifanes. *Bibl. Gd.*, erlaucht. - §. szlachcic, prosty szlachcic, nie Pan, nie Senator, nie Woiewoda, (cf. boiar), ein ganz gemeiner Landedelmann. Szlachcic tam iakiś do Pana przyszedł. SZLACHCIĆ, SZLACHETNIĆ *cz. ndk.*, oszlachcić, uszlachcić *dk.*, *Bh.* ſſlechtiti; *Vd.* oshlahtiti, poshlatiti, poshlahtnit; *Bs.* oplemiti; *Rg.* oplemmenitti, ugospoditti, povlasteliti); szlachcicem czynić, adeln, zum Edelmann machen. Godny on, żeby był szlachcony. *Jabl. Tel.* 168. Chrobry po téy bitwie szlachtę ubogacił; prostego też rodu żołnierzów uszlachcił. *Stryik.* 156. Nobilitacya iest uszlachcenie nie będącego szlachcicem. *Czack. pr.* 265. - §. *tr. fig.* szlachcić, szlachetnić, ozdabiać, szlachetnym czynić, zdobić, zaszczycić, uzacnić, adeln, zieren, schmücken. Naydują się na urzędzie ludzie podli i niskiego stanu, tych też urząd nie szlachci i zacniejszymi nie czyni, *Szczerb. Sax.* 200. Jeśli cnota szlachci, co się twarzy przypatrujecie? *Smotr. El.* 7. Co takiemu wadzi *naród prosty, którego dobre obyczaie iego szlachcą? *Kosz. Lor.* 29 *b*. Dobrém a poczciwem mamy się zdobić, szlachcić, i w nim się zachować. *Rey Zw.* 93 *b*. Dwie rzeczy człowieka szlachcą, obyczaie i rozum. *J. Kch. Dz.* 193. Mało o to dbaią, aby się obyczaymi, naukami i zacnemi uczynkami szlachcili. *Modrz. Bez.* 166. Człowiek uszlachciony iest darem rozumu. *Petr. Pol.* 64. Ludzi przyrodzoną śmiałością uszlachconych bardzo miłował, *Stryik.* 351. Domy zaszczycone i uszlachetnione tylu dostoieństwy. *Zab.* 14, 212. Nie uszlachcają nas przestworne domu ściany gęstemi przodków ustane portretami. *Pilch. Sen. list* 2, 331. Rodem Homera siedm miast uszlachcić się chciało. *Dmoch. Szt. R.* 89. Tak wielu znakomitych cnot uszlachcasz zbiorem Rod twóy. *Zab.* 9, 42 *Zabł.* Pragnął uszlachetnić pozostałe dni panowania swego. *Ust. A.* 1, 74. Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły Biorą miód, który potym szlachci pańskie stoły. *J. Kch. fr.* 26. Połyskują się w tylney straży rozwieszone znaki, Co Portugalską szlachetnią koronę. *Przyb. Luz.* 120. Wszechmocnie nowe stwarzają słowa; samowładnie szlachcą postronne. *Off. Mow. praef.*, daią im niby indygienat, przyswaiaią). - *Simil.* Gorczyca bisia bliźny czarne szlachci i ciału podobne czyni. *Syr.* 1201, gładzi). Bliźny rany sok ten szlachci i wyrównywa. *Syr.* 166. Szlachetnić, polerować, w szlachetniejsze obyczaie wkładać, veredeln, bilden. Dzięki sprawcom uszlachetnienia w części plemienia ludzkiego. *Gaz. Nar.* 2, 330 *b*. SZLACHCINA, - y, *m.*, *contemn.*, biedny szlachcic, szlachetka, ein armſeliger Edelmann; *Rs.* голодáшка. SZLACHCIUFA, - y, *m.*, SZLACHCISKO, - a, *n.*, *contemn.*, nieokrzesany szlachcic, ein grober, ungeſchliffener Edelmann. Głupi szlachciura nie zna się na niczym. *Teatr* 24 *b*, 13. Cóż mam z tym szlachciurą parafianem gadać? *ib.* 24 *b*, 52. *SZLACHCIWY, - a, - e, szlachetny, niegminny, edel. Między zwierzętami bydlęty, koń iest nayszlachciwszy królem. *Cresc.* 513. SZLACHECKI, - a, - ie, do szlachcica lub szlachty należący edelich, Adel-; *Bh.* plátický (*ob.* wjadyka), zemanſki (*ob.* ziemiański); *Crn.* gospoſk; *Vd.* ahlahtnoſten poshlahtnen, ahlahten, visokoroden; *Cro.* plemenit, ulastelin; *Ben.* plemenit, vlastelski; *Rg.* plemènit; *Rs.* знатнемецкій, дворянскій, господскій, благорожденный; *Lc.* благородный. Sądy szlacheckie, dla szlachty, *ob.* sąd. (*Slo* Pán Slunì, Slunnobworſki *iudex Nobilium*, *f.* Pani Slunná, Slunnobworská). Objecuię szlacheckim słowem wszelaką nagrodę za pracę podiętą. *Arch.* 2, 2. Mòy domek szlachecki mu się upodobał. *Kras. Pod.* 2, 142, ziemiański, *Bh.* zemanſtwí. - Nieszlachecki, *Bs.* potlacten, zebar; *Rs.* худородный; *Ec.* непородный. Szlacheckie piwo, cienkie piwo, cienkusz, Halbbier, Mehrbier. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z jarmarku próżny iadąc śpiewa. *Zab.* 9, 144 *Skrzet.* Szlacheckie piwo tym drożey przedaią, Co chłop. co szlachcic niechay chłopi znaią. *Bratk. B* 3 *b*. - Szlachecka, szlachecka sprawa, adliches Verfahren, Handeln. Szlachcicem dobry, mówisz, a za szlachcic Kraść, rozbijać powinien! a za to szlachecka! *Opal. sat.* 5. Szlacheckie *adv.*, po szlachecku, wie ein Edelmann, adelich. Kto nie żyie po szlachecku, nie szlachcic, *Opal. sat.* 6. Stanecznie,

tecznie, mężnie i °ślachetakie na świecie żyli. *Kosz. Ler.* 79, szlachetnie). SZLACHECTWO, -a, *n.*, *Bh.* ſſłecstictwj, wiedrzeſtwo, rycerſtwj, rzeczeneſt (cf. władyka, cf. urodzony), ziemiańſtwo (cf. ziemiańſtwo; *Bh.* ziemanſtwj dwór szlachecki); *Slo.* zemanſtwo; *Crn.* shlahtnuſt, shlahten ſtan, shlahten rud; *Vd.* shlatnoſt, shlatnuſt, visokorodnoſt, shlahten ſtan, shlahten rud, (*Vind.* shlahtnishtvu, shlaten dvor, = dwór szlachecki); *Rs.* gospoſtwo, vlaſteoſtuo, plemenſtuo; *Cro.* plemenitesztt, plemenschtina; *Rs.* мдлхемсмво, дворянство, благородіе; ſtan szlachecki, ranga szlachecka, der Adel, Adelſtand, Adelſchaft. Szlachectwo prawdziwe, nie na owym pargaminie, na którym prerogatywy są pisane, zależy, ani też na tym, iż kto z tego a z tego oyca rodzi się, lecz na cnocie, męztwie, zasługach. *Mon.* 65, 459. Szlachectwo iest nieiaka zacność przodków, a uczciwość którey się ich potomkowie dosłużyli. *Kosz. Ler.* 29 *b*. Szlachectwo było wynalezione przez starożytność, dla nasycenia takim kosztem ambicyi ludzi niskiego ſtanu. *Mon.* 70, 627. Kanonicy Św. Stanisława ośm ſtopniów szlachectwa dowodzić powinni. *N. Pam.* 9, 278. Cnota szlachectwo daie. *Zegl. Ad.* 37. Szlachectwo bez cnoty, z łyków łarboty. *Cn. Ad.* 1163. Lepsza cnota bez szlachectwa, niż szlachectwo bez cnoty. *Cn. Ad.* 436. Nieszlachectwo, *Ec.* непородность; *Kosz.* худородство. SZLACHETCZYZNA, -y, *ż.*, dziedzina szlachecka, ein adliches Gut. Po królewszczyznach, równie iak po szlachetczyznach chłopi pańszczyzny odbywaią. (*Cfr. P. C.* 1, 56. SZLACHETKA, -i, *m.*, *quasi deminut. nom.* Szlachcic; golota, chudy szlachcic; ein armer Teufel von Edelmann. Tym czasem szlachetka dyskurvie, rozprawia w kole, ba i łaie. *Cpol. sat.* 78. Ja zaś, choć teraz ałogus, chociaż szczepetka, Wiedzą, żem bywał lepiey, wiedzą, żem szlachetka. *Zalf. Zab.* 2. SZLACHETNIC, *ob.* Szlachcić. SZLACHETNIK, -a, *m.*, szlachetnie postępuiący, ein Adelicher, adel denkender. Nieszlachetnicy, którzy z twarzy i z czoła wstyd starli. *Kras. Ilu. A*; Krasicki. Nigdy od tego nieszlachetnika (szatana), i od pokus iego spokoyni być nie mamy. *Rey Pſt. M* 4, *ib. Q* 96, *Rey Zw.* 83. SZLACHETNOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bch.* ſſł dostnoſt, uſſlechtiloſt; *Vd.* shlahtnoſt, shlatnoserzhnuſt, *Rs.* благородство, сановитость; spaniałość, der Adelsmuth, das Adele, der Adel, Heldenadel, die Trefflichkeit. Ze świata wypływa szlachetność duszy, która przenosi honor nad wszelki inny interes. *N Pam.* 24, 326. Cokolwiek piszesz, chroń się pisać stylem podłym. Wszystkich stylów piękności szlachetność iest źrzódłem; Chroń się brać za szlachetność nadętych wyrazów, Słów dziko powiązanych, olbrzymich obrazów. *Dmoch. Szt. R.* 10. SZLACHETNY, -a, -e, SZLACHETNIE *adv.*, *Boh.* ſſlechetny, uſſlechtilý, urozený, (cf. urodzony); *Slo.* ſſlechetný; *Crn.* shlahtnè, (=kosztowny); *Vd.* shlahten, (=krewny, spokrewiony), shlahtnoserzhen, shlatnu rojen, (*Vd.* shlahtnu *pretiosus*, *Vd.* shlahten *vel* shlahtni kamen, = drogi kamień); *Rs.* благородный; *Ec.* сановитый; niepodły, cnotliwy, wyborny, adel, adelmüthig. Szlachetny *non ad genus, sed ad mores pertinet. Cn. Th.* 1117, (*diſſing.* szlachecki). Iest szlachetnym ten, który z przyrodzenia dobrze iest ku cnocie ułożony. *Pilch. Sen. liſt* 330. Ieśliże iest co szlachetnieyszego a przystoynieyszego człowiekowi, iak cnota, któremu klenotowi żadne insze zwierzę nie rozumie. *Rey Pſt. T* 3. Pomyśl sobie, ieśliże iest który szlachetnieyszy klevrot tego to człowieka nędznego, iako ona święta a niewinna duszyczka iego? *Rey Pſt. T* 3. Szlachetne iego czyny. *Birk. Lem.* 161. - §. *Quoad pretium*: Szlachetnieysze części ciała; których obrażenie o śmierć przyprawia człowieka. *Pers. Ler.* 1, 23, części mniey szlachetne, bez których życie ludzkie, lubo z biedą, obeyść się może. *ib.* Szlachetne ziele. *Sien.* 78, *Spicz.* 98; szlachetny kwiat. *ib.* 235 *et* 287. Ciało pańskie w przenayszlachetnieyszym sakramencie. *W. Poſt. W.* 2, 42; w przenayświętszym). - §. szlachetny, co do rangi, rodu, zacny, vornehm. Wszyscy ludzie iednego początek maią, z iednego przodku idą, ani iest iaden szlachetnieyszy niż drugi, chyba kto ma lepszy dowcip. *Gor. Sen.* 195. Imię szlachetne, iest to ſtrutek cnot tych mężów, którzy się iako wodzowie zasługami popisali. *Pam.* 85, 2, 958. - §. szlachetny, tytuł burmistrzowski, Wohledler, Titel der Bürgermeiſter. Zostałeś obrany burmistrzem; zaczym: szlachetny Panie! *Teatr* 23, 893. Szlachetnie urodzony). Szlachetny burmistrz nie wyrozumiał istoty sprawy. *Mon.* 76, 141. SZLACHTA, *ob.* Szlachcic. SZLACHTAWA, -y, *ż.*, Chlastawa, Chlastara, Pleśnik, złoty trzask, chmielik, *conjza*, rodzay rośliny. *Kul. Dyk.* 2, 154, *Syr.* 746; Flöhkraut, Dürrwurz; *Crn.* drèsen; *Cro.* bussinecz, jermèn; *Ss.* buscira, buscinać. SZLACHTOWAĆ, SZLACHTOWANIE, *ob.* Bierzeź. SZLACHTUŃ, -ia, *m.*, szlachcina, szlachetka, ein verächtlicher Edelmann. Jakiś szlachtuń flaryta widzę idzie. *Teatr* 35 *c*, 45. SZLACHTUZ, -a, *m.*, miejsce, gdzie rzeźnicy bydło biią, rzeźą; rzeźnica, rzeźnia, z *Niem.* das Schlachthaus; *Bh.* ſſladtata, zatajka, (cf. porażka); *Sr.* 1. ſzlachtowanie, zarzynanie; *Vd.* mesnica, (cf. mięsne jatki); *Cro.* meszarnicza; *Hg.* meszarszek; *Dl.* kowarda; *Sln.* kasapnica; *Bs.* kowarda, lekarie; *Rs.* бойня; (cf. boy, bojsko). Szlachtuz, kutlof, rzeźniczy warsztat. *Dosyp. Ee* 4 *b*. Szlachtuzy maią być przeniesione w miejsca ustronne, fetorem swym mieszkańcom nie szkodliwe. *Gaz. Nor.* 2, 109.

SZLACZEK *dem. Nom.* Szlak *qu. v.*

SZLAD, SLAD, -u, *m.*, *Bh.* ſſlèd, *Slo.* Eſſpreſſe; *Sr.* 2. ſſlèd; *Sr.* 1. ſſlèd, ſſlxy, (cf. ſſlopa); *Crn.* sled, sledina; *Vd.* sled, slied, sledba, osled, sleditje, (*Vd.* slied, Shenvalentinova bolezen, = Św. Walentego niemoc); *Cro.* szléd, sztupina, trág; *Rs.* слѣдъ, стезя. *Szlad*, nie *Slad*; bo nie mówimy *siedł*, ale *szedł*, *szła*. *Jan. Nowy Ch.*, szlak, ſſlegno, pad, trop, ſſlopa, oślada, die Spur, die Fährte, der Fußtapfen. Patrz na pawiment, obaczże, czyie to są ślady? = *Leop. Dan.* 14, 28, ſſlopy. 3 *Leop.*). Nayleprzy gdy na rolą, pańſki slad albo ſſlopy; obecność pańska wiele waży ku dobrey sprawie w każdey potrzebie. *Kosz. Ler.* 58; *ob.* oko pańskie konia tuczy). Trop albo ślad nayſlepiey się poznaie po świeżym śniegu. *Kluk. Zw.* 1, 353. Idą psi za zaiącem, iedni środkiem za samym padem albo śladem, drudzy po tę i onę ſtronę pada, na wiarę tych, którzy śladem idą, choć sami o padzie nie wiedzą. *Ostror. Myſl.* 32; *ob.* śladogonny). Melamp ślad zgubił. *Ben. A.* 4. Ślad zaięczy, *Rs.* заячій, заячина. Ślad lisi, *Rs.* лисій. Podwóyny ślad, *Rs.* сдвойка. Śladem szukać, w też tropy za kim iść, śladować, śle-

dzić, *pr. et tr.*, der Spur nachgehen, nachspüren. Olgierd zebrawszy się, tuż w dopy i w świeży ślad za mistrzem Pruskim do Prus ciągnął. *Stryjk.* 391. Droga iest ślad, którędy kto pierwszy kieruie. *Min. Ryt.* 4, 145. Do prawdziwey piękności ich gościniec wiedzie, Lecz niewielu waży się chodzić po ich śladzie. *Chod. Geom.* 153; za ich przykładem, wzorem). – *§. Ścieszek przez zagrodzenia bronić trzeba; niech każdy idzie zwyczayną drogą, a nie iak złodzieyskim śladem. *Haur Ek.* 104; przesmykiem; cf. szlak). – Ślad czego tracić, gubić, zacierać co, żeby śladu nie było, wygładzić, do szczętu, z kretesem, auch nicht eine Spur zurück lassen. Będę woiował z Persami, ale tak, że i śladu ich nie zostawię na świecie. *Boh. Kom.* 2, 425. Prawnuki i szlada tey góry nie uyrzą. *Teatr* 86, 44. – §. Szlady ciesielskie, liniie kreciane *etc.*, na drewnie. *Tr.*, kresy, Striche, Linien der Zimmerleute auf dem Holze. Naznaczyć ślad rubryką, kretą. *Tr.* – a) Szlad roli, łan, miara roli, eine Hufe Landes. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie, na włoki mierzą, w Wielkiey Polszcze na szlady; w maley Polszcze i w Rusi na łany. *Grzyb. K* 2 b. Zrzebia, szlady, pewnego wymiaru nie miały, brano ie iako dni oraniа. *Czack. Pr.* 225. Z każdego zrzebia, szlada, włóki z osiadłych rol maią płacić po 10 groszy. *Vol. Leg.* 2, 662, cf. półszlednik. *SLADEK, – dku. *m.*, n. p. Naśladku posadzić, zasadzić na kogo, *ponere in insidiis. Mącz.*, Hinterhalt. SLADOGONIEC, – ńca, *m.*, gonigcy za czyim śladem, der Nachjager, Nachsetzer. Zbieg przepłynąwszy rzekę, tam dopiero pozbył swoich śladogońcow. *Pot. Pocz.* 137. SLADOGONNI psi. *A. Kch. W.* 91, *odora canum vie*, nachsetzend, die Spur verfolgend. Przez skały uchodziła ona, Śladogonnych psów głosem bywaiąc pędzona. *Otw. Ow.* 78. Psi śladogoani, *naribus acres. Zebr. Ow.* 186. SZLADOWAĆ, ŚLADOWAĆ *ex. ndk.*, *Rs.* слѣдовать, (z naśladować, indagować); слѣдить, śladem szukać, iść w tż tropy za kim, śledzić, szlakować, nachspüren, der Spur nachgehen. Pies zaięca śladuie. *Tr.* 2, 238. Niektórzy mynca- rze pieniądze potaiemnie i złośliwie fałszuią; przeto takich złoczyńców śladować każdemu należy. *Szczerb. Sax* 255. Szladowanie. indagacya, śledztwo, *Cro.* obszòk. – *fig.* Śladuię bozkiego dzieła. *Susz. P.* 3, *E* 1 *b*, dochodzę rozbieraiąc). SZLADOWNIK, ŚLADOWNIK, – a, *m.*, śledziciel, ścigacz, pryciacz, der Nachspürer, Nachsetzer, Nachfolger, Verfolger. Idzie za nią, iakoby śladownik. 2 *Leop. Syr.* 24, 23, iakoby goniec. 3 *Leop.*). SZLADOŻYLE, – a, *n.*, wrąb w wnętrze gorzystości, dla lepszego rozpoznawania świeżo napadniętey żyły kruszcowey. *Mier. Mscr.*, der Schurf, im Bergbaue.

Pochodz. *naszladować, naszladowca, naszladownik, naszladownictwo; przeszladować, przeszladowca; oszlada; poślad, poślednі, upośledzać, śledzić, wyśledzić; śledź, śledziówka; cf. śli, szły, szła* Verbi *Jść.*

SZLAFMICA, – y, ż., SZLAFMICKA, – i, ż. *dem.*, nocna czapka, duchna duchenka, z Vien die Schlafmütze; *Vd* nozhna kapa; *Rs.* спальной колпакъ, колпачекъ. Zerwał swoię białą szlafmicę z swoiey łysey mozgownicy. *Teatr* 35 *d*, 82. – *allegor.* Gdy się drzem za laurem, dobrze ieśli któ- ry Brudney na łeb szlafmicy zarwie lub misiury. *Zab.* 12, 17. *Zakl* SZLAFROK, – a, *m.*, SZLAFROCZEK, – czka, *m. dem.*, nocna suknia, der Schlafrock; *Vd.* nozhna jopa, nozhnu oblazhilu, hemetel za spanje; *Sla.* haljina spávacha; *Ross.* шлафрокъ, спальное платье. W czasie prześcielania łóżka niech chory szlafrokiem lub nocną suknią pokryty, na miękkim krześle siedzi. *Krup.* 5, 367. Zskoczyła z swego łóżka, lekkim tylko narzuciwszy się szlafrokiem. *Niemc. Kr.* 1, 57. Na teatrze bywała w długiey wygodney sukni, która była do szlafroka podobna. *Pam.* 85, 2, 49. – *fig. tr.* Można i w szlafroku męstwo pokazać. *Pilch. Sen. list* 2, 286, nie koniecznie w zbroi, *intega*). Sztuka pochlebcę odziała cnoty szlafrokiem. *Zab.* 10, 156 *Zabł.*, płaszczykiem. SZLAFROKOWY, – a, – e, Schlafrock-, Ubior szlafrokowy. *Teatr* 196, 51. SZLAFTRUNK, – u, *m.*, picie na dobrą noc, z *Niem.* der Schlaftrunk. Po podwieczorku wieczerza, po wieczerzy szlaftrunk. *Opal. sat.* 72.

SZLĄG, – u, *m.*, powrós na kluczki zadzierzguiony, z *Niem.* die Schlinge, ein in Schlingen geknüpftes Seil. Widząc w Wieliczce ludzi nowego zaciągu Waiadaiących do szybu, aż i bachmistrz w szlągu Musi być Morsztyn... *Pot. Pocz.* 63, gruba lina, na kształt krzeseiek obwiązana, w których się siedząc na dół szybu spuszczaią). Bałwan soli, wszystko obrachowawszy, iako to szlągi, powrozy konopne, łyczane, nie będzie drożey przedany, ieno po 5 groszy. *Herb. Stat.* 104.

SZLAGA, – i, ż., SZLAŻKA, – i, ż. *dem.*, kula drzewiana, młot wielki. *Cn. Th.* 1217; z *Niem.* die Schlage, die Holzschlege; *Bh.* bigák, pich, pobigačka, klápec; *Slo.* pobigačka, maczka; *Sr.* 1 *et* 2. beja, (*Sr.* 1. schlaha, bówha przyczna jerdi przewora; *Crn.* falkel, kladvo, kyz, ky; *Vd.* kis, kizhis, terkel, butez, nabijazh, nabijalu, trepaunik, butiza, shiz, kladiuo; *Rs.* било, колбня, колбушка, колотило, колотушка, колотушечка, чекмарь. *Malleus* szlaga, kula, taran. *Mącz.* Szlaga drewniana służy ogrodnikowi do wbiiania w ziemię większych kołków. *Kluk. Rosl.* 1, 81. Gruzły ziemi rozbite być powinny szlagą czyli młotem drewnianym. *Przyd.* 35. Snicerze potrzebuią drzewa na szlażki do pobiiania dłota. *Kluk. Rosl.* 2, 169. Szlażka czyli tłuczek mały. *Jak. Art.* 2, 249. Szlaga u bednarza, drewniana lub żelazna, którą pobiia obręcze. *Mag. Mscr.* Zgadłem, chaos w głowie, za naylepszeby stała krople i ulepki Szlaga bednarska, bo mu braknie piątey klepki. *Zabł. Zbb.* 99. U flisów szlaga iest pniak z trzonkiem, którym hartsul na lądzie wbiiaią. *Mag. Mscr.* – §. Szlagi, sztaby, legary wachodowe, *scapi scalarum. Cn. Th.* 1122; Treppensäule, Treppenpfosten. SZLAGIER, – u, *m.*, u smuklerza iest kościany, do przybiiania wątku w tasmie. *Mag. Mscr.*, der Klopfschlägel der Posamentirer.

1) SZLAK, ŚLAK, – u, *m.*, paraliż. *Syr.* 52; apopleksya, z *Niem.*, der Schlag, die Apoplexie, der Schlagfluß; *Crn.* boshje shlâk, shlâk, (*Crn.* slâk, z powóyzielo); *Vd.* boshy slak, boshji shlak, boshji vdarez, s'krouina, krulovuft, krivuft, (*Vd.* shlak, vdarek, vdar, z uderzenie); *Cro.* boshy udaraz, guta, dèrhtavicza; (*Cro.* slâk *ictus, verber*); *Rs.* ударъ, разслабленіе. Lawendowa wódka zachowuie od szlaku, t. i. od zabicia powietrza. *Spicz.* 101. 2) Szlak na ptaki, klatka, *decipula auium. Mącz.*, (cf. potrzask), ein Schlagbauer, ein Taubenschlag. Szlak w gołębiehen. *Tr.* Gołębice latają do szlakow swoich. 1 *Leop. Jez.* 60, 8, do okienek swoich. 3 *Leop.*). Jako szlak pełen ptaków, tak domy ich pełne zdrady. 1 *Leop. Kr.* 5, 27. Jako ku-

ropatwę bywa przywiedziona do szlaku, albo kózka leśna na sidło, tak i serce pysznego. *Leop. Syr.* 11, 32.

2) SZLAK, - u, *m*, żużel, z *Niem.* der Schlacken; *Ross.* шлакъ, шлакóва, (cf. skwara), шлакавина, шлакóвка. (*Rs.* сажкома pinta). *Miołbdzitis* ołowny szlak, ołowne szymowiny, brudy. *Mącz.*

3) SZLAK, ŚLAK, - u, *m.*, przesmyk, *Ger.* der Schlich, ein verborgner geheimer Weg, Schleichweg, enger Paß, (Niederf. fiele; - *Bh.* ſtlaſtrop; *Vd.* shlak, mestu, krai, z mieysce, *Vd.* v'tem shlaki, na tem mesti, z natychmiast). Szlaki Tatarskie zwyczayne, którewi zwykli wpaść do ziem Ruskich i do Wołoch, są trzy: ieden Kuczmienski, drugi czarny szlak, trzeci Wołoski. *Gwag.* 618. Wiedział przeskoki i zaczayne znaki Kuczmeńskie i Wołoskie, ba i czarne szlaki. *Pasz. Dz.* 19, *Pasz. Chor. A* 3; *ob.* czarna droga). Przez Niepr dwa też brody albo szlaki są niepospolite, któremi Tatarowie do nas przechodzą; zowią się Krzemieniecki i Kućmiński. *Biel.* 5, *Gwagn.* 5 *idem.* Szlakiem Tatarskim zwano tę przestrzeń ziemi, którędy nayczęściey wypadali Tatarowie. *Czack. pr.* 2, 180. Strażą czuyną opatrzył wszystkie szlaki. *Teatr* 45 *d*, 64 *Wyb.* W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się, z nienacka Rzymian napada. *Pilch. Sall.* 212. - §. Szlak, droga, tor, *pr. et fr.*, der Weg, die Straße, die Bahn. Szło woysko trzema szlakami w dobrym porządku. *Nar. Hst.* 2, 401. Bieg gwiazd dokonany, tymże szlakiem na nowo poczyna. *Pilch. Sen. list* 289. O iż trzykroć szczęśliwa, bym przelecieć mogła W obóz króla Kretskiego powietrznemi szlaki; *per auras. Zebr. Ow.* 189. Szlak ziemie w piekło otwarła. *Zebr. Ow.* 118. Szlak przodków swoich opuściwszy, za swoim się przedsięwzięciem udawamy. *Bud. Cyc.* 61. Oderwali się od kościoła powszechnego, i nastąpili na ślak pogańskí. *Gil. Kaz. B* 6. - §. szlak, szlad, ſtegno, trop, ſtopy, die Spur, *pr. et fig.* W starym zakonie są niby szlaki i podobieństwa niejakie S. Trójcy. *W. Post. W.* 2, 9. Lekarski szlak na samym domyśle, a domysł pewności dać nie może. *Bals. Nied.* 2, 478. - §. szlak, SZLACZEK czego, brzeg, kray czego, bramowanie, der Rand, der Saum. Biała wstęga z czarnemi szlakami. *N. Pam.* 12, 280. Czy w tym szlaku szerokim pierwey się różczki zaczynaią haftować, czy kwiatki? *Teatr* 16 *c*, 74. Jeymość do miary coraz się nadstawia, Jegomość siedzi boiaźliwy, aby znowu po przydatek do szlaku; na kliny albo falbany do kramu posyłać nie musiał. *Mon.* 69, 588. Jakże się Wc Pani ten szlaczek podoba? *Teatr* 31 *b*, 47. Dawni Polacy świąt uroczystych przy odprawowaniu mszy S. szlak albo ręcznik biały, na kształt stuły kapłańskiey, z szyi zwisaiący, nosili. *Krom.* 89; ſtreſy, Streiffe. Przed laty każda sztuka ochędostwa Polskiego miała się wieczystym kroiem, i potym się pod szlak inszy przydawała. *Mon.* 69, 605. Szlak u pończoch sukień, kitaiek, aksamitów. *Cn. Th.* 1014, die Salleiſte, Leiſte am Zeuge, Tuche, (cf. Krayka). Krawcy na swóy odrwiss lepiéy, aniżeli kiedy na szlak skroić umieią. *Mon.* 60, 602, uciąć sukna; materyi. SZLAKOWAĆ *cz. ndk.*, szladować, śledzić, *Bh.* ſtlatrati, ſtlejm; *Vd.* posleduvati, nasleduvati, poslediti, preslediti; ſpüren, aufſpüren. Zwierz leśny szlakował. *Groch. W.* 488. - *fig.* Patrzać na swoie wady oślep, i przez szpary. A skrzętnie w przyiacielach szlakować przywary. *Zab.* 8, 328. SZLAKOWNY, SZLAKOWANY, -a, -e, snadny do wyszlakowania; ausſpürbar, leicht aufzuſpüren. - *phys. et mor.* Nieślakowne ludzkich serc zakręty. *Ner. Dz.* 3, 91, unergründlich, unerforſchbar. - §. Szlakowny, poszlakowany, erlappt, überwieſen, fabelhaft. Takie iawne matactwo już nie wodzi znaczy, Lecz szatana fałszerza szlakownego raczey. *Przyb. Milt.* 134. W nieżym nieszlakowni. *Przyb. Milt.* 194. To są nieprzyiaciele kłamstwa, szczérzy ludzie, Nigdy nie szlakowani w zdradzie lub obłudzie. *Przyb. Luz.* 223.

SZLAM, ŚLAM, - u, *m.*, muł, z *Niem.*, der Schlamm; cf. *Itel.* limo, *Lat.* limus; (*Boh.* ſſlam ſlegma); *Slo.* šal, (*ob.* kal), żmuliny, (*ob.* mul); *Sr.* 2. ſchlám; (*Crn.* shlem, z ślina, ſlegma); *Vd.* shleme, glu, glenza, glinza, klatje, szkla, musga, beresa, blatu; *Ross.* илъ, (cf. il), тина; *Ec.* тинъѣіе. Szlamy wielorakie, rzeczny, stawowy, iezior, błot. *Kluk. Rosl.* 5, 183. Niezaraz szlam z stawu, sadzawki, na rolą wywieźć; ale niech się wprzód uleży. *Hour Sk.* 31. SZLAMA, - y, ż., wada, grunt wysoki i mocisty czyli gliniasty. *Mag. Mstr.*, boch aufliegender Letzboden. - §. *ob.* szlamowe futro. **SZLAMONIK, - a, *m.*, żaba πλωτος. *Przyb. Batrach.*, cf. Bagnoch. SZLAMIĆ się *Rec. ndk.*, szlamowatym się stać, ſchleimig werden. Gdy iuż zaczynaią się krosty szlamić i rozpękać, tedy . . . *Krup.* 5, 453. SZLAMOWATOŚĆ, SZLAMOWITOŚĆ, SZLAMISTOŚĆ, - ści, ż., obfitość szlamu, die Schlammigkeit, *Rs.* илонáмость, илáкость, тинонáмость. - §. flegmistość, flegma, zamulenie, Schleimigkeit, Schleim. Nerwy oziębłe i szlamowatościami flegmistemi ogarnione, ziele to rozgrzewa. *Syr.* 194. Sole do rozrzedzenia szlamowitości używane bywaią. *Krum.* 120. Szlamowatość gęsta apetyt gubi. *Krup.* 5, 668. Śliskość albo ślamowatość. *Syr.* 820 *et* 282. SZLAMOWATY, SZLAMISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen szlamu lub flegmy, ſchlammig, ſchleimig, *Crn.* shlémast; *Vd.* glenzast, klaten, glenzhen, glenski, blaten, lusken, ſkaljen, sablazhen; *Rs.* илонáтый, илáкій, тинúстый, тинонáтый. SZLAMOWAĆ *cz. ndk.*, rzekę, sadzawkę ze szlamu czyścić, z *Niem.* ſchlämmen, vom Schlamme reinigen; *Sr.* 2. ſchlamnowaſch; (*Sr.* 1. ſchlamuyn *ligurio*, ſchlamuwar utratnik). Gdy stawy szlamem lub błotem zasiądą, wyczyszczaią się przez szlamowanie albo wywiezienie błotney ziemi. *Kluk. Zw.* 3, 221, *Seitk. bud.* 397. Szlamowanie *elutriatio. Krum.* 71. SZLAMOWY, - a, - e, od szlamu, Schlamm-, *Rs.* илóвый.

SZLAMOWE futro; SZLAMA, ŚLAMA, - y, ż., SZLAMY *plur.*, brzuchy i boki lisie albo ryzie, Bauch- und Seitenfelle von Füchſen, Leoparden &c. Futra ryzie poiedyńkowe; futra ryzie szlamowe. *Vol. Leg.* 4, 856. Ryziego blamu przedniego, tak nóżkowego, iak i ślamowego nad zł. 200. *Gost. Gor.* 78. Moskwa wydaie piliśń, piesaki, rosomaki, szlamy. *Pam.* 83, 615.

SZŁAP', (*Dudz.*, n. k. 29, woli CZŁAP'), - i, ż., spory krok końſki; *Rs.* шагóдъ (ob. iednochoda); greſer Pferdeſchritt. (*Bh.* ſſlapadlo, = stopa nożna; *Crn.* slâp *semita maris, cataracta*; *Cro.* szlâp, hlâp *vapor*). Szłapią jeździć. *Dyk. Med.* 2, 670. Koń ten ma dosyć szłapi. *Pot. Arg.* 84. Lekkim zrywaniem możesz konia do szłapi, do pląsania, do hasania aplikować. *Hour Ek.* 149. - §. *de homine*: Ale też

We Pan bardzo prędko biegasz, nie możemy tak człapią biegać. *Boh. Kom.* 2, 59. SZŁAPAK, - a, *m.*, SZŁAPACZEK, - czka, *m., dem.*, CZŁAPAK. *Dudz.* 29; *Bh.* ſlapaſ; *Vd.* dobrokorazhlin konj, lohkokorazhni konj; *Rs.* мноходецъ, (cf. iednochoda k). (*Rs.* шляпа, шляпка kapelusz); z Koń szłapią idący, ein Paßgänger, ein Pferd, das einen großen Schritt geht. Szłapak rozhukany na kieł wziąwszy, unosić go począł. *Kur. P.* 2. Już Tytan wprzągł swe człapaki. *Zab.* 10, 207 *Zabł.* W rzężone szłapaczki do maley kolaſki. *Hul. Ow.* 64. 2) Szłapak, piechur, piechotnik, ein Fußgänger. SZŁAPIĆ *cz. ndk.*, Szłapać *kontyn.*, *Bh.* ſlapiti, ſlapati; *Slo.* ſlapám *calco*; (*Rs.* шлепнуть, шлепать z plaſkiem na ziemię walić, шлепнуться obalić się, опшлепать trzewiki znosić; (*Cro.* szlapimaze *vapore*); z Szłapią iść, (*Germ.* ſchlappen; *Bh.* ſlepege trop; ſtopa), den Schritt gehen. Noc była ciemna, koń szłapał noga za nogą. *Off. Str.* 9. - *de homine*: Gdy wchodził, usłyszał szłapanie nóg iego. *W.* 3 *Reg.* 14, 5, 1 *Leop. iś.*, das Schlappen, Geräuſch der Füße. *Bud.* 1 *Reg.* 14, 6. - Szłapać się, wlec się, w'óczyć się, ſich langſam nachſchleppen, nachkriechen. Dworſkiey polówki, ni kula nie łapa, Ni dla bankietów za panem się szłapa. *Zaw. G.* 3) *Actiu.* szłapać co, kogo, deptać, przydeptać, treten, niedertreten. *Titubata veſtigia* szłapane, deptane ſtopy. *Mącz.* Niektórzy rzodkiew szłapią, po wierzchu nać przydeptuiąc, aby się tylko w korzeń kochała. *Cresc.* 246. Sierć śliczna, jak śnieg, dotąd nie ślapany nogami. *Zebr. Ow.* 53. - *allegor.* Jako głowa mówi o nogę uszłapaną, czemu mię szłapiesz? tak Pan mówi, że iemu się dzieie, co sługom iego wyrządzaią. *W. Poſt. W.* 3, 143, szarpiesz, targniesz). *Macerare lutum* ugnieść, uszłapać, uprawić glinę. *Mącz.* SZŁAPISTY, - a, - e, kroczysty, wielką szłapią chodzący, weit ſchreitend. Koń szłapisty. *Tr.* 2, 158. (*Crn.* szlapaszt, hlapaszt, szapaszt *vaporosus*).

*SZLARA, - y, *ż.*, SZLARKA, - i, *ż. demin.*, bramowanie u sukień kobiecych, der Saum an einem Damenkleide, der Besatz. - *fig.* Księżyc, gdy żadney makuły niema na kształt szlary albo kwefu, pogody się spodzieway. *Haur Sk.* 207.

SZLĄSK, SLĄSK, *SZLĄSKO, - a, *n.*, *Bh.* ſlezſko, ſleze, ſlezy; *Slo.* ſlezſko; *Sr.* 2. ſchleſinsko; *Sla.* shlèzia; *Ger.* Schleſien; Nazwisko Śląska od różnych narodów zgromadzenia nadane iest, tak iż Ślęzacy, iakoby Zleszlakami albo Schodniami nazwani są. *Krom.* 177, *Biel.* 97. *A Slavonico* ſlèj szlaz, *malva*, *deducit Durich* 1, 215. Nam się zdaie, że nazwisko Śląska *Silesiae* było ieszcze dawniey znaiome, ale tylko w iedney małey krainie, nazwaney *pagus Silensis. Nar. hiſt.* 5, 38. Szląsk dzieli się na górny i dolny. *Wyrw. G.* 237. *Prov.* Daley Szląska nie był. *Pot. Jow.* 70. SZLĄSKI, - a, - ie, Schleſiſch; *Boh.* ſlezſký; *Ross.* шленскій. Księstwo Szląskie od Kazimierza W. koronie Czeskiey ustąpione. *Wyrw. G.* 237. Szląskie płótna, (*ob.* Szlązak, Szlęzak, Szlęzanin).

1) SZLAZ, SLAZ, - *m.*, rodzay rośliny, *malva*, *Bh.* ſlez; *Sr.* 2. ſchlez, wulki ſchlez, werebina; *Crn.* slęz, slis, shlęz, kompolje; *Vd.* slis, slies, popovina, poprosha; *Cro.* szlèz; *Bs.* sljez, sliz; *Rg.* sljes; *Sla.* sliza; *Ec.* слезъ; *Rs.* зимолюбъ, просвирки, просвирникъ болотной; Malve, Pappelkraut, ślaz ogrodowy Stockroſen, wyżey człeka rośnie z kwiatami wielkiemi, do róży podobnemi; ślaz pospolity; ślaz polny, płonny, pięćliſty, *alcea*, Witterrösleln; ślaz wysoki, wieneczny, *althaea*, Eibiſch. *Kluk Rosl.* 2, 255, *Sien.* 99, *Cresc.* 285, *Kluk Dyk.* 1, 26; *ob.* róża ślazowa, róża czarna. *Cresc.* 286. Ślaz gęsi, *rotundifolia*, zaręczy *sylveſtris* etc. *Kluk. Dyk.* 2, 107, *Sleszk. Ped.* 421. Ślaz żydowski zieleninowy, *corchorus olitorius*, w wschodnich kraiach zażywany na zieleninę. *Kluk Dyk.* 1, 155. - 2) Ślaz, (Śliz), czwarty żołądek zwierząt przeżuwaiących, *Rs.* рубецъ; *ventriculus hic inaequalis et rugosus eſt, inſtar Malvae folii. Cn. Th.* 178; der vierte Magen der wiederkäuenden Thiere, der Fettmagen, das Lab, der Roden. Wół ma cztery żołądki, ieden się zowie zięgi, drugi czepiec, trzeci łosia skóra, czwarty śliaz. *Sak. pr.* 71. Ślaz, łączy się z żołądkiem, i od niego zaczynaią się cienkie kiszki. *Mag. Mſkr.*

SZLĄZAK, ŚLĄZAK, ŚLĘZAK, *ŚLĘZANIN, - a, *m.*, *Boh.* ſlezak; *Slo.* ſlezák; *Crn.* Qvâdar *Quadus*, z Szląska rodowity, der Schleſier. *Dudz.* 18. Ślęsacy, iakoby Zlaslaki albo Schodnie. *Krom* 177, *Biel.* 97. Ślęzanie. *Star. Vot. B* 4; *Boh.* Slezacy tylni, ostatni, Ziechy zaś (poczynaiący), przedni, pierwsi. - §. Sięsak, w Toruniu, pewny gatunek ciasta z rozynkami. SZLĄZACZKA, ŚLĘZANKA, - i, *ż.*, die Schleſierinn; *Slo.* Slezačka.

SZLĄŻKA *dem. Nom.* Szlaga *qu. v.*

SZLAZOWY, *ŚLEZIENNY, - a, - e, od Szlazu, *Rg.* sljezni; *Cro.* szlezni; *Ecc.* слизовый; Malves, Pappels. Ślazowa róża, *malva rosea. Kluk. Rosl.* 1, 265. Wino ślezienne. *Syr.* 279. Ślazowy albo Ślazowaty kamień, ma kolor liścia ślazowego, der Malachit, Pappelſtein. *Kluk. Kop.* 2, 63, *Lud. H. N.* 65.

SZLEDZIĆ, *ob.* Śledzić.

*SZLĘGA, - i, *ż.*, śmigownica, z *Niem.*, die Feldſchlange, die Schlange, ein Geſchütz. Pierwey szlęgi wypalić, a potym kartany. *Biel. S. N.* 54.

SZLEIA, *ob.* Szla. SZLEIOWY, - a, - e, od szli czyli szlei, *Rs.* шлеечный.

SZLEMIĘ, - ienia, *n.*, drzewo, drewno poprzeczne, w poprzek położone, ein Queerbaum, Queerholz, Baum; cf. balka, bierzwono, bierzmo, tram, tragarz; *Cro.* szlème, velika greda, trám; *Bs.* slimme, greda velika od kuchje; *Ec.* слѣмя, бревно; (*Crn.* slęmé *vertex fornacis*; *Vind.* sleme, ſtrop, z szczyt daszny, *Vd.* preshnu sleme, trot, z drąg prasowy; *Rs.* шеломъ, шоломъ, naywyższa krokiew daszna, шлѣмъ, шеломъ, helm, osobliwie w herbach). U miechów w kuźniach w walcu koła są ramiona; te więc hak albo sztabę zwaną szlemię na dół cisną i miech dmie. *Os. Rud.* 88, der Baum am Blaſebalgen. Szlemię średniey grubości, *Rs.* слега, слѣга. Na trunę tobie z trzecim ślemieniem wystarczą dwie drewnie. *Kchw. Fr.* 144, z szubienica, z trzech drewien złożona). Obieszono go na wysokim ślemieniu. *Klon. Wor.* 39. Kassyusz im był tak surowy, Iż ledwie ich co nie wieszał na szlemię. *Chroſt. Fars.* 325.

SZLERA, SZLIRA, *ob.* Śliera, *cf.* szlara. SZLEYKA, *ob.* Szla.

SZLEYMOWAĆ *cz. ndk.*, n. p. kadź duża do szleymowania gliny. *Tors. Sil.* 287.

SZLĘZANIN, SZLĘZAK, *ob.* Szlązak. SZLEZIENNY, *ob.* Szlazowy.

SZLICH, SZLICHT, - u, *m.*, drobno stłuczone kawałki kruszcowe wodą zaprawione, z *Niem.* der Schlich, gepülverte

mit Waſſer vermiſchte Erzerde. Z kruszców stłuczonych spławione szlichy lekkie, mieszają się do przepalenia z innemi cięższemi. *Kluk. Kop.* 2, 298. Szlicht metallowy. *ib.* 2, 167.

SZLICHTA, – y, *ż.*, tkaczy kley, którym osnowę pomazują, *Bh.* ſſlichta; *Vd.* shlihta; z *Niem.* die Schlichte der Leinweber, ein Brey, womit ſie den Aufzug ſteifen. Szlichta dla tkaczów być powinna z mąki żytney z wodą przegotowaney. *Przyd.* 29. Płótno od tkacza odebrawszy, dać pomazać, aby szlichta wymokła. *Zaw. G.*, *Haur. Bt.* 77 *idem.* SZLICHTOWAĆ płótno *cz. ndk.*, szlichtą pomazować, z *Niem.* die Leinwand ſchlichten, mit der Schlichte glatt ſteifen; *Vd.* seshlihtati, pershlihtati). Płótno gdy knap na swoim robi warsztacie, to ie aby gładkie było, mąką żytną z wodą uwarzywszy jak na barszcz ślichtuie. *Haur Ek.* 178. O szlichtowaniu płocien. *Haur Ek.* 178.

SZLICHTADA, – y, *ż.*, przeiażdżka zanna, die Schlittade; *Vd.* sanienzhanje, sanimska voshnja, sanienkanje; *Ross.* санáмïе. Tey zimy mieliśmy raz wielką szlichtadę. *Teatr* 46 *b*, 26, *et* 36 *c*, 9, *et* 44 *b*, 57.

SZLIFA, SZLUFA, – y, *ż.*, pętlica na osobę służąca, klucska ozdobna, z *Niem.* die Schleife, z. B. Hutſchleife; *Sr.* z. ſchleiffa; (*Rs.* шлúфы podwiązki); *Vd.* poveſilu, poveszha, obveje. Guzik na kapelusza złotolity z szlifą drogą kładzie. *Zab.* 12, 64. Nie wyszło półmiesiąca, We Pan nam się szeroś w szlifach zaświecił. *Teatr* 27, 8; w officerskich szlifach). – 2*) *trans* szaki albo szlifa, iak niektórzy mówią. *Męcz.*, płozy do ciężarów wleczenia, die Schleife, Laſten damit zu ziehen. SZLIFIERNIA, SZŁOFARNIA, SZLUFARNIA, – i, *ż.*, *Bh.* bruſta, bruſorna, brauſotna, brauſennice, (*ob.* brus); *Slo.* bruſárňa, bruſírná; *Rs.* шлифовальня (шлифовка politura), точильня, (*ob.* toczyć); mieysce czyli budynek, gdzie co szlifuią, die Schleifmühle. Szlifernia zwierciadeł. *Wyrw. G.* 309. Każemy budować dla płatnerzów szlofarnią i mieszkanie. *Vol. Leg.* 3, 200. SZLIFIERZ, SZLUFIRZ, ŚLUFIERZ, – a, *m.*, osełnik, bruśnik; *Sr.* z. ſchleiffar, bruſar, *f.* bruſarka; *Slo.* bruſár, bruſič; *Crn.* brusár; *Vd.* brusar, brusnik, *Cro.* bruszar; *Slz.* brusáca, oshtrioc; *Rs.* шлифовальщик, гранильщик, точильщик; z *Niem.* der Schleifer. *Kluk. Kop.* 2, 82. W hucie szklanéy, gdy kompozycya szklana ostygnie, szlufierz tygielki od massy ma oszlufować piaskiem. *Terz. ſk.* 307. Do huty trzeba sprowadzić iakiego rysownika i szlufirza, *ib.* 103. Wytoczyć, odtoczyć nóż, u ślufierza. *X. Kam.*, wyślifować. SZLIFIERSKI, – a, – ie, *Ross.* точильный, do szlifierza należący, Schleifer-, Toczydło szlifierskie. *Kluk Rosl.* 2, 166; *Boh.* bruſnice. Warsztat ślifierski. *Chmiel.* 1, 227. Aby cena szkła nie była przesadzona dla rysowniczéy albo szlufirskiey roboty. *Terz. ſk.* 104. SZLIFOWAĆ, SZLUFOWAĆ *cz. ndk.*, ostrzyć, brusować, gładzić, ſchleifen; *Sr.* z. ſchleiffowaſch; *Crn.* brusiti, brusem; *Vd.* brusiti, nabrusiti, oſtriti, pobrusiti, *Rs.* шлифовать, отшлифовать, точить, точу, (*ob.* toczyć), гранить, отранить, отрáнивать, (cf. granisty). Szkiełka ślifowane. *Mon.* 67, 609. Ma ſto szabel szlufowanych. *Teatr* 56 *c*, 23. Zawieszam przy kapeluszu ślifowaną szablę. *N. Pam.* 11, 229. Tak dobrzem go po karku liznął moią szlifowaną szabelką, aż się głowa na ziemi oparła. *Mon.* 74, 45. – Szlifować u malarza,

do gładkości szpachlówką przyprowadzić. *Mag. Mſkr.*, szpachlować). – §. Szlufowanego, gra pewna w karty, ein gewiſſes Kartenſpiel. Z deputatami w maryaszu szlufowanego grywa cały dzień. *Teatr* 24, 153 *Czrt.*

SZLIIA, *ob.* Szla. SZLIRA, *ob.* ślera.

SZLOCH, ŚLOCH, – u, *m.*, szlochanie, *Cro.* szkuchanye; *Hg.* sohajtás; *Es.* мачáнïе, исхлипываньïе; *Rs.* хныканье; Schluchzen. Nie mam do szlochów ani do chychotów ducha. *Przyb. Ab.* 22. Daruymy m szlochom krwawym. *Teatr* 47 *c*, 86. SZLOCHNĄĆ *med. idntl.*, Szlochać *kontyn.*, *Bh.* zupim, upim; *Crn.* yhtèm se, ihtiti se, ihtém, tuliti; (*ob.* tulić); *Cro.* kuczam, schuczam, ſkuczam, szkuczam; *Hg.* tsuklom, sohajtok; *Dl.* ſtuczam; *Rs.* jeççati, (cf. ięczeć, *Rs.* jeciati), cicjati; *Rs.* хлыпать, (*ob.* chłypać), хлыхнуть, хныкаю, хнычу, клохтать, заклохтать, клокчу, *vulg.* рюмать; *Ec.* рыдать, вóпльствовать; głosno płakać z iękiem, ſchluchzen, laut weinen. Tak ieſt! kochany synu, – znowu szlochnie, I rzęsiſtemi łzami źrzenice zalewa. *Przyb. Ab.* 170. Nie płacz, bo i jabym musiał szlochać. *Teatr* 11, 11. Hoy teraz to tu szlochanie i płacz będzie. *ib.* 8, 96. Szlochała, aż się serce kraiało. *Teatr* 38, 227. Wdowy po śmierci męża rwą włosy, szlochaią. *Teatr* 28, 153.

*SZŁOKADA, – y, *ż.*, n. p. Bierze (do poiedynku) pałasz; aż widząc husarza z szłokadą, Śle, niechay się rapirem bije albo szpadą. *Pot. Jow.* 227.

*SZŁOP, n. p. Boiaźń boża, pierwsze grono Na ten łubek przywinione, Bo te ſtróżem, ta i tropem, Byś nie spluſkał szaty szłopem. *Miaſk. ryt.* 2, 130, może żłopaniem, żłopaiąc?

SZŁOPA, *ob.* Łapa. SZŁOSARZ, *ob.* Ślósarz. *SZŁOYRZOWATY, *ob.* Sloierzowaty. SZLUFOWAĆ, *ob.* Szlifować. SZLUZ, *ob.* Śłóz.

SZŁY, SZŁYŚCIE, SZŁYŚMY, *ob.* Jść.

SZŁYK, SŁYK, – u, *m.*, czapka futrzana coraz węższa ku górze, eine hohe polniſche Pelzmütze. Pierwey królowie sami w baranich kożuchach i szłykach baranich chadzali. *Star. Ref.* 40. Panowie Litewscy, w niedźwiedzie kożuchy i wilcze szłyki z szydłami świetno, (iak w on czas stroy był 1225 R.), przyiechali do Krakowa. *Stryik.* 561, *Gwag.* 580. Stary Litwin zwierzęcy łeb obłupił i wdział miasto szłyka. *Stryik.* 214, *Jag. Cr. A* 2. Przed lat 40 kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Szłyk Moſkiewſki. *Miaſk. ryt.* 2, 20. Szłyk marmurowy; szłyk liſi grzbietowy. *Inſtr. cel. L.* – §. Chłop na głowę słomiany szłyk wdziawszy. . . . *Zab.* 10, 47 *Koſſ.*, kapeluszyſko).

SZMACIANY, – a, – e, *Ross.* тряпичный, od szmat, ze szmat, Lumpen-. Epoka odkrycia naszego lnianego lub szmacianego papieru dotąd nie ieſt doſtatecznie wiadoma. *Przyb. Pis.* 116. SZMACIK, *ob.* Szmat. SZMACINA, – y, *ż.*, biedny szmatek, ein elender Fetzen. Niemasz teraz na mnie i szmaciny, niemasz i iedney chuściny. *Comp.* 702. SZMACISKO, – a, *n.*, brzydki szmat, gałganisko; ein gerſtiger Fetzen. Szmaciſko, *centunculus. Mqex.* Stare poszarpane szmaciska. *Radz. Jer.* 38, 11.

*SZMAGA, – i, *ż.*, n. p. Na brzegu, gdzie miał wysiadać z szmagi . . . *Pot. Arg.* 623. ?

SZMALCOWAĆ 1), *ob.* Szmelcować. 2) Szmalcem omaścić, okrasić, szmalcu dodać, oszmalcować, osmalczyć, *Crn.* maſtim

(cf. maścić, cf. *Ger.* máſten), *Vd.* maſiti, (cf. maſło), pomaſlić, zabielić, (*ob.* zabielić), obielić, zerkati; mit Schmalz ausmachen, ſchmalzen. Smalcowany, osmalczony. *Cn. Th.* 1029; *Vd.* maſloun, obmaſlen, maſlen, maſten, siun, zabielen; *Crn.* maslęn). Szmalcowany rożek czyli bułka, *Crn.* maslarya, Deſſr. Schmalzſtöpfel. - §. Szmalcować, °Szmelcować (*sed cf. hoc*); na szmalec przetapiać, zu Schmalze ausbraten, ausſchmalzen, zerſchmalzen, zerlaſſen. Smalcowany łoy kozi. *Sien.* 275. °Szmelcowany łoy. *Slesz. Ped.* 423. — *tr.* Gorącość słoneczna prawie smalcuie. *Glicz. Wych. K* 4, dopieka, dogrzewa. SZMALCOWY, - a, - o, od szmalcu, Schmalz-, Szmalcowy garnek, naczynie, *Crn.* maslęnek, masovnek, *Vd.* łeſtvizh, maslouna dieska. Szmalcowy dołek, *Vd.* maſtnina, maſtovina, obiwność. Schmalz- grube. SZMALCUGA, *ob.* Szmelcuga. SZMALCZYSTY, - a, - o, osmalczony, szmalcem zaprawny. *Cn. Th.* 1029; geſchmalzt, voll Schmalz: SZMALEC, SMALEC, - lca, *m.*, sadło topione, *Bh.* maſtiblo; *Slo.* maſt, (cf. mazć); *Sr.* a. ſchmalz; *Sr.* 1. łuſt, (*ob.* tuca); *Vd.* shmanz, svinſka maſt, svinſka toſtina, maslu, (*ob.* maslo); *Cro.* maszlo; *Slo.* maslo; *Rs.* разопленный жирь; bas Schmalz. Tłuſtość niektórych zwierząt po rozpuszczeniu bardzo wolną zoſtaie; ta się zowie szmalcem. *Kluk. Zw.* 1, 54. Szmalec, tłuſtość z kapłuna, gęsi, kaczki i t. d., przetopiona, bardzo delikatna, do potraw i ciaſta przymięszana. *Wiel. Kuch.* 428. Szmalec gęsi, bywa zażyty zamiaſt maſła. *Kluk. Zw.* 2, 157. - §. Szmalec uszny nie dopuszcza blonce kanału słuchalnego uschnąć. *Kluk. Zw.* 1, 44, das Ohrenſchmalz. 2°) Smalec, *ob.* Szmelc.

SZMARAGD; - u, *m.*, kleynot przezroczyſty różnego zielonego koloru. *Kluk. Kop.* 2, 55; *Vd.* shmerald, shmaragd, zelen drag kamen; *Dl.* smerald; *Rs.* изумрудъ; *Ger.* der Schmaragd, *Pers.* zen ernd, *Gr.* σμαραγδος. Nie złoto, nie szmaragd, nie perły cię zdobią, cnota tylko. *Papr. Przyk. Bb.* SZMARAGDOWY, - a, - o, ſchmaragdenus; *Rs.* изумрудный.

°SZMAROWAĆ, *ob.* Smarować.

SZMAT, - a, - u, *m.*, SZMATEK, - tka, *m.*, SZMACIK *dem.*, sztuka ledacrego, kawałek chleba, sera, mięsa, żelaza etc., płachć, odłamek, ein abgeriſſenes Stück von etwas, ein Fleck, ein Putzſtück. Pies kocha pana za szmatek miserny chleba. *Kul. Her.* 96. Lepszy dodatek cery szmat wołu kwaśno uduszony z chrzanem. *Mon.* 71, 351, (cf. arab). Skąpy nie da choć małego szmata. *Petr. Jal.* 7. Koło się rozproszyło w szmaty. *Sk. Zyw.* 1, 101. Żagwi zapalonej szmat mu oddali. *Stryik.* 380. Wziął większą część człowieka djabeł sobie, a oſtatki pobrały ciało i świat rozebrawszy w szmatki. *Kul. Her.* 27. Na czymże mi zchodzi, Gdy mi oyczyſty szmat bujno zarodzi? *Kchow.* 95, (płachć roli). Już podrąbili byli szmat lasu na kilka ſtajen. *Gwag.* 124. Świata szeroki szmat ſkrążył. *Leszcz. Cl.* 40. - Szmat, SZMATA, - y, ż., kawał urwany płótna etc., galgan, ein Lappen, ein Flick, ein Fleck; *Crn.* ushkert, ushkèrz; *Vd.* krainik, blek, ſtarina, barcjusa; *Rg.* odirak, irka, kârpa, lâpat; *Rs.* отрѣзокъ, тряпка, тряпица, тряпичка, тряпка, немощка (cf. wioteha). Dawszy szmat płótna z niczym wyprawuie z domu. *Kul. Her.* 249. By kmiecą szmatą przyodziana była, Nad inszych tysiąc twarzby jey świeciła. *Auszp.* 48. W liche szmatki leżysz uwinion y. *Groch. W.* 373. Szmata do chędożenia.

Crn. Th. 1218, ścierka, ein Wiſchlappen. Zawsze powinien mieć cyrulik na dorędziu fleytuchy i różne szmatki. *Petr. Cyr.* 2, 7.

SZMELC, °SZMALC (*diſſing.* Szmalec); - u, *m.*, kłamność metallowa; z *Niem.* der Schmelz, die Schmelze; *ital.* smalto; *lat. med.* smaltum; *Cro.* smòlcz; *Vd.* spushanſtvu, spushavina, svaritje, svarishtvu, ſtoplina; *Rs.* сплавъ, финифть, черненая работа, черневь. O szmelcach przedtym nie słychać było w Polszcze; gdy nastały, rozumiano, iż to iaki metal drogi, a gdy wytłucze szmelc ze złota, ali szkło. *Rzecz. Zł. C.* 2. Jawnie szkodliwe szmelce w robotach dratowych, gdzie ieſt połowica złota, połowica szmelcu, który zmieli złotnicy przedawać za złoto, zowiąc to robotą francuzką. *ib. A* 2 *b.* Szmelc biały; szmelc modry. *Slesz. Ped.* 423. Były tam drugie obrazy pod szmelc sztucznie malowane. *Stadel.* 127. Pawiment był z srebrnych blach °szmalcem napuszczonych. *Bay Wiz.* 24 *b.* Na czele rumaka zapona Drogim szmalcem i drogim kamieniem sadzona. *J. Ach. Dz.* 289. Łańcuchy z szmelcem rozmaitym wymyślają. *Petr. Pol.* 2, 199. - *fig.* Łąkę ſtrumień opasował A kwiat rożny w szmelc malował. *Jak. Bay.* 138. - *Artill.* Skalisty szmelc, zaprawa z pewnych materyy zapalnych, nad ogniem rozpłynionych, po zabygnieniu niby w ſtalę twardą przemieniona. *Jak. Art.* 3, 316, *roche à feu. ib.* 277 *et* 82. SZMELCARSKI, - a, - ie, od szmelcowania, od szmelcarza; *Russ.* плавильный (cf. plawić), Schmelz-, Schmelzers. Warsztat szmelcarski, *Vd.* spushalnica, spushavishe, spushnica, svarjalishe, spushavna hutta; *Rs.* плавильня, °szmelcarnia. Do Chymiki należy także sztuka szmelcarska. *Krumł.* 2; - SZMELCARSTWO, - a, *n.*, *encaustice. Cn. Th.* 1029; die Schmelzerkunſt. SZMELCARZ, SZMELCERZ, SZMELCMISTRZ, - a, *m.*, szmelcowaniem czyli topieniem, przetapianiem bawiący się, *Ger.* der Schmelzer; *Cro.* smòlczar; *Rs.* плавильщикъ. Robotnik kuźniowy doglądaiący topienia, zowie się szmelcerz. *Os. Rud.* 164; podmayſtrzy. *Os. Zel.* 84; der Eiſenſchmelzer, Erzſchmelzer. Szmelcarze, którzy do spustów smołę palą. *Vol Leg.* 2, 997, *et* 3, 52, Pechſieder, Kienbrenner. U nas potaże szmelcarze zakupują. *Pam.* 84, 762. - Szmelcmiſtrz, szmelcarz *encauſtes. Cn. Th.* 1029, szmelcem maluiący, der Schmelzmahler. SZMELCOWAĆ *cz. ndk.*, *Sr.* a. ſchmelzemaſch; *Vind.* spushati; respushati, variti, svarjati, reszvirati, reſtajati, topiti, kopiti; *Russ.* сплавлять, сплавлять, сплавливать; *Germ.* ſchmelzen, (cf. Szmalcować), *Suec.* smaelta, Netter. ſchmilzen, *Angles.* meltan, mylten, *Angl.* melt, smelt, *Gr.* μελδειν, cf. ἀναλτειν), topić, przetapiać; ſchmelzen, umſchmelzen. Masło, na długie chowanie, szmelcują. *Haur Kk.* 278. Żydzi ięli szmelcować srebra, i złota i z korony wywozić. *Rzecz. Zł. B* 4 *b.* Rzeczy kościelne nie maią być żydom przedawane, wyiąwszy by pierwey spuszczone albo zszmelcowane i do pierwszey materyi przywrócone były. *Szczerb. Sax.* 534. Szmelcowanie, *Rs.* плавка, сплавка, сплавленіе, сплавливаніе. Żołędzie z szmelcowaney gliny procami ciskali. *Warg. Cez.* 116; z palonej gliny. gebrannter Leim. - Szmelcować powidła, smażyć. *Haur St.* 76; Salze kochen, ſchmelzen. Szmelcuią też piwo, gdy go dobrze w kotle przewarzaią, aż go czwarta część uwre. *Haur Ek.* 107. - §. Szmelcować, °szmalcować *ndk.*, uszmelco-

wać *dk.*, ozmelcem ozdabiać, malować, in Schmelz arbeiten, mahlen, mit Schmelz verzieren, *encaustо aliquid pingere. Cn. Th.* 1029. Zbroia szmalcowana, *P. Kch. J.* 66, *J. Kch. Dz.* 94, z SZMELCOWNY, szmelcem ozdobny, *Cro.* smòlczan; *Rs.* финифтяный; *pr. et tr.* in Schmelz gemahlt. Malarza, uszmelcony pulchnym licem iey szkarłatem. *Anakr.* 31. Nie takbyśmy gładkości ufali, ani twarzy swych oliykami i farbiczkami szmelcowali gdybyśmy na przyszłość pamiętali. *Zrn. Pst.* 5, 747 b, cf. patrzyć). W śliskie kłęby zwiia szmelcowna pierś smoczą. *Przyb. Milt.* 227. Pod wiosnę, gdy wdzięczna powiewy Z bryl rozciekłych szmelcowne wyprowadzą krzewy. *Zab.* 12, 230. SZMELCOWY piec. *Tr.* 2164, od przetapiania, der Schmelzofen. SZMELCTYGIEL, -gla, *m.*, rynka do przetapiania; z *Niem.*, der Schmelztiegel. Litków złota włożyć w szmelctygiel złotniczy a wstawić na ogień. *Sien* 585, *Slesz. Pad.* 423, *Crn.* roztopnisz. SZMELCUGA, SMELCUGA, SMALCUGA, SZMALCUGA, SMOLCUGA, -i, *i.*, gatunek potassu, die Weidasche. Potassu alias szmelcugi łaszt. *Instr. C. L.* Cło ma być płacone od potaszów, smelcugu, ołowiów etc. *Vol. Leg.* 5, 113. Smolcuga, *Swed.* 3, 79. Od łasztu szmalcugi po 5 złl, *Vol. Leg.* 4, 334. Od towarów leśnych, od szmalcugi łasztu po złl. 5, od beczki potassu 3 szyllunty ważącey, po złl. 2. *Vol. Leg.* 6, 13. - §. Smelcuga, mieysce gdzie śmelcugę robią, die Weidaschefabrik. Temi ługami przednі popiół lutruią w smelcugach. *Terz. St.* 209. Z frytą tak się trzeba obchodzić w piecu, jak nasi mayftrowie w śmelcugach, gdy potasz lutruią. *ib.* 226.

SZMER, -u, *m.*, szemr, gwar cichy, szelest; *Rg.* хâмor, romon; *Rs.* sgjonor, sgjuberenje, rumor, *Rs.* шорохъ, шорохъ, das Getäusche, Rauschen, Murmeln. Szmer pomieszany znakiem iest boiaźni. *Weg. Mar.* 1, 162. Nadstawia ucha szmerowi ludu; dowiaduie się, iż przyiaciel iego w kaydana h. *ib.* 1, 158. Piwo, które z rozmarynem Czeskim warzą, szmer czyni w głowie. *Syr.* 171, szum, Sausen im Kopfe - §. *Botan* Szmer matki, *ob.* Rosmarya Czeski, Swinie bagno; *Vd.* shmerl *fucus*). Rozmarya polny szmerem zowią, że piwo, które z nim warzą, szmer czyni w głowie pijącym go. *Syr.* 171. Gdy uchmielonym piwem, szmerem zatartém, głowę zawróci i by maślokiem w szaleństwo obróci, tam stroi fircie . . . *Gil. Pst.* 130. - Szmer Włoski, *ob.* Dzięcielnica. SZMERAĆ, *ob.* Szmerować.

SZMERGIEL, -gla, *m.*, *Ger.* der Schmergel, *Gr.* σμυρις, *Ital.* smeriglio), kamień śklarski, śnicerski, złotniczy; między kruszcami naytwardszy; tłuczony używa się do polerowania kleynotów etc. *Kluk. Kop.* 2, 219; *Vd.* shelesnak kamen; *Rs.* наждакъ, наждакъ. Żelazo kwarcowe, dawniey było znane pod imieniem szmerglu. *N. Pam.* 22, 67.

SZMERGIEL, SZMYRGIEL, SZMERMEL, -gla, *m.*, puszkarska zaprawa krotofilna, część ogniów zabawnych, *Ger.* der Schwärmer in der Feuerwerkskunst; *Rs.* шмерперъ, бураkъ, бурачокъ. Po wieczerzy feyerwerk; goście patrzą z sali, Wpadł szmermel między gumna, rodzoła się pali. *Kras. sat.* 82. Race z szmermelami, *Rs.* шутихи. Człowiek podobny do płochego szmyrgla, Wścibski, łgarz, warchoł, nie ftąpi bez ogla. *Zab.* 2, 269. SZMERGNĄĆ, SZMARGNĄĆ, SZMERNĄĆ *med. idntl.*, Szmerać *kont.*, Szmerzyć *ndk.*, szmer robić, szemrzeć, rauschen, ein Ge-

räusch von ſich geben; *Crn.* shòrgam, shorglàm, vershati, vershim; *Vd.* smerzhat (*ſternere*); *Cro.* romulim; *Rg.* xâmoriti; *Rs.* zgjamoriti, rumoniti; *Rs.* шорохнуть, шорóшу, шорохнутся, шоромшиться, журхнуть, журу, (cf. ciórzeć). Żaby wnet, niech tylko posłyszą, że chrząść iaki szmernie, uskoczą zlęknione. *Przyb. Luz.* 62; chrośnie). Gołąb szmergnął w krzaki. *Oss. Bay.* 2; z szmerem uleciał). Słodkie zefiry, gdy swoiém wianiem Przyiemnie moie ochłodzicie ciało, Mniemam, iak gdyby z lubém szmeraniem W koło mnie iakieś bóstwo latało. *Chod. Gem.* 11. Drzewoszko z ziemi wytargnie, którym ku Morawcowi dosyć chybko szmargnie. *Papr. Gn.* 606, z szmerem macha, szermuie). Gdyby on nad kupą pierza tą mową szmergał Rozp erzchlaby się. *Mon. Fl. H* 1 b, hałasował, junaczył). Komu we łbie szmerzą mole, Niechay ze psy iedzie w pole. *Kchw.* 73; szemrzą). Żalila się na iakiś defekt, że iey coś po sercu szmera. *Teatr* 10, 18; niepokoić, beunruhigen, ängſtigen. - §. Szmerają się robacy, sypią się z chrobotem, die Würmer wimmeln mit Geräuſch. Po śmierci robacy się w człowieku nieszmerali. *Comp.* 702. SZMERNY, -a, -e, szemrzący, szmer wydaiący, *Rg.* xaamorni; rauſchend. Szmerny ftrumyczku, co po kamyczku etc. *Zab.* 10, 102.

SZMIGA, *ob.* Smiga. SZMIGIEL, -gla, *m.*, miasto w Poznańskim, sławne iarmarkami. *Dyk. G.* 5, 27; eine Stadt in der Wolw. Posen. *Prov.* Dryia w Szmiglu konia wygrała, a chłopa obiesono. *Rys. Ad.* 11.? SZMIGOWNICA, *ob.* Smigownica.

SZMIOT ziele, *ob.* Opich. SZMIRGIEL ziele, *ob.* Knist.

SZMUKLERZ, -a, *m.*, (cf. smukara), passamonik, der Bortenwirker; *Vd.* priemar, priemni kauz; *Sla.* gombár; *Rs.* позумéнщикъ. Szmuklerze, passamonicy, haftarze. *Vol. Leg.* 3, 629. Żyd u nas krawcem, szmuklerzem, aredarzem. *Grod. Dis. F b.* SZMUKLERSKI, -a, -ie, Posamentirer-, Szmuklerſkie rzemiesło, z SZMUKLERSIWO, -a, *n.*, die Posamentirerey. SZMUKLERKA, -i, *i.*, die Posamentirerinn.

SZNEPER, *ob.* Szuyper.

SZNICA, -y, *m.*, n. p. Dziś on szewczyk, on rzeźnik; gnoiek, leda sznica Posiędzie na publice ftarego szlachcica. *Pot. Pocz.* 705. Zaleś wszyftkie rzeki na herb, (cf. Srzeniawa), ieśliś leda sznico, Chłopeś, gbureś, nie uydzieszwiersmi za szlachcica. *Pot. Pocz.* 80. - Sznica; SZNICE *plur.*, ramiona dyszlowe, die Deichſelarme, die Spalte, die Scheere am Wagen; *Sr.* 1. ſalica; *Sr.* 2. koléżna ſtnicza, ſniże; *Crn.* grędanza, (cf. grzęda); *Cro.* ſkarich kolni). U przodkarów sznice są tak dane, żeby między nie skrzyaka wchodziła. *Jak. Art.* 1, 305, et 2, 288; *armons Jak. Art.* 1, 271. SZNICOWY, -a, -e, od sznic, die Armdeichſel betreffend. Węzel sznicowy, którym się armatna linka do sznicow przywięzuie. *Jak. Art.* 3, 46.

SZNICERNIA, -i, *i.*, sznicorſki warsztat, die Bildſchnitzerwerkſtatt. *Cn. Th.* 1118. SZNICERSKI, -a, -ie, *Ec.* ваятéльный; *Rs.* рѣзчикóвъ; do sznicerza należący, Bildſchnitzer-, Bildhauer-. Sznicerſkiey nauki koniec iest obraz rzezany. *Petr. Et.* 46. Sznicerſka sztuka lub rzemiesło, z SZNICERSTWO, -a, *n.*, *Vd.* podubska dietovina, isresuvanstvu; *Ec.* ваятельство, изваяние, художество; die Bildſchnitzerey, Bildhauerey. SZNICEROWAĆ *cz. kont.*, ryć, wyrzynać osoby, kwia-

ty, z drzewa, kamienia etc. *Wlod.*, Bilder ſchnitzen, ausſchneiden, ausgraben, ciſelliren. SZNICERSZCZYZNA, – y, ż., robota śnicerſka, Schnitzwerk, Bildſchnitzerarbeit. Cóż na tym, że karoca wytworną ozdobiona śnicerszczyzną? *Pilch. Sen. liſt* 2, 426. SZNICERZ, *SZNICER, – a, m., który umie rzyć kamienie albo rzezać obrazy, *sculptor*. *Mącz.* *Sznicer, obraznik albo obrazny może być swan; bo sznicer ieſt Niemieckie słowo, nie Polſkie. *Mącz.*, *Ger.* der Schnitzer, Bildſchnitzer, Bildhauer; Sznicerz, posążnik, obraznik. *Volckm.* 937; *Sr.* 1. grzmerak; *Crn.* obraznekar; *Vd.* podubski dlietavez, dlietnik, izrezuvaus; *Sla.* kipodilac; *Cro.* kipodubecz, peldorezecz; *Ec.* долбежникъ; *Rs.* рѣзчикъ; Sznicerz nie robi złota i kości słoniowey, ale daie poſtać temu, co topi i rznie. *Kras. Liſt.* 2, 122.

SZNIDŁO, SZNIDO ziele. *Mącz.*, *ob.* Siniło.

*SZNIT, – u, *m.*, kroy, rznięcie, z *Niem.*, der Schnitt; *Crn.* snita kruha *lamella panis*). Czy rznięcie uważasz, czy sznity; Piękności wszędzie wybór znamieniety. *Zab.* 9, 139 *Skrzet.* Worek ten rozmaitemi sznity zrobiony. *Klon. Wor. praef.* SZNIT-JARMUŻ, Schnittkohl, kilkakrotnie do roku obrzynany, zawsze świeże wypuszcza liście. *Kluk Rośl.* 1, 216. SZNITSAŁATA, Schnittſalat, ile razy będzie sercznięta, tyle razy świeże wypuszcza liście. *Kluk. Rośl.* 1, 217; *Rs.* снѣть, снѣтникъ, аегопоdium *podagraria*.

*SZNIWAGA, *ob.* Szynwaga. SZNUPKA, *ob.* Sznypka.

SZNUR, SZNÓR, – a, – u, *m.*, SZNUREK, – rka, *m.*, *dem.*, SZNURECZEK, – czka, *m.*, *dem. sec.*, *Bh.* ſſnura; *Slo.* ſnúra; *Sr.* 1. ſchnorę; *Sr.* 2. ſchnetra; *Crn.* shnora, skripz; *Vd.* shnura, shnuriza, shnurovez, sadershniza, pervesenza, pervesisa, ſtoglei; *Cro.* snòra, gàytan, (cf. kayden), veruzhiza; *Hg.* sinór, sijnor; *Bs.* sveza, svezaccija, trák; *Sla.* gájtan, ſtruka; *Rs* снурь, снуровъ, снуровочекъ, (cf. *Rs.* сноровнимъ, сноравливать porównać, zrownać); равнанъ; *Ec.* снуровъ, суженое чтоонбудь; powroz, *Niem.* die Schnur, das Schnürchen; Niederſ. Snoor, *Angl.* snare, *Suec.* snara, snöre, *Finl.* nuora, cf. *Gr.* νευρον, *lat.* neruus). Z uplecionych pierwszych sznurków znowu przez zaplecenie kilku ſkłada się gr bazy, a z grubszych kilku, znowu ieszcze grubszy sznur. *Rog. Doſ.* 2, 429. Sznury splecione z dwóch lub więcey poſtronków są liny; sznury zaś raz tylko plecione są poſtronki. *Jak. Art.* 3, 225. Moc sznura zawisła w mocy nitek, z których się ſkłada, i od sposobu roboty. *Rog. Doſ.* 2, 429, *Jak. Art.* 3, 215. Sznur we troie splieciony, nierychło bywa ſtargany. *Rodz. Eccl.* 4, 12, troiſty. *Bud. ib.* Żonyby trzeba na sznurku przy sobie zawsze wodzić. *Teatr* 36, 45. W Turczech nie ieden bywa sznurem zaciągniony. *Twarď. Wł.* 144; uduszony). Sznur wędny, *Crn.* vodiza; *Rg.* tùgna, ſtrùgnja; *Rs.* хесà, хѣбса, *ob.* sznura. – Sznurki u smuklerza są dwoiakie, kręcone i robione na kleckách, iako to kompasel, borytas, szadras, cięciwka i t. d *Mog. Mſkr.* Sznur szyyny na obrazach SS., *Ec.* убрусъ. Sznur pereł, *Rs.* низанье. Ślepe przywiązanie do prywatnych nabożeńſtw Szkaplerza, Różańca, Paſka, Sznurka, i t. d. *Mon.* 76, 577. Wszyſtkich na ieden sznurek. *Opal. sat.* 87, iedney furyny, iedney kuźni). Sznury z piasku kręcić. *Smotr. Lam.* 45, *ob.* bicza z piasku nie ukręcisz).

Sznur ciesielſki, die Schnur, Richtſchnur der Zimmerleute; *Crn.* sznòra, potęza, plajba; *Bs* perdia, (cf. pertyka); *Rs.* прямазъ. Cieśle zwykli linią prowadzić sznurem w rubryce zmazanym. *Sol. G.* 30. Pod sznur, wedle sznura, proſciuteńko, *Sr.* 1. po ſchróte; *Slo.* gálo po ſnure; *Vd.* po shnuri, glih vnu, (gerili) poverſti, kzker bi se shnuro vdariu; nach der Schnur, Schnurgerade. Ulica szeroka lipkami pod sznór sadzona. *Zab.* 9, 137 *Skrzet.*, szła wprzód pod sznur. *P. Kch. Ort.* 1, 170, *Erasm. Dw. C.* Z obu ſtron gościńca topole pod sznurem wyſadzone cień sprawuią chłodny. *Hor. sat.* 78. Proſto, iak po sznurze. *P. Kch. Jer.* 149, *Zak.* 14, 33. Jak pod sznur. *Cn. Ad.* 393; *adj. Vd.* poshnuren, verſtnoraun, glihpotegnjen. – *inde* sznur, z prawidło, liniia, Richtſchnur, Regel. Poſtanów twe życie podług sznuru cnoty i rozumu. *Bud. Ap.* 58. Abyśmy według woli boſkiey żyli, i wszyſtkie myśli nasze i sprawy tym sznurem mierzyli. *Kuaz. Kat.* 5, 535 Bóg chce powodować nas sznurem wiary. *Loch. Kaz.* 1, 215. Niech on idzie za sznurem, a nie sznur ciągnie. *N. Pam.* 23, 247. Mądry nie według uſtaw ludzkich żyie, ale według sznura cnoty. *Bud. Ap.* 22. Pismo niechay szczerze wykładaią wedle sznuru wiary. *W. Poſt. M.* 400. Po sznurze czego dochodzić, z po nici kłębka, dem Faden nach erſpüren. Dopiero trafiło się na szlad; i iuż szło wszyſtko iak po sznurze. *Biel.* 598. Gruntownie a ſtatecznie, iako po sznurze wypytać się, w iakimby ſtanie były rzeczy wszyſtkie. *Kosz. Lor.* 60. – Wszyſtkie te przykłady, iakoby na sznurek zebrać. *Gliez. Wych. G* 3 *b*, do kupy porządnie, iak na nitkę). – *fr. varie*: sznur, ciąg, pasmo, Faden, Fortgang, Dauer, Verfolg. Sznur żywota nadspodziewanie iego był przerwany. *Bal. Sen.* 20; nić, nitka). W dalszym prawa sznurze, dowiem się. *Teatr* 45 *e*, 48 *Wyb.*, w poſłępku, ciągu). Złe przygody sznurem się po powietrzu zbiegaią. *Bal. Sen.* 93, na kupę, pasmem, zuſammen, auf einen Haufen. – *fig. fr.* Czasem mięsyk dziecięcia tak ieſt zafasowany spodem skóreczką, którą zowią sznurkiem, że nie może nim swobodnie obrocić. *Mon.* 69, 1003. Słońce swe iuż rozpościera złote sznury. *Auszp.* 15; promienie, Strahlen. Goździec na wierzch z włosami przedarłszy się, w sznury i kołuby ślepia się. *Petr. Hod.* 22, w kołtuny, w warkocze, Zöpfe. Ledwo na bardonie śrebrnym gładka Pierya zgodne zmąci sznury, ſtrach go doieżdża ponury. *Zab.* 6, 372 *Nor.* ſtruny, Saiten. W karecie chodzi koń w pięknym mosiędzowym sznurze. *Pot. Jow.* 184; w rzędzie, w szorach, Geſchirr, Pferdegeſchirr. – Sznur mierniczy, mierniczy pręt, die Meßſchnur, Meßkette. *Chmiel.* 1, 78; *Vd.* merna shnura, merauna verv. Sznur, pewna miara geometryczna, Schnur, ein beſtimmtes geometriſches Maß. Sznur ma prętów 10 czyli stóp geometrycznych 100; łokci 75. *Zabor.* 14, *Leſk.* 2, 28, *Sol. G.* 2, 145, *Oſtr. P. C.* 2, 297, *Czack. pr.* 2, 206, *Grzep. K.* 3; cf. Węzyſko). Sznur albo korda ma w sobie *virgas* lasek 3, pertyk 6, łokci 45. *Haur Ek.* 25. – *allegor.* *Sznury mi przypadły na nieszczęściach wesołych, przypadło mi też i dziedzictwo widzięczne. *Radz. Ps.* 16, 6, *Bibl. Gd.*, dział moy, Antheil, Erbtheil. Wyrzucił bóg przed niemi pogany, a przypadły na nie sznury dziedzictwa. *Rad. Ps.* 78, 55. SZNURA, – y, ż, bieda, sznura u czapki. *Cn. Th.* 31; eine breite Schnur, ein

ein Band, eine Binde. *Sznura z wędą na smaglym pręcie, *Cresc.* 646, *ob.* sznur wędny, sznurek, die Angelschnur. SZNURKOWAĆ *cz. ndk.*, obsznurkować *dk.*, sznurkami obramować, mit Schnüren einfassen, besetzen. *Jr.* SZNURKOWY, - a, - e, od sznurków, Schnurs, Schnürchens, Przęczka sznurkowa. *Leop. Ex.* 26, 5. Skąd te mordy i walki idą, świadczą konspiracye Francuzkie, mordy Anglickie, hasła sznurkowe, rączkowe, i inne tym podobne praktyki. *Zrn. Pst.* 3, 700. SZNUROWAĆ, - ał, - uie *cz. ndk.*, usznurować *dk.*, *Sr.* 2. schnurowasch, (*Sr.* 2. schnorwanczito, schnorwano *fascia*); *Vind.* shnurati, vezati, saderemiti; *Crn.* vè-hklàm; *Rs.* снуровать; sznurami związywać, *Ger.* schnüren, (*Succ.* snöra), zuschnüren, zusammen schnüren. Zdrowia i kształtu zgubne sznurowanie męczy płeć niewieścią, a ciężar uciska obręczy. *Zab.* 8, 85; sznurówki, rogówki). Każdy anatomik nieprzyiacielem iest sznurowania i wszystkich ciała ludzkiego więzów. *Zab.* 7, 133. Sznurować tłomok. *Pot. Syl.* 87. Usznurowałem powrózkami łoże moie. *W. Prov.* 7, 16, *Radz. ib.* Koszulą złotem wyszytą panieńskie piersi sznurowała, *P. Kch. J.* 317; krępowała, przykrywała, przypasała). - Sznurować, u cieśli, sznur głownią zczerniony odbić. *Mag. Mstr.* - *tr.* Gębę sznurować, krzywić, różnie pociągać, das Maul verziehen, das Gesicht verziehen, Gesichter machen. Sznurowanie ust we śnie bywa znakiem robakow w człowieku. *Perz. Lek.* 188. Oko niby wpoł śpiące, usta zsznurowane. *Teatr* 43 c, *Wyb.* - *aliter*: Gębę sznuruie. *Cn. Ad.* 243, powagę stroi, er giebt sich ein Ansehen; spricht vornehm; macht ein vornehmes Gesicht; *Rs.* чваниться. Sznurowanie gębusi, podrygi i cedzenie ślinki, nie wprawią nas w tę, którey pragniemy, opinią. *Mon.* 70, 159. Wyćwiczył się w stawianiu nóg, a naywięcey pożytkował w sznurowaniu gęby. *Mon.* 75, 631. Kto słowa tworząc, usta sznuruie, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 *b.* Gdy u dworu przechodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi, a postawę usznuruią. *Kosz. Lor.* 41. - *Simil*: Sznurowana mowa płaczącemu Tak się właśnie udaie, iak pięsy choremu. *Jur. Poprz.*, upstrzona, kunsztowna, sztuczna, przesadna, gekünstelt, geschniegelt. - §. *Widzimy rozmaite Rany, iako się po drodze żywota naszego sznuruią, a prawie się ślizaią, iak kozy po lodzie. *Rey Zw.* 157 *b.* SZNUROWADŁO, SZNOROWADŁO, - a, *n.*, wiązadło do sznurowania służące, eine Schnürbinde. Przestronna odzież naylepiey młodemu wiekowi służy; więc ani podwiązkami, ni żadnemi iakiemi sznorowadłami ściskać się nie potrzeba. *Mon.* 69, 1001. SZNOROWKA, SZNUROWKA, - i, ż., *Rs.* животъ, животъ, (cf. żywot); *Crn.* moderz; *Vd.* muders, neders, (cf. nadrze), persnu vesilu; *Sln.* modrac; *Cro.* modercz; *Rs.* снуровка, снуровáнïе; (*Rs.* снорóвка zrównanie, porównanie), z kaftanik kobiecy do sznurowania, der Schnürleib, die Schnürbrust. Sznurówki z rogow do stroiu. *Comp.* 705. Sznorówka iey w stan iako naygładziey wpadła. *Mon.* 69, 1086. Twarde noszą sznurówki do krępowania ciała. *Zab.* 7, 134. Męczą kobiety od dzieciństwa sznórówkami, rogami, żelazami. *Zab.* 10, 216. Zwyczay dzieciom nader szkodliwy, że ie matki sznurowkami wycieńczaią. *Mon.* 69, 654. SZNUROWKOWY, - a, - e, od sznurowki, Schnürleibs. SZNUROWY, - a, - e, *Rs.* снуровый, od sznura, Schnurs. (*Rs.* снуровая книга rachunkowa xięga w kancellaryach, przez którey wszystkie karty podwóyny szpagat iest przeciągniony. SZNURZYĆ *med. ndk.*, n. p. Sznurzy czyli utyka żyła rudy, to iest, w inną stronę niż przedtym idzie. *Os. Zel.* 84; die Erzader nimmt eine andre Richtung. SZNURZYSTY, SZNORZYSTY, - a, - e, pełen sznurów, schnürig, voll Schnüre. Ziele kropidło ma iakoby paciorki po pięciu na iednym korzonku sznórzystym. *Syr.* 736.

SZNYPKA, SZNUPKA, - i, ł., *Sznupka tabaki, *ob.* szczypta, niuch. - §. przytyk, przycinek, uszczypek, szczypka, *Crn.* osshtęp, osshtępk; *Ger.* ein Schnippchen, ein Stichelwort, eine Sticheley, Anzüglichkeit. Gdyby kto miał dzieci z nieuczciwą białą głową, dzieciom tym zawżdy sznypka w nos od drugich będzie pogotowiu. *Glicz. Wych.* A 5, cf. szczutka). Za dobrodzieystwo podziękę, za krzywdę powetowanie, abo przynaymniey sznupkę. *Pilch. Sen. list* 2, 317. Panu w każdym sądzie i drogach, przykrości, Różne despekty, sznupki, urągania Cierpieć przychodzi od katów srogości: *Ostym. Sw.* 2, *Ff b.* Sofistom mimoiazdem daie sznupkę. *Pilch. Sen list* 370. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiaią, inni zaraz sznupkami, tyrami i złorzeczeństwy docieraią. *Pilch Sen. Gn.* 120. Na pana samego uszczypki swawolnie czasem miota; i żartowne sznypki. *Tol. Sour* 45. Kiedy kogo tęgiemi dowody bardzo potłumiaią, tedy on sznypkami iakiemi a szyderstwy i przerywaniem rzeczy, chce odwieść od przedsięwzięcia onego. *Baz. Hst.* 173. August. iak sam bardzo rad z innych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zasię, gdy go kto bezpiecznie żartem abo sznypką iaką dworskie doiechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Lor.* 177 *b.* To trefnie, kiedy kogo uszczkną w tymże, w czym on pierwey dał sznupkę. *Ger. Dw.* 190, *W. Post. IV.* 344. Jskratesowi, który oyca szewca miał, ieden sznypkę rodzaiu ku zelżywości iego zadał. *Kosz. Lor.* 30. Przecz ia urągania i sznupki odnoszę? *J. Kch. Ps.* 98. Kónałeś iednak Panie bluźnierskie ich strzały, Urągania ich, sznupki, w cię iak w cel trafiały. *Groch. W.* 165. Dał tu Pan sznupkę onym bogaczom, iż zapomnieli miłosierdzia. *Rey Pst. M* 2. Patrzayże iako tu na ostatku Pan dał dwie sznupce światu temu. *ib. U* 3. Przy tym szkalowaniu dostanie się też iaka sznupka i oney. *Ger. Dw.* 301. Słowa Jehowy były mu urąganiem i sznypką. *Bud. Jer.* 20, 8, *Cn. Th.* 1219.

SZNYPER, SZNEPER, - pra, *m.*, narzędzie iedno z naywygodnieyszych do puszczania krwi. *Perz. Cyr.* 2, 109; *Ger.* der Schnepper, Aderlaßschnepper; *Ec.* ланоботно, monopóxh. Lancety, sznypry czyli puszczadła do krwi, *Perz. Cyr.* 2, 6. SZNYPROWY, - a, - e, den Schnepper betreffend. Trzaśnienia sznyprowego niektórzy nie mogą słuchać bez lękania się. *Perz. Cyr.* 2, 111.

SZNYRKIEL, - kla, *m.*, z *Niem.*, der Schnörkel. Woluty, sznyrkle, są ornamenta kapitelów, iako to węzownice, trefione włosy. *Chmiel.* 1, 79.

SZOCEWICA, SZOCZKA, *ob.* Soczewica. SZOCKI, *ob.* Szkocki.

*SZODZEL; n. p. Odważnieysze tu dziewki można nazwać śmiele, które na końce noszą gotowe szodzele. *Pot. Jow.* 2, 73.?

SZOŁDRA, - y, ż., (z *Niem.*, die Schulter, *Suec.* skuldra, *Anglos.* sculdor, *Awgl.* shoulder, *Isidor.* sculdro);

wieprzowa łopata, wędzona, solona, z szynka, Schweinsſchulter, Schweinskeule, Schinken; *Slo.* ſſoldra, ſſoldra *perna*, *succidia*; *Hg.* sódor, sóder, szügy; *Bh.* chuſſta; *Vd.* plezho, (cf. plecy); *Cro.* kúk, prasje sztegno, (*ob.* święgno); *Bs.* plechje, sarebarnik, peracjutak, *Sla.* kuk, but. Dobra szołdra w zimie Kiedy uschnie na wietrze albo w gęstym dymie. *J. Kch. Fr.* 42. Szołdra wielkonocna święcona. *Haur Sk.* 19. *Kosz. Ler.* 150 *b.* Szołdra w Wielką Noc lepsza niż zwierzyna. *Jeż. Ek. D.* 4. Żądasz zdrowia; lecz wielkie misy z tłustemi szołdrami Uprosić bronią. *Slonk. Pers.* 20. Tatarzy szkapowiny miasto szołder więdłych używaią. *Pasz. Dz.* 8. - §. Szołdra *iurgand.*, z świnia, Schweinigel, Schweinhund. Niemiec, gdy obaczy piianego Polaka, to rzecze: świnia Polka; a on sam w tym ieſt większa świnia, bo go i szołdrą zowią. *Haur Sk.* 158.

*SZOŁODUSZA; n. p. Tatarzy wiedząc, że na twardości, nie na piesszczotach dzieło rycerſkie się funduie, nie zażywaią potraw smakowitych, iono tołokna, szałamachy, szołodusze, pszennika; co wszyſtko z mąki a z iagieł robią, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 37.?

SZOŁTYS, - a, *m.*, SOŁTYS, *Germ.* der Schuldheiß, Schulze, Dorfrichter, Schulzenlehner; *Anglos.* scultheta, *Saxon.* scultheit, *lat. med.* sculdassius, scultetus, *Ottfried* sculdheizzo; *Sr.* 1. ſchołta, *vulgo* ſchówta; *Sr.* 2. ſchołta, ſchulta, ſchowta; *Chald.* שלט schallita *plenipotentiarius regis*, שלט schallit *dominator*; *Chald.*, *Rabb.*, *Syr.* שלטן saltan *dominator*, *ob.* sultan; *Chald.* שלטן schiltan, schaltan *potestas*; cf. *Ger.* ſchalten; cf. siła. - - Słowo szołtys, *scultetus* wzięte z ſtarey Niemczyzny, w którey, Schuld, znaczy grzech, winę, karę; ponieważ tych rozeznanie do sędziego wieyſkiego należało. Ci szołtysi mieli od dziedziców lokuiących wsie, nadawane sobie pewne grunta dziedzictwem, ażeby lepiey powinność swoię pełnili i chłopów doſtrzegali. *Nar. Hſt.* 6, 324; *Vind.* sodez, sodnik, (*ob.* sędziak, sędzia), rihtar, shuppan, (*ob.* pan, żupan), *praetor*; *Hg.* ispan *villicus*, cf. iespan). Szołtys abo wóyt trzy sądy wielkie do roku miewa. *Sax. Porz.* 40, *Vol. Leg.* 1, 39, *Stryik.* 343. Jeſtem w tey tu wsi ſtarszym, ieſtem szołtysem. *Teatr* 30, 15. Rolnicy iedni maią znaczne gospodarſtwo, iako to szołtysi, okupnicy, kmiecie; drudzy mniey znaczne etc. *Swit. bud.* 441, (*ob.* rolnik); Schulzenlehner, Bauerlehner. SZOŁTYSI, - ia, - ie, SZOŁECKI, - a, - ie, do szołtysa należący, Schuldheiß's, Schulzen's. Z każdey włoki szołtysiéy po złotemu. *Vol. Leg.* 3, 436. Sądu szołtysiego żaden inszy odprawiać nie może, iedno sam szołtys albo iego sługa przysięgły. *Szczerb. Sax.* 409. Mieszkania kmiece lub szołeckie. *Switk. Bud.* 481. SZOŁTYSIK, - a, *m.*, syn szołtysi, *Dudz.* 61; des Schuldheiß Sohn. SZOŁTYSOWA, - éy, *ż.*, żona szołtysa, die Schuldheißinn, Schulzinn; *Sr.* 2. ſchulſchina, ſchulſchinka, ſchuſchina, ſchuſchinka; *Sr.* 1. ſchołcżina, ſchowcżina; *adj.* ſchołcżinowy, ſchowcżinowy. SZOŁTYSTWO, SOŁTYSTWO, SZOŁECTWO, - a, *n.*, urząd, władza, należytość szołtysa, das Schuldheißamt, Schulzenamt, die Schulzerey, das Schulzenleben; *Bh.* rychta; *Sr.* 1. ſchołcżinſtwo, ſchowcżinſtwo. Uſtanowienie szołtyſtw zdaie się ztąd ma początek, że dawni książęta puſte grunta nadawali prywatnym; ci mieli z razu zupełną wolność od wszelakich powinności; ale z czasem włożono na nich służbę woyſkową; rozsądzali przedtym sprawy między wieśniakami. *Skrzet. P. P.* 2, 177. Woytoſtwa i sołtyſtwa zasłużonym żołnierzom naznaczamy. *Vol. Leg.* 4, 108.

SZOMOTA, *ob.* Szamota.

SZOPA, - y, *ż.*, SZOPKA, - i, *ż. dem.*, budynek z przykryciem dla schowania rzeczy od deszczu; *Slo.* Sſop *fosnile*; *Crn.* shúpa; *Vd.* shupa, ſkeda, parna, hisharka; *Cro.* szusha; *Bs.* pojatta; *Sla.* pojata; *Ross.* сарай, сарайъ; *Germ.* der Schoppen, *Schuppen, Obd. Schupf, Schupfen, *Angles.* sceof, scypen, *Angl.* s.hop, *Gall.* echope, *Gr.* σκεπη, cf. schować, *Gr.* σκεπειν, *lat. med.* eschopa). Chałupa, suppa czyli szopa w ſtarym ięzyku Polſkim. *Nar. Hſt.* 4, 282, cf. Żupnik). Szopy ku zachowaniu siana. *Cresc.* 26. Chowa się często siano w szopach na łąkach wybudowanych. *Kluk. Rosl.* 3, 296. Pilnie przeſtrzegać, aby na téy szopie, gdzie cegły, dobrze był zawarty dach. *Haur Ek.* 6. Szopy ſkładowe na drzewo. *Jak. Art.* 3, 172. - Szopa elekcyyna, der Wahlſchoppen. Na seymie elekcyynym mieysce zasiadania senatorów ieſt budynek drewniany, naprędce i umyślnie do tego zrobiony, który nazywaią szopą. *Skrzet. P. P.* 1, 93. - Szopa woienna, budowanie nakryte do dobywania miaſt ruchome, nieruchome, rozmaite; *teſtudo. Cn. Th.* 1119, das Sturmdach der Alten. Szopą zakryta pod mury się rusty Zbliżona Rzymſka dzielność. *Bard. Luk.* 46. - *Artill.* Ogonowa szopa, der Schwanzſpiegel, Sztuka drewna spaiaiąca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. - 2*) Szopka, *ob.* Szypułka. (*SZOPEL, *ob.* Sopel). - SZOPISKO, - a, *n.*, mieysce, gdzie szopa ſtoi, der Schoppenplatz. - 2) *ob.* szopſko. SZOPNY, - a, - e, od szopy, Schoppens. Urzędnicy łupni, pisarze, ważnikowie, hutmanie, szopni ... *Vol. Leg.* 5, 176; dozorce szopni, Schoppenaufſeher. SZOPSKO, - a, *n.*, brzydka szopa, chata, ein häßlicher Schoppen, eine häßliche Hütte. Kto za prawidło wziął mierność złotą; Iiey się ſtytem kieruie, Ten ni pod szopſkiem mieszka gołotą, Ni dla zazdrości buduie; *caret obsoleti sordibus tecti*: *Hor.* 1, 236 *Nar.*

SZOR, - u, *m.*, SZORY *plur.*, *Sr.* 2. ſzła, (*ob.* szla); *Crn.* prepręga, (*ob.* przeprząds); *Vd.* kshir, napregſtvu, perprega; *Sla.* hámovi, orma; *Bs.* vres od kogna, sprava od kogna; *Rs.* шорны, шорки, (шóрникъ rymarz), упряжь, збруя; szur. *Cn. Th.* 1127; rząd końſki, z *Niem.* das Geſchirr, Pferdegeſchirr, (*Schirr). - 2*) Szor, szorowanie, nawał; Unzewitter, Wetter, Seeſturm. Z morza szor się gwałtowny wychynie I *zaspie nawy. *Chroſt. Luk.* 293. - 3) szor brzuszków lisowych. *Tr.*, 20 par, zwanzig Paar Fellchen, ein Zimmer, z. B Fuchsbälge. Szor lisów, brzuszków, ein Zimmer Füchſe oder Wammen. *Ern.* 1471.

SZORARZ, - a, *m.*, w hucie, co drwa do pieca przykłada, szoruie, der Zuſcheurer, der in den Scheurofen Holz einwirft. *Tr.*

*SZORBA, - y, *ż.*, (*cf. Lat.* sorbeo); polewka; Suppe. Na lęku torba, sucharki, rzadko w święto z ſkopowiną szorba. *Pasz. Dz.* 49.

SZORBOCH, *ob.* Szkorbut, gnilec.

SZORC, - u, *m.*, *SZORSTUCH, - u, *m.*, fartuch, Niem. der Schurz, die Schürze; *Sr.* 2. ſchorja; *Sr.* 1. ſchurc, ſchorczuch, ſchurzuch, wobłaſt, podłaſt, pjedłaſt; *Bh.* kóſtera, Unterſtierka; *Vd.* shurz, ſkurshik, okrilje, okrelje, obpasa, opasek, sagernilu, obgernilu, predokrielje, predogernilu, predr-

saunik, predpaſs, predvesanisa, predpert, nadkolenisa, bertashes; *Cro.* pàsz, (*ob.* pas), zaztor, fertun; *Rs.* передникъ, (cf. przednik), запонъ, запонецъ, (*ob.* zapona). Pozszywali liście figowe, a poczynili sobie szorce. *Bud. Genes.* 3, 7. Tyrsfone szorc na się wdziawszy J pokręconym wężem biodra przypasawszy, Wysła z domu. *Otw. Ow.* 163. Wziąwszy szorſtuch, przepasał się. *Sekl. Jan.* 13, lnianą chuſtę. *ib.* Szorc szewſki, ſkórzany, *ob.* szuſtfal, szorſtfal.

SZOROWAC *ca ndk.*, trąc chędożyć, *Germ.* ſcheuern, *Sr.* s. ſchurrowaſch, Nieders. ſchüren; *Suec.* skaera, skira, ſkura, *Angl.* scowre, *Jrl.* sciuram, *lat. med.* escurare, curare, *Ital.* scurare, curare, *Gall.* escurer, curer, *Ulphil.* scauran). Piasek do szorowania naczyń powinien być biały i miałki; do chędożenia kosztowniejszych rzeczy bierze się trypla. *Kluk. Kop.* 1, 328. Uſtawicznie przeciwko nam szoruią groty i pancerze swoie. *Rey. Ap.* 73, oſtrzą, szlifuią, gotuią). Zbroie szoruią. *Wer. Regl.* 44; pancerze szoruią. *Rey Lw.* 16 *b.* Lekarſtwo to na laxowanie obrane, dobrze kiszki szoruie. *Perz. Lek.* 230, wyciera). Zęby i uſta iak nayuważniéy szoruią. *N. Pam.* 21, 338. Ogony piaſki zwierzchne długiemi szoruią, *summae cauda verruntur arenae. Zebr. Ow.* 265, zamiatają). Gałąź szyią szoruie. *Papr. Pr. B* 3, wisi na drzewie). - Szorować, mocno poruszać, ſtark bewegen, ſchüttern. Wy o Auſtry szorucie liściem i drzewa poruszaycie. *Tward. Daf.* 60. Kamienie z wielkim dźwiękiem Etna wysypuie A ode dna samego gwałtownie szoruie. *A. Ach. W.* 80, wyrzuca. - §. szorować drzewa do pieca hucianego, *ob.* szorarz), Holz in den Scheuerofen werfen. *Tr.* SZOROWNIA, - i, ł., piec od szorowania w hutach, der Scheuerofen in den Schmelzhütten. *Tr.*

SZOROWY, - a, - e, od szorów, Geſchirr, *Rs.* мóрный.

SZORSTFAL, SZUSTFAL, SZUSZFAL, - u, *m.*, szorc ſkórzany rzemieślników; z *Niem.*, das Schurzfell; *Cn. Th.* 1127. Szuszfal, fartuch szewſki ſkórzany. *Mag. Mſkr.*, cf. szuszfalki.

SZORSTKI, SZERSTKI, - a, - ie, - o *adv.*, (cf. Sierć); niegładki, chropawy; *Bh.* ſrſtnaty; *Slo.* ſrſtnáty, drſnatý; *Hg.* szörös, sertes, szeüreüs; *Sr.* 1. ſchéſchetaté, (*Sr.* 1. ſerſtjepité *setosus*, ſerſtjnoſtecjé *setiger*, ſerſtka, ſerſtje *seta*); *Rs.* шершáвый, шершень, шéрсть, (cf. szerszeń), шероховáтый, (*ob.* szerchlowaty), осéтый, песúковатый, (cf. osiſty, cf. psi), ежевать, (cf. jeżyć), rauh, nicht glatt, ſpießig, ſtreifhaarig. Łodyga szorſtka, *hirsuta*, kiedy kosmatość na niey cokolwiek oſtra. *Botan.* 42, *Jundz.* 2, 15. U nich podły człowiek, co nie w iedwabiu, lecz w szorſtkim kamlocie. *N. Pam.* 5, 199. Szorſtkie krótkie włosy w wełnie, *Rs.* шерúна. Szerſtkie niedźwiedzie. *Dmoch. Szt. R.* 23. W gorących kraiach włosy są twarde, szerſtkie. *Wey. An.* 61. Człowiek szorſtkich włosów na głowie, *Rs.* шерóшка. Szorſtkim czynić, *Rs.* шероши́ть. Szorſtkim się ſtawać, *Rs.* шерша́вѣть. - *moral.* niełagodny, unſanft, unfreundlich, rauh. Kraczą na sektę Stoików, iż iest zbyt szorſtka i twarda. *Pilch. Sen. Aus.* 96. Kato zda nam się bardzo być szorſtki i surowy. *Pilch. Sen. liſt* 1, 78. Czego się iedno cnota dotknie i ugładzi, by też innym nie wiem iak się szorſtko wydawało, tobie smarowanie póydzie. *Pilch. Sen. liſt* 2, 161. SZORSTKOSC, SZERSTKOSC, - ści, ł., niegładkość, chropawość, die Rauheit, Unglätte, *Rs.* шершавость, шероховатость, шерохъ, (*ob.* szerchla). Kto zwolna głaszcze, nie uczuie szerſtkości i chropowatości. *Pilch. Sen.* 298. Gładkość, szorſtkość, przeciwne dwa przymioty. *Zool.* 54. - *morál.* W pismach iego wydaie się szorſtkość umysłu. *Teatr* 24, 42 *Cart.*, niełagodność, surowość, Härte, Unfreundlichkeit.

SZORSTYN, *Niem.*, der Schornſtein. *Cn. Th.* 1120, *Biel. law. Myſl, B* 3, *ob.* Komin.

SZORUIĘ, *ob.* Szorować. SZORULEC, - lca, *m.*, pogrzebaczka do pieca. *Wlod.*, koczarga, pociask, koszor. *Cn. Th.* 754, ożog; die Ofenrücke, der Schürſtock. Szorulec kamienniczy, tablica czyli naczynie rzemieślnicze do równania iakiey rzeczy, n. p. muru, posadzki etc. *Wlod.*, das Scheuerbrett, Scharreiſen, etwas damit gleich zu reiben; *Bh.* ſſorna.

SZOS, - u, *m.*, *Ger.* Schoß, Steuer, Abgabe; (cf. Schatz); *Bh.* ſſoſ, ſſoſ, (*Sr.* 1. ſchoßař podſkarbi, ſchoßarſtwo podſkarbſtwo); *Ross.* налóгъ, (cf. nakład, cf. nalog). Szos, podatek od miaſt i miasteczek, płacony z domów. *Nar. Hſt.* 4, 39. Rzemieślnicy szosy, ſtróżne i inne podatki mieyſkie odprawuią. *Szarb. Sax.* 183. Obywatel od dóbr swych szosy i inne podatki daie. *Szczerb. Sax.* 138. SZOSOWY, - a, - e, od szosu, Schoß-, Steuer-, *Bh.* ſſoſowni, ſſoſowni.

SZOSIK, SOSIK, *ob.* Sos 3). SZOSKA, *ob.* Soszka, Socha.

SZOSTAK, - a, *m.*, (*Bh.* ſſeſták pieniądz sześciorny, 2) ieleń o sześciu końcach; *Sr.* 2. ſcheſcjerak, (*Sr.* 1. ſchoßtek sześcioletni); *Crn.* sheſtiza; *Vd.* sheſtak, sheſtnik; *Rg.* sceſtàk; *Bs.* sceſtak *sexennis*; *Cro.* sésztak *sexennis*; *Cro.* sésztak *sexennis* 2) sésztica); *Dl.* sesstak, maias, pet gros i dwa krayczara; *Rs.* шестокъ, шестерикъ. Szoſtak, liczba sześć maiąca *senarius numerus. Cn. Th.* 1120; Zahl von Sechſen, ſechs Stück; etwas aus ſechs Theilen beſtehendes. Szoſtak, poszoſtny wiersz *senariolus versus. Cn. Th. ib.*, *hexameter.* Szoſtak, miara mokrych i suchych rzeczy u Rzymian ſtarych *sextarius*; kwarta nasza dziesięcią uncyi większa, niż ten szóſtak. *Cn. Th. ib.*, *Cro.* maszlin, meczely; *Sla.* litra; ein gewiſſes Maß bey den Römern. - Szóſtak, groszposzoſtny, *Bh.* ſſeſtak, *Ger.* der Sechſer; moneta srebrna dawniey w Polszcze używana, miała w sobie groszy miedzianych 12. *Kras. Zb.* 2, 522. *Segrossus* poszósny grosz, albo szóſtak. *Urs. Gr.* 358. Drobna moneta, szóſtaki, troiaki, półtoraki. *Goſt. Gor.* 37. Od sierpa 2 szóſtaki bito. *Mon.* 64, 204. To rozum, to nauka, w tym się wszyſtko mieści, Szóſtak groszy dwanaście, a złoty trzydzieści. *Kras. sat.* 24. - 2) Szóſtak, człowiek o sześciu palcach. *Cn. Th.* 1120, ein Sechsfingriger. SZOSTKA, - i, ł., *Bh.* ſſeſtka, *Sr.* 2. ſchеſcjerica; *Vd.* sheſtica; *Rs.* шестерка; liczba sześć w kartach, na koſtkach etc.; die Sechſe in der Karte, in der Würfel ꝛc. (*Bh.* ſij *senio*, szóſtka koſtkowa, cf. sez). Coż teraz czyni? oto widząc w worku puſtki, Z szóſtek robi siódemki, a z siódemek szóſtki. *Kras. sat.* 112; fałszuie karty we grze). Podała mi w uwagę szóſtka żołędna bardzo dobrą temę: obrotliwa błądzi. *Mon.* 74, 389 *et* 398. - §. Szóſtka, iedna szóſta część, z 1/6, ein Sechſtel, *Sr.* 1. ſchéſtelk; *Vd.* sheſtiz, sheſti diel; *Sla.* sheſtina); n. p. trzy szóſtki, z 3/6. *Jak. Mat.* 1, 60, trzy szóſte części, Sechſtel. SZOSTNY, - a, - e, sześć w sobie osięgaiący, *senarius. Mącz.*, *Rs.* ше-

cmépный, ſechsfällig. *SZOSTOSKRZYDLASTY, SZOSTOSZKRZYDLNY, *Chodk. Koſt.* 37, *ob.* Sześcioſkrzydlasty. SZÓSTY, a, - e, *Bh.* ſjejty; *Slo.* ſéſti; *Sr.* 1. ſcheſty, ſchoſty, ſchéſte; *Sr.* 2. ſcheſti, ſchoſti; *Crn.* shęſtè; *Vd.* sheſti, sheſtui; (cf. *Vd.* sheſtnik, s Czerwiec), *Cro.* sészti, shezti; *Bs.* sceſti; *Sla.* shésti; *Rg.* sceeſki; *Rs.* шестый, *Ital.* sesto, *Lat.* sextus, *Indic.* shashthti, *Ger.* der Sechſte; w porządku po piątym następuiący, *Num. Ordinalis a cardinali* Sześć. Szósty raz Konsul, *sextum. Cn. Th.* 1120. Po szóſte, *Vd.* k' sheſtenu, sheſtnu, zum Sechſten. Szóſta godzina, s szóſta, ſechs Uhr, Sechſe. O któréy? koło szóſtéy! *Teatr* 17, 44. Sexta, daie nam znać, o przybiciu na krzyż około południa i godziny szóſtéy, i co się z Panem naszym aż do dziewiątéy godziny działo na krzyżu. *Hrbſt. Nauk. P* 5 *b.*

SZOT, SZOTKA, SZOTSKI, *ob.* Szkot, Szkotſki.

SZPACHLA, SZPACHLÓWKA, - i, ż., u malarzy, rogowa lub drewniana; używaią iéy do gładzenia gruntu. *Mag. Mſkr.*, die Spathel der Maler, das Temperirmeſſer, cf. cf. szpatela. SZPACHLOWAC *czyn. ndk.*, u malarzów, wygładzić szpachlówką grunt dany do malowania. *Mag. Mſkr.*, ślifować, mit der Spathel glätten.

*SZPACIĆ, *ob.* Szpecić.

SZPACZKOWAC *cz. niedok.*, iak szpak gawędzić, brédzić, pleść, wie ein Staar ſchwatzen. Obcym szpaczkuie ięzykiem. *Nar. Dz.* 3, 117. Przecz papugo tak gładko ludzkie słowa ſkładasz? Bo się do tego pilnie szpaczkuiąc przykładasz! *Saut. Tol.* 45. - §. przedrwiwać, żartować. *Vlod.*, necken, ſchrauben, veriren. Do prawdy mówisz, czy zemnie żartuiész? *Rz.* Chyba, że zemnie ty samże szpaczkuiesz. *Paſt. F.* 4. Wszyſtkie dworſtwa, wszyſtkie szpaczkowania, wszyſtkie kortyzacye gotów ieſt wycierpieć Polak. *Wer. Rgl.* 118. (*Vind.* spaka *ſtultitia*, spakovanye *nugae*, *Cro.* szpachujem, s oszukuję, cf. pak, opak). SZPACZEK, *dem.*, *ob.* Szpak. SZPACZKIEM *adv.*, iak szpak, szpaczkuiąc, wie ein Staar ſchwatzend. Nie dayże synu wiele lada czego szczebiotać, iako to inni bardzo radzi widzą, a zowią to szpaczkiem. *Rey Zw.* 7 *b. Cauillor*, szydzę szpaczkiem. *Urs. Gr.* 233. SZPACZY, - a, - e, do szpaków należący; Staars, Staar-. Szpacze ięzyczki, ziele, liſteczki ma na kształt ięzyczków szpaczych, *lingua passerina*, wrobleięzyczki, Spatzenzunge. *Syr.* 597, *Sien.* 321. Szpacze śliwki, Herlitzen. *Sien. wyd.*

*SZPĄD, *ob.* Spąd.

SZPADA, - y, ż., SZPADKA, - i, ż., *dem.*, *daga, *deka, tulich, gatunek niby to wązkiego miecza, naywięcéy do ozdoby służący, czasem do poiedynku, *Bh.* plec; *Sr.* 1. teſák (*ob.* tesak), *Sr.* 1. ſpoda rydel, ſpoda motyka, *ob.* szpadel; *Sr.* 2. ſchpoda rydel); *Crn.* mezhe (*ob.* miecz); *Vd.* mezh, palash (*ob.* pałasz); *Cro.* dèglin; *Rg.* vùcjas; *Ec.* шпáга; *Ross.* шпага, шпажка, (шпажникъ miecznik); *Gr.* σπάθη, Gallowie tak nazwali swóy miecz. *Diodor Sic.* 6, *Strabo* 4, 135, *Ital.* spada; *Lat.* spatha; cf. *Germ.* Spaten *ſignificatione ensis*); der Degen. Tak mu to przyſłoi, iak psu przy szpadzie. *Teatr* 35 *b*, 61. Prawo mienia sokoła tak oznaczało szlachcica, iak noszenie szabli lub szpady. *Czack. pr.* 2, 243. Proszę Wć Pana, abyś raczył temi szpadkami nie co zabawić się. *Teatr* 34 *c*, 95, bić się na szpady). - §. *Hiſt. nat.* szpada morſka, *xiphias*, *gladius* ryba, któréy szczęka wierzchnia i wązka na kształt szpady; w morzu śrzodziemnym. *Zool.* 177, der Schwertfiſch. SZPADOWY, - a, - e, od szpady, Degens, *Ils.* шпажный.

SZPADEL, *ob.* Szpatel.

SZPĄGA, - i, ż., spoienie, n. p. którym deſki u drzwi z sobą spaiaią ſtolarze. *Dudz.* 61, szpona, *Slo.* ſponka *fibula*; *Sr.* 1. zapajeno, zapajwano, zſlutjadwo, cjwinga); Queerband, Queerſtück, ſo Bretter oder anderes Zimmerholz verbindet. *Fibulae*, Nadprożki we drzwiach albo oknach drzewianych, u klatek wielkich, u sadzów świeżchno szpągi. *Cn. Th.* 1120. Szpąga w szkucie, w okręcie, bunt, *coſta. ib.*, die Schifferibbe, das Bauchſtück.

SZPAGAT, - u, *m.*, *Ital.* spaghetto, spaga, Obd. Spagat; *Bh.* ſpagat; *Crn.* kerpshina, chreptina; *Vd.* vesna, nit za veso; *Cro.* spága; *Bs.* vrripça, dretva (cf. dratwa); *Rg.* drètvá, tùgnizá; *Rs.* верёвка, веревочка, вервь, вéрвie, снура, мочальъ, мочалка; *Ec.* cocканïе, снурокъ, верёвка; segielgarn, der Bindfaden; sznurek ieden z nayeńszych, którym się n. p. flaszki obwięzuią. *Dudz.* 61. SZPAGATOWY, - a, - e, od szpagatu, Bindfaden-; *Rs.* верёвочный.

SZPAK, - u, *m.*, n. p. w hucie co innego iest robić naczynie rubinowe, a co innego rubiny do osadzania w pierścionki, sygnety lub szpąki. *Torz. ſk.* 317; czy nie szpinki?

SZPAK, - a, *m.*, SZPACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſpaček; *Slo.* špaček, škorec; *Sr.* 2. ſchorz; *Sr.* 1. żturz, żtorcj; *Crn.* shkorz; *Vd.* ſkors, shkoriz, shtarl; *Cro.* ſkvòrac; *Bl.* chvarly; *Rg.* cvargljàh; *Sla.* cavorak; *Bsn.* spazek, çquoraç, çvoraç, çvrrigljak, çurrigljak, sequergl; *Ross.* скворецъ, скворчикъ, *f.* скворка, кочь (*ob.* кос); (cf. *Germ.* Spaß, Specht), ptak, *ſturnus*, der Staar; pſtrokaty, wielkości drozda, w swoim rodzaiu rozumny; wymawia słowa, śpiewa noty. *Kluk Zw.* 2, 300, *Zool.* 228. Szpak gwiżdże. *Ban. J.* 4, *Chmiel.* 1, 86, *Cro.* chverchi). Gadać iak szpak. *Zab.* 14, 29, brédzić, iak sroka gawędzić, szpaczkować; *Vd.* spaka *ſtultitia*, spakovanje *nugae*; *Cro.* szpachujem, s oszukuję, cf. pak, opak). Szpakami, wronami karmiony, frant. *Jabl. Ez.* 163; kos. *Teatr* 36 *b*, 19, ein pfiffiger Kerl. Mądry, dowcipny, szpak. *Cn. Ad.* 464, ma kiełbie we łbie; ma oley w głowie). Nie chcę ia wziąć na moię głowę takiego szpaka. *Teatr* 34, 68. Oy szpaczek to widzę, ten Jegomość. *Teatr* 22, 37. Jeſt to szpak, przy swoiéy minie spokoyney daleko zasięga. *Teatr* 39, 63. SZPAKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, pſtrokaty iak szpak, *Rs.* скворцовый; srokaty, bunt wie ein Staar, grau geſprenkelt. Siwe konie szpakowate. *Hipp.* 8, *Koń.* 5. - *Jocand.* Wieku średniego człek, iuż trochę szpakowaty. *Jal. B.* 54, podsiwiały). Szpakowate włosy, *Rs.* просѣдина, просѣдь. Satafiruie grzebykiem szpakowatą brodę *Pot. Jow.* 56. SZPAKOWY, - a, - e, od szpaka, Staars.

SZPAŁDOWAC *ex. kontyn.*, z Niem. ſpalten, rozszczepać, rozdzielić, ztąd SZPALDOWKA, - i, ż., u mularzy, cegła przez pół na płask łupana, która się sadzi tam, gdzieby cała cegła górowała. *Mag. Mſkr.*, ein Spaltziegel.

SZPALER, SZPALIER, - u, *m.*, SZPALERA, - y, ż., *Cn. Th.* 1120), SZPALEREK, - rka, *m.*, *demin.*, *Vd.* shpalir, zhreſtenjak, saſtor, saslon, stene sakrinz, sirs daobliek, sidnu obgernilu; *Rs.* шпалерникъ; *It.* spaliere; *Ger.* das Spallier, w pokoiach obicie, opona, die Ta-

peten. *Cn. Th.* 1120; *Rs.* шпалеры obicia; шпалерная фабрика *fabryka ouiciów*). Przedawał na szpalerach lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam.* 84, 346. Na długim haftuią szpalerze herbowne Jana trzeciego puklerze. *Sasz. P.* 3, *F* 4 *b*. Gdy widoki °zacne szpaler uchylaią, osoby się więc °stroią, *ubi tolluntur festis aulaea theatris*, ... *Zebr. Ow.* 57. W ogrodach szpalery, ściany z gęstych drzew obcinanych lub sioł wysoko się wspinaiących liściami pokryte; daią się pospolicie w około ogrodu, dwoma rzędami, formuiąc ulicę. *Kluk Rosl.* 1, 75. Szpalerki nizkie z krzewin grodzą wewnętrzne strony rabbatów. *ib.* 1, 41, Gartenſpaliere, Gartengeländer. Ciemny szpaler. *Zab.* 13, 354, chłodny. *ib.* 15, 390. SZPALERNY, -a, -e, Spallier-. Chłody szpalerne. *Zab.* 15, 358. SZPALEROWAĆ *cz. konfyn.*, szpalerami okryć, osadzić, mit Spallieren beſetzen; *Vd.* shpalirati, ſteno zasloni i, sid oblezhi, sid obgerniti.

SZPANAK, *ob.* Spinak. SZPARA, SZPARY, SZPARKA, *ob.* Spara.

SZPARAG, -u, *m.*, °SZPARAGA, -i, *ż.*, (*Lis. Hor.* 111), *BA.* bromowé kořeni; *Sr.* 2. ſhpargöl; *Crn.* shporgel; *Vd.* shparga, shporgel; *Cro.* spárga; *Dl.* szparoga; *Rg.* spároga; *Hg.* spargoa; *Sla.* shparog, shparoge; *Bs.* sparoga; *Rs.* спаржа, подчеб (cf. podcios), холодѣць (cf. cholodec); *Ec.* аспарѣгъ, подчóбъ; *Gr.* ἀσπάραγος; *Ger.* der Spargel; *Ital.* sparaga, *Lat.* asparagus, *Turc.* isfarag, esferág, *Pers.* esferadsch); gromowe ziele, iabłonki, częstym przesadzaniem wypuſtki szparagów grubieią. *Kluk Rosl.* 2, 213, *et* 260. - *allus.* Komissarz ten possessorów iak szparagi przesadza. *Zab.* 13, 195. Dziki szparag, *Crn.* bilush; *Cro.* blyusch (cf. bluszcz). SZPARAGOWY, -a, -e, od szparagów, Spargel-; *Ross.* спаржевый.

SZPARGAŁ, -u, *m.*, SZPARGAŁEK, -łka, *m.*, *dem.*, papierzysko pisane, drukowane, ramota, ein Fleck Papier, es ſey beſchrieben oder gedruckt; eine Scartete. Splesniony i ogryziony pargaminowy szpargał, piętno starożytności na sobie nosi. *Kras. Def.* 81. Z szpargałami pod pachą sądów pilnuie. *Zab.* 7, 160. Wstydźże się tak wiele fałszów w tak małym szpargale na świat wydawać! *Pim. Kam.* 315. Tak w przedmowie, iak i w całym szpargale plecie; iedno drugiego się nie trzyma. *Stob. pr.* Babich baśni w swym szpargale nagwazdał. *Pim. Kam.* 256, *ib.* 100. Między niektóremi szpargałkami mam tu pewny bilecik. *Teatr* 5 *c*, 44. SZPARGALISTA, -y, *m.*, co szpargałami się trudni, der mit Scarteken zu thun hat, ein Scartekenſchmierer. *Obr.* 70.

1) SZPARKA, *ob.* Spara. SZPARKO *adverb.*, Szparcéy *Comp.*, n. p. Ta ochmistrzyni, co wychowała panią, zawsze to powiadała, że szparko bije. *Teatr* 10, 15. Rzucone groty Rzymskie szparko przez tarczę nawet i zbroię zabiiały. *Papr. W.* 1, 53. Z góry szparcéy groty lecą, i z większym impetem niżéy walczących górna pędzi stronà. *ib.* 99.? SZPARKOŚĆ, -ści, *ż.*, n. p. Rzymianie z kuszy strzelali z taką szparkością, iż przez zbroię iezdnych i przez tarczę pieszych zabiiali. *Papr. W.* 1, 67.

SZPARNO *adv.*, n. p. Niech każda rozpadlina, zalepiona, lub suchym mchem ubita szparno, od robactwa zachowuie ziarno. *Tom. roln.* 97, szczelno, dychtownie, dicht.

SZPAROWAĆ *cz. konfyn.*, u lakiernika, krychy cienkie kolorowe ciągnąć przy brzegach lub kantach. *Mag. Mſkr.*, beym Lackieren, feine Randſtriche ziehen.

SZPAT, -u, *m.*, z *Niem.* der Spath, eine Steinart. Kamienie niby kryształowe albo solne, z bardzo cienkich listków złożone, szpatami zowią. *Kluk Kop.* 2, 7, szpat wapnisty, Kalkſpath; gipsowy, Gypsſpath. *ib.* 55, *et* 94, *et* 96.

SZPATEL, -tlu, SZPADEL, -dlu, *m.*, SZPATELA, -i, *ż.*, (*Cn. Th.* 1120), *Ger.* der Spatel der Wundärzte &c., *Lat.* spatula (cf. szpachla); *Slo.* patoč; *Hg.* pallos; *Bs.* spatella, komse miscja pomáść, kom se ogleda rana, kolikoje duboka; *Rg.* badalo (cf. badać); *Cro.* badalo, penàcha; *Dl.* suplyacha; kopyſtka barwierska, aptekarska, inſtrument od iednego końca szeroki a płaski, szpatel. *Mącz.* Szpadel do smarowania plastrów. *Czerw.* 5. Soku w ranę napuścić szpatlem. *Sien.* 520. Balwierz w ranie szpadlem musi grzebać, niżli ią goić może. *Pot. Syl.* 355. Próżno cyrulik kusi się z szpadlami, daremnie chwyta kleszczykami. *A. Kch. W.* 351. - *allegor.* W każdym nawet nayswornieyszym śladle, Między swe mażi miłość miesza szpadle. *Morszt.* 67, ciernie koło róży). - §. Szpadel, nacsynie podkopnicze, łopatka żelazna do rznięcia darniny. *Jak. Art.* 5, 318, rydel, der Spaten, das Grabeſcheit; cf. szpada). - §. Szpatela, nacsynie żelazne, na kształt łopatki zrobione, którego używaią w kuchni, rozpaliwszy go w ogniu, do glazyrowania ciast lubpotraw przyrumienienia. Jeſt także szpatela drewniana do roscierania marmelady, iarzyny i t. d. *Wiel. Kuch.* 429, der Küchenſpatel.

°SZPATNY, *ob.* Szpetny. SZPECIĆ, °SZPACIĆ *cz. ndk.*, oszpecać, szpetnym czynić, plugawić, nieczyścić (cf. szpacić), häßlich machen, verunſtalten, entſtellen; *Slo.* ſpatim; *Bh.* hozhdim, zhozhditi (cf. chydzić); *Sr.* 1. wan'ejtawtuesciu (cf. niekształtny); *Crn.* gerdim (cf. gardzić); *Vind.* vgerditi, ſkruniti; *Cro.* rúsim; *Rg.* nagarditti; *Bs.* grubiti (cf. gruby); *Rs.* безобразить, портить, порчу. Brodawki osobliwie też twarz szpacą. *Sien.* 516. *Foedare*, szpacić, szkaradzić, masać. *Mącz.* On to, co go obłudne sprawy iego szpacą, Co nań świat zgrzyta, nawet i dzieci kołacą. *Klon. Wor. praef.* Co przynosi za pożytek °naród zacny temu, którego mażą a °szpacą obyczaie iego? *Kosz. Lor.* 29 *b*. Zły to ptak, co swoie gniazdo szpaci. *Teatr* 55 *c*, 60, plugawi, pałkudzi). Chrześciianin iuż raz się oczyścił z plugawości przyrodzoney, tak iżby więcéy nie miał się nią °szpacić i masać. *Gliez. Wych.* 7 *b*, °szpacić płód swóy iaką złą sprawą, nie godzi się rodzicom. *ib. B* 3 *b*. Zopyr nos i usty sobie obrzezał, zmyślaiąc się być od Daryusza tak okrutnie °szpaconym. *Kosz. Lor.* 88, verunſtaltet. Wieś arędą trzymać, nie szpeci szlachcica. *Teatr* 26 *b*, 85, nie hańbi). *Cauillis, sarcasmis obducere*, szpocić i szpecić. *Chmiel.* 1, 66, łżyć. SZPECIĄG, -a, *m.*, ſtraszydło, koczkodan, szpetna potwora, szpetnik, szpetnicka; ein Scheuſal, eine häßliche Geſtalt. Pozwalam ia to młodszym, ale tobie babo Pieszczotkemi się bawić! pfe brzydki szpeciągu! *Opal. sat.* 41. Stare szpeciągi nie cierpią osob przy sobie młodszych, powabność urody maiących. *Mon.* 69, 593, *ib.* 56.

SZPEFLIK, - a, *m.*, ſkórka, która bywa na wierzchu klinika na brzegu trzewika. *Mag. Mſkr.*, *Germ.* der Speilfleck.

SZPEŁCIANY, *Syr.* 920, orkiszowy. SZPEŁTA, *ob.* Orkisz.

SZPERAĆ, SZPERLAĆ *cz. ndk.*, *szperować, troſkliwie szukaiąc przerzucać, przetrząsać, gmerać, *Bh.* ſtáram, ſtati (cf. ſtarać się, cf. *Ger.* ſtieren, ſpüren, Niederſpören, *Anglor.* spyrian, spuran, *Suec.* spörrja, *Scot.* speer, *Isl.* spiria, *Angl.* spere), *Bh.* ſtaumati, (*Bh.* ſperłowati wyſtroić, *Slo.* ſperkugi ſtroię, zdobię, ſperky ſtróy, ochędoſtwo); *Sr.* 2. grúplowaſch; *Vd.* posveduvati; *Cro.* jamichati; *Rs.* шарить, обшáривать; forſchen, forgfältig ſuchen, nachſuchen, grübeln. Szperać, w sekretach nie przyſtoi. *Teatr* 58, 165. Darmo czas trawiemy, zakrytego początku każdéy rzeczy w naturze szperlaiąc. *Lub. Roz.* 13. *Ruspor ventrem piscis*, porzę, przerzynam, otwieram rybę, szperam w brzuchu rybim. *Cn. Th.* 1121. Szukam, szperam zranionego serca. *Pociey* 257. Szperanie, *Rs.* шарéнье; *Ec.* многоискáнїе. SZPERACZ, SZPERLACZ, *SZPERLANT, *SZPERLER, - a, *m.*, *szperownik, zgłębiacz, dochodziciel, der Spürer, Nachſpäher, Gräbler, Nachforſcher; *Bh.* ſtaumatel; *Vd.* posveduvaus; *Ec.* искáтель, многоискáтель.

SZPERKA, SZPYRKA, - i, *ż.*, SZPERECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, ſkwarek, kawałek słoniny wyſkwarzony, *Crn.* ozvirk; Speckgriefe, gekröichtes Stückchen Speck; (*Boh.* ſperky ſtroy, *ochędoſtwo, kleynoty). Szlachta iuż nie chce się szperką i wędzonką kontentować; ale bankiety rozpuſtne stroi. *Star. Ref.* 30. Chléb, szperka, sér na łęku, dobre dla przygody. *Biel. S. N.* 31. Szpyrka wieprzowa. *Syr.* 525. Nie miał co ieść, iuż boty miasto szperek iadał przypiekaiąc. *Biel. Sw.* 129. Oycowie nasi nie iadali ieno szpyrkę a kaszę na krzynowie drewnianym. *Star. Ryc.* 37. - §. *fig. tr.* Każdy co weźmie, żaden nie póydzie bez szperki. *Pot. Pocz.* 422, bez obrywki, bez obłowu, ohne ein Profitchen, Gewinnſtchen. - §. 2) Szperka, - i, *m.*, ſkąpiec, ſknera, mrzygłód, liczykrupa, ein Knicker, ein Filz. *Z alluzyą*: A na cóż ci, moia Salusiu, stary szperka, kiedy mnie młodszego całym u nóg swoich widzisz połciem? *Teatr* 166, 37.

*SZPEROWAĆ *cz. kontyn.*, szperać, szukaiąc gmerać, nachſuchen, ſpähen, ſpüren, forſchen: Nie waż się szperować w niedoścignionym bóztwie. *W. Poſt. W.* 420. Pan posna wszyſtkie uczynki ludzkie, który szperaie przepaść i ſkarby iey. 1 *Leop.* 4 *Izdr.* 16, 58, który przegląda przepaści. *Bibl. Gd.*). Jutro poślę sługi moie do ciebie, a będą rumować a szperować dom twóy. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 20, 6, przeszperaią dom twóy. 5 *Leop.*, wyszperaią dom twóy. *Bibl. Gd.*, trząść będą, przetrząsą). - §. szperować, SZPERUNKOWAĆ, szperunek czynić, zapowiedź, areszt kłaść na czyi maiątek, przyaresztować, Obb. ſperren, die Sperre anlegen, Arreſt legen auf etwas. Dziedzicow sędzia fantować albo szperować nie może, tak aby się tym pogrzeb miał rozrywać. *Szczerb. Sax.* 119. O dług, gdy kto szperuie na cudze imienie, tedy pierwszy szperunk idzie naprzód; lecz ieśli ten, co pośledź szperunkował, lepiéy przewiedzie prawo, tedy on iuż będzie bliższy. *Sax. Art.* 17. Niech szperuie lichwiarz wszyſtkę maiętność iego, a niech rozszarpią obcy pracą iego. 5

Leop. Ps. 108, 11, niech rumuie. 1 *Leop.*, niech załapi. *Bibl. Gd.*). - Szperować czyie dobra, urzędownie szacować na przedaż, gerichtlich tariren. Szperowanie, szacowanie, gdy kto dla długów zbieży, tedy iego dobra szperuią, t. i. szacuią. *Mącz.* SZPEROWNIK, - a, *m.*, szperacz, dochodziciel, der Nachforſcher, Nachſucher, Aufſucher. *Indagator aquarum*, szperownik wod, ktory przepatruie, gdzieby lepsza woda była, a łatwiéy mogła być przywiedziona, rurmiſtrz. *Mącz.* - §. szperownik, przyaresztuiący i urzędownie szacuiący czyi maiątek, szacowaik publiczny, der Sperrbeamte, der gerichtlich Arreſt legt und tarirt. Szperownik, szacownik, *auctionarius. Mącz.*, *Cn. Th.* 1095. *SZPERUNK, szperanie, szukanie roztrząsaiąc, gmerząc, das Nachforſchen, Nachgrübeln, Nachſuchen. Przez szperunki poiedynkowe odkrywamy prawdy powszechnieysze. *Petr. Ef.* 24. Niechay nam inszego Chryſtusa ukażą; lecz w tym szperunku prędko ustać muszą. *W. Poſt. W.* 24. - §. *Szperunk, urzędowna zapowiedź i przyaresztowanie czyiego maiątku, szacowanie tegoż na przedaż publiczną, die Sperre, Sperrung, der Arreſt auf jemandes Vermögen; die gerichtliche Schätzung deſſelben. Szperunk albo areszt, zapowiedź osoby albo dóbr iéy przez sługę urzędowego z rozkazania sędziego. *Sax. Porz.* 117. Prokuratorowi od szperunku, dosyć by był dawan ieden grosz. *Dub.* 97. - §. 2°) Szperunk budowniczy, zastrzał w budowaniu. *Cn. Th.* 1121, sprya. *Wlod.*, der Gegenpfeiler, Spreitzpfeiler, die Spreitze.

*SZPETNICKA, - iey, *ż.*, kobieta szpetna, szpeciąg, ein häßliches Weib, eine Häßliche. Miia każdy szpetnicką ſtaruszkę. *Mon.* 75, 640. SZPETNIEĆ *niiak.*, *ndk.*, szpetnym się ſtać, häßlich werden; *Rs.* дурнéть, подурнéть (*ob.* dureń, durzeć). SZPETNIK, - a, *m.*, szpeciąg, szpetny *żadny człowiek, ein häßlicher Kerl. Za takiego mię chciał wydać szpetnika, Dobry opiekun ... *P. Kch. J.* 90. Kąpiąc się żaba w rzéce, gdy raka uyrzała, Rzekła do niego: iakoś ty śmiał szpetniku, tak się ważyć tego, Żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną. *Papr. Kol. J.* 3. SZPETNOŚĆ, - ści, *ż.*, *żadność, niegładkość, brzydkość, die Häßlichkeit; (*Sr.* 1. ſpatnoſći *vilitas*); *Crn.* gerdóba; *Bs.* grubochja (cf. grubość), ghrridoba, ghrridobba, gherdoba, gerdoba (cf. gardzić); *Rg.* gardocchja, gardòbactina, nagarda, nagàrdnós, gardòbnos; *Rs.* дурнота, дурнотá, безобрáзїе, безобрáзность. Nie zwierciadło winne, że przeglądaiący się szpetny, ale szpetność, że się źle wydaie. *Mon.* 72, 342. SZPETNY, *SZPATNY, - a, - e, SZPETNIE, SZPETNO *adverb.*, (*Bh.* ſpatny *vilis*; *Sr.* 1. ſpatné *vilis*, *exiguus*, *exilis*); żadny, brzydki, niepiękny, *phys. et moral.*, *Sr.* 1. rożne; *Sla.* rúxan; *Crn.* gerd (cf. *Ger.* garſtig, cf. gardzić); *Vd.* gerd, nevzheden, sporn, ſkurn; *Cro.* rúsen; *Rg.* gàrdan, gard, gardobni, nagàrdan; *Bs.* gard, ghrrid, ghrrido, grub (cf. gruby); *Rs.* дурнóй (cf. durny); безобрáзный, häßlich. Szpetny iak straszydło; mogłby nim dzieci straszyć; nad prosem go postawić; żleby się z nim w drodze potkać; *iron.* w podarki go posłać. *Cn. Ad.* 1145, szpetny, *foedus*. *Mącz.* Kto się w piianſtwo a w nieczyſtości wda, ten się stawa *szpatnym, niemocnym, mdłym. *Kosz. Lor.* 175 *b.* Trąd, albo szpetne krosty na twarzy, iak goić. *Sien.* 523. Szpetna twarz, zwierciadła nie lubi. *Cn. Ad.* 1146, prawda w oczy kole). Niemasz

szpetnieyszéy twarzy nad twarz rozgniewanego. *Pilch. Sen. Gn.* 283. Co gładkiego, to gładkiego, a co żadnego, to żadnego; co szpetnego, to i złego, a co cudnego, to też dobrego. *Glicz. Wych. P.* 88. Szpetną twarz cnotą ozdobić może; niecnocie gładkość nic nie pomoże. *Cn. Ad.* 1144. Szpetnego nikt nie chce. *ib.* Szpetne przy pięknym szpetnieysze; piękne przy szpetnym pięknieysze. *ib.*, przeciwna rzecz przy przeciwnéy bardziéy się wydaie; różnanie rzeczy wszelkie, czyni małe albo wielkie, cf. kontraſt. – §. Bóty We Pana szpetne, zaraz ich otrę. *Boh. Kom.* 2, 253, nieczyſte, zaszargane, garſtig, nicht ſauber, nicht rein. – §. *Obsero* Niespetny, z piękny, chwalebny, chwalny, wyborny, *czyſty, niczego, nicht häßlich, ſchön, brav, wacker, wie ſichs gehört und gebührt.* Niespetnego wzrostu, minę ma przyiemną. *Teatr* 39, 58. Może mieć pozażek niespetny, *Teatr* 30, 6. Niespetna sumka. *ib.* 7, 17. Niespetna to sukcessya po Muftym, *ib.* 55 *c*, 22. Zda się, iakbym iuż widział wielkich wodzów onych, Tumanem wżdy niespetnym wodzów zakurzonych. *Hor.* 1, 181 *Min.*, *haud indecoro puluere*). – §. *Jronice*; Nie szpetniem się w tę sprawkę wplątała. *Teatr* 30 *b*, 6, wcale pięknie). Niespetnego mi Jegomość dzisiay wyplatał figla. *Teatr* 24 *c*, 83. *SZPETULICHA, – y, *ż.*, **SZPETULSKA, *Kchw. Fr.* 73, kocskodan, szpetna kobieta, ein garſtiges Weibsſtück. Gdy ona twarz pofarbuie, zdaie się coś gładkiego, a ona przecię szpetulicha. *Petr. Ek.* 9, *Petr. Hor.* 2, *P* 3.

SZPIANTER, *ob.* Zynek. SZPICA, SZPICZASTY, *ob.* Śpica. SZPICHLERZ, *ob.* Śpichlerz. SZPIEG, *ob.* Śpieg. SZPIGLICA, *ob.* Śpikulec. SZPIK, *ob.* Śpik, SZPIKANARDA, *ob.* Śpikanarda. SZPIKOWAC, SZPIKULEC, *ob.* Śpikować. SZPILA, SZPILART, SZPILFLET, SZPILKOWAC, SZPILOWAC, *ob.* Śpila, Śpilka etc. SZPISGLAS, *ob.* Śpiglas.

SZPITAL, – u, *m.*, inſtytut dla ubogich zchorzałych, *Ger.* das Spital, *Hospital*; *Bh.* ſpitál, dům zábuſſnj (cf. zaduszny), *nemocnice* (cf. niemoc); *Slo.* ſpitál; *Sr.* 1. śpitał, *braſchnéch cjwoyeſow wobdżerżenje*; *Crn.* shpital, bolézhnishe; *Vd.* shpitau, bolezhnishe, bounikounishe, boliehaſtouna hisha, kushnu pohishtvu, bounikalishe, boliehaſtneh preſtalishe; *Sla.* shpitalj; *Hg.* ispitály, ispotály, ispotályok; *Cro.* spital; *Bs.* spital, mjesto za nemocchnike, oscpidao; *Rs.* госпиталь, больница, богадѣльня, убóжница; *Ec.* врачебница, врачилúще; *Lat.* hospitale; *Ital.* spedale). Do szpitalów maią być brani prawdziwie ubodzy, i zarobić sobie nie mogący. *Skrzet. P. P.* 2, 183, cf. Lazaret). Szpital Ś. Rocha w Warszawie od biſkupa Tarła założony. *Vol. Leg.* 7, 373. Szpital dziatek sierot, *orphanotrophaeum*, das Waiſenhaus. Wielki i wspaniały szpital, imieniem dzieciątka Jezus nazwany. *Mon.* 68, 114, dom podrzutków, *ob.* Dzieciątko Jezus. – *Prov.* Wiedzą to i baby w szpitalu. *Cn. Ad.* 304, baby na trecie o tym gadaią). – §. 2) Szpital, *de homine paupere contemtim. Cn. Th.* 1122, ein armer Schlucker. SZPITALNY, – a, – e, do szpitalu należący, *Bh.* ſpitálnj, ſpitalſkj; *Vd.* shpitalſki, shpitaun, shpitauſki, bolezhniſki; *Ross.* госпитáльный, богадѣльный. Szpitalne okręty. *Pam.* 83, 2, 94. Spitalny wóz, *ob.* Lazaretowy. Gorzéy od baby szpitalnéy wydaleś mię. *Teatr* 43 *c*, 137 *Wyb.*; SZPITALNY, – ego, *m. subſt.*, *Bh.* ſpitálnjk; *Cro.* spitálnik; *Bs.* ospedalnik; *Rs.* богадѣльникъ; przełożony nad szpitalem, der Spitalvorſteher. *Tr.* Szpitalny ma być także przy obozie, aby ranne królewſkim nakładem leczył. *Tarn. Uſt.* 244, lazaretowy, feldszer).

SZPIŻOWAC, *ob.* Spiżować. SZPŁACHEC, *ob.* Spłacheć. SZPLINT, *ob.* Kliniec.

*SZPOCIC *cz. ndk.*, (*Sr.* 1. ſpotuvu szydzę, *Sr.* 2. ſchpottowaſch, *Vd.* shpotatise, shpotuvati, (*Vd.* shpot, sram, osramota, s srom, *Crn.* shpót); *Crn.* shpótam se; *Rg.* scpotatise *irridere*, *Bs.* scpotatise, rugatise *illudere*, scpotalac, porugać *derisor*, *Cro.* spótam *derideo*, pospotávam, ospotávam, izpachújem, izpachiti, spáchujem, zespotavitisze; *Dl.* isopachujem); plugawić, szpecić, nakrzywiać, verunſtalten, verſtellen, häßlich machen; krumm machen, verbrehen, *phys. et mor.* Wy paſterze szpocicie naukę bożą, a nie wyprawuiecie, gdy swe kasania prawicie. *Smotr. Ex.* 7. Niezbożni Faryzeuszowie pisma wykręty swoiemi szpocili. *Odym. Sw. Gg* 2 *b*. Słowo boże niciują, szpocą, wykręcaią. *W. Poſt. W.* 46, *et* 84. Szpoci ſtatut, wykręca prawo. *Gor. Dw.* 280. Rościągaią szeroko prokuratorowie swoie proporce, i wykręcaią dekreta, ſtatut szpocą, prawo w niwecz obracaią. *Gorn. Dw.* 375. Heretycy pismo wywracaią i szpocą. *Bial. Poſt.* 130. Prawa ludzkie i boskie na wniwecz szpocić i wywracać poczęli. *Krom.* 443. Niecnotami Auguſta imię szpoci brzydko. *Bard. Tr.* 545. W czym go oskarżasz, to go nie szpoci. *Zab.* 1, 43, nie hańbi). – §. Szpocić, łżyć, szkalować, läſtern, ſchimpfen. *Cauillis*, *sarcasmis obducere*, szpocić i szpecić. *Chmiel.* 2, 66. Przy kuflu królowi tylko umiesz łaiać, poſtępki iego szpocąc, i głupie szkaluiąc. *Opal. sat.* 118. Z razu się tylko słowy szpocą, a potym za łby. *Jaśl. Ex.* 121, *Bals. Nied.* 1, 130.

Pochodz. *szpotawy*, *podszpocić*, *wyszpocić*.

SZPONA, SPONA, – y, *ż.*, *SZPON, – u, *m.*, SZPONKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, (*Etym.* spiąć, spinać, *Bh.* ſponka, ſpinadlo haftka; *Crn.* spune, z pęto nóżne; *Cro.* spona, z klamra, *Cro.* szpóna, szpoyka, *pedica*, *compes*; *Dal.* szpone, z pęta; *Rg.* sponne *pedica*, *annuli veſtiarii*; *Ec.* cпóна завóд, przeszkoda). Szpona, z ostry pazur drapieżnego ptaka, die Klaue eines Raubvogels; *Sr.* 2. ſlawa; *Vd.* nohet, krampel (cf. nogieć); *Rg.* chjapet, cjampragga; *Rs.* кóромъ, кормъ, кóхмя (cf. kogut). W górę orzeł się wzbiia, chcąc wytropiony połów zjmać szponem. *Zab.* 14, 165. W ptaka go *wdał, dał krzywy nos, dał *sponie do pazurów krzywe, *hamos. Zebr. Ow.* 278. – *tr.* Kotwice wyrzucone, gdy w morzu dno schwycą w swe haczyſte spony, trzymaią okręt prawie niewzruszony. *Mon.* 73, 269. – §. szpona, zwora, szpąga, klamra, *Rs.* скобa (cf. ſkobel), eine Klammer, Zwinge. Ściany łoży armatnéy spoione są czterema sponami. *Jak. Art.* 1, 277, *et* 3, 300; *et* 315, *Łęſk.* 2, 242. Szpona, rygiel, w łożu armatnym, sztuka drzewa poprzeczna iednocząca dwie ściany łożowe iednę z drugą. Pospolicie bywa ich cztery; pierwsza od przodu nazywa się czołna, druga spoczynkowa, trzecia celownicza, a czwarta ogonowa. *Jak. Art.* 3, 318. – §. Sponka, haftka, das Haftel, Heftlein, Heftel. Szaty niewieście, pierścionki, spon-

ki, albo ręczne ochędoſtwo. *Szczerb. Sax.* 134, cf. mänele. - §. *Botan.* Spona ziele, Oſtrzycz, od spinania szat rzeczona. *Syr.* 557, Klebkraut. - (SZPONDER, - dru, *m.*, w szlachtowaniu, część piersi od brzucha. *Mag. Mſkr.*, bey m Fleiſcher, der Bruſttheil gegen den Bauch hin. Szponder z dziurą, mięso bez kości, między ćwiercią zadnią i przednią, w ktorym rzeźnik przerzyna dziurę, dla zawieszenia go na kołku. *ib.*, cf. ślabizna). - - SZPONISTY, SPONISTY, - a, - e, szpony maiący, *Rs.* когтистый, mit Klauen verſehen. Orzeł szponiſty. *Susz. P.* 3, *F* 4 *b.* Czemuż za krola ptasząt nie czyżyka obrano? ale orła szponiſtego ten honor w rzeszy powietrznéy potyka? *Mon.* 71, 547. Gdy mierzionego smoka orzeł zoczy, siodła go, i by gębą nie kręcił nieczyſtą, W szyię wkleszcza pazury szponiſte. *Zebr. Ow.* 101. Jaſtrząb' szponiſty. *Mon.* 71, 467.

SZPONCIK, SZPONT, *ob.* Szpunt.

SZPOTAWY, - a, - e, SZPOTAWO *adv.*, krzywonogi, *ſlexipes, loripes. Mącz.*, koślawy, krummbeinig; (*Sr.* 2. ſchpot, *Ger.* Spott, *Vd.* spot, spotovanje, s szyderſtwo, cf. szpocić; *Vd.* spotlin, s haniebny). Koń się czasem urodzi z krzywemi goleniami, a będzie tak szpotawy, iż chodząc iedną nogę o drugą bije. *Cresc.* 327. Bez sprawiedliwości nie może być prawo, Nie idzie proſto, ieno krzywo i szpotawo. *Klon. Wor.* 66. To tak długo czynić masz, aż się oczy szpotawe naprostują. *Spicz.* 190, szczowate, rozekie.

*SZPRACHAC *med. ndk.*, po Niemiecku gadać, *Ger.* ſprechen, deutſch reden. Jeśli dość umiesz, sam s Niemcem szprachay. *Klon. Fl. G.* 4. *SZPRUCHY, SZPROCHY, SPROCHY, - ów, *plur.*, sposoby mowienia, *z Niem.* Sprüche, Redensarten; *Sr.* 2. ſchpruch. Każde rzemieſło ma swoie przeswiſka, nawet i hultaie swe szpruchy maią. *Klon. Fl. E* 2. Kunszta i więcéy i pożyteczniéy go nauczyć mogą, niż inszych bardzo wiele błazeńſkich szprózchow. *Kosz. Lor.* 15 *b*, cf. dykteryyki, koncepta,. Pańſką łaskę dworſkiemi szpruchami sobie sposobiali. *ib.* 54 *b.* Poschlebcy postępni i radę Pańſką dziwnemi szpruchy wydawaią. *ib* 6 *b.* Na cnotliwych nie radzi patrzą dla grzechów złości a złych sprochów świata tego. *Gliz. Wych. O* 7 *b.* Małżeńſtwo ieſt trudny ſtan, ktory zawsze nieprzyiaciel duszny nadchodzi swemi zdradliwemi sprochy. *ib. P* 2 *b.*

SZPRYCH, *ob.* Sprych.

SZPULA, - i, *ż.*, SZPULKA, - i, *ż.*, *dem.*, u kołowrotka gatunek rurki, na około którego nitka się uprzędza, z *Niem.* die Spule an den Spinnrädern. Kołowrotki o dwu szpulach, ktore iedno kołko obraca. *Kluk Rosl.* 3, 328, Szpulka u smuklerza, drewienko do zwiiania nici, iedwabiu i t. d. *Mag. Mſkr.*

SZPUNT, SZPONT, - u, *m.*, SZPUNCIK, - a, *m.*, *dem.*, otwor wydrożony, *Sr.* 2. ſchpunt; *z Niem.* der Spund, Obb. Spundt, *Lat. med.* bondonus, *Ital.* bondone, *Gall.* bondon, cf. *Gr.* σφὼν, cf. *Hor.* ſpo saphan *operire*, *Sla.* vrânj, lakonica; das Spundloch. Mocne wiąo, dla ciasnego szpuntu, Gdy latu nie ma, dno wysadza z gruntu. *Chroſć. Job.* 121. Szpuncik. *Cresc.* 128. - Szpunt, drewno, czopek, co się wkłada w otwor wydrożony, czym się zatyke, *Vd.* pila, satik, pilka, veha, veishniza, zhep, (cf pilka, zatyczka, wiecha, czop); *Rs.* пыжа, пыжка, пыжовка, *cf.* tulcia; der Zapfen des Spundlochs, der Spund. Rura pompowa ma w sobie nieruchomy szpunt z klapą. *Hub. Wſt.* 206. Szpunty beczek winnych kiedy niekiedy chędożyć i odnawiać trzeba. *Kluk Rosl* 3, 346. W pomaranczy wykroy szponcik, wybie z szczetek do połowy, a nakryy szponcikiem. *Corp.* 251. - *§. Szpunt, szpónt, u mularzow, n. p. murować za s pontem, t. j. futro od okna lub drzwi tak wmurować, iż cała cegła wyſtępuie równo z futrem. *Mag. Mſcr.* *SZPUNTPAL, - u, *m.*, pal w drugi wpuszczony. *Os. Zel.* 85, *z Niem.* der Spundpfahl. S puntpale do zapobieżenia przeyścia wody. *Kluk Rosl.* 2, 165. Upusty ugruntuią się szpuntpalami w ziemię ubitemi. *Kluk Zw.* 3, 201. SZPUNTOWAC *cz. ndk*, zaszpuntować *ak.*, szpuntem zatykać, *Sr.* 2 ſchpuntowaſch; *Vd.* pilati, opilati, sapilkati; ſpúnden, zuſpúnden; szpuntuy ten antał. *Tr.* Piwa w beczce dotąd nie szpuntować, poki dobrze w achtelach nie wyrobi. *Haur Ek.* 107, iak robić przeſtanie, to go zaszpuntować piaſkiem abo słomą otuliwszy pod kraie. *ib.* - Szpuntować drzewo, szczepić, wſtawiać w niego latorośl. *Cresc.* 128, Vdus me ſpropien. Pomona sierpem krzywym częścią wilków zrzyna, i rózgi ſtrychnie ledaiako rozlazłe, pręt częścią szpuntuie w kroy zaſkorny, i płodu podsyca cudzego; *ſisso cortice virgam inserit. Zebr. Ow.* 367. SZPUNTOWY, - a, - e, do szpuntu należący, Spund; szpuntowa dziura. *Tr.* Szpuntowe *Sulſh.*; plat, podatek, z czopowe, Trankſteuer, Zapfengeld. *Tr.*

SZPYCZAK, *ob.* Spiczak. SZPYRKA, *ob* Szperka.

SZRAGI, - ów, *plur.*; dwa drewna proſtopadłe z trzecim w gorze poprzecznym, *furca. Cn. Th.* 1122, socha, wieszaczka, drążek do wieszania czego. *Wlod.*, *z Niem.*, der Schragen; (*Bh.* ſtrat podſawek pod dzieżę; *Sr.* 2. ſtragi *id.*); cf. ſtragan, cf. Szranki.

SZRAM, - u, *m.*, SZRAMA, - y, *ż.*, blizna, bróżda od rany, osobliwie na twarzy, *Germ.* die Schramme, Schmarre, *Suec.* skrama, *Isl.* skrama; *Boh.* ſram, *Slo.* ſrámi *Sr.* 2 ſchramma; *Crn.* shrunf; *Vd.* shrmf, shrumf; *Ross.* щербина, щербинка, царапина, задорина, рубецъ). Szrami się szpetnie twarz odmieniła. *Rey Zw.* 100. Szram bohatera nie zdobi, nie był szramowaty Alexander, co podbił prawie prągnął oba światy. *Kchw* 52; paragraf, kresa). Żołnierz dobry cieszy się szramą, ktorą na woynie dostał, i tym rycerſtwo swoie wyslawia i zaleca. *Dambr.* 255. SZRAMOWAC *cz ndk.*, szramu nabawiać kogo; *Vind.* shrumlati, zhernelizo se vdárkam ſloriti. *Ger.* ſchrammen, eine Schramme verſetzen. - §. Sukno szramować, n. p. Przeſtrzegać należy, aby sukna doma nie szramowano. *Grod. Dis.* E 3 *b*, na ramach rozciągniono. SZRAMOWATY, - a, - e, - o *adv.*, pełen szramów, *Slo.* ſrámowatí, *Crn.* shrunfaſt, shrunfz; *Vd.* nasekan, shrumfaſt, shrunfaſt, brasgoten, ſchrammig, ſchmarrig, voll Schmarren. Dolysego szramowatego. *Pot. Jow.* 107. Żołnierz ſtary szramowaty. *Pot. Pocz.* 109. Na twarzy był szpetny i szramowaty. *Sk. Dz.* 616; kresowaty, poorany). Więcey wierzył naznaczonemu a szramowatemu cudzoziemcowi, niż własnym ludziom. *Kosz. Lor.* 28 *b.* Szramowate, krosławe abo parchowate, nie będziecie ofiarować Panu. i *Leop. Levit.* 22.

*SZRANK, - u, *m*, SZRANKI, - ów, *plur.*; ogrodzenie, mieysce ogrodzone do potyczki, do igrzysk, *Boh.* ſranky, *Vd.*

Vd. shranga, planka, predgraja, ograja, prekrishje, predkarshje, predrushtvu, godez; *Hg.* ográdek; (*Rg.* ohranna, shranisa, shranitva, shrajnica, *Sr.* 1. ſtárna, ſtira, *Sr.* 2. ſtarn, ſkrzynia, *Ger.* der Schrank); - Szranki, *Ger.* die Schranken, z. B. Thurnierſchranken; (*cf. Hebr.* כרס kuran, chronić, chować). Wypuszczony ze szranków na gorzitwach woźnica, nie przestaie na wyprzedzeniu iednego. *Zab.* 5, 220. Bije rumak nogami w szranki, biegu mu pożądnego zbraniaiące. *Orw. Ow.* 60. Rozjadł się, nie inaczéy iak byk w otworzonym szranku, gdy rogiem bodzie drażniących szalonym, *in circo. Zabr. Ow.* 297. Szermierze, abo ci, ktorzy się w szrankach za kogo biią, są bezecni. *Szczerb. Sax* 17. - §. *Metonym.* szranki, z bitwa czyli poiedynek w szrankach, der Schrankenkampf, der Zweykampf in den Schranken. Gdy kogo obwinią o iaki uczynek, on się chce szrankami albo ostrą gońbą wywodzić, ... *Szczerb. Sax.* 439. Jeśli niedołężnego w szranki wyzową, tedy to może zeń uczynić każdy, ktory się tego będzie chciał podiąć. *ib.* 3. W szranki wyzwać iest, gdy iaden drugiego prawnie wyzwie na rękę, ku okazaniu sprawiedliwości, maiąc tę nadzieię, że mu się tym szkoda iego nagrodzi. *ib.* 438. O rany nieszkodliwe, w szranki wyzwać nie może. *ib.* 551. Jeśliby pozwany dekret nagasił, a wziąłby na swą prawą rękę, albo w szranki, z większą częścią tych, ktorzy na to zezwalaią, tedy się ma bić samosiodm przeciwko także wielom, a ktorzy bitwę wygraią, ci dekret odniosą. *ib.* 71. Na tych ludziach dóydzie szranków, a to ieżeliby tak wielkie rany były, żeby o nie w szranki wyzwać mogł. *ib.* 550, doydzie prawa bitwy szrankowéy). Stary Polacy samo imię kłamstwa mieli sobie za godne na rękę wyzwania, godne szranków, i znacznéy pomsty. *Wer. Kgl.* 119. W szranki wstąpić, wchodzić z kim, z passować się z nim, wdawać się z nim w walkę, za pasy z nim chodzić, *pr. et fig.* Turcy nie dosyć maią śmiałości wchodzić w szranki z iadowitą chorobą powietrza. *Alok. Turk.* 149. - §. Szranki, *latius*, każde ogrodzenie, Schranken, Geländer, Einfaſſung. Tak się do S. Kapistrana czuięli, iż abo między szrankami, to iest ogrodzeniem, abo między zbroynemi, bronić go od ludzi musiano. *Sk. Zyw.* 2, 285. Broń w sali rycerskiéy na szrankach dobrze przestawiona. *Jak. Art.* 3, 230, w rzędach na około idących, w szasach, szelbągach). - §. *tr. et moral.* szranki, granice, kres, określenia, Gränzen, Schranken. Wyszledza nieznaiome morza, i świata, że tak rzekę, szranki przełamuie. *Pilch. Sen. liſt* 4, 143. Rozwiezlego w szranki wprowadzić. *Wied.* SZRANKOWAC *cz. ndk.*, szrankami ogradzać, *Slo.* ſtranuel; *Vd.* graditi, ograditi, predgrajati, krishama delati; mit Schranken umgeben, umſchränken. W szrankowanym ustępie, wśród gleytów rzęsistych Tysiąc półbogów siadło na krzesłach złocistych. *Przyb. Milt.* 32. SZRANKOWY, - a, - e, od szranków, od bitwy w szrankach, poiedynkowy, Schranken-, Schrankenkampf-, Zweykampf-. Gdyby ukrzywdzonemu szrankowego dowodu broniono, ... *Szczerb. Sax.* 440, t. i. żeby się poiedynkuiąc czyli biiąc w szrankach sprawiedliwił). Głębokość rany na paznogieć, iest głębokość rany szrankowéy. *ib.* 550, t. i. o którą się poiedynkować trzeba), Trafia się, że kto miewa opiekuna do dóbr, który nie chce być szrankowym opiekunem. *ib.* 3, który się za małoletniego bić nie chce). Umarły może być bronion, gdyby go szrankowemi słowy kto chciał pokonać. *ib.* 5, zelżywemi, które poiedynkiem pachną). Szrankowemi słowy nagabać, t. i. oslowić. *ib.* 6.

SZREDNI, SZREDNICA, *ob.* Średni, Średnica.

SZRĘDOWAC, SZRENDOWAC *cz. ndk.*, n. p. Niepodobna, żeby ieden człowiek szkło w tyglach mieszał, a one podług potrzeby szrędował. *Torz. St.* 122. W szrędowanym szkle, ieśli czego nie ma, dobrze się przypatrzyć, a znalezłszy wyrzucić. *ib.* 155. Szrendowane szkło dobrze wymieszać, żeby wyszło. *ib.* 172.

SZREDZKIE prawo, *ob.* Srzedzińskie.

SZRETER, - a, *m.*, błazen, kuglarz, arlekin, ein Poſſenreiſſer, Hans Wurſt. *Tr.*

SZRĘŻOGA, *ob.* Srzeżoga.

SZROBA, *ob.* Sruba. SZROCIK, *ob.* Sarot. SZROD, SZRODEK, *ob.* Srzód, Srzodek. SZRON, *ob.* Srzon.

SZROPA, - y, *ż.*, SZROPECZKA, - i, *ż.*, grzebło. *Cn. Th.* 1123, *Vd.* ſtrugalu; der Striegel, (*cf.* *Ger.* ſchrapen ſkrobać). Szropa, cudzidło, grzebło, drapaczka. *D. Poln. Ler.* 457. Przedtym ſtarzy używali szropy w łaźni dla ochędożenia się z brudu; teraz konie tylko nim chędożą. *Dudz.* 62. *Scapella*, szropeczka, którą się po grabiecie drapią. *Mącz.*

SZROT, - u, *m.*, SZROCIK, - u, *m.*, *dem.*, ſtrzeleckie ziarnka ołowiane, żelazne; kulki do ſtrzelania, *Ger.* Schrot, Schrotkörner zum Schieſſen; *Bh.* ſrot, (*Bh.* ſrutle płaca od szrotowania, Schrotgeld); *Sr.* 2. ſchrot; (*Sr.* 1. ſrotle, ſrotzitzla *mica*, *fragmentum*; *Hbr.* שריך sarich *residuum*, שרך saradh *superesse*, *residuum esse*); *Vd.* svinz, svinshna bobeka, shretel; *Cro.* sprih; *Hg.* serét; *Slo.* shpria, sacama; *Ru.* дробь. Do ſtrzelania na pomnieysze zwierzęta potrzeba różney wielkości szrotu. *Kluk Zw.* 1, 387. Drobny szrocik. *Reg. Dod.* 3, 110. Szrot nayważkszy iest łóstkowy, naymnieyszy ptaszy. *Kluk Zw.* 1, 388. - *fig.* Na szrot wydawać, na szasc, na sztych, na niebezpieczeństwo, z narażać, der Gefahr ausſetzen, Preis geben. Tu my ſtoimy, iak na szrot wydani, Sami od wszyſtkich ach nie ratowani. *Tward. Mise.* 168. Tą przegraną Łowicz i sama Warszawa na szrot wydane były. *Tward. W. D.* 2, 146. Zwycięzcy na szrot teraz żyię. *Chroſt. Luk.* 268. Puściłem na szrot dziedzictwo moie. *Radz. Jes.* 47 6. Królestwo iego łakomstwu swemu na szrot puścił. *Pilch. Sall.* 142. - *Moral.* Puścić się na szrot. *Rys. Ad.* 56, puścić cnotę, sumnienie, wstyd na szrot. *Groch. W.* 198, *et* 468, rozpuścić się, zupełnie się oddawać rozpustom, rozwiosłości, alles der Zügelloſigkeit Preis geben, Tugend, Gewiſſen, Scham u. ſ. w. Długoż się swym łotrostwem będą chlubili, Ktorzy wstyd i cnotę swą na szrot puścili! *J. Kch. Ps.* 139. Niewiasty, które poczciwość dla zysku na szrot puściły. *Pilch. Sall.* 48 Gdyby iednę i drugą ukarano, wnetby trzecia zapomniała Tak brzydko na szrot puszczać właściwego ciała. *Paszk. Dz.* 127. Na śrzód puszczona cnota. *Tward. Wł.* 26. Któż ma prawdę mówić, gdyż się wszystko na szrot puści? *Falib. A* 3, *Sekl.* 78. Czasem pan niedbałością swoią o puszczeniem wszystkiego na szrot, u pod-

dnych zelży. *Gorn. Dw.* 377, lekce ważeniem). Wam na szrót szły i w żarty Wszech naypewnieysze prorockie karty. *Miask. ryt.* 108. – Język na szrot puścić, s rozpuszczać go zupełnie, cugle mu popuszczać, der Zunge den Zügel ſchießen laſſen. Język ma w posłuszeństwie, na szrot go nie puszcza. *Rey Zw.* 7. Na *szrotę słowa puszczać. *Zab.* 10, 402 *Zabł.* – Na szrot się kroi, *fasque nefasque confusum ruit. Zebr. Ow.* 155, na oślep, na złamaną szyię, chybi, trafi). – *Contrar.* On nie ubliżył prawdzie iednym szrotem. *Chrośc. Luk.* 2, 48, bynaymniéy, ani tyle, ani o mały włos, auch nicht im Geringſten. – II. szrot, szrotowana mąka, krupy, grób gemahlnes Getreide, Schrot. Grysowy szrot. *Syr.* 954. – III. Szrot, podłużnie wykrojony kawałek mięsa, ryby, s pasek, ein Schrotſtück, Schrot Fleiſch, Schrot Fiſch. Szrot mięsa u rzeźnika, sztuka czyli kawał mięsa surowego. *Mag. Mscr.* Szrot wędzonki. *Chrośc. Fars.* 534. – *fig.* Groził, że go na szroty rozsieka. *Chrośc. Fars.* 507, na drobne kawałki). *SZROTARSTWO, -a, *n.*, *Propinatio cerevisiae, medonis aut vini, in vulgari* szrotarstwo *nuncupatur. Dub.* 5, szynk, der Schank, Bierſchank, Methſchank, Weinſchank. SZROTOWAĆ *cz. ndk.*, krupić zboże, grubo mleć, *Sr.* 2. ſchrobowaſch; *Ger.* ſchroten das Getreide, grob mahlen. (*Vd.* srediti, resrediti, s *srzedzić, środkiem podzielić). Mąka szrotowana, skrupiona, na pół zmełta. *Cn. Th.* 1122, – §. 2) szrotować, na kawałki rozkraiać, rozszczepać, ſpalten, in Stücke zerlegen, ſchroten. Półżywe, w których dusza ieszcze tchnęła, członki, szrotuie, *dilaniat. Zebr. Ow.* 157. Przy uczcie i uroczystym szrotowaniu mięsa, wszystko to, co się tylko ręką bierze, dzieli się na części, *Pilch. Sen. list* 2, 197. Srebro na talery szrotować. *Dow. A* 4 *b. Segmentatum*, *złoiena talarzowata, szrotowana, pstra robota, t. i. z małych sztuczek spoiona, iak bywaią skrzynki. *Mącz.* Szrotować, odszrotować, z gruba odheblować, odtoczyć. *Mag. Mſkr.* – *fig.* Jedna to przywara, sostawić całkiem, czyli szrotować filozofią na drobne cząstki. *Pilch. Sen. list* 3, 55, posiekać, rozsiekać, po-drobić). – §*. *fig. tr.* Mowa nieszrotowana i głos od ludzkiego nie sroższy. *Bard. Luk.* 76, nie sznurowana, nie przesadna, übertrieben, affectirt. – *aliter*; Miia iuż i ostatni frukt długiey miłości, Szrotuią swoie żale w tey okoliczności, Oboie się nie żegnaią. *Bard. Luk.* 90, skracaią, abkürzen, abbrechen. SZROTÓWKA, -i, *ż.*, gatunek strzelby, *Rs.* дробовикъ, die Schrotflinte, Schrotbüchſe. SZROTOWY, -a, -e, od szrotu śrzuceckiego, Schrot-, Schießſchrot-; *Rs.* дробовый. Szrotowy worek, *Ld.*, *Bh.* brotownice; *Rass.* дробница. – §. 2) Szrotowa mąka, szrotowana, razodrobiona, od otrąb nie oddzielona. *Kluk Rosl.* 3, 259, *Haur Ek.* 243, *oppos.* pytlowa, geſchrotenes Mehl. SZROTYZN, -u, *m.*, *z Niem.* das Schroteiſen. Gdy żelazo rozpalone na kształt placka pod młotem rozciągną, dzielą ie na części, a to żelazem podobnym do klina, zwanym u nas szrotyzn. *Os. Rud.* 300. Młotem albo szrotyznem żelazo rozcinaią. *ib.*

SZRUBA, SZROBA, -y, *ż.*, SZRUBKA, -i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſtraub; *Sr.* 2. ſchrubba; *Sr.* 1. ſchrubk; *Crn.* shravſ, shkerpa, vertilu; *Vd.* ſerk, persuk, shkerpes, ſtisnik, dognanik, vertilu; *Rg.* lúza; *Sla.* csivia; *Rs.* винтъ, винтикъ (cf. gwint; *Rs.* шуруп, шурупецъ, шурупикъ macica szrubowa); *Germ.* die Schraube; *Ital.* scrofolo, *Finn.* scruuwi, *Gall.* scroue, *Suec.* ſkruf, *Holl.* schrôve, *Angl.* screw, Nieders. ſchruve). Szroba iest wałek, maiący rówki wyrznięte, kręcone na kształt ślimaka, gwintami nazwane. *Rog. Dos.* 2, 388, *Jak. Mat.* 4, 348. Bryła, w którey szruba chodzi, macica. *Jak. Mat.* 4, 368. Szrubki utwierdzone maciczkami. *Teatr* 6 c, 57. Trzeszcząca szruba przykre skrzypy wydaie. *Tol. Saut.* 100. Szruba w prasie drukarskiey, z drągiem i z kulą ołowianą, którey czop chodzi w panewce. *Mag. Mſkr.* – *Assimilit.* Chłopiec żywy, ładny, iak na szrubach, gustownie przybrany. *Teatr* 22, 50, wysmukły, geſchniegelt. Jak na szrubie się obraca. *Star. Dw.* 31, obrotny, zwinny). Łakomiec biega iako na szróbach, myśląc iakoby gdzie coſſzłapić, albo wyłupić, albo wyszydzić. *Wer. Rgl.* 97. Usta mu by na szrubach chodzą. *Kosz. Cyc.* 85. Od niemiernego kwapienia się, muszą mu wargi iak na szróbach chodzić. *Kosz. Lor.* 4 *b*, trząść się, drżeć). Masz miarę żałości i płaczu wziąć, abyś się nie na twarzy barwą zmienił, aby ci twarz na szróbach nie chodziła. *Kosz. Lor.* 180. – *aliter*; Zawsze w boiaźni, zawsze iak na szróbie. *Pot. Syl.* 265, iak na brzytwach). – *aliter*; Chęci swoie w ścisłey trzymać szrubie. *Hor.* 2, 120 *Nar.*, w kłóbie, w kleszczach, im Zaume halten. – §. *Anat.* Szruba macharzyny, fibry mysrzaſte zamykaiące macharzynę, ażeby uryna ustawicznie nie ciekła. *Krup.* 2, 122. SZRUBOWAĆ, SZRÓBOWAĆ *cz. ndk*, szrubę obracać, szrubą przymacniać, *Sr.* 2. ſchrubbowaſch; *Vd.* ſerkati, sukati, perkvinzhati; *Rs.* винтить, шурупить, зашурупить; ſchrauben, eine Schraube drehen, anſchrauben. O lekką krzywdę wnet iuż pancerze szorują, arkabuzy szróbuią. *Rey Zw.* 16 *b*, do poiedynku się biorą). Szróbowanie, *Rs.* винтованіе. – *Poet.* Wąż szrubuie kręgi w szalbierskie przeguby. *Zab.* 10, 157 *Zabł.*, smyka, mknie, kręci, drehen, ſchlängeln. – §. *tr. fig.* szrubować, wszrubować się abo co, wkradać, wkładać, wmykać, wkręcać, wprowadzać, einſchrauben, eindrehen, einweben. Prawdę Pańską chcą zatłumić, szróbuiąc swe błędy. *Kanc. Gd.* 129. Pod gładką obłudą w serca się szróbował. *Tward. Wł.* 110, ſich in die Herzen einſchleichen. Obcy się w nasz kray szróbował. *Groch. IV.* 478. Mieszczanie czasem szrubuią się w szlachectwo zakupowaniem dóbr ziemskich. *Vol. Leg.* 3, 14. SZRUBOWY, -a, -e, od szruby, Schrauben-, *Rs.* винтовый. Szrubowy tok, *Rs.* заходъ винтовъ, Schraubengang. Szrubowa macica, *Rass.* гайка. SZRUBSZTAK, -a, *m.*, SZRUBSZTACZEK, -czka, *m.*, kłóba szrubą się przyciskaiąca, z *Niem.* der Schraubſtock; *Bh.* ſwijrak; *Vd.* ſerkalu, peraukalu, ſtiſknu derahalu; *Rs.* тиски, тисочки, зажимка, винтовальня. Szrubsztaki u ślósarzów. *Sol. Arch.* 39. Szrubsztaczki cyrulickie. *Czerw.* 40.

Pochodz. *doszrubować*, *naszrubować*, *odszrubować*, *poszrubować*, *przeszrubować*, *przyszrubować*, *rozszrubować*, *wszrubować*, *wyszrubować*, *zaszrubować*.

SZRYK, -u, *m.*, szryk do iazów, pal grubszy, co dzieſięć ſtroiszów w ziemię wbity na rzéce. *Mag. Mſkr.*, ein Waſſerpfahl. SZRYKOWAĆ *cz. konstyn.*, szrykować czyli zastawić szryki zowią, kiedy stanąwszy na piasku wbiiaią pale przy statku, i rudlem kieruiąc na obie strony statek o też pale przybiiaią. *Mag. Mſkr.*, Waſſerpfähle einſchlagen.

SZRYŻ, *ob.* Sryć, Sreć, Srzeć.

SZTAB, - u, *m.*, wyżsi officerowie regimentu, od Maiora zacząwszy, *Vd.* previshina; der Regimentsſtab, der Stab eines Regiments. Specyfikacya osob, z których się ma składać sztab generalny. *Kołł. List.* 1, 57.

SZTABA, - y, *i.*, SZTABKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, drąg żelazny, *Ger.* ein Stab Eiſen, eine Stange Eiſen; *Ross.* полосá, полоскa, полосочкa (*cf.* płosa), nemmn. Stegi czyli sztaby żelazne. *Arch.* 4. Sztaby żelazne w kratach dolnych okien. *Teatr* 55 *c*, 15. Przez dziurę w piecu tygle się żelaznemi sztabami rychtuią. *Terz. ſk.* 234. Naczynia do robienie tafel ſklanych: Kluczki dwa, dwie sztabki i t. d. *ib.* 48. - Złoto w sztabach. *N. Pam.* 12, 299, w sztukach, w drągach, in Barren. Był zwyczay w Londynie dawania złota i śrebra surowego czyli w sztabach, zamiaſt pieniędzy. *Pam.* 84, 865. - §. Sztaby, szlagi, legary wschodowe, *scapi scalarum. Cn. Th.* 1122, die Treppenſäulen, Spindeln. - §. 2) Sztaba, sztuka drzewa z przyrodzenia zakrzywionego, którą w pośrzodek waszelakiego ſtatku wodnego wprawuią. *Orw. Ow.* 174, sztuka drzewa miąższego, które na przodek galery wſawiwszy, do niego szycia i nawy, z których okręt buduią, zawodzą. *ib.* 585, *cf.* ſtępka). Sztaba ieſt sam przodek ſtatku, którego koniec ieſt nieco do góry zakrzywiony. *Mag. Mſkr.*, der Vorderbaum eines Schiffs, die Spitze, der Schnabel. - §. sztaba, *oppos.* rufa; przodek okrętu. *Klon. Fl. D* 4 *b*, *Papr. W.* 1, 364, sztabą nazywa się także mieysce od sztaby aż do zyzy. *Mag. Mſkr.*, das Vordertheil eines Schiffs, das Gallion. Do portu się udawszy, wnet z rufy zrucili Kotwie, a sztabami się brzegu uchwycili. *A. Kch. W.* 179. - Nie da się zwieść otuchą wałnych zyſków, aby Brożdził groźne zagony pieniſtemi sztaby. *Hor. P.* 1, 6 *Nar.*, *trabe Cypria*, okrętem. SZTABIKOWE żelazo. *Os. Zel.* 49, żelazo w sztabach, Stabeiſen. Cetnar żelaza sztabikowego, fryszowanego, szynowego, kratowego. *Os. Zel.* 4. °SZTABISTE koła. *Zeb.* 9, 365 *Fxff.*, szynami czyli sztabami żelaznemi okute, mit Eiſen beſchlagen. SZTABNIK, - a, *m.*, sztaby okrętowey pilnuiący, der den Vorderſtrik des Schiffs beobachtet. Sztabnik zowie się pierwszy ſtis od sztaby na bakorcie. *Mag. Mſkr.*, *proreus. Zebr. Ow.* 74. Melantus sztabnik lisowaty. *Orw. Ow.* 129. SZTABNY, °Stabny, SZTABOWY, - a, - e, od sztaby, drągowy, drążny, Stabs, *Ru.* полосный, полосовый. - §. od przodu okrętowego, Vorderſtrik-. Chwali sprawę głosem Lybis, chwali ſtabny ſtróż Melant, *prorae tutela. Zebr. Ow.* 74, sztabnik). Sztabowi zowią się sztabnik, podsztabniczy, marszałek i podmarszali. *Mag. Mſkr.* - §. sztabowy, n. p. officyer, od sztabu, *ob.* sztab, Stabs-.

°SZTACHEL, - chla, *m.*, z *Niem.* der Stachel im Hüttenbaue, ein langes, ſpitziges Eiſen, den Robſtein abzuſtechen. Samelcarze sztachel albo drąg żelazny w zaprawę wpuszczaią, i części ſtężałe porussaią i przerabiaią. *Os. Rud.* 259. Tę sól corocznie sztachlami wybiiaią. *Terz. ſk.* 215.

SZTACHETY, SZTAKIETY, - ów *plur.*, SZTAKIECIKI *zdrbn.*, ostrożenie, ostróg, palisady mnieysze, *Ger.* Staketen, *Ital.* ſtacchetta, *Sr.* z. pſchepletanie (*cf.* przepleść); *Ru.* решéтка, решотка, решоточка (*cf.* rzeszoto). Poydę ochotnie na szańc, na sztakiety. *Jabł. Buk. F* 3. Sztakiety bywaią sosnowe, dębowe. *Kluk Rosl.* 2, 164. Przed temi kramami dane są sztacheciki, pod któremi każdy kramarz ſtawia sobie małą do siedzenia. *Pam.* 85, 1, 140. SZTACHETOWAĆ *cz. ndk.*, sztachetami ogradzać, verpalliſadiren, mit Stacketen einſchließen. Sztachetowania na murach ogrodowych nie chwalę, bo bez wszelkiey trudności wyłamane być mogą. *Kluk Rosl.* 1, 60. SZTACHETOWY, - a, - e, Stacketens. Kiedy żołnierz każdy osobno ſtrzela, nie na wykomenderowanie officera, nazywa się ogniem sztachetowym, *feu de palliſades. Jak. Art.* 2, 456.

SZTACHOWAĆ *cz. kontyn.*, u ſliśów, sztachować, omiiać drugi ſtatek, lub miasto iakie, nie zawiiaiąc do niego. *Mag. Mſkr.*, torbey ſteuern.

SZTADHUDER, STADHUDER, - dera, *m.*, wielkorządca Hollenderſki, *Ger.* der Statthalter von Holland. Galiczyn, iako naywyższy ſtadhuder, objął całego miasta rządy. *Stęś.* 2, 453, iako gubernator. SZTADHUDERAT, - u, *m.*, STATUDERSTWO, STATUDEROSTWO, - a, *n.*, władza sztadhudera, die Statthalterſchaft. Odjęte ſtatuderoſtwo xiążętom z domu Oranii, znowu im powrócili, i prawem dziedzicznem posiadanie władzy wykonawczey temu domowi nadali. *N. Pam.* 3, 301. Zrzeczenie się ſtatuderſtwa przez xięcia Oranii. *ib.* 13, 125. Hollandya, zniósłszy ſtatuderat, dała sobie imię Rzpltey Batawſkiey. *ib.* 1, 98. - §. *Meton.*, z Hollandya.

SZTAFETA, - y, *ż.*, poſtylion umyślnie nagle wyprawiony w pewnym interesie, tudzież papiery, doniesienia przez niego przywiezione, *Ger.* die Staffette, *Jt.* ſtaffetta, *Gall.* eſtaffette). Ostatnia sztafeta upewnia mię o życiu iego. *Teatr* 55 *b*, 15. Żeby to wiedział, sztafetąby tu do nas przyleciał. *Teatr* 55 *b*, 21, kuryerem, gońcem, *cf.* lotem, ptakiem, pierunem.

SZTAFIROWAĆ, *ob.* Stafirować.

SZTAK, - u, *m.*, gruba lina okrętowa. *Tr.*, *Carm.* der Stag, Maſtau, Schiffstau; *Gall.* etai). Sztak, gruba line, która idzie od masztu do windy, i tenże maszt utrzymuie od sztaby; na iey końcu ieſt kotwica uwiązana. *Mag. Mſkr.* Chcąc rękoma sztak ułapić kręcony, w wodę runął; *ad intortos cupiens dare brachia funes. Zebr. Ow.* 76.

SZTALMACH, *ob.* Stalmach. SZTAMENT, *ob.* Stament.

SZTANDAR, STANDAR, - u, *m.*, proporzec iazdy, *Jt.* ſtandardo, *Vd.* shtandara, shtandarek, jesdazhova bandera; *Ger.* die Standarte. Na północy mnieysze chorągwie nazywano ſtandar, i to imię chorągwiom w kawaleryi zoſtało, nietylko u nas, ale i w innych kraiach. *Czach. pr.* 259, kornet. *Chmiel.* 1, 84. Sztandar na pendent! sztandary przed siebie! sztandar do nogi! *Kaw. Nar.* 366. - *fig.* O tę zdobycz Dyana sztandar woyny wzniosła. *Dmoch. Jl.* 242, *cf.* hasło woyny). Na co wznosić niesłuszne do bitew sztandary! *Zab.* 15, 10 *Aniaſ.*, bunty). - §. 2) Sztandar, ſtandur, ſtendar, ſtyndar, z *Niem.* der Ständer, wielkie drzewo na podporę służące, der Gerüſtſtänder. Stendary na rosztowanie mularſkie, boże męki, sochy etc. *Sol. Arch.* 20. Spróchniały pień, ani na ſtandur pod przecież, ani na łuczywo się nie przyda. *Rey Zw.* 160 *b*. Standary do rosztowania, n. p. ma-

larskiego. *Kluk Rosl.* 2, 166. – *fig. tr.* Oparł się o gór wysokich ſtyadary. *Gęb. Hymn.* 326, ſilary, kolumny.

SZTANDAROWY, – ego, *m.*, der Fähndrich bey der Reiterey. Sztandarowy ma ſtopień wyższy od towarzysza, a zoſtaie pod komendą namieſtnika; obowiązany zawsze z sztandarem ieździć, i tego sztandaru, choćby i życie miał utracić, nie opuszczać. *Kaw. Nar.* 58.

SZTEMBNOWKA, – i, *ż.*, szew sztembnowany. *Mag. Mſkr.* ?

SZTEMBORK, *ob.* Sztymbork.

*SZTENKIERKI, suknie do ſtroiu. *Comp.* 704.

SZTĘPEL, *ob.* Stępel. SZTERNIK, *ob.* Stérnik.

1) SZTOK, *ob.* Stok, Stokowy. 2) *SZTOK, – u, *m.*, więzienie, ciemnica. *Sax. Rej.*, z *Niem.* der Stock, in den die Gefangenen gelegt werden, kloda. – §. Upił się iak sztok, *ob.* Stok.

*SZTOKADA, – y, *ż.*, sztych szermierſki, szerm, ein Fechterſtoß, Fechterhieb. Szermierz Niemiec chwaląc swe sztokady, Drwił z naszych szabel. *Pot. Pocz.* 550. Niech się z sztokadą Niemiec iak chce sroży, Sto głów ich szabla wnet nasza położy. *Kchw. W.* 8. Z łuku pierścień raz po raz ubiiał, Z drzewem gonił, sztokadą szermował, tak byſtrze, że wszyſtkich przeszedł. *Pot. Arg.* 577.

SZTOKFISZ, *ob.* Stokfisz. SZTOKOLM, – u, *m.*, ſtolica Szwecyi. *Wyrw. G.* 505, Stockholm.

SZTOKOWY, *ob.* Stokowy, SZTOŁA, *ob.* Stoła.

SZTON, – u, *m.*, bierka we grze, ein Stein im Spiele. Assamble... niosą karty i sztony i marki, Zasiadaią szulery... *Kras. sat.* 106, cf. ſton, cf. *Gall.* jetton.

SZTORC, *ob.* Storc, SZTORCUMA, *ob.* Sztrosa.

SZTORT, – u, *m.*, gatunek wielkiey piszczeli, iak pomort, eine groſſe Baßpfeife, ein Blaſeinſtrument. Dęta muzyka, flety i sztorty i puzany. *Tward. Misc.* 161. Sztorty i regały Pełny głos niosą chwały Monarchy naywyższego. *Ryb. Ps.* 294. Jeſt innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kawek, i z grubym głosem traſiaków, pomortów. *Ban. A 2 b.* SZTORCISTA, – y, *m.*, n. p. nie kpiy duda z barbirza, Nie kpiy trębacz z sztorciſty, Niech nie kpi surmacz z bebeniſty. *Dzwon. Stat.* a 3, co gra na sztorcie, der Baßpfeifenblaſer.

SZTRABA, *ob.* Strzępia. SZTROF, SZTROFOWAĆ, *ob.* Strof, Strofować.

SZTROSA, – y, *ż.*, albo sztorcuma, lina, którą ſtatek u pachołków od budy bywa uwiązany. *Mag. Mſkr.*

SZTRYCHOWAĆ, *ob.* Strychować. SZTRYFIASTY, *ob.* Strefiaſty.

SZTUĆ, SZTUCIEC, *G.* sztućca, *m.*, SZTUĆCZYK, – u, *m.*, *dem.*, *Jt.* ſtuccio; *Rg.* ſtukèt; *Bs.* ſtuket, nosgnića za pora; *Crn.* noshnèk (cf. nożnica; *Vd.* noshje, noshi, noshenze, pukshisa, kratka risaniza, kratka pushka; *Rs.* ромоваль-ня (cf. gotowalnia), налагалище (cf. włożyć; wkładać), прибóръ (cf. przybrać), ѣумаля́рь, ѣумаля́рецъ; *Eccl.* можевалга́лище, можни; narzędzia z puzderkiem albo do puzderka czyli futeralika, czyli do pary należące, ein Beſteck. Sztuciec z różnemi iglami cyrulicki. *Czerw.* 51. Sztuciec z dziesięcią inſtrumentami cyrulickiemi. *ib.* 52. Sztuciec barwierſki, *Rs.* бритвенникъ (*ob.* brzytwa). – *Theca cultraria literatorum* ſtuć. *Cn. Th.* 475, pisarſka szkatuła, ſtuć. *ib.* 702. Sztućczyk *etuis. Teatr* 12, 46. Sztuciec ſtołowy, z nóż, grabki, łyżka; Tiſchbeſteck. Sztućce śrebrne do iedzenia, i inne drobne śrebra. *S. Grodz.* 2, 135. Ukradziono sztukę iedną ſtołowego sztućca. *Teatr* 285, 147. – 2) Sztuciec, Sztućczyk, gatunek ſtrzelby, z *Niem.* der Stutz, Stutzer, die Stutzbüchſe. Miałem sztuciec, co to o siedmset kroków bie; iak się złożę, iak wytnę do nich, wszyscy cztery z koni iak kaczki. *Teatr* 26, 57. Jak wytnę z moiego sztuczyka, obadwa z dymem. *Teatr* 26, 57. SZTUCOWAĆ *cz. kont.*, u ogrodnika, z pęków obsinać, pasenkować, trzebić. *X. Kam.*, Bäume ſtutzen, ihnen den Stutz geben, ſie beſchneiden.

SZTUCZKA, *dem. Nom.* Sztuka. SZTUCZNOŚĆ, – ści, *ż.*, kunsztowność, miſterność; *Vd.* savitnoſt, sasuknoſt; *Ross.* хитрость; die Künſtlichkeit, Kunſt, Künſte. Młodey chytrości ſtara sztuczność na wstręcie była. *Warg. Wal.* 245. O wróżbach i ich sztuczności. *Haur St.* 283. SZTUCZNY, – a, – e, SZTUCZNIE *adv.*, kunsztowny, miſterny, foremny, künſtlich; *Slo.* kunſtowný, miſtrowſký, *Ilg.* mesterséges; *Bh.* uměnný, (cf. umiejętny); *Crn.* umętn; *Vd.* vmetalu, vmetalnoſten, moiſtrun, kunshten, pormetalski, po kunshti, pomoiſtroven; *Rg.* rukotvorni, hitrotvorni; *Rs.* изкýственный, хи́трый, хи́трь, (cf. chytry), худóжный, (cf. chędogi), худóжественный; *Ec.* благохудóжный. Sztuczna rzecz, sztuka. *Cn. Ad* 1145. Insza ieſt droga traktowania z sztucznemi, a insza z szczéremi. *Lub. Roz.* 131; cf. chytry, podſtępny, lis, *Vind.* savit, sasuken, hudokunshten, galuſsh, pregnan, kunſten; *Ross.* хи́тростный. – §. *paſſive*; sztucznie czyli sztuką zrobiony, nie przyrodzony, künſtlich gemacht, künſtlich hervorgebracht. Ręce lub nogi sztuczne do przyprawiania po upiłowaniu onychże. *Czerw.* 37. (*Ross.* искусный, z sztuk czyli kawałkow złożony, ſkładany). – (SZTUFADA, SZTUFATA, y, *ż.*, duszona potrawa, ein gedämpftes Gericht; *Sla.* shtufát). Sztufata czyli duszona sztuka mięsa, lub pieczenia wołowa. *Wiel. Kuch.* 430. – –).

SZTUKA, – i, *ż.*, SZTUCZKA, – i, *ż. dem.*, *Bh.* ſtuka, ſtućka; *Sr.* 2. ſchtuka, ſchtuzka; *Crn.* shtuk; *Vd.* shtuzhei, shtukelz, shtukel; *Bs.* stućka od mesa, zalogaj, zalogajicch; *Rs.* кусо́къ, кусо́чекъ; kawał, szmat, spłacheć, część iada czego, *Ger.* ein Stück, ein Stückchen, ein Theil von etwas; *Suec.* ſtycke, *Angles.* ſticce, *vulg. Germ.* Stuck. Na dwie się sztuki dzida złamała zaiadła, Część utkwiła w puklerzu, część na ziemię padła. *Dmoch. Jl.* 2, 24. Wszyſtkich w pień wycina, w sztuki płata. *Teatr* 56 c, 23. Na tysiąc sztuczek go rozrąbali. *Birk. Gl. K* 44. Na małe sztuczki dali rozdrapać ciało swoie, i po małey kropli roztrząsnęli krew swoię. *Rey Pſt. Y y* 3. Skały z opokami się padaiąc twardemi Z ſtraszliwym grzmotem w sztuki się kraiały. *Odym. Sw.* 2, *J i 4 b.* Sztuka u mularza, znaczy cegła niecała. *Mag. Mſkr.* Armata dzieli się na trzy części, na denną sztukę, na czopową i na wylotową. *Jak. Art.* 1, 138, *Leſk.* 2, 240. Sztuka drzewa, o którą się łoża opiera. *Jak. Art.* 1, 24. Cudzą sztukę kraiu zawoiowali, kray cały własny niszcząc. *Jabł. Tel.* 59. Jeſt u Euzebiusza sztuka liſtu Diogenesa. *Sk. Dz.* 155, ułomek). W króleſtwie tym nie używaią monety, tylko sztuczki złote w zamian daią. *Boter* 228. Trąba myśliwſka, oprawna w złote sztuczki. *Kurop.* 3, 49; cętki). Włosowiey perły nie zdobią, ni sztuki złociſto. *Bard. Tr.* 455. Sztukę chleba, kawałek, kęs chleba; ein Stückchen, ein Biſ-

sen Brot. Gdy ubogiemu potkniesz sztuczkę chleba, Rzeczeć, płać ci boże z nieba. *Lib. Sen.* 13. Położę przed cię sztukę chleba, abyś iedząc wzmógł. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 22, chlebicę chleba. 1 *Leop.*). Gdy tedy on wziął sztuczkę chleba, wnet precz wyszedł. 1 *Leop. Joan.* 13, 30. Dla sztuczki chleba, dla szkapiny trochę, do Tatarów przyftaią. *Birk. Kant. B* 2 *b.* Sztuczkę chleba w misie omoczywszy, podał mu. *Sekl. Jan.* 13. – *aliter*: sztuka chleba, 2 kawałek chleba, sposób do życia, ein Stück Brot, Brot, Unterhalt, Auskommen. Do sztuki chleba komu pomagać. *Haur Sk.* 206. Zapłaty dzielność nie ma, cne nauki Głodne boleią bez swey chleba sztuki. *Groch. W.* 566. – Sztuka, sztuczka mięsa, 2 kawałek, kęs mięsa, ein Stückchen, ein Bissen Fleisch. Sztuczkę mięsa zjadł, i także mierniuczko pił. *Sekl.* 13. Sztuczka od mostu. *Rys. Ad.* 64, od mostka, od piersi kawałek, przedni, specyał, ein Stückchen von der Brust. – *aliter*: sztuka mięsa, 2 sztukamięsa. *Xpcz. Gr.* 2, *p.* 178, wołowina, mięso wołowe na stół; *Vd.* govoje, goveju mesu, volovnu mesu, govednu mesu, govedina, goveje, goveja pezhenka; *Bs.* govedina, govedjo meso; *Sla.* govedsko méso, govedina; *Ross.* говядина; Rindfleisch. Po dobrey sztuce mięsa i klarownym winie Łatwiey w was zapalczywość zapewne przeminie. *Wsg. Org.* 28. Dobra iest sztuka mięsa przerastała a krucha. *Kras. Pod.* 2, 68. Proszę cię Mikołaiu do siebie w dom, ale Po staropolsku mówiąc, na sztukę mięsa, choć Będzie przy tym co więcey. *Opal. sat.* 158. Kto i proszę gani, Wołową sztukę do chrzanu! *Tward Misc.* 109. – Sztuka u stołu, porcya, część iadła każdemu udzielona. *Wied*, die Portion, das einem jeden zukommende Stück. – Sztukami, po sztuce, częściami, *fruſtatim. Cn. Th.* 1124, ſtückweiſe, theilweiſe; *Vd.* po kosi, na drobno, na falate, kosovitno; *Rs.* поштучно. Mięso sztukami by deszcz padało z obłoków, którego większą część ptastwo rozchwyciło. *Warg. Wal.* 16. Od sztuki do sztuki, einen Theil nach dem andern. *Nominatim perscribere*, słowo od słowa albo od sztuki do sztuki oznaymić. *Mącz.* – *De homine* sztuka łotra, *aliquantum improbus*, *fruſtum nebulonis. Cn. Th.* 1124; na łotra pochodzi, zakrawa, ein Stück von einem Spitzbuben, ein kleiner Spitzbube. – *similit.* to wykwintna sztuka, ten człowiek; nie lada sztuka. *L.* Fartyczna *sztusia. *Pet. Arg.* 725, o chytrym złodzieiu). – §. Sztuka; iedna rzecz przez się cała, ein Stück für ſich. Wyrabianie śkła u nas do tey doskonałości doszło, iż wprawne oko mieć trzeba, aby niektóre sztuki rozróżnić od Angielskich. *N. Pam.* 13, 58. Zabrał pięć set dział, oprócz sztuk mnieyszych. *Star. Vet. D* 3 *b.* Na sali było 80 sług kędy iedli; Sztuk kryształowych, tam gdzie goście siedli, I złotych wielką liczbę rozłożyli. *P. Kch. J.* 368. Ze stu drachm zrobię sobie dwieście, przedaiąc śkło na sztukę. *Mon.* 69, 404, sztukami, *oppos.* hurtem, ryczałtem). Jedna sztuka z pary, *Rs.* напрокъ. Dał mi sztukę złota. *Teatr* 8, 51; pieniądz złoty, ein Goldstück. Talar w sztuce, 6 franków czyni. *N. Pam.* 12, 235, cały talar, kurantowy). W sztukach miedź, mosiądz, srebro; nie robione, ale na wagę. *Cn. Th.* 1218; w sztabach). – Sztuka płotna, pewna liczba łokci płótna, ein Stück Leinwand, eine beſtimmte Anzahl Ellen. Na płótno lniane cienkie, wchodzi w półsetek sztuk 8; sztuka po łokci 12. *Przydz.* 28. Sztuka niesie łokci 12 na wielkie motowidło. *Haur*

El. 58. Sztuka płótna ma w sobie łokci 100. *Chmiel.* 1, 161. Belica płótna Kolińskiego ma w sobie sztuk 60. *Goſt. Gor.* 111. Łokci liczba wielka w małey sztuce albo pakieciku się zawiera. *Grod. Dis. D* 3 *b.* Nalazła w skrzyni sztukę albo postaw sukna. *Szczerb. Sax.* 140, cf. postaw). – Sztukę w sztukę, ein Stück ins andre gerechnet. *Tr.* – – Sztuka w zamku strzelbowym, żelazko sprężyne odpieraiące, der Nuß in dem Schloße eines Feuergewehrs. *Tr.* – §. b) sztuka, dzieło kunsztu, sztuka od roboty malarskiey, sznicerskiey, muzycznéy, teatralnéy; *Ger.* ein Stück, Produkt der ſchönen Künſte. Sztuki subtelnym pędzlem malowane. *Susz. Pieś.* 3, *N* 4 *b.* Gram na klawicymbale wcale nową sztukę. *Teatr* 38, 25. – §. Sztuka, u rzemieślników wszystkich, którą wystawiaią ci, co mistrzami chcą zostać. *Cn. Th.* 1124, *Crn.* mojstrya; das Meiſterſtück eines Handwerkers. Żadnemu nie dopuszczą niiakiego rzemiosła iawnie robić, aż sztukę uczyni. *Modrz. Baz.* 184. – 2) Sztuka, *subiective*, z sztuczność, kunsztowność, misterność, die Künſtlichkeit, die Kunſt. Z taką sztuką grał Mentor na lirze, że Achitas zazdrosny puścił lirę swą. *Jabł. Tel.* 112. Sztuk w biedzie niestawa. *Bard. Tr.* 264. – O sztukę z kim iść, w zakład sręczności się puszczać, ſich in einen Kunſtwettſtreit einlaſſen, um Kunſt oder Geſchicklichkeit einen Wettſtreit wagen. Sofokles już zgrzybiały szedł z swoią tragiedyą o sztukę z drugimi poetami, a iednym głosem wygrał. *Warg. Wal.* 338. Z iednym tam o sztukę strzelał z łuku. *Papr. Ryc.* 392. – *passive*: Sztuka, rzecz sztuczna, sztucznie, misternie zrobiona, etwas Künſtliches, eine Kunſt, ein künſtliches Ding, Werk, Kunſtſtück; *Vd.* vmetalstvu, iskunshtvu, *Rg.* rukotvor, (cf. rękodzieło); Sztuczna rzecz, sztuka wielka, misterna, wytworna, *Palamedis inuentum. Cn. Ad.* 1145. Sztukim dokazał, iż nie mierząc, i na pamięć strzeliwszy, dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Sztuka wielka, mały pożytek. *Cn. Ad.* 1109. – §. *Obiective*: Sztuka, kunszt, die Kunſt; *Bh.* um, (cf. *um, umieć, rozum), umění; *Crn.* umetalnoſt, umětnoſt; *Vind.* kuneht, viedaoſt, (cf. wiadomość), vmetalnoſt, vuk, (cf. nauka, cf. wyknąć); *Cro.* vmetelnoſt, meſtria, zanât; *Dl.* zanat; *Be.* zanât, hitroſt, (cf. chytrość); *Sla.* zanat; *Rg.* nauk, hitrina, hitrotvornos, tvorba; *Rs.* искусство; *Ee.* художество, хитрость. Sztuka tym lepsza będzie, im lepiey będzie naturę naśladowała; wszystkie sztuki maią za cel naśladowanie natury. *Gol. Wym.* 118. I na cóż więc prawidła swe sztuka nam kreśli? Na to, żeby natury trzymać się nayściśley. *Dmoch. Szt. R.* 84. Na tym sztuka naywiększa, ukryć sztukę, *ib.* 78. Sztuki wyzwolone. *Zab.* 7, 154, die freyen Künſte. Sztuka rymotworcza. *Dmoch.*, die Dichtkunſt. Kto iaką umie sztukę, ćwiczyć się w niey powinien. *Teatr* 27 *c*, 40. Sztuk, co nie umiesz, nigdy nie pokazuy. *Jabł. Ex.* 45. – §. *In deteriorem partem*: sztuka, zła sztuczność, misterność, *Vd.* oziganoſt, (cf. cygan); Kunſt, Künſtlichkeit, Verſchmitztheit. Rochlebca synowi interessowi wziął w mamki sztukę, tę szalbierkę starą, która go cnoty odziała płaszczem. *Zab.* 10, 156; cf. obłudność, Gleißnerey. Człowiek ten ma w sobie wszystkie złe sztuki, wszystkie wady pospołu pomieszane. *Gor. Sen.* 291. Sztuka, fortel, Kunſtgriff, Kniff; *Cro.* himba; *Be.* varka, himba; *Rs.* збой, (cf. zboy), уловка, (cf. ulowić), проказы, проискъ, прóпскы; *Ec.* прилóгъ,

хитрословомудрие. Na przebiegach się znaią, i sztukami narabiać umieią. *Mon.* 69, 612. Sztuka żołnierska, *stratogema; Sr.* 1. pielepane pełlecijeno; *Sla.* vojnicska majstoria, privara, (cf. przywara); Kriegslist. Mogliśmy sztuki woiować sztukami, Wpadliby byli Grecy w łapkę sami. *Bard. Tr.* 270. Satuki, fortelu zażyć, sztuką zayść na kogo, postąpić sztuką; iak cię zmogę, ieśli nie mocą, to przez nogę; *Rs.* мамимчать; (*Rs.* мимикрия kunszafty); List brauchen, mit List auf einen losgehen. Poczciwy temi sztukami nie poydzie. *Gor. Dw.* 304. Jeszcześ się ważył zostać hypokrytą, zayść sztuką na mnie. *Zab.* 15, 362. Przy mnie stoi, a przeciw mnie sztukę stroi. *Cn. Ad.* 1181; tu stoi, a indzie złe broi). Sztuka na raz. *Teatr* 53, 43. Sztuka na sztukę. *Cn. Ad.* 1147; iest rozum nad rozum; trafiła kosa na kamień). Dobrze kto sztuką i na sztukę zaydzie. *Jabł. Ex.* 40. Frant się swoią sztuką gubi. *Kras. list.* 165; kto drugiemu dół kopie, sam weń wpada). Na iego zabicie sztuki robili u krola. *Jabł. Tel.* 183: intrygowali). - Sztuka, sztuczka, fgiel, psikus, ein Stück, den man jemanden spielt, ein böses Stückchen. Nie zaprzestaniesz codzień nowych płatać mi sztuczek! *Teatr.* 29, 91. Ta sztuczka, ieżeli nie gardłem, to kaydanami pachnie. *Teatr* 1 *b*, 85. Poznaię teraz iego sztukę, zażył mnie z mańki. *Teatr* 21 *b*, 49. Kobietki same wyuczyły go swych sztuczek miłosnych. *Teatr* 3 *b*, 9. - §. *szermierzk.* sztuka, krzyżowa sztuka, szerm na krzyż, Kreuzhiebe der Fechter. Szermierz dotąd ucznia swego uczy szermować, sztuki czynić, paraty wyprawiać, aż go mistrzem ostawi, i sam przez się będzie szkoły miewał. *Glicz. Wych. O.* 2. Niech go kaci wezmą, gęsto macha, a na kształt coś krzyżowey sztuki. *Teatr* 45 *c*, 122 *Wyb.* - SZTUKATOR, - a, *m.*, ozdoby gipsowe robiący, der Stuckaturarbeiter. Stał w kramie sztukatora Kupido woskowy Na przedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4. SZTUKATORSKI, - a, - ie, do sztukatora należący; Stuckator-. Mebłow kosztownych wybory, Sztukatorskiego czyli dieta wzory. *Zab.* 9, 138. Jakich wyrabia sztukatorska ręka z gliny, takich wy woiowników wyrabiacie. *Nag. Fil.* 33. Sztukatorska robota, : SZTUKATORYA, - yi, *ż.*, ozdoby na facyatach lub wewnątrz domów przez sztukatora z gipsu i wapna wyrobione. *Mag. Mstr.*, SZTUKATURA, Stuckaturarbeit, Kapiuszony na osobach staroświeckiey sztukatoryi w Gdańsku widziałem. *Mon.* 73, 56. °°SZTUKODZIELNY Włoch. *Zab.* 5, 319 *Pir.*, kunstgerübt, kunstbüstig. °°SZTUKCZYNNOŚĆ, - *ści*, *ż.*, fortel sztuki, sztuka skutecznie działaiąca, die Kunstanwendung, der Kunstgriff. Za pomocą sztukczynności różny stopień twardości nadany być może stali hartowaniem. *Krumł. Chy.* 179 *et* 85.
SZTUKMISTRZ, - a, *m.*, SZTUKMAISTER, - stra, *m.*, sztuką się popisuiący, artysta, ein Künstler, Meister in etwas; *Bh.* umělec; *Crn.* umetalz; *Vind.* vmetalnik, meister; *Rs.* художникъ, хитрокъ, (cf. chytrzec), *Rs.* шимукаръ kuglarz, *f.* шимукарка); *Ec.* худогъ, (cf. chędogi), художникъ. Im większe będzie miał sztukmistrz albo rzemieślnik znaiomości chemiczne, tym lepiéy wydoskonali swoię sztukę. *Mon.* 73, 530. Już prawie tarczę tę ukończył sztukmistrz doskonały. *Dmoch. Jl.* 2, 177. Sztukmistrz Dedalus. *Bard. Tr.* 126, *Rog. Dol.* 3, 148, *Krumł.* 179. Często pływacz naylepszy na dnie się ochynie, I kark łamie sztukmayster, co skacze po linie,

Min. Ryt. 4, 194; powrozobiegun; Seiltänzer, Tausendkünstler. Włoczą się po kraiu obcy kramarze i sztukmistrze czyli kuglarze. *Pam.* 85, 1, 101; *Ross.* шмыгачь). - *tr.* O zdradliwy fałszerzu, sztukmistrzu wszech złości. *Bardz. Tr.* 217. - §. Sztukmistrz strzelbowy, puszkarz, *Ger.* der Stückmeister, Artillerist, Feuerwerker. Do inżeniera albo sztukmistrza należy, aby umiał odległość mieysc pomierzyć, fortyfikacye sporządzić etc. *Archel. praef.*
SZTUKOWAC, *cz. Iant.*, siec na sztuki, *Crn.* shtúkam, *Ger.* zerstücken, stücken. Body go kat sztukował. *Tr.* - §. 2). sztukować, sztukę przydawać, nadstawiać, anstücken, stücken. Kobiety nic nie robią, tylko garnieruią, blondyny trefią, marszczą, rżną, sztukuią. *Teatr* 24 *b*, 8. Sztukowanie albo szpuntowanie drzew, szczepienie. *Cresc.* 128. - §. sztukować, sztuki dokazywać, kunsztować, künsteln. Żadna sztuka nie iest z pożytkiem, gdy iey kto używaiąc sztukuie aż nazbyt. *Mon.* 71, 274. SZTUKOWY, - a, - e, od sztuki, do sztuki należący; Stück-. Sztukowe *subst.* płat od każdey sztuki bydła, Zoll von jedem Stück Vieh. Miasto to pogorzałe od podatków uwalniamy i sztukowe mieszczanom przywracamy. *Vol. Leg* 4, 112. °SZTUKWAPK, - u, *m.*, składana, szrotowana, słoierzowata robota, mozaika, (z *Niem.* Stückwerk), eingelegte Arbeit, (sztukaterya). Drawi sztukwarkiem rozlicznym dziwnie nakrapiane. *Rey Zw.* 11. Sztukwarkiem drawi, marmurem ziemia położona. *Orw. Ow.* 534. Marmurem albo sztukwarkiem ściany osadzone. *Gor. Sen.* 256. Ktoby budowaniu, malowaniu, sztukwarkom i innym zbytkom miarę postanowił? *Gor. Wł. S.* °SZTUKWARKOWY, - a, - e, do sztukwarku należący, °słoierzowaty, składany słoiem, wykładany, eingelegt, mit eingelegter Arbeit verziert. Sztuczki sztukwarkowe w ściany wsadzone. *Gor. Sen.* 256. Sztukwarkowa szafa. *Bud. Ap. T.* 3.
SZTURCHAC, SZTURKAC, SZTURKNĄC, *ob.* Stursać.
SZTURM, - u, *m.*, burza, nawał; *Boh.* šturm, chomoli *Sr.* 2. šturm; *Vd.* shturm, fortuna, (cf. fortuna); *Cro.* burkanye, halabuka; *Rs.* буря, (*ob.* burza); мятежъ; *Ger.* der Sturm, Sturmwind, Ereßturm, Nieders.; *Angles.*, *Angl.*, *Suec.* storm, *Irland.* Surrim, *Isl* stormur, *Wallis.* ystorm, cf. *lat.* turbo). Szturm wielki powstał, morze się wzburzyło, Wszyscy mniemali, że iuż po nich było. *Auszp.* 80. Smiało żagle puszczaią na szturm wietrów srogi. *Hul. Ow.* 162. Gdy inne drzewa szturm łamie i kruszy, Liścia szeleszczą, dąb się ani rusza. *Kras. Off. C b.* Na wielkie gmachy często szturmy biią. *Bard. Tr.* 578. - 2) *Milit.* Szturm, szturmowanie, attak obozu, starcia, zamku, fortecy, przypuszczony, otwarcie, to iest, ani okopem, ani kossami nie zasłoniwszy żołnierzy. *Papr. W.* 1, 479; *Crn.* preskok, (cf. preskok); *Vd.* naskak, napad, shturm, naskozhenje; *Cro.* šturma voynicka; *Sla.* jurish; *Rs.* штурмъ, приступъ; die Bestürmung, das Stürmen, der Sturm, das Sturmlaufen. Szturm przypuścić. *Stor. Ref.* 98, szturmować, Sturm laufen. Z wielu stron mógł szturm puścić do miasta. *P. Kchan. Orl.* 422. Nieprzyiaciel domyślił się, z ktorey strony dać szturm król umyślił. *ib.* 425. Szturm odbić, wytrzymać. *Cn. Th.* 1124. Szturm stracić. *Chmiel* 1, 85. - *fig.* Łzy kobiety są naymocnieyszym szturmem na męczyznę. *Teatr* 21, 82. °SZTURMAK, - a, *m.*, gatunek helmu czyli szyszaka, przy szturmowaniu używany, Ger.

die Sturmhaube, Bifelhaube. Kamieniecki w szturmaku czubatym ieżdżąc, woyska szykował. *Stryik* 714. Włosy szturmaki okryły. *ib.* 494. Na głowie szturmak soboli z zaponą. *Kochow.* 51. – §. gatunek strzelby z rurą przy wylocie szeroką, eine Art Schießgewehr, (cf. połhak). Parę pistoletów, szturmak, obuch i burka na ścianie wisiała. *Mon.* 69, 147. – 2) szturmak, petarda, puszka nabita prochową zaprawą, do wyłamania bram, murów służąca. *Jak. Art.* 3, 319 *et* 1, 8, *et* 2, 167; die Petarde. – §. szturmak, u ślósarza, hak do okna, dla trzymania kwatery od mocnego wiatru. *Mag. Mſkr.*, *Ger.* der Sturmhaken, Fenſterhaken. SZTURMOWAĆ *cz. ndk.*, *Bh.* ſturmowati; *Vd.* sturmat, sturmiti, shturmati, naskakati, napadati, obidje treti; *Cro.* ſtúrmam, puntati; *Sr.* a. ſchturmowaſch; szturmować do miasta, z szturm przypuszczać do miasta, szturmem dobywać miasta, eine Stadt beſtürmen, Sturm laufen. *Cn. Th.* 1124. – Kulmi szturmuiesz w kręglarni do póty, póki grosza na wetówkę stanie. *Mon.* 76, 728. – *fig.* szturmować do kogo; szturmować na kogo, z mocno nacierać na kogo, auf einen loßſtürmen, heftig losdringen, ihn beſtürmen. Szturmuy do niey serdecznie, byś iey miłość wzbudził. *Trſt. S. M.* 93. Tego po was dopraszaią się uciśnionego pospólstwa łzy, do samych szturmuiąc niebios. *Off. Mow.* 38. Szatan na człowieka szturmuie. *Karnk. Kat.* 437. Arystoteles szturmuie przeciwko nauce Platonowey. *Petr. Ex.* 65, *Gor. Sen.* 547. SZTURMOWNIK, – a, *m.*, szturmuiący, szturmem dobywaiący; *Vd.* sida, grada teren, naskakovaun, shturmavez; der Stürmer, Beſtürmer. Jedni z szturmowników ściany rozwalaią, drudzy ogień podrzucaią. *Krom.* 278 Szturmowniki, co się dobywaią do drzwi niby szturmem, włamuią, złodzieie. *Alb. n. W.* 6. SZTURMOWY, – a, – e, do szturmu służący, od szturmu, Sturm-. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. St.* 272. Szturmowe wieńce, Sturmkränze, używane pod czas przypuszczonego szturmu. *Jak. Art.* 2, 106, *et* 3, 319. Szturmowe pale. *Lſt.* 2, 225. Miasto prędko przez gwałt szturmowy wzięli. *Warg. Cez.* 69.

*SZTUSIA, *ob.* Sztuka.

SZTYBER, – bra, *m.*, n. p. Zespion Węgrzynek na pulpitu spływy Przyprawion, sztybra chwyta się iak grzywy. *Pulp.* 11. Sztyber na ſtatkach, okrętach. ?

SZTYCH, – u, *m.*, sztychnienie, pchnienie czym ostrym, zaklócie, *Germ.* der Stich, den man jemanden verſetzt; *Vd.* ſtich, peh, vbod, pobod, zabod, buz, pehnenje; *Cro.* boden; *Rg.* ùbood; *Bs.* zadivgljaj, koji se ighlom cini; (*Rs.* штыкъ, штыкóвъ, bagnet), *Rs.* колотье. Grotu złotego sztych nieodbity. *Pilch. Sall.* 148. Nieodbity sztych sławy złotey. *Jag. Gr. A* 3. Sztychem czyli sztychowemi pociskami poległ, *foſſim telis obrutus. Cn. Th.* 1125; *pachmie, *punctatim*, sztychem, *Mqcz.*; *Sr.* 1. ſawanje, ſawanje; *Rg.* bodèzom, bódimize). Raz tylko człek się rodzi A śmierć tysiącznym sztychem nań godzi. *Kchw.* 162. Sztych krawiecki, haftarski, szwaczki, *ob.* Scig, Scieg. Sztych u krawca i szwaczek znaczy każde zaięcie igły w szyciu. *Mag. Mſkr.* Scieg u krawca i szwaczek znaczy za każdym sztychem zaciągnienie nitki w szyciu. *ib.* Za sztych szaszywać, u krawca, szycie sukna lub materyi, trzymaiąc ie dubeltowo w palcach. *ib.* Wybrać sztychy, powyciągać nitki ze szwu po rozprociu. *ib.* = §. Sztych u miecza *etc.*, śpica, koniec ostry, ostrze końca, die Spitze des Schwerts ꝛc. Szyi w środ strzała mu się śmiertelna zawarła, I sztych ostry na drugą stronę przepadł garła, *nudum ferrum. Zebr. Ow.* 144, *cf.* grot). Trąci sztychem oszczepnym w furtę; ta odskoczy. *ib.* 50, *extrema cuspide.* Samostrzał robiony z drzewa nieszyszanego, sztychem złotym tkniony; *cuius fuit aurea cuspis. ib.* 181. Gdy go nie chcieli dobić, sam na sztych broni swoiey padł i zabił się. *Zabł. Hſt. T.* 171. Sztych miecza i żelezca strzał ku sercu się iego obrócą. *Psalmod.* 38. Jeśli obwiniony do sądu nie przyydzie, tedy powód wstawszy, ma przeciwko wiatrowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb. Sax.* 458, dwa razy ciąć, trzeci kłóć). – Strzelać na sztych, t. i. fuzyą prostą nad głową wyrychtowaną do ptaka strzelać, grade über ſeinen Kopf weg in der Luft den Vogel ſchießen. Prawo iest myśliwskie, żeby na sztych do słomki nie strzelać. *Skrbk. Mſkr.* Wziąłem ią na sztych, i dlategom nie trafił. *ib.* – – Na sztych bieżeć, u flisów zowie się iść prosto na wodę. *Mag. Mſkr.*, grade ins Waſſer gehen. – *fig.* sztych, niebezpieczny raz, niebezpieczeństwo, die Gefahr. Łatwiey cudzą skórę na sztych wydać, niż swoiey nadstawić. *Teatr* 8, 110; narażać, na szańc stawić). Sławę człowieka na sztych podawać. *Bud. Ap.* 114; na złe języki, na hańbę). Przyydzie czas, gdy pod ten sztych przyydą, I z śmiertelnego opisu nie wyydą. *Susz. P.* 2, *T* 3 *b*; pod strychulce śmierci). – Przyyść z kim na sztych, z w szpasy z kim iść, walczyć z kim, spierać się, *pr. et fig.* mit einem kämpfen, ſtreiten. Gdy na sztych przyydziesz z niedowiarki, trway w stateczności. *Rey Ap.* 3. – §. Sztych szniceriski, sztychowanie, rznięcie, rycie, rzeźba, der Stich, das Stechen, Kupferſtechen, der Kupferſtich, Holzſtich. Sławni w sztych mistrzowie, Ruben etc. *Lib. Sen.* 10. – §. Sztych w ziemię etc., głębokość wybrana sztychem; tyle, ile iednym sztychnieniem dobrać można, ein Stich Erde, ſo viel ſich mit einem Grabſcheite ausſticht. Ten kamień nie leży głębiey, iak na ieden sztych. *Torz. ſk.* 201. Kopiąc Dydo w Afryce grunt Kartadze nowey, Znaydzie na kilka sztychów w ziemi łeb wołowy. *Pot. Pocz.* 408. Pierwsza warsta ziemi nie iest głębsza nad półsztychu. *Swit. bud.* 582. Ludziom-ci dosyć w ziemi grobu na trzy sztychy. *Pot. Zac.* 155. Cóż potym pysznić się w ziemi na trzy sztychy? *Pot. Pocz.* 2, 25. – §. Gdy będzie szkło czyste, białe, choćby w sztychu pokazało się cokolwiek czerwieniawe, z takiego robić kieliszki. *Torz. ſk.* 125, w przełomieniu, w przełomie, im Bruche; *ob.* sztyrk, ſtark. – §. *translate* *sztych, z stawienie rzeczy przeciw rzeczy, równanie rzeczy z rzeczą, porównywanie, trzymanie iedney przeciw drugiey równaiąc, das Gegeneinanderhalten, Gegenüberſtellen, Vergleichen, die Vergleichung. Nie to mnie obraża, że cnocie po rozkoszy daiecie mieysce; ale to, że ią na sztych kładziecie z rozkoszą. *Gor. Sen.* 229. Na sztych kładę *oppono vitium virtuti. Cn. Th.* 448. Które złoto na świecie iest takie, któreby z tym złotem naszym czystością, iasnością i wagą złożyćby się na sztych mogło! *Jan. Pos. A* 3. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. *Gor. Sen.* 351. Cnoty zdadzą się, iakoby między sobą przeciwne były; kiedy ie pospołu, iako na sztychu postawisz, iedna drugą zdobić będzie. *Gor. Dw.* 86. Nie ma-

iąc nikogo, któryby z nim szedł na sztych, iako z obrońcą i oycem oyczyzny, zacnemu z dawna oycu, daleko więcey przyczynił zacności. *Gor. Sen.* 212. Język swóy za gruby ma; czego dowodząc, wyrwie iakie staropolskie słowo z bogarodzicy, a z Czeskim iakim gładkim słowkiem na sztych ie wysadzi. *Gor. Dw.* 45. - §°. Sztych, sztychowanie, frymarczenie, frymark, handel w zamianę, Der Tauschhandel, Stichhandel, der Stich. Cierpi i wstyd i szkodę; gdy pozwie cygana Że go w sztychu oszukał; cygańska wygrana. *Mon. Wor.* 68. SZTYCHARNIA, - i, ż., izba do sztychowania ozdób i herbów n. p. na szmatach. *Jak. Art.* 3, 102, Die Werkstatt des Stechers, Petschierstechers, Kupferstechers. X. Cybulskiemu winniśmy założenie w Warszawie sztycharni nót muzycznych. *Pam. Warsz.* 4, 124. SZTYCHARZ, - a, *m.*, ktory na miedzi etc., sztychuie, ryie, *Rs.* рѣзчикъ; (cf. rzeźba), der Stecher, Kupferstecher, Petschierstecher. *Tr.* SZTYCHARSKI, - a, - ie, od sztycharza, Stechers, Kupferstechers, Petschierstechers: *Rs.* рѣзчиковъ. Rylec, grabsztych, narzędzie sztycharskie, ktorym na blasze ryie. *Jak. Art.* 3, 314. SZTYCHNĄĆ *cz. idntl.*, Sztychać *ndk.*, *Succ.* sticka, *Angl.* stich, sting, *lat.* stigare, *Gr.* στιγειν, στιζειν); kłóć, kolnąć, pchnąć czym ostrym, stechen, einen Stich versetzen; (*Cro.* stìham *stimulo*; *Crn.* stiham, s przekopuię). Klitemu iesion długi sztychnął w biodra obie, *per utrumque acta femur*. *Zebr. Ow.* 109. SZTYCHPLASTR, - u, *m.*, plastr na sztychową ranę. *Syr.* 82, ein Stichpflaster, ein Pflaster auf eine Stichwunde. Maść to na sztychplastry kosztowna. *Syr.* 716. SZTYCHOWAĆ *cz. kont.*, rysować, ryć, rzezać; graben, *Ger.* stechen, z. B. in Kupfer; *Rs.* чеканить. Sztychować herby. *Jak. Art.* 3, 102. - Sztychować serwascrem, esować, mit Scheidewasser ätzen. *Tr.* Sztychować, w *górnictwie*, kruszec roztopiony z pieca wypuszczać, im Hüttenbaue, stechen, das Metall aus dem Oberheerd in den Niederheerd abzapfen. *Tr.* - °§. *fig.* *sz.* sztyletować kogo, zadawać mu sztych, przytyk, einem einen Stich versetzen, auf ihn sticheln. Nietylko Kalwina, ale i pisma Św. słuchać nie chce, owszem przez bok Kalwina i Zwingliusza doktory dawne sztychuie. *Zrn. Pst.* 3, 82. Diogenes tych, którzy się frasują o pochowanie zmarłych ciał, w powieści swoiey sztychuie. *Kosz. Lor.* 1866. Gdy August młodzieńcowi niektóremu szczypkę dał, ten ku osobie cesarskiey żart on, sztychuiąc go, obrócił. *ib.* 177 *b.* - b) Sztychować co z czym, porównywać iedno naprzeciw drugiego równaiąc, gegen einander halten, vergleichen, einander gegen über stellen. Dawne dwory są daleko podleysze od teraźnieyszych, zwłaszcza sztychuiąc ie z dworem Zygmunta Augusta. *Gor. Dw.* 81. Cnoty z cnotami, a występki z występkami sztychować. *Groch. W.* 475. Py nie z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gor. Sen.* 200. Cokolwiek na sztych idzie, nie może się sztychować samo, ale z czym drugim. Bez czego drugiego sztychowanie rozumieć się nie może. *Gor. Sen.* 351. Przyrodzenie we wszystkich swych sprawach stara się o pomiarkowanie między rzeczami, i żeby iednę z drugą iakby zważyła i sztychowała. *Boter.* 2. - *Simil.* Iey wszystko służy, bądź wdzięcznie tańcować, Bądź z kim dworstwem sztychować. *Petr. Hor.* 2, *B* 5 *b*; emulować, wyścigać się). - §. Sztychować co, kogo, z celować, przechodzić, przesią-

gać, przechodzić w czym; (einen ausstechen) übertreffen. Nie iest to człowiek tak osobliwy, iżby się siła drugich nie znalazło, coby go daleko sztychowali. *Gor. Iw.* 127. Budynki ziemiańskie, iuż sztychuią pałace pańskie. *Petr. Hor.* 2, *C.* 3. - *tr.* Oparł-li się Chyż który, i wydolał wszystkie słosy wytrwać, szczyt iego wody sztychowały; *culmen unda tegit*. *Zebr. Ow.* 10, pokrywały, zalewały. - §. sztychować, frymarczyć, einen Stichhandel machen, stechen, tauschen Sztychowanie towarów za towar służy tylko bliskim mieyscom *Petr. Ek.* 127. SZTYCHOWNY, - a, - e, n. p. Krew' do góry buchaiąc, przez powietrze sztychowne przepada; *longe terebrata prosilit aura*. *Zebr. Ow.* 145. ? SZTYCHOWY, - a, - e, od sztychu, do sztychu należący, Stich-. Rana sztychowa. *Syr.* 82, kłócie, sztych). Bohatyr ręką ćwiczoną Podaie razy cięte i sztychowe. *P. Kch. J.* 113. Rana za każdym razem, lub był sztychowy lub cięty. *P. Kchan. Orl.* 1, 269. SZTYCHULEC, - lca, *m.*, listwa drewniana, którą szewc na kolanie podkłada do przeszywania bótów. *Mag. Mstr.*, der Stichleisten der Schuster. SZTYCHWASER, *ob.* Serwaser.

Pochodz. *nasztychować*, *przesztychować*, *wysztychować*.

SZTYFT, - u, *m.*, SZTYFCIK, - a, *m.*, *dem.*, nit, spinka, z *Niem.* der Stift, das Stiftchen; *Sr.* z. ſchtifft; *Vd.* ſtuglei, ſtogla, kouternisa). Małemi śpilkami lub sztyfcikami papier do szyby przymocnić. *Leſk.* 114.

SZTYG. SZTYG! wyraża odgłos kroku chodzącego, tapp tapp! den Schritt des Fußgängers ausdrücken. Już się w drogę wyprawuią, I tak sztyg sztyg iak zdołały, Owych nogach pośpieszały. *Jak. B.* 128.

°SZTYLĄG, - u, *m.*, attytuda, położenie figury malowaney *etc.*, z *Niem.* die Stellung, z. B. einer Figur. W malerskim kunszcie na sztyląg i proporcyi każdey figury wiele zależy. *Haur Sk.* 356.

SZTYLAĆ, SZTYLAĆ się *med. ndk.*, (*Crn.* shteklâm, s ciężko chodzić, *Crn.* shteklâzha, s kiy wędrownicy, *Crn.* shteklazhar, s włóczęga); szpetnie chodzić iak krzywonogi, chramać, leniwo chodzić, einen grätschichen Gang haben, grätschen. Wulkan chromy sztyla się o kuli. *Pot. Arg.* 63. Na kuli wsparty sztyla się, nowe knuiąc zdrady. *Pot. Syl.* 457.

SZTYLET, - u, *m.*, SZTYLECIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, puinał, *ital.* ſtiletto; *Vd.* shtilet, tinku bodalze, vbodalze, pobodalu; *Cro.* ſtilét, kordecz ſtiletecz; *Rg.* ubodâc; *Ger.* das Stilett, ein Dolch. Lubobyś mi chciała sztylet w gardle utopić, nadstawiam ci szyię. *Bard. Tr.* 287. Gdybym miała sztylet, tysiąc razy utopiłabym go w mym sercu. *Nieme. Kr.* 4, 169. Wąsik w sztylecik ukręcić. *Mon.* 69, 217, śpiczasto). Dawniey pisano na tabliczkach woskiem cienko powleczonych sztyleciki em. *ib.* 70, 265, grabsztychem, rylcem, grafką). Sztylet w drukarni, śpiczasty i ostry do wymowania liter z formy w korygowaniu. *Mag. Mstr.*

SZTYLFA, SZTYLPA, - y, ż., założona u góry część cholewy bóta, z *Niem.* die Stülpe, Stiefelstülpe. *Tr.* Sztylpa u bóta bywa z szarey lub czerwonay skory, na wierzchu cholewy. *Mag. Mstr.*

SZTYMBELEK, ZIMBELEK, - lka, *m.*, SZTYMBLOSZEK, - szka, *m.*, sztymbelek, zimbelek albo sztymbloszek, belka nad samą szyią w poprzek płatku łękato idąca od budyi

tu

tu są ćwintnale. *Mag. Mſkr.*, der Steuerbalken auf den Flußſchiffen. SZTYMBLOCH, - a, *m.*, druga belka koło sztymbelka od sztaby, i ta iest szersza. *Mag. Mscr.*, der zweyte Vorderbalken des Flußſchiffs. *Haur Ek.* 171. SZTYMBORK, SZTYMBOR, SZYMBORT, - u, *m.*, prawy brzeg czyli kray okrętowy, das Steuerbord, *Gall.* ſtribord, *Suec.* ſtyrbord, *Holl.* ſtuurbord, *Isl.* ſtiornbord). *Tr.* Sztymbor zowie się burta po prawéy ręce od rudla. *Mag. Mſkr.* Sternik ma pilnować sztemborku. *Haur Ek.* 171. Marszałek iest piérwszy flis od sztaby na sztymborku. *Mag. Mſkr.* - §. Kubakier albo sztymber woła ſtérnik, kiedy flisom każe pojazdami robić. *Mag. Mſkr. Dirige dextrorsum*, ſtéruy ku bakortu, *dirige ſiniſtrorsum*; ſtéruy ku szymbortu. *Chmiel.* 1, 80. *SZTYRNIK, *ob.* Stérnik.

SZTYWNY, - a, - e, - ie *adv.*, niegiętki, nieruchawy, *Ger.* ſteif, *Rs.* крѣпкiй, (*Crn.* shtajf, z mężny, wspaniały). SZTYWNOŚĆ, - ści, *ż.*, niegiętkość, nieruchawość, *Ger.* die Steifheit. SZTYWNIĆ *niiak. ndk.*, zesztywnieć *dk.*, sztywnym się ſtać, ſteif werden.

SZUBA, - y, *ż.*, SZUBKA, SZUBECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſſuba, čuba, (*Bh.* čjuba, čjubka, čjubička, z suka, sobaka, poica; wilczura); *Sor.* 1. ſchuba; *Sor.* 2. ſchuba, ſchubba, ſchubka; *Crn.* shavba, z futro; *Hg.* suba *palla, longum pallium, siue pallio similis toga talaris*; *Vind.* shauba, z suknia weselna chłopianek; *Cro.* súba, s'uba, halya z długemi rukavi, z suknia z długiemi rękawami; *Cro.* choba *gausape*; *Rs.* шуба, шубка, шубица, шубейка, (*Rs.* шубникъ kuśnierz); *Ger.* die Schaube, *Ital.* giubba, *Turc.* dzieboe, z odzienie zwierzchnie futrem podszyte. *Czetr. Mscr.*); suknia futrem podszyta, *Cro* mènten, menténecz; *Dl.* chyurak; ein Pelzkleid, Pelzrock, mit Pelz gefütterter Oberrock. Szata, zrobiona z sukna, podszyta futrem, ſtaie się szubą. *N. Pam.* 1, 42. Starca nie mierzi szuba pod czas kanikuły. *Pot. Arg.* 349. Król w hatlasowéy szubce, podbitey rysiami. *Stryik. Henr.* Na wsi człowiek ſtroiów nie szżywa, Oprócz co się giermakiem i szubą okrywa. *Caw. Siel.* 358. Szubki, ſtróy białogłowſki. *Sax. Tyt.* 7. Szubeczka popielicza. *Star. Ref.* 46. Nie każdemu w szubce przyſtoi. *Rys. Ad.* 43. Skoro dziecię na świat wyydzie, wnet mu krzyżyki, wnet złota na szyię, wnet szubeczki adamaszkowe i koszulki. *Glicz. Wych. F* 5, potrzeba mu spać 12 godzin, potrzeba pięknéy sukienki, kitliczka, szubeczki. *Hrbſt. Nau. o.* 3. - (SZUBET, *ob.* Śpiączka, Spik). - *SZUBIĆ *ex. ndk.*, uszubić *dk.*, w szubę czyli futro ubierać, bepelzen, mit Pelzkleidern verſehen, *pr. et fig.* Koniec ziemſkiego) bóstwa, ktore djabeł ślubi, Skoro Adama w ſkorę baranią uszubi. *Pot. Pocz.* 523. Swięty Marcinie, nie bardzo to do fozy, Suknią rznąć, kiedy ludzie szubią się na mrozy. *Pot. Pocz.* 247. Nie suknie z nich, nie giną, ale ſkóry ſkubią, A sami się z nich w rysie i w sobole szubią. *Pot. Pocz.* 247. Wrona w cudze piorka się uszubi. *Pot. Pocz.* 638, ustroi, upstrzy.

SZUBIENICA, - y, *ż.*, SZUBIENICZKA, - i, *ż.*, *demin.*, *Bh.* ſſibenice, ſſibenka, wiſálla (*ob.* wisieć), ciakan, czeſan (cf. szekan); *Slo.* ſſibenice; *Sr.* 1. ſchibenczja; *Sr.* 2. ſchibenza, (cf. *Ger.* ſchieben, cf. szybować); *Crn.* obeshilu (*ob.* obiesić), gavge; *Vd.* obesilu, obieshalu, obieshalishe, gauge, galge; *Cro.* obeszilo, veszila (cf. wieszadło),

szohe (cf. socha), gálge; *Dl.* visala, szohe; *Rg.* vjeszjaala; *Ba.* vjeszjala, viszjala; *Sla.* vishalâh, gálge; *Rs.* висѣлица, реля; *Ec.* вѣсѣлица, вѣсило, вѣшнякъ; *pohybel (cf. szlemię), trzy drewna do wieszania złoczyńcow, złodzieiów etc., *vulg.* *sprawiedliwość. *Dwor. H* 3, der Galgen. W rynku szubienice budowali, aby nieposłuszných wieszali. *Birk. o Ex.* 16. Niemiło złodzieiowi na szubienicę patrzyć. *Rys. Ad.* 50, na złodzieiu czapka gore). Dobry człowiek nie frasuie się, kiedy szubienicę widzi. *ib.* 12, cf. sumnienie). - §. Szubienica, sposob kaźni, śmierci, obieszona śmierć, obieszenie, powrós, der Galgen, die Galgenſtrafe, der Galgentod, der Strick. Rozboynika prowadzą na szubienicę. *Boh. Kom.* 4, 226. Poiedynki tam szubienicą karzą. *ib.* 215. Złym wychowaniem dzieci zli rodzice Sami wiedziecie ich na szubienice. *Jabł. Ez.* 152. Człek nie tonie, godzien szubienicy. *Pot. Arg.* 503, co ma wisieć nie utonie). Złodzieiy, a chociaż szlachcic, wart iest szubienicy. *Teatr* 43 *c*, 49 *Wyb.* Takie zdobywanie szubienicą pachnie. *Alb. z W.* 17, *Birk. o Ex.* 30. Będziesz miał, ſłuczesz-li kłodkę, Szubienicę pewną zietkę. *Rey Zw.* 237 *b*, cf. na trzech drzewien węzeł go pasuią. *Glicz. Wych. H* 6 *b*. - *Slo.* šibenica mu čibi *nihil ipsi deeſt*. *Slo.* iď, trebaſ na wiſálu *abi in malos corvos*. - §. szubienica, gra od prostactwa używana, das Galgenſpiel. - §. Szubienice *plur.*, mieysce, gdzie szubienica ſtoi. *Cn. Th.* 1126, das Hochgericht, der Galgen. - §*. szubienica, naczynie ſtarodawnych narodów, którą winne urzędownie karano, krzyż. *Cn. Th.* 1125, krzyżowa szubienica, das Kreuz. - a) SZUBIENICA, - y, *m.*, SZUBIENICZNIK, - a, *m.*, wart szubienicy, wisielec, powrós, ein Galgenſtrick, Galgendieb; *Bh.* ſſibenični; *Slo.* ſſibenični ptál; *Vd.* obeshenjak, gaugenjak; *Rs.* висѣльникъ, *f.* висѣльница. *Flagrio*, szubienica, iak mówiemy, z szubienicy się urwał, t. i. smard, nogieć, kiia godny. *Mącz. Trifurcifer*, szubienicznik, łotr, *ib.* Wołała za nim: złodzieiu, szubienicznику. *Haur Sk.* 105. Ten szubienicznik naigrawa się z mego nieszczęścia. *Teatr* 1 *b*, 96, *Hor. sat.* 247. - §. wisiec, wisielec, *sed minus offendit aures vox* Obieszony. *Cn. Th.* 1126, co wisi na szubienicy, ein Gehenkter, der am Galgen hängt. SZUBIENICZNY, - a, - e, do szubienicy należący, *Vd.* obieshaun; Galgen-; n. p. szubieniczna śmierć, z powrozowa.

SZUBKA, *ob.* Szuba.

SZUBKIELNIA, - i, *ż.*, w hucie ſklanéy, łyżka żelezna duża, którą ſkło ſtopione z tygla wyrzuca się. *Torz.* 36, die Schürpe, der eiſerne Löffel in der Schmelzhütte. *Torz.* 266, *ib.* 205.

SZUBRAWIEC, - wca, *m.*, hultay, oszarpany, odarty, łaydak, gałgan, (*Bh.* ſubrám ſe ſzargam się), ein abgeriſſener Lump, ein Lumpenkerl, Lumpenhund. Wielu żebraków znaydziesz opiłych, rozpuſtnych, szubrawców. *Klon. Wor.* 50. Łotrze, szubrawcze, nierzeto. *Zabł. Amf.* 26, *Teatr* 13 *b*, 8, hultaie, szubrawce. *Lib. San.* 10, *Bi. Ex. D.* SZUBRAWSTWO, - a, *n.*, *collect.*, hultayſtwo, hultaie, Lumpengeſindel, Lumpenpack. Potym szubrawſtwo owe, wziąwszy iego szaty, Chcieli rozrzać na cztery między sobą płaty. *Pot. Zac.* 168, o krzyżownikach Jezusowych).

*SZUDZIĆ, *ob.* Szydzić,

SZUFATA, -y, ż., sieć do łowienia ryb, na dwóch kijach wkładanych osadzona. *Mag. Mſkr.*, ein Fiſchernetz auf zweyen Stöcken.

SZUFLA, -i, ż., SZUFELKA, -i, ż., *dem.*, łopata, *Sr.* 1. wopatka; *Vd.* shubva, shubla, lopata, grebelza, ogrebelza, shubelza, lopatiza; *Ross.* лопата; *Germ.* die Schaufel; Niederſ. Schufel, Schüppe; *Anglos.* scoll; *Angl.* shovel, scoop, *Suec.* ſkofwel, ſkryffel, cf. *noſtr.* ſkop.ec). Szufla do przerzucania zboża. *Klus Rosl.* 2, 265, die Wurfſchaufel. Szufle służą do ryzowania zboża, i wody z zyzy wylewanie. *Mag. Mſkr.* Ryzować, t. j. szuflami zboże pod czas przerobki przerzucać ze ſtatku na ląd, a z lądu na ſtatek. *ib.* Ma on w ręce szuflę albo łopatę, i wywiezie boiſko. *W. Poſt. W.* 30, wiciadło). Ci dziurę okrętu łatają, tamci do szufli, do łopat, do kowsk się rzucają. *Pot. Arg.* 607, die Waſſerſchaufel. Szufla, którą proch wsypują do armaty. *Arch.* 3, 9, niby łyżka miedziana, osadzona w rękoieści. *Jak. Art.* 3, 319. *et* 1, 265. Szufelka. *Jak. Art.* 2, 75. Szufla w drukarni, na którą syp.e z winkielka wykiad pismo, dwornika, zyccrſka i presserſka. *Mag. Mſkr.*

SZUFLADA, -y, ż., SZUFLADKA, SZUFLADECZKA, -i, ż., *dem.*, popchnica, ſkrzynka w większey ſkrzyni do wysuwania i wsuwania, z *Niem.* die Schublade, der Schubkaſten; *Bh.* ſchowadlo (cf. schowáć), truhlik, truhlicek, ſtolik (cf. ſtolik); *Vd.* vliezhna ladiza, vliezhnik, pridel, pridelzh, tishni pridel, misniza, misa; *Rg.* sckrabijza; *Sla.* ladica; *Crn.* miſenza; *Rs.* ящикъ, ящичекъ, выдвижный ящикъ (cf. iaszczyk). Kalamarz z macicy perłowey sztucznie zrobiony, komorki miał z kości słoniowey, a szuflądki z rozmaitych kamieni osobliwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. Nie wiesz chudzino, co iest ſkrzynia okowana Z pieniędzmi, a co mieszek, albo szufladeczka. *Opal. sat.* 51. SZUFLADOWY, SZUFLADNY, -a, -e, od szuflady, Schubladens, Schubkaſten=; *Rs.* ящичный.

*SZUFLETA, *ob.* *Sufleta.

SZUFLOWAĆ *cz. ndk.*, szuflą czyli łopatą robić, przerzucać, *Vd.* shublati, greblati, ogrebati (cf. grzebać), lopatiti, lopatuvatiti, s' lopato delati; ſchaufeln. Zboża wszelkie na zsypaniu często szuflować, ile w lecie. *Haur Ek.* 54. W Maiu trzeba gnóy na podworzu na kupę szuflować, i na ozimine pola wywozić. *Zaw. Gosp.*

*SZUFNAROWSKI, n. p. Pewny, by Turſki z ogary, a Szufnarowſki z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, cf. zarobił iak Zabłocki na mydle.

SZUIA, -i, m., *et* ż., (*Ec.* шуй lewy, шуйство, nieprawda fałsz); nikczemnik, plugawiec, *balatro. Hiącz.*, szubrawiec, ein Lump, ein ſchlechter Kerl, Lumpenkerl. Nie chcieli podrzutowi i szui służyć nikczemnemu. *Tward. Wł.* 30, Szuyſkiemu). Gdy ieden senator *suiami tę drobną szlachtę, co to była pieszą przyszła, nazwał, wielka się żałość w szlachcie poruszyła. *Biel.* 522. W Rzymie nakoniec lada szuię posadzili na tronie. *Pot. Arg.* 508. Lada to szui dzieło, lada klechy. *Pot. Syl.* 386. W sztormie naymężnieyszy od lada szui zabitym będzie. *Bud. Ap.* 122. Odpędźmy tę nikczemną gadatliwą szuię. *Zabł. Amf.* 15. - Na szuię konia kładą szlo furmani. *Alb.* z *W.* 11, na szkapſko). - §. 2°) szuia, *ob.* Czuia, Czuyka, *Czukay. SZUIOWATY, -a, -e, -o *adverb.*, nikczemny, galganowaty, ſerlumpt, abgelumpt, Lumpen=. W wielkiey gęſtwie ludzi, więcey bywa zgrai szuiowatey i hałastry nikczemney, aniż chłopa hożego. *Krom.* 534.

SZUKAĆ *cz. ndł.*, *Bh.* hledati, hledawam, (z hledim, hleděti *videre*, *ob.* *glądać); *Sr.* 2. pütam, putaſch (*ob.* pytać); *Sr.* 1. pytacj; *Crn.* yſkati, yshem, iſkati, ishem (*ob.* iskać; *Vd.* jiſkati, iſkati, jishem, jishat; *Cro.* iskati, ischem, iszkati, izkanye, zizkavati (cf. zyskać), traziti; *Sla.* traziti, tràziti; *Rg.* iſkatti, isiſkivati, isvidjeti (cf. wywiedzieć), traziti; *Ross.* искать, ищу; *Persic.* geüſten); *naydować, ſtarać się by należć, śledzić, *Ger.* ſuchen, *Suec.* söka, *Dan.* soge, *Angl.* seek, *Anglos.* secan, Niederſ. ſöken, *Ulphil.* sokjan, *Karo* suahhan, cf. *Gr.* ζητεῖν, cf. *Lat.* sequi, *Lett.* sekku; *Hebr.* נזח zada *quae fuit*). Szukaycie, a naydziecie, szukaiący znayduie. *Bud. Luk.* 11, 9. Gdzie nie szukamy, tam naypierwey naydziemy. *Teatr* 8, 52. Któż kogo ma szukać? *Cn. Ad.* 404, *non praesepe bouem, sed bos praesepe requirit*). Szukasz, czego nie masz; wczoray szego dnia szukasz. *Cn. Ad.* 1148, *Bh.* hleda včerejſſiho dne; *Slo.* hleda včerajſſeho dňa. Właśnie tak, iak mówią, w wodzie ognia szukać. *Smotr. Lam.* 177. Igły szukaiąc, za grosz świecę spalił. *Rys. Ad.* 27, nie ſtoi to za to). Nie znaydziesz go, byś go nie z świecką, ale z pochodnią szukał. *Gor. Wł. F* 4. Słońca z świecką szukał. *Pot. Zuc.* 37. O co to była za panią iuż takiey drugiey trudno i szukać. *Teatr* 26, 76, nie znaydziesz). Szukay sobie inszey za żonę; mnie się nie spodzieway. *Teatr* 54 *c*, *A* 2, nday się gdzie indziey). Po świecie ſchleba szukaią. *Sk. Dz.* 419. Co nie szukać, nie szukać. *Sim. Siel.* 19, nie szukay, nie ruszay czegoś nie położył). Na to mamy rozum, abyśmy prawdy szukali. *Mon.* 67, 503, szperać i szukać. *Pociey* 608. Szukać, ſtarać się o co, ſuchen, ſich um etwas bemühen, darnach trachten. Moia rzecz każdego szukać szczęścia. *Boh. Kom.* 4, 71. Z poſtów próżney sławy szukał. *Sk. Dz.* 581. Ty widzę, guza szukasz. *Boh. Kom.* 1, 356, na guz salwiasz, du ringſt nach Schlägen. - §°. Co ieſt za wyſłępek móy, iż król szuka zdrowia moiego? *Radz.* 1 *Sam.* 20, 1, nacisra na życie moie, einem nach dem Leben trachten. Dawid wpadł w niełaskę u Saula, tak iż dziwnemi kształty szukał żywota iego. *Rey Zw.* 204. Na śmierć zgotowaną iey szuka. *Morszt.* 77, chce ią zgubić). SZUKACZ, -a, *m.*, szukaiący czego, *Ger.* der Sucher; *Vd.* jiſkaus, sledník, svedavez; *Rg.* iziſkalaz; *Rs.* искатель; *Ec.* искамеаь; меаь. - §°. Stawiali sidła szukacze duszy moiey. *Bud. Ps.* 38, 12, prześladowcy życia mego, die nach meinem Leben trachten. *SZUKALNY, -a, -e, do szukania, *Rg.* iziſkivgliv *inquisibilis*; ſuchbar. *SZUKAY, -aia, *m.*, miano charta. *Bielaw. Myśl.* 4 *b*, Name eines Windhundes. SZUKAYŁO, -a, *m.*, szukaiący gdzie nie ma położył, złodziey, rozbóynik, ein Dieb, Strauchdieb, Buſchklapper. Są i drudzy, co ie szukayłami zowią, Co nayduią miſternie i przemyślną głową, Naydzie w izbie i w sieni przepomnione rzeczy, Które iednak gospodars ma na pilney pieczy. *Mon. Wor.* 72. On szukayło iawnie swoie zdrady i fortele oznaymił. *Birk. Dom.* 90. *SZUKADŁO, -a, *n.*, *Rs.* щупъ, щупальце *une sonde.*

*SZULDBRYF, -u, *m.*, *syngraphum*, spisek, ręczny spisek może być zwan; bo co zowią handszryft, szuldbryf

od Niemieckie słowa. *Mącz.*, *Ger.* der Schuldbrief; *Boh.* giſtota (*ob.* iſtota, iſciec). Szuldbryſy albo cyrografy. *Klon. Fl. G.* 4. Szuldbryf albo zapis na nas, iuż zmazany i umorzony ieſt. *Orzech. Qu.* 98, cyrograf albo szultbriff. *Kucz. Kat.* 109. Dał mu ono śrebro na *szultbriff własney ręki. 2 *Leop. Tob.* 1, 17, na cyrograff. 3 *Leop.*). Weźmiy *szulbrycht twóy, zapiszże pięćdziesiąt. 2 *Leop. Luc.* 16, 6, cyrograff twóy. 3 *Leop.*

SZULER, -a, *m.*, SZULEREK, -rka, *m.*, *demin.*, gra, osobliwie hazardowną bawiący się, gracz nienasycony, koſtera, der Spieler, Doppler, beſonders Hazardſpieler; *Bh.* forbanik, (*Bh.* forbanfaryna); *Rg.* igraroina (*cf.* *igrać); *Vd.* jigreshelen, veſs tert na jigro, potozhen na jigro; *Crn.* qvartopirs, quartash; (*Sr.* 1. ſchuler, *Ger.* Schüler uczeń; *Rs.* мухлевать kłócić się we grze). Sławnego szulera znałem, ktory grywał, wygrywał, przegrywał i nie oddawał, całe życie faraonowi służył, a kwindecy był na zawołaniu, maryasza nieodſtępny przyiaciel. *Mon.* 67, 205. Szuler gry pln ie, mimo inne sprawy. *Min. Ryt.* 3, 313. Szulery sztucznie grać umieią. *Teatr* 15 *c*, 15, *et* 9, 145. Charakter gracza czyli szulera, niewielką ieſt dla człowieka zaletą. *Mon.* 76, 724. - (SZULERAUZ, *ob.* Szyl-rhaus). - SZULERKA, -i, *ż.*, grą się obiera ąca, die Spielerinn; *Bh.* farbanice. - §. Szulerka, *z* SZULERYA, -yi, *ż.*, SZULERSTWO, -a, *n.*, uſtawiczne grywanie, koſterſtwo, *Vd.* jigreshelnoſt; *Crn.* qvartopirsnoſt; beſtändiges Spielen, Doppeln, Spiel. Tylko się włóczą i szulerką bawią. *Teatr* 27, 10. Szulerya i luſtyki były kilkoletnią ciągłą zabawą moią. *Teatr* 33 *d*, 7. SZULERNIA, -i, *ż.*, schadzka szulerów, ein Schlupfwinkel der Spieler und Doppler, ein Spielort, Spielwinkel. Dom Wilsona szulernia. *Teatr* 45 *b*, 77. Powiedz mi, co są ludzie, co ten świat nasz znaczy, Jeżeli nie szulernią mieszkaną od graczy? *Zabł. Fir.* 43. SZULEROWAC *med. contin.*, szulerką się bawić, szulerem być, koſterować, *Bh.* farbaniti); doppeln, ſpielen, einen Spieler abgeben. Całe życie szulerowali. *Teatr* 22, 42. SZULERSKI, -a, -ie, do szulery lub szuleryi należący, koſterſki, *Crn.* qvartopirſke; Spiels. Coraz więcéy zgromadza zyſk szulerſkiey rzeszy. *Kras. sat.* 107.

SZULERZ, SULERZ, -a, *m.*, w hucie ſklanéy, opalaniem pieca się trudniący, der Ofenheitzer in der Glashütte. Dobierać trzeba, aby szulerze byli dobrze wyćwiczeni w tym, aby umieli szyty wysuszać, w piec ie regularnie kłaść i ogniem kierować. *Torx.* 108. Sulerz powinien co dwanaście godzin piec z gruntu chędożyć. *ib.* 113. Do grub w pieckach trzeba ram żelaznych, bo szulerz przez częſte kłod w piecki kładzienie, pieckiby porozwalał. *ib.* 44, *ib.* 109.

SZUM, -u, *m.*, SZUMIK, -a, *m.*, *dem.*, mocny przygrubszy szmer, *Sr.* 1. ſchumeno; (*Sr.* 2. ſchum piana, szumowiny); *Bh.* Sſuſt (*ob.* szuſt; *Bh.* ſſuma, pena piana; *Bh.* ſſumać rzępola, ſſummarzim rzępolę, *cf.* ſkrzypić); *Cr.i.* shum; *Vd.* shum, shumenje, shvenk (*ob.* dźwięk), (*Vd.* shumju *fucus*); *Cro.* shum, súm vode, liesztja, (*Cro.* súma, shuma, loza, z las; *Sla.* shuma, shumma, s las; *Bs.* scjúmma *sylva*); *Rs.* мушь, мушокъ, (*Rs.* мушáло krzykało, мушáлa szych, lama); *Ec.* мýкъ (*ob.* szczęk), мушь, (*Litym. cf. Ger.* Summen, *cf.* ſchumen, Schaum, *Isl.* ſkuum, *Suec.* ſkumm, *Itol.* schiuma, z piana). Szum wiatru, lasu, das Sauſen, Brauſen des Windes. Stał się nagle szum z nieba, iak przychodzącego wiatru gwałtownego. *Leop. Act.* 2, 2, szum ſtał się przypadaiącego wiatru gwałtownego. *Wiśn.* 195. Niemasz znaku na powietrzu latania ptaszego, iedno tylko szum ſkrzydeł powietrza wachluiącego słychać. *Gil. Pſ.* 256. Swiſt huczy około łbów ludzkich, że szum zawżdy około uszu, iakoby się pszczoły roiły. *Rey Zw.* 100 *b*. Szumy we mkłych się choinach dzieią. *Orw. Ow.* 638. Dla szumu do lasa nie iść, *Cn. Ad.* 156, dla grzmotu do młyna nie iść; wymówka leniwych). Szum wody, morza, das Brauſen des Waſſers. Sciekaiących wod szumy. *Leszcz. Cl.* 63. Szum powſtał i gwałtowna z wierzchu niepogoda, Wały za wałmi pędzi poruszona woda. *Papr. Ryc.* 26, Jęk morze szumem pieniſtym się bieli, Kiedy się zaprą duchy, co nim władną. *Kras. Oſſ. F* 2 *b*. Małe ſtrumienie szumem się po kamieniach włóczą. *Fr. Ad.* 28. Rzeka szumem tak po wszyſtkich ſtronach się rozlega, Aż głos daley niż w kraie sąsiedzkie zabiega. *Orw. Ow.* 53. Słyszałem głos mówiący, a szum iego, iako szum gwałtownych wód. 2 *Leop.* 4 *Esdr.* 6, 17. - *fig.* Za szumem iść, z wodą, z prądem, mit dem Strohme ſchwimmen. Ty nauką i zdrowym wzgardziwszy rozumem Idziesz iak ptak za ſtadem, iak ryba za szumem. *Pot. Zac.* 34. Naywięcéy ludzi za szumem idzie, iak ptak za ſtadem leci. *Pot. Arg.* 430. - Szum w głowie, wiatry, humory w głowie szumiące, das Sauſen im Kopfe. Zakradłszy się komu wiatr w ucho, zwykł sprawować w nim szum. *Petr. Cyr.* 2, 182. Nie napełni się szumami głowa, gdziebyś krótko spał. *Petr. Ek.* 124. Ma szumik, z podpił sobie, er hat ein Räuſchchen. - *Moral.* szumy, dumy, fumy, dąsy, muchy, Sauß, Brauß, Capricen, Aufgeblaſenheit, wilder Humor, Toben, Raſen. Szumów pełna ambicya. *Pot. Arg.* 235. Ucichną te nie długo huczki i szumy, Póydą na wiatr pysznych dumy. *Kchw.* 297. Pod czas wzięcie Troi Achillesa szumy, Pychę Agamemnona i Aiaksa dumy, Trzeba było uśmierzyć ... *Jabł. Tel.* 147. Trwalszy mózg ſtary, niż szum w młodéy głowie. *Zab.* 13, 218. Skoro się w nim te szumy ukołyszą, powiedz mu prawdę. *Pot. Arg.* 500, iak się udobrucha). - *§. Szum, z szumowiny, piana, der Schaum, (Oberd. Faum). Szum trzyma wódka, u gorzelnika znaczy, gdy zmięszana utrzymuie na sobie perełki. *Mag. Mſkr.* SZUMIEĆ, szumiał, szumi *med. ndk.*, *Bh.* Sſuſtěti, ſſuſtnuti (*ob.* szuſt), (*Bh.* ſſumarzim rzępolę); *Crn.* shumim, shumęti, (*Crn.* shumlàm, z cicho gadam); *Vd.* shrmati, shumim, shumeti, brenzhati (brzęczeć), buzhati (bęczeć), berzhati, berzhim (brzmieć), hrushati (chrościć); *Sr.* 2. żwarzeſch; *Rg.* susegnitti (*cf.* suez); *Cro.* súmim, súmeti, shumeti, shumim; *Rs.* мушѣть; *cf. Lat.* sono, *cf. Hbr.* שמע schama *audiuit*, שמעון hishmia *sonum edidit*; *cf. Germ.* ſummen, ſchäumen); z szum wydawać, ſauſen, brauſen. Szumi wiatr, szumi. *Krark. C.* 3 *b*. Szumiące wiatry. *Fur. F.* 2. W Delfie ſkały zawieſiſte były, które wiatrem szumiały, iakoby trąbił. *Biel. Sw. D* 3 *b*. Wiosły sieczone wody szumią srodze. *Orw. Ow.* 304. Bóg wzburza morze, a *szumieią głośno wełny iego. 2 *Leop. Jer.* 51, 55, szumieią. 3 *Leop.*). Woda szumi z potoka, *Teatr*

56 *c*, 108. Byſtry prąd bardziéy szumi, niźli brzegi ſtrzyże. *Pot. Arg.* 410, więcéy huku, niż puku; cicha woda brzegi rwie). - Próżna beczka szumi, a wiatr ią obali; Pełna ſtoi, choć milczy, chociaż ſię nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. Przechadzaiąc ſię i nogami szaſtaiąc, na urząd on trzaſk czynili, aby nie od budzących, ale od szumieiących oskną Holofernes. *Leop. Jud.* 14, 9. Dziwny świat zawżdy szumi a huczy około łbów ludzkich, że szum zawżdy około uszu, iakoby ſię pszczoły roiły. *Rey Zw.* 100 *b*. Liście po ziemi iuż rozsypane, Szumi idących ſtopy deptane. *Chod. Gesn.* 92. - Szumi w głowie, *phys.*, es ſauſet im Kopfe. Wnet w trąby uderzyli, aż szumiało w głowie. *Rey Wiz.* 25 *b*; - *fig.* szumi w głowie komu, unosi ſię, es ſauſt und brauſt einem im Kopfe. Młodemu zawsze szumi w głowie. *Rey Wiz.* 40. Pospolicie szumi temu we łbie, który ſię kasze na wysokie rzeczy. *Bud. Ap.* 52. Oy bieda, kiedy komu w głowie wiatry szumią. *Teatr* 56 *c*, 72. Zamieszanie to i po dziś dzień iak w piekło wre i szumieie. *Smotr. Ap.* 9. - §. Szumieć, szumno żyć, im Sauſ und Brauſ leben; cf. *Rs.* разгулъбшись, rozhulać ſię). Jeśli tak będzieſz szumiał, nie na długo ci tego posagu ſtanie. *Teatr* 35 *c*, 41. Kobietki teraz chcą szumieć, balować. *ib.* 54, 22. Nie ſtara ſię o serce, fortuny tylko szuka, z któréy szumieć myśli. *ib.* 23 *d*, 26. Póki kto szumi, póki kto ieſt panem, Póty życzliwość, póty pełno chluby. *Kniaź. P*, 3, 121. Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40, ob. szumować, cf. młodość płochość). SZUMIŁEB, - łba, *m.*, SZUMIMÓZG, - a; mózgowiec, warchoł, (*Rs.* шумило крикаyло); ein Tollkopf, Wirrkopf, Brauſekopf. Na króla u nas leda szumiłeb wſtanie. *Pot. Arg.* 322, *Mon.* 75, 591. Oni szumimózgowie swarzyli ſię o to, ieśliby iaycа albo ptaki pierwéy były ſtworzone. *Stryik.* 2, SZUMISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen szumu, szumny, ſauſend, voll Sauſ und Brauſ. Szumiſty potok. *A. Kch. W.* 201. Pyszna duma, szumiſte tytuły. *Zab.* 9, 310 *Zabł.* - (*SZUMKA, *ob.* *Sumka, *Sumki, *Sunki). - SZUMLAS, - a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stäuberhundes; cf. Grzmilas. SZUMNOŚĆ, - ści, *ż.*, szumienie, das Sauſen, Brauſen; *Ross.* шумливость. Wszyscy oczy obracaią, na Wo Pana trzpiotoſtwo, na szumność. *Teatr* 22, 11, na szumne iego życie, ſauſendes und brauſendes Leben. SZUMNY, - a, - e, SZUMNIE, SZUMNO *adv.*, (*Bs.* ſcjumev *syluosus*; *Cro.* súmaszt *ſtupidus*, *temulentus*, *vinitus*); *Rs.* шумливый, шумный; szum wydaiący, brauſend, ſauſend. Wody szumne wzruszonemi waly. *Otw. Ow.* 555. **Szumnolotny wicher. *Zab.* 11, 349. **Szumnogałęźne drzewa. *Zab.* 10, 122 *Nar.* - *tr. fig.* Wſtęp do téy opery był szumny z bębnami i waltorniami. *Zabł. Bal.* 41. Gęba iego śmiała paple szumnym tonem, Co iéy przypłynie z ślinami. *Zab.* 12, 84. Szumnemi słowy Chcą zaſtąpić ubóſtwo ſkąpéy w myśli głowy. *Dmoch. Szt. R.* 5. Tytuły szumne. *Zab.* 14, 243. Panegiryki są pospolicie szumne i pochlebne. *Mon.* 65, 478. Wieczerza szumna. *Birk. o Ex.* 5. Przy gościnnym ſtole Grzeie łeb szumny winnemi puhary. *Hor.* 2, 68 *Kniaź.*, łeb, w którym szumi, szumu pełny, den Kopf, worin es ſauſt und brauſt; voll Sauſ. Szumny, szumno, n. p. ſtroiący ſię, żyiący, z pyszna, z przepychem, dumno, gar zu prächtig, ſchreyend herrlich. Z daleka pałac wydaie ſię szumny. Kędy swym słońce przemieszkiwa dworem. *Uſtrz. Troi.* 89. Odemnie mało co szumniéy ſtroyny. *Teatr* 43 *b*, 10. Szumno, a w pięty zimno. *Rys. Ad.* 61. Wynosi on ſię szumno i dumno, gdyby ieno zawsze tak ſtawało. *Haur Sk.* 204. Szumno ſtąpa; suwaiąc sobą. *Cn. Th.* 1127, szaſtaiąc; iak z parteſów, iak z tabulatury, boki podeymuiąc, einher ſtolziren, gravitätiſch ſtolz einher ſchreiten. Mina szumna. *Mon.* 64, 222. Szumno-dumna. *Pilch. Sen. liſt* 1, 23. Szumnomyślny. *Mon.* 71, 433, *Ec.* высокопарный, высокопарный, высокія мысли имѣющій. SZUMOWAC, *SZYMOWAC *cz. ndk.*, odszumować *dk.*, z szumowin czyli piany oczyścić, *Ger.* abſchäumen, ſchäumen; *Boh.* ſſumowati, ſſumugi; (*Boh.* ſſumiti, péniti pienić); *Angl.* scum, ſkim, *Suec.* ſkuma, *Hbr.* זוּם). Biada garncowi pieniącemu ſię, którego nikt nie odszumuie. *Redz. Ezech.* 24, 6. Miód prasny na wolnym ogniu odszymować trzeba. *Haur Sk.* 448, *Cresc.* 350. Sos ten osłodź dobrze szymowanym miodem. *Spicz.* 6, *ib.* 43. Szumować czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływaiące. *Brzoſt. duch.* 403. Łyżka od szumowania, warzęcha, zuſan, *Bh.* opěnowačka; *Vd.* penouka, odpenauka; *Cro.* penyacha; *Sla.* pinjacsa; *Rs.* чумичка, чумичка. SZUMOWINY, SZYMOWINY, *SZUMINY *plur.*, piana, der Schaum; *Bh.* ſſuma, pěna; *Sr.* 2. ſchum; (*Vd.* shumju *fucus*); *Rs.* уподъ; Niederſ. Schuum, *Angl.* scum, *Isl.* ſkuum, *Suec.* Skumm, *Ital.* schiuma, *Gall.* escume, ecume, *Alban.* ſkiumpa, cf. *Lat.* spuma, cf. *noſtr.* piana). Szumowiny, które wrzące woda wyrzuca. *Haur Sk.* 98. Wodę tę warząc pilnie odszymować, aż iuż szumin z siebie przeſtanie wydawać. *Syr.* 406. Gdy ſię zbierą ſalmusy, t. i. szymowiny ze ſkła, . . . *Torz. Sk.* 126. *Molybditis*, ołówny szlak, ołówne szymowiny. *Mącz.* Srebrna *szymina albo ſrebrne szymowiny. *Sien. wykł.* SZUMOWISKO, - a, *n.*, nieczyſta brzydka piana, häßlicher Schaum. Pogrąża go w swoiéy głębi szumowiſkiem zapieniona woda. *Stas. Num.* 2, 47. *SZUMOWATY, *SZYMOWATY, *SZYMIASTY, *SZYMOWNY, - a, - e, pieniſty, ſchäumig; *Bh.* ſſumowatý. Liście tego ziela wilgotności szymowatéy albo szymiaſtéy. *Syr.* 759. Miodu nie szymownego do tego lekarſtwa biorą. *Sien.* 530. SZUMÓWKA, - i, *ż.*, meszówka, drugi raz przepędzana, proſta gorzałka. *Ryd.*, der zweyte Branntwein, der zum zweyten male durch den Kolben gelaſſen iſt.

SZUPINA, - y, *ż.*, SZUPINKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ſſupina, ſſupinka; *Sr.* 1. plewizna, łuſcińzna (cf. plewa); *Cro.* voshúpnek; (cf. *Ger.* Schuppe); łupinka na ziarnie iczcze nie odbita, (odbite zowią ſię plewą), die Schelfe, der Balg auf einem Samenkorne. Nasienie żywokoſtu w zielonych szupinkach albo w ſtrączkach bywa. *Syr.* 257, w szupinkach, iak w iakich kieliszkach. *ib.* 304. Pszenicy wierzchnia szupinka ma na końcu ość długą. *Brzoſt. duch.* 338. SZUPINIASTY, SZUPINOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Bh.* ſſupinaty, ſſupinowaty; szupiaki maiący, ſchalenig, in Schalen, Schelfen, Bälglein. Goryczka nasienia szerokiego, lekkiego, szupinowatego albo plewiaſtego. *Syr.* 643. Nasienie ziela Dzwonki, gdy w głowkach szupiniaſtych dożrzeie, a bylina od wiatru ruchaſię, dzwoni. *Syr.* 829.

*SZUPRYNA, *ob.* Czupryna. SZUR, *ob.* Szor, Szory.

SZURGAC *cz. ndk.*, SZURGOTAĆ *kontyn.*, z hałasem tam i sam miotać, mit Geräuſch herum werfen. Pilnować trzeba, żeby kosiarze częstym osełkami szurganiem i ocieraniem kosy, czasu nie mitrężyli. *Haur Sk.* 78. SZURGOT, - u, *m.*, szurgotanie, geräuſchvolles Rücken, Bewegen. - §. czym szurgotają, pomiotło, etwas Verwerfnes; brak, Auswurf. Im większy iarmark, tym więcéy w nadziei sprzedania zniosą do tandety łachman, szurgotów. *Mon.* 71, 705, rupieci.

SZURLOCH, - u, *m.*, w piecu hucianym otwor, którym się w piecu pali, *Ger.* das Schürloch. W szurlochu pali się szytami. *Terz.* 45. Glutloch, dziura na przeciw szurlochu stoiąca, którą żar i popioł wygartuie się. *ib.* 34, *ib.* 35, *ib.* 47. SZURLOCHOWY, - a, - e, od szurlochu, Schürlochs. Gdy wewnątrz wedle ściany szurlochowéy pryſku wiele układnie, ogień trochę szurlochem wybuchać zaczyna. *ib.* 112.

*SZURMICA, - y, *ź.*, n. p. Ludzie z przedmieścia z szurmic do miasta ku obronie obrocono, a przedmieścia spalić kazano. *Papr. Ryc.* 352.

*SZURNY, - a, - e, przykroschodzisty, ſteil, abſchüſſig *Tr.*

*SZURZY, - ego, *m.*, *Bs* scjura *levir*; *Rg.* scjura; *Crn.* shurija; *Bs.* шурин, шу́рїй; *Ec.* шáреф, шурин, женин брат; der Schwager, der Frauen Bruder. Swatopełk zebrał woysko przeciwko Arnolfowi szurzemu swemu. *Biel. Sw.* 143 *b.* Gdy Amurat miał szurzego w więzieniu, prosiła żona za bratem o łaskę. *ib.* 119 *b.* Gwilelm będąc naznaczonym krolem od Balduina szurzego, umarł. *ib.* 95 *b*, cf. dziewierz.

SZUS, *ob.* Sus, wybryk. SZUST! *Interj.*, *ut*: szaft, trzaſk, smyk! ſchuß! pleß! pluß! im Schuſſe; *Bh.* ſſaußt (cf. szaft!). Mnie z ust, a iemu mimo uszy szust! *Rys. Ad.* 40, *Cn. Ad.* 517; *Slo.* tebe z ust, gemu mimo ust ſust. SZUST, - u, *m.*, *Subſt.* szaſtanie, szeleſt, szmer, Sausen, Geräuſch; *Bh.* Sſuſt. Chorągwie wiatrem rozwinięte tym wspaniałszy szuſt czynią, że herby złotem lite pana swego noszą. *Pot. Arg.* 267. - *adverb.* szustem, mit Geräuſch, rauſchend. Drą się iako dway koci, krew się szustem cedzi. *Pot. Arg.* 761, ciórczy). Wprzód szmer po samych sznurach i po masztach szustem igrał, ieszcze sen większym przyprawuiąc gustem. *Pot. Arg.* 606. - (§. szust, cf. szustmana, ubior kobiecy, ein Weiberputz. Tak były godne śmiechu zuźmanty i szamerluki, iak teraźnieysze robrony i szusty. *Mon.* 72, 511. Girlanda na ugarnirowanie szustu, robronu albo deshabilu. *ib.* 71, 127). - SZUSTAĆ *cz. ndk.*, szuſtnąć *idntl.*, *Bh.* ſſuſtiti, ſſuſtnauti; szust wydawać, z szustem runąć, rauſchen, hinrauſchen, hinplatzen. Smutne serce koi obszernemi słowy, Lubo wszystkie szustaią imo uszy mowy. *Zebr. Ow.* 281, odbijaią się, odpadaią iak groch od ściany. - §. *transitive*: n. p. Prędko nastała, prędko musi ustać Ta moda, panny iako konie szustać. *Pot. Syl.* 492, z szustem porzucać, niemi szurgotać.

SZUSTFAL, *ob.* Szorſtfal, szorc.

SZUSTMANA, - y, *ź.*, n. p. Soltany, szustmany, stroie kobiece. *Haur Sk.* 519.

SZUSZFAŁKI, - *ów plur.*, nici wystrzępione i wypadaiące z płótna. *Wtod.*, *titiuillitium. Cn. Th.* 1127, *frigmenta olei*, oskrobiny, *suszwałki z rąk od oleiu na rękach szczynione. *Mącz.*, Faſern, Abfallſel, Kleinigkeiten; *Sr.* 1. ſtałezne wotpadki, wotßnowanki, zaſchmatancze, śmieci; *Crn.* svalk; *Cro.* nittaria, faſulyék; *Dl.* ſavo jak od szukna, płatna; *Rs.* мýмера.

*SZUTNIĆ *cz. ndk.*, n. p. Temu szutnią korony, b ławy i krzesła ... *Pot. Pocz.* 184. (*Rs.* мумка, = żart). ??

SZUTY, *G.* szut, *ż.*, sznury na rogach u dołu żaglu, które się pod czas bytu przywięzuią do pacholków. *Mag. Mſtr.*, die unterſten Segelſchnüre. *Haur Sk.* 170. SZUTY, - a, - e, na Ukrainie gomoły, n. p. kosioł szuty. *X. Kam.*, bezrogi, hörnerlos.

SZUWALOWSKA armata, z SZUWALOWKA, gatunek armaty wynalazku Generała Rossyyskiego Szuwalowa. *Jak. Art.* 2, 149.

SZUWARA, - y, *ź.*, zielsko, Unkraut. Morskie monstra, i insze poczwary Pomiędzy gęsto snuią się szuwary. *Ustrz. Troi.* 69. Na granie Orfeusza, w tan idą cedry, Dereń z iesionem równéy szuka pary, J mnieysze taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się sucho do pląsów szuwary. *Mon.* 71, 719. Przeklina twórca ziemię i dla kary Każe iey rodzić ciernie i szuwary. *Leszcz. H. S.* 16.

SZWAB, - a, *m.*, SZWABCZYK, - a, *m.*, *dem.*, z Szwabii rodem, *Boh* Sſwab; *Slo.* Shváb; *Cro.* Shvaba, der Schwabe. - §. Szwab, *contemt.*, Niemczysko, szoldra. - §. Szwab, koń Szwabski, ein Schwäbiſches Pferd, ein Schwabe. Jeden na kopienicznym harcuie, a drugi na szwabie. *Rey Wiz.* 159. Przecięż skacze szwab, choć mu ogon utną. *Rey Wiz.* 192. Cnota strzępiona Szwab bez ogona. *Rey Zw.* 237 *b.* SZWABKA, - i, *ź.*, z Szwabów kobieta. eine Schwäbinn. *Warg. Cez.* 35, *contemn.* Niemkinia; SZWABSKI, - a, - ie, Schwäbiſch; *Bh.* Sſwábſky. Cyrkuł Szwabski, SZWABIA. *Wyrw. G.* 204, *Dyk. G*, 5, 94, *Slo.* Shvabska.

SZWACZKA, - i, *ź.*, *Bh.* ſſwabli; *Slo.* švabléna, švablenka; *Sr.* 1. ſchewcijerna (cf. szewcowa); *Vd.* shivilla, shivila, shiukinja, moshkra; *Cro.* shvéla, s'velya, svelya, moshkra; *Rg.* scivacizza, svittariza, *Rs.* швея, портнúха, портнúха (cf. parć), смеráльщица (cf. ścieg); która się szyciem, n. p. koszul obiera, die Nähterinn. Nigdy poważną nie zatrudnia się zabawą, prócz z krawcem swoim lub z szwaczką. *Zab.* 16, 44. Szwaczka, co wyszywa drogie materye, haftarka, die Stickerinn. Dziewczynę oddać do szwaczki. *Haur Sk.* 241. - §. 2) Szwaczka, Szwaszka, gatunek żółtych śliw, Spilling, Roßpflaume. *Tr.*, *sed vide* Swestka.

SZWADRON, - u, *m.*, *Ital.* squadrone, *Gall.* escadron, *Vd.* shbadron, *Ger.* die Schwadrone, korpus kawaleryi ze 100 - 200 towarzystwa złożone; u piechoty batallion. *Papr. W.* 1, 479. Szwadron w rzeczy saméy iest liczba żołnierzów w doskonały kwadrat uszykowanych, *Chmiel.* 1, 341. Stoią szykowne na placu szwadrony. *Zab.* 6, 239, *Jabl. Tel.* 72.

SZWAGIER, - gra, *m.*, siestrzanek, siostry mąż, żony brat. *Mącz.*, *Bh.* ſſwagr; *Slo.* Sſwag'er; *Sr.* 2. ſchwaar; *Sr.* 1. ſwał, ßwał; *Crn.* shvógr, svák (*ob.* swak), divęr, *socer*, (*ob.* dziewierz), shurija (*ob.* *szurzy); *Vd.* svak, svoger, moje sestre mosh, sesterni mosh, shene brat, mosha brat; *Cro.* svógor, sógor, szvèker (cf. świekier), szvak, diver; *Hg.* sógor; *Sla.* svák; *Bs.* suekar *socer*, scjura *levir*, pascja *quibus duae sorores nupserunt*; *Rg.* scjura *uxoris frater*, pâse *vir sororis uxoris*; *Rs.* свояк,

муріи, мурынъ; *Ec.* мъиреръ, мурынъ, женинъ брата; z *Niem.* der Schwager. Sprzyiał mu iako szwagier, bo mieli oba siostry rodzone. *Nar. Hst.* 3, 280, *plur.* szwagrowie *mariti duorum sororum. Cn. Th.* 1127. Skoro się mąż z żoną złączy, tedy wszyscy krewni żenini są iego szwagrami, także też iego krewni żeninemi. *Szczerb. Sax.* 184. - *Slo. Prov.* Z gebau ſeſtru dwoch ćwagrow doſtaſ, *una fidelia duas inalbare parietes*, iednym zawodem dwie rzeczy zrobić. *SZWAGIERKA, - i, ż., s SZWAGROWA, - y, ż., die Schwägerinn, *Tr.*; *Slo.* ćwagrina; *Sr.* 2. ſchwaatowſka; *Sr.* 1. ſwatowa, ſwatowa, ſchwagerna; *Crn.* shvagrèna, svakena; *Vd.* svakinja, bratouna shenu (*ob.* bratowa), svaka, shlahta po moshi, po sheni, svaſt, sveſt (*ob.* Świeść); *Cro.* szvekèrva (*ob.* świekra), nevesta (*ob.* *niewiaſtka); *Sla.* svâšt; *Rg.* zava (*ob.* żołw'), *Rs.* свекровь, свояченица, свояченица, (*adj.* свояченицынъ), золовка, золовушка, (*adj.* золовкинъ); *Ec.* ятровъ, ятровья (*ob.* *ijątrow'). SZWAGROSTWO, SZWAGROWSTWO, SZWAGIERSTWO, - a, *n.*, *Bh.* ſwagrowſtwj; *Slo.* Sjwag'erſtwj; *Sr.* 2. ſchwaarſtwo; *Sr.* 1. ſwatowſtwo; *Crn.* svazhèna, svaknoſt; *Vd.* svazhina, svagerna, svashina, svashtvu, svaknoſt; *Cro.* svogoraztvo, shogorstvo, szvachinsztvo, szvachinztvo, szvächtvo; *Hg.* sógerság; *Rs.* свашество (cf. сватать); die Schwägerſchaft Szwagierſtwo ieſt spowinowacenie osób przez złączenie, dlatego tak rzeczone, iż się dwa domy od siebie różne przez małżeńſtwo łączą. *Szczerb. Sax.* 184. Wasza Królewſka Mość masz pomocniki na tę woynę, życzliwe sobie iako z ochoty, tak i z tego powinowactwa i szwagierſtwa z ſtrony krolowey JM. Bony, którą W. K. M. za sobą mieć raczysz. *Jan. Okss.* Q 4 b. Tłuką się królowie, szwagierſtwo na kołku zawiesiwszy. *Pot. Arg.* 451. SZWAGROWSKI, - a, -ie, od szwagra, szwagroſtwa, Schwager:; *Cro.* svogorszki; *Ross.* свояковъ. SZWAGRZYC się *recipr. ndk.*, szwagierſtwem się powinowacić, *Vd.* svakuvati, se posvazhiti, v' shlahto ſtopiti, shlahto narediti, ſkumplatise shenitvo; ſich verſchwägern. Szwagrzą się, rodzone kiedy siostry biorą. *Pot. Syl.* 446. Szwagrzyć kogo *actiu.*, einen verſchwägern. Antoniego z Oktawiuszem szwagrzą, dawszy mu Oktawiią żonę. *Chroſć. Fars.* 386. SZWAK, *ob.* Swak.

*SZWANCHAMER, - u, *m.*, w fryszerce, młot na przewagę idący. *Os. Zel.* 85, *Ger.* der Schwanzhammer, im Hüttenbaue.

SZWANK, - u, *m.*, *titubatio et offensio. Cn. Th.* 1127, wahanie się, chwianie, potknienie, *Ger.* das Schwanken, Wanken, Straucheln. Szwank a ustąpienie na lewą, by o włos, wieczną sromotą pachnie. *Gor. Dw.* 23. - Szwank, uderzenie, uszkodzenie, ułomek, uraz, Stoß, Verletzung, Beſchädigung, Schaden. Spadł z konia, ciężkiego atoli szwanku nie poniósł. *Gaz. Nar.* 1, 306. Przez szwank przypadkowy skaleczał. *Mon.* 71, 208. Padł na ziemię, ach iak się lękam, by szwanku nie odniósł. *Teatr* 42 *d*, *D.* Brecie, iać radzę, Starszych słuchay rady, Bo o nieposłuszeńſtwo weźmiesz szwank *szkarady. *Papr. Kol. U.* 3. Opinia ta heretycka, choć się rozmaitych mieysc Pisma S. chwyta, i rozumem swoim to tam to sam szwanku uchodząc kolysze, wszędzie iednak w błędzie przeięta, i o szwank przyprawiona. *Salin.* 2, 484. Trzęsienie ziemi wielkie w domach, zamkach i wieżach szwanki przyniosło. *Nar. Hſt.* 4, 122. Podnieść się z szwanku swego iuż nie mogli. *Nag. Fil.* 135, z upadku swego) Pod czas tego tak wielkiego nieszczęścia i tak ciężkiego woyny szwanku. *Siem.* 1ye, 218. Nie leniłem się na szwank podać życie. *Teatr* 46 *d*, 29, na sztych, na szańc, na niebezpieczny raz, narażać, der Gefahr ausſetzen. SZWANKOWAC, - ał, - uie, *med. ndk.*, chwiać się, *Ger.* ſchwanken, wanken. (*Sr.* 2. ſchwánkowaſch chwiać czym, etwas ſchwánken). Wypchniony szwankowałem ku upadku; ale Pan przyiął mię. 1 *Leop. Ps.* 117, 13, potoczyłem się). Szwankowaliśmy o południu; iakoby w ciemnościach a w mroku. 1 *Leop. Jez.* 59, 10, taczaliśmy się). Szwankować pod ciężarem Atlasowi przyydzie. *Bard. Tr.* 436. Z' samego wielkość ciężaru szwankuie. *ib.* 244. Rzeczy szwankowały, iedna drugim wadziła, że się ucierały Twarde z miękkiemi, lekkie z ciężarowatemi. *Zebr. Ow.* 1. W szczęściu uſtawnie szwankuie cnota, A zaś w nieszczęściu mocno się gruntuie. *Bach, Ep.* 4. Wszytko iuż prawie szwankuie, Nie niemasz całego, z kluby wszytko wyſtępuie. *Kanc. Gd.* 267. - §. szwankować, potykać się, utykać, ſtolpern, ſtrauchein, anſtoßen, *pr. et fig.* Noga twoia szwankować nie będzie, gdy naśladować zechcesz porady boskie. *Bial. Poſt.* 287. Ten tylko widzę wygrawa, Kto szwankowawszy powſtawa. *Grech. W.* 518. Tłumacze Radziwiłłowscy gdyby w hebrayſki text poglądali; nigdyby tak szpetnie nie szwankowali. *Bud. praef.*, cf. podrwić głową, poszkapić się, ſtolpern, einen Verſtoß machen, einen Bock ſchießen. Jeſt takowy, który się *potyka ięzykiem*, ale nie z umysłu; albowiem kto ten ieſt, któryby nie *szwankował* kiedy ięzykiem swoim? 1 *Leop. Syr.* 19, 16. Kto sam kiedy nie szwankował, słuszna, by drugich ſtrofował. *Cn. Ad.* 377, kto drugiego chce ſtrofować, nie ma się sam w tym naydować). Gdzie szczęście pannie, tam rozum szwankuie. *Cn. Ad.* 1129. - §. szwankować, szkodować, szkodę brać, Schaden nehmen, Schaden leiden, Verluſt leiden, verlieren. Lud ubogi szwankuie, gdzie panow niezgody. *Min. Ryt.* 4, 19. Obawiał się, aby mu nie przyszło szwankować od broni tych, którzy go osadzili na państwie. *Ulstrz. Krue.* 3, 1-9. Szwankuie na oczy, : oczy mu szwankuią. *Tr.*, ſein Geſicht nimmt ab. Na nogi czyli na nogach szwankuie, : nogi mu szwankuią. *Tr.*, ſeine Füße wollen nicht mehr recht fort. Szwankuie na rozumie, *amens. Zebr. Ow.* 290. - Szwankować na czym, upadać na czym, spadać z czego, mit etwas in Verfall kommen, an etwas Schaden nehmen, in Abnahme kommen. Ślepym obawiać się nie trzeba, aby na worku szwankowali. *Zab.* 13, 79. Byłby zdrów zupełnie, gdyby na worku nie szwankował. *Teatr* 8 *c*, 8. Leszek na domowych szczegółach drobliwym był, lub kto w cnocie iakiéy celował, lub w obóſtwie na dostatku szwankował. *Krom.* 40, że mu zchodziło na potrzebach, es mangelte ihm am nöthigen Zuſammen. Nie szwankowaliby byli na mniemaniu względem Wandy Polacy, by mu była zamaż nie zakroczyła. *Krom.* 37, nie ſtraciliby, nie oszukaliby się, nie zawiedliby się byli, ſie würden ſich nicht getäuſcht haben, betrogen haben. Bohatyr ten aż do siwego włosa skronie swe szyszakiem przykrył; szwankował na nim on wierszyk: szpetnie ſtaremu być żołnierzem. *Bisk. K. K.* 33, chybił, nie spełnił się, nie zjścił się, ſchlug fehl, ging nicht in Erfüllung. - Szwan-

kować o co, z przychodzić o stratę czego, na szańc stawić, in Gefahr mit etwas kommen. Powołany na sąd, szwankuie o sławę i całość swoię. *Pir. Wym.* 22.

SZWARC, -u, *m.*, czernidło, osobliwie do obuwia, z *Niem.* die Schwärze, Schuhschwärze, Schuhwachs, Schuhwichse. *Wlod.*, *Sr.* 2, schwárza; *Vd.* shvórza, zhernilu, zhrieulamas, glis, galsh; *Crn.* galzh; *Cro.* chernilo, galicz; *Hg.* galitskó; *Rs.* сáжа, (cf. *Ger.* Wachs wosk, cf. Wichse, wichsen). Z szwarcu wąsy. *Teatr* 24 r, 96. - §. 2) Kiedy zrzebca dzierżysz za duży cugiel, spokoyniéy tak musi chodzić, niż w lecu albo na szwarcu. *Hipp.* 32. Koń na szwarcu, nareczny leycowego, na czwartni czyli na prawéy stronie leycowego zaprzężony. SZWARCBIR, -u, *m.*, czarne piwo, Schwarzbier. Holender, Szwed z Dunezykiem szwarcbir się napiia. *Stryik. Tur. d* 3. *SZWARCLOWY, *SZWARCOWY koń; SWARSZLOWY koń, na prawéy ręce leycowego zaprzężony, (*opp.* leycowy). *Ryd.* Żona chce, szwarclowego wyrzuc, bo zmienił grzywę, iuż się tu nie godzi, Raczże kupić inszego, ten niech w bronie chodzi. *Rey Wiz.* 57 *b.* Zaś nieborak szwarcowy na Miśka narzeka, że mu się często z biczem swym na grabiet pomyka. *Czech. Tr. L* 2). - - SZWARCOWAC, -ał, -uie, *cz. ndk.*, czernić, *Sr.* 2. schwárzowasch; *Rs.* сáжать (cf. woszczyć, woskować); *Ger.* schwärzen. Czernidło, którym szewcy skóry szwarcuią. *Pot. Poez.* 306. Szwarcuie trzewiki. *Mon.* 70, 174. Śmiano się z iego szwarcowanych sztyblów. *Pam.* 85, 1, 110. Stangret niech sobie szwarcowane wąsy przypiawi. *Teatr* 26 *b*, 12, z szwarcu zrobione.

SZWARGOT, -u, *m.*, szwargotanie, przykre grube bez sensu paplanie, das Plappern, Schwadroniren, *Rs.* марамóренье. - SZWARGOT, SZWARGOTNIK, -a, *m.*, który szwargota, ein Schwadronirer; *Crn.* shlobúdra; *Vd.* shlebrauz; *Rozz.* марамóра, моромóра; *fem.* SZWARGOTKA, -i, *ż.*, SZWARGOTNICA, -y, *ż.*, SZWARGOTNICZKA, -i, *ż.*, die Schwadronirerinn; *Vd.* fella, shlebrauka. SZWARGOTAC, -ał, -oce, *cz. ndk.*, (cf. swar), nie miło gadać, przykrym tonem a dużo paplać, laut, aus einem widerlichen Tone sprechen, disputiren, schwadroniren; *Crn.* shlobedrám, berbrám; (*Crn.* shvergoleti, z na organach grać, śpiewać iak wróbel); *Vd.* shlabrati, fellati; *Rs.* мараморить, мороморить. Bakałarz po Łacinie szwargotał. *Teatr* 30, 27. Uczy się świegotać po Francuzku, szwargotać po Niemiecku. *Mon.* 75, 132, cf. szprachać). Szwargocze, kaduk wie, iakim tam ięzykiem. *Teatr* 30 *b*, 16. Szwargotał, co tylko mu przyniosła ślina. *Zab.* 7, 203. SZWARGOTLIWY, -a, -e, -ie, skłonny do szwargotania, schwadronirend.

SZWAYCA, -y, *ż.*, gatunek szydła, (*Ety.* *szwiec, szewc, szyć); der Pfriem. *Prov.* Nieodbity sztych szwaycy złotéy. *Jag Gr. A* 3. Nawet króle przez samo serce złota szwayca kole. *Pot. Syl.* 300. Złota szwayca mury przebiie. *Zegl. Ad.* 297, wszystko przeniknie. *Fr. Ad.* 31, *Pot. Zac.* 205. Niech iako kokosz niewinny krokorze, Wszystko winnego złota szwayca sporze. *Rey Zw.* 225. Dali się przepchnąć złotą szwaycą. *Biel.* 275, przekupić; cf. orzeł złoty wszędzie doleci). - Dozórcy za lada szwaycą wszystko przeyrzą. *Syr.* 1219, za lada przedarowaniem).

SZWAYCARYA, -yi, *ż.*, SZWAYCARY *plur.*, Helvetia,

SZWAYCARSKA ziemia, Rzeczpospolita. *Dyk. G.* 3, 95, *Bh.* Sswejczary; *Sla.* Shvaicerska; *Rs.* швейцáрія; *Ger.* die Schweiz SZWAYCAR, -a, *m.*, z Szwaycaryi rodem, *Bh.* Sswejcar; *Vd.* Shveizar, (*Vd.* sveizar, siernik, ouzhar, z owcarz); *Cro.* Sviczar; *Sla.* Shvaicer; *Rozz.* швейцáръ; der Schweitzer. *Zwiczary. *Birk. Zyg. E.* Szwaycarowie są prości i poczciwi ludzie. *Dyk. G.* 3, 95. - §. Szwaycar, z portyer, wrotny, der Portierer. Skoro chłopa pan inaczéy ustroi, i każe mu bramy pałacu pilnować, wnet staie się szwaycarem. *Mon.* 67, 269. Ten hultay tak iest przedany, iak ministrowski szwaycar. *Teatr* 29 *b*, 42. SZWAYCARKA, -i, *ż.*, die Schweitzerinn; *Bh.* Sswejcarka; (*Vd.* sveizarza, siernza; z owczarka). *SZWAYCARNIA, -i, *ż.*, odźwiernie, komorka odźwiernego. *X. Kam.*, die Schweitzerstube. SZWAYCARSKI, -a, -ie, od Szwaycara lub Szwaycaryi, Schweitzer; *Bh.* Sswejcarský; *Rs.* швейцáрскій. Po Szwaycarsku ubrani Sasi. *N. Pam.* 15, 311.

SZWECYA, -yi, *ż.*, wielkie królestwo północne. *Wyrw. G.* 504, *Bh.* Sswedy; *Sla.* Shvedska; *Rs.* Швéція; *Ger.* Schweden. SZWED, -a, *m.*, z Szwecyi rodem, *Boh.* Sswed; *Slo.* švéd; *Sr.* 1. Schwed; *Sr.* 2. Schwejd, Schwed; *Sla.* Shvéd; *Rs.* Швéдъ; der Schwede. Szwedzi są mężni, pracowici, wytrzymali. *Dyk. G.* 3, 95. (*Slo.* švéd'gb *rex Sueciae*). - §. Szwedy, szperki, skwarcski, Speckgriefen. Kiedy mam kapustę z słoniną albo kaszę z szwedami, a nie bankiet. *Boh. Kom.* 2, 107. SZWEDKA, -i, *ż.*, kobieta z Szwecyi, *Rs.* Швéдка, (*Slo.* švejdowna *regina Sueciae*), die Schwedinn. Jeden z nich poiął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. SZWEDZKI, -a, -ie, *Bh.* Sswedský; *Rs.* Швéдскій; Schwedisch. Stany Szwedzkie; handel Szwedzki etc. *Wyrw. G.* 504.

SZWERYN, *ob.* Zweryno. SZWESTKI, *ob.* Swestki. SZWIDNICA, *ob.* Swidnica. SZWIEC, *ob.* Szewc.

- - SZY, *vel potius*, - - wszy; *terminatio Gerundii praeteriti; quod a tertia mase. Singularis Praeteriti formandum, et quidem, si characteristicam Praeteriti* ł *vocalis praecedit*, ł *deleto*, - wszy *addendum, ut* czytał, czytawszy; *praecedenti vero consonanti, non additur nisi* - szy, ł *conservato aut delato, ut*: przyszedł, przyszedłszy, przyszedszy; siadłszy, siadszy, padłszy, padszy. *Redduntur vero haec in sermone Germanico periphrastice*: usłyszawszy to, nachdem er das gehört hatte, oder: da er das hörte, verstummte er; *ubi bene notandum, personam verbi alterius membri, indicare eandem personam Gerundii; Latine vero varie reddi possunt*: Siadszy umarł, *postquam assedit*; stanąwszy krzyknął, *ubi surrexit, dixit*; wypiwszy opuchł, *simul ac ebibit, intumuit*; wyznawszy zamilkł, *confessus obmutuit*; przysiągszy, nie spełnił, *iuratus non impleuit*; uyrzawszy mię, wrócił się, *viso me rediit*; usłyszawszy to, zamilkł, *audito hoc, obmutuit.*

1) SZYB, *SZYP, -u, *m.*, szaszor, orzeł kleiony do puszczania na powietrze. *Wlod.*, strzałka dziecinna z piorem. *Dudz.* 62, *iaculum puerile alatum, virga, funda vel amento proiectum, longissime volans. Cn. Th.* 1128, ein Wurfpfeil der Kinder; ein Luftdrache, Papierdrache; ein schnell durch die Luft sausender leichter Körper, Volant; (*Bh.* šíp strzała; *Vd.*, *Crn.* shiba, z pręt (cf. gibki); *Sla.*

shibka, s ſtępel ładunkowy; *Ec.* шúнъ, шишкъ, раźзъ gwoździ; *Ross.* перемпбить, перемпбать celować, przeyść kogo, rozbić co; перемпóбъ przełom, mieysce przełamane). Sokoł proſto iak ſtrzała, albo iak szyb na kaczkę uderza. *Haur Sk.* 272, iak szyp. *Cresc.* 619. Beſtya rozgniewana, iak szyb biegała, na rohatyny. *Paſt. F.* 198. Tytan się wzgórę iak szyb wspina. *Wad. Dan.* 6. - Szybem, s szybko, raźno, pfeilſchnell, flugs, mit einem Schneller. Sprawy ludzkie takim idą trybem: Knuy żołwim krokiem, orlim wykonyway szybem. *Zabł. Zbb.* 34. Dobrześ, gdy ſtoi w kroku (fortuna); lecz gdy zmyka szybem, Równym to, com wziął od niey, znów oddaię trybem. *Hor.* 2, 195 *Kniaź.* - §°. szyp, s ſtrzała, osobliwie zapalnicza, der Pfeil. Ugodzony z kuszy szypem na wylot, upadł i umarł. *Warg. Cez.* 169. Na takim mieyscu ſtawił woysko, zkąd iuż mógł szypem dosięgnąć obozu nieprzyiacielſkiego. *Warg. Cez.* 221. Zbroia u nich łuk z szablą i ſtrzały obſite, I oszczepy, i kusze i szypy. *Kmit. Spyt. A 2 b.* Tymże też obyczaiem iak kule ogniſte, i szypy działaią, Z kusz albo z długich rusznic na dachy ſtrzelaią. *Biel. S. N.* 36. Szypy zapalczywe. *Kanc. Gd.* 28. - §. Szyb, ryba morſka, *dromon*, od prędkości rzeczona. *Cn. Th.* 1128, ein gewiſſer ſehr ſchneller Seefiſch. - - 2) SZYBA, - y, ż., ſkłana tafla lub tafelka w oknie, *Ger.* die Scheibe, Fenſterſcheibe, Glasſcheibe, (cf. błona); *Bh.* kolečko (*ob.* kolko, koło); *Crn.* shipa, (*Crn.* shibra *poples*); *Vd.* shibra, shibre; *Cro.* szyba; *Sr.* 2. ſcheibe; *Rs.* стекло (*ob.* ſkło). Przywarł szyb kryształowych w karocy. *Tward. Wł.* 166. O gdyby do serc ludzkich szyby były. *Pot. Arg.* 68, *et* 343. - - 3) SZYB, - u, *m.*, SZYBA, - y, ż., szyb, dół, który szukaiący soli albo wydobywaiący ią, biią. *Os. Zel.* 85, szyba w górze, którą się górnicy na dół spuszczaią. *Cn. Th.* 1128, *Bh.* ſachta, ſmrſk, pawuk; *Slo.* ſachta, gázma, báne (cf. iama, bania; *Hg.* banya); *Vd.* shahta, rudnu kopalishe, rudni ſtudenz; *Rs.* шахта (*ob.* szycht); der Schacht, Bergſchacht. Każda w szczególności kopalnia zowie się cechem czyli pieczarą, rudnikiem lub szybą. *Stawiar. d. int. Pr.* 213. *Ergaſtulum*, szyby zowią w Wieliczce albo Bochni, gdzie sól kopaią. *Mącz.* Szyb główny, der Erbſchacht, Hauptſchacht, nayglębszy i nayobszernieyszy; szyb silni, der Kunſtſchacht, przedział szybu głównego, w którym silnie; szyb dobycia lub dobytkowy, Förderſchacht, przez który wyciągaią się wyręby; szyb schodkowy, Anfahrſchacht, Fahrſchacht, którym robotnicy schodzą po drabinkach; szyb wietrzny, Wetterſchacht, Windſchacht, którym udziela się świeżego powietrza w głąb kopalni. *Mag. Mscr.* Jeſt szyb w Bochni iedeń, którym onę wodę wylewaią. *Syxt. ſk.* 29, *trochlea*). - Maie żadnych kruszców nie dodaią szyby. *Susz. P.* 1, *B*, kopalnie, góry). - *Poet.* Szybą z dołu ſkry wytyka Duo otchłani ogniſte. *Brud. Oſt. D.* 7, otworem, Schlund. Raz z nieba w Awernowe szyby, raz się przesiada Wenus z Iwów na wieloryby. *Tward. Daf.* 23, przepaści, odchłaniſka Awernowe). - §. Szyba w maszcie zowie się kołko niżéy głowy wprawione, po którym żagiel do góry hyssią. *Mag. Mſtr.*, die Segelſcheibe am Maſtbaume.

SZYBAŁ, - a, *m.*, SZYBAŁA, - y, *m.*, *Boh.* ſſibal; *Sr.* 1 ſchibal, ſchibaw, ſchibawez, ſchibel, *f.* ſchibawezjina; (*Vd.* shibavez, s prolos, oprawca); *Vd.* savitnik, saviunik, galuf, galufauz, domishlenik, (cf. domyſlny), zigan, (cf. cygan), kurbetat, cf. korwety; (cf. *Hier.* חבל chebel *laqueus*, *Arab.* חבל *retia*); szalbierz, chytrzec, przechera, szyderz, ein Schalk, ein verſchmitzter Betrüger. Jeden pan miał młynarza wielkiego złodzieia i szybałę, który ryby tak sztucznie zawsze kradł, że się domyślić nie można było. *Dwor. J.* Chytry trafił na większego franta i szybałę. *ib. J.* 2. Mówią, iż kto raz będzie szybałem i łgarzem, Ten iuż nigdy nie będzie dobrym gospodarzem. *Mon. Wer.* 41, *Gor. Dw.* 193; *Sr.* 1. liepſchi tatſch, ein beſſerer ſchibal, im większy graca, tym większy szybał, oszuſt). Pisałem to, nie kształtem szybałow i potwarców, ale iako się godzi i przyſłoi na wiernego sługę bożego. *Zygr. Pap.* 157. Herod szybała po Chryſtusie wyciągał cuda. *Zygr. Pap.* 301. Zydowie z dworſtwa szukaiąc cudów z Herodem od Chryſtusa szybałami słusznie są nazwani. *ib.* 273. SZYBALSTWO, - a, *n.*, *Boh.* ſſibalſtwi; *Slo.* ſſibalſtwo *fallacia*; *Sr.* 1. ſchibalſtwo, ſchibawſtwo, ſchibawſtwe; *Vd.* savitnoſt, obresnoſt, saviunoſt, szalbierſtwo, chytroſtki, przechytrzenie, Schalkheit, Verſchmitztheit. Sulla, póki go nie uczyniono kwestorem, w zwyczaiu, w piiaństwie, w szybałstwach, nie przyſłoynie żył *Warg. Wal.* 217. Błazeńſtwa abo szybałſtwa dworſkie ſtatecznemu nie przyſłoią. *Modrz. Baz.* 238. Oszukanie abo szybałſtwo. *Zygr. Pap.* 165. SZYBALSKI, - a, - ie, oszuſtowſki, betrügeriſch; *Sr.* 1. ſchibawſki, ſchibalſki, ſchibawy, ſchibaly, ſchibawezkné; *Vd.* savit, obresen, pregnan, saviun, galufen, na vse kraje preverahen, premeten, oziganſki; *Sla.* prevarljiv. Szybałſtwo to, nalazłeś taki sposób, iako i tego i owego nie dać. *Gor. Sen.* 86; wykręt. SZYBIASTY, SZYBISTY, - a, - e, na kształt szyby okienney, ſcheibenformig. Szybiſte ſkrzydła. *Mon.* 71, 386, pełne szyb. Szybisty, szybiſto *adv.*, zaokrąglony, ſkrzywiony, gerundet. Oźm tych sztuk drzewa niech obetnie szybiſto do cyrkla, tak wewnątrz iak zewnątrz. *Sol. Arch.* 83. Machina ta ſkłada się z koła szybiſtego . . . *Sol. G.* 2, 6. Nie zaraz się tak szybiſto koło w dzwona ſkłada, Żeby wszyſtkie iednakiem kwadrowały tokiem. *Pot. Pocz.* 463. Zawinięcia złożone na kształt dyamentów w figury szybiſte albo w kanty. *Boh. djab.* 162. SZYBKA, - i, ż., °SZYBIK, - a, *m.*, *dem. nom.*, szyba okienna, *Ger.* das Scheibchen, eine kleine Glasſcheibe. W proſtych oknach szybki kwadratowe lepsze są od okrągłych. *Świtk. bud.* 251. Huczą okropnym łoſkotem szybiki. *Kchw.* 301.

SZYBKI, - a, - ie, SZYBKO *adv.*, *Bh.* ббіtў, (cf. bělý *flexibilis* gibki); *Sr.* 1. ſchwiſné, wuſkocine, (cf. wyſkoczyć); (*Crn.* shibke *flexilis*, shibkoſt *teneritudo*, shibim *flectere*, shiba, s rózga, *ob.* giąć, gibać); *Crn.* ſerk, urn, bershezh, (*ob.* °barzy); (*Vd.* shibek, s wysmukły, słaby, *Vd.* shiba, shibiza, *Rs.* scibicica, scibikka, s pręt, pręcik); *Slo.* bérzj; *Rs.* тибкій, прытkій, (*ob.* prędki), проворный, ловкій, молодéцкій, молодéческій, (cf. młodzieńſki), скóро, (*ob.* ſkoro), хвáткая, похватскій, (*ob.* °chwatać, chwytać), сметороплный, (cf. rostropny); chybki, raźny, prędki, *ob.* szybem, ſtrzał ſchnell. Tak szybki był w biegu, Że żadnego szladu nie zostawił na piasku, gdy biegał z nakładu. *Jabł. Tel.* 283. Tak szybka za przybyciem wody spływa rzéka. *Hol. Cw.* 55. Day mu ten liſt, ale szybko. *Teatr* 38, 260. SZYBKOSC, - ści, ż., prędkość, chybkość, raźność, die Schnelligkeit,

Geſchwindigkeit; *Boh.* ßbitoſt; *Sr.* 1. ſchwijnoſci, ruſſocijnoſci; *Crn.* urnoſt; (*Vd.* shibkota, shibkoſt, shibezhnoſt, z cienkość, wysmukłość); *Cro.* hitrost. (cf. chytrość); *Bs.* hitroſt, lakoſt, (cf. lekkość); *Rs.* шибкость, прямость, проворство, лёгкость, скорометность, молодечество, расторопность. Wziąwszy, prochu za mało na nabóy, kula nie doſta o zupełney szybkości. *Jak. Art.* 1, 348. Szybkość ciała mierzy się przeciągiem mieysca przebieżonego w pewnym czasie. *Jak. Art.* 1, 443.

SZYBKOWY, SZYBOWY, -a, -e, do szyb należący, *Vd.* shibraſt; Scheiben-. W Wieliczce naypodleyszy gatunek soli ieſt zielony; lepszy ieſt soli szybkowey, naylepszy oczkowatey. *Dyk. G.* 3, 189. Pospolicie mówią: sól *szybikowa*. *X. Lam.*

SZYBOWAĆ, -al, -uie, *cz. et Med. ndk.*, (cf. *Rs.* шибать, шибнуть, z ciskać, uderzyć, сшибить zbić, zwalić, сшибиться chybić, опшибиться pochybić, опшибка, промшбка chyb, uchybienie, сшибиться zabłądzić, сшибка utarczka, прошибить, прошибать przeſtrzelić, przebić, прошибиться uchybić, опшибить, опшибать odłamać, odbić, опшибиться oddalać się, odlatywać, разшибить rozbić, ушибить urazić, obrazić, ушиб uraz; *Ec.* опшиб, хвостъ великій *oczas*). Szybować, z posuwać, sunąć, *Germ.* ſchieben, niederſchuven, *Anglos.* scufan, *Angl* shove, *Suec.* skufwa, skuffa, cf. szuflada, cf. *Hebr.* שוב, cf. *Germ.* ſchupp, ſchuppen, cf. szubienica, cf. *Gall.* chopper), fortſchieben, hinſchieben. Flisy na szkucie wiosłem robią albo laſkami szybuią. *Haur. Sk.* 126. Szybować albo pałkować, laſkami pchać. *Mog. Mskr., Haur. Ek.* 172. Na galerach niewolnicy, którzy źle szybuią, bywaią bici. *Mon.* 70, 773, cf. wiosłem robić). Z tyłu nawy przydaią ſter, ktorymby to w tę, to w ową ſtronę szybuiąc, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 65, kieruiąc, rychtuiąc, obracaiąc). *Propelle* szybuy! *Chmiel.* 1, 80. Gołębie tu po samey ziemi prędkim lotem szybuią. *Stas. Num.* 2, 107. Orlę porosłe w pierze, Gdy gniazdo rzuca rodzinne, Raz się w te ſtrony ulecieć bierze, Alić szybuie znow w inne. *Zab.* 10, 410 *Zabł.* - *Zaimkowe*: szybować się, n. p. Orzeł w górę się szybuie pod samo słońce. *Bard. Tr.* 468 wysoko się nad świat wzgórę wyszybuie. *ib.* 50; emporſchwingen. Posel Jowisza byſtrym lotem szybuie się ku ziemi. *Przyb. Luz.* 52, ſchießt zur Erde herab. Łąki, co siwym bieliły się śrzonem, Poroſtem w górę szybuią zielonem. *Hor.* 1, 25 *Kniaź.* °SZYBOWNY, -a, -e, szybuiący, posuwaiący, ſchiebend. Szybowne loty orła. *Zab.* 14, 103 *Nar.*, *Nar. Dz.* 2, 175, ſchwingend.

SZYBOWY, *ob.* szybkowy. (°SZYBUŁKA, *ob.* Szypułka).

SZYC, -ył, szyie *cz. ndk.*, uszyć *dk.*, Szywać *kont.*, *Bh.* ſiſtł, ſigł; *Sr.* 1. ſchićí, ſchil, ſchiju; *Sr.* 2. ſchiſch, ſchúſch, ſeſchúſch; *Crn.* shyti, shyem, shyvam, (*Crn.* shivanka, shyvanka, z igła); *Vd.* shivat, shivati, poshivati; (*Vd.* shivariti, shnidaruvati, z krawiectwem się bawić, *Ger.* ſchneidern, *Vd.* shivaniza, shivanza, z igła); *Cro.* shivati, sivam, (*Cro.* shivanka, z igła, *Cro.* rezsevavam, z rozparam); *Bs.* scitti, sascitti, (*Bs.* rascitti, rasporiti, *dissuere*); *Rg.* scitti, (*Rag.* rascitti, raspâratĭ, z rozpróć); *Slo.* shiti, vézti, (cf. wieść, wiązać); (*Sla.* shivachza, igła, z igła); *Ross.* шить, шью, ушить, ушивать. (*Ross.* разшить, разшивать rozpróć); *Ec.* шити, шію; cf.

lat. suere, suo; *Goth.* skiujith, sjujan, *Anglos.* siwan, *Arab.* חוט chuth, *Chald. Syr.* חטט chatat); igłą i nitką co zszywać, nähen. Szyć koszulę. *Jr.* Szata prawie na iey wzroſt uszyta była. *Sk. Zyw.* 1, 48. Za igłą szyć, t. i. wracać się z nitką za ścieg; (z stębnować); przed igłą szyć, proſto szyć bez zakładania nitki. *Mog. Mscr.* Szycie, *actio*, das Nähen, *Rs.* шитье, пошивка, (cf. poszycie, poszewka), *Ec.* шéвïе. Szyciem się bawiła. *Ufira. Troi.* 35. - *Prov. Slo.* geden ſ'ige, druhi ſárá, ieden szyie, drugi porze, *ob.* prać. - Wiatrem szyte powieści w niweca obrócić się muszą. *Smotr. Lam.* 192, *ob.* podszyty wiatrem, (*Sr.* 1. ſchivicjné *sutilis*). - §. Szyć przez co, przenikać, przekalać, przeszywać, durchdringen, durchſtechen. Srogi zewsząd grom powietrze szyie. *Hor. Nar. ded.* Przez wszyſtkie kości szyią go ſtrachy. *Przyb. Ab.* 142. Większy żal ſtrapione ieszcze serce szyie. *Bard. Tr.* 125. *Intransit*, Wiatr z północy szyie A rzeki szklanym okowem się ścięły. *Hor.* 1, 60 *Kniaź.*, przenikliwie, *et* weht durchdringend. Gdy mruczny wiatr szyie Szczeliną, zda mu się, że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. liſt* 2, 11. - §. Szyć ſtrzałami, z łuku, ſtrzelać, ſtrzelaiąc ugadzać, ſchießen, mit Pfeilen, mit Pfeilen treffen, durchſchießen, (ſpicken, ſpießen). Z łuków szyli. *Jabł. Buk. L.* Nasi szablami, ſtrzelbą ruśniczną ich biią, A Tatarowie z łuków bez przeſtanku szyią. *Stryik.* 479. Z wież doświadczeni szyią ſtrzelcowie. *Chroſć. Fars.* 431. - *Simil.* Uważa, ieśli Telemak nie szyie oczyma do Eucharys. *Jabł. Tel.* 92; *ob.* ſtrzelać, ſtrzyc oczyma, mit den Augen ſchießen, ſchielen, einen ſcharfen Seitenblick thun. - §. Szyć co, z knować co, broić, etwas ſchmieden, im Schilde führen, etwas nicht Gutes ausführen. Szyie co złego przeciw oyczyznie. *Nar. Cyc.* 55. Bardziey z nienawiści ku szlachcie to zle szyli, niźli dla dobra Rzpltey. *Pilch. Sall.* 187. Obawiaiąc się tego, co mu szyto, upominkami ich przeciągnął. *Pilch. Sall.* 500. Wiem ia gdzie Waści za to uszyią boty. *Mon.* 67, 723, uknuią coś, przysłużyć się. Cichaczem mi u nich bóc.ki szyie. *Teatr* 22 *b*, 102, czerni mnię, potwarza). Kaptur komu szyć, *ob.* kaptur. - *aliter*: Spytany, ktoby był, w momencie rod sobie inszyi nazwiſko uszył. *Chroſć. Fars.* 190, uknuł, zmyślił). - §. Szycie, co szyto, *opus*, das Genähte, szew die Naht. - Na ſtatkach, szycie, bale poboczne, z których się boki ſtatku składaią. *Mag. Mſkr.* Szycie u ſtatków rzecznych bywa dębowe, sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 164; burty, die Bauchſtücke eines Schiffs.

Pochodz. *doszyć*, *doszywać*; *naszyć*, *obszyć*, *podszyć*, *podszycie*, *podszewka*; *poszyć*, *poszycie*; *podszewa*, *poszwa*, *poszewnik*; *przeszyć*; *przyszyć*; *przyszwa*; *uszyć*; *wszyć*, *wyszyć*, *zaszyć*, *zszyć*; *szewc*, *szwiec*; *szwaczka*; *szew*, *szydło*, *szwayca*; Huc pertinet forsan adhuc; *Szyia* etc., *szyderz*, *szydzić*.

SZYCH, -u, *m.*, fałszywe złoto lub śrebro, falſches Gold oder Silber; (cf. alherunt); *Crn.* lòsh; *Vd.* shumnu hrushzhu slatu; *Rs.* мышьяк, мишура, помáза. Szych pełznie w ogniu, a złoto się czyści. *Kras. Ant.* 5. Nie idzie drogą pochlebſtw człowiek doſkonały, Widzi świetny blaſk szychu, lecz zna się na złocie. *Kras. Wiersz.* 64.

SZYCHOWY, -a, -e, od szychu, n. p. czapka szychowym obłożona galonem. *N. Pam.* 10, 113.

SZYCHCIARZ, w hucie, *ob.* Gichciarz. SZYCHTA, -y,

ż., z *Niem.* die Schichte. a) warſta; *Vd.* shihta, ſtavishe, poklad, rudavishe, raunanje, ſtug; (*A.* ſtog); *Rs.* каблука, кабломка; eine Flötze, Lage, Schichte in der Erde, u. ſ. w. Szychty, żyły ciągnące się mineralów, metallów. *Kluk. Kop.* 1, 34. Szychta w murowaniu, warſta ſadzonych cegieł. *Mag. Mſkr.* Szychta drzewa *cf.* ſtos. Szychtami, warſtami, *Vd.* po shihtah, po redi. Szychta, z SZYCHT, -u, *m.*, część szyby, otwor kopalni; *Ger.* die Schichte, ein Theil des Schachts. Weyście do kopalni Wielickich iest przez ośm, iak nazywaią, szychtów. *Kluk. Kop.* 1, 168. W górach Tarnowieckich odkryto obfitą kopalnią ołowiu, tak że szycht ieden po 8 godzinach kopania, wydał 50 cetnarów. *Pam.* 84, 930. c) Czas w który górnicy robić powinni, nazywa się szychtą, to iest, od zaczęcia aż do czasu, kiedy przeſtać, albo odpocząć maią. *Kluk. Kop.* 2, 289, die beſtimmte Arbeitszeit der Bergleute, die Schicht. SZYCHTA, - y, ż., gichta, die Gicht, der Geyer auf dem Schmelzofen; szychta, dziura, którą w piec hutarſki rudę, węgle, wapno wsypuią; i zasypanie pieca węglami, rudą, wapnem; tak n. p. mówią: trzecia szychta, gdy szychciarz do pieca doda trzy razy materyałów. *Os. Zel.* 86. SZYCHTARKA, - i, ż., moſtek od nadpiecka aż do węglarni w piecu kruszcowym. *Os. Rud.* 100, *Os. Zel.* 86, die Gichtbrücke, Geyerbrücke auf dem Schmelzofen. SZYCHTARZ, *ob.* Szychciarz, Gichciarz; (*Vind.* shihtar, rudavishnik, poraunaz, raunik, z układaiący warſtami). SZYCHTMEISTER, - ſtra, *m.*, *Ger.* der Schichtmeiſter, ma do czynienia z kompaniią kuzu, dopomina się o dokładki, wchodzi w rachunki. *Kluk. Kop.* 2, 287. SZYCHTOWAĆ *cz. ndk.*, uszychtować *dk.*, szykować, urządzać, przyrządzać, z *Niem.* ſchichten, (ſchlichten), ordnen, in Ordnung bringen, zurichten, zubereiten. Pióra woſkiem spina, i tak uszychtowanych lekkuchno przygina na wzór ptaſtwa prawego. *Zebr. Ov.* 194, *compositas pennas*). Juno oczy Argowe w własnego szychtuie ptaka ogon, *cellocat. Zebr. Ov.* 24, przenosi rzędami). Nad księgami rzkomo przepieruie, Chce sokoły zalecieć, więc rozum szychtuie. *Rey. Wiz.* 90. (*Fronice*) na piwnicę: W tym gmachu rozum szychtuią, Na wywrot go wynicuią. *Rey. Zw.* 237. Przekonaią się z dzieiów, gdy rzeczy poślednieysze z pierwszemi porządnie i ſtosownie szychtować zechcą, *apte et convenienter contexere. Krom.* 343. Bogdan o pokoia traktował, sidła ſortelne szychtuiąc, *dolos nectens. ib.* 580. Bolesław młodszego księcia Czeſkiego przeciw ſtaraszemu szychtował, *illi obiiciebat. Krom.* 67, ſorytował). Rady Cesarſkie, koronacyą Witoldowi szychtuiące, do ſkutku nie przyszły. *Krom.* 504. Skrzydła pegazom swoim szychtuią, aby wylatywały do nieba. *Birk. Krz. K.* 17. - §. Ochmiſtrzyni panny ćwiczy, iak się ukłonić, iak tańcować, iak kreſy i iako bieretek szychtować. *Alb. z Wey.* 27, marszczyć, w zmarszczki układać, ſałdować, ſalten, in Falten legen.

•SZYCHTUCH, - u, *m.*, tkanina z szychu, ein Gewebe von ungächten Golde oder Silber. Znacznieysza ſkaza bywa na bławacie, niż na szychtuchu, by był opluśniony. *Wad. Dan.* 116.

SZYCIE, *ob.* Szyć. SZYD, - u, *m.*, szydzenie, szyderſtwo, *Sr.* 2. ſpot; *Vind.* spot, shpot, sram, osramota, spotovanje, posmehovanje; *Cro.* spot; der Spott, das Spotten, Höhnen, der Hohn; (*Rs.* ымъ, z trefniś). Głupſtwo to ſkazą iest obyczaiów, szydem ludzi rozumnych, obrazą nieba. *Zabł. Zbb*, 74. SZYDERKA, - i, ż., która z drugich szydzi, *Vd.* posmehuvauka, shpotuvauka; *Cro.* spotnicza, izpachiteliczа; *Dl.* izopachiteliczа; *Rs.* насмѣшница, пересмѣшница, скалозубка, зубоскалка; die Spötterinn. *Tr.* SZYDERSKI, - a, - ie, SZYDERSKIE *adv.*, szyderzom, szybalom służący. *Cn. Th.* 1128, ſpöttiſch, höhniſch; *Bh.* uſtipečny, (uszczypliwy), utrhačný; *Sr.* 1. wußmiehariſki, (*ob.* wyśmiać), ipotarſki, ipotarſke; *Vind.* shpotliu, shpotujezhen, posmekliu, posmehlivi, shmagujezhliu, radoshmagliu, obnashajozhliu; *Cro.* spòtni; *Rs.* насмѣшливый, насмѣшливо, насмѣшливость, пересмѣшливый, пересмѣшливый, колумбрной. SZYDERSTWO, - a, *n.*, szydzenie, szybalſtwo, naśmiewiſko, (*Slo.* Sſibiſtwj *officium*; *Vd.* posmehuvanje, faikanje, shmagujezhliuoſt, radoshmagnoſt *Cro.* ozerjànye; *Russ.* насмѣшничанїе, насмѣшество, пересмѣшливость, насмѣшливость, скалозубство, зубоскальство, цыганство, (*cf.* cудьйſтво), излѣвка, шлыство, кощунство, кощуны, глумъ; *Ec.* глумы, шутки, смѣхъ, игры; das Spotten. Geſpötte, Verhöhnen, Höhnen, Gehöhne. SZYDERZ, - a, *m.*, SZYDERCA, - y, *m.*, *Slo.* poſmiewać, utrhać; *Sr.* 1. woßmichar; *Vd.* szaramuvauz, posmehuvauz, faikavez, niehavez, ogrisavez, objedavez, oponashavez, shpotuvauz, shpotliuz; *Cro.* spotlyivecz, ozerjàvecz, pospotlyivecz, izpachitel; *Dl.* izopachitel; *Ben.* scpotalaç, porugaç; *Rs.* насмѣшникъ, пересмѣшникъ, скалозубъ, зубоскалъ, язвительъ, прунъ, шишъ, (*cf.* śpiąć), глумъ, глумникъ; *Ec.* глумецъ, глумословецъ, кощунникъ, кощунъ, олтарепаѣбтникъ; kpiarz, szybal, przedrwiwacz, der Spötter, Verhöhner, Spottvogel. Szyderze natrząsaią się z nas. *W. Poſt. Mn.* 383. Szyderze naigrawaiący. *Birk. Ex. H* 2 *b*, *Birk. Dom.* 73, *Brud. Oſt. G. g.* Będzieszli mądrym, sam sobie będziesz, a ieśli będziesz szyderzem, sam to zło poniesiesz. *Leop. Prov.* 9, 12. - 2°) szyderz, - u, *m.*, materya, ein Zeug. Towary cudzoziemſkie, muchaiery, czamlety, szyderze. *Vol.* 4, 81; od szyderzu gładkiego, kosmatego etc. *ib.* 354. Sukna Szląſkie pospolite, z hiſtuchy, karazye, kiery, pończochy, szyderze. *Goſt. Ger.* 106.

SZYDŁO, - a, *n.*, *Bh.* ſſidlo, Sſpice, (*ob.* śpica); *Slo.* ſidle; *Sr.* 1. ſtjidwo; *Sr.* 2. ſchilo, ſchilko; *Crn.* shilu, shylu, shiwo, budalu, wudàlu; *Cro.* silo, shilo, perjavicza; *Vd.* shilu, shivu, shivo, luknjauz, bodalu; *Rg.* scillo, pribodaccja; *Bs.* scillo; *Sla.* shilo; *Rs.* шило, шильце; *Ec.* шило, (*Russ.* шильникъ rzezimieszek); Niederſ. ſouel, ſuel, ſubbel, ſugel, *Suec.* syl, *Gr. Med.* σφῆκον, *lat.* subula, *Etym. Lat.* suere, z szyć); gatunek szwaczy, der Pfriemen, die Orte, die Ahle. Igła czyli raczey szydło do przekłocia kości. *Czerw.* 18. Gatunek szydła, *Rs.* коведникъ, коведничекъ. Szydło czworograniaſte szewſkie proſte, szpilart. *Mag. Mſcr.* - Tak się tym rozjadł, iak'y go kto szydłem ukłół. *Zab.* 12, 269 *Dudz.*, cf. roskrwawiony. - §. *Prov.* Nie zatai się szydło w worze. *Rey Wiz.* 123, *Boh. Kom.* 4, 333, *Birk. Chod.* 22, *Blaż. il. B.* 2; *Slo.* taiſſ'lo ge ſidlu krić ſa w pitli. Zaraz się szydło z woru kole. *Pol. Syl.* 464, *Pol. Arg.* 185, *Rys. Ad.* 43. natóg, affekt, przyrodzenie zataić trudno; wyiawi się to,

wyydzie na wierzch iak oliwa). - Jak na szydłach. *Teatr* 56 c, 79, iak na brzytwach, na śpilkach, iglach, wie auf Nadeln. Między poczciwymi ludźmi taki będzie siedział by na szydłech. *Gliczn. Wych. K* 6 *b*. Jak po szydłach ślązać. *Cn. Ad.* 554, ostróżnie). *Pot. Arg.* 317. - Zgadzają się tak, iak szydła w worze. *Cn. Ad.* 344, dwoy koci w iednym worze) - Szydła mu golą, szczęści mu się, szańcuie mu się, powodzi się, das Glück iſt ihm günſtig, will ihm wohl. Już opuścił skrzydła, już się nie po szwu porze, już nie golą szydła. *Rey Wiz.* 56 *b*. Już z lepszą myślą kroczy, iż mu szydła golą. *ib.* 54 *b*. Nie psuy sam sobie czasu, pókić szydła golą. *ib.* 22. U niey mu bardzo szydła golą. *ib.* 23. Mnie brzytwy nie chcą, komuś szydła golą. *Kchw.* 61, *Rys. Ad.* 17. Na ono wyszło u ciebie, że iednym szydła a drugim brzytwy golić nie chcą. *Zygr. Papr* 171. - Złotym szydłem wnet przekolisz. *Cn. Ad.* 871, sztych złotey szwaycy nieodbity; orzeł złoty wszędzie doleci; pieniądze wiele mogą; złotemi włóczniami wnet zwyciężysz). - Szydłem mu we łbie układano. *Falib. J* 3, *Rys. Ad.* 62; widłami; iglą; nie dobrze w głowie ułożono; brak czego, klepki; nie wszyscy domą; er iſt nicht recht bey Troſte; es tanzelt in ſeinem Kopfe. - Szydły widły, z groch z kapustą, alles durch einander, drunter und drüber. W Gdańsku masz okręty z płociennemi skrzydły, Tu masz z zamorza trefne szydły widły. *Klon. Fl. G.* 3 *b*. - §. Szydłem *adv.*, Szydłem patrzący, rożnem patrzący, świdrem, *ob.* zezem, ſchielend. Dwa o trzech koniach szydłem karawany; Pewnie księża kwestarze jadą po barany. *Zabł. Fir.* 67, wzdłuż ieden za drugim zaprzężone konie). - 2) *Botan.* Szydło, *subularia* rodzay roślmy. *Kluk. Dyk.* 3, 103, Pfriemenkraut. SZYDŁOWY, - a, - e, od szydła, Pfriemen; *Rs.* шильный.. *SZYDRZENIEC, - ńca, *m.*, domek waryatów, czubki, das Narrenhaus. *Tr.* SZYDLIWY, SZYDNY, - a, - e, SZYDLIWIE SZYDNIE *adv.*, szydzący, żartobliwy, drwiący, kpiący, ſpöttiſch, ſpottend, höhniſch, (*Sr.* 2. ſchidni chytry). Zerbina patrząc mu w oczy, szydliwie śpiewa. *Teatr* 56 *d*, 15, urągaiąc, z urąganiem). Sam na siebie napiszę kilka piosnek szydnych, i dam drugim ton żartowania ze mnie. *Teatr* 25, 104. - §. *passiue*: człek szydny, *un homme ridicule. Czrt. ponn. n. w. praef.*, *Teatr* 24, 65, cf Śmieszny, ein lächerlicher, drolliger Menſch. SZYDNOŚĆ, - ści, *ż.*, talent szydzenia, szyderstwo, szydzenie, der Spott, die Spötteley, ſpöttiſcher Witz; (*Sr.* 2. ſchidnoſci chytrość). Plaut ma trefną szydność. *Dmoch. Szt. R.* 46. Cycero często sobie szydności pozwalał. *Gol. Wym.* 266. - §. *pass.* szydność, cf. śmieszność); das Lächerliche, die Lächerlichkeit. Nie może nigdy komedya szydność swych osób znaczną nadto spektatorowi pokazać. *Teatr* 24, 65 *Czrt.* SZYDŁOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt szydła śpiczasty, pfriemenförmig, gefpitzt wie ein Pfriem. Słupy szydłowate. *Nar. Tac.* 2, 238, *metae*, *ob.* ostrosłup. SZYDZIĆ *cz. ndk.*, *Bh.* ſſidit; (*Slo.* ſſidim *decipio, fraudo*), posmiwám ſe, utrhám, (cf. utargnąć, (cf. uwłaczać); *Sr.* 2. ſchpottowaſch, (*ob.* szpocić); *Sr.* 1. ſpotupu; *Crn* shpótam se, opponôsem, opponêſti; *Vd.* shpotatise, shpotovati, posmehovatise, posramovati, niehati, laikati, pashitise, ograjati, nuditi, poshiekatise, shpot delati; (*Hg.* szidom *maledico*, szidalom *conuitium*); *Cro.* spotati, spótam, zespotavitisze, pospotávam, izpachujem, izpachiti, zpachujem, ospotávam, prisiti komu rep, (cf. przyszyć komu kapt.r); *Dl.* izopachujem; *Bs.* scpotatise, rugatise, (cf. urągać się); *Rg.* scpotatise; *Rs.* шутить, пришучивать, пришучивать, нарѣкаться, (cf. narągać się), шпынять, кощунствовать, скалозубить, зубоскалить, (*ob.* zęby wyszczerzać), трунить, (*ob.* trunąć); szydzić z kogo, drwić z niego, kpić, szpaczkować, *medium eſt verbum inter* lżyć *et* żartować, über einen ſpotten, ihn höhnen, ſchrauben, ſcheren, ſich über ihn luſtig machen. August, iako sam bardzo rad z inszych szydził, a bezpiecznie żartów używał, tak też zaś gdy go kto sznypką dworskie doiechał, bardzo rad wycierpiał. *Kosz. Leb.* 177 *b*. Smiejąc się a szydzący z niego, przezwali go Epaminondas, iż uczynki onego hetmana tak często wspominał. *Trox. ięz. Ff* 5 *b*; szydząc, żartuiąc). Głupi rękoma kleszczą dla oznaczenia applauzów, a mądrzy szydząc gwiżdżą. *Mon.* 70, 850. Szydzą z niego. *Cn. Ad.* 1149, palcem go sobie pokazuią, palec na niego zakrzywiaią; gębę na niego wykrzywiaią; ogon, kapturek mu przyszywaią). Ktoż dobrych szydzi, tym się bóg brzydzi. *Rys. Ad.* 33. Któż tak ślepy, że nie widzi, Jak z nas fortuny płoche koło szydzi! *Nar. Dz.* 4, 166, *Kul. Her.* 303. Szydzą z obyczaiów, z cnoty i samey wiary. *Mon.* 65, 215. Ma on coś szydzącego w fizyonomii. *Wyg. Mar.* 1, 187, etwas Spöttiſches. Nie dam z siebie szydzić. *Cn. Ad.* 566; nie dam sobie na gębie, na nosie grać, w nos dmuchać, w kaszę plunąć). - §. *Cum. Infin.* Całkiem świat ten, by lekkim zdziebkiem wicher szydzi. *Rey Wiz.* 110 *b*, igra).

*SZYFRUCHT, - u, *m.*, *n.* p. Od Luńskiego szyfruchtu, od sztuki całey ... *Vol. Leg.* 4, 336.?

SZYFUNT, *ob.* Szafunt.

SZYIA, - yi, *ż.*, SZYYKA, SZYIKA, SZYIECZKA, - i, *ż. dem.*, *Bh.* ſſige, ſſiige, hrdlo, (*ob.* gardło), hrb; *Slo.* ſſe, ſſga, krk, (cf. kark), hrdlo; *Sr.* 2. ſchija; *Sr.* 1. ſchija, ſchiia; (*Crn.* shya *scapula*, shinjek, z kark); *Crn.* urât, (cf. swrot); *Vd.* vrat, gerlu, garlu, gartanz, (*Vd.* shia, plezhe *scapula*); *Cro.* vrât, kérk, vrátecz, sia, (*Cro.* sià, súly *callus*); *Dl.* vraath; *Rg.* vrât; *Sla.* vrât; *Bs.* sciá, vrát, garlu, gartanz; *Rs.* шея, шéйка, (*Rs.* перешéекъ przesmyk); *Ec.* шíа, шея, шíя; (*Hebr.* חך chech *palatum*, *guttur*); der Hals; średnia część między głową a piersiami, łącząca głowę z kadłubem. *Wey.* 18, *Kir. An.* 3, *Zool.* 67. Szyika iego słoniowey się kości równa. *Groch. W.* 371. Poday szyieczkę do łańcuszka swoię. *ib.* 333. Po szyię w wodzie. *P. Kch. Orl.* 1, 18. W rozpustności do szyi brodząc, niesprawiedliwości codzień przyczyniał. *Sk. Dz.* 686. Na szańc wszystko wysadzi, iedno to iego co na grabiecie a na szyi zostanie. *Rey Zw.* 158 *b*. Chustka na szyię, *ob.* szyinica. Szyi przodek, z gardło. Wszyscy wesołe pełną krzyknął *szyią. *Pot. Arg.* 265; całym gardłem, głosem, aus vollem Halſe. Darmo leżący iako kiernoz tyie, Tylko brzuch natka, a dolewa *szyie. *Rey Zw.* 221 *b*. - *inde* szyia, z gardło, z życie, der Hals, das Leben. Patrokl i Antylok, i ci dali gardło z szyią. *Jabł. Tel.* 210. Tuszy, iż usłyszy, że szyi zły tyran pozbędzie. *P. Kch. Orl.* 1, 246. Na szyiach ich pokarał *Krom.* 575. Wiary chrześciiańskiey o ściętą szyię przyiąć nie chcieli. *Biel.* 108, woleli gardło dać, życie

ſtracić, niż wiarę przyiąć). *Mordicus tenere*, zębomá trzymać, t. i. o ściętą szyię nie chcieć puścić. *Mącz.* Znałeś to na swą szyię. 1 *Leop. Dan.* 13, 55, na głowę swoię, 3 *Leop*; skłamałeś na głowę twoię. *Bibl. Gd.*, kłamſtwo twoie śmierć ci przyniesie, ieſt kryminalne, gardłowa sprawa). – Szyi tył, s kark, das Genick; Szyię złamać, kark ſkręcić, den Hals brechen, das Genick abdrücken *pr. et tr.* Będzie dobrze, kiedy zło szyię złamie. *Rys. Ad.* 2. Nie myślił o czci świeckiey, o którą ludzie tak szyię łamią. *Sk. Zyw.* 1, 326; narażaią się). Wszyſtkie iego sekretne zdrady szyię złomały. *Pilch. Sall.* 50. Zima szyię złamała. *Brud. Oſt. G.* 10. Bóg pysznym szyię złamie. *Sk. Dz.* 538. – Na złamaną szyię, na złamanie szyi, z oczywiſtym niebezpieczeńſtwem życia, *Rs.* опромемью, mit offenbarer Lebensgefahr, halsbrecherisch; *Cro.* vratolòmnoszt *collifragium*, *praecipitantia*, vratolom *collifragus*, *f.* vratolomka). Przez okna ich na złamaną szyię wyrzucono. *Nar. hiſt.* 7, 112. Chciałeś się topić nie raz, pić śmiertelne soki, I na szyi złamanie padać w row głęboki. *Zab.* 5, 352 *Koſſ.* Póydę czyli to w plaw przez morze, czyli na złamaną szyię, przez góry, przez werteby uwolnić cię. *Oſſ ſtr.* 1. Bezecne to zuchwalſtwo tak wielu na złamaną szyię potrąciło. *Pilch. Sen. laſk.* 44. Uszły to czasy na złamaną szyię, Co nam zrodziły czyſte Lukrecye. *Bard. Dz.* 1, 43, *id. Mon.* 69, 521, przepadły na wieki). Na łeb, na szyię śpieszyć się. *Teatr* 7, 27, na złamaną szyię, über Hals und Kopf, *Bh.* прѣкоть, прѣтоть; *Rs.* стремглавь; co tchu ſtaie). Pogromieni tak się mieszali, że iedni na szyie drugich potrącali. *Tward. Wł.* 197; ieden drugiemu tuż na karku doſkwierał). Przegraną swoię sprawę na szyię widząc, ucieka. *Jabł. Tel.* 99; na głowę przegraną, zupełnie, do szczętu, gänzlich, völlig. Za szyię go, gdy masz czas. *Jabł. Tel.* 181; zaleb, zakark). Następować komu na szyię, nad szyią ſtać komu, nacierać nań, einem auf dem Nacken ſeyn, auf dem Halſe ſeyn ſehr auf ihn andringen. Nieprzyiaciel nad szyią wisi, obrony nadzieia słaba. *Falib. R.* Rzymianie tę górę zaiąć chcieli, aby gdyby ią piérwéy Annibal zaiął, iakoby na szyi nieprzyiaciela nie nosili. *Kosz. Lor.* 154. Starzy bliższą czuią śmierć nad szyią. *Prot. Kont. D* 3 *b.* W doſtatku tego świata, nędza zawżdy iaka nad szyią wisi. *Sk. Zyw.* 2, 298. Wierzyciel mu ſtoi nad szyią, żeby mu tey godziny zapłacił. *Gor. Sen.* 12. Przyſtawy tuż miał zaraz nad szyią, którzy wszyſtkie sprawy iego notowali. *Tward. Wł.* 56. Lepszéy rozkoszy używa, co sobie w ciepłéy izbie siedzi, niż ten co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyię pada, *Rey Zw.* 67, cf. za kołnierz). Kupiec taniey przeda, żeby mu on towar na szyi nie leżał. *Star. Ref.* 45; ciężarem nie był, auf dem Halſe bleiben. Radaby co nayprędzey zbyła go z szyi, bo się iéy ona godzina rokiem widzi. *Gorn. Dz.* 303. Długi mieć na swey szyi, *Kosz. Cyc. B.*, Schulden auf dem Nacken haben. By mężowi na maiętność, dom, abo na szyię przyszło się zadłużyć, żona musi się stroić. *Star. Ref.* 42. Trudno się ten młodzieniec ma ſtać uczonym, któremu doma niedoſtatek wielki zaſtąpił, abo za szyię bije. *Glicz. Wych. M.* 7 *b.* Brał to na swoię szyię, że nieprzyiaciela zabije. *Jabł. Tel.* 277, na swoie ryzyko). Kto mię za szyię bije? *Cn. Ad.* 95, *quis urget*, co mi tego za niewolą?). Bywamy pokorni, gdy nas smutki za szyię biią. *Sk. Kaz.* 433; przyciſkaią). – Szyię pod iarzmo położyć. *Birk. Sk. E* 2; dać się ojarzmić). Bogom tym i nasi panowie szyie schylaią. *Sk. Zyw.* 2, 101, kłaniaią się im, chwalą ich). Lud ten twardey szyi ieſt. *Leop. Exod.* 32, 10; twardey 'krzczycy, krnąbrny, pyszny). Nie poprawiali się iadowici i twardey szyi. *Sk. Dz.* 378. Człowiek wyniosłey myśli i szyi wyciągnioney, i ludziom i bogu się nie podoba. *Sk. Dz.* 356. – 2) Szyia *tr. varie*: szyia u lutni, u cytry, u ſkrzypiec, der Hals an der Laute &c., szyia u dzbana etc. *Cn. Th.* 1129. Szyia u kieliszków, n. p. szyieczka była niby w złoto oprawna *Terz. Sk.* 317. *Szyia u nogi, *connexum pedis, tarsus. Mieniſk. Tur.* 1, 116, cf. Przyszwa). Szyia armaty, *collect.*, przednia część działa od przodku, gdzie naycięższe ieſt. *Arch.* 3, 60, *Jak. Art.* 3, 319, *Liſk.* 2, 240. Szyia w piecu ludwisarskim. *Jak. Art.* 3, 319. Szyia kóminka, *gorge*, ieſt otwor zaczynaiący się nad kapturem. *N Pam.* 11, 211. Do środniego komina niech się wszyſtkie kominy i czeluści szyiami schodzą. *Haur Bk.* 14. Więcień może palić ogień na kóminku, w którego szyi są trzy kraty, iedne nad drugiemi. *Pam.* 83, 2, 134. Szyia w fortyfikacyi, wnętrzna otwartość, ſkładaiąca wchód do narożnika. *Jak. Art.* 3, 319, die Kehllinie. Piwniczna szyia. *Warg. Rądz.* 325, der Kellerhals. Szyia piwnicza, przedpiwnicze, *veſtibulum cellarii. Mącz.* Było tam weście w lochy i w szyie podziemne. *Pot. Arg.* 26. Przez zwężenie szyi kominowey wzmocni się cyrkulacya powietrza. *Switk. Bud.* 702, ob. przesmyk, enger Durchweg. – §°. Ogony warzonych raków prości ludzie szyiami zowią. *Syr.* 966, Krebsſchwänze.

SZYIĘ, *ob.* Szyć. *SZYINICA, *SZYYNICA*, – y, *f.*, chuſtka na szyię, alsztuk, das Halstuch; *Boh.* krkawaſle, ſſat, ſſatek na krk, krkotoč. krkonoš. *Sr.* 2. ſchant; *Sla.* marama na vrátu; *Cro.* goleresz, vratai rubecz; *Rs.* носовой платокъ. Popluſkałeś sobie szyinicę, to ieſt, krawat, Halskrauſe. *Ern.* 100; *ib.* 1102. SZYINY, SZYYNY, SZYIOWY, – a, – e, *Cro.* vratni); do szyi należący, Hals-. Szyiowe paciorze. *Kirch. Anat.* 105. Szyyna część futra, *Rs.* Аучкаманій. Ziele Dzwonki zowią też Szyine ziele, iż boleścion w szyi i w gardle pomocne. *Urzęd.* 68. SZYIOWATY, – a, – e. – o *adv.*, Bh. brdlàty, szyi otyłéy. *Cn. Th.* 1129, dickhälſig. *Wlod.* *SZYIOZŁOTY gołąb'. *Pot. Arg.* 378, goldhälſig.

SZYK, – u, *m.*, (*Ger. obs.* Schick, Geſchick, cf. ſchicken, cf. szychta), porządek, rząd, sprawa, *Vd.* ordinaga, naredba, red, verita; die Ordnung, das Ordnen; (*Sr.* 2. ſchick zdatność). Tak szczęście w ludzkich sprawach dziwnym szykiem wiała, Zwyciężony zwycięzcę bije i posiada. *Stryik.* 195. – Szyk woyſka, die Schlachtordnung; *Slo.* Sſtikowani k' bitwe. Ustanowiwszy liczbę żołnierza maiącego ſkładać woysko, robi się w nim porządek, a to nazywaią szykiem boiowym. *Jak. Art.* 2, 467, rozporządzenie batalionów, szwadronów, artylleryi, iak naypożyteczniey sze względem położenia. *ib.* 2, 487. Gdy żołnierze wedle czasu od hetmana byli w szyk sprawieni, bitwa się rozpoczęła. *Pilch. Sall.* 242. – Szyk, uszykowane woysko, woysko porządnie postawione. *Papr. W.* 1, 100, das in Schlachtordnung ſtehende Heer. Ruszył się król do Radoszkowic, gdzie szyk był. *Gor. Dz.* 166. – *Poet.* Szykami ſtoią gwiazdy, które nam noc ode dnia dwoią. *Szez. P. A* 4 *b*, w sprawie, iak woysko uszykowane, sprawione. – §°. Ru-

szacy z Greki, z Szwedy, Szkandy, Nortweyczyki, Iz Danami miewali częśći krwawe szyki. *Stryik.* 213, krwawe boie, turnieie, tańce, walki, blutige Kämpfe. – *tr. fig.* połamać, pomieszać, pomylić komu szyki, z wybić go z iednochody. pomieszać mu koncepty, inszą mu zagrać, *Rs.* смѣшать, смѣшивать; einen aus dem Gleiſe bringen, ihm das Concept verrücken, ſeinen Plan vereiteln. Ten powrót niespodziany interessikom waszym szyki połamie. *Teatr* 7 c, 35. Zmylila, ach zmylila okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 83. Sza enie mu się szyki połamią w miłości. *Teatr* 28 *b*, 90. Dobywszy oręża, szyki iey zamącił. *Zebr. Ow.* 356, *pacilam deterruit*). Nędzniki, co im w sprawiedliwości gwałtem mylą szyki. *Pasz. Dz.* 116. On nam pomylił do fortuny szyki, Że trafić w dawny remel nie możemy. *Wad. Dan.* 192. – – (°SZYKADEM, n. p. Pan z gniewem po szlachcica posyła szykadem. *Pot. Jew.* 110, może z Niem. ſchicken posłać; t. i. poselstwo, posłów po niego wyprawił, żeby go przyprowadzono). – – (°SZYKANA, złość. *Gaz. Nar.* 1, 174, urąganie, szyd, dokuczka, przegrzyzek, *Ross.* шпилька, колючка, крючокъ, крючочекъ, хвоста, хвостъ. Szykaner, *Rs.* колючникъ, хвостникъ (cf. brzechaylo). Szykanować хвостничать; szykanujący завѣтливый (cf. zawias); szykanowanie хвостничество. – – SZYKOWAC, – ał, – uie, *cz. ndk.*, uszykować *dk.*, przyrządzać, naprawiać, przygotować, (*Ger.* °ſchicken), anſchicken, bereiten, zurecht machen; *Sscc.* ikicka). Mistrz Liflantski szykuiąc na arcybiskupa Ryskiego przyczyny, złożył seym w zamku swoim. *Stryik.* 754. – Szykować się do czego, zbierać się, zabierać się do czego, ſich zum zu anſchicken. Do niesłychanych kunsztów się szykuie, *animum dimittit. Zebr. Ow.* 191. – *Med. Recipr.* szykuie się, ſtosuie się, przyſtoi, es ſchickt ſich, iſt paſſend, anpaſſend; *Sor.* 2. ſchikowaſch ſia; *Vd.* se perkladiti, perraun-ti, spodobiti; *Crn.* rajma se, rajmam (*ob.* rymnie się) Jak ten młodzieniec wyraża całym brata naszego, ciała składem; rzekłbyś, że on sam, gdyby szykował się ku temu wiek. *Teatr* 42 *d*, *B*, gdyby się zgadzał, odpowiedział). Nie szykuie się, nieprzystoi, nieprzystoi, *Ec.* непригожествуетъ, неблагопристоитъ. – Skoro się nam cokolwiek nie wedle myśli szykuie, zaraz wpadamy w gniew. *Pilch. Sen. list* 359, nie wiedzie się, nie powodzi, nie zdarza, nie szczęści, es gelingt nicht. Gdyby baczność zawsze na wszystko mieli, pomyślnieyby się rzeczy szykowały. *Pilch. Sall.* 3. – §. szykować woyſko, sprawować, w sprawie postawiać, *Vd.* poreditи, reditи, naredovati, verſtiti, poverſtiti, verſtovati, vraunati, ponapraviti, *Rg.* izrédditi vojsku; in Schlachtordnung ſtellen. Lud szykował, i przed obozem w sprawie stał. *Warg. Cez.* 32. Szykują się powozy. *Weg. Mar.* 1, 41, ſie ſtellen ſich in Ordnung. Czasem mieysce nie pozwala rozprawy uszykowanego woyska. *Jak. Art.* 2, 492. Bóg krąg miesięczny zbudował I planety uszykował. *Groch. W.* 49. – *absol.* Nie ieden dziś podpiwszy szykuie przy ſtole, Wąsy ciągnie; aż kiedy przyydzie wyniść w polo etc. *Zegl. Al.* 88; dowodzi, komenderuie). SZYKOWNOSC, – ści, ż., zręczność, die Geſchicklichkeit, Geſchicktheit; *Sr.* 1. ſchikwanoſti, ſchikownoſti; *Vd.* perkladnoſt, spodobnoſt, rozhnuſt, perjemlikoſt; *Ec.* сапѣе, приличность, приспособность, согласіе; Miłość własna tak nas omamia, iż do każdego urzędu zdolną niby widziemy w sobie szykowność. *Mon.* 65, 189. Co za wspaniałość, co za wdzięki, co za szykowność. *Teatr* 55 *b*, 22. W Gotyckich budowlach iakowaś części ie składaiących nieszykowność uderza. *Mon.* 72, 471, niepomierność, niekształtność. – §. szykowność, ob. przyzwoitość, przyſtoyność, godziwość. SZYKOWNY, – a, – e, SZYKOWNIE *adv.*, *Slo.* ſikovné, ſikovité, *Sr.* 1. ſchikny, ſchikowné; *Sr.* 2. ſchikowani; *Vd.* shikan, perkladen, roshen); zręczny, udatny, geſchickt. Ta mała, lecz szykowna; zwabiaią mię obie, I nizka i wysoka dogodzić mi może. *Hul. Ow.* 123; kształtna). Gdyby kto pozbierał rożnorodne części, do siebie źle przyſtaiące, w proporcyi niezgodne, wystawiłby zapewne raczéy poczwarę, iak postać szykowną człowieka. *N. Pam.* 24, 564. Nieszykowny, *Ec.* неблагопристойный. – §. Ażeby rzeczy szykownie prowadził, namyślał się naprzód z sobą. *Nar. Hiſt.* 2, 410, zręcznie, porządnie).

°SZYLAWY, – a, – e, – o *adv.*, rozoki, zezem patrzący, *Ger.* ſchielend. Szylawy był, i tym swoim patrzeniem srogi się zdał. *Eraz. ięz. J. b.*

SZYLDWACH, SZYLWACH, – a *et* – u, *m.*, SZYLWACHA, – y, ż, (*Zab.* 12, 188.), warta, straya. *Jak. Art.* 3, 319; *Ger.* die Schildwache; *Ross.* часы, (*ob.* czas), часовой, караульной, карауящихъ, приставъ; Szylwach zbroyny nademną nie wartuie. *Bard. Tr.* 313. Nie trzeba warty, nie trzeba szylwachu, Byśbył próżen zawsze strachu. *Susz. P.* 3 *B* 2 *b*. Na szylwachu stać. *Zab.* 12, 198; na warcie). SZYLERHAUZ, – u, *m.*, *Kaw. Nar.* 11; pospolicie: szulerauz. *X. Kam.*, schronienie, niby budka dla szyldwacha, *Ger.* das Schilderhaus; *Vd.* ſtrashna hishiza; *ob.* strażnica; *Rs.* караульня, будка, сторожка; *Ec.* стражище.

SZYLKRETOWA robota. *Kluk. Zw.* 3, 13, z skorupy żółwiowéy, Schildkröten.

SZYMBORT, *Chmiel.* 1, 80, *ob.* Sztymbork.

SZYMON, – a, *m.*, SZYMEK. – mka, SYMICH, – a, *m. dem.*, imię męzkie, *Sr.* 2. Schiman; *Ger.* Simeon. Szymon S. apostoł, wraz z Judą Tadeuszem koronę męczeńską odebrał. *Kras. Zb.* 2, 524. Szymon iest imię Hebrayskie, które się wykłada słuchacz. *Dambr.* 786. – *Ec.* Богопріимецъ, t. i. пріимавшій спасителя на руки, epitet S. Szymona). W dzień Szymona i Judy, boi się koń grudy. *Rys. Ad.* 74. – §. *Simones* delfinowie, ryby morskie, szymkami bywaią zwani. *Męcz.*

SZYMOWAC, SZYMOWINY, *ob.* Szumować, Szumowiny.

SZYNA, – y, ż., *Bh.* ſina; *Sr.* 1. ſchina; *Sr.* 2. ſchinna; *Crn.* shina; *Vd.* shina, shinja, kolieni okou; *Cro.* sioya; *Rs.* шина; *Germ.* die Schiene, eine eiſerne Stange, *Suec.* Skena, Niederſ. Schene, Schenne). Wytopione z kruszców żelazo w hamerniach przerabia się na szyny, sztaby etc. *Kluk. Kop.* 2, 222. Żelazo, którym okołek u koła okuty bywa, zowią szynami. *Arch.* 3, 62, die Radſchiene. Szyna pod sankami, *Ross.* полозъ, морозъ. – *Prov.* Kiedy się rozgrzeie szyna, rób z niey gwoździ, póki nie zastygnie. *Fr. Ad.* 81, żelazo kuć, póki rozpalone; łyka drzeć, kiedy się dadzą). Na mękach świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. (°SZYNĄC, schynąć, *ob.* Chynąć). – – SZYNAL, – a, *m.*, gwoździ do obijania szyn kołowych, *Germ.* der Schienennagel, Radnagel. °SZYNDOWAC, – ał, – uie *cz.*

ndk., skórę zdzierać, łupić; *Germ.* ſchinden, *obs. Germ.* Schin, s skóra, *Angl.* skin, *Suec.* skinn, *Dan.* skind). Zwierzynę tę szyndować i w ćwierci siec poczęli. *Tward. Pas.* 80. Skoro obrócim szablą bisurmańców tyły, Łacno trupy szyndować i łapać kobyły. *Pot. Pocz.* 150. W tym się iuż do potraw zwierzynnych gotuią, A z skóry odzieraiąc wnętrza w nich szyndują. *A Ach. W.* 8. *SZYNDLE, z *Niem.* die Schindeln. *Męcz., ob.* Gonty, szkudła.

SZYNK, - u, *m.*, szynkarstwo, szynkowanie trunków, *Bh.* ſſenk; *Sr.* 2. ſchenk; *Sr.* 1. pinczja; *Vd.* tabernanje; *Ross.* шинокъ, корчёмство, корчемничество; *Germ.* der Schank, das Schenken, Bierſchenken, Weinſchenken &c, *cf. Lat. med.* scantio, *Gr.* ξενικον, *Gall.* echanson,. Szynkiem się i handlem małwazyi bawił. *Tward. Wł.* 110. U nas szynk trunków w ręku żydowſkich zoſtaie. *Przeſtr.* 243, cf. propinacya). - 2) szynk, szynkownia, karczma, die Schenke, *Ec.* стачюнъ, корчемница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ; Kazał przynieść trzy garce małwazyi z szynku, *Pot. Jew.* 128. U nas na szynku bawiąc parobcy, grzeczniey się z płcią obchodzą. *Teatr* 43 *c*, 85 *Wyb.* Gorzelny szynk, *Vd.* shganjarſka, shganjouna, taheona. - §°. *fig. tr.* Jowisz do Kupidyna: Tylko też o mnie pomniy panie szynku, Gdy co gładszego będziesz miał na szynku. *Morszt.* 97; na ſtręcie, na pomku). - 2) *SZYNK, - a, *m.*, szynkarz, *Ger.* der Schenke, Schenkwirth. Mazur przyszedł śmiele do szynka, pyta go, ieſt wino? ieſt panie! odpowie szynk. *Opal. sat.* 25. Szynkowie pospolicie wino gorsze do lepszego przymieszaią. *Cresc.* 356. Kunfiſt Krol Czeſki, Podczaszy albo szynk. *Biel Sw.* 87 *b*, *ob.* szynkoſtwo. - - (SZYNKA, - i, *i.*, z *Niem.* der Schinken; *Bh.* ſſunka, wepriowa lepla, ujanina, (cf wedzonka); *Sr.* 2 *et* 1. ſchinka; *Crn.* plèzhe, cf. plecy); *Vd.* plezhe, gnat, (cf. gnat), svinsku ſtegnu, (cf. ściegno,; *Cro.* shunka; *Slo.* kuk, hut; *Rs* ветчина, (cf. wiotchy, wiecheć), окорокъ, окорочекъ; *Ec.* вядчина, ветчина, ветчина. Szynki, uda wieprzowe przyprawione i uwędzone. *Alud. Zw.* 1, 290; *ob.* szaldra; kąpie). Sławne szynki Weſtfalskie. *Dyk. G.*). - - SZYNKARCZYNY, - a, - e, do szynkarki należący, Schenkerinn:. Szynkarczynéy figurv lęka się. *Teatr* 52 *b*, 79. SZYNKARKA, - i, *i.*, SZYNKARECZKA *dem.*, *Bh.* Sſenkarka, krčmarka; *Slo.* hoſ'tinſka; *Vd.* tabernarza, tabernauka, litishinja; *Ross.* шинкарка; kobieta, co gościom trunki szynkuie, *Germ.* die Schenkerinn, die Getränke ſchenkt Ja twoia żona chodzić mam iak szynkarka do kosek w sukience? *Papr. Przyc* 2. Szynkarka Grecką bindą przepasawszy czoło, Krzepki bok przy cymbałach uwiiała w koło. *Mon.* 76, 282. Zdałaby się u nas do Warszawy za szynkareczkę. *Teatr* 19, 26, *et* 21, 58. SZYNKARSKI, - a, - ie, do szynkarza należący, Schenken:, Schenkwirths:. Cwiertnia ma mieć w sobie wymierzonych garcy szynkarſkich 24. *Haur Ek.* 105. Szynkarſkiey łaſki to: day, day, nie traci; Ale się i tam słodko piie, gorzko płaci. *Jog. Gr. B* 3 *b.* SZYNKARSTWO, - a, *n.*, *Rs.* шинкарство, szynkowanie. *Cn. Th.* 1130, *Germ.* der Schank, Bierſchank &c., *ob.* szynkowáwo. SZYNKARZ, - a, *m.*, *Bh.* Sſen'kyr, poſ'tinſki, krčmár; *Slo.* ſſenkyč, *Sr.* 1. ſchenka, pinczjar; *Vd.* tabernar, likeb, litish, (cf. litkup), oshtar, kerzhmar, tabernauz; *Rs.* шинкарь, karczmarz, co trunki szynkuie, der Schenke, Schenkwirth, z. B. Bierſchenke; (*ob.*

Szynk 2). - Szynkarz gorzałczany, *Ross.* цѣловальникъ. Rowni z panami są przed prawem piekarz, rzeźnik, i szynkarz wszelaki. *Paszk. Dz.* 127. Urzędnik ieden władnął nad szynkarzami, a drugi nad piekarzmi. 2 *Leop. Gen.* 40, 2 - 3, mi 1moc nad piwnicznymi. 3 *Leop.*, *ob.* podczaszy, *ib.* - §°. *tr. fig.* Krwi ludzkiey szynkarze. *Gęb. Hym.* 521, rozlewcy). (SZYNKIEL, - kla, *m.*, oſtatni koniec osi, das Aeuſſerſte der Achſe am Wagen, die Achſenſpitze, worin die Lunſe ſteckt. Klął furman na wyboie, w ktorych po szynkle uwiązł. *Jak. B.* 220. - §. Magnes nam szynkle świata *polos mundi* okazuie. *Os. Rud.* 17. *Poli*, końce osi niebieſkiey, szynkle. *Zebr. Ow.* 29. - -). (°°SZYNKODRAP, - a, *m.*, mysz πτερογλυφος. *Przyb. Batrach.* - -). SZYNKOWAC, - ał, - uie *ex. ndk.*, szynk trzymać, trunki gościom przedawać, *Ger.* ſchenken Getränke, einen Schank halten; *Vd.* tabernati, tozhiti, (cf. toczyć); *Rs.* шинковáть. Wódka początkowo nie była wymyślona, by ią w karczmach szynkowano. *Per. Lek.* 257. Wina i mocnych trunków by nie szynkowano, Ktoby ie śmiał szynkować, by mu ie zabrano. *Biel. S. N.* 21. Szynkowaliście Nazareyczykom wino. 1 *Leop. Am.* 2, 12. - Szynkuie przy ſtole; *nectar miniſtrat Ganymedes. Zebr. Ow.* 218. - §. *tr.* Panicz do ſtołu przednie wino szynkuie, za czym wiosek ubywa. *Petr. Ek.* 97, czeſtuie przednim winem, er ſchenkt guten Wein auf. - §. *improp.* Sól po miaſteczkach kwartami szynkuią. *Vol.* 5, 184, przedaią, böcken, Salz verkaufen. - §. *fig. tr.* Krówkę pilno pasiemy, domaſiey a ecżkę szeżemy, ścielemy, zapieramy; krówka też garniec masła i kopę serów za onę sieczkę pewnie szynkować muſi. *Rey Zw.* 95, dawać, wetować). - Nie patrzę zysków wykrętami, Nim szynkował u sądów ięzyka funtami. *Stryik. Ar.* życ., nie byłem przedażnym rzecznikiem SZYNKOWNIA, - i, *i.*, szynkowny dom, szynk, *Bh.* Sſen'kovna, krčma; *Sr.* 2. ſchenka; *Crn.* pyvnica, (cf. piwnica); tovirna; *Vd.* taberna, tabernaliſhe, tabernſka hisha, piunica, goſtilnica, tovirna, kerzhma; *Ec.* стачюнъ, корчемница, шинокъ, кабакъ, питейной домъ, die Schenke, das Wirthshaus. Piiak powraca do domu z szynkowni. *Teatr* 55 *c*, 45. SZYNKOWNY, - a, - e, do szynku, do szynkowania należący, Schenk-, *Bh.* Sſen'kovni; *Vd.* tabernſki, tabernarſki, litoushki, nalitni; *Rs.* окорочный: Szynkowne wino, piwo. *Tr.* °SZYNKOWSTWO, - *n.*, podczaſtwo, urząd podczaszego, das Oberſchenkenamt; *Bh.* ſſenkſtwj; *Sr.* 1. ſchenkarſtwo. Liſt ceſarza Rudolfa, w ktorym królowi Wacławowi szynkowſtwo porucza. *Gwag.* 60, Szynkoſtwo. *Biel. Sw.* 149 *b.* SZYNK-WAS, - u, *m.*, naczynie z wodą do chłodzenia trunków, z *Niem.* das Schenkfaß. Karczmarz ſtoiąc za szynkwasem, Gdy się popili mięszał piwo z kwasem. *Pot. Jew.* 67. Niechay szlachcic nie bierze żony od szynkwasu. *ib.* 197.

SZYNOWY, - a, - e, od szyny, Schienen-. Żelazo ſztabikowe, szynowe, kratowe. *Os. Zel.* 4, *Boh.* Sſinowi; *Rs.* шинный.

°SZYNTROT, - u, *m.*, n. p. Szuſli, ſteplów, koſzachow i szyntrotów ile potrzeba. *Arch.* 2, 9. ?

SZYNWAGA, - i, *i.*, śrzodwaga, *Bh.* ſtáwaji; *Rs.* омаи; die Schrotwage, Bleywage, Setzwage. Budowniczy albo ſtolarſkie naczynie do uſtawiania proſto ku gorze roletu, ieſt iako T. łacińſkie wersalowe wywrócone tak ⊥; a szy-

rok od góry z ołowiem wisi. *Cn. Th.* 1130; różni się od srzodwagi formą tylko, iż ta iest iak krokiewka. *Dudz.* 62. – *fig.* Dobry człowiek iest iako *szniwaga wszystkich nałogów, którą wymierza, co iest poczciwego, co nie. *Petr. Et.* 167.

*SZYP, *ob.* Szyb 1).

SZYPEL, – pla, *m.*, węzeł. *Cn. Th.* 1130; ein Knoten, (cf. *Germ.* Schapel, Adlg.). (*Rs.* шишáб cierń, ocet, czop; *Ec.* шишóнъ róża dzika, szypszyna). Szyplami lwów okrutnych powiązał skóry. *Zebr. Ow.* 307, *inter se connexis nodis*; *ob.* Szypleć; szyplamina, wyszypleć, szypulka, szypka.

SZYPER, – pra, *m.*, dozorca pierwszy okrętowy, *Ger.* der Schiffer, Schiffspatron; *Bh.* ſſifař, plawac; *Sr.* 1. tjowmiczjer, (cf. czoln); *Vd.* brodnik, solnar, murner, marinar; *Rs.* шкúперъ, судовщúкъ; (cf. *sęd, *sud). Rządca statku zowie się szyper. *Chmiel.* 1 80; szyper ma dozór nad statkiem, i zwierzchność nad ſlisami; ma pomieszkanie na budzie. *Mag. Mſkr.* Szyprowie na statkach pańskich maią moc zupełną do przedania lub zamienienia towarów sobie powierzonych. *A. Zam.* 85. Błądzi, kto szypra na wodzie nie słucha. *Pot. Syl.* 79. *Szypnik. *Sien.* 560.

SZYPERSKI, – a, – ie, do szypra należący, Schiffers, *Sr.* 1. tjowmiczerſki; *Ross.* шкúперовъ, шкúперскíй. Powinnością szyperską iest doprowadzenie okrętu. *Petr. Pol.* 205. Szyperska sztuka, nauka, stan szyperski, z SZYPERSTWO, – a, *n.*, die Schifferkunſt, das Gewerbe, der Stand eines Schiffers.

SZYPKA, SZYPUŁKA, SZYPUŁECZKA, – i, *ż.*, ogonek owocowy; der Stiel am Obſt. *Ern.* 61; der Stengel; *Bh.* ſſtopka, ſtopka, ſſpička, cf. špica); *Slo.* ſſtapek bylinny, (cf. słupek); *Sr.* 2. hopuſchka, (*Sr.* 1. ſchipleńka, pulna roja; *Sr.* 2. ſchiſchka, (*ob.* szyszka), *Crn.* shtéblu, (cf. ždsteblo), rèsel, pèsel, papork, ozzimek, (cf. odsiemek); *Vd.* repizh, (cf. rzep), shtakel, kozen, pezel, resel, shtaklish, klizhek, dershalka, shtingelz; (*Vd.* shipek, z głóg, *Vd.* shipeshje, z głogowy krzak); *Cro.* ſtilek, trùha, petlicza, petle, (cf. pętlica); *Rg.* ſtescivgliza, dárzak, (cf. dzierżak); *Bs.* dáragiak, scipurina, grozdevina, huſtovina; *Rs.* смóлъкъ, смóлочекъ, смолéлекъ (*Rs. et Ec.* шипóкъ, шипóвникъ, szypszyna, róża dzika, głóg); (*cf. Lat.* ſtipula). Szypułki *pedunculi*, są to ogonki, na których same kwiaty, a potym owoce wiszą. *Botan.* 79. Ziele to liścia ma na cienkich szypkach obdłużnych. *Syr.* 1066. Fiołki rózgi żadney nie miewaią, tylko szypuleczki albo ſtopki długie, na których kwiateczek. *Syr.* 1446. Szypka, pióra odartego szypułka, pipka odarta. *Cn. Th.* 1130, der bloße Kiel einer geſchloſſenen Feder. – *§. Jedno trzeba wſkok na nie, (na Tatary), bo swemi *szypiki, Jako imdasz poczekać, wnet pomylą szyki. *Rey. Zw.* 242, może kon e szybkie, harce szybkie?). SZYPKI, SZYPKOŚĆ, *ob.* Szybki.

SZYPLEĆ, *SZYPOLEĆ, – ał, – e *cz. ndk.*, Szyplać *kont.*, palcami ſkubać, by zagmatwanego co rozwięzywać, mit den Fingern aufknüpfen wollen, mit den Fingern zupfen, tupfen, klauben, um einen Knoten aufzubringen. *Dudz.* 62; *Crn.* shiplem; *Hg.* chijpnij; *Cro.* schipati, czukati; (*Rs.* шúпать, шипýть, шипéть kyknąć iak wąż). – §. Chory w zgniłéy gorączce, po pościeli szyple. *Perz. Lek.* 78; maca palcami, ſkubie, der Patient zupft das Bett, greift um ſich herum. *Perz. Lek.* 99. – Szyple sobie koło skroni, mówić

iey zmieszane affekty nie dały. *Pot. Syl.* 426, maca, ręką trzyma ſkronie). – Szyplać koło czego, mitrężyć, z mitręgą robić, kuzdrać się, langſam etwas machen, klauben, zaubern. Pasiecznicy przez całą iesień powoli sobie koło ułów szyplać i one naprawować maią. *Kąck. Pas.* 4. – Szyplać komu około mieszka, podſkubować go, einem den Beutel rupfen, zupfen, fegen *Cn. Th.* 1130. – *§. Zwierzęta urodziwszy się, zaraz same pożywienia sobie szukaią, i trawę i ziołka *szypolą. *Sak. Pr.* 73, ſzczykaią, abrupfen. SZYPLANINA, – y, *ż.*, nieſkończone szyplanie, Rupfen und Klauben ohne Ende, mitrężenie, Klauben und Zaubern ohne weiter zu kommen. Ule zawczasu maią być gotowe, tak żeby pod czas roienia żadney koło ułów szyplaniny nie zoſtawało. *Kąck. Pas.* 23.

SZYPOSZ, *ob.* Sipocz.

SZYPROWAĆ, – ał, – nie *med. ndk.*, szyprem być, szyperſtwem się obierać, Schiffer ſeyn, ſchiffern, ſchiffen. Do Gdańſka szyprował. *Teatr* 25 *c*, 6.

*SZYPSZYNA, z róża polna, głóg. *Dudz.* 51; *Boh.* ſſipek; *Vd.* shipek, shipeshje; *Ec. et Ross.* шипóвникъ, шипóшникъ.

*SZYPTUCHU postaw. *Inſtr. C. L.*, *Ger.* Schiffluch, Segeltuch, gruba tkanina, z którey żagle bywaią.

SZYPUŁKA, *ob.* SZYPKA. *SZYRM, *ob.* Szerm.

*SZYSŁOCH, *ob.* Strzelnica. SZYSMA, *ob.* Odszczepieństwo.

*SZYSZ, – a, *m.*, n. p. Wszystkie gościńce Moſkwa osadziła gędźmi szyszami. *Nar. Chod.* 2, 2 *not.* „szyszowie, z szysze, awanturnicy woyſkowi", Freybeuter im Kriege.

SZYSZAK, – a, *m.*, *Bh.* ſapalin, (cf. kapa), lebla, (cf. łeb), hełm, (*ob.* hełm); *Slo.* lebla, ſſiſſak; *Hg.* sisak; *Dl.* sija, sisak; *Vd.* shishak, zhelata, shelesna kapa, shelesna glavopokrija, naſkokna glavepokriva; *Crn.* zhelàda, (cf. czeluść); *Cro.* sisak; *Jll. Barb.* sciscjak; *Rg.* kaziga; *Bs.* sisak, kasiga, kaçigga, kacitra, (*Bs.* sciacjati, z golić); *Sr.* 1. żelezné kwobel; *Ross.* шишáкъ, z hełm, wysoka przyłbica. *Dudz.* 62, der Helm, eine hohe ſpitzige Sturmhaube. SZYSZAKOWATY, – a, – e, – o *adv.*, na kształt szyszaka, wie eine Sturmhaube. Szłyk skórzany twardy szyszakowaty. *Cn. Th.* 1130. SZYSZAKOWY, – a, – e, do szyszaka należący, Helms, Sturmhauben. Bellona paszczę szyszakową okrywa zasłoną. *Bard. Luk.* 2, 8. Szyszakowa kita, federpusz, pióropusz *qu. v.* SZYSZCZASTY, – a, – e, iak szyszki, wie Tannen oder Fichtenzapfen, *Rs.* шишковáтый guzowaty). Korzenie karczochu i główki, szyszczaſte bywaią. *Syr.* 670. SZYSZKA, – i, *ż.*, *Bh.* ſſtiſſka, żeblicí; (*Mor.* ſſtiſſka kłótka); *Slo.* ſſtiſſka; *Sr.* 2. ſchiſchka; (*Sr.* 2. ſchíſchke wątroba); *Sr.* 1. ſchiſka, (ſchiſchka *Sorabis etiam eſt pediculus pyri, pomi*; *ob.* szypułka); (*Crn.* shishka, z galas, *galla*); *Crn.* zhersh, ſkorsh, abrakka; *Vd.* zhersh, zhurzhol, ſkorsh, shtarsh; (*Cro.* sések, siſka, lubanya, z czasza głowy; *Cro.* siſkata *galla*); *Bs.* sciscka, sciscjatka; (*Bs.* scesce, z *puſtulae*, krosty; *Bs.* scisc *dolon*; *Bs.* sciscjati *tendere*; *Rg.* sciscka, z *gallas*, *Rg.* scésce *puſtulae*, *Rg.* sciscjarka *echinus*); *Rs.* шишка; (*Rs.* шишéчка gusik, *vulg.* шишкамъ, шишкамúться marudzić; cf. *Hebr.* שיח siach *frutex*); szyszka drzewna, Tannzapfen, Fichtenzapfen, Zapfen der Nadelbäume, (cf. szeszula, szeszelinka); Szyszka *ſtrobilus* ma pod łuszczkami skórkowatemi ukryte ziarna, iak n. p. u sosny. *Botan.* 127. Szyszka sosnowa iest iey owoc, która w sobie zamyka wiele

ziarnek. *Crese.* 463. Jodłowe szyszki. *Zab.* 1, 191. – Szyszka miękka podługowata iako ogonek, na drzewach niektórych, iako leszczynie, rzęsa, rząsa. *Cn. Th.* 1131, Kätzchen, Würſte an den Haſelſtauden, Weiden ꝛc. – *Prov.* szyszki do boru wozić, a drwa do lasu, Holz in den Wald führen. Pytay się, iak tam twoy towar płaci, Byś szyszek nie woził do boru. *Klon. Ii. L* 3; wody do morza). – *aliter*: szyszka, a frasunka, bez wartości rzecz, leda co, ein Pappenſtiel, ein Nichts, etwas Werthloſes, eine Kleinigkeit. U nas szkło czynią tak dobre, że za szyszkę floi. *Urzęd.* 423. *Nauci, nihili flocci*, za nic, za borową szyszkę. *Urs. Gr.* 358, cf. zanupkę tabaki). Kacerſka modlitwa nie floi za szyszkę. *W. Poſt. W.* 68. Za leda co dać, za borową szyszkę. *Cn. Ad.* 1298, za bezczen). Bez pieniędzy mędrzec nie floi za szyszkę borową. *Burl. A* 2. (*Rs.* ноxамъ комy шишъ бгу показать)). – 2) *Medic.* szyszka, rzadki wrzod w ciele bolący *Furunculus. Cn. Th.* 1130, ein Blutgeſchwür. Lekarſtwo na szyszki francuzkie albo wrzody. *Sleszk. Ped.* 205, fiszki, figi w zadzie, Feigwarzen. °°SZYSZKORODNE kupressy. *A. Kch. W.* 84, *conigerae*, Zapfentragend; *Sr.* 2. ſchüſſeltragend. SZYSZKOWY, – a, – e, Zapfen –, Nadelholzzapfen –. Szyszkowy owoc iest z wielu drzewiſtych łusek złożony. *Aluk. Rosl.* 2, 12. Szyszkowe iądrka, *ob.* Liubowe orzeszki. Szyszkowy korzeń, gatunek Narcyzków *cu. v. Syr.* 1452. Gruszcł szyszkowy, tak rzeczony od podobieństwa szyszki sosnowey. *Mon.* 69, 673. Szyszkowe kartacze, od podobieństwa do szyszek borowych rzeczone. *Jak. Art.* 3, 319.

SZYTA, – y, ż., w Lucie szczapa drzewa suchego do palenia, ein Holzſcheit. Drzewo dobrze zwiędłe, czyli terminem hutnym mowiąc szyty. *Torz.* 17. Szyty sok cały więdnąć i wiatrem przesychać, powinny. *ib.* 17. °Szulera aby umiał szyty wysuszać, w piec ich regularnie kłaść i ogniem kierować. *ib.* 108. Szyty, gdy iuż dzwonią i są letkie, odſtawić do palenia niemi. *ib.* 109.

SZYTY; *ob.* Szyć. °°SZYWALNIA, – i, ż., gdzie szyią, n. p. warsztat krawiecki, *Rs.* швальня. °SZYWALNY, – a, – e, do szycia, nähbar, *Rs.* швальный. *Oppos. Ec.* немѣнный *inutilis*. SZYYKA, SZYYNICA, SZYYNY, *ob.* Szyia, Szyika, Szyinica, Szyiny.

T.

T *litera alfabetu łacińſkiego 18ta.* Krer. Zb. 2, 525; *Rs.* Т, ти, твердо, *Gr.* Τ, τ ταυ; T Polonicum semper durum, sic, ut nunquam i sequi possit; hinc ubi in aliis dialectis t lene occurrit, apud nos in ć mutatur, e. gr. *Boh.* tichy, cichy, tejſky cizi, tiſto *ciaſto*, tenky *cienki*; temny *ciemny*; idem in noſtris deriuationibus, declinationibus, et coniugationibus obseruandum, e. gr. *ſwiat, na ſwiecie; tref, natrecie; latać, leciec, szmat, szmaciſko, ciąć, tnie; ucinać, utnie; trzeć, cierać* etc., *cf.* Lucian. de altercat. literae S et T). – J. Kch. *pisze: „t mamy iedno; a po* th *w Polſkim ięzyku nic, chyba, gdzie Grechie słowa: Thetis“.* Nowy Ch. Sed et talia cedunt usui receptae orthographiae noſtrae; scribimus enim: *Tetys, Teofraſt, teologiia.* – §. Ceterum obſerues vim quandam *demonſtratiuam* literae t in respondendo *quaeſtioni, e. gr. iaki?* Кв. *taki! – kili, kilki, ilki?* Кв. *tylki! Jle?* Кв. *tyle* etc.

T A.

1) TA! TA! wyraża uderzenie, bicie, einen Schlag, Streich, Hieb anzubringen. Młot kowalſki bije ta ta ta! *Teatr* 52 *c*, 4. Coś mi w głowie kołata, właśnie iak kotłów bęnienia ta ta ta tarapata. *Teatr* 56, 126; cf. taran, taranbuena, taratan; tarabanić; tatuff, tauff, tau.

2) TA *fem.*, *ob.* Ten ta to.

3) – – TA, *terminatio ſecundae personae obſoleti Dualis Polonici, apud ruſticos adhuc in usu, e. gr.* Znata. *Alb. n. W.*, wy dway znacie, *obſerv. relationem inter* t *et* ć, *inter* – ta, *et* – cie). *Sic*: podźta, czytayta, zrobiłaśta, będzieta robić; będzieta robiła *venite vos duo* etc.

TA, *ob.* Ten.

TABAKA, – i, ż., TABACZKA *dem.*, ziele zdrowiez, wrzodowe ziele, bielun cudzoziemſki, der Tabak, Kraut, das Tabakkraut; *Bh.*, *Sr.* 2. tabák; *Crn.* duhàn (cf. duch; *Crn.* duham *olfacio*); *Vd.* tobak, kihovez, duhan; *Cro.* duhàn, *peregr.* tobák, tobàk; *Hg.* tobák; *Rg.* duhan, *Barb.* burkút (*Rs.* табакàръ, z garbarz); *Ba.* tabak, (*Bt.* tabak, majſtor koji kosge ſtroji *coriarius*; *Dl.* tabak *cordo, coriarius*; *Rs.* табакъ, табачекъ. Polacy tylko tabakę do zażywania. *Vd.* shnopauza, shnopauni tobak, shnopuves, *Ger.* Schnupftobak, przez to słowo rozumieią do kurzenia zaś z Tureckiego Tutuniem zowią. *Ld.* Tabki w rurkach, w kiiach, rapowane. *Mon.* 65, 28 5. Tabaka ołówkowa, w ołówkach. *Off. Wyr.* Pewny gatunek tabaki, *Rs.* бакунъ. Tabaka Hiszpańſka, z Hiszpanka). Siedzi nad papierami, zamyślony trzyma pióro, bierze tabakę z tabakierki. *Teatr* 34 *b*, *a ji*, et nimmt eine Priſe Tabak. Dla czego tabaczki używać poczęto? *Perz. Lek.* 219. Zażywać tabaki, *Rs.* нюхнуть, нюхать, (*ob.* niuchać), нюхать табакъ. Dlaczego w paleniu lub zażywaniu tabaki tak bardzo smakuią amatorowie? *N. Pam.* 11, 194; am Rauchen und Schnupfen Geſchmack finden. *Mon.* 69, 176. U nich zakazano °tabaki nosem °pić. *Sak. Sob. A* 3 *b*, zażywać, ſchnupfen. Poczęſtuy go tabaczką. *Teatr* 23 *b*, 4. Czy nie zażyiesz dobrey tabaczki? *Teatr* 52 *d*, 94. Gęſto teraz zażywaią tabaki czyli proszku francuzkiego. *Hor. Sk.* 202. Czy bierzesz tabakę?, francuzczyzna, po Polſku: czy zażywasz tabaki? *Ld.* Nie ma sobie za co i tabki kupić, z bardzo nędzny, ubogi. Kto tabaki zażywa, nie obędzie się bez chuſtki, z ieden wydatek ciągnie za sobą drugi). Do tabaki! do tabaki! trzebaby tabaki, z śmierdzi! – Proszę na tabakę. – Niekażdy nos iednę tabakę lubi, z nie wszyſtko wszyſtkim do smaku. Szczy-

szczypta, niuch, zażycie jedno, *Rs.* нанюшка. *J szczupki tabaki niewarto*; nie stoi za funt tabaki; = nic nie warto, cf. szyszka. – §°. tutuń, (*Rosa.* мелконюб табака в листах), Rauchtabak; *Bh.* fantlaky tabak. Widzę, iżeś się już obżarł piasku, Czyś się gorzałki dorwał i °tabaku. *Pasł. F.* 255. Tabaka, dusza Kozacka. *Zim. Siel.* 251. TABACZNIK, – a, *m.*, handluiący tabaką, der Tabakshändler. – §. Zażywaiący wiele tabaki, TABACZARZ, ein starker Schnupfer, Tabaksschnupfer; osobliwie *cum emphasi et in vituperium*, *Bh.* tabáčník; *Vd.* tobakar, shnopavez, shnofavez, shnopar; *Rs.* табашникъ; *w rodz. żeńsk* tabacznicza, – i, *ż.*, die Tabaksschnupferinn; *Bh.* tabačnice. TABACZNY, TABAKOWY, TABACZKOWY, – a, – e, od tabaki, Tabaks-; *Sr.* 1. tubakowi; *Rs.* табашный. Skład tabaczny, *Vd.* duhaunishe. Opili się dymem kuraz °tabacznego. *Dar. Lor.* 19, tutuniowego. TABACZNE, – ego, *Subst. n.*, = płat, podatek od tabaki, Tabaksteuer. Tabaczkowy kolor. *Teatr* 32 *b*, 91, Tabaksfarbe. TABACZYNA, – y, *ż.*, licha tabaka, elender Taback. TABAKIERA, – y, *ż.*, TABAKIERKA, TABAKIERECZKA, – i, *ż.*, *dem.*, puszka, w którey tabakę przy sobie noszą, die Tabatiere, Tabaksdose; *Bh.* tabačnice, pikla na tabak; *Cro.* tobakira; *Vd.* tobakniza, duhanika, shkatelza, shnoparska shkatelza, shkatla, hranishtiza; *Sla.* burmutica; *Rs.* табакѣрка, табакѣрочка. Kilka szczypci tabaki w tabakierkę mi wsypał. *Teatr* 21, 113. Koncha osobliwsza na tabakierkę. *Teatr* 49 *d*, 8. Kochanka weźmie szpineczkę, tabakiereczkę, czasem i złota w niey trochę, po samo wieczko. *Mon.* 71, 395. Tabakierka bez tabaki, = głowa bez mózgu, bez oleiu. Próżna tabakiera, pusta stodoła, = któréy nie wyleci chyba sowa lub wrobel. TABAKIERCZYNA, – y, *ż.*, biedna, licha tabakierka, eine armselige, elende Tabaksdose. Marnéy tabakierczyny darować mi nie chce. *Teatr* 21, 115. TABAKIERCZYSKO, – a, *n.*, brzydka tabakiera, niekształtna, eine häßliche Tabaksdose. TABAKIEROWY, TABAKIERKOWY, – a, – e, do tabakiery należący, Tabaksdosen-, *Rs.* табакѣрочный. Wieko tabakierowe.

°TABAN Perski, nayprzednieyszy rodzay Perskich główień. *Curt. Mscr.*, die beste Gattung Persischer Säbelklingen.

TABASZ, – a, *m.*, imię Staropolskie Tobiasz. *Teatr* 42, der Name Tobias.

TABELLA, – i, *ż.*, z Łac. Niem., cf. spis, poczet, die Tabelle, *Rs.* табель. TABELLOWY, TABELLARNY, – a, – e, od tabelli, *Rs.* табельный, Tabellen-.

TABIN, – u, *m*, gatunek kitayki, *Ger.* Tobin, Tabinet, eine Art Taffet. Od złotogłowów, tabinów, altembasów podatek . . . *Vol. Leg.* 4, 81. Teraz aksamitow, złotogłowów, tabinów, lada u kogo pełno. *Star. Ref.* 40. Sobole tabinami złotemi podszyte. *Star. Ref.* 40. Sobole tabinami złotemi podszyte. *Star. Ryc.* 41. TABINKI (*Tr.*), *ob.* Tebinki.

TABLATURA, TABULATURA, – y, *ż.*, muzyka nie notami, lecz literami pisana, die Tabulatur in der Musik. – *Inde Proverbialiter*; z tablatury, = z partesów, z reiestru, = przesadnie, nach der Tablatur. Postawę sobie stroi, stąpa iakoby z tabulatury, pyszny, że coś drogiego na się włożył. *Bud. Ap.* 64. Z tablatury stąpa, krok liczy leniwy. *Kchw.* 52. Wyuczonym twarzy złożeniem i chodem przymuszonym powagę iakąś iednak sobie, i iak po-

wiadaią, z tablatury stąpał. *Lub. Ros.* 250. Ludzie młodzi, którzy we złym ćwiczeniu są, nogi iakoby błazenowie, z tabulatury stawiaią. *Koss. Lor.* 4 *b*. Z tablatury wszystko czyni. *Fr. Ad.* 94. – §. 2) Tablatura w architekturze, w malowaniu lub stolarskiéy robocie, składa się z samych słupków i fryzów. *Mag. Alstr.*, das Tabulat. – Tablatura malarska, płótno, na którym się maluie. *Tr.*, die Leinwand, worauf der Mahler mahlt. TABLICA, – y, *ż.*, TABLICZKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* tabule, tabulka; *Slo.* tabule; *Sr.* 1. tabla, tabulka; *Sr.* 2. toflа, toflia, toflizka; *Crn.* tabla; *Vd.* tabla, tabilza, (*Ld* tablа, miza, = stół); *Cro.* tabla, tablicza, (*Cro.* table, = okiennica); *Hg.* tábla, tablatska; (*Sla.* tabla, = batterya); *Russ.* таблица, таблинка, скрижаль, стуπка; *Lat.* tabula; *Ger.* die Tafel, das Täfelchen. Tablica do pisania na niéy, eine Tafel, darauf zu schreiben. Starożytni nie na papierze piórem, lecz żelaznym stylem na ołowianych, lub drewnianych woskiem naprowadzonych tabliczkach, pisywali xięgi i listy. *Mon.* 73, 206. W początkach pisano na tabliczkach woskiem powleczonych stylecikiem. *Mon.* 70, 263. Tablice do pisania bywaią lipowe. *Kluk Rosl.* 2, 166. Tablice z łupkowego kamienia. *Kluk Kop.* 2, 85, *Crn.* plôsha, plôshesa; *Vd.* ploshesa (*ob.* piaski); die Schiefertafel. – §. Mógliby ieszcze poyść z tablicą. *Wad. Dan.* 31, do szkoły chodzić). Jeszcze się na tablicy uczył, = dopiero zaczynał syllabizować, dopiero co się zaczynał uczyć, ieszcze się uczył a b c, ieszcze się uczył na elementarzu. *Off. Wyr.* I Kupida z tabliczką w naukę posłała. *Burl. B* 4, *Susz. P.* 2 *F.* Z tablicą ma za nim chodzić, = ma się ieszcze czego nauczyć, nie doszedł iego rozumu. *Off. Wyr.* Maleńka miedziana tabliczka, na któréy wyryty był wyrok. *Teatr* 49 *d*, 37. Stać z tablicą, t. i. z tą, na któréy zbrodnia wypisana, = pod pręgierzem; gatunek kary, mit der Schandtafel ausgestellt seyn. Tabliczki kieszonkowe, pulllarsay, Schreibtafel. Piosnkę tę mi na swoich tabliczkach napisał. *Niemc. Kr.* 3, 30. Gada iak z tablicy, nagotowany należycie, iak z partesów. – Tablice Moyżeszowe. *Gosl. Gor.* 106, die Gesetztafeln. Na iakiéy to tablicy napisano? skąd to? nie prawda! nie powinność! wo steht das geschrieben? Rozum rodzi się, iak tablica gołа; co na niéy napiszą, to na sobie nosić musi. *Rey Pſ. L l* 5. Dzieci, iak tablica, na którey nic nie napisano, ale może się napisać; a gdy się napisze, trudno zmazać. *Petr. Ek.* 100. – §. Tablica abo deska gładka, równa, drewniana, kamienna, iak portatyl kościelny, do zegarów na równi. *Cn. Th.* 1151, eine Platte, Tafel. Tablica stołowa, *ob.* Stolnica. Tablica, na którey w hucie szklanéy tafle się rozprawiaią. *Torz.* 48. – Tablica, tabliczka, coś na kształt tabliczek, n. p. tabliczka czekulady, tabliczka mydła; układać co w tablice, w tabliczki. – Tablice, tabliczki ślubne, Gelübdetafeln. Dąb sam tylko ieden był stoiący, Wielką liczbę na sobie obwiązek noszący, i tabliczek pamiętnych, *ex voto*. *Orw. Ow.* 356. Grób iego ślubnemi tabliczkami uczcił. *Chodk. Kost. praef.* – §. tablica pisana, tabella, w rzędy pisany spis, eine Tabelle; *Ec.* правилница (cf. prawidło). Spaść z tablicy, nie utrzymać się na reiestrze. *Off. Wyr.* Tablica multyplikacyi. *Teatr* 28 *b*, 102, tablica mnożenia; Pitagorasowa. *Lesk.* 2, 7, *et* 45, das Einmaleins. Tabliczka kwadratów, *ib.* 2, 45. TA-

BLICOWY, TABLICZNY, -a, -e, *Rs.* скрижальный, do tablicy należący, Tafel-. Łupek tablicowy iest przedniejszy od dachówkowego; łupia się na cienkie tablice obszerne, z których się robią ſtoliki, tablice do pisania etc. *Kluk. Kop.* 2, 85.

Pochodz. *taſla*, *taſlować*, *taſlowanie*.

TABOR, -u, *m.*, TABOREK, -rka, *m.*, *dem.*, *Bh.* tabor *caſtra*, Tabor imię miaſta w Czechach); *Crn.* tabor, 1. fortece, 2. oboz; *Vd.* tabor, voiſkau leshishe, logar, kamp, s obóz, namiot; *Vd.* taborishe, s obozowiſko; *Cro.* tábor *caſtra*, *bellum*; *Dl.* tabor, s obóz, *Hg.* tabor-hely; *Bs.* tabor *septum*, *vallum*; *Rg.* tabor *caſtra*, *Rg.* tábor *ianuae obex*; *Sla.* tàbor *campus*; *Rs.* таборъ, мóшары, мáшары, s obóz; (*Rs.* машарь, мошарь, s towar kupiecki; cf. *Eccl.* машарышь towarzysz, машáрищество towarzyſtwo); das Feldlager der Koſaken, die Wagenburg. Taborem nazywaią Kozacy otoczenie woyſka wozami, z za których, iak z za wałów mężnie bronią się. *Papr. W.* 2, 114, *Piasecki Chr.* 533, *Relation hiſt. de la Pol.* 58. - §. tabor, s obóz, das Lager, Feldlager. Kiedy wassą bracią wiązano, wyście za zdrowie ich w obozie albo taborze pili. *Falib. Q.* Wziąwszy taborek ten Polſki, mówił Sultan, Polſka moia będzie. *Birk. Pod.* 3. Taborem się ſtawić, taborem ſtanąć, następować, położyć się. *Dudz.* 63. Moie zdanie, abyśmy taborem raczéy, a nie rozsypką ztąd uſtępowali. *Birk. Chod.* 9. Umyślił nakoniec zasłaniaiąc się taborem, uchodzić z mieysca. *Kraj. Czarn.* 52. Kładą się taborem woyſka, obóz z obozem zetknąwszy. *Krom.* 92. - §. Tabor artyllerycznу, park, obóz artyllerycznу, czy to pod fortecą, czy w polu poſtawiony. *Jak. Art.* 3, 320, *et* 2, 168, der Artilleriepark. - §*. S. Paweł był rzemieślnikiem około taborów, ſkory zszywał etc. *Sk. Dz.* 38, około namiotów, ein Zeltmacher. - §. 2) Tabor płuszy, przenośna owczarnia, albo płoty, któremi owce na noc ogradzaią. *Dudz.* 63, hurty. die Hürden, Schäferhürden. - §. W mowie Słowiańſkiéy tabor, mnogość ludzi, bydląt, naładowanych wozów lub pak na bydlęta, kiedy woyſko albo lud pałterſki przenosi się z iednego mieysca na drugie, n. p. pałterze przenieśli się na inne mieysce z całym taborem, t. i. z swoią ową zarnią, i ze wszyſtkiemi rzeczami. Za woyſkiem poszedł wielki tabor, cały tabor ſtanął obozem. W Ruſkim dyalekcie, gdy się przepędza wielkie ſtado bydła, mówią: przeszedł tabun, табунъ. A ponieważ w owych pierwszych czasach ludzie odprawowali swoie wędrowki po górach; przeto gdziekolwiek ſtanęli, nazywali takowe mieysca taborem; ztąd dotąd się mówi: pałterze lub woyſko ſtanęło taborem, otaborowało się, kiedy na iaki czas ſtanie i obóz swoy okopie lub wozami obſtawi. *Kołł. Rozpr. Mſkr.* 4, *p.* 622. Bolesław przez puszcze siódmym taborem do miaſta Goldberg przedarł się, *septimis caſtris*. *Krom.* 126, siódmym obozowaniem). TABORET, -u, *m.*, TABORECIK, -a, *m.*, *dem.*, gatunek ſtołków bez poręcza i ściany do oparcia, ein Stuhl ohne Lehne und Rücken. Wygodne ſtołki dla ludzi prawnych; taboret dla pisarza. *Teatr* 2 *o*, 125. Chciey sobie wygodzić na taboreciku, bo iednym tylko krzesłem obchodzimy się. *Teatr* 6, 41, *Zab.* 9, 347 *Zabł.*, *Pam.* 84, 162 TABOROWAĆ *cz. ndk.*, otaborować, *qu. v.*, otaborować *dk.*, wozy poſtykać, dyszlami pospaiać na kształt taboru, die Wagen in einander ſtecken, wie in einer Wagenburg. Każdy wóz, iak tylko ſtanie, tak zaraz ieden po drugim taboru e się. *Jak. A.t.* 2, 306. - §. Obozować, lagern, ein Lager aufſchlagen; *Crn.* taborim, s fortyfikuię; *Cro.* tabòrim *caſtra meter*; *Vd.* taboriti, tabor sabijati, poſtaviti; *Bs.* taboriti, ograditi; *Rg.* taboriti, utaboritse, taborimse, utaboriti. TABOROWY, -a, -e, do tabora należący, obozowy, Wagenburg-, Lager-; *Slo.* táborſký; *Crn.* taborſke, s fortecany; *Cro.* tabòrszki; *Rg.* táborſki, taborni). Lgną nieprzyiaciele przy brzegach samych taborowych. *Białob. Od.* 49. TABORZANIN, -a, *m.*, taborem ſtoiący, obozuiący, der in der Wagenburg, im Feldlager ſteht. Taborzanie z góry Polakom byli na wielkiéy pomocy. *Biel. Sw.* 239 *b*; (*Crn.* taborè, s komendant fortecany).

TABUŁAT, - u, *m.*, blaszane nakrycie fontany, die blecherne Decke über einen Springbrunnen. *Tr.* TABULATURA, *ob.* Tablatura. TABUŁKA, *ob.* Tabliczka.

*TABUN, *ob.* Tabor.

1) TACA, -y, *ż.*, TACKA, -i, *ż.*, *dem.*, naczynie, na którym filiżanki z herbatą, kawą etc. roznoszą, (Oberd. die Tatze), das Kaffeebret, Theebret; *Vd.* taza, poſtrieshauna platiza, edeliza, poſtrieshielniza; *Rs.* подносецъ, подносъ. Do kawy trzeba imbryczków, łyżeczek, tac, puzderek, a to wszyſtko musi być srebrne. *Krat. Pod.* 2, 135. Królowa dała różne sprzęty służące do kaplicy, iako to krucyfix, tackę do ampułek, pacyfikał. *N. Pam.* 17, 149. - §*. caassa, czara, miſka, (*Rs.* мазъ, мазница miednica); eine Taſſe, Schale, Trinkſchale. Garńce i tace i kubki. *W.* 4 *Reg.* 25, 14. Ani się gęſte miodem okrywały bez ſtarania pilnego lasy, ani bez pracy wino w żadnéy pływało zamorodnéy tacy. *Ufirz. Troi.* 28, w iagodzie, w gronie.

2) *TACA, -y, *ż.*, dziesięcina, *Ger.* der Tátz, z *Lac.* decem, *Sr.* 2. daza, dazent; *Crn.* daz; (*Vd.* taz, dazia, dakcyza); der Zehente. Niektóre dobra osepy czyli meszne, tace etc. ſtarą miarą odbieraią. *Vol. Leg.* 7, 332.

TACHER, -chru, *m.*, sztuk 12. *Sol. G.* 5, 137, tuzin, *Ger.* der Tacher; ein Dutzend. Nożów Szwedzkich tacher, nożów Węgierſkich tacher. *Inſtr. C. L.* *Praesertim de pellibus*, ein Dutzend Fellchen, Rauchwerk. Od tachru ſkór drobnieyszych po gr. 20. *Vol.* 3, 646.

TACKA, *ob.* Taca 1).

TACHLOWAĆ, -ał, -nie, *cz. ndk.*, mieniać, przemieniać, zamieniać, szachrować co za co, sztychować co za co, frymarczyć, kupić i odprzedawać, verſchachern, vertauſchen. Grzebło za iagody chłopiec tachluie. *Zab.* 15, 134. Tachlować zawsze z przyganą znaczy, tak że albo niestałość i letkomyślność, albo chęć oszukania i drobnych zyſków wyraża. *Off. Wyr.*

TACZAĆ *cz. kontyn.*, (cf. Toczyć), (*Rs.* мазáть obręczować, zszywać dwa końce, ſtykać szywaiąc); taczać co okrągłego, lub co na czym okrągłym, pomykać z wolna, *Crn.* takam, takniti, takûjem; *Vd.* takati; *Rs.* камúть, покамúть, камать, камывать, качать, качнуть, качивать. Taczanie, *Rs.* кáмка, камáнïе; wälzen, langſam fortſchieben. Taczać się na czym, po czym, volutari, ſich wälzen. Taczał się na brzuchu, przewalał się. *Off. Wyr.* - *aliter*; Taczać się, potaczać się, (cf. *szwankować); taumeln, torkeln; *Bh.* tacám ſe, taceti ſe; *Sr.* s. ſe tokoniſch, tokotaſch; *Sr.* s. motam ſo (cf. miotać się.

Crn. oppotękam se; *Vd.* se vertivati, vertitise, veihlati, blagutati, se spotikovat, shematati; *Cro.* 'zvrácham-sze (ci, wracać); *Rs.* шататься. Piany o świecie nie wie, na nogach stać nie może, tacza się to tam to sam. *Dambr.* 12, kaczki zagania). Szewc piiary jak bela, taczał się. *Teatr* 22 *c*, 34. Kto trunku Limestowey rzeki gardłem łakomym dobierze, tacza się, nie inaczey by piian na winie, *titubat. Zebr. Ow.* 385. TACZAŁA *herb*, żóraw, a na każdéy stronie gwiazda. *Europ.* 3, 51, ein Wappen. TACZKI *plur.*, *Gen.* taczek, (*dem. nom.* Tak, Taki), der Schubkarren; *Bh.* táčka, kolečko, traťát; *Crn.* tazhka, shajtèrga; *Vd.* tazhka, tazhke, tazhishke, vlieshna trugla, hare, samotezhniza, shaiterga; *Cro.* tachka, táchke; *Sln.* kolica, tralje; *Ross.* тачка, (*Ross.* тачка szew za igłą). Taczki n. p. do wożenia ziemi w ogrodzie. *Kluk Kosl.* 2, 166. Niechby się tu pokazał teraz nieboraczek, Wiemy co z tym uczynić, wnet póydzie do taczek. *Tręb. S. N.* 50, błoto skrzybać na ulicy w kaydanach, Strafen kehren. Od taczek go uwolnił. *Teatr* 30 *c*, 56. TACZKARZ, - a, *m.*, posługacz taczek, *Bh.* kolečník; *Vd.* takavez, tishavez, *Cro.* tachkovozec; der Schubkarrenschieber. - §. taczkarz, co taczki robi, przedaie, der Schubkarrenmacher. TACZKOWY, - a, - e, do taczek należący, Schubkarren-. Taczkowa robota *Zow. G.*

TADEUSZ, - a, *m.*, imię męskie, Thaddäus. - *Prov.* Tadeusza śpiewać, z torbą póyść, na dziady, an den Bettelstab kommen. Zdrowie straciwszy i fortunę, chodzi po ogrodach, gwiżdże sobie, a Tadeusza piosnkę nuci. *Teatr* 32 *b*, 23.

TAF! n. p. Zegrzy piérwszy odezwał się: huf! huf! huf! za nim inni: taf tuf! taf tuf! taf tuf! *Teatr* 196, 72, powszy odgłos szczekania.

TAFLA, - i, ż., TAFELKA, - i, ż., Tafla, w ogólności, kształt czworograniasty każdy, *ex oppesito* tabl cy, nieco podłużney, eine viereckige Tafel, ein Viereck von irgend etwas. Gada, iak gdyby w tafelki i wzorki wyrzynał części mowy swoiéy *Pir. Wym.* 258, cf. w talarki). Tafla śklana, szyba wielka, eine Glastafel, Tafel, grosse Glasscheibe. Dziś oprawiaią tafle w oknach nie w ołów, ale w liftewki drewniane, i szpary wylewaią kitem. *Świtk. bud.* 251. Zasunione taflami kurety. *Zab.* 10, 215. W hucie śklanéy, skrzyniowa tafla iest tak wielka iak połarkusza regałowego papieru; te zwykły się pakować po sztuk 120 w paki, które się nazywaią skrzyniami. *Torz.* 172. Skrzynia śkła w hucie trzyma 120 tafli śkła ordynaryynego; przednie zaś tafle na kopy się rachuią. *Mog. Mstr.* Rossyda w hucie tafla śkła ordynaryynego zielonego. *ib.* Pod-lać taflę sposobem zwierciadlnika cyną i merkuryuszem; tafla podlana iest zwierciadło. *ib.* - §. Tafla w stolarskiéy robocie, deska kwadratowa gładka lub wysadzana, z gładkim na około fryzem, iak bywa w posadzce, w blacie biiarowym. *Mog. Mstr.*, eine Brettafel beym Tischler; cf. taflować, taflowanie. - §. Tafle z chrostu pleciono używaią się, gdyby okopy abo działobitnie na mokrym mieyscu przypadały, za podłogę dla ludzi. *Jak. Art.* 1, 379, Reisigtafeln, Flechten von Reisern zur Unterlage auf einem feuchten Boden. Tafla, zastawa na środek stołu zwierciadłowa, kryształowa, lub iakakolwiek kształtem tablicy, ein Tafelaufsatz, Tischaufsatz. Nigdzie biórka, sekretera niemasz, stół bez

przybrania i taflów (tafel). *Teatr* 19 *b*, 11. - Tafla, część stołu, do przytknienia do drugiéy, n. p. złoż trzy tafle razem, cf. stolnice, Tischbreter. TAFELNIK, - a, *m.*, w hucie śklanéy, rozprawiacz tafel śklanych, der Tafelstrecker in der Glashütte. Cholewę, sztukę śkła, iak pęcherz rozdętą, z obu końców otwartą, otrzeiawszy tafelnik, rozprawi z niéy tafle w kaszubie. *Torz.* 52. Do osobnéy izdebki cholewy nierozprawne tafelnicy stawić maią, żeby się nie zakurzyły. *ib.* 16, *ib.* 102. TAFELSZTYN, - u, *m.*, *Germ.* der Tafelstein, ein Demant. Szlifuią się dyamenty na tafelsztyny, u wierzchu i u spodu płaskie, a na bokach maiące tylko ieden rząd szlifowanych polek. *Kluk Kop.* 2, 28. TAFLOWAĆ, - ał, - uie, *cz. kontyn.*, potaflować, wytaflować *dk.*, taflami drewnianemi czyli deskami pokładać, *Ger.* täfeln, austäfeln; *Slc.* taflowati, blajiti; *Sr.* 2. tofflowasch; *Sr.* 1. zdeffuju, wobdeffuju; *Hg.* deszkázni; *Vd.* tablati, stablati, taflami oblizh, podnjati, popodnjati; *Cro.* tablam; *Rs.* обшивать досками, напремь садками. TAFLOWANIE, - ia, *n.*, *actio*, das Täfeln. - §. *opus*, składany tabliczkowy strop, lub podłoga, ściana, *Vd.* tablashtvu, peranize, istallanje, istablishtvu, *Ger.* die Täfelung, das Täfelwerk. Zbudował Salomon taflowanie nad wszystkim domem. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 10, opasanie a poboczuice. 3 *Leop.*). Z stropu i z taflowania gmachu wieńce nań spuszczano. *Werg. Hal.* 313. TAFLOWY, - a, - e, do tafel należący, kształtu taflowego, Glastafel-, Tafel-. Naypięknieysze okna są szyb taflowych. *Świtk. bud.* 251. Mayster ten umiał robić ze śkła taflowego cholewy. *Torz.* 161. Na ślepéy podłodze daie się druga podłoga, gładka lub taflowa. *Mog. Mstr.*, cf. parkietowa.

TAFTA, *TAWTA, - y, ż., *Ital.* taffeta; kitayka, *Ger.* der Taffet; *Bh.* tyftyta; *Sr.* 2. taffent; *Crn.* kamuka; *Vd.* kamuka, tofat, tafent; *Cro.* taf-t, tafúta; *Rg.* svilenizza; *Rs.* мафта; (cf. Tabin). Z młodu w tafcie, na starość w płachcie. *Cn. Ad.* 1277. Białogłowy kształtnie uściegnione w telie i tafty zielone. *Tward. Wł.* 170. Tylko się w lekką iakąś tawtę uwinęła. *P. Kch. Orl.* 1, 176. Ziele to w cyndelin albo w tawtę cienką zawiązać, nosić na szyi. *Syr.* 97. - *tr.* Już podnoszą drągi i rozwiesą tafty na zaciągi. *Jabł. Kz.* 171, chorągwie. - *aliter*; Wszyscy białe tafty na sobie nosili, *niveas vittas. A. Kch. W.* 170. Anius głową białemi taftami otoczoną trząsnąwszy, powiedział smutliwy, . . . *Zebr. Ow.* 336, *niveis vittis*). Dąb ten w poły *tawt i tabliczek moc opasowała. *Zebr. Ow.* 212, *vittae medium cingebant*). TAFTOWY, *ob.* Kitaykowy, *Bh.* tyftytowý; *Rs.* мафтяный.

*TAFTAY, - aia, *TAFTUY, *m.*, *Tat.*, przykrycie na strzały, *Czrtr. Mscr.*, die Köcherdecke, Decke über die Pfeile; (*Rs.* мафтя nakrycie głowy u Mahometanów zwyczayne, dawniéy w Rossyi używane, aż do zakazu przez Jana Wasilewicza; *Crn.* totah *catapulta*). Miał Tatarzyn kożuch na wywrót, taftay na strzałach paczesny. *Pot. Jow.* 32. - *fig.* W swym tuzinie zostaiąc zgodni apostoli, Świat napełnili, choć im Judasz, ieden szuia, Lecz dobrali inszego, wypadnie z taftuia. *Pot. Pocz.* 628, z kolczana, z liczby ich).

TAIC, - ił, - i, taić czego, co, *cz. ndk.*, *Bh.* tagiti; *Slc.* tagim *celo*, *diffiteor*, *nego*; *Sr.* 2. tawisch; *Sr.* 1. tawiei,

potawicj, (tayu ſo *simulo, affimulo*); *Crn.* tajim *nego*; *Vd.* tajit, obtajit, vtajiti, nikati, nekati, satajiti, sanikati *negare*, *Vd.* odtajiti, odrezhi, sareshi, z oſmówić); *Rg.* tâjati, pscitti, zapscitti *negare*, *inficiari*; *Hg.* tagadom, tagadni *diffiteor*, *nego*. *Dl.* tayatí *negare*; *Cro.* tajim, satajam *nego*, *inficior*, taimszo *latco*; *Ross.* таить, прятать, прячу (cf. sprzątać; cf. *Lat.* tegere, *Alleman.* tagen, dagen, *Tatian* tahan, *Otfr.* thagan, *Strycker* dagen, *Isl.* thaecka, *Suec.* täcka, *Anglos.* thecean, thaccian, *Dan.* dække, *Germ.* decken, *Ulphil.* thiubjo *occulte, clam*); w sobie ukrywać, verhehlen, geheim halten, bey ſich behalten, verbergen. Czas wszyſtek ma być łożony na takich zabawach, którychby nam nie trzeba było taić i ukrywać. *Pilch. Sen. liſt* 2, 353. Rozkazuię wam taić co powiem, aż przyydzie do ſkutku. *Teatr* 46 *c*, 98. Znać było, że ſkrytego coś w sercu taiła. *Zab.* 5. 435. Nie ieſt to taienie, gdy o czym milczysz. *Kosz. Cyc.* 197. TAIĆ się *recipr.*, kryć się z czym, mit etwas geheim thun, damit geheim ſeyn. Nie tay się, nie tay, po cóż to wzdychanie! *Paſt. F.* 161. Taić się, kryć się, ſich verbergen, verſtecken. Niech zdeymą ludzie maszkarę, pod którą się kryią. *Mon.* 65, 130. Cnota, iak szydło w worze, się nie tai. *Boh. Kom.* 1, 203. °°TAIA, *ob.* Taynia.

Pochodz. *taiemny, taiemnica*; *tayny, taynik, taynia*; *tayno*; *potaiemnie*; *utaić, zataić.*

TAIEC, taiał, taie *med. ndk.*, ſtaieć, ſtaiał *dk.*, *Bh.* táti, tál, tagi, giḥnauti, giḥnu, obgiḥnauti, obgiḥeni; *Sr.* 1. tací; *Bs.* ṭajati; *Cro.* taliti; *Crn.* tajam, kopny se, skópnem, skopniti; *Vd.* kopniti, kopneti, ſkopniti, kopnie snieg; *Rs.* таять, таю, истаять, истаевать, стаять, тáлый, тáлъ, (талъ odmięcz); *Ec.* истаяваю, (истаеваю ſtapiam, истáяпельный *liquabilis*); *Ger.* thauen, aufthauen, *Suec.* töa, *Anglos.* thavan, *Angl.* thaw, *Dan.* töe); śnieg, lod taie, topi się, rozpuszcza, odwilża, der Schnee, das Eis thaut auf, zerfließt. Gdy na wiosnę słońce rozpościera swe promienie, po górach śnieg ozdobny taie. *Tward. Wł.* 204. – Marcowy śnieg taie. *Rey Paſt. Sz* 2. Snieg taie od mocy Nota. *Bard. Tr.* 470. Taią ludzie z lodem. *Pot. Syl.* 298. Pókiby przed niemi nieprzyiaciel iak lod przed słońcem nie ſtaiał. *Tward. W. D.* 51. – *fig.* Trupieie z ſtrachu i z boiaźni taie. *Morszt.* 59. Srogo mu się ſtawił, lecz potym taiał, aż się i udobruchał. *Oſſ. Wyr.*, cf. miękнąć, łagodzić się, spuszczać z oſtrości. – *Absolut.* Taie na dworze, z odwilgło, odwilż, rozciecz, odmięcz ieſt, es thauet draußen, es iſt Thauwetter.

TAIEMNICA, – y, ż., *Boh.* tagemſtwi, tagnoſt (*ob.* tayność); *Slo.* tagemſtwi; (*Sr.* 1. tavenſtwo, tapeno *simulatio*; *Crn.* tajba *negatio*); *Crn.* ſkryvnúſt; *Vd.* ſkriunoſt (cf. ſkrytość); *Rg.* taj, tajſtuo, potaja, potajnos, skrovitos; (*Bs.* o'ajſtuo *sacramentum, myſterium*); *Hg.* tetok, (*Hg.* tagadás, *Cro.* tajenye *inficiatio*); *Rs.* таинство; co ma być taiono, zamilczano, sekret, das Geheimniß, was geheim bleiben ſoll. Póki ieden wie, taiemnica ieſt; gdy iuż potym przyydzie na drugiego wiedzieć, iuż się rozsławi. *Eraz. ięz. K* 2. Taiemnic nie łacno się leda komu zwierzay. *Cn. Ad.* 1151, miéy ięzyk za zębami). Taiemnic cudzych nie chciéy przyymować, Przyięte pomniy wiernie zachować. *Cn. Ad.* 1152. Taiemnicę trudno zatrzymać. *ib.* 1152. – §. taiemnica, rzecz tayna, którą ukryto, któréy nie dociekano, ein Geheimniß, etwas Geheimes, Unbekanntes, Unerforſchtes. Nie wiem, co to ma znaczyć, poiąć trudno tę taiemnicę. *Teatr* 29. 57. Kto może rozumieć taiemnicom pańſkim. *Rey Poſt. Xx* 4. Głębokie taiemnice na rozumy nasze. *Rey Poſt. Ddd* 3a. Czego w niego piorun nie uderzył, boskiey to mądrości i cierpliwości taiemnica. *Sk. Dz.* 257. Taiemnicą nazywamy sakrament ciała i krwi Pańſkiéy, że ich pod poſtaciami chleba i wina okiem cielesnym nie widziemy, tylko wiarą. *Karnk. Kat.* 173; taiemnica tam ieſt, iż inne widziemy, a inne rozumiemy. *Zern. Poſt.* 155 *b*. Kielich do służby taiemnic bozkich. *Sk. Dz.* 591. – °§. Chrystus w ten czas mówił bez żadnéy taiemnicy abo °przekazy trudnéy powieści. *Baz. hiſt.* 173, bez sekretu, bez taiemności, nietaiemnie, iawnie. – §. W taiemnicy, pod taiemnicą, z taiemnie, potaiemnie, sekretnie, geheim, in Geheim. – Alexander z °Janem Olbrachtem w taiemnicy był poſtanowił, iż miał ciągnąć do Wołoch. *Strykk.* 649. – §. Taiemnica, taynik, taynia, izba sekretna, ustępna, mieysce niedościgłe, *latebrae. Oſſ. Wyr.*, ein Schlupfwinkel, verborgner Ort. °°TAIEMNICZY, – a, – e, pełen taiemnic, geheimnißvoll. Sen taiemniczy. *Przyb. Luz.* 133, *Stas. Num.* 1, 226. Głębokie milczenie oſtrzegać zdawało, iż to ieſt taiemnicze mieysce. *Stas. Num.* 2, 189. TAIEMNIK, – a, *m*, taynik, (*Bh.* tagemnjk *secretarius*; *Sr.* 1. tayničer, tayenci *simulator*; *Crn.* tajivz *negator*; *Vd.* tainik *negator*, *fem.* tainiza, (cf. *Vd.* tat, *fur*, złodziéy); *Cro.* taitel, tajitel, tajnik, zataitel, zatajnik, *Hg.* tagadó *inficiator*, *Cro. fem.* taitelicza, *Cro.* otàynik *secretarius*, (cf. *Cro.* tàt *fur*); *Rg.* tâjalaz *negans*, *abscondens*; *Ec.* таинникъ sekretarz; таибникъ taiemniczy spólnik, *fem.* таибница); taynia, mieysce tayne, ein geheimer Ort, ein Schlupfwinkel. Od ognia wszyſtkie spuſtoszone Taiemniki wniwecz obrócone. *Kul. Her.* 298. TAIEMNOŚĆ, – ści, ż., tayność, ſkrytość, *Cro.* otajnozt, otàynoszt, tayaztvo, otàyaztvo; *Rg.* potajnos, ſkrovitos; die Heimlichkeit. Jam zawsze uczył w kościele, w taiemności niczem nie mówił. *W. Poſt. Mn.* 164. – *tr.* taiemność, cichość, ſkromność, łagodność. *Oſſ. Wyr.*, Stille, Ruhe, Sanftheit. – ukrytość, ſkrytość, Verſteckheit. TAIEMNY, – a, – e, – ie *adv.*, *Bh.* tagemny, potágný, potagno, tagné, ſaukromný, ſaukromj (cf. ſkromny); *Slo.* tagné, tagno; *Cro.* otàyni, otajno; *Dl.* szkrovito (ſkrycie); *Rg.* potájnj, otajni, ſkróviti; *Bs.* otajni, potajni, ſkroviti; *Sla.* potajan, otajni, otajini, otajno; *Rs.* таинный, таинственный, таинкомъ, таемъ, ухóдомъ, ухóдкою; *Ec.* таи, атаи; tayny, potaiemny, ſkryty, ukryty, kryiący się, geheim, heimlich, verborgen. Taiemna schadzka. *Cn. Ad.* 1151, cudzy się tam nie ukazuy). Małżeńſtwa taiemne, *matrimonia conscientiae. Pam.* 83, 2, 194. Niemasz nic tak taiemnego, coby się objawić nie miało. *Rey Poſt. Llll.* Trudniey się ustrzéc taiemnego nieprzyiaciela, niżeli iawnego. *Paſt. F.* 93. Taiemny ból cięższy. *Cn. Ad.* 1152, ſkryta rana nieuleczona). Co chcesz mieć taiemnego, miéy u siebie samego. *Cn. Ad.* 88. – Członek taiemny, 3 *Leop. Gen.* 17, 11, *ob.* wſtydliwy). – §. 2) °taiemny, milczący, taiemnicy dochowuiący, verſchwiegen. Niewiasty świegotliwe nie taiemne są *Petr. Pol.* 467. Zaſ-

ślifem taiemnicę, chcąc doświadczyć, iakoś taiemna, a iakoś powściągliwego ięzyka. *Eraz. Jęz. J. 7 b.* TAIENIE, *ob.* Taić.

TAISTRA, TAYSTRA, - y, *f.*, TAYSTERKA, - i, *f. dem.*, torba, iuki; *Slo.* tanistra; *Hg.* tarisznya, (cf. *lat.* canistrum; *Sr.* 2. teissa, 2 puszka); *Germ.* der Tornister, Schnappsack. Opatrzył się żywnością podróżną do taistry, chlebem, sérem. *Papr, Ryc.* 282. Taystra na sér, kiy pasterski w ręku. *Jabl. Ex.* 110. Suchary w tayśterkę włożyła, i wybrała się w drogę. *Tward. Pas.* 48, *Radz.* 1 *Sam.* 17, 40.

*TAISZKA Ruska, płtra gunia, koc, *cento. Męcz.?*

1) TAK, - u, *m.*, TAKI, - ów *plur.*, (taczki *dem.*); kara taczająca się o iednym kole, der Schubkarn. Taki, rydle, motyki. *Petr. Pol.* 454. - §. pewna miara, tyle ile się w taku mieści, ein Schubkarren voll. Skrzynia wapna ma taków 12. *Sol. G.* 3, 137.

2) TAK, TAKO *adv.*, TAKUCZKO, TAKUCHNO, TAKUTEŃKO, TAKUTEŃECZKO *intensiv.*, *Bh. et Slo.* tal; *Sr.* 1. tal, talhley, hay; *Sr.* 2. tal; *Crn.* tók, toku, taku, tokišta; *Vd.* tak, taku, takou, tai, letaku, letakou; *Cro.* tàk, tako, ovak, ada, anda; *Dl.* tako; *Bs.* tako, na taki nacin; *Sla.* tako; *Rg.* takko; *Rs.* такъ, такоб; *Ec.* тако, сиѣ; (cf. *Chald.* דכא dach *illâ*, *istâ*). Tak, tym sposobem; ſo, auf dieſe Art. Z nią nie można tak, trzeba ostrożnie. *Teatr* 17 *c*, 15. Oczy iey zapłakane, poszarpane szaty, Nie tak pociechy niosą, nie tak iadą w swaty. *Jag. Wyb. C* 4. Tak kostka padła; tak się trafiło. *Cn. Ad.* 1152. Tak musi być; bez tego nie może być. *ib.* A co tak, to pozwolę. *Teatr* 36, 107. Ja tak chcę i tak być musi. *Teatr* 25 *c*, 5, *sic volo*, *sic iubeo*, *stat pro ratione voluntas*). Synu, przecześ nam tak uczynił? *Sekl. Łuk.* 11; dlaczegoś się nam tym sposobem zachował?) Tak się rzecz ma. *Cn. Th.* 1133 *Descrih.* Tak a tak mówił. *Cn. Th.* 1152, tym kształtem, tym sposobem. Jak ci się wiodło? *Resp.* Ot tak, i źle i dobrze. *Teatr* 30 *b*, 90, zwykle, ſo ſo!). - Tak sobie, tak też, tak bez pewnego powodu, bez celu, z przypadku, nie wiedzieć dlaczego, ubrdało się; ſo! nur ſo, ohne beſtimmten Beweggrund. Cóż cię do takiego pytania przywodzi? *Resp.* Nic, ia się tylko tak pytam. *Teatr* 30 *b*, 13. Ci Mospankowie, będąc napomnieni o swoię w mówieniu wolność, odzywaią się bez zaiąkania: ia to tak tylko mówię. *Mon.* 74, 140. Po coś przyszedł? *Resp.* tak też. *Cn. Th.* 1133. Tedy Jezus spracowany z drogi, siedział sobie tak nad ſtudnią. 1 *Leop. Joan.* 4, 6, z niechcenia). Wolałby był tak puſtopas chodzić. *Wer. Regl.* 120. Gdyby się żeglarz chcąc tak puścił na wodę dobrowolnie, i dał się tłuc o pnie i kamienie, a żaby nie rzekli kupcy, i to niecnota, nie szanuie samego siebie, okrętu swego, kupców i kupli ich. *Jer. Zbr.* 95, na los, na szczęście, na azard, nieostróżnie, bez należytych przygotowań). Gdy okręt nie mógł zdołać przeciwko wiatrowi, puściwszy okręt wiatrom, toſmy tak się wieźli. 1 *Leop. Act.* 27, 15, puściwszy się płynęliśmy. *Bibl. Gd.*, oddawszy się Panu Bogu). Skoruczko się wytrzeźwią, zapomnią wszyſtkiego, *J* ciebie tak w nadziei zoſtawią samego. *Papr. Pr. A* 4; bez ſkutku obietnic). - - Iż dobrze ieſt człowiekowi tak być; ieśliś poiął żonę, nie szukayże rozwiązania, ieſteś rozwiązan od żony, nie szukayże żony. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 7, 27, nieżonatym być, bezżennym, wolnym sobie). - *Cum enclit.* - że, *in interrog.* I także to ma być? i także mię to szanuie? *Cn. Th.* 227, alſo ſo!). *Cum enclit.* - ci; takci, znuż ci tak! freylich ſo. Takci napisano ieſt, i takci musiał Chryſtus cierpieć. *Sekl. Luk.* 24, Takci ia to mówię; takci ia rad żartuię. *Cn. Th.* 1134. Takci on to mówi, nie będzie z tego nic. *ib.* Takci dudki łowią. *Cn. Ad.* 1153. - I tak, i takci, z i bez tego, więcey nie trzeba; auch ſo ſchon genug, ohne dieß genug. Będziesz miała dosyć i tak zemſty, nie przyczyniay żalu mego. *Teatr* 17, 152. Jeymość ze ſtrachu ledwie i tak żyie. *Teatr* 16 *c*, 102. Day mi pokóy, i takci źle. *Cn. Th.* 227. Nie piy, i takeś iuż sobie podpił. *ib.* Zamkniy, i takci izba nie wiele ciepła. *ib.* Nie chwal go, i takci niedbały; *iron.* i takci dobry, że go chwalisz, *vel* chwal go, i takci pilny. *ib.* I takci dobrze, *ne sic quidem male eſt. Cn. Th.* 227; auch ſo iſts gut, muß es gut ſeyn. - *aliter, conclus.*: I takci zginął, umarł, *et ille quidem sic periit. Cn. Th.* 227, und ſo ſtarb er. - §. Tak, daymy to żeby, na przykład, przypadkiem, traſunkiem, ſo zum Beyſpiel, geſetzt den Fall, zufällig, allenfalls. (*Rs.* и такъ, z więc, tedy). Gdyby tak, świętey pamięci matka Wo Panny żyła, na całe życie do klasztoruby cię oddała. *Teatr* 29, 46; cf. zdarzeniem). Gdyby tak pulardka była, tobym ieszcze iadł kawałek. *Teatr* 8, 45. - §. *Affirmation.* Tak ieſt, tak! ſo iſts! ja ſo iſts! ja! *Bh.* brž, (cf. bardzo, *barzy; *Sr.* 2. je, jgan; *Cro.* tak je, je, jest, da; *Sla.* jeſt, da; *Vd.* temu taku, *adi.* temutakeshen, z prawdziwy; *Subſt.* temutakeshnoſt, z prawdziwość). O prawda przebóg! tak ieſt, nie inaczey. *Paſt. F.* 294. Ah boże, tak ieſt, on to, on tu leży. *Przyb. Ab.* 167. Oy tak tak, nie darmo się marszczy czoło moie. *ib.* 90; ach ja ja! Pochlebca nigdy inaczey, tylko iak kaczki tak tak Mościwy panie. *Bud. Ap.* 15; potakuie, potakiwacz; a biało? biało! czarno? czarno!). Pomnę ia lokucyą: wróbel dziw dziwi, Tak Tak kwaczą kaczory, będziem nieszczęśliwi. *Mon.* 70, 190. Zdanie swoie wyraża przez tak albo nie. *Klok. Tur.* 133, ja oder nein. Kto ieſt za waioſkiem, niech powie tak; kto przeciw niemu, niech powie nie! *Gaz. Nar.* 2, 184. On będzie mówił tak, a Wo Panna nie, i cała rzecz. *Teatr* 25 *c*, 28. U człowieka uczciwego więcey ważą te słowa: tak albo nie, niżeli wszyſtkie zaklęcia. *Teatr* 39, 10. Niechay mowa wasza będzie tak, tak, nie, nie. *Radz. Math.* 5, 37; bądź wasza rozmowa: ieſt tak, ieſt! nie ieſt tak, nie ieſt. 1 *Leop. ib.*, bądź wasza mowa, ieſt, ieſt, nie ieſt, nie ieſt. 3 *Leop.*, eure Rede ſey ja ja, nein, nein. Luth. Równie oszukuie ten, który powiada, że to tak albo siak ieſt, lub było, iak ten, który obiecuie, nie wypełniaiąc. *Mon.* 75, 609. Ile ieſt obietnic bożych, w nim są tak, a w nim amen. *Radz.* 2 *Cor.* 1, 20, *not.*, „pewne i nieodmienne"). - *Cum enclit.* Niewiaſta odpowiedziała Jezusowi: takci ieſt panie. *Sekl. Mark.* 7; nuż ci tak ieſt, ja freylich. *Ironice*: Tak ieſt, wey bardzo, zgadłeś, słyszę, ale, trafiłeś! *Cn. Th.* 1133, ja doch: du haſts getroffen! - §. *Gradus*: tak, z do tego ſtopnia, tyle; *Cro.* tuliko, *Rs.* столь, смолъ; *Ec.* толикѣ, ſo, in einem ſolchen Grade. Już też i nog nie czuię, takem się schodził. *Teatr* 10, 78. - *Cum aduerbiis et adiect.* Tak gorąco, tak zimno, tak długo, tak dawno; tak wielki, tak mały, tak ſtary. Tak wiele, *ob.* Tyle. Tak drogo, z po temu, za tyle. Tak częſto, *Ec.* елнжды, елнкожды; Tak też,

równie tak, *Rs.* обрáзно, *Ec.* обрáзнѣ. – Tak wezar. *Cn. Th.* 1153; nie naygorszéy, nie naygorszy, nie pośledni, grabe recht, nichts zu viel Aby rodzice nie zapalonym gniewem dzieci swych doglądali, ale aby bacznie, maiąc w tym nieiaką dyskrecyą, coby było tak w czas, abo w miarę, a prawie po przęckę, a nie nazbyt, ani bardzo zasępliwie. *Glicz. Wych. G* 1. – §. Tak-iak; iak-tak, tak-tak, *Sle.* tal-galo, *Comparat.*, ſo-wie; wie, gleichwie-ſo. (*Rg.* ták i lih *par impar*, cetno licho, n. p. igratti na tak i na lih, *Bs.* tak i lih, takau i lihj. – *aequalitatis*: Nikomu krzywdy nie czynić, tak ubogiemu, iako bogatemu, tak księży, iako komu innemu. *Biel.* 103. Poznałam was, iak iednę, tak drugą. *Teatr* 37, 62. Gwałtem wszystkich śmierć bierze, tak z konia iak z wozu, Tak z łóżka iako z krzesła. *Pot. Pocz.* 477. Tak nam od głodu umrzeć, iak od miecza, poddaymyż się. *Sk. Żyw.* 2, 230. Na koniec ludzie, ale niewczas takuczko iako przeszłych wieków przodkowie nasi na Krzyżaków, płakać a biadać będą. *Teof. Zw.* E 3; podobniuteńko, rowniuteńko). Jak cię widzą, tak cię piszą. *Papr. Ryc.* 2. Jak kto z kim, wzaiem mu tak będzie płacono. *Gaw. Siel.* 391. Jak drzewo świeży bierze liść, gdy stary minie, Tak z czasem słow dawnieyszych używanie ginie etc. *Kor. Hor.* 5. Będzie ona tak dobra, iak drugie. *Teatr* 36, 111, nie lepsza). Jaki kto sam iest, tak rozumie o drugich. *Cn. Ad.* 297. Powiedz wszystko *tak iakeś poczciwy. *Bard. Tr.* 61; iakeś poczciwy, wedle twoiey poczciwości; na summitnie zakliuam). *Quoad gradum*: Nie tak lichwiarza cieszy kruszec złoty, Nie tak doktora żółtaczka, suchoty, Nie tak dewozloty, Nie tak doktora żółtaczka, suchoty, Nie tak dewotkę szwanki cudzey cnoty, Jak gdy księżniczka . . . *Kras. Mysz.* 64, nie tak bardzo). Tak-tak, *iron.* Grozi mu; zabiie cię, rozszarpię, spalę, w popioł obrócę, na proch trę; uśmiechnął się, rzekł tak tak, i odszedł; a rzekł ot tak tak! – §. Jak tak *verbo iterato, exprimit continuationem aequalem actionis vel status*: Jak je, tak je, *Jabł. Fr.* 144, wciąż, bez przestanku i końca, er frißt ohne Aufhören, in einem fort. Poszła gdzieś, a krosienka iak ſtoią, tak ſtoią. *Kniaź. Pocz.* 3, 210. Pies iak szczeka tak szczeka. *Kras. W.* 15. Jak nie widać, tak nie widać. *Zab.* 16, 150. *Verbo omisso*: Nowy rok po ſtarym idzie, wszyscy iak w biedzie, tak w biedzie. *Zabł. Z. S.* 34, ſie ſtecken nach wie vor in Noth. Jak dobrze, tak dobrze; iak źle, tak źle. *Cn. Ad.* 289 *et* 295. – *aliter*: Jak się kto urodził, tak urodził, dosyć że żyie. *Teatr* 54, 6, wszystko iedno, iak się urodził, gleichviel wie. – §. Jak tak, ſtko iedno, iak się urodził, gleichviel wie. – §. Jak tak, = Jako, tako; byle iako, iak wypadło, nienaygładziey, nienayzręczniey, ale iak się udało, nie naylepiey, atoli, przecięż, *Rs.* и такъ, и сякъ; ſo ſo; ſoviel, mèglich, ſo wies gehen will, ſich thun läßt. Musiałem iako tako wywinąć się. *Teatr* 33 *d*, 38. Figura ta z gruba przezemnie wymalowana, tak iako tako ſtanęła. *Gor. Dw.* 312. Okręt miotany wiatrami szedł iako tako w pośród nawałności. *Nieme. Dum.* 128. Uyźrzał wilk kiedy wrona na drzewo wleciała, A iż mięsa niemałą sztukę w gębie miała, Rzekł: obym ią oszukał, dostał mięsa tego, Podparłbym iako tako boku zgłodniałego. *Papr. Kol. L* 4 *b*, (okolwiek). Aby granice były iako tako opatrzone, tysiąc żołnierzy do Rusi wyprawiono. *Biel.* 553. – §. *diuersit*: tak-tak: tak-owak; tak-opak; tak-siak; tak-inaczey, ſo und ſo; ſo oder anders. Szatan z Panem Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce: Pan tak, a on opak. *Hrbſt. Nauk. O* 8, cf. czart swoie, pop swoie). Każdy ma dar swóy od Boga, ten tak, a ten zasię tak. *Zrn. Poſt.* 5, 597 *b*. Na iego zapytanie odpowiedzieli, ten tak, a ten tak. *Bud. 1 Reg.* 22, 19. Jak mogę, tak i tak po błocie się wiozę. *Alb z W.* 8. Ni tak, ni siak; ni tak, ni owak, = źle, ladaiako, *X. Kam.*, nicht ſo recht. – **Cum enclit.* – li, = czy tak, czyli też; ob, oder. Zapaliła się wieża z prochy, takli z przygody, takli też kto z naymu zapalił, nie wiedzieć. *Biel.* 266. Czy tak, czy sak, wszystko od ciebie zawisło. *Teatr* 23, 56. Abo tak, abo sak, *vel alias, vel neges. Cn. Ad.* 3. Wymawiał się iéy, i tak i owak, czasem swoią chorobą, czasem na seym odkładał, *Biel.* 111. Owa my tak, a bóg inaczey. *Gwag.* 184, – §°. tak *tempor*; tak rok, tak miesiąc, tak tydzień, = teraz właśnie rok temu, miesiąc temu etc., = przed rokiem, łońſkiego roku; przed miesiącem etc., es iſt jetzt grade ein Jahr, ein Monat ꝛc.; vor einem Jahre, Monate ꝛc. W poborach wiernie zachować się maią nie tak, iako przeszłego roku; napominamy, aby z większą chucią aniżli tak rok, do tego wszyscy się przykładali. *Vol.* 2, 662, als voriges Jahr. Wszyscy na ten czas maią tak płacić, iako tak rok. *ib.* 663, *et* 665, *Stryik* 319, *Birk. Podz.* 4. Po dwa grosza z łanu, iako tak trzy lata. *Vol.* 2, 740. *Cum adject.* tak roczny, przeszłoroczny, łońſki, przeszłego roku, (*oppos.* tegoroczny); vorjährig, im vergangnen Jahre. Wszytek podatek na ten rok obyczaiem tak rocznym ustanawiamy. *Vol.* 2, 710. Do niedostatku tego i tak roczna wyprawa woienna dopomagała, *superioris anni. Krem.* 610. Nieszczęście bitwy tak rocznéy. *Krem.* 291, *Birk. Podz.* 7, *Ward. Wł.* 267, *Jabł. Buk. E* 3 *b*. Całe ieszcze tam były stanice tak roczne. *Wag. Cez.* 115, *Star. Dw.* 38. Podatek na ten rok obyczaiem tak dwuletnym uchwalamy. *Vol.* 2, 735, iak przed dwoma latami). Przed przyyściem Pańſkim byli ludzie, którzy wie syli wiń tak przyszłego ieszcze, iako i my wierzymy tak iuż lytego. *Gil. Pſ.* 396, w ten czas przyszłego ieszcze, = te az iuż bylego). – – (TAKI, *Gen.* takw, *ob.* Tak, Taki, taczki). – – TAKI. – a, – e, TAKOWY, – a, – e, TAKUCHNY, TAKUTEŃKI, TAKUCZKI *intensiv*, *Bh.* taki, takowy; *Slo.* taki; *Sr.* s. tapli, taili; *Crn.* tak, takou, takershn, takèrshne, lihtak, lihtakershn; *Vd.* tak, takoun, takeshen, taksorten, taksorten, takershen, takershni, takshni, takushen, take wase, takufurmaſt; *Cro.* takòv, (*Cro.* tekmim *perifreſ*; tekmimaze *aenuucr*); *Bs.* taki, takov, takman, jednaki; *Fg.* takòv, ta men takki, taki, taká, take, (*Fg.* takmitti *aequare*); *Sla.* takvi, (*Sla.* taki, = want); *Rs.* такóй, таковый, такóвыйже, такúйже, такóежже, такóеже; *Ec.* такóвéнный, точный, сицевый, сицевъ, селикъ, толикій, такой; *Succ.* thylik, tolik, tocken, *Gr.* τηλικος, *lat.* talis); tych przymiotow, tego rodzaiu, sposobu, przyrodzenia, kształtu etc., ſolcher, ſolche, ſolches; ein ſolcher ꝛc. Czy nie ieſtem ia też takim? *Pilch. Sen. Gn.* 148. Że są takie niektore, alecz przeto o wszystkich tak trzymać należy? *Teatr* 26, 43. Łżesz, abym ia miał być złodziéy iaki, Albo ſotr, iak mówisz; Sameś racacéy taki. *P. Achan. Orl.* 1, 30. Upieś się, ſe! masz głowę nieſtamgretſką, ale babſką! *Reſp.* Co? ia mam głowę babſką? tyś sam taki! *Teatr* 32, 47, sameś babą). Albo taki chce być, abo żaden inszy. *Cn. Ad.* 3. Prawda, że to zły argument, toć i twoy nie

lepszy, bo takuczki. *Tworz. Wie.* 84. Co z tym mam robić, poradźże, iest to taka rzecz. *Teatr* 13 c, 45; tak się rzecz ma, die Sache iſt die Taką rzeczą, *ob.* Rzecz. – *Interr. indirecta*: Słysząc o Bazylei wielkim, myślił sobie, coby to był za człowiek taki! *Sk. Żyw.* 78; was das für ein Mann wäre. Ch iała koniecznie wiedzieć, ktoby to był taki! *Papr. Ryc.* 9; was das für einer wäre. *Kras. Pod.* 2, 23, *Teatr* 15 c, 43. *Interrog. directa*: Hey Janie! *Resp.* cóż takiego? *Teatr* 22, 14; nun was gibts? Cóż się takiego dzieie? *Teatr* 36 b, 79; cóż podobnego? was geſchieht denn? was geht denn vor? was iſt denn das? (Obd. bey einem Gleichen). Słowko ci iedno powiem! *Resp.* cóż takiego? *Teatr* 17, 37, *et* 10 b, 23; was gibts denn? was ſolls denn? was z. B.? Cóż to takiego? widzę Wć Pana w gniewie? *Teatr* 7, 115, cóż to znaczy! zkądże to?). – *Contemn.* Nie taki to, z daleko większy, lepszy, ein ganz andrer z. B. Kerl ꝛc. Damay pohańcze, ozwał się Zawisza, Nie takich nasi gromili mocarze! *Kras Choc.* 71. Nie takie panny człowiek wyprowadzał z głowy! *Niemc. P. P.* 32. – *Describ.* taki a taki, ſo und ſo beſchaffen. Przyiechali do wsi, pytaiąc się o takim a takim człowieku. *Sk. Żyw.* 2, 197. Znasz iakiego żołnierza, na imię Filip? *Resp.* Znam, taki iest a taki. *Sk. Żyw.* 1, 158. – Taki i owaki, z rosmaity, wszelaki, von mancherley Art, mannigfaltig; *Rs.* макóвскій. Każde zebranie musi mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rey. Ap.* 26. – *Inmalam partem*: taki owaki, z onaki; taki, siaki, *periphrasis vocabuli, quod honeſte proferri non poteſt, ut eſt spurius, fur, moechus etc.* Ty taki owaki, du Schlechter, (Oeſterr.), Canaille, Halunke, Lumpe. Niech sobie gdzie indziey szuka mieysca, to taki to siaki. *Mon.* 75, 684, cf. ladaiaki, cf. laydak). Wrzasnął głosem ogromnym: gdzieżeś ty taka owaka? *Off. Str.* 2. A tego błaźnie nie wiesz, że z taką onaką leżysz, która etc. *Opal. sat.* 42. Chwyciłem się postępków i takich i siakich. *Mon.* 71, 444. – §. Jaki taki; z byle iak, *qualiscunque*, gleichviel welcher, irgend einer, ſo hin, nicht zum beſten beſchaffen; gleichviel wie, wenns nur iſt; eben hin. Woleli Rzymianie iaką taką głowę jednę, niźli dwie z rozerwaniem. *Sk. Dz.* 893. Póki siły iakie takie, bronili się. *Warg. Cez.* 201. Scypio ſtarał się, aby za wiersze Enniusza iakim takim do wiadomości potomności przyszedł. *Warg. Cez. C* 4. Umyślili iaki taki tumult wszczynać *Uſt. K* 1. 146; ieden i drugi, niektórzy, nieieden). Jaki taki, z każdy, iebet. Jaki taki zaczął się wynosić. *Off. Wyr.*, wszyscy po iednemu, ieden po drugim wszyscy). Z drogi, z drogi! iaki taki! bo idzie Jaśnie Oświecony. *Teatr* 55 b, 14. – §. *Correlat.* Jaki-taki, *vel* Taki-iaki, was für einer – ſo einer; wie – ſo Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teatr* 21 c, 36. Jaki pan, taki i sługa. *ib.* 29, 100, abo kram). *Birk. o Ex.* 4; *Slo.* gaſi pan, taki trám, gaci pani, takowi poddani; iaki hetman, taki żołnierz. *ib.*; *Pilch. Sall.* 179. Jaki iest u drzewa korzeń, taki owoc na nim roście. *Sk. Kaz.* 269. Dzieci są zawsze takiemi, iakiemi ich mieć chcą rodzice. *Zab.* 14, 298. Będzie on taki, iakim był iego ociec. *Biel.* 208. Takim bądź, za iakiego chcesz być mianym. *Cn. Ad.* 1154. Jakim kto iest, i iakim być chce, do takich woli i w takich się kocha. *Sk. Kaz.* 306 b, cf. Rowny z równym nakłada). Jakim ty sam będziesz, takież i sąsiady Pewnie sobie sposobisz do każdey biesiady. *Rey Wiz.* 99. Jakie zrobisz, takiego napiiesz się piwa. *Pot. Art.* 448; iaka praca, taka zapłata). Takiemu takie. *Cn. Ad.* 1154, iakie odzienie, takie raczenie; *cf.* dobra psu mucha; dobra kosie brzoza). – Taki –, *cum. adv.* iak, ſolcher – wie; To takuchnych dwoie ludzi, iako ieden. *Star. Ref.* 135. Byli to mężowie takuchni iak i ty. *Rads. Judic.* 8, 18. Synaczek takuczki, iak i pan oyciec. *Hipp.* 15; takuteńki, wykąpany, iak z oka wyjął, iak gdyby z pod iednego ſtępla, iak gdyby go ulał, karb w karb, kubek w kubek. TAKO, *ob.* Tak. TAKOWY, *ob.* Taki. TAKOŻ, *ob.* Także.

*TAKIEW i bobek zdobić będzie Wszyſtkie gry i teatra. *Tward. Pas.* 70.

TAK-ROCZNY, *ob. sub* Tak.

TAKSA, TAXA, *ob.* Szacowanie, Cena, Szacunek, *Germ.* die Taxe; *Vd.* taksa, zena, dasha; *Crn.* zenènga; *Cro.* preczemba; *Bs.* procjena; *Rs.* мѣрка, оцѣнка. Po 12 groszy od grzywny, według zwyczaynego szacunku, albo iak więc mówią, papiezkiey taxy, wypłacano. *Krom.* 668, cf. opłata sądowa. – §. Nieraz i Wć Pani sława na taxie była. *Teatr* 10, 85, w censurze, pod krytyką. TAKSATOR, TAXATOR, – a, *m.*, TAXARZ, co taxuie, ceniciel, *Ger.* der Taxator, Taxirer; *Crn.* zenik, rasunik; *Vd.* shasuvauz; *Rg.* prosjenitegl; *Cro.* preczenitel; *Bs.* procjenitegl; *Rs.* цѣнщикъ, ценовщикъ, оцѣнщикъ; *Ec.* оцѣнщикъ. Fortun taxarze. *Chmiel.* 1, 457. TAXATORSKI, – a, – ie, od taxatora, *Rs.* цѣновщичій, Taxators. TAKSOWAC, TAXOWAC *cz. ndk.*, szacować, oceniać, taxiren; *Crn.* razunim; *Vd.* seniti, shasati, taksati, taksirati, oshtimati, doshtimati, dolshtimati; *Bs.* procjeniti; *Rg.* prozjéniti; *Rs.* цѣнить. Ludzi taxować raczéy, nie rachować trzeba. *Min. Ryt.* 444, ważyć).

TAKT, – u, *m.*, pewna miara w muzyce, uderzeniem, tupaniem zwyczaynie się wyrażaiąca. der Takt in der Muſik; *Vd.* takt, musikalski vdar, musikalski mah; *Crn.* tàkt; *Rs.* мѣра, мѣрность. Takt w muzyce, podział czasu w każdéy sztuce muzycznéy; w notach takt ieden od drugiego kréską podłużną iest oddzielony. *Mag. Mſkr.* Takt, iest to miara przestrzegaiąca śpiewaka albo muzyka, aby nie iednym czasu przeciągiem śpiewał, lecz raz leniwiéy i woluiéy, drugi raz śpieszniéy. *Chmiel.* 1, 344. Prosty takt w muzyce ma w sobie cztery ćwierćnoty czyli fuzy proſte. *Mag. Mſkr. Semitactus*, mały takt. *Urs. Gr.* 89. Niepodobna mi tańcować, kiedy taktu nie pilnuiesz. *Teatr* 55, 53. Takty dawać. *Otw. Ow.* 129, den Takt ſchlagen, *Rs.* мѣрмѣять. Takt zachować. *Mon.* 65, 521, den Takt halten. W takt, wedle taktu, nach dem Takte. – *pr. et tr.* W takt poskoczyć nie wadzi, gdy dudy zagraią. *Dwor. K* 3. Hymen zwykł do koła W takt ludziom świeckim pocić swemi pieśniami czoła. *Kul. Her.* 1. Puls w takt bije. *Cn. Th.* 1124. Z nót się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347 *Zabł.*, z partesów, z tablatury; z przesadza, pieści się). Stąpa iak z partesów, w takt gada. *Off. Wyr.*, cf. gębę sznuruie). Zbić kogo z taktu, *ob.* zbić go z iednochody, pomylić mu szyki). Zmylił takt, chybił, poszkapił się, potknął się, podrwił głową, pokpił sprawę, popsuł robotę, źle zadał, pobałamucił, powichrzył). Trafił mu w takt, *ob.* trafił mu w rumel. W takt odpowiedział, do rzeczy, trafnie, trafił, zgadł. Tak w takt, raz w raz, zawsze do rzeczy. – §. Takt, poięcie, domyślność, przenikienie, prze-

nikliwość, Takt, Gewandtheit. Wielkiego taktu człowiek. Nie ma taktu. – §. *aliter*: Wiersz niższy był iednaki; lecz ktoś mi powiada, Rozmiał się na to Kupid i takt ieden skroda. *Hul. Cw.* 6; miarę iednę, ogniwo iedno wiersza, ein Vergleich. TAKTY, TAKTOWY rejestr, TAKTOWA sprawa, *Jurid.*; kryminał; kryminalny, Criminal s. - Rejestr taktowy trybunalski, obeymuie kryminały lub pod sądami, lub o milę od miasta, lub na osobie deputackiey wyrządzone. *Vol. Leg.* 7, 399. Sprawy taktowe. *Skrzet. P. P.* 2, 384. Pozew w taktowym terminie. *Zab.* 15, 417. Pozwany przez takty. *Tryb. S. M.* 111, *not.*, „*ex termino tacto*"). Takty w woiewództwie Płockim znosimy. *Vol. Leg.* 3, 182. TAKTYKA, - i, *f.*, z Greck.; nauka sposowienia, szykowania i obrotów woyskowych. *Lask.* 2, 209, die Tactik.

TAKUCHNY, - o, TAKUTEŃKI, *ob.* Taki. TAKŻE *Conj.*, TAKIEŻ, TAKOŻ, tymże samym sposobem, na tenże kształt, na ten kroy; ebenfalls, gleichfalls; auch; eben so; desgleichen; *Slo.* také; *Crn.* lihtoku; *Vd.* enakeshnu, tudi, (cf. tudzież), taku; *Cro.* takny, takayuse, takaishe, takojer; *Rg.*, *Bs.* takoghjer; *Ec.* тождественно, приєкренъ, подобнымъ образомъ, тѣчя яъ тожъ, такожде. Że Pan duszę swą za nas położył, my takież mamy kłaść dusze swą za bracią. 1 *Leop.* 1 *Joan.* 3, 16. Wyprawił się Bolesław do Prusa; oni takież przeciw niemu. *Biel.* 78, W. *Post. Mn.* 317. Konsul Rzymski nie miewał więcey nad dwa legiony, przydawszy pomoc przyiacielską, których także wiele bywało, albo trochę więcey. *Modrz. Bas.* 448, tyleż, eben so viel. Ma się bić w szrankach samosiódm, przeciwko także wielom. *Szczerb. Sax.* 71. Szczęście iego iest moim takoż szczęściem. *Teatr* 25, 132. – *aliter*: Prosił Józef, aby zdiął ciało Jezusowe; dopuścił mu Piłat; także przyszedł i zdiął go. *Leop. Jan.* 19, 38; iakoż, wie auch; und in der That, und wirklich. – §. Tak-że, *cum exclamat.*, tymże tedy sposobem, tak tedy! so also! auf solche Art also! Także to złośliwy Nad cnotą weźmie górę! i także to marnie Wydziera matkom dzieci i ołtarzom złoto! *Karp.* 1, 84.

TAŁAŁAYSTWO, - a, *n.*, Niederl. Tafel; (*Bs.* talabuka *tumultus*); motłoch, łaydactwo, brak, drużyna, chałastra, chasa, Lumpengesindel. Duma możnieyszych umykało ich osoby od chorągwi, a na mieyscu ich lada tałayństwo przystawiała, ztąd słabość woyska z naiemney tey zastępney drużyny. *Nar. Hst.* 7, 75.

TALAR, TALER, - a, *m.*, pewny pieniądz, *Ger.* ein Thaler; *Bh.* tolar; *Sr.* 1. toler; *Sr.* 2. tolar, tollar; *Vd.* tolar; *Cro.* taler; *Ec.* талеръ. Talery począł bić około R. 1487 Zygmunt arcyksiąże Rakuzki, które od miasta Joachimsthal, talerami, u drugich Joachimikami zwano. *Sum. A* 4, *Rs.* ефимокъ. Taler Roku 1598 gr. 36; R. 1611 gr. 40; R. 1620 gr. 75. *Ostr. P. C.* 2, 305. – R. 1676 złł. 5; taler twardy złł. 6. *ib.* Taler stary niech nie idzie, ieno po półalotego, maiąc w sobie groszy piętnaście. *Star. Ref.* 170. Lewkowe i złotowe talery. *Dow. A* 2 *b.* Taler bity, z bity; moneta śrebrna, w wyższey od innych monet sztuce i wewnętrzney dobroci. *Kras. Zb.* 2, 526, ein Speciesthaler; ein harter Thaler, *Sr.* 2. twardi, ščúroki tolar. Kto swe talery w gęste kupki składa, Ten mądre wiersze składa, świat powiada. *Bratk. Bb.*; *Sla. prov.* koliko talirah, toliko priateljah, z ile talarow, tyle przyiaciół. *Prov.* Na zły talar grać. *Cn. Ad.* 548, nie szkoda go; nie żałuy go, na małe próbować; (o szturmu chałastrą ptaszczę; na złey szkapie bieda próbować). TALARZEK, - rka, *m.*, *dem.*; z w talarki kraiać, z w talerzyki, w krążki, in runde Scheiben schneiden. Jabłka w talarki i w kostki kraiane. *Haur. St.* 517, w cienkie talarki pokraiane. *Syr.* 123 *et* 60.

TALEK, - łku, *m.*, (Talk. *Torz.* 189); kamień, niby z iskich szyb złożony, między palcami na drobny i nieco śliski proszek się rozcieraiący. *Kluk. Kop.* 2, 90, *Ger.* der Talk, eine thonartige Steinart, *lat. med.* talcum, *Pers.* taley, talchum).

TALENT, - u, *m.*, waga pieniężna Grecka, Rzymska; *Cro.* talentum; *Dl. et Bs.* tálenat; *Rs.* талантъ; das Talent bey den Griechen und Römern. Talentem rozmaite narody rozmaicie liczyły, i Attycki nawet nie był iednaki. Talent mnieyszy Attycki, n. p. miał w sobie sześć set grzywien. Rachunek talentów na grzywny i złote Polskie, *ob. Warg. Iurc. praef.* – 2) talent, TALENCIK, - a, *m.*, *dem.*, dar lub przymiot przyrodzony, zdatność, zdolność; natürliches, angebohrnes Talent. Talentem nazwano sposobność z dowcipu i gieniuszu pochodzącą, która się do iedney umieiętności osobliwiey nad inne ukazuie. *Pir. Wyn.* 12. Talenta, dary i łaski, które bog ludziom daie. *Sk. Kaz.* 466. Każdemu bóg daie swóy talencik, albo dar iaki, iako dobre rzemiesło w rękę. *ib.* 468. Talenta, biegłość w sztukach nadobnych, w muzyce, w tańcu, w rysunkach. TALENTOWY, - a, - e, talent ważący. *Cn. Th.* 1124; ein Talent werth. TALENTOWAĆ cz *ndk*, utalentować *dk.*, talentami przyrodzonemi obdarzać, uprzymiłować, mit Talenten, Fähigkeiten begaben. Pięknym go bóg utalentował rozumem. *Bals. Niesz.* 1, 217. Człowiek niepośledni utalentowany. *Mon.* 70, 649.

TALER, *ob.* Talar.

TALERZ, - a, *m.*, TALERZYK, - a, *m.*, *dem.*, *Bh.* talíř; *Sr.* 2. tallař, talař, talarič; *Vd.* tallar, tallier, talier, delier, okroglik, (*ob.* okrąg), okroshnek, okroshnik, okrogla misna dilica, *Crn.* okróshnèk; *Cro.* tanyér, tanyérecz, (*Cro.* tanyerobuzecz, z pasorzyt), plandizh; (*Hg.* tál, tálatsna, z misa, miska, z *Dl.* zdila); *Dl.* pladan; *Bs.* pladagn, tanur; *Rg.* plădagn; *Sla.* tanjur; *Ec.* талѣръ, морѣлка; *Rs.* тарелка, тарелка, тарелочка; *Finl.* talricki, *Suec.* tallrick, *Don.* tallerken, *Ital* tagliero, *obs. Gall.* taillеor, *lat. med.* talierium, *etym.* cf. *Gall.* tailler, *Ital.* tagliare, *Ger.* theilen, z dzielić); znaiome naczynie stołowe, *Ger.* der Teller, das Tellerchen. Talerz każdemu iest znaiomy; ale w wyrazie śpiżarnianym, nazywaią te naczynia talerzem, na które kładą kompoty, ciasta; owoce, ser, kasztany i t. d.; i mówi się pospolicie: zrobić czyli dać komput na talerz. *Wiel. Kuch.* 430. Talerze drewniane, cynowe. *Zab.* 5, 109. Farfurowe, *ob.* Farfurki. – Talerzyk fruktów, *Crn.* kerhl). Nie dawne to czasy, Gdy dla gry samey tylko pierwszy talerz śrebrny Na stole był widziany. *Opal. sat.* 32. Talerze na talery, skuymy, A żołnierzowi pieniądze gotuymy. *J. Kch. Dz.* 238. Do stołu z talerzem służyć. *Teatr* 19, 49; talerze odmieniać, *ib.* 23 *b*, 83. Stać z talerzem, z służyć w niższym rzędzie sług, za pachołka, paiuka, lokaia; n. p. niedawno z talerzem stawał, teraz Pan całą gębą. *Off. Wyr.* Z talerza żyć, żywić się tym, co z talerza spadnie, doładać reszty, odebrawszy talerz od

od tego, któremu się do stołu służy; n. p. niedawno z talerza żył, a teraz sam czesuie i racży. *Cf. Wyr.* Z cudzego talerza żyć, patrzeć na cudzy talerz, z z cudzéy kuchni, szukać cudzego stołu, spatrywać gdzie się z komina kurzy. *ib.* Oblizować talerze, z łakomie ieść. *ib.* Nie widzi talerza przed nosem, z niedaleko widzi, niedużo przewiduie, niebystry. *ib.* Zmywać talerze, farfurki, zjadać przed kim ukradkiem. *ib.* Wziąć komu talerz przed nosem, wziąć to, czego był bliski, co miał za swoie. *ib.* Odstawić komu talerz, oddalić kogo od czego, cf. odsadzić kota od mleka. *ib.* Nie w swoim talerzu, z Franc. il n'est pas dans son assiette, ob. nie w swoim sosie. - §. Po długiey często fięka żołądek wieczerzy, Chcesz li lekkim być na noc, zmnieysz liczbę talerzy. *Min. Ryt.* 4, 183, potraw. - §. Talerz rachowniczy, na którym pieniądze odliczaią *Kącz.*, celbrat. - §. talerzyk, krążek, talarek; ein Eckteller. Nóż ten na końcu ma mały talerzyk do ogładzania kości świdrowaney. *Czerw.* 17. Boraki w talerzyki pokrajane. *Kluk. Zw.* 1, 235, *Kluk. Rośl.* 1, 231. TALERZOWY, - a, - e, od talerza, Teller-, *Ru.* тарѣлочный. Kosz talerzowy, od talerzów, *Ru.* тарѣлочникъ. TALERZYKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, szelążkowaty, *orbicularis, Perz. Cyr.* 1, 172. *Botan.* Korona talerzykowata *hypocrateriformis*, kiedy kray korony płaski na rurce iest osadzony. *Bot.* 102.

TALIIA, - ii, ż. TALIYKA, - i, ż. *dem.*, z Franc. flan, flonik, kibić, die Taille, der Wuchs. Piękna taliia. *Mon.* 69, 1088. Śliczna taliia. *Teatr* 25 *b*, 32. Jak mnie nie kochać, taki ze mnie cacka, Taliyka smukła, piękna buzia, mina gracka *Zabł. Fir.* 62. 2) Taliia kart, gra, paszа kart, ein Spiel Karten. Taliia kart, czyli cała gra. Taliia kart Francuzkich ma kart 52, Polskich 36. *Mog. Mistr.* Przynieś dwie taliie kart francuzkich. *Teatr* 9, 42. Od kart do gry, to iest od talii francuzkich, złoty. *Gaz. Nar.* 2, 43.

TALIZMAN: *Nar. Hist.* 3, 83; amulet, noszenie czarownicze, broniące od przygod; n. p. Egipcyanie wielką moc przyznaią czarom i talismanom. *Pam.* 83, 639.

TALK, *ob.* Talek.

TALKA, - i, ż., skręcone pasmenko nici, iedwabiu *etc.*, *Germ.* eine Docke Seide, Garn &c. Talek półlokciowych kopa. *Instr. C. L.* Od kopy talek, to iest, przędzy. *ib. Pol.* 6, 152. Na krosnach wełnę i talki snować. *Teatr* 52, 64.

TALMUD, - u, *m.*, z *Hebr.* der Talmud. Talmud żydowski Babiloński R 476 od Rabi Asse i Amai złożony i bluźnierstwy napełniony iest. Pierwszy, co go począł w półtora sta lat po zburzeniu Jerozolimy był Juda, syn Symeona; drugi we 300 lat po onym zburzeniu Rabi Joanne; a owi dwaj skończyli. *Sk. Dz.* 459.

TALAMUZY - *ów plur.*, ciasta z serem robione. *Hist. Kuch.* 430, eine Art Käsekuchen.

*TALOWITY, *TALWISTY, *ob.* Tyłowity.

TAM, (*TAMO, *Cresc.* 135 *et* 487); *adv. loci, Boh.* tam, tamto, ondano, ton; *Slo.* tam, tamto; *Sr.* 2. tam, tamto, tamtor, tamtora; *Sr.* 1. tam, tamu, tamto; *Crn.* tam, tamkej, ondi, ondokej; *Vd.* tam, tamkai, v tem kraju, tamtem kraju, vundi, litukai, litemi, lito, litam, litamej; *Cro.* tàm, tamo, onde tam, ovde, (cf. owdzie),

onam, (cf. onąd), tote, totu, (cf. tu); posoi; *Ru.* тамо, ondi; *Slo.* tu, eno, eto, onci; *Rg.* тамо, тано, отамо, taj ondi; *Ru.* тамъ, тамо, тымъ. *Lo.* тамо, туда; *Hebr.* שם, שמה *ibi*, *Syr.* תמן teman *ibi*, *Heb.* שמשכם *schemibi*, cf. sam. - §. *quietis* tam, z na owym m eyscu; dort, da. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące, zowąd smoky iadowici, a ztąd bazyliki srogie. *Smotr. Lom.* 2. Tamem miał urząd przełożonego, i tamem na cztery lata mieszk? *Wyr. Kat.* 536. Pukał oś; kto tam? *Teatr* 31 *c*, 10. *Ross.* тамо тымъ? тот ли? Szabłą po prawéy ręce i po lewéy uderzył, mówiąc: i to moie i tamto. *Birk. Chmiel. C.* 4; *ob.* tamten). Aż tam, *Slo.* dònle; aż tu, *Slo.* dòvle). Gdzie Pan Bóg, tam zwycięztwo. *Sk. Dz.* 295. Tam myśl, gdzie i serce. *Opal. sat.* 61. Tam-ci świat; tamby się starzeć. *Cn. Ad.* 1156. Nad rzekami Babilońskiemi, tameśmy siedzieli i płakali. *Wrob.* 515. - *Pleonastice*: Tymochus Pirrusa chciał otruć przez syna swego, co tam był u niego cześnikiem. *Morg. Hal.* 206. *Vulgar.* Co mi tam do tego? *Teatr* 208, 174. A co tam przodkowie? dziś już wszystko inaczéy! *Teatr* 29, 25. W resztę, co mi się tam w cudze wdawać rachunki? *Teatr* 55, 24. Nie co tam, to nie szkodzi! *Teatr* 56 *c*, 6. Gdzież ten czarnoksiężnik, czyli ten wróżek, iak go tam nazywasz. *Teatr* 28 *b*, 66. Kata tam potrafię. *Teatr* 30, 5. Boday tam We Pana. *Teatr* 43 *c*, 81. *Cum exclamat.* Tam do djabła! *Teatr* 26 *c*, 36; porwon!). - §. *motus ad locum*: tam, z do tego mieysca; dorthin, dahin; Tam wierzy, a tu uderzy. *Cn. Ad.* 1156. Tam i sam, *significatione motus in loco vel ad locum*, hier und da; hierhin und dorthin; *Sr.* 1. tàm a sém, tam da sém, dote da dèble, (*Ger.* auf und ab); *Crn.* semterkje, semtertam, gorindoli, sem tir tja; *Vd.* sam iau ta, ta nu sem, pried inu sad; *Cro.* sèm, ovàm; *Slo.* ovamo onamo, ovdi ondi; *Ru.* сюдаи тудаи; мамъ и самъ. Wody morskie, iako dwa mury tam i sam stanęły. *Zrn. Pst.* 236. Tam i sam się przewiiały kielichy. *Cn. Ad.* 1125, na różne strony). Z woyskiem i tam i sam chodził. *Stryik.* 72, hierhin, und dorthin. Przypatrzał się z okna ludziom, którzy ustawicznie szli i tam i nazad. *Kroj. Pod.* 88; aufundab gehen. Zawiedli ich na błota lgniące, iż ich było ani tam ani sam naszych. *Biel.* 98, sie konnten weder vorwärts, noch rückwärts. Prawa ręka, ni s ę s.m, ni tam ruszyć dała *Otw. Ow.* 187. Ani mię tam, ani mię sam, *lupum auribus teneo. Rys. Ad.* 1, *Zegl. Ad.* 5, cf. złapałem Tatarzyna).

Pochodz. *tamtędy, stamtąd; tameczny, tamteyszy, tamten; tamże.*

TAMA, - y, ż., TAMKA, - i, ż. *dem.*, *Ger.* Damm, *Angl.* dam, *Gall.* dame, *lat. med.* damma, *Suec. Dan.* dam), grobla w wodę wchodząca, wodę odbiiaiąca, eine Schleuse, eine Schlacht, eine Flutschleuse, eine ins Wasser hineingehende Verdammung; *Bh.* bráj, brájla, (cf. grodza); *Sr.* 2. bam; *Crn.* saslap, sasip, (cf. zasypać), jespiza, ispize, (cf. izbica); (*Cro.* tàmà, z kryiówka, taynik); *Vd.* sasip, jies, (cf. jaz), jesa, sherm, schutina; *Ru.* гать, (ob. гать), zagatje, zajasenje; *Ru.* насыпь, плотина, плотинка, (cf. płeść, płot), запóмъ, перепруда, запруда, (cf. prąd); *Ec.* заѳъ. Tamę bić trzeba, aby woda lądu nie podmywała. *Os. F.* 265. Bystra rzeka, któ-

réy wysokie grobel tamy z brzegów wylewać nie dopuszczaią, ieżeli wod wyyście wezbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem łąki ponurza. *Mon.* 71, 757. Tamka mała, *ob.* Taras. - *fig.* To wszytko potrącał, cokolwiek było tamą iego zapędowi. *Mon.* 71, 820. Dalszym iego honorom śmierć prędka tamę rzuciła. *Nies. Kor.* 28. Chęć i cnota człowiecza we krwi maią tamy. *Przyb. Ab.* 207. - §. Tamka, ulica w Warszawie, n. p. mieszka na Tamce.

Pochodz. *tamować*, *zatamować*.

TAMARYNDY; *Vd.* amarishka; *ob.* Daktyle leśne. TAMARZYSZEK, *ob.* Września.

TAMBOR, - a, *m.*, TAMBOREK, - rka, *m.*, narzędzie na kształt bębenka do szycia, haftowania, ein Tambour, worauf genäht, gestickt wird; (*Cro.* tambùra *fides duarum chordarum*, *barbar.* tambúr; *Bs.* tambur *fides*, tamberlin, bubagn, z bęben). Tambór do haftowania. *Teatr* 20, 42. Tamborek od szycia. *Perz. Lek.* 319. Przyaieś mi tamborek z kartuzem. *Teatr* 31 *b*, 44.

TAMECZNY, TAMTEYSZY, - a, - e, z tamtéy strony, ztamtąd; *Bh.* tamnj; *Vd.* tamkain; *Rs.* тамошный, тутошный, (cf. tuteyszy); dortig, dasig. Mało nie wszyscy tameczni na każdy rok ofiary wielkie czynią. *Pasz. Dz.* 91.

TAMIZA, - y, ż., rzéka w Anglii, nad którą Londyn. *Wyrw. G.* 20, die Themse.

TAMKA, *ob.* Tama.

•TAMO, *ob.* Tam.

TAMOWAĆ, - ał, - uie *ex. ndk.*, tamą hamować, *Germ.* dämmen, Niederſ. tämmen, *Suec.* daemma, *Anglos.* demman, *lat. med.* addemmare, cf. *lat.* domari, *Gr.* δαμάω); ein Waſſer hemmen, den Lauf aufhalten; *Sr.* 2. dammowaſch; *Vd.* jesiti, (cf. gacić); *Rs.* прудить, пружу, запрудить, запруживать, перепрудить, перепружить, перепруживать. - *pr. et tr.* Tamować rzekę, aby nie wylewała *Tr.* Rzéka ścierwami narzucona, w brzegi swoim tamowała się. *Psalmod.* 91; der Fluß wurde gehemmt in ſeinem Laufe, verſtopfte ſich. Bystre strumyki stawały, a gdy się tak tamowały, Wysychały mieyscem wody. *Sard. Tr.* 480. Tamować koło. *Tr.*, hamować, hamulcem wściągać. TAMOWY, - a, - e, od tamy, cf. grobelny, Damm-, *Rs.* плотинный.

TAMTĘDY *adv. loci*, *illac*, tamtą, ową drogą, przez tamto mieysce, *Boh.* onam; *Sr.* 2. tam pjez, tam lober; *Crn.* kjè, kjekej, leunod, *Crn. obs.* tjakej; *Vd.* tote, tamtotai, lekai, teta, ta, leta, takai, na takrai; *Cro.* onud, onuda, (cf. onaj), *Bs.* onamo; *Ross.* туда; *Ec.* тудâ; dort durch, cf. ztamtąd. Idźcie wypławicie się na to i na to mieysce, bo tamtędy poyda. *Si. Zw.* 2, 179.

TAMTEN, TAM TEN, tamta, tamto, tamte, tamow; *Vd.* tuki, teli, der dort, die dort, das dort. Tamtego nie widział. *Tr.* Tamci panowie. *ib.* Osiadłszy na grzbiecie, Śmierć cię nieubłagana na tamten świat gniecie. *Hor. sat.* 189. TAMTOWIECZNY, - a, - e, owego wieku, czasu, jener Zeit. Słowa te od iakiego mędrka tamtowiecznego wetknięte. *Nar. Hist.* 5, 289. TAMTEYSZY, *ob.* Tameczny. (- TAMUIĘ, *ob.* Tamować. -). TAMŻE *adv. loci*, na tamtym samym mieyscu, *Crn.* lihtòd, lihtukej, leondi, leontokej; eben daſelbſt.

1) TAN, - u, *m.*, *franc.*, dąb garbarski, die Lohe. Korę dębową na tan dla garbarzy na wiosnę odzierać trzeba. *Switk. bud.* 40.

2) TAN, *ob.* Taniec. TANCERZ, *ob.* Tanecznik. TANCMISTRZ, - a, *m.*, który lekcye tańców daie, *obsol.* ſkoczek; *Ger.* der Tanzmeiſter; *Crn.* plesàr, (cf. plęsy), plesmashter; *Vd.* raini moiſter, (cf. rey), plesar; *Cro.* tancmeſter, pleszovod, kolovod, tanczmſs; *Rs.* танцмейстеръ. Młodzieży trzeba tancmistrzów, fechtmistrzów. *Pam.* 85, 1, 700. Exercitia w Paryżu miałem te: kawalkacyą, lutaią i ſkoczka. *Off. Boh.* 1, 30, tancmistrza). TANCMISTRZSKI, - a, - ie, od tancmistrza, Tanzmeiſters, *Rs.* танцмейстерскій, Tancmistrzska sztuka, TANCMISTRZSTWO, - a, *n.*, die Tanzmeiſterkunſt, mieysce czyli urząd tancmistrza, die Tanzmeiſterſtelle. •TAŃCOLUBSKI, - a, - ie, tańczyć lubiący, gern tanzend. Jeymć PP. Tańcolubskie, owe to wysmukłych kibici i byſtrolotnych nóżek skoczki. *Mon.* 70, 132. TAŃCOWAĆ, - ał, - uie *cont.*, TAŃCZYĆ *ndk.*, *Bh.* tancowati, krpčiti, krpčim, (*cf. Bh.* krpce *crepidae*, *ob.* kurpie); *Slo.* tančugi; *Sr.* 1. repapu, rewaćiś (*ob.* rey prowadzić); *Crn.* rajam, pleshem, plesati, (*ob.* pląsać); *Vd.* rajati, plesati; *Cro.* tancsat, tancsati, tancam, plesem; *Hg.* tancsolni, ugrom, (*cf.* igram); *Sla.* igrati, (*Sla.* igratise, igrać); *Rg.* tanzatti; *Bs.* tançatti; *Ross.* танцовать, прыгать; *Ec.* лыкосмыкать, лыкосать; taniec odprawiać, tanzen. Moskwicin nesy przy surmach tańcować niedźwiedzi. *Pasz. Dz.* 110. Trzy lata nie tańczyłem, *Teatr* 33 *d*, 96. Nie czekay od nas les żadnych, tańcować raczey będziem po grobie twoim. *Birk. Kaz. Ob. E* 4; ſkakać, pląsać, cieszyć się). Tańcować nie chciał po tym granin. *P. Kch. Orl.* 1, 271. - *Cum casu*: tańcować gonionego *Stryik.* 476; tańcować klaſkanego, Polſkiego *etc.* - *fig alleger.* Jak komu interes zagrał, tak każdy tańczył. *Zab.* 15, 212; *Slo.* nè mi na fteru nótu tancowat ma, *nescit unde initium sumendum.* Ja w iego wieku inaczey musiałem tańcować. *Teatr* 31 *c*, 51, w inszych byłem obrotach, w obertasach). - *aliter*: O oycu ani pytay; z tym matka tańcowała, z kim iéy lubo było. *Mat.* z *Pod. B* 3; z tym się wdawała, sprawę miała, bawiła się). - Tańcować z kim, szamotać się, szarpać się, kręcić się mocując, mit einem herum tanzen, ſich mit ihm herum balgen. Jak się wzięli za łby, tańcowali z sobą po całéy izbie. *Off. Wyr.* - Potańcuiemy z sobą, póydziemy z sobą w taniec, z rozmówimy się, rozprawimy się, zmierzymy się, sprobuiemy się, powadzimy się. Tańcować z Tatarami, na granicy walczyć, *ob.* Taniec Tatarſki. TAŃCZYK, *ob.* Taneczek, Taniec. - *Derivata pochodz.*: dotańcować, wytańcować, potańcować, przetańcować, odtańcować, *ob.* Taniec.

TANDECIARZ, - a, *m.*, przekupień ſtarych gratów, (Db) der Tandler), der Tröbler; *Bh.* tarmarečnjk, ſtaretnik, *Crn.* martalos, (cf. martauz); *Vd.* tandlar, barantesh, kupzhnivauz; *Rg.* ſtarexár; *Rs.* лоскунникъ. Starzyzną tę przedasz tandeciarzom. *Teatr* 36 *b*, 86. Tandeciarze od żydów naywięcey rzeczy kradzionych nabywaią. *Gaz. Nar.* 2, 68. *w rodz. żeńſk.* Tandeciarka, *Bh.* tarmarečnice; *Vd.* tandlarza, kupzhlivarza, kupzhuvanka, bragnarza, trödlerinn, Tändlerinn, *ob.* Tandeta.

•TANDEM *adv. loc.*, nakoniec przecię, kiedy tedy, endlich

Bs. napokon, najposlje, na kon konça, (*cf.* na koniec końców); *Rg.* napokon, na svarhu, (*cf.* vierzch). Już tandem pewnym być można pokoiu. *Gaz. Nar.* 1, 228. Tandem po dość długiey podróży, stanąłem w Paryżu. *Kras. Dos.* 98. Tandem z oczu mu znika. *Jabł. Tel.* 335. Siada tandem. *Mon.* 67, 239. - Tandem tedy, z i coż zatym? coż daley?

TANDETA, - y, *ż.*, TANDET, - u, *m.*, wendeta, handlarstwo starzyzną, gratami; targ na starzyznę, graty; tret; *Dbd.* Tandlerey, Tandelkram, Tandelmarkt; *Boh.* tatmark; *Vd.* kupczhuvalishe, kupczhlivarshku tershishe; *Rs.* лоскутной рядъ; *Ger.* der Trödel, Trödelmarkt. Utrzymywanie tandet żydom zabrania się. *Gaz. Nar.* 2, 68. Tandety są względem sukien, co cmentarze względem ludzi. *Zab.* 1, 140. Dziś cnotę, honor, iak na tandecie przedaią. *Wad. Dan.* 67 *et* 90. Serce na zbycie ma, iak na tandecie. *Zab.* 16, 118. Laia Koryntska w przysionkach Wenery Rozpustną nader tandetę zakłada. *Zab.* 13, 352. Wstyd teraz poszedł na tandetę. *Nar. Dz.* 2, 110. Za dary, cnotę, wiarę i zdrowie, na starey zawieszaią tandecie. *Pot. Arg.* 493. Chętnie dla zysku dobre imię na tandet wywieszaią. *Pilch. Sen. list.* 4, 101; publicznemu pośmiewisku podawaią). Człowiek z tandety, z niewiele wart, nikczemny. TANDETNY, - a, - e, od tandety, z tandety, Trödel-. Robota tandetna, licha, *opp.* na urząd.

TANECZEK, TANEK, TANCZYK, *ob.* Taniec. TANECZNICA, TANIECZNICA, - y, *ż.*, TANECZNICZKA, TANCOWNICZKA, - i, *ż. dem.*, tańcowaniem się obieraiąca, *Ger.* die Tänzerinn; *Boh.* tanečnice; *Sr.* 1. revnuarla; *Vd.* rajauza, plesarza, raiuska, rajariza, rajarza; *Cro.* tancuśaica; *Rg.* tanzaliza; *Bs.* tançalica; *Rs.* танцовщица, плясея, плясавица, плясунья; *Ec.* плясица, лихоимельница. Śpiewaczki, tańcownicaki wmawiaią w nich iż złota i kleynoty są iedynym miłości dowodem. *Mon.* 68, 269. Z tanecznicą nie byway, ani iey słuchay. *Biel. Post.* 198. - *ś.* tanecznica, mieysce do tańcow, sala. *Vd.* rajishe, plesarjishe, raini prestor, der Tanzsaal, Tanzort. *Choragium* tanecznica albo insze mieysce, na którym gry albo tańce sprawuią. *Męcz.* Z domow bożych tanecznice, śpichlerze, szopy czynią. *W. Póst. W* 2, 337. TANECZNIK, TANCERZ, - a, *m.*, tańcowaniem się bawiący, uczący tańcować, tańcuiący często lub dobrze, *Bh.* tanečník; *Sr.* 1. revnuar, (*cf.* rey wodzący); *Crn.* plesavz; *Vd.* rajavez, plesamshter, rajavez, plesauz, rajer; *Cro.* tancuśaicza; *Rg.* tanzalaz; *Bs.* tançalo; *Sln.* igrácа, (*cf.* igracz); *Rs.* танцовщикъ, плясавщикъ, плясунъ; *Ec.* танечникъ, учитель танцовъ, плясáтель, плясáльщикъ, лихоимáтель, лихоимствователь; der Tänzer. Vestris, sławny we Francyi tancerz. *Niemc. P. P.* 19. *Teatr* 24 *c*, 77. Królowa Anna tak się bardzo kochała w tańcach, iż gdziekolwiek iechała, zawsze rotami w około siebie tanecznikow wodziła. *Stryik.* 386, tanecznikow i skoczkow. *Pilch. Sen. list.* 3, 218. TANECZNY, TANIECZNY, TANCOWY, - a, - e, do tańca lub tańcowania należący, Tanz-; *Cro.* tanczni, tancuśni, *Rs.* танцовальный, плясальный; *Ec.* плясительный. W taneczne idzie koło. *Bals. Sw.* 2, 164. Szkoła taniczna. *Petr. Pol.* 2, 190. Pieśń taniczna, *Vd.* raina popeuka, falerka. TANNEK, *ob.* Taniec.

TANGIENT u organ, klawiatura, przebieralnia, klawisz, pokładka, postawek, młotek, którym palcami przebieraią. *Wlod.*, die Tastatur, Claviatur, z. B. in einer Orgel. Tangent, Drücker, w organach otwiera wentyle w wintladzie. *Mag. Astr.* TANGIENTA, *mathem.*, *ob.* Styczna linija, Tkliwociąg, Przystawka.

TANI, - ia, - ie, TANIE *et* TANIO *adv.*, Tańszy, Taniey *Compar.*, *Bh.* lacrný, (*cf.* lacny); *Sr.* 2. tuni, tuna, tu niej; (*cf. Crn.* tanke, tajnushe, z cienko; *Rg.* tánan vilis); *Rg.* zjeuee, za mallo; *Ill. Serb.* jeftino; *Bs. et Sln.* jeftino; *Cro.* zlahka, (*cf.* z lekka); *Russ.* деменнымъ); niedrogi, za małe pieniądze, wohlfeil, nicht theuer. Tani rzemieślnik, nie może być wyborny. *Cn. Ad.* 1157. Chłop odbyć musi tłoki i szarwarku dzień za pieniądze nadto tanie, mówię, że nadto tanie, gdyż za nie i podjeść dobrze nie może. *Mon.* 68, 196; za zbyt szczupłą płatę). Tanio przedawać, *Rs.* деменнымъ. Kitayki dupla, po zł. 5, 4, 5; tańsza po zł. 1. *Gost. Gor.* 112. Gdyby u nas były tańsze dukaty, a gdzie indziey droższe, toby nam wszystkie wywieziono. *Gost. Gor.* 29, w niższey cenie). Tanio co czynić; *oppos.* wzdrażać. *Cn. Th.* 1156. Tanie kupisz, psom wyrzucisz; co się kupi tanio, psom się to dostanie. *Cn. Ad.* 100. Tanie rzeczy niesmaczne, *ib.* 1158; *Slo.* čo vjáčne, nieni lacne *quod rarum carum*) Poganin plundrował, przysłomu to tanie, Trzodę, bydło, dobytek, nie robięcy na nie. *Paszk. Dz.* 16, przyszło mu łatwo, bez kosztu). Nie da taniey, jedno jak w targu. *Rys. Ad.* 45, nie ustąpi-ć nie). - *fig.* Jeden drugiemu taniey dać nie chciał; zatym wyiechali na poiedynek. *Warg. Cas. praef. D* 3, ulegać, ustępować, nachgeben, weichen. Z obu stron bili się długo, ieden drugiemu nie chcąc koniecznie nic dać taniey. *Biel.* 265. - *§. transl.* tani, nieszacowany, za nic nie miany, nicht geschätzt, gering geachtet. Henrykowi tak tania była korona Polska, a Francuską cenił drożey. *Min. Ryt.* 2, 44. Tanie im dla oyczyzny zdrowie. *Jabł. Buk. C* 2 *b.* Jako iaie słuc, tak to tanie u niego, targnąć się na bliźniego swego *Rey Pst. Tt* 3. Te nayżywsze oświadczenia niewypowiedzianego iednych ku drugim przywiązania serca, tak są tanie i tak mało nam kosztuią. *Mon.* 67, 467. Tanie to sobie szacuią ludzie, czym bardzo obfituią. *Cn. Ad.* 1158. Więcey-em o tobie rozumiał; iużeś u mnie tańszy. *Cn. Ad.* 664, straciłeś z szacunku). - *aliter quasi active*: Tańszy on teraz. *Cn. Ad.* 1158, spuścił z kwinty; iuż nie tak hardy; zwiesił skrzydła, et giebiś jetzt wohlfeiler; ist nicht mehr so stolz. Za godzinę może będziesz ty tańszą. *Teatr* 53 *c*, 53, nie będziesz się iuż tak drożyła). Taniego sumnienia, = byle za co zrobi wszystko, cf. za tanie pieniądze psy mięso iedzą.

Pochodz. *tanieć*, *stanieć*, *taniość*.

TANIEC, - ńca, *m.*, **TAN, - u, *m.*, TANEK, - nka, *m.*, TANCZYK, - a, *m.*, TANECZEK, - czka, *m. dem.*; *Bh.* tanec, ſeina, (*cf.* skoczny); *Slo.* tanec, tancovánj; *Sr.* 2. reya, reja, *Sr.* 2. reja, (*ob.* rey); *Crn.* ples, (*cf.* plęsy), raja; *Vd.* raji, raj, raja, rajish, plese; *Cro.* tancz, taneca, pléza, szkok; *Rg.* tánaz; *Hg.* tánz, tancz, tántzolás, ugrás; *Bs.* tanaç; *Rs.* танецъ, пляска, плясáнie, прыпляска, скачка; *Germ.* der Tanz, des Tanzes; Niederl. Dans, *Angl.* dance, *Gall.* danse, *Ital.*

danza, *Arab.* tantza, cf. *Gr.* χορεύω); tańcowanie, pochód, ruch, ſkakanie podług muzyki w takt, das Tanzen, der Tanz. Niechay do tańca grają, Już się nogi zwiiaią. *Kniaz. P.* 1, 105. Prosić damy w taniec. *Gaz. Nar.* 1, 101. Szła z nim w taniec. *Gor. Dw.* 274. Prowadzić panną w taneczek. *Jeż. Ek. E* 4. Już ſkładne ruszy do taneczka pięty. *Hor.* 1, 247. Ubiegaią się, kto ma pierwey w tanku poſkoczyć. *Rey Zw.* 23. Leśne Nimfy rzędem Uiąwszy się za ręce, różne ſtroią tany, Gdy satyrowie dzicy graią im w organy. *Zim. Sięt.* 331, *Szym. Sw.* 59, cf. Krakowiaka, byczka, sarabandy, drabanta. *Teatr* 24 *b*, 74. – (*Ec.* λιτοπάνιε, taniec duchownego z chrzczonymi po odbytym chrzcie, po trzy razy na około chrzcielnicy; tudzież przy święceniu diakona i presbytera; podobnież po danym ślubie małżeńſkim). W tan idą cedry, iak (Orfeusz) gładko pomuszcze, Dereń z iesionem równey szuka pary, J mieyasse taktu nie uchybią bluszcze, Porwą się suche do pląsów szuwary. *Mon.* 71, 719. Trudno tego do tańca ciągnąć, kto nie rad ſkacze. *Rey. Zw.* 26 *b*. Kiedy się piianemu zachce w tanek, aliści się ślizа, iako kozieł po lodzie. *Rey Zw.* 62. On nie do tańca, albo iak niedźwiedź do tańca, z niezgrabny. *Ld.* Nic nie umie, do niczego go użyć nie można, ani do tańca, ani do rożańca. *Mon.* 74, 106, cf. ani do rady, ani do zwały, ani do pióra, ani do szabli). Niedźwiedzi, Smorgońſki taniec, z niezgrabne ruszenie. – On na to, iak na taniec, lubi to, rad temu, ochoczy do tego. – Kozacki taniec, z rzeca dzika, nie według porządku. – Z tańca do grobu niejednego niosą. *Pot. Syl.* 240. Śmiertelny taniec, *saltus mortalis*. – Taniec, muzyka taneczna, *ut* grzy, śpieway mi ten taniec, die Musik zu einem Tanze, ein Tanz. Obiecano mi na iutro przepisać śliczne dwa tańczyki. *Boh. Kom.* 1, 207. Kozak na teorbanie taie tańczyki. *Zab.* 13, 204. Uciąć tańca, z góry zagrać, żwawo odgrać. Niespetnego mu tańca zagrał, z wypłatał mu sztukę, uciął mu kurtę, zadał mu gracko, pomieszał mu szyki, zbił go z drogi, z taktu, cf. z niejednochody – §. *transl. fig. varie*: Śmierć zemną chodzi w tańcu. *Kul. Her.* 60; zaprasza mię z sobą). Taniec S. Wita, *ob.* Wit. Rzeka do morza wpadłszy, tam wszyſtkich swoich tańców dokończyła. *Pasz. Dz.* 22, biegu swego). Spodziewał się zbieg, że mu dadzą, i że go w taniec nie zaproszą. *Teatr* 8, 105, przez trzgi, Spießruthen, Gaſſenlaufen. – Taniec, Marsowy taniec, targaniec, bitwa, walka, utarczka, turniey, Kriegstanz, Angriff, Schlacht, Kampf, Treffen; (*cf. Lucian de Saltat.* 14, 2, 276. . . . *Anachars.* 4, 106: „les Thessaliens elevoient une ſtatue à Jlation, parcequ'il avoit bien *danſé* au combat"). Tatarowie radzi się potykaią w polu równym, półki swe w około zgromadziwszy, szykiem zakrzywionym, który pospolicie ludzie rycerscy Marsowym tańcem zowią. *Gwag.* 593. Tatarowie z łuków tańcem zwyklym nieśdżaiąc bez przeſtanku Litwę przerywali. *Stryik.* 348. Tatarowie zwyklym tańcem różno się rozſtrzelili, ucieczkę smyślaiąc. *Stryik.* 345. Ruś się na nas oburzyła i pomożmy im tego tańca, na który przyiechali. *Biel.* 59. Litwa z naywiększą śmiałością Tatarom pierwszym i wtorym tańcem odpór dała; na oſtatek Tatarowie nie mogąc wytrzymać trzeciego tańca, poczęli pierzchać; Litwa zaś za niemi gonionego tańcuiąc, tym śmieley biła. *Stryik.* 476. Synowie, nie uczcie się tańców, bo tego i w domu z Tatarami nauczycie się (przeſtroga Sobieſkiego, wyprawuiącego synów do cudzych kraiów). *Karp.* 4, 21. Od Tamerlana podane prawidła woiowania zachowali Tatarzy, i to nazywali nasi dziadowie tańcem Tatarſkim. Takiego słowa używa *Konſtantyn Xiąże Ostrogſki, Marcin Bielſki, i Jakób Sobieſki w daney nauce dzieciom idącym za granicę. Polacy nazywali suwałką ten rodzay utarczek. *Czack. pr.* 1, 235. Uciekną (Tatarzy) iak złodzieie, ſtrzałki wyſtrzelawszy, Taniec za potkanie w koło udziaławszy. *Stryik. Tur.* 4. Gotowe do rozprawy szańce, Zechce-li z nami iść w Marsowe tańce. *Jabł. Buk. M.* 4 *b*. Jużbyś wigrey w tan Marsa nie chodził pod Troią. *Dnoch. Jl.* 2, 119. Tatarowie prędko przyszli do koni i sprawy, ſkoczyli tańcem. *Papr. Ryc.* 80. – *Simil.* Junacy obadway, poszli z sobą w taniec, z wzięli się za łby. Poydziemy z sobą w taniec, z rozmówimy się, rozprawimy się. – *Prov.* U tego tańca dwa końca. *Rys. Ad.* 69, niebezpieczna sprawa, rzecz wątpliwa, iak się uda; cf. Psiego, Sowiego ſkakać.

TANIEC, – ieie *Neutr. ndk.*, ſtanieć, *F.* ſtanieie *dk.*, tańszym się ſtać, spadać z ceny, *Rs.* дешеветь, подешеветь, вздешеветь, wohlfeiler werden. Staniało po drogości zboże. *Cn. Th.* 1136. Wszyſtko wszędzie ſtaniało, a grosz wszędzie drogi. *Jag. Gr. A* 4 *b*. – *tr. fig.* taniać, spadać, z szacunku utracać, geringer geachtet werden, die Schätzung verlieren. Dobre przy lepszym tanieie. *Cn. Ad.* 165; cudne przy cudnieyszym gaśnie). Rozum, poczciwość, sumnienie ſtaniało. *Wad. Dan.* 67. Swiat mi cały przy tobie taniał i tanieie, Serce moie za tobą poydzie w puſte knieie. *Teatr* 44, 78. Dla nauki Chryſtusowey powaga Faryzeuszów taniała. *Zarn. Poſt.* 3, 552 *b*. Powaźność Janowa nieiako była dla onego w ciemnicy iego więzienia ſtaniała. *Zrn. Pſt.* 12 *b*. Dawniey uczeni ludzie w wielkiey wadze byli, nie tak iako dziś u niektórych tanieią, i za szyszkę ie sobie ważą. *Glicz. Wych. N* 6. Rzeczpospolita bardzo dziś ſtaniała, Co się prywata niſko iey kłaniała. *Rey. Zw.* 222 *b*. Jaki dziś Rzym, iako ſtaniał. *Bal. Sen.* 26. Zda mu się, żeby iedaym ſłopniem niżey ſtąpić i zaraz ſtanieć musiał, gdzieby miał dać to znać ludziom, że się uczył kiedy. *Gor. Dw.* 6. Staniała w królewnie podufałość ona przeciwko Tymoklei. *Pot. Arg.* 1491 umanieyszyła się, upadła, ſie nahm ab. Cóż tedy nam tytuł da, żeśmy chrześciianie? Kiedy spraw chrześciiańſkich sława u nas ſtanie? *Paszk. Dz.* 110, tanieie). – §. Tanieie, iuż nie tak hardy, spuścił z kwinty, zwiesza ſkrzydła, es giebts jetzt wohlfeiler, iſt nicht mehr ſo ſtolz. Wityd go razem i ciężki gniew poduszcza, przecięż z humoru tego iuż opuszcza i co daley tanieie. *Tward. Wł.* 134. – (TANIECZNICA etc., *ob.* Tanecznica). – TANIO, Tanie *ob.* Tani. TANIOŚĆ, TANNOŚĆ, – ści, *ż.*, niedrogość, *Bh.* łacynoſt, (*cf.* łacność); *Rs.* дешевизна; die Wohlfeilheit. *Dudz.* 16. Na samo iego imię z nagła tanność żywnoſci z naywiększego zboża niedoſtatku i drogości nastąpiła. *Siem. Cyc.* 248.

TANTONIC się *Rec. ndk.*, tantoni się ogień *gliscit ignis. Cn. Th.* 1126; wzmaga się ogień, wybucha. *Wtod.*, das Feuer greift um ſich, nimmt Ueberhand, ſprüht um ſich herum. Z nagła się wszyſtko tantoni, Gdzie blaſk ſtalney miecz broni. *Zab.* 6, 239.

TANTNY, – a, – e, doſtatni, którego ſtać na co, n.p. Żyd tantny, z ſtać go na kilka arędy; – rozumiem, że z łacińſkiego *Tanti eſt*; *opp.* Kapzan. *Off. Wyr.*, ieżeli nie z

Hebrayskiego נתן tanah *largiter donavit*; zwłaszcza że się o żydach naywięcey używa; *Ld.*; vermögend, wohlhabend.

TĄPAC, TĘPAĆ, *ob.* TUPAĆ. TAPCZAN, *ob.* Tarczan.

*TAPEZAN, - a, *m*, n. p. Towary Tureckie, kobierce, kilimy, tapezany. *Vol. Leg.* 4, 82. Chodzi po altembasowych tapezanach. *Tward. Pas.* 5.

TAPICYER. *Kras. Pod.* 2, 214; *Mon.* 67, 623; *Bok. ćjas* łaunił, (cf. calun); *Crn.* prapagnek; *Vd.* preſternik, tapetirar, preſtranjac, (*ob.* preſtrzeń, rozprzeſtrzenić), prapagnok, cf. przepiąć); *Rs.* обойщикъ; *ob.* obiciarz.

TAPIROWAĆ *cz. kontyn.*, z franc., u fryzera włosy grzebieniem w kupę zbiiać. *Mag. Mſkr.*

TARABAN, - u, *m.*, kotły woyskowe, tołombas, eine Trommel, Heerpauke, *Rs.* барабанъ, bęben; cf. tarantara). Bębny, tarabany grzmią. *Leszcz. Cl.* 64. TARABANIĆ *cz. ndk.*, *Ross.* барабанить; bębnić, trommeln. Dobosz, co pod okna capſtrych tarabani. *Kras. sat.* 100.

TARAĆ, *ob.* Tarzać.

TARADAYĆA, TERADAYKA, - i, *ż.*, *Boh. talawaſſka*; *Sla.* taljuga, (*ob.* telega); *Rs.* тарантайка, proſta nikczemna kolaſka, eine ſchlechte Kaleſche; cf. taratatka.

TARAMTARAM, *ob.* Taratan.

TARAN, - u; *m.*, *Bh.* hab', (*Bh.* hzb, z wąż; cf. gad); *Crn.* reſtropilu; *Vd.* aidni podiravez, reſtrupilu; *Ec.* баранъ, снѣжноѣдомое орудіе, (*ob.* baran); *Rs.* таранъ; der Mauerbrecher, Sturmbock; belka dębowa, w końcu okowana na kształt głowy baraniéy, którą tłuczono mury. *Biel.* 66, *Papr. W.* 1, 192, *Warg. Cez. praef.* 4, *Otw. Ow.* 453; *ob.* baran. *Chmiel.* 1, 463. - *Taran, szlaga, kula. *Volckm.* 518, ein Schlägel. - *fig.* Złote a niezgodą naydzielnieyszy do łamania murów taran. *Nar. hſt.* 2, 101. Niemasz muru, któregoby złotym nie przełamać taranem. *Fr. Ad.* 38; cf. złota szwayca). - §. *tr*, taran n. p. morſki, z bałwan, szturm, nawał, Sturm, Ungewitter, Meereswogen. Tak bywa rzucany okręt, gdy różne biią nań tarany. *Morszt.* 55. Okręt ięczał od srogich szturmów i taranów. *Jabł. Tel* 47. Podobny bałwanom morſkim był i pływaczym Neptuna taranom. *Jabł. Tel.* 279. Główne tarany bezbożność, bluźnierſtwo, niesprawiedliwość, które fundamenta monarchii z gruntu poruszają. *Psalmod* 29. Po tylekroć swe tarany Na zadanie ciężkiéy rany Smutek wali w nędzne serce. *Zab.* 11, 207. Ja maiąc ten taran w sercu, wytrwać-em nie mógł. *Wys. Kat.* 598, *cf.* oścień).

TARANT, - a, *m.*, koń lub pies *etc.*, tarantowaty; *Sla.* sbárac; ein Apfelſchimmel, ein Tiegerpferd, ein Pferd von dergleichen Farbe, ein Hund ꝛc. Wszak widziałeś i dobrze znasz moie taranty, Konie dzielne, maść rzadka, gustowne ubranie. *Zabł. Fir.* 29. Imie się otylego wilk taranta w głodzie. *Pot. Pocz.* 216. Tarant pies leżał na środ izby. *Pot. Jow.* 111; cf. Morąg). TARANTOWACINA, - y, *ż.*, maść czarno i biało nakrapiana; weiß und ſchwarz geſprenkelte Farbe. Marmur biały, maiący krople czarne po sobie na kształt tarantowaciny. *Star. Dw.* 6, cf. Morągowaty). Pszczoły te, tarantowacinami z wszech ſtron żółtemi Ponakrapiane ciała maią, *paribus lita corpora guttis. Otw. Virg.* 457. TARANTOWATY, - a, - o, *TARĘTOWATY, TARANTOWY, *Rs.* пестрый, czarno biało nakrapiany maści, cętkowany czarno biało; apfelſchimmelig, getiegert. *Crokaty, srokaty, tarantowaty koń, geſprengt. *Menin.* 3, 35. Konie tarantowate. *Hipp.*

9. Podawnie dawano ſzpaka tarantowatego. *N. Pam.* 16, 17. Dzikie lamparty tarantowéy barwy. *Mon.* 71, 901. Lampart tarętowaty. *Ban. J* 2, dzięcioł tarętowaty. *ib. J* 3. - *fig.* Znać po tarantowatéy cerze waszey, którą zewsząd szyszki osiadły . . . *Pot. Pocz.* 239. TARANTULA, *ob.* Krzeczek.

TARAPATA, - y, *ż.*, hałas, kołat, bębnienie, łukanie ciągłe, Lärm, Getöſe, Getöſe. Coś mi w głowie kołata, właśnie jak kotłów bębnienia ta ta ta tarapata. *Teatr* 56 *c*, 126. - §. tarapata, kłopot, kłotnia, swar, obroty, roſterk, obertas, Verlegenheit. W kaduceuſy pan mój tarapacie. *Zabł. Amf.* 60. Nie uszedłem powszechney z wami tarapaty, Popalono mi gumna, ſtodoły, psie, chaty. *Zim. Siel.* 229. Wielka tarapata, dziurawa w dzesz chata. *Rys. Ad.* 75. Nie uwierzysz, w iakich ia tarapatach bywałam, wiele się to chłopców przeminęło, co się za mnie wyzywali. *Teatr* 21, 71. TARARA, *ob.* Taratan. TARARUSZKI *plur.*, frazki, baytałaszki, brydnie, bliktry, Schwindeleyen, Windbeuteleyen. Zagorzale pały! a tych kobiet w głowie nic więcey, tylko tararuszki. *Teatr* 33 *d*, 19. Wszyſtko poszło na brydnie i na tararuszki, Na przysmaczki, śpiewaczki i na panie duszki. *Nar. Dz.* 3, 55.

1) TARAS, TARAZ, - u, *m.*, różna nasypka, rozmaity drobny materyał, kamienie, gruzy, chrosty i t. d. do zawalenia, przyparcia czego; Tarraß, Trasß, gepülverter Stein. Upuſty gnoiem, tarasem, darniem opatrzyć. *Haur Sk.* 146. Potrzeby różne do ſtawów przysposobić w zimie i saniami zwieść skoły, chrosty, taraz, gnoie na upuſty. *ib.* 144. - 2) TARAS, - u, *m.*, może z *franc.* terrasse, z wał z ziemi usuty, grobla, ein Erdwall, eine Baſtey, ein Tarraß; *Bh.* taraß, rauben', raubeni, (cf. rąb, zrąb); *Rs.* тарасъ, mieſto wysoko od kuchnie za grzanie na słońcu, 3) jaſtrik *pauimentum*). Taras wałowy, płaszczyzna wałowa, przytykaiąca z iedney ſtrony do ſkarpy, a z drugiey do przedpiersienia. *Jak. Art.* 3, 320. Taras, grunt słaby, umocniony drobną ſkrzeczyną, iłem przesypany, czyli tamka mała. *Os. Zel.* 86; nasyp, nasypiſko oparte, omurowane). Kazał Mieszko mocny taras udziałać przeciw zamkowi w mieście, a dobywać go. *Biel. Sw.* 187 *b*; basztę). *Tarasy na ciſkanie kamienia i beltów. *Leop.* i *Mach.* 6, 51, kusze. *Bibl. Gd.*). Bliżey ogrodu się wznosi taras brukowany. *Zab.* 9, 138 *Skrzet.* Pantofle przesiąkłe wodą położył na tarasie swoiego domu, aby wyschły na słońcu. *N. Pam.* 3, 277. Pokoie cesarſkie są otoczone terassami i galeryami. *Pam.* 85, 562. - *Anat.* taras, grobla, międzydupie *perinaeum. Perz. Cyr.* 1, 176. die Mſchterbe. - 2) Taras, więzienie, kłoda, turma, wieża, *Vd.* jetnishna hisha, knozak, kaihа, das Gefängniß, der Kerker, die Gefängnißſtrafe. Wsadził go ſtarosta do tarasu. *Baz. hſt.* 219. Rozpaczaiącą we łzach zamyka w tarasie. *Teatr.* 66, 48. Nie taras czyni sromotę, ale występek. *Modrz. Baz.* 341. Taras, kara zbrodni szkaradnych. *Nag. Cyc.* 89. Lepiéy z lasu, niż z tarasu, z lepiéy uciec, niż dać się więzić. TARASEK, - ska, *m. dem.*; *§. Gdyby kto pijanicy posłał wielką ſklonicę albo choremu na oczy tarasek . . . *Gor. Sen.* 36, umbrelkę?). TARASOWAĆ, - uję, - uie; *dk.* *ndk.*, zatarasować *ndk.*, mocno zamykać, palami, ryglami obmocować, *Boh.* tarubiti, (cf. rąbać, zrąbać), (*Rs.* тарасать *pauimentare*); *ver-*

rammeln, feſt zumachen. - §. w więzieniu zamknąć, więzić, ins Gefängniß ſtzen. TARASOWY, - a, - e, do tarasu więzienia należący, Gefängniß=. Tarasowy *Subſt. masc.*, więzniów dozorca, der Gefängnißmärter, Kerkermeiſter. *Teatr* 9 *c*, 75. Tarasowe *Subſt. Neutr.*, od tarasu płacą. *Cn. Th.* 1136, turmowe, Gefängnißgeld, Sitzgeld.

TARATAN, ↕ TARAMTARAM, ↕ TARATANTARA, ↕ TARARA, - odgłos trąb, (cf. taraban), Trompetenton, Trompetenſchall, Trompeten. Rzekłszy, taratantara w trąby trąbić ięło. *Amit. Spyt. B.* 4 *b*. Daway, ſtrawy nie żałuy, nie tak, iako kędyś U iednego, gdy trąbią, miasto taramtaram, Krupy, krupy, na obiad trębacz otrębuie. *Opal. sat.* 55. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryik.* 49. Tatarantara wszędzie brzmi, a echo krzyczy. *Stryik. Henr. B* 3. Tarantatara, albo pobudka do rycerſtwa Polſkiego. *Kchw.* 310. - §. Sikora tarara. *Ban. J.* 3 *b*.

TARATATKA, - i, ż., kapota Polſka, ein polniſcher Oberrock. Jedni w fraczkach, drudzy w taratatkach. *Gaz. Nar.* 1, 20. - §. *ob.* taradayka.

TARAZ, *ob.* Teraz.

TARCHAĆ, *ob.* Tarkać, Tarkotać. 2) TARCHAĆ n. p. słomę, *ob.* Targać. °TARCHAN, - a, *m.*, parobków woyſkowych czyli ciurmę Turcy zowią babami a innych niewolników tarchanami. *Alok.* 248.

TARCICA, - y, ż., TARCICZKA, - i, ż. *dem.*, deſka piłą tarta, ein Bret, eine Diele. Tarcice do różnych robot i różney grubości trą się z dębiny, sosniny, iedliny. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Tarcica od brzegu, czyli od kory drzewa rznięta, oblader, obladra. *Mag. Mscr.*, okrayka, der Schwarten, die Schwarte. Tarciczka *asserculus*. *Mącz.* Tarcicami pokładać, nakrywać. *Cn. Th.* 1136, dielen; *Cro.* podim, popogyújem, z deſkami pokrivam; *Hg.* deszkázom). Nie po iedney tarcicy chodzi; ↕ Pijany, zatacza się; nie idzie w proſt; albo: oszuſt, na dwoch ſtołkach siedzi, ↕ bierze się od siebie i kłobie, iak mu zyſkowniey; i ciepło i zimno wychodzi mu z uſt. TARCIE, *Subſt. Verbi* Trzeć, *qu. v.* TARCICOWY, - a, - e, do tarcic należący, Bretes, Dielens. Owoc chować na tarcicowym tle. *Cresc.* 438.

TARCZA, °TARCZ, - y, ż., *Crn.* tarsha *orbita, scutum*; *Vd.* tarzha, szhit, paish, branva, bramba, odnesenza, vſtriega; (*Cro.* taràz *pauimentum*; *Cro.* taraczati, ↕ brukować; cf. tarrica, *Cro.* tarácsam *pauimento*); *Rs.* мерчь; *Ital.* targa, *Gall.* targe, *lat. med.* targia, *Arab.* tarka, darka, *Chald.* טרכא teresa); mnieysza od pawęży, dla iazdy służąca. *Papr. W.* 1, 22. *Ger.* die Tartſche, (Rondatſche, Rondel, das Dieuterſchild; *Sr.* 1. nastatwia, (*ob.* nadstawić), nastawa; *Krom.* 277, *Chmiel.* 1, 458. Tarcze z byczych skór siedmiu złożone. *Zebr. Ow.* 326. - §. *Phras.* Dawni ludzie z sobą uprzeymie, nie za tarczą żyli. *J. Ach. Dz.* 162, nie w ustawicznych walkach, nie w niedowierzaniu, podeyźrzeniu, z wręcz, iest iest, niemasz niemasz! obne Mißtrauen. - *fig.* tarcza, szczyt, obrona, zasłona, Schutz und Schirm. Bóg tylko w iey nieszczęściu są obrony tarczą. *Teatr.* 46, 54. O iak tarcz słaba z saméy poczciwości. *Pośt. F.* 266. Bóg iest ratunek nasz, i tarcz nasza. *Radz. Ps.* 35, 20, *Rey Post. Yy* 2. - §. *Herald.* tarcza, pole, w którym znaki znaydować się maią. *Wiel. Her.*, *Jabl. Her.*; das Schild eines Wappens; das Wappenſchild. Tarcza, herb Sobieſkich, zkąd gwiazdy, za Jana Sobieſkiego odkryte, nazwano tarczą Sobieſkiego. *Bch. Prog.* 8. - §. Tarcza u tablicy mierniczey. *Sol. G.* 2, 11, *Jak. Kat.* 1, 300, das Schild auf dem Meßtiſche. - §. Tarcza ſtrzelnicza, do którey ſtrzelaią, szyba, krąg, meta, die Schießſcheibe. *Tr.*; *Bh.* tarč. - §. *Hiſt. Nat.* tarcze, pod brzuchem u węzów, łuſki szerokie, taśmiaſte, poprzecznie idące, *scuta. Zool.* 198; die Schilder an dem Bauche der Schlangen. - *aliter*: rodzay gadu pływaiącego, gad rybry tarcze zwany, *centriscus*, których grzbiet nieiakim ſoft pancerzem okryty. *Aluk. Zw.* 3, 52; Schalfiſche. TARCZAŁA *harl*, żoraw' na iedney nodze, nad nim dwie tarcze. *Tr.* TARCZAN, TAPCZAN, - u, *m.*, deſka czyli przyszeraza ława, do spania na niey, das Schlafbret, die Schlafbank, *Rs.* нáры. Chce póyść spać, znaleść nie może łóżka, ni tarczanu. *Teatr* 43 *c*, 79 *Wyb.* Kogut piał; baba zaraz chyc z tarczanu. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Jak mała szafa przybita do muru, ieſt tapczan z tarcic. *N. Pam.* 16, 29, cf. szlabank). - *Phras.* Przewalał się na łóżku, a teraz chrapi i na tarczanie. *Cliſſ. Wyr.*, z fortuną odmieniaią się obyczaie; Kanisł, spuścił nos. TARCZENNY, TARCZOWY, - a, - e, do tarczy należący, *Vd.* tarzhoun, Tartſchen=, Schild=. *Scutarius* co ku tarczy należy, tarczenny, pawężniczy. *Mącz.* Odyńca trzeba z tarczowéy ruśnicy dobrze spatrzyć. *Haur Sk.* 394, z iakiey do tarczy ſtrzelaią, Schießſcheibenbüchſe, womit man nach der Scheibe ſchießt. - TARCZNIK, TARCZOWNIK, - a, *m.*, który tarczę nosi, (°Tarczonoś), der Schildträger, *Sr.* 1. nastatwonnik); albo tarcze robi, Schildmacher. *Mącz.* Poczynił tarcze miedziane, i dał ie w ręce przełożonym tarczników. *W. 3 Reg.* 14, 28, przełożonym nad piechotą. *Bibl. Gd.*); Syn Joiady był rotmiſtrzem nad woyſkiem ſtrzelców i tarczowników. 2 *Leop.* 1 *Par.* 18. 17, pawężników. 3. *Leop.*). TARCZOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt tarczy, ſchildet; wie Schilder. Melon tarczowaty. *Syr.* 1184. TARCZYCA, - y, ż., *scutellaria*, rodzay rośliny, do niego należy chełmik. *Kluk. Dyk.* 3, 65; Helmkraut, Schildkraut. TARCZYCZKA, - i, ż. *dem.*, pawęzka *scutulum*. *Mącz.*, mała tarcza, das Schildchen, Schildlein. TARCZYK, - u, *m.*, *clypeola*, roślina, u nas rośnie na polach, rzadko wyżey nad 4 cale. *Kluk. Dyk.* 1, 159, Schildkraut.

°TARĘTOWATY, *ob.* Tarantowaty.

TARG, - u, *m*, *Bh.* trh, tryt; *Sr.* 1. torzicie, wili, (cf. °wiec); *Crn.* terg *forum, oppidum*; *Vd.* terg, terh, plur (*dem.* tershizh); *Cro.* terg, tergovische *forum, nundinae*, (*Cro.* tergouina, *mercatura, telonium*, *Cro.* tergovanye, ↕ handel; cf. *Cro.* terh); *Hg.* tereh *emtio*) *Pol.* targh, pijazza, ↕ plac; *Bs.* terg, tergowiscte, trgh, pazar, (*ob.* bazar), *Bs.* targ, targouina, trigovina, tergovina, trrigovanje *mercatura*, tergouine *mercas*. *Pp.* targh, targouiacte, targouina, (*Rg.* targh, targovina, targovanje *negotiatio*; *Slo.* tergovina, ↕ handel; *Rs.* торгъ, (торгъ, торгóвля handel); (*Turc.* tcharche); wieyscie targowe, targowiſko, rynek, der Marktplatz, der Markt. Mam poyść na targ, mam tam korcy kilka (zasiąść pszenicy. *Teatr.* 4 *b*, 55. Rybny targ, *Vd.* ribnaria, ribni tersh. Targ, mieysce lub czas targowy, dzień targowy, *Vd.* tergovanje, tergovanje, tershishtvu; Markt, Marktplatz, Marktzeit, Marktag. Zygmunt postanowił, żeby po wsiach tych iarmarki nie bywały. *Sirzet. P. P.* 2, 200. Targi w Gu-

fku tego lata będą bardzo dobre. *Mon.* 67, 110. Nie rada koza na targ, ale musi. *Rys. Ad.* 63, *Pot. Arg.* 469; *Slo.* ne rababi koze do trhu, ale muši, wiele ten czyni co musi; z musu cnota, *nolentem fato trahunt*). Wiedzie ich iak w uździenicy do targu. *Rey Ps. K 4 5.* Na zdrowym do targu, na chromym do domu. *Klon. Wor.* 68; zarobił iak Zabłocki na mydle, poprawił się z pieca na leb; dał siekie kę, wziął kiiek; lub też: co lepszego sprzedasy, co podleyszego tym się obchodź sam). Na iarmarku albo na targu pospolitym kto co kupi, to zarazem ma zapłacić. *Szczerb. Sax.* 168. – *Prov.* Bez pieniędzy na targ, bez soli do domu, *Slo.* bez penez do trhu, bez soli do domu, bez pieniędzy do miasta, bez soli do domu. *Zegl. Ad.* 13, *Rys. Ad.* 2; *Slo.* bez knihy do Skoli, bez penez do trhu, bez zięzek do szkoły, bez pieniędzy na targ, z z piekłu bicz nie będzie). Jak w targu z wszystkiemi się bratay. *Birk. Gl. K.* 18. I nayrzeźwieyszy często z targu piiany wraca. *Off. Wyr.*, świat panie; okazya czyni złodzieia). Powracał iak z targu, szumno, wesoły, piiany. *Ld.* Zły targ bywa po iarmarku. *Pot. Arg.* 309, *Pot. Zac.* 11; po dobrym obiedzie nie smakuie wieczerza; niewielkie święto po ostatkach Niedziela). Wyieżdża z czym, iak z łysą kobyłą na targ, z popisuie się z rzeczą iuż spowszedniałą. *Wolsk.*, chlubi się, iak gdyby z czym pocziwym, widziawia się, chciałby się koniecznie pozbyć). – *fig.* Nie wyieżdża na targ z tym, co komu czyni, a potaiemnie wedle potrzeby każdego wspomaga. *Kosz. Lor.* 1246, nie chwali się, nie chlubi się, nie popuszcza się), *ib.* 49, *Slo.* ne ze wieczim na trh, *non omnia vaeuelanda*). Wyiechał z tym na targ, z podał pod kwestyą, pod rostrząśnienie, rzucił kość) Nie masz z czym na targ, nie na targ też! nie masz z czym się popisywać, to nie do ludzi, w kąt z tym, na targu tego nie zbędziesz, ani na iarmarku, nie kupi tego nikt). Po targu, chybił targu, z po czasie, stało się iuż, odtąd się nie może, po barszczu szperka, chrzan po sztuce mięsa, łyżka po obiedzie, nóż po pieczeni; po mszy do kościoła; po śmierci lekarstwo). Targ uczy kupować. *Arch.* 2, 64; do wszystkiego trzeba praktyki; po szkodzie mądry; doświadczenie mistrzyni). – Jak na targu, targ w Osieku, ob. sprawa iak w Osieku; czart swoie, pop swoie, wszyscy krzyczą, żadnego nie słychać. W głowie, iak na targu, *ideae confusae*, groch z kapustą, bigos. – Targ, targowanie, zmowa o kupno, das Handeln, Dingen, Bedingen, Verhandeln, der Handel, Kaufhandel. Kamil targ zrzucił, który z Gallami szlachta Rzymska zawierała bez iego wiadomości. *Birk. Kaz. Ob. C* 2. Podkupywać kogo w targu. *Teatr* 52 c, 9. Krakowskim targiem, na połowicy przestanie. *Rys. Ad.* 29. Pierwszego targu nie upuszczay. *Rys. Ad.* 58, *Cn. Ad.* 859. Ostatnim targiem, ostatnim słowem, ostatnią ceną, mit dem letzten Worte. Skoro znacie się na tym, prędzéy dobijemy targu. *Teatr* 18 *b*, 24, prędzéy skończymy, zgodzimy się). Dobijać, docierać, dobić, dotrzeć targu, skończyć umowę, rękę w rękę uderzyć; *oppos.* odskoczyć od targu, nie dobić, zrzucić się. – Targ ieszcze, nie kupno, targ nie litkup; myśl ieszcze nie uczynek; daleko stąd do owąd; ieszcze się nic nie stało, ieszcze to nie ślub; ieszcześmy nie przyszli do litkupu. Jeszcze rzecz w targu, nieskończona, na dwoie, może być ieszcze i tak i siak. Nie wykrzykuy, póki targ, nie mów hup, aż przeskoczysz, *ante victoriam ne cantes triumphos*, nie śpieway Aleluia aż po wielkim Piątku. – I ieszcze targ; targ i targ, a do słowa nie przychodzi; zwłoczy się; kiedyż koniec? – Targ targ, a słowo słowo, z ieszcze może się rozeyść. – I do targu nie przyszło! rozeszli się od razu. – Targ, z zwada, n. p. wielki targ między nimi powstał. *Off. Wyr.*, cf. targać, tarkać). – Targ, targowa cena, der Marktpreis. Zbożem kupczący większy targ i cenę onegoż wznieśli. *Chel.* 4. – *fig.* Dziś w lekkiey wadze z targu są nauczyciele. *Glicz. Wych. N* 8, w nikiey cenie, w małym poważaniu). – Targ, z to, co za kupi zyskał, *ut* dobrym targ miał. *Cn. Th.* 1157, co utargowano; ich habe einen guten Markt gehabt, Marktverdienst, Gewinst, gute Löjung. Zły miał targ, z źle przedał; w ogólności: nie udało mu się, szwankował, źle padło, nie upiekł pieczeni, wskoral iak Zabłocki; poznano się na nim, poszedł iak zmyty. *Cant. exp.* przysłiało. zły miał targ, z oberwał, wziął po łbie, po czuprynie, wytargano go, powrócił z siniakiem, łysy, z wydartą czupryną. – Targ cygański, cygańskie kupno, kradzież, lotki chleb, lotkie, złe nabycie, Zigeunerhandel, Diebstahl, Gaunerey. – §. *fig. tr.* W Niniwie wszystko na targu było, godności, urzędy, sprawiedliwość. *Stan. Num.* 2, 123, na tandecie, na przedaży, zum Verkauf. Za urzędy, za łaski, za ładowne trzosy, Na targ idzie oyczyzna, na targ wolne głosy. *Teatr* 45 *d*, 8 z *Wyk.* Poyść w targ o serce, rzecz to, która zdradza. *Teatr* 54 *d*, 39; targować serca). – Targ z kim o co, umawianie się o co, nieprędkie uleganie, nieochoczość, niegotowość do czego, Dingen, Handeln, Gedinge, Unwillfährigkeit, Unluſt, Saumſeeligkeit. Wielkie zwłoki przez znaczną nieochotę i oromotne targi z żołnierzem nastąpiły. *Tward. Wł.* 44. Zaniechay targiem iść z panem bogiem i ś. kościołem. *Sak. Ok.* 7. – *aliter*: Puścić uszy na targ, z posłuchywać między ludźmi, co też o czym mówią, (ob. tarkaią o tym), dowiadywać się co gadaią, sądzą, unter die Leute gehen, sich erkundigen was paſſirt; horchen, was geredet wird. Gdybyś puścił uszy na targ, iścieby usłyszał pewną nowinkę o sobie. *Rey Poſt. L 1 5.* Nie tylko patrzeć na gładkość białogłowy, ale też i uszy posyłać na targ, iaka o niey sława. *Bud. Ap.* 136. TARGAĆ, TARCHAĆ *ex. konstyn.*, Targnąć *idntl.*, *Boh.* trhati, trhnauti, drhnauti, (cf. zadzierzgnąć, zabrhauti), drhl, drhnu, drchati; (drhlen tarlica); *Slo.* trhat, trhám, (trhlimi *lacerationes*); *Sr.* 2. terzaſh; *Sr.* 1. torhaci, torham; *Crn.* tergam, (tergam z a) wino obierać, *Crn.* terganje, z winobranie); *Vd.* tergati, ftergat; *Cro.* tergati, tergam; *Bs.* tergati, trrigati, otrrighnuti *vindemiam facere*, terganje, trriganje *vindemia*, tergati, otrrighnuti *frangere*; *Rag.* targati vlase, utarghnuti, targati *vindemiam facere*; *Rs.* морать, дорвать, дёрать, дергивать, терзать, теребить, теребило, (cf. trzubić), мискать; (cf. *Gall.* tirer, Niederſ. tiren, Ottfr. scerren, Hochdeutſch zerren, *confer. Ger.* die Zarge, z wątor, *cf. Ital.* stracciare; *cf. Chald.* תרך *rupit*, *dirupit*, *Hbr.* טרך torach *rapuit*, *dilacerauit*); szarpać, rwać, *pr. et tr.* zausen, reißen, zupfen, hin und her ziehen, herum zausen. Biią targaią selżywie po mieście go włóczyli. *Sk. Dz.* 257. Targnął łańcuch ze złości. *Bard. Tr.* 45. Wrzkomo płakano i targano włosy. *Jabł. Tel.* 267. Biy w piersi i z głowy Targay włosy przez ciężki żal. *Groch. W.* 418. Mo-

ony a młody pachołek nie mógł koniowi oczasu targnąć razem, ſtary po iednemu włosu targaiąc, wszyſtek wyrwał, że nic nie oſtało. *Kras. Ez. G 7 b*; cf. *Vd.* sobe tergati, z zęby rwać). Targać kleszczami. *Cn. Th.* 1137, mit Zangen reißen, kneipen. Targać słomę, tarchać, Stroh verwirren, verreiben. Barłog czyli targana słoma, *Gwir. bud.* 62, Mirrſtroh, Krummſtroh. Gardliną albo traciną izby poszyway; nie masz-li traciny, targaną słomą, kitek nawiązawszy, to mało krociéy trwa, niż gardlina. *Haur Ek.* 66. Nietargane cielce. *Orw. Ow.* 545; nieutargane, nieobjeżdżane, niezaprzęgane, niewłożone, nieprzyuczone, nieobrochmanione, nieokrócone, ungekärtigt. Targanie i darcie w żywocie, w trzewach i w ſtolcu. *Syr.* 434, *Crn.* terganje; das Reißen und Grimmen in den Gedärmen. Targać kogo za sukmą *Cn. Th.* 1137, beym Rocke zrzęsen. - §. Przeczżeś się nie obawiał targnąć ręki twoiéy na zabicie pomazańca Páńskiego? *Mon.* 72, 847. ściągnąć, wyciągnąć, ausſtrecken, ob. targnąć się na co). - *Targnąć czym, szarpnąć czym, womit einen Ruck thun. Podpinałem łańcuszek moiemu koniowi; on targnął głową, i kruczkiem od wędzidła zadrasnął mię. *Teatr* 20 *b*, 65. - *tr. fig.* targać co, z drzeć, roztargiwać, rwać, szarpać, rozszarpywać, łamać, rozłamywać, rozprzęgać, rozdzierać, rozforować, niszczyć, brechen, zerreißen, herumreißen, zerreißen, ſchwächen. Gdy król Anglii kościoł S. i wolności iego targa . . . *Sk. Dz.* 1171. Gospodarſtwa świętego nic więcey nie miało popsować i targać, ieno ten niesłachetny kąkol. *Rey Poſt. Kkk* 5. Zdrowie od natury dobre wziąwszy, zbytkiem go targaią. *Warg. Rad.* 5. Królu, pokóy z nami, od tylu wieków chowany targasz, nieprzyiaciołom daiąc posiłki. *Boh. Hom.* 2, 492. Przez przerwaność u proroka znaczą się ludzkie występki, któremi targaią sobie przyſtęp do kroleſtwa niebieſkiego. *Gil. Pſ.* 265 *b*, przerywaią go sobie, trudnią go sobie). Targać się *Verb Med.*, szarpać się, rwać się, ſich zerreißen, mit ſich ſelbſt herum ſchlagen. Pies na łańcuchu targa się tylko, a nic uczynić nie może. *Rey Zw.* 81 *b*, *Cro.* terszitisze *niti*). - §. Taka się targa rużnica. *Tr.*, dieß Feuerrohr ſtößt, reißt. - §. ady rwać, ſich abmatten, ſich entkräften. Krwią oczy Panu zaciekaią; ustaią mdłe siły, członki się targaią. *Odym. Św.* 2, *Hh* 2. - Targać się *Rec.*, szarpać się z kim, rwać się, mocować się, tarnosić się, mit einem raufen, ſich mit ihm herum balgen. Targali się za czupryny te zawzięte syny. *Jabł. Fr.* 149; za łby chodzili). - Targać się za co, na kogo, z porywać się, rzucać się na kogo, *Sap.* tarkatti, targbnutise: ſich über einen hermachen, über ihn herfallen, auf einen losgehen, ihn angreifen. Ktoby na przełożonego swoiego targnął się, ma być gardłem karany. *Vol.* 2, 1695. Darmo się targasz słaby na mocnego, Wiesz, iaka dzielność ieſt pana moiego. *Kras. Off. C* 2. Odźwierni się zmówili targnąć na króla. *Radz. Eſt.* 6, 2, *Sk. Dz.* 553. Chcieli Chryſtusa pomać, ale się nikt nań z rękoma nie targnął. *Sekl. Jon.* 7, *not.* „ręku nie wrzucił, ało nie jął go". Targnął się na towarzysza swego ręką i słowy. *Dambr.* 485. Żeby się żaden z tych, którzy do sądu należą, ieden na drugiego, ani słowem, ani uczynkiem, ani iakimkolwiek inszym sposobem nie targał. *Szczerb. Sax.* 153. Uſławicznie się targamy na to zakazane drzewko. *Rey Poſt. L 113* Lud targnął się słowy na Woyżesza. *Radz. Ex.* 17, 2. A wy, o nieżyczliwi, o zaparzeńcy, I targać się na moią sławę będziecie targali! *J. Ach. Ps.* 4. Z tey i z owey strony, targano się na dobrą sławę jego. *Birk. Zam.* 27. TARGACZ, - a, *m.*, targaiący co, der Zerfetzer, Reißer; *Fg.* targalas *ſupter*; *Cro.* terzách, *f.* terzachica; *Bh.* trhač'a kwiaty zrzezykowiąca, *Rg.* targáč; *Li* targacz, *f.* targaczicza; *Rs.* trigač *vindemiator*; *Ks.* мерзанець, szarpacz. TARGAN, - u, *m.*, robią z ſtarych powrozów, które rozkręcaią; służy do dychtowania szycia. *Meg. Mſtr.*, Zupfſtrick zum Calfatern; z TARGANIEC, - ńca, *m*, n. p. Gdy się w ſtatku otworzy dziura, co prędzey wziąć targańca ze szkutnych powrozów, i tym iako przylepiey uchtować dziury. *Haur Ek.* 174. - §. Targaniec, szarpanina, walka, motowanie się, zapasy, chwytanie za pas, czuby, tarmoszenie, woyna, zabiy wodzenie się, bitwa, biiatyka, zalebki, das Raufen, die Rauferey, das Ringen, Gerinne, der Kampf, Fauſtkampf. Iskoła w srogich targańcach kolnierze, Jucha się leie, trzaią pięściami pyſki, pełno hałasu, leci ze łbow pierze, kuſe się tłuką, latają połmiſki. *Zab.* 2, 231 *Ner.* W targańcu się gotuiąc, żeby ten ów zgrzytał, Ten maczugę toczoną, ów kamienie chwytał. *Gaw. Siel.* 377. Przeszli go, żeby tu targańca iuż z przeciwnikiem nie chodził. *Pot. Arg.* 757, *Birk. Chod.* 21. Czy to on pieszo poydzie na wyścigi, Czy w targańce z chłopięty . . . *Hor.* 2, 102 *Nar., Jabł. Buk. K* 2 *b*. Zazdrość sama w sobie targaniec ciężki, sama sobie męką. *Birk. Zbar. B.* 4 *b*, bole, męki, Pein, Gemerzen. - Oberwał targańca, zwziął połbie. - §. 2) Targanie, narzędzie do rwania zębów. *Perz Cyr.* 2, 191; der Zahnbrecher, die Zähne ausreißen. - §. 3. Targaniec, Targańce, rzemień, utrzymuiący powóz przy drągach. *Cf. Wyr.*, der Schwungriemen unter einem Wagen. Przyśnić, przypuścić targańca, *fig.*, uiąć lub dać komu więcey wolności, ouzdać lub wyuzdać, uiąć, przykrócić, popuścić cugłów, zasforować, wysforować. TARGANINA, - y, ż., szarpanina, rwanie i tu i tam, Zerren, Reißerey hier und dorthin, *Bh* hranice, (cf. darcie). Mroźwiedź tancmiſtrz, po roskoszney targaniny mięsa, Kopiero zwykł był miewać pokarm w swey paszczęce. *Żel* 12, go. - §. targanina, wodzenie się za łby, czuby, n. p. było tam targaniny dosyć, Rauferey. TARGOWAC, - ał, - uie *cz. ndk.*, *Bh.* trjitl; *Slo.* trijm; *Crn.* terguvam, tergujem, (terguvanje, z handel); *Cro.* terguvati, terguvam, terzitti, z handlować, *Cro.* terzitisze, z starać się, (*Cro* terjam *exigo*, terjávecz *exactor*; *Bs.* tergovati, trgovati *negotiari, facere mercaturam*; *Rg.* targovetti, z handlowáti *Rs.* торговать, промышлять, промыслить, промышлять, промышленность; (*Rs.* расторговаться, расторговаться, rozszerzyć swoy handel); (cf. *Chald. Samar.*, *Syr.*, *Arab.* תגר tagar *mercaturam exercuit*, *Arab.* تاجر tagar *mercator*); targować co, czego, z kupcem podawać cenę, *Pg.* salikofati, salikofuvati, (cf. lit. kupczyti, kupczii. um etwas handeln, dingen, etwas herhandeln. Targuię się z kupcem o tę kłódkę, którą targowałem przy tobie, nie chciał iey dać od 20 złł; day mu 19. *Teatr Sad*, 10. Nie iuż ten zarsz, co targuie, kupi. *Pot. Arg* 188; inszy inna krupno; daleko ztąd do owąd). Kupić, nie kupić, potargować wolno, cf. probować, ſkoſztować). Kto z worze targować, targować po cmacku, nieroztropnie. Indaco za coś, ob, kot). My złego sługi ani targować nie chce-

chcemy. *Hróbt. Lel. E* 4, i darmo go nie chcemy). Targować cielę za wołu, źrzebię za konia, targować łysą kobylę, z nie znać się na czym). Kota targuie, kupuiący wołu. *Pot. Arg.* 156, zwyczaynie o mało mówi, kto na dużo zakrawa, prosi o kromkę, a chce bochenka; cf. by ogonek położyć). Targował, aż przetargował, z długo myślił, a podarł głową, pokpił sprawę. - *fig.* Targować serca może, kto ma złoto. *Teatr* 1, 40, kupować). Jeszcze własny mąż żywy, a ona targuie Chłopa sobie inszego, a swoiego truie. *Pasz. Dz.* 127. - *aliter*; °targować, z handlować, handel prowadzić, Handel treiben, handeln. Mieszkaycie w naszey ziemi, i targuycie w niey. *Bud. Genes.* 34, 10. - *aliter*; targować, utargować, przedaiąc zyskać, Geld löfen, matten, im Handel gewinnen. Ziębuę tu, a nic nie targuię pieniędzy. *Jr.* TARGOWAĆ się *recipr.*, powoli postępować cenę kupuiąc, *Sla.* pogadjatise, (cf. *Sla. et Bsn.* pogoditise od cine, uçinitise *conuenire de pretio*); lange handeln, dingen, (feilſchen, markten); n. p. ośm złotych, weźmiecie. *Jr.* nie dam od dziesięciu. *A.* macie półdziewiąte. *Jr.* przyłóżcie z półdziesięta. *Alb. n. W.* 12. Targuyże się, chcesz-li kupić tanio. *Alb. n. W.* 11. Będzie się o to targował, by o konia. *Glicz. Wych. M* 3, by o dom, by o co wielkiego, drogiego). Targuie się iak żyd, z nikczemny, o grosz mu idzie). Gotów się pół dnia o jeden grosz targować. *Teatr* 16 *b*, 112. Targować się z sumnieniem, pod restrykcyą czynić; szukać wybiegu przeciw sumnieniu, nie być całkiem poczciwym, *entrer en composition avec sa conscience.* - §. *fig. tr.* targować się, nie zaraz na wszystko zezwalać, nie być posłusznym, ochoczym do pełnienia obowiązku, n. p. nie targuy się z Panem Bogiem, z nie ociągay się w powinności względem niego. TARGOWICA, - y, *ź.*, miasto w woiew. Wołyńskim, gniazdo imienia Targowickich; 2) miasto w Bracławskim, imię bierze od handlu czyli od targów, który tu, iako w mieście pogranicznym z Kozakami Zaporowskiemi, teraz z nowymi Serbami utrzymywany bywa. *Dyk. G.* 3, 102, Name verſchiedener Handelsſtädte im Ruſſiſchen. - §. Targowica, z Targowicka konfederacya, *ob. o uſtanowieniu i upadku Konſtyt. 3go Maia.* TARGOWISKO, - a, *n.*, *Bh.* trhowiſtě, trjiſtě; *Sr.* 1. torgiſchcio, torgio, torgiçio; *Sr.* 2. markt; *Crn* terh ishe; *Vd.* terghish, terghishu, krai sa harantanje, krai sa kupanina; *Cro.* tergouische; *Rg.* targoviscte; *Bs.* tergouiscte, pazariscte, mjesto od trrigouine; *Sla.* tèrgovishte; *Rs.* мопронище, моржище, площадь (cf. plaszczyzna, plac); *Ec.* мòржecmво, моржище, купалище; miejsce, na którym targi bywaią, n. p. rynek tret, der Marktplatz. Nie ieden z targowiska szedł na szubienicę. *Pot. Zac.* 5. - §. Targowisko, Targowica, targowa wieś, maiąca przywiley na targi, ein Marktflecken. Biegali po wsiach, miasteczkach i targowiskach. *Sk. Dz.* 204. TARGOWNIK, - a, *m.*, *Cro.* tergovecz, *f.* tergovachicza; *Rg.* targovaz, targovcich; *Bsn.* tergouaç, trrigouaç; *Sla.* tèrgouac; *Rs.* моржникъ, *f.* мопрошница, мопрóска; *Ec.* мопрóщецъ, моржникъ; handlarz, kramarz, przekupień, frymarz, kupiec, der Krämer, Handelsmann, der um etwas handelt, dinget, der Feilſcher. Wypędził Jezus z kościoła wszystkie one targowniki. *Rey Poſt. Ll* 2. TARGOWY, - e, - e, do

targu należący, Markt-, Wochenmarkts-; *Bh.* trkowń; *Vd.* tershen, tershni, tergni; *Rg* targovski, targovachi, targovni; *Rs* мопрошный, морженный, площадный. Targowy dzień, targ. *Cn. Th.* 1137. Targowy dzień, pilnuy każdy swego. *Rys. Ad.* 165, o złodzieiu nietrudno). Targowe miasteczko. *Zab.* 16, 152. Miasteczko albo wieś targowa nie ma być blizko drugiey zadowiona, to dlatego, żeby to nie było z szkodą drugiego. *Szczerb. Sax.* 246. (*Rs.* мопрóшая казнь, мопрошое наказаніе, z kara publiczna). Targowy *Subſt. m.*, dozorca targowy, der Marktmeiſter; *Boh.* trjnů. Targowe *subſt. neutr.*, płaca od przedaży na targu, Standgeld, Marktgeld, Marktſteuer; *Bh.* trjne, trjného platiti, z cło targowe; n. p. Cła targowego ktoby nie oddał, winy 30 szelągów przepadnie. *Szczerb. Sax.* 49. Za Piastów targowe płacono po miasteczkach od naymnieyszych nawet drobiazgów. *Nar. Hiſt.* 2, 258, *et* 86. Od przeieżdżaiących na iarmarki było przedtym w miastach królewskich wybierane targowe. *Skrzet. P. P.* 2, 200. Król postanowił targowe, aby od naymnieyszey rzeczy, co człek na sobie przyniesie, dwa pieniądza brano. *Erez. Jgz. N.* 7. - §. Kiedy pani serce przedaie, służąca powinna brać targowe. *Teatr* 16 *c*, 20, cf. baraszne, poczesne, na piwo, tryngield, na śpilki, od-uzne, podarek od odprowadzenia rzeczy kupioney.

Pochodz. *targać, tarchać, roztarchać, roztargać, potargać, przytargać, natargać, utargać, nadtargać, odtargać; wtargnąć, zatarga; targować, dotargować, natargować, odtargować, przetargować, utargować, ſtargować; wytargować.* - §. *wqtor.*

TARKA, - i, *ź.*, TARŁO, - a, *n.*, naczynie do tarcia czego, *Bh.* ſtrubadlo, ſtrubatlo (cf. ſtrugadlo); *Sr.* 1. trushadwo; *Crn.* réshn, ribéshn; *Vd.* ribeshel, ſtrugalu, reshen, godillu; *Cro.* ribès, ribeseny, raketas; *Dl.* raketes; *Sla.* irenda; *Rs.* тёрка; ein Reibeiſen. Tarka z blachy naczynie, na którym chleb suchy do posypowania pieczyſtego trą, lub gałkę muszkatołową. *Wiel. Auch.* 431, *Ern.* 866. Trzeć muszkatową gałkę na tarce. *Tr.* Korzeń rozmarynowy na tarce rozsplowany albo utarty. *Syr.* 164. Tarka pieprzowa. *Cn. Th.* 1137, moździerzyk, młynek, eine Pfeffermühle. - *Lima*, naczynie ślosarskie, którym piłuią, trą, piłka, tarka. *Mącz.*, *Rg.* tarliza; die Feile, die Raſpel. Brać kogo na tarkę, na przetak, wecować, szlufować, einen bürſten. Był on iuż nie naiedney tarce, z przeszedł przez rózgi, przetarty, ćwiczony, szczwany. - §. 2) Tarło, *ob.* Tarliſko. §. 3) Tarka, *ob.* Tarnka, Tarnek. - TARKAĆ, TARCHAĆ, TARKOTAĆ, TYRKOTAĆ, *cz. ndk.*, Tarknąć, Tarchnąć *idntl.*, tarkot wydawać, ein rauhes Geräuſch machen, raſſeln; (*Bh.* trkati tryskać); *Crn.* terzheti, terkam, terklam, z ſtukać); *Rg.* tarkatti, tarcjatti *currere*, *Bs.* tercjatti, trricjatti). Koła, powozy tarkoczą. *Oſſ. Wyr.* Liny galerne trzeszcząc od wiatru tarkocą. *Otw. Ow.* 452. Grucha gołąbek, skrzydłami tarcha, miło kwili. *Gaw. Siel.* 383. Grzywacze tam skrzydły żartkiemi tarkaią. *Tward. Daf.* 26. Lata koło wioseł, tarkocąc skrzydłami. *Otw. Ow.* 579. - *fig.* Wiele tarkocze, mało ieżdża, z więcey wrzawy, niż skutku, wiele obiecuie, mało daie, więcey dymu, niż ognia; więcey huku, niż puku. - §. Tarkotać ięzykiem,

mléc ięzykiem, bez zaſtanowienia, złym tonem gadać, viel ſchwadronirer. - §. *tr.* Z nienkontentowania pierwéy umrze, niż ona, ieśli ieszcze do tego uſtawicznie tyrkotać będzie. *Teatr* 32 *b*, 5, zrzęszić, gderać, psuć głowę, kłopotać, gnurren. - *tr. fig.* tarkają o czym ludzie, s gruchnęło co, gadają zseptem o tym, szepcą, szemrzą, bąkają, trzęsą, man murmelt von etwaś, munkelt davon, es verbreitet ſich ein Gerücht; (cf. puścić uszy na targ). Dawno o tym tarchają. *Mar. z Pol.* Tarchają cóś po kątach niektórzy, iż... *Birk. o Ec.* 21. Z razu ludzie zaczęli o tym tarkać, potym i w głos mówili. *Pot. Arg.* 548. Wieści te nie prożno tarch iące... *Tward IV. D.* 2, 104. Tarchnęły o tym dotąd wieści iedno ſtayne. *ib.* 115, pokątnie się słyszeć dały, es gieng ein ſtilles Gerücht herum. TARKOT, - u, *m.*, kół odgłos, chrobotanie, wrzawa, hałas, gwar, niesforny wrzask, das Raſſeln, Geraſſel, Rauſchen. Tarkot wozów, rżenie bystrych koni. *Off. Wyr.* Krzyk mężów i powrozów tarkoty powitają. *A. Kch. IV.* 4. Woyſko kruków z pasz y się wracaiąc, gęstemi ſkrzydły tarkot czyniły. *O w. Wirg.* 3 o, *Bh.* brłot. Wypuszczone z zamknięc a gęsi z ochoty ku słonecznym rosparom żartkiemi tarkoty w, iersi się uderzaią. *Tward. Wład.* 142, *Chodk. Koſt* 55. Głuszą nas lud wrzaſkiem, powrozy tarkotem, woda klaſkiem, rum powietrzny grzmotem. *Zebr. Ow.* 285. Gołębica tarkot ſkrzydłami czyniąc, wzgórę się wzbiła. *A. Kch. W.* 121. Trzykroć puhacz tarkotem złe dał hasło srogi. *Zebr. Ow.* 257, *letali carmine*, krzykiem, wrzaſkiem chrapliwym. - §. Tarkot, - a, *m.*, niewyrozumiały, niesforny gadacz, iąkało, wielomówca, ein Schwadroneur.

TARKOWY, - a, - e, od tarki, Reb: ſen: *Rs* мерошнный. - §. 2) *ob.* Tarnkowy. TARŁO, *ob.* Tarka, *et* Tarnina, Tarń. TARŁAĆ się, Tarać się, *ob* Tarzać. TARLICA, - y, *ż.*, *Bh.* trlice, drblen; *Vd* terlica; *Rs.* тирлица za trzitti lan; (*Rg.* tarliza *linea*, tarka, *Rg.* trorlas *sector*); *Ross.* перставка, перепелка; cierlica, die Flachsbreche; *ſuperius malleus*, tarlica, trzepaczka, do tarcia przędziwa. *Mącz.* Sposob międlenia czyli tarcia konopi na międlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3. 219. - §. Tarlica w robotni artyllerycznéy, ſtół z brzegami, na którym rozcieraią się zaprawy ogniowe. *Jak. Art.* 3, 320, der Reibetiſch, das Reibebret. TARLISKO, - a, *n.*, *TARŁO, - a, *n.*, mieysce, gdzie się ryby trą, czas tarcia się ryb, *Crn.* darſtva, die Fiſchleiche, der Ort, wo die Fiſche leichen; die Leichzeit; (*Hg* tarló, s ćierniſko). Przeſtrzegać trzeba, aby w téy sadzawce, gdzie są karpie na tarliſko, żadnego nie było szczupaka. *Haur Sk.* 141. Lin błotem żyie; gdy wyydzie na tarło, tedy w orzechem chodzi. *Spicz.* 158. Morſkich orków i balen potwornych łożyſko, Rybnych tarel i piſków zmieszanych igrzyſko. *Przyb. Milt.* 375. - *alter*; Wraca się pies do swoich plwocin, a świnia do tarliſka *Eras. Ob. A*, do kałuży, w któréy się tarała, Pfütze. - §. Tarliſko, mieysce, gdzie trą tarlicą, der Flachsbrechort. TARMOSIĆ się *zaimk. ndk.*, tarmosać się *kontyn.*, targać się, szarpać się, mocować się, ſich herum zerren, herum raufen. Źrzebcowi uwięzuią iaką mierną kłódkę, tylko trzeba, aby się za nim nie tarmosała, a bardziéy źrzebca nie ſtraszyła. *Hipp.* 32, aby się nie szamotała.

TARŃ, TARKA, - i, *ż.*, TARNIE, - ia, *n.*, *collect.*, TARNINA, - y, *ż.*, *Bh* trnj, trn, trnina; *Sr.* 1. cjetno, dorntjina; *Crn.* derkule, germú'e; *Vd.* ternje, ternovje, dern (cf. dereń, *Vd.* dren, s głóg); *Cro.* tërn, (ternye, s chrościna); *Rg.* tarn, (*Rg* ſtarn *culmus*); *Bs.* tergne, trrigne, draccje, *Sla.* tê njak; *Rs.* тернъ, терніе, терновникъ, дрѣнъ; *Ec.* терніна; cierń, ciernie, *Germ.* der Dorn, Dornen; *Angl.* thorn, *Anglos.* deorn, *Dan. et Suec.* torn, *Holl.* doorne, deurne, *Uph.* thaurnus, *Isl.* thorn, thyrner). Nad rowem ma być nasadzono tarnie z korzeniem. *Cresc.* 21. Cierznie abo tarnie. *Cresc.* 455. - §. TARN, - u, *m.*, TARNIK, - nku, *m.*, *dem.*, koleś u tarni, *Vd.* tern, oiſterz, seru, sheva, oſtnu (*ob.* oścień), oiſt, nabad, nabada, oiſtnina; ein Dorn, Stachel am Dornſtrauche. Biedny tarń, gdy go kto tłoczy, nogę mu własną krwią zbroczy. *Dar. lot.* 10, i słaby się broni, i biedna gęś syka, i psina się odszczekuie, i lichy wróbel trzepie ſkrzydłami, gdy go schwytasz). Tarnek się z młodu oſtrzy. *Sim. Siel.* 93, *Birk. Kaz. Ob. K.* 5. Tarnek oſtry z młodu zaraz kole. *Sim. Siel.* 70, *Rys. Ad.* 77. Pospolicie powiadaią, że się za młodu tarnek oſtrzy. *Glicz. Wych. K* 3, *Slo.* Mladi ſa trn' oſtri, *Vd.* sguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe oſtati; zhlovek kashe v' mladuſti, kai ozhe biti v' ſtaruſti', s wcześnie pocznie żegać, co pokrzywą ma zostać: człowiek pokaznie w młodości, czym chce być w starości). - *fig.* Oy o trzysz tarnek na mię. *Kurl. B* 2, gotuiesz mi zmartwienie, cf. Oścień, cf. mól). Siedzi iak na tarkach, s iak na śpilkach, na szydle, na brzytwach, na kolcach. - *Vd.* taku trebi, kaker tern v' peti, s tak potrzebny, iak tarń w pięcie, cf. iak Piłat w kredzie, iak djabół w Częſtochowie. - §. TARN, - i, *ż.*, TARNINA, - y, *ż.*, tarnkowe drzewko, tarnośliwka drzewko, *Boh.* trnka; *Vd.* ternika, ternina, ternovje, tarn; *Brn.* terngnina, trrignina, çargnina; *Crn.* oparenza; *Rs.* тернъ; *spina*, die Schlehenſtaude: krzew mierny, wielą kolcami osadzony, daie owoc ciemnogranatowy wielkości małéy wiśni, cierpki. *Klut Rosl* 2, 58. Naypięknieysze płoty bywaią z ciernia, które zowią tarniną, owocem iego są tarki. *Switk. bud.* 430, Weißdorn. TARNAWA, *herb*; krzyż, przy nim na lewéy księżyc rogami do krzyża obrócony; na hełmie pięć piór ſtrusich. *Kurop* 3, 51. TARNIEC, *TARGNIEC *neutr. ndt.*, ſtarnieć *dok.*, Tarnąć *idzl.*, *Bh.* trnauti, ztrnauti, ztrnu, uſtrnauti; *Crn.* terpniti, terpnem; *Bs.* utarnuti, utrrinuti, (utrrinuti, ugasiti *extinguere*, utrrinutise *extingui*); *Rg* tarn uti, tarnem, utarnutti; *Rs.* терпнуть; cierpnieć, n. p. od tarek, że kwaśne i cierpkie; drewnieć, drętwieć, ſtumpf werden, wie die Zähne von Säure; ſtarren, erſtarren, (ein ſchlafen). Oczom poczynaiącym tarnieć albo drewnieć, a iak drudzy mówią, w słup iść, lekarſtwo. *Syr.* 389. Od dymu tego ziela węże ſtarnieią, i na poły umieraią. *Syr.* 633. Lekarſtwo ſtarnieniu któregokolwiek członka ktoryby władzy i ruszania nie miał. *Syr.* 759, szyi ſtarnienie, że na żadną ſtronę głowy obrócić nie można. *Syr.* 1208. Żyły w ciele tarnieią. *Bal. sen.* 23. Komuż w boiu ręka nie ſtarguie, gdy mu w oczy ſtan e ociec! *Bard. Luk.* 25. Twoim ſtrachem ciało tarnie, sądów twych się boię. *Kch. Ps.* 182. Tarnę wszyſtek, n. prze-ſtępce patrząc uſtaw twoich. *J. Kch. Ps.* 179, drętwiałem. *Kar. b.* 157). - Tarnę, *ita afficior, quasi formicas repe*

sentiam. Cn. Th. 1137, tarnienie, *formicatio, ib.*, mrowisko. TARNCZANY, - a, - e, do tarnek należący, Schlehen-. Tarnczany sad, *pruetum. Mqcz.* TARNINA, *ob.* Tarń. TARNKA, TARKA, - i, *ż., Bh.* trnka; *Crn.* ternûla, dernûla, ternûle; *Vd.* tarnulla, ternula, ternoliza, ternouniza; *Bs.* ternina; *Bs.* tergne, trigne, draccje; *Rs.* терновая ягода; tarnośliwa, owoc tarnczany, die Schlehe. Owoc cierania albo iagody, tarnki. *Cresc.* 435, tarnka czerniowa. *Mqcz.*, leśna śliwka. *Urząd.* 375, *Cresc.* 389, *Switk. bud.* 430. Tarki, *alias* cierniowy owoc. *Haur Sk.* 114. TARNIOWY, - a, - e, cierniowy, Dorn-; *Bh.* trnovatý; *Sr.* a. cjernowé; *Vd.* ternouiten, teruliu, ternjaft; *Rg.* trnòv; *Bs.* tergnini, trrignini, dracini; *Rs.* терновый; *Lc.* терновнй (*ob.* ciernisty). - *Anat.* Nerw tarniowy, *spinalis*; miecz tarniowy etc. *Krup.* 3, 179, grzbietowy, Rückgrad-. TARNISKO, - a, *n.*, plac, gdzie rośnie tarnina, albo wykarczowany z tarniny; m. p. Wysiano na terniſku korcy 12, ein Dornenplatz, wo Dornenhecken ſtehen oder ſtanden. *TARNKOPŁODNY, - a, - e, w tarnki płodny, ſchlehenerzeugend; *Lc.* терноплодный. TARNKOWY, - a, - e, od tarnek, tarniczany, Schlehen-; *Bh.* trnový. Sok tarnkowy. *Krup.* 5, 157, *Crn.* dernúlz; *Vd.* ternulz, ternolſku vinu; *Rs.* терновка. TARNOŚLIWA, TARNOŚLIWKA, *ob* Tarń, Tarnka. TARNÓW, - a, *m.*, miaſto w Krakowſkim, gniazdo Tarnowſkich. *Dyk. G.* 3, 102, Name einer Stadt. TARNOWEK, - wka, *m.*, miaſto nad Wisłą, o milę od Baranowa. *ib.* TARNOWICA, - y, *m.*, miaſto w Szląſku. *ib.* TARNOWIC, - a, *m*, miaſto Szląſkie w xięſtwie Opolſkim. *ib.* (*Sr.* 2. Tarnowiſt, wieś Tarnitz).

*TART, n. p. znalazła Marta swego Tarta, *ob.* Gotart.

TARTAK, - a, u, *m.*, młyn do tarcia drzew na tarcice, dyle, *Bh.* pilnj mlejn, pila (*ob.* piła); *Crn.* ſtergâlu; *Vd.* shagni malin, resetnik mlin; *Rs.* пильная мѣльница; die Schneidemuhle, Sägemühle. Tartaka iedna część należy do podnoszenia piły i rozpęcia; druga do nadawania drzewu pile. *Os. F.* 321, *Chmiel.* 1, 227. - §. *fig. tr.* Tartak, człowiek, co zawsze ięzykiem miele, plecie sam nie wie co, ein Schnarrermaul.

TARTANA, - y, *ż.*, z *Włoſk.*, gatunek pomnieyszych okrętów. die Tartane, eine Art kleiner Schiffe. Złożona była flotta z półtóra set wielkich okrętów, 80 galer, oprócz bark i tartan. *Ustrz. Kruc.* 2, 307.

TARTAR, TARTARÓG, - u, *m.*, n. p. Skorupa żołwi morſkich wyrabia się na szylkret czyli tartaróg. *Zool.* 210, Schildkrot. Mennica nasza, sprowadzaiąc miedzi, ſtali, żelaza, tartaru, tyglów do szmelcowania, na komorach cło zaspokoi. *Vol. Leg.* 8, 905. TARTAROGOWY, - a, - e, z tartarogu, szylkretowy, Schildparts-. Ząb się złamał w grzebieniu moim tartarogowym. *Mon.* 67, 283.

TARTAS, - u, *m.*, TERTES, grzmot, wrzawa, hałas, *Vd.* tertrauje, larmanje, hrup; Lärmen, Gelärme, Gestöſe. Tartas w całym domu, wszyſtkie się uwijamy, wszyſtkie się krzątamy. *Teatr* 42 *d*, *D* 2. Jak się wziął tłuc z tartasem, obrzydły krzykała, uciekłem. *Zab.* 13, 285 *Tręb.* Pełno hałasu, tartasu, krzyku, a nigdy spokoyności. *Teatr* 27 *b*, 10. Już też i ia bywałec i świadom hałasu, Ale nigdy równego nie widział tartasu. *Tręb. S. M.* 124, *Kchw. fr.* 66. Skoczą na siebie myszy i łasice, w tym tertes i pisk srogi. *Kniaź. P.* 3, 74. Tam tertes ustawiczny, tam niepokoy, a tu Niesłychać ani wrzasku, ni bruków kołatu. *Nar. Dz.* 5, 48; (*Vd.* tertrati, larmati, krupati, z hałasować.

TARTOFLE, *ob.* Truffe. - TARTY, *ob.* Trzeć.

TARZAĆ się *recipr. ndk.*, TARAĆ się, TARLAĆ się, (cf. Terać, Tyrać, cierać, trzeć); walać się, przewalać się, splusk-ć się, ſich herum wälzen. Po ſtayni, po słomie się tarz, ba i po rynsztoku. *Falib. E.* 3. Po ciernisch i pokrzywach taraiąc się, do obfitego wylania krwi swoiey. *Star. Ben. B* 3 *b.* Po cierniu się tarzała i raniła. *Sk. Żyw.* 1, 338 *et* 415. W wzgardzonym tarzacie się gnoiu. *Tward. Daf.* 41. Zabit Achilles dla sławy zarobku, Bez powinnego tarlał się nagrobku. *Chrośc. Ow.* 359. Częściey ogromne w gruzach żałośnie Własnych się tarzają domy. *Hor.* 1, 236 *Nar.* - §. Tarać *cz.*, Starzać, Utarzać *dok.*, przewalać co, brudzić, walać, beſchmutzen mit etwas. Włóczą go po ulicach ſtarzanego błotem. *Tward. Wł.* 21, we krwi utarzany. *Sward. Misc.* 14, *Min. Ryt.* 1, 149. Robić z roszczynionego ciasta kłoſki, tarzać ie w mące, i gotować. *N. Pam.* 3, 287, taczać, żeby mąki na około nabrały, im Mehle walgern. Gdy masz ryby smażyć, należy się wprzod ie utarzać w mące, nim włożysz w masło roztopione. Także robiąc różne ciasta, trzeba w przód utarzać w mące. Mięso niektóre utarzaią w korzeniach tłuczonych. *Wiel. Kuch.* 432. - §. Tarzać się *transl.*, mazać się, hańbić się, popełniać złe niegodziwe uczynki, ſich beflecken, moraliſch verunreinigen. *TARZYĆ *cz. ndk.*, *Bh.* trjiti, targować, handlować, feilſchen, handeln. Przysięgał się przestać Wiślney żeglugi, Chcć raz źle tarzył, przecię płynie drugi. *Kchw.* 33. - *fig* *tarzyć, z czynić o co, um etwas handeln, unterhandeln. O ostatek się z nim tarzy. *Pot. Arg.* 407. Hamuy płacz twóy, na się ma ten skarzyć, Kto na cudzy błąd goni, a zdrady zwykł tarzyć. *Jag. Hyb. D*, oszukiwać; zdradą narabiać.

*TAS, *ob* Tass. TASAK, *ob.* Tesak.

TASBIR, TYŻBIR, TYŻBIER, TAŻBIR, TAŻBIER, TESZBIR, - u, *m.*, TAŻBIREK *dem.*, cienkusz, podpiwek, z *Niem.* das Tiſchbier (Kovent), dünnes, ſchlechtes Bier. Na młoto wywarzonego piwa znowu wodę gorącą leią; ztąd bywaią teszbiry i cienkusze dla czeladzi. *Syr.* 945. Tyżbiery. *Syr.* 943. O cienkuszu albo tyzbierze. *Syr.* 959. Taźbiery także przewarzać dobrze, drożdży dodać, i tego ubogim ludziom nie żałować. *Haur Sk.* 162, *Haur Ek.* 109. Taźbir do dworu czeladzi robotney zawżdy zostawować ma piwowar. *Haur Ek.* 91. W żołądku iego iedlo leży, iak śmierdzące młoto w kadzi, co z niego taźbir zlano. *Rey Zw.* 157 *b.* Taźbir macie? daycie mi taźbiru za szeląg. *Opal. sat.* 26. Białogłowſki trunek, woda lub taźbierek. *Zegl. Ad.* 16. Z lodu taźbierek Warecki piiecie, Albo w Weneckim kryształe chłodzony. *Mon.* 71, 714.

TASIEMIEC, - mca, *m.*, wstęgowiec, *taenia*, pospolicie solitar, robak płaſki, na kształt tasiemki, trudny do wyprowadzenia z człowieka, że naymnieysza część pozostała odrasta. *Zool.* 90, der Bandwurm; *Rs.* ленточный червь. TASIEMKOWY, - a, - e, *Rs.* тесёмочный; Bandw. Tasiemkowa gliſta. *Perz. Lek.* 187. - (TASIK, *ob.* Tasa).

* TAŚMA, - y, *ż.*, TASIEMKA, TASIEMECZKA, - i,

ż., *dem.*, pasmo tkane z prostego włokna, (*oppos.* wstęga z jedwabiu), ein flaches Band, ein Zwirnband; *B.* pantle, pentlička (cf. pętlica), tkanice (cf. tkanka), tkanička, fetlik, talaun, talaunek; *Sr.* 2. bant; *Cro.* pántlia, pantlek; *Rs.* лесма, лесемка, лесемочка, лёнма, лёнмочка; *Ec.* лесмà Taśma u amuklerza rozmaita, iako to: w wemik, futrowana, w bigler, w węzyk, w oczka, w ząbki i t. d. *Mag. Mskr.* Osnowa taśmy u amuklerza, z nici, z iedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *ib.* Tasiemka do zawięzywania włosów, *Rs.* косолёмник, косолёмничка, косолёмка. Cyrulik maiąc krew puszczać, powinien mieć na dorędziu taśmę półtora łokciową, na dwa cale szeroką, do wiązania rąk. *Perz. Cyr.* 2, 110, *Czerw.* 7, bindę). Tasiemka w xiążce, do znaczenia, gdzie czytaiący stanął, *Rs.* закладка. – *§. Pasem abo taśmą żeniną piersi swoie przywięzywał. *Birk. K. O. K* 2 *b*, Gurt, Gürtel. Wenery zwodnicza taśma. *Korp.* 3, 84. – *Anat.* taśmy, *ligamenta*. *Wey An.* 27. *Vd.* vesilštvu (*ob.* wiązadła, więzy), die Bänder der Theile im thierischen Körper. Taśma czyli wędzidełko żołędziowe członka męskiego. *Perz. Cyr.* 2, 243. – §. *fig.* *taśma myśli, pasmo, der Faden der Gedanken, die Reihe. Jak się porządnie raz ułoży w pamięci cała taśma pryncypalna dzieiów, od początku, aż do czasów naszych . . . *Mon.* 65, 252, łepiéy pasmo, szereg, ciąg, osnowa. TAŚMIANY, -a, -e, z tasiem, od tasiem, Bands, Bänders. W gało się i w tkankę taśmianą przebrała. *P. Keh. J.* 170. TAŚMOWY, TASIEMKOWY, -a, -e, od tasiem, Bands. *Rs.* лёнтный, лёнточный. TAŚMIARZ, TASIEMKARZ, -a, *m.*, co taśmy, tasiemki robi, der Bandmacher; *Bh.* pentlikař, tkaničkař, tkančnik, talaunťař; *Rs.* лёнточникъ; *w rodz. żeńsk.* Taśmiarka, Tasiemkarka, *Bh.* pentlikařka, tkaničkařka. TAŚMIARSKI, TASIEMKARSKI, -a, -ie, od taśmiarza, tasiemkarza, Bandmachers; *Bh.* pentlikařský; rzemiesło taśmiarskie, z TAŚMIARSTWO, TASIEMKARSTWO, Bandmacherey; *Bh.* pentlikařství.

TASOWAĆ, -ał, -nie, *cz. ndk.*, kartować, karty do rozdania mieszać, *Rs.* масовать, помасовать; die Karten mischen. Ustawicznie zbiera i tasuie karty, tak że są zabrudzone. *N. Pam.* 2, 166. Tasowanie kart, *Rs.* масовка. – *§. Poraź na głowę nieprzyiaciela, Niech z pola zstępuie, Obcy niech w twoiéy ziemi szatrów nie tasuie. *Stryik. Gon. N* 5, niech namiotów nie rozwinie, niech chorągwi nie rozpostrze). – §. *fig.* Tasować, kuć co, stosować, przysposabiać, układać, n. p. Chcąc się iednowładnym uczynić, wszystkie przypadki tak tasować, żeby go musieli postawić na czele woyska. *Off. Wyr.*

TASZ, TAS, -u, *m.*, TASIK, -a, *m.*, *dem.*, TASZA, -y, ż., *dem.*, buda kramarska płachtami okryta, kram pod namiotem, *Vd.* predauniza, shtazuna; *Cro.* štacun; *Ec.* лавка мороновая; eine Kramerbude mit Leintücher bedeckt, ein Kramerzelt. Kupcy po miasteczkach z kramami, kramnikami, taszami, taszkami przeieżdżaiący, nie wprzód tasze swoie rozbiiać będą, aż reiestra towarów urzędowi podadzą. *Vol.* 5, 186. Stawiąc po rynkach tasy i stragany, zysku szukali. *Nar. Hst.* 5, 451. Jezus z kościoła kupców wyrzekł biczem, Powywracał im tasze, powywracał stoły. *Pot. Zac.* 8. W obozie tasze rozpostrze i barany ukradzione będzie przedawał. *Birk.* *K. M. B.* 5. Chociażby drugi wszystkie pozakupiał tasze, Nic przecię nad potrzebę, takie żądze nasze. *Pot. Arg.* 439. Pod tasami, szopami, kuglarze szaleństwa swe wyprawowali. *Nar. Tac.* 2, 243, pod rozpiętą płachtą czyli namiotem, pod płociennym dachem. TASZKA, -i, ż., *Bh.* tašška, (*Bh.* tašťař rzezimieszek); *Sr.* 2. tasche; *Vd.* tashka, toshel, doushak, harshat, moshna (cf. mieszek); *Cro.* taška, torbica; *Hg.* táska; *Ross. vulg.* зепа; kieszeń, kieszonka, kiefka, worek, *Ger.* die Tasche, *Suec.* taska, *Holl.* tas, tasch, *Lat. med. et Ital.* tasca); der Beutel, Geldbeutel. Sięgnął do taszki i dobywał flaszki. *P. Kch. Orl.* 1, 211. Gdy masz próżne taszki, Nie siaday do flaszki. *Min. Ryt.* 4, 179. Nie bóycie się, taż to taszka sprawnie! *Wys. Kat.* 158. Chełpiła się, w swą taszkę trzepiąc, że z téy się kalety rodzą kasztellani. *Jag. Gr. B* 3 *b*. Porwano łakomstwo frassce, Byle grosz na grosz był w tassce. *Ryb. Gęśl. B* 2 *b*. – Taszki u miecza, pokrywka rękoieści miecza. *Wlod.* – §. *Botan.* Taszka, TASZNIK, TESZNIK, ziele, ma listki, iakoby kaletki abo taszki, *Thlaspi bursa pastoris*, kaleta pasterska, tobołki, das Taschenkraut, Täschelkraut, die Hirtentasche. *Sien.* 26, *Crn.* bobúlza, kobulàza; *Ben.* gusomaccja trava.

TATA, -y *m*, TATKA, -i, *m.*, TATEK, -tka, *m.*, TATUŚ, TATUSIEK, TATYNECZEK, TATULO, TATYNEK, TATULKO, TATUNIO, TATULEŃKO, TATUNIEŃKO, TATUSIEŃKO, TATEŃKO *dem*, tyczeńko *puerorum vox patrem compellantium*, *Bh.* tata, tatíček; *Slo.* tatič, tato, otec *parens*, (stari otec neb tatič, ded, starodziadek); *Crn.* ata; *Vd.* otei, ata, tatei, tatek, ochek; *Cro.* jipa, japek, japicza; *Dl.* chyako, otacz, *Hg.* apa, atya, attya; *Rs.* папа, папинька, папа; *Mexic.* tatl; *Germ.* Tatta, Tatte, Papa, *Epirot.* tata, *Thessal.* τεττα, *Lat.* tata, *Angl.* dad, dadde, (cf. *nostr.* dziad, dziatki), *Hisp.* taita, *Turc.* tada, ata, *Goth.* atta, *Lapp.* atye, atahie, *ob.* Oiec, Oyciec, cf. papa); *Sr.* 1. *et* 2. nan, ż. otiec, cf. niańka). Dziecię za nim biegało i wołało: tata, tata! *Sk. Zyw.* 1, 129, *Birk Kaz. Ob. F* 2. S. Woyciecha Słowary zwali tata, iako oyca. *Gweg.* 661, *Biel. Hst.* 290. Ah tato, ciesz płaczącą, tul mamunią tato. *Przyb. Ab.* 226. Prosi Kup do Jowisza, iak tato o pomoc. *Morszt* 96. Szukałem, gdzie twóy stary tata. *Tręb. S. M.* 27. Zaczerwienił się nasz tatek, Że się wstydzi sprawek dziatek. *Dwor. G.* 2. Tatkowie wasi, co z prosta wierzyli, By dziś powstali, takby się dziwili, Gdzież pokóy święty, iedność, stała wiara, Wzięta iż mara. *Stryik. Gon. S* 5, przodkowie, rodzice). Wstydźże się tatku z babiemi baykami historyków świętych potwarzać. *Pim. Kam.* 287, dziadku, babiarzu). Masz dobrego tatkę. *Zygr. Papr.* 334. Kochany tatunieńku. *Teatr* 15 *c*, 50. Nie, tatuleńku. *ib.* 7 *b*, 49, tatyneczku. *ib.* 43 *c*, 66 *Wyb.* Opowiem wszystko tatulowi. *ib.* 29, 90. Móy tatulu. *ib.* 54 *b*, 72. Tatulkul *Mon.* 75, 420. Tatulo się będzie dziwował. *Teatr* 22, 60. Kochany tatuniu. *Off. Str.* 3. Prawił tatuś sędziwy synowi daremnie. *Pot. Jow.* 27. O tym ich tatuś, dziaduś i pradziaduś bynaymniéy nie wiedział. *Pam.* 84, 570. Wełnę drą z pana tatuśka. *Rey Wiz* 57. – Tatuś, z dziad, staruszek, ein altes Männchen. Ale i móy pan, taki tatuś, taki farzec, przecięż do trzech się razem umizga. *Zabł. Dz.* 96.

TATAC *ez, ndk.*, tata wołać, Papa rufen. (*Vd.* tatati, atati, s papiać). Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, Oycu tatała, matce zaś mamała. *Past. F.* 195.

TATAR, TATARZYN, - a, *m.*, °TATARA, - y, *m.*, *Ger.* der Tatar, Tartar; *Bh.* tatar; *Sr.* 1. Tartiar; (*Sr.* 2. Tatari, s poganin); *Vd.* Tartar; *Cro.* Tartar; *Be.* Tatrarin; *Sla.* Tartarin; *Rs.* татаринъ; *Ec.* сѣчтъ, сѣчтатинъ, козарь (cf. kozarz). Tatarowie, naród Scytów, który lub to od rzeki, lub od rozrodzenia, imienia tego, do którego się sami zwią, dostąpił. *Krom.* 218. Scytha Tatarzyn, że tatę, t. i. oyca zarzyna. *Urs. Gr.* 325. Lotny Tatarzyn. *Groch. W.* 515. Hordy Tatara. *Birk. Xant. C.* Lepiéy u was Tatarą być, niż synem; Tatarze waszemu wolno z[dzianiną swą począć, co chce, przedać, frymarczyć, zapisać. *Birk. o Ex.* 23, cf. Szkot). Do-strzegłem nieraz, że wyraz Tatarzyn znaczył u Chińczyków zdraycę i hultaia. *N. Pam.* 22, 14. Nędzniki one, by też byli przed Tatary rzecz swą prowadzili, osądzonoby ie było niewinnemi. z *Leop.* a *Mech.* 4, 47, *Bibl. Gd. id.*, nawet przed nayzroższymi ludźmi). Poimałem Tatarzyna: Wiedźże go sam: Nie chce iść; Podźże ty sam; Nie chce mnie puścić. *Rys. Ad.* 54, *Pot. Jow.* 190, cf. wilka za uszy trzymać; ani mnie tam, ani mnie sam). TATARAK, *ob.* Tatarskie ziele. TATARCZANKA, - i, *ż.*, słoma tatarczana, *Crn.* ajdovsa; Heidekornstroh. Siana pięknego owcom dawał, także grochowin, tatarczanki. *Haur El.* 125. TATARCZUCH, - a, *m.*, chleb z tatarki. *Syr.* 1005, *Crn.* ajdovsek; z hreczuszek, Brot von Heidekorn. Tarczuch, paluch, łazanek z tatarki, Heidekornkuchen. TATARCZANY, - a, - e, z tatarki zrobiony, von Heidekorn. Tatarczana kasza albo krupy mniéy posilne, niżli żytne. *Syr.* 1004. TATARCZYSKO, - a, *n.*, pole, na którym tatarka była, das Heidekornfeld. Na tatarczysku co siać. *Haur Sk.* 9. - §. 2) *contemn.* Tatarczysko, paskudna tatarka. *X. Kam.*, schlechtes Heidekorn. - §. 3) brzydki, dziki Tatar, ein scheußlicher Tatar. TATARCZYZNA, TATARSZCZYZNA, - y, *ż.*, wszystko co się Tatarów tycze, co do nich należy, das Tatarische. Nakazuiemy lustrowanie tatarczyzn. *Vol.* 3, 583, osiadłości Tatarów w Litwie, Tatarencolonien Tatarowie pląc i zabierając, aż do Opola przepadłszy, po trzecim miesiącu odeszli; rok téy tatarszczyzny był 1260. *Krom.* 271, zagonu, naiazdu Tatarskiego, Tatarenzüge, Streifzüge. W one Tatarszczyzny, które po odjechaniu Henryka często bywały, wychodzali i plon odbiiali. *Papr. Ryc.* 295. - Tatarszczyzna, ięzyk Tatarski, obyczaie Tatarskie, das Tatarische, Tatarische Sprache, Sitten u. s. w. - Tatarszczyzna, towary Tatarskie, Tatarische Waaren. - §. Tatarczyzna s TATARYA, - yi, *ż.*, TATARY, - ów *plur.*, (cf. Tatry), kray Tatarski, *Ger.* die Tatarey; *Sla.* Tatarska; *Bh.* Tatary, Tatarská země. Tatarya Moskiewska, Chińska, Wielka; Tatarya mnieysza, Perekopska. *Dyk. G.* 3, 104. Ma-li być co złego, na Tatary. *Cn. Al.* 472, *in Pyrrhaeorum regionem, omnibus exosam*, cf. Tatry). W Tatarzech nie znaydziesz i iednego filozofa, a we Włoszech bez liku. *Petr. Et.* 159. TATARECZKA, - i, *ż.*, *allium schoenoprasum*, gatunek cebuli, szczypiorek z niéy używa się do kuchni. *Kluk Dyk.* 1, 24, *Vd.* drobnjak, drobnak, shnidvab, resanize; der Schnittlauch. TATARKA, - i, *ż.*, gryka, hreczka, poganka. *Lad. H. N.* 47, *Slo.* pohanka; *Ser.* 2. heidi; *Crn.* ajda; *Cro.* hajdina, hajda; *Sla.* helda; *Hg.* hajdéna; *Rs.* гречиха; der Buchweitzen, das Heidekorn, (cf. Siedmioletka). Tatarkę i inne krupy przedawać. *Zygr. Pap.* 154. - §. 2) Tatarka, antilope, *ob.* Sudak. - §. 3) Tatarka, Tatarkini, Tatarzynia, Tatarczyni, kobieta Tatarska, die Tatarinn. Gdy się grzała u ognia Tatarka, obaczyli, iż niewiasta a nie chłop, co ich powiązała. *Biel. Sw.* 287. Zabita z hakownicy Tatarkini, w odzieniu chłopskim. *ib.* TATARKOWATY, - a, - e, na kształt tatarki, hréczki, wie Buchweitzen, heidekornähnlich. Rudę żelazną czarniawą kostkową, nasi górnicy zowią tatarkowatą. *Oz. Rud.* 13. TATARSKI, - a, - ie, do Tatarów należący, *Bh.* Tatarský; *Sr.* 1. Tartarski; *Cro.* Tatárszki; Tatarisch. Ty zaiąca szukasz, pies potraw Tatarskich. *Bielaw. Myśl. B* 3 *b*, ścierwów). Tatarskie kupy pustoszące kraie, w dawnych autorach nazywane zagonami, które rozpuszczali Tatarowie w czambuł. *Cztr. myśl.* 100. Tatarskie Hordy, Tatarski szlak, *vide sub his.* - Obeydą się bez tego, iak Tatarskie wesele bez marcypanów. *Teatr* 24 *b*, 33. Chłopa skarać do zamku na Tatarską robotę. *Haur Sk.* 229, do taczek). Grubian ten, tak po Tatarsku obszedł się z tobą. *Teatr* 31, 57. - *Bot.* Tatarskie ziele, rayska trawa, TATARAK, - u, *m.*, *acorus*, der Kalmus; *Bh.* přeslworec; *Sr.* 1. brostwen, brostwenz, tholmuš; *Crn.* kolmésh, meshishje; *Be.* min vodeni, mantumien; *Rs.* ирь; korzeń iego rozgrzewa i umacnia żołądek; smażą go w tabliczkach w cukrze. *Kluk Rośl.* 2, 261, TATARZYN, *ob.* Tatar. - (TATEK, TATKA, *ob.* Tata). - TATRY, - ów *plur.*, Karpak, Krapak, Krępak, pasmo gór między Polską, Węgrami i Siedmiogrodem. *Krom.* 1, die Karpathen, das Karpathische Gebirge; *Bh.* Babj hory, Tatry. Stoią Tatry wysokie i długie Biesciady, I bory gałęziste i szczepione sady. *Zbył. Zyw. B* 2. - *Slo. Prov.* ja babku bi i kozu preš Tatri hual, za babkę (za szeląg) i kozę przez Tatry gnałby, z łakomy na zysk). - *latius*; Tatry, wysokie góry, hohe Berge. Wiarą ruszyć można Tatry. *Pot. Arg.* 627. Czynią się Argusami, lecz krotom równi; okiem chcą przenieść i Tatry. *Zab.* 15, 180. - °°*Singul.* Kurzawo chmury z szczytów iakiéy Tatry wzniosą się. *Przyb. Milt.* 51, z góry wysokiéy.

TATULO, TATEŃKO, TATUŚ etc., *ob.* Tata. TATULOWY, TATUNIOWY, TATUSIOWY, - a, - e, *blande*: oycowski, od tatunia, Papas-, väterlich, des lieben Väterchen. Jam sobie wróżyła, nieszczęśliwa matka, Że móy Antoś mieć będzie nieboszczyka dziadka I tatulową dobroć. *Nar. Dz.* 3, 21. Rozmowę tatuniową z We Panem pamiętam. *Teatr* 28, 7. Dobra rada tatusiowa. *Papr. Kol. C.* 3. TATUSIEC, TATUŚKOWAĆ *med. niedok.*, *patrizare*, czynić iako ociec, naśladować oyca. *Mącz.*, dem H. Papa nachschlachten. - *aliter*; Już sobie podtatusiał. *Tr.*, podtarzał sobie, er ist schon ein altes Männchen.

TATUF, TAU, TAUF! różne szczeki psów wyrażaiąc, das verschiedene Anschlagen der Hunde ausdrücken. Na niedźwiedzia psi idą przeraźliwie wrzeszcząc: tatuff tatuff tau tau. *Haur Sk.* 340. Na wilka psi wydaią takie głosy: tauff, tauff, tauff, ia iau, ia iau. *ib.* 339.

TAURYKA, - i, *ż.*, *Chersonesus Taurica*, Krym, die Krimm. *Dyk. G.* 2, 50. Tauryka, historya tego kraiu p.

Narusz. *TAURYK, TAURYCZANIN, -a, *m.*, Tatar Krymski, ein Krimmiſcher Tatar. Tauryk, gdy się wysworuie, kraie Polskie swym trwoży tłumem, i plondruie. *Kul. Her.* 35. Tauryk srogi Brańca skrępował pęty za ręce i nogi *ib.* 244 TAURYCKI, -a, -ie, od Tauryki, Krymski, Krimmiſch.

TAUTOLOGIIA, *ob.* Tosamość.

*TAWASZA, *Tatar.*, przewóz. *Gwagn.* 260, *Tawane. *Biel* 414.

TAWKA, -i, ż., kryż u pałasza składa się z gałesu, tawki, wąsów, rękoieści, kapturka na rękoieść i palucha. *Mag. Mscr.*

TAWTA, *ob.* Taśta.

TAYNIA, -i, ż., TAIA, -i, ż., *Rg.* taj, tajstvo, potaja, potajnos, skrovitos, zataja. skroov; *Ec.* тайная; *Rs.* тайна; taiemnica, sekret, skrytość, das Geheimniß, die Verborgenheit. Postrzegłem w słowach iéy iakieś taynie. *Teatr* 43 *b*, 84. Ufaiąc mieysca tayni, córkę tam ukryła. *Zab.* 15, 17 *Kniaź.* Już teraz duszy moiéy odkryię ci taynie. *Tręb. S. M.* 83. Na cóż on przecięż mówił, te taynie cóż znaczą? *Teatr* 43 *b*, 7. W tai zachowany skarb umieiętności. *Zebr. Ow.* 3 *b*, cf. pod korcem). Takie czasy wspominaią, gdzie co dziś w tai siedzi, po wodzie pływała Ortygiia. *Zebr. Ow.* 385. W taynie natury bystro się zacieka. *Kniaź. P.* 2, 107. Wiedzący taynie, *Rs.* таинственникъ, тайноведецъ; (*Ec.* тайноводство, *Gr.* μυσταγωγια *initiatio in sacris*, тайноводникъ *Gr.* μυσταγωγὸς; тайноводствую *initio*).

TAYNIK, -a, *m.*, *Bh.* ſtreyſſe, (tagnice metryka); *Sr.* 1. zlhow (cf. schowanie); *Crn.* tâma; *Vd.* zakotek (cf. zakąt), skrivalishe, skrivauniza, zakotje; (*Vd.* tainik, zaprzeczaiący, *f.* tainiza; *Cro.* taynik, taitel, zataitel, zatajnik *negator*, otâynik, sekretarz; *Bs.* tajnik, koji mnogi, milczący człowiek); *Bs.* skroviscte, mieſto potajno; *Rg.* tajniza; (*Sla.* tavniza, więzienie, cf. ciemnica; *Ec.* таинникъ sekretarz); *Ec.* закрóвъ (cf. zakryć); *Ross.* таинникъ, таинничевъ; mieysce taiemne, skryte, ein geheimer, verborgener Ort, ein Schlupfwinkel. W tayniku co kryć. *Bud. Deut.* 27, 15. On tę naukę z tayników i ciemności na światło wyprowadził *Pilch. Sen. łask.* 5. TAYNOŚĆ, -ści, ż., taiemność, die Heimlichkeit; *Bh.* tagnoſt, tegnoſt; (*Sr.* 1. tavernjstwo obłudność); *Ben.* tajnoſt, mucjanje; *Rag.* tajstvo, potajnos; *Cro.* taysztvo, otâysztvo). Nauka krotka o tayności chrztu. *Baz. hſt.* 368. TAYNY, -a, -e, TAYNIE, TAYNO *adv.*, *Bh.* tagny, tegnỳ, potáynỳ, tagnè, potagno, podtagi; (*Sr.* 1. tavenez obłudnik, cf. *pokrywca); *Slo.* tagnỳ, tagnè, tagno; *Crn.* tajne; *Vd.* skriun, mousheun, skriushen, skryty; *Cro.* tajiv, tayni, otâyni, otajno; *Hg.* titkos, tagadbató; *Rg.* tajni, otajni, potájnj, skroviti; *Dl.* otayni, szkrovito; *Bs.* otajni, potajni, skroviti; *Sla.* potajan, otajni, otajini, otaino, (*Sla.* tàvan, ciemny); *Rs.* тайный, таинственный, тайкомъ, тáемъ; *Ec.* тай, аимай, отмай; taiemny, skryty, sekretny, geheim, verborgen. Nie iest nic taynego, coby nie miało być wyiawiono. *Rey Pſt. Uu* 1, *Leop. Luk.* 8, 17. Bogu nigdy nic tayno nie było. *Rey Poſt. Xx* 3. Konsyliarz tayny legacyi. *Gaz. Nar.* 1, 103, geheimer Legationsrath. Tayne sądy, inkwizycya, *Rs.* тайная. - §. tayny, taiący w sobie, milczący, nieotwarty, zamknięty, milczek, verschwiegen, heimlich, verſchloſſen. Kr lowa, będąc tak tayną, odkrywa wam nayskrytsze życia swego sprawy. *Niemc. Kr.* 1, 79.

TAYSTRA, *ob.* Taistra.

TAŻ, TĄŻ, *ob.* Ten, Tenże. TAŻBIR, *ob.* Taśbir.

TĄŻYĆ, *TUŻYĆ, (*Tężyć qu. v.), *med. ndl.*, *Bh.* taužiti, *Bh.* taužam niemu *appeto*; *Slo.* tȕžit *anhelare*, jujugi *ango*; *Sr.* 1. tjschu *taedet me*; *Crn.* tuhtam, gryzę się; *Crn.* thóshem, toshújem, oskarżam; *Crn.* togotim *irascor*; *Vd.* toshit, se pertoshit, poteshati, obteshati *conqueri*; *Vd.* toshit, satoshit *accusare*; *Cro.* tugovati, tugújem *moereo*, *angor*; *Cro.* potusujémesze *queritor*; *Sla.* túxiti, skarżyć się; *Bs.* tugovati, ustugovati, sgjalostitise *moerere*, tusgitise *queri*, *accusare*, stusgitise *nauseare*); *Rg.* túxiti, tujgovatti; (*Rg.* túxitise, túxiti, potúxitise *queri*, *gemere*, stúxiti tkoga *nauseare*; *Ross.* тужить, тужу, стужанiе, расположоваться; (*Ec.* стужáть nudzić, natrętnym być, prześladować, uciskać, притужаю, принуждаю przymuszam, cf. *Lat.* taedet, pertaesus, *Hebr.* דוה davah *elanguit*, דוה deoth *languores*); tęsknić po kim, *tęgę mieć po kim; *sed* tążyć *saepius de brutis dicitur*, tęsknić *de homine*. *Cn. Th.* 1138, *Vd.* sheliti, posheliti, shaluvati, borshuvati, shleti, obshuvati, shaditi; sich nach einem Abweſenden ängſtlich ſehnen, (*Preuß.* ſich nach einem bangen). Tążyły do drugich cielęta kradzione. *Klon. Wor.* 23. Gdy niż iagnięta zapomną po matkach tążyć... *Crese.* 562. *Desiderium magnum tui hic reliquiſti*, wszyscy tu po tobie tążą. *Mącz.* Gdy męża nie będzie w domu, żona będzie tążyć, iako po swym serdecznym przyiacielu. *Petr. Ek.* 21. Umarła mu żona, po którey począł bardzo tążyć. *Stryik.* 287. Po kimże chłop prosty ma tużyć, Który ustawnie musi robić albo służyć. *Sim. Siel.* 28. Nie umiem załamywać rąk, ni zbytnie tążyć, Gdy groźny szturm w zamętnéy chce toni pogrążyć okręt. *Hor.* 2, 194 *Kniaź.*, zasmucać się, sich betrüben. Do nieba zawsze tąży. *Birk. Kant. B.* 4, er ſchmachtet nach dem Himmel. Tążył żołnierz do bitwy. *Chrośc. Luk.* 2, 68. - *§. tążyć, stążyć się, utążyć, unudzić się, znudzić się, ſtęsknić się, es was ſatt bekommen, einen Ekel haben, überdrüſſig werden. Bogacze, gdyby i naydłużey tu mieszkali, nie stążyliby się. *Bial. Poſt.* 265. Już należy na mię, ku końcowi rzeczy moiéy się mieć, abym wam tęskności i stążenia nie uczynił, *satietas. Mącz.*, Ekel, Ueberdruß. Nie uięſknę się, nie utążę nigdy, ani w mieście, ani na wsi, *odium nunquam me percipit urbis etc. Mącz.* Jużem się utążył nad naukami, *satietas iam me tenet. Mącz.* - *Paſſiv.* Utążyć się, uprzykrzyć się, obmierznąć, läſtig werden, zur Laſt fallen. Jak się skoro utąże, wstęsknie, przemieni mieysce, *ubi satietas coepit fieri. Mącz.*

T C.

*TCHŁO, *ob.* Tło.

TCHAWICA, -y, ż., krtań, rura w gardle, którą duch idzie. *Sien. wykł.*, die Luftröhre; *Bh.* dychawice; *Sr.* 1. dichacjtwo, kerla, dechelna trutka; *Vd.* odihalze, odihalze, gergutez; *Crn.* dushnik; *Rg.* duscnik, odihavica; *Rs.* дыхало, дыхалцо; *diſſing.* Gardziel. TCHEM TCHU, *ob.* Dech. TCHNĄĆ, tchnął, tchnie, tchnę *med idntl*, dech wypuszczać, a zaś wpuszczać, dychać, oddychać, ath-

men, Athem hohlen; *Bh.* dhnauti, dhnuti; *Sr.* 1. dêham; *Crn.* diham; *Vd.* dihati, dehniti, dihuvati, sapopushati; (*Vd.* dishati, duh dajeti, dishezh biti, dehniti, s pachnąć, zapach wydawać); *Cro.* dihati, dehati, dishem, dehnuti, dehnem, dâhnem, dihanje, dehnenye; (*Cro.* dehnenye, s wonia, pachnienie, zapach); *Sla.* dihati; *Rs.* дхнýть, дыхнýть, дыхать, дохнýть, дохну, (*Rs.* дохнуть krótko przed zgonem ciężko dychać); *Eccl.* дхнути, дхну (cf. dunąć; cf. *Samscr.* atmah, *Germ.* athmen). Tchnąca rzecz, dech abo duszę maiąca, ruch, samoruch, co się samo rusza, żywocina. *Cn. Th.* 1138, ein athmendes, ein lebendes Geſchöpf, alles, was Athem hat. Wieczni bogowie, bez których zrządzenia, I tchnąć nie mogą wszystkie przyrodzenia. *Paſt. F.* 299. Jakżem się zbiegała, zlatała, ledwo tchnę. *Teatr* 62. Którzy popełniają taką zbrodnią, nietylko bez zgryzoty zasnąć, ale tchnąć nawet bez boiaźni nie mogą, *resp rare. Stem. Cyc* 72, cf. pisnąć). Bez oyców S. wy ani tchniecie, *Smotr. Ex.* 6. Na ten czas żaden nie śmiał przeciwko przepowiadaniu ewanielii tchnąć. *Baz. hſt.* 27. Duch, co w nas tchnie, prędziuchno upływa. *Bard. Tr* 201, co nas ożywia. – *Transitiue sum Accus.* tchnie ta powietrze i zdrowe i mile. *Zab.* 16, 186 *Kniaź.*, wciąga w się tchem, oddycha nim, einathmen, athmen eine geſunde Luft. – Tchnąć gwałtownie, mocno, dyszeć, keichen. Kto raz nazbyt prędko, raz nazbyt pomału chodzi, od niemiernego kwapienia musi tchnąć. *Kosz. Lor.* 46. Tchnęły konie od biegu, i dymem kurzyły. *P. Kch. J.* 255. Silą pięścią się w piersi ciężko tchnące bije *Przyb. Ab.* 153. – §. Tchnąć, chuchać, n. p. na kogo, hauchen, anhauchen. Tchnął na uczniów Jezus, mówiąc im: bierzcie ducha Ś. *Odym. Sw.* 2, *Nn*, 1 *Leop J an.* 20, 22, et blies ſie an. *Luth.* Czyni kapłan przy exorcyźmie tchnienie. *Hrbſt. Lek. D* 4 *b.* cf. chuch). Z ducha iedno go i zimno tchnęli i ciepło. *Tward. IVl.* 121. – § *fig. tr.* W słowach iego szczera tchnie prawda *Teatr* 55 *d.* 29, wydaie się, in ſeinen Worten athmet reine Wahrheit. – *Cum Inſtr* tchnąć czym, dychać czym, oddychać czym, przepełnionym być czym, von etwas beſeelt ſeyn, voll ſeyn, mit etwas angefüllt ſeyn, athmen, keichen, ſchnauben. Jedną duszą w dwóch ciałach tchnęli. *Mon.* 70, 654, zgodni, iednomyślni, *Vd.* enodushen, enovolen, *Rs.* единодúшный; *Ec.* единодушный, согласнодýшный, у которого душа или сердце сь согласно; *Gr.* ὁμοψυχος *unanimis*; *Ec.* единодýшествую, *Gr.* ὁμοψυχέω; *Sxb* единодýшіе, *Gr.* ὁμοψυχία, *Vd* enodushnoſt, enovolnoſt; *Rg.* jednodusnos *sympathia*). Jego duchem tchnie. *Cn. Ad.* 311, iednym duchem tchną, iedna to dusza; wierni przyiaciele; lub też: od niego naſtroiony, nauczony). Taż to dziś między nami panuie szczerość, którą dawniey tchnęliśmy wszyscy. *Teatr* 55 *d.* 56. Pókiś tchnęła prostotą, kochałem z ciałem piękną duszę. *Hul. Ow.* 67. Paweł tchnął groźbami i morderſtwy na uczniе Pańskie. *Zrn. Pſt.* 5, 552. – Tchnąć co w kogo, zwpaiać, in einen einathmen, einhauchen, einflößen. Tchniy mu odwagę w serce. *Dnoch. Jl.* 2, 104. Obywatelom od iarzma cudzoziemſkiego wraża wſtręt, a tchnie miłość oyczyzny *Przyb. Luz.* 240. Poważna iego postać tchnie w wszystkich święte poszanowanie dla niego. *Stas. Num* 1, 218.

TCHÓRZ, °TORZ, -a, *m.*, *Bh.* tchoŕ, ſchoŕ; *Slo.* tchor; *Sr.* 1. tkore, twór; *Sr.* 2. twor (cf. trwożyć); *Crn.* dihûr, (*a verbo* diham, dishim *olere, quia foetorem exhalat*, cf. dyszeć, dech, tchnąć); *Vd.* duhur, smerduh (cf. śmierdziuch), *Cro.* torecz; *Rg.* zlatko; *Rs.* хорекъ, хорёкъ, хорёчекъ; *muſtella putorius*, der Iltis, bardzo podobny do kuny domowéy; bardzo przykrą wydaie wonią; szkodliwy gospodarſtwu. *Zool.* 323. – §. Tchórz, symbol boiaźni, strzące, Symbol der Furchtſamkeit, Feigherzigkeit; Doma lew, na woynie tchórz. *Cn. Ad.* 525, na brúku mężny; gębą woiuie). Tchórz go obleciał. *Psalmod.* 67, boiaźń go opadła, (cf. Pietrek), Furcht, Feigherzigkeit überfiel ihn. Tak - li ich srogie obleciały tchórze, Że się bez wſtydu za murami kryią. *Chroſć. Fars.* 279 Tchórzem podszyty. *Auszp.* 23, *Zegl. Ad.* 253, °torzem podszyty. *Opal. sat.* 97, s tchórz, boiaźliwy, zaięczego serca człowiek. *Cn. Ad.* 38, truś, naſtraszyłby go macharzyną, *Bh.* ſpeta; *Crn.* ahleva, arga; *Vd.* pesdliuz, ſgamosh; *Cro.* zayczoszerchen (cf. zaięczego serca); *Rg.* ſtrascivas; *Sla.* ſtrashljivac; ein Haſe, ein Feigherziger. Tchórz to, nie żołnierz, i znać z potrzeby ucieczе, Kogo we grzbiet, nie w piersi nieprzyiaciel szcze. *Pot. Pocz.* 618. Wyzywałem go po kilka razy na pojedynek; ale podły tchórz nie chciał wychodzić. *Mon.* 74, 45. Rząd niewolniczy czyni ich nikczemnymi i boiaźliwymi tchorzami; nie ſtawią się nigdy śmiało, ani serdecznie. *Boter* 3, 98. Wszyscy byli ſtrachy nadziewani, Mogli być w obec torzami nazwani. *Auszp.* 21. Lękliwy i tchórz, boi się, czego się bać nie potrzeba. *Bard. Boet.* 122. Zaczniy odważnie dzieło, tchorzów szczęście mija. *Min. Ryt.* 3, 126, *audaces fortuna iuuat*). Często tchórz tchórza ſtraszy. *Off. B* 1, zaiąc żaby). Tchórzem trąci, *alludit ad qualitatem animalis physicam, unaque ad effectum timoris*, cf. popuścił ze strachu, cf. kurzyć, bździć; cf tchórze dymki. TCHÓRZĄTKO, -a, *n.*, *dem.*, ein kleiner Iltis; ein furchtſames Häschen. Jakie tchórzątko, jak ci ręce drżą. *Teatr* 1 *c*, 37. TCHÓRZĘ, -ęcia, *n.*, piskię tchórzowe, das Junge des Iltis. Tchórze opuszczaią te mieysca, gdzie się im młode tchórzęta pobiią. *Kluk Zw.* 1, 310. °TCHÓRZOWAĆ *med. contin.*, Tchórzyć *ndk.*, serce tracić, bać się, lękać się, trwożyć się sobą, den Muth verlieren, feigherzig ſeyn; *Rs.* робѣть, о-робѣть. Żołnierstwo, które z tchórzowało, przed nieprzyiacielem pierzchało, srogo współbracią zabiia. *Stas. Num.* 2, 125. Idą na pozór śmiało, a każdy z nich tchórzy, Krew się w każdym z boiaźni porusza i burzy. *Weg. Org.* 20. Mina człowieka tchórzącego. *Teatr* 11 *b*, 23. Nie tchórzyła zimność krwi, widziałem go w przypadku, śmiałość doświadczona. *Teatr* 45 *b*, 83. – § 2°) tchórzyć, kurzyć, wiatru przyrodzonego upuścić, einen Wind laſſen, einen fahren laſſen, pfänkern. *Cn. Th.* 1138. TCHÓRZOWACTWO, TCHÓRSTWO, -a, *n.*, boiaźń, boiaźliwość, *Vd.* seshjoſt, bojezhnoſt; die Feigherzigkeit, Verzagtheit. W czynach iego nie było znaku tchórzowactwa *Zab.* 16, 52. Boiaźliwość czyli tchórſtwo iest szkodliwą przywarą. *Zab.* 11, 71, *Mon.* 71, 53. TCHÓRZOWY, TCHÓRZY, -a, -e, do tchórza należący, Iltis-. *Bh.* tchoŕowý; *Rs.* хорькóвый. Tchórza skóra, *Vd.* dyharnov'nna. – §. °TCHÓRZOWATY, -a, -e, -o *adv.*, boiaźliwy, furchtſam, feigherzig; *Crn.* mevshaft, ſtrahopesdliv; *Rs.* робкій, робокъ. Słabego i tchórzowatego serca. *Teatr*

30, 97. Próżnowanie sprawuie serca tchórze. *Kul. Her.* 146. Serce zaięcze, oczy tchorzowe, nogi ielenie. *Star. Kyc.* 42. Wytrwał, okrywszy cnotą sierść tchorzową. *Pot. Syl.* 430. Sługa ma się mężnie, śmiało a nietchorzowato stawić, broniąc Pana. *Haur Kk* 1-8. Ale czegoż mię te tchorze przechodzą dymki? *Teatr* 30 *b*, 87, *ob.* tchorzem trącić, popuścić, kurzyć, bździć i t. d.

TCHU, *ob.* Dech.

*TCIE, s czyta, *czci, *ob.* Czytać, *Czcić TCIONKA, *ob.* Czcionka. TCZE płótno, *ob* Tkać. TCZOW, *ob.* Czczew. *TCZY, *ob.* Czczy.

*TCZYWO było królom dłużéy czekać. *Biel.* 477, ekliwo, überdrüßig.

T E.

TEATR, *Bh.* diwadło (cf. daiwić), herna; *Sr.* 1. hrayenczja, pijhlabwanczja; *Crn.* ględalishe, ględishe, resgledarna, fkasalishe (*ob.* *glądać, pokazać); *Vd.* resgledarna, resgledarna, gledalishnu mestu, resgledalishe, gledalishni goder, gledalishe, vidilu (cf. widziadło), ifkasa, shpetakel, perkasalishe, fkasalishe; *Rg.* prikâzalischte; *Russ.* зрѣлище, позорище, лицедѣйствіе; *Ec.* позорь, позорище, игралище; *ob.* Widowifko, Komedyalnia, Spektakl, Widok. TEATRALNY, -a, -e, -ie *adv.*, od teatru, do teatru należący, *Bh.* hereczni, herni; *Sr.* 1. hrayenczki (cf. graiący); *Vd.* gledalishki, komediafki, teatralfki, jigrazhnoderfki; *Rg.* prikasalischni; *Cro.* peldokâzni; *Rs.* игралищный, лицедѣйственный; *Ec.* позорищный; Theater-. Każdego teatralnego dzieła celem ma być zabawa i naprawa obyczaiów. *Teatr* 45 *c*, 5.

TEATYN, -a, *m.*, zakonnik reguły Karaffy, biskupa miasta Theate czyli Chieti, ein Theatinermönch. TEATYNKA, -i, *f.*, zakonnica téyze reguły, eine Theatinernonne. TEATYNSKI, -a, -ie, Theatiner-. Zakon Teatyńfki fundowany 1524. *Tr.*

TEBEL, -bla, *m.*, kol, csop, klin, z *Niem.* der Döbel, Debel, ein Pflock. Cieśle, mocno na tebel biy, by się drzewo nie chwiało, Da-li bóg, to do stu lat iście będzie stało. *Rey Wiz.* 84 *b*. U budowania, u murowania, u kopania, u grabarzów wszędy się pilnie upomina, aby grunty dobrze zasadzono, aby mocno na teble bito. *Rey Zw.* 159 *b*. TEBLOWY, -a, -e, do tebla należący, Döbel-. Maią wszyscy pasieczniey mieć wielki teblowy świder. *Kęck. Par.* 13.

TEBIENKI, TABINKI (*Tr.*), TEBINKI, TYBINKI, -ów *plur.*, sztuki skórzane lub kosztowniejsze dla ozdoby u siodła wiszące, Stücken Zeug oder rothes Leder an den Seiten des Sattels zur Zierath; cf. *Rs.* рѣмня. Woiewodzie od Cara oddany w upominku koń drogo przybrany; był iarczak szczérozłoty, strzemiona i tebienki i bębenek takowyż z obu stron wisiał, w których dwanaście czar szczérozłotych było. *Gwag.* 563. - §. *tr. fig.* Po tych swoich drwinkach, Poskrób się bracie w głowę, weźmiesz po tebinkach. *Zabł. Fir.* 52. Jak mi wyciął kurantal nie źle mi dał po tybinkach. *Mon.* 67, 723.

TĘCHLINA, *ob.* Stęchlina. 1) TĘCHNĄC *med. idntl.*, tęchnieć *ndk*, stęchnąć *dk.*, *Bh.* stuchnauti, tuchnauti, tuchnu, stuchł, tuchły, tuchliwý; (*Bh.* stuchlik kąpiec;) *Vd.* pleasnivati, plesnodishati (cf. pleśnieć), sadchen, sadchen biti, plesnodishezh, plesnoviten, plesnivast (cf. pleśniwy), mlakast, mlazhen, mlakoten; *Cro.* dehnuti, dissati *foete e* (*ob.* tchnąć), dehnen, prechnut; *Dl.* dulak; *Rs.* мухнуть, мухлый (2. gasnąć), сдохлый (cf. zdechły), сходнуться, сдыхаться, (сдохнуть wytchnąć, odetchnąć sobie); wśmierdnąć się. *Cn. Th.* 1138, muchcin, muchelig werden, anbrüchig riechen oder ſchmecken 2) TĘCHNĄC *med. idntl.*, tłęchnąć, utęchnąć *dk.*, klęsnąć, osiąkać, opadać z ociekłości, *Bh.* splasknauti, spl'astowa (*ob.* splaszczyć), (cf. *Bh.* tuhnauti *rigescere*); *Crn.* splahnem; *Croat.* oddúvamsze; *Bsn.* oduttise, oduttise, izduttise, ispihnuti, zdimatise, zdimitise, (oddutti *daturgefacio, oppos. noſtr.* odąć), izdimatise oplasnuti; (*Russ.* умухнуть ugasnąć); wieder zuſammen fallen, die angeſchwollne Bauchigkeit verlieren. Stęchła puchlina, *desedit tumor, Cn. Th.* 1138, *fig.* ſich ſetzen, fallen, legen. Morza czasem rosną, czasem też zaś tęchną i niby skurczone, pokazuią swe brzegi obnażone. *Susz. Piet.* 3, *S.* 4 *b*. Nakoniec z nienagła mieszanina ona stęchnęła. *Krom.* 538, *turba conquieuit*). Patrz jak wodne wszędy ucichły rozruchy, Kwoli tobie utęchły w koło wietrzne dmuchy. *Nag. W.* 523. Jako, kiedy kto ogień sosnowy zagasi, Utęchnie płomień srogi, tylko się dym kwasi. *Mon. Wor.* 24. Po dostatecznym utęchnieniu mgły, nowe woysko nieprzyiaciół zobaczyli. *Krom.* 537. Takie nastąpiło trzęsienie ziemi, że równe pola z górami były, a wierzchy gór utęchniły. *Sk. Dz.* 60. Zaraz po utęchnieniu morowego powietrza, Litwa wpadła. *Krom.* 555. Utęchnęło ckliwe pragnienie krola, zmorzone smacznemi obyczaiami Jadwigi. *Krom.* 403. Smiercią iednego zło na czas tylko utęchło, ale nie na zawsze się uduszło. *Nag. Cyc.* 27.

*w TECZ; n. p. Niektóry strzelił z łuku w terz, i ugodził króla. *Radz. 1 Reg.* 22, 34, na niepewną. *Bibl. Gd.*, cf. wstecz.

TĘCZA, -y, *f.*; *Bh. et Slo.* duha; *Morav.* Dauke, Taufel, desatka; *Sr.* 1. tucjel, tutjel; *Sr.* 2. ptüjja, ptüja, tüjja, tüja; *Crn.* mavèrza; *Vd.* maura, maverza, boshji ſtol, piauka (= f. boży ſtół, cf. piiawka); *Cro.* duga, cf. dega), puga, huga; *Rg.* dúgha; *Bs.* dúga, lúk nebèsni; *Dl* Marie trachica; *Sla.* dúga; *Ec.* Аγρὰ нεбесκая; *Russ.* радуга; *duha, *Biel. Sw.* 5, der Regenbogen; łuk wielobarwy na powietrzu, z odbijania się promieni słonecznych o chmury wilgotne. *Otw. Ow.* 20, *Boh. Progn.* 159. Tęcza, obłąk w atmosferze, z siedmiu świateł złożony. *Sniad. Jeo.* 341. Deszczonosa w rozliczne się stroi Tęcza farby, gdy na kształt napiętego stoi łuku. *Bard. Tr.* 360. Po gromocie tęcza Ozdobnym pasmem niebo uwieńcza. *Kras. Cyt. G.* Łuczna tęcza. *Otw. Ow.* 601. Pod deszcz słońcami tęcza zastrzelona, Niebo długie malować zwykła zachylona; W którey barw rozmaitych, lub na tysiące *sława, Rozstępowanie samo oczy w mylkę wdawa; Jedno prawie, a jedno, co się z sobą łyka, Ostateczne pokrayki różnica zamyka. *Zebr. Ow.* 128. - *Mythol. personif.* W tym z czerwonemi skrzydły tam z nieba przybyła Tęcza rożna, rozliczne barwy z sobą wlecze. *A. Kch. W.* 112, *Iris*). Posłanica Junony Tęcza z piérą postawą wody chwata. *Zebr. Ow.* 9. - *Slo. Prov.* pige, gato buha vodu *insignis potator*; cf. kamionka). - *Prov.* Jak w tęczę patrzeć. *Pasq. F.* 171, *Wad. Dan.* 76, *Morszt.* 31, ciągle patrzeć, czemu nie zamrużając, wie in den Regenbogen ſchauen; ſcine

Thüre

Blicke feſt auf etwas heften. Patrz iak w tęczę, w ten czyn oyca twego. *Kyb. Cſſl. C b.* - §. *Archit.* Tęcza w budowli kościołow, drzewo poprzek kościoła od ściany do ściany, niekiedy obłąkowate, ale pospolicie proſte, przedzielaiące część kościoła iedną od drugiey górą, na którym ſtoi za zwyczay krzyż. *Off Wyr', cf.* ſłoſtram. - §. *Anatom.* Tęcza oka, okrążenie źrzenicy różnego koloru, i od tego pochodzą nazwiſka błękitnych, czarnych etc., oczu. *Kirch. An.* 83, *Klut. Zw.* 1, 63, der Reif um den Stern im Auge herum. - §. *Hiſt. Nat.* tęcza, *papilio Iris*, motyl dzienny, maiący ſkrzydełka ząbkowate, koloru ſzaro z błękitnym mienionego. *Zool.* 141, ein Schmetterling, ein Tagvogel, die Iris. TĘCZOWY, TĘCZYSTY, - a, - e - o *adv.*, Regenbogens; *Bh.* duhowný; *Rs.* рáдужный. Tęczowy słup ukazował się Izraelitom na puszczy. *Rey Poſt. B b 5.* Tęczyſta błona w oku *Zool.* 48.

TEDY, *TEGDY *Coniunct Boh.* tedy, tehdy, tehdy; *Slo.* tehdy, tehdáj, tedi, tehdi, tehda; *Sr.* 1. tohdy, tohdi, tohoſia, dha, (*ob.* dlatego, *ob.* *da); *Sr.* 2. tegdy, tedi; *Crn.* tedai, tedej; *Vd.* tedai, tai, taku tai, potem, nahajoshnu; *Cro.* onda; *Bs.* onda, tad, tata, kadano; *Hg.* tehát; *Rg.* tòt, dakle, dake; *Sla.* toda, dakle; *Ec.* máye; *Rs.* итакъ, убо. Tedy, *conclus.* więc, alſo. Jutro tedy zapewne wymaszeruią. *Teatr* 15, 67. *Praecedenti* ieśli, wenn, ſo. Bóg iuż był, aniżli było wszyſtko: ieśli był, aniżli było wszyſtko, tedyć był przed wszyſtkim czasem i początkiem. *Zrn. Pſ.* 25. Jeżeliś moim przyiacielem, tedy to uczyniss. *Tr.* - §. *Tempor.* tedy, w tedy, wtedy, w ten czas. *Cn. Th.* 1139, alsdann, damals, zu der Zeit; *Bh. et Slo.* wtedy, (*Bh.* tehdegſſí ówczesny, w tedy będący); *Sr.* 2. tegdi, tedi, tedohu, ten zaś; *Vd.* tada, tedai, tai, taitli krat, taiſti shas, potem, potler, satorei; *Cro.* tada, onda; *Rg.* tada; *Rs.* тогда, (тогдашнiй ówczesny). Kochać wiernego przyiaciela wtedy, gdy mu fortuna złotym piaſkiem miele klepsydrę życia, a kiedy go miota, porzucić, niewielka to cnota. *Mon.* 71, 344. Prawo to od Rusi *tegdyż zaraz przyięte było. *Obr.* 63. Kiedy tedy; *cum enclit.* kiedyś tedyś; *vide sub* Kiedy. - Tedy owedy, czasami, dann und wann. Przychodzą iey wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. *Teatr* 7 c. 64. Na nic się nie przydały wydane tedy owedy przeciw żydowſkim szacherſtwom prawa. *Pam.* 85, 1. 416. TĘDY *adv. loc.*, *Boh.* tudy; *Slo.* tadě, taděť, taděto, tadoto, tuhoto, tadělto; *Sr.* 2. how, hewtoher; (cf. *hayw); *Crn.* letód, tód; *Vd.* to ſkus, tam ſkus, lennad, sompruti, grede, sem, (*ob.* sam), ſtusam; *Cro.* tud, ovud; *Bs.* amo, ovamo, ovda, ovnda, simmo; *Rg.* tuda; *Sla.* ovuda; *Ross.* муда; *Ec.* мyдѣ, сѣмо, cf. *Germ.* dannen, von dannen, *noſtr.* ztąd; *Anglos.* thenana, *Angl.* thence, *Suec.* taedan, *Isl.* tadan). Tędy, tą drogą, przez to mieysce, *oppos.* owędy, hier durch, diesen Weg. Tędyś przyszedł, tędy wychodź. *Teatr* 29 c. 55. Idź tylko, a kędy Droga ta poprowadzi, zaraz miey się tędy. *A. Kch. W.* 15. Jeśli nie tędy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318; jeśli się tak nie powiedzie, więc owak). Rozum i tędy i owędy pochociom ustępuie. *Ger. Sen.* 93; *Ec.* сѣмо и оямо.

*TĘGA, - i, *f.*, tęsknica, tęsknienie; *Boh.* tuha, tužba, tauzeny, teſknoſt; (*Sr.* 1. tužnoſć *ardor*; *Crn.* tógóta *iracundia*, toshba *accusatio*); *Vind.* tegota, melankoliia,

Vd. teshava *nausea*; (*Vd.* toshba, toshva, toshuvanje, tóshenie *accusatio*); *Dl.* tuga; *Cro.* túga *calamitas, miseria, anxietas*, (*Cro.* tusba, ſkarga); *Bs.* túga, zlavoglja, ajaloſt *moeror, aerumna, meerer*; (*Bs.* tusgba *querela*); *Sla.* túga *anxietas*; *Rg.* túgha, túga *nausea, faſtidium*; (*Rg.* túzba *querimonia*; *Ec.* мyга, мyжонїе, арнхлованїе; *Rs.* мосκа; (*Rs.* спмyжненїе ucisk; cf. *Hbr.* מנוחה taonjah *moeror*); die Sehnſucht nach einem. Tęga, tęsknica, *taedium. Volch.* 979. *Desiderare aliquem* mieć tęgę po kim. *Mąez.*, *tążyć, *tężyć, tęsknić po kim). *Desiderium* chuć, żądliwość, pożądanie, tęga. *Mąez. Teneor desiderio tui*, *wielmi mię tęga po tobie. *Mąez.*

*TEGDYC, *Obr.* 63, *ob.* Tedy.

TĘGI, - a, - ie, Tęższy *Comp.*, TĘGO *adverb.*, Tężey *Comp.*, *Bh.* tuhý (*adv.* tuje, tauj bardzo, bardziéy), nastuhý; *Slo.* tuhý, tuhi *firmus ſtrictus*); *Sr.* 2. ſchutti, ſchuſche, truſche; *Vd.* tog, okoren, terden, vterden, oterjen, woker; *Ross.* мyгїй, (*Ross.* мyгїй ſkapy, myrónekb przyſkępasy); плóтный, плóтно, молодцовáтый, напрyгїй, (cf. naprężony), намéрный, намéрь; *Ec.* оyюнь, велми, зѣло; (cf. *Lat. tensus, tendere*; *Germ.* tühtig, *Suec.* dugtig, *Angl.* doughty, *obs. Germ.* Tucht moc); niemiękki, aktywny, niegiętki, twardy, ſteif, feſt, ſtramm, hart. Tęga tektura papierowa. *Perz. Cyr.* 2, 40. Ciało tęgie. *Hub. Mech.* 75. Łodyga tęga *rigida*, kiedy sama bez podpory ſtać może. *Botan.* 39. Nieco tęgi, *Rs.* мyговáтый, крyпенекb, плотноватый. Nie tęgi, obwisły, *Vd.* slaboshilast, slabovuden, dolspushen, povíſanjen. - *transl.* tęgi, mocny, ſtark. Coraz tęższe czuię zapachy. *Wtg. Mar.* 3, 57. Tęgi, głowny, walny, mocny, silny, nielada, (cf. lepſki, gracki), ſtark, mächtig, tüchtig, gewaltig, groß, viel. Attakuiącym tęgi dał odpór. *Uſt. K.* 2, 113; waleczny). O szczęśliwy autorze, co z twey głowy tęgiey Co miesiąc się bez trudu liczne rodzą księgi. *Teatr* 45 c, 4. Bardzo to są święte księgi, Lecz od złych ludzi ſałsz w nie wmieszan tęgi. *Pasz. Dz.* 89, potężny). Tego trudno dokazać bez wielkich pieniędzy, Znać dobrze, że tam byli gospodarze tędzy. *J. Kch. Dz.* 52; wielcy, przedni, walni, treſliche Wirthe. W rękę wziął Jupiter piorun niepochybny, którym więc, rzecz tęga, przez ziemię aż do piekła oſtatniego sięga. *J. Kch. Dz.* 27; rzecz bez przykładu, nielada, etwas unerhört gewaltiges. Usypia tęgo. *Teatr* 39, 287, mocno, do nie przebudzenia, na obie uszy, er ſchläft feſt ein. Tężey się trzymaią, czego się nauczyli, aniżeli tego, z czym się urodzili. *Klok.* 55, uparciey, feſter, hartnäckiger. Starodawny i tęgo trwaiący zwyczay. *Fur. Uw. E.* 2. - §. Ziemia tęga, ląd, ſtała ziemia, das feſte Land, *Rs.* матерúкъ, материк земли.

Pochodz. *tęgość, tężyzna, tężyć, natężyć, zatężyć, ztężyć się; potęga, potężny, wytężyć, przytężyć.*

*TEGODNIE, = Tygodnie, *ob.* Tydzień. TEGODNIOWY, TEGODZIENNY, - a, - e, do tego dnia należący, *Rs.* сегóдняшнiй, севóдняшнiй, denſelben Tag angehend. Tegodniowy generał, odprawuiący służbę tego dnia, o którym mowa. *Jak. Art.* 5, 320, jeneral du jour). Tegodniowy, tego dnia uczyniony, o którym mowa. *Cn. Th.* 1139. - *diſtingu.* Tygodniowy.

TĘGOKRUSZ, - u, *m.*, kruszec śpiąglasowy. *Kluk. Kop.* 2, 240, ſtahlhichtes Erz.

TEGOMIESIĘCZNY, - a, - e, n. p. tegomiesięczne listy. *Tr.*, von ſelbigen Monat, von dieſem Monate.

TĘGOPOY, - oia, *m.*, co wiele pić może, nie tracąc przytomności. *Czrt. Mſkr.*, ein tüchtiger Zecher.

TEGOROCZNY, *Slo.* tohoročný, *ob.* Jary, Latosi. TEGOWIECZNY, - a, - e, *Teatr* 22 *c*, 72, von dieſem Jahrhundert. Zeitalter, Tegowieczna elegancya *Pam. Warsz.* 3, 328.

TĘGOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* tuhoſt, *Vd.* terdnoſt, ſtanovitnoſt; *Rs.* мутосить, надмность, прочность; *Ec.* благомощіе; niegiętkość, aztywność, siła, moc, silność, Lepſkoſć, die Steife, Feſtigkeit, Heftigkeit, Mächtigkeit, Tüchtigkeit, Strenge. Pomierna tęgość, *Rs.* плодмность. Tęgość papieru. Tęgość zimy. Tęgością snu zatłumi zanięcie się imaginacyi w umyśle wyrazy. *Mon.* 72, 629. Przy zaletach serca i dowcipu, nie miał on tęgości charakteru, t. i. duszy mocnéy, ſtałéy i nieporuszonéy. *N. Pam.* 4, 79.

TEKA, - i, *ż.*, z Łac. tegere), futeralik na papiery, *Rag.* kgnixna savlaka; eine Thele, eine Mappe, Papiere darin zu tragen oder darauf zu ſchreiben. Do szkoły z teką chodzić, *Teatr* 52 *d*, 79. Nosilem za panem w szkołach teke. *Teatr* 43 *b*, 99, *et* 33, 73. Uczony trawi wiele lat w szkołach, i nad teką. *Mon.* 75, 629. Jeszcze mu do szkoły z teką chodzić, *s* niedouczony, niedouk, zielony, niedopieczony. - Niewart za nim teki nosić, *s* nierówny mu. - Mądrość iego w tece, *s* sam z swoiéy głowy nic nie umie. - 2) Teka, nakrycie, die Decke, der Deckel, die Bedeckung, das Dach. Studnia przykryta teką złocistą. *Birk Gl. K* 56.

TEKST, TEXT, - u, *m.*, między którym albo na którym bywa głoſka, komentarz, wykład. *Cn. Th.* 1139; *Vd.* tekſt, red, ſtava, sloshishe, slog, splet, sapisana besieda, savjetik; der Text, der commentirt wird. Tekst zabiłby, gdyby wykład nie ożywiał. *Rey. Ap.* 52. Tekst, wyraz pisma S. *Kras. Zb.* 2, 537, eine Schriftſtelle, ein Spruch aus der Bibel. Na początku kazania zakładany bywa tekst z pisma S. *Gol. Wym.* 351. Nie wiem iak się ma rozumieć text Piotra i Pawła, osobliwie te słowa: *non solum etc. Mon.* 75, 382. Tekstami zowią też wyroki prawne, przytaczane u sądu albo w obradach. *Kras. Zb.* 2, 537; ein Beleg, ein Citat, *Slo.* muſí ſa ti tekſtom mluviť *tibi omnia aperte proponenda.* - *Simil.* Dziesiątego roku dziecię po sto wierszy Wirgiliusza mówiło za text, *Orzech. Tar.* 20; przytaczało na pamięć). - §. w drukarni text, litery małe, w każdym gatunku pisma. *Mag. Mſkr.*, Textſchrift. TEKTURA, - y, *ż.*, tęgi zbity kilkakrotnie papier na okładki xiążek używany, karton, *Rs.* подмышка, Pappendeckel, Pappe. Tektura u introligatora papier w kilkoro kleiony, lub z papierni tektura różnéy grubości, którą także z Francuzkiego kartonem nazywaią. *Mag. Mſkr.* Na tekturze albo regałowym papierze. *Sol. G.* 66. Nakrywać z wierzchu cienkim łubem lub tęgą tekturą papierową. *Perz. Cyr.* 2, 40, ſteifer Papierdeckel.

TELBUCH, - a, *m.*, n. p. Z swym brzuchem iak z telbuchem chodzi. *Kchw. Fr.* 123.?

TELEGA, - i, *ż.*, *Crn.* taliga; *Bs.* teglighe, z bieda o dwoch kołach; *Cro.* taliga *biga*; *Hg.* taliga, talyiga *cisium*; *Slo.* taljuge; *Ross.* телега, телѣга, тележка, телѣжка, chłopski wóz, ein Bauerwagen. Pełnych telog, to ieſt, Ruſkich kolas, było 6400. *Pasx. Dz.* 23. Skarbniczkiem czyli telegą przyieżdżali, a karetami odjeżdżali. *Mon.* 65, 60. Wozy, telegi, rydwany iadą. *Mon.* 75, 644. Zimy sprzęty i ekwipaże są niedźwiednie, wilczury, a zaś poiazdem paradnym sanki, łubie, telegi. *ib.* 71, 204. (*Rs.* телѣжный, *Teleżny, Telegowy; телѣжникъ rzemieślnik od teleg; *Ec.* тѣлегожитель, который вмѣсто дому имѣетъ для жительства тѣлеги, каковы Скиѳы. Telega, cf. cielę).

TELEGRAF, *Dalekopis.

TELEPAĆ się *Rec. ndk.*, wlec się, ledwo iść, nogi wlec, powoli się ruszać, ciężko chodzić, gramolić się, *Crn.* zijaseti, langſam kriechen, ſich kaum fortſchleppen.

TELESKOP, - u, *m.*, z Greck., narzędzie wspieraiące oko nasze w widzeniu ciał niebieſkich. *Sniad. Jeo.* 4, *Rag.* ochnik, das Fernrohr, *ob.* *Dalekowidz.

TELET, TYLET, - u, *m.*, TELEY, - eiu, *m.*, gatunek materyi kosztowney, i szaty z niéy zrobioney, eine Art koſtbaren Zeuges, und daraus verfertigten Gewandes. Aksamitu łokieć, aby po 20 talerach przedawano; złotogłów po sto; telet po 50, aby się pychy umnieyszyło. *Lek. Dz.* Mahometanie w koszulach z szerokiemi rękawami chodzą, a w deliiach tylko, aby się mogli zawsze kąpać po łokieć, nie rozbieraiąc się z teleiów. *Star. Dw.* 57. Dla niego krawcy szyią telety, kraią złotogłowy. *Opal. Sat.* 151. Teraz i w telety iuż żony ubieracie, Przetoż też dla nich wsi swe i miasta miiacie. *Zbył. Zyw. A* 3. Truną nakryto, A na wierzchu krzyż z białéy telety (*semin.*) przyszyto. *Zbył. Tr. F.* 2. Lam wzorzystych nie szuka; telet zleca komu. *Gaw. Siel.* 358. Ani panny zaletą tylety drogie, kiedy lice nie chędogie. *Kchw.* 175. Tatarzyn nigdy nie odniósł w zaydaku twey strzały, W boku rychley przez pancerz i przez teley biały. *J. Kch. Dz.* 159. Przebiegał tam młodzieniec w białym lekkim teleiu. *Tward. Pas.* 60, *Tward. Daf.* 81, *Brut. Oſt. C* 4; *synthesis*). Nie śpi się smacznо na telecie, Gdy niemasz zgoła pieniędzy w kalecie. *Bratk. J.* 3 *b*. TELETOWY, - a, - e, z teletu urobiony, von dieſem Zeuge gemacht. Kiężna w teletowey szubce lekkiey, po izbie pochadzała sobie. *Tward. Pas.* 10.

TELKI, *ob.* Tylki.

TEM, Tym, *ob.* Ten.

TEMBLAK, TEMLAK, TYMBLAK, - a, *m.*, Tatar., *Czt. Mscr.*; (*Rs.* темлякъ kutas u szpady); pas czyli rzemień u rękoieści szabli, za który dobytą można na ręce zawiesić, der Degenriemen, Säbelriemen. Miecz na tymblaku puści. *Pot. Arg.* 296. Zadaiąc sobie wzaiem razy ciężkie, Nie tylko temblach i cienki i mały, Ale i nakowalnie ledwieby wytrwały. *P. Kch. Orl.* 1, 7. Skoczę do robatyny, z którą, pomierzaiąc ręką, a z palcami się do temlaka mając, oczu kęs odwróciłem. *Zebr. Ow.* 185, *digitos amentis indere tento*). - U niego zawsze szabla na temblaku, : iunak, zawadyak, gotów się zaraz rąbać. - §. Temblak, podpaſka pod ramiona, n. p. kaleka nosi rękę na temblaku.

TEMPERAMENT, umiarkowanie, własność ciała, *ob.* utwor, twor.

TEMPEROWAĆ *cz. ndk.*, zatemperować, utemperować *dk.*; (z łac. attemperare *Senec.*); *Ital.* temperare la penna, : piora zacinać, eine Feder ſchneiden; *Rg.* napraviti; (*cf.* naprawić); *Rs.* очинять, очинивать. Skrypturałem piora temperują albo rzeżą ku pisaniu. *Mącz.* - §. *aliter*: temperować, utemperować, *ob.* umiarkować, pomiarkować, umiarkować.

TEMPLARZ, TEMPLARYUSZ, - a, *m.*, ein Tempelherr; *Bh.* templař. Zakonnicy templarscy, templarse, zakon żołnierski jak Krzyżacy i Maltańczycy, ufundowany 1100, zniesiony 1354. *Nar. Hft.* 3, 321, *Kruc. Ustrz.* 1, 339, *Wyrw. G.* 392, *Arom.* 173. TEMPLARSKI, - a, - ie, od templarza, Tempelherren-, *Bh.* templarzſky.

*TEMPORALIK, - a, *m.*, scyzoryk, skrypturalik, nożyk do piórek, das Federmeſſer. W stoliku pisarskim ma być papier, opłatki, temporalik, pióra. *Haur Sk.* 168.

*TEMRUK, - a, *m.*, Temruki, z Turecz. kaydany. *A Cztr. Mscr.*, pęta, Feſſeln, Banden. Skróciłeś buntownika i twarde mu włożyłeś temruki. *Tward. W. D.* 12. Zrządzono im na barki temruki niewolne, *vincla. Zebr. Ow.* 337. Kładziecie na mnie pęta i twarde temruki. *Kul. Her.* 89. Czemu, maiąc nań podeyźrzenie takie Twardych temruków i kaydan nie dostał, żeby go na wieki więzieniem zgnoił! *Tward. W. D.* 6.

TEN, ta, to, *Inſtr.* tym, tém, *plur.* ci, te, *Accus.* tych, te; *Inſtr.* z temi, *Loc.* w tych; *Bh.*, *Slo.* ten ta to, tens to, tato, toto; *Sr.* 1. ten, ta, to, te, tuhton, tamv, tamá, tame; *Sr.* 2. tej, ten, ta, to; *Crn.* te, ta, tu, letá, leta, letu; *Vd* te, ta, to, ta, leta, taiſti, tiſti, letiſti; *Cro.* te, taj, ta, to, ov, ova, ovo, (cf. ów); *Br.* taj, ta, to, saj, se; *Rg.* táj, tá, tó, saj, sá, sej, ovi, - a, - o; *Sla.* taj, ta, to, ovaj, ova, ovo; *Rs.* момъ, мà, мò, эномъ, эта, это, мóй, мáя, мóе, сей, сïя, сïе, серò, сéй, серó; *Ec.* мой; *Svec.* then, thenne, *plur.* theſſe, *Gr. Dor* ὁς, ἡ, το, τηνος, *Hebr. Chald.* דן den *ille*, *Chald.* דא da *illa*, *Lat.* iſte, iſta, iſtud); *pronomen demonſtratiuum*; der, die, das, dieſer, dieſe, dieſes; cf. *Etymolog.* ben, bic. Znam tego człowieka. *Tr.* Ten temu pan, kto kogo kupi. *Teatr* 15 c, 16. Za cóż to, a nie co innego? *Teatr* 20 b, 195. Sukienkę dał ubogiemu, mówiąc: na! to tobie. *Prot. Jal.* 18. Byłbym się tam zawsze trzymał, gdyby nie to, żem się przemowił . . . *Teatr* 24, 95 *Czt.*, gdyby nie ta okoliczność). U spodu kutasy, między temi dzwonki powiązane. *Jabł. Buk. Ja.* Russacy pobili posłow Tatarskich; Tatarowie z tego gniewu porazili Ruszakow. *Biel.* 116. Do tego dnia, z do dzisieyszego dnia, bis auf dieſen Tag. - *aliter*: Dwa kroć się poszczę do *tego dnia. *Rey Poſt. L* 13; do tygodnia, w tydzień, *ob.* tydzień). Tym czasem, w tym, indeſſen, (*ob.* Tymczasowo); *Slo.* medtim; *Vd.* vmieſa, vmiesama, miesama; med tem, doshaſa, dokle, dotlei, teshaſa, dokler da; *Cro.* vutomtoga); W ten czas, *Vd.* tedni, tiſtikrat, tiſtobart, *ob.* w tedy). To iest, z t. i., *Boh.* totiž, totijbo, towež, *Ross.* сиѣ, (*ob.* rzec), *scilicet*. - Ten, ten sam, tenże, derſelbe, eben derſelbe, der nämliche, der. Pokoy, iak nie ten, wyrzucili wszystko, co w nim było, *Teatr* 19, 23. Dayci go bogu, iako się zmieniła Ta tu kraina, iakby nie ta była. *Paſt. F.* 265. To maią w uściech, gdy trzeźwi, to, gdy piiani, to przed nieznaiomemi głoszą. *Gor. Sen.* 554, to samo, toż, zawsze iedno). - *Relatiue*: ten, który, z ten, co; iaki, taki, der, welcher; ſolcher. Ty nie ten człowiek, co byłeś. *Teatr* 19 c, 65. Sahylam się iuż do wieczora, Już ia nie ten, com był wczora. *Karp.* 4, 29. Tyś teraz tym iest, com ia przedtym bywał. *Morszt.* 114. Białogłowy nie są tey siły, tey czerstwości, którey mężczyzna. *Gor. Dw.* 238. Ten u mnie wszystko, kto ma sumnienie spokoyne, *Stat. Nuin.* 2, 82. - *Cum neutro*: Wszędzie ludzie są tym, czym rząd chce, żeby byli. *Gaz. Nar.* 1, 39, ſie ſind das, was . . . Co oko ciału, to sumnienie duszy. *Lach. Kaz.* 1, 72. Jak to? oto tak! *Teatr* 29, 6. To ma, w czym chodzi. *Cn. Ad.* 1165, więcéy nic, *omnia ſua ſecum portat*). To moie, co zjem, co wypiię. *ib.* To dom zdobi, kto w nim mieszka. *Kras. liſt.* 39. Kiedy tak na początku, co to będzie potym? *Teatr* 19, 25. Znać, czuć, mówić, dać przykład, to iest być kapłanem. *Kras. W.* 5, na tym rzecz, to grunt). - *Pleonaſt.* Kto boga się nie boi, ten takowy człowiek, iak bydlę żyie. *Gor. Dz.* 80. Każdy człowiek ten, kto krewkość białegłowy pokrywa, wart pochwały. *Gor. Dw.* 267. Co ludzi na pogrzebie iey było, nie był ten ieden, któryby z suchemi oczyma odszedł. *Gor. Dw.* 284. Widząc piękność odnowy rzecze: ów że ten stary kapelusz, czy nowy? *Zab.* 12, 69. - *Deſcript.* ten a ten, to a to, der und der, das und das. Bracie, umyśliłeś to a to, w ten czas i na tym mieyscu zabić mię chcesz. *Sk. Zyw.* 1, 231. Jutro wyprawicie się na to a na to mieysce, bo tamtędy póydą. *Sk. Zyw.* 2, 179. Jak przyydzie do ciebie, aby się ciebie radziła, to a to iéy powiesz. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 14, 5. Mówią, że to prawda dlatego, iż ten i ten przysiągł. *Szczerb. Sax.* 108. - *Aliter*: zie tego a tego, co dostąpi tego urzędu. *Mon.* 70, 35, keta, kaduka). Żeby go ci a ci wzięli. *ib.* 14, cf. żeby go kaci wzięli). - *Diſtincte oppos.* ten, - ów, dieſer - jener; der - jener. Ten królem, ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieię naszę, ów ią zawiesił, tam ten nas podszedł. *Pilch. Sen. Gn.* 291. Pytaią się tego, to owego, żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kch. Orl.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Ten to, ten owe, iak kto co przemógł, dawali mu. *Gor. Sen.* 25. Jednemu bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Zyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3, albo tak, albo siak). Albo to, albo nic. *Cn. Ad.* 3. Mówił to i owo, Jada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.* Ni to, ni owo, nic do rzeczy, n. p. plecie ni to, ni owo). I to i owo tam znaydziesz. *Cn. Ad.* 282, *bona mixta malis*). To to, to owo to sobie powiadały. *P. Kch. Orl.* 1, 77. - *pleonaſt.* To w ten, to w ów ten półk wjechał wmieszany. *P. Kch. J.* 507. - *aliter*: Jeden drugiemu słów szkaradnych ni z tego, ni z owego nasadzi. *Gor. Dw.* 151; nie wiedzieć zkąd, mir nichts, dir nichts; von freyen Stücken; ohne alle Veranlaſſung). Ni z tego ni z owego zaczął mię szkalować. *Teatr.* 30, 56, bez przyczyny, z góry). Ni z tego, ni z owego wszczęła się nie bardzo pomyślna mowa o We Panu. *Mon.* 73, 50. - *Simil.* Przy karecie ci jadą, ci skaczą, ci idą. *Kras. Wiersz.* 61; jedni jadą, drudzy skaczą, die einen - die andern -). - To *absolute* das. Tylko też tego Alcyd śmiały nie mógł zrobić. *Bard. Tr.* 45, tego iednego nie potrafił, nur das konnte er nicht. Z tego nic nie będzie. *Zab.* 6, 347, daraus wird nichts, nie będzie z tey rzymąki). Nie z tegoś powinna żałować, że będzie karany, ale z tego, że na karę zasługuie. *Teatr* 48, 128, nie z tego powodu, względu, nie dlatego, deshalb, deswegen. Jeśli ia tak chcę, co tobie do tego? *Bial. Poſt.* 107; was geht das dich an! Cóż w tym ma być złego? *Teatr* 35 b, 77, was iſt denn da Böſes drin! Dopókiż to znowu tego będzie? *Teatr* 33, 23; wie lange ſoll denn das wieder währen? Nie wiele na tym. *Birk. Dom.* 148; *ſcil.* zależy, es kommt nicht viel darauf an; es liegt nicht viel daran. Po temu,

s dogodnie, angemeſſen, gemäß entſprechend. Walecznego miał żołnierza, lecz mieysce nie po temu. *Pilch. Sall.* 208. Maglowę po temu. *Teatr* 1 *b*, 33. Czas po temu. *Zegl.* *Ad.* 19; *ob.* Po, potemny, *ob.* *pogoda, pora). – Rok temu, mies.ąc temu, iakeśmy się nie widzieli. *Cn. Th.*, s rok teraz, miesiąc teraz, es iſt ein Jahr, ein Monat, daß, – – *Temu *respond.* s dlatego, dla tey przyczyny, *k-temu, *Rg.* tjêm; *Cro.* za to; (*Vd.* temuzh *at*, *sed*); deswegen, weil. Czemu imię iego będzie Dziwny? Temu, iż iest bóg prawdziwy! *Bial. Poſt.* 127, *ob.* Co, Czemu). – Do tego, s nad to, über dieß. – To, *in omni genere, non mutatum*, n. p. Jegomość to, od którego Helenka uciekła? Ten sam! Piękny to ptaszek! *Teatr* 54 *c*, *D* 2. Mądry to ptaszek niewiasta, niekażda to się da łatwo złowić. *Mon.* 71, 382. Córkę miał iedyną, Roztropniuchno to było, choć ieszcze dziecinną. *Tręb. S. M.* 65. Twóyże to brat, albo bratże to twóy! Dobry-li to grosz? Onasz to Jezabel? *Cn. Th.* 1144. – *Jndic. admir.* To to Pan! to Pan i sprawiedliwy i dobry. *Teatr* 54 *c*, *C* 2. To mi autor, to mądry człek, który mi przyszłość opisuie! *Mon.* 67, 8. Zaczęli wywoływać z ukontentowaniem: to to żołnierz! *Przeſtr.* 47. Dobroć serca monarchom wcale nie przystoi, To mi to król, co go się każdy człowiek boi! *Kras. sat.* 10. To mi sztuka! *Cn. Th.* 1144. Tam to doktorom żyć, gdzie się ieszcze na nich nie poznali. *Teatr* 24 *c*, 105. – To, *particula*, *coniunct.*; czasem dla samey wybitności się kładzie, iak *Niem.* denn, nun, doch, alſo, ſo; (cf. *etiam etymol. Germ.* ſo, s to). Cóż cito? *Kniaz. P.* 5, 104, *Perz. Lek.* 314; was iſt dir denn? A iuż też bardzo z tego gorszę się Mospanie, Także to czynią bracia, tak to chrześciianie! *Tręb. S. M.* 50. Ciebież to widzę, czy mi sen się w oczach wiie! *Min. Ryt.* 1, 192, *Stas. Num.* 2, 135. Po omacku! albo ia to kot? *Teatr* 53, 28. Ty to boże rządzisz tym okręgiem, ty to go iednym palcem dźwigasz. *Zab.* 13, 177. Dla niegoż to te czuię niepokoie! *Szym. Sw.* 5. Gdzież cię to pędzi płochość nieuięta! *Hor.* 2, 135 *Nar.* Nie ciebie to w pole wywieść! *Teatr* 33 *d*, 90 Była to iedna Karuszka w Waszawie, Miała dwie służebnice . . . *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Już też to tego nadto. *Teatr* 14 *b*, 40. Co to ta fortuna robi. *Jabł. Tel.* 24. Gdziebym ia to widział tę piękną brygadę! wszak to w tym kraiu Pińskim, który . . . *Dyar. Gr.* 293 *Stan. Aug.* A skądzeście to pieniądze wzięli? *Reſp.* skądżem ia wziął, tom wziął, to We Panu nic do tego! *Teatr* 8, 115. Teraz to podpić, teraz skoczne nogi ruszyć do tańca. *Hor.* 1, 171 *Nar.* Jeszcześ to do apteczki panów nie prosiła. *Teatr* 43 *c*, 96 *Wyb.* – *Consequ.* to, s tedy, ſo, alſo, folglich; *Rs.* то. A co tak, to poswolę. *Teatr* 36, 106. Ha co to, to przyrzekam. *Teatr* 30, 11. Gdybyś się tym kontentował, to ieszcze. *ib.* 47, 3. Czy mówić nie umie? *Reſp.* Bo to on boiaźliwy, do tego schorzały. *Tręb. S. M.* 88. To ia to teraz iestem kochanym braciszkiem, gdy mnie ci potrzeba! *Teatr* 36 *b*, 55. To po tak wielu znacznych dziełach, moia sława ieszcze nie wielka. *Nag. Cyc.* 131. To iuż po djable! *Teatr* 7 *c*, 44. Jam prosiła o to . . . *Reſp.* to co? *A*: to, że nie chce. *Teatr* 36 *c*, 25. Coby się miał P. Bogu polecać, to sobie ieszcze żart z niego czyni. *Star. Ryc.* 47; *ob.* Co). Ja się stroię dla siebie, a nie dla kogo; a komu się nie podoba, to niech na mnie nie patrzy. *Teatr* 27 *b*, 14, Kto lże, to i kradnie. *Teatr* 21 *c*, 71, ten i kradnie). Ach! tośmy i w domu. *Teatr* 36 *c*, 6. To gdy tak w Prussiech kłócili się, tym czasem nieprzyiaciele pustoszyli Polskę. *Krom.* 466. (Jowisz do Neptuna): Leniwym mię rozumiesz, że to piorunami Nie strzelam! *Ustrz. Klaud.* 12; weil ich nämlich . . .). Wesoła? to trzpiot! oziębła? to nie czuła! unika-ć zabawy? to niegrzeczna! umizga-ć się? to kokietka! *Teatr* 27 *c*, 65. Jeślim za niego poszła, tom musiała. *ib.* 10 *b*, 81. – Tym *sum Comparat. adv.*; tym lepiey, gorzey *etc.*; *Sr.* 2. ſchim; *Vd.* telkai, telku; *Ross.* тѣмъ, кóлькимъ nave; um ſo – deſto. Im większa choroba będzie, tym pilnieysze ma być leczenie. *Birk. Ek. B* 2. Dwa lekarze chorego razem nawiedzali, Jeden tym lepiey, drugi tym gorzey, się zwali. *Jak. B.* 164. Im wyżey kogo szczęście postawiło, tym słabiey stoi. *Gor. Sen.* 463, *Wys. Jgn.* 68. I tak, czym cię na większym świat stopniu ogląda, Tym celnieyszych po tobie daleko cnot żąda. *Zab.* 15, 106. – *aliter*: czym tym, s leda czym, mit dem Erſten dem Beſten. Interesś ten nie może być czym tym uspokoiony. *Lach. Kaz.* 1, 318. Com napisał, tom napisał. *Sekl.* 19. Już co przednia, to przednia. *Teatr* 22 *b*, 74, *Superlat.*, w naywyższym stopniu, cf. całą gębą, *ob.* Co). – §. To – to *adverb.*, raz –, drugi raz; czasem – a czasem; raz to, – raz owo; bądź, – bądź; bald – bald; theils – theils. Właśnie też o tym czasie iesień poczynała, To deszcz, to słońce, tęcza, wicher, chmurne nieba. *Jak. B* 156. Ogląda się to na tę, to na owę stronę. *Gor. Dw.* 116. To te, to owe krainy przeszli. *Krom.* 328. Chory to leżeć, to chodzić, to siedzieć poczyna, pokoiu szuka, to z tą poduszką, to z ową, to na tym łożku, to na owym, a przecię boli. *Sk. Kaz.* 194 *et* 68. Świat czyni z ludzi odmienne igrzyska, To w górę wznosi, To ich na dół ciska. *Zab.* 16, 143. Wyliczyłem wszystkich woiewodów, którychem się tylko mógł doczytać, to w metryce koronney, to po różnych przywileiach, to po księgach grodzkich, to po konstytucyach, to z nadgrobków, to po historykach. *Nies.* 1, 97. TENCI, tać, toć, s iuż ci ten, tenże, freylich der, derſelbe, der nämliche, der alſo. Toć to iest; toć to było; o toć go bito. *Cn. Ad.* 1164. Toć iego zabawa rozkosz. *Cn. Ad.* 1163. Tymci wszędy zatkać. *Cn. Ad.* 1159; tym wszystko narabiasz; tylko też to umiesz). *Jronice tenci był. *Cn. Th.* 1139; ja, der war es, das iſt er! Tenci winien. *Cn. Ad.* 1159. Tegoć ieszcze nie dostawało. *Cn. Ad.* 1159. – §. Toć *admirat.* to mi to! das iſt mir! Toć to orator! *Cn. Th.* 1144. Toć się wierci, toć skakał, toć skąpy chłop. *ib.* – §. toć, tedy *consequ.* s więc, folglich, alſo, ſo. Toć sama tylko dusza iest szlachetnoś ią i szczęścią ciała. *Mon.* 74, 257. Słowy cię naprawić trudno, toć zelżywością nawściągnion będziesz. *Pilch. Sen. Cn.* 162. Jeśli bogowie rządzą, rząd ich sprawiedliwy, Toć, jeśli tu nad cnotą przemaga cnotliwy, Dusza twa nieśmiertelną być musi koniecznie. *Karp.* 1, 85. TENLI, TALI, TOLI *Jnterr.*; tenli czy nie ten? tenli abo nie? *Cn. Th.* 1139; der? dieſer? oder ein andrer? – *Similiter*: TENŻE? TAŻ? TOŻ? *interr.*, tenże to? iſt es der? dieſer! *Cn. Th.* 1139. – *exclamat*: Też to przysięgi twoie! tuż to twoia wiara? *Min. Ryt.* 1, 134. – §. *affirmat.* tenże, s ten sam; *Bh.* tôj, táj, téj; *Sr.* 2. téſam, ſné; *Cro.* taiſte, lihtà; *Vd.* taiſti, toiſti, teſti, tiiti, tote, te, lete, leta, leto, letu; *Sla.* iſti; *Rs.* тóжe, тóжде, тe

же, мóжe; *Ec.* сицевыи, сúгеав; derſelbe, der nämliche, grade der. Jednego i tegoż smutku, zawsze musi być taż i iedna przyczyna. *Salin.* 4, 155; *cf. Ec.* мождеобрáзная podobieńſtwo). W też tropy bieda za uciechą wędruie. *Kul. Her.* 204. I żelazo z tychże, z których złoto, ciemności ziemnych wyięte. *Gor. Sen.* 520. Pod iednym z niemi niebem, na teyże ziemi, w tymże powietrzu. *Syr.* 1266. Taż baba na tychże kołach. *Zab.* 15, 269, ſtara pieśń to, zawsze iedno, immer die alte Leyer, das alte Lied. Mówisz: co tych antyfon! a wszyſtko toż a to. *Pim. Kam.* 239, *unum idemque*; *Rs.* мочь ав мочь, z kubek w kubek). Toż a toż powtarzasz. *ib.* 101. Nie toż macocha, co matka. *Cn. Ad.* 667, co matka, to matka, a co macocha, to macocha; inna matka, inna macocha). Téyże siły, téyże mocy, rownosilny, *Ec.* мождесильный. Bolesław do Rusi wtargnął; ale ſkoro się wrócił, ali mu Ruś toż uczyniła i także wtargnęła mu do Mazowsza. *Biel.* 164. Przepamiętałeś bliźniego ałmużną ratować, co toż waży, iakobyś iego własne wziął. *Zrn. Pſt.* 2, 355; tyle waży). - W tąż, z tymże sposobem, niemniéy, także, na iedno, na toż samo, auf eben die Art, gleichfalls. Dyanę chwalcie, młodziuchne dziewczęta, W tąż Apollina chwalcie pacholęta. *Mon.* 69, 448. Żona szalona piekło ubogiemu małżonkowi, ale i bogatemu w tąż. *Birk. Zyg.* 53, *Warg. Cez.* 78. Brew' ma zarosła, długa, w tąż brodać nie grzeczy sda się. *Nog. Wirg.* 516. Płacze matka, w tąż ociec żałosny łzy leie. *Kchw.* 92, *Biel.* 263. - §. Toż *coniunct.*, potym, zatym, darauf, hernach, hierauf; *Ec.* можь, можде. Doświadcz pierwey, toż wiedzieć będziesz. *Gor. Sen.* 389. Dawszy wiadomość, skąd urosła rozmowa, toż dopiero, iaki ma być dworzanin, pokażę. *Gor. Dw.* 1. Oświadczył król ukontentowanie swoie półkownikowi, toż officerom. *Gaz. Nar.* 1, 258. O móy boże, toż to pan syn nie inaczey być może uczeſtnikiem maiątku, tylko aż dopiero po śmarłey głowie. *Mon.* 71, 582. - Toż, z na ów czas dopiero, późniéy dopiero, alsdann erſt. Ludzie nie czują pociechy z tego dobrego, ktorego używają; aż gdy ie ſtracą, toż chwalą, toż cukrują sobie. *Gor. Dz.* 119. Toż dopiero śmiać się, gdy mamy przyczynę do śmiechu. *Zab.* 12, 259 *Dudz.*

*TENAR, - u, *m.*, loch podziemny, eine Gruft, Kluft. Przenikam nieba, w ciemne spuszczam się tenary, wywodzę z otchłań na świat nieboszczyków mary. *Zabł. Zbb.* 70. Cokolwiek kryią tenary, Upiory, ſtraszydła, mary, Diabły, ſtrzygi i pokusy. *Teatr* 11 *b*, 106.

*TENDA, - y, ż., rozpięta zasłona, kortyna, ein aufgeſpannter Vorhang. Uczynisz tendę we drzwiach przybytku; przed słupami rozciągniona będzie tenda. *W. Exod.* 26, 36 *et* 37, zasłona. *Bibl Gd.*).

TENOR, - u, *m.*, ſrzedni głos między altem a basem; der Tenor, die Tenorſtimme. - *fig.* Drozd na wiosnę dziwne tenory wypuszcza. *Sien.* 295, *idem Spicz.* 150; trele, śpiewania). - §. Tenor pisma iakiego, z brzmienie, osnowa, der Inhalt einer Schrift. *Tr.* TENOROWY, - a, - e, Tenor-. Zaraz ia go po głosie tenorowym poznała. *Alb. z W.* 4.

TENTACYA, *Mon.* 67, 19; *ob.* pokuszenie, pokusa.

TENTEN, TENTENT, *ob.* Tęten.

TENTOWAĆ *cz. ndk.*, próbować, doświadczać, pokuszać się o co, etwas unternehmen, verſuchen, probieren. Wiele tentować każe ubóſtwo człowiekowi. *Min. Ryt.* 4, 138. Tentować szczęścia na inny sposób. *Teatr* 15 *c*, 19. Tentować kogo o co. *ib.* 18 *c*, 58; doświadczać go względem czego).

TENUTA, - y, ż., ſtaroſtwo bez iurysdykcyi, tenuta, dzierżawa. *Skrzet. P. P.* 1, 216; eine Staroſtey ohne Gerichtsbarkeit. TENUTARYUSZ, - a, *m.*, tenutę trzymaiący, dzierżący, dzierżawca, ein Staroſt ohne Gerichtsbarkeit. *Vol. Leg.* 7, 44.

TENŻE, *ob.* Ten.

TEOFIL, *ob.* Bogumił, TEOŚ, - ia, *m.*, *dem.*, Gottlieb-chen. Ucz się zawczasu Teosiu miły, Jak trzeba czynić, by nie żałować. *Zab.* 14, 259. TEOKRACYA, *bogowładztwo, *Ross.* богонача́лїе; Teokracki, *bogowładny, *Rs.* богоначáльный. TEOLOG *etc.*, *ob.* Bogosłow; *Bogomędrzec, *Stan. Zam.* 10; *Crn.* bogavędnek; *Bs.* bogoslovac; *Ec.* богослóвецъ, богословъ, (богоглаго́льникъ, prorok), священноглаго́льникъ, толкователь божественныхъ вещей. Swięty Jan był od starych Greków Janem Teologiem przezwan. z *Leop. pr. Apoc.* TEOLOGICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs.* богому́дрый; *Ec.* богоглаго́ливый. TEOLOGIIA, - ii, ż., *Boh.* bohoſlowi, bohomluwectwi; *Crn.* bogavędnoſt, boshjavędnoſt; *Bs.* bogoslovſtvo, *Sla.* bogoslovica; *Ross.* богому́дрїе.

TEORBAN, - a, - u, *m.*, *TYORBA, - y, ż., gatunek większey lutni, *Ger.* die Theorbe, eine Art Laute; („Theorbe, *fuit priscis inſtrumentum musicum, in similitudinem utriculi*", cf. *Crn.* torba; *Pol.* torba). Na teorbanie naylepiey się wydaie zręczność ſkładney ręki i ruszenie delikatnych palców. *Weg. Mar.* 1, 56. Na smutnym Saſoſkiéy teorbanie. *Hor.* 1, 255. Niech brzmi Apollo w teorban złoty. *Anakr.* 72, *Zab.* 12, 28 *Kniaź.* Kozak na teorbanie tnie tańczyki. *Zab.* 13, 204. Muzyka manualna, t. i. pandora, lutnia, *tyorba, arfa, cytara i, t. d. *Warg. Wal.* 306.

TEORYA, - yi, ż., z *Greck.* zbiór poſtrzeżeń i reguł z praktyki czego wyczerpanych; *Ger.* die Theorie; *Vd.* vuzhenoſt v' pameti; *Rs.* зри́мелъсмно, умозри́нїе. Teorya pospolicie rodzi się z praktyki. *Gol. Wym.* 5. TEORYCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Ross.* умозри́мельный; theoretiſch.

*TEPAĆ *cz. ndk.*, *Boh.* tepati, *Crn.* tépſti, tépem; *Cro.* topzti, tepem; (cf. *Gr.* τύπτω); bić, trapić, treſktać, ſchlagen, quälen, martern. Więcey nas teraz będzie tepał Seba, niżli kiedy Absalon! *Leop.* 2 *Reg.* 20, 6, a zaś nas tak okrutnie będziesz tepał? *Leop. Jes.* 64, 12; *cf.* Te pać, Tvrpać.

TĘPAĆ, TĄPAĆ, TUPAĆ *cz. kontyn.*, Tępnąć, Tupnąć *idntl.*, *Tęptać, *tępce *ndk.*, głośno na ziemię nadeptywać, nogą w ziemię uderzać; *Bh.* dupati, dupnauti, (cf. deptać); *Slo.* dupati, (*Slo.* tupim *damno* potępiam); *Sr.* 1. tepcu, tepcem, taptam, z nohome łwapotam, (*Sr.* 1. tupotať iednochodnik); *Sr.* 2. łopotaſch; (*Crn.* taptati *calcare*, tapati *in tenebris palpitare*); *Crn.* upetam, paham, krevsam; (*Vd.* tapat *calcare*, *Vd.* tepſti, tepem, z bić); *Vd.* zepetati, s'nogami treti, klazhiti, trupati, zebati; (*Cro.* tepsti, tepem, z bić); *Hg.* tapodom, tepem, toppantani; *Rs.* мóпнуть, мóпать, топтáть, топчý, мярскнуть, мя́ркать; *Lit.* móndo норáмi; *Germ.* ſtampfen mit dem Fuße, (ſtapfen, ſtapeln, tappen; *Anglos.* ſteppan, *Angl.*

ſtep, *Holl.* ſtapp, *Gr.* στείβειν, cf. *Hebr.* שתף tapap *ingreſſus eſt citiſſime*) – Podrygaiąc chodziły, nogami swemi tępały. *Bud. Jes.* 3, 16, *Zrn. Poſt.* 3, 622. Klaſkuiy rękami, *tępcy nogami twemi. *Radz. Ezech.* 6, 11. Klaskałeś rękami i tęptałeś nogami. *Radz. Ezech.* 25, 6. Tupnie nogą. *Pot. Jow.* 2, 34. Tąpa nogami. *Teatr* 22 *b*, 104. Rozpalił się, tupnął nogami. *Teatr* 30, 83. Nogami tupaią, zębami zgrzytaią, oczami ſtrzelaią. *ib.* 52 *d*, 71. To raz tupnie, to ręką kiwnie. *Mon.* 71, 43. To tupnie, to mruknie pod nosem. *ib.* 73, 723. Tupnie, *Boh.* dupot, *Ross.* топотня, топотъ, топтóтня. Góry Chocimſkie zdumiały się, gdy po grabietach ich tak wiele gości tęptać poczęło. *Birk. Chod.* 5; deptać, ſtąpać, trampeln, ſchreiten. *Caprae, creprae, quod cruribus crepent*, bo łuſka im w nogach, gdy niemi tępaią. *Mącz.*, naſtępuią, auftreten auf die Füße. Lada tępnienie albo szeleſt iaki, kładę za przyyścia twego znaki. *Chroſć. Ow.* 299, lada tentent). – §. tępać kogo, podeptać go, podbiiać go sobie, z prochem go mieszać, einen in den Staub treten. Złośliwi dziwnych dróg szukali, by dobrych tępali. *J. Kch. Ps.* 89; ieżeli to nie: tępać *qu. v.*). – §°. *Anat.* Tępanie żyły, puls, pulsowe bicie, der Pulsſchlag, das Schlagen des Pulſes. Lekarz ma mieć baczność na tępanie a ruchanie żyły u pacyenta. *Sien.* 399. Będzie-li tępanie żyły chybkie a rychle, to kolerę znamionuie. *Sien.* 399. – *Similiter*: Tupa serce, twarz truchleie. *Kchw. Roz.* 41. Tykałem z zalęknienia piersi tupaiącey; *salientia motu. Zebr. Ow.* 207.

Pochodz. adiung. *deptać, nadeptać, obdeptać, podeptać, rozdeptać, udeptać, wdeptać, wydeptać, zadeptać, zdeptać.* – *Stąpić, ſtępować; doſtąpić, doſtępny, naſtąpić, naſtępca, naſtępſtwo; obſtąpić; odſtąpić, odſtępca, odſtępny; poſtąpić, poſtępek; podſtępować, podſtęp, podſtępny; przeſtąpić, przeſtępca, przeſtępſtwo, przeſtępny; przyſtąpić, przyſtępny, przyſtęp; rozſtąpić, rozſtępny, uſtąpić, uſtęp; wſtąpić, wſtęp, wſtępny, wyſtąpić, wyſtęp; zaſtąpić, zaſtępny, zaſtępca, zaſtęp; zſtąpić, zſtępować; ſtępak, ſtępa; ſtopa, ſtopień; ſtopniowanie.* – §. addas: *Tępy, tępić, tępość; potępić, potępieniec.* – §. Dąb, *Bh.* dub, od tupoſti, t. i. twrdoſti.

*TEPER *adv.*, *Bh.* teprw; *Rs.* теперь, = dopiero teraz; jęz. terſt, erſt jetzt. Ot i teper iakie im graią dudki. *Tward. W. D.* 57.

*TEPERELLE, n. p. Co się ſkarbu bożego popsuie na owe pozłociſte nitki, na owe forboty, na owe teperelle, na owe tkanite! *Rey. Zw.* 58; *ob.* trepele

TĘPIĆ cz. *ndk.*, *Bh.* tupiti, ztupiti, ztupowati, wykrzyti; (*Slo.* tupim *damno*, *ob.* potępiam); *Sr.* t. tupu; *Vd.* otopiti, kerhati, ſkerhati; *Bs.* tupiti, iſtupiti, natupiti, okrrnuti; *Cro.* tupim; *Hg.* tompetanni; *Rg.* tûpiti, iſtûpiti, iztûpiti; *Ross.* тупить, иступить; tępym czynić, przytępiać, *Ger.* ſtümpfen, ſtumpf machen, (*Niederſ.* ſtumpen); *pr. et tr.* Miłość własna wzrok nam tępi, swoich przywar nie doſtrzegamy. *Pilch. Sen. Gn.* 148. – 2) tępić, wytępiać, niszczyć, gubić, vernichten, verderben, zu Grunde richten, ausrotten. Nasi do miasta wpadli; Moſkwa kratą zapuściła bramę, i naszych ięła tępić. *Gwag.* 170. Syn oyca grą tępi i wniwecz obraca. *Chel.* 202. Wszędy łżył, niszczył, tępił, wszyſtkie złośliwe mocarſtwa świata tego. *Rey Pſt. Fff* 1. Zdało się żydom, iż Jezus zakon łamał, niszczył, tępił. *Rey Pſt. B* 4. Jeronim błędy Orygienesa wszędzie tępił. *Sk. Dz.* 346. TĘPIEC *Neut. ndk.*, ſtępieć *dk.*, *Bh.* tupěti, ztupěti; *Slo.* tupnu; *Vd.* otopitise, top gratati; *Bs.* zaluditi, zabudaliti; *Cro.* tupszem; *Hg.* tompálok; *Rs.* тупѣть; tępym się ſtać, z oſtrości utracać, *pr. et fig.*, ſtumpf werden. Twoy miecz, kiedy móy ſtępiał, w posiłku przybywał. *Morszt.* 114. Gdy się od ciała oddziela dusza, natychmiaſt tępieią oczy. *Balt. Nied.* 1, 467. Już ſtrzelać nie mogę; iuż ręki ſtępiałey łuk nie słucha. *Bard. Tr.* 483. (TĘPŁOTA, *Pim. Kam.* 58, *ob.* ciepłota). *TĘPNA żyła, ſkokna żyła, puls. *Sien.* 538; tętno, die Pulsader, Schlagader. Pulsy, t. i ſkokne albo tępne żyły. *Sien.* 540. Naypospolitszy znak maią lekarze z pulsu chorego, to ieſt z tępney żyły. *Sien.* 398. TĘPICIEL, – a, *m.*, tępiący co *Tr.*, der etwas ſtumpf macht, der Abſtumpfer; *w rodz. żeńſk.* tępicielka, *Cro.* tupitelicza. TĘPNIENIE *ob.* Tępać. TĘPOKĄTNY, – a, – e, – ie *adv.*, kątów tępych, nieoſtrych, ſtumpfwinkelig, (cf rozwartokątny); *Rs.* тупоугольный. Tępokątna łodyga, *obtusangulus*, tak nazwana iest dla tępości kątow. *Jundz.* 2, 16. TĘPOKOŃCZATY, – a, – e, – o *adv.*, *Rs.* тупоконéчный, ſtumpfſpitzig. TĘPONOSY, – a, – e, nosa tępego, ſtumpfnaſig, *Rs.* тупоносый. TĘPOŚĆ, ści, ż., ſtępienie *pr. et fig.*; die Stumpfheit, Abgeſtumpftheit; *Boh. et Slo.* tupoſt; *Cro.* tuposzt, tupozt; *Hg.* tompaság; *Bs.* tupoſt; *Rg.* tûpoſt; *Rs.* тупость; n. p. Tępość noża. *Ld.* Pomierna tępość. *tępowatość. *Rs.* тупоумие; tępość wzroku, *Ec.* тупозрѣніе; tępość rozumu, *Bh.* blboſt; *Vd.* topoglavoſt, slaboumnoſt, poslabnoſt, abotnoſt, nepametnoſt, preproshina; *Ross.* тупоýмie, Stumpfköpfigkeit. TĘPOŻEBY rzed zwierząt ſiących, *beluae. Zool.* 282, ſtumpfzähnig. *TĘPT, – u, *m.*, tępnienie, tępanie, tęten, das Stampfen mit den Füßen, das Trampeln. Zewsząd tępt końſki słyszę i wściekłe bieganie. *Petr. Hor. C* 4. Są ludzie, którzy się myszego tęptu boią. *Petr. Et.* 178. TĘPY, – a, – e, TĘPO *adv.*, *Bh.* tupý; *Sr.* t. tupy, tupé; *Crn.* tup; *Vd.* top, tumpaſt, satoplen, neoſter; *Cro.* tüp, tumpaszt; *Hg.* tompa; *Dl.* tuup, *Rg.*, *Bs.* tûp; *Slo.* tup; *Rs.* тупой, ноſтры *pr. et tr.*, *Germ.* ſtumpf, *Suec.* ſtump, cf. *Gall.* dupe). Nóż tępy. *Tr.* Miecz nie tnie, ale tłucze iako ſtępy, Tak oſtrze ſtracił i tak zoſtał tępy. *P. Kch. J.* 250. Tępa siekiera, *Rs.* тупица. Nieco tępy, *tępowaty; *Rs.* туповатый. Wzrok tępy. *Groch. W.* 568. Tępy rozum człowieka przyszłości nie przenika. *Teatr* 54 *c*, *D* 2. Tępy, niedowcipny, mialkiego, niegłębokiego rozumu. *Cn. Ad.* 1160; *Bh.* blbý, blb, bluma; *Crn.* tumpaſt, tumpz, *f.* tumpa; bebaſt, bębz; *Vd.* topoglav *tępoglowy, slaboumen, aboten, preproſt, poslablen, tumpaſt, okoren, slamnoglavez, slamnovitna glava, neumnik; *Cro.* tupoglav; *Rg.* tupoglav, neuglâvgliv; *Rs.* тупоумный, тупица, *Ec.* слѣпоумный. – *Math.* Tępy kąt, rozwarty, ein ſtumpfer Winkel. Tępy kąt większy ieſt od proſtego. *Grzep. C* 4, *Haur Ek.* 24. – *Herald.* Tępa podkowa, herb, podkowa bark'em do góry, w środku iey pod spodem krzyż, a na helmie orle ſkrzydło. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen, ſtrzębiec wywrócony.

TERAĆ, *ob.* Tyrać. TER, *ob.* Tyr. TERAS, *ob.* Taras. TERAZ *adv. temp.*, tą razą, ninie; *Boh.* nyně, nyni, (*ob.* wtedy); *Slo.* teraſ, ninî, wčil, wčilek; *Sr.* t. ſtra-

(*ob.* skoro), metk, metko, netko; *Sr.* 2. net, nete, netle, (*cf.* wnet); *Vd., Crn.* sdei, sedai, sdai, sotai, vtei vre, seda, teshas, koli, tebarti, te dobe, v' teh dub; *Cro.* szád, vezda, szada, ovde, pred licsem, (*cf.* oblicznie), nazochi, (cf. naocznie); *Sla.* sada; *Bs.* sad, sada; *Rg.* sád, sada, sadar; *Ross.* нынѣ, нынѣча, нынѣ, теперь, (*cf.* dopiero), jetzt, gegenwärtig. Ostatka snadno za czasem poprawić, ale toby teraz trzeba w swey klubie postawić. *Star. Vet. A* 4. Jdźże teraz, uciekay. *Jag. Wyb. D* 2. W iakieyże to szkole byłeś, że taki z ciebie teraz teolog. *Teatr* 19 *c*, 68. Myślę się na teraz kontentować slowem twoim. *Teatr* 17 *c*, 5, für jetzt, für dieses Mal. - §°. teraz - teraz, z raz - raz; czatem - czasem; to - to; iuż - iuż, bald - bald. Fortuna teraz równą drogą z nami idzie. *Warg. Wal.* 335. Teraz od zapalczywości blednąc, teraz się czerwieniejąc, bez przestanku wrzeszczy. *Kosz. Lor.* 1 *b*. TERAŹNI, - ia, - io, TERAŹNIEYSZY, - a, - e, nineyszy; jetzig, gegenwärtig; *Bh.* nynegſi; *Vd.* sdain, sedain, sedaishni, prizhni; *Cro.* vezdasnyi, ovdèsnyi, nazochni; *Rg.* sadagni, sadascgni; *Bs.* sadascgni, ovdascgni; *Sla.* sadashnji; *Rs.* нынѣшній, теперешній, настоящій; *Ec.* нацуиемаушощь. W teraźnie czasy. *Zrn. Ps.* 6. Teraźnie Jeruzalem dalcko iest mnieysze, niżeli ono dawne. *Warg. Radz.* 136. Tego wyciągał sam czas teraźni. *Pot. Arg.* 98 *et* 261. Teraźnie nasze i Rzpltey osierocenie opiece boskiey oddaiemy, *Vol. Leg.* 3, 720, *Chrośc. Job.* 104. Czas teraźnieyszy, w Gramm. *Praesens*, *Rs.* настоящее время. TERAŹNIEYSZOŚĆ, TERAŹNOŚĆ, - ści, ż., czas teraźnieyszy, nineyszość, die gegenwärtige Zeit, die Gegenwart. Ciebie trapi terazność, mnie zaś i to krzywo, Co niepewność odległą rzadi perspektywą. *Zab.* 9, 43 *Zabl.* °TERAZNIUCZKO *adv., intensiv.*, dopieruteńko, eben erst. O tym terazniuczko wzmianka była. *Hipp.* 24.

TERCFLET, - u, *m.*, głos pewny w organach. *Mag. Mstr.*, die Terzienflöte, eine Stimme in der Orgel. TERCYA, - yi, ż., *Eccles.*; *Tercya* przywodzi na pamięć godzinę *trzecią*, którey Pana biczowano, mordowano, koronowano, pośmiewano, nareszcie na śmierć krzyżową zdano. *Herbst. Nauk. P* 5 *b*; *Rg.* trecchja; die Terzie; z. B in den Klöstern, von neun Uhr Vormittags. - W muzyce tercya, większa, tony odległe od siebie o dwa tony całe; mnieysza, odległe o ieden ton cały i ieden półton. *Mag. Mstr.*, die Terzie in der Musik. - Tercya, w drukarni, gatunek pisma, mnieyszy od parangonu. *ib.* TERCIANELA, TERCYNELA, - i, ż., materya pewna, ein Zeug. Podatek od kitaiek, felp, tercyanel. *Vol. Leg.* 4, 81. Od sztuki tercyanelli złf. 3. *ib.* 6, 152; TERCYANA, - y, ż., trzeciodzienna febra. *Krup.* 5, 534, *et* 551, das dreytägige Fieber; Trzeciacska, *Vd.* tretkiza, tretshiza; *Bs.* terçana, oghniça, koja hvatta svakki trrecchi dàn; *Rg.* grozniasza, trechjodaniza. TERCYARZ, - a, *m.*, w zakonie Franciszkańskim braciszek trzeciego rzędu, świecki który do klasztoru wstąpił, a ieszcze na laika nie poszedł, ein Weltlicher, der in ein Franciskanerkloster tritt, und noch nicht Layenbruder ist; n. p. Zrozpaczy zostałem tercyarzem. *Teatr* 81 *b*, 81. TERCYOWAC *cz. kontyn.*, n. p. tercyować sztuki, działa, strzelby, kule, szufle, łoża, koła, troiaką próbę robić, n. p. strzelać trzy razy na próbę z działa, lub chcąc wiedzieć, czy ma powinną grubość, na trzech mieyscach iey szukać bliżey zapału, w usza, i w szyi. *Aqua Mscc.*, dreyfach probiren.

TEREBIĆ, *ob.* Trzebić. TEREBINT, *ob.* Terpentyn. TEREDAYKA, *ob.* Taradeyka.

TEREFERE, TEREBZDERE, TEREBZDERY, *effutitium verbum*, ut sidłu widłu, sarasamsa, lirli, lazli; (*Cro.* terczi serczi *pele mele*, terczaszt, z kusy; *Bs.* ter, tere ef, *atque*; *Rg.* tefericiti, z bonować). O! terefere, naylepszy na duchów exorcyzm, kiy! *Teatr* 11 *b*, 35. Tere bzdere. *ib.* 43 *c*, 32. Takie terefere. *Teatr* 43 *c*, 47 *Wyb.* Nowe terebzdery, reduty i pikniki. *Teatr ib.* 65.

TERESA, - y, ż., TERESKA, - i, ż. *dem.*, TERECHNA, - y, ż., imię kobiece, Thereſia. Kochana Tereska. *Teatr* 30, 6. Tereśko! *Burl. C* 2. Cóż nie widać naszéy Terechny. *Teatr* 30, 5.

°TERESNIA, *ob.* Trześnia.

TERLAGI, - ów, *plur.*, po kuźniacku taczki. *Os. Rud.* 246, Schubkarren, in den Eisenwerken.

TERLICA, - y, ż., (*Etym.* Trzeć; *Bs.* terlìçati, trritti *limare*); drewno w kulbace; kulbaka ieszcze nieobita, das Sattelholz, der hölzerne Sattel. Na terlicy, takem się biedak wytarł! *Teatr* 43 *c*, 58 *Wyb.* W iednę nogawicę byłbym takich trzech schował, i wsiadł na terlicę. *ib.* 98.

TERLIKAC, TYRLIKAC *cz. ndk.*, trelować sobie, treluiąc nócić, śpiewać, grać; (*Boh.* cwrlikám świerkoczę), ſwitořim, (*Bs.* terlìçati, trritti *limare*); ſich etwas vortrillern, trillernd ſingen, ſpielen. Pastuszy za bydłem na różku terlikaią. *Pet. Pol.* 2, 575. Terlikanie, *Ls.* перепеканïе, скоморошеское рычьнь. Błahe terlikanie, *barbaricum carmen. Zebr. Ow.* 272. W tym pustym kraiu żadnym się ptasy nie odzywali terlikaniem. *Tr. Tel.* 345, świerkotem, zitſchern, zwitſchern). Tyrlikanie, tanieczna gra, *crusma. Mącz.*

TERNACULUM u zycerza, listewka z ostrzem na końcu do zatknięcia w kasatę; na nim leży exemplarz utrzymany przez dywizorium. *Mag. Mscr.*, z łac. *tenaculum*, der Tenakel bey den Setzern.

TERMES, - u, *m.*, *l.c.*, gałązka z owocem urwana. *Tr.*, ein abgebrochner Ast mit Frucht und Blättern.

TERMIN, - u, *m.*, TERMINEK, - nku, *m.*, *dem.*, wyraz nauce iakiey lub sztuk lub rzemiosła właściwy, ein Kunſtwort, ein *terminus technicus*. Jakiemiś sobie dziwackiemi terminkami gębę pomazał. *Teatr* 26 *c*, 125. - 2) Termin, kres, meta, granica, Gränze, Ende, vorgeſteckte Ziel. Niemasz drogi żadnéy bez terminu i mety. *Pilch. Sen. list* 2, 267. Namawiali go, aby nie dochodząc do terminu, w blizkiey wiosce zanocował. *Sk. Zyw.* 1, 592. Opatrzność w terminach mierności maiąc mię, nie chce, abym w ostatnim ubóstwie rozpacał, ani w zbytnich nie brykał dostatkach. *Psalmod.* 12. Mieysce, którędy dukt ciągną strony rozpieraiące się o granicę, zowie się termin przez który, *terminus per quem. Zabor.* 357. Chodkiewicz naprawił karę żołnierską, która znacznie z starożytnych terminów wykroczyła. *Tward. Wł.* 97. - §. termin, czas przeznaczony, rata, eine feſtgeſetzte Zeit, ein Zeittermin; *Sr.* 2. termin; *Vd.* rok, (*ob.* °rok, °roczek), narok, narezhen rok, napoveden den; *Ross.* срокъ, (cf. °srok); *Ec.* нарокъ, опредѣленное, урученное, назначенное время, прежданïе, примрочный день, сро-

чный. Kilka ieszcze miesięcy było do terminu wyznaczonego wesela. *Kras. Pod.* 2, 39. Na terminie mi zapłaci. *Teatr* 36, 37. Przychodzą porządnie według terminów trzech królów, środopościa, Ś. Jana i t. d. *Mon.* 72, 782. - *Juridic.* Termin, czas prawem opisany albo dla stawienia się do sądu, albo ku wypełnieniu wyroków sądowych lub kontraktowych; stąd: „stawić się na terminie", „uiścić się na terminie". Sam także pozew, die Ladung, Vorladung, tym słowem termin wyraża się n. p. wydać komu termin do trybunału, z. pozwem go. Nakoniec termin znaczy, porządek processu i stopnie iego; n. p. strona terminy poopuszczała, wykroczyła w processie nad przepis prawa. *Ostr. P. C.* 2, 57, *Herb. Stat.* 48. - 3) Termin, położenie, sytuacya, obrót, osobliwie, zły raz; Umstände, besonders, üble Lage, Gefahr. Dziś uczciwe dzieweczki, uczciwe białogłowy w złych terminach. *Falib. X.* 2. W niebezpiecznym terminie znayduie się Rzplta. *Zab.* 13, 88. Patrz, ieślim nie był celem ich zazdrości, Jak żyw o sidłach dworskich nie słychaiąc, Ani w takowych terminach bywaiąc. *Past. F.* 264. - §. termin uczeniewskiego rzemieślnika, nauka, czas nauki chłopca terminuiącego, die Lehre, Lehrzeit der Lehrburschen. Maystrom wolno więcey niż iednego chłopca trzymać w terminie, i sporą liczbę czeladników. *Pam.* 83, 2, 431. TERMINALNOŚĆ, -ści, ż., zachowywanie terminologii czyli właściwych terminów, stricte Terminologie. Filozofki uczoną terminalnością pomazawszy sobie język, nim kawą poczęstuią, gotowe godzinę gadać o Arabii; a tym czasem kawa ostygnie. *Mon* 72, 424. - §. prawna formalność. Rechtsformalität. Opuszczone w processie terminalności, niekiedy całą robotę sądową zniszczyły. *Ostr. P. K.* 2, 230. TERMINALNY, -a, -e, TERMINALNIE *adv.*, dogodny terminom prawnym; schuldgerecht, nach den Rechtsterminen. Ten testament nie iest terminalnie napisany. *Teatr* 1 *c.* 79. TERMINATA, - y, ż., TERMINATKA, - i, ż. *dem.*, spisek krótki, notatki, lista czego, ein kurzes Verzeichniß. Terminata ksiąg, każdemu ziemianinowi potrzebnych. *Haur St.* 168, katalog. *ib.* 169. - §. *Jurid.* terminata n. p. przysięgi *Tr.*, rota, die Gerichtsformel, z. B. eines Eides. TERMINOWAĆ cz. *ndk.*, Sterminować *dk.*, spisać, znotować krótko; kurz aufmerken, aufzeichnen, notiren. Wszystkie pisma przeczytał i porządne sterminował. *Papr. Ryc.* 197. Daią mu na pismie te wszystkie sprawy, krociuieńko sterminowawszy. *Stor. Dw.* 23. - 2) Terminować u kogo, n. p. u kupca, rzemieślnika, służyć lata uczenia się kupiectwa, rzemiosła etc., być w terminie, die Lehrjahre ausstehen, in der Lehre seyn. Nim zostałem kowalem, terminowałem u cyrulika. *Teatr* 52 *c.* 17. Jam ci się nie promowował na cyrulictwo, anim terminował nigdzie. *Jabl. Ex.* 39. Chłopiec terminuiący. *Pam.* 85, 1, 254, ein Lehrjunge, Lehrbursche. W Smorgońskiey terminował akademii. *Teatr* 9, 37; *ob.* Smorgoński. - Terminowanie, uczenie się, czas uczenia się, die Lehrjahre, Lehrzeit, Lehre. Uczeń u maystra w terminowaniu zupełnie przez lat trzy zostawać powinien; po wyyściu czasu terminowania, ma być w protokuł cechowy za czeladnika zapisany. *A. Zamoy.* &c. TERMINOWY, -a, -e, od terminu, Termin-, *Rs.* срочный.

TERMOMETER, *ob.* Ciepłomierz.

TERPENTYNA, - y, ż., żywica terebintowa. *Ursin.*, der ächte Terpentin; *Bh.* terpentina, *Vd.* tarpentin, trapetin, prashel; *Cro.* terpentin; *Rs.* терпентинъ, скипидаръ, *Gr.* τερμινθίνη, *Pers.* terbentin). Sącząca się z iedney żywica, znaioma pod imieniem terpentyny. *Kluk. Rosl.* 2, 65, gewöhnliches Terpentin. TERPENTYNOWY, - a, - e, Terpentin-; *Bh.* terpentynowy, *Cro.* terpentinski; *Rs.* терпентинный. Terpentynowe drzewko, terebint. *Ursin.*, *Sr.* 1. terebintjina.

TERTES, *ob.* Tartas. TERTUFLE, *ob.* Trufle.

TESAK, TASAK, - a, *m.*, *Bh.* tesák, tesáček, (*Sr.* 1. tesák, z szpada; *Cro.* tesak, z wyrobnik); *Ross.* мечакъ; (*Ec.* мечакакъ, мечáкъ *semispatha*, *cf. Rs.* мечка, mieczyna, мечко окна; *Etym.* miecamb czesać, oczesywać); miecz krótki szeroki, *Ger.* der Dusak, ein kurzes breites Schwerdt. Maią Moskale nakształt noży tasaki przydłuższe, których miasto puinałów używaią. *Gwag.* 518. Słonie te niosły w sobach nieiakie szpady albo tesaki, któremi żołnierze pocinali to wszystko, co się im nawinęło. *Bot.* 3, 115. Wyrwawszy swóy tesak Piotr z pozwu, ciął na Malchusa. *Zrn. Post.* 3, 762, *W. Post. W.* 270. A król mężów tasaka natychmiast dobywa, Ktory mu się przy pochwach pałasza ukrywa. *Dmoch. Jl.* 77. Tasakiem gardło mu przerznęła. *Otw. Ow.* 264. W gardziel tasak głęboko mu wbiie. *Bard. Tr.* 352. Już zgotował pop tasak, którym ią rznąć miał na ofiarę. *Bard. Bost.* 148, *Bard. Luk.* 15; Opfermesser. W kuchni tasak, nieczynie żelazne do siekania iarzyny. *Wiel. Kuch.* 430, das Küchenmesser, Hackmesser. Kto włoskie przeniósł do Polski ogrody, co ie w połmiski tasakami sieką? *Mon.* 71, 710. Izali tesakiem rybitwim porąbasz głowę Lewiatana? *Radz. Job.* 40, 26; Fischermesser, Fischmesser.

*TESARZ, *ob.* Teszarz.

TEŚĆ, CIEŚĆ, - ścia, *m.*, *Boh.* test, tchán, świst, (pratchán *prosecer*); *Slo.* tešt', šweker, šwoker, żenin aneb mužow otec; *Sr.* 1. pichichodny nan, pjilhodné nan, ioninć nan; *Crn.* tašt, (*Crn.* tasheti, z cieszyć); *Vd.* tašt, moshni ali shenski ozha; *Cro.* tászt, otecz szénin, (*Cro.* szveker, małżowy ocier); *Ec.* тáшт, отацъ женинъ; *Rg.* tášt, (*Rg.* svekar *socer*, *padre del marito*); *Slu* taft; *Rs.* тесть, (*Rs. obs.* тéща, тéща imię, miano, cf. dziać komu), (*Rs.* свекоръ ociec męża); *Ec.* тéстъ, отецъ бороздинный, oyciec żony. *Sk. Dz.* 734, der Frauen Vater, der Schwiegervater. Przyzwał teścia, albo oyca żony swey. *Sk. Żyw.* 1, 149. Jetro *cieść Moyżeszow. 3 *Leop. Ex.* 18, 12, świekier. 1 *Leop.*). - Oyciec męża, świekier, des Mannes Vater. *TESZCZ, - y, ż., TESCIA, - i, ż., żony lub męża matka, *Bh.* tchyně, tchiná, swegruše, (pratchyně *prosecrus*); *Slo.* tešťina, šwekruša, manželowa aneb manželiná matka; *Sr.* 1. ženina maci, pjilhodna maci, pichichodna maci (pichichodny sya sieć, *ob.* przychodny); *Crn.* tasha; *Vd.* tasha, tastha, moshna ali shushka mati, taštnja; *Cro.* taštzha, svekeru polniza; *Rg.* pûniza; *Slo.* punica, *Rs.* тещa; *Ec.* свекръ, (*cf.* świekra, świeść), die Schwiegermutter. Teścią swoię, to iest matkę męża swego, cierpliwością miękczyła. *Sk. Żyw.* 1, 275. Wszedłszy do domu, uyźrzał matkę żony abo *theszcz iego. 1 *Leop. Math.* 8, 14, świekrę. 3 *Leop.*; uyrzał *tęią iego. *Sell.* - §. *Teyść, syna mego żona, *nurus*, *Sax. Porz.* 132; synowa.

TE-

TESCIOWSKI, - a, - ie, TESCIOWY, - a, - e, do teścia należący, Schwiegervaterisch. *Bard. Luk.* 119. Odmłodzić wiek teściowski; *senem senum. Zebr. Ow.* 165. Zięciowską krew ze krwią pomieszał teściowską, *generi cruorem sanguine cum soceri permiscuit. Zebr. Ow.* 575.

TĘSKLIWOŚĆ, TĘSKNOŚĆ, - ści, ż., TĘSKNOTA, TĘSKNICA, TESKNICA, - y, ż., *Bh.* tesknost, tesklivost, tujebnost, tujka, tavjani, toba, smutek, bydtivost; *Slo.* teskl:vost, tavjanj; *Sr.* 1. tujnosci *ardor*, steskhnosci, stistnele, tjishrosc *r. ed.um*; *Sr.* 2 teshnija; *Crn.* teshkosha *molestia*, to h ivost, ż orieżałość, ciężkość; *Crn.* togota *iracundia*; *Vo* teshava *nausea*, tesnoba, britkust, riva, rivnost, shalost, (*Vd.* tegota, ż czarna żołć, *Vd.* teshkuta *molestia Vd.* teshlivost, ż gnuśność; *Vd.* toshba, toshenje, toshva, toshvanje, sztoshenje, satoshba, natoshba, poto.hba, potoshenje, poteshba, potesbava, teshava, teshkust, ż narzekanie, skarga, żałoba); *Cro.* tùsba, tùsnoszt *moestitia*, tùga *calamitas, miseria, anxietas*; *Dl.* tuga, briga, ukor; *Rg.* túxba *querimonia*; *Ross.* москливость, москà, мошнота, грýстнь, рóвкость, робость, робнïе; *Ec.* смужность, мужение, дряхлованïе; tęga, ścisknienie, ciężkość serca, *Crn.* nuda (*ob.* nuda); Beklommenheit, Herzensbangigkeit, Bangigkeit, Angst. Tęga, tęsknica, *taedium. Volck.* 979. Naydą tęsknice czeleka przy obżtym stole. *Bach. Fp.* 64. Ciężki żal górę bierze, tak iż prze tęsknicę Nie mogę smutny patrzeć na tę kamienicę. *Groch. W.* 120. Przyszliśmy w wielką tęsknicę, a w ostatnią potrzebę. *W. Post. W.* 376. Stułość w przygodzie wielka pomocnica, Bo każda przez nią złomi się tęsknica. *Rey Zw.* 211 *b.* Czynić komu tęsknicę, trwożyć, *Vd.* stiskuvati, natiskuvati, britkuvati). Umieć czas trawić iest życia istotą, Bezczynność przykrą nabawia tęsknotą. *Zab.* 11, 149, nudą, nudnością, lange Weile. Nieprzystoyna rzecz człowiekowi tęsknić, ponieważ tęskność, iest skutkiem prożniuiącego lenistwa. *Mon.* 70, 763. Zakonnicy nieszczęśliwie żyią, którzy nic czynią nic, a tak tęsknicami albo na łow ieżdżą, albo piią, albo prożno mówiąc dzień trawią. *Frau. ięz. Dd* 6 *b*, z nudów, aus langer Weile, vor langer Weile. Inszych historykow, tęskliwości czytelnika folguiąc, opuszczę. *Stryik.* 66, omierżeniu, sprzykrzeniu, Ueberdruß. - Tęsknica po kim, za kim, do kogo, tążenie, tęsknienie, pragnienie mocne, bange Sehnsucht. Tęsknica mi po tobie bracie móy. *Bud. 2 Sam.* 1, 26. Tęskność na wiosnę. *Karp.* 1, 7. Jesteś z nami, twóy widok troski me osładza, I długiey niebytności tęsknotę nagradza. *Niemc. P. P.* 40. Bywało takich niemało Przełożonych, którzy Poddanym swym po sobie wielką tęskność zostawili. *Kosz. Lor.* 33 *b.* Na Xanta i Toona idzie rycerz krwawy, Zabił obu: ach iskał dla oyca tęsknica, Wiek go gniecie, a nie ma innego dziedzica. *Dmoch. Jl.* 117. TESKLIWY, TESKLIWY, TĘSKLIW, UTĘSKLIWY, TĘSKNY, *TESZNY, - a, - e, TĘSKLIWIE, TĘSKNO, *TESZNO *adv.*, *Bh.* tesklivý, tujebny, bydtivý; *Slo.* tésklivý, tesklivi *impatiens*; *Sr.* 1. stéšné, tischny, stisklivy (cf. utysklivy); *Sr.* 2. stišno, teschne; (*Crn.* toshliv, ż markotny, gnuśny, ociężały, *Crn.* toshlivz, ż gnuśnik, *Crn.* toshnik, ż oskarżyciel, *Crn.* togotn *iracundus*); (*Vd.* teshaun, shalosten, ż żałosny, *Vd.* teshku, tessno, tesnu, britku *anxie*, britkusten, britkoun *anxius*, cf. brzydki, *Vd.* teshak *molestus*, *Vd.* toshitliu, satoshliu, toshbe vrieden, obtoshliu, ż skarżący, żałobliwy, *Vd.* toshnik, ż oskarżyciel, *Vd.* toshliu, ż gnuśny; *Cro.* tusen *calamitosus*, tusbènik, tusitel *accusator*, *Cro.* tusni ja, ż ja biedny! ja nędzny!); *Dl.* brixan; (*Rg.* tuuxan, tuuxni, tuxben *dolorosus, querulus, lamentabilis*, tuxbenik *querens*, tughliv *nauseosus, molestus*; *Ban.* tughljv, tusgiv, koji se tusgi *molestus, queribundus*, tusgian, tughaniv *moestus*; *Rs.* мотнливый, рóвкій, робкій, (мóшно ckliwo, nudno), грýстный, грустливый; *Ec.* смужен, недовольнъ своимъ состояніемъ niekontent, смужáмелен *molestus, acerbus*, mowno *cum taedio*). Tęskliwy i t. d., ż co ma tęsknicę, albo co tęskni lacno, beklommen, ängstlich, voll Angst und Bangigkeit, bange, voll Bangigkeit und Sehnsucht. Polacy bez pana tęskliwi. *Zbil. Dr. H.* 1. Czeka cię do swego pokoiu korona długo tęskna, wierna matka twoia, czeka cię pospolita rzecz wszytka chętliwa. *Paszk. Bell. B* 2. Duma, stoiąc w oknie teszny. *Pot. Syl.* 502. Jéy powrót rozwesela móy żal utęskliwy. *Przyb. Milt.* 251 *et* 512. Ledwie co żywy w teszným zdumieniu, Żałośnie nocił na smutney śletni. *Zab.* 10, 204 *Zabł.* Nie bądź tęskliw przed treścianiem. *Rodz. Prov.* 3, 11. Tęskno mi, °Teszno mi, tęga mię, tążę, tężę, tęsknię, mir ist bange, ängstlich, ich bin voll Verlangen Erwartung, Sehnsucht; *Bh.* steskllo se *taedet, taesum est*; *Sr.* 2. mne je stišno, teschno; *Vd.* toshi se mi, onta se mi po prjateli). Dokąd ia go nie widzę, musi mi być teszno. *J. Ach. Fr.* 32. Teszno było °Pomorzan z pokoiem być. *Biel.* 69, teszno im było. *Popr. Ryc.*, sprzykrzył im się pokóy, sie waren seiner überdrüßig. Było °go bardzo teszno. *Rey Post. N.* 4. - §. 2) *active*; tęskny, tęsknotę przynoszący, bedaenglich, ängstlich. W domu frasunkow pełno i przy troskliwéy, Strach, ucisk, nędzy dosyć zewsząd iest tęskliwey. *Stryik. Con.* y. Tam ni gwiazd, ni księżyca, ni słońca iasnego Niemasz, okrom ciemności i czasu tęsknego. *Kul. Her.* 85. Szerzéy o każdéy z tych rzeczy mowić, byłoby długo i przytęskliwszym. *Petr. Pol.* 40, nudno). TĘSKNIC, TESKNIC, °TESZNIC, TĘŻYC (*ob.* tążyć), *med. ndk.*, Tęskniwać *frequ.*, *Boh.* tesklitti, tesknitt, steskuaut se; *Slo.* tésklim *condoleo*, tužit *anhelare*, žuiugi *ango*; *Sr.* 2. teschnisch; (*Crn.* tôshem, toshûjem *accuso*, toshnik *accusator*, togotim *irascor*; *Vd.* toshit, satóshit, potoshitise, pertoshitise, natoshiti *accusare; conqueri*); *Rg.* togovatti, (*Rg.* túxitise *querelarsi*, túxitise komu, tumbatise, túxitise tkoga *nauseare*); *Cro.* tusimsze *moereo*, tusimsze *queror*, túsiti *accusare*; *Sla.* túziti, *Rs.* тнгитисѣ, потнгитисѣ *queri*; *Rs.* москобанъ, смоскобанъся, распоскобанъся, (помнинтися скнѣ зобя, помученнымъ ѣмѣ сѣ), смужáтися, (смужáмелъ nudziarz), грýстнтися, грýстнтъ, сгрýстнтъ, сгрýшу, скорбѣтъ, скорблю, нѣти, нѣю, нѣтъ, нóю; *Eccl.* поболѣти, помужнтъ, сожалѣтъ, дряхловáти, дряхлую, дрéхластвовати; тęсknoże czuć, tęsknym być, (*cf. Lat.* taedet, taesum), beklommen sein, bange sein, Bangigkeit haben. Gdy długą przewłokę w czyszczeniu obietnicy obaczył, począł tęsknić w nadziei-

Str ik. 451. Tęsknią sobie wiele, tak że nie przestaią na bożéy opatrzności, *Gil. Post.* 153. – Tęsknić sobie *w* czym *ndk.*, utęsknić sobie, stęsknić się w czym *dk.*, ckнąć sobie, mierzić sobie, überdrüßig werden, einen Ekel, Ueberdruß bekommen. Tęskniącym sobie w czytaniu długich historyy Rzymianom, krótko pisał Walerynus. *Warg. Wal. praef.* Widząc osieł konia tłustego, Stęsknił sobie w swoiéy nędzy. *Ezop.* 74. Nie lepieyże mi było zostać przy tym grobie, A przy dobrodzieiu swym nie utęsknić sobie? *Groch. W.* 227. Stęsknił się nad oną rzeczą, *cepit eum satietas huius rei. Mącz.* Stęskniwszy się Scewola z prawą ręką swoią, że iéy do zamordowania króla użyć nie mógł, położył ią na ogniu. *Warg. Wal.* 88. – *Passive*; Życie mi się na tym świecie stęskniło, *Sk. Dz.* 41, uprzykrzyło, omierzło, przyiadło, es ist mir überdrüßig geworden. – §. Tęsknić *absolut.*, nudzić się, lange Weile haben, sich langeweilen. Gdy się kto zabawia, nie ma czasu tęsknić. *Mon.* 70, 765. Nieprzystoyna rzecz człowiekowi tęsknić; ponieważ tęskność iest skutkiem próżnuiącego lenistwa. *ib.* Ktoby wierzył, że tęsknią i bogowie sami, Że niebo opuściwszy z swemi wygodami Czasem szukać na ziemi zabawy im miło. *Min. Ryt.* 2, 301. – §. Tęsknić po kim, do kogo, bez kogo, tążyć, tęgę mieć, *Bh.* dychtim po nečem (cf. dyszeć), bažim, bažiti po nekom; *Vd.* sholiti, posholiti, sholuvati, borahuvati; *Cro.* hlepeti; sich nach einem sehnen, in seiner Abwesenheit trauern, bekommen seyn. Stęsknić się, utęsknić się *dk.*, m. p. Skoroś tylko odjechał, począłem tążyć po tobie, *cepit me desiderium tui. Mącz.* Czekaiąc długo, że się do niéy nie wracał, utęskniła się. *P. Kch. Orl.* 1, 225. Utęsknić się po kim, *capere desiderium ex aliquo. Mącz.* Tęskniła tu bezemnie. *Teatr* 27, 19. Tęskni bez państwa czeladka. *Bratk. P.* Kędyżeś Elmiro miła, Obyś tak po mnie tęskniła, Jako ia tęsknię po tobie! *Kniaź. P.* 1, 21. Gdy matka do Rzymu zaiechała, córka bardzo się do Rzymu za matką stęskniła. *Sk. Żyw.* 184. Tęsknić będziemy po tobie, Będziemy zdla tęsknić, iako tęskni zdla Jaguię do matki, gdy ie nowo urodziła. *Sim Siel.* 118. Tęskniłem do ciebie moy przyiacielu. *Teatr* 19 *c*, 81. Od tego dobra ziemskiego, do onego, które iest w niebie, tęsknił. *Sk. Żyw.* 2, 304. Wiem, co cię trapi, i gdzieć serce tęży. *Morszt.* 66. Wszyscy się rozeszli, Bo tam każdy do swych spraw bardzo pilnie teszni. *Rey Wiz.* 33. Stęskniony, utęskniony *Partic.*, tęskliwy, pełen tęsknoty, voll banger Sehnsucht. W tym życiu płaczliwym dusza utęskniona ięczy. *Tol. Saut.* 72. Dzieci wyszły z chaty stęsknione bez matuni długo i bez taty. *Przyb. Ab.* 200.

TEST, *Cn. Th.* 1167, *ob.* Tygiel.

TESTAMENT, – u, *m.*, TESTAMENCIK, – a, *m.*, *dem.*, *Bh.* tšfast, potižení; *Sr.* 1. smertne volo, zapovedanje; *Crn.* testamentum, kshaft, *reperitur in antiquissimis Slauicis manuscriptis*; *Vd.* testament, sliedna vola, oporoka, oporozhenje, srozhenje, pismu, naredba sliedne volo; *Cro.* testament, oporuka; *Rg.* óporuka (cf. poručyć); *Ben.* testament, naredba najposledgna; *Rs.* завѣщáніе, Аухóвная, духóвница, рядá; ostatniéy woli umieraiącego rozporządzenie. *Gall. Cyw.* 2, 156, *Rey Post. Q.* 6, *Ostr. P. C.* 1, 164, *Sax. Tyt.* 158, der letzte Wille, das Testament. Testamentu wykonacz, *Rs.* Аумеприкáщикъ, *f.* Аумеприкáщица; *adj.* Аумеприкáщичій. Testament robić, zapisać, *Crn.* kshaftujem; *Vd.* srozhuvati. – §. Testament, księgi pisma S., dzielące się na stary i nowy testament, zakon, przymierze. *Kras. Zb.* 2, 535, *Vd.* stara, nova savesa; *Rs.* завѣтъ, *adj.* завѣтный, das alte und neue Testament. TESTAMENTARZ, TESTAMENTNIK, – a, *m.*, co testament zrobił, der Testamentirer, Testirer, Testamentverfasser; *Boh.* kšaftugicý *testator*, kšaftownik *legatarius*; *Sle.* porućownik (poruczyciel), kšaftownik; *Sr.* 1. wotkazowar odkazuiący; *Vd.* srozhuvauz; *Rg.* oporucitegl, *f.* oporucitegliza; *Rs.* завѣщáтель, *f.* завѣщáтельница. Testament nie iest ważny, aż po śmierci testamentnika. *Gil. Pst.* 14 *b.* Testamentnik, póki żyie, póty testament swóy może odmienić. *Sax. Tyt.* 158. Opiekunowie po śmierci testamentnika inwentarz czynić powinni. *Groi. Obr.* 22. *Legator*, testamentarz, ten, który komu co odkazał. *Mącz.* TESTAMENTARZOWY, TESTAMENTNICZY, – a, – e, do testamentnika należący, den Testamentsstifter betreffend, Testirers. Ostateczna wola testamentarzowa. *Mącz.* TESTAMENTOWY, TESTAMENTNY, – a, – e, do testamentu należący, Testaments-; *Bh.* kšaftowni; *Vd.* testamenten; *Rs.* завѣщáтельный. Prośby testamentowe do braci. *Birk. Zbar. B* 2. Odkazowanie testamentne. *Sax. Tyt.* 158. Zeznawania testamentowego nie może być świadkiem białogłowa. *Szczerb. Sax.* 444.

*TESTNO *Groi. Obr.* 114, *ob.* Tęskno. TESZ, *ob.* Też.

*TESZARZ, *TESARZ, – a, *m.*, (*Bh.* tesař, *Sr.* 1. tišlar cieśla); stolarz, *Germ.* der Tischler, (*Bh.* tesati ciosać, *Cro.* tišelyàr, = cieśla, *Rg.* dessak, = stolik, cf. deska); *arcularius. Mącz.* Teszarz słotnika cieszy. *Radz. Jes.* 41, 7. Gdy komu *tessar szczudło przyprawi, to mu bardzo chromy dziękuie. *Rey Zw.* 101. *TESZARSKI, *TESZARSTWO, *ob.* Stolarstwo.

TESZBIR, *ob.* Taśbir. TESZNIK ziele, *ob.* Taesnik.

TĘTEN, TENTEN, – tnu, *m.*, TENTENT, tępanie nogami, *Bh.* klusot, dusot, dus; *Rg.* bahat kógulki; laufen, Auftreten, Trampeln mit den Füßen, Stampfen. Przed głosem i tętnem kopyt mocnych koni. *Bud. Jer.* 47, 3. Sam tętent nóg mnie trwożył. *Otw. Ow.* 210. Tam wielki tenten i grzmot usłyszeli. *P. Kchan. Orl.* 1, 25. Słucha, zkąd tentent wychodzi. *Bard. Tr.* 42. TĘTNIĆ *med. ndk.*, Tętnać *kontyn.*, tępać, tupać, mit den Füßen stampfen, rasseln, trampeln. By snadź nad trupem ziemią nie pokrytym, Płochym Bistończyk nie tętnił kopytem. *Zab.* 14, 388. Tam płoche stada i drobny skot owiec, Kędy z Parysem legł Pryam wyniosły, Kopytem w sprosny tętniły grobowiec. *Hor.* 2, 53 *Kniaź.* Zlęknie się matka, i tropem bieży, Gdzie już bez duszy zwierzątko leży, Więc tętnie nad nim, żywe-li ieszcze. *Miask. ryt.* 2, 145. Nie zdarzyło się słodzieiowi, abowiem poczuto, gdy chodził a tętnął. *Eraz. isz. M* 6 *b.* Tętnienie i dźwięk kopyt waśniwych koni. *Radz. Jer.* 47, 3. TĘTNO, – a, *n.*, tętna żyła, puls. *Klecz. Zd.* 57, der Puls, die Pulsader; *Bh.* prúdussní, srdečni, životni pulsowni žila, srdečnice, hrdlina; *Crn.* zipla; *Vd.* serdna shila, rokna shila, kervna shila, jigravica, zipla, shilni vodnik; *Cro.* dihavicza, treptavicza sila; *Dl.* sila duhatnicza, treptavicza, duhaticza; *Bs.* treptiviça, duhatiça; *Rg.* dihavica, treptiviza, billo; *Rs.* бьющаяся жила; *Ec.* по:ок-

nie. To tętnie dochodzą choroby. *Ząll. Mł.* 46. - *fg.* Poczuł biskup po tętnie, że posłowie mieli prosić króla, żeby biskup pieczęci nie dzierżał. *Ger. Dz.* 358, wymacał to z nich; domyślił się).

TETRYCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Let.* tetricus; niewesoły, kwaśny, posępny, mürrisch, finster, sauertöpfisch; *Sr.* 1. struchwé; *Crn.* turóbn, gerdoględne; *Sla.* turovan; *Rs.* угрюмый. Szkoła tetrycznego Heraklita. *Zeb.* 7, 74. TETRYCZNOŚĆ, -ści, ż., niewesołość, ponurość, Sauertöpfigkeit; *Sr.* 1. struchwesej (cf. truchleć); *Crn.* gerdoględnost; *Sla.* turóvnost; *Rs.* угрюмость TETRYCZEĆ *niiak. ndk.*, stetryczeć *dok*, tetrycznym się stać, sauertöpfisch werden; *Rs.* угрюмѣть, чаднáть Nie mozol sobie głowy temi zawiłościami, żebyś nie stetryczał. *Mon.* 71, 767. TETRYK, -a, *m.*, człowiek posępny, ein Sauertopf, Murrkopf; *Sr.* 1. mersal (cf. mierzić sobie); *Crn.* gerdoględesh, gerdoględz, nalusht; *Vd.* meraliuz; eifter zhlovek; *Rs.* понýра, дикарь. Surowi, tetrycy, marsowaci, nigdy się nie śmieiący. *Chmiel.* 1, 701. Jeśliś smutny, tetrykiem cię zowią. *Mon.* 73, 429. Nie godzi się być smutnym i ponurym tetrykiem. *Wer. Rgl.* 140. Patrz na mędrca tetryka, głupca wesołego. *Kras. W.* 14, *Pet. Jow.* 2, 84. TETRYKOWATY, -a, -o, -o *adv.*, nieco posępny, etwas sauertöpfisch, *Tr.*, *Rs.* угрюмовáтый.

TEYSS, -u, *m.*, *Tibiscus*, Cisa, wielka rzeka w Węgrzech, *Dyk. G.* 3, 114, *Bh.* Tiſa; *Sla.* Tissa; die Theiß in Ungarn, cf. cis, cisowe drzewo.

*TEYSTY, -a, -e, n. p. kosztownie przyprawne oleyki albo *teyste maści. *Kosz. Lor.* 19 *b*, może tłuste, lub te *iste, *ob.* *isty.

TEŻ, TESZ, *TEŻE (*Crasc.* 85 *et* 141) *Conj.*, *Bh.* tej, talé, talo; *Slo.* tej, teſ', ai; *Sr.* 1. telj, tëj, teiſch; *Sr.* 2. tel, telo, teter, te; *Crn.* tudi; *Vd.* tudi, je she; *Cro.* takaj, tudikaj, tul kaisse, takaishe, joſte, joſtera, takojer; *Hg.* es; *Rs.* же, жъ (cf tudzież, cf. że); także, auch. O bliźniego się też, nie tylko o siebie staray. *Sk. Żyw.* 1, 372, *Cro.* nego josh, i ale też, lecz też). I to też żołnierza!! I tyś też, *vel* ieśliś ty też żołnierz. *Cn. Ad.* 283. - *Consequ.* też, zatym, auch, folglich. Ubodzy, co mniey iedzą, mniey też i choruią. *Jabł. Tel.* 235. - *Aggravand.* Już ci go też nikt nie wybawi. *Ryb. Ps.* 135. O ieno też We Panna ... *Teatr* 43, *c*, 37 *Wyb.* Rozmawiałem z nim; przeraźliwa też to figura. *Teatr* 28 *b*, 129, das iſt doch auch gar eine ſchrecklíche Figur. Już też co szczęśliwy, to szczęśliwy, tylko nie wiem, na iak długo. *Teatr* 22 *b*, 5. Jużem też stary. *ib.* 26 *b*, 10. Już też, Panie Boże odpuść, moia mamulu, sami nie wiecie, co gadacie. *Teatr* 14 *d*, 5. Oy oy oy, iakże wstydliwa! niby też to! nie chce ciebie! *Teatr* 29, 19, das ſoll ſo was heißen, ſo was vorſtellen. - Też przecię, endlich, doch, doch noch, auch. Otrząsaiąc się z deszczu i z onéy przygody, Raduie się, iż się też doczekał pogody. *Rey Wiz.* 35. - §. 2) Te-ż, *ob.* Ten, Tenże.

1) *TĘŻYĆ, *ob.* Tężyć, Tęsknić.

2) TĘŻYĆ *cz. ndk.*, tężyć *dk.*, *Bh.* tužiti, ſtanjiti; *Sr.* 2. hukruſchiſch, hukſchuſchiſch; *Vd.* togati, potogati, obtogati, (= krochmalić, *Vd.* togna moka, togovina, = krochmal); *Rs.* жестить, жестокъ, (cf. Lat. *tendere*, *tenuis*, *cf. densare*); tęgim czynić, ſteif machen, hart und feſt machen. Obwisłe a zmarszczone ręcki iak wygładzić i tężyć. *Sien.* 522. Ocet tężony, *acetum concentratum. Kruml Chem.* 314. - Tężyć kołczan. *Zab.* 15, 358, natężać, napinać, aufſpannen, ſpannen. TĘŻEĆ *neutr. ndk.*, Stężeć *dk.* tęgim się stać, *Bh.* tuhnauti, přituhnauti; *Rs.* жестѣть, ожестѣть, пожестѣть; ſteif werden. Rzeki mroźnym lodem tężały. *Krom.* 529. Ciągnie wapno u mularza, gdy narzucone na ścianę, zaczyna schnąć czyli tężeć. *Mag. Mſkr.* - *fig. moraln.* Któż ma tak *tężały* i na wszystkie przygody *otwardniały* umysł? *Pilch. Sen. liſt* 2, 54. Naycięższe przeciwności brzemiona tężałym dźwiga karkiem. *ib.* 2, 175. TĘŻYZNA, -y, ż., tęgiego co, walnego co, etwas Steifes, Starkes, Tüchtiges.

T F, i t. d.

TFE! TFU, wyraz obrzydzenia, *Ger.* pfuy, (*ob.* fe! fi!). Woyskowa służba, to to honor, a reszta tfu! *Teatr* 36 *c*, 65. Tfu, plunąłem na to! *ib.* 19 *c*, 8. Obraca się ku mieyscu, gdzie upadł: bodayże ten próg - - tfu!! *ib.* 21, 25.

**TIBISOLKA, -i, ż., (z *Lac.* tibi soli), sekretnica, kobieta pod sekretem wszystko opowiadaiąca, eine Geheimnißkrämerinn. Jedna z tych sekretnych tibisolek. *Nar. Dz.* 5, 105.

TIUTIUN, *ob.* Tutuń.

T K.

1) TKAĆ, tkał, tkam *cz. ndk.*, wtykać, wpychać, tłoczyć wtłaczać; *Crn.* shókam; ſtopfen, pfropfen, hinein ſtecken Kamień tka w zęby, miasto chleba. *Wad. Dan.* 202. Kilka złotych tkał mu w rękę, ale on ich na ziemię rzucił *Warg. Radz.* 156. Tkać co w wór, w beczkę. *Cn. Th.* 2141. Ilekroć bydlęcinę tkacie w gęby swoie, Wiedzcie, że swych rolniczków trawicie. *Zebr. Ow.* 379. Niepotrzebne obżarce, które tylko w brzuch tkaią. *Kosz. Lor.* 107 *b*. Tkać w się, żrzeć, obtykać się, żłopać, chłać, in ſich hinein freſſen, ſich befreſſen. - *fig.* Sam z téy cieśni, w którą heretyka słowa pańskie tkaią, nie wyciśnie się. *Zrn. Pſt.* 3, 84, wpędzaią). - *transl.* W krainach różnych już sobie szlachta po złotych 5, 6 tkaią czerwone złote. *Goſt. Gor.* 7. Coraz kilka groszy drożéy tkamy pieniądze, *ib.* - 2) TKAĆ, tkał, tka *cz. kontyn.*, trze, tkę *ndk.*, utkać *dk.*, *Bh.* tkáti; *Sr.* 2. tkaſch; *Sr.* 1. tkaju, tkju; *Crn.* hkáti, hkém; *Vd.* tkáti, hkati, tkal, tkem; *Cro.* tkati, tkèm; *Rg. et Bs.* tkatti; *Rs.* ткать, тчемъ, movomь, ткы, сотканъ (cf. zetkać), ткáнь, сотканный; (*Lat.* texere, *Ital.* tessere); płótno lub inszą materyą po tkacku robić, weben auf dem Weberſtuhle, Leinwand machen u. ſ. w., wirken. Tkaczów trzeba pilnie doglądać, aby dobrze tkali. *Haur Ek.* 77, dozierać, aby dobrze i gęsto tkali. *ib.* 57. Pallas żonom wymyśliła prząść kądziel, i płótno tkać. *Biel. Sw.* 8 *b*. Anna chadzała zawżdy tkać płótna, tak że z pracy rąk swych pożywienie miała. 1 *Leop. Tob.* 2, 19. Nietylko płótna, ale i rozmaite iedwabne rzeczy tką. *Bud. Ex.* 26, 36. Dobrze tkany, *Ec.* добромáнный. Tką

płótno paięcse. *Radz. Jes.* 59, 5, *not.* „co czynią, nic nie iest pożyteczno“). Bez przestanku tę paięczynę 'tczą i przędą. *Zrn. Pst.* 303 *b.* Kobierce złotem tkane. *Star. Dw.* 22, przetykane). Tkany złotem porządek. *Herb. Art.* 238. Stroy drogo 'tkniony. *Miask. R.* 2, 77, drogo tkany). Tarcze z wici utkane. *Warg. Cez.* 53, uplecione, geflochten. Tkanie, robota tkania, das Weben; *Sor.* 1. ſtano; *Cro.* tkanye; *Rs.* соткáнїе; (*Rs.* тканьé piket, materya). Utkanie, *opus*, tkanina, ein Gewebe, *pr. et fig.*, puchlina, zebranie się wody w pęcherzykowatych utkaniach ciała. *Perz. Lek.* 5. Całe ciało nic innego nie iest, iedno utkanie żył suchych. *Boh. djab.* 2, 82. TKACKI, -a, -ie, TKACZY, -a, -e, *Boh.* tkadcowſký; *Slo.* tkáčsk'; *Cro.* tkaléchki; *Hg.* takátsi; *Ec.* ткáческій; *Rs.* ткáческій; do tkacza należący, Weber-. Tkackiey nauki koniec iest płótno. *Petr. Et.* 46. Podnóżki tkacze, *insile. Cn. Syn.* 486, *Sr.* 1. tkalcjja podnoja. Tkaczey synowie od rodziców maią ſklonność do sedentaryi. *Torz. Skl.* 104. TKACZ; -a, *m.*, *Bh.* tkadziec; *Slo.* tkáč, tkadleg; *Sr.* 1. tkalcz, tkalj; *Sr.* 2. tkalj, kalj; *Crn.* hkavz; *Vd.* hkauz; *Cro.* tkálecz; *Hg.* takach, takáta, takavach; *Bs.* tikaq, tkaq, tkallaq, (*Bs.* tkanivcjar, tko tkanice tka, s pasnik); *Sla.* tkalac; *Rg.* tkàlaz, partenàr (*ob.* parć); *Rs.* ткачь, ткáмецъ; *Ec.* ткáчъ, ткáмецъ, ткáмельникъ; rzemieślnik od tkania, n. p. płótna etc., der Weber. Tkacze, nietylko ci, co płótna, ale i rozmaite iedwabne rzeczy tką. *Bud. Ex.* 26, 36. *Slo. Prov.* i ſtarí tkadleć nékdi prábju zm'ate, i stary tkacz czasem przędzę zmota, *quandoque bonus dormitat Homerus.* TKACZKA, -i, *s.*, *Bh.* tkadlice, tauſſnice (cf. rucho), *Slo.* tkáčka; *Sor.* 2. tkalczjg; *Cro.* tkalicza; *Hg.* takátanć; *Bs.* tkallica, tikacica; *Rg.* tkàlica; *Ec.* ткáлька; *Ross.* ткачиха, ткамелька; die Weberinn. Tkaczki, sukienniczki, i t. d. *Szczerb. Sax.* 141, Niech przetną Parki nić, żywota tkaczki. *Jabł. Tel.* 29. TKACZOWNIA, TKALNIA, -i, *s.*, *Bh.* tkadlownà; *Slo.* krosne (*ob.* krosna); *Sr.* 1. tkalcijerna; *Crn.* shvâjo, ſtatuva; *Vd.* hkauzhna hisha; *Cro.* tkálnicza; *Hg.* takátamúhely; *Bs.* ſtan, krosna za tkatti, razboj (cf. rozbić); *Rs.* ткальня; *Ec* станъ, станокъ, ткáлищe; warsztat tkacki, die Weberwerkſtatt. *Textrina*, tkaczownia, tkacka izba. *Mącz.* Tkaniro płócienek różnych. *Xiądz.* 120. Żadnemu z ludzi ku naśladowaniu nie iest podobna owa paięcza tkaczownia; iak wiele to pracy, nici porządnie rozciągać, iedne na proſt zapuszczone miasto gruntu, drugie z gęsta w rzadkawe krążki, i oczka plecione? *Pilch. Sen. liſt* 4, 186, tkacsy kunszt, tkanina. TKACZTWO, TKACTWO, -a, *n.*, *Boh.* tkadlectwj; *Cro.* tkalchia; *Hg.* takátamesterség; *Rs.* ткачество; tkackie rzemiesło, die Weberey, das Weberhandwerk. *Cn. Th.* 1141. Tkaczki, sukienniczki, ieśliby same z dziewkami tkactwo robiły, któregoby mąż nie robił, tedy ono naczynie wszyſtkie do gierady będzie należało. *Szczerb. Sax.* 141. TKACZY, *ob.* Tkacki. *TKALNY, *TKANNY, -a, -e, do tkania, mogący być tkanym, zu weben, Webe-; *Sr.* 1. tkanité; *Rs.* ткáльный. TKAM, *ob.* Tkać, TKANICA, TKANINA, -y, *s.*, TKANECZKA, TKANICZKA, TKANKA, -i, *s.*, *dem.*, *Vd.* tekanje, tekanitva; *Crn.* preprega (cf. przepręść); *Rg.* tkànina *sextile, drappo, cintura da donna*; *Bs.* tkaniçe, kaniça, pojas, pas, z pas; *Rs.* ткань, ткáница, nocmáнь (*ob.* postaw); rzecz tkana ze lnu, iedwabiu, wełny etc., materya, materyyka. *Sla.* svitta, podſtava; ein Zeug, ein Gewebe, gewebter Zeug. Tkanina rozwita na prostey żerdzi. *Przyb. Milt.* 21. By była Penelopo tkaneczek nie tkała, Trudnoby swą ſtatecznoſć była zachowała. *Rey Wiz.* 60 *b.* - §. *Bh.* tkanice, tkanicka, s taśma, więga, ſtreſa, ein breites Band, ein Streif. Menelas dopadł czubu szyszaka Parysowego, i ciągnął go, A tego węzeł dusił upiększony tkanicy, Która pod brodą ſtrzegła czubatéy przyłbicy. *J. Koch. Dz.* 56. Tkanica, iedwabna liſtwa przez obrusy kościelne. *Cn. Th.* 1141, ſtroka, dreſa, ein eingewirkter Seidenſtreif. Tkanica, ſbramowanie, liſtwa obszyta, die Einfaſſung, der Beſatz, der Saum. Kossule z tkaniczkami marszczonemi. *Lek. C* 4 *b.* Teraz żadnéy żony człowieka ubogiego niemasz, ktoraby czepców nie nosiła, troiakiemi forbotami albo tkanicami złotemi szerokiemi bramowanych. *Kosz. Lor.* 104 *b.* Tkanki haftowane. *Ustrz. Troi.* 165. Przyszywają tkanice z modrego iedwabiu. 3 *Leop. Num.* 15, 39, petlice. 3 *Leop.*). Biegała po kramikach, kupuiąc zwierciadlka, tkaneczki, brameczki, bryżyczki, barwiczki, i inne rzeczy świata tego. *Rey Pſt. Fff* 2. - §. Stróy na szyię, krawat, ein zierliches Halstuch, Halsband. Już móy ohlubieniec włożył drogą tkanicę na szyię moię, i na piersi moie noszenie zawiesił. *St. Zyw.* 1, 47. - §. Tkanka, Tkanica, ſtroy kobiecy na głowę, *redimiculum totum caput ambiens. Cn. Th.*, cf. Brameczka, czołko, ein weiblicher Kopfputz, eine Staatshaube. W tkankę wieżyſtą pani ustrojona. *Bard. Luk.* 26. Staroświeckie tkanki, złotemi łańcuchami opasane, iuż wyginęły. *Haur St.* 519. Tkanka perłowa *Rey Pſt. Fff* 2. Owe dziwne tkanice, tak szyte, iako haftowane, że iuż i malarze wzorów nie naiarczą wymyślać. *Rey Zw.* 58. Lwią skorę Herkul zrzucił, i czoło okrył tkanką niewieścią. *Bard. Tr.* 454. Łotewki tkanki na głowie, miasto pereł, galeczkami szklannemi przyozdabiają. *Gwag.* 414. Włożyła tkankę proſtą na głowę. *Tward. Pas.* 48, *Radz. Jes.* 3, 21 *et* 22, *Leop. ib.*, cf. Toczenica). TKANIE, TKANY, *ob.* Tkać. TKANKOWATY, -a, -e, -o *adv.*, na kształt tkaniny, dziurkowaty, komorkowaty, wie ein Gewebe, Gewirke, voll Zellen - *Anat.* Błona tkankowata, *cellularis. Krup.* 2, 161. Części ciała, tkankowatą i komorkowatą subſtancyą maiące. *ib.* 5, 769. TKĘ, *ob.* Tkać. TKLIWIĆ *cz. ndk.*, ſtkliwić *dk.*, tkliwym czynić, poruszać, einen rühren, gerührt machen, rührend machen. Tu Wenus twarz swą rozniecі, Bozkim ſtkliwioną uśmiechem. *Kniaź. P.* 3, 30. Słowik tkliwiąc uczucia miłosne, Kochance wierney opiewa łąki rozkwitłe. *Kniaź. P.* 1, 157. TKLIWOSC, -ści, *s.*, snadność do poruszenia, czułość, die Rührung, Empfindſamkeit, das Rührende. Czart zmysł tkliwości wiąże miękkością, łubością. *Bals. Nied.* 1, 148. TKLIWY, -a, -e, TKLIWIE *adv.*, snadny do poruszenia, wzruszenia, czuły, piesczony, leicht zu rühren, empfindſam. Tak tkliwa, że nie może patrzeć bez płaczu, kiedy kurczę zarzynaią. *Teatr* 27, 53. Płeć tkliwa. *Teatr* 19 *c*, 38. Trwożę się coraz bardziéy, serce tkliwiéy boli. *Teatr* 45 *d*, 40 *Wyb.*, boleśniéy, mocniéy. - §. b) *actiu.* poruszający, czuły, rührend. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. *TKLI-

WOCIĄG *Tr.*, Tangienss, *ob.* Styczna linija. TKNĄC, tknął, tknie *cz. idntl.*, Tykać *kontyn.*, *Bh.* tknuti, tsnati, tknuti se; *Sr.* s. tikam, tiknu; *Crn.* tikam, *obsolet.* taknem, takniti, *in usu* datikam, dataknem; (*Vd.* tezhim, *ob.* tyczyć); *Vd.* dotekniti, perteknit; *Cro.* tikam, tekuenye, teknyen, (*Cro.* tik, tikcze, c podle, obok); *Dl.* taknuti; *Bs.* tiçati, taknuti, tiknuti, teghnuti, tiçati; *Rg.* taknutti, tèghnuti, tisati, p.ppati; *Rs.* мыкнуть мыкать, мыну. (cf. мыкъ, мыкучёкъ bagnet). пронуть, прóну, проганть (cf. trunąć), прикронуться, прикпрогнаться, касаться, коснуться, (*Ross.* мокнуть, мокать uderzyć łagodnie o co twardego, cf. ciokać); *Es.* коснуться, касаться); cf. Niebeb, ticken, *Ulph.l.* tekan, cf. *Ital.* toccare, *Gall.* toucher, *Angl.* touch, *Gr.* θίγω; cf. *Hebr.* נגע tiga *tangit*, נגף taka *infixit*, *obs. Lat.* tagere, tigere, *Lat.* tangere, tactus, cf. *Ger.* ſtecken); – tknąć co, tykać co, tknąć się czego, tykać się czego, n. p. palcami etc., dotykać się czego, etwas berühren, anrühren. Kto smoły się tyka, smołą cuchnie. *Bach. Ep.* 61. Przyrzekł, że nie tknie się więcéy ani kart, ani kości. *Teatr* 1, 8, *et* 45 *b*, 67. Do grobu ią włożywszy, nikomu tknąć się trumny nie dali. *Fulib. R.* Puklerz tyka puklerza, przylbica przylbicy. *Dmoch. Jl.* 2, 163, tyka się, schodzi się, ściera się, ociera ieden o drugi). Sosna wierzchołkiem nieba tykaiąca. *Bard. Tr.* 178. Memnon możny krwią tykał swą trony. *Zab.* 13, 308. Z takiéy sławy zda mi się, tykam głową nieba. *Groch. W.* 334. Wskok, ledwie się tykaiąc ziemi postępuie. *Bard. Tr.* 170. Przyięła duch Febowy, choć się nie °tkła (tknęła) iamy. *Bard. Tr.* 356. Tykam się prawie ręką dobrodzieystw boskich. *Birk. Chod.* 12. Nie wierzy, czego nie widzi i palcem nie tyka. *P. Kch. Orl.* 1, 167, rękami nie maca, was er nicht mit den Händen greift, mit den Fingern betaſtet. – *Paſſiv.* Samostrzał robiony z drzewa niezwyczayuego, sztychem złotym tkniony, *cuius fuit aurea cuspis. Zebr. Ow.* 181, osadzony, beſetzt, beſpietzt. – *Absolute*; rad tyka, rusza, bierze, gdzie nie położył, przylgnie mu do palców, er hat lange Finger. Nie tkniesz, gdy nic nie widzisz. *Cn. Th.* 960. – Tknąć co wzmiankuiąc, nawiasem dotykać, berühren, erwähnen. Gdy żydowie byli w niewoli, iako wyżéy tkniono, lat 70... *Biel. Sw.* 21 *b*. – §. *Cum quadam vi*: tykać się czego, żeby gwałcić, rzucać się do czego, etwas angreifen, ſich darüber hermachen, es gewaltſam rühren, ſich daran vergreifen. Genzeryk, do Rzymu wpadłszy, nie kazał ani tykać kościołów. *Birk. Ex. II b.* Pasowník kosą nietykany. *Tward. Daf.* 36, nienaruszony). Zepsuli wszystko, tknąć się śmieli okrutnicy *Liberum Veto*, téy to wolności źrzenicy. *Niemc. P. P.* 10. – Tknąć kogo, z przerażać, przenikać, poruszać, durchdringen, rühren, erſchüttern, innerlich bewegen. Zimnym tkniony mrozem, tak iakoby mu w serce kto uderzył nożem. *P. Kch. Orl.* 1, 120. Temi słowy, iak piorunem tknięty, dopiero siebie poznał. *Jabł. Tel.* 253. Tknięta twoią miłością, czuła iest na nią. *Teatr* 41 *c*, 329. Pan Joba tknion męczeństwem, Hoynieyszym nadał go błogosławieństwem. *Chrześć. Job.* 170. Trzeba być tkniętym, żeby tkliwie mówić. *Pir. Wym.* 186. Na wskroś przeięty ogniem serdecznym dla nietkniony tleię. *Zab.* 15, 259 *Jąkub.*, dla nieczułéy, dla obojętnéy). Mnie to iednak tknęło. *Teatr* 43 *b*, 84, piknęło). – Tknąć kogo, szczypać kogo, przytyk mu dawać, einen mit Stichelreden angreifen, ihm ins Herz treffen, ihn treffen. Nie wiem kogom tknął w prawdzie, przecięż tkałem kogo, Poznam, kto będzie czytał wiersz mój z gniewem srogo. *Min. Ryt.* 3, 132. Choć wyſtępkom przymawiam, nie tykam osoby, Nie sarkay, kto się czuiesz, poznam cię z téy proby. *Kchw. Fr.* 86. Pisząc do niego, temi go słowy tyka. *Smotr. Lam.* 65. Tkniy go iedno, pozna co iest. *Cn. Ad.* 1161, uderz w garniec, dźwięk go wyda; nie bądź licha; day ziemu pokóy). Tykam kogo w co, z przymawiam w czym. *Cn. Th.* 1167. Tknąłem go w sedno. *Cn. Ad.* 1162, trafiłem, gdzie boli; poczuł, das rechte Fleckchen treffen; einen dort treffen, wo es ihm wehe thut, *ob.* Sedno). – Tknąć, macać, dochodzić, examinować, przetrząsać, doświadczać, prüfen, unterſuchen. A tak tkniy każdy powinności swoiéy, ieśli się tak zachowywasz, iak trzeba. *Rey Poſt. F3.* Tkniyże się sam każdy, ieśli swéy powinności czyni dosyć. *W. Poſt. W.* 51. Tkniy, pomacay się sam, weyrzyy w się; patrz sam siebie. *Cn. Ad.* 826, die Hand aufs Herz! Tkniy się ieno nieboraczku, tkniy, a obacz, coś iest. *Rey Poſt. C* 1. – °§. Zmysł tknienia, dotykania, z czucie, uczucie, *Sr.* z. ſzmaßane, ſuſche; *Crn.* potip; *Slo.* ticanje, pipanje; der Sinn des Gefühls. Zmysły tknienia, kosztowania, widzenia, słuchania, wonienia. *Petr. Et.* 136. – §. *Imperson.* Tknie się, tycze się co czego albo kogo, dotycze się, należy do tego, ściąga się do tego. *Bh.* teçe ſe; *Vd.* tu mene sadene, dotekne; *Crn.* sadene mene, amtizhe, amsadene; es betrifft etwas eine Sache, oder iemanden, geht ihn an. Co się tknie sądów, nasłuchali się wyroków tego sędziego. *Star. Zad. D* 5. Co się téy nauki tycze, bardzo iest pożyteczna. *Tr. Hodie praeter Praesens*; Tycze się, Tknie się, *reliqua non usurpantur*; *apud veteres reperitur Praeteritum*: Co się posagu królowéy °tkło. *Biel.* 371, tknęło, was den Brautſchatz betraf, anlangte. Co się tkło krzywd sobopolnych, tedy na to mieli być sędziowie wysadzeni. *Biel.* 270. Tyczący się czego, *Rs.* касательный. – °§. Mistrzu, nie tycze się to ciebie, że giniemy? 1 *Leop. Marc.* 4, 39, nie obchodzi ciebie to?). TKWIĆ, tkwił *et* tkwisł, tkwi *med. contin.*, wetkanym być, *Bh.* trčeti, trčim (cf. stérczeć); *Sr.* z. tiju; *Crn.* tizhati, tizhim; *Vd.* tezhati; stecken worin, worauf; eingeſteckt ſeyn. Plastr, póki żelazo tkwi w ranie, naymniéy bywa nie mocny. *Zabł. Mł.* 32. Armata póty nie użyteczna, póki będzie tkwił gwoździ w zapale zabity. *Jak. Art.* 1, 434. Już na wieżach bisurmańskie księżyce tkwią. *Psalmod.* 44. Już pozad się został księżyc śrebrnotoki, Już się gwiazd tkwiących żar tlejący niży. *Zab.* 14, 165, tkwiących na niebie, niby przybitych). – *fig.* Niechay ci to dobrze tkwi w pamięci. *Teatr* 5, 94, im Gedächtniſſe bleiben. Ta łaska iego wiecznie w sercu moim tkwić będzie. *Teatr* 52 *d*, 34, im Herzen bleiben. Nie mogłem zasnąć, tak mi tkwiły w myśli rozmaite dnia tego widoki. *Kras. Pod.* 1, 9. Rzeczy te ieszcze z dziecińſtwa uſtawicznie tkwią przed oczyma naszemi, *Rey Poſt. Bbb* 5, snuią się przed oczami, vor Augen ſchweben. Dawno czytałem tę księgę; teraz nic mi o niéy pewnego nie tkwi, właśnie iakbym tylko słyszał, a nie czytał. *Pilch. Sen. liſt* 1, 345. No ieszcze ci to tkwi w głowie?

Teatr 29 *c*, 24, ieszcześ tego nie zapomniał? ſteckt dir das noch im Kopfe? Będę zawżdy tkwiał przed oczyma nieprzyiacielſkiemi z rycerſtwem moim. *Baz. Sk.* 70, będę mu się uſtawicznie uwijał, snował przed oczami. - §°. Gdy mu dokuczała, a przez wiele dni uſtawicznie przy nim tkwiała, czasu do odpoczynienia nie daiąc ... *W. Jud.* 16, 16, zawsze mu na karku była, da ſie immer bey ihm ſteckte, ihm immer auf dem Halſe war.

Pochodz. *dotkać, dotykać, dotknąć, dotkliwy, dotykalny, dotkliwość; natkać, natykać; obetkać, obtykać; odetkać, odetknąć, odtykać; potknąć, potykać, potkać, potkliwy, potyczka; patyk; przetknąć, przetkać, przetykać; przytknąć, przytkać, przytykać; rozetkać, rozetykać; ſtykać, ſtyczeć, zetkać, zetknąć; Styczeń, ſtyczny; tycz, tyczki, tyk, tykalny, tykwia; utykać, utknąć; wetkać, wetknąć, wtykać, wątek, wytykać, wytkać, wytknąć, wytycz, wytyczny, zatkać, zatyczka; niebotyczny. - §. tkliwy, ckliwy, ckliwo, ckliwość, cknąć, cnąć.*

T L.

TLEĆ, tlał, tlie, tle *med. ndk.*, °tla, °tlam *kontyn.*, *Bh.* tliti, (*cf. Bh.* autiv suntelny, *ob.* wątły), dauknati; *Sr.* 2. ſe bajaich; *Crn.* telęti, telem; *Vd.* tleti tlie tliem; *Rs.* мадѣть, мадѣю, мадѣться (1. мадѣть gnić, ſkazić się, испадити psuć, ſkazić, испадѣть sprochnieć, мад, мадѣнь zgnilizna, мадѣность ſkazitelność, испадѣнный ſkazitelny, растадити, растадѣвать zepsuć, растадитель ſkaziciel; *Ec.* испадитель, (*Ec.* мадѣти, мадѣю psuć się, niszczeć); przytłumionym ogniem nie szczeć, palić się bez płomienia, żarzyć się, glimmen, ſchwelen; Stleć, zatleć *dok.*, verglimmen, verſchwelen, *pr. et fig.* Ogień tym mocniéy wybuchnął, im dłużéy tlał zatrzymany. *Boh. Zam.* 114. Od wielkości drew ogień albo gaśnie, albo tylko będą się kwasić one drwa i tleć, a nie będą gorzeć. *Syxt. Skł.* 76. Gnoy do ogrodow nie ma być wyschły, a zbuczniały albo zetlały. *Cresc.* 76, spalony, przepalony, zwietrzały). W zakrytym garku kucharz wie, co tleie. *Bratk. D b*, co wre). Od żałości prawie sam w sobie tlał. *Gwag.* 20. Na wskroś przeięty ogniem serdecznym dla nietkniony tleię. *Zab.* 13, 259 *Jak.* Już członki Alcydowe ſtały z iadu Nessa. *Bard. Tr.* 471. To pan, kto nie tla zgubną żądością. *Ryb. Gzsl. C* 3. TLIĆ się *idem*; n. p. Po worku iego miarkuię, czy serce iego tli się, czy-ſtygnie. *Teatr* 1, 19, czy pała) TLIĆ *cz. ndk.*, ſtlić *dok.*, skwarzyć, dusić, ſchwelen, brennen. Tlę węgle, palę węgle. *Dudz.* 63, Kohlen brennen, ſchwelen. Co smołę tlą, po gr. 18; a od tlenia węgla po złł. 2. *Zaw. G.* Ziemia zmarłych nie pokryła, ogień nie ſtlił. *Bard. Tr.* 327, nie spalił.

Pochodz. *wątlić, zwątlić, nadwątlić, wątłość.*

TŁO, - a, *n.*, *Bh.* poblaha, *obsol.* bláha, (blaiiti °dłużyć, brukować); (*Sr.* 2. tla gumno); *Sr.* 1. zpodk (*ob.* spodek); *Crn.* tla, tlęh, tlâk, o ałtrych; *Vd.* tle, pod, o grunt; *Cro.* tla *solum, terra*, tle, tlo, taràcz *pauimentum, ſtratum*; *Bs.* tle, semglja, pogljana *solum*, pòd, taràça, na kom se ſtoji *pauimentum*; *Rg.* tlè, tli *pauimento à plan terreno*, pęod *suolo dove si camina*; *Sle.* tavan, dólnji tavan, pomoſt; (*Suec.* flo, flor, *Isl.* flaar, *Holl.* vloer, *Angl.* floor, *cf. Ger.* Flur); podłoga, der Fußboden, der Boden. *Pauimentum*, ałtrych, albo trowniane albo ulepione dno, niektórzy tło zowią. *Mącz.* Pokrył ściany cedrem ode tła aż do wierzchu, a tło położył tarcicami. *Sud.* 1 *Reg* 1, 16. Tło albo pawiment pałac. *Sk. Zyw.* 2, 181. Uyrzał marmurową na tle tablicę, a owo po nim deptać nie chciał. *Sk. Dz.* 574. Położył Salomon tło kościelne marmurem. *W.* 2 *Parel.* 3, 6. Tło posadzką wytworną sadzone. *Odym. Sw.* 2, *Q* 2 *b*. Nikt nie mógł bezpiecznie chodzić po tle kościelnym, bo zlane było krwią *Jer. Zbr.* 172. Winem i stoły i ściany i tła polewał. *Sk. Kaz.* 15. Tło ubijać, gruzem nabijać. *Cn. Th.* 1142. - §. tło, grunt, der Grund, der Boden. Chłopi, kiedy im równać tło w piecach i na ogniskach trzeba, zaraz do dachowek się rzucaią. *Swith. bud.* 89. Tło malowidła. *Zab.* 16, 134, dno). Były tłem piękney osnowy życia Szymanowſkiego, zjednoczone te dary. *N. Pam.* 6, 348, wątkiem, postawą. TŁOCZEK, - czka, *m.*, ſtępelek, n. p. u sikawki, ein kleiner Stößel, Stampfer, Stempel, z. B. der Spritzenſtock, Spritzenſtempel, Stößel; (*Bs.* tuccjak, *Rs.* толчекъ ſtępa). TŁOCZLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, mogący być ſtłoczonym, znadny do ſtłoczenia, zuſammenpreßbar. Ciała tłoczliwe, *compressibles*, które będąc ſtłoczone mnieyszą objętość zaimuią. *Jak. Mat.* 3, 355. TŁOCZNY, - a, - e, - o *adj.*, *actiu.* tłoczący, ściskaiący, preſſend, drückend. Zewsząd starych i młodych tłoczny nacisk płynie, Żadna głowa nie zemknie srogiey Prozerpinie. *Hor.* 1, 135 *Kniaź.* - §. *paſſ.* tłoczony, gepreßt, gedrückt. Smacznego puhar wina słodko tłoczną iędrzy rosą. *Kras. Liſt.* 2, 8. Tłoczna ziemia, tłok, odłog od bydła zdeptany, tłoczony. *Haur Sk.* 27, ein vom Vieh zuſammen getretner Brachacker. TŁOCZOBRZUCH, - a, *m.*, żarłok, co tka albo wtłacza w brzuch, ein Freſſer, Bauchmáſter. Tłoczobrzuchami żarłoków zowie, iż więcéy niż potrzeba brzuch natykaią. *Petr. Lt.* 187. TŁOCZYĆ *cz. ndk.*, *Bh.* tlaciti, macłnauti, macłati, macławati; *Slo.* tlačim; (*Sr.* 2. tlęzić deptać); *Crn.* tlâzhem, tlâzhiti, (tlaskam *allido*); *Vd.* tlazhit, tlezhi, tlezhem, ſtopiti, ſtopati (*cf.* ſtąpać); *Cro.* tlâchim; *Rg.* tlacciti, potlacciti; *Bs.* tlaceiti, tlaciti *conculcare*, podeptać); *Rs.* молочить, молочу tratować, podeptać zboże *Lex.* млатити, млатѫ, умлатити, *cf. Gr.* θλάω, θλάω *tundo, contundo*, *Hbr.* טחן tela *tundit*, cf. tłuc); gnieść, ciąnąć, ściskać, drücken, drängen, preſſen. Siła uderzenia nie może być porownana z samym tylko tłoczeniem, t. i. z tą usilnością, na iaką zdobyć się może, mocą samey ważności swoiey. *Jak. Mat.* 4, 16. Okrążono ich, tłoczy, pyta się każdy, nalegaią wszyscy. *Stas. Num.* 1, 115, *on les preſſe*). Aby nie kupą, ale nadobnie parą z parą szli, bez tłoczenia iedeń drugiego. *Bzow. Rèz.* 129. Tak biegł rączo, że stopy nie tłoczył, I piaſki zkładu żadnego nie miały. *P. Kchan. Jer.* 243, nie wytłaczał na piasku, er drückte keinen Fußtapfen in den Sand. Każdy wilk, kędy może, biedną owcę tłoczy. *Pasz. Dz.* 216, gniecie, żrze). Ile tu to wymyślny zbytek, w ieden obżarty brzuch tłoczy. *Pilch. Sen. liſt* 5, 192, tka, pcha). Wszyſtko w kupę gnatwasz i w iedno tłoczysz. *Smotr. Ex.* 54. Czas długi potaiemnie znaiomość prawdy w sobie tłocząc, czasu śmierć

jawnie ią wyznawali. *Zrn. Post.* 276 *b*, w sobie tłumiąc, dusząc, ſie zwingten ſie in ihrem Herzen, behielten ſie bey ſich. Gdy twe czułe ku niebu podnosisz spoyrzenia, Ah iakie czucie w ten czas duszę moię tłoczy, Pierś moia ſię wydyma, i łzy leią oczy. *Chodk. Gesn.* 19, ciężky). Laty ztłoczony ociec, doznał w synu kata. *Teatr* 45 *d*, 73, obciążony, zgarbiony, schylony, nieder gedrückt, beladen. - Tłoczyć, wybiiać oliwę, Oel preſſen; tłoczyć wino, wyciſkać, den Wein keltern. Grona tłoczą ſię, to iest, gniotą dla należytego potym soku wypressowania, albo kolbami, albo ſię depcą w kadziach nogami, albo w ręcznych młynach przez walce. *Kluk Rośl.* 3, 544. Jagoda winna dozrzeie, i któż ią tłoczyć będzie? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 27. Wina w prasie nie będzie *dławił* ten, ktory był zwykł tłoczyć; odjąłem głos depcących. 3 *Leop. Jes.* 16, 10, nie będzie *dławił*, który był zwykł *dławić*. 1 *Leop.*). Tłoczyć ſię *recipr.*, ściſkać ſię, naciſkiem nachodzić, ſich drängen. Zabrania weyścia ludowi tłoczącemu ſię. *Teatr* 18 *c*, 88. Gmin ſię tłoczył do sali, *Przyb. Milt.* 31. Oh! łzy mi ſię w oczy tłoczą. *Teatr* 30 *b*, 59, rzucaią mi ſię). TŁOCZYCIEL, - a, *m.*, który tłoczy, cf. tłokarz, der Stopfer, Drücker, Preſſer, Dränger, Packer, Zuſammenpacker, *Bh.* tiſkař, *Cro.* tlachitel; *w rodz. żeńſk.* tłoczycielka, *Bh.* tiſkařka, *Cro.* tlachitelicza. TŁOK, - u, *m*, tłoczenie, ciſk, gniecienie, *Boh.* tlačenice, mačkanice; *Vd.* tlazh, tish, ſtiſa; *Rs.* молóка, молочéніе; Drücken, Gedrücke, Gepreſſe, Gedränge. Przecięłem ſię wyrwała z tego tłoku uprzykrzonego, który mię od dwóch godzin dręczył. *Teatr* 37, 80. Nigdy nie było tłoku tak znacznego do moiego towaru. *ib.* 23 *c*, 13, natłoku). Tłok nieprzeyrzany ludzi Nasycić ſię tym widokiem śpieszy. *Niemc. P. P.* 121, ciżba). Niezliczony rzeczy tłok. *Karp.* 2, 15. Cisną ſię hurmem w pole, a od tylu tłoków (*observ. Pluraliem*) Wrzask i zgiełk ſię przebiia do samych obłoków. *Dmoch. Jl.* 60. Pospólſtwo ściſnęło ſię koło niego, ale gwardye przez tłok drogę mu robiły. *Gaz. Nar.* 1, 40. Ptaſtwa ſię tam nalecialo tłokiem. *Karp.* 1, 88, hurmem, kupami, w kupie, in gedrängten Haufen. - §. 2) tłok, ſtłoczonego co, etwas Zuſammengedrücktes, Gepreßtes. Tłok, ziemia dawno odłogiem leżąca, od bydła na niey pasącego ſtłoczona, tłoczna ziemia. *Haur Sk.* 26, ein feſt getretner Brachacker. Tłok, z tło, grunt, dno, der Boden, der Grund; *Cro.* tlàk *lutum aceratum*). W rząpiach z wapna tło, albo iak drudzy sowią tłoki, tak czyście ubiią i udepcą, iż ... *Cresc.* 53. - Tłok, ſkrzynia pompowa, der Brunnenkaſten. Zbić cztery deſki na tłok. *Tr.* Tłok, żebro poſtronkowe, die Lize in einem Stricke. Sznur ze czterech tłoków kręcony. *Tr.* - §. Tłoka, - i, *ż.*, *plur.*, tłoki, gatunek pańszczyzny, cf. Tłuka, eine Art Frohndienſte) *Crn.* tlaka, z. pańszczyzna, *Crn.* tlazhàn *angarus*, *Vd.* tlaka, rabota, z robota, pańszczyzna, *Vd.* tlazhanik, rabotnik, z pańszczyznę odbywaiący; *Cro.* tlaka, robota *labor colonicalis*. Prócz pańszczyzny są tłoki, mieyscami 4; to do żniwa bywaią zawsze zażyte. *Mon.* 67, 195. Prócz pańszczyzny tygodniowéy, odbywaią ledwie nie wszędzie chłopi tłoki, gwałty, szarwarki, raz lub kilka razy do roku, dwoygiem lub troygiem ludu do żniwa, sieyby, plewidła. *Oſtr. P. C.* 1, 52. - *§. TŁOKA, - i, ż., n. p. Zmowa albo tłoka na złe cudze. *Ger. Wł.* Q 2, Zuſammenrottirung. TŁOKARNIA, - i, *ż.*, mieysce, gdzie tłoczą n. p. oliwki. *Wlod.*, die Preſſe, Oelpreſſe, Weinkelter; *Rag.* xètak; (*Vd.* touzhna delz, touzhenje, Pochwerk). TŁOKARSKI, - a, - ie, do tłokarza lub tłoczenia należący; Kelter-; n. p. tłokarskie naczynia. *Wlod.* TŁOKARZ, - a, *m.*, co wino lub oliwki tłoczy, der Preſſer, Kelterer. *Wlod.*, *Sr.* z. teptarznik, cf. tłoczyciel.

Pochodz. *dotłoczyć*, *dotłaczać*, *motłoch*, *natłoczyć*, *otłoczyć*, *potłoczyć*, *przetłoczyć*, *przytłoczyć*, *roztłoczyć*, *utłoczyć*, *utłaczać*, *wtłoczyć*, *wytłoczyć*, *wytłoczyſty*; *ſtłoczyć*, *ztłaczać*; *zatłoczyć*, *zatłaczać*; *cf. Tłuc* cum derivatis.

TŁOMACZ etc., *ob.* Tłumacz. TŁOMOK, *ob.* Tłumok.

TŁUC, tłukł, tłucze, tłukę *cz. ndk.*, utłuc *dk.*, *Bh.* tlauct, tluku, utlauczy, utlaukł, utlaukati, bmoždíti, bmoždím; *Slo.* tlúcť; *Sor.* 1. tówku, wuzitiu; *Crn.* tolshi, tovzhi, tovzhem, pôsheti, pezhem (cf. począć); *Vd.* tòlshi, toushi, tlezhi, tolkèm, tòlzhem, touzhem; *Cro.* tuchi, tuchem; *Bs.* tucchi, kladiti, klasti, uklasti (cf. kłaść); *Rg.* túchi, túcem, istùchi, vtúchi; *Rs.* молоть, молоу, молкнуть, молкать, умолóть, (*cf. Ital. toccare*, *cf. Gr.* θλάω, θλάσω, *Syr.* מלח *contudit*, cf. tłoczyć); mocno uderzyć, tęgo bić, ſtark ſchlagen, ſtampfen, ſtoßen. Ze złości nogami tłucze. *Teatr* 28, 130, tupa). Wrona ſię rozgniewawszy, ſkrzydłami na nią tłukła. *Papr. Kol. P b.* Drzwi tłukł kolany, Iż nie pośpiał otworzyć chłopiec zawołany. *Pilch. Sen. Gn.* 302. Zamknij ſię, a ieśliby kto chciał przyyść do ciebie, nosmu utłucz drzwiami. *Teatr* 56 *c*, 44. Orzech, osieł, dzwon, dziecię, w ieden rzęd ſię sadzą, Jeżeli ich nie tłuczesz, nimać ſię nie zdadzą, *sine verbere cessant*, *Mon.* 73, 135, *ob.* bić, bity, zaś żeś nie bity). Zaczęta wołaiąc i hucząc za nim, utłukli go. *Zygr. Popr.* 153. Poczęli znowu nogami w ziemię kopać, pięściami ſtół tłuc, *Baz. hſt.* 59. Na morzu łodkę tłuką wały. *Kołak. Cat. C* 1. Tłuczony wiosłami Hellespont ſtęka. *Tward. Wł.* 105. Wiatry szalone górom tłukły boki. *P. Kch. J.* 416; *Sla.* túchi grád, i bić z armat do miaſta, ſtrzelać). - Tłuc maſło, tłukąc śmietanę maſło robić, Butter machen, buttern. *Tr.* - Tłuc, roztłukać, n. p. w ſtępie, otłukać, ſtampfen in der Stampfmühle; *Bh.* opichati. Stępor, spadaiąc na dół mocą ciężaru swego tłucze, i przerabia materyą w ſtępie. *Jak. Art.* 3, 317. Tłuczony len, konopie, międlony. *Cn. Th.* 1142, gebrochner Flachs, Hanf. Tłuc co w moździerzu, im Mörſer ſtampfen. Gdybyś utłukł głupiego w moździerzu iako grucę, bijąc z wierzchu piſtalem, nie będzie odjęte od niego głupſtwo iego. 1 *Leop. Prov.* 27, 22. Na miazgę ſtłuc. *Teatr* 30 *b*, 55. Miałko co tłuc, kruszyć. *Cn. Th.* 398. Miecz nie tnie, ale tłucze, iako ſtępy, Tak oſtrze ſtracił i tak został tępy. *P. Kchan. Jer.* 250. Zły duch, gdy mi syna popada, tłucze go i rozdziera, a zaledwo odſtępuie, natargawszy ſię go. 1 *Leop. Luc.* 9, 38, szarpie, porywa, reißt und zauſt ihn herum. - Tłukę garniec, ſklenice, na kawałki roztrącam, zerſchlagen, in Stücke zerſchlagen, zerbrechen. Tłuc na łbach sporządzone kuflo do uciechy Tracka rzecz; precz zwyczaiu barbarzyńſkiéy rzechy! *Hor.* 1, 123 *Nar.* - Tłuc, uderzaiąc zabiiać, zgrzmotać, tłoczyć, todt ſchlagen, zuſammen ſchlagen, vernichten. Jednym ſtrzeleniem po 5 par tłuktem kuropatw. *Boh. Kom.* 5, 22. Kucharze z rożny, pacholcy z obuchy Tłukli ich, iak motyle i muchy.

Jabł. Buk P. 2. Lew trzodę porzął tłuc i źrzee bez miary. *Jabł. Tel.* 25. Wilcy chcieli owce tłuc; także psi, niechaiąc wilków, potłukli owce swoie. *Biel.* 201. – §. Tłuc się *recipr. act.*, walczyć z sobą, bić się; sich mit einander herum stoßen, herum schlagen, herum balgen. Wymówić trudno, iak się z Turki tłukli nasi. *Jabł. Buk. J* 3 *b.* Barany się między sobą *tłukaią. *Mącz.*, tryskaią. – §. Tłuc się gdzie, włóczyć z hałasem, grzmotem, uderzeniem, niespokoynie, *Vd.* klotiti se, plasiti, potepati; *Rs.* молкнумься, молкаться, помаяться; cf. tułać się; sich wo herum stoßen, unruhig umherziehen, herum spuken, herum poltern. Po ulicach biegaiąc, Tłuc się iak dziki kot albo w lesie za ąc. *Rey Wiz.* 60 *b.* Zwierz ten może wytrwać bez pokarmu wszego, Tłukąc się i sam i tam po skałach wysokich. *Pasx. Dz.* 124. To ia dla szukania go, po całéy wsi tłuc się będę! *Teatr* 8, 25. To iest bardzo przykra rzecz, tłuc się niepotrzebnie przez lasy i przykre góry. *Bar. Sk.* 240. We dnie spać się kładzie, A całą noc się tłucze w dzikiéy promenadzie. *Niemc. P. P.* 3. I tłucze się i tłucze, iak po piekle Marek. *Rys. Ad.* 65, *Zabł. Fir.* 3–, *ob.* Marek.. – *fig.* Dowcipy ich tłukły się tylko po ślepych gadkach. *Warg. Wal.* 94, walęsały się, błąkały. – *Impers.* Tłucze się w tym domu. *Tr.*, straszy, es spuckt in dem Hause, geht darin herum, poltert. – *Aliter*; Nadęta pila tłucze się od ściany do ściany. *Rey Zw.* 143, odbiia się) – Tłuc się *rec. pass.*, uderzeniem uszczerbek brać, sich stoßen, schlagen, zerschlagen; einen Schlag, Stoß bekommen. Nie urośnie dziecię, które się nie tłucze. *Rys. Ad.* 45. – *fig.* Państwo Konstantynopolskie rozruchami się w Azyi i w Afryce tłukło. *Arom.* 8. TŁUCARZ, – a, *m.*, *Bh.* bmeždić, bmejditel; *Sr.* 1, tonkat; *Eccl.* молкáмель, молщамель; n. p. Przy wielkim piecu iest gicheiarzów trzech, tyleż tłuczących, albo tłucarzów. *Os. Zel.* 57, Erzstoßer, die Erz klein stampfen. TŁUCZ, TŁUCZA, – y, ż., TŁUKA, – i, ż., *Bh.* tluč; *Crn.* tolto; *Rs.* молокно, молока; karm z tłuczonego ziarna, miazga, Brey, zusammen **; karm z tłuczonego ziarna, miazga, Brey, zusammen gestampftes Futter. (*Crn.* tôzha, *Vd.* tozha, tuzha, *Cro.* tûcha, *Bs.* tuccja, gràd, krupe, s grad). *Polenta*, tłucz, t. i. ięczmienna mąka przeszrotowana. *Urs. Gr.* 117. Jatrzębiom dawaią ku pokarmu tłucz albo ciasto z fig tłuczonych a otrąb. *Cresc.* 591. Gąsiętom trzykroć przez dzień ciasto albo tłucz dawaią. *ib.* 579. Zrzebiętom dawać ięczmienney mąki spolem z otrębami, u nas tłuczą zowią. *Cresc.* 517, Gerste mit Kleien zerstoßen. Zrzebcom zama tłucza ma być dawana przez 10 dni. *Cresc.* 518. Tłuczą po dziś dzień zowią mąkę przeszrutowaną, iż ią dawniéy dla bydła zwłaszcza w stępach tłuczono; przeto i mieyski lud tłuczą zowie mąkę ięczmienną, którą kury karmią, polenta; pod czas ią z rozmaitego zboża tłuką, choć ieszcze nie dostałego. *Sien. wykł.* W Niemczech nie używaią kasz żadnych, ani tłuki, ani bru, ani inszych iarzyn. *Boter* 78. *Sagina*, tłucz albo tucz, którą tuczą. *Mącz.* Tłucz dla psów, omasta, osypka, ospa, Hundefutter, Hundebrey. Tłucz dla psów ma być z samego owsa ziarnistego, czystego. *Ostror. Mysl.* 15. Tłucz owsiana. *ib.* 11. TŁUCZEK, – czka, *m.*, *dem. nom.* Tłuk, ein kleiner Schlegel, eine kleine Keule; *Bs.* tuçagn; *Vd.* touklei, toukash, kemlek, toukalu, toukalze; (*Rg.* tûtjak, *Dl.* tucsak, z moździerza; *Rs.* молоткь толченіе, flos). Szlązka czyli tłuczek mały, *mesere*. *Jak. Art.* 2, 249. W moździerzu tłuczkiem utłuc. *Syr.* 540. TŁUCZENIEC, – ńca, *m.*, ciasteczko z tłuczonych migdałow, Gebäckel von gestoßnen Mandeln. Nie omieszkiwałem wodeczki chłyznąć, i tłuczeńca przegryść z rana. *Pam W.* 4, 64 *Czer.* – *§. Niż ty onych tłuczeńcow z kosmatym odprawisz, Wiera mi, iż próżną folgę pod mieszek podprawisz. *Rey Wiz.* 57. ? TŁUCZKA, – i, ż., *Sr.* 1. stupka; *Bs.* tuccjak, stuppa, u kojoj se tuce só al papar; *Rs.* молчекъ; stępa. *Os. Rud.* 40, die Stampfe. Tłuczka, das Pochwerk, zabudowanie, w którym znayduie się kilka rzędów stęporów, do tłuczenia żylników mniey wydatnych. *Mier. Mscr.* Tłuczka ma stępory, które walec przez wodę obracany, podnosi; wpadaiąc tedy nazad w stępę, rudę kruszą. *Os. Rud.* 49. Tłuczka, machina, w którey żużel tłuką, aby żelazo, znayduiące się w nim, odciągnąć. *Os. Zel.* 86 *et* 57. Tłuczka, młot wielki, którym rudę tłuką. *Os. Zel.* 86, der Pochhammer. – §. Tłuczka, kobieta wałęsaiąca się, eine Herumstreicherinn, die sich herum stoßt. Tłuczką świata była, *exul erat mundi*. *Zebr. Ow.* 142, wygnana). TŁUCZNE orzechy, *Kmit. Spyt.*, które bywaią tłuczone, rozbiiane, hartschalige Nüsse, die man aufpochen, aufschlagen muß. – *§. *oliter*; Już kos, już tłuczne świece, już mary zrządzone, *quasi faces. Zebr. Ow.* 70. TŁUK, – u, *m.*, (*Boh.* tlukadlo, tlauk, pich, trdlo, trdlko, pist, mautew (*ob.* mątew); (*Slo.* tluk *tigillum*); *Sla.* tucalo; *Rg.* tûcka, tûcjak, tuucagn, backio, kjella; *Bs.* tuçagn, tucka, komad predivo ture; *Cro.* tukách, porivàlo; *Dl.* tucsak; *Vd.* touklei, toukash, toukalu, toukalze, tukash, shtesl; *Crn.* kolzhe, shvenkel, kembèl; *Rs.* молотокъ, молоточекъ, молотушка, колотушка, колотушечка, necmb; narzędzie do tłuczenia służące, ein Stampfer, Stößel. Tłuk, stępor, w stępie, podniesiony wzgorę przy pomocy wału palczastego, spadaiąc na dol, mocą ciężaru swego, tłucze materyą w stępie. *Jak. Art.* 3, 317. Tłuk, stępor, kloc wielki z rękoieścią, którym ubiiaią ziemię. *Jak. Art.* 3, 320, baba, eine Ramme. Tłuk moździerzowy. *Syr.* 533, eine Mörserkeule. Tłuk, strzała z grotem nieśpiczastym zatępionym. *Wlod.*, ein stumpfer Pfeil mit einer Kurpe. *Contus*, kiy, tłuk albo śpic rybitwy, którym mierzą głębokości wody. *Mącz.* – §. tłuk, ostatni tłuk ludzi, z motłoch wałęsaiący się, tlok, Herumtreiber, Herumstreicher; *Bh.* zhéř. Tłuk, otłuk, nierządnica, wszeteczница. TŁUKA, – i, ż., *vindemia frugum*. *Cn. Th.* 1143, zbieranie zboża, owoców. *Wlod.*, die Fruchteinsammlung, Getreide-, Obst-Erndte, Weinlese; (cf. tłoka, pańszczyzna). – §. biesiada, uczta, z okoliczności zbiorów polnych, żniwa etc., Erndtenschmaus; cf. wyrzynki; *ob.* lizak). Tłukę mieć, na tłukę zaprosić. *Cn. Th.* 1143. *Transfertur etiam vox Polonica ad alia operas*: sprawiać tłukę postrzyżyn etc. *ib.*, z biesiadę. *Dudz.* 65. TŁUKĘ, *ob.* Tłuc.

Pochodzą *dotłuc*, *natłuc*, *natłukać*, *nadtłuc*, *odtłuc*, *otłuc*; *potłuc*, *przetłuc*, *przytłuc*, *roztłuc*, *utłuc*, *wytłuc*, *wtłuc*, *zatłuc*; *stłuc*; *cf. tłok*, *tłoczyć*.

TŁUM, – u, *m.*, wielka gromada, ciżba, tłuszcza, rzesza, *Rs.* молва; ein grosser Haufen, eine Menge. Wielkim tłu-

tłumem schodzi się do niego ludzewszą. *Odym. Sw. D d* 2 *b*.; hurmem, gromadą). Trudno szukać zgody w tłumie. *Teatr* 4, 3. Srogiemi tłumy zbiegi wszędy. *Tward. Wł.* 94. Lepiey rozumem, niż tłumem. *Cn. Ad.* 436; lepiey bezpiecznie, niż serdecznie). Kto takowy heroizm dziwactwem nazywa, zaś że sam iest z tłumu. *Mon.* 72, 589, z motłochu, z gminu.

Pochodz. tłumić, tłumny, tłumliwy; dotłumić, potłumić, potłumiciel, przytłumić, ſtłumić, zatłumić; tłumok, tłumoczek.

TŁUMACTWO, TŁOMACTWO, TŁÓMACZOSTWO, - a, *n.*, tłumaczenie, kręcenie się koło tłumaczenia, sposób wykładania, das Dollmetſchen, die Dollmetſcherey, das Erklären. Pismo fałszuiecie, tłumactwem i retoryką swoią nicuiecie. *Sk. Kaz.* 229. Koniec około tłumactwa biblii uczyniło koncylium Trydenckie. *Sk. Dz.* 118. Obszerne przywileie tłumaczoftwa bożego zaszczycaią duchowieńſtwo. *Mik. Obs.* 256. TŁUMACZ, TŁOMACZ, - a, *m.*, *Bh.* tłumač, tłumečnik; *Slo.* tłumač; *Vd.* tolmazhnik, tolmazhar, tulmazher, dolmazh, musheter, mushet, premusheter; *Br.* tomaç, tomaçnia, dragoman; *Rg* tomacitegl, tomacnik; *Dl.* tumaca; *Hg.* tolmach, tolmáts, magyarázó; *Cro.* tolmách, tolmachnek, tolnachnik, (*Cro.* tolnach, szvet, *Hg.* tanáts, s konsyliarz; *Cro.* tolnachnik, *Hg.* tanátsos, nadworny konsyliarz, 2) tłómacz; *Cro.* tolnachnicza, s ratusz, *Cro.* pretolmachitel *expositor*; *Rs.* толмачь, толкóвникъ, толковáмель. (толковúтельная byſtrość, przenikliwość, roztropność. мстолкова нель, *Tatar.* tolmasch; *Carm.* der Dollmetſcher, (Niederſ. tolle, *Dan.* tolke, *Suec.* tolk, *Isl.* talkr, *obsol. Ger.* tal mowa, *Angl.* to talk, s mówić, *Cro.* tolnach, *Hg.* tanáts *consilium*; *Rs.* толкъ sens); przekładacz z języka na język, między rozmawiającemi, der Ueberſetzer, Dollmetſcher. Mozaid oba języki posiada, Służy im za tłumacza i słowa wykłada. *Przyb. Luz.* 216. Król Ludwik Węgrzyn, iako cudzoziemiec, wszyſtkie rzeczy od tłumacza odprawował. *Stryik.* 414. Tłumacz dzieła, przekładacz, *Rs.*, *Ec.* переводчикъ, премолвóвникъ, преводникъ, сказáмелъ; der Ueberſetzer eines Werks. Prawy tłumacz nie tak się zadzi na wyborne słowa, iak raczey samę rzecz wiernie wyraża. *Bard. Tr. praef.* Dobry tłumacz potrafi umysł wydać cudzey mowy z własnością swego języka. *Czr. Myśl.* 69. Tłumacz Serapiona. *Syr.* 29. - §. Tłumacz czego, wykładacz, der Ausleger, Erkläter. Na tym mieyscu, przez proroki rozumieią się tłumacze, którzy wykładaiąc proroki wnieśli z nich, że Chryſtus miał być nazwany Nazareyczykiem. *Dambr.* 66. - *fig.* Czynności i mowa są tłumaczami serca. *Teatr* 48, 47, wydaią serce. TŁUMACZKA, - i, ż., die Dollmetſcherinn. (*Cro.* tolnachnicza, szvetnicza, *Hg.* tanatlone, s konsyliarzowa). Pytya, prorokinia, czyli raczey czartowſkich wyroków tłumaczka. *Chmiel.* 1, 46. Mowa, tłumaczka myśli mówiącego. *Kpcz. Gr. pr.* 2, 21. Mowa zawsze powinna być myśli wierną tłumaczką. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 8. TŁUMACZY, - a, - e, TŁUMACKI, - a, - ie, do tłumacza należący, *Rs.* толмаческій, переводческій; Dollmetſcher-s, Ueberſetzer-s. *Cn. Th.* 1145. (*Cro.* tolnachnichki, tanatsbeli, s konsyliarſki; *Ec.* толковúмельный *explicabilis*; *Ross.* толковúтельный byſtry, przenikliwy).

TŁUMACZYC, TŁOMACZYC *cz. ndk.*, *Boh.* tłumačiti; *Vd.* tolmazhiti, tolmazhovati, tulmazhivat, mushetati, mushetit, islagat, areloshit; *Crn.* muzhti, mushém; *Cro.* tolnachiti, tolnáchim, tolmáchim, pretolmachújem; *Hg.* tolmácsoom; *Rg.* tomàciti, iztomàciti, iſtomàciti, iſtomacivati, (*Br.* tomaciti, govoriti *loqui*, *proferre sermonem*); *Rs.* толмачить, молвúть, толковать. *Sak. dusz.* 141); z języka na język przekładać; dollmetſchen, überſetzen. Tłumaczyć, ieſt to iednęż myśl drugim powiedzieć językiem. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 172. Tłumaczenie *actio*, das Ueberſetzen. Częſte tłumaczenie z łacińſkiego na polſki i z polskiego na łaciński język, użycie iego zwyczaynym czyni. *Dyar. Gr.* 154. - *opus* tłumaczenie, przekładanie, przekład, prewod, n. p. tłumaczenie Homera przez Dmochowſkiego, die Ueberſetzung; *Croat.* prestavlenye, tolnachenye, raztolnachenye; *Hg.* tolmátolas, megmagyarázás; (*Cro.* tolnachenye, tolnáchitve, tolnach, *Hg.* tanátskozás *consultatio*); *Rs.* переводъ, молвúмое; *Ec.* переведéніе, превóдъ, премолкованіе. - §. tłumaczyć, wykładać; auslegen, erklären, deuten. Pozwolić każdemu tłómaczyć dowolnie prawa, byłoby nie mieć wnet żadnego prawa. *Skrzet. P. P.* 2, 428. Wszyſtko sobie tłómaczyss na dobre. *Teatr* 41 *c*, 33*o*. My dzieła tłómaczemy z pozoru, bóg sądzi z iſtoty. *Kras. Pod.* 261; sądzimy o nich). W Agrykoli tylko coś poważnego widzieli, tak że żaden go tłómaczyć, i wzorków z niego wybierać nie śmiał. *Lub. roz.* 230. Tłumaczony, wykładany, *Rs.* молвúмый. Tłumaczenie *actio*, wykładanie, *Rs.* молкованіе, das Auslegen, Erklären; *opus* wykład, *Rs.* молкъ, die Auslegung. Źle wiozą z odſtępuią prawdziwego tłumaczenia alkoranu. *Star. Dw.* 56. - §. Tłumaczyć, wyrażać myśl, uczucie, ausdrücken den Gedanken, das Gefühl &c. Łzami tylko mogliśmy tłumaczyć naszę wdzięczność. *Gaz. Nar.* 1, 223. Tłumaczyć się, wykładać lub wyrażać swoie uczucia, myśli, przekładać ie, Gedanken, Empfindungen vortragen, ausdrücken, auseinander ſetzen. Ktokolwiek mocno czuie, nie będzie się słabo tłumaczył. *Gol. Wym.* 52. Gdy iąsłyszysz mówiącą, nie rzekniesz inaczéy Tylko, że się przez usta serce iey tłumaczy. *Szym. Sw.* 47; serce przez usta mówi, das Herz ſpricht). Otrzymawszy wolność mówienia, w ten sposób tłumaczyć się zaczął. *Dyar. Gr.* 145. Wolny głos i wolne tłumaczenie się z swego sposobu mówienia każdemu zapewniamy. *Gaz. Nar.* 1, 393; freyer Vortrag ſeiner Gedanken). - *fig.* Ten snadno myśl swą znaczy, Kto się milczeniem tłómaczy. *Teatr* 46 *c*, 64. - *Simil.* tłumaczyć się komu z czego, tłumaczyć komu swoie poſtępowanie, z sprawować mu się, liczbę dawać, ſich worüber erklären, Rechenſchaft geben.

Pochodz. wytłumaczyć, przetłumaczyć, natłumaczyć się.

TŁUMIĆ *cz. ndk.*, utłumić, ſtłumić *dk.*, utłumiać, zatłumiać, przytłumiać, przyciſkać żeby nie wychodziło na wierzch, verdecken, verdecken, niederdrücken, nicht emporlaſſen, verhüllen, dämpfen, erſticken; *Sr.* 2. podczyściu. Niewola myśl w człowieku tłumi, niszczy, pasi. *Orzech. Qu.* 136. Nic nie trzeba zoſtawić w popiele, coby nie utłumione wybuchnąć miało. *Lub. Roz.* 564. Czart, chcąc utłumić wiarę S., posiał kąkol. *Bals. Nied.* 1, 88. Święte prawda, aczkolwiek ią tłumią, a wszakże iey nigdy nie zatłumią. *Wer. Rgl.* 125. Okoliczności wymagaią.

abym tłumiła w sobie umartwienia. *Teatr* 4, 12. Już władać mieczami trudno, w ciżbie tłumią się ściskaiący sami. *Bard. Luk.* 71. Przed okopem się utłumili, a odstąpić pierwszym ostatni nie dopuszczali. *Warg. Cez.* 116. Cóż za nierozum, co noc w sobie tłumi, to w dzień odkrywać i stawić na iawi. *Hul. Ow.* 251. Tłumiąc wszystkiemi sprawami swoiemi świętą chwałę iego. *Rey Post. Ggg* 4. Swym przykładem zacnym tłumił drugich złości. *Prot. Jał. A* 2. Los utłumia sporki, i między możnymi rozsądek czyni. *Leop. Prov.* 18, 18. TŁUMICIEL, - a, *m.*, potłumiciel, der Niederdrücker, Dämpfer, Unterdrücker. *Cn. Th.* 1143; *w rodz. żeńsk.* Tłumicielka. TŁUMLIWY, TŁUMNY, - a, - e, TŁUMNO *adv.*, gromadny, liczny, tłoczny, zahlreich, gedrängt voll. W tych to tłumliwych schadzkach młodzież psuć się musi. *Zabł. Bal.* 54, *Teatr* 56 *b*, 54. Tłumne obchody. *Karp.* 4, 82. Dawne dzikich narodów z mieysc swoich tłumne wychody. *Zab.* 9, 226. Tłumna trzoda. *Hul. Ow.* 55. Wrzawa słów i tłumliwe gadania. *Teatr* 25 *b*, 9; szumne, groźne). Tłumna chluba cesarskiego maiestatu. *Nar. Tac.* 2, 272. TŁUMOK, TŁOMOK, - a, *m.*, TŁUMOCZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Boh.* tłumok, filec, fileček, wisak (cf. wacek); *Sr.* 2. tanzel; *Sr.* 1. tanczen, wandrowski mieszek, bremo (cf. brzemię), pintel; *Crn.* ronz, zehta; *Vd.* bisaga, (cf. biesagi), bishaga, buntara, buntarovisa, buntarisa, buntaroshenza, punkel; *Cro.* zulce; *Bs.* denak; *Dl.* misina; *Rs.* чемоданъ, чемоданецъ, ранецъ, сума переметная; скоро polnocy ułożyłem moy tłumoczek, w ktorym były dwie koszule i t. d. *N. Pam.* 12, 302 Tłomok sznurować. *Pot. Syl.* 87. Na wszystko około siebie pogląday, iak na tłomoczki w domie gościnnym złożone. *Pilch. Sen. list* 2, 323. Zdiął z siebie tłomoczek, i posłał sobie na ziemi. *Mon.* 67, 309. Tłumoki i zdobycz w iedno mieysce zniósł. *Warg. Cez.* 15, bagaże, oblogi, das Gepäcke. Bierz tłomoczek. *Brud. Ost. B.*; wychodź, wybieray się, gotuy się na drogę, na tamten świat). Każdy swóy tłumok posiesie, i za sprawy swe odpowiadać będzie. *Zrn. Pst.* 3, 570. Na koniec waśni swe kładą do tłomoka. *Pot. Arg.* 757, odrzucili, odłożyli).

TŁUSCIĆ, - ił, - ił, tłuszczę *cz. ndk.*, utłuścić *dk.*, tłustym czynić, cf. tuczyć, *Sr.* 2. tłuścjiſch, tłuſcjiſch, (cf. klóska); *Cro.* tusztiti, tuztiti, utustiti, utuschujem; *Bs.* tustiti; fett machen *pr. et tr.* Uprawa gruntów i utłuszczenie ziemi, oblitsze wydaią pożytki. *Xiądz.* 272, ugnoienie). Utłuszczone palce oblizuie. *Eras. Ob. F.* Sława dobra tłuści kości. *Bud. Prov.* 15, 30, tuczy). Utłuściłeś oleykiem głowę moię. *IV. Ps.* 22, 5, *Wroh.* 52, *Eraz. Jez. T* 4; obmasałeś tłusto, mit Fett beſchmieren). Miecz iego utłuścił się od łoiu baranów. *W. Jes.* 34, 6. Wiarco przyprawney strzały gdy utłuszczą, Zapalą nawy, skoro ie w nie puszczą. *Chrośc. Luk.* 93. - *fig. tr.* sędziemu ręce tłuścić. *Rey Zw.* 235 *b*; ręce smalić, smarować, dem Richter die Hände ſchmieren. TŁUSCICIEL, - a, *m.*, który tłuści, *Cro.* tusztitel, der Fettmacher. TŁUSCIEC, TŁUSTNIEC *neutr. ndk.*, *Boh.* tłustnauti; *Slo.* tłustnu, tłustnauti, *Cro.* tuszteti; *Rs.* мужѣть, добрѣть, мясѣть, тлустым się stać, tyć, ciała nabierać, fett werden, dick werden. Kobiety podstarzałe tłustnieią z zatrzymania czasu miesięcznego. *Perz. Lek.* 129. - Tłuścieie siemia, rozwacieie, *gliscit. Dasyp. Z* 4 *b*, *Sr.* jebelu ſo. TŁUSTAWY, - a, - e, - o *adv.* trochę tłusty, etwas fett, fettlicht. Ziemie tłustawe. *Os. Zel.* 31. TŁUSTNY, - a, - e, od tłustości, Fett-, Kwas tłustny, *acide sebacique*, Fettſäure, otrzymuie się z tłustości przez działanie ognia, lub z tychże tłustości przez alkalia i wapno, za pomocą mocnego ciepła. *Mier. Mecr.* Kwasotłuszcz, złączenie kwasu tłustnego, w kształcie soli obospolnych. *ib.* TŁUSTO *adv.*; Tłuściéy *Compar.*, *Boh.* tłustě; *Sr.* 1. tolſto; *Sr.* 2. tłuſte, tłuſto, s grubo, *Rs.* мясисто, s grubo); krasno, niechudo, fett. Tłuſto iadać, niezdrowo. *Haur. Sk.* 487. Przy takich sprawach prokuratorowie tłuſto iadaią. *Falib. J* 5, zarabiaią, zarobek maią). TŁUSTOBRZUCH, - a, *m.*, *Rs.* мясистобрюхій, otyły, ein Dickbauch, Schmeerbauch. Zaięcze mięso tłustobrzuchom dobre, którzy chcą szczupli być. *Sien.* 285. TŁUSTOCH, - a, *m.*, który rad tłuſto iada, *pinguiarius. Męcz.*, ein Fetteſſer, der gern fett ißt. - §. Jedli i czynili cześć wszyscy tłustochowie ziemscy. *Leop. Ps.* 21, 30; wszyscy bogaci ziemi. *Bibl. Gd.*). - §. tłustoch, człowiek tłusty, tłustobrzuch; *w rodz. żeńsk.* TŁUSTOCHA, *zdrobn.* tłustośka. *TŁUSTOGARDŁY, - a, - e, gardła tłustego, fettkehlig, *Vd.* toustogerlast, sagerlen, saruzhen, *Subſt.* toustogerlazh, sagerlenik. **TŁUSTOKRASNY iagieł garnek, *Zab.* 11, 190, smaczny i tłusty, dobrze zaprawny, fett angemacht). **TŁUSTORODNE błonie nad Dniestrem. *Zab.* 9, 264 *Eyſſ.*, żyzne, fruchtbar, fett. Ruda żelazna tłusterodna. *N. Pam.* 22, 57. TŁUSTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.* tłustost; *Sr.* 1. towſtoſcj; *Vd.* toushova, debelnost; *Rs.* толщина, тóлща, толстота, s grubość, (*Ec.* тóлща gruda ziemna); otyłość, *oppos.* chudość, die Fettigkeit, die Fette. *Cn. Th.* 1143; *Bh.* tłuſtr, tłuſtka; *Slo.* tłustost; *Sr.* 1. tuczność, tuk; *Crn.* tolſtina, tolſtnina; *Vd.* toushina, toustina, tousnina, masnost, debelnost; *Bs.* tustina, pritilost, pritillost, tustinna, mrris; *Rg.* tustillo, tustina, pretillo, pretillina, pretillós, mást; *Cr.* tusztócha; *Rs.* толстота. - Tłustość, tłuſte, tłuszcz, das Fett, materya biała i oliwna, która się oddziela przez gruczołki od krwi, znayduie się w całym ciele, oprócz powiek. *Kirch. An.* 13, *Weych.* 62. Tłustość zwierzęca w różnych częściach osiadaiąca, iest rzecz mydlasta, paląca się w ogniu, z wodą się niełatwo mieszaiąca. *Kluk. Zw.* 2, 34. Tłustości, iako sadła, łoie. *Urzęd.* 427. Tłustość zaięcza, skrom. *Mag. Mſkr.* Tłustość iest nayeięższa do trawienia. *Krup.* 5, 594. Tłustość wołowa lub inna, na okrasę potrzebna; przetopiona tłustość lub masło leie się w kuropatwy, aby się w lecie nie zepsuły. Tłustość z potraw przed wydaniem zbierać należy, ażeby nie zbyt tłuste były. *Wiel. Kuch.* 431. - Ziemia masności czyli tłustości nie maiąca. *Os. Zel.* 32. Tłustości ziemne, Erdfette, Erdpeche, Erdharze, ciała w ziemi się znayduiące, maiące w sobie tłustość oleiową albo żywicową, od innych soków ziemnemi zwane. *Kluk. Kop.* 2, 197. TŁUSTOSZ, *ziele.* ob. Kurza noga. *Krup.* 5, 56; *Vd.* tushjak, trava sa meralizo; *Rz.* tuscjak, túsct. *TŁUSTOSZYI, - ia, - ie, szyi tłuſtej, *Vd.* toustovratnik, fetthälſig. TŁUSTY, - a, - e, Tłuściejszy *Compar.*, Tłuściuchny, Tłuściuteńki, Tłuściutki *intensiv.*; (*Bh.* tłuſtý, s gruby), *Bd.* tridtý, (cf. brzydki); *Slo.* tłuſtý; (*Sr.* 2. towſté, tolſty, s gruby), *Sr.* 1. tolſty, towſty, tolſchi; *Sr.* 2. tłuſti. *Crn.* tolſte, toſte, maſtne; *Vd.* toust, toushi, maſten, debel, siun; *Cro.* tu-

Bs. túſt; *Rg.* túſt, pretio, *f.* pretilla; *Sla.* debeo; (*Rs.* толстый, z gruby); бомбазный, жировый; *Ec.* благомбазный; *oppos.* chudy, fett, nicht mager. W bardzo tłuſtym ciele, nauki nie wiele. *Cn. Ad.* 47, brzuch tłuſty, łeb ma puſty. *ib.*, kto doie, dopiie, w rozum nie utyie). Zawsze ma przód tłuſty, przed chudym. *Pet. Arg.* 399. Tłuſty iak wieprz. *Zegl. Ad.* 254, otyły, w brzuchu utonął). Ludzie tłuści. *Kucz. Kat.* 1, 231, brzuchaci). Błona tłuſta, *membrana adiposa*, die Fetthaut, część trzecia powłoki ciała, komorek pełna, zachowuiących materyą tłuſtą i oleiſtą. *Krup.* 2, 8, *Kirch.* 12. Tłuſty zaiąc, *ob.* Skromny zaiąc. Tłuſty zaiąc u myśliwych ſkromny, od ſkromu, tłuſtość zaięcza. *Mag. Mscr.* Sarna i zaiąc, ſkromne się mówi, a nie tłuſte. *Chmiel.* 1, 80. Tłuſte kuropatwy, tłuſty bekas, *ob.* piczny. Tłuſty połeć mazać, *ob.* Połeć. — Tłuſta ziemia, masna, fettes Erdreich. Ziemia ieśli tłuſta, czyli nieurodzayna? 3 *Leop. Num.* 13, 21; rędzinna, 1 *Leop.*). Ognie nieſtałe naywięcey się pokazuią wieczorami po mieyscach tłuſtych, iako to cmentarzach i rudach mineralnych. *Zab.* 10, 157 *Zabł.* Morgów 200 koniczyną zasiane są ugorem tłuſtym, a zaś 200 morgow, na których rożne trawſka rosną, są ugorem chudym. *Pam.* 85, 1, 906. Zasiewać tam po troszce rzepnik, tytuń i inne tłuſte rośliny. *ib.* 84, 834, ziemię tłuszczące, gnoiące, düngend. — Wapno chude u mularza, do którego wiele piaſku domieszano; tłuſte, mało maiące piaſku. *Mag. Mscr.* — *transl. fig.* Tłuſte dobra. *Birk. Dom.* 74, intratne, wielki dochod czyniące, sehr einträglich. Płacą mi dobrze moie towary, wracam z tłuſtą ręką. *Zab.* 16, 543, z pełną garścią, z pieniędzmi, bogaty). Nie chcę by mię przyznana nagroda tłuſtym czyniła, chudym odmówiona. *Mon.* 75, 643; bogatym, by mię miała zbogacić). Zgrzybiałe lata nadeszły; nie one, które złotemi albo tłuſtemi zwano, kiedy wszyſtko bydlęta igrało, kiedy z kiełbas płoty plecione, a połciami i gomołkami domy pobiiano. *Pod. Wroń.* 24. — *aliter*: Wierszyki tłuſte. *Teatr* 19 *c*, 44; śliskie, *obscoeni*, ſchlüpfrige ſchmutzige Verſe. Żarciki tłuſte ale grzecznemi słowami uwinione. *ib.* 34 *b*, *B* 2. Żartów, albo przez się tłuſtych, albo przez wielorakie tłumaczenie, nie używa nigdy. *Mon.* 70, 59. Tłuſta hiſtoryyka. *Teatr* 1, 9. — TŁUSTE, — ego, *n.*, *Subſt.*, tłuſtość, TŁUSZCZ, — u, *m.*, das Fett; *Bh.* tlauſſt; (*Rg.* túsct, tuscjak, z tłuſtosz). Tłuſte ludzkie po wierzchu popiołu onego, iak oley pływało. *Wez. Zap. B* 4. W każdey maści ieſt tłuſte i tym każda ſtoi. *Alb. n. W.* 19. Rany koniowi tłuſtym zaſkwarzać każemy. *Alb. n. W.* 19. Oleie z roślin zbierane zwyczaynie maſłami nazywaią, łoiami zaś albo tłuszczami, gdy się otrzymuią z zwierząt. *Kruml. Chym.* 132. Tłuszcz wielorybi daie tron; oprocz tłuszczu wieloryb daie ſzczbein. *Pam.* 83, 131. Dobry zaiąc przy słoninie i tłuszczu ſkopowym. *Bielaw. Rb.* TŁUSZCZA, — y, *f.*; *Rs.* толпа, толпище, (*Rs.* полпиться, стопляться zsypać. się zkąd); *Ec.* чема, полкъ, толпа людей; tłum, zgraia, rzesza, ein groſſer Haufen Volks. Ledwo co wszedł Kazimierz na granice Polſki; ali się wysypnie, drogę mu zabiegaiąc, wszelkiego narodu, lat rozmaitych i płci obojey niezmierna tłuszcza. *Krom.* 90. Bóg na puszczy przez 40 lat żydowſką tłuszczą żywił. *Kanc. Gd.* 142, *Bial. Poſt.* 49, *Sekl. Jan.* 7. Na głowie tłuszcza woła, w bramach

mieyſkich wyprawia słowa swoie. 1 *Leop. Prov.* 1, 20, przed zaſtępy woła. 3 *Leop.*, na czele ludu). Tu rozpacz, a tu nadzieia zwycięztwa Zaiadłym tłuszczom dodawała męztwa. *Kras. Chec.* 106. — §. *in malam partem* n. p. Ty szubrawcze, ty łaydacka tłuszcza. *Zabł. Amf.* 81; *ob.* tłok, motłoch.

T M.

Verba ab his literis apud Slavos incipientia, Polonis incipiunt a literis ćm, e. gr. Bh. tma ćma, tmiti ćmić.

T N.

Ab his literis non incipit, nisi unum Futurum Verbi Ciąć (*gu. v.*), *i. e.* tnie, tniesz, tnę, tną.

T O.

TO, *ob.* Ten ta to.

TOALETA, — i, *f.*, z franc. ubieranie się, ubiór, die Toilette, das Ankleiden. Jeszcze swoię toaletę kończy; ale wraz będzie gotowa. *Teatr* 19 *c*, 144. — §. Toaleta, toaletka, *ob.* gotowalnia.

TOBIASZ, *ob.* Tabasz. TOBIE, *ob.* Ty.

TOBOŁA, — y, *f.*, TOBOŁKA, — i, *f. dem.*; *Bh.* tobola, tobolka; *Slo.* tobolka; *Sr.* 1. tobema; (*Sr.* 2. tobolica długa niebieſka mucha; *Crn.* tobolina, *libella*); *Rg.* tobolaz, tobocich; *Bs.* tobolać, tobolica, moszna, scrip, scpagh; *Ec.* моболець, (cf. *Germ.* Taupel), torba pastuſza podróżna, ein Tornister, eine Hirtentaſche, Reiſetaſche. Włożył Dawid kamyki do naczynia paſterſkiego, które miał, to ieſt, do toboły. *Bud.* 1 *Sam.* 17, 40. Przyszedł Dawid z tobołką swoią i poraził Goliasza. *W. P. W.* 13, 383, *Pot. Jow.* 5. Tobołki *ziele*, kaletki, *thlaspi*, Hirtentaſche, Blutkraut, Täſchelkraut, tasznik. *Urzęd.* 64, *Syr.* 1211, *Aluk. Dyk.* 1, 113; *Bh.* tobolka; *Vd.* bubulka, kobulica.

TOC, *ob.* Ten, Tenci.

TOCZARNIA, — i, *f.*, szlifernia, die Schleifmühle. *Tr.* TOCZEK, — czka, *m.*, krążek, eine runde Scheibe. *Areolae mammarum*, toczki na około brodawek u piersi, *Perz. Cyr.* 1, 143, *et* 19. — Kładzie na głowę toczek z długą zasłoną z wysokiemi piórami. *Teatr* 20 *b*, *praef.*, okrągły płaſki kapelusz, ein runder flacher Hut. — Toczkiem *adv.*, kulaiąc, taczaiąc, tocząc, wälzend; gewälzt, in die Runde bewegt, kugelnd. Cymbry z Alpów toczkiem swaliwszy się, do Włoch weszli. *Faliſſ. Fl.* 122. *TOCZENICA, — y, *f.*; *redimiculum* czepiec, tkanka, toczenica, ochędożenie, które białogłowy na głowie noszą. *Męcz.*, stróy białogłowſki. *Sax. Tyt.* 6, ein Weiberhut, eine runde Weiberhaube. (*Bh.* točenice toczenie). Odeymie pan corkom Syońſkim przyprawki i pończoszki i toczenice i iabłuszki woniaiące. *Leop. Jes.* 3, 19, czepce. *Bibl. Gd.*). — *aliter*: Uczynił dwa słupy, dwie toczenice, które otaczały w koło dwie kapitele na słupach. *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41, dwie *gałce okrągłe, *Bibl. Gd.*, runde Knäufe). TOCZKARZ, — a, *m.*, który co toczy, der etwas herumwälzt. — *fig.* Jąkał się każdy w tey krainie, zmyślny toczkarz

słów swych w ślinie. *Zab.* 15, 201 *Nagł.*, słowa cedzący, w gębie taczający, der die Worte im Munde herumcy, w gębie taczający, der die Worte im Munde herumwälzt, ehe er etwas hervorbringt. TOCZKIEM, *ob.* Toczek. TOCZNY, -a, -e, snadny do toczenia, leicht zu walzen. (*Ru.* мочный, = akkuratny; *Ec.* мокрённый, мочный takuteńki, podobniuteńki). *Volubilis*: toczny, obrotny. *Mą z.*, beweglich, geschmeidig. *Flexilis equus*: obrotny, toczny koń. *ib.* TOCZNOŚĆ, -ści, *m.*, obrotność *volubilitas*. *Mącz.*, die Beweglichkeit, Geschmeidigkeit, Wälzbarkeit; (*Ru.* мочность akkuratność). TOCZYĆ *cz. ndk.*, (cf. Taczać, cf. ciec, *cf.* potok); tociti, teći, toćim, tećim; *Crn.* tozhiti, tozhim; *Cro.* tachem; *Ru.* мочить, (cf. *Germ.* bocken), kulaiąc obracać, walaiąc popychać, wälzen, fortwälzen, wälzend und rollernd fort bewegen. Toczyć kamień, pień. *Cn. Th.* 1144. Na co kamień pod górę toczyć, kiedy się znowu na dół powroci? *Mon.* 73, 722. Toczyć co ciężkiego na wałkach, fort schieben, fort schleifen. Takami ziemię toczą na grobłę. *Cresc.* 156. Toczenie ciężarow na połwoziu, na kablę. *Cresc.* 156. Toczenie ciężarow na połwoziu, na kablę, takach albo po wałkach. *Sol. Arch.* 18. – §. *Latius* toczyć czym, toczyć co, obracać, wenden, rund um und um kehren, herum wälzen, hin wälzen. Harcownik toczył koniem krętym. *Jabł. Buk. N.* 2, das Pferd tummeln. Umiey konia pędko dosiadać i dobrze nim toczyć. *Star. Vot. C* 3 *b.* Jak Euryalus końmi swemi toczcie. *Prot. Par. B* 3 *b.* Więcey chłopcu myśl o koniku, na którymby uczyniwszy go sobie z łaski, objeżdżał a toczył, niż kiedy o łacinie. *Glicz. Wych. J* 5 *b.* Zrzebcem pospolicie nie każdy zatoczy, A miasto zatoczenia rychley przez łeb skoczy, Szafrańcowie dary dom z tego herbu byli, A z dawna iako i dziś tą szkapą toczyli. *Rey Zw.* 183, *epigr.* na herb: stary koń). Mewi po latrain Wirgiego lutni, Terzyt rumakiem Achillesa to zy. *Zab.* 10, 158 *Zabł.*). Dobry ieździec, co się tycze kształtownego toczenia koniem podług miary i czasu. *Gor. Dw.* 32. – *Similit.* Ten chytry swodnik umie misternie toczyć tymi biazny swemi *Rey Poft. Lll* 1. Hetm na nim pierszem ogromnym nie toczył, I kity pozbył, wszystek porąbany. *P. Kch. J.* 251; nie kiwał, ruszał nim). Wół rozdrażniony ku górze toczy ogon kręty. *Tward. Wł.* 70, wznosi obracaiąc, er schlägt gelt den Schweif in die Höhe. Już z tobą tańca nie toczę. *Paft. F.* 127, nie odprawiam, ich (tummle) mache mit dir keinen Tanz mehr. Ta krok pełen rozkoszy w lekkim chodzie toczy. *Hul. Ow.* 123, posuwa). Oczy swoie po wszystkich uważnie toczy. *Pot. Arg.* 40, er wälzt sein Auge umher, läßt seine Augen herumkreisen. Oko toczy wzrok ciekawy po upatrzonych błoniach *Zab.* 13, 167. O ty, co fatów odwiecznym wyrokiem Toczysz światowe nieiednako rzeczy. *Zab.* 6, 244, obracasz, kieruiesz, powodniesz, władasz niemi, lenken, leiten, regieren. Toczyć się *Recipr.*, kulać się, obracać się, sich umwälzen, herumkugeln, herum kehren, drehen, umwenden, wälzen. Nic się lepiey nie toczy nad kulę. *Zabł. Roz.* 91. W kozielki iak kula się toczył. *Jabł. Ez.* 84. Uciął głowę Imbremu, i Trojanom w oczy Cisnął; ta na kształt kuli na piasku się toczy *Dmoch. Jl.* 2, 10. Sniegu bryły tym bardziey gromnieią, im dłużey się toczą. *Zab.* 5, 128. Powieki iego drgaią; oko całe kołem się toczy. *Perz. Lek.* 147. Wlecze się chuda mądrość, spasłe głupstwo toczy. *Krac. W.* 14; tacza się, taumelt, torkelt von einer Seite zur anderu. Toczą się pieniądze, bo okrągłe, t. j. łacno się wydadzą. *Cn. Th.* 430. Fortuna zawżdy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim napiękniey w oczy. *Rey Zw.* 229 *b.* Uważay sobie odmienność fortuny, iako się ona dziwnym kołem toczy. *Rey. Zw.* 66. Bóg kazał machinie świata pięknym porządkiem się toczyć. *Kołak. W. A* 2. Jako co któremu stworzeniu bóg przywłaszczył raczył, także się już to koło wiecznie a nieodmiennie toczyć musi. *Rey Zw.* 2 *b*; tak się to koło już zawżdy toczyć musi, aż do skończenia świata wszystkiego. *Rey Poft. Jii* 1; już się tak zawżdy aż do końca musi toczyć ten nędzny a omylny świat. *ib.* Toczą się iakie rzeczy, idą swoim trybem, eine Sache geht ihren Weg. W naszey Rzpltey wszyscy niemal opuszczaią wszystko, i pozwalaią aby się rzeczy same, iako chcą, toczyły. *Lub. Roz.* 419. sie lassen alles gehen, wie es will. Na świecie dziś nowym iakimsi obyczaiem rzeczy toczą się. *Lat. Kom. E* 5 *b* es geht jetzt alles auf eine andre Weise. Toczy się komu, wiedzie mu się, zdarza się, powodzi się, es glückt, geht von Statten. Wielekroć się Panu naylepiey toczy, tyle się kroć poddanym nagorzey dzieie. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Toczyć mowę, rzecz, sprawę, prowadzić, snuwać, przekładać, eine Sache, Rede vortragen, halten, führen. Dziś trochę obszerniey rzecz swą przed wami toczył i prowadził. *Jan. Lig. A* 3 *b.* – *simil.* Jedwabnicy, robaczki, co iedwabie toczą. *Cresc.* 421; snują, z siebie wyprzędaią, die Seidenwürmer spinnen die Seide aus sich heraus, wickeln sie aus sich heraus. Paiąk kunsztownie swoie tkany paięczyny. *Tr. Recipr.* Woyna z woyny rośnie, spor się jeden z drugiego toczy. *Kosz. Lor.* 143, ieden się rodzi z drugiego, wysnuwa się). – Toczy się sprawa, ciągnie się, trwa, odbywa się, agituie się, (cf. wytoczyła się); die Verhandlung geht fort, dauert, wird geführt. Toczyła się ona sprawa i przewłoka aż do czwartego roku. *Sk. Dz.* 1012. Koncylium Trydentskie przez lat się blizko 20 toczyło. *Sk. Kaz.* 34 *b.* Toczące się teraz negocyacye między dworem Wiedeńskim a Bawarskim. *N. Pam.* 15, 124, obwaltende, schwebende Unterhandlungen. Już teraz temu dzień trzeci, iak się te rzeczy toczyły. *Odym. Sw.* 2, *M m* 2 *b.* Gdy się ta rzeczy scena toczy, tym czasem... *Tward. Wł.* 191. Utwierdzono, aby to, coby się około biskupich skarg toczyło, niepierwey traktowane było, aż by do znaiomości stolicy S. przyszło. *Herb. Art.* 170, (*ad ageretur*). Wszyscy świadkami tego, cokolwiek się w tey moiey sprawie toczyło, długoby to było zaś wypisać, co się działo. *Baz. hft.* 197. Wszystka rozmowa przez całe posiedzenie nie o czym inszym, iak o tym toczyć się będzie. *Mon.* 70, 681. Woyna się toczy, prowadzi się, der Krieg wird geführt, cf. stoczyć, stoczać). Żelazem i męstwem woyny się toczą. *Boh. Kom.* 2, 507. Woyna nie może się toczyć bez rynsztunków należnych. *Star. Vot. D* 7. – *simil.* Czas tię toczy, = upływa, die Zeit verfließt, geht dahin, verrinnt. Zaczną się wieki toczyć ku niepskończoności. *Przyb. Milt.* 400. Nowy rok, aby się w błogosławieństwie Pańskim toczył, życzymy. *Birk. Zam.* 1. żebyśmy go pędzili). – §. *de fluidis*: Strumyk w zielonej murawie przeźroczystą wodę toczył po kamykach. *Mer.* 65, 168; obracał, prowadził, der Bach wälzte sein Wasser über das Gestein. Toczyć łzy, cedzić łzy, wylewać łzy, Thränen vergießen, einen Thränenstrohm fließen lassen; *Ec.* cie-

мочити, слезити плакать, слезомочный, мочащій слезы, слезящій, плящучій плачущы). Widziałem Prozerpinę, która toczy łzy ustawne. *Ustrz. Troi.* 47. Westchnąwszy ciężko ze dna głębokiego, I tocząc z oczu nieprzebrane zdroie, Rzekła ..., *Odym. Sw. K* 3. Magdalena łzy toczyła obfite miłtrza płacząc kochanego. *Odym. Sw.* 2, *Ji* 2 *b*. Nie usypia w zimne nocy, i łzy ustawiczne toczy. *Lib. Hor.* 70, *Zimor. Siel.* 1 5. – *Similiter*: Duch popada mi syna, iż gwałtem krzyczy, a on go tłucze i rozdziera, tak iż piany toczy. 1 *Leop. Luc.* 9, 38. *Recipr.* toczyć się, s płynąć, fließen, vergoſſen werden. Z oczu mu się toczył strumień łez obfity. *Zab.* 1, 102 *Ner.* Toczyły mu się łzy z oczu. *Stas. Num.* 2, 80. – §. *tr.* Toczyć trunek iaki z beczki, ſtaczać, wytaczać, przetaczać, z czopu wypuszczać, ein Getränk zapfen, abzapfen, umzapfen; *Bh.* ztočiti, točiti, ztáčeti; (*Sr.* 1. točila podczaszy); (*Crn.* tozhiti, tozhem; *Vd.* tozhiti, tabernati, s szynkować; *Vd.* tozhi, tozhi, s oico *fluere*); *Cro.* tochiti, tochim, vlevam; *Rg.* tocitti, ntocitti, natocitti, istocitti; (*Bs.* toziti, utociti *haurire*, točnik *scaturigo*); *Ec.* моучи, моучу, cf. *Gr.* τηκω *liquefacio*). Wino tam bardzo dobre toczą. *Birk. Dom.* 81. Ty z pełney beczki toczysz; my drożdży nie mamy. *Sim. Siel.* 29. – §. Toczyć co, utaczać, tocząc robić, kształtować, etwas drehend formen, runden. Toczę co okrągło, okrągło czynię, *glomero*. *Cn. Th.* 1145. Garncarz naczynie toczył z gliny rękami swemi na krągu swoim. *Radz. Jer.* 18, 4. Anacharsis wynalazł koło garncarskie, którego toczeniem robią się naczynia. *Pilch. Sen. list.* 3, 71. – Toczyć, iak tokarz, *Bh.* ſtružiti, (cf. ſtrugać); *Sr.* 1. dreſliuu; *Vd.* ſtrushiti, ſtrugati; *Crn.* draxlam; *Cro.* sztrugati, ſtrusem; *Rs.* моучу, моучимь; drechſeln, auf der Drechſelbank abdrehen. Stoły dębowe z nogami toczonemi. *Bok. Kom.* 3, 169. Toczenie *actio*, das Drechſeln; *opus* tokarsko zrobiona rzecz, das Gedrechſele, Schnitzwerk. Dom wewnątrz był cedrem oprawiony, maiąc toczenia i fugowania swe bardzo foremne. *W.* 3 *Reg* 6, 18; rzeźbienie, *Bibl. Gd.*, rzeźba). Toczyć n. p. u kowala, na toczydle, ostrzyć, wecować, *cf.* odtoczyć, wytoczyć siekierę, auf dem Drehſtein ſchleifen, wetzen; *Sr.* toziſch; *Rs.* моучу, моучимь. U kowala, ślusarza, gdzie siekiery, sierpy i inne naczynia żelazne na kamieniu toczą, ustawa się w korytku bruzyna. *Haur Lk.* 178. – §. Toczy robak drzewo etc., wierci, grysie, *Rs.* моучу, моучимь, die Würmer nagen, zerſtechen, zerfreſſen, z. B. Holz; (cf. *Ger.* ſtäken; zerſtäken. Cedru i drugich drzew zdrowych mol i czerw nie toczy. *Birk. Chodk.* 20. Herody robaki toczyły. *Sk. Kaz.* 506; die Würmer haben ihn gefreſſen. Robacy mię toczą, robacsywie ę *vermiculor*. *Cn. Th.* 918. Kroty ięły ziemię ryć, w koło i toczyć i psować. *Nieme. P. P.* 125. – §* *toczyć kogo, otaczać, umringen; umgeben, einſchließen. Z tyłu i w czoło Niezmierzony gmin ludu toczy go około. *Tward. Wł* 16. Złoty mu wieniec skronie toczy. *Pot. Arg.* 30 TOCZYDŁO, – a, *n.*, *Bs.* tocjo; *Rg.* tozio, zila; *Rs.* моучило, (*Rs.* моучильщикъ oſtrzyciel, szlufierz, моучильня szlufiernia, моучильный szlufierski, tokarski; (*Rs.* моучило 2) prasa od wina); okrągło wyrobiona osła z rękoieścią do obracania. *Kluk. Kop.* 2, 82, ein runder Schleifſtein zum Drehen. Toczydło kowalskie, szlifierskie. *Kluk. Rosl.* 2, 166, *Jnſtr. C. L.* TOCZYSTY, – a, – e, – o *adv.*, okrągły, iak toczony, rund, wie gedrechſelt. Ręka pełna, toczysta. *Teatr* 20 *b*, 203.

Pochodz. sub: *Tok.*

TOF, – u, *m*, *tophus*, *Ger.* der Tof, Toffſtein, Duckſtein, kamień wapniſty; osiada z mułu w wodach. *Kluk. Kop.* 2, 93; *Vd.* tuftizh, arabiu resatiński kamen, resatizhna pezh, merviencjak.

TOJAD, – u, *m.*, ziele, wilczy iad, *aconitum*, Wolfswurz, Sturmhuth. *Syr.* 1383, *Kluk. Dyk.* 1, 5, *Rs.* царь трава. TOJEŚĆ, – ści, *ż.*, (*Rs.* тоjага, s laska', u Rusinaków toieścią mianowany. *Syr.* 1383, *asclepias*, *Crn.* saronska, aſtoklep; Schwalbenwurz, Giftwurzel. *Kluk. Dyk.* 1, 6. Toieść *vincetoxicum*, Schwalbenkraut. *Kluk. Rosl.* 2, 263. Toiad mordownik, pospólſtwo na wielu mieyscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286; *Rs.* мордовникъ, пресмрѣвная трава. Toieść wielka, *lysimachia*, Weiderich, rośnie i kolenkowato na mieyscach wilgotnych. *Kluk. Rosl.* 2, 26, *Kluk. Dyk.* 2, 105, bażanowiec wielki. *Syr.* 1258. TOINA, TOYNA, – y, *ż.*, ziele, *apocynum*; u nas ieden iest gatunek, toina puchowa. *Kluk. Dyk.* 1, 46, iadowita, Hundstod.

TOK, – u, *m.*, toczenie, kolenie, obrot, das Umdrehen, Wälzen, die Wendung. (*Slo.* tok *fluxio*, *fluxus*; *Crn.* tók *tumor*; *bicaccium*. *Cro.*, *Hg.* tok *theca*; *Rs.* мокъ potok, cf. ciek). Swiatła te niech dzielą dzień od nocy, a wiecznemi toki Niech znaczą dnie i pory i kolijste roki. *Przyb. Milt.* 222, Bóg niebu dał to, iż tok swóy rozumnym biegiem swym zawsze odprawuie, i nigdy toku swego nieuchybi. *Pod. Syon. A* 4 *b*, *Podw. Wr.* 39. Co wam otuchę dobrą uczynić może, to iest własny tok szczęścia. *Jan. Ohsz. C* 4. – *fig. tr.* Pewność o pomyślnym toku negocyacyi. *N. Pam.* 13, 123, o pomyślnym biegu, postępie ich. – *Anat.* barkowy tok, pociąg łopatki, *acromion*, *Perz. Cyr.* 55, die Erhöhung des Schulterblattes. – §. Tok ciała, toczność, kształt toczny, Gewandtheit, Geſchicktheit des Körpers. Klacz przedziwnego toku. *Teatr* 7 *c*, 28. Co za tok, co za figura! *Teatr* 56 *c*, 42. – Tok, kształt, sposób, forma, maniera, die Geſtalt, Art, Manier. Urzędnicy dywanu różnią się od inszych osobliwszym tokiem zawoiu. *Klok.* 55, kroiem). Te panienki nie takie filutki, iak Warszawskiego toku dziewczęta. *Teatr* 35 *b*, 29. I na kraiów i wieków zwłaszcza obyczaie, Różny tok czucia, różny rząd i wiek nadaie. *Dmoch. Szt. R.* 51. Algiebra na tok języka Polskiego przerobiona. *Ustrz. Alg. praef.* – §. Tok, toczenica, stróy na głowę, ein Kopfputz. Tok panieński z białemi piórami. *Teatr* 20 *b*, 178. – §*. tok, na Rusi: klepisko, boiewisko. *Dusz.* 31, die Dreſchtenne. Poydźmyż iuż za rolnikiem, co powraca z toku Niosąc w śpichlerz zapasy dla głodnego roku. *Tom. roln.* 95. – §. Tok do kopii na koń, w który się kopiia wstawia, żeby mocno stała przy ieźdźcu, der Lanzenſchuh. Trzeba do kopii toku, w toku iezdni kopiią stawiaią. *Ab. n. W.* 9. Woli ogromne drzewo dźwigać w toku, Łuk tęgi ciągnąć . . . *Pot. Syl.* 87. Wielkie w rzemiennym drzewa niosąc toku Poszli do siebie oni dwaj rycerze. *P. Kch. J.* 143. Za wytrąbieniem trzecim, drzewo w toku złożył. *P. Kch. Orl.* 1, 136. Bez toków trudno zażyć drzewek. *Pot. Jow.* 2, 75. Tok do karabina, hak, der Karabinerhaken. Na słowo komenderuiącego: broń do toku! kładzie się prędko karabin w tok, zapina się folga etc. *Kaw. Nar.* 413. Tok

żelazny w ziemię wbity, dla proporca ſtawiania. *Cn. Th.* 1245, ein Ring in der Erde, worein die Standarte geſteckt wird. – §. Jęczmień wprzód zalać w toku abo w kadzi, w ktorey ma być czop spodem, dla wypuszczenia wody. *Haur. Ek.* 106.? – §. Tok, toczenie robaków, grzyznie, rycie, das Nagen der Würmer ꝛc., das Wühlen, Graben. Krety, wſtrzymaycie się proszę, Od tego rycia i toku! *Niemc. P. P.* 125. – §. *de fluidis*: tok, *Bh.* tok, *Rs.* моκъ, ciek, cieczenie, das Fließen, der Fluß, das Ergießen. Tok zbytni krwi z nosa abo z uſt. *Syr.* 602, (*ob.* Krwotok). Kocytaſzawy ſtrumień spadnie, a pobrzeże Flegeton z Acherontem cichym tokiem rzeże. *Zab.* 15, 12 *Kniaź.* TOKARNIA, – i, ż., *Boh.* ſaustruh; *Sr.* 1. dreſiarna, werzejelna; *Vd.* vertiuna klop, sukalu, ſtrushna, ſtrugauna klop; *Ross.* смάнъ, ѣмцнόвъ, мοхарня; warsztat od toczenia n. p. tokarſki, garnca ſki kręg, die Drehſcheibe, Drechſelbank, Töpferſcheibe. Glina na ſtolku abo tokarni garncarſkiey, wyrabia się na misy, talerze, garki. *Kluk. Kop.* 1, 313. Tokarnia do toczenia, dębowa, sosnowa, bukowa; drąg zaś do niey grabowy, dębowy. *Kluk. Rosl.* 2, 166. Ciało iey właśnie iak z tokarni. *Morszt.* 18; wie gedrechſelt, wie eine Docke. TOKARKA, – i, ż., *Bh.* ſaustružnice; co się tokarſtwem bawi, die Drechslerinn. *Tr.* TOKARSKI, – a, – ie, do tokarza lub tokarſtwa należący, *Bh.* ſaustružni, ſaustružnický; *Sr.* 1. dreſlarſki; *Sla.* ſtrugárſki; *Cro.* sztrugarszki; *Rs.* мοхарεвъ, мοхарный, мοчильный; *Ec.* макарный; Drechsler-. Tokarſkie dłoto; (*Bs.* oſtrug); tokarſkie heblowiny; tokarſkie wrzeciono, wałek. *Cn. Tk.* 1245. Tokarſka robota, *Rs.* мόчка. TOKARSTWO, – a, *n.*, *Bh.* ſaustružnictwí; *Vd.* ſtrushnia, ſtrugaria; *Cro.* sztrugaria; *Ec.* макарсmво, макάрное худόжесmво; *Rs.* мοкарсmво; sztuka tokarſka, das Drechſeln, die Drechſelkunſt, das Drechslerhandwerk. Król Zyg. August tokarſtwo pięknie robił. *Petr. Pol.* 213. TOKARZ, – a, *m.*, *Boh.* ſaustružník; *Sr.* 1. dreſlář, werzejelnik; *Crn.* draxlar, lęsasuk; *Vd.* ſtrugar, ſtrugavez, ſtrushnik; *Cro.* sztrugár, ſerkach, *Sla.* ſtrugáca; *Bs.* ſtrugar, bgljudar, koji ſtruge okrugom; *Ec.* макάрь, мοчильникъ; *Rs.* балбсникъ, мокарь, rzemieślnik od toczenia gałek, lalek etc., der Drechsler; cf. *Ger.* Docke.

Pochodz. od słowa, *tok*, (*cf. Tknąć*); *tacząć*, *dotaczać*, *dotoczyć*, *nataczać*, *obtaczać*, *obtoczyć*, *otoczyć*; *etok*, *potok*, *potoczny*, *przetak*, *przetaczać*, *przetoczyć*, *przytoczyć*, *przytaczać*; *roztok*, *roztoczyć*, *roztaczać*; *ſtoczyć*, *ſtaczać*, *ſtoczek*, *ſtoczki*; *utoczyć*, *utaczać*; *wtoczyć*, *wtaczać*; *wytoczyć*, *wytaczać*; *zatok*, *zatoczyć*, *zataczać*, *zatoczyſty*.

TOKAY, – aiu, *m.*, miaſto Węgierſkie, sławne przez swoie wino. *Dyk. G.* 3, 123, Tokay. TOKAYSKIE wino. *Krup.* 5, 102, Tokayer.

*TOKOWAĆ *Med. ndk.*, parzyć się, o niektórych ptakach, od głosu, którym się w ten czas wabią, ſich paaren, locken, (von gewiſſen Vögeln, *Vd.* klukati). Cietrzewie podobnie tokują, iak głuszce grają, tylko że gromadnie i na ziemi *Zool.* 240. Jarząbek gdy tokuie, można go wabić piszczałką, głos samicy udaiącą. *ib.* 240. Drob tokuie abo parzy się na końcu Marca. *Kluk. Zw.* 2, 203, *Lad. H. N.* 30.

TÓŁ, *ob.* Tuł. TOLIĆ, *ob.* Tulić.

*TOLKOWAĆ, *Sax. dusz.* 141, *ob.* Tłumaczyć.

TOŁOKNO, – a, *n.*, n. p. Wiedząc że na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerſkie się zasadza, nie zażywaią potraw smakowitych, ieno tołokna, szałamachy, szołoduszo, pszennika; co wszyſtko z mąki a z iagieł zrobi, soli trochę a słoniny przydawszy. *Star. Ryc.* 57; *Ross.* полокно, suszona mąka ięczmienna, gedörrtes Gerſtenmehl.

*TOŁOMBAS, *TOŁUMBAS, *TUŁUMBAS, – a, *m.*, *Rs.* муλумбасъ; turecki bębenek z dzwonkami, eine türkiſche Trommel, Janitſcharenpauke; W ciągnieniu Turcy zażywaią tołumbasów, coś na kształt cymbałów. *Atok.* 207, *Kras. W. Ch.* 68. – Bęben, taraban, die Trommel, Heerpaute. Spiżane tołumbasy miedzianym prętem bite. *Otw. Ow.* 126 *not.*, „bębny". Brząkano w miednicę, bębniono w tołombasy. *Pot. Pocz.* 61. Na muzycznych inſtrumentach, kotłach, tołumbasach, trąbach tam iuż grają. *Chmiel.* 1, 588. Więc o wielki hetmanie, w twoię się opiekę Dawszy, nie skórą, ale papierem oblekę Lichy tołombaś, który iuż lat dwa tysiąca Dochodzi, iako dźwiękiem uszy ludzkie trąca. *Pot. Zoc.* – *Anat.* TOŁUMBASOWA błonka w uchu, *membrana tympani. Perz. Cr.* 2, 181, das Trommelfell.

TOŁPA, – y, ż., (*Ross.* молпа, gromada ludzi, polk). – n. p. w Ruskich kraiach po waiach nayduią się słone wody, z których prasołowie warzą sól, i w tołpy formuią. *Syxt. Skł.* 104

*TOLSTKA, – i, ż., n. p. Ziarnek rumiennych ziela Sowia ſtrzała, na Rusi, w Litwie i na Podolu zbieraią do farbowania tolſtek. *Syr.* 84.

TOŁUB, Tołw, *ob.* Tułub.

TOM, z to-m, z to ia, *ob.* Ten.

TOM, – u, *m.*, z Greckolac. dział księgi, wolumen, der Theil eines Buchs, der Band. Wiele ogromnych tomów napisał o rzeczach, ktorych sam nie rozumiał. *Zab.* C, 34o. – §. w *Górnictwie* tom, ſtawik z którego woda w rynny ciekąca rudę myie, im Bergw. ein kleiner Teich, daraus das Waſſer in die Rinnen geht, das Erz zu waſchen. *Tr.*

TOMAKOWKA, – i, ż, wyspa na Dnieprze, sławna bronieniem się na niey Kozaków. *Dyk. G.* 3, 123, tego nie wiem, czy ta wyspa Kozacka nie od *Tomor*, onego dawnego miaſta, tak ieſt rzeczona. *Biel.* 3, eine Dnieperinſel.

TOMBAK, – u, *m.*, mieszanina metaliczna prawie czerwonożółtawa. *Kluk. Kop.* 2, 340; złoto sztuczne. *Kruml.* 199; *Ger.* der Dombak; *Crn.* medlin.

TOMASZ, – a, *m.*, TOMASZEK, – aszka, *m.*, TOMEK, – mka, *m.*, TOMUS, – ia, *m.*, TOMECZEK, – czka, *m.*, TOMUNIO, TOMCIO, TOMKO *dem.*, imię męzkie, Thomas; *Bh.* Tomaš, Tuma, Tomík; *Slo.* Tomaš. Przyydzie zima, uchoway Boże, żeby maly Tomcio miał wyść na dwór. *Mon.* 71, 106. Łapay Tomku, pókina ponka. *Rys. Ad.* 34; łyka drzeć i t. d.). – *Allud. ad*: ośo massa! ba baſt!). Lepszy Tomasz, niż Niemasz. *Jag Cr. B b.* Nymbyś zabiegł wadom, Byś na mnie rzekł o Tomasz, abo na się Jadam (ia dam *allud. ad* Adamum). *ib.* Bogday Oto i Tomasz żył w Sapiehów domu. *ib.*

TOMIK, – u, *m.*, *dem. Nom.*, ein Bändchen eines Werks, ein kleiner Band, Theil. TOMOTWÓR, – a, *m.*, n. p. Cycero ieden z naymędrszych i naykształtniey piszących tomotworów. *Mon.* 70, 41, co wiele pisze, autor wielu tomów lub dzieł, *mnogopis, ein Vielſchreiber.

TON, -u, *m.*, *Ger.* der Ton, *łat.* tonus *etc.*, *Bh.* hlahol; *Slo.* zwuk, hlas, przizwuk; *Sr.* 1. zénk, (*ob.* dźwięk); *Crn.* glasin, (*ob.* głos); *Vd.* glasi, shtima; *Cro.* zvénak; *Be.* zéek, zvék, zvecjanje, zvón, zucenje; *Rg.* zvék, zvoon, (*cf.* dzwon); *Rs.* звонъ, звукъ. Głos, ile się z jednego na drugi odmieniać może, zowie się tonem. *Kpcz. Gn.* 3, *p.* 12. Łagodność iego mowy, ton przyiemnie tkliwy. *Teatr* 46, 23. Odmieniaią głos sobie, i osobliwszych w mówieniu tonów zażywaią. *Mon.* 67, 699. W muzyce tonów iest siedm, te są c, d, e, f, g, a, b; ton w notach poznaie się przez liniią, na którey, lub nad którą iest położony. *Mag. Mskr.* Wziąwszy bandurę, ze wszystkich tonów, od *ut* do *sol* skocznie wygrawał tańce. *Zab.* 13, 61. W muzyce, ton, do którego inne odnosimy, nazywa się tonem głównym. *Hub. Mech.* 167. Wysoki ton w muzyce, t. i. cienki, w notach na wyższey linii położony. *Mag. Mscr.* Niski ton w muzyce, t. i. głęboki, gruby, w notach na niższey linii położony. *ib.* – *tr. varie:* tony, słowa, mowa, Töne, Worte, Rede. Nigdy tak piękne usta przyiemnieyszych nie wydały tonów. *Wtg. Mar.* 1, 57. – Ton, sposob mówienia, tłumaczenia się, postępowania, der Ton, die Art, die Manier. Już też czas odmienić te tony, dosyć tych pieszczot, nie iesteśmy dzisieysi małżonkowie. *Teatr* 16, 17. Smiać się z drugich, iest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. Człowiek wielkiego świata, przeiął modne tony. *Teatr* 33 *d*, 44. Do mody stosować się należy, żeby uchodzić za ludzi umieiących żyć, i za ludzi *du bon ton. Teatr* 19 *b*, 7. Powszechnym zaczyna być tonem, nie tak czynić, iak dawniey czyniono. *Kras. list.* 64. Ludzie dobrego tonu. *Teat* 48 *b*, 5. Ponieważeś z tego mi zagrała tonu, poradzę ia sobie. *Teatr* 10 *b*, 48. Powziął ton decyduiący, iakby na trybunale siedział. *Kras. Pod.* 2, 233. Ton zuchwały, niby wyroki iakie wydaiący. *Mon.* 70, 546. Te śmiałe tony urażać mnie powinny. *Teatr* 33 *d*, 45. Ton brał z nami despoty. *Teatr* 45, 1. Życzę zaśpiéwać trochę tony. Bądź cokolwiek względnieyszy a mniéy naprzykrzony. *Tręb. S. M.* 113. Nie iest to pierwszy ton, który ona podnosi i spuszcza. *Teatr* 19 *c*, 100. Otóż to przecię teraz spuszcza z tonu. *ib.* 54 *b*, 20, *et* 17 *c*, 9, spuszczać z basu na kwintę, den Ton herabstimmen, skrzydła obwiesić). Pan Szambelan daie sobie też tony. *Teatr* 19 *c*, 101; powagę stroi, imponuie). Żyią według górnego tonu. *Pam.* 85, 1, 867, z pańska.

TON! słowo komenderuiące, ein Befehlshaber: Wort: *s*, halt! Ognia! ton! tuy! cel! pal! *Kaw. Nar.* 280. Na słowo ton! pluton się zastanowi; na słowo marsz, robi trzy raźne kroki; na słowo tuy, gotuie się. *ib.* 293.

TOŃ, -i, ź., TONIA, -i, ź., *Bh.* tuně; *Sr.* 2. ton; *Rs.* тонь, тонька; głębia wody, *cf.* topiel; die Tiefe, tiefer Ort im Wasser. Miasto iest, gdzie toń przedtym była Amfitryty. *Zab.* 8, 367 *Kniaź.* Dzieliwszy się wprzód Nil, znowu wszystkie odnogi w iednę toń łączy. *Bard. Luk.* 184. Psia Scylla Sykulskie oszczekuie tonie. *Zebr. Ow.* 162. Dla gorącości wiele rzék w toniach swoich powyschało. *Krom.* 709. – *alleger.* Trudno było na to odpowiedzieć; żeby wybrnąć z tak głębokiey toni, udał się do Xiąg. *Klok.* 136. – Tonie, mieysce na iezierze upatrzone do sieci, maią być ze wszystkim oczyszczone. *Klut. Zw.* 5, 255, in der Fischerey, ein Strich, der mit Netzen umstellte Strich Wassers. W iezioro wwiązanie dawane być ma według wiadomości, iako wiele toni w którym iezierze będzie, każdą tonią stanowiąc za 24 groszy. *Stat. Lit.* 217. – tonia, połów, tyle ryb, ile iednym połowem wyciągniono, ein Zug, so viel Fische als auf einen Zug gefangen werden. Gdy rybitwowie łowili, pewny człowiek tonią iednę zakupił u nich. *Warg. Wal.* 116. Przedali mu rybią tonią. *ib.* – 2) *tr. fig.* tonia, niebezpieczeństwo, zły ras, Gefahr, äußerste Noth, *Ec.* прожаймство, великаймее несчастїе. Z rozmaitych przygod i z szkodliwych toń za świętą opatrznością dziwnie wychodzimy. *Zrn. Ps.* 5, 520 *b.* Ze zley toni Rzplta wyszła. *Star. Ryc.* 56. Nieustraszone męstwo Sobieskiego wyratowało kray z ostatniéy toni. *Pam.* 83, 2, 257. J Halicz, który iuż był na zley toni, odzyskał Kazimierz. *Biel.* 105. Któryż bóg z tey cię toni, która wiedma swemi, Lub czarownik wydźwignie siły Tessalskiemi. *Hor.* 1, 124. Próżno się śmierci boim, żaden się tey toni Na świecie nie uchroni. *Petr. Hor.* 2, *B* 4. Wszyscyśmy w teyże śmierci toni. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 2 *b.* Gdy iuż nam przyydzie na zgonney toni, toż dopiero do boga. *Rey Ps. Ss* 6, Todesgefahr, Lebensgefahr. – TONĄC *med. idntl.*, *Bh.* tonauti, ztonauti, ztonul, ztonu; *Rg.* tonutti; *Br.* tonuti; *Cro.* tònem, tonulszem; *Ec.* тону; *Rs.* тонуть, погрязать сь, im Wasser sinken, hinunter sinken, in Gefahr kommen zu ersaufen. Piotr, póki ma wcale wiarę, chodzi po wodzie, iak po suszy; a gdy iey naruszył wątpliwością, poczyna tonąć; i utonąłby był, by go pan nie ratował. *Setk.* 70. Gdy począł tonąć, zawołał: Panie! ratuy mię, tedy natychmiast Jezus wyciągnąwszy rękę, uiął go. 3 *Leop. Math.* 14, 30, gdy się począł zanurzać. 2 *Leop.*). Kto tonącemu pomoc a popłynąć po niego chce, ma mieć dużą siłę, aby go on tonący nie utopił. *Sk. Zyw.* 2, 200. Kto tonie i golego się miecza chwyta. *Rys. Ad.* 22, i miecza i ciernia. *Cn. Ad.* 1165, i wiszu się chwyta. *Pot. Arg.* 58. J brzytwy się chwytamy, gdy toniem. *Pot. Arg.* 271; wszystkich sposobów używamy). – Okręt tonął. *Bard. Luk.* 13; das Schiff sank, fieng an unter zu gehen. W iednym okręcie płyniemy Jednakoż wszyscy toniemy. *Dar. Lot.* 2. Nie tonący, nie pogrążny, co nie utonie, nie idzie na dno, *immersabilis. Cn. Th.* 533 *et* 514, nicht ersaufend, versinkend, unversenkbar.

Pochodz. *utonąć*, *zatonąć*, *potonąć*; *cf. Topić.*

TONEK, -nka, *m.*, *dem. Nom.* ton; ein Tönchen. Tonek podusały. *Teatr* 28 *b*, 29.

*TONIEC, *ob.* Taniec. TONN, *ob.* tunczyk ryba.

**TOP, *ob.* Topiel. TOPACZ *herb*, sępie skrzydło; na helmie trzy pióra strusie. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen.

TOPAZ, -u, TOPAZYN, -a, *m.*, kleynot przeźroczysty, wysokiego żółtego koloru i w samym ogniu trwałego. *Kluk. Kop.* 2, 34; *Ger.* der Topas. *Sien.* 339.

TOPEYKA, *ob.* Tupeyka.

TOPIĆ *cz. ndk.*, *Bh.* topiti, ztopim, ztopiti; (2. topiti w piecu palić; tapati *naufragium facere*; *Sr.* 1. tepim, tepu *mergo*; *Crn.* topim, stopim *liquefacere*, 2) *me* * *re*, *Crn.* tôp, z armata; *Vd.* topiti, potoniti, v'topiti *mergere*, topiti, stopiti, reflajati, z roztopić; *Cro.* topim, stópiti, stápliam *calefacio*, (topel, z ciepły, *cf. Lat.* tepidus; *Cro.* vtaplatisze, vtopitisze, z utopić się; *Hg.* táplálom *foueo*, *nutrio*: *Cro.*, *Sla.* tòp *bombarda*, topigia *librator tormentarius*); *Be.* topiti, topliti, stopliti, z cieplić, grzać *fouere*, *calefacere*; *Be.* stapati, natapiti *madefacere*;

Rg. toplitti, ſtoplitti *calefacere*, topitti, utopitti *submergere*; *Rs.* топить, топлю, palić w piecu, cieplić, topić *mergere*, topić, roztap ać *liquidum facere*, стопить, emágere, топлять, истопить wypalić piec; przetop, wszystko; истопникъ palacz piecowy, истопье op.łowe drzewo; топка paleme w piecu, потапливать poroztapiać, niemówka co napalić; утопить, утапливать uwarzyć; утопить, утопнуть, истопнуть, истоп-ть,)топить utonąć, топучій grząski; cf. *Hebr.* טבל tabal *intinxit*, טבע taba *immersus eſt*, *Aeth.* ጠበለ *periit in aquis*, cf. *Gr.* τ.Φος *locus paluſtris*, *uliginosus*, cf. *Ger.* Tiefe; cf. *Ital.* tufare, *Ger.* taufen, tauchen; pławić, pogrążać, zanurzać, w wodzie, (cf. tonąć); (*Dok.* utopić); ins Waſſer tauchen, ſenken, erſäufen, verſenken. Od mieczam ia chciał ginąć, baby tylko topią. *Pot. Arg.* 198, czarownice topią). Myſlę iść topić się do Wisły. *Teatr* 43 *b*, 69; ich will mich erſäufen). Topi ſternik bogactwa iednemże godziny, Które ſtrofkliwie zbierał z dalekiey krainy. *Teatr* 46 *d*, 47. Rozpalone żelazo węglami, które wyiąwszy kowal krzywemi kleszczami, topi w wodzie, to zatym pryſka zatopione, i popiſkuie w mokrzy ciepłey zagrążone. *Zebr. Ow.* 302. – *tr. fig.* Psy dzika dopadłszy, topią w nim swe zęby. *Miaſk. Ryt.* 2, 109; utapiaią, zapuszczaią). Wzrok swoy w ziemi topi. *Bard. Tr.* 237. Orlik topi w słońcu wzrok. *Tward. Wł.* 6. Raz chmurną twarz ku niebu wznosi wyſokiemu, Drugi raz w nizkiey ziemi topi swe źrzenice. *Otw. Ow.* 531; ſie verſenkt ihren Blick in die Erde; wryte ma w ziemię ocsy). – 2) topić kruszce *etc.*, ſtopić *Dok.*, roztapiać, pławić, rozpuszczać, zlewać. ſchmelzen, zerſchmelzen, zerfließen laſſen; *Sr.* 1, jtru; *Vd* s'pushat, arspushat, respushati, variti, (cf. spuścić woſk, łoy), prelijat, (cf. przelać); *Cro.* czvreti, czvrem, zeczviram, latim; *Rs.* топить, сплавить, сплавлять, сплавление. Gdy się tęgie ciało za pomocą ognia w płynne obraza, mówiemy, że się topi, a samę tę pracą zowiemy roztapianiem. *Kruml.* 179. Pobrał od nich kolſtki, ſtopił i wlał ie w formę. 1 *Leop. Ex.* 32, 4; splawił ie. 3 *Leop.*). Wszyſtkie niepotrzebne dzwony ſtopione, a z nich drobna moneta bita zoſtanie. *Gaz. Nar.* 1, 273. Topienie, spławienie, rozpuszczenie przez ogień, *Rs.* плавка, сплавленїе, сплавливанїе. – *fig. tr.* Topić swóy maiątek, marnować go, rozrzucać, durchbringen, verſchlemmen, vergeuden; *Sr.* 1. topluyu, newuſitne pietjinam, (*Sr.* 1. toplerſki rozrzutny). NB. Jak słowo Pławić przechodzi ze znaczenia zapuszczania w wodę do znaczenia roztopu przez ogień, tak też podobnież słowo nasze Topić znaczy *mergere* i *liquefacere*. Atoli za ſkazówką dyalektów, w których słowo *topitti*, *topliti* znaczy *cieplić*, grzać, trafimy na źrzódło tepliy t, i ciepły; zatym wszyſtkie znaczenia za ich pomocą tak pogodzić wypada; topitti, z 1) *calefacere*, cieplić, 2) *liquefacere* roztapiać, 3) *mergere*, n. p. w roztopie, w odmięczy. TOPIALNY, – a, – e, do roztapiania służący, Schmelz-, Gieß-. Piece doświadczalne, i topialne, *fuſoriae*. *Kruml.* 23; *Crn.* ſtopiza, plavsh; *Vd.* spushauna pezh, plaush, resaviralniza, z piec topialny; *Rs.* горновой, od pieca topialnego); *Crn.* reſtopniza, z tygiel topialny). Kuſle topialne, *coni fuſorii*, Gießbuckel. *ib.* 48. (*Rs.* подмонка podnieta). TOPICIEL, – a, *m.*, roztapiacz, roztopiciel, der Schmelzer; *Vd.* spushavez, spushar, varitnik, varez, reſtajavez; *Rss.* плавильщикъ; *Bh.* topič, *f.* topička; *Cro.* topitel *calefactor*, *f.* topitelicza. TOPIEL, – i, ż., TOP, – u, *m.*, TOPIELISKO, – a, *n.*; przepaść wodna, tonia, ein Waſſerſtrudel, Waſſerſchlund, Abgrund im Waſſer; *pr. et ſig. Sr.* 1, łużow., *Cro.* posiralsche, *Vd.* poshiralishe, vertulez, vodnu vertovilu, vtonishe, vtoniuna jama, potoniuniza, podtezhishe, (*Vd.* ſtoplina, z szmelc; *Crn.* toplina); *Rs.* топь. Alexander bez wiatrów przebył Pamfiliyſkie topy. *Chroſt. Fars.* 47. Okręt ranie śmiało sztabą swą morſkie topiele. *Mon.* 73, 269. W tenczas po morzu lawirować, gdy wszedłszy cney zynowie Lecy promieniem morſkie uciszą topiele. *Mon.* 71, 344. W deszczów buynym topie Sami a końmi się nurzali. *Chroſt. Luk.* 113. Jużeśmy, choć przy brzegu blizkim Smutnym uszli w gardło śmierci topieliſkiem. *Pot. Syl.* 312. Przebywszy nawałność, sama ledwo od topieli ocalona, na ląd wyniosła zwłoki oycowſkie. *Off. Sen.* 27. Chciwych morze żeglarzów pogrąża topielą Zagęszczone pogrzeby. *Hor.* 1, 127 *Min.* Gdzież gościniec, którym wierni miſią tę topiel czyſcową. *Crn. Pſ.* 3, 730 *b.* TOPIELEC, – lca, *m.*, TOPIEŃ, – pnia, *m.*, człowiek, który we zły toni ieſt, albo z niey wybrnął, albo w niey zoſtał, rozbit; *Bh.* tápač; *Rg.* utopjenik, utopnik; *Rs.* утопленникъ; *Es.* мóнамăн, корабльекрушúтель, (корабленкрушимы *naufragium facio*; ein Schiffbrüchiger, der der Waſſersgefahr kaum entgangen, oder auch darin umgekommen iſt, ein Ertrunkner. Topień morſki, który okręt rozbił. *Volck.* 595. Napełniło się iezioro martwemi ciały, a woda topielcami zaśmiardła połów rybny zatrzymawała. *Nar. Hiſt.* 3, 65. Wszak się nie zbraniam śmiertelny umierać Tylko nie chcieycie mnie bogowie tak haniebnie zbierać Topielcem z świata. *Zab.* 13, 140. Archita, nędzny topień, wiatrów igrzyſko, W trosze lichego ma prochu łożyſko. *Hor.* 1, 131 *Nar.* Widzi wybawionych na desce topniów z toni. *Bard. Tr.* 231. *Naufragus*, topień morſki, który łodź złamał, ſtracił na morzu wszyſtkę maiętność swoię. *Mącz.* Z topniów ten i ów się wyzy z swą deſką, prosząc chleba. *Min. Ryt.* 4, 55. Topienie, grążnę snadno Wszyſtek na dno. *Kchow.* 113, *Bard.* *Luk.* 84. – 2) Topielec, Topień, TOPNIK, – a, *m.*, ſtrach wodny; der Nix, ein Waſſergeſpenſt. O topielcu powiadaią, że zwykł w rzekach panować, i bydła rozmaite topić; że iego natura pochodzi z biały głowy brzemienney, która utonie; lecz gdy paſterze będą piianemi, kiedy napawaią bydło, gotowy topielec będzie. *Haur Si* 100 TOPIELISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen topieliſk, *Rss.* топкій, voll Waſſerſchlunde. Rzeka ta bardzo błotna i topieliſta. *Biel.* 300. Brzeg głęboki, piaszczyſty, topieliſty. *Archel.* 2, 156. TOPNIEĆ *Neutr. ndk.*, ſtopnieć *ak.*, *Rs.* монуть, tonąć), roztapiać się, rozpuszczać się, rozpływać się, ſchmelzen, zerſchmelzen, zergehen, zerfließen; *Boh.* obtáhnauti; *Sr.* 1. jtru ſe, rozbeju ſe. Piec idzie, gdy w piecu ruda topnieie; przeciwnie ſtoi, gdy w piecu ognia niemasz, gdy ruda nie topnieie. *Cs. Zel* 80. Topnienie, *liquefactio*, gdy ciało ſtałe mocą ognia zamienia się w płynne. *Sniad. Chem.* 31. Woſk rozgrzany topnieie. *Auszp.* 43. Dopiero się oycu lwem ſtawiła; iak woſk topnieie, i na wszyſtko poswala. *Teatr* 16, 1... *fg.*

fig. Topniał z radości. *Wyg. Mar.* 3,,35. Z wesela niewysłowionego Wszystka na serce i duszy topniała. *Odym. Sw. D 4 b.* Przeszło 40000 Moskali pod Oczakowem stopniało. *Kr. P.* 331, zginęło, przepadło, sie sind geschmolzen, geblieben, umgekommen. STOPNIAŁY, TOPNY, - a, - e, roztopiony, stopiony, *Rs.* сплавленный, geschmelzt, geschmolzen. Srebro pięć kroć topne. *Anak.* 22. - §. TOPNY, TOPNISTY, STOPNISTY, snadny do przetopienia, mogący być stopionym. *Vd.* rastoplin, spushanliu, svarlin, *Rs.* плавкій, плавокъ, плавильный; schmelzbar, leicht zu schmelzen. W ognistym płomieniu ołow trzyma topny. *Hor.* 1, 163, *Zab.* 5, 297 *Nar.* Topne w kupę znoszące miody Pszczoły sok rozkładaią w woskowe przegrody. *Pilch. Sen. list* 2, 375. Rzeczy niestopniste. *Stas. Buff.* 16. Nietopnisty, *non liquescens. Cn. Th.* 533. Gory niestopniałemi lody przykryte. *Stas. Buff.* 274. TOPNISTOŚC, - ści, ż., *Rs.* плавкость, snadność bycia roztopionym, die Schmelzbarkeit.

Pochodz. *dotopić, dotapiać; potopić, potop, potopowy; stopić, stapiać; roztopić, roztapiać, utopić, utapiać, zatopić, zatapiać, zatop*; fortassis etiam *topola.*

TOPOLA, - i, ż., *TOPOL, *Bh.* topol, linda; *Crn.* topol, topólna, jesika, jagned; *Vd.* topol, jagned, jagneda; *Sr.* 2. topol; *Sr.* 1. topow; *Cro.* topòl, trepelika drevo; *Bs.* topola, trepetglika; *Rg.* tòpola; *Sla.* topola, jablan (cf. jabloh), *Rs.* тополь, осокорь душистая balsamowa topola, райское дерево); *Lat. populus arbor, Gall.* peuplier, *Ger.* die Pappel, der Pappelbaum, drzewo pierwszéy wielkości; dwoiskie; biała topola i czarna. *Kluk Rosl.* 2, 54, *ob.* Osika). Topola Włoska, die Wälsche Pappel, ma gałęzie ku drzewu ściśnione, i w rośnieniu nieiaką piramidę wyraża. *ib.* 67. Wodoluba topol. *Zab.* 9, 218. TOPOLINA, - y, ż., topolowy gay. *Cn. Th.* 1146, *Crn.* topolje; *Vd.* topolje, topolovina, jagnedje; *Cro.* topolovina, topolje; *Bs., Rg.* topolicte; *Rs.* тополянникъ; das Pappelwäldchen. Gdyśmy iuż byli w topolinie ..., *Przyb. Ab.* 66. - §. drzewo topolowe, drzewo z topol, Pappelholz; *Crn.* topolovina; *Rg.* topolina, topolovina. **TOPOLISTA rzeka. *Otw. Ow.* 55, nad którą dużo topoliny, voll Pappeln. **TOPOLORODNY Padus. *Hul. Ow.* 168, pappeltragend, *populifer*). *Subst.* **Topolorodca Sperchiéy, *populifer Spercheos. Zebr. Ow.* 19. TOPOLOWY, TOPOLNY, - a, - e, do topoli należący, *Bh.* topolowý; *Rg.* topolòv, topòlni; *Bs.* topolov; *Cro.* topòlov; *Rs.* тополевый, Pappel-. Topolowa maść, *abgirinum. Cn. Th.* 1146. Topolne drzewo. *Lib. Hor.* 109. TOPOLÓWKA, - i, ż., rodzay rośliny, *alcea. Linn.*, Eigmarkraut, Pappelkraut; u nas ieden gatunek iest różowéy, Rosenpappel. *Kluk Dyk.* 1, 19, *Rs.* рожа.

TOPOR, - u, *m.*, TOPOREK, - rka, *m.*, (*Bh.* teporo, toporko, toporište, *Vd.* topar, toparishe, dershalu, rozhiza, s trzonek, dzierżak); *Slo.* topor; *Rs.* топоръ, топорикъ; (*Pers.* teber. *Cart. Msk.*); naczynie ciesielskie. *Jak. Art.* 3, 320, gatunek krótszéy siekiery, das Beil; *Vd.* butiza, shroka sekira, zimbraka, zieponniza, zieplonisa, preziepnisa, zepin; *Ec.* осколъ, осколъ (cf. oskarda), сѣкиро. Siekierę zowią Moskale topor. *Biel.* 435. Jakoby w lesie drwa, siekierami wyrębowali drzwi iego, siekierą i toporem obalili ie. 3 *Leop. Ps.* 73, 6, siekierą i nasiekiem. 1 *Leop.* - *fig.* Ludzi zbierać w pokoiu, iest to sobie wieszać topor nad szyią. *Pot. Arg.* 507, miecz do gardła; oczywiste niebezpieczeństwo). - §. Topor *herb*, tak dawny, iż go też starą sowią; topor biały w polu czerwonym. *Biel.* 23, *Kurop.* 3, 62, ein Wappen. - §. 2) Toporek ryba, *ob.* Barwena. TOPORNIA, - i, ż., huta żelazna na topory, eine Eisenhütte, wo Beile gemacht werden. Do pieca Stąporkowskiego iest 5 fryszerek i toporni. *Os. Zel.* 56. TOPÓRZYSKO, - a, *n.*, *Vd.* sekirni topar; *Crn.* toporishe; *Sr.* 2. toparischcjo; *Sr.* 1. toporjejo, toperiejko; *Ross.* топорище; (*Bh.* toporište, topůrko, násadiště, *Crn.* toporishèze, *Cro.* toporische, dersalo, ruchicza, s trzonek, rękoieść); drewno, na którym topor osadzony lub siekiera, der Stiel eines Beils, einer Axt. Nad rzéką drwa rąbiącemu, siekiera z toporzyska spadła w wodę. *Star. Ben. B 4 b.* Z toporzysk siekiery spadaią. *Bard. Tr.* 514. Na krótkim toporzysku. *Rys. Ad.* 47. Okrutną częstokroć oddaią nam niewdzięcznością, na kształt owéy zaostrzoney siekiery, która z lasu dobrowszy toporzyska, tym samym wszystkie wycina drzewa. *Mon.* 73, 758. - Toporzysko, drzewo grube dębowe, na którym młot wielki, który żelazo kuie. *Os. Zel.* 86, der Hammerstiel in den Eisenhämmern. - §°. toporzysko, wielki albo zły topor; *sed hoc sensu raro obuium. Cn. Th.* 1146, ein ungeschlachtes, elendes Beil. TOPOROWY, - a, - e, od toporu, Beils; *Rs.* топорный. Toporowy pokrowiec, *Rs.* топорникъ.

TOR, - u, *m.*, (*Bs.* tor, ghdi ovce stoje *ouile*, tór od krava i volova, obor *bovile*). Tor, droga wydeptana, wytarta, utarta, pełna szladów, ein betretner Weg, eine Bahn, *Vd.* storjen pot, zesta; *Sr.* 2. bonna. - *pr. et fig.* Rzecz trudna w ćmie wyśledzić tory. *Przyb. Milt.* 74. Jeździł wszystko wielkim gościńcem, bitym torem. *P. Kchan. Orl.* 1, 37. Łatwo póty nie błądzić, póki się bitego pilnuie toru. *Mon.* 76, 557. Nikt nie zbłądzi, który po twym torze Z uwagą chodzi, wielki Monitorze; Nie zboczy wpadłszy na rozdrożne widła, Trzymaiący się twoiego prawidła. *ib.* 74, 58. Zbłądziłeś od toru prawdy, odstąpiłeś od gościńca sprawiedliwości. *Pocisy.* 138. Tor do żywota zbyt nie obity, Ale do śmierci gościniec bity. *Kchw.* 142. Nie tać to iest droga i tor spokoyney gościny. *Susz. P.* 3, *B* 2 *b.* Nuż tym torem, za tą nędzną a upadłą Magdaleną. *Rey Post. Fff* 6. Idzie chwalebnym dawnych poprzedników torem. *Zab.* 12, 65, szladem, ścięgnem). Czynił mu mieczem tor na zachód cały. *Susz. P.* 3, *H* 3; mieysce, rum, drogę mu otworzył, utorował). Tor życia, sposób życia, tok życia, die Lebensart, der Lebenswandel. Staray się róway zawsze utrzymać tor życia. *Pilch. Sen. list* 279. A ia prostak, a przecięż chciałbym z tego toru Coś poiąć i określić, iak żyią u dworu. *Kras. Sat.* 85. Broń cię boże, abyś się miał dać stłumić i zbić z toru. *Pilch. Sen. list* 257. TORAK, - a, *m.*, zgrubiale, *simper.*, tor podły zły, eine schlechte Bahn. Bita droga przez pole, iakie więc toraki Czynią ordy Tatarskie, po naszemu szlaki. *Pot. Poez.* 613.

Pochodz. *torować, utorować.*

TORBA, - y, ż., TOREBKA, TORBECZKA, - i, ż. *dem.*, *Sr.* 1. ranczen, wandrowski mieszek; *Crn.* tôrba, marha; *Vd.* torbiza; *Cro.* torba, torbicza, torbichicza, (*Cro.* tor-

borezecz, s rzezimieszek); *Hg.* turba, táſkátſka; *Bs.* torba, periça, telatiça; *Rg.* tôrba, torbiza; *Rs.* морба, cyма перехватная, на Камчатке морбáсы pantalony, (*Turc.* tobra. *Czrt. Mscr.)*, taiſtra, tobola, ein Tornister, Bettelſack; (cf. teorba). Nie iedne są to ludzi losy, Jedni torby dźwigaią, drudzy noszą trzosy. *Zab.* 14, 68. Smutny widok snuiących się figur okropnych, przybranych w torby i galgany, licznego ubóſtwa. *Xiądz.* 51. Z torbą poyść. *Teatr* 8. 27, żebrać, betteln gehen, an den Bettelſtab kommen. Z piiaństwa wynika z torbami po żebrach chodzenie. *Perz. Lek.* 257. W cóż się Pan obróci, kiedy wszyscy poddani iego z torbą póydą? *Teatr* 8, 32. Trzeba będzie rozbiiać, hultaić i torbę włóczyć bez żadnego zapasu. *Teatr* 19 c, 66. Tysiąc biednych djabląt, żyiących z kalamarza, wrzeszczą, że ich przywodzę o torbę. *Teatr* 20 b, 194. *Adag.* Jeden taki iak drugi; to wór, to torba. *Teatr* 21, 168, cf. nie kiiem, lecz pałką). *Burlesque*: torbami, kupami, in ganzen Haufen, Packen. Obciążał wszyſtkie znaiome osoby torbami komplimentów. *Zab.* 16, 43. - §. Torebka, *botan* okrycie owocowe, z wielu części złożone, w czasie doyźrzenia ziaru otwieraiące się, *capsula. Bot.* 126, die Fruchtkapſel. TORBIARZ, - a, *m.*, s torbą chodzący, żebrak, ein Bettler, der mit dem Bettelſack, Schnappſack herum geht. Wiotchemi torbiarz trzęsie galganami. *Hor.* 2, 143 *Nar.* Różnych warzyw kosze Od iedaych drzwi do drugich iak torbiarz roznoszę. *Zab.* 15, 176. TOREBNY, TORBOWY, - a, - e, od torby, Tornisters, Bettelsacks, *Cro.* torbichni.

TORF, - u, *m.*, *turpha*, *Ital.* torba, *Ger.* der Torf, *Gall.* tourbes, *Angl.* turf, *Suec. et Isl.* torf; pewna ziemia tłuſta gęſtemi i różnemi korzonkami przerosła; która w sztuki na kształt cegieł wykopana i wysuszona, zażywa się zamiaſt drew i węgli. *Kluk Kop.* 1, 227; *Vd.* sushik, rushina, rushena; *Rs.* мóрф. TORFOWY, - a, - e, od torfu, Torfs, *Vd.* sushni, sushizhni; *Rs.* мóрфянный.

TORGAWIIA, - i, *ż.*, miaſto Saſkie, Torgau. *Dyk G.* 3, 125; od słowa targ *forum. Bohoritz.*, *Sr.* 2. Torgow, *Bh.* Turkow.

•TORŁOP, - u, *m.*, tułup, cały kożuch, ein ganzer Schafpelz, durchaus gleich. Za kożuch barani białogłowſki torłop, 70 groszy. *Stat. Lit.* 395.

TORNAK, - u, *m.*, *Tournay*, miaſto w Niderlandzie. *Wyrw. G.* 246, eine Stadt.

•TOROPIĆ się, *ob.* Trapić się.

TOROWAĆ *cz. ndk.*, utorować *dk.*, tor czynić, drogę słać; *propr. et fig.* einen Weg machen, bahnen; *Vd.* pot narediti, pot poravnati; *Rs.* укатáть, укатывать, мостить дорогу, (*Rs.* морúть zwyczaić, морúться stoiąc czekać, морбить, напорбить wyknąć, nawyknąć, мopéжie zwyczaienie; морный gładki, równy, o drodze); *l. c.* путемаорю, путемаорили. Wielki bity gościniec torowały za nim. *Przyb. Milt.* 69. Będę się trzymał staréy drogi, lecz ieśli krótszą znaydę i równieyszą, tę sobie utoruię. *Pilch. Sen liſt* 1, 273. Żelazem przeyście otworzyć, i drogę sobie torować. *Pilch. Sall.* 112. Dokądkolwiek iść podoba się, zawsze mieczem nam drogę utorować trzeba. *Zab.* 12, 299. Drogę sobie palaszem utorować. *Bok. Kom.* 4, 204. Ować to ścieszka, którą prorocy od początku świata sobie upodobali, onęż tłoczyli i torowali. *Wisn.* 176. Idzie Baranek, *gotuiąc drogę* do Jerozolimſkiego tryumfu, *toruie ścieszkę* do państwa niebieſkiego. *Pocicy* 210. Torowany, *contr.* Torowny, - a, - e, bity, ubity, n. p. gościniec, gebahnt. Torowanym gościńcem leda kto się wlecze. *Rys. Ad.* 68. *Cn. Ad.* 1166. Póydzie on torownym twym szladem. *Zab.* 12, 111. Szedł na Armeniią torownemi szlaki. *Chroſć. Fars.* 472, *Chroſt. Luk.* 154. Tu ci się ukazuie iaśnieysza droga, a utorowańszy gościniec ku Panu chwały. *Rey Pſt. K k b.* Chodzą w drogach złości, to ieſt, od onych ſtarożytnych ludzi świętych nieutorowanych, ale nowo wymyślonych. *Gil. Pſt.* 258 *b.* Na tym świecie niemasz ścieszki, którąby od tysiąca ludzi przed nami nie była utorowana. *Teatr* 33, 31; udeptana, utarta, betreten, ausgetreten.

TORT, - u, *m.*, •TORTEL, - u, *m.*, TORCIK, - a, *m. dem.*, *lat. med.* torta, *ital.* torta, *Gall.* tourte, *Angl.* tart, *Ger.* die Torte; *Boh.* bort, tvrkanec, bortik, bortiček; *Crn.* tôrta; *Vd.* torta, gosposhna potiza; *Cro.* tórta, torta; *Bs.* torta, prrisnaç, priesnac, ghibaniça, zelegnak, prisnaç od zelja; *Rg.* ghibâvesa, prjêsnaz; *Sla.* kolácz, cf. kolacz); *Rs.* мурмъ, сладкïй пирогъ, cf. pirog. Tort, ciaſto z konſiturami, marmeladą różną, pieczony. *Wiel. Kuch.* 431. - Czynią kucharze z ryżu przypiekanki abo tortele. *Syr.* 1001. Tort iabłeczny. *Tr.* Mnieysze stany pieką kreple, większe torty. *Rey Zw.* 61, cf. podług stawu grobla, piędzią się mierzyć). *Gil. Pſt.* 319. TORTARZ, - a, *m.*, co torty robi, piecze, *Vd.* tortni pekhenik, der Tortenbäcker. Nie było w ten czas tak wymyślnych kucharzów, piekarzów, tortarzów, smażarzów. *Rey Zw.* 60.

TORTURY *plur.*, *ob.* męki, cf. pytki, *Sr.* 2. tractura, *Vd.* reſtegnilu, (cf. rozciągnąć), saghuni sprashanje, glavokrivnu sbaranje; *Ross.* пытка, розыскъ, die Tortur, *med. Lat.* tortura, cf. *torquere*, *torsus*). Uczynku tylko na torturach dochodzimy, sprawiedliwości zaś na sądach. *Siem. Cyc.* 500. Nie bredziłyż inkwizytki na torturach, tak iak niesie przysłowie: bredzą iak na mękach. *Boh. dub.* 2, 310. - *fig.*, *in Singular.*, Co drugich zaleca, to dla niéy ieſt torturą. *Mon.* 68, 227, męką. TORTUROWY, - a, - e, od tortur, Torturs, *Rs.* пытошный.

TORUŃ, - ia, *m.*, pierwsze między trzema Pruſkiemi miaſtami wielkiemi. *Vol. Leg.* 7, 759, die Stadt Thorn an der Weichſel). Toruń budowny i bogaty w cnotę, Tam szczérych mieszczan oglądasz ochotę, Tam pokoy, tam wſtyd, tam płuży uczciwość, I sprawiedliwość. *Mon. Fl. F 3 b.* §. *botan.* Toruń, pieczyſte ziele, *artemisia draeunculus*, gatunek bylicy. *Kluk. Dyk.* 52, *Syr.* 171, der Dragun, Draban; eſtragon. *Wiel. Kuch.* 431. TORUŃCZANIN, TORUŃCZYK, - a, *m.*, który z Torunia rodem, der Thorner. •Torunianie. *Vol. Leg.* 3, 450. TORUŃSKI, - a, - ie, Thorniſch. Piernik Toruński. *Kas. Sk.* 36. Cegła Toruńska, *ob.* Cegła.

•TORZ, *ob.* Tchórz.

TOŚ, *ob.* Ten. TOSAMOŚĆ, - ści, *ż.*, *indentitas. Cyant. Log.* 63; TOŻSTWO, - a, *n.*, *Ec.* мóждество, мождествá, die Einerleyheit, Identität; *Leſk.* 2, 112, *Sniad. Alg.* 1, 28 *Alg. Nar.* 4. Ociec i syn przez tożſtwo i iedność ich tchnienia ich, ieden i tenże ieſt iego *spirator* tchnący. *Smotr. Ap.* 72. Zjednoczenie trzech person, iedność tożſtwo iſtności. *Smotr. Lam.* 128, *Smotr. Ap.* 51. TOŻSAMY, - a, - e, identiſch. Zrównania są tożsamemi, le-

dy wyrażaią tosamość co do stosunków i co do terminów. *Sniad. Alg.* 1, 46.

*TOSIENKO, *ob.* Dosienko.

TOSOWAC *cz. ndk.*, n. p. Poszóstno ieżdzisz, talery tosuiesz, A poszelężnym być sobie mianuiesz. *Bratk. O b*; tasuiesz, w stosy układasz.?

TOTUMFACKI *burl.*, z łac. *fac totum*; s co wszystkiego u kogo dokasuie, prawa iego ręka, der bey einem alles macht, alles gilt. Stary totumfacki półkownika. *Teatr* 30, *praef. et* 33 *c*, 12.

TOWALIA, *ob.* Towalnia.

TOWAR, - u, *m.*, TOWAREK, - rku, *m. dem.*, *Bh.* ots taff, wortaff, (*cf.* wyderkaf), zbiór tapecie, (*cf.* zboże); *Slo. et Siles.* towar; *Sr.* 2. wobra, tichami; *Sr.* 1. wora; *Crn.* blagu, (*cf.* blogo; *Crn.* tovor *clitella* iuki, *Crn.* tovorneske kojn, s iuczny koń; *Vd.* tovor, tovorstvu, s ciężar, brzemię, frocht, ładunek, *Vd.* tovoriti, tovorjati, potovoriti, s ładować, *Vd.* tovornu sedlu, s iuki, *Vd.* tovorski, tovorni vas, s bryka, *Vd.* tovorni, tovorski konj, s iuczny koń. *Vd.* tovorni osel, s iuczny osieł; *Vd.* tovornik, s drągarz, noszarz, *Dl.* tovarnik, s oślarz; *Dl.* tovar, mag racz, s osieł; *Cro.* tòvor *onus, sarcina*, 2) *asinus*, *Cro.* tovòrim, *sarcinas impono*, iuczę; *Cro.* rastovorújem *deonero*). - *Cro.* roba, tergovina, (*cf.* targ); *Bs.* tergovina, pratesgi, (*cf.* sprzęty), (*Bs.* tovar, s 1) osieł, 2) tovar, suska stvarina od sumara *iumentum*, 3) tovar, brimme *onus*, *Bs.* tovarcicch, s osiełek, *f.* tovarçiça, *Bs.* tovarina, cjovjek od niscta, s nikczemnik; *Rg.* tovar, ossal, magarre, magarrez, poslenik, *dem.* tovarcich, magarcich, oslich, oslovez, *f.* tovarisa, poslenisa (magariza, oslizza, s osieł, osiełek, oślica, 2) *Rg.* tovar *sudes*; *Sla.* natovariti, s naładować, *Sla.* iztovariti, s wyładować); *Sla.* roba, (*cf.* rąb, rąbek); *Rs.* товарь, товаръ, товарецъ, (*Rs.* товаръ, товаръ obóz, *cf.* tabor); cf *Ger.* die Waaren: *Suec. et Isl.* wara. *Isl.* werja, s przedawać). - Towar, kupia, *Ger.* die Waare, Handelswaare. Kupcy będą lamentować nad nim, że już towarów ich więcey żaden nie kupi; towaru ich, złota, srebra, kosztownych kamieni, i t. d. z *Leop. Apoc.* 18, 11. Drobne towary, *Rs.* дробязь, *cf.* drobiazg). Kradzieżą grzeszą, którzy złe, skażone i fałszywe towary za prawdziwe i całe przedawaią. *Kucz. Kat.* 3, 166 Towary leśne, popioł, potasz, smoła, cembrowiny, klepki, wasłki, maszty, bale, tarcice etc. *Vol* 3, 60. Jaka płaca, taki towar, *Slo.* lacné masso, tiblá polewká *merces pretio correspondent*, kupfern Geld, kupferne Waare. TOWARNY, - a, - e, *Rs.* товарный; do towarów należący, Waaren-, (*Vind.* tovoren, tovorski, s ciężarowy, brzemienny, iuczny; *Rg.* tovarski, magarski, oscgli, s ośli). Towarne nabywanie zależy na przywożeniu i wywożeniu. *Petr Ek.* 26. Wyrębowanie towarnego drzewa. *Pam.* 85, 1, 412, *ob.* towary leśne.

TOWARZYSKI, - a, - ie, TOWARZYSKO TOWARZYSKIE *adv.*, TOWARZYSZNY, - a, - e, snadny do towarzystwa, do towarzyszenia się, ludzki, *Bh* towarzyſſky; *Slo.* towariſ'ni, towariſ'liwi, towariſliwec *Socialis, Instrumentalis Casus Gramm.*); *Sr.* 1. towarſcki, towarſchně, wobożny, (*cf.* obeżały); *Vd.* tovarshliu, perloden, tovarshen, perdrushliu, (*Vd.* tovarshen, adrushliu, s małżeńskі); *Cro.* paydassni; *Bs.* drusgevan, (*cf.* drużyna); *Sla.* druzevan; *Rs.* обходительный; gesellig, umgänglich, leutselig. Bóg człowiekowi dał naturę towarzyską, która go do kupy pędzi. *Sk. Kaz.* 633, *Pilch. Sen. list* 12. Wół między inszemi zwierzęty iest towarzyszny a przyiaźny. *Sien.* 273. Dobrodzieystwo dawać, rzecz iest towarzyska; bo kto daie, iedna sobie u kogo przyiaźń. *Gor. Sen.* 354. Cnoty towarzyskie są te, co nas czynią użytecznymi tym, z ktorymi żyć nam przychodzi. *N. Pam.* 13, 44. Z dobroci wypływa grzeczność, i cnoty towarzyskie, które uprzyiemniaią życie tych, co nas otaczaią. *N. Pam.* 24, 326. Siadywał przy nich towarzysko. *Wad. Dan.* 29, familiarnie, po przyiacielsku, cf. *bezpiecznie). Wiele z nim i towarzyskie mówił. *Baz. hst.* 97. Przyiacielskie go i towarzysko u siebie zatrzymywał. *Warg. Wal.* 152. Piszemy do papieża towarzyskie listy, *familiares. Herb. Art.* 154. Od trzydziestego roku Jezus z ludźmi towarzyskie żyiąc, ich kłopoty nosił. *Sk. Kaz.* 26 *b*. Jezus żywot sobie tak nizki i towarzyski obrał, iż nayuboższemu trudny do niego przystęp nie był. *Sk. Kaz.* 299. - Towarzyski komu, familiarny, poufały z nim, mit jemanden vertraut. Był Jan S. Jezusowi nad inne towarzyski i iemu łagodną nad inne pokazował pan miłość, bo na piersiach iego odpoczywał. *Sk. Zyw.* 2, 127. Był S. Filip bardzo wdzięczny i towarzyski P. Jezusowi, maiąc u niego bezpieczność nad innych. *Sk. Zyw.* 269. Xiądz ten, acz z młodych lat był *towarzyskim* Husowi, wszakoż potym, gdy się Hus przeciwił papieżowi, począł być Husowi *nieprzyiacielem. Baz. hst.* 6 *b*. - §. towarzyski, *Rs.* помѣщическій, плеберéмный; *possess.*, towarzyszom spólny, do towarzyszów czyli towarzystwa należący. *Cn. Th.* 2147; Mitgenossen-, Mitgesellen-, Freunden-, Bundesgenossen-. Towarzyskie miasto, *socia urbs. ib.* TOWARZYSKOSC, - ści, ż., *Bh.* towarzyſſtwj; *Sr.* 1. towarſchnoſtj; *Vd.* tovarshnost, tovarshlivost, perdrushlivost, perludnost); s snadność towarzyszenia się, die Geselligkeit. Towarzyskość zbytnia sługę psuie, i wzgardę pana u niego gotuie. *Cn. Ad.* 1166, pospolitowaniem osoby drogie tanieią; ustawiczne obcowanie jedna lekkie poważanie). TOWARZYSTWO, - a, *n.*, *Boh.* towarzyſſtwo, towarzyſſtwo; *Slo.* towarzſtwj; *Sr.* 1. towarſchtwo; *Crn.* tovarshtvu drushba, adrushba, cf. drużyna, drużba); *Vd.* tovarstvo, tovarshtvo, drushtvo, drushba, drushnost, tovarshina; *Cro.* tovarustvo, terstuo, drústvo, drùsba, paydastvo; *Dalm.* tovaristvo; *Hung.* tarsasagh, társaság; *Rag.* druxina, zádruxba, drùxtvo, drûxenje, sadrûxenje; *Bs.* drusgba, drusgtvo; *Sla.* drúshtvo; *Rss.* товарищество, сотоварищество, сообщность, дружина, общество, (*ob.* obec), сообщество, плеберство, сословіе; *Ec.* товáрищество, плеберéмство; towarzyszenie, obcowanie towarzyskie, społeczeństwo, społeczność, geselliger Umgang, Freundschaft, Gemeinschaft, Gesellschaft. Towarzystwo z mądremi, mądrego czyni; towarzystwo z głupiemi, mądrego głupim czyni *Cn. Ad.* 1167, obcowanie snadno daie, złe i dobre obyczaie; z iakimi nakładamy, takimi się wnet stawamy. Nie wiodę towarzystwa z ludźmi wazetecznymi. *J. Kch. Ps.* 34. Xiądz ten w prawie bardzo uczonym był; z nim też wiele xiążąt i królów towarzystwa wiodło. *Kosz. Lor.* 6 *b*, przyiaźń utrzymywało). Złe towarzystwo na złe wychodzi. *Rys. Ad.* 79. Wziął z niemi towarzystwo, będąc tam długo. *Biel.* 96; zaprzyiaźnił się z nimi). Naczelnicy ich dali nam ręce prawe na znak towarzystwa.

z *Leop. Gal.* 2, 9, przyiaźni, na zgodę). W miastach towarzystwa a zatym mile posiedzenia łatwieysze, niż na wsi. *Kras. Pod.* 2, 101, kompaniie, Geſellſchaften). Towarzyſtwo każdy u nas iedno rozumie, co kompaniia albo biesiada. *Mon.* 75, 42. Jeymość sama smaczno jeść nie może, iedno z towarzyſtwem. *Pim. Kam.* 285. Zbytnie towarzyſtwo wzgardę czyni. *Petr. Ek.* 112, zbytniia pouſałość, *ob.* °bezpieczność, zu große Vertraulichkeit. - §. Towarzyſtwo, związek do pewnego iednego celu, społeczeńſtwo, die Geſellſchaft, eine gewiſſe Verbindung zu einem beſtimmten Zwecke. Towarzyſtwo, złączenie wielu osób na pewny koniec, który ma w sobie iaki pożytek powszechny. *Mon.* 75, 249. Ma być wkrótce akademiia albo towarzyſtwo ludzi uczonych, dla wydoſkonalenia ięzyka Polſkiego. *Mon.* 69, 241. Rocznica otwarcia towarzyſtwa do ksiąg elementarnych. *Zab,* 14, 189. Franklin ufundował polityczno-moralny klub, czyli towarzyſtwo. *Pam.* 84, 139. - Lwiem towarzyſtwem to zowią, gdy ieden chce być, pewien pożytku, tak aby drugi wszyſtkę szkodę cierpiał. *Szczerb. Sax.* 445. - Towarzyſtwo *collect.*, z towarzysze, drużyna, *Ec.* каснди; die Mitgenoſſen, Geſellen, Gefährten, Freunde. Kazali go sędziowie męczyć, ieśliby miał iakie towarzyſtwo. *Bar. hſt.* 55, spółwinowayców). Waruy się towarzyſtwa złego, zazdrościwego, rozpuſtnego i graczów i urągaczów. *Bud. Ap.* 79. Jakie towarzyſtwo, takie też i obyczaie pospolicie bywaią. *Rey Zw.* 7 *b*. Z towarzyſtwa o obyczaiach naszych daią rozsądek. *Sk. Kaz.* 300. Szczodrobliwości, które lepsze dam towarzyſtwo, nad ludzkość i łaſkawość! *Warg. Wal.* 145; towarzyszki?). - *Milit.* towarzyſtwo, towarzysze woyſkowi, (*ob.* towarzysz); die polniſchen Towarzyſchen. Towarzyſtwo Husarſkiego, pancernego znaku. *Mon.* 73, 581. - §. *Arithm.* Reguła towarzyſtwa. *Sniad. Alg.* 1, 32, die Geſellſchaftsrechnung.

TOWARZYSZ, - a, *m.*, *Boh.* towaryš, towaryſſ; *Slo.* towaryš; *Sr.* 1. towarſch; (*Sr.* 2. towariſch, z drużba weselny); *Crn.* tovarsh, „a varijem *cuſtodire, quasi cuſtos alterius*“, *ob.* warować), spremluvarz, pajdash; *Vd.* tovarsh, tovarish, tovarh; k'span drushnik, spremnik, provodnik, (*Vd.* tovarsh, z małżonek, *Vd.* tovarshtnik, z kompanjon; *Cro.* továrus, ortàk, paydás, drúgh, drusbenik; (*Cro.* tovarush, z małżonek; *Dl.* tovaris; *Hg.* taars, útitárs, *Rg.* drugh, druxbenik; *Rs.* товарищъ, собесѣдникъ, собесѣдователь; *Ec.* таварышъ, клеарешъ, подру́гъ, обе́щникъ; общникъ, прио́бщный, (cf. °obec), участникъ, (cf. uczęſtnik), сликóвникъ, спутникъ, единаго съ кѣмъ лиха; towarzyszący komu, spólnik, kollega, *Ger.* der Gefährte, (cf. *Hbr* חבר *socius fuit*, cf. tabor, cf. towar); Geſell, Genoſſe, Mitgenoſſe. Towarzysz, który iednego ſtanu i urzędu ieſt, *collega. Mącz.*, spolurzędowy, der Amtsgenoſſe, Amtsbruder; cf. spólcechowy). Bario i miłość nie chcą towarzysza. *Pot. Arg.* 159, *ib.* 409; cf. iedno słońce dość na niebie). Jeſteśmy wszyscy towarzysze pana. *Warg. Radz.* 336. Towarzysz podrożny albo w drodze, der Reiſegefährte; *Boh.* spoluchudcze. Planety drugiego rzędu, towarzysze, *satellites*, xiężyce, niektórym planetom głównym dodane. *Sniad. Jeo.* 6; *Rs.* спутникъ. Towarzysz woienny, woyſkowy. *Teatr* 32, 42, *commilito*, der Kriegskammerad. Z płaczącym wodzem płaczą towarzysze broni. *Dmoch. Jl.* 2, 191, die Waffenbrüder. Towarzysz pierwszy, drugi, trzeci, aż do oſtatniego, po łacinie *commilito. Chmiel.* 1, 82. Towarzyszami Rzymianie nazywali monarchów albo narody te, które z niemi przymierze zawarli wzaiemnego posiłkowania. *Siem. Cyc.* 197, sprzymierzeńców, *socios*). Towarzysz w mieszkaniu, *ob.* spolmieszkaniec. - Czyſtość ubóstwa w zakonie towarzysz wierny. *Birk. Dom.* 76. Wierny towarzysz pies we dnie i w nocy. *Zab.* 11, 13 *Koſſ.* Piianica, zwodziciel, towarzysz łotrem, złoczyńca. *Sk. Kaz.* 126. Z iakim się kto towarzyszem braci, Tey obyczaiów nabędzie postaci. *Kchn.* 152. Połączmy biedy nasze, nie wiem, kto to pisze, Ale i wiesieć miley, maiąc towarzysze. *Zabł. Anſ.* 97, spólnie lżey, *cf.* dla kompanii dał się Niemiec obiesić). Nic tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza używa. *Cn. Ad.* 552. Żona ma być mężowi żywota towarzyszem. *Petr. Ek.* 70, towarzyszką, Lebensgefährte. - §. towarzysz rzemieślniczy. *Vol.* 2, 848, czeladnik, *Rs.* подмастéрье, ein Handwerksgeſelle, ein Geſelle eines Meiſters. Rzemieślniczkowie abo towarzysze u rzemieślników robiący. *Vol.* 3, 593. Ten Andrzey młodzieniec był towarzysz rzemiesła krawieckiego. *Baz. hſt.* 38. - 2) Towarzysz w woyſku Polſkim, ein polniſcher adlicher Officier zu Pferde, mit einem oder zwey Reitknechten. Towarzysz kawaleryi narodowéy ma rangę officera prawem poſtanowioną. *Kaw. Nar.* 49. Towarzysz i namieſtnik kawaleryi narodowey ma w woyſku rangę chorążego. *S. Grod.* 2, 90. Płatna kawalerya ſkładała się z towarzyſtów, pocztowych czyli szeregowych, i łusaków, aż do seymu 1788 R. mieli towarzysze rangę chorążych. *Czack. pr.* 215, *Chmiel.* 1, 82. - °§. *Towarzyńka*; *commiſer.*; z biedny towarzysz, ein armes Officierchen. Niemczyk zaraz u nas urzędnikiem, a Polak z wyszczerbioną na woynach wyszynką, Zjadłszy zęby, będzie stał za nim towarzyńką. *Pot. Pocz.* 17. TOWARZYSZKA, - i, ż., towarzysząca komu, spólniczka, uczeſtniczka, *Boh.* towaryšſka; *Sr.* 1. towarſchſka; *Vind.* tovarshiza, drushiza, tovarshtniza, k'spaninja; *Cro.* továruſicza, tovarusicza, paydaſaicza, drusbenicza, (*Cro.* tovarushicza, z małżonka); *Rs.* собесѣдница; *Ec.* подру́га; die Gefährtinn. Życia mego towarzyszka. *Teatr* 4 *b*, 167. Mnie trzeba towarzyszki uczciwey i czuley, od któreybym się nauczył znosić troſki życia. *Teatr* 18, 63. Niewiaſta ma być wierną człowieka towarzyszką i dobrego wszyſtkich uczeſniczką. *Zab.* 16, 247. Za szczodrobliwością dwie °towarzysze (*dual.*, z dwie towarzyszki), albo °pannie (*dual.*, z panny) służebne chodzą, Ludzkość a Łaſka. *Kosz. Lor.* 113. TOWARZYSZYĆ z kim, albo komu, *Med. ndl.*, nakładać z kim, towarzyſtwo z nim mieć, przeſtawać z nim towarzyſkie, mit einem geſellig umgehen, Umgang pflegen. *Sr.* 1. ztowarſchyn, ztowarſchuyu, (ztowarſchnik *ſocietor*, ztowarſchnicza *ſociatrix*, zjitowarſcham przybieram do towarzyſtwa, roztowarſcham *diſſocio*, rozbratam); *Vd.* ſlovarshati, potovarshati, sdrushiti, spaidashiti, (z kojarzyć, i *Crn.* spręmlam, (cf. sprzyiam); *Cro.* drusujem, zdrusujem, drugujem, druguvati, paydassim, pratim; *Dl.* zdruxiti; *Hg.* tarsasitanni; *Ig.* drúxiti, sadrúxiti; *Bs.* drúxiti, sdrusgiti, sadrusgiti; *Rs.* сомо.ничествовать. Ani szkoły, ani księgi nie są tak ſkuteczne młodemu, Jako kiedy z dobrym towarzyszy. *Pot. Arg.* 8. Kto ze złym towarzyszy, złe ma obyczaie. *Kchw. Fr.* 153. On towarzy-

szył temu niecnocie. *Teatr* 18, 150. Jedna osoba z sobą towarzyszyć nie może, musi mieć inszego. *Petr. Ek.* 49. – *fig. tr.* Przymiotom znakomitym skromność towarzyszyć zwykła. *Gaz. Nar.* 1, 22. Nie zawżdy rozumna głowa towarzyszy dobremu sercu. *Teatr* 26 c, 74, begleiten. Frasunki równie towarzyszą tronowi, iak chatom. *Zab.* 13, 289. TOWARZYSZYC się *ndk.*, stowarzyszyć się *dk.*, *Boh.* stowarzyssim se, druzim se, *Cro.* tovarussimsze; *Bs.* uortaccitise; *Ec.* возобщимся; towarzyskie się z kim związać, przyiacielić się, społecznić się, spolić się; sich mit einem verbinden, Gemeinschaft machen. Zamiarem towarzyszenia się ludzi iest ubezpieczenie sobie spólnie praw przyrodzonych. *Przest.* 53. Dziwna było, iak tak wiele stanów różnych wzaiem się towarzyszyło z sobą. *Birk. Dom.* 17. Stowarzyszyć się z kim bardzo, pospolitować się, sich mit einem sehr gemein machen. Zbytnie stowarzyszenie do wzgardy przywodzi. *Pot. Arg.* 318. – *similiter*: Tak wielce się z nim stowarzyszyła, iak oblubienica zwykła być towarzyszką oblubieńcowi. *Zygr. Pap.* 147; tak z nim spółkowała). – *actiue*: towarzyszyć kogo z kim, stowarzyszyć kogo z kim, *sociare*, *Cn. Th.* 1072, verbinden, vereinigen. Książętom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, *sociis nostris*. *Krom.* 624.

TOYNA, *ob.* Toina. TOŻ, *ob.* Ten, Tenże. TOŻSTWO, *ob.* Tosamość.

T R.

TRĄ, Trę, *ob.* Trzeć.

TRĄBA, - y, ż., TRĄBKA, - i, ż. *dem.*; *Boh.* trauba, truba, trubka; *Slo.* trauka; *Sr.* 1. truba, trubel, tromesta, tarafawa, (cf. krzywula); *Vd.* trobenta, trumpeta, tromenta, trumeta; *Hg.* trombita; *Cro.* trumbéta; *Dl.* trublya, trumbita; *Brn.* trubglje; *Rag.* trúbglja, trúbja, trúbgliza; *Rs.* трубa, трубка; *Ital.* tromba, trombetta, *Angl.* trump, trumpet, *Bretag.* trumpil, *Suec.* trumma, *Isl.* trameta, *Gall.* trompe, trompette), narzędzie dęte, *Ger.* die Trompete. Trąba, gdy ią słyszemy, upomina ludzi, aby się albo ku boiu, albo ku iakiéy innéy sprawie gotowali. *Rey. Ap.* 75. Trąba w sobie nie ma nic pieszczonego, chrapliwie i straszliwie brzmi, na trwogę raczey, niż w taniec. *Birk. Kaz. Ob. J.* Ogromuemi bębnami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami, przyiemnemi cytrami Chwalcie Pana. *Ryb. Ps.* 294. Rzeźwy koń, miedzianą trąbę słysząc, zgrzyta I za brzmiącym iey głosem, chęć do woyny chwyta. *Otw. Ow.* 134. Taratan tara tartan trąby zewsząd brzmiały. *Stryik.* 49. Rozlegaią się głosy chrapliwych trąb. *Stryik.* 191. Trąby na prawym skrzydle krzykliwie zagrały. *Bard. Luk.* 2, 52. Głos fasolny strasznéy trąby. *Brud. Ost. B* 5. Sprawiedliwości czekay, kiedy umarli trąbę usłyszą anioła. *Zab.* 16, 124 *Nar.*, przy sądzie ostatecznym, die Posaune des jüngsten Gerichts. – Trąby, głos pewny w organach. *Mag. Mskr.* – Trąba myśliwcza, das Jägerhorn, Hüfthorn. Z trąbą za psami pędzi. *Falib. L.* 2. Trąba, trąbka, pocztarska, das Posthorn. – *fig.* Trąby Ducha S., Apostołowie święci. *St. Dz.* 741. Rozbiegły się po mieście i szynkowniach buntowników trąby, które lud bursyć nie przestawały. *Ust. K.* 1, 141. – 2) *Translat. varie*: Trąba, rura, eine Röhre, ein Rohr; *Bh.* trubla, trubice, trubicka; *Rs.* трубa, трубка. Trąba Kentoreyska. *Hub. Wst.* 223, rura, przez którą gadaią, *Crn.* trobilu; ein Sprachrohr. Trąba uszna. *Hub. Wst.* 223, ein Hörrohr. W Cuymii, trąby środkowe, rury między odbieralnikiem a banią, *tubi intermedii*. Borstöße. *Krumt.* 55. – Trąby stawowe. *Sol. Arch.* 21, ein Gerinne, Teichgerinne. Trąba upustowa, *Cn. Th.* 1148, ein Schleusengerinne. Po złowieniu ryb upusty, ryny albo trąbę dobrze opatrzyć. *Haur. Sk.* 144, (*Crn.* trômba; *Vd.* tromba, *pistillum* drąg studzienny, Brunnenstange; *Ross.* пожарная, заливная труба сикавка огниова, трубная склад на сикавки огниове, трубникъ паробек од сикавек; *aliter*: трубá кóмин, трубочистка kominiarz). – *Phys.* trąba morska, kolumna wodna, obłok okrągłosłupisty w niebo spodem obrócony nad morzem wiszący, okrętom niebezpieczny. *Boh. Prog.* 2, 72; die Wasserhose, Meerhose; *Rs.* смéрчь, смéрчъ. Smok albo trąba morska. *Boh. Pr.* 2, 116. Trąba powietrzna, twor napowietrzny, ieden z nayokropnieyszych i nayszkodliwszych. *Sniad. Jeo.* 305. – §. Trąba u słonia, rylec, der Rüssel des Elephanten; *Bh.* słonowa trauba; *Rg.* slónska truubglja, trubisa, rillo slonsko; *Bs.* trubiça, gubiça, rilliça, rillo; *Cro.* gubecz; *Dl.* gubicza, rillo, trubicza, turiu; *Rs.* хóботъ, хоботокъ, (cf. choboty, cf. chwytny). Trąba u słonia nos zastępuie, bardzo długa, chwytna. *Zool.* 292, *Haur. Sk.* 321. – *Venator.* Gębę u charta myśliwi zowią trąbą, *Klon. Fl. E* 2, *Otw. Ow.* 31. Teraz z wietrznemi trąbami psy niech wiatr chwytaią, niechay nos ciekawy na las obrócą. *Bard. Tr.* 122. Trąbą nazwiy psa z nosem długim. *Bielaw. Myśl.* 4 *b.* – §. Trąbka aptekarska *etc.*, papierowa, na korzenie, die Düte, z. B. Pfefferdüte; *Boh.* rule, tulicek, fornaut, fornautel; *Vd.* savit papir, papirni svitik, (cf. switek); *Ross.* свéрмокъ, свéрмочекъ. Narób z papieru trąbek, iakich kupcy do korzeni używaią. *Kluk. Rosl.* 1, 69. Książka dobra na trąbki do apteki. *J. Kch. Dz.* 60; na placki, gut für den Kästchter. Oestert). – *fig.* Ach na to słowo, móy ięzyk w trąbkę się zwinął. *Teatr* 29, 53. – *aliter*: Cynamon w trąbkach przedaią. *Urzęd.* 529, w rurkach. – §. Trąbki żydowskie, nowy rok żydowski. *Tr.*, das Neue Jahr der Juden. – §. *Herald.* Trąby, *herb*, trzy trąby czarne myśliwskie oprawne w cztery strofy, każda z nawiązaniem złotym. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. *Biel.* 54.

TRĄBCZASTY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt trąbki, Hörnchenartig, *Rs.* трубчатый rurczasty, (*Rs.* трубчатка *tubularia*).

TRĄBIC *cz. ndk.*, *Boh.* traubiti; *Sr.* 1. trubiu, trubim; *Sr.* 2. trompetowasch, tschubisch; *Crn.* trobiti, tróbem, trúmetati; *Vd.* trobiti, trobentati, trementat; *Cro.* trumbétam, trubentujem, trubim; *Hg.* trombitálok; *Dl.* trubim; *Rg.* trúbiti; *Rs.* трубить, заиграть; *Ital.* trombare, trombettare, *Ger.* trompeten, cf. *Arab.* ترن *modulatus est*); w trąbę uderzyć, dąć trąbę, blasen auf der Trompete, auf dem Horne, Hüfthorne, Waldhorne, Posthorne ic. Żołnierz niech się nauczy rozeznawać trąbienie, to iest, gdy ruszenia pierwszy raz, gdy wtory, gdy trzeci trąbią, gdy hasło rozdaiąc, gdy cichą pobudkę, gdy na trwogę; gdy kto nie rozumie, niech trębacza pyta, na co trąbi. *Vol.* 2, 1701. Na odwrot trąbić, *ob.* Odwrot. – Przed bitwą nie trąbić wygranéy. *Pot. Zac.* 72, nie mów hup, aż przeskoczysz). Trąbienie do każdego zamysłu myśliwczego insze. *Ostror. Myśl.* 48. – *fig. tr.* Armoryczanie na woynę trąbią. *Warg. Csz.* 210, woynę gotuią). Mo-

ſkwa za nchem trąbi. *Biel. S. M. B* 3 *b*, grozi nam woyną). Trąbić za kim, przyczyniać ſię mocno, za nim mówić, einem ſtark das Wort reden. Ztąd za iednym natrętnie Juno dziewosłąbi, Ztąd za drugim Latona ieszcze lepiey trąbi. *Zab.* 15, 17 *Kniaź.* Nic nie mówisz, trzeba i tobie trąbić w uszy. *Teatr* 56 *d*, 5; w uszy krzyczeć, in die Ohren ſchreyen. Kiedy czynisz iałmużnę, nie każ trąbić przed sobą. *Bial. Poſt.* 246; otrębować, ogłaszać, ausposaunen. - §. *tr.* Komor trąbi *Tr.*, brami, brzęczy, die Mücke ſumſet. TRĄBICIEL, - a, *m.*, który trąbi, der Trompeter, Blaſer, *Ag.* trubitegl, *ob.* trębacs. *TRĄBIROG, - a, *m.*, der Hornbläſer. *Tr.* TRĄBNIK, - a, *m.*, co trąby robi. *Cn. Th.* 1148, der Trompetenmacher, Blashornmacher; (*Rs.* трубникъ parobek od sikawek, трубочникъ rurnik, co rury robi). TRĄBNY, - a, - e, do trąby należący, Trompeten-, Blashorn-. Słyszeli głos trąbny. *Bud. Ex.* 20, 18. (*Rs.* трубный kominowy, a) trąbny; трубная dom sikawek).

Pochodz. *trębacz*, *trębaczka*, *otrąbić*, *otrębować*, *potrąbić*, *przetrąbić*, *przytrąbić*, *roztrąbić*, *utrąbić*, *wytrąbić*, *zatrąbić*.

TRACH, *herb*, tarcza wzdłuż podzielona, po prawey smok, po lewey trzy wręby. *Kurop.* 3, 52; ein Wappen; (*Rog.* trak *vittae taenia*; *Vd.* trak, ſ promień).

*TRACEŃCZY, - a, - e, n. p. Małopolskie rycerſtwo, iako zbroynieysi, zali za Wielkopolanami w traceńczym uffie. *Biel. Sw.* 254, w tylney ſtraży, Hintertreffen, cf. Straceniec). TRACIC *Med. ndk.*, utracić, ſtracić *dk.*, *Bh.* tratiti, ztratiti, potratiti, utratiti, utraceti; *Slo.* trauti, utracugl; *Crn.* potratiti, ſ marnować, *Crn.* potráta, ſ rozrzutność; *Crn.* utratiti, ſ koszta łożyć na co); *Rg.* trattiti, ſtrattiti, trajati, ſtrajati, (trattilaz *obsonator*); *Bs.* trattiti, karciti, ſtrattiti, actettovati; *Dl.* izgubiti, (cf. wygubić); *Rs.* тратить, утрáтить, утрачивать, изтрясть, истрясывать, (expensować, трáта expens), истрачивать, тратить, истрачивать, дотрашить, дотрачивать, померять (tyrać, potyrać). уронить (uronić), (*Rs.* страдалець męczennik, *Ec.* страдалець zapasnik); *Ec.* трошу, напрáю *consumo*, (cf. trocha, cf. *lat.* terere). UTRACAC *kont.*, einbüßen, verlieren, um etwas kommen. Straciła córkę i męża razem *Teatr* 5, 5. Straciwszy wolność, ſtracą i cnoty dostoyne. *Przyb. Milt.* 374. Kto służy, wolność traci. *Leszcz. Gl.* 70. Jeśli z chudobą cnota nie utracona, i w chacie mieszka rozum. *Tward. Wł.* 117. Co naybardziey miłuiesz, ſtraciwszy barđziéy poczniesz. *Cn. Ad.* 98. Zawsze część z siebie utracać z wykliśmy, gdy utracamy przyiaciela. *Teatr* 50 *c*, 66. Jednoś utracił, drugiegoś nie dostał. *Cn. Ad.* 316. To wszystko utraciss, co uczyniss dla niewdzięcznego. *Exop.* 5. Pierwey życie niż nadzieię ſtracić. *Teatr* 49 *b*, 48. Jeszcze ia nie tracę nadziei. *Teatr* 6 *b*, 67, upadać na nadziei, die Hoffnung verlieren, aufgeben. Serce brać, nie tracić trzeba, komu przyiazne są nieba. *Jag. Wyb. D* 3 *b*, upadać na sercu, das Herz verlieren. Czas tracić, die Zeit verlieren. Ona, o którą *traciwa (*Dual.*, tracimy my dway) czas biiąc się, iuż dotąd za górą. *P. Kch. Orl.* 2, 7. Spiesz się, nie tracć i momentu czasu. *Stan. Num.* 2, 32. Staray się, niech ci darmo czas się nie utraca. *Min. Ryt.* 4, 184; niech ci darmo nie ginie, laß ſie nicht verlieren gehen. Marniem dzień dzisieyszy ſtracił, bom nikomu nie nie dał. *Bud. Ap.* 89, *Teatr* 46 *d*, 5. - Utracać sprawę u sądu, przegrawać. *Dudz.* 66. Pole ſtraciwszy, w miaſtach się bronili. *P. Kch. Orl.* 1, 387, przegrawszy, das Schlachtfeld verlieren, verſpielen. Polacy utracili do Szwedów więcey iak 300 armat. *Jak. Art.* 1, 24, ſie verloren an die Schweden. Uderzcie, sławę utracą do was. *Warg. Cez.* 192. Gust do czego ſtracić. *Teatr* 7, 83, den Geſchmack an etwas verlieren. Mąż począł serce tracić do żony. *Mon.* 68, 312, zaprzeſtawał ią kochać). Z boleści zmysły ſtraciła. *Teatr* 4, 115, od zmysłów odeszła, ſie verlor die Sinne. Stracił głowę, nie umie sobie radzić, er hat den Kopf verloren; weiß ſich nicht mehr zu rathen. Straciwszy oczy, tak nagli ſtrach, lecą na błota. *Sucz. P.* 3, *K.*, na oślep, nie widząc, nie przestrzegaiąc). Mowę ſtraciła. *Teatr* 18 *b*, 30. Wspieray mię, siły utracam i wszyſtkie zmysły. *Teatr* 49, 23 *Bogurał.* - **Nieſtracony, którego zgubić nie można, unverlierbar. Cnota kleynot nieſtracony, Cnota ſkarb nieprzepłacony. *M. J. Ach. Dz.* 208. *Absolute*: tracić, szkodować, Schaden leiden, Einbuße haben, verlieren, einbüßen. Utracać na czym, nie brać słusznego zwyczaynego zysku, dochodu. *Cn. Th.* 1208. Każdyby nie rad ſtracił na swey kupi. *Rey. Wiz.* 69. Skąpy dwa razy zawsze traci. *Teatr* 8, 13, *Slo.* ſkupi zvidicki vse tratil. Jak zyſkał, tak ſtracił, iak przyszło, tak odeszło; *Slo.* ſko z'ſkal, tak ſtratil. - 2) *Actiu.* tracić, utracać, przemarnować; *Sr.* z. schiamunu, twoiéju cf. szlamować; *Id.* sepravit, (cf. zaprawić); *Rs.* замотаться, cf. zamotać się); verthun, verſchwenden, vergeuden. Jeśliby kto dobra swe przegrał, przefrymował, albo iakokolwiek rozprosżył, ona szkoda tego samego iest, który utraca. *Szczerb. Sax.* 34. Co rodzice trudną zarabiaią pracą To dzieci na swą zgubę niepamiętnie tracą *Hor. sat.* 73. Cokrwawym potem oycowie zbieraią, Synowie gnuśni marnie utracaią. *Kchw.* 214. Marnie rzeczy swoie utracaią. *Chel. Pr.* 148. Utracać na czym, zbytnie wydawać na co. *Cn. Th.* 1208. Co on też porabia? *Resp.* Zwyczaynie traci. *Teatr* 30 *b*, 35; cf. Kurzyć się). - *Simil.* Ale cóż, nie słuchasz, widzę darmo moie tracę słowa. *Zab.* 14, 122. - Tracić, wytracać, *Rg.* satàrti, (cf. zatracć), wegtilgen, vertilgen, vernichten Niech straci a zniszczy Pan każde usta zdradliwe. 1 *Leop. Ps.* 11, 4, niech zatraci, 3 *Leop.*). Polepa grube ścian głos traci. *Tr.* Niewiasta zaszła ciążą, gdyby płod iuż żywy w sobie straciła *A Zam.* 193, die Leibesfrucht abtreiben. Namawiali męczennika, aby się sam nie tracił, on odpowiedział: iakom się sam nie stworzył, tak się sam gubić nie mogę. *Sk. Żyw.* 1, 1, 9, żeby się nie narażał, cf Gubić). Tracić złoczyńcę, ścinać go, wieszać go, einen armen Sünder hinrichten, abthun *Bh.* utratiti. U Turków Kapigów urząd iest, tracić złoczyńcow, kiedy Wezyr każe. *Stat. Dw.* 35. Mięsiego nie tracą, ale go włożą w moździerz i tłuką. *Mok.* 156. Pierwey niźli go tracić poczęto, uprosił sobie wolne mowienie. *Baz. hft.* 40. Pytał pies pasterza czemu nie wieszasz, azaż ci wilk nie więcéy krzywd? ia ziem kla iagniąt zjadł, chcesz mię ſtracić? *Rey. Zw.* 40. Stracenie, *Cro.* pogubienie, die Hinrichtung. Mieysce ſtracenia złoczyńcow, der Richtplatz, *Bh.* poprawiſtě. Obwinionego o zabóystwo, prowadzono na ſtracenie. *Sk. Żyw.* 2, 5. Farao kazał szukać na ſtracenie Moyżesza. 1 *Leop. Ex.* 2, na śmierć, na zgubę. TRACICIEL, - a, *m.*, który, tra-

ci, der Verlierer, Durchbringer, Vernichter, Verderber, *Slo.* tratil.

Pochodz. *stracić, strata, straceniec, utrata, utracić, utracać, utratnik, utracyusz; stradać; wytracić; zatracić.*

TRĄCIC *cz. ndk.*, Trącać *kont.*; *Sr.* 1. storkam, (cf. sturkać); *Sr.* 2. storzisch; *Crn.* wunkam, bunkam; *Vd.* potisniti, dregniti, shoknili, shokati, pehniti, perhniti, porivati, poriniti, potiskuvati, dregati; *Rs.* трутить, трутъ, напрягать, напрячь; *Ec.* рвать, рвати, рвю; (cf. *Gall.* detronquer, z odtrącić), lekko stursnąć, tknąć, ein wenig stoßen, leicht berühren, anrühren, anstoßen. Trącił siostrę łokciem, aby milczała. *Tr.* Trącam kogo, napominaiąc o co. *Cn. Th.* 1149. W rozmowie z Cześnikiem zmierzać zacząłem do rzeczy ekonomicznych; ale mię ekonom w bok trącił. *Kras. Pod.* 2, 25. Trącenie, *Rs.* трясёнїе, трясца, (*ob.* trząść), напрокъ. W teorban złoty lub trącał w Aońską cytrę. *Zab.* 12, 28 *Kniaź.*, w stronę uderzył, ruszał ie palcami; grał). Trącić konia uzdeczką. *Tr.* - 2) Trącić czym, oddawać czym, śmierdzieć, pachnąć czym, nach etwas schmecken, nach etwas riechen, einen Nachgeschmack oder Geruch von etwas haben. Piwo beczką trącące. *Syr.* 934. Aby wino niczym przykrym nie trąciło. *Slesak. Ped.* 379. Czego się nowa skorupa napiie, tym zawsze trąci. *Zegl. Ad.* 52, *Boh. Kom.* 1, 414. - *fig.* Postać iey trąci kokietką. *Teatr* 7, 86. Tak trąciła boginią, że ią można było o milę zwietrzyć. *Teatr* 3, 17. Otoż sposób mowienia, który trąci grzecznością Europeyską. *Węg. Mar.* 3, 264. Te zdania nowością trącą. *Mon.* 76, 311. Grosić mi batogami, to trąci grzywnami wielkiemi! *Teatr* 11, 103. Taki uczynek szubienicą trąci, *ob.* Pachnie szubienicą.

Pochodz. *natrącić, natręt, natrętny, odtrącić, otrącić, potrącić, przetrącić, przytrącić, roztrącić, strącić, utrącić, wtrącić, wtręt, wtrączkowy, wytrącić, zatrącić.*

*TRACIKNOT, - u, *m.*, TRACIŁOY, - łu, *m.*, węzełek u knota palący się, świecę marnie tracący. *Tr.*, wilk, złodziey u świecy, der Räuber am Lichte, der Wolf. (*Bh.* tratiwod kaluża).

TRĄCY, *ob.* Trzeć. TRACZ, - a, *m.*, który piłą lub pilnikiem trze, *Vd.* delni resar, reszuz, shagar, shagmashter, der Säger, Feiler. Tracz rznący tarcice. *Rog. Dos.* 3, 164, der Bretschneider. *Pot. Pocz.* 333, *Zab.* 16, 365. - §. Tracz, tartak, die Schneidemühle, Sägemühle. Młynarz ma tramów przyczyniać, gdzie iest tracz, kiedy czas tego, aby tarł. *Haur Ek.* 41. Młyn i tracz na bystrey wodzie. *Mon.* 75, 435. - §. Tracz, ryba morska, co grzbietem ostro chropawym szuur wędny przeciera i uchodzi, *squalus priſtis*, gatunek hai. *Zool.* 195, der Sägefisch, Schwertfisch.

1) TRĄD, - ędu, *m.*, *Bh.* trud, trudowatość, malomocnistwi, malomocnosť, (cf. niemoc); *Sr.* 1. wusad; *Sr.* 2. hubšaj; *Crn.* gòba, (cf. gąbka); *Vd.* goba, gobe, kröze shöbe; *Cro.* gùba; *Dl* guba; *Ilg.* poklosagh; *Rg.*, *Bs.* gubba; *Sla.* gube, krake, (*Sla.* trùd, z gąbke); *Rs.* проказа, (проказить swawolować, проказникъ swawolnik); *Ec.* священный недугъ, лютая проказа; trąd prawy choroba, trąd słoniowy, *elephantiasis. Syr.* 684; der Aussatz. Trąd całego człeka zaraża, trąd twarz człowieka szpeci, trąd choroba nieuleczona. *Dambr.* 1014. Zarazić się trądem, trędowacieć; *Rg.* ogubavitise; *Ec* проказити-ся, заражаться проказою. - *fig.* Zła rada świętokupski trąd nań przywiodła. *Sk. Dz.* 1063, zarazila go grzechem świętokupstwa). Oyciec S. uznawa między trądem a nie trądem. *Gor. Dw.* 41, między grzechem a niewinnością). - §. trąd, prości sowią, twarzy czerwoność zbytnią. *Cn. Th.* 1149, Kupfer im Gesichte, Röthe mit Ausschlag. Osypanie twarzy czerwone. *Dudz.* 25. Trąd iest zgęstwienie i ostrość części krwi wodnistey, *Boh. diab.* 2, 164.

Pochodz. *trędowaty, trędowatość, trędowacieć.*

2) TRĄD, - u, *m.*, *Bh.* traup, (cf. trup), trauda, medogódka; *Slo.* trub, trup, traub (traub *fomes*); *Sr.* 1. jkala, (cf. skalać, skłóć); *Crn.* tròt, (trotarza *sterilis rex apum*), ropànze, nauratnéza; *Vd.* shumel, shumju, shumerl, sershen, (cf. siersień), ropenza, roparniza, navratniza; *Cro.* osinecz, (cf. osa), osziniak; *Bs.* osinać, velika osa; *Rg.* starmégl, (*ob.* trzmiel); *Ger.* die Drohne, Trähne, Brutbiene, Hummel, *Angl.* drone, *Anglos.* draen, dran, *Suec.* dròn, *Gr. apud Aristot.* κηφήν), *trutień, fucus*, większy od pszczoły robocżey, bez żądła, podobno trądy przeznaczone są do uplodnienia królowey. *Zool.* 119. Trąd w ulu tylko miód je, a nie robi. *Chmiel.* 1, 77.

TRADYCYA, - yi, *ż.*, podanie nauki kościelney krom pisma. *Sk Zyw.* 1, 315, *et* 9, *et* 2, 578, die Tradition, mündliche Ueberlieferung, *Slo.* podánj, obenzitáni. - §. *Jurid.* tradycya, tradowanie, oddanie rzeczy drugiey osobie urzędownie; w prawie Polskim, oddanie dóbr za dekretem zwierzchności w possessyą tego, który process przewiodł. *Kras. Zb.* 2, 546, gerichtliches Traditen, Einhändigen, Uebermachen.

TRADOWAĆ *cz. ndk.*, urzędownie oddawać drugiemu, einem andern gerichtlich ausliefern, übermachen. Jednego młodego panicza meble, sprzęty, srebro i porcellanę tradowano. *Teatr* 19 *b*, 8.

TRAF, - u, *m.*, trefunek, trafunek, zdarzenie, przypadek, *Bh.* treffa; *Rs.* случай, приключай, приключёнїе, *obs.* ключёнїе; der Zufall, zufälliges Eintreffen, Ereignen; das Ereigniß. Gdy się zjścily any raz trafem płonnym . . . *Zab.* 14, 158. Ślepym trafem urodzenia Ten wziął berło, ów rogoże; Los to czyni rozróżnienia. *Teatr* 20 *b* 231. Serce czyni, a nie traf, nas niepoczciwymi. *Bard. Tr.* 154. Grady, nieurodzaie i inne trafy niepomyślne. *Wyrw. G.* 559. Siedli pod wierzbą, a satyr smutny, Tak opowiadał swóy traf okrutny. *Chod. Gesn.* 115. Pomyślnością traf często włada. *Nar. Dz.* 1, 173. Nie sztuka to, co trafem do skutku przychodzi. *Min. Ryt.* 4, 125, przygodnie, przypadkiem, *Rs.* случайно. Prócz odmian zdrowia tysiąc innych trafów. *Nag. Cyc.* 129. Wypadły trafy, których malkontenci czekali. *Ust. K.* 1, 59, wypadki polityczne). Zgony panuiących zawsze się nadzwyczaynym iakimści trafom przypisować zwykły. *Nar. Tac.* 1, 279. Na traf co czynić, na szczęście. *Dudz.* 16, auf gut Glück, chybię, trafię). - W traf, przypadaiąc do miary, do okoliczności, do gustu; dogodnie, passend, angemessen. Prawa maią być do Rzpltey w traf stosowane, tak aby iey właśnie służyły. *Petr. Pol.* 233. Nie w traf starcowi biesiada; Gdy mu co nie ku myśli; narzeka, biada. *Kołak. W. C.* 2. - Nie piękną to ta processya żołnierska, traf traf! gdyby ieden. *Teatr* 13, 43, o bieganiu przez rózgi: smyk smyk! Hieb auf Hieb!). TRAFAKI *plur.*, kawałki cienkie i krótkie rudy, albo do niey podobne; gdy ie w dole postrzegą górnicy, tuszą sobie, iż rudę znaydą. *Os. Zel.* 87, kleine Erzstückel, Brucherz.

TRAFIACZ, - a, *m.*, trafiający do celu. *Cn. Th.* 1149, der Treffer, der etwas trifft. TRAFIAK, - a, *m.*, n. p. Jest innych przy nim wiele puzanów i sztortów, Kiwek, i z grubym głosem trafiaków, pomortów. *Banial. A* 2 *b*: muzyczne iakieś narzędzie, ein gewiſſes muſicaliſches Inſtrument. TRAFIC, *TREFIC *cz. ndk.*, Trafać *kont.*, *Trafować, *Trefować *Freq.*, *Germ.* treffen, *Swec.* trefwa, treffa, cf. *Ital.* trovare, *Gall.* trouver); utrafiać, ugadzać w cel, (*oppos.* chybić celu, ins Ziel treffen, nicht fehlen; *Boh.* trefiti, trefim; *Slo.* trefim *ferio*; *Sr.* 2. treffiſch, treffowaſch; *Sr.* 1. treffiz; *Vd.* trohti, sadeniti, dotizheti; *Sla.* zgoditi; *Rs.* попѣтимъ, уцѣтимъ, уцѣлы, (cf. umieść), уцѣлить, уцѣливаю, (cf. cel; Trafiam do celu, w cel, trafić ptaka. *Cn. Th.* 1149. W środek tarczy utrafia, lecz iey nie przebiia, Znalazłszy odpor, dzida kończata się zwiia. *Dmoch. Jl.* 80. W biodro utrafia strzała, cierpi rycerz wiele, Trzcina się przylamuje, żelazo tkwi w ciele, *ib.* 299. Utrafia tam rycerza dzida salczywa. *ib.* 2, 117. Chybił Hektora, tylko żelazem swéy broni Emiopa utrafił, stróża iego koni. *ib.* 1, 199. On daleki cel dardą trafić umiał. *Otw. Ow.* 181. O Febo zdarz trafić pewnym gdzie mierzę postrzałem. *Zebr. Ow.* 199. Sztukim dokazał, iż nie mierząc i na pamięć strzeliwszy, Dobrze trafiłem. *Mon.* 74, 46. Często i długo strzelaiąc, kiedy tedy trafi. *Cn. Ad.* 376; kto często mierzy, wzdy kiedy uderzy). Trafiaiący, mierney ręki; *Rs.* мѣтецъ, мѣтокъ; *Subſt.* мѣткость, (cf. mieść, miatać, miotać). Nie trafiaiący, chybiaiący, niemierney ręki, *Rs.* попобрость. Bożek miłości trafił w iey serduszko. *Teatr* 21, 191. - *fig.* Trafił w cel abo do celu, z zgadł. *Cn. Ad.* 1324, er hats getroffen. Właśnie też trafiła, iak kulą w płot. *Teatr* 17, 117, *ironice*). Na tym świecie w loteryą gramy; chybił, trafił. *Teatr* 19 *c*, 77. Trafił podle celu, sążeń od celu. *Cn. Ad.* 1170, nie trafił, nie zgadł; daleko stąd do owądź). Trafiać kogo, *vel* komu w zadno, tykać w zadno, trafiać gdzie boli. *Cn. Ad.* 1161, *Zabł. Fir.* 81, das rechte Flecken treffen, wo es am meisten ſchmerzt. Pochlebnicy umieią się z pańską myślą zgadzać, a w notę iey trafiać. *Kosz. Lor.* 113, w notę im ugodzić umieią, *ib.* 182, cf. w rumel). Usłyszycie, w czego to mówię). Trafię cię; Nie chybię cię. *Cn. Ad.* 1169, bym wam powieścią moią trafiać miał. *Baz. Sk.* 99, do przypłaciasz mi tego). Traktuie mnie, iak chłystka wzgardzonego, którego trafia kiiem kat zjadły po grzbiecie. *Kul. Her.* 66; maca go kiiem, obkłada, bie, mit dem Stock treffen, ſchlagen, prügeln. Trafić gdzie, trafić drogę, natrefić, mogin treffen, wohin finden. Prowadź mię, bo sam nie trafię. *Ld.* Gdy dziecina pochwę strzałową włożyła, Pszczołki z niey wylatuią, iak która trafiła. *Tof. Saut.* 17, którędy która mogła). - §. Daniel gadki *trafował, trudne rzeczy rozwięzywał. *Radz. Dan.* 5, 12, zgadywał gadki, errieth Räthsel gerathen, zu errathen geſucht, errathen, getroffen. Kiedy gadki zadał, nikt ich nie trafił; ale on zadane zgadał. *Jabł. Ez. C* 3. Samaun dał onym młodzieńcom, co gadkę trafili, 30 szat. *Biel. hſt.* 52. Żaden mu ten sen nie trafił. *Biel. hſt.* 10. - §. Trafić na co, uderzyć na co, przypadać na co, potykać, *quoad tempus*, *euentum*; auf etwas treffen, ſtoßen. Trafiła kosa na kamień. *Gor. Dw.* 269; trafił djabół na poganina). Tam *trefisz na iesszcze mędrszego. *Rey Wiz.* 63. Trafił swóy na swego. *Cn. Ad.* 1171. Nie trafiłeś na dudka. *ib.* Uciekaiąc z miasta przed ogniem, na insze nieprzyiacioły trefowali. *Biel.* 399; napadali). Trafił na prask, *ob.* Prask. - Gdybyśmy byli trafili na iego senatorstwo, spodziewaćbyśmy się tego żadnym sposobem nie mogli. *Warg. Wal.* 71. Mahomet trafił na czas sobie nie bardzo wygodny. *Klok.* 124. Gdaie trafisz, tam iedz. *Cn. Ad.* 239. Trafił na dobry byt. *ib.* 1169. - Trafić dobrze, źle, es gut, ſchlecht treffen. Mógłbyś ią za mnie wydać, nie źleby zapewne trafiła. *Teatr* 31 *c*, 74. Dama, ktora długo przebiera, naygorszy pospolicie trafia. *Teatr* 32, 60. Przecież mnie w mym wyborze szczęście nie zawiodło, Ulubiwszy Biedosza, trafiłem niepodło. *Teatr* 43 *b*, 89. Przed głodem uciekali do Węgier, ale nie trafili, abowiem Węgrowie, co mieli, to im wydarli. *Biel.* 161; nie dobrze trafili). Trafił na zły raz; na sęk. *Cn. Ad.* 1170; trafił ze dżdżu pod rynnę. *ib.* 1171. - *§. Trafić co, znaleźć co, treffen, finden. Buyniejszych w żadnem położeniu traw nie trafisz. *Zebr. Ow.* 23. - §. Trafić w co, z potrafiać co, dokazać, w ſtanie być dokazania czego, etwas bewerkſtelligen, ausführen, etwas wirklich treffen; es ohne Fehlſchlagen vollziehen. Dziwna rzecz, iak człowiek, w co chce, trafić może. *Groch. W.* 548. Mądrością swoią w to trafiła, że się uspokoili. *Gor. Dw.* 245. Ledwieby w to trafił Demoſtenes sławny, albo Cycero Rzymski. *Pot. Jat. Az.* Trafić czego, trafić pasierza, piosnki zagrać, *absque errore aliquid perficere. Cn. Th.* 1149. Jeśli zechcą, trafią nas bogowie ratować. *Jabł. Tel.* 58. Medea cory Peliaszowe w tę nadzieię wdała, że w młodość trafi starość oycowską przeczynić, *reuirescere cum arte posse. Zebr. Ow.* 170. W Niemczech ludzie trafią łacno to wszystko co obaczą, i maią wielkie zalecenie w rzemiosłach. *Boter.* 80. Bez instrumentów może kto być w sztuce muzycznéy biegłym, acz sztukę swą pokazać podobno nie trafi bez nich. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 429. Nie trafię do końca z nim. *Teatr* 53 *d*, 63, ich kann mit ihm nicht zu Ende kommen. - §. Trafić maluiąc, rysuiąc, kopiuiąc, z prawdziwie, rzetelnie oddawać, wyrażać, Ec, pennobrazowaniu, treffen im Mahlen, zeichnen, kopiren, ganz genau darſtellen. Malarz mię głową trafił, lecz rozumu w głowie, arcymalarz nie trafi. *Groch. W.* 578. W haftie Arachne tak wszystko porządnie wyprawiła, że i osoby wszystkich i mieysca trafiła. *Otw. Ow.* 219. Wziąwszy na siebie postać Podlasianina, tak dobrze go trafiłem, że mnie siostra nawet nie poznała. *Teatr* 1 *b*, 74. Tak go twarzą, wzrostem, tak mową trafiła, Tak go dobrze postawą wszystką wyraziła, Że z niey był własny Atlant stary. *P. Kch. Orl.* 1, 1813. - *Trafić się na kogo *Rec.*, podobnym mu być, einem ähneln, ähnlich ſeyn, ähnlich werden, nachſchlachten. *Patri respondere*, na oyca się trafić, obyczaiów iego naśladować. *Mącz. Fratri similior, quam patri*; bardziey się trafił ku bratu, niż ku oycu. *Mącz.* Niepodobny, nie trafił się nań, *dissimilis*, różny. *Cn. Th.* 514. - *Similiter*: Trafiły mi się trzewiki na nogę, *conueniunt, quadrant. Cn. Th.* 1149, paſſen. - *§. Trafić, trefić, trefnić, utrafiać *ndk.*, utrefić *dk.*, włosy, płocienne rzeczy, z sztucznie kędzierzyć; *Cr.* czifram; *Hg.* tsifrázom; friſieren, krauſen. Kobiety włosy trafią, złotem się okładaią, zbytnie się stroią. *Karn. Kat.* 3.3.

Ute-

Utrafa kędziory, gładzi twarz, przegląda się. *Klon. Wer.* 62. Włosy utrefione rozpuścił. *Gor. Dw.* 80. Czyież natrętne dłonie Utrefionemi włosy okryły me skronie? *Teatr* 45 c, 18. Na wszelkie zbytki się udali, włosy sobie trafili a czesali, które długo nosili. *Biel.* 596. Głowę trafić. *Otw. Ow.* 75. Monstrnie, perfumuie i traf Włosy, z których żelazo ledwie kiedy zsuydzie. *Opal. sat.* 3, *P. Acz* 3. 210. Za co z taką wytwornością trefiaz włosy? czyli one obyczaiem Portów swiesisz? czyli kształtem Niemcow w węzły aplecesz, gęstsza na karku końskim miga się grzywa. *Pilch. Sen. list* 4, 236. Trefi włosy, zwie, ucina, średzi, rozpuszcza, podpina. *N. Pam.* 13, 121. Z utrefionemi i namaszczonemi włosami pomieście lata. *Sem. Cyc.* 150. Trafienie włosów. *W. i Petr.* 3, 3. Piękne włosów trefienie. *Zab.* 2, 180. Od trefienia się by sowa, złoty ieden. *Lek. C* 3 *b*. To rozpleść włosów i rozpuścić wszędzie To do trefienia iak zmowu nasędzie, Nie może wytrwać . . . *Morszt.* 218. Fraucymer, co te nic nie robią, tylko garnerują, blondyny trefią, marszczą, rzną, sztukują, i iak kiełbasy nadziewaią. *Teatr* 24 *b*, 8. Włosy muszcze, płaszcz aby kształtnie leżał trafi, By widzian był bram złoty. *Zebr. Ow.* 49. Trepelów djabeł trafać pomaga. *Lek. C* 4. *Trafiony, trafny, trefny, sudamny, künſtlich, ſchön, elegant, geſchmackvoll. Posąg, im go głębiey dłoto bierze, Tym w gładszey sława i trafiony mierze. *Morszt.* 1. – §. Trafić się *Rec.*, przytrafać się, przygadzać się, przydawać się, zdarzać się; *Vd.* se pergoditi, se permeriti; *Crn.* permiresse; *Rs.* случаться, случаюсь, случаемся, случаемся, случаемся, приключаюсь, приключаешься, приключается, случаемся, случаемся, случаемся, происходить (cf. przywieść); ſich ereignen, zuſtoßen, widerfahren, begegnen. I trzeciego pomnu głupi żart się trafi w mowie. *Min. Ryt.* 4, 157. Traf się i naymędrszemu potknąć. *Cn. Ad.* 1168. *Trefi się. *Rey Ap.* 66. *Trefiło się, że w owey krainie był głód. *Rudz. Genes.* 26, 1. *Trefuie się to, człowiek pod czas aje co brzydkiego, nie wiedząc. *Gor. Dw.* 317. To się w pijaństwie trefuie. *Erat. ięz. E* 8 *b*. Strefiło się, że Tarsenczykowie rozruch uczynili. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 30. Wielekroć się *trefowało, iż anieli ukazowali się w osobach pielgrzymskich. *Rey Poſt. T. u.* 3. Koronacya Zygmuntowa trafiła się dnia 24 Stycznia 1507. *Stryik.* 689; działa się, przypadła). Napierwsze suchedni trafiaią się w roku w pierwszym tygodniu w post. *Szczerb. Sax.* 343, *Zrn. Pſt.* 2, 467. Jagdy biię, biię, gdzie się trafi. *Teatr* 30 *c*, 75. Traf się i ślepey kokoszy ziarno. *Cn. Ad.* 1168, i ślepéy kurze traf się ziarno. *Teatr* 11 *b*, 4; *Slo.* i ślepa kuta nekdi na zrno trafi; z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syzt. Sk.* 200; szczęście ślepe). Gość mu się w dom trafił. *Groch. W.* 418; iakoś przybył; es kam von ohngefähr ein Gaſt. Co za gość nam się trafił w nasz dom teraz nowy? *A. Kch. W.* 78. Saul, gdy się trafił do Samuela, szukaiąc oślic oyca, on go na króla pomazał. *Sk. Zyw.* 2, 34. Trafił się w dom Hupalda księdza ieden, który rzekł . . . *Sk. Zyw.* 2, 16. – Trafić się dokąd, a iakoś przybyć, stanąć, von ohngefähr ankommen, antreffen, eintreffen. Lewita, gdy się trafił na toż mieysce, gdzie słupiony leżał, wyrzawszy przeminął go. *Sekl. Lud.* 10. Puścił się w drogę; Do Jerozalem naprzód się trafiła, Gdzie ią król przyiął . . . *P. Kch. J.* 149. – §. Trafić się z kim, natrafać na kogo, nadeść, potkać się z kim, zdybać go, mit einem zuſammentreffen, ihm begegnen, auf ihn ſtoßen. Trafił się wilk za psem w lesie przed świtaniem. *Etop.* 25. TRAFISZ, -a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stöberhundes. TRAFKA, -y, *ż.*, we grze lub loteryi numer szczęśliwy, ein Treffer im Spiele, in der Lotterie. *Tr.* – §. 2) Trefna, miano suki gończéy. *Ryd.*, Name einer Stöberhündinn. TRAFNOŚĆ, TRAFNY, *ob.* Trefność, Trefny. TRAFOWY, -a, -e, przypadkowy, zufällig. Trafowy ratunek. *Przyb. Milt.* 65.

Pochoda. *trefunek*, *trefunek*, *przytrafiać się*, *potrafiać*, *trafiać*.

TRAFTA, *TRAWTA, TRATWA, *TRATFA, -y, *ż.*, platwa, płta, płety, płty, *Boh.* plť, plti, wor, worek (*ob.* wor); *Crn.* vôr; *Vd.* plan (cf. plaw), ploholadja, povodnica (cf. powodź), flósa (cf. fl.a); *Cro.* flyosz, chàtra, vodeplavka; *Dl.* povodnicza; *Ng.* povòdniza; *Russ.* плотъ (*ob.* plot, *ob.* płta); die Holzflöße, Flöße, (in Preußen: Holztrift, Trift, Trafte). Trafa składa się z ośmiu gąsek, gąska z czterech tafel; Spód złożony z kloców, z których poboczne zewią pogniaceami; rudle zaś zewią drygawkami. *Urm.* Na traftach wożą towary leśne. *Alon. Fl. D* 1 *b*. Po Wiśle trafy płyną, i z zbożem komiegi. *Zbyl. Zyw. B* 2. Na szkutach, komiegach, traftach. *Vol. Leg.* 4, 733. Sprowadzili drzewa dla zrobienia z nich tratew, któreby aż do brzegów tamtych wystarczały; porobiono tedy tratwy, i na wodę puszczono. *Boh. Zam.* 118. W nocy poczyniwszy z drzewa trafty, przewozili pieszo ludzi, strzelbę i inne potrzeby. *Biel. Sw.* 274, cf. próm). Było miasto Ryga przez kilkanaście lat różnemi sposobami kształtem woiennym i dziwnemi trawtami od królów Duńskich i Szwedzkich i od książąt Moskiewskich przenagabane. *Gnag.* 409. TRAFTARZ, -a, *m.*, płetownik, *ratiarius*. *Cn. Th.* 1150, *Rh.* płtař, napławać; *Dl.* plutvar; *Cro.* plohar, flosztar, flyoszar (*ob.* flis), der Flößer, Holzflößer. TRAFTOWY, TRATWIANY, -a, -e, do trafty należący, Floß-. Traftowe drzewo, *Bk.* pramowe, worowe dřiwj.

TRAFUNEK, TREFUNEK, -nku, *m.*, traf, przygoda, przypadek, *Bk.* treffunk; *Rs.* случаемость; der Zufall, das Ereigniß. Trafunek iest z nierozsądnego początku i bez wszelkiego przyczyn porządku pochodzący skutek. *Bard. Boe* 151 *et* 152. Wiele tych trefunków iest, które zawodzą do wypełnienia rady naszéy. *Gor. Sen.* 310. Trefunek pod czas lepszy, niż rozum. *Cn. Ad.* 1173, szczęście pod czas rozmysł przechodzi). Głupi z trafunku czasem dobrze powie. *Sekl.* 61, zufälliger Weiſe. Z trafunku ślepa kokosz na ziarno trafi. *Syzt. Sk.* 200. Wyciągnąwszy łuk, strzelił w niepewną, a z trafunku postrzelił króla. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 34. Trefunkiem, z trafunku, trefunkowo, przypadkiem, przygodnie, zufällig; *Slo.* naſebnè (trefunkom); *Bk.* mimò; *Sr.* 2. ſlučajnoje; *Sor.* 1. nawadki. Chcę, żeby się zdało, że się to trafunkiem stało. *Poſt. F.* 100. Dobrodzieystwo trefunkiem dane, podło bywa szacowane. *Cn. Ad.* 181. – §. *trafunek, potkanie się z kim, zdybanie, natrafienie na kogo, das Begegnen, Zuſammentreffen, Zuſammenſtoßen. Z zrzódła Tygrys i Eufrat iednego wychodzą, A wnet rozłączywszy wody się rozchodzą, Gdyby się zeszły i w ściek jeden się zebrały, I gdyby swe wzaiemnie wody pomieszały,

Zbiegałyby się czołny i drzewa urwane Byłyby i trafunkiem wody pomieszane. *Bard Boe.* 153. Miły to trafunek dla mnie, że tu We Pana spotykam. *Teatr* 5 *b*, 75. TRAFUNKOWY, TREFUNKOWY, -a, -e, TRAFUNKOWO *adv.*, z trafunku przypadły; przygodny, zufällig. Klasztor Mogilnicki trafunkową pożogą doszczędu zgorzał. *Krom.* 574. Trefunkowy liter układ wypadł mi z pióra mimo wolą moię. *Mon.* 73, 16. Nie przypadek to, ani trefunkowe losy Zrobiły bezskuteczne postrzały i ciosy. *Zab.* 4, 381 *Min.*

TRAGANT, *ob.* Dragant.

TRAGARY, *ob.* Legary, Legar. TRAGARZ, -a, *m.*, drążnik, noszarz, z *Niem.* der Träger, Lastenträger; *Slo.* nosyč; *Sr.* 2. mechow noschéř, mechownik; *Cro.* noshàsh; *Vd.* tovornik (cf. towar), podigavez (cf. podźwignąć); *Cro.* terhonòszecz; *Rg.* nossàc, baitàh, argattin; *Ec.* бременникъ (cf. brzemię). Tragarz, miechownik. *Dasyp. Fff* 3. Dayże to tragarzowi, niech ci to do domu zaniesie. *W. Post. W.* 2, 160. Miał Salomon 70000 tragarzów. *Bud.* 1 *Reg.* 6, 15, *not.* „nosicielów brzemion". - §. Tragarz, tram, der Tragebalken, Träger, Unterzug. Zbudował sień wnętrzną trzema rzędy kwadratu, a iednym rzędem tragarzów cedrowych. *Radz.* 1 *Reg.* 6, 36. Tragarze trzeszczą. *Pot. Jow.* 62. - §. *Anat.* pierwszy z prawdziwych paździerzów, tragarz, bo głowę nosi. *Kirch.* 105, das erste Wirbelbein des Rückgrads. TRAGI *plur.*, drągi tragarzów, *Cro.* tragle; *Germ.* die Trage, Tragebahre. Tragami pomocnicy dodaią kamieni mularzom. Kiedy są wielkie kamienie do iednych trag być musi użytych 4 ludzi i więcéy; lepsze zaś są kary. *Swirk. bud.* 31. Już tragi z pod naw biorą. *Dmoch. Jl.* 31, spuszczają nawy.

TRAGIEDYA, TRAJEDYA, - yi; ż., z Greck., akcya teatralna, którey cel wzruszenie boiaźni i politowania. *Kras. Zb.* 2, 546, *Vd.* tragedia, shalostan sgod, shalostnu sgodenje, sgoditje; *Boh.* smutnohra, truchlohra. Traiedya powinna być poważna i tkliwa, i rzeczą i stylem. *Gol. Wym.* 433. Traiedya Zygmunt August, p. *Wybickiego.* Epaminondas, traj. *Konarskiego.* - §. *tr.* burda, smutne zawieruchy, cf. sceny, tragische Auftritte, Unruhen. Wolą złe ustawy cierpieć, niż tragiedyom przyczynę dać. *Sekl.* 72. Z Aryany tragiedya szkody kościołowi czyniła. *Sk. Dz.* 246. TRAGICZNY, TRAICZNY, -a, -e, -ie *adv.*, do tragiedyi należący, *Vd.* tragedishen; die Tragödie, das Trauerspiel betreffend, tragisch. Wyznać pogòdzie trzeba, w sztuce traicznéyśmy mali, Niech Rzewuskich, Wybickich przykład nas zapali. *Dmoch. Szt. R.* 50 TRAGEDYOPIS, -a, *m.*, *Mon.* 75, 591, pisarz tragedyi, der Trauerspieldichter.

TRAKARZ, -a, *m.*, gornik rudę na takach wożący, *Ger.* der Trecker, der Knappe, der das Erz auf dem Schublarren herbey fährt.

TRAKT, -u, *m.*, z Łac., gościniec, droga walna, die Landstraße, Hauptstraße wohin; *Bh.* tráta ciąg). Zapłaciwszy na Wiśle mostowe, na walnym trakcie szukał nocelegu. *Zab.* 14, 274 *Rzew.* Bezecne drogi wszędzie mię zatrzymywały, iak tylko z pocztowego traktu zjechałem. *Teatr* 19, 8. Traktu nie znaiąc, tylko się z gwiazd miarkowali. *Bard. Luk.* 170. Ruszyłem się z Wiednia w daleką podróż traktem na Frankfort. *Kras. Dok.* 96.

Zboczyliśmy z traktu. *Boh. Kom.* 4, 291. - *fig.* Jeden iest trakt do życia, tysiąc do zniszczenia. *Zab.* 11, 373 *Zabł.* - trakt, okolica, die Gegend, der Strich. Kasztel ten broni wszystkiego traktu miasta od nieprzyiaciela. *Tr.* - §. *tr. fig.* trakt, ciąg, bieg, die Dauer, der Lauf einer Sache. Sprawy u nas leniwym traktem się sądzą. *Bard. Ir.* 38. Komu się większy nagodził trakt nocy, iak Herkulesowi! *ib.* 60, dłuższa noc). - §. *trakt, sposób, kształt, fosa, die Art, Weise, Gestalt. Na tym kamieniu iest krzyż Ruskim wyryty traktem. *Stryik.* 235. - *§. *w cerkwi*: n. p. Twoiém zdaniem nic po graduałach, po traktach, po ofiertach, po sekretach, po kommuniiach i poskommuniiach; bo tych wszystkich w ewanieliu nie napisano. *Pim. Kam.* 124. TRAKTAMENT, *ob.* uczta, biesiada, ochota. - §. *aliter*; Nie mogący więcey znieść tak surowych traktamentów, uciekła. *Zal. H. T.* 29, obchodzenia się, Behandlung. TRAKTAT, negocyacya o przymierze, konwencya, która odbiera stwierdzenie przez ratyfikacyą. *Kras. Zb.* 2, 547, ein Tractat, z D. Friedenstractat, eine Verhandlung. - §. Traktat o czym napisany, dyssertacya, rozprawa, spis, *Ross.* сочиненіе; eine Abhandlung, ein Tractat. Traktacik *dem.*, ein Tractätchen. *Tr.* TRAKTOWAĆ *cz. ndk.*, czynić o co, z kim, eine Angelegenheit tractiren, verhandeln, behandeln; *Sr.* 1. zakhadjam (cf. zachodzić). Dopiero dobrze się porozumiawszy, będziecie traktować interessa. *Teatr* 26, 69. Traktuiący co, o co, traktator, *Sr.* 1. zakhadjwař. Ma dobry sposób traktowania. *Teatr* 8 *c*, 47. Rzeczy to bardzo łetko traktuie. *Teatr* 1, 76, łetko bierze). Litwini dawni, na płotach z kłodzin, wojenne sprzęty, nie długo traktuiąc, przeprawił. *Stryik.* 227, bez ceregielów, ohne viele Umstände. - §. traktować kogo *ndk.*, utraktować *dk.*, obchodzić się z nim, ihn behandeln, mit ihm umgehen, verfahren. Codzień mię źle traktował mąż. *Teatr* 18 *c*, 12. W niewoli dosyć go dyskretnie traktowali. *Sk. Żyw.* 2, 44. Szalony iesteś, że Hrabiego tak źle traktuiesz. *Teatr* 55 *b*, 57. Jak zawołam ludzi, natychmiast cię tak utraktują, iak zasługuiesz. *Teatr* 20, 67. Utraktuię We Państwo, iak tylko można będzie. *Teatr* 7, 101, uraczę, poczęstuię. - §. Traktować co, praktykować, etwas practiciren. Syn iego woyskową także traktował. *Kras. Pod.* 1, 245. I iam też kiedyś szkoły traktował. *Teatr* 7 *d*, 36 *Czrt.* TRAKTYER, -a, *m.*, garkuchnik, *Rs.* трактиръ, трактирщикъ; der Traiteur, Speisewirth. Traktyer ten, co to potrawki smaczne gotuie. *Teatr* 34, 20. Na każdey prawie ulicy znaydziesz tam traktyerow Francuzkich. *N. Pam.* 14, 152. TRAKTYERKA, -i, ż., *Rs.* трактирщица; die Traiterinn, Speisewirthinn. TRAKTYERNIA, -i, ż., garkuchnia, das Speisehaus. Gotowe iedzenia w traktyerniach. *A. Zam.* 104, *Teatr* 22, 10. We wszystkich traktyerniach leży na stole karta potraw. *N. Pam.* 14; 152. *TRAKTYWA, -y, ż., n. p. Tak go ubiią, że boki sobie psim sadłem maże, ale nie też tak przystoi, a szkoda mu traktywy. *Rey Zw.* 103 *b.*

TRAM, *TROM, -u, *m.*, *Bh.* tram, tramet; (*Slo.* stramor; *Sr.* 2. tramá legary piwniczne); *Cro.* tram, (*Hrastov stirps*), brun, krokniza (cf. krokwie); *Vd.* tram, (cf. kłoda), brune, steber, resdram, glet, krokniza, tram, tramezh, leska, krounu dreuze, vata, slata); *Cz.*

tràm, berrno, greda, szleme, bálvan; *Slo.* grède (cf. grzęda); *Rg.* privòz; *Rs.* перекладина, перекладь, перекладина; *Ec.* колъ, колёнъ; *Ulphil.* thrame, *Gr.* δοκός, *Lat.* trabs, *Ital.* trave); *Ger.* der Tram; belka glowna, der Hauptbalken, Tragebalken. Kozieł, łata, tram, possowa, *tignus. Volck.* 1009. Szykarze na tram długi piszą. *Rey Wiz.* 162 *b.* Pisz ty co chcesz na tram, ale ia też, wiesz to Pan Bóg, kiedy dam. *Rey Zw.* 58 *b.* Las tramami zarosły, *frequens trabibus. Zebr. Ow.* 199, drzewami). Tram, w stkucie na spodzie położony. *Sek. pr.* 125, *carina*, der Kiel. Ciężki tram na zranione ramiona Jezusowe. *Groch. W.* 201, krzyż, cf. słoństram). — *Allegor.* Widzisz trzaskę w oku brata swego, tramu w oku twoim nie obaczasz. *Sekl.* 7, *balku abo *bierzmna. *ib.*, w inszych oku proszek widzisz, w swoim tramu nie bacząc. *ib.* 27, kretowie na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *ib.* Wyrzuć pierwey tram z oka twego, potym z cudzego źdźbło. *Zygr. Pap.* 232, *Sk. Kaz.* 273. Przygadamy komu O źdźbło, a w swoim oku nie widzimy *tromu. *Pot. Arg.* 398. Łatwiey komu tram z oka, niż sobie źdźbło dobyć. *Pot. Jow.* 121. TRAMOWY, -a, -e, do tramu należący, abo z tramów, *Cro.* tramni; Balken-. *Cn. Th.* 1150.

TRAN, *ob.* Tron.

TRANK, *Hipp.* 106, *Kesz. Lor.* 84 *b*, *ib.* 88, *ob.* Trunek. — *Botan.* Złoty trank, ziele, Szlachtawa, Chłastawa, Płoszanik, *conyza*, Dürrwurz. *Syr.* 746. Trank ieleni, Sierpik, *serratula*, Schartentrank, *Syr.* 1254. Anielski trank, *alisma*, Engelstrank. *Syr.* 825, *Kluk Dyk.* 1, 49. Trank, prosiana włoć, *aurea virga. Sleszk. Ped.* 423, *Syr.* 69, heidnisch Wundtrank. S. Kunegundy trank, ziele, *ob.* Sadziec.

TRANSAKCYA, -yi, *ż.*, umowa na piśmie między osobami prywatnemi zachodząca; wyraz prawny. *Pam. Warsz.* 5, 205, die Verhandlung. TRANSFUZYA prawa swego na drugiego. *A. Zam.* 164, zlewek, wlewek. TRANSLAPS, *ob.* Rok przepadły. *Dudz.* 64, *Bard. Luk.* 186, puścił w translapa ów czas, a opuścił go. TRANSPIRACYA, *Rs.* испáрина, *ob.* Parowanie. *Krup.* 5, 43. TRANSET, *ob.* Prewet, Przechod. *Birk. o Ex.* 5. TRANSPORT, *ob.* przewóz, wózka, *Rs.* вóзка, свозъ, свóзка, перевóзка, провозъ, отвóзка, отвóзъ. TRANSPORTOWY, przewozowy, *Rs.* извóзный, отвóзный, перевóдный. TRANSSUMT, *ob.* Przepis. TRANSYTOWY, n. p. handel, przechodni. *Pam.* 85, 1, 176.

*TRANT, *Cresc.* 598. *ob.* Trąd 2), Truteń.

TRAPEZA, -y, *ż.*, z Greck., stoł, siedzenie, w Greckich zakonach refektarz, der Tisch, die Tafel; der Speisesaal in den Griech. Klöstern. Po skończeniu liturgii Św. idziemy do trapezy, t. i. do refektarza. *Pim. Kam.* 341.

TRAPIĆ, *TOROPIĆ *cz. ndk.*, utrapić *dk.*, *Bh.* trapiti, trapiwati, utrápiti, ušaviiti, ušavijim; *Slo.* trápim, trapiti, trávení; *Sr.* 1. trapn, prudjn; *Vd.* tarati (cf. tyrać), hudusadjevati, hudusadeti, nadlagati, nadleshuvati; *Cro.* trapiti, trápim, (traplenye, = krzyżowanie); *Rg.* tarpitti, (*Rg.* trappiti *laverare un terreno à fondo, scassare*, *ob.* karczować, *Rg.* trap *solum alte fossum*); *Dal.* pedipsati, nevoliti (cf. znievalać; *Bs.* trappiti, kopati *sarculare*, trap, kopanje *sartura*); *Ross.* мороплть, (= naglić, мóропить, мóропокъ kwapliwy, cf. trop);

dręczyć, martwić, (cf. trupać), quälen, peinigen, *phys. et moral.*, (cf. Strappaze. Abl., *cf. nostr.* cierpieć). Mów, czy kogo nie trapią przeszłey woyny przypadki! *Boh. Kom.* 2, 461. Kto złych nie karze, ten dobrych trapi. *Birk. Zyg.* 15. Król Syryyski trapił syny Izraelskie. 3 *Leop.* 4 *Reg.* 13, 22, pondził. 2 *Leop.*). Niechay cię Pan doieżdża a trapi aż zginiesz. 3 *Leop. Deut.* 28, 23, niechay cię nędzi. 2 *Leop.*). Trapią mię lędźwie moie. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 34, gryzą mię wnętrza moie. 3 *Leop.*). Trapił senat pod czas swego trybunostwa, znosił wszystko, cokolwiek się dla Rzpltey działo; mnie z oyczyzny wypędził, dobra zrabował, dom spalił, dzieci i żonę moię trapił. *Siem. Cyc.* 548. Waszego serca, niech boiaźń nie trapi troskliwa. *Odym. Św.* 2, *M m* 4. Nie trap' się, miły umyśl spokoyny. *Teatr* 42 *d*, *D.* Wiele się trapić, *Ec.* многоозабочатися. Trapi mię co, gryzie, rupi; frasuię się. *Cn. Th.* 955 *et* 1150. Sumnienie go trapi. *Teatr* 46, 46. Nie mówmy więcey o tym, widzę, że to We Pana cokolwiek utrapiło. *Teatr* 6 *c*, 66. Utrapionemu nie przydasz utrapienia. *Cn. Ad.* 1220. Utrapienie, doległość, mól, rup', Qual, Kummer. Pozwala mało utrapienie skargi, Ale nieznośny żal zamyka wargi. *Morszt.* 231. Choćbyśmy z natury nayłaskawsi byli, dla samey trapienia ustawiczności, wszelką z serc naszych ludzkość utracamy. *Siem. Cyc.* 174. Ogniem piekielnym ich się dusza topi, Duszy nie spala, lubo się strasznie toropi. *Jabł. Tel.* 255. Sen okropny trapił mię całą noc. *Wyg. Mar.* 1, 15. Trapić ciało, martwić, seinen Leib kasteyen, das Fleisch kreuzigen. Wieczna będzie ustawa, abyście corok tego dnia ciała swe trapili. *Radz. Lev.* 16, 29, *not.* „przez wstrzymywanie od pokarmów". Post, powściągnienie pożądnych ludzi od roskoszy cielesney i ukromienie a utrapienie ciała naszego. *Zygr. Gon.* 356. Trapienie, utrapienie, umartwienie, udręczenie, Pein, Qual, Marter, Plage. Szkody im poczynił i trapienia zadawał. *Sk. Dz.* 246. Zesłany ku trapieniu złośliwych. *Zygr. Pap.* 177. TRAPICIEL, -a, *m.*, *Cn. Th.* 1150, TRAPNIK, trefiara, gabaca, *vexator. Mącz.*, der Quäler, Placker; *Bh.* trapič; *Cro.* trapitel; *Vd.* nadlugnik, nadlesbnik, hudusadielauz; *w rodz żeńsk.* trapicielka, *Bh.* trapička.

TRAREF, -u, *m.*, lina gruba, na środku rei umocowana, którą żagiel do góry bysuią. *Mag. Mecr.*, ein gewisses Segeltau. Na hyz, gdy wiatr dobry ku górze, aby do góry żagiel i za warkocz i za traref ciągnęli, i one zaburtowali i zabalsowali, według potrzeby. *Haur Ek.* 174, *ib.* 170.

TRĄT, *ob.* Trąd.

**TRATA, -y, *ż.*, strata, utrata, zguba, *Ross.* трата; der Verlust, das Verderben, der Untergang. Niepodobna się zdało z takiego nasadu Dyść Sycylii zguby, straty i upadu. *Pot. Arg.* 471. **TRATNICZEK, -czka, *m.*, utratnik, marnotrawca, der Durchbringer, Verschwender. Słuchay, iakie są stopnie tych miłych tratniczków. Naprzód się zapożyczą . . . *Opal. sat.* 3a.

Pochodz. pod *tracić.*

TRATOWAC, TRETOWAC *cz. ndk.*, utretować, stratować *dk.*, *Rs.* стоптывать, стаптывать, истаптывать, истоптать, истоптывать, топтать, топтывать; *Ec.* тлачу (cf. tłoczyć); deptać, nadeptywać, podeptywać, *Ger.* treten,

Susc. trada, *Isl.* troda, *Angl.* tread). Gdzie niegdzie iarzyny nie młócą się, lecz końmi lub wołami ie tratuią. *Kluk Rośl.* 3, 226. Lecieli z koni, a konie poczęły ich tratować. *Bard. Lud.* 122. Biegąc na koniu, dziecko na ulicy ſtratował. *Boh. Kom.* 77. Plac utretowany wszędzie i rozbity wozami i kopyty. *Otw. Ow.* 225. Błonie utretowane końmi. *Zebr. Ow.* 143. Chytrą głowę nogą mu ſtratuie. *Susz. P.* 2, *A* 4. Aponiusza plotkarza, wozem kamieniami naładowanym ſtratowano. *Nar. Tac.* 2, 476, zgnieciono, ſłoczono). Czegoż ta złość nie tknie się, czego nie obiera, Co się po ſtratowanym oycu na tron wdziera! *Zab.* 16, 231. – *fig.* Naród barbarzyński nayważnieyſze opatrzności dary nogami tretuie. *Pam.* 84, 560. Tratowali nogami wszyſtkie prawa, pod pozorem praw samych. *Gaz. Nar.* 1, 100. – §. *Nauig.* tratować, do lądu ſterować, przy brzegu płynąć, landeinwärts ſchiffen, ſich am Ufer halten, am Ufer hinſchiffen. Tratuy do lądu, Już tu panie młody, Dzy ſło od wody. *Klon. Fl, F* 2. Ku brzegu sztabami kieruie, A z ochotą przy rzéce wesołéy tretuie, *succedit. A. Kch. W.* 182. Żaglem i wiosłami w port Cekropſki z biegu tretuie, *intrat. Zebr. Ow.* 151. – §. *Culin.* tratować w kuchni, spuszczać co na gorące masło, in Butter braten. *Tr.* Zaczął smażyć, warzyć, grylować, tratować. *Teatr* 53 *d*, 83. Tratować, przetratować masło, w wodzie czyſtéy przepłókać; także iabłka lub gruszki tratować czyli rozetrzeć. *Wiel. Kuch.* 431.

Pochodz. *trat, tratowy, treter, zatret.*

TRATWA, TRATFA, *ob.* Trafta. TRATWIANY, *ob.* Traftowy.

TRAWA, – y, *ż.*, TRAWKA, TRAWECZKA, – i, *ż.*, *demin.*, *Boh.* trawa, trawička; *Slo.* tráwa; *Sr.* 1. trawa; *Sr.* 2. tſchawa; *Crn.* trâva, (*Crn.* Travn velike, s May); *Vd.* trava, trauje, (*Vd.* trava, selishe, s ziele, *Vd.* Mali Traven, s Kwiecień, *Vd.* Veliki Traven, s May); *Cro.* trava, travicza, (*Cro.* Veliki Traven, Rosocsvet, s May, *Cro.* Traven, s Mali Traven, s Kwiecień, *Dl.* Travan); *Bs.* trava, troskot; *Rg.* trâva, troskót; *Hg.* pásit (cf. paſza); *Rs.* трава, травка, травинка, (z. ziele, ziołko), травознатецъ botanik, zielnikarz, травознатство botanika, *obr.* трáвень Kwiecień), былина, былинка (*ob.* bylan); *Ec.* злакъ, (*cf. Gr.* τρέφω, *Hebr.* טרף taraph *aluit*); das Gras. Pospolicie nazywamy wszyſtkie rośliny trawą, które na siano koszone bywaią. *Bot.* 172. Pożytek z łąk zawisł na trawach, które się koszą na siano. *Kluk Dyk.* 1, 8. Niechay wypuści z siebie ziemia trawę zieloną, któraby z siebie nasienie dawała. 1 *Leop. Gen.* 1, niechay puści z siebie ziele zielono. 3 *Leop.* zieleninę). Dorodne trawy na brzegach Izmenu cichego. *Burd. Tr.* 255. Na iedney łące, ſtara to przypowieść, wół trawy patrzy, a bocian żaby. *Mon.* 71, 785, nieiednogośmy smaku, nie iedney ſkłonności). U przodków kwiateczki a piękna traweczka to było obicie ich, namiotek albo chrościana budka to były marmury i alabaſtry ich. *Rey Zw.* 69 *b.* Piękna traweczka. *Rey Zw.* 69 *b*, *oppos.* trawſko). Trawka młoda. *Teatr* 54 *c*, *A* 2. – – O pierwszéy trawie do woyſka powrócił. *Warg. Cez.* 37, z początkiem wiosny, ſkoro się zazieleniło, ſobald es nur grün wurde. Tatarowie w polu włóczą się od trawy do trawy. *Tward. Wł.* 18, od trawnika do trawnika, od łąki do łąki, od paſtwiſka do paſtwiſka, von einem Grasplatze zum andern. – *Prov.* Nie wszyſtko trawa, chociaż się zieleni. *Rey Wiz.* 189, pozorom nie wierzyć – znam cię ziołko, żeś pokrzywą). Chléb trawa, ryba woda, mięso potrawa. *Cn. Al.* 61. Ryby wodniſte są, według onéy dawnéy a podobno *Turſkiéy powieści: ryba woda, chléb trawa, mięso *wsiemu hołowa. *Sat. pr.* 151. – – W trawie ieszcze zboże, dopiero wzchodzi, das Getreide iſt noch im Graſe, grasartig, geht erſt auf. Gdy człowiek nasieniem zasieie Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wſtanie, gdy odsieie, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną, i trawę z siebie puszczą potym. *Odym. Sw. A* 4 *b.* Między pszenicą a kąkolem, póki ieszcze trawą są, a ieszcze kłosu niemasz, trudne rozeznanie. *Bial.* 254. Niszczeią w pierwszéy trawie zboża, raz ie psuie zbytnie słońce, drugi raz zbytni deszcz morduie. *Otw. Ow.* 203. – *fig.* Jeszcze w trawie ci nieprzyiaciele, za lat kilka nieżenijwego doyrzeć całe nieszczęśliwe żniwo. *Susz. P.* 2, *E.* Naród żydowſki tak mocno się między nami rozkrzewił, iak kąkol w zbożu, że naszym biednym katolikom podnieść się nie da, gnębiąc ich, iak mówią, ieszcze w trawie. *Mon.* 73, 588. – *Equit.* Dwa zęby wierzchnie i dwa spodnie, które konie naypierwéy zmiatają, zowią pierwszą trawą, albo pierwszéy trawy; następuiące dwa, wtórey trawy; a trzeciego zmiatania, trzeciéy trawy. *Cresc.* 544, *Koń. Lek.*, die erſten, zweyten, dritten Zähne des Pferdes. – §. Trawa miodowa, *holcus*, rodzay właściwéy trawy, bydłu przyiemna paſza. *Kluk Dyk.* 2, 41, das Honiggras. Trawa perłowa, *Melica*. *Kluk Dyk.* 2, 115, das Perlgras. Trawa Wiechowa, *poa*. *Kluk Dyk.* 2, 206, gemeines Gras; piórowa, *ſtipa*, Federgras. *ib.* 5, 102; żabia, *triglochin*, Froſchgras *ib.* 127. Boża trawa, Boża trawka, kozorozec, fengrek, *trigonella foenum Graecum*, Bockshorn, Griechiſch Heu. *Syr.* 1017, *Urzęd.* 143. Turza trawa, Ostrzyca, Riethgras. *Syr.* 1507. Trawa rogata, jeża, ostra, rogalica, *gramen aculeatum*, eckig Gras; *sparganium*, Igelskolben. *Syr.* 1311. Trawa kwietna, *floridum*, Blumengras. *ib.* 1312, mniana, krwawna, Blutgras. *ib.* Trawa morska, *ob.* Porost. Trawa wonna, *ob.* Rayska trawa. – (TRAWERSA, *ob.* Przerwa). – TRAWCA, – y, *m.*, TRAWICIEL, – a, *m.*, pożeracz, niszczyciel, *consumptor*, *Cre.* potrossnik, potrossitel, zatrossnik, zateritel, *f.* potrossitelicza, zateritelicza; der Verzehrer, Aufzehrer. Czas wieków trawca. *Kniaź. P.* 1, 161; *Bh.* trawač, s trawę noszący, *f.* trawačka *ancilla graminaria*). TRAWIANY, – a, – e, *Rs.* травяный; z trawy, trawny, gras, von Gras, Grase. Wieniec laurowy, trawiany, dębowy. *J. Kch. J.* 445. Korzeń trawiany. *Urzęd.* 169. TRAWIASTY, – a, – e, na trawę coś podobnego, do trawy podobny, grasartig, graſicht. Drzewne warsty, nim tęgości drzewa nabędą, miękkie i trawiaſte są. *Kluk Rośl.* 2, 7. TRAWIĆ *cz. ndk.*, Strawić *dk.*, *Rh.* trawiti (trawiti znaczy także: truć), ſtrawiti, ſtrawowati (*ob.* ſtrawować), zajiti, zajiwati (*ob.* zażyć); *Slo.* trávjm, ſtrávni, zajívání; *Sor.* 1. zejeruju; *Sor.* 2. ſzarowaſch; *Cro.* zeram, pivkam, spivkam, respivkam, respivam, potrošim (*ob.* trosaka, trochę); *Vd.* zerat (cf. żrzeć), pozrati, sazerat, s'zerat, kubat, poſkubati, ponuzat, nadjati, sakubati, prebáviti, prebaulati, gorſtrosheti, ſtr-

potroshiti, satroshiti, potroshiti, ſtroshiti, ſtroshuvati, sajesti, savshiti, (*Vd.* traviti, travo napraulati, pasti se, s trawę ieść, paść się trawą lub na trawie, *Vd.* odtraviti, potraviti, travo popasti, s trawę spaść, *Vd.* obtraviti, potraviti, s trawą zazielenić); *Cro.* prebávlyam, prebavlyati, prebavlenye, troshiti, troſsiti, troſsim, potroſsujem, potroshenye, shivabati, (*Cro.* trávim, trujem, s truję); *Dl.* probavlyam; *Bs.* probaviti; (*Rs.* ſtraviti, ſtrasciti *terrere*, ſtravitise *horrescere*, *Rg.* ſtráviti, s ſtruć, *Bg.* ſtrava *veneficium*); *Rg.* probaviti, probavgljati; (*Rs.* спрáвить paść na łące, спрáвлять, спрáвливать spaść trawę, wybecować, wygryść, wytrawić, szczać; *obsol.* спрáвиться, wyzywać się; разспрáвить, растспрáвливать rozjątrzyć, rozdrażnić; спрáвленіе, спрáвливаніе, спрáвка spasienie trawy, becowanie, szczawanie; *Eccl.* спрáвлю, спрáвію, обростáю *herbesco*); *Rs.* напрúть, *ob.* warzyć; *Ec.* истрошáю, изнурúю, изжúвáю, изжúвáю; trawić pokarm, iedło, s konkokcyą, dygiestyą mieć, verdauen. Piérwsze trawienie w żołądku iest, gdy potrawy przechroſtane z gruba się tylko przewarzaią. *Sek. Pr.* 202. Nie ten iest zdrowy, który wiele iada, ale ów, który to w się bierze, co mu w sytość idzie, i tyle, ile trawi. *Pilch. Sen. list* 3, 372. Muszą koniecznie rzeczy rozliczne i niezgodne sprawić wzburzenie, a przełknione rozpierać i źle się trawić. *ib.* 5, 192, być niestrawnemi). Trawi dobrze; trawi iak kaczka. *Cn. Ad.* 1172, ma ſtrusi żołądek). Trawić, pożerać, niszczyć, *phys. et mor.*, verzehren. Wolą od bestyi być strawieni, niżby do niewoli mieli być przywróceni. *Pasz. Dz.* 62. Ilekroć bydlęcyznę tkacie w gęby swoie, wiedzcie, że swych rolniczków trawicie. *Zebr. Ow.* 379. Trawi ogień, trawi wrzód ciało, pożera. *Cn. Th.* 1151. Nie mogąc dostać samku, ogniem go ſtrawił. *Nar. Hſt.* 5, 119, spalił go, w perzynę obrócił). Podpal ogień, traw mięso. *Radz. Ezech.* 24, 10, w niweca obroć. *Bibl. Gd.*). W Hierozolimſkim kościele ogniem palono cokolwiek zostało niestrawionego, *inconsumpta*. *Zygr. Gon.* 241. Ogień piekielny pali, a nie trawi. *Sk. Dz.* 60. Armata im krótsza, tym mniéy prochu ſtrawić potrafi. *Jak. Art.* 1, 348. Swieca ludziom usługuiąc, sama się trawi. *Rys. Ad.* 65, *Mon.* 65, 97. W Chymii trawienie, *digestio*, kiedy roztworzyciel, na ciało, maiące być roztworzone, nalany, zostaie z nim przez nieiaki czas. *Kruml.* 82. - Trawić pieniądze, trawić się, wydawać się, trwonić, Geld verzehren, ausgeben, verthun. Co się lecie zarobi, to się zimie ſtrawi. *Dambr. Kaz.* 11, to się zje, wypotrzebuie, wyda). Kto więcéy trawi, niż dochód niesie, ginął. *Petr. Ek.* 123. Zebrawszy wszystkie rzeczy swe, iachał w dalekie krainy, tamże ſtrawił wszystkę maiętność swą, żyiąc rozpustnie, a gdy wszystko potrawił, począł niedostatek cierpieć, 3 *Leop. Luc.* 15, 13, roztrwonił. 1 *Leop.*). Biſkupi ubogich pieniądze trawią, a żołnierze ubodzy zostaią. *Sk. Dz.* 877. Jeden robi, drugi trawi. *Cn. Ad.* 308. Ode dnia do dnia czekaiąc w mieście, trawili się. *Klok.* 221, expensowali się). - Czas wszystko trawi. *Zab.* 13, 410, *Cn. Ad.* 121, czas wszystko psuie, odmienia i trawi. *Zab.* 14, 382. - *aliter*; Czas, lata, życie, wiek trawić nad czym, przepędzać, die Zeit hinbringen. O piękne i szczęśliwe dni, z wami ſtrawione. *Jabl. Tel.* 324. Anzelm długi czas na wyćwiczeniu Tatarów ſtrawił. *Birk. Dom.* 36. Będę w Pańſkim domu lata trawił. *Ryb. Ps.* 40. Zoſtań u mnie dziś a ſtraw dzień wesoło, a iutro póydziesz. *W. Jud.* 19, 9. Chcę u was ostatek wieku mego, póki go ſtawa, ſtrawić. *Baz. Sk.* 66. Od młodości swéy ſtrawił na swoiwoli wszyſtkie lata, i wszyſtkie czasy swoie. *Rey Pſ.* Jii 2. Trawiłem dni i nocy w niesłychanym smutku. *Jabł. Tel.* 25. Nocy trawię bezsenne, a kiedy na chwilę Stulę oczy, marzenia łudzą oczy mile. *Teatr* 44 *d*, 23. W klasztorze życie moie trawiłam. *Teatr* 6 *c*, 20. Wiek swóy wszyſtek bez małżeńſtwa ſtrawił. *Warg. Wal.* 63. Prawdziwie trawi żywot bogu podobny ubogi filozof. *Zab.* 7, 230 *Koſſ.* Trawić czas darmo, trwonić czas, cf. Truć czas). Czasu nadaremnie trawić, nie godzi się. *Kras. Pod.* 2, 210. Ten xiądz nie trawiąc czasu, począł zaraz robić około katechizmu, *Beter* 4, 175. Wszyſtek czas trawią na tańcach, na grach. *P. Kch. Orl.* 1, 163. Nie będziemy czasu trawić, iak tylko na klótniach. *Teatr* 25 *d*, 42. Odszczepieństwo ze strony sukcessyi papiežów ſtrawiło lat 126. *Zygr. Papr.* 251, zabrało, trwało). - Trawić wszyſtkę pracą i dowcip nad czym. *Cn. Th.* 1151, verwenden, verbrauchen, draufgehen. Przyſtoyna rzecz mi się zda, abym piérwszą xięgę ſtrawił na pokazaniu przyrodzenia wody. *Syst. Alt.* 2, bym ią temu poświęcił, tym zaiął). Żarłoczność i pijaństwo nie wczas trawią siły. *Kras. Pod.* 2, 183, nadwerężaią, die Kräfte verzehren. Strawiony pracami, wiekiem uciśniony, syt iestem rządu. *Teatr* 50, 9, srobiony, zpracowany, aufgerieben, abgenutzt, conſumirt. Maligna go w samey porze wieku ſtrawiła. *Nies. Kor.* 4, 9, życia posbawiła). Trawić się, trapiąc się niszczeć, ſich verzehren, vergehen, ſchwinden, (z. B. vor Kummer). Poznaię, że się trawisz, melankolia cię opanowała. *Węg. Mar.* 1, 232. Już też to kilka dni i nocy prawie, Jako nie nie śpię, biedzę się i trawię. *Zab.* 9, 96 *Urb.* Tyle to trawić się będziesz w uciążliwym pożyciu. *Węg. Mar.* 3, 110. - *Inusitat. poet.* Biel, co ſtrawi drogi, koń wiatronogi. *Kmit. Tr. C* 2 *b*, co ſtarczy). - Trawić kogo zkąd, s wyiadać kogo zkąd, wygryzać, *proprie de canibus vel lupis, quorum alter alterum morsu appetendo fugat aliquo loco, tr. insectando exigere domo. Cn. Th.* 1513, einen wegbeißen, wegjagen, cf. wykurzyć. - *Venat.* trawić, *Rs.* спрáвить, szczuć, hetzen. Niedźwiedzia psy trawiono. *Gor. Dw.* 195, (*Rs.* спрáвка heca, szczwanie). TRAWICIEL, *ob.* Trawca. TRAWISKO, TRAWSKO; -a, *n.*, podła paſkudna trawa, (*Vd.* traviza, selishize, s zielsko); elendes, ſchlechtes Gras. Kwaśne z błocka trawſko. *Prześſtr.* 129. Najpośledniejsze siano, w którym się gęsto ladaiakie trawiska przemięszywaią. *Haur Sk.* 80. Nieużyteczne trawſko. *Hor.* 2; 125 *Nar.*, chwask. *ib.* 126 *Min.* TRAWISTY, - a, - e, - o *adv.*, *Bh. et Slo.* trawnatý; *Sor.* 1. trawnyté; *Vd.* travaſt, travitou, *Bs.* troſkotiv; *Rg.* troſkòtat; *Rs.* трáвянистый, зелéный, (трáвянистый kwiecisty, n. p. atlas); *Ec.* былúнистый; pełen trawy, obfity w trawę, grasreich, grasig. Jeśli pola zbytecznie się osuszy, nie będą trawiste; a trawy na nich będą łodygowate, *Haur Sk.* 79. Na nie zawsze trawiſtéy pokłada ziemi bok miasto łoża, *non semper gramen habenti. Zebr. Ow.* 21. - Kolor trawisty. *Comp.* 678, grasgrüne Farbe; *Vd.* traunoselen, selen kaker trava, sokunoselen; *Cro.* travoselen; *Sla.* travoliczna boja. TRAWKA, *ob.* Trawa. TRAWNICA,

-y, ż.; rodzay rośliny, *zanichellia. Kluk Dyk.* 3, 175, ein Pflanzengeſchlecht, (*Bh.* trávnice, = gatunek poziomek). TRAWNICZEK, - czka, *m.*, ptak, czasem się u nas pokazuiący przedziwnych kolorów. *Kluk Zw.* 2, 330, die Grasmücke; *Slo.* trávnik *currusa* piegża, *Rs.* травникъ. TRAWNIK, - a, *m.*, TRAWNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, mieysce trawą obrosłe, murawa, ein Grasplatz, Rasenplatz, Grasſtück; *Bh.* trawnjk; *Crn.* travnek; *Vd.* trannik, (= łąka), anoshet (sianożęć); *Sr.* 1. zelenc (cf zielony); *Ec.* травникъ łąka, зеленчіе; (*Rs.* травникъ zielnik, zielnikarz, botanik). Przyiemne w ogrodzie trawniki. *Przyb. Milt.* 273. Łąki ſtare pod-orywać, aby z nich lepsze i nowe były trawniki. *Haur Ek.* 51. Warte mieć, gdy się na łąkach trawniki puszczaią. *ib.* 51. Jednę część naybliższą od dworu, obrócić na trawnik i kapuſtnik. *Pam.* 84, 824. Czasem głowę położy na trawniczku zdrowym. *Lib. Hor.* 110. Len świeży porozkładać na trawniku. *Haur Sk.* 82, *Min. Ryt.* 1, 82. - §. 2) Małe szczupaki zowią trawniki. *Kluk Zw.* 3, 153, Grashechte, noch kleine Hechte. TRAWNY, - a, - e, *Boh.* tráwní, trávný; *Sr.* 1. trawné; *Vd.* traven; (*Crn.* Travnè Pâu, = bożek *Pan*); *Rg.* travni; *Cro.* travni; *Ba.* troſkotov; *Rs.* травяный, травянный; *Ec.* бѣлявный; do trawy należący, Gras. Kosy dwoiakiego są gatunku, trawne i sieczczane. *Os. Zel.* 66. Trawny, trawą się paszący, paſtewny. *Cn. Th.* 1151, n. p. trawny wół. *Tr.*, grasend, auf dem Grase weidend, Gras fressend. Trawny, trawiſty, trawy pełen, w trawę obfitniący, grasreich, grasig. Trawny, z trawy, trawiany, Gras, von Gras. Na trawnéy siedząc pościeli, We dni święte przy buteli. *Hor.* 1, 203 *Nar.*, *Hul. Ow.* 210. **TRAWOCHODNY, - a, - e, po trawie chodzący, *Cro.* travohodni. **TRAWOJEDNY, - a, - e, trawę iedzący, *Eccl.* травоѣдецъ, злакоѣдецъ. **TRAWONOSNY, **TRAWORODNY, - a, - e, *Kag.* travorodan, traavan, *Ec.* злаконосецъ. **TRAWOSIECZNY, - a, - e, *Cro.* travoszechni *herbisecus.* **TRAWOZNAWCA, *Cro.* travoznan *herbipotens*, cf. zielnik.

Pochodz. *dotrawić; marnotrawić, marnotrawca, marnotrawſtwo, potraw, potrawa, potrawka; przetrawić, ſtrawić, ſtrawny, ſtrawa, ſtrawne, ſtrawca, ſtrawnik, ſtrawować, ſtrawność; wytrawić, wytrawny;* - 2) *truć, trucizna, otruć, ſtruć, zatruć; truciciel, trucicielka.* Quemadmodum *Jad* a verbo *Jeść*, sic *trucizna* a verbo *Truć*, *Trawić.* - 3) *truchleć, truchliwy, truſ* (*cf. Trzeć*).

TRAWTA, *ob.* Tratta.

TRCIA, TRCINA etc., *ob.* Trzcia, Trzcina. TRĘ, *ob.* Trzeć.

TRĘBACZ, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* trubač; *Sr.* 1. trubiczeř, trubatj, taralar, trometar; *Crn.* tróbz, trobęntar; *Vd.* trobentar, trobentavez, trobez, trumpetar, trometar; *Hg.* trombitas; *Dl.* trumbitar; *Bs.* trubnik, trubgljar; *Cro.* trumbetas, rogopusecz; *Rg.* trubitegl, rogotruubnik, rogotrubitegl; *Rs.* трубачъ; *Ec.* трубникъ, дудникъ; trąbieniem się trudniący, der Trompeter. Sztabowy trębacz wszyſtkie feldsztuki woienne umieć grać powinien, i pilnować, aby wszyscy trębacze iednakowo grali pobudki, capſtrychy, marsze. *Kaw. Nar.* 204. - *fig.* trębacz walki niesłusznéy przeciw oyczyznie. *Zygr. Lop.* 281., poduszczyciel, poddymacz, podszczuwacz, poburzyciel). Trębacz, rozgłosiciel, plotka, ein Ausplauderer, Herumträger. - § 2) Trębacz, miano ptaſiego *Ryd.*, Name eines Stäbertunkes. - §. *vulg.* trębacz, nie wiele dokazuiący, słabizna, ein Pfuſcher, mit dem nicht viel zu machen iſt. - *w rodz. ż ńſk.* TRĘBACZKA. *Cro.* trumbetaſicza. TRĘBACKI, a, - ie, TRĘBACZOWY, TRĘBACZY, - a, - e, do trębacza należący, Trompeter-. Trębacka ulica, w Warszawie. - *Anat.* Nerw trębaczowy, *buccinatorius. Arup.* 3, 164.

TRĘBECKI, imię familii Polſkiey; dziś z ... nego wierszopisa. - *Prov.* Własny Trębeckiego djabeł, trudno się go ſkropić. *Rys. Ad.* 74. ?

TRĘBIĆ, *ob.* Trąbić.

*TREBNIK, - a, *m.*, agenda cerkiewna Ruſka, die Kirchenagende bey den Reußen; *Ec.* требникъ, молитвенникъ книга, молитвословецъ; *Rs.* потребникъ, (*Es.* треба ofiara, cf. trzewo, trzebić). W żadnym tego rytuale albo trebniku Roxolańſkim niemasz. *Fun Kam.* 1. Nie te są w trebniku albo w agendzie Ruſkiey położone modlitwy. *ib.* 18. Modlitwy, które są w trebnikach i czasosłowach, nabożnie odprawuie. *ib.* 95. Te modlitwy a ich służebników; trebników, t. i. mszałów i agend i ustawów są wybrane. *Sak. Pers.* 1 *pr.* Tak nadrukowała Moſkwa w swych trebnikach albo agendach. *ib.* 2. Piotr Mohila, metropolita Kiowſki, wydał xięgę nazwaną trebnik wielki. *Fund.* 57.

TRĘDOWACIEĆ *neutr. ndk.*, ſtrędowacieć *dk.*, trędowatym się ſtać, aussätzig werden, *Rg.* ogubavitise; *Fc.* прокажатися, заражатися проказою. Strędowaciała zbielawszy, iako śnieg. *Bad. Num.* 12, 10, *Bud. ib.* TRĘDOWACINY *plur.*, TRĘDOWATOŚĆ, - ści, ż., *Boh.* trubowatoſt; krosty trędowate, czerwone, bolesne. *Syr.* 1182, trąd, Aussatz, Flecke. Trędowaciny, oszpecenie ſkóry na licu. *Urzęd.* 99 *et* 144. TRĘDOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *Bh.* trubowity, malomocný; *Crn.* gúbov; *Vd.* gobou, krözou, shobau; *Cro.* gubav; *Dl.* gubav, gubbov; *Rg.* gubav, gubbavez; *Bs.* gubbavaç, gubbavi; *Sla.* gubàv, ghelàv; *Rs.* прокаженный; trądem zarażony, aussätzig. U żydow trędowate dla zarazy innych wyklinano i za miasto wyganiano. *Sk. Kaz.* 367. Trędowaty na twarzy, krosty czerwone na twarzy maiący, fuſtig im Geſichte. *Tr.* TRĘDOWIZNA, - y, ż., *ob.* trąd, Aussatz. *Tr.* TRĘDOWNIK, - a, *m.*, *scrofularia*, Braunwurz, ziele; korzeń służy na gruczoły etc. *Kluk Rosl.* 2, 262, *Sien.* 67, trędowacier, martwa pokrzywa. *Urzęd.* 149, *Bh.* ſtrſičnik; *Crn.* shèrnaben; *Rs.* злобный корень, собачья голова, норичникъ, заячій.

TREFIĆ, TREFNIĆ, *ob.* Trafić. TREFNIARZ, - a, *m.*, TREFNIŚ, - ia, *m.*, TREFNICZEK, - czka, *m.*, TREFNISIEK, - śka, *m.*, *dem.*, dowcipem narabiaiący, żartowniś, *Slo.* posmiewač; *Hg.* tréfás, tréfalódó; *Fc.* прелестникъ, притворникъ, лицобликъ, кои при столахъ шутятъ, подхлебателъ; *Rs.* блазень, шутникъ, *f.* затѣйница; *vulg.* прелюбъ; ein Mußlin, Spaßvogel, ſcherzhafter Spaßmacher. Cycero trefnisiem. *Kosz. Cyc. A* 3. Dowiódł trefniczek panu, zakład uczyniwszy, iż naywięcéy lekarzów na świecie *Bach. Fp.* 61. Trefnisiek mały do bluzgania wielkie miewa sacrenia. *Zab.* 6, 321, *Dwor. G* 3. Takich koncepcistów i trefnisiów dawnieysi panowie nasi za pieniądze dla zabawy na

dworach swoich chowali, *Teatr* 19 *c*, 60. Trefnicy trzymani przed czasy u dworów. *N. Pam.* 13, 51, cf. błazen nadworny, Hofnarr. Trefnik nadworny. *Mon.* 70, 279, *ib.* 71, 601. TREFNOSC, *TRAFNOSC, -ści, *ż.*, *decentia*, przystoyność, słuszność. *Mącz.*, die Wohlangemessenheit. - §. dowcipna żartobliwość, *Hg.* trefálódás; (*Hg.* tréfa *iocus*, tréfatska *ioculum*); scherzhafter Witz, treffende Scherzhaftigkeit. W trefności, iak nauki, tak i mistrza niemasz; bo się z tym człowiek urodzić musi. *Gor. Dw.* 138. Trefnością albo rozmową około miłości bawili się. *Gor. Dw.* 328, trefnowaniem, żartowaniem). TREFNOWAC *cz. ndk.*, żartować, dowcipnie przedrwiwać, *Hg.* trefalni, tréfalódom; witzig scherzen, Spaß treiben. Cyzero z konsula kilkodniowego tak trefnował, iż za iego urzędu nie było ani zimy, ani wiosny, ani iesieni, ani lata. *Rud. Ap.* 117. Panowie lubią ludzie krotochwilne, którzyby im trefnowali. *Petr. Pol.* 419. Jeden sposób trefnowania w długim a dworskim, iak się co stało, powiadaniu zależy, drugi w iednym, a węzłowatym rzeczeniu zawisł. *Gor. Dw.* 146. Gdy lud uźrzał, że ich hetman tak bezpiecznie a śmiele w takiéy niebezpieczności trefnuie, stał się wnet śmielszym. *Kosz. Lor.* 153. Tak-ci oni żołnierze, będąc dobréy myśli, a trefuiąc sobie rozmaitemi żarty, pracy podróżnéy sobie ulżali. *Bas. St.* 92. Pan z pieskiem rad trefnuie, Chociaż ten nic nie robi, tylko wyskakuie. *Popr. Kot. L b*, żartuie, bawi się, krotochwili, kurzweilen. TREFNY, *TRAFNY, -a, -e, TREFNIE *adv.*, trafiaiący, ugadzaiący, n. p. w cel, nie chybiący, treffend, nicht fehlend. Z trafney Patrokla ręki pocisk utkwił w brzuchu. *Dmoch Jl.* 2, 113. Nie zbroi dzida ręki, ni głowy przyłbica, Łuk, proca, ten ich oręż i trafna prawica. *ib.* 50, cf. pomierny, mierny). Wół dostawszy od obucha nietrefnéy rany, srożeie. *Tward Wł.* 15. Uczynię podziwienie ludu temu wielkim dziwem i trafnym. *Leop. Jes.* 29, 14, w oczy uderzaiącym, poruszaiącym). Czy nie trefnie, kiedy traf kosa na kamień! *Gor. Dw.* 169. - Trefny, przypadaiący, stosowny, przystoyny, passend, schicklich. Przykład bardzo trefny. *Biel.* 101. *Decenter*; przystoynie, trafnie, słusznie. *Mącz.* Żona w żadne nietrefne rozmowy wdać się nie ma. *Papr. Przyk. A 4 b.* Miewaią białegłowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa poczciwy będzie na stronie. *Gor. Dw.* 309. Świegotliwą mową przyprawisz się o nietrefną sławę. *Gor. Dw.* 232. Stargaią sobie młodość zbytkami i innemi rzeczami nietrefnemi. *Rud. Ap.* 71. - *§ Strefić, potrefić, u żydów, rzeczy koszerne, czyste, których im religia używać dozwala, zrobić nietrefnemi, nieczystemi. *X. Kam.* - Nietrafny, przykry, przeciwny, szkodliwy, widerlich, widerwärtig. Nie oględowali się na żadną nietrafną przygodę. 1 *Leop. Jud.* 8, 11, przeciwną przygodę. 3 *Leop.*). Przyda mu się co na drodze nietrafnego, ... 1 *Leop. Gen.* 44, co niepomyślnego). - Trefny, sndamny, gustowny, geschmackvoll, niedlich, elegant. Suknia ta wprawdzie kosztowna, ale nie trafna, *gratia caret. Mącz.* Szarfy trefne z falbanami. *Comp.* 765. - Szczególny, wyśmienity, wyborny, besonders auserlesen, trefflich. Sokoł ptak, trefny iest w latanin swym. *Cresc.* 618. - §. Trefny, ucieszny, dowcipnie żartobliwy, *Hg.* trefas, trefaas *facetus*; witzig, scherzhaft, lustig mit treffenden Witz, fein komisch. Trefni, żartowni, sposobni każdemu trafić w rym. *Petr. Et.* 280. Grecyn trefny z natury lubił z drugich szydzić, Nikomu nie darować, każdego zawstydzić. *Dmoch. Szt. R.* 72. Trefnie ieden rzekł: więcéy Cezar niż obiecał, iści, *Warg. Cez.* 28. Kiedy zchodzą się pola, trefna się przygoda, lecz dobra stała. *Pot. Arg.* 280, ucieszna, wesoła, ein drolliger, lustiger Vorfall. Czytay tę dosyć trefną a śmieszną historyą. *Baz. hst.* 58. *TREFOWAC, *ob.* Trafić. TREFUNEK, TREFUNKOWY, *ob.* Trafunek.

TREKTAC, *ob.* Trektać.

1) TREL, -u, *m.*, TRELIK, -a, *m.*, *dem.*, narabianie głosem wycwerkami, *Vd.* glasajiglanje, jiglauzhik; *Suec.* drill, *Ital.* trillo; *Ger.* der Triller. Trel w muzyce pisze się nad notą, zaczyna się od uderzenia wyższéy noty, wybija się w walorze noty, nad którą iest położony, i kończy się, odbitą od dołu. *Mag. Mskr.* Trelik, trel krótki, nad małą notą wypisany, który bez odbitey się bierze. *ib.* Głośne słowiki z topoli swoie wywodzą trele. *Zab.* 13, 6. Wód mnóstwo w usta się wdarło Wśród wieersza, nim zaczęty trel dokończył. *Zab.* 12, 331 *Byss.* Upominaią, a oni przecię po staremu w pięsy i w trele. *Podw. Wr.* 60. Gdy przestanie lutnia ma wydawać trele, Pod skrzepłemi palcami, płaczcie przyiaciele. *Zab.* 12, 379. Z trelikiem nóci aryetkę. *Zab.* 2, 46. - (2. TREL, TRYL, -u, *m.*, ścieszka ślissowska. *Klon. Fl. E.* 4. Tryl śliy nazywaią ląd równy, po którym można holować. *Mag. Mscr.*, *Ger.* der Treilweg, Treppelweg, Treckweg an einem Fluße. Na tryl, to się rozumie, gdy śliai lądem wszyscy ciągnąć maią pełną liną statek, a ieden tylko chłop przy sterniku na warudze zostaie, wołaiąc na nich holuy, albo nie holuy. *Haur Ek.* 174. Kuchars niechay warugi przy sterniku pilnuie, nie szczupląc śliza do trylu. *ib.* 173, do holowania). - - TRELNY, TRELISTY, -a, -e, TRELISTO *adv.*, trelami, wycwerkami narabiaiący, trillernd. Gra tak trelisto dziu dziu, a skrzypce mu buch buch. *Mon.* 75, 64. Trelnym czyżyk organkiem przybiera. *Zab.* 9, 17. Trelne na wodach łabędzie. *Zab.* 14, 91. 2) TRELOWAC *cz. ndk.*, trelami śpiewać, głosem narabiać, wycwerkować, przepierować, *Vd.* s. glasam jiglati, jigluvati; trillern, Triller schlagen. Przedtym głos móy skrzepiąc, przedziwnem trelował, Głośną trzodę leśną gorgamim celował. *Tol. Saut.* 68. Niech chłopek za woły poganiaiąc treluie. *Glicz. Wych. O.* 6. - - (2. TRELOWAC *cz.*, statek wodny ciągnąć linami przez ludzi abo konie, lub też okręt morski przez baty, *Ger.* ein Schiff treiben, *Holl.* treylen, mit Seilen fortziehen, trecken, bugsiren. Treluią okręt zrujnowany szalupami. *Papr. W.* 2, 358).

TREN, -u, *m.*, z Greck., żałobna pieśń, ein Klagelied, Trauergesang, Elegie. *N. Pam.* 5, 200. Treny Jeremiaszowe przełożył *Przybylski.* Treny Jana *Kochanowskiego* na śmierć córki Urszuli. Treny Stan. *Grochowskiego* na śmierć Macieiowskiego. - Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodyczney *treny. *Jabł. Ez.* 147, *in fem.*). *TRENIC *cz. ndk.*, treny śpiewać, żałośnie narzekać, (cf. dumać), Klagelieder anstimmen. Trenię, bo na mię ze wszech stron trwog nawałności szturmuią. *Kul. Her.* 2. Pokutować, trenić, łzy wylewać, rzewnie żałować. *ib.* 7.

TREPANOWAC, głowę przewiertywać. *Krup.* 5, 604, *Bard. Lud.* 146.

*TREPELE, TREPERELE *plur.*, kręzy abo kołuiers mar-

szczony. *Wlod.*, *ob.* teperelle; ein gekrauster Halskragen, eine Halskrause. Od trepelow, ktorych djabel trzbać powinna, a iedney pani były w szyię włosy, niech zaplacą talar. *Leś. C.* 4. Bóg kościoł swóy przyobleki w zasługę syna swoiego, ranami iako puntalami, iego łańcuchami iako treperelami. *Gil. Pst.* 218 *b.*

TREPKA, -i, *ż.*, *Bh.* trepka, (*Etym. et Germ.* trappen, *Gr.* τραπειν, *Ger.* Treppe), *solea*, Bernadyńska trepka, obów tylko podeszwę nożną nakrywaiący, na wierzchu rzemieniem zawiązany. *Mącz.*, ein Holzschuh, Klotzschuh; *Fg.* klópaz, klopcich; *Bs.* klopci, fratuni; *Cro.* czeklye; *Crn.* zóklu. Mnich ci gada o kapicy, o trepkach, o płaszczu. *Rey Zw.* 6 *b.* Co ztąd bogu za wdzięka, że mnich chodzi w trepce! *Pot. Arg.* 785, *Pot. Pocz.* 393. – *fig.* Za nim się na trepkach szczęście włóczyło. *Weresz. Rgl. pr.*, ?? (*Vd.* le na trepko vdariti, s płazem uderzyć). – *fig. tr.*, *tituko*, obawiam się, zaiąkam się, na trepkach mi ięzyk chodzi. *Mącz.*, iak w pantoflach, eine schwere Zunge haben. *TREPY traczów do wstępowania na drzewo, bywaią sosnowe. *Kluk Rośl.* 2, 166, wachody, drabina, szczeble, Treppe, Leiter, Auftritt. Na szkucie trepy, tarcice z wrębami, na dwóch kozikach albo stolcach, t. i. słupach przy budzie wystawiane, po których Górnik chodzi, gdy iest przy rudłu. *Mag. Mstr.*

*TREPLIKOWY, -a, -e, n. p. Jedwabne robaczki znalazłem w sadzie swoim na iabłoni treplikowey w Sandomierzu. *Urzęd.* 383.

TRESC, *TRZESC, -ści, *ż.*, wycisk, sok wyciśnięty, extrakt, ausgedrückter Saft, essencya, Essenz. Treść wina, *protropum vinum*, *Cn. Th.* 1153, der Verlauf des Weins, Kernwein. Wmieszali miód i winną treść. *Otw. Ow.* 568. Z tego ziołka sok prędko wycisnąwszy, I zamę tylko treść z niego odjąwszy, Maść uczynił. *Past. F.* 817. Oeneus za roczny plon szczęśnie zebrany Cererę zboż pierwszoczynną, Bacha odprawował winem, treścią Paladską Minerwę hodował. *Zeb. Ow.* 197, *laticem*, oliwą). Ambrozyową treścią się karmili. *Otw. Ow.* 55. Żywicznemi czynili tych, co iey używali. *Otw. Ow.* 289. – Treść miodu, patoka. *Cn. Th.* 1153. Przedni miód biały, drugi treścią zowią. *Syr.* 633, Klaret, geläuterter Honigsaft. – §. *tr.* treść, istota czegokolwiek, główna przednia część iego, iądro, kwiat czego, das wahre Wesen, der Kern, das Innere, die Hauptsache, die besten Bestandtheile; *Bh.* obsah; *Slo.* summowné obsáhnutí; *Crn.* sapopádk; *Vd.* summa, shuma, sapopad, sapopadek; *Cro.* jaklo; *Rs.* ядро, ядрышко, отдѣленіе, перечень; *Ec.* возглавіе вещей, глазвизна, *phys. et moral.* Nie nasze, co los szczęsnym przysposobił datkiem, Cnota treścią człowieka, a reszta przypadkiem. *Kras. W.* 65. Sędzia otworzył ostrygę, każdemu z spierających się z sobą dał po skorupie, sam treść zjadł. *Mon.* 71, 430. Treść to całego woyska. *Tr.*, *Ec.* мужезбѣніе, *Gr.* ἀνδρολογία. Treść pisma, listu, der Hauptinhalt; *Ec.* отдѣленіе, краткое глазъ книжныхъ показаніе, росписнь. Treść wyciągnąć, *Rs.* отдѣлить (cf. *Głowa). Powody iego w następuiącey mieszczą się treści. *N. Pam.* 4, 120. Ciekawy, z podeyrzeniem o autorze wieści Myślę, zmażąc mózg ledwo nie do piątey treści. *Nar. Ds.* 3, 105, *quinta essentia*), wkroś). – §°. treść drzewa, *ob.* Rdzeń, der Kern im Baume. Rdzeń drzewa drudzy trześcią nazywaią. *Syr.* 533. – §. 2°) *Treść, *TRZEŚKA, *TRESTKA, -i, ż., *dem.*, *Bh.* třeska, třeska, třeska, třeska, (z cybuszek); *Crn.* terst *arundo* (cf. trzcina, z r. miasto Tryeść); rurka, rureczka, ein Röhrchen. Treść do dawania enemy miewa na końcu mieszek. *Cresc.* 533. Koniowi odętemu treść wsterczyć w zadek etc. *ib.* 535. Treskę albo rurkę iednym końcem do macicy włożyć. *Sien.* 454. W pośrzódku dna, aby była treska albo rurka mała. *Cresc.* 35. Gdy koń ma bielmo, trzeba sól utłoczoną treską dmuchać w oko. *Cresc.* 540. Na zapieczenie wołowi uczynić kryster, t. i. nalać lekarstwa treską w zadek. *Cresc.* 553. Ze bzu bywaią treski i piszczałki. *ib.* 453. Por surowo iedzony treski albo żylki czcze w płócach wyczyszcza. *Cresc.* 215. Treść albo rogoz. *Budn. Ex.* 13, 18. – §. Troska ryba, *ob.* Troska ryba. TRESCISTY, TRESCIWY, -a, -e, -ie *adv.*, pełen soku, soczysty, iędrny, *pr. et tr.*, saftig, fettig. Układaią w ten koszyk naytreściwsze figi. *Przyb. Ab.* 164. Wiele kosztuie poety imię Trzeba znać różnych rodzaiów tony, Sam tylko może w treściwym rymie Wsławić się dowcip sztuką ćwiczony. *Dmoch. Szt. R. ded.*, *Ec.* глазизненъ, вкратцѣ сказанный. – TRESTKAĆ, *TRESKAĆ, *TRESTAĆ, *TREKTAĆ, treskce, treskę *ex. kontyn.*, *Treszczyć *ndk.*, skreskać, skrektać, utrektać *dk.*, *Bh.* třestati, třestawati, střestati, ztřestati, ztřesc, trizniti, roztřestati, (*Bh.* třest kara, třestanec kary godny); *Slo.* třestati, třestáti, (třescy *argue*; *Rs.* исправлять, пекать się, cf. trzaskać); karać, strafen. Nie racz mnie treskтać w gniewie twoim. *W. Post. W.* 3, 466. Nie w swéy zapalczywości treskczyy mnie, ani w gniewie swoim karz mnie. *Leop. Ps.* 37, 1. Nie trzesc mnie w twoiey popędliwości. *Radz. Ps.* 6, 1. Wezmę z ciebie pomstę w trzeźwaniu zagniewania mego. *Radz. Ezech.* 5, 15. Nie wzgardzay karania Pańskiego, ani vstawy, gdy będziesz od niego treskтan. *Kucz. Kat.* 3, 289, *not.* napomniany"). Między urzędniki dworskiemi mało iest, którzyby chcieli panu napomionać a słowy strestać. *Kosz. Lor.* 48, stroić, wać). Bog Joba na ciele karał i trestał. *Rey Pst. R.* 6. Treskтać dzieci o co i karać. *Eras. Jez. Cc* 4 *b.* – *Pror. Slo.* tak Pan Bóh čelnew treśce, abi ga hnewuti začal; tak bóg szelmów karze, że się złodzieie kaią. – §. Treskтać, trapić, dręczyć, quälen, martern, plagen. Gabal Saula duch niedobry, i rzekli do niego: oto cię treskce zły duch. *Leop. 1 Reg.* 16, 15. *Afflictus*; strapiony, strzestany, znędzony, n. p. od powietrza strzelane miasto. *Mącz.* Czemuż tak treskce żydow Pan Bóg! *Bial. Post.* 2, 437. Złe przygody, któremi od boga treskтani bywamy. *Kucz. Kat.* 3, 287, *not.* „doświadczani"). Żydzi Jezusa mieli zasmucać i też treskтać. *Wrob.* 5. Za nieszczęśliwszego mamy tego, którego zimno treskce, niżli tego, który żałością iaką serce obciążone ma. *Sekl.* 126. Myśli treskkane. *Gor. Dw.* 368. Treskтany rozmaitemi frasunkami. *Wys. Kat.* 318. Duch streskтany. *Orzech. Qu.* 100. Nadobnie patrzeć na wspaniałe serce, Gdy się frasunkiem leda ocz nie trzesce. *Rey Zw.* 230 *b.* Abyś ciebie i siebie o to więcey nie treskтała. *Wys. Kat.* 55. *Maledictis vexare*, treskać kogo złemi słowy. *Mącz.* Ko-

ściol,

ściol, gdy go trapią, tedy się poprawnie, gdy go treſką, tedy więcey rozumie, gdy go prześladuią, naywięcey kwitnie. *W. Poſt. W.* 84. I tego pan bóg nie po mału treſkce, Komu da szpetną twarz, miłosne serce. *Ryt. Ad.* 17. Szczęście po ſtaremu ich trektało. *Krom.* 455. Skwierkiem poddanych swoich ſtrektani, do pokoiu się ſkłonili *Krom.* 493. Całodzienną pracą utrektane ciało, snem roztrzeźwiaią. *Krom.* 454. Henryk woyną domową utrektany i porażony, z frasunku w chorobę wpadł, *bello lacessitus et profligatus. ib.* 320. Narzekaniem i złorzeczeńſtwem ludu utrektany, biſkupa wypuścił, *exagitatus. Krom.* 280. •TRĘSTARZ, - a, *m.*, *Bh.* treſtatel, trapiciel, trapnik, gabacz, *vexator. Męcz.*, der Plager, Plager, Quäler.

Pochodz. *troszczyć, treſka, troſkliwy, trzeszczeć, wytreszczać, trzaſk, trzaſnąć, trzaſkać, trzaſka, drzazga, trzaſkliwy, roztrzaſkać.* Forsan adhuc *trocha, troszla, troszeńka.*

TRESSA, - y, *ż.*, z franc., u fryzera, włosy nawięzywane na iedwab' na perukę. *Mag. Mſkr.*, die Treſſe bey den Perückenmachern. TRESSOWAĆ *cz. kontyn.*, u fryzera, nawiązywać włosy na iedwab' na perukę. *Mag. Mscr.*, bey den Perückenmachern, dreſſiren, Haare zwiſchen ſeidne Fäden feſt einflechten. - §. Choć się ſtroię iak mogę, fryzuię, proſtuię, trzęsę, chodzę iak z partesow, nic to nie nada, ona i patrzeć nie chce na mnie. *Teatr* 54, 19, układam się, ich ſcieręgle wich. TRESURKA, - i, *ż.*, wisiadło; die Treſſur, ein Tabletchen. *Tr.*

TRET, TRYT, - u, *m.*, (z Niem. treten, tratować), °1) ſtąpanie, kroczenie, krok *Ger* der Tritt, Gang; (Nieder ſ. trette, *Angl.* tread'. Czynili za niemi bardzo bystre tręty, I wiele ich zabili . . . *Kwit. Spit. C4.* - °§. ścieszka, droga, der Weg, Fußſteig. (nota niegodnym drzwi niebios zawiera, Sama się wąskim tam tretem przedziera. *Hor.* 2, 16 *Kniaz.* - §. ganek okrętowy, der Gang auf dem Schiffe, der Tritt, Auftritt. Towarzysze z okrętu po drabinie wyzdrazi ſię ich od tretów na mielkość ſkakali. *A. Kch. W.* 274. - §. Tret, targowiſko na drobiazgi, tandeta, rynek Trödelmarkt, Tröbel, Markt fur Kleinigkeiten; *Ru.* пасмѣлъ Baba w Krakowie na trecie naymędrszego filozofa przedyputowałaby. *Zygr. Pap.* 376. Wiedzą to i baby na trecie. *Cn. Ad* 300; baby w szpitalu). Baiesz, by baba na trecie. *Pim. Kam.* 95. Ledaieby się dudarzowi, albo niewſtydliwey iakiey przekupce na trecie takie baianie zeszło. *ib* 105. Z tretu ta wieść. *Dudz.* 64; brukowa). Smrodzie, wychowany na gnoiu, spłodzony na °trycie. *Min. Ryt.* 4, 18. TRETA, - y, *ż.*, zamieszanie, tretes, Verwirrung. Nie był na takiey ieszcze Marsz znać trecie, iak tu Polacy Turka rozſtuiecie. *Jabł. Bud. R 4 b.* O tey nie wie reszcze trecie. *Chroſć. Fars.* 110. - §. Treta lub wszywanka, szycie podeszwy u trzewika damſkiego na około ſtopy *Mag. Mſkr.*, die Sohlennath im Frauenſchuh. TRETER, - u, *m.*, zbieganie tartas. Zuſammenlaufen drunter und drüber, Durcheinanderlaufen. Fortuna ledaco wyrzuci, to my, iako dzieci, w taki treter, że z sobą wyniesiem i śmieci; więc temu rękaw urwą, a ten czapkę ſtraci. *J. Kch. Fr.* 24, *Pilch. Sen. liſt.* 2, 207. TRETOWAĆ, *ob.* Tratować. TRETOWY, - a, - e, z tretu, co się na trecie bawi, podły, *circulatorius. Cn. Th.* 1253; Tröbel-, *Ru.* пасмѣдный.

TRĘTWA, TRĘTWIC, TRĘTWOŚĆ, *ob.* Drętwik, Drętwić etc.

TREWIR, - u, *m.*, miaſto Niemieckie w cyrkule Niższego Renu. *Dyk. G.* 3, 134, die Stadt Trier. TREWIRSKI, - a, - ie, von Trier, Trieriſch. Arcybiſkupſtwo Trewirſkie. *Wyrw. G.* 208; das Erzbisthum Trier.

TREYBAUZ, z Niem., Treibhaus, *ob.* Krzewodom. *Pam.* 83, 431; *ob.* roślinarnia.

TREYTAK, - a, *m.*, niecka albo opałka mała, którą rudę i wapno w piec wielki sypią. *Os. Zel.* 80 *et* 87, *Os. Rud.* 244; eine Erzmulde, Kalkmulde, womit Erz und Kalk in den Hochofen geſchüttet wird. *Trotz* pisze Troytak.

TRĘZLA, - i, *ż.*, TRĘZELKA, - i, *ż.*, *zdrob.*, gatunek uzdy na konie, *Ger.* die Trenſe, ein leichter Pferdezaum, (*Suec.* trens, *Holl.* trenſe). Jeżeli konie na siebie tręzli włożyć nie dadzą, nie dać im spać przez trzy dni i nocy; tym znudzone, dadzą włożyć na siebie tręzlę, którey wędzidło grube i tępe być powinno. *Kaw. Nar.* 384. W początkach żołnierz nie powinien używać munsztuka, ale tręzlą wszyſtko z koniem robić. *ib.* 391 *et* 396.

TRLICZ, TRLICZEK ziele, *ob.* Skoczek ziele.

TROCHA, - y, *ż*, TROSZKA, TROSZEŃKA, - i, *ż.*, *dem.*; (*Etym. cf.* treſktać, treść, cf. trzeć); małość, część iedney iakiey rzeczy, lub też małość liczby względem wielu rzeczy, niemnogość; ein Wenig, etwas Weniges, ein Bischen, Etwas, nicht viel; *Boh.* trochu, troſſku; *Slo.* troſka, troſku, troſičku, trocha, trochu; *Sr.* z trócha, trochu, troſchku, troſchczicziku; *Sr. z.* trochu, tſchochu, tſchoſchku, tſchocha, drobenszu, drobensku, (cf. drobno, odrobina), bitſcha; *Crn.* troha, z fraszka, (*Crn.* potroshim *consumere*, cf. patrossyć); *Vd.* kolshekai, kolshkei, (cf. cokolwiek); *Cro.* treszka, trèscho *segmentum*, mervina, (cf. mierzwa), drobtina, mervo, mervichek; (*Cro.* troſsim, troshiti, troſsiti, potroſsujem, roztroſsujem *consumere*; *Ecc.* трошу, *consumere*; *Ru.* потрохъ wnętrze ptasze, rybie, cf. podrobie; потрошить, вы-трошить patrossyć, wywnętrzyć); *Ru.* крошечку, (cf. kruszyć, krzyna), мало, малость, немношко. Rodzayniejsza bywa, trocha roli dobrze sprawioney, niż wielkie pole niedbale zorane. *Crasc.* 657. Morze nas rozłącza, trocha nas wody, że się nie schodzim, hamnie. *Orw. Ow.* 122. Mała trocha kwaśnego ciasta wielką moc ciasta prześnego kwasi *Kosz. Lor.* 4 *b.* Maluczka trocha kwasu tego. *W. Poſt. W.* 2, 179. Lepsza dobremu trocha maiętności, Niż niepobożnym ich szerokie włości. *J. Kch. Ps.* 51. Day mi tę trochę czasu, a nie bądź tak ſkora, Wszyſtko się ſtanie, tylko wytrway do wieczora. *Morszt.* 339. Dziwna rzecz, iakie my gardlowania podeymniemy, dla trochy tego °imienia doczesnego *Hrbſt. Nauk. D* 8, dla małego zyſku, dorobku). Lepiey trocha dobrego, niż wiele złego. *Rys. Ad.* 35. Lepsza trocha pewnego, niż wiele niepewnego. *Cn. Ad.* 448. Zawiia onę trochę oszczędzonych pieniędzy. *Stas. Num.* 1, 36. Rzecz ta za trochę groszy ſtoi. *Ger. Wł. II* 2. Nie przyiął tych pieniędzy, że abo trocha to było, abo też ich nie potrzebował. *Krom.* 730. Odparci byli trochą żołnierzy. *Sk. Dz.* 295, garſteczką). Ta ludzi trocha, co mieszkała tam, wiedeń się naród zrosła. *Krom.* 29. Mała troszka Chryſtusa poznała, i to co wzgardzeńszych. *Zrn. Pſ.* 10, mała gromadka). Cnotliwych na świecie silna troszka. *Ger. Dw.*

578. Dziewczyna, dufaiąc tey trosze, które ma wdzięków, mną pogardza! *Zab.* 16, 321. – Trocha *absolute absque Genitivo*: Lepsza trocha w pokoiu, niż na woynie wiele. *Alb. z W.* 32. Lepiey mieć trochę z sprawiedliwością, niźli wiele z nieprawością. *Radz. Job.* 12, 7, *Bud. Prov.* 15, 16. W kim umysł wspaniały ten w trosze swoiey Większy pan, niż grzeyskarb, co o grosz płacz stroi. *Ryb. Gesl. C* 4. Serce na swoiey trosze przestawaiące, przewyższa wszystkie bogactwa świata. *Gil. Ps.* 281 *b*. Zbiera mało do wielkiego, trochę do więtszego, aż zbierze i zapomoże się w kupie a w sprzęt iaki dobry. *Glicz. Wych. M* 8 *b*. Ponieważeś nad trochą był tak wiernym, postanowię cię nad wielą. *Leop. Math.* 25, 21. Puszczę na was bestye polne, któreby poiadły dobytek wasz, i przywiodły do trochy wszystko. *W. Levit.* 26, 22. Głupstwo wielkie na trochę wiele kłaść. *P. Kch. J.* 46; igły szukaiąc świecę spalić). I to trocha, i to plocha. *Cn. Ad.* 283; niewiele, a do tego w złym gatunku). Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy téy mierności nie zachowa, która iest między trochą a małem. *Glioz. Wych. G.* 3 *b*, by nie przesadzić, a przecię dosadzić). – §. Trochę, Troszkę, Troszeńko, Troszeczko *adverbialiter*: kęs, względem wielkości; mało, ein bischen, ein wenig, nicht viel. Jeden miał trochę coś więcey nad trzy lata, a drugi pięć. *Birk. Dom.* 206. Oni troszeńkę, a tamci bardzo wiele robili. *Sekl.* 96. Skazili zamek, którego ieszcze był Kazimierz trochy nie domurował. *Biel. Sw.* 221 *b*. – Trochę względem stopnia, mocy, tęgości, z nie bardzo, ein wenig, nicht sehr. Ja niby zacznę się troszkę użalać; będę się trochę starał ią przeprosić; nakoniec móy oyciec będzie się troszkę z początku gniewał. *Teatr* 28, 145. Tknąwszy moich ust troszeńkę z daleka, Wnet mię sprawiła do mowy śmiałego, *Wad. Dan.* 185. – Trochę, względem czasu, z krótko, niedługo, ein wenig, nicht lange. Jako się strzedz mamy fałszywych proroków, powiem trochę. *Sk. Kaz.* 329. Jeszcześ troszuczkę i niewiele, a skończy się gniew móy. *Leop. Jes.* 10, 25. Co iest żywot wasz? para, co się troszuczkę ukaże, a potym zginie. 1 *Leop. Jak.* 4, 14. Trochę potym, *paulo post*, trochę przedtym *paulo ante*. *Cn. Th.* 1153. – §. O trochę, o mały włos, o kęs, bez mała, um ein Haar, fast, beynahe, es fehlte nicht viel. O trochę się nie wymówił. *Teatr.* 41, 121. Rzym domowemi bunty wewnątrz zbity Od Afrykana o trochę i Scyty Nie zginął. *Hor.* 2, 59. O trochęm sobie już w łeb nie wypalił. *Teatr* 29, 4. – §. Po trosze, po troszce, po trochu, z po mału, po kąsku, szczyptami, nie wiele na raz; nach und nach, zu wenigem, nicht viel auf einmal. Ziele to, każdego dnia po trochu go używaiąc, starych pokrzepia. *Syr.* 332. Po trosze iedz, żebyś zaś wioski nie połknął. *Opal. sat.* 31. Tak po trosze, po trosze, zbiorą się grosze. *Kniaź. P.* 3, 117. Domyślam się po trosze. *Teatr* 54, 16; po woli). *TROCHOSKUB, – a, *m.*, w Batrachom., mysz *μυοδαρπαξ*. *Przyb.* TROCHOŚĆ, – ści, ż., niemnogość, małość, die Wenigkeit. Nie mamy się wielkością sprawować w poznawaniu wiary; ale przestawać raczey i z trochością, przy którey prawdziwe słowo boże. *Zrn. Post.* 3, 790.

TRÓCHT, *ob.* Trucht.

TROCISZKA, TROCISZKA, – i, ż., *Boh.* trocysska; *Cro.* trucsiszkus; *Rs.* курительныя свѣчки; albo od trocin węgla lipowego, albo z Greck. *τροχισκος*. *Cn. Th.* 1154; świeczka wonna, kołaczek do kadzenia. *Sien.* 377, das Räucherlerzchen, (Wien. Franzischerl). Sprawił i trociczki z wonnych rzeczy. 1 *Leop. Ex.* 37, 19, tymiany. 3 *Leop.*). Piżmo i wonne trociszki. *W. Post. W.* 2, 65. Trociczek już nie stało, tak okrutnie smrodził. *Pow. Jow.* 2, 46. Pokóy trociszkami wykadzaią. *Psalm.* 51 TROCINA, – y, ź., Trociny *plur.*, (*Etym.* Trzeć), *Bh.* brtiny, opilky, obpilky; *Sr.* 1. truwanki; *Crn.* shaganje; *Vd.* troshiza, ostrushek, resatinske pile, shagovina; *Bs.* strgotine, strigotine; *Rg.* tarótina; *Ross.* опилки; opilki, Feilspähne, Sägespähne; trociny, proch, który pada pod piłę, gdy drzewo trą. *Mącz., Urs. Gr.* 174. Trociny różnych drzew z pod piły, wyśmienitym są nawozem na grunta tęgie. *Kluk. Rosl.* 3, 187.

TROCZYĆ *cz. ndk.*, stroczyć *dk.*, *Rs.* морочить, заморочить, заморáчивать, (2. морочить, оморáчивать otaśmować, obszyć, omoporka garnirowanie, сморочить, przeszyć, смороченіе, сморóчка przeszywanie, сморочка liniia, rzęd, wiersz; *Rs.* спростить, смороу, смрашивать skręcić); trokami wiązać, zwięzywać, binden, schnüren, fesseln, zusammen binden. Płaszcz w tyle kulbaki troczony być ma. *Kaw. Nar.* 396; przywiązany, sznurowany). Woli wprzód umrzeć, niźli go kat stroczy. *Pot. Syl.* 69. Tak się dobrze swą ręką stroczy, że ze łba obie wylazły mu oczy. *Zab.* 15, 278, obiesił się postronkiem). Kto myśli uciekać, na drogę się troczy. *Pot. Zac.* 35; pakuie się, sznuruie się). *Venat.* Jedni szczuią, drudzy troczą. *Pot. Syl.* 254; w troki wiążą zwierzynę). – *Poet.* Spólna wstęga królom obu palce u rąk stroczy, Co ich w przymierze umówione sprzęga. *Pot. Syl.* 307.

*TROGŁOWY, *ob.* Tróygłowy.

TROI, TRÓY, – oia, – oie, *Bh.* trogi, trog; *Sr.* 1. troji, troyi, troiati; *Sr.* 2. tschoij, tschojati; *Crn.* troj, – a, – u, trojne; *Rs.* трегубый, трóи; trzy zawieraiący, tróydzielny, (*lat.* trinus), dreyfach, dreyerley, auf drey beste hend. Bóg ieden w istności, a tróy w osoby rozdzielony. *Kanc. Gd.* 248. Pospolicie sadzą troy albo czwor rodzay wina. *Cresc.* 307. Ziela tego troy znaydnie się rodzay. *Syr.* 701. Troim woyskiem ciągnął do Węgier, a nad Cisą przybyło do nich czwarte woysko. *Biel.* 56. Ni mi postać Hyberskiego troia pasterza; ni Cerberze, straszna była twoia; *forma triplex*, *Zebr. Ow.* 223. Troia ośm czyni 24. *Grzep. G. H.* 4; trzy razy wzięta). Troią przyganę daie Arystoteles Platonowéy Rzpltey. *Petr. Pol.* 86. Troie noszenie na stół, z na trzy misy. *Cn. Th.* 1154; drey Trachten, drey Schüsseln auf die Tafel. Dasz półmisków sto, da on tylo troie. *Groch. W.* 564, dreymal so viel. Troie niewidy pleść. *Teatr* 30 *c*, 41, trzy po trzy, (*ob.* Niewid). Troie niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troie niewidy o zielu Kamfora pisali. *Syr.* 612, bałamuctwa bez końca). Bach, iak podaunie w głowę dziwy troie, Za nic są mądre Permessu dziewoie. *Zab.* 9, 36 *Zabt.* Tylo troie czynić, *ob.* Troić, potroić). Na troie dzielić, *ob.* Troić, roztroić. Liście w *troy (w troie) rozdzielone. *Syr.* 1023; (cf. Troie, Troyga *Neutr.*). TROIA, – i, ż., *Ilium*, miasto niegdyś w Myzyi, zburzone od Greków. *Dyk. G.* 3, *adj.* 63; die Stadt Troia. Zaal [illegible]

cały kray Troia, że go trzy morza oblewały. *Klecz. Zd.* 34.
TROIAK, - a, *m.*, TROIACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Slo.* trogujf; *Crn.* trojak; *Vd.* troik, troinik, troinisa; (*Cro.* Trojaki, s zielone Swiątki, *Cro.* Trojachki, s Wielkonocne Swięta); liczba z trzech złożona; troie czego, *Tr.*, eine Zahl von drey Stück; pieniądz trzy mineyasze zawieraiący, *Vd.* trojak; ein Dreyer. - Troiacy, trzey razem urodzeni trzy bliźnkowie, *trigemini. Mącz.*. Drillinge: *Bh.* trúgčata, trúzčatka; *Cro.* troyki: *Rs.* тройни; *Singul. Bh.* trozče, trúgče, Trojak, *Crn.* trojzhèk, trojzhèza; *Rs.* трожденный. TROIAKI, - a, -e, *Slo* trogni, trozali, trogualobni; *Sr.* 1. tropali, tropi, troij, trojali; *Sr.* 2. tſchojaſt, tſchojij; *Crn.* trojne; *Vd.* trisorten; *Sla.* troſtruk; *Rs.* тройкій; troiey różności; dreyerley, von dreyerley Art. Pola albo role są troiakie; iedne na ozimizę, drugie na iarzynę, trzecie na ugór. *Haur. Ek* 18. TROIAKO *adv.*, troyka, we troie, dreyfach. Pole, gdy odłogiem ktory czas poleży odda troiako, co panu należy. *Iward. Wł.* 246. *TROIAKONITE italone zbroie. *Iward. Daf.* 38; *ob* Troynitny. TROIAKOSĆ, - ści, *f.*, troia różność, die Dreyfachheit, Dreyfaltigkeit. Jedyne bóztwo w troiakości. *Rey. Poſt. B* 4 *b*, *Rey. Wiz.* 113 *b*, *Rey. Ap.* 7 *et* 68. TROIANEK, - nku, *m.*, ziele, troyczak, wilcza stopa, wątrobnik, z trzech listeczków sobie równych złożony. *Syr.* 702, *hepatica nobilis*, Edelleberkraut. *Kluk. Rosl.* 2, 262, *Kluk. Dyk.* 1, 55. TROIANIN, TROIAŃCZYK, - a, *m.*, z Troi miasta rodowity. der Trojaner: *Fem.* TROIANKA. *abbrev.* TROYKA, - i, *f.*, die Trojanerinn. Nieiedna z Troiek westchnie głębokiemi ięki ... *Dmoch. Jl* 2, 167. TROIAŃSKI, - a, - ie, Troiſch, Trojaniſch. *Dmoch. Jl.* TROIĆ *cz. nak.*, roztroić *dk.*, *Ec* трóю, на трое дѣлю; *Rs.* трóить; na troie dzielić: in drey Theile zertheilen. Trudno się nam troić. *Pot. Syl.* 465. - *ſ.* troić, tyle troie czynić, potroić, utroić: *Sr* 1, wetrzypoſicjam, na trore ſtinu; *Vd.* trojiti, triverſtiti, potrojiti, troinati; *Rg* troſtrucćiti, troduplatti; *Cro.* troydùplam, troyversztim; *Bs.* tro uplati; *Rs.* утроить утроить. утраивать; *Ec.* трою, утрóю, отрóю, возтрóю, трегубствую; verdreyfachen. verdreyfältigen. Nie szkodzi głowie napóy ten, ani się troi mi w oczach, i serce się ckliwości nie boi. *Min. Ryt.* 2, 302. Skacze, firleie stroi, gdy mu się łeb zagrzeie, świeca w oczach troi. *Mon.* 75, 186. Ażeby co źle udwoili i utroili, poczęli *malis addere malum, ut eueniret bonum. Smotr. Fl.* 3. *TROICZANIN, *ob.* Troyczenin. TROIE, *ob.* Troi, troia, troie. TROIE, *G* troyga *Neur.*, trzy rożnego rodzaiu, *Slo* troge; *Sr* 1. troje; *Vd.*, *Sla.*, *Rg.* troje; drey Stück verſchiedner Gattung oder Geſchlechts. Troie dzieci. Troie nas było. W troie, we troie, troiko, potroynie, troynasobnie, *Rs.* трóйнъ, аb трóйнъ, анпóе, аb трóе, перутбо. Ja we dwoie i czasem we troie więcéy na rok wydaię, niż mam dochodów. *Mon.* 68, 674. *TROIEDYNY, *ob.* Troyiedyny. TROIEDZIENNY, - a, - e, na dzień po trzy razy powtórzony, dreymal täglich. Po troiedziennym dyscyplin zażyciu. *Chodk. Koſt.* 44. *TROIENAŚCIE, *ob.* Trzynaście. TROIEŚĆ ziele, *ob.* Toiść, Bazanowiec. TROISTY, - a, - e, TROISTO *adv.*, *Sr.* 1. tropi, *ob.* troi, *Vd.* troin, troinaſt, troizhen, trybart, trigube; *Ec.* трóичный, трóйственный; potrojny, trzy razy składany, na troie rozdzielony lub rozdzielisty, troi, dreyfach, dreyfältig. Sznur troisty nie łacno się przerywa. *W. Eccles.* 4, 12; tróynitny). Paszcza troista morąga piekielnego. *Zab.* 15, 12 *Kniaź.* (*ob.* tróypaszczki). Obóz wałami ostrzegać i dwoistemi i troistemi. *Star. Pob. B* 3 *b*. Troisty Polski denar czyli tróypieniążek. *Czack. pr.* 14. Chłop po dudach tańcuie, aż się troisty pot z koszuli leie. *Haur. Ek.* 99.

Pochodz. *troczyć*, *ſtroczyć*.

TROKI, - ów *plur.*, *Rs.* тороки, rzemienie, łyka żołnierskie do wiązania niewolników, ieńców, więzy *etc.*, *Wlod.*, myśliwcze, do nawiązania zdobyczy, Riemen, Stricke, Bande, Feſſeln. (*Rs.* тороки tebinki u siodła; *Bh.* troky, trucky, nrcky, z niecki; *Cro.* terkia, z rzemienie). Tatarowie ludzi rozmaitych lat w troki nawiązanych pędzili przed sobą z Polski. *Krom.* 242. Mężczyzny do ciężkiey i okrutney niewoli w trokach powiodą. *Jan. Pos. D.*, *Bh.* otrok niewolnik, otroctwj niewola; *cf.* *otrok). Rozmaitego zwierza na onych łowach pełno około iarczaków w troki nawiązali i nawieszali. *Stryik.* 353. 2) TROKI, stolica woiewództwa Trockiego. *Dyk. G.* 5, 158, eine Stadt in Litthauen. 3*) Trok, chochoł, ein Flauſch *Tr.* TROKOWAC *cz. kont.*, n. p. Trokować maią ſiſi, czyli wyciągać pułkę, kiedy holuią, aby się o drzewo lub kamień nie załozyła. *Mag. Mſkr.*, das Schiffstau ſcharf anziehen, *cf. Ger.* treiben.

Pochodz. *troczyć*, *ſtroczyć*.

TRO-KSZTAŁTNY, *TRO-LETNY, *ob. sub* Troy. - -

1) TRON, - u, *m.*, z *Greckiego*, *stolec królewski, monarszy, stolica, *Ger.* der Thron; *Bh.* trún, trúnečel, stolec; *Sr.* 1. thron, kralowſki ſtów *Sr.* 2. thron; *Crn.* tron; *Vd.* tron, kralovu sedalishe; *Cro.* prieztolje; *Bs.* priſtolje; *Rg.* priſtoglje; *Ecc.* престóлъ, престóлеyнъ, восхóдъ, сѣдалище, крéслы; *Rs.* тронъ. Tron, prawda, mieysce zacne, pełne wspaniałości, Ale cóż i po tronie, kiedy nikt nie kocha! *Kras. liſt.* 2, 5. Wstąpić na tron, *Rs.* вопарúться; wstąpienie na tron вопарéніе. Wynieść na tron, *Rs.* вопарúть, вопарять. Następca tronu, *Vd* nahajavez na troni; *Rs.* наслѣдникъ, преемникъ чьего престола, der Thronfolger. Bóg tron czyli stolec swoy na niebie postawił. *Kucz. Kat.* 2, 140. I tronubym nie chciał tym sposobem kupować. *Teatr* 49 *b*, 92, nawet i królestwa, cesarstwa). Sto talerów mu daruie Czym iak na tron szewca wystawnie. *Jabl. Ez.* 178, iak gdyby go królem zrobił. - - - (*2. TRON, *TRAN, *TRUN, - u, *m.*, *Bh.* tukowina, (*ob.* tuca); *Vind.* ribun maslu, ribji olei, ribje mast, ribja maszhova; *Rs.* ворванъ, ворванное сало; *Ger.* der Thran; (*Suec.* tran, *Angl.* trainoil), tron, czyli tłuszcz z koni morskich niemal tak dobra, iak wielorybia. *Zool.* 295 *et* 393. Z wątroby psa morskiego, sączą tłuszczową wilgoć, którą na tron urabiaią. *Zool.* 195. Smoła tran z Albanii i Wołoch. *Klok.* 248; Szlachcic teraz nie wstydzi sie zyſku z naliższych towarów, Zerbce i skórmi kupczyć i dziekciem i trunem. *Opal. sat.* 60, *TRONOWŁADNY, - a, - e, - ie *adv.*, thronbeherrſcht. O Xiążę, wielu potęg tronowładnych głowo. *Przyb. Milt.* 8. TRONOWY, - a, - e, od tronu, *Rs.* престóльный. Tronowa izba, das Thronzimmer, *Rs* тронная. - (TRÓNOWY, - a, - e, od trónu, tránu, Thran-, *Rs.* ворванный).

TROP, -u, *m.*, (*Rs.*, *Ec.* тропа ścieszka, cf. *Germ.* trab-en, *Stryeker.*, draben, Niebet ſ. draven, *Suec.* thraſwa, *Angl.* trap, cf. trot, trucht, cf. drab', drop'; *Vd.* trop, tropla, trapa, trapla, ſ drob); ślad, ſtopa w ziemi wyrażona, ścięgno, die Spur, die Fährte, das Gefährt; *Crn.* ſtopina; *Cro.* trág, ſzlód; *Bs.* tragn; *Rg.* trák, trágh; *Rs.* ѕлѣ́дъ; Łowiectwa umieiętni znaią się na tropach zwierząt, t. i. z ſzladu poznawać umieią, czy samiec czy samica ieſt w kniei, ſtary czy młody, czy kotna, cielna etc. *Kluk. Zw.* 1, 383. Trop podwóyny; *Rs.* сдвóйка. Trop zaięczy, *Rs.* заячьѣ, заячьи. Trop liſi, *Ross.* лисьѣ. – *propr. et tr.* Trop krwawy w prochu zadeptany. *Tward. Wł.* 13. Cnot swoich zoſtawił wszędzie tropy znaczne. *ib.* 172, znaki, pamiątki). Gdzież szukać będę Melampa wiernego, Gdzie trop przeymować kochanka wiernego? *Paſt. F.* 81. Zaraz z obozu biegł do przyległego Lasu, przez pole za nią proſto w tropy. *P. Kch. J.* 171. Za nią w ięzłe tropy rączo puścił nogi. *Otw. Ow.* 102, der Spur nachellen. Idź ty wprzód, ia za tobą w tropy. *J. Kch. Dz.* 75, auf dem Fuße, auf der Ferſe nachfolgen. Cień wszędzie bieży w tropy ciała. *Paſt. F.* 171. Nienawiść tuż w te tropy idzie za zazdrością. *Teatr* 52 *d*, 80. Ja za niemi trop w trop. *Teatr* 28, 73. Karanie za winą temiż tropy chodzi. *Lib. Hor.* 97. Obróciwszy się, obaczył ucznia tropem idącego. *Odym. Sw.* 2, *Nn* 3 *b*. Usiłował iść tropami odkupiciela. *Birk. Dom.* 129, drogą, ścieszką iego, *moral.*). Drze się chodzić tropem zabronionym. *Lib. Hor.* 61. Jesus dla nas cierpiał, abyśmy naśladowali tropów iego. *W. Poſt. W.* 296. Ciągnie ich do naśladowania w tropy, własna potrzeba, ieśli nie wiara w Chryſtusa. *Pec.* 130. Córki w tropy matek swoich wstępowały. *Ząbk. Ml.* 148. – §°. trop, zgromadzenie żołnierſkie, die Verſammlung der Soldaten. Bębnić, trąbić do tropu. *Tr.*?

°TROPA, -y, *ż.*, z franc., *Boh.* tropa; *Crn.* tropa; *Cro.* tròpa; *Vd.* trup, mnoshiza); woyſko, die Truppe, das Heer Soldaten; (*ob.* trupa). Szwed słysząc o woysku naszym w Krasnym Stawie, zaraz tropę wyprawiwszy dużą podeń, sam ſtanie pod Gołębiem. *Tward. W. D.* 2, 171.

°TROPAR, -u, *m.*, *Ec.* тропа́рь hymn o czynach bozkich lub SS., krótko zebranych, eine Art Hymnen. Po psalmach tropar i ſtychyry śpiewane bywaią. *Pim. Kam.* 245, *ib.* 86, *ib.* 223. Nietylko tropary, kondaki, ale i insze bywaią hymny. *ib.* 112, *ib.* 113.

TROPASZCZĘKI, *ob.* Troy . . .

TROPIĆ *cz. ndk.*, (*Bh.* tropiti, ſtropiti *patrare, committere* broić; *Ross.* тропи́ть naglić kogo, potroпить ponaglić, popędzić, тороnи́ться, потороnи́ться śpieszyć się, pośpieszyć się, *Rs.* торопли́вый kwapliwy, расторо́пный szybki, swinny, (cf. roztropny), *Ec.* тропоub śpieszność); ślad iść, za tropem iść, kogo pas: *Rg.* tráxiti; *Cro.* trásim; *Ross.* слѣдить. Pan o try węch, gdy tropić ma, nawiększą jedna zaletę. *Pilch. Sen. liſt* 2, 212, (*diſting.* Trapić) TROPICIEL, -a, *m.*, który tropi, śledziciel, der Spürer, Nachſpürer, *Cro.* trasitel. TROPISZ, -a, *m.*, miano psa gończego. *Ryd.*; Name eines Stäuberhundes.

TROROCZNICA, TROROGI, *sub* Troy -.

TROSKA, -i, *ż.*, °TROSK, -u, *m.*, frasunek, utrapienie, treſktanie; *Bh.* ſtraſt, ſtaroſt (cf. ſtarość), pęče (cf. piecza), lopota (cf. klopot); (*Sr.* 1. troſt *mus araneus*); *Crn.* ſkerb, (cf. ſkarb); *Vd.* ſkerb, maranje, ſkierb, s'kerb, s'kierbet, ſkerbet, riva; saloſt, (cf. żałość), (*Vd.* tróſka, troſkie, troſki, droshje, ſ drożdże); *Cro.* ſkerb, szkêrb, szkêrb, paszka, (cf. piecza), szterôszt; *Dl.* briga; *Bs.* ſkórb, brigga, tuga, (*ob.* °tąga), pecjallenje; *Sla.* briga; *Rg.* pomgna, (cf. pomnieć); *Ross.* прискорбіе; Kummer, Sorge; Harm. Więcey °troſku przy większym państwie się znayduie. *Jabł. Tel.* 293. Proszę Muzo, byś go okwiecieściła Wieńcem witym z nietroſki ziela. *Petr. Her. D* 4. – §. Troſka *herb*, złota ſtrzała, na hełmie ſkrzydło orle a na nim ſtrzała. *Kurop.* 3, 52. 2°) Troſka, treſka, ryba, *Rs.* пескарь kablon; n. p. Od troſki iunów po gr. iednemu. *Vol. Leg.* 2, 989. Od °troſla wiunów. *Vol. Leg.* 4, 555. TROSZCZYC *cz. ndk.*, Utroſkliwiać, Troſkać *kont.*, utroſkać, utroſkliwić *dk.*, treſktać, frasować, trapić, kłopotać, Kummerniß machen, bekümmern; *Slo.* ſužiti; *Bh.* ſtaroſt dělati; *Sr.* 2. trojeſch; *Bs.* pecjalliti, agjalloſtiviti; *Rs.* печалить, озабо́чивать, озабо́чу, озабо́чиваю, (*Rs.* тороплю́, тороплю́ nici ſkręcać). Nie chciał go o to troſkać. *Sk. Dz.* 1103. To utroſkało trzecie pytanie Jezusowe Piotra wątpliwego. *Odym. Sw.* 2, *Nn* 3. W krytycznych tych kraiu okolicznościach, naród utroſkliwiaiących. *Vol.* 8, 631. Podparłem łokciem me utroſkane ciemię. *Kul. Her.* 81. Żywot nasz utroſkany. *Odym. Sw.* 2, *A* 4. Utroſkana a prawie zginiona, oyczyzna. *Krom.* 334. Troszczący kogo, *Bh.* ſuſitel, *f.* ſuſitelkyně Nie troszcz sobie tym głowy. *Tr.* – Troszczyć się, ſich kümmern; *Bh.* ſauſit ſe, ſwſrati ſe; *Crn.* ſkerbęti, grimam; *Vd.* ſkerbeti, preſkerbetiſe, sebi persadievati, ogrimatiſe, pezbatiſe, maratiſe, sebi parsadeti, propresuvati, kumratiſe, shaluvati, (cf. żałować), *Vd.* se troshtat, ſ oczekiwać czego; *Cro.* szkerbiti, szkerbeti; *Bs.* ſkerbitiſe, brinnutiſe, pobrinnutiſe, ogjuritiſe, peciallitiſe; *Rg.* pomgniti, (cf. pomnieć); *Rs.* печа́ловаться, печа́литься, забо́титься, забо́чусь, мастить, мы́тить, мы́ю, мо́ю; *Ec.* оскорбѣ́ти, скорбло́, опечаля́ться, побола́ти, попужи́ть, сожалѣ́ть, мо́лимся. Począł się frasować i troſkać. *Sekl. Marc.* 14. Nie troszczcie się mówiąc: cóż będziem ieść, abo co będziem pić? *Sk. Kaz.* 374. – Utroſkanie, frasunek, zgryzota, troſka, mól, rupie, Kummer und Noth. Dobrzy czasem utroſkanie maią. *Bud. Ap. U.* 2. *Indolentia* nietroſkanie. *Mącz.*, die Unbekümmertheit, Kummerloſigkeit. TROSKLIWY, -a, -e, -ie *adv.*, pieczołowity, *anxius. Mącz.*, frasobliwy, *Bh.* ſtraſtný, ſtaroſtliwy; ſtaroſtny; *Sr.* 1. ſkôdžné, merkowné; *Crn.* ſkerbn; *Vd.* ſkerben, poſkerbliu, oſkerbliu, s'kierben, s'kerben, perſkerben, teshaun, shaloſten, riun, shaluiezhen, riunaſt; *Cro.* szkêrblyiv, pomnik, *curator*, (cf. pomny, cf. pomnik); *Bs.* ſkerbgliv, ſkerbnutiv, brisgjan; *Sla.* brižljiv; *Rg.* pomnik, pomnitegliza; *Rs.* скóрбный, скорбе́нь, прискорбный, озабо́ченный, забо́танный, забо́тный, попечи́тельный, тщи́тельный, тщи́тельно; *Ec.* тщалѝвый, тщалѝво, тщателенъ, съпованный, съповательный; bekümmert, beſorgt. TROSKLIWOŚC, -ści, *ż.*, pieczołowitość, troszczące się ſtaranność, *Bh.* ſtraſtnoſt, ſtaroſtlimoſt, lopotnoſt; *Sl.* ſtaránj; *Crn.* ſkerbnôſt; *Vd.* ſkernaeſt, ſkerbnoſt, oſkerbnoſt, poſkerblivoſt, perſkerbnoſt, perſkerblivoſt, riunoſt,

kumranje, shaloſt, grimwoſt, ogrimanje; *Cro.* szkërblyivossat, szkërbnoszt; *Rs.* заботливость, забота, попеченіе, попе милельство, мнительность, мнительность; die Beſorgtheit, Bekümmertheit. Pokazał politowanie nad nędzną troskliwością, którą o nim krytycy iego bezprzestannie mieć raczą. *Mon.* 75, 422. TROSZKA, po TROSZE, TROSZYŃKĘ, *ob.* Trocha.

TROT, TROTTOWAC, *ob.* Truchć; Kłusać.

TROY, *ob.* Troi, Troia, Troie. TROYBARWISTY, TRZYBARWISTY, -a, -e, -o *adv.*, *tricolor*, dreyfarbig. *Tr.* Potróyny fiolek nie iest trzybarwisty, ale dwóybarwisty. *Syr.* 1652. TROYBOŻANIN, -a, *m. W. Poſt. W. praef.*, *Hrbſt. Nauk.* 1 *b*, *ib.* *m* 3. Troybożanie, heretycy, *trinitarii*, dla trzech osob boskich iſtność bożą troią czynili. *Kat. Gd.* 57, *Zrn. Poſt.* 3, 458, Dreygötter. Już tróybożanie, iuż tróyczacy i t. d. w naszéy się ziemi namnożyli. *Wer. Regl.* 15; *ob.* Troyiednik. - *adj.* TROYBOŻAŃSKI, -a, -ie, n. p. kościoł Tróybożański. *Hrbſt. Nauk. B b.* TROYBUNCZUCZNY basza. *Zab.* 16, 129, z trzema bunczukami (*qu. v.*), von drey Roßſchweifen; *ob.* trzytulny. •TROYBYTNY, TROYISTNY, -a, -e, troi co do bytu lub iſtności, *Ec.* тройственный, dreyweſentlich. TROYCA, -y, *ż.*, *Boh.* trogice; *Slo.* trogica; *Sr.* 1. tројица; *Sr.* 2. тројство; *Crn.* trojiſtvu, trojiza; *Vd.* troiza, trieznoſt; *Cro.* tròicza, troyztro, szveto trojstvo; (*Bs.* troiça *tria*), *Bs.* troiſtvo; *Rg.* tròjſtvo, troizza; *Sla.* trójſtvo; *Rs.* тройца; bóg w trzech osobach; die Dreyeinigkeit, Dreyfaltigkeit. Tróyca, nie bóg ci to ieſt, ale liczby naswiſko, wzięte od chrześciian, którym sobie znaczą tych trzech mianowanych, Oyca, Syna i Ducha Świętego, być iedynym bogiem. *Gil. Kat.* 71. W iſtności bóſtwa trzy osoby, tróyca przenayświętsza. *Karn. Kat.* 15, *Klok.* 166. Syna nam nie ſtanie, ieśli Oyca samego przyczyną Ducha S. uczynimy; t. i. utracim tróycę, przy dwoyce zoſtaniemy. *Smotr. Lam.* 119. Niedziela Św. Troycy; *Crn.* Trojizi; (*Cro.* Trojaki, ż Zielone Swiątki, *Cro.* Trojachki, ż Wielkonocne Swięta; *Rs.* тройцынъ день, Swiąteczny dzień, pierwszy z Zielonych Swiąt). Pieśń na Św. Troycę. *Rs* тропарь. - *Prov. cum allusione*: Bóg tróycę lubi. *Rys. Ad.* 3, *numero impari gaudet.* •TROYCIAŁY Geryon. *A. Kch. W.* 218, ż •TROYCIELNY, *Bard. Tr.* 280, *Chroſć. Ow.* 120, ż •TROYCIELESNY. *Bard. Tr.* 494, Tróycielisty. *Urs. Gr.* 155; *Slo.* troicimi, *Sr.* 1. тројствовать, *Cro.* troytelni, *tricorpor*, dreyleibig. TROYCZAK ziele, *ob.* Troianek. - §. Troyczacy mniſi, w białych kapicach z czerwonemi krzyżami naſtali R. 1220. *Teof. C* 5, Trynitarze. - §. Tróyczak, Tróyczanin, *Wer. Regl.* 15, *Smalc.* 122, *Farnov.* 12, *et* 69, *ob.* Tróybożanin, (*Crn.* trojzhèk, trojzhèzb, ż troiak, troyny bliźniak). •TROYDANNICZY, -a, -e, *Ec.* тройственный, dreyweſig. TROYDROGI, -a, -ie, TROYDROŻNY, -a, -e, *trivialis. Cn. Th.* 1154, *Ec.* тройственный, dreyfältig. TROYDROŻE, *ob.* Trzydroże. TROYDROTOWE n. p. pończochy, troyzine, dreyfädig, dreydrätig; *Bh.* trziprameń. TROYDZIELNY ułamek *ratio subtriplicata. Łęſk.* 2, 3; *Ross.* тройственный, *Ec.* тройственный, *ob.* Trzyczęſtny, trzyczęściowy. •TROYGŁOS Cerbera. *Otw. Ow.* 276, *trilinguis Cerberus*, die dreyfache Stimme des Höllenhundes. •TROYGŁOWY,

-a, -e, *Bh.* tříhlawý; *Crn.* triglava; *Rg.* troglàv, troglavi, troglavni; *Cro.* troyglavni; *Sr.* 1. тријповате; *Ec.* трехглавый; *Rs.* трехглавый; *triceps*, dreyköpfig. •Troyglowy. *Urs. Gr.* 178. Tróyglowy Cerber. *Bard. Bos.* 107, Tróyglowiſta sobaka. *Bard. Tr.* 373; ż *Subſt.* Tryglów czworonogi. *Morszt.* 92; *Ross.* трехглавый, *ob.* tróypaszczęki, tróyłbiſty, tróypyſk; *Bh.* tříhlawec Cerber). Zdumiał się ſtróż tróyglowy, Usłyszawszy koncert nowy (Orfeusza). *Bardz. Bos.* 107. Hekate tróyglowiſta. *Bard. Tr.* 70, tróyglowa. *Otw. Ow.* 262; *Crn.* triglav, ż *Dyana.* •Troglowa Hekata. *Zebr. Ow.* 166. *Anatom.* Tryglowiſta myszka uda, *triceps. Krup.* 4, 121. •TROYGRAN, -u, *m.*, igła trzygraniaſta. *Czerw.* 22, *et* 23, *et* 25; eine dreyeckige Nehnadel. TROYGRANIE, -ia, *n.*, tryangul, troykąt. *Mon.* 75, 591; *Bh.* tříhranił; ż •TROYGRANIEC, TRZYGRANIEC, ńca, *m.*, ein Dreyeck. Podobny do tróygrańca. *Nar. Tac.* 2, 242. Trzygraniec na niebie Δ *deltoton*, *signum Andromedae. Cn. Th.* 1161, ein Geſtirn. TRZYGRANISTOŚC, tróykątność, die Dreyeckigkeit; *Boh.* trechranoſt, tříhranoſt. *Cn. Th.* 1161. TRZYGRANISTY, -a, -e, Tróykątny, Tróywęgłaſty, dreyeckig; ż TRZYGRANOWITY. *Sien.* 76; TRZYGRANOWATY n. p. ſtrączek ſkoczku. *Spicz.* 40; *Vd.* trikrain; *Rs.* трехгранный. TROYGROSZNIAK, *ob.* Trzygroszówka. ••TROYGROTNY, -a, -e, *tricuspis. Cn. Th.* 1154, dreyſpitzig, dreyzinkig, *ob.* Tróyśpiczaſty, *Sr.* 1. тријпиципште. TROYHALERZ, -a, *m.*, n. p. Gdańſki tróyhalerz, czyli potróyny denar. *Czack. pr.* 14, ein Dreyhellerſtück; cf. tróypieniężnik, trzypieniężny. ••TROYIEDYNY Bóg. *Odym. Sw.* 2 *A*; *Vind.* trieden, triedinaſt; dreyeinig; (*Cro.* troyjedinoszt *trinitas*). •Troiedynego boga słuchać mamy. *Farn.* 57. Wiara o •trojednym bogu. *ib. pr.*, *ib.* 41. •TROYIEDNIK, •Troiednik. *Farn.* 12, *et* 71, *ob.* Tróyczak, Tróyczanin, *oppos.* Tróybożanin. TROYIMIENNY, -a, -e, o trzech imionach, *Cro.* troyimen, dreynamig. TROYKA, -i, *ż.*, troynik, liczba trzy wyrażająca; *Bh.* trogka; *Crn.* trojka; *Cro.* troicza; *Rg.* troizza; *Bs.* troiça, (cf. tróyca); *Rs.* тройка, тройственность, тройственная, die Drey. Troyką, troiako, we troie, *tripartito*, dreyfach. *Cn. Th.* 1154. - §. Troyka, iedna trzecia część całości, *ufs. Jak. Mat.* 2, 60; *Boh.* tretina, třetina; *Vind.* tretkish, tretki diel; *Cro.* tretina; *Sla.* trechina; *Ross.* третиь, третина; ein Drittel. - ••§. Troyka, *ob.* Trojanka. - TROYKĄT, -a, *m.*, tryangul, figura trzy boki maiąca. *Jak. Mat.* 1, 52, *Łęſk.* 17, *Kluz. Zd.* 75. tróygranie, *Mon.* 75, 591; *Bh* tříhranił; *Crn.* trivogl; *Vd.* trivogel, trivoglina: *Cro.* troykutje, troyvugel; *Rg.* trokùtje, tronùghlo, trinùghlitronùghliza; *Rs.* треугольникъ; das Dreyeck, der Triangel. ••TROYKĄTMIERSTWO, -a, *n.*, *trigonometria. Geom.* 1, 269; trówęgłomiar. *Rog. Dos.* 1, 529. TROYKĄTNY, -a, -e. TROYKĄTNIE *adv.*, troywęgielny, *Bh.* tříhranú troygraniaſty, třeuhelné, třiuhelnú; *Slo.* trohranni, triuhelny, *Sr.* 1. тријгоне тróyrożny; *Crn.* trivoglat; *Vd* trivoglen, trivoglaſt, trikrain; *Rg.* trokutni, trinùglaſt; *Cro.* troyvùglaszt; *Rs.* треугольный; *Ec.* троеугольный, dreyeckig. Punkta uſtawione tróykątnie, *triangulariter. Alg. Nar.* 273. - ••TROYKIELNE pioruny. *Przyb. Milt.* 202, troygrotne, dreyzackig, dreyzinkig; TROYKOŃCZATY piorun. *Otw. Ow.*

71; *trifidus*; *Cro.* troykonchen. TRÓYKOWY, - a, - e; od troyki, Dreyen-, Terzial-, *Rs.* трехный. **TRÓYKRÓTKI, - a, - ie, *Tribrachys. Urs. Gr.* 167, n. p. słowo tróykrótkie. - **TROYKSZTAŁTNA bogini. *Otw. Ow.* 261, TRZYKSZTAŁTNA, *Zebr Ow.* 165, *triformis Hecate*; Miesiąc *trzykształtny*, raz pełnym okręgiem, drugi raz połowicą, trzeci tylko kraiem świeci. *Otw. Ow.* 257; (*ob.* tróyodmienny); dreygestaltig *Zab* 15, b *Anieł.*; *Sr.* 1. trzypostawne; *Cro.* troykipni; *Ec.* трехвидный, трехлицный. Chimera troykształtna, *Birk. Ex. E* 2, *ob* tróygłowy, tróycisły. TRÓYKOLEC, - lca, *m.*, obręcz żelazna o trzech kolcach, na rurce krotkiey prochem nabitey ktore przeciw nacierającey kawaleryi wyrzucaią. *Jak Art.* 3. 320, Dreyſtachel; cf. tróyząb. TRÓYKORONNY oyciec. *Zab.* 12, 232, papież, dreykronig; (cf. *Ec.* трицарственный, имѣющій три царства, z tróykorony). TRÓYKWIAT, - u, *m.*, kościelne ziele *narcissus sextus. Ursin.*, eine Art Narciſſen. **TRÓYŁBISTY Cerber. *Min. Ryt.* 2, 262; troygłowy, dreyköpfig. **Trzyłba Hekate. *Brud. Ost C* 12. TRÓYLETNY, TRÓYLISTNY, *ob.* Trzyletni, Trzylistny. TRÓYLICZ, *ob.* Regula trzech; (*Rs.* трячисленный *tróyliczny, troie liczący, potróyny). *TRÓYMĘSKI, - a, - ie, z trzech mężów, n. p. Postanowili tróymęską godność. *Chmiel* 1, 452, *triumviratum*, *Cro.* troynoladenye, *ob.* tróywładca, tróywładstwo. - **TRÓYMIĄŻSZY Geryon. *Petr. Hor. C* 6., *not.*, „o trzech głowach"; tróygłowy, tróyłbisty. TRÓYMNOŻNY stosunek, *ratio triplicata. Geom.* 2, 98, *Łęsk.* 2, 3, *ib.* 103, (cf. dwumnożny); dreyfachmehrend. TRÓYNASOBNY, - a, - e, - ie, *et* - o *adv.*, w troynasob; *Bh.* trognasobny, trinasobný, trinasob; *Slo.* trognásobný; *Vd.* trybart, trigube; *Cro.* troydúpel, troyveraztni; dreyfach, dreyfältig; *triplus.* Odda mu to w troynasob. *Kras. Pod.* 2, 35. *TRÓYNEWID, - a, *m.*, Chimeręby nazwać można *Troynewid*, albowiem było to od Greków zmyślone zwierzę, z *trzech* różnych, t. i. lwa, kozy i smoka złożono, którego nikt nigdy *nie widział. Klecz. Zw.* 75; *ob.* Troyrodna Chimera, tróyskładna. TRÓYNIK, - a, *m.*, *Bh.* trognit, trognićet; *Slo.* trognjí troiak; *Rs.* троякъ, (*Rs.* троякомякая troiak, troyny bliźniak); rzecz z trzech części złożona, etwas aus Dreyen beſtehendes. Troynik, tróyka, die Drey. *Cn. Th.* 1154. Troynik Pytagorasowy. *Zab.* 5, 278, τρίας, troyka. - §. Troynik, pity miód, lipiec, *hydromel. Mącz.*, *mollica aqua temperatum, quasi tres partes aquae continens, cum simplex hydromel multo plus aquae recipiat. Cn. Th.* 1154, gutet Meth, nur von drey Theilen Weſſer. Od tróyniku, maliniku, każdy płaci, iak od starego miodu. *Vol. Leg.* 2, 987, *et* 5, 58. Za zdrowie iego troynik zmieszawszy z muszkatelą wypili. *Biel. Sw.* 287 *b.* **TRÓYNITNY, - a, - e, - ie *adv.*, we troie kręcony, troydrotowy, *Rg.* troxicni; dreydrähtig. *Trilix* *troionitny, troiſty. *Urs. Gr.* 186. Axamitu przedniego tróynitnego. *Goſt Gor.* 107. - *aliter*: Zaledwie twego życia tróynitne siostry Erebowe Zaczęły motać króciuchną osnowę. *Zimor. Siel.* 199, trzy Parki nić żywota ludzkiego przędące). 2) Troynitny, TROYNONITY, we troie nitowany, dreyfach genietet. Pancerz tróynitny. *Anakr.* 17. Cóż pancerz cnocie troynonity przyda? *Mon.* 71, 76. TROYNOGI, *ob.* Trzynogi. **TROYNOŚĆ, - ści, ż., troiakość, die Dreyfachheit. Troyność święta, że oyciec z synem i duchem ten ieden bóg. *Gil. Pſt.* 1166. **TRÓYNY, - a, - e, *Slo.* trogni; *Cro.* trojne; *Rs.* тройный; potróyny, troi, troyraźny, dreyfach. Troyny pies Cerber. *Bard. Tr.* 494, troygłowy, tróyłbisty). **TRÓYOCZNY kamień *triophthalmos gemma. Cn. Th.* 1154, dreyäugig. **TROYOŚĆ Neptunowa *Alecz. Zd.* 93, tróyząb tróykolec, Dreyzack. *TRÓYODMIENNY, - a, - e, - ie *adv.*, troiako odmienny, dreyfach verändert. Lice tróyodmiennego xiężyca. *Susz. Piet* 3, R 2 *b*, *ob.* troykształtny). *TRÓYOSOBNY, *TRÓYOSOBISTY, - a, - e, w trzech osobach, dreyperſönlich, in drey Perſonen, *Ec.* тріипостасный, n. p. тріипостасное божество, отецъ, сынъ, и святый духъ. TRÓYPASZCZĘKI Cerber. *Iward Daf.* 19, *Tward. Wł.* 37, *Kul. Her.* 316, *Zimor. Siel.* 145, *trifaux. Chroſć. Ow.* 120. Trzypaszczęki. *A Kch. W.* 161; *Rs.* трезѣвный, *ob.* tróygłowy; *Sr.* 1. tříſchivaté tróyszyyny). Zadumiał się i zamilkł morag troypaszczęki. *N. Pam.* 4, 99. *Trzopaszczęki. *Urs. Gr.* 189; dreyrachig; *TRÓYPYSK Cerberowy. *Jatl. Tel.* 254, der Dreyſchlund des Höllenhunds. - TRÓYPIENIĄŻEK, - żka, *m.*, troiſty Polski denar. *Czack. pr.* 14, ein Dreypfennigſtück, *ob.* tróyhalerz, *ob.* trzypieniężny. TRÓYRAZNY, TRZYRAŹNY, - a, - e, *triplex. Urs. Gr.* 184, po trzy razy powtórzony, potróyny, tróyny, troi, tróynasobny, dreyfach; *Cro.* troyastruk). Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyraźnemi, *ternis latratibus. Zebr. Ow.* 173. *TRÓYROCZE, - a, *m.*, *triennium*, *Rg.* trigódiscte. **TRÓYROCZNICE Bachowe, święta co trzeci rok przypadaiące, *trieterica. Otw. Ow.* 379 *et* 244, das dreyjährige Feſt des Bachus. **TRÓYRODNA Chimera, z polkonia, półniedźwiedzia i półczłowieka złożona. *Dudz.* 19, tróycielista, troykształtna, troyskładna, dreyverlergeſtaltet, von dreyerley Körper; *ob.* *Tróynewid; (*Ross.* трокровный *issu de germain*; cf. przyrodny). **TRÓYROGI, - a, - ie, *tricornis*, *Bh.* trerohý, třirohý; *Sr.* 1. třirohé, třirohaté; *Cro.* troyròg; *Rg* trorogh, troroxas, dreyhörnig. Tróyrogie oręże rządzcy morza. *Otw. Ow.* 21, tróyząb, tróykończaste berło); - TRZYROŻNY kapelusz. *Zab.* 12, 61, dreyeckig. Piątka TRZYROGATA. *Mon.* 65, 99. TRÓYROZSOCHATY, - a, - e, o trzech rozsochach, *Sr.* 1. trirohšochaté *trifurcus*, dreygablig. **TRÓYRZĘDNE kłów osęki psa piekielnego. *Brus. Ost. C* 2; w trzech rzędach osadzone, dreyreihig. TRÓYŚCIENNA figura, figura o trzech ścianach. *Sol. G.* 7, dreyſeitig *Subſt.* TRÓYŚCIENNOŚĆ. *Czack. pr.* 2, 205, zbieg trzech granic ościennych, dreyfache Nachbarſchaft. **TRÓYSERCY, *Cro.* troyszerchen; *tricor*, trzy serca maiący, n. p. Enniusz, *apud Gell.*, albo iż trzy języki umiał, albo dla trzech osobliwszych przymiotów. *Cn. Th.* 1154, *Dudz.* 64, dreyherzig, hochherzig. **TRÓYSETNA rzecz. *Petr. Hor.* 2, *R* 3 *b*, z trzech set złożona, (cf. trzechsetny), aus dreyhundert beſtehend. TRÓYSIECZNY, - a, - e, o trzech ostrzach, dreyſchneidig, *Ec.* трижалоносный. TRÓYSKŁADNY, - a, - e, - ie *adv.*, złożony potrzynie, dreyfach zuſammengeſetzt, *Vd.* trisloshaften. *Ec.* трисоставный. Tróyskładna Chimera. *Petr. Her. E* 2, *not.* „złożona z troyga zwierząt, konia, niedźwiedzia i człowieka"; tróyrodna, tróykształtna, *ob.* *Troynewid; dreygeſtaltet, dreyfach zuſammengeſetzt. **TRÓYSMUTNA lex dolina. *Bud. Ost. D* 4, przesmutna, cf. *Gall.* très triſte: ſehr traurig. TRÓYSPICZASTY, *Syr.* 702, dreyſpitzig, *ob.* Troysto-

tny; *Sr.* 1. tijipicjjité; *Vd.* trinaboden, tribodezh, trioi-ſtrinaſt. TROYSPRZĘŻNY, -a, -e, na trzy konie, n. p. wóz, *Sr.* 1. tijipjajné wój, *Ger.* dreyſpännig. **TROYSTOPNISTY, *od.* Trzyſtopny. **TROYSWIĘTA pieśń, *trishagion*: święty boże, święty mocny, święty nieśmiertelny, śpiewanie kościelne. *St. Dz.* 423; das dreymal Heilig; *Ec.* тричастно, (*Ec.* тричастный, тричїимославный, тричастный epitet Św. Troycy; тричїимъ troiakim światłem błyszczeć, o Św. Tróycy). TROYSYLLABNY, -a, -e, -ie *adv.*, co do syllab tróyſkładny; *Slo.* trozlemkowiti; *Vd.* trisilben, trisilbaſt, trisloshaften, trisloshen, dreyſylbig. (TROYTAK, *ob.* Treytak). TROYUSTY, -a, -e, TROYGĘBY, o trzech gębach, uſtach, dreymäulig, *Rg.* triusni. **TROYUSZNY ſtatek. *Cn. Th.* 1154, o trzech uchach, dreyöhrig, dreyhenkelig, mit drey Henkeln. TROWĘGIEŁ, TRÓYWĘGLASTA figura, tróykąt, tróygran, das Dreyeck. *Cn. Th.* 1154; *Crn.* trivogl; *Cro.* troyvugel; *Rg.* trinûghliza; *Rs.* трехугольникъ. TROYWĘGLASTY, -a, -e, na trzy grania. *Cn. Th.* 449, TROYWĘGIELNY, tróykątny, *Bh.* třrubelný, trjuhelný; *Slo.* trjuhelný; *Crn.* trivoglat; *Vd.* trivoglen, trivoglaſt; *Rg.* trinûglaſt; *Cro.* troyvuglaszt; *Rs* трехугольный, *Ec.* трехугольный, dreywinkelig. TROYWĘGŁOMIAR, *ob.* Tróykątmierſtwo. **TRÓYWIECZNY Neſtor. *Hor.* 1, 230 *Ner.*, tróywieki Neſtor. *Petr. Hor.* 2. *A* 4, *not.*, „już trzecie ſto lat żyiący". *Dudz.* 19, dreyhundertjährig, drey Jahrhunderte lebend, trzyſtaletny. *TROYWĘZŁY, -a, -e, o trzech węzłach, dreyknotig, *Cro.* troyvüzlen, *trinodis.* TROYWŁADZCA, *triumvir. Krom.* 386. TROYWŁADZTWO, *triumviratus; Rag.* trojnovladanje; *Cro.* troynoladanye, z Troymęſka godność. *Chmiel* 1, 457. TROYWRĄBY, *triglifius. Rog. Bud.* 39, dreyſchlitzig. TROYZĄB, -ęba, *m.*, *Otw. Ow.* 528, *Odym. Sw.* 2, *H* 3, *Mon.* 75, 591; TRÓYZĘBE berło Neptunowe. *Otw. Ow.* 20, TRÓYZĘBNE, *Dmoch. Jl.* 190, TRZYZĘBNE widły. *Chmiel.* 1, 53; tróyzębe widelce, *Pet. Syl.* 314; *tridens*, der Dreyzack, das dreyzackige Scepter Neptuns; *Vd.* trisoben, trisobaſt; *Cro.* troyzûb; *Rg.* trozubje, trozûbja; *Bs.* osti, (*cf.* ość); *Ecc.* трезубъ; *Ross.* трезубецъ, трезубный. Trzyzębate karciążki. *Czerw*, 13, cf. tróykolec, cf. tróyśpiczaſty. **TRÓYZĘBONOSZY rządzca morza Neptun. *Otw. Ow.* 458; Neptun tróyzębny, *N. Pam.* 10, 91; Neptun *trozęby. *Miaſk. ryt.* 2, 99, *tridentifer, tridentiger*, den Dreyzack führend; *Trozębnik Neptunus. *Zebr. Ow.* 207, *trozębnik morſki. *ib.* 273. - **TROYZBROYNI Rzymianie. *Wad. Dan.* 207; mocno zbroyni, (*Gall.* très), ſtark gepanzert. *TRÓYŻEŃ, -ia, *m.*, *TROYŻONATY, *TRZEŻEŃCA, -y, *m.*, trzy żony maiący, lub też trzecią żonę maiący, drey Frauen habend, oder die dritte Frau habend, *Ec.* трижёнецъ, троеженецъ, троебрачный, который на третiей женатъ. Strofuię dwużeńców i trzeżeńców. *Smotr. Lam.* 25. *TROYŻEŃSTWO, *Rs.* троебрачїе, троебрачность. *TROYZŁOŻNY, *Vd.* trisloshen, trisloshaften, *ob.* Tróyſkładny.

TRTEĆ, TRTĘCZ, *ob.* Rtęć.

TRUĆ, truł, truie cz. *ndk.*, otruć, ſtruć *dk.*, *Bh.* trawiti, (*ob.* trawić), zgiżwiti, gjżwjm; *Vd.* sadati, savdati, (*ob.* zadać); *Cro.* trujem, trávim; *Rg.* trújem, trovatti, otroyatti, ſtràviti, cf. ſtrawić, trawić); *Rs.* отравить; *Ec.* отравою, порчу, (*Ec.* трупно, повреждаю, *Rs.* порчу, портить реч); trucizną zadawać, trucizną zadaną zabiiać, vergiften, mit Gift umbringen. Gdy chce wyrok wieczny, i trucizna nie truie. *Min. Aus.* 5. Mężobóycom i truiącym część będzie w iezierze goreiącym ogniem. *Radz. Apoc.* 21, 8. Truli, ſtruci są. *Pot. Arg.* 256. Trucie, ſtrucie, otrucie; *Rg.* ſtrava, (cf. ſtrawa); *Ross.* отравь, отрава; *Ec.* зелейничество, (cf. zielnik). - Truć płód, poronienie czynić, kazić płód. *Cn. Th.* 778, tracić płód, die Leibesfrucht abtreiben. Truie się brzemienna, ſtrula się, albo ſtruła płód niedoszły chcąc. *Cn. Th.* 1156. Truie się płód, poronieniem odchodzi, *aboritur. Cn. Th.* 778: die Leibesfrucht iſt fehl gegangen, die Mutter iſt darum gekommen, hat mißgebohren, (von Thieren: verworfen). - *poet.* Na głos pańſki z obłoków ognie wyſkakuią, Puſtynie drżą Arabſkie, łanie dzieci trwią. *J. Kch. Ps.* 38, ronią, poroniaią). - *ſ. tr. fig.* truć, trawić, trwonić, kazić, psuć, niszczyć, verzehren, verderben, aufreiben. Pomyślność zbyteczna częſtokroć naymężnieysze truie umysły. *Nar. Hiſt.* 5, 259. Szkoda tu truć pieniędzy. *Pot. Arg.* 252. Nie truy mi serca, które iak liść zwiędło. *Zab.* 13, 360. Zamiaſt żebyś miała być kontenta, truiesz się niepotrzebną zgryzotą. *Teatr* 9 *b*, 30. Ta materya ſtruła dwie sessye i trzecią zabiera. *Gaz. Nar.* 1, 46; czas truć, niepotrzebnie trawić; *Bs.* karamati, dangubiti *terere tempus.* - Każdy dar fortuny troſką ſkruty bywa. *Przyb. Luz.* 127; traci z smaku, wdzięczności. (*TRUCHLA; n. p. Do Truchli i Modzelowſkiego nie raiłbym nikogo dobrego. *Alb. n IV.* 11. Truchła i Modzelowſki, reſtrucharze, oszukacze, mogą się brać ogólnie za handlarzów oszwabiaiących). - - TRUCHLEĆ, -ał, -ieję; *Neutr. ndk.*, ſtruchleć *dk.*, (*Bh.* truhliti *lugere, dolere*; *Slo.* truchljm *doleo*; *Sr.* 1. ſtruchwć tetryczny, ſtruchwoſcj tetryczność; *Vd.* ſtrohliti, ſtrohlivati, ſtrohneti, poſtrohliti, z próchnieć, gnić, *Vd.* ſtrohlivoſt, ſtrohlitje, ſtrohnetje, ſtrohlenje, z sprochnialość; *Bs.* truhnuti *marcescere*, truhav *marcidus*; *Rg.* trùhli *grauidus*); *Ross.* трухнуть, трухну, дряхнуть; *Ec.* дряхлѣть, дряхлованъ, дряхлетвовати, дряхлую; siły utracić, słabieć, z sił spaść, die Kräfte verlieren, kraftlos werden. Gdy coraz zadaią Nowy ból iemu, krew' się święta leie, On coraz bardziey na siłach truchleie. *Odym. Sw.* 2, *Ff* 4. Siła męzka w nas roskoszami ſtruchlała. *Star. Ref.* 41. Struchleć od rozkoszy musiał, którego boki od cudzey pracy bolą. *Pilch. Sen. Gn.* 234. Z więzienia okrutnego wypuszczony, iuż nie mógł więcey wſkórać; lecz z nienagła zawsze truchleiąc, wychorzały ſkawęczał. *Krom.* 504, *lento morbo consumptus eſt*). Struchlały, *Rs.* дряхлый, оторопѣлый, дряхлѣцъ. Ciału ſtruchlałemu lada co zawadzi. *Bud. Cyc.* 32, Temi przygodami maiętności giną, ſtany bogate niszczeią, i familiie truchleią. *Birk. o Ex.* 26. Struchlenie, *Rs.* оторопѣлость otrupiałość; *Ec.* дряхлованїе, мужеиїе, (cf. тлѣть). - Truchleć z boiaźni, ſtrachu, dziwu, zadumienia *etc.*, drętwieć, ſtarren, erſtarren vor Furcht, Verwunderung; ſtaunen; *Sr.* 1. traſchu ßo, ſtrachuju ßo; *Crn.* skoperneti; *Bs.* snebivatise, pripadatise; *Rs.* ужаснуться, (*ob.* truś), оторопѣть, (cf. trup), засумнѣться; *Ec.* умерщваю, (cf. cierpnąć). Aż truchl-ię na tę mowę. *Teatr* 9 *b*, 99. Jakże truchleiesz cała, usiądź i uspokóy się. *ib.*

38, 125. Blednieią J iakby z pewney śmierci przed czasem truchleią. *Bard.Luk.* 113. Trwoży się serce we mnie i truchleie, J ręka czemuś nad zwyczay słabieie. *Past. F.* 280. Struchlawszy na umyśle, omdlewał, że się nie tak stało, iako był chciał, z *Leop.* 1 *Mach.* 4, 27. Gdy Pańskiego nie znalazły ciała, zlękły się, i na swych sercach struchlały. *Odym. Sw.* 2, *L l* 3 *b*. Za anielskim stał się otrzeźwiony Zniknieniem, orszak z boiaźni struchlały Halabartników, którzy grobu strzegli. *ib.* 2, *M m b*. Widząc to, z radości truchleie, J krzyknie: cudo się w tym dzieie! *Zab.* 12, 64. TRUCHLIWY, - a, - e, *Bh.* truchliwy, boiaźliwy, lękliwy, *Ross.* пугливый, (cf. truś), *Ecc.* дрисёль, дрихлый, *Vd.* sagon, zaglou; ängstlich, furchtsam, erschrocken. Serce truchliwe. *Leop. Jer.* 8, 18; *Slo.* truchły, truchliwy *lacrimabilis*; *Sr.* 1. strachwé tetryczny.

TRUCHT, - u; *m.*, TRUCHCIK, - a, - u, *m.*, *zdrbn.*, (*lat. med.* tructus, *ital.* trotto, *Angl.* trot), kłus, *Gr.* der Trott, der Trab den man reitet; *Vd.* dirja, dirjanje, (cf. dyrd, dyrdem, dyrdanie), koński średni kłus, lekkokorak, beranokorakna jesda, lekkokorakhna jeznje; *Rs.* рысь, рысакъ (cf. ewal), (грунь trucheik; стиунь, cf. ślepia). Truchtem jeździć. *Dyk. Med.* 2, 671. Jadąc powoli truchtem. *Kur. P.* 7. Niechże iuż pielgrzym na podjezdka siada J dąży truchtem do wieczystéy chwały. *Zab.* 24, 269 *Szym.* Widzą niedźwiedzia, który truchtem ku nim bieży. *Jak. B.* 174. TRUCHTOWAĆ, Trottować, *ob.* Kłusać; *Rg.* trussati, kassati; *Bs.* drussati, kassati; *Vd.* lekkokorakhi, lekkokoraknu jesditi; *Rs.* рысковать, рыщу, рыскаю, (cf. ryść). Truchcikiem jeździć, *Rs.* грунцою ѣхать. Truchtuiący dobrze, dobrze kłusuiący, *Vd.* dirjavez, dirjar, *Rs.* рысистый, рысакъ, рысачекъ.

TRUCICIEL, TRUCIZNIK, - a, *m.*, *fem.* TRUCICIELKA, - i, *ż.*, *Bh.* trawić, trawicka; *Sr.* 1. pedwati, zkuzwać; *Rg.* stravitegl; *Vd.* obstrupnik, otrovauz; *Ec.* отравникъ; co truciznę zadaie drugim, der Vergifter, Giftmischer, die Vergifterinn, Giftmischerinn. Który we Włoszech całych truciźnik związany nie był z Katyliną? *Nag. Cyc.* 37. *Czack.* 2, 33. Truciciel. *Pilch. Sen. Gn.* 151. Trucicielka iego, po nim brała sukcessyą. *Teatr* 5, 59. - §. truciźnik, truciznę robiący, przedaiący *venenarius*. *Cn. Th.* 1155. TRUCIĘ, otrucie, *ob.* Truć. (TRUCIEŃ, *ob.* Truteń, Trąd). TRUCIZNA, *TRUCINA, - y, *ż.*, *Bh.* trawenina, otrawa; *Crn.* gift, strup, (cf. strup), shimer, (cf. czmer, cieмierzyca); *Vd.* otrova, strup, giefft; *Cro.* otrova, otrov, chémer; *Dl.* otrov; *Bs.* otrov, otrovi, jid, (*ob.* iad), cemer; *Rg.* cemer, otrov, nálip; *Rs.* отрава, отравь, отрова, зёлье, (cf. ziele); *Fc.* порча, отрава, мрузимна; rzecz truiąca, którą sobie albo drugiemu kto zadaie z iadu, soku, ziół, prochów (*disling.* Jed), das Gift, (womit vergiftet wird). Trucizną kogo gubić. *Sk. Zyw.* 2, 174. I trucizny, które zabiiaią Od ziół zdrowych swoy początek maią. *Past. F.* 151. Za truciznę maią Te ziola, co człowieka psuią, zabiiaią. *Zab.* 5, 339 *Koss.* Gdyby kto nosił iad albo truciznę, azaliby się nie strzegł, aby tym, którymby dobrze chciał, śmierci tym nie uczynił, ażeby ich nie otrawił? *Eras. ięz. B b.* Kleopatra zadała sobie truciznę przez węże. *Biel. Sw.* 37 *b*. Trucizna iadowita. *Biel.* 413. Zmiłuy się, niech mię kto ratuie Jadowitą truciznę piłem, skutki czuię. *Zab.* 5, 344 *Koss.* Gdy bóg chce; trucizna nie truie. *Min. Aus.* 5. Lekarstwo przeciw iadowi i trucinie wszelkiey. *Cresc.* 466. Na poły z trucizną są takie potrawy. *Rey. Wiz.* 49; cf. z arszenikiem). - *tr. fig. moral.* Gift. Hańba, ieśt to wolna trucizna, zabiiaiąca duszę czułą. *Teatr* 49 *b*, 81. Trucizna nauki heretyckiey. *Zygr. Pop.* 202. Pochlebstwo, wielka na pana trucizna. *Groch. W.* 567. Trucizna miłości. *Teatr* 49, 107. TRUCIZNIK *ob.* Truciciel. TRUCIZNOWY, - a, - e, do trucizny należący, od trucizny, trucizną zaprawny, napuszczony, Gift-. Piłki ogniste, nabite zaprawą dymiącą się, smrodliwą, trucizną zarażoną, zowią truciznowe kule. *Jak. Art.* 2, 95. Truciznowe lekarstwa zamorzyły króla Stefana. *Czack. pr.* 2, 98; szkodliwe, zabiiaiące, przeciwne.

TRUD, UTRUD, - u, *m.*, (*Boh.* trud, trapení *vexatio*, 2) trudowatość *mentagra*, cf. trędowatość, *Bh.* traud *fomes*; *Crn.* trûd, z fatyga, *lassitudo*; *Vd.* truditnost, truditje, z zpracowanie; *Cro.* trûd, trudenye, z fatyga; *Rg.* trûd *labor*, *opera*, trûd, težanje, z rolnictwo; (*Rg.* trûd *fames*); *Bs.* trûd *labor*; *Rs.* трудъ, z praca, (*Ec.* трудъ водный puchlina). Trud, spracowanie, ustanie sił z pracy, die Ermüdung, Ermattung. Przydawaią się też wołom choroby rozmaite, jako trudy z pracy wielkiey a gorąca; to poznać, gdy albo ieść nie chcą, albo ięzyk dla ochłodzenia wywieszaią. *Cresc.* 553. - §. trud, trudzenie, fatyga trudząca, praca ciemiężąca, ciemiężenie, *Sr.* 2. mûka, mûcha; *Sr.* 1. proza, horio; *Vd.* muja, baluvanje, sadievanje, delu, delanje, opravilu, (cf. dzielo, działać, cf. oprawić); *Bs.* tégh, (cf. ciąg, ciężkość); *Cro.* ranuanje, (cf. runąć); *Rs.* мозоль, (cf. mozol), надсада, Strapaze, Beschwerde, Mühe, Mühseligkeit. Woysk iuż strudzonego z sobą wyciągać i nowym trudem mordować nie chciał. *Arem.* 129. Wielki trud, *Ross.* многотрудіе. Trudem osłabiać, *Rs.* надсаждать, надсаждать. Nie potrzeba trudu tak wielu ludzi, lepiey tę woynę skończyć przez ieden poiedynek. *Zal. H. T.* 155. Próżne znoie, trudy, poty, Kiedy fortuna matką być nie chce. *Mon.* 65, 96. Nigdy się trudy i wysługi nasze nie nadgrodzą. *Teatr* 4 *b*, 151. Nie masz nic dobrego bez trudu i kłopotu. *Pilch. Sen. list* 1, 253. Już też po długim utrudzie, J nam się niebo uśmiecha. *Kniaz. P.* 3, 259. Przyydzie zakończyć życie i życia utrudy. *Przyb. Luz.* 304. Zmąć z krótkim głupstwem staranne utrudy, Słodkość na mieyscu poszalej trochę. *Hor.* 2, 276 *Kniaz.* Narodził się dla nas syn boży. W to wierz człowiecze pobożny, Iż przez trud Bóg swóy lud Odjął djabłu z straży. *Biel.* 19, z *Bogarodz*: przez mękę swą. *Sk. Zyw.* 2, 253; *Rs* страда́ніе, ciężka praca, trud, страда́нїе męka Chrystusowa, passya). Horacyusz w trudach więzienia Moskiewskiego przełożony przez *Petrycego*. Trudu Moskiewskiego księgi pierwsze, napis pierwszéy Xięgi Od Horacyuszowych *Petrycego*.

TRUDLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, trochę trudny, *Ross.* трудненекъ, трудноватый, (*Subst.* трудноватость), etwas mühseelig, schwierig. Święcić się trzeba na prace trudliwe. *Jabł. Tel.* 327. TRUDNIĆ *cz. nd.*, trudnym czynić, przytrudniać, zatrudniać; schwer machen, Mühe machen. Wzdyma się rzeka nagle, mętnemi wodami, przeprawy wszystkie trudniąc i z brodami. *Sarz Pis.* 3, *K* 4. Uciekaiąc w ciasnych bramach sami się trudnią

Warg.

Warg. Cez. 169, zawadzali iedni drugim). – §°. Trudnić kogo do czego, trudnym go czynić do czego, hamować go od czego, einen zu etwas ſchwierig machen, ihn davon zurück halten. Do apoſtolſkiey téy pracy, (miewania kazań) ani go biſkupi urząd, ani ſenatorſka godność nie trudniły. *Nies.* 1, 80, nie wſtrzymywały od niéy). – Trudnić sobie co, trudnić się w czym, trudności czynić, Schwierigkeiten machen. *Tr.* – §. Trudnić kogo czym, z zatrudniać go czym, trudność mu czym czynić, einen womit beſchweren, Beſchwerde machen, behäftigen. Niespokoyność moia nie trudni We Pana bytnymiey. *Teatr* 11, 29, nie obchodzi go). – § Trudnić się, zatrudniać się, zaiąć się iakim trudem, iaką pracą ſich womit beſchäftigen; *Bs.* truditi, djellovati, tragjati, poslovat. *laborare, opus facere*; *Ross.* трудиться, по руднться, тружусь, *vulg.* тружусь. Robić iest trudnić się pracą. *Pam. Warsz.* 3, 313 *Niemc.*, *Rg.* trudnik, trudnik *patiens laboris*, z. *agricola*, *Bs.* trudnik; *Rs.* тружающійся pracujący; *Ec* трудникъ, который трудами своими хлбу промышляетъ pracownik, wyrobnik, na chleb pracujący; *Ec.* злотрудникъ, во зло употребляющій труды свои co złe zbroi, cf. złoczyńca, złodziey); *Ec.* трудолюбивый pracowity, трудолюбіе pracowitość). Nie wierzę, aby Władysław, nie uprzątnąwszy zupełnie domowych rzeczy swych, odległą i niepotrzebną trudnić się miał woyną. *Krom.* 112. TRUDNO *adv.*, niełacno, z trudem, z pracą, z ciężkością, *Rg.* trúdom, trudno; *Rs.* трудно, натужно, затруднительно; ſchwierig, ſchwer, nicht leicht. Chcącemu nic nie trudno. *Pot. Arg.* 73. Trudno się śmiać, gdy co dolega. *Cn. Ad.* 1177. Trudno to dochować cało, na co ich godzi niemało. *Cn. Ad.* 1177. Trudno wiele i mądrze mówić. *ib.* Trudno zataić co nowego. *ib.* 1178, szydło w worze). Trudniéy czasem upor zwyciężyć na rzeczy mnieyszéy, niżli na téy, gdzie o zdrowie idzie. *Star. Rys.* 39. Acz od ciebie do gruntu zniszczeni, Jednak ci za złe mieć trudno mamy i winnować cię nie możemy. *Biel.* 262. z trudnością, z ciężkością nam przychodzi). Trudno ma wóz dobrze iść, kiedy ieden stary wół ciągnie dobrze zasz, a drugi młody do lasu. *Gil. Pſ.* 127, niepodobieństwo, niepodobna). Niesworne woły trudno maią wóz ciągnąć. *ib.* 111 *b*, nie pociągną go). – §. Trudno o co, ciężko o co, rzadkie co, es iſt ſchwer um etwas, etwas iſt ſelten. °Teraz nam o Zamoyskich, Strusów, Chodkiewiczów, i innych zacnych ludzi, w tey oyczyznie trudniéy, Niżli o Nalewayków Pawluków, Chmielnickich, *Opal. sat.* 57. – °§ Natrudniéy raz z drogi prawdy spaść, potym im dłużéy ścia, tym daléy w las. *Smotr Ex.* 91, naygorszey, nayniebezpieczniéy, niemasz ratunku). – *absolute, ex abrupto* trudno! darmo! co robić! es iſt umſonſt! was iſt zu thun? leider! Należało mi się być karmionym do śmierci kosztem publicanym; ale nie miałem tego szczęścia; trudno! *Zab.* 5, 188. – Z trudna, °ſtrudna *adv.*, trudnym sposobem, z trudnością, nie bez trudności, nicht ohne Schwierigkeit, mit vieler Mühe. Tak walne było niebezpieczeństwo, że mu wojsko z trudna zabiec mogło. *Vol.* 5, 466. Żona, ieżeli nie będzie dobra, ſtrudna będzie mógł być dobry rząd w domu. *Petr. Ek.* 17. Przewrotni z trudna bywaią naprawieni. *Birk. Dom.* 165. Z trudna należć się mogą podobni przyiaciele. *Wys. Kat.* 73. Z trudna mieć mogła, aby ią kto nawidził. *Wys. Kat.*

181. Turcy między sobą są obyczayni, iak z trudna na dworze Francuzkim. *Rtul.* 39, iak lepiéy nie można). – §. Trudno mi, zabawiony iestem. *Cn. Th.* 1155, ich bin beſchäftigt; habe zu thun, habe keine Zeit. – °§. Trudno-, w ſkładanych słowach Czeskiewnego dyalektu wyraża się przez неудобо-, (cf. niedoba); °*Trudnochodny*, *Lc.* неудоходный *inacceſſus, inuius*; °*Trudnodzierżny*, *Lc.* неудободержимый; °*Trudnopoiętny*, *Ec.* неудобопонятный; °*Trudnoprzyiętny*, *Ec.* неудобопріятный, °*Trudnoprzyrodny*, *Ec.* неудобоестественный, *Gr. δυσφυὴς difficilis naturae*; °*Trudnoruchy*, *Ec.* неудободвижный *difficilis motu*; °*Trudnoulężny*, *Ec.* неудобоцѣлительный, неудобосцѣлимый; °*Trudnoużywalny*, *Ec.* неудобопотребительный, *Gr.* ἀχρηστος; °*Trudnowidzialny*, *Lc.* неудобовидимый, неудобозримый *difficilis visu*; °*Trudnowymyślny*, *Ec.* неудобомышленный. °°TRUDNOMÓWNOŚĆ, -ści, *ż.*, n. p. Krótkomówność, trudnomówność. ἡ βραχυλογια ὀκνολογια *breuis esse labore, obscurus fio. Cn. Ad.* 365, ſchwerer Styl, Schwerredenheit; *adject.* Trudnomówny, – a, – e, – ie *vel* – o *adverb.*, TRUDNOŚĆ, – ści, *ż.*, (*Bh.* trudnoſt, z smutek, *Crn.* trudnoſt *laſſitudo*, *Vd.* trudnoſt, obtrudnoſt, truditnoſt, truditje, otrudnoſt, ſtrudenje, z ſtrudzenie, utrudzenie, *Vd.* truduoſt, vganoſt *laſſitudo*, *Vd.* vtrudlivoſt, z pracowitość; *Rs.* трудность, затрудненіе (*ob.* zatrudnienie), мудрость (*ob.* mądrość); niełacność, ciężkość, *Vd.* težkivoſt; die Schwierigkeit. Trudność ustąpi, gdy wola przystąpi. *Cn. Ad.* 1178, chcącemu nic trudnego). Trudność iaka daie szacunek rzeczom. *Lach. Kaz.* 15-175. Trudność iest chwały nieśmiertelnéy matka *Mon.* 71. 550. Rozkosz, którą z trudnością kto dostał, nayslodsza. *Min. Ryt.* 4, 168. Nie litować, ani kosztu, ani trudności swoiéy. *Rey. Pſ. Fff b.* Trudność mam, trudności zażywam, *sudo. Cn. Th.* 1155. Jako się będziesz pocił, iaką będziesz miał trudność! *ib.* Zadawać komu trudność, czynić mu trudność. *ib.* – *aliter*; Piękność ością swoią siłu białychgłów i oczom i myślom czyni, trudność ten młodzieniec *Warg Wal.* 134, subjekcyą, ambaras, z. wrot głowy, er machte ihnen Ungelegenheit, ſetzte ſie in Verlegenheit. – Trudność, bieda, ucisk, Noth, Gedränge. Przywiedziony do oſtatniey trudności, musiał się uklonić. *Klok.* 78. Przyszlibyśmy byli do trudności wielkich, by on nas nie ratował. *Warg. Rada.* 159. Ktoby potwarliwie na kogo żałował, czymby obwinionego do trudności albo więzienia przywiódł, ma być karan. *Szczerb. Sax.* 174. – Trudności, niepokoie, kłótnie, Zänkereyen, Streitigkeiten, Unruhen. Nie należy komu bez przyczyny trudności skargą zadawać. *Karnk. Kat.* 365. Szlachta o grunty wielkich trudności między sobą zażywaią, i ztąd morderſtwa między niemi bywaią. *Biel.* 434. Polacy wnet zbrzydzili sobie trudności, ktore na nich za panowania Woiewodów gwałtem wielkim przypadały. *Krom.* 54. TRUDNY; – a, – e, *Bh.* trudny, trudliwy *triſtis, moeſtus*; *Vd.* truden, otruden *laſſus, fatigatus* (vtrudliu, z pracowity); *Cro.* trüden *laſſus, fatigatus*; *Rg.* trundni, trundan *anxius*, trudonòssan *aerumnosus*; *Ban* trudan *laſſus, laboriosus*); *Ross.* трудный, затруднительный, натужный, натужно, надсадный, мозольный (*ob.* mozolny), мудрень (*ob.* mądry); niełacny, ciężki do ukutecznienia, ſchwierig, ſchwer, nicht leicht.

Trudna to rzecz, sprawa; nie wiedzieć co tu począć. *Cn. Ad.* 1175. Trudne a ciężkie iest iarzmo świata nędznego tego. *Rey Post. C a* 5. Trudna, *ellipt.*, *scil.* rzecz, n. p. to trudna, das iſt ſchwer, etwas Schweres, eine ſchwere Sache, ein ſchwerer Umſtand. Trudny do zrozumienia, ſchwer zu verſtehen. Trudna to gadka, kwestya, pisanie, mowa. *Cn. Ad.* 1174. Onych trudnych a skrytych rzeczy, których rozumem sięgamy, nie może prosty człowiek łatwie poiąć. *Orzech. Qu.* 187. Trudny przeiazd, trudne przeyście, ſchwere Paſſage, Durchfahrt. Uiechaliśmy trzy mile drogą trudną i kamienistą. *Warg. Radz.* 119. Wszędzie tam w tych górach iest kray trudny, pusty, Nie wlézie tam na górę opiły chłop. *Biel. S. N.* 16. Medea barana z złotą wełną zawiesiła w ciasnym a trudnym mieyscu między dwiema ſkałome na morzu. *Biel. Sw.* 96, w nieprzystępnym mieyscu). Bardzo trudny, *Rs.* многотрудный. – *Similiter*; czasy trudne, ciężkie, ſchwere Zeiten. Lata te nasze są żelazne, skaliste, twarde, trudne, których nieladaiako pożyć, iuż tu wszystko iak z kamienia kował. *Podw. Wroż.* 24. Arfo złocista, uciecho świętego Króla Psalmisty, w trudne czasy iego, Kiedy przed Saulem z tobą samotwóry Uciekał w góry. *Groch. W.* 598. (*Rs.* трудовыя dorobkowy). – §. Trudny do czego, nielacny, nieskłonny, nieprędki, nieochoczy do czego, niegotowy, unluſtig zu etwas, ſchwer. Komu kiedy Iesus był trudny ku wspomożeniu! *Bial. Post.* 236. Jeśliby w tych rzeczy wypełnieniu niedbali abo iakokolwiek trudni byli, tedy ich dla takiey wzgardy rozkazów naszych klątwom poddaiemy. *Herb. Stat.* 148. Żydzi w początku trudnemi się czynili w popisaniu. *Bial. Post.* 68. Prosiła oyca, aby ią do grobu bożego posłał; na co trudny był oniec, nie maiąc innego dziecięcia. *Sk. Zyw.* 1, 16. Trudny człowiek, nieludzki, nieuproszony, nieuczynny. *Cn. Th.* 1155, nieużyty, twardy, ein harter Mann. Ciężki a trudny człowiek, *durus et ferreus*. *Mącz.* Bałem się, iżeś człowiek trudny. *Sekl. Luk.* 19, dziwny, surowy, srogi. *ib.*, dziwaczny, niedogodzony). Oy to kobieta bardzo trudna! *Teatr* 41 *c*, 303, ſchwierig, ſpröde, unerbittlich.

TRUDZIĆ, *TRUŻYĆ *cz. ndk.*, strudzić, utrudzić *dk.*, utrudzać *kontyn.*, *Bh.* truditi, unawiti; (*Bh.* trauditi ſe *dolore affici*); *Vd.* vtruditi, truditi, ſtruditi, otruditi, obtruditi; *Crn.* truditi, trudèm; *Cro.* truditi, trúdim, utrudûjem, utrugyujem; *Dl.* utrudivam; *Rg.* utrûditi, trûditi tkoga, vztrûditi, otrûditi, iztruditi; (*Bs.* truditi *laborare*, truditi, u-baviti *occupare*); *Fc.* мружданти; *Russ.* трудить, умрудить, умружданть, замрудить, задрудняю; mordować kogo, fatygować, trupać, einen müde machen, ermüden, beläſtigen, beſchweren. Przy roli członki do upadłéy trudzę. *Przyb. Ab.* 117. Wszelkie roboty ręczne ciężkie i utrudzaiące. *Mon.* 67, 186. Praca nieustanna rozmaitemi utrudzaiąc sposobami, przytłumia żywość myśli. *Mon.* 71, 596. Czyż bez utrudzenia chcesz przyść do pociechy! *Sk. Zyw.* 1, 29, bez prace nie będą kołacze). Nie ważyli sobie żadnego strudzenia. *Rey Pſt. Hh* 5, naywiększe trudy za nic mieli). Hetman maiąc iuż i siły strudzone i konie ustawiczną pracą wyciełczone ... *Tward. W. D.* 20, zrobione, skołatane). Ulissa towarzystwo długo strudzone. *Zab.* 8, 227. Woysko długą drogą i ustawiczną pracą strudzone. *Krom.* 129. Przyszedłem gościem w dom twóy, a nie dałeś wody na moie utrudzone nogi. *Odym. Sw. Z b.* Utrudzony, *Bh.* ustalý (*ob.* ustać). Dalekie trudzenia przez przykre góry, zagęszczone lasy! *Krom.* 27. Strudzić się, utrudzić się, *Vd.* se obtruditi, vgnatise, se vtruditi, se ſtruditi; *Rs.* замучдиться; ermüden, ermatten. Biegnąc dzień i noc na koniu, mocno się strudził. *Teatr* 8 *b*, 42, *Pilch. Sen. Gn.* 234, trupał się). Pracuią się młodzieńce i trudzą się. *Radz. Jes.* 40, 30. Żadnym rozkazem twym się nie utrudzę, Będąc powolnym w naymnieyszéy usłudze. *Min. Ryt.* 2, 126. Nieutrudzony, nie do strudzenia, niezmordowany, *Ec.* неутружденный, *indefatigabilis*. Całowaniem nóg i witaniem starego strudził. *Sk. Dz.* 1180. Nigdym nie chciał o tym trudzić czoła. *Kul. Her.* 48, głowę sobie łamać, mordować, ſich den Kopf brechen. Strudzenie, zmordowanie, afatygowanie, trud, *Boh.* ustalost (*ob.* ustać); *Vd.* ſtrudenje, otrudnoſt, trudnoſt, vgnanoſt, prepadnoſt, obtrudnoſt; die Ermüdung. Przyłóż to ziele na nogi, które bolą z chodzenia wielkiego, a oddali strudzenie. *Sien.* 2. Trudzić, trużyć ciało, martwić, trapić, den Leib kaſteyen. Myśmy tu przyszli grzeszne ciało trużyć Ażci oprócz trużenia iako widzę, iuż tu Dostąpiemy z łaski twéy Ruskiego odpustu. *Zim. Siel.* 218 *et* 135. – §°. trudzić, hamować, krępować, hemmen, feſſeln. Strudsili pętem nogi moie. *Bud. Ps.* 105, 18. Stefana bóg wabudził, aby Moskwy hardość strudził. *Kmit. Spyt. A.* 2.

TRUFLA, *TROFLA, *TARTOFLA, – i, ż., *Germ.* die Trüffel, *Gall.* truffe, *Ital.* triffolo, tartuffo, *Bh.* ſliva, laneyš; *Bs.* taratufali, taratufao, orascjak, gomogljka, ghgniva; *Rg.* gomoglikka, orascjak; *Rs.* трюфель; *lycoperdon tuber*, gatunek bedłki kulkowéy, nayduie się w ziemi; podłużne bywaią od ludzi zażywane. *Kluk Dyk.* 3, 2, 101. Tartofle, trofle, do zaprawy wielu potraw w kuchni potrzebne. *Wiel. Kuch.* 430.

TRUIĘ, *ob.* Truć.

TRUKAĆ *med. ndk.*, głos trukawki wydawać, wie eine Turteltaube trommeln, girren, turteln, (*Ital.* tortorare). Trukaią na wyniosłym trukaweczki dębie. *Kochow.* 108, *Ban. J.* 5. Trukanie, *Rs.* воркованіе, cf. worek, cf. warczeć). TRUKAWKA, TURKAWKA, – i, ż., TRUKAWECZKA *dem.*, *Hebr.* תור thor, *Lat.* turtur, *Ital.* tortora, *Angl.* turtle, *Wallach.* turtura, *Alban.* turtul, *Ger.* die Turteltaube; *Sr.* 1. tupawka, tujawka; *Sla.* kumria; *Rs.* воркотунъ, воркунъ, воркотунья, воркýнья. Dzikie sinogarlice zowią trukawkami. *Haur Sk.* 129. Turkawka, *columba turtur*, od głosu tak nazwana, mnieysza od gołębia. *Zool.* 226. Trukaweczki trukały. *Ban. J* 3 *b*. Wzdychaią trukawki, gruchaią grzywacze. *Zab.* 12, 373. Kwilna turkawka. *Zab.* 13, 173.

TRUKCZASZY, – ego, *m.*, *Vol.* 5, 170, TRUKSES, stolnik, *Ger.* der Truchſeß (*ob.* Adlg.), Tafeldecker. Gdy przemiia trukczaszy, więc go nie hamuiesz, Półmiski napoiem w oczy nie brakniesz. *Bach. Ep.* 20.

TRUN, *ob.* Tron.

*TRULICA, – y, ż., TRULICZKA, – i, ż., *demin.*, *Bh.* trublice, trublička, skrzynka, skrzyneczka, Oberd. die Truhe, das Trühel, eine Kiſte, ein Käſtchen. Moyżesz, dzieciątko, w truliczce był zaniesiony do Nilu. *Gil. Post.* 254. TRUMNA, TRUNA, TRUNNA, – y, ż., TRUNIENKA, TRUNIENECZKA, – i, ż., *dem.*, (*Bh.* tru

bla, trubłice, *Slo.* truhla, ſſtrynė, *Vd.* truje, ſ Obſádhſ. Truhne, Obd. Truhe ſkrzynia); niby to ſkrzynia, w któréy umarłego chowaią, der Sarg; *Bh.* umrlcj truhla, raklew, rakwe; *Slo.* truhla; *Sr.* 1. łajcj; *Sr.* 2. łaſchcj, łaſchcjił; *Cro.* trùga, łesa (cf. łoże): *Vd.* merlishna trugla, mertveshki liefs, sharg, mertouſka ſkrinja; *Crn.* shèrg, sharg; *Sla.* grobniza, lies; *Ross.* гробъ, гробокъ, гробница, колода (cf. grob, cf. kłoda). Trumna kości świętych, *Rs.* рака. Trumna, łóżko umarłego. *Klok.* 260. Truna każdego naypewnieysza miara *Cn. Ad.* 272, grob i naywiększego zmierzy). Już iuż popiół z niego, tak wielkiego Achilla, co ani trunieneczki lichéy napełniło. *Zebr. Ow.* 313. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deſkach trzyłokciowéy trumny. *Mon.* 70, 598. Młode członeczki iey w trunienkę schowali. *Zbyl. Dr. H* 1. Trunna abo pogrzeb iego piekło ze wszyſtkiemi okrucieńſtwy wiecznemi iego. *Rey Poſt. Yy* 2.

TRUNĄĆ *med. idntl.*, pisnąć, bąknąć, tchnąć, gębę otworzyć, *Bh.* celnauti, celnu, cnauti, cnu; *Cro.* chmergnuti, chmergam; *Bs.* romoniti, govoriti napo iezika; (*Rs.* шрунимъ szydzić, drwić, шроnymь ruszyć, шроnymьca ruszyć się); einen ſchwachen Laut von ſich geben, mucken. Darmo niebogi od swoiéy zguby zmykały I trunąć nawet nie śmiały. *Kniaź. P.* 3, 111. Zdechli wszyscy, żaden ani trunie. *Pot. Arg.* 63. Nikt nie rozdziewi gęby, Żaden nie trunie, żaden się nie ruszy, Tylko że się kęs rusza serce w duszy. *P. Kch. J.* 146, *Zim. Siel.* 165, *Min. Ryt.* 4, 58, *Pilch. Sall.* 314. Trunienie, bąknienie, das Mucken, cf. Truć, Truśka.

TRUNECZKA, *ob.* Truna.

TRUNEK, -nku, *m.*, *TRANK, -u, *m.*, TRUNECZEK, -czka, *m.*, *demin.*, z *Niem.* der Trunk, Trank; picie, das Trinken, der Trunk, (cf. *Gr.* τρυξ, *G.* τρυγος); napóy do picia, to co piią, napitek, das Getränke, der Trunk; *Bh.* trank, trunk, napog; *Sr.* 2. trunk, trunaſchk; *Vd.* trunk, pitje, pilish, piazha, popilu, pialu, pivu, piva (*ob.* piwo), pitek, popitek, ispitek, napitje, pijenje, popitje; *Cro.* pilo, napitek, pitvina; *Sla.* pitje; *Ross.* питво (cf. pić); *Ec.* пи́во, пи́тїе, напи́токъ. Korzenie te warzone, z trunkiem abo iedzeniem używane, womity czyni. *Syr.* 1484. Nie źle przy żalu trunek, Nie taki, który obrzydłe Przemienia człowieka w bydlę, Taki iednak co ochoczy, Wzmaga, cieszy a nie mroczy. *Kras. Liſt.* 34. Dobry trunek na frasunek. *Bach. Ep.* 64, *Zegl. Ad.* 62, *Perz. Let.* 261, *Mon.* 76, 832. Wzmacnia mi siły truneczek miły. *Teatr* 54 *b*, 8. Truneczek mierny nie zawadzi. *Prot. Par. B* 3 *b*. Trunek odmieni zdanie i mowę trzeźwego. *Cn. Ad.* 1178. Trunkiem się wielkie dusze upodlały, Leszków i Mieszków, on na zło przemienił. *Kras. Mysz.* 98. Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, pić trunki, tabaki zażywać, że mu się od tego wſtrzymać niepodobna. *Mon.* 69, 176. Zwyczayne u nich trunki: wino, piwo, iabłecznik, gruszecznik, miód i t. d. *N. Pam.* 4, 1; Wiśniak, malinnik, lipiec, miód, wszyſtkie bardzo przyiemne trunki. *Xiędz.* 77. Chłodzący trunek, n. p. limonada, orzeada, *Ec.* хладопи́тїе; студенопи́тїе, холодное пи́тье. Trunek piiany, *Ec.* олови́на, пи́тїе кре́пкое хмѣльное кромѣ вина виногра́днаго. Trunek upaiaiący człowieka iest płynem,

który złączony z krążącą w żyłach naszych cieczą, nową w nerwach sprawuie drażliwość. *N. Pam.* 10, 65. Białogłowſki trunek, wodę lub taſbierek. *Zegl. Ad.* 26. Trunki robione w browarach i gorzelniach, bywaią za zwyczay przedawane po karczmach. *Swirk. Sud.* 285. Beczkę potym i drugą wyſławia im trunku ... *Pot. Zac.* 206. Trunek ty ieno dobry day, o kubek srebrny nic nie dbay. *Cn. Ad.* 1179. Naczynie, kubek do trunku, *Vd.* pitna posoda, pialze, pinnesa). Piwo Gdańſkie ieſt więcey lekarſtwem, niźli trunkiem. *Syr.* 946. Trunek na rozſtaniu, na walecie, po biesiedzie abo na noc, *poculum sanitatis. Cn. Th.* 1156, Abſchiedstrunk, Schlaftrunk u. ſ. w. - §. trunek, tyle napoiu, ile się na raz pije ſo viel man mit einem Trunke zu ſich nimmt, ein Trunk. Wódka z powoiu suchotnym po trunku rano i na noc używaiąc, bywa ratunkiem. *Syr.* 1324. Piwa Gdańſkiego ieden trunek więcéy uczyni w ciele dobrego, niźli półgarca pospolitego. *Syr.* 946. Piwa tego dobry trunek do garnca pospolitego piwa wlać, uczyni go smacznym. *ib.* Ruty warzonéy rano i na wieczor pić po truneczku miernym, kaszel uśmierza. *Syr.* 526. Przy obiedzie pierwéy ieden abo dwa trunki piwa wypić, potym zaś winem przyłożyć. *Sak. pr.* 195. Kazał mu za zdrowie pana swego wypić; a tak, kiedy kilka aporych trunków uczynił ..., *Gor. Dw.* 153, ein Paar tüchtige Züge thun. - §. Trunek, trank aptekarſki, ein Tränkchen aus der Apothéke. Lekarze ku zdrowiu Alexandra na ieden syrop albo trank zezwolili. *Kosz. Lor.* 88. Uczony lekarz plaſtrami albo trunki niezdrowie uleczyć może. *ib.* 84 *b*. Żaden mi już lekarſki nie pomaga trunek, Ni żadna rzecz, co chorym przynosi ratunek. *Zab.* 8, 391 *Koryt.* Na dychawicę uczyń trank z gwoździków, a wlèy koniowi w gębę. *Cresc.* 535. Trunek miłości, póydź za mną, zadanie miłości, *philtrum. Volck.* 702, *Ec.* бадоно́мїе. - *Botan.* trank, n. p. ieleni etc., *ob.* Trank. TRUNKOWY, -a, -e, do trunku należący, Trink-, Getränk-. Beczki, kuffy, antały i inne trunkowe naczynie. *Vol.* 7, 632. Trunkowy człowiek, trunkom oddany, piiak, opóy, ein Trinker, Trunkenbold. Chirurg woyſkowy, zdrowy, nie trunkowy, przy téy operacyi w konwulsye wpadł. *Krup.* 5, 378.

TRUNIENKA, *ob.* Truna. TRUNNY, -a, -e, do truny należący, Sarg-. *Cn. Th.* 1156, *Rs.* гробо́вый, гробо́вый, *ob.* grobowy). Trunny ſtolarz, *trunodziéy, *Rs.* гробоздѣ́лецъ.

TRUP, -a, *m.*, (*Bh.* traup *ſtipes, caudex*; *Slo.* trúp, trúb, *Bh.* trawp, trauba *fucus*, *ob.* trąd, *Slo.* traupſký *barbaricus*, traupſtwj barbarzyńſtwo; *Sr.* 1. trup ſtrup; *Crn.* truplu *cadaver*; *Vd.* truplu, telesni penj, z tułub ciała; *Vd.* truplo, mertvu truplu *cadaver*, *Vd.* trupizh, z kaleka, *Vd.* ſtrupiti, z złamać; *Esn.* trup, tjelo bez glave *truncus*, 2. trup, trupina od duba *caudex*, 3. ribba *thynnus*, trupaç *lassus*, *collapsus*, trupnuti, truppiti *proſternere*; *Rg.* trup *truncus*, *proprie degli animali*, *Rg.* trúp, truppina *tronco*, *caudex*, *Rg.* trup *corpaccio*, z cielſko, *Rg.* trúp, trupina, *mensa lanienia*, z jatki; *Cro.* truplo *corporis truncus*, *Cro.* trup, peny, z pień, *Cro.* trupina *basis currus vel rotae*, *Cro.* raztrupávam *confringo*; *Dl.* trup, z pień, *Dl.* trupina, z cz; *Rs.* трупъ *cadaver* ścierw, трупоразъ́мїе anatomia, трупорѣ-

mnna dub' w drzewie, wygniła dziura; cf. *Ger.* ſtrupfen). Trup, ciało zmarłego, der Leichnam, ein todter Körper, ein Todter; *Bh.* mrtwina, umrlčina, umrlina, umrlec, mrcha, mrtwola; *Slo.* umrli, umrlina; *Crn.* merlish; *Vd.* merlis, mertvu tellu, (mertvo *cadaver*); *Cro.* truplo, mértvo telo; *Bs.* telesina, mrrtčina, mrritvo tilo; *Dl.* marcsina; *Sla.* mèrtvac; *Rs.* мертвéцъ, (мертвечúна ścierw). Ciało bez krwi trupem iest, krew' bez ciała posoką. *Hrbſt. Odp. Kk 5, Gil. Kat.* 555. Ostre żelazo w piersiach utopiła i trupa onym sługom nieczystości zostawiła. *Sk. Żyw.* 92. - (Trup, choć zwłaszcz umarłe ciało, ma w czwartym przypadku *in Accusativo* trupa. *Kpcz. Gr.* 126). - Znalazł *trup (trupa) iego porzucony na drodze, a lwa przy trupie, a przecię nie iadł lew trupa; a tąk podjął on trupa tego, i odwiózł, i położył trupa iego w grobie swym. *Bud.* 1 *Reg.* 13, 30, *honeſtius dicitur* ciało). Zięli trupa iego z krzyża. 3 *Leop. Joz.* 8, 29, ciało iego. 1 *Leop.*). W tak wiele sztuk szło Ormundowe ciało I inszych iego, że trupa nie miało. *P. Kch. J.* 559. *Trupowie polegli na górze. *Bud.* 1 *Chron.* 10, 1, *W. Jer.* 37, 36, nazaiutrz przyszli zewłóczyć trupów. *Bud.* 1 *Chr.* 10, 8, zabitych, poległych). Jesteśmy iak trupowie śmierdzący. *Baz. hſt.* 204. - *Pleonaſt.* Po śmierci trup ciała iego rozerwanego na pewnym mieyscu pogrzebli. *Zygr. Pap.* 15. - Trupem paść. *Zab.* 12, 405 *Keſſ.*, ledz, lęgnąć, todt hinfallen, bleiben. Nie ieden od biegania trupem padł na mieyscu. *Teatr* 8, 77. Gdzie tylko poskoczy, Wszędzie trupem padaią, wszędzie krew' się toczy. *Hor.* 2, 15 *Min.* Niech trupem padnę, ieśli się tego dopuszczę. *Teatr* 29, 128 *et* 46, 15. Trupem kogo położyć. *Tr.*, einen todt hinſtrecken. - §. *Collectiu.* Pełno na krwawym trupa legło boiowiſku. *Zab.* 15, 49, pełno trupów, zabitych, voll Leichname, Erſchlagne, Todte, Gebliebne. Nuraddin mnogiego trupa na placu zoſtawiwszy, sromotnie uciekać musiał. *Karp.* 4, 27. - §. *tr. aſſimil.* Blady iak trup. *Przyb. Ab.* 225, Piotrowin, *Slo.* wihleda gako smrť; cf. *Rs.* мертвéть stropić się, truchleć). - *Transfertur ad senem de repitum, sed vituperii vel probri sensu*, eine halbe Leiche, ein Ausgemergelter, Abgelebter, eine Leiche; *ob.* Przytrupiały starzec). Opętany trup. *Teatr* 24 *c*, 109. Jakiego mi frasunku ten trup móy narobił! *Teatr* 42 *d, d. Murcus*, leniwy, zgniły, trup, boiaźliwy. *Mącz.* - (TRUPA, -y, ś., z *Franc.*, trupa komedyantska. *Teatr* 39, 260, kompaniia, towarzystwo akterów i aktorek, eine Truppe, Schauſpielergeſellſchaft, cf. Tropa; *Vd.* trup, mnoshiza, banda). - *TRUPAĆ kogo cz. *ndk.*, (cf. Trapić), trudzić kogo, molestować, niewczasować, mordować, inkommodiren, beſchwerlich werden, beſchweren. Córka twoia iuż umarła, nie trupay mistrza. *Sekl. Luk.* 8, nie trudź nauczyciela. *Bibl. Gd.*). Trupem się, *concutio corpus, e. gr. vin deterrima. Cn. Th.* 1156. Panie nie trupay się, *ταρασσε μη σαυλλε. Luc.* 7, 6, nie zadaway sobie pracy. *Bibl. Gd.*, nie fatyguy się. TRUPEK, -pka, *m.*, *dem nom.* trup, ein kleiner Leichnam. Małe trupki chłopiąt zrąbane na ćwierci leżały. *Przyb. Ab.* 94. TRUPI, -ia, -ie, *Boh.* umrlčj; *Reg.* martacki; *Rs.* мертвенный, трупный; do trupa należący, Leichen-, Todten-. Nie zrzynaiąc, ognisko i pół trupie ciała Léczył, że się nie wiedzieć gdzie rana podziała. *Jabł. Tel.* 254; halbe Leichen, halbtodte Körper. Trupie zimno ciągnie się po całym ciele. *Stas. Num.* 2, 154. Trupia bladość. *Otw. Ow.* 151. Trupia twarz, TRUPIASTA, zapetnia. *Cn. Th.* 1156, ein Todtengeſicht, Todtenkopf. Trupia głowa, *Vd.* mertouska glava, lubanja, (cf. leb), glubanja, smertna glava, kalvaria (cf. kalwarya; ein Todtenkopf. - *Hiſt. Nat.* trupia główka, *atropos*, motyl zmierzchny, ieden z większych, na grzbiecie wydaie się znak trupiéy główki. *Zool.* 143, ein Schmetterling, der Todtenkopf. TRUPIEC, TRUPIESZEC *n-ustr ndk.*, trupem się stać, drętwieć, *Rs.* мертвéть (cf. kołem stanąć, słupieć); ſtarren, erſtarren, wie eine Leiche. Gdy serce pleura przestrzeli, całe trupieie ciało. *Bals. Nied.* 1, 496. Leżałem w bolach stękaiąc strupiały. *Przyb. Ab.* 120. Blada śmierć iuż usiadła z kolorami swemi na twarzy strupieszałéy. *Jabł. Tel.* 281. Trupieie z strachu. *Morszt.* 59, słupienie, cf. truchleię). Po źle wyleczoney febrze ludzie czuią trupienie po całym ciele, pod ów czas, w którym paroxyzm bywał. *Krup.* 5, 561. TRUPISKO, -a, *n.*, brzydki trup, ścierw, ein häßlicher todter Körper. Śmierdzi to trupisko. *Jak B.* 174. *TRUPOKUPIEC, -pca, *m.*, *TRUPOKUPCA, -y, *m.*, trupa wykupuiący od nieprzyiaciela, n. p. Pryam trupa Hektora, der einen Leichnam auslöſet, Leichnamsläufer. I ty trupokupcze sam polężesz. *J. Kch. Dz.* 80. - §. trupa przedaiący, der Leichnamsverkäufer. Polid Hektora na placu położywszy, trupokupcą został. *Zim. Siel.* 273.

TRUŚ! TRUŚ! wołaią na indyki, na króliki, ſo werden die Truthühner, Kaninchen u. ſ. w. gerufen.

TRUŚ, -ia, *m.*, TRUSIA, -i, *m.*, TRUŚKA *dem.*, *Rs.* трусъ, трусéя, трусúха, (струсúть serce stracić, cf. truchleć); tchórz boiaźliwy, ani trunie, niewiniątko, ein feiger, furchtſamer Menſch, der das Maul nicht aufſperren kann, ein unſchuldiges Geſchöpfchen, die liebe Unſchuld. Wdzi się na oko truśka, a w rzeczy samey naywiększy złośnik. *Teatr* 22 *b*, 120. Żołnierz nie stąpi bez figla, a naygorsze bywaią to ciche i ponure trusie. *Teatr* 21, 85. Z Panami ni trusie umilknął. *Wad. Dan.* 70. Stoi przy murze, gdyby trusia, cały zbledniały. *Teatr* 25 *c*, 104. cf. iak miłosierdzie w murku). Gdy z szkoły wyszedł, był iak aniołek, siedział zawsze iak truśka, od kobiet uciekał. *ib.* 29, 88. - *Fem.* TRUSIA; n. p. Nie tu po kocich komplementach, trzeba owszem łaskawą być trusią. *Teatr* 166, 128. Nasza Elżusia, Jak żeby to nie o niey, stoi gdyby trusia. *Treb. S. M.* 111. Ty widzę, coś smutna; czegoż to sobie założywszy ręce stoisz iak trusia? *Kniaź. P.* 3, 187. Słuchay, moia trusiu! *Teatr* 28 *b*, 115, dziecko, serce, rybko! meine Traute! Masz iednakowy zawsze charakter, tak też moia trusia Ma humor podobny twemu Hanusia. *Zab.* 10, 400 *Zabł.* Domowa trusia, choć się na modach nie zna, nakładzie na się pstrocin i błyskotek. *Pol. Syl.* 25, cf. Dorotka.

TRUSK, TRZUSK, -u, *m.*, szmer, chrośnienie (cf. trzask), Geräuſch, Geraſſel. Za lekkim truśkiem liścia powiewnego, mniemaiąc tam zwierza być, pchnę postrzał do niego, *levem ſtrepitum. Zebr. Ow.* 187. Ukrywaiąc się i truśku każdego strachnąc, więc śmierci lęknąc, z dalekam uyźrzał okręt. *Zebr. Ow.* 354.

TRUSKAWKA, -i, ś., gatunek większych poziomek, eine große Art Erdbeeren, Praſſelbeeren; *Sor.* 1. truśkalija, truśkalja; *Vd.* truskeliza, zeahmilje; *Ross.* клубника, (*Crn.* truskavès *polygonum* aporyza, *Bh.* truśkawec 1. *fe-*

Ivgonum, 2. *turdus viscivorus*, *Boh.* truſſa *scoria*, *Boh.* truſ *ſtercus gallinaceum, columbinum*). Odmiany ogrodowe poziomek truſkawkami się zowią. *Jundz.* 273. Truſkawki, co drugi rok, rozdzieraiąc korzonki, przesadzać trzeba, mieysce im daiąc w cieniu. *Kluk Rośl.* 1, 224. - §°. Truſkawki, *ob.* Kosmatki.

*TRUTA, -y, ż., (*Rs.* mpyma, z żagiew?). Rybiéy truty ſunt. *Inſtr. C. L.* ?

TRUTEŃ, -tnia, *m.*, TRUCIEŃ, *Bh.* trant; *Cro.* tròt, trut, pchela; *Rs.* mpymens, z trąd, *fucus*, *Germ.* die Drohne, Thräne, Drutbiene, Hummel, *Angl.* drone, *Anglos.* draca, dran, *Suec.* drön, *Gr. apud Ariſtot.* τευθηνη); większy od pszczoły roboczéy, bez żądła; podobne trądy przeznaczone są do upłodnienia królowéy. *Zool.* 119. - §. *tr. cauill.* truteń, blasen, gaf, Tölpel, Narr, dummer Kerl. Oh ty trutniu borowy, iabym miała poyść za ciebie, taki pień, taki niedźwiedź! *Teatr* 55 *b*, 76 *et* 36, 12. Jakiéy mi cierpliwości potrzeba z tym trutniem! *Zabł. Amf.* 44. Trutniu pytam cię grzecznie, nim użyię mocy, Któż, skąd, czyi, dokąd idziesz, czemu w nocy? *Zabł. Amf.* 18.

TRUTWA ryba, *ob.* Drętwik. TRUTY, *ob.* Truć.

TRUTYNA *Lac.*, waga, rozwaga. TRUTYNOWAĆ co, rozważać, roztrząsać, abwägen, erwägen, unterſuchen. Potrzeba, żeby proiekta wprzód w poufałych znoszeniach się trutynowane były. *Gaz. Nar.* 1, 301, *Stan. Aug.*

*TRUŻELNIK, TRUŻENIK, -a, *m*, który kogo truży, t. i. trudzi, ciemiężyciel, der Bedrücker, Beläſtiger. Wiązany bisów trużelnik, dopieroś osądził, Że równie cały żywot, iak téy nocy błądził. *Zimor. Siel.* 227 *et* 136. *TRUŻYĆ, *ob.* Trudzić.

TRWAĆ, -ał, -a, *med. ndk.*, utrwać *dk.*, *Bh.* trwati; *Slo.* trwám; *Sr.* 1. trawu, wobstórou, nastejiu, nastejem; *Sr.* 2. traſch; *Cro.* duráti; *Bs.* durati, trajati; *Rg.* trajaise; *Vd.* terpeti, doterpeti, gverati, oſtati; *Crn.* gvisam; *Germ.* dauern, Obd. tauren, *Lat.* durare, cf. *Gr.* δυρον, *Hbr.* דור); czas niejaki nie ustać, ciągnąć się, eine gewiſſe Zeit lang dauern, währen. Co ręka ludzka robi, długo trwać nie może. *Pot. Zac.* 93. Co odpoczynku nie ma, długo trwać nie może. *Zrn. Pſt.* 2, 399. Prędko się rozgniewa, ale ten gniew iego nie długo trwa. *Teatr* 5 *b*, 22. Długo trwać nie może, co mus i gwałt przemoże. *Crn. Ad.* 160. Co długo ma trwać, długo na to myślić trzeba. *Pot. Arg.* 502. Cnota trwa naydłużéy. *Gaw. Siel.* 367. We wszystkich kraiach, i trwa i trwać będzie imienia iego sława. *Siem. Cyc.* 564. Każda nocna straż *trwała 3 godziny. *Sekl.* 70. Panowie nie trwaią długo, że używaią pokarmów nieprzyrodzonych. *Urzęd.* 15, nie żyią długo). Zaległi w grobie Prorocy, co tu niegdy żyiąc *trwali. *Odym. Św. Nn* 2 *b*. Ryba bez wody nie trwa. *Crn. Ad.* 1014, nie wytrwa, nie wytrzyma, dauert nicht aus. - Trwać, zostać, zostać się, bawić, bleiben. Nie w swym wiecznie nie trwa stanie Co ma natura, podlega odmianie. *Nar. Dz.* 4, 164. Moyżesz trwał na górze 40 dni i nocy. *Leop. Deut.* 10, 10. Daycie wy imięść, niech trwaią z nami. *Odym. Św. Dd* 3. Familiia Piasta trwała na tronie Polskim aż do Kazimierza W. *Wag. List.* 11. Prosili go, żeby przez 10 dni zabawił się; on wymawiał się, a tak długo trwać nie chciał. *St. Zyw.* 243. Dziwowali się, iż tak długo trwał w kościele. *Leop. Luc.* 1, 21. Trwaycie tu przez noc. 1 *Leop. Num.* 11, zostańcie tu. 3 *Leop.*). Trwał w słońce aż do tego dnia, którego dobyto miasta. 1 *Leop. Jer.* 38, 27. Oracz na deszczu, na śniegu musi trwać czasem. *Petr. Ek.* 5. Rok cały w Atenach na to trwał, aby prawa ich wypisał. *Falib. L.*, przetrwał, bawił rok cały). Na rozdawaniu tym czas trwaiąc..., *Ger. Wt. Ub.* Trwała na téy służbie przez całe życie. *Wys. Kat.* 565. - Trwać statecznie, trwałym być, wytrwałym, ſtandhaft ausdauern, beharren. Trwaymyż stale do końca, a trwaiącym korona wieczna będzie dana. *Kanc. Gd.* 170. Przyszedł wieczor, mrok mię nocny w okienku zastał, Trwałam przecię, dokąd księżyc pełny nie nastał. *Zim. Siel.* 292. W modłach trwa, sen go nie zeymie. *Groch. W.* 39. Trzeba trwać na modlitwie ustawiczney. *Hrbſt. Nauk. N* 2 *b*. S. Szczepan codzień na modlitwie i nauce apostolskiéy trwał. *Sk. Kaz.* 493. Żyd chrzczony, wilk chowany, przyiaciel iednany, Tak trwaią, iako babi taniec i deszcz ranny. *Pot. Arg.* 134, tak trwałe są). Trwanie, das Ausdauern, Beharren. Pod Smoleńskiem trwaniu tak długiemu Europa wydziwić się nie mogła. *Birk. Zam.* 3. Wszystko to zachęca nas do utrwania w ochotnie zaczętym biegu. *Zab.* 12, 358, do wytrwania aż do końca). - *Trwać komu, wiernie przy nim obstawać, dotrzymywać mu wiary, bey einem ausharren, ihm beharrlich treu bleiben. Ty ieno stale trway panu swoiemu. *Rey Poſt. L*. Tu pogrzebiony Nieprzyiaciel domowy, Matce oyczyznie nie trwał, użył w nię oręża. *Gaw. Siel.* 389. - §. 2) Trwać o co, trwać na co, z stać o co, z dbać o co, uważać na co, auf etwas achten, Anſtand darüber nehmen, ſich etwas daraus machen, anſtehen um etwas. Dobry człowiek swéy cnocie ufa, nie trwa na mowy ludzkie, nie miarkuie według nich życia swego. *Opal. sat.* 127. W dostatku ni o czyią łaskę nie trwasz. *Ezop.* 8. O dzieci, żonę, dobra nie dbam, choć weźmiecie, mniéy trwam o to, byleście świata uchowali. *Bard. Luk.* 125. Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. *Rys. Ad.* 42. Nie trwam o iedzę, kiedy dobrze siedzę. *ib.* 49. Nie trwam o wieczność. *Petr. Hor.* 2. *L* 2, *ib. P* 4 *b*. Nie trwam o wasze przymówki. *Sak. Ok.* O złych ludzi nie trwaymy mniemania. *Bals. Nied.* 1, 350, *Zab.* 12, 207 *Zabł.*, *Zab.* 10, 412 *Zabł.* *TRWALIĆ co *cz. ndk.*, utrwalić *dk.*, utrwalać *kont.*, trwałym czynić, stalić, twierdzić, utwierdzać, dauerhaft machen. Przypadek dźwigał i utrwalał trony, Przypadek ie odmieniał, zniżał i obalał. *Dmoch. ząd.* 70. Potrzeba nowéy konstytucyi do utrwalenia rządu naszego. *Gaz. Nar.* 1, 211. - *Chym.* Gdy się do ciała iakiego drugie przyłącza, coby ogniowi bardziéy odpierało, wtedy będzie utrwalonym, *fixatum*. *Kruml.* 375, (*opp.* ulotnione). Utrwalenie, *fixatio*. *ib.* 259. - §. Trwalić się *Paſſ.*, dauerhaft werden. Już się pokóy i zgoda między niemi trwali. *Przyb. Ab.* 34. TRWAŁOŚĆ, -ści, ż., *Bh.* trwalosť, trwanliwosť, ſtetrwánliwosť, bytedlnosť; *Sr.* 1. tratjo, wobstojnosći; *Vd.* obstoinost, obstojitnost, obstojezhnost, stanovitnost, obstanitnost, doterpljenjost, gvernost; *Cro.* mukoterpljivnoszt; *Rs.* αροчность; stałość, wytrwanie, die Dauerhaftigkeit, Beſtändigkeit, Ausdauer. Nietrwałość ludzkiéy roboty znamieniem, Moment ią stawia i pewie. *Kras. W.* 84. Trwałość na robotę. *Cn. Th.* 1156, wytrwałość. TRWAŁY, -a, -e, TRWALE, TRWAŁO *adv.*, *Bh.* trwaly, trwanliwy, ſtetrwánliwy,

mý, bytedlný, bytný; *Slo.* trwanliwý; *Vd.* terpliu, terpeozh, terpesh, terdouraten, obstojezhen, obstoim, doterpezhen, gvern (cf. cierpliwy, cf. obstać); *Sr.* 1. trayczné, nastalny, wokstoyné; *Cro.* terpliv, mukotërplyiv; *Hg.* tartó; *Rs.* прочный; stały, trwaiący, dauerhaft, dauernd, ausdauernd. Nic nie ma świat trwałego, takeś zrządził boże, Że co dziś pięknie świeci, iutro zgasnąć może. *Ner. Dz.* 1, 80, *Zab.* 4, 6. Człowiek na świecie tak iest trwały, iak ów bębel na wodzie po dżdżu, który w ocemgnieniu nie wiedzieć gdzie się podziewa. *Kosz. Lor.* 52, prędkoznikły). Wiecznie trwały, wiekuisty, *Vd.* spuvu obstojesh, spuvostoim, vseleibiten). Zmyślone rzeczy nie trwałe. *Pilch. Sen. łosk.* 7. Boleść abo znośna abo krótko-trwała. *Pilch. Sen. list* 2, 277. Nic w pamięci ludskiéy nad ich imiona trwalszego być nie może. *Star. Ryc.* 13. Trwały owoc na zachowanie. *Cn. Th.* 1157. Pod takim puklerzem byłby trwalszym na razy żołnierzem. *Susz. Piet.* 2, *E* 3. Arabowie i konie ich na pracą i głód dziwnie są trwali. *Warg. Radz.* 49, wytrzymali, wytrwali.

Pochodz. *detrwać, potrwać, przetrwać, wytrwać.*

TRWOGA, -i, *ż.*, *Rs.* тревога, испуг, ужас; *Ec.* ужасть; zatrwożenie, strwożenie, boiaźń z pomieszaniem, strach, Bestürzung, bange Furcht, Schrecken. Trwoga powstaie za powzięciem wieści o niebezpieczeństwie; strach kiedy iuż niebezpieczeństwo przytomne: *Pam. Warsz.* 1, 30 *Nieme.* Przelęknienie, nagła trwoga, przez uderzenie zmysłów przedmiotem nadzwyczaynym, lub zdaiącym się grozić niebezpieczeństwem. *ib.* 28. Strasznać to chwila, Drżysz, trwoga w oczach nieprzyiaciół mnoży. *Kras. Off. A* 2. Gdy trwoga, to do boga. *Zegl. Ad.* 76, *Jabł. Ex.* 91. Chcesz widzę trwogę robić. *Teatr* 46, 67. - Trwoga woienna, larmo, allarm, *Cro.* larmo, bukka: *Dl.* buna; *Sla.* búna; Lärmen, Sturmlärm, Allarm. Na trwogę uderzyć w bębny kazał. *Papr. Ryc.* 96, er ließ Lärm schlagen. Do broni iuż biią trwogę na odwachu. *Teatr* 44, 84, Gdy o tym do obozu znać dano, na trwogę uderzono. *Biel.* 688. Trąbić na trwogę. *Nag. Cyc.* 62, Sturm blasen, Lärm blasen. Jakby im kto grał na trwogę Tak się z sobą biią. *Bal. Sen.* 83. Działa wytoczyli, bramy osadzili, straż we dnie i w nocy trzymali, trwogi czynili. *Biel.* 567, *Gwag.* 128. Trwogi ma też hetman niegdy na ludzi czynić, aby wiedział chuć i gotowość ludzi. *Tarn. Ust.* 258. Obłudna trwoga, fałszywy allarm, blinder Lärm, falscher Allarm. Działo na trwogę, *piece d'allarme. Jak. Art.* 2, 479, die Sturmkanone. Gdy z działa na trwogę uderzą, powinni byli pod gardłem osobami swemi się stawić. *Wer. Xii.* 22. Na trwogę dzwonić. *Tr.*, Sturm läuten, Dessen. anschlagen.

Pochodz. *trwożyć, strwogoć, strwagać, trwożny, strwożyć, natrwożyć, potrwożyć, przetrwożyć, wytrwożyć, zatrwożyć.*

TRWONIC *cz. ndk.*, roztrwaniać, marnować, rozrzucać, verschwenden, vergeuden, vertbun; *Bh.* zmrbati (cf. mercha); *Sr.* 2. brojisch (cf. broić); *Rs.* замотаться (cf. замотать), *vulg.* уходить, ухожу (cf. uchodzić). Lubimy więcéy trwonić, niż mamy dochodu. *Teatr* 42 *c*, 12. Pieniądze trwonić. *Teatr* 37, 144. TRWONICIEL, - a, *m.*, marnotrawca, der Verschwender; *Rs.* замотыга; *Ec.* пилупримеал. TRWONNOSC, - ści, *ż.*, rozrzutność, marnowanie, marnotrawstwo, die Verschwendung. *Teatr* 24, 75. TRWONNY, - a, - e, rozrzutny, verschwenderisch. Trwonną wytrząsa ręką perły, rubin, złoto. *Przyb. Milt.* 35.

TRWOŻYC, *STRWOGAC, *STRWAGAC kogo *cz. ndk.*, strwożyć *dok.*, trwogi nabawiać, nastraszać kogo, einen bestürzt machen, ihm Schrecken einjagen; *Ross* испужать, испрепожить, препожу, испрепожу, изумить, изумлять (cf. zdumieć); *Vd.* britkuvati (cf. brzydki). Mię, co ni płytkie miecze, ni hartowne groty Trwożyły przedtym, teraz gdy mroczny wiatr szyie Szczeliną, zda się, że tam ktoś na trwogę bije. *Pilch. Sen. list* 2, 11. Są niektórzy, co was trwożą. 3 *Leop. Gal.* 1, 7, co wami mącą. 1 *Leop.*). Choć był dosyć w tey ćwiczony palestrze, Srodze mu serce Astynome strwoga. *Pet. Syl.* 491, *Pet. Arg.* 656. Styrem dobrze władał, umysłu nie strwożył. *Zbil. Dr. D* 3. Moyżesz rzekł: przestraszony iestem i strwogany. *Salin.* 2, 69. - §. Trwożyć się, Trwożyć sobą, Trwożyć z sobą, *Sr.* 2. postroju się; *Ec.* смятяться (cf. zmęcić się, zmucić się); bestürzt werden, verjagen, ängstlich bekümmert seyn. Senatorowie w onych wnętrznych woynach sobą okrutnie trwożyli, *Stryi.* 72. Co się dzieie! cała sobą trwożę! *Teatr* 44, 81. Gdy usłyszycie woyny, nie trwożcież z sobą. *W. Marc.* 13, 7. Wylewała łzy hoynie Trwożąc się o kochanka, Czy nie zginął na woynie. *Kras. Off. B* 3 *b.* Trwoży się serce we mnie i truchleie, I ręka czemuś nad zwyczay słabieie. *Past. F.* 280. - Strwożony, *strwogany, pełen trwogi, przestraszony, bestürzt, verjagt. Ma serce nie strwożone, *Boh. Rom.* 5, 281. Trwoga stałą za porażkę, a nasi broń i zakłady od strwogaych pobrali. *Faliff. Fl.* 146. Tak się gmin, iakby strwogany piorunem zewsząd gromadzi. *Morszt.* 26 *et* 86. TRWOŻNY, TRWOŻLIWY *pass.*, strwożony, bestürzt. Niewinnie iéy boiaźń trwożną dręczy duszę. *Teatr* 48 *b*, 10, *Rost.* перепожанный, робкій, робокъ. - *actiu. Rs.* перепожный, trwogi nabawiaiący, bestürzt und verjagt machend, Schrecken einjagend. W nocy się tumultów trwożnych obawiali. *Bard. Lut.* 186. Rozpustna rzecz iest wino, a trwożliwa piiaństwo. 1 *Leop. Prov.* 20, 1, zaburzliwe piiaństwo. 3 *Leop.*). Wiem, iak trwożliwa iest dostoieństwa żądza, iak troskliwa chęć konsulstwa. *Siem. Cyc.* 478, obawiaiąca się wszystkiego, besorgt, ängstlich. Trwożliwie, strwożenie *adv.*, bestürzt, erschrocken. Odpowiaday niestrwożenie. *Teatr* 36 *b*, 22, śmiało, bez trwogi, boiaźni, unerschrocken. TRWOŻLIWOSC, - ści, *ż.*, trwożna troskliwość, Aengstlichkeit, ängstliche Besorgtheit, *Rs.* робость, робость. TRWOŻKA, - i, *ż.*, *dem.*, mała trwoga, ein kleiner Schrecken. Pana za łada trwożką zaprzeli się. *Zrn. Post.* 3, 764.

TRYANGUŁ, *ob.* Trójkąt.

TRYB, - u, *m.*, (cf. *Ger.* Trieb, treiben, Ottfr. triben, *Gr.* τρίβειν, s pędzić); *moral.* zwiad, droga, postępowanie, sposób, kształt, układ, die Spur, der Weg, der Pfad, die Handlungsart, das Verfahren, die Weise. Idź trybem, którym idziesz, od przodków zacrętym. *Groch. W.* 245. Pospolitym trybem szedł, *Caesar hanc Reipubl. viam, quae popularis habetur, secutus est. Cn. Th.* 1157. Niech tym trybem, iak zbawiał inszych, sobie dziś pomoże. *Odym. Sw.* 2, *Ji b.* Często pospolstwa trybem myślą pany. *Zeb.* 5, 389. Litości Twoicy Boże n.

wysłowiem Żadną wymową; anić od nas dany Może być równy tryb wdzięczności. *Odym. Sw.* 2, *Lib*, wyraz wdzięczności odpowiadaiący). Lubo iedne mieysze, a drugie ieszcze większe miasta są w Turczech, niżeli Stambuł, ale tryb wszędzie ieden. *Star. Dw.* 19. Przymusili go do tego gwałtownie, trybem żołnierzom zwykłym. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 3 *b*. Tryb woyskowy, gatunek porządku lub exercorunku żołnierzy; der Kriegsfuß, Exercierfuß. Żołnierze oboiego trybu, Polskiego i cudzoziemskiego. *Tr.* Młodź w woyskowym trybie ćwiczą w żołnierce. *Pam.* 35, 1, 739. – §. *Gramnat.* tryb, *modus verbi*, *Sle.* спо сов, спусовь; *Vd.* visha; *Rs.* наклоненїе (cf. nakłonić). Tryb bezokoliczny *Infinitiuus*, oznaymuiący *indicatiuus*, łączący *coniunctiuus*, rozkazuiący *imperatiuus modus*. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 204. – *Logic.* Trybami nazywam te wyobrażenia złożone, które tylko mamy za przymioty istności, n. p. tróykąt, wdzięczność, zabóystwo. *Cyank.* 29, Formen der Vorstellung, Denkformen. – §. *Mechan.* Tryb, koło zębate, zaczepiaiące o szczeble cewy i onę obracaiące. *Jak. Art.* 3, 320, das Getriebe, Triebrad. Tryby u zegarmistrzów toż znaczą, co u młynarzów cewy. *Sol. Arch.* 1, das Getriebe in einer Uhr. – Szyna wyszedłszy z pod trybu i miota, 60 łokci brała długości. *Wad. Dan.* 68. – §. *Górn.* tryb, odłączanie szumowin od roztopionego ołowiu, das Abtreiben der Glätte vom Bley. *Tr.* Gleyta przy trybie srebra odchodzi. *Haur Ek.* 132. TRYBIK, – a, *m.*, *dem.*, mały tryb młyński albo zegarowy, ein kleines Getriebe. *Tr.* – §. piecyk do odłączania szumowin, n. p. ołowianych, ein kleiner Treibofen. *Tr.*

*TRYBOWAC, – am, – uie, *cz. ndk.*, (*Germ.* treiben, *Crn.* derwim, *Susc.* drifwa, *Angl.* drive, *Anglos.* dryfan, *Ulphil.* dreiban, *Ottfr.* triban, *Gr.* τρίβειν pędzić, gnać). Trybować, pędzić, popędzać, gnać, pognać, *Ger.* treiben, jagen. To do źródeł, to i do morza się prąda Flagi błędne trybuiąc, *incertas exercet aquas. Zebr. Ow.* 193. Trybować, u ogrodników, pędzić drzewko w górę, obrzynaiąc z gałązek aż do korony. *X. Kam.*, in die Höhe treiben. – §. Trybować u flisów, kiedy flatek sam płynie z wodą, nie robiąc poiazdami *Mag. Mscr.*, mit dem Strohme treiben, fortschiffen ohne Rudern. – *§. Uśty żucha łacnemi, ząb o ząb trybuie, J głodne gardło iadłem znikomym szoruie. *Zebr. Ow.* 215, *fatigat*; ściera ząb o ząb, er beißt einen Zahn auf den andern. Niemiłosierną każń na niego zmyślila, Ciężkim trybować go głodem, *lacerare fame. Zebr. Ow.* 213, męczyć go, martern. – §. Trybować, dystyllować przez ogień, ciepło przepuszczać, gorącem do fermentacyi wzburzać, distilliren, gähren machen, durch Wärme in den Trieb bringen. Jak złoto w ogniu trybowane, iak czysty płomień wypolerowany. *Wad. Dan.* 215. Sęki drzewa natura dała, żeby się tam sok zastanawiał, i tym więcéy trybował. *Cresc.* 50. Każda część drzewa ma w sobie iakoby żołądek, w którym trawi i trybuie wszelką wilgotę ku swéy żywności. *Cresc.* 61. Im niżéy drzewo szczepią, tym też bardziéy się smak onéy płonki trybuie i mieni, który w płonce bywa cierpki. *ib.* W Libyi nie kwitną urodzaie żadne Słońce ią tylko upałem trybuie. *Chrośc. Luk.* 309, smaży, suszy, dörren. Młode piwo albo wino, gdy się trybuie, wszystko z siebie na wierzch wyrzuci. *Rey Zw.* 19. W domu się nie kocha rozum uchowany, Ale różnym trybuie niebem harowany. *Tward. Wl.* 145. – §°. trybować czym, handlować czym, womit Handel treiben. *Cauponari*, przekupować, i tym i owym trybować. *Męcz. Cetarii*, rybitwi, którzy wielkiemi rybami trybuią. *ib.* TRYBOWY, – a, – e, wedle trybu, foremny, regelmäßig, nach der gewöhnlichen Art. Nie trybowy, nie według trybu albo porządku pospolitego, nadzwyczayny. *Cn. Th.* 533. – §. trybowy, od trybu młyńskiego, zegarowego, Treib-, das Getriebe angehend. Trybowe skrzydełka albo zęby zaczepiaią się w szynę zębatą, a obracaiąc się podnoszą ią w lewarze. *Jak. Mat.* 4, 324. Młyny konne, iedne bywaią trybowe, t. i. o dwóch kołach i o dwóch cewach, drugie proste o iednym. *Sol. Arch.* 82.

TRYBT, – u, *m.*, *Rs.* трипъ; *Ital.* trippa), gatunek materyi iedwabney, *Ger.* der Tripp, ein Zeug. Towary cudzoziemskie, muchaiery, czamlety, trybty . . . *Vol.* 4, 81.

TRYBULA, ziele, *ob.* Trzebula.

*TRYBULACYA, – yi, *ż.*, *lac.*, z niepokoy, Unruhe. Dni pełne trybulacyi będą, iakie nie były nigdy. *Podw. Wr.* 51.

TRYBUNAŁ, – u, *m.*, w Polszcze, naywyższa zwierzchność sądowa, do którey sprawy przychodziły przez appellacyą od ziemstw lub grodów. *Kras. Zb.* 2, 554, *A. Zam.* 27, die oberste Justizstelle. – *fig.* Rozbieray każdy w sumnieniu swe sprawy, Taki trybunał domowy taiemny Bogu przyiemny. *Groch. W.* 568. TRYBUNALISTA, – y, *m.*, deputat do trybunału, ein Obergerichtsdeputirter. Niech habit różny noszą, aby znano, co poseł, co trybunalista, co prokurat. *Star. Vot. L* 4 *b*. TRYBUNALSKI, – a, – ie, do trybunału należący, Tribunals-. Marszałek trybunalski. *TRYBUNARZ Rzymski. *Krom*, 690, *tribunus*.

TRYBUS, – u, *m.*, tryfus, dynarek, trzynóg, *Germ.* ein Dreyfuß. *Tr.* Gdzie się piwo warzy, powinno być tyle mieysca, żeby się pomieściły różne trybusy wielkie i wanny do gotowania, przelewania i chłodzenia piwa potrzebne. *Switk. bud.* 266. Trybusy naylepsze są z dyłów dychtownie spoionych i klinami ścianionych. *Switk. bud.* 279.

TRYBUSZON, – u, *m.*, z *Franc.*, narzędzie niby świderek, do wyymowania korków z butelek, wyrwicz, der Pfropfenzieher. *Czerw.* 16, graycar, graycarek, korkociąg, *Rs.* пробочникъ.

*TRYBUT, pobor, czynsz. *W. Post. W.* 283, haracz. *Pasz. Dz.* 139, *Cro.* štibra.

TRYCA, – y, *ż.*, z *Niem.* die Tritze, rowek w blochu na sznur. *Mag. Mstr.*

TRYCEZYMA, – y, *ż.*, n. p. Widziała duszę nieboszczyka; dano zaraz na trycezymę; pobenedykowali oycowie Reformaci. *Kras. Pod.* 1, 70. Po śmierci nędznych żywotów naszych mieli pomagać upadłym duszom naszym, iuż nam powiadaiąc o czyścach, o odpuściech, o trycezymach. *Rey Pst. Ee* 3.

*TRYDENT, *ob.* Trójząb. *A. Kch. W.* 6. TRYDENT, miasto i biskupstwo w Austryi. *Dyk. G.* 3, 136. TRYDENTSKI, – a, – ie, n. p. biskup Trydentski, zbor Trydentski. TRYEST, – u, *m.*, port w Istryi. *Dyk. G.* 3, 136, *Lat.* Tergesta; *Vd.* Terst; *Crn.* Terst, (*Crn.* terst, strucina); *Cro.* Terszt; *Hg.* Tergeszt.

*TRYGANIEC, – ńca, *m.*, n. p. Stawa kapłan na świętym trygańcu, duch boży zstępuie na niego. *Stan. Num.* 2, 187, *ob.* trzynóg.

TRYKNĄĆ, TRYKSNĄĆ *czyn. idnit.*, Trykać, Tryksać

kont., *Bh.* trknauti, trkati, potrkati, (rozterkam rozbość, rozterka rozbrat, niezgoda, cf. rozterpnienie, cf. rozterchać); *Slo.* trkám; *Hg.* töröm; *Crn.* terkam, terklam, sTursam; *Vd.* terkati, ternkati); bość rogami iak barany etc., mit den Hörnern ſtoßen, wie die Widder, hörnen. Chodzi iak owieczka, a tryka iak baran. *Ern.* 199, *Rys. Ad.* 6, cicha woda). Kozieł trykanął owieczkę. *Dudz.* 64. Trykać się albo Tryksać się, iak czynią barani, gdy się rogami tłuką. *Męcz.*, *Vd.* se terkati s' rogami, bol zhelam salietati, vkup darjati; *Crn.* ritam; *Bs.* rogoborititise). Trykaią się głowami barany. *Comp. Med.* 396. Swowolne się trykały kozły. *Hor.* 2, 29. – §°. *impr.* Słonie wierzgać i trykać ięły. *Pot. Arg.* 650. TRYKLIWY, –a, –e, *Boh.* trkawý; *Vd.* terkazh, ternkashen, ritaſt; *Crn.* ritaſt; serborit; ſtößig. Kozielki tryklíwi, którzy się radzi trykaią. *Mącz.* TRYKS, – u, *m.*, TRYKSNIENIE, – ia, *n.*, uderzenie rogami, *Vd.* terk, terkanje, vkupvdarjenje; ein Hörnerſtoß, Stoß mit Hörnern. Baran od tryksów rogi utracił *Tr.* – §. *tr.* Kurnienie, jeder Stoß, Schlag. Gdy go skromnie napominała, Miasto przeprosin tryksy odbierała. *Jabł. Ez.* 212. TRYKACZ, – a, *m.*, baran, *Crn.* terkázh, ein Widder, Schafwidder, Stoßwidder. Trykacze Hiszpańskie zdolne do trzody. *Pam. Warsz.*

Pochodz. *strykać*, *strzykać*, *pstrzykać*, *strzykawka*; *tryskać*, *wytryskać*, *ſtark*, *ſtérk*, *uſterk*, *ſterczyć*, *ſtorc*; *cf. trzeszczeć*, *trzaskać*; *cf.* ſturkać.

TRYL, *ob.* Trel. TRYNADL, *ob.* Trznadl.

TRYNA, – y, *ż.*, otrociny, odpiłki, opiłki, Feilſtaub. Wziąć funt tryny żelaznéy z pod pilnika albo świdra, gdzie rury kręcą. *Torz. ſk.* 255, półfunta tryn żelaznych z pod pilnika. *ib.* 97.

TRYNGIELT, – u, *m.*, pieniądze na piwo, na wódkę, lokaiowi etc. darowane, cf. poczesne; *Cro.* aldomás; Trinkgeld. Tryngielt mu dał, aby go za pracą czym kontentował. *Chel.* 27. Nosząc od nich do niego, od niego do nich, koperczaki miłosne, ze samych tryngieltów mogłem się spanoszyć. *Teatr* 11, 46. Na mieyscu tryngieltu bo togi oberwał. *Teatr* 11, 115.

TRYNITARZ, – a, *m.*, zakonnik Ś. Troycy od wykupienia chrześciian z niewoli pogańskiéy, ein Trinitarier, ein Mönch, *ob.* Tróyczak.

TRYNK, TRYNKOWAC, *ob.* Tynk, Tynkować.

TRYNKA, – i, *ż.*, w kartach, trzy tuzy, drey Däuſer in der Karte. Grał Zygmunt w karty z senatory dwoma, A choć trzeciego króla w garści nie ma, każe na trynkę. *Pot. Jow.* 117, cf. Krępa, tuz). – *tr. fig.* potróyne szczęście, dreyfaches Glück. W ządzie fawor, a we grze potkała się trynka, To cię trzeba mieć białéy kokosy za synka. *Kchw. Fr.* 128. Wszelkie szczęście w téy trynce zwykło się zawierać, Dobrze się rodzić, dobrze żyć, dobrze umierać. *Kchw. Fr.* 138, *Pot. Syl.* 293.

TRYP, *ob.* Trybta, *ob.* Turmalin. TRYPA, TRYPER, choroba lubieżna, rznącska, rzezącska. *Krup.* 2, 146 *et* 124, *Perz. Cyr.* 2, 69, der Tripper.

TRYPELA, TRYPLA, – i, *ż.*, *terra tripolitana*, piasek drobny z gliną pomieszany, spiekły i ſtwardniały, koloru różnego; zażywa się do polerowania ſkła, krusców, kamieni; nayprzednieyszy z Trypoli. *Kluk Kop.* 1, 254, der Tripel; eine feine Erde; *Crn.* shölta; *Rs.* трепелъ.

TRYPLIKOWAC co, *ob.* Troić.

TRYSKA, – i, *ż.*, linka, którą się żagiel od dołu ze środka podkasuie, aby mógł ſternik widzieć przed sobą. *Mag. Mscr.*, ein Tau, den Segel von unten auf zu ſchürzen.

TRYSKAC *med. ndk.*, wytryſkiwać, *Rs.* бурлить, забурлить; ſprützen, ſprühen. Wody pod rzutem kotwy pieniąc się tryſkaią. *Przyb. Luz* 14. To wymawiaiąc tryſkał mu z ocau ogień. *Stas. Num.* 1, 84.

TRYSZAK, – a, *m.*, TRYSZACZEK, – czka, *m.*, *dem.*, gra w karty, das Treſchak, ein Kartenſpiel. Po wieczerzy poszliśmy w tryszaczka. *Teatr* 28, 91. Tryszak czyli ſtraszak. *Mon.* 76, 727. Do modlitwy ani iéy popędzisz, a chapaneczka, trysetka, tryszaczek, kwindecz, weintein, onzedmi, byle z gachami, ni w dzień, ni w noc się nie przykrzy Dobrodziéyce. *Teatr* 24 *b*, 7.

TRYT, *ob.* Tret.

TRYTEF, – tfa, *m.*, droga sypana na łęgach, trzęsawicach; *X. Kum.*, *Ger.* die Trift, der Treibweg. W traktach dla handluiących wyznaczonych, gdzieby mostów, trytfów lub grobel potrzeba wymagała... *A. Zam.* 2, 55.

TRYUMF, – u, *m.*, TRYUMFEK, – fku, *m.*, *dem.*, *Grecholac.*, zwycięzka pompa, der Triumpf; *Sr.* 1. triumf; *Vd.* slavnu vpelanje, veselni obhod, hopkanje, slavnu veselje; *Rg.* slavnodobitje, slavnaradost, slavnovesélje; *Rs.* тріумфъ, торжество, торжествованіе; *Ec.* поб҃ѣдное; Obrządek uroczyſty, wjazd solenny wodza w Rzymie po zwyciężonych nieprzyiacielach. *Kras. Zb.* 2, 554. Obchodź wesoły tryumf, pieśń zwycięzną śpieway. *Otw. Ow.* 594. Czynić tryumf. *Sk. Dz.* 57. Tryumfy z sąsiad nieżyczliwych. *Grech. W.* 585. Zyskownieysza między bracią zgoda, niżeli krwawe nad nimi tryumfy. *Nar. Hſt.* 2, 402. Gdzie zwycięſtwo bez pracy, tam tryumf bez chwały. *N. Pam.* 6, 216. Mały tryumfek. *Zabł. Roz.* 90. Szkoda trąbić tryumfu przed wygraną. *Pot. Zac.* 27. Nie nóć tryumfu przed bitwą. *Jabł. Ez.* 78, nie mow hop, aż przeſkoczysz). – §. 2) Tryumf, miano psa gończego. *Ryd.*, Name eines Stöberhundes. TRYUMFANT; TRYUMFATOR, TRYUMFALNIK, – a, *m.*, tryumfuiący, ze zwycięztwem uroczyście się wracaiący, der Triumphirer; *Sr.* 1. triumfator; *Vd.* triumfiravez; *Rg.* slavodobitnik, proslavnik; *Rs.* побѣдоносецъ; *Ec.* ликовствующихъ, ликующій, веселящіїся, торжествующій. Tryumfator wielki. *Jabł. Ez.* 218. Tryumfalnicy Rzymscy w zamek wchodzili Capitolium zwany, gdzie bogom dawali dzięki. *Chod. Koſt.* 62. O Jezu, o całego świata tryumfatorze! *Pot. Zac.* 106. TRYUMFATORKA; – i, *ż.*, die Triumphirende. Twoia nad nami dobroć iest tryumfatorka. *Teatr* 44, 15. TRYUMFALNY, TRYUMFOWNY, TRYUMFOWY, TRYUMFNY, – a, – e, TRYUMFALNIE *adv.*, do tryumfu należący, Triumph–; *Sr.* 1. triumphális; *Vd.* slavnoveselni, triumfni; *Rag.* slavodobitni; *Rus.* тріумфальный, торжественный, побѣдоносный. *Ec.* добропобѣдный, любопразднственный. Tryumfalny wieniec. *Warg. Wal.* 60. Szata tryumfowa. *ib.* 109. Nieraz August wracaiąc z woiennéy wyprawy Kyl się przed tryumfnemi okrzykami sławy. *Tom. roln.* 40. Tryumfowne woysko. *Krom.* 618. Tryumfalnie chce być spalonym. *Teatr* 18 *c*, 40. TRYUMFOWAC *ex medd.*

tryumf odprawiać, wracać się uroczyście zwycięzcą albo z zwycięstwem, triumphiren, einen Triumph halten, *Sr.* 1. tripumphupu; *Vd.* triumfirati; *Fc.* mpïymφýю, mpïymφemaýю; *Rs.* над кѣмъ возмóржествовать, красоваться, самохвалиться. – *pr. et tr.* Nie strzelał z dział, nie tryumfował obyczaiem świata tego! *Rey Post. Ddd* 5. Onaż to wdzięka Grecka, co świat tryumfuie, Móyże to syn Herkules! *Bard. Tr.* 33. Mądrością zwykła tryumfować. *Boh Kom.* 167.

TRYUMWIRAT, *ob.* Troywładztwo, Tróymęska godność.

*TRZA, *ob.* Trzeba.

TRZĄSC, trząsł, trzęśli, trzęsie, trzesę *ez. ndk.*; Trząsnąć *ednrl.*, Trząsać *kontyn.*, *Bh.* trsat, trěsu, trásti, trásl, (trausyti potrząsać, sypać); *Slo* t áś't, trasem; *Sr.* 1. tjasu, cjasci, protiam, (trusim *spargo*); *Sr.* 2. tschěsci, tschěsl, tschěsu; *Crn.* tręsti, tręsł, tręsem, (*Crn.* tresyti, *sternere*, *Crn.* trósem *spargo*); *Vd.* trésti, tresem, tresal, stresti, potreshuvati, (trosit, *sternere*); *Cro.* trezti, treszem, treszti, drieszam, kaszám, kassem, kaszati, *Dl.* truszam; *Rg.* trésti; *Bs.* treści, drrimmati; *Ross.* трясти, трясну, трясныть, тряхну, трусить, натрусить, трушу, мотать, мотнуть. (cf. motać), (cf. *Gr.* τρέω, τρέμω, *Lat.* tremo); trząść co, albo czym, potrząsać, zatrząsać, schütteln, rütteln, beuteln; *Bh.* klátiti, klátim, klatjwam. Gorączka pieczo, febra trzęsie. *Pot. Jow.* 21; *Rg.* trescgljaviza, *Ec.* трясавица; z febra, *ob.* trzęsawica, trząsca). Grozi Jędza, trzesąc na łbie brzydkiemi iaszczury. *Zab.* 3, 399 *Nar.* Trząsać głową, odkiwać, nieprzyzwalaiąc. *Cn. Th.* 598. den Kopf schütteln, beuteln; *Bh.* mrdam; *Rg.* strésati ghlavom. Co za ukontentowanie widzieć go trząsącego nogami, *Teatr* 34, 93, mit den Beinen zappeln, t. i. wisieć na szubienicy). Trzęsący *Rs.* трясúчій. Trząść owoc, otrząsać, Obst schütteln. Gdy owoce trzęsą, słomy pod drzewa naścielą, aby się nie tłukły. *Haur. Sk.* 70. Gruszki trzęśli. *Teatr* 29, 130, lubaszki. *Dzwonk. A* 2. Na pował leżały trupy, iak robaczywe kiedy obleciały iabłka, za trząśnieniem rózg, iak żołądź obity. *Zebr. Ow.* 179. – *fig.* Strach wielkooki upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Miask. ryt.* 22. Poiazd, wóz, kolaska, kareta trzęsie, der Wagen stößt. *Tr.*; *Tr.*; *Sr.* 2. jtumpotasch, tumpotasch, cf. tupać). – Trząść, przetrząsać, przerzucać przezieraiąc, rewiduiąc, *Rs.* шарить; genau durchsuchen, revidiren, visitiren, durchbeuteln. U rogatek Wiedeńskich rewidowano mię i trzęsiono bez miłosierdzia. *Kras. Dor.* 95; tłómoki nasze zwartowali, patrząc, ieśli towarow iakich nie wieziemy. *Warg. Radz.* 61. Kazał iey zawołać i trząść ią, znaleziono przy niey list bardzo podeyźrzany. *Teatr* 5, 122. Trząść każą rzeczy, skrzynie i tłomoki. *Jabł. Ez. D* 5. Trząsnąć pieniędzmi, trzosem, z brząknąć, mit Geld klappern, klimpern. Darmo się pniemy do kraiu Cytery, Jeśli nie trząśniem złotkiem i talery. *Zab.* 9, 95; cf. Darmo nic, brząkać tu trzeba). – *fig. tr.* Żarty trząść z pobożenia, *irridere pia vota. Zebr. Ow.* 8, żarty stroić, Scherz treiben. – Trząść czym, gwałtownie poruszać co, wzruszać, wzburzać *phys. et mor.* etwas heftig erschüttern, gewaltsam bewegen. Wziął Samson słupy domu, ieden prawą, drugi lewą ręką, a trząsnąwszy mocno słupami, obalił dom wszystek. *Sk. Żyw.* 2, 3. Przez chciwość wiele krwi niewinney wylewaią i trzęsą światem. *Sekl.* 87. Ow Baiazet, rycerz zawołany, Co niegdyś całym zdawał się trząść światem. *Kras. Mysz.*

46. Naród Polski przyszedł do tak opłakanego stanu, który niegdyś trząsał północą. *Pam.* 85, 1, 717. Interessami całey Europy podług swoiego uroszczenia udzielnie trząsa. *Mon.* 71, 211. Reginka, mego oyca zuchwała mistrzyni Trzęsie domem, za nos go wodzi, co chce czyni. *Zabł. Zbb.* 9. Rzeć ta iawnie się stała, teraz słuchaycie, co się więc w domach trzęsie. *Modrz. Baz.* 121; co w domach broią, wie tumultuarisch es in den Häusern zugeht. – *Similiter*: trząść kogo, niszczyć, gubić go, einen vernichten, ins Verderben stürzen. Trząsłem przez cię pasterza i trzodę iego, trząsłem oracza i woły, trząsłem księdza i tyrany. *Bud. Jer.* 51, 23, pokruszyłem. *Bibl. Gd.*). – *tr.* trząść co na myśli, rozbierać, układać, snuć, knuć, im Schilde führen, in Gedanken schmieden, einen Plan spinnen, entwerfen. Niektórzy panowie nie chętni wiele rzeczy nowych u siebie na myśli trzęśli. *Modrz. Baz.* 153, – *aliter*: Trząść nowiny, wieści, trząść o czym, tarkać, von etwas munkeln, ein dumpfes Gerücht verbreiten. Z nienawiści rzeczy szkaluie, nowiny trzęsie. *Krom.* 480. Pod czas niebytności Bolesława, buntownicy zdradę wywieraią, trzęsąc wieści, że krom ich wiadomości następcę wynaczył. *Krom.* 280 Nie wszystko prawda, co ludzie trzęsą. *Cn. Ad.* 666. To co trzęsiono około tey dziewki, plotki były. *P. Kch. Orl.* 1, 261. Między mnichy o nim trząść się poczęło, iak gdyby był heretyk. *Sk. Ds.* 281, gruchnąć). Obeyźrz się na mój waroft, Jupiter na niebie nie ma nad mię; boć wy tam trzęsiecie z siebie coś za krola Jowisza; *vos narrare soletis. Zebr Ow.* 342. Nie wiesz o niczym, chciey to odemnie usłyszeć, czym się prawie całe miasto trzęsie. *Teatr* 30 *b*, 14. TRZĄSC się *Rec. et Pass.*, drżyć, zittern, beben, erbeben; *Sr.* 2. še tschěsci; *Sr.* 1. treschu šo, tjepotam, (cf. trapiotać się); *Rg.* tréslise; *Vd.* setresti, potresti, trepetati. – *phys et mor.* Płakali wszyscy, trzęsły się serca na tak ciężką sprawę. *Zab.* 15, 270. Trzęsący się, drżący, *Bh.* tresavy. Trzęsie się iak osika, *Sr.* 2. mon še tschěšo, ako wošina, ako wošinowi list. Niechay się ziemia wzruszy, trzęsąc się z górami, *Bard. Tr.* 603. TRZĘSIENIE, das Schütteln, Rütteln, trzęsienie, trzęsienie się, drżenie, das Zittern, *Bh.* traslawice, treslawé ruce; *Vd.* tresi, potresi, tresenje, treshenje, treaje, stresi, stresheuje, trepetanje; *Crn.* tresa; *Rg.* trésegna; *Slo.* trěshnja; *Bs.* tresena, tresenje; *Rs.* трясéніе, тряска; *Ec.* трýсь. Trzęsienie ziemi, *drżenie ziemi, das Erbeben; *Boh.* zemitřesení; *Slo.* trasowica, trasení zeme, zemetrasení; *Sr.* 1. zeme ziesno; *Crn.* potrésa; *Vd.* tresa, tresi, potresi, potresek semle; *Cro.* potresi zemlye; *Rs.* землетрясéніе. Za Kazimierza trzęsienie ziemi przypadło, co tak rzecz rzadka w Polszcze, że ilekroć przytrafia się, zawsze to sobie ludzie za wielki cud biorą. *Krom.* 84. Wzruszenie albo trzęsienie ziemi. *Orw. Ow.* 250. TRZĄSCA, -y, ż., *Rg.* trescgljaviza, *Ec.* трясавица; zimnica, febra, *paroxismus. Mącz.*, das kalte Fieber, die Fieberkälte, *ob.* trzęsawka, trzęsawica.

Pochodz. *trzęsawica, trzęsawisko, trzęsawiec, trzęśba, trzęsianka, trzęsidło, trzęsiogon, trzęsiórzynka, trzęski; dotrząsać, natrząsać, otrząsać, potrząsać, przetrząsać, przytrząsać, roztrząsać, utrząsać, wstrząsać, wytrząsać, zatrząsać.*

TRZASK! (*á exili, cum puncto notato. Cn. Th.* 1158) *particula sonum crepitum exprimens*, ut huf, pluft, klafk, puk, plaf! trach! puff! No daley, trzask, plask,

chluft! *Teatr* 31, 81, - 2) TRZASK, - u, *m.*, *(nómen, a pleno et absque puncto. Cn. Th.* 1158); *Boh.* třeſkot, třeſk, praſk, praſkot, (třeſky pleſky); *Slo.* třeſk, třeſkot; *Sr.* 1. tjéſk, tjeßtot, reſkot, *vehemens fragor arborum, fragor fulminis*, praßk *sonus flagelli aurigalis*, (*Sr.* 1. tréſki plotki *nugae*; *Crn.* tręsk *fulmen*, *ob.* trzaſkawica; *Vd.* treſk, treiſk, *tonitrus*, *fulmen*; *Cro.* trészk *fulmen*, *telum coeli*); *Cro.* treszka, praszk, ropot *ſtrepitus*; *Dl.* rogobor, karanya; *Hg.* ropogas, harsanas; (*Rg.* tujés *fulmen*), *Rg.* trèſka, bukka, ùrnebes, xàmor, rógobor, trepét, karacgna, *Bs.* treſka, bukka, talabukka, (*Bs.* trjeſk, trisak; *Sla.* trisak *fulmen*); *Rs.* трескъ, трескотня, треща́нка, шлёпокъ; trzaſkanie, trzeszczenie, cf. *truſk, trzuſk, das Raſſeln, Geraſſel, Krachen. Gdy przyłożysz ogień do prochu ruśnicznego, będzie trzaſk. *Zrn. Poſt.* 223. Przede drzwiami nogami szaſtali, aby ocknął, na urząd on trzaſk czyniąc, aby nie od budzących, ale od szumiejących ocknął. *Leop. Jud.* 14, 9. Nie słychać chrobotania i trzaſku w porcie. *Pilch. Sen. liſt* 127. Co się osoby méy tycze, bardziéy mię miesza halas, niżeli trzaſk iaki i chrobotanie. *Pilch. Sen. liſt* 2, 5; trzaſk, huk, halas, Lärm, Poltern, Getöſe. Czy to warto było tyle hałasu i trzaſku. *Teatr* 13, 34. U złego robotnika siła trzasku, roboty mało. *Fr. Ad.* 39. Przed trzaſkiem do lasa nie iść. *Rys. Ad.* 53. - Z trzaſkiem, ſtrzaſkiem, z ſtrzaſkiem, = hucznie, z hukiem, krachend, mit Ungeſtüm polternd. Tyber ciemnomglisty z trzaſkiem do morza wpada. *Otw. Ow.* 577. - Nagle, szybko, nieopowiednie, iak z bicza, iak z procy; *Sla.* iz nebruha; *Gall.* brusquement; plötzlich, ſchleunig. Poimańca przyprowadzili przed króla swoiego, Aby go z trzaſkiem osądził, iak śpiega zdradnego. *Papr. Kol. P 2 b.* Bardzo prędko, ſtrzaſkiem, pośpiesznie, *celeriter. Mącz.* Wyprawił się Bolesław ſtrzaſkiem nad nadzieię Pomorsan. *Biel.* 69. Bez wieści z trzaſkiem na obóz iego gwałtownym tu łem uderzono. *Gor. Sen.* 451. Gdyby rękoymia umarł, tedy nie zaraz z ſtrzaſkiem sukcessorowie iego maią być przymuszeni do zapłacenia. *Chel.* 143. Co im zakazano, z trzaſkiem wykonali. *Bud. Ezdr.* 6, 13. Strzaſkiem przyydzie nędza leniwcze, nagle ſtarł będziesz. *Bud. Prov.* 6, 15. TRZASKA, DRZAZGA, - i, ż., *DRZAŻDŻE, - a, *n.*, *collect.*, TRZASZCZKA, TRZASECZKA, DRZAZECZKA *dem.*, *Boh.* tříſka, tříſtka, oſecka; *Slo.* traub, (cf. trąd, cf. trud); *Sr.* 1. tjeſka, cjicſchka; *Crn.* treſka, tèrſka, pesdir; *Vd.* trieſka, shpan, trieskiza, leberiszh; *Cro.* trészka, trészchje, tresche, truha; *Bs.* trisetiça, trisetje, triſkotine; *Rg.* trisctiza, triſkotina, sjepottina, sckordiglja; (*Rs* дрязгъ śmieci, wyrzut, дрекка zdruzgotane kamyki); *Rs.* скóлокъ, скóлочекъ, оскóлокъ, ощепокъ, cf. ſkłóć), отщéпокъ, ощепокъ, ощепочекъ, щéпанъ, (cf. szczepać), занóза, иверень, иверьмокъ, (cf. wiór); kawałek odszczepionego drzewa, der Holzſpan, Splitter. Drzewa w trzaſki ſkruszywszy, do szabel się rzucili. *Warg. Cez. D* 3. Zjątrzony niedźwiedź wszyſtko w drzazgi rozmiata. *Wad. Dan.* 5, kruszy). Wziąć kawał tego drzewa, i na drobniuchne ie pokraiać drzazeczki. *Haur Ek.* 165. Małą trzeszczkę darował mu krzyża S. *Sk. Dz.* 359. Trzaſki abo oſtrużyny buksbaumowe. *Cresc.* 475. Nie miey za dęba liche iego trzaſki. *Jabł. Ez.* 137. Trzaſkę burza wyrwała iednemu dyłowi. *Zbil. Dr. E.* 2. Popioł z drażdża winnego. *Urzęd.* 407. Gdzie drwa rąbią, tam trzaſki lecą. *Ld. ob.* wióry). Pies śmielszy na swych śmieciach, trzaſki same biią w domu. *Pot. Arg.* 478. Trzaſk pełen, abo poszczepany, potrzaſkany, *assulosus. Cn. Th.* 1158, ſplitterich, voll Splitter. Bodayby ś był na tysiąc drobnych trzaſk pierwéy połamał nogę! *Off. Str.* 7. Trzaſka w ciało wpadła, tarń, goździ etc. Srogą lwowi drzazgę z łapy ſkaleczonéy wyymuie. *Jabł. Ez.* 215. Drzazeczkę sobie zakłóć, *Rs.* занозить. - *allegor.* Cóż widzisz trzaszczkę w oku brata, a tramu w oku własnym nie widzisz? Jak możesz rzec: Bracie, day ci wyrzucę trzaseczkę z oka twego, a . . . *Sk. Kaz.* 273, widzisz trzaſkę w oku brata. *Sekl. Math.* 7, proszek, *ib.* 27, paździorko, 1 *Leop. Matk.* 7, 2, trzaszczkę. 3 *Leop. ib.*). 2) *herald.* Trzaſka, herb, w połu niebieſkim księżyc rogami do góry złoty i dwie główni otłuczone z krzyżami i rękoieściami. *Kurop.* 3, 52, ein Wappen. TRZASKAWICA, - y, ż., trzaſk, trzaſkanie, grzmot, piorun, Krachen, Knallen; Donnerknall, Donner, Donnerſtrahl; *Slo.* ſtrala, (*ob.* ſtrzała), *Sr.* 1. tjeßk, tjeßkot; *Crn.* tręsk; *Vd.* treſk, treiſk, grum, grumſka ſtrela, germanje; *Cro.* trészk, trezk, ztrèla, (treszkavicza *fulminatio*, treszkàvecz *fulminator*, *f.* treszkavka; treszkonoszni *fulminifer*, treszkov *fulmineus*; *Bs.* trisák, trjeſk, ſtrila koja s'nebba padda, magna; *Rg.* trjeskaviza *fulminatio*, trjeskalaz *fulminator*; *Sla.* trisak; *Ec.* пресна, громъ съ молнiею, пресмолвенiе перуна. Gruchnęły wiatry, trzaſkawice, błyſkawice, ziemi trzęsienia. *Birk. Dom.* 16. Widział pioruny i trzaſkawice wypuszczone. *Sk. Dz.* 499. Gromy, trzaſkawice padały na świat. *Zrn. Pſt.* . . ., *Rey. Apoc.* 97. *Strzaſkawice. *Petr. Pol.* 64. Niebo od chmur zczerniało, zaczym gęſte a ſtraszne trzaſkawice powſtały, a piorun uderzył ogromnie na wóz Jagiełła. *Stryik.* 517. Swiata nie widać, ze wszech ſtron się błyſka, z gromów ſtraszliwe idą trzaſkawice. *P. Kch. J.* 194. Jako więc pracowity oracz wylękniony W niepogodę, piorunem srogim ogłuszony. Kiedy iuż trzaſkawica i ou grom uſtawa . . *P. Kchan. Orl.* 1, 23. - *Allegor.* Iż się zachmurał bardzo grzech twóy około niego, iście się pewnéy trzaſkawice a pewnego gradu nadzieway około siebie. *Rey Pſt. S s* 6. - *aliter*. Oblicze ich pełne gniewu a trzaſkawicy. *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 34, hałasu, wrzawy, wrzaſku, Toben, Getöſe. - *§. Wasze połhuki, wasze trzaſkawice. *Groch. W.* 414, trzaſkaiące ſtrzelby, Knallbüchſen. TRZASKLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rg.* treſkorit; *Rs.* трескучiй; *Bh* praſkawý; pełen trzaſku, krachend; *Cro.* treszkov *fulmineus*; *Sr.* 1. treſkowné, treſkopité *nugax*, *Subſt.* tréſkawiz, treſkar. Trzaſkliwy piorun wolą bozką ogłasza szeroko. *Przyb. Ap.* 205. TRZASNĄĆ, *TRZUSNĄĆ, trzasnął *et* trzasł, trzaśnie, trzasnę *Mel. idatl.*, Trzaſkać, *Trzuſkać *iont.*, *Bh.* třjſkati, třeſknuti, praſkati, praſknauti, praſkowati; *Crn.* tręshem, tręsheti, tręſkam, lopûtam; *Vd.* pokat, luſkat; *Cro.* trezkati, prìszkam; *Rg.* trjesnuti, trjeskovatti; *Bs* treſkati, trisnuti, s'nebba ſtriliti; (*Dl.* traſkati *blaterare*); *Rs.* трескать, хлопнуть, хлопать, (cf. klapać), шлепнуть, шлепать, (*Rs.* потрéскаться pękać się); *Ec.* трещи, (*Gr.* τρίζω, *ob.* trzeszczyć, cf. *Ger.* treßen); trzaſk wydawać, głośno trzeszczeć, knallen, krachen. Kasztany w pryſku trzaſkaią pieczone. *Zab.* 10, 72 *Koſſ.* Drwa od ognia trzaſkaiące. *Teatr* 13 c, 83. Ni trzusnąwszy pio-

ry, wypadł, *volat nullis strepitus facientibus alis. Zebr. Ow.* 288, *ob.* truſk, trzuſk, *cf.* trzpiot, trzpiotnąć). Nayliższa szemrania nikogo nie budzi, po drzewach liſt nie trzuśnie, *immotae silent frondes. Zebr. Ow.* 166; nie szeleści). Jak się zażrę, trzaśnie mi aż za uchem. *Zabł. Amf.* 94. Trzaſka, piorun trzaſka, piorun bije, *Cro.* trezka. Słowa idą mu z uſt, jako piorun trzasnął. *Rey Zw.* 84 *b*, piorunuiące słowa). Wołanie wielkie i grzmot wszczął się, ze wszech ſtron, trzaſkanie dział, bębnienie, tak iż ieden drugiego słyszeć nie mógł. *Baz. Sh.* 668; *Rs.* хлопотня, *cf.* klopot). Tak się dmiesz, że ledwie napuszona ſkóra nie trzaśnie. *Hor. sat.* 213, z trzaſkiem pęknie). Omal mi łeb z myśli nie trzaśnie. *Zabł. Z. S.* 24. Stał z gołą głową na trzaſkaiącym mrozie. *Mon.* 67, 240. – Trzasnąć, piardnąć z trzaſkiem, *cf.* Skrzypnąć, einen knallen laſſen. Litwinowi się przytrafiło, że trzasł chudzina w izbie, co aż słyszeć było. *Opal. sat.* 130. Daley kot trzasnie, niźli myszſkoczy. *Rys. Ad.* 12. – §. *Actiu.* trzaſkać czym, wo mit ein Getöſe, Gekrache machen, klatſchen, knallen. Stary furman rad słyszy, kiedy kto biczem trzaſka. *Rys. Ad.* 64, *Bard. Tr.* 484. Gdy owo woźnica biczem w powietrze uderzy, głośno trzaśnie, i potężny grzmot z onego uderzenia słyszymy. *Sak. Pr.* 61. Wychodząc z hałasem, trzasnął drzwiami. *Wyg. Mar.* 1, 121, er warf die Thüre zu. Jakoś nos tam wścibił, ta drzwi trzasła. . . *Teatr* 43 *c*, 108 *Wyb.* Cicho wychodź, żeby trzaśnieniem drzwi go nie obudzić. *Teatr* 10 *b*, 84. – Trzaskać co, trzuſkać co, z trzaſkiem rozbić, grzmotnąć, zerſchmettern. Darmo cię zbroi karceny łuſka, Bo miękka rozkosz i bułaty trzuſka. *Mon.* 91, 897. Trzaſkać kogo, z trzaſkiem uderzyć, bić, mit Getöſe ſchlagen, ſchmettern. Jakże mię w papę trzaſła. *Teatr* 51, 39. W twarz pięściami trzaſka, szaty na sobie drapie, w piersi ciężko praſka. *Zebr. Ow.* 289. Niech piorun trzaśnie takiego gapia! *ib.* 36 *b*, 26. Bodayby was piorun trzasł. *ib.* 10 *b*, 30. Rozumiałeś, żeć słońce nigdy nie mogło zagasnąć? przygoda cię krętym biczem trzasnąć. *Chroſt. Job.* 81. – *aliter*: trzaſkać na kogo, gromić kogo, fukać. *Cn. Th.* 210, auf einen wettern, fluchen.

Pochodz. *natrzaſkać, potrzaſkać, przetrzaſkać, roztrzaſkać, potrzaſk; trzeszczyć; wytrzeszczyć.*

TRZĄSNĄĆ, *ob.* Trząść.

TRZCIA, TRCIA, – i, *ż.*, TRCINISKO, – a, *n.*, *Bh.* tŕti, tŕtiniſtě, tŕtinowina, treſt, tŕtina, (*Bh.* tŕs, s laseczka); *Slo.* tŕtinowina, tŕti; *Sr.* 1. cjinina; *Sr.* 2. ſchulp; *Crn.* terſt, terſtje, terſtovina, rokitje, (*cf.* rokić), 2) *Crn.*, *Vind.* terſt, z Tryeſt miaſto; *Vd.* terſt, tarſt, terſtina, terſtovina, terſtinje, terſtikovina, ſteblo, (*ob.* zdziebło); *Croat.* terszt, tertztierhe, terszтikovina, (*Croat.* Terszt; *Hung.* Tergeszt, z Tryeſt); *Boem.* tarſt, trriſt, terſt, treſtica, trriſtica, tarſtiacte, terſtiacte, trriſtiacte, (*Bs.* Terſt, Trjeſt, grad, z Tryeſt miaſto); *Dl.* tarſat, mozaur; *Rg.* tarſt, tarſtje, taractizza, tarſtiacte, tarſtenik, tarſtenizza; *Rs.* тростникъ, тростничекъ; (*Etym.* cf. ſtorc, ſterczyć); mieysce czyli bagno trzciną zarosłe; ein Rohrplatz, Rohrſumpf, Schilfſumpf. Trcia trzcin, szuwarów i siennych makowek pełne. *Min. Aus.* 49. Miaſto ciała Syrynga błotne trzcie otrzymał, *calamos palustres. Zebr. Ow.* 24. – *fr.* wielka liczba ſtercących rzeczy, eine große Menge aufrecht ſtehender Dinge. Trcia ſtrzał rozkrzewiona z krwi moiey. *Min. Aus.* 34; *seges telorum*). Ludzi, iak trzcia ze wszech ſtron. *Pot. Arg.* 214. TRZCIALKA, TRCIALKA, TRCIONKA, – i, *ż.*, rurkowata bylina, rurkowate źdźiebło; ein Halm, Röhrchen. *Cn. Th.* 1152; z TRCIANKA, – i, *ż.*, rurka trzciny, n. p. cukrowey, der röhrige Schaft, z. B. des Zuckerrohrs. Trcianki wyłaczaią, z których idzie miód, a z tego cukier warzą. *Urzęd.* 459. Trcianki nierówne woſkiem ociągnione. *Zebr. Ow.* 24, *disparos calami* i. t. d. TRZCINA, TRCINA, – y, *ż.*, TRZCINKA, TRZCINECZKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* tŕtina, trztina, treſt; *Slo.* tŕtina; *Mor.* paluch, (cf. paluch, cf palcat, palczat); *Sr.* 2. ſcjina, cjina; *Sr.* 2. ſcjina, buſchat, buſchar, łaſtwej; *Crn.* bil, (cf. biel), cev; *Vd.* ziu, (cf. cewka); *Cro.* terszтika, terszt; *Ross.* тростъ, тростина, тростинка, тростенка, тростникъ, очеретъ, камышъ, *Ecc.* тростка, стеблo, стеблáцо, стеблáїе, (*ob.* źdźiebło), лунца, *arundo*; Rohr, Schilf; rośnie po ſtawach, zdatna do okrywania proſtych dachów, w pokoiach do ſufitów gipsowych. *Kluk. Rośl.* 2, 263. Trzcina błotoluba, *palustris. Zebr. Ow.* 88. Wodna trzcina w wielkiey suszy, skoro leda wiatr wionie, zarazem się skruszy. *Pieſ.* 164. Bać się trzeba trzcinie, gdy wiatr dąb wywinie. *Cn. Ad.* 8. Jeżeliśmy trzciną słabą, przywięzuymy się do mocnego dębu. *St. Koz.* 14 *b*. Trzcina cukrowa. *Boter.* 254, Zuckerrohr. Tak się było bezpiecznie na nim wesprzeć, iak na trzcinie, która, gdy się złamie, rękę podziurawi. *Birk. Zber. D.* Trzcina wonna, *ob.* Rayſka trawa. Odmienni ludzie lada za wiatrem iako trzcina się tam i sam poruchuią. *Dambr.* 569. – Trzcina laſkowa, z niey laſki pod imieniem trzciny Hiszpańſkiey. *Kluk. Dyk.* 1, 53, ſpaniſche Röhre, Rohrſtöcke. Po żołnierſku z trzciną, na znak unterofficerſtwa. *Teatr* 24 *c*, 100. Na trzcinie ieździć, iak dzieci. *Kmit. Spit.*, Steckenpferd reiten. Na trzcinie by na koniu ieździł Sokrat między swemi chłopięty. *Warg. Wal.* 278. – *Allud.* Figurka gdyby trzcinka, i kształtna i proſta. *Teatr* 10, 5, *cf.* świeca, świeczka). – §. Trzcinka w cewce dla obracania, trzcionka, das Schilfröhrchen in der Weberſpule. *Cn. Th.* 1152; bylina czcza, źdźiebło, ein hoher Halm, ein Röhrchen. *Tr.* TRZCINIANY, – a, – e, *Bh.* tŕtinowaty; *Sr.* 1. cjinanĕ; *Dl.* taraztachiv; *Rs.* тростяный; ze trciny, von Rohr, Schilf, Rohr. Poszycie trzciniane. *Cn. Th.* 1152. Trzciniane piszczałki. *Otw. Ow.* 456, *Zab.* 10, 38 *Koſſ.* TRZCINIASTY, – a, – e, do trzciny podobny. *Cn. Th.* 1152, rohrartig, ſchilfartig. TRZCINISKO, *ob.* Trcia. b) *contemn.* trzcina paſkudna, häßliches Rohr. Grube trzciniſko błoto zapchało. *Przeſtr.* 128. TRZCINISTY, – a, – e, – o *adv.*, pełen trzciny. *Cn. Th.* 1152, voll Rohr und Schilf; *Sr.* 1. cjinovitĕ; *Cro.* terszтikonoszni; *Ec.* тростистый. TRZCINNIK, – a, *m.*, TRZCINNICZEK, – czka, *m.*, *Rs.* тростянка, очеретянка; trznadl, *emberiza schoeniclus*, Wrobel trzcinny, ptaszek nie wielki, ziębie się równaiący. *Kluk. Zw.* 2, 312, der Rohrammer, Rohrſperling. Pliszka trzcinniczek, *motacilla salicaria*, ptaszek mały, z kształtu pliszkom podobny, utrzymuie się w trzcinach. *Kluk. Zw.* 2, 311, die Rohrſtelze, Rohrmeiſe. TRZCINNY, – a, – e, do trzciny należący; Rohr; *Vd.* terſtni; *Slo.* tŕſtenỳ, tŕtenỳ; *Rg.* tarſtni, tarſteni; *Cro.* terszтni, terszтikov; *Rs.* тростниковый, камышевый; *Ec.* тростный, тростяный.

Pierzysko trzcinne, *ob.* Pierzysko. Zwierze trzcinne. *Psalmod.* 71, w trzcinie przebywaiące, ſich im Schilfe aufhaltend. Wrobel trzcinny, *ob.* Trzciunik. – *tr.* Człowiek trzcinny, chwieiący się rozmaitemi wiatry. *Zrn. Pſt.* 3 *b*, 759, wankend wie ein Rohr. Nie tego trzcinnego szczęścia, ſkłaneego wesela tu szukał ten Swięty Pańſki. *Wiśn.* 555. TRZCINOWAC cz. *kontyn.*, u mularza, trzcinę nabiiać i drótem nawięzywać na ścianę lub sufit. *Mag. Mscr.*, rohren, berohren. Trzcinowanie, c. b) ściana trzcinowana, das Rohrwerk. Kiolnią rzucać gips na ścianę, gzyms lub trzcinowanie. *Mag. Mscr.* TRZCINOWY, – a, – e, od trzciny, Rohr, vom Rohre. Trzcinowym kiiem nic nie nabiie. *Petr. Pol.* 330; słabym, kruchym. TRZCIONKA, *ob.* Trzcialka.

TRZEBA, *Contr.* *TRZA; *Impersen.*, *Boh.* třeba, (*Bh.* třebaš nawet); *Slo* trebaſ, tremaſ, (s chociaż); *Sr.* 1. treba, (*Sr.* 1. trebaš, s podobno, może), bjrbu, birbim *oportet me*, bérbi ßo, bobji ßo *oportet*, muſa, cf. mus; *Sr.* 2. berbu, trěba, (*Sr.* 2. treba potrzeba, konieczność); *Crn.* tręba je; *Vd.* trebu, potrebnu; *Cro.* trebe; *Rg.* trjębaje, trjebovati; *Bs.* trebovati, tribovati; *Sla.* valja; *Ec.* трéбъ есть, потрéбно есть, (требный potrzebny, требованїе potrzebowanie, трéбую potrzebuię); *Ross.* дóлжно, (ct. dłużno), достóинъ, (ct. doſtoyno), (*Rs.* требовать potrzebować, żądać, выпребовать, изтребовать żądać; *Ec.* потребляю *abolco*, *deprauo*; потрéбованїельный *abusiuus*); potrzebaieſt, potrzebno ieſt, es iſt nöthig, man hat von nöthen, (cf. *Germ.* darben, bedürfen, dürfen, *Ulphil.* tharban, thaurban, *Suec.* trafwa, *Anglos.* thearfan, *cf. noſtr.* dobry). Dziś, gdy czeſtuie, albo daie chłoba, Pytay się pierwéy, czego panie trzeba? *Bratt. B* 3 *b.* Pokazuie się, gdy nie trzeba, gdy trzeba, nie widać go. *Cn. Ad.* 885. Trzeba mi cię trochę na słówko, *paucis te volo. Cn. Th.* 1158. Ani ia mam złota, ani tobie *trzeba. *Prot. Ial. A* 2 *b*, potrzebne). Ładna i grzeczna, trzeba, żebyś ią poznał. *Teatr* 19 *c*, 62; życzę ci, warta). Zdobić społeczeńſtwo nie ieſt dosyć, trza nad to dobroci. *Zab.* 9, 113 *Zabł.* Kiedym zdrów, wody zażyię i chleba, O iakoż wielu rzeczy mi nie trzeba! *Pot. Syl.* 27. Ey nie trzebać, mówi Doktor, a nadſtawia rączki. *Pot. Arg.* 352. Nie wiele mu trzeba, przeſtaie na ledaczym, ſkromny w życiu. *Cn. Th.* 537. – §. trzeba, tak wypada, tak wypadało, müſſen. Trzeba, żebyś iutro u mnie iadł obiad, mam pęś tuczną. *Teatr* 30 *c*, 25, du muſt morgen bey mir eſſen. Zawsze wprzód biegła suczka przed panią, trzeba było być wszędzie beſtyyce. *Zab.* 9, 275, upierała się być wszędzie, ſie mußte allenthalben mit hingehen. Jednę tylko żonę miałem, i tey trzeba umrzeć. *Teatr* 26 *d*, 3, zdarzyło się, że umarła; und auch die, mußte ſterben. Tey kobiecie trzeba się we mnie zakochać. *Teatr* 30, 36, trafiło się, że się zakochała, zufällig wurde ſie in mich verliebt. *Observ. in vulgari narratione* trzeba *saepenumero superflue usurpatur*, *semper vero significatu euentus alicuius.* – §. *Aliquando* trzeba *omissum subintelligendum.* Myśli sobie, maiąc tam być, by naytrudniéy było. *Rey Wiz.* 177. Troiańſkie miaſta w popioły obrócił, I teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła Bożka gniewliwego. *Bard. Tr.* 574. Drżeć mu się przez kały, Kto chce na górze piękney ſtanąć chwały. *Nar, Dz.* 1, 65, trzeba, potrzeba, wypada; muß.

Pochodz. *potrzeba*, *potrzebny*, *potrzebność*, *potrzebować*, *wypotrzebować*, *Trzebnica.*

TRZEBIĆ, *TEREBIĆ *ndk.*, otrzebić *dk.*, *Crn.* trebiti *purgare*; *Vd.* triebiti, iſtriebiti, potriebiti, s chędożyć, sprzątać; *Cro.* trębim *expurgo*, *perpurgo*, *secerno* raztrebljùjem *segrego*, *seiungo*; treblenye, s wybrakowanie; *Rg.* trjębiti, otrjębiti *purgare triticum*, *herbas*, raztrjębiti *complanare*, raztarbùsciti *exenterare*; *Bs.* tribiti *purgare*, raſtribiti *seiungere*, raſtrribuściti *exenterare*; *Rs.* перебúть, переблю targać, rwać, намеребúть, намеребленать natargać, оттеребúть, оттеребленаю odtargnąć, odciąć len, отребúти, отребленти okrzesać drzewo, macicę winną, ociosać, протеребúть, протеребленать przerywać rośliny, plewić, потеребúть, потеребленать potargać, перетеребúть, перетеребленать przeſkubać, потребúть, потребленить pustoszyć, wytępić, wygładzić, растеребúть, растеребленать rozdrapać); Trzebić, w ogolności czyścić, przeczyszczać, chędożyć, reinigen. Drzewa z sęków obcinać, pasenkować, trzebić, sztucować. *X. Kam.* Ptaki rozpuszczaią ſkrzydła, dziobami pióra układaią i trzebią się. *Boh. djab.* 3, 169. Krokodylowi w pyſk otwarty, gdy śpi, robak ten wlatuie, zęby z mięsa *terebi, czyści. *Chmiel.* 1, 610. – §. czyścić samca, wałaszyć, caſtriren, verſchneiden, wallachen; *Sr.* 1. wutrebu, mużłoſcj wurèju; *Sr.* 2. chroſchiſch, ſchroſchiſch; *Vd.* resati, kopiti, ſkopiti, iamoshiti, (cf. ſkopić); *Cro.* kopim, zkopiti, zkàplyam, izkoplyujem; *Dl.* ſkopiti; *Bs.* sckopiti, uscksopiti, uſkroiti, (cf. ſtroić); *Rs.* исказить, изкажáю, холостить, охолостить, холощý; *Ec.* исказити, искажаю. Poimawszy go przez zdradę, utrzebili. *Krom.* 83, cf. trzewa). Konie waśniniwe, gdy ie utrzebi, spokoynieysze bywaią. *Cresc.* 526. Wziąwszy brzytwę, utrzebili go, i był rzezany i zaraz zléczony, i odtąd od pokusy wolny. *Sk. Zyw.* 2, 407. Byli ludzie, co się utrzebili dla królestwa niebieſkiego. *W. Pſt. W.* 3, 414, *Birk. Kaz. Ob. B* 4. Słudzy trzebieni albo uwałaszeni. *Kosz. Lor.* 68; trzebieńcy, rzezańcy). Julian sługi trzebione z pałacu wygnał. *ib.* 107 *b*, *ib.* 39, eunuchów). – §. Pszenicę trzebić miotłą. *Zab* 9, 23 *Koſſ.*, oczyścić, przerabiać, przewiewać, opalać, (cf. *lat.* tribulum, tribulare, *Bh.* tříbiti, das Getreide reinigen, umarbeiten. Sami Apoſtołowie byli nie raz przewiewani a trzebieni od szatana. *Gil. Pſt.* 188. Statek, cierpliwość, wiara, Gdy nieszczęście dogara, Nie we wszyſtkich iednaki, Kto wniydzie na przeteki; Ludzi śmiertelnych bóg trzebi rzeszotem, Tych mieć chce plewą, chwaſtem i odmiotem, Innych przesiawszy sitem Pszenicą albo żytem. *Chreśt. Job.* 3. TRZEBICIEL, – a, *m.*, który trzebi, czyściciel, der Reiniger, (*Vind.* ſtriebnik, s sprzątacz). TRZEBIENIEC, – ńca, **TRZEBIEŃ, – ia, *m.*, *TRZEBNIK, – a, *m.*, rzezaniec, kaſtrat, ein Verſchnittner; *Bh.* klesstenec, (cf. kleszczyć); *Sr.* 1. třebenik; *Vd.* ſkoplenik, ſkoplen zhlovek, resanik, kopun, kapun; *Cro.* zkoplyènecz; *Dl.* hadum; *Bs.* sckopaç, uscksopgljen, hadum; *Rg.* hadùm, uscksopgljegnak; *Rs.* скопецъ; *Ec.* холоспéцъ, хажеиникъ. Narses Eunuch abo trzebieniec, hetman Juſtyniana. *Stryj.* 43. Tenże nam będzie trzebień nieuczciwy Za królewſkiego panował potomka, Wolemy męża całego i ziomka. *Pot. Syl.* 101. Jako trzebieniec, brody nie miał. *St. Dz.* 824. Ktoby się trzebieńcem uczynił,

między księżą być nie może. *Sk. Dz.* 115, *et* 816. W niebie przyymą koronę ci trzebieńcy albo rzezańcy, którzy sami się rzezali dla króleſtwa niebieſkiego, nie ciało, lecz pożądliwości wyrzezaiąc. *Gal. Alf.* 325. Julian *sługi trzebione* z pałacu wygnał, że mu nie była potrzeba *trzebników, gdy mu iuż żona była umarła. *Kosz. Lor.* 107 *b.* - (§. *Ec.* трéбникъ, *Rs.* потребникъ rytuał, agienda cerkiewna; *Ec.* потребникъ gatunek ciasta; *Ec.* треба of ara; pełnienie cerkiewnego obrządku, n. p. chrztu, *Lec.* требище bałwochwalnia, bożyszcze, *Ec.* чинъ-мникъ kapłan, чинъмникъского kapłańſtwo; cf. trzewa. TRZEBIEŻ, -a, *m.*, czyszczenie, n. p. gruntu, karczowanie; czyszczony grunt, karczowiſko, das Reinigen des Erdbodens, das Roden, Ausroden; ein Rodeplatz. Dobra z lasami, trzebieżem, wygonami etc. *Ostr. P. C.* 2, 432. Jazygowie do uprawy roli przywykli, oczyścili nowe swoie siedliſko przez trzebieże puszczy, i w poliſty a żyzny kray zamienili. *Nar. Hiſt.* 2, 326. Jeżyna rośnie w zaroślach i na trzebieżach. *Jundz.* 271.

TRZEBNICA, -y, *ż.*, Trebnitz, miaſto Szląſkie w Xſtwie Oleśnickim z opactwem bogatym. *Dyk G.* 133. Gdy pytał Henryk Xiążny Petrucyi, trzeba li czego więcey do klasztoru, odpowiedziała z Niemiecka: trzeba nic, a ztąd miaſto Trzebnicą przeswano. *Biel.* 117. *TRZEBNY, -e, -o, *TRZEBNIE *adv.*, *Ec.* требникъ; potrzebny, nöthig. Żono biesiad nietrzebnych, abyś zaniechała. *Papr. Przyk. Bb.* Trzebnie rąk a uszu, t. i. słuchać a czynić, a nie próżno mówić. *Eras. Pęz. E* 3, potrzeba.

TRZEBULA, TRYBULA, TREBULKA, -i, *ż.*, *Bh.* třebule, ferblik; (*Sr.* 2. Trèbule miaſto w Luzacyi); *Crn.* krebulesa; *Vd.* krabuliza; *Cro.* kerſulicza; *Hg* turbolya; *Rs.* кервель, петрушка дикая, цветочекъ горбенъ; rodzay rośliny, *scandix*, Kerbel, znayduie się w ogrodach, ma zapach anyżowy. *Kluk. Dyk.* 3, 57; należy do ogrodowin, których się i ziele i liście zażywaią. *Kluk Rośl.* 1, 218, *Creic.* 246.

TRZEC, tarł, trze, trę *ex. ndk.*, *cierać *kont.*, *Boh.* trw, třiti, třel; *Slo.* trjti, trm, utjrám, (téradlo, třelce raszpla); *Sr.* 2. trześ; *Sr.* 1. trúwam, (truwadné *rasilis*); *Crn.* tręti, tarl, tárem, tẽrem, aram, reshnàm, ribam; *Vd.* treti, terem, brisati, brisbem, ribat; *Cro.* treti, terem, terlszem, tirati, (*ob.* terać, tyrać), ribati, ribam, glodati, glodyem, (cf. głodać, głodzić); *Hg.* tȍrȍm, tȍrsȍlȍm, tȍrlȍm, teürni, (*Hg.* tȍrȍ, *Cro.* esteritel, s ścieracz); *Dl.* rakechem; *Rg.* tarti, trém, tarem, tjèrati; (*Rg.* targliv, pritàrni *sefilis*); *Bs.* terti, trritti, protrritti, terliçati, (*Bs.* triçce, s otręby); *Slc.* tèrti; *Rs.* тереть, мру, трение; (*Rs.* терять, потерять stracić, *ob.* terać; терлучъ pilnik, мóрный gładki, utarty, o drodze; cf. tor, torować; *Ec.* трамити, трашо, (*Ec.* трошь, хотрого чѣмъ напирають); (*lat.* tero, *Gr.* τείρω, τρίβω, *Chald. Syr.* תרע tera *diruit*, סתר sethor *deſtruxit*, *Arab.* תאר taar *percussit fuſte*); ocierać, pocierać, reiben. Osieł tarł bok po piasku to lewy, to prawy. *Zab.* 14, 285. Trą się ptaki w piasku, *volutantur aues in puluere. Cn. Th.* 1222. Trą mu brzuch, iak szkapie na rupie. *Rey Zw. O*, *b.* Trzeć sobie oko swędzące, *Rs.* кемать, кукать. Wrzodów tarciem nie léczą. *Zab.* 7, 162. Tarcie bieg ciał zaſtanawia. *Os. P.* 36, die Reibung, das Reiben. Przeszkodę w biegu, tarciem nazywamy. *Hub. Mech.* 239, *Jak. Mat.* 4, 559. Ciało iedno o drugie tarte, zagrzewa się. *Zool.* 12. Trzewik mię trze. *Cn. Th.* 1152, gniecie, [illegible], reiben, wundreiben, drücken. *Medic.* Tarcie, fryxya, die Reibung, die Friction. Bierze się multan, grzeie się nad węglami rozżarzonemi, i trze się ciało. *Krup.* 5, 589. Kosztowne tarcie zębów. *Sien.* 516; proszek do tarcia, ein Reibepulver, Zahnpulver. - Tarty gościniec, utarty, torowany, ein glatter gebahnter einer Weg. Oto masz świeżą drogę a tarty gościniec do nieba. *Rey Poſt. B* 3. - Trzeć len, konopie, miąchać, *Bh.* drhnauti, dhrl, drhnu; *Sr.* 2. tarliś; *Vd.* treti, terem; den Flachs oder Hanf brechen. Sposób miąchania czyli tarcia konopi na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. - *Trzeć zboże, *apud veteres, e. gr. Judaeos, Romanos*, młocić zboże, das Getreide dreſchen, (bey den Alten), *tribulare.* Nie zawiążesz gęby wołowi trącemu na boiowiſku zboże twoie. *W. Deut.* 25, 4. Wóz młócący ma zęby trące. *W. Jes.* 41, 15. - §. Trzeć piłą drwa, żelazo, ſägen, feilen. *Cn. Th.* 1152. Młynarz ma tramów przyczyniać, kędy ieſt trasz, gdy czas tego aby obecnie tarł. *Haur Ek.* 41. - §. *fig.* Kto chce, niech pysznych pałaców trze progi. *Zab.* 1, 111 *Nar.*, wycierać, wydeptać, abreiben, abtreten, abwetzen. Syrach *poranić się radzi nam, i drzwi mężów rozumnych progi nogami naszemi trzeć. *Smotr. Ap.* 1. - *fig. tr.* Iużby taiemnica to nie była, coby się tarło o uszy pospolitego człowieka, *Hrbſt. Art.* 54, cf. tarkać o o czym). - §. Trzeć co drobno, rozcierać, klein reiben, zerreiben, (*ob.* zetrzeć *dok.*). Malarz trze farby i pęsle gotuie. *Jabł. Tel.* 313. - §. Trą się ryby, ikrzą się, die Fiſche leichen; *Sr.* 2. ſchtriſchowaſch; jerknuſch, nerknuſch; *Crn.* derſtam: *Slo.* riba se mèrſti; *Ross.* нерестъ, о śledziach напóстъ. Ikrę w pewnych czasach wypuszczoną ryby samce mleczem upładniaią, i to zowiemy tarciem się ryb. *Zool.* 174; *Crn.* léſtenje; das Leichen, Fiſchleichen. Tarcie, ieſt to ów czas, kiedy ryby ikrę wypuszczaią. *Kluk. Zw.* 3, 139. Tarcie ryb w różnych miesiącach swoich. *Haur St.* 110. - §. *Trzeć na co, nacierać na co, napierać się; gonić na co, auf etwas dringen, darauf beſtehen, darnach ringen, ſtreben, trachten. Niektórzy na to tarli, aby przeciw przeciwnikom ostro poſtąpili. *Biel.* 670. Na seymie niektórzy tarli na to, aby rug między sobą uczynili. *Biel.* 544. Przecz ſtoisz nademną, oczy mi zasypuiesz, trzesz na zwadę zemną! *Papr. Kol. C* 2 *b.* Trzeć się z kim, walczyć z kim, mit einem kämpfen, ſtreiten. O iako pożądany zawód, gdzie syn z oycem trzeć się będą, kto przed kim ma dobrodzieyſtwa wygrać! *Gor. Sen.* 218.

Pochodz. *dotrzeć, docierać; natrzeć, nacierać, nadcierać; natręt, natarczywy, natarczywość, ocierać, otrzeć, otręt, obetrzeć;* (Obotritae, *gens detersa.* Frenzel in Weſtphalen Monum. 2, 2413.); *odcierać, odetrzeć; potrzeć, pocierać; przetrzeć, przecierać, prześcieradło; przytrzeć, przycierać; rozpościerać, rozpoſtarcie, rozcierać, rozetrzeć; ścierać, zetrzeć, ścierka, ścierw, utrzeć, ucierać, utarczka; wcierać, wetrzeć; wątor; wycierać, wytrzeć; zacierać, zatrzeć. Tarcica, tarlica, tarliſko, cierlica, tarka; tartak, tracz, trociny; tyr, tér, tyrać, ſtyrać.* - §. cf. etiam *Truć, Trawić, cf. trocha.*

TRZECH, *ob.* Trzy. TRZECHSETNY, -a, -e, *numerus ordinalis numeri cardinalis* trzyſta, der Dreyhundertſte; *Slo.* triſti; *Rg.* triſtòti, triſtòtni; (cf. *trójsetny). TRZECIA

TYSIĘCZNY, – a, – e, *ordin. numeri cardinalis* trzy tysiące, der Dreytauſendſte, *bh.* tritiſić. TRZECI, – ia, – ie, *Bh. et Slo.* treti; *Sr.* 2. tſcheſchi; *Sr.* 1. tjetji, jetji; *Crn.* treti; trete; *Vd.* tretji, tretki; *Cro.* tretji; *Bs.* trecchi; *Rg.* trecchi; *Sla.* trechi; *Rs.* третій, третіи; *Ulphil.* thridja, *Kero* dritta, dritto, *Ottfried.* thritta, *Anglos.* dridda, *Niederſ.* drüdde, *Holl.* derde, drydde, *Angl.* third, *Wallis.* thryttid, *Suec.* tredje, *Isl.* thridie, *Gr.* τριτος, *Lat.* tertius) 1 po drugim następuiący, *Ger.* der Dritte. Z źle nabytego ledwie się trzeci dziedzic radować będzie. *Kosz. Ler.* 151, źle nabyte, prędko odbyte). Dzień trzeci i gości i ryby brzydzi. *Pot. Arg.* 175. Gdy trzeci raz konie zęby zrzucaią, nowe nastaiące sowią zęby trzeciey trawy, gdyż w ten czas koń trzyletni bywa. *Cresc.* 514. Trzeci raz, potrzecie; *Vd.* tretkiszh; *Rs.* трет**и**чно, трет**и**щею, трет**и**ѣ. Trzecia część czego, *ob.* Tróyka czego, trzecizną, *Rg.* trechina; *Cro.* tretina; *Rs.* трет**и**на, (*Rs.* трет**и**ны modlitwy trzeciego dnia po śmierci zeszłego; *Rg.* trecchja *terza*, *una delle ore canoniche*, 1 tercya). Co trzeci dzień, *ob.* przez dzień, przezedni). Dziś trzeci dzień, *Rs.* трет**і**ёданишній przedwczorayszy, трет**ы**ёводня przedwczoray, onegday, ongi. (*Slo.* tretoſlowka, tretoprzedzadná ſlowka przedoſtatnia syllaba, trzecia od końca. Trzecia, *scil.* godzina, dtsp Uhr. O trzeciey przyydę. Już trzecia biła. TRZECIACZKA, – i, ż., gorączka trzeciodniowa. *Spicz.* 33, *Sien.* 380, *et* 40, *Ferz. Lek.* 43, tercyana; *Sr.* 1. cetjetjobnevſka; *Rg.* grosnizza, das dreytägige Fieber. TRZECIAK, – a, *m.*, *Aſtrol.* Czasem się oddala księżyc przez trzecią część nieba, a to zowiemy aspekt trzeciak, *Sien.* 423, der dritte Aſpect. Słońce z Marsem trzeciakiem na się pogląda, albo słońce w sześtaku, *Syr.* 116, *Mon.* 67, 444. Miesiąc w trzeciaku ognistym, t. i. w skopie albo we lwie. *Syr.* 155. (*Vd.* tretnik, 1 Marzec; *Cro.* tretjak *trimus*, *tertiarius*; *Bs.* trecjak *triennis*; *Rg.* treták, 1 trzecia kwadra xiężycowa, *Rg.* trechják *triennis*, *Rg.* trecchják, trechjorodni, trecchi sjn, 1 trzecioroday *tertio genitus*). TRZCIAKOWAĆ cz. *ndk.*, po trzeci kroć czynić *tertiare*, *Mącz.*, *Cro.* tretim, zum dritten male wiederholen. Trzeciakowanie *tertiatio. Mącz.* *TRZECIEGODNIOWY, TRZECIODNIOWY, – a, – e, co trzeci dzień przypadaiący. *Menisk.* 1, 209; n. p. trzeciodniowa gorączka, *ob.* Trzeciacka, dreytägig, den dritten Tag gefällig. Pamiątki za umarłe albo pominki trzeciodniowe, dziewięciodniowe czynimy, także czterdziestodniowe i rokowe. *Smotr. Apol.* 147, w trzeci dzień po śmierci, *Rs.* трет**и**ны; *TRZECIODZIENNY, n. p. Na znak trzeciodziennego z grobu powstania Pańskiego. *Pim. Kom.* 110. – §. trzydniowy, dreytägig, drey Tage alt. Nie trzeciodniowyć szatan, ale dawny i zaſtarzały. *Zrn. Pſ.* 245 b (nie daisieyszy, nie wczorayszy). – *TRZECIOSTOPNIOWA ściana, sześciogranna, *cubica*, die Cubicjabl. *Uſtrz. Alg.* 2, 9. *TRZECIOTYDNIOWY targ, *trinundinum. Urs. Gr.* 129; Dreywochenmarkt. TRZECINA, – y, ż., trzecia część włoki, ma 10 morgów. *Leſt.*, der dritte Theil einer Hube. TRZECIZNA, – y, ż., tróyka, iedna trzecia część, ein Drittel Do tych pieniędzy dwie drugie trzecizny przyłożyła Rzplta. *Dyar. Gr.* 295. *Tertiarium* trzecizna. *Mącz.* – Dzierżenie dóbr za oddaniem trzeciey części pożytków, Verpachtung gegen den dritten Theil der Früchte. Włoka pusta, którą dano z trzecizny albo kopcyzny orać . . . *Vol.* 5, 50. Jedni chcą trzecizny; drudzy czwarcizny. *Czack. pr.* 2, 6, *Pam.* 85, 2, 69, *Szczerb. Sax.* 156.

TRZEMCHA, – y, ż., *Rs.* черемуха, (cf. czeremcha), *phillyrea. Ursin.*, Hartriegel, Mundholz. Trzemcha *porraceus. Mącz.* TRZEMUCHA, leśny czosnek, *bulbus. Mącz.*, *Rs.* черемица, черемша; *allium ursinum*, Bärenlauch. TRZEMDAŁA, – y, ż., ziele, poley Włoski, dyptan fałszywy, *pseudodictamnum. Ursin.*, *Syr.* 108, *Sien.* 52, falſcher Diptam.

TRZEPAĆ, trzepał, trzepie, trzepię cz. *ndk.*, ſtrzepać, wytrzepać *dk.*, *Bh.* trepati, potrepati, *Bh.* trepiti *retexere*, trepenj *fimbria*; *Crn.* trepàm *extendo*, *aequo lota*; *Rg.* trepatti nogammi, 1 tupać; *Rg.* ſtreptjetti, treptijm *tremo*, *ob.* trzpiotać); *Rs.* трепать, трепало, потрепать, (cf. *lat.* ſtrepere, cf. *Gr.* τρεπω *verto*); prętem uderzyć, głośno bić, *Crn.* guliti, gulém; klopfen, ausklopfen mit einem Stecken. Wytrzep' suknie. *Tr.*, trzep. ć kogo, bić go, ćwiczyć go, chłoſtać, merſkać, obkładać, einen ſchlagen, peitſchen, durchklopfen, ausprügeln. W podeszwy wnet trzepią korbaczem. *Pasz. Dz.* 50. Już się dziś z ciebie naśmiano i grzbiet ſtrzepano. *Paſ. F.* 131. Nie wziął nieprzyiaciel góry, owazem dobrze ſtrzepali mu ſkóry. *Bial. Odm.* 26. Bez winy go zła fortuna trzepie. *Pot. Arg.* 27, chłości, prześlednie). – Trzepać, klaſkać, klaſkaiąc uderzyć, klatſchend ſchlagen, klatſchen. Rącze ciała ſtrzepawszy dłoniami Wskoczył w głąb wody. *Otw. Ow.* 155. Pełne ducha i nowey nadziei Trzepią ſtrzelami pod wodą Napu. *Tward. Daf.* 2. – §. Trzepać, klepać, brząkać, klappern, lärmen. Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mléć trzepie. *Zob.* 13, 219. – *assimil.* Chłopca przez siedm lat bawią samą gramatyką, którą iako papuga trzepie bez rozumu, *Opal. sat.* 66, klekoce, paple, plappern, herſchnattern. Jaka taka rozgadawszy się mocno, trzepie, bluzga, co iéy tylko wpadnie na ięzyk. *Mon.* 76, 141. Trzepie to, iak paciorz. *Mon.* 76, 806. TRZEPACZKA, – i, ż., narzędzie od trzepania, ein Werkzeug zum Klopfen, Pochen; (*Rs.* трепалка, трепало cierlice; *Crn.* trejavnik *tudes lotricum*, kijanka). Trzepaczka u introligatora ieſt drewniana, do roztrzepywania sznurków do okładki u xiążki. *Mag. Mscr.* Trzepaczka na muchy, oganka, ein Fliegenwedel. Kiedy złéy żony muchy nierychło ominą, Żażyy trzepaczki na nią, od tey muchy giną, *Zegl. Ad.* 172 *Niewieſk.* Trzepaczka arlekińſka, leszczotka, eine Pritſche, Britſche. *Ern.* 842. Arlekin kuligowy z trzepaczką. *Teatr* 43 c, 61 *Wyb.* TRZEPIOTAĆ, *ob.* Trzepotać. TRZEPIETARZ, – a, *m.*, arlekin z trzepaczką, der Britſchmeiſter, Hanswurſt. *Tr.* Trzepietarz wytrzepał chłopca. *Ern.* 842. – 2) trzepietarz, *ob.* Trzpiot, Trzepigroch.

TRZĘSAWICA, TRZĘSAWA, – y, ż., TRZĘSAWISKO, – a, *n*, *Rs.* трясина, ручевина, (*ob.* rędzina), zarób, w Syberyi мунара; ziemia trzęsąca się, bagnista, gdzie nogi zapadaią. *Dudz.* 44. Trzęsawica, ługowisko, torfce a trzęsące mieysce. *Mącz.*, die Quelle (Abl.), der Mohr, ſumpfiger Boden. Na trzęsawicach bywaią rzadkie krzaki, a zawsze wyſtaiące gęſte pagórki, między któremi w dołkach woda koi. *Kluk. Kop.* 1, 89, cf. Kałuża). Stanął Szachmet na górze suchey, a niemal w koło tyły

trzęsawice; nasi rzucą się z trzaskiem do nich, a o trzęsawicy nie wiedzieli; na którą gdy przyszli, powięźli i z końmi. *Biel.* 313. Wielka liczba naszych w przepaściach ponurzona, w trzęsawach grób znalazła. *Nar. Hst.* 5, 353. Hollenderski kray na trzęsawiskach założony. *Leszcz. Ch.* 120. – *fig.* Fundamenta nie na chwiejącym się trzęsawisku zakładaycie, ale na opoczystey skale. *Leszcz. Ch.* 3. – *aliter*: Przez takie szczęścia trzęsawice. *Groch. W.* 298; trzęsienia, obroty szczęścia, koleie, mancherley Wendungen des Glücks. – §. Trzęsawica, choroba, trzęsienie, drżenie członków, *Rs.* трясучка, das Zittern in den Gliedern. *Cn. Th.* 1159. (*Rg.* trescg'javica, *Ec.* трясавица febra, ob. trząsca). Będzie strach i drżenie wielkie na ziemi, i wezdrgną się ci, którzy uyźrzą gniew on, a trzęsawica ie popadnie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 15, 36. Przypadł strach i trzęsawica na wszystek lud. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 18, strach i boiaźń. 3 *Leop.*). – §. Trzęsawica, TRZĘSAWKA, trzęsidło, eine Zitternadel. Tu przyczepia kwiatek, tam trzęsawkę, owdzie błyszczadła. *Mon.* 65, 610. TRZĘSAWICZNY, TRZĘSAWISTY, – a, – e, pełen trzęsawisk, trzęszący się nad wodą, mohrig, quabbig, sumpfig; *Syberyjsk.* мунарлый, (*Ec.* трясавичный febrzysty). Zgnilizna bydła pochodzi z trzęsawistych i nizinnych pastwisk. *Wolszt.* 126. Trupy w onę przepaść trzęsawiczną prawie na samo dno wdeptano. *Gwag.* 555. TRZĘSAWIEC, – wca, *m.*, *gymnotus electricus*, ryba znaczną moc elektryczną maiąca; ktokolwiek iey się dotyka, nadzwyczayne czuie strząśnienie. *Kluk. Zw.* 3, 91, der Zitteraal, cf. Drętwik (*Dl.* trussálacz *succussorius*). *TRZĘSBA, – y, ż., trzęsienie, das Schütteln, Zittern, Beben. Co mor, głód albo ogniowe przypadki Lub ziemna trzęsba połknęła obrokiem. *Chrośc. Luk.* 220. (TRZEŚĆ, ob. Treść). TRZĘSĘ, ob. Trząść. TRZĘSIANKA, – i, ż., n. p. W niedostatku siana daie się wołom wiązka trzęsianki, z żytney, pszenney i ięczmienney słomy. *Kluk. Zw.* 1, 218; mierzwianka do potrząsania, Schüttstroh. TRZĘSIDŁO, – a, *m.*, TRZĘSIDEŁKO *dem.*, trzęsące się, drżące i błyszczące piękrzydła, n. p. na głowach damskich; Flinder, Flitter, Zitternadel. Te kwiatki, te kosztowne fraszki, te trzęsidła, Niech mi się godzi spytać, na kogo są sidła? *Zabł. Fir.* 51. Te ich trefienia, te pudry, te muchy, te trzęsidła, kity? Takież koń z hoków może mieć zaszczyty. *Mon.* 73, 111. – 2) *Botan.* Trzęsidło, *tremella*, rodzay krytopłciowy, tu należy Gnóynica, Judaszowe ucho etc. *Kluk D, k.* 3, 120. TRZĘSIENIE, ob. Trząść. TRZĘSIOGON, – a, *m.*, TRZĘSIOGONEK, – nka, *m.*, *dem.*, *Bh.* třasořitel, třitořasič, *Slo.* trasorítka, třasoritel; *Cro.* tresorepka, pasztirichicza; *Ross.* пересорица, рызица, трясогузка, (*cf.* zgrzęłka); *motacilla*, die Bachstelze. Rodzay trzęsiogonow do rzędu wróblego należy. *Zool.* 229, cf. Pokrzywka, piegża, pliszka, słowik, królik, popek. TRZĘSIONY, *ob.* Trząść. *TRZĘSISKRZYNKA, – i, *m.*, złodziey, rzezimieszek, ein Beutelschneider, Kastenaufbrecher, Dieb Tu legł niegdy piwowey od chorągwi ciura Misterny trzęsiskrzynka. *Kchw. Fr.* 147. TRZĘSKI, – a, – ie, trzęsący, schüttelnd, beutelnd. Trzęski rydwan, *Nar. Ds.* 3, 73.

TRZESKA, TRZESTKA, *ob.* Treska, Treśtka, *sub* Treść.
*TRZESKTAĆ, *ob.* Treśktać.
TRZEŚNIA, CZEREŚNIA, – i, ż., *Boh.* třesně, střesně, třesnowy strom; *Slo.* tiesňe, čeřesňe; *Sr.* 1. tjeschna; *Crn.* zhęsna, zhęshna; *Vd.* zhreshna, zhrieshaja; shreshnu drevu, shrieshna; *Cro.* chrésenya, chresnya, chreshnya, krischya; *Dl.* carisna, cariscnya; *Hg.* tsereszanye, tsereszije, cheresnije; *Rg.* triscgna, kriscja; *Bs.* sriscgna, scriscgna, criscgna, kriscja; *Sla.* trishnja, trishnjovo dèrvo; *Rs.* черешня; *Ec.* чрешня; *Obd.* Kerse, *Holl.* Karse, *Dan. et Suec.* Kirsebär, *Anglos.* Cyrse, *Gall.* cerise, *Ital.* ciregia, *Angl.* cherry, *lat. med.* ciriegea, *Epirot.* chierssy, *Alban.* kjersai, *lat.* cerasum, *Gr.* κερασον, *Pers.* keras, *Ger.* die Kirsche; *a Cerasunte, Ponti civitate*; (*disting.* Wiśnia, die Weichsel). Trześnia w południowey stronie kraiu naszego dziko rośnie w miernéy wielkości; owoc mięsisty, soczysty, okrągły, w pośrodku nasienną pestkę maiący; drzewo czerwonawe daie się przednie polerować. *Kluk Rośl.* 2, 46. Trześnie są osobny rodzay wiśni. *Kluk Rośl.* 1, 148, *Krup.* 5, 65. Trześnie poziemne, wisienki *chamaecerasus. Ursin.*, Zwergkirschen. (*Bh.* chrupawka gatunek trześni większych, Pelzkirschen; *Rg.* hrustaviza *cerasum duracinum*, cf. śklanki). TRZEŚNIOWY, – a, – e, od trześni, Kirschen-, *Bh.* třesňowý; *Slo.* třesňowý, čeřesňowý; *Vd.* shrieshnjou, shreshen; *Cro.* chresnyev). Trześniowy ogród; *Rg.* krjesciscte *Cro.* chrésnyischе *cerasetum*.
TRZESZCZKI, – ów, *plur.*, kostki małe drobne w stawie ręku, nóg, *sesamoides. Ure.*, *ossa minuta, quorum sonus auditur in tensione. Cn. Th.* 1159; die Gelenkbeine, Gleichbeine. TRZESZCZEĆ, – ał, – y, trzeszczę *Med. ndk.*, *Bh.* třestěti, prastati, (*Bh.* třestiti, ztřestiti *perturbare mentem*, třestiti se *furere*, třestěti szaleć, ztřestěnéc szaleniec); *Slo.* třeskám; *Vd.* brasketati, (*ob.* brask), flerkati, *ob.* flork), krochpetati, (cf. chrościć; *Cro.* streszkávam, s policzkuię; *Bs.* tristiti *fulgurare*, *ob.* trzaszkávam, trzaskawica); *Ross.* трескнуть, трещать, потрещать; *Ec.* трещѫ, (cf. *Gr.* τρίζω, *Ger.* trozen); – tarkot wydawać, knastern, prasseln, rasseln. Ognie smolne po rudach i hutach trzeszczące. *Kul. Her.* 314. Dębowe drzewa trzeszczą. *Terz. fk.* 45. Ogień tylko coś trzeszczy przy twardey wątrobie. *Bard. Tr.* 519 *et* 529. Z wielkim trzeszczeniem ogień zaraz z rózg suchych wanieony. *A. Kch. W.* 197. Trzeszcząca szruba przykro gdy skrzypy wydaie, Że ią tyka móy uciśk, boleiąc wyznaie. *Tol. Saut.* 100. Liny galerne trzeszcząc, od wiatru tarkocą. *Otw. Ow.* 452. Trzeszczą liny u masztu, rwie żagle wiatr szybki. *Pot. Pasz.* 87. Gdy się dom obalić ma a trzeszczy, prędzey z niego uciekaią. *Sk. Dr.* 372. Pod prałatem krzesło trzeszczy. *Psalmod.* 85. Złamane drzewa trzeszczą, tu koń zdycha, Rycerz od koni podeptany wzdycha. *P. Kch. J.* 191. Z cięciwy lekko spuszczoney, wolne chłustanie, z słabego nabicia ruśnicy, lekkie i małe bywa trzeszczenie. *Sak. pr.* 63. – *fig.* A mnie aż głowa trzeszczy, co o was radzę. *Mon.* 67, 148; ledwie nie pęknie, der Kopf möchte mir bersten. Aż mi w głowie trzeszczy, gdy sobie myślę, co to z tego wyniknie. *Teatr* 29, 61. Od iéy gdakania w głowie mi trzeszczy, i w uszach gorąco. *Teatr* 42 *d*, *d*. Tę sprawę tak zamotwali, że mi

aż leb trzeszczał. *ib.* 43 *c*, 8 *Wyb.* - *aliter*: Trzeszczeli nie dawno na książki mądre o skutecznym rad sposobie. *Mon.* 65, 358; wrzeszczeli, krzyczeli, ſchreyen, lármen. Niech tu nikt na to nie trzeszczy, iakobym ia królow równał z bogiem. *Mon.* 75, 385. - *aliter*: Osieł wilka ugryzłszy uciekał, szpetnie wrzeszczał, a pośladkiem trzeszczał. *Kosz. Lor.* 91, popuszczał, popiardował). - *Prov.* Słuchayże mnie, wszakżem ci nie trzeszczał w łaźni. *Ryt. Ad.* 64; gizeczniem się zachował.

Pochodz. sub *Trzask*.

TRZEWIK, - a, *m.*, TRZEWICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* ſtrewje, ſtrewiček, trewie, ſtrewije; *Slo.* ſſtrewice; *Sr.* 2. czriv, cjiri, cjiriwik, cjewik, ſtupen, (cf. ſtopień); *Sr.* 2. zrri, zrew, zrewik; *Crn.* shevl, „*ab inteſtinis animalium s. chordis, quibus ſóleae in superiori parte pedis veteres Slavi colligabant*“; *Crn.* shevlar, s szewc, (trzewiczník); *Vd.* shrieul, sheul, zhreul, (*Vd.* shrieular, sheular, shushtar, s szewc; *Vd.* shreularſki hlapez, s szewczyk); *Dl.* czrev, chrevlya, poſtol, (*obl.* poſtoły); *Hg.* saru, saruſtka; *Rg.* zrevglja, poſtol; *Rs.* çrevglje, çrevgliçe, poſtol, poſto, poſtoticch; *Bs.* çrevgljar, poſtolar, s szewc); *Cro.* chrevlya, czipelis, czepelisa, czepelish, czipelish, czepelissecs, zipelshi, (cf. *Cro.* czipel, s goleń, cf. cew), sholen, poſtol; *Sla.* cipele, cipelar; (*Rs.* черевикъ, черевичекъ, kobiecy trzewik, s wyszukiemi obszacami); - *Rs.* бахмацкъ, cf. bacamag); gatunek lżeyszego obuwia; bet Schuh. Widziałem trzewiki na iey nogach z paletkami. *Teatr.* 24 *b*, 35. Trzewiczki nie z kordybanu, ani z atłasu, lecz szczerozłote ci daię. *Groch. W.* 369. Trzewik chłopſki kurpie, *Crn.* opanka, *Rg.* opának, *cf.* opiąć). Drewniany trzewik chłopſki, *Vind.* zokla. Trzewik futrzany wierzchny, berlacz, *Rs.* кеньга. Wyższa ſkóra trzewika, przyszwa, nadpłat, *Vd.* shreulen gleva, nadplat, verbouſs. Trzewik ſtary, zdarty, pochodzony; *Bs.* Sſtarpál, (cf. ſkarpetki), *Rs* опóнохъ, опóночекъ. Obuć w trzewiki, beſchuhen, *Vd.* obshreulati, poshreulati, nashreulati, pershreulati, zhreule obuti). Szczotka od trzewików, *Vd.* shzhetasa zhrieule, shreulna shet. die Schuhbürſte. Chińſkie damy bardzo szczupłych używaią trzewiczków. *Zab.* 7, 133. Tak chodzi, żeby trzewiczki iey każdy mógł widzieć. *Mon.* 65, 606. Rzemień od trzewików, *Rs.* халóма Jan nie sądził się żadnym, Panu i rzemyka u trzewika rozwiązać. *Biel. Poſt.* 56. Nie godzieneś mu i trzewików zsuć albo utrzeć. *Cn. Th.* 536. Wielka noga ciasny trzewik poczuie. *Cn. Ad.* 648. Trzewik na nodze większey, krok myli; a zaś ciasny gniecie *Mon.* 68, 135; *Slo.* nè trefuge ja tajbá obuw na tujbu nobu; nie przypada). Trzewik moy nowy, gładki, a wszakże żaden nie czuie, gdzie mię ciśnie, iedno ia sam. *Eras.* ifz. X 2; *Rg. Prov.* zalúdu tije sirok svjet, kad ti je zrevglja úska: *Cro.* zaludu tije sirok szvét, kudatije chrevlya uzka; z darmo, że ci świat szeroki, kiedy ci trzewik ciasny). Z trzewika za zdrowie ludzie piią radzi. *Pot. Zac.* 188. Piianice nalewaią sobie w szkopce i trzewiki. *Gil. Pſt.* 194. Chcesz, żeby się wróciły owe czasy, kiedy publicznie za zdrowie twey bogini z trzewiczka wypiiano. *Teatr* 22 *c*, 31. Wzięli iey trzewiczek, i nim iey zdrowie spełniali. *Teatr* 10, 44, *Teatr* 43 *c*, 165 *Wyb.* *Curruca*, ten, który żonę miłuie, albo iey za trzewik zastępuie, bywa mówiono. *Mącz.* Trzewik, pantofel, broń kobiecа; n. p. Eyże, iak sięgnę trzewika! *Teatr* 43 *b*, 151 *Wyb.* Gorszey niż wszystko szkodzi ci miłości bogini, Bo ci nie da wyyść z pod trzewika. *Chrość. Ow.* 113, niewolnikiem-eś podwiki). - Dworzanin w łasce u Pana, iest kotem na lodzie, a ieszcze w orzechowych trzewiczkach. *Birk. Kaz. Cb. L* 2 *b*, w skorupach orzechowych na łapkach; ślisko stoi). - 2) *Botan.* Trzewik, *Cypripedium*, rodzay rośliny; gatunek ieden iest trzewik trzewiczek. *Klus Dyk.* 1, 178, *Jundz.* 443; ein Pflanzengeſchlecht, Frauenſchuh: *Ross.* кукушкины сапожки, бахмацкiе, TRZEWICZNY, TRZEWIKOWY, - a, - e, do trzewika należący, Schuh-; *Sr.* 1. cirivaté; *Vd.* shreulni, zhreularſki; *Bs.* crevgljarſki; *Rs.* бахмацкiй, черевичный. Trzewiczne *Subſt. neut.*, s pieniądze na trzewiki, Schuhgeld. Co Soltan, poymuiąc żonę, daie iéy, nie sowią oprawą, ale pakmelek, iakoby trzéwiczne. *Nok.* 188.

TRZEWO, *STRZEWO, - a, *n.*, *Boh.* ſtřewo, ſtřjwko; *Slo.* cřewo, cřewa, čtrewa, ostrdi, (cf. osierdzie), (*Slo.* ſtřewo, s kiszka do iedzenia); *Sr.* 1. cirowo, cjrowa, żywotné brób, cjrewa, kutwo, cf. kutlof); *Sr.* 2. zrowo; *Crn.* shevu, shevéza, (cf. *Crn.* trebuh, trebushuček *abdomen*); *Vd.* zhrevu, zhrievo, zhrieuje, zhrieva, drob, (cf. drob); (cf. *Vd.* zhrevu, zrevo, trebuh, tribuh, s brzuch); *Cro.* chrévo, chreva, votroba, utroba, vtroba, (cf. wątroba; cf. *Cro.* terbuh, s brzuch); *Bs.* çrjevo, çrivo, (çrjeva, utroba, (*Bs.* terbuh, trribuh, tarbuk *venter*, 2) terbuh, utroba *inteſtina*); *Rg.* zrjeva *viscera*; *Sla.* creva, drób, (*Sla.* tèrbu, s żołądek); *Ross.* черева, (*Rs.* чрево brzuch; żywot macierzyński, (cf. *Ec.* требa ofiara; pełnienie cerkiewney funkcyi, n. p. chrztu, требище bożyszcze; ołtarz, *Ec.* трéбникъ, *Rs.* потребникъ ogenda, rytuał); (*Ec.* потребникъ gatunek ciasta); *cf. Gall.* hreve, *Ital.* cireggie, *Hbr.* קרב kerew *viscera*); kiszka, ein Darm. Trzewa *plur.*, s kiszki, żołądek, ſtaſſeé, plugaſtwo, błony, *inteſtina*, wnętrza, das Eingeweide, Gedärme. *Syr.* 27; cf. sprawa zaięrza, cf. trzebić). Strzewa dychaiące z wnętrzności bydlęcey Przegląda z dziwem kapłan. *A Kch. W.* 89. Wieszczący z trzew, wróżek trzewowy, *Crn.* shevaględz, *Rs.* чревоглашéвникъ, чревобасникъ, басночрéвный. Wieszczenie z trzew, *Rs.* чревоболтáество. Głowę barana i z nogami iego i strzewy zjecie. *W. Ex* 12, 9. Ba w Wiedniu lub w Paryżu zostawiwszy *trzewa, Próżne w trumnach tułowy wożą do Krakowa. *Pol. Pocz* 128. Splanchnologiia, nauka o trzewach *Krup.* 2, 4, *Kirch.* 20. *TRZEWECZEK *dem.*, Naprawowała baby, aby tak urzynały trzeweczka, iakoby dziecię żywe nie zostało. *St. Dz.* 237; powrozek pępkowy pępowina). TRZEWOWY, TRZEWNY, - a, - e, STRZEWOWY, STRZEWNY, *Bh.* ſtřewnj; *Sr.* 1. cirowatié, cjrowné; *Rs.* требушинный, утробный, (*ob.* wątrobny); kiszkowy, Darm-. Garnec trzewowy, kiszkowy, do drobek bydlęcych, *olla extaris*. *Cn. Th.* 186, Topf zum Fleckſieden. Dna trzewna. *Sien.* 139; *Vind.* shrevna hudiza, derhaviza, ſkerucina, shreuna grisha, die Darmgicht. Cierpiący dnę trzewną, *Vd.* shrevoboun, darmgichtig. Żyły ſtrzewowe *venae iliacae*. *Krup.* 3, 76. Arterye trzewne. *Krup.* 3, 41. Kiszka naydłuższa lub ſtrzewna *ileon*, od kości ſtrzewney tak nazwana. *Krup.* 2, 39.

TRZEY

TRZEY, ob. Trzy.

TRZEŹWY, -a, -e, TRZEŹWO *adverb.*, *Bh.* střízny, střízliwy; *Sr.* 1. trezhé; *Crn.* trẹsl, tresl.v, trẹsn, střesaju; *Vd.* triesen, střesen, treshu, triesek, triesbig; *Cro.* trezen; *Rg.* trjeezan; *Bs* trisan; *Rs.* трѣзвенъ, трезвый, трезвъ, трезвенный, (cf. rzeźwy); wstrzymuiący się od piianych rzeczy, nie piiany, nüchtern, nicht trunken. Trzeźwim być, ieść nic nie pić, czymby się zagrzał człowiek. *Petr. Her. D* 2 *b.* Zawżdy mamy trzeźwiemi być, w mierności pić. *Kanc. Gd.* 226. Po trzeźwiu, na trzeźwo, (cf. na czczo), bey nüchternem Mutbe, nüchtern. Jak wiele po piianu broią, czego się na trzeźwo wstydzą. *Pilch. Sen. list* 2, 366. Naypocześniwszy człowiek to po piianu uczyni, czego nayzałośliwszy nie odważyłby się po trzeźwu pomyślić. *Mon.* 68, 96, *Slo.* čo střízlivi na srdci má, to sa opilému na jazyku vinúť. Takich przypadków wiele się trafia, nietylko po piianu, ale też po trzeźwiu. *Petr. Ex.* 79. O czym człowiek po trzeźwiu ani pomyśli, to wszystko vpiwszy się popełni. *J. Kchan. Dz.* 196. TRZEŹWIC kogo *czyn. niedok.*, roztrzeźwić, utrzeźwić *dk.*, roztrzeźwiać, utrzeźwiać, piianego znowu kzobie przyprowadzić; *Cro.* trezkim; (*Vd* triesiti, vmiarkować); einen Betrunkenen nüchtern machen. Nagłe niebezpieczeństwo często piianego trzeźwi. *Tr.* - Omdlałego otrzeźwiać, orzeźwiać, einen Ohnmächtigen wieder zu sich bringen, ermuntern. Krolowa wolała, żeby ią iak nayprędzéy trzeźwić; rzucali się wszyscy, lecz nie tak prędko dotrzeźwić się mogli. *Nieme. Kr.* 2, 145. Jako ciało chlebem bywa posilone, a wino roztrzeźwia serce, takci też ciało Krvstusowe utrzeźwia duszę smętną. *Bas. Ast.* 66. TRZEŹWIEC *neutr. ndk.*, roztrzeźwieć *dk.*, trzeźwić się po piaństwie, zbywać zarazy głowy z piaństwa, *Cn. Th.* 1160, *Rs.* трезвиться, трезвѣть; nüchtern werden Z omdlałości kzobie przychodzić, von einer Ohnmacht wieder zu sich kommen TRZEŹWOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bh.* střízwosť, střízliwosť; *Crn.* treslivosť, treslosť; *Vd.* triesnosť, tresvušť, triesbošť, střesnosť, treslivosť, triesekošť; *Cro.* trésnoszt; *Bs.* trisnosť; *Rg.* trjéznos; *Rs.* трезвость; wstrzemięźliwość od piaństwa, die Nüchternheit Trzeźwość cnota ściągaiąca się do miarkowania wina albo picia iakiegokolwiek, którym się upić może. *Petr. Ex*, 55. W trzeźwości się kochał, żadnéy rzeczy nie pił, któraby upoić mogła. *Sk. Zyw.* 1, 230. Czasem i trzeźwość kochaiący, dla kompanii pozwala sobie więcéy trunku. *Mon.* 67, 95, *Rey Post. Eee* 4. Obchodzimy dzień narodzenia Pańskiego z czuynościami, trzeźwościami, (*observ. Plural.*), i nocnemi do zboru schadzkami *Gil. Kan. Bb* 2 *b.*

*TRZMIĆ *med. ndk.*, utrzmić *dk.*, *Bh.* střmiti; tkwić, stérczeć, herwor tazen, emror stehen Nie darmo wielkie skrzydła trzmią na twoim grzbiecie. Dlaczego ich iednak nosisz, powiedz, proszę cię. *Zimor. Siel.* 316. Kiedy co w ranie uwięznie czyli utrzmi, że tego wydobyć nie można, bezpiecznie. *Perz. Cyr* 1, 67.

1) TRZMIEL, -a, *m.*, *apis terrestris*, *Rg* Harmél; *Vd.* ropenza, roparniza, navratniza; die Hummel, Erdbiene, Erdbiene; gatunek pszczoł kosmatych, w lataniu brzęczących; mieszkaią w ziemi w maley gromadce: wosk i miód podleyszego gatunku. *Zool.* 128, *diſſing.* trąd, truteń). Trzmiel boiaźliwy. *Smotr. Lam.* 25.

2) TRZMIEL, PRZMIEL, -a, *m.*, TRZMIELINA, PRZMIELINA, -y, *ż.*, *Evoninus*, gemeiner Spindelbaum, Pfaffenkolą, Pfaffenhütlein; *Bh.* brſlen; *Koss.* пересклень; krzew mierney wielkości, kwiatki na kształt parasolikow, z ktorych rodzi się mały owoc rogaty czerwony, na kształt księżego bireta. *Kluk Rosl.* 2, 59, *Cresc.* 470, *Syr.* 537. TRZMIELOWY, -a, -o, Spindel-; *Boh.* brſlenowý. Drzewo trzmielowe iest twarde, bladożółte, do drobnych robot tokarſkich zdatne. Szewcy naywięcéy wypotrzebuią na ćwieczki; węgiel z niego upalony dobry do znaczenia. *Kluk Rosl.* 2, 59.

TRZNĄĆ *cz. idntl.*, popuścić, strzyknąć z kolca, raptim pofrydać, einen dünnen und kleinen Schiß fahren laſſen. Na to dziad: Nie wielka rzecz, miła pani, że trznę w łożku ... *Pot. Jow.* 2, 17.

TRZNADEL, TRZNADEL, -a, *m.*, *Bh.* střnáb, střnábel; *Slo.* čtrnádla, čtrnádel; *Sr.* 2. tſnarl, jčnarl, knabj; *Sr.* 1. knabj; *Crn.* ſternad; *Vd.* ſternad; *Cro.* zternadka; *Slc.* sternadica; *Rs.* подорожникъ (podróżnik), просянка (prosianka), песчанка (cf. piasek), шолга (cf. wiwielga); *emberiza flava. Klein.*, ptaszek wielkości wrobla, koloru żółtawego. *Zool.* 220, der Goldammer. *Sternale zielone. *Haur St.* 287. Trznadle strzykały. *Ban. J.* 3 *b.*

TRZODA, -y, *ż.*, TRZODKA, -i, *ż.*, *demin.*, trzoda owiec etc., toż co stado, mówiąc o bydle, *Rs.* стадо; eine Heerde Schafvieh u. s. w.; (*Bh.* třída klassa, cf. rzęd; *Sr.* 1. čiroda, z kupą); *Sr.* 2. rédowina (cf. rzęd); *Crn.* zhęda, kardélu, *obsol.* zhręda; *Vd.* shreda, kardelu; *Cro.* chredo, chreda, jata (cf. jata); *Hg.* tsorda, sereg (cf. szereg); *Dl.* ſtaddo, kerdelo; *Sla.* siepacha (cf. spasz); (*Rs.* чередá, *Ec.* чредá rzęd, szereg, koley, чередоваться z kolei lózować się; *Ec.* чредá ab служéнїи, очередь *diarium*; - *cf. Lat.* *cors, cohors, caterva, *cf. Ger.* Heerde, Schaar, *cf. Chald.* שרוה *caravana*, *turma*). Trzoda owiec, *Bh.* bran (cf. baran). Zoſtawił wielkie bogactwa, i czeladzi dostatek, i maiętności w stadach wołow, w trzodach owiec bardzo wiele. *Leop. Jud.* 8, 7. Tysiąc trzod i tyleż stad w paszach mu chadzało. *Orw. Ow.* 170. Na rosistą łąkę chciał odchodzić z trzodką. *Przyb. Ab.* 99. Trzodka młodociana. *Groch. W.* 59. Kościoł iest trzoda owiec, których Pan Chrystus pasterzem. *Kucz. Kat.* 2, 180. W zgodzie będzie mieszkać kania z gołębiami I trzody lwów żółtawych nie będą się bały. *Lib. Her.* 222, trzody owiec, die Schafheerden, die Schafe. *Alias apud Oeconomos*, trzoda, κατ' ἐξοχην, z trzodą świni, świnie, *Cro.* kerdelo (cf. kiernos); Schweine, eine Heerde Säue; *Bh.* černý dobytek, wepřowý dobytek. - *fig. tr.* Nie nowina mi bywała cało trzody nieprzyiaciół gromić. *Boh. Kom.* 4, 199. Widzicie sami siły moie, i dziatki, a kiedyż ta trzoda wnuków mi i pociechy po nich dode. *Ustrz. Trei*, 142. TRZODNY, -a, -e, ſtadny. *Mąez.*, *Cro.* chrédni; *Hg.* tsordai; (*Ec.* чредный, очередный koleyny, na którego koley); Heerden-. Baran trzodny. *Sien.* 270. Przy owcach wóda trzodny, *dux gregis. Zebr. Ow.* 170. Pastuch trzodny, *Cro.* chredár, *Hg.* tsordapasztor.

*TRZOGŁOWY, *ob.* Trójgłowy.

TRZON, -u, *m.*, TRZONEK, *G.* trzonka, *m.*, *Bh.* střenka, nasadka (cf. nasad), nasadiſtě, topora, toporko, topo-

tiſſo (*ob.* topor, toporzyſko); *Slo.* poriſſe, ručka (*cf.* rączka), tukowit (*cf.* rękoieść); *Cro.* toporishe, toporishaze, elze, helze (*ob.* ielca); *Sr.* 1. cjtonki, bjerjel (*cf.* dzierżak), pjimabwe, ruczjnicja; *Sor.* 2. zronki, ſchaftl; *Vd.* roshisa, rug, helse, topar, toparishe, dershalu; *Cro.* toparische, dersalo, ruchicza, balangya; *Rg.* korise; *Bs.* koriçe, drrisgjak, ruciça; *Rs.* держалка, áýмка, стáбель (*cf.* ździeblo); rękoieść narzędzia, der Stiel an einem Inſtrumente, der Griff. Trzonki u dłót, nożów, świdrów, bywaią brzozowe, klonowe. *Aluk Resl.* 2, 166. Trzonek u sierpa, siekacza. *Cn. Th.* 1160. Mała łopatka złota, z trzonkiem konchowym. *Pam.* 85, 2, 136. – *Hiſt. Nat.* Czym u drzewnych roślin iest pień, tym iest u bdłów trzon. *Kluk Dyk.* 2, 26, der Stiel, auf dem ein Bilz wächſt. – §. Trzon, ogniſko, na którym się ogień pali *Ryd.*, der Heerd in der Küche. Korzeń ten z iaiem na trzonie upieczony, day ieść choremu. *Sien.* 48. – §. Trzony, TRZONOWE sęby, *Bh.* tjenowni zubowé, tjemenní, ſtoličká; (*diſtg. Bh.* trnowý cierniowy); *Ser.* 1. cjtonowcj, cjtonowcje; *Crn.* kotahnek; *Vd.* kotnik, kotashnik (*cf.* kątny); *Cro.* koshnik; *Slo.* kútnij zúb; *Ec.* маенóвнїй зyбъ, черенковые; *molares*, die Backenzähne, w samych kątach szczęk osadzone, szerokie, pieńkowate. *Zool.* 24, *Kirch.* 103, *Weyer.* 36. – *fig.* Sam czas nad moim dziełem wiecznotrwałym połamie swe trzony. *Hor.* 2, 199 *Nar.* – §. 2°) Trzonek, ptak, *larus cinereus maior*, eine Art von Waſſerhühnern. *Tr.*

*TRZONOG, *ob.* Trzynog. *TRZOPASZCZĘKI, *ob.* Tróypaszczęki.

*TRZOP, – a, – u, *m.*, *Bh.* ſtjep; *Rs.* черепъ; *Ec.* черепъ; ſkorupa, der Scherben. Bóg ich, iako swoie trzopy z gliny Garncarz, tak ich pokruszył w proch i odrobiny. *Pot. Zac.* 113. Glinęś Worzył z niczego iednym tylko słowem, Poyrzyy na trzop ſłuczony grzechem Adamowym. *Pot. Zac.* 76.

TRZOS, – a, – u, *m.*, TRZOSEK, – ſka, *m.*, *dem.*, *Rs.* черезъ; *Ec.* чрéсельникъ; (*cf. Ger.* ſtrozen); worek na kształt pasa, do opasania się pieniędzmi, *Bh.* nabrſſek (*nabrzuszek); *Slo.* opaſek (*cf.* opaſka); die Geldkatze, der Gelbgurt, Gelbgürtel. Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. W drogę weźcie laſkę tylko, ani mantyki, ani chleba, ani w trzos miedzi. *Sekl. Mark.* 6. Mieszkaiąc na wsi dukatami ponabiiać trzoſki. *Zab.* 11, 188, ładunki). Chlubi się dumny, naieżony trzosem, Smie gardzić temi, co trzosów nie maią. *Kras. Liſt.* 2, 143, maiątek, bogactwo, pieniądze, Geld, Reichthum, Vermögen. Więcéy niż głowa z ręką, dokaznią trzosy. *Pot. Arg.* 508, *cf.* złota szwayca, złoty orzeł). Nie masz równości, kiedy nie równy trzos z trzosem. *Jag. Gr. B* 2 *b.* Zaleca mu się, a trzoſka w zanadrzu maca, iakoby go wyłudzić. *Rey Zw.* 93 *b*, *Rey Wiz.* 168 *b.* *TRZOSŁA *plur.*, *Ec.* чресла, lędźwie, uda, die Lenden. Uderzył nań, odwróciwszy oszczep, i przebił go przez trzosła. 3 *Leop.* 2 *Reg.* 2, 23, przebili go w trzosła. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 4, 6. *TRZOSŁO, – a, *n.*, *Buris*, kroy, trzosło. *Urs. Gr.* 104, das Pflugſterz. Zbogaciwszy się, pogardził płużnemi trzosły. *Pot. Poez.* 556. Kto wprzód osadził na wolności osła, Niż do lemiesza wprzężony i trzosła? *Chroſt. Job.* 153. Oracz gada o pługu z trzosłem, o lemieszu . . . *Rey. Zw.* 6 *b.*

*TRZOWA, *ob.* Trzewo, Trzewa. TRZPIATAĆ, *ob.* Trzpiotać.

TRZPIEŃ, – ia, *m.*, śpień, kolec u sprzączki, der Dorn in einer Schnalle. Trzpienie do sprzączek wycinaią z blachy ſtęplami. *Os. Rud.* 560, *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 27. *Condilus*, trzpień, oścień, kłykieć, guzik. *Perz. Cyr.* 1, 149.

1) TRZPIOT, – u, *m.*, trzpiotanie, trzepanie, klaſkanie, szelest, szmer, das Klatſchen, Klopfen, Schlagen, z. B. mit den Flügeln, das Geräuſch; *Crn.* trepęt *tremor*; *Vd.* trepetanje, tresenje, treſa, z trzęsienie; (*Cro.* trepetanye, z drżenie, drgotanie); *Cro.* ſtrópot, ropot *ſtrepitus*; *Kg.* trepét *tremor*, *palpitatio*; *Bs.* trepet *horror*, *palpitatio*; *Rs.* трепетъ drżenie). Samiec, kiedy przylata do tęſkniącéy zgrai Alić odmiana, alić trzpiot wesoły właśc. *Gaw. Siel.* 384. – §. 2) *personif.* TRZPIOT, – a, *m.*, TRZPIOTEK, – tka, *m.*, *dem.*, trzepietarz, trzepie co mu ślina przyniesie, lekkomyślny, letki człeczek, wietrznik, ein leichtſinniger Schwätzer; (*Vd.* trep, tropaſt, trapez, trepei, z blazgon, fircyk, głupiec). Pstrogłowy trzpiot. *Zab.* 6, 8. Ja sama mówiąc prawdę, trapiotów słucham rada. Jeſt się zawsze dowiedzieć czegoś, gdy kto gada. *Zabł. Fir.* 24. Słyszał tę baieczkę od iakiego trzpiota. *Boh. Kom.* 5, 6. Z takim pędem po ulicach latali, iak trzpiotowie, t. i. petimetrowie w Paryżu czynią. *Mon.* 68, 396. Ta panienka, widzę trzpiotek. *Teatr* 21, 141. Kto milczeć nie umie, słusznie go zowią *trzepiegrochem. *Pot. Arg.* 426, trzpiotem). TRZPIOTAĆ, TRZEPIOTAĆ, TRZEPOTAĆ *ex. ndk.*, trzepiece, trzepoce *Prael.*, trzpiota, trzepiota, trzepota, *Trzpiata *kontyn.*, Trzpiotnąć *idntl.*, *Bh.* ttepetati ſe, ttepetám ſe, ttepám ſe *trepidare*, *palpitare*; *Sr.* 1. cjepetam, cjepecu, cjepten, tjepetam; tjepotám *trepido*, *palpito*, *tremo*; *Crn.* trepétám *trepidare*, trepłem *nictitare*; *Vd.* trepetáti, trepetal, trepéshem, trepetam, ſtrepetati, obtrepetati, potrepetati, z drgotać, drżyć, zadrżyć. *Cro.* trepčehem, trepétati *trepidare*, ropòchem *ſtrepo*; *Bs.* trepetati, darchjatti od ſtraha *trepidare*, trepetati, teptiti *palpitare*; *Rg.* trepetatti, treptjetti, ſtreptjetti, treptijm *palpitare*, *tremere*; *Rs.* трепетать, z drżyć); ſkrzydłami trzepać, ulatywać klaſkaiąc, klepiąc ſkrzydłami, *Cro.* porhèchem; *Rs.* всплескивать; mit den Flügeln ſchlagen, klatſchen, flattern. Szczygieł trapiotał ſkrzydłami, i mocniéy nad zwyczay wyśpiewywał. *Węg. Mar.* 1, 237. Ty trzepieczesz ſkrzydełkami. *Paſt. F.* 131. W sidłach, które ptasznik fortelny rozmiotał, zrozumiawszy po sobie ptak, że się umotał, trzpioce. *Zebr. Ow.* 269. Ptaszęta, gdy trzepiocąc usiłuią z lepu się otrząść, wszyſtkiemi w nim lgną piórami. *Pilch. Sen. Gn.* 320. W rychle ptak prawy trzpiotnął, *insonuit pennis*. *Zebr. Ow.* 335. Ptaka *trzpiotnienie. *Chodł. Koſt.* 32, trzpiotnienie). Koło Prometeusza trzpioce wrona, kluiąc go. *Petr. Hor.* 2, *R* 2, *ob.* *Wronotrzpiot). Ptaszę, kiedy się iuż bezpiecznicy rozlata, To iuż i po wysokich drzewach sobie trzpiata. *Rey Zw.* 7. Czerci ledwo usłyszą pobudkę łoſkotną, Zlatują się i ku górze nagle ſkrzydły trzpiotną. *Przyb. Mit.* 17. – *Similiter*; Wyciągnął rybę na suszę, i ięła trzepiotać przed nogami. 1 *Leop. Tob.* 6, 5. Mniema, iż piorunuie wiada, gdy pióro za czapką trzpiata. *Dar. Lot.* 15, szmerze, szeleści, rauſcht. – *De aliis rebus*; Chłop znaczny

na koniu, kiedy rękawy około niego trzpiatają. *Rey Zw.* 58. Włosy mają być nie zbytnie długie, nie mają po ramionach trzpiotać. *Eras. Ob. A*, ulatywać szeleszcząc). Widzi zmierzwione włosy, po szyi trzpiocące, *inornatos pendere. Zebr. Ow.* 17. Srebrny pontał na czele misternie prawity więzą, na nieyże trzpiotał. *Zebr. Ow.* 246. – Trzepiotać się, rzucać się, sich herum werfen, herum schütteln, beuteln Członkami wszystkiemi miocąc się. po skrwawioney trzepioce ziemi. *Otw. Ow.* 144. – §. Trzepiotać, drżyć, trząść się, beben, zittern, zappeln. Niebezpieczeństwa dalekiego mało się boimy, ale gdy bliskie, to iuż drżymy, trzepiecemy od strachu. *Gor. Wł. G b.* – §. *Transitive*: trzepotać co, z trzepiotem obracać, mit Geräusch herum treiben. Moc igraszek dziecinnych, tym wietrzne burczą w ustach młynki, Tym z kiiów wiatr trzepocze iaskrawe płaciki. *Zab.* 9, 373 *Eyff.* – *transl.* trzepiotać, klekotać, lekkomyślnie paplać, trzepać, trzy po trzy, *Cen.* herbräm; plappern, leichtsinnig schwatzen, herschwatzen. Trzpiatacie, by szpacy na wsparze. *Rey Zw.* 66. Trzepotać modlitwy. *Tr.* – §. Trzpiotać się *recipr.*, trzpiota lekkomyślnego z siebie czynić, niestatecznością i wietrznością narabiać, windbeuteln, herum flattern, den Stutzer machen. Jeżeli dawne wieki chciały nas mieć statecznemi, dziś nawet starym trzpiotać się godzi. *Teatr* 22, 59. Trzpiota się i dziwnie stroi. *Teatr* 24, 71. Będziesz tańczyć, hasać, trzpiotać się. *Teatr* 33 *d*, 17. Bliższa iuż grobu, wiekiem swym sędziwym Przestań się trzpiotać między dziewczętami, *Hor.* 2, 109 *Min.*, „*ludere inter virgines*"). Ją miłość młodą przyniewala Nota, że się iak koza koło niego trzpiota. *ib.* 110. – trzpiotać *med.*, *absolute*: Nie ktemu oczy wzięliśmy z natury, By is powieką srom tłoczył ponury, Ale abyśmy tam i sam trzpiotali, I w to co broni przystoyność wglądali. *Zab.* 10, 391 *Zabł.*, *ironice*). *TRZPIOTOPIORY pieszczot, Zefir łakotliwy *Zab.* 10, 56 *Koff.*, piórami trzpiotaiący, skokliwy, leicht flatternd. TRZPIOTOWATY, – a, – e, – o *adv.*, TRZPIOTLIWY, – a, – e, – ie *adv.*, TRZPIOTOWSKI, – a, – ie, na kształt trzpiota, wietrzny, lekki, *Vd.* norchovitem, norovitem, flatterhaft, windig, stutzerisch; (*Ser.* 2. tjepotatè, tjepotatjné drżący, *Bs.* trepitiv *tremulus*, *Rg.* treptiv, *Cro.* trepitljiv *trepidus*, *Rs.* трепетливый drżący, *Ec.* нетрепетливо *intrepide*, Trzpiotowaty urazi cię, względu nie maiąc. *Mon.* 67, 48. Ucho ciekawe, przy ięzyku trzpiotliwym, iest dla roztropnych strzeszydło, które z daleka mierzą. *ib.* 70, 589. Fircyk z uśmiechem trzpiotowskim. *Zabł. Fir.* 18. Wypada z pokoiu po trzpiotowsku. *Teatr* 24 *c*, 57. Córka iego, trochę trzpiotowata. *Niemc. Kr.* 1, 55. Min trzpiotowatych wynalazek i gorszącą zalotę przypisać trzeba w łeb postrzelonym świstakom. *Teatr* 6, 6, *et* 22, 102. TRZPIOTOWSTWO, TRZPIOTALSTWO, TRZPIOTOWACTWO, – a, *n.*, TRZPIOTOWATOSC, – ści, *f.*, (*Vd.* trepezhlivoſt, z płochość, bojaźliwość), świstactwo, lekkość, wiercipiętostwo, wieiężliwość, trzpność, *Vd.* norzhovinoſt, Flatterhaftigkeit, windiges, leichtsinniges Wesen, Stutzerey, Schwatzhaftigkeit Jakie to przykre są trzpiotowstwa tych młodych ludzi! *Teatr* 27 *b*, 97. Wolałbym daleko staterzność, niż trzpiotowstwa tych postrzelonych mózgów. *Teatr* 27 *b*, 97. Wiele gadaią, nic nie mówiąc; rozumieią, że wszystkich bawi ich trzpiotowstwo, opowiadanie historyek, co niko.o nic nie interessuią, obmowa drugich a chwalenie się w każdey okoliczności, popisywanie się z swoią młodością. *Teatr* 27 *b*, 97. Przez rożne trzpiotowactwa i okazywanie swoich dziwnych humorów, są społeczności naprzykrzeni. *Mon.* 71, 354. Trzpiotowstwa wstydzi się Francuz doskonały. *Kras. Fed.* 2, 231. Trzpiotowatość zawsze u starych w poniewierce. *Zab.* 14, 66. Umieni uczynić różnicę między nauką, polorem a trzpiotalstwem. *Teatr* 19, 12.

*TRZTACZKA, n. p. Na piesze woda, a na iesne trztaczka. *Rys. Ad.* 45, 7

TRZTĘĆ, żywe srebro, *ob.* Rtęć. TRZTYKAĆ, *ob.* Prztykać.

*TRZUNĄĆ *niiak. idntl.*, n. p. Raną srogą swątlonemu, w brzuch mierz ostry wtłoczył; trzunął w tym, i jelita na ziemię potoczył. *Zebr. Ow.* 306, *prosiluit*, runął, er fiel hin.

TRZUSK, *ob.* Trusk, Trzask. TRZUSNĄĆ, TRZUSKAĆ, *ob.* Trzasnąć, Trzaskać.

*TRZUST, – u, *m.*, n. p. Scisnąwszy wpół dusi Antea samego, Nogę szpiotł, do trzustu szturmuie nędznego. *Bard. Luk.* 67.

TRZY; *Masc. Viror.* TRZEY; *Gen.* trzech, (cl. Troie); *Bh.* tři, tré; *Slo.* tri; *Sr.* 2. tſchi; *Sr.* 1. tji, tjo, ji, jio; *Crn.* triji, tri, try; *Vd.* trye, try, triji; *Cro.* tri; *Ban.* tri; *Sla.*, *Rg.* tri; *Rs.* трн; *Tart.* tria, *Jsl* thryr, *Suec.* tre, *Isidor.* dhrie, *Otfried* thri, dria, *Ulphil.* thrin, thrins, *Nieders.* dree, *Anglos.* drie, dree, *Holl.* dry, drie, *Angl.* three, *Ital.* tri, *Wallis.* tri, *Lat.* tres, tria, *Gall* troi, *Gr.* τρεις, τρια, *Persic.* thre, thri, *Sanscr.* trajam); – trzy, iednym więcey nad dwa, *Germ.* drey. Trzey noszą trzy żelazne groty. *Miask. Ryt.* 88. Trzey o iednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179, na iednym zagonie siedzą). Nas było trzy siostr, to nas nazwali trzy Graccye. *Teatr* 10, 62. Trzy rzeczy w szlacheckim mieście zagadne: dwór wyższy niżli kościół, karczma okazalsza niżli ratusz, piwarnia budownieysza niżli szpital. *Ryt. Ad.* 66. Na raz zjedzą, coby mogli na trzy razy mieć. *Sekl.* 211. Widziałem ludzi, którzy zjadali za dwóch, ledwie nie za trzech. *Syzt. Skl.* 265. Trzech królów Święto, Zjawienie, Epifanii, t. i. owych Magów, którym objawione było przyyście zbawiciela. *Car.* 1, 197, szczodry dzień, drey Könige, das Drey-Königsfest; Trzykrólskie roki. *Vol.* 7, 491. Trzechkrólska rata. *S. Grodz.* 2, 74, Trzykrólewska święcona woda ma moc do całego roku. *Gil. Pst.* 264. – Na sawodniku siedząc, czeka, kiedy rzeką trzy, żeby poskoczył. *Gor. Sen.* 110, po trzecie; albo: raz, dwa, trzy). – Trzy, *immensit.*, (cf. *Gallic.* trés-, z przez-, cf. *Rs.* n. p. трепрекрасный *tres-heureux*, cf. po trzykroć szczęśliwy, *cf. Ec.* трепрекрасный przebiedny). Liczba trzy podług nich iest zebranie całey natury. *Boh.* *adj.* 2, 256, *cf. omne trinum perfectum*, *cf. Rs.* Богъ имѣетъ троицу, Бога троицы дома не спрашивать, имѣть троицу Богъ понимать. (cf. Troyca), alle guten Dinge müssen drey seyn. – W iiności bostwa trzy osoby, tróyca przenayświętsza. *Mar. Kat.* 15, *Klok.* 266. Nietylko wielkim boga nazwać, ale po trzykroć wielkim. *Sk. Dz.* 735. – Skacze nędznik z djablem prospołu gdzieś na

trzy skoki. *Rey Ps. Hhh* 5. Na trzy sbyty. *Zab.* 6, 162, niemiernie przesadzaiąc, gar sehr übermäßig; *ob.* Zbyt, Zbytek). – *Confusion.* Trzy po trzy plecie. *Teatr* 33 *c*, 30 *Wyb.*, troie niewidy; ni w pięć, ni w dziewięć a nieprzerwanie w ciąż, durch einander in einem fort, in den Tag hinein. Natrętny prędzéy wskóra, choć trzy po trzy plecie. *Teatr* 46 *b*, 56. Zwyczaynie paplocze trzy po trzy, a sama siebie nie rozumie. *Teatr* 53 *c*, 55. Nie s łaskąbyś odszedł od króla, gdybyś plotł dwie po trzy; a u P. Boga maiemasz, abyś leda iak sobie łaskę miał zjednać? *Hrbst. Nauk.* 63 *b*, piąte w dziewiąte, *quid pro quo*). Prawią trzy po trzy czasem, aż złość człeka bierze. *Mon.* 70, 103. Bzdurzysz trzy po trzy. *Teatr* 28 *b*, 10. Acz z przyrodzenia miałby wymowę, przecię iż się onéy między ludźmi nie przyłożył używać, nieraz potknie się, miłanie, smyli, splecie, tak iż gdy co będzie mówił, iakoby trzy po trzy biał. *Glicz. Wych. K.* 7. Nie przykrzy się Waści trzy po trzy gadać, choć wszystkie słowa mimo uszu moich puszczam. *Teatr* 5, 96. Drwi trzy po trzy, iak w zachwyceniu. *Obr.* 42. Drwi trzy po trzy, konceptów cudzych zażywaiąc. *Opal. sat.* 188, *Rys. Ad.* 66. – *Paruus numerus*: I trzech groszy nie ma. *Mon.* 65, 91. Powiem wszystko w trzech słowach. *Teatr* 28, 34. I trzech zliczyć nie umie. *Cn. Ad.* 274, *Teatr* 27, 93. Iakoby trzech zliczyć nie umiał. *Cn. Ad.* 1262, wrzkomo nie umie). Nie wiedział, gdzie trzy; nie wiedział co rzec, nie był przy sobie. *Cn. Th.*, et wußte weder aus, noch ein. Nie wiem gdzie trzy, *aqua mihi haeret*, tu źle a tam gorszy. *Cn. Ad.* 5, ani mię tam, ani mię sam). Nie wiedząc gdzie trzy, zdycha, z lecem nie rozumie, Jak go podać lub przybrać, koni kręcić nie umie Faeton. *Zebr. Ow.* 33, *quid agat ignarus*). – §°. Trzy drewna, = szubienica, der Galgen. Złodziéy osądzony za swą na trzy drewna kradzież. *Kul. Her.* 280 *et* 45. – §. *Arith.* Reguła trzech, gatunek proporcyi, w któréy z trzech wyrazów znaiomych szukamy czwartego nieznaiomego. *Geom.* 1, 165, *Lesk.* 2, 84, die Regel de tri; Tróylica. *Tr.*, *Rs.* троимóе прáвилo, золотóе прáвилo. – §. *Herald.* Trzy buławy, *herb*, pas rycerski, na nim trzy lilije; do pasa dwie buławy u góry przypięte, iedna zaś pod pasem. *Kurop.* 3, 52. Trzy gwiazdy, *herb*, księżyc rogami do góry a trzy gwiazdy nad nim. *Kurop.* 3, 55. Trzy kawki. *ib.* Trzy korony, *ib.*, verschiedene Wappen. TRZY--, *in Compositis saepenumero mutatur in* Tróy-, *quod conferendum*: n. p. TRZYBARWISTY, *ob.* Tróybarwisty. TRZYĆWIERCIOWY, -a, -e, *dodrantalis. Cn. Th.* 1160, dreyviert lig. Trzyćwierciomurołomy. *Jak. Art.* 1, 212, Dreyviertelcartaunen. TRZYCZĘŚCIOWY, *trientalis. Cn. Th.* 1160. TRZYCZĘSTNY, *trifidus. Mącz.*, *Rs.* троечастный; *Ec.* тричастный: dreytheilig. °TRZYDNIÓWKA, -i, *f.*, trzydniowy przeciąg czasu, *triduum*, dreytägige Zeit. *Rog.* tridni. Po trzydniówce oczekiwania. *Nar. Hst.* 7, 234, *Rs.* тридневновати trzy dni bawić. °TRZYDROŻE, -a, *n.*, trzech dróg rozstanie, *triuium. Mącz.*, *Cro.* troyputje; *Es.* треуглие, дорога на три стóроны разбивающаяся; rozstayna potroyna, potroyne rozdroże, dreyfache Wegescheide, (*ob.* Tróydrożny). Herkules na °tróydrodze. *Chodk. Kost.* 25. TRZYDNIOWY, TRZYDZIENNY, -a, -e, -io *adv.*, trzy dni trwaiący, lub co trzeci dzień przypadaiący, dreytägig; *Boh.* tridenní, třetidenní; *Sr.* 1. tjidnczysti; *Vd.* tridanski, triden; *Cro.* tretodnevni, trehdnevov; *Rs.* тридневный. TRZYDZIEŚCI, *G.* trzydziestu, *Num. cardinal.*, *Bh.* třicet, třicatery; *Slo.* tricať; *Sor.* 1. tjicžetji, zizecji; *Sor.* 2. tschtjaszcja; *Crn.* trídéset; *Vd.* trideset, trideisti, terdeisti; *Cro.* trideszet; *Bs.* trideset, tries, trideseti; *Rg.* trideset, trideseti; *Sla.* trideset; *Rs.* тридцать, тридесять; trzy razy dziesięć, dreißig. Po °trzech dziesiąt lat. *Bud.* 4 *Exdr.* 10, 46, po trzydziestu lat). Było tam około °trzech dziesiąt mężów. *Radz.* 1 *Sam.* 9, 22, około trzydziestu). Trzydzieści kroć, trzydziestokrotnie, *Vd.* tridesatkrat, terdeistukarti; *Rs.* тридцатью; *Ec.* тридесять крать, тридесятью губо, тридесятижды. Trzydziestokrotny, *ob.* Trzydziestny. TRZYDZIESTKA, -i, *f.*, iedna trzydziesta część czego, *Vd.* tridesetnih, tridesetni diel; *Rg.* tridesetniza; (*Cro.* harmicza *tricesima*, harmicsar *tricesimator*); ein Dreißigstel. Chcąc mówić 1/30, mówię siedm trzydziestek. *Jak. Mat.* 1, 60, *et* 1, 55. TRZYDZIESTNICA, -y, *f.*, *tricesima*, nabożeństwo trzydziestego dnia miesiąca odbywać się zwykle. *X. Jusz.*, die gottesdienstliche Feyerlichkeit am dreyßigsten Monatstage. TRZYDZIESTNY, -a, -e, *Sr.* 1. tjicžeteré; petrzydziestny, trzydzieści zamykaiący, dreißig enthaltend, *tricenarius. Cn. Th.* 1160. (*Subst. Boh.* třicatník); *Bh.* třicatery; *Vd.* tridesetsorten). Jedno ziarno przyniosło trzydziestny, a drugie sześćdziesiętny owoc. 1 *Leop. Marc.* 4, 8, trzydziestokrotny. 5 *Leop.*). TRZYDZIESTODZIENNY, -a, -e, -ie *adverb.*, *Boh.* třicetidenní, dni trzydziestu, dreyßigtägig. TRZYDZIESTOLETNI, -ia, -ie, *Bh.* třicetiletý; *Vd.* tridesetlieten, terdeistilieten); trzydzieści lat maiący, trwaiący, dreißigjährig. TRZYDZIESTY, -a, -e, *Bh.* třicatý; *Slo.* tricáti; *Sr.* 1. tjicžeté, zijety, tjistoterné; *Sr.* 2. třicátý; *Crn.* tridesęte; *Vd.* tridesetni, terdeistni; *Cro.* trideszétni, trideszéti; *Sla.* trideseti; *Rg.* trideseti, -a, -o; *Ross.* тридесятый, тридцатый; *num. ordin.*, po dwudziestym dziewiątym następuiący, der Dreißigste. Pożytek °trzydziesty. *Sk. Zyw.* 1, 327, (*potius* trzydziestny, trzydziestokrotny, dreißigfach). TRZYFUNTOWY, *Sr.* 1. tropohuntak; *Vd.* trifunten, trilibrast; *Rs.* трехфунтовый; dreypfündig. TRZYGARCOWY, dreytopfig, drey Garniec enthaltend; (*ob.* Garniec). °°TRZYGŁÓW, *ob.* Tróygłów. TRZYGODZINNY, dreystündig. TRZYGRAN, *ob.* Tróygran. – TRZYGROSZOWKA, -i, *f.*, pieniądz, potróyny grosz wartaiący, ein Dreygroschenstück; Tróygroszniak. *X. Kam.* Monety miedziane, trzygroszówki, groszówki, półgroszówki, szelągi. *Vol.* 7, 451. TRZYGROSZOWA wina. *Sell.* 19, za trzy grosze flaszka, tyle wynosząca, drey Groschen betragend. TRZYJĘZYCZNY, *trilinguis. Cn. Th.* 1161, dreyzüngig; *Sor.* 1. tjivazekaté; *Bs.* trojesicnj; *Rg.* trojezicni; *Ec.* трехзычный; *Rs.* трехязычный. TRZYKŁYKTY, *tricondylus. Cn. Th.* 1161, dreygelenkig (im Finger); *Vd.* terkoftin. TRZYKORCOWY, -a, -e, *Sr.* 1. tjikorcjni; trzech korców, dreyscheffelig. TRZYKROĆ, TRZYKROTNIE, po trzy razy, dreymal; *Vd.* tribrat, tribarti; *Rs.* трикрáты, трекрáтно, трижды; *Ec.* трик-

TRZYKROTNY, -a, -e, *Vd.* trikraten, tribarten, dreymalig. Trzykrotna ilkość, *trinomium. Ustrz. Alg.* 7. TRZYKSZAŁTNY, *ob.* Trójkształtny. TRZYKWARTOWA miara, *choenix. Cn. Th.* 1162, drey Quart haltend. Flasze trzykwartowe. *Torz. St.* 103, Dreyquartflaschen. *TRZYKWART *Subst.*, człowiek pewny mógł razem trzy kwarty wypić, i dlatego go trzykwartem zwano, *Kosz. Lor.* 119 *b.* Dreyquartsäufer. TRZYKWATERKOWE [illegible]. *Torz. St.* 103, o trzech kwaterkach, von drey Quatierchen. **TRZYŁBY, *ob.* Trójbiły. TRZYŁUCIE, -ia, *n., triennium*, Zeit von drey Jahren; *Bs.* trogocje; *Ec.* трилѣтіе; *Verb.* трилѣтствую, трилѣтствовати, по трилѣтіемъ годѣ быть, *Gr.* τριετίζω *tertium annum ago.* TRZYLETNI, -ia, -ie, *Bh.* třílety; *Sr.* 1. tjlletné, tjlletnjj, ji lietni; *Sr.* 2. tschiletni; *Slc.* trocžni, tritočni; *Vd.* trilieten, tri léta star; *Cro.* tretják, *f.* tretjacha (*ob.* trzeciok); *Rg.* troljetni, trechják; *Bsn.* trechjak; *Ross.* трехлѣтный, трилѣтный; trzy lata maiący, trwaiący, co trzeci rok przypadaiący, dreyjährig. *Troletne więzienie. *Petr. Ek. ded.* Cielica *trzecioletnia i baran *trzecioletni. *Bud. Genes.* 15, 9. TRZYLISTNIK, -a, *m., satyrium*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 52, storczyk, *Rg.* tripàrstaz; *Vd.* zepetez; Stendelwurz, Knabenkraut. *Syr.* 762. TRZYLISTNY, Tróylistny, *trifolius. Syr.* 702, dreyblätterig. TRZYŁOKCIOWY, *tricubitalis*, dreyellig. *Cn. Th.* 1161, *Bh.* třílokotní; *Cro.* troylakten; *Ec.* трилакотный. Mieści się człowiek wyniosły i dumny W kilku tam deskach trzyłokciowéy trumny. *Mon.* 70, 598.

Pochodz. *ob. Troi etc.* (v. quae sequuntur post *Trzymać*, *ob. Trzeci.*

TRZYMAC *cz. kontyn.*, TRZYMYWAC *czśl.*, *Bh.* držeti; *Vd.* derzhati; *Hg.* tartom; *Rs.* держать; trzymać co w ręku, dzierżeć, etwas halten mit der Hand, fest halten, *pr. et impr.* Arystoteles, gdy się spać gotował, tedy zwykł był w ręce trzymywać kulę żelazną nad miednicą. *Sak. pr.* 229. Trzymay, coś uchwycił. *Cn. Ad.* 945. Nie już ten trzyma, kto co wskok ulapi. *Zab.* 15, 248. Od śmiechu trzymał się za boki. *Kras. B.* 113. Trzymam co słabo, za ogon. *Cn. Ad.* 1179. Trzymać wilka za uszy, (*ob.* Wilk). Dwóch się trzymaią mocno za czupryny. *Jabł. Ez.* 4, targaią się). Do chrztu trzymać, zur Taufe halten. Móy sąsiad trzymał ią z moią siostrą (do chrztu). *Teatr* 43 *c*, 79 *Wyb.* - *Aliter quam manibus:* Przypatruie iéy się, i trzyma w niéy oczy. *P. Kch. Orl.* 1, 6, wlepia, er heftet die Augen auf sie, hält die Augen auf sie geheftet. Póki go widzieć mogła, oczy w nim trzymała, Potym na same tylko już żagle patrzała. *Popr. Ryc.* 25. Głowę prosto trzymać. *L.*, - *sic etiam reciproce:* trzymać się, *quoad statum corporis*, prosto, pięknie, schöne Stellungen machen, sich in einer schönen Positur halten, sich eine schöne Stellung geben, sich schön tragen, halten. Ludzie krzywonogiy nigdy krzepko i mocno na nogach trzymać się nie mogą. *Mon.* 69, 1064. Tancmistrz uczył ich, iak z gracyą chodzić, trzymać się, obrócić. *Teatr* 24, 82 *Czrt.* Skutek nauki taneczney, dobre trzymanie się. *Kras. Pod.* 1, 291, gute Haltung, Stellung des Körpers. Kształt dobrego się trzymania i noszenia w ubiorach. *Xiądz.* 125. Sposób trzymania się przystoynego, czyli to w chodzie, czyli w spoczynku,

oznacza osobę uczciwą i dobrze wychowaną. *Mon.* 72, 498, *oppos.* niezgrabność chodu i trzymania się, ... *ib.* 72, 588. Układ, postępowanie, trzymanie się aktora, nie mogą być też samo w tragedyi, co w komedyi; komedya i tragedya maią każda właściwe sobie gesta. *N. Pam.* 2, 225. - §. Trzymać, zatrzymywać, nie puścić, przytrzymywać, halten, fest halten, nicht lassen. Trzymać kogo, żeby nie upadł. *Cn. Th.* 1162, żeby nie uciekł *L.* Gdy Deiotara wielu na konia wsadziło, że się jeszcze na nim mógł starzec trzymać, zwykliśmy się dziwować. *Siem. Cyc.* 378. Patrz, wiele iest rzeczy, które mię w kościele moim słusznie trzymaią: trzyma mię poważność iego, trzyma świętość ... *W. Post. M.* 484. Trzymać kogo w kluzie, więzić go. *Cn. Th.* 1162. Na morzu go wiatry trzymaią przeciwne. *Groch. W.* 2. A ieszczeć go licho trzyma, on tu widzę nocować będzie! *Teatr* 55 *c*, 8. Jeszcze ich tu czarci trzymaią! *ib.* 55 *c*, 48, hat sie denn der Henker noch hier! Pod czas im bogomyślność i sen zabraniała, Która ie całe nocy bez spania trzymała. *Groch. W.* 302, nie dopuściła im spać). Dawaliśmy piwo Turkom do potrzeby; ale cały dzień trzymała ich rada. *Jabł. Buk. N* 2, bawiła, zabawiała, zaymowała, trudniła ich). Jak przyiechał, febra go ruszyła, która go dni 17 trzymała. *Gwag.* 78. Mówimy: mamy febrę, a ta nas ma racéy; przeto należałoby się wspak mówić: febra nas trzyma; a tak podobnym sposobem: bogactwa trzymaią lub w szpony wzięły łakomych. *Pilch. Sen. list* 4, 147. Był ten człowiek przez 37 lat w chorobie trzymany. *Sekl. Jan.* 5. Dowiedziawszy się Jezus, iż człowieka tego iuż od dawnego czasu choroba trzyma, rzecze mu: chcesz być zdrów? *Sekl. Jan.* 5. Poruszeniem téy wody zostawał zdrów, którąkolwiek chorobą był trzymany. *ib.* Ból srogi, od głowy ciało iego trzymał aż do nogi. *Jabł. Tel.* 208. - *Similiter*; Długo cię ten błąd trzymał. *Jabł. Tel.* 184, długo się ciebie nie puścił, er hielt dich lange gefesselt. Mahometa łakomstwo się bardzo trzymało. *Baz. Sk.* 341. - Trzymam się gdzie, nie wychodzę. *Cn. Th.* 1162, sich irgendwo halten, nicht ausgehen. - Trzymać się czego, nie puścić się czego, przytrzymywać się, sich an etwas enthalten, sich woran halten, *pr. et tr.* Trzyma się, jak pijany płota, *Cn. Ad.* 1179, *Klok.* 56, nieodstępnie się przywięzywać). Persowie trzymaią się nauki Hafego. *Star. Dw.* 56. Żadnego dzieła stało się trzymać nie zwykł. *Ust. K.* 2, 219, nie trwał przy żadnym, nie wytrwał). Bożkowi Scinii Litwa kokosze biiali, prosząc, aby się ich słudzy trzymali. *Stryik.* 144, aby im wiernymi zostali). Żarty się ciebie trzymaią. *Teatr* 36 *c*, 105, nie opuszczaią cię; ustawicznie całyś w żartach). Z dawna się to trzyma białych głów, że siwych nie lubią. *Bud. Ap.* 87, maią to do siebie). Coś na nas niewinnych włożył, twegoż kościoła trzyma się iawnie. *Zygr. Pap.* 313, *Falib. T*, es klebt ihm an. - *Simil.* Baie, jedna rzecz drugiéy się nie trzyma. *Kras. Pod.* 2, 233, nie kléi się, związku nie ma, trzy po trzy, pięte w dziewiąte, es hält nicht zusammen, hat keinen Zusammenhang. - *Absque Genit.* Teraz iesteś na wszystkie przypadki ostrzeżonym, trzymay się. *Teatr* 1, 56, nie daway się, trway, poczynay sobie mężnie, halte dich, gieb nicht nach. - *sic etiam active*: trzymać kogo, serca dodawać. *Cn. Ad.* 1162, einen beym Muthe erhalten. -

Trzymać, wstrzymywać, hamować, zurück halten, hemmen. Trzymać się od gniewu. *Cn. Th.* 1162. Język trzymać za zębami. *Teatr* 10 *b*, 44. Konia krótko trzymać, *oppos.* puścić mu, ein Pferd kurz halten. – *indetransit.* Pospólstwo dwoma cuglami trzymać, i za sumnienie, wiecznego, i za rękę, doczesnego karania postrachem. *Klok.* 123. Trzeba tę panienkę krótko trzymać. *Teatr* 7, 31, *Pilch. Sall.* 266. Umiał go trzymać i mądrą radą prostować. *Sk. Dz.* 575. Trzymać kogo na wodzy, mieć w karności. *Cn. Th.* 1162. Trzymać łonkę w ryzie. *Teatr* 53, 11. – *Simil.* ostrze kogo trzymać, ſcharf halten. Pod biczem go trzymać nie przestaie. *Przyb. Milt.* 46. – *simil.* trzymać piersi ciepło, (cf. chować), warm halten. Wierz mi, trzymay się ciepło w łóżku. *Teatr* 20, 109. Trzymać zawsze głowę, nogi i żołądek ciepło. *Mon.* 70, 228. – §. Trzymać na sobie, sobą wstrzymywać, hamować, odpierać, mit ſeiner Perſon aufhalten, abwehren. Drudzy to Koklesowie, którzy wielkość pogańską na sobie trzymali. *Papr. Gn.* 209. Naparł król tak potężnie nieprzyiacioł, że trzymaiąc ich na szabli, dał tym czasem sposobność skrzydłowym do uszykowania się. *Ner. Hist.* 2, 379, sobą odpierał). – *Similiter*; Deukalion do Pirry: nas dwoie człowieczy rod (po potopie) na sobie trzymamy. *Otw. Ow.* 22, na nas dwoygu tylko polega, zawisł, żeby nie wyginął). Trzymać na sobie, z dźwigać, nosić, tragen, auf ſich haben. O nim historya siła mówić musi, gdy czasu swego siła na sobie trzymał. *Ger. Dw.* 326. Zakwitnęła ta winna macica, nie iednym rodzaiem kwiecia, ale wizerunek wszystkich kwiatów na sobie trzymała. *Birk. K. K.* 31. Do głębszych nauk przyyść nie mogli u Pytagorasa, ażby milczenie przez pięć lat na sobie trzymali. *Lat. Kom. A* 2 *b*, wytrzymali, znosili, wytrwali, aushalten. – *Similiter*; trzymać czoło, pierwszeństwo, prym mieć, z utrzymywać się w pierwszeństwie, den Vorrang haben, behaupten. Między pismami Seneki czoło trzymaią listy. *Pilch. Sen. list pr.* – §. Trzymać, zachowywać, utrzymywać, aufbewahren, behalten, bewahren, verwahren. Nie mamy gniewu długo trzymać przeciwko nieprzyiacielowi. *Papr. Kol. P. b*, Groll hegen. Człowiek długo trzyma gniew w sobie. *Sien.* 428. My takowy upor dziś właśnie trzymamy, Gdy się o co na kogo rozgniewamy, Już na oczy do śmierci niechay nie przychodzi. *Papr. Kol P b.* Trzymać taiemnicę, chować, nie wydawać. *Cn. Th.* 1162. Nie można się iuż odkryć; owszem teraz dopiero stan mój trzeba mieć w trzymaniu. *Pot. Arg.* 26, w zamilczeniu, w utaieniu, w sekrecie im Verborgenen, geheim, verſchwiegen. – *aliter*: Te ceremoniie kościelne, które pod kościołem Rzymskim trzymaią, z żydowskich zwyczaiów są w wielkiey części wzięte. *Sekl.* 207, obserwuią, zachowuią, strzegą, beobachten. Trzymać się, zachowywać się, utrzymywać się, zostać się, trwać, potrwać, ſich erhalten, bleiben. Nigdy się rząd nie trzyma długo niełaskawy. *Bard. Tr.* 435. Numidiia, póki się zgadzała z krainami sąsiedzkiemi, trzymała się przy wolności, ale potym, gdy się wszczęła niezgoda, była podbita od Arabów. *Bot.* 251. Panów swoich surowością, w rządzie się dobrym trzymali. *Star. Ryc.* 26. Subtelną rumianość brały piersi bite, Równie iako iagody winne, gdy się grono Jeszcze nie dozrze, trzymać poczyna czerwono. *Otw. Ow.* 123. Rozkosz i swawola zwyczaynie przy wielkich dostatkach trzymaią się. *Karp.* 4, 38, wieszaią się). W pamięci nie nie trzyma rzecz dopiero wszczęta, I o sobie sam starzec nawet nie pamięta. *Zab.* 8, 388, wypada z pamięci). – §. Trzymać, posiadać, dzierżeć, mieć w dzierżeniu, beſitzen, haben, halten. Ey po cóż, rzekną, tyle ieden zakon trzyma! *Zab.* 12, 236. Lepsze iedno iuż trzymane, niżli dwoie spodziewane. *Jak. B.* 130, lepiey mam, iak będę miał; lepsza chwała bogu, niż da Pan Bóg). Wieś arędą trzymać. *Teatr* 266, 85, zur Pacht haben, halten. Trzymam Pańską karczmę. *Teatr* 54 *c*, *B* 2, dzierżawię. – Na siebie trzymać, nie puścić w arędę, nicht verpachten, ſelbſt beſitzen, verwalten, z B. ein Gut. – §. Trzymać w sobie, mieścić w sobie, brać w się, obeymować, in ſich halten, in ſich enthalten, halten. U tey szynkarki miara sprawiedliwsza, nie taka iak u drugich, co to ledwie półkwarty buteleczka trzyma, a ze kwartową przedaią. *Teatr* 22 *b*, 106. – §. *De variis negotiis*: trzymać szkołę, straż etc., Schule halten, Wache halten. Wygnany Dionizy trzymał szkołę w Koryncie, i stąd miał wyżywienie. *Bud. Ap.* 105. Oyciec Bartłomiey na zamku na ten czas kasnodzieyski stołec trzymał. *Falib. B.* 3, et hielt die Predigten, hatte die Kanzel über ſich. Warto mu trzymać kazano nad nami. *Birk. Pod.* 9. – §. *Impensis sustinere* trzymać, utrzymywać kosztem, unterhalten, halten, Koſten verwendend. Próżność wzbudza do trzymania wielkiey sługi liczby. *Zab.* 16, 12. Co to za zbytek, trzymać darmostoiów, wiercipiętków, kręciwąsów, darmoiedów, moczymordów! *Mon.* 71, 485. Po cóż cię cudzych rzeczy ten stan w oczy kole, Czy ich odziewasz, czyli trzymasz na twym stole? *ib.*, czy ich żywisz, karmisz). Dłużey mój nauczyciel dla dziwactw różnych trzymany być nie mógł. *Mon.* 74, 229, trzeba było go odprawić, oddalić). Ja go przez 6 miesięcy trzymałem na swoim koście u perukarza. *Teatr* 1, 123, ich habe ihn lernen laſſen. Ja go moim kosztem za granicą trzymałem. *Teatr* 35 *c*, 15, ich habe ihn in der Fremde unterhalten, hatte ihn reiſen laſſen. Ociec ieśli syna chce mieć gospodarzem, dwma przy sobie niechay go trzyma a bawi. *Glicr. Wych. L* 1. – *Similiter*: Wielkie zjazdy swym nakładem na siebie trzymał. *Petr. Ek. ded.* – §. Trzymać słowo, obietnicę, wiarę, umowę, chować, dotrzymywać, ſein Wort, Verſprechen u. ſ. w halten. Uczy, że wiara albo słowo poprzysiężone heretykom, nie ma się trzymać. *Zygr. Pap.* 124. Trzyma słowo przyrzeczone Wszem narodom uczynione. *Pyb. Ps.* 207. Kto swym przyiaciołom wierności nie chowa, iakoż ią nieprzyacielowi trzymać ma! *Esop.* 75. – §. Trzymać kogo na słowie, na rzeczy, na obietnicach, przewlekać iego nadzieią, einen mit Worten und Hoffnungen hinhalten, mit Verſprechungen herum ziehen. Białe głowy trzymaią na słowie sługi swe, że ani łaski znaczney, ani nielaski widomey pokazać nie chcą. *Ger. Dw.* 309. Tatarowie, iż i od Moskiewskiego, i od króla Polskiego upominki brali, obudwu też na rzeczy trzymali. *Gwag.* 625. Tey choroby wszyscy lekarze, wiele obiecuiąc i długo na obietnicach trzymaiąc, zleczyć nie mogli. *Sk. Żyw.* 1, 431. – *aliter*: trzymać kogo słowy, bawić rozmową. *Cn. Th.* 1161, aufhalten, verweilen. Trzymać słuchacze, *attentos tenere animos. ib.* 1162, geſpannt halten. – §. Trzy-

mać na iaką kartę, stawić albo grać wciąż na nią, auf eine Karte halten, immer darauf setzen, spielen. Nieszczęśliwy gracz na wszystkie karty trzyma, azaliż iedna faworytka dopisze. *Teatr* 10, 51. – §. Trzymać co w iakiéy cenie, in einem gewissen Preise halten. Oy co za konie! iak drogo ie trzymał? *Teatr* 15 c, 75, od czego nie dał? wie hoch hielt er sie? – *Similiter*: trzymać co skąpo, nie użyczać, nie przedawać, zatrzymawać na drogi czas. *Cn. Th.* 1162, mit etwas sparsam zurück halten, nicht heraus rücken, es hoch halten, theuer bieten. – § *Sentiendo, credendo, iudicando*. trzymać, mniemać, rozumieć, sądzić, dzierżeć, utrzymywać, *Vd.* za tu derzhati, mieniti; meynen, urtheilen, halten, eine gute oder schlechte Meynung haben. Wielki głupiec, co się sam za mądrego trzyma. *Hor. sat.* 211. Im więcéy w kim godności, tym mniey o sobie trzyma. *Opal. sat.* 116, *Ec.* зелемудрствую, много о себѣ думаю, высокоумствую. O nim dobrze trzymałam, ale mnie czas nauczył. *Teatr* 10, 100. Licho trzyma o iéy sercu. *Teatr* 11, 47. Zbyt wiele o sobie trzymać, nie iest znać ludzi i siebie samego. *Mon.* 65, 110. Źle trzymasz o nim, bo go nie znasz dobrze. *Teatr* 18, 6. Naucsysz się lepiéy trzymać o poczciwych ludziach. *ib.* 9, 20. Skobuziałeś i zdanie dziwne cię uwiodło, Że o twych ziomkach wszystkich trzymasz nazbyt podło. *Mon.* 70, 156. Tezeusz starał się, aby nie był w podeyrzeniu ród iego, a o nim na wszystkiém dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B 5 b.* Statecznie mi pomożecie; chybabyście się iuż od swoich przodków wyrodzili; czego ia o was nie trzymam. *Biel.* 57. Saduceuszowie nic nie trzymaią o zmartwychwstaniu, o duszy, o aniołach. *St. Zyw.* 1, 491, nie wierzą w to, za nic nie maią, sie halten nichts davon. Wielu teologów trzyma, iż w czyscu niemasz ognia. *Boh. diab.* 3, 93. – *similiter*: Doktor na katedrze theses trzymaiący, siła mów od dysputatorów przeciwko sobie usłyszy. *Birk. Gl. K.* 35, broniący, utrzymuiący, defenduiący). – §. Trzymać za kim, trzymać z kim, stać przy kim zdaniem; obstawać, es mit einem halten, seiner Meynung seyn, ihm beypflichten, beystimmen. Uyrzą wnet oczyma swemi, Że Pan trzyma za dobremi. *J. Kch. Ps.* 16. Trzymać dłużéy z ludźmi takiego gatunku, było to na niechęć powszechną wystawić się. *Ust. X.* 1, 138. – *similiter*: trzymać na kogo, z królkować nań, einem seine Stimme geben, auf ihn halten. Mieczysław na państwo obran, acz Mali Polacy na Kazimierza trzymali. *Papr. Ryc.* – *Oppos.* trzymać przeciw komu, gegen einen auftreten. Wybacz miły Zenonie, że trzymam przeciwnie twemu zdaniu. *Zab.* 14, 145. – §. 2) *Verb. med.* trzymać, nie łamać się, nie puścić, halten, nicht brechen, fest bleiben. Goźdź ten trzyma; ta tarcica trzyma. *Tr.* Lod na Wiśle trzyma. *Ld.* TRZYMACZ, – a, *m.*, ten, który co trzyma, der Halter, der etwas hält. *Tr.* TRZYMADŁO, – a, *n.*, narzędzie do trzymania, ein Werkzeug zum Halten. Trzymadło do powiek pod czas operacyi. *Czerw.* 33. – Trzymadło w drukarni, w którym manuskrypt, der Tenakel.

Pochodz. *trzymonaw*; *dotrzymać*, *natrzymać*, *otrzymać*, *potrzymać*, *przetrzymać*, *przytrzymać*, *utrzymać*, *wytrzymać*, *wstrzymałość*, *zatrzymać*, *strzymać*, *wstrzymać*, *wstrzemięźliwy*, *wstrzemięźliwość*, *wstrzymałość*.

TRZYMIARowy, – a, – e, trzech miar, *Re.* трехмѣрный; von drey Maß. TRZYMIESIĘCZNY, – a, – e, – ie *adv.*,

dreymonatlich, kwartalny, vierteljährig; *Bh.* tříměsíčný; *Slo.* tříměsíčný; *Sr.* 1. tjimeßaczki; *Vd.* trimiesenzhen, shterteshnolieten, kvatern; *Re.* трехмѣсячный, трехмѣсячный. Trzymiesięczna pszenica iara, ktora we trzy miesiące do doyźrzałości przychodzi. *Syr.* 928. Czas trzymiesięczny, kwartał, *Ec.* трехмѣсячіе, время трехмѣсячное. TRZYMILNY, – a, – é, trzy mile maiący. *Cn. Th.* 1162, dreymeilig.

TRZYMONAW, – a, *m.*, TRZYMONAWEK, – wka, *m.*, *remora*; ryba, maiąca na głowie kolce poprzecznie wielą rzędami osadzone, któremi zwykła się czepiać okrętów; gdy wiele ich się przyczepi, wstrzymują pośpiech żeglugi. *Zool.* 179, der Schiffhalter, Sauger, ein Seefisch; *Crn.* sikna.

*TRZYNY, – yn, *ż.*, sierna niecałe, (*Etym.* trzeć), odjęte, zgoniny, Spreuförner (cf. szczynki); Żyto moczone ze trzynami albo plewami, koniom dawane, czyni ie tłuste. *Syr.* 915.

TRZYNADEL, ptak, *ob.* Trznadl.

TRZYNASCIE, *G.* trzynastu *Num. Cardinal.*, *Bh.* trinact; *Slo.* trinácte, trináſt; *Sr.* 1. shinatie; *Sr.* 2. tshinaſtie; *Vd.* trinaiſt, trynaiſt; *Cro.* trinajst, trinâyszt; *Sla.* trinaest; *Rg.* trinaest; *Bs.* trinaeste, trinadeste, trinaesti; *Ross.* тринадцать, тринадесять; trzy nad dziesięć, dreyzehn. *Troienaście. *Leop. Num.* 29, 13. Trzynaściekroć, *Vd.* trinaiſtbarti, trinaiſtkrat; *Ec.* тринадесять крать, тринадесятижды. TRZYNAŚCIORO, – rga, *n.*, trzynaście sztuk czego, mianowicie różnéy płci, dreyzehn Stück, besonders verſchiedenen Geſchlechts, *Sla.* trojenaſtero. TRZYNAŚCIORY, – a, – e, TRZYNAŚCIORAKI, – a, – ie, – o *adv.*, trzynastu różnych gatunków, dreyzehnerley; *Bh.* trínácterý. TRZYNASTOLETNI, – ia, – ie, lat trzynaście maiący, dreyzehnjährig, *Bh.* trínáctiletý. Trzynastoletni chłopiec. *Chod. Gesn.* 237. TRZYNASTY, – a, – e, *Bh.* trinacty; *Slo.* tríná́ſti; *Sr.* 2. tshinaſti; *Sr.* 1. jinatý; *Vd.* trinaiſten, trinaiſti; *Cro.* trinaysti; *Rg.* trinaesti, trinadecsti; *Sla.* trinaeſti, *Ross.* тринадесятый, тринадесятъ; *num. ordin.*; po dwunastym następuiący, der Dreyzehnte. U stołu rachuie, czy niemasz trzynastego; skoro iest, iuż stracił appetyt. *Mon.* 65, 127, *Zrn. Pst.* 2, 293 *b*. *Trzeciegonastego roku. *Bud. Genes.* 14, 4. TRZYNOCNY, – a, – e, *trinoctialis*, dreynächtig. *Cn. Th.* 1163; *Sr.* 1. tjinoczné. Trzynocny czas, *trinoctium*. *Cn. Syn.* 896. TRZYNOG, – u, *m.*, TRZYNOŻEK, – żka, *m. dem.*, dryfus, der Dreyfuß; *Bh.* trinožka, trinožník; *Slo.* trinožník; *Sr.* 1. trébuß, tjinobaté lotow; *Crn.* trinoga, kózica; *Vd.* trinog, trinogaunisa, troinogatisa, trinoga, tripesh, tribos, drifus, (*Vd.* trinogatnik, s tygiel, rynka; *Vd.* trinog, s męczyciel, kat); *Cro.* troynog, trojnok; *Rg.* trinogh, trinògh, tronògh; *Bs.* trinoga, sagjak; *Sla.* sacxàk, (*Sla.* trinoga, randlika, s rynka); *Ra.* тренóгъ, тренóжникъ; *Ec.* маранъ, cf. sagan). *Trzenog. *Urs. Cr.* 173, Trzynog. *Mon.* 75, 591. – Jak z trzynogu Delfickiego, dawało wszystkim swoie wyroki. *Mon.* 67, 493. Co naysłodszéy zebrawszy śmietany. W sporo pod wieczor nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. TRZYNOGI, TROYNOGI, – a, – ie, TRONOGI, TRZYNOŻNY, – a, – e, *Bh.* тřинožný, тренožný; *Sr.* 1. tjinobáté; *Crn.* trinog; *Vd.* trinogen, trinogast, (*Vd.* trinogni, s męczeński); o trzech nogach, dreyfüßig. Tróynogi starzec w porze z czwornogim dziecięciem Czołga się opłakanym na ziemi przygięciem. *Zab.* 8, 396

Koryt. Troynożne Delfu stoły. *Mon.* 71, 156. Z garnca *trónogiego abo na dynarze stoiącego, chwytaią pokarmu. *Eras. Ob. F.* *TRZYNOŻYĆ kogo *cz. ndk.*, strzynożyć *dk.*, *strynożyć, *strzenożyć, sternożyć. *Rs.* спреножить, trzy nogi krępować n. p. koniowi, dem Pferde drey Füße koppeln, *fig.* związać, pętać, fesseln. Ledwie że ziemi dopadł, ledwie się położył, A iuż Tatarzyn węzłem mi raka ztrzynożył. *Pot. Jow.* 32. Skoro trzech nieprzyiaciół żołnierz ieden hoży Bolesławow w pogoni arkanem strynoży J królowi przywiedzie . . . *Pot. Poez.* 504. TRZYOCZNY, - a, - e, dreyäugig, n. p. *Iriophtalmos*, drogi kamień trzyoczny, t. i. trzy oka reprezentuiący. *Chmiel.* 1, 661. TRZYPALCOWY, TROYPALCZASTY, - a, - e, *tripollicaris. Cn. Th.* 1163; dreyfingerig, dreyzehig, dreyknallig; drey Finger dick; *Ec.* mpeпéрстный. TRZYPASZCZĘKI, *ob.* Tróypaszczęki. TRZYPIĘDZISTY, *trium palmarum spatium*, *Vd.* tripeden, treh pedi; dreyspannig. *Cn. Th.* 1163. TRZYPIENIĘŻNY *triobolaris*, dreyhellerig, für drey Heller; cf. tróypieniążek, tróyhalerz. TRZYPIĘTRY dom *triclinium*, *Cn. Th.* 1163; *Vd.* tripoden, trikladen; *Ec.* mpexпóмерный; dreystöckig, z. B ein Haus mit drey Stöcken. TRZYRADŁA *herb*, radła trzy od pługa końcami do góry. *Kurop.* 3, 56 *et* 53; ein Wappen. TRZYRAŻNY, *ob.* Troyrażny. TRZYROGI, TZYROGATY, *ob.* Tróyrogi. TRZYSĄCZNY *trinodis e. g. claua*, o trzech sękach abo rogach. *Cn. Th.* 1163, dreyknorrig; *Cn. Syn.* 896; *Sr.* 1. tjisnoljité. TRZYSĄŹNIOWA laska. *Mon.* 67, 212. dreykläfterig. Postanowić, wiele poddany lasek trzysążniowych w szerz i wzdłuż wyorać powinien. *Mon.* 67, 212. TRZYSOWITA chustka. *Syr.* 1291, w troie złożona; dreyfach. TRZYSTA, *G.* trzechset, *Bh.* tríssta; *Sr.* 2. tschi hudertle, ji ssta; *Vd.* tristu; *Sla.* trista; *Rs.* mpucma; *Num. Card.*; z trzy razy sto; dreyhundert. Niech cię trzysta katów weźmie. *Teatr* 43 *c*, 57 *b*. Jak u trzysta djabłow możesz to mówić? *Teatr* 22, 24. Leonidas z trzema sty oparł się piętnastu tysiącom. *Zab.* 6, 385. Kapitan nad trzema sty konnych. *Warg. Wal.* 234. TRZYSTOPNY, na trzy stopy długi, szeroki. *Cn. Th.* 1163, dreyschuhig, dreyfüßig. TRZYSTOLETNY *Nestor. Hor.* 1, 126, tróywieczny, *Vd.* tristulieten; dreyhundertjährig. I Nestor swego Antylocha niezawsze starzec trzystoletni szlocha. *Mon.* 70, 212. Gdy sobie Nestora czasy trzystoletnie rokuiesz, Kłoto dzisiay może nić przetnie. *Tel. Saut.* 62. TRZYSTRONNY, - a, - e, o trzech stronach, dreyseitig, *Vd.* tristranski, tristranen. TRZYSZCZEPNY, na trzy części się szczepiający, dzielący, trzyczęstny, *trifidus*, *Mącz.*, dreyspaltig. TRZYTULNY baszta, z trzema ogonami końskiemi czyli chorągwiami. *Alok.* 61, tróybunczuczny, Waſche von drey Roßſchweifen. TRZYWDAR *herb*; trzy krzyże w ieden się angul w środku tarczy schodzące, na lewey gwiazdy trzy. *Kurop.* 3, 53, ein Wappen. TRZYWŁOSY *tripilis*, dreyhärig. *Cn. Th* 1163. TRZYWZORNY *trilix*, tróynitny, dreydräthig. *Wlod.* TRZYZĘBATY, *ob.* Tróyzęby. TRZYZIARNISTY *triticeus*, *Cn. Th.* 1163, dreykörnig.

T U.

TU *adv. loci*, *Boh.* tu, zde, teď, tady, tuby, (cf. tędy); *Slo.* tu, tuto, teď, zde; *Sr.* 1. tu, tude, tuhde tudy; *Sr.* 2. tu, tub, tuber, tuki, tuh hém, tuh sim, hem, bem, hôm, hômko, hômkor, (cf. haiw); *Crn.* tudi, tukaj, tukej, letu, letukej, lésém, lesim, sém, semkej, (cf. sam!) *Vd.* teystu, tukai, to, tose, tukaisem, tusem, tosem, semkai, tasem, leto, sem, stusam, od sod; *Cro.* szém, amo, ovamo, (cf. owo), szimo, ovde, (*ob.* owdzie), (*Cro.* tote, totu, s tam); *Sla.* ovdi, evo, (*Sla.* tu, túde, s tam); *Hg* itt; *Hg.* tûj, tôti, tàmo, onàmo, ôndi, ovàmo, simmo; *Ms.* toti, tutu, tûtû to mjesto, ovde, ovdi; *Ec.* my, тумъ, здѣ, сѣмо, (тогда tam, тудѣ tamtędy); *Rs.* сюдà, тудà, здѣсь, (*Rs.* тудà tamtędy, тумъ, s tam, кто тумъ kto tam?), cf. *Gr.* ἐνθα). - Tu, *quietis*, s na tym mieyscu, hier. Źle tu na Wc Pana, dwunastu ludzi szukaią go. *Teatr* 23 *b*, 42. Już ia odchodzę, nie masz tu co robić. *Teatr* 27 *b*, 96. Czegoż tu chcą ci ludzie? *ib.* 32 *c*, 42. Tu, tu, s tu - tam, *Sla.* ovdi ôndi; *Ec.* сѣмо тамо, hier, dort. Tu płacz, ścisk, nędza, ubóstwo i głody, A tu igrzyska, pompy, festy, gody. *Chrośc. Fars.* 483 Tu słychać, że lew rycsy rozgniewany, Tu niedźwiedź mruczy, tu wilk srogi wyie, Tu morze hucsy gęstemi bałwany, Tu woda skały niepożyte bije. *P. Ach. J.* 356. Tu stoi, a indziey swe broi. *Cn. Ad.* 1181. Słuszno abo oto *hsino, s tu abo tam. *Sekl. Luk.* 37. Tu i owdzie, mieyscami. *Cn. Th.* 1163, hier und dort. Tu sęk, *ob.* Sęk. Tuś mi, s złapałem cię, trafiłem na cię przeciw, habe ich dich! bist du hier! A tuś mi piiaku. *Teatr* 54 *b*, 12. A tuś zdrayco! *ib.* 3, 54. Skoczą do siebie z wozów, broni w ręku maiąc, Tuś mi, a tuś mi, z obu stron pokrzykiwaiąc. *Sim. Siel.* 42. (*disting* Tuż *qu. v.*). - §. Tu *cum motu ad locum* *TUTA, TUTAY, na to mieysce, hierher. Wziąwszy to wszystko, przyniosłem to do pana mego tuta. *Rud* 2 *Sam.* 1, 10. Aż tu, *Sla* dôvle, (cf. *Sla.* dôvle, s aż tam). Tu mierzy, a indzie uderzy. *Cn. Ad.* 1157. Tak długo chodził, to tu, to *owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kch. Jer.* 505; tam i sam). - §. Tu *temporis*, dopiero w ten czas, hier, jetzt, nun. Tu się pokaż, tu się popisuy; teraz się pokazuy. *Cn. Ad.* 1180; na złym razie się pokaż).

Pochodz. *tuż*, *tudzież*, *tuteyszy*, *tutejszy*; *cf. tędy*, *ztąd*, *tubylec.*

TUBA, - y, *f.*, żywcem Łacińskie, cf. trąba, Trompete, *Tuba cuspidata*, *tuba nocturna*, głosy pewne w organach. *Mag. Mscr.* TUBALNY, - a, - e, - ie *adv.*, grzmotliwy, grzmiący, krzykliwy, ogromny co do głosu, brausend, donnernd, lärmend. Tubalne kotły iuż ucichły. *Pot. Jow.* 61. Krzykliwe trąby, tubalne kotły. *Pot. Arg.* 155. Tubalne Erytreyskie dzwono. *Tward. Dof.* 7. Przez wiatry szumiąc tu zima Tubalny iakiś bas trzyma. *Der.* 3, 20. Tryumfy tubalne. *Pot. Syl.* 186. Przywiedli na niego żwawego i tubalnego głosu ministra, który miasto dyputacyi wołaniem zatłumić chciał słowa prawdy. *St. Zw.* 1, 262. Nisowa cora w mur tubalny małym kamyczkiem brząkała, *resonantia saxa. Zebr. Ow.* 188, dźwięczne, odgłos daiące.

TUBEROZA, - y, *f.*, *polyanthes Linn.*, *Ger.* die Tuberose, kwiaty ma pospolicie białe, czasem czerwone. *Kluk. Dyk.* 2, 209. *Kluk. Rosl.* 2, 174.

TUBYLEC, - lca, *m.*, *Rs.* мызомецъ; ein Einheimischer. Gryffowie nie byli indygienami czyli tubylcami, ale przychodni do nas z Syrbii. *Nar. Hst.* 3, 217. Synowie przycho-

chodniów będą u was iak tubylcy. *Bud. Ezech.* 47, 22. W karczmie przychodniom niech wolno będzie przebywać, nie tubylcom abo obywatelom. *Modrz. Baz.* 143. Oglądanie przez wiary godnych komissarzów tubylców. *Stat. Lit.* 20; *ob.* Turodak, Ztądrodak).

TUCHOLA, -i, *ż.*, miasto Pruskie w Pomerellii. *Dyk. G.* 140; *Ger.* Tuchela, eine Stadt in Weſtpreußen. TUCHOW, -a, *m.*, miasto w Krakowskiem. *Dyk. G.* 3, 140, eine Stadt im Krakauiſchen.

TUCYA, -yi, *ż.*, miedziane zużele. *Dudz.* 64, *Ger.* Tutia, (*Pers.* tutia), eine Art Zinkkalk.

TUCZ, TUSZA, -y, *ż.*, tuk, *Bh. et Slo.* tuł; *Sr.* 1. tuł (smalec), tovcj; *Vd.* tushia, toushina; *Cro.* tüscha; *Rs.* мухъ, tłuſtość, (cf. *Germ.* teig), die Fettigkeit, das Fett, die Feiſtigkeit. Tucz t. i. śpik wołowy. *Wiel.* 431. Wilk do psa: iak piękną tucz masz, Brytanie. *Jak. B* 12. Z nóg do głowy tenże sam, téy samey urody, Tego wzrostu, tey tuszy. *Zabł. Amf.* 45. Ta tusza appetyt mi dziwnie wzrusza. *Jak. Bay.* 71. - §. tucz, karm tuczące, die Mäſtung, mäſtende Nahrung, Maſt. *Sagina* tłucz, albo tucz, ktorą tuczą. *Mącz.* Im nieszczęście żyzną paszą i tuczą było. *Pilch. Sall.* 66. TUCZA, - y, *ż.*, *Rs.* муча, мучка burza, chmura, eine dicke Gewitterwolke, Gewitter. Jak groźny obłok, co ulewę nosi, A pełen grzmotu i straszliwey tuczy . . . *Kras. W. Ch.* 53. Jak chmury, co tuczą zewarły, Na gór wierzchołkach, gdy się w Tatrach wsparły, Obwieszczają się straszliwemi trzaski: *Kras. W. Ch.* 105. TUCZEC, -czca, *m.*, łopata u zwierzęcia, (cf. udziec), das Schulterbein eines Thiers. Kiedy pan tuczec albo łopata schnie . . . *Ostror. Nyſl.* 26. Gdy się koń w tuczec, albo z iakiego inszego przypadku zabije od drugiego konia, bardzo to bywa chromota szkodliwa. *Hip.* 125, *Kon. Lek.* 55. TUCZNIEC *niiak. ndk.*, utuczyć się, tyć, tucznym czyli tłustym się stawać, tłuścieć, feiſt werden, *Bh.* tučnéti; *Rs.* мучнѣть, добрѣть, *cf.* wydobrzeć). - *fig.* Dusza, która dobrorzeczy, utuczuieie, a wydobrzeć). - *fig.* Dusza, która dobrorzeczy, utuczuieie, a kto kogo upoia, i sam takież upoion będzie. 3 *Leop. Prov.* 11, 26, uty.e. z *Leop.*). TUCZNOŚC, - ści, *Bh. et Slo.* tučnoſt; *Sr.* 1. tučnoſć. *Rs.* мучность, жирность, (cf. żer); *Eccl.* многотлѣніе, мучность, толстота тѣла; (*Rabb.* משון daznoth *pinguedo*); tucz, tycie, otyłość; die Feiſtigkeit, Fette Ciepło wnętrzne tych rzeczy, ktorych człowiek pożywa ku tuczności swoiey. *Biał. Poſt.* 121. Rzepa solona mniey ciału tuczności, niźli świeża daie. *Syr.* 1043. Kapusta, kiedy ią przewarzysz, ma moc wysuszającą, bardzo mało tuczności daie. *Spicz.* 24. - *fig.* Swieży gwoździk poznasz, gdy go ściśniesz, a on pu- ści z siebie tuczność, t. j. wilgoć własną. *Spicz.* 40, tłuſtą soczyſtość. TUCZNY, -a, -e, -ie *adv.*, *Boh.* tučný; *Slo.* tučni, tučnú; *Sr.* 2. tužni; *Sr.* 1. tučny, tučen; *Cro.* mastne, cf mażć, *cf.* mięsny); *Vd.* reditliu, rediteliu, redilen, tesnav, reljezhen, (*Vd.* tolshenik, = wół); (*Rg.* utovglin *saginabilis*, = utuczny); *Rs.* жирный, (cf żer), мучный; *Ecc.* мозглявый; tłusty, karmny, feiſt, fett. Trzeba, żebyś jutro u mnie jadł obiad; mam gęś tuczną. *Teatr* 30 c, 25; (*Boh.* tučnice, = kiszka tłusta). - *actiu.* tuczny, tuczący, posilny, mäſtend, feiſt machend. Szermierze tucznych używali potraw dla nabrania sił i ogromu ciała. *Pilch. Sen. liſt* 1, 112. - *fig. tr.* Nie lituy soku z tuczney iagody, Nie intro takie mieć będziem gody. *Nar. Dz.* 1, 124. Zły miesiąc nazbyt tuczny, gdy po nim rok pości. *Aras. Liſt* 2, 131. Bolesława nieuczone łakomstwo okazyą krolowi Czeſkiemu do opanowania Szląska podało. *Krom.* 324. (*Rs.* мучникъ szpekszyn, Speckſtein, kamień tłuſtawy). TUCZYBRZUCH, - a, *m.*, żarłok. *Krom.* 184, *cf.* pasibrzuch, ein Bauchmäſter, dem der Bauch ſein Gott iſt. Chyba u ciebie, i tobie podobnych tuczybrzuchow, którzy zawsze iak rosomaki obetkawszy się, i iak bący opiwszy się, idą spać, ieſt niepodobna, przez czytanie sześciu psalmów ni charkać ani kaszleć. *Pim. Kam.* 338. TUCZYC *cz. ndk.*, utuczyć *dk.*, karmić do tłuſtości, *Boh.* krmiti; *Sr.* 2. tłuſczijſch, tłuſczijſch, karmiſch, (*ob.* karmić); *Crn.* poredim; *Vd.* pitati, tiplat, (cf. *pica, *picować); *Cro.* tuztiti, tovim; *Boem.* touiti, goijti, (cf. goić), utouit, pritiliti, ugiriti, tuſtiti, mrſtiti; *Rg.* tovitti, utovi ti; *Rs.* умучивать, умучнать; *Ec.* пренитучивать, бомю; feiſt machen, fett machen, mäſten. Kury iak prędko utuczyć, *Slezsk. P.* 554. Żydzi do dni 12 dobrze zawsze utuczą gęś. *Haur. Sk.* 126. Z ich ofiar swe brzuchy tuczyli. *Groch. W.* 17. Posiła ten pokarm, tuczy do sytości. *Wad. Dan.* 14. Kto się rad uczy, ciała nie tuczy. *Cn. Ad.* 398, *plenus venter, non ſtudet lubenter*). Pańskie oko konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297. Gdy iednego pytano, któraby rzecz naywięcéy tuczyła konia, odpowiedział, oko pańskie; drugiego gdy pytano, iakiby gnoy na rolą naylepszy był, odpowiedział, stopy Pańskie; oba dali znać, że obecność pańska wiele waży ku dobrey sprawie. *Kosz. Lor.* 53. Będzie tuczył żywot swóy obfitościami stada moiego. *Rey Poſt. Xz* 5. Jak ciało ludzkie nieumiarkowanym tuczeniem, tak ziemia zbytecznym zatłuszczeniem, traci dzielność w zbytku. *Teatr* 26 c, 122. Do utuczenia, z *utuczny, *Rg.* utovgliv *saginabilis*. Manna miała w sobie smaki i *tuczenie wszystkich potraw, na które kto pomyślił. *St. Kaz.* 281; tuczność, posilność, die Kraft, Stärkung, Nahrhaftigkeit; *Cro.* utovlénye *sagina*). - *fig. tr.* Skanderbeg iuż się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524; zbogacił). Nadzieią go tuczyli, *Krom.* 300. Nadzieia karmi, ale nadzieia nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 255. Kłamliwa przysięga nie tuczy. *Susz. P.* 3, *G* 2 *b*. Szczęście gniew tuczy. *Pilch. Sen. Gn.* 225. Ja gniew moy przeswyciężam, zanim się nauczył Téy sztuki, żebym wieczny upor w piersiach tuczył. *Dmoch. Jl.* 2, 193, chował). Jowisz w chytrey naprzód pogodzie przyszle tuczy gniewy. *Zab.* 12, 241, zasila, gotuie). Klęskami ląd utuczył, rzeki krwią rozpoił, Zbóyca w szkarłat odziany, Filipowe plemię. *Nar. Dz.* 1, 139. TUCZYCIEL, - a, *m.*, który tuczy, der Mäſter, *Bs.* utovitegl, krimak, (*ob.* karmiciel); *Cro.* utovitel.

*TUDA, *TUTKI, *Rs.* туда, tamtędy, dorthin. Prawi ni siuda ni tuda, Jak mu chmiel nadmie, gra głowa, iak duda. *Bratk. H* 2 *b*; ni w pięć, ni w dziewięć, weder gebauen noch geſtochen. Ni me tutki, ni me siutki. *Rys. Ad.* 47. ani mię tam, ani mię sam).

TUDZIEŻ *adv.*, *Boh.* tudíž; *Crn.* tudi; *Vd.* tudi, ja she, enakoshnu, taku, na to visho, raunu taku; (*Dl.* tudye *confeſtim*, *ob.* tuż); *Sla.* takójer; *Bs.* toghjer, takoghjer; *Cro.* takaj, tolikaj, tulikaisse). a) *tuż *de loco et de tempore*

Lisko, bliziutko, zaraz, natychmiast, gleich dabey, hart an, ganz nahe, gleich, sogleich. Kto u ciebie będzie co robił, tudzież mu zapłać, a płaca naiemnika twego żadnym sposobem niechay u ciebie nie zostanie. 1 *Leop. Tob.* 4, 15. Swarno z Litwą zabieży naszym, i tudzież od naszych się położy. *Biel.* 153. Nowinę przyniesiono, nieprzyiaciele iuż są tudzież. *Warg. Cez.* 129. Apollo, iak za piękną łanią Duży Molossus, tudzież tudzież za nią. *Tward. Daf.* 78; w też tropy). Jezus przemówił do ślepego: przeyrzyy! i tudzież preyźrzał. *Biał. Post.* 298, natychmiast, sogleich. Rozumieli, że miasta tudzież dostaną. *Warg. Cez.* 152. b) Tudzież, *coniungens*, i przy tym, także, nad to, prócz tego; ingleichen, wie auch; ktomu. *New. Char.*; *Januszowski in primo significatu vult scribi* tudzież, *in altero* tudzięż.

TUF! *ob.* Taf tuf!

TUK, - u, *m.*, *Bh. et Sl.* tuk, (*Bh.* tukowina trón); *Sr.* 1. *et* 2. tuk; (*Rg.* tùk, sûkas, i indyk; tukka, i indyczka); *Ross.* тукъ, тупъ, (cf. łèr); (cf. *Ger.* dick, *Dan.* tyck, *Suec.* tjock, *Angl.* thick, *Isl.* thicke; cf. tyć, tyie); tłustość, tłuste, das Fett, das Fette. Wnętrza iego obrosły tukiem, a kości bywaią odwilżone śpikiem. *Leop. Job.* 21, 23, *Leop.* 1 *Reg.* 2, 15. Tuk w kości, śpik, der Mark in den Knochen. Każdego zwierzęcia tuk z kości zegrzewa i od niękcza. *Sien.* 275. Tuk w kości. *Ryś. Pst.* 222. Dawać psom kości tłuczone, bo smak ich tuku iadowitość w nich czyni. *Cresc.* 569. Zawsze iako w tuku opływaią. *Wer. Kil.* 34, cf. opływa iak pączek w maśle). *Prov.* Panna iako panna, ale rzepa w samym tuku. *Rys. Ad.* 58.??

*TUŁ, - u, *m.*, *Bh.* taul, taulec; *Crn.* tol, tul, (*Crn.* tolovaj, i rozboynik); *Vd.* tula, stoz strelni, strelotok, noshnica za strele, kanier; *Bs.* tuliça, terkesc; *Rg.* tul, tùliza, tarkàc; *Ec.* муль, колчанъ; (*Rs.* мулья, мулейка głowa kapeluszna; *ob.* tulić); kolczan, der Köcher, (cf. taftay). Nazotowali zastrzały w tule swym, aby ustrzelali w ziemności ludzi dobrych, *pharetra*. *Wrob.* 21, 1 *Leop. Ps.* 10, 3, w szydaku swoim. 3 *Leop.*); *Ec.* мулъ-ноносецъ, *Gr.* Φαρετροφορος, Köchertrager, *tułonosz; (*ob.* tuleia).

TUŁAĆ się *Rec. ndk.*, błąkać się, *Boh.* taulati se, cykanowati se, (cf. eyganić); *Slo.* túlat', taulám se (roztulugi se *dispalor*); *Crn.* klatiti, klatem, potępam se; *Vd.* se potiepat, shterzat, stórsat, klotiti se, plasiti, potepati; *Cro.* klatimsze, szkitamsze; *Dl.* szkitamsze; *Bs.* skitatise; *Rs.* скитаться, скитаюсь, шататься, шатаюсь, помаматься, бродить, збродить, (cf. brodzić), замбродить, замбражить, лишить, проклинать, прорыскать, закаяться, сломиться, сломлюсь; herumirren, sich herumtreiben. Jak błędny tułaćbyś się musiał. *Rey Post. S* 2. Tułamy się iako ślepi po omyłnych drogach a błędnych gościńcach świata tego. *Rey Post. Bbb* 6. Tułam się, iako szarańcza. *Bud. Ps.* 109, 23. Tułał się na wygnaniu Kamill i Cycero, powrócili do oyczyzny na ramionach współziomków. *Off. Mow.* 79. Łodzia na morzu bez żeglarza tam i sam się tułaiąc zatonie. *Cresc.* 370, tłukąc się. Czyż może dusza od ciała odłączona, na tym świecie tułać się? *Zygr. Pap.* 142. Tułanie i bieganie od miesca do miesca. *Zygr. Gon.* 294; *Cro.* zderkavanie; *Bh.* taulka, taulanj, *ob.* tulactwo, włóczęga. TUŁACKI, - a, - ie,

TUŁAWY, - a, - e, TUŁACKO *adv.*, *Boh.* taulawi; *Slo.* tulawý; *Vd.* klotezhen, potepuhen, okulmotliu, okulpletliu; *Rs.* бродящій; tułaiący się, do tułacza, tułactwa należący, herumirrend, herumtreibend. Dokądże rozpuszczasz się na rozkoszy, córko tuława? 1 *Leop. Jer.* 31, 22, tułaczko. 3 *Leop.* Naród, który na północy tułacko żyie. *Bard. Tr.* 368. Zawsze tułacką dom wożąc ulicą. *ib.* 135. TUŁACTWO, - a, *n.*, tułanie się, błąkanie się, das Herumirren; *Ross.* бромéнїе, бродьба, бродня, (cf. brodzić), *Cro.* zderkavanye; *Bh.* taulka, taulanj. - §. *collect.*, i tułacy, *ob.* tułacz, tułak. TUŁACZ, TUŁAK, - a, *m.*, *TUŁKA, - i, *m.*; *compos.* TUŁACZYNA, TUŁANINA, - y, *m.*, błąkacz; *Bh.* tulič, tičanu, potlaučka; *Slo.* tulák; *Hg.* tévelygö; *Sr.* 1. po trapu cjahatjer, *Crn.* shteklazher, potepin, potepinz, potepúh, flankón; *Vd.* potepuh, vaidash, ster, shterzar, shtörzar, potieplavus, okulpleshovez, okultepnik, mrashnik, motavilnik; *Cro.* tepècz, szkitávecz, (cf. Scyta), klates, proszkochiplot, cf. powsinoga); *Bs.* skitas, koji se skita; *Dl.* szkitalacz; *Rg* vukàc, skitàc, skitalas; *Rs.* бродяга, мамунъ; *Eccl.* проходень, хомяга, скимага, кто по міру ходитъ; ein Herumstreicher, Herumirrer, Herumtreiber. Tułacz, nie wiedzieć zkąd. *Teatr* 18, 76. Wygnaniec i tułacz. *Teatr* 45 *d*, 87 *Wyb.*, tułak. *Pot. Arg.* 49. Gdzież ten iest, któryby ogarnął sirotkę błędnego, albo tułaka opatrzył w nędzy iego? *Rey Zw.* 190. Tułak i wygnaniec od wszystkich wzgardzony. *Otw. Ow.* 448. *Vagus* tułka, który się tu i owdzie tuła. *Mącz.* Kain będzie tułakiem i biegunem na ziemi. *Radz. Genes.* 4, 12, *Budn. ib.* Kain był tułaniną po świecie. *Gil. Pst.* 61. Błąkał się po mym państwie, iako tułaczyna. *Bard. Tr.* 302. - §. *Astronom.* tułacz, kometa, gwiazda błąkaiąca się. *Klocz. Zd.* 74, der Komet, Wandelstern. - §. *Venat.* Tułacz, miano psa gończego. *Ryd.*, Namet ein Stäuberhundes. - §. *Monet.* Tułacze, orty Szląskie. *Star. Vot. B* 3 *b.* Kraycary, grosale, piętaki, tułacze, troiaki. *Dow. A* 2, eine schlechte Schlesische Scheidemünze. TUŁACZKA, - i, *f.*, *Boh.* tulačka, tulačin'a; *Slo.* tulačka; *Rg.* vukacizza, skitacizza, smuzka; *Bs.* skitaciça; która się tuła, błąka, die Herumtreiberinn. Chciałabyś, abym z mey córki nocną uczyniła tułaczkę. *Teatr* 30 *b*, 31. Dokądże *wżdam rozpuszczasz się na rozkosze tułaczko? 3 *Leop. Jer.* 31, 22, córko tuława. 1 *Leop.*). Czyż to ostatnia kara na muchy wygnane? Dalsze nędznym tułaczkom bywaią zadane. *Tel. Sant.* 23.

TUŁAMBAS, *ob.* Tołumbas. TULBANT, TURBAN, *ob.* Zawoy.

*TULCZYĆ *cz. kontyn.*, n. p. Wdarto się i w ziemskie wnętrzności, gdzie cokolwiek ścisnęła, i w Stygowéy chłodni tulczyła, kopią skarby. *Zebr. Ow.* 5, *Stygiisque adnotarat umbris?* cf. dulczyć.

*TULEIA, *TULIIA, - ii, *f.*, *Bh.* tuleg grot u spisy; (*Rs.* мулька, мулька, мулькова szpunt, *Rs.* мулья, мулейка, głowa w kapeluszu lub w czapce). Troie czyni kopiią, drzewce, grot, tuleia, Drzewce wiara, grot miłość, tuleią nadzieia. *Pot. Pocz.* 127. Wraził w krzeń smoka po tuleią drzewce. *ib.* 167. Za każdym razem trzy kroć wyrzucił kopiią, Raz ią chwytał u grotu, drugi pod tuliią. *Ban. M* 4 *b.* - §°. Wyimie strzałę z tuleia i wypuści ią. *Bud. Job.* 20, 25, z kolczana, aus dem Köcher,

ob. Tul). (TULEIEK, - eyka, *m.*, Tuleiek mówią za leiek, n. p. mularz ma tuleiek z papieru na penzelku, gdy robi na sukcie, aby mu kolor nie ściekał na rękę. *Mog. Mstr.* TULIC *ca. nak.*, utulić, utolić *dk.*, (*Crn* tuliti, tûlem *aiulare*, *Crn.* tolashiti *pacare*; *Vd.* tolâshit, tolâshil, tolashim *pacare*; *Vd.* tuliti, mukati, z ryczeć jak wół; *Bs.* toliti *hortari*, *suadere*, utoliti *consoleri*; *Rs.* мулить proſtować, proſto wyginać, мулиться cofać się, ustąpić, сумулиться zgarbić się, (*Rs.* мулья, мулейка głowa kapeluszna, *Ross.* мулка, замулка, замулочка szpunt; *Ec.* умулюсь, крыюся ukrywam się;) - TOLIC. *Cn. Th.* 1160 *et* 1145; *Rs.* молить, умолить, умолить, умилюю, z płaczącego mile przyciskaiąc koić, den Weinenden ſanft an ſich drücken und beruhigen, ſtillen, ſchweigen. Tulić dziecię. *Tr.* Utul go, niech tak nie kwili. *Groch. W.* 367. Tulący, koiący, zaspokaiaiący, *Rs.* умолимый, *Subſt.* умолимець, *f.* умолимелница. - *fr.* Szczęśliwe źrzódło, które zemdlonego Pana utuliło pragnienie. *Pocie* 527; ugasiło, den Durſt löſchen. - §. Tulić co gdzie, chronić, chować, verbergen, bergen, in Sicherheit bringen. Po krzewinach taią się zaiączkowie czuli, A iarząbek pod ſkrzydła głowę swoię tuli. *Kras. Oſſ. H* 3. Z boiaźni pies ogon pod się tuli. *Rey. Wiz.* 13 *b.* TULIC się, uspokaiać się w płaczu, płacz hamować, ſich beruhigen, zu weinen aufhören, ſich beſänftigen. Utul się, niech ten smutek serca ci nie rani, chciey twoie żale cofnąć do słuszności granic. *Teatr* 44 *d*, 15, Czarne ieſt oblicze moie, bo się nigdy od serdecznego bolu i krwawego płaczu utulić nie może. *Smotr. Lam. pr.* Mleko matki ieſt dziecku zdrowsze, przeto też rychley się nim utoli. *Spicz.* 184. W domu kiedy dziatki płaczą, nie pytamy się o tym, bo się wnet rozkwilą, i wnet się utulić mogą. *Dambr.* 390. Serce im nie gdy się nie utoli. *J. Kch. Dz.* 124. Da ci taką chłostę, iż się iuż nigdy utulić nie będziesz mógł w narzekaniu swoim. *Rey Pſ. K 4 b* 3. - Nieutulony, z NIEUTULNY, nie daiący się utulić, nieukoyny, nicht zu beſänftigen, nicht zu ſtillen, unſtillbar; Nieutulenie, Nieutulnie *adv.*, *Rs. et Ec.* неумолимый. Płakała nieutulonemi łzami. *W. Tob.* 10, 4. Umarła z nieutulonym żalem oyca. *Gaz. Nar.* 1, 228. Nieutulona w żalu po śmierci męża. *Wyg Blar.* 1, 19. W płaczu nieutulnym. *Zab.* 9, 234 *Fyſſ.* Mord twóy okrutny płaczu nieutuluego godny. *Modl. Gd.* 21. Żal nieutulny, *Zab.* 15, 392. Płacze nieutulnie iego ſtratę. *Zab.* 14, 182 *Sak.* Nieutulnie narzeka. *Pieś.* 113. - §. Tulić się gdzie, przytulać się, chroniąc się, przyciskaiąc się, ſich wo anſchmiegen, ſich wohin retiriren, ſeine Zuflucht nehmen. Kurczęta tulą się pod kwoką. *Pot. Arg* 144. Karp' się ſkrycie po wodzie utuli, a głowę na dno chytrotayny wmuli. *Bielow. Myſl. F* 2 *b.* Nie gardź mym przywiązaniem, pod twóy dach się tuli. *Teatr* 46, 81; uciekа się). Odtąd, iako w pieniądzach ludzie smak poczuli, Cnota i przyſłoiność do kąta się tuli. *Star. Ref.* 93, *Pilch. Sen. liſt.* 4, 99. Patrząc na swoie grzechy, musimy się uniżać a tulczyć przed bogiem. *Gil. Poſt.* 128 *b.*

Pochodz. *otulić*, *potulić*, *potulny*, *przytulić*, *ſtulić*, *utulić*, *zatulić*.

TULICH, - a, *m.*, *Bh.* tulich; *Crn.* tolih, tolh; *Vd.* dolh, tollih, bodalze, krzątek mezh, mezhish; *Sr.* t. tolič; *Cro.* tolih; *Bs.* tulich; cf. *lat.* telum, *obsol.* dolo, *Gr.* δολων, *Sues.* dell), punsel, *Ger.* der Dolch. Nie biią płazą, ale oſtrym koncerzem, kończyſtym tulichem. *Star. Vot. G b.* Kazáżę upiwszy się dworzanina tulichem zabił. *Ger. I a.* 145.

TULIPAN, TULIPANT, - a, *m.*, kwiat, *tulipa*, *Linn.*, *Germ.* die Tulpe, Tulipane; *Crn. et Vind.* tulpa; *Cro.* tulipan, tulipa, lala; *Reg.* lâla; *Sla.* tulipan; *Bosn.* lala, kwiat; *Ross.* мулянъ, тюлянъ; *Turc.* tulban, z zawoy, turban). Tulipany w odmianach kolorów, nawet i czarnych, niezliczone. *Kluk Rosl.* 1, 257. Nie tulipanty, nie w piękności swoiey Bez żyznych kropli i ochłody moiey (iutrzenki). *Tward. Daf.* 2. - *Blandiend.* Dobry dzień, me kochanie, szafirku, tulipanku, naywonnieyszy gołdziczku. *Teatr* 21, 10, cf. rybko. TULIPANOWY, - a, - e, od tulipanu, Tulipanen-, *Rs.* мулянный. TULKA, *ob.* Tułk.

TUŁÓW', TUŁUB', TOŁUB', TOŁOB', TUŁOB', TUŁUP', TOŁW', - ia, *m.*, (cf. *Vd* tolub, telubez, z nożowy tylec; cf. *Germ.* Tölpel, *Suec.* tolp, tylp); samo ciało bez głowy, rąk, nóg, cf. boch, der Rumpf, ohne Kopf, Arme, Beine; *Vd.* truplu, (cf. trup), tułoni pień; *Cro.* truplo; *Bs.* trup, tjelo bez glave; *Rg.* trúp, truppina; *Rs.* мулово, *obs.* смерть, (cf. ścięgno); *truncus. Hesych.* 16. Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć, tołób' pospolſtwo spaliło. *St. Dz.* 619. Tułów' albo ciało bez głowy S. Dyonizyusza wstało, i głowę swą wziąwszy, niosło ie dwie mile. *St. Zyw.* 2, 240. Gdym go chciał odrzyć, kiedy go podięto, Tułów' był tylko, a głowę ucięto. *P. Kch. J.* 212. Tułub' Żelkiewſkiego tu ieſt pochowany. *Pot. Jow.* 82, cf. zwłoki, ciało'. Tułup'. *Pot. Arg.* 676. Nie znayduie się w koniach żółć zebrana w ieden męcherzyk, ieno też żółć rozeszła po wszyſtkim tułobie, panuie w tych zwierzętach. *Sak. pr.* 206, po całym ciele. - §. Tułub', *Rs.* мулунъ, kożuch, futro całkowite, ein Schlafpelz, Schafpelz, ganzer Leibpelz. Tołw piersi, kaftan, kabat. *Urs. Cr.* 182. TUŁUBOWY, - a, - e, od tułubia, Rumpf-, *Rs.* мулошный. TUŁOWITY, TUŁOWITOSC, *ob.* Tyłowity.

TUŁUMBAS, *ob.* Tołumbas.

TUM, - u, *m.*, kopuła kościelna, *Vd.* tum, tumishtvu, tumishe, *Ger.* der Dom, die Kuppel. Kościoł w Kielcach Giedeon zmurować dał z kwadratu, i pół tumu założył. *Biel.* 100. - §. tum, kościoł katedralny, eine Kathedralkirche, Domkirche, *Vd.* vſtanovishtne zirkev; *Rs.* соборъ, (cf. sobor, zbor). Tum abo kościoł Gnieźnieński. *Krom.* 8y. W Kaliszu u Ś. Pawła dziś kollegiatę Panny Maryi zowią poł tumu. *Biel. Sw.* 189 *b.*

TUMAN, - u, *m.*, *Rs.* туманъ, mgła; w Tureckim, z dym, *Carr. Mscr.*, obłok gęſty kurzawy powſtaiącey, eine dicke Staubwolke, (*Rs.* туманный mglisty). Za kopytem wstaiące tumany. *Suez. P.* 3, *f* 4. Postrzegli tuman prochu i pyłu naprzeciw sobie, a liczne zbóycow gromada napadła ich. *Kras. Liſt.* 2, 14. Już żwawą staczа bitwę, mężnych sił dobywa, I kurz go nieprzeyrzanym tumanem zakrywa. *Szym. Sw. W.* 7. Czarny ciężki tuman nad ziemią się toczy, Zamki bożkie i dachy wyniesione mroczy. *Bard. Tr.* 548. - *fig.* tumany puszczać, z przesadzać nad prawdę. *Carr. Mscr.*, einen blauen Dunſt machen, Wind machen,

die Wahrheit übertreiben. Tuman komu w oczy puścić' mgłę w oczy puścić, oczy zamydlić, (*ob.* Mgła). TUMANIĆ komu oczy, einem die Augen verblenden, ihm Staub in die Augen ſtreuen. Moſkwa kazała miniſtrowi ſwemu tumanić oczy Polakom. *Kur. Pet.* 280. (*Rs.* мутить) nieco zasępić się, pochmurzyć się.

TUMULT. *Pot. Arg.* 80, *Tward. Wł.* 179, *Lib. Hor.* 113, rozruch, zamieszanie, hałas, tertes. Kłopoty, albo właśnie tumulty, gdy poddani powſtawaią przeciwko swoiey zwierzchności. *Gil. Pſt.* 173 *b.*

TUNCZYK, - a, *m.*, ryba morſka. *Krup.* 5, 73; *thynnus, Linn.*, *ital.* tonno, *Ger.* der Thunfiſch. *Boëmi* hahnik *et* hlatnik, *quasi* Bagnik *et* Błotnik *vocant, quod nomen aliquibus tantum quadrat. Cn, Th,* 1164; *Bh.* hlatnik, hahnik; *Crn.* tuna; *Cro.* tùna, (*Cro.* polanda, tynya iednoga leta); *Rg. et Bs.* trup, (cf. trup); *Rs.* мышкъ, мышёгъ. Tunczyk ryba ieſt smaku bardzo przyiemnego; tego ieſt odoru, którego miód przasny; w głowie samey ma odor tymu t. i. dzięcielnika ziela, *Chmiel.* 1, 633. Tam na morzu ryby wielkie *tenny* bardzo się zagęszczaią, schodząc się tam na żołądź, która pada w morze z pobliſkich dębów. *Boter.* 4. TUNINA, - y, *ż.*, mięso tunczyków, *Crn.* tunina, Fleiſch vom Thunfiſch. Od beczki tuniny po groszy 12. *Vol.* 3, 60.

TUNET, - u, *m.*, miaſto Afrykańſkie, ſtolica Barbaryi. *Dyk. G.* 3, 141, Tunis in Afrika. TUNETAŃSKI, - a, - ie, von Tunis. Pokóy między Hiszpaniią i Rzpltą Tunetańską. *Gaz. Nar.* 1, 271.

•TUNA, - y, *ż.*, •TUNKA, - i, *ż. dem.*, *Bh.* tuna, tunka beczka, beczułka, faſka, z *Niem.* die Tonne, das Tönnchen. Bywaią też więcierze okrągłe, iak tuna albo achtel. *Cresc.* 645. Zabiiać co w tunki albo w beczułki. *Sien.* 594. Maiąc czyſte naczynie lub iaką tunkę, lub pewną Węgierſką beczkę albo antał. *Haur. Sk.* 213.

TUPAĆ, *ob.* Tępać.

TUPET, - u, *m.*, franc. pewny sposób zbierania włosów na głowie, das Toupée. Po krótkiey nauce zacząłem szyniony i tupety retapować po Warszawie. *Teatr* 24, 93 *Czer.* TUPEYKA, TOPEYKA, - i, *ż.*, franc. taupette; u hutnika flaszeczka podługowata dla cukiernika do soków, essencyy, wodek pachnących. *Mag. Mſkr.*

TUR, - a, *m.*, *Bh.* tur *taurus*, Auerochs; *Slo.* úr; *Hg.* jàhor; *Sr.* 1. bijwi wohw; *Vd.* turin; *Cro.* divji vol; *Rs. et Ec.* муръ, моръ, *taurus Bison*, (cf. *obsol.* thor *magnus, inde* taurus, *Gall.* taureau, *ob.* Adlg. *sub voce* Auerochs, *Lat.* urus, *Gr.* ἀγρὸς); der Biſon, Wieſant, Buckelochs. Zagraniczni na to się zgadzaią, że się u nas w Podolſkich i Ruskich puszczach znayduie; ia się o tym dowiedzieć nie mogłem; wiem tylko o nazwiſku czegoś na Rusi mniemanego podobnego turowi. *Aluk. Zw.* 1, 350, *cf.* Zubr). Centaury nie innego nie są, tylko żubry, urami od Cezara, turami od gminu w Litwie zwane. *Czack.* 2, 259. Jak turowie potrząsaią nieprzyiaciele perożem swoim. *Rey Pſt. Ccc* 4. Tur ięczał, zaiąc wrzeszczał. *Ban. J.* 2 *b.* - *tr.* Mięsopuſtnego tura dzieci się ſtrachaią. *Fr. Ad.* 57; boba, Ruecht Ruprecht. - §°. Każdemu się tak pewnie zda, Iż co zacznie wszyſtko przetrwa, Mniema człowiecza natura Iż tak zawżdy ſkakać tura. *Rey. Zw.* 236 *b.* Gdyby im (Turom) zaſkoczyli, gdzie ich zwykła dziura, ſkoczyli by tam niektóren w morze Pontſkie tura. *Stryik. Turk.* 4, idem. *Weresz. Pob. C* 3 *b*, cf. psirgo.

TURBACYA, - yi, *ż.*, poruszenie, uniepokoienie, die Beunruhigung Od szatana różne podniety i turbacye ponoſił. *Sk. Zyw.* 2, 455.

TURBAN, *ob.* Zawóy. TURBIT ziele, *Crn.* terbishje; *ob.* Odmienny kwiat, Sosnka.

•TURBATOR, - a, *m.*, poruszyciel, kłóciciel; der Beunruhiger. Zgody braterſkiey turbatorów nienawidział. *Sk. Zyw.* 2, 46. •TURBOWAĆ kogo *cz. ndk.*, ſturbować *dk.*, niepokoy czynić, uniepokoić, trwożyć, mordować, treſktać, beunruhigen, beläſtigen, beſchweren. Żebyście znali politykę, tobyście mnie nie turbowali i plotek nie robili. *Boh. Kom.* 5, 243. Poganie Prusy królów Polſkich wielkiemi i trudnemi woynami turbowali. *Sk. Zyw.* 1, 251. Zgiełk ani grzmot żaden nie ſturbował iego modlitwy. *Wys. Jgn.* 102. Odrzucał wszelką żądzę, którąby mogła pokóy serca iego ſturbować. *Wys. Al.* 225. O występki wy mię turbuiecie i dalszą ſtraszycie przegrózką. *Kul. Her.* 75. TURBOWAĆ się *Rec.*, trwożyć się, poruszać się, ſich beunruhigen, ängſtigen. Muszę się turbować, gdy myślę o sprawie moiey. *Teatr* 9, 30. Nie turbuy się Wc Panna, iuż to moia praca. *Trſb. S. M.* 116. Co o to, to nie turbuy się. *Teatr* 30 *b*, 86, bądź spokoynym, śpiy na to dobrze, niech cię głowa o to nie zaboli.

TURCZYĆ *cz. ndk.*, poturczyć *dk.*, bisurmanić, Mahometanem czynić, einen zum Türken oder Muhametaner machen. Turczyć się, przyſtać na wiarę Mahometańską, ein Renegat werden. Gdy się chrześciianin turczy, z pompą przez miaſto go prowadzą. *Warg. Rad.* 166, *Pasz. Dz.* 83. Chciał bisurmanin, aby duszami opłacili zdrowie swoie, aby się turczyli. *Birk. Kaz. Ob. E* 6. TURCZYN, - a, *m.*, TUREK, - rka, *m.*, bisurman, der Türke; TURCZYNEK, - nka, *m.*, *dem.*, *Bh.* Turek, (z. *pepo*); *Slo.* Turek, *dem.* Turča; *Sr.* 1. *et* 2. Turka; *Crn. et Vind.* Turk; *Cro.* Turchin; *Hg.* Török; *Sla.* Turcsin; *Rg.* Turcin, *Rs.* мурокъ, агарянинъ; *Ec.* мурчанинъ, сарацынянинъ, *Turc.* Türk. Gdy u nas iaki uciſk kto ponosi, zaraz mówi: wolałbym pod Turczynem być *Mok. praef.* Żarłok państw, potop świata, Turczyn. *Psalm.* 43. Jakiś Turczynek młody zaprosił nas do swoiey galery. *Boh. Kom.* 1, 157. - §. Tu czyn, gatunek służącego, ein Türkiſcher Bediente, (cf. Kozak, Murzyn, Szwaycar). Mamy lokaiów caterech, hayduków dwóch, laufra, murzyna, ſtrzelca, paiuka, turczyna. *Teatr* 26 *b*, 41. - §. Turek, koń Turecki, ein Türkiſches Pferd. W stayni Turek oglaſkany ieſt, i siekiel farbowany, Jeſt i siądzenie Swietne na ścienie. *Mon.* 73, 434. TURKI, *G.* Turek *plur.*; TURCYA, - yi, *ż.*, Tureckie państwo, *Bh.* Turſy; *Crn.* Turshya; *Vd.* Turska deshela, Turshnia, Turshia, Turſku; *Sla.* Turſka; *Rs.* мурецкая земля, мурчія; *Ec.* мурское цáрство; *Turc.* Etrak; *Ger.* die Türkey. Turcya Europeyſka, Turcya Azyatycka, Afrykańſka. *Wyw. G.* 255. W Turcyi albo w Turczech ſtolica ieſt Stamb. *Dyk. G.* 3, 143. TURCZYNKA, TURKINIA, - i, *ż.*, TURKINI. *Urs. Gr.* 182, z Turek rodowita; *Bh.* Turkyně; *Slo.* Turkin'a; *Sr.* 1. Turkowſka; *Vd.* Turkinja; *Cro.* Turkinya, *Rg.* Turkigna, *Ross.* мурчинка, арапанка; cine Türkinn. Co była chrześciianką, teraz turkinią. *Jan.*

Lig. B 2 *b*, *Star. Dw.* 15, *Klok.* 131. - §. Turkinia, klaca Turecka. *Hipp.* 319, eine Türkiſche Stutte. - §. Turkinia, pewny ubiór kobiecy, eine gewiſſe Damenkleidung. TURECKI, °TURSKI, - a, - ie, °TURCZY, - a, - e, *Bh.* Turecký; *Sr.* 1. Turkowſki; *Crn.* Turshke; *Vd.* Turſki; *Cro.* Turszki; *Hg.* Török; *Rg.* Turſki; *Sla.* Turcki; *Rs.* турéцкій; Türkiſch. Państwo Tureckie. *Wyrw. G.* 255. Wartogłowſtwa Turecsego dywanu. *Zab.* 11, 44 *Zakł.* Turecki koń, Turecka kawa. *Boh. Kom.* 4, 281. Turecka pszenica, *frumentum Turcicum*, *Zea Mays*, *Rs.* сарацúнское цмéно; Türkiſcher Weitzen, Türkiſch Korn, Ruś zowie kokorycą; podobna Judyſkiemu zbożu. *Kluk Rosl.* 3, 143, *Kluk Dyk.* 3, *Boter.* 78. Fasoli pnący się po tykach jak chmiel, nasi Polacy zowią bobem albo grochem Tureckim. *Syr.* 1035. Cesarz Turſki. *Czach. Tr. H* 2. Turſki andzar za pasem. *Pot. Jow.* 30. Goły iak Turecki święty. *Teatr* 5 *b*, 15. Czyży Turecki Derwisz *ib.* 33 *d*, 7. Dawna a podobno °Turſka powieść: ryba woda, chleb trawa, mięso wsiemu hołowa. *Sat. pr.* 151. Po Turecku u. p. mówić, z Tureckim językiem, Türkiſch, in Türkiſcher Sprache. Po Turecku ubrany, w Tureckie suknie, Türkiſch gekleidet. Tey damie bardzo iest pięknie po Turecku. *Niemc. Kr.* 3, 122. Po Turecku rządzić. *Jabł. Ez.* 8; despotycznie, auf gut Türkiſch, auf Türkiſche Manier, *ob. Klok. Tur.* 2. TURECZYZNA, - y, *f.*, *collect.*, cokolwiek iest Tureckiego, Tureckie towary, obyczaie, ięzyk, etwas Türkiſches, Türkiſche Waare, Gebräuche, Sprache *etc.* *Bh.* turčina, (*Slo.* Turectwo Mahometanizm). - §. Turecszyzna, Turcya, Turki, państwo Tureckie, die Türkey. °TURKOGRE(KI, - a, - ie; n. p., z czemuż król Polſki ma pozwolić w swém państwie Turkogreckiemu patryarsze bractwa fundować? *Sak. Sob. pr.*, t. i. Greckiego wyznania pod Turkiem). °TURKOGRECYA, - yi, *f.*, n. p. nie znalazł w Turkogrecyi prawdziwey wiary. *Sak. Sob. B* 4 *b*. °TURKOGRECZYN, - a, *m.*, n. p. patryarcha Carogrodzki Turkogreczyn. *Sak. Sob. pr.*

TURKAWKA, *ob.* Trukawka. TURKOT, - a, *m.*, gatunek gołębi z obrosłemi nogami; die Trommeltaube. Na złość prawom natury sprzęgać pstrego rysia z łanią, a płodnego turkota z cudzołożną kanią. *Zab.* 8, 225. - §. TURKOT, - u, *m.*, zgiełk, grzmot, wrzawa, tartas, Getöſe, Lärm, Geräuſch. Pobiegliśmy do grodu turkotem, *Teatr* 43 *c*, 51, z trzaskiem). TURKOTAĆ, turkoce *Med. ndk.*, trzaskać, grzmotać, Getöſe machen, lärmen. Turkotanie kareta słyszę. *Teatr* 28 *b*, 38, turkot.

TURKUS, - a, *m.*, *ital.* turchese, der Türkiß, *Hebr.* tarschish; *Rs.* бирюзá; kleynot nieprzeźroczysty koloru błękitnego; iest skamieniałym zębem iakiegoś zwierzęcia. *Kluk. Kop.* 2. 51.

TURLEY, n. p. Smakuię w krasnym szmelcu, co go Zefir sieie Po łąkach i po brzegach, nad dworſkie turleie. *Hor.* 2, 7 *Nar.* Danoć po mnie dosyć, wziąłeś czegoś nie miał, z czego zawsze turleie a hałasy wielkie. *Glicz. Wych. Q* 1 *b*. Dawid iż syna swego Absalona z młodu nie przyglądał, miał też z nim wiele turlei. *ib. F* 7 *b*, *ob.* turnieie, cf. Firleie.

TURMA, - y, *f.*, wieża na więzienie obrócona, *Ger.*, der Thurm, Gefängnißthurm, das Gefängniß, *Notker.* turre, *Anglos.* tor, *Angl.* towr, tor, *Suec.* torn, *Isl.* turn, *Irl.* tor, *Gall.* tour, *Bretag.* twr, *Lat.* turris, *Gr.* τυρσις, *Hebr.* טירה tirah *palatium*, *arx*, *Syr.* tur; *Sr.* 1. turm, torm, *dem.* tormił; (*tormoxité nieżyły*); *Sr.* 2. thorm; *Crn.* turn; *Vd.* turen, turn; *Cro.* turen; *Dl.* turan; *Hg.* torony; *Rg.* túran, tórnich; *Sla.* thoran; *Rs.* тюрьма; (тюремникъ więzień). Słowa turma i więzienie iedno miały znaczenie. *Czack. pr.* 207. Wszedł książ do turm, to iest, do wież, w których więznie siedzieli. *Gwag.* 548. Car oskarżonych do srogich katowni, które tam turmami zowią, rozesłać kazał. *Gwag.* 534. Niektórych zwadców do turmy posadzono. *Gor. Dz.* 46. Więzienie w turmie. *Vol.* 7, 353. Turmy abo ciemnice. *Sk. Dz.* 203, Napół żywego kazał do turmy wrzucić. *Sk. Dz.* 171. Idźże do turmy, kędyś innych wpychał. *Zab.* 15, 277. Do turmy go prowadzili. *Mon.* 67, 382. Do turmy, do turmy hultaiu! *Teatr* 18 *b*, 79. - *fig.* Piekielna turma, winnym za grzechy złośliwe słuszna kara. *Bard. Tr.* 63. Dusza będzie sobie żyła, zbywszy turmy ciała. *Bard. Luk.* 40. - (2. °TURMY, n. p. Jakob ſtada swoie rozdzielił na trzy turmy, gdy ich miał przez rzekę przeprawować. *Biel. hſt.* 14. *Lac. turmas*, hufce).

TURMALIN, - u, *m.*, albo tryp, Aſchenkrebs, kamień półprzeźroczysty koloru ciemnobrunatnego; miernie rozpalony i w popioł włożony, iedną ſtroną popioł do siebie przyciąga, a drugą odrzuca. *Kluk. Kop.* 2, 47.

TURNIEIOWAĆ *cz. ndk.*, turnieie odbywać, *Vd.* turnirati, viteshno jigro dopernashati; *Ger.* turnieren. *Decursorium*, plac potykania i turnieiowania. *Mącz.* TURNIEIA, - i, *ż.*, TURNIEY, - ieiu, *m.*, TURNIEIE *plur.*, *Bh.* turnaj, turney, turſto; *Vd.* turnir, turja, turjanje, viteshna jigra, turniranje, turnirſtvu; - rycerſka gonitwa lub walka, *Ger.* das Turnier, (*obsol.* Turney, *Gall.* tournoy, *ital.* torneo, *lat. med.* torneamentum, *Angl.* turnament, turney, *Suec.* torney, cf. *Suec.* torna, *Isl.* turna, walczyć). Gonitwa, turniey, szermowanie i inne krotochwile, które potrzebuią siły, ieno się młodym ludziom zniydą. *Gor. Dw.* 391. Bywaią na dworze turnieie piesze, turnieie konne; bywaią szermowania, bywaią gonitwy. *Gor. Dw.* 31. - §. *tr.* turnieie, burdy, walki, zamieszania, niepokoie, obroty, *ob.* turleie, firleie, Streit, Unruhen, Verwirrung, Händel. Do tego ich turnieiu niepotrzebnego przywiedli, że z Rzymiany zadarli. *Warg. Cez.* 44. Między mury wyciekaiąc, mieli zawsze turnieie i załby gotowe. *Tward. Wt.* 41. Wnętrzne turnieie i zawaśnienia. *Gwag.* 183. Roztyski i turnieie. *Krom.* 782 *motus*. Między nawałną biiących się °turnieią wpadł. *Leszcz. Cl.* 54. Radził Zygmunt Izabeli, aby się nie na Budzyniu zawierała, gdyż się około niego turnieiu spodziewa. *Biel.* 526, cf. Taniec). O zacność między sobą przez lat wiele turnieie wiedli. *Warg. Cez.* 19. Bogowie, cóż się zemną pomieszanym dacie, Jakież w sercu ſtrwożonym powſtaią turnieie! *Min. Ryt.* 1, 219. Europa cała się chwieie, Państwa spólnym poiedyńkiem Takie ſtroią turnieie. *Bal. Sen.* 69. Ociec gniewny narzeka, Że z miłości gierki pan syn ſtroi turnieie. *Zab.* 10, 340 *Jiyck.*, firleie, dziwy broi, Albernheiten begehen, dumme Streiche machen. °TURNOWAĆ *cz. ndk.*, (*lat. med.*), koleią kréſkować, reihherum ſtimmen, nach der Reihe ſeine Stimme geben. Turnowali posłowie z kolei woiewództw, po którym wotowaniu było wotów 94 na przyięcie proiektu, a zaś wotów 69 przeciw. *Dyar. Gr.* 420. O tę propozycyą turnować się potrzeba było. *Gaz. Nar.* 2, 54.

TURNUS, TURN (*lat. med.*), kołowanie głoſkuiąc, ko-

ley kresek, das Herumſtimmen, das Stimmengeben nach der Reihe rund um und um. Uformowana została od Polski propozycya ad turnum. *Dyar. Gr.* 420; marszałek seymowy podał propozycyą turnowania). Pochwalą projekt; więc turnus przewagi. *Zab.* 16, 61. - W turn *adv.*, kolejią, ieden po drugim, (cf. *Gall.* tour, tourner), nach einander, rund um und um W turn z bogi czesłuy ludzi Ganimedzie. *Mon.* 71, 74.

TUROBIN, - a, *m.*, miasto w Belzkim. *Dyk. G.* 3, 144, eine Stadt in Gallizien. TUROBINSKI, - a, ie, *cum allusione ad:* tu robiony, z kraiowy, swoyski, (einheimisch, inländisch). Lepszy przewoźny tokay, niż domowy Turobiński cienkusz. *Zab. Zb.* 2, *pr.* Każdego Turobińskiego sukna na łokci kilkanaście pociągnie. *Grod. Dis E* 3. TURODAK, ztądrodak *indigena. Otw. Ow.* 587, *Ec.* насѣльникъ, мужемужъ; tubylec, Turodowiec *Tr.*, ein Jungeborner, Junländer; *ob.* urodzeniec. *Adject.* TU-RODNY, *Ec.* мужемужній, n. p. Turodnego Boga ołtarz, *indigenae Dei Zebr. Ow.* 147.

*TURSKI, *ob.* Turecki. TURSKI, *nomen proprium*, n. p. Pewny by Turski z ogary, a Szufnarowski z karaśmi. *Rys. Ad.* 54, *cf.* zarobił iak Zabłocki na mydle.

TURYBULARZ, *ob.* Kadzidlnica. *Leop. Levit.* 16, 12.

TURYNGIIA, - ii, ż., landgrabstwo w Saxonii górney *Wyrw. G.* 206; die Landgrafſchaft Thüringen. *adj.* Turyngski.

TURZY, - a, - e, do tura należący, Biſons, Wieſant-; *Bh.* turowỳ, *Ross.* мýрій, *Lad. H. N.* 44. Turza trawa, turom bardzo smakowita pasza *arundo calamogroſtis. Syr.* 1508, das Moorgras. TURZYCA, - y, ż., carex rodzay właściwéy trawy. *Kluk. Dyk.* 1, 105, *Ross.* осóка; Riedgras, Schilfgras. - §. Turzyca, myśliwski wyraz, sierć zaięcza *Skrb.*, Haſenhaar, Haſenfell.

TUŚ, *ob.* Tu, a tuś mi.

1) TUSZ, -u, *m.*, TUSZA, - y, ż., chiński atrament. *Leſt.* 100, die Tuſche. W Chinie paląc oley rzodkiewowy, kopeć zbieraią, z którego robią tuszę potrzebną rysuiącym. *Kluk. Rosl.* 3, 349. Tusz przedaie się w laſkach granaſtych, *Zabor. G.* 267. - (2. TUSZ, - u, *m.*, tuzin; ein Dutzend. Tu całe much tuszo leżą. *Kurp.* 1, 98. - 3) *TUSZ, *ob.* Tuć). (TUSZA, *ob.* Tucz). - TUSZOWAĆ *cz. ndk.*, tuszem rysować, malować, powlekać, tuſchen, mit Tuſch malen. - §. farbę tuszować, życić, die Farbe mit einer andern verſetzen. Różaną farbę tuszować łakiem, feryować blaygielem. *Haur Sk.* 364. Na rayzgiel miniią tuszować, złotem feryować; może go i cynobrem w tuszowaniu ozdobić. *ib.* 367.

TUSZYĆ *med. ndk.*, *Bh.* tuſiti; (*Sla.* tuš'im *ſorte*; *Rs.* мутить, = gasić, tłumić); przeczuwać że się stanie; ahnden, voraus wittern. Mądry nie ma tak mówić: nie tuszyłem, nie spodziewałem się, nie padło to na myśl moię. *Gor. Dz.* 118. Tuszyć sobie dobrze, spodziewać się, *Rs.* благодýшествовать, *Ec.* благолýшествовать, *Gr.* ἐυέλπιζέω, hoffen. Tuszył sobie pozyskać prędko łaskę Pańską. *Papr. Kol. S* 2. - Tuszyć komu dobrze, nadzieię mu czynić, serca mu dodawać, *Vd.* poserzhiti, serze ſloriti, sagvishit; *Cro.* obatrivujem; *Rs.* бодрить, ободрить, охрабрить, (cf. odważyć), отважитать, отважить, (cf. odważyć), обнадéживать, обнадéжить, (cf. nadzieia); einem Hoffnung machen, Muth machen, ihm mit einer Hoffnung ſchmeicheln. Jeden drugiemu tuszy do śmiałości. *Bial. odm.* 35. Marynarz ieśli z ochotną twarzą a postawą do masztu się miece, wszystkim dobrze tuszy. *Ben Zw.* 96 *b.* Zbigniew tuszył Henrykowi, iż od pierwszego wstąpienia do Polski, przyſłać mieli do niego wszyscy Polacy. *Biel.* 74. Ten nasz dobrotliwy pan tuszy każdemu wiernemu robotnikowi w winnicy swoiey. *Key Poſt. A* 6. Każdy duchownym mu być, i wielkim kaznodzieią tuszył. *Sk. Zyw.* 1, 317. Tuszy mi serce / serce mi dyktuie, przeczuwam, mein Herz ſagt mirs voraus. Tuszyć komu źle, albo o czym złym, przestrzegać go, przepowiadać mu, einem nichts Gutes verſprechen, ihm keine gute Hoffnung machen, ihm nichts Gutes prophezeihen. W tey wielkiey niemocy iuż mu lekarze o pewney śmierci tuszyli. *Sk. Zyw.* 2, 28.

Pochoda. *otucha*, *potucha*, *potuszyć*.

*TUSZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, tuczny, tylowity, feiſt. Tuszystą dziewkę zwą wspaniałą i dorodną. *Zab.* 9, 33 *Zell.*

*TUTA, *TUTAY, *ob.* Tu. *TUTECZNY, TUTEYSZY, - a, - e, *Boh.* zdegſi; *Slo.* zdegſ'i; *Vind.* tukaini, tega kraja; *Rs.* мѣстошный, здѣшній; *Ec.* мѣстошнаи, z tego tu mieysca, hieſig. Tuteczni doktorowie. *Pet. Arg.* 677. Biskup tuteczny. *Groch. W.* 425. W nowy krzyż tuteczny Każdemu przychodniowi przystęp iest bezpieczny. *Otw. Ow.* 443; (cf. Swoyski, Naszyniec, Turodak, Tubylec). *Tuteyszokraiowy. *Gal. Cyw.* 1, 19. *TUTKI, *ob.* *Tuda.

*TUTNAR, *ob.* Lunar, Lonher.

TUTUŃ, *ob.* Tytuń.

TUWALNIA, - i, TUWALIIA, TOWALIIA, - ii, ż., ein breites Handtuch. Ręczniki szerokie, iż do nas ze Włoch przymieniono, zaraz też i przezwisko iak z niemi przyszło, bo ie towaliiami zowiemy; Tovaglia Włoſkie słowo, iuż u nas za Polskie uydzie. *Gor Dw.* 40, *Gall.* toraille, *Hisp.* toualla, *Angl.* towel, *lat med.* toaillia, toalia, toalha, toagla, toacula, tobalea, tobale, toella, togilla, tuckla, tualla, cuallia, Niederd. Twikle, Obd. Zwehle, Oberſächſ. Queble. Weronika przenayświętszą twarz Pańską tuwalnią otarła. *Warg. Radz.* Przyklęknąwszy nisko na kolana, Otarła cienką tuwalnią twarz iego. *Odym. Se.* 3, *H h* 2 *b.* Magdalena łzy na Pańskie nogi obfite wylewaiąc, Miasto tuwalni włosami ścierała. *ib. Y* 4 *b.* - Osobliwie tuwalnią się zowie, ręcznik ten, który trzymaią dla przystępuiących do Nayś. Ciała i krwi Jezusowéy. *Gor Dw.* 49, *not.*, das Communicantentuch; *Bh.* oltarnik, *Bs.* otarnik. - §. obrus, das Tiſchtuch. Wnet białogłowy stół tuwalnią okryły. *Tward. Pas.* 10. Tuwaliie z dziwnemi wzory. *Res. Zw.* 59.

TUY! (cf. Ton!), słowo komenderuiącego, ein Kommandierwort. Batalion ognia na mieyscu! batalion, tuy, tel, pal! *Kaw. Nar.* 285.

TUZ, - a, *m.*, *Bh.* tanj, *Sr.* 2. tuß, *Vd.* svinja, (cf. Świnia), *Rs.* мyзъ; w Niemieckich kartach, *Ger* das Daus, o dwóch okach naywyższa karta, toż co *as* w Francuzkich; na kostce także ta ſirona, na któréy 2 oka, z Francuzkiego *Deux*, zwey Augen, in der Karte und im Würfelſpiele. Co głowa, to rozum; słowa, wyięte z tuza czerwiennego. *Teatr* 36 *c*, 19. Tuz na kostkach, *linie duas. Cn. Th.* 1165. *Prov.* Na co ruszać tuza, co można szóſtką zabić: *Fr. Ad.* 105; *quod fieri poteſt per pauciores, fieri non debet per plures*). Trzy tuzy, pewna wygrana, pochybne zwycięztwo, gewiſſer Sieg, gewiſſer Triumf. Był też miał leniwy i trzy tuzy Pewnie wygra na grzbiet guzy *Kn*

Zw. 234. Głupi każe bezpiecznie, iako na trzy tuzy Na szczęście, maiąc skutek wszelkich swych zamysłów Za niepochybny. *Opal. sat.* 22. Niechay poganin iak chce się *nabaży, Niech na trzy tuzy każe, wiem nie wskóra. *Jabł. Buk. D.* - *Synecd.* Nie do nauki, ale do karczemnych kusłów i tuzów sposobi się. *Smotr. Lam.* 25, do kart, do szulerstwa, kosterstwa. - *alit.* Tuzy, niebezpieczeństwo, zły raz, guzy, Gefahr, Noth. Na ostateczne odważył się tuzy. *Chrośc. Fars.* 311. Woysk tych morderstwa, zaboie i tuzy, Komuż z was dotąd nie są ogłoszone! *Chrośc. Fars.* 11. Anton, widząc że się senat już zakrwawił, poszedł w swą; przez co od pewnéy zguby się wybawił, bo choć skazany nie był na te tuzy, W tumulcie iednak nie uszedłby śmierci. *Chrośc. Fars.* 2. Poszedł z nim w tuzy, z zalby. *K. Kam.* Ma tuza i dzwonki na łbie *Tr.*, pełen guzów); *cf.* tuzować kogo). - §*. Tuzem ieździć, z parą końmi, mit einem Paar Pferden fahren. Ociec twóy tuzem ieździł lub parą koników, A tyś widzę nasprzągał poszosnych woźników. *Kchw. Fr.* 93. Już teraz tuzem ieździć i kwatrem i dryią Tylko owym należy, co żebracko żyią. *Klon. Wor.* 55.

TUŻ *adverb.*, tudzież, *loci respectu et temporis*, bliziutko, w też tropy, natychmiast, *Cro.* iszkër, (cf. skoro), polég, (cf. podle); *Bs.* tudjo, tutako; gleich hier, dicht dabey, auf dem Fuße, auf der Ferse nach, sogleich, den Augenblick. Tuż przed nim albo za nim. *P. Kch. Orl.* 1, 85. Śmierć tuż za starością. *Prot. Kont. C* 3. Śmierć tuż stała u samego okrętu. *Zbil. Dr.* 3. Tuż u Krakowa dom smurował. *Gor. Dw.* 1. Jarzmo to iuż tuż nad szyiami waszemi wisiało. *Stryik.* 516. Sądziłem, iż tuż z biczem idzie za mną goni. *Szym. Sw. W.* 55. Z góry wieże dość odległe wydaią nam się tuż przy sobie. *Rog. Dość.* 3, 112. Po kanclerzach podkanclerze tuż zaraz mieysce biorą. *Nies.* 1, 260. Bunt tuż tuż wybuchnąć maiący, zatamowanym został. *Kur. P.* 559; tylko co wybuchnąć miał, tylko co nie wybuchnął, die Verschwörung sollte eben ausbrechen. Oto iuż tuż są dni ucisków. *Leop.* 4 *Esdr.* 16, 75.

TUZIN, - a, - u, *m.*, TUZINEK, - nka, *m.*, *dem.*, *Bh.* tucet; *Sr.* 2. dużent; *Crn.* tüzat; *Vd.* dvanaisteru, dvanaisterica, dvanaistvu, dvanaistik, tuzat; *Rs.* дюжина; *Suec.* dusin, *Dan.* dusin, *Gall.* douzaine, *ital.* dozina, *Hisp.* docena, *Angl.* dosen, *lat. med.* dozena, duzena, cf. duodecim; *Ger.* ein Dutzend, (in Lübeck; ein Zwölfter). Tuzin ma w sobie sztuk dwanaście. *Sol. Geom.* 5, 136, *Gor. Sen.* 45. Tuzin, tacher, wiardunk *analogiam quandam ad assim habent. Cn. Th.* 58. Tuzinami, *Vind.* po dvanaisterah, dvanaisternu, po tuzatach; dutzendweise, zu Dutzenden. Wszak to teraz tuzinami w iednym domu na mężów czeka. *Teatr* 9 *b*, 9. Za każdym moim przycięciem, tuzinami z rąk moich pieruny wypadały. *Boh. Kom.* 4, 210. - §. Tuzinek, gatunek średniego sukna, eine Mittelgattung von Tuch. *Tr.* Od postawu tuzinków zł. 2. *Vol.* 6, 153. Przedtym tuzinek w zimie, szalon zaś a naywięcéy szarszedron w lecie, zwyczaynym był odzieniem tego nowomodnego Mospana. *Mon.* 74, 565. Mąż iak czeladniczyńko z pod choru i kruchty z tuzinku i z niepozoru pocieszno wygląda; a *Jéymość* iako Woiewodzina col trzyma przed ołtarzem. *Mon.* 69, 587. TUZINOWY, TUZINKOWY, - a, - e, od tuzinu, dutzend, *Rs.* дюжинный. Tuzinkowe łachmany. *Zab.* 8, 327 *Jéyck.*, z podłego sukna, von schlechtem Tuche.

TUZOWAC *cz. ndk.*, wytuzować *dk.*, wybić pięściami, mit Fäusten schlagen; *tr.* tęgo wylaiać, wyburczać, derb ausscheiten, (cf. tuzy na głowie). Biskupów o tę szaloną chuć ku panowaniu tuzują. *Baz. Ast.* 185.

*TUŻYC, *ob.* Tążyć.

T W.

TWARDNIEC, TWARDZIEC *neutr. ndk.*, Twardnąć *idntl.*, stwardnieć, stwardzieć, stwardnąć *dokon.*, *stwardziewać *kontyn.*, *Bh.* twrdnauti, stwrdnauti; *Slo.* twrdnu; *Cro.* tvërdem, otverdujem; *Hg.* meg-kemenyedem, keményedni (cf. kamienieć); *Bsn.* turriditise, çurristitise; *Ross.* мерзнуть, жестнуть, ожестнуть, пожестнуть, жескнуть, пожёскнуть, ядриться, одрябнуть, назябнуть (cf. jędznieć); *Ec.* жесточáю; twardym się stać, n. p. kamienieć, kraemienieć, drętwieć, tarnąć, hart werden, steif werden, verhärten, *phys. et med.* W sam marmur iuż serce twardzieie. *Past. F.* 265. Bez deszczów ziemia stwardnieie iak żelazo. *Kanc. Gd.* 255. Pasnogcie zsiadaią się i stwardziewaią. *Sak. Pr.* 111, Jakób Święty od pokłonów miał kolana i czoło stwardziałe. *Pim. Kam.* 267. Położnicom, gdzieby z zbytniego mleka piersi twardniały ... *Syr.* 521. Od zimna wszystkim ręce pomarzły, wszystkich ciała stwardziały, a prawie otrętwiały. *Baz. Sk.* 59. Grubsze części pozostałe skleiaią się, twardnieią, i zasklepiaią gąsienicę. *Boh. Pr.* 2, 253. Dachowy kamień nie różni się od stwardłéy gliny. *Stas. Buff.* 144. Konie z mdłości robią bokami, Sucha ślina krwawemi twardnie wędzidłami. *Bard. Luk.* 70. Człowiek stwardniały i niespożyty na wszystkie obelgi. *Pilch. Sen, Gn.* 289. Żydzi coraz twardzieli. *Sk. Dz.* 388. TWARDO, *adv. adj.* Twardy, *Bh.* twrdè; *Sor.* 2. twardo, twarje; *Sla.* tvérdo; *Bs.* turrido, çurristo; *Ross.* мерзло; nie miękko, hart, nicht weich. Ugotuy iaia na twardo. *Kruml.* 140. Resztę grubych brudów w kotle przygotować do twarda. *Torz. sk.* 291; aż stwardnieią). - *fig. tr.* twardo, mocno, potężnie, hart, stark, fest. Zasnął twardo. *Zab.* 14, 242 *Szym.* Odciągnął do inszego zamku; ale i tam twardo wszystko nalazł i murem i ludem. *Biel.* 492, mocno obronne, fest vertheidigt. Nieprzyiaciel na wszystkie strony uciasnął twardo Smoleńsk. *Tward. Wł.* 244, ściśle, er schloß es enge ein, bedrängte es hart. Tak twardo trzymaią, co im w ręce wpadnie, że dotąd i łokcia ziemi nie utracili. *Klok.* 42, krzepko, mocno, fest halten. Wiatr popędliwy nawet i wysokie wieże i twardo szczepione dęby wywale. *Bzow. roż.* 95. Twardo szczwany, iuż w mieyscu siedzi zaięc. *Tward. Wł.* 44, ostro, gorąco, heftig, hitzig, gebrgt. Twardo z nią postąpił. *Teatr* 8, 109, ostro, surowo, nielagodnie, hart, rauh verfahren. W pierwiastkowym kościele post święty twardo chrześcianie pościli. *Pim. Kam.* 87. Niemało swoich ustaw wynaydowali, a ludowi na chowanie twardo podawali. *Zrn. Pst.* 5, 755 *b*, bardzo ostro, serio, scharf, sehr ernstlich. - Twardo co idzie, oporem, niegładko, nie smarownie, iak po grudzie, es geht hart, schwer vorwärts. - §. *Twardo w noc poranifem się, *de multa nocte surrexi. Mącz.* Do Alexandra W. młoda białogłowa iuż twardo w noc była przywiedziona. *Kosz. Lor.* 65 *b.* **TWARDOGŁAZE marmury. *Otw. Ow.* 276, hartsteinig, steinhart. **TWARDOGĘBY, - a, - e, gęby twardey, *ob.* twardousty, twar-

dopyski, hartmáulig, *Bh.* twrdohubý. TWARDOGŁOWY, -a, -e, głowy twardéy, niepoiętny, lub też uparty, hartköpfig, ſtarrköpfig; *Bh.* twrdohlawý, *Subſt.* twrdohlawec, twrdoćel; *Vd.* terdoglaun, terdoglaven, terdoglau, terdoglavazh; *Bs.* tvardoglav, (tvardoglaviti, s upierać ſię); *Rg.* tvardoglav, (tvardoglauiti *inobedire, pertinacem eſſe*); *Cro.* tverdoglav; *Sla.* tvérdoglav. *TWARDOGŁOWSTWO, -a, *n.*, *Vd.* terdoglaunoſt; *Cro.* tverdoglavnoszt; *Rg.* tvardoglavſtvo; *Bs.* tvardoglavſtvo, nieposluh. **TWARDOKUTE blachy. *Pot. Arg.* 696, hart geſchlagen, feſt geſchmiedet. **TWARDOOSTRA ſtal siekiery. *Kanc. Gd.* 177, *Zab.* 10, 46 *Koſſ.*, hart und ſcharf. TWARDOŚĆ, -ści, ż., *Bh. et Slo.* twrdoſt; *Sr.* 1. twerdoſcj; *Crn.* terdnûſt, terdóba; *Vd.* terduſt, terdnoſt, terdoba, terdova, tardoba, (*Vd.* terduſt, terdovitnoſt, s skępſtwo; *Vd.* terdnoſt, oiſtroba, s oſtrość, surowość; *Vd.* terdoba, s potrzeba, uciſk, bieda); *Cro.* tverdozt, tverdocha, tverdina, okornoszt, (*Cro.* tverdnoszt, s ſtałość); *Hg.* keménység (cf. ſkamiałość); *Ben.* tvardina, tvrridina, 1. *duritiæ*, 2. *munimentum*, *ob.* twardsizna, *ob.* twierdza; *Rg.* tvàrdos, tvardoſt, tvardocchja, tvardina, cvarſtos; *Rs.* твердость, жéсткость, жосткость, жесткóкость, крѣпкость, крýпкость; niemiękkość, *propr. et impr.*, die Härte. Lekarſtwo, którym rozpędzisz ię i twardość z żołądka. *Sien.* 205. Wiedząc, iż na twardości, nie na pieszczotach dzieło rycerſkie ię zasadza, nie zażywaią potraw smakowitych. *Star. Ryc.* 37, na zahartowaniu, na hartowności). Twardość ku nauce, *indocilitas. Mącz.*, twarda głowa, ein harter Kopf zum Lernen. Trudno było zamku mocą dostać, dla twardości z przyrodzenia mieysca. *Stryik.* 118, dla mocności, tęgości, Feſtigkeit. TWARDOST *herb*, serce szachowane w polu czerwonym; iuż go nie używaią, znać że familii nie stało. *Kurop.* 3, 53, ein Wappen. TWARDOSCIASTY, -a; -e, ociętny, niepowolny, *ceruicosus. Mącz.*, hart, nicht nachgiebig. TWARDOSERCY, -a, -e, zatwardziały, nieużyty, kamień, hartherzig; *Vd.* terdoserzen, nevsmilen, terdega serza; *Rs.* жестокосéрдый, крѣпкій, крѣпокъ; *Ec.* тяжкосердый. *Subſt. Vd.* terdoserzhnoſt, *Russ. Ec.* тяжкосердый. *Subſt. Vd.* terdoserzhnoſt, *Russ. Ec.* тяжкосердіе. TWARDOSKORUPY żółw. *Tr.*, hartſchalig. TWARDOSKORY, *duricorius. Cn. Th.* 1165, hartháutig; *Vd.* terdoſkorjaſt; *Cro.* tverdokòsen, (*Subſt.* tverdokosnoſt); *Rg.* tvardokoxni *duricorius*, (*ob. durae pellis*, (*ob.* skóra), tvardokorni *duricorius*, (*ob.* kora); *Ec.* жестококожій. TWARDOSZYI, TWARDOSZYYNY, *Bh.* twrdoſſígný, twardobrdlatý; *Slo.* twrdoſſígný; *Crn.* terdouraten; *Vd.* terdouraten, terdovratnik, svoje glave zhlovek; *Cro.* tverdovrat; *Rg.* tvardovràt; *Ec.* твердошыйный, жестокошыйный; twardoustny, ociętny, *obſtipus. Mącz.*, hartháłſig, ſteifhálſig, unbeugſam. *Subſt.* twardoszyvność, *Boh.* twrdoſſígnoſt; *Vd.* terdovratnoſt. **TWARDOTRAWI struszowie. *Biel.* 2, naytwardsze rzeczy trawiące, żelazo trawiące, ſteinverdauend. TWARDOUCHE skały. *Zim. Siel.* 284, głuche, nieuproszone, hartohrig, hartöhrig, taub, unerbittlich. TWARDOUSCIEIE koń. *Hipp.* 61, s TWARDOUSTNIM się ſtaie, traci czułość w pysku, das Pferd wird hartmáulig. Hypograf ztwardouścial. *P. Kchan. Orl.* 1, 193. Na TWARDOUSTOSC lekarſtwo. *Koſ. Lek.* 64,

Hartmäuligkeit. Twardouſty koń; nie rodzi się koń takim, ale nieumiciętna ręka takim go czyni. *Kluk Zw.* 1, 183, *Cresc.* 684 *et* 522, hartmáulig; *Bh. et Slo.* twrdoustý; *Vd.* terdovuſten, teshkoberadliu; *Rg.* tvardouſt; *Cro.* tverdovuszt, vusztotverd; *Ec.* твердоустый; *Rs.* крѣпкоголóвый. - *tr. fig.* Potrzeba twardego wędzidła na tę twardouſtą szkapę tego upornego człowieczego przyrodzenia. *Rey Poſt. T. t.* 3. Twardouſte żądze naszych wyſkoki. *Kanc. Gd.* 300, nirpohamowane. TWARDOWŁOSY, *hircipilus. Cn. Th.* 1165, hartháríg; *Ec.* твердоволáсый. **TWARDOZIEMNE skały. *Bielaw. E. b*, harterdig, hartſteinig; *Ec.* жестокоземный. TWARDY, -a, -e, *Bh.* twrdý; *Slo.* tvrdi, twrdý; *Sor.* 1. twerdé, twerdo; *Sr.* 2. twardi; *Crn.* térd, terdn, terdan, tershe, *obsol.* tard; *Vd.* terd, terdn, terdoben, terdoviten; *Cro.* tvërd, chvërszt, czvarszt, tvërden; *Sla.* tvérd; (*Hg.* kemény, cf. ſkamieniały, *ob.* kamień); *Rg.* tvard, cvarſt, cuarſt, temerùt; *Bs.* tvard, çvarſt, nemek, çuerſti, çurrjſti, oturridnut; *Rs.* твердый, твердéнекъ, твердехонекъ, жéсткій, жестковатый, крутый, крýмъ, cf. *lat.* arduus, durus, cf. *Ger.* derb, *Isl.* hardur, *Dan.* haard, *Suec.* hardt, *Anglos.* heard, *Ulphil.* hardus, cf. *Gr.* καρτερος); *Germ.* hart, nicht weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ściśnione być może, nazywa się miękkim; które zaś tak znacznie się nie ściſka, twardym. *Hub. Mech.* 230. Gdy części iakiego ciała tak są z sobą spoione, że trzeba znaczney siły użyć na rozdzielenie ich, w ten czas to ciało nazywamy twardym, gruntownym i ſtałym. *Reg. Doc.* 1, 65. Tygle te gdy z ognia wyszły, były tak twarde, że o ſtal bite ognia dawały. *Torz. sk.* 85. Nieco twardy, *twardowaty; *Russ.* твердоватый, *Subſt.* твердоватость. Drzewa dzielą się na twarde i miękkie. *Jak. Art.* 3, 152, do twardych należą dąb, brzoſt, trzmiel, orzech, iarząb, obrostnica, grabina i płonka. *ib.* - *Prov.* Na twarde drzewo, twardey potrzeba siekiery. *Fr. Ad.* 49; klin klinem wybić, auf einen groben Aſt, gehört ein grober Keil. Trzeba mu czym twardym przeorać grzbiet. *Haur. Sk.* 48, twardym kiiem, batem, mit etwas Harten, mit einem harten Knüttel, tüchtigen Stock durchprügeln. Niedobrze kiedy ſternik czym twardym nie dogląda upornego ſłisa. *Haur. Zk.* 173). Twardy grunt, gęſty, nie gębczaſty, niepulchny, nierzepiaſty, ein harter, ſchwerer Boden. Rola bardzo twarda być musi, na którey ſtop robotników nie poznać. *Fur. Uw. G. b.* Twarda rola strudziła wołu ſtarego, a pracy na niéy nie znać. *Sk. Kaz. przedm.* - Włos twardy. *Zab.* 14, 247 *Szym.*, cf. szorſtki, szczeciſty, tęgi, hartes ſteifes Haar). Twardy munsztuk, ostry; ein hartes ſcharfes Gebiß. Klaść twardy kryg a twarde wędzidło na tę twardouſtą szkapę. *Rey Poſt. T.* 3. Miłość cnoty, toć to ieſt naytwardszy munsztuk białym głowom. *Gor. Dw.* 271. - Zboże twarde do młocby, niewyłuſkne. *Cn. Th.* 1165, hart zu dreſchen. - §. *tr.* twardy, nieczuły; unempfindlich, hart. Gdy koń twardey gęby, Mocno mu żelazem załamuią zęby. *Rey Wiz.* 29 *b.* *Moraln.* twardy, nie użyty, nieproszony, nieludzki, uporny, srogi, surowy, hart, unbeweglich, unerbittlich, unerſchütterlich. Serce iego nad dyament twardsze. *Paſt. F.* 234. Lubo słucha, twardszym ieſt nad skały, Zoſtaiąc w cnocie swoiey ſtały. *Lib. Hor.* 71. Twardszym nad nakowalnią był i nad krzemienie. *Kul. Her.* 35.

Jeſt

Jeſt to dosta twarda i nieużyta. *Teatr* 18, 109. Na to wszystko twardy jak ſkała. *Teatr* 29 c, 5. Teraz tak ludzie twardzi, jak kamień, niczym ich nie porusz, *Teatr* 22, 106. To człowiek twardy, nieprzełamany, dla zbytku cnoty. *ib.* 49 b, 29, Kato). Widzieli, że twarda na prośby. *P. Kch. Orl.* 1, 238. Nie była chętnieysza temu niż owemu, Jednako się twardą ſtawiła każdemu. *P. Kch. Orl* 1, 334. Im dawnieysi w błędzie, tym twardsi byli. *St Dz* 700, *Vd.* terdoveren, terdovernik, moshnoveren, moshnovierny). Miękkie kobiety krzyki boleści wydały. Mężczyzny chociaż twardsze tam łzy wylewały *Przyb. Luz.* 36, nie tak prędkie do płaczu, bárter zum Weinen. Onby miał kogo mięk zyć, a szmby miał być twardy komu. *Gor. Sen.* 460. Ten twardy postępek gniewa mię. *Teatr* 355, 9, srogi, nielitoski, ein hartes Verfahren. Dał król twardą a ciężką odpowiedź wszemu ludu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 13, odpowiedział ludowi srodze. 3 *Leop.*). Nie zaraz do twardych słów. *Cn. Ad.* 129, do niełagodnych, przykrych, łukliwych ſłow, unfreundliche, harte, raube Reden. – *Quoad disciplinam:* twardy, ostry, surowy, ścisły, karny, ſtreng, genau, hart. Za dawnych królów uczciwość na dworze taka była, jak w twardym iakim klasztorze. *Gorn. Dw.* 77. Tatarzy są twardzi Mahometanie. *Mok.* 72, zabici. – §. Twardy sen, nieprzebudzony, ein harter, feſter Schlaf Sen zapomniały, spanie twarde, letarg. *Sien Rej.* Nieprzebudzony człowiek, albo sen, twardy, nieprzerwany. *Cn. Th.* – §. Twardy na trudy, wytrzymały, ausdauernd, hart gegen Strapatzen. *L.* – §. Twarda ziemia, ſtała ziemia, tęga ziemia, nie wyspa, das feſte Land. Floty po ziemi twardey, lądowe woyſka po morzu prowadzić. *Mon.* 71, 210. – §. Twardę mieysce, twardy zamek, obronny, mocny, niedobyty, feſt, nicht leicht einzunehmen, befeſtigt, wohl verwahrt; *ob.* Twierdza). Kray ten ma w sobie miasta i zamki twarde. *Gwag.* 449. *Munitissima ara*, czyście obronny, twardy zamek; twarde, obronne mieysce. *Mącz.* Długo zamek szturmowali, lecz mu nic nie uczynili, bo w twardym mieyscu leżał. *Gwag.* 39, *Biel. Sw.* 175 *b.* Twarde i niedobyte zamki. *Nag. Cyc.* 52. Troja iest to mieysce z przyrodzenia dosyć twarde i mocne. *Baz. Sk.* 25. Ja się oglądam tylko na twarde położenie mieysca, i na żołnierza, którymi Amurat te miasteczka osadził. *Baz. Sk.* 36. Tyś baszta Dawidowa, tak mocną i twardą, Co i szturmom nayroższym stoisz zawsze hardą. *Miask. Ryt.* 25. – § Twardy, trudny, ciężki, ſchwer, hart, nicht leicht auszuführen. Twarda tobie iest rzecz przeciwko niepodobieństwu wspak się obracać. *Rey Pſt. Bbb* 2. Obmówcom i zazdrościwym twardą iest i cierpką cnota. *Birk. Chod.* 20. Mieysce twarde ku dobyciu. *Biel.* 65. Miał czynić z twardym nieprzyiacielem. *Rey Pſt. Mmm* 3, 2 niespożytym, ein ſchwerer Feind, der nicht leicht zu beſiegen iſt. Jeśliby on, który płacił, mianować nie chciał, na iaki to dług płaci, tedy z prawa przyydzie wytrącić to, co dano, z twardszey albo cięższey summy. *Szczerb. Sax.* 89, z większego, znaczniejszego długu). Zgrzybiałe lata nadeszły, nie one złote albo tłuſte; ale to są lata żelazne, ſkaliſte, twarde, trudne, których nieladasko położyć, już tu wszystko iak z kamienia kował. *Podw. Wroż.* 24. Twardy orzech, sęk, twarda kostka, *vide sub Sub-*

stantiuis. – Wiersz twardy i niesklądny szedł mu iak z kamienia. *Hor. sat.* 141, nieglacki, niepłynny, niedźwięczny, niesmakowny. – §. Twardego rozumu, co rzie łatwo pojmuie, czego nezą, *indocilis. Mącz.*, von hartem Kopfe, ungelehrig. Twarda głowa, *alter* mocna, tęga, uparta głowa, ein tüchtiger Kopf, ein Kopf, der was ausbält, ein Sterkopf. Ta *iego* praca, to było staranie, Nad którym twarda pracowała głowa. *Zeb* 16, 238 *Szym. Ra.* тверда̀ оумъмъ̀ слы, твердоумїе слово). Im kot starszy, tym ogon twardszy; im kozieł starszy, tym róg twardszy, *Sor.* 1. ſtarſchi koſol, twardſzi roh; *Sor.* 2. ſtarſchi koſol, twarſeiſchi rog, *ob.* stary, starszy. – § Twarde pieniądze, talery. *Goſt. Gor.* 36, harte Geld, harte Thaler, (*oppos.* drobne pieniądze). Pół-twardego, sc. talara. *Tr.*, ein halber Thaler, (cf. Bity). – §. Wody twarde, w których się mydło nie rozpuszcza. *Kluk Kop.* 1, 116, ein hartes Waſſer. Wody studzienne i źrzódlane twardemi zowiemy. *Hub. Wſt.* 120. – §. *Medic:* Puls twardy, ein harter Puls. Puls zły iest, który iest prędki, twardy, niewolny, nierówny. *Krup.* 5, 486. Puls twardziutki masz, to iest, że nie iestże wszystkim twardy. *Teatr* 35, 84. TWARDZIĆ *cz. ndk.*, ſtwardzić, utwardzić *dk.*, *Boh.* twrditi (cf. twierdzić); *Slo.* twrdjm; *Crn.* terditi, ſterditi, ſterdem, ſterdim; *Vd.* terditi, vterditi, oterditi; *Cro.* tverdo chinim; *Hg.* keményitem (cf. kamienić); *Bs.* tvarditi, utvarditi, ocvarsnuti; *Rg.* utvarditi; *Rs.* жестить, жесточу, (*Rs.* твердить, твержу, твержу nauczyć się na pamięć; powtórzyć często); ſtwardzać, *indurare. Mącz.*, hart machen, härten. Strzały twardzić hartem. *Zab.* 16, 310, hartować. Dzieci, iak się urodzą, do rzek przynieśmy, A lodem i wodami ich ciała ſtwardzamy. *A. Kchan.* 260. Pępek dziecięcia trzeba oleiem pomazać, bo on skórę twardzi, i broni przeciw tym rzeczom, któreby miały subtelność ciała urazić. *Spicz.* 184. Twardzić się *recipr.*, Twardnieć, Twardzieć, hart werden. Koral roślina miękka pod wodami zginie się, a owiana powietrzem na wierzchu się twardzi. *Przyb. Lux.* 57. Mieszkańcy tego kraiu na woyny się twardzą. *ib.* 316, ſie härten ſich ab. Ten się utwardza iak ſtal. *Przyb. Milt.* 513. TWARDZIZNA, TWARDZINA, – y, ż., cokolwiek twardego, twardy grunt, *Crn.* terdina; harter Boden; etwas Hartes. Na twardziznie iak orać, *Haur Sk.* 143. Krzemieniſtą ziemię wybierać, aż do samey gruntowey twardziny; bo czasem się trafi twarda ziemia, a pod nią będzie miękka. *Haur Ek.* 5. Zbiegłszy twardziznę, w piasku poczną się mordować, *densum littus. Zebr. Ow.* 45. Twardzizny na nogach, rękach, kolanach; martwaki, modzele, odciski, nagniotki, narośtki. *Dyk. Med.* 4; 458, harte Haut, Beule, Verhärtung.

Pochodz. *twierdzić, twierdza, potwierdzić, podtwierdzić, utwierdzić, zatwierdzić.*

TWAROG, – u, *m.*, *Bh.* twaroh, tworoch, ſwaroch, twarůjek, twarojina, bomolka (*ob.* gomolka); *Sr.* 2. twaroſchk; *Sr.* 1 twarow (*ob.* tworzyć); *Vd.* vkupſtezhenu mleku, odſtaniki od vunalitega mleka; *Cro.* prevarki; *Bsn.* tvarog; *Rag.* zamláz, ùrda; *Dl.* sziriachye (cf. serzyſko); *Ec.* сирупге; сухомлеwесъ млеко, творогъ; *Rs.* творогъ, творогъ; *Germ.* der Quarg, Käſequarg, Streichkäſe, (*Preuß.* die Glomſe). Po zebranéy z mléka śmietanie

zpłaie się twarog, część zgęstwiała, i serwatka wodna. Oddzieliwszy tedy serwatkę, z twarogu robią sery. *Kluk Zw.* 2, 227. Twarog, sér *świeży*, w garku ogrzany i wyciśniony, na pirogi lub do ciast się bierze. *Wiel. Kuch.* 631. Na sery nie zbyt bardzo podbierać śmietany, aby twarog nie był iałowy; bo gdy sér tłusty, każdemu do smaku przypadnie. *Haur Ek.* 129. - *Prov.* Ustąp' gówno twarogowi. *Rys. Ad.* 69, *cf. Ger.* Quark łayno. TWAROŻEK, - żka, *m.*, *dem.*, - §. Twarożek, który się twarogiem rad karmi, *fistellus. Mącz.*, ein Käſequargeſſer, der gern Quarg ißt. TWAROGOWY, TWAROŻNY, - a, - e, od twarogu, z twarogu, Quargkäſe; *Bh.* twarohowý, twarožný; *Rs.* творо́жный. Ciasto twarogowe, *Rs.* творо́жникъ, творо́жничекъ, вапру́шка. (*Rs.* творожникъ, отмворо́жить gruczołowacieć).

TWARZ, - y, ż.; *Bh.* twář, (*Bh.* přetwářnik *praeſtigiator*, přetwařeti ſe różne miny robić); *Slo.* twár, oblič, (*Slo.* twarnoſt *ſuperficies*, ſwrch każdé wěcy); *Hg.* artza, ortza, ábrázat; *Sr.* 1. woblicjje (*ob.* oblicze, lice); *Sr.* 2. naglěd (*ob.* naglądać, *Sr.* 2. twarz budowniczy, cf. tworzyć, twórca); *Crn.* obraz (cf. obraz; *Crn.* ſtvar, stwór, ſtworzenie); *Vd.* obraz, pogled, nagled, oblizhje, (*Vd.* ſtvar, ſtvarje, stworzenie); *Cro.* obràz, licze, oblichaj, oblichje; *Sla.* obraz, oblicsje; *Rg.* obraz, oblicje, slicje, lize, slikka (cf. śliczny); *Rs.* лице, *vulg.* рожа, рожица; *Ec.* лицѣ, рóжа; ſtrona głowy przednia, w którey czoło, oczy, nos, gęba; u człowieka twarz i oblicze, u beſtyi twarz. *Cn. Th.* 1165, das Angeſicht, das Geſicht bey Menſchen und Thieren. Głowa ludzka dzieli się na część włosami pokrytą, i na twarz. *Perz. Cyr.* 1, 17. Uważay chorego, na twarzy czy blady, czy żółty, czy rumiany, czy czarny? *Perz. Lek.* 77. Na wielbłądzie wspak go posadzili, twarzą do ogona. *Zygr. Ep.* 94, mit dem Geſicht nach hinten zu. W twarz wiatr, słońce, *aduersus sol*; w twarz się biiąc wzięte rany, *aduersa vulnera. Cn. Th.* 1218, *oppos.* w tył). Twarzą na ziemi, *Ec.* ниць, ницы, никомъ, ничкóмъ, cf. nice, cf. lice). Obroć się, niech ci w twarz patrzę. *Teatr* 36 *b*, 43, w oczy, ins Geſicht, in die Augen ſehen. W twarz cię całuie, a z tyłu sztych kładzie. *Kul. Her.* 240. W twarz mu się przeciwił. *Zygr. Pap.* 233, w brew'). Nie śmiał twarzy podnieść zwyciężony dobrodzieyſtwy. *Gor. Sen.* 14, oczu podnieść, das Geſicht aufheben, die Augen aufſchlagen. Twarzą w twarz. *Bial. Poſt.* 81, twarz w twarz. *Klok.* 175, *Grech. W.* 554, oblicze w oblicze, von Angeſicht zu Angeſicht. Mówił Jehowa do Moyżesza twarzą w twarz, iak mówi człowiek do przyiaciela swego. *Bud. Ex.* 33, 11, twarzą w twarz, obliczny do obliczne-go. 1 *Leop. Exod.* 33, *Leop. Deut.* 5, 4. Arabczyk miasto tych słów: twarz w twarz, ma te słowa: bez pośrednika; Chaldeyczyk te słowa: twarzą w twarz wyłożył: słowo w słowo. *Boh. prz. djab.* 38. - *translate*: Przed *twarzą bramy, która przybiegała aż do oblicza sieni bramuży wnętrzney, pięćdziesiąt łokci były. 1 *Leop.* *Ezech.* 40, 15, przed przodkiem bramy. 3 *Leop.*, cf. *Ezech.* 40, 15, przed przodkiem bramy. 3 *Leop.*, cf. front, czoło). - Twarzy kształt, fizyonomiia, *Rs.* обли́чіе, обличь; die Phyſionomie, das Geſicht, die Geſichtszüge. Z nich był ieden ſtarszy, drugi młodszy twarzą. W nim' liniie Ulissa podobieńſtwo żarzą. *Jabł. Tel.* 3. Kobiecéy twarzy, *Rs.* женообра́зный. Ja go nie znam

z twarzy, ale z listów aż nadto. *Boh, Kom.* 1, 22, ich kenne ihn nicht von Geſicht. Aż powny z twarzy tylko znaiomy wypada: Łap za rękę, iak się masz móy śliczny? powiada. *Zab.* 10, 347 *Życk.* Bardzo miły z twarzy. *Teatr* 33 *c*, 39. Wiele iuż tu ładnych kobietek w twarzy sobie intraty założyło. *Teatr* 22, 100, *ob.* Twarzyczka). Mówił Swięty do lwa: przyſtoyniéy, abyś mi ty uſtąpił, bom ia ieſt twarzą bożą uczczony. *Sk. Żyw.* 2, 395, na wizerunek boży ſtworzony). - Kapelusz etc. do twarzy. *Zab.* 12, 74, ſtosuiący się do kształtu twarzy, zgadzaiący się z twarzą, zdobiący ią, nach dem Geſicht ein Hut u. ſ. w., der zu dem Geſicht gut ſteht, gut paßt. Cale nie do twarzy była ubrana. *Teatr* 19 *c*, 54. Wolą być modnie, choć nie do twarzy ubrane, aniżeli do twarzy a odſtępować mody. *Kraj. Pod.* 107. Kapelusz ten poważną mu dawał poſtać, i służył do twarzy. *Zab.* 12, 60. Zrzędzić, to nawet ſtarym nie do twarzy. *Teatr* 19, 62. Drugiemu sama nawet wada może być do twarzy. *Zab.* 12, 266 *Dudz.* - Twarz, poſtanowienie oblicza, według myśli, affektów, (prawdziwe abo zmyślone, *Vd.* nameshik; die Miene, die man macht, das Geſicht. Twarz łacno wynurzy, co się w sercu burzy; Twarz umysłu zwierciadło, wyda wnet, co tam padło. *Cn. Ad.* 1181, oko do serca okno; sumnienie z twarzy poznać). Twarz nie zawsze umysłu odkrywa. *P. Kch. J.* 116. Widział Jakub, iż Laban nie pokazował mu takiéy twarzy iak piérwéy. *Radz. Genes.* 31, 2. Gdyć co daią, przypatrz się twarzy daiącego. *Bard. Tr.* 311. Od żony nabechtany, niechętną twarz sioſtrze pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Nie chciéy twarzy kwaśnéy pokazować. *Prot. Jal.* 29. Piękność ieſt twarz przyiemna, luba, wesoła, a która pragnie przyſtoyności; a szkaradość zaś twarz ponura, przykra, smętna, mierziona, a która chciwa ieſt na nieprzyſtoieńſtwo. *Gor. Dw.* 410. Twarz uśmiechliwa, *Vd.* narashik; Twarz niechętna, *Vd.* pomerdik; Twarz płaczliwa, *Vd.* nakorpizh. Twarzą wesołą obłudę pokrywa. *Tward. Wł.* 76. Zawsze wesołą fortuny twarz znała. *Warg. Wal.* 46, życzliwą ią sobie miała). - *§. Który przyymuie a poznawa *twarz na sądzie, niedobrze czyni, bo takowy i za kęs chleba opuszcza prawdę. 1 *Leop. Prov.* 28, 21, wzgląd na osobę). - §. 2) *Twarz, *Rs.* творь; twor, ſtworzenie, das Geſchöpf, die Kreatur. *Non inueni nisi in formula*: niema twarz, z nierozumne ſtworzenie (cf. nieumny, *bez-umny); *Vd.* nemu shivinzhe; *Cro.* nemo sivinche; ein unvernünftiges Geſchöpf. Boskie i ludzkie prawa wywróciwszy, iak bydlę, iak twarz niema żyie. *Gor. Dz.* 80. Dłużéy kruk żyw, niż człowiek, a to niema twarz. *Rey Zw.* 157 *b*. I beſtye, i nieme twarze i drzewa i ziemia nas potępi. *Sk. Kaz.* 238, *et* 51, *Gor. Wł. T* 4. TWARZAĆ, *ob.* Tworzyć. *TWARZNOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* twařnoſt, *poſſet etiam dici*, tworność od tworzenia, różna tworność, różny kształt natury, postaci, twarzy, *species animalium*, *genus*, *forma. Cn. Th.* 1166, Art, Species, Gattung, Geſchlecht. *TWARZOBRAKOWNIK, - a, *m.*, *licemiernik. *Burl. A* 2, obłudnik, ein Heuchler, Scheinheiliger; *Bh.* přetwařník *praeſtigiator*). TWARZYCZKA, - i, ż., *demin. nom.* Twarz, *Rg.* obrázaz; *Cro.* obrazecz, obrázchecz, obrazich; *Hg.* ábrázatotſka; *Rs.* личико, личко; das Geſichtchen. *Lib. Her.* 114. Zdrowie i pociecha moia Tak

wdzięczana twarzyczka twoia. *Groch. W.* 544, *Teatr* 43 *c*, 119 *Wyb.* TWARZYSKO, -a, *n.*, szpetna twarz, *Rs.* личище, образина; ein häßliches Geſicht, ein Frațzengeſicht; Klapſura. *Brud. Oſt. Bb*, *vulg.* Dbb. Gefräß, Gefrieß.

TWIERDZA, -y; *ż.*, *Boh.* tvrz, tvrze, hrad, tvrzka; *Sr.* 1. zakit, zakitano, trutjizna, wotrutjenſtwo; *Crn.* zagrâja (cf. zagroda); *Vd.* obranſtvu, braniehtvu, voiſkni gradizh, gradiehtvize (cf. obrona; cf. grad); *Cro.* grâd, tvërgya, kula, branische; *Dl.* tuargya; *Sla.* grâd; *Ben.* tvardina, tvrridina, tvrrighja, tvrrighjava, tvardiacte, grád, kula; *Dl.* grad; *Hg.* vaar (cf. warowny); *Rg.* tvarghja, tvardiacte, tvardja, *vulg.* kûla; *Rs.* твердыня, крѣпость (cf krzepkość), крѣпь, крѣпль; *Ec.* твердь, твéржа, фортéца, твердѣль, вышеградъ (cf. Wyższegrod), крепрѣдь, стражница (cf. ſtraźnica); mieysce obronne, kasztel, baszta, zamek obronny, część fortecy, ein befeſtigter Ort, ein Caſtel, eine Veſtey, ein feſtes Schloß, ein Theil von einer Feſtung. Wielkie Łuki sławą były fortecą, do którey dwanaście twierdz na około wyſtawionych przyſtępu broniło. *Boh. Zam.* 109. Podszańcowawszy się pod naywyższą twierdzę, która fortecę od woyska naszego zasłaniała, wysłano ku tey twierdzy iednego piechura. *ib.* 112. Dobył każdego zameczku ich, i odszerzał każdą twierdzę ich. 3 *Leop. Jud.* 2, 12, każdą *ogrodę ich. 1 *Leop.*). Henryk nad Prądnikiem zbudował *twierdz iednę, a drugą u Miedzyboża; Konrad chcąc mu zburzyć oną *twierdz, przyciągnął do niéy. *Biel.* 129. Wiele *ćwierdz (twierdz) z mieysca swego siła zbodła. *Czach. Tr. H* 2. *Twierzyca Assur. *Jer. Zbr.* 2, 107. - §. *fig. tr.* twierdza, szczyt, ochrona, puklerz, Schutz, Schirm, Burg. *Twierdzo Polſki i wielki zaszczycie! *Zab.* 13, 27. Przykład królów iest twierdzą prawa. *Dyar. Gr.* 555, twierdzeniem prawa, Bekräftigung, Beſtätigung, Befeſtigung. Dekreta sądów Assessorſkich téyże maią być wagi i twierdzy, co i dekreta seymowe. *Vol. Leg.* 7, 78, téy mocy, Kraft, Gewicht. Co mi za twierdza tego, który wszyſtko twierdzi, od tego którego twierdzi? *Bzow. roż.* 64, iakaż powaga. - §. *Twierdza niebieſka, twierdza na niebie, *Utwierdzenie, *ob.* Twierdzić. TWIERDZIC, *CWIERDZIC *cz. ndk.*, ztwierdzić, utwierdzić *dk.*, *Bh.* tvrditi, tvrdjm (cf. twardzić), utrwrditi, utwrzowati, tužiti (cf. tężyć), pewniti, zpewniti (cf. upewnić), giſtiti (cf. iścić); *Slo.* ſtvrditi, ſtvrdjm, tvrdjm, giſtim; *Crn.* terditi; *Vd.* terdit, terditi; *Cro.* tverditi, tvérdim, utvergyávam, utverditi, ochversztujem, temelim; *Ben.* tvarditi, utvarditi, utemegliti, ocvarsnuti; *Dl.* potvarditi; *Rg.* tvarditti, utvarditti, utvardivati, pokrjépiti (cf. pokrzepić), usjáciti; *Ross.* твердить, (твердить, твержу, твержу nauczyć się na pamięć; powtórzyć często), утвердить, утверждать potwierdzić), прикрѣпить, прикрѣплять, закрѣпить (cf. pokrzepić); *Ec.* твердю, вжилити, успанить; UTWIERDZAC co *kontyn.*, robotą, ręką, obronnieyszym (*twardym) czynić, umocnić, befeſtigen, feſt machen. Zamek ten teraz ſtaroſta wałem twierdzi. *Vol.* 3, 309. Naywięcéy twierdził tam, kędy snadnieysze przyſtępy być rozumiał. *P. Kch. Orl.* 1, 422. Cerkwi dwie i ludźmi i armatą dużo utwierdzone. *Tward. Wł.* 116. Ziemi okrąg wodą obtoczony ſtanął w pośrodku, mocą twą ztwierdzony.

Susz. Piel. 1 *B b*. Twierdzenie, przymocowanie, *Rs.* скрѣпа. - *fig.* utwardzać, umacniać, ukrzepiać, posilać, gruntować, ſtärken, gründen, Kraft geben, ſtärker machen. Owies naprawia i utwierdza rolę. *Haur Sk.* 32. W piecu garncarſkim garniec się utwierdza. *Hrbſt. Nauk P* 4 *b*, utwardza się, twardnieie). Prawda i cnota państwa i królestwa twierdzą a nie gubią. *Birk. Sk. B* 3. Bóg łaskawy ustawicznie cieszy a twierdzi w tobie mdłą nadzieię twoię. *Rey Pſ. Xx* 1. Utwierdzić kogo w intencyi iakiey. *Teatr* 8 *c*, 34. Bóg utwierdza, cieszy, ufarcza duchem swoim. *Gil. Pſ.* 1, 273 *b*. Ten co drugiego cieszy i twierdzi, ma być potężnieyszym nad tego, którego twierdzi. *Bzow. roż.* 64, cf. namowami *obstalować i *podtwierdzić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1). Mamy miłość spólną między sobą zachować, ieden drugiemu powolność skazuiąc, *utwierdzeńszy mdleyszym wyrozumiewaiąc, nie wszyſtkiego do nich widząc. *Zrn. Pſ.* 3, 699 *b*. Ja sama utwierdziłam ią w tym błędzie. *Teatr* 38, 121. Dziecię rosło i utwierdzało się w duchu mądrości. *Bial. Pſ.* 126. Utwierdzenie, *Rs.* поукрѣпа, прикрѣпка; die Begründung. Twierdzić iaką umowę etc., potwierdzać, beſtätigen, bekräftigen. Traktaty Chocimſkie twierdził, co nayblizéy przyſtąpiwszy do pakt Solimana. *Birk. Zbar. D* 2. Utwierdzę umowę moię z wami. 3 *Leop. Lev.* 26, 9, *ugwieszczę. 1 *Leop.*). Pokóy i przyiaźń utwierdzić, *Warg. Cez.* 6. - Gwiazdy utwierdzone. *Fur. F* 3 *b*, ſtale, *oppos.* planety, die Fixſterne. Utwierdzaiący, potwierdzaiący, *Rs.* утвердительный. Przysięga potwierdzaiąca, gdy twierdzimy, tak ieſt, abo było. *Karnk. Kat.* 311. Twierdzić, za pewne powiadać. *Cn. Th.* 1166, utrzymywać, behaupten. Wiele śmiesznych dowodów przywodzą, z których drudzy, rozumiejąc to iuż być rzeczą pewną, biorą to przed się, a nie obawiaią się tego też *ćwierdzić. *Gliez. Wych. G* 7. Rzymianie chcąc się Grękom *obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękarta, *ćwierdzili to *mocnie, żeby miał mieć oyca Marta, *ib. B* 5 *b*, *Sekl.* 7. Iż czarci umieraią, twierdzą rabini z talmuda. *Bach. Ep.* 37. Twierdzić uparnie co, ieſt głupiego; zda mi się, tak ieſt; mowa mądrego. *Cn. Ad.* 1183. - *Math.* ilości twierdzące, *positivae. Jak. Math.* 2, 9, bejahende, affirmative; *oppos.* przeczące). Twierdzenie *Subſt.*, *theorema. Geom.* 1, 15. - *aliter*: Twierdzenie, utwierdzenie, twierdza niebieſka, *Slo.* obloha; *Sr.* 1. firmament, krutjizna; *Crn.* terdnúſt; *Cro.* krepchina, tverdnina, tverdina; *Rg.* krepcina, utvardjenſtvo, tvardina; *Sla.* tvérdina; *Ec.* твердь; firmament, das Firmament. Niech będzie *utwierdzenie między wodami. *W. Genes.* 1, 6, *not.* „rozciąg, wszyſtko to spatium od ziemi aż do nieba“, rozpostarcie. *Bibl. Gd.*, die Veſte zwiſchen den Waſſern. *Luth.* Niechay się ſtanie utwierdzenie między wodami, a niechay dzieli wody od wod; uczynił tedy bóg utwierdzenie, i oddzielił wody, które były pod utwierdzeniem, od onych, które były nad utwierdzeniem; nazwał tedy Bóg utwierdzenie niebo. 1 *Leop. Gen.* 1, niechay się ſtanie twierdza, - uczynił bóg twierdzą, i oddzielił wody, które były pod twierdzą, od onych, które były nad twierdzą; nazwał Bóg twierdzą niebem. 3 *Leop.*). Niechay się ſtaną światła na utwierdzeniu nieba, aby świeciły na utwierdzeniu nieba, co oświecały ziemię. 1 *Leop. Gen.* 1, na twierdzy nieba.

3 *Leop.* TWIERDZICIEL, -a, *m.*, *affirmator. Cn. Th.* 1166, *Rg.* tvarditegl, utvarditegl; der Behaupter, Beſtaher; UTWIERDZICIEL, *corroborandi vim habens. Cn. Th.* 1209, der Befeſtiger. TWIERDZOWY, -a, -e, od twierdzy, Feſtungs-, *Rs.* крѣпостнúй, cf. fortoczny.

TWOI, TWOIA, TWOIE, *ob.* Twóy.

TWOR, UTWOR, -u, *m.*, *Boh.* twor, (ſtwůra, ſtwárka fabrykat, rękodzieło, *Sr.* 2. ſtworbe budowla); *Crn.* ſtvar; *Vd.* ſtvar, ſtvarjo, kreatura; *Cro.* tvòr, delo, chin; (*Cro.* ztvar, ſatvár, z rzecz *res*, *Dl.* szatvar *res*); *Rg.* ſtvor, ſtvorenie *res creata*, ſtvór *factum*, ſtvor *lineamentum*, *forma* (cf. tworzydło); *Rag.* utvòr *sculptura*; *Rg.* ſtvar, ſatvar *res*, *Rg.* tvòr, tvòrba *operatio*, tvor, djello, porod, z ſkutek, *Rg.* tvorni, z ſkuteczny, *Rg.* tvornos, z ſkuteczność; *Sla.* ſtvár *res*, (*Sla.* utvora, z potwora, ſtrazydło); *Bs.* ſtvar *res*, *negotium*, ſtvarça, mala ſtvar *res cula*, ſtvorra, ſtvor velika i teszka *moles*, *machina*, ſtvor, djello *opus*); *Rs.* тварь, животное (cf. żywocina), (*Rs.* створы ſkrzydła drzwi, cf. swora, zewrzeć; cf. zatwor, otwor; cf. *Lat.* obturamentum, *Rs.* утварь sprzęt, ozdoby, ornaty), (*ob.* niema twarz); to co ſtworzono, ſtworzenie, das Geſchöpf. Cacil Zoroaſter boga w naypięknieyszym iego utworze, w słońcu. *Stas. Num.* 2, 117. Natura, ta pani, co twory, W iakie chce wdzięki mili i piękni w kolory. *Teatr* 43, 28 *Wyb.* Tworze prochu, tak przeciw mdłéy istocie twoiéy Niebo wywiera gniewy i potęgę zbroi. *Przyb. Luz.* 31. (Boże; iak cię powinniśmy kochać, ieżeli Sylwiia, twór twóy, warta kochania! *Zab.* 13, 178. Niech wdzięczna dusza mirry zapaszyſte kadzi, Że iéy z innemi twory śmierć nie gładzi, *Zab.* 9, 48 *Zabł.* - §. *Collect.* twór, wszyſtkie ſtworzenia, *ſtworzoność, alles Geſchaffene, die Schöpfung. Cały twór cicho, wszędy smutne cienie ... *Zab.* 12, 109 *Koff.* - §. *actio*: utwor, utworzen e, das Schaffen, Erſchaffen, die Schöpfung. Kruche ludzkiego utworu *złzielo. *Przyb. Milt.* 77. Naród nagle wzbijaiący się do utworu dobrego rządu. *Gaz. Nar.* 1, 210. - §. utwor, utworzenie ciała, *temperamentum. *Perz. Cyr.* 1, 183, budowla ciała, der Körperbau. Przyczyny paraliżu mogą też być z utworu czyli z budowli ciała. *Perz. Lek.* 152. Podobne utwory czyli temperamenta, *Rs.* подобосложéніе; Podobnego temperamentu, utworu, подобносложéнный. TWÓRCA, -y, *m.*, *TWORZEC, -rca, *m.*, TWORZYCIEL, -a, *m.*, *Bh.* tworec, twůrce, ſtwořitel; *Slo.* tvorce; (*Sr.* 1. tvarc, tvarzicjer, *Sr.* 2. twarz budowniczy; *Rs.* tvoritegl, koji tuori, koji cini *effector*); *Rg.* tvòraz, tvoritegl; *Rs.* творéцъ, творéцель, творéць; Tworzyciel, ſtwórca, der Schöpfer. Bóg wszyſtko ſtworzył, ztąd go twórcą wyznamy. *Kanc. Gd* 185. Bóg tworzec ziemi i uczyniciel iéy. *Bud. Jes.* 45, 18. Biada prawuiącemu się z twórcem swym. *Bud. Jes.* 45, 9. Stworzyciel świata, *non* tworzyciel. *Cn. Th.* 1167. Zaleukus był sprawiedliwym tworzycielem praw. *Kosz. Lor.* 65 *b*, cf. prawodawca; cf. *Ec.* книготворéцъ, творéцъ pisarz, autor, *zięgotwórca. **TWÓRCORYM, -a, *m.*, rymotworca, ein Dichter. Wdzięczany nam ieſt twóy rym, dziwny twórcorymie! *Nag. Wirg.* 502 *et* 525. TWÓRCZY, -a, -e, od twórcy, ſtworzycielski, tworzący, produkujący, płodzący. Schöpfer-, ſchöpferiſch, ſchaffend; *Rs.* творéческій; *Ec.* творéтеемій, творительный. Gdzie niemasz bezpieczeńſtwa maiątku, tam niemasz twórczego przemysłu, tam sztuki są w kolebce. *N. Pam.* 1, 46. TWÓRCZYNI, -i, *ż.*, która tworzy, die Schöpferinn; *Bs.* tuoriteglica; *Rs.* творительница. Prawa tworczyni Cerera. *N. Pam.* 8, 330, prawodawczyni, Geſetzgeberinn. Ziemię uważaią za źrzódło i tworczynią wszelkich bogactw. *ib.* 22, 100. Dobrego wychowania tworczynie Sevigné, Riccoboni, Beaumont, Genlis i t. d. *ib.* 12, 373, autorki, uczycielki. TWÓRNOŚĆ, *ob.* Twarzność. TWORZYĆ *cz. ndk.*, utworzyć *dk.*, utwarzać *dk.*, *Bh.* tvořiti, ſtvořiti; (*Sr.* 1. twarić, twarin *aedifico*, *cf. Hbr.* דור dor *ſtruxit*, *Sr.* 1. twareno, twarenicjło budowanie, *Sr.* 2. twariſch budować, tworiſch zakładać, *Crn.* ſturim, z robię, *Vd.* ſtorim, z czynię; *Bsn.* satvoriti, uciniti *agere*, *ingenerare*, *Dl.* tvoriti); *Rag.* tvoritti, ſtvárati, satvarati, satvoritti, (*Rg.* tvoritti *laborare*, tvoritti, potvoritti *calumniari*, potwarzyć, cf. potwara, *Rg.* tvoriteglni *faciendus*, *Rg.* tvorni, tvoreechi, cineechi *efficax*); (*Rs.* творить, творю, z czynię, działam, płodzę, z. *creare*; творить известь wapno rozczynić, творить хлѣбы ciasto rozczynić, творительный drugi przypadek deklinacyi *Genitivus*), строить, строю, устроить, устроять, устроятвать (cf. **ſtroić *ſtruere*); *Ec.* дѣлати, дѣю, дѣлать, творить, z działać, *Ec.* творила память wzmiankę czynić, творитися udawać, cf. twarz); ſtwarzać, ſtworzyć, ſchaffen, aus nichts hervor bringen. Wszyscy na świecie téy ziemi mieszkańcy Z iednego oyca równe utworzeni, z teyże bryły ulepieni. *Zab.* 13, 323 *Jak.* Tworzenie, *ob.* Stworzenie. - Cuda czynię, których nie tworzono po wszéy ziemi. *Bud. Ex.* 34, 10, których nigdy nie czyniono). - *fig.* Uchwyćmy się tego sposobu, który nam miłość utworzy. *Teatr* 6, 60, wynaydzie, poda). Przełożony musi prawa tworzyć, urzędy rozdawać. *Kosz. Lor.* 16 *b*, prawodawcą być, Geſetzgeber ſeyn. Wiersz tworzyć. *Mon.* 75, 277, cf. rymotwórca). - §. tworzyć, kształcić, formować, eine Geſtalt oder Form geben, formiren. Hutarz dęciem śkło w rozmaite kształty utwarza. *Pilch. Sen. liſt* 3, 72. Tworzyć sery. *Tr. Tel.* 237, *Sr.* 1. tworić mleko, (*Sr.* 1. twarem twarozi), Käſe preſſen. Masło w iednakie garnce we wszyſtkich folwarkach maią kłaść, i sery iednakie tworzyć. *Haur Ek.* 79. Serów Hollenderſkim trybem tworzenie. *ib.* 178. Swieżego tworzenia serów krowich nad zwyczay się objadłszy, frobry nabył. *Krom.* 472. Podeymował ią pasterz maslem młodym i serem tworzonym dorodnym. *Tward. Pas.* 53. Sér tworzony po gr. 2 przedawać maią. *Vol.* 3, 415. Co rano i przez dzień wydoią, to z tego w nocy sera *twarzaią (*kontyn*). *Otw. Wirg.* 436. - §. *Similiter*: słowo czyli słówka tworzyć, formować, sadzić, szrubować, die Worte auf Schrauben ſetzen, (*diſtgu.* słowa ſtworzyć). Kto słowa tworząc, usta sznuruie, ten co złego uczyni. *Kosz. Lor.* 44 *b*, cf. cedzić). Postawą i twarzą łagodną miodowe albo iedwabne słówka tworzyć, a zdradliwym sercem co być może naygorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b*. TWORZYDŁO, -a, *m.*, mieszek, w którym sery wyciskaią. *Dudr.* 65, tworzydło, forma drewniana do tworzenia serów okrągłych lub okrąglawych; a worek do wyciskania serów podługowatych; ztąd sér workowy, i sér tworzony. *X. Kam.*, *Bh.* tvořidło; *Rg.* tvorillo, ſtvor; *Dl.* tvorillo; *Cro.* tvorilo; *Rs.* творило, (z 1. ſkrzynia, wapica;

na), λῆκυθος, cf. leiek; die Käſeform, der Käſenapf. Mléczko trzeba powoli z serwatki wyciſkać w tworzydłach. *Haur Sk.* 65, *Haur Et.* 58, *et* 59. Tworzydło czyli doniczka do ciaſta, *Rs.* коробъчникъ. – §^{os}. *aliter*: forma, kształt, die Form, Geſtalt. Głos odpowiada ducha wolnego tworzydłu. *Przyb. Milt.* 249. TWORZYDŁOWY sér. *Vol.* 2, 1704, w tworzydło wyciśnięty, gepreßter Käſe; *Rs.* творо́жный. TWORZYDKO, –a, *n.*, czarka mała, ein kleines Schälchen. Włożyć farbę w muszelkę albo w iakie tworzydko kościane. *Haur Sk.* 359.

Pochodz. *Twarz, Twarzyczka; cudotwórca, cudotworczy, cudotworny; potwora, poczwara, potwarz, potwarca, potwarzyć, przetworzyć; ſtworzyć, ſtwarzać, ſtworzenie, ſtworzyciel; utwor, utworzyć; nieſtworny, wytwor, wytworny, wytworność.*

TWOY, twoia, *contr.* twa; twoie, *contr.* twe; *Bh.* twůg; *Slo.* twój, twůg; *Sr.* 1. twoi; *Sr.* 2. twoj; *Crn.* troj; *Vd.* troi; *Cro.* troj, troy; *Hg.* tied, tieed; *Sla.* troj; *Br.* troj; *Rg.* trój; *Rs.* твоя́; *Ec.* твоѣ, твоѣ́скїй; *Dorice* τϝος, *Lat.* tuus, *Jsl.* thiun, *Suec.* din, *Holl.* dien, *Gail.* ton, *Angl.* thine, *Anglos.* dine, thine; *Ulphil.* theins; *Ger.* dein; *pronomen poſſeſſivum secundae personae, ob.* ty). Żaden czas nie ieſt twóy, tylko ten co minie. *Pot. Jow.* 56. Twoie szczęście moie szczęście, twoia dola moia dola. *Teatr* 19 *b*, 69, wszyſtko wspólne). Nie twoie to, co szczęście twoim uczyniło. *Min. Ryt.* 4, 152. Ja posła moiego ślę przed tobą, który umiecie twoię drogę przed tobą. *Farnov.* 54, ktory ci drogę umiecie). Bieżysz na twą zgubę. *Teatr* 47 *c*, 8 *i*, na własną zgubę). Twym cię orężem porąbię. *Cn. Ad.* 1182. Twoie to sztuki, wymysły; tyś tego sprawca; tyś tego nawarzył. *Cn. Ad.* 1183. Niech cię tam kaci wezmą i z twoią miłością. *Teatr* 55 *b*, 7, z tak szaloną miłością). Twóy, *ellipt. sc.* przyiaciel, der Deinige. Twóy nakoniec cały chęcią i umysłem. *Siem. Cyc.* 326, tobie oddany). Twoie *ellipt. subſt.*, das Deinige. Co mego, to twego. *Teatr* 27 *c*, 67, obadwa z iednéy kieszeni żyią). Moie i twoie, mein und dein. Nieszczęśliwe te słowa dwa: moie a twoie, Mieszają świat i bracią przywodzą w zaboie. *Pot. Pocz.* 579. Kłopot o moie i twoie. *Gil. Pſ.* 282. *TWOYSKI, –a, –ie, *Ec.* твоѣ́скїй; do ciebie należący, ciebie się tyczący, za tobą, przy tobie będący, dein, deinig, dich angehend, für dich beſtimmt. Po twych plecach, twoyſki *Cn Th.* 435. Nie twoyskie to rzeczy, nie twoie to dzieło. *Cn. Ad.* 682, cf. Jegoyſki, Naſki, Waſki). Po twoyſku, *tuarim. Cn. Th.* 720, twoim trybem, po twoiemu, nach deiner Art.

T Y.

TY, *Gen.* ciebie, *Dat.* Ci, Tobie, *Acc.* Cię, Ciebie; *Inſtr.* z tobą, *Loc.* w Tobie; *Plural.* Wy, Was *gu. v.*, *Bh.* ty; *Slo.* ti, ty; *Sr.* 1. ty, tę, twoyobe, tébi, tébě, *vel* cje, z tobu; *Sr.* 2. tü; *Crn.* ti; *Vd.* ti, tebe; *Cro.* ti, tebe, te, tebi; *Hg.* tè; *Rg.* tij, tebbe; *Br. et Sla.* ti; *Rs. et Ec.* ты, тебѣ, тебѣ; *Dorice, Aeolice* τυ, *Gr.* συ, *Lat.* tu, tibi, te, *Pers.* tu, *Jndice* tuam, *Gall.* toi, te, *Bretag.* te, *Wallis.* ti, *Jsl.* thu, *Suec., Dan., Holl., Sax. Inf.* du, *Angl.* thou, *Anglos.* thu, Ottfr. du, thu, *Ulphil.* thu; *Ger.* du, *Hbr.* אתה attah, אתּ, את at); *pronomen personale secundae personae, ob.* twóy). Prawieśmy stracili używanie tego słowa: ty; mówiąc do iednego, iak gdyby się do wielu mowiło: Wasz Mość, Wac Pan. *Modrz. Baz.* 236, *ob.* Tykać 2). *Nie ciebieć* to szanuią. *Cn. Ad.* 561, sukni się kłaniaią, nie tobie). Nie ciebieć się boię, nie tyś mi straszny, ale kto inszy. *Cn. Ad.* 562. Tyżeś to, na którego wszędzie narzekaią. *Bal. Niedz.* 1, 9. Dość gł pi z ciebie uczeń. *Weg. Mar.* 1, 51. Zgrzeszyłciem móy Panie, zgrzeszyłciem. *Bud. Manaſſ.*, zgrzeszyłem ci, lub przeciw tobie). Masz tobie! *Teatr* 36 *c*, 19, dobrze ci tak! da haſt's! es iſt dir ſchon recht!

TYBINKI, *ob.* Tabinki, Tebinki.

TYĆ, tył, tyie *med. ndk.*, utyć, ſtyć, potyć *dk.*; *Bh.* tyti, tygi, tučnéti; *Slo.* tlustnauti; (*Sr.* 1. téyu *proficio*); *Crn.* debelim; *Br.* usgiritise (cf. żer), opritiliti (cf. ciało); *Cro.* debeleti; *Rs.* тыти, утыти, тучнѣть, помолстѣть, умолстѣть, утылый, добрѣть (cf. wydobrzeć), жирѣть, пожирѣть (cf. żer, cf. żrzeć), бомбѣть, разбомбѣть; *Ec.* утучнѣть, утыти, утыласю; (cf. *Ger.* dick, *noſtr.* tuk; cf. Nhd. dijen, z nabrzmiewać, cf. *Ger.* gedeihen); z ciała nabierać, dick werden, fett werden, zunehmen. Gołąbięta ku przedawaniu dostatecznie karmić, aby utyły i piczne były. *Cresc.* 387. Jesz, piiesz, tyiesz w sadło, iak wieprz w karmniku. *Pot. Pocz.* 422. Wilk leżąc nie tyie. *Rey Pſ. Ss* 1. Tak zażywał paszy hoynie, że się spasł i zтył. *Jabł. Ez.* 159. Kurczęta tyią, kiedy matka chudnie. *W. Poſt. W.* 3, 76. Iam ciebie nie mógł poznać, takeś mi zgrubiał i zтył. *Teatr* 20, 11. Potyli i ſtłuścieli. *W. Jer.* 5, 28. O iakoście utyli i rozgrubieli! *Smotr. Lam.* 11. Przez pośły wilk nie tyie. *Teatr* 22 *b*, 11. – *fig. tr.* Nierychło taki utyie, który z cudzéy ręki żyie. *Cn. Ad.* 609. Na tych gwałtach nie bardzo tyią, ani ich bóg bardzo fortuni. *Biel.* 266. *Cum potentiori non litiges*, bo na tym nie utyiesz. *Rys. Ad.* 28, nie wygrasz, nie wskórasz). Byliśmy tu, byli, ale nie utyli, i wy tu będziecie, a nie utyiecie. *Rys. Ad.* 5, cf. porosnąć w pierze). Na téy sprawie nie utyiesz, ni z niéy pociechy zażyiesz. *Otw. Ow.* 385. Rzecz szalona nadzieią się karmić, gdyż nią nikt nie utyie. *Ezop.* 36, cf. nadzieia karmi, lecz nie tuczy.

Pochodz. *dotyć, otyć, otyłość, otyły; roztyć; tucz, tuczа; tuczec, tuczność, tuczny, tuczyć, tuk; tyłowity, tułowity; tułów; zatyć, zatyły.*

*TYCHWA, n. p. Bierzcie przykład z Judasza, co bierzecie lichwy, Zbieracie z ukrzywdzeniem ludzkim grosze, tychwy. *Pot. Zac.* 74. ?

TYĆKI, TYĆKO, *ob.* Tylki, Tyle.

TYCZ, –y, *f.*, TYK, –u, *m.*, TYKA, –i, *f.*, *Bh.* tyč, tyčka; *Sor.* 1. téčka; *Sor.* 2. téka, téčka; *Vd.* natisk, (z zraz); *Crn.* tek; *Hg.* tóke; *Br.* takglja, cjakglja, pritka; (*Cro.* tik, tikcze, z wpodle, obok); *Rg.* takglja, tackglja, pritcza, pritka; *Ross.* тычина, тычинка; pal albo drzewko iakie, po którym się pnie chmiel, wino, korbas. *Cn. Th.* 1167, ein Weinpfahl, Rebenpfahl, Rebſtecken, Stab, Stäbchen. Tyki do chmielu bywaią sosnowe, osowe; tyki do grochu leszczowe. *Kluk Rosl.* 2, 166, *Rs.* тычинникъ. Nie dźwignie się chmiel bez tyki ku górze. *Zegl. Ad.*, z *Leſk.*). Dobrze chmielowi, gdy się trzyma tyki, Nie tego ziołka rzecz czynić praktyki. *Białob. Odm.* 11, pilnuy kopyta szewcze). Winna macica pnie się nieboga po ziemi, kiedy swéy tyczki nie ma.

Opal. sat. 108, *Tward. Wł.* 13. Rószczka się winna tyki ima. *Groch. W.* 342. Na tyczkach wspierała kwiatki, co omdlały. *Przyb. Ab.* 56, Wiąz wspierający winną macicę miasto tycza (*obs. neutr.*, z tyczy). *Cn. Th.* 1166, *ulmus maritus.* - §. tycz, laska, żerdź, palcat, ein Stab, eine Stange. Łowiec, póki tyczek nie rozstawi z sieciami, charty wiąże. *Bard. Luk.* 65, cf. socha). Jako kogo trafunek uzbroił, maczugi albo kopiie, inni ostre tycze dzierżeli. *Pilch. Sall.* 108. TYCZE się, *ob.* Tknąć, tknie się. TYCZNY, -a, -e, na tycz, na drążki dobry, zu Rebſtecken, Stäben tauglich. Palnik, tyczna wyka, przeto rzeczona ta chrościna, że tyki z niey i pale dla podpierania laterośli winnych czynią, *anagyris. Syr.* 791, Baumbohnen, Bohnenbaum, Stinkbohnen. - §. Tyczny, przy tyczach rosnący, Stäbel-, an Rebſtäben wachſend. Groch tyczny, konnica, jazda, *opp.* Piechotka. TYCZYĆ *cz. ndk.*, tyczkami podpierać, *Bh.* tíčiti; *Rg.* tarkglitti; *Bs.* prikoliti vinograd, cjakgljati; *Rs.* шпыкать; ſtäbeln, pfählen, mit Rebſtecken ſtützen. Tyczanie lnu dzieie się rzędami. *Przęd.* 21. Nietyczony len w Niderlandzie ledwie przez połowę tyczonego taxowany. *Przęd.* 21.

TYDZIEŃ, *Gen.* tygodnia, tydnia, *tegodnia, *tegodnia, *m.*, *Bh* týden, tehoden, teyden, tyhoden; *Slo.* týden', tižden'; *Sr.* 1. tybjen, tebjen; *Sr.* 2. tijen; *Crn.* tędn; *Vd.* teden; *Styr.* keden; *Cro.* tjeden, tyeden, *plur.* tjedne; *Bs.* sedmina, nediglja dáná; *Rag.* nedjèglja (*ob.* niedziela); *Sla.* nedilja; *Rs.* недѣля, недѣлька; (*Ec.* недѣлѧ w cerkiewnych xięgach день воскресной Wielkanoc; popolicie седмица); (*Etym.* ten - dzień). Przeciąg siedmiu dni tygodniem nazwano, *Hub. Wſt.* 281, *Kal.* 39, zu 5, die Woche. Tygodniów w roku ieſt 52 i dzień ieden. *Sol. G.* 3, 18. Uroczyſtość *tegodniów u żydów po żniwie. *Leop. Exod.* 34, 22. W pierwszym *tegodniu w poſt. *Szczerb. Sax.* 343. Po *tydniu. *Bratk. D* 2, *contr.* = po tygodniu). Żeby się w tym *tydniu modlitwa Pańska nie odprawowała, sprośnie się mylisz. *Pim. Kam.* 225. Tydnie. *Jabł. Ex. D*, tygodnie, niedziele). *Tydnie tam całe mieszkali. *P. Kch. Orl.* 1, 330. Szpitale *tydnia każdego nawiedzał. *Warg. Wal.* 6. Dwakroć się poszczę do *tego dnia. *Rey Poſt. L l* 3, *pszczam dwakroć w sobotę, t. i. do tegodnia, albo w tydzień; iako my też niedziele miasto tegodnia mianuiemy, gdy mówim dwie niedziele, trzy niedziele. *Sekl.* 131, do tygodnia, co tydzień dwakroć, zweymal die Woche. Pod winą siedzenia iednego *tegodnia w wieży. *Herb. Stat.* 25 *et* 105. Przyszłego tygodnia, *Bh.* Gnedělel, ſnedele (cf. z niedzieli, po niedzieli). Wielki tydzień, *Bh.* pašijowy teyden; *Slo.* ſwatí, anebi weliti tiden'; *Vd.* sveta nedela; *Cro.* veliki tjeden; *Sla.* velika nedilja; *Rs.* великая седмица, спрасимая, седмица спасительныхъ спрасмей; die Charwoche; *ob.* Tygodniowy, *Tydniowy.

TYGIEL, - gla, *m.*, TYGLIK, - a, *m.*, TYGIELEK, - lka, *m.*, *dem.*, rynka, z *Niem.* der Tiegel, *Isl.* deigul, *Suec.* digel, *Ital.* tegame, tegamino; *Sr.* 2. tiggel, tigel; *Vd.* varivnek (cf. warzyć), reſtopnica (cf. roztopić), *Vd.* tegel, nogat, lonz, trinogatnik (cf. tróynog), latviza, torilu, vatliza, spushauna kosiza, reſtopniza, veriunik, spuah; *Cro.* prasilnicza (cf. prażyć); *Hg.* rántó (cf. ryznuh); *Rs.* лóжечница, лóжешница. W kuchni tygle albo rynki bywaią miedziane wybielane, w których smażyć lub co rozpuścić można. *Wiel. Kuch.* 431. Tygiel albo tyglik złotniczy, krużyk, panew', teſt, do rozpuszczania złota. *Cn. Th.* 1167, der Schmelztiegel, der Tiegel. Tygiel, naczynie gliniane, iak doynica, w ktorym kompozycya z różnych materyałow czyści się, gotuie, i w ſkło obraca. *Torz. ſk.* 57. Tygle są naczynia na naywiększy impet ognia wyſtawione, w ktorych materya ſklana surowa się topi, w ſkło obraca, i z nich wyrabia. *Torz. ſk.* 62. Tygle do topienia naylepsze, które roztopiony ołow przez kilka godzin wytrzymuią. *Krumf.* 41. Monetę tę w tygiel wrzuciwszy, przetapiać. *Goſt. Gor.* 29, zmieszawszy to dobrze wsypać w tygielek. *Torz. ſk.* 164. Do topienia metallów służą różne tygielki gliniane. *Kluk Kop.* 2, 142. Tygiel na srebro a piecek na złoto, a Jehowa doświadcza serc. *Bud. Prov.* 17, 3. - §. Mieysce w piecu, gdzie ruda topnieie, zowią tyglem. *Os. Kud.* 226, der Tiegel im Schmelzofen. - §. Tygiel w prasie drukarſkiey, mosiężny lub drewniany, pod który podjeżdża z wózkiem forma. *Mag. Mscr.*, der Tiegel in der Buchdruckerpreſſe. TYGLOWY, TYGLANY, - a, - e, od tygla, do tygla należący, Tiegel-. Tablica z gliny tyglaney. *Torz. ſk.* 48.

TYGODNIOWY, TYDNIOWY, - a, - e, TYGODNIOWIE, TYGODNIOWO *adv.*, *Bh.* týhodný, týhodenný; *Crn.* tednèške; *Rs.* седмичный, поседмично, понедѣльно; niedzielny, co tydzień czyli co niedziela przypadaiący, lub tydzień trwaiący, wöchentlich, Wochen-, Pismo tygodniowe. *Mon.* 69, 409, eine Wochenſchrift. Zapłata tygodniowa. *Mon.* 67, 139, Wochenlohn. Tygodniowy urząd. *Warg. Radz.* 145. Rozmawiamy z nauki dawney tygodniowie. *Xiądz.* 217, co tydzień, raz na tydzień.

TYGR, TYGRYS, - a, *m.*, TYGRA, TYGRZYCA, TYGRYSICA, - y, *f.*, z Greckiego, *Ger.* der Tieger, das Tiegerthier; *Slo.* tigriſ; *Hg.* tigris; *Sor.* 1. tigrica; *Crn.* tekir; *Vd.* tekir, tigar, riſs (cf. ryś); *Cro.* ris, (*Cro.* ris piknjav *panther*); *Dol.* triga; *Sla.* ris, (*Sla.* risopas, z ostrowidz); *Rs.* тигръ; ze wszyſtkich źwierząt drapieżnych nayokrutnieyszy; na sierci bladożółtawey ma plamy czarne podłużne czyli pręgi od grzbietu ku brzuchowi idące. *Zool.* 315. Tygrys nie kuny, lecz tygrysę rodzi. *Zbył. Dr. A* 1. Tygrys z prążkami Groźnym rozjuchem w ślepiach błysnął przed nami. *Przyb. Ab.* 47. Deianira wściekła podobna kotney tygrysie pod Armeńſką ſkałą. *Bard. Tr.* 447. Szczenna tygrzyca. *Bard. Luk.* 81. Tygrysce w puszczy dzikie cię chowały. *Tward. Def.* 43, *Kul. Her.* 32. Nieugłaskany tygrysie. *Teatr* 17, 84. Nad tygrysa okrutnieyszy. *Teatr* 42, *D. A.* Ah tygrysico! *ib.* 12 *b*, 72. TYGRYSI, - a, - ie, do tygra należący, Tieger-; *Sr.* 2. tigrowé; *Cro.* rissov; *Rs.* тигровый. Skóra tygrysia, *Vd.* tigarjova, risova, tekirna kosha; *Cro.* rissovina). Serce tygrysie. *Teatr* 55 *b*, 116. TYGRZĘ, - ęcia, *n.*, młody płód tygrzycy, das Junge des Tiegerthiers. Tygrzyca, gdy widzi, że łowiec zabiera tygrzęta ... *Stas. Num.* 2, 177.

TYGUR, - a, - u, *m.*, Zürich, wielkie miasto Szwaycarſkie i kanton tegoż imienia. *Dyk. G.* 3, 217. Wiara od Zwingliusza w Tygurze wymyślona. *Zygr. Gen. B* 2. *TYGURZANIN, - a, *m.*, z Tyguru obywatel; a mianowicie sekty Zwingliusza, ein Zürcher; ein Zwinglianer. Nie

Tygurzanie sami, a daleko mniéy Zwingliusz, lecz strona przeciwna tą woyną na Tygursany wprzód natarła. *Zygr. Pap.* 265.

TYIĘ, *ob.* Tyć.

1) TYK, TYKA, *ob.* Tycz, Tycza. 2) TYK, TYKT, -u, *m.*, przytyk, przycinek, przymówka, Stichelrede, Hieb, Stich in Worten; (*Bh.* tčka dotknięcie). Wcale rozumiałem, że to do mnie tyk, iak mówią. *Mon.* 73, 587. Zoilowie swoie przystosowania, choć przez siłę nadciągane, zwykli komusić na tykta dawać. *ib.* 71, 588. TYK TAK, wyraża bicie perpendykułu lub pulsu, dyk dyk! den Perpendikelſchlag oder Pulsſchlag auszudrücken. *Ir.* - 2) TYKAĆ, *ob.* Tknąć.

2) TYKAĆ komu *cz. ndk.*, *Bh.* tykati; *Crn.* tikam; *Vd.* tykam, tikati, (cf. *Vd.* ongavim, s wasseciam, cf. on); *Rs.* тыкать; *secundae personae pronomine uti, colloquente cum aliquo*, einen duzen. Proszę mnie nie traktować tykaniem. *Boh. Kom.* 1, 339. Proszę mię inaczéy kwalifikować, a nie tykać, bo iestem szlachcicem, *ib.* 4, 339. *Slo.* prw ſi mi dwogil, wital, a uſ mi tikáſ, *antea tibi fui quantivis, nunc nullius pretii.*

TYKALNOŚĆ, -ści, *ż.*, możność czyli snadność być tykanym lub naruszonym, die Berührbarkeit, Anrührbarkeit. *Opposit:* Nietykalność, n. p. osoby krolewskiey. *Gaz. Nar.* 1, 257, nienaruszoność, Unverletzbarkeit. *Czack. pr.* 1, 183, *ib.* 2, 79. TYKALNY, -a, -e, -ie *adv.*, mogący być tykanym, naruszonym, *Bs.* teghnutiv, acto se mogo tiçati; *Rg.* teghnutiv, pippav (*ob.* dotykalny); berührbar, verletzbar. *Negativ.* Nietykalny, którey się iak świętey rzeczy tknąć nie godzi, *sacrosanctus. Cn. Th.* 535, unberührbar, unverletzlich. TYKWA, -y, *ż.*, TYKWIA, -i, *ż.*, *Cn. Th.* 1167), *Bh.* tykew, (*Bh.* tykwice kolokwintyda); *Slo.* tykew, tékwice; *Crn.* tiqua, plotniza (cf. plot); *Vd.* tikva, titkva, busha, plotniza; *Hg.* teok, tók; *Cro.* tikva, titkva, titkvanya, tikvicza, valyanka, bucha; *Sla.* tikva; *Bs.* tikua, tiqua, tiquiça, tiquina, velika tiqua; *Rg.* tiqva, tiqujza; *Ross.* тыква, тыквянникъ, тыквенникъ, горлянка; *cf. Jt.* zucca); eine Art Kürbis, *cucurbita lagenaria*, Flaſchenkürbis, gatunek bani; owoc iego ma wielorakie odmiany, na kształt dzbana, flaszki, lewaru, trąby. *Kluk Dyk.* 1, 169. - §. tykwa, kubek, naczynie do napoiu, ein Becher, ein Trinkgeſchirr. Wypiwszy dwie lub trzy tykwy tego gorzkiego napoiu, srzucił. *Boh. Djab.* 342. - §. *aliter*: w tykwy z kim póyść, za łby chodzić, mit einander raufen, ſich an die Köpfe kriegen. Czytaiąc to dzikie pismo, boię się, żeby litery wziąwszy duszę, albo nie ſkakały po arkuszu, albo zemną w tykwy poszły. *Nag. Cyc. praef.*, *Mon.* 73, 203. TYKWIANY, TYKWOWY, -a, -e, od tykwi, Kürbiſs; *Rg.* tòqueni; *Rs.* тыквовый, тыквенный. Tykwowy handlarz, *Rg.* tiquár). Tykwiancy formy, *Cro.* tikvászt; *Crn.* tiqvaſt). Tykwowy sagon, *Cro.* tikvische; *Crn.* tiqvishe; *Bh.* tykwiſtě. TYKWIĆ *cz. ndk.*, n. p. Nie gębę, ale serce, nie dłonią, lecz nowym Sposobem tym pogębkiem tykwić Chrystusowym. *Pot. Zać.* 50.?

TYŁ, -u, *m.*, *Boh.* týl, tepl, záda; *Morav.* tylo; (*Slo.* til *cervix*, *Sr.* 1. tylo, *Sr.* 2. til, tillo kark); - *Vd.* sad, sadi, sadei; *Rs.* затылъ; zal, *in communi*, zadnia strona, zadnia część, der Hintertheil, der Rücken; (*oppos.* przod, przodek). Tylna część lub tył głowy, *occiput. Kirch.* 5, zatylec, potylica. *Urs. Gr.* 180, *Sr.* 1. hwowné zadl, témo; *Ec.* зáдъ главы, затылокъ, примозгóвица, задняя часть головы; (*Rs.* задóкъ, задника, (*diſtgu.* zadek); der Hinterkopf. Domu tył, indermach, das Hinterhaus. Nakazała mi, żebym się tu znaydował w tyłach iéy domu. *Teatr* 33, 26. Tył człowieka, grzbiet, der Rücken. Rzutne to rumaki Tył nie iednemu pomalują błotem. *Jabł. Buk. G 3 b.* Tył u sukni, kamizelki, der Rucken in einem Kleidungsſtücke. Płótno na fałsz do tyłu kamizelki. *Teatr* 29 c, 76. Tył w szyku, tylna straż, das Hintertreffen. Tył wziąć nieprzyiacielowi. *Jabł. Tel.* 231, dem Feinde den Rücken nehmen. Tył podawać, obracać, pokazować, uciekać, den Rücken wenden, die Flucht ergreifen, Reißaus nehmen; *ob.* tył czał, na czał ustąpić). Przyzna każdy, żeście tył podali, żeście pierwsi z Ematskich pol pouciekali. *Bard. Luk.* 157, *Chmiel.* 1, 83. Rzymianom serca przybywało, a Gallowie tył podali. *Warg. Cez.* 195. Tak on się potkał, że ci co wygrali Podawszy tyły znowu uciekali. *P. Kch. J.* 293. Chcąc się ratować ucieczką, natychmiast sromotnie tył podał. *Ustrz. Kruc.* 2, 237. Że bieżano przeciw nim, nie czekaiąc lękliwe tyły obrócili. *P. Kch. Orl.* 1, 106. Tameś spróbował, Jako są bitni, iako natarczywi, I nie raczéś im tył swóy ukazował. *P. Kch. J.* 264. Grecy uchodzili, tyły podawaiąc przed Hektorem. *Bard. Tr.* 234. Kto tył podaie, tego gonią. *Ezop.* 109. Nie męska rzecz podawać złéy fortunie tyły. *Bard. Tr.* 350, ustępować, ulegać iéy). - *Cum praepositt.* W tył raniony, w tyle ranę wziął. *Cn. Th.* 1219, in dem Rücken, hinten, von hinten; *Vd.* sad, sadi, sadei, od sadei, to sadi, tam sadi, od sadja; *Cro.* natrag; *Sla.* otrágu; *Rs.* назадъ (cf. nazad), вспять. Za iego cnotą sława tudzież w tyle była, *Orzech. Tar.* 20, tuż za nią, dicht hinter her. Już w tyle siebie wszystkie zdrady zostawiamy. *Otw. Ow.* 577. Żołnierze obracaią się prawą w tył. *Teatr* 32 *b*, 15½, rechts um. Na słowo komendanta w tył! biorą armatę i w tył ią cofaią. *Jak. Art.* 1, 409. Są inne ogrody w tył pokoiów. *Star. Dw.* 27. W tył go szczypali. *Falib. P.* 3, naocznie, im Rücken, hinterrücks. Widziałem na tył zkrępowane dłonie, Co się wolnością chlubną zaszczycały. *Hor.* 2, 50, hinterrücks, auf den Rücken gebunden. Udziałałeś bogi cudze i ulane, abyś mię rozgniewał, porzuciłeś mię w tył. *Gil. Kaz. A a 5 b*, odrzuciłeś za sobą). - Niechże karyolkę założą, chłopiec ma stać w tyle. *Teatr* 19 *b*, 67, za karyolką, er ſoll hinten auf ſtehen. Z tyłu, von hinten; *Crn.* odzád, odzadej, ritneſku, *Tyrol.* ar ſchlings; cf. rzyć); *Vd.* od sadja, od sadi, od sadeshkega, odsadi; *Cro.* zada, odzada; *Sla.* s' tragu; *Rs.* зсáди, созадú, задомъ; *Ec.* задú, созадú. Z strachem ią przywitał, Zdało mu się, by go kto za łeb z tyłu chwytał. *Rey Wiz.* 26 *b*, *et* 39. Niósł to z tyłu za nim, *Sekl. Luk.* 23, er trug es ihm von hinten nach. On nie tylko z przodu, ale z tyłu głowy ma oczy. *Teatr* 22 *d*, *D.* Kiedy raz człowiekowi czas ubieży dany, Żadnym kształtem nie może być z tyłu poimany. *Kul. Her.* 127, okazye z tyłu łysa). W oczy mu się rzekomo kłaniaią, a z tyłu za nim pluią. *Rey Zw.* 96. Męży z tyłu nie biią. *Cn. Ad.* 484, zdrady nie używa). Tyłem, rückwärts. Posła nazad tyłem z przed Sułtana odwodzą, nie obracaiąc się. *Kłok.* 107. Tyłem wypuścić; milczkiem zbyć, niepocześnie odprawić. *Cn. Ad.*

1183, zur Hintertüre hinaus laſſen, abfertigen, ſich vom Halſe ſchaffen. TYLCZAK, - a, *m.*, choroba końska, nosacizna, eine Krankheit der Pferde, der Roß. *Tr.* Rospalonym żelazem obrysować to mieysce, gdzie koń tylczak cierpi. *Haur Kk.* 155. *TYLCZYK, - a, *m.*, pewny ptaszek. *Sien.* 319, ein gewiſſer kleiner Vogel.

TYLE, *TYLO, - a *et* - u; *n.*, *subſt. et adv.*, tak wiele, o liczbie mówiąc; tak wiele, tak dużo, o wie kości mówiąc; tak bardzo, tak mocno, o ſtopniu uſilności mówiąc, ſo viel, ſo groß, ſo ſehr, ſo ſtark; *Bh.* tolik, *vulg.* toli, toleg; *Slo.* tolik; *Sr.* a. telke (*cf.* tylki); *Crn.* tolkajn, tolku (*cf.* tylko); *Vd.* telkai, teliku, telku, toliku, tolku, taku velku; *Cro.* taliko; *Dl.* toliko; *Bsn.* toliçći, toliko; *Rg.* toliko; *Sla.* toliko, onoliko; *Rs.* молько, смóлъ, смóлько, молъ, смолъ; *Ec.* елько, елькы, елькожды, молмà. Osoba twoia przy tak szczupłéy sile Może za drugie rachować się tyle. *Jabł. Buk. C 5 b*, *alterum tantum*; noch einmal ſo viel. Tyle *dwa, tyle *trzy. *Sk. Dz.* 59. Za każdym oraniem przyczynia się plenności, tak iż dla pierwszego orania tyle zboża wschodzi, ile bywa posiano, dla wtórego tyle dwoie; za trzecim tyle troie, za czwartym tyle czworo. *Cresc.* 89, zweymal ſo viel, dreymal ſo viel u. ſ. w. Tyle kroć, *rosies. Cn. Th.* 1167, *Slo.* tolikrát, tolikrazi; *Ec.* молькократно, молькогубо, молькожды, молькощи; tak często, ſo viel mal. Odpor ich do tyla (*Genit.*) mi ſtał się szkodliwym, iż ledwie w poł roku swego dokazałem. *Xiędz.* 87, do tylu rzeczy, spraw, zu vielen Dingen hinderlich. Mniemali, że on niema tylo mowy, ani dowcipu do słuszney wymowy. *Jabł. Ex. A* 4, niedosyć mowy do tego). Kommissya edukacyyna tyle starowna około wykształcenia dusz waszych i ciała, tyle troskliwa, by ... *Zab.* 16, 165, tak bardzo, tak usilnie, ſo ſehr, ſo ſtark, ſo. *In correlatione cum*: ile, *Rg.* toliko, koliko; wie viel - ſo viel. Szczęśliwy, komu bóg łaskawy z nieba Dał tyle, ile do życia mu trzeba. *Hor.* 2, 117 *Min.* Ile głów, tyle rozumów. *Kras. Myszy.* 71. Ile włosów na głowie, tyle utrapienia. *Gemm.* 117. - Ile tyle, ileż tyleż, *ilekolwiek, małoli, wieloli, *Rg.* koliko toliko; es ſey viel es will wenig. Dosyć mi na tym, że mam takich ile tylo, ktorym być użyteczny mogę. *Mon.* 71, 503. Z tego listu nadziei ile tyle chwycę. *Pot. Arg.* 830, iako tako). Wszakże, ile tyle żył, ktory rzeczy wielkie Żyjąc czynił, dosyć żył, przetrwa wieki wszelkie. *Gaw. Siel.* 27. A nade wszystko uważać to sobie, Że ileż tyleż żywszy, leżeć w grobie. *Bratk. R.* 2. - Ani tyle, *et cum intensiv.*, ani TYĆKO, tylko, TYLECZKO, TYLUCZKO, *bynaymniéy, w cale nie, ani naymnieyszéy rzeczy, auch nicht ſo viel! Bodaj, że mię ci a ci, ieśli tyćko wziąłem. *Zab.* 9, 322 *Zyck.* I tylka nie dam. *Cn. Th.* 227. Nie kładź mi i tyleczka złota; wolę go mieć w kieszeni, niżeli na sukni. *Teatr* 11, 91. Dziś spytay się chłopca w szkołach prosto, nierawile Rozumie Horacego; pozwu ani tyle. *Niemc. P. P.* 21. Powiedz mi, ieśliście za tylko przedali wioskę? Odpowiedziała: tak, za tylko. *Bud. Act.* 5, 9, za nie więcéy, za tyle ieno). Tyluczko, *tantulum, tantillum. Cn. Th.* 1168, *Rg.* ovolihno, marvitulum, *ejak. - *Cum enclit.* -ż, tyloż, tyloż, *równie wiele, eben ſo viel, eben ſo ſehr; *Bh.* tolikej; *Cro.* tulikay; *Rs.* молькожды, молькожъ, смолькоже, смолъ же,

Ma tyleż tam powagi, co i u dworu. *Boh. Kom.* 4, 75. Chcecie tak zrobić, jak mówię, dobrze; a nie, tyloż drugie. *Teatr* 52, 53. Mnoſtwo znayduie się lekarſtw, tyluż między niemi różniących się ſkuteczności zachodzi, tyluż podobnie oſtróżności w przepisywaniu ich lekarzowi zachować potrzeba. *Perz. Cyr.* 1, 8.

TYLEC, - lca, *m.*, *Bs.* teludje od nosgja; *Ross. obsol.* мамаке; tylec noża, szabli, brzytwy, *opp.* oſtrze, *Dudz.* 65, der Rücken eines ſchneidenden Werkzeugs, z. B. der Meſſerrücken; (*oppos.* Brzuszec) Zoſtaw kray latorośli ze skórą na *waraz tylca nożowego. *Cresc.* 126. Sama na tylec noża nie odstąpiła od łóżka. *Pet. Arg.* 677, auch nicht einen Meſſerrücken breit.

TYLEDWOYNY, - a, - e, ieszcze raz tyle, drugie tyle wynoszący, doppelt ſo viel. *Tr.*

*TYLEK, - łka, *m.*, zadek, *poſticulum. Mącz.*, der Hintere (*ob* Zatylek), das Hintere, z. B. Hinterhaus.

TYLELICZNE poddanych grono. *Zab.* 4, 364 *Sup.*, tak licane, ſo zahlreich. TYLESETNY, TYLOSETNY, - a, - e, - ie *adv.*, hundertfältig, hundert mal ſo viel, ſo viel hundert. *Tr.* Nie mierzyłby tylosetnych mil mieysca, choć iest dobry geometra. *Mon.* 69, 79. TYLETROYNY, - a, - e, - ie *adv.*, dreymal ſo viel. *Tr.*, *etc.* TYLI, TYLKI, - a, - ie, tyle wynoszący, tak wielki, tak mały, téy wielkości, ſo groß, ſo klein, von der (*demonſtr.*) Größe; *Bh.* tolikerý; *Sr.* a. tak wulki, tak wulkuśki, tapkuhlep drebuśku; (*Sr.* a. telke tyle); *Vd.* telkain, telikushen, telik, taku velik; *Cro.* tùlik, tuliki, ovulik, ovulichni; *Dl.* ovolichni; *Bs.* toliçni, tolikni; *Rag.* toliki; *Rs.* молькій, молькъ; *Ec.* елькій, елькій, елькъ; *Suec.* thylik, tolik, tocken, *Goth.* tholik, *Gr.* τηλικος, *Lat.* talis; cf. *Ger.* ſolcher). Ktoby tylim sprostał ciężarom! *quis tantae pondera molis ſuſtineat! Zebr. Ow.* 575, tak wielkim, ciężkim, licznym, ſo großen, ſo vielen, ſo ſchweren Laſten! Nie tyli dom moy u boga, aby umowę wieczną uczynić miał semną. *Leop.* 2 *Reg.* 23, 5, nie tyle znaczący, wartaiący, ważący). Oto! tylkiemi będąc, iużeś my się kochali. *Teatr* 11, 40. Jeszcze ot! tylkiemi będą, a już tańczyć, skakać i śpiewać będą umieli. *Teatr* 11, 23; TYĆKI, TYLUCZKI *tantulus*, *tantillus*, *intensiv.* tak bardzo mały, *Rg.* ovolihni, màrvicni; ſo ſehr klein, ſo klein winzig. *Cn. Th.* 1168. Z tak urodziwéy nimfy stała się tyluczką. Z tak okazałéy panny ptaszyną maluczką. *Tel. Saut.* 108, *TYLUCHNY, TYLUSIENKI, maluczki, *tantullus. Mącz.* - §. Tylki, Tylkiż, *równie wielki, równie mały, gleich groß, gleich klein, von eben der Größe, Dał Harpag dziecię do zagubienia pasterzowi, a w ten czas pasterzowi własne dziecię tylkie umarło. *Biel. Sw.* 22. Teraz tylką drugą summę oddać maią, iaką pierwszy raz płacili. *Vol.* 3, 421. Na Spiską ziemię zapisał się cesarz Zygmunt pod takiemi zakładami, iż. ieśliby summ na ten czas nie wrócił, tedy tylką summę przepaść miał, i ieśliby na drugi czas, tedy tylką drugą; ieśli na trzeci, tedy tylką trzecią. *Biel.* 271, ieśli ich pierwszego roku nie wróci, tylką summę przepadnie, wtórego roku takie dwie, trzeciego takie trzy. *Biel. Sw.* 233 *b*, *ob.* Bycsalt; Rutscherzins, Fahrzins. - Tyli, ili, *równie taki, ſo groß, wie; ſo - wie. Z szeroko rozpadłéy ziemi wypadł nagle Achilles tyli, ili gdy był żyw, zwykł bywać. *Otw. Ow.* 526. - Ili tyli, ilikolwiek, ilkikolwiek, *quan-*

tulus-

tuslubet, iakikolwiek, ſo groß, ſo klein wie immer, gleich viel wie groß, klein ꝛc. Ja acz ili tyli ſtanem, rozumem niższy od Lucylla, przecięł . . . *Zab.* 10, 336 *Jżych.* Zlego obrada ila tyla była, *aliquis malo fuit usus in illo. Zebr. Ow.* 57. TYLKO, °TYLO *adv.*, nie więcéy, iedno, ieno, nur bloß, nicht mehr; *Boh.* toliko; *Slo.* len, lenſelike, toliko, (cf. li-), wčill, (cf. weale); *Sr.* 1. ſamo, ſamu, ſamuſh, ſamuſha, ſamuſhna, ſamuſhne; *Crn.* samush, le, (*Crn. etc.* tolku, tolkaju, v tylo *gu. v.*); *Vd.* ko, le, ko tu, samu, (*cf.* samo), samush; *Cro.* szamo, leprav, tuliko. listor. konchema, barem, bár; *Bs.* toliko, iſtom, samo: *Rg.* iactom, sámo; *Rs.* мóлько, мóкмо; *Ec.* móvko; Tylko cztery tacy są na świecie, *Czach. Tr. L.* 3. Sabelliusz uczył, iż tylo ieſt iedna persona w bóztwie. *Sk. Kaz.* 326. Na czas tylo ten powiat dla niego uprosił. *Kosz. Cyc. B.*; nie na zawsze, nur auf einige Zeit. Tylko ułaskał, rozlakomił. *Cn. Ad.* 1184. Jego tylko krzuch a głowa była, ręku i nóg mało znać. *Groch. W.* 579; więcey nic, nichts mehr als. Tylko mię tu cień. *Cn. Ad.* 1184. Nie umiał, iedno tylko po Polſku. *Pasz. Dz.* 25, *pleonaſtice*; nie więcey, tylko, nichts weiter, als bloß . . .). Turcy nie umieią o chrześcianach tylko uraźliwie mówić. *Klok.* 112, nie inaczey, ieno . .). Nie tylko słowem, ale i przykładem ich uczył. *Sk. Zyw.* 42; *Cro.* nele, neszamo, s nie samym gołym słowem). Tylko też to dla Wc Pana uczynię. *Teatr* 15, 64; iedynie, bloß, einzig und allein für Sie. Tylko to dla zabawienia kompanii mówiło się. *Mon.* 140, nie w innym celu). Nie tylkoć to ty gubisz papiery, oto i mnie się zdarzyło . . . *Zabł. Ros.* 182, ty nie sam ieden; nicht allein Du; nicht Du allein verlierſt . .). Tylko też zniści téy Grecy się ieszcze nie ważyli. *Bard. Tr.* 213; tey iedney tylko ieszcze nie, nur noch dieſe einzige. *Cum enclitico*: Tylkoż to to! to wielka bagatela! *Teatr* 17 *c*, 45, ieżeli nie więcéy!). — *Conditional*: Ale się boię, ieśli tylko żyie, aby życie gdzie nie wiódł w nędzy. *Teatr* 42 *d*, *D.*, wofern er nur noch lebt. Trzykroć poyrzała, trzy kroć odwróciła Oczy, aby nań tylko nie patrzyła. *P. Kch. J.* 563. Kiedyż zaczniemy? *W.* iak tylko nayprędzey będziemy mogli. *Teatr* 14, 93, ſkoro ieno, ſobald wir nur werden können. — *aliter*: Jak to łaſkaw na cię! *W.* Zupełnie, i iak tylko! *Teatr* 43 *c*, 87. *Wyb.*, i iak ieszcze! und wie noch, ganz außerordentlich!). — *Admonit.* Oh tylko nie bądź tak gorący! *Teatr* 25 *c*, 27, ſey nur nicht ſo hitzig). Tylkobyś nie był dzieckiem. *Teatr* 24 *c*, 80. — Co tylko, tylko co, s ſkoro ieno: ſo bald nur als. Co się tylko ruszy, zaraz go maią na oku. *Tr.* Już tylko co, s prawie już, już już, beynah ſchon. Już tylko co pomyślna nadzieia wzrastała, tylko com widzieć miała dolą mą odmienną, Aż zostałam strąconą znow w przepaść bezdenną. *Teatr* 44 *d*, 61. Chłopczyk oświadcza, że co tylko nie widać pana. *Zab.* 5, 192, co moment ma przyyść, każdego momentu się go spodziewa, den Augenblick, ſogleich. — Tylko co żywy, s ledwie żywy ieszcze, kaum noch lebendig. Jam ieden sam między trupami żyw leżał, i to tylko też co żywy, Tak mi był odjął zmysł mrok nieżyczliwy. *P. Kch. J.* 204. — Tylko nie, Tylko co nie, *tantum non*, ledwie nie, o mały włos nie, mało nie, faſt, beynahe um ein Haar. Zastał ią, że się tylko nie zabiła, Już się do piersi z strzałą zanosiła. *P. Kch. J.* 562. Patrzecie, iak się dąsa, Grozi, ręce zaciera, tylko to nie kąsa.

Krae. IV. 39. Jego Rzym tylko co nie do niebios wyniosł. *Warg. Wal.* 304. 2°) Tylko, tyćko, *ob.* Tyle.

TYLKORY, - a, - e, tak rozliczny, abo tyle części maiący *tantuplus*, *totiplex. Cn. Th.* 1168, ſo vielartig, ſo vielfach. TYLKOŚĆ, - ści, ż., taż wielkość lub małość, iednakowość, dieſelbe Größe oder Kleinheit, Einerleyheit, Gleichheit. Ilekroć iedney sprawy wiele instrumentow bywa, potrzeba aby się tylkością zgadzały. *Smotr. Lam.* 61.

TYLNY, - a, - e, zadni, *Vind.* sadnji, odsadnji; hinter, *Hinters.* Tylna część głowy, tył, zatyłek, occiput. *Perz. Cyr.* 2, 18; der Hinterkopf. Wypuścił go tylnemi drzwiami. *Warg. Wal.* 215; er ließ ihn zur Hinterthüre hinaus. Pobiegł po mnie do tylnego gabinetu. *Teatr* 22, 15; cf. indermach). Tylna straż, *Vd.* sadnji vlek, zadaja truma, sadikodehina; *Slo.* straznja, stráza, (*ob.* straż). Miéy oko na tylne koła odmiennego szczęścia. *Opal. sat.* 24, oglądaysię w tył, die Hinterräder.

°TYLO, *ob.* Tyle, *ob.* Tylko.

°°TYŁOGONIEC, - ńca, *m.*, który tylem za kim goni, der Nachjager, Nachſetzer. *Kmit. Spyt. B.* 4.

TYŁOWITOŚĆ, TUŁOWITOŚĆ, TAŁOWITOŚĆ, °TAŁWISTOŚĆ, - ści, ż., *Bh.* tělnatoſt, (*Etym.* ciało; cf. Tyć, tył), cieliſtość, otyłość, tusza, tucz, die Feiſtigkeit, Fettigkeit. Zbytnia tałowitość, i tłuſtość ciała, ieſt ciężarem. *Syr.* 564. Gardzono takiemi; którzy się o tałwiſtość obżarſtwem swym przyczyniali. *Kosz. Lor.* 120. TYŁOWITY, TUŁOWITY, TAŁOWITY, TAŁWISTY, - a, - e, *Bh.* tělnatý, cieliſty, tłuſty, otyły, feiſt, fett, dick. Tłuſty i tułowity. *Pot. Arg.* 2, 245. Chinczykowie nadmorscy są wysocy, miernie tułowici. *Wyrw. G.* 171. *Obesus* objedziony, tłuſty, tyłowity, °zjadły. *Mąez.* Tałowity. *Syr.* 168. Rzymianie ludziom obżartym, tłuſtym a tałwiſtym konie odrymowali, że się tak wielkiem obciążeniem ciała, ku temu, co na koniu czynić przyſłoi, zgodzić nie mogli. *Kosz. Lor.* 120.

TYLUCZKI, *ob.* Tyli. TYLUCZKO, *ob.* Tyle.

TYŁY, *Tr.*, *ob.* Otyły, tyłowity.

1) TYM, *ob.* Ten ta to. 2) TYM, TYMIAN, TYMIANEK *ziele*, *ob.* Dzięcielina.

TYMBLAK, *ob.* Temblak.

TYM CZASEM, *ob.* pod *Ten*; s w tym, *Slo.* medzitim; *Sr.* 1. beztem; *Vd.* ta zhash, med tem, miesama, s zhasam, v'stiednem zhasi, vdosriednjem; *Cro.* medtemtoga, indeſſen, mittlerweile. — §. Tym czasem, s TYMCZASOWO, TYMCZASOWIE *adv.*, docześnie, do czasu, einſtweilen. TYMCZASOWY, - a, - e, doczesny, na czas, einſtweilig, *Vd.* svojedanashni. *Subſt.* TYMCZASOWOŚĆ, cf. doczesność.

TYMOSZ, - a, *m.*, imię męzkie, Tymoteusz, Timotheus. *Teatr* 42, *ob.* Tyszko.

TYMF, TYNF, - a, *m.*, TYNFIK, - a, *m. dem.*, pieniądz Polſki śrebrny 18 gr. wartuiący, od mincarza *Tymfa* za Jana Kazimierza, nazwany. *Lengn. hiſt.* 276; ein polniſcher Tympf, 6 Silbergroſchen, (cf. *Rs.* полтина, полтинникъ półtrubla). Tympf Toruńczanin, rządząc w R. 1662 mennicą Rzpltey w Poznaniu, wybijał złotówki od iego imienia tymfami zwane; 60 na fein grzywnę miało być wybiianych, a 30 z mieszaney srebra z miedzią grzywny. *Czacz. pr.* 161. Tynf Pruſki zł. 1, gr. 2. *Pam.* 85, 1, 61. Redukcya tynfów bąkami zwanych, nastąpiła przez Wesſla podkarbiego R 1762, *Czacz. pr.* 162.

Kosami ſtare tynfy mierzy. *Teatr* 43 *c*, 18 *Wyb.* Nigdy ... esed do swoiey kwatery, Żeby nie przyniósł tynfy i talery. *Jabł. Ez.* 165. Tynfami ſkrzynie ładował. *Mon.* 71, 405. Kilka tynfków. *Boh. Kom.* 1, 171. Żołdu czekać muszą żołnierze z wielką ſtratą, tynfy nie wiedzieć gdzie się zawieruszą, Co krwi wylaney miały być zapłatą. *Jabł. Buk. M* a *b.*

TYNGOWAC *Ir.*, *ob.* Jngować.

TYNK, *TRYNK, -u, *m.*, farba do pokoszczenia czyli powlekania drzewa, ścian, murów *etc.*, *Germ.* die Tünche; *Bh.* obmitka; *Vd.* mauz, lika; *Crn.* mavz, frajh; *Ross.* подмазка; Tynk, z Niemieckiego, toż samo, co wyprawa ściany wapnem. *Mag. Mscr.* Jakim tynkiem powleco drzewo, aby się z trudnością od ognia zapaliło. *Swit. Bud.* 229. Jnym tynkiem potynkować dom. *Leop. Levit.* 14, 42. Piękność względem ciała iest to, co tynk gładki względem ſtarego budynku, którego pokrywa wady. *Zab.* 5, 225. *Prov.* Znać, iak kretę na tynku. *Cn. Ad.* 1361; iak kretę na gipsie, iak wągi na czeluściach). TYNKARZ, -a, *m.*, co tynkuie ściany. *Włod.*, *Crn.* frajhar; *Vd.* frajhar, frajhavec; der Tüncher Tynkarz *caementarius*, *Menińſk. Turc.* 1, 106, *cf.* powielacz. TYNKOWAC, *TRYNKOWAC *cz. ndk.*, p. tynkować, utynkować *dk.*, *Ger.* tünchen, übertünchen, *cf. lat.* tingere; *Bh.* oltćjm, oličowati; *Vd.* tinihuvati, likati, frajhati; *Crn.* frajham; *Ros.* подмазать, U. mularza wyprawić ſcianę, znaczy wapnem narzucić ſcianę i zatrzeć; co nazywaią także tynkować. *Mag. Mscr.* Potynkować dom. *Leop. Levit* 14, 42, *ib. Amos.* 7, 8. Serce rostropnością podparte, iest iako tynkowanie wapienne, którym ściany narównywaią. *Radz Syr.* 22, 20; *Crn.* frajh; *Vd.* lishenje, likanje, tinshu obmasanje; z tynk, Tünche). - *fig. tr.* Tynkuią twarze swoie, bielą lica swe. *W. Post. W.* 2, 226; maluią, różuią. TYNKTURA, -y, ź., roſciek wyſokowy zaferbowany. *Kruml.* 161; *Vd.* poparilu, traunu spotilu; *Ross.* настой; eine Tinctur. Tynktura aloesowa. *Krup.* 5, 75.

TYR, TER, -u, *m.*, (*Etym.* trzeć, cierać; *Crn.* tir *rixa*; *Bs.* terk, trrik *cursus*); prątyk, przycinek, szczudlek, uszczypek, szczupka, Stichelrede, Stichelwort, Schimpfrede, Hieb, Sticheley. Opaczne tłumaczenie spraw, częſte tyry, przymówki, i inne przykrości wyrządzone mu, do oſtatniéy go rozpaczy przyprowadzić mogą. *Mon.* 75, 428. Jedni niewiele mówią, ale się zaraz pięścią rozprawiaią; inni zaraz szczupkami, tyrami i złorzeczeńſtwy docieraią. *Pilch. Sen. Gn.* 120. Poczuł tyr, i dyskurs zawarł. *Pot. Syl.* 491. Pełne uszczypków niosąc zniewagi i téry Na Meleandra, były te papiery. *Pot. Arg.* 183. Tyr słyszy w każdym prawie słowie, którym go szczypie, gani i dotyka. *Chroſt. Fars.* 72. Nic nie było tak niezmożne oblężonym, iak owe tyry i urąganie głośne nieprzyiacioł. *Tward. W. D.* 74. Mierzą się satyry, Nazwiſko pokazuie, iże w nich są tyry. *Kchw. Fr.* 68. Drażnił ie, grubych tyrów przyczyniaiąc, *convitia*. *Zebr. Ow.* 363. Grubych mi nadał tyrów. *ib.* 324. TYRAC, TERAC *cz. ndk.*, ſtyrać, utyrać, *dk.*, *Bh.* teprati, (cf. Tarzać się), używaniem nadszczerbiać, nadwątlać, nadwerężać, abnutzen, abſtumpfen. (*Crn.* tiram *sito abduco*, *pello*, tirjam *exigo*, taram, o męczę, *Crn.* terkam, z klepię; *Vd.* tarati, z trapię; *Cro.* tiram *pello*, *persequor*, istiram, istirati *expellere*, ztirati, stirávam *propulso*; stirávecz *depulsor*, tiramsze, gonimsze *catulio*; *Sla.* tirati, z pędzić; *Ec.* ſterati *ſternere*; *Bs.* tirrati jednoga, koji biegi *insequi*; *expellere*, *dispellere*, *propellere*; *Rs.* терять, потерять потradać, nieprzytomnie ſtrata, zguba). Nie zgubiwszy, ale dobrze ſtyrawszy broń, poddał się. *Warg. Wal.* 82. Szata używaniem się téra. *Gor. Sen.* 37. Rzadko zdrowie odzyſkał, kto go raz utyrał. *Pot. Arg.* 769. - §. gubić, tracić, utracać, poſtradać, verlieren, einbüßen. Cóż na tę hańbę ſtrzały téraz? *perdis*. *Zebr. Ow.* 313. Wenus swą kwapliwością cnego Adonina utyrała. *Sim. Siel.* 65. Ciężka uterać kochanie, *crudele suos addiscere amores*. *Zebr. Ow.* 21. Tego ia i wy z żalem uterali, *quem non aequa mihi vobisque negarunt fata*. *ib.* 318. - Terać się, tarać się, włóczyć się, tłuc się, kąty pocierać, ſich herum ſtoßen, herumtreiben. Co się tego marnotractwa po Krakowie, Poznaniu, Lwowie téra!o! *Falib. E* 2. Przez dziewięć miesięcy całych się téra!a, *erravit*. *Zebr. Ow.* 258. - §. Tyrać maiątek, trwonić, przemarnować, durchbringen, vergeuden, verſchwenden, vertun. Jeśliby mąż maiętność swą utyrał, albo się zadłużył . . . *Szczerb. Sax.* 467. Wymyślone ſtołowe utraty, któremi ludzie młodzi téraią maiętność. *Gor. Sen.* 29. Styrawszy marnotractwem oyczyſte zbiory. *Nar, Tac.* 3, 10. Garnie do ſkarbu, aby tym bardziey bez miary mógł tyrać. *Zygr. Pap.* 329. Dosyć siła tyra na niepotrzebne léki. *Pot. Syl.* 49. Tyra oſtatnie na kartach halerze. *Hor.* 2, 156 *Kniaź*. Własność swoię ſtyrawszy, ludzkich dóbr łaknęli. *Krom.* 426, *suis bonis profusis*). Krótko to trwało, bo gdy ſtyra marnie Wszyſtko, wnet nędza zewsząd go ogarnie. *Min. Ryt.* 3, 285. To co ſkąpa oyca ręka zgarnie Syn marnotrawny ſtraci, ſtyra marnie. *ib.* 3, 328. - Tyrać czas, truć czas, trawić czas, Zeit verſchwenden. Czasu darmo nie tyray. *Hrbſt Nauk. C* 3 *b*. Tyra czas tanecznik, tyra i kartownik. *ib. T* 2. Marne czasu tyranie, *ib. G* 3 *b*. Czasu nieco szturmuiąc i dobywaiąc ſtyrał. *Warg. Cez.* 227. Aby dni całych na gnuśnym próżniactwie nie tyrał. *Nar. Tac.* 2, 216. Ladaiako się lato ſtyrało. *Warg. Cez.* 105. Dostałam przyiaciela W ktorym niechy nie mam, ani wesela, Z którym ia młode lata Ach tyram! *Zim. Siel.* 540. Będęż widział nayślicznieyszy wiek ſtyrany! *Teatr* 18, 64. Naypięknieysze lata wieku swoiego ſtyrawszy . . . *ib.* 18, 124.

TYRAN, - a, *m.*, TYRANEK, - nka, - *m.*, z *Grec.* panuiący bez słuszności, bez prawa, nieokreślenie nad poddanymi wydziwiaiący. *Gil. Post.* 142 *b*, *Gor. Dw.* 356; *Bh.* tyran; *Sr.* 1. téran; *Sr.* 2. tyran; *Crn.* tyrann, sionek; *Vd.* tiran, silnik, silnik, (cf silnik), triamsk; *Bs.* tiran, samosilnik, okrutnik, posilnik, usionik; *Rg.* ufsionik, samosilnik, ufsilnik, silnik; *Rs.* тиранъ; der Tyrann: *generalius* okrutnik, der Wüthrich, der Grauſame, der Tyrann. Niemasz mierzieńszego w uszu, u wszech ludzi aromotnieyszego przeswiſka, nad tyrana, albo po Polſku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 *b*. Wprzód tygrysa ułagodzę, niż dzikie serce srogiego tyrana. *Bard. Tr.* 558. U cnotliwego wszyscy dobrzy; u tyrana każdy zdrayca. *Zab.* 8, 261. Tyran nawet w zapalczywości swoiey sądzi się być sprawiedliwym. *Wyg. Mar.* 1, 153. Mali tyrankowie po mału wzrastaią. *Mon.* 68, 536. TYRANKA, - i, ź., okrutnica, die Tyranninn. Chęć i boiaźń są dwie tyranki serca ludzkiego. *Mon.* 67, 348. TYRANIIA, - ii, ź., TYRANSTWO, - a, *n.*, *Bh.* tyranſtwi; *Sr.* 1. téran

ſtwo; *Vd.* samosilnoſt, nevsmilnoſt; *Bs.* posilnoſt; *Rg.* samosillje, samosilnos; *Rs.* тирáнство; *Ec.* насилїе, мучительство, моучительство, prawołomſtwo, nie porządne używanie iakiegykolwiek naywyższéy władzy. *Wyrw. G.* 115. Każda monarchiia, nie maiąca szlachty, iest szczére tyrańſtwo, *Klok.* 87. Króleſtwo, gdy kto go zażywa dla roskoszy, takie się tyrańſtwem nazywa. *Jabł. Tel.* 262, *ob.* Okrucieńſtwo. TYRANIC, TYRANIZOWAC *ex. ndk.*, tyrańſko traktować, tyranniſiren, tyranniſch behandeln; *Rg.* samosilliti; *Rs.* тиранить, тиранствовать; *Ec.* мучительствовать. Nie w Jerusalem, ale w Betlehem Herod tyranizuie, i krew' niewinną przelewa. *Dambr.* 567. Nieprzyiaciela, po zwycięzeniu ieszcze tyranić, ieſt nikczemnością. *Stas. Num.* 1, 132. Od samobóyſtwa odwiedli mu ręce By zmarł przez większe tyranizowanie. *Chroſć. Luk.* 269. TYRANNY, - a, - e, TYRAŃSKI, - a, - ie, TYRAŃSKIE, TYRAŃSKO *adv.*, do tyrana należący, tyranom właściwy, tyranniſch; *Bh.* tyránſký; *Sr.* 2. tyranſki; *Sr.* 1. tiranſki; *Vd.* tiranſki, nevsmilen, nemiluserden; *Rg.* samosilni; *Bs.* posilni, (*diſtg.* posilny); *Rss.* тиранскій. Urzędnik prawami nie określony, w krótce może się ſtać tyrannym nad równym sobie. *Min. Obs.* 187. Pałasz, tyrańſki pałasz, za który się trzyma. *Pot. Jow.* 30. Uyrzał martwey dziewki ciało Okrutną raną przebite tyrańſkie. *P. Kch. J.* 519. Tyrańſko nad rozumem wolnym przewodzili. *Przyb. Milt.* 584. Czemuż przeyrzenie nas dzieli od siebie Srogie, i miłość tyrańſko krępuie! *Paſt. F.* 149. TYRANOBÓYCA, - y, *m. Pilch. Sen. Gn.* 230, *tyrannicida*, der Tyrannenmörder; *Sr.* 1. tirana ja mordúwat. TYRANOBÓYSTWO, - a, *n.*, *tyrannicidium*; *Cn. Th.* 1169, der Tyrannenmord

1) TYRAS, rzéka, *ob.* Nieſter. 2) TYRAS, - a, *m.*, *Ger.* der Tiraß, (z *Franc.* tirer), ſieć do przykładania przepiórek, kuropatw, bekasów etc. *Tr.*, ein Zuggarn. - §. mieno, które psom daią, ein Name der Hunde.

TYRKOTAĆ, *ob.* Terkotać.

TYRLARZ, - a, *m.*, cieśla od cembrowania podkopów, w górnictwie, der Stollenzimmermann in den Bergwerken *Tr.*

TYRLICZ, - a, *m.*, *ziele*, krzyżownik, *Gentiana minor. Syr.* 646, Kreuzwurz, Enzian, Kreutzenzian.

TYROL, - u, *m.*, prowincya Auſtryacka, Tirol; *Sla.* Tiról. *Dyk. G.* 3, 120. TYROLCZYK, - a, *m.*, obywatel z Tyrolu, *Sla.* Tirólac, ein Tiroler. Tyrolczykowie są przemyślni i waleczni żołnierze. *Dyk. G.* 3, 121, *w rodz. żeńſk.* TYROLKA, - i, die Tirolerinn; *adj.* TYROLSKI, - a, - ie, Tiroler -.

TYRYAKA, *ob.* Dryakiew'.

TYSIĄC, - ąca, *m.*, *Boh.* tiſíc; *Slo.* tiſic; *Sr.* 1. tauſent, tawzent, dießacj ſtów; *Sr.* 2. tauſent, towſint; *Crn.* tisuzh, tisáz, tavshènt, jasar, déset ſtu; *Vd.* taushent, deset ſtue, jesar, jesor; *Cro.* tiszúche, tesuzhje, jesero; *Hg.* ezer; *Dl.* hiliad, hiliada, tiszuche; *Bs.* tisuchja, hiliad, higljada, (z *Grecá.* χίλιας), (*Bs.* jezéro 10,000); *Rg.* tisuchja; *Sla.* hiljadah; *Rs.* тысяча, *Ger.* tauſend, *Suec.* tusend, *Angl.* thousand, *Angles.* dusend, Ottfried. thusont, *Ulph.* thusund, *Iat. vulg* des-cent, = decies centum, *Isl.* thushundrad, *Ulph.* tigos hund, taihuns hund). Dziesięć razy ſto, nazywa się tysiącem. *Jak. Mat.* 2, 5, *Epſt.* 2, 4. Xerxes gdy przeciwko Grekom woynę podniósł, siedmkroć ſto tysiąc (tysięcy), króleſtwa swego ludu zbroynego miał; a trzykroć ſto tysiąc (tysięcy), znowu zkądinąd. *Kosz. Lor.* 60. Tysiące tysiąców służyli mu, i po dziesięć kroć ſto tysiąców przed nim ſtali, *Gk. Kaz.* 6, milliony, tauſend mal tauſend. Dwa tysiąca. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 139. - *Immensit*: Naymnieyy z tysiąc razy to powtarzała. *Teatr* 55 *d*, 14. Witayże po tysiąc razy. *Teatr* 30, 21; tysiąc kroć, tysiąckrotnie, *Vd.* tauſendtbarti, jeserkrat; *Ec.* тысящекрáтно. Gdy ią zobaczy, chociażby miał innych tysiąc w głowie, opuści ie dla niéy. *Teatr* 9 *b*, 55. Tysiącami takich liczyć możemy. *Ger. Dw.* 259; *Rs.* помножно. - *de pecunia* Tysiąc, TYSIĄCZEK, - czka, *m.*, Cóż pomogą tysiące, któreś schował, gdy ich nie używasz! *Sk. Kaz.* 224. Przedtym tysiącami brząkał, dziś w liberyi chodzi. *Teatr* 7 *d*, 19 *Czrt.* Nie każdy, który krociami przed ślubem sławi swoie dochody, tysiącami ie po ślubie liczy. *Teatr* 47, 13. Z czasem i ſtatkiem zebrał się tysiączek; ſtrzeglem dobrze pierwszego tysiączka, przybył i drugi. *Kras. Pod.* 2, 144. Zebrał kilka tysiączków. *Zab.* 13, 205, *Teatr* 24 *b*, 44. TYSIĄCNOG, - a, *m.*, *scolopendra*, rodzay owadu ſtonogom podobnego. *Kluk. Zw.* 4, 157, Tauſendfuß, eine Art Kellerwürmer. **TYSIĄCOCHYTRY wilk piekielny. *Smotr. Ap.* 14, tysiącznemi sposobami chytrzący. TYSIĄCOLETNI, - ia, - ie, *Vd.* jeserleeten, tauſendjährig. TYSIĄCZNICTWO, - a, *n.*, urząd tysiącznika, das Amt eines Tauſendmanns; *Rag.* tisuchniactvo; *Ec.* мысященачáлїе, мысященачáльство, (*Rs.* мысящное generalſtwo). TYSIĄCZNIK, - a, *m.*, liczba tysiąc maiąca *chilias. Cn. Th.* 1169, (*ob.* ćma), eine Zahl von Tauſend, das Tauſend. - §. Tysiącznik, co ma tysiąc żołnierzów pod sobą *chiliarcha*; *Bh.* tiſícník; *Rg.* tisucchnik, tisuchnik; *Bs.* tisucchnik; *Rs.* мысящникъ (мысячской generał), мысящначáльникъ, (2. bogacz, tysiące liczący); *Ec.* мысущникъ; der Tauſendmann, der über Tauſend geſetzt iſt. Moyżesz poſtawił nad Izraelem tysiączniki, setniki, pięćdziesiątniki, i dziesiątniki, którzyby każdego czasu lud sądzili. *Gal. Alf.* 94. Maximus tysiącznik był chrześciianinem. *Sk. Dz.* 152. Tysiącznikiem iestem, *Ec.* мысященачáльствую, *Gr.* χιλιαρχέω. - §. *Theolog.* Niektórzy mniemali, że przyszłe króleſtwo Chryſtusowe przez tysiąc lat trwać miało, a ztąd tysiącznikami ich zwano. *W. Poſt. W.* 2, 550, *Galat. Heret.* 521; *Rs.* мысящники, мысящелóмники; *Chiliaſtae*; Ketzer, die das tauſendjährige Reich Chriſti behaupteten. - §. *Botan.* Tysiącznik, ziele *millefolium*; *sed haec vox communis herbis multis*, *ob.* Krwawnik ziele; Tauſendblatt; *Rg.* kugnirép. **TYSIĄCZNOBARWY, - a, - e, *Dudz.* 19; tauſendfárbig. TYSIĄCZNY, - a, - e, *Boh.* tiſýcný, tiſocerý, tiſícnoſobný; *Sr.* 1. tauſenty, tawzenſki; *Sr.* 2. tauſenti; *Crn.* tisúshe; *Vd.* taushenti, taushentni, jeserni, deſetſtaini, jeserſtviri, jeserbarten, jeseroverſtni, taushentfurmaſt; *Cro.* jezerni; *Rg.* tisuchni; *Bs.* tisucchni; *Sla.* jedan od hilijade; *Rs.* мысячный; tysiąc zamykaiący, tauſend enthaltend, tauſendfach. W tysiącznym byłem strachu. *Teatr* 30, 75. Dziesięć tysiączney intraty szlachcicowi, trzeba się dziesięć razy odkłonić, panu ſtu albo dwu kroć ſtu tysiącznemu. *Kras. Pod.* 2, 169. - §. Tysiączny w liczbie, wszędzie; der Tauſendſte. Tysiączna z mego przykładu nauczy się nie wierzyć Lutom. *Teatr* 56 *c*, 103. Tysiącznéy prawdy nie bywa w wróż-

kach gwiazdarskich. *Birk. Kaw. Mal.* B 2, ledwie tysiączny raz się prawdzą).

TYSZA, - y, ż., *Tibiscus*, rzeka w Węgrzech. *Wyrw. G.* 21, die Theiße; *Bh.* Tiſa; *Cro.* Tisza, (*Cro.* tisza; *Lat.* taxus, a cis, cisowe drzewo).

TYSZARNIA kamienna, góry kamienne, *lapicidina. Volck.* 459, der Steinbruch, cf. ciosać, ciosowy kamień, cf. teszarz.

TYSZKO, - a, *m. dem.* imienia Tymosz, kleiner Timotheus. *Jabł. Her.*

TYTEL, - tla, *m.*, abrewiacya n. p. pismo tytlami pisane. *Dudz.* 65; ein abgekürztes Schriftzeichen, eine Abbreviatur, Abkürzung; *Rs.* титло, сокращенность, сокращение, *Ec.* скóрописъ. Tytlami piszący, *Ec.* знаменописецъ. Tytlami, *Rs.* сокращенно. TYTUŁ, - u, *m.*, TYTULIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, z *lac.* wyraz dostoyność czyię oznaczaiący, der Titel, Ehrentitel; *Bh.* naszlecw, nazwáni, (cf. nazwisko); *Vd.* titel, jimenik, najimenik, pojimenstvo, griesinga; *Rs.* именованіе, названіе; *Ec.* предзнаменованіе, надписъ, заглавіе; Tytuł abo nazwisko człowieka. *Salin.* 5, 69. Na kopertach tytuły przyymuią nie przyzwoite sobie i udzielaią wzaiemnie. *Mon.* 65, 305. Jeść naypięknieyszy tytuł bez intraty nie da. *Pot. Pocz.* 150. Próżne tytuły bez zysku. *Sim. Siel.* 85. Tytuł próżny, gdy czczo w szkatule, Kiedy kto dużo żny, Co po tytule! *Kras. Liſt.* 2, 51, Titel ohne Mittel. Tytuł bez rzeczy, wiecha bez piwa. *Cn. Ad.* 1184; Tytuł wielki, dochód mały. *J. Kch. Fr.* 3. Gotowi do ostatniey straty wyeilić swoy rozum, byle tylko iaki tytulik pozyskać mogli. *Mon.* 73, 684; *Slo.* titule su fraſ'li ſveta. - *latius*: tytuł, predykat, epitet, Titel, Beywort, Zuname. Tytuł naylepszy być poczciwym. *Zab.* 25, 364. Poetą być, tytuł nieszczęśliwy. *Poſt. Fid.* 264. Krolestwa, matka, żona, wszyſtkie te mię gnębią tytuły. *Teatr* 47 c, 50. Obrazy przodków z ich tytułami w przedniey- szey stronie domu Rzymianie kładli. *Warg. Wal.* 182. Rychard był *nazwany* od synodu Katolikiem; napisu tego (*tytułu*) potomki iego zaniechali. *Sk. Dz.* 106. Tytuł, przyczyna abo napis zdanego na śmierć, *elogium. Cn. Th.* 1169. Wisła tak wielu rzek połknąwszy *tytuły, Zbożem Baltyckie ładuie gondoły. *Pot. Syl.* 51, imiona, Namen. Zbudował ołtarz Moyżesz, i dwanaście *tytułów według pokoleń. *W. Ex.* 24, 4; dwanaście słupów. *Bibl. Gd.*, napisów). - *Per excellent.* tytuł księgi, książki, z dzieła napis, der Titel eines Buchs. *Cn. Th.* 1169; *Vd.* prednapis, der Titel eines Buchs. *Cn. Th.* 1169; *Vd.* predpisan liſt, nadpisanik, napisni liſt. - *fig.* tytuł, pozór, barwa, pretext, Schein, Titel, Name, Vorwand. Ten iurgielt, co Turkom na szable płacimy, nic inszego nie ieſt, ieno ślicznym tytułem pokryte poddaństwo. *Star. Pob.* B 2. - §. *aliter*: tytuł śrebra etc., proba na nim wybita, die Probe auf dem Silber. Do poznania wewnętrzney wartości pieniędzy, uważać trzeba wagę i tytuł. *Leſt.* 2, 85. Tytuł pieniądza ze złota ieſt z 20, 21, 22, i. t. d. karatów. *ib.* 86. TYTULARNY, TYTUŁOWY, - a, - e, tytuł maiący, Titular-, *Vd.* jimenski, *Rs.* титулярный, заглавный. *Cn. Th.* 1169, Titular-. Tytularny, ale nie realny urzędnik. *Tr.* Tytułowy konsyliarz. *ib.* Tytułowa Sułtanowi podległość Algeru. *N. Pam.* 12, 289. - Tytułowy *Subſt.*, od którego tytuł ma kościoł. *Cn. Th.* 1169, *tutelaris*, der Schutzpatron, von dem eine Kirche den Namen hat. TYTUŁARZ, - a, *m.*, księga zawieraiąca naukę tytułowania, das Titelbuch, Titularbuch. *Tr.* TYTUŁAT, - a, *m.*, któremu tytuł iaki należy się, der einen Charakter oder Titel, Rang hat. Będzie tych wszyſtkich tytułatów, iakoby sto osob. *Star. Dw.* 71. TYTUŁODAWCA, - y, *m.*, który tytuły rozdaie, der Titelaustheiler. Papież naywyższy królów tytułodawca. *Swad.* 1, 12. TYTUŁOWAĆ *cz. ndk.*, tytuł dawać, *Vd.* perſtoinu jimenuvati, doſtoinu pajimenuvati, titulirati; *Rs.* именовать; einen Titel geben, titulieren. Czemu się tytułuiesz ſtarościcem? czemu Tym puszysz, co losowi winieneś samemu! *Zabł. Fir.* 44. Czemu tytułuiesz mię piękną, a w oczach szpetną znayduiesz! *Paſt. F.* 82. Nie służy wam należycie ten tytuł, abyście się świętéy wiary wyznawcami być tytułowali; odpadliście rzeczy, odpadliście przeto zaraz i tytułu. *Smotr. Nap.* 19. Wino słabe tytułuią ſtołowym. *Haur Ek.* 101, chrzczą, przechrzciwaią.

TYTUŃ, TUTUŃ, TIUTUŃ, TIUTIUŃ, - ia, *m.*, *Turc.* tütün. *Cart. Mscr.*, *Bh.* kurlawý tabak, kaurlawý tabak; *Rg.* duhaan, *vulg.* tytún; *Sla.* duhán; *Rs.* тютюнъ, курительный табакъ, нюхательный табакъ; der Blätter-Tabak, Rauchtabak. Tytuń powszechnie do tabaki i kurzenia w lulkach zażywany. *Kluk. Rośl.* 3, 358. Palić tiutuń. *Teatr* 52 b, 63; *Vd.* tobaki kaditi, tobakati, tobak piti; *Sla.* pushiti duhán). Człowiek może zbytecznie tutuń kurzyć, taboki zażywać, tak że mu się od tego wstrzymać i odłożyć nie podobna. *Mon.* 69, 176. Nie czuię wonności tutunia, ktory Sułtan Turecki ciągnie, niechaby zaś pod nos zakurzył, wnet uczułbym. *Boh. djab.* 59. Miły tiutiuniu, gdy ia twą parę Widzę niknącą bez zwrotu, Wystawiam sobie prawdziwą miarę Życia mojego obrotu. *Zab.* 4, 301. TYTUNIARZ, - a, *m.*, co lubi tytuń palić, ein Tabakraucher, ein Raucher. *Ld.*, *Vd.* tobakapiuz, tobakavez, tobakni kadiuz; *Rs.* курильщикъ. TYTUNIOWY, - a, - e, do tytunia należący, Rauchtabaks-, Tytuniowa enema. *Czerw.* 9. Tytuniowy worek, *ob.* Kapciuk). Tytuniowa machina do ciągnienia dymu przez wodę, *Rs.* кальянъ. Wiązka liſtów tytuniowych, *Rs.* папуша.

TYWUŃ, TYMON, *ob.* Ciwun. TYZANA, *ob.* Ptyzana. TYŻBIER, *ob.* Tasbir.

Koniec Piątego Woluminu.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Linde, Samuel Bogumil,

Słownik języka polskiego

Bd.: 2

W Warszawie 1809 - 1812

Hbost/Eu 112-2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10810666-7